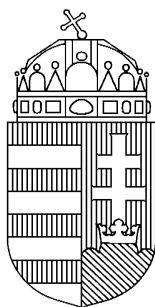

MAGYAR

KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2004. május 20.,
csütörtök

TARTALOMJEGYZÉK

17/2004. (V. 20.) OM r.

A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról

68. szám
II/1. kötet

II/1—2. ára: 48 944,— Ft

II. rész JOGSZABÁLYOK

A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási miniszter 17/2004. (V. 20.) OM rendelete

**a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának
rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok
módosításáról**

A közoktatásról szóló — többször módosított — 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatásról szóló törvény) 94. §-a (1) bekezdésének *a)* és *f)* pontjában kapott felhatalmazás alapján, továbbá a közoktatásról szóló törvény 8/A. §-ának és 45. §-ának (2) bekezdésében foglaltak végrehajtására — az eljárási díj tekintetében a pénzügyminiszterrel egyetértésben — a következőket rendelem el:

Általános rendelkezések

1. §

A rendelet hatálya — a fenntartóra tekintet nélkül — kiterjed

- a)* az általános iskolákra,
- b)* a szakiskolákra,
- c)* a gimnáziumokra, a szakközépiskolákra (a továbbiakban a gimnázium és a szakközépiskola együtt: középiskola; a szakiskola és a szakközépiskola együtt: szakképző iskola; az *a)*—*c)* pont alatt felsorolt iskolák együtt: iskola),
- d)* az iskola tanulóira,
- e)* pedagógusokra,
- f)* a tanulók szüleire, gyámjára (a továbbiakban együtt: szülők).

2. §

(1) A helyi tanterv elkészítésénél a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) rendelkezéseit is figyelembe kell venni.

(2) Az emelt szintű ének-zenei oktatáshoz szükséges tanórai foglalkozásokba az énekkari, illetve kórus fog-

lalkozás összesen legfeljebb heti egy óra erejéig beszámítható.

(3) A közoktatásról szóló törvény 45. §-ának (2) bekezdésében meghatározott, az iskolai pedagógiai program részét képező helyi tanterv elkészítéséhez

a) az általános iskolák az alapfokú nevelés-oktatás első évfolyamon kezdődő és a negyedik évfolyam végéig tartó bevezető és kezdő szakaszára, valamint az alapfokú nevelés-oktatás ötödik évfolyamon kezdődő és a nyolcadik évfolyam végéig tartó alapozó és fejlesztő szakaszára,

b) a szakiskolák kilencedik, tizedik, a középiskolák a középfokú nevelés-oktatás kilencedik, tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik (tizenharmadik) évfolyamaira,

c) a hat és nyolc évfolyammal működő gimnáziumok valamennyi évfolyamukra,

d) az iskolarendszerű felnőttoktatásban részt vevő iskolák valamennyi évfolyamukra

alkalmazhatják az e rendelet 1. számú mellékleteként kiadott, a 2. számú mellékleteként — a benyújtó hozzájárulásával — kihirdetett vagy a határozattal jóváhagyott kerettanterveket.

A kerettantervek jóváhagyásának rendje

3. §

(1) A kerettantervek jóváhagyásának feltételei:

a) a jóváhagyás feltétele annak vizsgálata, illetve megállapítása, hogy a kerettanterv megfelel-e a közoktatásról szóló törvény 8/A. §-ában, a Nemzeti alaptantervben, illetve az e rendeletben, valamint

— nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás esetén a Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelveiben,

— a két tanítási nyelvű iskolai nevelésben és oktatásban részt vevő iskola a Két tanítási nyelvű iskolai oktatás irányelvében,

— a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelésében és oktatásában részt vevő iskola esetén a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvében foglaltaknak;

b) az alternatív iskolák kerettanterveinek jóváhagyása esetén a közoktatásról szóló törvény 131. § (1)–(3) szakaszában foglalt feltételeket is vizsgálni kell.

(2) A kerettanterv a helyi tanterv számára szabad időkezetet biztosíthat.

4. §

(1) Kerettantervet jóváhagyásra a 2. § (3) bekezdésének megfelelő iskolaszakaszokra lehet benyújtani. A kerettantervet — a (2) bekezdésben meghatározott mellékletekkel együtt — három írásos (papíralapú) példányban és egy elektronikus adathordozón elkészített példányban az

Országos Köznevelési Értékelési és Vizsgaközponthoz (a továbbiakban: OKÉV) kell benyújtani.

(2) A kerettanterv benyújtásához csatolni kell

a) ha a kerettanterv a nemzeti, etnikai kisebbségek iskolai nevelését, oktatását szolgálja, az érintett országos kisebbségi önkormányzat egyetértését,

b) pályaorientáció és szakmai alapozó tantárgy, illetve elméleti és gyakorlati szakmacsoportos oktatás esetén a Nemzeti Szakképzési Intézet szakvéleményét,

c) az egyház megnevezését tartalmazó kerettanterv esetén az egyház nyilatkozattételre jogosult szervének álláspontját a megnevezés használhatóságáról,

d) az eljárási díj befizetésének igazolását.

5. §

(1) Az OKÉV a kerettantervet a mellékletekkel együtt a beérkezéstől számított öt napon belül — az eljárás felfüggesztésével egyidejűleg — megküldi az Országos Köznevelési Tanács (a továbbiakban: OKNT) részére. A kerettantervek jóváhagyásának előkészítésében az OKNT kerettantervi bizottsága (a továbbiakban: kerettantervi bizottság) működik közre.

(2) A kerettantervi bizottság hét tagból áll. Három tagot az OKNT saját választása szerint kér fel, egy-egy tagot delegál az oktatási, valamint a foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia és a Köznevelés-politikai Tanács. A tagokat az oktatási miniszter bízta meg, megbízásuk három évre szól. A kerettantervi bizottság megválasztja tisztségviselőit és meghatározza működési rendjét.

(3) Az OKNT kidolgozza a kerettantervek elbírálásának szempontrendszerét.

(4) A kerettantervi bizottság munkájához szakértőket vesz igénybe. Szakértőként az működhet közre, aki tantervi szakértőként szerepel az Országos szakértői névjegyzéken, illőleg a Szakképzési szakértői névjegyzéken és részt vett a kerettantervi bizottság által szervezett, a kerettantervi jóváhagyással kapcsolatos felkészítésen.

(5) A kerettantervi bizottság a javaslatának meghozatala előtt legalább három szakértői véleményt szerez be. Az egyik szakértőnek

a) nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás esetén az adott kisebbség oktatásában;

b) sajátos nevelési igényű oktatás, valamint a két tanítási nyelvű oktatás esetén

az adott szakterületen szerzett legalább 3 éves pedagógiai gyakorlattal kell rendelkeznie. A szakértői véleményeket a jóváhagyási eljárás megindítójának (a továbbiakban: benyújtó) a rendelkezésére kell bocsátani.

(6) A kerettantervi bizottság feltételekhez kötheti a kerettanterv jóváhagyására vonatkozó javaslatának megadását. A feltételek teljesítésére vonatkozó felhívást meg kell

indokolni, és a feltételek teljesítéséhez igazodó, de legfeljebb huszonöt napos határidőt kell biztosítani, amely időtartammal a kerettantervi bizottság eljárási határideje meghosszabbodik. Ha a benyújtó a javasolt változtatások végrehajtását vállalja, annak teljesítése után a kerettantervet a kerettantervi bizottság elbírálja. A határidő elmulasztása esetén a kerettantervi bizottság a kérelem elutasítására tesz javaslatot az OKNT-nek. Ha a benyújtó a feltételekkel, vagy azok egy részével nem ért egyet, a kerettantervi bizottság a benyújtó véleményét is az OKNT elé terjeszti.

(7) A kerettantervi bizottság a kerettanterv jóváhagyására vonatkozó állásfoglalását harminc napon belül terjeszti az OKNT elé. Az OKNT hetvenöt napon belül dönt a kerettanterv jóváhagyása kérdésében, és egyidejűleg javaslatát — az iratokkal együtt, a döntés előkészítése céljából — megküldi az OKÉV részére. Az OKNT javasolhatja a kerettanterv ajánlott kerettantervként történő kihirdetését.

(8) Az OKÉV a kerettanterveket, a mellékletekkel és az OKNT javaslatával együtt, döntésre előkészítve — öt napon belül — felterjeszti az oktatási miniszterhez (a továbbiakban: miniszter).

(9) A miniszter a kerettanterv jóváhagyásáról, illetve elutasításáról — az OKNT, illetve, ha a kerettanterv a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást szolgálja, az Országos Kisebbségi Bizottság egyetértésének kikérése után és a Közoktatás-politikai Tanács véleményének figyelembevételével — az iratok megérkezésétől számított húsz napon belül — dönt.

(10) A vallásilag vagy világnézetiileg elkötelezett és az alternatív iskolák kerettantervét jóváhagyó határozatban ezeket a tényeket fel kell tüntetni.

6. §

(1) A benyújtónak eljárási díjat kell fizetnie. Az eljárási díj évfolyamonként a mindenkori minimálbér összege, szakiskola esetén annak kétszerese.

(2) A befizetett eljárási díj — a (3) bekezdésben foglalt kivétellel — nem igényelhető vissza.

(3) Ha a miniszter a jóváhagyott kerettantervet — a benyújtó hozzájárulásával — e rendelet 2. számú mellékleteként ajánlott kerettantervként kihirdeti, az eljárási díjat a benyújtónak vissza kell téríteni.

(4) Az e rendeletben megállapított eljárási díjat a Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. (KFPT) Magyar Államkincstár 10032000-00286253-00000017 számú számlájára kell befizetni a rendelkezésre bocsátott készpénz-átutalási megbízáson. A befizetett eljárási díj kezelése és nyilvántartása az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendeletben meghatározottak szerint történik.

(5) A befizetett eljárási díj a KFPT bevétele. Az eljárási díj az e rendeletben meghatározott jóváhagyási eljárással összefüggő feladatok elvégzésére, a személyi és tárgyi feltételek biztosítására használható fel.

7. §

A jóváhagyással összefüggő eljárásban nem működhet közre

a) a kerettanterv készítője és annak közeli hozzátartozója [Ptk. 685. § b) pont],

b) az, aki a kerettanterv készítőjével, benyújtójával munkaviszonyban, közalkalmazotti jogviszonyban áll.

8. §

Az e rendeletben nem szabályozott kérdésekben az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

Módosuló jogszabályok

9. §

Az Országos szakértői és Országos vizsgáztatási névjegyzékről és a szakértői tevékenységről szóló 42/1999. (X. 13.) OM rendelet 1. § (1) bekezdése a következő *q)*—*r)* ponttal egészül ki:

„*q)* tantervi szakértői tevékenység,

r) hátrányos helyzetű gyermekek integrált oktatása, együttnevelése.”

10. §

A 2004/2005. tanév rendjéről szóló 11/2004. (III. 24.) OM rendelet 2. számú melléklete II. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„II. AZ OKTATÁSI MINISZTERIUM ÁLTAL MEGHIRDETETT ÉS ANYAGILAG TÁMOGATOTT VERSENYEK

Általános iskolai nemzetiségi tanulmányi versenyek

Cigány népismeret

Horvát nyelv és irodalom

Horvát népismeret

Görög nyelv és irodalom

Görög népismeret

Német nyelv és irodalom

Német népismeret

Szerb nyelv és irodalom
Szlovák nyelv és irodalom
Szlovák népismeret
Szlovén nyelv és irodalom
Szlovén népismeret
Román nyelv és irodalom
Román népismeret

Az alapfokú művészetoktatási intézmények részére

II. Országos szaxofonverseny
XI. Országos Koncz János hegedűverseny
V. Országos verseny a továbbképző évfolyamokra járó tanulók számára
XI. Országos ütőhangszeres kamara verseny
VIII. Országos szolfézs- és népdaléneklési verseny
IV. Országos népzene verseny
VI. Országos fuvaladuó verseny
V. Országos Ádám Jenő dalverseny
V. Országos zenekari verseny
II. Országos drámajáték-, színjátékverseny
II. Országos klasszikus balettverseny
I. Országos makett-, és papírtárgykészítő, fatárgykészítő, fémműves verseny
I. Országos kézműves verseny
I. Országos néptáncverseny (kamaracsoport) a továbbképző évfolyamokra járó tanulók számára

A művészeti szakközépiskolák és szakiskolák részére

V. Országos énekkari verseny
VIII. Országos kürtverseny
VIII. Országos harsona- és tubaverseny
VIII. Országos trombita- és ütőhangszeres verseny
VIII. Országos orgonaverseny
IV. Országos gitárverseny és II. Országos cimbalomverseny
X. Országos oboa- és fagottverseny
XI. Országos zongoraverseny
VI. Országos fuvalaverseny Elek Tihamér emlékére
X. Országos Richter János klarinétverseny és II. Országos szaxofonverseny

XIV. Országos rajzverseny
VIII. Országos mintázásverseny
VIII. Országos népművészeti verseny”

11. §

A tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 5/1998. (II. 18.) MKM rendelet mellékletének 14. pontja helyébe a következő szöveg lép:

„14. A Köznevelés-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. (KFPT) Magyar Államkincstár 10032000-00286253-00000017 számú számlája.”

Záró rendelkezések

12. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a kerettanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló, többször módosított 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet (a továbbiakban: R.) 1. §-a, 2. §-a, 3. § (1), (2), (6), (7) bekezdése, 4. § (2) bekezdése, 5. § (1), (3) bekezdése, 6. § (1), (3) bekezdése, 7. §-a, 8. § (1), (2), (4), (5) bekezdése, 9. §-a, 10. § (5), (9) bekezdése, 11. § (13) bekezdése, 12. § (1) bekezdése, 15. § (1) bekezdése és a 16. §-a, továbbá az R. módosításáról rendelkező 60/2002. (XII. 19.) OM rendelet, a 8/2001. (III. 9.) OM rendelet 3. §-a, a 4/2001. (I. 26.) OM rendelet 23. §-a, a 10/2003. (IV. 28.) OM rendelet 1. § (1) bekezdése és a 23/2001. (VII. 20.) OM rendelet 1. §-a.

(3) Az R. 2. §-ában hivatkozott mellékletek alapján elkészített és jelenleg alkalmazott kerettanterveket az iskolák kifutó rendszerben alkalmazhatják. A kifutó évfolyamoknál az oktatásszervezési előírások tekintetében a Kormányrendelet 3—10. §-ában foglalt rendelkezéseket 2004. szeptember 1-jétől alkalmazni kell.

(4) Az R. 2016. augusztus 31-én hatályát veszti.

Dr. Magyar Bálint s. k.,
oktatási miniszter

1. számú melléklet a 17/2004. (V. 20.) OM rendelethez

Az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek

**KERETTANTERV
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA**

[A 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet mellékleteként kiadott kerettanterv
Nat-2003-nak megfelelő átdolgozott változata.]

Ez a tanterv az oktatási miniszter által 2000-ben kiadott kerettanterv továbbfejlesztett, a Nat-2003-hoz igazított változata. A közoktatásról szóló törvény 2003. évi módosításának megfelelően „a” kerettantervből ez a dokumentum is „egy” lett a **választható** kerettantervek sorában.

A tanterv az **általános iskolák számára** készült. Első fejezete az 1–4.; a második az 5–8. évfolyamok fejlesztési követelményeit fogalmazza meg. A két fejezet szervesen egymásra épül, tagolása viszont módot ad azon törvényi lehetőség érvényesítésére, hogy az általános iskolák – az ötödik-nyolcadik évfolyamok tekintetében – a helyi tantervük felülvizsgálatát csak 2005. június 30-áig is elvégezhessek. (A sajátos nevelési igényű tanulók és a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban résztvevők számára a rájuk vonatkozó Irányelvek alapján készült tervek közül választhatnak az érintett iskolák.)

A megújult dokumentum érvényesítette a Nat-2003 ajánlásait a műveltségi területek százalékos arányaira. Az 1–4. és az 5–8. évfolyamos **óratervek** kisebb korrekciója mellett jelentős változás, hogy az **informatika** az eddigiektől eltérően a kezdő szakaszban indul, és helyet kapott az 5–6. évfolyamon is. Eleget tesznek az új óratervek azon törvényi előírásnak, hogy az iskola első-negyedik évfolyamán évfolyamonként legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél **testnevelési órát** kell beépíteni a helyi tantervekbe. Az átdolgozás során a fontos modernizációs tartalmakat hordozó **modulok** vagy integrálódtak a „hagyományos” tantárgyakkal (tánc és dráma, hon- és népismeret) vagy önálló tantárgyakká „léptek elő” (mozgóképkultúra és médiaismeret; ember és társadalomismeret, etika). A 6. évfolyamos egészségtan modul az osztályfőnöki munka lehetőségeit bővíti.

A kerettanterv operacionalizálja a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatainak rendszerét, segíti az intézményeket a pedagógiai programok felülvizsgálatában. A törvénynek megfelelően ajánlást tartalmaz a nevelés és oktatás céljára, a tantárgyak rendszerére, az egyes tantárgyak témaköreire, a témakörök tartalmára, a tantárgyak évfolyamonkénti követelményeire, a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeretre, az iskolai egészségfejlesztéssel, fogyasztóvédelemmel, környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására.

E választható kerettanterv **tantárgyakra** és **évfolyamokra** bontja a Nat-2003 „*Kiemelt fejlesztési feladatait*” és a tíz műveltségi terület *fejlesztési feladatait*.

A tantárgyi kerettantervek évfolyamonként ismétlődő szerkezeti egységei általában a következők:¹

Belépő tevékenységformák: A Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatainak megvalósításához nélkülözhetetlen; mind a képességfejlesztésben, mind a tantárgy tartalmainak elsajátításában meghatározó

¹ Az 1–4. évfolyam szerkezetére vonatkozó eltérést lásd az 1–4. évfolyamos kerettanterv bevezetőjében

– évfolyamonként belépő – gondolati műveleteket, információszerző és -feldolgozó eljárásokat, szóbeli, írásbeli, rajzi-manuális, mozgásos stb. tevékenységeket tartalmaz e tantervi egység. E tevékenységek a tantárgy tartalmainak megfelelően változatosak: a tanulók munkába veszik mindennapi tapasztalataikat, információkat gyűjtenek írott szövegekből, elektronikus adatbázisokból, megfigyelnek, kísérleteznek, különféle műfajokban megnyilatkoznak szóban és írásban, manuális és zenei tevékenységeket végeznek, modelleket építenek, értelmeznek, különféle anyagokkal, tárgyakkal munkálkodnak, szabályokat, törvényszerűségeket alkalmaznak, stb.

A különféle tárgyú és formájú tevékenységeket a tanulók egyénileg vagy csoportosan, együttműködést igénylő feladathelyzetben végezhetik. Egy-egy tantárgyon belül évfolyamról évfolyamra haladva e feladathelyzetek fokozatosan bővülnek, egymásra épülnek. A tevékenységformák általában **értékelhető teljesítményhez vezető**, modellértékű feladatok.

Témakörök, tartalmak: E kerettantervi egység közli a tantárgy képzési tartalmait. Témaköröket, esetleg altémákat, esetenként tevékenységköröket nevez meg, majd ezek tartalmait közli tömör, címszószerű megfogalmazásban. A témakörök tartalmi értelemszerűen, a tantárgy sajátosságainak megfelelően ismeretegységek, problémakörök, eljárások, tények, összefüggések, műalkotások, fogalmak, szabályok stb.

A továbbhaladás feltételei: Ez a tantervi elem többféle szerepet tölt be: egyrészt magában foglalja azokat a tanulói tevékenységeket, amelyek ismerete, gyakorlata lényegében fontos feltétele a tanuló megbízható tudásának, annak, hogy a képzési rendszerben eredményesen tovább haladhasson. Másrészt az eredményes továbbhaladás feltételeként megfogalmaznak ismeretbeli, tudásbeli összetevőket, amelyek így alapul szolgálnak a következő évfolyamok tartalmainak elsajátításához.

Ez a tantervi elem az alsó tagozat esetében két ponton eltérő sajátosságot is mutat. Mivel az 1–2. évfolyam a fejlesztés szempontjából egy pedagógiai egységnek tekinthető, ez a kerettanterv – az első év végére nem – csak a második évfolyamtól kezdődően fogalmaz meg teljesítmény-kritériumokat a tanulók értékeléséhez. A közoktatási törvény értelmében az első három évfolyamon a tanuló nem – csak a megengedettnél hosszabb mulasztás esetén vagy a szülő kérésére – ismételt évfolyamot (Közoktatásról szóló törvény 71. §), ezért a második és a harmadik évfolyamon nem beszélhetünk továbbhaladási feltételekről. Helyette a *következő tanévi fejlesztés feltételei* címszó szerepel.

A kerettantervnek a továbbhaladási/fejlesztési kritériumokat meghatározó **egysége orientálhatja az iskola helyi tantervében megjelenítendő értékelési eljárásokat**. Az e kerettantervben szereplő **valamennyi tantárgy tanterve szempontokat közöl a tanulók teljesítményének értékeléséhez**.

A fentiekben bemutatott tantervi szerkezeten belül természetesen érvényesülnek az adott képzési szakasznak megfelelő jellemzők, valamint a tantárgyi tartalmak elrendezésének és közlésének sajátos igényei. Következésképpen a kerettanterv tartalmazza a tantárgyak mindegyikében megjelenő szerkezeti egységeket, ezek elrendezése azonban a különböző tantárgyakban eltérő lehet.

A helyi tanterv felülvizsgálata

A jogszabályok feltételt teremtenek ahhoz, hogy az iskola az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek alapján is elkészíthesse helyi tantervét, illetve a választott kerettantervet helyi tantervként beépíthesse a pedagógiai programjába.

Ez utóbbi lehetőség a legegyszerűbb esetben azt jelenti, hogy az iskola a pedagógiai program most folyó felülvizsgálata során **kicszeréli** a helyi tantervét az átdolgozott kerettantervre, s ezt nyújtja be jóváhagyandó pedagógiai programja részeként fenntartójához. A továbbiakban így is alkalma lesz az iskola tantestületének a fejlesztő munkára, hiszen a Nat-2003 tanévenként fokozatosan lép életbe: 2004 szeptemberében csak az 1. évfolyamon. Ezért átfogóan mindig csak a következő tanévre szükséges az

új Nat szerint készült dokumentumokból, programokból, programcsomagokból felkészülni, új tanítási tervet (tanmenetet) készíteni, programcsomagot átvenni vagy fejlesztésében részt venni.

Az „egyszerű átvétel” esetén sem szabad azonban elfelejtkezni a pedagógiai programok felülvizsgálatának törvényben meghatározott kötelezettségeiről: az egészségnevelési és a környezeti nevelési programok elkészítéséről; moduláris oktatás esetén az egyes modulok értékelésének és minősítésének meghatározásáról; a tanulók fizikai állapotának méréséhez szükséges módszerek rögzítéséről; az iskolai írásbeli beszámoltatások valamint az otthoni felkészüléshez előírt feladatok helyi szabályozásáról; az értékelésre vonatkozó új rendelkezések helyi alkalmazása szabályainak rögzítéséről; nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelés és oktatás esetén a nemzeti, etnikai kisebbség anyanyelvi, történelmi, földrajzi, kultúra-és népművelési tananyag kidolgozásáról illetve áttekintéséről.

Ebben az esetben is célszerű a helyi tantervként átvett kerettantervet kiegészíteni helyi sajátosságokkal. (A település és környéke helytörténete, nevezetességei, földrajzi-környezeti, gazdasági-társadalmi jellemzői stb.)

A másik eset az, amikor az iskola tantestülete alapnak tekintve az átdolgozott kerettantervet, **adaptálja**, kisebb-nagyobb mértékben átalakítja azt. Ehhez is joga van az iskolának, hiszen a törvény szerint a kerettanterv ajánlás és nem kötelező érvényű dokumentum!

E kerettanterv helyi tantervként történő változatlan átvétele elsősorban az **átlagos körülmények között működő**, átlagos követelményszinten teljesítő általános iskoláknak javasolható. A tartalom bővítésével és intenzív készségfejlesztés tervezésével azonban a tanterv az **emelt szintű képzéshez** is megfelelő alapot nyújt. Emelt szintű oktatás szervezéséhez magyar nyelv és irodalom; nemzetiségi nyelv és irodalom; idegen nyelv valamint matematika esetében legalább öt, más tantárgy esetén legalább heti négy tanórai foglalkozást kell biztosítani. A többlet órákat a nem kötelező órakeretből nyerhetjük. [Közügytatásról szóló törvény 52. § (7).] Ilyen esetben az emelt szintű oktatásban résztvevő osztályok számára a helyi tantárgyi tantervet az iskola maga dolgozza ki, vagy más iskolától veszi át.

Az iskolai helyi tanterv a tanulók érdeklődésének, felkészültségének, továbbtanulási szándékának figyelembevételével egy adott tantárgyat **több, eltérő követelmény** szerint dolgozhat fel.

A helyi sajátosságok ismeretében a tantestületnek természetesen módja van a kerettantervben körvonalazott **ismeretanyag csökkentésére**, és az alapkészségek **fejlesztésére szánt idő növelésére**.

Az iskolák igényeikhez, sajátos feltételrendszerükhöz igazodva **más tantárgyi szerkezetet** is kialakíthatnak e kerettantervi változat időarányinak és tantárgyi tartalmainak felhasználásával. Például létrehozhatnak komplex művészeti blokkot vagy integrált tantárgyat több műveltségterület összekapcsolásával, időkereteinek felhasználásával. Az 1–4. évfolyamon kedvezhet a projekt jellegű tanulásszervezésnek a magyar, a környezetismeret és a technika tartalmainak egybeszervezése, és gazdaságossá teheti az időfelhasználást az informatika beillesztése a matematika tantárgy keretei közé. Megfontolandó a természettudományos tantárgyak 7–8. évfolyamon történő integrálása, és sok további szerkezeti variáció is elképzelhető. A lényeg az, hogy a tantárgyi szerkezet megváltoztatásával ne csorbuljon a bevont műveltségi területek fejlesztési feladatainak teljesülése, maradéktalanul érvényesüljenek a fejlesztési prioritások.

I.**KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS
BEVEZETŐ ÉS KEZDŐ SZAKASZÁRA
(1–4. évfolyam)****Célok és feladatok**

Az alapfokú nevelés-oktatás első szakasza az iskolába lépő kisgyermekben óvja és továbbfejleszti a megismerés, a megértés és a tanulás iránti érdeklődést és nyitottságot. Átvezeti a gyermeket az óvoda játékközpontú tevékenységeiből az iskolai tanulás tevékenységeibe. Fogékonnyá teszi saját környezetét, a természetet, a társas kapcsolatok, majd a tágabb társadalom értékei iránt. Az iskola teret ad a gyermek játék és mozgás iránti vágyának, segíti természetes fejlődését, érését.

A tanítási tartalmak feldolgozásának folyamatában – élményszerű tanulással, problémahelyzetekből kiinduló izgalmas tevékenységekkel, kreativitást ösztönző feladatokkal fejleszti az alapvető képességeket és alapképességeket, közvetíti az elemi ismereteket, szokásokat alakít.

Ez az iskolaszakasz a kíváncsiságtól és érdeklődéstől motivált, szabályozott és kötetlen tevékenységek célszerűen kialakított rendszerében fejleszti a kisgyermekben a felelősségtudatot, a kitartást, az önállóságot, megalapozza a reális önértékelést. Mintákat és gyakorlóterepet ad, magatartási normákat, szabályokat közvetít a társas közösségekben való részvétel és együttműködés tanulásához, a problémamegoldáshoz, konfliktuskezeléshez. Megerősíti a humánus magatartásformákat, szokásokat, és a gyermek jellemét formálva elősegíti a személyiség érését.

Támogatja az egyéni képességek kibontakozását, segíti a tanulási nehézségekkel való megküzdés folyamatát. Törődik azoknak a hátrányoknak a csökkentésével, amelyek a gyermek szociális-kulturális környezetéből vagy a szokásostól eltérő ütemű éréséből, fejlesztési szükségleteiből fakadhatnak.

A fejlesztést a tanító az egyéni sajátosságokra épülő differenciált tanulásszervezéssel és bánásmóddal szolgálja. Az alapvető képességek, készségek, kompetenciák fejlesztésében a tanulói tevékenységekre épít. Az ehhez felhasznált tananyagtartalmak megtervezésekor, valamint a feldolgozás tempójának meghatározásakor, a pedagógiai módszerek és eszközök kiválasztásakor a tanulócsoporthoz, illetve az egyes tanulók fejlődési jellemzőit és fejlesztési szükségleteit tekinti irányadónak.

Kiemelt fejlesztési feladatok**Énkép, önismeret**

A kezdő iskolaszakasz bevezető időszakában az iskolába kerüléssel együtt járó tanulási mód, környezet és tevékenység váltást lassú átmenettel szükséges segíteni és minél inkább törésmennessé tenni.

A tanító biztonságérzetet fokozó, a tanulási sikerek gyakori megélésének és elismerésének feltételrendszerét megteremtő, tapintatos és szeretetteljes bánásmódja teszi lehetővé, hogy a kisiskolások felfedezhessék belső értékeiket, a feladatokkal való megküzdés élményét, kipróbálhassák fejlődő önállóságukat, s ne végzetes kudarcként, hanem hasznosuló tanulsággal éljék meg sikertelen próbálkozásaikat is.

A sokféle közös tevékenységben való részvétellel sajátíthatják el a gyerekek leginkább azokat az alapvető magatartási normákat, szabályokat és szokásokat, amelyek megalapozhatják a társadalmi, természeti és technikai környezetükkel kapcsolatos pozitív viszonyulásukat, elősegítve ezzel szocializációjuk sikerességét.

Hon- és népismeret

A kisiskolások különösen nyitottak, fogékonyak a fejlesztési terület irányában. Ezért is olyan fontos, hogy a tanító minden lehetőséget – pl. az olvasmányok tartalmát, a közös éneklés, zenélés élményét, a képzőművészeti alkotásokkal való találkozás alkalmait, a társadalmi, természeti és technikai környezetből szerzett tapasztalatokat és ismeretbővítést – célirányosan használjon fel ahhoz, hogy a haza fogalmát megtöltse tartalommal, gondoskodjon a nemzeti kultúra értékeinek átörökítéséről, ösztönzést adjon a nemzeti hagyományok ápolására és a hazaszeretet példáinak megmutatása mellett a hazaszeretet tevékenységekben megnyilvánuló gyakorlásához is teremtsen feltételeket. Ez a pedagógiai tevékenység természetesen csak akkor lesz teljes értékű, ha már kisiskolás korban megkezdődik a hazánkban élő nemzetiségek és népcsoportok iránti figyelem és nyitottság megalapozása, a kulturális értékekkel való ismerkedés és az elfogadásukra, a megbecsülésükre, a tiszteletükre való ráhangolás.

A jól megalapozott nemzeti azonosságtudatra épülhet fel az **európai azonosságtudat, az egyetemes kultúra** iránti fogékonyság, mert a gyerek olyan kitekintés, élmény és tapasztalás birtokába jut, amely a későbbiekben utat nyithat és feltételt képez az európai identitás fejlődéséhez.

Környezeti nevelés

Az iskolába lépő kisgyerek az óvodából sok olyan hasznos tapasztalatot, élményt és érzelmi alapvetést hoz, amelyik megalapozza az alsó tagozat tudatosító, attitűdformáló, szokásalakító tevékenységét a környezettudatos magatartás formálásához.

A kisiskolások környezeti nevelésében kiemelt szerepe van a személyes tapasztalatoknak és az ismételten átélt élethelyzeteknek. Ezek többféle nézőpontból történő megbeszélésének, értékelésének, a vélemények ütköztetésének és a pozitív magatartásformák folyamatos gyakorlásának. Különösen fejlesztő hatásúak a gyermekek környezetében megfigyelhető és jól érzékelhető környezeti problémaszituációk megoldására szervezett – a gyerekek öntevékenységre, ötleteire építő – kreatív feladatok és projekt-jellegű tevékenységek.

Az információs és kommunikációs kultúra fejlesztése

A bevezető és a kezdő iskolaszakasz tanulási tevékenységeinek egyik leglátványosabb eredménye az új nyelvhasználati módok, az olvasás és az írás megtanulása és használatának eszközzé fejlesztése. Tekintettel arra, hogy a nyelvhasználati módok megtanulása egymásra épül, fejlesztésük pedig szorosan egymáshoz kapcsolódik, a velük való foglalkozás helyes arányainak kialakítása különös figyelmet igényel a tanítótól.

A különböző nyelvhasználati módok tanulásának pszichológiai és szociokulturális feltételeiben igen jelentős eltérések tapasztalhatók a tanulók körében. Ezért súlyos hiba, ha a tanítás feszített tempójú, egységes haladási ütemet vár el a tanulóktól, nincs tekintettel eltérő jellemzőikre, fejlesztési szükségleteikre. Az olvasás és az írás, valamint a szövegalkotás tanulásának kezdeti időszakában a szokásosnál is nagyobb szerepe van az egyéni különbségek figyelembevételének, a differenciált fejlesztésnek. Ilyen módon érhető el, hogy az olvasás, a szóbeli és az írásbeli önkifejezés élmény, örömteli tevékenység lehessen a gyermeknek.

Lehetővé kell tenni, hogy a tanulók saját olvasatuk szerint értelmezhessék a szöveget, kapjanak ösztönzést arra, hogy felépítsék magukban annak képi világát. Az értő olvasás fejlődésében fontos lépés az a tapasztalat, hogy a szöveg nemcsak irodalmi élményt nyújthat, hanem ismeretforrás is, s az így megszerzett tudás felhasználható újabb feladatok megoldásához.

Az anyanyelv emeltebb igényű használatának megalapozása is kisiskolás korban veszi kezdetét az ösztönös nyelvhasználat tudatosítási folyamatainak beindításával.

A kommunikációs kultúra korunkban nélkülözhetetlen összetevője a különféle ismeretforrások hasznának és felhasználhatóságának korai megtapasztalása, s ennek részeként az elektronikus média használatának megalapozása a számítógép elemi szintű kezelésének megismerésével.

Tanulás

Kisiskolás korban a tanulási képesség az érdeklődés, a kíváncsiság és a kompetenciára törekvés által motivált közös és egyéni tanulási tevékenységek keretében: problémahelyzetek megoldásával, kreativitást igénylő érdekes feladatokkal, a már megszerzett tudás szüntelen mozgósításával, új helyzetekben való felhasználásával fejleszthető leginkább. E tevékenységek közben alakulnak a későbbi – felnőtt kori – munkavégzéshez nélkülözhetetlen akarati jellemzők, érzelmi viszonyulások és képesség összetevők (tervezés, döntés, visszacsatolás, együttműködés, megbízhatóság, sikerek megélése, a kudarcok elviselése, újrakezdés, kitartás, önellenőrzés, értékelés stb.) is.

Szükséges, hogy ne csak a tanító direkt irányítása mellett, hanem szabadon választható témákban, kötetlen szervezésű és társas tanulási helyzetekben is kipróbálhassák képességeiket a tanulók.

Az önálló tanulás képességének megalapozásához az olvasás-szövegértés fejlődésének függvényében néhány elemi tanulási technika tapasztalati megismerése és többszöri kipróbálása, valamint alapvető tanulási szokások (pl. tanulási sorrend, időtervezés, könyvtárhasználat, szöveghasználat, önellenőrzés, hibajavítás) alakításának megindítása is hozzá tartozik.

Testi és lelki egészség

A kisiskolás egészséges fejlődését és eredményes tanulását döntő mértékben befolyásolja, hogy az iskola milyen mértékben és módon elégíti ki mozgásigényét. Ezért a mozgáskultúra célirányos, szervezett fejlesztése mellett naponta kellő időt szükséges biztosítani a kötetlen játékra és a szabadlevegőn szervezett mozgásra.

A tanulók egészséges tanulási környezetének megszervezése, elhelyezése, a humánus, szeretetteljes bánásmód és szorongásmentes légkör megteremtése mellett a tanítónak figyelemmel kell kísérnie – a testi-lelki egészség védelmében – a gyermekek testi fejlődését és otthoni neveltetését is, hogy adott esetben teljesíthesse védő-segítő feladatait.

A lelki egészség fontos összetevője a kortárskapcsolatok szerveződése, a közösségben elfoglalt pozíció, a barátkozás sikeressége. Ezek kedvező alakulásához esetenként a tanító segítsége indirekt irányítása is szükséges. Olyan pedagógiai eljárások alkalmazása kívánatos, amelyek hatására a mellőzést, a kirekesztést, a sértő elzárkózást, a féktelen indulati megnyilvánulásokat felváltja a csoportban az elfogadás, a türelem, készség az együttműködésre, az egymás segítése, az őszinte hangneme, a kölcsönös megbecsülés.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az alapozás igényével már a kisiskolások nevelésében is megjelenik az állampolgári nevelés. Itt elsősorban a társadalmi tapasztalatok szerzése (pl. foglalkozások megismerése, a társadalmi munkamegosztás konkrét eseteinek megfigyelése, a felnőtt szerepekhez kapcsolódó szerepjátékok, magatartásformák, személyközi kapcsolatok elemzése, modellezése konkrét esetek kapcsán), attitűdformálás, magatartási minták közvetítése a cél. Továbbá olyan személyiségvonások fejlesztése, amelyek a későbbiekben nélkülözhetetlenek az értékes társadalmi tevékenységekben való részvételhez, az egyén boldogulásához (pl. feladattudat, a gyermek önmagáért és környezetéért érzett felelőssége, az együttműködés képessége, a közösség ügyei iránti érdeklődés, figyelem és tenniakarás, a véleménynyilvánítás igénye, a tolerancia, a türelem alapjai). A fejlesztés keretét a célirányosan szervezett tanulási és szabadidős tevékenységek és a természetes élethelyzetek adják.

Ajánlás a tantárgyak követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

Az 1–4. évfolyam ajánlott tantárgyi rendszere és az óraszámok

Az ajánlás azonos tantárgyi rendszerhez két óratervi változatot kínál, lehetőség szerint megőrizve az első és második évfolyamon a szabadon tervezés lehetőségét.

Az óratervek kialakítása az alábbi szempontok figyelembevételével történt:

- a közoktatási törvényben az általános iskola bevezető és kezdő szakaszára meghatározott kötelező óraszámok,
- a Nat műveltségi területekre előírt százalékos időarányok,
- az informatika tanításának kiterjesztése az alsó tagozatra,
- a 2003-as törvénymódosítás testnevelés óraszámokat érintő változása,
- az intézmények gyakorlatában általánosan elfogadott és használt tantárgyi rendszer,
- választási lehetőség a helyi sajátosságoknak, igényeknek való megfeleléshez.

1. változat

Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	296	296	277,5	259
Matematika	148	148	129,5	111
Informatika			18,5	18,5
Idegen nyelv				111
Környezetismeret	37	37	55,5	74
Ének-zene	37	37	55,5	55,5
Rajz és vizuális kultúra	55,5	55,5	55,5	55,5
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	111	111	111	111
<i>Szabadon tervezhető óra</i>	18,5	18,5	0	0
Kötelező óraszám a törvényben	740	740	740	832,5

2. változat

Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	296	296	296	259
Matematika	148	148	148	111
Informatika	–	-	-	37
Idegen nyelv	-	-	-	111
Környezetismeret	37	37	37	74
Ének-zene	37	37	55,5	37
Rajz és vizuális kultúra	55,5	55,5	55,5	55,5
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	111	111	111	111
<i>Szabadon tervezhető óra</i>	18,5	18,5	0	0
Kötelező óraszám a törvényben	740	740	740	832,5

A NAT műveltségterületeinek megjelenése a tantárgyak rendszerében

Jelen kerettantervi változat a NAT valamennyi műveltségterületének – alsó tagozatra meghatározott – fejlesztési tartalmait belefoglalja a fenti tantárgyak rendszerébe. A műveltségterületek és a tantárgyak megfeleltetését az alábbi táblázat mutatja.

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek: (Dráma és tánc) Informatika (Könyvtári informatika)	Magyar nyelv és irodalom
Matematika	Matematika
Informatika	Informatika
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Ember a természetben Ember és társadalom	Környezetismeret
Művészetek Ember és társadalom	Ének-zene
Művészetek	Rajz és vizuális kultúra
Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember és társadalom Ember a természetben	Technika és életvitel
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport

A kerettantervi ajánlás szerkezete

Az egyes tantárgyak tantervei évfolyamokra bontva jelenítik meg, a fejlesztési követelmények megvalósítását szolgáló, ajánlott **tanulói tevékenységeket** és azokat az ajánlott **tartalmakat, témaköröket**, amelyek a tevékenységek keretét adják. Az első két tanévet egy fejlesztési szakasznak tekintve a kerettanterv csak a második évtől határoz meg elvárható fejlesztési eredményeket. A második és a harmadik évfolyam végén **a következő tanévi fejlesztés feltételeit**, a 4. évfolyam végén pedig a **továbbhaladás feltételeit** írja le.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A fejlesztésközpontú pedagógiai gyakorlatban a tanulói tevékenységek és teljesítmények, valamint a tanulók fejlődésmenetének értékelése a fejlesztési követelmények mentén történik. Abból indul ki, hogy a tanuló hol tart a fejlődés folyamatában. Rámutat az eredményekre, valamint a hiányosságokra és útmutatást ad a továbblépéshez, hogy a tanuló minél inkább megközelítse a kimeneti elvárásokat.

A jó értékelés tehát értékrendet közvetít, segítve ezzel az elvárások megértését, értelmezését, és ösztönzést ad a teljesítéshez.

A kisiskolás korosztály fejlesztésében különösen fontos szerepe van a fejlesztő értékelésnek, mely végigkíséri a tanulás folyamatát, és döntő többségében szóbeli, szöveges értékelés. Elsősorban a tanító feladata, de értékelhetik egymást vagy önmagukat is a tanulók. Az írásbeli feladatok azonnali kijavítása és javíttatása a fejlesztés meghatározó feltétele. Itt is bevonhatók az értékelésbe a tanulók, azonban a tanító írásbeli szöveges észrevételei, megjegyzései, melyek fejlődésüket segítő lényeges szempontokra irányítják a tanulók figyelmét, semmivel nem pótolhatók. Ezekre a folyamatos szóbeli és írásbeli értékelésekre épülnek a félévi és tanév végi szummatív értékelések. A közoktatási törvénynek megfelelően (1.:70.§) írásban és szövegesen kell értékelni a tanulókat az alsó tagozat valamennyi évfolyamán félévkor, és az első három tanév végén.

A szó-és írásbeli szöveges értékelések kialakításához, a negyedik évfolyam második félévében pedig az érdemjegyekkel, illetve az osztályzatokkal való értékeléshez. Az itt felsorolt értékelési szempontok mindegyikére természetesen nem kell kitérnie a tanítónak, amikor személyre szólóan értékeli tanítványait. Szükség szerint válogathat, rangsorolhat, súlyozhat az adott időszak, illetve az adott tanuló fejlesztési szükségleteihez igazodó prioritások figyelembevételével.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tanítása az alsó tagozaton alapozó jellegű. A családi és az óvodai anyanyelvi nevelés eredményeiből kiindulva intenzíven fejleszti a beszéd és a beszédértés képességét. Új nyelvhasználati tevékenységeket (olvasás, írás, írásbeli szövegalkotás) ismertet meg és gyakoroltat a gyermekkel, és ösztönös nyelvhasználatát a tudatosodás irányába fejleszti tovább. Mindezt annak érdekében teszi, hogy feltételt teremtsen a szóbeli és írásbeli kommunikáció igényes eszközzé fejlesztéséhez.

Mind a befogadó, mind pedig az alkotó, kifejező nyelvi tevékenységek gyakorlása gazdag nevelési lehetőségeket kínál a személyiség értelmi, érzelmi, akarati összetevőinek fejlesztéséhez, társadalmi tapasztalatok szerzéséhez, erkölcsi és esztétikai értékek befogadásához, valamint a gyermek társas kapcsolatainak, közösségbe való beilleszkedésének elősegítéséhez.

A tanító feladata, hogy integrált szemléletű, változatos tevékenységrendszer szervezésével olyan tanulási helyzetet teremtsen, amelyben a gyermek aktív résztvevője a kommunikációs folyamatoknak. Gyakorolhatja a kommunikációs helyzetek értelmezését, a társas kommunikációt. Folyamatosan fejlődhet szövegelemző és szövegértő képessége, kifejtheti a szövegtartalommal kapcsolatos álláspontját. Megismerheti a kommunikáció különféle (verbális, nem verbális, képi, hangzó) módjait, lehetősége van az önkifejezés többféle formájának kipróbálására, így egyre pontosabbá válhat gondolatainak, érzéseinek, véleményének kifejezése. Megtapasztalhatja az információk szűrésének, válogatásának, csoportosításának szükségességét. A tevékenységrendszer fontos területe az önálló tanulás készségeinek fejlesztése, helyes szokásainak alakítása. Ily módon a magyar nyelvi és irodalmi nevelés kitüntetetten kapcsolódik az ember és társadalom, a könyv-és könyvtárhasználat, valamint az informatika műveltségterületéhez.

Az anyanyelvi kultúra alapozásával, az olvasás-szövegértés fejlesztésével szorosan összefonódik a gyerekek irodalmi nevelése. Ennek középpontjában a művek aktív, élményt jelentő befogadása áll. Az olvasmányélmények megbeszélése alkalmat teremt a többféle értelmezés lehetőségének felismeréséhez és gyakorlásához, a saját olvasat vállalásához, a képteremtő képesség fejlesztéséhez, a beleéléshez. A kisiskolások irodalmi nevelési céljainak megvalósításában kitüntetett szerepe van a drámapedagógiai eljárások alkalmazásának.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy olvasmányanyaga nevelési megfontolásokból többféle szöveget tartalmaz. A szépirodalmi és az ismeretterjesztő szövegek mellett fontos, hogy nem irodalmi szövegformákkal is foglalkozzanak a tanulók. Az olvasott szövegek segítik a környezetben való eligazodást, ismereteket közvetítenek a társadalomról és a természetről, a hazáról, a családról és más alapvető emberi kapcsolatokról. Népünk múltjának történetei és kiemelkedő személyiségeinek példája, a nemzetiségek és etnikai népcsoportok kultúrájával való ismerkedés erősíti a gyerekek nemzeti azonosságtudatát. A szereplők magatartásának elemzése, jellemvonásaik és tetteik motívumainak vizsgálata erkölcsi értékrendet alakít, a másik ember tiszteletére, szociális érzékenységre, a környezetért érzett felelősségre nevel. A drámajátékok elősegítik a kapcsolatteremtést és az együttműködést, fejlesztik a mozgáskultúrát, természetes helyzeteket kínálnak a szövegalkotáshoz, a kreativitás fejlesztéséhez, a beszéd és a testbeszéd (nem verbális kifejezőeszközök) gyakorlásához, összhangjának alakításához.

Fejlesztési követelmények

Az 1–4. évfolyam magyar nyelv és irodalom tanításának alapfeladata a beszéd és a megértés folyamatos fejlesztése, az olvasás és a kézírás megtanítása, a helyesírás megalapozása, a szövegértés és a szövegalkotás elemi szintű gondolkodási és nyelvi műveleteinek elsajátíttatása és gyakoroltatása, ehhez pedig alapvető ismeretek nyújtása a magyar nyelv rendszeréről, valamint a szóbeli és az írásbeli nyelvhasználat egyszerűbb szabályairól.

A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése a tanító folyamatos feladata. Ennek különös jelentőségét részint az adja, hogy e képességcsoport képezi alapját és kiinduló pontját valamennyi újonnan megtanulásra kerülő nyelvi tevékenységnek, részint pedig az, hogy fejlettsége döntően meghatározza a gyermek kortársaival való kapcsolattartásának és iskolai pályafutásának sikerét. Ezért különösen fontos a kulturált nyelvi magatartás megalapozása szabálytanulással, élethelyzetekben páros és csoportos gyakoroltatással, szokásalakító tréningekkel. A szókincs aktivizálása szövegalkotó feladatokkal, a narráció ösztönzése, gyakoroltatása

Olvasás, az írott szöveg megértése fejlesztési terület magában foglalja az olvasás jelrendszerének eszközszintű elsajátítását és használatát. Az első olvasási sikerek meghatározó erejűek az olvasóvá válás, az olvasással kapcsolatos pozitív viszonyulások kialakulásának folyamatában. Ezért a tanulók egyedi sajátosságaira tekintettel, differenciáltan kell megszervezni az olvasástanulás folyamatát, haladási tempóját az első osztályokban a tanulási kudarcok, a tevékenységgel kapcsolatos szorongások, gátoltság kialakulásának megelőzése érdekében. Az értő olvasás fejlődésében fontos szerepe van a szöveggel való foglalkozásnak. Ennek során a művészi szövegek elsődleges megértésén túl a mélyebb tartalmi rétegeket kibontó szövegelemzést gyakorolják a gyerekek a tanító irányításával. A fejlesztés eredményeként elvárható, hogy a tanuló néma olvasás útján megértse tankönyvei szövegének, a feladatok utasításainak lényegét. A szövegekből pontosan emelje ki az információkat, s használja fel azokat új feladathelyzet megoldásához. Az olvasási képesség fejlesztésének további feladata az 1–4. évfolyamon az értelmező (interpretáló), a kritikai és kreatív olvasás megalapozása, valamint az olvasástechnika fejlesztése, a kifejező felolvasás gyakoroltatása is.

A kisiskolások nevelésében az olvasástanulással szorosan összekapcsolódva valósul meg az *irodalmi ismeretek alapozása*. Ennek lényege az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felébresztése, a képzelet mozgósításával a képteremtő képesség fejlesztése, tapasztalatszerzés, pl. művek formai jellemzőiről, a költői nyelv néhány sajátosságáról, művek témájáról, szereplőiről, élethelyzetekről, esztétikai fogalmakról. A szövegfeldolgozás folyamatában már kisiskolás korban megkezdődhet az irodalom és az olvasó kapcsolatának alakítása, az irodalmi művek erkölcsi, érzelmi, esztétikai értékei iránti fogékonyság megalapozása, az ízlésfejlesztés, valamint a társművészetek bekapcsolásával a komplex esztétikai nevelés.

Az írásbeli szövegalkotás szabályainak megtanítása különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz, a képzelet, az érzelmek, a gondolatok önálló kifejezéséhez. A szövegek az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának forrásai is, hozzájárulnak az önkifejezés igényének kielégítéséhez és képességének fejlődéséhez. A témaválasztás és a szövegalkotás előkészítése döntően meghatározza az önálló alkotás sikerét. Ezért a gyerekekhez közeli, érdeklődésére számot tartó, képzeletét, kreativitását ösztönző témát célszerű választani. Az előkészítést minden esetben a tanulók fejlettsége, egyéni fejlesztési igénye határozza meg. Mivel e tekintetben jelentős eltérések lehetnek egy-egy tanulócsoporton belül, a differenciált tanulásszervezés feltétlenül javasolt.

A fejlesztés eredményességét fokozza, ha az önálló munkákat óráról órára kijavítja a tanító és szöveges értékeléssel segíti a tanítványait a fogalmazások erényeinek és hibáinak felismerésében.

Az íráskép egyénivé, az írás eszközzé fejlesztése a kézírás megtanításával kezdődik. A betűformák és -kapcsolások elsajátításán keresztül vezet az út az írás automatizálásáig. Olyan írástempóra kell szert tenniük a tanulóknak, amely kiszolgálja a tanulási igényeket. Az íráskép tetszetős külalakjának érdekében kívánjuk meg a gazdaságos és esztétikus szövegelrendezést, a szabályoshoz közel álló betűtípus használatát, amely nem zárja ki az egyéni vonásokat. A fejlesztés eredményeként a tanulók betűtévesztés, -csere, -kihagyás nélkül írnak az alsó tagozat végére. Írásuk olvasható, füzetvezetésük rendezett. Ezt segíti a képi közlés (vizuális információk), a szövegtagoltság, a tipográfiai eszközök, ábrák, jelek szerepének figyelembevétele a szöveg jelentésének megértésében.

Az Ismeretek az anyanyelvről témakör a tudatos nyelvszemlélet, az emeltebb igényű anyanyelvhasználat alakításának az eszköze. Ennek keretében a magyar nyelv rendszerére vonatkozó elemi ismereteket szerezhetnek a tanulók. A fogalomalkotás nyelvi tapasztalásra épül. A nyelvtani ismeretekhez kapcsolódik a helyesírási szabályismeret és a folyamatos gyakoroltatás eredményeképpen a helyesírási készség elemi szintjének kialakítása. A szabályalkalmazással párhuzamosan futó fejlesztési feladat a tanulók önellenőrzésének és hibajavító tevékenységének, a helyesírási szótár használatának szokássá fejlesztése.

A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák tanítása már az alsó tagozat bevezető szakaszában megkezdődik. Ennek keretében megismertetjük a tanulókat az ismeretszerzés írásbeli forrásaival, lehetőségeivel, a könyv- és könyvtárhasználattal. A fejlesztés fontos mozzanata a szótárak, gyermeklexikonok, enciklopédiák tanulmányozása, az ismeretfeldolgozási technikák közül a gyűjtött adatok célszerű elrendezésének; a vázlat készítésének gyakorlása tanítói segítséggel. Változatos feladathelyzetekben szerezhetnek tapasztalatokat a tanulók az információk felhasználásának módjairól, a tanult ismeretek tömörítésének, összefoglalásának, rendezésének célszerű

eljárásairól. A memoriterek tanulása közben kipróbálhatják a különféle szöveg tanulási technikákat, emlékezetük megtartó képességének határait, egyéni tanulási stílust alakíthatnak ki.

A könyvtárhasználat részint az információforrások megismerésével, részint a könyvtár használatának gyakorlásával, a könyvtárban végzett önálló ismeretszerző tevékenységek megismerésével és alkalmazásával alapozza az önálló tanulás képességét.

1. évfolyam

**Évi óraszám: 1. változat 296
2. változat 296**

Témakörök, tartalmak

Beszéd-készség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A helyes beszéd-élmény. A hangok tiszta artikulációja, időtartama. A helyes kiejtés. A kijelentő és a kérdő mondat hang-élménye. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai. Szókincs-fejlesztés

Az olvasás és az írás tanulásának előkészítése

A beszéd, a beszéd-élmény és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A *mondat*, a *szó*, a *szótag*, a *hang* fogalmának tapasztalati alapozása. A jel-funkció. A hangok sorrendisége a szavakban.

Tájékozódás a testsémán, térben, síkban; a relációs szó-kincs tartalmának pontosítása. Az alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások fejlesztése.

Az olvasás jelrendszerének megtanítása

Az olvasás jelrendszerének elsajátítása és felhasználása szavak, szó-szerkezetek, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasásához. Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismertetése: a mondat, a szó, a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek használatának megfigyeltetése.

Az írás jelrendszerének megtanítása

Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szó-szerkezetek, rövid mondatok írása.

A helyesírás alapozása a szavak hang- és betűsorának egyeztetésével.

Belépő tevékenységformák

A helyes légvétel, gazdálkodás a levegővel. A beszédritmus megfigyelése, utánzása beszédben, felolvasásban rövid verseken, mondókákon. Érthető és értelmes beszéd: szavak, szó-szerkezetek, mondatok helyes ejtésének gyakorlása. Jól ritmizálható mondókák, versek tanulása, előadása. Érzelmek kifejezése némajátékkal. Felelgetős mondókák előadása párokban, együtt-működés a társakkal. Szituációs játékkal: köszönés, bemutatkozás, kérdezés, kérdés, ajándékozás, köszöntés, köszönetnyilvánítás.

Szöveghez kapcsolódó kérdések megválaszolása. Feladatok utasításának értelmezése.

Képolvasás, mesemondás. A szó-kincs bővítése, pontosítása szövegkörnyezetben történő értelmezéssel.

A beszéd-élmény és -értés gyakorlása mesehallgatással. A nyelvi tudatosság fejlesztéséhez analízis-gyakorlatok: szótagolás, hangokra bontás; szintetizáló gyakorlatok: hangösszevonások, szavak alkotása. Mondatalkotás eseményképpel. A helyzetet meghatározó kifejezések (relációs szó-kincs) megismerése és használata. Formák fölismerése, különbségeik és azonosságuk megállapítása. A tájékozódás gyakorlása térben és síkban.

Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartás gyakorlása, a helyes írásszokások alapozását segítő gyakorlatok. Az írástevékenység megkezdése, betűelemek alakításával, kapcsolásával.

A hangoknak megfelelő kis- és nagy nyomtatott betűk megtanulása, gyakorlása. A betűknek megfelelő hangok helyes kiejtése. Betűcsoportok, szavak, szó-szerkezetek, mondatok hangos olvasása, értelmezése. A pontosságra törekvő hangos olvasás gyakorlása szövegeken. Az értő néma olvasást megalapozó feladatok megoldása és követő olvasás.

A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása.

Szavak, szó-szerkezetek, mondatok írása másolással, írott majd nyomtatott mintáról. Kezdetben rövid, majd egyre hosszabb szavak írása látó/halló előkészítés után tollbamondásra és írásminta nélkül, emlékezetből.

Olvasás, szövegértés, irodalom

Népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A mindennapi életből, a természeti környezetből vett témájú rövid szépirodalmi szövegek, versek és prózai alkotások, ismeretterjesztő és hétköznapi szövegek. Az olvasottak tartalmának és címének összefüggése. A próza és a vers különbsége.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló feladatvégzés lépései. A könyvtár szolgáltatásai, a könyvkölcsönzés módja. Olvasási szokások. Gyermeklexikon használata.

A szereplők, a helyszín, az események megfigyelése. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a tanuló saját élményei, tapasztalatai között. A vers hangulatának fölismérése, ritmizálása tanítói segítséggel. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása elmondással és feladatmegoldással. Illusztráció készítése.

Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása. Kérdésekre válasz keresése ismert szövegből.

Látogatás az iskolai könyvtárban. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: képeskönyvek, mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek megfigyelése. A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása, gyakorlása. Szavak magyarázata gyermeklexikon használatával.

Társadalmi ismeretek

A szűkebb és a tágabb család, a családtagok kapcsolatai, a gyerekek helye a családban.

A gyermek környezetében élők cselekedeteinek megfigyelése. Beszámoló saját életének eseményeiről. Az olvasmányokban megfigyelt élethelyzetek megjelenítése, megbeszélése. Részvétel közösségi tevékenységben.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok.

A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játékhelyzetekben.

Történetek feldolgozása a báb és a drámás eljárásokkal.

Utánzó játékok. Énekes népi gyermekjátékok összekapcsolása mozgással, előadásuk társakkal. Az olvasott történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal.

Memoriter

Szabadon választható versek, népköltészeti mondókák, sorolók, nyelvtörők, verses mese elmondása fejből. Mennyiségét a tanulócsoporthoz tartozó képességét figyelembe véve kívánatos meghatározni.

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 296

2. változat 296

Témakörök, tartalmak**Beszédalkotás, szóbeli szövegek alkotása és megértése**

Helyes beszédalkotás. A hangkapcsolatok helyes kiejtése, a hangok időtartama. A mondat- és szövegfonetikai eszközök szerepe. Udvarias magatartási szokások, nyelvi fordulatok a felnőttekkel és kortársakkal való érintkezésben. A megszólítás.

Mondatalkotások. Két, majd több mondat összekapcsolása.

Eseménysor felidézése, az események sorrendisége. Feladatadások, szóbeli üzenetek megértése.

Belépő tevékenységformák

Légző gyakorlatok: szavak, szó szerkezetek, mondatok, mondókák utánmondása.

A hangok időtartamának érzékelése a szavakban. Mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása a beszédben és a hangos olvasáskor. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak megfigyelése és értelmezése. Szöveghelyzetben. A vizsgált/gyűjtött szavakkal mondatalkotás, hiányos szöveg kiegészítése. Beszélgetés adott vagy választott témáról. A beszélgetőtársához igazodó udvarias nyelvhasználat, a nem verbális eszközöknek a beszéd-helyzethez alkalmazkodó használata. Szituációs játékok a kulturált nyelvi viselkedés gyakorlására. Telefonálás, üzenetközvetítés.

Olvasás, írott szöveg megértése, irodalom

Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból. Mesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok a nemzetiségek és etnikumok kultúrájából is. Történetek a gyerekek természeti és társadalmi környezetéről. Nem irodalmi szövegek. A cím és tartalom viszonya. A versben: a ritmus, a rím, az ismétlődések.

Olvasástechnika

Hangsúlyozás és hanglejtés.

A szünettartás és a ritmus. Hangos és néma olvasás.

A folyamatos olvasás.

Írásbeli szövegek alkotása

Mondatalkotás. Mondatok összekapcsolása.

Történetalkotás szóban.

Vázlatkészítés.

Íráskép

Betűismeret és -kapcsolás. Írásszokások.

Az eszközszintű íráshasználat alapozása.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A beszéd/írás részei: mondat, szó, hang és betű. A magyar ábécé, a betűrend, a magán- és mássalhangzók. Az időtartam jelölése. A szótagolás és az elválasztás. A kiejtés szerinti és a kiejtéstől eltérő írásképu szavak. A j hang kétféle jelölése. A szavak szerkezete: a szótő és a toldalék. A kijelentő és a kérdő mondat.

Történet mesélése. Eseménysorról rövid szöveg alkotása mondatok összekapcsolásával. Szóbeli szövegek, feladatszövegek értelmezése, lényegének elmondása.

A mű témájának, eseményeinek, szereplőinek megnevezése. A szereplők cselekedeteinek értékelése, következtetés tulajdonságaikra. Az események összefoglalása, a lényeges gondolat kiemelése. Az olvasott művek szóhasználatának megfigyelése. A cím és a tartalom összefüggésének megfigyelése. Az ismeretlen kifejezések értelmezése szövegkörnyezetben. A verses forma fölismerése, a szöveg ritmusának jelzése tapssal.

Szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes hangsúlyozása. Toldalékos szavak pontos kiolvasása. Szünettartás a mondaton belül és a mondatok között. Helyes hanglejtés gyakorlása kijelentő és kérdő mondatok olvasásával. A folyamatos és pontos olvasás gyakorlása mondatok és szövegek hangos olvasásával. Felolvasás előzetes felkészülés után. A kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok és a mondatzárások helyes olvasása. A sorvégi átmenetek megszakítás nélküli olvasása. A természetes beszéd tempójához és hanglejtéséhez közelítő hangos olvasás.

Szógyűjtés, szó szerkezetek, mondatok alkotása eseményképről. Rövid írásbeli válaszadás olvasott szöveghez kapcsolódó kérdésekre. Személyes élményről vagy földolgozott olvasmányról két-hárommondatos írásbeli fogalmazás. Az olvasott művekről vázlatkészítés tanítói segítséggel. Írás- és helyesírási hibák javítása leírt szövegben tanítói utasításra és önellenőrzéssel.

A betűismeret megerősítése. Betűalakítások, betűkapcsolások gyakorlása.

Szavak, szó szerkezetek, két-három mondat leírása másolással, tollbamondásra és emlékezetből. Válogató másolás és akaratlagos írás. Helyes írásszokások alkalmazása (testtartás, írószerfogás, kézcsúsztatás).

A társak név szerint, könyvek cím, illetve szerző szerint ábécérendbe állítása. A hosszú és rövid hangok fölismerése a beszédben, megfelelő jelölésük írásban. A kiejtéstől eltérő írásképu szavak egyszerűbb eseteinek helyesírása szóelemzés segítségével. Egyszerű szavak elválasztása. Az egyalakú szótövek és a toldalékok megkülönböztetése egyszerű szavakban. A kijelentő és a kérdő mondat fölismerése, megnevezése szövegben. A tanult helyesírási szabályok alkalmazása írástevékenység közben, írásbeli feladatok megoldásakor.

A tanulási képesség fejlesztése

A kép és a szöveg kapcsolata.

A könyvtárhasználat alapvető szabályai. A könyvek jellemző adatai. Gyermekújságok jellemzői.

Illusztrált szövegekben a kép és a szöveg együttes értelmezésének gyakorlása. Eligazodás a könyvekben a tartalomjegyzék alapján. Tájékozódás a gyermeklexikon betűrendjében. A könyvek jellemző adatainak megfigyelése (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Ismerkedés a gyermekújságok tartalmával, szerkezetével.

Társadalmi ismeretek

A barátok, baráti kör, az iskolai és egyéb kisebb közösségek.

Felnőttek és gyerekek társas viselkedési formáinak megfigyelése, gyakorlása élethelyzetekben.

Kapcsolatfelvétel családtagokkal és ismerős felnőttekkel. Baráti kapcsolatok ábrázolásának megfigyelése olvasmányokban, véleményalkotás a szereplők viselkedéséről. Beszélgetés az iskolai életéről, az osztályközösségről. Részvétel a mindennapi élet különböző helyzeteit felidéző szerepjátékokban.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok.

Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék.

Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

A szövegmondás összekötése ritmikus mozgással. Egyszerű lépésekkel kísért énekes népi gyermekjáték előadása. Rövid mesék, történetek dramatizálása, a szereplők és a főszereplő megkülönböztetése. Improvizációs játékok tanári irányítással, többféle kommunikációs helyzetben.

Memoriter

Versek, találós kérdés, népi gyermekjáték elmondása könyv nélkül, szövegűen, a tanult mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. A szöveg nehézségi fokát és mennyiségét a tanulócsoporthoz képesti képessége határozza meg.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Egyszerű szóbeli közlések megértése. Kérdésekre értelmes, rövid válaszok adása. A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés. Pontosságra törekvő folyamatos olvasás. Az olvasmány tartalmának elmondása kérdések segítségével. Önállóan alkotott mondatok / tartalmi / összekapcsolása.

Az ábécé használata feladatmegoldáshoz.. A hangok hosszúságának helyes jelölése begyakorolt szóképlet körében. A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása. A j hang biztos jelölése kb.20 – a tanulók által gyakran használt – szóban. Az elválasztás szabályainak alkalmazása egyszerű szavak írásakor. Mondatkezdés nagybetűvel, szavakra tagolt leírás segítségével. A tanult mondatzáró írásjelek alkalmazása. Egyszerű mondatok, rövid szöveg írása másolással, tartalmi és helyesírási előkészítés után tollbamondásra és emlékezetből. Hibajavítás tanítói irányítással.

3. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 277,5

2. változat 296

Témakörök, tartalmak**Beszéd-készség, szóbeli szövegek alkotása és megértése**

A különféle mondatfajták és a mondatfonetikai eszközök kapcsolata. A szavak és a nem verbális jelek (testbeszéd) szerepe különféle kommunikációs helyzetben. A szavak jelentésárnyalata, stílusértéke, szerepe a beszédben. Szólások, közmondások jelentése.

Belépő tevékenységformák

A szavak, szó szerkezetek megfelelő kiejtésének gyakorlása az élőbeszédben és a fölolvashatóságban. Helyes beszédlejtés bővülő mondatok elmondásakor, felolvasásakor. A nem verbális eszközök összehangolása a tartalommal szöveg-mondáskor és értelmezésük mások megnyilatkozásainak értékelésekor. Versek és mesék

Olvasás, az írott szöveg megértése, irodalom

Próza művek és versek a hazai (magyar, nemzetiségi és az etnikumok irodalmából), a külföldi nép- és műköltészetből. Mesék, mondák, legendák, történelmi elbeszélések, valamint a gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortárs szerzőktől. Versek feldolgozása, elemi poétikai és verstani ismeretek. Népi játékok, dramatizált szövegek, ismeretterjesztő művek, a mindennapi kommunikáció szövegei (meghívó, recept, hirdetés stb.).

Olvasástechnika

A pontos és folyamatos, értő olvasás. A fölolvadás: helyes tagolás és hangsúlyozás. Értelmező és folyamatolvasás.

Írásbeli szövegek alkotása

Az írásbeli fogalmazás képességének alapozása. A szövegalkotás műveletei: anyaggyűjtés, címválasztás, a lényeges gondolatok kiválasztása, elrendezése. Az időrend. A szöveg tagolása, a bekezdések. Az elbeszélő fogalmazás jellemzői. Az elbeszélés szerkezete: bevezetés, tárgyalás, befejezés. A párbeszéd szerepe az elbeszélő szövegben. Formai jellemzői.

Írásképek

Gazdaságos szövegrendezés. Az egyéni írás alakulásának segítése. Az írás lendületének, tempójának fokozása. Írásszokások megerősítése.

kifejező előadása, kapcsolattartás a hallgatósággal. Szókincsbővítés: a szavak jelentésének, stílusértékének elemzése szövegben, ezen tapasztalatok, valamint a tanult szólások, közmondások használata az élőbeszédben és a fogalmazásban. Szóbeli szövegalkotás különféle kommunikációs helyzetekben. Ismert mese elmondása tömörített és bővített változatban. Hosszabb szóbeli közlések követése, megértése. Mindennapi élmények, filmélmények, olvasmányok rövid tartalmának elmondása, megbeszélése. Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben.

A szereplők megnevezése, cselekedeteik, érzelmeik, tulajdonságaik megfigyelése, az események időrendje, a mű szerkezetének fölismertetése. Lényegkiemelés, oksági kapcsolatok felismerése. Vázlatkészítés tanítói segítséggel. Szövegekkel, problémafelvetésekkel kapcsolatos kérdések és válaszok megfogalmazása. Mesék bevezető, befejező fordulatának és jellemző szókapcsolatainak használata. Mesék ismétlődő motívumainak megfigyelése. Néhány jellegzetes irodalmi téma fölismertetése az olvasott művekben, például család, iskola, barátság, segítőkészség, szülői szeretet, hazaszeretet. Versek művészi eszközeinek fölfedezése: ritmus, rím, refrén, hasonlat. Szövegek: mesék, elbeszélésrészletek dramatizálása. Ismeretterjesztő és mindennapi gyakorlati szövegek értelmezése, információ-kiemelés, a lényeg tömör megfogalmazása. Tájékozódás a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az olvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztése beszéd- és olvasástechnikai gyakorlatokkal. Néma olvasás a megértést vizsgáló feladatok megoldásával. A hosszú mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása fölolvadás mintakövetéssel. Az értelmző (interpretáló) olvasás fejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. Hosszabb szövegek (például házi olvasmányok) olvasására való fölkészítés folyamatolvasással.

Olvasókönyvi szövegminták megfigyelése a szövegforma tartalmi és szerkesztési jellemzőinek felfedezéséhez. Címek vizsgálata, a jó cím ismérveinek összegyűjtése. Események elrendezése időrendben. Bevezetés (előzmény, színhely, időpont) és befejezés (következmény, tanulság, egyéni vélemény) készítése szóban és írásban. A fogalmazás koherenciájának megteremtése tématarassal, a mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a felesleges ismétlődés kerülése. A párbeszéd beillesztése a történetmondásba.

A fogalmazások javítása a tanult fogalmazási ismeretek felhasználásával a tanító segítségadása mellett.

Lendületfejlesztő gyakorlatok. Az olvashatóság javítását, az egyéni írás kialakulását segítő, alakítási, kapcsolási gyakorlatok. Tempógyorsító gyakorlatok: az írás eszközi használatával, a figyelem fejlesztésével. Szósortok,

mondatok írása másolással, tollbamondás után, emlékezetből és akaratlagos írással. Az egyéni írás alakítása a rendezett, tiszta és olvasható íráskép igényével.

Tanulási képesség fejlesztése

Adatok, információk gyűjtésének, célszerű elrendezésének módjai. Alapismeretek a könyvtár tereiről és állományrészeiről. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, elektronikus információhordozók. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon és a szótár egyező és eltérő vonásai.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A felkiáltó, az óhajtó és a felszólító mondat és mondatvégi írásjelük. Az ige jelentése (cselekvés, történet, létezés); rokon és ellentétes jelentésű igék. Az igeidők és jelentésük. Az igealakok helyesírása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az igekötő szerepe az ige jelentésében. A leggyakoribb igekötők. Az ige és az igekötő kapcsolatának esetei. Az igekötős igék egybe- és különírásának esetei. A főnév jelentése, fajtái: köznévi, tulajdonnévi. A főnév toldalékolása. A tulajdonnevek helyesírása. A *-ban/-ben* *-ba/-be* rag helyes használata, a *-ból/-ből*, *-ról/-ről*, *-tól/-től* rag helyesírása. A melléknév. A *j* hang kétféle jelölése igékben, főnevekben, melléknevekben.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei, például honfoglalás, államalapítás, Mátyás kora, a török idők. Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek. A magyar nemzet jelképei. Nemzeti emlékhelyeink.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal. Dramatizált elbeszélések, népszokások.

Könyvek keresése szabadpolcon szerző és cím szerint. Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek témájának megállapítása cím és tartalomjegyzék alapján. Az olvasott könyvek adatainak felsorolása (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Célzott keresés kézikönyvekben feladathelyzetben.

Rövid szóbeli beszámoló ismeretterjesztő olvasmány tartalmáról, önálló vagy csoportos anyaggyűjtésről. Az olvasott szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése gyermeklexikon vagy szótár segítségével. Tetszés szerint választott helyesírási szótár használata tanítói segítséggel.

A felkiáltó, az óhajtó, a felszólító mondat fölismerése és megnevezése szövegben. A mondatvégi írásjelek helyes használata az egyszerű mondatok végén.

A tanult szófajok felismerése és megnevezése – a fogalom tartalmi jegyei alapján – mondatban, szövegben.

Az igeidők használatának és jelölésének megfigyelése. Helyes használatuk gyakorlása beszédben és írásban. Az igekötők jelentésmódosító szerepének felfedezése. Adott ige mondatba, szövegbe helyezése változó igekötőkkel az igekötő jelentésmódosító szerepének elmélyítéséhez. Nyelvhelyességi és helyesírási gyakorlatok az igekötős igék gyakorlásához.

Tulajdonnevek és köznevek megkülönböztetése, helyesírásuk gyakorlása. Toldalékos szóalakok és helyes használatuk gyakorlása szóban és írásban. A főnév *-t* ragjának és a múlt idő jelének megkülönböztetése.

A melléknevek szerepének felfedezése a nyelvhasználatban.

Alkalmazásuk stílusgyakorlatokban. Helyesírási gyakorlat: hosszú hangok jelölése a melléknevek végén.

A *j* hang jelölése igékben, főnevekben, melléknevekben.

Versek, legendák, történetek olvasása a nemzeti múlt nagy eseményeiről. Az olvasottak, látottak reprodukálása szóban, illusztrálása, csoportos megjelenítése szituációs játékkal. Műsorok összeállítása nemzeti ünnepeink-re. Szóbeli beszámoló családi ünnepekről. Beszámoló nemzeti jelképeinkről. A Szózat szövegének értelmezése. Tájékozódás a lakóhely hagyományos ünnepi népszokásairól, irodalmi, történelmi emlékhelyeiről.

Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok: gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidéző gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése. Népszokások, történetek dramatizált megjelenítése.

Memoriter

Vörösmarty Mihály: Szózat című versének két versszaka, szabadon választott versek, szólások, közmondások, verses mese, rövid mese vagy meserészlet – elmondása a tartalmat kifejező előadásban. Az előző fejlesztési szakaszhoz (tanévhez) képest emelkedő mennyiségi igénnyel – a tanulócsoporthoz terhelhetőségét figyelembe véve.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések tartalmának megértése, eseményeinek elmondása összefüggő mondatokkal, a tartalmat jól követő előadásban. A tankönyvek feladatszövegeinek, a tanító utasításainak, magyarázatainak megértése. Fél oldal terjedelmű, ismert témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő olvasmány önálló néma olvasása, a szöveg lényegének megértése. A szöveghez kapcsolódó feladatok megoldása. Gyakorlottság a szövegek értelmezésben, az összefüggések felismerésében. Feldolgozott szövegek pontos, folyamatos felolvasása felkészülés után. A Szózat két versszakának elmondása fejből, tiszteletadással.

Öt-hatmondatos, értelmes elbeszélő szöveg fogalmazása ismert témáról. Egyéni, jól olvasható, lendületes írás, rendezett, tiszta füzetvezetés. Az önálló írásbeli munkák önellenőrzése, javítása tanítói segítséggel.

Igék, főnevek, mellénevek fölismerése, szófajuk megnevezése. A tanult helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazása begyakorolt esetekben. A j hang helyes jelölése újabb 20-25 szóban.

Részvétel a közös drámajátékokban, illetve a készségfejlesztő drámás gyakorlatokban és a produkciók megbeszélésében.

4. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 259

2. változat 259

Témakörök, tartalmak

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A szövegjelentés kifejezése mondat és szövegfonetikai eszközökkel. A szöveg jelentésének megfelelő helyes dallam és nem verbális eszközök (testbeszéd) használata. Párbeszéd a mindennapi élethelyzetekben. Vita.

Olvasás, az írott szövegek megértése, irodalom

Prózai és verses népköltészeti alkotások a magyar, a nemzetiségi és a hazai etnikumok népköltészetéből: népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások. Irodalmi mesék. Tündérmese, állatmese, tréfás-és láncmese. A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok. A népdalok jellegzetes témái. Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból. Egyszerű szerkezetű

Belépő tevékenységformák

Az előbeszéd és a fölolvadás értelemszerű tagolása helyes beszédleghézzel, szünetekkel, a szöveg jelentésének megfelelő tempó, hangerő és dallam alkalmazásának gyakorlása. Különböző beszédhelyzetekben alkalmazkodás a kommunikációs szerephez és a partnerhez, a nem verbális eszközök összehangolása a beszédhelyzettel. Az aktív és passzív szókincs folyamatos gyarapítása különféle szövegekből, más tantárgyakban előforduló szakkifejezésekkel, ritkábban használt szavakkal. Hiányos mondatok kiegészítése a szöveghelyzetbe illő rokon értelmű szóval, kifejezéssel. Állandó szókapcsolatok gyűjtése. Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben, vitában.

Olvasmányok reprodukálása szóban tömörítéssel, nézőpontváltással. Narráció.

A tanító vagy a társak hosszabb közléseinek követése. Ezek lényegéről emlékeztető jegyzetek készítése.

Néhány adat gyűjtése az olvasott művek szerzőjéről. Szövegelemző műveletek bővítése: szerkezet, tér idő, következtetések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés. Azonos témájú alkotások összehasonlítása. Egyszerű szövegek vázlatának elkészítése tanítói segítséggel. Érzelmek, emberi kapcsolatok fölismerése, értékelése a művekben. Több szempont figyelembevétele a szereplők viselkedésének megfigyelésekor. Véleményalkotás. A házi olvasmány

gyermekregény. Az irodalmi szöveg művészi eszközei: néhány alakzat; a megszemélyesítés; ritmus, rím, refrén. Kritikai és kreatív olvasás.

Olvasástechnika

Mondat- és szövegfonetikai eszközök. A kifejező olvasás előkészítése olvasástechnikai gyakorlatokkal.

Írásbeli szövegek alkotása

Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés. A leírás, tartalmi, szerkezeti jellemzői, nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje. A leírás szemléletessége. Az üdvözlő írásának tartalmi és formai jellemzői.

Íráskép

Eszközsztintû egyéni írás. Írás sima lapon.

A tanulási képesség fejlesztése

Különböző információhordozók a lakóhelyi és az iskolai könyvtárban (folyóirat, hanglemez, hangkazetta, dia- és videofilm). Ismerkedés folyóiratokkal. Katalógusok megfigyelése. A könyvtári katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információforrások keresésében.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A szófajokról tanult ismeretek összefoglalása és kibővítése: az igei személyragok és a személyes névmás; a tulajdonnév újabb csoportjai (földrajzi nevek, címek, intézmények neve, márkanev); a főnév -val, -vel ragos alakja; a melléknév fokozása. A névelő és a névutó. A számnév és fajtái, a határozatlan számnév fokozása. A keltezés.

előkészítése folyamatolvasással, otthoni elolvasása és megbeszélése közösen. Az önállóan megismert ifjúsági regénnyel kapcsolatos olvasmányélmény megosztása a társakkal. Művészi eszközök fölismerése lírai és elbeszélő művekben. Az ismétlés funkciójának megfigyelése. Nyelvi érdekességek, művészi eszközök gyűjtése szövegből. A népköltészetről és a műköltészetéről tanultak összefoglaló rendszerezése.

A kifejező hangos olvasás gyakorlása és a szövegben rejlő érzelmek kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásával. Párbeszéd és közbeékelődések elkülönítése fölolvaskor mintakövetéssel.

Hirdetés, értesítés, meghívó megfogalmazása a címzett személyének figyelembevételével. Elbeszélő fogalmazás kiegészítése párbeszéd írással. A leírás megfigyelése irodalmi példákon. Szemléletes leírás készítése egyszerű tárgyról, növényről, állatról, emberről. Figyelem a bemutatás sorrendjére és a nyelvi eszközök alkalmazására. Levelezőlap írása különféle alkalmakra választott partnernek. A levelezőlap címezése. Az írásbeli munkák önellenőrzése és javítása a tanító irányításával.

Olvasható, tetszetős és rendezett füzetvezetés. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás, ábra, feliratozás, táblázat) célszerű elrendezése a lapon (lapszélek, betű- és sortávolság megtartásával). Olvasónapló vezetése.

A gyerekeknek szóló ismeretterjesztő művekből, folyóiratokból információk gyűjtése és az adatokkal a tanultak kiegészítése. Vázlat alapján beszámoló – szükség esetén tanítói segítséggel – ismeretterjesztő olvasmányokról, megfigyelésekről, kísérletekről. Beszámoló egyéni élményekről, olvasmányokról. Mesegyűjtemények, gyerekek részére készült verseskötetek keresése a szabadpolcon. A gyerekeknek készült segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, kétnyelvű szótár) használata. Közmondások, szólások, állandó szókapcsolatok, ismeretlen szavak jelentésének megismerése kézikönyvekből.

A tananyaghoz kapcsolódó ábrák, grafikonok, táblázatok megfigyelése, értelmezése.

A tanult szófajok fölismerése a szövegben és megnevezésük konkrét példáiban. A toldalékos igealakok helyesírásának gyakorlása. A jövő idő változatos kifejezése. A tanuló környezetében és olvasmányában előforduló tulajdonnevek fajtáinak felismerése, helyesírásuk gyakorlása, helyes alkalmazásuk az írásos nyelvhasználatban. A főnév ragos alakjának fölismerése szövegben, a -val/-vel ragos főnevek helyesírásának gyakorlása az egyszerűbb esetekben. A névutók szerepének felismerése a nyelvi kifejezésben, helyesírásuk, a leggyakoribb névutók ismerete. A határozott és

határozatlan névelő szerepének megkülönböztetése és helyes használatuk. A tanult hagyományos írásmódú személynevek biztos helyesírása, a lakóhely földrajzi neveinek helyes lejegyzése. A melléknév fokozott alakjainak, helyes leírása. A határozott és a határozatlan számnév fölismerése, a számoknak betűvel való leírása és a keltezés írása. Az *ly*-os szavak körének bővítése. A toldalékos szóalakok helyesírásának gyakorlása a tanult szófajok körében.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei: Rákóczi kora és alakja, a XIX. és XX. század nagy államférfiai, művészei, tudósai, felfedezői, utazói.

Történetek megismerése a magyarság múltjának nevezetes eseményeiről, kiemelkedő személyiségeiről, tetteiről, az emberek életmódjáról az egyes korokban. Tájékozódás a történelmi időben: évszázad, évezred elképzelése. A régió, a lakóhely történelmi, irodalmi emlékeiről adatok gyűjtése, rendezése, felhasználása beszámoló elkészítéséhez a szerzett ismeretekről.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatok – kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.

Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék; állóképek. A szerkezet érzékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég fölismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemző megbeszélése.

Memoriter

Népdalok, népmesék elmondása; Kölcsey Ferenc Himnusz című versének két versszaka; Petőfi Sándor Nemzeti dal című verse. Szabadon választott költemények, prózai szövegrészletek az előző tanévhez képest emelkedő minőségi (pontosság, értelmezés, kifejező erő, kapcsolat a hallgatósággal) és mennyiségi igényvel, differenciáltan, a tanulók terhelhetőségét figyelembe véve.

A továbbhaladás feltételei

Érthető, folyamatos beszéd a mindennapi kommunikációban. Beszédfolyamatok követése, magyarázatok, feladatszövegek lényegének pontos megértése. A tanult udvarias nyelvi fordulatok használata mindennapi beszédhelyzetekben. A gondolatok értelmes megfogalmazása szóban és írásban a tanult szövegformák tartalmi követelményeinek figyelembevételével. Előzetes fölkészülés után ismert témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvása. Önállóan megismert – életkorhoz illő – szöveg néma olvasása, lényegének megértése és megfogalmazása. Gyakorlottság a tanító irányításával a mélyebb tartalmi rétegek megértésében, erkölcsi, esztétikai értékek felismerésében. A Himnusz két versszakának és Petőfi Sándor Csata dal című versének elmondása fejből.

Rendezett, olvasható, a tanulás eszközeként használt írás. A mondatfajták és a tanult szófajok biztonságos felismerése szövegben, megnevezésük. A szótövek és toldalékok megkülönböztetése legalább az egyalakú szótövek esetében. A tanult helyesírási szabályok alkalmazása legalább az iskolai munkafüzetek és feladatlapok szó- és szöveganyagának körében. Újabb 20-25 szóban a *j* hang helyes jelölése. A tanítói javítással vagy tanulói önellenőrzéssel feltárt helyesírási hibák kijavítása.

A könyvek önálló keresése a könyvtárban. A könyvek tartalomjegyzékének használata. Könyvek és egyéb információhordozók felhasználása segítségadással tanulási feladatokhoz.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és a produkciókat elemző megbeszélésekben.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez**Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése:**

- *A beszéd hangzása*
 - a beszéd érthetősége, az artikuláció tisztasága,
 - a hangkapcsolatok helyes kiejtése, az időtartam érzékeltetése,
 - a levegővel való gazdálkodás kialakultsága,
 - a magyar nyelv sajátosságainak megfelelő hanglejtés,
 - a hangerő és a beszédhelyzet összhangja,
 - a mondat és szövegfonetikai eszközök használatának tudatossága.
- *A szövegalkotás minősége*
 - a szókincs terjedelme,
 - a gondolatok kifejezésének értelmessége,
 - a szövegalkotás szabályainak alkalmazási szintje,
 - a gondolatközlés fegyelmezettsége.
- *A szóbeli közlések megértése*
 - a beszéd folyamat követésének fejlettsége,
 - a megértés pontossága,
 - a kérdésfeltevések és válaszadások lényegre irányultsága.
- *Kommunikációs szokások*
 - a beszélőre irányuló figyelem fejlettsége,
 - a beszélgetésbe, vitába, megbeszélésbe való bekapcsolódás szabályainak ismerete és alkalmazási szintje,
 - a tanult nyelvi fordulatok szituációnak megfelelő használata.

Olvasás, szövegértés, irodalom

- *Hangos olvasás*
 - betűismeret, az olvasás pontossága, folyamatossága,
 - az olvasás kifejező ereje.
- *Szövegértés*
 - a néma olvasás eszközi használata a szöveg megértéséhez,
 - az elsődleges megértés pontossága,
 - az olvasottak elképzelése,
 - a tanult szövegelemző műveletek (pl. információ-kiemelés, összefüggések felismerése, következtetés, értelmezés) alkalmazási szintje,
 - a mélyebb tartalmi megértés fejlettsége,
 - a saját olvasat és vélemény megfogalmazásának igénye és minősége,
 - az olvasottak lényegének felidézése,
 - a szövegtartalom követésének tartóssága,
 - a szöveg esztétikai értékeinek felfedezése.
- *Írásbeli szövegalkotás*
 - a szöveg nyelvi megformáltságának minősége (értelmesség, stílus),
 - szövegkoherencia,
 - témataratás, a kifejtés rendszeressége,
 - a szöveg tagoltsága,
 - a szövegformához illő nyelvi eszközök alkalmazása,
 - a szövegírás helyessége.
- *Íráskép*
 - olvashatóság,
 - az íráskép rendezettsége
 - a szövegrendezés célszerűsége.
- *Tanulási képesség*
 - az információs források használatában való jártasság,
 - gyakorlottság az információk csoportosításában és felhasználásában,
 - problémafelismerés, a megoldási terv készítésének szintje,
 - a szövegtartalom tömörítő, illetve bővítő kifejtése,
 - a tanulási szokások fejlettsége,
 - a memoriterek rögzítésének és felidézésének módszereiben való jártasság,
 - az önellenőrzés és a hibajavítás alkalmazási szintje.
- *Ismeretek az anyanyelvről*
 - a tanult nyelvtani ismeretek pontossága, megbízhatósága,
 - az ismeretek alkalmazásának szintje,
 - a helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazásának biztonság, automatizáltsága.
- *Tánc és dráma*
 - a közös gyakorlatokban való részvétel, aktivitás,
 - a tanult nyelvi kifejezőeszközök felhasználásának szintje,
 - a produkciók elemzésében való részvétel és tudatosság,

MATEMATIKA

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikai nevelés célja az általános iskola kezdő szakaszában azon képességek fejlesztése, melyek segítségével a tanulók felkészülnek az önálló ismeretszerzésre. Ennek elérésére életkoruknak megfelelő, tapasztalaton nyugvó megismerési módszereket sajátítanak el. Tapasztalatgyűjtés keretében foglalkozunk:

- az alapvető matematikai képességek kialakításával,
- a gondolkodás fejlesztésével,
- a helyes tanulási szokások kiépítésével,
- az ismeretszerzés során alkalmazott önállóság mértékének fokozásával,
- a matematika tanulása iránti érdeklődés felkeltésével,
- a pozitív attitűd alapozásával,
- az életkornak megfelelő matematikai szaknyelv elsajátításával.

A matematika tanulásának alapja a tapasztalatszerzésből kiinduló induktív megismerés. Ennek keretében kerül sor a megfigyelés irányítására, a spontán megfigyelésből a tudatos, célirányos megfigyelésre való felkészülésre, az észrevételek megfogalmazására, rendezésére, értelmezésére és lejegyzésére, valamint a szerzett tapasztalatok más tanulási helyzetekben való alkalmazására.

A matematika tanulása az első négy évfolyamon alapozó jellegű. A nevelési-oktatási feladatok sorában a képességfejlesztésnek kiemelt szerepet szánunk.

Az ismeretgyűjtás a képességek gazdag tárházának fejlesztése közben, a kisiskolás korosztály fejlődési ütemének figyelembevételével történik.

A fejlesztés fontosabb területei:

- összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés képessége, megfigyelőképesség,
- emlékezet (mozgásos, tárgyi, fogalmi),
- válogató, osztályozó és rendszerező képesség,
- adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése,
- lényegkiemelő képesség,
- absztraháló és konkretizáló képesség,
- összefüggések felismerése, oksági és egyéb kapcsolatok feltárása,
- probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton,
- tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás,
- kreativitás,
- analógiák felismerése, követése,
- algoritmikus gondolkodás, algoritmusok követése,
- logikai gondolkodás elemi szinten,
- tapasztalatok kifejezése különféle módokon (megmutatással, rajzzal, adatok rendezésével, példák, ellenpéldák gyűjtésével stb.), megfogalmazása saját szókinccsel, egyszerűbb esetekben matematikai szaknyelv, illetve jelrendszer alkalmazásával,
- a munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése).

A kezdő szakasz feladata az alapvető matematikai ismeretek elsajátítása, a problémamentes továbblépés biztosítása a kötelező oktatás keretében. Az alapozás a matematika kiemelt témaköreiben az ismeretek koncentrikus és spirális bővülését segíti elő. Ezért kiemelten kezeljük azokat a tanítási tartalmakat, amelyekre a következő iskolaszakasz tananyaga épül:

- a természetes szám fogalmát gazdag tartalommal építjük ki tízezres számkörben,
- segítjük a biztonságos eligazodást a tízes számrendszerben,
- kidolgozzuk és fejlesztjük a biztonságos szám- és műveletfogalomra épülő számolási készségeket,
- formáljuk a sík- és térbeli tájékozódási képességet,
- alakzatok megismerésével, formai és mennyiségi tulajdonságok felismerésével, egyszerű transzformációkkal alakítjuk a geometriai szemléletet,
- tapasztalati függvények és sorozatok vizsgálatával, ábrázolásával segítjük a problémalátást, a problémamegoldási képesség fejlődését,
- valószínűségi játékokkal, megfigyelésekkel, kísérletekkel a valószínűségi szemléletet alapozzuk meg,
- konkrét szituációkkal, példákkal alakítjuk a tanulók szemléletét a valóság és a matematikai modell kapcsolatáról.

Alapvető fontosságú, hogy nem mennyiségi, hanem minőségi fejlesztés történjen, tehát a tanulók tempójának megfelelően haladjunk, ne a többre, hanem az alaposabbra helyezzük a hangsúlyt.

A matematika tanítása kettős célrendszerre épül. Egyrészt a kognitív képességek fejlesztésére szolgál, és lehetőséget teremt a gondolkodási módszerek alkalmazására. Másrészt a tanulási szokások kiépülését segíti, rendszerességre, tudatosságra, a megismerési módszerek önálló alkalmazására nevel. Az önellenőrzés képességének fejlesztésével további felfedezésre, kutatásra ösztönöz.

A matematikai képességek kiépítését és folyamatos fejlesztését az iskolai kezdő szakasz alapvető feladatának tekintjük. A fejlesztés eredményeként azt várjuk, hogy a 4. évfolyam befejezése után a tanulók a megismerési módszerekben gazdagodva, a matematika és a matematikatanulás iránt pozitív beállítódással, érdeklődéssel, a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek birtokában folytathassák tanulmányaikat.

Fejlesztési követelmények

A matematika tanulása segítse elő a kisgyermek **tájékozódását térben és időben**, az őt körülvevő közvetlen környezetben. A tájékozódási viszonyok megjelenítésére használja pl.: a mellett, mögött, alatt, előbb, ezután, korábban kifejezéseket. Hasonlítsa össze tárgyakat, személyeket, alakzatokat, jelenségeket mennyiségi tulajdonságok alapján. Értelmezze a számokat a valóság mennyiségeivel (mérőszám, darabszám).

Szerezzen tapasztalatot a környező világ tárgyainak, jelenségeinek **megismerésében**. Megfigyeléseit közölje, igazolja tárgyi tevékenységgel, értelmezze, rögzítse, rajzzal, írásban.

A **képzelet és fantázia** segítségével képes legyen ábrázolt, elmondott, olvasott történetet megjeleníteni és azokról matematikai összefüggéseket leolvasni, majd ennek analógiájára önállóan is **összefüggéseket alkotni**, megfogalmazni, kifejezni.

Motorikus, képi és történetre utaló **emlékezetét** alkalmazza az adatok és azok összefüggéseinek együttes felidézésében, ismeretek memorizálásában, tanult algoritmusok alkalmazásában.

A matematikai **gondolkodás fejlesztése** a gondolkodási műveletek (összehasonlítás, azonosítás, következtetés, megkülönböztetés, osztályozás, rendezés, megítélés, döntés) rendszeres és tudatos alkalmazásával, gyakorlásával folyik. A matematika tanulása során használja fel a gondolkodási műveleteket az ismeretek szerzésére, megőrzésére, alkalmazására. Értse az alapvető ismeretek köréből származó szaknyelvi kifejezéseket, pl.: műveletek, mértékegységek, geometriai tulajdonságok). Képes legyen az önálló gondolkodás elemi szintű gyakorlására.

Szerezzen biztonságot a **mennyiségi viszonyok értelmezésében** a tízes számrendszeren belül. Alkalmazza a tanult algoritmusokat az ismeretek elsajátításában. Legyen tapasztalata **az alá- és fölérendeltségi viszony**, a mellérendeltség fogalmának alapvető értelmezésében.

Önállóan használja a matematika tanuláshoz szükséges elemi eszközkészletet, életkorának megfelelő könyveket, **ismerethordozókat**, egyszerű számológépeket, **alkalmazza azokat a problémamegoldásokban, gyakorlati életben, más tantárgyak keretében**.

Legyen jártas a matematikai **problémák felismerésében**, matematikai modellek alkalmazásában, többféle megoldási mód keresésében, a **problémák megoldásában**. Képes legyen matematikai problémák önálló megfogalmazására (szöveges feladatok, kérdések). Hozzon létre geometriai alakzatokat másolással, adott feltételek szerint.

Vegyen részt öntevékenyen az **alkotó képességet és kreativitást** fejlesztő tevékenységekben.

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása

A matematikai szemlélet fejlesztése

Az általános iskola első négy évfolyamán a matematikai fogalmak elsajátításának alapozása történik. Gyakorlati tevékenységre, konkrét tapasztalatszerzésre épül. A számfogalom és műveletfogalom építése, a számolási készség fejlesztése az alpműveletek körében az életkornak megfelelő mélységben, fokozatosan bővülő számkörben folyik.

A mennyiségek közötti kapcsolatok felfedezése, a változások, összefüggések megfigyelése tárgyi tevékenység során történik. A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőképességet fejleszthetjük.

A tér- és síkgeometriai szemléletet a gyermekek konkrét tárgyi tevékenységével, a valóságot bemutató, a legkülönbözőbb technikákkal nyert anyagok, modellek segítségével alakítjuk (pl. fotók, videó, számítógép).

A matematikai logika legegyszerűbb elemeinek (pl. „vagy”, „és”, „nem”) használatával fejlesztjük az összefüggések belátásának és pontos megfogalmazásnak képességét.

A matematika életkornak megfelelő elemi fogalmait (pl. több, kevesebb, mértékegységek) a mindennapi életben való előfordulásnak megfelelően használjuk. Folyamatosan fejlesztjük a modellalkotás képességét, a lényeges és lényegtelennek tűnő dolgok szétválasztását. Egyszerű esetekben vizsgáljuk a „modell jóságát”.

Felhívjuk a figyelmet a hétköznapi és a matematikai nyelv különbségeire.

A sokoldalú gondolkodásmód fejlesztése érdekében konkrét tevékenységgel, kísérletezéssel példákat gyűjtünk a biztos, véletlen, lehetséges esetekre.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére a matematikai összefüggések szöveges megfogalmazását, modellezését (kirakás, eljátszás) alkalmazzuk.

A matematikai szövegértő képesség alapozása és folyamatos fejlesztése összetett feladat. A beszédértésre épül, és az értő olvasás színvonalának megfelelően fejlődik. A szövegösszefüggések értelmezése, az adatok kiválasztása a szövegből, az adatok közötti kapcsolatok felfedezése tevékenység, ábrázolás keretében történik, majd fokozatosan térünk át a számokkal, műveletekkel való kifejezésére. A megoldásban a próbálgatásnak, következtetésnek, logikus gondolkodásnak elsődleges szerepet tulajdonítunk. Csak ezután következhet az algebrai úton történő megoldás alkalmazása. A mérés témakörének tanításakor kiemelt szerepet tulajdonítunk a konkrét mérési tevékenységben való jártasságnak.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

Az ismeretszerzésben az életkornak megfelelő induktív eljárások alkalmazása, a konkrétból való kiindulás, a sokféle tevékenységből származó tapasztalat összegyűjtése vezet el az általánosabb összefüggések megfogalmazásáig, elvontabb ismeretek rögzítéséig. Az általánosítás az iskolázási szakasz befejezéséhez közeledve, bőséges tapasztalati alapozás után következhet.

A gondolkodás fejlesztése a gondolkodási műveletek következetes alkalmazásán keresztül történik. Ilyenek: az egyszerű állítások igaz vagy hamis voltának eldöntése, a megadott vagy választott szempont szerinti csoportosítás, osztályozás, néhány elem sorba rendezése, bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása, adatok gyűjtése, lejegyzése, grafikonok készítése, értelmezése, szabályszerűségek észrevétele.

A matematikai problémák megoldását konkrét tevékenységen való értelmezéssel és ugyancsak a konkrét tárgyi tevékenységben való megoldáskereséssel, a matematikai modellalkotás aprólékos kidolgozásával, esetenként egy-egy feladat apró lépésekre bontásával, elemi algoritmusok alkalmazásával segítjük.

A helyes tanulási szokások fejlesztése

A matematikai tevékenységek megszerettetése, a matematikai szemlélet formálása a kezdő szakasz alapvető feladata. A helyes tanulási módok kialakítása a gondolkodási képességek fejlődését eredményezi, mely a tanulás más területén is hasznosítható. A kognitív képességek együttes fejlesztéséhez a matematika a következő területeken járulhat hozzá: az anyanyelv és a szaknyelv adott szinten elvárható, megfelelő pontosságú használata, a megértett és megtanult fogalmak, eljárások eszközként való használata, megoldási tervek készítése, kellő pontosságú becslések, számítások a mérések előtt, feladatmegoldások helyességének ellenőrzése, indoklások, érvelések, kérdésfeltevések, kételkedések, igazolás keresése, a megértés igénye, tapasztalatok gyűjtése a matematika érdekességeiről, tankönyvek, feladatlapok önálló használata.

A matematika tanulásának szokásrendjébe tartozik a pontos munkavégzés, a fegyelmezett számjegy- és jelírás, a rendezett írásbeli munka és az értelmes, rendezett szóbeli megfogalmazás.

1. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 148

2. változat 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Számfogalom a huszas számkörben		
A megfigyelőképesség fejlesztése konkrét tevékenység útján. A szám- és műveletfogalom tapasztalati úton való alakítása a 20-as számkörben. A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak	Természetes számok 0–20-ig. A számfogalom építésének előkészítése: tárgyak, személyek, dolgok összehasonlítása, válogatása, rendezése, csoportosítása, halmazok képzése közös tulajdonságok alapján.	Tárgyak, személyek, dolgok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, válogatás közös és eltérő tulajdonság alapján. Számfogalom a 20-as számkörben;

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
felismerése.	Tárgyak hosszúságának, szélességének, tömegének, edények űrtartalmának összehasonlítása, összemérése. Tárgyak meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, számnevek sorolása növekvő és csökkenő sorrendben.	biztos számlálás, mérés.
A gondolkodás fejlesztése a különbözőség és azonosság felismerésével.	Számok tulajdonságai: a számok jele; összeg- és különbségalakjaik, a számok bontott alakja, számjegyek száma, páros, páratlan számok.	Számok írása, olvasása. A számok kéttagú összeg- és különbségalakjainak felsorolása. Páros és páratlan számok felismerése.
	A számok összeg és különbség alakjainak előállítás kirakással, rajzzal, leolvasása kirakásról, rajzról.	
Tulajdonságok felismerése, megfogalmazása.	Számok kapcsolatai: nagyságrend, számszomszéd. Viszonyítások, rendezések, számok helyének megkeresése a számegyenesen.	A számok szomszédainak ismerete. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése adott szabály alapján.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A számok közötti összefüggések felismerése; a műveletek értelmezése tárgyi tevékenységgel és az ezt felidéző szöveg alapján.	A hozzáadás/összeadás és elvétel/kivonás értelmezése tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladattal. Az összeadás tagjainak felcserélhetősége. Háromtagú összeadások. Két halmaz egyesítése: hozzátevéssel konkrét esetekben. Egy halmaz felbontása: elvétellel konkrét esetekben.	Hozzátevés, elvétel tevékenységgel, megfogalmazása szóban. Valamennyi kéttagú összeg és különbség ismerete a húszas számkörben.
	Számok bontása két szám összegére, pótlás. Szóbeli számolási eljárások készségszintű alkalmazása a 20-as számkörben.	
A képzelet fejlesztése a valóság és a matematika kapcsolatának felfedezésével	Képről művelet megfogalmazása, művelet megjelenítése képpel, kirakással. Összefüggések a számok körében. Állítások igazságtartalmának megítélése. Több megoldás keresése.	Gyakorlottság az összeadás, kivonás, bontás, pótlás alkalmazásában kirakás segítségével, lejegyzés számokkal. Egyszerű összefüggések megfogalmazása szóban és lejegyzése írásban.
Összefüggések szöveges feladatokban		
Lényegkiemelő és problémamegoldó képesség formálása matematikai problémák ábrázolásával, szöveges feladatok megfogalmazásával.	Tevékenységről, képről szöveges feladat alkotása. Szöveges feladat megjelenítése tárgyi tevékenységgel, rajzzal. Szövegről számfeladat alkotása. Számfeladatról szöveg alkotása. Műveletek értelmezése szöveg alapján. Matematikai szöveg alkotása adott számfeladatokhoz.	Egyszerű szöveges feladat értelmezése tevékenységgel; modell választása. Szövegösszefüggés lejegyzése számokkal, művelettel.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Összefüggéseket felismerő és rendező képesség fejlesztése a változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés megfigyelésével. A változások felismerése, értelmezése tárgyi tevékenységek alapján, kifejezése számokkal. Számok, mennyiségek közötti elemi kapcsolatok megjelenítése, összefüggések megfogalmazása.	Tárgysorozatok képzése; ismétlődések, tulajdonságok megfigyelése. Sorozatok folytatása megadott, választott, felismert szabály alapján. Számsorozat képzése növekvő, csökkenő sorrendben. Több szabály keresése megadott elemű sorozatokhoz. A változások megfigyelése, felismert szabályok követése, ismétlődések, ritmus értelmezése mozgással, hanggal, szóval, számmal.	Egyszerű sorozat képzése kirakással, rajzzal. Növekvő és csökkenő számsorozatok felismerése, képzése adott szabály alapján.
Megismerő és tájékozódó képesség fejlesztése, konkretizálás, absztrahálás.	Kapcsolatban levő elemek (tárgyak, személyek, hangok, szavak, számok) össze-keresése, párosítása egyszerű esetekben. Számok, mennyiségek közötti kapcsolatok jelölése nyíllal. Számok táblázatba rendezése. Grafikonok, szabályjátékok (gépjátékok). Egyszerűbb összefüggések, szabályszerűségek felismerése.	Összetartozó elempárok keresése egyszerű esetekben.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Testek, síkidomok		
A tér- és síkbeli tájékozódó képesség alapozása érzékszervi megfigyelések segítségével; különböző érzékszervek együttműködése; kifejezése megmutatással, szóban; ilyen tartalmú közlések megértése, követése.	Testek építése szabadon, majd modell alapján. Testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, azonosságok és különbségek kifejezése megmutatással, válogatással, sorba rendezéssel, szavakkal. Síkidomok előállítás tevékenységgel. Sík- és térbeli alakzatok szétválogatása tulajdonságok alapján. Játékos tapasztalatszerzés síktükörrel.	Térbeli és síkbeli alakzatok azonosítása és megkülönböztetése néhány megfigyelt geometriai tulajdonság alapján.
	Tájékozódás, helymeghatározás; irányok, irányváltoztatások.	Helymeghatározás a tanult kifejezések alkalmazásával (pl. alatt, fölött, mellett).
	Geometriai tulajdonságok felismerése, összehasonlítások.	
Mérés		
A becslés és mérés képességének fejlesztése gyakorlati tapasztalatszerzés alapján. Az összehasonlító, megkülönböztető képesség alakítása mennyiségek tevékenységgel történő rendezése útján.	Összehasonlítások, összemérések a gyakorlatban (pl. magasabb, rövidebb). Mérési eljárások: kirakás, egyensúlyozás. Mérőeszközök. Mérés alkalmilag választott egységekkel. Különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel. Azonos mennyiségek mérése különböző mértékegységekkel.	Összehasonlítás, mérés gyakorlati tevékenységgel, az eredmény megfogalmazása a tanult kifejezésekkel.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
	Mértékegységek: méter, kilogramm, liter.	A m, kg, l egységek használata szám- és egyszerű szöveges feladatokban.
	Az idő: hét, nap, óra.	A hét, nap, óra időtartamok helyes alkalmazása.
	Kapcsolatok felismerése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között. Mérési tapasztalatok megfogalmazása.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
A matematikai tevékenységek iránti érdeklődés felkeltése matematikai játékok segítségével. A megfigyelő és rendszerező képesség fejlesztése valószínűségi játékokkal.	Események, ismétlődések játékos tevékenység során. „Biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése találgatással, próbálgatással. Adatok gyűjtése, ábrázolás oszlopdiagram építésével (tárgyi tevékenység formájában).	

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 148

2. változat 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Számfogalom a százas számkörben		
Tulajdonságok felismerése, megnevezése. Analógiás gondolkodás. A megfigyelések kifejezése rajzban, szóban, írásban.	Elemek szétválogatása saját és megadott szempont szerint. A természetes szám fogalma a százas számkörben. A szám, mint halmazok tulajdonsága.	
Összefüggések felismerése. Viszonyítási képesség fejlesztése. Eligazodás a tízes számrendszerben. Absztrakció a számfogalom kiépítéséhez.	Halmazok összehasonlítása: számlálás. Megállapítások: mennyivel több, mennyivel kevesebb elemet tartalmaz, hányszor annyit. Számolás tárgyi tevékenységgel kettesével, hármasával, négyesével, ötösével, tízesével. Darabszám, mérőszám, sorszám.	Halmazok összehasonlítása, meg- és leszámlálás. Viszonyítások: nagyobb, több, hányszor akkora megfogalmazása. Darabszám, mérőszám helyes használata. Biztos számfogalom 100-ig.
Algoritmusok követése az egyesekkel és tízesekkel végzett műveletek körében. Kreativitás, önállóság fejlesztése.	Számok írása, olvasása 100-ig. Számok bontása tízesek és egyesek összegére. Számok nagysága, számszomszédok. Számok helye a számegyenesen.	A számok írása, olvasása. Az egyes, tízes fogalmának ismerete. Tájékozottság a tízes számrendszerben.
	Számok közelítő helye a többféle beosztású számegyenesen. Számok tulajdonságai: páros, páratlan. Oszthatóság megfigyelése például 3-mal, 5-tel, 10-zel.	Számok helye a számegyenesen, nagyság szerinti sorrendje.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Összefüggések felismerése, megfogalmazása.	Számok kapcsolatai, számok nagyságának vizsgálata.	A számok néhány tulajdonságának ismerete: adott szám jellemzése a megismert tulajdonságokkal. A számok közötti kapcsolatok felismerése.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A tevékenységgel megjelenített művelet megértése, leolvasása. Az összeadás és a szorzás kapcsolatának felismerése. Értelmezés rajzról, jelekről. Összefüggések felismerése. Emlékezetfejlesztés. Analógiás gondolkodás. Szóbeli számolási képesség fejlesztése. Kétkedés, ellenőrzés, igazolás megmutatással. Indoklások megfogalmazása. Szóbeli beszámolás a megfigyelésekről. Megfigyelések a szorzó- és bennfoglaló tábla esetei körében.	Műveletfogalom építése tevékenységgel: kirakások, darabszám, mérőszám megállapítása. Összeadás, kivonás értelmezésének kiterjesztése a százaz számkörre. Szorzás bevezetése az egyenlő tagok összeadásával, számlálás kettesével, ötösével, tízesével. Szorzás, osztás, bennfoglalás értelmezése a százaz számkörben. Részekre osztás, bennfoglalás kirakással, jelölés bevezetése (részekre osztás 15/5, bennfoglalás 15:3). Maradékos osztás kirakással, maradék jelölése.	Alapműveletek (összeadás, kivonás, szorzás, részekre osztás, bennfoglalás, maradékos osztás) értelmezése kirakással. Műveletek megoldása szóban. A kisegyszeregy biztonságos ismerete. A számok közötti kapcsolatok műveletekkel történő megjelenítése.
Számolási képesség fejlesztése algoritmusok segítségével, majd önálló problémamegoldással.	Műveleti tulajdonságok. Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között. Szorzás: a tényezők felcserélhetősége.	Tagok felcserélhetőségének ismerete. Fordított műveletek alkalmazása.
	Műveletek sorrendje. A tényezők felcserélhetőségének értelmezése, leolvasása tárgyi tevékenységről. Az összeadás, kivonás kapcsolatai: pótlás, hiányos kivonás, összeg, különbség elvétele, a zárójel használatának bevezetése. Szorzás és osztás kapcsolata. Összeg és különbség szorzása, zárójel használata. Háromtagú összegek kiszámítása.	A zárójel ismerete.
Összefüggések, kapcsolatok		
Megfigyelés. Önállóság a mennyiségek közötti kapcsolatok felismerésében. Tevékenységek kifejezése szóban. Igaz, hamis állítások megfogalmazása, az igazság megítélése.	Számok, mennyiségek jellemzése állításokkal. Nytított mondat kiegészítése, igazsághalmazának keresése. Nytított mondatok egy-két változóval.	Állítások megfogalmazása tevékenységről, rajzról. Állítások igazságának megítélése. Nytított mondat kiegészítése igazzá tévése. Nytított mondat készítése ábráról.
Problémamegoldó képesség, kreativitás.	Összefüggések, kapcsolatok megállapítása rajzról, lejegyzés számokkal. Egyszerű szöveges feladatok ábrázolása, megoldása. A szöveges feladatok megoldási lépéseinek alkalmazása. Alaphalmaz, részhalmaz, kiegészítő halmaz szerepe a nytított mondat	Szöveges feladatok értelmezése, megoldása: – lejegyzés (ábrázolás), – műveletek kijelölése, – számolás, – ellenőrzés, – válasz megfogalmazása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
	megoldásában. Nyitott mondatokat igazzá, hamissá tevő elemek keresése próbálgatással. Nyitott mondat felírása ábra alapján. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok megoldása. Képről szöveges feladat megfogalmazása. Nyitott mondatról, műveletről szöveg készítése. A szöveges feladatok megjelenítése, értelmezése, leírása, számokkal. Becslés, megoldás, válaszadás szóban és írásban. A megoldás lépéseinek visszaidézése.	

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Összefüggések, szabályosságok értelmezése. Szabályok megfogalmazása a sorozat elemei közti különbségek megállapításával. Periodikusság megértése. Kreatív gondolkodás.	Tárgy-, rajz- és jelsorozatok kiegészítése, folytatása adott vagy felismert összefüggés szerint. Sorozatok készítése önállóan választott szempont alapján. Egyenletesen növekvő vagy csökkenő sorozatok. Szabályok felismertetése, követése. A kapcsolatok szavakkal való kifejezése. Sorozat elemeinek megfigyelése, megállapítások (növekedés, csökkenés, periodikusság). Sorozat szabályának megfogalmazása szóban. <i>Többféle szabály keresése adott elemű sorozatokhoz.</i> Egyszerű tapasztalati függvények. Összefüggések keresése az adatok között. Számpárok, számhármasok közötti kapcsolatok megállapítása, táblázatba rendezése, összefüggések megfigyelése, lejegyzése.	Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozatok képzése.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Testek, síkidomok, tükrözés		
Megfigyelési képesség fejlesztése a rész és egész felismerésére. Tulajdonságok felismerése. Összehasonlítás. Formafelismerés, azonosítás megkülönböztetés. Alkotóképesség.	Testek válogatása, osztályozása megadott szempont szerint. Építések kockákból, téglatestekből; geometriai tulajdonságok érzékelése az alkotások során. Testek másolása modellről. Építés különféle helyzetben, tükörkép építése egyszerű esetekben.	Testek létrehozása másolással megadott egyszerű feltétel szerint. Élek, csúcsok, lapok felismerése, számbavétele a kocka és a téglatest esetében.
Tudatos eszközhasználat. Pontosság. Kommunikáció, önállóság, véleményalkotás, önértékelés. Sík- és térbeli tájékozódás.	Síkidomok másolása, előállítása egy-két feltétel szerint: kirakás, befedés, másolás átlátszó papírral. Vonalzó, sablon használata.	Síkidomok létrehozása másolással, megadott egyszerű feltétel szerint. Csoportosítás, válogatás tulajdonságok szerint.
Tulajdonságok megnevezése. A megfigyelések megfogalmazása, kifejezése válogatással.	Tapasztalatgyűjtés egyszerű alakzatokról, a megfigyelések megfogalmazása. Téglalap, négyzet, kocka, téglatest előállítása. Kerület mérése tevékenységgel. Sokszögek néhány tulajdonsága. Egyszerű tükrözés megfigyelése, tükörkép előállítása hajtogatással.	
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Megfelelő pontosság elérése, a pontatlanság felismerése, ítéletalkotás, vélemény megfogalmazása. Helyes eszközhasználat. Összefüggések felismerésének képessége.	Hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő mérése. Alkalmilag választott és szabványegységekkel (m, dm, cm, kg, l, dl, óra, perc, nap, hét, hónap, év). Gyakorlati mérések az egység többszöröseivel.	Gyakorlati mérések a tanult egységekkel. A tanult szabványmértékegységek ismerete, használata.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő tanévi fejlesztés feltételei
A valószínűségi szemlélet alapozása. A szóbeli kifejezőkészség fejlesztése, kommunikáció társakkal, felnőttel. Ábrázolási képesség. Szokások kialakítása az adatok lejegyzésére. Kombinatorikus képességek fejlesztése, tapasztalatok megfogalmazása, összegzés.	Adatok gyűjtése (megfigyelt történésekről, mért vagy számlált adatok). Adatok ábrázolása táblázat, grafikon, oszlopdiagram segítségével, megállapítások leolvasása. A „biztos, nem biztos, valószínű, lehetséges” fogalmak alapozása játékkal, tevékenységgel, példák gyűjtése. Az elképzelés és a valóság összevetése.	

3. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 129,5
2. változat 148

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Számfogalom 1000-es számkörben		
Összehasonlítás, következtetés, absztrahálás, konkretizálás képességének fejlesztése a periodikusság megfigyelésével. A gondolkodás és a nyelvi kifejezés kapcsolatának felfedezése, alkalmazása.	Számfogalom bővítése. Elemek szétválogatása, osztályozása, rendezése. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata konkrét tevékenységek kíséretében. Számok helye, közelítő helye a számegyenesen, nagysága, számszomszédai. Számok tulajdonságai, nagyságrendje, oszthatóság. Számok képzése, számjegyek helyi és alaki értéke. Számok kapcsolatai: osztója, többszöröse. Számok összeg-, különbség-, szorzat, hányados- és összetett alakjai.	Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz jellemzése. Biztos számfogalom 1000-es számkörben. Számok írása, olvasása 1000-ig. Számok nagyságrendjének és helyiértékének biztos ismerete. Számok képzése, helyi érték szerinti bontása.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A rugalmas gondolkodás fejlesztése többféle megoldás keresésével. Műveletek értelmezésének képessége tárgyi megjelenítéssel és szóban. Matematikai modellek megértése. Adott modellhez példa, probléma megfogalmazása. Oksági kapcsolatok keresése. A becslés képességének fejlesztése.	Műveletek értelmezése tevékenységgel, rajzzal, elvontabb ábrákkal. Összeg, különbség, szorzat, hányados becslése, a „közelítő érték” fogalmának bevezetése számok körében.	Műveletek leolvasása ábráról, megjelenítése tevékenységgel.
	Műveleti tulajdonságok: tagok, tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Műveleti sorrend. Műveletek közötti kapcsolatok: összeadás és kivonás, szorzás és osztás, összeg, különbség szorzása. A műveleti eljárások kiterjesztése az írásbeli műveletek körére. Becslés értelmezése és gyakorlati alkalmazása. Számolási eljárások: össze-adás, kivonás, szorzás, osztás tízzel, százzal szóban; összeadás és kivonás írásbeli művelettel, írásbeli szorzás egyjegyűvel. Összefüggések felismerése, kapcsolatok leolvasása ábráról, rendezések, becslések.	Az alaplóműveletek eljárásainak alkalmazása szóban és írásban.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Összefüggések, kapcsolatok		
A logikai gondolkodás fejlesztése az igaz és hamis állítások megítélésével. A kreativitás fejlesztése többféle megoldás keresésével. Matematikai szövegértő és szóbeli kifejezőkészség fejlesztése.	Állítások igazságának eldöntése. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése próbálgatással, véges alaphalmazokon. Nyitott mondatok lejegyzése, megoldása. Megoldási algoritmusok megismerése, alkotása, alkalmazása. Szövegek megjelenítése tevékenységgel, ábrázolással.	Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá.
	Szöveges feladatok értelmezése, megoldása modell segítségével. Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése. Matematikai modell (sorozatok, táblázatok, rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok megoldásához.	Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, megoldási terv készítése. Szöveges feladat megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel, ábrákkal és matematikai modellel. A számítások helyességének ellenőrzése és az eredmény értelmezése.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
A döntési képesség formálása. A becslő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése problémafelvetésekkel.	Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása Néhány elemével elkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása. Tapasztalati adatok táblázatba való lejegyzése, rendezése. Grafikonok. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása.	Egyszerű sorozatok szabályának megállapítása. Egyszerű sorozat folytatása. Kapcsolatok keresése táblázatok adatai között.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő tanévi fejlesztés feltételei
Testek, síkidomok, egyszerű transzformációk		
Kreatív gondolkodás fejlesztése. Térlátás fejlesztése az alakzatok különféle előállításával. Megfigyelés, tulajdonságok számbavétele.	Testek építése szabadon és adott feltételek szerint. Testek másolása modellről. Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint.	Testek építése modellről.
	Síkidomok előállítása szabadon, másolással és egy-két feltétel megkövetésével. (Kirakás, papírhajtogatás, nyírás, vonalzó és körző használata.) Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása tevékenységgel. Tájékozódás vonalon, síkban, térben.	Síkidomok előállítása tevékenységgel.
	A téglalap és négyzet tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma. A tulajdonságok összehasonlítása. Nagyítás, kicsinyítés, tükrözések, eltolás egyszerű esetekben.	Téglalap, négyzet tanult tulajdonságainak felsorolása modell segítségével.
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Tapasztalatgyűjtés. Mennyiségi jellemzők felismerése, a különbségek észrevétele. A pontosság mértékének kifejezése gyakorlati mérésekben. A matematika és a valóság kapcsolatának építése.	Mérések alkalmi egységekkel a már megismert mennyiségek körében. Terület, térfogat, szög fogalmának alapozása konkrét tevékenységgel, tapasztalatok gyűjtésével. Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel. Térfogat mérése alkalmi egységekkel. Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, km, hl, l, dl, cl, ml, t, kg, g. Az idő mérése (óra, perc, másodperc). Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolata. Mérés az egységek többszöröseivel.	Mérés alkalmi és szabvány egységekkel. A gyakorlatban végrehajtott mérések alapján a mértékegység és mérőszám kapcsolatának megállapítása.
	Érzékszervi megfigyelés alapján összehasonlítások végzése. Át- és beváltások gyakorlati mérések esetében. A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban.	Át- és beváltások a tanult mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolódva. A tanult szabvány mértékegységek gyakorlati alkalmazása.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő tanévi fejlesztés feltételei
A matematika és a valóság kapcsolatának folyamatos figyelemmel kísérése. Kifejezőkészség fejlesztése a sejtések megfogalmazásával. Logikus gondolkodás fejlesztése.	Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése, rendezése, ábrázolása, elemzése. Két adat számtani közepének értelmezése. A lehetséges és lehetetlen tapasztalati úton való értelmezése. A biztos és véletlen megkülönböztetése. Próbálgatások tárgyi tevékenységek kíséretében, sejtések, indoklások megfogalmazása.	A biztos és a véletlen megkülönböztetése konkrét tapasztalatszerzés útján.

4. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 111

2. változat 111

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A továbbhaladás feltételei
Számfogalom 10 000-es számkörben		
Összefüggések megfogalmazása a matematika nyelvén. Rendszerező, absztraháló képesség fejlesztése. Becslés, kételkedés, bizonyítás, elemzés, ellenőrzés a feladatok megoldásakor.	A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak továbbépítése. Számfogalom bővítése 10 000-ig, számok írása, olvasása. Számok tulajdonságainak felismerése, megnevezése. Számok bontása, képzése a számjegyek alakjára, helyi, valódi értékének értelmezése. Kapcsolatok keresése változó mennyiségek között. Római számok leolvasása, írása (I, V, X, C, D) a logikai felépítést tükröző egyszerű esetekben, pl.: IV, XII, XC.	Biztos számfogalom tízezres számkörben. Számok helyi érték szerinti írása, olvasása. Számok képzése, bontása.
	A számok nagysága, számok közelítő értéke. Kerekített értékek a halmazok, mennyiségek közvetítésével, számegyenes használatával, a számrendszeres alak tudatos értelmezésével.	Számok nagyságának és a számjegyek különféle értékének biztos ismerete.
	A számok tulajdonságai, kapcsolatai, szomszédai, összeg-, különbség-, szorzat-, hányados és összetett alakjai. A törtszám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése. Előállítása tárgyi tevékenységgel; értelmezése különféle mennyiségek mérőszámaként. A negatív szám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése.	A tízes, százaz, ezres számszomszédok meghatározása.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
Biztonság a szóbeli műveletek végzésében kerek számok körében. A becslés és kerekítés önálló alkalmazása. A szóbeli és írásbeli műveletek alkalmazásszintű felhasználása	A műveletek értelmezése tevékenységgel, ábrával és szöveggel Szóbeli műveletvégzés a tanult számolási eljárásokkal. A műveletfogalom kiterjesztése az írásbeli műveletek körére. Becslés, közelítő érték keresése.	Szóbeli és írásbeli műveletek értelmezése és megoldása. A becslés, ellenőrzés eszközként való alkalmazása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A továbbhaladás feltételei
Jártasság az egyszerű számológép használatában.	Műveleti tulajdonságok kiterjesztése a tízezres számkörre. A műveletek közötti kapcsolat tudatosítása. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás szóbeli számolással kerek számok esetében. Írásbeli összeadás, kivonás négyjegyű számokkal. Írásbeli szorzás kétjegyűvel, osztás egyjegyűvel. A zárójel használata, műveleti sorrend. Egyszerű számológép használata a számolás ellenőrzéséhez.	A helyes műveleti sorrend ismerete és alkalmazása a négy alpművelet körében. A zárójel alkalmazása.
	Összefüggések, kapcsolatok	
A problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása: – önállóság növelése a feladatok szövegének értelmezésében, – megoldási algoritmusok kialakítása és alkalmazása, – szöveges feladathoz többféle megoldás keresése. Tanulási szokások továbbfejlesztése: – kerekített értékekkel végzett becslés, – az ellenőrzés többféle módjának ismerete, – megoldási terv készítése feladatokhoz, – írásbeli válaszadás szöveges feladathoz.	A nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon; egyszerű esetekben következtetéssel. A tervszerű próbálgatás (közelítő módszer) alkalmazása a megoldás keresésére. Egyszerű állítások tagadása, nyitott mondat kiegészítése. Szöveges feladatok értelmezése, az adatok ábrázolása, modell készítése. Többféle megoldási mód keresése. Szöveges feladatok tevékenységhez, rajzhoz kapcsolódva. Szöveges feladatok megoldása. Értelmezés, adatok kigyűjtése, rendszerezése, modellkészítés (keresés, választás), összefüggések elemzése, a probléma megoldása, válasz megfogalmazása, az eredmény összevetése a valósággal.	Szöveges feladathoz tartozó számfeladat alkotása, és ezzel a szöveges feladat megoldása. Adott halmaz elemeinek szétválogatása adott szempont szerint. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon. Szöveges feladatok megoldása. A megoldás algoritmusainak alkalmazása.

Sorozatok, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A továbbhaladás feltételei
Az önállóság fejlesztése a gondolkodási műveletek alkalmazásában. Lényegkiemelő és általánosító képesség, következmények meglátására való képesség fejlesztése. Összefüggések észrevétele és megfogalmazása.	Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint. Összefüggések keresése az egyszerű sorozatok elemei között. Sorozatok képzési szabályának megállapítása. Többféle folytatás lehetősége. Adatok sorozatba rendezése, a folytatásra vonatkozó sejtések megfogalmazása.	Sorozat szabályának felismerése, sorozat folytatása. A szabály megfogalmazása egyszerű formában. Összetartozó elemek táblázatba rendezése. Összefüggés felismerése a táblázat elemei között.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A továbbhaladás feltételei
Az általánosításra való törekvés. A kifejezőkészség alakítása: világos, rövid fogalmazás. Absztrakciós képesség alapozása.	Hozzárendelések. Grafikonok készítése, olvasása. <i>osztályozás, szabályfelismerés, grafikonkészítés, elemi algoritmuskalkuláció).</i>	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A továbbhaladás feltételei
Testek, síkidomok, transzformációk		
Konstrukciós képesség alakítása. Sík- és téreometriai megfigyelések elemzése, megfogalmazása a tanult matematikai szaknyelv segítségével. A megkülönböztetés, tér- és formalítás képességének fejlesztése a rész és egész viszonyának megértésével. A helymeghatározás képességének fejlesztése.	Testek másolása modellről. Testek építése adott feltételek szerint testekből, lapokból. Testháló kiterítése, tervezése, összeállítása: téglatest, kocka. Síkidomok előállítás párhuzamos és merőleges vonal-párok segítségével. Az egybevágóság fogalmának tapasztalati előkészítése: síkidomok másolása, eltolás, tengelyes tükrözés, elforgatás például másolópapír segítségével. Nagyítás, kicsinyítés négyzetrácsos papíron. A hasonlóság fogalmának tapasztalati előkészítése.	Adott feltételeknek megfelelő geometriai alakzatok építése síkban, térben. Geometriai tulajdonságok felismerése, alakzatok kiválasztása a felismert tulajdonság alapján. Transzformációk létrehozása eltolás és tükrözések segítségével.
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Tapasztalatgyűjtés, tulajdonságok felismerése, megkülönböztetése, osztályokba sorolása, rendezése. Az érzékelés pontosságának fejlesztése.	Összehasonlítások, viszonyítások. A hosszúság, űrtartalom, tömeg és idő mérése alkalmi és szabvány egységekkel. A mennyiségek szabvány mértékegységeinek használata szám- és szöveges feladatokban.	Mérés szabvány egységekkel. Át- és beváltások a tanult mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolva, illetve ilyenek felidézése nyomán.
	A terület mérése lefedéssel, a terület kiszámítása a területegységek összeszámolásával, térfogatmérés kirakással, építéssel. Téglalap területének mérése; számolás a kirakást felidéző módon.	Számítások a kerület és terület megállapítására.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A továbbhaladás feltételei
Tapasztalatok szerzésével későbbi fogalomalkotás előkészítése (a biztos, a lehetséges és a lehetetlen események, törtszámok).	Adatok gyűjtése, rendezése, ábrázolása grafikonon. Táblázatok, grafikonok készítése, leolvasása, értelmezése.	Adatgyűjtés táblázatok leolvasásával. Példák megfogalmazása a biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalmának használatával.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A továbbhaladás feltételei
A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.	Néhány szám számtani közepének értelmezése. Az „átlag” használata. Valószínűségi játékok, kísérletek, megfigyelések A gyakoriság, valószínű, kevésbé valószínű értelmezése konkrét példákon.. A véletlen események gyakoriságának megállapítása kísérletek végzésével. Sejtés megfogalmazása adott számú kísérlettel. Eredmények összevetése a sejtéssel, az esetleges eltérés megállapítása és magyarázata.	

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Megismerési módszerek alkalmazása

- Érzékelhető tulajdonságok felismerése, megfogalmazása.
- Összehasonlítások, viszonyítások rendezések, válogatások.
- Összefüggések megjelenítése tárgyi tevékenységgel.
- Alakzatok előállítása, modellek építése.
- Számok tulajdonságainak ismerete.

Matematikai összefüggések felismerése, alkotása

- Számfogalom biztonsága.
- Eligazodás a tízes számrendszerben.
- Számsorozatok folytatása, alkotása.
- Műveletek értelmezése.
- Műveletek megoldása szóban és írásban.

A gondolkodási műveletek alkalmazása

- Összefüggések leolvasása képről, szövegről.
- Matematikai problémák felismerése, értelmezése.
- Matematikai problémák megoldása.
- Következtetések, oksági kapcsolatok bizonyítása tárgyi tevékenységgel.

Mennyiségi viszonyok értelmezése

- Mérési tevékenységben való jártasság.
- Szabvány mértékegységek alkalmazása.
- Mértékegység, mérőszám kapcsolatának felismerése.
- Át- és beváltások a mérések gyakorlatában.

Önállóság, alkotó képesség

- A megértett matematikai fogalmak használata.
- Pontosság, megbízhatóság a számolásban.
- Az ellenőrzés, indoklás, érvelés, igazolás, kétkedés alkalmazása a problémák megoldása során.
- Kreativitás a feladatok megoldásában.
- Rendezett, gondos írásbeli munka.

INFORMATIKA

3–4. évfolyam

Célok és feladatok

Napjainkban még a felnőtteknek sem könnyű eligazodni az információk özönében, és megfelelően alkalmazni a lépten-nyomon felbukkanó új információtechnikai eszközöket. A gyermekeket, a mai iskolarendszerben tanuló diákokat még inkább fel kell készítenünk az információs kor kihívásaira, arra, hogy felnőttként élni, dolgozni, alkotni, tanulni, művelődni, szórakozni tudjanak, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék. El kell sajátítaniuk az információk szerzésének, feldolgozásának, tárolásának, továbbításának technikáit, meg kell ismerniük az információkezelés jogi és etikai szabályait.

Szinte nap mint nap halljuk, milyen fontos a 21. század információs társadalmában az ún. **informatikai írástudás**, amelynek elsajátítását minél fiatalabb életkorban meg kell kezdeni. Aki gyermekkorától kezdve nem jut az informatikai alapismeretek birtokába, szinte behozhatatlan, hátrányos helyzetbe kerül társaival szemben. Emiatt a tanulók felkészítése az új évezred információs társadalmára a közoktatás kiemelt feladata. Az informatikai ismereteket, eszközöket, a kommunikációs kultúrát mindenki számára ingyenesen kell hozzáférhetővé tenni az oktatási rendszeren belül.

Az információs társadalom kihívást gyakorol a mai oktatási rendszerre is: az információs és kommunikációs technika (IKT) alkalmazása – mindennapi életüket is befolyásolva – új tanulási lehetőségeket kínál. A régi pedagógiai eszközök, módszerek egyre kevésbé hatásosak, önmagukban nem alkalmasak az ismeretszerzésre. Nemcsak a tudásanyag újul meg és változik igen gyors tempóban, hanem az információkhoz való hozzáférés módjai is megsokszorozódnak IKT használatának köszönhetően. A pedagógus szerepe átalakul: a gyermekek, diákok körében a tudásanyagnak már nem egyedüli közvetítője. Olyan tanulási környezetet kell kialakítania, amely segíti a felfedezést, fejleszti a kreativitást, a multimédiás kommunikációt, a távoli partnerekkel való együttműködést, az egyéni vagy csoportos munkát, a megszerzett tapasztalatok adaptációját, ezáltal erősíti az ismeretszerzést, a tudásanyag elsajátítását és a képességfejlesztést. Ebben a folyamatban az elkövetkező években – az EU-elvárásoknak is megfelelően – egyre fontosabb szerepet kapnak az IKT-alkalmazásra felkészült pedagógusok.

Az informatikai műveltség megalapozásának gyermekkorban történő megkezdését az oktatáspolitikai irányelvek kimondottan támogatják. A Nemzeti Alaptanterv kiemelt fejlesztési területként ajánlja az információs és kommunikációs kultúra elsajátítását, és eszközeinek-módszereinek a tanulási folyamat egészében történő felhasználását. Ahhoz ugyanis, hogy bármely iskola felkészítthesse diákjait a tudásalapú társadalomra, nem elég egy felső tagozatos, szűk óraszámú, „osztályozott” informatika tantárgy, hanem a tanulóknak – már kisdíák koruktól kezdve – meg kell szokniuk és ismerniük az IKT napi használatát: az egyes tanórákon éppúgy, mint a tanórán kívüli felkészülésben vagy éppen szabadidős tevékenységekben.

Az informatika tantárgy az informatikai műveltség alapjainak elsajátítására hivatott. A tantárgy célja felkelteni és fokozatosan ébren tartani a tanulók érdeklődését az informatika iránt, megismertetni eszközeit, módszereit, fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását. Fontos, hogy a tanulók ne csak megismerjék, hanem megszeressék az informatikai környezetet (a számítógépet), megismerve annak hatásait, előnyeit. A tantárgy további célja az informatikai tudás megszerzése, a készség- és képességfejlesztés, valamint az ismeretek alkalmazásának támogatása más tantárgyakban, a későbbi tanulmányokban, majd a mindennapi életben, a munkában. Mivel eszközeit és módszereit tekintve egy állandóan, rohamléptekben fejlődő műveltségterületről van szó, ezért elengedhetetlenül fontos olyan olyan attitűd kialakítása, amely a megszerzett ismeretek folyamatos bővítésére, megújítására, az élethosszig tartó tanulásra ösztönöz.

Fejlesztési követelmények és ajánlások

A tíz éven aluli gyermekek általában igen könnyen megbarátkoznak az informatikai újdonságokkal, semmiféle kommunikációs gátlás nincs bennük az IKT-eszközök használatával szemben. Feltétlenül építenünk kell a gyermeki kíváncsiságra, mégpedig a megismerés helyes irányba terelésével, a megfelelő pedagógiai környezet megteremtésével.

Felelősek vagyunk azért, hogy a gyermekek ne valamilyen alkalmatlan számítógépes reflexjátékon keresztül ismerkedjenek meg az informatika világával, hanem hagyományos játékokkal éppúgy, mint didaktikai célú szoftverek és fejlesztő rendszerek segítségével.

A tanulók ismerjék meg a számítógépes munka szabályait, a legfontosabb balesetvédelmi előírásokat. Törekedjünk az eszközök ergonómiai szempontból történő helyes megválasztására, elhelyezésére, a korcsoport testméreteinek figyelembe vételével. Sajátítsák el a tanulók a számítógépnek és perifériáinak kezelési tudnivalóit, ismerkedjenek meg a számítástechnikai szakkifejezésekkel, azok jelentésével – életkoruknak megfelelően értsék meg azokat.

Ismerjék meg a számítógép bekapcsolásának és kikapcsolásának helyes sorrendjét. Ha a számítógépek hálózatba vannak kötve, ismertessük meg velük a hálózatba való bejelentkezés menetét (azonosító, jelszó), jelentőségét, a kilépés folyamatát, és beszéljünk velük a hálózathasználat etikájáról, szabályairól. Lássák meg a számítógép sokoldalú alkalmazhatóságát, és azt is, hogy hálózat esetén e lehetőségek kiszélesednek, új problémamegoldási lehetőséget nyújtanak a felhasználók számára.

Fontos, hogy a tanulók olyan szoftverekkel találkozzanak először, amely a tantárgy pedagógiai céljainak megfelel. Előnyt élveznek a játékos didaktikai szoftverek, a több érzékszervre ható, de egyszerű kezelésű, „felhasználóbarát”, gyermekeknek készített multimédia-programok, és azok a nyitott programok, amelyekkel alkotni lehet. A tanulók az eszközök és szoftverek megismerését követően törekedjenek önálló számítógépes alkotások elkészítésére (szövegek, rajzok, animációk, dallamok, stb.), tudjanak minta után egyszerűbb dokumentumokat létrehozni. Legyen igényük az esztétikus külalak kialakítására. Motiváljuk őket arra, hogy mondanivalójukhoz, elképzeléseikhez önálló, kreatív alkotásokat tervezzenek, készítsenek. Tudják, hogy az alkotások elmenthetők, később visszahívhatók, módosíthatók. Az alkotásokat – lehetőség szerint – nyomtassuk ki, és közösen értékeljük.

A tanulók legyenek képesek arra, hogy egy adott probléma megoldásához a megismert alkalmazások (eszközök, módszerek) közül kiválaszthassák a megfelelőt. Szerezzenek jártasságot az általuk megismert szoftverek kezelésében, ismerjék meg annak kezelőfelületét, menürendszerét, legfontosabb funkcióit. Az alkalmazói ismeretek elsajátítására, begyakorlására mindig a gyermekek közvetlen környezetéből, a mindennapi életből vegyünk mintapéldát. A dokumentumkészítés (pl. faliújság-szöveg, felirat, plakát, illusztráció) az iskolai eseményekhez, tantárgyakhoz vagy a gyermekek hétköznapijaihoz, az őket foglalkoztató témákhoz kapcsolódjon.

Bár az informatika tantárgy feladata a számítógépes tudnivalók, valamint a könyvtárhasználati ismeretek közvetítése, mégis arra kell törekedni, hogy az alsó tagozatos tanórákon (és nemcsak az informatika órán!) az informatika interdiszciplináris jellege domináljon. Az informatika órák akkor eredményesek igazán, ha túlmutatnak a tantárgyi kereteken, ha nem a „zárt” informatika kabinetre korlátozódnak, hanem a megszerzett ismeretek rögtön a gyakorlatban „hasznosulnak”. A tantárgyköziség az informatika jellemzője. Amikor az életkornak megfelelő informatikai játékokat játszunk (pl. robotjáték), a gyermekek egy robot útvonalát ugrándozva követik, közben utasításokat ismételtetnek, vagy éppen énekelnek, majd a füzetbe számokkal-jelekkel („titkosírással”) lejegyzetelik a mozgást, ugyanezt a számítógép képernyőjére is elővarázsolják, sőt egy rövid mesét is kitalálnak hozzá, feltehető a kérdés: milyen órán vesznek részt a tanulók? Matematika, ének, testnevelés, rajz, anyanyelv vagy technika órán? A játék során ugyanis algoritmust ismertek fel és hajtottak végre, ezt lejegyzetelték, adatokat kezeltek, „alkalmazói problémát oldottak meg”, fejlesztőrendszert használtak: miközben rajzoltak, tornáztak, mesét mondtak, titkos írást kódoltak.

Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése a tantárgy kiemelt feladata. Ismertessük meg a tanulókat néhány, a hétköznapi életből vett algoritmussal, majd törekedjünk arra, hogy ők is felismerjenek, értelmezzenek, létrehozzanak, kitaláljanak algoritmusokat. Értelmezzék a mindennapi algoritmusokat és tudják annak adatait, folyamatát megfelelő eszközkészlettel rögzíteni, leírni. Játsszanak algoritmikus játékokat: gondolati, cselekvéses, mozgásos játékokat is – a teremben, az udvaron. Lássanak példát egyes algoritmusok számítógépes megvalósítására, és törekedjenek a számítógéppel önálló algoritmusok készítésére vagy ezek értelmezésére. Vegyék észre az algoritmusokban a sorrend fontosságát, értsék meg az ismétlések szerepét és a változások mértékét.

A tanulók gyűjtsenek adatokat a mindennapi életből, törekedjenek ezek megkülönböztetésére, lejegyzetelésére, adott szempont szerinti rendezésére. A különböző tantárgyakhoz kapcsolódóan tematikusan keressenek adatokat, illetve szerezzenek információkat a korcsoportnak megfelelő, iskolában vagy otthon rendelkezésre álló dokumentumokból. A tanulók értsék meg, hogy az információknak változatos megjelenési formája van. Legyenek képesek a különféle módon megjelenő információt felismerni (szöveg, ikon, kép, hang...), értelmezni, és szerezzenek jártasságot az információk kezelésében. Lássák, hogy nem öncélúan gyűjtötték az adatokat, keresték az információkat, hanem azok – valamely más tanórán vagy a mindennapokban – hasznosultak. Érezzék az információszerzés és feldolgozás gyakorlati hasznát, előnyeit.

Ismerkedjenek meg az iskolai könyvtárral, az iskola tanulási forrásközpontjával. Használata során vegyék észre változatos információszerző lehetőségeit. Sajátítsák el a könyvtárhasználat szabályait, kövessék a könyvtárban elvárt viselkedési normákat. Ismerjék fel a könyvtár rendezettségét, tudjanak eligazodni tereiben, állományrészei között.

Vegyék észre, hogy az információk hagyományos (papíralapú) és új, egyre fejlettebb elektronikus hordozókon is hozzáférhetőek. Lássanak a könyvtárban különféle dokumentumfajtákat, információs forrásokat, és formai, használati jellemzőik megismerése alapján tudják megkülönböztetni és alkalmazni azokat. Értsék meg a különböző ismeretforrások együttes használatának, feladatközpontú alkalmazásának szükségességét.

Tudjanak feladataikhoz könyvet és egyéb dokumentumokat keresni a szabadpolcra. Tájékozódásuk során önállóan használják az életkoruknak megfelelő főbb segédkönyveket (lexikon, szótár, enciklopédia). Kapjanak a szaktárgyi ismeretszerzés során a tanulók minél több olyan feladatot, amelynek megoldásához önálló gyűjtőmunkára, az információk keresésére van szükség. Gyakorolják a felfedező ismeretszerzés könyvtári műveleteit, és sikerélményük vezessen a könyvtár iránti attitűd megerősödéséhez, az érdeklődés által vezérelt önálló ismeretszerzés megszerkesztéséhez.

Ismerkedjenek meg a világháló információszerzési lehetőségével is. A rendelkezésre álló böngészőprogrammal olyan honlapokat keressenek fel, amely számukra érdekes, szórakoztató, illetve az egyes tantárgyak ismeretszerzését segítik. Látogassuk meg az iskola honlapját is, ennek a tanulók számára is érdekes, fontos információit megtalálva. Ha a honlapnak nagyobb diákszerkesztői is vannak, az alsós tanulók ötleteikkel, kisebb számítógépes alkotásaikkal közvételével segíthetik a honlapfejlesztők munkáját, valóban tapasztalván alkotómunkájuk hasznosulását, fontosságát. Az Internet használata kapcsán beszéljünk a világhálón való szörfölés veszélyeiről is, illetve a túlzott számítógéphasználat káros hatásairól.

A tantárgy tanítása során, a fejlesztési követelmények megvalósulása érdekében mindvégig kiemelten jelenjen meg az informatika sokoldalú alkalmazhatósága és domináljon gyakorlati szerepe. Ne egy elméleti, szakismeretek pontos megtanulására és „felmondására” törekvő, szigorúan osztályozott tantárgy legyen, hanem engedjük a tanulókat az IKT-eszközökkel tevékenykedni, kísérletezni, alkotni. Lássák meg a tanulók az informatika mindennapi életben való alkalmazásának fontosságát. Lehetőség szerint tanulmányi kirándulás szervezésével tekintsenek meg egy olyan közeli munkahelyet, ahol az IKT érdekes, hasznos alkalmazásával találkozhatnak.

Az életkornak megfelelően minél több játékos elemet alkalmazzunk. Erősítsük a csoportmunkát, projekt munkát, az együttgondolkodást, a munkamegosztás kialakulását. A gyermekek párosan is dolgozhatnak-alkothatnak a számítógépnél, elosztva a feladatokat. Azok a gyermekek, akik otthon vagy másutt már találkoztak a számítógéppel, sőt esetleg használták is azt, ismereteiket osszák meg „kezdő” társaikkal, segítve azok első próbálkozásait. A tanulói egyéni munkák eredményeit (alkotás, gyűjtőmunka, keresés stb.) közösen értékeljük, a legjobb munkákat dicsérjük, jutalmazzuk, hasznosítsuk.

Évi óraszám:

1. változat 18,5 (a 3. és a 4. évfolyamon)
2. változat 37 (a 4. évfolyamon)

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK
1. Az informatikai eszközök használata	A számítógép-terem üzemeltetésének rendje, a számítógép üzemeltetése, balesetvédelmi tudnivalók. A számítógép fő részei. A billentyűzet és az egér használata. A jelek és a számítógép kapcsolata.	Ismerkedés az informatikai környezettel. A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, „párbeszéd” ismert programok segítségével. Egyszerű fejlesztő szoftverek megismerése, didaktikai célú játékok, multimédia oktatóprogramok használata. Programok indítása, futtatása, a menüpontok felfedezése és használata. Gyakorlás az ismert szoftverekkel, a felhasználói felület kezelése, a jelek értelmezése, csoportosítása. A hálózati bejelentkezés gyakorlása.

2. Informatika – alkalmazói ismeretek		
2.1. Dokumentumkészítés	Egyszerű szövegrítő/szerkesztő és rajzoló program kiválasztása, elindítása. Rövid szöveges dokumentum készítése. A szöveg begépelése, javítása. Egyszerű rajzok, ábrák, animációk elkészítése. A rajzos dokumentum nyomtatása.	A választott szövegszerkesztő és rajzoló program alapszintű kezelése: a legfontosabb elemek, funkciók, megismerése, kiválasztása. Kreatív alkotás a számítógéppel: egyszerű rajzos dokumentumok készítése, „kép- és betűnyomdák” segítségével. Az iskolai és mindennapi élethez kapcsolódó tematikus rajzok, szövegek készítése. A dokumentumok mentése és nyomtatása segítségével.
2.2. Az adatok világa	Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása és feldolgozása: keresés és rendezés.	Mindennapi adatok gyűjtése és lejegyzése (szöveggel, számmal, rajzzal). Az adatok, csoportosítása, válogatása, rendezése. Az egész számok, szövegek és rajzos adatok megkülönböztetése. Adatkeresés, információgyűjtés a rendelkezésre álló adathalmazból. Egyes közhasznú információforrások, mindennapi adatbázisok megismerése.
3. Infotechnológia		
3.1. Problémamegoldás	Az információ különféle megjelenési formái. A mindennapi életben előforduló információs jelek, szimbólumok.	Információgyűjtés változatos módon és forrásokból. Az információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel, mozgással stb. A pedagógus által felvetett egyszerű problémára megoldási javaslatok megfogalmazása, a problémamegoldás gyakorlása informatikai eszközökkel.
3.2. Algoritmusok	Egyszerű algoritmusok megfogalmazása, értelmezése. Az algoritmus adatai. Az informatikai környezet algoritmusai. Algoritmusok a számítógépen.	A mindennapi élet algoritmusainak felismerése, megfogalmazása, egyszerű lejegyzése és/vagy eljátszása. („Robotjátékok”) Az algoritmus adatainak értelmezése, leírása (számmal, betűvel, rajzzal...) Egyszerű algoritmusok megfogalmazása a számítógép számára, megfelelő fejlesztőrendszer használatával. Az algoritmus végrehajtása a számítógépen, az eredmény értelmezése.
4. Infokommunikáció	Információszerzés az Internetről. Ismert honlap meglátogatása.	Irányított keresés az Interneten. A böngészőprogram indítása, adott web-oldal megkeresése és megtekintése. Hosszabb oldal

		megtekintése gördítéssel. Ugrópont felismerése és használata. A felfedező keresés gyakorlása az életkornak megfelelő információforrásokban. Az iskola honlapjának meglátogatása
5. Médiainformatika	A hagyományos és elektronikus média lehetőségei, eszközei	Ismerkedés az elektronikus média lehetőségeivel. Oktatási célú multimédia programok, játékos oktatóprogramok használata. Elektronikus adattárak (könyv, lexikon, szótár...) megtekintése. Hangzóanyagok, képek, animációk, filmek létrehozása és/vagy lejátszása informatikai eszközökkel. Az eszközhasználat kipróbálása (pl. videó, digitális fényképezőgép, kamera, DVD,...). Beszélgetés a hagyományos és virtuális világ jellemzőiről, eltéréseiről.
6. Informatika és társadalom	Az informatika alkalmazása a mindennapi életben.	Gyűjtőmunka az életkornak megfelelő információforrásokból az informatikai eszközök szükségességéről, mindennapi alkalmazásairól. Látogatás egy közeli „informatizált” munkahelyen. Beszélgetés az informatikai eszközök túlzott használatának veszélyeiről.
7. Könyvtári informatika	Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezete. Főbb állományrészek a dokumentumok tartalmának és használati sajátosságainak megfelelően. A könyvtár szolgáltatásai, használati szabályai (kölcsonzés, helyben használat), viselkedési normák. Az állományban való keresés algoritmusa. Iskolai könyvtár, lakóhelyi közkönyvtár gyermekszolgálat	Eligazodás a könyvtár tereiben, a könyvtár alapvető szolgáltatásainak igénybevétele a használati szabályok követésével, a viselkedési normák elfogadásával. Tájékozódás a könyvtár szabadpolcos raktári rendjében a feliratok és választólapok segítségével. A főbb állományrészek azonosítása, egyszerűbb tematikus keresés az életkornak megfelelő dokumentumok között. Látogatás a lakóhelyi gyermekkönyvtárban.
	A főbb dokumentumtípusok (könyv, folyóirat, audiovizuális és elektronikus ismerethordozók) formai sajátosságai, használati jellemzői (a használatához szükséges eszközök bemutatásával). A különböző médiumok szerepe az ismeretszerzésben.	A főbb dokumentumtípusok megkülönböztetése, felhasználása különböző tantárgyi témák feldolgozásában. Azonos témákról szóló különböző információhordozók keresése és a téma megjelenítésének, sajátos feldolgozásának megfigyelése. A felhasznált dokumentum tartalmának és főbb azonosítási adatainak megállapítása, feljegyzése.

	Segédkönyvek: lexikon, szótár, enciklopédia. Műfaji sajátosságai, szerkezeti jellemzőik, a tájékozódásban betöltött szerepük. Segédkönyv nyomtatott és elektronikus formában.	Az alapvető segédkönyvek szerkezetének, tájékoztató apparátusának megismerése. Tájékoztató feladatok megoldása, (tények, adatok keresése az életkori sajátosságoknak megfelelő segédkönyvekben).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje fel és nevezze meg a számítógép fő részeit. Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret, használatukkal a számítógéppel „kommunikálni”, és életkorának megfelelő oktatási célú programokkal tevékenykedni. Elakadás, hibaüzenet esetén tudjon segítséget kérni.

Ismerje meg egy szövegszerkesztő és rajzoló szoftver alapvető szolgáltatásait, alkalmazásukkal tudjon egyszerű szöveges dokumentumot létrehozni, illetve ábrát, rajzot, illusztrációt készíteni.

Legyen képes egyszerű, hétköznapi, illetve térbeli tájékoztatói képességet fejlesztő algoritmusokat értelmezni, illetve végrehajtani.

Tudjon tájékozódni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában és innen dokumentumot választani. Legyen képes a választott dokumentum legfontosabb adatainak megnevezésére. Ismerje az információhordozók mindennapi életben leggyakrabban használt típusait. Legyen képes olvasmányairól röviden, szóban beszámolni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulók értékelésekor minden esetben tartsuk szem előtt a **Fejlesztési követelményekben** leírtakat. Ebben az életkorban még erőteljesebben kell érvényesülnie az informatika sokoldalú alkalmazhatóságának, gyakorlati jellegének. Bár a kisiskolások a tanórai játékos, korosztályhoz illő tevékenységek közben sok hasznos szakismeretet, új fogalmat is elsajátítanak, semmiképpen ne törekedjünk ezek definíciószerű „felmondására”, visszakérdezésére, pontos idézésére. A továbbhaladás feltételeként ugyan nélkülözhetetlen egyes informatikai alapfogalmak megértése, ismerete (pl. a számítógép fő részei vagy egyes kezeléshez szükséges tudnivalók), ezeknek ismeretét leginkább a gyakorlati alkalmazások során ellenőrizhetjük. Ha olyan feladatokat adunk, amelyek teljesítésekor a tanulók az IKT-eszközökkel tevékenykednek – információ gyűjtésnek, kísérleteznek, saját ötleteik alapján alkotnak –, a legfontosabb fogalmak, tantárgyi ismeretek könnyen rögződnek, és a pedagógus számára a tevékenység megfigyelésével közvetlenül ellenőrizhetővé válnak.

Az értékelés folyamatos, rendszeres legyen és minden tantervi témát érintsen. Minden esetben törekedjünk a tanulók önállóan vagy közösen végzett feladatainak szóbeli értékelésére, dicséretére. A tanórai munka szóbeli, összegző értékelése lehetőleg sose maradjon el, hiszen az eredmények ismerete, a pozitív megerősítés rendkívül motiváló hatású. Az önálló alkotásokat mindig értékeljük, az ügyes munkákat dicsérjük, és a többi tantárgyban megszokott módon jutalmazzuk. A tanulócsoporttal közösen legjobbnak ítélt produktumokat feltétlenül hasznosítsuk (pl. faliújság, iskolaújság, iskolai dekoráció, honlap, stb.)! A tanórai tevékenység elismerésének igen hatékony módja az, ha a diákok látják az eredményt, a hatást: saját alkotásuk hasznosulása kapcsán megérik az informatika mindennapi életben való alkalmazásának fontosságát.

A belépő, új tantárgy első félévében nem ajánlott érdemjegyet adni, ehelyett rövid szöveges értékelés írása javasolt, amelyben leginkább a tanulók ötleteit, ügyességét, kreativitását, órai aktivitását „díjazzuk” az egyes feladatok megoldása, alkotások elkészítése során. Ezt a megfontolást az is indokolja, hogy a tanulók előismeretei eltérőek: alkalmazói tudásuk attól is függ, hogy például rendelkeznek-e otthoni számítógéppel, illetve volt-e már módjuk másutt „számítógépezni”. (Az eltérő otthoni feltételek miatt kerülendők a számítógéppel megoldandó házi feladatok!)

Az értékelés egyik fajtája tehát a számítógép segítségével elvégzett konkrét feladatok, alkotások (szöveg, rajz, animáció, zene, kép stb.), illetve könyvtárhasználati tevékenységek szóbeli megítélése, osztályozása. Egy-egy témakör feldolgozása után írásbeli ellenőrzést is alkalmazhatunk, de ez se legyen semmiképpen olyan gyors, röpdolgozat-szerű számonkérés, amelyben a „megtanult” szakkifejezéseket kell pontosan, írásban reprodukálni. Ehelyett játékos feladatlapok, „tudáspróbák” összeállítása javasolt, ahol a korcsoportnak megfelelő módszerekkel ellenőrizhetjük a megszerzett ismereteket. Például: hiányzó szavak beírása, kép és szöveg összekötése, kifejezések csoportosítása, kakukktójs kiválasztása, stb.

A 4. évfolyam végén az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljük. A szöveges értékelés vagy az adott érdemjegy a tanév során végzett időszakos ellenőrzések eredményein alapuljon. Tükrözze a tanuló egész évi tanórai munkáját (alkotásait, aktivitását, társaival való együttműködési képességét a csoportos feladatokban), valamint elsajátított ismereteinek szintjét és fejlődését is a megszerzett készségek-képességek terén. A továbbhaladáshoz szükséges minimális ismeretanyag tudását és az alapvető képességek elsajátítását feltétlenül várjuk el minden tanulótól, mert a felső tagozatos tantárgy erre a megszerzett tudásra épül.

IDEGEN NYELV

4. évfolyam

Célok és feladatok

A negyedik évfolyamon kezdődő kisgyermekkorú idegennyelv-oktatás alapvető célja lélektani és nyelvi: egyrészt kedvet ébresztetni a nyelvek tanulása iránt, sikerélményhez juttatni a diákokat, másrészt megalapozni a későbbi nyelvtanulást, főként a receptív készségek fejlesztésével. Ezekhez járul még a nyelvtanulási stratégiák kialakításának megalapozása.

Gyermekkorban a nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül. A gyerekek számukra érdekes, értelmes, önmagukban motiváló és kognitív szintjüknek megfelelő kihívást jelentő tevékenységekben vesznek részt. Ezek során a célnyelvet hallva, a szituációt, kontextust értve haladnak előre a nyelv elsajátításában. Ez a folyamat lassú, az idősebb korosztályra jellemző látványos nyelvi eredményt nem várhatunk. Egyik tipikus jellemzője a csendes szakasz, melynek során egyes diákok akár hónapokig nemigen szólnak meg, de a játékos tevékenységekbe szívesen bekapcsolódnak.

Az idegen nyelvi órákon a gyerekek az ismeretlen nyelven hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért elengedhetetlen, hogy a tananyag általuk ismert tartalmakra épüljön. Ez egyrészt a konkrét helyzet kihasználásával, szemléltetéssel, másrészt már ismert tantárgyak anyagának integrálásával érhető el. Így válik az ismeretlen célnyelvi tanári beszéd érthetővé a diákok számára.

A kerettanterv az 1–4. évfolyamok anyanyelven megismert témaköreire, beszédszándékaira, fogalomköreire és tevékenységeire épül. A készségek közül a hallott szöveg értésének fejlesztése a legfontosabb, melynek fejlődését az órai utasítások és a cselekvésre épülő játékos feladatok teljesítéséből követhetjük nyomon. A beszéd az egyszavas válaszoktól (igen, nem, név, szín, szám stb.), a memorizált, elemzetlen nagyobb egységek használatáig terjed (köszönés, mondóka, körjáték, dal). Természetes része a gyerekek órai beszédének a magyar nyelvű kérdés és válasz, melyet visszajelzésként, megerősítésként használnak a tanár célnyelvhasználatával párhuzamosan.

A követelmények a természetes nyelvelsajátítás folyamatát tükrözve a szó és az egyszerű mondat szintjén mozognak. Az olvasás és írás bevezetésével célszerű várni, míg a gyerekekben felmerül erre az igény.

Fejlesztési követelmények

Tudatosodjon a tanulóban, hogy anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát. Alakuljon ki a tanulóban pozitív hozzáállás a nyelvtanulás iránt. Fejlődjön együttműködési készsége, tudjon részt venni pár- és csoportmunkában. Ismerkedjen meg néhány alapvető nyelvtanulási stratégiával.

Témalista (ajánlás)

- Én és a családom: bemutatkozás, a család bemutatása.
- Az otthon: a szűkebb környezet: a lakás bemutatása; a lakószoba bemutatása; kedvenc állatok; kedvenc játékok.
- Étkezés: kedvelt és kevésbé kedvelt ételek, italok.
- Öltözködés: ruhadarabok télen és nyáron; testrészek.
- Iskola: az osztályterem tárgyai, az iskola helyiségei.
- Tágabb környezetünk: állatok a világ különböző tájain.
- Szabadidő, szórakozás: kedvenc időtöltés.

Témakörök, tartalmak

Évi óraszám: 111

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés, elköszönés,
- bemutatkozás,
- köszönet és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- tetszés, nem tetszés.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz.

Fogalomkörök

- Cselekvés, történés, létezés kifejezése
- Birtoklás kifejezése
- Térbeli viszonyok
- Időbeli viszonyok
- Mennyiségi viszonyok
- Minőségi viszonyok

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló megért

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, rövid kérést, utasítást megért, arra cselekvéssel válaszol;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid kérdést.

Beszédképesség

A tanuló

- egy szóval, vagy hiányos, egyszerű mondatban válaszol az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésre,
- ismert dolgokat megnevez,
- néhány mondókát, verset, dalt reprodukál.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- felismeri a tanult szavak írott alakját,
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatot megért;
- ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben fontos információt megtalál.

Írásképesség

A tanuló

- helyesen lemásol ismert szavakat.

A nyelvi mellékletek az egyes nyelvekből változatlanul mintául szolgálnak.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének három célja van: egyrészt visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról, az erős és gyenge pontokról, másrészt a kisdiákok nyelvtanulási motivációját fenntartani és tovább erősíteni, harmadrészt hozzájárulni reális önértékelésük kialakításához.

Mivel a kerettantervi célok között első helyen a beszédértés fejlesztése áll, a gyerekeket elsősorban ebből az alapképességből kell értékelni. Alapelv, hogy értékeléskor a *gyakorlás során alkalmazott* tevékenységeket kell használni, és a gyerekek értékelése *folyamatosan* történjen. Például, ha a tanév vége felé szókincsük fejlettségének szintjét írásban is értékeljük, az órai feladatokhoz hasonló feladat típusokat használunk (pl. rövid, ismert állatnevekből kihagyott egy-egy betűt kell pótolni, vagy ismert állatok neveit kell párosítani az őket egyértelműen ábrázoló képekkel).

Minden héten kapjanak visszajelzést az előrehaladásról, és értsék, miben és hogyan fejlődhetnek tovább. Az értékelésnek pozitívnak kell lennie, mely nem azonos a hibák összeszámolásával. Azt értékeljük, amit a diákok tudnak, ne a hiányosságokat hangsúlyozzuk. Mivel ennek a korosztálynak a beszédértésben és beszédképesség területén is a folytonosság az erőssége, csak tapintatosan és nagy türelemmel törekedhetünk a hibátlan megoldásokra.

A számonkérés történhet csoportban, párban vagy egyénileg, a gyakorláshoz hasonlóan. A gyengébb teljesítményt nyújtó gyerekeknek több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.

Feltétlenül kerülni kell a hagyományos "felelés" jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.

Negyedik osztályban már számíthatunk a gyerekek önértékelésére is. Fontos, hogy tisztában legyenek saját fejlődésük menetével, hol kell még jobban teljesíteniük, milyen területen igazán jók.

A teljesítmények értékelésekor is fontos alapelv: ne a nyelvről való tudást, hanem a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük.

KÖRNYEZETISMERET**1–4. évfolyam****Célok és feladatok**

A tantárgy célja, hogy felkeltse a tanulóknak a környezetük élő és élettelen világa iránti érdeklődést. Bátorítson a természet és a lakóhelyi környezet önálló megismerésére, alkotóinak, jelenségeinek „felfedezésére”. Jól értelmezett, könnyen felidézhető, egyszerű kognitív műveletek végzésére alkalmas képzeteket alakítson ki a közvetlenül vagy közvetve megismerhető természeti és ember által létesített környezetről. Javítsa a tanulóknak a környezetük állapota iránti érzékenységet, alapozza meg a környezet értékeit tisztelő, azokat megóvni kész magatartásukat. Segítse őket tájékozódni természeti és társadalmi környezetükben, intse őket a veszélyhelyzetekkel kapcsolatos óvatosságra. A környezetismeret tantárgy tanulása során a tanulók ismerkedjenek meg lakóhelyük, majd – egyre táguló körben – távolabbi természeti és ember által létrehozott környezetük jellemző anyagaival, jelenségeivel, élőlényeivel, illetve azok változásával, valamint az emberek és környezetük kapcsolatával. Fedezzék fel a természet sokszínűségét, szépségét, és ébredjenek rá pótolhatatlan, értékes mivoltára.

A tanítás-tanulás folyamatában elsősorban a tanuló lakóhelyi, iskolai, települési környezete, majd hazánk értékeinek megismertetésére, megszerettetésére törekedjünk. Ezen keresztül segítsük olyan pozitív attitűd kialakulását, mely az élő és élettelen környezet megóvására, védelmére ösztönöz, erősíti a lakóhelyhez való kötődést, s ezzel a hazánkhoz és a nemzetünkhöz tartozás érzését alapozza meg.

A tantárgy fontos feladata, hogy az elemi természettudományos műveltség megalapozása érdekében a tanulóknak az új ismeretek megszerzéséhez, azok rendszerezéséhez, rögzítéséhez és a mindennapi életben való alkalmazásához szükséges képességeit folyamatosan és rendszeresen fejlessze. Az élő és élettelen környezettel kapcsolatos fogalomalkotást mind személyes, mind közös, tevékeny tapasztalatszerzéssel készítse elő. Az egyszerű megismerési, tanulási módszerek megtanításával, begyakorlásával, alkalmazásával keltse fel – a gondolkodás fejlettségéhez illeszkedő mértékben – a természeti jelenségek, folyamatok ésszerű, tudományos magyarázata iránti igényt.

Lakóhelyi környezetük megismerése során tanítsa meg a tanulókat elemi fokon tájékozódni a térben és az időben. Kiemelt cél az óvatosságra intés, az élet- és környezetkímélő, a veszélyhelyzetek megelőzését szolgáló magatartásformák kialakítása s ezzel a személyes biztonság növelése. Nyújtson ismereteket az anyag különböző formáinak érzékelhető tulajdonságairól. Segítse észlelni és elemi szinten értékelni azok mennyiségi és minőségi változásait. Fejlessze helyes egészség szokásaikat, alapozza meg önmaguk, valamint az élő és élettelen környezetük iránti felelősségérzetüket, segítse a környezeti harmónia létrejöttéhez és fenntartásához szükséges magatartásuk és életvitelük alakulását.

Fejlesztési követelmények*Tájékozódás a természettudományról, a megismerés módszereiről*

A tanuló váljék nyitottá a természet szépségei, értékei iránt. Érdeklődésének megfelelően jusson ismeretekhez a valóság megtapasztalásával, valamint különböző képi és szöveges ismerethordozók segítségével. Legyen képes a természet tárgyait, élőlényeit, jelenségeit és folyamatait észlelni és azokat elemi szinten megfigyelni, a természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzeléseket megfogalmazni. Aktívan vegyen részt a megfigyelések elemzésével kapcsolatos megbeszéléseken. Építsen előzetes ismereteire, tanítói segítséggel tájékozódjon egyszerű forrásanyagokból. Tanítói irányítással végezzen egyszerű kísérleteket, vizsgálatokat a természeti és technikai környezet jelenségeinek, folyamatainak megfigyelésére. Ismerje fel a vizsgálódásokhoz, mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket, és használja azokat balesetmentesen. Szerezzen gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában.

Szerezzen jártasságot a jelenségek, folyamatok egy-egy körének megadott szempontú csoportosításában. Megfigyeléseit, tapasztalatait saját szavaival, egyszerűen fogalmazza meg, és rajzban, írásban rögzítse. Értelmezze az egyszerű képi és szöveges információkat.

Korának megfelelő nyelvi megformálással számoljon be megszerzett ismereteiről.

Legyen gyakorlata a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában. Vesse össze a természeti és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással, rendezze azokat különböző csoportok szerint. Vizsgálódásainak eredményeit elemezze, értelmezze.

Ismerje fel a környezetében előforduló veszélyhelyzeteket. Alkalmazza a tanultakat a mindennapi élet problémáinak megoldásában.

Lássa be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket. Ismeretei ébresszék rá, hogy felelős a természet védelméért, és ezért becsülje meg környezetének

értékeit. Tájékozódjon a biztonságot szolgáló szervezetek (mentők, tűzoltók, rendőrség, polgári védelem) munkájáról. Fejlődjön alkalmazkodó képessége veszélyhelyzetben (menekülés, segítségkérés).

Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Érzékszervi megfigyelés segítségével szerezzen információkat a környezetében előforduló fontosabb élő és élettelen anyagokról. Felismert tulajdonságaik alapján tudja csoportosítani azokat. Különböztesse meg a tárgyakat és anyagokat tulajdonságaik alapján és tudja ezt életkorának megfelelő nyelvhasználattal kifejezni. Ismerje fel a használati tárgyak anyagát, készítsen egyszerű használati tárgyakat. Fedezze fel – gyermeki elképzelésének megfelelően – az anyag szerkezeti tulajdonságait. Tapasztalat alapján ismerje fel a halmazállapotokat, a tudományos értelmezésnek megfelelően.

Kísérletek kapcsán ismerkedjen az anyagok kölcsönhatásával, figyelje meg az ebből adódó változásokat. Játékos tevékenységek keretében szerezzen tapasztalatot a hang, a fény, és a hő terjedésével kapcsolatban. Ismerkedjen az a háztartásban előforduló energiahordozó és technikai eszközökkel és ismerkedjen meg a működésükkel kapcsolatos balesetforrásokkal. Legyen tájékozott arról, hogy mely élelmiszerek fogyasztása szükséges szervezetünk egészséges fejlődéséhez. Tartózkodjék az élvezeti és kábítószeres kipróbálásától. Érdeklődjön az iránt, hogy mely anyagok szennyezhetik leggyakrabban a környezetét, mely anyagok, eszközök a háztartás leggyakoribb veszélyforrásai.

Tájékozódás az időben és térben

A tájékozódás alapját a természeti jelenségek megfigyelése képezze. Figyelje meg a ciklusok ismétlődését, a mozgásban megnyilvánuló állandóságot és változást, mutassa be azokat egyszerű példákon. Tájékozódjon a mindennapok időviszonyaiban. Figyelje meg a napszakok és évszakok változását. Szerezzen gyakorlatot az idő mérésében, a mindennapi életünket meghatározó időtartamok becslésében. Saját tapasztalat alapján vegye észre az idő múlását, az élőlények – közöttük saját maguk – változását, a változások szabályszerűségét, annak okait.

Fejlődjön térérzékelése és térérzete az irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek becslésével, mérésével. A környezetében előforduló tárgyak méretét viszonyítsa saját testméreteihez, majd szabvány mértékegységekhez. Tájékozódjon a lakóhelyén, és annak környékén tudjon útbaigazítást adni. Térkép segítségével figyelje meg, hogy Magyarországon belül hol található meg saját lakóhelyét. Ismerkedjen meg az őt körülvevő táj jellegzetességeivel, felszínének formáival, az ottani élőlények jellemző tulajdonságaival.

Hasonlítsa össze lakóhelye tájképi sajátosságait más hazai tájakkal. Beszélgetés szintjén legyen fogalma a földön kívüli térségek létének felismeréséről, az égitestekkel kapcsolatos elképzelésekről. A hozott elemi információk és ismeretek gyűjtése alapul szolgáljon a tudományos kép formálására.

Információhordozók az ismeretek szerzésében

Az érzékelést, mint alapvető információszerzést használja az ismeretek összegyűjtéséhez. Tudatosuljon benne, hogy a természetről szerzett ismereteket megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés, mérés útján szerezjük meg. Legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek és a média segítségével is fejlesztheti, de sok téves nézettel is találkozhat. Fejlődjön elemző, kritikai képessége életkorának megfelelő kommunikációs helyzetekben.

Fogalmazzon meg kérdéseket különböző információhordozó eszközökből szerzett ismereteiről. Érdeklődjön a tudósok munkája iránt.

Emberismeret, önismeret, honismeret

Aktívan vegyen részt az élet értelmezésére vonatkozó elképzelésekkel kapcsolatos beszélgetésekben. A születéssel, egyedfejlődéssel, öröklődéssel kapcsolatos elképzeléseit vitassa meg tanítójával és társaival. Ez alapul szolgáljon a tudományos nézetek későbbi közvetítéséhez. Legyen igénye a személyes higiéniára, a test és a ruházat gondozására. Alkalmazza az egészségmegőrzés alapvető szabályait. Ismerje a korszerű táplálkozás, az egészséges életmód feltételeit. Ismerje fel, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Fogadja el a fogyatékkal élő embereket. Figyeljen meg emberi magatartásformákat és élethelyzeteket.

Ismerkedjen szűkebb környezetének kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival. Gyakorolja azokat a tevékenységeket, szokásokat, amelyek az otthona, a lakóhelye, a szülőföldje és a hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezetnek. A tapasztalatok összegyűjtése után képes legyen azokról beszélgetni, kérdéseket megfogalmazni, véleményt alkotni. Fejlődjön önismereti képessége, ismerje fel saját külső és belső tulajdonságait, tudjon azonosításokat és különbözőségeket megfogalmazni. Életkorának megfelelően ismerje hazája természeti és társadalmi adottságait, legyen tisztában azzal, hogy mit jelen a nemzet, haza, magyar fogalma. Gyűjtsön információkat a tananyaghoz kapcsolódóan híres emberekről.

1. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37
2. változat 37

Témakörök, tartalmak

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.

A tapasztalatok kifejezése előszóban, rajzban tanítói segítséggel.

Tájékozódás az élettelen természetről

A nap időtartama, a napszakok váltakozása, jellemzői.

Az időjárás elemeinek megfigyelése: napsugárzás, hőmérséklet, szél, felhőzet, csapadék. A víz megjelenési formái a természetben.

Az évszakok jellemző időjárása.

Az évszakok sorrendje, a hónapok neve és sorrendje.

Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, helyi szokások.

Tájékozódás az élő természetről

Az élő és az élettelen közötti különbség. A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények megfigyelése (mérete, alakja, színe, illata, jellemző részei, élőhelye). Elemi ismeretek a növénygondozásról (magvetés, ültetés, öntözés).

A közvetlen környezetben gyakran előforduló állatok, társállatok megfigyelése (mérete, alakja, színe, szaga, hangja, mozgása, táplálkozása, jellemző tevékenységei, szaporodása).

Állatmesék és a valóság.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek

Tapasztalatszerzés a környezetről az osztályteremben és az osztálytermen kívül séták és kirándulások során.

A megfigyelt pontos megfogalmazása szóban. Saját korábbi élményeiről néhány mondatos beszámoló szóban.

A tanuló közvetlen környezetében élőlények megfigyelése a tanító irányításával. Tapasztalatok rajzos rögzítése, a korábbi személyes élmények beépítése.

A valóságban megfigyelt jellemzők felismerése fényképen és rajzon. Anyagok, tárgyak, képek, szóképek csoportosítása tetszőleges és megadott szempont szerint. Csoportosítási szempont észrevétele. A megismert élőlények, jelenségek felismerése képeskönyvek, diáképek, filmfelvételek segítségével. Feladatértés bizonyítása aláhúzással, összekötéssel, színezéssel.

Egyszerű beszámoló szóban a napi időjárásról, a különböző napszakokban történekekről.

Az időjárás elemeinek és változásának megfigyelése, rajzos rögzítése. Az időjárás megfigyelése során a víz különböző megjelenési formáinak felismerése: eső, hó, zúzmara, dér, jég, hó, köd, pára. A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek és a védekezés lehetőségei.

Napszakok, hónapok, évszakok sorba rendezése időrend alapján. Évszakok jellemző időjárásának és a szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzeteknek (villámcsapás, vihar, hóvihar, áradás stb.) a felismerése képről, filmről.

Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, szokások megismerése (pl. szüret, Márton-nap, karácsony, regölés, húsvét, madarak és fák napja), részvétel a helyben hagyományos ünneplésben, népszokásban.

A tanuló közvetlen környezetében gyakran előforduló növények és állatok megfigyelése, érzékszervi tapasztalatszerzés a tanító irányításával. A sokféleség bemutatása.

A valóságban megfigyelt jellemzők felismertetése fényképen és rajzon.

A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények, állatok, növényi részek (pl. levelek, termések) közül néhány megfigyelése, lerajzolása, egyszerű csoportosítások hasonló tulajdonságaik alapján. Növények gondozása az osztályban, az iskolakertben (öntözés, tápoldat készítése, ültetés, magvetés). Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása.

A mese és a valóság összevetése dramatikus helyzet-játékokban.

Az ember és egészsége

Testünk főbb részei.

Szervezetünk megfigyelhető ritmusai (*szívdobogás, lélegzés, alvás és ébrenlét, mozgások*). Érzékszerveink szerepe a környezet megismerésében.

Az egészség és a betegség.

Az évszaknak és az időjárásnak megfelelő öltözködés.

A tisztálkodás.

A leggyakoribb balesetek megelőzésének módja. Segítségkérés balesetkor (*mentők, tűzoltók, rendőrség*).

Tájékozódás a saját testen. Játékos gyakorlatok az irányok, helyzetek megkülönböztetésére. Testük működésének megfigyelése különböző hatásokra.

Óvodai szokások folytatása, gyakorlása. A helytelen szokások megbeszélése. Játékok, dramatikus helyzetgyakorlatok a helyes öltözködéssel, a tisztálkodással, a betegséggel, balesettel kapcsolatban.

Tájékozódás térben és időben

Saját testhez viszonyított irányok (*előtte, mögötte, mellette, fölötte, alatta, jobbra, balra*).

Az iskola neve. Az iskola legfontosabb helyiségei, azok rendeltetése. Az iskola környékének jellemző közterei.

A település (településrész) neve. A tanuló lakóhelyének pontos címe. Az iskola pontos címe.

A környék nevezetes épületei. A lakóhely jellegzetességei.

Játékos gyakorlatok az alatta, fölötte, mellette, közötté, előtte stb., a bal, jobb irányok helyes használatára.

Az iskola épületének megismerése. Tájékozódás az iskola épületében. A különböző helyiségek rendeltetésének megbeszélése. Beszámoló az otthontól az iskoláig vezető útvonalról. Az iskola környékének bejárása.

Ismerkedés a lakóhely jellegzetességeivel.

A kerettanterv az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti, ezért a következő tanévi fejlesztés feltételeit a 2. évfolyam végén határozza meg.

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Témakörök, tartalmak**Fejlesztési feladatok, tevékenységek****A megismerési módszerek alapozása**
(folyamatosan)

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében.

Becslések, egyszerű mérések alkalmilag választott és szabvány egységekkel (m, dm, cm; kg, dkg; l, dl; óra, perc, nap, hét, hónap, év; C) tanítói segítséggel.

A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

A dolgok érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. Összehasonlítások az érzékletek alapján (*pl. nagyobb, hangosabb*). Megfigyelések rögzítése tanítói irányítással írásban. A tanuló környezetében – a természetben, a háztartásban, a lakóhelyen – található gyakori tárgyakból (*pl.: lehullott levelek, száraz termések, kavicsok, üres csigaházak, kelmedarabok, címkék, kupakok*) különböző gyűjtemények készítése és rendezésük.

Mérések, mértékegységek használata. A közvetlen és közvetett tapasztalatszerzés megkülönböztetése.

A tanulói tapasztalatok rögzítése tanítói segítséggel rajzban és írásban. Szóbeli vagy írásbeli kérdésre rövid írásbeli válasz adása önállóan. Nem tanórán szerzett ismeretekről rövid szóbeli beszámoló adása. Kérdések megfogalmazása az összefüggések keresésekor. Vélemények megfogalmazása helyzetelemzéskor.

Tájékozódás az élettelen természetről

Érzékszerveink szerepe a környezetünk megismerésében. A környezetben előforduló anyagok érzékelhető tulajdonságainak (*színének, alakjának, hőmérsékletének,*

A tanuló közvetlen környezetében lévő tárgyak és élelmiszerek érzékelhető tulajdonságainak (*alak, szín, felület, alaktartás, összenyomhatóság, illat, íz, hang stb.*)

felületének, keménységének, rugalmasságának, ízének, szagának) megfigyelése. Megmérhető és nem meg-mérhető tulajdonságok.

Az anyagok csoportosítása (*fa, kelme, üveg, papír, cserép, fém, ásvány stb.*).

Az anyagok tulajdonságai és a felhasználásuk, hatásuk közötti kapcsolat.

Élelmiszerek.

megtapasztalása. Az érzékszervi tapasztalatokra épülő felismerő gyakorlatok.

Összehasonlítások, sorba rendezések az érzékek és mérések alapján.

Kapcsolat keresése a tulajdonság és a funkció között. A tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel. Az anyagok azon tulajdonságainak észrevétele, amelyek miatt a környezetet szennyezhetik, veszélyeztethetik.

Tájékozódás az élő természetről

A termesztett növények megfigyelése, leírása, vizsgálata. Csoportosításuk felhasználásuk szerint. Növényi táplálékaink. Gyümölcsök, zöldségek szerepe az egészséges táplálkozásban.

Tapasztalatszerzés előzetes megfigyelési szempontok alapján a különböző élőhelyek (*a település, a kert, az erdő, a mező, a vízpart*) élővilágáról.

A vadon élő és a tenyésztett, kedvtelésből vagy társként tartott állatok élete közötti különbség.

Az állatok viselkedésének megfigyelése, leírása, összehasonlítása.

Tájékozódás az időben. Időmérések végzése, mértékegységeinek használata. Az élőlények változásának megfigyelése az időben (*növekedés, fejlődés, pusztulás*). Az idő és az életmód kapcsolatának észrevétele (*téli álmom, költöző madarak, lombhullatás, több évig élő növények*).

Élőlények csoportosítása a jellemző jegyek alapján (*pl. növény, állat, fásszárú, lágy szárú, egy évig élő, több évig élő; emlős, madár*). A megfigyelt jelenség okainak keresése, annak észrevétele, hogy egy adott ok megléte befolyásolja a jelenség létrejöttét (életfeltételek). Az ismétlődő jelenségek, tevékenységek észrevétele.

Az ember és egészsége

Életműködéseink főbb jellemzői (*mozgás, táplálkozás, légzés, fejlődés*). Legfontosabb szerveink szerepe életünkben.

A helyes fog- és testápolás. A fogorvos és az orvos gyógyító munkája. A környezet szervezetünkre gyakorolt leggyakoribb ártalmas hatásai (*pl. napsugárzás, hő, zaj, szennyezett levegő, víz, talaj, erős fény, a képernyő hatása, vérszívó élősködők*). Fogyatékos, sérült embertársaink.

A 8-9 éves gyermek helyes napirendjének kialakítása. Különböző mérések elvégzése saját testen. Fogalomalkotás belső szerveinkről, szerepükről.

Fog- és testápolási technikák gyakorlása. Beszélgetések, dramatikus gyakorlatok a sérülés, betegség, gyógyítás, gyógyulás, a fogyatékos, sérült emberekhez fűződő viszonyok témakörében.

Tájékozódás térben és időben

Út az otthontól az iskoláig. Az iskola környékének megfigyelése (*közterületek, közlekedési eszközök, üzletek, a szabadidő eltöltésének helyei, intézmények, nevezetes és érdekes épületek, helyek, a felszín formái*).

Tapasztalatgyűjtés az iskola környékén: Séta, kirándulás a település környékének nevezetes helyeire. Az iskola környékének, nevezetes épületeinek, természeti formáinak megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése. Rajz- és képgyűjtemények készítése.

A település és környéke felszínének jellemző formái, vizei.

A település jellemző természeti formáinak megfigyelése (*síkság, dombok, hegyek, völgyek, patakok, folyók*), elnevezése, felismerése. Természeti értékeinek, szépségének felfedezése.

A településhez fűződő hagyományok, mesék, mondák, történetek. A település utcái, házai egykor. A település lakóinak élete régen és most.

Helytörténeti bemutatóhely, kiállítás megtekintése. Történetek, emlékek, mondák gyűjtése, olvasása. Helyi hagyományok ápolása.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Megfigyeléseiről, tapasztalatairól a tanuló tudjon szóban beszámolni tanítói kérdések alapján. Tapasztalatait rögzítse tanítói segítséggel. Ismerje fel a tanult jelenségeket rajzról, képről. Ismert témakörben megadott szempont szerint csoportosítson. Legyen képes méréseket végezni, használja helyesen a tanult mértékegységeket. Használja helyesen a napszakok nevét. Sorolja fel az évszakokat és a hónapokat helyes sorrendben. Nevezze meg az évszakok jellemző időjárási jelenségeit. Mutasson be a tanult élőlények közül egyet, sorolja fel jellemző jegyeit. Tájékozódjon jól saját testén. Ismerje és használja pontosan a helyet, helyzetet jelentő (*előtte, mögötte, között, alatta, fölött, mellette*) kifejezéseket. Ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

3. évfolyam

**Évi óraszám: 1. változat 55,5
2. változat 37**

Témakörök, tartalmak

Fejlesztési feladatok, tevékenységek

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében, a folyamatok nyomon követése, egyszerű természeti jelenségek felismerése.

Becslések, egyszerű mérések szabvány egységekkel (m, dm, cm, mm; t, kg, g; l, dl, cl, ml, hl; óra, perc, másodperc; C) tanítói segítséggel.

A tapasztalatok általánosítása.

Ismerkedés a közvetlen tapasztalással nem megszerezhető ismeretek forrásaival (gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, térképek, álló- és mozgóképek). A tapasztalatok kifejezése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

Tájékozódás az élettelen természetről

A környezetben előforduló anyagok mérhető tulajdonságai.

A változások megfigyelése.

A hőmérséklet változása. Halmazállapot-változások a mindennapi életben.

Az időjárási jelenségek és az anyag tulajdonságainak változása. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás megfigyelése. Az olvadás és az oldódás megkülönböztetése.

Vizsgálódás mágnesekkel.

Éghető és éghetetlen anyagok. Az égés mint veszélyforrás. Veszélyre figyelmeztető jelek, jelzések.

A tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel. Egyszerű kísérletek megfigyelése és elvégzése. Oksági összefüggések keresése a kísérletek tapasztalatai és a mindennapi tapasztalatok között.

Mérések, méréssorozatok végzése.

Tapasztalatok megjelenítése egyszerű ábrával, rajzzal. Saját korábbi tapasztalatok beépítése. Gyermekenciklopédiák, könyvek használata adott feldolgozási algoritmus segítségével.

Tévémsorok, reklámok és az azokban esetleg előforduló helyes és téves tájékoztatások megfigyelése, elemzése (*pl. táplálkozás, gyógymódok*).

Megfigyelések, tapasztalatok, mérési eredmények rögzítése írásban önállóan, előzetes megbeszélés után. Mondatok, rövid szövegek igazságtartalmának eldöntése tapasztalatok, megfigyelések alapján. Rövid szóbeli beszámoló a megfigyelésekről, tapasztalatokról. Tapasztaltszerzés a különböző anyagok halmazállapotainak főbb jellemzőiről. A halmazállapot-változás megtapasztalása, feltételeinek előállítása.

Oksági összefüggés keresése a halmazállapot-változás és egyes hétköznapi jelenségek között.

Az anyagok változása, az ennek folyamán megfigyelhető tulajdonságok észrevétele (*pl. égés, oldódás, forrás*).

Teendők tűz (*pl. épülettűz, erdőtűz, ruhatűz*) esetén. Önmentési gyakorlat.

Tájékozódás az élő természetről

A növények életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásainak (*pl. fény, talaj, időjárás, szennyező anyagok*) hatása a növények életére. A növényi élet évszakos ritmusa.

Az állatok életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásainak hatása az állatok életére. Az állatok évszakok szerinti viselkedése.

A növények és állatok kapcsolata, egymásrautaltsága.

Helyes viselkedésünk a természetben.

A növények változásának folyamatos megfigyelése. Egyszerű kísérletek az életfeltételek bizonyítására.

Különböző állatok viselkedésének, életmódjának, az élőhelyükhöz és más élőlényekhez fűződő kapcsolataiknak a megfigyelése a valóságban, valamint álló- és mozgóképeken.

Az ember szerepének tisztázása a környezetében élő más élőlények életfeltételeinek alakításában. Tetteink következményeinek kutatása.

Az ember és egészsége

Testünk mérhető tulajdonságai. Életünk nélkülözhetetlen környezeti feltételeinek vizsgálata. A környezet változásainak hatása életünkre. Egészséges életmód. Helyes napirend. Az egészség és a sport.

Az életjelenségek változásainak megfigyelése, mérése. Saját tapasztalatok megbeszélése, összehasonlítása a társakéival.

A betegség tünetei (*rossz közérzet, láz, fájdalom, hasmenés, hányás, vérzés*).

A leggyakoribb fertőző betegségek és megelőzésük. A védőoltások fontossága.

A magatartási és illemszabályok, valamint a betegségek, balesetek megelőzése közötti oksági összefüggések keresése (*pl. kézmosás, zsebkendőhasználat*).

A beteglátogatás, betegápolás szabályai.

A kuruzslás veszélyei.

Dramatikus játék során a helyes egészség szokások gyakorlása.

Tájékozódás térben és időben

A tárgyak alaprajza. Kicsinyítés rajzolással.

Egyszerű alaprajzok készítése. Útvonalak berajzolása az alaprajzba. Térképszerű képes ábrázolások, térképvázlat készítése az iskola környékéről.

Útvonalrajzok, térvázlatok, térképszerű ábrázolások ismert terepről.

A valóság térképi ábrázolása jelekkel.

A négy fő világtáj. Az iránytű.

A térképvázlaton útvonalak bejelölése, bejárása. Szimbolikus jelek alkalmazása. Tájékozódás iránytű segítségével.

Országismeret

Élet a fővárosban és az ország más vidékein. Hazánk fővárosa Budapest.

Ismerkedés a főváros nevezetes és a gyerekek szempontjából érdekes épületeivel, létesítményeivel, helyeivel.

Közvetlen vagy közvetett (*tv, videó, dia, könyv, könyvtár*) tapasztalatszerzés: Duna, Vár, Gellérthegy, Országház, hidak, nagykörút, üzletek, színházak, bábszínház, Állatkert, Margitsziget, közlekedés.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

A tanuló írásban rögzítse tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit az előzetesen megbeszélteknek megfelelő módon. Tapasztalatai alapján döntsön mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról. Olvassa le helyesen a hőmérőt. Használja helyesen a tanult mértékegységeket.

Nevezze meg az anyag halmazállapotait, azok néhány jellemzőjét. Közvetlen környezetéből nevezzen meg példákat a halmazállapot-változásra. Használja helyesen az oldódás, olvadás szavakat. Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.

Nevezzen meg a környezetéből néhány fontosabb, jellemző élőlényfajt. Sorolja fel az élőlények életfeltételeit.

Ismerje, hogyan kerülhetők el a betegségek. Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot.

Tájékozódjon az iskola környékéről készített térképvázlaton. Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fő világtájakat. Nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

4. évfolyam

**Évi óraszám: 1. változat 74
2. változat 74**

Témakörök, tartalmak

Fejlesztési feladatok, tevékenységek

A megismerési módszerek alapozása (folyamatosan)

Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése, a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében, a folyamatok nyomon követése, következtetések, egyszerű összefüggések felismerése.

A tapasztalatok lejegyzése, rendezése, elemzése tanítói segítséggel. Folyamatos megfigyelés.

Önálló mérés a gyakori szabvány mértékegységek alkalmazásával.

Méréssor megtervezése, végzése.

Az ismeretforrások (*gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, térképe, álló és mozgóképek*) felhasználása a megismeréshez tanítói segítséggel.

Az egyéni ismeretszerzés megalapozása. Búvárkodás a könyvtárban. Önálló beszámolók a könyvtári tájékozódás eredményéről.

A tapasztalatok rögzítése élőszóban, rajzban, írásban tanítói segítséggel.

Összefüggő feleletek tanítói kérdésekre. A jelenségek megfigyelésével, okok keresésével következtetések levonása.

Tájékozódás az élettelen természetéről

Az otthon tisztasága, szennyező forrásai.
Környezetünk tisztasága, szennyezettsége.

Folyamatos megfigyelések egyszerű vizsgálatok, kísérletek a levegő, a víz a talaj tisztaságáról.

A lakóhely levegőjének, vizeinek tisztasága, szennyezettsége. Szennyező források a környezetben, a szennyezés hatása az élőlényekre, az emberre. A megelőzés, a védekezés lehetőségei.

Környezetünkben vett vízminták egyszerű vizsgálata. Egyszerű eljárás a víz tisztítására, szűrésére. A lakóhely levegőtisztaságának megfigyelése. Levegő-, víz-, talajvizsgálat érzékszervekkel és egyszerű vizsgáló eszközökkel (*pl. nagyító, szűrőpapír*).

Különválogató hulladékgyűjtés.

A különválogató hulladékgyűjtés jelentőségének felismerése és szükségességének belátása.

A környezet szennyeződése miatt kialakuló veszélyhelyzetek felismerése, az önvédelem lehetőségének megismerése.

A lakóhely környezetében előforduló anyagok összetettségének észrevétele. Kapcsolat keresése az egyes anyagok tulajdonságai és a környezetszennyezés között. Jelenlegi viselkedésünk, szokásaink és azok jövőbeli környezeti hatásai közötti egyszerű összefüggések felismerése.

Tájékozódás az élő természetéről

A tanuló környezetében megfigyelhető élőhelyek jellemzői. Az erdő, a füves és vizes élőhelyek néhány gyakori növény- és állatfajának jellemzői (*mérete, testfelépítése, jellemző részei, szervei, táplálkozása, szaporodása, változása, illetve viselkedése, alkalmazkodása*).

Egyszerű összefüggések keresése az élőlény élőhelye, életmódja és testfelépítése között. A helyi környezet és az élőlények környezetalakító hatásának vizsgálata. A lakóhelyen megfigyelhető néhány lágy- és fásszárú növény, valamint néhány emlős, madár, gerinctelen állat tulajdonságainak rendszerezett megismerése, ezek táplálékláncba sorolása.

Az ember hatása az élőhelyekre. A természet védelmének fontossága, védett helyi természeti értékek.

Annak észrevétele, hogy jelen cselekedeteink befolyásolják a jövőt. Kapcsolat keresése az ember tevékenysége és a természet veszélyeztetettsége között.

Az ember és egészsége

Az ember életkori szakaszai.
A különböző korú emberek szervezetének,
életműködéseinek, viselkedésének összehasonlítása.

Megfigyelés, mérés a testen. A mérések rögzítése tanítói segítséggel.

Helyes és helytelen szokásaink. Az egészséget károsító szokások (*dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószerelés*) kialakulása, veszélye, felkészülés az elutasításukra.
A reklámok hatása életmódunkra.

Dramatikus játékok az életkorok jellemzőiről, helyes és helytelen szokásainkról. A reklámok elemzése az elérni kívánt hatás és a valóság összevetésével.

Tájékozódás térben és időben

A domborzat és a vízrajz ábrázolása a térképen. Különböző domborzatú tájak, legnagyobb folyók, tavaink felismerése Magyarország domborzati és vízrajzi térképén.

Közvetlen tapasztalatszerzés a lakóhely jellemző felszíni formáiról és felszíni vizeiről. Közvetett tapasztalatszerzés a helyben nem megfigyelhető felszíni formákról és vizekről.

A lakóhely elhelyezése a térképen.

Tájékozódási gyakorlat a lakóhely térképével, iránytűvel (egyszerű tájolóval). Elemi szintű tájékozódás Magyarország domborzati térképén. A lakóhely megkeresése Magyarország térképén.

Tájaink képekben.

Magyarország nagytájainak felismerése jellemző képek, leírások alapján.

Utazás megtervezése.

Egyszerű utazás megtervezése menetrend segítségével.

Országismeret

Hazánk természeti szépségei, kulturális emlékei, értékei képekben. Településtípusok (*város, falu, tanya*).

A lakóhely és környékének természeti és kulturális értékeinek megkeresése a térképen, felismerése képről. Jellemző képek gyűjtése, rendezése.

Nép csoportok, kisebbségek hazánkban. Magyarok a határon túl.

Tájékozódás arról, hogy a magyarokon kívül más népek is élnek határainkon belül, és élnek magyarok határainkon kívül is.

Híres magyarok, hírünk a világban. A lakóhely nevezetes szülöttei.

Híres emberek fennmaradt emlékeinek felkutatása a lakóhely múltjából.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat. Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszoljon. Mutasson be egy-egy ismert növényt, emlőt, madarat és gerinctelen állatot a lakóhely környezetéből. Nevezze meg az életükhöz szükséges környezeti feltételeket.

Nevezzen meg a környezetéből környezetszennyező forrásokat, ismerje azok egészségkárosító hatásait. Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket. Tudja, hogyan őrizheti meg egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább.

Ismerje a domborzat jelölését a térképen. Találja meg lakóhelyét, nagytájainkat Magyarország domborzati térképén. Ismerje lakóhelyének védett természeti értékeit. Mutassa be a lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyek egyikét. Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között. Tudja, hogyan lehet megközelíteni a szomszédos településeket. Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez**Tájékozódás az élő és élettelen természetéről**

- Az érzékszervi megfigyelés pontossága.
- Tulajdonságok megnevezése.
- Csoportosítások, rendezések adott és önállóan választott szempontok szerint.

- A tapasztalatgyűjtés gyakorlatában való aktív részvétel.
- Érdeklődés a közvetlen környezet jelenségei iránt.
- Érzékenység a környező természet megóvására.

Tájékozódás időben és térben

- A természet változásainak érzékelése, megfogalmazása.
- A megfigyelések elemzése, a természeti jelenségek megismerése.
- A tájékozódás, viszonyítás, összehasonlítás képességének bizonyítása a gyakorlatban.
- Alapvető térképismeret: térképjelek leolvasása.
- Érdeklődés, kíváncsiság, tájékozottság a tanultakat kiegészítő információk gyűjtésében.

Információhordozók az ismeretek szerzésében

- A megfigyelésben, vizsgálódásban, kísérletezésben való aktivitás.
- Tájékozottság a tananyagot érintő írásos és audio -vizuális információkban.
- Kritikai képesség bizonyítása.
- Kommunikáció fejlettsége a tájékozottság bizonyítására.

Emberismeret, önismeret, honismeret

- A beszélgetésekben való aktív részvétel.
- Kérdések megfogalmazása, véleményalkotás.
- Magatartásformák, élethelyzetek megfigyeléséről való beszámolás.
- Mások iránti érdeklődés, nyitottság, a másság elfogadása, segítségnyújtás.
- Tájékozottság hazája, lakóhelye, otthona földrajzi, történeti és társadalmi jellemzőiről
- Igényesség a személyes életvitelben (tisztaság, táplálkozás, mozgás)
- Önmagát helyesen megítélő képesség fejlődésének mértéke.
- Önállóság fejlődése a természeti és társadalmi környezethez való alkalmazkodásban.
- Nyitottság és érdeklődés társadalmi környezete megismerése iránt.
- Együttműködés tanítóval, társakkal.
- Alapvető viselkedési formák (tisztelet, udvariasság, elfogadás, megbecsülés, kötelességtudat, segítőkészség, szeretet) tiszteltben tartása és alkalmazása spontán élethelyzetekben.

ÉNEK-ZENE

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai zenei nevelés fontos szerepet vállal a gyermekek érzelmi, értelmi, közösségi és jellemnevelésében. A zene örömet ad, lelkesít és megnyugtat. A gazdag érzelmi hatás a beleélés-átélés és a közvetlen cselekvés által színesíti a fantáziát, formálja az ízlést, és a közös kulturális élmény fogékonnyá teszi a gyermekeket más emberek, közösségek és kultúrák befogadására, a hagyományok tovább örökítésére, alapozza a nemzeti azonosságtudatot.

A zene megszerettetéséhez a zeneművek élményt nyújtó megismerésén és megértésén át vezet az út. Ehhez nélkülözhetetlen a felszabadult alkotó légkör, a közös éneklés és zenehallgatás örömteli megélése, a játékoság, a zenei élményt gátló feszültségek feloldása, a jó iskolai környezet, valamint a tanulók pozitív viszonya tanítójukhoz, zenetanárukhöz. A sokszínű, igényes és céltudatos zenei élmények alakítják az éneklés, az aktív muzsikálás igényét és a zenehallgatási szokásokat.

Az énekhang minden gyermek veleszületett „hangszere”. Ezért az énekes tevékenységek a zenei foglalkozások alapját képezik.

Az éneklés a zenei élmény elsődleges forrása és az ismeretszerzés tapasztalati alapja. A mozgással, táncsal, játékkal egybekötött csoportos éneklés a közös muzsikálás, az egymásra figyelés és a közösségformálás mással alig pótolható lehetőségét kínálja.

A ritmuskészség fejlődése, amely a ritmusjátékok és az énekléshez kapcsolódó különféle mozgások nyomán gyorsan és látványosan halad, segíti az esztétikus, jól koordinált mozgás, a szép testtartás, a jó légzés, a jó fizikai állóképesség kialakítását, illetve erősödését.

Az éneklési kultúra megalapozása, a szöveg tartalmának megfelelő érzelmek, karakterek zenei kifejezése az előadói készséget gazdagítja.

A néphagyománynak, népszokásoknak, a szűkebb zenei környezet kultúrájának fontos szerepe van a zene megszerettetésében, a zenei anyanyelv megismerésében.

A zenei emlékezet, a belső hallás fejlesztése, a zenei ismeretek elsajátítása megteremti a játékos alkotás, a zenei improvizáció feltételét. A gyermekek csoport előtti éneklése, előadása módot ad az egyéni készségek kibontakoztatására, a helyes önértékelés kialakítására és a kiemelkedő adottságú gyermekek fejlesztésére.

A gyermekhangszerek használata fejleszti a hangszínhallást, és kedvet ébreszthet a rendszeres hangszer tanuláshoz.

A zenehallgatás az auditív befogadóképesség fejlesztésének eszköze és a gyermeki élményvilág fontos része.

Fejlesztési követelmények

Éneklés

Az énekhangra épülő tanítás első lépése a kifejező „saját hangszer” megformálása, vagyis az éneklési készség fejlesztése és az éneklési kultúra kialakítása. Fejlesztési követelménye a dalok élményből kiinduló, a szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, a csoport egységes, szép közös éneklése helyes légzéssel, értelmes szövegkiejtéssel, helyes artikulációval, pontos dalkezdéssel és zárással. Énekes játékok, táncos dallamok előadása mozgással, jó ritmusban, a dalok hangulatának megfelelően. Daléneklés könnyű osztató kísérettel emlékeztetőből és kottából. Könnyű kétszólamú művek éneklése.

Improvizáció

A kreativitás és a fantázia fejlesztése az önkifejezés sajátos formáinak megismerésével, kipróbálásával a megismert zenei kifejező eszközök felhasználásával. A zene és a szöveg, a zene és a mozgás, a zenei és a képi kifejezés összekapcsolása.

Zeneértés

A zeneértő és-érző képesség fejlesztésének eredményeképpen a többször meghallgatott zeneművek felismerése, megnevezése, az emberi hangfajták, hangszerek hangszínének megkülönböztetése, a zenei karakterek különbségének, kifejező erejének felfedezése. A zenehallgatás élményének megismerése.

Zenei hallás és kottaismeret

A zenei hallás fejlesztése a dallamhallás, a ritmusérzék, a tempó- és dinamikaérzék kialakítására irányul tanult dalokon. A hangszínhallás fejlesztése tegye képessé a gyerekeket hangszerek és énekkari szólamok felismerésére. A belső hallás megalapozása, a zenei memória fejlesztése, a zenei élmény szóbeli, vizuális és mozgásos megfogalmazása a fejlesztő tevékenységrendszer fontos eleme.

A zenei olvasás-írás alapjainak elsajátítása ebben az életkori szakaszban: a tanult dallami és ritmikai elemek felismerésére irányul betűkottáról és kottaképről; ismert dalok szolmizált olvasására és felismerésére kottaképről, kézzel; valamint a megismert szolmizált hangok éneklésére dalokban, motívumokban, írására a tanult dó-helyekkel.

1. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Belépő tevékenységek

Tartalom

Éneklés

Dalos játékok mozgással egybekötött, csoportos előadása.
Éneklés szöveggel emlékeztetből.
Ismert dallami fordulatok kézjeles éneklése a tanító irányításával.
Dalok, mondókák ritmusának hangoztatása.
Megfelelő tempóválasztás, tempótartás.
Helyes testtartás, levegővétel alkalmazása.
Megadott hangmagasság (kezdőhang) felismerése, átvétele.

Magyar népi mondókák.
Népi gyermekjátékok.
Kis hangterjedelmű magyar népdalok.
Ünnepkörök dalai (Anyák napja, mikulás, karácsony).
Művészi értékű, komponált gyermekdalok (pl. gyermek és környezete: természeti és emberi környezet témákban).

Improvizáció

Énekes és ritmikus variációs játék, elemi ritmusértékek felhasználásával.
Énekes párbeszéd – visszhangjáték (névéneklés).

Dallammodellként:
tanult mondókák, gyerekversek, énekes játékok,
tanult dallami elemek.

Zenehallgatás

Különféle hangfajták megfigyelése. Dinamikai ellentétpárok (halk-hangos), alapvető tempókülönbségek (gyors-lassú) összehasonlítása.
1-2 perces zenei bemutatás (ismert gyermekdal feldolgozásának) figyelemmel kísérése.
Zenei karakterek hallás utáni megfigyelése.

Tárgyi, környezeti zajok, zörejek.
Énekes anyaghoz kapcsolódó vokális és hangszeres feldolgozások.
Karakterdarabok.

Zenei hallás és kottaismeret

Hangszínhallás fejlesztése:

Emberi hangok hallás utáni megkülönböztetése (gyermek- női-férfi);

Hangszerek hangjának felismerése (ritmushangszerek, metallofon, furulya, zongora).

Tempóval és dinamikával kapcsolatos megfigyelések

Az egyenletes löktetés érzékelése. Tapasztalatok a motívum –és ütem súlyról. A kettes ütem megfigyelése. Elemi ritmusértékek (negyed és szünetjelek, páros nyolcad), ütemvonal, záróvonal, megismerése.

Pentaton dallamelemek, szolmizációs szótagok (szó-mi, lá-szó-mi) megismerése.

Tájékozódás a vonalrendszerben, a tanult pentaton dallamelemek körében a hang, kézjel, betűkotta, hangjegy kapcsolatának megerősítése. Hangok lejegyzése a vonalrendszerben a tanító útmutatásai szerint

Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá alaphanghoz viszonyított értelmezéssel).

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37
2. változat 37

Belépő tevékenységek

Tartalom

Éneklés

Népi gyermekjátékok, népszokások dramatizált előadása.
 Ritmusfelelgetős.
 Ritmuskánonok megszólaltatása csoportos osztásban.
 Zenei hangsúlyok kifejezése az énekes előadásban.
 Pentaton dallamok éneklése, tanulása kézjéről

Újabb népi mondókák.
 Népi gyermekjátékdalok, népszokások.
 Magyar és rokon népek dalai.
 Ünnepekörök dalai (farsang, húsvét, iskolai ünnepek).
 Műdalok (az életkornak megfelelően válogatva).

Improvizáció

Ritmusfelelgetős.
 Ritmusosztinató szerkesztése és előadása.
 Irányított improvizáció a zenei kérdés-felelet formájára.

Dallammodellként:
 magyar gyermekdalok,
 népzenei – műzenei énekes anyag,
 olvasógyakorlatok.

Zenehallgatás

Újabb zenei együttesek és felismerésük hangzás alapján (gyermekkar; zenekar; szóló hangszer, hegedű)
 Különböző karakterek, hangmagasságok hallás utáni megfigyelése.

Ünnepekörökhöz tartozó, életkorhoz igazodó szemelvények (vokális, hangszeres).
 Magyar és rokon népek népzenei felvételei.
 Gyermekdalok és magyar népzene, feldolgozásokban.
 Cselekményes zenék.

Zenei hallás és kottairás

Félértékű ritmus és szünetjel és az ismétlőjel megismerése. Egyszerű ritmusfelelgetős /osztinató, ritmuskánon; ritmushangszerek használatával egybekötött ritmus gyakorlatok.
 Pentaton dallamhangok (ré- dó- lá) megismerése (kézjel, betűkotta, hangjegy).
 A tanult hangkészlet elhelyezése a vonalrendszerben, a pótvonala az ismétlőjel alkalmazása. Olvasógyakorlatok.
 Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá hanghoz viszonyított értelmezéssel).
 Lá- és dó-pentaton, átmenő fá- és ti- hangkészletű dallamok.
 A zenehallgatás tapasztalataira épülő hallási megfigyelések.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Népi mondókák, népi játékok, népdalok, műdalok tartalom kifejezésre törekvő, csoportos éneklése emlékeztetőből.
 Gyerekdalokhoz tartozó játékok ismerete, eljátszása csoportban. Résztétel tanult népszokások dramatikus előadásában. Egyenletes lüktetéshez alkalmazkodó éneklés, járás. Dallamotívumok csoportos éneklése szolmizációs kézjéről. Játékos, egyszerű ritmikai és dallami improvizálás.

Vokális és hangszeres hangszínek felismerése. A zenekari előadás és a hangszerszóló megkülönböztetése

Dalritmusok és pentaton relációk olvasása és írása a tanító irányításával a tanult ritmusértékek és hangkészlet körében.

3. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5
2. változat 55,5

Belépő tevékenységek

Tartalom

Éneklés

Táncos mozgáselemek összekapcsolása énekes gyermekjátékokkal.

Szerepjátszó gyermekjátékok.
 Magyar népdalok, népszokások dalanyagának bővítése.

Alkalmazkodó ritmus szerinti népdaléneklés.
Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből.
Népdalkánonok csoportos előadása.
Kétszólamú ritmusgyakorlatok hangoztatása.
Ritmushangszerekkel kísért éneklés.
Az eddig tanult zenei kifejezőeszközök alkalmazása a zenei tartalom közvetítésére.

Improvizáció

Játékok a dinamikával, tempóval.
Hiányzó ritmus- vagy dallammotívum pótlása, dallam kiegészítés.

Zenehallgatás

Hangulatok, előadásmódok (pl. parlando), karakterisztikus elemek megállapítása.
Tartalom és zenei kifejezőeszközök összefüggéseinek megfigyelése a cselekményes zenék hallgatásában.
Hangfajták (nőiakar, férfikar), kórustípusok hallás utáni megnevezése.
Hangszerek hallás utáni megfigyelése (fuvola, kürt, üstdob).

Zenei hallás és kottaismeret

Egész értékű hang és szünetjele; önálló nyolcad és szünetjele megismerése. Tapasztalatok a négyes ütemről.
Az eddig tanult ritmusok leírása és olvasása, felismerése kottaképről. Új ritmusmotívumok és dallammotívumok leírása tanári irányítással.
Kétszólamú ritmusgyakorlatok
Felső dó, alsó szó megismerése, kézjele és elhelyezése a vonalrendszerben. Dallammotívumok leírása tanítói segítségadással.
Utószolmizálás. Daltanulás kézjéről és betűkottáról.

Nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai; európai gyermekdalok.
Újabb műdalok.
Ünnepkörök dalai (regölés, tavaszi népszokások).
Iskolai ünnepek újabb dalai.
Könnyű kétszólamúság (kánonok).

Dallammodellként:
Olvasógyakorlatok,
Magyar népzene, nemzetiségek és etnikumok zenéje, műzene, más népek dalai.

Eredeti népzenei felvételek (magyar, kisebbségi és nemzetiségi).
Cselekményes zenék.
Nőiakar, férfikar művek.
Műzenei szemelvények.

Olvasógyakorlatok.
Magyar népdalok, nemzetiségek és etnikai csoportok dalai.
Életkornak megfelelő műdalok.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Dalok szövegtartalmát, érzelmeket kifejező közös éneklése emlékezetből, a tanult tempójelzések és dinamikai jelek alkalmazásával. Azonos dallamhoz (motivikus szerkezetű) befejezés rögtönzése. Beszámolás többször meghallgatott zeneműrészletek - szempontokkal irányított - megfigyeléséből származó tapasztalatokról. A megismert hangszerek és kórustípusok megnevezése hangzásuk felismerése alapján.

Ritmusképletek elrendezése, értelmezése ütemmutató szerint. Megismert dallamrelációk felismerése, éneklése kottaképről.

4. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5

2. változat 37

Belépő tevékenységek

Éneklés

Fokozatos halkítás-erősítés műzenei példákon, a zenei üzenet kifejezésére.
Bicíniumok csoportos előadása.
Szolmizált éneklés kézjéről, kottaképről.
Ritmuszjátékok, ritmusgyakorlatok az eddig tanult ritmusértékekkel és -képletekkel, a tanult ütemformákban (pl. variációk – szaporítás/ritkítás szerkesztése).

Tartalom

Újabb magyar népdalok (eltérő stílusrétegből), nemzetiségek és etnikai csoportok dalai.
Európai népdalok.
Jeles napok, ünnepkörök dalai (betlehemes játékok).
Iskolai ünnepek újabb dalai.
Könnyű kétszólamúság (kánonok, bicíniumok).
A magyar Himnusz.

Improvizáció

Variációs készség fejlesztése a megismert ritmikai, dallami elemekkel.
Ritmuskíséret rögtönzése ismert dallamhoz az újonnan tanult ritmusokkal.
Mozdulatrögtönzés a zenehallgathoz.

Dallammodellként:
tanult ritmikai, dallami elemek,
olvasógyakorlatok,
magyar népdalok és más dallamok,
zenehallgathási szemelvények

Zenehallgatás

A vegyeskar szólamainak megfigyelése, megnevezése a zenehallgathási tapasztalatok megbeszélésekor.
Hangszerismeret bővítése (klarinét, cselló). A zeneművekben felismert hangszerek megnevezése.
Fokozatos erősítés, halkítás megfigyelése műzenei példákon, alkalmazása éneklésekor.

Karművek (a tanult dalanyag énekkari feldolgozásából).
Népdalfeldolgozások (giusto karakter) a szülőföld dalkincséből.
Hangszeres karakterdarabok, műzenei szemelvények.

Zenei hallás és kottaismeret

Pontozott fél értékű kotta és szünetjel, a 3-as ütem megismerése. Tapasztalatok a változó ütemről.
A tanult ritmusképletek felismerése, megnevezése, olvasása kottaképről és írásuk.
A fá és a ti hangok megismerése, kézjelük, elhelyezésük a vonalrendszerben.
Ismert hangkészletekben kottaolvasás a tanító irányításával.
Dallamolvasás az ismert hangokkal.
Hétfokú dallamfordulatok kottaképi elhelyezése.
Az ismert hangszerek hangjának felismerése zenehallgatás közben, szerepük megfigyelése a zenei kifejezésben, a tapasztalatok közös megbeszélése.

Tanult dalanyag.
Öt- és hétfokú olvasógyakorlatok.
Zenehallgathási szemelvények.

A továbbhaladás feltételei

Dalok élményből fakadó, érzelmeket kifejező egységes, szép, örömteli éneklése. A Himnusz éneklése pontos szöveggel, tiszteletadással. Ritmussor szabad és adott szempontok szerinti rögtönzése (maximum nyolc ütem terjedelemben).

A meghallgatott zenés mesék tartalmának felidézése, a tartalom és a zene összhangjának felismerése.
Zenei karakterdarabok szóbeli jellemzése. Tanult népdalok felismerése zeneművekben, feldolgozásokban.
A tanult ritmusképletek és ritmusképletek felismerése és megszólaltatása kottaképről, hármas ütemben is.
Dalrészletek olvasása és kottába írása tanítói segítséggel.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

- **Éneklés**
 - a dalismeret nagysága, biztonsága,
 - az intonálás tisztasága,
 - a ritmikai és a dallami pontosság,
 - a közös éneklésben való részvétel motiváltsága, együttműködés,
 - az éneklés örömtelisége, felszabadultsága.
- **Improvizáció**
 - a tevékenység motiváltsága, játékossága,
 - a tanult zenei ismeretek felhasználása az improvizációhoz.
- **Zeneértés**
 - a megfigyelőképeség fejlettsége (hangfajták, hangszínek, karakterek felismerése),
 - a zenehallgatás iránti igény,
 - a zenehallgathási szokások kialakultsága.
- **Zenei hallás és kottaismeret**
 - a dallam és a ritmus felismerése, felidézése, hangoztatása,
 - tempó és dinamika követése,
 - gyakorlottság a zenei élmények megfogalmazásában, dallami és ritmikai elemek felismerésében, olvasásában, írásában.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A vizuális nevelés látni és láttatni tanít. Átfogó célja a tanulók látáskultúrájának megalapozása. Feladata a vizuális *megismerő-, befogadó-, alkotóképesség* fejlesztése, a kommunikáció köznap, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése. Különösen a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértéséhez járul hozzá. Lehetővé teszi az eligazodást a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban, és személyes alkotói utak bejárására bátorít. Fejleszti a síkbeli, térbeli ábrázoló-, kifejező-, közlő-, alakító-, alkotóképességeket; a gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységek által a világ érzékitapasztalati birtokbavételére nevel, feladata a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése. A térszemlélet, a forma-, szín-, dinamikai és szerkezeti érzék, az anyagismeret képességei a tantárgy fejlesztő hatására emelkednek magasabb szintre. A megsokszorozódott vizuális hatások, a technikai információk korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekció, a kritikus befogadóképesség megalapozása. Az általános nevelési célokhoz a kreativitás, a problémafelismerő és -megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia fejlesztésével, az érzelmi élet gazdagításával járul hozzá. A művészeti nevelés értékközvetítő, értékkeremtő, egyben személyiségformáló szerepet tölt be, segíti a kultúra értékeit becsülő, környezettudatos magatartás formálását.

Az 1–4. osztályban a vizuális nevelés célja – az érzelmekkel kísért önkifejezés elmélyültségének megőrzése mellett – az egyre céltudatosabb megismerés ösztönzése. A képi gondolkodás fejlesztése, a vizuális képzetkincs bővítése, az érdeklődés ébrentartása érdekében a tantárgy feladata a tanulók vizuális formakészletének gazdagítása, megfigyelőképességük, tér- és időérzékük fejlesztése a látvány és a mozgás ábrázolásával, térbeli rendezéssel; szín-, forma- és szerkezeti érzékük alakítása rajzolással, festéssel, mintázással, konstruálással. Az esztétikai érzékenység fejlődését a manuális munka, a látványélmények és a bemutatott műalkotások szolgálják. Az alkotó és befogadó tevékenységek erősítik a szabálytudatot, az akaratot, javítják az önértékelést, a csoportmunka az együttműködési készségeket fejleszti.

A képességek fejlesztése három fő képzési területen folyik. A *kifejezés, képzőművészet* témakör a gyermekek személyes, kifejező-expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési, művészeti ismereteinek leírását tartalmazza. A *vizuális kommunikáció*hoz a vizuális megismerést szolgáló tevékenységek köre és a köznap, informatív, tudományos képi közlésekkel kapcsolatos tananyag tartozik. A *tárgy- és környezetkultúra* témaköre a használati tárgyakkal, a tárgyalkotó művészetekkel és az építészettel kapcsolatos alkotó- és elemzőtevékenységeket tartalmazza. A *vizuális nyelv* a témakörök kifejező elemeit és rendező elveit sorolja fel, a *technikák* fejezete pedig az anyagokra, technikákra, eszközökre, eljárásokra tesz javaslatot.

A tananyag bővülő, spirális elrendezésű, a témakörök és a fő tevékenységi formák évenként ismétlődnek, tartalmukban gyarapodnak, művelési szintjük emelkedik. A tananyag jellegét tekintve mind a négy évfolyamon gyakorlati, tevékenység-központú. A kerettantervi követelmények a leghatékonyabban a több témakör szempontjait egyesítő komplex feladatokkal teljesíthetők.

Fejlesztési követelmények

Jelenítse meg a tanuló gondolatait, érzéseit, élményeit vizuális nyelvi eszközökkel saját kifejezési céljai szerint és a tanuláshoz szükséges formában. Használja ehhez egyre magasabb szinten a megismert technikákat. Ismerje fel műalkotások, képi közlések, tárgyak életünkben betöltött szerepét. Értelmezze a tankönyveiben és a környezetében található vizuális közlő, eligazító jeleket. Ízlésítéletét indokolja néhány szempont alapján. Becsülje meg a saját és mások munkáját. Szerezzen tapasztalatokat a kultúra és a környezetvédelem fontosságáról. Legyen nyitott az esztétikai élmények iránt. Fedezzen fel különbségeket az értékes és az értéktelen között.

A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen egyéni eltéréseket mutató képesség-, készség-, ismeret- és magatartásbeli fejlődés várható a tanulóktól. Ennek tényét kinek-kinek ön maga év eleji szintjéhez, valamint saját korosztálya jellemzőihez viszonyítva ítéld meg helyesen.

Megismerő-, befogadó képességek

Legyen nyitott a gyermek a látható világ jelenségei és az esztétikai értékekkel kapcsolatos élmények iránt. Alaposan vegyen szemügyre, pontosan figyeljen meg élőlényeket, tárgyakat, képeket, jelenségeket. Őrizzen meg emlékezetében látványélményeket, könnyedén idézze fel azokat. Vizuális emlékezetére építve végezzen gondolkodási, képzeleti

műveleteket (összehasonlítás, elemzés, képzeleti átalakítás). A látványban rejlő jelentést, művészi kifejezést, valamint a közlések tartalmát olvassa, elemezze adott szempontok alapján. Ítéljen meg látható (tér, forma, szín, változás, mozgás) viszonylatokat. Fedezzen fel lényeges összefüggéseket (külső és belső forma, forma és tartalom, forma és funkció). Fogalmazzon meg ábrázolásbeli és szóbeli magyarázatokat, melyeket erős szubjektív, egyéni látásmód jellemezzen. Műalkotások nézegetése, adott szempontok szerinti elemzése során mozgósítsa formálódó vizuális, esztétikai, művészeti képzeteket.

A látáskultúra fejlődése segítse a gyermeket tapasztalatainak rendezésében, a tanulásban, a művelődésben és a mindennapi életben. Készítse fel az információk áttekinthető, tagolt elrendezésére, az ábrák megértésére és létrehozására. Sajtátsa el a tanuló a vizuális információk formáit és ismerje meg lelőhelyeiket (könyvekben, kiállításokon és egyéb ismerethordozókon).

Kreativitás

A vizuális nevelés irányítsa a gyermek figyelmét a látható világ új, érdekes, szép jelenségeire. Képzelőereje az eleven, a konkrét belső képekben, képzetekben való gondolkodásban, valamint képzettársításai könnyedségében, tartalmi gazdagságában és a képi-plasztikai kifejezés, a sík-és térbeli konstruálás bátorságában, eredetiségében nyilvánuljon meg. Kapjon ösztönzést szokatlan, egyéni megoldások kipróbálására. Ábrázolási jelrendszerében jelenjenek meg árnyalt, egyéni vonások. Kifejezőképessége, expresszivitása mutakozzon meg szubjektív arány-és színkezelésben, fokozásban, kiemelésekben. Kreativitását a konkrét tevékenység motiválja, szükség szerint igényt tartva a tanító segítő közreműködésére is.

Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Az alkotó tevékenység jelentsen élményt a gyermeknek, mert így érvényesülhet annak gazdag személyiségfejlesztő hatása (érzelmi gazdagodás, az empátia, az intuición fejlődése, az önálló ízlés és a belső igényesség megalapozása). Az alkotás öröme tegye képessé munkája kidolgozására. Alkotásait segítségadás mellett elemezze, értékelje, s a társak munkáit is kísérje figyelemmel.

A vizuális kultúra tantárgyra jellemző, hogy a fő tevékenységformák kezdettől fogva jelen vannak, a fejlesztés eredményeképpen azonban ezek műveleti szintje fokozatosan emelkedik. A szintemelkedés a *Belépő tevékenységformákban* követhető, a tevékenységeket, ismereteket a *Témakörök, tartalmak* című tantervi egység foglalja magában.

Az egyes évfolyamoknál a *műalkotás elemzéshez* felsorolt alkotások *ajánlások*, melyekből a pedagógiai célnak és a témának megfelelően válogathat a tanító az alábbi szempontok figyelembevételével:

- a példák az egyetemes és a magyar művészettörténet. kiemelkedő műveit mutassák be;
- legyen közöttük - lehetőség szerint - történeti és mai alkotás is;
- a magas művészet példái mellett kerüljenek bemutatásra a magyar népművészet, a nemzetiségek és etnikai csoportok népművészetének alkotásai és a mindennapi környezet tipikus tárgyai, épületei;
- a helyi, a regionális értékek bemutatása kiemelt fontosságú feladat.

1. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5

2. változat 55,5

Belépő tevékenységek

Személyes élmények, látvány, történet kifejezése síkban és térben, rajzolással, festéssel, mintázással. Műalkotások, illusztrációk szemléltetése, megbeszélése. Látványok megfigyelése és értelmezése. Vizuális jelek felismerése, megértése. Tárgyak csoportosítása, rendezgetése, formájuk és rendeltetésük megfigyelése. Tárgykészítés, díszítés, környezetalkotó tevékenység.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK

Kifejezés, képzőművészet

Nyelv

Formák, vonalak és színek használata, megnevezése. Kiemelés mérettel és színnel.

Képi elemek helyének meghatározása és rendezése.

Alkotás Élmények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben, szobrokban (<i>pl. emberekhez, dlatokhoz, növényekhez kötődő vagy családi, iskolai témák</i>). Szépirodalmi téma (<i>pl. meseélmény</i>) megjelenítése síkban, térben.
Befogadás Szemlélődés, beszélgetés a látványról, az ábrázolt tárgyakról, élőlényekről, színekről, formákról, tanulói munkákról és műalkotásokról. Megfigyelés, beszélgetés (<i>lehetőleg eredeti</i>) szoborról, festményről. Szépirodalmi illusztrációkon a cselekmény és a szereplők jellemzőinek összekapcsolása.
Vizuális kommunikáció
Nyelv Vonalak és foltok a képeken, ábrákon. A vizuális jelek tulajdonságai.
Alkotás Tárgyak, élőlények témába ágyazott ábrázolása legjellemzőbb vonásaik egyéni megragadásával, mozdulatok egyéni megjelenítése síkon és térben.
Befogadás Látványok megfigyelése, leírása (formák, arányok, színek, felületek). Elemi térviszonyok megfigyelése (lent-fent, jobbra-balra, elől-hátul). Testmozgások, gesztusok legfontosabb jellemzőinek megállapítása. Jelek, ábrák gyűjtése, válogatása, csoportosítása a közlés rendeltetése szerint (<i>pl. közlekedési jel, kereskedelmi máka</i>).
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv A természeti és a mesterséges forma. Tárgyak térbeli helyének meghatározása.
Alkotás Egyszerű tárgyak (<i>pl. játékok</i>) készítése elképzelés alapján és mintakövetéssel. Díszítés.
Befogadás, megismerés Tárgyak formája és rendeltetése közötti összefüggés felfedezése, megbeszélése, tudatosítása. Tárgyak csoportosítása rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.
Technikák
Ceruza-, filctoll-, kréta- és ecsetrajz. Vízfestés (ecsettel, újjal), vegyes technikák (<i>pl. kréta és festék keverése</i>). Mintázás agyagból, plasztilinből. Tárgykollázs, konstruálás, anyagalakítás, hajtogatás, vágás (<i>pl. papírból, textilből</i>). Nyomat készítés (<i>pl. krumplinyomat, frottázs</i>).

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Lásd a 2. évfolyam tananyagában.

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5

2. változat 55,5

Belépő tevékenységek

Egyéni élményfeldolgozás. A kifejezőeszközök (vonalak, foltok, színek, felületek, ritmusok, síkbeli és térbeli formák) árnyaltabb alkalmazása. Műalkotások megismerése, alkotók és művek megnevezése. Ábrázolás közvetlen szemléletre támaszkodó emlékezet alapján. Képzetépítés, az egyéni formakincs gazdagítása érzéki-tapasztalati úton, a természet és a mesterséges környezet látványának és emberi gesztusoknak a megfigyelésével. Tárgyformálás, díszítés, a tárgyalkotó folyamat, a forma és a rendeltetés viszonyának tapasztalati megismerése.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
Kifejezés, képzőművészet
Nyelv Árnyaltabb vizuális minőségek (többféle színárnyalat, vonalvastagság, szabályos és szabálytalan forma). Formák, színek szimmetrikus elrendezése, egyensúly. Egyszerű vonal-, folt-, színritmusok.

Alkotás Személyes és közös élmények képi-plasztikai feldolgozása. Elképzelten jelenet ábrázolása rajzban, festményben, szoborban. Művészeti élmény (pl. <i>bábszí nház</i>) megjelenítése síkban, térben.
Befogadás Egymás munkáinak és műalkotásoknak a megfigyelése, az élmény összetevőinek (pl. anyag, forma, tér, szín, elhelyezés, téma) megbeszélése. A legismertebb festészeti műtípusok (pl. <i>csendélet, portré</i>) megismerése, felismerése. A körplasztika és a dombormű jellemzőinek összevetése (azonosságok, különbségek). Néhány festmény és szobor alkotójának, a mű címének megnevezése.
Vizuális kommunikáció
Nyelv A síkbeli ábrázolás elemei (pontok, vonalak, foltok, színek). A vonalfajták (egyenesek, görbék, vékonyabbak, vastagabbak, határolók és felületkitöltők).
Alkotás Élőlények, tárgyak ábrázolása közvetlen szemlélet és emlékezet alapján. Mimika, grimasz tanulmányozása, utánzása. Érzés, személy megjelenítése. Változások tudatosan megfigyelt vizuális jellemzőinek megjelenítése (pl. <i>évszak, időjárás</i>). Saját információközlő jelek létrehozása (pl. <i>a tornazsák, az öltözőszekrény megjelölésére</i>).
Befogadás, megismerés Élőlények, tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata (pl. <i>anyag, jellemző forma és szí n</i>). Egyszerű, mindennapi magyarázórajzok, jelek értelmezése, megfejtése (pl. <i>tankönyv ábrá, újságképek, reklámképek</i>). Karakteres emberi gesztusok (testbeszéd, mimika) olvasása.
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv Funkcionális és díszítő formálás. A díszítés mintái, elemei.
Alkotás Tárgyak készítése könnyen alakítható anyagokból (pl. <i>jáékhoz, ünnephez, meséhez</i>). Csomagolás készítése mintakövetéssel, csomagolóanyag díszítése egyénileg (pl. <i>ajándékhoz</i>). Környezetalkító tevékenység.
Befogadás Köznapi és ünnepi tárgyak formája, díszítése és rendeltetése közötti összefüggések. Tárgyak megadott szempontok szerinti csoportosítása, vizsgálata. Közismert tárgyak üzenetének megfejtése.
Technikák
Ceruza-, filctoll-, golyóstoll-, kréta- és ecsetrajz. Vízfestés és vegyes technikák. Formálás agyagból, plasztilinból (pl. <i>mintázás, hurkafelrakás, formába nyomás, pecsételés</i>). (Origami jellegű) papírhajtogatás. Papírvágás, ragasztás. Dúckészítés, nyomtatás, nyomhagyás (pl. <i>papír r, termés, levél</i>). Egyszerű bábkészítési technikák (pl. <i>sí kbáb, ujjbáb, hengerbáb</i>). Fonás, nemezelés.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

1–2. osztályban: Steindl Imre: Országház, Thököly vár–Késmárk; Medgyessy Ferenc: Anyaság; Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra; Kovács Margit: Szamara, Sámson dombormű; Szőnyi István: Este; Csontváry Kosztka Tivadar: Mária kútja; Pablo Picasso: Maia arcképe; Ferenczy Noémi: Noé bárkája–gobelinrészlet; Népművészet: Kispaládi parasztház, Cifraszűr, Bölcső, Csengős népi játék.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

A tanuló érthetően fejezi ki élményeit, megrajzol egyszerű helyzeteket, változásokat. A képelemeket elrendezi. A színeknek többféle árnyalatát is használja. Megold mintaképzési, sorolási feladatokat. Elkészít egyszerű tárgyakat. Felismeri a különbségeket a használati és a díszítő tárgy között. Megnevez néhány, sokszor megfigyelt műalkotást.

A vizuális képességek fejlettségének színvonala nem akadály a továbbhaladásnak.

3. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5

2. változat 55,5

Belépő tevékenységek

Formák, szín- és tónusárnyalatok megfigyelése, kompozíció, ritmus tudatosabb megválasztása. Események illusztrációja, történetek kifejezése képsorozatokban. Műalkotás vizsgálata adott szempont szerint. Műfajok (festészet, szobrászat) és műtípusok (pl. tájkép, életkép) ismerete, műélmény megfogalmazása. Nézetek alkalmazása a térábrázolásban. Tárgyábrázolás megfigyelés alapján. Mozgásábrázolás, változás fázisainak rögzítése. Ábra és üzenet kapcsolatának vizsgálata. Térkép, alaprajz megértése. Önálló tárgykészítés adott rendeltetésnek megfelelően. Mai és régi tárgyak formájának, funkciójának összevetése. A lakóhely egy jelentős emlékének, közgyűjteményének megismerése. Könyvtárhasználat.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
Kifejezés, képzőművészet
<i>Nyelv</i> Az ábrázolási szándék, a vizuális nyelvi elemek és az elrendezés viszonya. Vonal-, folt-, forma- és színritmusok. A képmező. Komponálás különböző formákban (pl. <i>dló, fekvő téglalapon</i>). Az elbeszélő ábrázolás, a lényeges mozzanat kiemelésének eszközei.
<i>Alkotás</i> Egyéni és közös élmények (pl. <i>szépirodalmi</i>) feldolgozása, színben, rajzban, plasztikában. Térviszonyokat és mozgást kifejező ábrázolások a téma feldolgozásában. Események, történetek ábrázolása egy képben és képsorozatokban (pl. <i>útinapló</i>).
<i>Befogadás</i> Műalkotás olvasása, összehasonlítása szempontok szerint; a műélmény megfogalmazása. Képzőművészeti műfajok (pl. <i>festészet</i>) és műtípusok (pl. <i>tájkép</i>) jellemzőinek elemzése. Néhány tanult műalkotás, valamint szerzőjének és a mű címének ismerete. Könyvtárhasználat, elérhető helytörténeti vagy közgyűjtemény felkeresése.
Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> A jellemző nézet és a forma jelölése, a körülhatároló vonal. A folt a felület betöltésének eszköze. A folt mint a forma jele (pl. <i>árványkép</i>).
<i>Alkotás</i> Egyszerű természeti vagy mesterséges tárgy ábrázolása látvány szerint, valamint elől- és oldalnézetből. Elképzeltek tér ábrázolása felülnézetből (pl. <i>várkastély</i>), esetleg makettjének közös elkészítése. Konkrét útvonal megrajzolása emlékezetből. Változások, folyamatok, jellegzetes állapotok, helyzetek ábrázolása képsorokkal. Egyszerű összefüggések ábrázolása magyarázó rajzzal.
<i>Befogadás</i> A közvetlen természeti és mesterséges környezet szemléltetése, jellegének elmondása. Tárgyak vizuális jellemzőinek megállapítása (sík jellegű és tömörszerű forma). Tárgy jellemző nézete, a látvány és az ábra megfeleltetése. Egyszerű alaprajzok és térképek olvasása, értelmezése, összevetésük a valós terekkel. Történet sorrendjének értelmezése fázisrajzok alapján (pl. <i>képregény</i>). Képi információk értelmezése: egyszerűség, érthetőség, a jel és a jelentés viszonya.
Tárgy- és környezetkultúra
<i>Nyelv</i> A használati tárgyak megjelenése, jelentése, ennek kifejezőeszközei (alak, szín, anyag).
<i>Alkotás</i> Funkciónak megfelelő egyszerű tárgy készítése (pl. <i>jáékok, bábok, edények, taneszközök</i>). Csomagolás készítése minta után és egyéni elképzelés alapján (papírból, textilből). Az egyszerű tárgyalakító folyamat végigvitele: ötlet (gondolati terv), elkészítés, kipróbálás. Környezetalakító tevékenység (pl. <i>díszletkészítés</i>).
<i>Befogadás</i> A rendeltetés (tartalom) és a forma összefüggéseinek megfigyelése, elemzése, a jelen és a múlt néhány tárgya és a lakóhely jellegzetes építményei kapcsán.

A tárgyalás, a konstruálás lépései, a funkcionális és anyagszerű formaképzés.
Építmények összehasonlítása megadott szempontok (pl. rendeltetés) alapján.
Az alaprajz fogalmának megismerése, értelmezése.

Technikák

Rajzolás rosttollal, krétával, ceruzával. Viaszkarc.
Festés temperával, vízfestéssel, krétával, vegyes technikával.
A mintázás újabb technológiai változatai: építés lapokból szabásminták alapján, díszítés nyomhagyással. Különböző tárgy- és anyagnyomatok, kollázs technikák.
Papírtárgyak, papírmunkák (kivágások, papírmetszet, mozaik, montázs).
Konstruálás modellező anyagokból (textil, papír, agyag, talált tárgyak).
Műalkotás-technikák: akvarell, olajfestmény, kő-, agyag-, bronzszobor.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

Hollókői ház, füstös konyha, matyó tisztaszoba, mai lakóház külső és belső képe; Árva vára; Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum; Schaár Erzsébet: Kirakat; Constantin Meunier: Teherhordó munkás; Ferenczy Béni: Játzó fiúk; Albrecht Dürer: Nyúl, Önarckép – ezüstvessző rajz, Hónapok – Berry herceg óraskönyvéből; Eugène Delacroix: Villámtól megriadt ló; Paul Cézanne: Csendélet; Ferenczy Károly: Festőnő; Fényes Adolf: Testvérek; Vaszilij Kandinszkij: Festmény három foltal; Bólint Endre: Vándorlegény útrakél Kentaur alakú aquamanile, Ember alakú butella.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

A tanuló jellegzetes formákat képes ábrázolni. Visszaadja a színeket. Magyarázó rajzokat készít szövegekhez, előkészítés után rendeltetésű tárgyat konstruál. Megérti egyszerű magyarázó rajzok, ábrák értelmét, fotók, illusztrációk, reklámképek üzenetét. Megfogalmazza műelményét, megnevezi a többször megfigyelt műveket és alkotójukat. Felismeri és megnevezi lakóhelyének néhány nevezetes épületét, szobrát.

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek elért fejlettségi szintje nem akadályozhatja meg.

4. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 55,5
2. változat 55,5

Belépő tevékenységek

Ellentétek megjelenítése, hangsúlyozás kiemeléssel. Vizuális nyelvi elemek ányalt alkalmazása, tudatos komponálás. A gondolat, hangulat kifejezéséhez az eszköz megválasztása: a formák, foltok, tömegek elrendezése. Műalkotások hatása, témája és technikája közötti összefüggés jellemzőinek felismerése. Képzőművészeti műfajok rendszerezése, népművészeti tárgyak megismerése. A térábrázolás új eleme a közvetlen megfigyelésen alapuló forma- és színtanulmány, a takarás megfigyelése, a dinamikus mozgásábrázolás. Nézetrajzok, útvonalrajzok, térképek készítése. Tárgykészítés adott elvárásnak megfelelően. Tárgyelemzés, épületelemzés az anyag, a rendeltetés és forma kapcsolatának feltárásával.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK

Kifejezés, képzőművészet

Nyelv

Ellentétek, szíkontraszt, vonalkontraszt. A színek hangulati hatása.
Kiemelés forma- és színminőséggel, mérettel, elhelyezéssel, kontraszttal, vonalvastagsággal.
Komponálás, egyensúly és feszültség, szimmetria és aszimmetria.

Alkotás

Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkon és térben.
Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban (pl. illusztrációban, képsorozatban, szoborkompozícióban).
Képek, tárgyak jelentésmódosítása formaátírással, átszínezéssel, megszemélyesítéssel.

Befogadás

Képzőművészeti alkotások ismertetése: téma, kompozíció, hatás értelmezése.
Egyes képzőművészeti műtípusok jellemzői (pl. vallásos, életkép, illusztráció, lovas szobor).

Festmény, grafika és szobor szerzője, címe, műfaja, technikája, műtípusa. Egy közeli kiállítás megtekintése, a lakóhely nevezetes szobrainak, épületeinek megismerése. Könyvtári munka, a múzeumok szerepe.
Vizuális kommunikáció
<i>Nyelv</i> A formák és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezése a képművészetben, illetve a térben. Foltok és tömegek, mint a testesség hangsúlyozásának eszközei. A vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak. A sötét-világos, hideg-meleg színkontrasztok figyelemfelhívó jellege.
<i>Alkotás</i> Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés). Megtapasztalt folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása (pl. egy növény élete). Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése. Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval.
<i>Befogadás</i> Térkifejezési módok: nézőpont jelölése, takarás, feljebb-lejjebb helyezés. A felülnézet. Magyarázó rajzok, folyamatábrák, funkciója; olvasásuk, üzenetük értelmezése. Sík- és térformák geometriai és hangulati jellemzői. Színismeretek összefoglaló áttekintése. Ábra és látvány kapcsolatának elemzése.
Tárgy- és környezetkultúra
<i>Nyelv</i> A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei. A rendeltetés, az anyag, a forma és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása. Az épület külső kifejezőeszközei (méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely).
<i>Alkotás</i> Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatnak megfelelő elkészítése. Egyszerű tárgy, épület modellezése (pl. jármű). Környezetalkító tevékenység (pl. kiállítás rendezés).
<i>Befogadás</i> Köznapi és ünnepi tárgy elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma szempontjából. Épülettípusok (pl. középület) elemzése a rendeltetés (pl. iskola) és a forma szerint. A helytörténeti gyűjtemények, közgyűjtemények rendeltetése, anyaga.
Technikák
Az előző években már tanult technikák újabb technológiai változatai. Kollázs és montázs. Fonás (pl. madzagszövés), gyöngyfűzés. Textil-, drót- és papírpasztikák és tárgyakonstrukciók. Művészeti technikák (pl. egyedi rajz, olajfestés, kőfaragás, agyagmunkák).

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

A mű kiválasztását témában és technikában egyaránt a tananyag feldolgozáshoz igazítsuk!

Magyar koronázási jelvények; Hősök tere, Vajdahunyad vára; *Ligeti Miklós*: Anonymus; *Ferenczy Béni*: Bem érem; *Götz János*: Szarvas; *Cseh László*: Táncolók; *Michelangelo*: Ádám teremtése; *Ferenczy Károly*: Október; *Fényes Adolf*: Babfejtők; *Kosztai József*: Tányértörölgető; *Wagner Sándor*: Dugovics Titusz; *Glatz Oszkár*: Birkózók; *Makovecz Imre*: Sárospataki Művelődési Ház; mai lakóház belső és külső képe; *Népművészet*: kerített ház – Pityerszer; Botpaládi ház, faragott, festett, oromzatos ház – Hegyhátszentpéter; hollókői ház, füstös konyha, matyó tisztaszoba, kapatisztító, kunsági gyapjúhímzés, hímes tojás, mézesekkalácsbáb, aratókorsó, tálak, Miskakancsó.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló gyakorlott a tanult vizuális nyelvi és kompozíciós készsége használatában. Élményeinek kifejezéséhez önállóan választja meg a megoldást. Motívumai változatosak. Megjelenít egyszerű mozdulatokat. Részt vesz a műalkotások és környezete vizuális üzeneteinek közös elemzésében, önállóan is megfogalmazza véleményét, tetszésítéletét indokolja. Felismeri a képzőművészet több műtípusát. A gyakran megfigyelt és elemzett művek címét és alkotóját megnevezi. Felkeresi a lakóhelyén vagy annak környékén található múzeumot vagy néprajzi gyűjteményt. Ott irányított megfigyeléseket végez. A könyvtár zenei témájú könyveit, művészeti albumait felhasználja feladatmegoldásaihoz.

Adott modelleket értelmesen ábrázol megfigyelés után, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával. Felismeri a nézetek összefüggéseit, és fel is vázolja ezeket. Alapvető színismereteit felhasználja alkotásaihoz. Egyszerű képi közléseket alkot és megért.

Ötletesen és egyre önállóbban készíti el a különféle rendeltetésű tárgyakat. Felismer és megnevez kapcsolatokat az elemzett tárgyak, eszközök, épületek formája és funkciója között. Alkotó tevékenysége során alkalmazza a tanult technikákat és ábrázolási módokat. Gyakorlott az egyszerű, eszköz nélküli vagy kéziszerszámmal végzett anyagalakításban.

A tanuló továbbhaladását nem akadályozhatja meg vizuális képességei fejlettségének aktuális színvonala.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

- **Megismerés, befogadás**
 - a megfigyelés, a vizuális emlékezet fejlettsége,
 - gyakorlottság a gondolkodási, képzeleti műveletekben,
 - a vizuális információk megértésének szintje,
 - esztétikai értékek felismerése a társadalmi, természeti és tárgyi környezetben,
 - a látvány egyéni értelmezésének, elemzésének minősége.
- **Kreativitás**
 - a képzelőerő elevenisége,
 - a képi gondolkodás fejlettsége,
 - az asszociáció könnyedsége,
 - a konstruálás bátorsága, eredetisége,
 - a kifejezés árnyaltsága, egyedisége.
- **Önismeret, önértékelés, önszabályozás**
 - az érzelmek, gondolatok megjelenése a tanuló munkájában,
 - értékek felismerése a társak munkájában, az önálló ízlésben és az alkotó tevékenységben megnyilvánuló igényesség, az alkotó folyamatban való elmélyültség,
 - a megvalósításhoz szükséges érzelmi és akarati jellemzők fejlettsége és szabályozottsága.

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A technika és életvitel tantárgy a világ tapasztalati megismerésére és gyakorlati tudás szerzésére nyújt lehetőséget, egyben hozzájárul a tanulás és a munka megszerettetéséhez, a tudás megbecsüléséhez.

A technika és életvitel tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól.

Célja az, hogy segítse a gyermekeket a technikai környezetbe való beilleszkedésben, a tájékozódásban és az aktív alkotó tevékenységben egyaránt. Konkrét problémahelyzetekből indul ki, életszerű megoldásokkal, eljárásokkal dolgozik, végső soron kapcsolatot teremt az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.

A kisiskolás korosztály technikai nevelése a technikai műveltség alapozását, a kézügyesség fejlesztését és a mindennapokban nélkülözhetetlen praktikus elemi ismeretek és tevékenységek elsajátítását, begyakorlását foglalja magában. A technikai műveltség alapozása gyakorlati tevékenységekhez kapcsolódó elemi ismeretek szerzését, megfelelő technikai szemléletmód formálását jelenti.

A tantárgy oktatásában a manualitás központi helyet foglal el, a játékos kézügyességet fejlesztő célok dominálnak. A kéz intelligenciájának fejlesztésére a gyermek-és ifjúkor a legalkalmasabb, nem feledkezhetünk meg arról, hogy később már nem pótolhatók az itt elkövetett mulasztások. Az életviteli ismeretek körébe tartoznak a háztartásban, az egészségnevelés, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a gazdálkodás, és a szolgáltatások területei. Az életvitelhez sorolhatók a helyes közlekedés, és a közlekedési szabályok ismeretei is. A technika és életvitel tantárgy a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be.

Tanításának feladata, hogy optimális feltételeket teremtsen a természetes és mesterséges környezet anyagainak megismeréséhez, anyagvizsgálati tapasztalatok szerzéséhez érzékszervi tapasztalással, összefüggések felismeréséhez az anyagok és a belőlük készült tárgyak között. Gyakoroltassa az anyagfeldolgozás alaplépéseinek alkalmazását. Tájékoztasson az anyagokhoz kötődő mesterségekről és szakmákról.

Tegye lehetővé az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai értékeinek, a szerkezet és a forma kapcsolatának felismerését, az épített környezet anyagainak és szerkezeteinek tapasztalati megismerését.

Gyakoroltassa a becslést, a mérést, az egymás mellé rendezést, a méretazonosság megállapítását, az önálló tervezést és kivitelezést az építésben és a tárgyalakításban. Tervek, elképzelések rajzi megjelenítését egyéni elképzelés szerint, egyszerű makett elemzését és készítését terv alapján, a munkaeszközök rendeltetészerű, balesetmentes használatát.

Ismertesse meg a szárazföldi, a vízi és légi közlekedés kialakulásának történetét. Készítsen fel a városi, országúti, vasúti, vízi és légi közlekedés szerepének átlátására és használatára eszközeinek bemutatásával, szabályainak megismertetésével és gyakoroltatásával. Gyakoroltassa a kerékpározást forgalomtól elzárt területen, ne csak tanítsa meg, hanem teremtsen is feltételeket a kerékpáros közlekedés szabályainak, valamint az utazással kapcsolatos illemszabályoknak az alkalmazására.

Az egészséges táplálkozás, öltözködés és napirend elemi ismereteinek és szokásainak elsajátítását, az egyszerű házimunkákban való részvételre való felkészítést az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenységek keretében szervezi meg, és a balesetmentes szabadidőtöltés és játék tanításával is segíti az egészséges életmód és életvezetés megalapozását, a környezetkímélő és a természet szeretetére épülő magatartásformák és szokások kialakítását.

Fejlesztési követelmények

Feladatok és tevékenységformák

1. A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az ember életében, haszna és veszélyei.

Érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés.

Szabálykövető magatartás a közvetlen mesterséges környezetben.

A közvetlen környezet birtokbavétele a tapasztalati megismerés és annak élvezete, az élő és élettelen anyaggal végzett tevékenység élménye.

2. Az alkotás folyamata, a gyakorlati problémafelismerési és problémamegoldó folyamat részei.

Problémafelismerés

Személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma felismerése és megértése segítségével. A technikai probléma megfogalmazása.

Tervezés

A megoldáshoz vezető út kitalálása, megtervezése.

Kommunikáció: a terv megjelenítése szóban, írásban, rajzban, anyagban.

A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek.

A munka megszervezése és kivitelezése

A konstruáláshoz, kivitelezéshez szükséges terv megértése (szövegértés, rajzolvasás, mintakövetés). Egyszerű megoldás kiválasztása és megvalósítása.

Alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközzel. Az anyagalakítás örömforrásként való megélése.

A tevékenység és az eredmény értékelése

Az elemi alkotó-, kritikai (önértékelő), megfigyelő-, ítélő és kommunikációs képességek működtetése az alkotó- és elemzőmunka folyamatában.

Munkavégzési és tanulási szokások

Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás.

3. Általános képességek és készségek fejlesztése

Kognitív képességek és készségek:

A szükségletek és lehetőségek felismerése, belátás (összefüggés - felismerés); problémafelismerés és megoldás (kreativitás), rendszerezés; tervezési képesség (térérzékelés, ábraolvasás); alkotóképesség; konstruáló képesség (modellalkotó képesség); tájékozódó, helyzetfelismerési képesség, kommunikatív képesség.

Pszichomotoros képességek és készségek:

Kivitelezés; kombinatív képesség; önellenőrzés, utánzás; kiválasztás; mozgáskoordináció; helyzetváltoztatás; helyzetfelismerés.

Személyes képességek és készségek

Az önismeret, az önfejlesztés, az önkiszolgálás, az önellátás képessége; önvédelmi képesség (baleset megelőzés, közlekedés); kitartás; céltudatosság; szervezés, kezdeményezés, akaraterő.

Szociális képességek és készségek

Felelősségtudat, felelősségvállalás, kötelességtudat; segítőkészség; alkalmazkodás, együttműködés; kapcsolatteremtés.

1. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Belépő tevékenységformák

Tartalmak

Anyagok

Ismerkedés a természetes anyagokkal, például agyag, fa, termések, levelek, szalma, nád, és a feldolgozott (átalakított) anyagokkal, például papír, fonal, textília. Az anyagok tulajdonságainak vizsgálata érzékszervekkel.

A természetes és a mesterséges környezet anyagai. A lakás, az iskola, a játszótér tárgyai és anyagai. A természetes és a feldolgozott (átalakított) anyagok.

Az anyag felhasználása. Kézművesség

Összefüggések felismerése érzékszervi tapasztalással az anyagok tulajdonságai és a belőlük készíthető tárgyak között, az anyagok alakítása során. Például anyag gyúrása, lapítása, gömbölyítése, formázása; a fa tördelése, csiszolása, ragasztása; a papír tépése, sodrása, nyírása, hajtogatása; a fonal sodrása, csomózása, bojtolása. Kézműves szakmák jellemzőinek megfigyelése, például fazekas, kosárfonó.

A természetes és a feldolgozott (átalakított) anyagok tulajdonságai.

Az eszközök és szerszámok rendeltetés szerű és balesetmentes használata.

Az anyagokhoz kötődő mesterségek és szakmák.

Mérés

Becslés, mérés, egymás mellé rendezés, méretazonosság megállapítása, méretre alakítás.

Körvonalrajz, alaprajz

Építés

Építés, alkotás minta, fénykép, látszati rajz vagy egyéni elképzelés alapján. Építés síkban és térben.

Közlekedési ismeretek

A közlekedés irányított megfigyelése, szabályainak értelmezése.

A közlekedésben való részvétel gyakorlása. Az utazással kapcsolatos magatartásformák megismerése és gyakorlása. A veszélyhelyzetek elemzése, megbeszélése, megelőzési stratégiák kialakítása.

A gyalogos közlekedés szabályai. A biztonságos tömegközlekedés.

Életvitel - háztartástan

Házimunkák megfigyelése, a munkamegosztás jelentőségének és módjának felismerése a családban, rajzos napirend készítése.

Az egészséges ételek és ruházat kiválasztása, és indoklása.

Házimunkák, munkamegosztás.

Az egészséges táplálkozás és öltözködés.

Fogalmak

Anyagok és megmunkálásuk, felhasználásuk: természetes és feldolgozott (átalakított) anyagok, alak, alakíthatóság, képlékeny, kemény, simaság, gömbölyű, hengeres, lapított, nyomott, tömbszerű, érdes, hajlékony, sodrott, tépett, hajtogatott, vonalszerű, lapszerű, merev.

Építés: építmény, építőelem, alaprajz, körvonalrajz becslés, méret, magasság, mélység, szélesség, távolság, terv.

Közlekedési ismeretek: gyalogos közlekedés, közlekedési szabályok, gyalogátkelőhely, járda, járdaszegély, jel, jelzés, jelzőlámpa, zebra, tömegközlekedés.

Életvitel, háztartástan: házimunkák, munkamegosztás, egészséges táplálkozás, egészséges öltözködés.

2. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Belépő tevékenységformák**Tartalmak****Ember és környezete**

Az évszakok és az időjárási elemeinek (pl. napsütés, derült idő, eső, havazás, szél) felismerése és tulajdonságaik bemutatása. A lakóhely szűkebb földrajzi környezetének bemutatása. A környezet káros hatásainak felismerése és a védekezés módjainak felsorolása (pl. öltözködés, kunyhóépítés, házépítés). A természetes és az ember alkotta környezet megkülönböztetése, jellemzőik elmondása.

Védekezés a környezet kellemetlen hatásai ellen. A természetes és mesterséges környezet. A lakóhely és a lakótér. Az ember természetátalakító munkája.

Anyagok és megmunkálásuk, felhasználásuk

A képlékeny anyagok megmunkálása, a henger- és a kúpforma összehasonlítása. Természetes anyagokból játékkészítés utánzással, majd önállóan, egyéni elképzelés alapján.

A fához kötődő mesterségek megfigyelése (fafaragó, faesztergályos).

A papírgyártás folyamatának megismerése. Különböző papírfajták megismerése anyagvizsgálat és megmunkálás során.

A fonal és a textília tulajdonságainak vizsgálata érzékszervi tapasztalással.

Az anyagok vizsgálata, anyag-tulajdonságok. Az anyagok alakítása, célszerű és takarékos anyagfelhasználás. Mesterségek, gyártási folyamat. A helyes eszköz és szerszámhasználat.

Csomózások, hurkolások, sodrások, fonások, nemezelés alkalmazása játékkészítés közben. Kézi varrás gyakorlása.

Mérés

A becslés és a méretmegadás gyakorlása. Körvonalrajzok készítése.

A mérés szerepe a technikában. Látszati rajz, vázlatrajz. A kicsinyítés és a nagyítás szükségessége, jellemzői, eljárásai.

Tervezés, építés

Építés térben egyéni elképzelés alapján építőelemekből. Makettek építése látszati rajzok alapján.

A makett. Az elrendezés, az esztétikum és az egyensúly szerepe.

Közlekedési ismeretek

A veszélyhelyzetek felismerése, elemzése és elkerülésük módjainak megbeszélése, modellezése. A közlekedési eszközök használati szabályainak értelmezése, alkalmazásuk gyakorlása. A tömegközlekedési eszközök használatának gyakorlása.

A biztonságos közlekedés. A forgalomirányítás szerepe a közlekedés biztonságában. A forgalomirányítás jelzései. Jelzőtáblák, jelzőlámpák, gyalogátkelőhelyek. Vasúti átjáró, sorompó, fényzorompó. Az utazásról. Viteldíj. A mozgólépcső használata. A biztonsági sáv szerepe a balesetek elkerülésében.

Életvitel, háztartástan

Az otthoni és az iskolai környezet és tevékenységek jellemzőinek összevetése. Az osztályterem díszítése. A ház körüli (otthoni) teendőkben való részvétel, lehetőségeinek gyűjtése, a teendők megbeszélése, a házimunkákban való szerepváltás elmondása. A házimunkák veszélyforrásainak elemzése, a megelőzés lehetőségeinek megbeszélése. Az egészséges táplálkozás, a helyes és a helytelen étkezési szabályok bemutatása, értelmezése. A takarékossgal kapcsolatos tapasztalatok gyűjtése. Az iskola közelében lévő szolgáltató egységek felkeresése és megismerése. (például: posta, fodrászat, bevásárló helyek).

A házimunkák fajtái.

A házimunkák veszélyforrásai.

Az egészséges táplálkozás ismeretei.

A takarékoság fontossága. Szolgáltatások.

Fogalmak

Ember és környezete: lakóhely, lakótér, természetes környezet, mesterséges környezet.

Anyagok és megmunkálásuk, felhasználásuk: alapanyag, anyag - átalakítás, anyagtakarékosság, hengerforma, kúpforma, fafaragó, faesztorgályos, papírgyártás, nyersanyag, termék, csomózás, hurkolás, sodrás, fonás, nemezelés.

Tervezés, építés: látszati rajz, vázlatrajz, méret, makett.

Közlekedési ismeretek: forgalomirányítás, átjáró, biztonsági sáv, fényzorompó, jelzőlámpa, jelzőtábla, sorompó, mozgólépcső.

Életvitel, háztartástan: háztartás, házimunkák veszélyforrásai, helyes étkezés, helytelen étkezés, takarékoság, szolgáltatás.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Az ember természetátalakító munkájával kapcsolatos tapasztalatokból példák sorolása (lakóhely és lakótér). Az megfigyelt anyagok vizsgált tulajdonságainak felismerése, megnevezése konkrét tárgyakon. A tulajdonságokkal kapcsolatos tapasztalatok felhasználása a megmunkálás során. Az elvégzendő munkákhoz szükséges eszközök és szerszámok biztos, balesetmentes használata. Látszati rajz, vázlatrajz készítése. A rajzelemek helyes alkalmazása. Egyszerű modell tervezése és építése. A biztonságos gyalogos közlekedés szabályainak ismerete.

A háztartás ismert feladatainak és veszélyforrásainak megnevezése, védelmi stratégiák ismertetése. Példák sorolása az egészséges táplálkozásról és annak fontosságáról az ember életében. A takarékoság lehetőségének felismerése egyszerű problémaszituációban.

3. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Belépő tevékenységek

Az ember és környezete

A környezet tárgyainak anyagai és eredetük megismerése.

Anyagok megmunkálása, felhasználása

Természetes anyagok (fa és a természet kincsei), és feldolgozott (átalakított) anyagok (papír, fonal, textil) vizsgálata, alakítása. A szerkezet, tulajdonság, funkció összefüggéseinek felfedezése a tárgyalakításban. Az előkészítő, alakító és kiegészítő műveletek elvégzése. Tárgy készítése, saját ötletek megvalósítása, a funkció, forma és esztétikum együttes figyelembevételével.

Darabolás, hegyezés, faragás (rovásfaragás), papírhajtogatás, karcolás, vágás, fonás, szövés, kézi varrás gyakorlása konkrét feladatokban.

A szükséges szerszámok és eszközök balesetmentes használatának gyakorlása.

Fához kötődő mesterségek megismerése, például ács, asztalos.

Tervezés, építés

Az építészet történeti fejlődésének tanulmányozása. Egyszerű épület makettek irányított és önálló tervezése, építése. A népi építészettel kapcsolatos tapasztalatok felhasználása tervező és építő feladatokban.

Mérés, műszaki ábrázolás

A mérési eredmények feljegyzése.

A méretek leolvasása a rajzokról. A rajz és a tárgy megfeleltetése. Ismerkedés a méretmegadás elemeivel. Alaprajzkészítés.

Közlekedési ismeretek

A közlekedési eszközök használatának szabályai, ezek ismerete és gyakorlása. A biztonságos közlekedés gyakorlása tömegközlekedési eszközök használatával. A kerékpáros közlekedés gyakorlása.

Életvitel, háztartástan

A háztartást megkönnyítő eszközök megismerése és használatuk gyakorlása.

Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység algoritmusának bemutatása. A háztartási balesetek veszélyeinek felismerése és megelőzési módjuk bemutatása konkrét helyzetekben.

A korszerű táplálkozás szabályainak értelmezése. A testápolás alapvető szabályainak alkalmazása

Tartalmak

Élővilág és tárgyi környezet. A biológiai élőhelyek hasznosítható anyagai. A hasznosítható élettelen anyagok.

Az anyagok vizsgálata. Az anyag látható szerkezete.

Formálhatóság és terhelhetőség.

Az anyagok átalakítása. A szerkezet, a tulajdonság és a funkció összefüggése. A népművészet hagyományaihoz kapcsolódó tárgyalakítás, mintakövetéssel. Fához kötődő mesterségek.

Építészet fejlődése.

Népi építészet.

Építés térben.

A lakás szerkezete.

Az emberi alkotással létrehozott belső terek esztétikája.

Mérés centiméter pontossággal. Mérési eredmények.

A méretmegadás elemei.

Rajzolás.

Alaprajz.

A közlekedés kialakulása, a kerék szerepének fontossága. Városi tömegközlekedés. Kerékpáros közlekedés. Utazás vasúton. Közlekedésbiztonság.

Háztartási eszközök és biztonságos használatuk.

Testápolás. Egészséges táplálkozás.

Lakóhelyi szolgáltatások.

A mosó- és mosogatószeres használati utasításainak betartása.

helyzetgyakorlatokban Példák gyűjtése a helyes idő-, A zsebpénz.
anyag - és pénzbeosztásra. A zsebpénz Takarékoság, gazdálkodás, megtakarítás.
felhasználásának és megtakarításának megtervezése. A
telefon használatának gyakorlása.

Fogalmak

Ember és környezete: élőhely, élővilág, tárgyi környezet.

Anyagok megmunkálása, felhasználása: formálhatóság, terhelhetőség, előkészítő műveletek, alakító műveletek, kiegészítő műveletek, rovásfaragás, ács, asztalos.

Tervezés, építés: építőanyagok, építkezés sorrendje, a lakás szerkezete, belső tér, település, népi építészet, méretmegadás elemei.

Közlekedési ismeretek: közlekedés, a kerék, közlekedésbiztonság, a kerékpár, közlekedési eszközök.

Életvitel, háztartástan: háztartási eszközök, napirend, testápolás, használati utasítások, zsebpénz, takarékoskodás, gazdálkodás.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Az élő és a tárgyi környezet kapcsolatának megfigyeléséből származó tapasztalatok felhasználása feladathelyzetben. Az anyag, a szerkezet, a forma, a funkció és az esztétikum összefüggéseinek érvényesítése a tárgykészítés folyamán. Szakszerű és biztonságos szerszámhasználat. Egyszerű makett irányított tervezése és elkészítése. Egyszerű ábra olvasása és értelmezése. Mérés centiméter pontossággal. A biztonságos gyalogos közlekedés és tömegközlekedési eszközhasználat szabályainak ismerete, alkalmazása szituációs játékokban. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység bemutatása társaknak.

4. évfolyam

Évi óraszám: 1. változat 37

2. változat 37

Belépő tevékenységek

Tartalmak

Az ember és környezete

Természetes és mesterséges környezet szempontokkal irányított megfigyelése.

A technikai érdekességek, természeti „találmányok” megfigyelése, bemutatása.

A városi és falusi élet összehasonlítása, vélemény megfogalmazása a tapasztalatokról.

Épített környezet, korszerű építmények: épületek, utak, alagutak, hidak, felüljárók, toronyházak, tornyok.

Anyagok megmunkálása, felhasználása

Természetes és feldolgozott (átalakított) anyagok csoportosítása. Az anyagvizsgálatok elemi módszerének megismerése (fa és a természet kincsei, fém, fonal, textília, műanyag) és alkalmazása feladathelyzetben.

Az alapanyagok célszerű kiválasztása és a legkevesebb hulladékra törekvés a munkafolyamatokban.

A technológiai lépések alkalmazása, önálló tervezés és kivitelezés.

A problémamegoldó döntések rövid indoklása.

Az anyagok csoportosítása. Az anyagok vizsgálata. Az anyagok átalakítása (feldolgozása).

Az alapanyag, a résztermék, a termék, a hulladék és a melléktermék fogalma. Cserélhetőség, szabvány. Hagyományos technológiák a ház körül és a kézművességben.

Tervezés, építés

A feladat elképzelése, megoldási tervek készítése. A cél megfogalmazása: a rendeltetés, a célszerűség, a forma, a funkció és a méret közötti összefüggések megállapítása és felhasználása a tervezés során.

A műveti sor önálló megalkotása és végrehajtása.

Az alapanyag, a résztermék, a termék, a hulladék és a melléktermék fogalma. Cserélhetőség, szabvány. Hagyományos technológiák a ház körül és a kézművességben.

Mérés, műszaki ábrázolás

A mérés és a rajzeszközök használatának gyakorlása. Alaprajz és nézet.
A tárgy jellemzése alaprajz és vázlatrajz alapján. Nézeti ábrázolás, nézetrajz.
Rajzolás gyakorlása.

Épített környezet

Egyszerű makettek készítése és a kész munka összehasonlítása a tervekkel.
A terv funkcionális és formai megfelelésének megállapítása.

Az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai követelményei. A szerkezet és a forma kapcsolata. Az elrendezés szabályai. Működőképesség és esztétikum. A szín, a forma és a harmónia hatása a közérzetre.

Közlekedési ismeretek

A tömegközlekedési szabályok értelmezése, alkalmazása szituációs játékokban. A kerékpáros közlekedés gyakorlása, táblák, lámpák, útburkolati jelek megismerése.
Szabálykövető magatartás gyakorlása élethelyzetekben.

A modern közlekedés eszközei. Szárazföldi, vízi és légi közlekedés.
Helyi és távolsági közlekedés.

Életvitel, háztartástan

Egyszerű háztartási munkák bemutatása. Megoldásmódok keresése az idővel való gazdálkodás bemutatására.
A munkaterület tisztán tartása, rendszereteket fejlesztő gyakorlatok.
Az egészséges és kultúrált étkezés szabályainak bemutatása, megbeszélése, alkalmazása.
Szabadidős programok összeállítása. A takarékosággal kapcsolatos példák felismerése, gyűjtése. .
A szolgáltatások használata, például telefonos tudakozó, mentők, tűzoltók, rendőrség, pályaudvarok hívása.

Háztartási munkák. Kultúrált, egészséges étkezés. Balesetmentes szabadidőtöltés és játék. Öltözködési szabályok. Takarékoság Mosó- és mosogatószeres biztonságos használata. A magatartás esztétikuma. Értéktrend alakítása. A lakásból elérhető legfontosabb szolgáltatások.

Fogalmak

Ember és környezete: épített környezet, korszerű építmények, technikai érdekességek.

Anyagok megmunkálása, felhasználása: cserélhetőség, hulladék, melléktermék, műanyag, résztermék, szabvány, szerkezeti anyagok, technológia, termék.

Tervezés, építés: cél, célszerűség, esztétikum, művelési sor, rendeltetés, stabilitás, termék, terv, nézet, nézeti ábrázolás, elrendezés, harmónia.

Közlekedési ismeretek: helyi közlekedés, irányítási rendszer, szárazföldi közlekedés, távolsági közlekedés, vízi közlekedés, légi közlekedés.

Életvitel, háztartástan: háztartási munka, tervszerűség, időbeosztás, tisztaság, rendszeret, kultúrált étkezés, szabadidő, öltözködési szabályok, takarékoság, legfontosabb segélyhívószámok.

A továbbhaladás feltételei

Épített környezet, korszerű építmények megnevezése. Az anyagfeldolgozás általános jellemzőinek bemutatása. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek ismerete és használata. A technológiai lépések helyes alkalmazása konkrét feladatokban. Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása a munkadarab elkészítésekor. Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban. A tervek és elképzelések rajzi megjelenítése. Egyszerű makett készítése és elemzése a terv alapján. A közlekedés szabályainak felhasználása problémahelyzetek megoldásához, elemzéséhez. A kerékpáros közlekedés szabályainak ismerete. Kultúrált közlekedési magatartás modellezése szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban. Beszámoló egyszerű háztartási munkák elvégzéséről. A takarékoság fontosságának és lehetőségének felismerése konkrét helyzetekben. Időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokások értelmezése, indoklása.

Szempontok a tanulók tevékenységének értékeléséhez

Probléma felismerés és tervezés

- a technikai problémák felfedezésének és szóbeli megfogalmazásának képessége,
- a probléma megoldásához vezető út/utak kitalálása,
- a tervkészítésben való gyakorlottság,
- a terv értelmezhetősége /szóbeli megfogalmazásban, írásban, anyagban),
- a terv egyedisége, az elképzelés ötletessége,
- a terv megvalósíthatósága, illetve ennek megítélése (pl. a feltételek és a kivitelezési lehetőségek, a képzelet és a megvalósítás realitásainak összevetésével),

A munka megszervezése és kivitelezése

- a technikai szövegek értelmezésében, a rajzolvasásban, a mintakövetésben való gyakorlottság,
- a megfelelő (kivitelezhető) megoldási terv felismerése,
- az anyagalakítás és szerszámhasználat fogásainak, a kettő megfeleltetésének elsajátítási szintje,
- a munkafolyamatban való elmélyültség,
- a munkatevékenység örömtelisége,
- az ésszerűségi, a takarékosági és az esztétikai szempontok érvényesítése a tevékenység folyamatában,
- a kész munkadarab működőképessége, funkciónak való megfelelése.

A megvalósítás értékelése

- a megfigyelőképeség, a folyamatkövetés és a kritikai érzék fejlettsége,
- a régebbi tapasztalatok és a megszerzett tudás felhasználása a tevékenység (saját és másoké) és a munkadarabok értékelésekor,
- a megfigyelési szempontokra figyelés a vélemény kialakításakor, a megfogalmazás értelmessége.

A munka- és a tanulási szokások

- a rend iránti igény a munkafolyamatban,
- a szabálykövetés fejlettsége,
- a kontroll és a hibajavítás készségeinek kialakultsága,
- gazdálkodás az idővel, az anyaggal,
- az eszközök funkcionális és kíméletes használata,
- saját és mások testi épségének, egészségének megóvása,
- együttműködés, a segítségadás és a munkamegosztás módjának ismerete, egymás segítése a megvalósítás folyamatában.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT**1–4. évfolyam****1–2. évfolyam****Évi óraszám: 111****A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai****Egészségvédelem:****Az iskolapadba kerülés, életmód, életritmus változására való átállás tudatos irányítás.**

A mozgékonyság megőrzése, fejlesztése, mindennapos testmozgás fenntartása, a testi fejlődés támogatása és összehangolása a családdal.

A sportos életmód egy-két alapvető elvének (pl. reggeli gyakorlatok, hétvégi mozgásprogramok, TV nézés idejének maximalása) rögzítése, a prevenció fogalmának konkretizálása egyszerű példákkal. A természetben való testmozgás előnyei megértése alapfokon. A helyes testtartás tudatosítása, kialakítása. A biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:**A testi és szellemi terheléshez való fokozatos szoktatás, az alkalmazkodás kiváltása a lelki és fizikai erőfeszítéshez.**

Kondicionálás az ügyességi, koordinációs feladatok mennyiségének helyes kiválasztásával, a természetes fáradással járó nehézségek leküzdése.

Az edzettség mérhetőségének alapfokú megismerése (egyszerű felmérések), a saját fejlődés követése, az arra való igény kialakítása. A lelki és fizikai gyengeségek megfogalmazása és segítő eljárásokkal, a család bekapcsolásával felzárkózási program készítése.

A fizikai és szellemi terhelés egymást kiegészítő funkciója, az egyenlőtlenségek mérséklése, elfogadtatása az életkornak megfelelő egyszerű megábrázatokkal.

Sport- és mozgáskultúrális tanulás**A testnevelés tantárgyi keretei: szervezés, formák, higiénia, tartalmak, elszámoltathatóság megteremtése.**

Az életkornak megfelelő terhelés, tevékenységek által a használható testkultúrális, pszichomotoros képesességek, készségek (kompetenciák) feltérképezése, alakítása, felzárkóztatása.

Alapvető mozgásformák tanulása motoros, kognitív és emocionális harmóniában. Elsősorban a pontos koordináció sokoldalú fejlesztése a fegyelem, önfegyelem jelenlétében, az erős biológiai mozgásszükségletet szem előtt tartva, a verbális és motoros összetevőket együtt alkalmazva.

A fentiek értelmében a megfigyelés, (mozgás) érzékelés, utánpótlás funkciók által a lazasság, tágasság, izomérzékelés, (mozgás) ritmus, reakciógyorsaság és kiemelten a térérzékelés és téri tájékozódás fejlesztése, tervezetten, az „oldalasság” feltérképezése.

Pozitív személyiségfejlődés**Az egész gyermek fejlesztése tanulási, játék, sport és verseny élmények által, a helyes kommunikáció és motiválás jelenlétében, a külső és belső értékeléssel összhangban.**

Az egyéni sajátságokkal való szembenézés, az értékelési eljárásokkal párhuzamos nagyon egyszerű önértékelési eljárásokhoz való szoktatás. A tanár-diák kommunikációs szokások kialakítása.

A pozitív hozzáállás megteremtése, támogatása által az örömteli teljesítés, a szabálykövető versenyzés, közös siker átélése a tanítás-tanulás folyamatában.

Értékes személyiségtulajdonságok megerősítése a mesehősök, híres emberek példái közvetítése által.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika		
A lányok és fiúk terhelhetősége azonos, személyiségfejlődésük kezelhető együtt a specialitások szem előtt tartásával		
Módszertanilag javasolt, hogy a játékosság, a pozitív megerősítés, a jutalmazás, a dicséret és az önállóság engedése segítse a folyamatba való érzelmi bevonódást. A szükséges minimális frontális hatás mellett a csoportos és csapatban történő együttműködés, együttmozgás kialakítása		
Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	A következő tanévi fejlesztés feltételei (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához:</u> Sorakozás oszlopban, vonalban, jelentésadás, kommunikációs szabályok ismertetése és gyakorlása; vigyázz és pihenj állás; kétsoros vonal, kettős oszlop kialakítása; testfordulatok helyben; vonal alakzattól oszlopalakzat kialakítása helyben fordulással; oszlop alakzat megindítása vezényszóra; járás kettős oszlopban; köralakítás (mellső és hátsó) kézfogással és kézfogás nélkül; az egyenletes térelosztás, helyezkedés játéka a térben; vonulások ütemtartással, dobbantással, zenére, énekkel; játékok a térbeli formák (sor, oszlop, kör, lánc) változatos alkalmazásával; az órakezdés és az öltözőrend kialakítása; a gyakorlóhely rendjének kialakítása.	Állandó megerősítést követően (pl. öltözői pontszerző folyamat); játékos és versengő feladatokkal (pl. sorakozó, szőnyegcipelő verseny); önellenőrzési feladatokkal (karóra, rágógumi, igazodás stb.).	A tanult tanári terminológiai ához tartozó motoros választékszervek ismerete, emlékezetben tartása és előhívása az elvárásoknak megfelelően az órakezdés sajátos elvárásainak, vagy tudatosan vagy engedelmségből történő megfelelés; a kialakított verbális és non verbális kommunikációs formák betartása rend az öltözőben, felszerelésben; tisztálkodás az óra után; célszerűen tájékozódás a tornatermi (udvar stb.) térben; a tanult néhány önellenőrzési gyakorlat elvégzése felszólítás nélkül.
<u>Egyszerű 1–4 ütemű alappimnasztika.</u> A fogalmak megismerése, a mozgásképzés megértése és motoros rögzítése; szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok; egyszerű 1–4 ütemű kéziszer (labda, babzsák, gombolyag)-, társas-, bordásfal-, padgyakorlatok; utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással; ritmikai és dinamikai variációk a 4 ütemben; a biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez; a térirányok felismerése változó testhelyzetekben, bekötött szemmel; utánzás azonos térirányban állásnál és szemben a tükrözés szabályai szerint.	A pontos végrehajtás, a terminológia megértésének ellenőrzése a folyamatos munkában. A verbális formák számonkérése a mozgással párhuzamosan. A téri tájékozódás zavarainak kiszűrése. A helyes testtartás bemutatása egyénenként, lehetőleg tükörnél (kép és önkontroll).	Az ismeret szintjén elsajátított terminológiai fogalmak, tanári emlékeztetésre helyes választékszervek.. A bemutatott, egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések segítségével mozgáscselekvésekké alakítása. A tanári hibajavítás irányításának követése. A tükrözés képessége.

<u>Járások, futások</u> Járások saját ritmusban és ritmustartással, szituációs formában is (menetelés, pipiskedés, dobogás, trappolás, osonás, lopakodás, masírozás stb.); rövid távú gyors futások (10-30 m), futás saját tempóban (400-1000 m) külső kényszer nélkül; sarok- talpgördülés kihangsúlyozása; irányváltoztatások kis távolságon járás és futás közben kötetlenül, vezényszóra, követéssel, bekötött szemmel verbális és érintéses társvezetéssel; futás térformákban; egyszerű futóiskolai gyakorlatok;	A versengés élményének értékelése; egyéni különbségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10-30 m-en	<i>A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál a tanult tananyaggal való elszámoltatásán egyéni, szakszerűsített fejlődés</i>
<u>Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok.</u> A szerepek tisztázása; a játék szabályainak megismerése, megértése és alkalmazása játék közben; szocializációs feladatok.	Önértékelés a játékban alkalmazott motoros, emocionális teljesítmény mentén.	<i>A szerep elfogadása, szabály betartása, kudarc elviselése, együttműködés a társakkal és a tanár irányító, bírói szerepének elfogadása.</i>
<u>Rövid idejű, kis erő kifejtésű szökdelések és ugrások.</u> Ugrások egy-, váltott-, páros lábon 5-20 mp-ig; fel-, le-, átugrások változatos terepen; távolba és felfelé ugrások a két lábat váltva használva az elrugaskodáskor; áthajtások különféle módokon ugrókötéllal; szökdelő és ugró játékok; <u>Dobások</u> kis súlyú szerrel (maroklabda, rongylabda, teniszlabda stb.) célba dobások helyből, mozgásból, lengésből, különböző testhelyzetekből (pl. fejjel lefelé, bekötött szemmel) álló és mozgó célra; <u>Kúszások, mászások, statikus jellegű egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes mozgások.</u> Kúszások, mászások, egyéb természetes (generális) mozgások; helyváltoztatás utánzó gyakorlatokkal (kutyafutás, pókjáras, sánta róka, fókajáras, nyuszi ugrás stb.). Helyváltoztatás vízszintes és rézsútos padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rákjárással, pókjárással, különböző keménységű felületeken. Statikus gimnasztikai gyakorlatok helyzetmegtartó gyakorlása talajon és nehezített körülmények között (padon, zsámolyon, szekrénytetőn, vonalon, keskeny felületen, padlón, filcen, szivacsban, bekötött szemmel stb.); járások, helyváltoztatások, előre-hátra, fel-le, nehezített körülmények között; hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben; a biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása; gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkező; gurulóátfordulás előre-hátra lejtős felületen; gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossz tengelye körül;	Áthajtások időre; koordinált szökdelési feladatsor diagnosztikus mérése. Célabdobó versenyek. Versengések utánzó gyakorlatokkal. A pontos, fegyelmezett megoldások, a „tornászosság” jutalmazása. Visszatérő, egyszerű, lazaságot kontrolláló önellenőrzési feladatok. Akadálypályán időre, helyezésre, pontos kivitelre kiterjedő ellenőrzés.	<i>A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtsági technika, harmonikus átvédő külső kép, más-más gyakorlati variációban alkalmazhatóság.</i> <i>A tornászok tartás, mint mozgáskoordinációs specialitás megmutatása.</i> <i>Helyes tértájékozódás a hosszanti és a kereszt tengely körüli forgásokban és a térirányokban.</i> <i>Célszerűen összerendezett mozgások az akadályversenyeken való alkalmazás során.</i>

felugrások kéztámasszal szerekre; akadálypályák leküzdése a változatos térirányok, magasságokhoz, mélységekhez, felületekhez stb. alkalmazkodó mozgáscselekvésekkel.		
<u>A rúd-, kötélmászás technikája.</u> 1-3 fogással mászások; függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásba, függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalon.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés; nem versengő helyzetben.	<i>A függesztő öv funkcionális fejlődésében felmutatható előrelépés.</i>
<u>A labdakezelés alapjai</u> Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel., lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés); labdakezelés nehezített körülmények között, különböző távolságokba és magasságokba, egyénileg és társal, váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása; célzás álló és mozgó tárgyra; testnevelési, népi és kreatív játékok labdával; labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben sorban, körben, párban.	Önellenőrzésre is alkalmas labdatechnikai gyakorlatok időszakos bemutatása. Egyszerűsített labdás játékok csapatokban.	<i>Biztonságos, többnyire automatizált labdakezelés. Elemi szintű labdatechnikai készlet célszerű alkalmazása egyszerűsített sportjátékokban. a játékok elemi szabályainak megértése.</i>
<u>A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe szerek nélkül és szerekkel (labdával); küzdő feladatok párokban a természetes mozgások alkalmazásával (kakasviadal, húzd el a párod stb.); versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság fejlesztésére.</u>	Versenyek; a csoporttal, csapattal való együttműködés megerősítése, önértékelési eljárásokkal is a versenyben elért eredmények jutalmazása.	<i>A testkultúrális elemek mind ösztönös, mind nyílt utárást követő visszaadása versenyhelyzetben.</i>
<u>Egyszerű koreografált játékok</u> Mozgás- és zenei ritmus összehangolása, ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással; gyermek-, népi játékok, táncok, gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok, etűdök és koreografált mozgássorok, gyermektánc koreográfiák; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg.	Kétnegyedes ütemben egyszerű motívumok kitáncolása tapsra, zenére. Etűdök sorrendiségének ellenőrzése.	<i>A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor, a kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával.</i>
<u>Vízhez szoktatás, az úszás technikai alapjai. – a létesítményhelyzettől függően egy úszásnem választása (mell vagy hátúszás)</u> előkészítő gyakorlatok szárazföldön (rávezető és célgyakorlatok); a vízhez szoktatás alapgyakorlatai (vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok, pl. halacszkázás; siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel; úszási kísérletek.	A siklás távolsága, a víz alatt tartózkodás ideje, az úszási kísérlet hossza a mérhető sportági jellegnek megfelelően.	<i>Vízbiztos, automatizált cselekvések, használhatóak az úszásoktatásban történő előrelépésben.</i>
<u>Higiéniai, egészségvédelmi ismeretek, feltárása, növelése.</u> Az öltözködés, az egyéni felszerelés gondozása; tisztálkodás az óra után; balesetvédelmi alapismeretek; edzés a	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzése. Közlekedés akadálypályán.	<i>A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz</i>

természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, az időjárásnak megfelelő öltözködés; a közlekedés és a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.		valós természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.

A rendelkezésre álló időkeret elosztása:

1–2. évfolyam:

alaki képzés	5
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások, versenyek	20
támasz-, függés- és egyensúly-gyakorlatok	15
labdás gyakorlatok-játékok, versenyek, mérkőzések	20
mozgásos kifejező, speciális- képességfejlesztés	15
egyéb képesség-készségfejlesztés	10
úszás (2. tanévben) az arányok szükséges átalakításával	-
100 %	
A harmadik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: Az ismeret szintjén elsajátított terminológiai fogalmakra, tanári emlékeztetésre helyes válasz-cselekvések. A bemutatott testkultúráis elemek mind ösztönös, mind nyílt utánnézéssel történő visszaadása. A tanult mozgásos cselekvések gyakorlása során további fejlődés felmutatása. Az iskolai közlekedésben tudatosság.	

3–4. évfolyam

Évi óraszám: 111

A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai

Egészségvédelem:

A testkultúra oktatásának folyamata magától érthetően épüljön be az életritmusba. A biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása, és légzőtorna.

A mozgékonyság fenntartása és az aktív élet rutinja mellett a szükséges testnevelés tantárgy szempontú szervezeti, higiéniai és formai elvárásoknak megfelelés szokás szintjére emelkedjen. Kezdődjön el a prevenció fogalmának kiteljesítése, megértése, alkalmazása a mindennapokban a családdal együtt, a szabad természetben végzett mozgásformák rekreációs előnyeinek rendszerezése tanári közreműködéssel és a gerinctorna több mozgásformát tartalmazó gyakorlatainak rendszerbe foglalása, a növekedés során a deformitások, rendellenességek feltérképezése, a korrekció természetes elfogadása.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:

Növekedjen harmonikusan a test és a szellem, az edzettség a testmozgással járó testi és lelki terhekhez való alkalmazkodási folyamatok során, erőfeszítések által.

Az edzettség követése, a saját fejlődés iránti elkötelezettségre való igény kialakítása a visszatérő mérésekkel. A lelki és fizikai gyengeségek folyamatos megfogalmazása, felzárkózási programok aktuális használata ön- és családi kontroll mellett. A fájdalom, a fáradtság, a félelem személyes korlátainak meghaladása, a saját határok leküzdése, a munkabírás, mint testkultúrális érték tisztelete. Az edzés hatása a tanulásra és a szellemi teljesítményre, mint pozitív összefüggés tapasztalatainak rendszerezése személyes példákkal, egyszerű tudományos ismeretterjesztő magyarázatokkal.

Sport- és mozgáskultúrális tanulás

Fejlődjenek a begyakorolt keretek közt a mindenféle mozgáskoordinációs képességek. A sportági mozgásrendszerek játékos előkészítése jelentsen örömet, szórakozást a tanítási-tanulási folyamatban.

A nemek tekintetében a terhelés adagolása még nem válik külön, de előfordulnak biológiai érésbeli jelentős különbségek. Továbbra is súlyozottan a mozgáskoordinációs képesség fejlesztése a cél: a növekvő mozgásfegyelem segítségével az izomérzékelés, a statikus és dinamikus egyensúlyozás, a jelre való gyors reagálás változó szituációkban, ritmus érzékelés és visszaadása, a térben a saját és idegen testmozgás viszonyainak érzékelése, ciklikus és aciklikus mozgások, a labdás ügyesség fejlesztése. A lazaság, tágasság fenntartása, kontrollja mellett igen óvatosan kezdődjön el a nagy izmok erősítése.

Pozitív személyiségfejlődés

Az egész gyermeki személyiség fejlődjön a szabálykövető tanulási, játék, sport és versenytapasztalatok által, a sikerélmény motivációjával, a külső és belső értékeléssel összhangban, a nemi azonosságtudat kezdődő megfogalmazása mellett.

Az egyéni fejlődési és nemi sajátosságokkal való szembenézés, az önértékelési eljárásokban való jártasság megszerzése. A nyílt és kulturált kommunikáció gyakorlata, viták, összeütközések kezelésének, konstruktív mintáinak bemutatása. Pozitív hozzáállást felmutatása (főleg a fiúk) a szabálykövető versenyzésben, a fiú-lány együttműködésben (pl. táncok esetén), és a gyengébb képességűek felzárkózásában, segítségével. A testkultúrális ideál tulajdonságainak rendszerezése: Milyen egy olimpiai bajnok?

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika		
A szocializációs folyamatokban, nevelésben a nemek elkülönülése megindul, ezt szem előtt tartva a tananyag lehet azonos, fizikailag még általában egyforma a terhelhetőség		
Módszertanilag javasolt a tanári nyugalom, az erős személyes kapcsolódás. A pozitív megerősítés, dicsérek mellett az önkontroll, önértékelés, önfegyelem vegye át a gyakori jutalmazás helyét. A csoportok spontán alakulhatnak, az extrém megnyilvánulásokat kezelni kell szelíd türelemmel. A szabályok betartásában egyéni elszámoltathatóság legyen, a siker lehet egyéni és közös is. A többletmunka elvégzése csak a jutalom fogalmához kapcsolódjon.		
Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Alaki képzés Az órakezdés megszokott alaki rendjének automatikus gyakorlása (soralakítás, igazodás, köszönés, jelentésadás, balesetmentesítés – rágógumi, karóra, ékszerek, cipőfűző stb.); alaki mozgássorok automatizálása; testfordulatok helyben; kétsoros vonal, kettes oszlop; vonalból oszlopba alakulás; menet megindítása megállítása egyes és kettes oszlopban; járás helyben és átmenet járásba és vissza; vonalból, oszlopból köralakítás; nyitódás, zárkózás, távköz; játékok a kialakult készségek alkalmazásával.	Állandó megerősítést követően a gyorsaság elérése csoportos játékos és versengő feladatokkal a tiszta formák dicsérete; önellenőrzési feladatok elvégzésének verbális és non verbális bemutatása (verses forma, gesztusok felerősítése stb.)	<i>A tanult tanári terminológiához tartozó motoros választéklekvések előhívása az elvárásoknak megfelelően; az órakezdés rendjének tudatos, önkontroll szabályozta megfelelés; a kialakított verbális (a helyes nyelvhasználatot megkövetelve) és non verbális kommunikációs formák betartása; balesetmentesen, másokra való tekintettel célszerűen közlekedés a tornatermi (udvar stb.) térben.</i>

<u>Egyszerű alapformájú 1–8 ütemű gimnasztika, esetleg rövidebb gyakorlatsorrá kapcsolva, statikus egyensúlyviszonyok gyakoroltatása talajon és szereken is.</u> A fogalmak bővítése, a mozgásképző megértése és motoros rögzítése; 1-8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok; helyes, kontrollált testrész- és testtartással rövid sorokká alakítva, törekedve a folyamatos ütemtartásra; egyszerű 1-8 ütemű kéziszers társas-, bordásfal-, padgyakorlatok; utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással; ritmikai és dinamikai variációkkal a 8 ütemben; esetenként tükrözéssel (kép és önkontroll) tükrözések bonyolultabb térirányokkal; a verbális formák gyakorlása páros gyakorlatoknál, egymás tanítása egy-két elemi helyzetet, mozgást megfogalmazva; a biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez. <u>Játékos testtartást javító feladatok és játékok, talpoltatóerősítő testgyakorlatok.</u> A még erős utánzási motiváltság segítségével pozitív hangulatú, játékos izolált izomzati erősítés a célnak megfelelően	A verbális formák számonkérése a mozgással párhuzamosan. A helyes testtartással végzett mozgássor bemutatása egyénenként, lehetőleg tükrözéssel (kép és önkontroll). „Kis gerinctorna” 3-4 gyakorlat összeállításával, szülőkkel együtt is gyakorolva (cicahát, gyíkhelyzet, macskatalp stb.)	<i>A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése, mozgásos cselekvések végzése, szervezése esetén önálló használat.</i> <i>A tanári, önálló és társ által közvetített hibajavítás irányításának követése.</i> <i>A változatos térirányokban való tükrözés képessége.</i> <i>A tartási rendellenességek prevenciójának megközelítése otthoni gyakorlatokkal, saját (családi) felelősséggel is</i>
<u>Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással.</u> Járások változó ritmusban és ritmustartással, változó távokon és irányokkal; hátrafelé, ütem- és lépéshossz-szabályozással, oldalirányban keresztlépéssel, magas térdemeléssel; szituációs formában („mintha” mozgások); rövid távú gyors futások (10-40 m), saját tempóban 60 m-en; gyors futások irányváltoztatással-, térformák alakításával, követésével 10-80 m-en; vezényszóra, követéssel, bekötött szemmel verbális és érintéses társvezetéssel; futás térformákban; egyszerű futóiskolai gyakorlatok <u>Hosszú távú futások saját tempóban.</u> Futás saját tempóban (2-3000 m lányok, 4-5000 m fiúk);	A versengés élményének értékelése; egyéni különbségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10-30 m-en.	<i>A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál;</i> <i>a tanult tananyaggal való elszámoltatásán egyéni, szándékosított fejlődés.</i>

<u>Fogó játékok, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal</u> A szabályok megértése, a kérdezés kultúrájának kialakítása, a szabályok etikai vonatkozásai (előnszerzés, becsületesség, a kudarc elviselése stb.), önkontrollra kondicionálás	Szabályok verbális elszámoltatása; önértékelés a mások értékelésének túlsúlya helyett a játékban alkalmazott motoros, emocionális teljesítmény mentén.	Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a versengésben a <i>játékszerep feltétel nélküli szerep elfogadása, szabály betartása, kudarc elviselése, együttműködés a társakkal és a tanár és esetenként a társak irányító, bírói szerepének elfogadása.</i>
<u>Rövid idejű, fokozatosan növekvő erőszükséglet jellegű szökdelések, ugrások saját erőbeosztással.</u> Ugrások egy-, váltott-, páros lábon 5-30 mp-ig saját beosztással; fel-, le-, átugrások változatos terepen; távolba és felfelé ugrások megkülönböztetése az erőközlés irányát tudatosan irányítva; mindkét a két láb váltott használata az elrugaszkodáskor; áthajtási technikák különféle módokon ugrókötéllal (előre, hátra, keresztezve, hosszú kötél alatt szövegmondással csoportosan, párban, egyénileg); szökdelő és ugró játékok filcen, szivacsba. <u>Egy- és kétkezes dobások, hajítások, vetések kis súllyal (gyorsuló fejlesztése).</u> Gyorserejű célbadobások kis súlyú szerrel távolságba függőlegesen és vízszintesen, dobások két kézzel kis súlyú szerrel, vetések, hajítások helyből, kilépésből, 2-3 lépéses koordinált lendületszerzéssel; dobásformák mozgólatai különböző testhelyzetekből, bekötött szemmel. <u>Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése.</u> <u>A futások, ugrások, szökdelések, dobások alkalmazása egyéni, sor és váltóversenyekben, testnevelési játékokban</u> Kidobó-, fogyasztó-, döngető-, bombázó-, halászó-, fogó-, szituációs játékok. <u>Támasz-, függés és dinamikus egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes gyakorlatok.</u> Kúszások, mászások, egyéb természetes mozgások; helyváltoztatás utánozó gyakorlatokkal (kutya futás, pókjárás, sánta róka, fókajárás, nyuszi ugrás stb.); helyváltoztatás vízszintes és rézsútos, különböző keménységű felületeken, labdakezelés közben is változatos téri tájékozódással;	Áthajítások időre; önálló kombináció bemutatása, otthoni gyakorlási lehetőség (házi feladat) után; koordinált szökdelési feladatsor egyéni variációkkal diagnosztikus mérése. A dobásformák fogalmi és mozgásos azonosságának ellenőrzése. Célbadobó versenyek. Versenyek, az eredményhirdetés szokásainak, formáinak megkövetelése. Versengések utánzó gyakorlatokkal. A gyorsaság, fürgeség dicsérete. A pontos, fegyelmezett megoldások, a „tornászosság” jutalmazása. Visszatérő, egyszerű, lazaságot kontrolláló önellenőrzési feladatok.	A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtási technika, harmonikus, gazdaságos izommunka, más-más gyakorlati variációban alkalmazhatóság, siker az egyéni variálás során. Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenése. A pillanatnyi koncentráció alkalmazása. A mozgólatai tiszta formájának alkalmazása a játékokban, versengésekben. A körülményeknek, szituációnak legjobban megfelelő mozgásos cselekvéstípus alkalmazása. Helyes téri tájékozódás a hosszanti és a keresztirányú forgásokban és a térirányokban

statikus gimnasztikai gyakorlatok helyzetmegtartó gyakorlása talajon és nehezített körülmények között (padon, zsámolyon, szekrénytetőn, vonalon, keskeny felületen, padlón, filcen, szivacsban, bekötött szemmel stb.) biomechanikailag helyes testtartással; járások, helyváltoztatások, előre-hátra, fel-le, nehezített körülmények között; hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben; a tornász tartás mellett (lányoknál a legelőnyösebb életkor); gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossz tengelye körül; felugrások kéztámasszal szerekre; gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkezve; gurulóátfordulás előre-hátra-oldalra lejtős felületen. <u>Torna sportági alaptechnikák</u> Az 1–2. évfolyamon felsoroltak; bakugrás társon át; tarkóállás és zsugor fejállás 2 mp-ig és lábmozgásokkal; kézállási és kézenátfordulás oldalt kísérletek; előbbi bordásfalnál önállóan és társ segítségével; az előre és hátra bukfenceknél a kéz- és lábtámasz közötti távolság növelése; mellső mérlegállás; bátorugrás; függőleges repülés zsámolyról és 2-3 részes szekrényről; fordulatok; 2-3 részes szekrényre felugrás kéztámaszon át. Akadálypályák leküzdése a változatos térirányok, magasságokhoz, mélységekhez, felületekhez stb. alkalmazkodó mozgáscselekvésekkel	Bemutatók társak előtt, alaptechnikák értékelése differenciált ütemben. Akadálypályán időre, helyezésre, pontos kivitelre kiterjedő ellenőrzés.	<i>A tanult tananyag elsajátításában fejlődés felmutatása, a gyakorlás és siker összefüggései tapasztalásán át.</i> <i>Erősödő önfigyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban.</i> <i>Célszerűen összerendezett mozgások az akadályversenyeken való alkalmazás során.</i>
<u>Rúd-, kötélmászás fokozódó gyorsasággal; mászóversenyek.</u> 2-5 fogással fokozódó gyorsasággal, mászások; versenyek, függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásba, függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalán növekvő távolsággal.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés; esetenként már versengő helyzetben.	<i>A technikában, a gyorsaságban és a függesztő öv funkcionális fejlődésében felmutatható előrelépés.</i>
<u>Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva; labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása.</u> Nehezített labdakezelési gyakorlatok (egy-két) kézzel, labdakezelés nehezített körülmények között, különböző távolságokba és magasságokba, egyénileg és társsal, váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása; a mozgás sebességviszonyainak variálása; a kiszámíthatatlanság, állandóan változó helyzet megteremtése által a helyzetfelismerés	Önellőrzésre is alkalmas labdatechnikai gyakorlatok időszakos bemutatása. A rontások okainak önértékelésre alapuló megfogalmazása.	<i>Biztonságos, automatizált labdakezelés.</i> <i>A bővülő labdatechnikai készlet célszerű alkalmazása egyszerűsített sportjátékokban. a játékok szabályainak automatikus alkalmazása.</i>

alkalmainak növelése; labdakezelés osztott figyelemmel pl. szövegmondás, számsor stb. közben sorban, körben, párban, a látás korlátozásával; különböző sebességgel repülő, guruló, pattogó különböző fajtájú labdák elfogása, kezelése.		
<u>Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba, sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba.</u> Bonyolultabb testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe szerek nélkül és szerekkel (labdával); küzdő feladatok párokban; a küzdősportágak elemi sportági alapttechnikái, (természetes mozgások); versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság fejlesztésére. <u>Eszközhasználatú sportági technikák tanulása (labda, karika, szalag, kislabda stb.) a gyermek méreteihez és erejéhez igazodó szersúly kiválasztásával; sportágat előkészítő játékok tanulása.</u>	Versenyek; a csoporttal, csapattal való együttműködés megerősítése, önértékelési eljárásokkal is a versenyben elért eredmények jutalmazása; egyszerűsített labdás játékok csapatokban. Megerősítés.	<i>A testkultúra is elemek mind ösztönös, mind nyílt utárást követő visszaadása versenyhelyzetben.</i> <i>A bővülő technikai és labdatechnikai készlet célszerű, gyors alkalmazása a sportági jellegű feladatokban, labdajátékokban.</i>
<u>Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag kreatív játékokba, gyermek tánckokba.</u> Mozgás és zenei ritmus összehangolása, négynegyedes és háromnegyedes ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással. <u>Rövidebb, egyszerű mozgásrendszerű koreográfiák betanulása.</u> Gyermek-, népi játékok, táncok, gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok, etűdök és koreografált mozgássorok, gyermektánc koreográfiák; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg; a táncstílus követése.	Négynegyedes, háromnegyedes ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapsra, zenére. Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt. Tánc házszerű utánzással történő folyamatos táncolás.	<i>A motorikus emlékezet működése a koreográfát mozgássorok bemutatásakor.</i> <i>A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával.</i> <i>Az esztétikus stílusos előadás képi megjelenése, „nézhetőség”.</i>
<u>Az úszás technikája, két biztonságot nyújtó úszásnem megtanulása. (létesítményhelyzettől függően) mell-, hát-, vagy gyorsúszás.</u> Előkészítő gyakorlatok szárazföldön (rávezető és célgyakorlatok); a vízhez szoktatás alapgyakorlatok (vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok pl. halacszkázás; siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel; úszási kísérletek.	Szabad és kötött technikájú úszások távolságának mérése. A bátorság dicsérete.	<i>Vízbiztos, automatizált cselekvések, használható az úszástankásban történő előrelépésben.</i>

<u>Egyszerűbb sportági technikai elemek tanítása (szertorna, RG, atlétikai jellegű technikai elemek).</u> A tanár képzettsége és a helyi adottságok függvényében az életkori adottságok, lehetőségek szigorú szem előtt tartásával a helyi tantervben megjelenítve (kerülve a túl korai specializációt, lelki és testi deformításokat).	Kisebb versenyek formájában a sportági jellegnek megfelelően.	<i>A tehetséggondozás elvárásainak megfelelés; az élsport iránti affinitás megerősödése, támogatása; a saját tehetség iránti felelősség tisztázása.</i>
<u>Higiéniai ismeretek növelése, szoktatás az alkalmazásukra</u> 1-2. évben tanultak további következetes gyakorlása; balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban; a helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb.; az időjárásnak megfelelő öltözködés; a közlekedés és a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzése. Közlekedés akadálypályán.	<i>A tisztaság, a fitness külső és fizikai megjelenése elfogadása értékeiként.</i> <i>A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül.</i> <i>A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz való természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.</i>

A rendelkezésre álló időkeret elosztása:

3. évfolyamon

alaki képzés	3
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások	15
támasz-, függés- és egyensúly-gyakorlatok	12
mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	15
sportági technikák és taktikák	20
egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%

A negyedik évfolyamba lépéhez szükséges minimum:

Az egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések kis tanári segítséggel mozgásos cselekvésekké alakítása. A tanári hibajavításra való figyelem megteremtése, annak elfogadása. A tanult tananyag visszaadásában önmagukhoz mért fejlődés. A természetes mozgások területén a gazdaságos és jellemző technika megjelenése a külső képben. A sorrend megtanulása kisebb mozgássorok esetén.

4. évfolyamon

alaki képzés	3
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások	15
támasz-, függés- és egyensúly-gyakorlatok	12
mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
sportági technikák és taktikák	20
egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	25
100%	

Az ötödik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:

Az egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések segítség nélkül mozgásos cselekvésekké alakítása. A tanári hibajavítás irányításának követése. A tanult tananyag visszaadásában önmagukhoz mért fejlődés. A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtási technika, harmonikussá váló külső kép. Motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor.

II.

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS ALAPOZÓ ÉS FEJLESZTŐ SZAKASZÁRA (5–8. évfolyam)

Célok és feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás alapozó és fejlesztő szakasza szervesen folytatja a bevezető és kezdő szakasz nevelő-oktató munkáját, a készségek és képességek fejlesztését.

Az 5–6. évfolyamon – az 1–4. évfolyamhoz hasonlóan – továbbra is az alapkészségek fejlesztése kap fő hangsúlyt. Ez a szakasz – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5–6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a serdülőkor kezdetétől (a fejlesztő szakaszban) viszont előtérbe kerül az elvont fogalmi és elemző gondolkodás.

Az iskola az 1–4. évfolyamokhoz hasonlóan az 5–8. évfolyamokon is különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú gyerekeket együtt neveli. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a középiskolai, illetve szakiskolai továbbtanulásra, és előkészíti őket a társadalomba való beilleszkedésre. Ennek érdekében kiemeli a kommunikációs, a narratív, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, az életvezetési, az együttműködési, a problémamegoldó, a kritikai, valamint a komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeket, kulcskompetenciákat.

Fejleszti a tanulóknak azokat a képességeket, készségeket, amelyek a környezettel való harmonikus, konstruktív kapcsolathoz szükségesek. A tanulási tevékenységek közben és a tanulói közösségben való élet során fejleszti a tanulók önismeretét, együttműködési készségét, akaratát, segítőkészségét, szolidaritásérzését, empátiáját. Rávezet a megbízhatóság, becsületesség, szavahihetőség értékére.

Az alapozó és fejlesztő szakasz szocializációs folyamatában az iskola tudatosítja a közösség demokratikus működésének értékét és néhány általánosan jellemző szabályát. Tisztázza az egyéni és közérdek, a többség és kisebbség fogalmát, és ezek fontosságát a közösséghez, illetve egymáshoz való viszonyulásban. Megalapozza a felkészülést a jogok és kötelességek törvényes gyakorlására. A demokratikus normarendszert kiterjeszti a természeti és az épített környezet iránti felelősségre, a mindennapi magatartásra is.

Az iskolának ezekben a szakaszokban is kiemelkedő feladata a nemzeti, a nemzetiségi és az etnikai hagyományok tudatosítása és az ápolásukra való nevelés. Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszti a tanulóknak a nemzeti azonosságtudatot, képviseli az egymás mellett élő különböző kultúrák iránti igényt. Erősíti az Európához tartozás tudatát, és egyetemes értelemben is készíti más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának megismerésére, megbecsülésére. Ugyanakkor figyelmet fordít az emberiség közös problémáinak bemutatására.

Az 5–8. évfolyam, szervesen folytatva az 1–4. évfolyam munkáját olyan iskolai pedagógiai munkát feltételez, amelyben a tanulók tudásának, képességeinek, egész személyiségének fejlődése, fejlesztése áll a középpontban, figyelembe véve, hogy az oktatás és nevelés színtere nemcsak az iskola, hanem a társadalmi élet és tevékenység számos egyéb fóruma is.

Kiemelt fejlesztési feladatok

A kiemelt fejlesztési feladatok az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését.

Énkép, önismeret

A személyiség fejlődését azzal segíthetjük elő, ha önmaguk megismerésére motiváló **tanulási környezetet** szervezünk a tanulók számára. Énképük és önismeretük gazdagodásához ezért olyan tanulási környezetet célszerű

biztosítanunk, amely **fokozza az** őket körülvevő személyek és dolgok egyre tágabb körei iránti érzékenységet, illetve kialakítja bennük az alapvető **erkölcsi, etikai normák** iránti fogékonyságot. A Nemzeti alaptantervben megnevezett **nevelési értékek** abban az esetben épülnek be a fejlődő személyiségbe, ha a tanulási tartalmak elsajátítása során a tanulók maguk is **aktív részeseivé** válnak ezen értékek megnevezésének és azonosításának. Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre **kompetensebbnek** érezzék magukat saját nevelésük, sorsuk és életpályájuk alakításában. Ennek érdekében a Nemzeti alaptanterv műveltségi területein a nevelés és oktatás pedagógiai szervezését a **tanuló ember szempontjából** közelítsük meg, és törekedjünk a tanulók ön- és világszemléletének folyamatos formálására.

Hon- és népismeret

Elengedhetetlen, hogy a tanulók megismerjék népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait, **nemzeti kultúránk** nagy múltú értékeit. Mélyedjenek el a kiemelkedő magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók tevékenységének, munkásságának tanulmányozásában. Ismerjék meg a haza földrajzát, irodalmát, történelmét, mindennapi életét. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek. Ismerjék meg a városi és a falusi élet hagyományait, jellegzetességeit.

Segítsük elő a harmonikus kapcsolat kialakítását a természeti és társadalmi környezettel. Alapozzuk meg tanulóinkban a nemzettudatot, mélyítsük el a nemzeti önismeretet, a hazaszeretetet és ettől elválaszthatatlan módon a hazánkban és szomszédságunkban élő más népek, népcsoportok értékeinek és eredményeinek megbecsülését. Ösztönözzük a fiatalokat a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására. Készítsük őket az ezekért végzett egyéni és közösségi tevékenységre.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

Európa a magyarság tágabb hazája. A tanulók szerezzenek ismereteket az Európai Unió kialakulásának történetéről, alkotmányáról, intézményrendszeréről, az uniós politika szempontrendszeréről. Diákként és felnőttként tudjanak élni a megnövekedett lehetőségekkel. **Magyarságtudatukat megőrizve váljanak európai polgárokká.**

Tanulóink már az Európai Unió polgáraiként fogják felnőtt életüket leélni, ezért arra kell törekednünk, hogy iskolás éveik alatt olyan ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal gazdagodjanak, amelyek birtokában meg tudják majd találni helyüket az európai nyitott társadalmakban. Nem kevésbé fontos az sem, hogy európai identitásuk megerősödésével legyenek nyitottak és elfogadóak az Európán kívüli kultúrák iránt is.

A tanulók ismerjék meg az **egyetemes emberi civilizáció** legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit. Váljanak nyitottá és megértővé a különböző szokások, életmódok, kultúrák, vallások, a másság iránt. Szerezzenek információkat az emberiség közös, globális problémáiról, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködésről. Növekedjék érzékenységük a problémák lényege, okai, az összefüggések és a megoldási lehetőségek keresése, feltárása iránt. Az iskolák és a tanulók törekedjenek arra, hogy közvetlenül is részt vállaljanak a nemzetközi kapcsolatok ápolásában.

Környezeti nevelés

A környezeti nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók **környezettudatos magatartásának**, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezeti válság elmélyülésének megakadályozására, elősegítve az élő természet fennmaradását és a **társadalmak fenntartható fejlődését**.

A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a különös figyelmet fordítunk a tanulók természettudományos gondolkodásmódjának fejlesztésére. Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti

és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv.

A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén.

Információs és kommunikációs kultúra

Az információs és kommunikációs kultúra a megismerést, az eligazodást, a tanulást, a tudást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálása, felfogása, megértése, szelektálása, elemzése, értékelése, felhasználása, közvetítése, alkotása.

Kiemelt feladat a **megismerési képességek fejlesztése**, különös tekintettel a megfigyelési, kódolási, értelmezési, indoklási, bizonyítási képességekre, amelyek az információs és kommunikációs kultúra szerves részét képezik. Kommunikációs kultúránk szerves része az anyanyelv tudatos és igényes használata, valamint az idegen nyelvű, illetve a különböző kultúrák közötti információcsere.

A közoktatás egész időszakában minden műveltségi területen nagy gondot kell fordítani a kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztésére, beleértve mind a valós, mind a virtuális csatornákon keresztül felfogott jelek befogadását, értelmezését és megválaszolását. Az iskolának az **elektronikus média** hatásmechanizmusainak megértésére, általában a különböző médiumokban való eligazodásra, az igényelt információ megtalálására, szelektív használatára kell nevelnie. Olyan fiatalokat kell kibocsátania, akik sikeres tanulási stratégiákkal használják ki az információs világháló lehetőségeit és eszközeit az élethosszig tartó tanulás során.

Az információs és kommunikációs kultúra részben az egyén szocializációjának, a társadalmi érintkezésnek, az egyéni és közösségi érdek érvényesítésének, egymás megértésének, elfogadásának, megbecsülésének döntő tényezője.

Tanulás

A tanulás a pszichikum módosulása külső tényezők hatására, tehát nem csupán ismeretelsajátítás és a figyelem, emlékezet működtetése. Tág értelmezése magában foglalja valamennyi értelmi képesség és az egész személyiség fejlődését, fejlesztését. Ez az iskola alapfeladata.

A tanulás számos összetevője tanítható. Minden nevelő teendője, hogy felkeltse az érdeklődést a különböző szaktárgyi témák iránt, útbaigazítást adjon annak szerkezetével, hozzáféréssel, elsajátításával kapcsolatban, valamint tanítsa a gyerekeket tanulni. A tanulók tegyenek szert fokozatos önállóságra a tanulás tervezésében. Vegyenek részt a kedvező körülmények (külső feltételek) kialakításában. Élményeik és tapasztalataik alapján ismerjék meg és tudatosítsák saját pszichikus feltételeiket. Az **eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatása**, gyakoroltatása főleg a következőket foglalja magában: az előzetes tudás és tapasztalatok mozgósítása; az egyénre szabott tanulási módszerek, eljárások kiépítése; a csoportos tanulás módszerei, a kooperatív csoportmunka; az emlékezet erősítése, a célszerű rögzítési módszerek kialakítása; a gondolkodási kultúra művelése; az önművelés igényének és szokásának kibontakoztatása; az élethosszig tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása; az alapkészségek kialakítása (az értő olvasás, az íráskészség, a számfogalom fejlesztése).

A tanulás fontos színtere és eszköze az **iskola könyvtára és informatikai bázisa**. A hagyományos tantermi oktatást az iskola keretein belül is kiegészítik az egyéni tanulás lehetőségei, amelyhez sokféle információforrás gyors elérésére van szükség. A **könyvtár használata** minden ismeretterületen nélkülözhetetlen, hiszen informatikai szolgáltatásai az iskolai tevékenység teljességére irányulnak. Használatának technikáját, módszereit – az önálló ismeretszerzés érdekében – a tanulóknak el kell sajátítaniuk. Váljanak rendszeres könyvtárhasználóvá, igazodjanak el a lakóhelyi, az iskolai, valamint a regionális és országos könyvtárakban. Ismerjék a könyvtári rendszert, a könyvtárban való keresés módját, a keresést támogató eszközöket, a főbb dokumentumfajtákat, valamint azok tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. Sajátítsák el az adatgyűjtés, témafeldolgozás, forrásfelhasználás technológiáját, és alakuljon ki bennük a rendszerezett tudás átadásának képessége.

A tanulási folyamatot jelentősen átalakítja az **informatikai eszközök** és az elektronikus oktatási segédanyagok használata. Ez új lehetőséget teremt az ismeretátadásban, a kísérleteken alapuló tanulásban, valamint a csoportos tanulás módszereinek kialakításában.

A pedagógus fontos feladata, hogy megismerje a tanulók sajátos **tanulási módjait, stratégiáit, stílusát, szokásait**. Vegye figyelembe a megismerés életkori és egyéni jellemzőit, ezekre alapozza a tanulás fejlesztését. Gondosan kutassa fel és válassza meg a fejlesztés tárgyi-cselekvéses, szemléletes-képi és elvont-verbális útjait, és ruházza fel azokat életszerű tartalommal. Törekedjen a **gondolkodási képességek**, elsősorban a rendszerezés, a valós vagy szimulált kísérleteken alapuló tapasztalás és kombináció, a következtetés és a problémamegoldás fejlesztésére, különös tekintettel az analízis, szintézis, összehasonlítás, általánosítás és konkretizálás erősítésére, a mindennapokban történő felhasználására. Olyan tudást kell kialakítani, amelyet új helyzetekben is lehet alkalmazni. Előtérbe kerül az új ötletek kitalálása, azaz a kreatív gondolkodás fejlesztése. Ezzel párhuzamosan érdemes nagy hangsúlyt helyezni a tanulói döntéshozatalra, az alternatívák végiggondolására, a variációk sokoldalú alkalmazására, a kockázatvállalás, az értékelés, az érvelés és a legjobb lehetőségek kiválasztásának területeire. Fontos feladat a kritikai gondolkodás megerősítése, a konfliktusok kezelése, az életminőség javítása, az életvitel arányainak megtartása, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtése, a teljesebb élet megszervezése.

Testi és lelki egészség

Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a **pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak** a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészségi állapotát javítják.

Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értéként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékos embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit és ezek elkerülésének módjait. Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, rossz táplálkozás) kialakulásának megelőzésében. Segítsék a krízishelyzetbe jutottakat. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az **iskolai környezet** is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős szerepe van.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

A felnőtt lét szerepeire való felkészülés egyik fontos eleme a pályaaorientáció. Általános célja, hogy segítse a tanulók további iskola- és pályaválasztását. Összetevői: az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése; a legfontosabb pályák, foglalkozási ágak tartalmának, követelményeinek és a hozzájuk vezető utaknak, lehetőségeknek, alternatíváknak tevékenységek és tapasztalatok útján történő megismerése; a lehetőségek és a valóság, a vágyak és a realitások összehangolása. Tudatosítanunk kell a tanulóknak, hogy életpályájuk során többször pályamódosításra kényszerülhetnek.

Az iskolának – a tanulók életkorához és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a **munka világról**. Ennek érdekében olyan feltételek, tevékenységek biztosítására van szükség, amelyek elősegíthetik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, elmélyedhessenek az érdeklődéseiknek megfelelő területeken, ezzel is fejlesztve ön- és pályaismereteiket.

A pályaaorientáció csak hosszabb folyamat során és csak akkor lehet eredményes, ha a különböző tantárgyak, órán és iskolán kívüli területek, tevékenységek összehangolásán alapul. A pályaaorientáció területén található kulcskompetenciák közül kiemelt figyelmet igényel a **rugalmasság, az együttműködés és a bizonytalanság kezelésének a képessége** egyéni és társadalmi szinten egyaránt.

A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttéléshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a **szociális és társadalmi kompetenciák** tudatos, pedagógiaiilag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszer kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában. A szociális kompetenciák fejlesztésében kiemelt feladat a segítséssel, együttműködéssel, vezetéssel és versengéssel kapcsolatos területek erősítése. Ezzel párhuzamosan szükséges a **társadalmi-állampolgári kompetenciák** körét is meghatározni, nevezetesen a jogait érvényesítő, a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzéséről van szó. A szociális és társadalmi kompetenciák fejlesztésének fontos részét képezik a gazdasággal, az öntudatos fogyasztói magatartással, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási, a gazdálkodási és a munkaképesség, szoros összefüggésben az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztésével

Az 5–8. évfolyam ajánlott tantárgyi rendszere és az óraszámok

Tantárgy	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom (dráma)	148	148	129,5	129,5
Történelem és állampolgári ismeretek	74	74	74	74
Idegen nyelv	111	111	111	111
Matematika	148	111	111	111
Informatika	18,5	37	37	37
Természetismeret	74	55,5		
Fizika			55,5	55,5
Biológia és egészségtan			55,5	55,5
Kémia			55,5	55,5
Földrajz		37	55,5	55,5
Ének-zene	37	37	37	37
Rajz	55,5	55,5	37	18,5
Mozgókép kultúra és médiaismeret				37
Technika és életvitel	37	37	37	18,5
Testnevelés és sport (tánc)	92,5	92,5	92,5	92,5
Ember és társadalomismeret, etika			18,5	18,5
Osztályfőnöki	37	18,5	18,5	18,5
Egészségtan		18,5		
Kötelező óraszám a törvény alapján	832,5	832,5	925	925

A Nat műveltségterületeinek megjelenése az 5–8. évfolyam tantárgyi rendszerében

Jelen kerettantervi változat a NAT valamennyi műveltségterületének – 5–8. évfolyamra meghatározott – fejlesztési feladatait belefoglalja a tantárgyak rendszerébe. A műveltségterületek és a tantárgyak megfeleltetését az alábbi táblázat mutatja.

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
<i>Magyar nyelv és irodalom</i>	Magyar nyelv és irodalom (dráma)
<i>Élő idegen nyelv</i>	Idegen nyelv
<i>Matematika</i>	Matematika
<i>Ember és társadalom</i>	Történelem és állampolgári ismeretek (hon- és népismeret) Ember és társadalomismeret, etika
<i>Ember a természetben</i>	Természetismeret Fizika Biológia és egészségtan Kémia Egészségtan
<i>Földünk – környezetünk</i>	Földrajz
<i>Művészetek</i>	Magyar nyelv és irodalom (dráma) Ének-zene Rajz Mozgóképkultúra és médiaismeret Testnevelés és sport (tánc)
<i>Informatika</i>	Informatika
<i>Életvitel és gyakorlati ismeretek</i>	Technika és életvitel
<i>Testnevelés és sport</i>	Testnevelés és sport (tánc)

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés megérteni, beszélni, írni, gondolkodni tanít, ezzel valamennyi tárgy tanulását segíti. Egyik alapvető célja és feladata a jövőendő tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése. Emellett a diákok az iskoláztatás e négy évében igen nagy lépést tesznek/tehetnek a szociális érésben, önmagukra eszmélésben, kortársaik megismerésében, környezetük összefüggéseinek megértésében. E szakasz alapozza meg viszonyukat a nemzeti kultúrához, melyen keresztül átélhetik a magyar nyelv és a magyar kultúra elválaszthatatlanságát. Ebben az összefüggésben az irodalmi nevelésnek kitüntetett célja az olvasási kedv felkeltése. Ehhez kapcsolódik, hogy tudatosítania kell az irodalom fontosságát, szerepét a tartalmas emberi élet kialakításában, ki kell jelölnie a helyét a mindennapi életben a sokféle egyéb, részben társművészeti (pl. a film), részben szórakoztató-ismeretterjesztő, tömegkommunikációs médium között. Egyben meg kell alapoznia azokat a képességeket, amelyek lehetővé teszik az irodalmi alkotások élményszerű, tudatos befogadását.

A tanítás a szellemi, érzelmi érésnek ebben a korszakában a beszélgetések és olvasmányok révén tartalmakkal tölti föl a diákok érzelmi kapcsolatok iránti igényét, átélhetik a szolidaritás, az együttműködés érzését és élményét is. A nyelv- és irodalomtanítás tehát bátorító, önbizalmat növelő, ezzel is az önismeretet elősegítő nevelés; a játékoság, az alkotóképesség fejlesztő támogatása, az életkorra jellemző érdeklődés, kíváncsiság kielégítése és irányítása az olvasás, az önművelés felé – mind ezt szolgálja. Sok lehetőséget nyújtanak tantárgyaink a kritikus gondolkodás fejlesztésére: problémamegoldó és a fogalmi gondolkodásra, a térben és időben való tájékozódásra, az ellentétek, a párhuzamok, az ok-okozati viszonyok feltárására.

A magyar nyelv és irodalom tanítása az 5–8. évfolyamban egységes kerettantervi anyagra – a belépő tevékenységformákban és a témakörökben – egymásra épül. De a két szakasz több vonatkozásban el is tér egymástól.

Az 5–6. évfolyam folytatja és továbbfejleszti a korábbi iskolafokon kialakult szóbeli és írásbeli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegműfajok megértését, az írást, a sokirányú kreativitást. Az 5–6. évfolyam irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásával bevezeti a gyermeket az anyanyelv életének, a magyar nyelv használatának megértését elősegítő rendszerébe olyan módon is, hogy megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatok megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művével. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi műveltségét.

A 7–8. évfolyam a legtöbb esetben már a következő iskolafokozat tanulmányaira készít elő. A művelődés szokásai és alapszerkezete ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érésének támogatása: a nyelvhasználati, a grammatikai, a jelentéstani témák és az irodalmi olvasmányok módját adnak erre. A fölkészítésnek elő kell segítenie mind az irodalmi kifejezésformák sajátosságainak befogadását, az irodalmi műveltséghez tartozó tudás elsajátítását, mind a saját régió, a lakóhely kulturális értékeinek megbecsülését, az esztétikai jellemzők fölfedezését a mindennapokban, a tárgyi és az emberi környezetben. Fontos feladat az önálló olvasmányválasztás előkészítése, megalapozása, sokféle irodalmi forma megismertetése a diákokkal, illetve annak tudatosítása, hogy az egyéb médiumok (pl. a televízió, videó stb.) nem feltétlenül jelentenek vetélytársat az olvasásnak, illetve sok tekintetben nem képesek pótolni azt.

Fejlesztési követelmények

A kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés a magyar nyelvi és irodalmi nevelés alapkövetelménye. A kulturált nyelvi magatartás föltételezi a szituációhoz, a címzethez, a témához való rugalmas alkalmazkodást, a figyelmet a másik ember beszédének gondolati, értelmi tartalmára, az együttműködés képességét a partnerekkel. Fokozatosan bővülő követelmény a szóhasználat a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása. A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulóknál kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok fölismerésének és megítélésének képessége, az életkorban elvárható kritikus magatartás a manipulációs szándékokkal szemben. Hozzá tartozik ehhez a kommunikáció lényegének és tényezőinek megértése, az író, a mű és az olvasó viszonyának mint sajátos kommunikációnak felfogása. A fejlesztés része az életkornak megfelelő tájékozottság a médiumok szerepéről az egyén és a társadalom életében, valamint a leggyakoribb tömegkommunikációs műfajok kifejezőmódjának ismerete.

A szövegértés fejlesztése szóban és olvasott formában az iskolai képzés szintjeinek megfelelően az eredményes tanulás és önképzés feltétele. A kellő mélységű írott szövegértés az alapja az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító olvasás. A szövegértéssel szorosan összefügg a nyelvi eszközök és a jelentés kapcsolatának megfigyelése, felfogása, a különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbeli és írott szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek fokozódó önállóságú értelmezése. Ehhez elengedhetetlen az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagodása, az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása.

A szó- és írásbeli szövegalkotás képességének folyamatos fejlesztése kiemelkedően fontos feladat. Ez magában foglalja a köznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód kialakításán kívül a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítását. Az elsajátítandó műfajok köre a hétköznapi történetmondástól az olvasónaplóig, az érvelő fogalmazásig, a szóbeli feleletől a kiselőadásig terjed. Mindez többféle képesség együttes meglétét kívánja meg: élőszóban a helyes hangképzést, beszédléghézagot, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök biztonságos használatát, írásban pedig a tanulási igényeknek megfelelő íráskészséget, rendezett, olvasható írást.

A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák megtanítása valamennyi tantárgy együttes feladata, de jelentős szerepet kell vállalnia ebben a magyar nyelv és irodalom tanításának is. Például olyan szövegfeldolgozó eljárások megismertetésével, mint a lényegkiemelés, tömörítés, szövegkiegészítés, jártasság a verbális és vizuális információ együttes kezelésében. A szellemi munka technikájának elsajátításához szorosan kapcsolódik a könyvtári munka megismertetése, tapasztalatszerzés a segédkönyvek, szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről, a forrásfeldolgozás és az idézés etikai és formai követelményeiről. A könyvtári gyakorlatnak ki kell terjednie a modern technológián alapuló információhordozókra is. A tanulási képesség fejlesztésének fontos állomása a mindennapi élethez, irodalmi vagy egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó témák önálló feldolgozása, illetve az ezek módszerébe való fokozatos bevezetés is.

A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete és ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos kialakítása kiemelkedő feladata az anyanyelvi nevelésnek. Ebben a képzési szakaszban meghatározó a leíró nyelvtani ismeretek megszilárdítása, kezdetben a fölismerés és megnevezés, majd a fogalmi meghatározás szintjén, valamint a nyelv rendszerére vonatkozó tudás önálló, biztonságos alkalmazásának fejlesztése mind az írásbeli, mind a szóbeli megnyilatkozásokban. A jól elsajátított leíró nyelvtani ismeretek adják a nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntésnek és a helyesírási biztonságnak az alapját. Az irodalmi művek feldolgozásában feladat annak megláttatása, hogy a mű jelentése, hatása, szépsége és a nyelvi kifejezőmód szoros kapcsolatban áll egymással. A grammatikai, jelentéstani ismeretek nemcsak az egyéni nyelvhasználat igényesebbé tételét, az irodalmi művek jobb megértését szolgálják, hanem segítik az idegen nyelvek tanulását is. Az eredményes nyelvi ismeretnyújtásnak együtt kell járnia a nyelvszemlélet gazdagodásával: a magyar nyelv sajátosságainak, szépségének fölismerésével, értékeinek megőrzésére vállalt felelősséggel.

Az irodalomoktatás legfőbb célja az olvasóvá nevelés. Ennek feltétele, hogy az irodalmi olvasmányok élményt, örömet, szórakozást nyújtsanak ahhoz a fölismeréshez, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása. Az irodalomértés alapvető feltétele a szövegelemző eljárásokban való tájékozottságon kívül annak belátása is, hogy az irodalmi jelentés a szövegből, illetve a mű és az olvasó érzelmi, gondolati kapcsolatából bontható ki. Az olvasott művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok alkalmasak arra, hogy fogékonnyá tegyék a 10–14 éves diákokat érzelmeik és élettapasztalataik gazdagítására, erkölcsi ítéletalkotásra, lehetőséget adjanak a véleményalkotásra és -nyilvánításra. Az irodalomolvasás motivációját megerősítheti a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása.

Az irodalmi műveltség része a klasszikus és kortárs magyar irodalom különféle epikai, lírai, drámai műveinek változatos feladathelyzetekben való feldolgozása, esztétikai jellemzőik tudatosítása; az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése különféle műfajokban, más művészeti ágakban. Az irodalmi művek jobb megértésének és a kommunikációs képességek fejlődésének fontos terepe a drámajáték, a dramatizálás, színdarabok előadása. Az irodalmi műveltség magában foglalja az ítéletalkotás képességét a népszerű irodalom szerepéről, értékéről, sajátos eszközeiről is. Az irodalmi nevelés célja, hogy fölkeltsse a tanulóknak az önálló olvasmányválasztás igényét, a tárgyalt művekről önálló véleményalkotásra buzdítsa őket és a művekkel kapcsolatos érzelmeik, gondolatai olyan megfogalmazására, amely a személyes élmény kifejezésének és az elméleti ismeretek felhasználásának képességét egyaránt bizonyítja.

5. évfolyam

Évi óraszám: 148

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A mindennapi érintkezés kommunikációs helyzeteinek, szereplőinek, tényezőinek és szóhasználatának megfigyelése, néhány szempont szerinti értékelése – a korábban elsajátított ismeretek felidézésével.

A hangzás és a testbeszéd jeleinek megfigyelése a beszédársak megnyilatkozásaiban és a képi, mozgóképi megjelenítésben.

Szituációs játékok az udvarias nyelvi viselkedés formáinak gyakorlására.

Helyzetgyakorlatok: a helyes beszédlegzés és hangképzés, hangsúlyozás, tempó és szünettartás. A szavak, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása a beszédhelyzetnek megfelelően.

Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján).

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Gyakorlatok az életkorban elvárható tempójú, folyamatos hangos és néma olvasás fejlesztésére, különböző témájú művek fölkeszülés utáni értelmes felolvasása.

Memoriterek kifejező előadása.

A szöveg megértésének bizonyítása a mondatfonetikai eszközök helyes használatával.

A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggéseinek keresése, a jelentésváltozások azonosítása, a szó szerinti és az átvitt jelentés megkülönböztetése szépirodalmi és más olvasmányokban.

Az előismeretet feltáró szövegszintű és a szójelentésre épülő szövegelemző eljárások irányított és önálló alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegek jelentésének feltárásában.

A leírás, a jellemzés különféle kifejezőeszközeinek megfigyelése szépirodalmi és nem irodalmi művekben.

Feladatok a szöveg tagolására, a lényeg kiemelésére, a szöveg tömörítésére.

A kreativitás fejlesztése válogató olvasással, előremondással (jóslással), megbeszéléssel, átalakítással, kiegészítéssel.

A közlésmód sajátosságainak, szerepének megfigyelése az olvasott művekben, például szerkezet, képiség, ritmika, az ismétlődés különféle formái, a túlzás.

3. Szövegalkotás írásban (íráskep, helyesírás)

Az írástechnika továbbfejlesztése másolás, tollbamondás, emlékezet utáni írással.

Irodalmi és ismeretterjesztő olvasmányélményekre, szótári vizsgálódásokra épülő szógyűjtés (szavak, szószervezetek, szólások).

Kreatív játékos szókinccsgyakorlatok a szóképzés lehetőségeinek felhasználásával, a szóhangulat figyelembevételével.

Leíró fogalmazás előkészítése: megfigyelés, azonosságok, különbségek összevetése, lényeges és lényegtelen vonások elkülönítése.

Tájleírás készítése valóságos vagy elképzelt tájról, lakókörnyezetről különféle szerkezeti megoldásokkal (egész – rész, közel – távol, részletező – egybenlátó).

Rövid fogalmazás mindennapi személyes élményről, olvasmányról (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján).

4. A tanulási képesség fejlesztése

Eligazodás a gyermekeknek szóló ismeretterjesztő irodalomban, az olvasott művek, műrészletek rövid szóbeli ismertetése, ajánlása.

Vázlatkészítés tanári irányítással és önállóan.

Vázlat felhasználása különböző műfajú, témájú szövegek megértéséhez, ill. megfogalmazásához.

Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése tartalomjegyzék, bevezető fülszöveg alapján, ill. átlapozással.

Önálló ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) keresése bármely tantárgyi témához egyénileg vagy társakkal együttműködve.

Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére.

Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid följegyzés készítése a felhasznált könyvekről, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletekről.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

A korábban tanult nyelvtani (hangtani, alaktani) és helyesírási ismeretek rendszerezése, az ismeretek biztonságos alkalmazása különféle feladatokban.

A hangképzési sajátosságok megfigyelése.

Ritmusjelenségek megfigyelése a mindennapi beszédben, művészi szövegmondásban.

Játékos ritmusgyakorlatok szóban és írásban.

Hangutánzó, hangulatfestő, azonos és hasonló alakú szavak gyűjtése, jelentésének értelmezése, megkülönböztetése egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával; fogalmazási gyakorlatok a gyűjtött anyaggal.

Vizsgálódás a szóképzés és a jelentés viszonyáról, a rokon és ellentétes értelmű szavak kapcsolatáról.

A szójelentés értelmezése különféle célú és műfajú irodalmi és nem irodalmi (gyakorlati, tantárgyi-szakmai) szövegekben.

Gyakorlatok a szókincs különféle rétegeiből származó szavak (például társalgási, diáknyelvi szavak, szakszavak) jelentésének, használati körének megkülönböztetésére és helyes használatukra különféle beszédhelyzetekben.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

Szövegelemző gyakorlatok: a művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, a gyermek érdeklődésére számot tartható alapvető irodalmi témák részletesebb megbeszélése.

Különféle műfajú, változatos ritmikájú alkotások értelmezése, irodalmi szövegek kreatív, játékos feldolgozása, ritmika gyakorlatok. Néhány alapvető lírai műfaj megnevezése.

Nagyobb szerkezeti egységek elkülönítése lírai alkotásokban. A versszakok belső tartalmi-gondolati összefüggéseinek bemutatása.

Dramajátékok: szövegmondás mozgással összekötve; szereplők kapcsolatának (egymásra hatásának, együttműködésének, ellentéteinek stb.) megfigyelése, eljátszása.

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése epikai, lírai művekben, népköltészeti és műköltészeti alkotásokban.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Erkölcsi választások indoklása, beszélgetés érzelmekről: szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála stb.

Egyes szereplők eltérő álláspontjának, érzelmi motivációinak elkülönítése mindennapi élethelyzetekben és irodalmi alkotásokban.

Saját nézőpont, értékítélet kialakítása egyes szituációkban és / vagy irodalmi példákon keresztül. A saját álláspont egyediségének tudatosítása, a személyes indokok, az egyéni nézőpont meglétének feltárása többféle állás- vagy nézőpont szembeállításával.

A szavak alapjelentésének, hangulatának, stílusértékének fölismerése szépirodalmi és egyéb művekben.

Témakörök	Tartalmak
Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben	Alapismeretek a kommunikáció tényezőiről. A hangsúlyozás, dallam, tempó és szünettartás szerepe a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel. Mindennapi beszédhelyzeteink: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági formák ismerete és használata.
Népdalok, mesék	Két-három népdal; mesék a klasszikus és a mai magyar irodalomból és a világirodalomból. A nép- és műmesék jellemzői motívumai, fordulatai, hőstípusai.
Petőfi Sándor: János vitéz	Mese és valóság az elbeszélésben. A szerkezet és a megjelenítés eszközei, a hős, a kaland, az erkölcsi választások. Az ütemhangsúlyos verselés.
Természet, táj, szülőföld; család, szülők, gyerekek	Mitológiai és bibliai történetek. Petőfi Sándor: Az Alföld és még két vers; Arany János Családi kör című verse, valamint más, a témához kapcsolódó – különböző korokból származó – változatos hangulatú és formanyelvű szépirodalmi és egyéb szövegek. A régió, a lakóhely irodalmi emlékei.
Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben	Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (vagy a regény egy jellemző részlete), valamint más kapcsolódó szépirodalmi művek és egyéb (pl. publicisztikai) művek. A barátság, ellentét, felelősség, közösség élethelyzeteinek, konfliktusainak ábrázolása az irodalomban. A hosszabb prózai elbeszélés jellemzői: szerkezet, szereplők, helyszínek, a szereplők közti kapcsolatok.
A beszélt nyelv	A beszédhangok, a hangképzési folyamat, a magán- és a mássalhangzótörvények. A szótag és az elválasztás. A mondatfonetikai eszközök (hangsúly, dallam, szünet, tempó) szerepe a beszédben, alkalmazásuk és megértésük a mindennapi kommunikációban, a történetmesélésben. Cselekményismertetés, beszámoló, tömörítés, szövegkiegészítés szóban.

Témakörök	Tartalmak
Az írott nyelv	Az előszó és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzői (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori műfajban: elbeszélés, leírás, jellemzés. A felelet és az írásos beszámoló. A mássalhangzótörvények helyesírási kérdései: hasonulás, összeolvadás, rövidülés. A szóelemző írásmód.
A szavak jelentése és szerkezete	A hangalak és a jelentés viszonya: egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak. Szólások, szóláshasonlatok, közmondások.
Könyv- és könyvtárhasználat	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia).

Memoriter

Tizenöt-húsz versszak a János vitéz című műből, hat-nyolc vers a tanultak közül, öt-tíz soros prózarészlet, néhány találós kérdés, közmondás.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat: kommunikáció tényezői, beszédhelyzet, nem nyelvi kifejezőeszközök: arcjáték, gesztus, testhelyzet, távolságtartás; a beszéd hangzása; hangsúly, dallam, tempó, szünet; magán- és mássalhangzó-törvények: hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés; zöngés és zöngétlen mássalhangzó; szójelentés, szóhangulat, egyjelentésű, többjelentésű szó, rokon- és ellentétes értelmű szó, hangutánzó, hangulatfestő szó; szólás, szóláshasonlat; szó, szóelem.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom: népdal, elbeszélő költemény, tájleíró vers, elbeszélés, regény; epikai művek szerkezete: kiindulási pont, bonyodalom, tetőpont, megoldás; cselekmény, helyszín; ritmus, ismétlés, fokozás, ellentét, fokozás; hasonlat, megszemélyesítés, metafora; ütemhangsúlyos verselés, ütem, felező tizenkettes.

(A felismerés és a megnevezés szintjén.)

Szerzők és művek

Arany János: Családi kör; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Petőfi Sándor: János vitéz, Az alföld; és még két verse; két-három népdal; állatmesék, tündér- és varázsmesék, tréfás mesék; mitológiai és bibliai történetek; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A kapcsolatfelvétel, megszólítás, köszönés, kérdés illemszabályainak ismerete és helyes alkalmazásuk. A hangsúly, dallam, tempó, szünet és a nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolt használata egyszerűbb kommunikációs helyzetekben, a kommunikációs helyzetnek megfelelően. Az előbeszéd tempóját megközelítő, folyamatos hangos és néma olvasás. Képesség a másolás, tollbamondás és emlékezet utáni írásra, önálló írásbeli feladatok megoldására. Az olvasott művekben néhány alapvető irodalmi téma fölismerése. Személyes és olvasmányélmény egyszerű megfogalmazása, elsősorban szóban. Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban. Leírás készítése tárgyról, személyről, tájról, szóban vagy írásban. A hang, a szó és a szóelem megkülönböztetése. Az igealak szóelemeinek fölismerése. Alapismeretek a hangok képzéséről, tulajdonságairól. Rokon és ellentétes jelentésű szavak, hangutánzó szavak, valamint szólások, közmondások jelentésének értelmezése egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A gyakran használt és az olvasott művekben előforduló szavak jelentésének értelmezése. Képesség a szókincs különböző rétegeiből származó szavak elkülönítésére nyilvánvaló esetekben, egyszerű köznapi vagy irodalmi szövegekben. Jártasság a korosztály számára készült szótárak használatában. Tájékozódás a könyvtárban és a vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) körében.

6. évfolyam

Évi óraszám: 148

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes alkalmazására és értelmezésére páros és kisközösségi helyzetekben.

Változatos gyakorlatok a beszédkultúra fejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, vitában, feladatmegoldásban.

Saját álláspont előadása, megvédése a témának, a kommunikációs helyzetnek megfelelő kifejezőmóddal.

Más álláspontok összefoglalása, értékelése többszereplős kommunikációs helyzetekben.

Kérdések és válaszok megfogalmazása különböző helyzetekben.

Szövegalkotási feladatok szóban: jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről. Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Folyamatos hangos és néma olvasási képesség és szövegértés bizonyítása kérdésekre adandó válasszal, rövid szóbeli beszámolóval, különböző témájú és műfajú művek értelmes felolvasásával, memoriterek kifejező előadásával.

A műfaji eltérések megfigyelése, a stílári különbségek megállapítása (például mese és dokumentum, lírai költemény és epikai alkotás, monda és ballada), a tanult műfaji jellemzők megnevezése.

Feladatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, adatkeresés, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelése, időrend, ok-okozati összefüggés fölismerése.

Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezésük gyakorlása (pl. hasonlat, metafora; ismétlés, fokozás).

3. Szövegalkotás írásban (írás kép, helyesírás)

Gyakorlatok az írásmód tempójának és rendezettségének, a helyesírás biztonságának továbbfejlesztésére.

Képzett igék, főnevek, melléknévek gyűjtése – különös tekintettel a szinonimitásra, a szóhangulatra, a köznyelvi, a diáknyelvi és a szakszavak használatbeli eltéréseire; a gyűjtött anyag felhasználása megadott témák kidolgozásában és kreatív, játékos feladatokban.

Szövegalkotási gyakorlatok írásban: elbeszélés adott téma, szempont alapján és terjedelemben (pl. tetőpontos, időrendi szerkezetben); leírás készítése megfigyelt tárgyakról, jelenségekről; jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről.

Mindennapi élmények, olvasmánytartalmak összefüggő leírása időrendben, logikai rendben, más hangnemben, más nézőpontból többféle hallgatósághoz igazodva.

Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

Kreatív írás „mi lenne, ha” szerkezetben.

Szövegelemzési, -átalakítási gyakorlatok a mű szövegére és hatására irányuló figyelem fejlesztésére: képzetársítások, érzelmi tapasztalatok előhívása, a képzelet mozgósítása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A szövegértési feladatok kiterjesztése a vizuális információkra (illusztrációk, tipográfiai eszközök, szövegtagolás), értelmezésük, szerepük megvilágítása a szöveg jelentésének gazdagításában, próbálkozás a szöveg és a vizuális lehetőségek együttes felhasználására saját fogalmazásaikban.

Önálló vizsgálódás a könyvtárban: a korosztálynak szánt sajtótermékek, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) megismerése, kézikönyvek használata a tárgyalta irodalmi művekkel és tanulmányaik egyéb területeivel kapcsolatban.

Tantárgyi gyűjtőmunka csoportosan vagy egyénileg az életkornak megfelelő folyóiratokból, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletekből (Internet, CD-ROM stb.). A talált adatok célszerű, gondos elrendezése vázlatban, rövid jegyzetben, a felhasznált forrásokról a szükséges adatok följegyzése.

A gyűjtött anyag, könyvtári, otthoni vázlat felhasználása (pl. szóbeli és írásbeli beszámolóban, olvasónaplóban, műsor-összeállításban).

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi rendszerről szerzett tudás alapján a szövegben előforduló szavak szófajának fölismerése, megnevezése, jellemző jegyeik összegyűjtésével magyarázat (definíció) készítése közösen és/vagy tanári segítséggel.

Szókincsgyakorlatok a nyelv állandóságának és változásának megfigyelésére, a szavak, szólások, állandósult szókapcsolatok megkülönböztetése, jelentésük értelmezése, megfelelő alkalmazásuk a saját nyelvhasználatban. Régies kifejezések, archaizmusok (pl. archaikus szavak, a maitól eltérő ragozás) keresése, stilisztikai szerepének értékelése.

A szófajra, szóalakra, szóképzésre vonatkozó ismeretek megfogalmazása.

Gyakorlatok az egyes szófajok helyesírásának biztonságossá tételére, a szóelemzés alkalmazása a nehezebb helyesírási esetekben.

A tanult nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása, önkontroll és szövegjavítás fokozatos önállósággal.

Az anyanyelvi és a tanult idegen nyelvi rendszer párhuzamainak (pl. alany-állítmányi szerkezetek, mondatfajták, szórendi sajátosságok) megfigyelése. Egyes egyszerűbb eltérő jelenségek megnevezése, a nyelvtudásnak megfelelő szinten.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése és bemutatása (pl. gyerekek és felnőttek, próbatételek, szeretet, féltés, hősiesség) a tanult anyag kiegészítése egyéni olvasmányokból.

Azonos témák más-más műfajú megjelenítése, például elbeszélés vagy párbeszéd formájában; azonos motívumok megfigyelése és összevetése különböző művészeti ágakban.

A cselekmény, a helyzetek, a szereplők megfigyelése, megnevezése, jellemzése elbeszélő művek olvasása és dramatizált alkotások, színdarabok, tévéjátékok megtekintése alapján.

Érzelmek, gondolatok megjelenítésének megfigyelése irodalmi művekben, a tapasztalatok megbeszélése, a vélemények összehasonlítása különféle műfajú olvasmányélményekkel kapcsolatban.

Dramajátékok helyzetek megalkotásával, dramatizálással, improvizációval, utánpótlással.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló véleménynyilvánítás mindennapi helyzetekről, olvasmányélményekről.

A szerzői értékelés, álláspont azonosítása és megfogalmazása mindennapi szövegekben. Művészi szövegek értékviszonyainak megfigyelése.

A saját kulturális háttértől eltérő háttérű köznap és irodalmi szövegek sajátos stilisztikai és tartalmi jegyeinek megfigyelése, kiemelése.

Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak olvasása, a bennük megjelenő, a saját kortól távoli gondolatok, vélemények összegzése.

A humor, a nyelvi játék szerepének megfigyelése különféle társadalmi, kommunikációs helyzetekben.

Témakörök	Tartalmak
Páros és kisközösségi kommunikáció	A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök tudatos alkalmazása. A kifejezőeszközök értelmezése a beszédpартner megnyilatkozásaiban. Véleménynyilvánítás, egyéni álláspont kifejtése, reagálás mások véleményére kisközösségi (iskolai, családi, baráti) helyzetekben.
Monda, rege, ballada	Két-három magyar történeti monda; egy népballada; Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka (egy részlet); Arany János: Rege a csodaszarvasról, A walesi bárdok. A ballada műfaji jellemzői.
Arany János: Toldi	Emberi kapcsolatok, konfliktusok, lélekábrázolás. A főszereplő összetett jelleme: próbatételek, bűn és megtisztulás. A jellemzés eszközei. Szerkezeti, előadásmódbeli, nyelvi sajátosságok.
Hősök a történetmondás műfajában	Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (a történet és a mű egy rövid részlete); Gárdonyi Géza: Egri csillagok; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból. Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok. Jellemek és sorsok. A prózai és a verses elbeszélés különbsége. Az időmértékes verselés.
Képek és formák a költészetben	Legalább nyolc lírai alkotás elemzése különböző korokból (legalább négy-öt a XX. század magyar költészetéből). A lírai formanyelv sokfélesége: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre.
Szóbeli és írásbeli szövegműfajok főbb ismérvei	A nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban. Az olvasottak reprodukálásának módjai. A jellemzés tartalmi és formai követelményei. Elbeszélés, leírás, jellemzés az ismeretterjesztésben. Egyszerűbb dialogikus formák, dramatikus népszokások.
A szavak jelentése és szerkezete	A szófajok alaktani és jelentésbeli jellemzői, képzésmódjuk. A szófajok rendszere: alapszófajok, viszonyzó, mondatszók. A szavak közötti kapcsolatok, a jelentésmező; állandósult szókapcsolatok. A szófajok helyesírása és nyelvhelyességi kérdései. A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírásának egyszerűbb esetei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek főbb fajtái, formai és szerkezeti jellemzői. A könyvekből gyűjtött adatok rendezésének alapvető ismeretei.

Memoriter

Tíz-tizenöt versszak a Toldiból; négy-öt vers a tanultak közül, tíz-tizenöt soros prózarészlet.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat:

Kisközösségi kommunikáció, vita; a szófaj, alapszófajok: az ige alakrendszere, a névszó és fajtái, igenév, névmás, határozószó; viszonyzó: igekötő, névutó, névelő, kötőszó; mondatszók: módosítószó, indulatszó; gyakoribb ige- és névszóképzők; jelentésmező; állandósult szókapcsolatok;

sajtótermék: napilap, hetilap, folyóirat; fejléc, cikk, rovat, tartalomjegyzék.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom:

Műnemek: líra, epika, dráma; monda, rege, ballada; konfliktus, epizód, motívum, nézőpont, cselekményszál; allegória, alliteráció, figura etimologica, metonímia; időmértékes verselés, hexameter; rímelhelyezkedés főbb fajtái.

Szerzők és művek

Arany János: Toldi, A walesi bárdok és még egy ballada, Rege a csodaszarvasról; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (a történet és a mű egy rövid részlete); Gárdonyi Géza: Egri csillagok; egy népballada; történeti mondák; négy-öt vers a XX. századi magyar irodalomból; egy ifjúsági mű (regény, elbeszélés) a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A beszédhelyezethez (címezett, szándék, tartalom) és a nyelvi illem alapvető szabályaihoz alkalmazkodó beszédmód a kommunikáció iskolai (tanórai) helyzeteiben. Az alapvető nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes használata az élőbeszédben.

Különböző témájú és műfajú szövegek értő olvasása, értelmes felolvasása. Jól olvasható írás, az írásos szöveg rendezett elhelyezése. Egyszerűbb olvasmánytartalmak összefüggő ismertetése az időrend, az ok-okozati összefüggések bemutatásával. Rövid tárgyszerű beszámoló a feldolgozott művekről: szerző, cím, téma, műfaj.

Az epikai művekről néhány fontos adat megnevezése: a helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának állomásai, a cselekmény menete. Lírai művek formanyelvének (verselés, képiség) felismerése. Elbeszélés, leírás, jellemzés, beszámoló készítése megbeszélte olvasmányok vagy személyes élmény alapján. A személyes élmény néhány mondatos megfogalmazása az olvasott irodalmi művek szereplőinek jellemével, a műben megjelenített élethelyzetekkel, érzelmekkel kapcsolatban.

Az irodalmi olvasmányokhoz, egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó információk gyűjtése a könyvtárban és/vagy az Interneten. Az adatok elrendezése és feljegyzése. Alapvető jártasság a korosztály számára készült lexikonok, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) használatában.

7. évfolyam

Évi óraszám:129,5

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérlegelése.

Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése. Gyakorlatok ezek alkalmazására, elsősorban a szándékkifejezés és a hatáskeltés szempontjából.

Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek megfigyelése. A szóbeliség sajátosságainak érvényesítése különféle szóbeli szövegtípusokban, kommunikációs helyzetekben.

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás).

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kiseb terjedelmű irodalmi művek, köznap szövegek tartalmának önálló összefoglalása néma olvasás után.

Ismert tartalmú szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Különböző műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) művek szerkezetének, belső összefüggéseinek és jelentésének feltárása.

A szövegelemző eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása.

A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.

Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozzanatok keresése irodalmi és köznap szövegekben.

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

Biztonság az egyszerű mondat központozásában, a gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző értelmező szerepének ismerete és helyes használatuk.

A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek nehezebb eseteinek helyesírása.

Az egybe- és különírás elveinek ismerete és biztos alkalmazása a tanult esetekben.

Véleménynyilvánítás a mindennapi élet megadott vagy választott témáiról: saját álláspont érvelő megfogalmazása, cáfolat és ellenvélemény kifejtése írásban.

Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz önálló vázlat készítése.

Érvelés írásban irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.

Cselekményvázlat, olvasónapló készítése önállóan.

Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával.

Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) felkutatása megadott témához.

Beszámoló, fiktív tudósítás, újságoldal stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.

Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

Az egyszerű mondat részeinek és szintagmáinak biztos elemzése, értelmezése.

A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismerése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.

A mondatfajták és kifejezőeszközök felismerése, megnevezése, helyes használatuk.

Mondatátalakítás rokon- és ellentétes értelmű mondatokkal szóban és írásban.

A mondatalkotáshoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek biztonságos alkalmazása.

A szóalkotási módok ismerete, a szóösszetétel, a szóképzés és a jelentés összefüggésének elemzése szépirodalmi és nem irodalmi szövegekben; szógyűjtés és játékos szóalkotás képzéssel, összetétellel.

Szóösszetétel, alapszó, képzett szó, szókapcsolat megkülönböztetése.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

A lírai formanyelv változásának vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, a képiség eszközei).

Ismeretek az irodalmi élet legfőbb szereplőiről, fórumairól.

Beszámoló epikus és drámai művekről, tévéjátékokról: a szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése bemutatásával; a szereplők önálló jellemzése.

Az irodalmi műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak ismerete tanult, olvasott művek esetében.

Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma.

A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése.

Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése drámákban, nagyobb terjedelmű epikai művekben.

Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal.

Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között – a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával.

Improvizáció a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával. Különböző szerelő- és embertípusok megjelenítése a tartás- és járásmód megfigyelését követően.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A verselés, a zenéség elemeinek és hatásának felismerése verses alkotásokban.

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

A túlzás és általánosítás szerepének megértése, bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése.

Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, érzelmek, gondolatok és a köznapi, tapasztalati úton megismert „valóság” egyszerűbb összefüggéseinek felfedezése és bemutatása.

MAGYAR NYELV**Témakörök**
Magán- és közéleti kommunikáció**Tartalmak**

A szóbeli és írásbeli közlésmód kifejezési formáinak azonossága és különbsége a magán- és a közéleti kommunikációban.

A közéleti kommunikáció iskolai helyzetei és műfajai: megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, rövid alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás.

Az egyszerű mondat

A mondat mibenléte, fajtái. Az egyszerű mondat szerkezete, a mondatrészek és a szintagmák. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése. A mondatlanhoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek.

A szóalkotási módok

A szóösszetétel: az alá- és a mellérendelő összetett szavak. A mozaikszók. A gyakori szóalkotási módok rendszerező összefoglalása (szóképzés, szóösszetétel).

Helyesírási ismeretek

Az egyszerű mondat helyesírása (vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző). A tulajdonnevek helyesírási ismereteinek bővítése: a tanult idegen személynevek, a többbelemű földrajzi nevek, intézménynevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírása. Az összetett szavak helyesírása.

Könyv- és könyvtárhasználat

A könyvtár írott és a modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználása különféle témák feldolgozásában. Forráshasználat, forrásjegyzék, az idézés módjai.

Fogalmak

Mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó, felszólító mondat; tagolatlan, tagolt; tö- és bővített mondat, hiányos szerkezetű mondat; a mondat elsődleges és másodlagos jelentése; mondatrészek: az alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző fajtái és kifejezőeszközei; az alany-állítmányi viszony; alárendelő és mellérendelő szintagma.

Szóösszetétel, alárendelő összetett szavak: anyos, tárgyas, határozós, jelzős összetétel; mellérendelő összetett szavak; szóismétlés; ikerszavak; jelentéssűrítő összetételek; mozaikszavak.

Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás.

Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás.

IRODALOM**Témakörök****Tartalmak****Ritmus, kép, kifejezőmód – líra alapformái (dal elégia, óda, epigramma)**

Különböző témájú lírai alkotások a klasszikus és kortárs, magyar és világirodalomból, a lírai szerkezet, a műfaji sajátosságok, a versformák változatai.

A kisepika műfaji változatai: novella, elbeszélés – anekdota A regény változatai

Anekdotikus történetek, kisepikai alkotások a magyar és a világirodalom különböző korszakaiból. Az anekdota változatai, felépítése; a novella szerkezeti jellemzői.

Egy drámai mű feldolgozása

Magyar történelmi események és korszakok megidézése az irodalomban, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és mások műveiben. Epikai alkotások a világirodalomból (novellák, regényrészletek).

Irodalom és kulturális élet a reformkorban

Legalább egy dráma (vígjáték, színmű) feldolgozása, lehetőség szerint megtekintése, a szöveg és az előadás összehasonlítása. A komikum, humor, paródia tartalmi és nyelvi jellemzői.

Tánc és dráma

Olvasmányok a reformkor irodalmából, szerzők és művek, írók és olvasók, írói életpályák, irodalmi társaságok, folyóiratok, színházi élet, irodalmi kapcsolatok. Romantikus életérzés, életmód, stílusjegyek. Az irodalom, festészet, a zene néhány közös vonása a romantikában.

Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával.

Memoriter

Teljes művek és részletek előadása (a feldolgozott művekből hat-nyolc vers, egy-egy tizenöt-húsz soros próza és drámarészlet).

Fogalmak

Anekdota, novella, regény; dal, elégia, óda, himnusz, epigramma, helyzetdal, költői levél, ars poetica; líra szerkezet; értekező próza; vígjáték, színmű, jelenet, felvonás, díszlet, jelmez, rendezői utasítás; komikum, humor, helyzetkomikum, jellemkomikum, paródia; pentameter, disztichon, versláb.

Szerzők és művek

Arany János: Szondi két apródja és még egy műve; Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez; Jókai Mór: A köszívű ember fiai vagy egy-két részlet A köszívű ember fiaiból és még egy mű, például A nagyenyedi két fűzfa, Az új földesúr vagy más mű; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Parainesis (egy részlet); Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője és egy novella; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Szeptember végén és még két mű; Vörösmarty Mihály: Szózat és még egy mű.

A továbbhaladás feltételei

Résztétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban felszólalás, hozzászólás formájában. Saját vélemény megfogalmazása (az érvelés alapvető szabályait követve) a mindennapi élet egyszerűbb, a korosztály által is átlátható problémáiról, olvasmányokról. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szövegű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni írásképek.

Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) szövegek szerkezetének és jelentésének bemutatása. Epikus olvasmányok, olvasott, látott drámai alkotások szerkezeti elemeinek elkülönítése, a fő- és mellékszereplők jellemzése. A szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok egyszerűbb összefüggéseinek bemutatása szóban és írásban. A lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stílusjegyeinek felismerése. Vázlat készítése szóbeli megnyilatkozáshoz, cselekményvázlat írása.

Az egyszerű mondat részeinek, szintagmáinak megnevezése, elemzése. A mondatfajták biztos megkülönböztetése. A szóalkotás gyakori módjainak fölismerése és elemzése. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási szabályok megfelelő alkalmazása: a központozás, a tanulmányok során előforduló tulajdonnevek, a belőlük képzett melléknévek helyesírásának, az egybe- és külön írás elveinek ismerete és megfelelő alkalmazása. A Magyar helyesírási szótár önálló használata.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Résztétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

8. évfolyam

Évi óraszám: 129,5

Belépő tevékenységformák**1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás**

A beszédpartnerek különböző kommunikációs helyzetekben megjelenő érzelmi viszonyulásainak, eltérő álláspontjának ismertetése rövid szóbeli összefoglalásban.

Saját álláspont kialakítása a beszélgetőpartner(-ek) álláspontjával szemben. A másik szempontjait figyelembe vevő, személyiségét, véleményét tiszteletben tartó érvelés technikáinak megfigyelése, ennek megfelelő érvrendszer és magatartásforma kialakítása közös munkával egy-egy megadott szituációban.

Szituációs vagy szerepjátékok különféle irodalmi és köznapi szóbeli kommunikációs helyzetekhez kapcsolódóan. A résztétel, a saját megnyilvánulás értékelése szituációs gyakorlatokban.

Gyakorlatok a nyelvváltozatok szókészletének tudatos használatára a különféle kommunikációs helyzetekben, a nyelvi illemnek megfelelően.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Különféle sajtótermékek értelmező felolvasása, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek azonosítása, megnevezése, értékelése tanári segítséggel.

A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás; cikk, kommentár; riport, interjú.

Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, megfogalmazása tanári irányítással és / vagy csoportmunkával.

3. Szövegalkotás írásban (írásképek, helyesírás)

A helyesírás értelemtükrözőtett szerepének felhasználása különféle írásbeli műfajokban.

Az idézés és a párbeszéd írásmódjának helyes alkalmazása.

Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában.

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és -nyilvánítás árnyalt kifejezőmódjainak ismerete és használata önálló fogalmazásban.

Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről, filmalkotásokról különféle idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Mindennapi, közéleti és szakmai problémákról vagy irodalmi témákról ismeretek, érvek, példák gyűjtése a könyvtári tárgyi katalógus segítségével.

A könyvtár nyomtatott dokumentumainak (segédkönyv, kézikönyv, ismeretterjesztő könyv, folyóirat), elektronikus információhordozóinak felhasználásával egyszerűbb téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítségével, beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.

Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása önállóan vagy csoportmunkával, az összegyűjtött anyagról szóbeli és/vagy írásos beszámoló készítése.

A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

Mondatelemzési jártasság az összetett mondat feldolgozásában: a tagmondatok sorrendjének, a szintagmák szerkezetének és jelentésének fölismerése, értelmezése, fogalmi szintű megnevezése.

A magyar nyelv legfőbb szórendi szabályainak helyes alkalmazása. Gyakorlatok a szórend megváltoztatásával a jelentés formálására.

A magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani szerkezetének összehasonlítása megadott szempontok alapján.

A szűkebb és tágabb környezetben megjelenő nyelvváltozatok (dialektusok, réteg- és csoportnyelvi sajátosságok) megfigyelése, gyűjtése

Példák keresése a nyelvhelyesség kérdéseiben. Alapvető nyelvhelyességi hibák, hibatípusok megnevezése, felismerése idegen és saját szövegben.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

Vizsgálódás a népszerű irodalom műfajaiban: a lektűr, a krimi hatáskeltő eszközeinek megismerése.

Népszerű epikus műfajok, drámai vagy filmalkotások elemzése a hatáskeltés, a bennünk megjelenő tipikus helyzetek és jellemek szempontjából.

Toposzok, sémák és sablonok fölismerése és szerepének értékelése a szórakoztató irodalmi és filmalkotásokban.

Különféle olvasók véleményének, attitűdjének fölismerése az elemzett művekben.

A befogadás tapasztalatainak tudatosítása, a téma, az írói látásmód és álláspont megértése.

A szöveg hangzásának és írott képének összefüggése, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepének átlátása.

A képversnek mint sajátos formának megismerése és értelmezése.

A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

A megismert műfajok, stílusalakzatok, szóképek megnevezése, jellemzése példákkal.

A magyar irodalom nagyobb korszakaira vonatkozó ismeretek önálló összefoglalása.

Korokhoz kötődő ismétlődő témák, kérdésfelvetések meglátása irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.

Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Párhuzamok keresése a Nyugat első nemzedékének irodalmi alkotásai és a korabeli képzőművészet között – más tantárgyakban tanult ismeretek, könyvtári adatgyűjtés felhasználásával.

Tájékozódás az irodalom kronológiájában és „földrajzában”, a helyi hagyományok, irodalmi emlékek ismerete.

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földézés az alkotók életrajzából.

Figyelem a kortársi kapcsolatokra, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggésekre.

Hasonló témájú, azonos műfajú művek összehasonlítása.

Néhány alapvető irodalmi téma és motívum jelentésének elemzése.

Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, a társzművészetek eszköztárának bevonásával.

Irodalmi művekben, filmekben megjelenő emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások, konfliktusok összetettségének felfogása, értelmezése és megvitatása.

A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

Az adott műhöz kötődő kifejezőmód néhány jellemzőjének értelmezése, értékelése a szükséges fogalmak használatával az egyéni vélemény néhány szavas megfogalmazásával.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Irodalmi és filmszereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.

Olvasmányválasztás indoklása néhány szempont felsorolásával.

Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása. Egy-két korszak a saját kortól, eltérő művészi és nem művészi szépségeszményének bemutatása.

A személyes, egyéni ízlés szerepének bemutatása egy-egy alkotás, jelenség megítélésében, választott példák (kritikák, csoportos feldolgozás, vita) keresztül.

Konfliktusforrások (pl. kulturális, világlátás- és életformabeli, az életkorból és a személyiségből adódó különbségek, ezekből fakadó ellentétek) felfedezése, megfigyelése különféle szövegekben.

Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és gyakorlása műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	Alapismeretek a tömegkommunikációról nyelvi szempontból, elsősorban a befogadás oldaláról. A tömegkommunikáció néhány gyakori szövegműfaja: hír, tudósítás; cikk, kommentár, kritika; interjú, riport. A reklám, a hirdetés, az apróhirdetés eszközei és hatása.
Az összetett mondat	Az összetett mondat szerkezete, a tagmondatok sorrendje. Az alárendelő és a mellérendelő mondat fajtái. A szórend alapvető kérdései az egyszerű és az összetett mondatban. A többszörösen összetett mondat. A mondat és a szöveg viszonya.
A tanult leíró nyelvtani fogalmak rendszerezése	A nyelvi szintek. A nyelvi szintekről tanultak rendszerezése: a mondat szerkezete és jelentése, a szó szerkezetek (szintagmák) kifejezőeszközei; a szófajok rendszere; alaktani ismeretek: szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, alapszó, képzett szó; a magyar hangrendszer, a mondatfonetikai eszközök.
Helyesírási ismeretek	A magyar helyesírás alapelvei. Az összetett mondat központosítása. A párbeszéd és az idézetek írásmódja.
Kitekintés a magyar nyelv életére	Nyelvváltozatok és nyelvi normák a mai magyar nyelvben. Nyelvünk eredete, rokonsága. A magyar nyelv típusa: néhány hangtani, alaktani, mondattani sajátossága, szórendjének jellemzői.
Szövegműfajok és kifejezési formájuk	A mindennapi élet néhány alapvető hivatalos irata: a nyugta, kérdőív, kérvény, önéletrajz tartalmi és formai kérdései. Ismeretek a véleménynyilvánítás néhány szóbeli és írásbeli műfajáról az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva: ismertetés, könyvajánlás, kritika, olvasónapló. Az idézés módja: egyenes és függő idézet. A paródia kifejezőeszközei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A tárgyi katalógus használata önálló feladat megoldásához, cédulázás, vázlat, forrásjegyzék készítése a gyűjtött adatokról.

Fogalmak

Összetett mondat: mondatégsz, mondatégség (tagmondat), főmondat, mellékmondat; utalószó, kötőszó, a mellérendelő mondat fajtái: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető; az alárendelő mondat fajtái: állítmányi, alanyi, tárgyi, határozó, jelzői alárendelés; sajátos jelentéstartalmú mondat: feltételes, hasonlító; többszörösen összetett mondat.

Mondatfonetikai eszközök rendszere: hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó.

A magyar nyelv szórendje.

Egyenes és függő idézet.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Az irodalom határterületén – a népszerű irodalom műfajai	Változatos témájú irodalmi művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból, a népszerű, illetve lektűr irodalom hatáskeltő eszközei és értékelésük.
Az irodalom nagy témáiból	Regények, regényrészletek, elbeszélések, lírai alkotások a magyar és a világirodalom visszatérő nagy témáit feldolgozó irodalmi alkotások köréből (ifjúkor és felnőtt kor, társas kapcsolatok, utazás, identitás stb.).
A Nyugat első nemzedékének irodalmából	Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások a Nyugat első nemzedékének íróitól.
A dráma világa	Legalább egy dráma (tragédia vagy vígjáték) feldolgozása, megtekintése.
Kortárs irodalom – kortárs írók és olvasók	Olvasmányok a szélesebb értelemben vett kortárs irodalomból. Regionális kultúra és irodalmi élet.
Tánc és dráma	Improvizáció – közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.

Memoriter

Teljes művek, műrészletek szöveghű földézése (négy-öt vers feldolgozott művekből, egy-egy 15-20 soros próza- vagy drámarészlet).

Idézetek alkalmazása célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelően szóban és írásban, a forrás megjelölése.

Fogalmak

Népszerű irodalom: lektűr, ponyva; epikai szerkezet, drámai szerkezet, monológ, dialógus, tragédia; satíra, fantasztikum, szimbólum.

Szerzők és művek

Ady Endre: Párisban járt az ősz, Szeretném, ha szeretnék és még egy vers; Babits Mihály, egy-két műve; József Attila: Ringató és még két vers, köztük egy választhatóan A Dunánál, Elégia, Levegőt!; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (egy részlet); Kosztolányi Dezső egy-két műve; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig vagy más regénye, vagy egy regényrészlete és egy novellája; Tamási Áron: Ábel a rengetegben (a regény felépítése és egy részlete); négy-öt vers a mai magyar irodalomból, például Áprily Lajos, Illyés Gyula, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos és mások műveiből egy-egy; a világirodalom egy-két alkotása.

A továbbhaladás feltételei

A köznyelv, a tanult szaknyelv, a társalgás és a szleng szókészletében meglévő eltérések felismerése és a kommunikációs helyzetnek megfelelő használatuk.

Tájékozottság az alapvető tömegkommunikációs műfajokban, a média szerepének és hatásának felismerése.

A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, memoriterek elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stílus eszközeinek megnevezése tárgyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal. Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák bemutatása önálló véleménynyilvánítással. Ismeretek a magyar irodalom nagyobb korszakairól (reformkor, a XX. század első és második fele), néhány alkotó portréja, az olvasott művek elhelyezése a korban.

A népszerű irodalom néhány gyakori műfajának ismerete, hatáskeltő eszközeik jellemzése.

A leíró nyelvtani ismeretek rendszerezése: hangtani, szó- és alaktani, jelentéstani, mondattani jelenségek fogalmi szintű megnevezése, elemzése egyszerűbb esetekben, a szórend és a jelentés összefüggésének fölismerése. Mondattani nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása szóban és írásban. Az idézés, a párbeszéd, a központozás helyesírása.

A gyakrabban használt mindennapi hivatalos iratok jellemzőinek ismerete.

Tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, helyéről a világ nyelvei között.

Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában.

Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A *továbbhaladás feltételei* c. részben megfogalmazottak nem a minimum követelményt tartalmazzák, semmiképpen sem azonosak az elégséges/elégtelen határok megvonásával. E részlet célja elsősorban a legfőbb képzési feladatoknak, a fejlesztés csomópontjainak a megnevezése az évi anyagban. Tájékoztatásul szolgálhat arra, hogy amíg az osztály ezeket a követelményeket nem tudja teljesíteni, addig a szabadon tervezhető 20%-os keret terhére ne új anyagot tervezzen a szaktanár, hanem ezeket gyakoroltassa akár az egész osztállyal, akár differenciáltan az elmaradt tanulókkal.

A teljesítmények értékelésében fontos szempont a *fogalmak ismeretének* fokozatos, az életkori teljesítőképességhez szabott megkövetelése. Az 5–6. évfolyamon a nyelvtani és irodalmi fogalmak fölismerése a követelmény, a 7–8. évfolyamon már a megnevezésük fogalmi magyarázat (definíció) formájában, valamint az ismeretek önálló alkalmazása feleletben, írásbeli munkákban és a saját munkája fokozatos önkontrollja.

A tanulói teljesítmény értékelésének legfőbb szempontja a *szövegértésben és szövegalkotásban* (beleértve az olvasási és íráskészséget, az írásbeli munkák helyesírását is) az évfolyamon megkövetelhető szint elérése, a tanultak önálló biztonságos felhasználása az irodalmi és az ismeretterjesztő művek feldolgozásában, az irodalmi és a személyes élmény megfogalmazásában; gyakorlati írás- és beszédképesség a mindennapi élet és a tanulmányok változatos kommunikációs helyzeteiben. Az eddig bevált feladattípusok mind alkalmazhatók a részképességek értékelésére, de a tudás évfolyamonkénti mérésére elsősorban olyan írásbeli és szóbeli komplex feladatok alkalmasak, amelyek a kerettanterv legfőbb törekvéseivel összhangban a tanult ismeretanyag visszaadásán túl lehetőséget adnak a nyelvi kreativitás, a személyes élmény és vélemény megnyilvánulására is.

A 8. évfolyamon elvárható legalább egy téma, résztema adatgyűjtésen (könyvtári búvárkodáson) alapuló önálló kidolgozása szabadon választott vagy adott témában és/vagy műfajban (beszámoló, olvasónapló, kiselőadás, előre elkészített hozzászólás, műsorrészlet stb.).

TÖRTÉNELEM ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

HON- ÉS NÉPISMERET

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A történelem – mint múltismeret – a társadalom kollektív memóriájaként az emberi azonosságtudat egyik alapja. A nemzeti; az európai és az egyetemes emberi identitást formálja, erősíti. A történelemből ugyanakkor az is kitűnik, hogy az egyes népek, nemzetek kölcsönösen egymásra vannak utalva. A kölcsönös függőség megértése átfogó világtörténelmi látásmódot, a különbségek tudomásul vétele a kultúrák sajátos értékeinek és érdekeinek megismerését és tiszteletben tartását kívánja.

A tantárgy feladata elsősorban a történelmi szemlélet fejlesztése. Annak tudatosítása, hogy a széles értelemben vett emberi műveltség minden eleme felhalmozási folyamat eredménye. A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy célja ebből következően az, hogy megértesse a folyamatosság és a változás-változtatás történelmi szerepét, és ezen keresztül mutassa meg, hogy minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Mindez a jelen ellentmondásos folyamataiban való eligazodást is szolgálja.

Az általános iskolai munkának a múltat élményszerűen megjelenítő történetek tanításán kell alapulnia. A 10–12 éveseket általában a konkrét gondolkodás jellemzi. Az 5–6. évfolyamos tanulók a történelmi tényeket, fogalmakat, összefüggéseket a megelevenített eseményekből és jelenségekből – a történetekből – kiindulva érthetik meg a legkönnyebben. A történet a múlt színes, sodró valóságának szintézise, amely az elmúlt korokat átélhetővé, érzékelhetővé, szemlélhetővé teszi. Ezt a képszerűen megjelenített múltat már az 5–6. évfolyamokon is elemzés tárgyává kell tenni, le kell vonni a megfelelő következtetéseket, általánosításokat, és azokat bele kell helyezni a történelmi ismeretek rendszerébe. A történettanítás tehát nem helyettesíti, csupán megalapozza a történelemtanítást.

A 7–8. évfolyamok történelemtanítása – a korábbi évfolyamok eredményeire támaszkodva – a múlt valóságát összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjén, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva dolgozza fel. Ezeken az évfolyamokon a történelmet már nemcsak a jellemző életképek bemutatásával, hanem a kiemelkedő események fonalára fűzve, történetileg tanítjuk. Alkalmazkodva az adott fejlődési szinthez a képszerű megjelenítésre – a történettanításra – azonban ekkor is szükség van. Mindezek együtt alkalmassá tehetik a tanulókat arra, hogy a történelem megismerésének, elemzésének alapvető módszereit elsajátítsák.

A tantárgy tanulása során a tanulók megismerkednek a hagyományos paraszti kultúrával és értékrenddel, megfigyelik és megismerik a természet közelben élő a természetet tisztelő, és felhasználó ember életét, legfontosabb szokásait.

A tanulóknak arra is szükségük van, hogy a múlt ismerete mellett megértsék saját korukat. Az állampolgári ismeretek tanításának célja, hogy a diákok el tudjanak igazodni a jelen bonyolult közéletében, értsék a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok rendszerét, működését. Így a tantárgy tanítása alapot ad a demokratikus közéletben való tudatos részvételhez.

Fejlesztési követelmények

A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy fontos szerepet játszik az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek kialakításában és fejlesztésében. Szükséges, hogy a tanulók ismereteket szerezzenek saját emberi-társadalmi környezetükből, történetekből, képekből, a tömegkommunikációs eszközökből, egyszerű statisztikai adatokból, grafikonokból, diagramokból, tárgyi és szöveges forrásokból és más ismerethordozókból. Fontos, hogy ezeket az ismereteket egyre önállóbban és egyre kritikusabban értelmezzék, s belőlük következtetéseket tudjanak levonni.

A tananyag-feldolgozás folyamatában a diákok sajátítsák el a sokoldalú információgyűjtés és -felhasználás képességét, a legfontosabb kézikönyvek, lexikonok, atlaszok használatát. Legyenek képesek a legfontosabb történelmi fogalmak és kifejezések készségszintű alkalmazására.

A különböző információk feldolgozása során legyenek képesek különbséget tenni tények és vélemények között, tanulják meg az információt kritikusan szemlélni, a történelmi-társadalmi jelenségek összefüggéseit megkeresni, e jelenségeket összehasonlítani.

Konkrét ismeretekhez kapcsolódóan ismerjék fel a folyamatosság és a változások szerepét a történelmi, társadalmi folyamatokban, tudatosítsák, hogy a folyamatosságnak, az értékek megőrzésének nagy szerepe van a társadalom életében. A tananyag feldolgozása során ismerjék meg azokat az alapvető elemzési, értelmezési szempontokat, módszereket, amelyek segítségével képesek lesznek kialakítani véleményüket személyekről, helyzetekről, eseményekről, intézményekről. Ennek alapján véleményüket egyre árnyaltabban tudják megindokolni.

A történelemtanításnak-tanulásnak a tanulók szóbeli és írásos kifejezőképességének fejlesztésében is jelentős szerepe van. A tanulók szerezzenek gyakorlatot események elbeszélésében, különféle szövegek reprodukálásában. Tanuljanak meg írásban válaszolni szóbeli és írásbeli kérdésekre, vázlatot, felelettervet írni, jegyzetelni. Legyenek képesek rövid beszámolót, kiselőadást tartani egy-egy témáról különböző információk alapján. Sajátítsák el a kulturált vita technikáit és szabályait. Véleményüket lényegre törően és érvekkel alátámasztva fejtsek ki. Ugyanakkor legyenek képesek a másik fél véleményét is pontosan megérteni és figyelembe venni hozzászólásaikban.

A történelmi események időben és térben játszódnak, hatékony történelmi tudat nem alakulhat ki időbeli és térbeli tájékozódási képesség nélkül. Ennek gyakorlására ezért mind a négy évben folyamatosan szükség van. Az évszámok segítségével történő tájékozódó képesség fejlesztése mellett a tanulónak el kell sajátítaniuk az idő tagolásának módszerét. A tanulónak az eseményeket térben is el kell tudni helyezniük. Gyakorlatot kell szerezniük különböző méretarányú térképek olvasásában és annak megítélésében, hogy a földrajzi környezet hogyan hat egy-egy ország, térség fejlődésére.

5. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Képi információk gyűjtése.

Lelet és rekonstrukció összevetése.

Rekonstrukciós rajzok és néprajzi képi források összehasonlítása.

Az egyes korszakok jellemző tárgyainak, szerkezetek működésének felderítése, ismertetése.

Tájékozódás könyvtárban az egyes történelmi személyiségekkel, eseményekkel kapcsolatos gyermekirodalomban.

Párhuzamok keresése a megismert történelmi élethelyzetek, események és mai éltünk között.

Annak felderítése, hogy milyen környezeti változások erednek az ókorból.

Információk gyűjtése a tankönyv és olvasókönyv szövegéből.

Annak felismerése, hogy a gondolatok rögzítésének, az írás feltalálásának milyen jelentősége volt az emberiség történetében.

A tanári elbeszélés megjegyzése.

Képi és szöveges információk együttes kezelése.

Képek jellemző vonásainak kiemelése, rendszerezése.

Kifejezőképességek

Történelmi személyiségek jellemzése.

Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.

A megismert történelmi fogalmak alkalmazása élőbeszédben.

Rajz, festmény, modell készítése történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről.

Történelmi személyek vagy csoportok konkrét tetteinek megokolása.

Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.

Egyszerű írásos források szövegének megértése, értelmezése tanári segítséggel.

Történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönböztetése tanári segítséggel.

Tájékozódás időben

Történelmi események időrendbe állítása.

Az őskor és ókor megkülönböztetése.

A jelen, a múlt és a régmúlt megkülönböztetése.

A Kr.e., Kr.u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmak megértése, gyakorlása.

Tájékozódás térben

A kerettantervben felsorolt helyekhez események kapcsolása.

Az események helyszíneinek megnevezése.

A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen.

Távolságbecslés különböző léptékű térképeken, számítás.

A földrajzi és a történelmi atlasz összehasonlítása az egyes időszakoknak és helyszíneknek megfelelően.

Térképolvasás a térkép grafikai és a megismert térképjelek segítségével.

Témakörök	Tartalmak
Élet az őskorban	Az ősember nyomai a Földön. Hogyan élt a gyűjtögető, halászó, vadászó ember. A földművelő és az állattenyésztő ember. Az első mesterségek és a csere kialakulása. Természeti népek napjainkban. Varázslat és művészet. <i>Fogalom:</i> őskor, ősember, régészet, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, mágia (varázslat) <i>Évszám:</i> nagyon régen, régen
Az ókori Kelet világa	A történelem korszakai. Egyiptom, „a Nílus ajándéka”. A rejtélyes piramisok. Történetek Mezopotámiából. Az írás kialakulása, Mítoszok és mondák az ókori keletről. <i>Fogalom:</i> ókor, öntözéses földművelés, fáraó, piramis, építészet, szobrászat, múmia, hieroglifa, többistenhit, város, birodalom, ékírás <i>Helynév:</i> Egyiptom, Nílus, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz <i>Évszám:</i> kb. 5000 éve
Ószövetségi történetek	A Biblia. Bibliai tájak. Ószövetségi történetek. <i>Fogalom:</i> Biblia, Ószövetség, egyistenhit <i>Név:</i> Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid vagy Salamon <i>Helynév:</i> Jeruzsálem
Az ókori görögök életéből	Történetek a görög mondavilágból. Görög istenek és az olimpiai játékok. Görög városállamok: Athén és Spárta. Hősök és csaták. Athén Periklész korában. Az athéni népgyűlés. Történetek Nagy Sándorról. <i>Fogalom:</i> városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, démosz, demokrácia, mítosz, színház <i>Név:</i> Zeus, Pallasz Athéné, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Periklész, Nagy Sándor <i>Helynév:</i> Olümposz, Olümpia, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria <i>Évszám:</i> kb. 2500 éve
Az ókori Róma évszázadai	Mondák Róma alapításáról, a királyságról és a köztársaságról. Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből. Szabadok és rabszolgák. Julius Caesar és hadserege. Történetek Augustusról. Egy ókori nagyváros: Róma – vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok, bérházak. A rómaiak Magyarország területén. A népvándorlás viharában. <i>Fogalom:</i> királyság, köztársaság, rabszolga, gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás <i>Név:</i> Romulus, Hannibál, Julius Caesar, Augustus <i>Helynév:</i> Itália, Róma, Karthágó, Római Birodalom, Pannónia, Aquincum (és egy lakóhelyhez közeli római kori település) <i>Évszám:</i> kb. 1500 éve
A kereszténység születése	Történetek Jézus életéről. A kereszténység fő tanításai. A keresztény időszámítás. <i>Fogalom:</i> keresztény, evangélium, megváltó, apostol, vallás, egyház, püspök <i>Név:</i> Jézus, Mária, József <i>Helynév:</i> Betlehem <i>Évszám:</i> 476
A magyar történelem kezdetei	A magyar nép eredete: mondák és valóság. Az Uráltól a Kárpát-medencéig. A honfoglalás. <i>Fogalom:</i> finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás <i>Név:</i> Álmos, Árpád <i>Helynév:</i> Urál, Volga, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence <i>Évszám:</i> 895

	Házak, háztípusok Élet a házban Munkamegosztás Ünnepek, ünnepkörök
Hagyomány ismeret	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:</i> Az írás kialakulása, fajtái, fejlődése
Mélységelvű témák	Nagyvárosi kultúra a Római Birodalom területén Hajó és kereskedelem a főníciaiktól a rómaiakig.
Mindennapi élet, életmódtörténet	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:</i> Gyűjtögető, halászó, vadászó életmódot folytató népek napjainkban. A család és a gyermek az ókori Görögországban és napjainkban.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon különbséget tenni a történelem forrásai (tárgyi, írásos, szóbeli) között. Tudja, hogy a tanult történetek közül melyik történt előbb, melyik később, mennyivel – a kerettantervben megadott lépték szerint. Tudja, hogy az egyes történetek eseményeihez milyen nevek, helyszínek kapcsolhatók. Tudjon tanult történetet elmondani kérdések alapján a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történetek eseményeinek helyszíneit különböző léptékű térképeken megmutatni. Tudjon kérdéseket feltenni a tanult történetekhez. Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között. Tudjon elvégezni egyszerű kronológiai számításokat.

6. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Képi információk gyűjtése egy adott témáról.
Korabeli építészeti és tárgyi emlékek megfigyelése eredeti helyükön.
Korabeli használati tárgyak, leletek funkcióinak, használatának felismerése.
A középkorból eredeztethető környezeti változások felderítése tanári segítséggel.
Tájékozódás a korosztálynak készült a történelmi tárgyú lexikonok, enciklopédiák, ismeretterjesztő könyvek körében. Használatuk megismerése.
Egyszerűbb korabeli írásos források olvasása (legenda, krónika, históriás ének, emlékirat).
A kerettantervben megjelölt személyiségek, fogalmak összekapcsolása.
Egyszerű mennyiségi mutatók (lakosság, terület) gyűjtése, értelmezése.
A hírközlés kezdetei, a könyvnyomtatás jelentőségének felismertetése.
A képek közti összefüggések felismerése, rendszerezése.
Tárgyi és építészeti emlékek vizsgálata a velük kapcsolatos kérdésekre adandó válaszok útján.
Oktatófilmek elemzése tanári segítséggel.
Egyszerű mennyiségi adatok összevetése.
Vázlat készítése tanári segítséggel.
A középkorból eredeztethető ma is élő népi hagyományok, szokások gyűjtése.

Kifejezőképességek

A látott építészeti, tárgyi emlékek reprodukálása emlékezetből.
Kérdés és válasz megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
Összefüggő előbeszéd gyakorlása megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával.
Adott korszakban, szituációban élt ellentétes történelmi személyiségek jellemzése
Életképek összeállítása és megjelenítése adott témáról előzetes kutatómunka alapján, tanári segítséggel.
Kérdések megfogalmazása egyszerű korabeli írásos forrásokról, tanári segítséggel.

Tájékozódás időben

A történetek alapján elkülöníthető korszakok jellegzetességeinek felismerése tanári segítséggel.

A történelmi múlt jelenben való továbbélésének felismerése.

Történelmi események időrendbe állítása.

Annak gyakorlása konkrét példák segítségével, hogy a különböző területeken végbement események közül melyik történt előbb, melyik később.

Tájékozódás térben

A földrajzi elhelyezkedés és a történetekben megjelenő események összefüggéseinek felismerése tanári segítséggel.

Országok területi változásainak megfigyelése különböző történelmi atlaszokon.

Témakörök	Tartalmak
Képek a középkori Európa életéből	Nagy Károly birodalmában. Az arab hódítás. A középkori egyház. A kolostorok világa: oklevelek, krónikák, legendák. Milyen volt a középkori uradalom és falu? Hűbérurak és hűbéreseik. A középkori várak. A lovagi élet. A középkori városok. Céhmesterek és kereskedők. Európa a XV. században. <i>Fogalom:</i> középkor, iszlám, kalifa, pápa, szent, ereklje, eretnek, kolostor, szerzetes, kódex, uradalom, robot, jobbágy, jobbágytelek, nyomásos gazdálkodás, hűbérúr, hűbéres, vár, lovag, középkori város, kiváltság, polgár, adó, vám, céh, járványok, távolsági kereskedelem, kereslet-kínálat <i>Név:</i> Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Szent Ferenc <i>Helynév:</i> Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság <i>Évszám:</i> 800
Magyarország az Árpádok idején	Letelepedés – kalandozó hadjáratok. Géza és I. István. István király udvarában. László és Könyves Kálmán. A tatárjárás. Kultúra az Árpád-korban. <i>Fogalom:</i> kalandozás, vármegye, tized, ispán, tatár, kun <i>Név:</i> Géza fejedelem, I. István, Gellért püspök, I. László, Könyves Kálmán, Julianus barát, IV. Béla <i>Helynév:</i> Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, Muhi <i>Évszám:</i> 1000, 1241–1242, 1301
Virágzó középkor Magyarországon	Károly Róbert. Nagy Lajos, a lovagkirály. Zsigmond, a császár és király. Egy középkori magyar város. Hunyadi János. Mátyás király. Mohács. Buda elfoglalása. <i>Fogalom:</i> Aranyforint, bandérium, nemes, báró, ősiség, kilenced, kormányzó, végvár <i>Név:</i> I. Károly, I. Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, I. Mátyás, Dózsa György, II. Lajos, I. Szulejmán <i>Helynév:</i> Bécs, Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács <i>Évszám:</i> 1456, 1514, 1526, 1541
Az újkor kezdetén	Felfedezők és hódítók. Harc a tengerekért. Szemben a pápával: Luther és Kálvin. A Napkirály udvarában – XIV. Lajos. Ablak Európára – I. Péter. Az Európán kívüli világ. Kultúra és tudományok az újkor kezdetén. <i>Fogalom:</i> újkor, azték, inka, felfedező, gyarmat, világkereskedelem, manufaktúra, bankár, hitel, reformáció, protestáns, katolikus megújulás, parlament <i>Név:</i> Kolumbusz, Magellán, Luther, Kálvin, XIV. Lajos, I. Péter, Gutenberg, Leonardo da Vinci, Galileo Galilei <i>Helynév:</i> Amerika, Versailles, Párizs, London, Szentpétervár <i>Évszám:</i> 1492, 1517
Magyarország az újkor kezdetén	Török világ Magyarországon. A várháborúk hősei. Életképek a királyi Magyarországról. Erdély aranykora. Történetek a függetlenségi küzdelmekről. Buda visszafoglalása. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. <i>Fogalom:</i> szpáhi, janicsár, pasa, végvár, kuruc, labanc <i>Név:</i> Dobó István, Zrínyi Miklós, Bocskai István, Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc

Helynév: Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Eger, Szigetvár, Pozsony, Isztambul

Évszám: 1552, 1686, 1703–1711

A paraszti munka

A faluközösség

Az ember életfordulói

A tanév során az alábbi témák közül egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:

Középkori városok Európában és Magyarországon

Bárók, nemesek, jobbágyok Magyarországon a XIV–XVIII. századig.

Az Európán kívüli világ a kora újkorban

Mindennapi élet, élelmódtörténet

A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni: Mátyás király asztalánál – az étkezés történetéből. Pestis, himlő, kolera-járványok a középkortól napjainkig.

A továbbhaladás feltételei

A diák legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudjon információt gyűjteni adott történelmi témában, tanári segítséggel. Tudjon tanult történetet önállóan elmesélni a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történet lényegét kiemelni. Tudjon különböző korszakokat térképen beazonosítani. Tudjon távolságot becsülni és számításokat végezni történelmi térképen.

7. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Információk gyűjtése statisztikai adatokból.

Önálló kutatás adott témában, melynek végeredménye rövidebb összefoglaló kiselőadás vagy esszé.

Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből.

Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján.

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése.

Különböző típusú képi információk gyűjtése egy adott témához.

Írásos források összegyűjtése megadott szempontok alapján.

A hírközlési forradalom jelentőségének megértése.

Anyaggyűjtés tanári segítséggel több szempontból egy adott témában.

Különböző képi információk jellegzetességeinek felismerése.

Valamely kijelölt téma többszempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.

A XIX. századi történelmi eseményekről szóló dalok, történetek, mondák feldolgozása.

Kifejezőképességek

Összehasonlító diagramok, grafikonok, táblázatok készítése különböző statisztikák adatainak felhasználásával.

Szerepjáték: valamely korszak jellemző alakjának egyes szám első személyű bemutatása.

Vázlat készítése csoportmunkában.

Összefüggő felelet megadott történelmi témáról, a megismert fogalmak felhasználásával.

A megismert tematikus rajzok, ábrák előszóiban való megelevenítése.

Tájékozódás időben

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek összevetése térkép alapján.

Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének felismertetése.

Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeinek időbeli, térbeli összevetése.

Ma is előforduló jelenségek, konvenciók, eszmék, intézmények felismerése, összevetése mai jellegzetességeikkel.

Kronologikus táblázatok önálló készítése.

Események egyidejűségének megállapítása, történelmi események elhelyezése az időben.

Tájékozódás térben

A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismertetése történelmi térképek összehasonlítása.

Országok területi változásainak megfigyelése különböző térképeken.

Témakörök	Tartalmak
A polgári átalakulás kora	Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása. Eszmék, személyiségek és események a felvilágosodás és a francia forradalom korából. Napóleon és Európa. A mezőgazdaság és a gépek forradalma. Az ipari forradalom társadalmi következményei. Életmód a kapitalizálódó Európában. <i>Fogalom:</i> alkotmány, emberi jogok, felvilágosodás, népfelség elve, hatalmi ágak, forradalom, jakobinus, terror, nemzet, ipari forradalom, mezőgazdasági forradalom, gyár, vállalkozó, haszon, tőkés, bér munkás, kapitalizmus <i>Név:</i> Washington, Rousseau, XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon, Watt, Stephenson <i>Helynév:</i> Boston, Waterloo <i>Évszám:</i> 1776, 1789, 1815
Képek a XVIII. századi Magyarországról	Mária Terézia és II. József. A soknemzetiségű Magyarország. A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon. <i>Fogalom:</i> betelepítés, bevándorlás úrbérrendezés, állandó hadsereg, vallási türelem, államnyelv, oktatáspolitikai <i>Név:</i> Mária Terézia, II. József <i>Évszám:</i> 1740–1780
A polgárosodás kezdetei Magyarországon	Országgyűlések Pozsonyban. A magyar nyelv ügye. Gróf Széchenyi István. Kossuth Lajos. Életképek a reformkori Magyarországon. 1848. március 15-e. Polgári törvények. Nemzetiségek ébredése. Képek a szabadságharc csatáiból. <i>Fogalom:</i> országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, reformkor, közteherviselés, örökvláság, zsellér, nyilvánosság, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, nemzetiség, honvédség, trónfosztás <i>Név:</i> gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, gróf Batthyány Lajos, Görgey Artúr, Bem <i>Helynév:</i> Debrecen, Isaszeg, Világos, Arad <i>Évszám:</i> 1830–1848, 1848. március 15., 1849. október 6.
Nemzetállamok kora	Az amerikai polgárháború. Új európai nemzetállamok. Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika. Versenyben a világ felosztásáért. A modern társadalmi csoportok, életmódjuk. A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai. <i>Fogalom:</i> polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociálpolitika, gyarmatbirodalom, szakszervezet, anarchisták, szocializmus, szociáldemokrácia, utópia, tömegkultúra, központi hatalmak, antant <i>Név:</i> Bismarck, Garibaldi, Lincoln, Edison, Marx <i>Helynév:</i> Németország, Olaszország <i>Évszám:</i> 1861–1865, 1871
A dualizmus kora	Magyarország a szabadságharc bukása után. A kiegyezés. Képek a politikai életről. Gazdasági felzárkózás. A polgárosodó magyar társadalom. Roma társadalom – roma életformák Világváros születik: Budapest. A hagyományos falusi társadalom élete (a lakóhely néprajzi tájegységének feldolgozása: gazdálkodás, település, életmód, népszokások). A millennium: sikerek és válságjelek.

	<i>Fogalom:</i> emigráció, kiegyezés, közös ügyek, polgárosodás, dzsentr, nagypolgárság, kispolgárság, asszimiláció, millenium <i>Név:</i> Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Tisza Kálmán <i>Helynév:</i> Osztrák–Magyar Monarchia, Budapest <i>Évszám:</i> 1867, 1867–1916
Az első világháború	A háború okai, céljai és jellege. Forradalom, Oroszországban. Győztesek és vesztesek. <i>Fogalom:</i> villámháború, állóháború, hátország, békerendszer, bolsevik, szovjet <i>Név:</i> Lenin <i>Évszám:</i> 1914–1918, 1917
Mélységelvű témák	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:</i> Mágnások, polgárok, parasztok, cselédek, társadalom és életmód A soknemzetiségű Magyarország: nemzeti és etnikai kisebbségek együttélése, Kultúrája A XIX. század emlékei a lakóhelyen és környékén.
Mindennapi élet, életmódtörténet	<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:</i> Oktatás, diákok Magyarországon a XVI. - XX. század elejéig Város és falu az új és a legújabb korban

A továbbhaladás feltételei

Készítsen önállóan vázlatot az adott témáról. A diák tudjon beszámolót, kiselőadást tartani adott történelmi témáról, megadott ismeretterjesztő irodalom alapján. Tudjon egyszerű történelmi tárgyú táblázatokat, grafikonokat, diagramokat értelmezni néhány mondatban. Tudjon egyszerűbb forrásokat értelmezni tanári segítséggel. Ismerje az egyes történelmi korok, korszakok nevét és sorrendjét, ismerje egy-egy korszak fontosabb jellemzőit. Tudja, hogy a kerettantervben szereplő személyeknek mi volt a jelentőségük az adott időszakban. Tudja térben és időben elhelyezni az egyes korszakok fontosabb eseményeit. Tudja összehasonlítani különböző időszakok térképeit. Legyen képes egy-egy ország területváltozásait térképről leolvasni. Tudja megállapítani, hogy a magyar és egyetemes történelem megjelölt személyei közül kik voltak kortársak.

8. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Önálló vázlat készítése.

Statisztikai adatok gyűjtése jelenismereti témában.

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával adott témában tanári segítséggel.

Korabeli írásos források összevetése saját szempontok alapján.

Riport/interjú készítése szemtanúkkal adott témáról megadott szempontok szerint.

Adott témájú, de eltérő adatok, adatsorok összevetése, az eltérések okainak felderítése tanári segítséggel.

Dokumentumfilmek elemzése tanári segítséggel.

A televízió, a rádió, napi és hetilapok adott témájú híranyagának összevetése tanári segítséggel.

Információk szerzése dokumentumfilmekből, televízióból.

Információk szerzése napi és hetilapokból.

Információk szerzése rádióműsorokból.

Az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek történeti szempontú elemzése (technika, ökológia, fizika, stb.)

Dokumentumfilmek és játékfilmek jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának rövid leírása.

Kifejezőképességek

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek rendszerezése.
 Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása a tanár által előzetesen megadott szempontok alapján.
 Gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális jelenségek összefüggéseinek felismerése és megfogalmazása.
 Adott jelenismereti téma/helyzet megjelenítése szerepjátékkal.
 Statisztikai adatok bemutatása.
 Ökológiai problémák összetevőinek felismertetése, történeti okainak felderítése.

Tájékozódás időben

Önálló kutatás az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek változásairól.
 Szinkronisztikus kronológiai táblázatok készítése.

Tájékozódás térben

A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismerése történelmi térképek összehasonlításával.

Témakörök	Tartalmak
A világ a 20-as és 30-as években	Európa az első világháború után. A nagy gazdasági világválság. A náciizmus Németországban. A sztálini Szovjetunió. Az Egyesült Államok és Rooseveltt. Út a háború felé. <i>Fogalom:</i> jelenkor, parlamenti demokrácia, gazdasági válság, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, koncentrációs tábor, egypártrendszer, sztálinizmus, tervgazdálkodás, propaganda <i>Név:</i> Hitler, Sztálin, Rooseveltt <i>Helynév:</i> Szovjetunió <i>Évszám:</i> 1929–1933, 1938
Magyarország a két világháború között	Forradalom és ellenforradalom. Trianon és következményei. A bethleni konszolidáció. A gazdasági világválság és Magyarország. Kiűtkeresés és külpolitika. Életmód és szellemi élet a két világháború között <i>Fogalom:</i> őszirózás forradalom, tanácsköztársaság, konszolidáció, irredentizmus, kommunisták <i>Név:</i> Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István <i>Helynév:</i> Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Észak-Erdély <i>Évszám:</i> 1918, 1919, 1920
A második világháború	Európai háborúból világháború. A totális háború. Magyarország a második világháborúban. Magyarország 1944-ben. Az európai és a magyar zsidóság tragédiája. A háború befejezése. <i>Fogalom:</i> totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, „hintapolitika”, nyilasok, partizán, antifasiszta ellenállás, háborús bűnös <i>Név:</i> Churchill, Teleki Pál <i>Helynév:</i> Sztálingrád, Normandia, Auschwitz, Hirosima, Jalta, Potsdam <i>Évszám:</i> 1939, 1941, 1944. Március 19., 1944. október 15., 1945. május 9., 1945. szeptember 2.
A globalizálódó világ	A kétpólusú világ. Kommunista diktatúrák. A harmadik világ. A világgazdaság. Az európai integráció. Az emberi és polgári jogok. Globális problémák – a globalizáció problémái. <i>Fogalom:</i> hidegháború, kommunista diktatúra, harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népességrobbanás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás

Magyarország története napjainkig

Magyarország a keleti blokkban – a koalíciós évek.
 Sztálinizmus Magyarországon – a Rákosi-korszak.
 1956-os forradalom és szabadságharc.
 A Kádár-korszak.
 A magyar társadalom átalakulása.
 A magyarországi romák
 A határon túli magyarok.
 A népi kultúra hagyományai a határon túl (pl. Székelyföld, Kárpátalja, Felvidék). A rendszerváltozás.
Fogalom:
 pártállam, kollektivizálás, rendszerváltozás, földosztás, államosítás
Név: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János, Antall József, Göncz Árpád
Évszám: 1945, 1948, 1956. október 23., 1989–1990.

Állampolgári ismeretek:

Az állam és polgára. A nyilvánosság. A politikai rendszer intézményei. Részvétel a közügyekben. Emberi jogok – társadalmi kötelezettségek. A gyermek jogai.
Fogalom:
 állam, nemzet, nemzetiség, etnikum állampolgárság, választási alapelvek, népszavazás, emberi jogok

Mélységelvű témák

A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:

Nők és férfiak a múltban. (a XIX. és a XX. században)

Diákjogok, diákszervezetek a mai Magyarországon.

Történetek és visszaemlékezések a lakóhely XX. századi történelméből.

Mindennapi élet, életmódtörténet

A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:

Családom története a XX. században.

Tömegtársadalom, nagyvárosi életmód.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon önálló könyvtári munka alapján kiselőadást tartani. Tudja, mi történt Európa más régióiban a magyar történelem egy-egy kiemelkedő eseménye idején. Legyen képes összefüggéseket találni a történelmi események és a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai között. Tudja a XX. századi magyar és egyetemes történelem legfontosabb fordulópontjait, idejét. Tudja ismertetni a demokráciák és diktatúrák legjellemzőbb vonásait. Legyen képes néhány jelentős eseményhez kapcsolódó forrást összehasonlítani. Ismerje a mai Magyarország közjogi és politikai rendszerének alapelemeit. Környezetének, lakóhelyének fontos történelmi eseményeit el tudja helyezni a köztörténet folyamában.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.

A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk, fogalmak, törvények, konvenciók, szabályok ismerete és reprodukálása.
 - Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, értekezés, átkódolás, transzformációs képességek.
 - Alkalmazás ismert vagy új szituációban.
 - Önálló véleményalkotás, értékelés: magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis, értékelés-kreativitás.
- A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Szóbeli, írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
 - Témazáró dolgozatok.
 - Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, önálló gyűjtés alapján.
 - Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli).
 - Szituációs játékok (történetek, népszokások eljátszása), vitaszituációk, kézműves tevékenységek stb. írásbeli, szóbeli értékelése.

IDEGEN NYELV

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az ötödik évfolyam megkezdésekor már minden diák (legalább) egy éve tanulja az idegen nyelvet. Megértik a tanár kéréseit, óravezetését, ismerősek a feladattípusok, órai tevékenységek, motiváltak, bíznak magukban, és néhány alapvető stratégiát már használnak.

A négy tanév céljai között első helyen áll a motiváció fenntartása, a gyerekek sikerélményhez juttatása értelmes munkával. Továbbra is a receptív készségek (hallott és olvasott szöveg értése) fejlesztése áll a középpontban, mivel a produktív készségeket (beszéd és írás) a receptív készségek közvetve fejlesztik. Az évek előrehaladtával egyre nagyobb hangsúlyt kap a beszédképesség. Lényeges nevelési cél a diákok olvasási igényének kialakítása és fejlesztése érdekes, könnyített vagy eredeti, illusztrált hosszabb szövegek olvastatásával.

A témakörök felölelik a tanterv egyéb tantárgyi tartalmait, hiszen a nyelvet nem önmagáért használjuk, hanem információszerezésre, illetve információfeldolgozásra. A kerettantervi törekvések hozzájárulnak az idegen nyelvi anyag érthetővé tételéhez, de a tartalmakat más szempontból, másképp csoportosítva dolgozzuk fel, nehogy unalmassá váljanak.

A 10–14 éves korosztály nyelvelsajátítása során jobban támaszkodik memóriájára, mint a célnyelv szabályrendszerére, de egyre inkább képes szabályszerűségeket észrevenni a nyelvben. A szabályok ismerete ugyanakkor csak kismértékben segíti nyelvi fejlődésüket. A nyelvhasználatban a folyamatosság erősségük a nyelvhelyességgel szemben, de emellett szükség van a legfontosabb struktúrák automatizálására is. Cél, hogy esetleges nyelvi hibáikat maguk észre és javítsák, így segíthetjük őket autonóm nyelvtanulóvá válni.

A négy év során a diákoknak el kell jutniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatához, melyek lehetővé teszik számukra az osztályterem falain kívüli idegen nyelvi hatások (filmek, zene, tévéműsorok, újságok) hasznosítását és az irányított önálló haladást.

A nyolcadik osztály végére nyelvtudásuk eléri azt a mérhető szintet, mellyel képesek ismert témakörökben idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakciókban sikerrel részt venni.

Fejlesztési követelmények

A tanuló képes idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakcióban sikerrel részt venni. Képes a tanárral és társaival a célnyelven együttműködni a nyelvtanulási feladatok megoldásában. Továbbfejleszthető nyelvtanulási stratégiákat használ. Kialakul az igény benne, hogy az osztályterem kívüli idegen nyelvi hatásokat (pl. reklám, popzene) is megpróbálja hasznosítani.

Témalista (ajánlás)

- Én és a családom: személyi adatok; foglalkozások; otthoni teendők, kötelességek; családi ünnepek.
- Emberi kapcsolatok: barátság; emberek külső és belső jellemzése.
- Tágabb környezetünk: falu, kisváros, nagyváros, ország; a lakóhely bemutatása.
- Természeti környezetünk: a természet megóvása; Földünk nevezetes tájai; veszélyeztetett növények és állatok.
- Az iskola világa: az iskola bemutatása; az ideális órarend; az ideális iskola.
- Egészséges életmód.
- Étkezés: étkezési szokások nálunk és más országokban; különleges ételek és ételreceptek.
- Vásárlás: mindennapi bevásárlás; ajándékok ünnepekre.
- Utazás: utazási előkészületek; a kedvenc közlekedési eszközöd.
- Szabadidő és szórakozás: sport az iskolában és az iskolán kívül; tévé, videó, számítógép és olvasás.

5. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

(lásd a 6. évfolyam kerettantervénél)

Fogalomkörök

(lásd a 6. évfolyam kerettantervénél)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel kifejezett kérést, utasítást megért, arra cselekvéssel válaszol;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket megért;
- ismert nyelvi eszközökkel, egyszerűen megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűr.

Beszédkésztség

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre néhány szóban vagy egyszerű mondatban válaszol;
- tanult minta alapján egyszerű mondatokat mond, kérdéseket tesz fel;
- megértési probléma esetén segítséget kér.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat megért;
- ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokból álló rövid szövegben fontos információt megtalál;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megérti.

Íráskésztség

A tanuló

- ismert nyelvi elemekből álló rövid mondatokat helyesen lemásol.

6. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- köszönet és arra reagálás,
- bemutatkozás,
- érdeklődés foglalkozás iránt és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés.

Fogalomkörök

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli viszonyok,
- időbeli viszonyok,
- mennyiségi viszonyok,
- minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei**5–6. évfolyam***Hallott szöveg értése**A tanuló*

- utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből fontos információt ki-szűr;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megérti.

*Beszédkésztség**A tanuló*

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszol;
- tanult minta alapján egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz,
- kérdéseket tesz fel;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt vesz.

*Olvasott szöveg értése**A tanuló*

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló rövid szöveg lényegét megérti.

*Íráskésztség**A tanuló*

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat helyesen lemásol.

Az idegen nyelvi mellékletek az egyes nyelvekből változatlanul mintául szolgálnak.

7. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

(lásd a 8. évfolyam kerettantervénél)

Fogalomkörök

(lásd a 8. évfolyam kerettantervénél)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló

- megérti az utasításokat, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszûri;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerû mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megért;
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkezteti.

Beszédkésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre mondatokban válaszol;
- egyszerû mondatokban közléseket megfogalmaz;
- kérdéseket tesz fel;
- eseményt mesél el;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- beszélgetést kezdeményez, befejez.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérti;
- egyszerû, képekkel illusztrált szöveget megért;
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti.

Íráskésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid szöveget diktálás után leír;
- egyszerû, strukturált szöveget (baráti üzenet, üdvözllet) létrehoz;
- ismert struktúrák felhasználásával tényszerû információt közvetítő szöveget ír.

8. évfolyam

Évi óraszám: 111

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás,
- személyes levélben megszólítás, és elbúcsúzás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés,
- akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret,
- szándék,
- dicséret.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök

- cselekvés, létezés, történés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli viszonyok,
- időbeli viszonyok,
- mennyiségi viszonyok,
- minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei**7–8. évfolyam***Hallott szöveg értése**A tanuló*

- utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből fontos információt kiszűr;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben képes a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni.

*Beszédkésztség**A tanuló*

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszol;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz,
- kérdéseket feltesz,
- eseményeket elmesél;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- egyszerű párbeszédben részt vesz.

*Olvasott szöveg értése**A tanuló*

- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- egyszerű történetet megért;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníti.

*Íráskésztség**A tanuló*

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget diktálás után leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket írásban megfogalmaz;
- egyszerű, strukturált szöveget (üzenet, üdvözlét, baráti levelet) létrehoz;
- ismert struktúrák felhasználásával tényszerű információt közvetítő kb. 50 szavas szöveget ír.

Az idegen nyelvi mellékletek pedig az egyes nyelvekből változatlanul mintául szolgálnak.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének – a negyedik osztályhoz hasonlóan – három célja van: visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról és a diákok erős és gyenge pontjairól, hozzájárulni a nyelvtanulási motiváció fenntartásához és további erősítéséhez, a tanulók reális önértékelése kialakításának erősítése.

Mivel a kerettantervi célok között első helyen a beszédértés és beszédképesség fejlesztése áll, a diákokat elsősorban ezekből az alapkészségből kell értékelni. Alapelve, hogy értékeléskor a gyakorlás során alkalmazott tevékenységi formákat kell alkalmazni, és a gyerekek értékelése *folyamatosan* történjék. Amikor a nyolcadik tanév vége felé olvasási készségük fejlettségének szintjét értékeljük, az órai feladatokhoz hasonló feladattípusokat használunk: pl. összefüggő, ismert témakörhöz kapcsolódó szöveg önálló elolvasása után rövid, a lényeg megértését ellenőrző kérdésekre kell írásban válaszolni. Vagy beszédképességük értékelésekor ismert témakörben, képek segítségével kell néhány mondatos párbeszédet folytatniuk nyelvtanárjukkal vagy egy választott társukkal.

Minden héten kapjanak visszajelzést az előrehaladásról, és fokozatosan tudatosuljon bennük, miben és hogyan fejlődhetnek tovább. Az értékelésnek *pozitívnak* kell lennie: azt kell értékelni, amire képesek a diákok, nem a hiányosságokat. Ennek a korosztálynak mind a négy alapkészség területén erőssége a folyamatosság szemben a hibátlan nyelvi teljesítménnyel, ezért csak tapintatosan törekedhetünk a hibátlan megoldásokra. Ugyanakkor nyolcadik osztályban már elvárható, hogy a diákok észrevegyék, és képesek legyenek saját hibáik egy részét javítani.

A gyakorlás során használt munkaformákhoz hasonlóan *számonkérés* történhet csoportban, párban vagy egyénileg. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.

Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.

A felső tagozaton a gyerekek önértékelése fejlettebb, tisztában vannak saját erős és gyenge pontjaikkal, így egyre inkább felelőssé válnak saját nyelvtudásuk fejlesztéséért.

A teljesítmények értékelésekor továbbra is *fontos alapelve*: a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást *figyelszük és értékeljük*, szemben a nyelvről való ismeretekkel.

A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a *diákokat megtanítsuk nyelvet tanulni*. Fokozatosan tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, illetve nyelvórai tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és az esetleges problémák hogyan orvosolhatóak. Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről.

MATEMATIKA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata: megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanulásához, a mindennapok gyakorlatához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket.

A matematikával való foglalkozás fejlessze a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, alakítsa ki az önálló gondolkodás igényét, ismertesse meg a problémamegoldás örömet és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását. Alapvető célunk a megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése, és azok használatának fokozatos kialakítása.

Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságának fejlesztésére, a pontos és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, az akaraterő, az igényes kommunikáció kialakítására, a gondolatok érveléssel való alátámasztásának fejlesztésére.

Az első négy osztályban a korábbi évekhez képest csökkent a kötelezően biztosított matematika órák száma, ezért az 5. osztályba lépéskor nagyobb szerepet kap az ismétlésre épülő rendszerezés. Különös figyelmet kell fordítani a fogalmak kialakítására, elmélyítésére, s ez nem nélkülözheti a színes tevékenységeket, változatos cselekvéseket. A kísérletezés, a játék szerepe nem szűnhet meg a felsős évfolyamokon sem. A fentiek és az életkori sajátosságok figyelembevételére indokolja, hogy a felső tagozat első két évfolyamán tananyagban és időráfordításban is lényegesen nagyobb szerepet kap a Számтан-algebra témakör, mint a további két évfolyamon. A megfelelően kialakított számfogalom, a bővülő számkörben végzett műveletek értése és begyakorlottsága alapfeltétele a további eredményes munkának.

Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás mellett az igazolások keresése, egyszerűbb következtetések megértése, észrevétele, önálló megfogalmazása.

Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelismertebb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem a felső tagozaton.

Miközben ebben az életkorban a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére. A matematika tanításának-tanulásának a felső tagozaton is jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk.

A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.

A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.), információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében.

Az általános iskolai matematikai nevelés adjon biztos alapot a reálisan megválasztott középfokú tanulmányok folytatásához.

Fejlesztési követelmények

A matematikai nevelés fontos terepe a kulcskompetenciák kialakításának. A problémamegoldó, a kritikai, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, valamint az információ komplex kezelésének kompetenciái beépülnek minden matematikai tevékenységbe. A jól megválasztott módszerekkel történő matematika-tanítás a kommunikációs képesség fejlesztése mellett az együttműködési képességet is fejleszti.

A matematika tanterv tananyagtartalma biztosítja, hogy a Nat kiemelt fejlesztési feladatai tanításunkban megjelenjenek: különböző alkalmazásokban, matematikatörténeti érdekességekhez kapcsolva, projektfeladatok kapcsán a környezeti nevelés, a hon- és népismeret, kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz szemlélete fejlesztendő.

A tanulók jelentős hányada ezen négyéves időszak során jut el a konkrétól az elvontabb gondolkodáshoz. Ez a fejlődési folyamat alapvetően befolyásolja a fejlesztéshez kapcsolódó követelmények meghatározását.

Az elsajátított matematikai fogalmak, ismeretek alkalmazása

A matematikai szemlélet fejlesztése

Az időszak első részében a számtan-algebra témakörben a gyakorlati tevékenységekkel alakítjuk a számfogalmat, majd az egyre bővülő számkörben dolgozunk.

Az alapműveletek körében törekedjünk az egyre biztosabb műveletfogalom kialakítására, a számolási készség továbbfejlesztésére. Az újonnan bevezetett műveletek megértéséhez, elvégzéséhez, gyakorlásához különböző zsebszámológépet is használhatunk.

A matematika elemi fogalmait, összefüggéseit más tantárgyakban és a mindennapi életben is alkalmazzuk.

A változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztjük a függvény-szemléletet, megismerkedünk a gyakorlatban előforduló egyszerű függvényekkel, grafikonokkal.

Geometriában eszközök felhasználásával fejlesszük a síkban való tájékozódást és a térszemléletet.

Tevékenységgel juttatjuk el a tanulókat az egyszerű geometriai transzformációk megismeréséhez, használatához. Ennek segítségével alakítható ki a későbbiekben a dinamikus geometriai szemlélet.

A matematika tanításában a matematikai logika bizonyos elemeit ("és", "vagy", "nem", "minden", "van olyan") tudatosan használjuk. Az időszak vége felé egyszerű sejtések igazolásakor, ill. cáfolásakor a "ha ... akkor" típusú következtetések is belépnek tanításunkba.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

Nagy súlyt fektetünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését.

A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához.

Kellő figyelmet fordítunk a mindennapi gyakorlatban fontos mérések és szerkesztések elvégzésére. Így érzük el, hogy a szemléletesen kialakított kerület, terület, felszín, térfogat fogalmakat, számítási módjukat a tanulók a lakmazzák a gyakorlatban.

Különböző feladatok segítségével érttetjük meg, hogy vannak biztos és lehetetlen események, ill. olyanok, amelyeknek bekövetkezése lehetséges. Fokozatosan kialakítjuk a valószínűség szemléletes fogalmát.

Az információs és kommunikációs kultúra fejlesztése

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A matematikai ismeretszerzésben hosszú ideig nagy szerepet játszik az induktív módszer, de ezen tanítási időszakban is mutatunk már néhány lépéses bizonyítást, deduktív következtetést is.

Fontos, hogy ne csak a matematikából, hanem a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ily módon juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához.

A különböző feladatokban a tanulók által végeztetett csoportosítás, osztályozás, sorbarendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása fejleszti a matematika különböző területein és más témakörökben is fontos halmazszemléletet.

A különböző feladatokhoz készített ábrák, egyszerű gráfok segítségével megérttetjük a tanulókkal a modellek alkalmazásának szerepét.

Kezdetől fogva adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Mindezzel elérjük, hogy a tanulók képesek legyenek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A tanulókat hozzászoktatjuk, hogy számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek, s a feladatmegoldások helyességét ellenőrizzék. Az előbb felsoroltak s a gyakorlati számításoknál elkerülhetetlen kerekítés alkalmazásával is el kell érünk, hogy a tanulók reális eredményeket fogadjanak el.

Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy a feladatok megoldása előtt megoldási tervet, egyes esetekben vázlatrajzot készítsenek. El kell érünk, hogy a megoldást le is tudják írni. A leírás szabatoságára, a lényeg kiemelésére tanítjuk a tanulókat az általános iskola utolsó éveiben.

A matematikaórákon, a feladatmegoldásokban az életkornak megfelelően elvárható pontossággal használtatjuk az anyanyelvet, ill. a szaknyelvet, s fokozatosan bővítjük a jelölésrendszert.

A fogalmak tartalmi megismerése, megértése megelőzi azok definiálását. Az általános iskola felsőbb évfolymain a tanult definíciók alkalmazására is sor kerül. Különböző eljárások, s egyes tételek eszközként való felhasználását feladatmegoldásban fontos fejlesztési területnek tekintjük.

Az érvelés, a cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése folyamatos feladatunk.

A tankönyvek, feladatgyűjtemények, statisztikai-zsebkönyv, majd lexikonok, kisenciklopédiák használatára meg kell tanítanunk diákjainkat. Lehetőség szerint multimédiás eszközökkel is ismertessük meg a tanulókat. Ezek interaktív módon való használata aktivizálja a tanulókat, segíti a tanulást, fejleszti a matematikai szemléletüket.

Pozitív motivációval felkelthetjük érdeklődésüket a matematikai érdekességek, a matematika története iránt. Felhívhatjuk a figyelmet néhány magyar, ill. más nemzetiségű neves matematikus életére és munkásságára például a tanított anyaghoz kapcsolódóan.

5. évfolyam

Évi óraszám: 148

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése. (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladat célszerű elkészítési módjai)	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Könyvtárhasználat.	
A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.	
Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése.	
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása.	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése.	
Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése.	
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése	Néhány elem sorba rendezése.	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Természetes számok milliós számkörben, egészek, törtek, tizedes törtek.	A tanult számok helyes leírása, olvasása, számegyenesen való ábrázolása, két szám összehasonlítása.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Negatív szám értelmezése. Törtek kétféle értelmezése. Ellentett, abszolútérték. Alaki érték, helyi érték.	
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése <i>számok kirakásával.</i>	Tíz alapú számrendszer. Kettes alapú számrendszer.	A tízes számrendszer biztos ismerete.
Műveletfogalom kiterjesztése, mélyítése. Számolási készség fejlesztése a kibővített számkörben.	Műveletek szóban (fejben) és írásban, szemléltetés számegyenesen: – természetes számok körében osztók, többszörösök;	
Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	– összeadás, kivonás az egészek és a pozitív törtek körében; – szorzás, osztás pozitív törtek és tízes törtek esetében természetes számokkal (0 szerepe a szorzásban, osztásban); – szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.	Összeadás, kivonás, szorzás, kétjegyűvel való osztás a természetes számok körében. Egyjegyű nevezőjű pozitív törtek (lefeljebb ezredeket tartalmazó tízes törtek) összeadása és kivonása két tag esetén, az eredmény helyességének ellenőrzése.
Fegyelmezettség, következetesség fejlesztése.	Műveleti sorrend.	Helyes műveleti sorrend ismerete a négy alapművelet esetén.
Becslési készség fejlesztése.	Kerekítés, becslés, ellenőrzés.	
Következtetési képesség fejlesztése. Értő-elemző olvasás, önálló problémamegoldó képesség fejlesztése.	Egyszerű elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, lebontogatással, ellenőrzés behelyettesítéssel. Arányos következtetések (pl. számványmértékek átváltása), egyszerű szöveges feladatok.	Egyszerű egyenletek, szöveges feladatok megoldása következtetéssel.

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
<i>Helymeghatározás, adott tulajdonságú pontok keresése.</i>	Számegyenes, számintervallumok ábrázolása, ábráról való leolvasása.	
<i>Tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben.</i>	Helymeghatározás konkrét gyakorlati szituációkban. A Descartes-féle derékszögű koordináta-rendszer.	Konkrét pontok ábrázolása, pontok koordinátáinak leolvasása.
Összefüggés-felismerő képesség fejlesztése. <i>Táblázatok, grafikonok értelmezése, az ábra alapján mennyiségek közötti összefüggés megkeresése, lejegyzése. Táblázathoz grafikon, grafikonhoz táblázat készítése. A függvényszemlélet előkészítése. Ismert szabály alapján elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása. Több megoldás keresése.</i>	Egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata – abban hiányzó elemek pótlása ismert vagy felismert szabály alapján –, grafikonja. Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Sorozat megadása a képzés szabályával, illetve néhány elemével.	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Térszemlélet fejlesztése, <i>testek készítése.</i>	Testek építése, tulajdonságaik.	
Halmazszemlélet fejlesztése. <i>Tulajdonságok (pl. szimmetria) megfigyelése.</i>	Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján. Kocka, téglatest tulajdonságai, hálója. Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Síkdomok, sokszögek (háromszögek, négyszögek) szemléletes fogalma, tulajdonságok vizsgálata.	
<i>Körző, vonalzó helyes használata, két vonalzóval párhuzamosok, merőlegesek rajzolása.</i> Problémamegoldó képesség fejlesztése szerkesztésekkel.	Távolság szemléletes fogalma, adott tulajdonságú pontok keresése. Kör, gömb szemléletes fogalma, előfordulásuk a gyakorlati életben.	Szakasz másolása, adott távolságok felmérése.
	Két ponttól egyenlő távolságra lévő pontok. Szakaszfelező merőleges.	Felezőmerőleges szemléletes fogalma.
<i>A szögmérő helyes használata.</i>	A szög fogalma, mérése, szögfajták.	
<i>Tapasztalatgyűjtés terület, terület, felszín és térfogat számításában.</i> Számolási készség fejlesztése. <i>Mérések a gyakorlatban. Mérőeszközök használata.</i> A becslés képességének fejlesztése.	Téglalap (négyzet) kerülete, területe; téglatest (kocka) felszíne és térfogata választott egységekkel, szabvány-mértékegységekkel. Számítási feladatok. Szabványmértékegységek és átváltásuk: hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő, tömeg.	Téglalap (négyzet) kerületének, területének, kocka felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét esetekben. Hosszúság és terület szabványmértékegységei és egyszerűbb átváltások konkrét gyakorlati feladatokban. A térfogat, űrtartalom, idő, tömeg mértékegységei.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése. A megfigyelőképesség, elemző-képesség fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek. Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Oszlopdiagram készítése. Egyszerű grafikonok értelmezése, elemzése.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
A számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Két szám számtani közepének (átlagnak) meghatározása.

6. évfolyam

Évi óraszám:111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése. Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témakörben konkretizálódnak.
<i>A nyelv logikai elemeinek helyes használata.</i>	Összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). A tanultakhoz kapcsolódó igaz és hamis állítások.	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.	
Szövegértelmező és szövegalkotó képesség fejlesztése. <i>Mindennapi tapasztalatok alapján matematikai modell alkotása.</i>	Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése.	Egyszerű, matematikailag is értelmezhető hétköznapi szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása. Halmazszemlélet fejlesztése. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. <i>Lehetőségek rendszerezett felso-rolása.</i>	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése különféle módszerekkel.	

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése. A számolási készség fejlesztése gyakorlati feladatokon keresztül is.	A racionális számok. A számokreciprokának fogalma. Műveletek racionális számkörben: – szorzás, osztás törttel, tizedestörttel; – alpműveletek negatív számokkal. Műveleti tulajdonságok, a helyes műveleti sorrend.	Tört, tizedestört, negatív szám fogalma. Pozitív törtek szorzása és osztása pozitív egésszel.
A becslési készség fejlesztése.	Becslés a törtek körében is. 10 egész kitevőjű hatványai és használatuk átváltásoknál.	
A bizonyítási igény felkeltése.	Egyszerű oszthatósági szabályok (2-vel, 5-tel, 10-zel, 4-gyel, 25-tel, 100-zal).	2-vel, 5-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság.
<i>Racionális számok többféle megjelenítése, többféle leírása.</i>	Két szám közös osztói, közös többszöröseik. Törtek egyszerűsítése, bővítése.	
<i>Egyenes és fordított arányosság felismerése gyakorlati jellegű</i>	Egyenes és fordított arányosság. A százalék fogalma, alap, százalék-	A mindennapi életben felmerülő egyszerű, konkrét arányosságifeladatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
<i>feladatokban és a természet-tudományos tárgyakban.</i> A következtetési képesség fejlesztése.	láb, százalékérték. Egyszerű százalékszámítás arányos következtetéssel.	megoldása következtetéssel.
	Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. A megoldások ábrázolása számegyenesen.	Egyszerű elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása szabadon választható módszerrel.
Ellenőrzési igény kialakítása.	Szöveges feladatok megoldása.	

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
<i>A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása.</i> A függvényszemlélet fejlesztése.	Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, ábrázolásuk derékszögű koordináta-rendszerben. Példák elsőfokú függvényekre. Példák konkrét sorozatokra.	Biztos tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Sík- és térszemlélet fejlesztése.	Alakzatok síkban, térben.	A pont, egyenes, szakasz fogalmának helyes használata.
A szimmetria felismerése a természetben, művészetben.	Példák egyszerű transzformációkra.	
<i>Ismert alakzatok tengelyes tükröképének megszerkesztése.</i>	A tengelyes tükrözés. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.	Pont tengelyes tükröképének megszerkesztése.
<i>Körző, vonalzó és a szögmérő használata.</i> <i>Megoldási terv készítése.</i>	Háromszögek, négyszögek elemi tulajdonságai és speciális fajtái. A kör, körrel kapcsolatos fogalmak. Szögmásolás, szögfelezés. Téglalapok szerkesztése. Adott egyenesre merőleges szerkesztése.	Párhuzamos és merőleges egyenesek előállítás, szögmásolás, szakaszfelező merőleges szerkesztése.
<i>Mérések, számítások a bővült számkörben.</i>	Sokszögek kerülete.	Háromszögek, négyszögek területének kiszámítása.
A térszemlélet fejlesztése térbeli analógiák keresésével.	Testek építése. Téglatestek hálój, felszíne, térfogata.	Téglatest felszíne és térfogata konkrét esetekben. A térfogat és űrtartalom mértékegységeinek átváltása.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Rendszerszemlélet fejlesztése. Megfigyelőképesség, elemző képesség fejlesztése. <i>Adatok gyűjtése környezetünkől.</i>	Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Kördiagram. Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok).	
Számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Néhány szám számtani közepének (általának) meghatározása.

7. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készségek fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek a tananyaghoz kapcsolva. Könyvtár és elektronikus eszközök felhasználása információk gyűjtésére, feldolgozására.	
<i>A nyelv logikai elemeinek helyes használata.</i>	Az „és”, „vagy”, „ha”, „...akkor”, „nem”, „van olyan”, „minden” kifejezések jelentése.	Gondolatok (állítások, feltételezések, választások stb.) világos, érthető szóbeli és írásbeli közlése.
	Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán.	Egyszerű állítások igazságának eldöntése.
A halmazszemlélet fejlesztése.	Példák konkrét halmazokra: részhalmaz, kiegészítő halmaz, unió, metszet.	
<i>Szövegelemzés, lefordítás a matematika nyelvére, ellenőrzés.</i>	Szöveges feladatok megoldása.	
A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. <i>Tapasztalatszerzés az összes eset rendszerezett felsorolásában.</i>	Változatos kombinatorikai feladatok megoldása különféle módszerekkel. Sorba rendezés, kiválasztás néhány elem esetén.	Sorba rendezés, kiválasztás legfeljebb 4 elem esetén.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
<i>Műveletek gyakorlása a racionális számkörben.</i> <i>Zsebszámológépek használata.</i>	Műveletek a racionális számok körében (rendszerezés).	Alapműveletek helyes elvégzése kis abszolútértékű egészek, törtek, tizedestörtek körében egyszerű esetekben.
A bizonyítási igény fejlesztése.	A hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre. A hatványozás azonosságai konkrét példákön. Normálalak.	10 pozitív egész kitevőjű hatványai, 10-nél nagyobb számok normálalakja.
Következtetési képesség fejlesztése összetettebb feladatokban.	Arány, aránypár, arányos osztás gyakorlati esetekben. Százalékszámítási és egyszerű lamszámítási feladatok.	Egyenes és fordított arányosság felismerése és alkalmazása egyszerű konkrét feladatokban. Egyszerű százalékszámítási feladatok.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Matematikatörténeti érdekességek megismerése.	Prímszám, prímtényezős felbontás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Egyszerű oszthatósági szabályok (3-mal, 9-cel, 8-cal, 125-tel, 6-tal).	Osztó, többszörös, két szám közös osztóinak, néhány közös többszörösének megkeresése.
Mindennapi szituációk összefüggéseinek leírása a matematika nyelvén, képletek értelmezése.	Egyszerű algebrai egész kifejezések, helyettesítési értékük.	
Tapasztalatgyűjtés a mérlegelvel kapcsolatban.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, mérlegelvel.	Egyszerű elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés.	Szöveges feladatok megoldása.	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel is.

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Táblázatok, grafikonok készítése konkrét hozzárendelések esetén. Tájékozódás a síkon a derékszögű koordináta-rendszer segítségével.	Két halmaz közötti hozzárendelések megjelenítése konkrét esetekben. Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása a derékszögű koordináta-rendszerben.	
	Lineáris függvények. Példák nem lineáris függvényekre (pl. $1/x$ függvény).	Lineáris függvények ábrázolása értéktáblázattal egyszerű esetekben.
Számolási készség fejlesztése a racionális számkörben.	Sorozatok vizsgálata (számtani sorozat).	Egyszerű sorozatok folytatása adott szabály szerint, néhány taggal megadott sorozat esetén szabály(ok) keresése.

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Fejlesztés a gyakorlati mérések és a mértékegységváltások helyes elvégzésében.	Mértékegységek átváltása konkrét gyakorlati példák kapcsán a kibővült számkörben.	Szög (fok), hosszúság, terület, térfogat, tömeg, űrtartalom, idő mérése a szabványos mértékegységeinek ismerete.
Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.	Háromszögek magasságvonala, terület. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete, területe. Kör kerülete, területe.	Háromszögek területének kiszámítása.
Transzformációs szemlélet fejlesztése.	Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek).	
	Középpontos tükrözés. Középpontosan szimmetrikus alakzatok a síkban. Szabályos sokszögek.	Adott pont középpontos tükrképének megszerkesztése. Szögfelező szerkesztése.
Szerkesztési eljárások gyakorlása.	Nevezetes szögek szerkesztése. Háromszög szerkesztése alapesetekben. A háromszögegybevágósági esetei.	Háromszöggel kapcsolatos legegyszerűbb szerkesztések.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A bizonyítási igény felkeltése.	A háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszögek belső szögeinek összege.	Háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összege.
Térszemlélet fejlesztése.	Három- és négyszögalapú egyenes hasábok, forgáshenger hálójá, tulajdonságai, felszíne, térfogata.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok, valamint a forgáshenger felismerése, jellemzése.

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi kísérletek egyszerű konkrét példák esetében.	
	Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma, tulajdonságai.	A gyakoriság fogalma.
Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.	Adatok gyűjtése, rendszerezése, adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése.	Egyszerű grafikonok olvasása, készítése.

8. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az igényes szóbeli és írásbeli közlés fejlesztése.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése.	Szabatos, pontos írásbeli és szóbeli fogalmazás.
A bizonyítási igény. <i>Ellenpéldák szerepe a cáfolásban.</i>	A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás.	
<i>Könyvtár és egyéb informatikai eszközök használata.</i>	Híres magyar matematikusok.	
<i>Szövegelemzés, értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.</i> Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlesztése.	Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.	Szövegértelmezés egyszerű esetekben.
Rendszerszemlélet fejlesztése. <i>A tanult ismeretek közötti összefüggések felismerése, azok értő alkalmazása</i>	Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.	A tanult halmazműveletek felismerése két egyszerű, konkrét halmaz esetén.
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése).	Sorba rendezés, kiválasztáslegfeljebb 4-5 elem esetén, az összes eset felsorolása.

Számтан, algebra

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedestörtek), példák nem racionális számra. A négyzetgyök fogalma.	
A rendszerező képesség fejlesztése.	A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata.	
Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Zsebszámológépek alkalmazása.	Műveletek racionális számkörben. Eredmények becslése.	Alapműveletek helyes sorrendű elvégzése egyszerű esetekben a racionális számkörben.
A helyettesítési érték célszerű kiszámítása.	Algebrai egész kifejezések, egyszerű képletek átalakításai. Szorzattá alakítás kiemeléssel egyszerű esetekben. Algebrai egész kifejezések szorzása egyszerű esetekben.	Egyszerű algebrai egész kifejezések helyettesi értékének kiszámítása.
Ellenőrzés igényének fejlesztése.	Elsőfokú, illetve elsőfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz.	Elsőfokú egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.	Szöveges feladatok megoldása.	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel, egyenlettel.

Összefüggések, függvények, sorozatok

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényszemlélet fejlesztése. Táblázatok, grafikonok készítése konkrét függvények esetén.	Függvények és ábrázolásuk a derkszögű koordináta-rendszerben. $x \rightarrow x^2$; $x \rightarrow x $ Konkrét, egyszerű feltételnek eleget tevő pontok a koordináta-rendszerben.	$x \rightarrow a x + b$ függvény és ábrázolása konkrét racionális együtthatók esetén.
Grafikus megoldási módszerek alkalmazása (lehetőség szerint számítógépen is).	Egyismeretlenes egyenletek grafikus megoldása. Sorozatok és vizsgálatuk (mértani sorozat).	

Geometria

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A halmazszemlélet és a térszemlélet fejlesztése. Zsebszámológép használata.	A tanult testek áttekintése, ismerkedés a forgáskúppal, gúlával, gömbel.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok felszíne és térfogata.
A tanultak alkalmazása más tantárgyak és a mindennapi élet problémáinak megoldása során.	Eltolás a síkban. Vektor, mint irányított szakasz. Két vektor összege, különbsége.	Adott pont eltolása adott vektorral.
A transzformációs szemlélet fejlesztése.	Középpontos nagyítás és kicsinyítés konkrét arányokkal. Szerkesztési feladatok.	Kicsinyítés és nagyítás felismerése hétköznapi situációkban.
A bizonyítási igény fejlesztése.	Pitagorasz tétele.	Pitagorasz-tétel ismerete (bizonyítás nélkül).
Számolási készség fejlesztése.	Egyszerű számításos feladatok a geometria különböző területeiről.	

Valószínűség, statisztika

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma.	Relatív gyakoriság.
Adatsokaságban való eligazodás képességének fejlesztése.	Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Grafikonok készítése, elemzése.	Leggyakoribb és középső adat meghatározása kisszámú konkrét adathalmazban. Grafikonok készítése, olvasása egyszerű esetekben.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Egy adott iskola lehetőségeit, teherbírását bármilyen szinten és helyzetben csak az adott működési feltételek ismeretében lehet megítélni.

A tanterv megvalósításának sikerességét, a tanulók előmenetelét úgynevezett **diagnosztizáló mérésekkel** vizsgálhatjuk meg. Ezek a mérések olyan információkat szolgáltatnak, melyek elemzése segítséget nyújt a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához. Az osztállyal, az egyes tanulókkal készített **teljesítményes interjúk** támpontot adhatnak a tartalmak, a módszerek közösséghez, egyénhez való igazításához, a valódi differenciálás megvalósításához. Az időnként sorra kerülő **attitűdmérés** feltérképezheti az osztály, az egyén motivációs szintjét. Ezek ismerete, pozitív irányú elmozdítása jelentékeny tényező az eredményes tanítás megvalósításában. Sok egyéb mellett ezek a mérések is részei lehetnek a tantárggyal kapcsolatos minőségbiztosításnak.

A tanulók értékelését szolgáló **témazáró dolgozatok, felmérések** összeállításánál feltétlenül ügyeljünk arra, hogy a feladatok mennyisége annyi legyen, hogy megoldásuk beleférjen a tervezett időkeretbe. Csak az időhiány miatt ne legyen rosszabb az eredmény a vártnál.

A felmérést olyan feladatokból kell összeállítani, amelyek között megtalálható az adott téma alapvető ismeretét közvetlenül építő feladat és begyakorolt típusfeladat. Ezeket a feladatokat a szorgalmas, de a matematika iránt nem túlzottan érdeklődő tanulók is sikeresen megoldják, így elkerülhető a fölösleges kudarcélmény. De legyen a feladatok között olyan is, amelynek jó megoldása megfelelő nehézségű akadályok elé állítja a matematikából tehetségesebb tanulókat. Nem szabad elfelejteni, hogy az iskolai dolgozat nem versenydolgozat, nem külső mérést szolgál, így tehát semmiképpen sem lehet benne olyan téma ismeretét építő feladat, amely témát nem tanítottuk meg lelkiismeretesen.

Az **írásművelési** beszámoló egyik formája a tanórai felmérő dolgozat, az egy-két kérdést tartalmazó 10-20 perces „röpdolgozat”, az otthoni munkára építő házi dolgozat (pl. egy-egy nehéz probléma otthoni megoldása, kutató munka összegzése, stb. ha mód van rá Internet használatára építve). Az **szóbeli** felelet lehet egy-egy probléma megoldása, több okos hozzászólás érdemjeggyel való jutalmazása, kiselőadás tartása például matematikatörténeti érdekességekről, nyitott problémákról, beszámoló a kijelölt kutatás eredményeiről, tájékoztató a legfrissebb lapok tartalmáról (pl. ABACUS) stb.

Még egy fontos tényezőre szeretnénk felhívni a figyelmet: legyünk következetesek tanítványaink értékelésében, de ne legyünk merevek. Hassa át az értékelő munkát a humánus, a józan belátás, szükség esetén a javítás lehetőségének biztosítása akár a teljes közösség, akár egy csoport, akár egyes tanulók vonatkozásában. Ez nem jelent túlzott megkövetelést, hanem a tanuló tiszteletét, a kölcsönös bizalmat, a pozitív motiváció megerősítését.

A **tanár szerepe** valószínűleg megváltozik a közeljövőben. Nem a tanár lesz a mindentudás szimbóluma, a megfellebbezhetetlen információk birtokosa, letéteményese, de ő lesz az érző-értő, a tanulóhoz megfelelő empátiával, intelligenciával és figyelmességgel közeledő felnőtt, akitől megértést, szeretetet, személyre szóló segítséget kaphat tanulmányai elkezdéséhez, sikeres folytatásához.

Az első lépés: felkészülni a felső tagozaton, az ötödik évfolyamon 2001 szeptemberében induló, kerettanterven alapuló matematikai nevelésre-oktatásra. Ezt igényesen és lelkiismeretesen csak úgy lehet megtenni, ha a felsős matematika kerettanterv áttanulmányozását kiegészítjük az alsós matematika kerettanterv megismerésével, és betekintünk a folytatásba, a középiskolák matematika kerettantervébe is.

INFORMATIKA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A történelem során minden társadalomban lényeges szerep jutott bizonyos információs folyamatoknak, például a társadalom önszervezéséhez és irányításához elengedhetetlen politikai és gazdasági információk megszerzése, továbbítása, tárolása, feldolgozása. A technikai, tudományos és művészi információs szellemi termékek is hasonlóan fontosak voltak a közösségek életében. A 21. század elején kialakuló információs társadalom különösen abban tér el más társadalmaktól, hogy az IKT (információs és kommunikációs technológia) gyors fejlődésével párhuzamosan, folyamatosan nő az információs termékek és szolgáltatások gazdasága, az adat (általános értelemben) áruvá válik, és az információs szektor egyre több munkaerőt alkalmaz.

A mai iskolarendszer feladata a tanulók felkészítése az információs társadalom viszonyaira (kihívásaira). Nevelni kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására (fogyasztására), hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, művelődni és szórakozni. Törekedni kell az érdeklődésfelkeltésre a kreativitás fejlesztésére, hogy az informatika iránt különösen fogékony gyermekek - megfelelő továbbtanulás után- később az információs gazdaságban, mint alkotó munkaerő munkát vállalhassanak. Ennek érdekében meg kell tanítani a gyermekeket a korszerű eszközök kezelésére, az információszerzési, -tárolási, -feldolgozási és átadási technikákra, valamint meg kell ismertetni velük az információkezelés jogi és etikai szabályait. Ennek leghatékonyabb módját a több éven keresztül tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészében jelen lévő informatikai nevelés biztosíthatja.

Ahogy az ipari társadalom kialakulásával az iskola átalakult, ugyanúgy megváltozik a mai iskola az információs társadalom igényeinek megfelelően. Az információs és kommunikációs kultúrát minden gyermek számára hozzáférhetővé kell tenni a közoktatásban. Ehhez azonban nem elég az informatika tantárgy. A tanulóknak ismerniük és használniuk kell az informatikai eszközöket a különböző órákon és a felkészülésük során is. Az informatikai nevelésnek - amely közös követelmény - meg kell mutatnia, hogy a *természeti* és a *technikai környezet* mellett létezik a jelek, kódok, szoftverek *virtuális környezete* is (szöveg, kép, mozgókép, hang, stb. - a jelentésükkel együtt), amely az emberiség praktikus, tudományos, művészi és sok másféle szempontú információit „hordozza” és megjeleníti. A jelek, szoftverek virtuális környezete különösen szemléletesen (vizuálisan) nyilvánul meg a digitális médiában. (Lásd a médiainformatika, infokommunikáció, alkalmazói informatika témáit). Az oktatás célja, hogy a tanuló mozogjon otthonosan ebben az egyszerre valóságos és virtuális informatikai környezetben.

Az informatikai eszközök, a médiainformatika és az infokommunikáció lehetőségei új tanulási technikákat kínálnak minden tantárgyban a tanórákon és az órán kívüli felkészülésben. Az elektronikus oktatási anyagokat és a különböző elektronikus információforrásokat egyre gyakrabban alkalmazzák a tanulók. A pedagógus munkája megváltozik, nő az információk közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerepe. Az informatikai eszközök lehetőséget teremtenek az egyéni ütemű tanulásra, a tehetségekkel való speciális foglalkozásra. A számítógéppel végzett feladatok egy részének megoldása megköveteli a csoportmunkát, az ismeretek gyakorlati alkalmazását és a másokkal való kommunikációt is.

A számítástechnika – beleértve a médiainformatikát, a mobilkommunikációt és az internet-használatot is – a könyvtári informatikával együtt alkotja az informatika tantárgy legfontosabb területeit.

Az informatika tantárgy fontos szerepet vállal az alkotó munkára nevelésben, hiszen akár programot írunk, akár alkalmazásokkal dolgozunk, a végeredmény egy új „információs termék” lesz. Cél az algoritmikus gondolkodás fejlesztése is, amely a hétköznapi életben is alapvető fontosságú.

Az iskolai számítógépes hálózat, az internet és a könyvtár „forrásközpont”-ként történő felhasználásával fejleszteni kell az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket és tanulási technikákat. A könyvtári informatikának fel kell készítenie a tanulókat az információk elérésére, kritikus kiválasztására, feldolgozására és közlésére. Cél az iskolai és más típusú könyvtárakban a könyvtári eszközökkel végzett tevékenységek gyakoroltatása, tudatos és biztos használói magatartás kialakítása is.

A tantárgy célja megismertetni az informatika eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuknak, készségeiknek és képességeiknek fejlesztését, alkalmazását más tantárgyakban, későbbi tanulmányaikban, a mindennapi életben, a szórakozásban és a munkában. Cél az is, hogy felhívjuk a tanulók figyelmét az informatika veszélyeire, és ezek elkerülésének módjaira.

Fontos, hogy a tanulóknak sikerélményük legyen az informatika órákon, és törekedjenek ismereteik folyamatos megújítására, mert ez egy rohamosan fejlődő terület. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes tevékenyen bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes és más intelligens informatikai eszközökkel végzendő munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait. Legyen képes a számítógéppel és más intelligens informatikai eszközökkel való kommunikációra (interaktív kapcsolat tartására). Ismerje fel, és alkalmazza a számítógépes kommunikációban leggyakrabban előforduló vizuális és manuális jeleket, jelkombinációkat. Tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Szerezzen jártasságot az informatikai eszközök és információhordozók használatában. Ismerje a használt informatikai eszközök működési elveit.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő adatokat felismerni; tudjon adatot különféle formákban megjeleníteni, szemléltetni, vizsgálni. Ismerje a legalapvetőbb szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudja kezelni és szerkeszteni a multimédiás dokumentumok alapelemeit. Szerezzen tapasztalatokat az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, tudjon adatokat megkeresni, elérni adatbázisból, számítógépes hálózatról. Tudja a digitális tudásbázis-rendszert és az oktatóprogramokat használni.

Legyen képes egy probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert eszközök, programok, alkalmazások és módszerek közül a megfelelőt.

Legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében, az iskolában előforduló tevékenységek algoritmizálható részeit. Helyesen használja a logika bizonyos elemeit (és, vagy, nem, ha ... akkor ...). A probléma-megoldás során segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje fel az adatok és az eredmények kapcsolatát. Legyen képes a feladat megoldására készített algoritmust megvalósítani számítógépen (a használt fejlesztő rendszerrel). Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat.

Kísérletezzon egyszerű folyamatok számítógépes modelljeivel, figyelje meg a paraméterek módosításának hatását.

A tanuló értse a közvetlen és a közvetett (technikai) kommunikáció lényegét. Legyen jártas a hálózat alapszolgáltatásainak önálló használatában. Tudjon információt szerezni és elhelyezni az interneten. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén: csoportos kommunikációs formák, elektronikus levelezés. Tudja használni a mobilkommunikáció lehetőségeit.

Legyen tájékozott a média (internet, televízió, rádió) szerepéről. Ismerje a hagyományos médiumok elektronikus megfelelőit (például elektronikus könyv, folyóirat, zene). Ismerje és használja az internetes portálokat, digitális fényképezést, a multimédiát. Ismerkedjen az új médiumokkal (virtuális valóság, interaktív média). Tudjon használni médiaformatikai eszközöket a tanulási folyamatban és a szabadidős tevékenységben.

A tanuló ismerkedjen meg a számítástechnika történetével, a mai informatika alkalmazásaival és fejlődési irányjaival. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, az információs társadalom főbb jellemzőit. Ismerje a programok és adatok használatának jogi és etikai alapjait (szerzői jog, személyes adatok, hitelesség). Ismerje a túlzott informatikai eszközhasználat személyiségre káros hatásait (pl. játék-függőség, gerinc vagy a szem károsodása).

A tanuló rendszeresen használja az iskolai könyvtárat, mint információs-tanulási forrásközpontot, vegye igényt szolgáltatásait. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, informatikai eszköztudását, és a megfelelő viselkedésmódot. Ismeretei bővítéséhez, tanulási feladataihoz szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár és az elektronikus könyvtár használatában. Feladatai megoldásához rendszeresen használja a folyóiratokat, lexikonokat, szótárakat, kézikönyveket, az ismeretterjesztő irodalmat, a különböző médiumokat, valamint az interaktív multimédiát. A dokumentumtípusok ismeretében legyen képes azok önálló használatára. Ismerje a könyvtár típusokat, a kézikönyvtár informálódásában betöltött szerepét. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár adatbázisaiban, katalógusaiban. Tudjon forrást és információt keresni a tájékoztató eszköznek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával. Tudjon a dokumentumokból idézni, és a forrásokra szabályosan, etikusan hivatkozni.

5-6. évfolyam

Évi óraszám: 18,5 (5. évfolyam)

Évi óraszám: 37 (6. évfolyam)

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	Ergonómiailag megfelelő számítógépes munkakörnyezet. A számítógép és perifériái (billentyűzet, egér, monitor, lemezmeghajtók). Informatikai eszközök kezelése. Egyes informatikai eszközök működési elveinek bemutatása.	A számítógépterem rendjének, a gépek balesetmentes használatának megismerése. A billentyűzet és az egér helyes használata. A háttértárak (lemezek) szerepének megértése. Adott informatikai eszközök kezelésének gyakorlása. Óravázlat készítése tanári segítséggel.
Kommunikáció a számítógéppel ("Jelelés" a számítógéppel)	A jelek világa. Titkosítások. Jelek a számítógépen, a grafikus felhatalnáló felület. Hogyan kommunikálunk a számítógéppel? A számítógépes manuális-vizuális kommunikáció elemei. Könyvtárszerkezet. Háttértár váltása, könyvtár kiválasztása, eligazodás a tároló rendszerben. Fájlok keresése. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Hálózati belépés és kilépés módja. Programok futtatása.	Különféle jelek értelmezése. Egyszerű titkosítások készítése. Háttértár és könyvtárak váltása, könyvtárba való belépés, mozgás a könyvtárak között. Ismert helyen lévő állomány megkeresése. Be- és kilépés az iskolai hálózatba. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Egyszerű oktatóprogramok interaktív használata. A számítógépes manuális-vizuális kommunikáció gyakorlása a programokkal.
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Rajzos-szöveges dokumentumkészítés	Kisebb méretű rajzos-szöveges dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. Egy rajzoló program alapszintű szolgáltatásai. A rajzeszközök és a színek kezelése. Rajzok, ábrák készítése. Egy szövegszerkesztő legegyszerűbb szolgáltatásai. Szöveg begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Mentés és nyomtatás. Szövegek, képek másolása, beillesztése a dokumentumba.	Egy rajzoló és egy szövegszerkesztő program egyes alapszolgáltatásainak alkalmazása. A megfelelő rajzeszköz kiválasztása. Egyszerű rajzok készítése. Meghívó, vers, levél készítése. Mentés és nyomtatás segítségével. A szöveg karakter szintű formázása: betűtípus, betűméret, félkövér, dőlt és aláhúzott betűstílus beállítása. Másolás, beillesztés, beszúrás a dokumentumba.
Multimédiás elemek szerkesztése	A multimédia alapelemei: szöveg, rajz, hang, zene, fénykép, animáció és film kezelése.	Hanganyagok és képsorok lejátszása multimédia számítógéppel.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Táblázatok	Táblázatok	Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.
Adatbázisban keresés	Tantárgyi adatbázisok. Közhasznú információforrások.	Helyi (tantárgyi) adatbázis használata, keresés az adatbázisban. Menetrend, moziműsor, telefonkönyv használata.
Infokommunikáció		
Adatok közlése és keresése az interneten	Digitális Tudásbázis-rendszer használata Adatbázisok az interneten (pl. menetrend) Céltudatos információszerzés az internetről. Hasznos webhelyek.	Keresés az adatbázisokban. Böngészés és keresés az interneten.
Internetes és mobilkommunikáció	Az információ jelentése. Információátvitel (telefon). Az elektronikus levelezés alapjai. Csoportos kommunikációs eszközök az interneten.	Az információ köznapi fogalmának helyes alkalmazása. Hétköznapi távközlési eszközök (pl. mobiltelefon) használata. Levél küldése, fogadása. Csevegés.
Médiainformatika	Digitális média(eszközök).	Elektronikus könyv kezelése, olvasása. Digitális fényképek készítése. Multimédia program interaktív használata. Internetes portálok látogatása.
Infotechnológia		
Problémamegoldás	Problémák felvetése és megoldása.	Egyszerű problémák megfogalmazása. Algoritmusok készítése hétköznapi problémák megoldására.
Algoritmizálás, programozás	Ismert adatokból az eredmények meghatározása. Táblázatok, diagramok. Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel. Szabályozó eszközök működésének és hatásának megfigyelése oktatóprogramokban.	Hétköznapi algoritmusok, térbeli tájékozódási képességet fejlesztő, egyszerű algoritmusok készítése. Adott probléma megoldásához készült algoritmus megvalósítása számítógépen.
Információs társadalom	Az informatika történetéből. Szabadon felhasználható (információ) források. Személyes adatok. Informatikai eszközökkel kapcsolatos etikai kérdések.	Kiselőadás, házi dolgozat az informatika történetéből. Szabadon felhasználható források keesése. Személyes adataink táblázatba rendezése. Beszélgetés az informatika etikai kérdéseiről.
Könyvtári informatika	Könyvtári szolgáltatások.	A könyvtári szolgáltatások megismerése. Tanulmányi feladathoz

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Irányított forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok megkülönböztetése és irányított használata.	keresőkérdések megfogalmazása. Megadott művek irányított keresése és tematikus gyűjtőmunka a könyvtár szabadpolcos állományában. Egyszerű irányított forrás- és információkeresés. A médiumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információk értékük alapján. Különböző könyvtári médiumok irányított használata.

A továbbhaladás feltételei

5. évfolyam végén. Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret. A tanuló értse, hogy ugyanazt az ismeretet különböző jelekkel leírhatjuk. Tudjon alapszinten kommunikálni az adott programokkal. Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtárstruktúrájában. Tudjon mappákat és fájlokat létrehozni, másolni, törölni. Képes legyen ábrákat, rajzokat készíteni rajzoló programmal.

6. évfolyam végén. Tudjon szöveget karakter szinten formázni és egyszerű dokumentumot készíteni. Tudjon használni néhány közhasznú információforrást. Tudjon webhelyekre látogatni, és ott adott információt megkeresni. Küldjön és fogadjon elektronikus leveleket. Legyen képes egyszerű, hétköznapi algoritmusokat értelmezni, illetve végrehajtani. Tudjon eligazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában. Tudja, hogy milyen könyvtári szolgáltatásokat nyújt az iskolai könyvtár. Tudjon irányítással információt keresni a segédkönyvekben és helyi adatbázisban. Legyen képes megkülönböztetni a főbb könyvtári médiumokat.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	A számítógép fő részei. Számítástechnikai eszközök kezelése. Billentyűzet, egér, lemezmeghajtók, nyomtató, szkennel (mikrofon, hangszóró, fülhallgató), digitális fényképezőgép. Hordozható számítógép. Mobilkommunikációs eszközök. A jelek csoportosítása és átalakítása. Digitális jelek és az adatmennyiség. A számítógéppel való kommunikáció alapelemei és szabályai. A használt informatikai eszközök működési elveinek bemutatása.	A személyi számítógép fő részeinek és működése lényegének megértése; a billentyűzet és az egér gyakorlott kezelése, a lemez és más perifériák használata. Különböző jelfajták csoportosítása; az információ és adat megkülönböztetése; különböző informatikai eszközök és kommunikációs rendszerek kipróbálása. A számítógépes programokkal való kommunikáció leggyakoribb jeleinek megismerése és szabályainak (elsősorban a manuális algoritmikus tevékenységeknek) tudatos használata az operációs rendszer és a különböző alkalmazói rendszerek kezelése során.
Az operációs rendszer használata	Az operációs rendszer és/vagy egy segédprogram alapszolgáltatásainak használata.	Floppy formázása, azon az előírt könyvtárszerkezet kialakítása a formázás, létrehozás, törlés parancsok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Lemez formázása, használhatóságuk ellenőrzése. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. A tömörítés fogalma. Állományok tömörítése és kibontása. A hálózat használatának alapszabályai.	használatával. Állományok kijelölése, másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron. Kiválasztott állomány vagy könyvtár tartalmának tömörítése programmal, a tömörített állomány kicsomagolása. A helyi hálózat használata.
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Multimédiás dokumentumok készítése	Képek bevitele (szkennelés), digitális fényképezés. Mozgóképek, animáció. Hangrögzítés és lejátszás. Multimédiás dokumentumok készítése. Bemutató készítése.	Képek szkennelése. Digitális fényképek és mozgóképek készítése, használata. Animáció szerkesztése. Hangfelvétel készítése (segédprogrammal). Egyszerű multimédiás dokumentumok összeállítása. Egyszerű bemutatók készítése.
Adatbázisban keresés	Információszerzés adatbázisból, számítógépes hálózatról.	Információszerzés adatbázisból, a hálózatról ill. az internetről. A megtalált információ gyűjtése, feldolgozása. Tematikus térképek keresése az interneten.
Infokommunikáció		
Adatok keresése az interneten	Infokommunikáció, adatátvitel. Hasznos webhelyek, távoli adatbázisok.	Hasznos webhelyek és adatbázisok felkeresése. Egy letöltött weboldal részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával. Fájlok letöltése.
Internetes és mobilkommunikáció	Az elektronikus levelezés, kiegészítő információk, levélmelléletek. Mobilkommunikáció.	A címzett, a tárgy, a másolat és más adatok kitöltése. Állományok csatolása a levélhez. Saját e-mail cím létrehozása és használata. A mobiltelefon szolgáltatásainak bemutatása (sms, mms).
Médiainformatika	A hagyományos médiumok digitális (elektronikus) változatai. Multimédia oktatóprogramok, oktatási anyagok.	A digitális médiumok (elektronikus könyv, folyóirat, digitális zene, video, tévé) alkalmazása a megismerési folyamatban. Tantárgyi multimédia oktatóprogramok kezelése.
Infotechnológia		
Feladatmegoldás, algoritmizálás	A feladatmegoldáshoz szükséges adatok és az eredmények kapcsolata. Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése. Algoritmusok tervezése. Algoritmusok készítése, leírása algoritmus-leíró nyelven. A feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.	A feladatmegoldáshoz szükséges adatok és az eredmények kapcsolatának feltárása, elemzése. Adott feladat megoldásához algoritmus tervezése. Szekvenciális és feltételes vezérlés, számlálós és feltételes ciklusos programok értelmezése, kódolása, kipróbálása.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Feladatok megoldásához algoritmusok kódolása programozási nyelven. A program futtatása, tesztelése, javítása. A lépésenkénti finomítás elve.	Grafikával, szöveggel kapcsolatos programok készítése. Egyszerű logikai és matematikai feladatok megoldása. Különböző számtípusú adatok használata.
Folyamatok modellezése	Kísérletezés véletlen jelenségek modelleivel.	Néhány véletlen jelenség modelljének megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése.
Információs társadalom	Az informatikai eszközhasználat veszélyei.	A túlzott informatikai eszközhasználat (számítógépes játékok, tévé, videó) veszélyeinek, személyiséget károsító hatásainak megbeszélése. A függőség megakadályozása.
Könyvtári informatika	Könyvtártípusok. Az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban és a rekreációban. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusai. Irányított forrás és információkeresés.	Különböző típusú könyvtárak megismerése. Az elektronikus könyvtárak szolgáltatásainak igénybevétele. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusainak felhasználása a szaktárgyi tájékozódásban. Tájékozódás a korosztálynak készült informatika tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek, folyóiratok körében. Irányított forrás- és információkeresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes a számítógép legfontosabb perifériáit kezelni. Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtár-struktúrájában. Tudja használni a számítógép karbantartásához szükséges segédprogramok egyikét, vagy az operációs rendszer néhány szolgáltatását. Ismerje és tudja kezelni a multimédia alapelemeit (szöveg, kép, mozgóképek, hang). Tudja használni az elektronikus levelezés alapszolgáltatásait. Képes legyen egyszerű feladatokhoz (néhány utasításból álló) algoritmusokat készíteni. Ismerjen fel algoritmus-szerkezeteket (elágazás, ciklus). Ismerje a könyvtártípusokat. Tudja használni az elektronikus könyvtárat. Tudjon információt keresni a segédkönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia) és az interneten.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	Digitális számítógépek A vírus fogalma, fajtái. A vírusterjedés megakadályozása.	Adatok gyűjtése a mai elektronikus számítógépekről. Védekezés a vírusok terjedése ellen, vírus irtása segítségével.
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Szövegszerkesztés	Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. A szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák, rajzok, képek szimbólumok, objektumok beszúrása. Kiseb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése (Például levél, újságcikk készítése.) Tabulátorok használata. Szöveg átrendezése, kresés, csere, helyesírás. Táblázat beszúrása szöveges dokumentumba. Hipertertext (hipermédia) dokumentum.	Az alapvető szövegegységek ismerete, kezelése. Többféle formázást tartalmazó dokumentumok készítése. A vágólap használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés). A dokumentum mentése, megnyitása és nyomtatása. Dokumentumkészítés szokásos menet szerint. Képi adatok gyűjtése, képek bevitel (a dokumentumban). Szöveges dokumentumokban tabulátorok használata. Táblázat beszúrása, formázása, feltöltése adatokkal. Dokumentumok formai és tartalmi javítása, a helyesírás ellenőrzése. Szöveget, képet vagy táblázatot tartalmazó dokumentumok készítése. Egyszerű hipertertext dokumentum szerkesztése például szövegszerkesztővel.
Táblázatok, diagramok	Táblázatok használata a hétköznapi és az iskolai életben. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Adatok formátuma, típusai (szöveg, szám, pénz-nem). Az adatok szemléltetését segítő eszközök megismerése. Az adatok csoportosítása értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. Diagramok, grafikonok készítése táblázatból.	Az adatok táblázatos formában történő megjelenítése, előnyeinek bemutatása. A táblázatkezelés alapfogalmának (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) megismerése egyszerű példákban. Táblázatok létrehozása, módosítása (adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés). Az elkészült munka tárolása, kinyomtatása Táblázathoz diagram készítése. Kész táblázatból és diagramból az adatok között meglévő

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
		összefüggések felismerése, olvasása Különböző tantárgyakhoz kapcsolódó táblázatok megismerése, egyszerű tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel. Keresés tantárgyi adatbázisban.
Problémamegoldás	Problémamegoldás informatikai alkalmazásokkal.	A probléma megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása. Az iskolához kapcsolódó probléma, feladat megoldása informatikai eszközök használatával önállóan vagy csoportmunkában, tanári irányítással.
Infokommunikáció		
Adatok közlése és keresése az interneten	Weblapkészítés. Tematikus és kulcsszavas keresők. Keresés meglévő adatbázisban.	Egyszerű weblapok szerkesztése és elhelyezése az interneten. Böngészés. Tematikus és kulcsszavas keresés az interneten. Tantárgyi anyag összeállítása.
Internetes kommunikáció	Az internet szolgáltatásairól.	Az internet egyes kommunikációs szolgáltatásainak használata. Vásárlás az interneten.
Információs társadalom	A számítástechnika történetéből. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban. Különböző számítógéppel ellátott eszközök, rendszerek (például gépkocsi, lakás, robot). Az informatika fejlődési irányai. Informatikai biztonság, az információ hitelessége. Szerzői jog. Szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok bemutatása példákkal. Felhasználói etika. Az emberi kapcsolatok változása az információs társadalomban. Infokommunikációs viselkedési szabályok bemutatása példákkal.	A számítástechnika történetére vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése; tájékozódás a mai hardvereszközök világában; adatok gyűjtése a számítógép, a robotok és más informatikai eszközök alkalmazási területéről, tanári irányítással, könyveket, folyóiratokat és az internetet forrásként használva. Források értékelése a megbízhatóság szempontjából. A szerzői jog fogalmának megismerése. Informatikai eszközök és szoftverek etikus használata. Előadások, dolgozatok készítése az információs társadalom egy-egy jellemző vonásáról, problémájáról.
Könyvtári informatika	Az iskolai könyvtár teljes körű használata. Tárgyi katalógusok (hagyományos és elektronikus formában). A tematikus keresés algoritmusa. Keresési szempontok kifejezése a könyvtár kódrendszerével.	Szaktárgyi problémához megfelelő médium kiválasztása. Források keresése a könyvtári katalógusokban tárgyszavak, ill. szakjelzetek segítségével.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	A forrásfelhasználás szabályai.	Információkeresés hagyományos és elektronikus forrásokból. Forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazása. Forrásjegyzék készítése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a számítógép fontosabb alkalmazási területeit és jelentőségét a mai társadalomban. Képes legyen többféle formázást tartalmazó szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumot készíteni. Minta alapján tudjon dokumentumot készíteni. Tudjon adatokat táblázatos formában és diagramon megjeleníteni. Tudja, hogy a tárgyszó és a szakjelzet a könyv témáját fejezi ki. Tudjon a szakjelzet ismeretében a szabadpolcon műveket keresni. Legyen képes – segítséggel – a tárgyi katalógust használva egyszerű keresési feladatokat megoldani. Tudjon forrásokra hivatkozni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A helyi tantervnek kerettantervhez kell illeszkednie, annak fejlesztési követelményeit, témaköreit és tartalmait magába kell építenie. A tanulói teljesítmények értékelésekor nem közvetlenül a kerettantervet, nem is a helyi tantervet kell alapul venni, hanem azt, amit a helyi tantervből valóban kellő mélységgel és lelkiismeretességgel megtanítottunk.

Az informatika kerettanterv a továbbhaladás feltételeiként azokat a tevékenységeket és követelményeket írja elő, amelyek a további eredményes munkához nélkülözhetetlenek. A kerettantervnek ez a része azonban nem az elégséges szintet rögzíti, az függhet más tényezőktől is.

Az átfogó tantárgyi mérésekkel megállapítható a helyi tanterv és a helyi oktatás eredményessége valamely általánosabb – például a kerettantervi - követelményrendszerhez mérten. Az ilyen típusú mérés azonban nem alkalmas a tanulói teljesítmények értékelésére, mert nem képes figyelembe venni a helyi sajátosságokat.

A helyi tanterv alapozott feladatlap viszont már alkalmas lehet a tanulói-tanári teljesítmény diagnosztizálására. Az ilyen mérés-értékelés olyan adatokat szolgáltat, amelyek elemzése felhívja a figyelmet a hibákra, a hiányosságokra és lehetőséget teremt a korrigálásra. Ha helyi tudásszint mérést végzünk, a feladatlapok összeállításánál ügyeljünk az ismert metodikai szempontokra.

Az informatika tantárgy az eszközök **gyakorlati** használatára helyezi a hangsúlyt. Az elméleti feladatok mellett, szerepeltetni kell a (számítógéppel ill. egyéb informatikai eszközökkel megoldandó) gyakorlati feladatokat is. Az ismeretközlésnél nagyobb súlyt kap a készség-, képességfejlesztés. Amikor azt állítjuk, hogy az informatika gyakorlatorientált készségfejlesztő tantárgy, valójában nem egészen az elmélet és a gyakorlat arányára gondolunk. A gyakorlat szó itt a különféle szoftverek (eszközök, rendszerek) használatára, kezelésére utal és nem arra, hogy a jobbára manuálisan végzett kommunikációs műveletek közben nem kell megfeszített szellemi (problémamegoldó, logikai vagy kreatív művészi) munkát végezni. Ezt a számonkérésnél és értékelésnél is szemelőtt kell tartanunk.

Fontos az is, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a feladatsor megoldásához. Törekedni kell arra, hogy a feladat megoldásához más szaktárgyi tudást és készséget, vagy egyéb ismeretet csak minimális mértékben használjunk, helyesebben, ha használunk, akkor azt kellő alapossággal ismertessük, értelmezzük. (Különben nem csak informatika-tudást értékelünk, hanem pl. a matematikatudást vagy szövegértést is.) A feladatok ne legyenek sem túl szokatlanok, sem túl bonyolultak, az órai gyakorlathoz igazodjanak. De legyen olyan feladat is, amely a tehetségesebb és gyakorlottabb tanulóknak szól. A feladatlapnak kellő számban kell tartalmaznia egyszerű, az adott téma alapvető ismereteire építő, begyakorolt rutinfeladatot. Ezeket a feladatokat az érdeklődő, szorgalmas de az informatika iránt nem túl fogékony tanulók is sikeresen megoldják, így elkerülhetők a felesleges kudarcélmények. Ne feledjük, az informatikaoktatás egyik általános célja; fenntartani a tanuló érdeklődését az informatika iránt. Minden feladat egyértelmű legyen, pontosan legyenek az utasítások. Következtesen használjuk a fogalmakat és a konvenciókat. Csak azt szabad értékelni, amit a feladat egyértelműen kér (előír). A tanulónak ne kelljen kitalálnia, hogy a kérdéseken túlmenően mire vagyunk még kíváncsiak. Amit a feladat kérdez, azt viszont mindenképpen értékelni kell.

A tanulók számonkérése során a hagyományos osztályozás mellett használjuk a rövidebb-hosszabb szóbeli értékelést is. Legyünk következetesek és igazságosak. Különböztessük meg a diagnosztikus értékelést a minősítő értékeléstől. A tanulást segítő diagnosztikus értékelés úgy hatékony, ha megadjuk a javítás lehetőségét, hiszen legfőbb feladatunk a tanuló informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ez az értékelés a tanulási folyamat irányításának eszköze, nem a tanulók rangsorolása. Ezzel szemben a végső minősítő jegynek az informatika tudásszintet kell tükröznie, nem más szaktárgyi tudást, nem a magatartást vagy egyéb szempontot.

A tanulók számonkérése értékelése és önértékelése lehetőleg sokféle formában szóbeli, írásbeli és gyakorlati módon elegendő gyakorisággal történjen. Javasolt a folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában, vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.

Szóbeli felelet lehet egy-egy kérdésre adott válasz, hozzászólás, kiselőadás, például az informatika történetéből, beszámoló valamely összetett feladat megoldásáról. Írásbeli munka lehet fogalmakat, ismereteket, vagy a probléma-megoldást ellenőrző dolgozat, nagyobb otthoni vagy könyvtári munkára építő házi dolgozat, vagy témazáró elméleti feladatlap. A tanulónak legtöbbször gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk az operációs rendszert és a különböző alkalmazásokat vagy a könyvtárat használva.

A házi feladatok csak szorgalmi vagy nem rendszeres feladatok lehetnek, mert nincs minden tanulónak számítógépe, illetve nincs elegendő délutáni gépidő az iskolákban. Javasolt a csoportmunka, amelynek során a tanulók önálló munkavégzéssel oldanak meg komplex (érdekes!) feladatokat, a tanultakat a gyakorlatban alkalmazzák. A munka célja lehetőleg hasznos, szép, érdekes „termék” legyen.

Függelék

A kerettanterv megvalósításának tárgyi feltételei

Az informatika oktatásához szaktanterem szükséges: elektromos hálózat, fehértábla, ergonómiailag megfelelő számítógépasztalok, megfelelő világítás. Annyi számítógép, hogy lehetőleg minden diáknak jusson. Szükséges helyi hálózat szerverrel, nagysebességű internet kapcsolattal, hálózati nyomtatóval és szkennelvel. Ajánlottprojektor, amely segíti a tanári bemutatást, az irányított közös munkát.

Az informatika kerettanterv feltételezi a multimédia számítógépes hátteret, megfelelő méretű memóriával és háttértárakkal CD-vel (DVD-vel), hangkártyával, hangszóróval, mikrofonnal. Feltételezi továbbá jogtiszt programokat: grafikus operációs rendszert, szükséges segédprogramokkal, (vírusellenőrző, tömörítő programokkal, lejátszó programokkal) böngésző, rajzoló, képszerkesztő programokkal, továbbá szövegszerkesztőt, táblázatkezelőt, bemutatókészítőt, valamint magas szintű programozási nyelvet. Szükségesek az oktatóprogramok és a digitális oktatási anyagok. Használni kell a Sulinet Digitális Tudásbázis ingyenes oktatási segédanyagait is.

Célszerű az informatika szakteremben nyomtatott anyagokat is hozzáférhetően elhelyezni: hardver dokumentációt, felhasználói kézikönyveket, programozói kézikönyvet, feladatgyűjteményeket, számítástechnikai szakszótárt, szakkönyveket, folyóiratokat, transzparenszeket és képeket.

Legalább néhány példányban szükség van más informatikai eszközökre is: digitális fényképezőgépekre, tévére, játék- és oktatórobotokra, mobiltelefonokra, számológépekre. A hatékony oktatáshoz szükséges egy iskolai könyvtár is.

Az informatika oktatásához a megfelelő tankönyv ajánlott, amely alkalmas egyéni tanulásra, felkészülésre is. A saját jegyzet készítése fontos, de nem pótolja a rendszerezett ismereteket nyújtó tankönyvet. A tanulás tanítása az informatika tantárgynak is feladata. A multimédia oktatóprogramok és oktatási részanyagok széles skálája segíti az önálló tanulást. A papír alapú tankönyv mellett, célszerű „digitális könyvet” (digitális oktatási anyagot) is használni, különösen, ha több tanulónak van otthon számítógépe. Fontos, hogy a hagyományos tankönyv és az „elektronikus könyv” is vegye figyelembe a fejlesztési követelményeket, a tartalmakat és a belépő tevékenységeket.

TERMÉSZETISMERET**5–6. évfolyam****Célok és feladatok**

A természetismeret tantárgy tartalmában és szemléletében szervesen épül az 1–4. évfolyam környezetismeret tantárgyára, azzal egységes rendszert alkot, az alapkészségek megerősítését, fejlesztését, hangsúlyozza.

Célja az 1–4. évfolyamon megalapozott ismeretek, és készségek továbbfejlesztése mind az elemi természettudományos megismerés módszereinek tekintetében, mind az egészséges és környezettel harmonikus életvezetési szokások kialakításában, vagyis elősegíti a tanulóknál azokat a képességeket, amelyek a környezettel összehangolt konstruktív kapcsolathoz szükségesek.

Ennek érdekében elősegíti, hogy a tanulók képessé váljanak a természet jelenségeinek elemi szintű értelmezésére. A tantárgy vizsgálódásának középpontjában ezért nem az egyes természettudományok alaptételei, az egyes szakterületi ismeretek elkülönülése áll, hanem az élő- és élettelen természet konkrét valósága, a természettudományi kapcsolatok érzékeltetése, a jelenségek, a táj és a környezet bemutatása. A megismerés lényege, hogy a környezet egységes egész, és állandóan változó rendszer, melyben az ember természeti- és társadalmi lényként él. Ebből következőleg a természet komplex, holisztikus.

Az 5–6. évfolyamon tanuló gyermek természettudományos gondolkodását jobbra még a szemléletes képi tartalmak jellemzik, de ebben az életkori szakaszban már megalapozódnak annak absztrakt kategóriái is. Ugyanakkor a valóságos természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megértéséhez szükséges térbeli és időbeli elvonatkoztatás képessége egyre árnyaltabb, és biztosabbképzetek kialakítását teszi lehetővé. Az elemi természettudományos nevelés fontos feladata tehát a konkretizálásra és általánosításra építve az elvonatkoztatás képességének alapozása, az egyszerű absztrakt fogalmak, ítéletek és következtetések használatának megtanítása.

A tanult ismeretek alapján elvárható cél, hogy a gyermekek egyre biztosabban igazodjanak el (tájékozódjanak) közvetlen, majd távolabbi környezetükben, a közvetlenül, majd közvetetten megismerhető természeti folyamatok, történések körében. Ismerjék a megfelelő eszközöket és módszereket ezek megvalósítására. Továbbra sem törekszünk, az elvont tudományos fogalmak meghatározására, definíciószerű megtanítására. Ebben az életkori szakaszban a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességeket kell megalapoznunk. Kíváncsiak, hogy a gyermekek a természetismeret tantárgy képzési folyamatában találkozzanak az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásaival, gyakorolhassák azokat egyénileg és társaikkal együttműködve is. A közös tevékenység során a közösség demokratikus működésének értéke, és jellemző szabályai is tudatosulhatnak a gyerekek életkori sajátosságainak megfelelő szinten. Legyen módjuk kielégíteni egyéni érdeklődésüket, illetve szerezhessenek örömteli megismerési, tanulási élményeket. A lehetőségekhez képest segítsen a tantárgy az iskolán kívül szerzett ismeretek feldolgozásában is.

A természetismeret tanítása során a környezet állapota iránti érzékenység, az ökológiai szemlélet, valamint a helyes környezeti attitűdök, magatartás, értékrend alakítására is figyelmet fordítunk. Támogassuk a tanulókat a környezetük használatára vonatkozó helyes döntéseik meghozatalában, segítsük környezettudatuk, felelősségérzetük fejlődését.

Fontos feladat a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hagyományok tudatosítása, az ápolásukra történő nevelés.

Mind a természetismeret tanulása során elsajátított ismereteknek, mind a gondolkodási képességeknek biztonságos alapot kell képezniük a későbbi természettudományos tantárgyak – a fizika, a kémia, a biológia és egészségtan, illetve a földrajz (földünk és környezetünk) – elsajátításához.

Kiemelt fejlesztési feladatok**Énkép, önismeret**

A természetismeret tanítás célja, hogy a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességeket megalkotassa. Ennek érdekében fontos a gyermekek tevékenykedtetése, a közvetlen tapasztaláson alapuló ismeretszerzés megvalósítása. A tanulási tartalmak elsajátításának így a tanulók maguk is aktív részeseivé kell, hogy váljanak, s az értékek megnevezése és azonosítása során énképükbe integrálják az újabb és újabb ismereteket.

Hon- és népismeret

A természetismeret tárgy lehetőséget nyújt hazánk természeti földrajzának, és társadalmi- gazdasági életének bemutatására az életkori sajátosságoknak megfelelő szinten. Megismerteti a tanulókat a városi és falusi környezet és mindennapi élet sajátosságait, hagyományait és különbségeit. Megalkotja a diákokban a nemzettudatot, hazaszeretetet. Elősegíti a természeti és társadalmi környezet megismerését, kölcsönös egymásra hatásuk felismerését, az emberi tevékenységek környezet- formálásának és átalakításának felelősségét.

Környezeti nevelés

Törekednünk kell a környezettudatos, a környezetért felelősséget érző, a környezettel szemben „gazda szemléletű” magatartás kialakítására. A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete és szeretete, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Értsék meg a természeti környezet védelmének szükségességét a fenntartható gazdaság- és fejlődés érdekében.

Információs és kommunikációs kultúra

Kiemelt feladatunk a megismerési képességek fejlesztése. A tanulók váljanak nyitottá a természet szépségei, értékei, illetve a környezeti problémák iránt. Legyenek képesek a természeti, és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteiket egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, egyszerű vizsgálatokat, kísérletet elvégezni, megtervezni, és azok eredményeit elemezni, kiértékelni. Legyen gyakorlatuk a különböző természeti tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában, mérésében, az adatok ábrázolásában. Ismerjék és használják a vizsgálódásokhoz, mérésekhez szükséges eszközöket, és kezeljék azokat balesetmentesen, környezetkímélő módon. Szerezzenek gyakorlottságot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság az űrtartalom, a sűrűség, a nyomás, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában.

Tájékozottak legyenek a természettudományos megismerés folyamatáról, a természettudományok fejlődéséről.

Tudják, hogy a természettel kapcsolatos ismereteiket felkészültségüknek megfelelő könyvek, cikkek olvasása, a rádió és a televízió adásainak hallgatása, nézése, a számítógépes kapcsolatteremtés révén is fejleszthetik, de sok téves nézettel is találkozhatnak.

Tudjanak önállóan problémákat megfogalmazni a környezetükre vonatkozólag, beszámolni a saját tapasztalataikról, álló- és mozgóképekről, történetekből, leírásokból, a különböző kommunikációs eszközökből szerzett ismereteikről önállóan. Tudjanak írásban válaszolni ismereteiknek megfelelő szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tudjanak egyszerű jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket vázlatosan ábrázolni.

Legyenek tájékozottak arról, hogy a természettudományok milyen meghatározó szerepet töltek be új kérdések felvetésében és az emberiség problémáinak megoldásában, az élet minőségének javításában. Értékeljék, tiszteljék a tudósok kiemelkedő eredményeit, kitartó szorgalmát.

Ismeretszerzés, tanulás

Tegyük érdekeltté tanulóinkat a természeti környezet ismereteinek befogadására. Motiváljuk őket minél több közvetlen tapasztalatszerzés biztosításával (tanulmányi séták, kirándulások, erdei iskola, kísérletek, film- és képvetítés). Az eredményes tanulás módszereinek és technikáinak elsajátíttatása során biztosítsuk a csoportos tanulást, a kooperatív csoportmunka lehetőségét. Erősítsük a megfigyelési, megnevezési, és felismerési képességeket, a memória és gondolkodási kultúra fejlődését. Törekedjünk a gondolkodási képességek: a rendszerezés, a tapasztalatszerzés, az összefüggések felismerésére és a problémamegoldás (analízis, szintézis, összehasonlítás, általánosítás, konkretizálás) fejlesztésére, és a mindennapokban történő felhasználására. Tudják a tanulók ismereteiket megadott szempontok szerint rendszerezni, a lényeges tulajdonságokat a lényegtelenről elkülöníteni, a jellemző tulajdonságokat kiválasztani, azok alapján általánosítani, majd elvonatoztatni. Megfigyeléseiket, tapasztalataikat a tanult szakkifejezések alkalmazásával, tanári segítséggel tudják megfogalmazni és önállóan, rajzban és írásban rögzíteni. Tanári segítséggel legyenek képesek tájékozódni egyszerűbb enciklopédiákban, lexikonokban, tudjanak ismeretekhez jutni különböző szöveges és képi ismerethordozókból, az elektronikus médiából. Tudjanak térképen tájékozódni, térképvázlatot készíteni. Tudják magyarázni az egyszerű természeti jelenségek és folyamatok okait, az egyszerűbb technikai eszközök (hőmérő, csapadékmérő, szélkanál, szélzsák) működését. Tanári segítséggel tudják összehasonlítani a környezetben megnyilvánuló kölcsönhatásokat, változásokat. Legyenek képesek a megfigyelt és megvizsgált élőlények életmódjára, testfelépítésére, az élettelen és az élő környezetükhöz fűződő kapcsolataikra vonatkozó tárgyilagos ismeretek megszerzésére. Tudják felhasználni, alkalmazni a mindennapi élet problémáinak megoldásában az elemi természettudományos ismereteiket. Lássák be, hogy környezetük állapota saját egészségükre is hatással van, igényeljük az egészséges életkörülményeket. Ismereteik ébresszék rá, őket, hogy maguk is felelősek a természet jövőjéért, a környezet egészséges állapotának fenntarthatóságáért.

Tájékozottság a földrajzi térben - a tér és a természeti jelenségek

Cél az ismert tér fokozatos kitágítása, és ábrázolása:

- Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén. A térkép és a valóság kapcsolatának meglátása. A valóságból szerzett információk azonosítása térképi információkkal.
- A világtér ismertete, azok azonosítása a valóságban és a térképen. Felismerés, keresés, iránymeghatározás térképen.
- A keresőhálózat használata. A földrajzi fókusz ismertete.
- Távföldekre vonatkozó becslések, egyenes vonal menti távolságok mérése.
- Az alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok térbeli rendjének felismerése hazai példák alapján.
- A közvetlen környezetben előforduló természetes és mesterséges elemek méretbeli nagyságrendjének becslése.
- Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről.

- Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken.
- Elemi leolvasások térképekről tanári irányítással.
- Magyarország elhelyezkedésének ismerete Európában és a Földön

Tájékozottság az időben - az idő és a természeti jelenségek

Gyakorlat szerzése az idő mérésében, a különböző folyamatok időtartamának becslésében, a környezetben lezajló folyamatok időrendiségének felismerésében (pl.: az időjárásban, és az élővilág változásában, a felszínformálódásban, az életmódban, a termelő tevékenységben). Periodikus jelenségek felismerése. Tudatosuljon, hogy az idő múlásával természeti és társadalmi környezetünk is változik.

Tájékozottság a környezet anyagaiban

A környezetükben előforduló legfontosabb – különböző szerveződési szintű – anyagok alapvető tulajdonságainak ismerete. A hazai gazdaságban legtöbbször felhasznált szerves és szervetlen anyagok (zöldségek, gyümölcsök, víz, kőzetek, talaj...) csoportosítása. A leggyakrabban előforduló kőzetek felismerése. A lakóhely és környékének környezetét leginkább károsító anyagok és folyamatok megismerése. A környezetkárosítás csökkentésének lehetőségei.

Tájékozottság a környezet kölcsönhatásaiban

A hazai tájak életközösségeinek ökológiai szemléletű jellemzése, az élőhelyek földrajzi sajátosságainak felismerése és kapcsolataikban, kölcsönhatásaikban történő bemutatása.

A halmazállapot-változásokról tanultak összekapcsolása időjárási jelenségekkel. Az időjárás és az éghajlat jelenségeinek értelmezése, elemzése Kárpát-medencében előforduló példák alapján.

A természeti környezet közvetlen hatásainak felismerése a társadalmi-gazdasági folyamatokban hazai példák alapján. A földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák felismerése, megoldási módok keresése.

Az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése a lakóhelyen és környékén.

Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben

A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében.

A társadalmi-gazdasági élet természeti adottságokkal való kapcsolatának érzékelése a lakóhelyről és annak környékéről vett példák alapján.

Az életmód és a gazdálkodás változásai a Kárpát-medencében az eltérő jellegű földrajzi tájaknál megismert példák alapján.

A helyi környezet (iskola, település) természeti, társadalmi, környezeti értékeinek és problémáinak felismerése.

Magyarország nemzetközi jó hírének kialakítása (pl.: gazdasági termékek, „hungarikumok”).

Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben

A különböző adottságú nagytájak eltérő természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzőinek felismerése.

Az életmódban, a szokásokban bekövetkezett változások érzékelése (pl.: a táplálkozásban, a ruházatkodásban, az építkezésben, a közlekedésben, a kereskedelemben és a háztartásban).

A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatának érzékelése a lakóhelyi környezetben és Magyarországon.

Annak felismerése, hogy milyen hatással van a környező világ a hazai környezet állapotára.

A természet- és a környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján (pl.: tanulmányi séta, tanulmányi kirándulás, erdei iskola).

Annak felismerése, hogy a környezet védelméért mindannyian személyesen is felelősek vagyunk.

Ismeretek szerzése a legfontosabb környezeti veszélyekről lakóhelyi és hazai példák alapján.

5. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Konkrét fogalmak kialakítása egyszeri és rendszeres észlelés, megfigyelés, vizsgálat, egyszerű kísérlet alapján.
 A vizsgált történések közül a természeti jelenségek megkülönböztetése másoktól.
 Konkretizálás és általánosítás a megfigyelt jelenségekre építve.
 A megismert természeti jelenségekben az anyag változásainak alapfokú értelmezése.
 Az egyszerű jelenségek okszerű magyarázata.
 A szöveges és képi információk értelmezése, rendszerezése, egyszerű következtetések megfogalmazása.
 Egyszerű mérések és kísérletek önálló elvégzése és eredményeik értelmezése.
 A tanulói tevékenységek anyag- és energiatakarékos megvalósítása.
 Iránymeghatározás térképen, tájékozódás, egyenes vonalú távolságmérés.
 A főbb felszínformák bemutatása példák alapján, álló- és mozgóképen, térképen.
 Információk nyújtása közvetlenül a valóságos környezet megfigyelésével, vizsgálatával (kirándulások, tanulmányi séták, kísérletek), valamint közvetve ismeretterjesztő kiadványok, képek, filmek, modellek segítségével, az elektronikus média biztosította lehetőségek alkalmazásával.
 A környezetben megfigyelt élőlényekre vonatkozó köznapis ismeretek természettudományos szemléletű bővítése és rendszerezése.
 Szabatos fogalomhasználat konkrét fogalmi szinten.
 A megismert élőlények testfelépítése és életmódja közötti alapvető összefüggések felismertetése.

Témakör	Tartalom
Megismerési módszerek fejlesztése	Megfigyelés, vizsgálódás adott szempont szerint, a megfigyelést segítő egyszerű eszközök használatával. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek tapasztalatainak értelmezése, egyszerű megfogalmazása, rögzítése, ábrázolása. Az alapvető fizikai változásokat jellemző mennyiségek mérése, egyszerű kísérletek reprodukálása. Alapfokú tájékozódás a térben, a valóság és annak képi, térképi ábrázolása révén. A rész és egész viszonyának értelmezése. Oksági kapcsolatok, összefüggések felismerése, egyszerű magyarázata példák segítségével. Információszerzés ismeretterjesztő természetismereti kiadványok, térképek, filmek segítségével. A könyvtár, a bemutatóhelyek, és a valóságos környezet információforrásként való felhasználása.
Tájékozódás a térképen, térképismeret	A térkép fogalma, méretaránya, jelrendszere. Irány és távolság meghatározása, mérés a települési, közlekedési és turistatérképen. Helymeghatározás ismert terepet bemutató térképen, turistatérképen, közigazgatási térképén. Keresőhálózat, kilométerhálózat használata a térképen, tájékozódás a fő világtájak alapján. A magasság meghatározása (leolvasása).
Az időjárás és az éghajlat elemei	Az időjárás elemei. Napsugárzás jellemzői. Felmelegedés, hőterjedés, hőmérséklet. A hőmérséklet észlelése, mérése. A hőmérséklet napi és évi változása, a hőmérséklet ingadozása. Halmazállapotváltozások a természetben: olvadás és fagyás, párolgás, és lecsapódás. A szél fogalma, iránya. A csapadék keletkezése, csapadékformák. A szélsőséges időjárási viszonyok által okozott hazai veszélyhelyzetek (árvíz, villámcsapás, erdőtüz, szélvihar, hóvihar) és azoknak megfelelő magatartás. Éghajlat fogalma. Hazánk éghajlatának jellemzői.
A földfelszín változása	A hőingadozás és a fagyhatás felszínalakító hatása. A szél és a csapadék felszínformáló munkája. A víz körforgása és felszínformálása a természetben. Folyóvizek, állóvizek. A víz tisztítása egyszerű módszerekkel. A felszínformák: a hegységek és alföldek kialakulása. A legjellemzőbb kőzetek tulajdonságai. A talaj keletkezése, jellemzői. A talaj védelme.

Témakör	Tartalom
Környezetünk élővilága	Az emberi tevékenység felszínformáló hatása. A táj arculatának védelme. Felelős magatartás a természetben. A gyümölcsös és zöldségeskert legfontosabb növényeinek (szilvafa, almafa, szőlő, paradicsom, sárgarépa, fejes káposzta, burgonya, vöröshagyma) testfelépítése, élete, környezeti igénye és termesztése. A gyümölcsök és zöldségfélék károkozói (cserebogár, káposztalepke, peronoszpóra). A gyümölcsök és zöldségfélék szerepe táplálkozásunkban. Leggyakoribb háziállataink (sertés, szarvasmarha, házityúk, házimacska, kutya) testfelépítése, élete. Legismertebb ház körül élő állataink (házi egér, fecske, földigiliszta), kedvtelésből tartott állatok, társállatok. A város és jellemző élőlényei. A legfontosabb állatvédelmi szabályok.

A továbbhaladás feltételei

Legyenek képesek konkrét természeti formák, tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére élőszóban, rajzban és írásban. Tudják felidézni a természeti és az ember által létesített környezetre vonatkozó konkrét, szemléletes képi tartalmakat. E képzetek alapján tudjanak ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni.

Legyenek képesek a leggyakoribb térképjelek alapján elemi térképhasználatra. Fogalmazzák meg milyen az aktuális időjárás. Tudják a tanult mértékegységek alkalmazásával a vizsgált jelenségeket mennyiségileg is jellemezni, és a mért adatokat értelmezni. Tudják megkülönböztetni a különböző halmazállapotokat és értsék azok változásait. Jellemezzék az évszakokat időjárásuk szerint. Ismerjék az időjárást kialakító legfontosabb tényezőket. Jellemezzék éghajlunkat. Ismerjék az időjárási események és a felszín változása közötti összefüggéseket.

Ismerjék fel a megfigyelt táj legfontosabb felszínformáit. Tudják értelmezni az egyszerű felszínformákat kialakulásuk szerint. Tudjanak jellemző tulajdonságokat mondani megfigyelt közetmintákról. Ismerjék fel az emberek földrajzi környezetet veszélyeztető tevékenységét. Értsék meg, hogy a környezet állapotának romlásáért az emberek a felelősek.

Tudják megkülönböztetni leggyakoribb gyümölcsöinket, zöldségnövényeinket. Megfigyelt tulajdonságaik alapján jellemezzék azokat. Ismerjék a táplálkozásunkban betöltött szerepüket.

Ismerjék fel a települési környezet leggyakrabban előforduló állatait és a háziállatokat. Legyenek tisztában az állatvédelem jelentőségével, erkölcsi szabályaival.

6. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A jelenségekről szerzett tapasztalatok összevetése a tanulók már meglévő képzeivel, fogalomalkotás az analízis, az elemző, és az egészséges gondolkodás fejlesztése által. Alkalmazóképes tudás kialakítása.

Természeti folyamatok és egyszerűbb összefüggések felismertetése, magyarázata, bizonyítása, általánosítás és egyszerű elvonatkoztatás.

Önálló és együttműködő ismeretszerzésre, feladat- és problémamegoldásra való felkészítés a különböző ismerethordozók, információforrások alkalmazásával (erdei iskola, tanulmányi séta- és kirándulás, elektronikus média). Az anyag mérhető tulajdonságainak, kölcsönhatásainak és változásainak elemi szintű értelmezését segítő bemutatások, kísérletek, modellek alkalmazása, megtervezése, baleset-, tűz- és környezetvédelmi szabályok betartásával azok elvégzése, a tapasztalatok kiértékelése (a víz öntisztulása, a füves területek és erdők pusztulása).

Egyszerű tájékozdási gyakorlatok a térképen és a földgömbön a földrajzi fókuszát segítségével.

Képi információk és szemléletes leírások felhasználásával a földrajzi övezetekre vonatkozó elsődleges képzetek kialakítása.

Magyarország helyzetének, nagytájainak, környezeti értékeinek, életközösségeinek leíró jellegű bemutatása, a hazai tájról alkotott képzetek gazdagítása.

A hazai tájak élővilágának – jellemző társulásainak és fajainak – ökológiai szemléletű jellemzése, a hazai élővilág sokféleségének, értékének bemutatása, környezettudatos magatartás kialakítása.

Témakör	Tartalom
Megfigyelési módszerek fejlesztése	Folyamatos megfigyelés, vizsgálódás több kiválasztott szempont szerint. Az anyagok tulajdonságainak összehasonlítása. Alapfogalmak helyes használata a tapasztalatok értékeléséhez, alpmérések (távolság és hosszúság, terület, térfogat, sűrűség, hőmérséklet és idő), a mértékegységek pontos használata. Egyszerű kísérlet megtervezése, beállítása, elvégzése, a tapasztalatok önálló rögzítése és értelmezése. Balesetvédelem, tűzbiztonság, a tűzoltás szabályai. Alapfokú, biztonságos tájékozódás a térben, térképen és földgömbön, tájékozódás az időben a folyamatok lezajlása alapján. Információszerezés természetismereti kiadványok, térképek, földgömb, film, könyvtár, bemutatóhelyek, elektronikus média és a valóságos környezet által.
Tájékozódás a térképen és a földgömbön	A Föld alakja. Elemi tájékozódás a fókálózat alapján. Tájékozódás Magyarország térképén. Hazánk helye a Kárpát-medencében, Európában, és a Földön. Kontinensek és óceánok elhelyezkedése, földrajzi helyzete. Tájékozódás az időben. Időmérés. A Föld tengely körüli forgása. A napi időszámítás. A Föld Nap körüli keringése. Évi időszámítás.
Éghajlat, éghajlati övezetek	A földalak, a földtengely ferdesége, a besugárzás és az éghajlati övezetek kialakulása közötti összefüggések. Az egyes éghajlati övezetek leíró jellemzése. Éghajlatot kialakító és módosító tényezők.
Magyarország nagytájainak jellegzetességei	A Kárpát-medence. Magyarország nagytájainak leíró jellemzése (a táj arculata, kialakulása, éghajlati sajátosságai, vizei, környezeti értékei, települési jellemzői, társadalmi életképe). A szűkebb lakókörnyezet, illetve Budapest természeti és társadalmi jellemzői.
Hazai tájaink életközösségei	A hazai erdők sajátosságai. Az erdők legjellemzőbb élőlényei. Az erdők jelentősége (táplálkozási kapcsolatok), pusztulásuk okai. A folyók, tavak legjellemzőbb élőlényei. A szennyezés hatása a vízi életközösségekre. A vizek öntisztulása. A hazai vízparti élőhelyek környezeti adottságai. Élőlények a vizek partján. A hazai füves területek kialakulásának környezeti feltételei. A hazai füves területek legjellemzőbb élőlényei. A füves területek jelentősége, pusztulásuk okai. Nemzeti parkjaink. A lakóhely és környékének védett, és védelem alatt nem álló természeti értékei. A hazai élővilág legkiválóbb kutatóinak munkássága.

A továbbhaladás feltételei

Tudjanak a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerjék fel és értsék meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyenek képesek alapvető méréseket elvégezni és a mért adatokat értékelni. Ismerjék fel ezek közül azokat, amelyek veszélyesek lehetnek, tudják elkerülni azokat! Bemutatás után legyenek képesek egyszerű kísérleteket fegyelmetten és a balesetvédelem, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenségeket elmondani.

Elemi szinten tájékozódjanak a térképen és a földgömbön a fókálózat segítségével. Használják a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjanak adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudják felsorolni a kontinenseket és óceánokat. Legyenek egyszerű, szemléletes képzeteik a földrajzi övezetekről.

Ismerjék fel jellemző álló- vagy mozgóképről és leírás alapján hazánk nagytájakait, lakókörnyezetük néhány vezéres települését, az ország fővárosát.

Tudják felidézhető képzeteik segítségével jellemezni a hazai életközösségeket. Tudjanak egyszerű táplálékláncokat bemutatni. Ismerjék a legjellegzetesebb hazai növény és állatfajok testfelépítését, életmódját. Értsék meg a természet védelmének jelentőségét, a fenntartható gazdaság feltételeit.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A természettudományos megismerés eszközeinek használatát, alkalmazott módszereit csak sok gyakorlás útján sajátíthatják el tanítványaink. A készségfejlesztés okán elsősorban formatív szemléletű értékelési módszereket és helyzeteket használunk. Fontos figyelembe vennünk, hogy új megfigyelő, kísérleti eszközök tanulói alkalmazásakor az eszközbiztonság kialakulásáig a gondolkodás nem ritkán a tárgyi-cselekvéses szintre esik ismét vissza. Ha nem biztosunk kellő gyakorlási lehetőséget, akkor előadódhat, hogy a tanulók eszközhasználati képességének fejletlensége a tananyag ismeretét elfedi, így gyengébb eredményt produkálnak valódi tudásuknál.

Az új tanulási helyzetek (csoportmunka, terepgyakorlat, könyvtárhasználat, bemutatóhelyek meglátogatása) erős érzelmi motiváltsága olykor a tanulók figyelmét a tananyagról, a követelményről magára a helyzetre, az élményre viszi át. A környezethez illeszkedő és az úgynevezett szabadéjszakai iskolai tanulási formákhoz (pl. terepgyakorlat, -projekt, erdei iskola) kötődő megismerés sajátos módszertanát érdemes elsajátítani az ilyen szervezések előtt.

FIZIKA**7–8. évfolyam****Célok és feladatok**

Az általános iskolai fizikatanítás az alsóbb évfolyamokon tanított „környezetismeret”, ill. „természetismeret” integrált tantárgyak anyagára épül, azoknak szerves folytatása. A fizikatanítás célja az általános iskolában a gyerekek érdeklődésének felkeltése a természet, ezen belül a fizikai jelenségek iránt. Ez az érdeklődés jelentheti tanulóknak későbbi természettudományos műveltségének legfontosabb alapozását. Egyszerű jelenségeken, alkalmazási példákon keresztül mutassuk meg, hogy a természet jelenségei kísérletileg vizsgálhatók, megérthetők, és az így szerzett ismeretek a hétköznapi életben hasznosíthatók. Fontos cél, annak tudatosítása, hogy a fizikai ismeretek a technikai fejlődésen keresztül döntő hatással vannak az ember életminőségére, azaz a tudomány, a technika és a társadalom szoros kölcsönhatásában értelmezhető a természettudományok fejlődése. A fizikai ismereteket a természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet szoros összhangban a többi természettudományos tárggyal. Törekednünk kell arra, hogy a fizika kapcsán is megmutassuk, hogy a természet jelenségei komplexek, értelemszerűen integráltak, s a diszciplinaritás (tantárgyszűrés) pusztán a leírásmódunk sajátja.

A fizikaórák akkor válhatnak élményszerűvé éhezáltal hatékonnyá, ha a tananyag bőséges jelenségbemutatóra, sok jól kiválasztott kísérletre épül. A fogalmak bevezetésénél, a törvények megfogalmazásánál a konkrét probléma szempontjából szakszerűen, de a lehető legegyszerűbben kell fogalmaznunk. Ugyanakkor figyelembe kell vennünk, hogy a gyerekeknek vannak előzetes elképzelései a világról, annak működéséről. Ezeket az életkornak megfelelő „gyermeki elképzeléseket” fel kell tárnunk, s ezekből kiindulva kell a képzés során tudatosan építkoznünk. Kerülni kell azokat az absztrakt gondolatmeneteket, melyek nincsenek összhangban a tanulók életkori sajátágaival, s így inkább gátolják, mint segítik a megértést. A fizikai fogalmak közül az általános iskolában azokra helyezzük a hangsúlyt, amelyek konkrét kísérleti tapasztalatokkal kapcsolatosak, túlzott absztrakciót nem igényelnek.

A fizikai fogalmak bevezetése, a törvények megfogalmazása során a tanulók önálló megfigyelő tevékenységét helyezzük a középpontba. Gondot kell fordítani arra, hogy a tanulók kellő gyakorlatot szerezzenek a látott jelenség pontos megfigyelésében és szabatosan el is tudják mondani azt. Ugyancsak fontos, hogy a tanulók össze tudják foglalni, s vita során ütköztetni tudják elképzeléseiket, érvelni tudjanak. A természettudományok közül a fizika az, amely már az alapképzést nyújtó iskolában is érzékeltetni tudja a gyerekekkel, hogy a természet jelenségei kvantitatív szinten, a matematika nyelvén leírhatók. A matematikai formalizmus az általános iskolában csak a legegyszerűbb összefüggésekre – egyenes és fordított arányosság – szorítkozik. Ezek esetében azonban kiemelten fontos feladat a megismert törvények egyszerű számpéldákon történő alkalmazása. A feladatmegoldás a gyakoroltatáson túl szemléletformáló hatású is lehet, ha a tanár olyan feladatokat is ad (az adatokat előre célszerűen megválasztva), hogy a kiszámított eredmény utólag kísérletileg is ellenőrizhető legyen. Az ilyen feladatok tudatosítják a gyerekekben, hogy a fizikapélda nem csupán matematikai feladvány, hanem a természet leírása, amelynek eredménye valódi, mérhető adat. A fizikai gondolkodás fejlesztésében, a tanulók tudásszintjének megfelelő kvalitatív problémák megoldása is lényeges. Ezek a kérdések egy-egy, a hétköznapi életből ismert jelenség magyarázatára, vagy a helyszínen bemutatott kísérlet értelmezésére vonatkozhatnak.

Fejlesztési követelmények*Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek*

A tanuló legyen képes a fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelésére, igyekezzon a jelenségek megértésére. Legyen képes a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítésére.

Tudja a kísérletek, mérések eredményeit különböző formákban (táblázatban, grafikonon, sematikus rajzon) is nyitással rögzíteni. Tudja kész grafikonok, táblázatok, sematikus rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből tudjon egyszerű következtetéseket levonni.

A tanuló tudja érthetően elmondani, ismereteinek mennyisége és mélysége szerint magyarázni a tananyagban szereplő fizikai jelenségeket, törvényeket, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazásokat.

Tudjon egyszerű kísérleteket, méréseket végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti eszközök, anyagok használatában.

Szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek használatában, a mindennapi életben is használt mértékegységek átváltásában.

Legyen képes megadott szempontok szerint használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket és multimédiás oktatási anyagokat. Tudja, hogy a számítógépes világhálón a fizika tanulását, a fizikusok munkáját segítő adatok, információk is megtalálhatók. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő könyvek, cikkek, televízió- és rádióműsorok információit. Alakítsunk ki benne kritikai érzéket a tudományosan nem alátámasztott „szenzációs újdonságokkal”, elméletekkel szemben.

Értékelje a természet szépségeit, tudja, hogy a természetet, környezetünket védeni kell. Ismerje a tananyag természet- és környezetvédelmi vonatkozásait, törekedjék ezeknek alkalmazására.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben

Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetünkben előforduló anyagok tanult tulajdonságait. Tudja az anyagokat tanult tulajdonságaik alapján csoportosítani.

Tudja, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait.

Legyen gyakorlata a mindennapi életben előforduló távolságok és időtartamok becslésében, tudja ezeket összehasonlítani. Legyen áttekintése a természetben található méretek nagyságrendjéről.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudományok fejlődéséről

Tudatosuljon a diákokban, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, jelenleg jóval többet tudunk fizikai világunkról, mint a korábbi évszázadok emberei, de biztosan sokkal kevesebbet, mint az utánunk jövő nemzedékek. A tanult fizikai ismeretekhez kapcsolódva tudja, hogy mely történelmi korban történtek és kiknek a nevéhez köthetők a legfontosabb felfedezések. Ismerje a kiemelkedő magyar fizikusok, mérnökök, természettudósok munkásságát.

Értse, hogy a fizika és a többi természettudomány között szoros kapcsolat van, kutatóik különböző szempontból és eltérő módszerekkel, de ugyanazt az anyagi valóságot vizsgálják.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai és hőtani jelenségek megfigyelése, a tapasztalatok önálló, szóbeli összefoglalása. A hétköznapi életben is használt fizikai szakszavak tartalmi pontosítása, az új szakkifejezések szabatos használata. Mindennapi eszközökkel, házilag elvégezhető egyszerű mechanikai és hőtani kísérletek összeállítása, diák-kísérletgyűjtemények alapján, bemutatás és értelmezés egyéni vagy csoportmunkában. Összefüggések felismerése egyszerű mechanikai és hőtani kísérletekben.

Egyszerű mérések adatainak felvétele, táblázatba foglalása és grafikus ábrázolása, az ábrázolt függvénykapcsolat kvalitatív értelmezése.

Út és időmérésen alapuló átlagsebesség-meghatározás elvégzése az iskolán kívül (pl. gyaloglás, futás, kerékpár, tömegközlekedési eszközök).

A tanult mechanikai és hőtani alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, egyszerű jelenségek magyarázata. A hőtan különösen alkalmas a jelenségeket értelmező – a tanulók által alkotott - modellek feltárására, a különböző eléképzelések ütköztetésére, megvitatására, a természettudományos érvelés gyakorlása.

Elemi számítások lineáris fizikai összefüggések alapján.

Ismerkedés az iskolai könyvtár fizikával kapcsolatos anyagaival (természettudományi kislexikon, fizikai foglomtár, kísérletgyűjtemények, ifjúsági tudományos ismeretterjesztő kiadványok stb.) tanári irányítással. Ismerkedés az iskolai számítógépes hálózat (Sulinet) válogatott anyagaival kisebb csoportokban, tanári vezetéssel.

Témakörök	Tartalmak
A testek mozgása	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Egyszerű út- és időmérés. A mérési eredmények feljegyzése, értelmezése. Út-idő grafikon készítése és elemzése. Az út és az idő közötti összefüggés felismerése. A sebesség fogalma, a sebesség kiszámítása. A megtett út és a menetidő kiszámítása.
Az egyenletesen változó mozgás	Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata (pl. lejtőn mozgó kiskocsi). A sebesség változásának felismerése, a gyorsulás fogalma. Az átlag- és a pillanatnyi sebesség fogalma és értelmezése konkrét példákön.

A dinamika alapjai

A testek tehetetlensége és tömege	Egyszerű kísérletek a tehetetlenség megnyilvánulására.
Erő és mozgásállapot változás	A tehetetlenség törvénye. A test mozgásállapot változása mindig egy másik test által kifejtett erőhatásra utal. (Egyszerű kísérletek.) Az erő mérése rugós erőmérővel. Az erő mértékegysége, az erő ábrázolása.
Erőfajták	Gravitációs erő (a Föld vonzása a testekre). Súly (és súlytalanság). Súrlódás és közegellenállás (gyakorlati jelentősége). Rugóerő (a rugós erőmérő működése).
Egy testre ható erők együttes hatása	Egy egyenesbe eső azonos és ellentétes irányú erők összegzése, az erőegyensúly fogalma
Erő-ellenerő	Az erő két test közötti kölcsönhatásban. (Egyszerű kísérletek.)
A mechanikai munka	A munka értelmezése, mértékegysége. Egyszerű számításos feladatok a munka, erő és az út kiszámítására. A mechanikai energia fogalma
Az egyszerű gépek: emelő, lejtő	A forgatónyomaték kísérleti vizsgálata, sztatikai bevezetése, a forgatónyomaték kiszámítása. Az egyensúly feltétele emelőkön (az egyensúly létesítéséhez szükséges erő ill. erőkar kiszámítása). Az egyszerű gépek gyakorlati haszna.

A nyomás

Szilárd testek által kifejtett nyomás	A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján, a felismert összefüggések matematikai megfogalmazása, a formula alkalmazása.
Nyomás a folyadékokban és gázokban	A hidrosztatikai nyomás. A hidrosztatikai nyomás kísérleti vizsgálata, a nyomást meghatározó paraméterek. Közlekedőedények (egyszerű kísérletek, környezetvédelmi vonatkozások pl. kutak, vízek szennyezettsége).
Arkhimédész törvénye, a testek úszása	A felhajtóerő kísérleti vizsgálata. Az úszás, lebegés, elmerülés feltételei. Egyszerű feladatok Arkhimédész törvényére.

Hőtan

Hőtani alapjelenségek	Hőmérséklet és mérése. A hőtágulás jelensége szilárd anyagok, folyadékok esetén, a hőtágulás jelensége a hétköznapi életben.
Hő és energia	A testek felmelegítésének vizsgálata a fajhő és mérése, az égéshő. Energiamegmaradás termikus kölcsönhatás során.
Halmazállapotok, halmazállapot-változások	Az anyag atomos szerkezete, halmazállapotok. A halmazállapot-változások – olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás – jellemzői, hétköznapi példák. Az olvadáspont, forráspont fogalma. Az olvadáshő, forráshő értelmezése. A halmazállapotváltozás közben bekövetkező energiaváltozások kiszámítása.
Munka és energia	A testek melegítése munkavégzéssel, a termikus energia felhasználását munkavégzésre: hőerőgépek működésének alapjai.
Energia-megmaradás	Az energia megmaradásának tudatosítása, kvalitatív szintű érzékeltetése egyszerű példákon.
Teljesítmény és hatások	A különböző energiatípusok bemutatása egyszerű példákon. A teljesítmény és hatások fogalma.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű jelenségek, kísérletek irányított megfigyelésére, a látottak elmondására, egyszerű tapasztalatok életkorának megfelelő értelmezésére.

Tudja értelmezni és használni a tanult fizikai mennyiségeknek (út, sebesség, tömeg, erő, hőmérséklet, energia, teljesítmény) a mindennapi életben is használt mértékegységeit.

Ismerje fel a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. hó olvadása, vizes ruházata-dőse, stb.)

Legyen tisztában az energia-megmaradás törvényének alapvető jelentőségével. Értse, hogy egyszerű gépekkel csak erőt takaríthatunk meg, munkát nem.

Legyen képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

Egyszerű elektromos és fénytani jelenségek megfigyelése, a látottak elemzése, szóbeli összefoglalása, modellalkotás.

Ok-okozati kapcsolatok felismerése egyszerű kísérletekben.

A szakszókincs bővítése, a szakkifejezések helyes használata.

A kísérletező készség fejlesztése: diák-kísérletgyűjtemények (pl. Öveges-könyvek) tananyaghoz kapcsolódó egyszerű (elektrosztatikai, optikai) kísérleteinek összeállítása és bemutatása csoportmunkában.

Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. Elektromos feszültség- és árammérés egyszerű áramkörökben. Az alapvető érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályok ismerete és betartása törpefeszültség és hálózati feszültség esetén. Tudja mi a teendő áramütéses baleset esetén. Ismerje a villámcsapás elleni védekezés módját. Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. A tanult elektromos alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, a tanultak alkalmazása egyszerű jelenségek magyarázatára (pl. dörzselektromos szikra, olvadó biztosíték, visszapillantó tükör).

A gyakran használt elektromos háztartási berendezések (fogyasztók és áramforrások) feltüntetett adatainak megértése, az egyes fogyasztók teljesítményének, fogyasztásának megállapítása.

A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő információk (pl. nagy fizikusok életrajzi adatai, tudománytörténeti érdekességek stb.) gyűjtése az iskolai könyvtár kézikönyveinek, ifjúsági ismeretterjesztő kiadványainak segítségével. Ismerkedés az elektronikus információhordozók, multimédia és oktatóprogramok alapszintű használatával, tanári irányítással.

Témakörök	Tartalmak
<i>Elektromos alapjelenségek, egyenáram</i>	
Elektrosztatikai alapismeretek	Az elektrosztatikai kísérletek elemzése, az elektromos töltés.
Az elektromos áram	Az elektromos áram fogalma, érzékelése hatásain keresztül.
Egyszerű elektromos áramkörök	Az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök összeállítása, az áramerősség és mérése. A feszültség és mérése.
Ohm törvénye	Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, az ellenállás kiszámítása és mértékegysége. Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű kísérletek (pl. fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása) Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű feladatok megoldása.

Az elektromos munka és teljesítmény**Az elektromos áram hatásai**

Az elektromos áram hőhatása	Az elektromos áram hőhatásának kísérleti vizsgálata.
Az elektromos munka és az elektromos teljesítmény	Az áram hőhatásán alapuló eszközök (olvadó biztosíték, izzólámpa). Az elektromos munka és teljesítmény kiszámítása. Háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása.
Az elektromos áram vegyi és élettani hatása	Az elektromos áram vegyi hatásának bemutatása.
Az elektromos áram mágneses hatása	Mágneses alapjelenségek. Az elektromos áram mágneses hatásának kvalitatív kísérleti vizsgálata. Az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása a gyakorlatban (elektromágnes, elektromotor, mérőműszerek, működésének megismerése).

Elektromágneses indukció, váltakozó áram

Az elektromágneses indukció	Az indukciós alapjelenségek kvalitatív kísérleti vizsgálata mozgási és nyugalmi indukció jelenségének bemutatása.
Váltakozó áram	A váltakozó feszültség keltése indukcióval. A váltakozó áram, jellemzése, hatásai.
Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazásai	A transzformátor kísérleti vizsgálata (összefüggés a transzformátor tekercseinek menetszáma, a feszültségek és az áramerősségek között). A transzformátor gyakorlati alkalmazásai. Az elektromos hálózat, energiaellátás.
Az elektromos energia-hálózat	Az energiatakarékosság globális stratégiai jelentősége. Az energiatakarékosság hétkö-
Az energiatakarékosság	napi, gyakorlati megvalósítása.

Fénytan

A fény visszaverődése	A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye. A gömb- és síktükör képalkotásának kísérleti vizsgálata.
A fénytörés	A sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai. A fénytörés jelenségének kísérleti vizsgálata. Lencsék képalkotásának kísérleti vizsgálata. Domború és homorú-lencsék alkalmazási lehetőségei (fényképezőgép, emberi szem, szemüveg).
A fehér fény színeire bontása	A fehér fény színekre bontása és újra egyesítése.

Továbbhaladáshoz szükséges tevékenységek

A diák ismerje fel a tanult elektromos és fénytani jelenségeket, a tanórán és az iskolán kívüli életben egyaránt.

Ismerje az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását.

Ismerje és tartsa be az érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályokat. Legyen képes tanári irányítással egyszerű elektromos kapcsolások összeállítására, feszültség- és árammérésre. Tudja értelmezni az elektromos berendezés-ken feltüntetett adatokat.

Ismerje a háztartási elektromos energiatakarékosság jelentőségét és megvalósításának lehetőségeit.

Tudja az anyagokat csoportosítani elektromos és optikai tulajdonságaik szerint.

Legyen tisztában a szem működésével és védelmével kapcsolatos tudnivalókkal, ismerje a szemüveg szerepét. Ismerje a mindennapi optikai eszközöket.

Legyen képes alapvető tájékozódásra az iskolai könyvtár lexikonjai, kézikönyvei, természettudományos ismeretterjesztő könyvei, folyóiratai között.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének szerepe többoldalú. Egyrészt a tanulónak (szülőnek) szóló jelzés – rendszerint osztályzat formájában –, amely tájékoztat arról, hogy a diák mennyire felel meg az elvárásoknak. A másik fontos feladat, hogy sok tanuló teljesítményét összegezve jelzést adjon a tanárnak, illetve az oktatás szervezőinek (beleértve a tantervkészítőket is) a tantárgy oktatásának hatékonyságáról. A pedagógiai szakirodalom mindkét vonatkozásban bősz ges. A kerettanterv egy harmadik oldalról közelít a kérdéshez. A Továbbhaladás feltételei évfolyamonként felsorolja azokat a legfontosabb ismereteket, készségeket, tanulói tevékenységeket, amelyek elsajátítása az egész oktatási folyamat szempontjából kulcsfontosságú. Az itt felsoroltak azért kiemelt jelentőségűek, mert hiányuk nem csupán az adott tanév eredményességét teszi kétségessé, de a későbbi évek eredményes fizikatanulását is veszélyezteti. Az alapozó fizikatanítás elsődleges feladata, hogy bemutassuk a tanulónak, hogy a természet (fizika) jelenségei vizsgálhatóak, megismerhetőek, magyarázhatóak és megérthetőek. Feladatunk, a gyerekek világról kialakított elképzeléseiből kiindulva a tudományosság szempontjainak megfelelő gondolkodásmódra szoktatni őket. A hangsúly a természet megismerésének folyamatán, a természettudományokhoz való pozitív viszony kialakításán van, az ismeretek mennyisége ehhez képest másodrangú kérdés. Ezzel összhangban a továbbhaladás feltételei között is meghatározóak a **tanulói tevékenységekkel kialakított készségek, képességek**. A kerettantervnek ez a pontja tehát nem a tanuló elégséges osztályzatának teljesítményét rögzíti! Ha valamely diáknál egy-egy ponton akadnak hiányok a tanár továbbengedheti a magasabb osztályba ha bízik a gyerek igyekezetében, és maga vállalja azt a többletmunkát, amelyet a hiányok utólagos bepótlása jelent.

Az iskolai munka fontos része a tanulói számonkérés és a munka minősítése. A minősítés alapvető feladata a gyerekek segítése jobb eredmények felé: lehetőleg minden tanuló a tőle telhető maximumot nyújtsa. Ez csak akkor lehetséges, ha diák munkájának értékelése sokoldalú és személyes jellegű. Az utóbbi évek sajnálatos gyakorlata, hogy a diákok minősítése már az általános iskolában is mechanikussá vált. Az értékmérő egy puszta szám: félévi jegy. A jegy az évközi osztályzatok számtani közepe (a kerekítés kizárólag a matematikai szabályai szerint), az évközi osztályzatok szinte kizárólag írásbeli feladat-megoldás vagy tesztlap ponteredménye alapján születnek. Látszólag minden maximálisan objektív, egyértelmű és kiszámítható. A lényeg azonban hiányzik. A kerettanterv bevezetésével egy időben jó lenne ezen a minősítési gyakorlaton változtatni! Osztályzatokat nem csupán írásbeli dolgozatra kell adni, nem csupán a kognitív képességek egy sajátos részét kell értékelni. Különösen akkor, amikor a kerettanterv a csökkentett lexikális ismeretek mellett a tanulói tevékenységeket, az így kialakított készségeket hangsúlyozza, szükség van a *szóbeli feleltetésre*, az *órai aktivitás jutalmazására*, az *önként vállalt szorgalmi feladatok*, például egy-egy otthon elkészített és az iskolában bemutatott kísérlet értékelésére, sőt a rendszeres füzet és házi feladat ellenőrzésére és minősítésére is. Igen lényeges része a tanulói munka értékelésének az *osztályzatok szóbeli - vagy akár írásbeli – értelmezése, árnyalása*, az előrelépés irányának kijelölése, és a biztatás. Nem szabad elfelejteni, hogy az általános iskolában a gyerekek érdeklődésében és munkájában nagyobb szerepe van a tárgyat megszerettetni tudó tanárnak, mint a fizika tudománya iránt érzett érdeklődésnek!

Biológia és Egészségtan

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskolai biológia kerettanterv a Nat-ban képviselt és megfogalmazott értékek és fejlesztési feladatok alkalmazása a biológia tantárgyon belül az adott korcsoportban. Összességében azt az általános célt szolgálja, hogy a tanulók – adottságaikkal, fejlődésükkel, iskolai és iskolán kívüli munkájukkal, tapasztalataikkal összhangban – minél teljesebben bontakoztathassák ki a tehetségüket. Az alább megfogalmazott fejlesztési feladatok megfogalmazásával ösztönözni kívánjuk a személyiséget mind jobban kiteljesítő oktatást, és a körülöttünk lévő természet által támasztott kihívásokra adandó korszerű és progresszív válaszokat.

Az általános iskolai biológiatanítás célja, hogy a tanulók tájékozottak legyenek a földi élővilág sokféleségéről, valamint az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolatrendszeréről. Ezek tudatosításával növelje az élővilágban meglévő változatosság fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit. A diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait, és képesek legyenek az egészséges életvezetésre. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – célja, hogy kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének képességét.

A fenti célokból a következő feladatai adódnak a biológiát tanító pedagógusnak:

Az általános iskolában olyan természetszemléletet és biológiai tudatot alakítson ki, melyben a biológiai sokféleség alapvető fontosságú. Mutasson rá az élőlények és az életközösségek változatosságára, az ökológiai rendszerek dinamikus jellegére. Rendezze a hazai és a távoli tájak megismert élőlényeit a tudományos rendszer főbb kategóriáiba. Mutassa be az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátosságait, biztosítsa az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot és segítse elő az emberek közötti, valamint emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését. Tudatosítsa, hogy Földünk globális problémáinak megoldása, a biológiai ismeretek segítségével, minden ember közös feladata.

Tanulói megfigyelések, vizsgálatok és tanulókísérletek szervezésével, vizsgálati eljárások gyakoroltatásával, ismeretterjesztő művek közös feldolgozásával alakítsa ki az önálló ismeretszerzés képességét és igényét.

A tananyag feldolgozása során a mindennapi élethez, a gyakorlathoz kapcsolódva tegye nyilvánvalóvá, hogy az elsajátítandó tudás nem elsősorban önmagáért szükséges, hanem azért, hogy megértsék, és ennek alapján tudják befolyásolni a környező világ jelenségeit.

Segítse elő csoportos tevékenységekkel az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását, és az iskola működésének egészébe integrálódva könnyítse meg a szocializációt, a társadalmi környezetbe történő beilleszkedést.

Fejlesztési követelmények

A Nat-ban a kiemelt fejlesztési feladatok közé tartozik a környezeti nevelés, valamint a testi és lelki egészség védelme. Ez a két terület a biológia tanításában is központi helyet foglal el, szinte e két terület köré szerveződik az általános iskolai biológiaoktatás egésze. Valósítsuk meg e két kiemelt fejlesztési feladatot az alábbi követelményrendszer elemein keresztül!

Keltssük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Juttassuk ismeretekhez a biológiai környezete jelenségeinek, folyamatainak vizsgálata révén. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket önállóan elvégezni. Ehhez legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használni tudja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat, és értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, különböző elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit és tegyünk kísérletet a természeti szépségeknek a tanulók értékrendjébe való megfelelő módon történő beillesztésére.

Alakítsuk ki a tanuló az irányú képességét, hogy tudja a biológiai objektumokról, jelenségekről szerzett ismereteket elmondani, leírni, ábrázolni és a biológiai környezetről különböző módon szerzett ismereteit összehasonlítani.

Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és a biológiai objektumok, jelenségek, csoportosítására, rendszerezésére. A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit.

Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatai, kísérletei során szerzett ismereteit szellemi fejlettségének megfelelő szinten tudja – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – megfogalmazni, és írásban, egyszerűbb

vázlatrajzokon rögzíteni, és képes legyen a biológiai jelenségekkel kapcsolatos diagramok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.

Alakítsuk ki a tanulóban az igényt fizikai és pszichés egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzése iránt, érjük el, hogy ezeket az emberiség közös értékének tekintse.

Segítsük azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a tanulók testi és lelki egészségi állapotát, életminőségét javítják, segítsük az egészséges életmód térhódítását a felnövekvő nemzedék körében.

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életmódját veszélyeztető anyagoknak a szervezetére gyakorolt hatásait.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint tegyük képessé arra, hogy mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében aktív szerepet vállaljon. Ismerje a környezetében előforduló természeti és civilizációs veszélyhelyzeteket, azok túlélési lehetőségeit.

Ismertessük meg a tanulóval a fenntartható fejlődés ökológiai-társadalmi fogalmát és segítsük elő a környezettudatos magatartás kialakulását.

Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő, az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Adjunk képet az egyes kontinensek és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól.

Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valóság felé. Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A biológia tudományának elhelyezése a megismerési folyamatban, a tudományos fejlődés érzékeltetése.

A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak helyénvaló használata.

A földrajzi térképek és kontúrtérképek használata az élővilágbiomjainak földrajzi elhelyezésében.

Az éghajlat, az élőhelyek és a biomok jellegzetességei közötti kapcsolat felismerése.

Önálló információgyűjtés az egyes életközösségekről, élőhelyekről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).

Az életközösségek rendszerként való értelmezése és vizsgálata. A rendszer és környezet elválasztása. A rendszer egyensúlyának bemutatása.

A megismert biomok önálló bemutatása, jellemzése.

A megismert állatok és növények felismerése.

A megismert élőlények tulajdonságainak összehasonlítása, az azonosságok és különbségek felismerése.

Az állatok és növények energia átalakító folyamatainak vázlatos elemzése.

Az élőlények életmódja és az élőhelyek közti kapcsolat felfedezése.

A növény- és állatfelismeréshez kapcsolódó segédanyagok (határozókönyvek, képes atlaszok stb.) használata.

Az iskola környezetének, mint élőhelynek a megfigyelése, természet- és környezetvédelmi szempontból való elemzése.

Tanulói kiselőadás tartása, pl. a környezetszennyezés problémáiról vagy a biológia fejlődésében fontos szerepet játszó tudósok életéről.

Az iskola és a lakóhely környezetvédelmi problémáinak megoldását, az emberek meggyőzését szolgáló programok kitalálása, irányított megvalósítása.

A megismert élőlények csoportosítása, osztályozása különböző szempontok szerint. Az evolúciós gondolat, mint a csoportosítás egyik lehetséges kiindulópontja, megismerése.

A megismert élőlények besorolása a főbb rendszertani kategóriákba.

Témakör	Tartalom
Tájak és életközösségek	
A földi élővilág általános jellemzése	Az életközösségek jellemzői, az ökológiai környezet, az élő és élettelen környezeti tényezők fogalma. Az életközösségek szerveződése, anyagforgalma, a tápláléklánc. Az életközösségek pusztulásának okai, védelmük jelentősége a földi élővilág és ezen belül az emberiség szempontjából.
A forró övezet élővilága	A trópusi esőerdők előfordulása, környezeti adottságai. Egy trópusi esőerdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A trópusi esőerdők jelentősége a bioszférában, pusztulásuk okai és védelmük. A szavannák előfordulása, környezeti adottságai. Egy szavanna jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A sivatagos területek környezeti adottságai, övezetes előfordulása. A sivatagos területek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. Az elsivatagosodás jelensége, veszélyei.
A mérsékelt övezet élővilága	A mediterrán területek környezeti adottságai, előfordulása, néhány itt honos élőlény jellemzése. A lomberdők előfordulása, környezeti adottságai. Egy lomberdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A füves puszták előfordulása, környezeti adottságai. Egy füves puszták pusztulásának okai, védelmük. A tajgaerdők előfordulása, környezeti adottságai, jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A lomb-erdők és tajgaerdők pusztulása és védelme.
A hideg övezet élővilága	A tundrák előfordulása, környezeti adottságai, a tundra jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A sarkvidékek környezeti adottságai, a sarkvidékek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben.
A hegyvidékek élővilága	A környezeti viszonyok és az élővilág elrendeződésének függőleges övezetessége.
A tengerek és tengerpartok élővilága	A tengerpartok jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A partközeli és a nyílt vizek, valamint a mélytengerek környezeti adottságai, legfontosabb élőlényeinek jellemzői és szerepe az életközösségben. A tengerek és óceánok szennyeződésének következményei és a megelőzés lehetőségei.
Az élőlények rendszerezése	
A rendszerezés	A rendszerezés elvei, a természetes rendszer. A legfontosabb rendszertani kategóriák.
A sejtmagnélküliek és a sejtmagvas egysejtűek	A baktériumok, a növényi és állati életmódot folytató egysejtűek általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A gombák	A gombák általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A növények	A növények általános jellemzői. Az alacsonyabb rendű növények: a moszatok, a zuzmók, a mohák, a harasztok. A nyitvatermők törzse. A zárvatermők törzse, ezen belül a kétszikűek és az egyszikűek osztályai.
Az állatok	Az állatok általános jellemzői. Az alacsonyabb rendű állatok: a szivacsok, a csalánozók, a gyűrűsférgek, a puhatestűek, az ízeltlábúak jellemzői. A gerincesek törzse és ezen belül a halak, a kételtűek, a hüllők, a madarak és az emlősök jellemzői.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjék az életközösségek legjellemzőbb, táplálékláncot alkotó fajainak nevét, külső felépítését, életmódját. Tudjanak egy-egy táplálékláncot összeállítani a különböző életközösségek megismert élőlényeiből. Legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit. Mondjanak egy-két példát a különböző életközösségek élőlényeinek testfelépítése és környezete közötti összefüggésre. Legyenek tisztában azzal, hogy a természetes életközösségek védelme az egész földi élet számára létfontosságú. Észleljék, ha környezetük állapota romlik, és legyen igényük annak megakadályozására. Ismerjenek példákat a különféle életközösségek károsításának módjára és annak megakadályozására. Ismerjék, hogyan kell az élőlényeket hasonló tulajdonságaik alapján rendszerezni, csoportosítani. Legyenek képesek a megfigyeléseik, vizsgálódásaik során nyert tapasztalatok értelmezésére.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata.
 Az emberi szervezet egészének és részeinek bemutatása, jellemzése.
 Az ember legfontosabb szöveteinek, szerveinek, szervrendszereinek felépítése és működése közötti kapcsolat felismerése.
 Az egyes szervek, szervrendszerek működésének értelmezése a szervezet egészének szempontjából.
 Önálló információgyűjtés és feldolgozás az emberi szervezet működéséről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).
 Az ember életmódja és egészségi állapota, illetve az egészségi állapota és a környezet közti kapcsolat elemzése.
 Önálló tanulói kiselőadások tartása pl. a korszerű táplálkozásról, az egészségkárosító anyagokról, élvezeti szerekről, szenvedélybetegségekről.
 Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak megismerése.
 Az öröklődés és az egészség közötti kapcsolat megismerése, az öröklött kockázatok fogalmának megértése.
 Egyszerű élettani megfigyelések és vizsgálatok önálló elvégzése.
 A vizsgálatok eredményeinek, tapasztalatainak dokumentálása és értékelése.

Témakör	Tartalom
<i>Az emberi szervezet felépítése és működése</i>	
Az emberi test szerveződése	Szerveződési szintek: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. Az ember sejtjeinek közös jellemzői. A hámszövetek, a kötő- és támasztószövetek, az izomszövetek, valamint idegszövet felépítése és funkciója.
Az emberi bőr	A bőr szerkezetének és funkciójának összefüggései. A bőr sérülései, bőrápolás.
A mozgás	A csontok felépítése, kapcsolódása és funkciói. Az izmok részei, rögzülése és funkciói. A rendszeres mozgás fontossága, a mozgásszegény életmód következményei.
A táplálkozás	A táplálkozás szerveinek elhelyezkedése. A táplálkozás funkciója a szervezet fenntartásában. A bélcsatorna szerkezete és működése. A legfontosabb tápanyagok. A vitaminok. A táplálkozás higiénije és az egészséges táplálkozás.
A légzés	A légzés szerveinek elhelyezkedése. A légzés funkciója a szervezet fenntartásában. A légutak, a tüdő szerkezete és működése, a hangadás. A légcsere és a gázcsere. A légzőszervekre ható környezeti ártalmak, a dohányzás káros hatásai.
A keringés	A keringés szerepe a szervezet fenntartásában. A keringési rendszer részei. A vér összetétele, vércsoportok. A szív- és érrendszeri betegségek megelőzése. Védekezés a kórokozók ellen.
A kiválasztás	A kiválasztó működés jelentősége. A kiválasztás szervei és ezek működése.
A szaporodás	A férfiak ivarszervei és ezek működése. A nők ivarszervei és ezek működése, az ivari ciklus. Az ember nemi élete, a fogamzásgátlás. A terhesség kialakulása és eseményei, a szülés. Az ivarszervek higiénije, a nemi úton terjedő betegségek megelőzése. Az öröklődés és az egészség közötti kapcsolat, öröklött kockázat.
Az ember egyedfejlődése	Az embrionális fejlődés főbb jellemzői. A posztembrionális fejlődés főbb jellemzői. A fejlődési szakaszok főbb egészségügyi problémái.
Idegi és hormonális szabályozás	A szabályozó működés jelentősége a szervezet fenntartásában. A látás és a hallás szerveinek főbb jellemzői és működése; az íz és a szag érzékelése, a bőrérzékelés. Az idegrendszer tagolódása, akaratlagos és akartól független működése. A lelki egészség. Az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábítószerek káros hatása, szenvedélybetegségek. Kockázatok és veszélyek felismerése és kivédése. A hormonrendszer főbb jellemzői. Néhány belső elválasztású mirigy és hormonja, valamint ezek hatása.

A továbbhaladás feltételei

Tudják felsorolni az egyes életműködések szervrendszereinek fő részeit és ismerjék ezek működésének lényegét.
 Legyenek jártasak abban, hogy testükkel, életműködésükkel kapcsolatos ismereteket tudjanak szerezni a népszerűsítő művekből, és tudásuknak megfelelő szinten legyenek képesek az információk kritikus értékelésére.
 Tudják az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésszerű jellemzőit felsorolni.
 Tudatosuljon bennük, hogy az ivarszervek nem azonos ütemben fejlődnek a többi szervrendszerrel, a korai szexuális élet ártalmas lehet.

Értsék meg, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan jelentős fejlettségbeli különbségek, amelyek mégsem kórosak. Legyenek toleránsak a más ütemben fejlődő és fogyatékos emberekkel.

Legyen igényük a tisztaságra és az egészséges életmódra. Értsék a betegségek megelőzésének fontosságát.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az ellenőrzés a tanítási-tanulási folyamat elengedhetetlen mozzanata. A tanár és a diák közötti kommunikációs folyamatban a visszajelzés tartalma győzi meg a tanárt addigi munkájának eredményéről vagy hiányosságairól, a visszajelzés vezérli a további munkát. Ezért a tanulók ismereteit, készségeinek, képességeinek fejlődését folyamatosan ellenőrizni kell. Az ellenőrzés módszerei kiterjednek az ismeretszerző tevékenységre, az ismeretek elsajátításának a mértékére és az alkalmazási készségre. A szóbeli feleltetés akkor hatékony, ha intellektuális tevékenységre készíteti a tanulókat. Azok a jó tanári ellenőrző kérdések, amelyek megválaszolásakor az is kiderül, hogy a tanulóknak helyes képzei alakultak-e ki, jól használják-e a biológiai szakkifejezéseket, értik-e az összefüggéseket. A szóbeli feleletek alapján szinte lehetetlen eldönteni, hogy a természettudományi megismerő tevékenység elsajátításában és alkalmazásában milyen szintre jutottak el a tanulók. Feltétlenül kell tehát adni olyan feladatokat is, mint például a tanulók számára ismeretlen élőlény leírása, vagy több ilyen élőlény összehasonlítása, csoportosítása. Az is teljes értékű felelet, ha egy egyszerű kísérletet sikerrel végeznek el.

A szóbeli ellenőrzési módszerek többé-kevésbé szubjektívek. Nélkülözhetetlenek ezért a teljesítményértékelés objektívebb formái is. Fontos tudnunk, hogy az objektív teljesítményértékelés egyáltalán nem azonos az írásbeli feleltetéssel. Például a nyíltvégű kérdésekre készített fogalmazványok esetében sokszor igen nehéz eldönteni, hogy ismeretbeli, vagy fogalmazásbeli hiányosságból adódik-e a rossz válasz. Az országos mintásztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok viszont objektív adatot szolgáltatnak a tanulók pillanatnyi tudásáról, de valós ismereteik megállapításához tesztek sorát kell alkalmazni. A tesztek azonban nem teszik fölöslegessé a tanulók szóbeli feleletét, a helyes képzetek kialakulását tükröző rajzos feladatokat és a vizsgálómódszerek gyakorlati alkalmazásában való jártasságot bizonyító tevékenységeket.

Az ellenőrzésnek akkor van értelme, ha az együtt jár az értékeléssel. Az értékelés során a követelményekben rögzített „kell” értékeket viszonyítjuk a tanuló tényleges teljesítményéhez, a „van” értékhez. E két érték összehasonlításának eredménye az igazi visszajelzés a tanár számára. A tanulókat is minden esetben tájékoztatni kell erről az eredményről, de számukra ez a visszajelzés csak akkor iránymutató, ha ismerik a viszonyítási alapot, azaz a lehetőség szerint minél pontosabban tudják, hogy mit várunk el tőlük.

A kerettantervben a követelményeket a Továbbhaladás feltételei című rész tartalmazza évfolyamokra lebontva. Az általános iskolai biológia tantárgy két évfolyamának ismeretanyaga nem épül egymásra, inkább a korábbi évfolyamok környezetismereti, illetve természetismereti anyagának biológiai, egészségtani részét szelészíti, bővíti. Az ismeretekre vonatkozó követelmények bővülése, mélyülése tehát csakis a környezetismeret és a természetismeret követelményeihez viszonyítva állapítható meg. A megismerő tevékenység fejlesztése is a korábbi évfolyamokban végzett ilyen irányú munka folytatása, de ebben a biológia két évfolyama – mivel ez tartalomtól jórészt független tevékenység – egymásra épített követelményeket tartalmazhat. Az általános iskola első hat évében a tanulók a természeti jelenségek és folyamatok felismerését, megfigyelését, a megfigyeltet elbeszélését, egyre pontosabb, részletesebb leírását gyakorolták. Elkezdték a megfigyelt jelenségek és folyamatok összehasonlítását is. A biológia tantárgy 7. évfolyamában a tananyagban szereplő élőlények testi, életmódbeli jellemzőinek megismerésén túl e jellemzők összehasonlításán van a hangsúly (Legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit.), mert a tananyag második részét képező rendszertani rész feldolgozásához, a rendszerező tevékenységhez az összehasonlító képesség elengedhetetlen. (Legyen gyakorlatuk abban, hogyan kell az élőlényeket hasonló tulajdonságaik alapján rendszerezni, csoportosítani.) A jelenségek, folyamatok okának megállapításához a megfigyelés, a leírás, az összehasonlítás és rendszerezés önmagában nem elegendő. A természettudományi kísérletek az oknyomozó vizsgálatok, ám ez a fajta tevékenység csak akkor eredményes, ha alkalmazója a megfigyelésben, a leírásban, az összehasonlításban és a rendszerezésben jártas. Ezért kerülhet ennek a fajta vizsgálómódszernek az elsajátítása csak az általános iskolai természettudományi tanulmányok végére, tárgyunk esetében a 8. osztályos tananyagba. (Legyenek képesek egyszerű élettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a vizsgálat, kísérlet eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.) Az ismeretek alkalmazására vonatkozó követelmények is egymásra épülnek, míg a 7. évfolyamban csak a tananyagból megismert optimálistól való eltérés felismerése a követelmény, a 8.-ban az információk kritikai feldolgozása is az. (7. évfolyamban: Legyenek tisztában azzal, hogy a természetes életközösségek védelme az egész földi élet számára létfontosságú, és legyenek képesek az állapotukról beszélni, és legyen igényük annak megakadályozására. 8. évfolyamban: Legyenek jártasak abban, hogy testükkel, életműködésükkel kapcsolatos ismereteiket meg tudják szerezni a népszerűsítő művekből, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére.)

A kerettantervi követelményeket vagy a téma végére, vagy a tanév végére kell a tanulóknak teljesíteniük. A követelmények részletes kidolgozása a helyi tantervek, majd annak alapján a helyi tanmenetek készítőinek feladata.

KÉMIA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az Ember a természetben műveltségi terület legfontosabb célja, hogy a tanulók a három természettudományos tantárgy (fizika, kémia, biológia) és a földrajz segítségével 18 éves korukra korszerű természettudományos műveltséggel rendelkezzenek. Megszerezzék azt a használható tudást, amelyek segítenek az állampolgári léttel összefüggő kérdésekben a döntéshozatalban. Világképük kialakulását az iskolai évek során folyamatosan segítjük. A fejlesztés fontos szakasza a 7–8. évfolyam. A világról kialakított kisgyermekkori elképzeléseiket ebben az életszakaszban – a korábbiakhoz képest sokkal hathatósabban – vetjük össze a tudományok által megfogalmazott tényekkel, törvényszerűségekkel. Alapvető tehát, hogy a bemutatott törvényeket világosan megértsék és a kialakított – egyértelmű, tiszta – fogalmakat a hétköznapi életben alkalmazni tudják. Mindennek eléréséhez eszköz a megtanított tananyag. Iskolai szinten alaposan át kell gondolni, hogy a természettudományos alapfogalmakat melyik tantárgy, mikor vezeti be. Hogyan épülnek egymásra. Mindehhez a természettudományos tanárok és a matematika tanárok együttműködésére van szükség. Az anyag sokféleségét, fizikai, kémiai tulajdonságait jól megválasztott példák segítségével mutatassuk be és e sokféleségben egyszerű, tanulható szabályok segítségével „teremtsünk rendet”, alakítsuk ki az anyag összetételén alapuló csoportokat. A tanítás során tájékozódjunk rendszeresen a tanulók elképzeléseinek változásáról és szükség esetén, ismételten segítsük a helyes elképzelések kialakulását.

Fontos, hogy bemutassuk a kémia jelentőségét. A vegyipar nélkülözhetetlen a társadalom számára. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a környezeti problémák (azok is, amelyek a vegyipar okoz) csak kémiai tudás segítségével oldhatók meg. Mindezek során fejlesszük a tanulók felelősségérzetét (önmaguk, társaik, családjuk és a társadalom iránt)!

Legyen a kémiatanítás érdekes, élményszerű, melynek elengedhetetlen velejárói a kémiai kísérletek (demonstrációs és tanulói kísérletek) legyenek látványosak, de a lehetőségekhez mérten egyszerűek. Legyenek olyan kísérletek, amelyeket a tanulók otthon is meg tudnak ismételni (pl. oldás, égetés, sav-bázis reakciók, erjesztés), de minden ilyen lehetőség esetén hívjuk fel a figyelmüket a veszélyekre (tűz és balesetvédelem). A kísérletezés során mutassunk példát a munkavégzésben (óvatosság, pontosság, tisztaság, figyelmes, esztétikus munka) és az anyag- és energiatakarékosságban. Ez utóbbiak a környezetvédelem hatékony módszerei. Alkalmazzuk a 2000. évi XXV. törvény „a kémiai biztonságról” előírásait, tanítsuk meg erre tanítványainkat is. Ebben a vonatkozásban se felejtjük, hogy a példa nevel a legjobban. A jelenségek értelmezése során is lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakítható a tanulóknál a jelenségek magyarázatának igénye. Kreativitásukat, együttműködő készségüket, önismeretük fejlődését változatos módszerek alkalmazásával segítsük (kooperatív módszerek, csoportmunka, projektek, könyvtár- és internet-használat)! Neveljük tanítványainkat a kémia ismeretanyagán keresztül aktív, viszonyaikat megváltoztatni képes, kritikus emberekké.

A megértést minden lehetséges módon segítsük. Szemléltessünk az iskola adottságai szerint a legsokoldalúbban. Használjuk a videofilmeket, számítógépes programokat, modelleket, a tankönyvek ábráit stb. A molekulamodellek legyenek az állandó tömegviszonyok megjelenítői is. Mutassuk be a háztartásban elterjedten használt vegyszereket, ezek élettani hatását és szakszerű, balesetmentes használatát. Minden lehetséges alkalommal fel kell hívni a diákok figyelmét az egészséges életmódra (tápanyagok, kábítószerek, kábító hatású oldószerek, permetezőszerek, gyógyszerek, dohányzás). Segíteni kell a helyes szokások kialakulását.

A kémiai szaknyelvben a kommunikáció fontos eszközei a vegyjelek, képletek. Információtartalmuk sokoldalúan felhasználható a tanítás során. A gondolkodás fejlesztésének fontos eszközei. Segítségükkel egyszerűen leírhatók a kémiai reakciók. Használatuk alapvető feltétele a megértés. Mennyiségi jelentésük alkalmazható a mennyiségi törvényszerűségek elmélyítésére, a mértékegységek és az alapvető matematikai összefüggések természettudományos alkalmazásának begyakorlására. A számítási feladatok a szövegértés fejlesztésének hasznos eszközei. Mértéktartó, differenciált használatuk fejlesztő hatású.

A kémia tanulmányok során a gyerekek sokféle kommunikációs formát gyakoroljanak.

A kémiai eljárások alkalmazásának, valamint az egyes elemek, vegyületek, módszerek felfedezésének történetével, neves hazai és külföldi kémikusok tevékenységének tanításával kialakítható a kémia kultúrtörténeti szemlélete. A tudomány, mint társadalmi tevékenység bemutatásától eljutunk a technika (pl. a gyógyászat) és a tudománykapcsolatig.

Az informatika tárgyban elsajátított képességek, készségek gyakoroltatása, alkalmazása, továbbfejlesztése során alapvető önművelési, ismeretszerzési technikákat gyakorolnak a diákok. Egyszerűbb biokémiai, geokémiai és légkör-kémiai folyamatokkal bemutatatható, hogy a biológiai, geokémiai, meteorológiai jelenségek hátterét gyakran kémiai folyamatok segítségével lehet megérteni.

A kémia alakítsa – a fenntartható fejlődés igényeinek megfelelően – a tanulók természethez való viszonyát, melynek során törekszünk a természet kincseit óvó, védő magatartás kialakítására. Fel kell hívni a tanulók figyelmét

arra, hogy az ember része a természetnek. E megbonthatatlan egységből következik az emberi társadalmak és az egyének sajátos felelőssége a környezetvédelemben. A környezeti nevelésben a legfontosabb a természetes vizek, a levegő és a talaj kémiai szennyeződéstől történő megóvásának fontosságát megismertetni a tanulókkal. Az érintett környezeti jelenségek tárgyalása során tudatosítsuk a gyerekekben, hogy ők maguk is sokat tehetnek saját környezetük védelméért, hogy iskolájuk, családjuk, lakóhelyük sok cselekvési lehetőséget kínál a környezeti gondok helyi mérséklésére.

Fejlesztési feladatok

Ismeretszerzési, -feldolgozási és alkalmazási képességek

Alakítsuk ki diákjainkban az ismeretszerzés iránti határozott igényt. A tanulók szerezzenek gyakorlatot a kísérletezéshez szükséges anyagok és eszközök szakszerű, balesetmentes használatában, a minden apró mozzanatra kiterjedő észlelésben. Ismerjék és alkalmazzák a kémiabiztonságról szóló törvény előírásait. Méréseik és egyszerű számítási feladataik során gyakorolják a tanult mértékegységek használatát, tudják alkalmazni azok törtrészeit és többszöröseit.

A molekulák térbeli viszonyainak vizsgálatához használjanak a diákok modelleket. A modellek segítségével értelmezzék a molekulák összetételét.

Gyakorlottságot kell szereznük a tanulóknak az információkutatásban, a lényegkiemelésben, a válogatásban, a tömörítésben és a rendszerezésben. Legyenek képesek a diákok megadott szempontok szerint használni lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket, valamint multimédiás oktatási anyagokat. Rendszeres feladatokkal és önálló munkájuk elismerésével szoktassuk hozzá a diákokat az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos sajtó, a lexikonok, a kézikönyvek, az iskolai és a lakóhelyi könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média használatához. Gyakorlatot kell szereznük a tanulóknak a feljük áradó információözből a tudományosan is elfogadható információk kiszűrésében, a média kritikus kezelésében.

A megfigyeléssel, méréssel, jegyzeteléssel összegyűjtött információkat a tanulók koruknak megfelelő szinten hasonlítsák össze, csoportosítsák, sorolják be a megfelelő csoportokba. Találkozzanak a rendszerezés lépéseivel, lássanak példát arra, hogy egy halmaz csoportképzés után hogy alakítható rendszerré.

A tanulók gyakorolják a vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok értelmezését, használatát, hogy ebben gyakorlatot szerezve maguk is képesek legyenek információkat megjeleníteni. A verbális és a képi információk átalakítása egymásba komoly nehézséget jelent a diákok számára. A felsőbb évfolyamokon akkor lehet hatékonyan fejleszteni ezt a fontos képességet, ha az alapvető ábrázolási módok alkalmazásában gyakorlatot szereztek a tanulók az általános iskola éveitől kezdve.

A vizsgálatokkal, mérésekkel és információkutatással szerzett adatokat, ismereteket a tanár segítségével elemazzék a diákok: értelmezzék a jelenségeket, állapítsanak meg összefüggéseket, vonjanak le következtetéseket, általánosítsanak, tegyenek önálló megállapításokat. A legjobbak, az egyszerű reprodukción túllépve legyenek képesek a számukra érdekes természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások mozzanatainak értelmezésére, magyarázatára.

A fenti teljesítmények feltételezik a diákok jártasságát az írott és beszélt szaknyelv pontos, helyes, szabatos használatában. A tanulóknak a szövegfeldolgozás és a szövegalkotás terén is képesnek kell lenniük tudásuk, készségeik, problémáik, véleményük kifejtésére. Eközben alkalmazzák az anyanyelv, mint tantárgy tanulása során kialakult képességeiket.

A környezeti problémák az elmúlt évtizedekben tudatosultak a közgondolkodásban. A diákoknak ismerniük kell az ismereteikhez kapcsolódó globális és a közvetlen környezetükben megjelenő helyi környezeti problémák okait, következményeit. Értsék, hogy mindannyian használjuk, terheljük, szennyezzük környezetünket életünk során, tehát annak állapota saját életvitelünktől is függ. A helyzet elemzésében és a lehetséges megoldási módok keresésében támaszkodjanak a különböző természettudományi tárgyakban tanult ismereteikre. Ismerjék fel mindennapi életükben a környezeti problémákat, és közösen, tanárok és szülők segítségével keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán diákjainknak érteniük kell, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel sem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket, életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket.

Tájékozottság az anyag felépítéséről, szerkezetéről, az anyag és az energia kapcsolatáról

Az anyag szerkezetéről kialakult kép alapvető mindannyiunk világképében. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként a tanulók ismerjék meg a környezetükben előforduló fontosabb szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét (atom és molekulafogalom kialakítása), a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat. Szerezzenek gyakorlatot az anyagmegmaradás törvényének alkalmazásában, a kémiai reakciókkal összefüggő energiaváltozások jelentőségének

felismerésében. Fejlesszük anyag és energiatakarékos szemléletüket.

A természeti környezet védelemre szorul. Az ember a környezet szerves része. A rendszer és a környezet elválasztása, a határok viszonylagosságának megértése. Megfordítható és egyensúlyra vezető kémiai folyamatok ismerete. Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. A diákok nyerjenek áttekintést a tápanyagok szerepéről, értékéről, a táplálkozás egészséges és egészségtelen szerepéről és az egészséges étkezési szokásokról. Legyenek tisztában az élő és élettelen világot összekötő alapvető folyamatokkal (fotoszintézis, légzés).

Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin és a könnyen elérhető, tudatállapotot befolyásoló anyagok, gyógyszerek jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. A dohányzás nagymértékben terjed a 13-14 éves korosztályban, ezért a nikotin káros hatásainak bemutatása nagyon fontos feladata a kémiatanításnak. Olyan formát kell találnunk a dohányzás veszélyeinek, hosszú távú személyes és társadalmi következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására a gyerekek elhatározzák magukban, hogy nem szoknak rá a cigarettázásra. A diákoknak i

merniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

A részecskékről tanult ismeretek szintjén alakuljon ki a diákoknak elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről. Legyenek képesek egyszerű mérőeszközök használatára.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Az általános iskolai tanulmányaik végén a diákok tudják, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskéik tekintetében. Megértik, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. Ismerjék a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat. Legyenek képesek a nagyobb összefüggő tudománytörténeti folyamatok értelmezésére. Tudják a diákok, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek tervszerű és alkotó jellegű alkalmazása áll. Legyenek tájékozottak a tudomány – technika – társadalom kölcsönhatásának, a tudomány szerepének, valamint a természettudományos megismerés természetének kérdéseiben.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A bemutatott és az önállóan elvégzett kísérletek során előforduló jelenségek, változások sokaságának érzékelése.

Megfigyelések rögzítése tanári segítséggel írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.

A megismert és önállóan alkalmazott mérőeszközök szakszerű használata.

Egyszerű kísérletek önálló elvégzése szóbeli utasítások vagy tanári bemutatás alapján.

Az elvégzett tanulókísérletek önálló bemutatása.

Az egyszerű kérdésekre adott válaszok ismertetése élőbeszédben.

A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.

Az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és készségek alkalmazása.

A kémiai mérő-, modellező és oktatóprogramok használata, a hálózatról történő információgyűjtés során.

Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek a CD-n vagy az Interneten elérhető programok használatával.

A kémia hatékony elsajátítását segítő tanulás-módszertani eljárások megismerése és gyakorlása.

Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények, hetilapok és folyóiratok) használata csoportmunkában.

A vizsgált anyagok lényeges fizikai és kémiai tulajdonságainak felismerése.

Önállóan elvégzett feladat önálló kijavítása, pontozása készen kapott megoldás segítségével.

A környezetünkben előforduló legismertebb kémiai változások felismerése és értelmezése.

A tanult fogalmakhoz minél több hétköznapi példa keresése, felsorolása.

A különböző tűzoltási lehetőségek értelmezése, annak eldöntése, hogy milyen tűzesetben melyik eljárás alkalmazható.

Az anyag részecsketermészetével kapcsolatos modellkísérlet vagy kísérlet tapasztalatainak értelmezése, az atom és az atommag méretarányainak érzékeltetése.

A megismert ionokat tartalmazó ionvegyületek képletének megállapítása.

Egyszerű molekulák összetételének megállapítása, szerkezeti képletének lerajzolása, modelljének elkészítése és elemzése.

A használt modell és a valóság kapcsolatának értelmezése.

A részecskéket jellemző és a halmazra jellemző tulajdonságok között történő különbségtétel.

Egyszerű számítások végzése az anyagok tömegével, anyagmennyiségével és a részecskeszámmal kapcsolatban.

Egyszerű számítások végzése az oldatok tömegszázalékos összetételével kapcsolatban.

Adott egyenlet alapján a kémiai egyenlet lényegének és a tömegmegmaradás törvényének értelmezése.

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
Anyagok	A természetes anyagok és vegyipari termékek sokfélesége, tulajdonságaik, jellemzésük, csoportosításuk különböző szempontok szerint. Szervetlen és szerves anyagok.
Változások	Változások a természetben, környezetünkben, a háztartásban, a laboratóriumban. Megismerési eljárások: megfigyelés, hipotézis- és modellalkotás, kísérlet. Alapvető kísérleti eszközök, balesetmentes kísérletezés, vegyi balesetek, az önvédelem lehetőségei. Különbség a fizikai, kémiai és a biológiai változások között. A keverékek és a vegyületek elkülönítése. A keverékek fajtái, szétválasztásuk. Oldódás, tömegszázalékos összetétel. Az égés: tűz, gyufa, az égés feltételei, oxidáció, redukció, redoxireakció, egyesülés és bomlás, belső energia, exoterm és endoterm reakció, veszélyhelyzetek, túlélési lehetőségek.
Bepillantás a részecskék világába	Sav-bázis reakció: sav, bázis, savas, semleges, lúgos, indikátor, közömbösítés, só. Az atomok és felépítésük: elemi részecskék, töltésük, (relatív) tömegük, atommag, proton, neutron, elektronhéjak, méretviszonyok. Tömeg és töltésviszonyok a részecskékben: tömegszám, izotóp, (egyszerű) ion. Az atomok rendszerezése: elem, vegyjel, a periódusos rendszer, csoport, periódus, vegyértékelektronok. Az atomok kapcsolódása: molekulák, molekulamodellek. A részecskék sokasága: anyagmennyiség, moláris tömeg, halmazállapotok, kristályrács, rácsösszetartó erő. A kémiai egyenlet.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel az atomot felépítő elemi részecskéket, tudja, hogy a protonok és az elektronok száma azonos a semleges atomban. Alkalmazza a periódusos rendszerben való elhelyezkedés és az atom protonszáma közti összefüggést. Nevezze meg a tanult atomokat, ionokat, molekulákat és tudja felírni kémiai jelüket. Használja a molekulamodellt a tanult molekulák bemutatására. Ismerje fel a tanult anyagokat tulajdonságaik alapján. Az elvégzett tanulókísérleteket szóbeli utasítás vagy leírás alapján szakszerűen mutassa be. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Legyen képes a tanult anyagok összetétel szerinti csoportosítására. Ismerje az égés folyamatának lényegét, mindennapi jelentőségét, feltételeit, veszélyeit, a helyes magatartásformát tűz esetén. Társítson minél több hétköznapi példát a tanultakhoz. Legyen képes egyszerű tudományos népszerűsítő irodalmi részlet értelmezésére, lényegének elmondására.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 7. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.

A lényeges és lényegtelen tapasztalatok megkülönböztetése.

Megfigyelések önálló rögzítése: írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.

Olyan kísérletek elvégzése folyamatára vagy leírás alapján, melyek a korábban megismert műveleteket tartalmazzák.

Ismeretek kifejtése folyamatos élő beszédben vagy írott szöveg alkotása a kémiai szakkifejezések pontos használatával.

Folyamatábrák, grafikonok, táblázatok, tabló készítése, kísérletek bemutatása és ezek értelmezése szóban.

Egy kiválasztott témához kapcsolódó ismeretek gyűjtése az írott, a sugárzott és a digitális médiából, irodalomból.

Az összegyűjtött ismeretek csoportosítása, válogatása, rendszerezése, szerkesztése, majd írott vagy szóbeli kifejtésre alkalmas formába öntése az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és képességek felhasználásával.

Az elsajátított tanulás-módszertani eljárások alkalmazása és kiegészítése a kémia újabb ismeretköreihez illeszkedő módszerekkel.

A természettudományos megismerési módszerek alkalmazása feladathelyzetekben.

A környezet terhelését csökkentő lehetőségek említése a mindennapi életből.

A fontosabb összetett ionokat is tartalmazó ionvegyületek képletének megszerkesztése.

A tanult vagy a kísérletek során megfigyelt reakciók egyenleteinek megszerkesztése egyszerűbb esetekben.

Egyszerű kémiai számítások elvégzése kémiai egyenlet alapján.

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt anyagokhoz kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események.
A víz, a levegő és ami bennük van	Nemfémes elemek: hidrogén, oxigén, klór, a víz klórozása. (A hidrogén előállítása, égése, durranógáz-reakció. A klór reakciója vízzel, nátriummal.)
Szerkezeti fémek és amit a kincsesláda rejt	Nitrogén, az ózon szerepe, nemesgázok és felhasználásuk. Fémes elemek: vas, vasoxid, vasgyártás, acél, alumínium, ötvözetek. Korróziós jelenségek a mindennapi életből, ezek értelmezése a tanult fogalmak alapján, a korrózióvédelem. (A vas reakciója oxigénnel, savoldatokkal, ipari előállítása. Az alumínium reakciója oxigénnel, az alumínium kiváltott korróziója.) Arany, ezüst, ötvözetek, réz. [A nemesfémek reakcióképtelensége (híg) savoldatokkal.]
Szervetlen anyagok a természetben és a mindennapokban	További elemek és szervetlen vegyületek. A talaj és a növénytermesztés: Nátrium, lítium, kalcium-karbonát, magnézium és vegyületeik, szilícium, szilikátok, növényvédőszer, réz-szulfát, műtrágyák. (A nátrium reakciója nemfémetekkel, vízzel. A magnézium égetése, reakciója savoldattal. A víz reakciója fém-oxidokkal, -hidroxidokkal. A kalcium-karbonát reakciója savval.) Életfontosságú anyagok: Nátrium-klorid, a vas, a kalcium, a magnézium és a cink szerepe. Természetes vizek: Tengervíz, édesvíz. Vízkeménység, vízkő, vízlágyítás. Szervetlen tisztítószerek: hypo, oxidáló hatása, sósav, nátrium-hidroxid. (A hypo reakciója sósavval, színtelenítő hatása. A hidrogén-klorid vízoldékonysága, reakciója bázisokkal, illetve fémekkel. A nátrium-hidroxid karbonátosodása, közömbösítés.) Az építkezés anyagai: Téglák, cserép, vas, acél, cink, réz, ólom, műanyagok, kalcium-oxid, kalcium-hidroxid, cement, sóder, homok, habarcs, beton, gipsz. (A cink reakciója savoldatokkal. Mészégetés, mészsoltás, karbonátosodás.) Az elektronika anyagai: Szilícium, üveg, arany.

Környezeti kémia

(E témakör anyaga részben átvihető a 7. évfolyamra.)

Energiagazdálkodás: Tűzifa, természetes és mesterséges szén, kőolaj, földgáz, atomenergia, elektromos áram.

Megújuló energiahordozók, energiatakarékosság.

Az emberi szervezet építőanyagai és energiahordozói: Zsírok, szénhidrátok, fehérjék.

Levegőszennyezés: szén-dioxid, üvegházhatás, kén, kén-dioxid, kén-trioxid, kénsav, savas eső, nitrogén-dioxid, szmog.

Az oxigén reakciója szénnel, szerves vegyületekkel [metán, etil-alkohol].

A szén-dioxid reakciója vízzel, előállítása és kimutatása. A szén-monoxid képződése és égése. A kén halmazállapot-változásai, reakciója oxigénnel.

A kén-dioxid további oxidációja, reakció vízzel.

A kénsav reakciója vízzel, bázisokkal, fémekkel, szerves vegyületekkel. Csomagolóanyagok: Műanyagok, fémek, üveg, hulladékok, szelektív hulladékkezelés, újrahasznosítás, a hulladékégetés és veszélyei.

Vízszennyezés: Szennyvíz, kémhatás, iontartalom, szerves szennyeződés, víztisztítás.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló a tanult elemek helyét ismerje fel a periódusos rendszerben. Néhány fontos tulajdonság említésével mutassa be a tanult elemeket, vegyületeket, írja fel kémiai jelüket. Használja a molekulamodellt a tanult molekulák bemutatására. Értelmezze a kémiai reakció lényegét (kiindulási anyagok és termékek megadása) az elvégzett kísérletek alapján. Sorolja be a megismert anyagokat a megfelelő anyagcsoportokba, a kísérleti úton is megismert változásaikat, reakcióikat a megfelelő típusba (egyesülés, bomlás). Társítson minél több hétköznapi példát a tanultakhoz. Leírás alapján mutassa be a tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Alkalmazza a kémiai biztonságról szóló törvénynek az elvégzett kísérlet anyagaira vonatkozó előírásait. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Érzékszervvel megfigyelhető tulajdonságaik alapján azonosítsa a köznapiban is fontos szerves anyagokat. Használati utasítás alapján szakszerűen dolgozzon a háztartási vegyszerekkel, a mindennapi életben használt oldatokkal. Sorolja fel a természetes vizek összetevőit. Ismerje fel az egészségét, a környezet épségét veszélyeztető jelenségeket, problémákat saját környezetében. Sorolja fel a levegő és a természetes vizek szennyezéseit. Legyen képes egyszerű tudományos leírás önálló értelmezésére, felhasználására.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kerettantervek végén olvashatók a továbbhaladás feltételeit. Azokat az ismereteket és tevékenységeket gyűjtöttük össze, amelyeket a leggyengébb tanulókkal célszerű gyakoroltatni. Akik valamilyen oknál fogva tanulási nehézségekkel küzdenek, azok tanításában ezek elsajátítására helyezük a hangsúlyt, hogy a későbbi tanulmányok folytatásához megkapják a legszükségesebb alaptudást, de ne frusztráljuk jobban őket, mint amennyire ez elkerülhetetlen. A legalapvetőbb ismeretek mellett manuális tevékenységeket és a mindennapi élethez leginkább kötődő tudnivalókat tartalmaz ez a fejezet.

A diák csak valamilyen tevékenységen keresztül adhat számot tudásáról. Az írásbeli és szóbeli számonkérések hagyományos formái mellett a kémiaórákon előforduló egyéb tevékenységek is kínálják az értékelés lehetőségét. A diákok például megtanulják, hogy mitől jó és mitől kevésbé jó egy előadás, egy kísérletbemutatás, egy modellhez kapcsolódó magyarázat stb. Az értékelés szempontjai így mindenki számára ismertek. Figyelembe kell venni egy érdemjegy kialakításakor a diák gyakorlottságát az adott tevékenységben, a teljesítmény mögött húzódó munkamennyiséget, az eredetiséget, az önállóságot, és a formai szempontokat is. Az érdemjegy motiváló szerepét sem szabad szem elől téveszteni. Megfelelő mennyiségű gyakorlás után aminőséget kell értékelnünk az egyes tevékenységek végzésében.

FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

6–8. évfolyam

Célok és feladatok

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a szűkebb és a tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, a természeti és a társadalmi folyamatokban való tájékozódásukat szolgálja. Elősegíti, hogy megismerjék a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, kedvező és kedvezőtlen földrajzi és környezeti adottságainkat. Kialakítja, majd fokozatosan fejleszti a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodását. Ez megköveteli, hogy a tanítás során a jelenségek, folyamatok vizsgálatát kövesse általánosítás és az összefüggések felfedeztetése, valamint ezek átfogó rendszerként való értelmezése. Ennek érdekében minden jelenséget és folyamatot változásaiban, kölcsönhatásaiban, fejlődésében kell bemutatni, megmutatva azok lehetséges következményeit is.

A földrajz tantárgy a mai emberét, társadalmát és környezetét állítja a középpontba, tananyagát oknyomozó és problémákra koncentrálnak módon dolgozza fel. Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, illetve az egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja. Kialakítja a tanulóknál a mindennapi életben szükséges térbeli és időbeli tájékozódási képességeket. Ezért tanítása során az ismeretnyújtó módszerek mellett előtérbe kell kerülniük az ismeretszerző módszereknek.

A tantárgy oktatásának célja, hogy ráébressze a tanulókat a földrajzi ismeretek fontos szerepére napjaink környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében, kifejlessze bennük közösségük, lakóhelyük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvétel készségét.

Tudatosítja a tanulóknál, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította a környezetét, amellyel már saját életfeltételeit is veszélyezteti. Ezzel és a környezet értékeinek megismertetésével segíti elő a környezettudatos életmód kialakulását. Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit.

A jövőben az emberiségnek sokféle kihívással kell szembenéznie, amelyek alapvetően földrajzi problémákból indulnak ki. A földrajz tantárgy feladata, hogy az ismeretek átadásával és a világban való eligazodáshoz szükséges képességek kialakításával felkészítse a tanulókat ezen problémák kezelésére.

A tantárgy a hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésén keresztül járuljon hozzá a hazához való kötődés, a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakulásához. Segíti elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását.

Az alapfokú földrajzoktatás megfogalmazott célkitűzéseinek, fejlesztési feladatainak megfelelő tartalmak és képességek elsajátítása a Nemzeti alaptanterv bevezetésével az 5. évfolyamon kezdődik. Az 5-6. évfolyamon folyó természettudományos oktatás azonban továbbra is megőrzi alapozó szerepét és feladatát, ezért itt nem a szaktudományos ismeretek elkülönítésén van a hangsúly, hanem a természettudományi kapcsolatok érzékeltetésén. Így a földrajzoktatás tartalmi és képességfejlesztési alapozása a többi természettudományos tantárggyal együtt a természetismeret- oktatás keretei között is megvalósulhat, amely szervesen épül az alsó tagozat környezetismeret-oktatására. A földrajzoktatás tartalma, ismeretrendszere azonban megkívánja, hogy az alapozó oktatási szakaszban ne csak az elemi természettudományi ismeretek és képességek elsajátítása történjen meg, hanem a társadalmi-gazdasági földrajz oktatását segítő alapvető társadalmi-gazdasági ismeretek és az ezek feldolgozásához szükséges képességek is. A természet- és a társadalomtudomány oldaláról történő megalapozás hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók felismerjék a földrajzi tartalmak integrált jellegét. Megértsek a földrajzi ismeretek és képességek szerepét a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok összefüggéseinek felismerésében. Éppen ezért célszerű a földrajztanítás alapozását a természetismeret tartalmi rendszerébe beépíteni, és azzal összekapcsolva megszervezni. Így az óraszám a 6. évfolyamon heti 2,5 óra lehet, amely lehetővé teszi a hatékonyabb tanári és tanulói munkát.

Az 5-6. évfolyamra épülő földrajzoktatás a 7-8. évfolyamon az életkori sajátosságoknak megfelelő korszerű regionális földrajzi ismeretek átadásával, a földrajzi szemlélet- és gondolkodás valamint a sajátos vizsgálati módszerek alkalmazásával magasabb szinten fejleszti tovább, mélyíti el és differenciálja a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék fel a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Vegyék észre a természetföldrajzi és a regionális

társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságát és időbeli fejlődését. Értelmezzék, hogy a természeti környezet hogyan befolyásolja az egyes országok társadalmi-gazdasági életét, és ismerjék fel a természeti környezet változásainak társadalmi hatásait.

A tanulók ismerjék fel a kontinensek, a tipikus tájak, az országok regionális sajátosságait, a közöttük lévő hasonlóságokat és különbségeket, kapcsolataik rendszerét. Ismerjék meg a gazdasági élet jelenségeinek kölcsönhatásait. Értsék meg, hogy a társadalmi-gazdasági élet eseményei hogyan hatnak az egyes országok fejlődésére.

Ismerjék meg példákon keresztül, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan határozzák meg gondolkodás módjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket. Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.

Annak érdekében, hogy kialakuljon a tanulóban a hazai tájhoz, a természeti és a társadalmi értéinkhez való kötődés, ismerjék meg természeti és társadalmi értéinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.

A tantárgynak azt is el kell érnie, hogy a tanulók összefüggéseikben ismerjék a környezetet veszélyeztető folyamatokat, azok forrásait, megelőzésük és megszüntetésük lehetséges módjait is. Értsék meg, hogy a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra, együttműködésre van szükség.

A földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók az alapozó képzés befejezésekor legyenek képesek önállóan a szemléleti, tanári irányítással az okfejtő térképolvasásra különböző tartalmú és méretarányú földrajzi térképeken. Ismerjék a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat. Legyenek helyes képzeik a környezet elemeinek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok nagyságrendjéről. Alakuljon ki a megfelelő földrajzi-környezeti információhordozók kiválasztására és azok tartalmának felhasználására való képesség, igazodjanak el ezek gyűjteményeiben (pl. könyvtári és múzeumi anyagokban) is tanári segítséggel.

A tanulók legyenek képesek pontos megfigyelésekre, tudjanak vizsgálni a föld- és környezettudományok megfelelő szempontjai szerint kezdetben tanári irányítással, majd egyre önállóbban. Megfigyeléseiket, ismereteiket helyesen, kifejezően tudják elmondani, írásban és rajzban rögzíteni, tudják egyszerű térképeken ábrázolni. Használják a szakkifejezéseket életkori sajátosságaiknak megfelelően. Tudják elemezni és értékelni tapasztalataikat, megfigyeléseik és vizsgálataik alapján alkossanak véleményt. Legyenek képesek a környezetben történő események, helyzetek bemutatása mellett azok reális értékelésére és indoklására.

6. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Információk leolvasása hazánk közigazgatási és közlekedési térképéről. Földrajzi tartalmak leolvasása különböző társadalmi-gazdasági információkat ábrázoló tematikus térképekről. Egyszerű kontúrterképes feladatok megoldása tanári irányítással.

Gyűjtőmunka nyomtatott információhordozókból hazánk gazdasági- és településföldrajzi sajátosságairól, az életmód és a fogyasztási szokások átalakulásáról.

Információk gyűjtése különböző jellegű információforrásokból a közlekedés és az idegenforgalom hazai sajátosságaival kapcsolatosan.

Tények, szöveges információk ábrázolása különböző módon (pl. térképvázlaton, rajzon, diagramon, terepasztali modellen, tablón).

Szemelvények és példák gyűjtése a szűkebb és tágabb természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatokról, a környezeti problémák megelőzéséről és megoldásáról.

Egyszerű időszalag készítése, természeti és társadalmi-gazdasági események elhelyezése az időszalagon.

Tájékozódás a településtípusokat és a gazdaság jellegzetességeit bemutató térképvázlatokon, fényképeken tanári irányítással.

Társadalmi-gazdasági jellemzőket bemutató alapvető adatok, adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Példák gyűjtése különböző időtartamú és periodikus természeti illetve társadalmi-gazdasági eseményekre, folyamatokra.

A különböző településtípusok megadott szempontok szerinti bemutatása.
 Az egyes közlekedési ágak jellemzése megadott szempontok alapján.
 Példák gyűjtése az egyes gazdasági ágak szerepéről a mindennapi életben.
 Terméklistán összeállítása az egyes gazdasági ágak jellemző termékeiből.
 Egyszerű gyűjtemény, tábló összeállítása tanári irányítással (pl. településtípusokat, gazdasági tevékenységeket, nyersanyagokat és a belőlük előállított késztermékeket ábrázoló képekből, termékekből, terményekből)
 Útiterv összeállítása menetrendek segítségével.

Rövid, irányított tanulói kiselőadás, pl. egy kiválasztott településről/típusról, az ott élők jellemző tevékenységéről, szokásairól; üdülési szokásainkról, kedvelt hazai idegenforgalmi központokról.

A család, mint a legkisebb gazdasági egység működésének bemutatása helyzetgyakorlatokban, illetve egyszerű modellen.

Történetírása és elmondása, pl. utazásról, vásárlási szokásainkról, a falusi illetve a városi életmódról, környezetszennyező tevékenységről és annak következményeiről.

Témakörök	Tartalmak
Gazdaság–gazdálkodás	A gazdaság legfontosabb ágazatainak – mezőgazdaság, ipar, szolgáltatás – szerepe, jelentősége mindennapi életünkben. A hazai gazdaságban leggyakrabban használt nyersanyagok (ásványok, kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók). A háztartásban használt energiahordozók és nyersanyagok. Energia- és nyersanyag-takarékosság. A technikai fejlődés szerepe a termelés átalakulásában. A magyar gazdaság legismertebb termékei Közlekedési hálózat, a közlekedés szerepe a mindennapi életben. Utazás – idegenforgalom. Vásárlási, fogyasztási szokásaink, a család gazdálkodása – bevétel, kiadás A társadalmi-gazdasági tevékenység környezet átalakító hatása a lakóhely szűkebb és tágabb környezetében valamint hazánkban.
A településtípusok sajátosságai	A tanya, a falu és a város jellemzői, eltérő szerepük a munkamegosztásban. Az életmód és a jellemző gazdasági tevékenység változásainak bemutatása. A technikai fejlődés szerepe az életmód átalakulásában. Hazánk közigazgatási térképe.
A földrajzi folyamatok, jelenségek időbelisége	Tájékozódás a földtörténeti időben. A természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek érzékeltetése. A környezetben lezajló folyamatok időrendisége, periodikussága. A rövidebb távú természeti, társadalmi és környezeti folyamatok bemutatása hazai példák alapján.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű társadalmi-gazdasági jelenségek megfigyelésére a tapasztalatok szóbeli megfogalmazására, feljegyzésére és értékelésére.

Tudjon biztonságosan tájékozódni a térképen. Olvasson le egyszerű információkat különböző térképekről. Legyen képes tanári irányítással tájékozódni a különféle földrajzi-környezeti tartalmú információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben. Tudjon alapvető földrajzi tartalmú adatokat, információkat értelmezni, összehasonlítani és azokból következtetéseket levonni. Legyen képes földrajzi tartalmú adatok, információk ábrázolására. Ismerje fel és nevezze meg térképen a közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat.

Ismerje fel a természetföldrajzi folyamatok és a történelmi, társadalmi-gazdasági események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeit. Tudja bemutatni példák alapján a legfontosabb gazdasági ágazatok, illetve tevékenységek szerepét, jellemzőit. Ismerje fel az egyes településtípusok sajátos vonásait.

Ismerje fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások következményeit, bizonyítsa példákkal az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez.
Kontúrtérképes feladatok irányított megoldása.

Gyűjtőmunka könyvekből a nagy földrajzi felfedezésekről és ezeknek a társadalmi-gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásairól.

Információk gyűjtése különböző jellegű információhordozókból az egyes népek életéről, szokásairól, kultúrájáról és hagyományairól.

Szemelvények és példák gyűjtése a természeti környezetet veszélyeztető folyamatokról, a környezeti problémák megelőzéséről és megoldásáról, természeti és civilizációs katasztrófákról.

A kontinensek felszínetét, éghajlatát, növényzetét, talaját és gazdaságának jellemzőit bemutató képek, ábrák elemzése, az elemek közötti összefüggések bemutatása.

Tájékozódás légifotókon és műholdfelvételeken tanári irányítással.

Adatok, adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Tipikus tájak modellezése homokasztalon.

A tipikus tájak különböző, megadott szempontok szerinti önálló bemutatása.

Példák keresése a természeti és a társadalmi tényezők kölcsönhatásaira kontinensek, kontinensrészek, országcsoportok jellemzői alapján.

Terméklisták összeállítása az egyes országok jellemző termékeiről.

A témákhoz kapcsolódó tablók készítése.

Irányított tanulói kiselőadás az egyes országok természeti és kulturális értékeiről, népeinek szokásairól, életmódjáról.

Tanulói beszámoló a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepéről a Föld és népeinek megismerésében.

Témakörök

Az Európán kívüli kontinensek tipikus tájainak és néhány kiemelt országának természet- és társadalomföldrajza

Európa országainak természet- és társadalomföldrajza

Tartalmak

Afrika

A kontinens általános természet- és társadalomföldrajzi képe, eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű térségei.

A sivatagok és az oázisok, mint tipikus tájak, az „éhségövezet”.

Trópusi-Afrika természeti képe, társadalmi-gazdasági problémái.

Ausztrália és Óceánia

Ausztrália és Óceánia természeti képe, társadalmi-gazdasági jellemzői.

Amerika

Amerika fő részeinek eltérő természet- és társadalomföldrajzi képe.

Az ültetvény, a farmvidék, a technológiai park és az agglomerációs zóna, mint tipikus táj.

Amerika jellegzetes országainak hasonló és eltérő természet- és társadalomföldrajzi jellemzői: Dél-Amerikában Brazília; Közép-Amerikában Mexikó; Észak-Amerikában az Amerika Egyesült Államok.

Ázsia

Ázsia általános természet- és társadalomföldrajzi képe.

Eltérő adottságok és sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési utak a kontinensen.

A tajga, a „monszunvidékek”, a magashegység és az öntözéses gazdálkodás területei mint tipikus tájak.

A földrész jellemző országai és térségei: Japán, Kína, India, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia.

Európa általános természet- és társadalomföldrajzi képe.

Az Európai Unió országainak általános társadalmi és gazdasági jellemzői.

Észak-Európa országainak közös és egyedi földrajzi vonásai, kapcsolatuk a természeti környezettel.

Témakörök**Tartalmak**

Nyugat-Európa országainak hasonló és eltérő földrajzi vonásai. Átalakuló ipari körzetek, új iparágak megjelenése.

Kiemelten: Franciaország, Egyesült Királyság.

Dél-Európa országainak általános és egyedi földrajzi vonásai. A tipikus mediterrán táj, a kikötő- és az üdülőövezet. A Balkán térség természetföldrajzi adottságai és társadalmi-gazdasági képe.

Kiemelten: Olaszország, Spanyolország, Horvátország, Szerbia és Montenegró.

Kelet-Európa jellegzetes természet- és társadalomföldrajzi vonásainak bemutatása.

Kiemelten: Oroszország és Ukrajna.

A tananyag feldolgozásához szükséges új topográfiai fogalmak*Afrika*

Atlanti-óceán, Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Indiai-óceán, Kongó, Niger, Nílus, Szezei-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger;

Afrikai-árokrendszer, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Madagaszkár, Szahara, Szudán;

Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Nigéria; Kairó.

Ausztrália és Óceánia

Csendes-óceán, Murray;

Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-ausztráliai-ösföld, Új-Guinea;

Ausztrália, Új-Zéland; Canberra, Melbourne, Sydney.

Sarkvidékek

Antarktika, Déli-sarkvidék, Északi-sarkvidék

Amerika

Alaszka, Amazonas, Colorado, Jeges-tenger, Kanadai-ösföld, Karib (Antilla)-tenger, Mississippi, Mexikói-öböl, Nagy-tavak, Panama-csatorna, Paranász, Lőrinc-folyó;

Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;

Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache, Brazil-felföld, Floridai-félsziget, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Labrador-félsziget, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Paranász-alföld, Préri, Sziklás-hegység;

Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Venezuela;

Brazíliai város, Buenos Aires, Chicago, Los Angeles, Mexikóváros, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Washington.

Ázsia

Aral-tó, Bajkál-tó, Boszporusz, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jeges-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Ob, Perzsa (Arab)-öböl, Sárga-folyó, Tigris;

Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép (Belső)-Ázsia;

Arab-félsziget, Csomolungma, Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Fuji, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Japán-szigetek, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Tibet, Tien-san;

Dél-Korea, Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kína, Malajzia, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Ankara, Bagdad, Bombay, Calcutta, Hongkong, Isztambul, Kanton, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Tokió, Újdelhi.

Európa

Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, La Manche, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga;

Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Donyec-medence, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Grönland, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Lotaringia, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;

Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Kelet-Közép-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa;

Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írorság, Lettorság,

Litvánia, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Moldova, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia és Montenegro, Ukrajna; Kárpátalja; Amszterdam, Athén, Barcelona, Belgrád, Birmingham, Brüsszel, Chi'in u, Dublin, Genova, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, Ljubljana, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Rijeka, Róma, Rotterdam, Skopje, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Velence, Volgográd, Zágráb.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatok elemzésére, tanári irányítás alapján alapvető összefüggések felismerésére. Tudja megadott szempontok alapján bemutatni az egyes kontinenseket, tipikus tájait, legfontosabb országait. Ismerje fel a természeti és társadalmi környezet alapvető összefüggéseit. Legyen képes különböző térképi és egyéb földrajzi tartalmú információk felhasználására a témákhoz kapcsolódóan. Tudja megmutatni térképen és felismerni kontúrtérképen a topográfiai fogalmakat.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységek

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez. Kontúrtérképes feladatok irányított megoldása.

Az időjárási jelenségek felismerése időjárási térképek alapján.

Az éghajlat jellemzőinek felismerése diagramokon, és következtetések levonása az adatokból.

Folyamatábrák használata a földtörténeti események, a felszínfejlődés és következményeik feltárásához.

A gazdasági élet ágazatainak, ágainak szerepe és változási tendenciáinak bemutatása statisztikai adatok feldolgozásával, forráselemzéssel, esetmegbeszéléssel.

A Kárpát-medence népeinek és hagyományainak, a tájak eltérő földrajzi jellemzőinek bemutatása szemelvények alapján.

Információk gyűjtése egyéni és csoportmunkában társadalmi-gazdasági jelenségekről, folyamatokról statisztikák, tömegkommunikációs források, Internet felhasználásával.

Tanulói beszámoló önállóan gyűjtött információk alapján hazánk és az Európai Unió kapcsolatáról.

Tanulói kiselőadás a különböző tájak népszokásairól, hagyományairól könyvtári kutatómunka alapján.

Terméklisták összeállítása Magyarország legfontosabb termékeiből és kiviteli cikkeiből.

Tabló, illetve riport készítése hazánk védett természeti és kulturális értékeivel, idegenforgalmi vonzerejével kapcsolatban.

Témakörök

Tartalmak

Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza

Közép-Európa általános földrajzi képe.

A Közép-európai-síki- és rögvídek természeti adottságai és gazdasági feltételei. A középhegységek és a feltöltött alföldek, mint tipikus tájak.

Németország szerepe az európai gazdaságban.

Csehország és Lengyelország földrajzi sajátosságai.

Közép-Európa magashegyvidékei: az Alpok és a Kárpátok.

Az alpi országok: Ausztria, Szlovénia és a kárpáti országok: Szlovákia, Románia földrajzi jellemzése.

A Kárpát-medence földtani szerkezete és természetföldrajzi képe.

A magyarság a Kárpát-medencében.

A társadalmi-gazdasági élet változásai és mai földrajzi vonásai.

Hazánk földrajzi fekvése, helyzete a Kárpát-medencében és Európában.

Magyarország felszíne, domborzata.

Természeti adottságaink és természeti erőforrásaink.

A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajza Természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági lehetőségek

Témakörök**Magyarország tájain****Tartalmak**

Hazánk népességföldrajzi jellemzői, népesedési folyamatai.
 A magyar nép tájtörténeti tagolódása, etnikai csoportok, nemzetiségek.
 A földrajzi környezet hatása a gazdálkodásra, a településekre és az életmódra.
 A gazdaság telepítő tényezői, általános vonásai, területi különbségei, szerkezeti átalakulása.
 Településtudományok, településhálózat és infrastruktúra Magyarországon.
 A hazai tájtudományok (alföldi, dombsági és középhegyvidéki tájak) földrajzi jellemzése. A tájak természeti erőforrásai, természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzőik.
 Hazánk tájainak idegenforgalmi, környezeti értékei, állapota és védelme.
 Hazánk nemzetközi kapcsolatai.
 Budapest földrajza.
 Régióink földrajza.

A tananyag feldolgozásához szükséges új topográfiai fogalmak

Balaton, Bodrog, Dráva, Fertő, Hernád, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Odera, Olt, Rába, Rajna–Majna–Duna vízi út, Sajó, Sió, Szamos, Száva, Tisza, Tisza-tó, Vág, Velencei-tó, Visztula, Zagyva, Zala;
 Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bécsmédenye, Bodrogtető, Borsodi-médenye, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csallóköz, Cseh-médenye, Csepel-sziget, Cserehát, Cserhát, Déli-Kárpátok, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna-Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunántúli-dombság, Dunántúli-középhegység, Dunazug-hegység, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-médenye, Északi-középhegység, Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Gerecse, Germán-alföld, Győri-médenye, Hajdúság, Hargita, Hegyalja, Hortobágy, Jászság, Kárpát-médenye, Kárpát-médenyevidék, Kékes, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hegység, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Magas-Tátra, Marcal-médenye, Maros–Körös köze, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Morva-médenye, Nagykunság, Német-középhegység, Nógrádi-médenye, Nyírség, Nyugati-Alpok, Nyugat-magyarországi-peremvidék, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Román-alföld, Ruhr-vidék, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Székelyföld, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Szilézia, Szudéták, Tapolcai-médenye, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Vajdaság, Velencei-hegység, Vereckei-hágó, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;
 Ausztria, Csehország, Lengyelország, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;
 Burgenland,
 Ajka, Algyő, Arad, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Beregszász, Bécs, Békéscsaba, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Budapest, Bukarest, Bük, Cegléd, Constanța, Debrecen, Dorog, Drežda, Dunaújváros, Eger, Eszék, Esztergom, Frankfurt, Gdańsk, Genf, Graz, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Halle, Hamburg, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kazincbarcika (Berente), Kecskemét, Keszthely, Kolozsvár, Komárom, Köln, Kőszeg, Komló, Krakkó, Lábatlan, Linz, Lipcse, Makó, Marosvásárhely, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, München, Nagykanizsa, Nagyvárad, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pépa, Pécs, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Révkomárom, Salgótarján, Salzburg, Sárospatak, Siófok, Sopron, Stuttgart, Százhalombatta, Szeged, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Temesvár, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Varsó, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros;
 Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna–Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park;
 Magyarország megyéi, Dél-Dunántúl régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió, Budapesti agglomeráció.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja bemutatni hazánk földrajzi környezetének természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján. Tudja ismertetni hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk felhasználásával. Ismerje fel a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében. Ismerje hazánk környezeti értékeit. Legyen képes önálló információgyűjtésre a megadott szempontok szerint különböző földrajzi-környezetvédelmi tartalmú információhordozókból, és tudja feldolgozni ezeket tanári irányítással. Tudja megmutatni térképen és felismerni kontúrtérképen a topográfiai fogalmakat. Tudja meghatározni és megfogalmazni földrajzi fekvésüket, kapcsoljon hozzájuk tartalmi jellemzőket.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A kerettanterv nem ad listát a tanulóktól elvárható követelményekről, csupán azt fogalmazza meg, hogy melyek a *továbbhaladás feltételei* az évfolyamok végén. Benne főként képességekkel összefüggő tevékenységek olvashatók, amelyeket a tanulóknak a megadott szinten kell alkalmazniuk annak érdekében, hogy a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A továbbhaladási feltételek teljesítése érdekében a helyi tantárgyi program kidolgozásakor a szaktanároknak kell összegyűjteniük az egyes témákhoz, résztémákhoz kapcsolódó újonnan elsajátítandó fogalmakat, folyamatokat, összefüggéseket és tevékenységeket. Az eredményes szaktanári munkához nélkülözhetetlen a követelményrendszer ezen kategóriában való biztonságos eligazodás. Minden egyes tanórán világos legyen a cél, hogy az adott tevékenység alkalmazásakor vagy egy fogalom megtanításakor mire támaszkodhatunk és hová kell majd eljutni a földrajzi tanulmányok befejezésekor. Javasoljuk, hogy az iskolai szakmai munkaközösségekben közösen dolgozzák ki a képességfejlesztési tevékenységek egymásra épülő rendszerét, a tanulók tudásának ellenőrzési módszereit és az értékelés alapelveit. Fontos, hogy ne csak a tanulók ismereteinek, hanem képességeik szintjéről is tájékozódjunk. Ezért az ellenőrzési módszerek között ne csupán a hagyományos szóbeli és írásbeli formákra gondoljunk, hanem gyakorlati tevékenységekre is (pl. modellezés homokasztalon, applikációs vagy kártyás feladatok). Arról is folyamatosan szerezzünk visszajelzést, hogy milyenek a tanulók földrajzi-környezeti képzetek (pl. rajzoltassunk le velük tipikus tájakat, fogalmakat, fogalmaztassuk meg velük gondolataikat egy-egy kép vagy hír kapcsán). Ellenőrzéskor is alkalmazzuk az információszerezés különféle módszereit (pl. kerestessünk ki adatokat a függelékből valamely szempont szerint, és értelmeztessük azokat). Ugyancsak a munkaközösségekben célszerű megállapodni arról, hogy a tanórai aktivitás és munkafegyelem, valamint a tanórán kívüli tevékenységek (pl. gyűjtőmunka, kiselőadás vagy beszámoló készítése, terepi munka) milyen mértékben számítanak be a tanulói munka értékelésébe.

ÉNEK-ZENE

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A zenei nevelés célja: muzsikáló közösség és zeneszerető/értő közönségnevelés. Ehhez fontos a zenei műveltség megalapozása, a nemzeti és egyetemes zenekultúra megismertetése, az igényes zene mindennapos szükségletté válásának alakítása.

Az előadott, énekelt és meghallgatott zeneművek nyújtotta élmények fejlesztik, tudatosítják a zenei esztétikai érzéket és azt a meggyőződést, hogy a zene az emberi élet alapvető értéke. A zenei élmények és az ismeretszerzés eredményeként a zenei tudat állandóan alakul, formálódik. Fontos azonban, hogy a fejlettség bármely szintjén átfogó, teljes képbe rendeződjön a zenei valóság.

Az iskolai énektanítás zenei anyaga többségében énekes zene. Így a zenei nevelés a dalok szövege révén jelentősen hozzájárulhat a történelmi, erkölcsi tudat fejlődéséhez is.

Az éneklés és a hangszerjáték a zenei nevelés alaptevékenységei, mivel a zene megértésére, a zeneművek befogadására elsősorban az válik képessé, aki valamilyen mértékben részt tud venni zenei alkotótevékenységben is. Az aktív muzsikálás a zenei önkifejezés lehetőségével segít kialakítani a zenéhez fűződő pozitív attitűdöket.

Az ismeretszerzés forrásai bővülnek ebben az életkori szakaszban: az éneklés mellett megnő a zenehallgatásból eredő ismeretek köre, és egyre nagyobb szerepet kap az ismeretszerzésben a tankönyvek, szakkönyvek tanórai és önálló használata.

A zenekultúrák sajátosságainak megismerése és elfogadása, a hazai zeneművészet alkotásai iránti érdeklődés fontos része a tanulók zenei világgépének.

A zene jelrendszerének megismerése és alkalmazása a zenei olvasás-írási tevékenységeiben nem öncélú: a zenei tartalmak, ismeretek fejlesztik a zenei fantáziát, segítik a zeneértővé válást.

A zene szeretete, a zenehallgatás szokásának kialakítása együtt jár az ízlésformálással, és elősegíti a tanórán kívüli zenei alkalmakba (énekkar, hangverseny látogatás) való bekapcsolódást.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Éneklés

Az éneklési készség fejlesztése az 5–8. évfolyamon az élményt adó, örömet hozó, szép és kifejező éneklés formálására – mint a zenei önkifejezés egyik alapvető formájának kialakítására és az ismeretszerzés eszközeként továbbfejlesztésére – irányul. Ezért követelménye az egyéni és közös éneklés természetes, szép hangzással, az arzis–tézis akusztikus kifejezésével. Oldottabb metrikájú parlando, szabadabb rubato és feszes giusto lüktetéssel történő éneklés. Magyar népdalok, a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, a szomszéd és más népek dalainak éneklése. Kétszólamú művek csoportos éneklése, a zenei kifejezőeszközök és a zenei mondanivaló közvetítésével.

Zenei hallás

A zenei hallás fejlesztése lényegében a dallamhallás és tonalitásérzék, a hangszínhallás, a ritmus- és tempóérzék, a dinamika- és formaérzék fejlesztése. Dúr és moll tonalitás megfigyeltetése dallamokban. A belső hallás és a többszólamúság fejlesztése a műzene többszólamúságával, annak megfigyelésével. Zenei memória fejlesztése dalok és témák gyakorlásával és előadásával.

Zenei olvasás-írás

A zenei olvasás-írási készség fejlesztésének eredményeképpen a tanuló iránt támasztható követelmény az öt- és hétfokú dalok hangnemének felismerése kottaképről (2# és 2b előjegyzésig). Kottakép ritmusának megszólaltatása, ritmushangoztatás egy- és többszólamban. Rövid, könnyebb dallamok kottaolvasása közösen. Ismert öt- és hétfokú dallamok írása megadott kezdőhangról, betűkottáról. Az abc-s hangok ismerete G-kulcsban (G-é”)

Zeneértés

A zeneértő és -érző képesség fejlesztése: a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formák, műfajok felismerése. A zenemű gondolati tartalmait közvetítő kifejezőeszközök – tempók, dinamika, tonalitás, karakterek, hangszerelés – megfigyelése. A meghallgatott zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek, zenekarok hangzásának felismerésére való képesség fejlesztése.

5. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységek	Tartalom
Éneklés Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmusban Műzenei szemelvények éneklése az előadási jeleknek megfelelően Gregorián dallamok éneklése Reneszánsz és barokk zeneművek témáinak/részleteinek éneklése Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)	Újabb magyar (rég – új stílus) és más népek dalai Ünnepkörök új dalai Régi magyar dallamok a középkorból Középkori gregorián dallamok Reneszánsz és barokk zenei szemelvények témái Quodlibetek (kánonok, bíci niumok) Szózat (Himnusz)
Zenehallgatás Reneszánsz és barokk művek meghallgatása, stílusjegyek megfigyelése A barokk zenekar hangszercsoportjainak megnevezése	Népdalfeldolgozások, népszokások zenéje (magyar, kisebbségi és nemzetiségi népzene) Gregorián dallamok Reneszánsz/barokk zenei szemelvények Zeneszerzők munkássága (reneszánsz, barokk) Rövid kortörténet (középkor, reneszánsz, barokk)
Improvizáció Régi stílusú kvintváltó népdalforma rögtönzése (megadott kezdősorral).	Dallammodellként: kvintváltó népdalok (A ⁵ A ⁵ _v A A _v és A ⁵ B ⁵ A B)
Zenei olvasás-írás, zenei ismeret Új ritmusértékek és szüneteik olvasása-írása Új dallami elemek olvasása-írása Abc-s hangok jelölése G-kulcsban (C'-C'') A tiszta hangközök ismerete, szolmizált éneklése	Megtanult dalok Olvasógyakorlatok A zenehallgatás énekelt szemelvényei
Zenei ismeretek	
Dalismeret Műismeret Népzene	Népdalok, műdalok, zenetörténeti szemelvények (gregorián, reneszánsz, barokk) Népzenei és műzenei alkotások (gregorián, reneszánsz, barokk) A magyar népdal stílusrétegződése: rég stílus: sorszerkezet, ereszkedő dallamvonal, kvintválasz új stílus: visszatérő sorszerkezet, -kupolás dallamvonal; dudánóta; népi zenekar népi hangszerek: duda, tekerő, cimbalom, citera
Zeneelmélet	Ritmikai fogalmak-ismeretek: az alkalmazkodó ritmus; a tizenhatod és kombinációi, szünetjele; a kis éles és nyújtott ritmus Dallami ismeretek: a felső ré és mi hangok. Quodlibet Hangközök: egész- és félhang távolság; a tiszta hangközök: 1, 4, 5, 8 Hangnevek: abc-s hangnevek G-kulcsban (C-C'')
Zeneirodalom	Zenetörténeti korok: reneszánsz, barokk; stílusjegyek Zeneszerzők: Palestrina; Vivaldi, J. S. Bach, Händel Együttesek: barokk zenekar Hangszerek: orgona, csembaló oboa, trombita

A továbbhaladás feltételei**Éneklés**

Szemelvények csoportos éneklése emlékeztetőből.
 A Szózat éneklése emlékeztetőből.
 Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmussal.

Zenehallgatás

Többször hallgatott reneszánsz és barokk művek felismerése részleteik alapján.
 A népi hangszerek és a népi zenekar felismerése hallás után.

Improvizáció

Variációk szerkesztése 2-4 ütemes terjedelemben a tanult ritmusképletekkel.
 Kvintváltó dallam improvizálása (megadott formaképlet és kezdő sorok alapján).

Zenei olvasás-írás

ABC-s hangok megnevezése / leírása G-kulcsban (C'-C").

6. évfolyam**Évi óraszám: 37**

Belépő tevékenységek	Tartalom
Éneklés A műzenei feldolgozásokban meghallgatott népdalok éneklése Történeti énekek előadása Klasszikus műdalok és témák énekes megszólaltatása kottaképből Klasszikus kánonok csoportos éneklése Az új hangközök/módosított hangok szolmizált éneklése	Újabb magyar népdalok és népszokások dalai Nemzeti és etnikai kisebbségek újabb dalai Ünnepek dalai Más népek dalai (újabb európai országból) Történeti énekek (válogatva): históriás énekek, virágénekek, kuruc dalok Klasszikus műdalok Műzenei témák (énekelhető zenehallgatási szemelvények)
Zenehallgatás A bécsi klasszicizmus műfajainak és formáinak megnevezése Zenei formák, műfajok, művek hallás utáni felismerése Dúr-moll színezet különbségének megfigyelése	Népzenei és népzenei ihletésű művek (szülőföld és más földrész népzenejéből) Szemelvények a XVI.–XVIII. század magyar történelmi zenéjéből A bécsi klasszicizmus alkotásai – klasszikus dalok
Improvizáció Ritmusvariációk rögtönzése 3/8-os és 6/8-os ütemformákban Dallamalkotás adott témára: nyitás – zárás	Dallammodellként: tanult dalok és olvasógyakorlatok (ritmikai, dallami, formai elemek) kérdés-felelet elvű dallamok
Zenei olvasás-írás Tájékozódás 1#-1 b-s hangnemekben, Módosított hangok abc-s megnevezése, A szekund és terc hangközök felismerése kottaképről, beírása vonalrendszerbe.	Énekes tananyag Olvasógyakorlatok Zenehallgatási anyag szemelvényei

Zenei ismeretek – fogalmak

Dalismeret	Népdalok, műdalok, zenetörténeti szemelvények (barokk, klasszikus)
Műismeret	Népzenei, népdalfeldolgozások Zeneirodalmi alkotások (klasszikus zene)
Népzenei ismeret	Új stílusú magyar népdal és sorszerkezetei, kvintváltás
Zeneelmélet	Ritmika: felütés, csonka ütem; triola Új dallami elemek: abc-s hangok a kis és egyvonalas oktávban; módosító jelek (#, b, feloldójel) és jelentésük; módosított hangok szolmizált (fi, szí, ta, ri) és abc-s nevei

Zeneirodalom

Hangközők:
k2, n2, k3, n3
Hangsorok:
dúr és moll
Forma:
periódus, szimmetria
Előadásmód:
a tanult zenei anyaghoz kapcsolódóan
Magyar történeti műfajok:
históriás ének
Zenetörténeti kor:
bécsi klasszicizmus; stílusjegyek
Zeneszerzők:
Haydn, Mozart, Beethoven.
Zenei formák, szerkezetek:
triós forma, menüett, szonáta forma,
Művek pontos jelölése:
opus; numero.
Együttesek:
a szimfonikus zenekar; trió; vonósnégyes
Hangszerek:
harsona; lant

A továbbhaladás feltételei*Éneklés*

További 10, az énekes tananyag felsorolt új rétegeiből választott szemelvény átél, kifejező előadása emlékezetből.

Zenehallgatás

Énekes és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése.
Többször meghallgatott klasszikus zeneművek felismerése, témák alapján.
A szimfonikus zenekar hangszercsoportjainak, hangszereinek megnevezése.
A bécsi klasszicizmus zeneszerzői, néhány alkotásuk felsorolása.

Improvizáció

Zenei kérdés-felelet szerkesztése (2x2 ütemes terjedelemben).

Zenei olvasás-írás ismeret

Dúr és moll hangnemek kottaképről történő azonosítása 1# –1b-ig.
A módosító jelek értelmezése kottakép alapján.
Tanult dallamok éneklése betűkottáról és kottakép alapján.

7. évfolyam**Évi óraszám: 37****Belépő tevékenységek****Tartalom****Éneklés**

Romantikus dalok énekes előadása
Többszólamú kórusművek bemutatása

Magyar népdalok (pl. Kodály Zoltán daljátékaiból),
Nemzetiségi és etnikai kisebbség újabb népdalai
Ünnepkörök újabb dalai
A verbunkos dallamok
Romantikus dalok és zeneművek könnyebb énekelhető témái, részletei

Zenehallgatás

A romantikus zene stílusjegyeinek és műfajainak megismerése európai zeneszerzők alkotásaiból
A romantikus nagyzenekar hangzásának elemzése (hangszerek felismerése)

Népdalfeldolgozások (meghallgatott kórus művekből)
Ünnepek zenéje
A nemzeti romantika Európában (pl. nemzeti operák)
A XIX. sz. magyar zenéje,
A XIX. sz. európai zeneművészetének alkotásai

Improvizáció

Új stílusú népdalforma rögtönzése *megadott kezdősorral*
(kupolás visszatérő dallamok)

Dallammodellek.:

kupolás és visszatérő sorszerkezetű dallamok:
A A⁵ A^{5V} AV; A A⁵ B A ; A A B A; A B B A.

Zenei olvasás-írás

Előadási és dinamikai jelek értelmezése
A szext és szeptim hangközök felismerése kottaképről
2#–2b-s hangnemekben való tájékozódás

Énekelt és meghallgatott zenei szemelvények ritmikai,
melodikai, szerkezeti stb. anyagához kapcsolódó
tartalmak

Zenei ismeretek

Dalismeret	Népdalok, műdalok, énekelt témák
Népzene	Meghallgatott más földrészről származó és énekelt európai / magyar népzenei anyaghoz kötődő fogalmak (<i>parlando – rubato – tempo giusto</i>)
Zeneelmélet	Hangközök: k6, n6, k7 és n7 Hangsorok: dúr-moll hangnemek Előadási jelek, zenei szakkifejezések: dinamikai jelek: pp, p, mp, mf, f, ff, crescendo < , decrescendo > , tempójelzések: andante, moderato, allegro, vivace
Műismeret	Zeneművek és részletek a zenehallgatási anyagból (a XIX. századi romantika – a virtuozitás korából)
Zeneirodalom/ zenetörténet	<i>Zenetörténeti kor:</i> romantika <i>Zeneszerzők – válogatva (legalább 3 – csak a meghallgatott művekhez köthetőekből):</i> Erkel, Liszt Schubert, Schumann, Brahms, Chopin, Dvořák, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Verdi, Wagner <i>Zenekar:</i> a romantikus nagyzenekar

A továbbhaladás feltételei**Éneklés**

Az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott szemelvény megszólaltatása emlékezetből.

Zenehallgatás

A Magyar nemzeti romantika az évfolyamon tanult zeneszerzőinek és műveinek vázlatos ismertetése.

A XIX. századi zeneművek megnevezése (szerző, cím) többször hallott részleteik alapján.

A romantika súljegyjeinek szóbeli megfogalmazása.

A romantika jellegzetes műfajainak felsorolása.

Improvizáció

Dallamalkotás a népdalok megtanult dallam- és formaalkotási törvényszerűségei alapján.

Zenei olvasás-írás

Tájékozódás a kottában: zeneművek (témák, szólamok) követése kottából.

Dúr és moll hangnemek azonosítása kottaképről 2 #–2b-ig.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37

Tevékenységek**Tartalom****Éneklés**

Egy választott témakörhöz (pl. nemzeti ünnep, iskolai ünnepség, ballagás stb.)

Az osztály által összeállított énekes műsor előadása.

Magyar népdalok (minden súljusrétegből válogatva)
Bartók, Kodály és Bárdos műveinek énekes
szemelvényei

A századforduló és a XX. század zeneirodalmának
énekelt szemelvényei.

Zenehallgatás

Rendszerező ismétlés (a magyar és európai zeneművészet századainak és műfajainak áttekintése jellemző zenei szemelvények segítségével)

Bartók és Kodály énekkari, zenekari és színpadi műveinek felismerése és megnevezése a hangzó részletek alapján

A XX. század zenei irányzatainak felismerése

meghallgatott zeneművek részletei alapján

A zenei műfajok áttekintése és összefüggések keresése a társművészetek és a zene között (tánc az ismert történeti tánczenékhez)

A dzsessz műfaji ismereteinek kapcsolása a meghallgatott műzenei anyaghoz

Improvizáció

A tanult népdal- és műzenei formákban és hangkészletekben önálló rögtönzés

Zenei olvasás-írás

Minden eddigi feladattól plusz gyakorlása

Ismétlés anyaga:

A magyar és európai zeneművészet századai,

A zenei műfajok

A XX. század zenei irányzatainak kiemelkedő alkotásai, kortárművészet

A dzsessz és jellegzetes műfajai

A zene szórakoztató funkciói: táncok a zenetörténetben (a szvittől a rock and rollig)

A könnyűzene ma

Dallammodellként: a tanult zenei anyag tartalmai

A tanult énekes és hangszeres szemelvények anyaga

Zenei ismeretek**Dalismeret****Műismeret****Népzene****Zeneelmélet****Zeneirodalom/****zenetörténet**

Dalok, énekes szemelvények (XX. század)

Zeneművek, témák a zenehallgatási anyagból (XX. század)

Autentikus előadásmód a magyar, európai és világzenében

Atonalitás, poliritmia

A XX. század:

Zeneszerzők – válogatva (legalább 5 – csak a meghallgatott művek/műrészletek szerzőiből):

Bartók, Bárdos, Kodály, kortárs szerzők

Gershwin; Debussy, Ravel, Stravinsky, Honegger, Prokofjev, Britten, Penderecki

Irányzatok – válogatva (csak a hangzási élményhez köthetőekből):

impresszionizmus, neoklasszicizmus, folklorizmus

Új kifejezési, megjelenési formák: elektronikus zene

Könnyűzene: a Beatles; Webber, Szörényi

A dzsessz és a könnyűzene műfajai

A mai könnyűzene (aktualitások)

A továbbhaladás feltételei**Éneklés**

Résztétel a csoportos éneklésben, előadásban.

Dalanyag bőví tése 13 énekes szemelvénnel.

Zenehallgatás

Tudjon többször hallott zeneművet elhelyezni a megfelelő zenetörténeti korszakban.

Improvizáció

Rögtönzési feladatok a tanult nép- és műzenei formák felhasználásával

Zenei olvasás-írás

A leggyakoribb tempó- és dinamikai jelek alkalmazására való képesség a csoportos és egyéni éneklés során.

A 8 év anyagának összefoglalásaként könnyű dallamok, ritmusok olvasása-írása.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A továbbhaladás feltételét jelentő megfogalmazásokban az elvi meggondolás vezetett, hogy ma már nem lehet befejezett tudást adni tanulóinknak, de lehet folyamatos megszerzésre mozgósító élményt és önálló ismeretszerzési technikákat, hogy ne csak a tanórák, hanem életük része legyen az „élni segítő zene”.

Ez befolyásolta a továbbhaladási feltételek kijelölését is, melyeket didaktikai struktúrájának és képességfejlesztő koncepciójának megfelelően a tanterv zenei képességekben jelöl meg és tevékenységekben ellenőriz. Ezért a feltételek közlése is a tantervi tevékenységkategóriában történik.

Éneklés esetében ez minden tanítotti réteget magában foglaló dalismeretet jelent.

E rétegek megismétlése helyett *visszaütal* rájuk minden későbbi évfolyamnál a tanterv szövege, így: „lásd a tartalom címszónál felsorolva!”. Pl. az 5. évfolyamnál 15 – a tartalom címszó alatt felsorolt minden zenei réteget képviselő – szemelvény csoportos éneklése emlékeztető, majd az egyes évfolyamok új dalrétegeit is felvevő további 10-15-15 dallam éneklése, ugyanígy.

Az egyes rétegeket képviselő dallamok kiválasztásában a tanterv végén lévő ajánlott dalok jegyzéke segíthet abban, hogy legyen néhány országosan is közösen ismert dallamunk. Ez kell ahhoz, hogy helyi, vagy iskolák közötti bármely zenei találkozás esetén legyen közös dalismeret. (A Szózat éneklése, pl. ezért szerepel kiemelten az 5. évfolyam végére vonatkozó feltételként).

Ezen túl a ritmikailag pontos (l. alkalmazkodó ritmussal történő), vagy éppen a sílushû közös éneklés megvalósítását, illetve az átért, kifejező éneklést tartalmazzák a fokozat továbbhaladási feltételei. Ezekbe természetesen beleértendő a tiszta intonálás, a zenei előadásjeleknek (tempó- és dinamikai jeleknek) és a szöveg tartalmának megfelelő énekes előadás is. A magyar zenei anyag – új sílusú népdalok, verbunkos és népies műdalok éneklése – osztályonként, a megadott dalszámon felül, külön került megfogalmazásra.

A **zenehallgatás** esetében az értelmező zenei hallás jelenlétét kéri és ellenőrzi a továbbhaladás feltételeként a tanterv.

Például a meghallgatott zenék sílusjegyeinek felismerésével, zenekari hangzások és hangszercsoportok (népítől a romantikusig) hallás utáni megnevezésével, zenei formák, műfajok, művek jellemző részletek alapján történő felismerésével, valamint meghallgatott részletek hallás utáni felismerésével és megnevezésével. Ezen túl csupán szóban követeli a gondolkodási műveletek – felsorolások, jellemzések összehasonlítások, elemzések és értékelések – eredményeit, majd a 8. évfolyam végén mindezek társzművészetekkel való összefüggésrendszerben való összefoglalását.

Az **improvizáció** és a **zenei olvasás-írás** esetében számol a realitásokkal és csak elemi szintű zenei tevékenységformákat jelöl meg.

Az improvizáció esetében ritmusvariációk rögtönzését, igaz, csak a tanult ritmusképletekkel, dallamilag pedig csupán a jól ismert hallási jelenség, az ereszkedő és a kupolázó kvintváltó dallamok rögtönzését – azt is csupán megadott formaképlettel és kezdőszóval, mintegy kijelölve a folytatást –, valamint a tanult nép- és műzenei egyszerű formák (l. nyitás-zárás, perióduselv) alkalmazását.

Az olvasás-írásnál is csak a tanult dallamok éneklését kéri betűkottáról és kottakép alapján. Ezen túl csak a tájékozódást – témák, szövegek követését – várja el a kottában, ill. a dūr és moll azonosítását 1–2 kereszttig, illetve bé-ig, valamint az előadási jelek zenei alkalmazását a kifejező éneklés megvalósításához.

E feltételek teljesítésének helyes ellenőrzéséhez ismerni kell azok céljainkhoz igazodó pedagógiai funkcióját, a gyereket magát és a feltételeket lefedő – így mérésükre is alkalmas – adekvát tevékenységeket.

Javasolt közös zenei anyag (válogatva):

(5–8. évfolyam)

Népdalok

A citrusfa levelestől
A csitári hegyek alatt
A jó lovas katonának
A Vidrócki híres nyája
Ablakomba, ablakomba
Által mennék

Csillagok, csillagok
Erdő, erdő de magas
Erdő, erdő, erdő, marosszéki ...
Érik a szőlő
Felülről fúj
Hull a szilva
Két tyúkom tavali
Madárka, madárka
Megyen már a hajnalcsillag
Ősszel érik babám
Sárgul már a ...
Sej, Nagyabonyban
Szépen úszik a ...

Énekes anyag a magyar zenetörténetből

Erkel–Kölcsey: Himnusz
Egressy–Vörösmarty: Szózat
Tinódi: Egri históriának summája
Csi nom Palkó
Tyukodi nóta
Ellopták szí vemet – Pálóczi Horváth Ádám gyűjtéséből
Kossuth Lajos azt üzente
Esik eső karikára
Most szép lenni katonának
Szerdahelyi: Magasan repül a daru

Énekes műzenei szemelvények

Bach: Már nyugosznak a völgyek (kórá)
Bach: Üdv rád és háza népére (Paraszt-kantáta)
Haydn: Erdő mélyén (kánon)
Mozart: Jöjj, drága május (dal)
Mozart: Varázsfuvola (opera) – részletek
Beethoven: Marmotte (dal)
Schubert: A pizstráng (dal)
Kodály: Hány (daljáték) – részletek
Bárdos: Rétre-hí vó (kánon)
Erkel: Keserű bordal (Bánk Bán c. opera)
Meghalt a cselszövő (Hunyadi László c. opera)

Zenehallgatási anyag

Vivaldi: A négy évszak – E-dúr hegedűverseny (Tavaszi)
F moll hegedűverseny (Téli)
Bach: Már nyugosznak a völgyek (koráfeldolgozás vegyeskarra)
Händel: Halleluja – kórus a Messiás c. oratóriumból
Händel: Győzelmi dal – a Judás Makkabeus c. oratóriumból
Haydn: G-dúr (Üstdob) szimfónia
Mozart: Egy kis éji zene
Mozart: Varázsfuvola – részletek
Beethoven: VI. szimfónia – részlet
Schubert: A pizstráng (dal)
Schubert: A-dúr zongoraötös – IV. tétel
Schumann: „Álmodozás” – a Gyermekjelenetek c. zongorasorozatból
Chopin: g-moll mazurka (Op. 24. No. 1.)
Liszt: XV. magyar rapszódia
Verdi: Rabszolgák kórusa – a Nabucco c. operából
Verdi: Radames románc – az Aida c. opera I. felvonásából

Bevonulási induló – az Aida c. opera II. felvonásából
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Smetana: Moldva
Dvořák: e-moll (Újvilág) szimfónia –IV. tétel
Erkel: Keserű bordal – a Bánk bán c. opera I. felvonásából
Bánk áriája – a II. felvonásból
Erkel: Meghalt a cselszövő – zárókórus a Hunyadi László c. operából (I. felvonás)
Palotás – a Hunyadi László c. operából
Debussy: Children's corner
Kodály: Mátrai képek
Kodály: Székelyfonó – részletek
Kodály: Hány (daljáték) – részletek
Kodály: Kállai kettős
Kodály: Fölszállott a páva
Kodály: Esti dal
Bartók: Magyar képek -részlet
Bartók: Gyermekeknek – I/18, II/31.
Bartók: Divertimento
Sravinsky: Petruska
Britten: Változatok és fuga egy Purcell-témára
Gershwin: Klára bölcsődala és Porgy dala – a Porgy és Bess c. operából (A szegény ember gazdagságáról)
Szörényi-Bródy: István, a király – szabadon választott részletek

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Alapvető és átfogó szakmai célunk a tanulók látáskultúrájának megalapozása. A tanórákon lehetőséget kell kínálnunk a tanulóknak arra, hogy megsejtsék és átéljék a világ szépségét, az élet örömét. A tantárgy feladata a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése: a vizuális megismerés, a befogadó és az alkotó képesség fejlesztése, a képi kommunikáció köznap, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése. A tantárgy különösen a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértésének képességéhez járul hozzá. Lehetővé kell tennie a gyermekek számára a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világában való eligazodást. A tanulókat személyes alkotói utak bejárására bátorítva fejleszteni kell a képi-plasztikai ábrázoló, kifejező, közlő, konstruáló képességeiket. A gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységekkel a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételéhez segítheti hozzá a gyermekeket. A térszemlélet, a forma, a szín, és a szerkezeti érzék, az anyagismeret a tantárgy képességfejlesztő tevékenységének köszönhetően tud fejlődni, bővülni. A megsokszorozódott vizuális hatások, technikai információk korában a tantárgy újszerű célja a képi információk közti szelekció, a tanulók kritikus befogadó magatartásának formálása, kialakítása. Az általános nevelési célokhoz a kreativitás, a problémafelismerő- és megoldó-képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia, az érzelmi élet gazdagításával kell hozzájárulnia. A művészeti nevelésnek értékközvetítő, értékkeremtő, egyben személyiségformáló szerepet kell betöltenie, így **képes kialakítani és formálni a kultúra értékeit becsülő, környezettudatos magatartást.**

A vizuális nevelésnek az **alkotóképesség** fejlesztése érdekében biztosítani kell, hogy az 5–8. osztályos tanulók fogalmi gondolkodásának magasabb szintre emelkedésével, növekvő önismeretük, kritikára hajló magatartásuk erősödésével, fokozatosan megjelenő realitás igényükkel egy időben az alsóbb évfolyamokra jellemző szabad önkifejezési formát az objektívebb világszemléletre törekvés és az ennek megfelelő kifejezőmód válthassa fel. A tantárgy feladata a **vizuális megismerő képesség** fejlesztése, a vizuális műveltség tudatos rendszerbe foglalása. Az alkotó tevékenységeken belül ez a síkbeli, térbeli kifejezőeszközök, a térábrázolási konvenciók, a szintani ismeretek birtokbavételét, a tervezési és elemi konstruálási eljárások szabályainak elsajátítását, a létrehozásukhoz szükséges technikák megismerését jelenti. A **befogadó képesség** fejlesztése a látvány és a műalkotások elemzésén, értékelésén, leírásán és a vizuális ítéletalkotás szabályainak elsajátításán az egyetemes és benne a magyar művészettörténet stíluskorszakainak és a magyar népművészet megismerésével valósul meg.

A kerettanterv a tantárgyi tartalmakat témakörökbe sorolja úgy, hogy *a vizuális nyelvi* anyagot azokon belül jeleníti meg. A **kifejezés, képzőművészet** témakörei a gyermekek személyes, kifejező-expresszív képalkotásaira, valamint a képzőművészeti ismeretekre és műelemzésre vonatkozó tartalmakat és képességfejlesztő tevékenységeket írják le. A **vizuális kommunikáció** fejezetei a vizuális megismerés képességeinek fejlesztésére szolgáló tevékenységeket, valamint a köznap, informatív, tudományos vizuális közlések megértését és alkalmazását segítő ismeretanyagot foglalják magukba. A **tárgy- és környezetkultúra** egység pedig a tárgykultúrával és az építészettel kapcsolatos tervező, konstruáló és elemző képességfejlesztő tevékenységeket tartalmazza. A témaköröket az alkalmazott **technikák** leírása egészíti ki.

A tananyag bővülő, spirális elrendezésű; a témakörök, fejlesztendő képességek és fő tevékenységformák évenként ismétlődnek, tartalmukban gyarapodnak, művelési szintjük emelkedik. A tanítás során a kerettantervi követelmények szerinti képességfejlesztések a több témakör szempontjait magába foglaló komplex, gyakorlati tevékenység központú feladatokkal teljesíthetők a leghatékonyabban.

Fejlesztési követelmények

A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen várható a tanulók egyéni eltéréseket mutató képesség, készség, ismeret, és magatartásbeli fejlődése, melynek tényét minden esetben önmaguk év eleji szintjéhez, valamint az életkori jellemzőkhöz viszonyítva ítéltük meg.

A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen egyéni eltéréseket mutató képesség-, készség-, ismeret- és magatartásbeli szint várható a tanulóktól. A fejlődés mértékét minden esetben kinek-kinek önmaga év eleji szintjéhez, valamint saját korosztálya jellemzőihez viszonyítva ítéltük meg helyesen.

Alkotó képességek

A felső tagozatos diákok nyitottságát, érzékenységét, a vizuális élmények, esztétikai hatások iránti változatos alkotó tevékenységek által motivált érdeklődését a tudatos megfigyelés, vizuális viszonylatok és összefüggések, minőségek részletgazdag emlékezeti megőrzése, képzetek felidézésének képességei fejlesztésére kell mozgósítani.

Képzeldőerejük működtetése és fejlesztése, belső képekben való gondolkodásuk (vizualizáció, képi szelekciók és redukciók, transzformációk), képzettársításaik tágasságának, alkotásaik eredetiségének nyomkövetése a feladat. El kell érni, hogy alkotóképességük a komplexitás kedvelésében, a merev formai rend kerülésében, szokatlan megoldások alkalmazásában nyilvánuljon meg. Kreativitásuk ötleteik áramlásában, problémamegoldási leleményességükben, érzelmekkel kísért tetteiken keresztül fejlesztendő. Érdeklődési körük szélesedésével feladataikat többféle anyag és eszköz használatával igyekezzünk megoldatni. Készítsük őket arra, hogy jelrendszerük többnyire árnyalt, egyéni stílusjegyeket hordozzon. Értjük el, hogy elképzeléseik megvalósításában módszerességre törekedjenek, s meglévő készségeik, képességeik és ismereteik könnyen mozgósíthatók legyenek.

A tanulókat többségét igyekezzünk képessé tenni viszonylag újszerű alkotások létrehozására; azoknál, akik inkább a reprodukív jellegű alakításban képesek igényes, elmélyült munkára, e képességük továbbfejlődését tekintjük célnak. Tegyük képessé a diákokat arra, hogy eredményeiket többnyire kritikusan vizsgálják, és törekedjenek mások teljesítményének reális megítélésére.

Befogadó, megismerő képességek

Vizuális megismerő és befogadó képességeiket – melyeket a térbeli, formai, színbeli, mozgásbeli, az anyagokkal, esztétikummal kapcsolatos élmények, a képi világ iránti fogékonyság jellemez – tovább kell fejleszteni. Mozgósítani kell érdeklődésüket, hogy képesek legyenek látványok célirányos, egyre tudatosabb megfigyelésére; a belső képek, képzetek emlékezeti felidézésére.

Vizuális memóriájuk által váljanak képessé belső képekben, vizuális, esztétikai művészeti képzetekben való gondolkodásra, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, elemzésre, következtetésre, ítéletalkotásra, szintézisre). A látványban rejlő jelentést, a művészi kifejezésben testet öltő esztétikai hatást, a képi információ tartalmát legyenek képesek adott szempont szerint elemezni, értelmezni.

Növekvő objektivitással váljanak egyre képesebbé a látható (tér, forma, szín, változás, mozgás) minőségek és viszonylatok, problémák megítélésére, tárgyilagos szemléletére, lényeges összefüggések (külső és belső forma, forma és tartalom, stb.) megértésére, szavakkal is kísért ábrázolásbeli elemzésére.

Tegyük képessé a tanulókat, hogy vizuális, művészeti képzeteiket és ismereteiket mozgósítani tudják az adott szempontok szerinti tárgy- és műalkotás-elemzések során: törekednek egyéni vélemény kialakítására a számukra mértékadó egyéb vélemények alapján. Tegyük lehetővé, hogy esztétikai élményeik mélysége érzelmeikben is tükröződjék, ízlésítéleteiket képesek legyenek egyéniségüknek megfelelően megfogalmazni.

A tanulást segítő képességek

A vizualitás fejlesztése nélkülözhetetlen a tanulásban, a művelődésben és a mindennapi életben. Az információk áttekinthetővé tételéhez, tagolásához, szemléltetéséhez, ábrák megértéséhez és létrehozásához szükséges felkészültséget kell biztosítanunk tantárgyunk tanulásával. Ezáltal sajátítsa el a tanuló a vizuális információk formáit, és ismeri meg forrásait (könyvekben, kiállításokon és egyéb ismerethordozókban).

5. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A tantárgy sajátossága, hogy a fő képességfejlesztő tevékenységi formák az egész iskolaszakaszon áthúzódnak, ám művelési szintjük évfolyamonként emelkedik.

Síkbeli és térbeli alkotások létrehozásával tudatosabb kifejezőeszköz-használat.

Műalkotások elemzése, művészeti ágak, stílusok megismerése a művészettörténet nyomvonalán haladva

Közvetlen megfigyelésen alapuló, nézőpontnak megfelelő téri, formai, színbeli tanulmányok.

Ábrázolási módok szemléleti megismerése.

Színtapasztalatok rendezése.

Alkalmazott grafikai tervezés.

A közvetlen és a rögzített kommunikáció, a tömegtájékoztatás formáinak megkülönböztetése.

Használati tárgy tervezése. (Igény és stílus közötti kapcsolat feltárása)

Témakörök, tartalmak, tevékenységek
<i>Kifejezés, képzőművészet</i>
Nyelv A vizuális nyelvi eszközök (pont, vonal, folt, tömeg, tér) és minőségek (textúra, faktúra, szín, forma). A vonal térkifejező, formahatároló, figyelemvezető kiemelő szerepe, vonalfajták. Síkjellegű és plasztikus formák. A színek, hangulati hatása, figyelemfelhívó jellege. Mozgás kifejezése (formaismétlés, mozgásfázisok). Komponálás síkban, térben.
Alkotás Személyes élmények, képzeleti képek megjelenítése, szubjektív, de tudatos kiemelésekkel. A véletlen hatások beépítése a térbeli és síkbeli kompozíciókba. Konkrét események, történetek, irodalmi illusztrációk készítése képsorban vagy plasztikában. Mozgás kifejezése a témának megfelelő grafikai vagy plasztikai feldolgozásokkal.
Befogadás Az alkotó feladatokhoz kapcsolódóan műalkotások elemzése. Művészettörténet Képzőművészeti ágak (pl. szobrászat, grafika), építészet, iparművészet, műfajok (pl. dombormű) főbb jellemzői, a megfigyelt műalkotások technikai (pl. akvarell, mintázás). Az őskori művészet. Egyiptom, Mezopotámia művészete. Görög és római művészet. A megismert alkotások szerzője, címe, műfaja, technikája. A múzeumok (közgyűjtemények) rendeltetése, szerepe; a Szépművészeti Múzeum.
<i>Vizuális kommunikáció</i>
Nyelv A vizuális nyelvi elemek, minőségek értelmező, tájékoztató, felhívó szerepe.
Alkotás Téri helyzeteket ábrázoló látzati rajzok készítése látvány után és képzelet alapján. Modellek (tárgyak, formák) térbeli helyzetének, arányainak és színviszonyainak megfigyelése és nézőpontnak megfelelő grafikus, színes és plasztikai ábrázolása. Tárgyak nézeti ábrázolása, származtatása egyszerű geometrikus formákból. Tervezés, az adott célnak megfelelő forma- és színredukciók alkalmazásával. Szöveg és kép összerendezése konkrét célú közlésekben (pl. plakát).
Befogadás A téri helyzet felismerése az ábrán. A színek. A sötét-világos kontraszt, a fő- és mellékszínek, telt színek, tört színek. A közvetlen kommunikáció (testbeszéd, gesztus) és a rögzített (írás, képzés, ábrázolás) vizuális közlés köznap és művészi formái.
<i>Tárgy- és környezetkultúra</i>
Nyelv A funkcionális forma; a dísz, az ornamentika.
Alkotás Egy saját használatra készülő tárgy (pl. társasjáték, ruha, taneszköz) kitalálása, elkészítése, az alkalmas anyagok és formai megoldás kiválasztásával.
Befogadás A személyes felhasználói igény és a tárgy stílusa közötti kapcsolat felismerése, elemzése. A tárgyalakító művészet területei: a formatervezés és az iparművészet, a népművészet. A környezet és a tárgy, a természeti és az épített környezet viszonya.
Technikák Vázolás ecsettel, filctollal, ceruzával. Felületképzés ponthalmazzal, vonalráccsal, ecsettel, kollázssal. Szabadkézi tónusos rajzok. Grafikák: tus, diófpác, papírmetszet. Festés akvarellal, krétával, kevert eljárással. Színes munkák kollázssal, frottázssal, nyomhagyással. Egyszerű levonatok (esetleg monotípiák). Mintázás (Agyagmunkák a korong nélküli ősi eljárások alapján) Modellezés szabásmintával, papírtárgyak készítése hajtogatással (esetleg papírmásé). Szerkesztés körzővel, vonalzóval. Betűk kivágással, esetleg számítógéppel. A technológiai lépések betartásának alapszabályai.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően)

Stonehenge, Willendorfi Vénusz, egy fekete-afrikai szobor, Szegvár-tűzkövesi Sarlós isten, Altamirai bölény, Karnaki nagytemplom, Gizai piramisegyüttes, Írnok, Halastó (thébai sírfestmény), Zikkurat, Gudea szobor, Vadászjelenet Asszurbanipál ninivei palotájából (dombormű), Athéni Akropolisz, *Polükleitosz*: Dárdavívő, Lovasok a Parthenon frízéről, *Mürón*: Diszkoszvető, Vörösalakos vázakép, Pantheon, Titusz diadalíve, Colosseum, Balácai villagazdaság, Marcus Aurelius lovasszobra.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek optimális színvonalától való elmaradás nem akadályozhatja meg.

Az ötödikes tanuló legyen képes élményeit, érzelmeit, fantáziaképeit, gondolatait vizuális eszközökkel kifejezni.

Tudja megkülönböztetni a vizuális művészeti ágakat és műfajokat, segítségével alkalmazza a műalkotások elemzésének megismert módjait.

Ismerje az őskor és az ókor fő stílusjegyeit; ismerjen fel és tudjon megnevezni koronként legalább három alkotást.

A látványt legyen képes lerajzolni, tudja a jelenség egyes tulajdonságait kiemelni. Emlékezet, képzelet alapján is legyen képes egyszerű látványt, kitalált tárgyat megrajzolni.

Ismernie kell a téri helyzetek megjelenítésének néhány módját.

Legyen képes vizuális minőségek, egyszerűbb képi közlések szóbeli megfogalmazására, olvasására.

Ismerje a tömegkommunikáció fő jellemzőit.

Legyen képes felismerni és alkalmazni a stílus és a forma szerepét a fogyasztói döntésekben.

Legyen jártas a tanult ábrázolási technikák alkalmazásában.

6. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

A kifejező alkotásokban a szín, a textúra és a faktúra, a komponálás tudatosabb alkalmazása

Növekvő önállóság az élmények, témák feldolgozásában.

Műalkotások, művészeti ágak, stílusok, műfajok megismerése és elemzése a művészettörténeti korokban.

Ábrázoló – elemző grafikai, festői és plasztikai megjelenítő munkák.

A nézőpont jelentőségének megértése, a vetületi ábrázolás alapjai. Színismeretek. Információk képi rögzítése, értelmezése. A képi, az írott közlés szabályainak, az információhordozók szerepének megértése. Adott funkciójú tárgy tervezése.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek
Kifejezés, képzőművészet
Nyelv Építészeti hatáselemek (tömeg, szerkezet, centrális és tengelyes térelrendezés). A plasztikai kifejezés eszközei (térbeliség, tömeg, anyag, forma, felület). A szín kiemelő és ritmusképző szerepe. Felületképzés (vonal, tónus-variációk, faktúrák). Jellegzetes kompozíciós megoldások (egyensúly, kiemelés, ritmus, szimmetria-aszimmetria).
Alkotás Mindennapi élmények, mozgalmas (pl. történelmi) jelenetek képi-plasztikai feldolgozása. Eseménysor megjelenítése egy képen belül, illetve képsorozattal.
Befogadás A térélmény. A statikus és dinamikus elrendezés hatása a síkbeli és térbeli alkotásokban. Az időbeliség ábrázolási lehetőségei. A fázisok, képsorok, szimbólumok. Néhány alkotás (grafika, festmény, szobor, épület, tárgy) rajzos és szóbeli elemzése, összehasonlítása, a téma, a kompozíció, az anyag és technika alapján. A képzőművészeti ágak (grafika, festészet, szobrászat, építészet), műfajok (pl. táblakép, kisplasztika, középület), műtípusok (pl. tájkép, csendélet, portré) példái. Művészettörténet (benne a magyar művészet): A honfoglaló magyarok művészeti emlékei. Az ókeresztény és a bizánci művészet. A románkor. A gótika. A reneszánsz művészet. (A megismert alkotások címe, szerzője műfaja, technikája) A Nemzeti Múzeum (helyi régészeti-művészeti gyűjtemény) meglátogatása

Vizuális kommunikáció
Nyelv A vonal, a vonalvastagság, az alakzatok, színek értelmező, jelentést hordozó szerepe.
Alkotás Nagyobb kiterjedésű tagolt formák (pl. tárgy, emberalak) ábrázolása rajzbeli, színbeli, plasztikai tanulmányokban (arányok, belső szerkezet, fény-árnyék és színviszonyok). Rajzi vagy plasztikai tanulmány alak, tárgy mozgásáról. Grafikai tervezés: képi sűrítés, redukált formák, színek, alkalmazása, Szóbeli információ átalakítása képi üzenetté, jellé. (pl. összeszerelési utasítás, működést magyarázó rajz).
Befogadás A nézőpont szerepe a téri helyzetek megítélésében (rálátás, szemmagasság, alálátás) és ábrázolásában. A formakarakter, formakontrasztok. Tárgyak, természeti formák térbeli modellezése. A vetületi ábrázolás. (Vetületi síkok, tengelyek) Színkontrasztok (hőfok, mennyiségi, minőségi kontraszt). A színek dekoratív és figyelemfelhívó szerepe. A képi közlések szabályai (ábrák, közismert jelek, szimbólumok, betű és szövegképek, egyszerű mozgóképi példák). A sokszorosított információ ismertetése egy választott példán (könyv, plakát, folyóirat, fotó).
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv A tárgyak használati és jelképes funkciójának kifejező elemei: anyag, forma, szín, díszítés. A tervezés egyezményes jelei (vonalas műhelyvázlatok, részletrajzok, szabásrajzok).
Alkotás Egy választott tárgy rajzos, írásos felmérése, dokumentálása, a felhasználó megjelölésével. Adott személy (pl. családtag) számára használati tárgy tervezése, makett (modell) készítése.
Befogadás A tárgyról leolvasható információk (jelentés, funkció, forma, anyag, szerkezet, technika). Tárgyak formájának kialakítása a kézművességben és a sorozatgyártásban. A tárgy rendeltetésének és formájának összefüggése.
Technikák Az alapvető technikák művesebb alkalmazása (technikák leírását lásd az 5. évfolyamnál) Lavírozás, faktúraképzés (esetleg linómetszés). Szerkesztés körzővel, vonalzóval. Szövegírás (kivágott betűkkel vagy számítógéppel). Szöveg és kép-összeállítás (gyűjtött reprodukciókkal, képekkel, betűkkel). Vegyes technikák (fénymásolat, rajz, fotó és fénymásolás, esetleg fotógramm). Tér- és formaképzés, konstruálás (pl. agyag, fa, papír, textil, drót, talált tárgyak). Kézműves technikák a lehetőség szerint (pl. batikolás). Művészeti technikák megismerése (pl. testfestés a törzsi művészetben, kavicsszobor, agyagmunkák, dombormű, falfestés), esetleg az elérhető eljárások kipróbálása.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően)

Galgóci és bezdédi tarsolylemezek, Nagyszentmiklósi kincs 2. sz. edény,
San Apollinare in Classe, Theodora vagy Justinianus mozaik, Jáki templom, Bélapátfalvi apátsági templom, Pisai dóm,
Bayeux-i kárpit, Chartres-i székesegyház, Kölni dóm, Palazzo Pitti, Bakócz kápolna;
a Magyar Szent Korona, Budavári gótikus szobrok, *Kolozsvári testvérek*: Szt. György szobra, *Kolozsvári Márton*:
Szent László-herma, *Lőcsei Pál* főoltára a lőcsei Szt. Jakab templomból;
Giotto: Szt. Ferenc elajándékozza köpenyét, *M.S. mester*: Mária és Erzsébet találkozása,
Michelangelo: Dávid, *Botticelli*: Vénusz születése, *Leonardo*: Mona Lisa és Szt. Anna harmadmagával, *Raffaello*:
Athéni iskola, *Jan van Eyck*: Arnolfini házaspár, *Dürer*: Az apokalipszis lovasai.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek optimális színvonalától való elmaradás nem akadályozhatja meg.

A tanulók többségének már legyen saját, személyes képi kifejezőmódja.

A hangulatot, az érzelmeket kiemeléssel, átírással legyen képes kifejezni.

A tartalom- és formaelemzést tudja segítségével alkalmazni.

Legyen képes példákban felismerni és megkülönböztetni a művészeti ágakat és műfajokat. Legyen képes felismerni a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, alkotásait, alkotóit; koronként legalább három-három műalkotást tudjon megnevezni.

A tanuló a megfigyelt és ábrázolt formákon tudja felismerni a szabályszerűségeket.

Tudja értelemszerűen alkalmazni a megismert ábrázolásmódokat.

Legyen képes gondolatokat ábrázolni, érzelmeket kifejezni.

Értse a funkció szerepének fontosságát a tárgytervezésben, képes legyen adott tárgy elemzésére, jelentésének feltárására.

Fejlődjön jártassága a technikák alkalmazásában: mozgása legyen összehangolt, használja ügyesen az eszközöket.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

A művészeti alkotások, a kor és a kultúra leglényegesebb összefüggéseinek vizsgálata.

Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a kronologikus művészettörténet szerint haladva.

Vizuális analízisek, téri, formai és színtanulmányok, alkotó alkalmazások.

Önkifejezés, asszociációk.

A Monge-vetület, a kavalieri axonometria megismerése.

Színrendszerezés.

Nyomatott információk hatásrendszerének vizsgálata.

Használati tárgy tervezése. (Funkció- és formaelemzések)

A tárgykultúra társadalmi, ökológiai összefüggéseinek vizsgálata.

Magyar népművészet.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek
Kifejezés, képzőművészet
Nyelv Építészeti hatáselemek (térforma, tömeg, anyag, szerkezet, méret, arány, tagoltság, felület, fényviszonyok, ritmusok, környezet). A plasztikai kifejezés eszközei (a térbeli kiterjedés mértéke, irányok, anyag, formatömeg, tagoltság, méret, felület, a környezet). A síkbeli kifejezés eszközei (téris hatás vagy sík jelleg, átírt formák, színek). Jellegzetes kompozíciós megoldások (szimmetrikus, aszimmetrikus, centrális, dinamikus).
Alkotás Érzelmek, hangulatok megfogalmazása, az egyéni színvilágban. Ember vagy állatfigurák elemző rajzi és plasztikai tanulmányozása, a karakter. Egyéni asszociációkra támaszkodó átírás, fókuszálás. Irodalmi (zenei) mű vagy történelmi esemény feldolgozása: szabadon választott grafika.
Befogadás A fény, a megvilágítás hatása a színekre, a formákra, a hangulatra. A fény jelentést hordozó, érzelmi vagy gondolati tartalmakat kifejező szerepe. <i>Művészettörténet (benne a magyar művészet).</i> A barokk kor. A XIX. század: a klasszicizmus, a romantika és a realizmus. Az impresszionizmus, a posztimpresszionizmus. Művek leírása, elemzése, értékelése. A Magyar Nemzeti Galéria meglátogatása. Könyvtár- és médiahasználat önálló feladathoz.
Vizuális kommunikáció
Nyelv A geometrikus alapformák. A nézőpont, a fény-árnyék, a távlat, mint a vizuális hatás eleme. A tónusok. Színek értelmező, információs funkciója. Az érthető, pontos rajz, az egyértelmű rendezettség és a közmegegyezés (konvenció) szerepe a képi közlő nyelvben.
Alkotás Modellrajzolás, színezés; a formai, a szerkezeti és a színbeli összefüggések vizsgálata. Geometriai formák átalakítása (pl. csonkolás, részek összevonása, nagyítás).

Monge-vetület, egyméretű és kétméretű axonometrikus ábrák szerkesztése modell alapján. Rekonstrukciós vázlatok készítése vetületi rajz alapján. Informatív ábrák, diagramok, grafikonok készítése.
Befogadás A kifejező és a közlő, a természeti és a geometrikus jellegű ábrázolásmód összevetése. A Monge háromképsíkú vetületi ábrázolás és az axonometrikus ábrázolás. Az önárnyék, és a vetett árnyék. A telített, a derített, a tört szín. A színreflex, valamint a színek térbeli és hangulati hatása. A tudományos közlések képi formái. Az alkalmazott grafika, a könyvművészet; (tankönyvek, „művész-könyvek” elemzése; szórólap-tervezés;) A fotó és a reklám hatásrendszerének feltárása (példák alapján)
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv Vázlatrajzok, részletrajzok, szabásrajzok, látszati ábrák. A tárgy stílusjegyei. Ízlésünk kifejeződése tárgyainkban. A környezet és az objektum.
Alkotás Használati tárgy (pl. öltözők, öv, gomb) tervezése adott funkcióra és stílusban, látszati és vetületi rajzban, szín és anyagmintával. Tárgyak gyűjtése, funkció- és formaelemzése rajzban és írásban.
Befogadás A funkció és forma kapcsolatának vizsgálata régi, ismeretlen, érdekes tárgyak megfigyelésével. A tárgyak és az életmód kapcsolata. Népművészet (szerszám, faragás, bútor, mézesbáb, tojásfestés, szövés, hímzés, viselet).
Technikák Mint a 6. előző évfolyamoknál, valamint: Síkbeli kompozíciók, festmények készítése; körplasztikák mintázása; a megismert grafikai eljárások alkalmazása. Grafikus megoldások (vázolás, tónusmegjelenítés vonallal). Szerkesztés körzővel, vonalzókkal, vonalkezelési pontossággal. Képi közlések, ábrák, reprodukciók gyűjtése és felhasználása a különböző ábrázolásmódok elemzéséhez. Papírmakettek és modellek készítése. Szabásrajz szerkesztése, a tervet tartalmazó mappa, doboz készítése.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően.

Vignola–G. della Porta: Il Gesu, Esterházy Fényes Miklós: Fertődi kastély, Szt. Péter templom és tér, Donner: Szt. Márton szobra, Rembrandt: Éjjeli őrárat, Velazquez: Bréda átadása, Mányoki Ádám: II. Rákóczi Ferenc, Paraszt barokk épületek: nagyvázsonyi, bakonybéli házak, Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Hild József: Esztergomi főszékesegyház, Canova: Mária Krisztina főhercegnő síremléke, Ferenczy István: Pásztorlányka, id. Markó Károly: Visegrád, J. Paxton: Kristálpalota, Steindl Imre: Országház, Izsó Miklós: Táncoló paraszt, E. Delacroix: A szabadság vezeti a népet, Corot: Emlékezés, Paál László: Nyárfák, Millet: Kalászszedők, Daumier: Mosónő, Munkácsy Mihály: Rőzsehordó, Madarász Viktor: Hunyadi László siratása, Szinyei Merse Pál: Majális, C. Monet: A roueni székesegyház, E. Degas: A tánc csillaga, Cézanne: A Saint Victoire hegy, Gauguin: Tahiti nők. Kiválasztás szerinti népművészeti tárgyak, épületek.

A továbbhaladás feltételei

A vizuális képességek optimális színvonalától való elmaradás a tanuló továbbhaladását nem akadályozhatja meg.

A tanuló rendelkeznie kell az ábrázoláshoz szükséges készségekkel.

Kifejező és tervező munkáiban legyen képes figyelembe venni a színek optikai és érzelmi hatását.

Adott elemzési szempontok szerint legyen képes műalkotásokat összehasonlítani.

Ismerje a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit; koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót ismerjen fel és tudja megnevezni.

Megfigyeléskor képes legyen megítélni a téri, formai és színviszonylatokat, arányokat, meglátni a lényeges vizuális összefüggéseket, megérteni a szabályszerűségeket; legyen képes le is rajzolni.

Absztrakciós képessége nyilvánuljon meg a lényegkiemelésben, a geometriai egyszerűsítésben.

Képes legyen a vizuális információkban eligazodni, azokat kritikusan vizsgálni.

Ismerje a Monge-vetület és az axonometrikus ábrázolás alapjait, több-kevesebb önállósággal tudjon megoldani ilyen szerkesztési feladatokat.

Alkalmazza tudatosan a tárgytervezés módszerét és az elemzés szempontjait.

Probléma-megoldási készségei, képességei nyilvánulnak meg az önálló alkotó, tervező-kivitelező feladatokban. Jártas legyen az ismeretszerzés sajátos vizuális, manuális módjaiban; használja biztonságosan az ábrázolás és alakítás eszközeit.

8. évfolyam

Évi óraszám: 18,5

Belépő tevékenységformák

A vizuális nyelvi elemek, kompozíciós formák önálló alkalmazása.

Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a XX. század első felének irányzataiban.

Tér-, forma- és színviszonyok tanulmányozása; a rajzos analízisből kiinduló elvonatkoztatásokra épülő átalakítások.

A forma és funkció elemzése

Perspektíva szerkesztések. (Belső tér szerkezetes távlati ábrázolása)

Színismeretek összegzése.

A tudományos és műszaki közlésmódoknak, a tömegkommunikáció műfajainak, a médiumok képi nyelvi sajátosságainak megismerése.

A külső és belső építészeti tér elemzése.

Témakörök, tartalmak, tevékenységek
Kifejezés, képzőművészet
Nyelv Egyensúly, nyugalom, mozgalmasság, feszültség, a figyelem vezetése. A térhatás és a síkban tartás tartalmi szerepe festészeti, grafikai alkotásokban. A látványrendezés vizuális eszközei, hatáselemei, a mesterséges fényhatások.
Alkotás Tanulmány (emberalak, térelemek közös beállítása); színbeli bontás, redukálás a látvány elemzése alapján. Vizuális illúziókra, érzéki csalódásokra épülő feladatok megoldása művészeti példák nyomán.
Befogadás Műelemzések a feladathoz (és a történelmi korokhoz) kapcsolva. <i>Művészettörténet (benne a magyar művészet):</i> A művészet szerepe, a korstílus és az egyéni stílus eltérő korokban és kultúrákban. – A szecesszió, a XX. század első felének művészeti irányzatai, az izmusok. – Az expresszionizmus, a konstruktivizmus, a szürrealizmus és az op-art. – A modern és a posztmodern jelenségek – A kortárs képzőművészet néhány alkotásának elemzése, megismerése. Közel művészeti kiállítás meglátogatása. (<i>Könyvtár- és médiahasználat</i>)
Vizuális kommunikáció
Nyelv Geometrikus formák, értelmező színek, arányok, faktúrák. A vázoló és szerkesztett vonal.
Alkotás Épület, utcarészlet, folyosórészlet megfigyelése, szabadkézi <i>tapasztalati perspektivikus</i> ábrázolása. Egy iránypontos perspektíva szerkesztése. Összetett természeti forma részletesebb analízise (pl. értelmező vázlat, részekre bontás, kiegészítés, vagy fázisrajzok, szintvonalak, hossz- és keresztmetszetek). Axonometrikus és perspektivikus rekonstrukciók vetületi rajzok alapján.
Befogadás A tér illúziója (látszati rövidülések, méretváltozások, nézőpont, vonaltávlat, szintávlat). A perspektivikus ábrázolásmód. A tanult ábrázolási rendszerek áttekintése. Térábrázolási módok, kevert nézőpontú ábrázolásmódok különböző korokban, kultúrákban. Színismeretek: Színritmus. színharmónia. Kontrasztok (színezet és hőfokkontraszt, sötét-világos, komplementer, szimultán, mennyiségi és minőségi kontrasztok). A közterületek, középületek tájékoztató rendszere (feliratok, logotípiák, jelek).
Tárgy- és környezetkultúra
Nyelv Térformák, színek a térben; tónusok, faktúrák térmódosító hatása. Személyesség képi jelei.

Alkotás Rajzos-írási felmérés készítése egy kiválasztott személy környezetéről (lakószoba, lakberendezési tárgyak, dekoráció), életmódjáról, életstílusáról. Adott méretű tér elképzelése, megtervezése konkrét személy igényei szerint, megfelelő stílusban (rajzban és írásban)
Befogadás Az építészeti tér, az épület, az életmód összefüggése. A természeti környezet és az épületek védelme; a „környezettudatosság” elve
Technikák A megismert grafikai, festői, szobrászati és egyéb gépi technikák önálló megválasztása a feladatok megoldásához. Szabadkézi rajzok és szerkesztések (esetleg számítógépes rajzoló programok) alkalmazása, igényes, pontos kivitelezés. Kollázs, papír- és fotómontázs készítése. (Technikai kísérletek) Makettkészítés papírból, illetve vegyes technikával.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások

(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően.)

T. Lautrec egy plakátja, Ferenczy Károly: Márciusi est, Hollósy Simon: Rákóczi induló, Vincent van Gogh: Auvers-i templom, Rodin: Gondolkodó, Klimt: A csók, Gaudi: Sagrada Família; Lechner Ödön: Iparművészeti Múzeum; W. Gropius: A Bauhaus központi épülete; Rippl-Rónai József: Apám és Piacsek bácsi vörösbort mellett, Csontváry Kosztka Tivadar: Magányos cédrus, Picasso: Vasaló nő, Guernica, Braque: Gitáros csendélet, Boccioni: Az utca erői, M. Duchamp: Palackszáritó, V. Tatlin: A III. internacionálé emlékmű famodellje, Piet Mondrian: Kompozíció, Chagall: Én és a falum, Dali: Égő zsiráf, Szőnyi István: Zebegény, Egry József: Visszhang, Medgyessy Ferenc: Anyaság, Standard Thonet szék; Breuer Marcell: Wassily csőszék, Le Corbusier: Ronchamp-i kápolna, Barsay Jenő: Festőállvány, Schaár Erzsébet: Az utca, Andy Warhol: Elvis, Vasarely: Alakzat III., Kondor Béla: Darázskirály.

A továbbhaladás feltételei

A vizuális képességek optimális színvonalától való elmaradás a tanuló továbbhaladását nem akadályozhatja meg.

Az általános iskola befejezésekor a tanulónak – a tantárgyi munkára fordítható időtől függően, személyiségéből adódó szinten – rendelkeznie kell a vizuális alkotó és befogadóképesség alapjaival.

Legyen képes fantáziáját szabadon eresztve gondolatokat és érzéseket kifejezni az alkotó, tervező feladatokban. Ízlésvételeit tudatosan is tudja megindokolni, átéléssel hitelesíteni.

Adott szempontokat követve tudja alkalmazni a stíluskritikai műelemzést. Ismernie kell a tanult művészettörténeti korszakok legjellemzőbb stílusjegyeit, koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót legyen képes felismerni és megnevezni.

Legyen képes csaknem önállóan teret, tömeget ábrázolni látszati és axonometrikus rendszerben, szabad kézzel illetve szerkesztéssel. Szín- és tónusválasztásait képes legyen megindokolni.

Ismerje a vizuális kommunikáció alapvető jeleit és szabályait.

Legyen tájékozott a mindennapi, a tudományos, a műszaki és a művészi, kommunikáció feladatáról, és értse a tömegkommunikáció működését.

Legyen képes adott célra tárgyat tervezni, készíteni. (Ismerje a szerkezet-formát (pl. Eiffel torony) és a szimbolikus formát (pl. korona).

Ismerje és alkalmazza a kulturált, környezettudatos magatartás szabályait.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A rajz és vizuális nevelés tantárgy alkotásközpontú, ezért az értékelésnek is elsősorban a képességek, készségek fejlődését kell nyomon követnie a gyerekek munkáiban.

A komplexitásból következően egy-egy gyermek tantárgyi teljesítményei is mindig többszintűek. Más-más színvonalú eredményt érhetnek el a megfigyelés, az elemzés, a gyakorlati feladatok, vagy a művészeti ismeretek területén. Így az ellenőrzésben, értékelésben is rugalmasan a gyermekek eltérő adottságaihoz, egyéni fejlődésének üteméhez kell igazodni!

Az ellenőrzés-értékelés legfontosabb feladata, hogy az elvárás, ellenőrzés, és minősítés eszközeivel a tanulókat az önértékelésben, saját fejlődésük követésében, reális megítélésében segítse, saját teljesítményük elemzésének szokását bennük kialakítsa. Az értékelés lehetőleg térjen ki a kis részletekre is (hiszen sokszor csak ezekben mutatható ki a fejlődés ténye, de a kevésbé motivált gyerekeknek ezek is jelentős sikerforrások lehetnek).

Az egyéni és közös megbeszélések, az óra alatti és az óravégi értékelés egyaránt a jó, ötletes, kifejező megoldásokat, próbálkozásokat vagy a feladatnak való megfelelés mértékét, az érdeklődő közreműködést állapítsák meg.

Az értékelés alkalmai szolgálják a tanultak megszilárdítását, a gyerekek *szemléletének irányítását és ízlésének alakítását, és a teljesítmény örömeit*. A tanulói munkák elemzésekor – a *személyes érintettségre való tekintettel – lehetőleg elmarasztaló megjegyzés ne fűződjön*. Ehelyett érdemes rámutatni az érdekes-értékes gondolatokra, ígéretes ötletekre, értékelni a művészet iránti érdeklődést, kiemelni a tanuló munkáiban a jól sikerült részleteket, méltányolni az elrontott-újrakezdett munkáknál a bátorságát és a kitartását.

A vizuális befogadás helyzeteiben a gyerekeknek a látványokról, műalkotásokról, egymás munkáiról szóban is meg kell nyilatkozniuk, önálló véleményt kell formálniuk, tetszésítéletüket indokolniuk kell, amely alkalmakkor a szakkifejezések szakszerű használata is megméri. Ezért fontos a *tantárgyi ismereteket* (műalkotások adatainak felidézése, műfajok megnevezése, a könyvtár művészeti albumainak önálló használata, stb.), és a *verbális aktivitást* is értékelni.

A képességfejlesztés alapszabálya: *az értékelés soha ne maradjon el!*

Az értékelés, ellenőrzés lehetséges területei

Az egyéni és közös korrektúra, a konkrét feladattal kapcsolatos személyes konzultációk, az önellenőrzés megkövetelése, a tanórákon történő folyamatos szóbeli értékelés keretében valósulhat meg.

A közös értékelésre az együttes eredmények áttekintésekor kerül sor, alkalmat adva az elvégzett munka feletti öröm kinyilvánítására. A tanulók munkáinak kiállítása, bemutatása az értékelés sajátos eszköze!

Az adott szempontok szerinti elemzés a tanulók és a nevelő részéről egy-egy feladat, vagy több tanórán át tartó témafeldolgozás befejezésekor valósulhat meg. Ilyenkor a konkrét feladat céljával vetjük össze a csoport és benne az egyének teljesítményét, kiemelve a sikeres megoldásokat, a fejlődés tényét, a feladat megértését, az eredetiséget.

Érdemes értékelni a tanulók füzeteit is, amelybe az ismeretek (tanár által diktált, vagy önállóan lejegyzett) vázlatát írták, vázlatrajzaikat, és egyéb feladataikat megoldották, gyűjtött képeiket rendszerezve beragasztották.

Mindezek összegzéséként kerülhet sor az adott iskolában szokásos írásos, vagy érdemjeggyel minősített *tanév közbeni*, és *osztályzattal lezárta a félévi és tanév végi értékelésre*.

Az értékelésnek számos, egymástól igen eltérő célja lehet, ezek közül a legfontosabbak a következők:

- a személyiségfejlődés elősegítése,
- ezzel összefüggésben az önértékelésre nevelés,
- a tudás minősítése,
- informálás, informálódás az elért eredményekről;
- lemaradás feltárása és felzárkóztatás;
- tehetség felismerése és fejlesztése,
- pálya- és iskolaválasztás elősegítése,
- a pedagógiai tevékenységre való visszahatásával annak fejlesztése.

Az értékelés célja határozza meg, hogy az értékelésnek mely típusát kell választani.

A *formatív értékelés* (formáló, segítő) a vizuális nevelésben az értékelés leggyakoribb típusa. (Ide tartozik az órai gyakorlati munkát rendszeresen kísérő tanári biztatás, dicséret, kritikai megjegyzés.)

A *szummatív értékelés* a tantervi követelményekből kiindul, pontos kritériumrendszeren alapuló értékelés. Azt mutatja meg, hogy az elérendő céloknak, fejlesztési szinteknek, elvárásoknak milyen mértékben felel meg a tanuló teljesítménye. Céljától függően lehet szintfelmérő, diagnosztizáló vagy záróvizsga típusú értékelés.

- A *felmérő* olyan szummatív értékelés, amely a tanuló tudásának jelenlegi szintjére kíváncsi. (Ennek ismeretére a tanárnak a továbbhaladás tervezéséhez feltétlenül szüksége van.)
- A *diagnosztizáló értékelés* arra kíváncsi, hogy a felmérés során mutatózó bizonyos problémák milyen okokra vezethetők vissza. (Erre a korrekciók elvégzéséhez, a felzárkóztatáshoz, a hiányosságok pótlásának tervezéséhez van szükség.)

Az értékelési szint meghatározása szempontjából *kétféle módszert* ismerünk.

- *Kritériumra irányuló* az értékelés az iskolai záróvizsgákon (Ez végeredményben pontosan meghatározott kritériumok alapján történő szummatív értékelés.)

Az értékelés alapja

Az értékelés céljától és típusától függ, hogy a tanuló szóbeli spontán megnyilvánulásai, órai „felelete”, esetleg kiselőadása alapján vagy az órai gyakorlati munkái (rajzolás, tárgykészítés, írás, stb.), esetleg otthonról hozott munkái

alapján értékeljük tevékenységét. De történhet az értékelés egy tanári segítséget teljesen kizáró módon készült munka alapján, esetleg egy portfólió (a munka menetét bemutató mappa) alapján, amelyből nem csupán a végeredmény, de a folyamat is megismerhető.

Az értékelés módjai

Szóbeli értékelés

A rajzóra egyik legértékesebb mozzanata, hogy a tanár a gyakorlati (műtermi, műhely) munka során folyamatos és intenzív kapcsolatban van a tanulókkal. Állandó a formatív, szóbeli értékelés. Nem a minősítés, hanem az egyéni előmenetelt segítő biztatás, illetve a hiányosságok feltárása a cél, ami segíti a tanuló önértékelésének kialakulását, fejleszti önismeretét.

Kiváló, sokirányú nevelő hatása van az óra végi közös, a tanulók bevonásával történő szóbeli értékelésnek is.

Írásbeli értékelés

Az írásos tanári értékelésben egyaránt megjelenhetnek a formatív és a szummatív értékelés elemei. Az érdemjegyeknél-osztályzatoknál a rövid (lapszéli) írásos megjegyzések is pontosabb tájékoztatást nyújtanak: rámutathatnak bizonyos problémákra, és javaslatokat tehetnek a fejlesztésre. A tanulók írásos önértékelése pedig többcélú órai feladat is lehet.

Az osztályzás

Fontos szem előtt tartani, hogy az osztályzattal történő értékelés *szummatív*, a tantervi követelmények megvalósulását ellenőrző-számonkérő értékelés legyen. Nagy zavart okoz, ha az osztályzat hol a biztatás eszköze (formatív értékelés), hol pedig a tudás minősítése.

A szummatív értékelés kidolgozásának lépései

A komplex vizuális nevelés esetében, amikor tehát a különböző témák integráltan kerülnek feldolgozásra, az egyéni tanmenet kidolgozó tanárnak kell meghatároznia, hogy milyen tanítási egységek után, milyen munkák alapján fog összesítő értékelést végezni.

1. Az értékelés céljától függően (felmérés, diagnosztizálás, minősítés) kell meghatározni az értékelés formáját, annak feltételeit, körülményeit. (Hogy az értékelés zárthelyi gyakorlati feladat, vagy szóbeli felelés, esetleg otthon összeállított mappa alapján történik.)
2. Meg kell határozni az értékelés főbb szempontjait, azt, hogy mire vagyunk leginkább kíváncsiak (pl. térszemlélet, kreativitás, jártasság egy adott technikában).
3. A következő lépés az általános szempontok lebontása részkérdésekre, annak megfogalmazása, hogyan kérdezhetünk rá például egy-egy képességre úgy, hogy hozzávetőlegesen pontos és árnyaltabb képet kapjunk. (Miből tudható meg, hogy milyen az illető *térszemlélete*? Mennyire érti a *téri viszonyokat*, *formakapcsolatokat*? Mennyire ismeri az *optikai kép törvényszerűségeit*? Mennyire van tisztában a *nézőpont* jelentőségével? Milyen az *arányérzéke*?)
A *kreativitásra* a következőkkel kérdezhetünk rá: Hány terve, ötlete volt? Mennyire sokfélék a tervei, elképzelései? Mennyire szokatlanok az elképzelései? Mennyiben használja más helyekről származó élményeit, ismereteit? Mennyiben képes az órán tanultakat gyorsan adaptálni, mennyire képes egy dolognak más funkciót találni? Hány kérdést tud egy dologgal kapcsolatban feltenni? Mennyire képes egy dolgot a szokásostól eltérő módon is szemlélni? Mennyire képes egészen távolinak tűnő dolgokat összekapcsolni? A feladatmegoldás során mennyire rugalmas?
4. Ezután olyan konkrét, pontosan (írásban) megfogalmazott feladatot (vagy feladatokat) kell összeállítani, amely alapján a témába vágó kérdésekre határozott válasz kapható. Az értékelés szempontjait, a kérdéseket az adott feladathoz kell igazítani.
5. Ellenőrizni kell, hogy minden aktuális követelményt, illetve szempontot kellő mértékben lefednek-e a feladatok, illetve az értékelés szempontjai.
6. Ezután meg kell határozni az egyes osztályzatok kritériumait (mi a feltétele annak, hogy valaki ötös, négyes stb. osztályzatot kaphasson.)
7. Elképzelhető, hogy a tanár saját pontrendszert dolgoz ki, majd a különböző feladatokra adott pontokat 1–5-ig terjedő osztályzatokká konvertálja. (Például egy felmérő jellegű értékelés esetében, mikor a feladat egy adott funkciót betöltő tárgy tervezése és adott technikával való megjelenítése, illetve makettezése, az értékelés szempontjai a következők lehetnek: 1. mennyiben felel meg a tervezett tárgy az adott funkciónak (0–2 pont); 2. ötletesség (0–3 pont); 3. a megjelenítés szintje (0–2 pont); 4. az adott technikában való jártasság (0–2 pont); 5. a kivitelezés pontossága (0–2 pont); összesen: 11 pont. A konvertálás pedig: 10–11 pont = ötös osztályzat, 8–9 pont = négyes stb.)

[Lényeges, hogy egyértelműen eldönthető legyen a megfogalmazott kritériumoknak történő megfelelés. Hiába a pontosnak tűnő kritériumok sora, a végeredmény mégis szubjektív lesz, ha azok megfogalmazása nem egyértelmű, ha lehetővé teszik, hogy a besorolást az értékelő személyisége, preferenciái nagymértékben

befolyásolják. Például az előző példában a „Milyen mértékben felel meg a tervezett tárgy az adott funkciónak?” lehetséges válaszai: egyáltalán nem felel meg (0 pont); részben felel meg (1 pont); teljes mértékben megfelel (2 pont). Ezekből viszonylag könnyen kiválasztható a megfelelő]

A rajz és vizuális nevelés tantárgy ellenőrző-értékelő tevékenysége alapjának a képességfejlődés egyéni eltéréseinek tudomásulvétele mellett a következetes, objektivitásra törekvő értéktétele kialakítását kell tekintenünk.

A TANESZKÖZÖK

A rajz és vizuális kultúra tantárgynak a készségek-képességek sokszintű fejlesztésén túl a hátrányos helyzetű tanulók nevelésében igen hatékony szerepe lehet. A tantárgy a kreatív képességek fejlesztésével a személyiségfejlesztést, a koncentrált leképező megfigyelés fejlesztésével tanulási képességek javítását, szemléletességével az elméleti tananyag képi megjelenítésének könnyebb megértését szolgálja, emellett megalapozza a szakrajzi és szakmai képzést, és a felzárkóztatásban is nélkülözhetetlen. Oktatásának eredményességét nagymértékben meghatározza a nevelő felkészültsége és rátermettsége mellett a megfelelően felszerelt szaktanterem, szertár. Ez utóbbiak biztosítása elengedhetetlen feladata az iskoláknak.

A szemléltetés alappillére ennek a tantárgynak. A vizuális képességek fejlesztése – különösen a lecsökkent időkeret mellett – csak úgy lehet hatékony, ha a hagyományos és a legkorszerűbb oktatási eszközök együttes alkalmazása élményszerűvé képes tenni a vizuális ismeretek megszerzésének és fejlesztésének folyamatát.

A motiváló értékkel is bíró, változatos, a multimédia eszközeit használó tanítási programok kidolgozása nélkülözhetetlen az eredményesség szempontjából.

JAVASOLT TANESZKÖZÖK

Szaktanterem

A műhelymunka jellegű alkotó-alakító tevékenységhez, műalkotásokkal való ismerkedéshez motiváló miliőt a jól felszerelt, működő szaktanterem biztosíthat. Szükségesek a megfelelő sötétítést biztosító függönyök, a mobil – lehetőleg egyszemélyes – rajzasztalok (melyek egyaránt alkalmasak rajzolásra és tárgykészítésre), vízcsap, vetítövászón, megfelelő méretű tábla, tárolóhelyek a különféle papírok, anyagok, eszközök, szerszámok részére (ezek kerülhetnek a szaktanteremből nyíló szertárba is). Fontos, hogy legyenek installációk a tanulói munkák és művészeti reprodukciók bemutatásához.

A szűkös időkeret hatékony kihasználása szinte megoldhatatlan a szaktanteremben megtalálható szemléltető eszközök, poszterek, modellek, diavetítő, írásvetítő (és lehetőleg TV, videólejátszó, – esetleg DVD, videó-CD, kép-CD lejátszására alkalmas eszköz -, számítógéppel összekapcsolt projektor) nélkül. A rajz és vizuális kultúra tantárgy eszközigénye, eszközhasználata nem luxus, hanem nevelő erő: alternatívát kínál a diákoknak a vizuális kiszolgáltatottsággal szemben a technikai eszközök értő, értékes, kultúrát építő használatára.

Tanári segédeszközök

A vetítő eszközöktől függően változó a szükséges eszközök köre:

- Számítógépes projektor esetén fontos segédeszköz a szkennер és a digitális fényképezőgép, (esetleg internet-hozzáféréssel rendelkező számítógép) melyek segítségével elkészíthetők a szemléltető képösszeállítások, feladatlapok.*
- Fénymásolási lehetőség.*
- Szakmai kézikönyvek, művészettörténeti albumok.*
- Írásvetítő, diavetítő, TV, videó, DVD-lejátszó esetén művészettörténeti diasorozatok, kép CD-k, videofilmek, írásvetítő fóliák szükségesek.*

Tanulói eszközök

Tankönyv, nagyméretű (spirálos) rajzfűzet, rajzeszközök, színes papírok, festék, ecsetek, olló, ragasztó, körző, vonalzó, valamint dosszié a gyűjtött képanyag, és a z elkészült munkák – rajzok, festmények, vázlatok – tárolására.

(Az alkalmazandó könyv a vizuális nevelő (tanító, tanár) szabad választása szerint a Nat szellemében készült, a vizuális kultúra alapjait megfelelően summázó, esztétikailag színvonalas és szemléletes, az ismeretanyagot megfelelő keretbe foglaló, lehetőleg tartós kivitelű (több éven keresztül is használható) tankönyv legyen.)

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

8. évfolyam

Célok és feladatok

A mozgóképkultúra és médiaismeret mint iskolai tárgy, elsősorban a mozgóképi (film, televízió, videó, komputerjáték, web) szövegértés képességének fejlesztését és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, hiszen a média rendkívüli hatással van a korunk emberének tájékozottságára, személyiségére. Tömegek napirendjét osztja be a televízió; sugalmazza hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól; étkezési, vásárlási divatokat indít, hősöket, eszményeket, életcélokat teremti. Mivel a film, a televízió és az Internet átforgalmazza a nyelvet, az értékrendet, a ritmusérzékletet, az ízlést, a vágyakat, a hősöket, a tabukat, a művészetet és a műélvezetet, az alkotást és a befogadást egyaránt, a *médianevelés a személyiségfejlesztés alapvető eszköze*.

A tantárgy oktatásának elsődleges célja tehát, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő felkészültséget szerezzenek a különböző – elsősorban audiovizuális - médiaszövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására, és nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat – vagyis az *mozgóképi írástudást és a kritikai médiatudatosság fejlesztése*. Ehhez azonban alapszintű mozgóképi nyelv és művelődéstörténeti tájékozottságra, a naív fogyasztói szemlélet bizonyos fokú átértékelésére van szükség. Az ehhez szükséges képességek a nyolcadikos korosztálynál az élményekkel telített helyzetekben, művek és műsorok feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatok sorozatában, a tematika tevékenységközpontú feldolgozásával fejleszthetők, hogy a gyerekek nézőként meg tudják különböztetni a hírt a kommentártól, a szerzői művet a műfaji alkotástól, felismerjék az audiovizuális művek-műsorok megformálásában megjelenő tulajdonosi vagy politikai szempontokat.

Fejlesztési követelmények

A célokból és a feladatokból adódóan a sikeres mozgóképkultúra-médiaismeret oktatás kiemelten fejleszti a *kommunikációs és együttműködési készséget*, támogatja az *alkotásra* való beállítódást, fejleszti a *problémamegoldó* képességet, a *megfigyelés*, a *tájékozódás*, a *rendszeresítés* képességét. Elemzéssel és az alkotói szerepek gyakoroltatásával fejleszti a reális énkép kialakítását. A művészi alkotásokban feltárolt konfliktusok értelmezésével, a valós emberi sorsok átélhető megjelenítésével segíti a *toleráns*, másokkal szemben *empatikus* személyiség kialakítását, az életvezetés és az érvényesülés során adódó krízishelyzetek humánus kezelését.

A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során tudatosítani kell, hogy a technikai képreprodukcióknak miféle viszonya van a valósághoz, a mozgóképi közlésmód mennyiben alkalmas a tapasztalati világ reprodukálására, egyúttal a személyes közlésre. Tudatosítani kell, hogy a mediatizálódó kommunikációt (pl. a szórakoztatóiparban) miért és miképpen látják oly sokan a magaskultúra és egyúttal a személyiség autonómiája veszélyeztetőjének (pl. információfüggőség, kényszerfogyasztás) –, de azt is, hogy a technikai képreprodukció és a hálózati kommunikáció egyidejűleg miféle esélyt hordoz a kulturális örökség védelmére és a választás képességének fejlesztésére (pl. digitális archívumok, társadalmi nyilvánosság).

Az audiovizuális szövegek szövegértési képességének fejlesztése során arra is törekedni kell, hogy a tanulók ismerjék fel a médiaszövegekben megjelenő kulturális mintákat. Az értelmezés egyik rétege tehát az ábrázolásban megmutatkozó szerzői vagy műfaji dominancia (személyesség, stílus, konvenció) és a befogadásban megmutatkozó nézői szerep (elvárás, azonosulás) felismerése, míg a másik meghatározó réteg a médiaszövegek befolyásoló, gyakran rejtett érték- és érdekrendszerének felismerését jelenti.

Ezért a tárgy oktatása során az iskolának biztosítania kell, hogy a tanulók a megfelelő mozgóképi alkotások tanulmányozása útján lehetőséget kapjanak saját személyiségük jobb megismerésére, történelmi, társadalmi és kulturális összefüggések felismerésére, a tömegkommunikációs eszközök kritikus és szuverén használatára.

A mozgóképkultúra és médiaismeret óráin a diákoknak lehetőséget kell biztosítani arra is, hogy alkalmas kreatív gyakorlatokkal fejlesszék mozgóképi kifejező képességüket és kifejezőkedvüket, ezzel segítve őket személyes és árnyalt audiovizuális mondanójuk megfogalmazásában.

Belépő tevékenységformák

- *Művek, műsorok ill. azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése* (a mozgóképi szövegek (film, televízió, videó, komputerjáték, web) terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a

szövegek részleteken keresztüli felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni)

- *Mozgóképi szövegek feldolgozása* egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában:
 - kreatív gyakorlati feladatokkal (pl.: felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése)
 - megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés)
- *Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása:* önálló vagy kiscsoportos feladatok [pl. képek csoportosítása, kollázs-készítés, szöveg-kiegészítés, story-board (rajzos skiccekkel illusztrált beállítás-terv), ill. jelenet-terv készítése, élőkép (pillanatra megdermedő szituáció) kialakítása, árnyjáték, főcím-készítés (pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora), kommentár ill. hangalámondás készítés]
- *Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció* (pl. művelődéstörténeti, technikátörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján, optikai eszközök készítése, bemutatása)
- *Projektmunka:* az órakeretet meghaladó, és hosszabb időszakra (3-6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása – sajtóanyagokra, moziműsorokra, rádió és televízió műsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan, esettanulmány készítése, önportré, fotó ill. videoetűd készítése, forgatókönyv készítése, interjú készítése, filmelőzetes megtervezése, ill. elkészítése, logó, ill. címlaptervezés, munkanapló készítése).

Évi óraszám: 37

Témakörök	Tartalmak
Mozgóképnyelv	
A mozgóképek előzményei, a film és a mozi felfedezése	A mozgóképi közlés előzményei (valóság-hű kép, fény és árnyjátékok, történetmesélés képekkel, képsorozatok, képregény). A technikai képrögzítés és érzékelés alapjai, eszközei. Sokszorosítás, távközlés.
A mozgóképek alaptulajdonságai	A mozgóképek kettős természete (reprodukció és ábrázolás). A folyamatos tér és idő felbontása és újraszervezése (jelenet, képsor, beállítás).
A nézői figyelem irányítása, a kiemelés	Közelkép, megvilágítás, ismétlés, hossz és tempó.
A mozgóképi elbeszélés	Az események időbeli és oksági rendje. Expozíció és lezárás. Fordulat és epizód. Cselekmény, történet, elbeszélés.
A montázs szerepe a tér és az idő mozgóképi ábrázolásában	Filmtér és filmidő (folyamatos, párhuzamos és a korábbi időben játszódó cselekvés ábrázolása).
Mozgóképi szövegek rendszerezése	
A mozgóképi szövegek rendszerezésének alapjai	Az eltérő hordozók alapján (a celluloidtól a digitális adathordozóig).A megjelenés helye szerint (a mozitól a televízióig át a komputerjátékig és az Internetig).A valóság ábrázolásához való viszony szerint (dokumentum–fikció). Tematikai és ábrázolási rokonságok mentén (műfajiság)
A média társadalmi szerepe	
A médiumok és a tömegkommunikáció	Közvetlen és közvetett (mediális) kommunikáció. A könyvnyomtatástól az internetig: a közvetítő közeg jelentősége, az udvari, a polgári és a modern társadalmi nyilvánosság
A média saját és átvett funkciói	A tömegkommunikáció kialakulásának feltételei Az informálás és dokumentálás, szórakoztatás, szolgáltatás, illetve az üzleti-gazdasági funkció.
A mediatisztált közlésmód néhány jellemző tulajdonsága	Hol, mikor és kinek villog a képernyő: médiafogyasztási szokások megfigyelése. Ki üzen, kinek és miért: a média intézményei, tulajdonosai, közössége. A mediatisztált közlésmód egyirányúsága, a szövegekre jellemző erős sztereotipizáció. A műsoridő, mint tulajdon. A közszolgálati és a kereskedelmi média. A közönség, mint vevő és áru. A befolyásolás technikái: műsorrend, tematizáció, csatorna-image kialakítása, a nézettség maximalizálásának elve, a sorozatelv.

A valóság médiareprezentációja	A nemek, foglalkozások, életmódminták, kisebbségek, stb. tapasztalati valóságtól eltérő megjelenítése a médiában. A médiaszövegek, mint a közösség kulturális képviselői (reprezentánsai).

Jellegzetes médiaszövegek, műsортípusok

A nyomtatott médium néhány jellegzetes szövegtípusa	Újság, képregény, fotóregény.
A nyomtatott médium jellegzetes ábrázolási eszközei	Cím, címlap, kép, képaláírás, rovatszerkezet.
A reklám	A reklám szerepe a demokratikus tömegtársadalmakban (a választás lehetősége és kényszere). A célcsoport.
A hírműsor	Amitől a hír hírré válik: a kiválasztás okai és módjai. Intézményesült hírforrások. Hír és kommentár megkülönböztetése. A pártatlanság követelménye és annak teljesíthetősége.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során alkalmazni is tudja. Képes a technikai reprodukció és a személyes közlés elhatárolására, a beállítások és a jelenetek elkülönítésére, leírása és értelmezésére. Az egyes mozgóképi szövegeket tudja elkülöníteni a valóság ábrázolásához való viszonyuk szerint: tudjon különbséget tenni pl. a dokumentumfilm és a játékfilm között. Az életkorának megfelelő szinten képes a különböző médiumokból és médiumokról szóló ismeretek összegyűjtésére, azok rendszerezésére, az önálló megfigyelésekre. Tudjon érvelni olyan vitában, amely a médiaszövegek (pl. reklám, hírműsor) valóságtartalmáról folynak. A mozgóképi szövegekkel, a média működésével kapcsolatos ismereteit a műsorválasztás során is alkalmazni tudja.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A *Mozgókép és médiaismeret* oktatása során az *ellenőrzés*, a *mérés* illetve a *minősítés* elsődleges lehetősége a projektmunkára alapozott értékelési módszerek alkalmazása. A projektfeladat néhány oldalas, elemző esszé vagy valamely médiaszöveg és az ahhoz tartozó munkanapló benyújtását jelenti, melyet a diák önállóan, néhány hét alatt készíthet el. Az esszé-típusú munkák elsősorban az abban tükröződő ismeretek, a szöveg világos és helyes felépítettsége, érvelési-kifejtési technikája valamint az önálló megfigyelések, a személyesség szempontjából értékelendők. A médiaszöveg az (önreflexív) munkanaplóval összefüggésben annak tudatossága, megformáltsága (a kivitelezés minősége), továbbá a szöveg személyessége alapján értékelhető. A projektmunkák eredményeire alapozott minősítést az értékelő tanár kiegészíti a tanórai aktivitás figyelembe vételével.

Az érdemjeggyel történő minősítés mellett (esetenként azt helyettesítve) ajánlott a szöveges értékelés, mivel a tárgy a tanulóktól nyitottságot, előítéletektől mentes gondolkodást, az ismeretek valós helyzetekben történő alkalmazását követeli meg.

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A technika és életvitel tantárgy a világ tapasztalati megismerésére és gyakorlati tudás szerzésére nyújt lehetőséget, egyben hozzájárul a tanulás és a munka megszeretéséhez, a tudás megbecsüléséhez.

Korunk egyik legfontosabb kérdése, hogy miképpen tudunk együtt élni azzal a technikai környezettel, amelyet éppen az élet könnyebbé tétele érdekében hoztunk létre. A tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól. A Technika és életvitel tantárgy a gyakorlati problémamegoldás folyamatában szintetizálja a tanulók ismereteit, konkrét problémahelyzetből indul ki, életszerű megoldásokkal, eljárásokkal dolgozik, végső soron kapcsolatot teremt az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.

A technika és életvitel tantárgy célja a mesterséges környezet területeinek és összefüggéseinek bemutatásával a tanulók tájékozottságának, biztonságérzetének növelése, az emberi alkotások megismertetésével a világ teljességének és szépségének átélése. További célja a civilizáció társadalmi, környezeti vonatkozásainak feltárása révén a felelős, környezettudatos, toleráns beállítottság kifejlesztése, a fenntartható fejlődés megértése, elfogadása, a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása.

Az okok megelőzésére kell a hangsúlyt helyezni, és erre alkalmas a rendszerszemléletű technikai nevelés.

Az alkotómunka folyamatának, összetevőinek gyakorlati elsajátításával az alkotás örömeinek átélése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása a cél.

A technika és életvitel tantárgy komplexitásában mutatja be a társadalom, az ökoszisztémák és a technikai rendszerek együttlétét. Az életviteli ismeretek körébe tartoznak pl. a háztartásban, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a kertgazdálkodás. Az életvitelhez sorolhatók a helyes közlekedés és a közlekedési szabályok ismerete is. A Technika és életvitel tantárgy a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be.

A munkafolyamatok és egyes szakmák bemutatása, megismerése a pályaorientációt alapozza meg.

A problémák megoldása, a konfliktusok kezelése segít rátalálni az identitásra, kialakítani a helyes önértékelést, a fejlődőképes autonóm személyiséget.

A tantárgy tanításának feladata felkészíteni a mesterséges környezetben való tájékozódásra, megismertetni az ember alkotta környezet legfontosabb jellemzőivel. Segítse, hogy a megszerzett ismeretek alapján a tanulók tudatos szemléletű és a gyakorlatban előhívható magatartási mintává váljon a környezet és a természet védelme, az egyéni életük biztonságát is szem előtt tartva.

Tanulmányozza az anyag-, energia- és információáramlást, a társadalom életében, a gazdálkodásban és a természetátalakításban játszott szerepét.

Gyakoroltassa a technikai gondolkodás egyik legáltalánosabb formáját, a valóság képi ábrázolását, a műszaki ábrázolás alapjainak megjelenítését. Adjon lehetőséget a műszaki kommunikációs eljárások alkalmazásának gyakorlására.

Teremtse optimális feltételeket a természetes és mesterséges környezet anyagainak megismeréséhez, az anyagvizsgálatok elemi módszereinek célszerű megválasztásához. Tudatosítsa a technikai problémák felismerését és megfogalmazását. Teremtse meg a rendszerelemzési, rendszerdiagnosztikai képességet.

Gyűjtsön tapasztalatot környezetünk jellemző gépeiről, a technikai rendszer vizsgálata, modellezése közben. Tegye lehetővé a modern építészet anyagainak és szerkezeteinek összevetését a hagyományos és a népi építészet anyagaival és szerkezeteivel. Felkészít a lakóhely vizsgálatára funkció, célszerűség, esztétikum és forma összefüggései szerint. Mutassa be a nagy feltalálók és találmányok sorsát, különös tekintettel a magyarokra.

Lássa be a közlekedés rendszerének és a közlekedés szabályozásának szükségességét. Megismerteti a városi, a közúti, a vízi és a légi közlekedés rendszerével. Felkészíti a közúti közlekedés szabályainak és veszélyforrásainak megismerésére. Tanítja a tudnivalókat közlekedési baleset esetén. Tegye lehetővé, hogy tájékozottak legyenek a KRESZ gyalogosokra, kerékpárosokra vonatkozó szabályairól. Megismerteti a tömegközlekedés szabályairól, és az utazással kapcsolatos helyes magatartásformákról.

A tanulók életvitelét a hétköznapiakban is hasznos ismeretek, tevékenységek körének tágításával alapozhatjuk meg. A tantárgy feladata, hogy alakítsa ki az egészséges életvitel alapkövetelményei szerinti életmódot. Ismerje fel az egészséges táplálkozás és az egészséges öltözködés fontosságát. Tanítja a háztartási gépek használatát, a háztartási energia és más ellátó rendszereinek ismereteit. Tegye lehetővé a korszerű lakáskultúra kialakításának lehetőségeinek megismerését. Neveljen a háztartási feladatok, munkák és a gazdálkodás folyamatainak és összefüggéseinek felismerésére.

Gyakoroltassa az életet és környezetet védő magatartáshoz szükséges alapvető ismereteket. Ismertesse az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényezőket, az egyén felelősségét a veszélyhelyzetek kialakulásában, kialakításában.

Teremtse meg a feltételeket a munkának, mint értéknek és örömforrásnak az elfogadására, előkészítve a pálya kiválasztását. Az emberi tevékenységek, az átélt alkotások és életpályák megismerése révén járuljon hozzá a tanulók tudatosabb iskolaválasztásához. Tudatosítsa az egyén szerepét és felelősségét az életpálya tervezésében és szervezésében.

Fejlesztési követelmények

Feladatok és tevékenységformák

1. A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az ember életében, haszna és veszélyei: a fenntartható fejlődés gondolata

Az ember, a természet, a társadalom és a technika kapcsolatrendszerének felismerése, és az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása.

A közvetlen mesterséges környezet felelős, tudatos, célszerű alakítása, a személyes szerep kipróbálása, gyakorlása.

2. Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum)

A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, könyvtári, hálózati kézikönyvek, ismeretterjesztő művek, használati utasítások) használata.

3. Az alkotás folyamata, a gyakorlati probléma-felismerési és problémamegoldó folyamat részei

Problémafelismerés

Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása

A probléma felismerése, a probléma lényegének megfogalmazása szóban és vázlatrajzban.

Tervezés

Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása

Kommunikáció: a terv megjelenítése, szóban, írásban, rajzban, anyagban

A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek.

Konstruálás, kivitelezés (tárgyak, modellek, szerkezetek és agrotechnikai eljárások, háztartási, egészségügyi megoldások)

A terv megoldása anyagban, térben

A rendelkezésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő megoldás kiválasztása és elkészítése saját vázlat, tervrajz, minta alapján.

Kommunikációs képesség (szövegértés, rajzolás)

Ítéliképesség a teljes alkotófolyamat minden pontján

Véleményformálás a munka (eredmény) funkcionális és formai megfeleléséről, az eljárás célszerűségéről és gazdaságosságáról.

Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség

Az egyszerű alpanyagok alakítása, a kéziszerszámok, háztartási gépek kezelése.

Ismeretek (anyag, szerkezet, technológia, forma, funkció)

A gyakorlati tapasztalatra és tanult tudásra épülő forma, anyag, szerkezet és eljárási ismeret.

Szervezőképesség

Az önálló munkaszervezés, munkamegosztás kialakítása.

A tevékenység és eredményeinek értékelése

Saját és mások terveinek, tervezett technológiáinak és technikai rendszereinek megértése, megvitatása, eredményeinek, hatásainak értékelése, következtetések levonása. Az önellenőrzés fejlesztése. Az erősségek és a gyengeségek elhatárolása.

4. Munkavégzési és tanulási szokások

Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás

Egyszerű eszközök, szerszámok használatában figyelem, elővigyázatosság.

Megfigyelés, vizsgálat

Emberi szükségletek és igények, anyagok, szerkezetek, formák megfigyelése, vizsgálata, tapasztalati megismerése, lehetséges megoldás keresése.

Technológiai rend, térszemlélet

Eredményes művelési (időbeli) sorrend betartása az alkotófolyamatban, térbeli tájékozódás a konstruálásban.

Gazdálkodás, környezettudatos magatartás

Célszerű gazdálkodás az anyaggal, az energiával, a munkával és az idővel.

Eszközhasználat, munkaszervezés

Jó testtartás, jártasság az anyagalakításban és a szerszámok, eszközök használatában.

Képességek és készségek fejlesztése

Az alapfokú alkotó, kritikai (önértékelő), megfigyelő, ítélő és kommunikációs képességek működtetése az alkotó és elemző folyamat során.

A munkavégzéshez szükséges elemi kezűgyesség, eszközhasználati jártasság, anyagminőség iránti érzék, formaérzék, szerkezetválasztási jártasság kialakítása. A gyakorlati beállítódás szerepe, mint meghatározó tényező a pályaterületek kialakításában.

Az alapvető emberi szükségletek és a technikai lehetőségek közötti különbség megismerése.

A rendeltetés, a jelentés (forma), az anyag, a szerkezet, az eljárás és a gazdaságosság összefüggéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre.

Az alkotás funkcionális és formai megfelelése, valamint az eljárás célszerűségének és gazdaságosságának megállapítása, a döntés indoklása.

5. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák**Tartalmak****Az ember és környezete**

Természetes és mesterséges környezet kapcsolata, összehasonlítása.

Természetes és mesterséges környezet. Az ember védekezése a környezet hatásai ellen.

Eszközhasználat

Az állatok és az ember eszközhasználatának összehasonlítása.

Az állatok eszközhasználat. Az ősemberek és a természeti népek egyszerű eszközei.

A technikai környezet

Példák felsorolása a technikai környezetre.

Az ember környezet-átalakító tevékenysége. A mesterséges környezet.

A kommunikáció eszközei és módjai

A hírközlés és távközlés összehasonlítása, különbségek és azonosságok.
A tömegkommunikációs eszközök, pl. rádió, televízió és telefon használata.

Kommunikációs és információs rendszerek. A kommunikáció eszközei és használatuk módjai.

Anyagok és átalakításuk

Az anyagok csoportosítása. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek megismerése. Az anyagok érzékelhető tulajdonságainak megállapítása. Az előnyök és a hátrányok mérlegelése. Konkrét tárgy vagy technikai rendszer vizsgálata rendeltetés, célszerűség, szerkezet, tulajdonság és forma szempontjából.
Gazdaságos és környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása.

Az anyagok a természetben és a mindennapos környezetünkben.
Anyagvizsgálatok.
Az anyagok érzékelhető tulajdonságai, az egyszerű anyagi tulajdonságok megismerése.
Az anyagok formálhatósága, alakíthatósága, felhasználása.

Tervezés, építés

Egyszerű tervek, vázlatrajzok készítése. Adott terv megvalósítása rajz alapján. Algoritmusok alkalmazása.
Egyszerű, megvalósítható tervek készítése a gyakorlati tevékenységekhez.

A tervezés folyamata.
A funkció, forma és esztétikum szerinti tervezés.

Mérés

Mérés milliméter pontossággal, a mérési eredmények feljegyzése.

A mérés és a méretek pontosságának szerepe a technikában.

Becslés, mérés, méretjelölés.

Műszaki ábrázolás

Méretek és elrendezés leolvasása egyszerű műszaki rajzokról.

A méretmegadás elemei. A műszaki rajz jelképei, rajzjelek. Az elrendezés szabályai.

A műszaki rajz jelképei, rajzjelei alapján egyszerű műszaki rajz készítése.

Épített tér és környezet

Természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményeinek bemutatása.

Épített tér és környezet modellezése.

Egyszerű tárgyak, szerkezetek megalkotásának tervszerű előkészítése és kivitelezése.

A harmónia és az esztétikus környezet kialakítása. Környezetkímélő építés.

Az otthon, a lakóház, a falu, a város, mint közvetlen környezet megismerése, elemzése, modellezése. Közlekedési eszközök megismerése, történeti áttekintése, működésük modellezése.

A lakóház, a falu, a város.

Közlekedési eszközök kialakulása, modellezése.

A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye.

Közlekedési ismeretek

A közlekedési eszközök kialakulásának történeti áttekintése.

A közlekedés története, a kezdetek.

Példák felsorolása a közlekedés szabályozásának és a szabályok betartásának szükségességére.

A közlekedés célja.

A közlekedési rendszer részeinek bemutatása.

A közlekedés és a szállítás eszközeinek tanulmányozása.

A közlekedési rendszer részei.

A gyalogos közlekedés általános ismereteinek szemléltetése, gyakorlása.

A közlekedés és a szállítás eszközei.

A városi és vidéki közlekedés különbségének elemzése.

Gyalogos közlekedés településeken.

A tömegközlekedés utazási szabályainak összegyűjtése. Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása.

A városi és vidéki gyalogos közlekedés sajátosságai.

A kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlása (tanpályán). Jellemző kerékpáros forgalmi helyzetek elemzése.

A tömegközlekedés.

A kerékpáros közlekedés. A kerékpár története. A

kerékpáros közlekedés szabályai. A balesetek megelőzésének lehetőségei, elsősegélynyújtás baleseteknél.

Életvitel, háztartástan**A család egészsége, táplálkozás**

Beszélgetés a család egészségéről, a családi célkitűzésekről.

Személyi higiéné a családban.

Egészséges táplálkozási szokások bemutatása.

A táplálkozás jelentősége. Az egészséges táplálkozás. Az élelmiszerek alkotórészei.

Háztartás

Korszerű környezetkímélő konyhai tevékenységek gyakorlása.

A korszerű konyha.

A háztartási munka megszervezése.

Edények és konyhaeszközök. A konyha tisztasága.

A háztartási hulladékok kezelése.

A magyar konyha jellegzetességei.

A háztartási munka szervezéseinek elemei.

Ruházkodás

Beszélgetés az öltözködés meghatározóiról, történetéről.

Öltözködés története.

A textilipar nyersanyagainak elemzése.

Textíliák és szerepük.

A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszereinek alkalmazása.

A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei.

A textilanyagok csoportosítása: növényi, állati eredetű és mesterséges szálanyagok.

A szálanyagok feldolgozása, fonás, szövés, nemezelés, kézi varrás, hímzés.
A ruhaneműk célszerű használata, gondozása.

A mosó és tisztítószeres gondos használata.

Gazdálkodás

Az anyagi lehetőségek felmérése.
Az árak ismerete és összehasonlítása.
A zsebpénz beosztása.

Gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések.
Családi gazdálkodás. Takarékoság.

Kertgazdálkodás alapjai

Talajművelés, a talaj vizsgálata.
A növények gondozása, ápolása.

Talajművelés.
Növények a lakásban.

Fogalmak

Az ember és környezete: természetes környezet, alkalmazkodás a környezethez, eszközhasználat, mesterséges környezet, technikai környezet, társadalmi környezet.

A kommunikáció eszközei és módjai: kommunikáció, adat, hír, információs rendszer, jel, kód, kódolás, tömegkommunikáció.

Anyagok és átalakításuk: természetes anyagok, feldolgozott (átalakított) anyagok, anyagvizsgálatok, fizikai vizsgálatok, anyagok tulajdonságai, fémek, forma, funkció, művelet, algoritmus, előkészítő-, alakító-, szerelő műveletek.

Tervezés, építés: a mérés pontossága, becslés, mérés milliméter pontossággal, műszaki rajz, vázlatrajz, műszaki rajz jelképei, rajzjelei, környezetkímélő tervezés, esztétikus környezet, harmónia, méretmegadás elemei, természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák, térképző elemek, városrész jellemzői, építési módok, szerszámhasználati alapfogalmak, szerkezet, technikai rendszer, technikai rendszer működése.

Közlekedési ismeretek: a közlekedés célja, a közlekedés története, közlekedési magatartás, gyalogos közlekedés, közlekedési szabályok, a szállítás eszközei, tömegközlekedés, a tömegközlekedés szabályai, kerékpáros közlekedés szabályai, a kerékpár története, környezetszennyezés.

Életvitel, háztartástan: személyi higiéné, tisztaság, a család szükségletei, a család kívánságai, egészséges táplálkozás, az élelmiszerek alkotórészei, háztartási munka, szelektív hulladékgyűjtés, öltözködés, textil anyagvizsgálatok, nedvszívó képesség, növényi- állati- és mesterséges szálanyagok, fonás, szövés, nemezelés, kézi varrás, hímzés, mosó és tisztítószeres használata, gazdálkodás, árak, piac, jövedelem, anyagi lehetőségek, zsebpénz, családi gazdálkodás, takarékoság.

Kertgazdálkodás alapjai: növények gondozása, ápolása, talajművelés.

A továbbhaladás feltételei

Ismerkedés a környezet tudatos átalakításának elveivel és szükségességével. Egyszerű, mindennapos technikai rendszerek azonosítása. A kommunikáció alapfogalmainak alkalmazása, tömegkommunikációs eszközök kezelése. Egyszerű műveleti algoritmusok értelmezése és végrehajtása (egyszerű tervek és vázlatrajzok készítése). Becslés centiméter pontossággal, mérés milliméter pontossággal. Egyszerű műszaki rajzok olvasása és készítése.

A gyalogos, a kerékpáros és a tömegközlekedés szabályainak és helyes magatartásformáinak alkalmazása.

A következetes és rendszeres tisztálkodás ismerete. Az egészséges táplálkozás jelentőségének felismerése. A családi munkamegosztás ismerete, a házi és ház körüli munkák gyakorlása. A szükséges eszközök és szerszámok szakszerű és balesetmentes használata. Környezetkímélő magatartás és takarékoság fontosságának felismerése.

6. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

Tartalom

Az ember és környezete

Természetes és mesterséges környezet. A természetes folyamatok, a természet törvényeinek megfigyelése, pl. mozgás, változás, élet és pusztulás. A környezet

A természetes rendszerek és folyamataik, a természet törvényei. Az ember védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. A technikai környezet

rendszeres tisztántartása. Hulladékgyűjtés.

körültekintő, gondos felhasználása.
Változtatás a legkisebb környezeti kár okozásával.
Gazdálkodás a természeti erőforrásokkal.

Az energia

A természetes és mesterséges rendszerek működéséhez energiára van szükség. Példák felsorolása (természetes vagy mesterséges) rendszerek működésére.

Változás és változtatás

Kommunikációs rendszerek

A hír, a jel, a jelrendszer és az információs fogalmak használata.
Az információátvitel és továbbítás eszközeinek megismerése, gyakorlati működtetésük.
Logikus, algoritmikus gondolkodás használata.
Egyszerű axonometrikus és vetületi rajzok készítése és olvasása.

A jelek világa. Jelrendszer és információ.
A számítógép fejlesztésének története.
A számítógép részei.
Számítógépes kapcsolatok.
Műszaki kommunikáció.

Anyagok és átalakításuk

Újabb tapasztalatok szerzése az anyagok tulajdonságairól.
A faanyagok, a fa szerkezetének vizsgálata. A fa hibáinak, betegségeinek elemzése.
A műanyagok gyártásának bemutatása. A műanyagok csoportosítása, vizsgálata.

Az anyagok tulajdonságai.
Az anyagok fizikai vizsgálata.

Az anyagok feldolgozása

Anyagkiválasztás, tulajdonság és funkció összefüggései alapján. Az előnyök és a hátrányok mérlegelése. Az anyagok helyettesíthetősége.
Gazdaságos, környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása.

A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye.
Az anyagok feldolgozása.
Az anyagok megmunkálása.

Tervezés, építés

Technikai összefüggések meglátása az ábrákról.
Munkaterv készítése segítségével.

Tervezés és vázlatrajz készítése. A feladat megoldásának algoritmus a tervezéstől a megvalósulásig.

Mérés

A méretmegadás helyes alkalmazása. Tárgyak különböző méretarányban való rajzolása.

A mérés pontossága, méretarányok. A mérési pontosság jelentősége a technikában.

Műszaki ábrázolás

A vetületi ábrák értelmezése, tárgyak felismerése vetületek alapján.
Egyszerű műszaki rajz készítése a műveleti algoritmus betartásával.

Rajzok értelmezése, műszaki rajz készítése. Műszaki rajzi szabályok, Vetületi ábrázolás, axonometria.

Épített tér és környezet

Makett és modell szerepének megismerése a környezetformálásban.
Házmakett és lakás modellezése.
Anyag, forma, stabilitás, egyensúly és elrendezés alkalmazása.

A házépítés menete. A lakás jellemzői, funkció, belső terei, a részek kapcsolatai. A lakás és környezete. Energiatakarékos lakások.

Gép, mint technikai rendszer

Logikai áramkörök értelmezése és építése.
Technikai problémák felismerése és megfogalmazása.

Utasítást közvetítő áramkörök.

Közlekedési ismeretek

A szárazföldi közlekedés történetének és a közlekedési eszközök fejlődésének tanulmányozása.

A gyalogos közlekedés szabályainak gyakorlása.

Balesetet megelőző magatartás gyakoroltatása és elsajátítása.

Kerékpáros vezetéstechnikai gyakorlatok tanpályán

Segítségnyújtás közlekedési baleset esetén.

A közlekedési eszközök fejlődése.

A közúti közlekedés kialakulása.

Biztonságos közlekedés.

Kerékpáros közlekedés.

A kerékpár működése, állapota és karbantartása.

Felelősség a közlekedésben.

Életvitel, háztartástan

A család egészsége

Személyi higiéné a kamaszkorban, következetes és rendszeres testápolás fontosságának elemzése.

A tisztaság az egészséges élet alapfeltétele.

A lakás

A lakás funkciói, szerkezete és a térszükséglet bemutatása, az ergonómia figyelembevételével.

Saját szoba önálló tervezése.

Kiegyensúlyozott, harmonikus környezet kialakítása, ápolása és karbantartása.

A lakás és az iskola otthonossá tétele.

A környezetalakítás fontossága.

Összefüggés a környezet és a közérzet között.

A korszerű lakás berendezése.

Konyhatechnológia

A kornak megfelelő, energiát és tápanyagot tartalmazó táplálékok elemzése.

Egészséges tápanyagarányok, étrend bemutatása.

Egyszerű konyhatechnikai eszközök, egyszerűbb gépek használata. Ételkészítési gyakorlatok.

Az esztétikus terítés szabályainak gyakorlása.

Ruházkodás

Egyszerű textilmegmunkálás és díszítés (varrás, hímzés) munkaeszközei.

A ruhaneműk célszerű használata, gondozása, rendben tartása.

Egészséges táplálkozás.

A tápanyagszükséglet, az energiaszükséglet és az életmód összefüggései.

Ételek készítése, tárolása.

Terítés, tálalás. Textíliák javítása, ápolása.

Öltésfajták.

Hagyományos és korszerű textilkészítési eljárások.

Textíliák javítása, ápolása.

Munkaszervezés

A háztartási munkafolyamat megfigyelése, elemzése. A munka beosztása, munkaterv készítése.

Beszélgetés a szelektív hulladékgyűjtés feltételeiről és lehetőségeiről.

A háztartási munkák fajtái. Háztartási

munkamegosztás.

A háztartási hulladékok szelektív gyűjtése.

Gazdálkodás

A bevétel és kiadás tervezési módjai.

Állandó, alkalmi és változó kiadások tervezése.

A család gazdálkodásának belső összefüggései.

Takarékossági lehetőségek.

Kertgazdálkodás alapjai

Otthont és az iskolát díszítő növények ápolása.

Szobanövények szaporítása.

Palántanevelés, ápolási munkák.

Vegyszer nélküli növényvédelem bemutatása.

Szobanövények gondozása, ápolása.

Zöldségfélék szaporítása, növényvédelem.

Fogalmak

Ember és környezete: természeti folyamatok, a természet törvényei, természetes rendszerek, mesterséges rendszerek, energia.

Kommunikációs rendszerek: hír, jel, jelrendszer, információ, információ-tárolás, információ-továbbítás, műszaki kommunikáció, axonometrikus rajz, vetületi rajz.

Anyagok és átalakításuk: A fa tulajdonságai, hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység, anyagkiválasztás, a fa szerkezete, fahibák, a fa betegségei, fapótlók, műanyagok, hőre lágyuló műanyagok, hőre keményedő műanyagok, műanyagok gyártása, technikai rendszer.

Tervezés, építés: tervezés, vázlatrajz, méretarányok, műszaki rajz szabványai, méretmegadás, makett, modell, házépítés, lakás funkciói, a lakásbelső terei, energiatakarékosság, logikai áramkörök, utasítást közvetítő áramkörök.

Közlekedési ismeretek: szárazföldi közlekedés története, közlekedési eszközök fejlődése, kerékpár működése, kerékpár karbantartása, biztonságos közlekedés, balesetmegelőzés, segítségnyújtás.

Életvitel, háztartástan: személyi higiéné, testápolás, tápanyagok, táplálékok, tápanyagarányok, ételkészítési eljárások, konyhatechnikai műveletek, lakás és iskola higiéné, a lakás funkciói, a lakás szerkezete, a lakás térszükséglete, ergonómia, lakásápolás, térkihasználás, esztétikus terítés szabályai, textilkészítési eljárások, öltésfajták, varrás, hímzés, háztartási munkák, szelektív hulladékgyűjtés, bevétel, kiadás, állandó kiadások, alkalmi kiadások, változó kiadások, takarékoság.

Kertgazdálkodás alapjai: zöldnövények szaporítása, növényvédelem, vegyszer nélküli növényvédelem.

A továbblépés feltételei

A természet törvényeinek ismerete, gazdálkodás a természeti erőforrásokkal. Az információtárolás és továbbítás eszközeinek használata. A munkavégzéshez szükséges anyagok, az átalakításhoz szükséges szerszámok és gépek kiválasztása, balesetmentes és szakszerű használata. Mérés milliméter pontossággal. Egyszerű műszaki rajzok készítése. Tárgyak felismerése vetületek alapján. A makett és a modell szerepe. Logikai áramkörök értelmezése. A biztonságos közlekedés alkalmazása. A kerékpáros közlekedés szabályai. Az egészséges életmód ismeretei. Egyszerű háztartási munkák gyakorlati végzése. Családi gazdálkodás összefüggései.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Az ember és környezete Nyersanyag és energiahordozók. Energiatermelő technológiák. Az erőművek működésének összehasonlítása. Az alternatív energiahasznosítás egy formájának bemutatása pl. egyszerű napkollektor összeállítása vízmelegítésre.	Az energia előállítása és felhasználása. Az erőművek működése. Hulladékégetők. Az erőművek és a bányászat környezetkárosító hatásai. Az üvegházhatás és az ózonlyuk változásának feltételezett okai. Környezetkímélő technológiák, környezetkímélő és alternatív energiaforrások. A napenergiák, a szélenergia, a földkéreg melege és a biomassa, mint energiaforrás.
Kommunikációs rendszerek Az egyszerű érzékelők ismerete és használata. A jel és a kód fogalmának alkalmazása. Rádióadás-vétel, telefonhasználat. Műszaki rajzi szabványok készítése. Egyszerűbb metszeti ábrázolás készítése.	Információszerzés és –feldolgozás. Információsrendszer. Információforrás. Kódolás. Információs csatorna. Információtárolás. A forrás-kódoló-csatorna-dekódoló-nyelző lánc bemutatása. A hasonlóság, mint az információszerzés egyik lehetséges formája. A műszaki rajz kommunikációja.
Anyagok és átalakításuk Tapasztalatok, ismeretek szerzése az anyagtudományról, a technológiai átalakításról és megővő technológiákról.	A technológia fogalma. Anyagtudomány és technológiai átalakítás, állapotmegővés.

Az anyagok tulajdonságai, anyagvizsgálatok

A fémek technológiai tulajdonságai és alkalmazásai.
A fémek vizsgálata, pl. hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység szempontjából.
Anyagkiválasztás az összetétel, tulajdonság és funkció alapján.
A helyettesíthetőség és cserélhetőség szempontjainak megállapítása az anyag tulajdonságainak és a kívánt funkciónak megfelelően.

Tervezés, építés

A gép mint technikai rendszer
A gépek szerepe az ember életében.
A gépek és a géprendszerek fejlődésének tanulmányozása. A gépek működésnek bemutatása.
Mechanikai transzformátorok, egyszerű mechanizmusok tervezése és modellezése.
A kerékpár történetének, szerkezetének tanulmányozása.
A karbantartás alapjainak bemutatása.
A dugattyús gőzgép szerkezete és működésnek tanulmányozása.

Közlekedés ismeretek

A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés szabályainak elemzése.
A kerékpáros közlekedés szabályainak kiterjesztése. A közlekedési eszközök környezetkímélő használata.

Életvitel, háztartástan

A család egészsége
Személyi higiéné a pubertás korban, egészséggrontó hatások elemzése.
A tiszta öltözet és a környezeti tisztaság figyelembevétele.
A szabadidő hasznos eltöltésére irányuló programok szervezése.

Táplálkozás és konyhatechnikai eljárások

Az egészséges táplálkozás szabályai szerinti ételsor tervezése. Tápanyagtartalom kiszámítása.
A konyhai gépek használata.
Élelmiszervásárolási szempontok: ár és minőség összevetése.

A lakókörnyezet tervezése

A lakás különböző helyiségeinek kialakítása.
Közművesítés tervezése.
A lakás villany-, víz- és földgáz vezetékeinek megkülönböztetése.
A lakás ésszerű és ötletes berendezése. Az átlagos háztartás gépeinek szakszerű, energiatakarékos működtetése.

Ruházkodás

A textíliák alapanyaga és felhasználása.
A textíliák csoportosítása.

Anyagforrások, a fémek előfordulása.
Anyagvizsgálatok.
Az anyag szerkezetének és tulajdonságainak kapcsolata.
Az anyagok helyettesíthetősége és cserélhetősége. A környezetet-szennyező anyagok újrahasznosítása.

A gépek környezetünkben. Az ember és a gép kapcsolata.
A gépek általános jellemzői.
A géprendszerek és részeik.
Gépegységek tervezése és modellezése.

A kerékpár mint összetett gép.

Erőgépek. A dugattyús gőzgép működése.
Fejlesztés, szabadalom.

Közlekedéstörténet.
A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere.
A kerékpáros közlekedés.

Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás.
A szabadidő hasznos eltöltése.

A mai táplálkozási szokások eredete.
Tápanyagtartalom. Kompletálás. Az élelmiszerek tárolása.
A hűtőgép működése és helyes használata.
Anyag-átalakítások a konyhában.
Élelmiszer alapanyagok mezőgazdasági előállítása, a nagyüzemi és háztáji mezőgazdasági termelés jellegzetességei. Biotechnológia az élelmiszerkészítésben.

Az infrastruktúra elemei.
A lakás energiaellátása.
Energiatakarékos világítás és fűtés.
Megfelelő hőszigetelés.

Textíliák alapanyaga.
Gépi varrás.

A ruházat gondozása, javítása.
Varrási gyakorlat.

Háztartási munkák

Munkafolyamatok megfigyelése, elemzése (idő és út mérése).
Napi, heti és havi munka tervezése, pl. nagytakarítás szervezési feladatai.
Tisztítási és mosási eljárások alkalmazása, gépi mosás gyakorlása (a mosó- és tisztítószeresek használati utasításainak figyelembevételével).
Vendéglátás tervezése és gyakorlati szervezése.

A háztartási munkák megszervezésének célszerű módjai.
A munkák napi, heti, havi tervezése.
Nagytakarítás.
Tisztítás, mosás.
Vegyszerek szakszerű, biztonságos használata.
Vendéglátás.

Háztartási jövedelmek és kiadások

A piaci kínálat megítélése és minősítése.
Ésszerű döntéshozatal az árak és a minőség összehasonlítása alapján.
Költségvetés készítése.
A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek kihasználása.

Költségvetés készítése.

Piac és kereskedelmi szolgáltató környezet, a piaci árak összehasonlítása. Termékelemzés.
Fogyasztói érdekvédelem.

Kertgazdálkodási alapjai

Növény szaporítás, növény termesztés, növényápolás.
Kerti vagy szobanövények gondozása.

Növények szerepe az életünkben.

Pályaaorientáció

Egyes foglalkozások és képességek összevetése.
Pályaválasztási alapfogalmak összegyűjtése.
Személyes igények meghatározása. Az ismeretek, tapasztalatok, élmények hatása a pályacélok kitűzésében.

Az eredményes munkavégzés összetevői.
A tanulás szerepe a sikerben.
Pályaismeret

Fogalmak

Az ember és környezete: energia előállítása, energia felhasználása, ásványi és megújuló energiahordozók, erőművek, üvegházhatás, ózonlyuk, alternatív energiaforrások, napenergia, biomassa.

Kommunikációs rendszerek: információs rendszerek, információforrás, kódolás, információs csatorna, információátvitel, műszaki rajz kommunikációja.

Anyagok és átalakításuk: technológia, technológiai átalakítás, anyagtudomány, anyagforrások, az anyag szerkezete, helyettesíthetőség, cserélhetőség, energiahordozók, állapotmegővés, anyagvizsgálatok, szakító, hajlító, nyíró- és fásztó vizsgálatok.

Tervezés, építés: gépek, géprendszerek, munkagép, közlőmű, mechanikai transzformátorok, egyszerű mechanizmusok, gépelemek, kerékpár szerkezete, karbantartása, dugattyús gőzgép.

Közlekedési ismeretek: közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere, úthálózat, vasúthálózat, kerékpáros magatartás.

Életvitel, háztartástan: tisztaság, ápoltság, öltözködés szabályai, környezet-higiéné, tápanyagok, élelmiszer-alapanyagok, komplettálás, konyhatechnikai eljárások (előkészítő, elkészítő, kiegészítő műveletek), ételkészítés, ételsor, fogyasztói érdekvédelem, infrastruktúra, energiatakarékosság, háztartási munkák tervezése, piaci árak, háztartási jövedelmek, háztartások kiadásai, takarékoság, termékelemzés.

Kertgazdálkodás alapjai: talajvizsgálatok, tápanyag-utánpótlás, tápanyagfajták, vízgazdálkodás, növény szaporítás, növény termesztés, növényápolás.

Pályaaorientáció: önismeret, pályaismeret, foglalkozási ágak, pályaelképzelés, érdeklődési területek.

A továbblépés feltételei

A technika társadalma és természetre gyakorolt hatásainak vizsgálata. Véleményalkotás a fenntartható fejlődésről. A lehetséges környezetkímélő nyersanyag és energiaforrások bemutatása és elemzése a felhasználhatóság szempontjából. Információs rendszerek és csatornák, illetve egyszerű érzékelők megismerése konkrét példákra. Egy konkrét egyszerű gyártási folyamat bemutatása. Az erőműtípusok egyszerű összehasonlítása. Az alternatív

energiaforrások és a környezetkímélő technológiák áttekintése. Gépek működésének bemutatása, modellezése. A gépek általános jellemzőinek ismerete. Erőgépek működése. Jelentős magyar és külföldi találmányok és feltalálók azonosítása. A közúti, a légi, a vízi, a vasúti közlekedés rendszereinek elemzése. Kultúrált közlekedési magatartása alkalmazása. A korszerű táplálkozás módszereinek használata. Korszerű ételsor önálló összeállítása. Egyszerű háztartási gépek használata. Az infrastruktúra elemeinek ismerete. A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek felismerése. A takarékoság alkalmazása. A növények gondozása, ápolása. Pályaválasztási alapfogalmak gyűjtése.

8. évfolyam

Évi óraszám: 18,5

Belépő tevékenységek	Tartalom
Ember környezete Anyag és energia <i>A villamos energia</i> Az elektromos áram útjának bemutatása az erőműtől a fogyasztókig. A lakás villamos berendezéseinek helyes használata. A technikai újdonságok befogadása.	Villamos energia rendszerek. A lakás elektromos hálózata. Villamos berendezések a lakásban. A fogyasztók és névleges teljesítményük. Teendők áramütéskor és elektromos tűz esetén. A villanyvilágítás története.
<i>A jövő energiaforrásai</i> Az alternatív energiaforrások lehetőségeinek bemutatása. Kísérletek környezetkímélő energiaforrásokkal a közlekedésben. Beszámolók, ismeretterjesztő filmek az űrállomásokról.	A természet kizsákmányolása a fenntartható fejlődés. Környezetkímélő energiaforrások. Kísérletek a napenergia közvetlen felhasználására. Üzemanyagcellák, mint üreszközök.
<i>A modern építészet anyagai</i> A fa, a vályog, az agyag és a kő hagyományos építkezésben betöltött szerepének felismerése. A hagyományos építőanyagok felhasználása határainak felvázolása.	Építőanyagok: a vályog, a kő, a cement, a beton. Szerkezeti anyagok: a fa, az acél, és a kompozit anyagok. Magyar népi építészeti jellegzetességek bemutatása.
<i>Korszerű épületek</i> Véleményalkotás az építészeti, esztétikai környezetszennyezésről. A különféle lakókörnyezetek előnyeinek és hátrányainak bemutatása.	A családi ház, a társasház és a lakótelep építésének összehasonlítása. Az épített környezet és a z életvitel.
Tervezés, építés <i>Vezérlések és szabályozások a gyakorlatban</i> A vezérlés fogalmának elmélyítése programkapcsolós áramkörök tervezésével, pl. automata mosógép program modellezésével. Jelfogós áramkör építése. Számítógéppel vezérelt rendszerek, robotok, CNC, rugalmas gyártórendszerek bemutatása. A korszerű technológiák összehasonlítása és a közös vonások kiemelése.	Önműködő rendszerek. A vezérlés és a szabályozás lényegének bemutatása. Számítógéppel vezérelt rendszerek. Automatizált rendszerek.
<i>Közművek</i> Különböző korok vízvezeték és fűtés- rendszereinek bemutatása és összehasonlítása. A csáposkutak, a víztározók és a víztornyok funkciójának ismertetése. A közlekedő edények elvén alapuló modellek építése. A csatornahálózat jelentőségeinek bemutatása.	Közműrendszerek létrehozása és működtetése. Vízvezetékrendszerek. A települések és a lakások vízvezeték és csatornahálózata. Fűtési rendszerek. Energiatakarékosság és a környezet megóvása.

Nagyüzemi szennyvíztisztítás szemléltetése.
Egyedi, központi és távfűtés elemzése. Hőközpontok, fűtőművek, fűtőerőművek szerepe a távfűtésben.

Termelési rendszerek.

Kommunikációs rendszerek

Az információs rendszerek működése. Világméretű információs hálózatok bemutatása. Elektroakusztikus átalakítók (mikrofon, hangszórók) működtetése. Hanghordozó és lejátszó eszközök (magnetofon, lemezjátszó, CD lejátszó) használata. Műszaki ábrázolás készítése (jelképes és metszeti ábrázolás).

Korszerű információs rendszerek.
Világméretű információs hálózatok.
Távírányítás, távvezérlés. Elektromágneses hullámok.
Korszerű érzékelők.
Műszaki ábrázolás.

Biztonságkultúra

Az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényező felismerése.
Az egyén felelőssége a vészhelyzetek kialakulásában, kialakításában.

Katasztrófavédelem (tűz és polgári védelem), tervezés, megelőzés, beavatkozás, értékelés.

Közlekedési ismeretek

A motorizáció előnyeinek, hátrányainak és veszélyeinek felismerése, azonosítása.
A gépkocsi és a motorkerékpár működésének tanulmányozása.
A közvetlen lakókörnyezet közlekedési szerkezetének tanulmányozása.
A közúti közlekedés szabályainak és pozitív magatartásformáinak tudatosítása.

A közlekedés káros környezeti hatásai, pl. levegőszennyezés, zajártalom
A gépjárművek szerkezete, története. A városi és a vidéki közlekedés.
A közúti közlekedés szabályai. Milyen lesz a jövő hazai közlekedése?

Életvitel, háztartástan

Élet a családban

A felnőtté érés folyamatának és a jó társas kapcsolatoknak a megbeszélése.
Az egészségi állapotot befolyásoló tényezők, és a káros szenvedélyek veszélyeinek elemzése.
Korszerű táplálkozási szokások megbeszélése, bemutatása. Szabadidőkultúra.

A jó családi környezet.
Az egészségmegőrzés kultúrája.
Káros szenvedélyek veszélyei.
Egészséges táplálkozás.

Konyhatechnikai eljárások

A befőzés, a konzerválás, a hús füstölése, az aszalás és a fagyasztás technológiájának összehasonlítása.
Az anyagcsere és a táplálkozás. Étrend, heti étrend tervezése.
Az élelmiszerek tárolása.

Élelmiszerek tartósítása, tartósítási módok.
Egészségügyi és takarékosági szempontok.
Minőség és biztonság.
Étrend.

Lakás, lakókörnyezet

Energiafelhasználás arányai a háztartásban.
Energiafelhasználási szokások elemzése.
Példák gyűjtése az ésszerű energiafelhasználásról.
Szemét- és hulladékgyűjtés, tárolás és ártalmatlanítás.
A háztartás gépeinek üzemeltetése, csoportosítása.

Energiamegtakarítási lehetőségek a háztartásban.
Környezetvédő szemétkézelési eljárások.
A háztartás gépesítése.

Ruházkodás

Alkalmi, az egyéniséghez illő öltözködés összeállítása.

Személyiségnek, egyéni stílusnak megfelelő öltözködés.

Munkaszervezés

Munkamegosztás a családban régen és ma. A munkafolyamat elemzése. Környezetbarát munkavégzés.

A háztartási munka hatékonysága.

Gazdálkodás

A fogyasztói érdekvédelem érvényesítése a gyakorlatban. A család létfenntartási költségeinek megismerése.
Családi gazdálkodási modellek készítése.
Takarékossági lehetőségek, takarékosági formák a háztartásban.
Háztartási napló vezetése.

A fogyasztói társadalom és a reklám. Termék és termszervezet.
A család pénzgazdálkodása, a családi jövedelem kezelése, takarékosági lehetőségek, takarékosági formák a háztartásban.
Háztartási napló.
Beruházás, befektetés, haszon.

Kertgazdálkodás alapjai

Növényvédelem tanulmányozása.
A lakóköznyezetben élő növények ápolása, gondozása.

Növényvédelem.
Növények ápolása, gondozása. Termesztési rendszerek.

Pályaorientáció

Önjellemzés megadott szempontok szerint.
Pályák, szakmák, foglalkozási ágak megnevezése.
Önismeret összekapcsolása a pályaismerettel.
Álláskeresési technikák.

Önismeret.
Pályaismeret, pályáértalmak. Munkaerőpiac.
A folyamatos fejlődés lehetősége és szükségessége.

Fogalmak

Ember és környezete: villamos energia rendszerek, villamos energiahálózat, villanyáram, biztosíték, érintésvédelem, fázisvezeték, fogyasztó, fosszilis energiahordozók, földelés védőföldelés, környezetkímélő energiaforrások, környezetszennyezés, központi energia-elosztó, nagyfeszültség, napelem, névleges teljesítmény, nullavezeték, szállítás, szerkezeti anyag, szigetelés, kettős szigetelés, törpefeszültség, távvezeték, transzformátor, űrállomás, üzemanyag cella.

Tervezés, építés: Önműködő rendszerek, vezérlés, szabályozás, visszacsatolás, jelfogós áramkör, CNC (computer numerical control), robotok, közművek, csáposkút, víztározó, víztorony, vízvezetékrendszer, fűtési rendszer, fűtőerőmű, hőközpont, termelési rendszerek.

Kommunikációs rendszerek: elektroakusztikus átalakítók, elektromágneses hullám, távirányítás, világháló, műszaki ábrázolás.

Biztonságkultúra: katasztrófavédelem (tűz- és polgári védelem, tervezés, megelőzés, beavatkozás, értékelés).

Közlekedési ismeretek: gépjármű, levegőszennyezés, ózonlyuk, zajártalom, üvegházhatás, elsősegélynyújtás.

Életvitel, háztartástan: családi hagyományok, családtörténet, szabadidő, káros szenvedélyek: dohányzás, alkohol, kábítószer-fogyasztás, táplálkozási szokások, étrend, tartósítás, anyagszere, élelmiszerek tárolása, energia-megtakarítás, háztartásökonómia, háztartási gépek, ergonómia, reklám, háztartási munka hatékonysága, költségvetés, termék, termszervezet, költség, források, haszon, elosztás, befektetés, haszon, háztartási napló, növényvédelem, termesztési rendszerek.

Pályaorientáció: önismeret, pályaismeret, pályáértalmak, munkaerőpiac, foglalkozási ágak.

A továbbhaladás feltételei

A villamos áram útjának ismerete az erőműtől a fogyasztókig. A lakás villamos berendezéseinek ismerete és helyes használata. Alapvető balesetvédelmi és érintésvédelmi ismeretek. A vezérlés és szabályzás megismerése, áramkörök készítése. A közművek (vízvezeték és fűtésrendszere) működésének ismerete. Ismerje az információs rendszereket. A fenntartható fejlődés problémájának megismerése. A közlekedési helyzetek helyes megítélése, a veszélyhelyzetek gyors felismerés és elhárítása. Tudja az egészséget fenyegető veszélyeket elkerülni, különös tekintettel a dohányzás, az alkohol és a kábítószer-fogyasztás veszélyeire. Ismerje az egészséges táplálkozás szabályait.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az évfolyamok témakörei egymásra épülnek. Minden évben egyre bővülő ismeretanyagot kell a diákoknak elsajátítaniuk. Ezért is fontos a meghatározott továbbhaladási feltételek teljesítése. Ha a diák nem ismeri például a megfelelő anyagokat, akkor nem tudja megfelelően alkalmazni a gyakorlatokban. Egy szerszám nem megfelelő használata balesetet, jobb esetben rosszul kivitelezett munkadarabot eredményez. Nagyon fontos, hogy *elméletileg megalapozott tudást* alkalmazzunk a problémamegoldás, gyakorlat során.

- *Elmélet értékelése:* szóban (gyűjtőmunka, kiselőadás, felelet, órai munka), írásban (írásbeli felelet, műszaki rajz, témazáró)
- *Gyakorlat értékelése:* szóban. Értékelési szempontok: a funkciónak megfelel-e, szép-e, esztétikus-e, a munkához való hozzáállás.
- *Gyűjtőmunka:* több, kisebb lélegzetű anyagot vagy egy nagyobb gyűjteményt értékelhetünk szóban, érdemjeggyel. (Ha szorgalmi feladatként végzi a tanuló, és osztályozzuk, csak az ötös érdemjegy kerüljön a naplóba.)
- *Kiselőadás:* Egy új témakör tárgyalásához kiadhatunk kiselőadás témákat. Egy-egy feltalálóról, életéről, találmányairól is készülhet kiselőadás a témakörhöz kapcsolódóan.
- *Felelet:* Egy anyagrész, témakör számonkérése.
- *Órai munka:* A problémamegoldást elősegítő, ügyes, jó hozzászólásokat, feltétlenül értékeljük.
- *Írásbeli felelet:* Egyszerre kaphatunk információt egy fontos, alapkövetelményt tartalmazó téma megértéséről az egész csoporttól. Kiderül, hogy mindenki érti-e, van-e még magyarázatra szoruló rész.
- *Műszaki rajz:* 6. évfolyamtól kell a tanulónak segítséggel elkészítenie egyszerűbb vetületi ábrákat. Csak ettől az évtől értékeljük!
- *Témazáró:* Egy nagyobb témakör elsajátításának számonkérésére alkalmazzuk.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT**5–8. évfolyam****5–6. évfolyam****Évi óraszám: 92,5****A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai****Egészségvédelem:**

Tiszteljék értéként az egészséges állapotot, örüljenek az egészség létének. Készüljenek fel az ártalmak, káros szenvedélyek elleni stabil védekezésre.

Tisztázzák a saját nem alapvető higiéniai vonatkozásait, jellegét.

Tapasztalatok gyűjtése az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenységről. Az egészség megőrzésével kapcsolatos, már kialakult pozitív beállítódások, magatartási szokások, aktivitások megőrzése, bővítése. A prevenció mellett a relaxáció fogalmának megértése, bővítése, egyszerű alkalmazása a mindennapokban a családdal együtt. Ismeretek a lehetséges urbanizációs ártalmakról, azok megértése, mindennapi gyakorlat az azok elleni védekezésben. (pl. gerinctorna hosszabb komputerhasználat után, talptorna, mozgás szabad levegőn). A növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartás jelentőségének kellő ismerete. A növekedés során megjelenő deformitások kiszűrése, ellensúlyozása. Balesetmentes viselkedés.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:

Viseljék el a fokozódó szellemi terhelést az erős fizikum által, a fizikai terhelhetőség fokozása mellett. Fogadják el a reális edzettségi önértékelő rendszert, az edzettség folyamatos számszerűsítését.

A keringési és légzőrendszeri működőképesség, a magasabban szabályozott szint elérése. A testi fejlődés, érés igen kedvező szakaszának maximális kihasználása az órákon és az iskolai testnevelés más alkalmain. A kondíció kontrollálása a kitartásban. A fittség és az örömteli életvitel kapcsolatának bizonyítása személyes példákkal (tanár és diákminták), egyszerű tudományos ismeretterjesztő fogalmi és képi megjelenítéssel.

Az élsportolói és a hétköznapi edzettség megfogalmazása, elkülönítése.

Sport- és mozgáskulturális tanulás

Legyen maximálisan kihasználva a mozgáskoordinációs képességek fejlesztésének utolsó, igen hatékony életkori szakaszának a mozgáskultúra ügyességi, koordinációs tartalmi igen széles skálájának gyakoroltatásával, állandóan új kihívások közvetítésével.

A természetes mozgásformák automatizációja, a céloknak, a feladatoknak megfelelő cselekvésbiztos alkalmazása. A korábbi koordinációs fejlesztésen túl a kinesztétikus differenciáló képesség, a gyorskoordináció és a finom koordináció kiemelt fejlesztése. A nem (a női esztétikum, a férfias önérvényesítő és fizikai erő) és a biológiai életkor miatti kezdődő különbségek differenciált kezelése, a mozgásos tanulás adekvát szintjein. A lazaság, tágasság fenntartása. A legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire manipulációs szakasza, a pontos tanulás, gyakorlás, sportági versenyformák megismerése, folyamatos erős kontroll mellett.

Pozitív személyiségfejlődés

Az egész gyermeki személyiség fejlődjön a szabálykövető tanulási, játék, sport és versenytapasztalatok által, a sikerélmény motivációjával, igen erős önfegyelmel, kialakuló önértékelési gyakorlat és empatikus társas kapcsolatok jelenlétében.

Együttműködésre, a különbözőség, a „nem vagyunk egyformák” elfogadására szocializálás. A beteg, sérült társakat segítő, elfogadó (integrációt segítő) viselkedéskultúra pozitív megerősítése, minták bemutatása. A nemi azonosságtudat kulturált megfogalmazása. Pozitív beállítódás a másik nemhez. A nemre jellemző, önbecsülést adó testkulturális készségek, képességek személyes értéként való átélése. A nyílt és kulturált kommunikáció gyakorlata, viták, összeütközések kezelésének, konstruktív mintáinak tanulása, alkalmazása. Öröm a saját, a társ és a csoport sikere felett. A kézzel fogható viselkedési változások elérése (főleg a fiúknál) a szabálykövető versenyzésben, a fiú-lány együttműködésben (pl. táncok esetén), és a gyengébb képességűek felzárkózásában, segítségével.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

A koedukált oktatás még lehetséges, fizikailag még általában egyforma a terhelhetőség. Különbségeket kell tenni a mozgásos cselekvések tanításában a nemi szerepek és sajátosságok szerint, valamint a szocializációs folyamatokban, nevelésben a fiúk–lányok más pszichés reakciói miatt.

Módszertanilag javasolt a következetes, intenzív, jó időbeosztással szervezett tanítás. A korosztály szívesen gyakorol és a tanár szakmai, emberi tekintélyét még szinte feltétel nélkül elfogadja, nem lázad. A munkáltatás, ismételtetés és a bemutatás, a kép másolása hatékony tanulási, edzési folyamatokat váltanak ki. Megjelenik az absztrakt gondolkodás, ami kedvez a humán értékalkotó tevékenység értő elfogadására. A (nemzeti) kultúra maradandó értékei iránti elkötelezettség ekkor alapozódik meg. Az ideál, a példakép iránti fogékonyság a sportkarrier felé lendítheti a tehetséges gyerekeket. Fegyelmezni következetes türelemmel, a tanulói egyéniség kimutatott tiszteletben tartása mellett, igen határozottan kell. A tanulói hierarchia, társas háló megváltoztatása nem szükséges, minden tanuló erősségeire építve és gyengeségeit javítva lehet a folyamatokat jó irányba terelni. Ha nincs helyes, konstruktív tanári konfliktuskezelési stratégia, a diákok csak erőből fognak a problémákhoz nyúlni. A tanár kiemelt felelőssége a példamutatás és a szakmailag is pontos nyelvi modell bemutatása.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Alaki képzés Egyes és többes oszlop, egy- és többsoros vonal kialakítása; haladás az alaki szabályoknak megfelelően egy- és többsoros alakzatban; különböző téralakzatok kialakítása; fordulatok helyben és mozgásban az együttes osztályfoglalkoztatások tartásához; az órakezdés megszokott alaki rendjének automatikus gyakorlása; a kijelölt hely késlekedés nélküli megtalálása; az együttes mozgások vezényszavakhoz igazodó, pontos végrehajtása; táv- és térköz felvétele után annak tartása, megindulás, vonulás és megállás a tanári utasításnak megfelelő lépésrendben és ritmustartással; az óra gyakorlási rendjének betartása, egyszerűbb szervezési feladatok vállalása, együttműködés a terem rendjének kialakításában;	Az óra alaki fegyelmét minden óra végén érdemes egy-két szóval értékelni. Versenyek, játékok a vezényszavak, utasítások helyes kódolása és az előhívás gyorsasága megállapítására. A szerek felvétele, elhelyezése idejének kontrollálása.	<i>Az erős alaki, gyakorlási fegyelem megtartása az egész órán. A tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az órakezdés rendjének automatikus, önkontroll szabályozta megfelelés. A kialakított verbális (a helyes nyelvhasználatot megkövetelve) és non verbális kommunikációs formák betartása. Balesetmentes, másokra való tekintettel, célszerű közlekedés a tornatermi (udvari stb.) térben.</i>
Hosszabb alapgimnasztika-sorok egyszerűbb alapformákból. Egyszerűbb nagymozgásokkal néhány bemelegítő eljárás megismerése, alkalmazása tanári vezetéssel; 8–16 ütemű, több egyszerű alapformát egymásutániségben tartalmazó, mindenfajta koordinációt fejlesztő szabad-, társas-, szergyakorlatok; Aktív, dinamikus, izületi mozgékonytárgyat fejlesztő gyakorlatok; 4 ütemű egyidejűleg két-három alapformát tartalmazó gyakorlatok; Kondicionálás természetes módon az előző gyakorlatok által, saját testsúllyal, a mozgásoptimumra törekedve, a kitartást növelve; Megtanult gimnasztikai gyakorlatsorok bemutatása, kontrollált testtartással.	A kontrollált, szép végrehajtás pozitív megerősítése, gyakori bemutatás. Az önellenőrzés érdekében (lehetőség szerint) tükör előtt végzett gyakorlás (házi feladat formájában is). Vezényszavakra való gyors reagálás kontrollja, játékok az alapformák előhívására. A gimnasztikai gyakorlatsor csoportonkénti (3–4 fő) bemutatása.	<i>Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások, hibajavítás maradéktalan végrehajtása. A vonatkozó szaknyelvi szókincs megértése, és az annak megfelelő gyakorlatok cselekvésbiztos bemutatása. Egy elsajátított, bármikor előhívható, egyszerű gimnasztikai alapgyakorlat készlet mozgásbiztos alkalmazása szükség szerint.</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>A biomechanikailag helyes testtartást</u> tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez;	Az automatizált gyakorlatok bemutatása egyénileg, a tanár és a társak kontrollja mellett; a hibák kijavítása;	<i>Az önállóság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott, ill. az egyéb, iskolán kívüli rendszeres testmozgásban rendszerben. Néhány automatizált gyakorlatnál helyes-helytelen mozgásképp megkülönböztetése.</i>
<u>Mászási – függeszkedési kísérletek rúdra – kötélre, mászóversenyek, mászó váltóversenyek.</u> Fokozódó gyorsasággal mászások, versenyek függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásban, függésben továbbhaladás; vándormászás bordásfalon növekvő távolsággal. A mászás technikájának alkalmazása hosszabb úton, mint az alsó tagozatban; fel-, lemászások egy -két kötélre; vándormászó váltóversenyek; egyéni versenyek rúdon, kötélre 3–4 fogással; függeszkedési kísérletek egy -két kötélre.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés megállapítása, esetenként már versengő helyzetben. A differenciált fejlődési szintek, saját fejlődés pozitív megerősítése. A segítőkész hozzáállás gyengébb társak buzdításában, felzárkóztatásában, mint érték fogalmazódjon meg a tanári értékelésben.	<i>Előrelépés felmutatása megtett út hosszában és sebességében, valamint a függesztőöv funkcionális fejlődésében. A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül.</i>
<u>Speciálisan előkészítő (cél és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében.</u> <u>Futó-, ugró-, dobóiskola.</u> Az atlétikus alapképzésben a sportági alapvető modell és a koordináció fejlesztése, a versenysport technikai megalapozása. A futóiskolai (közepes és magas térd- és saroklendítéssel futás) és futófeladatok (fokozó futások, váltakozó sebességű futások, repülő) széles skálájának gyakorlása; az alsó végtag izomcsoportjainak saját testsúllyal történő erősítése. Szabad és szerekkel történő gimnasztikába épített szökdeléseket előkészítő, és az atlétikai ugrásokra rávezető (elugrások, felugrások váltott lábú karlendítéssel közbe iktatott futásokkal, padon és zsámolyon) gyakorlatokkal. A különféle dobásformák különbözőségének ismerete, a kéz, a könyék, a váll helyzete szempontjából: téri, ritmikai és dinamikai tapasztalatok; dobásgyakorlatok képességfejlesztő céllal, könnyített szerekkel; a mozdulatok szer nélküli tudatos végrehajtása, a mozgáskulturális alaptudás elsajátítása. Gyorsasági ugrókötelhajtások,	Gyakorlatsorok végrehajtási pontosságának állandó értékelése, bemutatással a pozitív példák megerősítése. Áthajtások száma meghatározott idő alatt.	<i>A koncentrált, mozgásoptimumra törekvő, a tanári korrekcióra javító szándékkal reagáló magatartás.</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Rövidtávú vágtafutások, gyorsfutások irányváltoztatással</u> A sportági sajátossággal való variálás (irány-, sebesség- és lépésfrekvencia váltások, futások az intenzitás megváltoztatásával). Vágtafutások; iramfutások; futás feladatokkal. A pontos sportági megalapozás céljából állandó hibajavítás, ellenőrzés és önellenőrzés (pl. lépéshossz); átfutások jelek és alacsony akadályok felett az azok közötti táv változtatásával is. <u>Rajtok</u> Rajtok és rajtversenyek 10–20 méteren különböző testhelyzetekből; állórajt oktatása a hátul lévő lábbal történő indítással; jel nélküli indításos rajtok; állórajtok jelre (a stabil egyensúlyi helyzet, a fokozatosan növekvő lépéshossz és az emelkedő felsőtest kialakításának erős külső-tanári és társas-kontrollja mellett); alkalmanként 2–3 versenyszerű indulás; előkészítő és rávezető gyakorlatok a térdelő rajtra, többszöri és versenyszerű gyakorlással. <u>Aerob jellegű kitartó futás</u> Kötetlen tartós futás 8–10 percig az egyéni képességeknek megfelelő szinten. 2000–5000 m futások egyéni sebességgel; 2000 m futás differenciált csoportokban vagy késleltetett indítással, időre egy-egy alkalommal; alapvető információk az egyéni tempóbeosztás megtervezéséhez. <u>Atlétikai ugrások (magas, távol)</u> A tudatos, egy lábról való ugrás kialakítása; az el- és felugró készség megkülönböztetése, mozgásképi megjelenítése; távolba és felfelé ugrások az erőközlés irányát tudatosan irányítva. A lépő távolugrás oktatása meghatározott kiinduló helyről 4–6 lépésből, 50–60 cm-es elugrósávból, puha leérkező helyre, közel két lábra; az elugró láb sokszori tudatos megfigyelése, a manipulációs szakaszban folyamatos hibajavítás, „a belefutás”, azaz a nekifutás és az elugrás törésmentes összekapcsolására utasítás; Az átlépő technika alaptechnikájának oktatása; 3–5 lépéses nekifutás után az elrugaskodó láb csípő előtti kitámasztása, és ülőhelyzet a lécc felett; hibajavítás, a felugrás és a légmunka fokozatos összekapcsolása erős kontroll mellett kis magasságokon.	A versengés élményének értékelése; egyéni különbségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10 – 30 m-en. Állórajttechnika bemutatása kisebb csoportokban. Felmérés 2000 m-en; A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	<i>A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál egyéni, számszerűsített fejlődés.</i> <i>Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.</i> <i>Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek</i> <i>Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Dobások, lökések, hajítások kis súllyal távolba, kornak megfelelő méretű és súlyú szerrel, a technika fejlesztését, a végrehajtás gyorsaságát célozva.</u> Hajítások, lökések, vetések (1–2 kg-os tömörtlabdával), egy- és kétkézessel, helyből, lendületvétellel. A kislabdahajítás oktatása dobóterpeszből, helyből falra, célba, távolba; 3 lépéses nekifutásból, fokozódó lendülettel; gyakori szabad dobálgatás tanári szemléltetés, hibajavítás mellett a mozgástapasztalatok elmélyítése; kislabdahajítás a dobás hátulról történő indításával, a labda minél hosszabb úton történő gyorsításával.	A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	<i>A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenés.</i> <i>A pillanatnyi koncentráció alkalmazása.</i> <i>Az alaptechnika, mozgásstílus pontos rögzítése.</i>
<u>Szertorna, összefüggő gyakorlatok</u> Az alsó tagozatban tanult tartásos és mozgásos elemek ismétlése, fejlesztése; újabb és újabb variációk változatos, egyidejű és egymás utáni kapcsolatban; a támasz és függő helyzetek biomechanikailag helyes testtartással vagy annak korrekciója tanári és társas kontrollra; a mozgásos elemeknél minél több koordinációs tapasztalat a térbeli, időbeli és dinamikai sajátosságokról. Vonalon és padon járások előre, hátra, oldalra, haladások térdelő, négykézláb támaszban, hason- és hanyattfekvésben; támlázás oldalirányban magas padon, KTK-n, gerendán, két magas padon előre és hátra. <u>Talajon</u> gurulóátfordulások előre, hátra, terpeszben és nyújtott lábbal, sorozatban is; kézenátfordulás mindkét oldalra növekvő kiterjedéssel; kézálási kísérletek bordásfalnál társ segítségével és szabadon; két-három egyszerű elem kapcsolata talajon. <u>2–4 részes szekrényen</u> felguggolás után bukfcenc, homorított leugrás, ugrás előre, leguggolás; feltérdelés után bátorugrás; zsugorkanyarlati átugrás; huszárugrás; guggoló átugrás. <u>Gyűrűn</u>, két kötélén, bordásfalán a szer jellegétől függően lendületek előre, hátra, oldalra, haladás oldalirányban; fellendülés zsugorlefuggésbe, ereszkedés függésbe alacsonyra állított gyűrűn vagy szivacsbála felett.	Elemek, elemkapcsolatok bemutatása, a saját siker, fejlődés megerősítése az értékelésben. Differenciált megítélés az egyéni képességek és készségek ismeretében tanár-, társas- és önkontroll mellett.	<i>Az alsó tagozatban tanult tartásos és mozgásos elemek fogalmi és képi stabilizálódása.</i> <i>Az időszakban tanult talajgyakorlati elemek, illetve azok kapcsolatának biztonságos, folyamatos, tornászós tartásra törekvő végrehajtása; a saját testtömeg feletti uralom a támasz- és függőgyakorlatokban.</i> <i>Előkészítő és egyéb támaszugrásoknál a nekifutás és a támaszvétel zökkenőmentesen kapcsolódik össze, növekedik az első ív, és egyre biztonságosabb talajra érkezés.</i> <i>Az egymás segítése készségesen és készség szinten a legegyszerűbb gyakorlatoknál (pl. mérleg, tarkóállás)</i>
<u>Küzdősport alapozás</u> <u>Küzdések minden formája sportág-előkészítő egészségmegőrző jelleggel.</u> <u>A szoros testtávolságú küzdelem</u> (valamilyen testfelület mindig kontaktusban van) előkészítése. A toló és húzóerő fejlesztése toló és húzó, ellentartást kiváltó gyakorlatok, helyzetek által, játékosan, párban, csoportosan.	Több játékból álló, küzdőjátékokból álló pontszerző versengések.	<i>A sportági szabályok jellegformáló és szocializáció szerepének megértése, az együtt játszás, küzdés, test – test által</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>A nagyobb testtávolságú</u> (a küzdelem indításakor nincs érintkezés) küzdelem előkészítése. A reagálás gyorsaságáról, ritmusáról, a saját és az ellenfél reagálási holtpontjáról mozgástapasztalatok gyűjtése páros és csoportos játékok útján. Esések, gurulások előre, hátra, oldalra, fogások (rögzítések). <u>Küzdősportok alapjai</u> (elsősorban fiúk) kisebb küzdő jellegű versengések) Grundbirkózás: karfogások, mögékerülés, kiemelés. Botvívás, botbirkózás: 2–3 önvédelmi fogás és abból kiszabadulás. Támadó és védő stratégiák alapkészletének automatizálása a tanultak alkalmazásával, az átélt siker által motiválva <u>Esztétikai sportok alapjai (lányok)</u> A nőies, szép mozgás előkészítésének izolációs gyakorlatai; rávezető eljárások az egyszerű helyváltoztatásokra, ugrásokra. Alapjárás, érintő járás; hintajárás karmozgás nélkül, és egyszerű karmozgásokkal; sasszé előre és oldalra, azonos és váltott lábbal; ugrások lábcserékkel; fordulatok két lábon állásban és guggolásban; karhullámok; gyakorlás lehetőleg tükör előtt;	Az esések, gurulások, fogások, passzív társan, a grundbirkózás technikáinak és az önvédelmi fogások helyes technikájának bemutatása. A versenyek szabályainak ismerete szóban. A sportági jelleg, az esztétikum dicsérete; az alapformák bemutatása csoportos formában.	történő érintkezés konfliktusainak csökkentése. A támadó, és legalább a támadásra reagáló küzdő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása. Az életkorra jellemző erőből történő önmegvalósítás sportszerű keretek közé szorítása a szabályok követése által. A fiús erő kifejtéstől való eltérés, a női mozgás finomságának, a tér, idő és dinamika harmonikus egységének látható megfelelés megjelenítése.
<u>Sportjátékok</u> Sportjátékokat előkészítő jellegű, (labda) ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok; bonyolultabb, taktikai elemeket is tartalmazó testnevelési játékok, sor- és váltóversenyek labda nélkül és labdával. A labdakezelés egyszerű módjai (labdavezetés kézzel, lábbal; átadások, érintések, átvételek helyben, majd haladással). Átadások és átvételek; mozgásban lévő társakkal mozgásból történő labdakezelés; a labdatovábbítás és birtoklás biztonságának növelése, labdaátvétellel helyezkedés üres helyre futással, alapmozgással. Előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó gyakorlatok alkalmazása, cselezés, cselsorok, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. Sportszerű test–test elleni küzdelem; egy-egy ellentámadási és védekezési megoldás; speciálisan előkészítő játékok, a labda aktív bekapcsolása a választott sportjátékba (pontszerző, számolylabda). Támadásban labdaátvétellel (üres helyre) helyezkedés, illetve labdatovábbítás a szabadon	A technikai elemek végrehajtásának ellenőrzése folyamatos korrekciós utasításokkal. A játékszerepek ellenőrzése a játék megállításával. A bíró külső kontrollja, mint értékelő és ellenőrző funkció, s a tanár felelőssége ebben a szerepben.	A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. A támadó és védő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
lévő társnak, védekezésben a labdát birtokló zavarása; a támadás és védekezés egy-egy igen egyszerű feladaton vagy játékon belüli alkalmazása, a szerepek, a reagálás gyorsaságának fejlesztése; a játékhelyzet felismerése; egyszerű cselek technikájának gyakorlása passzív, ellenfél (felek) mozdulatainak pontos megfigyelése. A tanult sportági technikai–taktikai elemek játék-, versenyszerű helyzetbe állítása egyszerűsített szabályokkal.		
<u>Minden sportág technikai repertoárja, pontosságra, minőségre törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével.)</u> Pl. Korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás alapjai, alapiskolája. Tájékozódási futás (ahol a feltételek adottak). Kerékpározás. Kajak-kenu. Floorball. Stb.		<i>Tájékozottság a legalapvetőbb testkultúrális tartalmakban, mozgásos cselekvésekben és sportági szituációkban.</i>
<u>Nép-, modern tánc technikai elemek, rövidebb koreográfiák, etűdök</u> Ritmikai gyakorlatok, zene és mozgás összehangolása. A táncok térbeli, időbeli és dinamikai sajátosságainak közvetítése, a stílus kontrollált kialakítása; a szaktanár által választott legfeljebb kétféle tánc motívum sorainak gyakorlása; etűddé fűzése, a rendelkezésre álló idő szerint elmélyített, aprólékos, utánzásra építő megtanítása.	Négynegyedes, háromnegyedes ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapssal, zenére. Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt. Tánc házszerű utánzással történő folyamatos táncolás.	<i>A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor. A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával. Az esztétikus, stílusos előadás képi megjelenése, „nézhetőség”.</i>
<u>Tanult úszótechnikák (két úszásnem) fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal, kisebb versenyek már jónak nevezhető technikai tudásszint elérése esetén.</u> Előkészítő gyakorlatok parton és vízben; lebegés (5–10 sec) és siklás (4–7 m); siklásversenyek; úszás kar- és lábtempóval levegővétel nélkül 6–10 m-en; úszás kar- és lábtempóval levegővétellel 15–25 m-en; versenyek talpasugrással.	Talpasugráások állásból; siklás háton elrugaszkodás egy lábbal; úszási kísérlet 25 m-en a faltól két lábbal való elrugaszkodással.	<i>A víz szeretete mellett a veszélyek ismerete; a két úszásnem vízbiztos használata; tapasztalaton keresztül kapjanak ismereteket a versenyzés szabályairól; szeressenek úszni.</i>
<u>Testkultúra – történeti ismeretek alapozása, higiéniai ismeretek növelése, alkalmazásuk ellenőrzöttén.</u> Az ember alkalmazkodóképességének történeti példái által a sport öznevelő lehetőségeinek megfogalmazása a diákok aktív közreműködésével; az olimpiai mozgalommal kapcsolatos alapvető ismeretek (cél, gyakoriság, kulturális érték) közvetítése. Higiéniai ismeretek bővítése a nemi jellegeknek megfelelően és a szükséges időbeli adagolással.	Házi gyűjtőmunka. Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzés.	Tanult és gyűjtött ismeretek, információk, a kultúrterület legnagyobb eseményéről, az olimpia fogalmáról, egy magyar bajnokról. A tisztaság, a fittség és a nemi jellegek külső és fizikai megjelenése elfogadása értéként.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban. A helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb., az időjárásnak megfelelő öltözködés, a közlekedés, a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.	A pozitív példák pozitív megerősítése.	A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül. A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, a balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz való természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

5. osztály

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	17
Járások, futások, ugrások, dobások	20
Természetes mozgások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	25
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	15
	100 %
A hatodik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A sportági alapképzés alapvető fogalmainak ismerete és kép-fogalmi összekötése. A képességfejlesztés két-három eljárásainak megértése.. Kialakuló önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alapttechnikák, mozgásstílus megjelenítése még hibákkal, de javuló színvonalon. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak megismerése, megértése és sajáttapasztalatra épülő megfogalmazása is. Úszni tudás (ha az iskola biztosította az oktatást).	

6. osztály

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	17
Járások, futások, ugrások, dobások	20
Természetes mozgások	5
Sportági technikák, taktikák és szabályok	30
Mozgásos kifejező-, speciális-képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	15
	100 %
A hetedik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képesség-fejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alapttechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeként.	

7–8. évfolyam

Évi óraszám: 92,5

A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai

Egészségvédelem:

Őrizték meg a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezték előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben.

Az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásainak megértése. Több relaxációs eljárás ismerete, a növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartás jelentőségének kellő ismerete, automatizálása és fenntartása, az ön – és másokra veszélyes viselkedésekkel szembeni helyes értékítéletek elfogadása. Az optimális folyadékszükséglet, a táplálkozás és a pihenés egy – egy lényeges információjának megértése. Az ártalmak elkerülése. Néhány stresszoldó motoros gyakorlat ismerete, a megküzdés átélése. A saját nem higiéniája.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:

Kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést.

A keringési és légzőrendszer fejlesztése a kontrolált mérések segítségével; az erő és gyorsaság mérhetőségének megismerése egy–két motoros gyakorlat által. A tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumainak érdeklődő befogadása. A fittség, mint érték képviselője a társas korosztályos kapcsolatokban.

Sport- és mozgáskultúrális tanulás

Állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket, vonjanak le önálló következtetéseket.

A nemeként más tananyag kiválasztásban a fejlesztési sajátosságokhoz való alkalmazkodás; a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használata. A helyzetekre történő mozgásos és pszichés reakciókban absztrakciós eljárások, kreatív megoldások előhívása. A kulturált mozgás megjelenése (elsősorban lányoknál) a hétköznapi mozgáskészletben. A legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire automatizációs szakasza megvalósítása.

Pozitív személyiségfejlődés

Őrizték meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Alakuljon ki a reális énképük. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban.

Az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által. A párkapcsolatok kultúrájának megalapozása, a tanár–diák és a diák–diák összeütközések konstruktív mintáinak megbeszélése. A másik ember tiszteletben tartása, odafigyelés a társakra.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

Jelentős nemi különbség alakul ki a lányok és a fiúk között, ezért a testnevelés órán szükségessé válik elkülönítésük a személyiség fejlődés érdekében. A pubertás korban az erősödő nemi kifejlődés során a gondolkodási folyamatok is másként működnek, így az azonos neműek közötti motoros cselekvéstanulás pedagógiaiilag is indokolt. A korosztály kritikus, keresi a tekintélyrombolás lehetőségeit, ezért fontos a határozott, következetes, szakszerű óravezetés, a diákok elvárják a tanártól. Nagy a különbség a biológiai életkorban és a szocializációs szintekben, ezért egyénre szabottan kell differenciálni. Bonyolultabb ismeretfeldolgozásra is képesek a diákok az egyre jobb megfigyelő készség és a racionális gondolkodás erősödése miatt, de gyakorolni, nyilvános szellemi és fizikai erőfeszítéseket felmutatni nem szeretnek. A szelekció, a hangulat és ízlés szerinti válogatás (mást tenne szívesen, ezt nem szereti) erős tanár–diák konfliktusforrás. A szélsőséges önérvényesítő megoldásokat személyes beszélgetésekkel lehet kezelni, illetve a társak racionalitására is lehet hagyatkozni. Türelmes, egyénhez igazodó tanári magatartás, és a személyiség tiszteltének kinyilvánítása elengedhetetlen. A növekedés, biológiai érése – a lányokat kicsit korábban, mint a fiúkat – fáradttá, panaszossá teszik. A terhelést a fenti problémákhoz igazodva, egészségkárosítás nélkül, nagy figyelemmel kell adagolni. A tanár kiemelt felelőssége továbbra is a példamutatás és a szakmailag pontos nyelvi modell bemutatása.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Az 1–6. évfolyamokon alaki képzésként tanultak tanórai alkalmazása.</u> Egyszerű ellenvonulások (fejlődések és szakadozások ellenvonulásban) járásban és futásban; a testnevelésben alkalmazott és szükséges rendgyakorlatok teljes köre; az óra gyakorlási rendjének betartása, csapatok alakítása; a játékrend, váltások önálló megszervezése; más, szervezési feladatok vállalása, együttműködés a terem rendjének kialakításában;	Az óra alaki fegyelmét minden óra végi értékelése. Az óráközi alakzat- és gyakorlási forma váltási idejének kontrollálása. A szerek felvétele, elhelyezése idejének ellenőrzése.	<i>Az erős alaki, gyakorlási fegyelem megtartása az egész órán.</i> <i>A tanári utasítások maradéktalan végrehajtása, célszerű önálló szervező kezdeményezések.</i> <i>Balesetmentes, másokra való tekintettel, célszerű közlekedés a tornatermi (udvari stb.) térben.</i>
<u>Gimnasztika kéziszeres felhasználásával, zenére bemutatott összefüggő gimnasztikai sorok kialakítása.</u> Egyszerűbb nagymozgásokkal néhány bemelegítő eljárás megismerése, alkalmazása önállóan; 2-4-8-16 ütemű szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszer- és egyszerű szergyakorlatok, amelyek egyidejűleg két-három alapformát is tartalmazhatnak. Aktív, passzív, dinamikus, statikus izületi mozgékonytárgyat fejlesztő gyakorlatok. Kondicionálás tervezett gyakorlatok által, állandóan visszatérő gyakorlással, a mozgásoptimumra törekedve, a kitartást növelve. Korábban bonyolultabb, megtanult gimnasztikai gyakorlatsorok bemutatása, kontrollált testtartással, zenére, együtt és önállóan. Húzóerő, gyorsító, erő-állóképesség fejlesztése kisebb súlyokkal.	A kontrollált, helyes végrehajtás pozitív megerősítése. A gimnasztikai gyakorlatsor csoportonkénti (3-4 fő) bemutatása.	<i>Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások hibajavítás, maradéktalan végrehajtása.</i> <i>A vonatkozó szaknyelvi szókincs, a hely, helyzet és irány megértése.</i> <i>A bővített gimnasztikai tudás és készség a helyzetnek megfelelő előhívása.</i>
<u>A biomechanikailag helyes testtartást</u> tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.	Az automatizált gyakorlatok bemutatása a saját párnak, a tanár lazább és a társ szoros visszajelzési mellett; a hibák kijavítása.	<i>A sokoldalú előkészítő és prevenciós gyakorlatok hatásainak az életkornak megfelelő ismerete és azok helyes végrehajtása.</i> <i>Társas kontroll, felelősségvállalás a hibák kijavításában.</i>
<u>Speciálisan előkészítő (cél és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében. Futó-, ugró-, dobóiskola.</u> Futások, ugrások, dobások speciális célgyakorlati, mint az 5-6. osztályban. A speciális képességek, a versenysport technikai modellek alapozása, továbbfejlesztése. Játékok, versengések futással, szökdeléssel és dobással kombinálva. <u>Gyorsasági ugrókötelhajtások</u>, azok variációi Áthajtások (előre, hátra, keresztezett, dupla és azok egyéni variációi), páros áthajtások.	A mérhető, megtett út, táv, idő önmagához mért fejlődés megállapítása, alkalmanként már versengő helyzetben.	<i>Az atlétikai mozgások összerendezett, önmagukhoz mérten javuló eredményességgel bemutatása.</i> <i>Előrelépés felmutatása a versenyeken is</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Rövidtávú vágtafutások, gyorsfutások irányváltoztatással</u> Vágtafutások; iramfutások; futás feladatokkal.; A pontos sportági megalapozás céljából állandó hibajavítás, önmegfigyelés (pl. lépéshossz); átfutások alacsony és közepesen magas akadályok felett az azok közötti táv változtatásával is; <u>Váltófutás</u> Váltás helyben, lassú futás közben, párban, oszlopban, körben; közepes iramú futás közben váltóversenyek széles váltózónában. <u>Rajtok</u> A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű végrehajtása. térdelőrajtok jelre (a stabil egyensúlyi helyzet, a fokozatosan növekvő lépéshossz és az emelkedő súlypont kialakításának erős külső-tanári és társas- kontrollja mellett); alkalmanként 3–4 versenyszerű indulás, eredményes rajtvégrehajtás a feladathelyzetben. Rajtok és rajtversenyek 15–30 méteren különböző testhelyzetekből; <u>Aerob jellegű futások a sebesség növelésével</u> Kötetlen tartós futás 8 – 10 percig az egyéni képességeknek megfelelő szinten; tartós futás iramnehezítésekkel; nehezítésekkel (terep, akadály), a táv növelésével. 2000–3000 m futások növekvő sebességgel; 2000 m futás differenciált csoportokban vagy késleltetett indítással, időre; az egyéni tempó beosztása csökkenő tanári kontroll mellett. <u>Atlétikai ugrások (magas, távol)</u> Helyből ugrások, sorozatugrások; távolba és felfelé ugrások az erőközlés irányát tudatosan irányítva. A lépő távolugrás oktatása: egyéni kiinduló helyről 6–8 lépésből, 50–60 cm-es elugró sávból, puha leérkező helyre, közel két lábra; az elugró láb sokszori, tudatos megfigyelése, automatizáció folyamatos hibajavítással, korrekciókkal; a vízszintes sebesség növelése. Az átlépő technikai tökéletesített technikájának oktatása; 5 felgyorsuló lépéssel, erősebb kitámasztással és a levegőben lábcserével. Dobások, hajítások, vetések, lökések, szökdelések a sportágnak és az életkornak megfelelő eszközzel, kis súllyal, nehezekkel. A kislabda hajítás oktatása távolba; 3–5 lépéses nekifutásból, fokozódó lendülettel, a labda minél hosszabb úton történő gyorsításával; hibajavítás mellett kifinomultabb mozgástapasztalatokkal; versenyek. Lökések tömött labdával helyből egy és két kézzel; a dobóterpesz és dobóterpeszből lökés oktatása; súlylökés helyből tömött labdával, az eredmények folyamatos figyelemmel kísérése. Vetések tömött labdával, két kézzel, mindkét oldalra.	Áthajtások meghatározott idő alatt. A versengés élményének értékelése; egyéni különbségek megállapítása; ismerkedés a visszatérő mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 15 – 30 m-en A térdelőrajt technika bemutatása kisebb csoportokban; Felmérés 2000 m-en; A technikai igényesség, pontosság dicsérete; A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	<i>A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül</i> <i>Az atlétikai mozgások megközelítően helyes technikai végrehajtása. A koncentrált, mozgásoptimumra törekvő, az oktatási helyzetekre jól reagáló magatartás</i> <i>A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál, a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál egyéni, számszerűsített fejlődés.</i> <i>Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.</i> <i>Tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseiről.</i> <i>A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenés. A pillanatnyi koncentráció javulása. Az alaptechnika, mozgásstílus pontos rögzítése.</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Szertorna, összefüggő gyakorlatok</u> Gurulásokkal, fordulatokkal, gördülésekkel kapcsolatos testnevelési játékok. <u>Talajon</u> Gurulóátfordulás előre, hátra, terpeszben, sorozatban is, valamint két gurulóátfordulás között felugrás fél- és egész fordulattal. Repülő gurulóátfordulás sérülést nem okozó tárgy felett (összetekert szőnyeg, szőnyeggel letakart zsámoly) és fekvő, térdelő társan át. Fejállás, kézállás, kézenátfordulás mindkét oldalra nyújtott testtel, segítségadás, biztosítás mellett; a segítségadás mozdulatainak elsajátítása. Támlázás két emelt, párhuzamos padon előre, hátra. Összefüggő gyakorlat a tanult elemekből biomechanikailag helyes testtartással, annak korrekciója tanári és társas kontrollra. <u>3-4 részes szekrényen</u> Felguggolás, terpeszleugrás 4 részes szekrényen hosszában (fiúk-lányok); bukfenc előre 4 részes szekrényen (fiúk-lányok); guggoló átuugrás keresztben álló 3-4 részes szekrényen (fiúk-lányok); nagymacskaugrás (fiúk). <u>Gyűrűn</u> és két kötél: lendület előre, hátra; lebegőfüggés; lefüggés; hátsó függés; homorított leugrás hátra lendületből, az elemek folyamatos összekapcsolása, Gerendán (alacsony fokozaton, lányok) Helyváltoztatások állásban, emelkedések és ereszkedések, mellső mérlegállás, homorított leugrás. <u>Függeszakadási kísérletek</u> Egy-két kötél; fiúk felfelé-lefelé; lányok felfelé;	Elemek, elemkapcsolatok bemutatása, a saját siker, fejlődés megerősítése az értékelés által. Differenciált megítélés az egyéni képességek és készségek ismeretében tanár-, társas- és önkontroll mellett;	<i>A torna gyakorlatelemek összekötésének biztonsága. A tornagyakorlatok biztonságos végzése a biomechanikailag helyes testtartásra törekvéssel.</i> <i>A saját testtömeg feletti uralom a támasz- és függésgyakorlatokban. A támaszugrásoknál a nekifutás és a támaszvétel zökkenőmentes kapcsolódik össze, növekedik az első és a második ív, egyre biztonságosabb a talajra érkezés.</i> <i>A felelős, segítőkész hozzáállás gyengébb társak buzdításában, felzárkóztatásában, mint érték fogalmazódjon meg a tanári értékelésben.</i>
<u>Küzdősport alapozás (fiúk)</u> <u>Sportági taktikák alkalmazása:</u> A támadó cselek konkrét alkalmazása, ill. cselek az ellenfél támadásának kiugrasztására, a küzdési feladatok közben, a reagálási gyorsaság fejlesztése, a helyzet felismerésének fejlesztése, a taktika, a stratégia megválasztásához, az egyszerű, és a kombinált technikák, cselek gyakorlása passzív, és aktív ellenféllel. <u>Küzdések minden formája sportág-előkészítő egészségmegőrző jelleggel.</u> <u>A szoros testtávolságú küzdelem:</u> A technikák gyakorlása álló, és aktív partnerrel, helyzetek kialakítása, kényszerítő helyzetek játékosan és küzdési szituációkban. <u>A nagyobb testtávolságú küzdelem:</u> Az ellenfél reagálásának, taktikájának, stratégiájának tesztelése ijesztéssel, csellel játékosan, ill. a tanult technikák alkalmazásával küzdési szituációkban.	Több játékból álló, küzdőjátékokból álló pontszerző versengések, küzdések. Grundbirkózás: a karfogások, a mögékerülés, a kiemelés gyakorlati alkalmazása Botvívás, botbirkózás a támadó és védő stratégiák alkalmazásával. 2-3 önvédelmi fogás és abból kiszabadulás.	<i>Küzdeni tudás és sportszerűség. A sportági szabályok jellegformáló és szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás, küzdés, test-test által történő érintkezések, összeütközések csökkentése.</i> <i>A támadó és legalább a támadásra reagáló küzdő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása. Az életkorra jellemző erőből történő önmegvalósítás sportszerű keretek közé szorítása a szabályok követése által.</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Önvédelem.</u> A tanult önvédelmi technikák alkalmazása különböző ellenfelekkel, az önvédelem alapszabályainak alapos ismerete; <u>RG, aerobic (lányok).</u> A nőies, szép mozgás plasztikusságának sajátos izolációs gyakorlatai; a tágasság bővítése; alapjárás, érintő járás; egyszerű és összetett karmozgásokkal; sasszé kombinációk; ugrások egy lábról két lábra, egy lábra, két lábról egy lábra és két lábra plasztikai kombinációkkal, lábcserékkel; fordulatok egy és két lábon állásban és guggolásban; kar- és törzshullámok; gyakorlás lehetőleg tükör előtt. Aerobic lépéskombinációk, szökdelések kéz és lábmozgásokkal, irány és helyzetváltoztatásokkal; Mindkét sportágban összefüggő gyakorlat megtanulása zenére.	Gyakorlatok bemutatása csoportos formában. A gyakorlatsorok végrehajtási pontosságának állandó értékelése, a pozitív példák megerősítése.	<i>Esztétikus, ritmusos és motorosan memorizált, egyéni dinamikai ízzel előadott mozgásfolyamat, az alkotás örömeinek átélése; önmegvalósítás</i>
<u>Sportjátékok</u> A motorikus képességek fejlesztését és a tanulók játékigényének kielégítését szolgáló testnevelési játékok. Az 5–6. osztályban tanult sportjáték alapozó feladatok, technikák-taktikák ismétlése, gyakorlása, variálása az egyre bonyolódó feladatoknak, helyzeteknek megfelelően, sokoldalú és többoldalú képzés. Két támadó kapcsolatának labdás és labda nélküli megoldásai; együttműködés a védekezési tapasztalatok felhasználásában. Az iskola feltételei, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték elemeinek gazdagítása, főbb támadási és védekezési megoldásainak elsajátítása.	A bővülő technikai repertoár végrehajtásának ellenőrzése folyamatos korrekciós utasításokkal; A váltokozó játékszerepek ellenőrzése. Játék esetenként bíró nélkül, az önkontroll alkalmazása.	<i>Labdajátékokban a csapattársakkal való együttműködés alapfokon. Alapvető labdakezelési játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. A technikai sikertelenségekből és szabálysértő magatartásból adódó, a csapatteljesítményt rontó és a pontos, lelkes játék által a csapatteljesítményt növelő egyéni elszámoltathatóság megértése.</i>
<u>Minden sportág technikai repertoárja, pontosságra, minőségre törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével.)</u> Pl.: korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás alapjai, alapiskolája. Tájékozódási futás (ahol a feltételek adottak). Kerékpározás. Kajak-kenu. Floorball. Stb.		<i>Tájékozottság a testkulturális tartalmakban, mozgásos cselekvésekben és sportági szituációkban.</i>
<u>Koreografált torna-, tánc-, etűdrepertoár, nemnek megfelelő stílus erősítésével.</u> Bonyolultabb ritmikai gyakorlatok, zene és mozgás összehangolása. A táncok térbeli, időbeli és egyéni dinamikai sajátosságainak közvetítése, a stílus kontrollált kialakítása; a szaktanár által választott legfeljebb kétféle tánc motívum sorainak gyakorlása; etűddé fűzése, a rendelkezésre álló idő szerint elmélyített, aprólékos, utánpótlásra építő megtanítása; több etűd, repertoár felépítése.	Négygyed, háromgyed ütemben, pontozott és éles ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapssal, lábbal zenére Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt Tánc-ház-szerű utánpótlással történő folyamatos táncolás	<i>A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával Az egyéni sajátosságok és a közös produktum megjelenítése</i>

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
<u>Aerob jellegű különböző távú úszások a jó technikai szint szilárdítása céljával, rövidebb távú versenyek, versengések</u> Az 5. osztályban tanult úszásnemek és vízi játékok továbbfejlesztése.	Versenyek.	<i>Teljesítményre törekvés a tanult úszásnem(ek)ben, a fejlődés felmutatása</i>
<u>A mozgásműveltséget fejlesztő képzés elméleti háttérének folyamatos átadása, történetiséget és globális felhasználhatóságot érzékeltető módon.</u> Népi játékok (nemzetek labdája, várméta, kötélhúzás). Felkészülés a sí-, természetjáró-, vízi- és kerékpáros táborozásra. Az ember alkalmazkodóképességének történeti példái által a sport önnevelő lehetőségeinek megfogalmazása a diákok aktív közreműködésével; az olimpiai mozgalommal kapcsolatos alapvető ismeretek (cél, gyakoriság, kulturális érték) közvetítése. <u>Higiéniai ismeretek bővítése a nemi jellegeknek megfelelően és a szükséges időbeli adagolással.</u> Balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban; étkezési, pihenési, drogprevenációs és szexuális testkulturális vonatkozásokról információk átadása, azok feldolgozása. A helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb. az időjárásnak megfelelő öltözködés, a közlekedés, a környezetvédelem értő gyakorlása.	Házi gyűjtőmunka. Kirándulás, terepgyakorlat. Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzés. A pozitív példák pozitív megerősítése.	<i>Tanult és gyűjtött ismeretek, információk, a kultúrterület legnagyobb eseményéről, az olimpia fogalmáról, a magyar élsportról, egy újabb magyar bajnokról</i> <i>A tisztaság, a fittség megjelenése az önbecsülésben,</i> <i>Néhány fontos információ ismerete a tematikákban.</i>

A rendelkezésre álló időkeret elosztása:

7. évfolyam:

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	12
Járások, futások, ugrások, dobások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	35
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	10
Mozgásos kifejező-, speciális-képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%

A nyolcadik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:

Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások elfogadás és törekvés az azok szerinti végrehajtásra. Az önállóság megjelenése a tanár által kiszabott testmozgásban. Az egészségmegőrzés legfontosabb tényeinek ismerete és a saját állapottal való összehasonlításra való képesség. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, a saját adottságok elfogadása mentén a saját javuló teljesítményre való elszántság felmutatása. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. Az együtt játszás konfliktusainak megértése, a megoldások keresése és a szabályok elfogadása azok megoldására.

8. évfolyam:

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	12
Járások, futások, ugrások, dobások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	35
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	10
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%

A kilencedik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:

Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az önállóság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott ill. az egyéb iskolán kívüli rendszeres testmozgásban. A céltudatos egészségmegőrzés kialakulása. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. A sportági szabályok jellegformáló és szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás konfliktusainak csökkentése. Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek rendszerben.

EMBER- ÉS TÁRSADALOMISMERET, ETIKA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

A hetedik évfolyamon belépő új tantárgy az első félévben az emberi természet, a második félévben a társas kapcsolatok sajátosságait tárgyalja oly módon, hogy ötvözi a leíró embertudományokat (lélektan, szociológia) a normatív etikával. A tárgy egyszerre szolgálhatja az általános műveltség gyarapítását, a világszemlélet és az erkölcsi értékrend alakulását. Fejleszti az önismeretet, felkészít a kulturált társas kapcsolatok építésére és fenntartására. Hozzájárul a differenciált emberkép és identitástudat alakulásához.

Fejlesztési követelmények

A tárgy segíti a személyiségjegyek fejlesztését: a társas kapcsolatokban szükséges normák, készségek kialakítását, az ember és környezete viszonyának reális érzékelését, a nyitottság, a bátorság és a humorérzék emberi értéként való kezelését. Megalapozza továbbá a tanulók toleráns törvénytisztelő magatartását, kulturált vitakészségét.

Belépő tevékenységformák

Beszélgetés (szabad asszociációk, vélemények felszínre hozása és ütköztetése, hipotézisek bizonyítása és cáfolata, szövegek megbeszélése és elemzése).

A játékok (szerepjáték, szociodráma).

Kutatás (önmaguk, események, helyzetek megfigyelése és elemzése, megismerkedés és interjú szakemberekkel, adatok és tények összegyűjtése, rendezése és elemzése, kísérletek, írásos és szóbeli kutatási beszámolók készítése).

Kiegészíthetik bibliográfia készítése, a tanultak és feltártak vizuális megjelenítése, olvasmány- és eseménynapló vezetése, sajtófigyelés, élménybeszámoló készítése, a tanult témaköröket bemutató kiállítások rendezése, segítségre szoruló megismerése, és megsegítése, művészi alkotás létrehozása egyénileg vagy közösen.

Évi óraszám: 18,5 (a 7. és a 8. évfolyamon)

Témakörök	Tartalmak
<i>Az emberi természet</i>	
Az ember egyedfejlődése	A születés előtti időszak és a születés. Életszakaszok: csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor, felnőttkor, öregkor.
Test és lélek	A test és a lélek egysége. Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség és egészség.
Pszichikus működésünk és mozgatóink	Érzékelés és cselekvés. Ösztönök, indulatok, érzések, érzelmek, értékelés. Megismerés, gondolkodás. Szükségleteink és érdekeink. Előítéleteink. Nyitottság, empátia és tolerancia.
<i>Egyén és személy</i>	
Kommunikáció, nyelv, gondolkodás	Nyelv és kommunikáció. Intelligencia, okosság, bölcsesség. Megismerés és tudás. Képesség, tehetség. Problémamegoldás, tanulás.
Emberi szellem, emberi kiteljesedés	Hit és tudás. Önmegvalósítás, önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szenvedés.

Témakörök	Tartalmak
Az ember mint értékelő és erkölcsi lény	Értékek és normák. Az értékelés és nehézségei. Illendőség, helyesség, igazságosság. Jó és rossz. Szokások és erkölcsök. Választás és döntés. Szándék és tett. A lelkiismeret. Az erények. A helyes életvezetés alapelvei.
Társas kapcsolatok	
Társaink	Szülő és gyermek, testvérek, házastársak. Barátság. Munkatársak, diáktársak. etikai, nemzetiségi és nemzeti hovatartozás. Identitás, identitások
Kapcsolatok	A kapcsolatok szimmetriája. Rokonszenv és ellenszenv. Öszinteség és hazugság. Hűség. Előítéletesség és nyitottság. Alkalmazkodás és önállóság. Gyávaság és bátorság. Bizalom. Erőszak, jogos önvédelem.
Nemiség, szerelem, házasság	Férfi és női szerepek. A nemi érettség. Szerelem és házasság. A házasság, mint szövetség, mint otthonteremtés, mint biológia, érzelmi, gazdasági, jogi, erkölcsi szövetség, mint szeretetkapcsolat és életadás. Konfliktusok a házasságban és megoldásuk.
Az emberi társadalom	Egyén és közösség. Magánélet és közélet a társadalomban.
Munka, gazdaság, alkotás	Fizikai és szellemi munka. A munka, mint szaktudás, az alkotás, mint jog és kötelesség. Megélhetés, gazdálkodás, jólét. Tulajdon. Vállalkozás.
Kultúra és művelődés	Társadalom, kultúra, vallás. Kultúra és civilizáció. Műveltség és képzettség.
Életszínvonal, életmód és életminőség	Jólét és jól-lét. Munkaidő, szabadidő, szórakozás. Otthonteremtés. Ünnep és ünneplés. Az élet értelme az értelmes élet.
Ember és természet	Beavatkozás, uralom, felelősség.
Hit, világszemlélet, vallás	Megismerés, hit, meggyőződés. Természetkép, világkép, világszemlélet. Istenhitek és vallások. A vallás, mint hit, ismeret, élmény, szertartás, rítus és közösség. A vallás, mint világmagyarázat.
Egyéni és közösségi értékek	A demokratikus állampolgárság értékei: a közjó, az egyén jogai, törvényesség, más kultúrák tisztelete, hagyománytiszteltet, igazság, igazságosság, a polgári állam értékei. többség, kisebbség.

A továbbhaladás feltételei

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos ismeretszerzési és -feldolgozási képességek fejlődése. Életkorának megfelelő szinten legyen képes különböző forrásokból ismeretek összegyűjtésére, osztályozására, elemzésére, a köztük lévő összefüggések keresésére és azokból következtetések levonására.

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni, mások megnyilatkozását legyen képes értelmezni.

Legyen tisztában az egyéni és közösségi értékekkel, az alapvető állampolgári jogokkal és kötelességekkel. Legyen képes erkölcsi értékeket felismerni, tudjon különbséget tenni a jó és rossz, az igaz és hamis, valamint a szép és a rútt között.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.

A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk, fogalmak, törvények, konvenciók, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, értekezés, átkódolás, transzformációs képességek.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban.
- Önálló véleményalkotás, értékelés: magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis, értékelés-kreativitás.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli, írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli).
- Szituációs játékok (történetek, népszokások eljátszása), vitaszituációk, kézműves tevékenységek stb. írásbeli, szóbeli értékelése.

EGÉSZSÉGTAN

6. évfolyam

Célok és feladatok

A hatályba lépett új Nemzeti alaptanterv (Nat-2003) értelmében az egészségnevelés a közoktatás egyik kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. Ennek a szemléletnek különösen az egészségtan tantárgyban is meg kell jelennie, így a tantárgyi célok megfogalmazásakor, a jártasságok, készségek szintjének meghatározásakor ennek az alap gondolatnak határozottan jelen kell lennie.

Az egészségtan tanításának célja, hogy a tanulók korszerű ismeretekkel és azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az egészségük védelme érdekében. Ismerjék fel azt, hogy milyen összefüggés van az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot között.

Az egészségtan oktatása ösztönözze a diákokat arra, hogy kialakuljon bennük az önmagukkal szembeni felelősségérzet. Ismerjék fel, miért szükséges a jövő tervezése, az életút tudatos építése, s lássák be, hogy ebben meghatározó szerepet játszanak az egyéni döntések, helyzetmegoldási, megküzdési technikák. Nyújtson segítséget abban, hogy a tanulók helyesen értelmezzék azt a tényt, hogy az egészség megőrzése egyéni tetteken, választásokon, személyközi kapcsolataik minőségén is múlik.

Ismertesse meg a tanulókkal az egészségi állapot szempontjából fontos viselkedésmódok, szokások kialakulását, feltételeit, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket. Adjon támpontokat, értelmezési kereteket az életmódbeli döntések meghozatalához, ezzel is segítve, hogy az egészséget támogató magatartásformák, megoldási módok alternatívaként jelenjenek meg mindennapi életükben.

Nyújtson segítséget a tanulóknak abban, hogy készségszinten alkalmazzák azokat a megküzdési stratégiákat, amelyek alkalmazásával megőrizhetik, illetve újrateremthetik életük egyensúlyát.

Fejlesztési követelmények

Az egészségtan oktatásában a tanulók már meglévő ismereteire támaszkodunk. Az egészségre vonatkozó fogalomkészletüket bővítjük, egyre differenciáltabbá tesszük, folyamatosan értelmezzük az egészségfejlesztés fogalmát.

Az egészség megőrzéséhez, a betegségek megelőzéséhez szükséges készségeket a tanulói aktivitásra épülő módszerekkel, a pozitív példák, minták megerősítésével fejlesztjük.

Az egészségtan témakörei átfogják az egészség-magatartás szempontjából leginkább kritikusnak tekinthető területeket: a táplálkozást, a biztonságot, az alkohol- és kábítószer-fogyasztást, a dohányzást, a családi és kortárs kapcsolatokat, a környezetvédelmet, testmozgásban gazdag életmódot, a személyes higiéniát és a szexuális fejlődést. Ezeket azonban nem egymástól elszigetelt, összefüggéseikből kiragadott módon, hanem kölcsönös kapcsolataikba ágyazottan tárgyalja.

Az oktatás során a tanulók jussanak közvetlen tapasztalatok birtokába lényeges fogalmak értelmezése terén, váljon érthetővé és élményszerűvé számukra az „egészséges” – „kevésbé egészséges” tevékenységformák, anyagok közötti megkülönböztetés, a pozitív életszemlélet. Értsék meg, hogy az egészség – a kiegyensúlyozott életvitel – eszköz a boldog és sikeres élet folytatásához.

Belépő tevékenységformák

Megismerkedés az egészséges életvitel szempontjából kulcsfontosságú viselkedéselemekkel azok kontextusával és befolyásolási módjaikkal.

A tanulók megismerkednek a személyes biztonság megőrzésének fontosságával, és tapasztalatokra tesznek szert ezzel kapcsolatban.

Szerep- és szituációs játékok során megtanulják, hogy a kiegyensúlyozott lelkiállapot, a jó közérzet fontos szerepet játszik a lehetséges veszélyek és kockázatos helyzetek felismerésében és kezelésében.

Mindennapi életükből vett példák alapján azonosítják és megkülönböztetik a mindennapi és az ünnepi étkezés, ital fogyasztás formáit, az ezek hátterében húzódó kulturális és társadalmi szokásokat.

Az élelmiszereket, táplálékokat „egészséges” és „kevésbé egészséges” kategóriákba sorolják, és gyakorolják a kiegyensúlyozott, egészséges táplálkozás formáit.

Gyűjtőmunka révén megismerkednek az egészséggel, életmóddal, táplálkozással foglalkozó reklámok hatásmechanizmusával, plakátokat, újságcikkeket készítenek.

Interjú készítenek családtagjaikkal, elemzik és értelmezik az eredményeket.

A csoportmunka eszközeit alkalmazva a tanulók megvizsgálják saját mindennapos gyakorlatukat a fizikai aktivitás és testi higiéne területén.

A rendszeres mozgás, aktivitás érdekében született elhatározásokat (napi rendszeres torna, futás stb.) kisebb csoportokban is megbeszélik, egymás között versengve is gyakorolják.

Felismerik, hogy ebben az életkorban a megváltozott fizikai sajátosságok következtében a személyes higiénevel való fokozott foglalkozás különös figyelmet igényel, hogy kapcsolataikat, önértékelésüket, általános közérzetüket is befolyásolja.

Ismereteket szereznek a pszichoaktív szerekről s a használatukban rejlő veszélyekről.

Felismerik azokat a társadalmi helyzeteket, amelyekben dohányással, alkohollal, kábítószerrel kínálhatják őket, és gyakorolják ezek elhárítását.

Megértik a hozzászokásból adódó veszélyeket, egészségkárosodást.

Ismerkednek a testi és lelki fejlődés különböző aspektusaival, a serdülőkori sajátosságokkal és az emberi szexualitással, a férfi és női szerepek eltérő sajátosságaival.

A környezeti ártalmakra vonatkozó korszerű ismeretek elsajátításán túl kiscsoportokban végzett projekt munka révén kialakul a tanulóknál a személyes kompetencia, a felelősség érzete a környezethez való viszonyban.

6. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
A biztonság megőrzése	Az emberi egészséget veszélyeztető néhány tényező: a „kockázatos” és a „veszélyes” viselkedési módok. Az érzelmek és a viselkedés kapcsolata. Veszélyes foglalkozások.
A táplálkozás	Az étrend fontossága, szerepe az egészség megőrzésében. Javaslatok az étrend megváltoztatására.
Mozgás és személyes higiéne	A mozgás mennyisége, intenzitása és az egészség. A testkép megerősítése. A külső megjelenés összetevői, jelentése és hatása.
Dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószer-használat	Az alkoholfogyasztás és a dohányzás egészségkárosító hatása. A szenvedélybetegségek közös vonásai. A pszichoaktív szerek veszélyei a gyerekek életében.
Szexualitás	Kamaszkor: a testi és érzelmi változások kora. A nemi érés tudatosulása. A nemi identitás kialakulása. Sztereotípiák a nemi szerepekben a különböző nemzedékek körében.
Családi élet és kapcsolatok	A kapcsolati hálók fontossága. A barátság, mint a kapcsolati rendszer egyik alapja. Az önismeret jelentése, szerepe és fontossága. Társkapcsolat. Férfi és női szerep. Konfliktusok a kapcsolati rendszerben.
A környezet	A jelen hatása a jövőre. Az ipari méretű áramtermelés és a környezet. A technológiai fejlődés káros következményei. Az emberiség összefogása a természet védelme érdekében.

A továbbhaladás feltételei

A diákok az egészségfejlesztés terén szerzett ismereteik, készségeik és jártasságaik birtokában felismerik a kiegyensúlyozott életmód és életvitel jelentőségét saját egészségük szempontjából. Ismerjék az egészségfejlesztéssel összefüggő alapfogalmakat, különös tekintettel az egyéni felelősség jelentőségére.

A tanulók legyenek tisztában azzal, hogy az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szellemi és szociális jólét állapota, valamint a mindennapi életvezetés, az életmódbéli szokások fogják döntő mértékben meghatározni későbbi egészségi állapotukat, életkilátásaikat.

Tudjanak különbséget tenni a „kockázatos” és „veszélyes” dolgok, tevékenységek között. Ismerjék fel az egészséget veszélyeztető magatartásformákat, valamint azokat az élethelyzeteket, amelyek választások elé állíthatják őket.

Legyenek tisztában a dohányzás, az alkohol- és a kábítószer-fogyasztás egészségi, jogi és társadalmi következményeivel.

Ismerjék a szexualitás társadalmi vonatkozásait, a nemi és családi szerepek jellegzetességeit, legyenek tisztában a szexuális élet alapvető higiénéjével, fogamzásgátlás egészségre legkevésbé káros, biztonságos és hatékony módjával.

Rendelkezzenek olyan kommunikációs készségekkel, amelyek segítik őket az egészségüket támogató döntések meghozatalában, valamint társas kapcsolataik „karbantartásában”, konfliktusaik kezelésében.

Ismerjék fel a kiegyensúlyozott táplálkozás alapvető jelentőségét az egészségi állapot fenntartásában.

Legyenek tudatában a testmozgásban gazdag életmód által kínált előnyöknek, elsősorban a mindennapi mozgás kedvező élettani hatásának, valamint saját fizikai képességeik megőrzésében játszott fontosságának. Ugyancsak lássák be az aktív életvitel szerepét a személyközi kapcsolatokban és az önbecsülésben.

Éljék át a szűkebb és tágabb környezetért vállalt felelősség érzését, ismerjék fel egyéni lehetőségeiket a természetvédelem területén.

Szemponatok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az egészségtan oktatása a következő oktatástechnikai eljárások alkalmazását teszi szükségessé: páros munka; csoportmunka; szerep- és szituációs játékok alkalmazása, projektmunka. Az említett módszerek mindegyike azt hivatott szolgálni, hogy a gyerekek részvétele, minél nagyobb mértékű legyen. Az *értékelés* során a hagyományos osztályozás kevésbé szerencsés. Kiváltképpen azért, mert nem az ismeretek meglétét vagy hiányát kívánjuk vizsgálni, hanem kinek-kinek a személyes előrehaladását, hogy saját lehetőségei felismerésében, átlátásában milyen mértékben történt elmozdulás. Ebből adódóan, a szöveges értékelés különböző formáit javasoljuk alkalmazni még akkor is, ha tudjuk: a tárgyak megbecsültsége, presztízse az osztályozhatósággal szorosan összefügg.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér

A Kormány 243/2003. (XII. 17.) számú rendeletével hatályba lépett új Nemzeti Alaptanterv (Nat). Ennek nyomán 2004 szeptemberétől az első évfolyamon már ennek megfelelően kell elkezdni a tanévet. Ezzel újabb lehetőség nyílt az iskolai nevelés-oktatás tartalmi megújulása és a pedagógiai kultúra magasabb szintre emelése számára. Elkezdődhet az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálata A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat, amelyet a pedagógiai programjukban kell kifejteniük.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) sz. Országgyűlési határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására”, a 46/2003. (IV. 16.) sz. Országgyűlési határozat, az Egység Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bek.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák azt a célrendszert, valamint ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelően fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja:

Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére.. A teljes fizikai, szellemi és szociális jól-lét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélként kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan:

Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészségi állapotát javítják.

Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet - elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok - leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek - különösen a serdülőknek - a káros függőségekhez vezető szokások és életmódok (pl. a dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen

táplálkozás, öltözködési szokások) kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van (NAT 2003).

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.

Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és, hogy az iskola bejezésekor a diákok megértsek, saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.

Képesek legyenek figyelemmel kísélni:

- viselkedésüket, az életvezetésük helyes alakítását,
- az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
- a betegségeket a korai szűrésekben való részvétel révén megelőzni,
- tudjanak sajátos étrendet, mozgásprogramot kialakítani egészségük megőrzése érdekében,
- erősítsék a társas-kommunikációs készségeik fejlesztését és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését

Módszertani elemek

Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információ feldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:

- interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
- serdülőkori önismereti csoport-foglalkozások,
- kortárssegítők képzése,
- problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
- szituációs játékok,
- részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
- sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
- az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
- érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
- környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
- a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
- az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program

A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenységét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetbe bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a *mindennapi testedzés* feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első-negyedik évfolyamán legalább **heti három**, a többi évfolyamán heti átlagban **két és fél testnevelési órát** be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e *többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető*.

Az általános iskola első-negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három **testnevelési óra** és a **játékos testmozgás** keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.

A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyekről kaphat segítséget:

www.om.hu

☎: 473–7318; 473–7183

Ajánlás

az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér:

A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. Törvényt, melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról. E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. számú rendeletével hatályba lépett új Nemzeti Alaptanterv (NAT 2003) értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*

Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja:

*A fogyasztóvédelmi oktatás célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése, és a tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulóknál.*

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei:

A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiai megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.

*Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakítása, a jogukat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az un. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése.(NAT 2003)*

Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságát és a takarékoskását.

A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.

A fogyasztónak joga van:

- a) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
- b) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
- c) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
- d) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
- e) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
- f) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
- g) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás szinterei az oktatásban:

Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.

Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények)

Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)

Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

Módszertani elemek:

A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.

Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi, országos és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, feldolgozás információörögzítés együttműködéssel
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:

Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség (FVF) www.fvf.hu T: 06 (1) 459 4917

Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér

A Kormány 243/2003. számú rendeletével hatályba lépett új Nemzeti Alaptanterv (Nat) értelmében a környezeti nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezeti nevelés célja

*A környezeti nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók **környezettudatos magatartásának**, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezeti válság elmélyülésének megakadályozására, elősegítve az élő természet fennmaradását és a **társadalmak fenntartható fejlődését** (NAT 2003).*

A környezeti nevelés színterei az iskolában:

Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai.

A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekt-tanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások).

Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek).

Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).

Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

A környezeti nevelés tartalmi elemei:

A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén (Nat).

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjeleníteniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezeti nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

- **Fenntartható fejlődés:** A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését
- **A növekedés korlátai:** A Föld, és a földi erőforrások végesességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- **Alapvető emberi szükségletek:** Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- **Az elővigyázatosság elve:** A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevesbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- **Kölcsönös függőség:** A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek

A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezeti nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információ-feldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezeti nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezeti nevelés számára:

Természettudományos megfigyelések

Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról

Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása

„Öröm- és bánattérkép” készítés

Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.

Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.

Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel.

Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).

Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel.

Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.

Adott témának analitikus, analógias és holisztikus körüljárása

Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.

Viták, szituációs játékok,

Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása)

Természetvédelmi tevékenységek (örjáratok, madárvédelem, faültetés)

Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése)

A helyi környezeti nevelési program.

A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja környezeti nevelési tevékenységét. A környezeti nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a környezeti nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.

A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:

Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321 47 96

Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495

KFPT – Környezeti Nevelési és Kommunikációs Programigazgatóság www.konkomp.hu (1) 251 5647

Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318 50 74

Országos Köznevelési Intézet Program- és Tantervfejlesztési Központ www.oki.hu (1) 318 65 31

Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

2. számú melléklet a 17/2004. (V. 20.) OM rendelethez

**Az oktatási miniszter által – a benyújtó hozzájárulásával –
kihirdetett kerettantervek**

1. A kerettanterv neve: **Hétszintan tanterv sajátos nevelési igényű gyermekeknek 1–8. évfolyam**
A kerettanterv benyújtója: *Hétszínvirág Általános Iskola, Marcali*
2. A kerettanterv neve: **MOZAIK kerettantervrendszer az általános iskolák és a gimnáziumok számára**
A kerettanterv benyújtója: *Arany János Általános Iskola, Szeged,
Garay János Gimnázium, Szekszárd
Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola, Szeged*
3. A kerettanterv neve: **A Nemzeti Tankönyvkiadó Műhelyének kerettanterve az alapfokú neveléshez-oktatáshoz**
A kerettanterv benyújtója: *Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola, Gimnázium, Zeneiskola
és Zeneművészeti Szakközépiskola, Kecskemét*
4. A kerettanterv neve: **Humanisztikus kooperatív tanulás általános iskolai kerettanterv 1–4. évfolyam számára**
A kerettanterv benyújtója: *Humanisztikus Kooperatív Tanulás–2000 Közhasznú Alapítvány
Általános Iskola, Kooperatív Művészeti Alapiskola és Szakiskola,
Jászfényszaru*

HÉTSZÍNTAN TANTERV

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEKNEK 1–8. ÉVFOLYAM

TANTERVI FŐMODUL

ELŐZETES INFORMÁCIÓK A HÉTSZÍNVRÉG ISKOLA KERETTANTERVÉNEK AKKREDITÁCIÓJÁHOZ

A KERETTANTERV NEVE: HÉTSZÍNTAN TANTERV

Iskolánk tantervét a programok áttekintése nélkül nehéz egészében átlátni, ezért összefoglaló táblázatban bemutatjuk azt. Iskolánk rendszere 15 éves kutató-fejlesztő munka során jutott el jelenlegi állapotához. A tantervi koherencia biztosítását mi nemcsak a tantervek leírásában látjuk, hanem a tantervet közvetítő módszerességek rendszerében, azaz az oktatási programban is.

Tantervünk célcsoportja, azok a 6–16 éves korú enyhén sérült értelmi fogyatékos tanulók, akik eltérő tantervű iskolákban vagy a többségi iskolákban integráltan tanulnak. A célcsoport várható, vélelmezhető elvárásainak igyekeztünk megfelelni akkor, amikor tantervünk és tevékenységeink egyik céljaként megjelöltük, hogy minél több gyermeket helyezzünk vissza a normál tantervű általános iskolába.

A tantervünket a NAT alapján megfogalmazott Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelvével összhangban alkottuk meg, de bizonyos esetekben meghaladva azt.

Ezen eltérések a következők:

- A tantárgyi struktúra eltérései

Az első évfolyam első félévében adaptációs programban vesznek részt az első osztályosok.

Az 1–4. évfolyamon a környezetismeret az anyanyelv tantárgyban integráltan szerepel.

1–4. évfolyamon Játék informatikai eszközökkel tantárgy szerepel, 6–8. évfolyamon az informatika a matematika tantárgyba integrálódik.

Integrált tantárgyként, más tartalmakkal jelenik meg az Életvitel a Gazdálkodás tantárgyban.

Iskolánkban megjelenik a projektrendszerű oktatás sajátos tartalmakkal, melyek terveit is mellékeljük.

A természetismeret tantárgyban 5–8. évfolyamig a földrajz, fizika, kémia, biológia integráltan jelenik meg.

Az ének, rajz, dráma, tánc integráltan jelenik meg a művészeti nevelés tantárgyban.

- Tartalmi eltérések

Multikulturális tartalmak (cigány kultúra elemei) beépültek a tantervbe (A kerettantervben érintőlegesen).

Holisztikus szemléletmódú projektek rendszere jelenik meg. (Értelemszerűen a kerettantervben nem.)

Informatikai oktatás tartalmi.

A tananyag-felsorolás nem kizárólagosan épít az irányelvekre.

A kerettantervben a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos készségek és képességek kialakítását tűzzük ki célul, pl. árértékarány, összehasonlítás, elemzés, termékismertető kommunikációja, fogyasztói magatartás kialakítása, panasz-, panaszkezelés, egészségre nem ártalmas termékek. A tantárgyakba épített tartalmakon kívül a délután programjában, és az iskola egészében megjelenik a gazdálkodás, értékkeremtés rendszere. Diák vállalkozások működnek az iskolában, a tanulók értéket, produktumokat állítanak elő délutáni programjaikon- népi kismesterségek által természetes anyagokból készített produktumokat állítanak elő, környezetbarát, egészségre kevésbé ártalmas taneszközök használnak, eladják azokat belső, külső vásárokon az értékkeremtés rendszerén keresztül. Vállalkozói iroda, büfé működik az intézményben. A tanulók saját tervezésű iskolapénzzel, a csiribúval vásárolnak meg különféle szolgáltatásokat, vásári termékeket.

A környezetvédelemmel, egészségvédelemmel-, fejlesztéssel kapcsolatos feladatok a pedagógiai koncepcióban határozottabban kiolvashatók, mint a kerettantervben. Egyes ismeretek azonban beépültek a tantárgyakba. A délutáni foglalkozások között szerepelnek kimondottan egészségvédelemmel, környezetvédelemmel foglalkozók. Ezek: egészséges élet, egészségvédelmi jeles napok, környezetvédelmi jeles napok, föld napja vetélkedő, egészségügyi vetélkedő, természetjárás, oldjuk meg – mentálhigiéné.

A tanulók minden nap a személyi higiénés program keretében fogat mosnak, lehetőségük van fürdésre, ruhamosásra.

A projektjeink közül is több foglalkozik ezen témakörökkel. Ezek: Föld, Víz, Gazdálkodás falun, Gazdálkodás városban, Testünk, Emberi test, Egészség, betegség.

Rendszerszerű papírgyűjtés, használt elemek gyűjtése folyik folyamatosan.

Az iskola egészét mindennapjainkban áthatja e három terület.

A nevelőtestület által elfogadott alapértékek közt szerepel a rend és tisztaság, lelki- testi egészség, moralitás, informáltságra törekvés, derű és vidámság, beavatottság, amelyet mindig közvetíteni szeretnénk.

A kerettanterv és annak adaptációs lehetőségei:

A helyi tanterv elkészítését támogató eszközparkot a pedagógiai rendszer kifejlesztése esetén lehet megítélni. Az adaptáció az intézményi szükségletek alapján megvalósulhat:

- ✓ a kerettanterv szerzői által kifejlesztett oktatási program adaptációjával;
- ✓ a kerettantervre épített, nem a szerzők által kifejlesztett oktatási program adaptációval;
- ✓ a kerettantervre épített közvetlen helyi tantervfejlesztéssel, ekkor más oktatási programok helyi tantervhez történő közelítésével.

A három eset közül a kerettanterv szerzői az első két esetben közvetett és közvetlen segítségnyújtást terveznek, szakmai szolgáltatóként. Az első két esetben a szerzők tervei szerint az adaptáló intézmények horizontális tanulását támogató rendszert építenénk ki, melynek alapja az Iskolamester szoftverrendszer. Az igények szerint 120 órás pedagógus továbbképzési tréning programból válogathatnák ki a kollegák az adaptációhoz szükséges képzési modulokat. Azok az intézmények, amelyek nem igényelnek adaptációs támogatást, azok kizárólag a dokumentációt használnák a helyi tantervfejlesztéshez.

A benyújtott tantervi egységek:

1. Főmodul.
2. Adaptációs program 1. évfolyam I. félév.
3. Anyanyelv 1–8. évfolyam.
4. Matematika 1–8. évfolyam.
5. Társadalomismeret 5–8. évfolyam.
6. Természetismeret 5–8. évfolyam.
7. Művészeti nevelés 1–8. évfolyam.
8. Gazdálkodás 1–8. évfolyam.
9. Testi nevelés 1–8. évfolyam.
10. Közös óra 5–8. évfolyam.
11. Játék informatikai eszközökkel 1–4. évfolyam.
12. Projekttervek 4. évfolyam.
13. Projekttervek 5–8. évfolyam.

A tantervi egységek a projekttervektől eltekintve a következőképpen strukturáltak:

A tantárgyra vonatkozó általános rész:

- Típus.
- Óraszám (éves).
- Jellemzők, alapelvek.
- Cél, feladat.
- Követelmény.
- A tantárgy témakörei
- A tantárgy óraszámai.
- Értékelés.
- Fejlesztési feladatok.

Az évfolyamra vonatkozó rész:

- Témakörök, tartalmak, tevékenységek.
- Továbbhaladás feltételei.

Tantárgyi modulok

		Mate- matika	Anyanyel v	Társas- dalom ismeret	Gazdál- kodás	Művészeti nevelés	Természet ismeret	Közös óra	Projekt
Hon- és népismeret			X	X	X	X	X		X
Tánc és dráma			X	X		X		X	X
Infor- matika	Számítás- technika	X							X
	Könyv- és könyvtár- használat		X						X
Médiaismeret			X			X			X
Fogyasztóvédelem		X	X		X		X		
Egészségfejlesztés					X		X	X	X
Környezetvédelem			X		X	X	X		X

A rehabilitációs és rehabilitációs órákat átváltottuk a tantárgyi felosztásban, óratervben is szereplő Játék informatikai eszközökkel tantárgy (1–4. évfolyam) és a projektek 4–8. évfolyam óráira. Egésznapos iskolaként a délutáni foglalkozásokat is az egyéni korrekcióra fordítjuk, hiszen minden foglalkozáson képességfejlesztés folyik kis létszámú csoportokban.

A programunk megvalósítása sokoldalúan képzett, lehetőleg gyógypedagógiai végzettséggel rendelkező nevelőket feltételez.

A PEDAGÓGIAI RENDSZER BEMUTATÁSA

A rendszer röviden tartalmazza a Pedagógiai Program tantervhez szorosan kapcsolható részleteit, a Pedagógiai Program bővebb áttekintést tesz lehetővé.

A bemutatás rendszere:

- A céljaink.
- A pedagógiai rendszert bemutató táblázat.

A CÉLJAINK

Iskolánk célja : sikeres és boldog ember nevelése .

- Sikeresnek azt az embert tartjuk, aki saját szocializációs programját eredményesen folytatja. Az eredményes programfolytatásnak sok feltétele van, ebből mi kettőt emelünk ki. Úgy gondoljuk, hogy aki jól és eredményesen kommunikál, eredményesen és jól old meg problémákat, az tudja sikerre vinni programját és szerezheti meg hitelességét.

1. Célunk tehát a jól és eredményesen kommunikáló gyermek, aki felismeri, elemzi és megoldja problémáit, aki ismeri és alkalmazza a problémamegoldás menetét.
2. aki szeret beszélni, írni, olvasni, számolni, énekelni, táncolni, rajzolni, szöni, nemezeli, agyagozni, szavalni, színjátszani, stb.
3. Olyan gyermekeket nevelünk, akiknek céljaik vannak, képesek a céljaik megvalósítására. A megvalósítás során segítséget tudnak kérni, eszközöket és ismerethordozókat tudnak használni.

A fejlesztő tevékenység mellett folyamatosan vezettük be egyes elemeit a programnak, mára már minden évfolyamunkon teljes szerkezetében és tartalmában fut a Hétszín Program, melynek része a Hétszín Tanterv.

- Boldognak azt az embert tartjuk, aki örömmel éli egyedi életét, testi és lelki egészében.

Célunk tehát, hogy a gyermek az iskolában jól érezze magát. Ennek érdekében iskolánk célja a biztonság, a nyugalom, az elismertség megteremtése. A személyes jó érzés feltétele a testi egészség is, így célunk az egészséges, tiszta, barátságos és gyermekközpontú környezet megteremtése. A testi egészség megvalósulása érdekében célul tűzzük ki a rendszeres testmozgás lehetőségének megteremtését. Célunk, hogy iskolánkban együttműködően, célorientáltan alapuló toleráns tanulói viszonyok legyenek.

- Szocializációnak azt a mintakövetést tartjuk, amely szűkebb és tágabb környezetben eredményes életvezetést tesz lehetővé.

Célunk tehát, az eredményes életvezetés begyakoroltatása.

Célunk olyan minták közvetítése, olyan részcélok kitűzése itt és a programban, és aktuálisan, amelyek a valóság, a környezet, a társak, a szülők, és a szűkebb környezet elvárásait is magukba építik. Célunk, hogy céljaink, mintáink és elvárásaink konkrétak, nyomon követhetők legyenek.

- Az iskola felelőssége Alapító Okiratában szereplő időtartama alatt folytatott tevékenységeiben valósul meg. Külön szolgáltatásként, a szülővel együttműködve, az iskolai időtávon túl is segítünk, illetve folytatunk pedagógiai tevékenységet.

E célok alapszolgáltatások és kiegészítő szolgáltatásokon keresztül a műveltség közvetítésével, a tanulók, pedagógusok és szülők aktív és kölcsönös érdekein és megbecsülésükön keresztüli kapcsolattal érhető el.

Az alapszolgáltatásokat a tantervek tartalmazzák. A kiegészítő szolgáltatásokat a részprogramok tartalmi határozzák meg. Iskolánk kiemelten kezeli a cigány tanulók fejlesztését.

A PEDAGÓGIAI RENDSZERT BEMUTATÓ TÁBLÁZAT

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
Pedagógiai Konceptió.	Pedagógiai Program	Az iskolánk arculatát, „személyiségét” meghatározó dokumentum.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program. Felnőttekre vonatkozó módszertani elvek. Projekt módszer. Drámapedagógia. Kooperatív tanulásszervezés.	- Az új Köznevelési törvénynek való megfeleltetés. - Dokumentum elemzése. - Átdolgozás.	2003. november- december
	Gyermek Pedagógiai Program	Gyermekek számára közérthető nyelven. fogalmazott Pedagógiai Program.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program. Gyermekeknek javaslat.	Módosítás a Pedagógiai Programnak megfelelően.	2003. december
	Alsós Délután Programja	Az 1–4. évfolyamon direkt irányítású képességfejlesztés az önálló tanulás képességének kialakítása érdekében kézműves, művészeti, mozgás, sport jellegű foglalkozásokon.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program. Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás programja. Egyéni haladási ütemet segítő differenciált tanulásszervezés.	- Dokumentumele mzés. - Módosítás.	2003. november
	Felső Délután Programja	Az 5–8 évfolyamon önálló választású szabadidő szervezése, az egyéni fejlődés megvalósításához a tanulási utak biztosítása, önmegvalósításban a készségek, képességek fejlesztése technikai művészeti, ismeretszerző, mozgás, sport, mentálhigiénés, környezetvédelmi, játék tevékenységekben.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás programja. Kommunikációs képességfejlesztő program. Egyéni haladási ütemet segítő differenciált tanulásszervezés.	- Dokumentumele mzés. - Módosítás. - Tartalomfejlesztés.	2003. november

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszínés Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
Kerettanterv. Modulleírások Eszközelemek közül a helyi tanterv tartalmazza az információ hordozók listáját, feladathordozókat.	Tanterv.	2001-ben a kerettantervtől eltérő, NAT kompatibilis akkreditált programcsomag, enyhe értelmi fogyatékosok iskolái számára.	Tantárgyi képességfejlesztő program. Komplex művészeti program (Művészeti nevelés tantárgy). Multikulturális tartalmak megjelenése. Projekt módszer. Drámapedagógia. Kooperatív tanulásszervezés.	- Anyaggyűjtés. - Ismerkedés az oktatásban lévő tantervekkel. - NAT-nak való megfeleltetés. - A tanterv továbbfejlesztése középsúlyos, enyhe értelmi fogyatékos, ép értelmű tanulók oktatására, nevelésére. - Háromszintű követelményrendszer kidolgozása. - Dokumentum elemzése. - Főmodul alkotása. - Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveihez való igazítás. - Kisebbségi oktatás irányelveihez való igazítás. - Modulok tartalmainak integrálása.	2004. január-május
	Projekttervek.	Alapszolgáltatásként lehetőséget nyújt az egyéni tanulás megvalósításához a 4. évfolyamon kéthetente 4 órában, 5–8. évfolyamig 1 héten át, szabad választással 16 témában vegyes évfolyamú csoportokban.	Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás tanterve. Tantárgyi képesség fejlesztő program. Egyéni haladási ütemet segítő differenciált tanulásszervezés. Projekt módszer. Drámapedagógia. Kooperatív tanulásszervezés. Közösségfejlesztő, közösségépítő programok.	- Modulok tartalmainak integrálása. - Dokumentumelemzés. - Tartalmi fejlesztés.	2004. január-május

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Közös óra terve.	5–8. évfolyamon a szociális kompetenciák fejlesztése az osztályfőnöki órák helyett.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program. Kommunikációs képességfejlesztő program.	- Dokumentumele mzés. - Tartalmi fejlesztés.	2004. január– május
	Alsós Adaptációs Program.	Az első évfolyam első félévében az óvoda–iskola átmenetet segítő, intenzív iskolára előkészítés, a hátrányok leküzdése érdekében.	Önálló tanulási képességet kialakító program. Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás programja.	- Óvodai programok megismerése. - Dokumentumele mzés. - Tartalmi fejlesztés.	2004. január– május
	Felső Adaptációs Program.	A felső tagozaton az iskolánkba érkező tanulók felzárkóztatása a tanulási technikák és az iskola rendszerének megismertetésével.	Önálló tanulási képességet kialakító program. Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás programja.	- Dokumentumele mzés. - Tartalmi fejlesztés.	2004. január– május
	Délutáni programtervek.	Az Alsós Délután Programjának és a Felső Délután Programjának tematikus tervei, és a hozzájuk kapcsolható képességfejlesztő terápiák, eszközök.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program. Tanulók önálló kreatív tevékenységére épülő foglalkozás. Mentáthigiénés programok. Előítéletek kezelését megelőző program. Művészeti körök. Multikulturális tartalmak megjelenése.	- Dokumentumele mzés. - Átdolgozás. - Egységes szerkezetbe foglalás.	2003. november

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszínés Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
Értékelési eszközök.	Gondolkodás Fejlődési Vizsgálat.	Három fejlődési ponton-bemenet, alapszint, felső szint- 5 gondolkodási területen a műveletek, képességek, készségek feltérképezése. A gondolkodási képességek fejlődésének nyomon követése. A fejlődés eredményének megítélése és a fejlesztés irányának kijelölése évente.	Egyéni fejlődési napló.	• Dokumentumele mzés. • Módosítás.	2003. december– január
	Szocializáció Fejlődési Vizsgálat.	A gyermek szociális körülményeinek feltérképezése. Három fejlődési ponton-bemenet, alapszint, felső szint- az ismeretek feltérképezése az Egyéni, a Család, az Iskola és a Társadalom témakörében. A szociális képességek megnyilvánulásainak nyomon követése. A fejlődés eredményének megítélése és a fejlesztés irányának kijelölése évente.	Egyéni fejlődési napló.	• Dokumentumele mzés. • Módosítás.	2003. december– január
	Kommunikáció Fejlődési Vizsgálat.	Három fejlődési ponton-bemenet, alapszint, felső szint- a beszéd, az olvasás és írás területén a készségek feltérképezése. A kommunikációs képességek fejlődésének nyomon követése. A fejlődés eredményének megítélése és a fejlesztés irányának kijelölése évente.	Kommunikációs képességfejlesztő program. Egyéni fejlődési napló.	• Dokumentumele mzés. • Módosítás.	2003. december– január

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Anyanyelv felmérő.	Háromszintű felmérő rendszer a kommunikációs képességek mérésére, a továbbhaladás feltételeinek teljesülése.	Egyéni fejlődési napló.	- Dokumentumele zés. - Módosítás a tantervhez.	2004. május
	Matematika felmérő	Háromszintű felmérő rendszer a matematikai képességek mérésére, a továbbhaladás feltételeinek teljesülése.	Egyéni fejlődési napló.	- Dokumentumele zés. - Módosítás a tantervhez.	2004. május
	Program- vizsgálat.	A gyermek választásának nyomon követése a délutáni képességfejlesztő programokból a korrekciós javaslatokkal összevetve.	Egyéni fejlődési napló.	Több évig használható programfüzet elkészítése, nyomtatása	2004. április
Értékelési eszközök.	Ellenőrző.	Saját fejlesztésű nyomtatvány felső tagozatosoknak, a hagyományos ellenőrzőn túl tartalmaz értékeink mentén szerződéseket, tantárgyakhoz kapcsolódó egyéni feljegyzéseket rajzos, írásos formában.	Kommunikációs képességfejlesztő program.		
	Könyvecske.	Saját fejlesztésű nyomtatvány alsó tagozatosoknak, a hagyományos ellenőrzőn túl tartalmaz értékeink mentén szerződéseket, tantárgyakhoz kapcsolódó egyéni feljegyzéseket rajzos, írásos formában.	Kommunikációs képességfejlesztő program.		

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszínés Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Napló.	Saját fejlesztésű nyomtatvány, amely a hagyományos naplón túl tartalmazza a vizsgálatok rögzítéséhez szükséges megfelelő rendszerű táblázatokat, a műveltségterületekhe z kapcsolódó kéességek negyedéves értékelését és az ebből következő korrekciós javaslatokat.	Egyéni fejlődési napló.		
	Projektfüzet.	Saját fejlesztésű nyomtatvány, mely a választott 16 projektben való részvételét igazolja, egyben tanulmányi napló.	Kommunikációs képességfejlesztő program.		
Eszközi elemek.	Napló szoftver.	Saját fejlesztésű tanuló nyilvántartó rendszer, a mely a diagnózis és az egyéni fejlesztési terv adatait tárolja, kezeli.	Egyéni fejlődési napló.		
	Képességfejles ztő doboz. Érték doboz. Kultúra doboz.	Saját fejlesztésű interaktív eszközök az adott területen.			
	Osztálygazdálk odás.	Saját fejlesztésű könyvelő szoftver, melynek segítségével regisztráljuk az állami és iskolai támogatások felhasználását, valamint a gyermek értékteremtéséből eredő bevételeit és kiadásait.	Tanulási motivációt fenntartó, erősítő, tevékenység támogató szoftver.		
	Gyermek intranet.	Saját fejlesztésű levelező és tájékoztató rendszer, melyet a Diákönkormányzat működtet.			

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Pedagógus intranet.	Saját fejlesztésű Belső Informatikai Elektronikus Rendszer, mely tartalmaz dokumentumtárat, eszkőzparkot, szolgáltatásokat, levelezőrendszert, integrált archívumot.			
	Folyamatok nyilvántartó rendszere	Saját fejlesztésű interaktív nyilvántartó eszköz az iskola összes folyamatára.			
	Szabályzatok nyilvántartó rendszere	Saját fejlesztésű interaktív nyilvántartó eszköz az iskola összes szabályzatára			
	Partner központúság rendszere	Saját fejlesztésű interaktív nyilvántartó eszköz az iskola partnerközpontú működésére			
	Egyéni fejlesztési tervet készítő szoftver.	Saját fejlesztésű szoftver, a Képességhoz struktúrája alapján összeállítja az Egyéni Fejlesztési tervet.			
	Pedagógiai Módszertani Bank.	Pedagógiai munkát segítő módszertani eszkőztár.			
	Szervezeti és Működési Szabályzat.	Az iskola szervezetét és működését meghatározó dokumentum			
	Értéktanteremtés.	Folyamatleírás, amely a gyermek tárgyalásából, szellemi és egyéb tevékenységeiből származó értékpontok (pénzérték) megszerzésének és felhasználásának szabályait tartalmazza.	Tanulási motivációt fenntartó erősítő tevékenység szervezeti leírása.		

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Pedagógus képzési értékelési rendszer.	A pedagógusok önértékelésére, és a vezetői értékelésre építő szempontsor. A képzési terv és az értékelés összekapcsolódása.			
	Projektvezetés eljárása.	Az iskolában működő különböző folyamatok megoldására készülő projekttervek / programtervek szabályrendszere.			
	Tanulási utak védelme program.	Az egyéni tanulás kibontakozásához kívánatos módszertani eszköztár és kultúra. Az intézményi infrastruktúra leírása, és a tanulási utak nyomon követésének intézményes rendszere.	Tanulási és magatartási zavarok kialakulását megelőző program szervezeti leírása.		
	Kapcsolati munka	Az intézmény és partnerei közötti kapcsolattartás módszereit és technikáját leíró dokumentum.	Problémamegoldó fórumok.		
	Minőség- irányítási Program	Minőségpolitikánk meghatározását, minőségfejlesztési rendszerünk bevezetését és működését leíró dokumentum.			
	Nyomtatvány- tár	Az iskola működését meghatározó és segítő saját fejlesztésű formanyomtatványok			
	Értesítők	Adott tanév adatait, eseményeit, gyermekírásait tartalmazó kiadvány.			

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszínés Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
	Hétszínés Centrum	Az iskolánk tartalmi- és szervezeti átalakulását leíró tanulmány. A Fogyatékos Gyermekekért Közalapítvány kiadványa.			
	Hétszínés CD	Iskolánk 20 éves jubileumára kiadott szakmai anyag.			
	Hétszínés I–II	Iskolánk 20 éves jubileumára kiadott iskolatörténeti áttekintés, pedagógiai írások.			
	Hétszínés füzetek	Iskolánk 20 éves jubileumára kiadott iskolatörténeti áttekintés, pedagógiai írások.			
	Gyermek- könyvek	A gyermekek alkotásai különböző témákban.			
	WEB-es jelenlét	Iskolánk megjelenése a világhálón.			
	Gyermekfilmek. Másság szépsége. Melinda I–II. Phare film. Gyermekszáj. Hangerő próba. Projektfilmek.	Attitűd váltásra alkalmas eszközök			
Tovább- képzési program.	Dobozok tanfolyam.	A mérő eszközök adaptációját és az eszközök alkalmazását támogató eszköz.			
	Érzékenyítő program tanfolyam.	A Hétszínés Pedagógiai rendszer megismerését a bevezetéshez/adaptác ióhoz szükséges döntést támogató eszköz.			2004. május
	Tábortervek.	Gyerekeknek szervezett erdei és nyári, felnőtteknek tartott kézműves táborok tematikus tervei.			
	Projekttervek.	A Hétszínés Pedagógiai rendszer			2004. július

A NAT 2003 tartalmi szabályozással összefüggő definíciós szótár szerinti elemek	Hétszines Program/ Pedagógiai rendszer elemei	Programelemek tartalma	Miniszteri rendeletben foglalt Pedagógiai rendszer és a programelemek viszonya	Fejlesztési feladat	Időterv
		bevezetését követően esettanulmányok a várható problémák megoldásáról.			
	Hétszines Önfejlesztő Program.	A Hétszines Pedagógiai rendszer intézmény-specifikus adaptációját támogató eszköz, a helyi tanterv készítéséhez szükséges segítség 120 órás akkreditált tanfolyam.			2004. július

Tantárgyak és óraszámok

ÖSSZESÍTETT ÓRATERV

Tantárgy	Évfolyamok									Összesen							
	1. évf. I. félév	1. évf. II. félév	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.	1. évf. Heti		1. évf. Évi		Heti	Évi	Összesen	
										I. félév	II. félév	I. félév	II. félév	2-3-4- 5-6-7- 8 évf.	2-3-4- 5-6-7- 8 évf.	Heti	Évi
Anyanyelv		9	9	9	8	5	5	5	5	-	9	-	153	46	1702	55	1855
Társadalom- ismeret		-	-	-	-	2	2	3	3	-	-	-	-	10	370	10	370
Matematika		5	5	5	5	4	4	4	4	-	5	-	85	31	1147	36	1232
Gazdálkodás		2	2	2	2	3	3	3	3	-	2	-	34	18	666	20	700
Természetismeret	20	-	-	-	-	2,5	3	4	4	-	-	-	-	13,5	499,5	13,5	499,5
Művészeti nevelés		2	2	3	3	2,5	2	2	2	-	2	-	34	16,5	610,5	18,5	644,5
Testi nevelés		3	3	3	3	2,5	2,5	2,5	2,5	-	3	-	51	19	703	22	754
Közös óra		-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	4	148	4	148
Adaptáció		-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	400	-	-	-	20	400
Játék informatikai eszközökkel	1,5	1	1	1	1	-	-	-	-	1,5	1	30	17	3	111	5,5	158
Projekt osztályszinten	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	2	74
Projekt iskolai szinten 5-6-7-8.	-	-	-	-	-	3	3	3	3	-	-	-	-	12	444	12	444
Összesen heti	21,5	22	22	23	24	25,5	25,5	27,5	27,5	21,5	22	430	374	175	6475	218,5	7279
Összesen évi	430	374	814	851	888	943,5	943,5	1017,5	1017,5	-	-	-	-	-	-	-	7279

I. félév: 20 hét

II. félév: 17 hét

ÉRTÉKELÉS, MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

A tanterv és program minőségbiztosítása a Comenius ágazati minőségbiztosítási rendszer II. modellje szerint történik. A modell szerint alkotjuk meg a rendszer minőségbiztosítását, ebből néhány területet, amely a tantervvel összefüggésben van kiemeltünk.

A Tanterv intézményi szintű bevéálásának értékelése

A tantervet, mint a tanulói utak tartalmi rendszerét a Comenius II. Modell adaptációja során kialakított, a Pedagógiai Programban foglaltak szerint 3 évente, az Irányított Önértékelés keretén belül belső vizsgálattal, a tanulói teljesítményeket külső szakértőkkel vizsgáltatjuk meg és összehasonlító elemzés eredményeképpen a tantervi egységek tartalmait szükség szerint, módosítjuk.

A tanulók értékelése:

A tanulók értékelésének rendszerét összefoglaló táblázat:

MIT?	MIKOR?	MILYEN MÓDON? HOL?	KI?
<i>Tanuló fejlődése</i>			
KÖVETELMÉNYEINK MEGVALÓSULÁSÁT (ÉRTÉKEK–TUDÁSOK)	FÉLÉVENTE ÉV ELEJI VÁLLALÁS ALAPJÁN	Ellenőrző könyvben.	A gyermek vállalását és önértékelését a team tagok.
TANTÁRGYI TUDÁST 0–6. évfolyam	HAVONTA EGYSZER	Szövegesen, naplóban és a könyvecskében, ellenőrzőben.	Tantárgyat gondozó.
TANTÁRGYI TUDÁST	FÉLÉVENTE	Szövegesen ellenőrzőben és bizonyítványban. Egységes felmérők alapján.	Tantárgyat gondozó.
TANTÁRGYI TUDÁST 7–8. évfolyam	HAVONTA EGYSZER	Érdemjeggyel naplóban és ellenőrzőben.	Tantárgyat gondozó.
TANTÁRGYI TUDÁST 7–8. évfolyam	FÉLÉVENTE	Érdemjeggyel naplóban, ellenőrzőben, bizonyítványban. Egységes felmérők alapján.	Tantárgyat gondozó.
MAGATARTÁS – SZORGALOM 0–6. évfolyam	FÉLÉVENTE	Szövegesen Ellenőrző könyvben, könyvecskében, bizonyítványban.	Team tagok.
MAGATARTÁS – SZORGALOM 7–8. évfolyam	FÉLÉVENTE	Szövegesen négy szavas skálán Ellenőrző könyvben, bizonyítványban.	Team tagok.
PROGRAMOKON RÉSZVÉTEL	FOLYAMATOSAN	Szövegesen programfüzetben.	Programszervezők .
<i>Diagnosztikus jellegű, a célzott pedagógiai együttműködést segítő értékelések</i>			
Kommunikáció, problémamegoldó gondolkodás és szocializációfejlődés.	Év eleje és 8. évfolyamon év végén is.	Naplóban, szoftveren, és értékelési anyagokban.	A fejlődési vizsgálatot felvevő.
Programvizsgálat.	Folyamatosan.	Naplóban.	Programszervező.
Negyedéves értékelés.	Negyedévente.	Képességtérképen a naplóban.	Team tagok.
Egyéni képességfejlődés.	Félévente.	Egyéni Fejlesztési Terv.	Tantárgyat gondozó, team.
Adaptációs időszakban fejlődés.	Félévkor.	Egyéni Fejlesztési Terv értékelésével Nyilatkozat.	Fejlesztők.
Egyéb diagnosztikus értékelések.	Aktuálisan.		Szakember.

A tanulói teljesítmények vizsgálata:

S. sz.	Eszköz	Vizsgálati cél	Évfolyamok								Vizsgálati idő	Elvárt teljesítmény	Dokumentáció
			1	2	3	4	5	6	7	8			
1.	I. felmérő matematika, anyanyelv.	Iskolába lépés feltételeinek vizsgálata.	X								I félév vége.	Össz. 25% a követelményeknek	NY ED
2.	I. felmérő matematika, anyanyelv.	Szakaszhatár minimum követelményeinek teljesítése.				X	X*				Év vége.	Össz. Követelmény 100%	NY
3.	II. felmérő matematika anyanyelv.							X	X*				ED
4.	III. felmérő matematika, anyanyelv.									X			NY
													ED
5.	Fejlődési vizsgálatok. Fejlődési vizsgálatok szintenként.	A vizsgált területeken a gyermekek képességeinek fejlődése.	X	X	X	X	X	X	X	X	Év eleje. 8. év vége.	–	ED
5.1.	Bemenet.		X										
	Alapszint.			X	X	X	X*						
	Felső szint.						X	X	X	X			
6.	Tantervi előírások.	A tanterv tartalmainak elsajátítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	Havonta legalább egyszer érdemjeggyel vagy szövegesen.		
7.	Projekt lapok.	A projektek eredményessége.					X	X	X	X	Projekt vége.	–	PK
8.	Mestermunka bemutatása	Tematikus csúcs elérésének vizsgálata.					X	X	X	X	Mester-munka elkészülte.	–	–
9.	Produkció. Értékteremtés bemutatása.	A produkció színvonala.	X	X	X	X	X	X	X	X	Értelmeszerûen.	–	–

Nyilatkozat = NY

Egyéni Dosszié = ED

Projektkönyv = PK

ADAPTÁCIÓ

ADAPTÁCIÓS PROGRAM

1. ÉVFOLYAM I. FÉLÉV

Típus
Óraszám

integrált tantárgy
400 óra

Jellemzők, alapelvek

Az adaptációs program minden, az adott évben első osztályba kerülő tanuló számára készült.

A program azoknak a funkcióknak a fejlesztésére irányul, amelyek közvetlenül megalapozzák az iskolai tanuláshoz szükséges képességeket.

A fejlesztés tartalma a különböző tevékenységek, cselekvések végzésekor lezajló pszichikus folyamat valamennyi összetevőjére irányul, azaz biztosítja a pontos, differenciált észlelés, az összerendezett, koordinált mozgás, az információk összekapcsolásának, pontos visszaadásának, az emlékezetnek, a szándékos figyelemnek az integrált fejlődését.

A pszichés funkciók fejlesztése a közvetlen környezet emberi- és tárgyi viszonyrendszereiben, a legjellemzőbb mindennapi cselekvésekben történik. Ennek megvalósulását segíti egy témaajánlás, ahol a témákból adódó tartalmak nem elsajátítandó ismeretek, hanem a fejlesztés keretétül szolgálnak. A témák megválasztását a tanulókat ebben az időszakban közvetlenül körülvevő téri- és idői környezet preferálja. A témák lehetőséget biztosítanak arra is, hogy a pszichés funkciók fejlesztése a szocializáció fejlesztésével egységben, valós élethelyzetekben történjen, kizárja a funkciótréninget. További jelentősége, hogy ugyanazon funkciók más és más témakörben visszatérő fejlesztésével azok folyamatos megerősítését szolgálja.

A fejlesztés csoport(osztály)keretben történik, egyéni fejlesztési tervek alapján. Az egyéni fejlesztés tervezéséhez szükséges pedagógiai diagnózis, a fejlettségi szint megállapításához a Gondolkodás-, Kommunikáció- és a Szocializáció fejlődési vizsgálat szolgál. Különös esetekben esetleg külső szakember bevonásával a diagnózis tovább differenciálható. Ebben az esetben az ajánlott vizsgáló eljárások:

Percepció:

- vizuális (Frostig);
- auditív (hangzó differenciálás a PREFER szerint);
- mozgás (MSSST).

Emlékezet:

- szukcesszív (KNOX kockák);
- szimultán (Hisky skála);
- verbális (szóutánmondás);
- vizuális (MSSST);

Beszéd:

- artikuláció (PREFER);
- ritmus (INIZAN);
- szókincs (Peabody);
- mondatalkotás (eseménykép);
- relációs szókincs (PREFER);
- fogalomalkotás (3x4 db. kép: bútor, állat, jármű);
- beszédértés (GMP).

Mozgás:

- nagymozgások (MSSST);
- finommozgások (írásmozgás koordináció) (MSSST, Meixner).

Testvázlat, testséma, laterális (MSSST).

Pedagógiai vizsgálat.

Játéksituációban való megfigyelés.

Családvizsgálat. A családlátogatás tapasztalatainak feldolgozási szempontjai:

- a család életmódja;
- érzelmi légkör, a nevelési attitűd, a fogyatékházhoz való viszonyulás;
- a családi szocializáció: célracionális,- normatív tevékenységrendszer, a kommunikációs rendszer, a családi interakció és struktúra jellemzői.

A pedagógiai diagnózis felállításához a saját vizsgálatokon kívül felhasználandó a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság véleménye és minden más a gyermek megelőző életszakaszából származó diagnózis, vélemény.

Az egyes tanulókra kidolgozott egyéni fejlesztési terveknek tartalmazniuk kell:

- az ép, jól működő, a kevésbé sérült funkciók felsorolását, melyek, mint a fejlesztés alapjai jelennek meg a stratégiában
- a fejlesztés területeit.

Cél, feladat

A személyiség biztonságérzetének megteremtésével, az egyéni diagnosztikára épülő funkcionális képességfejlesztéssel elérni az egyénhez viszonyítva azt a legoptimálisabb adaptív állapotot, amely elégséges előfeltétele a tantárgyi rendszerű fejlesztésnek.

Követelmény

Rendelkezzen az alapvető kultúrtechnikák tanulásához szükséges pszichikus működéssel, képességekkel, szociális érettséggel.

Adaptáció tantárgy témái és altémái

Téma	Altéma
Beszédfejlesztés	A beszéd formai oldalának fejlesztése
	A beszéd tartalmi oldalának fejlesztése
Mozgásfejlesztés	Nagymozgások fejlesztése, egyensúlygyakorlatok
	Finommotorika
Percepciófejlesztés	Vizuális észlelés fejlesztése
	Hallási észlelés fejlesztése
	Tapintásos észlelés fejlesztése
	Mozgásos észlelés fejlesztése
	Interszenzoros fejlesztés
	Térészlelés fejlesztése
Gondolkodásfejlesztés	Időészlelés fejlesztése

Az időkeret felhasználása feldolgozási témaajánlással és óraszámokkal:

1. 2. 3. hét	4. 5. 6. hét	7. 8. 9. 10. hét	11.12.13.14. hét	15. 16. 17. hét	18. 19. 20. hét
60 óra	60 óra	60 óra	80 óra	60 óra	60 óra
Vizsgálatok	Az iskolai környezet	Az ősz	Az otthon, családi ünnepek	A tél	Vizsgálatok

Értékelés

Folyamatos diagnosztizáló értékelés. A tanulók felé jellemző a folyamatos, sok pozitív megerősítést tartalmazó szóbeli értékelés.

Fejlesztési feladatok

Az adaptációs program egészében ezt a tevékenységet szolgálja.

1. BESZÉDFEJLESZTÉS

Témakörök, tartalmak, tevékenység

1.1. A BESZÉD FORMAI OLDALÁNAK FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Motoros fejlesztő gyakorlatok: ajaktorna, nyelvtorna, fúvó-szívó gyakorlatok, szájpád-torna, légző gyakorlatok. Hangfelismerés, hangutánzás.

1.2. A BESZÉD TARTALMI OLDALÁNAK FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Az iskolai környezet adta helyzetekben: pedagógus–gyermekcsoport, pedagógus–gyermek, gyermek–gyermekcsoport, gyermek–gyermek viszonylatokban történő kommunikációs minták gyakorlatai: bemutatkozás, megszólítás, bemutatás, helyes köszönési módok, érdeklődés, kérdésfeltevés, válaszadás, beszámolás eseményekről.

Az őszi évszak adta lehetőségek keretében: az őszi jellemzői, az időjárás változásai – öltözködés, ritmus a természetben – évszakóra, őszi gyümölcsök, zöldségfélék, vásárlás az őszi piacon, az őszi betakarítás, az őszi irodalomban.

A téli évszak adta lehetőségek keretében: a téli jellemzői, az időjárás változásai–öltözködés, téli örömei –mozgás a szabadban, táplálkozás télen, az állatok télen.

Az otthon, a család, a családi ünnepek adta lehetőségek keretében: a család tagjai, a család egy napja – időrend, napirend, születésnap, névnap, mikulás, karácsony, vendégvárás, terítés, ajándék, ajándékatadás.

Valamennyi témához kapcsolódva: mennyiségélmények, a számosság tényezői, a mennyiségállandóság érzékelése (az egyéni fejlettségi szinthez igazodva folyamatos a számköri megerősítés). Figyelem és emlékezetfejlesztő játékok, feladatok.

Mondókák, versikék, népköltések, mesék, népi gyermekjátékok.

Alapszókinsz:

testrészek, saját ruházatuk, alapformák, alapszínek, mindennapi cselekvéseik megnevezése, számok használata.

relációs szókinsz: bal-jobb, alul-fölötte, alá-fölé, mögötte, előtte, közte, mellette, mögé, elé, közé, mellé, bent-kint, belül-kívül, fent-lent, puha-kemény, síma-édes, szögletes, gömbölyű, lapos, kicsi, nagy, közepes, rövid, hosszú, kevés-sok, kisebb-nagyobb, egyenlő nagyságú, különböző nagyságú, több-kevesebb, ugyanannyi.

2. MOZGÁSFÉJLESZTÉS

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

2.1. NAGYMOZGÁSOK FEJLESZTÉSE, EGYENSÚLYGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Járások, futások – tempótartással –, váltással, iránytartással.

Ugrások: magasba, távolba, különböző alakzatú térbe, tempó- és irányváltásokkal.

Járások, ugrások téri viszonyítási pontokhoz igazítva. Csúszás, mászás, kúszási irány -, tempóváltásokkal, kerülések, átmászások. Egyensúlyozó állások, járások.

Népi gyermekjátékok mozgásai.

2.2. FINOMMOTORIKA FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Átöltözések különböző cselekvésekhez, taneszközökkel végzett manuális tevékenységek (könyv, füzet lapozgatás, ceruzafogás).

Írásmozgás koordináció: előrajzolt formák áthúzása, másolása, vonalelemek, betűelemek másolása, írása, betűismeret esetén betűírás.

Gyurmázás, agyagozás, gyöngyfűzés, papírhajtogatás, papírtépések, tematikus képek készítése, festés ujjal. Tematikus puzzle-játékok. Vágások, nyírások, festések, sablonok színezése, sablon nélküli színezés, rajzolás, festés, ragasztás.

3. PERCEPCIÓFEJLESZTÉS

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

3.1. VIZUÁLIS ÉSZLELÉS FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

A szemmozgás tudatos kontrolljának, a szem fixációs működésének erősítése: ismerkedés egymással, társak megfigyelése, egymás mozdulatainak figyelése, utánzása, irányított szemmozgásokkal.

Vizuális helyzet, pozíció felismertetése: tárgyak helyzetének megfigyelése, részletek, hiányok észrevéve, különböző alakzatok áthelyezése más pozícióba a környezet tárgyaival, eszközökkel.

Vizuális memória fejlesztése: testmozgások, témákhoz kapcsolódó minták emlékezetből történő utánzása.

Vizuális ritmus fejlesztése: a környezet tárgyaiból vizuális minták folytatása- ajándékkészítéshez, a környezet díszítéséhez való felhasználással.

Alak- és formaállandóság felismertetése, megerősítése: alakzatok formálása testmozgással, képes lottók, termékek felhasználásával képi formálások, felismertetések, termésképek összeállítása formarajzok alapján.

Alak- háttér megkülönböztető képesség fejlesztése: a tanterem tárgyainak rendezése, időjárási tábló készítése, képkeresések.

3.2. HALLÁSI ÉSZLELÉS FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Hangzási analízis–szintézis fejlesztése: a környezet hangjainak – emberi hangok, állatok hangja, tárgyak, eszközök hangjai – felismertetése, megkülönböztetése.

Beszédhang analízis, hangkereső gyakorlatok. Ritmusok hallás utáni visszaadása.

Hang-, szódifferentiálások.

3.3. TAPINTÁSOS ÉSZLELÉS ÉS FEJLESZTÉS

Tartalom, tevékenység

Finom motorikus mozgásokkal történő észlelési megerősítés: formaalakítások, minták követése, tapintással személyek és a környezet jellemző tárgyainak felismertetése, megnevezése.

3.4. MOZGÁSOS ÉSZLELÉS FEJLESZTÉS

Tartalom, tevékenység

Megfigyelt mozgásminták behunyt szemmel történő kivitelezése, testérzékeléssel szerzett formák felismerése, ismétlése. Népi gyermekjátékok.

3.5. TÉRÉSZLELÉS ÉS FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Térbeli helyzetek felismerése. A környezet tárgyainak elhelyezése a téri relációk megnevezésével, megneveztetésével síkbeli és térbeli iránymeghatározásokkal. Népi gyermekjátékok.

3.6. IDŐÉSZLELÉS ÉS FEJLESZTÉSE

Tartalom, tevékenység

Napirend. Napszakok – napi tevékenységekhez kötöten. Napok nevei. Évszakok. Születésnapok, életkorok. Időbeli sorrendiség a tevékenységekben. Időbeli relációk.

3.7. INTERSZENZOROS FEJLESZTÉS

Tartalom, tevékenység

Vizuális-tapintásos interszenzoros működés fejlesztése: a környezet tárgyainak, a témákhoz használt eszközöknek keresése vizuális mintákban, vizuálisan felismert tárgyak, eszközök felismerése – a vizuális csatorna kizárásával – tapintás útján.

Vizuális – auditív interszenzoros működés fejlesztése: megszólaltatott hanganyagban az adott hangforrások felismertetése, hallott hanganyaghoz hangforrás keresése.

Hallási emlékezet fejlesztése: a környezet jellemző hangjainak exponálás utáni felismertetése, hangforrás keresése.

Auditív – tapintásos interszenzoros működés fejlesztése: a vizuális csatorna kizárásával hangról társai tapintással való megkeresése. Tárgyak jellemzés utáni tapintásos megkeresése.

4. GONDOLKODÁSFEJLESZTÉS

Tartalom, tevékenység

Élőlények, tárgyak, tárgy és eseményképek különféle csoportosítása. Szabad társítások tárgy és eseményképek között. Ok-okozati összefüggést tartalmazó képek összekapcsolása. Manipulációk térben: játékok szétszedése, összerakása, építőjátékokkal való konstrukciók. Manipulációk síkban: kirakók, mozaik játékok.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Érthetően beszél. Rendelkezik közvetlen környezetében az eligazodáshoz szükséges beszédképességgel.

Szükségleteit, érzéseit egyszavas és egyszerû mondatokkal közli. Meg tud nevezni a környezetével és önmagával kapcsolatos fogalmakat. Ismeri a ruhadarabok nevét. Ismeri testrészeit és azok funkcióit. Meg tud nevezni otthona és az iskola környezetéből élőlényeket, élettelen elemeket. Megnevezi a csoportját, családját és ezek tagjait. Ismer feladatokat a család mindennapi életéből. Tudja, hogy a szabályok be nem tartásával helytelenül cselekszik. Tud segítséget kérni munkájához.

Meg tud nevezni sík és térbeli formákat, tárgyakat, a beszédből kihallja a mennyiségre és a tevékenységre utaló szavakat, kifejezéseket. Rendelkezik a közvetlen környezetéből adódó mennyiségélménnyel. Képes tárgyakkal, mint mennyiségekkel manipulatív műveletek végzésére. Tud tárgyról számosságot megállapítani, adott mennyiségű csoportot létrehozni. Tud kiszámlálni, hozzászámlálni, elvenni, kiegészíteni, bontani.

Képes célirányos mozgástevékenységre.

Képes a nagymozgások összerendezett kivitelezésére tempó és irányváltásokkal. Tud az iskola épületében, a járdán egyedül és csoportosan közlekedni. Szívesen vesz részt népi gyermekjátékokban. Képes egy-kettőt szerepcserével is végigjátszani.

Képes a megadott szempontok alapján a tanult íráselemek és formák vázolására. Ceruzafogás és nyomatéka kialakulóban van. Elemi szintű tapasztalatai vannak az anyagokról és a megmunkálásukhoz szükséges eszközökről. Fel tud öltözni. Örömmel fejezi ki magát rajzban különböző rajzeszközökkel. Részt vesz élettere kialakításában, gondozásában. Mindezen tevékenységeket örömmel végzi.

Képes közvetlen környezetében a látás, hallás, tapintás, mozgás útján tapasztalatokat szerezni tárgyak, emberek tulajdonságairól, viszonyairól.

Tud megkülönböztetni egyenes és görbe vonalakat, nyitott és zárt alakzatokat. Formafelismerése kialakulóban van.

Élvezettel hallgatja és vesz részt a közös éneklésben. Képes önmaga dallamot alkotni (énekeszéd). A tartalomnak megfelelően elő tud adni ritmizálva két-három mondókát, egy-egy rövid verset, dalt.

Meg tudja nevezni a közvetlen környezetében lévő tárgyak anyagát. Képes tapasztalatot szerezni róluk.

Képes utánnézéssel különféle szerepek megjelenítésére, mesék végighallgatására. A tartalomnak megfelelően elő tud adni dramatizálva két-három mondókát, 1–1 rövid verset.

Rendelkezik alapvető testfogalommal, megtalálja a lakásban és az iskolában a mindennapi életviteléhez szükséges színtereket.

Adott helyiségen belül meg tudja mutatni társai és a tárgyak helyét relációs szókinccs segítségével.

Tájékozódni tud a tanteremben, az iskola egyéb helyiségeiben. Tudja tantermében a tárgyak, eszközök helyét.

Ismeri a lakás és az iskola helyiségeit.

Tudja a saját életkorát. Érti a gyermek és a felnőtt közötti különbséget. Tudja a napi tevékenységeit a megfelelő napszakban elvégezni. Ismer az időre vonatkozó kifejezéseket. Tudja a napirendjét. Tudja a hét napjainak a nevét és az évszakokat. Érzékeli az idő múlását tevékenységeihez kötötten a cselekvések elteltével. Időbeli sorrendet ismer a tevékenységeiben.

Képes közvetlen környezete emberi- és tárgyi viszonyrendszereiben a látott és hallott minták mozgásos kivitelezésére

Tud elemi szinten összehasonlítani. Meg tudja nevezni otthona és az iskola környezetéből élőlényeket, élettelen elemeket adott szempont szerint csoportosítva. Átéli a napi, heti szokásrendjében a tevékenységek folyamatát az emberi kapcsolatokban, és észleli a környezetében zajló idő-, tér- és állapotbeli változásokat, vagyis a folyamatosság megszakadását, szóban és rajzban képes ezt jelezni.

Irodalomjegyzék

A gyermekek matematikai gondolkodásának kialakulása 2–7 életévben, fejlesztésének hatékony módszerei (Kiss Tihamér)

Alkonyi Mária – Rosta Katalin: Számlálni kezdek

B. Méhes Vera: Számlépcső

Bessenyei Éva: Matek mese

Boa – plusz I–II–III.

Csabay Katalin: Lexi

Dávid Ilona – Duray Miklósné: Részletes program az adaptációs fejlesztéshez

Deák B. Katalin: Óvodások tankönyve

Dr. Szabó Pál: Iskolás lesz a gyermekünk

Erdei Gáborné: Csiga-biga gyerek ki (képességfejlesztő gyakorló feladatra)

Erdei Gáborné: Pont, pont, vesszőcske (Játékos gyakorlókönyv írástanuláshoz)
Franz Sedlak, Brigitte Sindelar: „De jó már én is tudom!”
Füzesi Zsuzsa: Mondókás könyv
Gállos Ilona – Dr. Kovácsné Nagy Ibolya: Az én könyvem (Képes érzékszervi és beszédfejlesztő gyakorlatok)
Huba Judit: Pszichomotoros fejlesztés a gyógypedagógiában
I. Mit gondolsz? (összefüggés) – figyelem-, emlékezet-, gondolkodás- és beszédfejlesztő játék
II. Mit gondolsz? (Analógia)
III. Mit gondolsz? (összehasonlítás, rendezés)
Íráselemek gyűjteménye – Hódmezővásárhely
Kocsis Lászlóné–Rosta Katalin: Ez volnék én? (Testséma fejlesztő feladatlap gyűjtemény)
Korrekciós feladatlapok gyengén látó gyermekek számára
Környezetismeret 1–Kerepesi Károlyné
Marosits Istvánné: Tudod-e? (Készségfejlesztő feladatlapok az olvasástanulás előkészítésére)
Meixner Ildikó: Dysgráfiás fejlesztő feladatlapok
Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás–fejlesztő program
Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás–Mellékletek
Porkolábné Dr. Balogh Katalin: Kudarcok nélkül az iskolában
Rosta Katalin–Rudas Zsuzsanna–Kisházi Gergely: Hüvelykujjam...
Szabó Borbála: Mozdulj rá! (Mozgással kísért vers és mondóka gyűjtemény)
Számolás feladatlapok–Pedagógiai Intézeti kiadvány
Színezd ki és rajzolj Te is...
Villányi Györgyné: Játék a matematika?

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközök

Írásvetítő

Kazettás magnetofon

Lemezek, kazetták

Lemezjátszó

Állatok világa

Babák

Bábok

Body roll hengerek

Célbadobó

Dominó

Emberek világa

Építőkockák

Érzékelőjátékok

Hangfelismerő–képegyeztető társasjáték.

Hangszerek: dob, cintányér, háromszög

Homokozó játékok

Időjárás naptár

Játékállatok

Játékautók

Játékkártyák

Játékkönyha, szobaberendezések felszereléssel, eszközökkel

Kifestőkönyvek

Labdák

Logikai készlet

Minimat játékok

Montessori tornyok, játékok

Mozaikjátékok

Nagy méretű pléd

Napirendi tábla

Növények világa

Nyomda

Összerakós játékok

Pálcikák

Szerepjátékok kellékei: orvosos játékhoz, közlekedéshez, takarításhoz, fodrászjátékhoz

Színes korongok

Színes rúd készlet

Társasjátékok

Trambulin

Tükör

Ugrálókötél

ANYANYELV

ANYANYELV 1–8. ÉVFOLYAM

Típus
Óraszám

integrált tantárgy
1855 óra

Jellemzők, alapelvek

Az anyanyelv tantárgy tartalmazza a fogalmazási ismeretek, az irodalmi kifejezésformák (5–8.), az irodalomolvasás (5–8.) írás, az íráshasználat (1–4.), a kommunikáció (1–8.), a magyar nyelv (1–4.), memoriter (5–8.) nyelvismeret (5–6.), nyelvtani ismeretek (5–8.), olvasás, szövegértés (1–4.), szerzők és művek (1–8.), szövegértés, szövegalkotás (5–6.), véleményalkotás és értékelés (7–8.): én és társaim, a család, az iskola, a lakóhely témaköröket.

A hon- és népismeret témaköréből a következőket: jelképeink, nemzeti ünnepeink, családi és vallási ünnepek, a lakóhely népessége, a cigányság, a lakóhely nevezetességei és népszokásai, a magyar nép eredetéről, a Himnusz és a Szózat, nemzeti emlékhelyek, akikre büszkék lehetünk témákat. A környezetismeret tantárgy témáiból (1–4.) a megismerési módszerek alapozása, az élettelen természet alapismerete, tájékozódási alapismeretek, az élő természet alapismerete altémák kerültek beépítésre. Tánc és dráma, tantárgyi modul témáiból a drámajátékok és az ünnepi szertartások játékaik altémák feldolgozása javasolt. Az anyanyelv tantárgy továbbá teljes tartalommal integrálja a könyvtári informatika tartalmait is.

Az anyanyelv tantárgy központi, illetve alapozó funkciót tölt be a tantervben, folytatja az anyanyelv elsajátításának azt a folyamatát, amely a családban kialakult. Növendékeink többségének családja beas anyanyelvű, az iskoláztatás kezdetén tapasztalható nyelvi hátrányaik azonban elsősorban nem a kétnyelvűségből, hanem inkább a hátrányos szociális helyzetükből erednek, életmódjukból következően gyakorlati intelligenciájuk kevésbé tart igényt az írásbeli kifejezésformákra. Az anyanyelvtanítás beszéd centrikus, ezért a leíró vagy klasszikus grammatika és más nyelvi jelenségek elkülönített oktatása helyett a nyelvhasználati képesség gyakorlati fejlesztését tekinti elsődleges feladatnak.

A nyelvhasználat elsajátításának folyamatában az olvasás, az írás, az irodalom, a fogalmazás, a nyelvtan nem különálló tantárgyak, hanem az anyanyelvtanítás belső mozzanatait, nyelvi tevékenységek a kommunikációban.

A tantárgy tartalmait, mint alapvető társadalmi tevékenységek, mint gondolkodás- és viselkedésformák jelennek meg, az érvényesül, hogy a nyelvelsajátítás lényegi módja az a folyamat, amelyben az ember arra kényszerül, hogy nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit.

Alapvetően fontos szemléleti és módszertani alapelv, hogy a tananyag, a tanítási tartalom-eszköz a tantárgy nevelési feladatainak megoldásában és a gyermekek képességfejlesztési folyamatában.

Az anyanyelvtanításban csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja a kívánt eredményt, amely az egyén tudásának és sajátosságainak figyelembe vétele mellett, a beszédnek, mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a nyelvet kifejező, informáló funkcióinak megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban: szóbeli és írásbeli kifejezésben gyakoroltatja, alkalmaztatja.

Cél, feladat

A nyelvhasználat fejlesztésével hozzájárulni a tanulók személyiségének, az én- és világképének kialakulásához, segítséget nyújtani szükségleteik megfogalmazásában és kielégítéséhez, érzelmviláguk gazdagításával.

Elsajátíttatni a kommunikációs helyzeteknek megfelelő szövegalkotást, magatartási, társalgási és udvariassági formákat. Megteremteni az írásbeli nyelvhasználat alkalmazásának lehetőségeit. Megismertetni a gyermekekkel nemzeti kultúránk és a cigányság hagyományait.

Követelmény

A tantárgy általános követelménye a társadalmi cselekvőképesség kialakításának érdekében: a tanulók a problémahelyzetnek, illetve a tevékenységnek megfelelően tudják használni kommunikációs eszközeiket;

megismerjék anyanyelvünk szerkezeti egységeit; képesek legyenek az olvasást és írás eszközként használni; kialakuljanak a társas együttműködéshez szükséges kommunikációs készségeik, képességeik.

Az Anyanyelv tantárgy témakörei és altémái

Téma	Altéma	1	2	3	4	5	6	7	8
VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK	Mindennapi élet szinterei, tér és időviszonyai	X	X	X	X				
	Mindennapi élet szinterein túlmutató tér- és időviszonyok	X	X	X	X				
	Valóságos anyagi rendszerek	X	X	X	X				
	Elképzelte eszméi rendszerek	X	X	X	X	X	X		
IRODALOM	Líra							X	X
	Epika							X	X
Téma óraszám		38	60	72	70	61	66	61	70
GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS SZINTJEI	Hangok hangcsoportok	X	X	X	X	X	X		
	Szóelemek, szavak	X	X	X	X	X	X	X	X
	Új szó szerkezetek	X	X	X	X	X	X	X	X
	Mondatok	X	X	X	X	X	X	X	X
	Szöveg	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		19	38	26	56	56	51	48	45
NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE	Szóban	X	X	X	X	X	X	X	X
	Olvasásban	X	X	X	X	X	X		
	Szövegértés							X	X
	Írásban	X	X	X	X	X	X		
	Szövegalkotás							X	X
Téma óraszám		67	150	148	130	38	38	38	32
KOMMUNIKÁCIÓ VISELKEDÉSTANULÁS	Nem szóbeli jelek, jelzések	X	X	X	X				
	Kommunikációs gyakorlatok	X	X	X	X	X	X		
	Viselkedéstanulás	X	X	X	X	X	X		
	Magánéleti megszólalás							X	X
	Ügyintézői megszólalás							X	X
	Közéleti megszólalás							X	X
Téma óraszám		4	28	30	20	20	20	28	28
ÖNMŰVELÉS	Könyv és könyvtárhasználat	X	X	X	X	X	X	X	X
	Sajtóismeret	X	X	X	X				
	Dokumentumismeret					X			
	Ismerethordozó médiák használata						X		
	Intézmények	X	X	X	X				
	Szórakozás, hobby	X	X	X	X				
	Szabadidő, művelődés forrásai							X	X
Téma óraszám		8	20	20	20	10	10	10	10
ÖSSZÓRASZÁM		136	296	296	296	185	185	185	185

A tantárgy óraszámjai

Évfolyam Óraszám	1. II.félév	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Összesen
Heti	9	9	9	8	5	5	5	5	55
Éves	153	333	333	296	185	185	185	185	1855

A tananyag szerkezete, a komponensek jellege indokoltá, szükségszerűvé teszi, hogy egy-egy tanítási órán több komponens tartalmaival foglalkozzunk, ezért a tananyag felsorolásokban célszerű a projekt típusú tervezésben gondolkodni.

A Lépésről-lépésre program a kezdő szakaszban erre ad lehetőséget.

Az altémák óraszámainak elosztása a tanulók fejlettségi szintjének, igényeinek folyamatos nyomon követése mellett a pedagógus döntési hatásköre, az általunk ajánlatként megadott mennyiségek inkább arányokra mutató javaslatok.

Értékelés

Az értékelés minden évfolyamon a tanítási tartalomhoz és a követelményekhez igazodva fogalmazódik meg. A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás-, a Kommunikáció- és a Szocializáció fejlődési vizsgálattal, illetve különleges esetekben az Adaptációs programban leírt eszközökkel végezzük, a diagnosztizáló munka alapján megalkotott egyéni fejlesztési terv (EFT) szerint folyik a tanuló fejlesztése a tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT rendszeres, félévi felülvizsgálatával lehet elvégezni.

A tantervi követelmények teljesítésének megítéléséhez háromszintű felmérő készült.

A fejlődést a Naplóban negyedévente gyenge, megfelelő, jó minősítéssel jelöljük a Szóbeli kifejezés, Kifejezés írásban, Olvasás- szövegértés, Hangos olvasás, Vers-, szövegtanulás, Nyelvtani problémák felismerése, Nyelvtani feladatmegoldás, Íráskép területeken.

Fejlesztési feladatok

Az anyanyelv tantárgy felépítésével, tananyag kiválasztásával, a tananyag elrendezésével figyelembe veszi az enyhén értelmi fogyatékosnak minősített tanulók beszédének, nyelvi kifejezőképességének sajátosságait és az egyéni különbségeket.

Az 1–4. évfolyamon az egyéni fejlesztési tervek készítésénél döntően az eredményes írás –, olvasástanításra helyeződik a hangsúly, ezzel összefüggésben az írás – olvasás tanításához szükséges feltételrendszer biztosítása kiemelt feladat.

A figyelemfejlesztés, az analízis - szintézis műveletei, az optikai, az akusztikai észlelés fejlesztése mellett a cselekedtetéssel megvalósuló további területek – tapintás, kinézis, tér-és időészlelés, az absztrakcióhoz elegendő gyakorlati tapasztalás megszerzése jelentik a folyamatos gyakorlás tartalmait.

A beszédtechnikai, logopédiai gyakorlatok alkalmazása a nyelvhasználati képesség fejlesztése szóban témáknál egyaránt azt szolgálja, hogy a tanulók mind többször jussanak olyan technikák gyakorlásához, melyek segítik a helyes beszéd kialakulását. A dyslexia prevenció írás-olvasás tanítási módszer alkalmazása alapvetően rehabilitációs és rehabilitációs célú.

ANYANYELV 1. ÉVFOLYAM II. FÉLÉV

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK

1.1. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREI, TÁRGYI-, SZEMÉLYI-, TERMÉSZETI-, TÉR- ÉS IDŐVISZONYAI, TEVÉKENYSÉGFORMÁI, ESEMÉNYEI

Tartalom, tevékenység

Az otthon eseményei: születés - halál, az eseményhez illő viselkedésformák; a különböző cigányközösségekben: személyes élmények elmesélése.

Az iskola eseményei: a jellemző vonásaik, az eseményhez illő öltözködés és viselkedésforma.

1.2. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREIN TÚLMUTATÓ TÉR- ÉS IDŐVISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerű földrajzi fogalmak, téri viszonyok előállítása: terepasztal, tereptárgyak, terepkészítés (homokozóban), rendezés, „képolvasás.”

Hagyományok: farsang, húsvét, cigány szokások.

Családi ünnep, iskolai ünnepélyek, megemlékezések; eseményképek helyes időrendi sorrendbe helyezése.

1.3. VALÓSÁGOS ANYAGI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Az élettelen világ: a környezetünkben lévő használati tárgyak.

Az élővilág: a környezetünkben élő állatok és növények.

Természeti jelenségek, a napszakok változása, évszakok változásának nyomon követése.

Természeti környezet: a természet szépségeinek megjelenési és kifejezési formái.

1.4. ELKÉPZELT ESZMEI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Versek: gyermekversek: szöveg tanulása, szövegmondása.

Mesék: állatmesék, népmesék.

Népi gyermekjátékok: rajzoló, körözők, vonalhúzogatók;

Szólások, közmondások: az állatok hangjával, mozgásával kapcsolatos szólások.

Diafilmek vetítése, lemezhallgatás

2. GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS SZINTJEI

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Játékos hangoztatási gyakorlatok a valóságismereti tartalmak alapján.

2.2. SZÓELEMÉK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Szóalkotás, szóbontás.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység.

Hiányos szó szerkezetek kiegészítése kérdés segítségével, szóban.

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerű mondat (kérdéskörök: ki? - mi? mi? - mi? ki? - mit csinál? mi-mit csinál? hol? mikor? milyen? hogyan?)

Hangerő, tempóváltás: érzelmeinek megjelenítése a spontán beszéd során.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

Események, élmények, érzések, hangulatok, egy-egy mindennapi tevékenység (tisztálkodás, étkezés stb.) elmondása beszélgető körben.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszéd (meg)értés fejlesztése: főfogalom alá rendelés, tárgykép-rendeztetés (a történet sorrendje, szóbeli utasítások végrehajtása);

Eseményekről, eseményképekről mondatok alkotása.

Beszéd-készség növelése: analógiás feladatok, analízis-szintézis gyakorlatok;

Beszédtechnika fejlesztése: légző gyakorlatok, beszéd-légzés, rezonancia-, hangadás, artikulációs gyakorlatok játékos hangutánzások, tiszta hangoztatás, helyes ejtés.

Vers- és prózamondás gyakorlása: gyermekversek, mesék, mondókák.

A tanult mondókák ritmizálása, közös és egyéni mondogatása.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Akuszikus és vizuális érzékelés, észlelés, differenciálás folyamatos gyakorlása.

Hanganalízis, hangösszevonás, csoportosítása adott szempontok alapján (pl. magánhangzók időtartama, mássalhangzók zöngéssége).

Egyjegyű kisbetűk: a tanult betűk hangokkal való egyeztetése. Kisbetűk, nagybetűk.

Hangos olvasás: a betűk felismerése, összeolvasása.

Szótagok, szavak összeolvasása, rövid mondatok szótagoló olvasása,

Szövegértő olvasás: a tanult betűkből szerkesztett szavakon, szövegeken.

Szövegértés bizonyítása szituációs és dramatikus játékokkal, feladatmegoldással: főként rajzzal jelöléssel, cselekvéssel, egyeztetéssel, kiegészítéssel, válaszadással.

Szöveg befogadás, szövegalkotás: versek, mesék, gyermekjátékok, mondókák.

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Betűírás, betűk szabályos kapcsolása

Írásgyakorlatok: betűk csoportosítása: magánhangzók mássalhangzók, a vonalközbe írás alapján: „kétvonalas”, „egy utcás”, „alsó hurkos”, stb, az ejtés időtartama alapján. Szóelemek, a szavak szintjén: szóelemek, szavak alkotása, szóelemek, szavak bontása. Másolás (betűhalmazokból, nyomtatottból írottba), látó-halló tollbamondás utáni írás, emlékezet utáni írás, helyesírás-fejlesztés (a betűk hosszabb szemléltetése után)

Mondatalkotási kísérletek: feladatok a mondatkezdő betű, a mondatvégi írásjel segítségével történő alkalmazására. Füzethasználat.

4. KOMMUNIKÁCIÓ–VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. NEM SZÓBELI JELEK ÉS JELZÉSEK ADÁSA-VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Mimika: arcjáték, tekintet, szóértelmezések.

Gesztus: a kéz kifejező mozgásai, a fej kifejező mozgásai, jelek, jelzések (emblémák): otthon, az iskolában. Az utcán látható és hallható jelek, jelzések.

4.2. A KAPCSOLATOK MINŐSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ KOMMUNIKÁCIÓS

GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Társas érintkezés gyakran használt formulái: kapcsolat kezdeményezése, a kezdeményezés fogadása. Kérdés, válaszadás: belépés, megjelenés (otthon és az iskolában); köszönés, megszólítás (otthon, az iskolában és a játszótéren); bemutatkozás (gyermeknek, felnőtteknek); kapcsolat befejezése, elköszönés, távozás (otthonról, iskolából).

Szituációs játékok mindennapi élethelyzethez kapcsoltnak.

4.3. VISELKEDÉSTANULÁS (HELYZET ÉS SZEREPGYAKORLATOK)

Tartalom, tevékenység

Bekapcsolódás mesék (részletek) dramatizálásába. Éntudat: családi; életkori; nemi, iskolai adatok. Önismeret: Példakép (játsszótárs)választás (Én azért szeretek veled játszani, mert...).

Az otthoni, iskolai, utcai, játszótéri viselkedési szabályok, megoldási helyzetek.

5. ÖNMŰVELÉS–TANULÁS

5.1. KÖNYV ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Látogatás a könyvtárban. Beiratkozás. Tájékozódás a könyvtárban: a könyvtárban található dokumentum-típusok. A könyvek. A gyermeklexikonok.

A könyvekkel való bánásmód. Könyvtári illemszabályok.

5.2. SAJTÓISMERET

Tartalom, tevékenység

A rádió és a TV gyermekműsorai. Műsorcímek. Gyermeknek szóló újságok.

5.3. INTÉZMÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Közművelődési intézmények: múzeum, képtár, művelődési ház, mozi, színház, szabadtéri rendezvény színhelyei. Viselkedési szabályok, az intézmények elvárásai. Piktogramok.

5.4. SZÓRAKOZÁS, ÖNMŰVELÉS, HOBBI

Tartalom, tevékenység

Szabadidős tevékenységek: gyűjtőmunka.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Törekszik a beszédhangok tiszta ejtésére, az érthető beszédre. Be tud számolni a legfontosabb iskolai és otthoni eseményekről, tiszteletben tartja az iskolai és osztály Házirendben megfogalmazott viselkedésformákat. Képes a tevékenységeiben és a tanórán kívüli mindennapi történetekben szerzett tapasztalatait, az irodalom által keletkezett, élményeit kifejezni.

Próbálja használni a beszéd metakommunikációs jellemzőit: hangerő, tempó.

Önállóan tud egyszerű szóbeli utasításokat végrehajtani Képes szövegalkotásra eseményképek felhasználásával.

Felismeri az azonosságokat és a különbségeket a tanult valóságismereti tartalmakban. Eligazodik a közvetlen környezetében, a mindennapi élet alapvető tárgyi és személyi viszonyaiban, a tanult alapvető téri- és időrelációkban, tájékozódni a közvetlen környezetében. Ismeri mindennapi életének színtereit, az otthon és az iskola helyiségeit, tudja megadott szempontok szerint csoportosítani az iskola és az otthon tárgyait, berendezéseit.

Képes az élő és az élettelen elkülönítésére, tudja azokat csoportosítani. Felismeri a természet védelmével kapcsolatos helyes és helytelen viselkedési helyzeteket. Részt vesz a környezetében lévő növények és állatok gondozásában, van felelősségérzete.

Tudja a tanult kisbetűket olvasni, összeolvasni szótagok és szavak szintjén. Azonosítani tudja a hangot a betűjével. Képes különbséget tenni a tanult hosszú és rövid hangok között.

Próbál két-hárombetűs szavakat elemeire bontani, illetve a megadott betűkből értelmes, rövid szavakat alkotni.

Képes felismeri a tanult kisbetűk nyomtatott és írott formáját, két-három betűs szavakat és szótagokat, képes a tanult betűk összeolvasására szótagszinten.

Szövegértését tárgy-, illetve eseményképekhez rendelt feladatokkal bizonyítja.

Tud tollbamondás után rövid szavakat írni, képes alakítani és kapcsolni a tanult betűket a vonalrendszerben is, képes szótagok, rövid szavak másolására.

Tudja alkalmazni a társas érintkezés legalapvetőbb szabályait: köszönés, kérés, a másik meghallgatása.

Próbál alkalmazkodni és azonosulni a családi és iskolai viszonyokban.

Ismeri az iskolai könyvtár rendjét, képes alkalmazkodni a szabályaihoz.

Érdeklődik a könyvek iránt. Képes együttműködni és megfelelő magatartást tanúsítani a szabadidős tevékenységek végzése során.

Tanári segítségnyújtás mellett a megismeri a gyermeklexikon használatát, önállóan be tud számolni a Tv-ben látott műsorokról. Ismer gyermekújságot.

ANYANYELV 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenység

1. VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK

1.1. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREI, TÁRGYI, SZEMÉLYI, TERMÉSZETI, TÉR - ÉS IDŐ-VISZONYAI, TEVÉKENYSÉGFORMÁI, ESEMÉNYEI

Tartalom, tevékenység

Az otthon, a lakás, a lakóhely környezete; nevezetes épületei, azok funkciói; az iskola tárgyi viszonyai: ruházat, tisztító és tisztálkodó eszközök, berendezési, felszerelési tárgyak.

A vásárlás „intézményei”, a vásárlás, az „intézmények” jellemző jegyei, a vásárlás feltételei.

Az otthon alapvető személyi viszonyai: testvér, családtag, az én családom.

Az iskola alapvető személyi viszonyai: jellemzés külső jegyek alapján, összehasonlítás, feladatmegosztás, együttműködés.

A lakóhely alapvető személyi viszonyai a város tisztaságáért teendő feladatok.

„Én” a város polgára és az idegenek, a segítségnyújtás lehetőségei, határai.

Természeti viszonyok: az időjárás elemei.

Téri relációk, kategóriák: napszakok, a hét napjai, hónapok nevei; relációk.

Az időbeli tájékozódás fejlesztése: időrelációk: régen volt, most van, később lesz. A történések időpontjai: ünnepnap–hétköznapi.

Az otthon eseményei: házasságkötés, születés, halál, vendégség, válás; az iskola eseményei, az évfolyam éves rendezvényei: kirándulások, versenyek és egyéb közös rendezvények, a lakóhely eseményei.

1.2. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREIN TÚLMUTATÓ TÉR- ÉS IDŐVISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Téri viszonyok: „terep”-készítés, homokozóban, mérések, becslések, viszonyítások.

Időviszonyok: a „múlt”, múzeumlátogatás, hagyományok: szüret, kukoricafosztás, vásár, búcsú.

Ünnepélyek, megemlékezések: családi, iskolai, nemzeti, nemzetközi ünnepek, megemlékezések, keresztény ünnepek, jeles napok.

Leggyakoribb ünnepeink periodikus ismétlődése: a választott események jellemző jegyei, eseményhez illő öltözködés és viselkedésforma.

1.3. VALÓSÁGOS ANYAGI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Az élettelen természet vizsgálata: a környezetünkben lévő anyagok; a hulladék elhelyezése az iskolában, otthon és az utcán.

Környezetvédelem: az iskolai környezet rendjének megteremtése.

Az Ellenőrzőkönyv.

Természeti jelenségek, természeti környezet: az évszakok, jellemző jegyeik.

Az időjárás szerepe a növények változásában, az emberek és az állatok viselkedésében. Az időjárás rendszeres megfigyelése. Beszámolás a tapasztalatokról: naptár, tábla.

Az élő természet vizsgálata: a környezet jellemző növényeinek felismerése és megnevezése. A főbb növényi részek megkülönböztetése. A növények ehető részeinek vizsgálata. A környezet állatainak megismerése. Csoportosításuk külső jegyeik, testfelépítésük, hangjuk, élőhelyük alapján. Az ember szerepe a növények és az állatok életében, gondozásában.

Válaszkeresés kérdésekre: könyvtári „kutatómunka”.

1.4. ELKÉPZELT, ESZMEI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Versek: bölcsődal, altató, természetet, természeti jelenségeket, évszakokat bemutató versek.

Mesék: állatmesék, népmesék;

Mondókák: nyúlhívogatók, békamondókák, felelgetős, párbeszédes, esőindító.

Népi gyermekjátékok: fogócskák, szembekötösdí, bújócskák.

Szólások, közmondások: az állatok és az emberek viselkedésével, a természeti jelenségekkel kapcsolatos szólások.

Versek: bölcsődal, altató, természetet, természeti jelenségeket, évszakokat bemutató versek; állatmesék, népmesék, népköltések.

A tanult téri- és időrelációk használata, mesehallgatás lemezzel, diafilm és videofilm változatok megtekintése, bábozás, szerepjáték.

2. A GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS SZINTJEI

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Hangok, betűk; kettős betűk; kis- és nagybetűk; írott, nyomtatott betűk.

Magánhangzók ejtés időtartama szerinti jelölése.

2.2. SZÓELEMÉK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Név, elnevezés, szógyűjtések, csoportosításuk.

A szavak jelentése, a jelentéstartalom alapján történő csoportosítás:

valakinek/valaminek a nevét, egy dolgot, több dolgot jelentő cselekvést, valakinek/valaminek a tulajdonságát jelentő szó.

Szavak elemeikre bontása; szavak alkotása betűhalmazokból, adott szempont alapján (kezdő, végző hang), szótagokból, azonos magánhangzó/mássalhangzó vázra. Szavak gyűjtése, az Ablak- Zsiráf lexikon használata.

Szavak átalakítása: betűk cseréjével, szótagcserével, toldalékolással (-k, -t, -bb, -leg...bb, -s, -os/es/ős). Alapszó, toldalékos szó, toldalék.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

A megismert versek, mesék, dalok felhasználása:

szószervezetek átalakítása: elemek cseréje, bővítés.

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan mondat tagolása. Mondatalkotás: logikai minőség alapján (állítás, kérdés, tiltás) Mondatalkotás a megadott szavakkal.

Mondatok tartalmi bővítése, pontosítása ki? hol? mit? mikor? kérdésekre. Bővített mondat: tárgyas, határozós. Hangerő, tempóváltás, hanglejtés; a kérdő és kijelentő mondatban.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

A beszélt szöveg jellemző jegyei: hang, ritmus, tartalom, szándék.

A szöveg tárgya: vers, mese.

A vers jellemző jegyei: tartalom, versszakok, verssorok, rímek, cím, szerző, hangulat, ritmus.

A prózai szöveg jellemző jegyei: a mondatok meghatározott sorrendje, a mondatok kapcsolódása, cím, szerző, tartalom.

Tud a szövegből kiemelni oda nem illő mondatokat.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszédértés fejlesztése: hangzásban hasonló, de más főfogalom alá tartozó szavak elkülönítése, főfogalom alá helyezés.

Egymással szoros kapcsolatba kerülő szavak kiválogatása.

Tárgykép rendezése: a történet sorrendje. Szóbeli utasítások végrehajtása.

Beszédképesség növelése: analógiás gyakorlatok, analízis-szintézis gyakorlatok.

Azonos gyűjtőfogalom alá tartozók azonosságai és különbözőségei.

Beszédtechnika fejlesztése: rezonancia gyakorlatok, hangadás gyakorlatok, hangutánzó gyakorlatok, artikulációs gyakorlatok, magánhangzó gyakorlatok, ritmus gyakorlatok.

Vers- és prózamondás gyakorlása.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN, AZ ÍROTT SZÖVEG VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Kis- és nagybetűk olvasásának tanulása.

Hangos olvasás: betűk, szóelemek, szavak, szókapcsolatok összeolvasása mondatok olvasása.

Szövegértő olvasás: utasítások értelmezése, adatkeresés a szövegben, hiányos mondatok. Szövegbefogadás, szövegalkotás: kérdések a témáról a cím, az illusztráció alapján.

Kötetlen beszélgetés a hallott, olvasott szövegről, a „számomra legkedvesebb”, „legérdekesebb” rész meghatározása.

A szövegrésznek megfelelő címválasztás, címadás, a választás indoklása.

A szöveg tartalma: felelgető olvasás, szerepenként választott olvasás.

Válogató olvasás: szomszéd szavak, technikai, grammatikai szempontú válogatása.

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Kis- és nagy írott betűk tanulása.

Írásgyakorlatok: kis- és nagybetűk, mondatvégi írásjelek, a szóelemek, szavak, mondatok szintjén. A tagolatlan mondat tagolása írásjelekkel.

Emlékezet utáni írás: betűk, írásjelek, ábécé-rendbe írás.

Szóelemek, szavak alkotása; szavak írása: jelentéstartalom, szerkezet alapján.

Szavak átalakítása. Válogató másolás: szóelemek, szavak (kiemeléssel, kiemelés nélkül); kezdő hang, toldalékos szavak: csak a szótő másolása, csak a toldalék másolása.

Szavak, nevek betűrendbe másolása.

Helyesírás-fejlesztés: másolás betűhalmazokból, nyomtatottból írottba, látó-halló tollbamondás. Látó-halló tollbamondás: szótagoló; toldalékoló;

A grammatikai szinthez kapcsolódó aktuális helyesírási gyakorlatok: a főnév, a melléknév, az ige képzői; a többesítő jel.

A szöveg szintjén: pótlás, kiegészítés; szövegrendezés, szövegírás; másolt, diktált és emlékezet utáni írásformában.

4. KOMMUNIKÁCIÓ – VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. NEM SZÓBELI JELEK ÉS JELZÉSEK ADÁSA–VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Mimika: arcjáték, tekintet, szóértelmezések.

Gesztus: a kéz kifejező mozgásai, a fej kifejező mozgásai, a gesztussal kapcsolatos szólások, közmondások.

Térközsabályozás: a felnőtt és a gyermek közötti térközök, a „bizalmas” térköz;

Testhelyzet: az „illedelmes”, a „nyugodt” állás, az „oldott”, a „szorongó” ülés;

jelek, jelzések (emlélmák): tapintással, szaglással érzékelhető jelek, jelzések; a gyalogosok közlekedését szabályozó jelek, jelzések.

Az emberi környezet kommunikációs jelei, jelzései: a ruházat, a testi állapot jelzései; az állatok jelzései.

4.2. A KAPCSOLATOK MINŐSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ KOMMUNIKÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

A kapcsolat kezdeményezése, a kezdeményezés fogadása: belépés, megjelenés, köszönés, megszólítás. Kapcsolat fenntartása, ápolása, szándéknyilvánítás: otthoni, iskolai tevékenységekre, vásárlásra, közlekedésre vonatkozóan.

Tudakozódás: az otthon személyi viszonyairól, a szülők foglalkozásáról, munkájáról, a közlekedési lehetőségekről, az úticél felől, a vásárlási lehetőségekről és szokásokról, a karácsonyi ajándékozással, az ünnepekkel kapcsolatosan.

Véleménynyilvánítás: az otthoni és az iskolai eseményekkel kapcsolatban; jogos panasz, vagy árulkodás? A kapcsolat befejezése: elköszönés, távozás.

4.3. VISELKEDÉSTANULÁS, HELYZET ÉS SZEREPGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Értudat: családi, életkori, nemi, iskolai adatok, a családban és az iskolában elfoglalt hely; változások; feladatok; énkép (önismeret): testi jellemzők, változások. Pszichikus jellemzők: belső jellemzők; pozitív-negatív tulajdonságok, a testvér, a csoporttársak jellemző tulajdonságai.

Véleményalkotás. Erkölcsi jellemzők: az együttműködés lehetőségei, segítségkérés, felajánlás, a felajánlás elfogadás, elutasítás (az iskolában); életmód (értékrend, igény szint, példakép); szociális tanulás; normaállítási- és követési, csoportos játék.

Konfliktuskezelés: a vásárlás és a közlekedés során keletkezett konfliktusok, a csoportos játék szabályainak megszegéséből eredő konfliktusok, megoldási, választási lehetőségek.

Szokásrend, illetve: írott és íratlan szabályok; figyelmesség különböző helyzetekben; az ember állapotára, viselkedésére utaló szólások, közmondások.

5. ÖNMŰVELÉS - TANULÁS

5.1. KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Irodalmi foglalkozások az iskolai könyvtárban, az iskolai könyvtár különböző tereinek megismerése. Beiratkozás, kölcsönzés. Viselkedési és könyvtárhászatali szabályok: a könyvekkel való bánásmód ismerete. A könyvek tartalom szerinti csoportosítása. A szépirodalmi könyvek: cím, szerző, illusztrátor; a kép és a szöveg kapcsolata Tájékozódás a könyvben a tartalomjegyzék alapján

Gyermeklexikonok: Ablak- Zsiráf, Szókincstár használata: címszókeresés, szócikk olvasás.

5.2. SAJTÓISMERET

Tartalom, tevékenység

A rádió és TV állandó jellegű gyermekműsorainak ajánlása, a gyermekújságok jellemzői, rovatcímek.

5.3. INTÉZMÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Közművelődési intézmények.

5.4. SZÓRAKOZÁS, ÖNMŰVELÉS HOBBI

Tartalom, tevékenység

Szabadidős tevékenységek; szóértelmezések; kép- és betűrejtvények.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A gyakorolt megismerési módszereket: tapasztalat, megfigyelés, csoportosítást, tudja kifejezni rajzban is. Érti a tanár által használt kifejezéseket, relációkat, képes értelmezni a tanult téri és időrelációkat.

Felismeri az egyszerűbb összefüggéseket, azonosságokat, különbségeket, az egyszerűbb ok-okozati összefüggéseket, kapcsolatokat közvetlen környezetében, tanári megsegítéssel. Képes az élő és élettelen világ elkülönítésére, azok jellemző jegyeinek ismertetésére. Tudja az időjárás elemeinek a nevét, ismeri a fő csapadékfajtákat. Felismeri és megnevezi a megfigyelt növényeket és állatokat. Meg tudja nevezni a növények főbb részeit, felismeri, hogy a növények részei emberi táplálkozásra alkalmasak, s az egészséges táplálkozásban fontosak. Részt vesz életkorának megfelelően a növényápolásban, állatgondozási munkákban. Felismeri, hogy mikor szorul segítségre, tud segítséget kérni, felismeri a helyes és helytelen emberi viselkedést a természetben. Tudja önállóan, a megadott szempontok szerint csoportosítani az otthon és az iskola tárgyait, berendezéseit, helyiségeit. Tud önállóan tájékozódni közvetlen környezetében, otthon és az iskolában. Helyes időrendi sorrendet állít fel eseményképek segítségével. Tudja a napok, napszakok és évszakok nevét.

Pontos artikulációval, jó ritmusban, közepes tempóban, érthetően beszél. Tud a tanult valóságismereti tartalmakról néhány összefüggő mondatban beszámolni. A megadott szavakból mondatot alkot. Tud hiányos szó szerkezeteket kiegészíteni a kérdőszónak megfelelően, képek segítségével a kérdésnek megfelelő mondatot alkot.

Képes megkülönböztetni a betűt a hangtól. Tud valamennyi kis- és nagybetű ismeretében mondatokat, és rövid egyszerű szövegeket szótagolva elolvasni, önállóan 4-5 betűből álló szavakat elemeire bontani. Tudja önállóan kiemelni rövid szövegből az oda nem illő mondatokat. Képes önállóan rövid tagolatlan mondat helyes tagolására.

Ismeri az összes kis és nagy írott betűt a magyar ábécéből, képes a tanult betűk szabályos alakítására és kapcsolására. Tudjon másolással, látó-halló tollbamondással és hosszabb szemlélés után emlékezetből szavakat, rövid mondatot leírni. Képes a magánhangzókat az ejtés időtartamának megfelelően írásban jelölni. Tanári segítséggel a tanult helyesírási szabályokat alkalmazza. Tájékozódik a vonalköz rendszerben, az írása tiszta, könnyen olvasható.

Tudja rendeltetésüknek megfelelően és célszerűen használni a könyveket, füzeteket. Tud különbséget tenni a különböző dokumentumok között, címszót keresni a gyermeklexikonban

Részt vesz kisebb feladatok végrehajtásában, hajlandó a csoporttagokkal való együttműködésre. Alkalmazza a társas érintkezésben a viselkedés legalapvetőbb szabályait.

Pozitív és negatív emberi tulajdonságok között tud különbséget tenni.

Képes megnevezni néhányat saját előnyös vagy hátrányos külső-belső tulajdonságaiból, munkáit segítséggel ellenőrizni és kijavítani.

Tudja segítséggel behatárolni iskolai és otthoni feladatait. Tudja önállóan megnevezni a meglátogatott intézmények alapvető szolgáltatásait. Képes alkalmazkodni az intézmények alapvető rendjéhez. Tudja szabadidejét tartalmas, egyéni érdeklődésének megfelelő önművelő és szükségletkielégítő tevékenységgel kitölteni.

ANYANYELV 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1.1. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREI, TÁRGYI, SZEMÉLYI, TERMÉSZETI, TÉR- ÉS IDŐVISZONYAI, TEVÉKENYSÉGFORMÁI, ESEMÉNYEI

Tartalom, tevékenység

Az otthon, a lakás: az otthon elemei, funkciói; az építőanyagok.

A településformák (tanya-falu-város) jellemző jegyei.

Az otthon tárgyi viszonyai: munkaeszközök, szerszámok, közlekedési és egyéb eszközök.

A lakosságot kiszolgáló intézmények és üzletek a környéken: egészségügyi, művelődési és sportintézmények.

Az otthon alapvető személyi viszonyai: rokonok neve, a cigány család. Saját élettörténet, a születéstől máig.

Az iskola alapvető személyi viszonyai: „Én” - az iskola polgára; az iskola környezetében élők munkájának megismerése.

Mindennapi tevékenységformák: házimunka, munka a ház körül, tanulás, az otthon eseményei.

A naptárak. Az ünnepek periódusos ismétlődése. Az iskola eseményei. A lakóhely eseményei: a választott esemény jellemző jegyei, az eseményhez illő öltözködés és viselkedésforma.

1.2. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREIN TÚLMUTATÓ TÉR- ÉS IDŐVISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Téri viszonyok: felszíni formák, a térkép, a térkép színei, jelei, hazánk térképe, lakóhelyünk helyének meghatározása, a felszíni formákkal összefüggésben.

Időviszonyok: aktuális feladataink (mennyiségi és minőségi különbségek a múltbéli és a jelenkori cselekvéseinkben), feladatvállalás a „közel jövőre”;

Babonák, a cigány, a beás családoknál.

Ünnepélyek, megemlékezések: családi-, iskolai-, nemzeti-, nemzetközi ünnepek, megemlékezések; keresztény ünnepek, jeles napok.

1.3. VALÓSÁGOS ANYAGI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Az élő természet vizsgálata. Állatok csoportosítása élőhely szerint. vadon élők: erdőben, mezőn, vízparton, vízben élők (emlősök, halak, madarak).

Jellemző tulajdonságaik, búvóhelyük, táplálékuk, kicsinyeik gondozása.

Néhány háziállat felismerése, megnevezése, jellemző tulajdonságaik megnevezése. Az állatok szerepe az ember táplálkozásában életfeltételeik, felhasználásuk. Legfontosabb termesztett növényeink felismerése, megnevezése, az ember által felhasznált részeik. Lomblevelű és tűlevelű fák megkülönböztetése, a cserjék megismerése, a cserje és a fa összehasonlítása.

Különböző növényi társulások megfigyelése. Az erdő, a mező, a víz és a vízpart növényei.

Természeti környezet: a természeti környezet elemei. A környezetet veszélyeztető jelenségek, a környezet védelmében teendő feladataink

A víz előfordulása a természetben, a halmazállapotok felfedezése megfigyeléssel és a legegyszerűbb kísérleti eszközökkel.

A levegő az élet feltétele.

1.4. ELKÉPZELT (ESZMEI) RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Versek: a vers hangulata, ritmus és a rím megfigyelése, játékoság a költészetben; a versszakok.

Népköltészeti alkotások.

Mondókák: kiszámolók.

Mesék: népmesék, láncmesék, humoros („bolond”) mesék.

Magyar, cigány és más népek rövid terjedelmű meséi:

Hetvenhét magyar népmese, Cigány-magyar képes olvasókönyv.

Mackó anyó dajkát keres, Meseóra, Minden napra egy mese című kötetekből.

A mesék tartalmi és formai jellemzői: helyszínek, próbatételek, varázsszámok, kezdő és befejező nyelvi fordulatok. Szólások, népköltések, versek, közmondások: tréfás, humoros szólások, közmondások. A történetek dramatizálása.

A vers és próza megkülönböztetése.

2. A GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS SZINTJEI

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Betűk csoportosítása: magánhangzók, mássalhangzók, az ejtés időtartama, a képzés módja (zöngés, zöngétlen), kettős betű, kis-, nagy betű; teljes ábécé-rend készítése; szavak ábécé-rendbe rendezése (az Ablak-

Zsiráf gyermeklexikon használatával).

2.2. SZÓELEMÉK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Szavak elemeikre bontása szavak alkotása: betűhalmazokból, szótagokból, azonos magánhangzó/mássalhangzó vázra.

Szavak átalakítása: betűk cseréjével, szótagcserével, toldalékolással (-dik, -ba/be, -ban/ben, -ból/ből, -tól/től, -kor, -ig), összevonással/szétválasztással, egy alapszóhoz más-más toldalék illesztésével, egy toldalékhoz más-más alapszó illesztésével.

Szavak csoportosítása a jelentéstartalom alapján: valakinek/valaminek a mennyiségét, vagy a sorban elfoglalt helyét jelölő szavak, valakinek/valaminek a helyét jelölő szavak, a cselekvés idejét jelölő szavak, rokon értelmű szavak, ellentétes jelentésű szavak,

Szavak csoportosítása a szerkezet alapján: alapszó, toldalékos szó, toldalék.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Hozzárendelő (predikatív) szerkezetek; alárendelő szerkezet: tárgyas szerkezet; határozós szerkezet (hely, idő).

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan szöveg mondatra tagolása szóvégi írásjelekkel, megadott szavak mondatokká rendezése.

Mondatok alkotása: a beszélő szándéka szerint: kijelentő, kérdő, viszontkérdező, felkiáltó, felszólító és óhajtó mondat.

Mondatok csoportosítása: a beszélő szándéka szerint mondatok átalakítása.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

A beszélgetőkör: mondanivalónk kifejezése.

A szöveg tartalma: gyönyörködtetés, közlés, felszólítás, érzelmek kifejezése.

A prózai szöveg jellemző jegyei: címhez kapcsolódó tartalom, mondatok, a mondatok meghatározott sorrendje, egymáshoz kapcsolódása.

3. NYELV(HASZNÁLAT)I KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszéd(meg)értés fejlesztése: főfogalom alá helyezés, hangzásban hasonló, de más főfogalom alá tartozó szavak válogatása, egymással szoros kapcsolatba kerülő szavak csoportosítása, tárgykép- szókép egyeztetés (az olvasott szöveghez képválasztás), szövegből nyert utasítások, információk közlése.

Beszédképesség növelése: összehasonlító gyakorlatok, csoportosító gyakorlatok.

Beszédtechnika fejlesztése: hangerő gyakorlatok, hangváltás gyakorlatok, magánhangzó gyakorlatok erőteljes artikulációval végezve, ritmus gyakorlatok, hangsúly gyakorlatok.

Vers- és prózamondás gyakorlása: Elképzelt eszmei rendszerek tartalmi.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN (AZ ÍROTT SZÖVEG VÉTELE)

Tartalom, tevékenység

Az olvasás jelrendszere: a teljes betűrend kis és nagy nyomtatott és írott betűi:

Hangos olvasás: összeolvasás, időtartamra történő olvasás, szókapcsolatok olvasása, a mondatdallamoknak megfelelő olvasás gyakorlása, az olvasástechnika gyakorlása.

Módszertani ajánlás: gyorsolvasó gyakorlatok, felelgető olvasás, szerepenként (választott) olvasás, válogató olvasás (szomszéd szavak, technikai-, grammatikai szempontú válogatás), a beszélő szándékának érzékeltetése (hangerő, ritmus, hangsúly).

Szövegértő olvasás: feladatvégzés, feleletválasztás, szóbeli beszámolás, szövegbefogadás, szövegalkotás: szövegelemző feladatok végzése, információk, tények, adatok kulcsszavak keresése, kérdések megfogalmazása, szövegidejéssel válaszolás.

a cselekvés időrendjének meghatározása, ok-okozati összefüggések keresése, véleményezése, a „legkedvesebb”, „legérdekesebb” rész meghatározása, a szöveg kiegészítése.

Valóságismereti tartalmak: Elképzelt (eszmei) rendszerek tartalmi

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Írásgyakorlatok a betűk szintjén: betűk jelölése betűhalmazokban, szövegben, betűk csoportosítása, ábécérend készítés.

Helyesírás fejlesztése: másolás, betűhalmazokból, nyomtatottból írottba

szóelemek bontása, a szavakat elválasztása (töszók, toldalékos szók); szavak írása (jelentéstartalom, szerkezet alapján).

Helyesírás-fejlesztés: a grammatikai szinthez kapcsolódó aktuális helyesírási gyakorlatok: a hely- az, idő-, a számhatározóhoz és toldalékaihoz kapcsolódó gyakorlatok. j-ly jelölése a begyakorolt szókészletben.

Másolás: szóelemek, szavak, kezdő hang válogató; tulajdonnevek- köznevek;

tulajdonságot jelentő szavak és toldalékai; mennyiséget jelentő, vagy a sorban elfoglalt helyet jelölő szavak írása betűvel, számmal; valakinek/valaminek a helyét jelölő szavak és toldalékai; cselekvést jelentő szavak; a cselekvés idejét jelentő szavak és toldalékai; egy-több dolgot jelentő szavak; alapszók; toldalékos szavak (csak a szótő másolása, csak a toldalék másolása); szavak (nevek) betűrendbe másolása.

Látó-halló tollbamondás: szótagoló; toldalékoló; közvetett (ellentétpár írása); szófajok és toldalékai diktálás alapján történő írása.

Emlékezet utáni írás (a szóelemek, szavak hosszabb szemlélése után).

Írásgyakorlatok a szószerkezetek szintjén: a tanult szószerkezetek írása másolás; látó-halló tollbamondás, emlékezet alapján.

Írásgyakorlatok a mondatok szintjén: tagolatlan mondatok tagolása írásjelekkel, hibásan tagoltak javítása; mondatok írása (a beszélő szándéka, a logikai minőség és a szerkezet alapján); mondatok átalakítása (bővítés, szűkítés). önellenőrzés, javítás. Írásgyakorlatok a szöveg szintjén: pótlás, kiegészítés; szövegrendezés, szövegírás.

Nyelvi játékok. Játék a betűkkel!

4. KOMMUNIKÁCIÓ – VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. NEM SZÓBELI JELEK ÉS JELZÉSEK ADÁSA-VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Nem szóbeli jelek és jelzések használatának alapozó jellegű tanulása.

A különleges megkülönböztető jelzések, emblémák megismertetése és jelentésük tanulása.

A tiltott és veszélyes helyek jelzéseinek megismerése, kártyára rajzolása

4.2. KAPCSOLATOK MINŐSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ KOMMUNIKÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Kapcsolat kezdeményezés, kezdeményezés fogadása: belépés, megjelenés; köszönés, megszólítás; más népek köszönési szokásai.

A kapcsolat fenntartása, ápolása: szándéknyilvánítás: közlekedésben, közművelődési intézményben; tudakozódás: kérdezés, viszontkérdezés; lakás és iskola eseményei, felszereltsége.

Véleménynyilvánítás: iskolai és otthoni események, kérdések feltevése, válaszadás, vélemény – ellenvélemény.

Kapcsolat befejezése: elköszönés, búcsúzás hosszabb távollét előtt.

4.3. VISELKEDÉSTANULÁS, HELYZET ÉS SZEREPGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Adatok, a családban és az iskolában elfoglalt hely, az előző időszakhoz (évfolyam) viszonyított változások.

Énkép (önismeret): testi jellemzők, változások; a testvér, a csoporttárs testi jellemzői. Pszichikus jellemzők: belső jellemzők; csoportosításuk: pozitív-negatív tulajdonságok, a testvér, a csoporttársak jellemző belső tulajdonságai, jellemzések.

Véleményalkotás: „Szerintem az a becsületes ember, aki”.

Életmód (értékrend, igényszint, példakép):

Az otthoni és az iskolai tevékenységek számbavétele, a tevékenységek hasznosságának feltárása.

Szociális tanulás, normaállítást és követés: a vásárlással és a közlekedéssel kapcsolatos (írott és íratlan) viselkedési szabályok, döntési helyzetek.

Véleményalkotás: „Szerintem a felnőttek legfontosabb feladata”.

„Szerintem a gyermek legfontosabb feladata”.

Konfliktuskezelés: beszélgetőkör: aktuális problémák.

Az ember állapotára, viselkedésére utaló szólások, közmondások.

5. ÖNMŰVELÉS - TANULÁS

5.1. KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Ismerkedés a városi, könyvtárral, tájékozódás a lehetőségekről, szolgáltatásokról. Kölcsönzés.

Könyvtárhassználat: különféle témájú könyvek, ismeretközlő könyvek, könyvsorozatok. A könyvtár használati szabályzata

A könyvek tartalomjegyzéke, a kiadás adatai: kiadó, hely, év. Szócikkek a gyermeklexikonokban.

5.2. SAJTÓISMERET

Tartalom, tevékenység

A rádió és TV állandó jellegű műsorai; gyermekújságok.

5.3. INTÉZMÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Művelődési Központ, Faluház, színház; mozi; sportlétesítmények.

3.5.4. SZÓRAKOZÁS, ÖNMŰVELÉS, HOBBI

Tartalom, tevékenység

Szabadidős tevékenységek; szóértelmezések; kép- és betűrejtvények.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes a jellemző jegyek alapján az élő és az élettelen elkülönítésére, tudja azokat csoportosítani. Képes felismerni a tagolódásokat, az ok-okozati összefüggéseket, viszonyokat, kapcsolatokat. Tudja a tanult alapvető téri- és időrelációkat megfelelően és pontosan használni.

Tudja az évszakok, hónapok, napok, napszakok nevét. Ismeri a különleges gépjárművek megkülönböztető jelzéseit, a tiltott és a veszélyes helyek jelzéseit, a látás-, hallás-, mozgássérültek emblémáit. Ismeri a helyes viselkedési és magatartási formákat.

Ismeri a különböző intézmények szolgáltatásait, tudja rendeltetésüknek és a szabályoknak megfelelően használni azokat.

Rendszeresen jár könyvtárba, alkalmazza a viselkedési és könyvtárhassználati szabályokat, használja a könyveket, lexikonokat tanári segítséggel, ismeri néhány gyermekújság címét.

Képes a közművelődési intézmény programjaiból tanári segítséggel érdeklődésének megfelelőt választani, a szabadidős tevékenységek közül önállóan, érdeklődésének megfelelően választ.

Képes gondolatait összefüggő mondatokban, helyes beszédritmusban előadni, egyszerű véleményalkotásra, ismerteti néhány összefüggő mondatban a tanult szöveg tartalmát, népszokások, családi ünnepek, megemlékezések lényegét. Képes megadott szóhalmazból ép mondatot alkotni.

Előzetes felkészülés után tud hangosan, folyamatosan olvasni néhány mondatnyi, közepes tempóban, pontosan.

Bizonyítja szövegmegértését feladatmegoldással, feleletválasztással Ismeri a mese jellemző jegyeit, megkülönbözteti egymástól a verset és a prózát.

Képes a szöveg mondatait a beszélő szándéka alapján felismerni. Képes csoportosítani kérdések segítségével, megadott szempontok szerint a hangokat és betűket, szavakat és mondatokat. Felismeri, össze tudja olvasni és le tudja írni az összes kis és nagybetűt.

Képes eltérő kezdőbetűs szavak ábécé-rendbe sorolására, kevés hibával felismerni és megadott szóhalmazból kiválasztani a toldalékos és az alapszavakat.

Törekszik a tanult mondatfajtákat beszédében alkalmazni. Tud a beszélő szándékának megfelelő mondatokat alkotni eseményképről. Tudja a szavak jelentéstartalmát és eszerint tud csoportosítani.

Képes a vonalközben a tanult betűk szabályos alakítására és kötésére, képes önellenőrzést végezni.

Betartja a mondatra, nevekre vonatkozó elemi helyesírási szabályokat, használja, tanult mondatvégi írásjeleket és ékezeteket. Írása tiszta, rendezett, könnyen olvasható. Képes rövid tagolatlan mondatot tagolni, tartalmilag összekapcsolódó 3-4 mondatos prózai szöveget alkotni, tudja a szöveg mondataiból hiányzó szavakat értelemszerűen pótolni, kiválasztani a szövegbe nem illő mondatokat. Tanári segítséggel a mondatokat csoportosítja a beszélő szándéka szerint, tollbamondással és emlékezetből rövid, összefüggő mondatokat le tud írni.

Felismeri, hogy mikor szorul segítségre, tud segítséget kérni. Ismeri saját adatait, a családban elfoglalt helyét, képes felsorolni családtagjainak nevét, megnevezni közeli rokonait. Ismeri legjellemzőbb tulajdonságait, érzelmi és indulati megnyilvánulásait. A negatív és pozitív belső tulajdonságokat felismeri. Meg tudja nevezni mások alapvető külső jellemzőit. Tudja alkalmazni a társas érintkezésben az érintkezés és viselkedés legalapvetőbb szabályait, képes feladatai megoldására, a csoporttársakkal.

ANYANYELV 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK

1.1. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREI, TÁRGYI, SZEMÉLYI, TERMÉSZETI, TÉR- ÉS IDŐ-VISZONYAI, TEVÉKENYSÉGFORMÁI, ESEMÉNYEI

Tartalom, tevékenység

Az otthon, a lakás: a barlanglakástól a felhőkarcolóig;

Az iskola, a lakóhely szomszédos települések, helyünk az ország térképén; Térképvázlat.

Az otthon, az iskola tárgyi viszonyai: tulajdonviszonyok a családban, a család anyagi viszonyai;

Az iskola, az otthon alapvető személyi viszonyai: a mindennapi élet szereplői, közösségei, a család kapcsolatai.

A lakóhely tárgyi viszonyai: a város közigazgatási, kulturális és egészségügyi intézményei, városunk főbb közlekedési csomópontjai,

a szomszédos településekre, a fővárosba eljutási lehetőségek. A város alapvető személyi viszonyai: a város nevezetes személyiségei; az utcák, terek, intézmények névadói.

Természeti viszonyok: az időjárás jelentés, az előrejelzés funkciói.

Téri relációk, kategóriák: a sík és a tér, ábrázolások síkban és térben.

Időrelációk, kategóriák: időmértékek (perc, óra, nap, hét, hónap, évszak, év), időkategóriák: „most”, „régén”, „majd” stb.), időrelációk (ma, holnap, tegnap).

Az ember (a gyermek) mindennapi tevékenységformái: pihenés, szórakozás, hobbi;

Az otthon, az iskola eseményei: vendéglátás, ügyintézés; az évfolyam éves rendezvényei: kirándulások, versenyek és egyéb közös rendezvények.

A lakóhely eseményei: a választott események jellemző jegyei, az eseményhez illő öltözködés és viselkedésforma.

1.2. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREIN TÚLMUTATÓ TÉR- ÉS IDŐVISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Tájékozódási alapismeretek, felszíni formák: síkság, dombság, hegy, hegység. Felszíni vizek a lakóhelyen és környékén: patak, folyó, tó.

Téri viszonyok: a Föld a mi bolygónk

Fő világtájak, tájékozódás világtájak szerint.

Az iránytű. A nap járásának megfigyelése.

Időviszonyok: a „jövő”; az időviszonyok értelmezése.

Hagyományok: májusfa állítás, Madarak és Fák napja, a Föld napja; az időjárással kapcsolatos hiedelmek; ünnepélyek, megemlékezések: családi-, iskolai-, nemzeti-, nemzetközi ünnepek, megemlékezések; keresztény ünnepek, jeles napok.

1.3. VALÓSÁGOS ANYAGI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Az élettelen természet vizsgálata: a víz a természetben, a víz felhasználásának formái.

A légkör, a levegő felhasználása a gyakorlatban, a levegő tulajdonságai.

Az anyagok vizsgálata érzékszervi úton: szilárd, folyékony, légnemű fogalma.

Az anyagok keveredése, az oldódás megfigyelése.

A levegő, a víz és a talaj lehetséges szennyező anyagai lakóhelyükön

Az élő természet vizsgálata.

Lágy szárú és fás szárú növények, szaporodásuk.

A gyümölcs részei. Egy teljes virág részei.

A tenyésztett állatok szerepe az ember életében, állati eredetű táplálékok és használati tárgyak.
A lakóhely környékének jellemző növényei és állatai, termesztett növények.
Védett természeti értékek a környezetben, környezetvédelmi napok.
Az emberi test részei, az ember életfeltételei, az ember és az élővilág kapcsolata;
Természeti jelenségek, természeti környezet: az éghajlat hatása az élővilágra, az élővilág és környezetének egymásra utaltsága, a mezőgazdaság ágazatai.

1.4. ELKÉPZELT, ESZMEI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Mondókák: harag, április 1-jére.

Népi gyermekjátékok: párbeszédes szerepjátszó játékok, mozdulatutánzó versek állatokról, növényekről, szeretetről.

Egy szabadon választott vers, Kölcsey Ferenc: Himnusz, Petőfi Sándor.

Népdalok. Mesék: más népek meséi. Verses mese. Bibliai történetek, Elbeszélések.

2. A GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS SZINTJEI

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Teljes ábécé-rend; Szótárak, lexikonok használata.

Kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok.

j'-ly jelölése a tanult szavakban. Kettős betűk a tanult szavakban. Tulajdonnevek, földrajzi nevek helyesírásának gyakorlása képek, szókétyák segítségével.

2.2. SZÓELEMÉK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

A szavak elválasztása: 4–5 betűs szavak elemeire bontása;

Toldalékok és helyesírásuk

A szó szerkezete: alapszó; toldalék; toldalékos szó; összetett szó.

Gyakorlások: egy alapszóhoz más-más toldalék illesztésével; egy toldalékhoz más-más alapszó illesztésével.

Szavak jelentéstartalmai;

Szavak csoportosítása jelentéstartalmuk alapján: ige, főnév, melléknév, számnév. Rokoni értelmű szavak; ellentétes jelentésű szavak.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Szófaji ismeretek: ige, főnév, melléknév, számnév.

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan mondat tagolása;

Mondatok alkotása: kijelentő, kérdő, viszontkérdő, felelő, óhajtó, felszólító, felkiáltó, állító, tagadó, tiltó;

A szerkezet alapján: tömondat, hiányos mondat, bővített mondat;

Mondatok alkotása megadott szavakból.

Mondatok átalakítása: a beszélő szándékának megfelelően; a logikai minőség alapján; a szerkezet alapján: bővítéssel, szűkítéssel, elemek cseréjével. Hangerő-, tempóváltás, az értemi hangsúly. A lehetséges szórend.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

A szöveg funkciója: gyönyörködtetés, közlés, felszólítás érzelm kifejezése stb.; a szöveg tárgya (irodalmi szöveg, magánjellegű közlemény, hivatalos közlemény); mondat összefüggés; a szöveg mondatainak elemzése a beszélő szándéka alapján; a szöveg átalakítása: bővítés, szűkítés, a hiányzó nyelvi egység pótlása.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszédértés fejlesztése: a „rész” hozzárendelése az „egész”-hez; egymással szoros kapcsolatba kerülő szavak kiválogatása, a kapcsolat indoklása; tárgykép- szókép egyeztetése; szövegből nyert utasítások, információk.

Beszédképesség növelése: összehasonlító gyakorlatok; csoportosító gyakorlatok.

Beszédtechnika fejlesztése: hangerő gyakorlatok; hangváltás gyakorlatok; magánhangzó gyakorlatok; ritmus gyakorlatok; hangsúly gyakorlatok.

Vers- és prózamondás gyakorlása.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN (AZ ÍROTT SZÖVEG VÉTELE)

Tartalom, tevékenység

Hangos olvasás: összeolvasás, időtartamra történő olvasás, szókapcsolatok olvasása, a mondatdallamoknak megfelelő olvasás gyakorlása;

Az olvasástechnika gyakorlása (a megfelelően begyakorolt Szöveg „bemutató jellegű”, értelmező olvasása, a megfelelő hangerő, a hangszín, a ritmus, a hallgatókkal való kapcsolattartás gyakorlásával).

Módszertani ajánlás: gyorsolvasó gyakorlatok; felelgető olvasás; szerepenként (választott) olvasás; válogató olvasás, a beszélő szándékának érzékeltetése: hangerő, ritmus, hangsúly.

Szövegértő olvasás: feladatvégzés, feleletválasztás, szóbeli beszámolás.

Szövegbefogadás, szövegalkotás: szövegelemző feladatok végzése, információk, tények, adatok kulcsszavak keresése, kísérletek a szöveg tömörítésére, mondatömbök, tételmondatok alkotására; kérdések megfogalmazása, szövegidézetrel válaszolás; a cselekvés időrendjének meghatározása, ok-okozati összefüggések keresése, véleményezése, a legkedvesebb, legérdekesebb rész meghatározása. Szöveg kiegészítése.

Módszertani ajánlás: gyorsolvasó gyakorlatok; szerepenként (választott) olvasás; válogató olvasás, a beszélő szándékának érzékeltetése (hangerő, hangsúly, hangléjtés).

„Felolvasás.”

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Írásgyakorlatok a betűk szintjén: betűk jelölése, betűk csoportosítása, ábécé-rend készítés;

Helyes írás fejlesztése: másolás: betűhalmazokból, nyomtatottból írottba; tollbamondás: rövid/hosszú magánhangzó/mássalhangzó váltakozása a szóban; emlékezet utáni írás: betűk, írásjelek.

Írásgyakorlatok a szóelemek, szavak szintjén; szóelemek, szavak alkotása; szavak átalakítása; szóelemek bontása, szavak elválasztása (töszók, toldalékos szók, torlódó magánhangzók/mássalhangzók); szavak írása (jelentéstartalma, szerkezete alapján).

Helyesírás fejlesztés: a grammatikai szinthez kapcsolódó aktuális helyesírási gyakorlatok: a birtokos jelzőhöz, eszköz- és módhatározóhoz, valamint toldalékaihoz kapcsolódó gyakorlatok.

Helyesírást fejlesztő gyakorlatok: szóelemek, szavak (kiemeléssel, kiemelés nélkül); kezdő hangválogató; tulajdonnevek, köznevek; egy-több dolgot jelentő szavak; tulajdonságot jelentő szavak és toldalékai; mennyiséget jelentő, vagy a sorban elfoglalt helyet jelölő szavak írása betűvel, számmal;

valakinek/valaminek a helyét jelölő szavak és toldalékai; a cselekvés idejét jelentő szavak és toldalékai; valakinek/valaminek a birtoklását, tulajdonát jelölő szavak és toldalékai; a cselekvés eszközét jelölő szavak és toldalékai; a cselekvés módját jelölő szavak és toldalékai; szavak betűrendbe másolása.

Látó-halló tollbamondás: ellentétpár írása, szófajok és toldalékai diktálás alapján történő írása. emlékezet utáni írás.

Írásgyakorlatok a mondatok szintjén: mondatok tagolása, javítása; mondatok írása a beszélő szándéka alapján, mondatok átalakítása, hibás mondatok javítása. Önellenőrzés, egymás munkáinak javítása.

4. KOMMUNIKÁCIÓ – VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. NEM SZÓBELI JELEK ÉS JELZÉSEK ADÁSA–VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Mimika: arcjáték, tekintet, szóértelmezések.

Gesztus: a kéz kifejező mozgásai, a fej kifejező mozgásai, a test kifejező mozgásai, a gesztussal kapcsolatos szólások, közmondások, szóértelmezések.

Térközsabályozás.

Testhelyzet: érzelmi, egészségi állapotok kifejezése. Jelek, jelzések, emblémák, kulturális jelképek, jelzések.

Az emberi környezet kommunikációs jelei: az emberek közötti viszonyok, érzelmi állapotok megjelenítése művészeti alkotásokon.

4.2. A KAPCSOLATOK MINŐSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ KOMMUNIKÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

A kapcsolat kezdeményezése, a kezdeményezés fogadása: belépés, megjelenés, köszönés, megszólítás; más népek köszönési, üdvözlési, megszólítási formái, szokásai, illedelmes, illetlen köszönés, megjelenés, megszólítás;

A kapcsolat fenntartása, ápolása: üzenetközvetítés, reagálás az üzenetre, tudakozódás, tájékoztatás, meghívás, telefonálás, beszélgetés;

A kapcsolat befejezése: elköszönés, távozás.

4.3. VISELKEDÉSTANULÁS, HELYZET ÉS SZEREPGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Éntudat: családi, életkori, nemi, iskolai adatok, szerepek; az előző időszakhoz (évfolyam) viszonyított változások; Énkép (önismeret). Testi jellemzők, változások; Pszichikus jellemzők: pozitív, negatív viselkedésformák. Életmód: értékrend, igény szint, példakép Szociális tanulás, normaállítást és követés:

A beteglátogatás, vendégség, ügyintézés üdülés írott és íratlan viselkedési szabályai; Konfliktuskezelés: a vendégség, az ügyintézés, konfliktusok kezelése, a megoldás lehetőségei, választási, döntési helyzetek; az ember állapotára, viselkedésére utaló szólások, közmondások; alapvető együttélési szabályok.

Szituációs játékok, illusztrációk, rajzok készítése, fotók, képek gyűjtése, filmrészletek megtekintése.

5. ÖNMŰVELÉS – TANULÁS

5.1. KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

A könyvtár terei és állományegységei, az olvasóterem: a kézikönyvek elhelyezése, videotéka, hangtár.

Kézikönyvek: enciklopédia, szótár, Helyesírási szabályzat, mutató fogalmának értelmezése. A szépirodalmi könyvek csoportjai. Az ismeretterjesztő könyvek tartalmi csoportjai: a szakkönyvek. Olvasási szokások kialakítása. Betűrend a könyvtárban.

2. SAJTÓISMERET

Tartalom, tevékenység

A gyermekfolyóiratok jellemzői

Rádió és TV műsorai; Rádió és TV munkatársai; a szerkesztő fogalma.

Sajtótermékek csoportosítása: gyakoriság, tartalom.

3. INTÉZMÉNYEK

Tartalom, tevékenység

A múzeumok, kiállítótermek, növény- és állatkertek, arborétumok és rezervátumok szolgáltatásai, belső élete.

5.4. SZÓRAKOZÁS, ÖNMŰVELÉS, HOBBI

Tartalom, tevékenység

Társasjátékok, kép- és betűrejtvények.

A szerző és a szöveg viszonyának megállapítása

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes a gyakorlati tevékenység, tanulmányi séták, tanulói kísérletek, az órai és a tanórán kívüli mindennapi cselekvések, valamint az irodalmi és más művészeti élményekből gyűjtött közvetlen tapasztalatának szóbeli-, írásbeli kifejezésére és vizuális ábrázolására.

A mindennapi élet színtereinek alapvető személyi viszonyaiban a közösségi struktúrákat, a társadalmi szerepek gyakorlatát felismeri.

Tud tájékozódni a tanult tér- és időbeli kategóriákban, azokat a spontán beszéd és feladatvégzés során helyesen használja. Képes felsorolni az életjelenségeket és az élethez szükséges környezeti feltételeket. Csoportosítja a megadott szempontok alapján lakóhelye élőlényeit.

Felismeri közvetlen környezetében a halmazállapot-változásokat, környezetének legjellemzőbb felszíni formáit és vizeit. Képes tanári segítséggel ismertetni a víz megjelenési formáit a természetben, illetve felhasználási lehetőségeit. Részt vesz környezetvédelmi tevékenységben. Megnevezi a négy égtájat. Tudja, hogy Földünk gömb alakú bolygó. Képes megnevezni városunkkal szomszédos településeket és azok településformáját meghatározni. Felsorolja az emberi test részeit, megnevezi néhány testi-, pszichikus-, erkölcsi jellemzőjét.

Tud a helyzetnek és a személyi viszonyrendszernek megfelelően kommunikálni, képes: a nyelvi formák alkalmazására a mindennapos társas érintkezésben.

Helyes artikulációval, jó ritmusban, közepes tempóban, érthetően beszélni, tudja alkalmazni elemi szinten a gesztust és a mimikát. Gondolatait 4–5 összefüggő mondatban kifejezi, adott témában olyan mondatokat használ, amelyek az ember belső világát, érzelmeit fejezik ki, kívánságokat, igényeket, véleményeket közvetítenek.

A szépirodalmi alkotásokhoz fűződő érzelmeit néhány mondattal el tudja mondani. Ismeri a szöveg funkcióját, felismeri a szövegbe nem illő mondatokat. Meg tud fogalmazni kérdéseket a szöveg témájával kapcsolatban, s az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos kérdésekre önállóan adekvát választ ad. Szöveghűen elmond 3-4 verset emlékezetből. Felismeri a tanult szófajtákat a mondatokban, képes azokat a mondatokba szerkeszteni. A beszélő szándéka szerint óhajtó, felkiáltó, kérdő, kijelentő mondatok alkotására képes, tagolni tudja a tagolatlan mondatot, javítani képes a hibásat. Az azonos kezdőbetűs szavakat helyes ábécé-rendbe tudja állítani.

Tud szöveget pontosan, a köznyelvi kiejtési normáknak megfelelő szólamhangsúly és hanglejtés érzékeltetésével, a természetes beszéd ritmusát megközelítően hangosan olvasni. Tud elemi szintű elemzést végezni az irodalmi alkotásokban, tudja jellemezni a szereplőket legjellemzőbb külső- és belső tulajdonságaik alapján, azokat tudja csoportosítani.

Tudja megadott tanári szempontok szerint csoportosítani a hangokat, a betűket, a szavakat a magyar nyelv jel- és jelelemeire bontani, a megadott szavakat logikai összefüggés alapján párosítani, kiválogatni, a szavakat mondatokká rendezni. Tudja pótolni a szöveg mondataiból hiányzó szavakat. Tud alkotni néhány mondatnyi elbeszélő jellegű szöveget szóban és írásban.

Képes kevés hibával alkalmazni az önálló írás során a tanított alapvető helyesírási szabályokat, ékezeteket, mondatvégi írásjeleket, elválasztást. Képes szavak átalakítására, betű, szótagcserével vagy toldalékolással. Másolással hibátlanul, látó-halló tollbamondással és hosszabb szemlélés után, emlékezetből mondatokat, rövid szöveget tud írni. Betartja és alkalmazza a tanult helyesírási szabályokat. Írásmunkáját tudja gazdaságosan elhelyezni a füzetlapon. Írásmódja esztétikus, jó tempójú, lendületes. Képes az önellenőrzésre. Alkalmazza az elfogadott viselkedési és illemszabályoknak megfelelően a kapcsolatteremtési, fenntartási és kapcsolat befejezési formákat, az elfogadott illemszabályoknak megfelelően viselkedik különböző rendezvényeken, eseményeken.

Megkülönbözteti az újságokat. Rendeltetésszerűen használja a könyveket, gyermeklexikonokat, gyermek-enciklopédiákat.

Szabadidejét tartalmasan, egyéni érdeklődésének megfelelő önművelő és szükségletkielégítő tevékenységgel tölti.

Képes tájékozódni a könyvtárban az állományegységek között, s önállóan, érdeklődésének megfelelő műsorok kiválasztására a Rádió és TV újságból.

ANYANYELV 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK

1.1. ELKÉPZELT ESZMEI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Líra: Kölcsey Ferenc: Himnusz. 1-2. versszak, Vörösmarty Mihály: Szózat 1-2. versszak, Petőfi Sándor. Egy szabadon választott vers. A népdal jellemzői.

Epika: Mesék: Andersen, Arany László, Benedek Elek, Grimm, La Fontaine. Legenda, monda, Biblia, bibliai történetek.

Arany János: Rege a csodaszarvasról Elbeszélő költemény: Fazekas Mihály: Ludas Matyi. Alapvető drámai konvenciók megismerése és alkalmazása: belső hangok, gondolatkövetés, monológ. Elbeszélés, regény

2. GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Szavak csoportosítása: a szóvégi magánhangzóinak időtartama alapján.

Ábécé-rend készítése, lexikon használat, Helyesírási Tanácsadó Szótár, Magyar értelmező kéziszótár és Magyar szinonimaszótár) Szótagolás szabályai. Rímek keresése, kiegészítése.

2.2. SZÓELEMEK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Folyamatos feladatok: szavak elemeire bontása, szóhatárok meghatározása, szavak alkotása betűhalmazból, szótagokból.

Szavak csoportosítása jelentéstartalmuk alapján.

Szavak átalakítása: képzéssel, jelezéssel, ragozással. Szóösszetétellel: elő- és utótag.

Ikerszavak.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Alárendelő szó szerkezet: tárgyas, minőségjelzős, helyhatározós.

Mellérendelő szó szerkezet: kapcsolatos.

Hozzárendelő (predikatív) szó szerkezet.

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan mondat tagolása, írásjelek használata.

Mondatok átalakítása szerkezet szerint:

A jelző (minősítő, minőség, kijelölő) a helyhatározó. Helyes szórend meghatározása.

Mondatok átalakítása beszélő szándéka szerint: kijelentő, kérdő, felelő, óhajtó, felszólító, felkiáltó. Helyes hangsúly gyakorlása. logikai minőség szerint: állító, tagadó, tiltó. Számbeli egyezőség gyakorlása, ellenőrzése, javítása.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

Szöveg alapján helyszín, időpont, szereplők, hangulat, készítő szándékának, szöveg tárgyának meghatározása. Nemzeti jelképeink. A lakóhely emlékművei, emléktáblái, jelentésük életkornak megfelelő értelmezése.

Elbeszélés jellegű szöveg tagolódása:

Cím szerepe, címkötés gyakorlása.

Elbeszélő jellegű szöveg jellemző jegyeinek felismerése, gyűjtése. Formai jegyek: érdeklődést felkeltő cím, hármas szerkezeti tagolódás, választékos kifejezés.

Tartalmi jegyek: eseményt mond el, mozgalmas, sok párbeszéd, sok ige, változó igeidők. Elbeszélő jellegű szöveg alkotása írásban és szóban.

Szöveg átalakítása: bővítéssel: díszítő jelzők használata, szűkítéssel: lényegkiemelés, tömörítés. Tagolatlan szöveg tagolása.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszédtechnika: helyes beszédlégzés, kialakítása és gyakorlása szövegolvasás közben,

A megfelelő beszédhang, a hangadás esetleges hibáinak javítása, a hangterjedelem kiszélesítése, a hangszín, a hangadás egyenletességének megteremtése a teljes hangterjedelemben, a görcsmentes hangerőfokozás és hangváltások, kialakítása és gyakorlása

A pontos ejtés, az artikulációs mozgások, a fonéma megkülönböztetésének, a magánhangzók pontos színének, a mássalhangzók tiszta ejtésének, a gondos szóvégejtés a pergő, tiszta szövegmondás, a szabályos beszédritmus, a hangkapcsolatos szabályos ejtésének kialakítása és gyakorlása.

A kifejező képesség, a kommunikáció céljának megfelelő beszéd, a hangsúlyok, érzelmek, indulatok, szándékok megjelenítése, gazdagítása: légző, rezonancia, hangadás, artikulációs, ritmus, időtartam, hangerő, hangváltás: hangsúly- és összetett gyakorlatokkal, beszédszünetek megtartásával.

Beszédmegértés

Szavak szintjén: főfogalom alá helyezés, a „rész” hozzárendelése az egészhez, az „egész” részeinek felsorolása, hibás szókapcsolatok javítása, új fogalmak, szókapcsolatok tartalmának megismerése az értelmező szótár vagy rokon értelmű szavak alkalmazásával, a mondatban helytelenül használt szó értelmezése másik mondatba helyezéssel.

Mondatok szintjén: mondatpárok készítése, a mondat elemeinek cseréje, az eseményhez tartozó mondat kiválasztása, feladat, utasítások végrehajtása.

Szövegszerkezet szintjén: a mondat sorrendjének megállapítása, a hiányzó „láncszem” felismerése, kérdések, válaszok megfogalmazása a szöveghez, dramatizálás: az olvasott, a tanult mese, vers elmondása.

Dramatikus improvizációk a tanár által megadott vagy a tanuló által választott történet alapján.

Beszédképesség: analógiák készítése, a következtetések megfogalmazása, analízis- szintetizáló gyakorlatok végzése, összehasonlítások a nyelv különböző szintjein, különböző szempontok szerinti csoportosítások, fogalomalkotások, átalakítások, játékos, képzeletet fejlesztő gyakorlatok végzése.

Kifejezőképesség fejlesztése, szókincs bővítés: szavak és szókapcsolatok jelentéstartalmainak feltárása, szavak és szókapcsolatok szöveggörnyezetbe helyezése, rokon értelmű szavakból szósorok alkotása, a hangulati és a fokozati különbségek megállapítása, hangutánzó és hangulatfestő szavak keresése, beépítése szöveggörnyezetbe, a stílushatások véleményezése, szépirodalmi és a köznyelvi szövegek összehasonlítása, azonosságok és különbségek meghatározása, szépirodalmi kifejezések gyűjtése,

Szólások, közmondások beépítése a szöveggörnyezetbe (behelyettesítés).

Vers- és prózamondás gyakorlása.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN, AZ ÍROTT

SZÖVEG VÉTELE

Tartalom, tevékenység

Hangos olvasás: különböző szépirodalmi, ismeretterjesztő szövegek hangos olvasása.

Gyorsolvasó gyakorlatok.

Szövegelemző, a mondatfonetikai eszközök használatát fejlesztő gyakorlatok: az olvasott szöveg adott szempontok szerinti tagolása, a fő mondanivalót hordozó mondatok kiválasztása (lényegkiemelés, tömörítés), adatkeresés: helyszín, idő, személyek, cselekmény, csoportosítások hely, idő, jellem, magatartásformák, mondatfonetikai eszközök használata ritmus-, hangsáv-, hangerőváltás, hangsúlyozása felolvasásban.

Szövegalkotás: a tartalom elmondása, a témával kapcsolatos élmények, érzések, hangulatok, indulatok, viszonyulások kifejezése.

Szövegértő olvasás: gyorsolvasó gyakorlatok, a szöveg megértését bizonyító gyakorlatok.

Szövegbefogadás, szövegalkotás, a népszokásokat megjelenítő játékok. Az esztendő jeles napjaihoz kapcsolódó szertartások.

Szövegelemzés: a szöveg tartalma, megjelenési formája, hangulata, terjedelme, típusa.

A szöveg tömörítése, mondatöbök, tételmondatok készítése.

Kreatív szövegalkotás: hangnem-, nézőpont-, stílusváltás, a szöveg átalakítása: párbeszédből monológba és viszont; a bevezetés, a befejezés megváltoztatása.

Az ismeretterjesztő szövegek olvasásához ajánlott témakörök:

A technika világa. Természeti jelenségek. Feltalálók, találmányok. Felfedezők, expedíciók. Korok életmódja.

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Reproduktív írás, a helyesírás gyakorlása: betűk, szóelemek, szavak, szó szerkezetek, mondatok, szöveg írása a grammatikai tudatosítás szintjei szerint.

A helyesírás gyakorlása:

- a grammatikai tudatosítás szintjein jelentkező aktuális helyesírási feladatok: többes szám jele, melléknévi fokozatok, igékhez járó jelek; a tárgy, az igék, a helyhatározó ragjainál, a szóösszetételek és szóelválasztások (szótagolás); személynevek, állatnevek írása; a számnevek kétféle jelölése; mondatkezdés, mondatzárás.

A helyesírás fejlődését segítő gyakorlatok:

- másoló gyakorlatok: szófordító, betűmódosító, szókirakó (betűk, szóelemek), szóbontó (szóelemző, elválasztó), toldalékoló, toldaléktalanítás, analógiák gyűjtése, összekevert mondatrészek rendezése, hibás szavak, mondatok, szövegrészek javítása; kérdések, válaszok, szövegrészek leírása;
- látó-halló tollbamondó gyakorlatok: betűkiemelés, szótagoltató, ékezetek és írásjelek lejegyzése, szófordítás, ellentétpár-írás, toldalékoló, toldaléktalanítás, a mondat szavainak (első, utolsó, a megadott jelentéstartalmat hordozó) leírása, mondatok írása, ismert szólások, mondások fele;
- emlékezetből írás: betűk, betűkapcsolatok, szóelemek, szavak, szókapcsolatok, rímválasz, ismert szólások, közmondások fele, kérdések, válaszok, szövegrészek leírása.

Félproduktív írás:

Iskolai feladatlapok, táblázatok kitöltése, postai űrlapok: ajánlott levél és táviratfeladó űrlapok, csomagfeladó, pénzbefizető űrlapok kitöltése; vázlatkészítés tanulása.

Az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése.

A szöveg nyelvi jellegzetességeinek feltárása:

- szavak, szókapcsolatok jelentéstartalmának feltárása, mondatba helyezése; rokon értelmű szósorok összeállítása, a hangulati és a fokozati különbségek meghatározása;
- hangutánzó, hangulatfestő szavak, szólások, közmondások, idézetek beépítése a mondatokba, a szövegbe, stílus hatásuk megfigyelése.

Szövegalkotás, szövegátalakítás.

A fogalmazáskészítés általános menete: téma kijelölése, cél megfogalmazása, a közlési körülmények

Gyakorlati témájú szövegek alkotása, szerkesztése (különböző helyzeteknek megfelelő mozzanatsorok); a mondatok bővítése az árnyaltabb, hangulatosabb kifejezés érdekében, változatos mondatfajták beépítése a szövegbe,

A mondat szórendjének, a szöveg mondatrendjének vizsgálata, a lehetséges változatok számbavétele.

Szövegalkotások javítása:

- a tartalmi hiányosságok (időrend, folyamatosság, ellentmondás);
- a szerkezeti hibák javítása (felesleges nyelvi elemek törlése, a rosszul használt kifejezések helyesbítése); a hiányzó részek, nyelvi elemek pótlása; a mondatkapcsolatok ellenőrzése, egyeztetése.

Elbeszélő jellegű szövegek alkotása (fogalmazás).

4. KOMMUNIKÁCIÓ – VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. KOMMUNIKÁCIÓTANULÁS

Tartalom, tevékenység

A beszédcselkvések végrehajtásának tanulása: a közlés, a megbeszélés célja, megoldási formák.

A szándéknyilvánítás tanulása, a közlés felhívó funkciójának felismerése, a kérés és válaszadás gyakorlása: a tudakozódás és a válaszadás gyakorlása, a felszólítás (felkérés), utasítás és a válaszadás gyakorlása, a meghívás és a válaszadás gyakorlása, a jelképek alkalmazásának megfigyelése.

A véleménynyilvánítás tanulása, a közlés érzelmeket kifejező funkciójának felismerése és érvényesítése: a véleménynyilvánítás és a szerepcsere gyakorlása, az értékelés és a válaszadás gyakorlása, a beszámoló készítésének, és a beszámoló fogadásának gyakorlása.

Érzékelő, ritmus- és fantáziagyakorlatok: rövid mesék, versek önálló elmondása.

Életjáték, dramatikus improvizáció szerepcserével. Telefon, rádióbeszélgetés, interjú.

4.2. VISELKEDÉSTANULÁS

Tartalom, tevékenység

Éntudat- alakítás, fejlesztés: nemi, életkori, családi, iskolai, lakóhelyi, állampolgári szerepek, kapcsolatok.

Önismeret (énkép) fejlesztés: testi és pszichikus jellemzők: érdeklődés, figyelem, emlékezés, képzelet megnyilvánulásai az Ellenőrzőben.

Erkölcsei jellemzők: pozitív erkölcsi tulajdonságok (emberbaráti szeretet, barátság, tisztelet).

A nemzeti jelképek, a magyar zászló és címer iránti tiszteletadás módja, bizalom, szolidaritás, áldozatkészség).

Életmód jellemzők: igények, példaképek, viselkedésminták: Jellegzetes népi hősök.

Szociális tanulás:

- konfliktuskezelés: dramatikus játékokkal: improvizációkkal szerepkonfliktusok (szerepekből, szereptévesztésekből eredő konfliktusok);
- normaállítás és követés: törvény; szabály, előírás;
- illemszabályok: a közlés illemszabályai.

5. ÖNMŰVELÉS, TANULÁS

5.1. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Könyvtárlátogatás: az iskolai könyvtár térbeli felosztása, rendje.

A könyvtár állományának csoportosítása: nyomtatott információhordozók, audio-vizuális és informatikai eszközök.

A jellemző dokumentumok csoportosítása: kölcsönözhető szépirodalom, szakirodalom, nem kölcsönözhető: kézikönyvek, időszaki kiadványok

Könyvkölcsönzés feltételei, módja., beiratkozás.

Búvárkodás: a könyvtári könyvek ismertetőjelei.

A betűrend: helyesírási segédkönyvek.

5.2. DOKUMENTUMISMERET

Tartalom, tevékenység

A könyv részei: külső: borító, kötéstábla.

Belső részek: címlap, előszó, tartalomjegyzék, fejezetek, mellékletek.

A könyv jellemző adatai: cím, szerző, kiadás, év.

Hírlapok, folyóiratok adatai.

Adott témához kapcsolódó könyvek, információhordozók összeválogatása meghatározott témából.

Búvárkodás szakfolyóiratokban, ismeretterjesztő művekben.

Irodalomjegyzék készítése, ajánlójegyzék az iskolai könyvtár állománya alapján a megadott témákban.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri és alkalmazza az emberi kapcsolatfelvétel illemszabályait, tartsa be a beszédpartnerrel (partnerekkel) való együttműködésben a kultúrált véleménynyilvánítás legalapvetőbb szabályait, képes eligazodni a mindennapi kommunikációs helyzetekben, képes kérni, tudakozódni, felkérni, meghívni. Felismeri, hogy a kommunikáció érték az ember mindennapi gyakorlatában. A társas kapcsolatokban adekvát viselkedési formákat tud megfigyelni, követni.

Törekszik a helyes artikulációjú, jó ritmusú, közepes tempójú, érthető beszédre. Ügyel a megfelelő hangerőre, beszéde alkalmazkodjon a kiejtés fő szabályaihoz és a beszédhelyzethez. Figyel a nyelvhelyességre, javítja a helytelent.

Megérti a némán olvasott szöveget, törekszik annak tartalmát igényes nyelvhasználattal elmondani. Képes kifejezni élményeit, érzéseit, hangulatát az irodalmi művek olvasása kapcsán. Nyitott a művek által nyújtott élmények befogadására, a gondolatok elfogadására, érzelmeinek megjelenítésére.

Képes meghatározni a szöveg alapján a helyszínt, időpontot, szereplőket, hangulatot, a készítő szándékát, a szöveg tárgyát. Ismer irodalmi műveket, s azok alkotóit. Tud érdeklődésének megfelelő könyvet választani, ismeretet szerez a különböző információhordozókból, eligazodik a nyomtatott dokumentumokban. Meg tudja különböztetni a könyvet, folyóiratot, újságot.

Aktív a drámajátékokban, elemző beszélgetésekben, képes együttműködni társaival a bábjátékokban, az improvizációkban.

Törekszik hangos olvasással a szókincsének megfelelő, vagy ahhoz közeli szöveget jó tempóban, kifejezően elolvasni, felolvasni. Tud egy-egy szövegrészletet bemutatni, szerepjáték, szituációs játék, felolvasás felhasználásával. Felismeri a megfigyelési szempontok alapján a művek tagolási egységeit, a cselekmény tér-

és időviszonyait a szöveg tartalma alapján. Törekszik a szöveghû, kifejező előadásra. Tudja a memoriterek Meg tudja határozni a versszakok és a verssorok számát, különböző módon tudja jelezni, bemutatni a vers ritmusát, képes rímek felismerésére, hiányos rímek kiegészítésére. Megjeleníti a vers képszerűségét, illusztrációt készít.

Felismeri és megnevezi a már megismert nyelvi elemeket (hang, szótag, szótő, toldalék, szó). Képes jelentéstartalmuk alapján csoportosítani a főneveket, melléknéveket, számneveket, mutató és kérdő névmásokat. Képes képzéssel létrehozni a különböző jelentéstartalmú szavakat, a magadott szempont szerint a szavakat átalakítani. Képes a szavak átalakításához használni a többes szám, a fokozás és az igemódok jeleit, a tárgy ragját, a jelen idejű iktelen igék ragjait és a helyhatározók ragjait. Képes szóösszetételekre főnévi, melléknévi, számnévi elő- és utótaggal, ikresítéssel. Ismeri és tudja használni az ábécé-rendet.

Ismeri az írásbeli szövegalkotás legalapvetőbb szabályait. Képes a helyes mondatalkotásra, szövegalkotásra, képes a szöveg formai és tartalmi jegyeinek felismerésére. Képes tagolatlan mondatot tagolni. Tud önállóan, a tanult műfajban, az elbeszélésben néhány mondatos szöveget alkotni, szóban és írásban beszámolót adni egyszerű eseményekről.

Képes hibátlanul (betűkihagyás és betűcsere nélkül) másolni, a szavakat szótagokra tudja bontani, tud elválasztani. Le tudja írni a szavakat, mondatokat, néhány mondatnyi szöveget látó-halló tollbamondás és emlékezet alapján.

Ismeri a mondaton belüli helyes szórendet. Alkalmazza, tartja a tanult helyesírási, nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat (mondatkezdés, írásjelek, tulajdonnevek). Ismeri a javítás technikai szabályait. Használja az írás közben felmerülő helyesírási, értelmezési probléma esetén, vagy önellenőrzéskor, javításkor a megfelelő segédkönyveket. Képes önmaga és mások írásmunkáit ellenőrizni, javítani.

Kialakul a közösséghez tartozás és a hazaszeretet pozitív érzése. Egyre növekvő önállósággal vesz részt a tanórákon az egyéni és a csoportmunkában egyaránt. Tisztában van külső jellemzőivel, ismeri jó és rossz tulajdonságait. Van véleménye saját életmódjáról (igényszint, példakép). Képes konfliktusait felismerni, próbálja kezelni azokat.

ANYANYELV 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. VALÓSÁGISMERETI TARTALMAK

1.1. ELKÉPZELT ESZMEI RENDSZEREK

Tartalom, tevékenység

Anekdota, elbeszélés, novella, regény: Tömörkény István, Fekete István.

Petőfi élete. Elbeszélő költemény: Petőfi Sándor: János vitéz

Népballada: Kádár Kata.

Népdalok, kuruc költészet, végvári élet.

2. GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS

2.1. HANGOK, HANGCSOPORTOK

Tartalom, tevékenység

Magánhangzók, mássalhangzók csoportosítása.

Alapszóhoz kapcsolódó magánhangzók illeszkedésének vizsgálata, szabályai.

A mássalhangzók egymásra hatása a beszédben, írásban (hasonulás, összeolvadás, rövidülés, kivetés).

2.2. SZÓELEMEK, SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Szavak csoportosítása jelentéstartam alapján.

Főnév: intézmények nevei, címek,

Melléknév: valamivel való ellátottság vagy valaminek a hiánya, származás, eredet,

Birtokos névmás, egy dolog, több dolog birtoklása.

Határozatlan névmás: főnévi, melléknévi, számnévi.

Általános névmás: főnévi, melléknévi, számnévi.

Ige: cselekvés időpontja szerint.

Szavak átalakítása: képzéssel, jelezéssel, ragozással.

Birtokjel, birtoktöbbsesítő, személyjelek, igeidők jelei,

időhatározók, mód- és eszközhatározók, személyragok.

Szóösszetétel: előtag főnév, utótag: ige, igéből képzett főnév, melléknév, – előtag összetett szavak alkotása.

Szókártyák, szótábla készítése, szójegyzékek létrehozása, magyarázórajz, táblázatok készítése.

2.3. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Alárendelő szó szerkezet alkotása: jelzős (birtokos), határozós (idő, mód, eszköz).

Mellérendelő szó szerkezet alkotása: választó, ellentétes, magyarázó.

Szó szerkezetek keresése, gyűjtése irodalmi szövegből.

A szó szerkezetek átalakítása az elemek cseréjével, rokon értelmű szavak alkalmazásával, birtokos jelzős szerkezet-átalakítása minőségjelzős szerkezetbe és vissza.

A szó szerkezetek felismerése a mondatokban, azok beemelése a mondatokba.

2.4. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan mondat tagolása.

Képzett, jelezett, ragozott szavak mondatokká rendezése.

Eltérő módú és idejű igék mondatokba helyezése.

Mondatalkotás szerkezet szerint: Tőmondat, hiányos mondat: állítmány, alany hiánya.

Bővített mondat: időhatározóval, módhatározóval, eszközhatározóval, minőség- és mennyiségjelzővel, birtokos jelzővel.

Számbeli egyezőség, tartalmi megfelelés ellenőrzése.

Szövegből mondatok válogatása lényegkiemelés (jegyzetelés), idézet szempontjából.

2.5. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan szöveg írásjelekkel való tagolása.

Hír (hirdetés) jellemző jegyeinek megismerése, információ gyűjtése az esemény helyszínéről, időpontjáról, az eseményről (feladatról), hirdetőkről.

Meghívó, hír, hirdetés gyűjtése, megfigyelése, készítése.

Leírás jellegű szöveg jellemző jegyei irodalmi és ismeretterjesztő szövegekben.

Jellemzők rögzítése: bemutat valamit (tárgyilagosság!), nincs párbeszéd, sok melléknév, azonos igeidők használata.

Leíró szöveg szerkezeti tagozódása: bevezetés (esemény, az érdeklődés felkeltése), tárgyalás (bemutatás), befejezés (vélemény, állásfoglalás).

Leírás készítése, átalakítása bővítéssel, szűkítéssel.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Beszédértést fejlesztő gyakorlatok.

Beszédképességet fejlesztő gyakorlatok.

Beszédtechnika fejlesztése: szükség szerinti logopédiai, beszédtechnikai gyakorlatok.

Vers- és prózamondás gyakorlása: elképzelt rendszerek tartalmaiban valósulnak meg.

3.2. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE OLVASÁSBAN, AZ ÍROTT SZÖVEG VÉTELE

Tartalom, tevékenység

A valóságismereti tartalmaknál megjelölt tananyag, ismeretterjesztő szövegek olvasása, feldolgozása: önállóan, 5-6 mondatos lényegkiemelő beszámolóval, helyszín, idő, személyek, cselekmény meghatározásával.

3.3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE ÍRÁSBAN

Tartalom, tevékenység

Helyesírás gyakorlása a grammatikai tudatosítás altémáiban meghatározott tartalmak alapján.

Önálló szövegalkotás, ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegek feldolgozása.

4. KOMMUNIKÁCIÓ – VISELKEDÉSTANULÁS

4.1. BESZÉDFEJLESZTÉS, KOMMUNIKÁCIÓTANULÁS

Tartalom, tevékenység

A beszédcselekvések végrehajtásának tanulása: meggyőzés (tanácsadás, rábeszélés, lebeszélés), kifejezés (jókívánság, elismerés, részvétnyilvánítás, együttérzés) és válaszadás, viccek, csattanók elmondása és reagálás.

Véleménynyilvánítás tanulása, a közlés érzelmeit kifejező funkciójának felismerése és érvényesítése.

A vita tanulása: érvelés, bizonyítás, cáfolás, szerepcseré.

Az előterjesztés és a javaslat készítésének, az előterjesztés fogadásának tanulása
A tájékoztatás tanulása, a közlés tájékoztató funkciójának felismerése és érvényesítése.
Üzenet közvetítése, útbaigazítás, a tájékoztatás fogadásának tanulása.
A társalgás (beszélgetés, párbeszéd, szerepcsere) tanulása.

4.2. VISELKEDÉSTANULÁS

Tartalom, tevékenység

Éntudat- alakítás, fejlesztés: nemi, életkori, családi, iskolai, lakóhelyi, állampolgári szerepek, kapcsolatok
Önismeret (énkép) alakítás, fejlesztés: testi jellemzők (állandóságok és változások), pszichikus jellemzők (érzelem, akarat), erkölcsi jellemzők, pozitív erkölcsi tulajdonságok (titoktartás, elégtétel, kiengesztelődés, megbocsátás, segítségnyújtás), negatív erkölcsi tulajdonságok (kishitűség, gyávaság), életmódjellemtől (életmód, életvitel).

Szociális tanulás:

Normaállítási és követés: szorgalom, elvárás, erkölcsi-anyagi elismerés, büntetés.

Konfliktuskezelés: eltérő normákból, a „másságból” eredő konfliktusok.

Illemszabályok: az együttélési illemszabályai emberi szokások, azok, amelyekről jó lenne leszokni.

5. ÖNMŰVELÉS – TANULÁS

5.1. ISMERETHORDOZÓ MÉDIÁK HASZNÁLATA

Tartalom, tevékenység

Gyermek és ifjúsági újságok információinak gyűjtése.

Ismeretterjesztő, irodalmi és szakfolyóiratok felépítése: évfolyam, szám, rovat, állandó rovat, rovatokhoz kapcsolódó cikkek, mellékletek. Audio- vizuális információhordozók jellemzői: hang-, videokazetta, lemez, CD, CD-ROM, film, diafilm, diaposzítív.

Televízió, rádió műsorainak ajánlása, rögzítése, tartalmának lejegyzése.

5.2. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Könyvtárlátogatás során ismerkedés a katalógussal.

Az adatbázisban való keresés egy vagy több szempont alapján.

A kézikönyvek: lexikon, enciklopédia, szótár összehasonlítása.

A szellemi munka technikája: az ismeretlen fogalmak tisztázása során a segédkönyvek kiválasztásának szempontjai: az ismeretforrások felkutatása. Katalógus készítése: saját könyvek, osztálykönyvtár. A jegyzetelés technikája.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Helyes artikulációval, jó ritmusban, közepes tempóban, érthetően, megfelelő hangerővel beszél, beszéde alkalmazkodik a kiejtés fő szabályaihoz és a beszédhelyzethez. Tudja problémáihoz kérdéseit pontosan megfogalmazni.

Betartja a kommunikációs helyzetekben a normákat, illemszabályokat, odafigyel a másik ember beszédének érzelmi és értelmi tartalmára. Képes kapcsolatot teremteni és fenntartani kortársaival, a társalgásban részt vesz, képes meggyőzni, előterjesztést és javaslatot készíteni, fogadni.

Képes a közlés kifejező és tájékoztató funkciójával, meggyőzés, kifejezés, válaszadás eszközeivel élni, a vitában részt vesz. Ismeri és betartja az alapvető együttélési szabályokat.

Igénye van az általa kedvelt témakörben irodalmi művek olvasására, meghallgatására, megnézésére. Képes a tanult irodalmi művek értő elolvasására. Képes néma olvasással kb. egyoldalnyi, gyermekeknek szóló ismeretterjesztő szöveg áttekintésére, megértésére. Tudja hangos olvasással a szókincsének megfelelő, vagy ahhoz közeli szöveget biztonsággal, jó tempóban, értelmesen, kifejezően elolvasni, felolvasni. Érzékeli olvasási hibáit, azokat önállóan igyekszik javítani. Irányítással elemzi tartalmi és formai szempontból az olvasottakat. Tudja értelmezni, elemezni az irodalmi szöveget, legyen képes többféle nézőpontból (más-más szemszögből) ugyanazt a művet értelmezni szerepjátékok, szituációs játékok alkalmával. Tud néhány fontos adatot ismertetni: helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának állomásai, a cselekmény menete, érzelmek. Képes véleményalkotásra a művekkel kapcsolatban, meg tudja ítélni és véleményezi a szerző szándékát. Képes a memoriterek szöveghű elmondására.

Képes gondolatait, egyszerű, érthető módon kifejezni, közölni, összefüggő szóbeli és írásbeli (5–6 mondatos) szövegalkotásra, a tanult szövegszerkesztés szabályainak alkalmazásával. Képes a tagolatlan szöveget mondatokra tagolni. Tud vázlatot készíteni.

Képes jelentéstartalmuk szerint csoportosítani a szavakat. Tudja használni beszédében, írásában a jelen, múlt, jövő idejű igéket. Tájékozott a megismert szófajok körében és igyekszik alkalmazni az ezekhez kapcsolódó nyelvtani szabályokat. Felismeri a legáltalánosabb hangkapcsolódási törvényszerűségeket, Tudja alkalmazni a tanult helyesírási szabályokat, észre veszi hibáit, kijavítja azt.

A szavak átalakításához tudja használni a képzőket, jeleket, ragokat, képes szóösszetételek alkotására.

Ismeri és tudja használni a könyvtár információhordozóit. Képes a könyvtári anyagokat igénybe venni, a kézikönyvekből információt gyűjteni. Ismeri a sajtó fogalmait, képes ismertetni egy-egy sajtótermékekből szerzett ismereteit.

Véleménye van saját életmódjáról, a másságból eredő konfliktust hajlandó feldolgozni, kezelni. Ki tudja tölteni szabadidejét tartalmas, az egyéni érdeklődésének megfelelő önművelő és szükségletkielégítő tevékenységgel.

ANYANYELV 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. IRODALOM

1.1. LÍRA

Tartalom, tevékenység

Szatíra

Költői levelek Arany – Petőfi, Ady – Móricz Zsigmond

Arany János: Családi kör

Ballada: népköltészeti és műköltészeti alkotások.

Válogatás Arany János verseiből, műveiből

1.2. EPIKA

Tartalom, tevékenység

Arany János élete.

Az elbeszélő költemény: Arany János: Toldi.

Elbeszélés: Mikszáth Kálmán.

Regény: Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk.

Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig. A pakk (részlet).

Karcolat: Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály.

Válogatás világirodalmi alkotásokból.

Verne Gyula szabadon választott műveiből részletek.

2. GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS

2.1. SZAVAK

Tartalom, tevékenység

Szavak csoportosítása jelentéstartalmak alapján.

Főnév: márkanevek, kitüntetések, elismerések.

Melléknév: valamilyen helyzetet, mértéket, fokozatot jelölő szavak.

Névmások: visszaható, kölcsönös, vonatkozó: főnévi, melléknévi, számnévi névmás,

Határozószók: hely, idő, körülmény – határozott fogalmi tartalmakkal, névmási tartalommal, személyragos határozószók.

Névelők, névutók, kötőszók.

Szavak átalakítása.

2.2. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Szó szerkezet alkotása: alárendelő: határozós, mellérendelő: következtető,

Szó szerkezetek átalakítása a szerkezet megváltoztatásával, bővítéssel, szűkítéssel, rokon értelmű szavak alkalmazásával.

Szó szerkezetek összeillesztésével mondatalkotás.

2.3. MONDAT

Tartalom, tevékenység

Tagolatlan mondat szavakká tagolása.

Mondatalkotás gyakorlása a beszélő szándéka, logikai minőség alapján.

Mondatalkotás, átalakítás a szerkezet alapján.

Tömondat, hiányos mondat.

Bővített mondat: eszközhatározó, módhatározó, okhatározó, célhatározó számhatározó.

Szerkezet megváltoztatása bővítéssel, szűkítéssel, helyettesítéssel, a részek cseréjével.

2.4. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

Jellemzés tipikus jegyei: a szereplő valamit tesz, cselekszik, valahogyan viselkedik, leíró és/vagy párbeszédes megjelenítés, azonos igeidők használata. Jellemzés szerkezete. Jellemzésből leírás, elbeszélés megfogalmazása.

Olvasottakról vázlat készítése.

Levél jellemző jegyei. A levél formai, helyesírási követelményei. Levél, válaszlevél készítése.

Különböző típusú, műfajú (hír, hirdetés, meghívó, leíró) szöveget készít, átalakít.

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Vers- és prózamondó gyakorlatok az Irodalom tartalmainak segítségével.

3.2. SZÖVEGÉRTÉS

Tartalom, tevékenység

Különböző (szépirodalmi, gyakorlati típusú, vallásos, publicisztikai) szövegek hangos és néma olvasása.

Tartalmi szempontú szövegelemzés.

A mondatfonetikai eszközök használatát fejlesztő gyakorlatok.

3.3. SZÖVEGALKOTÁS

Tartalom, tevékenység

Az írás reprodukálása, a helyesírás gyakorlása. Helyesírást fejlesztő gyakorlatok.

Félig reprodukált írás: feladatlapok, táblázatok, nyomtatványok (ajánlott levél) kitöltése, tömörítés, jegyzetelés.

Az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése.

Szövegalkotás: A szövegszerkezet elemzése: szerkezeti hibák javítása, „átrendezés” a szerkezetnek megfelelően, hiányzó részek, nyelvi elemek pótlása, a mondatkapcsolatok ellenőrzése, egyeztetések.

A stílushibák javítása: a rosszul használt kifejezések helyesbítése, a mondat bővítése az árnyaltabb, hangulatosabb kifejezés érdekében.

A címzettnek, a témának és a mondanivalónak megfelelő szöveg alkotása a mindennapi élet magán- és társas műfajaiban: leírás, jellemzés, önarckép, levél.

Szövegalkotások javítása.

4. KOMMUNIKÁCIÓ

4.1. MAGÁNÉLETI MEGSZÓLALÁSOK

Tartalom, tevékenység

Előkészített megszólalások.

Rokonok köszöntése, kölcsönkérés, javaslat.

4.2. ÜGYINTÉZŐI MEGSZÓLALÁSOK

Tartalom, tevékenység

Félig előkészített megszólalások: iskolában, közművelődési és sportintézményekben kérés, tudakozódás.

4.3. KÖZÉLETI MEGSZÓLALÁSOK

Tartalom, tevékenység

Előkészített megszólalások: az iskolába látogató vendégek köszöntése.

Elismerés kifejezése. Beszámoló az iskolagyűlésen.

Felkérés: gyermeket, felnőttet feladat megoldására.

5. ÖNMŰVELÉS – TANULÁS

5.1. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

A helyi közművelődési könyvtár jellemzőinek megismerése.

Eligazító jelek a könyvtárban: a szakrend jelentése és szerkezete.

A könyvtári dokumentumok tájékoztatói: fülszöveg, előszó, utószó, tartalomjegyzék, fejezetek, mellékletek, táblázatok, képek.

Katalógus összeállítása: pl. szakkatalógus, versek, egy szerző művei.

Ajánló bibliográfia készítése.

A hír, a tudósítás, az interjú, a riport, a hirdetés jellemzői.

5.2. SZABADIDŐ, A MŰVELŐDÉS FORRÁSAI

Tartalom, tevékenység

Lakóhely művészeti, kulturális és sport rendezvényeinek figyelemmel kísérése, műsorkalauz.

Igények, érdeklődés és a lehetőségek felmérése.

Személyes és/vagy csoportos részvétel különböző rendezvényeken.

Aktív részvétel az iskola, a lakóhely szabadidős foglalkozásain.

Különböző gyűjtemények, saját munkák bemutatása.

Részvétel iskolai, lakóhelyi pályázatokon, kiállítások megtekintése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Felismeri a beszédhelyzet kommunikációs tényezőit, tudjon nyelvileg rugalmasan alkalmazkodni a beszédhelyzethez, a partnerekhez, a témához. Képes az alkalomnak, a helyzetnek megfelelő szöveg alkotására, tudja azokat értékelni, értelmezni a hallgató szempontjából is. Tudja az iskolába érkező vendégeket fogadni, tájékoztatni. Képes saját hivatalos ügyeiben kérni, tudakozódni. Belátja a negatív és pozitív emberi tulajdonságok, cselekvések következményeit. Felismeri kulturális örökség fontosságát az önkifejezés, az önmegvalósítás lehetőségeiben is.

Felismeri a mondatokat a beszélő szándéka és a logikai minőség alapján, meg tudja nevezni a mondatrészeket. Tudja írásában és beszédében használni az okhatározó, célhatározó ragjait. Képes jelentéstartalmuk szerint csoportosítani a márkaneveket, kiténtetéseket, elismeréseket, valaminek a helyzetét, mértékét, fokozatát jelentő szavakat, visszaható, kölcsönös, vonatkozó névmásokat, határozószókat,

névelőket, névutókat, kötőszókat, igekötőket, segédigéket, módosítószókat, indulatszókat, kérdő és felelő szavakat. Képes ok-, cél-, idő-, szám- és eszközhatározóval a mondatot bővíteni, szűkíteni. Ismeri a főbb szóalkotási lehetőségeket. Tud szavakat tömbösítéssel átalakítani.

Képes olvasás útján ismeretet szerezni, s arról írásban is számot adni. Képes saját szavaival elmondani az irodalmi művek olvasása során keletkező érzéseit, gondolatait. Beszélget az irodalmi alkotásokról.

Tudja az olvasottak cselekményét vázlatpontokban, írásban és szóban ismertetni. Képes szöveghűen elmondani a kijelölt anyagokat, tud idézni Arany János: Toldi című művéből, s néhány prózai szövegből is.

Képes önálló írásmunkák készítésére, képes jellemzést készíteni, tud levelet, válaszlevelet írni. Tud beszámolót készíteni osztálya, iskolai közössége számára. Képes változatos témájú és műfajú szövegeket alkotni. Ismeri a vázlatkészítés technikáját. Képes önmaga és mások munkáját ellenőrizni, javítani. Törekszik a közlés tartalmához és a közlő szándékához igazodó mondatfonetikai eszközök alkalmazására, az írásbeli szövegalkotását változatos kifejezésformákkal (rokon értelmű és hangulatfestő szavak, idézetek) színesíteni.

Ismeri a tömegkommunikációs eszközök szerepét, hatását. Felismeri a különböző információforrások különbségeit. Tud tájékozódni a könyvtár állományrészei között, tud feladatának megfelelően választani a rendelkezésére álló lehetőségekből.

Részt vesz érdeklődése alapján önművelő és szórakoztató szabadidős tevékenységekben.

ANYANYELV 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. IRODALOM

1.1. LÍRA

Tartalom, tevékenység

Dal (szerelem, vívódás kifejezése) Tájlíra Alakrajz, életkép

A nemzeti összetartozás, hazaszeretet, becsület. A reformkor: Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály. Ady Endre, József Attila, a Nyugat nemzedéke, költőink, napjaink költészete.

1.2. EPIKA

Tartalom, tevékenység

Mítosz: népmonda a cigányságról.(történelmi- és helyi mondák).

Eposz Odüsszeia (részlet).

Novella, elbeszélés: Móricz Zsigmond: A hét krajcár.

Dráma, mesejáték: Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.

2. GRAMMATIKAI TUDATOSÍTÁS

2.1. SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK

Tartalom, tevékenység

Szavak csoportosítása:

Jelentéstartalmuk alapján: főnév, melléknév, számnév, névmás, ige, határozószók, névelők, névutók, kötőszók, igekötők, segédigék, módosítószók, indulatszók, kérdező és felelő szavak.

Alakjuk szerint: tőszó, toldalékos szó, összetett szó.

Szavak átalakítása képzéssel, jelezéssel, ragozással, azonos toldalék, más-más szótő, egy szótő, más-más toldalék.

Mozaikszavak keletkezése, értelmezése.

Ikerszavak mondatba helyezése.

Szókincs jelentése (az egyén szókinccse, aktív, passzív szókinccse).

A szókincs rétegződésének fogalma, csoportosítása: irodalmi változat, köznyelvi változat,

népnyelvi változat (tájszók, nyelvjárások), csoportnyelvek (szaknyelv, hobbinyelv, diáknyelv, argónyelv).

A magyar nyelvhasználatban meglevő cigány szavak.

Kifejezések egységeinek csoportosítása: társalgási, népmesei fordulat, körülírások, közhelyszerű kifejezések, képes kifejezések, szakkifejezések.

Cigány és nem cigány kommunikációjának jellemzői az egyes művekben.

2.2. SZÓSZERKEZETEK

Tartalom, tevékenység

Szó szerkezetek csoportosítása, átalakítása:

alárendelő: jelzős, tárgyias, határozós;

mellérendelő : kapcsolatos, ellentétes, választó, következtető, magyarázó;

hozzárendelő.

2.3. MONDATOK

Tartalom, tevékenység

Mondatok tagolása, hiányzó írásjelek pótlása.

Lehetséges szórend meghatározása.

Mondatalkotás a beszélő kommunikációs szándékának megfelelően.

Mondatok csoportosítása szerkezet alapján: egyszerű mondat: hiányos mondat, tömondat, bővített (többszörösen bővített)

Összetett mondat: mellérendelt: kapcsolatos – kötőszavak, ellentétes mondat – kötőszavak, választó mellérendelés – kötőszavak, következtető mellérendelés – kötőszavak, magyarázó mellérendelés – kötőszavak, alárendelt mondatok, alanyi mellékmondat, állítmányi mellékmondat, tárgyi mellékmondat, határozói mellékmondat, jelzői mellékmondat.

2.4. SZÖVEG

Tartalom, tevékenység

Szövegalkotás: személyes történet elmondása.

Témaválasztás alapján (témaválasztás, címadás, anyaggyűjtés, jegyzetelés, rendezés).

a címzettnek, a témának és a mondanivalónak megfelelő szövegek a mindennapi élet magán- és hivatalos műfajaiban (önéletrajz, meghatalmazás, elismervény, könyv- és műsorajánlás, irodalmi, zenei, színházi, és film élményekről, közösségi rendezvényről beszámoló, interjú készítése, beszámolás ismeretanyagokból)

Tudósok, művészek, politikusok, sportolók, népművészek, történelmi személyiségek lakóhelyünkön, az emlékhelyek felkeresése.

Témaválasztás alapján (témaválasztás, címadás, anyaggyűjtés, jegyzetelés, rendezés),

A címzettnek, a témának és a mondanivalónak megfelelő szövegek a mindennapi élet magán- és hivatalos műfajaiban: meghatalmazás, elismervény, irodalmi, zenei, színházi, és film élményekről, közösségi rendezvényről készítése.

Nevezetes emberek meglátogatása, történeteik meghallgatása, beszámoló, interjú készítése.

Szövegátalakítás: szűkítéssel, bővítéssel, a hangulat, a stílus megváltoztatása, a szerkezet (a bevezetés/előzmény, a befejezés megváltoztatása).

3. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE

3.1. NYELVHASZNÁLATI KÉPESSÉG FEJLESZTÉSE SZÓBAN

Tartalom, tevékenység

Vers- és prózamondó gyakorlatok az Irodalom tartalmaihoz igazodva

A kontaktustartás mellett értelmezés, a ritmus, hanglejtés és hangsúlyok alkalmazása.

A líra műfajainak bemutatása a cigány költők művei alapján Bari Károly, Choli Daróczi József, Kovács József, Nagy Gusztáv.

3.2. SZÖVEGÉRTÉS

Tartalom, tevékenység

Hangulati szempontú szövegelemzés.

A felolvasás szabályai.

Különböző jellegű, műfajú szövegek olvasása pl.: levél, napló, útirajz, ismeretterjesztő szöveg, klasszikus ifjúsági művek.

3.3. SZÖVEGALKOTÁS

Tartalom, tevékenység

Félig reprodukált írás: pályázat, feladóvevény, pénzesutalvány, csekk, kérvény.

A hivatalos levél, pályázat.

Tömörítés. Az olvasott művek bemutatása – olvasónaplóban, feljegyzés, vázlat, jellemzés vagy elbeszélés formájában.

Szabad fogalmazások a kirándulások, ünnepek, a mindennapi élet eseményeiről, tablók, kiadványok készítése.

Önálló véleménykifejtés egy-egy cigány szerző művéről.

A szövegszerkezet elemzése.

Szövegalkotások javítása: a grammatikai tudatosítás szintjén magánhangzók illeszkedése, hasonulás, összeolvadás, rövidülés, kivetés, összetett szavak, írásmódosulás, elválasztás, rövidítések kétféle írása, írásjelek használata),

Helyesírást fejlesztő gyakorlatok.

Az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése.

A szövegszerkezet elemzése.

Szövegalkotások javítása.

4.1. MAGÁNÉLETI MEGSZÓLALÁSOK

Tartalom, tevékenység

Családi konfliktushelyzetek.

Segítségkérés lehetőségei, módja.

A kisközösségi kommunikáció, cigány-cigány kommunikációja az egyes művekben és a valóságban.

4.2. ÜGYINTÉZŐI MEGSZÓLALÁSOK

Tartalom, tevékenység

Előkészítetlen megszólalás.

Tudakozódás, reagálás a tájékoztatásra.

Önkormányzati hivatal: tudakozódás, reagálás a tájékoztatásra.

Okmányiroda: útlevél, igazolványok.

4.3. KÖZÉLETI MEGSZÓLALÁS

Tartalom, tevékenység

Előkészített megszólalások: a társak elismerése, elmarasztalása, vitaindító, megemlékezés, ünnepi beszéd.

Előkészítetlen megszólalások: vendégek köszöntése, búcsúztatása, tájékoztatás a diáktanács munkájáról, az iskolai programokról stb.

Félig előkészített megszólalások: megbeszélés, vita.

5. SZABADIDŐ, MŰVELŐDÉS

5.1. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Könyv- és műsorajánlás.

Cigány újságok, eltérő arculati és tartalmi elemei.

Cigánysággal kapcsolatos dokumentumok gyűjtése, ajánló bibliográfiák.

5.2. A MŰVELŐDÉS FORRÁSAI

Tartalom, tevékenység

A cigány irodalom élő műhelyeinek figyelemmel kísérése Híres emberek, cigány hírességek.

Műsorajánlás, Kiállítások látogatása, ünnepségek tervezése, szervezése.

Kirándulásokon részvétel, nemzeti emlékhelyek látogatása.

Dramatizálás: egy-egy irodalmi művön keresztül.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A közlés tartalmához és a közlő szándékához igazodó mondatfonetikai eszközöket alkalmazza. Képes a szóbeli, írásbeli szövegalkotásban véleményének megfogalmazására a tárgyszerű, az önálló vélemény kialakítására a magán-, az ügyintézői-, a közéleti kommunikációban egyaránt. Aktívan részt vesz a kisközösségi kommunikációban, az iskolai közösségben a megfelelő kommunikációs műfajt használni.

Képes a családi konfliktushelyzetet oldani, segítséget kérni. Tiszteletben tartja mások véleményét. Tudja ismertetni a népszokásokat. Tiszteli a népi hagyományokat a hétköznapi és az ünnepek szokásaiban egyaránt. Aktív a közös dramatikus játékokban és az azokat elemző megbeszéléseken. Szituációs gyakorlatokban, kreatív feladatokban ügyel a pontos szövegmondásra, él a mimika, a gesztus eszközeivel. Rendelkezik a kreatív szövegalkotáshoz szükséges ismeretekkel, készségekkel. A szövegalkotásban törekszik a választékos kifejezési formák használatára.

Képes felkészülés után különböző műfajú és tartalmú szöveg kifejező, értelmező olvasására, képes verset és prózát bemutatni, felolvasni. Felismeri az adott művek műfaját, az alapvető stílusjegyeket, költői eszközöket, szerkezeti elemeket, az alkotások erkölcsi társadalmi üzeneteit. A verses szövegek előadásában érzékelhető a vers ritmikusága, a szöveg mondásakor törekszik a metakommunikációs eszközök használatára. Tud beszélgetni egy-egy irodalmi alkotásról, a művek tartalmát ismerteti. El tudja mesélni az olvasott művek cselekményét, jellemzi a szereplőket. Tud önállóan, 7-10 mondatban olvasmányairól, irodalmi, film és színházi élményeiről szóbeli és írásbeli ismertetést tartani. Képes szöveghűen elmondani a kijelölt műveket. Ismeri a magyar irodalom kiemelkedő alakjait, ismeri 5-6 irodalmi nagyságunk, nagy költőink munkásságát, tud adatokat gyűjteni róluk. Ismeri legalább egy nemzetiségi irodalmár portréját is.

Tudja a szavakat jelentéstartalmuk, alakjuk, szerkezetük szerint csoportosítani. Felismeri nyelvi szövegben a tanult hangtani, szó- és alaktani, mondattani jelenségeket. A tanult nyelvtani, nyelvhelyességi ismereteinek alkalmazására törekszik. Használja a helyesírási segédkönyveket.

Ismeri a tömegkommunikáció szerepét, a különféle műfajok és eszközeik hatását. Képes a könyvtár- és múzeumlátogatás során önállóan szerzett ismereteit felhasználni. Ismeri települése nevezetességeit.

Rendelkezik megfelelő írásmóddal, írástempóval. 7-8 mondatban az olvasott műről szóban és írásban beszámolót készíteni. Írásbeli munkái rendezettek, pontosak. Tájékozott az alapvető kommunikációs helyzetekben és műfajokban, felismeri a tömegkommunikáció szerepét és hatását.

Tudja, hogyan kell tiszteletet adni az ünnepi alkalmakon. Felsorolja legfontosabb nemzeti jelképeinket és tiszteli azokat.

Irodalomjegyzék

A Biblia felfedezése. Larousse – Fabula Kiadó

A városi és a falusi egér és más történetek (állatmesék) Officina Nova

Ábel Zsuzsanna: Képes bibliai lexikon. Minerva. 1987.

Arany László: Magyar népmesék Móra Könyvkiadó

Az én nyelvi munkafüzetem. Hétszínvirág Á.I. Marcali, 1999.

Az ősi magyar hitvilág. Válogatás a magyar mitológiával foglalkozó XVIII- XIX. századi művekből. Gondolat.

B. Fejes Katalin–Nagy József: Anyanyelvünk I.

B. Fejes Katalin–Nagy József: Anyanyelvünk II. 303/Mt/II./1.

Bajtai Zsigmond: „Tartsd meg a parancsokat! Hittankönyv 8. osztály

Bajtai Zsigmond: Régtől szolt hozzánk az Úr – Hittankönyv 5. osztály

Bánréti Zoltán: Kommunikálj! Korona 1993.

Békésiné Fejes Katalin: Anyanyelvünk I.

Békésiné Fejes Katalin: Anyanyelvünk II. 203/Mt/II

Benedek Elek: Magyarok története Alföldi Nyomda Rt.

Beszédművelési gyakorlatok 1–2. o.

Bölcs bagoly sorozat

Brookfield, Karen: Az írás, Bp. Park 1995. (Szemtanú)

Búvár könyvek

Cini-cini muzsika. Óvodások verseskönyve Móra Könyvkiadó

Cs. Németh Lajos: Helyesírási gyakorlókönyv 3–4. o. 1990.

Csikósné Jeneiné: Fogalmazás lépésről lépésre I. MS 2519

Csikósné–Jeneiné: Meséről-mesére munkafüzet a szövegértés fejlesztésére MS 2511

Debreczeni Tibor: Drámapedagógiai órák alsóban, felsőben és főiskolán (Kecskeméti Tanárképző Főiskola.)

Deursen: A Biblia világa képekben. Evangéliumi Kiadó

Dickens Charles: Urunk élete A református zsinati iroda sajtóosztálya

Dobsinsky: A naposholdas paripa – Szlovák népmesék

Első atlaszom

Erdei iskola munkafüzet a 2-3-4. évfolyam számára

Erdő mélyén (vadon élő állataink)

Fábiánné–Fábián: Olvasási munkafüzet I. 201/M/I.

Fábiánné–Fábián: Olvasási munkafüzet II. 201/M/II.

Fecskeköszöntő–Gyermekversek a világirodalomból Móra Könyvkiadó

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások anyanyelvi gyakorlókönyve 1.o. MS 2505

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások anyanyelvi gyakorlókönyve 2. MS 2506

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások anyanyelvi gyakorlókönyve 3. o. MS 2507

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások helyesírási gyakorlókönyve. 1991.

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások magyar nyelv könyve 1-2. o. MS 2601

Galgóczi Lászlóné: Kisiskolások magyar nyelv könyve 3. o. MS 262

Görög regék. Trencsényi- Waldapfel Imre. Móra Könyvkiadó

Házi feladat magyar nyelvből 4. osztályosoknak. Homonnai Kiadó

Hernádiné H. Zsuzsanna: ABC- ház. Olvasókönyv 2. o. MS 1200

Hernádiné H. Zsuzsanna: ABC-ház, Ábécéskönyv (1. félév)

Hernádiné H. Zsuzsanna: ABC-ház beszéd–olvasás munkafüzet (2.félév) MS 1502

Hernádiné H. Zsuzsanna: ABC-ház. Beszéd, olvasás munkafüzet 2. o. MS 1505

Hernádiné H. Zsuzsanna: Olvasási munkafüzet

Hernádiné H. Zsuzsanna: ABC-ház. Írás, helyesírás munkafüzet 2. o. (álló írás) Hernádiné H. Zsuzsanna:

ABC-ház olvasókönyv (2. félév) MS 1101

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna: ABC-ház, Beszéd-írás-olvasás munkafüzet (1. félév, álló írás)

Hetényi Ferencné–Tolvaj Gyözőné: Anyanyelvi munkatankönyv 7. osztály

Icinke-picinke – Népmesék óvodásoknak, Móra Könyvkiadó

Illés György: Mesélő könyvtárak, Bp. Móra 1984.

Illyés Gyula: Hét meg hét magyar népmese, Móra Könyvkiadó

- Ini-Mirayné Sz. Éva: Játékos beszédnevelés Múzsák 1987.
- Itt élned, halnod kell. Apáczai Kiadó. 1993.
- Jean, Georges: Az írás, az emberiség emlékezte Bp. Park 1991/Kréta
- Kéki Béla: Az írás története Bp. Gondolat 1971.
- Képes Biblia – Válogatott történetek Omega Könyvkiadó
- Keresztúry Dezső: Híres magyar könyvtárak Minerva Bp.1982.
- Kezdődik az iskola (mesék, versek) Móra Kiadó
- Kis gyermekek nagy mesekönyve Móra Könyvkiadó
- Könyvek és könyvtárak titkai 1-2. o. Celldömölk, Apáczai 2001.04.19.
- La Fontaine: A tücsök és hangya. Móra .1977.
- Lengyel Dénes: Régi magyar mondák. Móra
- Lerchné Egry Zsuzsa: Nyelvtan, helyesírás, fogalmazás. Összefoglaló feladatgyűjtemény
- Lerchné Egry Zsuzsa: Nyelvtan, helyesírás, fogalmazás. Tankönyv és munkafüzet 5.,6., 7., 8. osztály.
- Mozaik Oktatási Stúdió. Szeged
- Lovász–Adamikné: Ablaknyitogató I. 230/I.
- Lovász–Adamikné: Ablaknyitogató II. 230/II.
- Lovász–Balogh Beatrix: Gyermekvilág II. 130/II./1.
- Mackó anyó dajkát keres. Népek meséi
- Magyar hunmondák. Zrínyi Nyomda. 1989.
- Magyar mondák. Történelmi olvasókönyv. ÉSZ – ÉRV Bt.
- Meixner Ildikó: Én is tudok olvasni 1-2.
- Mi ez? Első képeskönyvem. Hétszínvirág Általános Iskola. Marcali
- Minden napra egy mese. Móra Könyvkiadó
- Móka János: Dramatikus játékok a kisegítő iskolában. SOPI. Kaposvár
- Molnár Károlyné–Vad Józsefné: Mindennapok csodái. Munkáltató tankönyv. 1-3. osztály.
- Montágh Imre: Gyermekszínházi beszédnevelő kézikönyve NPI 1981.
- Móra Ferenc: Zengő ábécé
- Móricz Zsigmond: Állatmesék Móra Könyvkiadó
- Nefelejcs – Szép magyar versek kisiskolásoknak Móra Könyvkiadó
- Nézz körül! Környezetismereti olvasókönyv az általános iskola 3-4. o. számára. Tankönyvkiadó, Bp. 1980.
- Orosz Lajos- Tamasián Jánosné: Hétszínű program. Marcali, 1999.
- Romankovics: Olvasni tanulok 1. o. Olvasókönyv, Feladatlapok RO0001,4,
- Romankovics–Romankovicsné: Olvasás – írás munkafüzet 1.-2. o.
- T. Aszódi- Hernádiné- Tarbay: Olvasókönyv 300/2
- Tarján Tamás: Irodalom. Tankönyv és szöveggyűjtemény 12-13 éveseknek. Korona Kiadó. 1998.
- Tarján Tamás: Irodalom. Tankönyv és szöveggyűjtemény 13-14 éveseknek. Korona Kiadó. 1999.
- Teknős Péter: Kérdezz! Felelek mindenre. Móra Könyvkiadó, Bp. 1978.
- Vadon nőtt gyógynövények
- Vadvirágos réteken (réteken, házunk táján élő állatok)
- Vár a könyvtár 3-4. o.
- Varga Aranka: Meseóra
- Varga–Csulák–Fábián–Fábiánné: Olvasókönyv 200/2
- Varga Katalin: Én, te, ő. Móra Könyvkiadó
- Varga Katalin: Mosó Masa mosódája, Móra Könyvkiadó

Audio- vizuális ismerethordozók, eszközök

Diapozitív sorozatok a fogalmazás tanításhoz

Nyelvtani applikációs készlet az általános iskolák 1-4. osztálya számára

Nyomtatott grafikai eszközök: Irodalmi arcképcsarnok

CD-ROM:

Anyanyelv 1-2. osztály

Manó Kaland

Manó Tél

Multi Kid

Zöld Ödön a Földön

Az állatok világa

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába

CD:

Arany János balladái

Hazádnak rendületlenül

Hangkazetta:

Kaláka együttes versfeldolgozásai

Hanglemez:

Megzenésített versek: Halász Judit, Dévai Nagy Kamilla

Diafilmek:

A fehér ló regéje

Állatok és kicsinyeik

János vitéz

Lehel kürtje

Toldi

A néhai bárány

Videofilmek:

A beszélő köntös

A koppányi aga testamentuma

A köszívű ember

Bánk bán

Csongor és Tünde

Rómeó és Júlia

Goofy fogat mos

Gyöngyvirágtól lombhullásig

Kis növényismeret (erdő, rét, víz, vízpart)

Mesefilmek

Fejlesztő játékok:

Bandoló, memória kártyák, képes lottó, puzzle a környezetünk tárgyairól, élőlényekről; Képes lottó,

MATEMATIKA**MATEMATIKA****1–8. ÉVFOLYAM****Típus**
Óraszám**integrált tantárgy**
1232 óra**Jellemzők, alapelvek**

A Matematika és az Informatika műveltségterületeit magában foglaló integrált tantárgy. A matematika tanulása során elsajátíthatók és gyakorolhatók a gondolkodási műveletek, továbbá a funkcionális képességek (érzékelés, észlelés, felidézés, emlékezet, figyelem, képzelet) melyek folyamatosan fejlődnek és a gondolkodási műveletek szolgálatába állíthatók. Speciális vonása a matematika tantárgynak, hogy segíti a rendszerezési képességek kialakulását, mely képesség alapfeltétele a kombinatív, a logikai és a bizonyítási képességeknek.

Tantervünket meghatározó sajátosság, hogy a matematika a környező világ mennyiségi és tér- és időbeli viszonyait fedeztetni fel, ismerteti meg és teszi képessé a tanulókat arra, hogy a tapasztalások útján megszerzett matematikai tudásukat praktikusán fel tudják használni a mindennapi életben és a többi tantárgy tanulása során.

A többi tantárggyal való kapcsolatot:

Anyanyelv: Fontos szerepet kap a szóbeli és írásbeli kommunikáció, az anyanyelv helyes használata és a szövegértő olvasás, szövegértelmezés.

Gazdálkodás: ez a tantárgy reális gyakorlóteret biztosít a matematikai ismeretek alkalmazására. A vásárlással kapcsolatos fogalmak: pénzismeret, pénzhasználat, mérés, mértékegységek, a háztartásban használt mérőeszközök, az áru árának kiszámításával kapcsolatos következtetések. Családi költségvetés: bevétel, kiadás, megtakarítás; alaprajzok, nézeti rajzok értelmezése, ez alapján tervek készítése.

Testi nevelés: testmagasság, testtömeg, teljesítmények mérése, összehasonlítása.

Társadalomismeret: időbeli és térbeli tájékozódás.

Természetismeret: alaprajzok, térképek használata, térbeli tájékozódás. Hőmérsékletmérés. Napszakok, évszakok.

Fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt tapasztalatszerzés, ezért a tanulás-tanítás folyamatában feltétlenül meg kell tartanunk minden új ismeret tanításánál a szemléltetés valamennyi fokozatát: cselekvő szemléltetés, tárgyszemléltetés, szemléltetőeszköz, rajz, kép, megnevezett számok, elvont számok és végül a tanultak gyakorlati alkalmazása.

A tantárgy elsősorban a saját tapasztalataikra alapozottan, a differenciált egyéni fejlesztést szem előtt tartva, az egyéni szükségletekhez igazítva fejleszti és javítja a tanulók gondolkodását, segíti a matematikai szemléletmód formálását, a helyes tanulási szokások kialakítását.

A mindennapi élethelyzetekben előforduló matematikai feladatok önálló megoldásával segíti a társadalmi beilleszkedést, biztosítja az aktív részvételt a termelőmunkában, és lehetővé teszi a továbbképzési igény egyszerűbb szintű kielégítését.

A tananyag felépítése spirális-teraszos. Ezért az egyes évfolyamok számára előírt részletes tartalom felsorolásában látszólag nagy az átfedés. Ugyanakkor évről évre egyre bővebb számkörben, mélyülő ismeretanyagra épül a tevékenység. A feladatok összetettebbek, a felismert összefüggések mélyebbek, általánosabbak.

Ezen túl a tantervi struktúra lehetővé teszi a tantárgy tanulásának eredményességét befolyásoló nehézségek egyéni figyelembevételét. A tanterv lehetőséget biztosít arra, hogy a matematikai gondolkodás zavaraival küzdő, részképesség zavart is mutató enyhén értelmi fogyatékos tanulók egyéni fejlesztési tervben meghatározott differenciált fejlesztéssel, a képességüknek megfelelő számfogalmi körben teljesítve a követelményeket továbbhaladjanak.

Az éves óraszám, a heti óraszám meghatározott, a főtémák közül a Számтан-algebra és a Geometria az összóraszám nagyobb részében szerepel, a kevesebb órásszámmal megadott többi főtéma segíti a témák

összeszövését, az ismeretek rendszerezését, az egységes matematikai szemlélet kialakítását. Egy-egy órán a tevékenységek egymásra épülnek, a témák arányait meghatározza az óra célja, a tanulók fejlettsége és előző ismereteik.

Cél, feladat

A környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedeztetése és megismertetése; azon képességek fejlesztése, amelyek segítségével képesek lesznek a tanulók a tapasztalások útján megszerzett matematikai tudásuk praktikus felhasználására a mindennapi életben.

Követelmény

Legyenek képesek életkoruknak megfelelő szinten és módon megoldást találni a mindennapi élethelyzetek matematikai problémáira.

A Matematika tantárgy témakörei és altémái

Téma	Altéma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA	Osztályozás,	X	X	X	X	X	X	X	X
	Rendezés	X	X	X					
	Sejtések, állítások igazolása		X	X	X	X	X	X	X
	Kombinatorikus gondolkodás		X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		15	15	10	10	6	6	5	5
SZÁMTAN ALGEBRA	Számfogalom	X	X	X	X	X	X	X	X
	Műveletek	X	X	X	X	X	X	X	X
	Szöveges feladatok	X	X	X	X	X	X	X	X
	Pénzhasználat	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		50	120	110	110	88	88	65	60
ÖSSZEFÜGGÉSEK FÜGGVÉNYEK SOROZATOK	Összefüggések					X	X	X	X
	Függvények	X	X	X	X	X	X	X	X
	Sorozatok					X	X	X	X
Téma óraszám		10	15	25	35	8	8	15	20
GEOMETRIA MÉRÉSEK	Konstrukciók	X	X	X	X	X	X	X	X
	Alakzatok tulajdonságai	X	X	X	X	X	X	X	X
	Transzformációk	X	X	X	X	X	X	X	X
	Tájékozódás	X	X	X	X	X	X	X	X
	Mérés, tapasztalatszerzés	X	X	X	X	X	X	X	X
	Összefüggések a mennyiségek körében	X	X	X	X	X	X	X	X
	Mértékegységek	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		10	30	35	35	36	36	53	50
STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG	Adatgyűjtés, adatelemzés		X	X	X	X	X	X	X
	Valószínűségi játékok		X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám			5	5	5	4	4	4	7

Téma	Altéma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
INFORMATIKA						X	X	X	X
Téma óraszám						6	6	6	6
ÉVES ÓRASZÁM		85	185	185	185	148	148	148	148

A tantárgy óraszámjai

Év- folyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Összes
Óraszám									
Heti	5	5	5	5	4	4	4	4	36
Éves	85	185	185	185	148	148	148	148	1232

Értékelés

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás, a Kommunikáció, Szocializáció fejlődési vizsgálattal, ill. különleges esetekben az Adaptációs programban leírt eszközökkel végezzük. A diagnózis ismeretében megalkotott egyéni fejlesztési terv (EFT) alapján folyik a tanuló fejlesztése tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT-k rendszeres, félévenkénti felülvizsgálatával lehet elvégezni.

Az osztályozás mellett nagy hangsúlyt fektetünk a szöveges értékelésre.

Az értékelésben nagyobb szerepet kap a gyermek folyamatos megfigyelése és a szóbeli értékelés, megerősítés. A szóbeli feleletek és a tevékenységek értékelése mellett kisebb szerep jut a feladatlapoknak, melyek a teljesítményt és tudást mérik. A tanulmányi előmenetelének értékelésében meghatározó az önmagához mért fejlődés, melynek aktív résztvevője a gyermek maga is, saját munkájáról alkotott véleményével.

Fejlesztési feladatok

A tantárgy keretén belül az egyéni fejlesztési tervekben kijelölt stratégia alapján történik az alábbi fejlesztési területek alapján.

Tájékozódás: testen, térben, síkban, időben és a világ mennyiségi viszonyaiban.

Megismerés: tapasztalatszerzés, ismerethordozók használata, ismeretek rendszerezése, gondolkodás, emlékezés, képzelet.

Ismeretek alkalmazása. Az információk mozgósítása, felhasználása analóg helyzetekben, alkalmazása döntésekben, utasítások végrehajtásában. Az új tapasztalatok rendezése fogalmi rendszerekhez.

Problémakezelés és megoldás. Megfelelő rendszerek megtalálása, kiválasztása, alkalmazása.

Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás.

Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek fejlesztése: kommunikáció, együttműködés, motiváltság, önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás.

A tanítási órák során a folyamatos fejlesztés feladatai

Számemlékezet.

Számfogalom elmélyítés, megerősítés.

Számfogalom kialakításához:

- számlálás,
- mennyiségi egyeztetés,
- matematikai relációs szókincs értelmezése, használata, gyakorlata,
- mennyiség – számnév – számjegy – egyeztetés,
- globális mennyiség-felismerés.

A matematikai jelrendszer használatának beépítése a mindennapok sorába.

Szövegmegértés fejlesztése, a szöveges feladatok cselekvéses, majd képek segítségével való megoldása a számolási műveletek megfogalmazásával, művelet elvégzésével; a gondolatmenet kiépítése.

A matematika tanulásához szükséges nyelvi logikai szerkezetek fokozatos megismerése.

Motiváció felkeltése; önfigyelemre, kitartásra nevelés, feladattartás fejlesztése.

MATEMATIKA 1. ÉVFOLYAM II. FÉLÉV

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA

1.1. OSZTÁLYOZÁS

Tartalom, tevékenység

Beszélgetés az iskolában használatos eszközökről, játékokról, azok tulajdonságairól. Szógyűjtés tulajdonságok kifejezéséhez. Személyek, tárgyak, képek egy adott szempont szerinti szétválogatása, illetve megadott vagy felfedezett közös tulajdonság szerinti összeválogatása (életkor, nem, külső, forma, nagyság, szín, funkció...). Tulajdonságok változásának megfigyelése. Megkezdett válogatás folytatása a felismert szempont alapján.

1.2. RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Személyek, tárgyak, képe rendezése lényegesen eltérő tulajdonságaik szerint, majd kisebb eltérések alapján. Hibás rendezések javítása. Rontó - javító játékok. Halmaz változtatása hozzátevéssel, elvétellel: műveletfogalom kialakítása. Adott rendezett tárgyakról, dolgokról igaz tulajdonságok megfogalmazása. Nyitott mondat kiegészítése igazzá konkrét elemmel: kiválasztással, megnevezéssel.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2.1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

Számfogalom kialakítása 10-es körben. Tárgyak megszámlálása, leszámlálása. Halmazok elemszámának megállapítása függetlenül az elemek nagyságától, színétől, alakjától, elhelyezkedésétől. Számok bontása természetes számok összegére, egyenlő tagú összegek is. Az új szám helye a természetes számok körében, számok szomszédai. Számok bontása természetes számok különbségére. Számjegyek írása, olvasása. Számok helye a számegyenesen. Számok nagyság szerinti rendezése. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése. Relációs jelek megismerése, használata. Tő- és sorszámnevek.

2.2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

A műveletek megjelenítése eljátszással, kirakással és rajzzal. Szóbeli összeadás, kivonás, pótlás. Az összeadás, kivonás jelének megismerése. Halmazok szűkítése, bővítése. Műveletek kapcsolata. A tagok felcserélhetősége. Számok bontott alakja, eszközhasználat (képről, rajzról). Egyenlő részekre bontás.

2.3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Szöveges feladatok közös szövegértelmezése, eljátszása, kirakása eszközzel, lerajzolása. Szöveges feladatok lejegyzése műveletekkel, rajzzal, számjegyekkel.

2.4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Ismerkedés a pénzürmekkel. „Boltos”-játék korongokkal, játékpénzzel, pénzürmekkel. Ismerkedés az iskola „pénzével”.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Kapcsolatok tárgyak, dolgok ,természetes számok között: a több-kevesebb, ugyanannyi, a kisebb - nagyobb, egyenlő relációk fogalmának megértése és használata $A >$, $A <$, $A =$ jelek megismerése. Hozzárendelések, párkeresés adott szempont alapján. Szabályjátékok tárgyakkal, rajzokkal, számokkal. Szabálymegismerés, szabálykeresés. Személyek, tárgyak, eszközök sorba állítása. Sorminták kirakása, színezése, rajzolása. Ciklikus sorok folytatása, növekvő, csökkenő számsorozatok.

4. GEOMETRIA

4.1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Építkezések és rajzolások szabadon. Beszélgetések épületekről, tárgyakról. Építkezések kiskockákból, rudakból. Adott feltételnek megfelelő építések térben és síkban. Gyurmából, agyagból gömb, henger alakítása. Négyzet, háromszög, kör előállítás tépéssel, nyírással. Előrajzolt síkformák kirakása logikai lapokból azonosítással. Önálló alkotások szívószáלבól, hurkapálcából.

4.2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Tárgyak jellemzése közösen: alakra, nagyságra vonatkozó tulajdonságokkal. Alakzatok válogatása választott, majd egy adott szempont szerint. Egyszerű alakzatok (háromszög, négyzet kör) felismerése a környezetben. Egyenes és görbe vonalak megkülönböztetése, felismerése.

4.3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Alakzatok megfigyelése a tükörben. Egy szimmetriatengellyel rendelkező alakzatok előállítása ajándékkészítés, környezet szépítése során: papírhajtások, festékfoltok, tépés.

4.4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás az osztályban, az iskola épületében. Gyerekek helyzetének meghatározása önmagához viszonyítva (mellettem, előttem, tőlem balra, tőlem jobbra, hátam mögött). Mozgásos játékok tanteremben, folyosón, udvaron. Kisebb mozgásos játékok kézzel, kirakásokkal, játéktárgyakkal. Finomabb mozgások rajzzal.

4.5. MÉRÉS, TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Erősen eltérő tulajdonságú mennyiségek szétválogatása. Látogatás a piacon: az árusítás megfigyelése. Érzékszervi benyomások alapján összehasonlítások végzése a valóság tárgyairól, alakzatairól, dolgokról, eseményekről (több fér bele, kevesebb fér bele, nehezebb-könnyebb, magasabb-alacsonyabb, hosszabb-rövidebb, gyorsabb-lassabb). Alkalmi mérőeszközök használata a mennyiségek méréséhez.

4.6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Összehasonlító, összemérő tevékenységek mennyiségekhez kapcsolva. Kezdeti tapasztalatok gyűjtése arról, hogy azonos egységgel mérve több egység nagyobb mennyiséget tesz ki, és hogy kisebb egységgel mérve több teszi ki ugyanazt a mennyiséget, nagyobb egységgel mérve kevesebb. Játékos tevékenységek a tapasztalatok megerősítésére.

4.7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Becslésszerű megállapítások az érzékszervi benyomások alapján. Összehasonlítás, összemérés, mérés alkalmi egységekkel, és közhasználatú mértékegységekkel (m, l, kg). Az időhöz kapcsolódó mértékegységek: évszakok, hét, nap.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Irányítással képes cselekvéssel összekapcsolt tapasztalatszerzésre konkrét elemek vizsgálatára. Tárgyakat, dolgokat könnyen felfedezhető közös tulajdonságuk alapján össze-és eltérő tulajdonságaik alapján szétválogat. Rendez egy adott vagy választott szempont szerint. Tevékenységét, gondolatait szóban kifejezi.

Irányítással kirakja, lerajzolja a két alapműveletet. Ismeri a valóság és a műveletek közti kapcsolatot.

Közös értelmezéssel a feladat szövegét megérti, és választott modellel megjeleníti.

Tájékozódik a tízes számrendszerben, 5-ös számkörben. Felismeri a számok sokféle nevét, a valóság és a számok közti kapcsolatot.

Ismeri, hogy a mindennapi életben mire való a pénz, felismeri az 1, 2, 5 és 10 forintos pénzerméket.

Egyszerű kapcsolatokat kifejez tevékenységgel: elemeket párosít, sorozatokat folytat adott szabály alapján. Megfogalmazza tapasztalatait.

Létrehoz alakzatokat térben és síkban saját elképzelése és utasítás szerint. Látás és tapintás útján megkülönböztet síkbeli és térbeli alakzatokat, azokban azonosságokat ismer fel. Érti azokat a szavakat, amelyek a síkban és térben elhelyezkedő alakzatok, dolgok viszonyára vonatkoznak (alatt, fölött, között, mögött, előtt, mellett, jobb oldal, bal oldal).

Megismerte az alkalmi egységgel való megmérést, kimérést. Tapasztalatot szerzett arról, hogy nagyobb mennyiséghez több kell a választott egységből, nagyobb egységből kevesebb kell ugyanahhoz a mennyiséghez. Próbálkozik a gyakorlati mérések során a mennyiségekhez kapcsolódó alkalmi mértékegységek használatával. Ismeri az időhöz kapcsolódó mértékegységeket: évszakok, hét, nap.

Örömmel, szívesen vesz részt a közös tevékenységekben.

MATEMATIKA 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA

1.1. OSZTÁLYOZÁS

Tartalom, tevékenység

„Keresd az egyforma képeket!”. „Válaszd ki az ugyanolyanokat!” Adott elem kiválasztása néhány elem közül. „Kakukktójás” játékok. Tárgyak, személyek, válogatása adott, illetve választott szempont szerint. Megkezdett válogatás folytatása a felismert szempont alapján. Elemek kétfelé válogatása adott, illetve választott szempont szerint. A kiegészítő rész megfogalmazása tagadással. A tulajdonság jelölése jelkártyával. Barkochba-játékok. Kártyajátékok (azonos jelűek gyűjtése).

1.2. RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Különbségkereső játékok. Elemek rendezése adott, illetve választott szempont alapján. Elkezdett rendezés folytatása adott szempont szerint. Rendezett elemek közül a hiányzók pótlása. Melyik illik a sorba? Hibás rendezések javítása. Elemek két szempont szerinti rendezése. Egy-, illetve két-különbség játékok.

1.3. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

Eseményekhez, történetekhez, kapcsolódó, kijelentő mondatok megfogalmazása állítások, sejtések formájában. Tárgyak, személyek tulajdonságainak megfogalmazása állítás formájában. Döntés egy-egy elemre vonatkozó állítások igazságáról. Nyitott mondatok kiegészítése konkrét elemek, számok behelyettesítésével, döntés az állítás igazságáról. A megsejtett állítás igazságának belátása a megfogalmazott tulajdonsággal rendelkező elem megmutatásával. Adott állítás hamisságának belátása ellenpélda bemutatásával. Elkezdett mondatok befejezése igazzá vagy hamissá.

1.4. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Elemek párosítása. „Mi a különbség?” Játékok két dobókockával. Golyós és kártyajátékok. Három (legfeljebb négy) – nem feltétlenül különböző – elem rendezése tevékenységgel, rajzzal. Rendezett elemek között az azonosak, illetve a hiányzók megkeresése. Négy, öt elemből két, három elem kiválasztása, több megoldás keresése. Néhány elemből két-két elem kiválasztása és rendezése. Rendezett párok képzése két halmaz elemeiből, tevékenységgel, rajzzal. Sorminták három színből, két szín egyidejű felhasználásával. Kétjegyű számok képzése.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2.1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

Számfogalom bővítése 20-as körben. Tárgyak megszámlálása, leszámllálása egyesével, kettesével. Apró tárgyak zsákolása – csoportosítás más számrendszerekben (2, 3,). Csoportosítások tízesével. A helyiérték fogalma a tízes számrendszerben. Az egyjegyű, kétjegyű szám fogalma, helyiértékes írásmód. Számok írása, olvasása, számjegyek négyzetrácsba helyezése. Számok szomszédai. Számok helye a számegetesen, számok nagyság szerinti rendezése. Páros, páratlan számok. Tő és sorszámnevek fogalma.

Számok sokféle neve, az új szám kifejezése természetes számok összegeként, különbségeként, többszöröseként. A tanult szám kifejezése pótlással. Római számírás tízig.

2.2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Összeadás, kivonás, pótlás szóban majd lejegyezve, és rajzzal megjelenítve, 10-es körben eszközhasználat nélkül, 20-as számkörben eszközhasználattal. Tízhez egyjegyűek hozzáadása, elvétele.

Egyjegyűek pótlása tízre. Teljes kétjegyű számhoz egyjegyűek hozzáadása, elvétele számkör átlépés nélkül. Egyjegyűek pótlása teljes kétjegyűre. Egyjegyűhöz egyjegyű adása tízes átlépéssel. Teljes kétjegyűből egyjegyű elvétele számkör átlépéssel

Kétjegyű számok bontása tízesek és egyesek összegére. Számok bontott alakja eszközhasználattal 20-as körben. A feleannyi, kétszerannyi fogalmak megismertetése, alkalmazása a mindennapi életben.

A negyedeléssel való ismerkedés mindennapi példákon keresztül. Szorzás előkészítése egyenlő tagok összeadásával. Osztás előkészítése bennfoglalással és részekre osztással.

2.3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Közös értelmezés, összefüggések felismertetése rajzról, manipuláció és lejegyzés számtannyelven (számfeladat készítése közösen). Válasz megfogalmazása közösen. Képről szöveg alkotása. Számfeladathoz szöveg alkotása. Szóbeli szöveghez tartozó műveleti kártya kiválasztása. Szöveges feladathoz rajz készítése.

2.4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

10 Ft-ig a pénzek használata (átváltások, beváltások is). Vásárlás 20 Ft-ból, szituációs játékok. Értékteremtés az iskolában. Az iskolai pénz. Vásárlás iskolai pénzen.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Kapcsolatok tárgyak, dolgok fogalmak között. A jelölések használata: összekötés, nyíl. Kapcsolatok a természetes számok között: $>$ $<$ $=$ relációk használata számok, mennyiségek körében. Események időrendbe állítása. Párkeresés adott vagy felfedezett szempont szerint. Gépjátékok, szabályjátékok elem-párjainak meghatározása adott szabály közös értelmezése után. Különbségjáték logikai készlettel (egy tulajdonság változtatásával). Sorminták kirakása, színezése, rajzolása. Sorozatok folytatása megadott vagy felismert szempont szerint. Soralkotás, növekvő, csökkenő számsorok. Állandó különbségű számsorozatok (1, 2, 5). Páros és páratlan számok sorozata.

4. GEOMETRIA

4.1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Önálló építkezések megadott darabszámú rudakból. Adott feltételeknek megfelelő építkezések, és síkidomok előállítása. Testek építése minta alapján. Építkezések kiskockákból, rudakból, másolással valóságról, rajzról. Adott feltételeknek megfelelő építkezések, síkidomok előállítása pálcikával, lyukas táblán. Alakzatok kirakása, nyírása. Egyenes rajzolása vonalzóval, görbe vonalak rajzolása szabadkézzel. Háromszög, négyzet és körforma rajzolása – díszítősor. Gyurmából, agyagból téglatest, henger, kocka létrehozása.

4.2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Testek tulajdonságainak megtapasztalása, megfigyelése, megfogalmazása közösen. Tárgyak jellemzése szembetűnő tulajdonságaikkal. Egyszerű alakzatok (háromszög, négyzet, kör) felismerése és megnevezése. Alakzatok válogatása választott, és adott szempont szerint;(gömbölyű, szögletes). Megkezdett válogatás folytatása.

4.3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Tükörképek megépítése tükörrel. A sík és a tengelyes szimmetria megállapítása tükörrel (természetesen, szakkifejezések nélkül, játék során). Alakzatok rajzolása, nyírása félbehajtott papírlapból. Mozaik játékok. Terület fogalmának előkészítése (lefedés, parkettázás).

4.4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Gyerekek helyzetének meghatározása önmagához, és más személyhez viszonyítva. Kisebb mozgásos játékok kézzel, kirakással. Finomabb mozgások rajzzal. Útvonal bejárása adott utasítás alapján. „Küldönc”- játék.

4.5. MÉRÉS, TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Tapasztalatszerzés mennyiségi tulajdonságokról, arról, hogy ezek valamilyen viszonyt fejeznek ki. Érzékszervei benyomások alapján összehasonlítások végzése a valóság tárgyairól, alakzatairól, dolgokról, eseményekről. Összemérések az ugyanolyan, ugyanannyi, ugyanakkora fogalmak alakításához. A méterrúd, mérőszalag, kétkarú mérleg, literes mérőhenger és az óra megismerése. A különböző mérési technikák megismerése. A mérések gyakorlati végrehajtása kirakással, kiegyensúlyozással. A gyerekek tömegének, testmagasságának megmérése év elején, és év végén, a változás megfigyelése.

4.6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Összehasonlító és összemérő tevékenységek mennyiségekhez kapcsolva. Különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel. Adott mennyiség mérése különböző mértékegységekkel.

4.7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Összehasonlítás, összemérés, mérés alkalmi egységekkel. Hosszúságmérés: a hosszúságméréshez kapcsolódó fogalmak megismerése, használata: hosszúság, távolság, szélesség, vastagság, magasság. A méter és a deciméter megismerése, használatának gyakorlása. Tömegmérés: a nehéz, könnyű nehezebb, könnyebb fogalmak használata. A kilogrammal való mérés kétkarú mérlegen. Űrtartalom -mérés: edények űrtartalmának meg- és kimérése töltötéssel. A liter és a deciliter megismerése mérések kapcsán. Idő fogalom: az időpont és az időtartam fogalmának előkészítése. Mértékegységek: hét, nap, napszak, óra. Hagyományos óráról az egész órák leolvasása, beállítása.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Adatgyűjtés közösen: pl. időjárási naptár. Az adatok rögzítésének alapozása az elemszámnak megfelelő korongok, pálcák kirakásával. Oszlopdiagramok építése dominóból, kockából, legóból. Oszlopdiagramról adatok olvasása közösen. Adott oszlopdiagramról szembevető tulajdonságok leolvasása közösen.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

Beszélgetés a biztos és a nem biztos, a lehet és a nem lehet fogalmáról. A játékos kísérletek során a biztos, nem biztos, lehet, lehetetlen, valószínűleg fogalmak alakítása. Tippelések egy kísérlet kimeneteléről, a tippelés összevetése a kísérleti eredménnyel. Korong- és pénzdobálás. Golyók, pálcikák, kártyák húzása.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Érti az eszközhasználat alkalmazásának lényegét, segítséggel használja az eszközöket, játékokat.

Tevékenysége során tapasztalatokat szerez a probléma felismeréséhez.

Azonos és különböző elemeket felismer. Adott tulajdonság alapján tárgyakat, dolgokat képes megkülönböztetni, szétválogatni, adott szempont szerint rendezni. Próbálkozik elemek közös tulajdonságainak kifejezésével. Felfedezte a különböző szempont szerinti rendezés lehetőségét.

Egy-egy elemre vonatkozó állítások igazságát eldönti. Egy ismeretlent tartalmazó egyszerű nyitott mondatot próbálgatással konkrét elem behelyettesítésével kiegészíti. Dönt a keletkezett állítás igazságáról.

Ismeri a valóság és a számok közti kapcsolatot, kialakult számfogalma az általa ismert számkörön belül, használja a számok sokféle nevét. Irányítással egyszerű szövegezésű feladatot értelmez, tudja a feladatot modellel és rajzzal megjeleníteni.

Ismeri 20 Ft-ig a magyar pénzerméket, illetve azok vásárló értékét.

Felismeri számok, mennyiségek, alakzatok kapcsolatát egyszerű esetekben. Szabályjátékok, gépjátékok hiányzó elemeit a közösen értelmezett szabály szerint kiegészíti. Egyszerű sorozatot folytat adott szabály alapján kirakással, rajzzal, számmal. Felismeri megkezdett egyszerű sorozat szabályát, tudja követni azt.

Tapasztalatszerző tevékenysége során megismert geometriai tulajdonságokat. Ismer mérési tevékenységeket, eljárásokat különböző mennyiségek jellemzésére.

Síkban, térben alakzatokat létrehoz saját elképzelése és utasítás szerint. Meg tudja ítélni, hogy a létrehozott alakzat rendelkezik-e a kívánt tulajdonságokkal. Képes síkbeli és térbeli alakzatokat megkülönböztetni látás, tapintás útján. Alakzatokban azonosságokat felismer, szétválogatást végez adott tulajdonság szerint. Megállapítja egyszerű síkbeli és térbeli alakzatról, hogy tükrös-e. Ismeri és érti azokat a szavakat és

kifejezéseket, amelyek a síkban és térben elhelyezkedő alakzatok, dolgok viszonyára vonatkoznak. Próbálkozik ezeknek a kifejezéseknek a használatával. Egyszerű útvonalakat képes bejárni térben, síkban.

Tud mennyiségeket szétválogatni fajta szerint, és sorba rendezni nagyság szerint. Ismeri az alkalmi egységgel való megmérés és kimérés módszereit, megtapasztalta, hogy a mérés pontossága függ a választott mértékegységtől. Ismeri a mennyiségek közül a hosszúság, a tömeg és az űrtartalom mennyiségeket, a szabványmértékegységek közül a méter, a kilogramm és a liter mértékegységeket. Képes a gyakorlati mérések során a mennyiségekhez kapcsolódó alkalmi és szabvány mértékegységeket megválasztani, és segítséggel használni.

Próbálja tapasztalatait szóban megfogalmazni, beszámol adatgyűjtésekről, a gyűjtött adatok alapján közösen készített oszlopdiagramról olvas, a közösen készülő grafikonon saját adatát felismeri. Kísérletezés közbeni események bekövetkezését megfigyeli, és arról beszámol. A véletlen és a nem véletlen események között különbséget tesz.

MATEMATIKA 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

1. 1. OSZTÁLYOZÁS

Tartalom, tevékenység

Elemek tulajdonságainak megnevezése. Kétfelé válogatás adott, illetve választott szempont szerint. Elemek osztályozása különböző megadott és választott szempont szerint tevékenységgel. Megkezdett válogatások folytatása. Halmazszűkítés. Két szempontú válogatások adott és választott szempontok szerinti tevékenységgel (rész- és kiegészítő halmaz képzése) különféle alaphalmazokon. Elrontott válogatások javítása. Barkochba játékok.

1. 2. RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Elemek rendezése tevékenységgel, rajzban, írásban. Egy-, illetve kétkülönbség játékok. Megkezdett rendezés folytatása. Adott kapcsolatokat kielégítő elemek gyűjtése. Új kapcsolatok keresése.

1. 3. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

Igaz állítások gyűjtése egy-egy elemről. Állításhoz elemek kiválasztása. Állítások több elemhez kapcsolva, a „minden”, a „van olyan” kifejezések használata. Az állítást nem kielégítő elemek felismerése. Elemekhez igaz és hamis állítások megfogalmazása. Állítások tagadásai nem szóval, más tulajdonsággal. A $>$, $<$, $=$ jelek használata nyitott mondatokban. Egyszerű nyitott mondatok kiegészítése konkrét elemek behelyettesítésével adott alaphalmazból konkrét elemek kiválasztásával, az összes elem végigpróbálgatásával, önálló próbálgatással. Állítások igazságának igazolása az adott alaphalmaz összes elemének kipróbálásával. Állítások hamisságának igazolása ellenpélda bemutatásával.

Összetett (két feltételnek megfelelő) nyitott mondatok kiegészítése konkrét elemek behelyettesítésével adott alaphalmazból konkrét elemek kiválasztásával, az összes elem végigpróbálgatásával, önálló próbálgatással. Adott ítéletek logikai értékének megállapítása.

1. 4. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁSCENTRIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Négy-öt (különböző, és nem feltétlenül különböző) elem rendezése tevékenységgel, rajzzal. Rendezett elemek esetében a hiányzók megkeresése. Öt-hat elemből két-három kiválasztása, több megoldás keresése. A rendezett elemek táblázatba helyezése közösen. Rendezett párok képzése két halmaz elemeiből, a rendezett párok elhelyezése táblázatban közösen. Kiterjed-e a figyelme egy adott csoportban az azonos elemek kizárására, felismeri-e a különbözőket, keresi-e a hiányzókat? Van-e igénye adott feltételeket kielégítő több lehetőség kutatására? Érzi-e a „rend” szerepét a probléma megoldásban?

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságának bővítése az adott számkörre. Számfogalom bővítése 100-as körben. A száz fogalma. Tárgyak megszámlálása, leszámmlálása egyesével, kettesével, ötösével, tízesével. Számok alaki értékének ismerete. Kerek tízesek, teljes kétjegyűek írása, olvasása, értelmezése. Számok viszonyítása, rendezése, helye a számsorban. Számok egyes és tízes szomszédai. Helyiértékes írásmód. A számok alaki-, helyi-, és valós értéke. Kétjegyű számok bontása. Számok helye egyesével beosztott számegyenesen, közelítő helye tízes beosztású számegyenesen. Páros, páratlan számok, egyjegyű- kétjegyű számok. Tő- és sorszámnevek. A mindennapi gyakorlatban előforduló római számírás L-ig.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Összeadás, kivonás és pótlás 50-es körben, fejben és írásos számfeladatokon keresztül analógiákkal. Műveletek: kerek tízesek összeadása, kivonása, pótlása kerek tízesekhez egyjegyűek hozzáadása, elvétele. Teljes kétjegyű számhoz egyjegyűek hozzáadása, elvétele számkör átlépés nélkül. Teljes kétjegyű számhoz kerek tízesek hozzáadása, elvétele. Teljes kétjegyű számhoz teljes kétjegyűek hozzáadása, elvétele számkör átlépés nélkül. Teljes kétjegyű számhoz egyjegyűek hozzáadása, elvétele. Tízes átlépéssel teljes kétjegyű számhoz teljes kétjegyűek hozzáadása, elvétele számkör átlépés nélkül. Teljes kétjegyű számhoz teljes kétjegyűek hozzáadása, elvétele számkör átlépéssel. Szöveges feladatok a műveletek elmélyítésére. Gyakori törtek közül a fél, negyed, harmad előkészítése, használata mindennapi példákban. Szorzás, bennfoglalás és részekre osztás fogalmának kialakítása. A műveleti jelek bevezetése. Az 1, 10, 5, 2 szorzó és bennfoglaló táblák kiépítése. A műveletek közötti kapcsolat: összeadás – szorzás, kivonás – bennfoglalás.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerű szóbeli, majd írásbeli szöveges feladatok közös értelmezése, eljátszása, kirakása, lerajzolása. Az összeadás és kivonás végzésére utaló kifejezések megkeresése a szövegben. Szöveges feladatokról összefüggések felismerése után számfeladat készítése és írásos válaszadás a kérdésre. Képhez, számfeladathoz szöveg alkotása. A műveletvégzésre utaló szavak gyűjtése az adott művelethez.

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

A pénzürmék megismerése (20, 50, 100). 20 Ft-ig a pénzek fizetőeszközként való használata. Felváltások, beváltások 100 Ft-ig, közös használatuk dramatikus játékokkal egybekötve. Azonos összegek különböző pénzürmékkel való kifizetése. A bolti árak megfigyelése. „Mit kapsz ennyiért?” (a 20 Ft, 50 Ft, 100 Ft-os érmék ismerete). Az iskola értékteremtő rendszerének megismerése

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Számok, mennyiségek, formák, tárgyak, jelenségek közti kapcsolatok megfigyelése, keresése, felismerése. Szöveges utasítással, nyíl jelöléssel, rajzzal adott relációk elem-párjainak leolvasása (lehetőleg mindkét irányban). A felismert kapcsolatok megjelenítése különböző módon (kiválasztással, összehasonlítással, párosítással, sorba rendezéssel, nyíl jelöléssel, jelekkel). Nagysági relációk számok, műveletekkel kifejezett számok és különböző mértékegységekkel megadott mennyiségek között. Gépjátékok, szabályjátékok egy, majd két tulajdonság változásával. Adott szabály alapján elemek megkeresése. Néhány elem ismeretében újabb elemek megadása. Egyszerű táblázatok kitöltése szöveggel vagy nyitott mondattal adott szabály alapján, illetve felismert és megfogalmazott szabály alapján. Sorozatok alkotása logikai készlettel, színes

rudakkal. A 2, 5, 10 többszöröseiből alkotott számsorozatok. Ugyanazzal a számmal növekvő és csökkenő sorozatok folytatása megadott szabály alapján adott elemszámig. Állandó különbségű sorozatok folytatása felismert szabály alapján. Szabályok keresése néhány elemével adott sorozathoz.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Építések szabadon és modellről színes rudakból. Testek előállítása gyurmából, agyagból. Test építése kép alapján. Síkidomok nyírása szabadon. Adott síkidom kirakása négyzetlapokból. Adott síkidom előállítása körbekerítéssel szöges táblán. Síkidomok kirakása pálcikákból, szívószálból adott feltételekkel. Pont, vonal helyzete. Vonalak tulajdonságai. Síkidomok rajzolása szabadkézzel, vonalzóval. Alaprajz készítése adott testek felhasználásával. A kerületmérések előkészítése: rajzolt vagy adott síkidomok oldalhosszúságának mérése vonalzóval cm pontossággal.

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Alakzatok tulajdonságainak felismerése tapintás útján. „Mi van a kezében?” Alakzatok válogatása megadott szempont szerint. Megkezdett válogatás folytatása. Geometriai alakzatok felismerése, megnevezése. Síkidomok tulajdonságainak felismerése (háromszög, téglalap, négyzet). Testek tulajdonságainak felismerése. Alakzatokban azonosságok keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van).

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Saját test szimmetriáinak felfedezése. Szimmetria keresése a természetes környezetben. „Önvizsgálat” a tükörben. „Majomjáték” utánzással, a résztvevők síkba fordítása után a játék megismétlése. Tevékenységek síktükör segítségével. Tükrös alakzatok létrehozása festékfolttal, nyírással. Tengelyes szimmetria megállapítása tükörrel. Síkbeli alakzatok (négyzet, téglalap, kör, háromszög) szimmetriájának ellenőrzése hajtogatással, tükörrel. A vizsgált és rajzolt síkidomok egy szimmetriatengelyének berajzolása.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Utak bejárása többféle módon. Mozgások és utasítások összekapcsolása. „Hideg-meleg” játék. „Szembekötős” játékok. Rajzolások utasítás alapján (középre, mellé, jobbra, balra, mögé, elé, fölé, alá). Útvonal rajzolása négyzethálóba utasítások alapján.

4. 5. MÉRÉS, TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Azonos típusú mennyiségek becslése, összehasonlítása, összemérése, (hosszúság, tömeg, űr, idő). Különböző mennyiségek mérésére alkalmas megfelelő eszközök kiválasztása (mérőszalag, méterrúd, vonalzó, személymérleg, karos mérleg, mérőpoharak, óra, hőmérő). A mérőeszközök működésének megismerése. A választható alkalmi és szabvány egységek kipróbálása. A különböző mennyiségek méréséhez alkalmazható mérési technikák, illetve eljárások megfigyelése. A mérések gyakorlati végrehajtása közösen, majd önálló próbálgatással.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás, beszélgetés mennyiségekről. Azonos fajta mennyiségek összehasonlítása, becslése, mérése. Annak tapasztalása, hogy nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik. Mennyiségek sorba rendezése összemérés alapján.

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Mérés alkalmi mértékegységekkel. Hosszúság, szélesség, vastagság, magasság, távolság fogalmak alakítása. Szabvány hosszúság mértékegységek: m, dm, cm megismerése tevékenységek közben. A nehéz, könnyű, súlyos, valamint a nehezebb, könnyebb, súlyosabb relációk ismerete. Szabvány tömeg mértékegységek közül a kilogramm és a dekagramm ismerete a kétkarú mérleg felhasználása során. Edények űrtartalmának meg és kimérése alkalmi egységeket használva. A liter és a deciliter kapcsolatának megismerése konkrét mérések kapcsán. Az idő fogalma. Az időhöz kapcsolódó mértékegységek: év, évszak, hónap, hét, nap, napszak, óra, félóra, negyedóra. Időpontok leolvasása, berajzolása. A hőmérséklet mérése, leolvasása, berajzolása. A hőmérsékletet fokban mérjük (a mínusz fok fogalma).

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Személyi és testi adatok megfigyelése, mérése, rögzítése. Az osztály tanulóiról szerzett információk rögzítése. Mért és gyűjtött adatok csoportosítása, rendezése adott, illetve választott szempontok szerint. Az adatok táblázatba foglalása. Táblázatok adatainak olvasása, értelmezése. Az időjárás jellemzőinek megfigyelése, rögzítése, táblázatba foglalása.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

Adott kísérlet során egy esemény bekövetkezésének megfigyelése. Játékos tevékenység során megadott események lejegyzése. A játékos kísérletek lehetséges kimeneteleinek összegyűjtése. A megfigyelt adatok rendezése, biztos és véletlen események gyűjtése. Tippelések egy-egy esemény bekövetkezéséről a játék előtt. Kocka, pénzérme, korong dobálása. Golyók, pálcikák, kártyák húzása.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Törekszik a probléma megoldásra.

Tevékenységgel különböző feltételeknek megfelelő egyszerű konstrukciókat létrehoz.

Tárgyakat, dolgokat, számokat közös tulajdonságaik alapján együvé válogat, eltérő tulajdonságaik alapján szétválogat. Elemek közös tulajdonságait megfogalmazza. Felismeri és megfogalmazza a tulajdonságok változásait. Tárgyakat, dolgokat, számokat különbözőségük alapján adott vagy felismert szempont szerint rendez.

Jártas az állítások igazságának eldöntésében, igaz és nem igaz állításokat mond kész halmazokról.

Próbál többféle megoldást keresni.

Biztos a számfogalma az ötvenes számkörben, tájékozott a százas számkörben. Érti az összeadás és kivonás fogalmait. Ismeri a tanult számolási eljárásokat, képes a megismert és megértett matematikai fogalmak használatára, az eredmények ellenőrzésére. Ismeri a számok sokféle nevét, nagyságát, egyes és tízes szomszédait, a számsorban elfoglalt helyét és helyét a számegyenesen, a páros, páratlan tulajdonságot, a

jegyek számát (egyjegyű, kétjegyű), alaki, helyi és valós értékét. Jártas a kétjegyű számok írásában, olvasásában, használja a tö- és sorszámneveket.

Ismeri a valóság és a matematikai műveletek kapcsolatát. Érti a két tanult alpműveletet és kapcsolatukat. Tud összeadást és kivonást megjeleníteni eszközzel az ötvenes számkörben (kirakással, rajzzal, analógia segítségével). Tud a 20-as számkörben összeadni és kivonni eszköz nélkül, a 10-es számkörben készségszinten műveletet végezni, tudatosan használja a műveletek nevét, jelét (+ -). Jártas az 1, 2, 5, 10 szorzó és bennfoglaló táblák használatában.

Ismeri a forgalomban lévő pénzerméket (1, 2, 5, 10, 20, 50, 100). Tudja az általa ismert számkörön belül a pénzerméket felváltani, beváltani. Ismeri, hogy egy adott összegért mit vásárolhat. Érdeklődik az iskola értékteremtő rendszere iránt, ismeri saját értékpontjait.

Felfedez konkrét és matematikai relációkat. Megfogalmaz felismert kapcsolatokat, szabályt egyszerűbb esetekben. Képes egyszerű, állandó különbségű sorozatok folytatására megadott elemszámig.

Felismeri az adott méréssel kapcsolatos problémát. Ismeri a mennyiségek méréséhez használható eszközöket és „működésüket”.

Tapasztalata van elemi geometriai tulajdonságok megfogalmazásában. Használ geometriai fogalmakat (csúcs, oldal, háromszög, téglalap, négyzet, kör). Létrehoz adott feltételeknek eleget tevő egyszerű geometriai alakzatokat. Tud előállítani testeket gyurmából, agyagból (kocka, téglatest, gömb, henger), síkidomokat vágással, tépéssel, rajzolással (négyzet, téglalap, kör, háromszög). Képes megkülönböztetni a síkbeli és térbeli alakzatokat, ezeket szétválogatja megadott szempont szerint. Felismeri a kockát, téglatestet, gömböt, hengert, négyzetet, téglalapot, kört, háromszöget. Tevékenység segítségével tudja megállapítani alakzatok tükrösségét.

Ismeri a téri elhelyezkedés jellemző fogalmait, játékok során tudja követni az irányváltoztatásokra utaló utasításokat. Használja a tájékozódást segítő irányok, relációk nevét.

Meg tudja különböztetni a mennyiségek összehasonlításának, összemérésének, illetve megmérésének lényegét, ismeri az ezekhez vezető tevékenységek módszereit. Tisztában van azzal, hogy azonos mértékegységgel adott nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik. Felismeri a mérendő mennyiséget, tudja felidézni a hozzá tartozó mértékegységet. Ismeri és használja a gyakorlati mérései során a különböző mennyiségekhez kapcsolódó szabvány mértékegységeket és jelölésüket (m, dm, cm, l, dl, kg, dkg, Ft, nap, óra).

Képes kijelölt adatok megfigyelését, gyűjtését célzó tevékenységek végrehajtására, felismer lehetséges észlelési adatokat. Van elképzelése az adatok alapján összefüggések, következtetések megfigyelésére, adatok szétválasztására, rendezésére, szemléltetésére.

Megfigyeli adott események bekövetkezését különböző kísérletekhez kapcsolódva, próbálja megfontolni egyszerű kísérletek lehetséges kimeneteleit.

MATEMATIKA 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

1. 1. OSZTÁLYOZÁS

Tartalom, tevékenység

Egy-egy elem tulajdonságainak megnevezése. „Rontó, illetve javító” játékok. Elemek besorolása különböző kapcsolatokat tükröző halmazokba. Megkezdett válogatások folytatása többféleképpen. A kijelölt tartományok elemeinek értelmezése, a tulajdonságok összekapcsolása. Kétfelé válogatás változatos alaphalmazokból. Egy-egy kapcsolat kifejező ábra követése, a kapcsolatok leolvasása. „Kivettem egy elemet, mit tudsz róla?” Honnan vettem ki ezt az elemet, ha igaz rá, hogy ?” „Melyik elemet nem tudod elhelyezni az adott ábrán?”

1. 2. RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

„Kétkülönbség” játék. Adott alaphalmazokon rész- és kiegészítő halmazok képzése. A részhalmaz és kiegészítő halmaz jelölése jelkártyával. A kiegészítő halmaz tulajdonságának megfogalmazása tagadással. Megkezdett rendezés folytatása többféleképpen. A rendezés felismert szempontjának megfogalmazása. Halmazok metszetének, illetve uniójának jellemzése állítások segítségével. A kapcsolatok kifejezése szóban, vagy jelöléssel. Tulajdonságok és tagadásuk megfogalmazása.

1. 3. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

Egy-egy elemet jellemző tulajdonságok gyűjtése. Adott tulajdonságot igazzá tevő elemek keresése. Adott elemek közös, a halmazt meghatározó tulajdonságának megsejtése, ennek kifejezése tevékenységgel, illetve állítás formájában. Állítások tagadása. Egyszerű nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése, a nem kisebb, nem nagyobb, legalább, legfeljebb kifejezések használata. Adott halmazok elemeire vonatkozó állítások igazságának eldöntése, halmazok metszetének, illetve uniójának jellemzése állítások segítségével. A „minden”, „egyik sem” „és”, „vagy”, „nem”, „van olyan” logikai kifejezések használata, konkrét véges halmazok jellemzése. Két halmaz közös elemeinek jellemzése, a logikai „és” előkészítése. Megkezdett állítások befejezése. Adott elemekre vonatkozó állítások közül az igazak kiválogatása. Azonos tartalmú állítások kiválogatása.

1. 4. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

A feltételeknek megfelelő esetek előállítás kirakással, színezéssel, rajzzal. A táblázat vagy fa-diagram hiányzó elemeinek megkeresése. A mások által megalkotott rendszer követése. Szókirakók. Mondatképzés adott szavakból, szókapcsolatokból. Számképzés dobott vagy húzott számjegyekből.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságainak elmélyítése. Számfogalom megerősítése 100-as körben. Tárgyak megszámlálása, leszámmlálása egyesével, kettesével, ötösével, tízesével. Egész számok írása, olvasása. Alaki, helyi és valós érték. Helyiértékes írásmód. Számok bontása és összerakása helyiérték szerint. Számok bontása összegre, különbségre, szorzatra. Számok egyes, tízes szomszédai.

Számok helye egyesével felosztott számegyenesen, megközelítő helye tízes, százasként és beosztás nélküli 0-100-as szakaszon. Páros, páratlan számok 100-as körben. A számok tízesre kerekített értékei. A számok nagyságának vizsgálata (viszonyítás egy számhoz, számok rendezése). A negatív számok értelmezése (hőmérséklet, adósság, vagyon), jelölése. A tört szám fogalmának értelmezése manipulációval, modellel, rajzzal. Római számok írása, olvasása százasként.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Összeadás és kivonás értelmezése, fejben számolás gyakorlása, helyes műveleti eljárások elsajátítása, alkalmazása. A 3-as, 4-es, 6-os szorzó és bennfoglaló tábla kiépítése. A zárójel használata, helyes műveleti sorrend ismerete. Írásbeli összeadás és kivonás, becslés. Teljes kétjegyű számok írásbeli összeadása tízes átlépés nélkül, egyeseknél tízes átlépéssel. Írásbeli kivonás tízes átlépés nélkül elvétellel, pótlással. Írásbeli kivonás ellenőrzése. A műveletekhez kapcsolódó jelölések és elnevezések használatának gyakorlása. Tevékenységekhez, történetekhez műveletválasztás: „Mit mond a kép?” Az írásbeli szorzás és a maradékos osztás előkészítése.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerű szóbeli és írásbeli szöveges feladatok modellezése. A feltételek és a kérdés szétválasztása. Az adatok lejegyzése, az összefüggések felismerése. A megoldás menetének lejegyzése művelettel. Az eredmény becslése. Kiszámítás a szóbeli és írásbeli műveletek alkalmazásával. Az eredmény ellenőrzése, összehasonlítása a valósággal. Szöveges válasz megfogalmazása. A tanult műveletekhez egyszerű szöveg alkotása. Egyszerű szöveges feladat készítése közösen, majd önállóan képes számfeladatról. A kérdés megfogalmazása. Számfeladathoz megfelelő szöveges feladat kiválasztása.

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

A 200, 500, 1 000 forintos bankjegyek megismerése. 100 Ft-ig a pénzek fizetőértékének megismerése, felváltások, beváltások játékpénzzel. Azonos összegek különböző címletű pénznemekkel való kifizetése. Saját értékpontok vezetése. Vásárlás „Csiribúval”.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Kapcsolatok felismerése tárgyak, személyek, fogalmak és számok között (mindkét irányban). Kapcsolatok kifejezése különböző módon (tevékenységgel, rajzzal, szavakkal, nyíl jelöléssel, jelekkel). Kapcsolatok felfedezése, kifejezése újabb elemek megadásával. Nagysági relációk különféle alakú számok és különféle mértékegységekkel megadott mennyiségek között. A relációk kifejezése rajzzal, szavakkal, nyíllal, jellel. Táblázattal, diagrammal, grafikonnal adott összefüggések összetartozó érték-párjainak leolvasása. Táblázatok kiegészítése adott egyszerű szabály alapján. Táblázatok kiegészítése felismert egyszerű szabály alapján. Az alkalmazott szabály megfogalmazása szóban, nyíl jelöléssel, a nyitott mondat kiegészítésével (szabálmegfogalmazás többféleféppen). Szabályjáték alkalmazása számolási műveletekkel. Hiányos képsorok rendezése, a hiányok pótlása. Sorozatok folytatása, kiegészítése adott szabály szerint. Sorozatok tulajdonságainak vizsgálata. Néhány elemével adott sorozathoz különféle szabály keresése. Állandó különbségű számsorozatok folytatása adott taggal mindkét irányban adott és felismert szabály alapján. A 3, 4, 6 többszöröseiből alkotott számsorozatok.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Építések modellről színes rudakból. Testek vizsgálata. Síkidomok előállítása: nyírása feltételek megkötésével, kirakása más síkidomok felhasználásával, körbekerítése szöges táblán, egy-egy feltétel megkötésével.

Pont, egyenes, félegyenes, szakasz fogalma, jelölése. Pont, egyenes, félegyenes, szakasz, síkidom rajzolása szabadkézzel és vonalzóval. Szakasz hosszának mérése, adott hosszúságú szakasz rajzolása cm pontossággal. Négyzetrácsos papíron adott oldalhosszúságú négyzet és téglalap rajzolása. Síkidomok megnevezése határoló oldalak és csúcsok száma szerint. Az oldalak és csúcsok jelölése. A négyzet, téglalap területének számítása. Terület mérések előkészítése. Körző használat: körívek alkotása.

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Alakzatok válogatása adott szempont szerint (testek, síkidomok; lapok/oldalak, csúcsok száma szerint). Rossz válogatás javítása. Testek tulajdonságainak felismerése, megfogalmazása. Síkidomok tulajdonságainak felismerése, megnevezése (háromszög, négyszög, téglalap, négyzet, tükrösség). A derékszög fogalma, derékszögek keresése, felismerése a környezet tárgyaiban. A téglalap és a négyzet felismerése, legfontosabb tulajdonságaik felsorolása, megmutatása rajzról. A téglalap és a négyzet azonos és különböző tulajdonságai. Barkochba-játékok alakzatokkal.

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Szimmetrikus síkbeli alakzatok keresése, vizsgálata. Síkbeli alakzatok szimmetriájának ellenőrzése átfordítással. Szimmetrikus alakzatokon szimmetrikusan elhelyezkedő pontok megjelölése. Tükrös alakzat előállítása (egy tükrötengellyel). Adott mintákban, kirakásokban két egybevágó vagy hasonló elem helyzetének megfigyelése, egyik elemnek a másikba történő mozgatása.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

A gyerekek által gyakran megtett útvonalak gondolati bejárása elbeszélés alapján. Hely meghatározása viszonyítással és a helyzet változtatása az adott utasításnak megfelelően. Egyszerű alakzatok létrehozása szögestáblán, négyzethálón diktálás alapján. Táblázatból adott figurák, ábrák helyének leolvasása. Sakktáblán elhelyezett bábuk helyének leolvasása. Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján adott táblázatba. Útvonalak bejárása egyszerű, néhány utcát ábrázoló térképen. A valóságban bejárt útvonalak elbeszélése.

4. 5. MÉRÉS TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Azonos típusú mennyiségek összehasonlítása, összemérése, rendezése. A különböző mennyiségek mérésére alkalmas eszközök kiválasztása, összegyűjtése. A mérőeszközök működésének felelevenítése, az újak megismerése. A mérések gyakorlati végrehajtása kirakással, kiegyensúlyozással, a mérés pontatlanságának tapasztalása. Ötletek gyűjtése mérésekhez. Adott mennyiségek összehasonlítása becsléssel, a becslés ellenőrzése összeméréssel. Adott mennyiségek meg- és kimérése szabvány mértékegységekkel.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Összemérés, becslés. Sokféle mennyiség ugyanazzal a mértékegységgel való mérése során megfigyeljük, hogy 2-szer akkora mennyiséghez 2-szer akkora mérőszám tartozik. Különböző mennyiségek mérése

során annak megtapasztalása, hogy ugyanazon mennyiség mérésekor kisebb egységhez nagyobb mérőszám tartozik.

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Szabvány hosszúság mértékegységek: m, dm, cm, (mm) megismerése tevékenységek közben. Szabvány tömeg mértékegységek közül a kilogramm és a dekagramm alkalmazása a kétkarú mérleg felhasználása során. Az űrtartalom mértékegységeinek hektoliter, liter, a deciliter ismerete, használata konkrét mérések kapcsán. Az időpont és az időtartam megkülönböztetése. Az időhöz kapcsolódó mértékegységek: év, hónap, hét, nap, óra, perc. Az időpont leolvasása. Kertek területének mérése alkalmi mértékegységekkel. A hőmérséklet mérése. Hőmérők leolvasása közösen. Hőmérsékletváltozások leolvasása közösen. Adott mennyiségekhez és mérőszámokhoz az illő mértékegységek megválasztása. Mértékváltások a tanult mértékegységekkel.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Az osztály tanulóiról szerzett információk lehetséges és célszerű rögzítése. Az adatok táblázatba foglalása, oszlopdiagram készítése közösen. Táblázatok és grafikonok adatainak olvasása, értelmezése. Adatok összehasonlítása, a gyakoribb kiválasztása. Adott adatsorokról szóló állítások igazságának megállapítása, igaz állítások gyűjtése. Adatgyűjtés a számokról.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTEKOK

Tartalom, tevékenység

Játékos tevékenység során megadott események lejegyzése és gyakoriságuk megállapítása.: lehet, lehetetlen, biztos, lehet de nem biztos esetekben. A megfigyelt adatok rendezése, a biztos és a véletlen események kigyűjtése. Események sorba állítása a várható bekövetkezés alapján, az elképzelés összevetése az elvégzett kísérlettel. A tapasztalatok okaira magyarázatok keresése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri és érti a matematika és a valóság kapcsolatát egyszerűbb esetekben. Értelemszerűen tudja használni a matematika tanult jelrendszerét.

Tapasztalati szinten manipulál, eljátszik, megjelenít matematikai problémákat. Érti a tanult matematikai jelöléseket, fogalmakat. Önálló véleményalkotással próbálkozik.

Adott alaphalmazokon adott tulajdonságú részhalmazokat előállít. Elemek közti egyszerű kapcsolatokat, különbségeket kifejez. Gyakorlott az azonosság, különbözőség megállapításában. Sejtéseket fogalmaz meg számokkal és nem számokkal kapcsolatos nyitott mondatokról. Igénye van az igazolásra. El tudja dönteni kijelentések igaz hamis voltát. A feladataiban felmerülő eldöntendő kérdéseket próbálgatással oldja meg. Megfogalmaz egyszerű állításokat és azok tagadását.

Megkülönbözteti egy előállított rendszerben az azonos, illetve különböző elemeket. Képes tevékenységgel (rajzzal, színezéssel, építéssel) konstrukciókat alkotni. Az előállított elemeket rendezni tudja adott szempont szerint.

Alkalmaz segítő eszközöket egyszerű problémák megoldásához. Ismeri és használja a megértett matematikai fogalmakat.

Biztos a számfogalma a 100-as számkörön belül. Ismeri a számok helyiértékes írásmódját, a számok tulajdonságait, kapcsolatait, tudja ezen ismereteit alkalmazni is. Írja és olvassa a számokat az ismert számkörön belül, és használja a számokkal kapcsolatos fogalmakat. Ismeri az egység-törtek és negatív számok fogalmát.

Tudja értelmezni az összeadás és kivonás műveleteit. 100-as számkörben tízes átlépés nélkül készségszinten tud szóbeli és írásbeli összeadást és kivonást végezni. 50-es számkörben jártas a tízes átlépéses összeadásban, kivonásban. Érti a szorzás, bennfoglalás és a részekre osztás tartalmát Ismeri az 1-es, 2-es, 3-as, 4-es, 5-ös, 6-os és 10-es szorzó- és bennfoglaló táblákat. Használja a műveletekhez kapcsolódó jelöléseket, elnevezéseket.

Értelmezi a szöveggel kifejezett műveleteket, kapcsolatokat. Ismeri a szöveges feladatok megoldásának algoritmusát, tud önállóan megoldani egyszerű szöveges feladatokat.

A pénznemeket 1000 forintig felismeri, és ismeri, hogy adott pénzösszegért mit vásárolhat. Tud 100 Ft-ig önállóan is vásárolni.

Jártas egyszerű relációk értelmezésében, kifejezésében, megfogalmazásában, a számok nagyságának összehasonlításában. Felismeri a számsorozatok növekedését, illetve csökkenését, felfedez egyszerű szabályokat és azokat meg tudja fogalmazni. Állandó különbségű számsorozatok mindkét irányban folytat. Felismeri az adott – méréssel kapcsolatos – problémát, megtalálja a megoldást biztosító eljárást. A mennyiségek méréséhez használható eszközzel szerzett tapasztalatok összegyűjtése alapján próbálkozik a probléma megoldásával.

Képes geometriai problémák felismerésére, megfogalmazására. Ismeri a tanult geometriai fogalmakat. Ismeri az egyes eszközök alkalmazási lehetőségeit a feladatmegoldások során. Képes adott feltételeknek eleget tevő geometriai alakzatok kiválasztására, létrehozására. Érti és követi alakzatok modellről történő másolásának utasításait különféle feltételek szerint. Jártas a négyzet és a téglalap kerületének tapasztalati számításában.

Megkülönbözteti a síkbeli és térbeli alakzatokat, valamint azok tulajdonságait, észrevételeit tevékenységgel tudja ellenőrizni. Alakzatokat szétválogat adott, illetve választott szempont szerint. Ismeri a négyzet és téglalap tulajdonságait Meg tudja állapítani alakzatok tükrösségét, kirakással, tépéssel, nyírással létrehoz tükrös alakzatot.

Táblázatos elrendezésekben megtalálja elemek (pontok) helyét rögzített sorhoz, oszlophoz viszonyítva. Használja a téri elhelyezkedés jellemző fogalmait, képes a környezetéről készült egyszerű térképeken útvonalakat bejárni, használja a tájékozódást segítő irányok, relációk nevét. A probléma tartalmához illő eljárás megválasztására képes.

Ismeri a mennyiségek összehasonlításához, összeméréséhez, illetve megméréséhez vezető tevékenységek módszereit, képes a tényleges gyakorlati cselekvésre. A mennyiség, a mértékegység és a mérőszám összefüggéseit ismeri, használja a gyakorlati mérései során a különböző mennyiségekhez kapcsolódó szabvány mértékegységeket és jelölésüket: m, dm, cm, kg, dkg, hl, l, dl, év, hónap, hét, nap, óra, perc.

A lehetséges észlelési adatokat felismeri, próbálkozik azok rendezésével és rögzítésével. Legyen elképzelése az adatok alapján összefüggések, következtetések levonására, várakozásait próbálja összevetni a valósággal. A tapasztalati adatokat a megadott módon tudja rögzíteni. Próbálkozzon a rendezett adathalmaz egyszerű elemzésével”, és sejtései megfogalmazásával.

Megfigyeli és rögzíti adott események bekövetkezését kísérletekhez kapcsolódva. Legyen igénye az elvégzett kísérletek eredményeinek rendezésére. Sejtéseit próbálja a kísérlet alapján alátámasztani vagy elvetni.

MATEMATIKA 5. ÉVFOLYAM

Témakörök tartalmak tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

1. 1. OSZTÁLYOZÁS, RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Természetes számok osztályozása: páros-páratlan számok, intervallumok, nagyságrendek, kerekítés adott helyi értékre. Különböző mennyiségek osztályozása adott mértékegységek szerint. Síkidomok osztályozása. Nagysági relációk a természetes számok körében. Két halmaz közös elemeinek keresése.

„Egyik sem” kifejezés használata. Többszörösök, osztók szerinti rendezések. Törtek nagyság szerinti rendezése. Síkidomok rendezése adott és saját szempont szerint.

1. 2. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

„Találd ki, mi van a kezemben!” – adott állítások alapján. „Gondoltam egy számot”

Elemek közös tulajdonságainak, illetve kapcsolatainak megsejtése, ennek kifejezése tevékenységgel, illetve állítás formájában. Adott halmazokhoz kapcsolódó állítások logikai értékeinek meghatározása.

Hamis állítások igazgá tévése, illetve igaz állítás elrontása tagadással. Adott állításokat igazgá tévéő halmazképzés. Nyitott mondatok igazsághalmazainak megkeresése tervszerű próbálgatással. A megfogalmazott sejtések helyességének ellenőrzése kipróbálással.

1. 3. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Tárgyak, dolgok véletlenszerű, illetve szándékos kiválasztása. Utak bejárása. A feltételeket kielégítő esetek előállítása, megkülönböztetése. Az előállított lehetőségek rendezése táblázatban, fa-diagramon. A megkezdett rendszer folytatása. Azonos tartalmú, de más elemszámú problémák megoldása. „Szőnyegek.” Kombinatorikus feladat négy színnel. Számképzés adott feltételekkel.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

Számfogalom bővítése 1000-es körben. A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. A helyiérték táblázat bővítése. Az ezrek helye. Természetes számok írása, olvasása. Számképzés adott feltételekkel. A számok közelítő helye száz as beosztású számegyenesen. Kerekített érték. Számok tulajdonságai: sokféle neve, alaki, helyi, és valódi értéke. A számok kapcsolatai: a számok nagyságának vizsgálata, analógiák a tízes, száz as beosztású számegyenesen.

Tört fogalmának megértetése: előállítás tevékenységgel, a részek neve, az egész neve törtrésszel. Számláló, nevező, törtvonal. Negatív szám fogalmának erősítése: Helye a számegyenesen. Hömérő, adósság.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Szóbeli összeadás és kivonás, szorzás és osztás egyszerű esetekben. Becslés.

Háromjegyű számok írásbeli összeadása, kivonása (pótlással) a tízesátlépés fokozatainak betartásával.

Becslés. A műveletek ellenőrzése írásban. A 7, 8, 9 szorzótábla felépítése, rögzítése. Összefüggések keresése a szorzótáblák között. Szorzótáblán kívüli esetek gyakorlása.

Írásbeli szorzás, osztás egyjegyűvel, a fokozatok betartásával. A műveleti tulajdonságok. Műveletek közötti kapcsolatok. Törtek kiegészítése egészre.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerű szövegezésű két művelettel megoldható szöveges feladatok. A feltételek és a kérdés szétválasztása. Az adatok lejegyzése, az összefüggések felismerése. A megoldás menetének lejegyzése művelettel, műveletekkel. Az eredmény becslése. Kiszámítás a szóbeli és írásbeli műveletek alkalmazásával. Az eredmény ellenőrzése, összehasonlítása a valósággal. Szöveges válasz megfogalmazása. Számfeladathoz megfelelő szöveg kiválasztása. Számfeladathoz önálló szövegalkotás.

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

A különböző címletű bankjegyek megismerése. (1000 Ft, 2000 Ft, 5000 Ft). Felváltások, beváltások. Azonos összegek különböző címletekkel való kifizetése. Az osztálypénz közös beosztása, kalkulálás, vásárlások. Az iskola értékteremtő rendszerében való tájékozódás – egyéni gazdálkodás.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

3. 1. ÖSSZEFÜGGÉSEK

Tartalom, tevékenység

Összefüggések felismerése, megfogalmazása természetes- és közönséges tört-, negatív számok, mérőszámok és mértékegységek, nem matematikai fogalmak között. Kapcsolatok keresése, leolvasása adott egyszerűbb táblázatokról, fa-gráfról. Adott kapcsolatokat igazzá tevő elem-párok gyűjtése. Kapcsolatok tárgyak, dolgok, fogalmak között. A felismert kapcsolatok kifejezése szavakkal.

3. 2. FÜGGVÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Elemek párosítása adott szabály alapján. Tárgyak, dolgok, fogalmak, tulajdonságok egymáshoz rendelése. Megfigyelések, mérések, szöveggel adott függvények számadatainak táblázatba rendezése. Adott párosítás szempontjának felismerése, a párosítás folytatása, a kapcsolat kifejezése szóban vagy nyíl-jelöléssel mindkét irányban. Szabályjátékok, gépjátékok néhány adott eleme után újabb elemek megadása, az alkalmazott szabály megfogalmazása.

3. 3. SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Állandó és változó különbségű sorozatok. Sorozatok elemeinek megadása adott szabály alapján. Hiányos sorozatok kiegészítése. Rendezett elemek közti kapcsolat felismerése, megnevezése. Egyszerű sorozatok képzése mindkét irányban. Néhány elem ismeretében a sorozat folytatása. Sorozatok elemeinek összehasonlítása.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Testek építése szabadon, a keletkezett alkotások szétválogatása, tulajdonságaik vizsgálata. Testek építése testekből (színes rudakból, kockákból, gyufásdobozokból). Testek építése síklapokból ragasztással, hajtogatással. Testek építése élekből, Babilon játékkal, pálcikával.

Síkidomok másolása sík- és térmértani modellezőkészlettel, rajzzal. Feltételeknek megfelelő adott tulajdonságú négyzet, téglalap, négyszög, háromszög, sokszög rajzolása szabadkézzel, vonalzóval. Négyzet és téglalap kerülete, területe.

Egyszerű szerkesztések (merőleges derékszög vonalzóval, billentéssel, párhuzamos derékszög vonalzóval eltolással) vonalzóval, körzővel (adott sugarú körök). Kartonból ragasztott testek szétvágása az élek mentén, a testháló megfigyelése. Adott testhálóból testek építése.

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Egyenesek és szakaszok kölcsönös helyzetének megfigyelése konkrét példákon (párhuzamos, merőleges, metsző, kitérő). Egyenesek, szakaszok helyzetének felismerése konkrét alakzatokon. A derékszög felismerése, összehasonlítása alkalmi eszközzel (vonalzó, papírlap). Sokszögek csoportosítása azonos tulajdonságaik alapján (oldalak száma, hossza, helyzete szögek száma, nagysága alapján). Síkidomok szimmetriatengelyének megállapítása hajtogatással, tükörrel. Az összes tükrötengely megkeresése, berajzolása. Síkidomok másolása során a geometriai tulajdonságok megfogalmazása szimmetriával, szögek számával, egybevágósággal kapcsolatosan. Alakzatok azonos tulajdonságainak keresése (ugyanannyi derékszöge van, mindegyikben van beugrás, vagy azonos hosszúságú oldaluk, egybevágók, hasonló). Az épített alakzatok tulajdonságainak megfigyelése: egyenes-, vagy görbevonalú, lapok, élek, csúcsok száma, helyzete.

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Díszítő-, parketta-, csempe-, burkoló-, textil-, csomagolópapír minták megfigyelése. Minták készítése nem szimmetrikus elemek tükrözésével, átfordítással. Megkezdett szimmetrikus minták rajzolása vonal, illetve pontrácsos papíron leszámolással. A tükrötengelyek megrajzolása. Különböző helyzetben lévő síkidomok, testek egybevágóságának felismerése; eltolások, forgatások, tükrözések kirakással, rajzolással, mozgatással. Pontrácsra, vonalrácsra rajzolt alakzatok másolása nagyított, kicsinyített rácsra. Körző használata, körminták.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Tanulmányi séták, útvonalak tervezése térkép segítségével. Az origó fogalmának előkészítése játékos feladatokkal (pl. útkereszteződések keresése). Pontok megadása síkban vagy térben, játékos feladatokkal. Irányra, állásra, távolságra vonatkozó utasítások követésével adott pontok elérése. Négyzetrácsos papíron megrajzolt egyszerű alakzatok elkészítése diktálás útján. Az iskola és a környékének megismerése, utak bejárása, megfigyelése, a megfigyelések rögzítése. Bejárt útvonalról közösen készített térképeken jellemző objektumok bejelölése.

4. 5. MÉRÉS TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Kapcsolatok keresése különféle fajta mennyiségek között (pl. azonos anyagból készült kockák, rudak él-hosszúságának, tömegének összehasonlítása). Az újabb mérőeszközök megismerése (cl mérésre alkalmas eszköz, mm beosztású mérőszalag, gramm, tonna). Az újabb mérőeszközöknél alkalmazható mérési technikák, illetve eljárások megfigyelése, a mérés végrehajtása. Mérési gyakorlatok csoportmunkában, osztályteremben és terepen. A mérés pontosságának összevetése a mérendő mennyiséggel, a célszerűség figyelembevétele.

A négyzet és a téglalap területének lefedése különböző nagyságú négyzetlapokkal, a számítás módjainak felfedezése. Szög mérése derékszöggel, hajtogatott papírral.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Konkrét mérésekkel szerzett tapasztalatok megfogalmazása konkrét összefüggésekben (2-szer akkora mennyiséghez 2-szer akkora mérőszám tartozik). Átváltások konkrét tevékenységek során. A mennyiség a mértékegység és a mérőszám kapcsolatának kifejezése és a konkrét összefüggés megadása az újonnan megismert mértékegységek alkalmazásával is. Mérési tevékenységek csoportmunkában különböző egységek alkalmazásával; a csoportok munkájának, eredményeinek összehasonlítása.

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Mértékváltások a tanult mértékegységekkel. A mértékegységek szabványos jelölésének rögzítése a mérendő tulajdonságnak megfelelően, rendezésekkel. Mértékegységek sorba rendezése, váltószámok.

A váltószámok és a helyiértékek kapcsolata. Mértékváltások konkrét számfeladatokkal. Területek mérése lefedéssel. Adott területű síkidomok előállítás egységnyi területek felhasználásával. Szögmérés hajtogatott papírral, derékszöggel.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Adatok gyűjtése a gyerekek életével, tulajdonságaival kapcsolatosan. Táblázatok, grafikonok adatainak olvasása, értelmezése összehasonlítása, következtetések megfogalmazása. Két adat számtani közepe.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

Elvégzett kísérletek bekövetkezett eseményeinek megfigyelése. Sejtések megfogalmazása adott kísérlethez kapcsolódva. Kísérlet során az egyes események bekövetkezéseinek rögzítése. Kísérletek során megfigyelt adatok rendezése. A biztos és a véletlen események megkülönböztetése, az elképzelések összevetése a kísérlettel. Tippelés egy esemény bekövetkezéséről, illetve be nem következéséről a kísérlet előtt.

6. INFORMATIKA

Tartalom, tevékenység

A számítógép kialakulása, korábbi számolóeszközök.

A számítógépes környezet: beszélgetés a mindennapi életben előforduló információs jelekről, szimbólumokról. A számítógépek történetével, az informatika magyar vonatkozásaival való ismerkedés.

Algoritmusok leírása szöveggel, rajzzal, játékos számítógépes környezet alkalmazásával. Egyszerű algoritmus kódolása.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Az alkalmas segédeszközt megtalálja és használja egyszerű problémák megoldásához. A matematikai jelöléseket megfelelően alkalmazza. Jártas fogalmak tartalmának értelmezésében.

Jártasságot szerzett elemeknek különböző rendezési szempontok szerinti csoportosításában. Képes konkrét tapasztalatok alapján általános érvényű sejtéseket alkotni. Ki tudja fejezni sejtéseit általánosan megfogalmazott állítások formájában. Állításait próbálgatással igazolja.

Tevékenység segítségével elő tudja állítani az adott feltételeket kielégítő lehetőségeket.

Érzi a matematika és a valóság szoros kapcsolatát.

Tudja értelmezni a szöveggel kifejezett műveleteket, kapcsolatokat. Ismeri az egyszerű szöveges feladat megoldási módját, a megértéshez talál alkalmas segédeszközt. Egy művelethez tud szöveget alkotni.

Felismeri a forgalomban lévő bankjegyeket, és hogy egy adott összegért mit vásárolhat, az iskola értékteremtő rendszerét, a Csiribú értékét, gazdálkodik saját értékpontjaival. Szerepet vállal családi bevásárlásban.

Képes egyszerűbb kapcsolatok felismerésére, kialakulóban igénye többféle kapcsolat keresésére. Az adott és felismert összefüggéseket tevékenységgel, rajzzal, szavakkal, jelekkel ki tudja fejezni. Adott kapcsolatot kielégítő elem-párokat megad adott alaphalmazon.

Megkezdett sorozatot folytat. Ismeri a számsorozatok legfőbb tulajdonságait, a felismert szabályt szóban kifejezi.

Bővülnek ismeretei a geometriai tulajdonságokról. Több feltételnek megfelelő alakzatokat létrehoz.

Egyre nagyobb távolságra terjed ki a tájékozódó képessége.

Tud alakzatokat, dolgokat, eseményeket jellemezni és összehasonlítani mennyiségi tulajdonságaikkal.

Épít testekből, lapokból, pálcikákból többféleképpen, egyre több feltételnek megfelelően.

Síkidomokat előállít síkidomokból, pálcikákból többféleképpen, egy-két feltétel megkötésével.

centiméter pontossággal mér, adott hosszúságot centiméter pontosan előállít.

Felismer síkbeli és térbeli alakzatokon egyre több geometriai tulajdonságot (oldalak, élek, szögek száma, nagysága, helyzete, szimmetria, egybevágóság). Tud alakzatokat összehasonlítani és megkülönböztetni geometriai tulajdonságok alapján. Ismeri a tulajdonságok és alakzatok nevét.

Tud sormintát készíteni tükrözéssel, parkettázni kirakással, illetve sablonnal való rajzolással. Tevékenységgel felismer, illetve előállít tükrös és egybevágó alakzatokat.

Megfelelően tájékozódik az iskolája és a lakóhelye környékén. Képes adott útvonalak és adott térképek követésére, összekapcsolására, illetve adott útvonalon tereptárgyak bejelölésére.

A már korábban megismert mennyiségeken kívül területet tud mérni alkalmi mértékegységekkel. Méréseket adott pontossággal végez. Képes adott mennyiségek előállítására különböző kimérésekkel. Konkrét mérésekhez kapcsolódva át- és beváltásokat végez. Megfigyeli az összefüggéseket a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám között.

Észlelési adatokat tud megállapítani, ezeket lejegyezni. Képes megfogalmazni sejtéseit és egybevetni a valósággal. Táblázatokról képes adatok leolvasására gyűjtésére, lejegyzésére.

Rendelkezik elemi gyakorlati tapasztalatokkal az algoritmusok leírási lehetőségeiről, segítséggel algoritmusok megjelenítésére képes.

MATEMATIKA 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

1. 1. OSZTÁLYOZÁS, RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Racionális számok adta halmazok értelmezése. Háromszögek és négyszögek csoportosítása tengelyes szimmetria alapján. Síkidomok csoportosítása. Számkörbővítés, részhalmazok keresése halmazábrákon, halmazok egyesítése. Legnagyobb és legkisebb elemek keresése az egyes számkörökben. Többszörösök, osztók.

1. 2. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

Elemeivel adott halmazról állítások megfogalmazása. Hamis állítások megfogalmazása. Hamis elemek felismerése. Állítások tagadása más tulajdonság megfogalmazásával. Állítások logikai értékének eldöntése. Adott alaphalmazról logikai kifejezések gyűjtése („és”, „vagy”, „minden”, „egyik sem”, „van olyan”). Művelettel, műveletekkel megadott nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése konkrét elemek behelyettesítésével, próbálgatással.
(Adott alaphalmazok: egészek, törtek, negatív számok, geometriai alakzatok, mennyiségek, más műveltségterületek fogalmai.)

1. 3. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Összegek sorrendjének felállítása négyjegyű számok körében. Négyjegyű számok képzése adott feltételek szerint. Az összes lehetőség megtalálása. Számok képzése több feltétel teljesülése esetén. Az összes lehetőség megtalálása. Szám- és szöveges feladatok többféle megoldási lehetősége.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. Számfogalom bővítése a 10 000-es számkörben. Természetes számok olvasása, írása, értelmezésük darab-, és mérőszám szerint. Helyük különböző beosztású számegyenesen. Számszomszédok. Alaki és helyi érték. Kerekítések. Helyiértékek szerinti bontások, összerakások. Negatív számok használata: hőmérséklet, adósság, hiány. Helyük a számegyenesen. Törtszámok a gyakorlatban, előállításuk. Törtszámok írása, olvasása. Helyük a számegyenesen. Relációk azonos és különböző nagyságrendű számok között. A tizedes tört előfordulása.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Szóbeli összeadás, kivonás, pótlás, szorzás, osztás kerek százasokkal, ezresekkel. Írásbeli összeadás, kivonás teljes háromjegyű számokkal a fokozatok szerint. Két- és háromjegyű számok szorzása egy és kétjegyű szorzóval. Becslés. A szorzás kezdése a szorzó bármelyik helyiértékével. Ellenőrzés a tényezők felcserélésével. Szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel. Három- és négyjegyű számok osztása egyjegyű osztóval. Becslés. Ellenőrzés. Műveletek törtekkel, azonos nevezőjű törtek összeadása és kivonása, pótlása egy egészre. Egység-törtek többszörösének előállítása.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Alapműveletekre vezető szöveges feladatok összefüggéseinek megértése. Megoldási módjának a felfedezése és megoldása, a szöveges feladat algoritmusának megfelelően. Több művelettel megoldható szöveges feladatok. A zárójel használata. Több megoldás keresése. Számfeladathoz szöveg alkotása

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Azonos összegek kifizetése többféleképpen. Adott összeg vásárlóértékének lehetőségei. Közös bevásárlás iskolai célra. A vásárlás megtervezése, az áruk beszerzése, esetleges módosítások. A bevásárlás elszámolása. Értékteremtés, vásárlás az iskolában. Saját bevételek tervezése.

A lakásfenntartásával kapcsolatos számlák, fizetési módok megismerése.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

3. 1. ÖSSZEFÜGGÉSEK

Tartalom, tevékenység

Kapcsolat keresése konkrét dolgok között: természetes számok, azonos számlálójú és nevezőjű közönséges törtek, tizedes törtek, negatív számok, mérőszám és mértékegységek. Relációk létesítése alakzatok és hozzájuk rendelt mennyiségek között. Konkrét példák a relációtulajdonságokra.

3. 2. FÜGGVÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Szabályjátékok táblázatba foglalása. Táblázatba rendezett adatok közti összefüggések felismerésének gyakorlása. A szabály megfogalmazásának gyakorlása. Relációkat leíró kifejezések használata. Egyszerű összefüggések felismertetése táblázati adatokból. Összefüggések közös megállapítása.

3. 3. SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Sorozatok képzése mindkét irányban, a kiegészítések gyakorlása. Hibás sorozatok javítása. Illik-e a sorozatba? – döntés adott elemről. Többszörösök számsorozatai. Állandó különbségű sorozatok közönséges törtekkel. Hányados sorozatok. Néhány elemből többféle sorozat alkotása.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Testek tulajdonságainak megnevezése. Építések modell alapján. Alaprajzok készítése. Síkidomok körbekerítése szöges-táblán, kerület mérése mm pontossággal. Síkidomok kirakása pálcikákból, szívószálból, rajzolása szabadkézzel, vonalzóval adott feltételek megkötésével. Szakaszok és szögek másolása. Derékszög és egyenes szög rajzolása, mérése derékszöggel és szögmérővel. Párhuzamos, merőleges egyenesek, szögfelezők, szakaszfelezők szerkesztése. Négyzet és téglalap szerkesztése, kerületének és területének számítása.

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Alakzatok válogatása egy-, illetve két szempont szerint (testek, síkidomok; határoló lapok/oldalak párhuzamossága, merőlegessége, szimmetriája). Síkidomok tulajdonságainak felismerése, megnevezése (oldalak párhuzamossága, merőlegessége; szögek nagysága, szimmetria-tengelyek száma). Testek tulajdonságainak felismerése, megnevezése (lapok tulajdonsága). Alakzatokban azonosságok keresése (egybevágók, hasonló). Adott tulajdonságokhoz alakzatok gyűjtése. A szög fogalma. Szögek fajtái, jelölésük.

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Az írásvetítő által létrehozott kép vizsgálata. Adott mintákban, kirakásokban két egybevágó elem helyzetének megfigyelése, egyik elemnek a másikba történő mozgatása. Síkbeli alakzatok tükörképének előállítása tükörrel, hálós papíron leszámlálással. Pont és szakasz tükrözése szerkesztőeszközökkel. Nagyítás, kicsinyítés azonos négyzetrácson.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Utak bejárása többféle módon. Pontok meghatározása a síkban két adattal, játékos feladatokkal (pl. Nézőtéren adott helyek kijelölése; térképen kertek megnevezése). Vonal-, illetve ponthálós papíron megrajzolt alakzatok elkészítése diktálás útján. Fotók elhelyezése adott útvonalon. Útvonalak bejárása térképeken (pl. saját lakóhely bejárása képzeletben, múzeumlátogatások).

4. 5. MÉRÉS TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

A gyakorlatban használatos szabványos mérőeszközök alkalmazása. A különböző mérőeszközöknél alkalmazható mérési technikák, illetve eljárások megfigyelése, a mérés végrehajtása. A területek lefedésével következtetés a számolási eljárásra. A szögmérő viszonypontjainak megismerése. A szögmérés technikájának megértetése, gyakorlása derékszög, hegyesszög (mindkét állásban) esetében. Adott mennyiségek meg- és kimérése különböző mérőeszköz alkalmazásával.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

A terület mértékegységei. A hatványjelölés bevezetése. A négyzet és a téglalap területének számítása különböző szabvány egységekkel. A mérőszám és a mértékegység kapcsolata. Átváltások. Az idő mértékegységeinek alkalmazása az átváltásokban.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Beszélgetés, különböző statisztikai felmérésekről, az adatgyűjtés módszereiről, célszerűségéről. Az adatgyűjtés különböző módjainak gyakorlása, adatlap, kérdőív kitöltése, strigulázás. Az adatok feldolgozásának módjai, adatlapok, kérdőívek összevetése közösen, táblázatba rendezése, grafikonok készítése. Két adat számtani közepének értelmezése, meghatározása.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

Egyszerűbb kísérletek lehetséges kimeneteleinek megadása. Az adatrögzítés különböző módjainak megismerése. A rendezett adatok gyakoriságának összeszámlálása, az adatok táblázatba gyűjtése. Két esemény bekövetkezési esélyének összehasonlítása, az elképzelés összevetése az elvégzett kísérlettel. A tapasztalatok okainak megsejtése.

6. INFORMATIKA

Tartalom, tevékenység

A számítógépes környezet elemeinek megismerése: alapegység, monitor, billentyűzet.

A számítógép kezelésével való ismerkedés: bekapcsolás, játék és tantárgyi programok futtatásának megismerése. Az üzemeltetés rendje, egészség- és balesetvédelmi előírások megismertetése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Tudja használni a továbbhaladáshoz szükséges, tanult és megértett matematikai fogalmakat, egyre pontosabban használja a matematikai nyelvet. Jártas egyszerű matematikai problémák felismerésében, a megoldáshoz szükséges eszközök kiválasztásában.

Önállóan fogalmaz meg egyszerű állításokat és azok tagadását. Felismer egyszerű kapcsolatokat, összefüggéseket. Képes elemek osztályozására, rendezésére az elemek tulajdonságainak megfogalmazására. Tud szempontot adni osztályozáshoz, rendezéshez. Tapasztalatai alapján felismer általánosítható elemeket.

Megfogalmaz igaz és hamis állításokat, törekszik az állítások korrekciójára, pontosítására.

Felfedezi egyes feladatok megoldásában a kombinatorikus megoldás lehetőségét. Az adott megoldáshoz analóg példát tud rendelni.

Érti a matematika és a valóság kapcsolatát. Megérti a számkörbővítéssel kapcsolatos analógiákat. Képes saját gondolatainak közlésére, törekszik mások megértésére.

Tudja értelmezni a számokat darab-, és mérőszám szerint. Ismeri és alkalmazza a számok tulajdonságait és kapcsolatait. Az ismert számkörben tudja a számokat írni, olvasni. A pozitív és negatív egész számok sokféle nevét felismeri, azokat összehasonlítani is tudja.

Értelmezi a négy alapműveletet, ismeri a műveletekhez kapcsolódó algoritmusokat. Jártas a szóbeli számolásban kerek százasokkal, tízesekkel az ezres körben. Az írásbeli műveletekben a várható eredmény nagyságrendjét meg tudja becsülni. Ismeri az írásbeli műveletek ellenőrzését, az azonos nevezőjű törtek összeadását, kivonását, és pótlását egy egészre.

Megérti az egyszerű szövegezésű feladatot, az adatokat ki tudja gyűjteni, képes a szöveges feladat megoldási algoritmusát használni. Igénye az önellenőrzés.

A forgalomban lévő különböző címletű bankjegyeket ismeri, tud azonos összegeket többféle módon kifizetni. Érdeklődik családja havi bevételei és kiadásai iránt. Önállóan is vásárol. Az iskolai pénz értékét, használatát ismeri, értékpontjaival gazdálkodik.

Törekszik egyszerűbb következtetések leolvasására.

Képes egyszerű összefüggések felismerésére, leírására, ezek megállapítására táblázatból. A felismert és követett összefüggéseket szóban, írásban ki tudja fejezni. Konkrét gyakorlati tapasztalatait, megfigyeléseit táblázatba foglalja, egyszerű szabály alapján tud táblázatot készíteni. Érti a relációkat leíró kifejezéseket.

Ismeri a sorozatok legfontosabb tulajdonságait. Számsorozatok szabályát felismeri, állandó különbségű számsorozatot mindkét irányba folytat, tapasztalata van hányados sorozatok alkotásában.

Képes ismeretei alkalmazására, egyszerű problémák önálló megoldására eszköz segítségével. Létrehoz adott feltételeknek eleget tevő többféle alakzatot síkban és térben. Felismeri alakzatok geometriai tulajdonságait, próbál adott tulajdonságokat kielégítő elemeket kiválasztani adott alakzatok közül. Felfedezi alakzatok egybevágóságát, mozgatással, tükrözéssel tudja állításait igazolni. Tudja a négyzet és a téglalap területét számítani.

Ismeri, hogy síkbeli pontok két adattal egyértelműen megadhatók. Képes adott térképen útvonalak követésére.

Mennyiségek (terület, szög) mérésére képes: lefedéssel, kirakással, számolással.

Tud előállítani különböző feltételekkel megadott mennyiségeket tevékenység segítségével.

Felismeri a különböző mértékegységek közötti arányokat, érti a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám összefüggéseit a különböző mennyiségekhez kapcsolódó mérések során.

A hosszúság, űrtartalom, tömeg, terület, szög és idő szabvány mértékegységeit, a köztük lévő váltószámokat ismeri.

Legyen ötlete az adatok összevetésére, adatelemzésre. Képes megfogalmazni és ellenőrizni sejtéseit. Az adatokat leolvassa táblázatokról és grafikonokról, tud oszlopdiagramokat, táblázatokot készíteni kirakással, rajzzal. Ismeri két szám számtani közepének a fogalmát.

Legyen módszere adott kísérletek eseményeinek lejegyzésére. Sejtse meg adott kísérlet lehetséges kimeneteleinek esélyeit.

A számítógépes környezet alapelemeit ismeri, érdeklődik az informatika iránt. A baleset-megelőzés szabályait betartja. Meglátja a kapcsolatot az információ különféle megjelenési formái között.

MATEMATIKA 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA

1. 1. OSZTÁLYOZÁS, RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Változatos matematikai tevékenységek: összehasonlítás, rendezés, mérés, konstruálás, modellezés. A racionális számok és számkörbővítés adta halmazok értelmezése. Az összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések: egyenlő, kisebb, nagyobb, nem kisebb, nem nagyobb, legalább, legfeljebb értelmezése, használata. Konkrét tárgyak, a tanult számok és geometriai alakzatok, fogalmak halmazokba rendezése adott szempontok szerint. Halmazok egyesítése. Két- és három halmaz metszete. A logikai „és”, „vagy” használata.

Ajánlott alaphalmazok: tárgyak képei, számkártyák, számok, geometriai alakzatok, mennyiségek, az osztályfokban megismert műveltségterületek egyre bővülő fogalmai.

1. 2. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

A helyiértékes írásmód kapcsán a számrendszer értelmezése. Az összeg, különbség változásainak megfogalmazása, az állítások helyességének igazolása. Geometriai tulajdonságok megfogalmazása, az állítások helyességének igazolása. Nyitott mondatok. Feltétel tagadása, több feltétel egyidejű teljesülése.

1. 3. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Kombinatorikus feladatok, a feltétel teljesülése. Egy feltétel rendszeres változtatása, a lehetőségek megtalálása és táblázatba foglalása.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. A számfogalom bővítése 100 000-es számkörben. Alaki és helyiérték, számok szomszédai, számok írása és olvasása. Számjegyek valódi értéke 100 000-es számkörben, helyük a számegyenesen. Összehasonlítások, nagyság szerinti rendezések. Kerekítések. Többszörösök, osztók. Oszthatósági feltételek keresése (2, 5, 10, 100, 1000). Törtrész megadása közös törttel. Azonos értékű közös törtek felismerése, előállítás. Azonos nevezőjű és számlálójú közös törtek összehasonlítása. Közös törtek és tizedes tört kapcsolata. A 10, 100, 1000 nevezőjű törtek. A tízes számrendszer helyiérték-táblázatának kibővítése az egészeknél kisebb helyiértékekre is. Tizedes törtek írása, olvasása, helye a számegyenesen, összehasonlítása, rendezése.

Törtszámok a gyakorlatban Törtrész, mint mennyiségek mérőszámai. Negatív számok fogalmának megerősítése többféle esetben.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Szóbeli összeadás, kivonás, pótlás, kerek ezresekkel, tízezresekkel. Teljes ötjegyű számok összeadása, kivonása írásban. Becslés, ellenőrzés. Tizedes törtek írásbeli összeadása, kivonása a fokozatok szerint. Kerek ezresek szorzása, osztása egyjegyű szorzóval, osztóval szóban. Szorzás, osztás 10, 100, 1000-rel. Írásbeli szorzás 3 jegyű szorzóval (könnyítések a szorzásban: 1 és 0 a szorzóban). Tizedes tört szorzása 1, majd

kétjegyű szorzóval. Egész szám szorzása tizedes törttel. Számológép használatának gyakorlása az ellenőrzésre. Különböző nevezőjű törtek összeadása, kivonása (közös nevező valamelyik tag nevezőjével azonos). Legkisebb közös többszörös. Az egyszerűsítés és bővítés értelmezése. Írásbeli osztás kerek tízesekkel. Becslés. Írásbeli osztás 2 jegyű osztóval a fokozatok szerint. Becslés, ellenőrzés. Oszthatósági szabályok rögzítése konkrét osztásokkal.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

A szöveg önálló értelmezése. Felesleges és lényeges adat szétválasztása. Egy és két művelettel megoldható szöveges feladatok. Zárójeles feladatok. A szöveges feladatok megoldási eljárásának gyakorlása. Az eredmény előzetes becslése, ellenőrzése, összevetése a valósággal. Adott számfeladathoz szöveg kiválasztása illetve szöveg készítése

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

„Postás” játék: pénzesutalvány kitöltése, csekkbefizetés. Egy lakással kapcsolatos aktuális havi számlák megismerése. Bevételek, kiadások számításaival való ismerkedés a háztartásban. Értéktérítés: bevételek és kiadások tervezése, nyomon követése, az egyenleg zárásának előkészítése.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

3. 1. ÖSSZEFÜGGÉSEK

Tartalom, tevékenység

A számkörbővítés kapcsán összefüggések megbeszélése. A természetes számok további tulajdonságainak vizsgálata (oszthatóság, közös osztók). Összefüggések közönséges törtek között. Geometriai összefüggések. További kapcsolatok keresése konkrét dolgok között. Rendezési relációtulajdonságaival rendelkező összefüggések vizsgálata. Relációtulajdonságok megfogalmazása konkrét példákban. Mérőszám és mértékegység közti összefüggések megfigyelése, alkalmazása. Táblázatok, diagrammok, fa-gráfok által megadott relációk vizsgálata.

3. 2. FÜGGVÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Az egyenes arányosság fogalma. Szöveges feladatok megoldása az adatok táblázatba foglalásával. Elemek párosítása adott utasítás alapján. Összefüggő adatokat tartalmazó táblázatok hiányzó elemeinek megadása. Grafikonok olvasása. Tapasztalati adatok táblázatba rendezése, az adatok alapján diagram készítése közösen. Szabályjáték, gépjáték ismert elemeiből a szabály megfogalmazása, kiválasztása a nyitott mondatok közül. Próbálkozás a szabály önálló megfogalmazásával, lejegyzésével.

3. 3. SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Sorozatok elemeinek megadása adott képzési szabály alapján. Néhány elem folytatása többféle szabály alapján. Hiányos sorozatok kiegészítése. Állandó és változó különbségű sorozatok folytatása pozitív egész számok esetén. Állandó különbségű sorozatok folytatása közönséges törtek esetén. Hányados sorozatok folytatása természetes számok körében.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Síkidomok előállítására adott feltételeknek megfelelően (a szimmetria-tengelyek száma, az oldalak párhuzamossága, merőlegessége, szöge). A négyzet és téglalap kerületének és területének számításai. Lapokból megépített test hálójának kiterítése. A felszín fogalma. Testhálókból kocka, téglatest építése. Szakaszfelező merőleges szerkesztése. Szögek másolása, felezése, szerkesztése (90, 60, 30 fokos szögek).

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Alakzatok párosítása egybevágóság, hasonlóság alapján. Síkidomok tulajdonságainak felismerése, megnevezése (négyyszögek, háromszögek, sokszögek, körök). Négyyszögek, háromszögek csoportosításai tulajdonságaik szerint. Elnevezésük. A négyzetes oszlop, a kocka, és a téglatest fogalmi jegyei.

Testek tulajdonságainak felismerése, megnevezése (lapok tulajdonsága; kapcsolat a lapok, csúcsok, élek száma között) növekvő önállósággal. Alakzatokban azonosságok keresése (oldalak száma, nagysága és helyzete, szögek nagysága és helyzete, egybevágók, hasonló) növekvő önállósággal. Adott tulajdonságokhoz alakzatok gyűjtése. „Barkochba” játékok alakzatokkal.

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Minták készítése sablon alkalmazásával tükrözéssel. A kapott minta elemeinek összehasonlítása. Adott mintákban, kirakásokban egyik elemnek a másikba történő mozgatása, a mozgás jellemzése. Síkbeli alakzatok tükröképének előállítása hálós papíron leszámlálással. Pont, szakasz, háromszög tükrözése szerkesztőeszközökkel. Nagyítások, kicsinyítések hálós papíron leszámlálással. Nagyítások, kicsinyítések szerkesztő eszközökkel. Hasonló alakzatok leszámlálással. Figurák rajzolása diktálás alapján, irány, illetve méretváltoztatással.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Adott mértani testcsoport alaprajzának elkészítése. Utak bejárása egyre bonyolultabb térképeken. Pontok megadása a síkban két adattal (kertbeültetés, sakktábla, keresztretjvíny, torpedó). A koordináta rendszer. Pontok megadása a térben három adattal, játékos feladatokkal (pl. Lakótelepen lakások keresése, könyvtárakban könyvek megtalálása). Adott irányokkal ellentétes irányú mozgások végrehajtása. Útvonalak bejárása térképen (pl. autóút, repülőút, kirándulások, saját lakóhely bejárása képzeletben, múzeumlátogatások). „Közlekedés” lakások tervrajzán: „tervrajzok” készítése elbeszélés alapján. Tájékozódás vaktérképen.

4. 5. MÉRÉS TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Információk gyűjtése a különféle mennyiségekről konkrét (szabvány egységekkel való) mérések során. Adott területek lefedése négyzetlapokkal, következtetések a számításra. Adott területek rajzolása négyzethálós és milliméterpapíron. Tömeg űrtartalommal, űrtartalom térfogattal való összehasonlítása. A kocka, négyzetes oszlop, téglatest kirakása egységnyi kiskockákból. Derékszög, egyenesszög, hegyesszög, tompaszög mérése lefedéssel, szögmérővel. Ötletek gyűjtése „bonyolultabb” mérésekhez.

Adott mennyiségek meg- és kimérése különböző mérőeszköz alkalmazásával.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Sokféle mennyiség mérése sokféle mértékegységgel. A felfedezett kapcsolatok megfogalmazása (egyenes- és fordított arányosság). A mértékegységek és a helyiérték-tábla kapcsolata. Mennyiségek felírása tizedes tört alakban. A tapasztalatok során szerzett összefüggések alkalmazása egyszerű számításokban. Át- és beváltások.

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

A hosszúság mérése. Szabvány mértékegységek és váltószámok (kilométer, méter, deciméter, centiméter, milliméter). A tömeg mérése. Szabvány mértékegységek és váltószámok (tonna, kilogramm, dekagramm és gramm). Az űrtartalom. Szabvány mértékegységek és váltószámok (hektoliter, liter, deciliter, centiliter, milliliter). Edények űrtartalmának összehasonlítása a térfogattal. A mértékegységek többszöröseit és törtrészeit kifejező hekto-, kilo-, deka-, deci-, centi-, milli- szócskák és a megfelelő rövidítések jelentése. Összefüggése a tízes számrendszerrel.

Az idő fogalma. Az időhöz kapcsolódó mértékegységek, a köztük lévő váltószámok. A terület mértékegységei. A hatvány jelölés megerősítése a területmértékekben. Váltószámok. A térfogat mérése. Kisebb testből kirakható testek térfogatának mérése leszámlálással. Szögek csoportosítása szögméréssel. Táblázatok készítése és közös elemzése mérési adatokból.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Az osztály tanulóiról szerzett újabb információk gyűjtése, rögzítése. Mért és gyűjtött adatok csoportosítása, táblázatba rendezése, grafikon készítése. Táblázatok, grafikonok adatainak olvasása, értelmezése. Táblázatok, grafikonok alapján a leggyakoribb elem kiválasztása. Adatok számtani közepének értelmezése.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

A kísérlet során az egyes események bekövetkezéseinek rögzítése. A biztos és a véletlen események megkülönböztetése. A „lehet”, „biztos”, „lehetetlen” kifejezések értelmezése. Tippelések egy-egy esemény bekövetkezéséről a kísérlet előtt. Valószínűbb és kevésbé valószínű események sorba állítása a várható bekövetkezés alapján, az elképzelés összevetése az elvégzett kísérlettel. A tapasztalatok okaira magyarázatok keresése.

6. INFORMATIKA

Tartalom, tevékenység

A számítógép perifériás egységeinek, funkcióinak, kezelésüknek megismerése (billentyűzet, monitor, lemezmeghajtók, lemezek, nyomtató, egér, scanner). Az informatikai alapfogalmak megismerése: kód, program, adat. Az operációs rendszer szerepe, fogalma, funkciói. Állományok, könyvtárszerkezet. A könyvtárba való belépés, mozgások könyvtárstruktúrában. Háttértár és könyvtárak váltása, ismert helyen lévő állomány keresése, másolása más könyvtárba.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Egyszerű problémákat matematikai eszközökkel megold. Érzi a matematikai fogalmak további bővítésének lehetőségét. Felismeri az osztályba sorolás módszerét, és alkalmazza az ismert dolgok, fogalmak ábrázolására. Állítások igaz vagy hamis voltát meg tudja állapítani. Ismeri egyes egyszerű esetekben a kombinatorikus megoldás lehetőségét. A feltételek módosításával felismeri a lehetőségek számának változását.

Tudja írni, olvasni a számokat a 100 000-es számkörben, és használja a számokkal kapcsolatos fogalmakat. Képes a számokról való ismereteit alkalmazni a mindennapi életben. Érti a helyiértékes írásmód lényegét, tudja felbontani a többjegyű számokat és a tizedes törteket, elhelyezni azokat helyiérték-táblázatba.

Az alapműveleteket és összefüggéseiket értelmezi. A műveleteket és inverzeiket konkrét esetekben érti. Ismeri a műveletek és a valóság összefüggéseit, a műveletek helyes sorrendjét, a zárójelek szerepét, az összeadást, kivonást, egésszel való szorzást törtszámok esetében is. Tud osztani közönséges törtet egész számmal, egészszámokat kétjegyűvel.

A negatív számok mindennapi életben előforduló néhány esetére és jelentésére példákat mond.

Jártas egyszerű szöveges feladatok önálló értelmezésében, a felesleges és a szükséges adatok szétválasztásában, az adatok lejegyzésében. Tud megfelelő megoldási tervet készíteni egyszerű szövegezésű feladathoz, a megoldást megbecsüli, megtalálja és ellenőrzi, összeveti az eredményt a valósággal.

Érdeklődik a havi bevételek felosztásával, és a kiadások megtervezésével kapcsolatosan. Gazdálkodik értékpontjaival.

Relációkat pontos számhalmazok esetén értelmez. Táblázattal megadott összefüggéseket felismer, a szabályt megalkotja. Sorozatoknál, relációknál a táblázat alapján felismeri a folytatás lehetőségét. Ismer relációtulajdonságokat, értelmezi a táblázattal, diagrammal és fa-gráffal megadott relációkat.

A tapasztalati adatokat tudja táblázatba rendezni, felismer összetartozó elemeket. Próbálja a tanult fogalmak felhasználásával a matematika nyelvén is megfogalmazni a felismert kapcsolatokat. Összefüggéseket keres a táblázatok adatai között.

Adott számsorról önállóan tulajdonságokat állapít meg. A felismert szabályt a matematikai nyelv alkalmazásával fejezi ki, a szabály alapján folytatja a megkezdett sorozatot.

Legyen képes tapasztalatait összegezni, esetleg átfogalmazni és felhasználni más problémák megoldásához. Próbálkozzon a felvetett probléma többféle megoldásával is.

A konkrét mérések során érezzen rá az egyenes arányosság lényegére. Legyen képes testek hálójának kiterítésére, építsen adott hálóból testet. Ki tudja számítani a négyzet és a téglalap területét. mm pontosan mér. Képes a szerkesztő eszközök használatára.

Adott tulajdonságokat kielégítő elemeket kiválaszt adott alakzatok közül, ismeri a kocka, téglatest, háromszög tulajdonságait, a kör alkotórészeit. Képes létrehozni eszköz segítségével alakzatok transzformációit (tükrözés, nagyítás, kicsinyítés). Utasítások alapján tud egyszerű alaprajzokat, térképeket rajzolni.

Képes mennyiségek (terület, térfogat, szög) mérésére lefedéssel, kirakással, leszámlálással. Ismeri a mérőeszközöket. Előállít különböző feltételekkel megadott mennyiségeket. Egyszerű számításokban át- és beváltásokat végez. Célszerűen alkalmazza a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám összefüggéseit a különböző mennyiségekhez kapcsolódó problémamegoldás során. Ismeri a hosszúság, űrtartalom, tömeg, terület és idő szabvány mértékegységeit, a köztük lévő váltószámokat.

A cselekvés során megszerzett információk megértésére képes, részben önálló feldolgozására is.

Tapasztalatai alapján törekszik általánosságok megfogalmazására. Ismeri az adatfeldolgozás lehetséges módjait, az adatgyűjtés, a rögzítés legegyszerűbb módszereit. Táblázatok grafikonok alapján tud információkat szerezni. Érti a számtani közép lényegét. Szét tudja választani adott kísérlet lehetséges kimeneteleit, van elképzelése a bekövetkezett események egyszerű rögzítésére.

Megpróbálja összehasonlítani adott kísérlethez kapcsolódó események gyakoriságait.

Ismeri a számítógép perifériás egységeit, az informatikai alapfogalmakat, az operációs rendszer fogalmát, szerepét, funkcióit.

MATEMATIKA 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK ALAPOZÁSA

1. 1. OSZTÁLYOZÁS, RENDEZÉS

Tartalom, tevékenység

Két vagy három véges halmaz metszete, uniója. Halmazok metszete, uniója, különbsége, kiegészítő halmaza. Halmazok alkalmazása, az ismeretek bővítése, rendszerezése (számhalmazok, geometriai alakzatok, bármely ismeret).

1. 2. SEJTÉSEK, ÁLLÍTÁSOK, IGAZOLÁSOK

Tartalom, tevékenység

Állítások a halmazok metszetéről, uniójáról, különbségéről, kiegészítő halmazokról. Az állítások tagadása. Egyszerű következtetések. Helyes következtetési sémák megismerése. Közlekedési-terv utazáshoz, folyamatábra értelmezése állomásokon. Háztartási költségvetés.

1. 3. KOMBINATORIKUS GONDOLKODÁS

Tartalom, tevékenység

Egyszerű kombinatorikus feladatokban az elemek kiválogatása, rendezése az adott feltételeknek megfelelően az adatok tervszerű változtatásával.

A lehetőségek megtalálása, rendezése: fa-diagramok, táblázatok (Hányféleképpen lehet?) segítségével.

2. SZÁMTAN, ALGEBRA

2. 1. SZÁMFOGALOM

Tartalom, tevékenység

A tízes számrendszer szerkezeti sajátosságai. Számfogalom bővítése 1 000 000-os számkörben.

Alaki, helyi, és valódi érték. Számok írása és olvasása. Számok szomszédai. Helyük a számegyenesen. Kerekítések.

Közönséges és tizedes törtek olvasása és írása, összehasonlítása egyszerűsítéssel, bővítéssel. Helyük a számegyenesen. Nagyság szerinti rendezésük.

Tizedes törtek összehasonlítása. Adott pontosságú számszomszédok megállapítása, adott pontosságú kerekítésük. Tizedes törtek közelítő helyének ábrázolása számegyenesen. Nagyság szerinti rendezésük. Tört átalakítása tizedes törtté. Véges vagy végtelen szakaszos tizedes törtek.

Negatív számok értéke, összehasonlításuk, nagyság szerinti rendezésük. Helyük a számegyenesen.

2. 2. MŰVELETEK

Tartalom, tevékenység

Szóbeli összeadás, kivonás, szorzás, osztás, ellenőrzés, becslés. Arányossági következtetések (egyenes és fordított arányosság). Írásbeli összeadás, kivonás, ellenőrzés. Írásbeli szorzás 3 és 4 jegyű szorzóval, ellenőrzés. Írásbeli osztás 2 és 3 jegyű osztóval, ellenőrzés. Alapműveletek törtekkel. Különböző nevezőjű közönséges törtek összeadása és kivonása. Közönséges tört szorzása és osztása egésszel. Következtetés egésztől a részre. A századrész kapcsán a százalék fogalma. Egész osztása közönséges törttel. A reciprokl fogalma. Tizedes törtek összeadása, kivonása. Tizedes tört szorzása egésszel. Tizedes tört szorzása tizedes törttel. Tizedes tört osztása egésszel. Egész osztása tizedes törttel. A feladatmegoldás során zárójelek használata, a műveletek sorrendje.

2. 3. SZÖVEGES FELADATOK

Tartalom, tevékenység

Egy és két művelettel megoldható szöveges feladatok megoldásának gyakorlása. Szövegértelmezés, adatgyűjtés. Egyenes és fordított arányosság felfedezése szöveges feladatokban. Zárójeles szöveges feladatok: a helyes műveleti sorrend felismerése. Egyszerű szöveges feladat alapján nyitott mondat felírása. Nyitott mondatához megfelelő szöveg kiválasztása, alkotása.

2. 4. PÉNZHASZNÁLAT

Tartalom, tevékenység

Egy átlagos család, lakással kapcsolatos havi kiadásainak ismerete, értelmezésük. A víz-, gáz-, villanyszámlák kiszámítási módjának megismerése, befizetésük módjai.

Értékteremtés: bevételek és kiadások tervezése, nyomon követése, az egyenleg zárása.

3. ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

3. 1. ÖSSZEFÜGGÉSEK

Tartalom, tevékenység

Relációk létesítése változó mennyiségek között: egyenes és fordított arányosság.

Állítások és azok megfordításainak megfogalmazása, az igazságtartalmuk vizsgálata;

Diagrammal, gráffal, táblázattal megjelenített összefüggések felismerése, kiegészítése.

3. 2. FÜGGVÉNYEK

Tartalom, tevékenység

Szabályjátékok táblázatba foglalása, a szabály felismerése, felírása jelekkel, betűkkel. Szabályjátékként egy értékhez több alak rendelése. (Egész-, tizedes tört, közösleges tört.) A szabály mindkét irányban való megfogalmazása. Szabályjátékok, gépjátékok a négy alpművelettel kapcsolatban. A függvény, mint egyértelmű hozzárendelés. A függvény megadása az értelmezési tartomány, az értékkészlet és a hozzárendelési szabály megadásával. Adott pontok ábrázolása a derékszögű koordináta rendszerben. Az egyenes arányosság, mint speciális lineáris függvény.

3. 3. SOROZATOK

Tartalom, tevékenység

Fejszámolás gyakorlásaként: számtani sorozatok folytatása mindkét irányban. Negatív differencia esetén a számolás folytatása a negatív számok irányában. Állandó különbségű és hányados sorozatok, törtműveletek gyakorlására is. Sorozatok mértékegységekkel. Néhány elemével adott sorozathoz többféle szabály keresése.

4. GEOMETRIA

4. 1. KONSTRUKCIÓK

Tartalom, tevékenység

Háromszögek szerkesztése három oldalból. Háromszögek szerkesztése két oldalból és a közbezárt szögből. Háromszögek szerkesztése egy oldalból és a rajta fekvő két szögből. A kocka és téglatest hálózatainak szerkesztése. A hálózat alapján a felszín kiszámítása. Henger és kúp előállítása térben, rajzolása síkban.

4. 2. ALAKZATOK TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Több tulajdonság teljesülésének felismerése. Minden tulajdonság rendszeres vizsgálata. Több tulajdonság egyidejű teljesüléséhez konkrét alakzatok kiválasztása. Minden tulajdonság rendszeres vizsgálata. Több tulajdonság szerinti csoportosítások, rendezések. A főfogalmak kialakítása. Hibás rendezések javítása. Egy ponttól állandó távolságra lévő pontok keresése, egyenesen, síkon, térben.

4. 3. TRANSZFORMÁCIÓK

Tartalom, tevékenység

Háromszögek, négyszögek nagyítása, kicsinyítése. Háromszögek és különböző egyszerű formák tükrözése szerkesztő eszközökkel. A szimmetriából, nagyításból, kicsinyítésből adódó tulajdonságok alkalmazása szerkesztésekben.

4. 4. TÁJÉKOZÓDÁS

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás, különböző vonatkoztatási rendszerekben. Pontok ábrázolása koordináta-rendszerekben. Térképen és földgömbön való tájékozódás.

4. 5. MÉRÉS TAPASZTALATSZERZÉS

Tartalom, tevékenység

Különböző mennyiségek mérése a mérendő mennyiség tulajdonságainak megfelelő mértékegységekkel. A közelítő pontosság. A térfogat mérése szabvány mértékegységekkel, következtetés a számításra.

4. 6. ÖSSZEFÜGGÉSEK A MENNYISÉGEK KÖRÉBEN

Tartalom, tevékenység

Területszámítások, ugyanannak a területnek a lefedése más terület egységekkel. A térfogat mérése kapcsán mértékegységeinek összefüggései. Az egyenes és fordított arányosság fogalmának erősítése konkrét összefüggésekkel.

4. 7. MÉRTÉKEGYSÉGEK

Tartalom, tevékenység

Különböző mennyiségek (hosszúság, tömeg, űr-, terület, idő, térfogat) át- és beváltása a természetes számok körében. Mennyiségek kifejezése tizedes törttel. Tizedes tört mérőszámú mennyiség kifejezése más mértékegységekkel.

5. STATISZTIKA, VALÓSZÍNŰSÉG

5. 1. ADATGYŰJTÉS, ADATELEMZÉS

Tartalom, tevékenység

Kitöltött kérdőívek válaszaiból következtetések levonása. Táblázatok, grafikonok adatainak további értelmezése. Adatok számtani közepének közös meghatározása. Adott táblázathoz, grafikonhoz illő jellemzők kiválasztása.

5. 2. VALÓSZÍNŰSÉGI JÁTÉKOK

Tartalom, tevékenység

Kísérletek lehetséges kimeneteleinek megadása. A biztos és a véletlen események megkülönböztetése, indoklások a kísérlethez kapcsolódva. Gyakoriságok összehasonlítása. Két kocka dobásának lehetséges kimenetelei: melyik összeg fordul elő gyakrabban, melyik gyakoribb, az összeg paritása?

6. INFORMATIKA

Tartalom, tevékenység

Oktatóprogramok megismerése, működtetése. Szöveg és ábraszervezés. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése. Margó, betűtípus, keresés, csere, másolás, áthelyezés, sorkiegyenlítés. Ábrák rajzolása, kész rajzok módosítása. Táblázat beszúrása. Mentés, nyomtatás.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Megismerte a számítógép perifériás egységeit, az informatikai alapfogalmakat, az operációs rendszer szerepét, funkcióit. Tanulmányai során használja a számítógépet.

A gyakorlati élet és a többi műveltségi terület igényeihez is alkalmazni tudja a matematikából eddig szerzett ismereteit, készségeit, a megértett és megtanult fogalmakat.

Képes a tanult számok, geometriai alakzatok és fogalmak adott szempontok szerinti halmazokba rendezésére. Felismeri a halmazok egymáshoz való viszonyát. Érti a logikai „és”, „vagy” tartalmát.

Képes egyszerű kombinatorikus problémák megoldására az elemek rendezésével.

A gyakorlati élet és a többi műveltségi terület igényeihez is alkalmazkodó számolási készsége kialakult.

Tudja írni, olvasni a számokat a racionális számkörben. Használja a számokkal kapcsolatos fogalmakat. Biztos a számfogalma milliós számkörben. Ismeri és alkalmazza a helyiértékes írásmódot a törtrészre kiterjesztve. Tud felbontani tizedes törteket is helyi értékük szerint. A racionális számokkal kapcsolatos fogalmakat ismeri. A helyiértékes írásmódban leírt számokat, tizedes törteket is tudja nagyság szerint rendezni.

A feladatok pontos értelmezése, az adatok lejegyzése után tud egyszerűbb összefüggéseket felírni a matematika nyelvén. Az alpműveleteket pontosan értelmezi és végzi a természetes számkörben, alkalmazza összefüggéseit az inverz műveletekkel. Jártassága alakult ki a műveletvégzésben a racionális számkörben.

Az egyes szöveges feladatokban felismeri a szükséges adatok szerepét, a felesleges adatokkal nem számol. Egyszerű szöveges feladat alapján tud nyitott mondatot felírni. Ismeri a szöveges feladatok megoldásának általános menetét.

Tud a család mindennapjaiban cselekvően részt venni: bevásárlás, csekkbefizetés, zsebpénzének beosztása: gyűjtés bizonyos dologra. Ismeri a család havi kiadásait, a számlák ellenőrzésének, a havi díjak kiszámításának módját.

Felismeri az egyenes arányosságot. Tapasztalatait, mérési eredményeit tudja táblázatba rendezni. A számtani sorozatok képzési szabályát felismeri, tudja a sorozatot folytatni mindkét irányban.

Tud geometriai alakzatokat szerkeszteni. Képes a kocka és téglatest felszínének kiszámítására testháló segítségével. Ismeri, és helyesen használja az alapvető geometriai fogalmakat alakzatok jellemzésénél, a tanult síkidomok (téglalap, négyzet) területét, területeit, azok mértékegységeit, felszín, térfogat fogalmait, a háromszögek, négyszögek legfontosabb tulajdonságait, elnevezésüket, a speciális négyszögeket. Felismeri az alakzatok egybevágóságát, hasonlóságát és azt tudja valamilyen módon igazolni. Felfedez alakzatokban közös és eltérő tulajdonságokat.

Képes pontok ábrázolására a koordináta rendszerben.

A mértékegység-választás szempontjait felismeri, tud adott mértékegységgel mérést végezni, majd a kapott mennyiséget más mértékegységre váltani. Képes a hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, tömeg és idő mértékegységeit a feladathoz alkalmazni, tudja azokat átváltani.

Következtetései alapján állítást tud megfogalmazni konkrét adatra vonatkozóan is. Tud dönteni, hogy megszerzett ismeretei elegendőek-e adott problémák megoldásához.

Ismeri az ábrázolás és az elemzés legegyszerűbb módszereit. Táblázatok, grafikonok alapján információkat szerez a jellemző adatok leolvasásával, illetve közös értelmezéssel.

Meghatározza egyszerű kísérlet lehetséges kimenetelét és tudja az adatokat rögzíteni. Próbálkozik sejtések megfogalmazásával az események esélyeit illetően. Legyen elképzelése az események gyakoriságának meghatározására, összehasonlítására. Ismeri a „biztos”, „lehetséges”, „lehetetlen” fogalmakat.

Használ egyszerű számítógépes programokat, segítséggel képes egyszerű dokumentum létrehozására.

Irodalomjegyzék

- A matematika csodái mf. 1. o. (Dinasztia Kiadó)
A számok világa 1. (Schrondel Tankönyvkiadó)
A számok világa 2.
A számok világa (3.o.) (Schroedel Tankönyvkiadó)
Ábelné–dr. Révészné: Matematika feladatgyűjtemény. 10-12 éveseknek
Ábelné–Kecsediné–dr. Révészné: Matematika 5.-6. osztály
Andrásiné–Czeplédy–Czeplédyné–Hajdu–Novákné: Matematika 6. osztály
Ardai Éva–Tényi Katalin: Számolás színező: összeadás, kivonás 1. o. I., II. félév.
Ardai Éva–Tényi Katalin: Számolás színező: szorzás, bennfoglalás, mértékváltások
Az én matematikám 2. o. feladatgyűjtemény (Apáczai Kiadó, Celldömölk '94.)
Balogh Artúrné–Takács Gábor–Tarnai Ottóné: Matematika 8. osztály (Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.)
Baloghné–Kiss–Molnár–Tarnainé: Matematika 1. o. I., II. kötet (Tankönyvkiadó Bp. '88.)
Baloghné–Tarnainé–Dr. Tóthné: Matematika 2. o. I., II. kötet (Tankönyvkiadó Bp. '89.)
Baloghné–Tarnainé–Dr. Tóthné: Matematika 3. o. (Tankönyvkiadó)
Baloghné–Tarnainé–Dr. Tóthné: Matematika: 4. osztály (Tankönyvkiadó)
Berkés Klára: Ki(s)számoló 5. osztály
Bertha Jánosné–Láda Bálintné: Gondolkodj velünk!
Czeplédy István–Hajdu Katalin: Matematika gyakorló II.
Czeplédy István–Hajdú Sándor: Matematika 5. osztály tankönyv. Matematika 5. osztály tanári kézikönyv
Czeplédy István–Hajdú Sándor: Matematika 6. osztály
Csahóczi Erzsébet: Töprengő (Mozaik Oktatási Stúdió)
Dékány Judit: Kép és szöveggyűjtemény számolni tanuló gyerekeknek
Dr. Janza Károlyné: Mennyiség- tér- és formaismeret
Elek Károlyné: Játékos matematika feladatok 3. o. (Nemzeti Tankönyvkiadó Bp. '96.)
Fejlesztő munkalapok a számok világához (Nemzeti Tankönyvkiadó)
Feladatgyűjtemény 3. osztályosoknak
Gáspár Ildikó: Gyakorlólapok a számjegyírás tanításához 1. osztály (Békés Megyei Pedagógiai Intézet)
Gondolkodás és matek – játéklapok óvodásoknak és kisiskolásoknak
Gránizné Ribarits Valéria–Ligetfalvi Mihályné: Ki(s)számoló 4. osztály
Gyakorlólapok a készség szintű számolás fejlesztéséhez (Nemzeti Tankönyvkiadó)
Gyakorlólapok a tükrösség tanításához
Hajduné Kotaszek Hedvig: Kiszámoló 3. o.– A mechanikus számolási készség fejlesztése (Calibra Kiadó, Bp. '94.)
Házi feladat matematikából 1. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó)
Házi feladat matematikából 5. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó Nyíregyháza 1998)
Házi feladatok matematikából 6. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó)
Homonnai és Társa Kiadó: Házi feladat matematikából: 1. osztály, 2. osztály
Homonnai és Társa Kiadó: Szöveges házi feladat matematikából: 1. osztály, 2. osztály
Homonnai Zoltán: Házi feladat matematikából 2. osztályosoknak, 3. osztályosoknak
Homonnai Zoltán: Házi feladat matematikából 3. 4. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó '96.)
Kallós Károlyné–Somogyiné Nagy Aliz: Ötlet, logika, matematika (Gárdonyi Géza Általános Iskola, Győr '95.)
Kép és szöveggyűjtemény számolni tanuló gyerekeknek (Logopédiai Kiadó GMK Bp.)
Kiss Anna–Matekovits Mihály: Matekozok a családd! (Magister '93 Kiadó, Bp. '96.)
Krausz Márta: Szöveges házi feladat matematikából 3. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó '96.)
Lexi
Lexi iskolás lesz
Ligetfalvi Mihályné: Kiszámoló 2. osztály.

- Matematika gyakorló munkafüzet 4. o. (Mozaik Oktatási Stúdió)
Megoldások (Okteszt Könyvkiadó '96.)
Méhes Vera: Számlépcső
Némethné Bakos Katalin: Az én matematikám 4.o.(Apáczai Kiadó)
Némethné Rakos Katalin: A mi matekunk 5. osztály
Némethné Rakos Katalin: A mi matekunk 5. osztály – Feladatgyűjtemény
Némethné Rakos Katalin: A mi matekunk 6. osztály
Némethné Rakos Katalin: Az én matematikám 1. o. tankönyv. (Apáczai Kiadó Celldömölk '94.)
Némethné Rakos Katalin: Az én matematikám 3. osztály. Az én matematikám feladatgyűjtemény 3. osztály
Némethné Rakos Katalin: Az én matematikám 4. osztály
Némethné Rakos Katalin: Matematika kézikönyv 1. osztály. Módszertani ajánlások
Novák Lászlóné–Hajdú Sándor: Matematika gyakorló I.
Szabályjátékok matematikából 3. osztályosok részére(Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft)
Színezd ki... és számolj te is! (Göncöl Kiadó)
Szondi Györgyné: Rajzos számtan
Szöveges házi feladat matematikából 1. o. (Homonnai és Társa Kiadó)
Szöveges házi feladatok matematikából 4. osztályosoknak (Homonnai és Társa Kiadó)
Takács Gábor–Takács Gáborné: Matematika kondicionáló kisiskolásoknak
Takács Gábor–Takács Gáborné: Tanári kézikönyv Matematika 2. osztály
Takács Gáborné–Mátrai Józsefné–Tálas Józsefné: Matematika tk. 7. osztály. (Tankönyvkiadó, Bp. '87.)
Takács Gáborné–Takács Gábor: Matematika 1. o. II. kötet, 2. o. I. kötet (Tankönyvkiadó Bp. '93.)
Takács Gáborné–Takács Gábor: Matematika I. II. kötet
Takács Gáborné–Takács Gábor: Matematika tankönyv. 5. osztály (Tankönyvkiadó Bp. '92.)
Takács Gáborné–Takács Gábor: Matematika tankönyv. 6. osztály (Tankönyvkiadó, Pb. '92.)
Takács Gáborné–Takács Gábor: Matematika: 2. o. I., II. kötet (Tankönyvkiadó Bp. '93.)
Takács Gáborné–Takács Gábor: Tanári kézikönyv matematika 1. o.
Takács Gáborné–Takács Gábor: Tanári kézikönyv: 1. osztály, 2. osztály
Takács Gáborné–Tanács Gábor: Matematika 1. o. I. kötet. (Tankönyvkiadó; Bp. '93.)
V. G. Zsitomirszkij: Pontok, vonalak, síkidomok
Villányi Györgyné: Játék a matematika? – matematikai játékok gyűjteménye óvodapedagógusoknak
(Tárogató Kiadó)
Vinnai Péterné–Sinkáné Papp Mária: Matematikai fejtörők – Játékosság, leleményesség, logika, matematika

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközök:

„Barátom a tört”
Állatok világa
Az állatkertben
Babilon-készlet
Bandolínók
Klipp-Klapp LÜK
Colorama (Ravensburger)
Colorix (Ravensburger)
Contrast (EDUKA)
Dámajáték
Derékszög vonalzó
Differix (Ravensburger)
Dobókocka
Dominók

Egyenes vonalzó
Egységkockák
Emberek világa
Építőkockák
Erstes Zahlen 1,2,3...
Fa Puzzle (évszakok, foglalkozások)
Fali mágneses sakktábla
Formaazonosító
Formadominó
Francia kártya
Gazdálkodj okosan!
Halma
Helyiértéktáblázat
Hitelesített mérőpoharak
Hömerő
I know how to dress myself
Időtáblázat
Játék a betűkkel
Játék óra
Játékautók
Játékpénz
Jumbo dominó
Kártyajátékok
Kérdezz, felelek
Kétkarú mérleg
Kilogramm
Kirakható köbdeciméter
Kiteríthető négyzetméter
Köbdeciméter
Körző
Közlekedés világa
Labdák
Labirintusjáték
Lego-készlet
Literes mérőhenger
Logikai játékok
Logikai készlet
Logiko: A ház körül
Logi-sor
Mágneses számok
Magnetic tangram
Malomjáték
Manó Matek 1.
Manó Matek 2. 3.
Marokkó játék
Match the silhouettes-LOTO
Matekos kirakó
Memória játékok
Mérleg, mérőpoharak
Mérleg, súlysorozat
Mérlegek
Mérőhengerek
Mérőszalag

Mértani testek
Mértékváltó (Műszaki Kiadó)
Mesterlogika
Méterrúd, mérőszalag
Mi ez? (Ravensburger)
Milliméterpapír
Mini LÜK
Minimat készlet
Mirror game
Mozaik malom
Mozaik sakk
Nap-Hold kirakójáték
Négyzetdeciméterek, négyzetcentiméterek
Négyzetméter, milliméterpapír
Number Scale
Olló
Óra, játékor
Összerakható köbméter
Playing with the colours (EDUKA)
Pontrácsok, vonalhálók
Puzzle játék
Rész-egész összerakó
Reversi
Rulett játék
Sakk
Shapes and lines
Sík- és térmértani modellkészlet
Step by step (EDUKA)
Súlysorozat
Szabvány mérőhengerek
Számegyenes
Számítógép
Számkártya és jelkártya csomag
Számoló pálcika
Számológépek
Személymérleg
Szerkesztőeszközök
Színes rúdkészlet
Szögmérő
Táblai szerkesztőeszközök
Tanulói hőmérő
Threading and twisting
Transform
Wooden
Zsebtükör

TÁRSADALOMISMERET

TÁRSADALOMISMERET 5–8. ÉVFOLYAM

Típus
Óraszám

integrált tantárgy
370 óra

Jellemzők, alapelvek

A tantárgy az Ember és társadalom műveltségterületet magába foglaló komplex tantárgy. Sajátos helyet tölt be – az általános fejlesztési követelménnyel összhangban – a társadalmi cselekvőképesség kialakításában azzal, hogy sokoldalúan tárja a tanulók elé a társadalomban élés lehetőségeit.

A történelem terület feldolgozásának alapvető szempontjai is a fentiekhez igazodnak: a történelem tényei, eseményei, összefüggései az ember megjelenésének pillanatától társadalmi keretek között történnek, a különböző társadalmak többféle társadalmi/emberi létezését mutatnak be. Ezeken az utakon – a kronológia szerint – végighaladva, a feldolgozandó tartalomban elsődleges helye a társadalmi jellemzőknek van, a história a társadalmi jellemzők megértésének eszközévé válik. Azaz, az eseményekben résztvevők szándékainak és azok következményeinek megfigyeltetése, felismertetése, megértetése a központi feladat.

A társadalmi ismeretek feldolgozása során a tanterv biztosítja, hogy a tanulók lehetőséget kapjanak a legalapvetőbb társadalmi tevékenységek gyakorlására személyes élmények, szerepjáték formájában, a legfontosabb ismeretek elsajátítására. Ezen keresztül, illetve ennek segítségével fejlődnek képességeik, formálódik saját társadalmi cselekvőképességük, kialakul és fejlődik identitástudatuk. A tantárgy hozzájárul a humán szocializációs rehabilitációs folyamat eredményességéhez.

A tananyag-elrendezése spirális-teraszos. Az ötödik osztályban tapasztalati szinten megismerkedik a tanuló az emberiség múltjával, majd hatodik osztálytól az általános ismereteken túl mélyebb összefüggéseket, politikai, társadalmi, gazdasági változásokat kísér figyelemmel. Ez az elrendezés biztosítja az életkori sajátosságokhoz való fokozott igazodást, a tanulásban akadályozott tanulók fejlesztésében jól biztosítja a képességfejlődés optimális megvalósulását.

Az 5. évfolyamon az emberiség történelme valamennyi nagy korszakának, a történelmi korok jellemző társadalomtípusainak megismerése történik. A megismerés életmód-központú, kiterjed a társadalmak kultúrájára: az anyagi, a szellemi, a társadalmi kultúra értékeire egyaránt, valamint az életmód jellemzőire: munka, lakás, ruházkodás, élelem, étkezés.

A 6–7–8. osztályos történelem eseménytörténeti feldolgozásaiban épít az 5. évfolyamon szerzett ismeretekre, kialakult képességekre.

Egy-egy történelmi korszak, időszak, esemény feldolgozásánál kiindulási alap a történelmi korról, a jellemző társadalomtípus kultúrájáról, életmódjáról birtokunkban lévő ismeret, ill. az ismeretek megszerzésével kialakult kommunikációs, megismerő és cselekvési képesség.

Így valósítható meg, hogy a tanulók ne csupán befogadói legyenek az információknak, hanem tudatosan asszociáljanak: vessék össze az új és a régi ismereteket, válasszák ki az alapvető problémát és vessék azt vizsgálat alá az egyéni vélemények megfogalmazásával.

Ötödik osztályban a társadalomismeret tanítása a gyermek saját életének eseményeiből, családjának rövid történelméből indul, így a múlt megismerése nem elvont ismeretek elsajátítását jelenti, hanem a gyermek tapasztalataira épít. A megismerhető világ a következő évfolyamokon egyre tágul. Nyolcadik osztályban a szokásos ismétlés helyett a tanulók a megszerzett tudás felhasználásával saját megyék történelmét dolgozzák fel, közvetlen környezetük helyszíneihez, eseményeihez kapcsolódnak a korábban elsajátított ismeretek, mintegy integrálva a négy évfolyam ismeretanyagát.

Cél, feladat

Az emberiség és hazánk múltjából és jelenéből szerzett tapasztalatok birtokában, a társadalmi változások megértésén keresztül olyan készségeket és képességeket alakítson ki a tantárgy, melyek segítségével a tanulók képesek lesznek a társadalomban való eligazodásra, cselekvő részesei lehetnek a társadalom alakításának.

A tanuló jusson szakszerű, reális történelmi ismeretekhez. Segítse az oktatás az érzelmileg is megalapozott éazonosság-tudat, valamint a nemzeti és európai identitás kialakulását.

Követelmény

Legyen képes az adott társadalmi viszonyok között saját szocializációs vonásai, társadalmi szerepei reális felismerésére.

Ismerje az együttélés alapvető szabályait.

Tudja érvényesíteni társadalmi cselekvőképességét valamennyi társadalmi szintén.

Fejlődjön a tér-idő tájékozódási képessége, az időbeli viszonyítás képessége.

Legyen képes a szűkebb és tágabb környezetben való eligazodásra.

Tudja a tanult évszámokat. Az időszalagon tudjon dolgozni,

Tud tájékozódni a történelmi térképen, és információt gyűjteni a térkép segítségével.

Ismerje meg a különböző társadalmak jellemző kultúráját, életmódját.

Legyen képes összefüggéseket felismerni és megfogalmazni az események és az emberek életmódja között.

Legyenek ismeretei a történelmi korok jellemzőiről, legyen képes összehasonlítani ezeket, vegye észre a jellegzetes eltéréseket.

Ismerje a társadalom rétegződését.

Érzékelje és értse meg a tanuló a társadalmi változások folyamatát, a történelmi fejlődést.

Legyen képes az ismert életmódjellelmzőket a társadalom alapvető csoportjai szerint rendszerezni

Legyen képes a változások és az egyes csoportok életkörülményei közötti összefüggések felismerésére, azok megfogalmazására.

Fedezze fel az ok-okozati összefüggéseket, az eseményeknek a társadalmi fejlődésre gyakorolt hatását a különböző társadalmi csoporthoz tartozók érdekeit

Ismerje az adott időszak nevezetes történelmi eseményeit, azok előzményeit és következményeit, jellemző eseménytörténetét, tudjon az eseményekhez történelmi személyiségeket társítani.

Ismerje a korszak neves történelmi személyiségeit, nevükhöz fűződő törekvéseket és eredményeket.

Érzékelje népünk történelmében az európai hatások szerepét.

Legyen képes érzékelni, felismerni a magyarság megőrzésének jelentőségét.

Legyen képes megalapozott véleménynyilvánításra, ítéletalkotásra, a törvényszerűségek felismerésére, a hasznosítható tanulságok levonására.

Legyen képes az összefüggések, állásfoglalások megfogalmazására az egyes eseményekkel kapcsolatban.

A Társadalomismeret tantárgy témakörei és altémái

Téma	Altéma	5.	6.	7.	8.
A MÚLT MEGISMERÉSE	A mindennapi élet színterein túlmutató idő, térfogalmak és viszonyok	X			
	A múlt megismerésének forrásai	X			
	Az időszámítás	X			
Téma óraszám		14			
TÁRSADALOM TIPUSOK	Őstársadalom	X			
	Ókori keleti típusú társadalmak	X			
	Ókori antik társadalmak	X			
	Középkori társadalmak	X			
	Újkori társadalmak	X			
	Korunk társadalmak	X			
Téma óraszám		60			
ŐSKOR	A zsákmányoló ember		X		
	A termelő ember		X		
Téma óraszám			8		

ÓKOR	Ókori kelet		X		
	Ókori Görögország		X		
	Ókori Róma		X		
	A magyar nép eredete és vándorlása		X		
Téma óraszám			24		
KÖZÉPKOR	Feudális Európa		X		
	A feudalizmus kialakulása Magyarországon		X		
	A feudalizmus virágkora Magyarországon		X		
Téma óraszám			42		
KORA ÚJKOR	A feudalizmus hanyatlása Európában			X	
A FEUDALIZMUS HANYATLÁSA MAGYARORSZÁGON	A három részre szakadt ország			X	
	Küzdelmek az ország egyesítéséért			X	
	A hazáért és szabadságért			X	
Téma óraszám				27	
AZ EURÓPAI FORRADALMAK ÉS A KAPITALIZMUS KIALAKULÁSA	Az angol polgári forradalom és kora			X	
	A nagy francia forradalom és kora				
	Az ipari forradalom és a gyáripar kialakulása			X	
	A kapitalizmus jellemzői			X	
Téma óraszám				25	
A POLGÁROSODÁS MAGYARORSZÁGON	Magyarország a Habsburg Birodalom része			X	
	A reformkor			X	
	Az 1848-as forradalom			X	
	A szabadságharc			X	
Téma óraszám				35	
A POLGÁROSODÁS KIBONTAKOZÁSA MAGYARORSZÁGON	Az önkényuralom és kiegyezés			X	
	Magyarország fejlődése a XIX. század végén			X	
Téma óraszám				15	
AZ I. VILÁGHÁBORÚ	Az I. világháború társadalmi, gazdasági előzményei				X
	Az I. világháború eseménytörténete				X
Téma óraszám					12
A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT	Oroszországi forradalmak				X
	A demokrácia kezdete hazánkban				X
	A Tanácsköztársaság				X
	Az európai diktatúrák				X
	A Magyarország Európában a II. világháború előtt				X
Téma óraszám					32
II. VILÁGHÁBORÚ	A II. világháború előzményei és kezdete				X
	A háború eseménytörténete				X
	Magyarország a II. világháborúban				X
Téma óraszám					25

KORUNK TÖRTÉNELME	A megosztott világ				X
	Magyarország 1945–1956 között				X
	A Kádár-korszak				X
	Visszatérés a demokráciához				X
Téma óraszám					30
TÖRTÉNELEM A MEGYE TÉRKÉPÉN					X
Téma óraszám					12
ÖSSZES ÓRASZÁM		74	74	111	111

A tantárgy óraszámai

Órafelosztás				
Évfolyam	5.	6.	7.	8.
óra/hét	2	2	3	3
Éves óraszám	74	74	111	111

Értékelés

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás-, Kommunikáció-, Szocializáció fejlődési vizsgálattal, illetve különleges esetekben, az Adaptációs Programban leírt eszközökkel végezzük, a diagnosztizáló munka alapján megalkotott Egyéni Fejlesztési Terv (EFT) szerint folyik a tanuló fejlesztése a tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT rendszeres, félévi felülvizsgálatával lehet elvégezni.

Az osztályozás mellett nagy hangsúlyt fektetünk a szöveges értékelésre.

Az értékelésben nagyobb szerepet kap a gyermek folyamatos megfigyelése és a szóbeli értékelés, megerősítés. A szóbeli feleletek és a tevékenységek értékelése mellett kisebb szerep jut a feladatlapoknak, melyek a teljesítményt és tudást mérik. A tanulmányi előmenetelének értékelésében meghatározó az önmagához mért fejlődés, melynek aktív résztvevője a gyermek maga is, saját munkájáról alkotott véleményével.

Fejlesztési feladatok

A társadalomismeret tantárgy keretén belül is érvényesül a pedagógiai és egészségügyi célú rehabilitációs és rehabilitációs tevékenység, melyet biztosít a spirális felépítés, a társadalmaknak, a történelmi folyamatoknak más-más szempontból történő „visszatérései” és az egyéni fejlesztés.

Kiemelt feladat az ismeretszerzés, az emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének lehetőségeit minél szélesebb körben biztosítani: hallott, olvasott elbeszélő szövegek, filmek, médiatár, könyvtár, múzeum, tanulmányi kirándulás segítségével. A szövegfeldolgozó technikák, a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek, az írásbeli és egyéb vizuális kifejezésformák készség szintű fejlesztése. Az egyéni tanulási stratégia támogatása a tárgyi cselekvéses tapasztalástól a szemléletes képi megismerésen keresztül az elvont verbális megértésig.

A tantárgy sajátosságaiból következik a pszichés funkcióknak, a megismerési folyamatoknak, a gondolkodás műveleteinek integrált fejlesztése.

Gondolkodásukban az érzékenység növelése a problémák lényege, okai, összefüggéseik és a megoldások keresése iránt. Az egyetemes emberi civilizáció eredményeinek, a különböző kultúrák és szokások megismerése, a pozitív beállítódáshoz, a környezettudatos magatartás kialakulásához nyújt átfogó segítséget a személyiség fejlődésében.

A kritikai gondolkodás fejlesztésében fontos feladat a lényegkiemelés, a kérdések, feltevések önálló megfogalmazása, a jellemzés, érvek gyűjtése, alkalmazása, a fikció és a valóság megkülönböztetése.

A térben és időben való tájékozódás különös nehézségei miatt szükséges nagy hangsúlyt fektetni a viszonyításokra, az állandó térképhasználatra és széleskörű szemléltetésre.

TÁRSADALOMISMERET 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tevékenységek, tartalmak

1. A MÚLT MEGISMERÉSE

1. 1. A MINDENNAPI ÉLET SZÍNTEREIN TÚLMUTATÓ IDŐ-TÉRFOGALMAK ÉS VISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Tapasztalatok gyűjtése a gyerek életéből, a megélt múlt. Ismeretek gyűjtése az idősebb családtagok múltjáról, családfa, családtörténet. Képek, írások, tárgyak a múltból, időrendi sorrendbe rendezés. Az iskolai közösség, az iskola múltja. Hol jártam? – a gyerek utazási emlékei. Anyaggyűjtés a közvetlen környezetben élő felnőttek utazásairól. Ház–utca–falú, város–ország–földrész–Föld – a gyűjtött anyag rendezése. Ismerkedés a történelmi térképpel.

Képgyűjtemény készítése a múltból, rendezése időrendbe. Vaktérképen földrészek színeztése.

1. 2. A MÚLT MEGISMERÉSÉNEK FORRÁSAI

Tartalom, tevékenység

Tárgyi és írásos emlékek a közelmúltból. Családi fényképek, iratok, tárgyak. Tárgyi és írásos emlékek a régmúltból. A múzeum, a gyűjtemények. A régészek munkája. A cigányság emlékei. Kiállítás rendezése az összegyűjtött írásos és tárgyi emlékekből.

1. 3. AZ IDŐSZÁMÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A keresztény időszámítás, Jézus élete. Az időszámítás egységei. A történelmi korok. Időszalag készítése, jelölések.

2. TÁRSADALOM TÍPUSOK

2. 1. AZ ŐSTÁRSADALOM

Tartalom, tevékenység

Az ember kiemelkedése az állatvilágból. Az ősember szerszámai és eszközhasználata: kőbalta, kőhegyű dárda, íj, nyíl, háló, csónak, szigony, cserépedények. Zsákmányoló életmód: vadászat, halászat, gyűjtögetés. Termelő életmód: földművelés, állattenyésztés, az első mesterségek. Az ősember lakhelye, ruházata, ételei. A társadalom közösségei: horda, család. Az ősember szellemi kultúrája: varázslat, áldozat, természetimádás. Az ősember kapcsolata az élő és élettelen természettel (állatszeliidítés, a tűz megismerése). Dramatizálás a témában. Könyvekből gyűjtőmunka.

2.2. AZ ÓKORI KELETI TÍPUSÚ TÁRSADALMAK

Tartalom, tevékenység

Az anyagi kultúra jellemzői: a földművelés eszközei, termékei, az állattenyésztés eszközei termékei, a kézművesség eszközei, épületek, ruházat. A szellemi kultúra jellemzői: a tudományok megjelenése: építészet, matematika, csillagászat, írás.

Az életmód jellemzői: a munka hadviselés, rabszolgatartás, a gyerekek élete, társadalmi közösségi formák: családok, faluközösségek. Modell vagy makett készítése. Beszámolás a térkép segítségével.

2. 3. AZ ÓKORI ANTIK TÁRSADALMAK

Tartalom, tevékenység

Az antik Görögország. Az anyagi kultúra elemei: a kézművesség eszközei, a mezőgazdaság jellemző eszközei. A jellemző közösségi formák: városállami közösségek, a népgyűlés. A szellemi kultúra örökségei: a görögök hitvilága, a görög mitológia. Az életmód jellemzői: a görög piac, a görög lakás és fürdő, az öltözködés jellemzői. A görög színház, olimpiai játékok, görög iskolák, görög harcosok. Az antik Róma. Az anyagi kultúra elemei: a mezőgazdaság, a kézművesség eszközei. A jellemző közösségi formák: család. A szellemi kultúra örökségei: a rómaiak hitvilága, római mondák. Az életmód jellemzői: a római rabszolgamunka jellegzetességei, a lakóházak, bérházak, a római fürdő, az öltözködés jellemzői. Cirkusz, kocsiversenyek, római iskolák. Dramatikus játék. Illusztráció készítése.

2. 4. A KÖZÉPKORI TÁRSADALMAK

Tartalom, tevékenység

Európai feudális államok. Az anyagi kultúra elemei: a földművelés jellemző eszközei, a feldolgozóipar jellegzetes eszközei. A közösségi élet jellemzői: család, majorság, falu, város, műhelyek. Az életmód jellemzői. Jellemző településformák. A feudális Magyarország jellemzői. Az anyagi kultúra elemei: a mindennapi élet használati eszközei. A közösségi élet, az életmód jellemzői. A cigányság életmódbeli jellegzetességei, foglalkozásai a középkorban. Kis könyv készítése.

2. 5. AZ ÚJKORI TÁRSADALMAK

Tartalom, tevékenység

Az anyagi kultúra elemei. A társadalom különböző csoportjai. Az életmód jellemzői. A gyerekek élete a kapitalizmusban. Földrajzi felfedezések és hatásuk Európára. Dramatizálás az adott témában.

2. 6. KORUNK TÁRSADALMA

Tartalom, tevékenység

Az anyagi kultúra jellemzői. A jellemző közösségi formák. Az életmód jellemzői. A cigánytelepek kialakulása, élet a cigánytelepen. A cigányság aktuális problémái. Tévé, rádió hallgatása, újságcikkek olvasása, újságszerkesztés. Beszélgetés a témáról.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri a legjellemzőbb forrás lehetőségeket a régmúlt megismeréséhez, a keresztény időszámítás alapját, az időszámítás fő egységeit (év, évtized, évszázad, évezred), az évszázadok jelölését római számokkal, különböző típusú társadalmak kultúrájának, életmódjának legjellemzőbb vonásait, a történelmi korok nevezetes földrajzi helyszíneit.

Tudja azokat földrészek szerint egyeztetni, a térképen megmutatni, történelmi térképek segítségével ismereteket szerezni.

Ismeri az emberré válás alapmozzanatait, az ősember szerszámain, használati eszközeit, a közösségi élet formáit, életmódját

Képes a jelenhez és az adott helyhez viszonyított képzeletbeli eltávolodásra, a kor tipikus létezésformáinak dramatikus játékban történő megjelenítésére, történelmi időben való tájékozódásra, a nagy történelmi korok szerint.

Képes az időszalagon évszámokat, a történelmi korok elnevezéseit elhelyezni, dramatikus játékban megeleveníteni az ősi létezési formát.

Képes a hasonlóságok és különbségek észrevezésére.

Időrendben meg tudja nevezni a nagy történelmi korokat, példákkal tudja bizonyítani a természeti erőknek a társadalom fejlődésére gyakorolt hatását.

Megnevezi, látható jellemzők alapján felismeri a kor embereit, eszközeit, tárgyait, tevékenységeit.

Megnevezi, látható jellemzők alapján felismeri kik éltek az ókori keleti és antik típusú társadalmakban, a középkori, az újkori társadalmakban milyen jellemző eszközeik, tárgyaik voltak, melyek voltak a legjellemzőbb tevékenységeik.

Be tud számolni legalább 4-5 mondatban a választott országról, az ősemberről, vagy életének egy eseményének megjelenítése társaival előzetes felkészülés után.

TÁRSADALOMISMERET 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. ŐSKOR

1. 1. A ZSÁKMÁNYOLÓ EMBER

Tartalom, tevékenység

Az ősember életmódjáról tanultak felelevenítése. Az őskorból származó régészeti emlékek Magyarországon. Zsákmányoló foglalkozások: vadászat, halászat, gyűjtögetés. Az elosztás, együttélés jellemzői. Kiselőadás tartása. Illusztráció készítése.

1. 2. A TERMELŐ EMBER

Tartalom, tevékenység

Az ember és a természet minőségileg új viszonya: a termelés. A kereskedelem kezdetei. A zsákmányoló és a termelő ember életmódjának különbözőségei. A vagyoni különbségek megjelenése – társadalmi csoportok kialakulása. Produktum: tárgy, termelőeszköz készítése.

2. ÓKOR

2. 1. ÓKORI KELET

Tartalom, tevékenység

Az ókor nagy birodalmai: Egyiptom, Mezopotámia, Kína, India. Egyiptom a Nílus ajándéka – az öntözéses földművelés. Tulajdonviszonyok megjelenése. Közösségi tulajdon, a föld használata. Magántulajdon.

Társadalmi rétegződés: fáraó, papok, írnokok, katonák, kézművesek, parasztok, rabszolgák.

Társadalmi közösségi formák: birodalom, városállam.

A természet és ember viszonya: vallási képzetek.

Rajzos térképvázlat készítése. Jelképek, szimbólumok tervezése. Filmnézés.

2. 2. ÓKORI GÖRÖGORSZÁG

Tartalom, tevékenység

Hellász városállamai. Athén lakói, a demokratikus államszervezet.

A demokrácia kezdete: a népgyűlés. Spárta, a katonaállam. Ókori olimpiai játékok. Olümposz istenei.

Dramatizálás a választott témából. Filmnézés.

2. 3. ÓKORI RÓMA

Tartalom, tevékenység

Róma alapítása. Új társadalmi forma: a köztársaság. A császárság jellemzői. A rabszolgatartás. Rómaiak hazánk területén. A kereszténység kialakulása. A Biblia világa. A római birodalom bukása.

Szóbeli beszámoló a térkép segítségével.

2. 4. A MAGYAR NÉP EREDETE ÉS VÁNDORLÁSA

Tartalom, tevékenység

Élet az őshazában. Őseink vándorlása, életmódja, közösségi formái. Honfoglalás, letelepedés.

A cigányok őshazája, vándorlása, nevek, nemzetségnévek, személyekhez fűződő ragadványnevek.

Rajzos térképvázlat készítése a vándorlásról, honfoglalásról, cigányok vándorlásáról. Illusztráció készítése az eredetmondákról. Könyvtári kutatómunka, eredetmondák keresése. Diafilm nézése.

3. KÖZÉPKOR

3. 1. A FEUDÁLIS EURÓPA

Tartalom, tevékenység

Társadalmi rétegződések: király, földesúr (hûbéres), kézmûves, paraszt, jobbágy. Tulajdonuk, életmódjuk. A társadalmi munkamegosztás alapja a föld tulajdonjoga.

Fogalmazás a témáról. Magyarázórajz készítése (hierarchia).

3. 2. A FEUDALIZMUS KIALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Tartalom, tevékenység

A régi és az új rend küzdelme. Géza fejedelem. A legyőzöttek földjeinek birtokbavétele, a hatalom megszerzése. I. István. Az államalapítás. I. László. Az új rend megszilárdítása. Könyves Kálmán. A törvényhozás. A királyi hatalom gyengülése. A tatárjárás. IV. Béla. Az ország újjáépítése. Az Árpád-kor műveltsége. A műveltség hordozója az egyház. A cigányok letelepedése Magyarországon, az első írásos említés.

Illusztrációk készítése. Jelképek, címerek másolása. Könyvtári kutatómunka. Könyvecske készítése.

3. 3. A FEUDALIZMUS VIRÁGKORA MAGYARORSZÁGON

Tartalom, tevékenység

Károly Róbert. Katonai, gazdasági intézkedések. I. Lajos. Társadalmi differenciálódás, új törvények, hódító háborúk. Zsigmond. Rendi képviselők. Papság, nemesek, városi polgárok. Hunyadi János. Népfölkelő hadsereg, harc a törökök ellen. A nándorfehérvári csata. Hunyadi Mátyás, a királyi hatalom megszilárdítása. Dózsa György parasztháborúja. A paraszti terhek növekedése. II. Lajos. A mohácsi csata. Választott kódexlap, iniciálé készítése.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Belátja, hogy az ember és természet viszonyának társadalomformáló hatása van.

Képes ismeretei, a jellemző tulajdonviszonyok alapján összefüggéseket felismerni az életmód alakulása és a társadalmi fejlődés között.

Ismeri a társadalmi fejlődés szempontjából kiemelkedő történelmi eseményeket.

Gyűjtőmunkája során szerzett ismereteit összehasonlítja jelenkori tapasztalataival.

Képes a történelmi események egyéni szóbeli, írásbeli vagy képi síkon történő reprodukálására.

Megismeri, szóbeli és írásbeli beszámolóiban használja a történelem szakszókincsét.

Ismeri és használja a következő fogalmakat: állattenyésztés, demokrácia, első ipari mesterségek, feudalizmus, földesúr, földművelés, gyűjtögetés, halászat, honfoglalás, jobbágy, kereskedelem, kereszténység, királyság magántulajdon, őshaza, ősközösség, öntözéses földművelés, polgár, rabszolgaság, termelő életmód, vadászat, zsákmányoló életmód.

Meg tudja nevezni a korszak jelentős uralkodóit a nevükhöz fűződő legfontosabb eseményekkel, intézkedésekkel.

Érti, hogy az életben maradás szükségszerű feltétele volt a szükségleten alapuló egyenlőség, érti az ősközösség felbomlásának okait.

Különbséget tud tenni a zsákmányoló és a termelő ősember életmódja között.

Ismeri az ókori államok társadalmi szerkezetét, néhány jelentős történelmi eseményét, személyét.

Ismeri az athéni demokrácia működésének alapjait, az ókori olimpiák jellegzetességeit, a görög mitológiát.

Ismeri Róma alapításának történetét, hazánk fő római kori emlékeit.

Összefüggéseket lát a társadalomszerkezet és az életmód között, összehasonlítja Athén és Spárta városállamokat.

Ismeretei vannak a kereszténység kialakulásáról, a főbb keresztény ünnepek eredetéről, a Bibliáról.

Ismeri népünk eredetét, a cigány nép őshazáját, vándorlásának állomásait, a vándorlók életmódját

Ismeretei vannak a korszak társadalmi változásairól, a magyar állam fejlődésének irányairól: a kereszténység felvételének szükségességéről, az ország európai tekintélyének növekedéséről, az államalapítás jelentőségéről, a belső és a külső ellenséggel vívott harcok hatásairól, a királyi hatalom szerepéről, a társadalmi differenciálódásról, a török veszély hatásairól, a parasztság elégedetlenségének okairól, a parasztfelkelések hatásáról, a parasztháború utáni állapotokról, a török betelepedés hatásairól.

Ismeri és el tudja helyezni az évszázadban a következő évszámokat: 476, 895–900, 1001, 1241–1242, 1301, 1456, 1514, 1526.

Érzékeli az idő tagoltságát, tud tájékozódni az események sorrendjében, megkülönböztet jelent, múltat, régmúltat. Tudja évszázadokban évszám szerint az eseményeket elhelyezni.

Tud tájékozódni a történelmi térképen, meg tudja mutatni a térképen legjelentősebb ókori államokat, Római Birodalmat, Pannóniát, a vándorlás állomásait végigkövetni.

TÁRSADALOMISMERET 7. ÉVFOLYAM

TÖRTÉNELEM: ÚJKOR

1. A FEUDALIZMUS HANYATLÁSA EURÓPÁBAN. A KORA ÚJKOR

Tartalom, tevékenység

Technikai fejlődés. A nagy földrajzi felfedezések. Amerika felfedezése, következményei. A gyarmatosítás. A felfedezések gazdasági és társadalmi hatásai: A manufaktúrák. A reformáció és az ellenreformáció. Hajónapló készítése. Leírás a felfedezésekről, utazásokról. Könyvtári kutatómunka. Filmnézés.

2. A FEUDALIZMUS HANYATLÁSA MAGYARORSZÁGON

2. 1. A HÁROM RÉSZRE SZAKADT ORSZÁG

Tartalom, tevékenység

Az ország három részre szakadása. Összetartó erők: gazdaság, vallás, kultúra. Élet a török hódoltság területén. Élet a királyi Magyarországon. Élet az Erdélyi Fejedelemségben. A cigányság helye a kor társadalmában.

Tévéjátékok, filmek megtekintése. Összehasonlító elemzés szóban vagy írásban.

Verstanulás, daléneklés. Képgyűjtés, gyűjtemény készítése építészeti emlékekről. Makett készítése.

2. 2. KÜZDELMEK AZ ORSZÁG EGYESÍTÉSÉÉRT

Tartalom, tevékenység

Erdély a függetlenségi küzdelmek kiindulópontja. Bocskai István és Bethlen Gábor fejedelemsége.

A királyi Magyarország. Zrínyi Miklós. A török kiűzése Magyarországról – nemzetközi összefogás. Habsburg uralom.

Képek gyűjtése. Szókereső betűrejtvény.

2. 3. A HAZÁÉRT ÉS SZABADSÁGÉRT

Tartalom, tevékenység

A szabadságharc kezdete és első szakasza: katonai szervezés, gazdasági intézkedések. Az ónodi országgyűlés jelentősége. A szabadságharc második szakasza: a dunántúli hadjárat, a szabadságharc leverése, a szatmári béke. Kuruclexikon készítése.

3. AZ EURÓPAI FORRADALMAK ÉS A KAPITALIZMUS KIALAKULÁSA

3. 1. AZ ANGOL POLGÁRI FORRADALOM ÉS KORA

Tartalom, tevékenység

Az angol polgárság céljai. Háború a király ellen. A köztársaság. Az alkotmányos királyság.

Filmnézés. Illusztráció készítése a korból. Könyvtári kutatás: angol várak. Az angol himnusz meghallgatása.

3. 2. A NAGY FRANCIA FORRADALOM ÉS KORA

Tartalom, tevékenység

Franciaország a XVII. században. A francia forradalom eseményei. A polgári köztársaság. A napóleoni háborúk és Európa.

Szerepjáték, fogalmazás. Színházi előadásról felvétel megtekintése. A francia himnusz meghallgatása.

3. 3. AZ IPARI FORRADALOM, A GYÁRIPAR KIALAKULÁSA

Tartalom, tevékenység

A gőzgép felfedezése, alkalmazása a textiliparban. A gyári munka jellemzői: gazdasági, társadalmi hatások. A közlekedés forradalmasítása. Gőzmozdony, gőzhajó.

Modellkészítés a technika vívmányaiból. Illusztráció készítése.

3.4. A KAPITALISTA TÁRSADALOM

Tartalom, tevékenység

A kapitalista társadalom rétegződése: vállalkozó polgárság, munkás, paraszt, az értelmiség. A munkásosztály. A munkásmozgalom kialakulása.

Magyarázórajz, történelmi tabló készítése.

4. A POLGÁROSODÁS MAGYARORSZÁGON

4. 1. MAGYARORSZÁG A HABSBURG BIRODALOM RÉSZÉ

Tartalom, tevékenység

Az önállóság részleges megőrzése. Állandó hadsereg. Mária Terézia gazdaságpolitikája és vámrendelete. II. József intézkedései. A bécsi udvar hatása a magyar műveltségre. A magyar jakobinus mozgalom.

Rajz készítése a különböző társadalmi csoportok életkörülményeiről.

4. 2. A REFORMKOR

Tartalom, tevékenység

Élet a reformkorban: a nemesek, a polgárok és a parasztok világa. Széchenyi István programja és eredményei. Táncsics Mihály programja és eredményei. Kossuth Lajos programja és eredményei. A reformkori törvényhozás. A reformkori országgyűlések főbb témái. Nemzeti kultúránk kibontakozása: nyelvújítás, tudomány, művészetek. Történetek híres cigány személyekről.

Könyvkészítés a korról, kiemelkedő személyekről.

4. 3. AZ 1848-AS FORRADALOM

Tartalom, tevékenység

Forradalmak Európában. A forradalom eseményei. Az áprilisi törvények.

Szituációs játék.

4. 4. A SZABADSÁGHARC

Tartalom, tevékenység

A szabadságharc első szakasza: az első támadás, a pákozdi csata. A szabadságharc második szakasza: a decemberi fordulat. Kormányülés Debrecenben. Bem sikerei Erdélyben. A szabadságharc harmadik szakasza: a tavaszi hadjárat. A Függetlenségi Nyilatkozat. A szabadságharc leverése: a világsi fegyverletétel. A nemzetiségek helyzete és szerepe a szabadságharcban. A forradalom és szabadságharc eredményei.

Dramatizálás: sorsdöntő csata előtti vezérkari megbeszélés. Terepasztalon modellezés.

Illusztráció készítése csatajelenetekről.

5. A POLGÁROSODÁS KIBONTAKOZÁSA HAZÁNKBAN, A KIEGYEZÉS KORA

5. 1. AZ ÖNKÉNYURALOM ÉS A KIEGYEZÉS

Tartalom, tevékenység

Az aradi vértanúk. Haynau rémuralma. A Bach-rendszer. A kiegyezés. Az Osztrák–Magyar Monarchia létrejötte.

Esszé írása a kiegyezésről.

5. 2. MAGYARORSZÁG A XIX. SZÁZAD VÉGÉN

Tartalom, tevékenység

A mezőgazdaság kapitalista átalakulása. Az ipar kapitalista átalakulása. A társadalom átalakulása, paraszt- és munkásmozgalmak. Városok, a főváros jellemzői. A korszak műveltsége: iskola, tudomány, művészet, sport (cigány művészek). A cigányok életmódbeli változásai. A Millennium.

Képgyűjtemény épületekről, eseményekről, divatról.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri a három országrész jellemzőit, Bocskai István és Bethlen Gábor törekvéseit, tevékenységüknek a gazdasági, kulturális, társadalmi fejlődésre gyakorolt hatását.

Ismeri a kapitalista társadalom jellemző csoportjait megnevezni, életmódjukról beszámolni.

Ismeri a polgári átalakulás kiemelkedő eseményeit, azok következményeit, kapitalizmus kialakulását eredményező technikai és tudományos változásokat.

Ismeri a forradalom eseménytörténetét, abban a kiemelkedő személyek – márciusi ifjak – szerepét.

Ismeri a szabadságharc kibontakozásának körülményeit, okait, a főbb eseményeket, katonai, gazdasági intézkedéseket, a leverés okait, a Habsburg Birodalom részeként működő Magyarország gazdasági, társadalmi jellemzőit, Habsburg önkényuralmi törekvéseket.

Ismeri a mezőgazdaságban és az iparban bekövetkezett változások jellemzőit.

Ismeri az angol polgári és az ipari forradalom célját.

Ismeri a nagy francia forradalom tömör eseménytörténetét, az ipari forradalom főbb eredményeit, néhány feltaláló nevét.

Ismeri az egyes társadalmi csoportok érdekeit a polgárosodásért folytatott küzdelemben.

Ismeri az első világháború kitöréséhez vezető előzményeket, kitörésének közvetlen okát, a jelentősebb fronteseményeket.

Ismeri a háborús szövetségeket és céljaikat a háború jelentősebb eseményeit.

Ismeri a következő fogalmakat: alkotmányos királyság függetlenség, szabadságharc, ipari forradalom, polgári forradalom polgári köztársaság kapitalizmus, munkás, tőkés, munkásmozgalom gyár, gyáripar reform, reformkor dualizmus, kiegyezés, világháború.

Tudja, hogy a gőz energiájával hajtott gépek megjelenése változást eredményezett a termelésben, gazdaságban, a társadalomban.

Tudja értékelni a magyar jakobinusok elképzeléseit, a magyar nép reformkori törekvéseit.

El tudja helyezni évszázadba a következő évszámot: 1492, 1541, 1640, 1686, 1703–1711, 1848/49, 1867.

TÁRSADALOMISMERET 8. ÉVFOLYAM

A VILÁG KÉPE A KÉSŐ ÚJKORTÓL NAPJAINKIG

1. AZ I. VILÁGHÁBORÚ

1. 1. AZ I. VILÁGHÁBORÚ TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ELŐZMÉNYEI

Tartalom, tevékenység

Törekvés a világ újrafelosztására. Az imperializmus. Fegyverkezés, háborús szövetségek.

Hazánk a XX. század elején. A gazdaság fejlődésének felgyorsulása. A boldog békeévek. A társadalom jellemzői, a választási rendszer.

Térkép készítése.

1. 2. AZ I. VILÁGHÁBORÚ ESEMÉNYTÖRTÉNETE

Tartalom, tevékenység

A szarajevói merénylet. A háború kezdete. Villámháború – állóháború. Frontesemények. A háború befejezése. Hazánk a háborúban. A trianoni béke és következményei.

Haditudósítás írása.

2. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

2. 1. OROSZORSZÁGI FORRADALMAK

Tartalom, tevékenység

A februári forradalom. A bolsevikok hatalomra kerülése. A proletárdiktatúra. A Szovjetunió megalakulása.

Orosz himnusz meghallgatása. Eseményekről illusztráció készítése. Híres orosz épületekről képgyűjtés.

Diaképek megtekintése.

2. 2. A DEMOKRÁCIA KEZDETEI HAZÁNKBAN

Tartalom, tevékenység

Az őszirózsás forradalom. A monarchia felbomlása. A köztársaság létrejötte. A polgári demokrácia hónapjai. A polgári köztársaság bukása.

Riport készítése. Filmnézés.

2. 3. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

Tartalom, tevékenység

A Tanácsköztársaság létrejötte. A proletárdiktatúra: államszervezeti, gazdasági, szociális intézkedések. Az ellenállás, a védekező harcok, a proletárdiktatúra bukása.

Irodalmi szemelvények olvasása.

2. 4. EURÓPAI DIKTATÚRÁK

Tartalom, tevékenység

Az olasz fasizmus. A hitleri Németország. Sztálinizmus a Szovjetunióban.

Könyvtári kutatómunka, a diktátorok életrajza.

MAGYARORSZÁG EURÓPÁBAN A II. VILÁGHÁBORÚ ELŐTT

Tartalom, tevékenység

A fehérterror. A Horthy korszak: politikai jellemzők, az életmód jellemzői. Filmnézés.

3. A II. VILÁGHÁBORÚ

3. 1. A II. VILÁGHÁBORÚ ELŐZMÉNYEI ÉS KEZDETE

Tartalom, tevékenység

Háborús tűzfészek. A háború kezdete. Lengyelország megtámadása, további hadműveletek 1939-ben. Térképkészítés.

3. 2. A HÁBORÚ ESEMÉNYTÖRTÉNETE

Tartalom, tevékenység

Villámháborúk. A nácizmus pusztításai. Szovjetunió megtámadása. A fordulat, antifasiszta ellenállás. A fasizmus veresége. Németország összeomlása. A távol-keleti hadműveletek, a japán összeomlás. A háború befejezése. Filmek, diáképek, fotók megtekintése. Könyvtári kutatómunka.

3. 3. MAGYARORSZÁG A II. VILÁGHÁBORÚBAN

Tartalom, tevékenység

Magyarország háborúba lépése. Hadműveletek a keleti fronton. A német megszállás és hatalomátvétel. A cigánysággal szemben alkalmazott megkülönböztető intézkedések. Hadműveletek Magyarország területén. Holokauszt. A háború befejezése. Szovjet megszállás. Filmek megtekintése, illusztráció. Interjúkészítés. Montázs készítése.

4. KORUNK TÖRTÉNELME

4. 1. A MEGOSZTOTT VILÁG

Tartalom, tevékenység

USA és a Szovjetunió. Katonai tömörülések. El nem kötelezett országok. ENSZ. Európai Közösség, KGST. Cigányok világszövetsége. Kutatómunka, médiák nyomon követése. Interneten kutatás.

4. 2. MAGYARORSZÁG 1945–1956 KÖZÖTT

Tartalom, tevékenység

A háború utáni újjáépítés. A gazdasági élet újjászervezése, a tervgazdálkodás. A pártállam, egypártrendszer. Rákosi diktatúrája. A cigányság erőszakos letelepítése. Nagy Imre új irányvonala. Reformtörekvések. 1956-os forradalom győzelme, a diktatúra összeomlása. Szovjet katonai beavatkozás, a megszállás. Montázs készítése. Filmnézés. Interjúkészítés. Múzeumlátogatás.

4. 3. A KÁDÁR–KORSZAK

Tartalom, tevékenység

A megtorlás. A konszolidáció. Életszínvonal változások. (A cigányság életmódja). Gazdasági nehézségek. Reformpróbálkozások. Sajtócikkek elemzése. Könyvtári kutatás. Internet.

4. 4. VISSZATÉRÉS A DEMOKRÁCIÁHOZ

Tartalom, tevékenység

A pártállam összeomlása. Politikai válság, gazdasági válság. Reformok – a párton belüli ellenzék. Rendszerváltás, visszatérés a demokráciához. Az Antal kormány tevékenysége. Változások a cigányok életében.

Összegző fogalmazások a témában. Jelképek a jelenben.

5. A TÖRTÉNELEM A MEGYE TÉRKÉPÉN

Tartalom, tevékenység

Történelmi emlékhelyek felkeresése. Múzeumok felkeresése anyaggyűjtés céljából. Helytörténeti anyagok feldolgozása.

Levéltári anyagok másolatának feldolgozása.

A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri, értelmezi és használja a következő fogalmakat: forradalom, polgári demokratikus forradalom, proletárdiktatúra, fehérterror, vörösteror, fasizmus, háborús tűzfészek, hidegháború, ENSZ, Európai Község, KGST, NATO, Varsói Szerződés, pártállam, egypártrendszer.

Képes felismerni a történelmi fejlődés eredményeit, tud következtetéseket levonni az eseményekből, felismeri az események következményeiként bekövetkező gazdasági, társadalmi és ideológiai változásokat, azok jelentőségét az egyes társadalmi csoportok érdekeinek alakulása szempontjából vizsgálja.

Az időszalagon tud dolgozni, ismeri a történelmi korokat, az időszak nevezetes történelmi eseményeit, a következő évszámokat: 1914–1918, 1917, 1918, 1919, 1939, 1941, 1945. május 9., szeptember 2., 1956, 1989.

Tud tájékozódni a történelmi térképen, leolvassa és megmutatja az adott fogalmat. A térkép alapján információt gyűjt.

Képes térképen és kronológiában egyaránt elhelyezni, bemutatni az események egymásutánját. Elképzelései vannak a jövőről.

Képes érzékelni a korunk történelmében tapasztalható változás felgyorsulását, az események következtében kialakuló politikai változásokat, s azok okait és következményeit, s ebből következtetéseket von le.

Képes a különbségek észrevételére, összevetéseket végez az eddig tanult és az új típusú forradalmak jellemzői között.

Az eddig megszerzett történelmi tudásait össze tudja kapcsolni a felkutatott eseményekkel.

Ismeri az I. és a II. világháború, az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság előzményeit, eseménytörténetét, Magyarország részvételét a háborúban. Ismeri a háborús szövetségeket és céljaikat.

Felismeri, hogy népünk számára milyen gazdasági, társadalmi veszteségeket jelentett az első világháborúban való részvétel.

Képes következtetéseket levonni a háború magyarországi befejezése és annak hosszú távú hatása között.

Ismeri a fasizmus, a proletárdiktatúra jellemző vonásait és tényeit, a háborús tűzfészekek létrejöttét, az érintett országok érdekeit, céljait. Tud példákat mondani a pusztításaikról.

Érzékeli, hogy veszteségünk a fronton elesettek, a koncentrációs és munkatáborokba került emberek pusztulása, és végső soron az ország szovjet megszállása.

Ismeri a II. világháború befejezéséből következő megosztottságot, a két tábor politikájának leglényegesebb vonásait, megnevezi a kialakult gazdasági, katonai tömörüléseket, és céljukat meg tudja fogalmazni.

Érti az összefüggést a háború befejezésének körülményei és a kommunista hatalom kialakulása között, ebből következtetéseket tud levonni az 56-os eseményekre vonatkozóan.

Ismeri a Kádár-korszak megalakulásának körülményeit, gazdasági nehézségeit, reformpróbálkozásait, az ellenzék szerveződésének folyamatát, a békés rendszerváltás jelentőségét.

Képes a köztársaság jellemzői és az egyes társadalmi csoportok érdekei közötti összevetésekre, következtetések levonására.

Kutatást végez a megye történelmi emlékeiről, megismeri az itt élők múltját.

Képes adatokat gyűjteni, feldolgozni a korszak megismeréséhez.

Rendszerezi a megszerzett ismereteket, és beszámol a megye történetéről.

Irodalomjegyzék

A cigányok Magyarországon, Magyarország az ezredfordulón

Kemény István: A cigányok Magyarországon

Kertesi-Kézdi: A cigány népesség Magyarországon

Rostás-Farkas György–Karsai Ervin: Ősi cigány mesterségek és foglalkozások

Somogy megye helyismereti könyve (Bősze–Petrovics–Simon)

Somogy megye népművészete. Népművészeti örökségünk

Szepesi József: Putrik és paloták

Szuhay Péter: A magyarországi cigányság kultúrája

Szuhay Péter: Képek a magyarországi cigányság XX.századi történetéből

Tények, adatok a cigányok háborús üldöztetésének (1939-1945) tanintézeti feldolgozásához

A magyar történelem nagy alakjai sorozat (Reflektor Kiadó)

A magyarok elődeiről és a honfoglalásról (Györffy György)

A római kor és a kora középkor (Corvina Kiadó)

Álomtanya: Európai költők és írók művei a cigányságról

Az emberiség története gyermekeknek

- Bardócz Attila: Történelmi és közjogi ismeretek. (Kenguru sorozat–Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Barta Gábor–Hegyi Klára–Kertész István: Emberek és századok (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Bartók Attila: Történelmi és közjogi ismeretek... (Kenguru sorozat)
- Benedek Elek: Magyarok története (Alföldi Nyomda Rt.)
- Benedek Elek: Nagy magyarok élete I-II.
- Bessenyei István: Körülöttünk a történelem
- Biblia vagy bibliai történeteket tartalmazó szöveggyűjtemény.
- Bihari Péter: A XX. század története fiataloknak (Holnap Kiadó)
- Bihari Péter: Társadalomismeret 6.osztály Háború és béke 1914-1920.
- Cigánykép-romakép
- Foglein Gizella–Petri Edit: Emberek és századok III. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Foglein Gizella–Petri Edit: Emberek és századok III. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Házi feladat történelemből 8. Osztály (Szerkesztette: Hradeczki Tamásné)
- Hegyi Ferenc: Történelem 14 évesek számára
- Hegyi Ferenc: Történelem 7. Osztály
- Hegyi Ferenc: Történelem munkafüzet 7. osztály
- Hegyi Ferenc: Történelem munkafüzet 8. osztály
- Hegyi Klára–Zimányi Vera: Az oszmán birodalom Európában
- Helméczi Mátyás: Feladatok, rejtvények történelemből (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Helméczi Mátyás: Történelem (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Horváth Péter: Feladatok és rejtvények történelemből (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Horváth Péter: Miről mesél a múlt?
- Horváth Péter: Történelem tankönyv (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Josef Wolf–Zdeněk Burian: Az őskori ember (Gondolat)
- Képes történelmi atlasz
- Kész Barnabás: Az Árpádok földjén
- Kojanitz László: A középkor évszázadai
- Kojanitz László: Az ember őstörténete (Calibra)
- Kojanitz László: Ókori civilizációk 5. osztály
- Kordos-Kolozsvári: Emberelődők
- Könyvecske” (ellenőrzőkönyv, Hétszínvirág Iskola, Marcali.)
- Lantos Ágnes: Történelmi olvasókönyv az általános iskola 7. osztálya számára
- Lantos Ágnes: Történelmi olvasókönyv az általános iskola 8. osztálya számára
- Lukovics Barnáné: Társadalomismeretek–Életmód-történet (ELTE)
- Magyar történelem gyermekeknek (Aquila)
- Magyarország virágzása és romlása (Magyar évszázadok sorozat) (Reflektor Kiadó)
- Makadi Mariann: A Föld amelyen élünk 2. Földrészek, tájak, országok
- Mítoszok és legendák
- Somogy–Magyarország megyéi (dr. Horváth Sándor)
- Szabó Árpád: Hellász hősei
- Szabó Péter: Történelem (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Szebeniné Római Zsuzsa: Történelem 5.

Szent István és Szent László törvényei (Magyar évszázadok sorozat – Reflektor Kiadó)

Szlatki Mária: Szent István (Minerva R.)

Szombati Viktor: Száll a rege várról várra

Társadalomismeret 4.osztály – Család és lakóhely

Társadalomismeret 5-6.osztály Rövid őstörténet

Társadalomismeret 5-6.osztály Utazók, felfedezők, kutatók

Társadalomismeret 6.osztály – A pénz világa

Társadalomismeret 6.osztály – Az ember nyomában

Történelem 1 – Az őskor és az Ókori kelet (Szerkesztette: Szaray Miklós)

Történelem 2 – Az ókori görögök (Szerkesztette: Szaray Miklós)

Történelem 3 – Az ókori Róma (Szerkesztette: Szaray Miklós)

Történelem 4 – A középkor (Szerkesztette: Szaray Miklós)

Történelem 6.

Történelmi olvasókönyv szemelvényei (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Történelmi olvasókönyv, kora újkor

Történelmi olvasókönyv, középkor (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Történelmi olvasókönyv, Újkor (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Történelmi olvasókönyv, XX. század (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Római regék és mondák

Új képes történelem sorozat

Varga-Vekkerdi: A világ kereke

Varja Domokos: Emlékezzünk eleinkről (Nemzeti Tankönyvkiadó)

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközök

A magyar államcímer története

Diapozitívek 5. osztály

Diapozitívek 6. osztály

Diapozitívek 7. osztály

Divatcsalád (magyar népviselet)

Egyiptomi népviselet

Földgömb

Időrendi táblázatok

Időszalag

Írásvetítő

Iskolai évkönyvek, fotók, képsorok, reprodukciók, dokumentumok

Lemezjátszó, Cd lejátszó

Magnetofon;

Makettek

Számítógép

Szókártyák;

Tanulói egységcsomag (5.o.)

Tanulói egységcsomag (6.o.)

Történelmi dosszié

Videó

Térképek:

A feudális Magyarország a XV. században

A II. világháború (1942–1945. máj. 8.)

A magyar nép vándorlása és honfoglalása

A magyar történet áttekintése

A Római Birodalom gazdasága és kultúrája

Az európaiak felfedezései, gyarmatosítás

Az I. világháború

Az ókori Görögország gazdasága és kultúrája

Európa 1815–1849-ig

Európa a II. világháború idején

Európa a XII–XIII. században

Európa a XVIII. században

Európa az I. világháború idején

Európa XVI. század végén

Gyarmati rendszer

Hazánk felszabadítása

Honfoglalás és letelepedés

Magyarország 1526-1630

Magyarország a korai feudalizmus idején

Magyarország a XVII. században

Magyarország az Anjouk és Zsigmond korában

Magyarország I. István korában

Oszták–Magyar Monarchia nemzetiségei

TERMÉSZETISMERET**TERMÉSZETISMERET 5–8. ÉVFOLYAM****Típus**
Óraszám**integrált tantárgy**
499,5 óra**Jellemzők, alapelvek**

Az ember és természet, a Földünk és környezetünk műveltségterületeit, valamint a Hon- és népismeret tantervi modult magába foglaló integrált tantárgy. Legjellemzőbb vonása, hogy valamennyi komponense alárendelt az egységes természetszemlélet elvének: a természet jelenségei, a természet törvényei között komplex kapcsolat, kölcsönös függés van; ezek a jelenségek, összefüggések a társadalmi környezettel való további összetett kapcsolatokon keresztül szemlélhetők.

A tantárgy igazodik a gyogyepedagógiai irányelvekben megfogalmazott minimális teljesítményekhez.

Felépítése spirális, teraszos, amely a természetben lejátszódó jelenségeket, összefüggéseket, okokat és okokat egyre bővülő és mélyülő témaösszefüggésekben vizsgálja. Ezáltal a természettudományi ismeretek igazodnak a tanulók életkori, fejlődési adottságaihoz, érdeklődésükhöz, tér és időszemléletükhöz, fogalmi gondolkodási szintjükhöz.

A tananyag tartalmában, célszerűbb az ismeretek integrált feldolgozása.

Ennek következtében a tananyag főleg biológiai és földrajzi ismereteket, valamint elemi szinten fizikai és kémiai ismereteket tartalmaz.

A természetismeret az ötödik évfolyamban lép be, mint önálló tantárgy. A tantárgyhoz szükséges előismerteket az anyanyelv tantárgy foglalja magába. A természetismeret tantárgy anyaga a többi tantárgy tananyagával is koncentrált.

Különös figyelmet fordít a természet- és környezetvédelmi szempontokra, az állatokkal szembeni humánus viselkedésre, az egészségvédelemre, az egészséges életmódra nevelésre.

Módszerében fontos szerepet szán a természetes környezet közvetlen megfigyelésére, a tanulmányi sétára, a megismerési módszerekre, kísérletekre. Számít a tanulók spontán érdeklődésére, valamint irányított megfigyelésekre, észlelésekre, a kísérletek feldolgozására. A hagyományos információhordozók mellett a TV, videó, számítógép nyújtotta lehetőségekre.

Fejleszti mindazokat a jártasságokat, készségeket, képességeket, amelyek a 8. évfolyam végére képessé teszi tanulóinkat a tanult ismeretek alkalmazására, önálló, új ismeretek felkutatására, így cselekvő részeseivé válnak a szűkebb, majd egyre táguló környezetüknek. Megtanulják védeni, óvni a környezetet.

Cél, feladat

A gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése. A komplex világkép kialakításának megalapozása, az egységes természettudományos világkép kialakítása. Az élő és élettelen természet sajátosságainak és törvényszerűségeinek megismerése, valamint a kettő dialektikus kapcsolatának a bemutatása.

Az élőlények világának, belső törvényeinek, a környezet fizikai és kémiai jelenségeinek, törvényszerűségeinek megismertetésén keresztül válnak a tanulók cselekvő részeseivé a közvetlen, majd a tágabb környezetüknek.

Követelmény

A tantárgy általános fejlesztési követelménye a természettudományok megismerési módszereinek elemi szintű gyakorlati használata.

Legyen képes:

- az alapvető természeti jelenségek, összefüggések körében célirányos megfigyeléseket végezni;
- a meg tapasztalt és megismert jelenségeket, folyamatokat időbeli és térbeli kapcsolódási rendszerben szemlélni;
- a tapasztalatokról beszámolni és azokat a mindennapi élethelyzetekben adekvátan alkalmazni.

A Természetismeret tantárgy témakörei és altémái

Téma		Altéma	5.	6.	7.	8.	
Megismerési módszerek			X	X			
Téma óraszám			3	3			
FIZIKA	Élettelen természet	Anyagok vizsgálata, csoportosítása	X				
		Anyagok mérhető tulajdonságai	X				
		Kölcsönhatások a természetben	X	X			
		Testek mozgása			X		
Hőtani jelenségek				X			
KÉMIA		Kémiai alapismeretek			X		
		Mechanikai munka				X	
		A nyomás				X	
		Fémek elemek és vegyületeik				X	
		Nemfémes elemek és vegyületeik				X	
Téma óraszám			19	10	43	50	
BIOLÓGIA	Az élő természet	Élet a gyümölcsösben	X				
		Élet a zöldségeskertben	X				
		Szántóföldi növények	X				
		Házi és ház körül élő állatok	X				
	Téma óraszám			28,5			
	Hazai tájak életközössége	Mezők, rétek élővilága		X			
		Vizek, vízpartok élővilága		X			
		Erdők élővilága		X			
	Távoli tájak természetes életközösségei	A trópusi esőerdő				X	
		A szavannák				X	
		Füves puszták				X	
		A tajga				X	
		A tundra				X	
	Élő szervezetek	A növények életműködése				X	
		Az állatok életműködése				X	
		Az emberi test működése				X	X
Egészségtani ismeretek					X		
Téma óraszám				39	50	45	
FÖLDRAJZ	Természetföldrajzi környezetünk alapozása	Időjárás	X				
	Földrajzi ismeretek	Tájékozódási ismeretek	X				
		Domborzati viszonyok	X				
	A Föld			X	X		
	Szárazföldek és óceánok			X			
	Kontinensek, tájak				X		
	Ismeretek hazánkról			X			
Európa					X	X	

	Magyarország					X
	Csillagászat					X
Téma óraszám		37	54	50	48	
Hon- és népismeret		X	X	X	X	
Téma óraszám		5	5	5	5	
ÖSSZÓRASZÁM		92,5	111	148	148	

A tantárgy óraszámai

Évfolyam	5.	6.	7.	8.	Összesen
Óraszám					
Heti	2,5	3	4	5	13,5
Éves	92,5	111	148	148	499,5

Értékelés

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás, a Kommunikáció, a Szocializáció fejlődési vizsgálattal, illetve különleges esetekben az Adaptációs programban leírt eszközökkel végezzük. Diagnózis ismeretében megalkotott Egyéni fejlesztési terv (EFT) alapján folyik a tanuló fejlesztése tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT-k rendszeres félévenkénti felülvizsgálatával lehet elvégezni.

Az osztályozás mellett nagy hangsúlyt fektetünk a szöveges értékelésre.

Az értékelésben nagyobb szerepet kap a gyermek folyamatos megfigyelése és a szóbeli értékelés, megerősítés. A szóbeli feleletek és a tevékenységek értékelése mellett kisebb szerep jut a feladatlapoknak, melyek a teljesítményt és tudást mérik. A tanulmányi előmenetelének értékelésében meghatározó az önmagához mért fejlődés, melynek aktív résztvevője a gyermek maga is, saját munkájáról alkotott véleményével.

Fejlesztési feladatok

A természetismeret tantárgy tanításánál hangsúlyt kap:

- a közvetlen környezetben és a távolabb élő emberek kulturális, értékrendi különbözősége mellett emberi mivoltában mindenki egyenrangú;
- az ismeretszerzés, tanulás során az információhordozók széles körének használata: valóság, modellek, térképek, könyvek, ábrák, képek, CD-ROM, statisztikai kiadványok, folyóiratok, albumok, könyvtár, múzeum, kiállítás, gyűjtemény, világháló;
- földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése, feldolgozása, helyzetek bemutatása helyzetgyakorlatokban;
- megfigyelések, mérések csoportmunkában és önállóan;
- a földrajzi-környezeti problémák iránti kíváncsiság felébresztése;
- a térben való tájékozódás fejlesztése;
- térképismeret előkészítése;
- térképjelek megismertetése;
- tájékozódási gyakorlatok teremben, szabadban;
- térképen való tájékozódás: iránytűvel, irányítással – fokozódó önállósággal;
- szemléleti térképolvasás;

- észlelés rehabilitációja: látási, hallási, mozgási, tapintási, szaglási;
- idő- és térészlelés: időszakok megkülönböztető észlelése, események időbeli sorrendisége.

Tér észlelése: téri irányok, téri viszonyok, térbeli szókincs.

A természet jelenségeinek, folyamatainak észlelése.

A figyelem fejlesztése:

- irányított figyelem;
- célzott figyelem;
- vizuális megfigyelőképesség;
- megértő figyelem;
- egyre önállóbb megfigyelőképesség.

Emlékezet:

- memóriajátékok: vizuális, verbális;
- didaktikai játékok;
- asszociációs játékok.

A gondolkodási műveletek rehabilitációja:

- gondolkodás rugalmasságának fejlesztése;
- gondolkodás kritikusságának fejlesztése;
- problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.

Összehasonlítási, csoportosítási, rendszerezési, elemzési, cselekvési, kognitív képességek rehabilitációja.

A kommunikációs képességek fejlesztése, a környezetben megfigyelt spontán és szerzett tapasztalatok, a különféle tanulói nézetek megfogalmazása.

A vizsgálódások magyarázatai szóban, írásban, leírások, beszámolók készítése a megfigyelésekről, a szakki-fejezések megismerése, helyes használatának gyakorlása az életkori sajátosságoknak megfelelően.

Motiváció, aktivitás, önálló tanulási tevékenység fejlesztése.

Társadalmilag szükséges magatartás:

- morális cselekvés: a személyes cselekvés gyakorlatának és lehetőségeinek felismertetése;
- szociális viselkedés;
- esztétikai kultúra állandó fejlesztése, rehabilitációja.

Egyes alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátításának rehabilitációja.

Önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása. A szűkebb és tágabb földrajzi környezetben és a gyakorlati életben való eligazodáshoz szükséges technikák, képességének fejlesztése.

Változatos tanulásszervezési formák feltételeinek megteremtése: egyéni, páros, csoportmunka, projekt módszer, kooperatív technikák.

TERMÉSZETISMERET 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. MEGISMERÉSI MÓDSZEREK

Tartalom, tevékenység

A tananyag elsajátításához megismerési módszerek és a vizsgálati eszközök megismerése. A tapasztalatok lejegyzése segítséggel, – növekvő önállósággal. Az ok–okozati viszonyok keresése. A megismerési módszerek egyre önállóbb alkalmazása. A tanév során használatos eszközök megismerése.

2. AZ ÉLETTELEN TERMÉSZET

2. 1. AZ ANYAGOK CSOPORTOSÍTÁSA, VIZSGÁLATA

Tartalom, tevékenység

Szilárd halmazállapotú anyagok. Képlékeny anyagok. Folyékony halmazállapotú anyagok. Légnemű halmazállapotú anyagok. Kísérletek végzése a halmazállapot változásra, tapasztalatok megfogalmazása.

2. 2. AZ ANYAGOK MÉRHETŐ TULAJDONSÁGAI

Tartalom, tevékenység

Tömeg mérése, mértékegységei. Térfogat mérése, mértékegységei. Hosszúság mérése, mértékegységei. Hőmérséklet mérése, mértékegysége. Gyakorlati mérések.

2. 3. KÖLCSÖNHATÁSOK A TERMÉSZETBEN

Tartalom, tevékenység

Hő terjedése hővezetéssel. Hővezetők, hőszigetelők Hőáramlás. Szilárd testek hőtágulása. Hőtágulás a mindennapi életben Az égés feltételei, tűzoltás. Hőmérsékletváltozás hatása az élő lényekre. Megfigyelés, összehasonlítás, leírás.

3. AZ ÉLŐ TERMÉSZET

3. 1. ÉLET A GYÜMÖLCSÖSBEN

Tartalom, tevékenység

A szilvafa (csonthéjas termés, évelők). Az almafa (almatermés, főeres levél). Az almamoly (ízeltlábú, rovar). A szőlő (bogyótermés). Hogyan lesz a szőlőből bor (erjedés). Magyarország nemzetközi híre, gazdasági termékek, hungarikumok megismerése. Beás nyelvű növény-, és állatnevekből összeállított szótár készítése. Diapozitívek megtekintése. Tanulmányi séta.

3. 2. ÉLET A ZÖLDSÉGESKERTBEN

Tartalom, tevékenység

A paradicsom és a paprika (sokmagvú és felfújtt bogyótermés). A fejes káposzta (kétnyári–egynyári). A sárgarépa és a petrezselyem (raktározó főgyökér). A vöröshagyma (mellékgyökérzet). A cserebogár (bogarak). A cserebogár fejlődése és kártevése (teljes átalakulás). A káposztalepke (lepkék). Magyarország nemzetközi híre, gazdasági termékek, hungarikumok megismerése. Beás nyelvű növény- és állatnevekből összeállított szótár készítése. Zöldségfélék termesztése az iskolai konyhakertben. Diapozitívek megtekintése. Tanulmányi séta.

3. 3. SZÁNTÓFÖLDI NÖVÉNYEK

Tartalom, tevékenység

A búza (szalmaszár, kalász, szemtermés). A kukorica (mellékeres levél). A lucerna (összetett levél). A cukorrépa. Szemtermés gyűjtemény készítése. Diapozitívek megtekintése. Tanulmányi séta.

3. 4. HÁZIÁLLATOK ÉS A HÁZ KÖRÜL ÉLŐ ÁLLATOK

Tartalom, tevékenység

A szarvasmarha (gerinces, emlős, párosujjú patás, kérődző, redős zápfog). A sertés (gumós zápfog). A házi tyúk (madár, kapingáló láb, pehelytoll, fedőtoll). A házikacsa (úszóláb, lemezes csőr). A juh. A ló (páratlan ujjú patás). A kutya (tarajos zápfog). A macska. Az egér (rágcsáló). Tollgyűjtemény készítése. Beás nyelvű állatnevekből összeállított szótár készítése. Diapozitívek megtekintése. Tanulmányi séta.

4. TERMÉSZETFÖLDRAJZI KÖRNYEZETÜNK

4. 1. AZ IDŐJÁRÁS

Tartalom, tevékenység

Az időjárás és az éghajlat elemei: napsugárzás, hőmérséklet, csapadék, szél. Az időjárás jelentés. Napi és évi hőingás. Középhőmérséklet. Csapadékfajták és a csapadék mérése. A szél és keletkezése. A víz körforgása a természetben. Hőmérséklet mérése. Szélerősség mérése, szélirány meghatározása. Időjárási naptár készítése.

5. FÖLDRAJZI ISMERETEK ALAPOZÁSA

5. 1. TÁJÉKOZÓDÁSI ISMERETEK

Tartalom, tevékenység

A fő- és mellékvilágítást. Iránytű használata. Alaprajz, térképvázlat készítése. Sík- és domború térkép. Irányok meghatározása. Iskolánk és lakóhelyünk térképe. Kisebbités, nagyobbítás. Tenger szintje, magassági számok.

5. 2. DOMBORZATI VISZONYOK

Tartalom, tevékenység

Színek és magassági számok. Domborzat. Alföld, dombság, hegység. Forrás, torkolat. Főfolyó, mellékfolyó. A térképek jelmagyarázata. Vaktérképen való rajzolás.

6. HON- ÉS NÉPISMERET

Tartalom, tevékenység

Magyarország térképe; a lakóhely elhelyezése a térképen. Lakóhely földrajzi jellemzői és közlekedési viszonyai. A lakóhely térképének készítése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A megfigyelés, leírás összehasonlítás módszerével megismeri a Magyarországon legismertebb gyümölcsök, zöldségfélék, és szántóföldi növények testfelépítését.

A mérések során használja a különböző mérőeszközöket.

Érti az irányok viszonylagosságát.

Megérti a térkép és a valóság közti kapcsolatot.

Megérti, hogy a természetben törvényszerűen kölcsönhatások és változások lépnek fel.

Meg tudja figyelni az időjárás napi és évi változásait (évszakok, napszakok).

Ismeri a felszíni vizek fajtáit.

Ismeri a főbb mértékegységeket.

Ismeri a gyümölcsös kártevőit és az ellenük való védekezést.

Ismeri a gyümölcsöskert növényeit, fel tudja sorolni a növényeket, a növényi részeket meg tudja nevezni, tudja őket összehasonlítani, csoportosítani; a tapasztalatokat megfogalmazni.

Ismeri a haszonállatok jelentőségét a az ember táplálkozásában ; az állattenyésztés jelentőségét, az állattenyésztés háztáji és nagyüzemi módjait.

Ismeri a időjárás és az éghajlat fogalmát, összefüggését.

Ismeri a legfontosabb légköri jelenségek keletkezését.

Ismeri a magyar zászlót, és a magyar címet.

Ismeri a megfigyelt haszonállatokat név szerint.

Ismeri a szilárd, a folyékony, a légnemű halmazállapotokat ; tud környezetünk anyagai közül a különböző halmazállapotúakra példát mondani, s ezeket a halmazállapotokat jellemezni.

Ismeri a színek jelentését a térképen.

Ismeri a termesztett növények és a tenyésztett állatok jelentőségét az ember életében.

Ismeri a víz körforgását a természetben.

Ismeri a zöldségeskert életközösségét.

Ismeri a zöldségeskert kártevőit, tud ellene védekezni.

Ismeri az égés feltételeit, a tűzoltás elemi szabályait.

Ismeri az ember szerepét és felelősségét élő környezetének alakításában.

Ismeri az ok- okozati viszonyokat.

Ismeri és megnevezi a megfigyelt szántóföldi növényeket.

Felismeri Magyarország jelképeit.

Ismeri lakóhelye nevezetességeit.

Ismeri a világtájak elhelyezkedését a valóságban és a térképen.

Ismeri Magyarország természeti, társadalmi értékeit, s ezáltal kialakul kötődése a hazai tájakhoz, a lakóhelyhez.

Hasonlóságokat, különbségeket keres az állatok jellemzésekor, csoportosítja, rendszerezi azokat.

Képes a változások hatását nyomon követni az élő és élettelen természetben.

Képes alaprajz, térképvázlat és különböző térképek segítségével tájékozódni a térben.

Képes környezetvédő magatartásra.

Tisztában van a talaj, a víz, a levegő és a hőmérséklet szerepével a növények életében.

Tapasztalatait tudja szóban, rajzban, írásban rögzíteni.

Tudatosul benne a vizek tisztaságának fontossága.

Tudja a gyümölcsösben megismert növények jelentőségét, szerepét az ember életében.

Tudja a halmazállapot változásait, a bemutatásukra kísérletet végez – a tapasztalatokat megfogalmazza.

Tudja a Magyarországon termesztett zöldségfélék testfelépítését, a környezettel szemben támasztott igényét, termesztését.

Tudja a megismert állatok jelentőségét, szerepét az ember életében, az ember szerepét és felelősségét az állatok gondozásában.

Tudja a növényeket csoportosítani hasonló és eltérő tulajdonságaik (termés, élettartam, gyökérzet, testfelépítés stb.) alapján.

Tudja a növényeket felhasználásuk szempontja alapján rendszerezni (gabonanövény, takarmánynövény, ipari nyersanyag).

Meg tudja nevezni a növényi részeket, különbözőségük szerint csoportosítja őket.

Tudja a térképi jelek és színek jelentését.

Tudja a tűzoltók segítségét kérni.

Tudja a világtájak nevét és tud tájékozódni a világtájak szerint a térképen és a valóságban.

Tudja a zöldségfélék megnevezését jellemző részeik alapján (pl. gyökér, szár, levél).

Tudja a zöldségfélék szerepét az emberi táplálkozásban.

Tudja az anyagok egyszerű tulajdonságait mérni.

Tudja az egyes tulajdonságuk mértékegységeit, s azokat helyesen használja.

Tudja az élőlényeket csoportosítani hasonló és eltérő tulajdonságaik alapján.

Tudja az élőlényeket hasonlóságaik és különbözőségeik alapján csoportosítani, a csoportokat jellemezni.

Tudja az északi irány meghatározását iránytű segítségével.

Tudja az időjárás elemeit (napsugárzás, csapadék, szél, hőmérséklet), változását, változások okát.

Tudja használni az ellenőrzőt.

Tudja használni önállóan a tanult megismerési módszereket.

Tudja jellemezni a tanult állatok testfelépítését, kültakaróját, életmódját, táplálkozását, mozgását, és szaporodását.

Tudja jellemezni az időjárást napi megfigyelések alapján.

Tudja lakóhelyének nevezetességeit, jellemzőit.

Tudja lakóhelyét elhelyezni Magyarország térképén.

Meg tudja különböztetni és jellemezni az egyes halmazállapotokat, megfigyeléseit méréssel, kísérlettel alátámasztja.

Meg tudja választani a vizsgálati eszközöket.

Tudja tapasztalatait szóban, írásban rögzíteni.

Tudja, hogy a lehűlés hogyan hat az élőlényekre.

Tudja, hogy a növények testfelépítése, a környezettel szemben támasztott igénye és termesztése között összefüggés, kölcsönhatás van.

Tudja, hogy hazánk mely nagy tájain tenyésztik a legtöbbet a haszonállatokból.

Tudja, hogy hazánk mely nagytája a legalkalmasabb a megfigyelt zöldségfélék termesztésére.

Tudja, hogy hazánk mely tája a legkedvezőbb a megfigyelt gyümölcsök termesztésére.

Tudja, hogyan hat a lehűlés az anyagokra.

Tud hőmérsékletet mérni hőmérővel.

Tud Magyarország térképéről jelmagyarázat segítségével olvasni

Tud tájékozódni a domborzati és a közigazgatási térképen, az iskola és a lakóhely térképvázlatának segítségével a valóságban.

Tud tömeget, térfogatot, hosszúságot és hőmérsékletet mérni.

Észreveszi a növény és szervezete, valamint környezeti igénye közti összefüggést.

Észreveszi az állat szervezeti felépítése és életmódja közötti összefüggést.

TERMÉSZETISMERET 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. MEGISMERÉSI MÓDSZEREK

Tartalom, tevékenység

A tananyag elsajátításához szükséges megismerési módszerek, eszközök tanulmányozása. Kísérlet, kísérletezés szabályai. Könyvek, lexikonok, tömegkommunikációs eszközök használata.

2. HAZAI TÁJAK ÉLETKÖZÖSSÉGEI

2. 1. MEZŐK, RÉTEK ÉLŐVILÁGA

Tartalom, tevékenység

A rét a mező környezeti tényezői. A mezei zsurló (harasztok). Réti boglárka (széna, tagolt levél). Angolperje, nádperje (fűfélék). Mezei zsálya, gyermekláncfű, kamilla. Olasz sáska (kifejlés). Fűgő gyík (száraz, szarupikkelyes bőr, vedlés, lágy héjú tojás). Egerészölyv, fűcán (markoló láb, tépőcsőr). Mezei nyúl, mezei pocok (redős zápfog, rágcsáló fogazat). Vakondok, sünn (tűfog, ásóláb, szarutüskék). Növényhatározás. Állatfelismerés. Tanulmányi kirándulás – jegyzőkönyv készítése. Herbárium készítése. Beás nyelvű szótár készítése.

2. 2. VIZEK, VÍZPARTOK ÉLŐVILÁGA

Tartalom, tevékenység

Papucsállatka (egysejtűek, osztódás). Fonalas zöldmoszat. Hínáros békaszőlő, békalencse (hínárnövények). Nád, gyékény, sás (egyszikűek). Fűzfa, nyárfa (puhafa, kétlaki). Tavi kagyló (meszes héj). Szúnyog (szűrő-, szívó szájszerv). Szitakötő (átváltozás, összetett szem). Folyami rák (járóláb, olló, rákok). Csuka (úszók, úszóhólyag). Ponty (áramvonalas test). Dévérkeszeg (halak, kopoltyú). Kecskébeka (csupasz, nyálkás bőr, változó testhőmérséklet, átalakulás, kételtűek). Vízisikló (hüllők). Tökés réce. Fehér gólya (gázlóláb, fészeklakó, költöző madár). Tápláléklánc. Növényhatározás. Állatfelismerés. Tanulmányi séta. Vízminőség vizsgálata. Papucsállatka – tenyésztés. Mikroszkópi preparátum készítése. Csiga és kagylóhéj gyűjtemény készítése.

2. 3. ERDŐK ÉLŐVILÁGA

Tartalom, tevékenység

Lombos moha (virágtalan növény, spóra). Erdei pajzsika (gyöktörzs). Zuzmó (együttélés). Gyilkos galóca (gombafonal, korhadéklakó, bocsor, gallér). Erdei csiperke (termőtest). Erdei fenyő (örökzöld, tobozvirágzat, nyitvatermő). Tölgyfa (barka virágzat, egylaki). Bükkfa (lombhullató, kétszikű). Kőkegy (cserje, tövis, zárvatermő). Vadrózsa (csipkebogyó, tüske). Hóvirág (lepellevél). Ibolya. Gyöngyvirág.

Puhatestűek: éti csiga (hasláb, tapogatók, reszelőnyelv, bőrizomtömlő).

Ízeltlábúak: erdei vöröshangya (hangyaboly, dolgozó, királynő, hím, katona), szarvasbogár, koronás keresztespók (csáprágó, méregmirigy).

Madarak: szécinege (hegyes csőr), nagy fakopáncs (véső alakú csőr, kúszóláb), erdei fülesbagoly (hajlított csőr, vetélőujj).

Emlősök: szarvas (agancs), vaddisznó (agyar, gumós zápfog, mindenevő), vörös róka (ragadozó, tarajos zápfog), erdei egér.

Tápláléklánc, csoportosítás. Erdővédelem, erdőgazdálkodás. Savas esők, erdőtüzek. Növényhatározás. Állatfelismerés.

Rovargyűjtemény készítése. Termésgyűjtemény készítése. Levélgyűjtemény készítése.

Kéreggyűjtemény készítése. Gombagyűjtés – felismerés.

Tanulmányi kirándulás – jegyzőkönyv készítése. Beás nyelvű szótárkészítés.

3. KÖLCÖNHATÁSOK A TERMÉSZETBEN

Tartalom, tevékenység

A testek kölcsönhatása. Alakváltozások (rugalmas, rugalmatlan). Egyszerű kísérletek a fénnel (fény terjedése, visszaverődése). Fénytörés. Domború és homorú lencse. Az energia fogalma. Energiahordozók a mindennapokban (megújuló és meg nem újuló energiahordozók).

4. FÖLDRAJZI ISMERETEK

4. 1. A FÖLD

Tartalom, tevékenység

A Föld alakja és mozgásai, annak következményei. Ásványok, kőzetek – andezit, bazalt, mészkő, lösz, vasérc, mangánérc, bauxit, kőszén. Hegységek képződése – vetődés, gyűrődés, vulkáni működés. Lepusztulás, feltöltődés. Talajképződés, termőföld – agyagos, homokos, löszös. Belső és külső erők a felszín alakításában. Jellemző felszíni formák. Éghajlatot kialakító tényezők, elsősorban a mérsékelt öv. Tanulmányi kirándulás, közetgyűjtemény készítése.

4. 2. SZÁRAZFÖLDEK ÉS ÓCEÁNOK

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás a földgömbön, a Föld természetföldrajzi térképén. Szárazföldek, óceánok. Kontinensek földrajzi fekvése. Sarkvidékek. Kontinensek eltérő természeti képe. Földrészek jellemző országai – leolvasásuk térképről.

4. 3. ISMERETEK HAZÁNKRÓL

Tartalom, tevékenység

Hazánk helye Európában, a Kárpát- medencében. Tájékozódás Magyarország természetföldrajzi térképén világtájak szerint. A nagytájak felszíne, éghajlata, természetes vizei, természeti erőforrásai. Tájékozódás Magyarország közigazgatási térképén, településtípusok, településjelek. Környezeti értékeink, hazánk nemzeti parkjai. Hazánk fővárosa. A település lakossága. Nemzetiségek, együttélés.

A cigány kisebbség területi elhelyezkedése Magyarországon és a Kárpát- medencében. Térképolvasás. Térképkészítés.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Érti a testfelépítés és életmód közötti kapcsolatot.

Érti, hogy az élettelen természetben a tárgyak között kölcsönhatás lép fel

Felismeri a természetben előforduló kölcsönhatásokat.

Ismeri a főbb felszíni formákat, a Föld felszínének jellemzőit, a Föld éghajlati övezeteit.

Ismeri a hazai életközösségek főbb jellemzőit.

Ismeri a hazai erdők, rét, mező, vizek, vízpartok jellegzetes élőlényeit.

Ismeri a hazánkban élő nemzetiségeket.

Ismeri a mechanikai hatásokból eredő alakváltozásokat. Elemi ismeretei vannak a fényről.

Ismeri a szárazföldek, óceánok nevét, elhelyezkedését. A térképről le tudja olvasni a földrészek és országaik nevét.

Ismeri a talajtípusokat, érti a talajvédelem fontosságát.

Képes kísérlettel, leírással, összehasonlítással szerzett ismereteit összefüggően elmondani, leírni, rajzokon ábrázolni vagy a gyakorlatban alkalmazni.

Képes világtájak szerinti tájékozódásra Magyarország természetföldrajzi térképén.

Tud tájékozódni a földgömbön, térképen, el tudja helyezni hazánkat Európa térképén és a földgömbön.

Tud táplálékláncot alkotni, megadott szempontok szerint csoportosításokat végezni.

Tudja a Föld legjellemzőbb tulajdonságait, érti, hogy Föld gömb alakja és az éghajlati övezetek kialakulása között összefüggés van.

Tudja értelmezni elemi szinten az energia fogalmát, fajtáit, az energiamegmaradást.

Tudja és betartja a természetjárás etikai követelményeit.

Tudja használni a könyveket, lexikonokat, tömegkommunikációs eszközöket használni az ismeretszerzés folyamatában.

Tudja hazánk fővárosát, elhelyezkedését a térképen. Ismeri a nagytájak elhelyezkedését, felszínét, éghajlatát, erőforrásait.

TERMÉSZETISMERET 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÁVOLI TÁJAK TERMÉSZETES ÉLETKÖZÖSSÉGEI

1. 1. TRÓPUSI ESŐERDŐ KIALAKULÁSÁNAK KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI

Tartalom, tevékenység

A trópusi esőerdő jellemző élőlényei: óriásfák, kúszónövények, fán lakó növények, madárpók, anakonda, kolibri, papagáj, jaguár, bögőmajom. Tápláléklánc. Az esőerdő jelentősége, pusztulásának okai. Természetfilmek, diapozitívek megtekintése, könyvtári kutatómunka. Kis könyv készítése.

1. 2. A SZAVANNÁK KIALAKULÁSÁNAK KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI

Tartalom, tevékenység

A szavannák élőlényei: fűfélék, majomkenyérfa, akácia, nilusi krokodil, strucc, zsiráf, zebra, antilop, afrikai elefánt, oroszlán, csimpánz.

Tápláléklánc. A szavannák elsivatagosodásának veszélyei. A sivatagok kialakulásának környezeti tényezői. A sivatagok jellemző élőlényei: kaktusz, datolyapálma, teve. Természetfilmek, diapozitívek megtekintése, könyvtári kutatómunka. Kis könyv készítése.

1. 3. A MÉRSÉKELT ÖVI FÜVES PUSZTÁK KIALAKULÁSÁNAK KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI

Tartalom, tevékenység

A füves puszták élőlényei: fűfélék, bölény. Természetfilmek, diapozitívek megtekintése, könyvtári kutatómunka. Kis könyv készítése.

1. 4. A TAJGA KIALAKULÁSÁNAK KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI

Tartalom, tevékenység

A tajga jellemző élőlényei: lucfenyő, vörösfenyő, nyírfa, fajd, mókus, barnamedve, farkas, hiúz.

A fakitermelés veszélyei. Természetfilmek, diapozitívek megtekintése, könyvtári kutatómunka. Kis könyv készítése.

1. 5. A TUNDRA KIALAKULÁSÁNAK KÖRNYEZETI TÉNYEZŐI

Tartalom, tevékenység

A tundra jellemző élőlényei: zuzmó, moha, törpecserje, rénszarvas, jegesmedve. Tápláléklánc. Tanulmányi kirándulás a budapesti állatkertbe, a Természettudományi Múzeumba, a pécsi állatkertbe és terráriumba – jegyzőkönyv készítése. Könyvkészítés.

2. A NÖVÉNYEK ÉLETMŰKÖDÉSE

Tartalom, tevékenység

A növényi sejt és részei. A bőrszövet. A növény szervei. A növények főbb életfolyamatai. Tápanyagfelvétel (gyökérszőr). Légzés (gázcserenyílás). Mozgás. Szaporodás (megporzás, megtermékenyülés, a termő része). Fotoszintézis. Növények szerepe az állatok és az ember életében.

A hagyma bőrszövetének mikroszkópos vizsgálata – nyúzat készítés. Kétszikû lomblevél keresztmetszetének elkészítése és vizsgálata.

3. AZ ÁLLATOK ÉLETMŰKÖDÉSE

Tartalom, tevékenység

Az állati sejt és részei. Egysejtű és soksejtű állatok. A hámszövet. Az állatok kültakarója, légzése, mozgása, táplálkozása, szaporodása, utódgondozása. Az állatok szerepe az ember életében. A földi giliszta mozgásának megfigyelése papírlapon.

4. EGÉSZSÉGTANI ISMERETEK

Tartalom, tevékenység

Egészséges környezet. Egészséges életmód. Embertípusok és jellemzőik. A cigányság antropológiája. Képgyűjtemény, montázs készítése. Plakátkészítés. Szituációs játék.

5. FIZIKAI ALAPISMERETEK

5. 1. A TESTEK MOZGÁSA, MOZGÁSÁLLAPOT-VÁLTOZÁSOK

Tartalom, tevékenység

A testek mozgása és nyugalmi helyzete. Az egyenes vonalú egyenletes mozgás. Az átlagsebesség. Az út, az idő és a sebesség kiszámítása. Az egyenletesen változó mozgás, a körmozgás és a rezgőmozgás.

A szabadesés és a gyorsulás. A súrlódás és a közegellenállás. A dinamika alapjai. A testek tehetetlensége és tömege. Az erő és mérése. Az erő mozgásállapot – változtató hatása. Erő – ellenerő – példák a mindennapi életből.

5. 2. HŐTANI ALAPJELENSÉGEK

Tartalom, tevékenység

A hőmérséklet mérése. A hőtágulás jelensége a mindennapi életben. A termikus kölcsönhatás, a hőmennyiség. A termikus energia felhasználása a mindennapokban munkavégzésre. Halmazállapot – változások. Olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás megfigyelése hétköznapi példákon. Olvadáspont, forráspont. Égés, égéshő. Az energia – megmaradás törvénye. Hőtágulás mérése. Jég olvadásának, víz párolgásának, forrásának, lecsapódásának kísérleti bemutatása. A víz fagyás- és forráspontjának mérése.

6. KÉMIAI ALAPISMERETEK

Tartalom, tevékenység

Megismerési módszerek. Néhány híres magyar kémikus nevének, munkásságának megismerése.

A kísérletezés szerepe a kémiai megfigyelésekben. A kísérleti eszközök megismerése. Balesetvédelem. A fizikai és kémiai változások jellemzői. Az anyagok, elemek vizsgálata. Az oxigén, a hidrogén. Oldatok: oldott anyagok, oldószerek. A víz. A víz, mint a legfontosabb oldószer.

Keverékek. A levegő az oxigén és a nitrogén keveréke. Az égés. Az égés feltételei. Az oxidáció. Gyors és lassú égés. Oxigéngáz előállítása hipermangánból. Hidrogéngáz előállítása cink és sósav segítségével. Az oxigén és a hidrogén hatása a parázsló gyújtópálcára.

Különböző töménységű cukoroldatok készítése. Telített, túltelített oldatok készítése, kristályosítás. Vízbontás egyenárammal. Különböző keverékek készítése (só – homok, cukor – homok, cukor – kénpor, vasreszelék – kénpor). Keverékek elválasztása (szűrés, üleptetés, bepárlás, kristályosítás).

7. FÖLDRAJZI ISMERETEK

7. 1. ISMERETEK A FÖLDRŐL

Tartalom, tevékenység

Hosszúsági körök, időeltolódás. Éghajlati övezetesség, éghajlati övek jellemzői. Nevezetes szélességi körök. Kontinensek közötti távolságok. Felszín alatti és felszín feletti vizeink. Vízgazdálkodásunk. Óceánok, tengerek.

A légkör. Az időjárás – változás és okai. A levegő és víz szennyeződésének megfigyelése, okok keresése, példák a napi sajtóból. Tanulmányi séta: a környezetünkben lévő vizek tisztaságának vizsgálata jegyzőkönyv készítése. Könyvkészítés.

7. 2. KONTINENSEK, TÁJAK, ORSZÁGOK

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás szemléleti térképolvasással – földrészeken. A földrészek nagy tájegységei. Egy-egy tipikus táj bemutatása a földrajzi övezetesség szerint: monszunvidék, mediterrán táj, tajgavidék, sivatag.

A felszínhez kapcsolódó tipikus tájak: magashegység, középhegység, dombság, alföldek.

A gazdálkodáshoz kapcsolódó tipikus táj: ipari körzet, farmvidék, ültetvény, oázis.

Speciális térség: kikötőövezet, üdülőövezet.

Balaton parti üdülőövezet megtekintése – jegyzőkönyv készítése.

7. 3. EURÓPA

Tartalom, tevékenység

Európa fekvése, részei és természetföldrajzi jellemzői. Európa természeti erőforrásai, gazdasági jellemzői. Az Európai Unió. Észak-Európa országainak közös és egyedi természetföldrajzi jellemzői.

Nyugat-Európa országainak közös és egyedi természetföldrajzi jellemzői. Dél-Európa országainak közös és egyedi természetföldrajzi jellemzői. A déleurópai mediterrán táj, üdülőövezetek, a kikötők világa.

Kelet-Európa jellegzetes vonásai, országai, népei. Európai népek élete. Az Európai Unióhoz való csatlakozás feltételei (pl. környezetvédelmi, kisebbségi jogok).

Tablókészítés és képgyűjtemény készítése. Tematikus könyvecskék készítése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Bizonyítja tájékozottságát az ismeretanyagban a földrajzi térben való topográfiai fogalmak ismeretével és alkalmazásával.

Gyakorolja a szemléleti térképolvasást, tud tematikus térképeken összehasonlításokat tenni, kéttényezős összefüggéseket megfogalmazni.

Megindokolja a természeti adottságok és a népsűrűség kapcsolatát.

Ismeri a főbb embertípusokat, elterjedési területüket a Földön.

Ismeri a hőmérséklet-kiegyenlítődés elvét és az energia-megmaradás törvényét.

Ismeri a különböző tájegységek egyedi és általános vonásait, a különbségek okait.

Ismeri a levegő szennyezésének okait, érti a levegő és a víz tisztaságának fontosságát.

Ismeri a növények tápanyagfelvételének, gázcseréjének, szaporodásának és mozgásának főbb jellemzőit.

Ismeri a szövet fogalmát, a bőrszövet jellemzőit.

Ismeri az egészséges környezet, életmód feltételeit, szerepüket az egészség megőrzésében.

Ismeri az egyes kontinensek, tipikus tájak, életközösségek környezeti gondjait.

Ismeri Európa természetföldrajzi és gazdasági jellemzőit.

Felismeri a halmazállapot-változásokat a mindennapi életben.

Felismeri a helytelen gazdálkodás (túllegeltetés, túllöntözés, erdőégetés) okozta környezeti ártalmakat, ezek csökkentésének lehetőségeit.

Felismeri a kevés nyersanyagra épülő munkaigényes termékek világgpiaci szerepét.

Felismeri a vizsgált anyagok leglényegesebb fizikai-kémiai tulajdonságait.

Felismeri az Európában élő élőlényeket és jellemezi őket a megadott szempontok alapján.

Megismeri az esőerdő, a szavanna, a sivatag, a füves puszta, a tundra a tajga, és a sarkvidék életközösségeikre jellemző élettelen környezeti tényezőket.

Belátja a természeti adottságok és a mezőgazdaság összefüggéseit.

Van ismerete a légkör főbb alkotórészeiről.

Járatos a mérések végzésében és tudjon egyszerű kísérleteket önállóan is elvégezni.

Képes a hőtani jelenségeket megfigyelni a gyakorlatban és a kísérletekben. Tapasztalatait tudja rajzban és írásban rögzíteni.

Képes a lexikonokból, természettudományos könyvekből, útikönyvekből, folyóiratokból kiválasztani néhány olyan embert, aki élete folyamán sokat tett a természettudományokért – kiemelve a magyar tudósokat.

Képes tanári segítséggel térképábrák, tematikus térképek logikai elemzésére, összehasonlítására.

Példák segítségével tudja értelmezni, hogy mi a különbség a test súlya és tömege között.

Tiszteletben tartja más népek sajátos értékeit, hagyományait.

Tudja a fotoszintézis eredményét, jelentőségét, feltételeit.

Tudja a globális felmelegedés következményeit.

Tudja a környezetében előforduló leggyakoribb anyagok jellemzőit, ismeri a fizikai és kémiai változások közötti különbséget.

Be tudja mutatni megadott szempontok alapján a tanult kontinenseket, tipikus tájakat, életközösségeket.

Tudja a sejt fogalmát, a növényi sejt részeit, azok működését.

Tudja a tapasztalt és megismert jelenségeket, folyamatokat időbeli, térbeli kapcsolódási rendszerben szemlélteni.

Tudja a virágos növény részeit, és a szervek feladatát.

Tudja csoportosítani a felszín alatti és feletti vizeket, ismeri jellemzőiket.

Tudja csoportosítani a változásokat aszerint, hogy fizikai vagy kémiai-e a változás.

Tudja Európa világtájak szerinti felosztását, ismeri a fontosabb országok jellemzőit.

Tudja használni az ellenőrzőt.

Meg tudja mutatni térképen a kontinensek egyedi fogalmait, határait, tájait, folyóit, kiemelt országait.

Tudja, hogy a különböző embertípusok azonos értékűek.

Tudja, hogy a mozgásállapot megváltoztatásához erő kell.

Tudja, hogy az oxigén és a víz elengedhetetlen feltétele az életnek.

Tud az Európai Unió céljairól, általános társadalmi és gazdasági jellemzőiről.

Tud csoportosításokat végezni az anyagok összetétele alapján.

Környezetvédő magatartást tanúsít.

Tud önállóan hőmérsékletet mérni.

Tud táplálékláncot alkotni a megismert életközösségekben.

TERMÉSZETISMERET 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. AZ EMBERI TEST ÉS MŰKÖDÉSE, EGÉSZSÉGVÉDELEM

Tartalom, tevékenység

A bőr: szerkezete, bőrérzékelés.

A mozgás szervrendszere (csontváz, ízületek, izomrendszer, illetve ezek sérülései, betegségei). Az egészséges táplálkozás fontossága. Az ember emésztőrendszere és betegségei. A légzés (a légzés szervei, a légcsere, a dohányzás káros hatásai).

A keringési rendszer részei, funkciója (a szív, a vénák és artériák, a nyirokrendszer). A vér és anyagszállítása, útja a kis- és nagy vérkörben. A kiválasztás szervei és működésük. A kiválasztó működés jelentősége a szervezet belső egyensúlyának fenntartásában. A szaporodás. A férfi ivarszervek és működésük.

A női ivarszervek és működésük. A terhesség és a szülés. Az ember nemi élete, személyi higiéné a kamaszkorban. A fogamzásgátlás.

Az érzékszervek: látás, hallás, íz, szag és hőérzékelés. Az idegrendszer tagolódása, működésének főbb jellemzői. A kábító és élvezeti szerek hatása az idegrendszerre.

A betegség tünetei általában. Mikor kell orvoshoz fordulni? Teendők amíg az orvos megérkezik. Természetgyógyászat, népi gyógymódok. A gyógynövények szerepe a gyógyításban. A kuruzslás.

Szemléltető tablók, magyarázó rajzok, plakátok készítése. Demonstrációs eszközök használata.

2. FIZIKAI ISMERETEK

2. 1. MECHANIKAI MUNKA

Tartalom, tevékenység

A mechanikai munka (a munka értelmezése). A munka, az erő és az út összefüggése. Egyszerű számításos feladatok végzése. Az egyszerű gépek (emelő, lejtő, hengerkerék, csiga, egykarú, kétkarú emelő, álló, mozgó csiga, csigasor). Egyszerű gépek használata a gyakorlatban. Egyszerű gépek összeállítása.

2. 2. A NYOMÁS

Tartalom, tevékenység

A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján. A szilárd testek által kifejtett nyomás. Nyomás a folyadékokban és a gázokban. Gyakorlati példák keresése (járművek fékberendezései, hidraulikus sajtó). Közlekedőedények megfigyelése egyszerű kísérletek során. Gyakorlati vonatkozások – kutak, vizek szennyezése belvizek esetén. Arkhimédész-törvényének érvényesülése a gyakorlatban (a felhajtóerő, úszás, lebegés, elmerülés feltételeinek megfigyelése kísérletekben). Felületi feszültség megfigyelése a mindennapok gyakorlatában. A légnyomás mérése barométerrel. Kísérletek végzése.

3. KÉMIAI ALAPISMERETEK

3. 1. FÉMES ELEMEK ÉS VEGYÜLETEIK

Tartalom, tevékenység

Kísérleti eszközök bemutatása, használata. A periódusos rendszer szerepe, használata. Fémek jellemzői (jól vezetik a hőt és az elektromos áramot).

Nátrium, kalcium, alumínium, vas, ólom, réz, higany, arany, ezüst vizsgálata, jellemzőik. Lúgos kémhatás kimutatása kísérletek során. A lúgok és a savak egymásra hatására bekövetkező változások megfigyelése. A lúgok szerepe a mindennapokban. Lúgos, kémhatás kimutatása lakmuspapírral és fenolftaleinnel.

3. 2. NEM FÉMES ELEMEK ÉS VEGYÜLETEIK

Tartalom, tevékenység

A klór mérgező és fertőtlenítő hatása. A savas kémhatás megfigyelése a tanári kísérletben. A sósav hatásai, előfordulása a tisztítószerekben. Az oxigén szerepe az élőlények életében, a gyógyászatban.

A kén és az égése során keletkező kén-dioxid. A kénsav, mint a mosószer és műanyaggyártás fontos alapanyaga. A szén megfigyelése – a grafit és a gyémánt. Vegyületek: a szén-dioxid, a szén-monoxid.

A nitrogén: a nitrogén mint a levegő alkotórésze, a fehérjék építőeleme.

Mosó – és tisztítószeres használati utasításainak és összetételi ismertetőinek közös értelmezése.

Az el nem használt vegyszerek elhelyezésének szabályai a környezetvédelmi szempontok figyelembevételével. Savas kémhatás kimutatása lakmuspapírral és fenoltaleinnel. Kén égetése. Kén-dioxid hatása a nedves színes virágsziromra – kísérlet. Szakkönyvek használata.

4. FÖLDRAJZI ISMERETEK

4. 1. KÖZÉP-EURÓPA, KÁRPÁT-MEDENCE

Tartalom, tevékenység

Közép-Európa általános természetföldrajzi képe. Hasonló természeti adottságok, eltérő gazdasági fejlődés. Sokszínűség Közép-Európában-népek, népcsoportok, eltérő kultúra. A Kárpát-medence természetföldrajzi képe, fejlődése. A cigány kisebbség elhelyezkedése Közép-Európában, Magyarországon. Térképhasználati ismeretek gyakorlása. Összehasonlító elemzések. Grafikonok olvasása, diagramok készítése.

4. 2. MAGYARORSZÁG TERMÉSZETI, TÁRSADALMI, GAZDASÁGI JELLEMZŐI

Tartalom, tevékenység

Hazánk fekvése, domborzata. A nagytájak természeti adottságai, erőforrások. Éghajlat, vízrajz, természetes élővilág. Talaj, energiahordozók, ásványi nyersanyagok. Mezőgazdaság, ipar. Település típusok, településhálózat. Népségsföldrajzi, tájtörténeti jellegzetességek. Fejlődés, infrastruktúra.

Az egyes tájak idegenforgalmi értéke. A nagytájak környezeti állapota. Nemzeti parkok, természetvédelmi területek. A Világörökség részét alkotó tájak, települések, építmények. Hazánk integrációs törekvései. Tanulmányi séta – jegyzőkönyv készítése. Könyvkészítés.

4. 3. MEGYÉNK, FŐVÁROSUNK

Tartalom, tevékenység

A megye természeti képe. A megye települései; közutak, vasutak. A megye gazdasági jellemzői, népessége, népcsoportok, kultúrák. A táj szépsége, – a táj környezeti gondjai. A főváros természeti, gazdasági, kulturális jellemzői, történelmi emlékei, népessége – a közlekedésben betöltött szerepe. A főváros urbanizációs, környezetvédelmi gondjai.

Nemzeti emlékhelyek. Tablókészítés.

5. CSILLAGÁSZAT

Tartalom, tevékenység

A Naprendszer tagjai. A Föld mint égitest (alakja, mozgásai és azok következményei). A Hold alakja, fő mozgásai, fényváltozásai. Nap- és holdfogyatkozás, tengerjárás.

Mesterséges égitestek, űrkutatás. Budapesti Planetárium megtekintése.

Csillagászati távcső használata.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Kialakul bennük a közép–európai térség országairól egy általános kép.

Érti a mesterséges égitestek és az űrkutatás jelentőségét.

Érti a szervezet belső egyensúlyát, védekezését.

Ismeri a betegségek tüneteit, tudja, mi a teendő betegség esetén, vannak elsősegély nyújtási alapismeretei.

Ismeri a Kárpát-medencében élő népek, népcsoportok eltérő kultúráját, társadalmi sokszínűségét.

Ismeri a közlekedőedények fogalmát, általános jellemzőit, a mindennapi életben való előfordulásukat.

Ismeri a legfontosabb savak tulajdonságait, biológiai hatásukat, szerepüket a mindennapi életben.

Ismeri a lúgokat a mindennapokban.

Ismeri a mechanikai munka és a nyomás főbb jellemzőit, gyakorlati életben való alkalmazásukat.

Ismeri a Naprendszer tagjait, valamint a bolygók sorrendjét a Naptól távolodva.

Ismeri a nemfémek elemek és vegyületeik jellemzőit.

Ismeri a nyomás különböző formáit, gyakorlati alkalmazásukat.

Ismeri a tanult fémek jellemzőit, legfontosabb vegyületeit, s szerepüket a mindennapi életben.

Ismeri a világörökség részeit, és a főbb nemzeti emlékhelyeket.

Ismeri az egészséges életműködések belső és külső feltételeit, törekszik ezek megteremtésére, megőrzésére.

Ismeri az egyszerű gépeket.

Ismeri az emberi test felépítését, a szervrendszereket, szerveket, és azok működését.

Ismeri az oldatok különböző kémhatásait.

Felismeri a főváros környezetvédelmi problémáit.

Felismeri az összefüggéseket a természeti adottságok és a gazdasági élet között.

Ismeri hazánk integrációs törekvéseit.

Ismeri hazánk természeti adottságait.

Ismeri Közép-Európa és a Kárpát-medence természeti adottságait.

Megismeri a tanult vegyületek környezetre gyakorolt hatását.

Ismeri megyénk természeti adottságait és gazdasági életét

Tudja az ember szervrendszereit, azok részeit, a szerveket és működésük lényegét.

Van elemi ismerete a korai szexualitás veszélyeiről, a családtervezésről, utódvállalásról.

Képes egészséges környezet és életmód kialakítására.

Képes környezetvédő magatartásra.

Tájékozott hazánk népességföldrajzában.

Természetes számára a gyógynövények és gyógyszerek megfelelő használata, elutasítja a kuruzslást.

Vannak ismeretei a főváros természeti, gazdasági és kulturális életéről.

Tudja a fémek elemek jellemző tulajdonságait.

Tudja a folyadékba merülő testekkel kapcsolatos fogalmakat.

Tudja a Föld és a Hold fő mozgásait és azok következményét.

Tudja a környezetvédelem jelentőségét, szerepét a térség életében.

Tudja a különböző kémhatások nevét, kimutatói módját.

Tudja a magyar népesség elhelyezkedését a Kárpát-medencében.

Tudja a munka fizikai értelmezését, ismeri az erő, út, munka kapcsolatát, végez egyszerű számításokat ezzel kapcsolatban.

Tudja a nemfém elemeket tulajdonságaik alapján megkülönböztetni a fémek elemektől.

Tudja a nyomás fogalmát értelmezni.

Tudja az egyszerű gépek hétköznapi felhasználását.

Tudja az el nem használt vegyszerek elhelyezésének szabályait a környezetvédelmi szempontok figyelembevételével.

Tudja az elemeket csoportosítani, ismerje főbb vegyületeiket.

Tudja az eltérő gazdasági fejlettség okait.

Tudja értelmezni a háztartásban alkalmazott vegyszerek használati utasításait.

Ismeri hazánk nemzeti parkjait.

Be tudja mutatni megyénk infrastrukturális, demográfiai és kulturális jellemzőit.

Észreveszi, hogy a szervrendszerek működése összehangolt.

Irodalomjegyzék:

A rejtelmes Föld – Larousse képes gyermekenciklopédia

A világ és az ember – gyermek enciklopédia

Állatismeret

Asztalosné-Franyó: Az ember teste és egészsége Nemzeti Tankönyvkiadó

Asztalosné-Franyó: Távoli tájak élővilága, az élőlények rendszere Nemzeti Tankönyvkiadó

Az élővilág kisenciklopédiája Park Kiadó

Az élővilág titkai. Felfedezőúton – sorozat. Passage Kiadó

Barangolás a természet világában

Biológiai album I.

Biológiai album II.

Búvár zsebkönyvek

Dr. Balázs Lórántné: Természetismeret – Kémia 11–12 éveseknek, Műszaki Könyvkiadó

Dr. Balogh József – Tóth Péter: Földrajz az általános iskolák 8.osztálya számára

Dr. Kopper Lászlóné: Társadalomismeret – életmódtörténet – népek, kultúrák. Műszaki Könyvkiadó

Dr. Mester Miklósné: Környezetismeret, környezetvédelem 4. osztály számára. Apáczai Kiadó. Celldömölk 1996.

Dr. Molnár Katalin: Biológia 11-12 éveseknek. Műszaki Könyvkiadó

Dr. Zátanyi – Ifj. Zátanyi: Fizika 7., Fizika 8. Nemzeti Tankönyvkiadó

Félezer miért – Képes tudománytár, Novum Kiadó Kft. 1998.

Földrajzi atlasz

Földrajzi kisenciklopédia, Park Kiadó

Földrajzi olvasókönyv – sorozat

Gion Gábor : A serdülők egészségvédelme, Nemzeti Tankönyvkiadó

Hartdégenné Rieder Éva–dr Köves József: Természetismeret tankönyv 6. osztály

Hartdégenné Rieder Éva–dr. Köves József: Természetismeret tankönyv 5. osztály

Holló és Társa

Hüber Magdolna. Természetismeret – Fizika 5–6.

Képes földrajz – sorozat

Kis növényhatározó

Ludmann Mihály–Simon Bálint–Varga E. Tamás : Természetismeret- Földrajz 10–11 éveseknek, Műszaki Könyvkiadó

Nagy Vendelné–Udvarhelyi Károly: Földrajz 8.o. Nemzeti Tankönyvkiadó

Paálné–Sárváriné: Természet- és környezetvédelem, Nemzeti Tankönyvkiadó

Papházy Éva–Budai Rózsa :Természetismeretek az általános iskolák 8.osztálya számára.

Simon Tamás: Csillagászat Akga Junior Kiadó

Tamasics Katalin: Kontinensek földrajza, Nemzeti Tankönyvkiadó

Tarsoly Eszter: Földrajz az általános iskolák 6. osztálya számára

Természettudományi kisenciklopédia

Tomcsányi Péter: Természetismeret – Fizika 10–11 éveseknek

Tölgyszéki Papp Gyuláné: Természetismeret az általános iskolák 5. osztálya számára.

Usborne Kisenciklopédiák. Park Kiadó

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközök:

Térképek:

A Föld domborzata

A Föld országai

Afrika

Ausztrália

Ázsia

Dél-Amerika

Észak-Amerika

Észak-Európa, Nyugat-Európa, Dél-Európa, Kelet-Európa térképe

Európa (országai, domborzata)

Európa (omborzata, országai)

Európa domborzata és vizei

Európa országai

Közép- Európa

Magyarország (domborzata, közigazgatása)

Magyarország domborzata és vizei

Magyarország közigazgatási térképe

Somogy-megye

Agy

Ásvány- és kőzetgyűjtemény

Barométer

Bőr

Csapadékmérő edények

Csillagászati távcső

Csontvázak: hal, béka, madár, emlős

Domború térképek – felszíni formák

Emberi csontváz

Emberi torzó

Fizikai kísérleti eszközök

Fizikai kísérleti eszközök (fénytan)

Fogtípusok

Földgömbök (politikai, domborzati)

Fül

Gyökér

Homokasztal

Hőmérő

Iránytű

Kémiai kísérleti eszközök

Közös élősarok (puhatestűek, halak, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök)

Lábtípusok

Levél

Mikroszkópok

Modellek

Nyelv

Szár

Szélesebbésmérő műszer

Szélzsák

Szem

Szív

Sztereomikroszkóp

Tellúrium

Termő

Tüdő

Vese

Virágmodellek

Vízbontó készülék

MŰVÉSZETI NEVELÉS

MŰVÉSZETI NEVELÉS 1–8. ÉVFOLYAM

Típus	integrált tantárgy
Óraszám	644,5 óra

Jellemzők, alapelvek

A művészeti nevelés tantárgyban az ének-zene, tánc és dráma, a vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret témakörei jelennek meg.

A tanulók esztétikai érzékenységének, készségeinek, képességeinek megalapozása a vizuális művészetek, ének-zene, drámajáték, báb, tánc sajátos eszközeivel történik.

Komplex művészeti műveltség megalapozásával az erkölcsi, emberi tartás befolyásolása. Kulturált és igyekvő, hasznos és tevékeny polgári magatartásforma kialakítása, mely által a tanulók a magyar hazának és az európai közösségen keresztül a humanista világnak értékes tagjaivá válhatnak.

Kollektív és személyes zenei, képi, dramatikus és mozgásélmények átélésének biztosítása.

A gyermeki személyiség aktivizálásával a tanulók kommunikációs és előadói képességének, beszéd- és hangtechnikai készségének, animációs és mozgáskultúrájának fejlesztése történik.

Esztétikai és művészeti értékek felismerésére, megbecsülésére nevelés, lehetőség teremtés az önkifejezésben.

Alkotói öröm, emocionális közösségi élmény kibontakozásának biztosítása. Hagyományok megismerése, tárgyi, zenei, életviteli szokások formálása. Hagyományokhoz való kötődés igényének kialakítása.

Kommunikációs képességek fejlesztése, az érzékelés, észlelés, térlátás, finommotorikus mozgás bekapcsolásával, a játékkélmény megteremtésével.

A közös munka, az összehangolt játék sikere feletti öröm élményének biztosítása.

Az esztétikumot befogadó, értő és kifejező képességek fejlesztése.

Élmények, információk, képi úton szerzett benyomások célszerű hasznosítása, elrendezése.

Az 1–6. évfolyamon a művészeti nevelés jellemzően tevékenység-centrikus: nemcsak gondolkodást, hanem magatartást, viselkedésformát is alakít. Ezért fontos a természeti és társas környezetben (magatartásban) fellelhető esztétikum megmutatása, azaz felfedezése-felfedeztetése és gyakorlása.

A tartalmak úgy rendeződnek témákba, ahogyan az a tanuló közvetlen és tágabb környezetében közvetlenül tapasztalható, érzékelhető és végrehajtható, tehát egységben élhetők meg a látás, hallás, mozgás területén egyaránt.

Jellemző, hogy ebben az időszakban sok érzéki, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalat szerezését teszi lehetővé a tanulók számára az őket körülvevő mikro- és makrovilágról: a valós tér-, idő-, anyag-, forma-, szerkezet-, szín-, fény-, hang-, mozgásváltozás, valamint a cselekvés viszonyairól, tulajdonságairól.

Az 1–4. évfolyamon a művészeti nevelés tartalmát a természet dolgai, jelenségei hatják át, az 5–7. évfolyamon a hangsúly a természeti és mindennapi környezetről a történelmi – társadalmi – művészeti viszonyrendszerek felé tolódik.

A tartalom lehetőséget ad arra, hogy a tantervet felhasználó nevelő a személyi, tárgyi, táji, helyi adottságok, igények és lehetőségek figyelembe vételével alakítsa ki annak konkrét mennyiségét, minőségét, értelmezését, megvalósítási koncepcióját, megfelelő érési idők közbeiktatásával.

A vizuális kultúrára vonatkozó tananyagban a technikákat nem minden esetben határoztuk meg konkrétan. Fontos, hogy a tanulók megismerjék a síkbeli és térbeli megjelenítés legfontosabb technikáit a grafika, a festés és a mintázás terén egyaránt, de hogy azok közül melyik tananyagban, melyik konkrét feladathoz melyik technikát választják, azt a nevelői, sőt gyakran a tanulói szabadság szabja meg.

Tanulóink 7–8. osztályos korukban élik a kamaszkor változását, tagadással, lázadással, bizonytalansággal együtt. A művészeti nevelésnek célja és feladata kell, hogy legyen az őket érdeklő problémák tárgyalása, a művészet eszközeivel. Ezért legnagyobb óraszámában önmagukkal és kapcsolataikkal (Belső világunk, Szerelem) foglalkozhatnak.

„... s az elszenvedett megpróbáltatásait művészi módon feldolgozva tudják beépíteni játékaikba és majd egész személyiségük gazdagítására használják azt. Segítsük őket hozzá, hogy növekvő ÖN- és emberismeretük révén tudják szeretni saját magukat. Teremtsük meg annak a lehetőségét, hogy viharos és látványos tagadásaik közepette kipróbálják az elfogadás, a vállalás aktusát is”.
(Gabnai Katalin).

Mindezekhez segítséget a drámajátékok, a bábművészet, a tánc, a mozgóképkultúra és médiaismeret adják. A pedagógus az adott osztály szintjéhez tudja igazítani az elvégzendő feladatokat, választani tud a feldolgozás módjai között, különösen tekintettel a 8. évfolyamra, ahol dolgozhat a drámával, de végig megmaradhat a bábtechnikánál. Dolgozhat mélyen a szerelem témában, de a párvalasztó gyermekjátékok szintjén is, sőt ötvözheti egymással a gyermeki szükségleteknek megfelelően.

Cél, feladat

Művészetek iránt érzékeny, érdeklődő, annak értékeit befogadó és alkotói tevékenységre kész egyéniségek nevelése. Meghatározott valóságismereti és gondolati tartalmak közvetítésével a tanulóknak olyan szintű esztétikai érzék és igény kifejlesztése, amely a személyiségnek belső tartást, biztonságot ad.

Az érzékszervi kultúra, a gondolatok és érzelmek megjelenítését szolgáló alapvető – képi, auditív, verbális, mozgásos – kifejezőképességek kialakítása. Az érzelmi élet, a személyiség harmóniájának megteremtése.

Olyan sokféle művészi alkotótevékenység biztosítása, amelyben minden tanuló képességének és tudásszintjének megfelelően vehet részt, és mélyülhet el a munkában.

A megélt élmények kifejezése a megfelelő művészi kifejezésforma megtalálásával. A tanuló segítése kapcsolatrendszerének építésében, az önmegvalósítás, önkifejezés gyakorlásában, az oldott kommunikáció átélésével.

A művészeti örökség megismerése és elfogadása, hogy saját koruk kultúrájában jobban el tudjanak igazodni, becsüljék a ma születő értékeket is.

Követelmény

Játékos gyakorlatok során sajátítsák el az alapvető táncos, bábos és drámai kifejezési formákat. Alakuljon ki bennük a játékbátorság, szokjanak hozzá a csoporton belüli szerepléshez.

Legyen jelen – külső indíttatás nélkül is – a tanulók életvezetésében az esztétikum iránti igényesség és érzékenység. Ez nyilvánuljon meg magatartásukban, gondolkodásukban, viselkedésformáikban, érzelmi életükben, élményvilágukban, interperszonális kapcsolataikban, erkölcsi tudatukban.

Legyen képes önmagát az esztétikai tevékenységek alapvető műfajaiban a műfaj nyelvén kifejezni.

Alakuljon ki stabil önismerete, önértékelése, értékrendszere, amely egyben elég rugalmas is ahhoz, hogy a tanulót alkalmazkodóvá tegye az állandó változásokhoz.

Jusson el jellemző gondolkodása révén a szándék, tett, következmény kapcsolatának felismeréséig.

Ismerje meg saját gondolkodásának, tetteinek érzelmi mozgatóit.

Tudja kifejezni a megélt élményeit a művészet eszközeivel.

Tudjon mérlegelni, döntést hozni, és felelősséget vállalni.

Fedezze fel magában azt a művészi alkotótevékenységet, amelyet irányítás nélkül is végezni tud úgy, hogy az örömet is okozzon számára.

Testi adottságuknak, koruknak és személyiségüknek megfelelően fejezzék ki magukat. Egyre könnyebben és felelősségteljesebben szerepeljenek nyilvánosság előtt.

Legyen képes film megtekintésére és irányítás melletti elemzésére. Tudjon néhány hazai más országbeli filmművészeti alkotást megnevezni.

Ismerje fel és nevezzen meg néhányat a tömegtájékoztató fajtái közül. Ismerje a műsorfűzet használatát. Tudja az egyszerű tömegkommunikációs eszközöket segítségével használni.

A Művészeti nevelés tantárgy témái

Téma	1	2	3	4	5	6	7	8
TÉR	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	2	2	10	5	7,5	5	10	2
FORMA	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	6	10	11	15	15	12	7	5
SZÍN	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	4	8	10	15	5	5	5	2
RITMUS	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	5	5	10	5	10	4	2	1
DALLAMI ELEMÉK, ZENEHALLGATÁS	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	4	6	15	10	5	8	10	6
DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK	X	X	X	X	X	X	X	
Téma óraszám	6	12	15	15	15	9	5	
MOZGÁS TÁNC BÁB	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	5	16	20	25	15	16	15	15
DRÁMA	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám	2	15	20	21	20	15	20	20
MOZGÓKÉPKULTÚ- RA ÉS MÉDIAISME- RET								X
Téma óraszám								23
ÖSSZES ÓRASZÁM	34	74	111	111	92,5	74	74	74

A tantárgy óraszámái

Évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Összes
Óraszám	II. félév								
Heti	2	2	3	3	2,5	2	2	2	18,5
Évi	34	74	111	111	92,5	74	74	74	644,5

Értékelés

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás-, Kommunikáció-, Szocializáció fejlődési vizsgálattal, illetve különleges esetekben az Adaptációs Programban leírt eszközökkel végezzük. A diagnosztizáló munka alapján megalkotott Egyéni Fejlesztési Terv (EFT) szerint folyik a tanuló fejlesztése a tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT-k rendszeres félévenkénti felülvizsgálatával végezzük.

Az értékelés személyre szólóan, a gyermek egyéni fejlődését figyelembe vevő legyen. 1–6. osztályig havi, félévi és év végi szóveges értékelést végzünk, 7–8. osztályban érdemjeggyel értékelünk.

Az értékelés alapja egyrészt a tanulók folyamatos megfigyelése a művészeti tevékenységek végrehajtásának folyamatában, másrészt a gyermeki alkotások, produktumok elemzése.

Az értékelés a befogadás, az alkotás minőségének megítélésére és a személyiség fejlődésének regisztrálására is szolgál.

Az értékelés mindig megerősítő és iránymutató legyen.

A gyermekek személyiségfejlődésében a szorosabban vett művészeti, szakmai és technikai szempontokon kívül érdemes figyelemmel kísérni és értékelni, hogy a művészeti órákon a gyermek mely „műfajokban” nyilatkozik meg legszívesebben, hogyan alakul cselekvőképességének köre?

Azok a feladatok, melyek a tananyagból fakadnak, a következő szempontok szerinti vizsgálódásra, értékelésre teremtenek lehetőséget:

- Milyen a gyermek érdeklődése, figyelme? Hogyan tartható fenn?
- Milyen a „hozzaállása” a „feladatokhoz”?
- Milyen a „tempója”?
- Milyen a fellépése?
- Milyen társaival való kapcsolata?
- Hogyan fejti ki képességeit egyéni vagy csoportos munka keretében?

Értékelési területenként megfogalmazható általános szempontok:

A TÉR területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- Térbeli tájékozódó képesség: irányok, helyzetek ismerete;
- A térben való mozgás;
- Az irányok és a térben való mozgás fogalmainak ismerete és szóbeli kifejezése;
- Téralakítások;
- A tér ábrázolása;
- A térbeliség kifejezése.

A FORMA területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- Formaészlelés;
- Formakiemelés;
- Formakövetés;
- Formaredukció;
- Formaanalízis;
- Formadinamika;
- Arányérzék;
- Formaalakító készség térben;
- Formaalakító készség síkban.

A SZÍN területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- Színek és színárnyalatok megkülönböztetése;
- Tónusok létrehozása;
- Színek hangulati hatásának felismerése és alkalmazása;
- Színkeverés.

A RITMUS területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- A ritmusérzék megnyilvánulásának szintje a gyermek mozgásában;
- A ritmusérzék megnyilvánulásának szintje a gyermek éneklésében;
- A ritmusérzék megnyilvánulásának szintje a gyermek ritmushangoztatásában;
- A ritmusérzék megnyilvánulásának szintje a gyermek alkotásaiban;
- Az egyenletes ritmus, a dalritmus és a hangsúly felismerésének és érzékeltetésének pontossága;
- A tempó tudatos változtatásának képessége.

A DALÉNEKLÉS területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- A zenei emlékezet;
- A szövegemlékezet;
- A tanult és a gyermek által ismert dalok, népi gyermekjátékok gazdagsága.

A DALLAMVEZETÉS–ÉNEKLÉS területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

- A belső „hallás”;
- A hangszín;
- A hangerő;
- Légzéstechnika.

A TÁNC ÉS DRÁMA, BÁBOZÁS területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

Az aktivitás;
A játékbátorság fejlődése;
Előrehaladás az önértékelés területén;
Az együttműködési szándék erősödése;
Bekapcsolódás az elemző beszélgetésekbe;
Mozgás, testtartás megfelelése;
Beszéd, metakommunikáció szintjei.

Az ESZKÖZHASZNÁLAT területén alkalmazható általános értékelési szempontok:

A különböző képzőművészeti technikák alkalmazásához szükséges eszközök, valamint az egyszerűbb ritmushangszerek megfelelő használata;
A „kézügyesség”;
A munkák kivitelezésének tisztasága, gondossága;
Önállóság foka az eszközhasználatban.

Fejlesztési feladatok

A művészeti nevelés órán megvalósítható rehabilitáció a gyermek közösségi-pszichológiai segítségét jelenti: konfliktustűrő képességét, problémamegoldó kapacitását növeli; a közösségben való megjelenésének, önérvényesítésének gyakorlására ad lehetőséget a művészet eszközeivel.

A „képnelv”, a zenei kommunikáció, a tánc, a dráma a gyermek számára módot nyújt arra, hogy szóban megfogalmazhatatlan feszültségeiről, fájdalmairól látható-hallható módon nyilatkozzék meg. Verbális kommunikáció esetén ez a megnyilatkozás nem is mindig lehetséges, hiszen érzéseihez nem mindig találja meg a megfelelő fogalmakat.

Tantervünk önmagában is sok olyan jellegű feladatot tartalmaz, amely „terápiás szemlélettel” oldható meg és értékelhető, s az egész csoport részt vesz benne.

A rehabilitáció elképzelhető a tanítási órán kívüli formában is.

Ezek a foglalkozásokon elsősorban nem a gyermekek produktumaival, hanem önértékelésük javításával kell foglalkoznunk.

Esztétikai érzékenység növelése.

Társas kapcsolatok alakítása, fejlesztése, alkalmazkodó képesség kialakítása.

Elemző gondolkodás, vizsgálódó szemlélet kialakítása. Tájékozódási készség fejlesztése az információk özönében.

Döntőképesség fejlesztése.

Kiemelt feladata a különféle játékok, gyakorlatok során a gyermekek munkában való kitartásának fejlesztése.

Koordinált mozgáskészség fejlesztése.

A zene megszerettetése, az élményekből fakadó aktív éneklési kedv felkeltése (csoportban és közösen), az éneklési kultúra kialakítása, továbbfejlesztése. A zenei hallás, a dallamhallás, a ritmusérzék, a zenei olvasás-írás készségeinek fejlesztése.

Az átélési, értelmezési képesség, a belső hallás, a zenei memória fejlesztése.

Nyitottság a néphagyományok, a népzene, a néptánc iránt.

Nemzeti és etnikai identitástudat erősítése, más népek kultúrájának tiszteletére nevelés.

Gyakorlottság szerzése a képi közlések elképzelésében a kifejezési technikák, eljárások alkalmazásában, megvalósításában.

A vizuális közlésformák jelentésfelfogó képességének fejlesztése.

A tárgy-kultúra értékeinek megismerése, a tárgyalakítás öröméhez sokféle lehetőség nyújtása.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 1. ÉVFOLYAM – II. FÉLÉV

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Az iskola bejárása, megfigyelése. Belső tér alakítása építőkockákból, leporellókkal. Külső tér ábrázolása: föld és ég.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Pont, vonal, folt. Szabadkézi rajzolás, festés. Ceruza-, filctoll és ecsethasználat. Foltfestés. Ujjnyomat. Eszköz nélkül végzett anyagalakítás.

Természetes és mesterséges formák tanulmányozása, ábrázolása: gömbölyű, szögletes, sima, érdes, lapos, testek tulajdonságai alapján. Az évszakra jellemzők megjelenítése nyomattal. Az évszakra jellemző természetes formák tanulmányozása, ábrázolása. Gyermekek, anya, apa ábrázolása: családrajz. Ünnepekhez kapcsolódó alkotások.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

Alapszínek. Színritmus képzése. Évszakok ábrázolása.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

A természet hangjainak megfigyelése, utánzása. Nap, hét, hónap, év ritmusa (Hány éves vagyok?). Évszakok. Napirend. Negyed, nyolcad, negyed szünet, kettes ütem. Ritmus rögtönzése fantázia alapján. Ritmus leképezése (nevek, napok, rövid mondókák) Ritmusképzés mesterséges formákból: alak, forma, szín. Ritmust keresünk, hallgatunk, építünk, kirakunk. Rajzolunk, mozgunk.

Egyenletes lüktetés: mérőút. Éneklés ritmuskísérettel: taps, dobantás; hangszerpótló eszközökkel; ritmus-hangszerek (dob, cintányér, kanál, kanna).

5. DALLAMI ELEMÉK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Csend, zaj, zörej, beszédhang, dallam megfigyelése, létrehozása, összehasonlítása.

Szó – mi – lá. Dallamrögtönzés: köszönés, név, mondóka, rövid ver

Természet hangjainak megjelenése a zenében. A természet hangjainak és jelenségeinek felidézése hangutánzással. A tanult dalok felismerése dallamokról, hangok közötti különbségek: magas-mély, halk-hangos, lassú-gyors. A furulya hangzása.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Óvodából hozott dalok, gyermekdalok éneklése évszakokhoz, ünnepkörhöz, jeles napokhoz, állatokhoz, növényekhez kapcsolódóan.

Vonuló népi játék, Párválasztó, Kapusjáték Szerepcsere.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Halláson, látáson, tapintáson alapuló koncentrációs játékok, kifejező mozgások. Dalok, mondókák mozgólátutánsása. Mozgásimprovizáció állatokról szóló dalokra, versekre. Kézjáték, tárgyjáték.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Az óvodában és az adaptációs félév alatt megismert mondókák, kiszámolók, versek, rövid mesék, altatók, dúdolók, simogatók eljátszása. Légző, artikulációs gyakorlatok, érzékelő és koncentrációs játékok játszása. A köszönés, kérés szabályainak szituációs játéka. A mese szereplőinek megfigyelése, a főhős és a szereplők megkülönböztetése. A kezdet és a vég felismerése, térbeli és időbeli struktúrákban.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Észreveszi a környezetében, természetben látható, hallható ritmusokat, csoportosítja ezeket származásuk szerint. Felfedezi az idő múlásában, az ember mozgásában, megnyilvánulásában, tevékenységében tapasztalható ritmust. Részt vesz a készségfejlesztő gyakorlatokban, közös tevékenységekben.

Tud tájékozódni az őt körülvevő térben.

Ismeri a pontot, vonalat, foltot, tud ritmikus sort kialakítani természetes és mesterséges formákból.

Ismeri az alapszíneket.

Tud színritmust létrehozni.

Ismeri az évszakra jellemző színeket.

Felismeri a tanult hangokat az ismert dalokban.

Fegyelmezetten hallgatja néhány percig az adott zeneművet.

Részt vesz a közös éneklésben, népi játékok játszásában.

Megismer legalább 4 dalt, 1 dalos játékot.

Észreveszi és meg tudja jeleníteni különböző módon a mondókákban, dalokban, versekben, rövid mesékben, mozgásban, tevékenységben megfigyelhető ritmusokat.

Részt vesz improvizációs játékokban.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Tér alakítása homokozóban, terepasztalon (várépítés, tájkialakítás), síkbeli feldolgozásuk. Tájékozódás a lakóhelyen. Dó – mi – szó – lá hangok elhelyezése magasság szerint terepen.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Szabadkézi rajzolás, festés. Színes ceruza, zsírkréta, vízfesték. Élmények feldolgozása emlékek alapján, megjelenítése síkban és térben.

Kör alakú forma ábrázolása térben és síkban. (Ellentétek felismerése: íves, szögletes). Biokép készítése ősz témakörben. Ünnepi hangulat: Karácsonyi üdvözlőlap készítése. Betlehem készítése. Természeti látványok megfigyelése, fényképek, újságképek esztétikai minőségeinek jellemzése. Csoportosítás.

Tárgyak készítése könnyen alakítható anyagokból. Különböző tárgyak külső jegyeinek megfigyelése.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

Szín és formaritmus alkalmazása körformán. Évszakok hangulatának kifejezése. A színismeret bővítése, árnyaltabb színek létrehozása, megnevezése. Vízfesték. Festés vizes alagra.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

A félértékű hang jele, értéke, hangoztatása. Ritmuskiemelés: rövid-hosszú; hangsúlyok. A tanult ritmus motívumok ritmuselemek felismerése, megszólaltatása. A ritmushangszerek önálló használata ritmikus gyakorlatokban, játékokban. Visszhangjáték, ritmus-kiegészítő játék, ritmusfelelgetős, énekes párbeszéd. Cigánytánc tanulói bemutatása.

5. DALLAMI ELEMEK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Hangok differenciálása, emberi hangfajták felismerése. Férfi, női és gyermekhangok.

Szolmizációs hangok és kézjelek. A dó, re hang megismerése. A háromvonalas kotta megismerése, hangok jelölése színekkel, betűkkel. Gyermekdalok hallgatása. A zenehallgatás szabályai. Hegedű hangzása. Zenei kontraszt: magas-mély, lassú-gyors. Improvizációs játékok, gyakorlatok.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Új dalok, gyermekdalok hosszabb terjedelemmel és bővülő hangkészlettel. Dalok közös előadása. Kórjátékok önállóan, egyszerű mozgáselemek, tánclépések a tanult dalokhoz kötötten.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Mozgásimprovizáció. Mese bábozása. Gyermekjátékok lépésmotívumainak szabad variálása. Állatok játékos megjelenítése termésbáb készítéssel, mozgással. Ujjbáb készítése. Árnyjáték.

Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása, tükrözése. Mondókák, kiszámolók, találós kérdések.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Légzéstechnikai gyakorlatok. Memória- és koncentrációfejlesztő játékok. Mozdalmas és szöveges figyelemfejlesztő játékok. Kapcsolatteremtő gyakorlatok, ismerkedő játékok. Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással. Kommunikációs készség fejlesztése: hangerő, hangsúly. Történet szereplőinek megállapítása, megnevezése, külső tulajdonságaik megnevezése.

Gyermek színházi előadás megtekintése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Tud zenére kifejezően mozogni.

Meg tudja állapítani a mű szereplőit, jellemzi őket külső tulajdonságaik alapján.

Aktívan részt vesz a készségfejlesztő gyakorlatokban, közös tevékenységekben.

Ismeri a kört.

Tud szín- és formaritmust létrehozni.

Jól használja képalakításhoz a megismert technikákat.

Figyeli társai énekét, táncát, részt vesz benne.

A tanult dalokat lehetőleg pontos szöveggel, dallammal adja elő csoportosan s egyénileg.

Képes felismerni a többször hallgatott zenei részleteket.

Megismer 8 dalt, képes játékaival, mozgásával együtt csoportos vagy egyéni előadására.

Tud zenére kifejezően mozogni, fejlődnek nagy- és finommozgásai.

Részt vesz bábkészítésben, bábozásban.

Képes együttműködni társaival a bábjátékban, figyel társaira.

Képes a mese szereplőinek jellegzetességeit mozgással, beszéddel kifejezni.

Tud rövid szöveget megjegyezni.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Természetes és mesterséges formák viszonyatai: előrébb-hátrébb, közelebb-távolabb.

Téri viszonylatok a síkban: lejjebb-feljebb.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Szabadkézi rajzolás, festés. Egyedül vagy közösségben szerzett mindennapi élmények kifejezése festményben, rajzban, plasztikában, térben. Egyszerű tárgyak készítése, a tárgyalgó folyamat végig vitele. Formakompozíciók, kompozíciós megoldások, formaritmusok. Agyagba, gipszbe nyomat készítése (negatív – pozitív formák). Természetes és mesterséges formák tanulmányozása: kövek, kavicsok, mértani testek. A mintázás és a kollázstechnikák technológiai változatai. Emberi gesztusok értelmezése. Műalkotások megfigyelése, jellemzése, szempontok szerinti csoportosítása.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

6 tagú színekör, színkeverés. Tempera.

Különböző technikák megismerése, munkafolyamataik értelmezése, könnyen megmunkálható változatos anyagok és egyszerű munkaeszközök használata. Batikolás. Szivacsnyomat.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

A kettes és négyes ütem. A dalritmus. A tanult ritmuselemek felismerése, leolvasása, másolása, írása.

A mérőítés és a dalritmus összehasonlítása. Cigány népdalok, gyermekdalok ritmusa ritmushangszerek használatával. Dugó vagy répanyomat: szín – forma – ritmus. Terüldész.

5. DALLAMI ELEMEK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

A tanult szolmizációs hangok: alsó szó, alsó lá, felső dó és kézjelek. Éneklés kézjelről a tanárral közösen. A zenei olvasás-írás alapjai. Az ötvonalas kottarendszer bemutatása.

A dó – re – mi – szó – lá hangok megszólaltatása.

Tanult gyermekdalok, népdalok hallgatása vokális és hangszeres feldolgozásban. A zenehallgatás szabályai. A tanult hangszerek felismerése. Kórusok hangja: férfi, női, gyermek. Játékok a dinamikával, tempóval. Improvizációk.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Dalok a népszokások, jeles napok köréből. Közös éneklés, párbeszédes éneklés, váltott éneklés csoportokban, fiúk-lányok, halk-hangos szövegelvonásos éneklés. Énekes körjátékok, tánclépések a tanult dalokhoz kötöten.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Térformák kialakítása járással, térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok, egyszerű mozgástechnikai, illetve alapfokú tánctechnikai elemek felhasználásával. Kiolvasók, párválasztók, párcserélők, vonulás, kapuzás játéka, énekei. Egyszerű kar és lábmozgások, lépések, taps, dobantás. A testtartás, mozdulat változásának figyelemmel kísérése, követése. Vers, egyszerű mese bábozása sík és gyűszűbábbal. Bábkészítés a meséhez. Kész kesztyűbábok mozgatása, kifejező beszéd.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Fantáziafejlesztő-, érzékelő-, ritmusgyakorlatok-, memória- és beszédgyakorlatok. Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt személyekkel, elképzelt helyzetekben.

Egyszerű mese szereplőinek, helyszíneinek megállapítása. Ismert történet eljátszása, közös dramatizálás tanult, bábos, mozgásos módokon, majd rögtönzött beszéddel. Csoportos improvizációs játékok.

Elemző beszélgetések. Az évszakokhoz kötődő ünnepkör játéka, mondókái. Jeles napok.

TOVÁBBHALADÁSI FELTÉTELEK

Felismeri az alapvető térvizonyokat.

Meg tudja különböztetni a természetes formát a mesterséges formától.

Érdeklődik a tevékenységek iránt.

Képes adott szempont alapján megfigyeléseket tenni.

Tudja alkalmazni a megismert technikákat, tevékenységei során törekszik a tiszta munkára.

Képes tiszta artikulációval, helyesen kifejezni magát.

Tud alkotni színritmust.

Képes egyszerű mozgáselemeket utánozni, improvizálni, előadni.

Aktív a készségfejlesztő gyakorlatokban, báb-, dráma- és népi játékokban.

Figyel társaira, aktívan vesz részt a beszélgetésekben.

Tapintás útján felismeri, megállapítja a tanult formákat.

Munkáiban törekszik a rend megtartására, a tiszta munkára

Tapasztalatot szerez a színkeverésben, ismeri a 6 tagú színekört, az alapszíneket.

Képes ritmikus sorok alkotására különböző módon.

Tudja a tanult hangok helyét.

Igyekszik a dalokat tisztán előadni.

Figyel a dalok ritmusára, hangulatára előadás közben.

Ügyel a dalok, dalos játékok pontos, szöveghű előadására.

Tud meséhez bábót készíteni tanári segítséggel. Képes ezeket kifejezően mozgatni.

Képes adott szempont alapján megfigyeléseket tenni, véleményt alkotni.

Meg tudja állapítani a mese szereplőit, helyszíneit.

Meg tud jegyezni rövid szöveget.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Térbeli viszonylatok létrehozása dobozokkal, alaprajzkészítés körberajzolással. Egyszerű osztású építészeti tér megfigyelése. Emberi kapcsolatok térbeli kifejezése művészeti alkotásokban: szobrok, produkciók nézegetése, megfigyelése. Agyagozás: több alakos szoborcsoport alkotása. Kétfalakos emberábrázolás síkban.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Szabadkézi rajzolás, festés. Diópác. Különböző tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása. Népi kézművészet: mézeskalács és tojásírás (karácsonyi és húsvéti ünnepkör keretében). Népművészeti, képzőművészeti tárgyak megfigyelése, leírása, szóbeli megfogalmazása, formavilág. Ismerkedés a környék jellegzetes népművészeti kézművességével, népi motívumokkal: hímzés, fazekasság, fafaragás. Illusztrációk átélt élményekre, versekre, zenei művekre. Jelek, képek, közlekedési táblák megfigyelése. Piktogramkészítés, jelvény tervezése, készítés választott technikával. Vizuális jelek jelentéstartalma: a magyar zászló és címer, mint szimbólum, március 15-i kokárda. Zászló, címer színezése, készítése a Könyvecskében.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

Képalakítás (vers, mese, valós történet, monda, kirándulás élményei alapján). Fák, virágok képi ábrázolása. Illusztrációk ismert és ismeretlen zenére. Élmény, hangulat kifejezése síkban és térben az évszakokról. Népművészeti tárgyak megfigyelése: a magyar népművészet színvilága. Jellegzetes hímzés motívumok képi alkalmazása dekorációs jelleggel.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

A hármass ütem. Pontozott félhang. Tempó a zenében. Ritmusgyakorlatok játékos formában, ritmushangszerek használatával. Ritmuskíséret rögtönzése irányítással.

Virágmotívumok alkalmazása: ritmikus sordíszek tervezése, különféle technikák alkalmazása (kivágás-ragasztás, színezés, kifestés, nyomatok).

5. DALLAMI ELEMÉK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Az ötvonalas kottarendszer megismerése. A tanult szolmizációs hangok neve: fá, ti, alsó ti, kézjele-hanglétra, a hétfokú hangsor hanggal.

Játékos gyakorlatok zenei írás-olvasásból, kottakirakó használata, olvasógyakorlatok.

Az életkornak megfelelő zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények bemutatása.

A tanult dalok különböző feldolgozásai, zenés mesék. Zenei kifejezőeszközök: a zongora hangzása.

Irányított figyelmű hallgatás – az élmények kifejezése szóban, bábbal, drámajátékkal.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Gyermekdalok, népdalok, az ünnepkör és a jeles napok dalainak éneklése. Érzelmek kifejeződése népdalokban, népszokásokban. Párosító dalok. Népdalok szimbolikája. Télbúcsúztató, tavaszköszöntő. Tavaszi népszokás. Cigány dalcsokor meghallgatása A szöveg pontos kezelése, megfelelő tempó, hangerő alkalmazása. Tanári segítséggel kánon éneklése. Ereszkedő, emelkedő dallamok, motívumok.

A dalok táncos, mozgásos megjelenítése, körtánc, páros táncmozdulatok követése, megtanulása.

A fagott és az üstdob hangzása Magyar és cigány népi hangszerek. A citera hangzása.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Népi gyermekjátékok táncsal, mozgással, helyes testtartással. Egyszerű mozgáselemek összekapcsolása (járás + dobantás, futás + fordulat). Mozdulás-improvizációk zenére: kifejező mozgás. Cigány népmese dramatizálása, bábozás tetszőleges technikával.

Sík, zacskóbáb, óriás síkbáb és gyűszűbáb készítése. Az emberélet szakaszaihoz, fordulóihoz kapcsolódó hagyományok, szertartások megismerése. Táncos alaplépések elsajátítása.

Árnyjáték.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Érzelmek felismerése képeken. Érzelmek kifejezése non-verbális eszközökkel (mimika, gesztus).

Mozgással egybekötött beszédgyakorlatok. Légző, artikulációs és fantáziafejlesztő gyakorlatok. Tükörkép játékok. Rövid mese, valós történet közös dramatizálása. Jelmezek válogatása, kellékek készítése a darabhoz, szereplők, helyszínek megállapítása. A szereplők külső, belső tulajdonságainak kiemelése. Csoportos, páros és egyéni szerepjátékok. Szituációk eljátszása mimika és a gesztus segítségével. Csukott szemes hely és helyzetérzékelő játékok. Cigány mese dramatizálása. Csoportos improvizációs játékok. A szerkezet megfigyelése a csoporton belüli rögtönzésekben (a jelenet indítása, csúcspontja és befejezése).

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes érzékelni vizuális és auditív hangsúlyokat, ki tudja fejezni tevékenysége során.

Felismeri és használja a mimikát, gesztust. Ráismer a népdalok szimbolikájára.

Felismeri a közvetlen környezetében előforduló egyszerű piktogramok jelentését, megfigyeli a környezetében előforduló informáló jeleket, ábrákat, közlekedési táblákat.

Ismeri a magyar címet.

Ismerkedik a népi tárgyi eszközökkel, népi díszítő elemekkel, helyi népszokásokkal. Részt vesz felelevenítésükben.

Megbecsüli a művészi tevékenységek produktumait, a művészi alkotásokat.

Képes felismerni a verbális és non-verbális kifejezési formák közti összefüggéseket.

Tud készíteni alkalomhoz illő apró ajándékot, egyszerű meglepetést saját kezűleg, ismert kézműves technikával, a rendelkezésre álló anyagok felhasználásával.

Ismer 3 gyermekjátékdalt és 7 dalt.

Tud mondókát ritmizálni, egyenletes járás mellett, tapsolással vagy egyéb módon.

Képes egyszerű kar és lábmozgásokra.

Részt vesz a készségfejlesztő gyakorlatokban, közös dramatizálás játékaiban és az alapszintű elemző beszélgetésekben. Képes társai mondandóját meghallgatni.

Fel tud sorolni néhány belső tulajdonságot.

Jellemzi a mese szereplőit külső, belső tulajdonságaik szerint.

Megismer alapvető képi kifejezőeszközöket, ábrázolásmódokat, kompozíciós eljárásokat, törekszik ezek helyes alkalmazására.

Tapasztalatot szerez a téralakítás, térábrázolása terén.

Ismerkedik az alaprajzzal.

Képes érzelmeit, hangulatát színekkel is kifejezni az általa választott vizuális technikákkal.

Tud mondókát, dalt ritmizálni egyenletes járás mellett tapsolással vagy egyéb módon.

Felismer néhány zenei művet a hallgatottak közül.

Megismer néhány népszokást és a hozzá kapcsolódó verset, köszöntő rigmust.

Képes lassú zenére mozgás-improvizációra.

Részt vesz különböző szituációk eljátszásában.

Szerepet vállal mesedramatizálásokban.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Térjáték, kísérletezés építőelemekkel. Makettkészítés: „Az én lakóhelyem”. Épület szemléltetése különböző nézőpontból: előlnézet, alulnézet, felülnézet, oldalnézet. A cigányság lakóhelyeinek és ezek változásainak elemzése rajzokkal, értelmező ábrákkal.

Őskori barlang építése agyagból. Egyiptomi piramis agyagból. Oszlop és gerenda szerepe a görög épületben: megfigyelés.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése.

Pont és vonaljáték: Tollrajz. Dekoratív jelleg-formaredukció :egyiptomi, római, görög kultúrákból. Műalkotások származási helyének megkeresése térképen. Foltjáték. Csendélet viaszozással. Kisplasztika készítése (gipsz, drót, textil). Őskori barlangrajz elemzése, fantáziaképek sík és térbeli megjelenítése. Vetületi ábrázolás körberajzolással. Képkocka történet egy eseményről. Egyiptomi szarkofág, szfinx, ékszerek agyagból. A görögök emberábrázolásának, jellegzetes öltözkédésének megfigyelése (a tóga). Római jellegzetes épület megfigyelése: Colosseum. Mozaik készítése. Elemző beszélgetés műalkotásokról.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

Természetes festékanyagokkal festett kép: Őskori vadászat (szén, porított kövek, agyag, növényi nedvek). Meleg és hideg színek csoportosítása: a színek hangulati hatásának vizsgálata.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

Ritmuselemek, ritmusképletek, a szinkópa- kettes, hármas, négyes ütem. Ritmusírás, -olvasás, -másolás. Dalkísérés ritmushangszerekkel. Ritmikai kérdés-felelet.

Ritmushangszer természetes anyagokból (kövek, fadarabok, csontok, bőr felhasználásával)

Színritmus képzése.

5. DALLAMI ELEMÉK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Ötfokú dallam. Ötvonalas kotta értelmezése, használata. Betűkotta, számkotta. Szolmizálás kézzelről, olvasógyakorlatok. A hajlítás hangzása. Hangszerek, zenekarok hangja, hangzása. Népdalok elemzése, zenei kérdés-válasz. Zenehallgatási szokások megerősítése. Népdalfeldolgozások kóruselőadásban. Részletek a középkor és a barokk zeneműveiből. Népi hangszerek meghallgatása: duda, cimbalom, tekerő. A fúvós zenekar hangzása.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Népdalok, más népek dalainak tanulása. Régi és új stílusú népdalok. Dalok a jeles napok köréből. Többszólamú éneklés-egyszerű kánonok. Szolmizáló éneklés, énekes játékok. A Himnusz éneklése. Térformák kialakítása járással, futással, egyszerű táncos mozgáselemek, lépések, szökkenések. Tárgyjátékok, improvizációk, kiolvasók, párválasztók, párcserélők, vonulós, kapuzós játékok.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Egy eszközös tánc alaplépései, egyszerű elemekből építkező mozgássor létrehozása: indítás, megállás, gyorsítás, lassítás, fordulat, járás, futás, mozdulatkitartás.

A tartás változásainak követése. A lassítás-gyorsítás pontos átvétele. Alapfokú mozgástréning.

Játékok: vonulós, párválasztó, szerepjátszó, ügyességi, kapuzó, fogyó, gyarapodó. Mozgásos improvizáció megadott cselekményvázra. Árnyjáték létrehozása. Kesztyűs kéz mozgatása paraván mögött zenére (normál kesztyű).

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Érzékelő, artikulációs, tempó, hangsúly, hanglejtés, ritmus és fantázia gyakorlatok. Páros bizalomgyakorlatok. Koncentrációs és lazítógyakorlatok. Rövid mesék, versek önálló elmondása. Életjáték, a saját problémák feldolgozása, szituációk eljátszása, improvizációk. Az őskor, ókor egyes mondáinak, történeteinek dramatikus improvizációi. Dramatikus improvizációk a tanár által megadott vagy a tanuló által választott történet alapján. Maszkos játékok.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Tud választani a megismert technikák közül önkifejezési szándékához illő technikákat, indokolja is választását.

Tudja a Himnuszt. Megfelelő tisztelettel viselkedik a Himnusz hallgatásakor, éneklésekor.

Használ ritmushangszerként természetes eszközöket.

Tud mesélni a barlangrajzok keletkezéséről, ismeri az őskori, ókori ember életét, művészetének jellegzetességeit.

Ismeri a tanult ritmusképleteket, táncokat, kialakul szép és kifejező mozgása egyszerű táncos mozdulatokon keresztül.

Képes műhelymunka keretében önállóan tevékenykedni, és csoportosan együttműködni társaival.

Fejlődik improvizációs és ritmuskészsége, egyensúly és térérzékelése.

Megismeri a tanult korra jellemző zenét, dalt, használati tárgyat, művet, szerszámot, öltözetet stb.

Alakul játékbátorsága, elemző és kommunikációs készsége, alkalmazkodó képessége.

Tud néhány játékot dallal, mondókéval.

Képes egyszerű mozgáselemeket utánozni.

Be tudja mutatni mondókák, dalok ritmusát egyenletes járással, tapsolással, dobogással.

Aktív a drámajátékokban, bábjátékokban, népszokást megjelenítő játékokban, elemző beszélgetésekben.

Tud létrehozni árnyjátékot.

Tapasztalatot szerez a különböző nézőpontokról.

Megismeri a tanult korokra jellemző néhány építményt, épületet.

Megismeri az őskori, ókori ember életét, művészetének jellegzetességét.

Megismeri a tónusokat.

Ismer, használ hagyományos, természetes festékanyagokat.

Ismeri a tanult ritmusképleteket.

Tud néhány dalt, mondókát ritmizálni.

Felismeri a többször hallott zenemű részletét, tudja a megfelelő korhoz kapcsolni.

Megismeri az ötfokú dallam megismerése.

Tud legalább 5 dalt és énekes-táncos játékot.

Képes a tanult térformák kialakítására járással, futással, lépésekkel, szökkenéssel.

Alakul mozgása egyszerű táncos mozdulatokon keresztül.

Tudja utánozni a tanult motívumokat.

Képes a zene hangulatának, ritmusának megfelelő mozgásimprovizációra.

Megismeri a tanult korokra jellemző mesét, mondát, regét, ezeket eljátssza, egyszerű jelmezt készít vagy választ hozzá.

Képes rövid irodalmi alkotások reprodukálására.

Részt vesz a készségfejlesztő gyakorlatokban, életjátékokban, dramatikus improvizációkban, szituációs játékokban.

Képes korosztálya vagy saját problémáit megfogalmazni, játékba önteni.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Képek, könyvek nézegetése, ismerkedés a középkor művészetével.
Tárgyak, tárgycsoportok alaprajzának elkészítése, térképrajz értelmezése.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Mértani formák megfigyelése, tulajdonságok elemzése, térformák ábrázolása modell után. Tárgykompozíciók vegyes technikával. Mozgó emberi alak ábrázolása síkban, térben. Képkocka történetek tanult irodalmi művekre komponálva. Tárgyakkal, jelenségekkel, műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

A színek dekoratív hatásának tanulmányozása, üveglak tervezése. Színkontrasztok. Montázs.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

Éles és nyújtott ritmus. A tanult ritmusok gyakorlása. Ritmusok írása-olvasása önállóan. Ritmusok pontos megszólaltatása, ritmushangszer használata. Ritmusjátékok-memóriajátékok.

5. DALLAMI ELEMEEK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Zenei műfajok: népzene, műzene, jellemzőik. Népzenei stílusjegyek. Betűkotta, ötvonalas kotta használata. A pótvonál. Olvasógyakorlatok. Szolmizálás, ismert motívumok lejegyzése, játékos feladatok.

A hétfokú dallam.

Barokk: az orgona hangzása. A népi zenekar hangzása. A nagybőgő hangzása. A XVIII. század zenéje, a bécsi klasszicizmus. Zeneművek jellegzetes részleteinek tudatos megfigyelése. A klasszikus zenekar hangszerai, hangszercsoportjai.

A magyar népdalgyűjtők és szerzők – Bartók, Kodály, Bárdos – népzenei ihletésű művei. Zeneművek kapcsolása történelmi, képzőművészeti, irodalmi ismeretekhez.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Újabb magyar népdalok és népszokások dalainak éneklése.

Közös éneklés, szép, kifejező éneklés, önként vállalt egyéni éneklés, tempó, dinamika betartása. Kánonok megszólaltatása. Himnusz közös énekléssel. Énekes játékok, illusztrálás.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

Páros ugrók Karikázó. Eszközös táncok. Szatmári csárdás. Jeles napok szokásai: Lucázás, betlehemezés, regölés.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Készségfejlesztő-, koncentrációs- és lazító gyakorlatok. Egyszerűbb interakciós játékok. Nem verbális kommunikációs játékok.

A mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont fogalmak megismerése, használata az elemző beszélgetések során.

A főhős és a többi szereplő jellemzése (külső-belső tulajdonságok).

A tanult korhoz, stílusokhoz egyszerű kellékek, jelmezek válogatása, készítése.

Dramatikus játékok, improvizációk a tanulók által létrehozott történetváz alapján, irodalmi művek alapján és történelmi események kapcsán. Eljátszás, kiegészítés, folytatás, fordulatépítés. Színházi előadás megtekintése, a látottak kollektív elemzése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes kiválasztani a számára legkedvesebb műalkotást, művészt a tanult korokból.

Tudja indokolni választását.

Tud néhány dalt, népi játékot, mondókát.

Képes a tanult mozgáselemeket utánozni.

Megismer a tanult korra jellemző néhány műalkotást, épületet, zenét, dalt, öltözetet.

Tud 5 népdalt, mûdalt szépen, kifejezően énekelni egyénileg vagy társakkal együtt.

Képes felismerni néhány gyakran hallgatott korra jellemző zenei szemelvényt és magyar népdalt.

Ismer 2-3 énekes-táncos játékot.

Felismeri a tanult táncokat, megjeleníti alaplépéseit szabad előadásban. Ügyel a helyes testtartásra.

Részt vesz a játékokban, a gyakorlatokban és az elemző beszélgetésekben

Betartja a rögtönzés szabályait.

Gyakorlott a csoporton belüli szereplésben, játékbátorságot tanúsít.

Ismer néhány népszokást, jeles napot és ezek hagyományait.

Élményét meg tudja jeleníteni választott technikával.

Jártas a tanult technikákban.

Tud elöl, fölül és oldalnézetben egyszerű tárgyat rajzolni.

Ismerkedik a mozgóképkultúra alapjaival játékos tevékenység közben.

Észreveszi a színek hangulatteremtő hatását.

Megismeri a hétfokú dallamot.

Alakul mozgása egyszerű táncos mozdulatokon keresztül.

MŰVÉSZETI NEVELÉS 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Ismerkedés képek, könyvek segítségével a korokkal. Néhány jelentős, magyarországi épület.

Tablók készítése megismert történelmi és művészeti korokra jellemző formai jegyek kiemelésével.

Otthonteremtés: környezetünkben fellelhető építészeti értékek.

Építkezési szokások: paraszti, polgári létformák, hagyományos cigányotthon és berendezései; tervezés: felülről és előlnézetből. Kitekintés a környezetvédelemre, természetvédelemre. Plakát, reklám készítése a környezetvédelem érdekében.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

Az emberi arc ábrázolása. Pittkréta, szénrajz. Portrék átalakítása. A táji mélység elemei; megfigyelés a szabadban, szabadkézi rajzvázlatok készítése. A természet tárgyai otthonunkban, természetes anyagok felhasználása: dísz tárgyak készítése. A tárgyalakítás folyamata: tervezés, kivitelezés. Kézműves technikák alkalmazása a tárgykészítésben. Hagyományos cigány kézművesség: videofilm a cigányság kultúrájáról, kézműves-egéről. Jeles napok kézműves tevékenységei.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

A színperspektíva; megfigyelés a szabadban.

Tájkép festése szabadon és irodalmi mű témájára, a színperspektíva alkalmazásával.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

Változó ütemű ritmusok. Daléneklés ritmuskísérettel, ritmushangszerek megszólaltatása ritmuszenekarban. Ritmusképletek felismerése, megszólaltatása. Ritmusok írása, olvasása, másolása.

5. DALLAMI ELEMÉK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Népzenei jellegzetességek, ereszkedő dallamok, visszatérő szerkezet, kupolás dallamok, változó ütemek. Népzene, néprajzi háttér. Hangszerek, zenekarok-zenekarok-zenei műfajok. A zenei írása-olvasás jelrendszere. Ötvonalas kotta, pótvonala használata. Olvasógyakorlat-dalfelismerés-dallamkártya rendezése.

A XIX. század zenéje, a romantika. Zeneművek jellegzetes részleteinek tudatos megfigyelése. Népzenei felvételek felismerése a stílusjegyek alapján. Zeneművek: a magyar zeneszerzők művei – Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Kodály Zoltán. A zenei élmények kifejezése, koreográfia készítése.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Népdalok, népies műdalok. A jeles napok dalai. A magyar népzene rétegei. Régi és új stílusú népdalok. Más népek dalai. Kánonok és kétszólamú dalok kifejező éneklése.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

XX. századi társastáncok alaplépései. Alakoskodó népszokás megismerése: farsang. Történetek feldolgozása különböző tánc- és mozgástechnikai elemek alkalmazásával.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Beszéd-, légzéstechnikai, koncentrációs és lazító gyakorlatok. A társak kommunikációs és metakommunikációs jelzéseinek értelmezése. A gyermekek saját érzelmeinek megnevezése, kifejezése. Ismerkedő, kapcsolatteremtő, bizalomjátékok, érzékelő gyakorlatok. A testnyelv: testtartás, mimika, gesztus, távolságtartás, érintés. Megjelenés, fellépés, ön- és társismereti játékok. Táncillem.

Dramatikus improvizációk közösen választott témára, a tanult tánctechnikák alkalmazásával, elemző megbeszélés. Cigány hagyományok és hiedelmek: a halottvirrasztás, temetés. Ünnepekről tanult versek, köszöntők felelevenítése: karácsony, szilveszter, újév, húsvét, pünkösd, Szent István napja.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes kiválasztani a számára legkedvesebb műalkotást a tanult korból.

Megismer a korra jellemző néhány műalkotást, épületet, zeneművet.

Tud 5 dalt szépen, kifejezően énekelni egyénileg vagy társakkal együtt, tud egyszerű ritmusképleteket viszszaadni a tempó, a dinamika megjelenítésével.

Képes felismerni néhány gyakran hallgatott, korra jellemző zenei részletet.

Tudja, hogy az életteret tudatosan kell megtervezni, ismeri a helyiségek funkcióit, tisztában van azzal, hogy az otthon minősége kölcsönhatásban van a család hangulatával.

Van elképzelése saját, leendő lakásáról.

Ismert természetes anyagok felhasználásával tud dísz tárgyakat készíteni, igyekszik környezetét rendben tartani.

Észreveszi az emberi nemtörődömség nyomait, tudatosul benne ennek veszélye.

Tud különböző helyzeteket, jelenségeket improvizálni.

Képes elviselni a megalapozott kritikát.

Társainak vagy a mű szereplőinek szándékait felismeri, képes elemezni.

Igyekszik kitartóan figyelni társaira.

Tudja értelmezni társai kommunikációs és metakommunikációs jelzéseit.

Érti a mozgásimprovizációt, a jellemábrázoló metakommunikációs megnyilvánulásokat, ki tudja fejteni ezeket maga is.

Gyakorlott a csoporton belüli szereplésben, játékbátorságot tanúsít.

Ismeri a tanult táncokat, megjeleníti alaplépéseit szabad előadásban. Alkalmazza a helyes testtartást.

Alkalmazza a felkérés, lekérés szabályait.

Tud tánc közben szorongás nélkül, kultúrátlan „érinteni”.

Részt vesz az előző években tanult népszokások, jeles napok, ünnepek szertartásiban, előkészületeiben, lebonyolításában.

Ismeri a polgári, paraszti, cigány építkezést, berendezést.

Gyakorlatot szerez az előlnézeti, felülnézeti ábrázolásban.

Szintani ismereteit fel tudja használni érzelmi kifejezéséhez, valamint a műalkotások érzelmi tartalmának felismeréséhez.

Megismer a korra jellemző néhány zenei részletet, zeneművet, zeneszerzőt.

Ismeri nemének megfelelő (külső-belső) jellemzőit (viselkedés, öltözködés, karakter).

MŰVÉSZETI NEVELÉS 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÉR

Tartalom, tevékenység

Tájékozódás térkép segítségével. Településtípusok elemzése képen. Ábra alapján téri helyzet rekonstruálása. Térábrázolás monotípiával.

2. FORMA

Tartalom, tevékenység

A funkció-forma összefüggései az építészetben, különféle épülettípusokban. Nyomtatott kép és szöveg. Papírnyomat. Az emblematikus ábrázolás: a diagram és a grafika. Egyéni diagram készítése. Az ikon és a piktogram tervezés. A szimbólumuk: közlekedési táblák, emblémák, márkajelek, jelvények: pecsétek, érmék, zászlók, lobogók, címerek.

3. SZÍN

Tartalom, tevékenység

A magyar címer szimbolikája. Az ellenőrző címer, zászló, hétszínvirág embléma részének megoldása. Szabad kompozíció készítése pasztellkrétával, hangulatok, érzések kifejezésére. Festés zenéhez.

4. RITMUS

Tartalom, tevékenység

Az idő. Begyakorolt ritmuselemek megszólaltatása- ritmusértékek és jelölésük, ritmusjátékok, ritmuszenekar. Ritmusolvasás, -másolás, – írás diktálásra.

5. DALLAMI ELEMEK, ZENEHALLGATÁS

Tartalom, tevékenység

Tempó és dinamikai jegyek. A tanult hangszerek és zenekarok felismerése. A műzenei és a népzenei ismeretek rendezése. A dalok néprajzi háttere – népszokások, családi ünnepek. Dallamok olvasása, lejegyzése a fejlettség szerint. Szolmizálva éneklés. Olvasógyakorlatok.

Irányított figyelmű zenehallgatás. A lakóhely szerinti tájegység legjellemzőbb népzenei sajátosságai. A XX. századi zenei irányzatok – a dzsessz. Az értékes szórakoztató zene. A műzenei ismeretek rendszerezése. A legismertebb magyar zeneszerzők többször hallgatott zeneművének felismerése. Zenei élmények kifejezése.

6. DALÉNEKLÉS, NÉPI GYERMEKJÁTÉK

Tartalom, tevékenység

Magyar népdalok. A hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai. Más népek dalai. Többszólamú éneklés. A tanult dalok stílusjegyei, stílusos előadásuk. A megismert dalok tempója, dinamikája, hangulata. A Szózat éneklése.

Életrajzi adatok magyar zeneszerzőkről.

7. MOZGÁS, TÁNC, BÁB

Tartalom, tevékenység

XX. századi társas táncok alaplépései. Magyar főúri táncok, a palotás megismerése. A tanult táncok ismétlése. Cigány együttes meghívása, cigány táncház szervezése. Egy báb vagy dramatikus előadás iskolai közönség előtt.

8. DRÁMA

Tartalom, tevékenység

Páros, csoportos, egyensúly- és bizalomgyakorlatok. Egyszerűbb ön- és társismereti játékok.

Mozgásimprovizációk és gyakorlatok (némajátékok, pantomimes gyakorlatok, esések, pofonok, botlások, jellemábrázoló mozgások). Jellemábrázolás hanggal és metakommunikatív úton.

Erkölcsei fogalmak mesék, történetek, novellák, egyéb irodalmi alkotásokon keresztül.

Cselekmény, ellencselekmény érzékelése, hatások megfigyelése. Kellékhasználat. A történetnek, mint cselekménynek az elemzése, a cselekmény üzenetének érzékelése. Egy cigányballada meghallgatása, dramatizálása. Színházlátogatás – a színházi viselkedés szabályainak betartása, díszlet, jelmez, kellék, fény- és hanghatások megfigyelése, beszámoló az élmény alapján.

9. MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

Tartalom, tevékenység

Fogalmak értelmezése: kommunikáció, média, tömegkommunikációs médium, tömegmédia. A tömegkommunikáció és az ember viszonyának értelmezése, értékelése.

A könyv. A szöveg és a kép viszonyának elemzése. Szép könyv – jó könyv. Könyvfajták csoportosítása, Könyvtári munka. Történetek képekben. A képregény formanyelvének tanulmányozása.

A sajtó: Lényeges információk kiemelése a híryanagból. Képregény? Rövid történet kitalálása, részekre bontása: képregény készítés.

A fotó, fotózás technikája. A képkeret. Közeli, félközeli, távoli kép. Nézőke készítése. Képkocka történetek készítése, egy közös élmény, irodalmi mű vagy elképzelt történet alapján. A kép megmozdul: Pörgettyű készítése. Tárcsa, forgódob készítés.

A telefon. A fonográftól a CD-lemezig (hanglemez, magnó). A rádió. A rádióreklám.

A film. A film kapcsolata társművészetekkel (irodalom, zene, képzőművészet). Ismerkedés a filmnyelvvél. Filmek megtekintése. Elemzése. Hang, zene, zöreje. A filmek csoportosítása. A videokamera.

A televízió. A televízió reklám. A szappanopera. A szappanoperák sztereotípiájának elemzése, közönségre gyakorolt hatásának értékelése. A műsorújság megismerése. Az időgazdálkodás és a szabadidő-felhasználás (médiafogyasztás). A számítógép Számítógépes újsághír készítése egy iskolai rendezvényről.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Felismer és megnevez néhányat a tömegtájékoztatás fajtái közül. Képes 1-1 film – irányítás melletti – elemzésére. Megismer, tud használni tömegkommunikációs eszközöket. Fejlettségi szintjének megfelelően képes felfogni a tömegkommunikációs eszközök lényegi mondanivalóját, tud ehhez viszonyulni. Fokozódó önállósággal képes az információk értelmezésére. Megtanul szelektálni a média műsorai közül. Ismeri a műsorfüzet használatát.

Tud a karakternek megfelelő hangszínt, hangerőt használni, anyagot, színt kiválasztani.

Ismeri és éneklí a Szózatot. Megfelelően viselkedik a dal éneklése alatt.

Tud jellemeket, hangulatokat megjeleníteni rajzzal, dramatizálással. Képes improvizációs és szituációs játékokkal az őt érintő problémák eljátszására, feldolgozására. Képes saját és mások tevékenységének értő elemzésére. Tud hangulatot, cselekvést, viszonyt megfigyelni, kifejezni.

Azonosul a pozitív jellemekkel, a helyes erkölcsi tulajdonságokkal a tanult irodalmi alkotásokon keresztül, meg tudja ezeket játékában jeleníteni.

Megismeri a szimbólumok jelentését.

Forma, színredukcióval képes létrehozni alkotásokat.

Figyelmesen hallgatja a dalokat, zeneműveket, tud választani közülük, indokolja választását.

Gyakorolja az előző években tanult táncokat iskolai rendezvény alkalmával.

Betartja tánc közben a tanult illemszabályokat. Képes hosszabb szövegű szerep vállalására.

Irodalomjegyzék

- B. Boros Ilona–P. Székely É.: Batikolás, tojásírás
Balázs Árpád: Csontfurulya, madársíp
Balogh Beatrix: Kollázs
Balogh Beatrix: Várepítés, várjátékok
Barsi Ernő: Népi hagyományaink, iskolai és amatőr színpadra
Bauer Gabriella: Gyermekirodalmi szöveggyűjtemény (Óvónőképző Intézetek)
Béky Bognár Attila: A világ csodái
Berhidai – Fényi – Kiss: Máktündérek, csutkanépek
Bernard Deyriés–Denys Lemery–Michael Sadler: Rajzos zenetörténet az őskortól napjainkig (Magyar változat: Révész Dorrit)
Cini-cini muzsika – Óvodások számára
Debreczeni Tibor: Színkörjáték /Kreatív játékok, 1981/
Deszpot Gabriella: Más szemmel (Vizuális kultúra a 8. osztály számára)
Dimény Judit: Hang – játék
Domanovszki Endre: Korok ruhái
Fekete Tamás: Szobrászat
Gabnai Katalin: Drámajátékok
Gerő László Építészeti stílusok
Hatodik daloskönyvem (Apáczai Kiadó)
Hétszínvilág olvasókönyv 3.
Icinke-picinke – Népmesék óvodásoknak
Kaibinger Pál: Ének-zene az általános iskola 4. osztálya számára
Katajev: Hétszínvirág mese
Környeiné–Reegné: Tér-forma-szín
Lantos Rezsőné–Lukin Lászlóné: Ének-zene 1. osztály
Lantos Rezsőné–Lukin Lászlóné: Ének-zene 2. osztály
Lantos Rezsőné–Lukin Lászlóné: Ének-zene 3. osztály
Lantos Rezsőné–Lukin Lászlóné: Ének-zene 4. osztály
Lenkefi Konrád: Bábkészítés
Maitz–Pócz: Ének-zene az általános iskola 6. osztálya számára
Maitz–Pócz: Ének-zene az általános iskola 7. osztálya számára
Maitz–Pócz: Ének-zene az általános iskola 8. osztálya számára
Maitz Mária–Pócz Gáborné: Ének-zene kézikönyv az általános iskola 1-8. osztálya számára gyógypedagógusoknak
Mészáros Vincéné: Óvodai bábjátékok
Montágh Imre: Mondjam vagy mutassam
Nyolcadik daloskönyvem (Apáczai Kiadó)
Ortutai: A magyar népművészet
Ötödik daloskönyvem (Apáczai Kiadó)
Régen volt, hogy is volt (Tankönyvkiadó Budapest)
S. Boda Edit: Médiakalauz 1-2
Szappanos István: Rajzolás, festés, tárgyalakítás az óvónőképző intézetek számára
Szepesi József: Putrik és paloták
Taníts meg engem! Fejlesztő program logopédiai óvodák számára
Tolnai Mária: Dráma és nevelés
Varga Domokos: Jó játék az árnyék és a fény
Zákány Eszter: Agyagművesség (Műhelytitkok sorozat – Corvina 1973)

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközökHanglemez:

1848-as indulók

Cimbora – versek, dalok gyermekeknek.

Csajkovszkij: Diótörő

Regélő – megzenésített versek.

Hanglemezsorozat általános iskolások részére 1–8. osztály

Vízöntő együttes: Élő népzene.

CD:

Vivaldi: Négy évszak

Szózat

Himnusz

Kodály: Kállai kettős

Magyar hangszeres népzene 1-2.

Bábparaván

Diavetítő

Építőkockák

Fényképezőgép

Folyóiratok: Lakáskultúra, Szép házak

Gyűjtött népi edények és népi hangszerek

Hangszer kvartett kártya

Hangszerek: dob, cintányér, triangulum, c furulya, csörgődob, xilofon, kanna, kanál, népi hangszerek, ritmushangszerek

Írásvetítő

Jelvények, címerek

Képek, albumok, reprodukciók

Képsík rendszer

Képsorozatok

Kesztyűbábok

Körző

Lemezjátszó, CD lejátszó

Leporellók

Mágnestábla

Magnetofon üres kazettával

Magyar címer, magyar zászló

Mértani testek

Metronóm

Műsorújság, folyóiratok

Plakátok

Posztótábla, hangjegyorongok

Reprodukciósorozat az általános iskola 1–4. és 5–8. osztálya számára

Ritmus és kottás olvasókészlet

Számítógép

Szimbólumok (piktogramok, jelvények, közlekedési táblák)

Telefon

Televízió

Természetes anyagok (fa, csont, bőr)

Természetes festőanyagok (szén, agyag, növényi nedvek)

Vetítővászon

Videókamera

Zászlók

GAZDÁLKODÁS

GAZDÁLKODÁS 1–8. ÉVFOLYAM

Típus
Óraszám

integrált tantárgy
700 óra

Jellemzők, alapelvek

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségi területet, azon belül a Technika, a Háztartástan részterületeket magában foglaló integrált tantárgy.

Az új társadalmi, gazdasági helyzethez igazodva a gazdálkodás szellemiségét fejezi ki iskolánkban az Értéktanteremtés és az Osztálygazdálkodás rendszere. A rendszer lehetővé teszi, hogy a gyermek a szellemi és fizikai alkotómunka értékponntal való díjazása mellett, a takarékos anyag- és energiafelhasználással, a természet adta lehetőségek felhasználásával, a tárgyak állagának megóvásával, a szelektív hulladékgyűjtéssel szerzett „vagyonát” befektetheti, felhasználhatja szociális és kulturális szolgáltatásokra, „iskolapénzre” válthatja, ezáltal potenciális vásárlóvá válik az iskolai vásárokon.

A gazdasági élet minden szerepkörét megtapasztalhatja, lehet: tervező, beszerző, gyártó termék- előállító, eladó, kereskedő, vevő, szolgáltató, a rendezvények, szereplések, versenyek résztvevőjeként) és szolgáltatást igénybevevő (táborozás, kirándulás, kulturális programok belépői, másolás, ruha- és könyvvásárlás).

A tanuló jövedelemhez jutása, az iskolai és az egyéni tulajdoni részek figyelembe vétele, a piacgazdálkodás, a társadalmi valóságot működteti az iskola keretei között, így a gyerekeknek alkalmuk nyílik más- más gazdasági helyzetben az érdekvérvényesítés gyakorlására.

A gazdálkodás tantárgy az osztálytársadalmi gyakorlatra való eredményes felkészítést szolgálja, úgy járul hozzá a nevelési céljaink megvalósításához, hogy az egyéni képességekhez adekvátan biztosítja a folyamatidőket.

Vezérelvei: az egyéni segítségnyújtás, a tanulók önállóságának tiszteletben tartása és a kezdeményezés, az önérvényesítés realizálásának lehetővé tétele.

A technológiai ismeretek mellett fontos szerepet kap a munkavégzéssel összefüggő társadalmi gyakorlatra, tevékenységekre való felkészítés.

A tantárgy jellegéből adódóan a tevékenységek dominálnak, melyek során fel kell készíteni növendékeinket a háztartás feladatainak gyakorlására, a célszerű gazdálkodásra a mindennapi életben, az igényeinek és lehetőségeinek megfelelő önellátásra, a technika vívmányainak felhasználására, ismerve azok környezetkárosító veszélyeit is, a természeti és az épített környezet védelmére, az energiatakarékos szemléletű, ökológikus gondolkodásra.

Hiszen a társadalmi cselekvőképesség egyik fokmérője az, hogy a tanulók a kapott feladatokat, a mindennapi életben adódó problémákat képességeik szerint meg tudják-e oldani a társadalmi elvárásoknak megfelelő minőségben.

A tananyag a társadalmi gyakorlat működési hátterét tükrözi, a munkamegosztást, a családi életet, a ház körüli tevékenységeket, a jövedelem beosztását, az ügyintézkést, hogy a szocializáció folyamatában majd képes legyen tájékozódni, eligazodni az életviteléhez szükséges dolgokban és tudjon a lehetőségekből önérvényesítő törekvéseinek, érdeklődésének megfelelően választani, akár mint munkás, akár mint szolgáltató vagy fogyasztó tevékenykedik.

A tartalom kiválasztásánál a következő sajátosságok érvényesülnek:

Fontos része az oktatásnak a technikai, technológiai tevékenységekkel összefüggő beszéd fejlesztése, a cselekvések szervezéséhez, ellenőrzéséhez, mert a tanulók megfelelő passzív és aktív szókincsét bővítenünk kell a szükséges fogalmak alkalmazása érdekében.

A nyelvhasználati készség fejlesztése szempontjából jól lehet hasznosítani a kész munkadarabok, modellek, anyagok, eszközök konkrét bemutatását, a tanulók számára a sokoldalú szemléltetéssel, tapasztalatszerzéssel, tervek készítésének elősegítésével a szókincs bővítését.

Az alkotómunka során lehetőség nyílik az ízlésítélet fejlesztésére, a funkcionális és formai megfelelés célszerűségének megállapításával különbözőségek és azonosságok elfogadásával.

Az eljárások célszerűségének és gazdaságosságának megállapítása, a megvalósuló technikai eljárás választásának az indoklása, az ítélő- és döntésképeség fejlesztését szolgálja.

Az öntevékeny, biztonságos, gazdaságos életvitelhez szükséges cselekvések: barkácsolás, javítások, hobbi-megtanulásához a technikai műveltséget közvetítő dokumentumok (szakkönyvek, kézikönyvek) által az

önálló ismeretszerzésben való jártasságok (könyv- és könyvtárhasználat) kialakításának biztosítása kiemelt feladatunk.

A gondolkodási műveleteket fejleszti az elkészült munkadarabok összehasonlítása, hasonlóságok-különbözőségek keresése, a piacgazdálkodás, a holisztikus életszemlélet összefüggéseinek elemzése.

Gyermekeink nagy részére jellemző a mozgáskoordináció zavara, a finommotorikus készségek gyengesége, ezért a finommozgások fejlesztése fokozott hangsúlyt kap, főleg a tanítási program kezdetén, az adaptációs szakaszban.

A tantárgyban megfogalmazottak útmutatást nyújtanak az alsós és felsős délután pedagógiai programjában a kézműves és technikai jellegű tevékenységek tervezéséhez.

A tantárgy problémába ágyazva, a feladatra összpontosítva közvetíti a technika, technológia mellett valamennyi műveltségterület, kapcsolódó tantárgy: alkalmazott matematika, természetismeret, környezetvédelem, anyanyelv, embertan, esztétika, magyar és cigány hon- és népismeret, tánc és dráma fogalmait, tevékenységeit, összefüggéseit.

A fejlesztés a pedagógiai szakaszokban egymásra épülő feladatokat tűz ki.

A bevezető és kezdő szakaszban

A termelés, a gazdálkodás egyéni garanciáinak megalapozása, a technikai szemléletmód kialakítása a gyermeki kíváncsiságra építve a praktikus ismeretek, tevékenységek által.

Alapozó és fejlesztő szakaszban

A gazdálkodó tevékenység elméleti és gyakorlati hátterének megismerése a közösségi és az egyéni munkavégzés során. A termelés, a gazdálkodás gyakorlatának megteremtése, kiszélesítése a szakmaválasztás irányába, rendszerszemléletű gondolkodásmód célzatos és következetes kialakításával.

A tananyag felépítése spirális-teraszos elrendezésű. Ez jól látszik a fejlesztési szakaszok témaköreinek azonoságán és azon, hogy a magasabb évfolyamokon a visszatérő témakörök esetében az ismeretek bővülnek, a munkadarabok elkészítésének módjai nehezednek.

Az egyes évfolyamok építenek az előzőre és egyben megalapozzák a következőket is.

Cél, feladat

A tantárgy célja azon képességek kialakítása, fejlesztése, amelyek segítik a gyermeket a gyakorlati problémák megoldásában, kapcsolat teremtése az iskolán kívüli világ és az iskolai tanulás között, hogy megtalálja helyét, feladatát a családi és a társadalmi munkamegosztásban.

A társadalmi cselekvőképességhez nélkülözhetetlen gazdálkodó tevékenység legalapvetőbb elveinek, szabályainak és gyakorlatának megismerése, ezáltal az alkalmazkodási képesség alakítása. A család és a munkahely színterein való eligazodás, kritikus fogyasztói magatartás alakítása, alkalmazkodás könnyítése az ésszerű életvezetési stratégiák által, hogy a változások és következményeik belátása a tanulók harmonikus személyiségfejlődését segítse elő.

A környezetbarát, a természetvédő magatartás, az ökológikus szemléletmód formálása.

Az egzisztenciális szükségletek kielégítését biztosító praktikus intelligencia fejlesztése a sikeres szocializáció érdekében.

Követelmény

Ismerje fel a technika szükségességét, hasznát és veszélyeit. Alakuljon ki a technikai tervezés képessége a probléma felismerés és megoldás mindennapi gyakorlatában. Ismerje az iskolai tárgykészítő munka fázisait (tervezés, előkészítés, kivitelezés, befejező munkálatok), az értékesítés vagy felhasználás menetét. Legyen képes együttműködően részt venni a gazdálkodással, a munkával összefüggő kapcsolatokban, a működést biztosító szabályzatok figyelembe vételével. Például: Értékteremtés, A délután pedagógiai programja, Oszálgazdálkodás, Produkciós sáv, Vásárok, Házirend.

Rendelkezzen munkaszervezési, egészségvédelmi, környezetvédelmi ismeretekkel és szokásokkal az életkorának megfelelő önálló tevékenységekben. Tudja használni a technika, háztartásban, gazdálkodás, barkácsolás, közlekedés témakörébe tartozó könyveket, kiadványokat.

A továbbhaladás feltételei az adott évfolyamnál részletesen vannak kifejtve.

A Gazdálkodás tantárgy témakörei és altémái

Téma	Altéma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ÖNKISZOLGÁLÁS	Táplálkozás	X	X	X	X	X	X	X	X
	Tisztálkodás	X	X	X	X				
	Öltözködés	X	X	X	X				
	Egészség	X	X	X	X		X		
Téma óraszám		14	26	22	20	9	12	12	12
SEGÍTÉS JELLEGŰ MUNKÁK	Takarítás	X	X	X	X	X	X	X	X
	Mosás			X	X	X	X	X	X
	Vasalás				X	X	X	X	X
Téma óraszám		4	2	4	8	7	10	3	3
A MUNKA RÉSZ- EGYSÉGEINEK KIALAKÍTÁSA FOLYAMATOS MUNKAVÉGZÉS KIALAKÍTÁSA	Anyagok és alakításuk				X	X	X		
	Képlékeny anyagok	X	X	X					
	Textil	X	X	X					
	A papír	X	X	X					
	A fa	X	X	X					
	A műanyag		X	X					
	A fémek		X	X					
	Építőelemekkel végzett gyakorlatok	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		16	42	42	36	40	17	6	6
FOLYAMATOS MUNKÁK KIALAKÍTÁSA	Természetes anyagok						X	X	X
	Élő és élettelen környezetünk							X	X
Téma óraszám							14	24	24
FOLYAMATOS MUNKAVÉGZÉS	Előállított anyagok						X	X	X
Téma óraszám							14	18	21
HÁZTARTÁSI ISMERE- TEK	Egészséges életmód					X	X	X	X
	Háztartási gépek						X		X
Téma óraszám						9	9	9	9
KERTGAZDÁLKODÁS						X	X	X	X
Téma óraszám						16	10	18	15
GAZDÁLKODÓ 1 X 1						X	X	X	X
Téma óraszám						6	4	6	6
BARKÁCSOLÁS, KÉZIMUNKA						X	X	X	X
Téma óraszám						12	4	6	6
KÖZLEKEDÉS			X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám			4	6	10	12	9	9	9
Összes óra		34	74	74	74	111	111	111	111

A tantárgy óraszámai

	Évfolyam								
Óraszám	1. 2. félév	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Összes
Heti	2	2	2	2	3	3	3	3	20
Éves	34	74	74	74	111	111	111	111	700

Értékelés

Az ellenőrzés, értékelés folyamatosan kiterjed az egész tanítási órára, segítséget nyújt a javításhoz. Az elméleti és gyakorlati ismeretnyújtáson kívül az értékelésben és osztályzásban a tanuló érdeklődése, szorgalma, fejlődése is tükröződik.

Az értékelési szempontok segítséget nyújtanak a tanulók önellenőrző, önértékelő képességének tudatos kialakításában.

Mivel e műveltségi terület tevékenységcentrikus, különösen fontos, hogy helyesen állapítsuk meg az elméleti ismeretek és a gyakorlati tevékenységek arányát az értékelésben, nemcsak a munkavégzést, hanem a kreativitást, kitartást is folyamatosan kísérjük figyelemmel.

Nagyon fontos, hogy az értékelés folyamatos legyen, hiszen a tanórán a problémamegoldó tevékenység a döntő, s a gazdálkodás eredményessége a mérvadó.

A tanulókról félévenként írásos értékelést készítünk, mely magába foglalja az anyagismeretet, eszközhasználatot, technológiai ismeretet, a munka esztétikumát, a munkához való viszonyulást.

Célszerűnek tartjuk az értékelést évente a következő táblázati rendszerben nyilvántartani, így a 8 év során jól nyomon követhető a fejlődés

Anyag- ismeret	Eszköz- használat	Technológiai ismeret	A munka esztétikuma	A munkához való viszony

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás-, a Kommunikáció- és a Szocializáció fejlődési vizsgálattal, illetve különleges esetekben, az Adaptációs programban leírt eszközökkel végezzük, a diagnosztizáló munka alapján megalkotott egyéni fejlesztési terv (EFT) szerint folyik a tanuló fejlesztése a tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT rendszeres, félévi felülvizsgálatával lehet elvégezni.

A Naplóban a tantárgyi tudást negyedévente Tervezés–Kivitelezés–Önkiszolgálás–Higiéné–Háztartás–Közlekedés címen gyenge, megfelelő, jó minősítéssel jelöljük.

Fejlesztési feladatok

A gazdálkodás tantárgy keretén belül a rehabilitációs tevékenység fő irányai: a tanulók megismerő képességeinek fejlesztése: a megfigyelési, összehasonlítási, csoportosítási, rendszerezési képességek, a beszédképesség és nyelvi aktivitás fejlesztése.

A tárgyi–gyakorlati tevékenység ok-okozati megalapozottsága érdekében: az ismeretek, készségek, képességek színvonalának emelése.

A motorikus képességek fejlesztése: szabályozott akarati mozgások, mozdulatok továbbfejlesztése, kar-kéz munkaerő-ráfordítás beosztása, a munkamozdulatok sebességének és ütemének fejlesztése.

A balkezes tanulók számára, balkezes olló használata és a munkafogások egyéni bemutatása kezességük figyelembevételével.

A munkához való helyes viszonyulás: érzelmi fejlesztés, a céltudatos munkavégzés során megmutatkozó pozitív személyiségjegyek, a munkafegyelem megerősítése és kiterjesztése az önálló vállalkozásban végzett tevékenységekre.

A tantárgy keretén belül megvalósítandó pedagógiai rehabilitáció fő feladata:

a munkára nevelés és a pályaorientáció támogatása a szakmák megismerésében és a továbbtanulásra való felkészítés érdekében.

A társadalmi cselekvőképesség, az egyéni szocializációs folyamat alakulásának, fejlődésének nyomon követése a Szocializációs fejlődési vizsgálat témái átszövik a Gazdálkodás tantárgy egészét.

A tantárgy tevékenységközpontúságából, a megvalósulás sajátosságaiból, az egyéni fejlesztésből eredően egy-egy tanítási órán belül a tanulók más- más feladatokat valósítanak meg. A csoportbontás, az osztott óra-vezetés lehetőséget nyújt a családi munkamegosztás szerepeinek gyakorlására, a szakmai irányultságok megerősítésére, a folyamatos munkavégzésben az egyéni haladási tempó figyelembe vételére.

GAZDÁLKODÁS 1. ÉVFOLYAM II. FÉLÉV

Témakörök, tartalmak, tevékenységek 1. Önkiszolgálás.

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

A kulturált táplálkozás eszközeinek: kanál, villa, kés ismerete és használata.

Étkezésekhez az asztal megterítése evőeszközökkel, tányérral, szalvétával.

Napirend készítés folyamatában a napszakoknak megfelelő főbb étkezések megtanulása.

Az elfogyasztandó ételek fajtáinak ismerete: leves, főzelék, köret, hús.

A nyersanyagok eredete, eredet szerinti csoportosításuk (növényi eredet, állati eredet).

1.2. TISZTASÁG, TISZTÁLKODÁS

Tartalom, tevékenység

A helyes WC használat, WC-papír használat, kézmosás ok-okozat.

Az iskolai mellékhelyiségek használata ok-okozati összefüggésben: mit-miért, hogyan kell? mit-miért, hogyan nem szabad?

A helyes fogmosás: rendszeressége; miértje és mikéntje.

Az egér és az oroszlán című mesefilm feldolgozása a fogápolás szemszögéből.

A helyes fogmosás gyakorlása saját felszereléssel, a személyi higiénés program megvalósulásában.

1.3. ÖLTÖZKÖDÉS

Tartalom, tevékenység

Az évszakoknak megfelelő ruházat, ruházkodás ismerete és alkalmazása a mindennapokban.

A ruházat részei: felsőruházat, fehérnemű.

Öltöztető baba készítése, öltöztetése az évszakoknak megfelelően felsőruhával és fehérneművel.

A fehérnemű váltásának rendszeressége az egészség érdekében.

Ok-okozati összefüggések keresése.

Az emberi test részeinek megnevezése és vizsgálata: mi történik szervezetünkkel, ha: tornázunk, mozgunk; melegben; hidegben? Erősítsük meg, az Ellenőrzőben jegyezzük is.

1.4. EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Egészség-betegség, egészséges-beteg fogalmainak megismerése.

Az „Egészséges, mint a makk” című diafilm (Makk Marci sorozat) feldolgozása, az ismeretek beépítése a mindennapokba.

2. SEGÍTÉS JELLEGŰ MUNKÁK

2.1. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

Az életkornak megfelelő részvétel lehetőségei a takarításban: portörlés, rendrakás.

Az osztályterem tavaszi „nagytakarításának” segítése a játékok, könyvek letörlésével, sorba rendezésével.

Folyamatos tevékenység a foglalkozások közben és után, a tanterem rendjének helyreállítása, saját test tisztaságának visszanyerése.

3. A MUNKA RÉSZEGYSÉGEINEK KIALAKÍTÁSA

3.1. KÉPLÉKENY ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

A gyurma, a sógyurma tulajdonságai. Az agyag tulajdonságai.

Manipulálás az anyagokkal, s a tapasztalatok értékelése közben az anyag tulajdonságainak megnevezése.

Gömbölyítés módjai és a gömbölyítéssel készülő formák mintázása (gyöngy, gyümölcs, labda).

Hengerítés és hengerítéssel készülő formák mintázása (csiga, kukac, perec...). Lapítás kézzel. Dobókocka készítése agyagból. Betüelemek, írott és nyomtatott betűformák alakítása, megszártása.

3.2. FONAL ÉS ZSINEG

Tartalom, tevékenység

A fonal készítése: „A kis vakond nadrágja” című mese alapján a fonal készítésének mozzanatai.

A fonal és zsinég tulajdonságainak felismerése érzékszervi vizsgálódás útján:

- tapintás: finom-durva; vékony-vastag;
- szakítási próba: szakítható, nyírható;
- sodrás, szétsodrás: sodorható; összeköthető.

Csomó és masni kötése.

A fonal és a zsinég felhasználása a mindennapi életben.

Kép készítése fonal és zsinég felhasználásával.

3.3. A PAPÍR

Tartalom, tevékenység

A papír tulajdonságainak felismerése érzékszervi vizsgálattal: téphető, gyűrhető, vágható, formára hajtható; ragasztható (folt- és pontragasztás) különböző papírok összehasonlítása: könnyű-nehéz; vékony-vastag.

Papírtépéssel kép készítése.

3.4. A FA

Tartalom, tevékenység

Érzékszervi vizsgálat közben a fa legjellemzőbb tulajdonságainak megismerése: a látás; a szaglás; a tapintás bevonásával.

A hurkapálca darabolásának lehetőségei a méret függvényében (pontos-pontatlan).

Hosszúság becslése adott hosszúsághoz:

„Marokkó” játék készítése; becslés utáni darabolás; csiszolás; festés (mártogatással) technikáinak alkalmazásával.

3.5. ÉPÍTŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Az építődoboz elemeinek megnevezése (kocka, tégl, henger, háztető). Barkochba-játék.

Tetszőleges térforma építése az építődoboz elemeiből (város, torony).

Alakrajz utáni modellkészítés.

Az építődoboz munkalapjainak felhasználásával 5-6 elemből álló modellek építés (szánkó, sí, kalapács).

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Önállóan végez minél több olyan tevékenységet, amely önmagára vonatkozik.

Tudja az evőeszközöket rendeltetésszerűen használva, kulturáltan étkezni.

Használja rendeltetésszerűen a WC-t.

Alkalmazza a mindennapokban a helyes fogmosás technikáját.

Tudja a mindennapi életben az évszakoknak és higiénés követelményeknek megfelelő öltözködést.

Ismeri és alkalmazza a mindennapokban az egészség megőrzéséhez szükséges tevékenységeket, magatartást.

Életkorának és lehetőségeinek figyelembevételével segít a környezet (iskola és otthon) rendben tartására irányuló tevékenységben.

Részt vesz életkorának és lehetőségeinek figyelembe vételével a takarításban.

Felismeri a környezetben található legfontosabb anyagokat.

Feladattudata van, és a munkaszokásokat betartja.

Tud képlékeny anyagot a tanult technikák alkalmazásával gömbölyíteni, hengeríteni, lapítani.

Ismeri a fonal és zsineg megtapasztalható tulajdonságait, felhasználási lehetőségeit.

Ismeri a papír érzékelhető tulajdonságait, meg tudja nevezni azokat.

Ismeri a hurkapálca tulajdonságait, darabolását a méret becslésével.

Meg tudja nevezni és azonosítani az építődoboz elemeit.

Tud néhány elemből álló modellt megépíteni.

GAZDÁLKODÁS 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. ÖNKISZOLGÁLÁS

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

A konyha legfontosabb berendezési tárgyainak (mosogató, tűzhely, hűtő, konyhaszekrény) rendeltetése és balesetvédelmi szabályok a használat során.

„Az első szakácskönyvem” című könyvből, a konyhai eszközök rajzának összehasonlítása a tankonyha eszközeivel, az eszközök megnevezése.

Vitamin-saláta készítése répa, alma, méz felhasználásával.

Az esztétikus, napszakonkénti terítés gyakorlása az iskolai ebédlőben tízórainál, ebédnél, uzsonnánál.

1.2. TISZTASÁG, TISZTÁLKODÁS

Tartalom, tevékenység

A test, a haj tisztán, rendben tartása.

A test működése fizikai munkavégzéskor (izzadás bekövetkezése erőteljes mozgás után).

A verejtékezés megfigyelése kapcsán a naponkénti rendszeres tisztálkodás felismerése.

Mit okozhat az izzadás, a por; a piszok különböző testtájakon?

Gombásodás, gyulladás, kellemetlen szag; körömtisztítás, körömkefe, körömvágás, rendszeres, napi mosakodás, cipőtisztítás: eszközök használata.

A zsebkendő használatának higiénája.

A fertőzések, cseppfertőzés terjedésének lehetőségei (oktató-, diafilm megnézése).

1.3. ÖLTÖZKÖDÉS

Tartalom, tevékenység

Az évszaknak és az időjárás változásának megfelelő helyes, egészséges ruházat ismerete.

Öltöztető baba öltöztetése.

A ruhadarabok záródási módjainak – gombolás, patent, kapocs bekapcsolása, húzózár–önálló alkalmazása.

Öltözőverseny rendezése.

A csokorkötés, cipőfűző befűzése, a tépőzár.

A ruhafélék tárolása, rendben tartása.

A vállfa használata, a ruhaneműk hajtogatása.

1.4. EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Egészséges napirend kialakítása, készítése.

Egészséges heti rend kialakítása, készítése.

Nagyszülők, szülők, gyerekek relációinak ismerete a családi munkamegosztásban.

Az évszakok váltakozásának hatásai a környezetre, az emberi szervezetre.

Az időjárás, öltözködés, jellemző gyümölcs, jellemző szabadidős foglalkozások, a termőföld jellemző munkái).

2. SEGÍTÉS JELLEGŰ MUNKÁK

2.1. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A seprű használata. A seprés szabályai.

A tanterem tisztántartása a foglalkozások végén.

Cipőtisztítás oka és módja (lábtörölő használata).

3. A MUNKA RÉSZEGYSÉGEINEK KIALAKÍTÁSA

3.1. KÉPLÉKENY ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

Gömbölyítés, hengerítés, lapítás mellett a kúpozás technikájának megismerése és gyakorlása.

A képlékeny anyag egyszerű megmunkálása, elemi kézműves technikák.

Kosárforma, ház (hengerből, mint gerendaház).

Kompozíciók készítése adott témában és szabadon.

Természetes anyagokból formák, alakzatok képzése.

3.2. FONALAK, TEXTILEK

Tartalom, tevékenység

Fonalak: a csomókötés célszerű alkalmazása; a csokorkötés (cipőfűzés és kötés); a fonalak sajtolása (fonal-baba készítése); a kéterű fonás (könyvjelző készítése).

Textilek: a textilek tulajdonságai, felhasználásuk és megmunkálásuk; érzékszervi vizsgálatok: tapintással, tépéspróbával.

„A kisvakond nadrágja” című mese alapján a fonal és textil készítésének megismerése; a folyamat helyes sorrendbe rendezése; a fonalak és a textilek összehasonlítása (hasonlóságok-különbségek).

A varrás alapjai: tűbefűzés, csomókötés; a tű balesetmentes használatának szabályai; öltögetés (előöltés-elővarrás); könyvjelző készítése.

Nyírás megtanulása filcen, egyenes és görbe vonalon: karácsonyfadísz.

3.3. PAPIROK

Tartalom, tevékenység

A papír tulajdonságai.

A célszerű és takarékos anyagfelhasználás: nyírás, hajtogatás.

Helyes szerszámhasználat: ollóval (balesetvédelem, nyírás ollóval egyenes és körív mentén).

Mértani formák megismerése: kör, háromszög, négyzet, téglalap.

Képalakítás kivágott mértani formákból.

„Csipketerítő” készítése nyírással.

Kartonfigurák készítése (a testrészek külön-külön csoportban történő nyírása után, mókás emberkéek össze-állítása).

Papírhajtogatás: felező és átló. Papírforgó készítése. Csónakhajtogatás és úsztatás.

3.4. A FA

Tartalom, tevékenység

A fa tulajdonságai (érezékszervi vizsgálat). Hurkapálca és a vékony lécek darabolása, késsel megadott méret szerint, a végek csiszolása csiszolóvászonnal. A vonalzó használatának gyakorlása (mérés cm-es pontossággal). Falikép készítése hurkapálcából.

Virágkaró készítése hegyezéssel, díszítése festéssel (mártogatással).

3.5. MŰANYAGOK

Tartalom, tevékenység

Műanyagok felhasználása a mindennapi életben (használati tárgyak gyűjtése): miért jó a műanyag? Előnyök és hátrányok gyűjtése.

Műanyag fólia tulajdonságai.

A műbőr tulajdonságai (tárgy alkotása ragasztással).

3.6. FÉMEK

Tartalom, tevékenység

Fémek a környezetünkben, alumínium- és rézhuzal.

A fémek tulajdonságai (érzékszervi vizsgálat): tapintás; hajlítás; darabolás lehetősége.

A csípőfogó, a kúpos fogó. Fémek összehasonlítása az eddig tanult más anyagokkal:

könnyebb-nehezebb; puhább-keményebb, hajlítható-merev.

Betűk, lánc készítése.

3.7. ÉPÍTŐELEMEKKEL VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Térbeli alakzatok makettjeinek készítése rajz alapján:

modellezés síkban-térben (pl. bútorok építése: asztal, szék, szekrény).

Építés látszati kép és körvonal rajz alapján: közlekedési eszközök megépítése (autó, busz, vonat).

Az alaprajz: az építőelemek határoló lapjainak körberajzolása – összefüggések keresése; kisebb, nagyobb, ugyanakkora; különböző, hasonló.

Sík és tér megkülönböztetése, a tárgyak meghatározása (matematikai ismeretek tükrében): négyzet, kocka, téglalap, téglatest, kör, gömb.

Az építődoboz feladatlapjainak megoldása. Modellezés tereptárgyakkal: belső és külső téralakítás dobozokkal.

4. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

Biztonságos közlekedés a gyalogos közlekedésre kijelölt helyeken.

Veszélyhelyzetek felismerése.

Tapasztalatok gyűjtése a helyi közlekedésről, utazás felnőttel.

A gyalogos átkelőhely, zebra, jelzőlámpák, a rendőr karjelzései.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Manuális készsége, figyelme, problémamegoldó gondolkodása, kreativitása az elvárásoknak megfelelő.

Képes együttműködésre, csoportmunkában való tevékenységre.

Egyre önállóbb önkiszolgálásában.

Önálló minél több önkiszolgáló tevékenységben, részt vesz csoportos tevékenységben, magára irányuló tevékenységben.

Ismeri a konyha berendezési és legfontosabb felszerelési tárgyait, balesetvédelmi használati szabályait.

Tud késsel, villával enni, betartja az étkezések rendjét.

Ápolja, tisztítja testét, haját, fogát naponta rendszeresen.

Ismeri és alkalmazza az évszakoknak és az időjárás változásának megfelelő öltözködési szabályokat, ruháinak különböző záródásait önállóan használja.

Befűzi és beköti a cipőjét.

Betartja a kialakított napi, hetirendet, életkori sajátosságainak megfelelően otthon is.

Segít szüleinek a házi és ház körüli tevékenységekben.

Részt vesz az iskolai környezet rendben tartásában.

Használja a seprűt, a partvist.

A cipője rendszeresen tiszta.

Tud átalakított anyagot megnevezni, csoportosítani, egyszerű műveleteket végezni.

Használja rendeltetésszerűen a megismert eszközöket, szerszámokat.

Ismeri az anyagok tulajdonságait és felhasználásuk lehetőségeit egyre bővülő körben,

Rendelkezik elemi ismeretekkel az anyagtakarékosságról, a környezet megóvásáról.

Feladattudata, feladattartása van.

Ügyes a kézzel alakítható anyagok megmunkálásában, a tanult mozdulatok alkalmazásával önállóan dolgozzon.

Ügyes a kézzel végezhető tevékenységekben.

Tud egyenes és körív mentén megközelítő pontossággal, ollóval nyírni.

Tud papírt nyírni ollóval. Tud festéssel, ragasztóval bánni.

Ismeri a fa legfontosabb tulajdonságait, s egyszerű szerszámokkal balesetmentesen tud dolgozni.

Ismeri a műanyagok felhasználási lehetőségeit a mindennapi életben.

Ismeri a környezetben megtalálható fémből készült tárgyakat, eszközöket.

Tud a formát és annak képét azonosítani.

Tud minta alapján is, és saját elképzelést, ötletet is megvalósítva építeni.

Ismeri a gyalogos közlekedés szabályait, a tanult szabályokat betartja.

Rendelkezik tapasztalatokkal az utazás közbeni magatartásról.

GAZDÁLKODÁS 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. ÖNKISZOLGÁLÁS

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

Konyhai edények, eszközök tisztántartása, a mosogatás menete.

A háztartást megkönnyítő eszközök, kisgépek használata felnőtt irányításával

Az életkornak, a napszaknak megfelelő táplálkozás, változatos étrend.

Az ételkészítés higiénája.

A házimunkát megkönnyítő gépek, eszközök, darálók, háztartási robotgépek.

Baleseti források a konyhában és a megelőzés feltételei. Egyszerű ételek készítése: teafőzés és ízesítés; lágytojás-keménytojás főzése időméréssel; hideg szendvics készítése, díszítése; a kenyér kenése; sütés nélküli édesség (pl. kókuszgolyó) készítése.

Vendéglátás-vendégvárás: hétköznapi és ünnepi: terítés; tálalás; viselet.

Teadélután rendezése.

1.2. TISZTÁLKODÁS

Tartalom, tevékenység

A fogmosás alkalmazása és eszközeinek tárolása.

A kéz és a láb ápolása: ismerkedés a manikűrkészlet részeivel; körömvágás, reszelés, tisztítás.

Baleseti források körömápolás közben és megelőzésük.

1.3. ÖLTÖZKÖDÉS

Tartalom, tevékenység

A ruházat rendben tartása, kisebb javítása.

A gombfelvarrás megtanulása.

Kisebb javító varrások (szakadások mentén).

Baleseti források és megelőzésük.

Az időjárásnak, az évszaknak, a napszaknak megfelelő öltözet.

Gyakorlatok a célszerű, a helyes öltözködésre.

Lábbeli tisztítása.

1.4. EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Kisgyerekkorban sűrűn előforduló megbetegedések és tünetei: megfázás; köhögés;

láz; hasmenés; hányás. Megelőzésük természetes gyógymóddal: gyógytea; Megay–Gaal: Varázsfüvek (Bölcs bagoly sorozat) borogatás; hűtőfürdő; diéta.

Sérülések lehetőségei, megelőzésük, a sebek ellátásának elemi szabályai.

Egészséges és egészségre káros szerek ismerete.

2. SEGÍTÉS JELLEGŰ MUNKÁK

2.1. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

Környezetünk rendben tartása.

A tanterem rendjének folyamatos megőrzése, helyreállítása, napi takarítása: játékok tisztítása, virágápolás, közös helyiségek csoportos takarítása.

A takarítás eszközei: tavaszi-őszti „nagytakarítás”.

az iskolát körülvevő füves területek folyamatos rendezése; a szelektív szemétgyűjtés.

A házimunkát megkönnyítő eszközök, a porszívó.

2.2. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

A mosás fázisai: áztatás, mosás, öblítés, szárítás.

A mosás elemi szabályai: a ruhaneműk csoportosítása színük szerint; a mosóvíz hőmérséklete; az öblítővíz hőmérséklete.

A babaruhák mosása.

3. A MUNKA RÉSZEGYSÉGEINEK KIALAKÍTÁS

3.1. KÉPLÉKENY ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

A papírmásé. Gyöngyök, tárgyak (fenyődíszek, szív, húsvéti szimbólumok) formázása. Mértani testek mintázása agyagból.

Építő játék készítése (téglatest, kocka, henger, gömb, kúp mintázása).

3.2. FONALAK, TEXTILEK

Tartalom, tevékenység

Fonalak: szegőöltés; pelenkaöltés: tűbefűzés, csomózás műveletei.

Négyzet-alakú textília beszegése, majd körbevarrása, pelenkaöltéssel.

A tanult öltésekkel készítendő darabok: hasznos tárgyak készítése: tűpárna; pénztárca, zsebkendőtartó; uzsonnaszalvéta, dísz tárgy.

Textilből: textíliák nyírása: különböző mértani formák kivágásával, alaklemez segítségével állat vagy emberfigurás textilkép készítése ragasztással.

Szálhúzás: szálhúzásos terítő készítése.

A szövés alapjai: fűzőlapok segítségével a szövés munkafolyamatának megtanulása; szövés szövőrámán; kézi szövőkereten, öv, karlanc készítése.

Látogatás a szövőműhelybe.

3.3. PAPÍROK

Tartalom, tevékenység

A hajtogatás további gyakorlása: felező és átlóhajítás; a szegély és szöglet hajítás megtanulása: füzetek, könyvek beborítása.

Figurák hajtogatása és díszítése papírral: pl. tátogó szájú sárkány, ugró béka, télapó.

Szögletes tárgyak (dobozok) becsomagolása díszcsomagolássá (egyenletes ragasztás, esztétikus munka-végzés).

A kartonpapír tulajdonságai, felhasználhatósága: fizikai tulajdonságok érzékszervi vizsgálata: tapintás, gyúrás, tépés.

Hasonlóságok, különbségek a lágypapírral.

A karton mérése vonalzóval, előrerajzolás, karcolás, lyukasztás, összeállítás – pontos mérés, cm-es pontossággal, szabályos nyírás.

Munkafolyamatok alkalmazásával különböző használati tárgyak készítése: díszdoboz; kiskosár.

3.4. A FA

Tartalom, tevékenység

A fa, lé: mérése; előrajzolása; darabolása késsel; új művelet: rovásfaragás.
Virágkaró készítése és díszítése rovásfaragással.

3.5. MŰANYAGOK

Tartalom, tevékenység

A műbőr, mint műanyag felhasználhatósága a mindennapi életben.
Műbőrből használati tárgyak készítése: pl. öv, erszény.

3.6. FÉMEK

Tartalom, tevékenység

Alumínium huzal, rézhuzal, műanyaggal bevont huzal tulajdonságai, hajlítása, darabolása: lánc, kampó, fogas készítése.

Alumínium, (lág) szalag tulajdonságai, hajlítása, darabolása lemezvágó ollóval, síp készítése. Az alumínium huzal és lemez összehasonlítása tapasztalati úton: hasonlóságok, különbségek.

A kúpos fogó, a lemezvágó olló rendeltetésszerű, balesetmentes használata.

3.7. ÉPÍTŐ- ÉS SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Építőelemekkel végzett gyakorlatok.

Házépítés: körvonalrajzok, látszati rajz, alaprajz alapján: háztípusok makettjének felépítése az építődobozzal: emeletes családi ház; egyszintes családi ház; lakótelepi tömblakás; előnyök; hátrányok keresése.

Térrendezés terepasztalon, település modellezése: utcánk.

Belső tér modellezése dobozokkal, építődobozokkal.

Szerelőelemekkel végzett gyakorlatok: a szerelőelemek helye a szerelődobozban.

A szerelőelemek neve, megkülönböztetésük a használat szempontjából.

Egy-kettő-három csavarkötéssel készülő alakzatok szerelése rajz és fantázia alapján: útjelző tábla; asztal; szék; ásó; gereblye síkban.

4. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

Közlekedési gyakorlatok: szabályok betartása.

Közlekedési eszközök modellezése, dobozokból, építőkockákból, építőjátékokból. Csoportosításuk.

A tömegközlekedési eszközök használatának szabályai:

a várakozás, felszállás, kapaszkodás, leszállás jelzése, tudakozódás.

Veszélyhelyzetek a tömegközlekedésben.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Egyre önállóbb és biztosabb az önkiszolgáló és segítő tevékenységekben.

Fejlődik eszközhasználata és mérési pontossága.

Fejlődik türelme, körültekintése, kitartása, együttműködése, igényessége, találékonysága.

Önálló, önkiszolgáló a tevékenységeiben.

Tud a konyhai tevékenykedés után hasznosan részt venni a mosogatásban, a terem rendbetételében.

Képes a kenyér megkenésére.

Tud teát, lágy tojást, kemény tojást főzni.

Tud korának megfelelően vendégeket várni és fogadni.

Képes körmeit tisztán tartani, ápoltan megjelenni.

Tudja a leszakadt gombját felvarrni, kisebb szakadásokat ruháján bevarrni.

Igyekszik saját egészségét megóvni az elkerülhető betegségektől, sérülésektől és az egészségre ártalmas szerektől.

Ismeri a cigányság életformájának vonatkozó részeit.

Aktívan részt vesz a családi és az iskolai munkamegosztásban.

Óvja környezete tisztaságát, részt vesz az évszakonkénti nagyobb takarításokban, az étkezéshez az asztal megterítésében.

Ismeri a mosás fázisait és legfontosabb szabályait.

Egyre önállóbb a különböző anyagfajták tulajdonságainak, a szerszámok helyes használatának ismeretében, a megmunkálásban.

Tudja alkalmazni a gyakorlatban a már megtanult munkafogásokat.

Ismeri és alkalmazza a gyakorlatban a szegőöltést, pelenkaöltést.

Elsajátítja a szövés technikáját.

Felhasználja a papírt, mint anyagot különböző használati és szórakozást segítő tárgyak készítésében

Tud alakítani fát egyszerű módon, egyszerű szerszámmal, faragókéssel balesetmentesen.

Ismeri a műbőrt és felhasználhatóságát.

Ismeri az alumínium tulajdonságait, felhasználási lehetőségeit.

Tud modellezni megfelelő építőelemek megvalósításával különböző lakóépületeket.

Ismeri a szerelőelemeket, tudja alkalmazni a csavarkötést.

A szabályoknak megfelelően viselkedik és közlekedik.

Ismeri minél több közlekedési eszköz elnevezését és jellemzőjét.

GAZDÁLKODÁS 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. ÖNKISZOLGÁLÁS

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

Az ételek alapanyagai. Az alapanyagok beszerzési helyei; bevásárló lista készítése.

Egyszerű ételek készítése: bundás kenyér, (tojás felferése)sütés serpenyőben. Az ünnepi asztal; ünnepi terítés díszes szalvétahajtogatással.

Egyszerű édesség: sütés (habcsók). Vendégvárás – vendéglátás, avagy hogyan rendezzünk születésnapit uzsonnát; gyermekzsúr szervezése, rendezése szendvicskészítéssel, díszítéssel, teával.

1.2. SZEMÉLYES HIGIÉNÉ

Tartalom, tevékenység

Testünk rendszeres tisztántartásának fontossága: test, haj, körmök, fogak; bacilusok, vírusok, gombák élősködők „hatásai”.

Fehérnemű rendszeres cseréje és tisztítása: a fehérnemű mosásának mikéntje (pl. torna zokni mosása).

1.3. ÖLTÖZKÖDÉS

Tartalom, tevékenység

Az életkornak, alkatnak, alkalomnak megfelelő öltözködés jellemzői. A ruházat portalanítása. A ruhakefe.

1.4. EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Munkatevékenységek: részvétel a családi munkában. Családi munkamegosztás a családtagok testi-lelki egészsége. Vállalható feladataim: egyszerű karbantartó munkák. Szolgáltatások igénybevétele – vásárlás, gyógyszerár, posta.

Társas kapcsolataink és egészségünk összefüggései. Önismeret: külső és belső tulajdonságaim. Barátságok: Milyen a jó barát?

Viszonyom a felnőttekhez: helyem a családban, osztályban, iskolában.

2. SEGÍTÉS JELLEGŰ MUNKÁK

2.1. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A porszívó balesetmentes használata. A felmosás (kőpadló, műanyag padló esetében); baleseti lehetőségek és megelőzésük a frissen felmosott padló esetében.

A tanterem takarításában való aktív részvétel.

2.2. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

A mosás fázisai: áztatás; mosás; öblítés; szárítás. A saját fehérneműnk rendszeres mosása a mindennapi gyakorlatban: a torna zoknik rendszeres mosása. A tankonyhában használt textíliák mosása.

2.3. VASALÁS

Tartalom, tevékenység

A vasaló balesetmentes használata. Szögletes textíliák (zsebkendő, konyharuha) vasalása.

3. A MUNKA RÉSZEGYSÉGEINEK KIALAKÍTÁSA

3.1. ANYAGOK ÉS ALAKÍTÁSUK

Tartalom, tevékenység

FONALAK, TEXTILEK.

Szabás: megadott méretre.

Varrás: fércelés, szegőöltés, pelenkaöltés gyakorlása mellett a száröltés megtanulása; terítő méretre szabása, beszegése, hímzése.

Hímzés: népi motívumok; láncöltés, száröltés.

Gyűjtött képekből tabló készítése. Tanulmányi séta: tájházba; néprajzi kiállításra.

PAPÍR.

Szögletes és henger alakú tárgyak díszcsomagolásának további lehetőségei.

Szegély hajtogatás, síkbeli szimmetria (fél alaklemez) felismertetése.

Tankönyvek, füzetek csomagolása. Nyírás előrajzolás után. Ragasztási technikák: foltragasztás; szegélyragasztás.

Nem folyékony papírragasztók ismerete és használata (cellux, papírragasztó stb.).

Díszdobozok készítése, ajándék csomagolása (henger és kocka alakú).

FAMUNKÁK.

Fenyőléc: darabolása hasítással; csiszolása csiszolóvászonnal; díszítés faragással, festéssel; illesztés szege-léssel; viráglétra készítése.

Ismerkedés a fafaragással: faragott kis falikép készítése.

A fa megmunkálása: nagyüzemben; kisipari műhelyben. Tanulmányi séta bútorasztalos üzembe.

FÉMEK.

Az alumínium lemez tulajdonságai, megmunkálása: előrajzolás után darabolás, lemezvágó ollóval; hajlítása idomszerekkel: tüske, kúpos fogó; a szélek finomítása; díszítés pontozással, karcolással; viráglatét ké-szítése.

A fémrúd (acélrúd) tulajdonságai, darabolása fémfűrészszel.

A fémfűrész részei, balesetmentes rendeltetésszerű használata. Pontozó készítése.

MŰANYAGOK.

A műanyagok felhasználása a mindennapi életben.

Tulajdonságai: érzékszervi, fizikai és kémiai vizsgálatok; hőhatásra reagálás; törési próba; tapintási próba.

Műanyaglemez tulajdonságai: darabolása; hajlítása.

Cipőkanál készítése (melegítés).

3.2. ÉPÍTŐ- ÉS SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

ÉPÍTŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK.

Építőelemek illesztése, egyensúlya, építés látszati kép alapján a síkra.

Ház, lakás építése, berendezése, a lakás helységei, berendezésük.

Babaház vagy dobozváros készítése papírból.

SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK.

Egy- és többcsavaros kötések. Csuklózó szerkezetek. Mozdó szerkezetek (a kerék).

A TÁRGYAK KÉPE.

A körvonalarajz: mértani síkidomok és testek körberajzolása. Alaprajz: a megépített dobozváros, babaház alaprajzának elkészítése. Valóságos tárgyak és modellek összehasonlítása súly, méret, alakazonosítás. Nézetrajz: azonosítás és készítés; előlnézet; felülnézet; oldalnézet.

4. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

A közlekedés eszközök: a vonat. Tanulmányi séta: a pályaudvar, a vasútállomás.

A helyi közlekedés eszközei falun és városban.

Veszélyhelyzetek felismerése a gyalogos és tömegközlekedésben.

Közlekedés tömegközlekedési eszközökön. Közlekedési helyzetek modellezése.

Információs táblák leolvasása, információkérés, tudakozódás.

Udvariasság a közlekedési helyzetekben.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes önálló tárgykészítésre a csoportos tevékenységekben való munkavállalásra és végzésére, s megkezdett munkadarabját befejezi.

Gyakorlott az önellátásban, teljesen önálló az öltözködésben és tisztálkodásban.

Kulturáltan étkezik.

Részt vesz aktívan a munkavégzésben, egészsége megőrzésében.

Ismeri a főzés alapanyagainak beszerzési helyeit.

Tud egyszerű ételeket elkészíteni önállóan is.

Alkalmazza a mindennapokban a személyre vonatkozó helyes higiéniai szokásokat.

Tudja tisztítani fehérneműjét.

Képes a mindennapokban korának, alkatának, az alkalomnak és a lehetőségeknek megfelelő ruházat kiválasztására és viselésére.

Részt vesz aktívan a család életében, munkájában.

Ismeri alapvető külső és belső tulajdonságait, lehetőségeit, korlátait.

Segíti a felnőttek munkáját az iskolában és a családban egyaránt.

Egyszerű háztartási munkát gyakorlottan elvégez, háztartási kisgépeket használ.

Alkalmazza a témában elsajátított ismereteit az iskola és a család mindennapi életében.

Tudja fehérneműjét szükség szerint tisztítani.

Ismeri a mosás fázisait és a centrifuga balesetmentes használatát.

Tud szögletes textíliákat balesetmentesen vasalni.

Önálló az anyagok megmunkálása során a már megismert eszközök és szerszámok használatában. Tud tisztán dolgozni, a problémák megoldásához segítséget kérni.

Anyagtakarékosan és az értékesítési szempontok szerint dolgozik.

Ismeri az anyagok tulajdonságait, a megmunkálás eszközeit, szerszámain.

Tud önállóan folyamatosan dolgozni egy munkadarabon.

Tud konstruktívan gondolkodni, fantáziáját használva építeni, szerelni.

Próbálkozik egyéni ötletek terveinek készítésével és megvalósításával.

Tud csoportosítani közlekedési eszközöket.

Biztonságosan közlekedik gyalogosan és a tömegközlekedési eszközön.

Betartja a tanult magatartási szabályokat a közlekedési helyzetekben.

Kialakulóban van technikai gondolkodása és szemlélete, életkorának és fejlettségének megfelelően.

Fejlődik önállóságban és a közösségi alkotó munkában.

Tudatosul felelőssége a közlekedésben és saját egészsége védelmében.

Önállóan, aktívan részt vesz a házimunkában.

GAZDÁLKODÁS 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. HÁZTARTÁSI ISMERETEK

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

A KONYHA.

A tankonyha berendezési tárgyai: konyhabútor, mosogató, munkapad, asztal, székek.

A tankonyhában használatos eszközök, gépek: tűzhely, főzőlap, darálók, nyújtódeszka, nyújtófa, lábasok, fazekak, mérőeszközök, tálalóedények, tálalóeszközök.

A tankonyha rendbetétele, a bútorok lemosása, polcok, fiókok borítása papírral (méretre hajtás-vágás).

Az eszközök, gépek célszerű elrendezése, elhelyezése a konyhában, a konyhaszekrényben. A villanytűzhely üzembe helyezésének szabályai.

TÁPLÁLKOZÁS.

Az ételek alapanyagai: nyersanyag, friss-, félkész termék, fagyasztott-tartósított termék.

A nyersanyagok lehetséges beszerzési helyei: üzlet, kistermelő, piac, diszkont bolt.

Üzletlátogatások. Az árak összehasonlítása.

A felhasználás lehetséges formái: sütés, főzés, tartósítás: fagyasztás: a kertből betakarított zöldségfélék zöldségek tisztítása.

Étrendünkben különböző technikával készülő ételek gyűjtése, keresése.

A szakácskönyv használata.

ÉTELKÉSZÍTÉS.

Híg leves, zöldségleves: a fagyasztott alapanyagból.

Sütés zsiradékban: köret – sültburgonya. Főzött édesség: madártej.

Az ételkészítés higiéniaja és a munkaterület rendben és tisztán tartása minden konyhai tevékenységnél hangsúlyt kell kapjon, csakúgy, mint a konyhai balesetek előfordulásának a megelőzése, s az elsősegélynyújtás megvágás, forrázás esetén.

1.2. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A lakás, az iskola helyiségei és rendeltetésük.

A lakás rendbetételének lehetséges módjai: szemét felszedése; seprés; porszívózás; felmosás.

A bútorok karbantartása: portörölés; fényezés.

A parketta tisztántartása: feltörölés; szárazra törölés; felkenés.

A műanyag padló tisztítása.

Az osztályterem, a tankonyha takarítása a tanult technikák alkalmazásával.

A korosztálynak megfelelő takarítási munkák felismerése és végzése otthon is.

1.3. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

A gépi. mosás lehetséges módjai. A mosógépek fajtái: forgódobos; keverőtárcsás; automata.

A mosás fázisai: áztatás; mosás; öblítés; csavarás (kézi és gépi) szárítás.

A tankonyhában használt textíliák rendszeres mosása: munkakötények; konyharuhák; asztalterítő. Tanulmányi séta elektromos cikket árusító üzletbe.

1.4. VASALÁS

Tartalom, tevékenység

A vasalás fejlődése, története.

A vasalók fajtái (parazsas, hagyományos villany, hőfokszabályozós, gőzölős) és használatuk: balesetvédelmi szempontból; a textília kímélésének szempontjából.

A vasalás fizikai, kémiai, higiéniai és esztétikai hatásai.

A kimosott konyhai textíliák (szögletesek) vasalása.

1.5. EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Tartalom, tevékenység

Testünk életműködései: a testrészeink és főbb belső szerveink.

Az ember életének történései: növekedés, egészség és betegség.

Az egészséget károsító szerek: nikotin; alkohol; drogok veszélyei.

Káros szenvedélyek elleni hónap (február). Nemdohányzó világnap. Mentálhigiénés világnap.

A nemi érés, a pubertáskor: testi-lelki változások, testi higiénia fokozott figyelme.

A test tisztán tartása, kamaszkori testápolás, hajmosás, szárítás, az arc tisztán tartása, körömápolás kézen, lábon.

Egészségügyi szolgáltatások rendszere: gyógyszerár, közintézmények szolgáltatásai.

Mikor, kihez kell fordulni baleset, betegség esetén. A betegségek kialakulása és tünetei: láz, lázmérés és lázcsillapítás, gyógyszerek.

2. FOLYAMATOS MUNKAVÉGZÉS KIALAKÍTÁSA

2.1. ANYAGOK ÉS ALAKÍTÁSUK

Tartalom, tevékenység

TERMÉSZETES ANYAGOK.

FA ÉS FASZERŰ ANYAGOK.

A fa felhasználása régen és ma.

Tanulmányi séta asztalosműhelybe, tájházba, bútorboltba, fafaragóhoz.

A fa az otthonunkban, fából készült használati tárgyak (régi és mai) megfigyelése:

összehasonlítás (különbözőségek, azonosságok keresése); ok- okozati összefüggés keresése a bútorok megváltozásában.

Fafaragással készült használati tárgyak: Ősi cigány, beás mesterségek.

Kanál, készítése.

Ma használatos, általunk is készíthető tárgyak: képkeret, szövökeret, edényalátét, szalvétatartó, kis polc készítése.

A háncs és a csuhé: eredete; tulajdonságai; felhasználásuk régen és ma;

régmúlt idők játékai (csuhé és csutkababa, csutkakocsi) fonással edényalátét készítése.

A vessző: tulajdonságai; felhasználása.

A vesszőfonás alapjai: fűzfavesszőből koszorúalap, adventi koszorú készítése.

Ősi cigány mesterségek.

BŐRÖK.

A bőr: eredete; tulajdonságai; felhasználása régen és ma: az őskortól napjainkig a bőr szerepe az ember életében.

AZ AGYAG.

Tulajdonságai, a korongozás megismerése, látogatás fazekas műhelybe.

ELŐÁLLÍTOTT ANYAGOK.

PAPÍROK.

A papír eredete, a papírgyártás, papírmerítés.

A papír fajtái és felhasználása: lágypapírok, kemény papírok.

A papírok összeillesztése borítóvászonnal: félbehajtható malomtábla vagy sakktábla készítése.

A már tanult hajtási technikák felhasználásával összetettebb figurák hajtogatása: pl. ugróbéka, kenguru, kismadár, tulipán, csillag.

FÉMEK.

A fémek: eredete; új tulajdonságaik: törik-hajlik: a köracél vizsgálat.

Fémek összehasonlító vizsgálata: acél, vas, réz, alumínium.

Felhasználásuk tulajdonságaik függvényében: alumínium lemez hajlítása, vagy ördöglakat alumínium huzalból.

Cigány mesterségek.

FONALAK, TEXTILEK.

Eredete (növényi, állati, mesterséges), tulajdonságaik, elnevezések.

Felhasználhatóság. A textíliák szerepe a ruházatkodásban, célszerű használatuk.

A szövés: kézi szövő ráma. Falikép szövése.

Hímzés: buzsaí; Kirándulás a Tájháza, kalocsai; matyó;

A mintákkal való hímzés, díszítés alkalmazási területei: ruházaton; tárgyakon; díszítő textíliákon. Fedőöltés.

TEXTIL.

Szegés, gépöltés: javító varrás.

2.2. ÉPÍTŐ- ÉS SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

ÉPÍTŐELEMek – ÉPÍTÉS ÉS ÁBRÁZOLÁS

Emberi alkotással létrehozott terek, az épített környezet megjelenítése, esztétikuma.

A lakóházak, a lakókörnyezet. Falu és város.

A valóság műszaki rajzi ábrázolása: vonalfajták (vastag, vékony, pontozott, szaggatott); nézetek (előlnézet, oldalnézet, felülnézet); méret – méretarány.

Kocka- és téglatest határoló oldallapjai.

A műszaki rajz alapjai: egyezményes jelek.

A becslés, a mérés pontossága, rajzoló, mérő-, szerkesztő eszközök, a mérés lejegyzése. ábrázolás műszaki rajzon; hálózati rajz szerkesztése.

A lakás alaprajza (felülnézete), helyiségei. Az ideális lakóter jellemzői.

SZERELŐELEMek

Mozgó szerkezetek (csiga, tengely) működési elve.

Malom, kút, mérleg szerelése.

A már ismert kötések, szerkezetek felhasználásával összetett modell készítése a szerelődoboz elemeiből.

3. A TERMŐFÖLD ISMERETE

Tartalom, tevékenység

A lakóhely talaja. Különböző talajminták összehasonlítása.

Érzékszervi vizsgálatok: szín; kötöttség; szerkezet. Védekezés a környezet kellemetlen hatásai ellen.

Az időjárás és a mezőgazdasági munkák összefüggései.

Folyamatos megfigyelések a termőföldön.

Talajjavító eljárások a kiskertben, munkák. Talajelőkészítés vetéshez.

Növények szaporítása magvetéssel, palántázással. Növények ápolási munkái: gyomtalanítás; öntözés; ritkítás.

Növénynevelés a tanulóterben: a telek adottságai, az osztály igényei alapján.

A betakarítás módjai (kézi-gépi). A növénytermesztés egyszerű eszközei, kézi szerszámai.

Megfigyelések, összehasonlítások végzése: a tanulóterti, az otthoni kiskerti és a nagyüzemi mezőgazdasági munka.

4. GAZDÁLKODÓ 1 X 1

Tartalom, tevékenység

Ismerkedés az iskola gazdasági életével: kert-, tankönyvgazdálkodás, személyi higiéné, értékteremtés, vállalkozás. A Hétszínű program, a gyermek Pedagógiai Program.

A fogalmak értelmezése, alkalmazása.

Megismerendő fogalmak: csere, termelés, áruba bocsátás, újratermelés, haszonelosztás, fogyasztás, bevétel, kiadás, termék, melléktermék, hulladék, energia, energiahordozók, áru, piac, megrendelés, termelői ár, eladási ár, haszon, jövedelem, elosztás, takarékoság, mennyiség, minőség.

5. SZERELES, BARKÁCSOLÁS, KÉZIMUNKA

Tartalom, tevékenység

E témakör keretében lehetőségük van a fiúknak egyszerû, általuk elképzelt és elkészíthetõ tárgyak „barkácsolására”.

A lányoknak más, e témához kapcsolódó foglalatosskódásra nyílik mód, elsõsorban kézimunkára gondolunk.

A népmûvészet hagyományai, a természetes anyagok megmunkálása: szalma, gyékény, csuhé, rafia.

6. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

A városi gyalogos és tömegközlekedés, baleseti tényezõk, vészhelyzetek: megelõzése, elkerülése, elemzése, tapasztalatgyûjtés.

A leggyakoribb forgalomirányító jelzõtáblák megismerése, csoportosításuk.

A szárazföldi közlekedés. Kerékpárosok az utakon – tapasztalatgyûjtés: kerékpárosok megfigyelése kerékpárúton, közúton.

Közlekedési információk – a járatok menetrendje a megállóban, információ kérése a vonat- és autóbuszpályaudvaron.

A közúti megállóhelyeken kifüggesztett menetrend megismerése.

A vízi közlekedés lehetőségei, személy- és teherszállítás vízen, tapasztalatgyûjtés, tájékozódás. A vízi közlekedés, a szállítás: hajó, komp.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Kialakul technikai gondolkodása és szemlélete, életkorának és fejlettségének megfelelően.

Fejlõdik önállóságban és a közösségi alkotó munkában.

Tudatosul felelõssége a közlekedésben és saját egészsége védelmében.

Önállóan, aktívan részt vesz a házimunkában.

Képes a háztartási munkában aktívan részt venni.

Tudja a leggyakrabban használt háztartási gépeket balesetmentesen üzemeltetni.

Ismeri az esztétikus környezet kialakításának szempontjait.

Igénybe tudja venni a mindennapi élethez szükséges szolgáltatásokat.

Tud egyszerû ételeket készíteni.

Tájékozott az ételkészítés alapanyagainak beszerzési helyeirõl, a felhasználásuk lehetséges módjairól.

A konyha tisztán és rendben tartási, balesetvédelmi szabályait betartja.

Képes a tanult takarítási munkák gyakorlására az iskolai tevékenységek során és otthon is.

Ismeri a mosás módjait, a mosógépek fajtáit és a mosás fázisait.

Balesetmentesen alkalmazza a vasalót.

Tudja a test és a ruházat gondozásának alapvetõ tevékenységeit és szokásait, rendelkezik ismeretekkel a kamaszkorral járó testápolási szükségletekrõl.

Alkalmazza a mindennapokban az egészségmegõrzés alapvetõ szabályait, igénye van az egészséges életmódra.

Tapasztalatokat szerez a környezetében található egészségügyi szolgáltatásokról, azok igénybevételéről.

Ismeri a leggyakoribb természetes és mesterséges anyagokat, tulajdonságaikat, felhasználásukat, megmunkálásuk lehetőségeit és a tárgykészítés lépéseit.

Bővül anyagismerete, tudja csoportosítani a megismert anyagokat érzékelhető tulajdonságok szerint.

Használja a szerszámokat és eszközöket balesetmentesen.

Ismereteket szerez a természetben előforduló és az előállított anyagok formálhatóságáról a funkció, forma, esztétikum összefüggéseiben.

Tud algoritmus segítségével becsülni, mérni, lejegyezni, az anyagokból tárgyat készíteni.

Ismeri a műszaki rajz szabványosított jeleit, (vonalfajták, méretszám, méretvonal) elemi szinten alkalmazza a gyakorlatban.

Tud centiméteres pontossággal mérni.

Ismeri az alaprajz fogalmát és az elkészítés folyamatát.

Tud megfigyeléseket végezni az ember épített környezetében lakóházak, terek, lakóhelyek szerint.

Ismeri a lakás funkcionális helyiségeit, rendeltetését.

Rendelkezik elemi tapasztalatokkal a kertművelésről, a kiskert növényeinek gondozásáról, a kéziszerszámok használatáról.

Ismeri a legfontosabb mezőgazdasági munkákat, az időjárás és mezőgazdaság kapcsolatát, a lakóhely környékének lehetőségeit.

Kitartó a termőföldi munkák végzésében.

Ismeri a gazdálkodással, gazdaságossággal, takarékoszággal összefüggő fogalmakat, ismereteket.

Kialakul gazdálkodói gondolkodása és cselekvési beállítódása.

Képes érdeklődése szerint, fantáziáját felhasználva a tanult technikák segítségével önállóan használható, eladható, népművészeti jellegű kézműves tárgyak készítésére.

Alkalmazza tudatosan a helyes közlekedési szokásokat, van ismerete az információk megszerzéséről.

Szerez ismeretet a vízi közlekedésről.

Ismeri a különleges rendeltetésű közlekedési eszközöket.

Fel tudja ismerni a vasút, az autóbusz, a városi közlekedés veszélyhelyzeteit, balesetmentesen használni a tömegközlekedési eszközöket.

GAZDÁLKODÁS 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. HÁZTARTÁSI ISMERETEK

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

A KONYHA.

A konyha régen és ma: a fejlődés menete tárgyaknál, eszközöknél: tűzhely, edények, evő- és tálalóeszközök. Hasonlóságok – különbözőségek keresése.

Táplálkozás: Az ételkészítés alapanyagainak összetevői: fehérjék; zsírok; szénhidrátok; vitaminok.

Mit okoz hiányuk, túlzott fogyasztásuk?

Helyes, egészséges, korszerű táplálkozás jellemzői: az összetevők aránya; napszakonkénti étkezések jellemzése minőség és mennyiség relációjában.

Egészséges heti étrend összeállítása.

Ételek készítése: előkészítés a feldolgozáshoz: tisztítás; darabolás.

Egytál étel: (pörkölt), paprikás krumpli vagy milánói makaróni.

Levesek: zöldségleves, levesbetétek: galuska, tésztafélék.

1.2. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A kárpit tisztítása.

Folttisztítás: kávé; sár; vér; zsír.

Üveg és tükörfelületek tisztítása.

Az otthon és az iskola takarítási folyamatainak összehasonlítása (hasonlóságok-különbözőségek. Háztartási gépek a takarításban, háztartási tisztítószerek.

Az osztályterem takarítása a műveletek felhasználásával: nagytakarítások.

1.3. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

A mosásnál figyelembe veendő szabályok: textil KRESZ: hőfok (nyúlik – összemegy); színek (ereszti a színt, fog – nem ereszti); mosásmód (géppel mosható – nem mosható).

Az iskola számára termelőmunka keretében lehetséges a textíliák (törölközők, konyharuhák, abroszok) rendszeres mosása.

A mosószerek tájékoztató adatai. Termékismertető, fogyasztói magatartás.

1.4. VASALÁS

Tartalom, tevékenység

Nem szögletes textíliák vasalása. A vasalóállvány használata.

Szoknya, póló, pulóver vasalása.

1.5. EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Tartalom, tevékenység

Testalkatunk: kövérség – soványság, összefüggései a táplálkozási szokásokkal.

Az ember életének történései: a növekedés és a kamaszkor, személyi higiénia a kamaszkorban – napi tisztálkodás, fehérneműváltás, lábápolás. Viselkedési és öltözködési kultúra.

Családi és baráti kapcsolatok, ápolásuk szabályai, mentálhigiénés kultúra.

2. FOLYAMATOS MUNKA KIALAKÍTÁSA

2.1. TERMÉSZETES ÉS TERMÉSZETI ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

FA ÉS FASZERŰ ANYAGOK.

A fa fizikai és mechanikai tulajdonságai:

a fák érzékszervi és mechanikai vizsgálata, csoportosítása: puha, kemény, nagyon kemény.

A legjelentősebb hazai fafajták: élőhely, fény, csapadék, talaj igény.

A fa útja az erdőtől a késztermékig.

A rönk, gerenda, palló, deszka, lé.

A furnér érzékszervi vizsgálata, felhasználhatósága.

A rétegelt lemez. Fali virágtartó készítése.

A farost lemez. Kézi szövő készítése.

A fa összeépítése, szegelése: eszközök, szerszámok rendeltetésszerű, balesetmentes használata.

Üzemlátogatás fatelepre, asztalos műhelybe, bútorgyárba.

SZALMA.

Eredete, tulajdonságai, felhasználhatósága.

CSUHÉ.

Tulajdonságai.

Megmunkálás új lehetősége: a sodrás. Lábtörlő szövése.

NÁD.

Részei, tulajdonságai, felhasználhatósága.

Nádi hegedű készítése.

VESSZŐ.

Eredete, tulajdonságai, felhasználhatósága.

A vesszőfonás megismerése: kosáralj készítése és díszítése faliképpé termékekkel, száraz virággal.

MÁKGUBÓ.

Eredete, felhasználhatósága.

Mákgubó-babák készítése.

BŐR.

Tulajdonságai.

Fajtái: hasított, préselt.

Összeillesztés varrással. Szemüvegtok készítése.

AGYAG.

A népművészet hagyományai: fazekasság.

Javaslat az Felső Délután Programra: kerámia.

VÍZ.

Felhasználása: A vízi energia fogalma.

vízimalom modell készítése (vékony rétegelt lemezből, kartonból).

Vízszennyezés és megelőzés.

LEVEGŐ.

Fizikai tulajdonságai. Érzékszervi vizsgálat (szín, szag, halmazállapot...).

A levegő hasznosítása. Szélmalom készítése.

A levegő védelme, szennyeződése.

2.2. ELŐÁLLÍTOTT (ÖTVÖZÖTT) ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

PAPÍROK

A már tanult tulajdonságok ismételése, gyakorlása.

A különböző papírfajták felhasználhatósága, összehasonlításuk.

Fényképalbum készítése: karton, lágypapír, fotókarton, zsírpapír, borítóvászon felhasználásával. Ajándékok esztétikus, egyedi csomagolása.

Különböző alakú ajándéktárgyak díszcsomagolása.

FÉMEK.

Tulajdonságai: fizikai (hő- és elektromosságvezetés, olvadáspont); mechanikai (szilárdság, rugalmasság, alakíthatóság); technológiai (önthetőség, kovácsolhatóság, forgácsolhatóság); kémiai (korrózió).

Fizikai, mechanikai kísérletek végzése.

Tanulmányi séta forgácsoló üzembe, lakatosműhelybe.

A vas, alumínium, réz, acél tulajdonságai. Összehasonlító elemzés.

FONALAK, TEXTILEK.

Új tulajdonság: a színezhetőség: természetes festékek

FONALAK.

Kötés: szaporítás, fogasztás. Horgolás: ráhajtasos pálca (lábtörlő).

Szövés: Javaslat Felsős Délután Programra.

Hímzés: díszítő munkák textil szabása, illesztése a tanult öltésformákkal.

TEXTILEK.

Batikolás. A mértékvetel.

Javító varrások: féslés, szakadás varrása, gépöltés a ruhadarabok visszáján, beszegés, felszegés, felhajtás gyakorlása férceléssel, aljazó szegéssel.

3. A TERMŐFÖLD ISMERETE

Tartalom, tevékenység

Palántanevelés, növénytermesztés a tanuló kertben.

Évszakonkénti mezőgazdasági munkák: talajelőkészítés; vetés; növényápolás; betakarítás.

A növények szaporítási módjai: töosztás; hajtás.

A mezőgazdasági eszközök, szerszámok és karbantartásuk: ásó; lapát; gereblye; kapa; sarló; metszőolló.

A tanuló kertben az évszakoknak megfelelő munkák elvégzése.

Évszak-óra készítése a mezőgazdasági munkák tükrében. Dísnövények szaporítása.

A tanuló kert megművelése közben a szerszámok rendeltetésszerű és balesetmentes használata, a munka befejezésekor ápolásuk.

4. GAZDÁLKODÓ 1X1

Tartalom, tevékenység

Új fogalmak: szükséglet, munkaerő, munkamegosztás, környezetszennyezés, energiahordozók, megrendelés, mennyiség, minőség, nyereség, költség, beruházás.

Értékesítés: eladott műhelymunka, kerti áru, „könyv”, pályázati munka esetében.

Megvitatandó kérdések: Kinek készül a termék? Kinek dolgozunk?

Mennyiért dolgozunk? Mennyit termelünk? Mi történik a bevétellel?

Mivel, hogyan állítjuk elő a terméket? Mennyit ruházunk be? Mennyiért áruljuk? Mennyi lesz a haszon?

5. SZERELÉS, BARKÁCSOLÁS, KÉZIMUNKA

Tartalom, tevékenység

Múzeumlátogatás.

Könyvtári órák: néprajz. Népi hagyományok megismerése: a régi parasztkonyha és berendezése. Népi hímzés, ünnepkörhöz kapcsolódó ajándék készítése.

6. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

A közlekedés fejlődésének áttekintése. A szárazföldi közlekedés története.

A kerék története. A kerékpáros közlekedés elemi szabályai – kerékpárút, jelzőtáblák, veszélyhelyzetek.

Az utazáshoz szükséges ismeretek, tevékenységek: információk értelmezése: a különböző menetrendek és jelrendszerük megismerése, késés, jegyelővétel, útipoggyász, csomagolás rövidebb, hosszabb utazásra.

A tömegközlekedési, a szállítási eszközök környezetszennyező hatása, veszélyek.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Fejlődik munkafegyelmében, manuális készségeiben.

Önállóbb a tevékenységek során.

Tud balesetmentesen, fegyelmezetten dolgozni.

Ismeri az egészséges táplálkozás szabályait.

Tud egyszerűbb ételt készíteni.

Képes ruházata, környezete elemi karbantartó tevékenységeire.

Ismeri az egészséges, korszerű táplálkozást és egyes ételek készítését, a napi étrend helyes arányait.

Részt vesz életkorának megfelelően a mindennapok során adódó takarítási tevékenységekben a tanult ismeretek elsajátításával.

Ismeri és tudja értelmezni a fogyasztási cikkek jeleit, alkalmazza ismereteit a mosás során.

Ismeri és alkalmazza a megismert vasalási technikákat, fogásokat.

Ismeri az egészségmegőrzés tennivalóit és a mindennapi életben alkalmazza is ezeket.

Alkalmazza a gyakorlatban a testápolási és fogápolási ismereteket.

Önálló a munkavégzése.

Tud balesetmentesen, fegyelmezetten dolgozni egyénileg és csoportosan is.

Ismeri a természet anyagait, előfordulásait hazánkban, felhasználhatóságukat és megmunkálásuk lehetőségeit.

Ismeri a különféle műanyagok tulajdonságait, azok felhasználását és megmunkálását.

Munkája során tud segítséget kérni, társaival együttműködni, segítséget nyújtani.

Ismeri az anyagok megismert tulajdonságait és felhasználhatóságát.

Alkalmazza az elméleti ismereteit az anyagok megmunkálásában.

Képes önálló szerszám- és eszközhasználatra.

Ismeri a legfontosabb évszakonkénti kerti munkákat.

Képes ismeretei alkalmazására a tanulóparti gyakorlatban, tudja az eszközök balesetmentes használatát.

Gyakorlott a kiskert növényeinek szaporításában, gondozásában.

Ismeri a gazdálkodással kapcsolatos fogalmak tartalmi jelentését.

Érdeklődik a népi kultúra tárgyi emlékei felől

Ismeri a közlekedés fejlődésének történetét, a főbb közlekedési eszközöket.

Tudja értelmezni a lakóhely és iskola közötti buszközlekedés menetrendjét, a járatok útvonalait.

GAZDÁLKODÁS 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. HÁZTARTÁSI ISMERETEK

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

A témakörön belül a különböző tevékenységekhez készítsünk hozzávetőleges költségvetést a tanulókkal. Próbáljuk megállapítani (becsléssel, méréssel) az anyagszükségletet (főzésnél: hozzávalók, mosásnál: mosópor, öblítő...), s a témakörök lezárásánál ellenőrizzük le számításaink pontosságát.

A háztartási munkákra fordítandó kiadások tükrében próbáljuk meg elkészíteni egy család költségvetését.

A hagyományostól eltérő táplálkozási lehetőségek, módok (fogyókúra, vegetáriánus, diétás).

A kamaszkori táplálkozás, étrend összeállítása.

Az ételek készítése:

Levesek: habarással – gyümölcsleves; a húsleves készítése: húsból, csontból.

Húsok, illetve helyettesítői: szárnyasok; sertéshús; marhahús; halak; a szója.

Köreték: burgonyából (főtt, ill. törtburgonya); rizsből; a zöldség, mint köret (párolás, friss saláták).

Sütemények: egyszerű, otthoni recept alapján könnyen elkészíthető sütemény készítése.

Tartósítás: befőzés, gőzölés nélkül: gyümölcs zselék, bodzalekvár.

Élelmiszerek tárolása, a hűtőgép működése.

1.2. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A tanterem heti tisztán tartása, különös tekintettel a bútortisztítás mellett a közösen használt iskolarészek takarítására.

1.3. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

A folttisztításról általában: gyakran előforduló foltok: vér, gyümölcs, kakaó, fű eltávolításának lehetőségei, a vegytisztítás.

Kímélendő textíliák mosása: gyapjú, selyem, kötött kelme, forró, langyos, hideg vízben.

Megsárgult textília fehéritése.

Felkészítés: balesetvédelmi és egészségvédelmi szabályok a fehéritőszerek használatában.

1.4. VASALÁS

Tartalom, tevékenység

Ruhaneműk: ing, blúz, szoknya vasalásának fortélyai.

1.5. EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Tartalom, tevékenység

Egészségmegőrzés (gyógyítás, megelőzés, egészségmegőrzés).

Az egészség összetevői (biológiai, mentális, szociális). Az egészségmegőrzés jelentősége.

Káros szenvedélyek hatásai és megelőzésük: cselekvési programok, Szerződés az Ellenőrzőben.

Dohányzás; alkohol; drog; szexuális zavarok; mentális betegségek.

Elsősegélynyújtás: vérzések esetében; roszullétkor, áramütéskor.

Természetes gyógymódok: gyógyteák.

2. FOLYAMATOS MUNKAVÉGZÉS

2.1. TERMÉSZETES ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

FA ÉS FASZERŰ ANYAGOK.

A fa útja az erdőtől az értékesítő helyig (TÜZÉP-telep, bútorbolt).

Tanulmányi séta: fűrésztelepre; bútörüzembe.

A már tanult technikák (méretre darabolás, csiszolás, összeállítás) felhasználásával összetett tárgy készítése fából (pl. ping-pong ütő, fenyőállvány).

VESSZŐ.

Kosáralap, fali dísz fonása.

CSUTKA, CSUHÉ, HÁNCSS.

Népi, hagyományörző tárgyak készítése, egyszerű játékok, kiskosarak.

BŐRÖK.

A bőrök, mint díszítőelemei a lakásnak, ruházkodásnak.

Falikép készítése bőr felhasználásával.

AZ AGYAG.

Tevékenység ajánlása Felső Délután Programra: kerámia foglalkozás.

2.2. ÉLŐ ÉS ÉLETTELEN KÖRNYEZETÜNK

Tartalom, tevékenység

AZ ELEKTROMOS ÁRAM.

Elektromos jelenségek keletkezése, felhasználásának területei, formái.

Fogyasztók a háztartásban (villanyégő, vasaló, hajszárító).

Az áramkör kapcsolási rajza, egyszerű áramkör megépítése.

Balesetvédelem elektromos árammal történő foglalkozásnál.

Elsősegélynyújtás elektromos baleset esetében.

Életlen környezetünk (víz, levegő, fény) és az életközösségek: emberek, állatok és növények kölcsönhatásai. Hulladékhasznosítás.

A környezetszennyező anyagok újrahasznosítása a gazdaságban.

Környezetvédelmi jeles naphoz kapcsolódás: Víz világnapja, Meteorológiai világnap, Föld napja, Madarak, fák napja, Környezetvédelmi világnap, Takarítási világnap.

2.3. ELŐÁLLÍTOTT ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

A PAPIR.

Papírmásé készítése: álarc.

Origami: Javaslat felső délután programra.

FÉMEK.

A fémek korrózió elleni védelme: tartós bevonatok; ideiglenes bevonatok.

Oktatófilm megnézése.

Fémek összekötésére alkalmas műveletek: Oldható kötések: csavarkötés gyakorlása szerelődobozzal; a kerékpár oldható csavarkötéseinek megfigyelése, szétszerelése, összeszerelése.

Nem oldható kötések: szegecselés; forrasztás (lágyforrasztás).

Pogácsaszaggató, karácsonyi süteményformák készítése.

FONALAK, TEXTILEK.

A batikolás technikájának további bővítése: színezés többféle színűre.

Fonalból:

Kötés: rizsminta; a pamutkötés.

Horgolás: szélhorgolás módjai. Pulóverek díszítése, horgolással. Textiltől: A foltvarrás technikája.

2.4. ÉPÍTŐ- ÉS SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Építőelemekkel végzett gyakorlatok: kicsinyítés, nagyítás, kicsinyített, nagyított fogalmainak biztos használata, makett város tervezése és kivitelezése felülnézeti alaprajz felhasználásával, méretarányosan.

Szerelőelemekkel végzett gyakorlatok: fantáziát megmozgató bonyolultabb szerkezetek összeszerelése tengelyek, kerekek, fogaskerék, csiga felhasználásával. A kerekek működési elve: áttétek, szíjhajtás, lánchajtás, fogaskerék meghajtás, dörzshajtás.

A tárgyak képe: kicsinyített–nagyított.

3. A TERMŐFÖLD ISMERETE

Tartalom, tevékenység

A talaj és szennyeződése, takarása: területi komposztálás, hulladékok tárolása, megsemmisítése.

A növények szaporítási módjai: bújtatás; oltás, szemzés.

Aktuális évszakonkénti munkák elvégzése a gyakorlókertben: talaj előkészítés az elvégzendő munkák függvényében.

Haszonnövények – dísnövények megkülönböztetése: haszonkert – díszkert célja, részei; kerttervezés mindkét típusra.

Elhanyagolt, műveletlen terület megmunkálása (kultúrterület kialakítása).

A kertterv kivitelezése a gyakorlatban, növényállomány telepítése.

Talaj előkészítés, vetés, ültetés). Zöldségek termesztése: hajtatás; fagyvédelem; ápolás; betakarítás.

Erkélyládák, ablakládák készítése és kihelyezése. Virágkompozíciók készítése.

4. GAZDÁLKODÓ 1X1

Tartalom, tevékenységek

Új fogalmak: befektetés, ráfordítás, jövedelemelosztás, takarékoság, veszteség, haszon, készlet, ingóság, ingatlan, vagyon, vagyonvédelem, munkaerőpiac, profil, teljesítmény csökkenés, növelés.

Hogyan lehet hatékonyabban dolgozni? (gyorsaság, minőség, munka megosztása, a teljesítmény növelése).

5. BARKÁCSOLÁS, KÉZIMUNKA

Tartalom, tevékenység

Kézműves technikákkal ünnepkörökhöz kapcsolódó tárgyak alkotása.

Hímzéssel díszített textíliák.

Önálló tárgykészítés érdeklődésének megfelelően. Technikatörténeti érdekességek.

6. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

A kerékpáros közlekedés szabályai.

A kerékpáros közlekedésre vonatkozó jelzőtáblák és útburkolati jelek.

A kerékpárvezetés gyakorlása forgalom előtt elzárt területen: egyenes haladás, egykezes kormányzással; kanyarodás hátránézéssel és kiintéssel; oldaltávolság megválasztása és tartása; helyes távolságtartás (követési távolság); biztos fékezés.

A kerékpár legfontosabb részei és egyszerû szerelése: első- és hátsóagy; fékrendszer; világítás; hajtómû; kormánymû.

Kerékpártúra szervezése.

Közlekedési helyzetek modellezése, megítélés.

A közlekedési jelzések, a KRESZ.

A különböző menetrendek jelrendszerének megismerése: távolsági buszok menetrendje; vasúti menetrend.

Hasznos tudnivalók utazáshoz, az utazáshoz szükséges személyes csomag elkészítése, jegy, okmányok és utazási információk beszerzése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes szerszámok, eszközök szakszerű alkalmazására, a más tantárgy során elsajátított ismereteit felhasználni a gyakorlati feladatok megoldása folyamán.

Képes kreatív módon alkotni használható tárgyakat, célszerűen, balesetmentesen használni az eszközöket.

Ismeri és tudja alkalmazni a célszerű munkatervezést, az alapvető gazdasági tervezést, az egészséges táplálkozást, a lakás berendezését és otthonossá tételét, a betegápolás alapképességét, az egészségmegőrzés szabályait.

Képes egyre több ételkészítési folyamatban való aktív részvételre az iskolai foglalkozásokon és a családi munkamegosztásban.

Részt vesz aktívan otthon is a háztartásban, s tud önállóan takarítani az iskolában is.

Ismeri a folteltisztítás módjait és veszélyeit.

Ruhaneműit vasaltan viseli.

Ismeri egészségének érték voltát, törekszik megőrzésére, s képes elutasítani a kínáló alkalmakat, amelyek egészségét veszélybe sodorhatják.

Képes értelmezni az anyag-forma-funkció összefüggéseit.

Tud lehetőleg önállóan, használható, működő tárgyakat létrehozni.

Védi környezetét a szennyeződéstől.

Munkavégzése céltudatos, minőségi és kitartó.

Ismeri a természetes anyagok lelőhelyeit az iskola és a lakóhelye környékén, begyűjtése kapcsán az ésszerű környezetgazdálkodást.

Az elméleti ismereteit a gyakorlatban alkalmazza.

A természetes anyagok felhasználásával tud használati vagy dísz tárgyakat készíteni, a népművészet hagyományainak ápolásával.

Ismeri az élő és élettelen környezet leggyakoribb elemeit és azok tulajdonságait, megérti a közöttük lévő kölcsönhatások ökológiai összefüggéseit.

Fejlődik képességé, gondolkodása.

Ismeri a legismertebb előállított anyagok használatát, alkalmazását.

Képes a valóságos tárgyak lényegi vonásait kiemelve kicsinyítéssel modellek építésére, álló és mozgó modellek szerelésére.

Jártasságot szerez a növények gondozásában, ápolásában, szaporításában, a talaj előkészítésében.

Képes az elméleti ismereteket alkalmazni a mindennapok gyakorlatában.

Képes érdeklődése szerint, fantáziáját felhasználva a tanult technikák segítségével önállóan használható tárgyak készítésére.

Érdeklődik a népi kultúra tárgyi emlékei felől.

Tud kerékpárral biztonságosan közlekedni lakóhelyén belül.

Képes tájékozódni közlekedési eszközök menetrendjeiben.

Gyakorlottságot mutat a közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélésében.

GAZDÁLKODÁS 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. HÁZTARTÁSI ISMERETEK

1.1. TÁPLÁLKOZÁS

Tartalom, tevékenység

Táplálkozás.

Az egészséget fenyegető tényezők kizárása: étrend összeállítása korra, nemre, testi állapotra való tekintettel: csecsemők és kisgyermekek étkezése; étrend betegség idején.

Családon belül előforduló különböző kalóriaigények, fizikai – szellemi munka kalória-bevitel igénye. Táplálékszükséglet alapján készítendő étrendek.

Készételek tárolása. A hűtőgép. Ételkészítési eljárások.

Levesek:

A habarás: gyümölcsleves.

Húsok: szárnyasok; sertés; marha; halak. Választott húsfajtából sült készítése.

Köreték: nem hagyományos köreték; majonézes alapú saláták; zöldsaláták.

Majonézes alapú saláta készítése a sültől.

A takarékosság felismerése a táplálkozásban.

Egészségügyi szempontok a tárolás, a tartósítás esetén a kiskert hasznosítására. Tartósítás: befőzés; száraz gőzöléssel eltevés; paradicsom, lecsó, sóska.

1.2. TAKARÍTÁS

Tartalom, tevékenység

A már ismert takarítási technikák ismeretében az iskola évszakonkénti takarításában való aktív részvétel. A mellékhelyiségek higiénája.

Fürdőszoba, WC tisztításának, fertőtlenítésének eszközei: kefék; fertőtlenítőszer használata, fokozott figyelem az egészségre ártalmas anyagokkal való bánásmódra!

1.3. MOSÁS

Tartalom, tevékenység

Az elszíneződött textíliák ápolása: fehérítés, fertőtlenítés; színes ruhák színtartása.

Fokozott figyelem az egészségre ártalmas, illetve a ruhákon foltot ejtő anyagok helyes használatára.

Függönyök az osztályban, a tankonyhában.

1.4. VASALÁS

Tartalom, tevékenység

Évszakonként a használatos és nem használatos ruhák tárolása vállfán (ingek, szoknyák, nadrágok); szekrényben összehajtva.

Ing vasalása.

1.5. HÁZTARTÁSI GÉPEK

Tartalom, tevékenység

Háztartási kisgépek önálló használata, karbantartása.

Csoportosításuk.

Kézi működtetésűek tisztítása, karbantartása (dió-, mák-, húsdaráló, szeletelő). Hajtószerkezet, vázszerkezet, erőátvitel, erőkar.

A háztartási gépek, a lakás villamos és gáz berendezéseinek helyes használata.
Elektromos háztartási gépek csoportosítása, az energia-felhasználás alapján:
az elektromos áram hőhatásán alapuló gépek (földelés, csatlakozó, fűtőbetét, fázis);
forgó mozgást végző elektromos gépek (villanymotor-forgómozgás).
Teendők áramütéskor.

1.6. EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Tartalom, tevékenység

Az egyén felelőssége az egészségének megőrzésében.

Szerződéses, Értékdoboz, Ellenőrző ajánlásai.

Az egészség-betegség, egészséges-káros tudatosítása, az egészségmegőrzés (igénnyé formálása) cselekvési programmá fogalmazása: az egészség komponensei terén elvárható egyéni tennivalók.

Az egészségmegőrzés és az egészségügy, egészségügyi rendelkezések.

Káros szenvedélyek hatásai az emberi szervezetre: drog; alkohol; dohányzás; szexuális zavarok (szexualitás útján terjedő fertőzések, AIDS); bűnözés; mentális betegségek.

A különböző életkorok legjellemzőbb betegségei és megelőzésük: a leggyakoribb gyermekkori vírusfertőzések és természetes gyógymódok: méregtelenítés a betegség idején: kanyaró; rózsahimlő; bárányhimlő; mumpsz; influenza.

A társas kapcsolatok és az egészség kapcsolata, szociális és mentális tényezők: stressztűrés; konfliktuskezelés, kiegyensúlyozott szexualitás (az egészségre ártalmatlan fogamzás, terhesség, anyaság-apaság).

Elsősegélynyújtás: kisebb balesetek esetében sebellátás, stabil oldalfekvés, mesterséges lélegeztet.

2. FOLYAMATOS MUNKAVÉGZÉS

2.1. TERMÉSZETES ANYAGOK

Tartalom, tevékenység

FA ÉS FASZERŰ ANYAGOK.

A fa felületkezelése.

A fa üzemi feldolgozása. A feldolgozott fafélék felhasználási területe.

A már tanult megmunkálási módok alkalmazásával használati tárgyak készítése.

A VESSZŐ.

Vesszőfonás, sövényfonás.

JavaSlat felsős délután programra.

GYÉKÉNY.

Tulajdonságai, felhasználhatósága, a gyékényszövés.

BŐRÖK.

Ékszerkészítés a tanult technikák alkalmazásával.

AZ AGYAG.

Kisplasztikák készítése. Ballagási ajándék.

2.2. ÉLŐ ÉS ÉLETTELEN KÖRNYEZETÜNK

Tartalom, tevékenység

A VÍZ.

A lakás vízellátása, vízvezeték-szerelvényei, működésük, kisebb javítások.

Szennyvízelvezetés, csatornázás.

A LEVEGŐ.

Reagálása hidegre, melegre; a benne lévő részecskék.

Analógia a többi anyagfajtákkal.

Ezen ismeretek a gyakorlati életben való felhasználása.

Fűtési rendszerek és azok modellezése, gázhálózat a lakásokban.

Hőszigetelés az építkezésben.

A FÉNY.

Csoportosítása: természetes és mesterséges viszonylatban; tulajdonságaik, eredetük, hatásuk az élő szervezetre.

AZ ELEKTROMOS ÁRAM.

Az elektromossággal összefüggő baleset-megelőzés szabályok.

Elsősegélynyújtás elektromos balesetek esetén.

Soros és párhuzamos kapcsolás.

A vezeték hosszabbításának módjai, különböző anyagú huzalok, szigetelt vezetékek.

A biztosíték: a zárlat keletkezése és elhárításának módjai.

Kapcsolók, dugaszolóaljzatok cseréje. A villamos energia szerepe a gazdaságban.

A villamos energia fogyasztása, mérése, leolvasása. Az áramszámla kiszámítása.

A lakás elektromos hálózata, jelölése.

MÁGNESESÉG.

Mágnesességen alapuló gépek, berendezések (telefon), vonzás-taszítás.

2.3. ELŐÁLLÍTOTT ANYAGOK

Tartalom, tevékenység**PAPÍR.**

A kasírozás technikája.

FÉMEK.

A már ismert fémfajták: alumínium, vas, acél mellett megjelenik a réz: tulajdonságai; megtalálhatósága (huzal, lemez).

Lemezből domborítással kép készítése.

MŰANYAGOK.

Visszatérünk az anyagok e csoportjára, a hőre olvadó tulajdonságuk kapcsán:

fagyasztáskor a műanyag; zacskók lezárásának otthoni lehetősége; polietilén fóliából kisebb-nagyobb tasakok készítése vasalással.

FONALAK, TEXTILEK.

Fonalból: kötés, horgolás: a tanult technikák felhasználásával (pulóver készítése; szövés: tarisznya készítése szövőkereten).

Textiltől: Karbantartó javító munkák a családi ruhatárban.

mértékvétel; méteráru vásárlás, foltvarrás.

2.4. ÉPÍTŐ- ÉS SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység**ÉPÍTŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK.**

Népi és modern épület (pl. vár, torony, ház) vetületi rajza.

SZERELŐELEMekkel VÉGZETT GYAKORLATOK.

Egyszerűbb javítások a kerékpáron.

A TÁRGYAK KÉPE.

A fényképezőgép részei.

A fényképezés ABC-je: fényviszonyok; távolság.

3. TERMŐFÖLD ISMERETE

Tartalom, tevékenység

A lakókert, a haszonkert gondozása, az ápolás rendje és eszközei.

Aktuális évszakonkénti munkák elvégzése a gyakorlókertben: talaj-előkészítés; vetés; vetésforgó, növénygondozás; fák gondozása, betakarítás, fóliás termesztés.

A kertben leggyakrabban előforduló kártevők – védekezés ellenük.

Ismerkedés a virágkötéssel: tobozkoszorú; asztali dísz készítése karácsonyra.

A kiskert hasznossága, szerepe a háztartásban, a bevételekben, a kiadások csökkenésében.

4. GAZDÁLKODÓ 1X1

Tartalom, tevékenység

Háztartási pénzgazdálkodás: bevétel-kiadás tervezése.

Váratlan kiadás, megtakarítás, tartalékképzés.

A kerti termékek hasznosítása.

Új fogalmak: munkaviszony, táppénz, gyes-gyed, szabadság, túlóra, órabér, teljesítménybér, egészségügyi könyv, munkanélküliség, Munkaügyi hivatal, kereset (bruttó-nettó), családi költségvetés, adósság, kölcsön, részlet, kamat, rezsi, családi-pótlék, fix fizetés.

5. BARKÁCSOLÁS, KÉZIMUNKA

Tartalom, tevékenység

Kézműves technikákkal ünnepkörökhöz kapcsolódó tárgyak alkotása.

Népi hagyományok megismerése: a régi parasztház berendezése.

Hímzéssel díszített textíliák. Önálló tárgykészítés érdeklődésének megfelelően.

6. KÖZLEKEDÉS

Tartalom, tevékenység

A közlekedési helyzetek elemzése.

Balesetmegelőzés. A kerékpáros KRESZ szabályai.

A környezetkímélő közlekedés a gyalogos, a kerékpáros szemszögéből.

Ügyességi feladatok a kerékpárral.

A szárazföldi közlekedés története:

Ló-, számár-, tevehát; szekér; kocsi; hintó; lóvasút; gőzgépek; gőzvasút; kerékpár; motorkerékpár; gépkocsi.

Tömegközlekedési eszközök és igénybevételük utazáshoz:

autóbusz; villamos; trolibusz; metró; hajó; repülőgép. Környezetkárosítás.

Kulturált viselkedés szabályai tömegközlekedési eszközökön.

A közlekedés írott és íratlan szabályai:

udvariasság, előzékenység, segítőkészség a közlekedésben.

Szabályok, előírások betartása.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Alkalmazza az egészségmegővő táplálkozási szokásokat, önálló a tanult ételkészítési eljárások kivitelezésében.

Magatartásában megmutatkozik ismerete az egészséget fenyegető tényezőkről, a családellátó feladatok elfogadása, a felelősség felismerése.

Képes környezetét, ruházatát tisztán tartani, egészségesen élni.

Megjelenésében is megmutatkozik a következetes testápolás.

Tud anyagokat alakítani, adott probléma megoldása érdekében.

Alkalmazza a takarékoságot a családi pénzgazdálkodásban, az ésszerűséget a lakás, az iskola fenntartásában.

Tudja célszerűen alkalmazni ismereteit a mindennapi gyakorlatban.

Tudja alkalmazni az ételkészítési eljárásokat, be tud számolni az egészséges táplálkozás témaköréből.

Kialakul egészségmegővő táplálkozási szokása.

Meg tudja szervezni és lebonyolítani a nagytakarítást.

Tud önállóan mosógéppel, vagy anélkül mosni ruházata tisztántartása érdekében.

Tudja ruházatát vasalni, ismeri a vasalás higiéniai szempontjait.

Tud egyszerű háztartási gépeket rendeltetésszerűen, balesetmentesen használni.

Tud egészségesen élni, ennek érdekében kihívásokat elfogadni és elhárítani az ártalmas veszélyeket.

Képes folyamatos munkavégzésre, önállóan adott munkatevékenységekben.

Alkalmazza a megismert anyagokat és munkafolyamatokat környezete és önmaga díszítésére, esztétikai szempontból igényes.

Ismeri a környezete legfontosabb anyagait, a környezetvédelem fő területeit, a leggyakoribb károsító tényezőket és ezek elhárításának módjait.

Képes a technikai – háztartási feladatok megoldása során a környezetkímélő eljárásokat alkalmazni

Tudja alkalmazni elméleti ismereteit a gyakorlatban hasznos tevékenységek végzésekor.

Gyakorlott az egyszerű tárgykészítésben, munkája esztétikai szempontból is igényes.

Tudja a fényképezőgépet használni.

Ismeri és alkalmazza a kerékpár egyszerűbb javítási, karbantartási módjait.

Egyszerű szerkesztési feladatokat gyakorlottan végez.

Pontosan használja a rajzoló- és mérőeszközöket.

Meg tud tervezni egy elképzelt kertet.

Képes a termőföldön növénytermesztésre a tanult eljárások alkalmazásával.

Tudja, hogy a kiskerti növénytermesztés a családi költségvetésben bevételt jelenthet, felismeri hasznosságát.

Ismeri a hajtatasos termesztés fajtáit és feltételeit.

Ismeri a munkavállaláshoz, munkába álláshoz szükséges iratokat, tennivalókat.

Értelmezi a munka világáról szerzett tapasztalatait, mérlegeli saját pályaválasztási lehetőségeit.

Képes a tanult technikákkal tárgyak készítésére, a népi tárgykultúra, a kézművesség értékeihez közelítve.

Ismeri a kerékpárosokra vonatkozó KRESZ szabályt. A megismert közlekedési szabályokat, jártasság szinten alkalmazza.

Ismeri a helyes magatartást, és pozitív magatartást mutat a közlekedési helyzetekben (előzékenység, kiszámíthatóság).

Ismerete van a közlekedési rendszer várható környezeti hatásairól.

Irodalomjegyzék

- Antoni Rozália–Nádas László: Filcből–fából (Hobby sorozat, Móra).
- Astner Erzsébet: Kézművesség 10–14 éveseknek (Calibra, 1992.).
- Aytür, Zülal–Scheele: Hobby origami (Szukits, Magyar Könyvklub, 1994.).
- Bágyi Péter–Tóth György József: Általános iskola Technika 6. „A” változat (Tankönyvkiadó 1987.).
- Balázs Sándor–Sarkadi László: A gyakorlati foglalkozás füzet 7. osztály fiútanulói részére. (Nemzeti Tankönyvkiadó 1984.).
- Baloghné Makó Teréz: Embertani-erkölcstani munkatankönyv. 6. osztály. Paginarum
- Bánóczy Jolán dr.: Fogunk védelmében (Subrosa, 1996.).
- Bíró Sándor dr.: Életünk válsághelyezetei (Subrosa, 1996.).
- Boros Ilona–Székely Éva: Batikolás, tojásírás (Móra).
- Buda Béla dr.: Szenvedélyeink (Subrosa 1996.).
- Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek 10–14 évesek pedagógusainak. Calibra.
- Fülöp Péter–Mosoni Árpád–Dr. Vass Miklós: Környezetünk technikája 5–6. osztály (Nemzeti Tankönyvkiadó 1994.).
- Fülöp Péter–Mosoni Árpád–Dr. Vass Miklós: Környezetünk technikája háztartásban. 7–8. osztály (Nemzeti Tankönyvkiadó 1994.).
- Csizmar Mátyás: Saját készítésű hangszerek.
- Dömök Jenő: A gyakorlati foglalkozás munkafüzet 8. osztály fiútanulói részére. (Nemzeti Tankönyvkiadó 1984.).
- Fenwick, Elizabeth- Richard Walker: Hogyan működik a szex? (Subrosa 1996).
- Frenkl Róbert Dr.: Maradj fiatal (Subrosa Kiadó, 1996.).
- Gál Pál–Gaál Domokos: A csepptől az óceánig.
- Gáspár János–Hám László–Pataki Miklós: Technika 7. „A” változat. (Nemzeti Tankönyvkiadó).
- Gensthaler, Christiane (szerk.): Háztartási ismeretek (Műszaki Könyvkiadó, 1994.).
- Gyarmati Tamás: Beszéljünk erről... Szexuális ismertető 7–8. osztály (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.).
- Gyöngyös Vilmos–Csorba Ernőné: A gyakorlati foglalkozás munkafüzet 6. osztály leánytanulói számára. (Nemzeti Tankönyvkiadó 1984.).
- Gyulai Irén: Kössek vagy horgoljak? (Hobby sorozat).
- Gyulai Lajosné–Nagy Attiláné–Urbánffy Istvánné: Háztartástan 10–11 éveseknek. Ráció és Műszaki Kiadó
- Gyulai Lajosné–Nagy Attiláné–Urbánffy Istvánné: Technika Modellezés 11–12 éveseknek (Műszaki 1994.).
- Gyulai Lajosné–Nagy Attiláné–Urbánffy Istvánné: Háztartástan 12-13 éveseknek. Műszaki Kiadó
- Gyulai Lajosné–Nagy Attiláné–Urbánffy Istvánné: Technika, háztartástan 10–11 és 11–12 éveseknek. Műszaki Kiadó
- Házi praktikák, fortélyok. Háztartási kézikönyv. Felelős kiadó: Kiska György
- Heffner Anna- Molnár Tibor–Ungvári Judit: Néprajz 1 (OTTV 1987.).
- Heffner Anna: A látás világa (Calibra 1995.).
- Hetényi István–Vaisch Károly (szerk.): Csináld magad! Ezeremester különkiadvány (Ifjúsági Lapkiadó).
- Hoffmann Istvánné Dr.–K. Dadai Enikő–Szabó Lászlóné dr.: Technika 7.-8. Háztartástan.
- Hoppál Mihály- Jankovics Marcell: Jelképtár. Helikon
- Horváth Ilona: Szakácskönyv
- Jánosi Sándor: Jó játék a fa, a csont.
- Jánosi Sándor: Jó játék a hang, a csend (Móra 1989.).
- Jánosi Sándor: Jó játék a madzag, a drót (Móra 1979.).
- Kádek István: Gazdálkodási ismeretek (Nemzeti Tankönyv).
- Kardos Mária: Agyagművesség (Kaptár sorozat).
- Kerekes Ferenc–Balogh József: Technika 6. (Nemzeti Tankönyvkiadó).
- Kerekes Ferenc–Balogh József: Technika 7. (Nemzeti Tankönyvkiadó).
- Kerekes Judit–Madlovics Julianna: Baba receptkönyv. Semynpex
- Kerényi Attila: Általános környezetvédelem. Mozaik Kiadó. 1995.
- Koltai Györgyné: A vasút története
- Koncz István Dr.: Kamaszkapaszkodó (ÉN-KÉP-ÉSZ Szentendre, 1994.).
- Kontra Klára: Biológia 7–8. Kölcsönhatások a természetben (Tankönyvkiadó 1989.).
- Kovács András dr.–dr. Kiss András- Landi Anna dr.: Miért ne dohányozzunk? (Subrosa 1996.).

- Kovács Károly: Népművészet (Nemzeti Tankönyvkiadó).
Könyvkiadó1994.).
- Kun Józsefné: Technika Agrotechnika 10–11 és 11–12 éveseknek Műszaki Könyvkiadó
Kun Józsefné: Technika, Agrotechnika 11–12 és 12–13 éveseknek. Műszaki Könyvkiadó
- Lakatos Lilla: Rongybabák (Móra 1985.).
- Langraf Katalin–Szittner Andrea: Szövés (Kaptár sorozat).
- Lelki Egészségtan füzetek 8–13 (Magister).
- Lukács András: Népek játéka (Móra 1989.).
- Lukaszky Ilona: Bördíszművesség (Kaptár sorozat).
- Marjai Nagy Imre: Készítsünk hajómodellt (Hobby sorozat, Móra).
- Marjai Nagy Imre: Nagy hajóskönyv. Móra Kiadó1981.
- Maynard, Cristopher: A technika nagy enciklopédiája. AQUILA Kiadó
- Megay László: Ezer mesterség.
- Merczi Miklós: A városi közlekedés története
- Milch Hedda dr.–Dr. Czirók Éva–Dr. Herpai Mária: Hogyan támadnak a baktériumok? (Subrosa 1996.).
- Molnár Tibor: Fellegajtó. Nyitogató 7–8. osztály. Zsolnai–Tárogató.
- Monoriné Rohlik Erzsébet: A varázserejű hímestojás. Neutron Kft. Kiadó. 1990.
- Mosoni Árpád: Környezetünk technikája. 7–8. osztály. Műszaki ábrázolás. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Nagy Attiláné: Technika. Közlekedési ismeretek. Műszaki Könyvkiadó
- Nagy Mari–Vidák István: Játékok vízparti növényekből (Móra 1980.).
- Nagy Mari–Vidák István: Kaskötés-kosárfonás (Móra).
- Németh Ferenc: Technika. Közlekedési ismeretek 12–13. éveseknek. Műszaki Könyvkiadó
- Nyéki Lajos dr.–Csóti Ferenc: Az általános iskola közlekedésre nevelés tanterve
- Otthon, család, háztartás. Szerkesztette: Dr. Hoffmann István. Agricola Kiadó.
- Palotainé Tóth Mária: Háztartási ismeretek IV. (APC-Stúdió Bt. Gyula, 1994.).
- Patai Klára dr.: Szenvedélybetegségek (Glaxo és Zsiráf Kft. 1993.).
- Pataki Miklós–Tóth György József: Általános iskola Technika 5. „A”változat (Tankönyvkiadó 1987.).
- Paturi, R. Félix: A technika krónikája. Officina Nova Kiadó. 1997.
- Pető Éva: Csutkanépek.
- Roskó Gábor: Virágrendezés I., II., (Nemzeti Tankönyvkiadó).
- Rostás-Farkas György- Karsai Ervin: Ősi cigány mesterségek és foglalkozások
- S. Boda András–Máté Sándor–Rákos József: Kerékpárral, segédmotoros kerékpárral közlekedve
- Straub Ilona dr.: Korunk fertőző betegségei (Subrosa 1996.).
- Szabó Attila: A repülés és az űrhajózás története
- Száz ötlet, száz játék (Falukönyv–Cicero Kft. 1994.).
- Szedes Pirokska: Élet és egészség. PSZM. Fakultációs taneszköz 8. osztály. Koronas Kiadó
- Szepesi József: Putrik és paloták
- Szittner Anna: Szövés, Kéziszövés (Kaptár-sorozat, Múzsák Kiadó).
- Szuhay Péter: A Magyarországi cigányság kultúrája
- Szuhay Péter: Képek a Magyarországi cigányság 20. századi történetéből
- Táplálkozás és egészség Természetkutató és környezetvédő munkafüzet I. (Integra projekt Kft. 1994.).
- Tóth Péter–Dr. Nagy Istvánné: Technika 5. (Nemzeti Tankönyvkiadó).
- Tóth Péter–Dr. Balogh József: Technika 8. (Nemzeti Tankönyvkiadó)
- Tóthné Rédei Györgyi: Találkozásom a textillel (Dekorációs Kiskönyvtár Bp.).
- Vajda Zsuzsa: MI-TI-ŐK
- Valkár István: A hajózás története
- Valkár István: A hajózás története
- Váradai András dr.: A szív sokat ér (Subrosa 1996.).
- Váradai István Attila Dr.: Táborozási zsebkönyv cserkészeknek (Calibra 1994.).
- Varga Domokos: Jó játék a fény, az árnyék (Móra 1982.).
- Varga Domokos: Jó játék a víz, a levegő.
- Varró Aladár: Gyógynövények gyógyhatása. Black & Withe Kiadó.
- Vas Miklós dr. Környezetünk technikája. Agrotechnika. 7–8. osztály. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Veider János dr.: Demonstrációs gyakorlatok (Tankönyvkiadó 1973.).
- Wilkes, Angela: Első természetbúvár könyvem.

Zsolnai József: Néprajz 1.

Zsolnai Józsefné: Emberismeret

Zsoltné–Oroszné: Természetkutató és természetvédő munkafüzet I-II. (Integra Projekt 1994.).

Audio-vizuális ismerethordozók, eszközök

Applikációs képek:

Emberek világa és Közlekedés világa

Technika 5. főlírasorozat

Tablók:

Növények világa

Közúton

Légi úton

Vasúton

CD-ROM:

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába

Manó Kaland

Manó Tél

Zöld Ödön a Földön

A fényképezés

A varázslatos emberi test

Diafilmek:

Kati segít Anyunak

Makk Marci itt terem

Makk Marci közbelép

Makk Marci meséje

A kisvakond nadrágja.

Stop! Közlekedj okosan!

Videofilmek:

A gyúrható agyag

A vadon nőtt gyógynövények

Az utolsó kovácsműhely

Iparosok a múlt században

Járműveink régen és ma

Kopper Judit (szerk.): Mindent tudó háztartás I. II.

Közlekedésbiztonsági filmek általános iskolásoknak

Molnár György: Technika (anyagok).

Müller Péter István: Hogyan működik?

Müller Péter István: Jó játék a...

Nagy György: A természet válaszol

Papírvilág

Pásztory János: Mesteremberek.

Rockenbauer Pál: Egy ipari táj és környéke

Hirohiko Sano–Shiro Takenaka: Az egyetlen Föld 1-12. rész

Eszközök:

Építődoboz, szerelő készlet; Felszerelt tankönyha; A kert megműveléséhez szükséges szerszámok.

TESTI NEVELÉS

TESTI NEVELÉS 1-8. ÉVFOLYAM

Típus
Óraszám

tantárgy
754 ó

Jellemzők, alapelvek

A **Testnevelés** és **Sport** műveltségterületet magában foglaló tantárgy.

A nevelés szerves része, a személyiség sokoldalú fejlesztésének fő területe. Sajátos eszközeivel hozzájárul a tanulók egészségének, edzettségének, fizikai képességeinek, életkedvének, mozgáskultúrájának kialakításához, fejlesztéséhez. A többi nevelési területtel egyenértékű, de különös figyelmet érdemlő szerepet tölt be, s velük szerves egységet alkot. Törekszik az esztétikai, higiéniai, mentálhigiéniai, erkölcsi szokások kialakítására, továbbadására is.

Tanulóink esetében különös hangsúlyt kap a testi nevelés, hiszen a társadalomba való beilleszkedéshez olyan képzést biztosít, amely képessé teszi őket az eredményes munkavégzésre, az egészséges életmód vitelére.

A nevelés-oktatásban lényeges szerepe van a fizikai képzésnek, a rendszeres testedzésnek, az állóképesség fejlesztésének. Az oktatási anyag az életkori sajátosságok figyelembevételével készült.

Játékos és versenyszerű formákban a koordinációs alapképességek: mozgásérzékelés, ritmusérzék, reakciógyorsaság, gyorsasági koordináció, egyensúlyozó- és térbeli tájékozódó képesség kifejlesztésére, a mozgásszükséglet kielégítésére, a szellemi és fizikai terhelések harmóniájának megteremtésére törekszik. A mozgási képességeket fejlesztő és rehabilitáló oktatási anyag, amely megalapozza és kiépíti azokat a mozgási alapfunkciókat, amelyek a tevékenységek motoros alapjait képezik. A kezdeti időszakban a mozgásvágy kielégítése, a továbbiakban a tehetségnek és érdeklődésnek megfelelő intenzív fejlesztés mellett ügyelni kell az egyoldalú terhelés elkerülésére.

A nagy figyelmet igénylő koordinációs képességek fejlesztése mellett nagyobb teret kap a kondicionálás és a sportági alapok elsajátítása. Ugrásszerűen javul a terheléshez történő alkalmazkodás, a regenerálódás meggyorsul, kedvező feltételeket teremtve a terhelések növeléséhez, a fizikai képességek kibontakoztatásához.

Cél, feladat

A testi képességek fejlesztése a társadalmi cselekvőképességek kialakulása érdekében.

Az egészséges testi fejlődés elősegítése, a tanulók egészséges életmódra szoktatása, a szervezet ellenálló képességének fokozása.

A koordinációs és kondicionális képességek fejlesztésével a feladatok eredményes végrehajtására törekvés.

A mozgási készségek kialakításával és sokoldalú fejlesztésével a mozgásos feladatok biztonságos és célszerű végrehajtása.

A különféle mozgások alapttechnikájának elsajátítása.

A változatos mozgásformák alkalmazási készségének fejlesztése, az alapvető mozgásműveltség igényének felkeltése.

Mozgásos játékkészség kialakítása.

A cselekvésbiztonság fokozása, a motorikus képességek fejlesztése.

A rendszeres testedzés váljék mindennapi szükségletté.

A testtartási és mozgásos rendellenességek megelőzése, korrigálása.

A könnyített testnevelésre szoruló tanulók hozzászoktatása – tudatos és rendszeres, egyéni gyakorlatvégzés – a megfelelő terheléshez. A bennük kialakult kisebbségi érzések, gátlások ellensúlyozása.

Követelmény

Rendelkezzen olyan tudatosságon alapuló mozgásigénnyel, ami rendszeres fizikai aktivitásra készíti, szilárduljon meg sport- és mozgásműveltsége.

Fejlődjön motorikus, kondicionális és koordinációs képessége, valamint a mozgásos alapttechnikák elsajátításának képessége.

Alakuljon ki és fejlődjön téri tájékozódási képessége, a gyors, pontos mozgásos reagálás képessége.

Legyen képes mozgásminták utánzására, alkalmazására.

Legyen birtokában az együttműködési készségnek és a toleranciának.

Fejlődjön állóképessége, kitartása.

Legyen képes az önkifejezésre, önállóságra, az egészséges versenyszellem kialakítására.

Fejlődjön játékképessége és a sportági képessége: mozgáskombináció, konstruktív emlékezet, helyzetfelismerő és cselekvéses gondolkodás.

Legyen képes elfogadni a terápiás attitűdöt.

A Testi nevelés tantárgy témakörei és altémái

Téma	Altéma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
RENDGYAKORLATOK		X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		4	4	6	4	2,5	2,5	2,5	2,5
KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK	Gimnasztika	X	X	X	X	X	X	X	X
	Labdagyakorlatok	X	X	X	X	X	X	X	X
	Járások, futások	X	X	X	X	X	X	X	X
	Ugrások, szökdelések	X	X	X	X	X	X	X	X
	Dobások	X	X	X	X				
	Egyensúly és koordinációs gyakorlatok	X	X	X	X	X	X	X	X
	Támasz és függésyakorlatok	X	X	X	X	X	X	X	X
	Játékok, versenyek	X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		26	72	70	70	33	33	23	23
ATLÉTIKA						X	X	X	X
Téma óraszám						13	13	17	17
TORNA	Talajtorna	X	X	X	X	X	X	X	X
	Szekrényugrás						X	X	X
	Gyűrűgyakorlatok							X	X
Téma óraszám		11	15	20	22	22	22	22	22
SPORTJÁTÉKOK	Sportjátékok	X	X	X	X				
	Labdarúgás					X	X	X	X
	Kézilabda					X	X	X	X
	Kosárlabda							X	X
Téma óraszám		10	20	15	15	12	12	18	18
FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN		X	X	X	X	X	X	X	X
Téma óraszám		10	20	15	15	10	10	10	10
ÉVES ÓRASZÁM		51	111	111	111	92,5	92,5	92,5	92,5

A tantárgy óraszámjai

Évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Össz.
Óraszám	2. félév								
Heti	3	3	3	3	2,5	2,5	2,5	2,5	22
Éves	51	111	111	111	92,5	92,5	92,5	92,5	754

Értékelés

A folyamatos diagnosztizáló munkát a Gondolkodás, a Kommunikáció, Szocializáció fejlődési vizsgálattal, ill. különleges esetekben az Adaptációs programban leírt eszközökkel végezzük. A diagnózis ismeretében megalkotott egyéni fejlesztési terv (EFT) alapján folyik a tanuló fejlesztése tantervi tartalmakkal. A fejlesztés értékelését az EFT-k rendszeres, félévenkénti felülvizsgálatával lehet elvégezni. Az értékelési rendszerünk a Nemzeti Tankönyvkiadó RT értékelési rendszere és a saját tapasztalatunk alapján készült. A tanulók teljesítményének mérése tanév elején és tanév végén történik.

Az osztályozás mellett nagy hangsúlyt fektetünk a szöveges értékelésre.

Az értékelésben nagyobb szerepet kap a gyermek folyamatos megfigyelése és a szóbeli értékelés, megerősítés. A tanulmányi előmenetelének értékelésében meghatározó az önmagához mért fejlődés, melynek aktív résztvevője a gyermek maga is, saját munkájáról alkotott véleményével.

Fejlesztési feladatok

A tanórai egyéni fejlesztés keretén belül megvalósítható pszichomotoros fejlesztés területei:

nagymozgást fejlesztő gyakorlatok, finommotorikát fejlesztő gyakorlatok, egyensúlyt fejlesztő gyakorlatok, szem-kéz, szem-láb koordinációs gyakorlatok, tér- és helyzetérzékelést fejlesztő gyakorlatok.

Testsémafejlesztés: testrészek ismerete; személyi zónák alakítása; testrészek funkciójának ismerete.

A biztonságos járás fejlesztése.

Tartás deformitások korrigálása.

Vesztibuláris ingerléssel a szenzoros integrációs zavarok enyhítése, kezelése (pörgő, forgó játékok, táncok stb.).

Mozgás- és beszédritmus integrált fejlesztése.

Mozgástanulási képesség fejlesztése.

TESTI NEVELÉS 1. ÉVFOLYAM II. FÉLÉV

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozás egysoros vonalban. Vigyázzállás. Pihenj!- állás. Testfordulatok helyben lábfejnyitással, ugrással. Menetelés, járás. Menet közben feladatok. Nyitódás-záródás.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1 GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Játékos és utánozógyakorlatok (a fák hajladozásának, az állatok járásának, a gépek mozgásainak, a mesealakoknak az utánozása). Egyszerű négyütemű gyakorlatok. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni. Egyszerű kéziszer gyakorlatok: babzsák, labda, karika.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Labda feldobása, elkapása. Labdaiskola falnál. Labdavezetés kísérletei: kézzel, helyben (jobb és bal kéz). Járás közben labdavezetés, feldobás, elkapás. Átdobás társnak helyben, kétkezes alsóval. Labdás versenyek gurítással, labdavezetéssel, tárgyak kerülésével.

2. 3. JÁRÁSOK, FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járás helyben, előre és hátra. Járás külső és belső talp-élen. Járás ütemre: lépéstartás, taps, dobbantás, ének, zene. Lábujjon járás. Sarkon járás. Járás guggolásban. Járások, futások: különböző irányba, akadályok között, akadályokon meghatározott ütemben. Futóiskola: lassú, majd közepes iramú futásban.

2. 4. UGRÁSOK – SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Szökdelések egy, váltott és páros lábon helyben, tovahaladással előre, hátra és oldalra. Szökdelések egy, váltott és páros lábon meghatározott távolságig. Szökdelések egy, váltott és páros lábon elhelyezett tárgyak (babzsák, tömött-labda) felett. Helyből ugrás kötetlenül, majd tárgyak és távolság átugrásával páros lábról páros, majd egy lábra. Nekifutásból elugrás egy lábról, érkezés páros lábra: kötetlenül, akadályokon át, távolságra.

2. 5. DOBÁSOK

Tartalom, tevékenység

Eltérő dobások eltérő méretű dobóeszközökkel (babzsák, kisméretű gumilabda, maroklabda. Célbadobás különböző nagyságú labdákkal, vízszintes és függőleges célra.

2. 6. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Járás meghúzott vonalon vagy tornapadon. Járás közben térdfelhúzás. Járás közben láblendítés előre, oldalt, hátra. Lábujjon járás. Sarkon járás. Guggolásban járás.

2. 7. TÁMASZ ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Helyváltztatás állatmozgást utánozva talajon: pókjárás, rákjárás, medvejárás, kutya futás, santa róka járás, nyusziugrás. Helyváltztatás padon kéz-, láb támaszban: pókjárással, nyusziugrással, négykézláb járással. Helyváltztatás rézsutos padon, kéz-, láb támaszban felfelé és lefelé: négykézláb járással, nyusziugrással. Egyszerű feladatok bordásfalon: függőállásban térd-, láb-, sarokemelés; biciklizés hátsó függésben; hátsó függésben páros térdemelés; fel- és lemászás.

2. 8. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Gépkocsik. Vonatozás. Táncoló kör. Háztalan mókus. Béka a körben. Őr bácsi. Átfutó játék. Félték-e a medvétől? Egyes lityázás (népi játék). Labdajátékok: Cserebere. Vigyázz a labdára! Labdacica gurítással. Falhoz dobó (népi játék). Egyéni versengések: Kakasviadal. Húzd át a párodat! Függőleges célra dobások. Sorversenyek: Egyenes vonalban labdaadogatás. Váltóversenyek: Tárgykerülő váltók.

3. TORNA

3. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Gurulóátfordulás előre guggolóállásba. Gurulóátfordulás előre tömött labda fölött guggolóállásba.

4. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Habtenisz. Távolba dobás, célba dobás hógolyóval, hógolyócska. Futás közben célbadobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Lesiklás szánkóval. Hóember építése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Elsajátítja az órán szükséges alapvető formai elemeket.

Tud alkalmazkodni a feladatokhoz.

Elsajátítja a technikailag helyes járást, futást.

Tudja a legegyszerűbb labdafogási és -dobási módokat.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Ismeri az egy- és kétkézes dobásokat.

Kialakul térbeli tájékozódó képessége.

Képes a kézzel, lábbal történő hely- és helyzetváltoztatások, egyszerű mozgásformák, továbbá azok elemi korrekcióinak önálló végrehajtására: kúszás, mászás, függés, támasz, egyensúlyozás stb.

Ismeri a tanult játékok nevét, tanári segítséggel tudja és betartja a játékszabályokat.

Képes az újszerű feladatok megoldására, a saját testtel való bánásmódra.

Folyamatosan, gördülékenyen hajtja végre a feladatot.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Jelentésadás egyszerű formában. Sorakozás támponthez, segédvonalak mentén. Nyitódások, zárkózások, vonal- és oszlopalakzatban. Testfordulatok jobbra és balra, lábfejnyitással két ütem alatt. Járás ütemtartással, tapsra. Köralakítás kézfogással, járásban körszûkítéssel.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Kötetlen formában végrehajtott szabad- és kéziszer gyakorlatok: a tanult mozgásformák, kar-, lábtartások, testhelyzetek. Határozott formájú 2 és 4 ütemű gyakorlatok. Egyszerű négyütemű játékos és utánzó gyakorlatok: állásban, ülésben, fekvésben, támaszhelyzetben aktív verbalizációval. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Labda feldobás és elkapás helyben, a két feladat közötti további feladatokkal. Labda leütése, elkapása. Saját gurított labda felvétele utána futással. Saját eldobott labda elfogása utána futással: egy pattanás után, majd földet érés előtt. Járás majd futás közben feldobás, elkapás. Labdavezetés helyben fordulattal. Labdavezetés járás, majd futás közben. Labda falhoz dobása egykezes felsővel. Labdavezetési kísérletek lábbal, kötetlenül, majd meghatározott pályán.

2. 3. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járás oldalirányban, keresztlépéssel. Járás magas térdemeléssel helyben és tovahaladással. Járásból átmenet futásba, majd futásból járásba. Futás közbeiktatott feladatokkal. Futás térdemeléssel, saroklendítéssel. Futás irányváltással: akadályok között, akadályok leküzdésével. Fokozó futás egyre növekvő távolságú vonalak közé lépve. Rajtolás állórajttal indulva (induló láb megkötés nélkül). Futóversenyek.

2. 4. UGRÁSOK – SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Szökdelések egy, váltott és páros lábon előre, hátra és oldalra:

- adott távolságon egyre kevesebb elugrással,
- vonalak között ritmusváltoztatással,
- cikk-cakk útvonalon földre rajzolt körökbe lépve.

Kötéláthajtás egy vagy páros lábon előre hajtva.

Helyből ugrás egy és két lábról:

- egy és páros lábra;
- célba ugrás (talajra rajzolt körbe).

Nekifutásból elugrás egy lábról, folyosóból, leérkezés páros lábra. Felugrás zsámolyra kéztámasszal, leugrás szőnyegre. Ugrások zsámoly fölött egy és páros lábbal: szökdelések, átugrások. Magasugrás: merőleges nekifutással alacsony magasság felett.

2. 5. DOBÁSOK

Tartalom, tevékenység

Célba dobás függőleges és vízszintes célba. Dobás járásból célba és távolba. Kislabdahajítás helyből a helyes hajítómozdulat fokozatos javításával.

2. 6. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Leülés és felállás a kéz segítsége nélkül talajon és szereken (pl. zsámolyon, tornapadon). Be- és kilépés két kézzel tartott karikába.

Járás láblendítéssel, különböző kartartásokkal, kargyakorlatokkal, fordulatokkal, szereken is.

Járás lábujjhegyen előre, hátra a tanult kartartásokkal. Járás előre, hátra, oldal irányba becsukott szemmel, zsinóron, lécen. Járás babzsákkal a fejen. Lebegőállás.

Utánzó járások (kutya, pók, rák, nyuszi, santa róka stb.) vonalak között, vonalon, tornapadon.

2. 7. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Fókajárás padok között (kéztámasz a párhuzamosan állított padon). Guggolótámaszból lépegetés kézzel előre fekvőtámasz helyzetbe és vissza. Fekvőtámasz helyzetben haladás oldalirányba.

Bordásfalgyakorlatok:

- függésben tovahaladás mellső oldalállásban utánfogással;
- hátsó függésben térdemelés;
- hátsó függésben „biciklizés”;
- mellső függésben saroklendítés;
- nyújtó, lazító gyakorlatok mellső függésben.

Mászókulcsolás kötélén ülésben, majd csípő- és térdnyújtás és hajlítás a kötélén függőállásban.

Mászási kísérletek kötélén 1/3 magasságig.

Rézsutos padon és bordásfalon feladatok kombinálása:

- csúszás karhúzással fel- és lefelé;
- padközépen körbefordulási kísérletek;
- bordásfalon körbefordulás függőállásban.

2. 8. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Jöjj velem! Hogy a kakas?

Fogójátékok: Kecskézés. Csösz játék. Fészekfogó. Űsd a harmadikat! Guggos litya (népi játék).

Labdajátékok: Labdacica dobással. Nyúl és vadász. Labdakergető. Leverő (népi játék).

Egyéni versengések: Egyenes irányú mozgással. Kettős körben. Társkerüléssel.

Sorversenyek: Egyenes irányú mozgással (átfutással). Tárgykerüléssel. Kettős vonalban labdaadogatás.

Váltóversenyek: Labdaadogató váltók vonalban. Labdaadogató váltók oszlopban.

3. TORNA

3. 2. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Gurulóátfordulás előre nyújtott ülésbe. Gurulóátfordulás előre sorozatban. Gurulóátfordulás előre, hátra guggolóállásba. Tarkóállás Híd.

4. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Habtenisz. Távolba dobás, célba dobás hógolyóval, hógolyócsata. Futás közben célba dobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Lesiklás szánkóval. Hóember építése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes a legjellegzetesebb testhelyzetek, kartartások alapformák elsajátítására.

Tudja az elsajátításra kijelölt feladatmegoldásokat képességei szerint teljesíteni.

Képes a tanult gyakorlatok eredményes végrehajtásához szükséges szakkifejezések és utasítások megértésére.

Eléri a mozgásanyag végrehajtásához szükséges fizikai állapotot.

El tudja kapni és dobni a labdát.

Elsajátítja a különböző célú és végrehajtási módú járást és futást készségszinten.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Kialakul a hajító mozdulat.

Érzékeli a távolba és a célba dobás különbségét.

Kialakul térbeli tájékozódó, valamint a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Képes változó alátámasztási és függéshelyzetekben mozgásai szabályozására.

Ismeri a tanult játékok nevét, tanári segítséggel tudja és betartja a játékszabályokat.

Képes az újszerű feladatok megoldására, a saját testtel való bánásmódra

Tudja koordináltan végrehajtani a feladatokat.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozás, nyitódás, zárkózás: eltérő távkozók kialakítása. Megindulás, megállás két ütemben. Testfordulatok helyben, sarkon-talpon. Járás ütemtartással, az ütem fokozatos felvétele (zene, ének, taps).

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Határozott formájú szabadgyakorlatok: helyes ütemben, pontos kivitelezéssel végrehajtott 2-4 ütemű kar-, láb-, törzsgyakorlatok. Társas és kéziszergyakorlatok: a 2. évfolyamon tanult mozgáselemek végrehajtása nehezedő feltételek között (tömött-labda, 1 kg-os kézi súlyzó, gumikötél). Játékos képességfejlesztő gyakorlatok – zenére. Táncos elemek, mozdulatok. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Labdavezetési és labdaadogatási gyakorlatok járásban és lassú futásban. Párokban labdaátadások egy és két kézzel. Ívelt átadások és elkapások kétkézes alsó elfogással és dobással. Egykezes felső átadás. Rúgási kísérletek falra, a visszapattanó labda megállítása, majd folyamatos visszarúgása.

2. 3. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járás különféle kartartásokkal. Járások alakzatformálással. Járás behunyt szemmel előre, hátra és oldalra keresztlépéssel. Járás mélytérhdajlításban. Tengerészjárás (oldalirányban kitámasztásokkal). Járás I. fokú (45°) láblendítéssel előre. Futás a talajra helyezett tárgyak között. Futás szerek felett átléptéssel. Futás I. fokú (45°) láblendítéssel. Lazítófutás. Kitaró és gyors futás. Rajtversenyek állórajttal. Futóversenyek előre-, hátra-, oldalirányban haladással.

2. 4. UGRÁSOK–SZÖKDELESEK

Tartalom, tevékenység

Ugróiskola kötéláthajtással. Felugrások helyből, felfüggesztett tárgy megérintése. Felugrás szerekre (pad, számoly, ugrószekrény). Nekifutásból elugrás egy lábról, felfüggesztett tárgy érintésével. Felfutásból (rézsutos pad) leugrás szőnyegre. Nyusziugrás adott távolságon, egyre kevesebb ugrással teljesítve. „Gyertya”-ugrás. Szökdelés helyben és tovahaladással taps ritmusát követve. Kötéláthajtás egy, váltott és páros lábon szökdeléssel, meghatározott időn át. Magasugrás próbálgatása lépő technikával, rézsutos nekifutással, alacsony magasság felett. Távolugrás guggoló technikával elugrósávból.

2. 5. DOBÁSOK

Tartalom, tevékenység

Célba dobás különféle labdával és dobásmóddal. Kislabdahajítás helyes kidobóterpeszből, erőteljes hajítómozdulattal távolba.

2. 6. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Járás vonalon, tornapadon egy zsámoly magasságban is, felfordított tornapadon előre, oldalra és hátra történő haladással, különböző kar- illetve lábgyakorlatokkal, padra helyezett kéziszerek érintésével, átlépéssel, felugrással, átbújással, testfordulatokkal is. Járás rézsutos padon. Egyensúlygyakorlatok társkerüléssel, fejre, vállra tett babzsákkal. Talajra fektetett ugrókötel fölött szökdelés egy lábon bokafogással előre és hátra.

2. 7. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Átmászások, átbújások, kúszások, csúszások, támaszok, utánzójárások természetes és tornaszerekből összeállított akadályokon. Fekvőtámaszban járás a bal, majd a jobb kéz körül. Talicskázás térdnél fogással. Mellső fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás. Mellső fekvőtámaszból átfordulás hátsó fekvőtámaszba és vissza. Függeszkedés bordásfalon. Páros helycsere bordásfalon. Mászási kísérletek kötélen 1/2 magasságig. Rézsutos pad, bordásfal és kötel felhasználásával egyéni feladatkombinációk. Kézállás előkészítése: kéztámasz talajon, lábfejakasztgatás.

2. 8. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Körbefutó verseny. Ki a leggyorsabb?

Fogójátékok: Guggolófogó. Páros fogó. Fogyófogó. Páros litya (népi játék).

Labdajátékok: Ki a gyorsabb? Célbagurító versenyek. Summogó (népi játék).

Egyéni versengések: Kötélhúzás párokban. Kötélhúzás hármas, négyes csoportokban.

Sorversenyek: Futó sorversenyek körpályán. Küzdelem a körért.

Váltóversenyek: Átfutó váltók. Sorkerülő váltók saját sor kerülésével.

3. TORNA

3. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Különféle kiindulási helyzetből gurulóátfordulás előre, hátra. Tarkóállás közben lábterpesztés, lábhajlítás és nyújtás, biciklizés lábbal. Híd, mérleg, kézállási kísérlet. A tanult elemek összekapcsolása.

3. 2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Kéztámasszal felugrás szekrényre guggolásba, leugrás nyújtott testtel. Mélyugrások a magasság fokozatos növelésével.

4. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba dobás, célba dobás hógolyóval, hógolyócsata. Futás közben célbadobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Lesiklás szánkóval. Hóember építése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes újszerű feladatok megoldására.

A tanulók ismerik a szervezési szakkifejezéseket: igazodás, takarás, oszolg, nyitódás, ütemtartás, szakadozás stb.

Eléri a mozgásanyag végrehajtásához szükséges fizikai állapotot.

Tudja reprodukálás szintjén a gimnasztikai gyakorlatokat.

Alkalmazza a megszerzett labdakészséget a megismert szabályok betartásával.

Tud figyelni a helyes testtartásra járás közben, kialakul a gyors- és tartós futás képessége.

Az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan tudja végrehajtani.

Képes távolba dobáskor felgyorsuló, erőteljes hajítómozdulat elvégzésére.

Kialakul a térbeli tájékozódó, valamint a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Kialakul a kar- és vállöv támasztóereje, érzékeli saját testtömegét.

Ismeri a tanult játékok nevét, tanári segítséggel tudja és betartja a játékszabályokat.

Irányítással végre tudja hajtani a tanult tornaelemeket.

Koordináltan végre tudja hajtani a feladatokat.

Képes biztos kéztámasszal és elrugaszzkodással végrehajtani a támaszugrást.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTNEVELÉS 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozások, nyitódások, zárkózások segédvonalak nélkül. Kettes-, hármes-, négyes oszlopba fejlődés és szakadozás járás közben. Menetelés ütem- és lépéstartással, lépésváltás megkísérlése.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Páros gyakorlatok: helyben végezhető gyakorlatok, emelések, hordások.

Általános hatású és erőt fejlesztő, nyújtó és izületeket lazító szabadgyakorlatok zenére.

A törzs-, láb- és karizmokat erősítő-, nyújtó- és lazító hatású szabadgyakorlatok zenére.

Gimnasztikai alapformájú bordásfalgyakorlatok (kar-, has-, hát-, oldal-, lábgyakorlatok).

Kéziszer gyakorlatok tömött labdával: haladás közben végzett feladatok, helyben végzett feladatok.

Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Hullámvonalban kézzel illetve lábbal vezeti a labdát. Védekező társsal szemben vezeti a labdát kézzel, majd lábbal. A dobóvonalig vezeti a labdát, majd kilépéssel egykezes felsődobás a 4m távolságra lévő zsámolyra. Az előző feladat, zavaró társsal szemben. Lábbal vezeti a 4m-re lévő vonalig, majd a guruló labdát a falhoz rúgja. Futás közben egykezes felső átadás. Lassú futás párokban, a labda pattintott átadása egymásnak. Egykezes felsődobás a szemben álló társ magasra emelt karikájába.

Labdás sportjátékok előkészítése elemi szinten: technikai és taktikai megoldások gyakorlása játék közben.

2. 3. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járás, különböző alakzatokban előre, hátra, oldalt a tanult kartartásokkal, változó lépéshosszal és ritmusban. Járás, jelre a tanult testhelyzet felvétele. Járás szerek felhasználásával (pl. Egyik láb a tornapadon). Járás a tanult tartásos és dinamikus gyakorlatelemek, gyakorlatok felhasználásával.

Tartós futás (5-7 perc). Fel- és lefutás lejtőre, majd vissza. Futásból jelre gyors megállás, majd gyors megindulás. Iramfutás állórajttal.

2. 4. UGRÁSOK – SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Szökdelések páros és egy lábon feladatokkal, fordulatokkal, ugrókötéllal. Fel-, le- és átugrások, mélyugrások akadálypályán – differenciáltan.

Magasugrás, lépő technikával, nekifutás 45°-os szögből, a lendítőláb rögzödése, alacsony magasság felett – differenciáltan.

Távolugrás guggolótechnikával elugrósávból közepes távú és tempójú nekifutással.

2. 5. DOBÁSOK

Tartalom, tevékenység

Kislabda hajítás kidobóterpeszből, helyes hajítómozdulattal távolba. Célzó feladatok eltérő méretű dobóeszközökkel.

2. 6. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Állás egy lábon becsukott szemmel. Leülés és felállás a kéz segítségével babzsákkal a fejen. Kéziszerkezetek, tárgyak egyensúlyozása kézen, lábon, fejen. Járás zsinóron (labirintus), emelt padon, pad merevítőjén, ferde padon: meghatározott kar, lábtartásokkal, beiktatott leguggolással, fordulattal.

2. 7. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Támaszgyakorlatok padon, szekrényen, fokozatos magasság és lejtésemeléssel. Bordásfalnak háttal, guggolótámaszból járás a lábakkal kézállás felé és vissza. Bordásfalon függőállásból húzódkodás. Támasz- és függésfeladatok kombinálása rézsutos padon, bordásfalon és talajon. Kötélmászási kísérlet: helyes mászókulcsolás (félmagasság). Gyűrűn hintázás.

2. 8. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Az utolsó kiesik. Versengések két körben.

Fogójátékok: Üt a harmadik. Buzogányfogó. Színes litya (népi játék).

Labdajátékok: Labdahajszó. Kiszorító. Fogyasztó körben. Hátradobás (népi játék).

Sorversenyek: Sorverseny helyben.

Váltóversenyek: Adogatóváltó félkörben adogatóval. Labdahordó váltók.

3. TORNA

3. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Terpeszállásból gurulóátfordulás előre terpeszállásba érkezéssel. Terpeszállásból gurulóátfordulás hátra terpeszállásba érkezéssel. Sorozatgurulások előre, hátra. Repülő gurulóátfordulás (tigribukfenc). Kézállási kísérlet. Elemfűzések: gurulóátfordulás előre, hátra, tarkónállás, híd, mérlegállás.

3. 2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Zsugorkanyarlati átuagrás (széltében elhelyezett 2-3 részes ugrószekrényen).

4. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba dobás, célba dobás hógolyóval, hógolyócsata. Futás közben célbadobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Lesiklás szánkóval. Hóember építése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Kialakul koordinációs képessége.

Képes az elsajátított rendgyakorlatok fegyelmezett végrehajtására.

Eléri a mozgásanyag végrehajtásához szükséges fizikai állapotot.

Tudja reprodukálás szintjén a gimnasztikai gyakorlatokat.

Alkalmazkodik a repülő labda útjához, ívéhez, irányához, sebességéhez.

Alkalmaz egy számára megfelelő labdafogást, elkapást, birtoklást feladathelyzetben és játékban.

Tud figyelni a helyes testtartásra járás közben, fejlődik a gyors- és tartós futás képessége.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Képes a célba és távolba dobásokhoz szükséges erő és technika helyes kiválasztására.

Kialakul a térbeli tájékozódó, valamint a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Kialakul a kar- és vállöv támasztóereje, érzékeli saját testtömegét.

Tud a játékhelyzetnek megfelelően helyezkedni, elviseli játék közben a kudarokat.

Képes az újszerű feladatok megoldására, a saját testtömeggel való bánásmódra.

Törekszik a tanult mozgásformák, gyakorlatok esztétikus, koordinált végrehajtására.

Képes biztos kéztámasszal és elrugaszkodással végrehajtani a támaszugrást.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozás, térköz felvétele, igazodás. Nyitódások, zárkózások, fejlődések és szakadozások járás közben: a tér- és távköz pontos felvétele. Testfordulatok jobbra-balra, hátraarc két ütemben. Menetelések: átmenet járásból, futásból ütemre, lépéstartással menetelésbe, majd kétütemű megállás.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Határozott formájú 4-8 ütemű szabadgyakorlatok. Különböző testhelyzetekből a felső és az alsó végtag, a törzs gyakorlatai. Nagy izomcsoportok erejét növelő összetett gimnasztikai gyakorlatok. Gyakorlatok párban és kisebb csoportban testrészfogással, tömött labdával. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Labdavezetés kézzel, lábbal hullámvonalban nehezítő feladatokkal. 3 fős csoportokban „labdacica” egykezes felső dobással, az egymástól való távolság változtatásával. Labdavezetéssel haladás a kb. 2 m magasan kifesztett zsinórig, és fejelés a zsinóron át. Futás közben egykezes felső átadás. Fejelés 5-6 fős körökben.

2. 3. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járas, különböző alakzatokban: előre, hátra ill. oldalra, különböző kartartásokkal, változó lépéshosszal és ritmusban. Járas zenére, a tanult testhelyzetek felvétele (törökülés, guggoló támasz stb.). Járas meghatározott lépésszámmal zenére (pl. 4 lépés lábujjhegyen 4 lépés sarkon). Járas lábujjhegyen nyújtott térddel, sarok-emeléssel, vagy a lábfej csúsztatásával. Járas szerek felhasználásával (pl. egyik láb a tornapadon). Lassú futás oszlopban. Futás közbeiktatott feladatokkal: törökülés, guggolótámasz, alapállás, bakugrás, nyusziugrás stb. Futás a talajra helyezett tárgyak között (labda, zsámoly stb.). Futóversenyek.

2. 4. UGRÁSOK – SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Ugrókötel gyakorlatok:

- futással előre; kötélhajtás előre; kötélhajtás hátra;
- szökdeléssel: egy lábon, másik hajlítva, és kötélhajtás előre, kötélhajtás hátra; guggolásban kötélhajtás előre;
- szökdelések páros lábon, kötélhajtás előre, időre.

Akadályok átugrása:

- felugrások egy lábról akadályokra (tornapad, zsámoly);
- felugrások két lábról akadályokra (tornapad, zsámoly stb.);
- felugrások akadályokra egy lábról és páros lábról, közben feladatokkal: térdemeléssel, terpesztéssel, fordulattal, lendítéssel stb.

Zsámolygyakorlatok:

- szökdelés páros lábon, a zsámolyokon előre;
- szökdelés egy lábon, a zsámolyokon előre;
- szökdelés egy lábon, a zsámolyokon előre, az emelt térd átkulcsolásával;
- galoppszökdelés oldalt a zsámolyokon;
- guggolásban szökdelés előre a zsámolyokon;
- futólépésből fellépés zsámolyra és elugrás egy lábról, repülés felhúzott térdrel, érkezés két lábra guggolásba;
- futólépésből ugrás térdfelhúzással zsámolyon át egy lábról két lábra érkezéssel.

Karikagyakorlatok:

- talajra helyezett karikába beugrás és kiugrás belőle páros-, majd egy lábbal;
- szökdelés talajra helyezett karikák fölött előrehaladással;
- szökdelés egy lábról két lábra, talajra fektetett karikákon át;
- egy sorba fektetett karikák közé lépés egy lábbal és ugrás terpeszbe, karika a láb között. (Az ugrások folyamatos összekapcsolása.)

2. 5. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Járás, futás rézsutos padon. Oldaljárás ugrózsámolyokon. Karika hajtása akadályok kerülésével. Talajra fektetett ugróköttől fölött szökdelés egy lábon bokafozással előre és hátra. Ujjfűzés a test előtt vagy mögött, átlépés a kéz fölött.

2. 6. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység**Támaszgyakorlatok:**

- átmászások, átbújások, kúszások, csúszások, támaszok, utánzó járások természetes és tornaszerekből összeállított akadályokon;
- fekvőtámaszban karhajlítás, karnyújtás;
- fekvőtámaszban járás a bal, majd jobb kéz körül;
- bordásfalnál guggolótámaszból lábbal lépegetés fokként felfelé és vissza;
- zsugorkanyarlati átugrás tornapadon;
- talicskázás mellső és hátsó fekvőtámaszban;
- terpesz-fekvőtámaszban elrugaszkodás a talajról, majd taps vagy bokázás.

Függésgyakorlatok:

- érintő- vagy fejmagasságú gyűrűn húzózkodás, lengés, lengetés;
- bordásfalon függésben térd- és lábemelés;
- mászás mászókötélen mászókulcsolással.

2. 7. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Tűz-víz-repülő. Párok futóversenye körben.

Fogójátékok: Félperces fogó. Nappal-éjszaka. Láncfogó. Pecsenyeforgatás (népi játék).

Labdajátékok: Szabadulás a labdától. Fogyasztó szétszórtan. Zsámolylabda. Nemzetesdi (népi játék).

Sorversenyek: Kötélhúzó versenyek. Célba dobó sorversenyek függőleges célra.

Váltóversenyek: Labdadobó váltók oszlopban adogatóval. Kombinált feladatokkal futó és labdavezető váltó.

3. ATLÉTIKA

Tartalom, tevékenység

Futások: gyors- és iramfutások a futóiskola feladatainak beiktatásával; kitartó futás (5-7 perc)

Állórajt (hátról lévő lábbal való indulással).

Rajtversenyek 15m-es távon. Távolugrás guggolótechnikával elugrósávból. Magasugrás lépő technikával, nekifutás 45°-os szögéből, a lendítőláb rögződése, alacsony magasság felett – differenciáltan.

Kislabdahajítás távolba rövid nekifutással.

4. TORNA

4. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

A tanult elemekből (tarkóállás, híd, gurulóátfordulás előre-hátra, repülő gurulóátfordulás), összefüggő gyakorlat összeállítása, bemutatása tanári segítséggel. Kézállás, kézenátfordulás oldalt előkészítő és rávezető gyakorlatai segítséggel.

4. 2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Zsugorkanyarlati átugrás az ugrószekrény 3. fokán. Felguggolás és függőleges repüléssel leugrás.

5. SPORTJÁTÉKOK

5. 1. LABDARÚGÁS

Tartalom, tevékenység

Futómozgás; megindulás; megállás; irányváltoztatás; felugrás; leérkezés; cselezés labda nélkül.

Rúgások: belsővel, belső csüddel, teljes csüddel, külső csüddel, külsővel.

Labdaátvételek: belsővel; külső csüddel; talppal; fejelések a homlok középső részével.

5. 2. KÉZILABDA

Tartalom, tevékenység

Alapállás, alapmozgás. Indulás, megállás; gyors irányváltoztatások; labda fogása.

Labda átadások: egykezes, kétkezes (alsó, mellső, felső).

Labdavezetések. Szabályok ismerete. Felugrásos és kitámasztásos dobások. Kapura lövések.

6. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba és célba dobó versenyek hógolyóval. Futás közben célbadobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Szánkóhúzó váltóverseny. Lesiklás szánkóval. Hóember építése versenyszerűen, időre. Gyalogtűrák. Asztalitenisz.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Kialakul a tanulók motorikus cselekvési biztonsága, mozgás és sportolás iránti igényük.

Megérti és alkalmazza a tanult gyakorlatok, feladatok eredményes végrehajtásához szükséges szakkifejezéseket, utasításokat.

Képes a mozgásfeladatok erőteljesebb végrehajtására, huzamosabb pihenő nélküli végzésére.

Törekszik a pontos, szép kivitelezésre.

Tudja a járások, futások különböző formáit.

Képes futás közben a felgyorsulásra, a sebesség, a lendület fokozására.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Kialakul a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Kialakul a kar- és vállöv támasztóereje, érzékeli saját testtömegét.

Együttműködik társaival a szabályokat betartva.

Elsajátítja az atlétika ismeretanyagát, képes erkölcsi, akarati tulajdonsága szabályozására.

Rendelkezik a tanuló a mozgássorozat végrehajtásához szükséges és megfelelő mértékű fizikai képességgel.

Törekszik a tanult mozgásformák, gyakorlatok esztétikus, koordinált végrehajtására.

Képes biztos kéztámasszal és elrugaszkodással végrehajtani a támaszugrást.

Ismeri és betartja a szabályokat.

Tudja a labdát pontosan továbbítani, az érkező labdát biztosan elfogni, megismeri a legegyszerűbb szabályokat.

Tudja a labdát pontosan továbbítani, az érkező labdát biztosan megfogni, megismeri a legegyszerűbb szabályokat.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozás, térköz felvétele, igazodás. Járás közben nyitódás, zárkózás. Testfordulatok. Menet megindítása, megállítása. Menetből átmenet futásba, futásból menetbe.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Kötetlen és határozott formájú 2-4-8 ütemű szabadgyakorlatok szer nélkül és kéziszerrel: egyénileg és párban (zenére is). Társas gyakorlatok: játékos, ügyességi és küzdő gyakorlatok. Páros gumikötél gyakorlatok. Összetett padgyakorlatok. Összetett bordásfalgyakorlatok. Zsámolygyakorlatok. Légzőgyakorlatok: mellkasi, hasi légzés. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. LABDAGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Két kézzel gurítás a test oldala mellett kilépéssel előre, a szemben elhelyezkedő párnak, aki „ölelő” fogással veszi fel a labdát, és labdavezetéssel megkerüli a párját, majd a helyére érve visszagurítja.

Labdavezetéssel haladás az elhelyezett zsámolyig, majd megkerülése után labdavezetés a másik kézzel a kiinduló hely felé és kilépéssel előre egykezes felső átadás a szemben elhelyezkedő társnak.

Labdavezetéssel haladás a dobóvonalig és kilépéssel egykezes felsődobás az oldalára fordított zsámolyra.

Labdavezetés lábbal a kb. 4 m távolságra lévő vonalig és a guruló labda falhoz rúgása soronként, jelre indulással.

Labdavezetés vonalig és kétkezes átadás a 3 m-re álló társnak, aki elkapás után lábbal visszarúgja a labdát, majd újra labdavezetés a kiindulóhelyig (többszöri végrehajtás után szerepcsere).

Futás közben egykezes felső átadás zavaró játékkal szemben.

2. 3. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járás különböző alakzatokban, előre, hátra illetve oldalra különböző kartartásokkal, változó lépéshosszal és ritmusban.

Járás zenére, a tanult testhelyzetek felvétele (pl. törökülés, guggolótámasz).

Járás meghatározott lépésszámmal zenére (pl. 4 lépés lábujjhegyen 4 lépés sarkon).

Járás lábujjhegyen nyújtott térddel, sarokemeléssel, vagy a lábfej csúsztatásával.

Járás szerek felhasználásával (pl. egyik láb a tornapadon).

Lassú futás oszlopban. Futás irány- és iramváltoztatással. Futás közbeiktatott feladatokkal: törökülés, guggolótámasz, alapállás, bakugrás, nyusziugrás stb. Futás a talajra helyezett tárgyak között (labda, zsámoly stb.). Futóversenyek.

2. 4. UGRÁSOK, SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Ugrókötel gyakorlatok:

- futással előre, kötékhajtás előre;
- futással előre, kötékhajtás hátra;
- szökdeléssel előre, kötékhajtás hátra;
- szökdeléssel egy lábon, másik hajlítva, és kötékhajtás előre, kötékhajtás hátra;
- szökdelések páros lábon, kötékhajtás előre, időre.

Akadályok átugrása:

- felugrások egy lábról akadályokra (tornapad, zsámoly);
- felugrások két lábról akadályokra (tornapad, zsámoly stb.);
- felugrások akadályokra egy lábról és páros lábról, közben feladatokkal: térdemeléssel, terpesztéssel, fordulattal, lendítéssel stb.

Zsámolygyakorlatok:

- szökdelés páros lábon a zsámolyokon előre;
- szökdelés egy lábon a zsámolyokon előre;
- szökdelés egy lábon a zsámolyokon előre, az emelt térd átkulcsolásával;
- galoppszökdelés oldalt a zsámolyokon;
- guggolásban szökdelés előre a zsámolyokon;
- futólépésből fellépés zsámolyra és elugrás egy lábról, repülés felhúzott térdrel, érkezés két lábra guggolásba;
- futólépésből ugrás térdfelhúzással zsámolyon át egy lábról két lábra érkezéssel.

Karikagyakorlatok:

- talajra helyezett karikába beugrás és kiugrás belőle páros-, majd egy lábbal;
- szökdelés talajra helyezett karikák fölött előrehaladással;
- szökdelés egy lábról két lábra, talajra fektetett karikákon át;
- egy sorba fektetett karikák közé lépés egy lábbal és ugrás terpeszbe, karika a láb között. az ugrások folyamatos összekapcsolása.

2. 5. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Járás, futás rézsutos padon. Oldalazó járás ugrózsámolyokon. Karika hajtása akadályok kerülésével. Talajra fektetett ugrókötel fölött szökdelés egy lábon bokafogással előre és hátra. Ujjfűzés a test előtt vagy mögött, átlépés a kéz fölött.

2. 6. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Támaszgyakorlatok:

- átmászások, átbújások, kúszások, csúszások, támaszok, utánzó járások természetes és tornaszerekből összeállított akadályokon;
- fekvőtámaszban karhajlítás, karnyújtás;
- fekvőtámaszban járás a bal, majd jobb kéz körül;
- bordásfalnál guggolótámaszból lábbal lépegetés fokként felfelé és vissza;
- zsugorkanyarlati átugrás tornapadon;
- talicskázás mellső és hátsó fekvőtámaszban;
- terpesz-fekvőtámaszban elrugaszkodás a talajról, majd taps vagy bokázás.

Függésgyakorlatok:

- bordásfalon függésben térd- és lábemelés;
- mászás mászókötélen mászókulcsolással;
- vállmagas gyűrűn vállátfordulás hátra állásba és vissza;
- hintázó érintő magas gyűrűn – lendületvétel futólépéssel – ugrószekrényre helyezett labda lerúgásával;
- fej-, vagy érintőmagas gyűrűn húzódzkodás, lengés, lengetés.

2. 7. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: akadályversenyek.

Fogójátékok: függés a ház; szalagszerzés; Hatos futás (népi játék).

Labdajátékok: vadászlabda; pontszerző; kézilabdafogó; Kerek róta (népi játék)

Sorversenyek: sorversenyek szemben álló sorokban;

Váltóversenyek: lovasváltó; talicskázás.

3. ATLÉTIKA

Tartalom, tevékenység

Futások: Kitartó futás (6-8 perc). Közbeiktatott akadálykerülések. Alkalmazott futóiskola feladatai. Iram- és gyors futások: állórajttal, térdelőrajttal. Rajt- és futóversenyek.

Távolugrás guggolótechnikával elugrósávból teljes rohammal, az elrugaskodó láb bevésése.

Magasugrás lépő technikával optimális nekifutási szögből, lendítőláb bevésése.

Kislabdahajítás rövid nekifutással a kitámasztás, a csípőforgatás bevésése – fejlettség szerint.

4. TORNA

4. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

A tanult talajtorna elemek összekapcsolásával összefüggő gyakorlat önálló megtervezése, bemutatása. (Gurulóátfordulás előre-hátra, tigrisbukfenc, híd, tarkóállás). Zsugorfejállás. Kézállás bordásfalnál.

4. 2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Terpeszátlugrás hosszában elhelyezett 3- 4 részes ugrószekrényen.

Felguggolás és függőleges repüléssel leugrás feladatokkal (lábfelhúzás, terpesztés, testfordulat).

5. SPORTJÁTÉKOK

5. 1. LABDARÚGÁS

Tartalom, tevékenység

Álló és mozgó labda rúgása belsővel, álló és mozgó célra. Kézből leejtett labda rúgása teljes csúddal. Guruló labda átvétele belsővel. Fejelés állóhelyben a homlok középső részével előre és oldalt. A kapus játéka: alapállás, guruló és félmagas labdák elfogása. Egyéni védekezés.

5. 2. KÉZILABDA

Tartalom, tevékenység

Alapmozgások labdával, labda nélkül. Dobások, átadások, kapura lövések (beugrással is). Gyorsindulás, gyorsindítás. Helycserék támadásban. Egyéni és társsal való védekezés. Cselek: testcsel, induló átadási csel. Védekezés kapu előtti szabaddobás esetén.

6. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba és célba dobó versenyek hógolyóval. Futás közben célba dobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Szánkóhúzó váltóverseny. Lesiklás szánkóval. Hóember építése versenyszerűen, időre. Gyalogtúrák. Asztalitenisz.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Kialakul a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Végrehajtja a tanult órászervezést segítő rendgyakorlatokat, érti az utasításokat, vezényszavakat.

Képes a mozgásfeladatok erőteljesebb végrehajtására, huzamosabb pihenő nélküli végzésére.

Képes végrehajtani a bemelegítéshez szükséges megfelelő gyakorlatokat.

Alkalmazza a labda birtokba vételének és továbbításának legegyszerűbb változatait kézzel, lábbal.

Az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan tudja végrehajtani.

Kialakul a statikus, dinamikus és egyensúlyozó képessége.

Képes egyéni fejlettségének megfelelően a kar- és vállöv támasztóerejének növelésére, érzékeli saját testtömegét.

Együttműködik társaival a szabályokat betartva.

Elsajátítja az atlétika ismeretanyagát.

Képes erkölcsi, akaratit tulajdonsága szabályozására.

Rendelkezik a tanuló a mozgássorozat végrehajtásához szükséges és megfelelő mértékű fizikai képességgel.

Törekszik az elsajátított gyakorlatok összefüggő, biztos végrehajtására.

Képes biztos kéztámasszal és elrugaszkodással végrehajtani a támaszugrást.

Elsajátítják a tanult technikai elemeket, szabályokat, és alkalmazzák játék közben.

Labdát pontosan tud továbbítani, az érkező labdát biztosan elfogni, ismeri a legegyszerűbb szabályokat.

Kialakul az egészséges életmód és rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozások: kétsoros vonalba, kettes oszlopba. Alakzatok, alakzatváltások: félkör, köralakítás vonalból, oszlopból. Sorbontások, fejlődések párokban, járásban. Menetelések, átmenetek: járásból, futásból. Testfordulatok járás, futás közben.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2. 1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Kötetlen formában végzett szabadgyakorlatok ismert gyakorlategyek felhasználásával egyéni bemelegítésre. Határozott formájú 4 és 8 ütemű szabadgyakorlatok: erősítő, nyújtó, lazító és kitartóképességet fejlesztő gyakorlatok állásban, ülésben, hason- és hanyattfekvésben. Gyakorlatsorok. Páros és társas gyakorlatok. Szergyakorlatok: tömött labda, gumikötél, kéziszúlyzó, gumilabda. Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2. 2. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

Járas, futás irányváltoztatással, kerülésekkel, átugrással, jelre végzett feladatokkal, fokozó tempóban, növekvő időtartamig, váltással. Taposó futás (dzsoggolás) helyben, előrehaladással. Futás mérsékelt térd- és sarokemeléssel (helyben, haladással). Gyors indulások különböző helyzetekből (guggolásból, fekvőtámaszból, állórajtából stb.). Futás lépésnyújtással és -rövidítéssel. Akadályfutások 4–5 akadállyal és célba dobással, az osztály teljesítményének megfelelő feladatokkal (átbújások, átugrások, hordások, fordulatok). Futás keresztbe helyezett padokon padra lépéssel, pad fölött átfutással.

2. 3. UGRÁSOK ÉS SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Felugrások akadályokra rálépéssel és lehetőleg kéztámasz nélkül. Átugrások futó-, ugrólépésekkel 4–6 tömött-labdán vagy zsámolyon, zsámoly tetején. Felugrás emelkedő akadályokra, pl. zsámoly, kétrészes szekrény, háromrészes szekrény. Sorozatugrás 3–4 akadály felett térdfelhúzással páros, valamint egy lábon. Ugrókötél gyakorlatok: meghatározott számú egylábás szökdelés után lábváltással történő szökdelés. Folyamatos előrehaladással szökdelés zárt lábbal 10–15 m-es távolságon.

2. 4. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Tornapad merevítő gerendáján járások, fordulatok, leguggolások, meghatározott kar- és lábtartások.

2. 5. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Talajon:

- négyütemű fekvőtámasz az ismétlésszám megadott időn belüli fokozatos növelésével;
- mellő fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás az egyéni teljesítményszám emelésével.

Bordásfalon:

- vízszintes és lefelé történő függeszkedés teljes magasságon, illetve teljes magasságról;
- mellő függőállás a 4-5. fokon, törzsfordítás jobbra és balra karhúzással;
- hátsó függésben zárt alsó fogással páros lábemelés nyújtott térdekkel vízszintesig – páros térdemelés mell- és fejmagasságig többszöri ismétléssel.

Mászás mászókulcsolással teljes magasságig.

2. 6. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Futójátékok: Körbefutó verseny átbújással. Fogójátékok: Zászlószerzés. Labdajátékok: Szabadulás a labdától rúgással. Zsinórlabda. Pókfoci. Saroklabda. Hatoslabda (népi játék). Sorversenyek: Futó sorversenyek körpályán. Távolba dobó sorversenyek. Váltóversenyek: Pincérváltó. Mocsárjárás.

3. ATLÉTIKA

Tartalom, tevékenység

Futások:

- futás egyéni iramban 200m-en;
- futás egyéni iramban, közben feladatok végzése (hátrafelé futás, leguggolás, alapállás, fölugrás stb.);
- rajtversenyek állórajttal, térdelőrajttal, vezényszóra, kifutással;
- futás fokozatos felgyorsulással és lassítással;
- tartós futás (7-8 perc).

Távolugrás guggolótechnikával, elugródeszkáról közepes és teljes rohammal.

Magasugrás lépő technikával, optimális ellapulás és lendítés – fejlettség szerint.

Kislabdahajítás keresztlépéssel lendületes nekifutás után távolba: keresztlépés, kitámasztás, csípőforgatás, kidobószög, utánlépés.

Súlylökés tömöttlabdával (1-2 kg) oldalfelállással.

4. TORNA

4. 1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Gurulóátfordulás előre guggolótámaszból, függőleges felugrással befejezve. Gurulóátfordulás hátra nyújtott ülésből, guggolótámaszba érkezéssel. Ismert talajtorna elemek összekapcsolása, összefüggő talajgyakorlat bemutatása. Fejállás nyújtott testtel. Kézállás falnál segítővel.

4. 2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Guggolóátugrás. „Kismacska”. Bátorugrás. Felguggolás, gurulóátfordulás előre hosszában állított ugrószekrényen.

4. 3. GYŰRŰGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Lendület előre, hátra. Hajlított függés. Zsugorfüggés. Lendület hátra, homorított leugrás. Nyújtott testű és hátsó lefüggés összekapcsolása.

5. SPORTJÁTÉKOK

5.1. LABDARÚGÁS

Tartalom, tevékenység

Álló és mozgó labda rúgása belső csüddel álló és mozgó célra. Labdaátvétel talppal. Levegőből érkező labda átvétele belsővel. Fejelés állva és mozgás közben. Alapszerelés. Labdavezetés, elhúzás csel. Kapus játéka: magas labdák fogása, kirúgás, kidobás.

5.2. KÉZILABDA

Tartalom, tevékenység

Egyéni védekezés. A gólveszélyes terület védelme. A kapura törő játékos sáncolása. Támadásból védekezésbe való gyors visszarendeződés. Résekre helyezkedés. Labda átvétele helyből indulva, mozgásból. Kapura lövés, gyors átadások, bejátszások. Védekezés egy zavaró játékoskal (5+1). Támadás felállt védelem (5+1) ellen.

5.3. KOSÁRLABDA

Tartalom, tevékenység

Alapállás, sarkazás, indulás, megállás labda nélkül és labdával. Kétkézes labdafogás mellmagasságban. Kétkézes mellső átadás. Labdavezetés állásban járás és futás közben. Kosárra dobás helyből. Labda nélküli játékos helyezkedése. Egyéni védekezés.

6. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák .Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba és célba dobó versenyek hógolyóval. Futás közben célba dobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Szánkóhúzó váltóverseny. Lesiklás szánkóval. Hóember építése versenyszerűen, időre. Gyalogtúrák. Asztalitenisz.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Ismeri azokat a gyakorlatokat, amelyekkel fejlesztheti állóképességét, mozgáskoordinációját gyorsaságát, fizikai erejét.

Képes az elsajátított rendgyakorlatok fegyelmezett végrehajtására.

Képes a tanult gimnasztikai gyakorlatok pontos végrehajtására.

A tanuló képes figyelni és javítani mozgását.

Képes a távolságnak megfelelő futás technikai elemeinek alkalmazására fejlettségének megfelelően.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Képes változó egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralni testhelyzetét.

Képes egyéni fejlettségének megfelelően a kar- és vállöv támasztóerejének növelésére, érzékelje saját testtömegét.

Ismeri és be tudja tartani a szabályokat.

Képes önmagához viszonyítva mérhető javulást felmutatni.

Képes figyelni és javítani mozgását.

Be tud mutatni 3-4 elemből álló folyamatos gyakorlatot.

Megőrzi biztos egyensúlyi helyzetét az ugrás repülési fázisaiban, különösen a talajfogás előkészítésekor.

Képes egy-egy elem bemutatására.

Elsajátítja a tanult technikai elemeket, szabályokat, és alkalmazza játék közben

Tudja játék közben is alkalmazni a tanult technikai, taktikai elemeket, szabályokat.

Tudja játék közben is alkalmazni a tanult technikai, taktikai elemeket, szabályokat.

Kialakul az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás igénye.

TESTI NEVELÉS 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. RENDGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Sorakozások, nyitódások, zárkózások: vonal és oszlop alakzatban, az igazodás, takarás begyakorlásával. Fejlődés kettes oszlopba járás és lassú futás közben, torlódásmentes átmenettel. Menetelés alakzatformálással. Sorbontások, alakzatváltások különböző formái.

2. KÉPESSÉGFEJLESZTŐ GYAKORLATOK

2.1. GIMNASZTIKA

Tartalom, tevékenység

Szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszer és egyszerû szergyakorlatok emelet szériaszámmal.

Erősítő, nyújtó, lazító, a mozgásügyességet és kitartóképességet fejlesztő gyakorlatok ülésben, hason- és hanyattfekvésben, mellő és hátsó fekvőtámaszban.

Ónálló bemelegítés 8-10 gimnasztikai gyakorlattal egyénileg, előtornásszal, párban (tükörképjáték).

Zenés gimnasztika.

Tartásjavító gyakorlatok rendszeres végzése szükséges úgy, hogy a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, automatizálását és fenntartását szolgáló mozgásanyag elemeiből azt végezzék, amit a tanulók képesek megérteni és helyesen végezni.

2.2. JÁRÁSOK ÉS FUTÁSOK

Tartalom, tevékenység

A bemelegítő mozgások járásai, futásai irányváloztatásokkal, kerülésekkel. Taposó futás magas térdemeléssel (szkippelés) helyben és előrehaladással. Futás sarokemeléssel. Fokozó futások 1-2 percig. Oldalazó futás keresztlépéssel. Keresztező futás két egysoros oszloppal. Akadályfutás egyre nehezedő feladatokkal. Futás tömött-labdák fölött térdlendítéssel. Futás saroklendítéssel hátra, karikákba lépéssel.

2.3. UGRÁSOK ÉS SZÖKDELÉSEK

Tartalom, tevékenység

Ugróiskola feladatai helyből, sorozatban. Ugrások, szökdelések fokozatosan emelkedő akadályokra. Futó-ugrógyakorlatok akadálypályán. Átugrás szerekre. Néhány lépés nekifutásból talajról történő felugrás több egymásra helyezett ugrószőnyegre (egy és páros lábról), érkezés különböző testhelyzetekbe, testfordulatokkal is (esések).

2.4. EGYENSÚLY- ÉS KOORDINÁCIÓS GYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Egyensúlyozó járáások 120-140 cm magas tornapad ülőlapján és ugyanilyen magason beakasztott rézsutos padon.

2.5. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Fekvőtámasz terpesztett lábbal a talajra helyezett labda mögött, kéztámasz a labdán, majd a talajon (karváltással). Fekvőtámasz, láb a labdán, karhajlítás, karnyújtás.

Bordásfalon „vándormászás” karral, hátsó függésben végzett lábemelések, mellő függésben végzett vízszintes és lefelé történő függeszkedések az ismétlésszám növelésével.
Rúdon és kötélén mászás 2-3-szor egymás után fejlettség, adottság szerint.

2.6. JÁTÉKOK, VERSENYEK

Tartalom, tevékenység

Fogójátékok: Fekvőfogó. Keresztező fogó.

Labdajátékok: Szabadulás a labdától tömötlabdával. Kapitánylabda. Kiszorító.

Futó méta (népi játék). Sorversenyek: Kígyóvédelem. Sorverseny négy paddal ülésből.

Váltóversenyek: Váltójátékok kombinált feladatokkal. Építő váltó.

3. ATLÉTIKA

Tartalom, tevékenység

Futások:

- futás egyéni iramban 500–600 méteres távon;
- futás a lépéshossz változtatásával;
- gyors indulás különböző kiinduló helyzetekből;
- rajtversenyek állórajttal, térdelőrajttal, vezényszóra, kifutással;
- közepes iramú futás 4,5–5,5 percig;
- tartós futás (8–9 perc);
- rövid- és középtávú futások egyénileg és csoportosan időméréssel.

Távolugrás teljes rohammal elugródeszkáról guggolótechnikával.

Magasugrás lépő technikával a magasság fokozatos emelésével – differenciáltan.

Kislabdahajítás teljes rohammal keresztlépéssel, teljesítményemeléssel.

Súlylökés 2 kg-os tömötlabdával oldalfelállásból.

4. TORNA

4.1. TALAJTORNA

Tartalom, tevékenység

Gurulóátfordulás előre guggolótámaszból, majd felugrás egész fordulattal.

Alapállásból felugrás félfordulattal és gurulóátfordulás hátra guggolótámaszba érkezéssel.

Elemek összekapcsolásával összefüggő gyakorlat.

Fejenállás térdelésből, guggolásból, terpeszállásból indítva, gurulás előre, érkezés guggolásba.

Kézállás, ereszkedés gurulóátfordulásba.

Cigánykerék domináns oldalra.

4.2. SZEKRÉNYUGRÁS

Tartalom, tevékenység

Átguggolás, átterpesztés 5. rekeszállásban.

Gurulóátfordulás hosszában fordított szekrényen.

Macskaugrás.

4.3. GYŰRŰGYAKORLATOK

Tartalom, tevékenység

Lebegő lefüggés. Hátsó fekvőfüggés (fészek). Elemek összekapcsolása: zsugor-, hátsó-, nyújtott testű, lebegő lefüggés.

5. SPORTJÁTÉKOK

5.1. LABDARÚGÁS

Tartalom, tevékenység

Pattanó és guruló labda rúgása teljes csüddel állóhelyben és mozgás közben, álló és mozgó célra. Fejelés felugrással páros lábról előre és oldalt. Szalalom labdavezetés belső és külső csüddel. Rálépős csel. Alapszerelés. Kapus: öklözés. Támadás: összjátékgyakorlat, játékhelyzet megoldások. Védekezés: emberfogás posztok szerint, védő taktikai megoldások.

5.2. KÉZILABDA

Tartalom, tevékenység

Átadások járás, futás közben. Különböző magasságból érkező labda elfogása. Átvett labdával beugrásos kapura lövés. Sánc fölött kapura lövés. Szabad- és büntető dobások. A védőjátékos mozgása, a védők helyezkedése, sáncolás. Kapus mozgása: védekezés kézzel, lábbal. Védekezés két zavaró játékoskal (4+2). Támadás felállt védelem ellen (4+2). Gyors indítás, betörés és kapura lövés.

5.3. KOSÁRLABDA

Tartalom, tevékenység

Átadások futás közben párokban. Labdavezetés irányváltoztatással. Fektetett dobás labdavezetéssel, oldalról kapott labdával. Kosárra dobás álló helyzetből, a tempódobás rávezető gyakorlatai, tempódobás. Büntető dobások az egyéni adottságoknak megfelelő technikával. Egyéni védekezés lábmunkája. Bejátszás befutó játékosnak. Gyors indulás. Szerelés, elzárás, elszakadás a védőtől.

6. FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN

Tartalom, tevékenység

Ugróiskolák. Fogócskák. Labdajátékok. Tollaslabdázás. Távolba és célba dobó versenyek hógolyóval. Futás közben célbadobás hógolyóval. Szánkó húzása, tolása. Szánkóhúzó váltóverseny. Lesiklás szánkóval. Hóember építése versenyszerűen, időre. Gyalogtúrák Asztalitenisz.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Képes a koordinációs képességek, az erő és állóképesség továbbfejlesztésére, az egyéni teljesítmény növelésére.

Belátja a tanult rendgyakorlatok szükségességét.

Az utasításokat megfelelő önfegyellemmel hajtja végre.

Képes a tanult gimnasztikai gyakorlatok pontos végrehajtására.

Ismeri azokat a gyakorlatokat, amelyekkel fejlesztheti állóképességét, mozgáskoordinációját, gyorsaságát, fizikai erejét.

Képes a távolságnak megfelelő futás technikai elemeinek alkalmazására fejlettségének megfelelően.

Tudja az ugrásokat, szökdeléseket koordináltan végrehajtani.

Képes változó egyensúlyi helyzetben is biztonsággal uralni testhelyzetét.

Képes egyéni fejlettségének megfelelően a kar- és vállöv támasztóerejének növelésére, érzékelje saját testtömegét.

Ismeri és be tudja tartani a szabályokat.

Képes önmagához viszonyítva mérhető javulást felmutatni.

Képes figyelni és javítani mozgását.

Be tud mutatni 3-6 elemből álló folyamatos gyakorlatot.

Ismeri és alkalmazza az ugrás jellegének megfelelő energikus elugrást, a légmunka fontosságát, a biztonságos talajérést.

Képes egy-egy elem bemutatására.

Elsajátítja a tanult technikai elemeket, szabályokat, és alkalmazza játék közben.

Tudja játék közben is alkalmazni a tanult technikai, taktikai elemeket, szabályokat.

Kialakul az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás igénye.

Irodalomjegyzék

Dr. Pásztory Attila – Dr. Rákos Etelka: Sportjátékok I. Iskolai és népi játékok. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1992.

Szapu Magda: Gyermekjátékok. Válogatás Együd Árpád néprajzi gyűjtéseiből. Énekes-táncos, szöveges, mozgásos és sportszerű népi játékok Somogyban. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, 1996.

Tanesszközök:

Babzsák

Bordásfal

Futball-labda

Gumikötél

Gumilabda

Habteniszütő

Háló

Húzókötel

Junior kézilabda

Kapu

Karika

Kézilabda

Kézisúlyzó

Kosárlabda

Magasugró állvány

Magasugró lécsík

Magasugró szőnyeg

Maroklabda

Mászókötél

Mászórúd

Mérőszalag

Métaütő

Stopper

Szalag

Szánkó

Személmérleg

Személmérleg

Szivacslabda

Távolugró gödör

Tollasütő

Tollaslabda

Tollasütő

Tornagyűrű

Tornakarika

Tornaszőnyeg

Tornazsámoly

Tömöttlabda

Ugródeszka

Ugrókötél

Ugrószekevény

Zsámoly

Audio-vizuális ismerethordozók

Magnetofon

KÖZÖS ÓRA

KÖZÖS ÓRA 5–8. ÉVFOLYAM

Típus
Óraszám

tantárgy
148 óra

Jellemzők, alapelvek

A közös óra a tanulók tanórai, iskolai cselekvéseinek teljesítményeire reagál, a személyiség alakulását nyomon követve szintetizálja a nevelési folyamatot, formálja a pozitív attitűdöt.

A közös órán a gyermekek megismerkednek iskolájuk rendszerével és a rendszerből fakadó lehetőségeikkel. Az életkori sajátosságokból kiindulva a személyiség fejlődésében, alakulásában, megnyilvánulásában bizonyos elvárásokat fogalmazhatnak meg a közös órán résztvevők, amelyet viszonyítási alapként kezelhetnek a gyermek személyiségfejlődésének megítélésében.

Olyan „rituálé”, tematikus szokásrendszer kialakítása, amellyel az osztály sajátos karaktert ad a közösségnek sajátos értékrendje alapján. Megjelenik az osztálynév, a keretjáték, a napló, az ellenőrző, a szerződés, osztálygazdálkodás, a szülői kapcsolatok sajátos rendszere.

A közös óra terápiás jellege hangsúlyozott, egyéni szükségletehhez illeszkedő módszerek, tartalmak segítik elő a szocializációt.

A tevékenységekben a közös órán a szülők és az osztályban dolgozók együttesen vesznek, vehetnek részt.

Cél, feladat

A közös játék vagy kerettörténet során fejleszteni a tanulók társas, egyéni és iskolai kapcsolatát, a közösen kialakított magatartási és viselkedési szokások elsajátítását, a szabálytudat erősítését.

Az egyéni szükségletek mentén építkezve az énkép, az önértékelés alakítása, az érzelmi egyensúly, a jó iránti fogékonyság megerősítése.

A konkrét tapasztalatok és élmények feldolgozásával, értelmezésével fejleszteni a szociabilitást, a testi-lelki harmóniát és iskolánk alapértékeinek közvetítését.

Követelmény

Fejlődjön az önismeret, a reális önértékelés, az akaraterő.

Alakuljon ki az eredményes alkalmazkodás képessége a társas kapcsolatokban.

Váljanak bensővé a szokások, a normák szociális helyzetekben.

Fejlődjön a társas kapcsolatra való alkalmasság, a szociális érzület.

Ismerje fel a családot, a barát, a társ értékeit, legyen képes az elfogadásra és a befogadásra.

Alakuljon őszinte, becsületes magatartása.

Legyen képes az emberi élet megbecsülésére, óvja meg testi, lelki egészségét.

Legyen képes a felelősség, a kötelesség, az udvariasság művelésére, fogadja el a másságot.

Legyen képes a környezet értékeinek megbecsülésére.

Alakuljon ki kultúrált vitakészsége, és ismerjen meg konfliktuskezelési technikákat.

A közös óra témakörei

Témakör	Évfolyamok			
	5.	6.	7.	8.
Társas kapcsolatok, iskolai kapcsolatok szabályok	X	X		
Téma óraszám	12	7		
Társas kapcsolatok, konfliktuskezelés			X	X
Téma óraszám			12	10
Önismeret, testi–lelki egészség	X	X	X	X
Téma óraszám	25	30	10	10
Az emberi természet			X	X
Téma óraszám			15	7
Pályakép, pályatükör, pályaválasztás				X
Téma óraszám				10
ÖSSZÓRASZÁM	37	37	37	37

A tantárgy óraszámai

Évfolyamok	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám	1	1	1	1
Éves óraszám	37	37	37	37

Értékelés

Az közös óra sajátos jellege, funkciója nem teszi szükségessé a hagyományos módon történő ellenőrzést, értékelést, osztályozást.

A havi egy értékelő órán a közösség saját maga megalkotott rendje szerint értékeli és megállapodik a szorgalom és magatartás érdemjegyeiről.

Fejlesztési feladatok

Tudatosítsa az értékek védelmével kapcsolatos felelősséget, keresse a közvetlen környezet humán értékeit. Gyűjtsön tapasztalatokat a serdülőkor testi – lelki változásairól – vitassa meg a saját élményeket, véleményeket.

Alakítson ki riportok, filmek, cikkek, tanulmányok értelmezésével, megvitatásával – saját élmény eseti bekapcsolásával – pontos képzetet és viszonyulást az élvezeti szerek veszélyeiről, a deviáns magatartás következményeiről.

Készítse fel a tanulókat a pályaválasztásra, a reális életcélok megfogalmazására.

Gyűjtsön tapasztalatokat a munka világáról, a szakmákról.

Feladat továbbá a vonzódások, lehetőségek mérlegelése – szakmatanulási lehetőségek a képességnek megfelelően –, a képességfejlesztés útjainak, módjainak számbavétele az életcélok elérése érdekében.

KÖZÖS ÓRA 5. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÁRSAS KAPCSOLATOK, ISKOLAI KAPCSOLATOK, SZABÁLYOK

Tartalom, tevékenység

Az iskolai kapcsolatok rendszere, programok, DÖK, diákjogok, értékteremtés és vállalkozás.

A kommunikáció elfogadott formái felnőtt és gyermek, gyermek és gyermek között. Osztályházi rend kialakítása.

Kommunikációs formák ismert és idegen közegben – köszönés, bemutatkozás, megszólítás, tegeződés – magázódás; szándéknyilvánítás. Az iskolai kommunikációs rendszer. Írásos kommunikáció, elektronikus formák, belső hálózat alkalmazása és használata.

Illemszabályok helyzetekre – vásárlás, utazás, könyvtár, kulturális intézmény, vendégségben, ünnepnapokon (születésnap, névnap, esküvő).

Az iskolai demokrácia gyakorlásához szükséges ismeretek és képességek fejlesztése. Hozzászólás, szavazás, képviselő, képviselői felelősség, beszámolás

2. ÖNISMERET, TESTI–LELKI EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Önmaga bemutatása – drámajáték, mimetikus játék; „ez vagyok – ez voltam” fotók a múltból, a családról, a gyermekkorról. Élmények, történetek, családi események. Adatok önmagáról, családjáról.

Pozitív tulajdonság, képesség.

Az önellátás – ruházat, felszerelés, saját környezet rendje, tisztasága. Az Értékteremtés rendszerében személyi higiénés fejkvótával való gazdálkodás.

A testi fejlettségnek, adottságnak megfelelő táplálkozás: mértéktelenség, mohóság, önkorlátozás.

Tisztálkodási szokások napi ritmusa.

Helyzetgyakorlatok, szituációs játékok, az illemszabályok alkalmazása. Történetek, játékok a helyes, a helytelen viselkedés bemutatására. Születés- és névnap naptár készítése az osztálynak. Ajándécsomagolás technikái, az átadás helyzetgyakorlati.

Adatok önmagáról, a családról szóban, írásban – pozitív jellemvonások szóban.

Önarckép – tükörbe nézve. Családrajz – hogyan látom őket, hogyan viszonyulok a családtagjaimhoz.

Szépirodalmi szemelvény bemutatása, megbeszélés. Önellátó, testápoló technikák.

Projekttervezés, produkciós sávban programkészítés, könyvkészítés, kiállításszervezés.

Ellenőrző könyv használata, osztálynaplóban események megörökítése, osztályhonlap tervezése.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Iskolai konfliktusok rendszerszerű megoldása, az iskolai követelmények szerinti normatartás.

KÖZÖS ÓRA 6. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÁRSAS KAPCSOLATOK, ISKOLAI KAPCSOLATOK, SZABÁLYOK

Tartalom, tevékenység

Az önérvényesítés helyzetei az osztályban, a családban – vélemény, vita, ellentmondás, generációs feszültségek: szülő – gyerek; nagyszülő – szülő; nagyszülő – gyerek.

Kommunikációs formák idegennel – óvatosság, távolságtartás, kellő tisztelet.

Bemutatkozás, kézfogás, teljes név elmondása. Beszélgetés telefonon keresztül.

Az iskolai kapcsolatok és iskolai demokrácia.

2. ÖNISMERET, TESTI–LELKI EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Önarckép szóban, írásban, rajzban.

Önfejlődés felfedezése, tudatosítása.

Pozitív, negatív jegyek. Játékos átváltoztatás – saját és mások megváltoztatása.

Visszafogott önérvényesítés. A serdülő megváltozott testi adottságai – lelki konfliktusok.

A testápolás, tisztántartás folyamatai.

A rendszeres és bőséges táplálkozás, a táplálék összetevői, minősége.

A rendszeres mozgás.

A megjelenés, a küllem, az ápoltság, igényesség jelei.

Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok: bemutatkozás, társalgás idegennel, telefonálás, tudakozódás telefonon, üzenetmondás üzenetrögzítőre. Drámajátékok: konfliktus, vita a családban, feloldás, visszafogott önérvényesítés, film megtekintése, megbeszélés, viszonyulás a témához.

Önarckép készítése. Játékos átváltozás – mások átváltoztatása, barát vagy családtag bemutatása, leírása. Öltözködési kultúra bemutatása játékosan a valóságban, képeken. Az egészséges fejlődéshez szükséges heti étrend, mozgás, pihenés, szórakozás, heti program összeállítása. Bizalmas közlendők a testünk működéséről – fiúk és lányok külön – külön.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Iskolai konfliktusok rendszerszerű megoldása, az iskolai követelmények szerinti normatartás.

KÖZÖS ÓRA 7. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÁRSAS KAPCSOLATOK, KONFLIKTUSKEZELÉS

Tartalom, tevékenység

A kamaszkori konfliktusok leggyakoribb helyzeteinek feldolgozása: konfliktus az osztályban. Lehetséges konfliktusok és versenyek, versengés, öltözködés, zene, sport, szórakozás, barátkozás, párkapcsolat, fiú – leány kapcsolat területén.

Peremhelyzet, magányosság, szorongás, agresszivitás a helyzetből adódóan. Feloldási módok.

Önfegyelem – tűrőképesség.

Programválasztás és programalkotás.

2. ÖNISMERET, TESTI–LELKI EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Felelősség önmagunkért, a családjáért, iskolánkért.

Felelős és felelőtlen döntések önmagukra, a családra nézve. Például: csavargás, szülők elhagyása, érték, pénz eltulajdonítása, elköltése, pazarlás, az egészség károsítása szerekkel, itallal, dohányzással, korai párkapcsolat, szexualitás és követelményei.

Az öltözködési kultúra, személyiség és divat.

A célszerű egészséges ruhadarab. Ékszerek. Testápolás.

Egészségvédelem és szociális gondoskodás gyakorlata az iskolában.

Lelki segítségnyújtás lehetőségei az iskolában.

3. AZ EMBER TERMÉSZET

Tartalom, tevékenység

A kíváncsiság. Önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szervezés.

Indulatok, érzelmek. Előítélet és nyitottság, megértés.

Gyávaság és bátorság.

Erőszak és jogos önvédelem.

Jogvédelmi gyakorlat az iskolában.

Kommunikációs helyzetgyakorlatok, dramatikus játék, mimetikus játék, tréningek, terápiák kapcsolatteremtésre, párkapcsolat építésére, helyzetgyakorlatok a rivalizálás feloldására.

A konfliktusos helyzet feloldása szóban; levélváltás – levélírás – telefonálás.

Élménybeszámoló, döntéshelyzetek bemutatása dramatikus játékkal, vita, állásfoglalás.

Saját viselkedés elemzése változó nézőpontból.

Film megtekintése – vita, megbeszélés, tanulságok.

Divatbemutató szervezése.

Érvelés, vitatkozás, példák gyűjtése az emberi természet jellemzőire – merítés a környezetből.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Iskolai konfliktusok rendszerszerű megoldása, az iskolai követelmények szerinti normatartás.

KÖZÖS ÓRA 8. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. TÁRSAS KAPCSOLATOK, KONFLIKTUSKEZELÉS

Tartalom, tevékenység

A kamaszkori konfliktusok leggyakoribb helyzeteinek feldolgozása; konfliktus a családban: szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel, iskolában.

Kortárs csoportok: konfliktusok a csoporton belül, csoporthelyzet, alkalmazkodás, tűrőképesség, peremhelyzet.

Deviáns csoportok veszélye az egyéni életútra.

2. ÖNISMERET, TESTI–LELKI EGÉSZSÉG

Tartalom, tevékenység

Önmaga változásának, alakulásának leírása. Elképzelések, vágyak, tervek a felnőtt szerepekről, a felnőttkori önmaga megvalósításáról. Nyitottság, zárkózottság. Lelki bántalmak, sérelmek veszélyei – kamaszkori öngyilkosság.

A rendszertelen táplálkozás következményei. Étrend, napirend összeállítása.

Sportolási lehetőségek felkutatása.

A mozgás, a sportolás fontossága – élvezeti szerek elutasítása. A helyes életvezetés.

3. AZ EMBERI TERMÉSZET

Tartalom, tevékenység

A normák. Az illendőség, az igazságosság. Jó és rossz. Választás és döntés. A hiba és a bűn. A lelkiismeret, az erkölcs. Öszinteség és hazugság. Rokonszenv, ellenszenv.

Az erkölccsel, az emberi természettel kapcsolatos film megtekintése, megbeszélése, elemzés, vita, érvelés.

4. PÁLYAKÉP, PÁLYATÜKÖR, PÁLYAVÁLASZTÁS

Tartalom, tevékenység

Felkészülés a pályaválasztásra – mit takarnak a fogalmak: pálya, szakma, foglalkozás, beosztás szakképzettség, munkakör.

Érdeklődési területek, vonzódások. Reális pályakép a képességek, adottságok szerint, mérlegelés.

A szakmatanulási lehetőségek – szakiskolák, speciális szakiskola. Tanmühelyek látogatása.

Helyzetgyakorlat, dramatikus játék családi konfliktus bemutatásáról és feloldási technikákról. Szituációs játék egy – egy csoporthelyzetről – elemzés, vita, állásfoglalás.

Film megtekintése: deviáns csoport, deviáns magatartás – megbeszélés, viszonyulás, értékítélet.

Irodalmi részletek bemutatása a lelki élet problémáiról – megbeszélés. Film megtekintése: a kamaszok érzékenysége.

Munkahelylátogatás, iskolák felkeresése. Önismereti tréning, szituációs gyakorlat.

Az emberi természetről való tudás alkalmazása az önismeretben, az emberismeretben, a társas kapcsolatokban.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

Iskolai konfliktusok rendszerszerű megoldása, az iskolai követelmények szerinti normatartás.

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL 1- 4. ÉVFOLYAM

Típus

tantárgy

Óraszám

158 óra

Jellemzők, alapelvek

Számos egyedi, különleges és élvezetes programot ajánl a legkülönbözőbb témakörökben, valamennyit interaktív, multimédiás környezetbe helyezve.

A legkorszerűbb szellemű kreatív oktatási program, mely a kritikai gondolkodást serkentő gyakorlatokkal biztosítja a tanulóknak, hogy az információs társadalom korának megfelelő módon fejzhessék ki magukat. Egyesíti az oktatást és a szórakozást, amit sajátos tananyagtartalmával és elsősorban egyedi eszközrendszerével biztosít.

Megtanít tanulni, megismerteti a számítógép nyelvét azáltal, hogy a tanulók tevékeny, aktív részesei a tanulási folyamatnak.

Kihasználja a legújabb technológiát, erősítve a csoportos team munkával formálódó munkakultúrát, az intelligencia olyan oldalait is fejleszti, melyet a hagyományos oktatási metodikák gyakran elhanyagolnak.

Egységbe rendezi a komplex tananyagot közvetítő számítógépes oktatóprogramokat és más tanulási segéd-eszközöket.

A középpontban a tanuló-tanuló, tanár-diák közti tevékeny együttműködés áll. Egyénre szabható tananyag, ezáltal a tanulók elsajátítják a problémamegoldás, következtetés útját-módját a társakkal való közös tevékenység révén.

Az informatikai modulok társasjátékként foghatók fel a gyermek és a számítógép, mint eszköz között. A modulok alapvetően 1–4. osztályos korosztályra készültek. Természetesen alkalmasak a differenciált, egyéni képességeket figyelembe vevő nevelésre – oktatásra.

Életkori sajátosságoknak megfelelő játékos, színes, élményszerű. A spontán érdeklődésre épít, a gyermek kudarcélményektől mentesen, játszva tanul.

Ismereteket nyújt, és tanulási képességeket lehet vele megalapozni.

A konkrét tapasztalatszerzést valódi, háromdimenziós, „kézzel fogható” eszközök biztosítják. Kezdetben teljesen önálló, majd a későbbiek folyamán irányított tevékenység előzi meg a program megismerését. Az ismeretek megszerzése minden esetben konkrétumokból kiindulva halad az absztrakció, az elvonatkoztatás felé.

A gyakorlás minden esetben változatos, többlépcsős feladatok megoldásán keresztül biztosított.

Állandó kapcsolat biztosított a gyermek és a számítógép között, dicséretre alapozott megerősítés, illetve segítségnyújtás módszerével biztosított az, hogy a gyermek kudarcélményektől mentesen játszva tanuljon.

Nyomon követhetően fejleszti az egyéni képességeket.

A játék informatikai eszközökkel tantárgy témái

Osztály Téma	1	2	3	4
Multi Garden	x			
Mini Manó Tél	x			
Manó Ábécé	x	x	x	
Manó Kaland	x	x	x	
Manó Élővilág	x	x	x	
Manó Muzsika		x	x	x
Dinoszaurusz vadászat			x	
Seholsincs kastély		x		
Manó Olvasás		x	x	x

Osztály Téma	1	2	3	4
Manó Matek 1		x	x	
Manó Matek 2.			x	x
Manó Matek 3.				x
Multi Kid	x			
Multi Arts				x
Világatlasz				x
Fedezd fel a Föld országait!				x

A tantárgy óraszámai

Óra- szám	1. félév	2. félév	2.	3.	4.	Össz.
Heti	1,5	1	1	1	1	5,5
Éves	30	17	37	37	37	158

Cél, feladat

A gyermek megismertetése a számítógépes környezettel, az új körülményekhez való alkalmazkodás.

A lexikális és logikai tudás gyarapítása.

A gyermekben egy olyan informatikai szemlélet kialakítása, amely alkalmassá teszi őt arra, hogy különböző tantárgyakban és a mindennapi életben használják tudásukat.

Követelmény

A tantárgy általános fejlesztési követelménye, hogy minden körülmények között a gyermek tartsa be a terem biztonsági rendjét.

Tudja balesetmentesen használni az eszközöket.

Tudjon életkorának megfelelő szinten önállóan dolgozni.

Legyen képes a számítógép és a hozzá tartozó perifériák eszközszintű alkalmazására.

Értékelés

Az értékelés legfontosabb módszerei, szempontjai:

A tanulók folyamatos megfigyelése a tevékenységek végrehajtásának folyamatában, a tapasztalatok elemzése komplex (tartalmi és formai) összegzése.

Tevékenység megfigyelése és megbeszélése.

A gyakorlati feladatok elvégzésének minőségét értékeljük.

Fejlesztési feladat

Az informatikai eszközökkel való játék, hogy biztonsággal tudja használni az eszközöket a későbbi ismeretszerzés érdekében.

A tanulók érdeklődésének felkeltése a számítógépek iránt.

Játszva tanuljon a gyermek.

Fejlessze a gyermekek logikai készségét, vizuális látásmódját.

Aktivizálja az iskolában megszerzett tudásukat.

A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése a feladatvégzés helyességéről való meggyőződéssel.

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL 1. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Multi Garden

Tartalom, tevékenység

A modul felhasználása semmilyen külön ismeretet nem igényel.

Egy társasjáték a gyermek és a számítógép között. A modul alapvetően a 4–7 éves korosztály számára készült, de természetesen alkalmas a differenciált, egyéni képességeket figyelembe vevő nevelésre oktatásra.

Ismereteket nyújt, és tanulási képességeket lehet vele megalapozni.

A konkrét tapasztalatszerzést valódi, háromdimenziós, „kézzel fogható” eszközök biztosítják. Kezdetben teljesen önálló, majd a későbbiek folyamán irányított tevékenység előzi meg a program megismerését. Az ismeretek megszerzése minden esetben a konkrétumokból kiindulva halad az absztrakció, az elvonatkoztatás felé.

A gyakorlás minden esetben változatos, többlépcsős feladatok megoldásán keresztül biztosított.

Tökéletesen alkalmas az esetleges dyslexia, dysgraphia és a dyscalculia kiszűrésére!

Fejleszti a pontos és differenciált észlelést, valamint az akusztikus, verbális és vizuális emlékezetet.

A gyermek a program utasításait megérti, elvégzi a feladatot, meghallgatja és megtekinti a számítógép értékelését.

2. Mini Manó Tél

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram óvodásoknak. A CD tartalmazza a Tél Tündér kalandjait, melyben a gyerekeknek kell „segíteni”, hogy a tél újra eljöjjön.

A következő témájú feladatok találhatók a CD-ROM-on: színes hópelyhek, öltöztető, fényképezés, bújócska, fatologató, jégcsapok, gomboló, párosító, kivágott fák, széttört hópelyhek, nyomkereső, hópohely párosító, madárannyak és fiókák, havas kerítések, éhes madarak.

A gyermek a program utasításait megérti, elvégzi a feladatot, meghallgatja és megtekinti a számítógép értékelését.

3. Manó Kaland

Tartalom , tevékenység

A CD 5–9 éves kisgyerekek számára készült magyar nyelvű képességfejlesztő oktatóprogram.

A gyerekek a zöld manócskák és a számítógép segítségével játékos formában ismerkedhetnek meg a lakóhelyükre, az iskolára, a közlekedésre és családjukra vonatkozó alapvető tényekkel.

Megtanulhatják az óra használatát, valamint az időjárással és az anyagokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat is.

Túrájuk végén a gyerekek oklevelet kapnak, rajta az elért pontszámmal.

A gyermek a program utasításait megérti, elvégzi a feladatot, meghallgatja és megtekinti a számítógép értékelését.

4. Manó Élővilág

Tartalom, tevékenység

A CD 14 fejezetben mutatja be az embereket, az állatokat, a növényeket, élőhelyeiket és az élet feltételeit.

Minden fejezethez egy gazdagon illusztrált mese tartozik.

A mesék végét akkor kaphatjuk meg, ha a fejezet feladatait megoldottuk.

A Manó Élővilágban szó esik mindarról, amit a 6-12 éves korban az élővilágról tudni kell. A CD-n 122 feladat található, amit érdemes többször megoldani, mert mindig más-más változatot kapunk.

A lexikon 230 állat- és növényfaj bemutatását tartalmazza filmekkel, fotókkal és az állatok hangját illusztrálva.

A gyermek a program utasításait megérti, elvégzi a feladatot, meghallgatja és megtekinti a számítógép értékelését.

5. Multi Kid

Tartalom, tevékenység

A Multi Kid egy olyan egyedülálló, kreatív, számítógépre épülő multimédiás oktatórendszer, amely 6–10 éves korú gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően fejleszti a képzelőerőt, tervezést, és csapatmunkát. A program 12 témából áll. Az interaktív program alapvető ismereteket közvetít, melyek fejlesztik a gyermekek szociális és kulturális tapasztalatait. Didaktikai szempontból újszerű és érdekes, hogy a számítógép „beszél”, instrukciókat ad, pozitív megerősítésekkel motivál. A tanulók felfedezhetik a tudomány, a művészetek, a zene, a közlekedés valóságát csakúgy, mint a mindennapi környezetüket, mint a család és munkahely.

6. Manó Ábécé

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Ábécé a jelek, jelrendszerek és betűk világát mutatja be a gyerekeknek. Alsó tagozatos tanulóknak gyakorlásra, valamint olvasási problémákkal küzdőknek.

Minden olvasástanítási programhoz illeszthető. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Feladatsorok és rövid, interaktív bemutatók témakörei: jelek, jelrendszerek, formák és irányok, kis és nagybetűk, fonetikai gyakorlatok, helyes hangképzés, szókincsbővítő gyakorlatok.

Mondókák: mintegy 200, soronként is tanulható mókás mondóka.

A gyermek a program utasításait megérti, elvégzi a feladatot, meghallgatja és megtekinti a számítógép értékelését.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A gyermek minden körülmények között betartja a terem biztonsági rendjét.

Tudja balesetmentesen használni az eszközöket.

Tud életkorának megfelelő szinten önállóan dolgozni.

Képes a számítógép és a hozzá tartozó perifériák eszközszintű alkalmazására

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL 2. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Manó Kaland

Tartalom, tevékenység

A CD 5–9 éves kisgyerekek számára készült magyar nyelvű képességfejlesztő oktatóprogram.

A gyerekek a zöld manócskák és a számítógép segítségével játékos formában ismerkedhetnek meg a lakóhelyükre, az iskolára, a közlekedésre és családjukra vonatkozó alapvető tényekkel.

Megtanulhatják az óra használatát, valamint az időjárással és az anyagokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat is.

Túrájuk végén a gyerekek oklevelet kapnak, rajta az elért pontszámmal.

2. Manó Élővilág

Tartalom, tevékenység

A CD 14 fejezetben mutatja be az embereket, az állatokat, a növényeket, élőhelyeiket és az élet feltételeit.

Minden fejezethez egy gazdagon illusztrált mese tartozik.

A mesék végét akkor kaphatjuk meg, ha a fejezet feladatait megoldottuk. A Manó Élővilágban szó esik mindarról, amit a 6-12 éves korban az élővilágról tudni kell. A CD-n 122 feladat található, amit érdemes többször megoldani, mert mindig más-más változatot kapunk.

A lexikon 230 állat- és növényfaj bemutatását tartalmazza filmekkel, fotókkal és az állatok hangját illusztrálva.

3. Manó Ábécé

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Ábécé a jelek, jelrendszerek és betűk világát mutatja be a gyerekeknek. Alsó tagozatos tanulóknak gyakorlásra, valamint olvasási problémákkal küzdőknek.

Minden olvasástanítási programhoz illeszthető. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Feladatsorok és rövid, interaktív bemutatók témakörei: jelek, jelrendszerek, formák és irányok, kis és nagybetűk, fonetikai gyakorlatok, helyes hangképzés, szókincsbővítő gyakorlatok.

Mondókák: mintegy 200, soronként is tanulható mókás mondóka.

4. Manó Olvasás

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Olvasás oktatóprogram családunkat első osztályos, valamint olvasási nehézségekkel küzdő gyerekeknek ajánljuk otthoni és iskolai gyakorlásra. A programok a hangoztató – elemző - összetevő szótagoló olvasástanítási módszer alapján készültek, minden olvasástanítási programhoz illeszthetők. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Segítségével a gyerekek megtanulják összeolvasni a betűket.

Feladatsorok 34 fejezetben, több száz feladatban, több ezer mutációval.

Szótagok, szavak, mondatok olvasása és szövegértés.

Bemutatók: Hallgasd meg Zizi magyarázatát!

A jó munka jutalma: minden betűről egy mese.

5. Manó Matek 1.

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekek számára szöveges és gondolkodtató feladatok játékosan: számfogalom, több, kevesebb, kisebb, nagyobb, egyenlő, sorba rendezés, sorozatképzés, páros, páratlan, számlálás, számegyenes, számjegyek 0–20-ig, sorszám, bontás kiegészítéssel, összeadás 20 számkörben, kivonás 20 számkörben, a pénz használata, a liter és a deciliter, szabályjátékok.

6. Manó Muzsika

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 6–10 éves gyerekeknek.

A mindennapi éneklés, a zenehallgatás jelentősen hozzájárul a gyermekek szellemi fejlődéséhez. A gyerekek 6–10 éves korig a legfogékonyabbak az értékes zene befogadására.

A Manó Muzsika gazdag forrása az interaktív, azonnal ellenőrizhető feladatoknak, a multimédiás ritmusgyakorlatoknak és hangfelvételi lehetőségeknek. A játékos feldolgozás azokat a gyerekeket is az oktatóprogramhoz köti, akik eddig nem kerültek közelebbi kapcsolatba a zenével. A CD-n található sok komolyzenei részlet felkelti a gyerekek érdeklődését az igényesebb, gondolatébresztő zene iránt.

Feladatsorok és rövid interaktív bemutatók, ritmusok, az ábécés hangok, fontosabb hangszerek, zenekar, alapvető zenei fogalmak és kifejezések, zenei szakszavak szótára, zeneszerzők arcképcsarnoka- 8 nagy zeneszerző bemutatása sok-sok zenei részlettel, dalok könyve, 16 dal kottája gyerekszóval, a játékos daltanulást segíti és könnyíti a mikrofonos hangvételi lehetőség.

7. Seholsincs kastély

Tartalom, tevékenység

6–12 éves gyerekek részére készült, ezért a kerettörténet egy mesejáték. A réten talált távcsővel kell a kastély valamely ablakára ráklikkelni, így lehet a kastélyba bejutni.

A kastély szobájában mindig kisegeret kell keresni, amely megmondja mi a feladat.

Minden feladat megoldásáért jár egy kulcs, 12 db kulcsot lehet összegyűjteni.

Ha minden kulcs megvan, a pincéből nyíló titkos ajtón át lehet a kincseskamrába bejutni. Itt lehet megkapni a Tudás Lovagja című oklevelet.

A játékban előforduló feladatok aktivizálják és bővítik az iskolában megszerzett tudást.

A játék 12 helyszínen zajlik. 6 oktatási anyag és 6 készségfejlesztő feladatsor változik véletlenszerűen, ezáltal egy játék folyamatosan is újabb és újabb pályákon játszható.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A gyermek minden körülmények között betartja a terem biztonsági rendjét.

Tudja balesetmentesen használni az eszközöket.

Tud életkorának megfelelő szinten önállóan dolgozni.

Képes a számítógép és a hozzá tartozó perifériák eszközszintű alkalmazására

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL 3. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Manó Kaland

Tartalom, tevékenység

A CD 5–9 éves kisgyerekek számára készült magyar nyelvű képességfejlesztő oktatóprogram.

A gyerekek a zöld manócskák és a számítógép segítségével játékos formában ismerkedhetnek meg a lakóhelyükre, az iskolára, a közlekedésre és családjukra vonatkozó alapvető tényekkel.

Megtanulhatják az óra használatát, valamint az időjárással és az anyagokkal kapcsolatos alapvető fogalmakat is.

Túrájuk végén a gyerekek oklevelet kapnak, rajta az elért pontszámmal.

2. Manó Élővilág

Tartalom, tevékenység

A CD 14 fejezetben mutatja be az embereket, az állatokat, a növényeket, élőhelyeiket és az élet feltételeit.

Minden fejezethez egy gazdagon illusztrált mese tartozik.

A mesék végét akkor kaphatjuk meg, ha a fejezet feladatait megoldottuk. A Manó Élővilágban szó esik mindarról, amit a 6–12 éves korban az élővilágról tudni kell. A CD-n 122 feladat található, amit érdemes többször megoldani, mert mindig más-más változatot kapunk.

A lexikon 230 állat- és növényfaj bemutatását tartalmazza filmekkel, fotókkal és az állatok hangját illusztrálva.

3. Manó Ábécé

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Ábécé a jelek, jelrendszerek és betűk világát mutatja be a gyerekeknek. Alsó tagozatos tanulónak gyakorlásra, valamint olvasási problémákkal küzdőknek.

Minden olvasástanítási programhoz illeszthető. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Feladatsorok és rövid, interaktív bemutatók témakörei: jelek, jelrendszerek, formák és irányok, kis és nagybetűk, fonetikai gyakorlatok, helyes hangképzés, szókincsbővítő gyakorlatok.

Mondókák: mintegy 200, soronként is tanulható mókás mondóka.

4. Manó Olvasás

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Olvasás oktatóprogram családunkat első osztályos, valamint olvasási nehézségekkel küzdő gyerekeknek ajánljuk otthoni és iskolai gyakorlásra. A programok a hangoztató – elemző - összetevő szótagoló olvasástanítási módszer alapján készültek, minden olvasástanítási programhoz illeszthetők. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Segítségével a gyerekek megtanulják összeolvasni a betűket.

Feladatsorok 34 fejezetben, több száz feladatban, több ezer mutációval.

Szótagok, szavak, mondatok olvasása és szövegértés.

Bemutatók: Hallgasd meg Zizi magyarázatát!

A jó munka jutalma: minden betűről egy mese.

5. Manó Matek 1.

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekek számára szöveges és gondolkodtató feladatok játékosan: számfogalom, több, kevesebb, kisebb, nagyobb, egyenlő, sorba rendezés, sorozatképzés, páros, páratlan, számlálás, számegyenes, számjegyek 0–20-ig, sorszám, bontás kiegészítéssel, összeadás 20 számkörben, kivonás 20 számkörben, a pénz használata, a liter és a deciliter, szabályjátékok.

6. Manó Matek 2.

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 6–9 éves gyerekek számára.

Szöveges és gondolkodtató feladatok mellett sok-sok gyakorló példával.

Számolás 100-ig, páros és páratlan számok, sorozatok, összeadás, kivonás 100-s körben, több tag összevonása, szorzás, osztás, a római számok, deciliter, centiméter, kilogramm, dekagramm, kombinatorika.

7. Manó Muzsika

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 6–10 éves gyerekeknek.

A mindennapi éneklés, a zenehallgatás jelentősen hozzájárul a gyermekek szellemi fejlődéséhez. A gyerekek 6–10 éves korig a legfogékonyabbak az értékes zene befogadására.

A Manó Muzsika gazdag forrása az interaktív, azonnal ellenőrizhető feladatoknak, a multimédiás ritmusgyakorlatoknak és hangfelvételi lehetőségeknek. A játékos feldolgozás azokat a gyerekeket is az oktatóprogramhoz köti, akik eddig nem kerültek közelebbi kapcsolatba a zenével. A CD-n található sok komolyzenei részlet felkelti a gyerekek érdeklődését az igényesebb, gondolatébresztő zene iránt.

Feladatsorok és rövid interaktív bemutatók, ritmusok, az ábécés hangok, fontosabb hangszerek, zenekar, alapvető zenei fogalmak és kifejezése, zenei szakszavak szótára, zeneszerzők arcképcsarnoka- 8 nagy zeneszerző bemutatása ,sok-sok zenei részlettel, dalok könyve, 16 dal kottája gyerekszóval, a játékos daltanulást segíti és könnyíti a mikrofonos hangvételi lehetőség.

8. Dinoszaurusz vadászat

Tartalom, tevékenység

Ez egy virtuális természettudományi múzeumba kalauzolja a látogatót, ahol a dinoszauruszok csodálatos, sok ember fantáziáját megmozgató világa fedezhető fel. Sok más érdekes dolog mellett feltárulnak a földtörténeti középkorban élt hüllők legismertebb fajtái, az őslénytani kutatások története, a dinoszauruszok evolúciós fejlődése. Mindezeket fotók, rajzok, videofilmek szemléltetik, az animációkon életre kelnek és „megszólalnak” a dinoszauruszok, lejátszódik a földi élővilág kialakulása. A CD-ROM minden korosztálynak – kicsiknek, nagyoknak, időseknek fiataloknak egyaránt – élvezetes és hasznos szórakoztatást nyújt.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A gyermek minden körülmények között betartja a terem biztonsági rendjét.

Tudja balesetmentesen használni az eszközöket.

Tud életkorának megfelelő szinten önállóan dolgozni.

Képes a számítógép és a hozzá tartozó perifériák eszközszintű alkalmazására

JÁTÉK INFORMATIKAI ESZKÖZÖKKEL 4. ÉVFOLYAM

Témakörök, tartalmak, tevékenység

1. Manó Olvasás

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 5–8 éves gyerekeknek.

A Manó Olvasás oktatóprogram családunkat első osztályos, valamint olvasási nehézségekkel küzdő gyerekeknek ajánljuk otthoni és iskolai gyakorlásra. A programok a hangoztató – elemző - összetevő szótagoló olvasástanítási módszer alapján készültek, minden olvasástanítási programhoz illeszthetők. Betűtanítási sorrendje kizárja a vizuális és fonetikai tévesztési zavarokat, ezért ajánljuk dyslexiás és logopédiai problémákkal küzdő gyerekeknek is.

Segítségével a gyerekek megtanulják összeolvasni a betűket.

Feladatsorok 34 fejezetben, több száz feladatban, több ezer mutációval.

Szótagok, szavak, mondatok olvasása és szövegértés.

Bemutatók: Hallgasd meg Zizi magyarázatát!

A jó munka jutalma: minden betűről egy mese.

2. Manó Matek 2.

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 6–9 éves gyerekek számára.

Szöveges és gondolkodtató feladatok mellett sok-sok gyakorló példával.

Számolás 100-ig, páros és páratlan számok, sorozatok, összeadás, kivonás 100-s körben, több tag összevonása, szorzás, osztás, a római számok, deciliter, centiméter, kilogramm, dekagramm, kombinatorika.

3. Manó Matek 3.

Tartalom, tevékenység

Az első két Manó Matek után a negyedik osztályosok is mérícskélhetnek és számolhatnak, törhetik a fejüket a trükkös feladványokon. A helyszín ezúttal egy nagyváros, amely tele van számokkal és problémákkal: összeadás és kivonás, szorzás, osztás, törtek, vegyes feladatok, összetett feladatok az alapműveletekre, mértékegységek, geometria.

4. Manó Muzsika

Tartalom, tevékenység

Játékos oktatóprogram 6–10 éves gyerekeknek.

A mindennapi éneklés, a zenehallgatás jelentősen hozzájárul a gyermekek szellemi fejlődéséhez. A gyerekek 6–10 éves korig a legfogékonyabbak az értékes zene befogadására.

A Manó Muzsika gazdag forrása az interaktív, azonnal ellenőrizhető feladatoknak, a multimédiás ritmusgyakorlatoknak és hangfelvételi lehetőségeknek. A játékos feldolgozás azokat a gyerekeket is az oktatóprogramhoz köti, akik eddig nem kerültek közelebbi kapcsolatba a zenével. A CD-n található sok komolyzenei részlet felkelti a gyerekek érdeklődését az igényesebb, gondolatébresztő zene iránt.

Feladatsorok és rövid interaktív bemutatók, ritmusok, az ábécés hangok, fontosabb hangszerek, zenekar, alapvető zenei fogalmak és kifejezése, zenei szakszavak szótára, zeneszerzők arcképcsarnoka- 8 nagy zeneszerző bemutatása sok-sok zenei részlettel, dalok könyve, 16 dal kottája gyerekszólóval, a játékos daltanulást segíti és könnyíti a mikrofonos hangvételi lehetőség.

5. Fedezd fel a Föld országait!

Tartalom, tevékenység

A program két nagyobb szerkezeti egységből áll:

Képes lexikonból, és a hozzá kapcsolódó Kérdezz-felelek-ből.

A lexikon 55 országot mutat be. A Föld térképe látható először, amelyik földrésszel kíván foglalkozni azt kell kiválasztani, s azon belül azt az országot lehet választani amellyel foglalkozni szeretne.

A programban való eligazodást segíti az interaktív tartalomjegyzék, amit a könyvvel bárhol el lehet érni. Itt többféle csoportosításban találhatók a témák, amelyekre kattintva közvetlenül vissza lehet menni a lexikonba.

A tartalomjegyzékben a kérdések listája is megtalálható, s rákattintva a helyes válasz is megtudható.

A program segítő szelleme a Dzsinn, ha elakadás történik a feladat megoldásában, elmondja az odavonatkozó tudnivalókat. A gyűrűvel a program elejére lehet visszamenni, a palackkal pedig ki lehet lépni a programból.

6. Világatlasz

Tartalom, tevékenység

A CD tartalmazza: a Világ 194 országának térképét, Magyarország térképét részletesen, Budapest komplett térképét, 125 magyar vidéki településtérképét teljes részletességgel.

A program szolgáltatásai:

- Útvonaltervezés;
- a legkedvezőbb útvonal automatikus felajánlása;
- városon belül útvonal ajánlás az egyirányú utcák figyelembevételével;
- minden ország útvonaltérképe;
- rendkívül részletes Magyarország térkép;
- utcaszintű Budapest térkép;
- 125 magyar település összes utcáját tartalmazó térkép;
- vidéki települések nevezetességeinek ismertetése;
- országok zászlai;
- országok himnuszai;
- 8900 fotó részletes ismertetővel;
- országokhoz kapcsolódó lexikon;
- exportálható és nyomtatható térképek;
- saját pontok jelölése és elhelyezése a térképen;
- mérhető távolságok;
- réteges vektortérképek.

7. Multi Arts

Tartalom, tevékenység

A **Multi Arts** modullal a vizuális kultúra, a képi látás, láttatás fejleszthető. A **Multi Arts** modul készítői az alábbi célokat tűzték ki maguk elé: A valóság és a képzelet fogalmának megvilágítása, egymáshoz való viszonyának bemutatása, illetve ezeken keresztül történő önkifejezés képességének kialakítása.

Saját magunk bemutatása fénykép segítségével.

Bevezetés a montázs világába: a fénykép-montázs fogalmának megtanítása, montázs készítése.

A forma és tartalom egysége, azok kapcsolatának megvilágítása.

A forma és színek kapcsolata, tervezése, megkomponálása.

Egyéni rajz.

Verbális képességek fejlesztése, a vizuálissal párhuzamosan.

Történet készítése képekkel.

Az animáció fogalma.

TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI

A gyermek minden körülmények között betartja a terem biztonsági rendjét.

Tudja balesetmentesen használni az eszközöket.

Tud életkorának megfelelő szinten önállóan dolgozni.

Képes a számítógép és a hozzá tartozó perifériák eszközszintű alkalmazására.

PROJEKTTERV

ÉG ÉS A CSILLAGOK, LEVEGŐ, IDŐJÁRÁS

Projekt 4. osztály

Lehetséges témabővítési irányok

A Naprendszer égitestjei. A levegő vizsgálata. A Nap. Az időjárás elemei. Szimbolika. Élet a Földön kívül. A földön kívüli lények. Mesék, versek az égitestekről. Népdalok, dalok az égitestekről.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Csillagászat. Képzőművészet. Irodalom. Néprajz. Zene.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A Naprendszer égitestjeinek megismerése.
Az égitestek néhány látható jellegzetessége, tapasztalatgyűjtés (szín, gyűrű, hold, alak, nagyság, pálya).
Űrhajó működési elve – könyvtári kutatómunka alapján modellezés.
Űrhajót építünk: tervezés, kivitelezés csoportmunkában.
Valóság vagy fantázia: utazás a Holdra.
Mikrobi c. rajzfilmsorozat megtekintése, folytatása képregényben.
Éjszakák és nappalok – a Föld forgása.
Évszakok – a Nap keringése.
A Naprendszer bolygói – makettkészítés.
Üstökös – játékkészítés.
Dalok, zeneszámok az égitestekről.
A csillagképek mondái.
Betlehem készítése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajzkészítés. Időészlelés. Dramatizálás
Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok, okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek fejlesztése, makettkészítés. Könyv készítése.
Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség fejlesztése. Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat. Becslések, mérések végzése. Képregény készítése.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. A kisherceg – könyvolvasás. Az űrhajóépítés, a csillagrendszer elemeinek elkészítése. A földön kívüli lények. Csillagképek mondái. Origami-csillagok hajtogatása. Csillagjegyek gyöngyből.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, modell, útiterv, útvonalterv, rajz, üstökös-játék, hajtogatott tárgyak, betlehem, képregény, egy monda vagy mese dramatizálása, dalcsozor bemutatása.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása.

Térképkészítés. A Naprendszer bolygóinak makettje. Az űrhajó működésének bemutatása.

A kisherceg bolygója – képsorozat. Képregény. Dramatikus játék bemutatása.

Dalcsozor előadása.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Keretjáték:

A kisherceg – a történet megelevenítése dramatizálással, rajzzal, énekkel, modell, makett készítésével.

Kirándulás a Naprendszer bolygóin – útiterv, útvonalterv, mit akarunk megnézni, milyen útvonalon haladunk, távolságok megállapítása, levegővizsgálat: ózonpajzs ózonlyuk.

A tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

EGÉSZSÉG ÉS BETEGSÉG**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Légy szerencsés, egészséges! Mit tehetek az egészségemért? Külső, belső tulajdonságok összhangja
Tisztaság, fél egészség. Drága kincsünk az egészség. Egészséges, mint a makk. A külvilág és egészségünk.
Előzzük meg a betegségeket! Beteglátogatás. Védőoltások.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Biológia. Drámajáték. Esztétika. Könyv- és könyvtárhasználat. Környezetismeret.
Társadalomismeret.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Mi az egészség?

Mi egészséges?

Egészséges, ártalmas?

Testápolás: fog-, köröm-, haj-, bőr-, lábápolás. A tisztaság szerepe az egészség megőrzésében, a betegségek megelőzésében.

A szervezetünk egészséges működése: érzékszervek, szervek, szervrendszerek és azok betegségei.

Válassz! Helyes, egészségre törekvő és ártalmas magatartásformák.

A tisztasággal kapcsolatos szólások, közmondások értelmezése, lerajzolása.

Külső megjelenésünk, öltözködésünk szerepe az egészségünk megőrzésében.

Fogalomtár alkotása.

Hogyan védekezünk a külvilág ártalmai: időjárás, napsugárzás, cseppfertőzés, zaj, környezetszennyezés, egészségkárosító szokások ellen?

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Előadóképesség. Értékkorientáció. Fantázia (szimbólumok). Ítélnőképesség, kritika.

Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Megfigyelőképesség. Önkifejezés. Rajz.

Összehasonlítási képesség. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincs bővítés. Szövegalkotás.

Ajánlott délutáni programok

Grafika-rajzok, plakátok. Kerámia-emberábrázolás: egészséges, beteg. Könyvtár-kutatómunka, újságolvasás, képek keresése. Önismeret–külső, belső tulajdonságok. Nyelvi játék–közmondások, szólások. Rejtvényfejtés–képrejtvények. Illemtan– a beteglátogatás, a zsebkendőhasználat szabályai. Szituációs játék–helyzetek. Tanulószoba-fogalmazások készítése.

Megjelenő produktumok

Fogalmazás, fogalomtár, jelenet, szobrok, némajáték, rajzok, tablók, könyvecske, plakát.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás plakátokból, rajzokból, tablókából, némajáték, jelenet.

Módszertani ajánlás

Keretjáték lehet, hogy valaki fertőző beteg otthon, kórházban van, az iskolában betegszik meg.

Ilyenkor mi a teendő, miért betegedett meg, hogy kerülhette volna el.

Szerepvállalás az egészségügyi dolgozók munkaköréből.

Szituációs játék: a rendelőben, a kórházban, beteglátogatóként.

Lehetőség szerint minden fogalmat dolgozzunk fel kártyára, és ebből választanak, kerekítenek történetet a gyerekek.

Mit jelent a gyerekek számára az egészség, az ő szóhasználatuk és gondolatmenetük alapján készüljön könyvecske.

Ajánlott oktatási segédanyagok:

Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok

Másképp Alapítvány, 1997.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek

Calibra Kiadó

Szombatiné Kovács Margit: Élő környezetem. Az ember szervezete és egészsége

Pauz Westermann Kiadó

Kiss Albert: Emberismeret

Calibra Kiadó

CD-ROM

Varázslatos emberi test

Manókaland

Manó Élővilág

Diafilm

Makk Marci sorozat

ÉN ÉS A CSALÁDOM**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Ki vagyok én? A család egy napja. Családrajz. Hol él a család? Családtörténet. Családfa.
A családtagok, közeli és távoli hozzátartozók, elnevezése, megnevezése.
Rokoni viszonyok időben, térben. Személynevek: családi-vezetéknév, utó-keresztnev, becenév, csúfnév.
A családban elfoglalt szerepek, megbízatások, feladatok.
Családi történetek: szokások: A mi családjunkban úgy szoktuk.
Családi ünnepek.
Családi album.
Családi címer.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Drámajáték. Hon- és népismeret. Képzőművészet. Könyvtárhasználat. Környezetismeret.
Matematika. Néprajz. Társadalomismeret.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A család lakóhelye. Tájégséghez való tájolás.
Családtörténet: származás, ősök, nemzetiség, eredetmonda, az elődök foglalkozása.
A családfa fogalma és elkészítése a nagyszülők ágáig.
A családtagok, közeli és távoli hozzátartozók, elnevezése, megnevezése, főnevek köznévi és tulajdonnévi alakja.
Rokonság: kivel milyen rokoni viszonyban vagyok a családban, relációk: idősebb, fiatalabb, hol laknak a rokonaink.
A családban előforduló vezetéksnevek és keresztsnevek, becsnevek, csúfsnevek összegyűjtése, leírása, betűrendbe sorolása.
Névjegykártya készítése.
Családi történetek elmesélése a szokásokról, családi ünnepekről, összefüggésekről.
Családi album készítése, fotók gyűjtése, rajzok, fogalmazások készítése, kinek mi a szerepe, ki mit dolgozik otthon, a családtagok foglalkozása.
Családi címer alkotása, a család sajátosságainak megjelenítése.
Versek a családdal kapcsolatban, olvasás, költés.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Betűrendbe sorolás. Előadási képesség. Emlékezet. Fantázia (szimbólumok)
Helyesírás. Időészlelés. Írásbeli kifejezőképesség. Írásképeség. Képolvasás.
Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Olvasás. Önkifejezés. Rajz. Összehasonlítás képesség, relációk.
Szóbeli kifejezőképesség. Szókincs bővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Szövegfeldolgozás, elemzés.
Utánzó képesség. Versírás.

Ajánlott délutáni programok

Cigányklub – családi album, gyűjtemények, családfa készítése.
Dramatikus játék – családi szituációk feldolgozása.
Grafika - családrajz, családi címer, rajzok készítése.
Könyvtár – kutatómunka.
Nyelvi játék – játék a nevekkal.
Tanulószoza – fogalmazások készítése, versírás.
Informatika – névjegykártya készítése, szövegek írása, szövegszerkesztés.

Megjelenő produktumok

Címer, családi album, családfa, fogalmazások, fotók, gyűjtemények, képek, rajzok, tablók, vers.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás a fotókból, könyvecskékből, rajzokból, tablókból.
Gyűjtemények: címerek, fotók, írások, rajzok bemutatása.
Írásművek: fogalmazások, versek, történetek felolvasása.

Módszertani ajánlás

A legfontosabb a gyermek saját helyzetének, élményeinek feltárása a szabad önkifejezési technikák: rajz, némajáték, szituációs játék, szövegalkotás előtérbe helyezésével.
Dokumentáljuk a folyamatot, produktumokat: videofelvétel, fényképezés, hangfelvétel, kötetbe rendezés.
A szemléletesség érdekében minél szélesebb körben biztosítsunk eszközöket: fotók, kártyák, képek, könyvek, munkafüzetek, munkalapok.
A különböző szempontok szerinti csoportosításokat, összehasonlításokat lehetőleg tevékenységbe ágyazva valósítsuk meg.
A fogalmak tartalmának pontosítása, az írás, helyesírás minta nyújtására javasoljuk az elnevezéseket szókérdőre feldolgozni, de biztosítsunk a gyerekeknek is lehetőséget az aktuálisan felmerülő elnevezések munkakérdőre való feldolgozására.
Munkaformának a feldolgozás során a csoportmunkát ajánljuk.

Ajánlott oktatási segédanyagok

Boda Edit: Médiakalauz 2. Mozgókép-kultúra, médiaismeret 9–12 éveseknek
Magyar Média Műhely
Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok
Másképp Alapítvány, 1997. 23. old.
Homor Tivadar: Önművelés munkafüzet 7–8. évfolyam
ELTE ÉKP KÖZPONT, 1996.
Manókaland, CD- ROM
MultiKid- PC program
Pető Katalin: Család és lakóhely Társadalomismeret 4. osztályosoknak

GAZDASÁG ÉS GAZDÁLKODÁS FALUN**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Falutörténet. Alaprajz. Intézmények . Lakosság. Falusi szokások. Falusi házak. A jövő falvai.
Gazdálkodás falun. Környezetvédelem.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz . Matematika . .Biológia . Néprajz. Építészet.
Képzőművészet. Irodalom. Zene.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Falumodell építése, különböző típusú falvak alaprajzának elkészítése.
Falutörténeti kutatás; neve, címere.
Parasztház modellezése (makettkészítés; vályogtéglavetése).
A természeti és közlekedési viszonyok hatása a falu életére.
Falusi munkák évszakonként.
Ősi magyar állatfajták.
Jellegzetes magyar növények.
Gazdálkodás falun:
 Növénytermesztés;
 Állattenyésztés;
 Szolgáltatás, kereskedelem;
 Erdőgazdálkodás.
Környezetvédelem.
Mérések, számítások - termőterület, mag és palántaszükséglet.
Terménytárolási, tartósítási módok: füstölés, aszalás, fagyasztás, veremelés.
A falusi gazdálkodáshoz kapcsolódó cigány mesterségek (szőgkovács, köszörűs).
Falusi szokások pletykapad, disznóölés, a közös munka.
Jövőjáték falun, milyen lesz a falu 100 vagy 200 év múlva.
Jeles napok falun.
Időjósítás, közmondások.
Falusi gazdálkodással kapcsolatos népdalok.
Naiv festők műveinek megismerése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés.
Szövegalkotás.
Időészlelés.
Színjátszáshoz kapcsolódó képességek.
Énekléshez kapcsolódó képességek.
Menetrend és telefonkönyv használat.
Makett, modell készítése.
Képzelet fejlesztése.

Ajánlott délutáni programok

Helységnévtábla készítése tűzzománc technikával. Falusi ételek: kerti főzés. Fából készült mezőgazdasági eszközök. Faluépítés: makett, modell. Múzeumlátogatás. Visszaemlékezések gyűjtése: a család régi mezőgazdasági munkái. Szövés, kosárfonás, teknővájás. Növénynevelés.

Megjelenő produktumok

Könyv, modell, makett, jelenetek, képek, tervrajzok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmezek, kézműves produktumok.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

A produktumok bemutatása. Színelőadás. Közmondások szövegének lejegyzése, időjósítások – kiskönyv készítése. Magyar állat és növényfajták – könyvkészítés vagy tabló. Térképkészítés.

Cigánykenyér sütése

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

A falujáték személyességét keretjátékkal biztosíthatjuk, a keretjáték lehet, amikor mi a projekt idejére falut alkotunk, nevet adunk magunknak, címet készítünk, tisztségviselőket választunk, elkezdjük tervezni a házakat, a falu rendszerét, generálhatunk problémákon keresztül falufejlesztést, illetve konfliktusokon keresztül gyakorolhatunk konfliktuskezelést.

A keretjáték lehet létező (Az én falum) vagy lehet egy közösen „összeadott”, a lakóhelyükön találhatókból összegyűrt falu modellje is.

A projekt feldolgozása során színdarabkészítést is végezhetünk, mikor a jelmezek és szerepek kiosztása, tervezése, történet kitalálása lehet segítségünkre a projekt tartalmának közvetítéséhez.

A kapcsolatteremtési technikák gyakorlása.

A tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

HÁZ Projekt
Projekt 4. évfolyam

Lehetséges témabővítési irányok

Épületek régen. Az én házam. A jövő háza (energiaellátás, környezetvédelem). Lakóházunk más földrészen.

Érintett tudomány/területek

Történelem. Földrajz. Matematika. Környezetvédelem. Néprajz. Művészettörténet. Régészet. Építészet.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Épület és funkció.

Épülettípusok.

Háztypusok (parasztház, falusi ház, családi ház, sorház, emeletes ház, felhőkarcoló stb.).

Középületek.

A cigányság lakóépítményei.

Marcali és lakóhelyem nevezetes épületei.

Településszerkezetek (tanya, cigánytelep, falu, kisváros, nagyváros).

Tervezés – alaprajz .

Funkció és helyiségek. Elnevezések-szógyűjtés.

Az építés időrendje, munkafázisai, ideje.

Mekk Mester házépítése- bábfilm.

Az építkezéssel kapcsolatos foglalkozások.

Amerikából jöttem, mesterségem címere.

Felhasználható anyagok, alkalmazott eszközök, szerszámok, gépek csoportosítása a foglalkozásokhoz.

Energiaellátás. (víz, villany, fűtés).

Tesz-vesz város.

Az építés költségei.

Az épületek berendezése. Célszerűség.

Házzal kapcsolatos szólások, közmondások gyűjtése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés, szövegértés. Szövegalkotás (szóban és írásban). Téri tájékozódás.

Téri orientáció. Vetületi ábrázolás, alaprajz olvasása, készítése. Térábrázolás. Időészlelés, időbeli tájékozódás. Következtetési képesség. Kooperatív technikák. Kommunikációs képességek.

Számolási készség fejlesztése: alpműveletek. Kézügyesség fejlesztése. Ízlés. Színjátékszázhoz kapcsolódó képességek.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka, gyűjtőmunka a könyvtárban, Épületek megfigyelése tanulmányi sétán, az épületek elhelyezése Marcali térképén. Építmények készítése agyagból, papírból, dobozokból. Településszerkezet terepasztalon, alaprajzon. Egy lakóház berendezése, „bababútor” készítése.

Gyűjtőmunka a cigányság lakóhelyeiről. Dramatikus játékon szituációs és szerepjáték.

Megjelenő produktumok

Könyvek, modellek, képek, grafikák, alaprajzok, tablók, gyűjtemények.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

A produktumok bemutatása kiállítás formájában.

Szituációs- és szerepjáték előadása.

Módszertani ajánlás

A projekt idejére családot alakítunk, akik házat szeretnének építeni, valamint mesterembereket, akik felépítik a család házát. A háztervezés, építés, berendezés folyamatát szituációs és szerepjátékokon át éljük meg.

HAZÁM**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Emlékművek a városban. Élménygyűjtés: szülők, nagyszülők élete. Ma élő híres emberek, sportolók – gyűjtés.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv és irodalom, Társadalomismeret. Földünk és környezetünk. Művészetek.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Jelképek: zászló, címer, Himnusz.

Somogy megye–Marcali, illetve a település, ahol élek.

Szülők, nagyszülők, családom, barátaim.

Nemzeti ünnepek- hősök neve, képe az iskola a család hősei. Példaképek.

Miért szól a magyar Himnusz? – akikre büszkék vagyunk.

Te mit tehetsz a hazáért?

Szûkebb haza. (lakás, utca, falu).

Képzeletbeli országépítés.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegértés, szövegfeldolgozás. Szövegalkotás. Tájékozódás térben és időben. Manuális képességek. Énekléshez kapcsolódó képességek.

Ajánlott délutáni programok

Zászló- és kokárdakészítés. Film: Gyöngyvirágtól lombhullásig. Zene- és vershallgatás, Himnusz.

Séta a városban- szobrok, emléktáblák. Grafika.

Megjelenő dokumentumok

A sétáról készített rajzok, zászlók, illetve kokárda, faliújság valamelyik nemzeti ünnepünkre, grafika, vagy kerámia: a mi házunk, családom. Családrajz, térkép a szûkebb hazáról.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen. Szépkiejtési verseny hangos olvasással. Szavalóverseny Petőfi verseiből. Kiállítás a készült munkákból. Országbemutató.

Módszertani ajánlás

Otthonom- utcám, település, ahol élek. Rajzkészítés az otthonról, utcáról, faluról.

Képzeletbeli ország létrehozása térképrajzolás, választás, címer, zászló, tervezése, össze lehet kötni az osztály név és keretjének választásával.

„Ünnepi hangulatban” – Petőfi hazával, családdal kapcsolatos versein keresztül egy ünnepre készülődés (zenével, versekkel a téma érzelmi megközelítése).

„Hegyen, völgyön” – természetfilmekkel Magyarországon.

AZ IDŐ**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Az időmérés eszközei. Az idő mértékegységei. Különböző órák. Az emberi élet időszakai. Nappalok és az éjszakák váltakozása. Évszakok váltakozása. Év–hó–nap–évszakok–évek. Játék az idővel. Gazdálkodás az idővel. Naptárak.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Művelődéstörténet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Időutazás az időgéppel: a gép megtervezése, megépítése, makett vagy modell készítése.

Hajónapló készítése – utazás a múltba, jövőbe.

Az idő mértékegységei.

Az időmérő eszközök.

Napóra, homokóra készítése.

Naptárak.

Emberi élet szakaszai: születés – gyerekkor – ifjúkor – felnőttkor – öregkor.

Időmérő eszközök: napóra, homokóra, vízóra, stb. – óragyűjtemény.

Szólások, közmondások gyűjtése a témáról.

Időbecslés, időtartam.

Napirend – gazdálkodás az idővel.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás.

Gondolkodási műveletek: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.

Manuális képességek: makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség.

Tájékozódási képesség: térképhasználat.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Napóra, homokóra készítése. Csillagképek–rajzkészítés, tűzzománc készítése. Naptárkészítés számítógéppel.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, hajónapló, időgép, időmérő eszközök.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Naptár.

Időmérő eszközök. Órák könyve. Óragyűjtemény bemutatása.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Lehet keretjáték egy időutazás, amelyben őskortól kezdve napjainkig bárhol megtekinthetjük a világot, mintegy időbeli játékban.

A kapcsolatteremtési technikák gyakorlása.

Tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

ISKOLA, ISKOLÁM**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A magyar iskola története. Szülők, nagyszülők iskolái. Marcali iskolái – iskolatípusok.
A Hétszínvirág Iskola története. Iskolaépületek. Alaprajz készítése. Mérések, becslések.
Hétszín program megismerése. Iskolai munkakörök. Utazási illetan. Étkezési szokások, heti étrend készítése.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret . Matematika. Építészet. Irodalom. Néprajz.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Anyaggyűjtés a régi magyar iskolákról.
Visszaemlékezések, tárgyi emlékek gyűjtése szülőktől, nagyszülőktől.
Anyaggyűjtés, riportkészítés Marcali jelenlegi iskoláiról: testvérrel, ismerőssel.
A mi iskolánk története – riportkészítés.
Iskolaépület tervezése, felépítése – makettkészítés.
Osztályberendezés, az iskolai külső környezet kialakítása.
Az osztály jelképeinek megtervezése – jelvény, zászló, címer, egyenruha, fejléces papír, közös dal, vendégkönyv, stb.
Az étkezés megszervezése, heti étrend kialakítása.
A tanulók utazásának dramatizálása, illemszabályok.
Találkozó szervezése régi diákokkal.
Szerepjáték: új gyerek vagy új tanár érkezik az iskolába.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.
Manuális képességek fejlesztése, makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka.
Kommunikációs képesség fejlesztése. Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat, menetrendhasználat. Környezetbarát szemlélet kialakítása.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Számítógépes foglalkozás, Internet használat. Kertészet, iskolai környezet kialakítása. Tűzzománc, kerámia – a jelképek elkészítése. Bábkészítés – osztály egyenruha.
Szituációs játék – riportkészítés a marcali iskolásokkal. Grafika – iskolagaléria.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, riportok, jelképek, egyenruha, dal, művészeti alkotások, dramatikus játék.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Riport bemutatása az iskolarádióban. Az elkészült jelképek bemutatása, használata. Dramatizálás: bemutatkozik az új diák vagy tanár.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Keretjáték: Miért jó Hétszínese lenni? – ajánljuk az iskolánkat másoknak. Ehhez meg kell ismernünk a régi és a jelenlegi marcali iskolákat.

A felsős projekt előkészítéseként elkészítjük az osztály jelképeit, egyenruháját, javasoljuk, hogy ezeket használják a gyerekek a projekt zárását követően is.

A kapcsolatteremtési technikák gyakorlása.

Tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

DEMOKRÁCIA, JOGOK, ÁLLAM, ÁLLAMPOLGÁRSÁG**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Demokrácia, jog, állam, állampolgárság fogalmának meghatározása. Diákköztársaság működése, felépítése, egy új rendszer kialakítása. Jog, tanulói jogviszony. Állam – vezető pozíciók. Intézmények. Elképzelt diákköztársaság. Alaprajz, makett.

Érintett tudomány/területek

Történelem. Földrajz . Matematika . Biológia . Néprajz. Építészet. Irodalom. Jogtudomány.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A főfogalmak megismerése, tanári segítséggel, illetve kutatómunkával.

Listázás: amit tudunk, és amit tudni szeretnénk címmel – az osztályfoknak megfelelő szinten.

„Gyerekköpek” címmel fogalomszótár létrehozása, a szavakat képekkel is illusztrálhatják.

Jog - ahogy a gyerekek nap mint nap találkoznak vele: tanulói jogviszony (iskola-diák, tanár-diák, diák-diák kapcsolatában). Az osztályon belüli jogok, szabályok rendszere.

Marcali közintézményei: rendőrség, bíróság, önkormányzat – egy kiválasztott intézményben látogatás szervezése, az ott folyó munka megtapasztalása céljából. Az ott szerzett tapasztalatok felhasználhatók a keretjátékokban (dramatizálás, jelmezkészítés).

Telefonhasználat: – Érdeklődés az önkormányzatnál valamilyen ügyben. – Időpontkérés, mert a jegyzővel vagy a polgármesterrel szeretne beszélni.

Hirdetés: Azt a feladatot kaphatják, hogy rendőrként egy szökésben lévő bűnözőt keresnek. Fogalmazzák meg, és adjanak fel az iskolaújságban egy személyleírást tartalmazó felhívást.

Az állam vezető posztjainak felkutatása után könyvkészítés, mely tartalmazza a különböző feladatköröket, melyet az önálló köztársaságban felhasználhatnak.

Állampolgárság – lakosság: a vezetői posztok megválasztása után megvitatható lehet, hogy milyen jogaik vannak. A választás formáját a gyerekek döntsék el (népszavazás, cserépszavazás, képviselők által történő szavazás).

Készítsék el az köztársaságot jelképező zászlót, címert, himnuszot.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Színjátszáshoz kapcsolódó képességek.

Énekléshez kapcsolódó képességek. Manuális képesség. Telefonkönyv olvasása. Identitástudat erősítése.

Felelősségvállalás a szűkebb és bővebb környezetben.

Ajánlott délutáni programok

Látogatás a rendőrségen, bíróságon, önkormányzatnál. Számítógépes foglalkozás – Internet használata.

Címerkészítés tűzzománcan. Zászlókészítés varráson. Gyermeki jogok – jogi szótár alkotása, értelmezése játékos formában. Kerámia házak mintázása.

Báb készítés – a közintézmények dolgozóinak megjelenítése, egy történet elbábozása.

Megjelenő produktumok

Könyv, modell, színdarab, képek, grafikák, tervrajzok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmez, báb.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Bábjáték. Színi előadás. Könyvbemutató

Módszertani ajánlás

Miután a gyerekek megismerkednek a főfogalmak jelentésével (tanári segítséggel, kutatómunkával), valamelyik közintézménnyé válhat az osztály. Dramatizálhatja az ott zajló munkát, melyet előzetesen megtapasztalt a látogatás során, mindenképpen a személyes átélés a cél! Jelmez és díszlettervezés után egy tárgyalást, egy rendőrségi kihallgatást, egy önkormányzati ügyintézkést is megjeleníthet.

Elképzelhető az is, hogy a gyerekek létrehozzák a saját diákköztársaságukat. Az állam vezető posztjainak felkutatása után könyvszerkesztés, albumkészítés következhet, melynek során pontosabb ismereteket szerezhetnek a feladatkörökről is. Vezetőválasztás, melyet a leendő polgárok a kiválasztott formában megtehetnek. A diákköztársaság jelképeit elkészíthetik a délutáni foglalkozásokon.

Nyelvi játékok szerkesztése a fogalombővítés célzatával.

A fő hangsúly a gyerekek jogain kell hogy legyen, hiszen tudniuk kell, hogy jogsérelem esetén kihez fordulhatnak.

A projekt ideje alatt szülői bevonás is lehetséges.

A feladatokat csoportmunkában ajánlott szervezni.

KÖZLEKEDÉS**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Közlekedési eszközök. A kerék fejlődése. Közlekedési szabályok. A jövő közlekedési eszközei. Utazás illemтана. Környezetvédelem. Sportversenyek közlekedési eszközökkel

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Technika. Művészetek. Sport.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Közlekedési eszközök listája – lexikonkészítés.
Memóriajáték összeállítása.
A kerék fejlődése – meseírás, mesekönyv készítése.
Útvonaltervezés.
A közlekedés szabályai: KRESZ.
Jelzőtáblák készítése.
A helyes viselkedés járművön.
Jelenet összeállítása jellemző viselkedési módokból.
Tervezzük meg a jövő közlekedési eszközét.
Útvonalnapló.
A járművek fejlődése.
Sportversenyek – autó, motor, kerékpár
Ember hajtotta közlekedési eszközök.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.
Manuális képességek: makettkészítés, modellezés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka.
Kommunikációs képesség.
Tájékozódási képesség: térképhasználat

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Séta a buszpályaudvarra és a vasútállomásra. Zenehallgatás, képnézegetés. Könyvjegyzék összeállítása a témához. Kerékpározás a KRESZ pályán. Térképhasználat: a főváros közlekedési eszközei.

Megjelenő produktumok

Könyv, irodalomjegyzék, makett, modell, tablók, térkép, útvonalterv, mesekönyv, jelenet.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. A mese dramatizálása. Jelenetek előadása. Útvonalterv

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Keretjáték lehet:

Utazás a Balaton körül – útvonalterv, közlekedési eszközök felhasználása, úti csomag összeállítása, felelősök megválasztása...

Palackposta: segélykérő levelet találtunk a vízben. Kutassuk fel a levél íróját az általa megadott helyen.

Utazás megszervezése.

MÉDIA, ÚJSÁG, TELEVÍZIÓ, KOMMUNIKÁCIÓ**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A tömegkommunikáció története. A könyvkészítés története. Hogyan készül a film? Filmes műfajok. Médiafogyasztási szokások. A televízió. A reklám.

Érintett tudomány/területek

Történelem. Technikatörténet. Fizika. Iparművészet. Zenetörténet. Vizuális kultúra. Művészettörténet. Filmtörténet. Filmművészet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Hogyan kommunikálunk? Hogyan teremtünk kapcsolatot másokkal?

Mimika, gesztus, testtartás.

Kapcsolatteremtő játékok.

A hang.

Hang a telefonon át.

Hogyan telefonálunk?

Telefonillemtan.

Médium, média, tömegkommunikáció.

A hír és a médiumok.

A tömegkommunikáció eszközei.

A könyv és a sajtótermékek.

Tájékozódás a könyvtárban.

Készítsünk újságcikket!

Hogyan készül a rádióműsor?

A rádiózás műfajai, a műsортípusok.

Készítsünk riportot!

Film. Mozdul a kép.

Pörgettyű, sodrintó, tárcsa, forgódob.

Történetek képekben.

Az animációs film.

Bábfilm készítése, eljátszása, felvétele.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás, írásbeli kifejezőképesség. Rajzkészítés. Időészlelés.

Dramatikus képességek. Színjátszáshoz kapcsolódó képességek. Manuális képességek fejlesztése.

Kommunikációs képesség fejlesztése. Tájékozódási képesség fejlesztése. Térlátás fejlesztése.

Döntésképesség. Vitakészség. Képi látásmód.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Animációs filmkészítés. Újságcikk megírása. Riportkészítés rádióműsorba. Fotósorozat készítése újságcikkhez. Jelenet, történet dramatizálása.

Megjelenő produktumok

Könyv, újságcikk, fotósorozat, riport, tablók, film, forgatókönyv, képregény.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

A produktumok bemutatása kiállítás formájában. Riport meghallgatása. Az elkészült bábjáték vagy filmváltozatának bemutatása.

Módszertani ajánlás

Lehet keretjáték a projektfeldolgozáshoz, hogy vásári bábosok érkeznek a településre, akiknek meg kell hirdetniük előadásukat (plakátok, szórólapok, hangos hirdetőautó), illetve a helyi újság és televízió tudósít az eseményről. A szervezés telefonos megbeszélések alapján is zajlik. A szerepköröknek megfelelően csoportok alakulnak, vállalat alapján megosztják és megoldják a feladatokat.

Kiindulhatunk konkrét mű elemzéséből, kifejtéséből, ezen megmutatva az alkalmazott, felhasznált elemeket, ezek fejlődését.

Felmérhetjük az osztály tanulóinak médiafogyasztási szokásait. Ezeket kiértékelve dolgozhatjuk fel a projektelemeket.

OTTHONOM, LAKÓHELYEM, LAKÁSOM**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Otthonom, a világ. Településformák. A lakóhelyem közösségei. Gondolataim a otthonomról, hazámról, lakóhelyemről. A település intézményei, jellegzetes épületei. A világ otthonai. Tájékozódás a lakóhelyen.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Földrajz. Hon- és népismeret. Irodalom. Képzőművészet. Könyv- és könyvtárhasználat. Matematika. Néprajz. Társadalomismeret. Topográfia.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Földrajzi helyzetünk: A világegyetemtől a lakásig.
A település bemutatása. Mi található az én lakóhelyemen?
A települések formái.
Múzeumlátogatás, emlékhelyek felkeresése.
Hogyan változott a lakóhelyünk, idők elmondása alapján.
A lakóhelyről térképrajz készítése.
Makettkészítés egy-egy épületről.
Utcánk, házunk-rajz, fogalmazás készítése.
Az én otthonom-fogalmazás készítése.
Otthonnal kapcsolatos szólások, közmondások gyűjtése.
Ha nagy leszek milyen lesz az otthonom?
Kereső játékok.
Fogalomtár alkotása.
Képeslap készítése.
Szobrok a lakóhelyünkön.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Előadóképesség. Emlékezet. Fantázia. Írásbeli kifejezőképesség. Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Olvasás. Rajz. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincsbővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Téri tájékozódás

Ajánlott délutáni programok

Múzeumlátogatás. Tanulmányi séták a lakóhelyen. Tanulószobán fogalmazások készítése. Grafika-rajz. Könyvtár-kutatómunka. Multicenter programokon információszerzés. Kerámia-szobortervezés a lakóhelyre, szoborkészítés, épület elkészítése.

Megjelenő produktumok

Fogalmazások, gyűjtemények, képek, rajzok, tablók, térképvázlat, könyvecske, képeslap.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Fogalomtár, könyvecskék, rajzok, tablók bemutatása. Gyűjtemények: írások, rajzok, képek bemutatása. Írásművek: fogalmazások, történetek.

Módszertani ajánlás

Törekedjünk a lakóhely megismerésére személyes felkeresések, szóbeli közlések alapján.

A szóbeli és a manuális technikák által elérhető produktumokat részesítjük előnyben.

Makettkészítés: épületek, intézmények.

Kereső játékok, vendég, eltévedt idegen kalauzolása.

Munkaformának egyaránt ajánljuk az egyéni, páros és csoportos munkaformát.

Ajánlott oktatási segédanyagok

Boda Edit: Médiakalauz 2. Mozgóképkultúra, médiaismeret 9-12 éveseknek

Magyar Média Műhely.

Pető Katalin: Család és lakóhely Társadalomismeret 4. osztályosoknak

Calibra Kiadó.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek

Calibra Kiadó.

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban

Calibra Kiadó.

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába-- CD-ROM.

TESTEM, EMBERI TEST**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Testünk és a külvilág. Külső, belső tulajdonságok. Így működik a testünk. Nő és férfi. Embertípusok. Különlegességek az emberi testtel kapcsolatban. Szépség.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Drámajáték. Fotóművészet. Hon- és népismeret. Képzőművészet. Könyv- és könyvtárhasználat. Környezetismeret. Matematika. Néprajz. Tánc. Társadalomismeret. Biológia. Etnográfia. Antropológia. Irodalom. Esztétika.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Testápolás, maskarázás, alakoskodás.

A szervezetünk működése: érzékelés, szervek, szervrendszerek és azok működése.

Testünk folyamatainak nyomon követése a különböző életszakaszokban: növekedés, mozgás, alakváltozások, nemi jellegek megjelenése.

Mit tudunk kifejezni a testünkkel? Pantomim, balett, önkifejezés zenére, mozgás, mozgásformák, tánc.

A testtel, testrészekkel kapcsolatos szólások, közmondások összegyűjtése, értelmezése.

Testbeszéd.

Milyen az ember külseje? Hogy nézünk ki? Másság, kulturális másság.

Külsőnk jellemzése.

Rendőrzőjáték.

Különleges ismertetőjegyek.

Külső, belső tulajdonságokkal kapcsolatos témák keresése, gyűjtése.

Élőképek, testünk nyomatai.

Egyémsről jellemzés készítése.

Önarckép készítése.

Testünk méretei, adatai: magasság, súly, körméretek.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Előadóképesség. Értékkorientáció. Fantázia (szimbólumok). Ítézőképesség, kritika.

Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Megfigyelőképesség. Mozgás. Önkifejezés.

Rajz. Összehasonlító képesség, relációk. Testséma. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincs bővítés.

Szövegalkotás. Utánozó képesség

Ajánlott délutáni programok

Cigányklub – Milyen vagyok? Album készítése magamról. Grafika, tűzzománc, kerámia - emberábrázolások, szoborkészítés.

Könyvtár-kutatómunka, újságolvasás, képek keresése. Önismeret-külső, belső tulajdonságok.

Nyelvi játék-rejtvények. Szituációs játék-testbeszéd, mimika, gesztusok, testtartás, térköz.

Tanulószoza-fogalmazások készítése

Megjelenő produktumok

Fogalmazások, gyűjtemények, képek, szobrok, festmények, álarcok papírmáséból, némajáték, pantomim, rajzok, tablók, arcfestés, könyvecske.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás álarcokból, maszkokból, rajzokból, tablókából.

Gyűjtemények: rajzok bemutatása, képek.

Némajáték, pantomim bemutatása.

Módszertani ajánlás

Tudatosítsuk a gyermekekben, hogy a testünk az egyik legfontosabb értékünk, amellyel kapcsolatba kerülünk a külvilággal, alkalmas szellemi és lelki énkifejezésére.

Személyi autonómiánk bástyája, amiért elsősorban mi vagyunk felelősek, de egyúttal megtanít arra is, hogy ugyanígy tisztelni kell a másikat is.

A projekt lényege a humanizmus és a művészeti megközelítés.

Ajánlott oktatási segédanyagok

Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok

Másképp Alapítvány, 1997.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek

Calibra Kiadó.

Erhard Thiel: A testbeszéd

Tibor Ágnes - Grüber Cecília: Kamasznak lenni

Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Chi An Kuei: Arcunk titkai

Montágh Imre: Mondjam vagy mutassam?

Szombatiné Kovács Margit: Élő környezetem Az ember szervezete és egészsége

Pauz Westermann Kiadó.

Kiss Albert: Emberismeret

Calibra Kiadó.

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban

Calibra Kiadó.

Szabó Judit - Zsíros Lajosné: Lelki egészségtan 13–14 évesek számára

Magiszter, 1994.

CD-ROM.

Varázslatos emberi test.

Híres képtárak.

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába.

Diapozitív.

Az ember szervezete az általános iskolák 8. osztálya számára.

Műalkotások elemzése.

VALLÁS**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Mítoszok, mesék. Rituálék. Ősi vallások. Kereszténység.

Érintett tudomány/területek

Történelem. Földrajz. Etika-erkölcstan. Vallástan. Filozófia. Néprajz. Építészet.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Templomépítés, oltárkészítés, az osztályterem átalakítása.

Árnyjáték készítése, az árnyékom is én vagyok.

Fogalmazások a szeretetről, rendről, biztonságról.

Saját ima megírása.

Időgép építése, amelybe be lehet bújni és időben lehet utazni vele.

Utazzunk a jövőbe! – képzeletjáték.

Hogyan képzeled jövődet, az emberiség jövőjét, miben reménykedsz, és miben hiszel – rajzok készítése.

Avatási játék vagy más szertartás eljátszása.

Kultikus tárgyak, varázslatos eszközök készítése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, szövegelemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Színjátszáshoz kapcsolódó képességek. Képalkotással, tárgyalpotással kapcsolatos képességek.

Ajánlott délutáni programok

Látogatás a parókián. Virágkötészet az osztályokban, meglepetés virágcsokrok készítése.

Kutatómunka a WEB-en. Árnyjáték. Bibliaismertetés. Gyertyaöntés.

Megjelenő produktumok

Könyv, árnyjáték, képek, grafikák, szobrok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmez.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Közösség előtt hitkinyilvánítás. Bibliai illusztrációkból kiállítás. Prédikáció készítése a szeretetről és ennek előadása.

Módszertani ajánlás

A gyermekeknek meg kell tapasztalniuk az Embert, mint transzcendentális lényt, azaz rá kell ébreszteni őket, hogy hitük, szeretetük, reménykedésük, rend iránti igényük, humoruk és jókedvük adomány, amelyet nem érdemes elpazarolni, hanem ezzel az adománnyal együtt kell élniük.

Célszerű a projekttől függetlenül olyan rendszeres tevékenységeket iktatni az életükbe, iskolai mindennapjaikba, amely tevékenységek időt biztosítanak egymás megismerésére és egymás tiszteletére. A közös reggeli beszélgetés, imádkozás, fogadalomtétel és fogadkozás remény arra, hogy a dolgok tőlünk, de másoktól és mástól is függenek. Minden gyermeknek vannak vallási tapasztalatai, de ezek közül azokra kell építeni, amelyek személyesek.

Az osztályterem kultikus, titokzatos helyé varázsolása fontos, füstölőt, gyertyát, félhomályt vagy bármilyen ehhez hasonló spirituális helyet megteremteni az iskola helyiségében nem öncélúan kell. A hely személyessége, titokzatossága, pedagógus személyessége az intim légkör lehetőséget teremti meg a transzcendencia újra felfedezésére, amely istenben és emberben/emberiben is megtestesülhet.

Az ember hitektől függetlenül transzcendens lény, már csak a tekintetben is, hogy képes önreflexióra. A projektnap során és a nap előkészítése kapcsán ez emberi és valóságos tapasztalatokra irányítva lehet megértetni a hit fontosságát, lehetőleg „vallássemlegesen”.

GAZDASÁG ÉS GAZDÁLKODÁS VÁROSBAN**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Városunk jelene. Városok fejlődése az ókortól napjainkig. Városunk jövője. Várostervezés, városépítés. Városok berendezkedése. A városra jellemző gazdasági szerveződések. Környezetvédelem, környezetvédelmi munkálatok. Fővárosunk, Budapest. Üzemek Marcaliban. Szolgáltatások Marcaliban.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Építészet. Művészettörténet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A város fogalma, térkép használata.

Marcali jelenlegi gazdasági berendezkedése, üzemek, szolgáltató egységek, kereskedelmi és kulturális intézmények, az infrastruktúra.

A város egyéb funkciói: mentő, rendőrség, tűzoltóság.

Marcali környezetvédelme.

Üzemlátogatás, balesetvédelmi szabályok megfogalmazása.

Séta a város főutcáján, üzletek megszámlálása, csoportosítása.

Kirakatrendezés marcali termékekkel.

A város piaca.

Vállalkozás az iskolában.

Üzem az osztályban: a termelés fázisai, munkamegosztás, értékesítés.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.

Manuális képességek fejlesztése, makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka.

Kommunikációs képesség fejlesztése. Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Séta a városban. Választott épület modellezése; makettkészítés.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Üzemi produktum árusítása. Városterp. A jövő városa – rajz vagy könyv.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Fedezzük fel Marcalit!

Városismertető – tabló, könyvecske – készítése.

Az üzemplátogatás után a gyerekek maguk is valósítanak meg egy üzemet, ahol a termelés fázisait gyakorlatban megismerhetik. Különbségek, összehasonlítások a régi mesteremberekkel

A gyűjtött adatokat statisztikai módszerekkel mutassák ki és elemezzék.

A VÍZ**Projekt 4. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Az ivóvíz. Csapadékfajták. Vizek csoportosítása. Halmazállapot változások. Közlekedési eszközök. Az árvíz, védekezés az árvíz ellen. A Balaton, a Kis-Balaton. Kísérletek, mérések, megfigyelések, gyűjtőmunkák. Dalok, versek, mesék, mondák. Környezetvédelem. A víz növényei. Vízben élő állatok. Munkák a vízben, vízparton. Álló- és folyóvizek. Mértékegységek gyakorlása

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Földrajz. Matematika. Vizuális kultúra. Ének. Médiaismeret. Gazdálkodás. Dráma. Néprajz.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Víz nélkül nincs élet! Életelemünk a víz. Mit iszunk? (Mese a tyúkocskáról és a kiskakasról, akinek megakadt a torkán a mag.)
Ívóvizünk – vizeink tisztasága – beszélgetés.
A víz körforgása (Albert – a természet jobban tudja c. rajzfilm megtekintése) Csapadék, pára.
Csapadékfajták megismerése (eső, hó, jégeső, köd ónos eső, havas eső, zivatar).
Értől az óceánig – vizek csoportosítása nagyság szerinti sorba állítása
Ér, patak, folyó, folyam. Tavak (tó) halastó.
Magyarország vaktérképén nagy folyók, tavak beszínezése kékkel, nevük beírása.
Kísérlet: a víz halmazállapot változásai: víz forralása; jég olvasztása;
Közlekedés vízen, vízi jármű készítése: tutaj – fadarabokból, csónak – fakivájással, csónak – hajtogatással.
Vízi közlekedési eszközök csoportosítása, megbeszélésük (személyszállítás, áruszállítás).
Átkelés vízen és víz felett: komp, csónak, hajó; hidak fajtái.
Híd makettjének elkészítése fából, agyagból.
Beszélgetés a tavaszi árvízről. (A víz romboló munkája.)
Terepasztalon folyó, gát, ártér építése.
Terepasztalon tó építése: Balaton.
Történetmesélés a Kis-Balatonról, mesterséges kialakításáról.
A vízszűrő berendezések.
Kirándulás a vízpartra (Balaton vagy a Zuhogó, vagy halastó megtekintése.)
Vízmintha gyűjtése, feljegyzések készítése.
Különböző tisztaságú vizek megfigyelése nagyítóval – feljegyzések készítése.
A víz jellemző tulajdonságai (megfigyelés).
Víz hőmérséklet mérése vízhőmérővel (fagyáspont, olvadáspont megbeszélése).
Gyűjtőmunka: vízi, vízparti növények.
Megfigyelés: vízi, vízparti állatok.
Mérések, becslések, összehasonlítások: növények szára, levele (hosszúság mértékegységei).
Űrmértékek becslése: vizek méregetése (űrmérték mértékegységei).
Magnófelvétel készítése a vízparton hallható hangokról.
Vízzel kapcsolatos album készítése, a gyűjtött növények préselése.
Dalok, versek, mondókák keresése, előadása.
Csipp, csipp
Tó vize, tó vize.
Hej, Dunáról fúj a szél.

Széles a Duna.

Goethe: A kis vízcsöpp (Nézz körül 75. o.).

A kiránduláson szerzett élményekről fogalmazás, könyv írása.

A kirándulás tapasztalatairól napló írása.

Kutatómunka: A Balaton keletkezése (Nézz körül 35-36.o.; könyvtár, térképnézegetés), méretei.

A környező megyék neve; a körülötte lévő nagy városok neve; a környező hegyek neve.

Mi az „aranyhíd”?

Mi a rianás?

Aranyhíd festése.

Téli kép festése: Rianás a Balatonon címmel.

Mondókák, mesék gyűjtése a Balatonról; kecskeköröm meséje, a tihanyi visszhang mondája.

Rajzok készítése a különböző évszakokban végzett munkákról: nádvágás, halászat lékből, hínárvágás, halászat hálóval, horgászás.

Beszélgetés vizeink környezetvédelméről:

- vizek szennyezése;
- olajszennyezés;
- a savas esők keletkezése, káros hatásuk.

Időjósítások gyűjtése.

Csapadékmennyiség mérése – a csapadékmérő eszközök.

Az öreg halász meg a felesége című mese dramatizálása.

Beszélgetés az ember és a víz kapcsolatáról, hasznáról: öntözés, nyaralás, hobby, halászat, ivóvíz.

Halfogó játék.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés.

Szövegalkotás.

Beszédkésztség fejlesztése.

Versmondáshoz, énekléshez kapcsolódó képességek.

Rajz, kézügyesség fejlesztése.

Fantáziafejlesztés.

Dramatizálás.

Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok, okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.

Manuális képességek fejlesztése, makett készítés.

Könyv készítése.

Könyvtári kutatómunka.

Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat.

Népi hagyományok, megfigyelések.

Ajánlott délutáni programok

- kutatómunka a könyvtárban;
- természetjáráson a vizek megfigyelése (Zuhogó, Halastó);
- kirándulás a Balatonhoz;
- állatok, növények, közlekedési eszközök készítése agyagból;
- növénygyűjtemény készítése;
- növények meghatározása természetjáráson, kertészetben;
- Titanic című vagy Cousteau kapitányról szóló film megtekintése.

Megjelenő produktumok

Könyv, rajzok, makettek, modellek, tabló, gyűjtemények, szobrok, térkép, díszlet, jelmez, hangfelvétel, játék, mondák, mesék gyűjtése.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás osztálykeretben történik, illetve az osztály döntése alapján beszámolhat az iskolai projektértékelésen.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. A Balaton története – dramatikus játék. Napló bemutatása. Úti élménybeszámoló térkép segítségével.

Dramatizálás: Az öreg halász meg a felesége.

Módszertani ajánlás

A pohár víztől induljunk el a projekt feldolgozása során. A vizet, mint az egyik fontos életelemünket domborítsuk ki. Mi történik víz nélkül az emberekkel?

Keretjáték lehet a kirándulás.

ÉG ÉS A CSILLAGOK, LEVEGŐ, IDŐJÁRÁS**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A Naprendszer égitestjei. A levegő vizsgálata. A Nap. Az időjárás elemei. Szimbolika. Élet a Földön kívül. A földön kívüli lények. Tudományos-fantasztikus regények, írások az égitestekről. Népdalok, dalok, zeneművek az égitestekről. Költők, írók művei az égitestekről.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Biológia. Kémia. Csillagászat. Képzőművészet. Irodalom. Zene. Néprajz.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A Naprendszer égitestjei.
Az égitestek jellegzetességei.
Űrhajó működési elve.
Űrhajót építünk.
Az űrszondák, műholdak.
Levegőréteg vizsgálata, a légszennyezés.
Utazás a Naprendszer bolygóira – útiterv összeállítása, feladatok utazás közben.
Irodalom: írások, regények az űrutazásokról – valóság vagy fantázia.
A magyar űrhajós – képzelt riport.
Képregény készítése: Kihűl a Nap.
A bolygók kapitánya.
Időjárás: felhőfajták.
Éjszakák és nappalok.
Évszakok, a szökőév.
Képalakítás megfigyeléssel: a csillagos ég.
A Naprendszer bolygói – makettkészítés.
Üstökös – játékkészítés.
Az égi csillagjegyek, szimbolika.
Csillagképek megjelenése a Bibliában.
Betlehem.
Élet a Földön kívül – ufó.
Fantasztikus novella írása.
A csillagképek mondái.
Az én csillagképem – mondataalkotás.
Versek, irodalmi alkotások gyűjtése az égitestekről.
Zeneművek hallgatása, mozgásos improvizálás, festés zenére, egyéb alkotások.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz és egyéb alkotások készítése. Időészlelés. Dramatizálás. Zenehallgatás, zeneszerzés: az űr zenéje. Gondolkodási műveletek: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek, makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség. Tájékozódási képesség: térképhasználat.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. A Naprendszeren kívüli bolygók. Az űrhajóépítés. Zenehallgatás, könyvolvasás. Csillagképek mondái. Origami- csillagok készítése. Betlehem. Információszerzés az Internetről. Csillagjegyek gyöngyből. Holdfázisok tűzzománcal.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, képregény, modell, útiterv, útvonalterv, rajz, üstökös – játék, mondaírás, zenemű, egyéb alkotások, novella, gyöngyfigurák, tűzzománc kép.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Térképkészítés. Szimbolikák jelentése, rajz és szöveg. A betlehemi csillag üzenete – könyvkészítés. A Naprendszer bolygóinak makettje. Az űrhajó működésének bemutatása. Koncert.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Keretjáték:

Kirándulás a Naprendszer bolygóin – útiterv, útvonalterv, mit akarunk megnézni, milyen útvonalon haladunk, távolságok megállapítása, levegővizsgálat: ózonpajzs ózonluka.

A projekt feldolgozása során színdarabkészítést is végezhetünk, mikor a jelmezek és szerepek kiosztása, tervezése, történet kitalálása lehet segítségünkre a projekt tartalmának közvetítéséhez.

Különböző alkotások elkészítése során élje át a gyerekek ezt a titokzatos világot.

Kirándulás a Planetáriumba.

Kapcsolatteremtés a földön kívüli lényekkel – a másság elfogadása, értékek keresése, a kapcsolatteremtési technikák gyakorlása.

A tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

EGÉSZSÉG ÉS BETEGSÉG**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Légy szerencsés, egészséges! Mit tesznek az egészségemért, én mit tehetek érte? Ép testben, ép lélek. Betegségbe zárva. Tisztaság, fél egészség. Drága kincsünk az egészség. Járványok az emberiség történetében. A külvilág, környezetünk és egészségünk. Előzzük meg a betegségeket! Az emberiség megmentői, tudósok, orvosok.

Az egészségügy hálózata. Természetes gyógymódok, gyógyszerügynökök markában.

Kísérletek embereken, állatokon. Szervkereskedelem.

Nobel-díjas orvosok, tudósok az egészségünkért, a betegségek ellen.

Egészséges életmód: táplálkozás, testmozgás.

Stressz.

Az egészséges családért.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Biológia. Dráma. Esztétika. Könyv- és könyvtárhasználat. Társadalomismeret. Etika.

Orvostudomány. Történettudomány. Ökológia.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Az egészség, az épség, a fogyatékos fogalma és hatása az életvitelünkben.

Egészséges élet, egészséges család, egészséges táplálkozás, egészséges életmód.

Egészségünk katalizátorai: vitaminok.

Egészséges, ártalmas?

Helyes étrend, élvezeti szerek, szenvedélybetegségek.

A tisztaság, a személyi higiéné szerepe az egészség megőrzésében, a betegségek megelőzésében.

Egészségvédelmi szokásaink.

A szervezetünk egészséges működése: érzékszervek, szervek, szervrendszerek és azok betegségei.

Rokkantság.

Válassz! Helyes, egészségre törekvő és ártalmas magatartásformák.

A tisztasággal kapcsolatos szólások, közmondások értelmezése, lerajzolása.

Hogyan védekezünk a külvilág ártalmai: időjárás, napsugárzás, cseppfertőzés, zaj, környezetszennyezés, egészségkárosító szokások ellen.

Fogalomtár készítése.

Képek gyűjtése.

Egészségvédelmi jeles napok.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Előadóképesség. Értékorientáció. Fantázia (szimbólumok). Ítéliképesség, kritika.

Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Megfigyelőképesség. Önkifejezés. Rajz. Összehasonlítási képesség.

Szóbeli kifejezőképesség. Szókincs bővítés. Szövegalkotás.

Ajánlott délutáni programok

Grafika-rajzok, plakátok. Kerámia-emberábrázolás: egészséges, beteg. Könyvtár-kutatómunka, újságolvasás, képek keresése. Önismeret-külső, belső tulajdonságok. Nyelvi játék-közmondások, szólások. Rejtvényfejtés-képrejtvények.

Illemtan-beteglátogatás, zsebkendőhasználat, egészségügyi intézményekkel, szokásokkal kapcsolatos illemszabályok.

Szituációs játék-helyzetek. Tanulószoa-fogalmazások készítése. Informatika-böngészés az interneten.

Filmvetítés.

Megjelenő produktumok

Fogalmazások, fogalomtár, jelenet, szobrok, festmények, némajáték, rajzok, tablók, könyvecske.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Kiállítás rajzokból, tablókból

Jelenetek bemutatása

Módszertani ajánlás

Tudatosítsuk a gyermekekben, hogy az egyik legfontosabb értékünk az egészségünk, szellemi teljesítményeinket, érzelmi életünket nagymértékben befolyásoló tényező.

Személyes döntéseinktől függnek az életünk során később érzékelhető, jelentkező következmények, amiért elsősorban mi vagyunk felelősek.

A projekt során váljon világossá a gyermekek számára, hogy az ember élete úgy teljes egész, hogy fizikai, lelki és szellemi összhangban él önmagával és természeti és szociális környezetével függetlenül attól, hogy mennyire ép, vagy milyen betegségben szenved.

Átfogó segítséget kaphatunk a filmművészet remekeiből.

Keretjáték lehet: Egy azonosítatlan vírus támadta meg az iskolát.

Iskolánkat kiválasztotta az Egészségügyi Világszervezet egy, Magyarországot reprezentáló egészségügyi felmérésre. A munkát koordinálja a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet és a Népjóléti Minisztérium biztosa.

A vizsgálatban részt vesznek a Vöröskereszt és az ANT SZ munkatársai.

Ajánlott oktatási segédanyagok:

Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok

Másképp Alapítvány, 1997.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek

Calibra Kiadó

Tibor Ágnes–Grúber Cecília: Kamasznak lenni

Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Szombatiné Kovács Margit: Élő környezetem Az ember szervezete és egészsége

Pauz Westermann Kiadó

Kiss Albert: Emberismeret

Calibra Kiadó

Szabó Judit–Zsíros Lajosné: Lelki egészségtan 13–14 évesek számára

Magiszter, 1994.

CD-ROM

Varázslatos emberi test

Videofilmek a káros szenvedélyekkel kapcsolatban

ÉLET, SZÜLETÉS, HALÁL**Projekt 5-8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A gyermek élete. A növények élete. A születéstől a halálig. Az állatok élete. Az élet keletkezése. Az élet kutatói. Az élet megszûnése, a halál. Az élet szakaszai. Az ember születése, élete nálunk és máshol a világon. Élet a Földön. Mi az élet? Teremtés.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Biológia. Drámajáték. Etika. Hittudomány. Hon- és népismeret. Képzőművészet. Könyvtárhasználat. Környezetismeret. Matematika. Művészettörténet. Néprajz. Társadalomismeret. Vallástörténet.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A halál, a gyász téma a művészetekben.
A halál, halotti szokások, temetés, temetők, kálváriák, gyász, túlvilág, halálközelség, szellemvilág.
A növények és az állatok élettartamai, „A legek könyve”.
A növények születése, élete. Élősarok kialakítása.
A szülés. Az anyaság, az apa szerepe.
A születés. Mi születik ebből?
Születésünk titkai.
Amikor még nem voltam.
A születéstől a halálig, a hagyományok útján.
Állatok és kicsinyeik.
Az állatok szaporodása.
Az élet jelei, jelenségei, megnyilvánulási formái, feltételei.
Az élet keletkezése: tudományos megközelítések.
Az élet terei a Földön: vízben, vízparton, erdőn, mezőn, réten, különleges helyeken.
Az élet vize.
Az élet, születés, halál az irodalomban.
Az ember egyedfejlődése, az élet szakaszai, az emberek életkora, átlagéletkor: összehasonlítások más országokkal.
Az ember születése. Hogyan lettem? Hol születtem? Hogyan lett a testvérem?
Az utódok gondozása: ki, mi hogyan neveli kicsinyét?
Mítoszok, legendák, eredetmondák (Istenek születése, A tordai hasadék).
Saját elképzelések ismertetése.
Teremtéstörténet, Biblia.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Előadói képesség. Elvonatkoztatás. Emlékezet. Fantázia. Időészlelés. Írásbeli kifejezőképesség, megfigyelések lejegyzése. Ítéletalkotás. Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Moralitás. Olvasás. Önkifejezés. Összehasonlítási képesség, relációk. Rajz. Számítógéphasználat. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincsbővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Szövegfeldolgozás, elemzés. Téri tájékozódás. Utánzó képesség

Ajánlott délutáni programok

Beás dalkör, mese. Cigányklub – a születés és halál körüli cigány szokások.
Dramatikus játék – életjelenségek eljátszása, mimetikus játék, önkifejezés zenére.
Grafika – eseményképek, ember. Jeles napok – kapcsolódó szokások, hagyományok szertartásai.
Kerámia: állat és emberfigurák.
Könyvtár – kutatómunka.
Tanulószoza-élmények megfogalmazása.
Informatika – ismeretszerzés az Internetről, szövegszerkesztés, digitális fotók feldolgozása.
Mesék, mítoszok, mondák.

Megjelenő produktumok

Árnyjáték, dramatikus játék, festmény, fogalmazás, fotó, gyűjtemény, illusztrációk készítése különféle grafikai eljárásokkal, kép, képregény, könyvecske, köszöntők, rajzok, riport, színjáték, tablók.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Könyvecskék, rajzok, tablók bemutatása.
Gyűjtemények: írások, rajzok bemutatása, maggyűjtemény.
Fogalmazások bemutatása, történetek elmondása.

Módszertani ajánlás

Lehetőleg olyan produktumokat hozzanak létre, amelyek térben, időben és teljességben ölelik át a témakört. Elsősorban az egyéni kutatómunka során összegyűlt tudást összegezzék a csoportok.

A beszámolásnak találjanak a gyerekek formát.

Adjunk lehetőséget a gyermek saját körülményeinek, ismereteinek, élményeinek közlésére szabad önkifejezési technikákkal: rajz, némajáték, szituációs játék, szövegalkotás. Ösztönözzünk a minél szélesebb körű gyűjtőmunkára, de biztosítsunk eszközöket is: fotókat, kártyákat, képeket, könyveket, munkafüzeteket, munkalapokat.

A szemléltető eszközök készítésében is vegyenek részt a tanulók, pl. fotózás, számítógépes technikák.

A természettudományos szemléletmódot erősítsük a könyvtárban a szakirodalom használatával, enciklopédikus megközelítésekkel.

Összehasonlító elemzésekkel következtetések levonása.

Munkaformának a feldolgozás során a csoportmunkát ajánljuk.

A témához kapcsolódó szokások, hagyományok összegyűjtése, könyvbe rendezése.

Példák gyűjtése a világirodalomból, a művészetek köréből.

Ajánlott oktatási segédanyagok:

A gólya hozza?

A tudomány nagy enciklopédiája.

A világ és az ember Képes gyermekenciklopédia.

Apáról fiúra.

Bari Károly: Archaikus népi imádságok, énekek (Vigilia 1983/3.)

Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok.

Kiss Albert: Emberismeret.

Magyar néprajz.

Marie-Claude Monchaux: Nekem két születésnapom van.

Marie-Claude Monchaux: Sehány éves kislány.

Másképp Alapítvány, 1997. 23.old.

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban.

Mészáros György: Vallás, ünnepek és hiedelmek a magyarországi cigányoknál (Vigilia 39.évf. 1974/2. 90-103.o.)

Minden napra egy kérdés.

Nézz körül! Környezetismereti olvasókönyv.

Rostás-Farkas György: A cigányok hiedelemvilága.

Teknős Péter: Kérdezz! Felelek mindenre.

Tudod-e?

CD- ROM

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába.

Manó Élővilág.

Zöld Ödön a Földgömbön.

MultiKid- PC program.

ÉN ÉS A CSALÁDOM**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A család a művészetek tükrében. A család földrajzi elhelyezkedése, nemzetisége. A családi közösségek. A nevek világa. Az én családom, az időben, a térben. Családfa. Családmodell. Családi album. Családi címer. Családi konfliktusok. Családi szerepek. Családi történetek, szokások. Családi ünnepek. Családtörténet. Én a családban. Háztartás. Híres emberek családfája. Rokoni viszonyok.

Érintett tudomány/ területek

Anyanyelv. Drámajáték. Filmművészet. Fotóművészet. Földrajz. Hon- és népismeret. Képzőművészet. Könyvtárhasználat. Környezetismeret. Matematika. Néprajz. Társadalomismeret. Történettudomány. Címertan. Gazdálkodás.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Személyem.

A családunk földrajzi elhelyezkedése: megyénk, lakóhelyünk, településforma, elhelyezés az ország-, megyetérképen.

A települések címerei.

Családtörténet: származás, ősök, nemzetiség, eredetmonda, az elődök foglalkozása.

A cigányok megjelenése Magyarországon.

A családfa fogalma és elkészítése, foglalkozások, földrajzi hely, név alapján.

Statisztika készítése.

Uralkodó családok, írók, költők, híres emberek, történelmi személyek, köztük levő családi kapcsolatok.

A családtagok, közeli és távoli hozzátartozók, elnevezése, megnevezése.

Játék a tulajdonnévi alakokkal, vezetéknév, keresztnév, becenév, csúfnév.

A családban előforduló vezetékevek és keresztnévek, becenevek, csúfnevek összegyűjtése, leírása, betűrendbe sorolása.

Hírességek egy-egy név kapcsán.

Rokonság: kivel milyen rokoni viszonyban vagyok a családban, relációk: idősebb, fiatalabb, hol laknak a rokonaink.

A rokonság szerepe szokások, családi ünnepek, összejövetelek kapcsán.

Összetartozás erősítése a családban, szűk család, nagycsalád, a kapcsolattartás formái.

Családalapítás.

Családi történetek elmesélése, családi konfliktusok, életmódból eredő nézeteltérések.

Irodalmi példák a mesék világából és a klasszikus történetekből.

Filmek, képzőművészeti alkotások, zenés, táncos feldolgozások megismerése.

Családi album készítése, fotók gyűjtése, rajzok, fogalmazások készítése, kinek mi a szerepe, kit mit dolgozók otthon, a családtagok foglalkozása.

Feladatok és megbízatások a háztartásban, ebből adódó sikerek és problémák.

Versek a családdal kapcsolatban, olvasás.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Betűrendbe sorolás. Együttműködési képesség. Előadó képesség. Elvonatkoztatási képesség. Emlékezet. Erkölcsi ítéletek alkotása. Értékeorientáció. Fantázia (szimbólumok). Helyesírás. Időészlelés. Írásbeli kifejezőképesség. Íráskéesség. Ítézőképesség. Képolvasás. Konfliktuskezelési képesség. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Olvasás. Önkifejezés. Rajz. Összehasonlítási képesség, relációk. Számítógép használat. Szervezési képesség. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincsbővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Szövegfeldolgozás, elemzés. Utánozó képesség. Versírás.

Ajánlott délutáni programok

Bábozás – családi szituációk, konfliktusok. Beás nyelv, mese, dalkör-művek, amikben szerepelnek családtagok, összetartozás, kapcsolatok. Cigányklub- önismeret, származás, családi album, gyűjtemények. Dramatikus játék- mimetikus játékok. Grafika- rajzok készítése. Informatika – böngészés az interneten. Jeles napok- ünnepek, jelen napok a család életében. Könyvtár-kutatómunka, újságolvasás, cikkek keresése. Önismeret- családi album, fotógyűjtemény. Szituációs játék- családi szituációk, konfliktusok a családban. Tanulószoza- fogalmazások készítése.

Megjelenő produktumok

Címerek, családi albumok, családfák, családi költségvetés, fogalmazások, fotók, gyűjtemények, jegyzetek, képek, képregény, rajzok, riportot, tablók, térképek, üdvözlőlap írása.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulóknak elvégeznie.

Kiállítás a fotókból, könyvecskékből, rajzokból, tablókból. Gyűjtemények: címerek, fotók, írások, rajzok bemutatása. Írásművek: fogalmazások, jegyzetek, történetek, versek felolvasása.

Riport bemutatása

Módszertani ajánlás

Szubjektív személyi igazolvány készítése, személyi igazolványhoz adatlap kitöltése.

A gyermek saját tapasztalatainak, élményeinek átadása a szabad önkifejezési technikák: rajz, némajáték, szituációs játék, szövegalkotás által ráhangolódik a témára, lehetősége nyílik családi problémáit más szerepekbe helyezkedve feltárni, megismerni egymás életét, ezáltal jobban megérteni a másikat. Ezért is javasoljuk, hogy a projekt folyamán mindenki nyilvánítson véleményt.

Dokumentáljuk a folyamatot, produktumokat: videofelvételt, fényképezést, hangfelvétel, kötetbe rendezés.

A hatékony tanulás érdekében minél szélesebb körben biztosítsunk önálló ismeretszerzési lehetőségeket: forráskutatás otthon, interjúk készítése, könyvtári kutatómunka, böngészés az Interneten, eszközök, munkakártyák készítése, képek, fotók, könyvek, újságok gyűjtése.

Az írást eszköznek tekintjük a témafeldolgozás menetében, ezért szorgalmazzuk, hogy jelenjen meg a más típusú kommunikációs csatornákon is az írásbeliség (pl. feliratozott némajáték).

Munkaformának az összegzések, bemutatások során a csoportmunkát ajánljuk.

A csoportok családokat alakítanak, megvalósítási formák alternatívái. (pl. ezt fel lehet használni matematikai kombinációra).

Ajánlott oktatási segédanyagok

Boda Edit: Médiakalauz 2. Mozgóképkultúra, médiaismeret 9–12 éveseknek
Magyar Média Műhely
Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok
Másképp Alapítvány, 1997
Homor Tivadar: Önművelés munkafüzet 7–8. évfolyam
ELTE ÉKP KÖZPONT, 1996
Pető Katalin: Család és lakóhely Társadalomismeret 4. osztályosoknak
Calibra Kiadó
Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek
Calibra Kiadó
Tibor Ágnes- Grúber Cecília: Kamasznak lenni...
Műszaki Könyvkiadó, Budapest
Frank Róbert: Kicsik és nagyok
Ságvári Endre Könyvszerkesztőség, 1980
Dr. Körmendy István- Dr. Székely Lajos: A családi élet iskolája fiúknak
Magyar Vöröskereszt, 1985.
Dr. Csabay László–Dr. Göllesz Vitor: Anyák képeskönyve
Magyar Vöröskereszt, 1986.
Dr. Petheőné Kocsis Erika: A család az egészségért
Országos Egészségnevelési Intézet, 1986.
Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban
Calibra Kiadó
Szabó Judit–Zsíros Lajosné: Lelki egészségtan 13–14 évesek számára
Magiszter, 1994.
Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába – CD-ROM

GAZDASÁG ÉS GAZDÁLKODÁS FALUN**Projekt 5-8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Falutörténet. Falvak a világban. Alaprajz. Intézmények. Lakosság. Falusi szokások. Falusi házak. A jövő falvai. Gazdálkodás falun. Környezetvédelem. Biotermelés.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Biológia. Néprajz. Építészet. Kémia. Irodalom. Képzőművészet. Filmművészet.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A falusi gazdálkodás fejlődése az őskortól napjainkig.
Falumodell építése, különböző típusú falvak alaprajzának elkészítése.
Falutörténeti kutatás; neve, címere.
A parasztság rétegződése.
Parasztház modellezése (makettkészítés; vályogtéglavetése).
A természeti és közlekedési viszonyok hatása a falu életére.
Közlekedés a faluban, faluból, menetrend ismertetése.
Falusi munkák évszakonként.
Ősi magyar állatfajták.
Jellegzetes magyar növények.
A mezőgazdasági gépek, eszközök fejlődése (gémeskút, ásott kút modellezése).
Gazdálkodás falun:
 Növénytermesztés: háztáji, szövetkezeti, fólia alatti.
 Állattenyésztés: ridegtartás, különleges állatfajták a környékünkön (strucc).
 Szolgáltatás, kereskedelem.
 Gazdasági épületek makettjeinek elkészítése.
 Biogazdálkodás.
 Hulladékhasznosítás módjai.
 Erdőgazdálkodás.
Környezetvédelem. Trágya – műtrágya.
Mérések, számítások – termőterület, mag, palánta szükséglet.
Terménytárolási, tartósítási módok: füstölés, aszalás, fagyasztás, veremelés.
Falujáték intézményekkel, panaszkezelés, saját falu megalkotása.
A falusi gazdálkodáshoz kapcsolódó cigány mesterségek (szögkovács, köszörűs).
Játsszunk falut! Falusi életkép.
Falusi szokások, pletykapad, disznóölés, a kocsmá, a közös munka, stb. – visszaemlékezés.
Hírcsatornák a faluban: a pletyka mint hírforrás, hirdetőtábla, kisbíró, stb.
Adatok a faluról: a lakosság növekedése, életkori megoszlása, terület, népsűrűség, fogyasztás, költségvetés, átlagbér, hány ház, mekkora alapterülettel.
Jövőjáték falun, milyen lesz a falu 100 vagy 200 év múlva.
Legszebb és legcsúnyább ház a faluban.
Karácsony, húsvét, jeles napok falun.
Állatok, növények – jelképek a népszokásokban.
Dalok a paraszti munkáról.
Időjólás, közmondások
Irodalmi szemelvények a falusi emberek életéről.
Jeles filmalkotások a témában.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz és műszaki rajz készítése. Időészlelés. Terület, felszín, térfogat, % -k számítás, adat összehasonlítás, adatelemzés. Menetrend és telefonkönyv használat. Makett, modell készítése. Képzelet fejlesztése.

Ajánlott délutáni programok

Falukutatás Boronkán. Kertészet látogatása, falusi virágoskert kialakítása. Kutatómunka a WEB-en. Helységnévtábla készítése tűzzománc technikával. Falusi ételek: kerti főzés. Terménytartósítás: befőzés, füstölés, aszalás. Fából készült mezőgazdasági eszközök. Faluépítés: makett, modell. Kerámia házak mintázása. Múzeumlátogatás. Struccfarm Horvátkúton. Filmnézés: Móricz: Pillangó. Szabó Pál: Isten malmai. Visszaemlékezések gyűjtése: a család régi mezőgazdasági munkái. Növénynevelés.

Megjelenő produktumok

Könyv, modell, makett, színdarab, jelenetek, képek, grafikák, szobrok, tervrajzok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmezek, motívumok gyűjtése.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie. A produktumok bemutatása. Színielőadás. Közmondások, dalok szövegének lejegyzése. Időjósítások – kiskönyv készítése. Magyar állat és növényfajták – könyvkészítés vagy tabló. Térképkészítés. Irodalomjegyzék összeállítása a témáról. Könyvajánlás készítése. Cigánykenyér sütése. Fonóban vagy kukoricafosztás – életkép összeállítása.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka. A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába. A falujáték személyességét keretjátékkal biztosíthatjuk, a keretjáték lehet, amikor mi a projekt idejére falut alkotunk, nevet adunk magunknak, címet készítünk, tisztségviselőket választunk, elkezdjük tervezni a házakat, a falu rendszerét, generálhatunk problémákon keresztül falufejlesztést, illetve konfliktusokon keresztül gyakorolhatunk konfliktuskezelést. Lehet keretjáték egy időutazás, amelyben őskortól kezdve építünk egy falut mintegy időbeli játékban. A projektfeldolgozás menetét kutatással is kifejezhetjük, telefonkönyv, térkép, könyvtár, internet, terepkutatás, múzeum, sajtófigyelés. A projektfeldolgozása során színdarabkészítést is végezhetünk, mikor a jelmezek és szerepek kiosztása, tervezése, történet kitalálása lehet segítségünkre a projekt tartalmának közvetítéséhez. Lehet a témát a fizikai konstrukció oldaláról kifejteni, amikor terepasztalt készítünk, modellezzük a természeti környezetet, a házakat, utakat, kiépítjük a közművet, szolgáltatásokat végzünk. A kapcsolatteremtési technikák gyakorlása. Tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban. Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

FÖLD**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A Föld jövője. A Föld hangjai. A Föld keletkezése. A Föld napja. A Föld története. A földrészek felfedezése. Az élet övei a Földön. Élő és élettelen környezetünk a Földön. Emberek a Földön. Ez egy Földünk van. Fedezzük fel a Földet!. Fehér foltok a Föld térképén. Földünk. Földünk kincsei. Helyünk a Földön. Hidroglóbusz, a kék bolygó. Környezetvédelem. Környezetvédelmi és természetvédelmi jeles napok. Otthonom, a Föld.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Állattan. Ásványtan. Etnográfia. Film. Filozófia. Földrajz. Képzőművészet. Matematika. Növénytan. Ökológia. Könyv- és könyvtárhasználat. Topográfia. Történettudomány.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A Föld nevű bolygó, kontinensek.
A Föld benépesítése: élőlények élettereinek természetföldrajzi okai.
A Föld népessége: népcsoportok, népek, nemzetek, országok.
Múzeumlátogatás: ásványgyűjtemény megtekintése a helytörténeti Múzeumban.
Természettudományi Múzeum Budapest.
Mezőgazdasági Múzeum Budapest.
Magyar Nemzeti Múzeum Budapest.
Földtani Intézet Budapest.
Kirándulás a geológiai képződményekhez: A Balaton – felvidék, A Ság-hegyi tanösvény.
Élő és élettelen környezetünk védelme: Mentsük meg a Föld kincseit!
Mit tehetünk a Földért? Cselekvési programok kidolgozása.
Védett növények és állatok a Földön, a Vörös könyv Látogatás a Városi Könyvtárban:
A lakóhelyünk természeti környezetének térképrajza.
A Föld jövője. Milyen lesz a Föld, ha?
Képeslapok tervezése, készítése.
Környezetvédelmi és természetvédelmi plakátok készítése.
Környezetvédelmi és természetvédelmi jelvények tervezése.
A nagy földrajzi felfedezők életútja.
A Föld magyar felfedezői.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Adatok statisztikai feldolgozása. Emlékezet. Fantázia . Formalizált gondolkodás: táblázatok, grafikonok. Időészlelés: földtörténeti korok. Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Olvasás. Rajz. Számítógép használat. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincsbővítés. Szövegalkotás. Szövegelemzés. Szövegértés. Téri tájékozódás: térképolvasás, térképvázlat felhasználása. Viselkedéskultúra. Vizuális kommunikáció.

Ajánlott délutáni programok

Grafika-rajz. Illemtan: közintézmények illemszabályai. Kerámia. Könyvtár-kutatómunka. Környezetvédelmi és természetvédelmi filmek, rajzfilmek megtekintése. Kutatómunka az interneten.

Multicenter programokon információszerzés. Múzeumlátogatás. Tanulmányi séták a lakóhelyen és környékén. Tanulósobán fogalmazások készítése. Természetjárás.

Megjelenő produktumok

Fogalmazások, gyűjtemények, jelvény, könyvecske, képek, képeslap, plakátok, rajzok, színi előadás, tablók, térképvázlatok.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulóknak elvégezni.

Fogalomtár bemutatása. Gyűjtemények: írások, képek, közetek, rajzok, bemutatása. Írásművek: fogalmazások, élménybeszámolók. Könyvecskék, rajzok, tablók bemutatása. Színjáték.

Módszertani ajánlás

A gyűjtőmunkát helyezzük előtérbe, valósítsunk meg minél több kirándulást.

A manuális technikákkal, vizuális kommunikáció útján alkotott produktumokat, tablókat, könyvecskéket hasssa át az ökológikus gondolkodás.

Törekedjünk minél több cselekvésben megnyilvánuló, a magatartást befolyásoló példát bemutatni.

Munkaformának ajánljuk keretjáteként Utazás a Föld körül, a Föld meghódítása, a nagy földrajzi felfedezők szerepébe helyezkedve rekonstruálni az expedíciót.

Ajánlott oktatási segédanyagok

A tudomány nagy enciklopédiája AQUILA Kiadó

A világ és az ember Képes gyermekenciklopédia

Az élővilág kisenciklopédiája Usborne Park Kiadó

Földrajzi kisenciklopédia Usborne Park Kiadó

A Föld, amelyen élünk Természetföldrajzi környezetünk tankönyve

Mozaik Oktatási Stúdió

Ballér Judit: A Föld Juventus Kiadó

Keith Lye: A Föld Móra Kiadó

Kovács-Lövey-Wild: Földünk I–II. Poli- Kvitt Kiadó

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban

Pető Katalin: Család és lakóhely Társadalomismeret 4.osztályosoknak

Szili István: Természetföldrajzi környezetünk Tankönyv 12 éves tanulók részére.

Pauz-Westermann Kiadó

Szili István: Röptében a világ körül Tankönyv 13 éves tanulók részére.

Pauz- Westermann Kiadó

CD-ROM

Zöld Ödön a Földgömbön

Dél-Amerika

Észak-Amerika

Afrika

Videofilmek

Megsebzett bolygó sorozat

A Paradicsom meghódítása

Diafilmek

HAZÁM**Projekt 5-8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Országépítés, tervezés. Honfoglalás. Magyarok a nagyvilágban. Hazát „cserélni”. Külföldi kapcsolatok. Magyarország 100 év múlva. Ha én lennék a miniszterelnök. Hazaszeretet, otthonom, utcám, településem szeretete a cselekvések szintjén. Kisebbségek Magyarországon és másutt.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv és irodalom. Matematika. Társadalomismeret. Földünk és környezetünk. Művészetek.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Képzeltbeli országalapítás, országépítés.
Honismereti kutatás.
Az érintett tudások:
Magyarország földrajzi helye – Közép-Európa, Kárpát-medence.
Magyarország nagy tájai.
Növény- és állatvilág.
Nemzeti parkok.
Távolságok, magassági számok, települések lakosságának száma, népsűrűség.
Államforma, főváros.
Jelképek: zászló, címer, Himnusz.
A magyar nyelv.
A magyarság történelmének néhány fontos eseménye, kiemelve a honfoglalást és az államalapítást – Millenium.
Nemzeti ünnepeink.
Történelmi személyiségek: Géza fejedelem, I. István, Kossuth Lajos, Széchenyi István.
Miben van a nagyságuk?
Nagy írók, költők: a magyar nyelv.
Zeneszerzők: Egressy, Erkel, Liszt, Bartók, Kodály.
Festők.
Néprajz-nyelvjárás, építészet, népviselet, hagyományok, népzene, néptánc.
Itt születtem: szülők, nagyszülők, család, barátok.
Jó magyarnak lenni – akikre ma büszkék lehetünk – ha felhangzik a magyar Himnusz.
Iskolai eredmények a világban – a mi iskolánk helye, eredményei.
„Mi dolgozunk a világon?”- Mit tehetsz te gyerekként a hazáért?
Minden részterülethez ifjúsági regények somogyi és marcali vonatkozások önálló kutatómunkában.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegértés, szövegfeldolgozás. Önálló szövegalkotás, kifejezőképesség. Tér- és időszelvény, tájékozódási képesség. Manuális képességek. Felelős környezeti magatartás képessége. Zeneértő képesség.

Ajánlott délutáni programok

Könyvtári kutatómunka. Zenehallgatás, Himnusz (Szózat) megtanulása. Marcali nevezetes épületei – rajz, kerámia. Emléktáblák a városban (szobrok). ászló- és kokárdakészítés. Címerek, hadizászlók rajza. Néptánc.

Megjelenő produktumok

„Nekem szülőhazám” címmel zene, vers, dal, tánc, egy délutánban, „útikönyv” Irodalmi műsor nemzeti ünnepünkre „Hazám” címmel, szépkiejtési verseny, szavalóverseny, Magyarországról, kiállítás: zászlók, címerek, egyenruhák, népviseletek, Magyarország növényei, állatai.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Október 23-ra, vagy Március 15-re befejezve a projekt-hét (amennyiben ez lehetséges!) és ennek a napnak a kitöltése az osztályok munkájának összehangolásával pl. faliújság, kiállítás, emlékműsor, szépkiejtési verseny, stb.

Vagy: osztályonként meghatározott időkeretben egy-egy önálló bemutató önálló írások, vers, dal, tánc felhasználásával.

Országbemutató: Gyere nyaralni Seholsincs országba!

Módszertani ajánlás

Seholsincs ország építése: térképpel, szerepekkel, elnevezésekkel, területi felosztással, jelképekkel, történettel és természetföldrajzzal, társadalomépítéssel. A játék során a levelezéssel a pedagógusok válaszolnának a gyermekek feltett kérdéseire. Közben a rögzítés a térképen könyvben jelmezekkel történne. Országimázs: Utazz el Seholsincs országba!

„Barátom Magyarországon” külföldi levelezőpartneremnek bemutatom a hazámat.

„Milleneumi utazás” az államalapítástól az ezredfordulóig

„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent” – földön kívüliek érkeztek hozzánk – javasolt keretjátékok.

„Édes hazám”... irodalmi beállítódással a téma feldolgozása egy költőhöz, egy korszakhoz vagy versekhez kapcsolva.

AZ IDŐ**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Az időmérés eszközei. Az idő mértékegységei. Különböző órák. Időszámítás a történelemben. Évtized, évszázad, évezred fogalma, játék az időszalagon. Millennium, millecentenárius eseményei, jelentősége hazánkban, a világon, a vallásban. Az emberi élet időszakai. Nappalok és az éjszakák váltakozása. Évszakok váltakozása. Év–hó–nap–évszakok–évek. Játék az idővel. Gazdálkodás az idővel. Időzónák. Naptárak. Szökőév.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Építészet. Művelődéstörténet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Időutazás az időgéppel.
Hajónapló készítése.
Az idő mértékegységei, fejlődésük.
Az időmérő eszközök és fejlődésük.
Millenniumi programajánló.
Időszámítás gyakorlásához fejlesztő játék készítése.
Napóra, homokóra készítése.
Időszámítás a történelemben.
Naptárak – eltérő időszámítás.
Emberi élet szakaszai: születés – gyermekkor – ifjúkor – felnőttkor – öregkor.
Időmérő eszközök: napóra, vízóra, homokóra.
Szólások, közmondások gyűjtése a témáról.
Nappalok – éjszakák; napfogyatkozás, holdfogyatkozás.
Holdfázisok.
Év–hó–nap–óra.
Időbecslés, időtartam – a relativitás fogalmának érzékeltetése.
Napirend – gazdálkodás az idővel.
Időzónák.
Horoszkóp, állatövi jegyek, kínai horoszkóp.
Nincs semmire időm – érvek, ellenérvek felsorakoztatása – vita, esszé.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása.
Manuális képességek: makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség.
Tájékozódási képesség: térképhasználat.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Napóra, homokóra készítése. Csillagképek – rajzkészítés, tűzzománc készítése. Időpont számítása az időzóna alapján. Naptárkészítés számítógéppel. Virágóra készítése az iskolaudvaron.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, hajónapló, időgép, időmérő eszközök, esszé, virágóra, fejlesztő játék, programajánló.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulóknak elvégeznie.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Holdfázisok, napfogyatkozás, holdfogyatkozás – naptár. Időmérő eszközök modelljei. Dramatikus játék az idő kihasználásáról. Óramodell készítése, kiállítás különböző óraszámokból

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Lehet keretjáték egy időutazás, amelyben őskortól kezdve napjainkig bárhol megtekinthetjük a világot, mintegy időbeli játékban.

Az időmérő eszközök fejlődését könyvtári kutatómunkával ismerjék meg a gyerekek, ezek fejlődésére is épülhet a téma feldolgozásának gerince.

A kapcsolatteremtési technikák gyakorlása.

A tervezés megtanítása, munkaszervezés gyakorlása, csoportalakítás elvei, szerepek a csoportban.

Reakció rendkívüli helyzetekre, konfliktuskezelés.

ISKOLA, ISKOLÁM**Projekt 5-8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Oktatástörténet. A magyar iskola története. Iskolák a világban. Marcali iskolái – iskolatípusok.
A Hétszínvirág Iskola története. Iskolaépületek. Alaprajz készítése. Mérések, becslések.
Iskolai dokumentumok vizsgálata. Iskolai munkakörök. Utazás, menetrendhasználat.
Étkezési szokások, heti étrend

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Építészet. Művészettörténet. Irodalom.
Biológia. Néprajz.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Iskolafajták, az oktatás története az őskortól napjainkig.
Anyaggyűjtés a régi magyar iskolákról.
Iskolák a nagyvilágban.
Anyaggyűjtés, riportkészítés Marcali jelenlegi iskoláiról.
A mi iskolánk története.
Iskolamúzeum kialakítása.
Az iskolaalapítás.
Az iskolai dokumentumok vizsgálata – alapító okirat, pedagógiai program, tantárgyak, tantervek, költségvetés, SZMSZ, stb.
Az elképzelt iskola dokumentumainak megalkotása.
Iskolaépület tervezése, felépítése – makettkészítés.
Osztályberendezés, az iskolai külső környezet kialakítása.
Az iskola jelképeinek megtervezése – jelvény, zászló, címer, egyenruha, fejléces papír, közös dal, ellenőrző, napló, stb.
Az iskola dolgozóinak kiválasztása, a kiválasztás szempontjainak megfogalmazása.
A jelentkező dolgozó pályázatának elkészítése, felvételi beszélgetés, új típusú önéletrajz készítése.
Igazgatóválasztás.
Tanulói felvétel.
Az iskola menedzselése.
Órarend összeállítása, programtervezés.
Az étkezés megszervezése, heti étrend kialakítása.
A tanulók utaztatásának megszervezése, menetrend használata.
Iskolai segédesszközök készítése.
Fejlesztő feladatlapok összeállítása.
Találkozó szervezése régi diákokkal.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás.
Gondolkodási műveletek: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek: makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka.

Kommunikációs képesség. Tájékozódási képesség: térképhasználat, menetrendhasználat.
Környezetbarát szemlélet kialakítása.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Számítógépes foglalkozás, Internet használat. Kertészet, iskolai környezet kialakítása. Tűzzománc, kerámia – a jelképek elkészítése. Bábkészítés – iskolai egyenruha. Szituációs játék – riportkészítés a marcali iskolákban. Grafika – iskolagaléria.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, tablók, térkép, riportok, iskolai dokumentumok, jelképek, egyenruha, dal, művészeti alkotások.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása.

Riport bemutatása az iskolarádióban. Az elkészült jelképek felajánlása az iskolavezetésnek hasznosításra, a javaslat megfogalmazása. Dramatizálás: bemutatkozik az új nevelőtestület

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

Keretjáték: Az oktatási miniszter megszünteti a Hétszínvirág Iskolát, de lehetőséget biztosít egy új iskola megteremtésére. A projekt idejére iskolát alkotunk, nevet adunk magunknak, címet, egyenruhát, jelvényt készítünk, igazgatót választunk, nevelőtestületet szervezünk, megtervezzük az épületet, a berendezést, a külső környezetet. Megalkotjuk az iskola dokumentumait, megszervezzük az iskolai életet.

A szülők bevonhatók a heti munkába, iskolai emlékeikről beszámolót tarthatnak, tárgyi emlékeiket kiállításra hozhatják.

A gyerekek a projekt során gyakorolják a csoportalkotást, a kooperatív technikákat, és a lehetséges csoportbeli szerepeket megtapasztalhatják.

DEMOKRÁCIA, JOGOK, ÁLLAM, ÁLLAMPOLGÁRSÁG**5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Demokrácia, jog, állam, állampolgárság definiálása – kutatás. Amit már tudunk! Amit tudni szeretnénk! – listázás a témákkal kapcsolatban. Jogi szótár szerkesztése. Athéni demokrácia – a demokrácia nyomon követése a történelem folyamán. Törvény, jog – Mikor hozták az első ítéletet?

Törvényhozás – Mikortól? Miért? Alkotmány. Törvénykönyv alkotása.

Szavazás – Népszavazás vagy választott képviselő által történő szavazás?

Cserépszavazás – dramatizálás. Párt. Állam – régen és ma.

Köztársaság – könyvtári kutatás, történelmi áttekintés. Lakosság.

Etnikum, nemzetek, nemzetiségek – Milyen sorsuk volt régen? Milyen van ma?

Vallás, szekta. Elképzelt állam. Alaprajz, makett. Intézmények – saját államon belül.

Érintett tudomány/terület

Történelem. Földrajz. Matematika. Biológia. Néprajz. Építészet. Jogtudomány. Irodalom. Zene.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Az érintett főfogalmak kutatása, értelmező szótár írása és illusztrálása.

A fogalmak pontosabb megértésének céljából látogatás a bíróságon, rendőrségen, önkormányzatnál. (Ha megoldható, akkor egy igazi tárgyaláson, egy rendőrségi kihallgatáson, egy önkormányzati ügyintézési folyamatban vegyenek részt.)

Kutatás a múltban: cigányság eredete, sorsuk nyomon követése a történelem folyamatában. A talált adatok könyv formában történő megszerkesztése. A saját, elképzelt állam megalkotásában a számukra érdekes hagyományok beépítése. Deportálás régen és ma. A gettó, mint ma is élő fogalom meghatározása, alkotása. (Milyen jogsérelem éri az odakerült embereket?)

Cigányköztársaság létrehozása, a közintézmények megjelenítése, maketten való elkészítése.

Állam: a gyerekeknek ki vagy mi testesíti meg az államot? „Gyerekszáj” címmel egy diákszótár szerkeszthető (a többi főfogalommal együtt).

Államvezetők: pozíciók meghatározása a feladatkörökkel együtt, és egy album készítése, melynek alapján a saját köztársaságukban kioszthatják a vezetői posztokat.

Állampolgárok: jogok meghatározása, a segítségkérés lehetőségei. Vitára bocsátható kérdés, hogy a cigányköztársaságban minden polgár teljes jogú lesz-e, vagy jogában megfosztják valamely szempontot figyelembe véve társaikat (bőrszín, szemszín, hajszín, magasság)? Mire szolgál a személyi igazolvány? Miért és mire használjuk az útlevelet?

Hivatali munkakörök: önkormányzat, rendőrség, bíróság, iskola, kórház.- Milyen munkakörökkel találkozunk a fent említett helyeken? Jelmezkészítés, dramatizálás, útmutató készítés tervezhető, mint produktum.

Földrajzi áttekintés: Európa, azon belül is Magyarország elhelyezkedése – az országhatár megfigyelése, térkép készítése. A határ szerepe, a határőrök, katonák feladata. Egy háborús helyzet megjelenítése bábbal, némajátékkal. Katonadalok gyűjtése, előadása egy történet köré építve.

Iskola, mint Hétszín köztársaság. A diákköztársaság működésének elképzelése, posztok és feladatok meghatározása. A tanulói jogviszony fogalma, a gyermeki jogok összegyűjtése, megvitatása.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajz és műszaki rajz készítése. Időészlelés.
Színjátszáshoz kapcsolódó képességek. Énekléshez kapcsolódó képességek. Számfogalom bővítése.
Manuális képességek. Kommunikációs képességek. Identitástudat erősítése.
Felelősségvállalás a szűkebb és bővebb környezetben.

Ajánlott délutáni programok

Látogatás a rendőrségen, a bíróságon, az önkormányzatnál – Gyermeki jogok- jogi szótár készítése, szituációs helyzetek, „államtérkép” készítés – hálótérkép a politikai posztok átláthatóságának megkönnyítését szolgálva. Kutatómunka az interneten.
Az elképzelt állam jelképeinek megformálása tűzzománcra, varráson, kerámián.
Magyaros ételek főzése. Államépítés- makett. Kerámia házak mintázása.

Megjelenő produktumok

Könyv, modell, színdarab, képek, grafikák, szobrok, tervrajzok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmez, szótár.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.
Színelőadás. Kiállítás a kézműves foglalkozásokon elkészített munkákból. Könyv, tábló, szótár bemutatása (könyvbemutató).

Módszertani ajánlás

Indítható egy játékkal:

A köztársasági elnök levelet küld a csoportnak, hogy Magyarország területén kiválaszthatnak egy területet, amit úgy rendeznek, és úgy irányítanak ahogy előzetesen megtervezik. Egy dolgot azonban figyelembe kell venniük: teljesen üres, épület nélküli területet kapnak, nem marad más, mint a természet csodás és rengeteg lehetőséget kínáló világa, ám feltétlenül vegyék figyelembe annak kiszámíthatatlanságát!

Megkezdődhet a kutatás. Megállapodás alapján csoportok alakulnak, akik a fent említett fogalmak kutatásába kezdenek. (iskolai és városi könyvtár, WEB, múzeum).

Egy olyan lista összeállítása, melyen összegyűjtik, hogy az aktuálisan kutatott fogalomról mit tudnak, és mi az, amit még szeretnének megtudni.

Ha a definiálható fogalmakat megértették, és megalkottak egy fogalomszótárt, akkor láthatnak neki elődeik felkutatásának. A cél egy általuk létrehozott cigányköztársaság megteremtése, melynek első lépéseként megnézik, hogy melyik történelmi korban, hol találhatnak cigányokat? Pontosan mely területről származnak, milyen életet éltek, milyen szokásaik voltak?

A talált információkat könyv formájában megszerkesztik.

Szervezzék meg az életüket! Vitassák meg, hogy a felkutatott hagyományok közül mi az, amit beépítenek? Gondolják végig, hogy milyen pozíciójú vezetőkre van szükség egy működőképes köztársaságban? Milyen mesteremberekre van szükség?

Elkezdődhet a területrendezés:

Tervrajz készítése, mi hova kerül? –Vegyék figyelembe az adott éghajlati viszonyokat, a kiválasztott terület pontosan hol helyezkedik el Magyarország területén, milyen domborzati viszonyok ölelik körül? A tervnek pontosan tartalmaznia kell, hogy hol helyezkednek el a lakóházak, a megművelhető területek (élelemforrás). A különböző jogi és közintézmények elhelyezése, működésének beindítása.

KÖZLEKEDÉS**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Közlekedési eszközök. A kerék fejlődése. Séta a Közlekedési Múzeumban. Közlekedési szabályok.
A jövő közlekedési eszközei. Utazás illemtana. Kerékpárszerelés. Környezetvédelem.
Sportversenyek közlekedési eszközökkel. Járműfejlesztés.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Építészet. Művészettörténet.
Irodalom. Technika. Művészetek. Sport.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Közlekedési eszközök listája – lexikonkészítés.
Memóriajáték összeállítása.
Közlekedési eszközök megjelenítése a művészetekben.
A kerék fejlődése – meseírás, mesekönyv készítése.
Jegyrendelés: telefonon, interneten.
Útvonaltervezés.
Sebesség-menetidő számítás, grafikonkészítés.
A közlekedés szabályai: KRESZ.
A helyes viselkedés járművön, földön, vízben, levegőben.
Jelenet összeállítása jellemző viselkedési módokból.
Tervezzük meg a jövő közlekedési eszközét.
Kerékpárjavítás.
Útvonalnapló.
A járművek fejlődése.
A közlekedés környezetvédelme.
A vándorló cigányok közlekedési eszközei: sátoros kocsi, mutatványos bódé, lakókocsi.
Közlekedéssel kapcsolatos viccek gyűjtése.
Sportversenyek – autó, motor, kerékpár.
Ember hajtotta közlekedési eszközök.
Az üzemanyag fajták.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Rajzkészítés. Időészlelés. Dramatizálás.
Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek fejlesztése, makettkészítés, modellezés.
Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség fejlesztése.
Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat. A technikai újítások, tervezés, kivitelezés

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Internet használata. Jegyrendelés, útvonalterv készítés az internet segítségével. Séta a buszpályaudvarra és a vasútállomásra. Filmnézés: Gladiátor. Ben Hur. Könyvjegyzék összeállítása a témához. Térképhasználat: a főváros közlekedési eszközei.

Megjelenő produktumok

Könyv, irodalomjegyzék, makett, modell, tablók, térkép, útinapló, útvonalterv, mesekönyv, jelenet.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie. Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. A mese dramatizálása. Jelenetek előadása. Útvonalterv, útinapló.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Keretjáték lehet:

Öt nap alatt a Föld körül – útvonal terv, közlekedési eszközök felhasználása, úti csomag összeállítása, felelősök megválasztása.

Palackposta: segélykérő levelet találtunk a vízben. Kutassuk fel a levél íróját az általa megadott helyen. Utazás megszervezése.

Hajótörést szenvedtünk: hogyan hasznosítanánk meglévő ismereteinket a sziget közlekedésének megtervezésében és megvalósításában.

Lehet egy időutazás, amelyben őskortól kezdve építjük a közlekedési eszközöket, mintegy időbeli játékban.

MÉDIA, ÚJSÁG, TELEVÍZIÓ, KOMMUNIKÁCIÓ**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A tömegkommunikáció története. Médiafogyasztási szokások. Filmelemzés. Milliók kedvence a szappanopera. Videoklipp. A tömegkommunikáció intézményei. Mi mennyibe kerül?

Érintett tudomány/területek

Történelem. Technikatörténet. Fizika. Iparművészet. Zenetörténet. Vizuális kultúra. Művészettörténet. Filmtörténet. Filmművészet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Hogyan kommunikálunk? Hogyan teremtünk kapcsolatot másokkal?

Mimika, gesztus, testtartás.

Kapcsolatteremtő játékok.

A hang.

Hang a telefonon át.

Hogyan telefonálunk?

Telefonillemtan.

Médium, média, tömegkommunikáció.

A hír és a médiumok.

A könyv: a könyvkészítés története.

Könyvműfajok.

Tájékozódás a könyvtárban.

Sajtótermékek.

Újságírók, szerkesztők, nyomdászok.

Sajtóműfajok.

Fényképezőgép.

Családi fotók, fényképolvasás.

Képek, amelyek informálnak, dokumentálnak, erősen hatnak ránk.

Magnetofon, rádió.

A rádió feladatai.

Hogyan készül a rádióműsor?

A rádiózás műfajai, a műsortípusok.

Film. A filmkészítés története.

Mozdul a kép

Hogyan mond el a film egy történetet?

Filmes kifejezések, trükkök.

A film formanyelve.

Filmműfajok.

A televízió.

A televíziózás története.

A televízió feladatai.

Tévéadók, tévéműsorok, közönség.

A televíziózás műfajai, a műsortípusok.

A televízió formanyelve.

A reklám.

A reklám funkciói.
A reklám megjelenési formái.
Számítógép.
Az elektronikus levél.
Szolgáltatások.
Internet.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás, írásbeli kifejezőképesség. Rajz. Időészlelés.
Dramatikus képességek. Színjátszáshoz kapcsolódó képességek. Manuális képességek fejlesztése.
Kommunikációs képesség fejlesztése. Tájékozódási képesség fejlesztése. Térlátás fejlesztése.
Döntésképeség. Vitakészség. Képi látásmód.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Számítógépes foglalkozáson tallózás, Internet, WEB -oldal tervezés.
Animációs filmkészítés. Újságcikk megírása. Kisfilm készítése. Riportkészítés rádióműsorba.
Fotósorozat készítése. Jelenet, történet dramatizálása.

Megjelenő produktumok

Könyv, újságcikk, fotósorozat, riport, tablók, film, kérdőív, forgatókönyv.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.
A produktumok bemutatása kiállítás formájában. Rádióműsor meghallgatása. Az elkészült filmek bemutatása.

Módszertani ajánlás

Lehet keretjáték a projektfeldolgozáshoz szerkesztőség (újság, rádiós, televíziós) alakítása. A csoportok megtervezik a műsorrendet, rádióújságot szerkesztenek, hírműsort, riportot, esti mesét, reklámot, kisfilmet készítenek.
A projektfeldolgozás menetét kutatással is kifejthetjük, a tömegkommunikáció történetét feltárva, a hordozókat, műfajokat csoportosítva.
Kiindulhatunk konkrét mű elemzéséből, kifejtéséből, ezen megmutatva az alkalmazott, felhasznált elemeket, ezek fejlődését.
Felmérhetjük az iskola tanulóinak és dolgozóinak médiafogyasztási szokásait. Ezeket kiértékelve dolgozhatjuk fel a projektelemeket.

OTTHONOM, LAKÓHELYEM, LAKÁSOM**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A lakóhelyem közösségei. A település közintézményei: közigazgatási, kulturális, egészségügyi, biztonsági és törvényességi és egyéb intézmények. A világ otthonai. Az aprófalvaktól a világvárosokig. Életünk színterei. Gondolataim a otthonomról, hazámról, lakóhelyemről.

Haza és szülőföld az irodalomban, a képző -, film-, fotóművészetben és a zenében. Környező települések.

Lakások a világban. Nemzeti jelképeink, történelmi emlékhelyek. Otthonom, a világ.

Települések jelképei, emlékhelyek. Települések, otthonok ábrázolása a képzőművészetben.

Településformák. Településmodell. Településtörténet.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Címertan. Építészet. Filmművészet. Fotóművészet. Földrajz. Hon- és népismeret. Irodalom. Képzőművészet. Könyv- és könyvtárhasználat. Matematika. Néprajz. Társadalomismeret. Topográfia. Történettudomány. Zeneművészet.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Otthonom, a világ: földrajzi elhelyezkedés, behatárolás, nemzet, nemzetiség.

Földrajzi helyzetünk: A világegyetemről a lakásig.

A település bemutatása a szerkezet, a jellegzetességek, a közösségek szempontjából.

A települések címerei.

A környező települések.

A települések formái, a települések összehasonlítása, a település adatainak elemzése.

Helytörténeti kutatások a település életéről, múzeumlátogatás, emlékhelyek felkeresése.

Riportkészítés.

A települést bemutató prospektus tervezése, összeállítása. „Idegenvezetés a lakóhelyünkön”

Hol vagyok otthon? Otthonom, lakóhelyem a jövőben.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Együttműködési képesség. Előadóképesség. Elvonatkoztatási képesség.

Emlékezet. Értéorientáció. Fantázia (szimbólumok). Helyesírás. Identitás. Időészlelés.

Írásbeli kifejezőképesség. Írásképesség. Ítézőképesség. Képolvasás. Konfliktuskezelési képesség.

Konstruáló képesség, modellezés. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Olvasás. Önkifejezés.

Rajz . Összehasonlítási képesség, relációk. Számítógép használat. Szervezési képesség. Versírás.

Szóbeli kifejezőképesség. Szókincs bővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Szövegfeldolgozás, elemzés.

Ajánlott délutáni programok

Múzeumlátogatás. Tanulmányi séták a lakóhelyen. Riportkészítés. Prospektus készítése számítógéppel. A lakóhely nevezetességeinek fotózása, gyűjtemény készítése.

Interjú a közintézményekben. Újságszerkesztés: „Helyi hírek”. Tanulósobán fogalmazások készítése.

Grafika-kiadványok grafikai munkálatai. Illemtan, viselkedés, interjúk, riportok kommunikációja. Könyvtár-kutatómunka. Informatika-böngészés az interneten. Technika.

Megjelenő produktumok

Címerek, fogalmazások, fotók, gyűjtemények, jegyzetek, képek, prospektus, rajzok, riportok, interjúk, tablók, térkép, térképvázlat, újság, könyvecske, képes üdvözlőlapon, reprodukciósorozat, makett.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulóknak elvégezni.

Fogalomtár bemutatása. Gyűjtemények: címerek, fotók, írások, rajzok bemutatása.

Írásművek: fogalmazások, jegyzetek, történetek, versek felolvasása.

Kiállítás a fotókból, könyvecskékből, rajzokból, tablókból. Riport, interjú bemutatása.

Módszertani ajánlás

A hatékony tanulás érdekében minél szélesebb körben biztosítsunk önálló ismeretszerzési lehetőségeket: forráskutatás, interjúk, riportok készítése, könyvtári kutatómunka, böngészés az Interneten, eszközök, munkakártyák készítése, képek, fotók, könyvek, újságok gyűjtése, készítése.

A projekt lehetőséget ad a történeti, helytörténeti kutatómunka technikájának elsajátítására.

A szóbeliség az elsődleges, a szóbeli kommunikáció útján szerzett információk feldolgozása érdekes, újszerű, minél könnyebben értelmezhető nonverbális csatornákon valósuljon meg.

Az írást eszköznek tekintjük a témafeldolgozás menetében.

Javasoljuk az egész Földet átfogó, globális feldolgozásokat, topográfiai, antropológiai, kulturális ismeretek szintézisében.

Keretjáték lehet, hogy földön kívüli érkezik, külföldi delegáció jön a faluba, testvérvárosba utazunk el kell vinnünk egy bemutatót a lakóhelyünkről.

Makettkészítés.

Munkaformának egyaránt ajánljuk az egyéni, páros és csoportos munkaformát.

Ajánlott oktatási segédanyagok

A Föld, amelyen élünk Természetföldrajzi környezetünk tankönyve .

A világ és az ember Szerkesztette: D. Major Klára Képes enciklopédia .

Ballér Judit: A Föld Juventus Kiadó.

Boda Edit: Médiakalauz 2. Mozgóképkultúra, médiaismeret 9-12 éveseknek ELTE ÉKP KÖZPONT, 1996.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek Calibra Kiadó.

Fülöp Péter–Mosoni Árpád–Vas Miklós: Környezetünk technikája.

Homor Tivadar: Önművelés munkafüzet 7–8. évfolyam.

Keith Lye: A Föld Móra Kiadó.

Magyar Média Műhely.

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban.

Móra Kiadó, 1975. Calibra Kiadó.

Pető Katalin: Család és lakóhely Társadalomismeret 4. Osztályosoknak Calibra Kiadó.

Szili István: Természetföldrajzi környezetünk Tankönyv 12 éves tanulók részére.

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába – CD-ROM.

TESTEM, EMBERI TEST**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Én és a külvilág. Test a képzőművészetben. Testünk és a külvilág. Testbeszéd.
Külső, belső tulajdonságok. Testünk folyamatai. Testünk felépítése. Mit tud a testünk?
Így működik a testünk. Nő és férfi. Testarányok. Embertípusok. Testkultusz. Szép és csúnya.
Különlegességek az emberi testtel kapcsolatban.

Érintett tudomány/területek

Anyanyelv. Drámajáték. Fotóművészet. Hon- és népismeret. Képzőművészet.
Könyv- és könyvtárhasználat. Környezetismeret. Matematika. Néprajz. Tánc. Társadalomismeret.
Biológia. Etnográfia. Antropológia. Irodalom. Esztétika.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A testkultusz: testápolás, szépségápolás, testépítés; testfestés, maskarázás, alakoskodás.
Testfestés, a testfestés szerepe a különböző népeknél.
A szervezetünk működése: érzékelés, szabályozás, szervek, szervrendszerek és azok működése.
Testünk folyamatainak nyomon követése a különböző életszakaszokban: növekedés, mozgás, alakváltozások, nemi jellegek megjelenése.
Mit tudunk kifejezni a testünkkel? Pantomim, balett, önkifejezés zenére, mozgás, mozgásformák, tánc
Tánc szerepe a különböző kultúrákban.
A testtel, testrészekkel kapcsolatos szólások, közmondások összegyűjtése, értelmezése és átértelmezése.
Testbeszéd.
Milyen az ember külseje? Hogy nézünk ki? Különböző embertípusok összehasonlítása Rasszjegyek.
Előítéletek.
Másság, kulturális másság.
Külsőnk jellemzése.
Különleges ismertetőjegyek.
A szem a lélek tükré.
Belső tulajdonságaink megnyilvánulása a külsőnkben, a külsőnkből fakadó jellemvonások.
Belső értékeink.
Külső, belső tulajdonságokkal kapcsolatos témák keresése, gyűjtése.
Nem a ruha teszi az embert, a meztelen valóság, szemérem.
Az ember ábrázolása a festészetben, ember a szobrászatban.
Test a nyelvben (talpalávaló, kezes bárány, kezesláb, lábasfejű, gerinces).
Élőképek, testünk nyomatai.
Fotósorozatok készítése testrészekről, arckifejezésekről.
Személyleírások, rendőrijáték.
Egymásról jellemzés készítése.
Fogalomtár alkotása.
Önarckép készítése, portrék egymásról, híres képzőművészeti alkotások megismerése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Ábrázoló képesség. Betűrendbe sorolás. Előadóképesség. Elvonatkoztatási képesség. Erkölcsi ítéletek alkotása. Értékkorientáció. Fantázia (szimbólumok). Helyesírás. Írásbeli kifejezőképesség. Írásképeség. Ítézőképesség, kritika. Képolvasás. Könyv-, könyvtárhasználat. Kreativitás. Műelemzés. Megfigyelőképesség. Mozgás. Olvasás. Önkifejezés. Rajz. Összehasonlítási képesség, relációk. Testséma. Számítógép használat. Szóbeli kifejezőképesség. Szókincsbővítés. Szövegalkotás. Szövegértés. Utánzó képesség.

Ajánlott délutáni programok

Árnyjáték. Cigányklub. Milyen vagyok? Album készítése magamról.
Grafika, tűzzománc, kerámia-emberábrázolások, szoborkészítés, portrék.
Informatika-böngészés az Interneten, szövegszerkesztés.
Fotózás. Könyvtár-kutatómunka, újságolvasás, képek keresése. Önismeret-külső, belső tulajdonságok.
Nyelvi játék-rejtvények. Szituációs játék-testbeszéd, mimika, gesztusok, testtartás, térköz.
Tanulószober-fogalmazások készítése

Megjelenő produktumok

Álarcok papírmáséból, festmények, fogalomtár, fogalmazások, fotók, fotósorozatok, gyűjtemények, jegyzetek, képek, képgyűjtemények, könyvecske, némajáték, pantomim, rajzok, szobrok, tablók, táncjáték, testfestés fotója.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégezni.
Fogalomtár bemutatása.
Gyűjtemények: reprodukciók, fotók, írások, rajzok bemutatása, képek.
Kiállítás a fotókból, álarcból, maszkokból, rajzokból, tablókból, kisplasztikákból, festményekből.
Némafilm, pantomim, táncjáték bemutatása.

Módszertani ajánlás

Tudatosítsuk a gyermekekben, hogy a testünk az egyik legfontosabb értékünk, amellyel kapcsolatba kerülünk a külvilággal, alkalmas szellemi és lelki énkifejezésére.
Személyi autonómiánk bástyája, amiért elsősorban mi vagyunk felelősek, de egyúttal megtanít arra is, hogy ugyanígy tisztelni kell a másikat is.
A projekt lényege a humanizmus és a művészeti megközelítés.

Ajánlott oktatási segédanyagok

Előd Nóra: Multikultúra Drámajátékok

Másképp Alapítvány, 1997. 23. old.

Homor Tivadar: Önművelés munkafüzet 7–8. évfolyam

ELTE ÉKP KÖZPONT, 1996.

Csendes Éva: Életvezetési ismeretek és készségek

Calibra Kiadó

Erhard Thiel: A testbeszéd

Tibor Ágnes–Grúber Cecília: Kamasznak lenni...

Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Dr. Petheőné Kocsis Erika: A család az egészségért

Országos Egészségnevelési Intézet, 1986.

Chi An Kuei: Arcunk titkai

Montágh Imre: Mondjam vagy mutassam?

Szombatiné Kovács Margit: Elő környezetem Az ember szervezete és egészsége

Pauz Westermann Kiadó

Kiss Albert: Emberismeret Calibra Kiadó

Mátrai Zsuzsa: Az emberek nálunk és máshol a világban

Calibra Kiadó

Szabó Judit–Zsíros Lajosné: Lelki egészségtan 13-14 évesek számára

Magiszter, 1994.

CD-ROM

Varázslatos emberi test

Híres képtárak

Bevezetés a magyarországi cigányság kultúrájába

Diapozitív

Az ember szervezete az általános iskolák 8. osztálya számára

Műalkotások elemzése

VALLÁS**5-8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Mítoszok, mesék. Rituálék, szertartások. Ősi vallások, hitek. Közösségek alkotóereje.

Ember vagyok. virágként vagy faként szerepcsere élőlényekkel. Vallástörténet.

Vallások, rituálék közös vonásai.

Az emberi élet eseményei a vallások gyakorlása közben (Születés, beavatás, hitelfogadás/felkínálás, áldozathozatal, megtisztulás, teremtés/házasság, gondoskodás, halál/felkészülés, temetés/búcsúzás).

A világmindenség és a mérhetetlenség. Titkok, álmok, eskü, fogadalom, átok.

Érintett tudomány/területek

Történelem. Földrajz. Etika-erkölcstan. Vallástan. Filozófia. Néprajz. Építészet. Ökológia. Csillagászat.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Templomépítés, oltárkészítés, a terem átalakítása.

Árnyjáték készítése, az árnyékom is én vagyok.

Fogalmazások a szeretetről, rendről, biztonságról.

Saját ima megírása.

Időgép építése, amelybe be lehet bújni és az időben lehet utazni vele.

Utazzunk a jövőbe! – képzeletjáték.

Hogyan képzeled a jövődet, az emberiség jövőjét, miben reménykedsz, és miben hiszel- rajzok készítése.

Avatási játék vagy más szertartás eljátszása.

Kultikus tárgyak, varázslatos eszközök készítése.

Közösségépítés/szövetség, lovagrend az emberi élet nagy eseményeihez kapcsoltan.

Rituálék, szokások kitalálása, liturgia.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, szövegelemzés. Szövegalkotás. Rajz. Időészlelés. Színjátszáshoz kapcsolódó képességek. Képalakotással, tárgyalakotással kapcsolatos képességek.

Ajánlott délutáni programok

Látogatás a parókián. Virágkötészet az osztályokban, meglepetés virágcsokrok készítése.

Kutatómunka a WEB-en. Árnyjáték. Bibliaismertetés. Gyertyaöntés.

Megjelenő produktumok

Könyv, árnyjáték, képek, grafikák, szobrok, tablók, gyűjtemények, díszletek, jelmez.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Közösség előtt hitkinyilvánítás. Bibliai illusztrációkból kiállítás. Prédikáció készítése a szeretetről és ennek előadása. A szerzet vagy lovagrend bemutatása a közösség előtt.

Módszertani ajánlás

A gyermekeknek és a felnőtteknek közösen kell megállapodniuk abban, hogy a témafeldolgozás melyik irányát választják.

A gyermekeknek meg kell tapasztalniuk az Embert, mint transzcendentális lényt, azaz rá kell ébreszteni őket, hogy hitük, szeretetük, reménykedésük, rend iránti igényük, humoruk és jókedvük adomány, amelyet nem érdemes elpazarolni, hanem ezzel az adománnyal együtt kell élniük.

Célszerű a projekttől függetlenül olyan rendszeres tevékenységeket iktatni a gyermekek életébe, iskolai mindennapjaiba, amely tevékenységek időt biztosítanak egymás megismerésére és egymás tiszteletére. A közös reggeli beszélgetés, imádkozás, fogadalomtétel és fogadkozás remény arra, hogy a dolgok tőlünk, de másoktól és mástól is függnék. Minden gyermeknek vannak vallási tapasztalatai, de ezek közül azokra kell építeni, amelyek személyesek.

Ha a templomépítés mellett dönt a projektvezető, akkor a terem kultikus, titokzatos helyé varázsolása fontos, füstölőt, gyertyát, félhomályt vagy bármilyen ehhez hasonló spirituális helyet/teret megteremteni iskola helyiségében nem öncélúan kell. A hely, a tér személyessége, titokzatossága, a pedagógus személyessége az intim légkör lehetőséget teremt meg a transzcendencia újra felfedezésére, amely istenben és emberben/emberiben is megtestesülhet.

Az ember hitektől függetlenül transzcendens lény, már csak a tekintetben is, hogy képes önreflexióra. A projekthét során és előkészítése kapcsán ez emberi és valóságos tapasztalatokra irányítva lehet megértetni a hit fontosságát, lehetőleg „vallássemlegesen”.

A hét során van alkalom a közösségépítésre/szövetségek létrehozására jó ügyekért, amelyek meghosszabbíthatják a hetet, eskü és fogadalomtétel titokzatossága és mélysége segítheti a gyermeket önmaga megértésében. A lovagrend alakítása, elkötelezettség, lemondás valami iránt szintén jó út a vallás, a hit megéléséhez. Ha többségében fiúgyermekek vannak a projektben, fel lehet kínálni a lovagrend megalakítását. A lovagok misztikus szövetsége, a szövetség megalakítása, a ruhák elkészítése, illetve egyéb külsőségek kialakítása jó játék lehet.

Indiai eredetű vallások közül a Krisna tudatúak közelléte miatt, Indiai hetet is lehet tervezni, amelyben főként a vallással foglalkoznának a gyermekek, itt folyamatosan vigyázni kell, hogy más vallásokra is reflektáljon a projekt, a Krisna vallás mellett.

Lehet Ökonómikus hetet tervezni, amely héten minden nap egy vallás megismertetése. Minden napra lehet vendéget hívni, katolikus papot, zsidó rabbit, református papot, evangélikus lelkészt, Krisna tudatú hívőt, a napok ebben az esetben egyes vallások áttekintését szolgálják.

GAZDASÁG ÉS GAZDÁLKODÁS VÁROSBAN**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

Városok fejlődése az ókortól napjainkig. Céh, céhes ipar. Városunk jelene. Városunk jövője. Várostervezés, városépítés. Városok a nagyvilágban, világvárosok. Városok berendezkedése. A városra jellemző gazdasági szerveződések. Munkahely, a munkavállalás feltételei. Környezetvédelem, környezetvédelmi munkálatok.

Érintett tudomány/területek

Társadalomismeret. Természetismeret. Földrajz. Matematika. Kémia. Néprajz. Építészet. Művészettörténet. Irodalom.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

A város fogalma, fogalmának változása az idők során.
A gazdasági élet fogalma, könyvtári kutatómunka.
Ókori város ásatásából előkerült tárgyak vizsgálata, következtetések levonása az ott élő népek életére.
Más ókori városok gazdasági életével való összehasonlítás.
Az ókor nagy találmányainak gyűjtése: üveg, porcelán, gyapot, égetett téglá, selyem, puska, papír, könyv, újság, vízvezeték.
A városállamok gazdasági élete.
A Közép és Dél-Amerikai városok vizsgálata (inkák, aztékok).
A középkori városok kialakulásának okai.
A középkori városok elhelyezkedése, modellezés terepasztalon.
A középkori városok funkciói: ipar, kereskedelem, védelem.
A városok irányítása.
A céhek jelentősége, hierarchia a céhen belül.
Céhhelynév készítése, alapító okirat megfogalmazása, remek elkészítése.
Szerepjáték: a csizmadialeány vándorútja.
Riportkészítés régi mesterségek mai művelőivel.
Középkori polgárház makettje, berendezésének elkészítése.
A városok gazdasági életének változása a felfedezések után: manufaktúra, gyáripar.
Gyermekmunka a gyárakban.
A századforduló utáni Magyarország városai: a polgári élet színterei.
A szocialista város épületegyüttesei.
A korokra jellemző épületek megkeresése, fotó készítése, az elkészült fotók archiválása.
A kereskedelem fejlődése: cserekereskedelem, pénzforgalom, piacok, vásárok, vásárnapok, pénzváltók, távolsági kereskedelem, (országban belül, más országban, más földrészre).
A város egyéb funkciói: mentő, rendőrség, tűzoltóság.
Marcali jelenlegi gazdasági berendezkedése, üzemek, szolgáltató egységek, kereskedelmi és kulturális intézmények, a városvezetés feladatai az infrastruktúra megteremtésében.
Marcali környezetvédelme: legtisztább üzem és a környezetet leginkább károsító üzem megkeresése, petíció készítése a környezetkárosítás felszámolására.
Marcali város a jövőben, a természeti és társadalmi adottságokból következő gazdasági fejlődés elképzelése.
Munkahelyre jelentkezem: szerepjáték, az amerikai típusú önéletrajz készítése.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás, önéletrajz készítése. Rajz. Időészlelés. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek: összehasonlítás, ok-okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek, makettkészítés. Fotókészítés. Könyv, prospektus készítése. Könyvtári kutatómunka. Kommunikációs képesség. Tervezés megadott adatok alapján. Tájékozódási képesség: térképhasználat.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Kutatómunka a WEB-en. Fotózás. Céhjelvény készítése a grafikai műhelyben. Szövés, bőrvarrás, papírmerítés, üvegfestés. Cégtáblák kerámiából. Jelmezek készítése.

Megjelenő produktumok

Könyv, makett, riport, fotóalbum, terv, prospektus, tablók, gyűjtemények, dramatizált jelenetek, esszék, önéletrajz.

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. Fotókiállítás. Szerepjáték: A csizmadia legény vándorútja. Az elkészült riport bemutatása az iskolarádióban.

Módszertani ajánlás

A közös munka listázással kezdődik, összegyűjtjük a meglévő ismereteket és feltárjuk a megismerendő irányokat. Mindezeket a témafalra írjuk, ahol folyamatosan követhető a közös munka.

A szülők is bevonhatók a projekt megvalósításába.

Az indító keretjáték egy ókori város ásatása. Az ott feltárt tárgyakból kell következtetni a régészeknek az ott élő emberek életére. A projektfeldolgozás során folyamatos kutatómunkát végeznek a gyerekek térkép, könyvek, Internet segítségével.

Fontos, hogy megismerkedjenek saját városuk múltjával, jelenével, képzeljék el jövőjét.

Készítsenek dramatikus játékot, melyet maguk írnak, rendeznek és adnak elő.

Készüljenek különböző makettek: középkori város, középkori polgárház, Marcali jövőbeli képének makettje.

A VÍZ**Projekt 5–8. évfolyam**

Lehetséges témabővítési irányok

A Föld és vizei. Hazánk vizei. A víz összetétele, tulajdonságai. Édes és sós víz, növényei, állatfajtai. A víz ereje, építő, romboló munkája. A víz felhasználása. A vizek védelme. Hazánk gyógyvizei, fürdőhelyei. Vízi közlekedési eszközök. Az árvíz, védekezés az árvíz ellen. A Balaton, a Kis-Balaton. Kísérletek, mérések, megfigyelések, gyűjtőmunkák a vízről. Dalok, versek, mesék, mondák. Környezetvédelem. A víz növényei. Vízben élő állatok. Munkák a vízben, vízparton. Álló és folyóvizek. Mértékegységek gyakorlása. Térképhasználat, térképkészítés

Érintett tudomány/területek

Irodalom. Biológia. Kémia. Földrajz. Matematika. Vizuális kultúra. Ének. Médiaismeret. Gazdálkodás. Dráma. Néprajz.

Lehetséges témafeldolgozási irányok

Víz nélkül nincs élet! Életelemünk a víz. Mit iszunk?

Ivóvizünk – vizeink tisztasága – vízvizsgálat nagyítóval, mikroszkóppal.

A víz körforgása, a víz összetétele (H₂O).

Az időjárás elemei, csapadékfajták megismerése (eső, hó, jégeső, köd ónos eső, ha- vas eső, zivatar).

Értől az óceánig – vizek csoportosítása.

Tavak (halastó, tó)

Folyóvizek (ér, patak, folyó, folyam)

Édes víz – sós víz

Magyarország vaktérképén nagy folyók, tavak beszínezése kézzel, nevük beírása.

A világtérképén (vaktérkép) nagy folyók, tavak, tengerek nevének beírása.

Közlekedés vízen, vízi jármű készítése.

Vízi közlekedési eszközök csoportosítása (személyszállítás, áruszállítás).

Átkelés vízen és víz felett: komp, csónak, hajó; hidak fajtái.

Híd makettjének elkészítése fából, agyagból.

Beszélgetés a tavaszi árvízről.

A víz romboló és építő munkája.

Terepasztalon folyó, gát, ártér építése.

Terepasztalon tó építése.

Történetmesélés a vizek kialakulásáról, mesterséges kialakításáról.

A vízszűrő berendezések.

Kirándulás a vízparton.

- vízminta gyűjtése, feljegyzések készítése;
- különböző tisztaságú vizek megfigyelése nagyítóval – feljegyzések készítése;
- a víz jellemző tulajdonságai (megfigyelés);
- víz hőmérséklet mérése vízhőmérővel (fagyáspont, olvadáspont megbeszélése);
- gyűjtőmunka: vízi, vízparti növények;
- megfigyelés: vízi, vízparti állatok;
- mérések, becslések, összehasonlítások: növények szára, levele (hosszúság mértékegységei);
- űrmértékek becslése: vizek méretegetése (űrmérték mértékegységei);
- magnófelvétel készítése a vízparton hallható hangokról.

Vízzel kapcsolatos album készítése, a gyűjtött növények préselése.

A kiránduláson szerzett élményekről fogalmazás, könyv írása.

A kirándulás tapasztalatairól napló írása.

Édesvízi és sósvízi állatok és növények.

Források, gyógyvizek haszna.

Hazánk fürdőhelyeinek, gyógyvizeinek bejelölésével térkép készítése.

Vízi erômû – Tiszalök.

Csatornaépítés homokasztalon szívószállal.

Víz tisztító művek munkája, a víz tisztítás módjai.

Kutak fajtái: norton kút, gémes kút, kerti csap, normál kerti kút, kerekes kút, artézi kút.

Kútfúrás

- talajvíz réteg;
- vízzáró réteg;
- ivóvíz ér.

Kísérletek végzése

- a megfestett vizet felszívják a növények;
- a víz szintje mindig vízszintes;
- mi marad fenn a víz tetején, mi merül el, mi úszik és miért?
- só, cukor oldása vízben;
- homokos víz ülepítése;
- a víz összenyomhatatlan;
- a jéghegy elhelyezkedése.

Mi a cseppkő? Hogyan alakult ki? (Aggtelek).

Mosás vízben régen és ma.

A víz keménysége, hatása elektromos gépeinkre.

Petőfi: A János vitéz c. művéből a patakperti jelenet dramatizálása.

Vízzel kapcsolatos zenei alkotások gyűjtése, hallgatása, előadása.

A víz felszínalakító munkája. A Duna, Tisza, Balaton kialakulása.

Mire használja a vizet az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a háztartás

Víz és az elektromos áram.

Tűzoltás vízzel.

Az öreg halász és a tenger c. könyv olvasása, a film megtekintése.

Földünk felszínének háromnegyed részét víz borítja. Te hogyan vehetsz részt a természet védelmében?

Fogalmazás írása.

Miért van szükség a vizek védelmére? – fogalmazás

Egry József a Balaton festője – képek nézegetése.

Rajzok, festőművek a vízzel kapcsolatban.

Vízi állatok készítése agyagból.

A Duna, a Balaton hossza, szélessége, területének mérése.

Térképismeret.

Rajzok készítése a különböző évszakokban végzett munkákról: nádvágás, halászat lékből, hínárvágás, halászat hálóval, horgászás.

Beszélgetés vizeink környezetvédelméről:

- vizek szennyezése;
- olajszennyezés;
- kutak védelme;
- a savas esők keletkezése, káros hatásuk.

Időjárások gyűjtése.

Csapadékmennyiség mérése – a csapadékmérő eszközök.

Beszélgetés az ember és a víz kapcsolatáról, hasznáról: öntözés, nyaralás, hobby, halászat, ivóvíz.

Fejlesztendő tanulói képességek

Szövegfeldolgozás, elemzés. Szövegalkotás. Beszédkészség fejlesztése. Versmondáshoz, énekléshez kapcsolódó képességek. Rajz, kézügyesség fejlesztése. Íráskészség fejlesztése. Fantázia fejlesztése. Dramatizálás. Gondolkodási műveletek végzése: összehasonlítás, ok, okozati összefüggések megismerése, következtetések levonása. Manuális képességek fejlesztése, makettkészítés. Könyv készítése. Könyvtári kutatómunka. Tájékozódási képesség fejlesztése: térképhasználat. Népi hagyományok, megfigyelések.

Ajánlott délutáni programok

Kutatómunka a könyvtárban. Természetjáráson a vizek megfigyelése, látogatás a Vízműnél. Halból készült ételek, receptírás. Kirándulás a Balatonhoz. Állatok, növények, közlekedési eszközök készítése agyagból, fából, papírból. Növénygyűjtemény készítése. Növények meghatározása természetjáráson, kertészetben. Természetfilm megtekintése a vízről, vizek, vízpartok élővilága.

Megjelenő produktumok

Könyv, rajzok, makettek, modellek, tabló, gyűjtemények, szobrok, térkép, díszlet, jelmez, hangfelvétel, játék, mondák, mesék gyűjtése, csatorna tervrajza, fogalmazás, jelenet

Beszámoló formáira tett javaslatok

A beszámolás az értékelő napon a közösség előtt történik. Az egyéni beszámolást a projektfüzetben kell a tanulónak elvégeznie.

Kiállítás az elkészült produktumokból. Könyvajánlás: az elkészült könyvek bemutatása. A Balaton története – dramatikus játék. Napló bemutatása. Úti élménybeszámoló térkép segítségével. Dramatizálás: Az öreg halász meg a felesége. Csapadék mennyisége alakulásának bemutatása grafikonon – a megfigyelések összesítése alapján. Balesetvédelem, tűzoltás szabályai.

Módszertani ajánlás

Az ivóvíztől induljunk el a projekt feldolgozása során. A vizet mint az egyik fontos életelemünket hangsúlyozzuk ki.

Mi történik víz nélkül az emberekkel, az élőlényekkel?

A környezetvédelem nagyon fontos eleme legyen a téma feldolgozásának. Keretjáték lehet a kirándulás, amikor utunk során bejárva a Földet, különböző módokon találkozunk a vízzel.

MOZAIK KERETTANTERVRENDSZER

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK ÉS A GIMNÁZIUMOK SZÁMÁRA

BEVEZETÉS

Az iskolai nevelés-oktatás közös értékeit, kulcskompetenciáit, fejlesztési feladatait – általános szinten – a NAT 2003 fogalmazza meg. A feldolgozandó konkrét tartalmak a **középszintű** érettségi vizsgakövetelményekben találhatók. E két dokumentum úgy biztosít egységes alapot közoktatásunk elvi, szemléleti, cél és feladatbeli, tartalmi, szerkezeti meghatározásához, hogy egyben önállóságot is biztosít a – különböző körülmények között dolgozó – magyarországi iskolák számára munkájuk alapidokumentumainak differenciált elkészítéséhez.

A differenciálást megtervező helyi terveknek a NAT „lágys” folyamatszabályozására és a középszintű érettségi vizsgakövetelmények „kemény” kimeneti szabályozására – mint közös alapra – kell épülnie. Így a tanároknak és az iskoláknak általunk **javasolt**, konkrét segítséget adó, **adaptálható kerettantervi rendszereinknek** is ezek alapján kell meghatározni: a tantárgyak nevét, a tartalmát és ezek időbeli elrendezését, a kiemelt célokat, követelményeket és ajánlott módszereket, az egyes szakaszok befejező évfolyamának kimeneti követelményeit stb.

Az iskolák céljai, feladatai és működési feltételei ugyan lényegesen különbözhetnek egymástól, de többségüknek valójában ugyanazokkal az alapvető feladatokkal és nehézségekkel kell megbirkóznuk. **Ez a kerettanterv-rendszer a többségnek szeretne segítséget adni** a helyi pedagógiai programok és azon belül az egyes tantárgyak helyi terveinek elkészítéséhez.

A helyi pedagógiai programok és tantervek elkészítését elősegítő gondolatok, javaslatok

A NAT 2003 alapelveit elfogadva és a középfokú érettségi követelményeket tudomásul véve fontosnak tartjuk előre bocsátani az általunk kiemelt hangsúllyal kezelt gondolatokat és a változások jogosságát bemutató „helyzetképeket” (amiben, néhány helyen, pl. az *Alapgondolatok, rendezőelvek* és a *Bevezetés* című részekben túlléptük a kerettantervekkel szemben támasztott igényeket), hogy **javaslataink érthetőbbek, elfogadhatóbbak és így jobban átvehetők legyenek.**

Gondolatainkat igyekeztünk úgy felépíteni, hogy azok a felhasználók igényeinek széles körben megfeleljenek, minél nagyobb része beépíthető legyen a helyi igényeknek és elképzeléseknek megfelelő dokumentumokba.

Az **alsó tagozat** (1–4. évfolyam) kerettanterveit **egy rendszerbe** fogtuk össze, hogy az a könnyebb kezelhetőség mellett, világosabban érzékeltesse e pedagógiai szakasz súlyát, sajátosságait és az egyes részei jobban összehangolhatók legyenek.

A **felső tagozatra és a középiskolára** (5–12. évfolyamokra) készült kerettanterveket ráépítettük az alsó tagozatosra, és két összekapcsolt egységben, de együtt néhány tantárgynál lineáris felépítésben – kezeltük azokat. Arra törekedtünk, hogy az – iskolarendszerünk jelenlegi tagozódása miatt formailag elkülönült – alapozó, fejlesztő és megszilárdító, elmélyítő szakaszok kerettantervei szoros egységet alkotva együtt jelenjenek meg. Így a nevelés-oktatás két nagy szakaszában dolgozó tanárok (felső tagozat, középiskola) alaposabban és könnyebben megismerhetik egymás feladatait, az egymás területén megvalósuló változásokat. A szokásos érettségi tantárgyaknál a **kétszintű érettségire** történő felkészítés újszerű feladatit, külön tantervekkel igyekszünk segíteni.

A javasolt tevékenységek megvalósításához szükséges eszközigények minimumát az átlagos helyzetben levő iskolák jelenlegi lehetőségeinek megfelelően képzeltük el.

Kerettanterveinkben igyekeztünk a NAT elveit és a **középszintű** érettségi követelmények igényét – ami elvileg az általános műveltség élethivatástól független részét kellene, hogy jelentse – úgy teljesíteni, hogy azok az iskolai közösségek saját gondolatai alapján, minél több iskolában jól megvalósíthatók legyenek. Ezért ajánlásainkban az előírások és az ésszerűség keretein belül tartottuk a tartalmi követelményeket.

Ezt a kerettantervrendszert egy kidolgozandó pedagógiai rendszer részének tekintjük és fokozatosan kiegészítjük a Mozaik Kiadó tanmenetekkel, tankönyvekkel, munkafüzetekkel, feladatlapokkal stb. Továbbra is tervezzük a programok alkalmazását elősegítő szakmai, módszertani előadásainkat, tanácsadásainkat és a programok fejlesztését, „karbantartását”.

ALAPGONDOLATOK, RENDEZŐELVEK

Közoktatásunk változását szükségessé tevő legfontosabb okok

Az **általános iskolák szempontjából legfontosabb változás** az, hogy az általános műveltség alapjainak biztosítása 18 éves korig tolódott ki. Így ezen a területen a mindenkire vonatkozó minőségi előrelépés igénye ebben az időkeretben túlterhelés nélkül is megvalósítható lehet. Mivel az általános iskolák ennek a feladatnak csak az első, alapozó, fejlesztő szakaszában vesznek részt, **nem kényszerülnek nevelő-oktató munkájukban, a tantárgyak tartalmának kiválasztásában még viszonylagos teljességre sem.** Csak a saját feladatuk megvalósítására, a középiskolára történő felkészítésre, a tananyag feldolgozási folyamatának logikai megalapozottságára és a nevelés lehetőségeinek biztosítására kell vigyázniuk. Ezzel több idő és energia juthat a hatékonyabb módszerek alkalmazására, személyiség- és közösségfejlesztés megfelelő szintre emelésére és sok más eddigi gond megoldására. Ezzel elérhető, hogy amennyiben a követelmények teljesíthetők, az iskolai munka **a többség számára sikerélményekkel** járjon.

A **középiskolák számára a legnagyobb kihívást** napjainkban az jelenti, hogy egyszerre jelenik meg az igény náluk a (jó értelemben vett) „elit” képzés szakmai színvonalára, valamint a korszerű általános műveltség megalapozására és a kibővült nevelési feladatok megvalósítására. Ennek eleget tenni – a ma már szerényebb képességű és kevésbé céltudatos tanulókat is magába foglaló osztályokban – csak megfelelő szervezeti keretek között (pl. középszint és emeltszint szétválasztása az érettségi felkészítésben stb.), új szemlélettel, a körülményekhez igazított többszintű rugalmas cél-, feladat- és értékelési rendszerrel, alkalmasabb módszerekkel stb. lehet. **Ezeket a feltételeket az előttünk álló évtizedben mindenképpen meg kell teremteni,** akár a felmenő rendszerű NAT-tal, akár másként (esetleg azt megelőzően, mert pl. a kétszintű érettségi bevezetése megelőzi a NAT-ot).

A fenti indokok is azt erősítik, hogy mind az egyéni élet, mind a társadalom és gazdaság területén bekövetkező változások jogos igényeinek teljesítése érdekében – a ma is érvényes értékek megtartása mellett – **a közoktatásban jelentős változásokra van szükség.** Ezért minden képzési szakaszában – az életkori sajátságoknak megfelelően – figyelembe kell venni többek között a következőket.

Napjainkban egyre sokoldalúbb és magabiztosabb **tájékozódási képességet és tájékozottságot** követel meg mindenkitől az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés, mint eddig:

- a társadalmi jelenségek, folyamatok, kapcsolatrendszerek megértése, befolyásolása és a hozzájuk való alkalmazkodás területén;
- a természettel kialakítandó kapcsolatokban, a kölcsönhatás-rendszerek felismerésében, a környezetvédelemben;
- a korszerű technikák megismerésében és alkalmazásában;
- az információk megszerzésében, kezelésében és felhasználásában.

Egyre nagyobb **tudatosságra, felkészültségre** és fejlettebb döntési képességre van szüksége mindenkinek:

- az egyéni és közkerölcs lényegének megismerésében, társadalmi értékeinek megértésében, elfogadásában, javításában és megkövetelésében;
- a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák megszerzéséhez;
- az egyén és közösség számára egyaránt fontos személyiség- és közösségfejlesztés fontosságának felismerésében, megértésében és megvalósításában;
- a demokrácia, az alapvető emberi jogok ismeretében, értékelésében, alkalmazásában és megvédésében;
- a helyes én-, nemzet-, valamint európai azonosságtudat kialakításában és helyes arányú összehangolásában;
- a nemzeti értékek és hagyományok megbecsülésében;
- a különböző kultúrák és általában a „másság” iránti nyitottság elfogadásában;
- a termelés és fogyasztás kapcsolatának, növekedésük következményeinek, valamint korlátainak, a Föld ezekkel kapcsolatos globális problémáinak felismerésében, megoldásában;
- önmagunk és környezetünk egészségéért vállalt felelősségben, az egészséges életmód kialakításában;
- a környezet- és a fogyasztóvédelemben fontosságának megértésében, lehetőségeinek érvényesítésében;

- az alkalmazni képes tudás fontosságának felismerésében és a megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalásában;
- az élethosszig tartó önálló tanulás elfogadásában és módszereinek elsajátításában;
- a pályaválasztás megalapozásában, az ezzel kapcsolatos tennivalók teljesítésében;
- az egyre gyakoribb döntési helyzetek helyes (mások és a közösségek jogait, érdekeit nem sértő) megoldásának keresésében; stb.

Mindez **magasabb szintű erkölcsiséget, általános műveltséget**, korszerűbb és erősebb elméleti alapokra épülő **szaktudást követel meg**. Ugyanakkor az egyén minden ismerete, készsége, képessége csak alkalmazásra kész szinten jelent igazi értéket. Ezek megszerzéséhez nélkülözhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A **tanulók érdeklődésének felkeltése és fenntartása** érdekében sikerélményekre, az iskolai munkával járó erőfeszítések, eredmények elismerésére, megerősítésére van szükség. Ennek előfeltétele az, hogy:

- segítsük a tanulók által különféle forrásokból (tapasztalatok, TV, rádió, Internet, folyóiratok, barátok stb.) rendszerezetlenül megszerzett ismeretek szelektálását, áttekinthetőbbé, rendszerbe foglalttá tételét, igazságtartalmának vizsgálatát és ezekhez kapcsoljuk az új tudást;
- mutassuk meg, hogy az iskolában megalapozott általános műveltség értékesebbé teszi az embert, és az ott szerzett tudás használható a gyakorlatban;
- erősítsük a tanulói önállóságot, biztosítsuk a nevelés-oktatás folyamatában az ismeretszerzést elősegítő, irányító tevékenységünk elsődlegességét;
- kapcsoljuk össze az emberi tudást, valamint a társadalom, a gazdaság, az életminőség fejlődését, mutassuk meg a sokféle emberi érték és az egyén boldogulásának (nem mindig egyértelmű) kapcsolatát;
- gondoljuk át követelményeinket, értékelési rendszerünket, ismerjük el a sokféleképpen megnyilvánuló emberi értékeket.

Nem vitatható a korszerű műveltség **integratív jellege**, és így a nevelés-oktatás ilyen jellegének erősítése iránti igény sem. Mindez azonban **nemcsak integrált tantárgyakkal valósítható meg**, sőt a mai körülmények között – legtöbb helyen – nincs is meg a személyi, tárgyi és anyagi feltétele az integrált oktatás széles körű bevezetésének. Az sem biztos, hogy célszerű volna a közoktatás minden szakaszában és minden területén a formális tantárgyi integráció bevezetése. Jelenleg a tanárok többségének felkészültsége (diplomája, tanítási gyakorlata) csak egy-két tantárgy nevelő-oktató munkájában érvényesülhet megfelelő színvonalon. Ugyanakkor a felsőoktatás még ma is alig képez integrált tantárgyak tanítására tanárokat.

A **közoktatás minden szintjén** azonban nagy – jelenleg alig kihasznált – **lehetőség van a különféle tantárgyakban** folyó nevelés-oktatás tartalmi, szemléleti, időrendi **összehangolásában**. Tanterveinkben ezért erre törekszünk, hiszen csak így valósítható meg pl. az, hogy minden ismeret ott jelenjen meg először a tanulási folyamatban, ahol az legkönnyebben és szakszerűen építhető be a tanulók meglévő tudásrendszerébe, mert megvan hozzá a szükséges előismeret és készség. Csak így érhető el, hogy ne kelljen pl. új matematikai előismereteket fizika órán (elsietve, formálisan, jól-rosszul) megtanítani a továbbhaladás érdekében. Az összehangolás elengedhetetlen azért is, hogy kiemelt helyzetbe tudjuk hozni azokat a tartalmakat, gondolatokat, csomópontokat, amelyek a kultúráközvetítés szempontjából meghatározó fontosságúak, mert túlmutatnak az egyes tantárgyak részterületein.

Mivel a NAT-ban leírt **Kiemelt fejlesztési feladatokkal** teljes mértékben azonosulni tudunk, ezekre hivatkozást csak tantárgyi szinten, konkrét formában tartjuk célszerűnek.

JAVASLAT A TANTÁRGYAK RENDSZERÉRE ÉS IDŐKERETEIRE

Ez a kerettanterv-rendszer a műveltségi területek többségének feladatait **hagyományos tantárgyi keretek között** (kivételek: 5. és 6. évfolyamon a természetismeretet, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi terület, ill. az úgynevezett „modul tantárgyak”, ahol több alternatív lehetőséget kínálunk fel) és **összehangoltan** igyekszik feldolgozni. A modulokba foglalt feladatoknak önálló óraszámot biztosítottunk, és javaslatot tettünk valamilyen tantárgyhoz kapcsolásukra is.

Az első négy évfolyam tantárgyait és ezek órabontását az alsó tagozatos kerettanterv tartalmazza.

Az ötödik-tizenkettedik osztályok óraterveit az állítottunk össze három táblázatot, mert tudjuk, hogy az órafelosztás itt legtöbbször nemcsak szűk szakmai kérdés. Ezért órafelosztást elkészíteni – a tantestületi „béke” veszélyeztetése nélkül – csak úgy lehet, ha a tanulók érdekeit tekintjük legfontosabbnak, a tantárgyi és tanári részérdekeket háttérbe szorítjuk, tehát elsősorban objektív elvek érvényesülnek. A három táblázattal és a melléklet megjegyzéseivel egy ilyen, az érveket is bemutató javaslatot fogalmaztunk meg.

Az első – a minimumra és maximumra utaló – táblázat a NAT 2003 javaslatát változtatás nélkül tartalmazza, de a százalékokat átváltottuk heti óraszámokra, és odaírtuk a közoktatási törvény által meghatározott heti maximális óraszámokat is. A második és harmadik táblázatban, az elsőre épülve, a mi javasolt elképzeléseink láthatók.

A műveltségi területekre jutó időkeretek minimumainak összege mindenütt 90%, kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol 70%. A szabadon hagyott 10%-ot felhasználtuk a javasolt óraszámok kialakítására (kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol erre csak 5%-ot vettünk igénybe). A két utolsó tanévben (30% – 5% =) 25%-ot a középszintű érettségire történő felkészítésre javasoltunk. **A helyi igényeket ezek megváltoztatásával, vagy a 28/2000. (IX. 21) OM rendelet 8. § (3) bekezdése és az ezt módosító 24/2003. (VIII. 19.) OM rendelet alapján történő bővítésével lehet megvalósítani.** Erre igen jó lehetőség van a magyar nyelv és irodalom, a matematika és az idegen nyelvek óraszámának (a nyelvtagozatos osztályokban akár heti 6 órára) emelésénél. Az emeltszintű érettségire történő felkészítés is a tanulók által önként vállalt és a Közoktatási Törvény 52. §-ának (7) pontja által biztosított feltételek között valósítható meg.

A javasolt óraszámokat a következő gondolatok alapján alakítottuk ki:

- A heti óraszámokat a minimumokból kiindulva állapítottuk meg, és ezeket egészítettük ki a szabad órák terhére.
- Igyekeztünk figyelembe venni az adott tantárgyaknak az adott tanévben kiemelt feladatait is, pl. az 5. tanévben a magyarnál és matematikánál az írás, olvasás, számolás területén esetleg meglévő hiányosságok pótlására javasolt magasabb órással.
- A heti óraszámok minimumait egészre, vagy öttizedre kellett kerekíteni. Ezt legtöbbször úgy hajtottuk végre, hogy ha az adott tantárgynál az egyik tanévben emeltünk, akkor a másikon csökkentettünk.
- Amikor az előző „szabálytól” eltértünk, akkor annak az volt az oka, hogy az adott tantárgyat fontossága miatt kiemeltük (pl. magyar, idegen nyelv, matematika, biológia az egészséges életre nevelés miatt), vagy az adott tantárgy feladatait és a minimumként kiszámított órással nem tartottuk arányosnak (pl. földrajz).
- Igyekeztünk csökkenteni a – pedagógiai hatékonysággal alig bíró – heti 1 órás tantárgyak számát is, ez néhány tizedes módosítással sok helyen elérhető volt.
- A középiskolánál vigyáztunk arra, hogy minden tantárgynál legyen valós lehetőség a középszintű érettségi követelményeinek elérésére.
- Kiszámítottuk a javasolt órák minimumtól való eltérésének 8 tanévi előjeles összegét, és ennek figyelembevételével alakult ki a végleges változat.

**A NAT 2003 AJÁNLÁSA A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK IDŐKERETEIRE SZÁZALÉKBAN ÉS
HETI ÓRASZÁMBAN MEGADVA**

Műveltségi területek	Tanév					
	1–4.		5–6.	7–8.	9–10.	11–12.
	1–3.	4.				
Magyar nyelv és irodalom	32-42%		17-24%	10-15%	10-15%	10%
	6,4	7,2	3,83 -5,4	2,5 -3,75	2,75 -4,1	3
Élő idegen nyelv	2-6%		12-20%	12-20%	12-20%	13%
	0,4	1,35	2,7 -4,5	3 -5	3,3 -5,5	3,9
Matematika	17-23%		15-20%	10-15%	10-15%	10%
	3,2	3,83	3,38 -4,5	2,5 -3,75	2,75 -4,1	3
Ember és társadalom	4-8%		4-8%	10-15%	10-15%	9%
	0,8	0,9	0,9 -1,8	2,5 -3,75	2,75 -4,1	2,7
Ember a természetben	4-8%		7-11%	15-20%	10-15%	10%
	0,8	0,9	1,58 -2,5	3,75 -5	4,13 -5,5	3
Földünk-környezetünk			4-8%	4-8%	4-8%	
	□	□	0,9 -1,8	1 -2	1,1 -2,2	
Művészetek	10-18%		12-18%	8-15%	9-15%	5%
	2	2,25	2,7 -3,6	2 -3,75	2,48 -4,1	1,5
Informatika	2-5%		4-8%	6-10%	6-10%	5%
	0,4	1,15	0,9 -1,8	1,5 -2,5	1,65 -2,7	1,5
Életvitel és gyakorlati ismeretek	4-8%		4-9%	5-10%	5-10%	
	0,8	1,8	0,9 -2	1,25 -2,5	1,38 -2	
Testnevelés és sport	15-20%		11-15%	10-15%	9-15%	8%
	3	4,5	2,48 -3	2,5 -3,75	2,48 -4,1	2,4
Heti maximális a Közokt. Törvény 52. § (3)	20	22,8	22,5	25	27,5	30

1. táblázat: A NAT 2003 ajánlása a műveltségi területek időkereteire

**AZ ÁLTALUNK JAVASOLT HETI ÓRASZÁMOK
A NAT 2003-HOZ**

1–4. évfolyam

185 tanítási nappal, illetve 37 tanítási héttel számolva

	1.	2.	3.	4.
Éves kötelező óraszám	740	740	740	833
Heti kötelező óraszám	20	20	20	22,5
Heti szabadon választható	2	2	2	2

2. táblázat: A kötelező és a szabadon választható óraszámok az 1–4. évfolyamon

A tantárgyak óraszámjai

Tantárgyak	Heti óraszámok évfolyamonként			
	1.	2.	3.	4.
Magyar nyelv és irodalom	8	8	8	7
Élő idegen nyelv	–	–	–	2
Matematika	4,5	4,5	4	4
Környezetismeret	1	1	1,5	2
Ének-zene	1	1	1	1,5
Rajz és vizuális kultúra	1	1	1	1,5
Informatika	0,5	0,5	0,5	0,5
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1
Testnevelés és sport	3	3	3	3
Az évfolyamok heti kötelező óraszámja	20	20	20	22,5
Művészetek	*2	*2	*2	*3
A heti szabadon választható óraszám	*2	*2	*2	*2

3. táblázat: A javasolt heti óraszámok az 1–4. évfolyamon.

A *-gal jelölt órákat nem kell beleszámítani a heti értékekbe.

5–12. évfolyam

Tantárgy	Tanév								
	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	SD
Magyar nyelv és irodalom	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾	3 +0,5*	3 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,84
Élő idegen nyelv	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3	3	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾ (+1,5)	4 ⁽⁺⁾ (+1,5)	+1,2
Matematika	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3	2,5 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,24
Történelem és állampolgári ismeretek	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2,5 (+1,5)	2,5 (+1,5)	+1,3
Társadalomismeret	–	–	–	–	1	0,5	–	–	
Emberismeret és etika	–	–	–	–	–	–	0,5	0,5	
Természetismeret	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	–	–	–	–	–	–	–0,16
Biológia	–	–	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	–	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2	+1,87
Egészségtan	–	0,5	–	0,5	–	–	–	–	
Fizika	–	–	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	–	+1,3
Kémia	–	–	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	–	–	+0,87
Földrajz	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	–	–	+3
Ének-zene	1	1	1	1,5 ⁽⁺⁾	1	1	1,5	–	+0,64
Dráma és tánc	0,5 ⁽⁺⁾	0,5 ⁽⁺⁾	–	–	–	–	–	1	
Vizuális kultúra	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1	1 ⁽⁺⁾	1	1	–	–	
Mozgókép-kultúra és médiaismeret	–	–	–	0,5	–	–	–	1	
Informatika	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁻⁾	1,5	2 ⁽⁺⁾	+0,4
Életvitel és gyakorlati ismeretek	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	–	–	–0,06
Testnevelés és sport	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5	2,5	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	+0,28
Érettségi felk. 5. tárgy	–	–	–	–	–	–	1,5	1,5	
Osztályfőnöki	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Heti maximum	22,5	22,5	25	25	27,5	27,5	30	30	
A heti szabadon választható óraszám	2	2	4	4	4	4	3	3	

4. táblázat: A javasolt heti óraszámok az 5–12. évfolyamon.

(+), (-): az előjel a javasolt óraszámhoz az alapul vett minimumtól való eltérés „irányát” mutatja, a ΣΔ jelzésű oszlopban ezen eltérések nyolc tanévi előjeles összege található.

*: jelzi, hogy hol volna célszerű a szabadon választott órák terhére a bővítés.

A (+1,5) a középszintű érettségi felkészítésre szánt órák az alapóraszámából.

MOZAIK KERETTANTERVRENDSZER AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA

I. ALSÓ TAGOZAT

TARTALOM

Bevezető
Magyar nyelv és irodalom – A
Magyar nyelv és irodalom – B – Integrált szemlélet
Élő idegen nyelv
Angol nyelv
Matematika
Környezetismeret – A
Környezetismeret – B – Integrált szemlélet
Művészetek
Ének-zene
Rajz és vizuális kultúra
Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek
Testnevelés és sport

BEVEZETÉS

A kötelező oktatás kezdő szakasza alapot teremt a további iskoláztatásnak, tanulásnak, ezért fontossága felbecsülhetetlen.

Az alapfokú nevelés-oktatás kerettanterve a nemzeti alaptanterv elvi, szemléleti útmutatása alapján készült, azt teszi konkrétabbá – megteremtve ezáltal a helyi tantervek egységes kiindulópontját. Alapozó jellegeből következően legfontosabb feladatának tartja a műveltségi anyag elsajátításához szükséges és a gyakorlati életben való helytálláshoz nélkülözhetetlen *alapkészségek* és *-képességek* kialakítását, fejlesztését. Az ezekhez szükséges *tudás* tartalmát a nemzeti hagyományok és a jövő szempontjából fontos tudományos ismeretek köréből válogatja, és természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén sajátíttatja el. Az így szerzett tudásra jellemző a flexibilitás, a műveltségnek a kor követelményeihez való alkalmazhatósága. Az ilyen tudást nevezzük kompetenciának. A *kulcskompetenciák* alakításának megkezdése ugyancsak fontos feladata az alapfokú képzésnek.

A kerettanterv kijelöli az 1–4. évfolyam célját, valamint fejlesztő feladatainak összességét: a követelményeket. Ez a dokumentum hivatott arra, hogy tantárgyakká szervezze a nemzeti alaptanterv műveltségi területeit. Vannak olyan területek, amelyek magukban alkotnak egy-egy tantárgyat (*magyar nyelv és irodalom, idegen nyelv, matematika, testnevelés és sport*); mások többet is integrálnak magukba. Például a környezetismeret tantárgyba épül be az *ember és társadalom c.*, az *ember a természetben c.* műveltségterület, de ezen témákat megtaláljuk a magyar irodalomban is – az olvasókönyvi szövegekben. Az *informatika* a könyvtárismeret, könyvhasználat révén kapcsolódik a magyar irodalomhoz. Bár az *életvitel és gyakorlati ismeretek* (technika) külön tantárgy, témáival mégis foglalkozunk a technika és életvitel tanításakor is.

A kerettantervek feladata meghatározni az oktatás-nevelés tartalmát, a tartalmak időbeli elosztását az évfolyamok között; az egyes tantárgyak elnevezését, célját, fejlesztési követelményeit, valamint az alapozó szakasz befejező évfolyamának kimeneteli követelményeit. Alkotócsoporthoz az alsó tagozaton tanított tantárgyak mindegyikéhez készített kerettantervet. A magyar nyelv és irodalom, a környezetismeret tantárgyakhoz kétféle alternatívát kínálunk. Egyik változat a hagyományos tantárgyi keretekre épül, a másik (az ének-zene tantárgy tantervével kiegészítve) megvalósítja a tantárgyak közötti integrációt. Ezzel megteremti az alapfokú képzés koherenciáját és a továbbhaladáshoz szükséges feltételeket.

A kerettantervek a magyar anyanyelvű tanulók számára készültek.

Mindegyik kerettanterv megvalósításához rendelkezésre állnak a szükséges tankönyvek, taneszközök, segédletek.

Alapgondolatok, rendezőelvek

A nevelés-oktatás szervezőinek feladata minden korban az adott társadalom szükségleteinek, lehetőségeinek fölmérése, és az ezeknek megfelelő célok, feladatok megtervezése. Nehezíti a tervezést az, hogy a képzésnek a jelen helyzetet meghaladóan a jövő – legalább egy emberöltő – igényeinek is meg kell felelnie. Márpedig a technika, a tudomány gyors fejlődése a mai társadalmakban is szakadást idézett elő: nagy tömegek nemcsak nem értik a modern gépek, berendezések működési elvét, de nem is tudják azokat használni. A leszakadó tömegek anyagi helyzete sem teszi lehetővé a modern technika használatát, így gyermekeik sem ismerkedhetnek meg velük a gyakorlatban, ezáltal újratерemтődik hátrányos helyzetük.

Az iskolának olyan *tudás alapú kompetenciákat* kell kialakítania növendékeiben, amelyek alkalmassá teszik őket új ismeretek, technológiák elsajátítására, az egész életen át tartó tanulásra, önművelésre, a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodásra; vagyis munkavállalásra a jövő modern társadalmában.

Az alkalmazható tudás meglelte még nem garantálja az egyén sikeres szocializációját; a társadalomba való integrálódáshoz szilárd erkölcsi alap, megfelelő személyiségjegyek szükségesek. Ezeket a család, az iskola és a tágabb társadalom közösen képes kialakítani. Sajnos korunk társadalmi hatásaiban sok a negatív megnyilvánulás. Az iskola ezek ellensúlyozására is kénytelen vállalkozni. Meggyőzően kell hirdetnie, hogy a tudás, a fegyelmezett munkavégzés, a szorgalom, a környezetünkért és embertársainkért való felelősségvállalás, tenni akarás viszi előbbre a világot. A jobb világban az egyén helyzete, lehetőségei is előnyösebbek; vagyis a közösség és az egyén érdekei összeegyeztethetők.

Sokan mondták már, hogy az iskoláztatás alapvetően meghatározza egy nemzet jövőjét, befolyásolja társadalmi tudatát. Napjaink sikeres nemzetei (a finn, a japán) iskoláik megreformálásával jutottak el gazdaságuk fellendüléséhez, életminőségük javulásához. A jövő szempontjából sorsdöntő az iskola céljainak, tananyagának, módszereinek, egész szellemiségének meghatározása.

Célok

A NAT a magyar iskolarendszer céljául tűzte ki:

- olyan pedagógiai munka megvalósítását, amelyben a tanulók tudásának, képességeinek, testi-lelki egészségének, egész *személyiségének fejlesztése* áll a középpontban;
- a *nemzeti hagyományok* továbbörökítésével a *nemzeti identitás* fejlesztését, beleértve a nemzetiségekhez, a kisebbségekhez tartozók azonosságtudatát;
- a *humanista értékrend* áthagyományozását az utódokra, amely egyben erősíti Európához tartozásunkat is.

Mindezen célok – a kisgyermeknek érthető, felfogható tartalommal – már az általános iskola alapozó szakaszában is érvényesek.

Kiemelt fejlesztési feladatok

A célokat a helyesen megválasztott feladatok segítségével lehet megoldani.

Az eredményes tanulás feltételeinek megteremtése

Korunk azt várja el az iskolától, hogy tanulásra képes és további ismeretszerzésre nyitott egyéneket neveljen. Mivel az iskola küszöbét átlépő kisgyermeknek egymáshoz viszonyított adottságai, addig szerzett ismeretei, készségei lényegesen különböznek, a tanítónak *esélyegyenlőséget* kell teremtenie a különböző szociális környezetből érkezett gyermekek számára. Első feladata a tanuláshoz szükséges részképességek megteremtése, a *felzárkóztatás*. Erre legalkalmasabb módszer a személyre szabott, *differentiált foglalkoztatás*, amelyet megelőz a tanulók alapos megfigyelése. Ezt a módszert a későbbiekben is alkalmazzuk a tanulók egyéni adottságainak kibontakoztatása érdekében.

Az eredményes tanuláshoz elengedhetetlen a *tanulók motiválása*, amely *jáékos módszerekkel* érhető el. A tanulás iránti kezdeti érdeklődés fenntartásához hozzájárul, ha a feladatok megoldása *sikerélménnyel* társul.

Ezért olyan feladatokat válogassunk, amelyek megfelelnek a tanulók aktuális ismereteinek, fejlettségének.

A továbbhaladás érdekében egyik legfontosabb feladat a tanulók *kognitív képességének* fejlesztése, a gondolkodási műveletek gyakoroltatása: megfigyelés, összehasonlítás, azonosságok-különbségek megállapítása, általánosítás, egészen a szabályalkotásig. A gondolkodással szorosan összefügg az *anyanyelv pontos, tudatos hasznádata*. Hiszen a tanultak megjegyzéséhez, felidézéséhez elengedhetetlen nyelvi megfogalmazásuk. Új ismereteket mindig szókincsükkel együtt kell elsajátítani.

Az eredményes tanulás érdekében megismertetünk a tanulókkal *különböző tanulási stratégiákat* (egyéni, csoportos, előzetes információgyűjtés, könyv- és könyvtárhasználat, kapcsolatkeresés más tantárgyakban tanultakkal, az emlékezetbe vésés célszerű módjai stb.). A 6–10 éves *gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodva*, az új anyag feldolgozásakor válassza a tanító a konkrét cselekvésen, megfigyelésen (valóság, kép) alapuló magyarázatot! Új feladat megoldásakor vezérelje a tanulókat a gondolkodási műveletek sorrendjében, hogy a későbbiekben egyre nagyobb önállósággal tudják elvégezni azokat. Vessen föl problémákat, melyeknek megoldásával önállóan próbálkozhatnak, bizonyítva teljesítőképes tudásukat.

Már az alapfokon meg kell ismertetni a tanulókat társadalmunk *információforrásaival*, elsősorban a számukra készült könyvek felhasználásának lehetőségeivel. Legfontosabb a keresett információ megtalálása, a szerzett ismeretek rendszerezésének, rögzítésének, felhasználásának megtanítása, a *kritikai olvasás* képességének alapozása. Ennek a feladatnak megoldására szinte valamennyi tantárgyban van lehetőség. Az információforrások megismerése, szelektív felhasználásuk módjának elsajátítása vezet az önálló tanulás megkezdéséhez, az egész életen át tartó ismeretszerzés megalapozásához; egyben megteremtheti az egyén alkalmazkodását az állandóan változó körülményekhez.

Az 1–4. évfolyam legfontosabb feladata a tanulást befolyásoló alapképességek, kulcskompetenciák fejlesztése: a tudatos *nyelvhasználat*, a szövegértő *olvasás*, az eszközszintű *írás*.

Értékes személyiségjegyek alakítása

A tanulás nemcsak ismeretek elsajátítása, hanem az emberi magatartás, viselkedés szabályainak megismerése is. Ennek a feladatnak szerves része a *kommunikációs képességek* alakítása és az *udvarias nyelvi magatartás* megtanítása. Az eredményes kommunikáció érdekében szoktatunk a *társakkal való együttműködésre, mások véleményének meghallgatására*. Ráirányítjuk a figyelmet a partner beszédének értelmi és érzelmi tartalmára. Buzdítjuk a gyermeket *saját véleményének érthető megfogalmazására*, a beszédhelyzetnek megfelelő *rugalmas nyelvi alkalmazkodásra*.

Mindez nélkülözhetetlen a tanulók társadalmi beilleszkedéséhez, szocializációjához.

A tanulók személyiségének eredményes kibontakoztatásához szükséges a *problémamegoldó, a lényegkiemelő, a döntési képesség* fejlesztése, valamint a *kritikai szemlélet* alakítása. Egyidejűleg erősíteni kell a *szabálykövető és együttműködési készségeket* is. Az eredményes munkavégzés feltétele az *akarat, a kitartó figyelem, az összpontosítás* fokozása, s az *önellenőrzés szokásának* alakítása. Mindezek a tanulás célszerű módszereinek megválasztásával érhetők el.

Meg kell találni a lehetőséget annak, hogy a tanulók elfogadják és cselekvéseik mércéjévé tegyék a *társadalom erkölcsi normát*, és hogy ezeknek megfelelően alakítsák szokásaikat, sőt egész életmódjukat.

A tanulás közben elsajátított erkölcsi normák, esztétikai értékítéletek, egyéb nevelési értékek akkor interiorizálódnak, válnak a személyiség jellemzőivé, ha megismerésük pozitív érzelmekhez, élményekhez kapcsolódik. Szükséges, hogy a tanulók értékes személyiségjegyeinek alakításához hozzájáruljanak az iskola által szervezett tanórán kívüli elfoglaltságok is.

Pozitív viszonyulások fejlesztése

A pozitív személyiségjegyek alakulásához jótekonny járul hozzá a helyes *önismeret*, a személynek saját magáról alkotott *énképe*. Hogyan alakíthatjuk tanítványaink önismeretét? A környezet aktív megfigyelése, az irodalomból megismert példák ráirányítják a figyelmet a társadalom által elfogadott erkölcsi normákra. Velük szembesülve fejlődik *önértékelésük*, erősödik bennük az elhatározás a jó befogadására. Nyitottá válnak a tanító és a társak javító szándékú értékelésére.

A vidám, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiség fejlesztéséhez elengedhetetlen a *testi* és a *lelki egészség*. Az iskolában biztosítani kell a tanulók testméretének megfelelő bútorzatot, a gyakori szellőztetést és testmozgást. A tanulók lelki egészségének érdekében szükséges megteremteni a nyugodt, szeretetteljes légkört, az optimális munkakörülményeket, a fegyelmezett viselkedést. Ebben a légkörben a tanulók megszeretik az iskolát, a tanulást; pozitív lesz a viszonyulásuk tanítójukhoz és társaikhoz.

A tanulókat megismertetjük testük ápolásával, gondozásával. Ki kell alakítani – az iskolán belül is – az egészséges életmód szokásait (kézmosás, étkezési szokások, a tisztaság megtartása stb.). Felhívjuk a tanulók figyelmét a leggyakoribb veszélyekre, amelyek egészségüket, testi épségüket fenyegetik. Beszélünk a káros szenvedélyek egészségromboló hatásáról. Mindezekkel segítjük a *pozitív magatartási szokások kialakulását*, illetve *megőrzését*.

A tanulás folyamán alakuljon ki *harmonikus kapcsolat* a tanulóknak közvetlen és tágabb, természeti és épített környezetükkel. Vegyenek részt gondozásában, szépítésében. Érezzenek felelősséget megővásáért. Válgják a *környezetki melő magatartás* a tanulók életvitelét meghatározó alapelvvé.

Ismerjék meg hazánk tájait, nemzeti kultúránkat, kulturális örökségünket, hogy becsülhessék nemzetünk hagyományait. Vezessen el mindez *nemzettudatuk* fejlődéséhez. Ismerjék meg a velük egy hazában élő nemzetiségek, etnikumok kultúráját, hagyományait, szokásait; tanulják meg a másságot tolerálni, illetve becsülni.

Az évfolyamok óraszámai

185 tanítási nappal, illetve 37 tanítási héttel számolva

	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Éves kötelező óraszám	740	740	740	833	3053
Heti kötelező óraszám	20	20	20	22,5	
Heti szabadon választható	+2	+2	+2	+2	

A tantárgyak óraszámai

Tantárgyak	Óraszámok évfolyamonként					
Magyar nyelv és irodalom	I.	II.	III.	IV.	Összes	NAT
Heti óraszám	8	8	8	7		
Éves óraszám	296	296	296	259	1147	
A teljes tanítási idő %-a	40%	40%	40%	31.09%	37,56%	32–42%
Élő idegen nyelv						
Heti óraszám	–	–	–	2		
Éves óraszám	–	–	–	74	74	
A teljes tanítási idő %-a	–	–	–	8,88%	2,42%	2–6%
Matematika						
Heti óraszám	4,5	4,5	4	4		
Éves óraszám	167	167	148	148	630	
A teljes tanítási idő %-a	22,56%	22,56%	20%	17,76%	20,63%	17–23%
Környezetismeret						
Heti óraszám	1	1	1,5	2		

Tantárgyak	Óraszámok évfolyamonként					
Éves óraszám	37	37	56	74	204	
A teljes tanítási idő %-a	5%	5%	7,56%	8,88%	6,68%	4–8%
Ének-zene						
Heti óraszám	1	1	1	1,5		
Éves óraszám	37	37	37	56	167	
Rajz és vizuális kultúra						
Heti óraszám	1	1	1	1,5		
Éves óraszám	37	37	37	56	167	
Informatika						
Heti óraszám	0,5	0,5	0,5	0,5		
Éves óraszám	18	18	18	18	72	
A teljes tanítási idő %-a	2,43%	2,43%	2,43%	2,16%	2,35	2–5%
Életvitel és gyak. ismeretek						
Heti óraszám	1	1	1	1		
Éves óraszám	37	37	37	37	148	
A teljes tanítási idő %-a	5%	5%	5%	4,44%	4,84%	4–8%
Testnevelés és sport						
Heti óraszám	3	3	3	3		
Éves óraszám	111	111	111	111	444	
A teljes tanítási idő %-a	15%	15%	15%	13,32%	14,54%	15–20%
Az évfolyamok heti kötelező óraszám	20	20	20	22,5		
Az évfolyamok éves kötelező óraszám	740	740	740	833	3053	
Az 1–4. évfolyam kötelező tanítási idejének az évfolyamokra jutó %-a	24,24%	24,24%	24,24%	27,28%	100%	
Művészetek						
Heti óraszám	*2	*2	*2	*3		
Éves óraszám	*74	*74	*74	*111	*315	
A teljes tanítási idő %-a	*10%	*10%	*10%	*13,32%	*10,9%	*10–18%
A heti szabadon választható óraszám	*2	*2	*2	*2		

Megjegyzések az óratervhez

A NAT első változatához viszonyítva 2003-ban új tantárgyak is helyet kaptak az alsó tagozaton: egy *élő idegen nyelv* és az *informatika*. Ezért a rendelkezésünkre álló óraszámok még szűkösebbek lettek. A NAT a művelődésterületek egymáshoz viszonyított arányát minimum és maximum százalékhatárok között szabályozta. Ajánlott tantervünkben a művelődésterületekből szervezett tantárgyak óraszámait, illetve százalékarányát a rendelkezésünkre álló összes tanítási időhöz viszonyítva állapítottuk meg. A táblázatból látható, hogy a kötelező óraszámokkal – a *testnevelés és sport* kivételével – minden tantárgy meghaladja a minimális százaléértéket. Az oktatási törvény kötelezővé tette a heti három testnevelésórát, ez megtalálható az óratervben. A tanórán kívüli testnevelés és sport minden iskolában a helyi adottságok szerint állítható be.

Amelyik tantárgynál az óraszám alapján számított százalékarány közel áll a minimumhoz, ott ki kell használnunk az integráció nyújtotta lehetőségeket. Az alapozó években inkább a továbbhaladáshoz szükséges, alapképességeket nyújtó tantárgyaknak adtunk nagyobb óraszámot: ezek a *magyar nyelv és irodalom* valamint a *matematika* – bár óratervünkben még ezek sem érik el a maximális százalékot. Viszont igen szűkös a *művészetekre* fordítható idő, jöllehet a tanulók személyiségfejlesztéséhez elengedhetetlenül többre lenne szükség. Ajánlatos kiegészíteni az *ének* és a *rajz* óraszámait a szabadon választható órakeretből. A 2003-as NAT ezt a két tantárgyat egy műveltségterületnek tekinti (művészetek), és egyben adja meg a tanításukra fölhasználható időkeretet. Ezért külön táblázatban közöljük a rájuk fordítható összesített óraszámokat és az ezeknek megfelelő százalékokat. A *-gal jelölt órákat, százaléértékeket nem kell beleszámítani a heti, ill. éves értékekbe.

Csak a kötelező óraszámok kerültek be az óratervbe, a szabadon választhatókkal az iskolák maguk rendelkeznek, mégpedig saját helyi tantervük igényei szerint. A szabadon választható órák nem szerepelnek a teljes tanítási idő százalékaiban sem. *Kivételt képez ez alól a 3. évfolyamon történő idegennyelv-oktatás. E tárgy tanítására kerettantervünk a heti szabadon választható 2 óra felhasználását javasolja.*

A heti fél tanórát úgy lehet realizálni, hogy az egyik félévben hetenként 1 tanórával többet, a másikban 1 tanórával kevesebbet állítunk be az órarendbe.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam

A. változat

Alapelvek és célok

A magyarság összetartó ereje nyelvében és kultúrájában rejlik. Az anyanyelvi nevelés megismerteti, átörökíti a nyelvi és kulturális hagyományokat. Mindezek biztos ismerete segíti az egyént képességeinek kibontakoztatásában, alkalmassá teszi a társadalmi beilleszkedésre, a humánus magatartásra. Az anyanyelvi ismeretek bővülése lehetővé teszi információk megszerzését, problémák megértését, valamint megoldását. A kollektív emlékezet és a nemzeti irodalom megőrzi a kultúra értékeit. Az anyanyelvi és az irodalmi műveltség nélkülözhetetlen feltétele a hazához, a néphez, a nemzeti történelemhez és kultúrához való kötődésnek. Ezért az anyanyelvi nevelés egyaránt fontos mind az egyénnek, mind a közösségnek.

A magyar nyelv- és irodalom alsó tagozatos tanításának célja, hogy az életkori sajátosságok figyelembevételével elindítsa a kisgyermeket az *öszönös nyelvhasználatról a tudatos felé*; hogy megismertesse népünk hagyományaival, kulturális értékeivel. Célja továbbá, hogy beszédét alkalmassá tegye gondolatainak, érzéseinek, véleményének pontos, a kommunikációs helyzethez igazodó közlésére, és megtanítsa az írásbeli nyelvhasználatra. Az anyanyelvi kompetenciák hatnak a felnövekvő nemzedék gondolkodásmódjára, ismeretszerzési lehetőségeire, önmegvalósítására. A többi műveltségterület (tantárgy) tanulása elképzelhetetlen a szóbeli és írásbeli szövegértés-szövegalkotás megfelelő színvonalára nélkül. Ennélfogva az anyanyelvi képzésnek át kell szönie a teljes oktatási-nevelési folyamatot.

A magyar nyelv és irodalomórákon elemeztessünk olyan szövegeket is, amelyek az *„ember és társadalom”* és az *„ember a természetben”* műveltségterületek témáit dolgozzák föl. A tantárgy célja és feladatai ennek megfelelően bővülnek. Az *„ember és társadalom”* modul segítse hozzá a tanulókat a társadalomban való eligazodáshoz; neveljen a másik ember tiszteletére s szociális érzékenységre. A nemzet múltjának és példaértékű személyiségeinek ismerete erősítse a tanulók azonosságtudatát. A hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok kultúrájával való ismerkedés készítessen más népek megbecsülésére, toleranciára. Az *„ember a természetben”* modul szoktasson a környezetért érzett felelősségre. A *drámajátékok* alapozzák meg a gyermekek kapcsolatteremtő képességét, mozgáskultúráját, beszédük és a testbeszédük összehangolását. Mindezen ismeretek, képességek, érzelmi viszonyulások, erkölcsi normák szolgálnak a tanulók személyiségfejlesztését.

Az iskolába lépő gyermek számára a beszéd az egyetlen ismert nyelvhasználati mód. Ebből következik, hogy az élőbeszéd szolgál alapul az összetettebb nyelvhasználati módok: az olvasás, az írás, az írásbeli szövegalkotás megtanításához. Az alsó tagozatra jellemző a nyelvi képességek és az irodalomolvasás integrált fejlesztése.

A képességfejlesztéssel egyenrangú cél a magyar nyelv megbecsülésére való nevelés, az irodalom megszerettetése és az olvasási kedv fölkelte, ébren tartása; az irodalomolvasás személyiségformáló hatásának érvényre juttatása.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Beszédértés, beszédművelés

Az iskolába lépő gyermekek anyanyelvüket ösztönösen használják, az iskola feladata a társadalmi együttműködéshez szükséges tudatos nyelvhasználat létrehozása. Ennek a feladatnak éppúgy szerves része a beszéd optimális hangzásának megalapozása, mint a kommunikációs képességek alakítása és az udvarias nyelvi magatartás megtanítása. Az eredményes kommunikáció érdekében szoktatunk a társakkal való együttműködésre, mások véleményének meghallgatására, értelmezésére. Ráirányítjuk a figyelmet a partner beszédének értelmi és érzelmi tartalmára, a nem verbális közlések jelentésére is. Buzdítjuk a gyermeket saját véleményének érthető megfogalmazására, a beszédhelyzetnek megfelelő rugalmas nyelvi alkalmazkodásra. Mindennapi élményeket, eseményeket mondhatnak el. Beszámolhatnak megfigyelésekről, tapasztalatokról,

könyvtári gyűjtőmunkáról. A memoriterek szöveghű megszólaltatása közben megkívánjuk a hallgatósággal való kapcsolattartást. Különböző dramatikus formákat ismertetünk meg. Meséket, dialógusokat jelenítettünk meg bábozással vagy dramatikus játékokban. Elemeztetjük a mindennapi élet különböző helyzeteit, konfliktusait; eljátszatjuk párokban vagy csoportokban – a konkrét helyzetnek megfelelő udvarias nyelvi fordulatokkal. A szerepjátékok fejlesztik az improvizációs készséget. A népi gyermekjátékok, népszokások a hagyományok őrzésére nevelnek.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

A legegyszerűbb szóbeli szövegalkotások a párbeszéd, amelyeket szituációs vagy dramatikus játékokban alkalmaztatunk. Előzőleg tisztáznunk kell a szövegalkotást befolyásoló tényezőket (kommunikációs partnerek, szándékuk, kommunikációs körülmények). Szóbeli szövegalkotásnak tekinthető a megfigyelésekről, eseményekről való beszámoló is. Az írásbeli fogalmazás készítése csak megfelelő íráskészség kialakulása után kezdhető el.

A szóbeli és az írásbeli szövegalkotó képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban valósul meg. Megfigyeltetjük az ezeknek megfelelő szövegmintákat műfaji és szövegszerkesztési szempontból. Mintául legtöbbször az olvasmányok szolgálnak a gyermekek fogalmazásaihoz; szűkített vagy bővített reprodukálásuk jelenti a szövegalkotás első lépéseit. Ezek nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz: a képzelet, az érzelmek önálló kifejezéséhez. Egyúttal forrásai az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának. A szabatos fogalmazáson kívül már az alsó tagozatban el kell kezdenünk az önkifejezés igényének és képességének megteremtését.

Olvasás, szövegértés

Az alsófokú képzés kiemelkedő feladata az írott szöveg jelrendszerének megismertetése, az olvasás technikájának elsajátíttatása: a betűk összeolvasása. A hangosan végzett olvasástechnikai feladatok egyben a beszéd gyakorlását is szolgálják. Alkalmazzuk a szótagoltató olvasást, amelyről – egyéni fejlettségi szintjüknek megfelelően – fokozatosan térhetnek át a tanulók a szó-, a szószerkezetes, majd a folyamatos olvasásra. A hangos és a néma olvasás folyamatos gyakorlásához mindig kapcsolódjék szövegértési feladat.

Kiemelkedő jelentőségű a szövegértés gondozása, amely megalapozza a tanulás egész későbbi folyamatát, fejleszti az intellektuális képességeket, szélesíti a tanulók látókörét. Feltétele a szövegértésnek a megfelelő tempójú hangos és néma olvasás. A szöveghű, jelentést értelmező felolvasást csak előzetes felkészülés után követelhetjük meg a tanulóktól. Különböző tartalmú és rendeltetésű szövegeket olvassunk (pl. ismeretterjesztő, szépirodalmi, magáncélú, hivatalos, publicisztikai). Ellenőrizzük a szöveg szó szerinti jelentésének megértését, a benne rejlő értékek felfogását, kritikai értékelését. A művészi szövegek metaforikus jelentésének megértése segítséggel mehet végbe. A szövegek vizsgálata igen sok irányban fejleszti a gyermekeket: gyarapodik általa szókincsük, megismerkednek a szavak köznyelvitől eltérő jelentésével, tapasztalatokat szereznek a rokon és az ellentétes értelmű kifejezések s a szólásmondások használatához. Az olvasmányok megértését segítik a különböző szövegelemző eljárások. A feldolgozás során a tanulók szembesülnek élethelyzetekkel, magatartásformákkal. Elsajátítják a szereplők cselekedeteinek megítélését, ezáltal fogékonyságra, együttérzésre tehetnek szert az erkölcsi választásokban.

Tanulás, ismeretszerzés

Korunk azt várja el az iskolától, hogy tanulásra képes és további ismeretszerzésre nyitott egyéneket neveljen. Ezért már az alapfokú oktatás-nevelés során megismertetjük a tanulókat az ismeretszerzés forrásaival, lehetőségeivel, a könyv- és könyvtárhasználattal. Fontos mozzanata ennek a szótárak, a gyermeklexikonok, az enciklopédiák tanulmányozása. Egyaránt nevelünk a verbális és a nem verbális (képi) közlések értelmezésére. Az ismeretfeldolgozási technikák közé tartozik a gyűjtött adatok célszerű, áttekinthető elrendezése, a vázlatkészítés, amelyben a tanítónak segítséget kell nyújtania. Elemi gyakorlottságot kell szerezniük a tanulóknak az információk felhasználásában, a szerzett ismeretek tömörítésében, összefoglalásában.

Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)

A tudatos nyelvszemlélet alakításához elengedhetetlenek a magyar nyelv rendszerére vonatkozó alapvető ismeretek, ezeket tapasztalati úton ismertetjük meg a tanulókkal. A pontos és árnyalt nyelvhasználat gazdagításához hozzájárul a szókincs mennyiségi és minőségi bővítése. Foglalkozunk a rokon és az ellentétes értelmű szavak megismertetésével, a közmondások, a szólások átvitt jelentésének magyarázatával. A mondatfajtákat kommunikációs szándékuknak megfelelően vizsgáljuk, használtatjuk. Különböző műfajú, hangnemű szövegekben figyeltetjük meg a beszélő szándékának megfelelő nyelvhasználatot. Mindezekkel fejlesztjük a tanulók kifejezőképességét. A számítógépek, mobiltelefonok ékezet nélküli világában különösen fontos a tanulókat valós példákkal meggyőzni a helyesírás szükségszerűségéről, megismertetni legegyszerűbb normáival. Munkánk akkor lesz eredményes, ha tanítványaink hasznosítják a megismert nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi alapismereteket, ha alkalmazzák a szabályokat szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaikban.

Anyanyelvünk jellegzetességeit érzékeltetjük, ha bizonyos részleteiben összehasonlítjuk a tanult idegen nyelvvel.

Írás és íráshasználat

A kézírásra napjainkban is szükség van, bár szerepét fokozatosan átveszik a számítógépek, a mobiltelefonok. A tanulók írásbeli nyelvhasználatát alapozzuk meg vele. Az írás jelrendszerének elsajátításakor figyelembe kell venni a tanulók egyéni sajátosságait. A betűformák, -kapcsolások tanulását az írás automatizálásáig vezet az út. Olyan írástempóra kell szert tenniük a tanulóknak, amely alkalmas az írás eszközi használatára, a gondolatok lejegyzésére. Az írásképek tetszetős külalakjának érdekében kívánjuk meg a gazdaságos szövegelrendezést, a szabályoshoz közel álló betűtípus olyan használatát, amely nem zárja ki az egyéni vonások jelenlétét. El kell érniük a tanulóknak a betűtévesztés, betűcsere, betűkihagyás nélküli írást, a tanult helyesírási normák megtartását. Ezt segíti az önellenőrzés szokásának kialakítása is.

1. ÉVFOLYAM

Időkeret: 296 óra/év (olvasás 148 óra, írás 148 óra); 8 óra/hét.

A témakörök óraszámjai

A tanulók megfigyelése a tanév elején; az olvasás-írás tanulásának előkészítése	40 ó.
Beszédértés, beszédművelés (az olvasásórakon)	–
Szóbeli szövegek alkotása	12 ó.
Az olvasás jelrendszerének és technikájának tanulása; az olvasás gyakorlása	80 ó.
Az írás jelrendszerének tanulása; az írás gyakorlása	116 ó.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	36 ó.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	4 ó.
Eredményvizsgálat (4 olvasás, 4 írás)	8 ó.
Memoriterek (az olvasásórakon)	–

Témakörök

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
A tanulók megfigyelése a tanév elején	
Kommunikációs képességek megfigyelése: beszéd, beszédértés. A beszéd akusztikus és nyelvi jellemzői: a helyes hangképzés, a beszéd folyamatossága, szókincse, nyelvi helyessége. Beszédhibák fölmérése. Viszonyyszók ismerete. A beszédhallás fejlettsége.	Mesehallgatás, a hallott mese reprodukálása. Mondatalkotások eseményt ábrázoló képről. Mondókák, sorolók memorizálása; tapsal kísért elmondásuk. Szóbeli utasítások megértése, végrehajtása. Különböző hangszerekkel, eszközökkel keltett hangok, megnevezése. Rajzos,

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Értelmi képességek: megfigyelő, analízáló, összehasonlító képesség, az emlékezet tartóssága (<i>verbális emlékezet, formaemlékezet, sorrendiség megjegyzése</i>). A jelfunkció ismerete. Mozgásképessegek: mozgáskoordináció, finom-mozgások, írószerhasználat. A kézhasználat dominanciája. Ritmusérzék. Figyelem, feladattudat tartóssága önálló tevékenység végzésekor.	mozgásos és hangjelek értelmezése (jelfunkció). Formák fölismerése, azonosságai és különbségeik megállapítása. Képek kirakása korongokból és pálcikákból. Ritmikus sorok kirakása vagy rajzolása. Pontok összekötésével ábrák, alakok előállítása. A család megörökítése rajzban.
Az olvasás-írás tanulásának előkészítése	
A mondat, a szó, a szótag, a hang. Szótagolás. Beszédművelő feladatok. A jelfunkció. Tájékozódás testsémán, térben, sík lapon. Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartásra szoktatás; megfelelő írószerhasználat alakítása. Hangtanulás, hangfölismerés, hangok kapcsolása.	A mondat és a szó bontása kisebb nyelvi egységekre. Mondókák tanulása. Feladatok végzése rajzos utasítások alapján. Tájékozódáskor a megfelelő kifejezések használata. Finommozgások gyakorlása. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Betűelemek (írás elemek) alakítása, kapcsolása. Szavak hangokra bontása.
Beszédértés, beszédművelés	
A helyes beszédlevegzés. Hangok tiszta artikulációja, időtartamuk. A kijelentő és a kérdő mondatok hanglejtése. Mondat- és szövegfonetikai eszközök: hangerő, hangsúly. Az ösztönös szótagolás továbbfejlesztése. A szókincs bővítése és pontosítása.	Játékos légzőgyakorlatok végzése. Hangok megfigyelése szavakban, helyes ejtésük gyakorlása. Szavak, szó szerkezetek, helyes ejtése. Mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása mondatok intonálásakor. Válaszadás kérdésekre. Mondókák, sorolók ritmizáló elmondása. A hallott/olvasott történet reprodukciója. Beszélgetés a hallottakról, az olvasottakról.
Szóbeli szövegek alkotása	
Bábos megjelenítési formák elsajátítása a gyakorlatban. Felelgetős mondókák. Az udvarias viselkedés és a mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai (köszönés, bemutatkozás, kérés, köszönetnyilvánítás).	Mesék párbeszédeinek eljátszása bábokkal. Mondókák dramatizálása. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatainak tanulása szituációs játékkal. Részvétel népi gyermekjátékokban. Helyes magatartás és beszéd alkalmazása szituációs játékokban. A csoportban való szereplés gyakorlása, együttműködés társakkal.
Az olvasás jelrendszerének és technikájának tanulása; az olvasás gyakorlása	
Az olvasás jelrendszerének megismertetése a választott olvasástanítási eljárás alkalmazásával. Az olvasás technikájának elsajátítása: a betűk összeolvasása. Az olvasástechnika fejlesztése: betűfölismerés, összeolvasás. Szótagsorok, szavak, szó szerkezetek, egyszerű mondatok, rövid szövegek hangos és önálló (néma) olvasása. Az olvasás pontosságának fejlesztése technikai gyakorlatokkal. Tapasztalati úton nyelvtani fogalmak megismerése: magán- és mássalhangzó; hosszú és rövid hangok; egy-, két-, háromjegyű betű; az ábécé.	A hangok és betűk azonosítása. A tanult magánhangzók és mássalhangzók összeolvasása. 2-3-4 betűből álló szótagok olvasásának gyakorlása. Szavak variálása mozgatható betűkből; olvasásuk. Szótagsorok, szó sorok begyakorlása. Szótagolva vagy szótagolás nélkül lejegyzett nyelvi anyag felolvasása egyéni fejlettségi szintnek megfelelően. A szótagolva olvasott szavak, szó szerkezetek, mondatok elismétlése szótagolás nélkül. Főlkészülés ismert szöveg hangos olvasására előzetes önálló gyakorlással. Felolvasáskor a mondat végének érzékeltetése szünettel, a mondatok elismétlése élő szóban, ereszkedő hanglejtéssel. Ritmusos, verses szövegek csoportos olvasása. A versritmus produkálása tapssal, ritmushangszerekkel.

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Az írás jelrendszerének tanulása; az írás gyakorlása	
Kötött kis- és nagybetűk tanítása a választott betűtípussal, kötéssel – az olvasás jelrendszerének tanulásával párhuzamosan vagy késleltetve. Betűelemek/íráslemek vázolása, írása. Betűk vázolása és írása nagy alakban, majd a vonalrendszerben. Írásjelek megismertetése. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása. Betűk, szavak, szó szerkezetek, egy-egy rövid mondat írása másolással, tollbamondással. A magán- és a mássalhangzók időtartamának jelölése. A személynevek és a mondatok kezdése nagybetűvel. A kötött betűk csoportos ismételése.	Szavak hangokra bontása, kirakása mozgatható betűkből. Betűelemek/íráslemek lendületes alakítása, 2-3 elem összekötése. A betűkötések minden lehetőségének begyakorlása. Szavak, szó szerkezetek, 2-3 szavas mondatok írása másolással: írott vagy nyomtatott mintáról. 2-6 betűs, fonetikusán írandó szó másolása; írása látó/halló előkészítés után tollbamondásra. 2-4 hangból álló, kiejtésnek megfelelő szó önálló hangelemzése, írása. Szavak, szó szerkezetek és rövid mondatok rögzítése másolással, tollbamondással. Írott szöveg olvasása.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	
Szövegek olvastatása a magyar irodalomból: népköltészeti és műköltészeti mondókák, sorolók, mesék, gyermekjátékok; a család és az iskola életéből vett témájú, irodalmi igényű verses vagy prózai alkotások; a környezetismeretben tanultakhoz kapcsolódó rövid szövegek. Az olvasott művek tartalmának fölfogása, címének és tartalmának összevetése. A szövegértés fejlesztése az olvasottak közös megbeszélésével. Kérdésekre válasz keresése a szövegből. A versek hangulatának, ritmusának, rímeinek észrevetése; képeinek lerajzoltatása; legfontosabb jelentésének megfogalmaztatása. A verses forma fölismertetése: verssor, versszak.	Szóban és írásban kapott feladatok megértése. Az olvasott/meghallgatott szövegegész lényeges gondolatainak fölfogása, a velük kapcsolatos tanítói kérdések megválaszolása. A prózai és verses szövegek részletes megbeszélése tanítói segítséggel. Résztétel a beszélgetésben: a szereplők megnevezése, az ismeretlen kifejezések jelentésének tisztázása, az események elmondása, valóságos és mesés elemek megkülönböztetése. A szöveghez kapcsolódó egyéni élmények elmondása. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a tanuló saját élményei, tapasztalatai között. Meseillusztráció készítése. Az önálló (néma) olvasással párhuzamosan szövegértést igazoló feladatok megoldása Verses szövegek meghallgatása, olvasása. A vers hangulatának fölismerése. Rímek keresése tanítói segítséggel. A versritmus eltapsolása. A versek költőjének megnevezése.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	
Könyvtárlátogatás. A könyvtár szolgáltatásainak, a könyvkölcsönzés módjának megismerése. Olvasási szokások alakítása a könyvtárban. Meseregény megismerése folytatásokban; a következő, még ismeretlen résszel kapcsolatos előfeltételezések. Gyermeklexikon használata ismeretlen kifejezések magyarázatához (Ablak–zsiráf c. képes gyermeklexikon)	Látogatás az iskolai könyvtárban (esetleg a közeli közművelődési könyvtárban). Válogatás a korosztálynak való könyvekből: leporellók, képeskönyvek, mesekönyvek. Alkalmazkodás a könyvtárban elvárt viselkedési szabályokhoz. Szavak magyarázata gyermeklexikon használatával (Ablak–zsiráf c. képes gyermeklexikon).
Memoriterek	
A szövegtanulás segítése rajzos emlékeztetővel. A szövegek pontos, helyesen artikulált előadása. A csoportban való szereplés gyakorlása, együttműködés társakkal.	2-3 népköltészeti mondóka, soroló, nyelvtörő; énekes népi gyermekjáték előadása társakkal; 4 vers szabadon választható az alábbi költők művei közül, pl.: Csanádi Imre, Kányádi Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Szilágyi Domokos, Tamkó Sirató Károly, Weöres Sándor.

Értékelési szempontok

A tanuló képes legyen:

- egyszerű szóbeli közlések megértésére, utasítások végrehajtására, kérdésekre való válaszadásra;
- meghallgatott vagy olvasott mese, történet elmondására segítséggel;
- az udvarias érintkezés tanult formáinak alkalmazására valóságos szituációkban (köszönés, bemutatkozás, kérés, köszönetnyilvánítás);
- a tanult memoriterek elmondására;
- a magyar ábécé betűinek fölismerésére, összeolvasására;
- kiejtés szerint írandó szavak, szószerkezetek, rövid mondatok – a tanuló fejlettségi szintjének megfelelő – néma és hangos olvasására;
- másolásra kötött betűkkel írott mintáról, a saját nevének önálló, helyes leírására;
- a j hang helyes jelölésére a taneszközökből megismert szavak körében;
- szavak írására másolással: betűtévesztés, betűcsere, betűkihagyás nélkül;
- a leírt nyelvi anyag fölolvasására, javítására összehasonlítással.

2. ÉVFOLYAM

Időkeret: 296 óra/év (olvasás 148 óra, írás 74 óra, nyelvtan 74 óra); 8 óra/hét

A témakörök óraszámai

Beszédértés, beszédművelés (az olvasás- és a nyelvtanórákon)	–
Szóbeli szövegek alkotása	12 ó.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	70 ó.
Olvasási képesség fejlesztése	56 ó.
Írásképeség fejlesztése	72 ó.
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	70 ó.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	4 ó.
Eredményvizsgálat (6 olvasás, 2 írás, 4 nyelvtan, helyesírás)	12 ó.
Memoriterek (az olvasásórákon)	–

Témakörök

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Beszédértés, beszédművelés	
A hangkapcsolatok helyes ejtése (<i>mássalhangzó-törvények</i>). Hangképzési nehézségek leküzdése (<i>mássalhangzó-torlódások</i>). A <i>h</i> -val végződő (<i>Cseh/ország/, juh, méh, pléh</i>) és a <i>ch</i> -val írt szavak (<i>technika, barkochba</i>) helyes kiejtése. A hangok időtartamának érzékeltetése szavakban.	Az artikulációs ügyesség bizonyítása nyelvtörők, állathangutánzók mondogatásával. Mássalhangzó-torlódásos szavak kiejtése. A kiejtéstől eltérő írásmódú szavak hangoztatása tanítói minta alapján. Azonos hangállományú, de a hangok időtartamában eltérő szavak megszólaltatása párokban (<i>öt, öt; szd, szdl</i>); jelentésük tisztázása. Rövid versek, bővülő mondatok megszólaltatása helyes légeztéchnikával. A mondatok intonálása ereszkedő hanglegjtéssel (kivételek az eldöntendő kérdések). Szószerkezetek ejtése egy nyomatékmal. A mondat lényeges részének kiemelése hangsúllyal. A beszédritmus fejlesztése ritmikus mondókák, versrészletek ismételtetésével.
A helyes beszédleghzés gyakorlása. A szöveg mondatai között levegővételnél szünet tartása. A kijelentő és a kérdő mondatok hanglegjtése. A mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása: a beszédben és a hangos olvasáskor.	
A szókincs bővítése, pontosítása (rokon értelmű, ellentétes jelentésű szavak). Szavak rendezése általános fogalmak alá (<i>háziállatok, vadon élő</i>	Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése, velük mondatalkotások. Mesék, történetek elmondása tanítói segítséggel.

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
<i>átlatok, vaddátlatok).</i> Információk földidézése tanítói kérdések segítségével. Kérdések és válaszok megfogalmazása az ismeretterjesztő szövegek témájával kapcsolatban. Beszélgetés adott vagy szabadon választott témáról (<i>olvasmányokról, vizuális élményekről, áélt eseményekről</i>).	Beszámoló az évszakokkal kapcsolatos megfigyelésekről két-három összefüggő mondatban. Vélemény értelmes megfogalmazása egy-egy mondatban: látottakról, hallottakról, olvasottakról. Két-három megadott mondat összekapcsolása, szöveggé alakítása. Rövid szöveg alkotása képsorról vagy saját élményről.
Szóbeli szövegek alkotása	
A felnőtteket megillető néhány udvarias szokás megismerése (<i>a hely átadása, az idősebb előre engedése az ajtóban, a köszönés kezdeményezése</i>); ennek megfelelő gesztusok értelmezése, gyakorlása. A felnőttek tegezése vagy magázása. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatainak tanulása szituációs játékokban. (<i>Elképzelt színhelyek: könyvtár, orvosi rendelő, posta, bolt, színház, járózótér, közlekedési eszköz</i>). A beszélgető-partnerhez igazodó udvarias nyelvhasználat. Mesék előadása bábozással vagy dramatikus játékokkal. Ismerkedés a szövegalkotás szabályaival az olvasmányok elemzésekor.	A társas beszélgetés során kapcsolatfelvétel, megszólalás jelzése gesztusokkal, nyelvi fordulatokkal. Felnőttek és gyerekek társas kapcsolatainak gyakorlása. Ismerős felnőttek és családtagok helyes megszólítása. A mindennapi élet különböző helyzeteinek elemzése, eljátszása. A konkrét helyzetnek megfelelő nyelvi fordulatok tanulása. Illendő udvarias magatartás és beszéd megismerése szituációs játékokból. A színhelyeknek megfelelő párbeszédek összeállítása. Bátor, kreatív kezdeményezés a csoportos szereplésben. Népi gyermekjátékok megismerése.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	
Népköltészeti és műköltészeti alkotások olvasása a klasszikus és a kortárs, valamint a határon túli magyar irodalomból. Szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek földolgozása a következő témákban: a tanulás és munka (<i>szorgalom, kitartás</i>); a pihenés és a szórakozás (<i>egészséges életmód</i>); családi, hagyományörző és nemzeti ünnepek, valamint a környezetismeretben tanultakhoz kapcsolódóan: az évszakok; az ember kapcsolata az állatokkal, a természettel. A szépirodalmi szöveg részletes vizsgálata: előfeltételezések a cím alapján; a szöveg megismerése, témájának megállapítása; majd gondolat-egységekre bontása adott vázlat segítségével; az ismeretlen kifejezések értelmezése szövegösszefüggésben; a szereplők cselekedeteinek értékelése, következtetés tulajdonságaikra; az események elmondása időrendben; az olvasottak összefoglalása, a leglényegesebb gondolat kiemelése. A szöveg megfogalmazásának vizsgálata: témataratás; a mondatok kapcsolata; a szöveg szerkezete. A szóhasználat megfigyelése. Kommunikációs szempontú versértelmezés. A vers ritmusa, rímei.	Az önállóan olvasott szöveg lényegének megértése; címének indoklása; témájának, szereplőinek, eseményeinek megnevezése. Összefüggés keresése a tankönyvi szövegek címe és témája között. Címvariációk gyűjtése. Az olvasott szövegek alapján emberi tulajdonságok földismerése az állatmesékben és tréfás történetekben. Mese és valóság szétválasztása. Mesék jellegzetes nyelvi fordulatainak gyűjtése. Kérdésekre válasz keresése a szövegből. Rajzos olvasónapló készítése a megismert műről. Szívesen olvasott költők, írók nevének lejegyzése, illetve megjegyzése. Kommunikációs szempontú verselemzés (<i>Kinek a nevében beszél a költő? Kihez szól? Mit mond?</i>). Rímek földismerése a verssorok végén. Versritmus jelzése tapssal, koppantással. Szó- és gondolat-ismétlések (refrén) keresése. Megszemélyesítések, költői képek lerajzolása.
Olvasási képesség fejlesztése	
A betűismeret megerősítése. Pontos olvasás. A kiejtéstől eltérően rögzített hangkapcsolatok helyes megszólaltatása. Fokozatos áttérés a szó szerkezetek folyamatos olvasására. Megszakítás nélküli olvasás a sorvégeken.	A pontos olvasás gyakorlása a szóképek kis különbségeinek megfigyelésével (élezte – érezte, eleget – meleg) A jelentésváltozás megfigyelése azonos hangállományú, de időtartamban eltérő szópárok esetében (alma, álma). Az ékezet

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Előzetes fölkészülés után szövegek felolvasása jó tagolással. Rövid ismeretterjesztő írások önálló (néma) olvasása, értelmezése. A szövegértés igazolása a kérdésekre adott válaszokkal. Dramatizált szövegek megszólaltatása szereposztással.	előidézte jelentésváltozás: (torok, török). Egyjegyű és kétjegyű betűk megkülönböztetése (Marci, Marcsi). Mássalhangzók helyes ejtése összetett szavak tagjainak határán (malacsült, világoszöld, adásszünet, narancsszörp, ronggyűjtés). Azonos szótó különböző toldalékolásából keletkezett sorozat olvasása. Szó szerkezet és összetett szó olvasása egymás után (a medve talpa – medvetalp). Szó szerkezetek begyakorlása és a belőlük alkotott mondatok megszólaltatása a szerkezeteknek megfelelő tagolással. A néma olvasás gyakorlása szavak gyakori ismétlődésével a mondatokban, a szövegben.
Írásképesség fejlesztése	
A kötött betűs ábécé másolása. A kis- és nagybetűk ismétlése alakítás szerinti csoportokban. A betűformák és -kötések automatizálása. A típushibák javítására összeállított szóanyag írása másolással. Az írásmozgás automatizálása: szó-sorok, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek másolásával. Szavak, szó szerkezetek, két-három összefüggő mondat leírása tollbamondásra. Rövid mondókák, versek lejegyzése emlékeztetből. Az írási és helyesírási hibák javítása tanítói utasításra és önellenőrzéssel (hibátlan mintához való hasonlítás). Az írásképesség fölmérése: másolással, tollbamondással, emlékeztetből írással.	Betűalakítások, betűkötések gyakorlása. Ritkábban használt betűkkel írandó szavak alakítása (dz, dzs, q, w, x). Szavak, szó szerkezetek, két-három mondat másolása írott vagy nyomtatott mintáról. Mondatírás szerkezetenként (látó-halló) tollbamondásra és (látó)emlékeztetből írással. A keltezés írásának begyakorlása. Íráshasználat: szógyűjtések, csoportosítások válogató másolással; különféle feladatok megoldása; a helyesírás gyakorlása. Önálló írással: válaszadás kérdésekre, adott szavakkal mondatalkotások, két-három összefüggő mondat. A szöveg írásakor a sorok kitöltése; ha szükséges, sorvégi elválasztás alkalmazása.
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	
A gondolatközlés eszközei. A beszéd/írás kisebb részei: mondat, szó, hang és betű. A szó bontható még szótagokra is. A hang jele a betű; a hangok és a betűk csoportosítása. A magyar ábécé, a betűrend. Az ékezet jelentést módosító szerepe. magán- és a mássalhangzók időtartamának jelölése a szavakban. A szóvégi ó, ő, ú, û; kivételek. Az egy- és a többtagú szavak; az elválasztás szabályai. Rokon értelmű, ellentétes jelentésű szók. A szavak szerkezete: szótó és toldalék. A „másképpen ejtjük, másképpen írjuk” esetei: <i>tj, dj, gyj, ts, z-s stb.</i> Állító és tagadó mondatok. Kijelentő és kérdő mondat. Nyelvhelyesség: ellentétes jelentésű szavak helyes használata (<i>jön – megy</i>). A kiejtés elve a helyesírásban: a hangok időtartamának jelölése a szavakban. A szótó hosszú hangja megmarad a toldalékolt formákban is. Kivételek tanulása: <i>fű, hí d, kút, nyár, nyúl, tűz, út, víz.</i> Az elemzés elve a helyesírásban: a kiejtéstől eltérő írásképpű szavak. A hagyomány elve a helyesírásban: a <i>j</i> hang kétféle jelölése; -ch-val írandó szavak. Az egyszerű szavak szótagolás szerinti elválasztása. A mondat és a személynevek kezdése nagybetűvel.	A gondolatközlés lehetőségeinek megtapasztalása. A szöveg felbontása mondatokra; a mondat tagolása szavakra. Az ábécérend ismerete és alkalmazása a gyermeklexikon használatakor. A társak nevének ábécérendbe állítása. Fölsoroláskor a szavak között vessző használata. A magán- és a mássalhangzók megkülönböztetése. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, velük mondatok kiegészítése. A szótó és a toldalék megkülönböztetése egyszerű szavakban. A toldalékolt szók kikeresése a mondatból kérdések segítségével. Hiányos mondatok pótlása megfelelően toldalékolt szavakkal. Állító és tagadó mondatok megfogalmazása adott szituációban. Kijelentő és kérdő mondatok fölismerése, megnevezése. Helyesírás. A hosszú magán- és mássalhangzók fölismerése beszédben, megfelelő jelölésük írásban. Hosszú hanggal írandó szavak csoportos gyűjtése és írása analógiás sorozatokban (<i>jó, hajó, ajtó; dlok, hallom, szál stb.</i>). A hangkapcsolati törvények helyes jelölése szóelemzés segítségével, a tanult esetekben. Egyszerű szavak elválasztása a sor végén, önállóan. Néhány gyakoribb toldalék helyesírása. A mondatok kezdése nagybetűvel, zárásuk írásjellel: a pont és a kérdőjel elhelyezése.

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	
Kedvenc témájú könyv keresése a könyvtárban. Tájékozódás a könyvek tartalmáról címük, tartalomjegyzékük alapján. Megadott szócikkek keresése a gyermeklexikonból. Kiegészítő információk gyűjtése a környezetismeretben tanultakhoz: gyermekeknek szóló ismeretterjesztő könyvekből. Gyermekújságok megismerése a könyvtárban.	A könyvtárhasználat szabályainak megismerése. A könyv jellemző adatai: cím, szerző; tartalmi elemei: címlap, szöveg, illusztráció, tartalomjegyzék. Eligazodás a könyvekben a tartalomjegyzék segítségével. Tájékozódás a gyermeklexikon betűrendjében. Gyermekújságok megismerése: jellemzőik.
Memoriterek	
Bátor, kreatív kezdeményezés az egyéni és a csoportos szereplésben. Memoriterek szöveghű és megfelelő hangerejű előadása.	2-3 találós kérdés; nyelvtörő; énekes népi gyermekjáték előadása társakkal; József Attila: Altató; Weöres Sándor: Buba éneke; 3 vers szabadon választható az alábbi költők művei közül, pl.: Csanádi Imre, Kányádi Sándor, Kassák Lajos, Kormos István, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Rónay György (verses mese), Szabó Lőrinc, Szilágyi Domokos, Weöres Sándor.

Értékelési szempontok

A tanuló képes legyen:

- ismert típusú írott utasítások megértésére, végrehajtására;
- kérdésekre adott válaszok értelmes megfogalmazására;
- a mindennapi érintkezés nyelvi formáinak alkalmazására, udvarias viselkedésre;
- a tanult memoriterek szöveghű elmondására;
- szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok néma és hangos olvasására: legalább a szavak egyben tartásával;
- olvasmányok tartalmának elmondására tanítói kérdésekre;
- tartalmilag tisztázott és megértett szöveg felkészülés utáni felolvasására. A felolvasott szöveg mondatokra tagolására: szünettartás, levegővétel;
- 8-10 soros, a tanulóknak ismert témájú szöveg önálló megismerésére, megértésének igazolására kérdések megválaszolásával;
- az ábécérend ismeretére,
- hosszú magán- és mássalhangzók fölismerésére a beszédben;
- a hosszú hangok jelölésére az írásban;
- rövid, fonetikusán írandó szavak hibátlan lejegyzésére tollbamondásra, a kiejtéstől eltérőké másolással;
- a j hang biztos jelölésére 20 – a tanulók által gyakran használt – szótöbben;
- a mondatok nagybetűvel való kezdésére, szavakra tagolására;
- a szavak elválasztására a szótagolás szabályai szerint.

3. ÉVFOLYAM

Időkeret: 296 óra/év (olvasás 148 óra, írás 19 óra az első félévben, fogalmazás 55 óra, nyelvtan 74 óra); 8 óra/hét.

A témakörök óraszámai

Beszédértés, beszédművelés (az olvasás- és nyelvtanórákon)	–
Szóbeli és írásbeli szövegek alkotása	54 ó.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	92 ó.
Olvasási képesség fejlesztése	46 ó.
Írásképeség fejlesztése	18 ó.
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	69 ó.

A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	4 ó.
Eredményvizsgálat (6 olvasás, 1 írás, 1 fogalmazás, 5 nyelvtan, helyesírás)	13 ó.
Memorítetek (olvasásórakon)	–

Témakörök

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Beszédértés, beszédművelés	
A légzéskapacitás fejlesztése, a levegő célszerű beosztása beszéd közben. A különböző mondatfajták jelentésüknek megfelelő intonálása. Adott mondatok megszólaltatása különböző hangvétellel, így jelentésük módosítása. Minőségi szókincsbővítés: a szavak jelentés-árnyalatainak, stílusértékének megismerése. Szólások, közmondások tanulása, használatuk a beszédben. Mesék bevezető, befejező fordulatainak és jellemző szókapcsolatainak tanulása. Mesemondás. Mesék, mondák dramatizálása. Önálló mesealkotás a tanult elemek fölhasználásával. Az olvasmányok eseményeinek, ismereteinek elmondása vázlat segítségével. Páros és kiscsoportos beszélgetések adott témáról, érzékenység a rejtett közlésekre, a nem verbális jelek fölfogására.	Bővülő mondatok felolvasása mondatonként egy légvétellel; elisméltése emlékezetből. Törekvés a mondanivaló tagolására, a kifejező hangsúlyozásra, az ereszkedő hanglejtés megvalósítására, a ritmusos beszédre. Különböző mondatfajták intonálása megfelelő hanglejtéssel, hangerővel. Fogalmak sorba rendezése. A szóisméltés kerülése a kommunikációs helyzetnek megfelelő rokon értelmű igék és névszók használatával. Egy gondolat sokféle megfogalmazása, a jelentés lényegének megtartásával. Hiányos mondatok kiegészítése: több szó közül a szövegbe illő kiválasztása. A mesék szókincsének alkalmazása mesemondáskor. Ismert mesék elmondása bővített és tömörített változatban. A tankönyv képeinek szóbeli bemutatása.
Szóbeli és írásbeli szövegek alkotása	
A szöveg jellegzetességei. Szövegalkotás kommunikációs helyzetekben: üzenet átadása, hírközlés szóban és írásban. A szövegalkotás műveletei: anyaggyűjtés, címválasztás, a témának megfelelő lényeges gondolatok válogatása, sorrendbe állítása. Olvasókönyvi szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkesztési szempontból. Az elbeszélés jellegzetességei. Elbeszélés írása (képsor, személyesen átélt vagy elképzelt események, vizuális élmények, olvasmányok alapján). A szöveg tagolása bekezdésekre logikai egységeinek megfelelően; koherenciájának megteremtése témataratással, a mondatok kapcsolásával. A műfajnak megfelelő szókincs alkalmazása, a szóisméltés kerülése. A párbeszéd lejegyzése. Ismert mese elmondása és önálló mesealkotás. Az elbeszélés és a mese összehasonlítása tartalom és stílus szempontjából. Fogalmazástechnikai gyakorlatok.	A gondolatközlés módjainak összegyűjtése. A hétköznapi híreinek tömör, pontos megfogalmazása. A hír kifejtése részletesebben, a közlő szubjektív véleményének beillesztésével. A szövegalkotás műveleteinek gyakorlása. Az elbeszélés kiegészítése az események utolsó mozzanatával, a következménnyel vagy a tanulsággal (befejezés). Eseményekhez az előzmények megírása, a szereplők, a színhely, az időpont megadása (bevezetés). A szöveg tagolása bekezdésekre – szerkezetének megfelelően. Párbeszéd beillesztése az elbeszélő szövegbe. Fogalmazástechnikai gyakorlatok: szöveg címek vizsgálatával a jó cím ismérveinek összegyűjtése; anyaggyűjtés a szövegalkotás előtt (tények, adatok, gondolatok és a téma szókincs); események elrendezése időrendben; a gondolatok, a mondatok kapcsolatának megteremtése; szövegjavítások.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	
Verses és prózai művek olvasása, értelmezése a magyar és a külföldi népköltészetből. Hazai hagyományok, népszokások. Verses, elbeszélések a család mindennapjairól; történetek az iskolai életből. Mondák, legendák, elbeszélések, regényrészletek, versek klasszikus és kortárs szerzőktől, valamint a határon túli magyar	Az olvasott művek alapján néhány irodalmi téma fölismerése a különböző olvasmányokban (család, iskola; barátság, segítőkészség, szülői szeretet, hazaszeretet; nemzeti múltunk eseményei; természetvédelem). A mesék ismétlődő motívumainak megfigyelése. Azonos mesemotívumok keresése a különböző népek

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
irodalomból: nemzeti múltunk eseményei, példaértékű személyiségek a magyar történelemből. Elbeszélések és ismeretterjesztő szövegek az ember és környezetének kapcsolatáról (természet-védelem). A szövegelemző műveletek alapfokú alkalmazása (a téma fölismerése; a szereplők, az események megnevezése; információk, tények, adatok kiemelése; a szöveg szerkezetének fölismerése adott vázlat alapján); tanítói segítséggel (a lényeg kiemelése, a szöveg szűkebb vagy bővebb elmondása; szöveghez vázlat készítése). Az olvasott szövegek csoportosítása: formájuk szerint (vers vagy próza); műfajuk szerint (mese, monda, legenda, elbeszélés); kommunikációs szándékuk szerint (szépirodalom, ismeretterjesztő irodalom). Lírai művekben rímek, refrén, szóismétlés, fokozás, hasonlat fölfedezése; hatásának fölismerése.	meséiben. A lakóhely irodalmi vonatkozásainak megismerése. Próza szövegek önálló megismerése, versek meghallgatása. Következtetés a szereplők cselekedeteinek indítékaira. A szövegben rejlő érzelmek föltárása. A szöveg illusztrációjával kapcsolatos gondolatok közlése. Kérdések és válaszok megfogalmazása ismeretterjesztő olvasmányok tényanyagáról. Az olvasókönyvi szövegek csoportosítása: formájuk, műfajuk, kommunikációs szándékuk szerint. A versek művészi eszközeinek fölfedezése. Egy gyermekversgyűjtemény önálló olvasása.
Olvasási képesség fejlesztése	
A felolvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztése beszéd- és olvasástechnikai gyakorlatokkal. Versek áthajló sorainak megszólaltatása a jelentésnek megfelelő tagolással. A zökkenőmentes sorváltás megvalósítása. Az összetett mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása. Párbeszéd olvasása. Felolvasás előzetes fölkészülés után: a szöveg értelmezése tagolással, helyes hangerővel, hangsúlyozással, hanglejtéssel. A gyorsolvasás előkészítése. Szövegértelmezés önálló (néma) olvasással. A néma olvasás gyakorlása.	Begyakorolt szószerkezetek fokozatos összekapcsolása mondattá; a bővülő mondatok olvasása szerkezetenként. Áthajló sorok megszakítás nélküli olvasása a versekben. Egyszerű mondatok összekapcsolása, olvasásuk a levegő helyes beosztásával. Párbeszéd olvasásakor az író szavainak elkülönítése szünettel. Az olvasmányok szóanyagából kiemelt, piramis alakban elrendezett szavak olvasása. Azonos szótövek egyre hosszabbodó, toldalékolt alakjainak gyors fölfogása. (Gyorsolvasási előgyakorlatok.)
Írásképeség fejlesztése	
Az írástempó fokozása (lendületgyakorlatok ütemezett írása, tollbamondás, emlékezetből való írás). 2-3 perces másolások. A tantárgy hosszabb írásbeli munkáinak elvégzése.	Nehezebb betűkapcsolások gyakorlása. Lendületgyakorlatok végzése. Szósorok, bővülő mondatok írása tollbamondásra; rövid mondatok leírása egyszeri hallásra. Másolás időre. Jól ismert memoriterek lejegyzése emlékezetből.
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	
Mondatfajták. Az egyes mondatfajták állító és tagadó formája. A szavak jelentés szerinti rendezése: szófajok. Az ige jelentése (<i>cselekvés, történés, létezés</i>). Az igekötő szerepe az igék jelentésében; a leggyakoribb igekötők; az igekötő és az ige kapcsolódási esetei. Az ige személyragjainak leválasztása az igtöről. Személyes névmások. Az igeidők. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű igék. A főnév jelentése; fajtái: a köznév és a tulajdonnév. A főnév többes száma, a többes szám jele. Ragos főnevek. A határozott és a határozatlan névelő. Névtűtő főnevek; a leggyakoribb névtűtők.	Tagolatlan szöveg mondatokra bontása. Mondatfajták megkülönböztetése a beszélő szándéka szerint. Adott mondatfajta megfogalmazása állító és tagadó formában; fölismerésük hallott és olvasott szövegben. Mondatfajták variálása különböző beszédhelyzetekben vagy szöveghelyzetben. Az ige fölismerése szövegben. A jelentés módosulásának megfigyelése: adott ige mondatba helyezése változó igekötőkkel. Szövegek átalakítása az igeidők megváltoztatásával. Az igeidők helyes használata események elmondásakor, leírásakor. Mondatalkotások rokon értelmű és ellentétes jelentésű igékkel. Főnevek

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Mondatzáró írásjelek az egyszerű mondatok végén. Rövid és hosszú magán- és mássalhangzók az igék tövében. Az -ít, -ul, -ül végződésű igék helyesírása. Az elemzés elvének alkalmazása az igék helyesírásában. Az igekötős igék helyesírásának két egyszerűbb esete: az igekötő a hozzá tartozó ige előtt vagy után áll. A múlt és a jövő idejű ige helyesírása. A tulajdonnevek nagybetűs kezdése a tanult esetekben. Hosszú magán- és mássalhangzók a leggyakoribb ragokban és ragos főnevekben. A főnévhez járuló -t rag. A j hang kétféle jelölése az igékben, a főnevekben. A helyesírási szótár használata. Párbeszédék szó szerinti lejegyzése.	főlismerése szövegben. Tulajdonnevek és köznevek megkülönböztetése, írása. Toldalékos szavak szófajának megnevezése segítséggel. Ragos főnevek gyűjtése kérdésekre. Személyes névmások használata szövegalkotáskor a szereplők nevének ismétlése helyett. A szótő és a leggyakoribb jelek, ragok megkülönböztetése. Mondatalkotások -ba -be és -ban -ben ragos főnevekkel. Hiányzó mondatvégi írásjelek pótlása az egyszerű mondatok végén. Hosszú magán- vagy mássalhangzóval írandó igék és főnevek analógiás gyűjtése. A d és t végű igék helyesírása E/2. és T/2. személyben (<i>maradsz, maradtok; lász, látok</i>). A jövő idejű szerkezet főlismerése, írása. A megismert tulajdonnevek lejegyzése nagy kezdőbetűvel. A szóvégi magánhangzó időtartamának helyes jelölése a főnevekben. Egyszerű főnevekből összetettek alkotása; majd szétválasztásuk. A főnevek toldalékolt alakjainak elválasztása. A ragos főnevek helyesírásának gyakorlása. Múlt idejű igék helyesírásának gyakorlása. A főnév -t ragjának és a múlt idő jelének megkülönböztetése szövegben. A tanult szófajták írásának indoklása a helyesírás szabályaival.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	
A könyvtár terei és állományrészei. A szépirodalmi könyvek raktári rendje. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalom, ismeretterjesztő irodalom. Egy gyermekek részére készült sorozat könyveinek vizsgálata, közös jegyeinek megállapítása. A szótárok szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó, szócikk); szótárhasználat. A lexikon és a szótár egyező és eltérő sajátosságai. A sorozat szerepe a tájékozódásban (szépirodalmi és ismeretterjesztő sorozatok).	Az iskolai könyvtár tereinek és állományrészeinek megfigyelése. Könyvek keresése a szabadpolcon szerző és cím szerint: a szépirodalom betűrendjében (egy ifjúsági író könyveinek megkeresése). Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek témájának megállapítása a cím, a tartalomjegyzék és a fűlszóveg segítségével. Információk gyűjtése gyermeklexikonból a betűrend segítségével. A helyesírási szótár és az életkornak megfelelő értelmező szótár használata. A szótár és a lexikon összehasonlítása azonos fogalmak keresésével.
Memoriterek	
Memoriterek szöveghű, helyesen tagolt előadása. Az előadás színessé tétele mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásával. Kapcsolattartás a hallgatósággal. Dramatizált népszokások előadása. Alkalmazkodás a társ beszéde, mozgása és a szerep megkívánta szituációhoz.	5 szólás és közmondás; hagyományörző népszokás dramatizált előadása társakkal; 1 verses mese; Arany János: Mátyás anyja; Vörösmarty Mihály: Szózat (2 versszak); 2 vers szabadon választható az alábbi költők művei közül, pl.: Áprily Lajos, József Attila, Juhász Gyula, Nagy László, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Rónay György, Szabó Lőrinc, Zelk Zoltán, Weöres Sándor.

Értékelési szempontok

A tanuló képes legyen:

- tiszta artikuláció (az egyéni adottságok figyelembevételével), a helyzetnek megfelelő hangerő alkalmazására beszéd közben;
- a tanult nyelvi fordulatok használatára konkrét beszédhelyzetekben;

- memoriterek szöveghû, helyesen tagolt előadására;
- egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések eseményeinek elmondására néhány összefüggő mondatlall;
- a témával kapcsolatos kérdések, válaszok megfogalmazására;
- ismert feladattípusok utasításának önálló megértésére, elvégzésére;
- fél oldal terjedelmű ismeretterjesztő vagy szépirodalmi olvasmány önálló (néma) olvasására, a szövegértés bizonyítására feladatok megoldásával;
- ismert szöveg felkészülés utáni érthető, tagolt felolvasására: a szószerkezetek egyben tartásával;
- szövegek csoportosítására;
- könyvek használatára ismeretek szerzéséhez;
- cselekvést jelentő igék, konkrét főnevek fölismerésére és szófájának megnevezésére;
- a többes szám kifejezésének fölismerésére;
- a tanult tulajdonnevek nagybetűvel való kezdésére;
- az időtartam helyes jelölésére a begyakorolt esetekben;
- a korosztály szókincsében megtalálható, a kiejtésnek megfelelően írandó szavak helyes rögzítésére;
- a j hang helyes jelölésére a tanult szófajokban (az előző évihez viszonyítva újabb 20 szó);
- egyszerű szavak elválasztására önállóan;
- hat-nyolc értelmes, összefüggő mondat írására megadott vagy választott témáról;
- az időrend megtartására események leírásakor;
- a szöveg mondatokra tagolására; a mondatkezdés és -zárás helyes jelölésével;
- írásmunkák elvégzésére olvashatóan, tetszetős formában, az íráshasználathoz szükséges tempóban;
- az önálló írásbeli munkák javítására tanítói segítségével.

4. ÉVFOLYAM

Időkeret: 259 óra/év (olvasás 111 óra, fogalmazás 74 óra, nyelvtan 74 óra); 7 óra/hét.

A témakörök óraszámai

Beszédértés, beszédművelés (az olvasás- és nyelvtanórákon))	–
Szóbeli és írásbeli szövegek alkotása	71 ó.
Olvasás, szövegértés fejlesztése; irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	67 ó.
Olvasási képesség fejlesztése	34 ó.
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	70 ó.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	4 ó.
Eredményvizsgálat (6 olvasás, 3 fogalmazás, 4 nyelvtan, helyesírás)	13 ó.
Memoriterek (az olvasásórákon)	–

Témakörök

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
Beszédértés, beszédművelés	
Az összetett mondat tagolása szünettartással. A szövegjelentés kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközökkel. A szereplők jellemének bemutatása dramatikus játékokban: a beszédhangzás és a testbeszéd alakítása a szöveg jelentésének megfelelően. A szókincs minőségi bővítése a szavak jelentés-árnyalatainak megismertetésével. Rokont értelmű és ellentétes jelentésű szavak használata. Az olvasmányok reprodukálása szóban, tömörítéssel. Mesék elmondása nézőpontváltással. Résztétel a tanulócsopottban folyó beszélgetésben, vitában: a témáról személyes vélemény kifejtése.	Az élőbeszéd és a felolvasás tagolása helyes beszédleghzesssel, szünetekkel: a szöveg jelentésének megfelelően. Az érzelmek kifejezése hanglejtéssel; a lényeg kiemelése hangsúllyal, hatásszünettel. A szöveg értelmezése hangerővel. Szünet tartása a közbeékelődések előtt és után. Az aktív szókincs folyamatos gyarapítása különféle szövegekből. A köznyelvitől eltérő szójelentés megértése a szövegkörnyezet segítségével. A szavak használati értékének, hangulatának tisztázása. Hiányos mondatok kiegészítése a szövegkörnyezetbe illő rokont értelmű szóval. Ismeretlen kifejezések magyarázata a

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
	gyermeknek készült értelmező szótár használatával; a keresett szó szövegbe illő jelentésének kiválasztása. Az ellentétes jelentés kifejezése többféleképpen. Állandó szókapcsolatok gyűjtése szövegekből. Szóhasználatok alkalmazása az élőbeszédben és az írott szövegekben. A szövegek tartalmának vagy ismeretanyagának elmondása memorizált vázlat segítségével, a megismert szókincs használatával. A saját álláspont előadása és megvédése a témának, a helyzetnek megfelelően; mások véleményének meghallgatása. Alkalmazkodás a kommunikációs szerepcserékhez. Figyelem a beszédtárs megnyilatkozásának mind értelmi, mind érzelmi tartalmára. Olvasott mesék, történetek megjelenítése dramatikus játékkal.
Szóbeli és írásbeli szövegek alkotása	
Közlő szövegek szerkesztése szóban és írásban (hirdetés, értesítés, meghívó). Az elbeszélésről tanultak ismétlése, bővítése. A fő rész tagolása bekezdésekre. Elbeszélések írása (saját élettörténet, személyes élmények megörökítése; olvasókönyvi elbeszélések megírása az egyik szereplő nevében; meseírás; fantasztikus történet alkotása; rövid mese dramatizált földolgozása). A leírás tartalmi, szerkesztési jellemzői, nyelvi eszközei. A bemutatás sorrendje: egészből a részletek felé; közelitől a távoli felé. Leírások készítése (tárgyakról, növényekről, állatokról, tájakról, személyekről – alakleírás, jellemzés). A leírások szemléletessége: melléknevek, hasonlatok használata. Elbeszélések kiegészítése leírással. A levélírás tartalmi és formai jellemzői. Megszólítások, elbúcsúzás, dátum. A címzetthez alkalmazkodó stílus. A levélboríték címezése. Üdvözlőlap írása ünnepi alkalomra. Fogalmazás-technikai gyakorlatok, szövegjavítások.	A közlő szövegek érthető, minden lényeges információt tartalmazó, tömör megfogalmazása írásban; tolmácsolása élőszóval társnak vagy közösségnek (hirdetés, értesítés, meghívó). A szóhasználat egyeztetése a beszédhelyzettel. Hiányos szövegek javítása. Az elbeszélés írásának gyakorlása, pl. napló formájában. Változó időben, több színhelyen játszódó események leírása: a szöveg tagolása a logikai egységeknek megfelelő bekezdésekre. A szöveg kiegészítése párbeszéddel. Az események leírása valamelyik szereplő nézőpontjából: az elbeszélő szándékának megfelelő szóhasználat, a választott nézőpont tartásával. A leírás, a jellemzés megfigyelése irodalmi példákban. Szemléletességre törekvés a megfogalmazásban. A leírás összekapcsolása az elbeszéléssel. A címnek megfelelő lényeges gondolatok válogatása és a műfaj megválasztása. Levélírás választott partnernek. A levél formájának, címezésének megismerése. Megszólítások, szokásos nyelvi fordulatok tanulása. Alkalmazkodás a címzetthez a szöveg tartalmában, stílusában. A szöveg ellenőrzése a szokás szintjén.
Olvasás, szövegértés fejlesztése, irodalmi, társadalmi és természeti ismeretek	
Szövegek a magyar és a hazai etnikai kisebbség népköltészetéből (népdalok, népmesék, mondák, legendák, anekdoták; népi játékok, hagyomány-őrző népszokások.) A népköltészeti szövegek keletkezése, műfajai. Mesetípusok: tündérmese, állatmese, tréfás mese, láncmese. A népmesék szerkezeti és nyelvi jellemzői. Mesemotívumok. A népdalok jellegzetes témái. Verses és prózai művek olvasása, értelmezése a klasszikus és kortárs íróktól, valamint a határon	Ráismerés az elbeszélések, a versek művészi értékeire; mesék ismert motívumaira. A népdal és a vers hangulatának, témájának, szerkezetének, sorvégi és szókezdő rímeinek fölismerése. A szóismétlés funkciók használata. Szimbólumok keresése népdalokból. Összefüggés keresése a szöveg hatása és művészi eszközei között. Azonos műfajú vagy témájú népköltészeti és műköltészeti alkotások összehasonlítása (népmese és műmese). Tájékozottság az olvasott irodalmi mű

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
túli magyar irodalomból. Emberi kapcsolatokat, kíváncsatos tulajdonságokat bemutató elbeszélések, történelmi eseményeket, kimagasló személyiségeket megőrkítő mondák, legendák, amelyek alkalmasak az erkölcsi érzék, az ítélőképesség alakítására. Nemzeti ünnepeink előzményeit bemutató írások. Nemzeti ereklyék, emlékhelyek megismertetése. Humoros történetek. Egyszerű szerkezetű ifjúsági regény önálló olvasása. Egy-másfél oldal terjedelmű ismeretterjesztő szövegek (Magyarország tájai, városai; néphagyományok; védett természeti és kulturális értékeink). Egyszerűbb szövegelemző műveletek önálló alkalmazása (a színhely, az események idejének meghatározása; a bekezdések és a szöveg szerkezete közötti összefüggés fölismerése; vázlatkészítés megadott szempontok szerint). A szépirodalmi műben az elbeszélő személyének megállapítása. Összefüggések megértése kérdések segítségével. Művészi eszközök: szóismétlés, fokozás, ellentét, hasonlat; verstani ismétlődések: rím, ritmus, refrén fölismerése. A népköltészetéről és műköltészetéről tanultak összefoglaló rendszerezése. A népköltészet és a műköltészet azonosságai, különbségei. Szépirodalmi és ismeretközlő művek megkülönböztetése.	kapcsolatairól (az olvasott mese változatai). Érzelmek, emberi kapcsolatok fölismerése, értékelése a művekben. Több szempont figyelembevételével a szereplők viselkedésének megítélésében. A szépirodalmi mű által keltett élmények megfogalmazása tanítói segítséggel. A megismert regénnyel kapcsolatos olvasmány-élmények megosztása a társakkal; egyéni vélemények ütköztetése; érvelés rövid részletek bemutatásával. A regény témája és rövid eseményvázlata. Nyelvi érdekességek, művészi eszközök gyűjtése a szövegből. A főhős(ök) jellemzése. Néhány adat közlése a mű szerzőjéről. Ismeretközlő szövegekhez kérdések megfogalmazása. A környezetismeretben tanultak kiegészítése önálló olvasással. A szöveg összefüggő elmondása a vázlat memorizálásának segítségével. Szövegbővítés (az események előzménye vagy folytatása, egy-egy epizód bővebb kifejtése). A szöveg tömörítése.
Olvasási képesség fejlesztése	
A kifejező olvasás előkészítése beszédtechnikai gyakorlatokkal. A mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásának gyakorlása. Felolvasáskor a párbeszéd és közbeékelődések elkülönítése. Szövegfeldolgozások önálló (néma) olvasással.	A levegő helyes beosztása a hosszabb vagy összetett mondatok fölolvasásakor. Az olvasmányból kiragadott összetett mondat gyakorlása tagmondatokra bontva, majd újraolvasása a szövegből. A néma olvasás gyakorlása olvasástechnikai gyakorlatokkal (azonos szavakból különböző mondatok variálása; egy alapmondat változtatása kifejezéseinek fokozatos cseréjével, a mondatváltozatok jelentésének magyarázata). A szöveg lényegének kikeresése válogató olvasással. (Gyorsolvasási előgyakorlat).
Nyelvhasználat, ismeretek az anyanyelvről (nyelvtan és helyesírás)	
Az ígéről, a főnévről tanultak ismétlése és bővítése. Az igemódok és jelölésük. A tulajdonnév fajtái: személynév, állatnév, földrajzi név, égitestek neve, márkanev, intézménynév. Címek írása. A melléknév jelentése; szerepe a szövegben. A melléknév fokozása. A fokozott melléknév helyesírása. Rokoni értelmű és ellentétes jelentésű melléknévek. A tulajdonnévből képzett melléknév	A tanult szófajok fölismerése szövegben, megnevezésük konkrét példákban. Ellentétes jelentés kifejezése igekötős igékkel. Az igekötős igék egybe- és különírása; elválasztásuk. A jövő idő változatos kifejezése; igekötős igék jövő időben. A múlt idejű igealakok írásának gyakorlása. A kijelentő, a felszólító, a feltételes módú igealakok fölismerése; helyesírásuk gyakorlása.

Tartalmak	Fejlesztési feladatok
egyszerű esetei (dunai, szegedi). Szó szerkezetek melléknevekkel. A számnév jelentése; tő- és sorszámnév, a határozatlan számnév fokozása. Számok lejegyzése számjegyekkel és betűkkel. Toldalékok kapcsolása számjegyekhez és betűkkel írt számnevekhez. A keltezés helyes írásmódja. Személyes, mutató és kérdő névmás. A névmások szerepe a szövegben. A névszók közé tartozó szófajták. Az eddig tanultak ismételése, rendszerezése: a hangok; a betűrend; a szótő és a toldalékok; az elválasztás, a szavak jelentése. A mondatfajták ismételése, kapcsolatuk az igemódokkal. A nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek összefoglalása.	A tanulók környezetében, olvasmányjaiban előforduló tulajdonnevek helyes írásmódja. A történelemből ismert személyek nevének pontos rögzítése. A ragos főnevek elválasztása a szótagolás szerint. Mondatalkotások ragos és névutós főnevekkel. Az -i képzős melléknevek helyesírása. Összehasonlításból keletkezett melléknevek alkotása (hófehér, kökemény). Az így keletkezett összetett szavak elválasztása. A leírások szemléletesebbé tétele melléknevek használatával. Hatásnövelés a melléknevek fokozásával. Mondatalkotások rokon értelmű és ellentétes jelentésű melléknevekkel. A szóismételés kerülése névmások, rokon értelmű igék, melléknevek használatával. Az ly-os szavak körének bővítése, toldalékolásuk. Szó szerkezetek alkotása a tanult szófajokból; mondatba helyezésük. Nyelvhelyességi ismeretek gyakorlása: az igemódok tudatos használata a mondatfajtákban. A -t és -sz végű igék használata a kijelentő és a felszólító mondatban. A szóalakok helyesírásának gyakorlása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az írásmód indoklása a helyesírás alapelveivel.
A tanulási képesség fejlesztése; könyv- és könyvtárhasználat	
Különböző információhordozók a lakóhely gyermekkönyvtárában (folyóirat, hanglez, hangkazetta, diafilm, videofilm). Ismerkedés folyóiratokkal; ezek jellemzői. A katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információhordozók keresésében. Eligazodás a gyermekeknek készült segédkönyvek (lexikon, szótárak, enciklopédia) szerkezetében; használatuk. A magyar helyesírás szabályai c. segédlet önálló alkalmazása. A szépirodalmi és az ismeretterjesztő művek tartalmának megállapítása: cím, tartalomjegyzék, bevezető, fűlszöveg segítségével. Gyűjteményes kötetek (mesék, versek, elbeszélések) megismerése.	A lakóhely gyermekkönyvtárának megismerése. Mesegyűjtemények és gyermekek részére készült verseskötetek keresése a szabadpolcon. Hasonló témájú mesék keresése; megegyező témájú versek fölfedezése a költőknél. A házi olvasmánynak szánt mű kiválasztása több lehetőség közül. Tájékozódás a szabadpolcon az ismeretterjesztő irodalom szakrendjében. Könyvek fölkutatása aktuális témákhoz. A gyermekenciklopédia szerkezetének (tartalomjegyzék, fejezetek, mutató) megismerése. A lexikon és az enciklopédia egybevetése. Közmondások, szólások jelentésének megismerése kézikönyvekből.
Memoriteretek	
Verse, prózai szövegek, szövegrészletek előadása memoriterként; kapcsolattartás a hallgatósággal. Érthető, a magyar nyelv hangzástörvényeinek megfelelő, helyesen tagolt, az élőbeszéd tempóját követő szövegmondás. A memoriteretek szöveghű, érzelmeket is kifejező előadása. A testbeszéd tudatos használata.	1 népdal, 1 népmese elmondása; népszokás dramatizált előadása társakkal; Petőfi Sándor: Nemzeti dal; Kölcsey Ferenc: Himnusz (2 versszak); 3 vers szabadon választható az alábbi költők művei közül, pl.: Áprily Lajos, Arany János, József Attila, Nagy László, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Utassy József, Weöres Sándor. 5-10 soros prózai szöveg elmondása.

Értékelési szempontok (kimeneti követelmények)

A tanuló képes legyen:

- feladatok utasításainak önálló értelmezésére, végrehajtására;
- érthető, helyesen tagolt, a magyar nyelv hangzástörvényeinek megfelelő beszédre a mindennapi kommunikációban, vers- és prózamondás közben (elbírálás az egyéni lehetőségek figyelembevételével);
- a mondanivaló értelmes megfogalmazására szóban, figyelni a beszédpartnerre;
- a memoriterek szöveghű előadására: törekvés az érzelmek kifejezésére, a hallgatósággal való kapcsolattartásra;
- együttműködésre a társakkal dramatikus játékok és hagyományörző népszokások előadásában;
- előzetes felkészülés után: szöveghű, folyamatos, a tartalmat kifejező felolvasásra az élőbeszéd üteméhez közelítő tempóban és szabályos hangleadással;
- olvasmányok tartalmának elmondására néhány összefüggő, értelmes mondattal;
- egy-másfél oldal terjedelmű, az életkornak megfelelő szöveg önálló (néma) olvasására, a szövegértés bizonyítására egyszerű feladatok megoldásával;
- a művek által keltett élmények megfogalmazására tanítói segítséggel;
- legnagyobb költőink, íróink nevének és a tőlük olvasott művek címének, témájának megjegyzésére;
- egyszerű szerkezetű regény önálló olvasására;
- tájékozódásra a szótárakban;
- a könyvek tartalomjegyzékének használatára;
- az ábécérend ismeretére;
- készség szinten megkövetelhető tevékenységekre: a hangok időtartamának jelölése a begyakorolt esetekben; a *j* hang betűjelének helyes megválasztása 30-40 szótdben, jelölése a toldalékokban; a mondat és a tulajdonnevek tanult eseteinek nagybetűs kezdése; a múlt idő jelének helyes használata; az igekötő és az ige leírása, ha az igekötő közvetlenül a hozzá tartozó ige előtt vagy után áll; a melléknév, a számnév fokozott alakjának helyes írásmódja; a keltezés egyszerű alakjának írása; szavak elválasztása *(kivéve az összetett szókat és a tulajdonnevek nehezebb eseteit)*;
- jártasság szinten megkövetelhető tevékenységekre: szavak csoportosítása a tanult szófajok szerint; egyalakú szótövek fölismerése; a tanult szófajok toldalékos alakjainak írása; a hangkapcsolati törvények helyes jelölése szóelemzés segítségével; a mondatfajták megnevezése konkrét esetekben, záró írásjelük helyes megválasztása;
- közös előkészítés után 6-8 összefüggő mondat terjedelmű írásbeli fogalmazás készítésére a megadott témáról: elbeszélés, leírás vagy levél;
- a szövegműfajnak és a témának megfelelő szókinccs használatára;
- írásbeli feladatok elvégzésére a kívánt helyesírási és íráshasználati normák megtartásával;
- önellenőrzésre, hibajavításra tanítói utasításra; helyesírási szótár használatára.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam

B. változat

BEVEZETÉS

Célok és feladatok

Az integrált oktatás alapfeladata az alapkészségek, kompetenciák kiemelt fejlesztése.

Az integrált szemléletű anyanyelvi oktatás célja az anyanyelv tudatos, pontos használata kommunikációs helyzetekben, a gondolatok, érzelmek adekvát kifejezésében. A szóbeli és írásbeli kifejezőmód megalapozása, fejlesztése a társakkal és a felnőttekkel való kommunikációs helyzetekben.

Az ismeretszerezés folyamatában az élményeken alapuló önálló ismeretszerzés képességének kialakítása, az érdeklődés fenntartása, a kritikus szemlélet kialakítása a legfontosabb cél.

A tantárgyak közötti integráció egyaránt biztosítja a tanulók számára a természettudományi tárgyak, a humán tárgyak és a művészetek könnyebb megértését, az összefüggések felismerését. Cél a komplex ismeretszerzés, az önálló gondolkodásmód kialakítása, a rendszerszerű tanulás megalapozása, az alkotási vágy és kreativitás felkeltése és fenntartása önálló feladatvégzések során.

Az ember és a természet összhangjának hangsúlyozásával a természeti környezetet tisztelő, értékeit óvó életszemlélet és gyakorlat kialakítása alapfeladat.

A magyar nyelv és irodalom tanításának célja az olvasás és írás megtanítása, a helyesírás megalapozása, a szövegértés műveleteinek elsajátítása, a gondolkodási képességek fejlesztése, a szövegalkotás algoritmusának elsajátítása, gyakorlása. A tudatos szövegfeldolgozás fejlesztése révén olvasni szerető, önálló olvasásra képes tanulók nevelése.

A hangos és néma olvasás szöveganyagai bemutatják a hazai természeti jelenségeket, növény- és állatvilágot változatos szövegműfajok révén. Mivel mindennapi életünket a természet változása határozza meg, szoros a kohézió a szépirodalmi és az ismeretterjesztő szövegek valamint a hagyományokat, ünnepeket és szokásokat bemutató írások között. A személyiségfejlesztést segítik a gyerekek családi, baráti kapcsolatait bemutató szövegek erkölcsi, érzelmi töltése. A műfaji változatosság lehetővé teszi a több szempontú feldolgozást, a rugalmas gondolkodás kialakítását.

A nemzettudat kialakulását, az idő- és térszemlélet erősödését a magyar történelem jelentős eseményeinek és személyeinek bemutatása, az életkori sajátosságoknak megfelelő feldolgozása alapozza meg. Az esztétikai élmények befogadása, feldolgozása magas színvonalú illusztrációk és műalkotások bemutatása révén valósul meg. Az olvasmányokhoz kapcsolódó dramatikus feladatok és manuális tevékenységek a személyiségfejlesztés eszközei is.

A tanítási gyakorlatban az integráció a tantárgyak tantervi követelményeinek összehangolásával realizálódik.

Fejlesztési követelmények

Olvasási és íráskészség

Hangoztató – elemző – összetevő eljárással történő olvasástanulás után a negyedik évfolyam végéig a pontos, a műfaji jellemzőknek megfelelő, kifejező hangos olvasás elsajátítása, gyakorlása.

Az írástanulás a betűelemek vázolásától az írás automatizálódásáig, az írás eszközszintű használatáig vezet. A negyedik évfolyam végén a tanulók legyenek képesek önálló írásmunkák készítésére. Írásukban törekedjenek az írástechnikai és helyesírási hibák elkerülésére. Íráskéjük legyen esztétikus, tükrözze személyiségüket.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatának alakítása, a szövegértés fejlesztése

Szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek olvasása, megkülönböztetése. Az események, a szereplők, a helyszínek megnevezése. Az ismeretterjesztő szövegek adatainak, információinak megjelölése. A szövegértés igazolása önálló feladatvégzéssel.

Népköltészeti és műköltészeti alkotások olvasása klasszikus és kortárs szerzőktől. Az alkotások jellemző jegyeinek felismerése, megnevezése.

A magyar szólások és közmondások jelentéstartalma; kapcsolása a szövegtartalomnak megfelelően.

Szövegalkotási képesség formálása; a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítása

A szóbeli szövegalkotási képesség fejlesztése egyéni és közös élmények, tapasztalatok elmondásával, szövegek reprodukálása, önálló szövegalkotás elsajátítása. Olvasmányok lényegének, tartalmának elmondása. A szóbeli szövegalkotás során az érzelmek, egyéni vélemények kifejezése. A szókincs folyamatos fejlesztése, az aktív szókincs bővítése. A szövegalkotás folyamatában a fantázia és a kreativitás fejlesztése. A negyedik évfolyam végére elbeszélő, leíró fogalmazások önálló írása.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek, ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos alakítása

A magyar nyelv rendszerének alapszintű ismerete. A leíró nyelvtan, hangtan, jelentéstan, szóalaktan, szófajtan, alapismereteinek megtanítása. A nyelvtani tartalomnak megfelelő helyesírási szabályok ismerete, alkalmazása az önálló munkavégzés során. A negyedik évfolyam végére a tanulók törekedjenek a tanult helyesírási szabályok alkalmazására önálló írásmunkák készítésekor, írásaikat javítsák ellenőrzés után.

A tanulási képességek fejlesztése, ismeretfeldolgozási technikák tanítása

Az önálló ismeretszerzés nyomtatott és elektronikus eszközeinek ismerete. Az ismeretszerzés módjainak elsajátítása. Tájékozódás könyvekben, gyermeklexikonokban, gyermekenciklopédiákban, folyóiratokban, szótárak használatával.

Elektronikus információs eszközök (televízió, magnetofon, videomagnó, lemezjátszó, számítógép) használata az olvasmányok tartalmához kapcsolódóan.

A tantárgyi tanulás előkészítése, a tanulási stratégiák megismertetése.

1. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: **296** (148 olvasás, 148 írás).

Heti óraszám: **8.**

Fejlesztési követelmények

A tanulók beszédszintjének, adottságainak, képességeinek, ismereteinek felmérése, megismerése után a beszédértés, a beszédtechnika fejlesztése, az esetleges beszédzavarok, beszédhibák korrigálása.

A figyelem, a koncentráció és az emlékezet fejlesztése.

Alak- és formafelismerés, tér- és síkbeli tájékozódás fejlesztése.

A finommotorika fejlesztése.

Szavak hangokra bontása, hangok helyének jelölése, hangok összevonása, tiszta artikuláció.

A spontán beszédre való motiváció.

Hangoztató – elemző – összetevő olvasástanulási eljárás után a magyar ábécé minden betűjének (kis- és nagybetűk) olvasása.

Szavak, szókapcsolatok, mondatok és szövegek olvasása felkészülés után.

A magyar ábécé kis- és nagybetűinek írása, kapcsolása.

Szavak, szókapcsolatok, rövid mondatok írása másolással, tollbamondás után, valamint emlékezetből.

Személynevek, állatnevek, a lakóhely nevének helyes leírása.

Az írástechnika fejlesztése.

Késztetés az önellenőrzésre.

A tantárgyak közötti integráció érvényesítése.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Kulturált nyelvi magatartás (folyamatos)	
A helyes belégzés. A beszédhangok tiszta artikulációja, helyes ejtés. A hangok időtartama a szavakban. Hangkapcsolatok helyes ejtése. A szavak ritmusa, hangsúlya. Szókapcsolatok, szó szerkezetek helyes ejtése, a helyes ritmus és hangsúly. A szókapcsolatok, rövid mondatok hanglejtése. Szókincsfejlesztés. Szavak, szókapcsolatok értelmezése, a mondat tartalom megértése. Páros kommunikáció. A helyes viselkedésformák, nyelvi fordulatok a felnőttekkel és a társakkal.	Légzéstechnikai gyakorlatok némán és hangadással. Hangok tiszta ejtése, artikulációs gyakorlatok. A hangok időtartamának érzékeltetése a szavakban. Hangösszevonási, hangleválasztási gyakorlatok segítséggel, majd önállóan. Szavak ritmusának érzékeltetése tapssal, dobogással. Szó sorok hangsúlyos elmondása. Sorolók, kiszámolók, mondókák, versek elmondása a ritmus, a hangsúly érzékeltetésével. Szókapcsolatok, rövid kijelentő és kérdő mondatok hanglejtésének gyakorlása utánmondással. A szavak, szókapcsolatok megértésének igazolása önálló mondat szerkesztéssel. Mesék, történetek elmondása. A köszönés, a bemutatkozás, a kérés, a köszöntés megfelelő nyelvi formáinak gyakorlása szituációs játékok keretében. Felelgető mondókák, versek eljátszása. Kérdések és válaszok megfogalmazásának gyakorlása hétköznapi beszédhelyzetekben.
Az olvasás és írás tanulásának előkészítése (20-20 óra)	
A koncentráció és az emlékezet fejlesztése. A sorrendiség megjegyzése. Írányok felismerése. Térben és síkban való tájékozódás. Az olvasás és az írás megfelelő iránya. Az olvasáshoz és az íráshoz szükséges helyes testtartás és kéztartás kialakítása. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Mondatok tagolása szavakra, szavak tagolása szótagokra. A szavak első hangja, a szavak hangokra bontása. Mondataalkotások.	Tárgyak, képek megfigyelése, felidézése kirakással, rajzzal emlékezet alapján. Szó sorok, mondatok, versek visszamondása. Sorolók, mondókák, rövid versek memorizálása. Az irányok megnevezése képeken, szövegeken. Képek alapján a balról jobbra történő olvasás előkészítése. Kézmozgást és szemmozgást fejlesztő gyakorlatok. Betűelemek alakítása, kapcsolása. Hangleválasztási gyakorlatok. Hangok számának, helyének jelölése kirakással, rajzzal. A szótagok számának érzékeltetése tapssal, mozgással. Hangösszevonási gyakorlatok. Mondatok alkotása a természeti változásokat, családi szokásokat bemutató eseményképekről.
Az olvasás jelrendszerének megtanítása (54 óra)	
A nyomtatott kis- és nagybetűk együttes tanítása, a hang és betű megfeleltetése. Betűk összeolvasása, betűkapcsolatok, szótagok, szavak, szókapcsolatok, mondatok és szövegek olvasása némán és hangosan. A szövegértő olvasás megalapozása, fejlesztése. Nyelvi fogalmak tapasztalati úton való megismerése, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé.	A hangoknak megfelelő betűk biztos felismerése, a betűknek megfelelő hangok helyes ejtése. Fokozatos fejlesztéssel betűk összeolvasása szótagokká, szavakká. Szókapcsolatok, szó szerkezetek, szövegek szótagoló, majd folyamatos olvasása. Hangos olvasáskor a megfelelő hangsúly, hanglejtés érzékeltetése. A mondatok, rövid szövegek megértésének igazolása feladatok megoldásával; a szövegnek megfelelő

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek használatának megfigyelése.	rajzok készítése, szóbeli válaszadás kérdésekre, mondatkeresés adott szempontok alapján.
Az írás jelrendszerének megtanítása (56 óra)	
Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és betűkapcsolás: betűk, szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása. Szótagolás, elválasztás. Az írott nagybetűk alakítása, kapcsolása. Egyszerű tulajdonnevek írása. A mondatok helyesírásának megfigyelése; mondatkezdő nagybetű, mondatvégi írásjelek írása. Az önellenőrzés módjának elsajátítása.	A kisbetűk írása az olvasástanulással párhuzamosan, fokozatosan csökkenő betűmérettel, majd a vonalrendszerben; a nagybetűk írása vonalrendszerben. Betűkapcsolás. Szavak, szókapcsolatok, mondatok másolása írott és nyomtatott mintáról. Szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása látó-halló előkészítés után tollbamondással és önálló írással. Szavak írása szótagolással. Az elválasztás eseteinek megfigyeltetése, gyakorlása. Személynevek és állatnevek írása másolással, látó-halló tollbamondás után. A lakóhely nevének, a tanulók lakcímének leírása. A mondatkezdő betű, a tulajdonnevek megkülönböztetése eleinte színes betűvel, majd a nagybetűvel. Rövid mondatok írása másolással, látó-halló tollbamondás után, önállóan. Az írásmunkák ellenőrzése, javítása minta után.
Irodalomolvasás, szövegértés (54 óra)	
Népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, mondókák, sorolók, találós kérdések, versek olvasása. A mindennapi életet, a természeti környezetet, az évszakok változását bemutató mesék, szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek olvasása. A szövegértő olvasás fejlesztése. A szövegek tartalmának és címének összefüggése. A vers és a próza megkülönböztetése. A szövegválasztás alapja az integráció megteremtése a környezetismeret, rajz, technika és életvitel valamint az ének-zene tantárgyak tananyagával.	Felkészülés előkészítés után hangos és néma olvasás. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a saját élmények, tapasztalatok között. A szövegek szerzőinek megnevezése. A szövegek megértésének igazolása feladatok megoldásával; szépirodalmi szövegek esetében: válaszadás kérdésekre, a szereplők megnevezése, a szereplők tulajdonságainak felsorolása, véleményalkotás a szereplők viselkedéséről; az események helyszíne, időrendje. Ismeretterjesztő szövegek esetében: válaszadás kérdésekre, adatok megkeresése, állítások igazságának eldöntése. A versek ritmusának, rímeinek felismerése.
Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat (10 óra)	
Az önálló feladatvégzés lépéseinek alapozása. Könyvtárlátogatás. A könyvtár szolgáltatásai, a könyvtár rendje, a kölcsönzés módja. Az olvasási szokások alakítása. Gyermeklexikon használata.	Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása. Utasítások értelmezése. Látogatás az iskolai könyvtárban, a könyvtárhasználat rendje. Viselkedési szabályok. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből. Szómagyarázatok olvasása a gyermeklexikonból.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Társadalmi ismeretek (10 óra)	
A szűkebb és a tágabb család. A családtagok kapcsolatai. A gyerekek helye a családban. Családi ünnepek, hagyományok. Társadalmi ismeretek, népszokások. Az idő múlása. A napszakok változása. A helyes napirend. Hazánk neve, a főváros neve, a tanulók lakóhelyének neve, településformája, főbb jellemzői. Nemzeti jelképek: zászló, címer; a Himnusz bemutatása.	A gyermek környezetében élők cselekedeteinek megfigyelése. Részvétel a családi közösség tevékenységeiben. Beszámoló ünnepségeken, társadalmi eseményeken való részvételtől. Szerepjátékok. A napok nevének, sorrendjének megtanulása. A helyes napirend kialakítása. A zászló, a címer és a Himnusz felismerése.
Tánc és dráma (18 óra)	
Érzékelő, utánzó, memóriafejlesztő játékok. Felelgetős versek, mondókák előadása párokban. Mesék, történetek feldolgozása bábozással, dramatizálással. A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játékhelyzetben. Térmeghatározás.	Utánzó játékok. Mozgások gyakorlása. Jelmezkészítés, egyszerű jelmezes játékok előadása. Mozgás a térben, térmeghatározás. Felelgetők előadása. Egyszerű szerepjátékok. Az olvasott mesék, történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal. Részvétel énekes, mozgásos játékokban.

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

Megtanulásra javasolt memoriterek

- József Attila: Dalocska;
- Móricz Zsigmond: A török és a tehenek;
- Petőfi Sándor: Nemzeti dal 1. versszak;
- Csoóri Sándor: Esti párbeszéd;
- népköltés: öntöző versike;
- két-három mondóka;
- néhány szabadon választott találós kérdés, szólás, közmondás.

2. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: **296** (148 olvasás, 74 nyelvtan, 74 írás).

Heti óraszám: **8.**

Fejlesztési követelmények

A beszédtechnika további fejlesztése, a spontán beszédre való készítés.

A betűismeret készség szintű alkalmazása az olvasásban.

Az olvasás fejlesztése.

Az írás technikájának erősítése.

A betű, a hang, a szó a mondat és a szöveg fogalmának kialakítása.

A szóelemzés alapjainak elsajátítása.

Szavak helyesírása a kiejtés szerint és szóelemzéssel.

A tantárgyak közötti integráció érvényesítése.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés (folyamatos)	
Helyes beszédlegzés, légzéstechnika fejlesztése. Magánhangzók és mássalhangzók, hangkapcsolatok tiszta artikulációja, helyes ejtése. A beszédhangok időtartama, az időtartam helyes érzékeltetése. A megfelelő hangerő megtartása. A mondat tartalomnak megfelelő hangsúly, hangleadás érzékeltetése. Szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes hangsúlya, ritmusa. Szókincsfejlesztés. Mondatalkotás szavakkal. Kommunikáció a társakkal és a felnőttekkel való viszonyokban. Társak, felnőttek helyes megszólítása. Kommunikáció kezdeményezése hétköznapi élethelyzeteknek megfelelően.	Légzőgyakorlatok némán és hangadással. Szavak, szó szerkezetek, mondatok utánmondása, hangos olvasása. Szavak, szó sorok, mondatok, mondókák, versek elmondása tiszta ejtéssel, a ritmus és a hangsúly helyes érzékeltetésével. Szavak jelentésének megértése, a megértés igazolása szómagyarázattal, szinonima használatával, mondatalkotással. Beszélgetés egyéni és csoportos élményekről, a természeti változásokról, tapasztalatokról. A beszélgetés témájának, a beszélgető társnak megfelelő szavak, kifejezések, nyelvi fordulatok használata. A beszédet kísérő nonverbális jelek (mimika, gesztusok) alkalmazásának megfigyelése.
Irodalomolvasás, szövegértés (65 óra)	
Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és a kortárs irodalomból. Népmesék, műmesék, találós kérdések, népi játékok. Ismeretterjesztő szövegek olvasása a hazai természethez, állatvilághoz és növényvilághoz kapcsolódóan, az évszakokra jellemző a természeti változásokhoz kapcsolódóan. Az irodalmi alkotások és az ismeretterjesztő művek összehasonlítása, tartalmának értelmezése. A mese és a valóság közötti különbség. Történetek a gyermekek életéről, társas kapcsolatairól. A családi és a társadalmi ünnepek, szokások és hagyományok bemutatása. Összefüggések az irodalmi alkotások címe és tartalma között. Népi játékok; munkafolyamatok. Versek olvasása, a versek nyelvi kifejezőeszközei. A versek hangulatának, ritmusának, ismétlődő sorainak, felismerése. A versek és a prózai művek megkülönböztetése.	Népköltészeti és műköltészeti alkotások olvasása előkészítés, felkészülés után. Történetek olvasása gyermekek életéről, társas kapcsolatairól. Az olvasott művek témájának megállapítása. Szépirodalmi szövegekben az események megfelelő időrendben történő felsorolása, a helyszínek, a történet szereplőinek megnevezése. A szereplők tulajdonságainak, jellemzőinek megnevezése. A szereplők tulajdonságai és cselekedetei közötti összefüggés felismerése. A művek címének vizsgálata, a cím és a tartalom összefüggése. Válaszadás kérdésekre, kérdések megfogalmazása. Az olvasmányokhoz kapcsolható szólások és közmondások értelmezése. Vázlatkiegészítés, vázlatkészítés tanítói segítséggel. Ismeretterjesztő szövegben a lényeges mondatok megjelölése, adatok kikeresése, információk gyűjtése a szövegből. Válaszadás kérdésekre. A népi játékok eljátszása a leírásnak megfelelően.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
A szövegek megértésének igazolása feladatok megoldásával.	Manuális tevékenység végzése a leírásoknak megfelelően.
A szövegválasztás alapja az integráció megteremtése a környezetismeret, rajz, technika és életvitel valamint az ének-zene tantárgyak tananyagával.	A versek ritmusának érzékeltetése mozgással, kopogással, tapssal. A rímek megjelölése.
Olvasási készség (60 óra)	
Az olvasástechnika fejlesztése. A szöveg mondatainak helyes hangsúlya, ritmusa, a mondat tartalmak kifejezése. Önálló hangos és néma olvasás. Pontos, kifejező olvasás.	Szemmozgást fejlesztő gyakorlatok, jelfelismerés, hibakeresés, bővülő szósorok, mondatok olvasása. Szavak, szó szerkezetek, mondatok pontos, hangsúlyos olvasása. A mondatok helyes hanglejtésének érzékeltetése. Az olvasás tempójának fokozása, a sorváltás megszakítás nélküli olvasása. Hangos olvasás közben törekvés a hallgatóval való kapcsolatra.
Szóbeli és írásbeli szövegalkotás (47 óra)	
Mondatalkotás. Mondatok összekapcsolása, rövid összefüggő mondatok alkotása. Események elmondása a helyes időrend, sorrend megtartásával. Mesék, történetek reprodukálása. Vázlatkészítés tanítói segítségével.	Képekről eseményképekről szógyűjtési gyakorlatok, mondatalkotás szavakkal, szó szerkezetekkel. Két, három mondat összekapcsolása. Képek alapján rövid összefüggő mondatok alkotása, leírása tollbamondás után, majd önállóan. Mese- és olvasmányrészletek elmondása a tartalomnak megfelelően. Szövegrészek átfogalmazása szereplőváltással, a befejezés módosításával. Vázlatkiegészítés, vázlatkészítés tanítói segítségével.
Íráskészség (30 óra)	
A nagy- és kisbetűk pontos ismerete, helyes betűalakítások, betűkapcsolások. Az esztétikus íráskép, írásmunkák elrendezése. Az írás eszközszintű használatának megalapozása. A nyelvtani anyagnak megfelelő helyesírás-gyakorlás.	A helyes testtartás és kéztartás, ceruzafogás szokásának megszilárdítása. Betűalakítások, betűkapcsolások gyakorlása mintakövetéssel, másolással. Szavak, szó szerkezetek, mondatok leírása másolással, látó-halló tollbamondással, tollbamondással, emlékezetből. Szógyűjtési gyakorlatok, a nyelvtan tananyaghoz kapcsolódó írásgyakorlatok válogató másolással, tollbamondással, önálló írással. A feladatvégzés során törekvés az írásmunkák áttekinthető, esztétikus megjelenésére. Folyamatos áttérés a tollal való írásra.
Nyelvtani és helyesírási ismeretek (74 óra)	
A beszéd és az írás egységei: hangok/betűk, szavak, mondatok, szöveg. A magyar ábécé, a betűrend. A magánhangzók és a mássalhangzók megkülönböztetése. Magánhangzók és mássalhangzók időtartamának jelölése.	A betűrend gyakorlati alkalmazása, társak nevének betűrendben történő leírása, a gyermeklexikon szócikkeinek megkeresése. A magánhangzók és a mássalhangzók időtartamának helyes jelölése. Szóalkotási gyakorlatok.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
A szavak jelentése. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak. Egyszerű szavak, összetett szavak. Szótagolás, elválasztás. A kiejtésnek megfelelő és a kiejtéstől eltérő helyesírású szavak. A j hang kétféle jelölése. A szavak szerkezete: a szótő és a toldalék. A szavak toldalékolása kérdéseknek megfelelően. Toldalékos szavak helyesírása. Személynevek és állatnevek írása. A mondatartalmak. A kijelentő és a kérdő mondat. A szöveg. Nyelvhelyesség.	Szavak csoportosítása, szógyűjtési gyakorlatok szójelentés alapján, kérdések segítségével. A rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavak felismerése, szópárok gyűjtése. Szavak szótagolása, elválasztása. A szótagolás és az elválasztás közötti különbség megfogalmazása. Szavakban a szótő jelölése. A toldalékok helyes használata és helyes írása. A szótő és a toldalék kapcsolódásának jelölése. Gyakorlatok a toldalékos szavak írására. Mondatalkotási gyakorlatok toldalékos szavakkal. Személynevek és állatnevek helyesírása. Mondatok tartalmának, beszédszándékának felismerése. A kijelentő mondat felismerése, megnevezése, mondatvégi írásjele. Kijelentő mondatok önálló alkotása. A kérdő mondat felismerése, a kérdő mondat fajtáinak helyes használata; az -e szócska helyes használata, helyesírása, a kérdő mondat mondatvégi írásjele. Kérdő mondatok önálló alkotása. Szövegekben a mondatok helyes sorrendjének megállapítása. Szövegek tagolása mondatokra. A mondatkezdés és a mondatvég jelölése. Nyelvhelyességi gyakorlatok.
Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat (10 óra)	
A könyvek fontos adatai. (cím, szerző, kiadó) A könyvek illusztrációja. Szócikkek megkeresése a gyermeklexikonban. Gyermekújságok bemutatása.	A könyvek címének, szerzőjének, kiadójának felismerése, megnevezése. A tartalomjegyzék helyes használata. Az illusztráció és a könyvek tartalmának kapcsolata. Önálló feladatvégzés a gyermeklexikon használatával. Kedvenc gyermekújság bemutatása.
Társadalmi ismeretek (10 óra)	
A tágabb családi kapcsolatok ismerete. A családi ünnepek, hagyományok. Gyermekek közösségei, osztálytársak, barátok, egyéb csoportokba tartozó társak ismerete. A gyermekek közösségei szokásai, hagyományai. Az egymással szembeni tisztelet; a máság elfogadása.	A tágabb családhoz tartozó családtagok nevének, rokoni kapcsolatának bemutatása. Beszámoló a család ünnepeiről, hagyományairól. Kapcsolatok kezdeményezése társakkal, baráti és közösségi kapcsolatok ápolása. Együttműködő, segítőkész magatartás a társakkal. Megértésen, tiszteleten alapuló együttélés a sérült, hátrányos helyzetű társakkal.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
A helyes viselkedési normák betartása a társakkal és a felnőttekkel való kapcsolatban. A lakóhely ismerete. A nemzeti jelképek ismeretének bővítése a Szózat bemutatásával.	A lakóhely nevének, településformájának ismerete, a főbb nevezetességek bemutatása. A Szózat első két versszakának megtanulása. Megfelelő viselkedésmód az iskolai rendezvényeken.
Tánc és dráma (10 óra)	
Érzékelő-, utánzó és memóriafejlesztő játékok. Mondókák, versek előadása, népi játékok eljátszása. Mesék, történetek feldolgozása dramatizálással, bábozással. Térmeghatározás, viszonyítás.	Versek, meserészletek elmondása. Bábkészítés, árnybáb készítése a szereplők jellemző tulajdonságainak megjelenítésével. Mesék, meserészletek dramatizálása, bábozása tanítói segítséggel. Részvétel a közös játékokban, dramatikus előadásokban. Részvétel a mindennapi élethelyzeteknek megfelelő szituációs játékokban. Térkitöltő gyakorlatok, a térben való tájékozódás gyakorlása.

Megtanulásra javasolt memoriterek:

- 4-5 találós kérdés;
- 4-5 szólás vagy közmondás;
- 2-3 népi játék verse;
- József Attila: Altató;
- Petőfi Sándor: Itt van az ősz, itt van újra;
- Petőfi Sándor: Nemzeti dal;
- Szabó Lőrinc: Esik a hó;
- Vörösmarty Mihály: Szózat első két versszaka.

A továbbhaladás feltételei

Szóbeli és írásbeli közlések, utasítások megértése. Kérdésekre értelmes, rövid válaszadás. A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés a felnőttekkel és a társakkal való kapcsolatokban.

Feldolgozott szövegek megértésének igazolása: válaszadás kérdésekre, tartalom elmondása tanítói segítséggel. Ismert szöveg gyakorlás utáni folyamatos felolvasása. A vers és a próza megkülönböztetése.

A magyar ábécé ismerete, szavak, nevek betűrendnek megfelelő sorba rendezése. A magánhangzók és a mássalhangzók megkülönböztetése; az időtartam helyes jelölése szóban és írásban. Szavak, szószerkezetek, két-három kijelentő és kérdő mondat helyes leírása másolással, tollbamondás után. A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása. 20 begyakorolt szóban a j/ly helyes jelölése.

Szavak szótagolása, elválasztása.

Szöveg tagolása mondatokra.

A kijelentő és a kérdő mondat felismerése, megnevezése, helyesírása.

A szótő és a toldalék felismerése, jelölése szavakban.

3. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: **296** (148 olvasás, 74 nyelvtan, 37 írás, 37 fogalmazás).

Heti óraszám: **8**.

Fejlesztési követelmények

A kulturált, tiszta beszéd továbbfejlesztése, a hibák korrigálása.
 Az írás eszközszintű használatának segítése.
 A hangos olvasás pontosságának, tempójának fokozása.
 A szövegértő olvasás fejlesztése.
 Az ige, igeidők, igeragozás fogalmának kialakítása, az ismeretek elmélyítése.
 A főnév és a főnév fajtái fogalmának kialakítása, az ismeretek elmélyítése.
 A melléknév fogalmának kialakítása, a melléknév fokozásának elsajátítása.
 A tanult szófajokhoz kapcsolódó helyesírási ismeretek alkalmazása.
 Elbeszélés írása előzetes felkészülés alapján.
 A tantárgyak közötti integráció érvényesítése.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés (folyamatos)	
Helyes beszédleghzés, helyes ejtés fejlesztése, a hibák korrigálása. A szavak, mondatok hangsúlya, hanglejtése különféle kommunikációs helyzetekben. A szavak jelentésárnyalatbeli különbségei. A mondatartalmaknak megfelelő mimika és gesztusok. Szólások és közmondások értelmezése.	Szöveges légzőgyakorlatok. Szósorok, mondatok, szövegrészek olvasása különféle tartalomnak megfelelő hangsúllyal, hangerővel, tempóval. Versmondás, mesemondás során kapcsolattartás a hallgatósággal. A szókincs bővítése, a szavak jelentésének helyes értelmezése megfelelő szöveggörnyezetben való alkalmazással. A szavak stílusértékének megfigyelése. A szólások és közmondások megfelelő alkalmazása. A beszédet kísérő gesztusok és mimika helyes alkalmazása.
Irodalomolvasás, szövegértés (64 óra)	
Prózai művek a magyar és külföldi nép- és műköltészet alkotásaiból. Mesék, mondák, történetek a magyar történelem eseményeihez kapcsolódóan, a honfoglalástól a török időkig. Olvasmányok a gyermekek mindennapi életéhez kapcsolódóan. Ismeretterjesztő szövegek a történelmi olvasmányokhoz kapcsolódóan, hazánk természeti adottságaihoz, növény- és állatvilágához kapcsolódóan.	A mesék jellegzetes nyelvi fordulatainak megfigyelése. Jellemző meseszámok, bevezetések, befejezések felismerése. Az olvasmányok témájának megnevezése. Olvasmányok rendezése témáknak megfelelően. Az olvasmányok szerkezetének vizsgálata, tagolás. Vázlat kiegészítése. Az olvasmányokhoz kapcsolódó előzetes ismeretek elmondása. Szövegtartalom elmondása. Előfeltevések megfogalmazása a szöveg címének megfelelően.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Szólások, közmondások az olvasott szövegek tartalmának megfelelően. Versek feldolgozása, a versek szerkezete, a rímek. Kommunikációs szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően (meghívó, ételrecept, reklámszövegek). A reklámszövegek értékelése. Népi játékok, közösségi játékok. Munkafolyamat leírások. A szövegválasztás alapja az integráció megteremtése a környezetismeret, rajz, technika és életvitel valamint az ének-zene tantárgyak tananyagával.	A szövegértés igazolása feladatok megoldásával: szépirodalmi szövegek: a szereplők megnevezése, tulajdonságaik felsorolása, véleményalkotás a tetteikről, a cselekmények értelmezése, az események időrendjének felsorolása, hiányos eseménysor kiegészítése. Ismeretterjesztő szöveg: kérdések megfogalmazása, lényeg kiemelése. Népi játékok, közösségi játékok eljátszása. Manuális tevékenység végzése leírás alapján.
Olvasási készség (54 óra)	
Olvasástechnikai gyakorlatok. Pontos néma és hangos olvasás. A szöveg helyes tagolása, hangsúlya, tempója, ritmusa. A műfaji sajátosságoknak megfelelő értelmező olvasás. A folyamatos hangos olvasás tempójának közelítése az élőbeszédhez. A szövegértés igazolása.	Szemmozgást segítő gyakorlatok, jelkeresési, hibafelismerési feladatok az olvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztésére. A mondatok, összetett mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása mintakövetéssel. Az értelmező olvasás fejlesztése irányított kérdések alapján. Ifjúsági regények olvasására való felkészítés, a folyamatolvasás erősítése hosszabb szövegek otthoni olvasásával.
Szóbeli és írásbeli szövegalkotás (37 óra)	
Szóbeli szövegalkotás eseményképekről. A szövegalkotás műveletei, az anyaggyűjtés módjai, a címek, címválasztás, címalkotás; események helyes időrendje. Az elbeszélő fogalmazás műfaji sajátosságai. Elbeszélő fogalmazások írásának megtanulása. A fogalmazások tagolása.	Eseményképek helyes sorrendjének megállapítása. Összefüggő mondatok alkotása képekről, szóbeli szövegalkotás. Az anyaggyűjtés módjainak megismertetése: tapasztalat, megfigyelés, elképzelés, olvasmányélmény. Elbeszélésekben az anyaggyűjtési módok felismerése. Az elbeszélés tartalmi és formai jegyeinek megfigyelése. Elbeszélések tagolása: bevezetés (előzmény, színhely, időpont), tárgyalás, befejezés (következmény, tanulság, egyéni vélemény). Vázlatkészítés tanítói segítséggel. Elbeszélések írása közös előkészítés után. A fogalmazás mondatainak kapcsolódásával a szövegkoherencia kialakítása. A témának megfelelő szóhasználat, kifejezések helyes használata. A felesleges szóismétlés elkerülése szinonimák használatával.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Íráskészség (37 óra)	
Az írástechnika automatizálása. Egyéni írásképp kialakításának segítése. Az írásmunkák esztétikus megjelenése, gazdaságos, esztétikus elrendezése. A tanult helyesírási ismeretek alkalmazása önálló munkavégzés során. A Helyesírási Tanácsadó Szótár önálló használata.	A betűkapcsolások gyakorlása, a típushibák javítása, kiküszöbölése. Az írás tempójának fokozása az írás eszközzintű használatának erősítése, az automatikus írásmozgás fejlesztése. Szósorok, bővülő szó szerkezetek, mondatok írása másolással, tollbamondás után, emlékezetből és önállóan. A rendezett, tiszta, esztétikus írásképp megtartása az egyéni írásmód kialakulásával. Az írásmunkák önálló javítása írástechnikai és helyesírási szempontból.
Nyelvtani és helyesírási ismeretek (74 óra)	
A mondatfajták; a felkiáltó, felszólító és az óhajtó mondat. Az ige jelentése (cselekvés, történés, létezés, érzelem, akarat); a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű igék. Az ige személyragjai és a személyes névmások. Az igeidők és jelentésük. Az ige ragozása (alanyos és tárgyas ragozás közötti különbség megfigyelése). Rokon értelmű, ellentétes jelentésű igék. Az igekötő szerepe az ige jelentésében. A leggyakoribb igekötők. Az igekötők és az ige kapcsolatának esetei. Az igék helyesírása szótagolással, szóelemzéssel. Az igekötős igék helyesírásának esetei. J/ly-nal írt igék. A személyes névmások. A főnév jelentése, a főnév fajtái: a köznév és a tulajdonnév. A főnevek toldalékai, a tárgyrag, a többes szám jele, a -ba/-be, -ban/-ben, helyes használata, a -ból/-ből, -tól/-től, -ról/-ről ragos főnevek helyesírása. Rokon értelmű, ellentétes jelentésű főnevek. Összetett főnevek. A tulajdonnevek helyesírása. J/ly-lyel írt főnevek. A névelők, a névutók használata.	Mondatok tartalmának, beszédshándékának felismerése. A felkiáltó, a felszólító és az óhajtó mondat felismerése, megnevezése, mondatvégi írásjele. A mondatfajták megfelelő használata szövegalkotás során. Az ige felismerése, megnevezése szóhalmazban, mondatban, szövegben, csoportosítása jelentés szerint. Olvasmányok igéinek megfigyelése. Az ige ragozás személyes névmásokkal. Rokon értelmű, ellentétes jelentésű igepárok gyűjtése. Az igeidők megfigyelése. Gyakorlatok a helyes igeidők használatára. Mondatok alkotása eltérő igeidőkkel. Olvasmányokban az igeidő váltásának megfigyelése, szerepe. Szóbeli szövegalkotás során a témának megfelelő igeidők alkalmazása. Az igekötő jelentésmódosító szerepének megfigyelése. Igekötős igék felismerése, megnevezése szövegekben. Mondatalkotási gyakorlatok igekötős igékkel. Az ige ragozott alakjainak helyesírása, igekötős igék helyesírása. J/ly-nal írt igék írása. A főnév felismerése, megnevezése szóhalmazban, mondatban, szövegben. A tulajdonnév és a köznév megkülönböztetése. Olvasmányok főneveinek vizsgálata. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű főnevek gyűjtése. Összetett főnevek felismerése, megnevezése. Helyesírási gyakorlatok a főnevekhez kapcsolódóan. J/ly-nal írt főnevek. Főnév + ige szó szerkezetekkel mondatalkotási gyakorlatok.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
A melléknév jelentése, fokozása. A fokozott melléknévek helyesírása. Ragos melléknévek. J/ly-nal írt melléknévek. Nyelvhelyességi feladatok.	A melléknév felismerése, megnevezése szóhalmazban, mondatban, szövegben. A melléknév fokozása. A ragos melléknévek felismerése. Mondatalkotási gyakorlatok. J/ly-nal írt melléknévek helyesírása. Melléknév + főnév szó szerkezetekkel mondatalkotási gyakorlatok. Névelők és névutók használata. Nyelvhelyességi feladatok.
Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat (10 óra)	
Adatok, információk gyűjtésének, elrendezésének módjai. A könyvtárak könyvállományában, olvasói tereiben való tájékozódás. A könyvek könyvtári jelzései. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon, a szótár egyező és eltérő vonásai. A gyermekenciklopédiák használata. Tájékozódás az elektronikus eszközök használatáról.	Tájékozódás a könyvtárban adott témáknak megfelelően. Adott könyvek megkeresése szerző és cím alapján a szabadpolcokon. A könyvtári jelzésrendszer megismertetése, használata a könyvek keresésekor és visszahelyezésekor. Önálló anyaggyűjtés, könyvek megfelelő kiválasztása a témákhoz. Szóbeli beszámoló az anyaggyűjtés módszeréről, eredményeiről. Az anyagok feldolgozása tanítói irányítással. Az adott témáknak megfelelő hanganyag, képanyag gyűjtése.
Társadalmi ismeretek (10 óra)	
A családi és a társadalmi ünnepek. Az ünneplési módok. A magyar nemzet nagy történelmi eseményei: honfoglalás, államalapítás, tatárjárás, Mátyás kora, a török idők. A nemzeti jelképek. Nemzeti emlékhelyeink. Tájékozódás térben és időben.	Egyéni beszámoló a család hagyományairól, ünnepeiről, az ünneplése való előkészületekről, az ünnepek eseményeiről. Az osztálytársak ünnepeiben való részvétel, a helyes magatartásmód kialakítása a családoknál szervezett ünnepeken való részvételkor. Helyes magatartásmódok megtartása az iskolai ünnepeken. Részvétel az osztályszintű emlékműsorok összeállításában, megjelenítésében. Az olvasmányokhoz kapcsolódó nemzeti emlékhelyek (Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark, Mohácsi Történelmi Emlékhely) bemutatása. Tájékozódás a lakóhely történelmi emlékeiről, emlékhelyeiről. Szóbeli beszámolók, beszélgetés társakkal a történelmi eseményekről, személyekről. A Himnusz ismerete.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Sérült társakkal együttműködés.	A hátrányos helyzetű vagy sérült társakkal segítőkész, együttműködő magatartás kialakítása.
Tánc és dráma (10 óra)	
Ritmusgyakorlatokkal, mozgásgyakorlatokkal és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával. Dramatizált elbeszélések, népszokások.	Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok: gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidéző gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése.
Kommunikációs helyzetgyakorlatok.	Kommunikációs helyzetgyakorlatok valódi helyzetek megfigyelésével, a helyzetek utánzásával (tájékozódás, segítségkérés, segítségnyújtás).
Mozgás a térben.	Önálló javaslatok szerepjátékokra, rövid dramatikus játékok megjelenítésére.
	A térbeli elhelyezkedések, mozgások megfelelő alkalmazása.

Megtanulásra javasolt memoriterek

- 5-6 találós kérdés;
- 6-8 szólás vagy közmondás;
- 2-3 népi játék verse;
- 3-4 rövid részlet prózai művekből;
- 4-5 szabadon választott költemény;
- Nagy László: Balaton parton;
- Arany János: Rege a csodaszarvasról első két versszaka;
- Arany János: Mátyás anyja első két versszaka;
- Kölcsey Ferenc: Himnusz első versszaka.

A továbbhaladás feltételei

Egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések eseményeinek elmondása néhány összefüggő mondatral. A feldolgozott művek témájával kapcsolatos kérdések, válaszok megfogalmazása. Ismert feladattípusok szóbeli és írásbeli utasításainak megértése. Fél oldal terjedelmű, ismert témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek felolvasása felkészülés után.

Öt-hat mondatból álló elbeszélő fogalmazás írása felkészülés után, ismert témákban. A fogalmazások tagolása. Egyéni tempójú, rendezett, tiszta íráskép. Az írásbeli munkák javítása tanítói segítséggel.

Az igék, a főnevek és a melléknevek felismerése, megnevezése. A személynevek, állatnevek, a lakóhely nevének helyes leírása.

A begyakorolt szavak helyesírása a kiejtés szerint, a szóelemzés alapján. Egyszerű és összetett szavak elválasztása önállóan.

További 25-30 begyakorolt szóban a j/ly helyes jelölése.

4. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: **259** (111 olvasás, 74 nyelvtan, 74 fogalmazás).

Heti óraszám: **7**.

Fejlesztési követelmények

Az alsó tagozaton elsajátított ismeretek rendszerezése, mélyítése.

Az olvasástechnika automatizálása.

Az írástechnika automatizálása.

A jegyzet, vázlat készítése; az önálló tanulási módok elsajátítása.

A tantárgyak közötti integráció erősítése.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés (folyamatos)	
A helyes beszédlegzés automatizálása. A szövegek helyes tagolása. A szövegjelentés kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközökkel. A szöveg jelentésének megfelelő hangsúly, hanglejtés és non-verbális eszközök használata. Szövegtömörítés, szövegbővítés.	A beszéd és a felolvasás tagolása helyes beszédlegzéssel, szünetek tartásával. Párbeszédekben alkalmazkodás a kommunikációs helyzetekhez, a szerepcserékhez. A non-verbális eszközök megfelelő alkalmazása a beszédhelyzetekben. Az aktív és a passzív szókincs bővítése szakkifejezésekkel, ritkábban előforduló szavakkal, kifejezésekkel. A kifejezések alkalmazása egyéni szövegalkotás során. Gyakorlatok szövegek tömörítésére és bővítésére.
Irodalomolvasás, szövegértés (46 óra)	
Népmesék olvasása a magyar és külföldi népek meséiből. A hazai etnikumok népköltészeti alkotásai. Népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások. Irodalmi mesék. A mesék fajtái: tündérmesék, állatmesék, tréfás mesék és láncmesék. A mesék témái, kifejező eszközei, szerkezeti jellemzői, motívumai. A népdalok jellegzetes témái. Történelmi mondák, mesék a török időktől napjainkig. Ismeretterjesztő szövegek a történelmi olvasmányokhoz kapcsolódóan, hazánk természeti jellemzőihez, növény- és állatvilágához kapcsolódóan. Kommunikációs szövegek a mindennapi élethelyzeteknek megfelelően (értesítés, hirdetés, levél). Elbeszélések, regényrészletek a klasszikus és kortárs magyar irodalomból.	Hazai és más népek meséinek olvasása. A tündérmesék, állatmesék, tréfás mesék és láncmesék megkülönböztetése. Mesék besorolása a megfelelő csoportokba. A népmesék hőseire jellemző tulajdonságok felsorolása. A népdalok hangulati, érzelmi megközelítése. Irodalmi szövegek szerkezetének vizsgálata, a tér és idő megjelölése. Összefüggések felismerése. A kulcsszavak, tételmondatok megjelölése. Vázlatkészítés tanítói segítséggel, majd önállóan. Emberi kapcsolatok, érzelmek felismerése, véleményalkotás magatartásokról. A vélemények kialakításakor sokoldalú, több szempontú megközelítés. Olvasmányélményekről beszámoló, az élmények megosztása a társakkal. Az irodalmi szövegek nyelvi kifejezőeszközeinek vizsgálata.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Az irodalmi szöveg művészi eszközei: alakzat, megszemélyesítés, hasonlat. Szólások, közmondások az olvasott szövegek tartalmának megfelelően. A versek művészi eszközei: a ritmus, a rím, a refrén. Közösségi játékok leírása. Manuális tevékenységek folyamatleírása. A szövegválasztás alapja az integráció megteremtése a környezetismeret, rajz, technika és életvitel valamint az ének-zene tantárgyak tananyagával.	A versek rímeinek, költői eszközeinek (megszemélyesítés, hasonlat, rokon értelmű, ellentétes jelentésű szavak, szóismétlés, fokozás) megfigyelése. A refrén szerepének megfogalmazása. A népköltészetéről és a műköltészetéről tanult ismeretek rendszerezése. Ismeretterjesztő szövegek olvasása, feldolgozása a történelmi olvasmányokhoz kapcsolódóan, hazánk természeti jellemzőihez kapcsolódva. Az új ismeretek beillesztése a témáknak megfelelő, már meglévő ismeretrendszerbe. Lényegkiemelés, jegyzetelés közösen és önállóan olvasott szövegekhez kapcsolódóan.
Olvasási készség (37 óra)	
Olvasástechnikai gyakorlatok a kifejező olvasás fejlesztésére. Pontos néma és hangos olvasás. A szöveg helyes tagolása, hangsúlya, tempója, ritmusa. A szövegműfaji sajátosságoknak megfelelő kifejező értelmező olvasás. Az újrakezdés elkerülése. A szövegértés igazolása önálló feladatvégzéssel.	Az értelmező olvasás fejlesztése. A szünettartás, a mondatfonetikai eszközök helyes használata. Törekvés a pontos, biztos olvasásra, az újrakezdés elkerülésére. Párbeszéd és közbeékelődések elkülönítése felolvasáskor. A kritikai és a kreatív olvasás megalapozása.
Szóbeli és írásbeli szövegalkotás (74 óra)	
Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés. A levél és a levelezőlap tartalmi és formai jellemzői (megszólítás, elköszönés, keltezés) Boríték címezése. A leírás műfaji sajátosságai. A leírás fajtái, nyelvi eszközei. Leíró fogalmazások írásának megtanulása.	A hirdetés, értesítés formai és tartalmi jegyeinek megfigyelése, hirdetés, értesítés írása társaknak. A levélírás tartalmi és formai jegyeinek megismertetése. A megszólítás és az elköszönés címzettnek, témának megfelelő megválasztása. Levél önálló írása. A helyes címezés gyakorlása. Olvasmányok leíró részeinek megfigyelése. A leírás és az elbeszélés műfaji összehasonlítása. Leírások olvasása emberről, állatokról, növényekről, tárgyokról. A leírás anyagának elrendezése: az egésztől halad a rész felé. A leírás témájának megfelelő nyelvi eszközök kiválasztása. Leírás készítése önállóan, a fogalmazások javítása. Elbeszélő fogalmazások írása leíró részekkel.
Íráskészség (24 óra)	
Az írás automatizálódása. Eszközszintű egyéni írás. A helyesírási ismeretek megfelelő alkalmazása.	Jól olvasható, rendezett egyéni íráskép megerősítése. Önálló írásmunkák esztétikus, célszerű, gazdaságos elrendezése. Az írásmunkák adott szempont szerinti önálló javítása (eszköz segítségével).

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Nyelvtani és helyesírási ismeretek (50 óra)	
A szófajokról tanult ismeretek rendszerezése, bővítése. Az igemódok, kijelentő, felszólító és feltételes mód. Az igemódok jelei. Az ige ragozása az igemódoknak megfelelően. Az ígék helyesírása. A tulajdonnév fajtái: személynév, állatnév, földrajzi név, intézménynév, cím, márkanev. A főnevek ragos alakjai a -val/-vel ragos főnevek. A szóalkotás egyszerű módjai. A tulajdonnévből képzett melléknév, helyesírása. A névelő és a névutó. A számnév, a határozott és a határozatlan számnév. A határozatlan számnév fokozása. A keltezés írásmódjai. A tanult ismeretek rendszerezése: hangok, ábécé, betűrend, a szó jelentése, egyszerű és összetett szavak, szótő, toldalékok. A mondatokról, mondatfajtákról tanultak ismételése, rendszerezése. A helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek összefoglalása.	A szófajok felismerése és megnevezése szövegben szóhalmazban, mondatban, szövegben. Szavak csoportosítása, szógyűjtés a szófaji sajátosságoknak megfelelően. Szóalkotási gyakorlatok. A kijelentő, a felszólító és a feltételes módú igealakok felismerése, megnevezése olvasmányokban. Az igemódok jelének felismerése. Átalakítási gyakorlatok az igemódok alapján. Igeragozás adott igemódokban. Mondatalkotási gyakorlatok. Az ígék helyesírásának gyakorlása. A tulajdonnevek felismerése, megnevezése mondatokban, olvasmányokban. Mondatalkotási gyakorlatok. A tulajdonnevek helyesírásának gyakorlása. A névelő fajtáinak helyes használata. A névutó fogalma, névutós főnevek. A névutók helyesírásának gyakorlása. Főnév + névutó szó szerkezetekkel mondatalkotási gyakorlatok. A határozott és a határozatlan számnév felismerése, megnevezése olvasmányokban. A tőszámnév és a sorszámnév megkülönböztetése. Tőszámnévek és sorszámnévek helyesírási számjeggyel és betűvel. Helyesírási gyakorlatok toldalékos számnévek írására. Mondatalkotási gyakorlatok. A határozatlan számnév fokozása. A keltezés írásának módzatai. Helyesírási gyakorlatok a számnévhez kapcsolódóan. Számnév+főnév szó szerkezetekkel mondatalkotási gyakorlatok. Nyelvhelyességi feladatok.
Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat (10 óra)	
A könyvtári katalógus használata. Elektronikus információhordozók használata.	Információk, adatok gyűjtése gyermekek számára készült ismeretterjesztő alkotásokból. Az ismeretek rendszerezése, a meglévő ismeretekbe való beillesztése. Tájékozódás, tájékozottság a lexikonok, szótárak, enciklopédiák használatában. Az egyéni tanulási módok megismerése, alkalmazása. Elektronikus információs eszközök (televízió, magnetofon, videomagnó, lemezjátszó, számítógép) használata az információk felismerési folyamatában.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Társadalmi ismeretek (8 óra)	
A magyar nemzet nagy történelmi eseményei a török időktől napjainkig. Magyar művészek, felfedezők, feltalálók, utazók munkáinak ismerete. Tájékozódás térben és időben. Egyéni vélemény kialakítása. Együttműködés hátrányos helyzetű, sérült emberekkel.	Az érdeklődés felkeltése a magyar felfedezések, találmányok, sikerek iránt. Történetek olvasása magyar vonatkozásokról. Tájékozódás a történelmi korokban, a történelmi személyiségek időbeli elhelyezése. Beszélgetés, vita kialakítása történelmi eseményekről, személyekről. Vita során egyszerű érvek és ellenérvek felsorakoztatása, egyéni vélemény ismertetése. A lakóhely történelmi, művészeti emlékeinek ismerete, beszámolók készítése. A hátrányos helyzetű vagy sérült emberekkel segítőkész, együttműködő magatartás az iskolában és az iskolán kívüli életben.
Tánc és dráma (10 óra)	
Ritmus-, mozgás és beszédgyakorlatok – kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.	Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék: állóképek. A szerkezet értékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég felismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi és bábszínházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Más tantárgyak adott témáinak feldolgozása a dráma eszközeivel. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemzése.

Megtanulásra javasolt memoriterek

- 5-6 találós kérdés;
- 8-9 szólás vagy közmondás;
- 2-3 népi játék verse;
- 5-10 rövid részlet prózai művekből;
- 6-8 szabadon választott költemény;
- József Attila: Mama;
- Petőfi Sándor: A Tisza;
- Kölcsey Ferenc: Himnusz első két versszaka.

A továbbhaladás feltételei

Érthető, folyamatos beszéd a mindennapi kommunikációban. Az udvarias beszédfordulatok használata a mindennapi beszédhelyzetekben. A mondanivaló értelmes, lényegre törő megfogalmazása szóban. Előzetes felkészülés után ismert tartalmú szöveg pontos, folyamatos, értelmező felolvasása, a szövegfonetikai eszközök használata. 15-20 soros szöveg önálló olvasása, a szövegértés igazolása feladatok önálló megoldásával: válaszadás, lényegkiemelés, jegyzet készítése. Magyar költők és írók nevéhez a megfelelő művek kapcsolása, alkotásaik címének felelevenítése.

Esztétikus, rendezett egyéni írás. Mondatok helyes leírása. A mondatfajták felismerése, megnevezése, helyes leírása.

A szavak szófajának megnevezése a tanult szófajok esetében. Az egyalakú szótövek, a tanult toldalékok felismerése, a szavak toldalékos alakjának helyesírása.

Az igealakok felismerése, az igekötős igék helyesírása ismert szavak esetében.

A tulajdonnevek fajtáinak helyesírása, a földrajzi név, intézménynév, címek, márkanevek, díjak nevének esetében a begyakorolt szavak helyesírása. A főnevek tárgyragjának, a többes szám jelének felismerése.

A melléknév, a számnév helyes írásmódja. A hibák javítása tanítói segítséggel, önellenőrzéssel.

Adott témáknak megfelelő könyvek megkeresése, használata a könyvtárban.

A tantervhez kapcsolódó taneszközök

- Ábécés olvasókönyv 1. osztály MS-1611.
- Írásfüzet 1. osztály, 1. félév MS-1612.
- Írásfüzet 1. osztály, 2. félév MS-1613.
- Olvasás munkafüzet 1. osztály MS 1614.
- Nagyméretű betűtábla-készlet a betűtanuláshoz.
- Tanmenetjavaslat 1. osztály.
- Olvasókönyv 2. osztály MS-1621.
- Olvasás munkafüzet 2. osztály MS-1624.
- Nyelvtan munkatankönyv 2. osztály MS-1623.
- Tanmenetjavaslat 2. osztály.

Szempontok a tanulói tevékenységek értékeléséhez

Az alapfokú oktatás első szakaszában a folyamatos szóbeli értékelés, visszajelzés a nevelő-oktató munka rendszeres kísérő tevékenysége. A szóbeli értékelés a fejlődést hangsúlyozza, pozitív megerősítést ad az elért teljesítményekben. Az írásbeli értékelés egy-egy tanítási szakasz végén a tanulók feladatvégzéséhez, feladatmegoldáshoz kapcsolódik.

Az értékelés az egyéni teljesítményeket a tanulók egyéni előrehaladásához valamint a követelményekhez viszonyítja.

A 2. és a 4. évfolyam végén javasoljuk diagnosztikus felmérés végzését.

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

A tanulók beszédlégzésének, beszédtechnikájának, kifejezőmódjának folyamatos megfigyelése. Szóbeli és írásbeli alakító és összegző értékelés. A tanult memoriterek reprodukálásának szóbeli elemző értékelése.

Irodalomolvasás, szövegértés

Szövegű, a szövegtartalomnak megfelelő értelmező olvasás folyamatos megfigyelése, értékelése. A szövegműfajok ismeretének megfigyelése. A szövegértési képesség vizsgálata szóbeli és írásbeli feladatok megoldásával. A tanév folyamán gyakori szóbeli és írásbeli alakító és összegző értékelés. Írásbeli szintfelmérés évente három alkalommal: tanév elején, félévkor, tanév végén.

Olvasási készség

Az olvasástechnikai feladatok végzésének megfigyelése, az észlelt hibák javítása, javíttatása. A mondat- és szövegolvasás pontosságának, tempójának, hanglejtésének, hangsúlyozásának megfigyelése, a tanulókkal együtt történő elemzése, értékelése. A szövegértési képesség vizsgálata szóbeli és írásbeli feladatok megoldásával.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

A tanulók beszámolóinak, szóbeli szövegalkotásának folyamatos megfigyelése, értékelése a tanulókkal közösen. Az önálló mondatalkotás, mondatkapcsolás megfigyelése, hibák észlelése esetén javítása,

javíttatás. Alkotó értékelés a tanulók szóbeli és írásbeli szövegeihez kapcsolódóan. A hibák folyamatos, következetes javíttatása, a javítások szóbeli értékelése.

Íráskészség

A tanulói munkák megfigyelése, elemzése az alábbi szempontok szerint: betűalakítás, betűkapcsolás, az írásmunka rendezettsége, az írásmunka tisztasága. Az írásmunkák folyamatos szóbeli értékelése.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek

A régebben tanult és az aktuális nyelvtani ismeretek, a nyelvtani ismeretekhez kapcsolódó helyesírási ismeretek alkalmazásának megfigyelése, szóbeli értékelése folyamatosan. Ellenőrzés írásbeli feladatsorok megoldásával a nyelvtani témák összefoglalása után. Szintfelmérő feladatsorok összeállítása tanév elején, félévkor és a tanév végén.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

A tanulási képességek értékelése a tanító és a tanulók közös tevékenysége. A tanító a megfigyelései, tapasztalatai alapján tehet javaslatot az egyéni tanulási módok kialakítására.

Társadalmi ismeretek

Folyamatos alakító értékelés a tanulók szóbeli beszámolóiról a saját élményekről, történelmi olvasmányokról. A lakóhelyen végzett gyűjtőmunkák szóbeli és írásbeli értékelése.

Tánc és dráma

Az értékelés a tanulók és a tanítók közös tevékenysége. Folyamatos megfigyelés, közös elemzés a tanítók mozgásáról, bábjátékokban és dramatikus játékokban való részvételéről.

A tanév során három alkalommal összegző írásbeli értékelés: tanév elején, félévkor, tanév végén.

Javaslatok az iskolák helyi tantervének elkészítéséhez

A pedagógusközösség az iskola pedagógiai programja alapján határozza meg a legfontosabb tanítási célokat. Ezt szem előtt tartva jelenjen meg a Nemzeti alaptanterv követelményrendszere.

A helyi tanterv készítésekor szintén fontos szempont a tanulói közösség pontos ismerete. A pedagógusközösség a helyi tantervben fordítson figyelmet a tanulók eltérő képességeire. A lemaradók felzárkóztatása és a tehetséggondozás legyen egyformán hangsúlyos. Fordítsanak gondot az egyéni fejlesztés módszereinek kidolgozására.

A helyi céloknak megfelelően alakítsa ki a pedagógusközösség a tantárgyi szerkezetet, határozza meg a tantárgyak tanításának megfelelő óraszámokat.

Amennyiben a nevelőtestület úgy dönt, hogy a helyi tantervét adaptálja, a helyi sajátosságoknak megfelelően végezze el az adaptált tantervek bővítését.

ANGOL NYELV

3–8. évfolyam

Bevezetés

A NAT 2003 a közoktatásban résztvevő minden diák számára kötelezővé teszi a nyelvtanulást a negyedik évfolyamtól a tankötelezettség végéig. Meghatározott feltételek teljesülésekor az iskolák a negyedik évfolyamot megelőzően is elkezdhetik a nyelvtanítást. Ezt a lehetőséget az általános iskolák többsége ki is használja, és már a 3. évfolyamban elkezd az idegen nyelv oktatását.

A statisztikai adatok szerint az angol a legtöbb diák által választott idegen nyelv, melyet a 2002/2003-as tanévben a diákok 38%-a választott.¹

A fenti tényeket figyelembe véve készült az **angol nyelv** tantárgy kerettanterve az általános iskola 3–8. évfolyama számára, mely a NAT 2003 alapelveire, céljaira és fejlesztési feladataira, valamint a 2003 áprilisában átdolgozott kerettantervre² épül.

Célok és feladatok az általános iskolai angol nyelvoktatás terén

Az *elő idegen nyelv* műveltségi terület céljai és tartalma összhangban vannak a Nemzeti alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, valamint az Európa Tanács ajánlásaival.

Az idegen nyelv tanításának és tanulásának céljait a tanulók szükségletei szerint kell meghatározni. Korunkban egyre természetesebb követelmény a fiatalokkal szemben, hogy idegen nyelveken legyenek képesek **jól kommunikálni**. Ezt a képességet alapozza meg a következetes, hatékony és legfőképpen motiváló nyelvoktatás az általános iskolában. A szülők, ezáltal közvetve a tanulók részéről felmerülő igény, hogy a gyermekek minél korábban kezdjenek el idegen nyelvet tanulni. Fontos azonban, hogy a valóban akkor induljon el a 4. évfolyam előtt, ha az adott iskolában ténylegesen adottak a feltételek. A 3. évfolyamban vagy esetleg még korábban elkezdett nyelvtanulásnak nem lehet az a célja, hogy minél korábban terheljük a gyermekeket számukra még nehezen feldolgozható ismeretekkel, hanem az, hogy kialakítsuk bennük az igényt a nyelvtanulásra, hogy megkedveljék az anyanyelvüktől eltérő nyelvet, illetve fokozatosan, az anyanyelvi tudásuk fejlődésével összhangban össze tudják hasonlítani a két nyelvet. Amennyiben sikeres ez a kezdeti, motivációs, felfedezésekkel, sikerélménnyel és ezáltal örömmel teli, főleg a szóbeliségre törekvő, alapozó szakasz, a nyelvtanulás későbbi szakaszában talán már nem kell gyözködnünk a tanulókat, hogy mennyire fontos az idegen nyelv(ek) minél jobb, alaposabb ismerete.

Az általános iskola felső tagozatában a kiejtés, szókincs, kommunikációs készségek, valamint a nyelvtani fogalmak. tanítása mellett helyet kell kapjon a nyelvtanulási stratégiák kialakítása, illetve azok folyamatos és következetes fejlesztése. Akkor lesznek képesek a tanulók megfelelő mélységben megtanulni a nyelvet, ha megtanítjuk őket a számukra legmegfelelőbb módszerek, tanulási stratégiák alkalmazásával tanulni. Ez segítheti a tanulókat a további idegen nyelvek, illetve más tantárgyak sikeres tanulásában is.

Az egyes évfolyamok követelményeit az Európai referenciakeret ajánlásainak megfelelően alakítottuk ki.³ Vastag betűk jelzik a minimum követelményeket, de ezek, illetve az egyéb, normál betűkkel szedett követelmények az adott iskola tantestületének szakmai megítélése alapján tovább bővíthetők.

Összesített óraterv

Évfolyam	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám:	2	2	3	3	3	3
Évi óraszám:	74	74	111	111	111	111

¹ Forrás: www.om.hu (Oktatási Évkönyv 2002/2003)

² Magyar Közlöny 2003/43/II. szám 14-15; 94-99.

³ Európai referenciakeret 2002:74-157

Ellenőrzés, értékelés

Ellenőrzés:

3. évfolyam

- a szóbeli ellenőrzés dominál (folyamatos szóbeli ellenőrzés, illetve az egyes témakörök végén a szóanyagot szóbeli számonkérés).

4. évfolyam

- szóbeli ellenőrzés (pl. párbeszéd, illetve versek mondókák elmondása);
- írásbeli számonkérés bevezetése (félévi és tanév végi dolgozatok a szóanyag valamint a nyelvtani szerkezetek elsajátításának ellenőrzésére).

5–8. évfolyam

- folyamatos szóbeli értékelés (feleletek);
- írásbeli ellenőrzés (3 témazáró valamint tanév végi összefoglaló feladatlap).

Értékelési szempontok:

Az idegen nyelv-tanulás folyamatában a következőket, az adott iskola nyelvtanárai által részletesen kidolgozott értékelési rendszernek kiemelt szerepe van, hiszen ezáltal kapnak maguk a nyelvtanárok, a tanulók és a szülők is világos és reális képet arról, hogy milyen eredményeket értek el az adott szinten a tanulók, illetve mely területeken szükséges a tananyag további mélyítése, gyakorlása.

Fontos, hogy – különösen a nyelvtanulás kezdeti szakaszában – a tanulók önmagukhoz mért fejlődését vegyék figyelembe, mivel az értékelés legfontosabb célja az ösztönzés, a további, folyamatos nyelvtanulás motiválása. Később, az osztályzatokkal történő értékelés bevezetésekor a nyelvtanárnak el kell döntenie, hogy mely tanulói tevékenységet osztályozza, melyeket nem, valamint a tanév elején ajánlatos szöveges magyarázatot adni, hogy az egyes osztályzatok milyen szintű tudást tükröznek.

Az értékelés módjai:

- szóbeli értékelés;
- írásbeli, főleg ösztönző-formáló (formatív) értékelés;
- minősítő-szelektáló (szummatív) ellenőrzés alkalmazása (pl. a tanulók tudásszintjének megfelelő csoportok kialakítása céljából);
- összegző-lezáró értékelés (osztályzás).

3–4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

A NAT 2003 az élő idegen nyelvek tanításának és tanulásának alapvető céljának a kommunikatív nyelvi kompetenciák kialakítását tekinti. Ezeknek a kompetenciáknak a fejlesztése során az egyik legfontosabb feladat, hogy alakuljon ki és maradjon ébren a tanulók érdeklődése a nyelvtanulás, a tanult nyelv, az adott nyelven beszélő emberek, célnyelvi országok kultúrája iránt, és általában a más nyelvek és kultúrák iránt.

A kisiskoláskorban elkezdett nyelvoktatás a nyelvtanulás megkedveltetését, a nyelvtanulás iránti motiváció kialakítását vállalja fel. Ezt a gyerekeket érdeklő, általuk ismert témák választásával, illetve az alsó tagozatos tantárgyak témáinak integrálásával érhetjük el.

Ebben az időszakban a receptív készségek fejlesztésén belül a hallott szöveg értése döntő szerepű. Az idegen nyelvű beszéd fokozatos megértése, az ezzel kapcsolatos korai sikerélmények indítják el a fiatal nyelvtanulókat az egész életükön át tartó nyelvtanulás útján. Az idegen nyelven történő beszédalképesség fokozatosan alakul ki az egyszavas választóktól az emlékezetből elmondott nagyobb egységekig (versek, mondókák, dalok).

A tanulók többnyire igénylik az írásbeli munkát is, melynek a nyelvtanulás e korai szakaszában az anyanyelvüktől eltérő nyelven történő írás felfedezésének az öröme a legfőbb célja.

Fejlesztési követelmények

- Tudatosuljon a tanulóban, hogy az anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát.
- Alakuljon ki a tanulóban a nyelvtanulás iránti pozitív hozzáállás.
- Fejlődjön az együttműködő készsége, vegyen részt pár- és csoportmunkában.
- Ismerjen meg néhány alapvető nyelvtanulási stratégiát.

Témalista

- Az én világom;
- A család és barátok;
- Ház, lakás;
- Vadállatok; állatkert;
- Mindennapi életünk;
- Az iskola;
- Vásárlás;
- Étkezés;
- Számok, alpműveletek;
- Időjárás;
- Öltözködés;
- Más népek élete.

3. ÉVFOLYAM

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok****Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:**

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- érdeklődés;
- mások nemzetisége, telefonszáma iránt;
- tulajdonviszonyokról;
- mások életkora iránt;
- mások foglalkozása iránt;
- a vizuális észlelésről;
- mennyiségek iránt;
- tárgyak helye iránt;
- mások helyzete felől;
- mások ízlése iránt;
- mások hobbija, kedvenc tevékenysége iránt;
- jókívánságok, gratuláció, köszönet;
- búcsúzás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság;
- öröm, tetszés, dicséret, csodálkozás;
- sajnálkozás.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
- dolgok azonosítása, megnevezése;
 - személyek, családtagok;
 - foglalkozások;
 - tárgyak, állatok;
 - iskolai tárgyak;
 - játékok, ajándékok;
 - ételek;
 - mennyiségek, számok;
- dolgok, személyek leírása;
- igenlő, nemleges válasz.

Fogalomkörök**Létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- igék; jelenidejűség.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a 'have got' állító, tagadó, kérdő alakjai.

Térbeli viszonyok:

- helymeghatározás (*Where?*);
- elöljárószók (*in, on, under, next to*).

Időbeli viszonyok:

- időpont: egész órák (*What's the time? It's ... o'clock.*).

Modalitás:

- a 'can' segédige állító, tagadó, kérdő alakjai.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek 1-től 20-ig;
- főnevek egyes és többes száma;
- egyes és többes számú testrészek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek (nemzetiségek, színek, méretek, állapotok).

Logikai viszonyok:

- a 'but' kötőszó használata.

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*).

Témalista

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés	3
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás (1) – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	5
Ház/lakás (2) – állatok és növények a ház körül	3
Vadállatok, állatkert	5
Mindennapi életük – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	6
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	5
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	5
Számok (1) – számok 1-től 20-ig	4
Számok (2) – alpműveletek	2
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Szabadon felhasználható órák (pl. mondókák, versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	15

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló értse meg:

- **az ismerős szavakat a személyére és családjára vonatkozóan;**
- az óravezetéshez illetve az elsajátítandó tananyaghoz szükséges kérdéseket, utasításokat.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes:

- **megnevezni ismert dolgokat;**
- **4-5 dalt, mondókát, kiszámolót reprodukálni** megközelítőleg helyes hanglejtéssel szavakat, egyszerű mondatokat ismételni;
- a magyartól eltérő írásjegyeket felismerni és hangoztatni;
- egy szóval vagy hiányos mondattal válaszolni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre.

Írás

A tanuló legyen képes:

- **egyszerű szöveget lemásolni,** illetve tollbamondás után leírni;
- egyszerű kifejezéseket emlékezetből leírni.

Szókincs

- A tanuló szókincsre kb. 200 aktív, 150 passzív szóból, kifejezésből álljon.

4. ÉVFOLYAM

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatás, bemutatkozás;
- érdeklődés,
 - mások hobbjai, kedvenc tevékenysége iránt;
 - mások éppen folyamatban lévő tevékenysége iránt;
 - az időjárás iránt;
 - mások hétköznapi és ünnepi tevékenysége iránt;
 - más nemzetek szokásai iránt;
- jókívánságok, gratuláció, köszönet;
- búcsúzás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- akarat, kívánság, utasítás;
- öröm, dicséret, csodálkozás;
- jókívánság, gratuláció;
- sajnálkozás, kritika;
- tetszés, nem tetszés.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatok;
 - útbaigazítás kérése és arra reagálás;
- dolgok azonosítása, megnevezése;
 - családtagok;
 - foglalkozások;
 - színek;
 - használati tárgyak;
 - testrészek;
 - alapvető árucikkek;
 - iskolai tárgyak;
 - tantárgyak;
 - állatok;
 - a hét napjai;
 - idő kifejezése;
 - szabadidős tevékenységek;
 - ház részei;
 - bútorok a lakásban;
 - házimunka,
 - ruhadarabok,
- dolgok, események leírása;
 - napi szokásos tevékenységek;
 - kedvenc tárgyak;

- helymeghatározás;
- tudás–nem tudás.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése:

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai.

Cselekvés, történet kifejezése:

- igék;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- felszólító mód.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokos eset (*It is Mary's cat.*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- elöljárószók (*in, on, under, next to, behind, in front of, between*).

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése (*at four o'clock, at quarter to five*);
- napszakok (*at night, in the afternoon*);
- a hét napjai (*on Thursday*);
- gyakoriság kifejezése (*never, rarely, sometimes stb.*);
- időhatározók (*every week; now*).

Modalitás:

- a 'can' segédige állító, tagadó, kérdő alakjai;
- 'must/mustn't' segédigék.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek 1-től 100-ig;
- főnevek egyes és többes száma;
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek (nemzetiségek, színek, méretek, állapotok);
- melléknevek fokozása;
- nemzetiség kifejezése (*from Hungary*).

Logikai viszonyok:

- az 'and, what, but' kötőszó használata;
- az 'or' használata.

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- mutatószavak;
- 'some'.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés	2
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás (1) – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	5
Ház/lakás (2) – állatok és növények a ház körül	3
Vadállatok; állatkert	5
Mindennapi életük – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	6
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	5
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	5
Számok (1) – számok 1-től 20-ig	4
Számok (2) – alpműveletek	2
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Szabadon felhasználható órák (pl. mondókák, versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	16

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló:

- **az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, rövid kéréseket, utasításokat, azokra cselekvéssel válaszol;**
- megérti a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott kérdéseket.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes:

- **ismert dolgokat megnevezni;**
- **5-6 dalt, mondókát, kiszámolót reprodukálni;**
- kifejezni a tudást illetve a nem tudást (*can / cannot*);
- véleményt nyilvánítani (*like / don't like*);
- néhány ismeretlen szót is tartalmazó egyszerű, rövid szöveget megközelítőleg helyes hangfelvétellel felolvasni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes:

- **felismerni a tanult szavak írott alakját;**
- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat;
- megtalálni információkat ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben.

Írás

A tanuló legyen képes:

- a tanult témakörhöz kapcsolódó egyszerű, rövid szöveget tollbamondás után lejegyezni.

Szókincs

- A tanuló szókincse kb. 350 aktív, 150 passzív szóból, kifejezésből álljon.

5–8. ÉVFOLYAM**Célok és feladatok**

A tanulók a nyelvtanulás e szakaszában már megértik a tanár kéréseit, óravezetéshez használt utasításait. Fontos, hogy a nyelvtanulás iránti vágyuk, a kíváncsiságuk továbbra is fennmaradjon. Ez a sikerélményhez juttatással, az önbizalmuk növelésével, valamint a tanulók érdeklődését fenntartó témaválasztással érhető el. A témák kapcsolatban állnak a többi tantárgy tartalmával, ezáltal tudatosul a tanulóknak, hogy az idegen nyelvet nem öncélúan tanulják, hanem azért, hogy minél szélesebb körből legyenek képesek információt gyűjteni illetve feldolgozni. Továbbra is a receptív készségek (hallott és írott szöveg értése) kapják a főszerepet, de egyre inkább előtérbe kerül a beszédképesség fejlesztése.

Életkori sajátosságuknak megfelelően a tanulók tanári segítséggel megismerik a hasonlóságon alapuló nyelvtani szerkezetekkel. A cél az, hogy tudatosuljon bennük ezek képzése és használata. Fokozatosan megismerik a nyelv szabályszerűségeit, bár a nyelvhelyesség még nem erősségük. Ösztönözni kell őket arra, hogy a nyelvi hibákat maguk vegyék észre és javítsák azokat, ezáltal válhatnak autonóm nyelvtanulóvá.

A nyolcadik évfolyam végére a tanulóknak képessé kell válniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatára, amely lehetővé teszi számukra az őket iskolán kívül érő idegen nyelvi hatások (filmek, zene, könyvek, újságok stb.) hasznosítását, valamint az irányított önálló tanulást.

Fejlesztési követelmények

- Alakuljon ki a tanuló érdeklődése más népek kultúrája és élete iránt;
- Életkorának és egyéniségének megfelelően fedezze fel az idegennyelv-tanulás sajátos módszereit, és fokozatosan sajátítsa el azokat;
- Használjon továbbfejleszthető nyelvtanulási stratégiákat;
- Fokozódó önbizalmának köszönhetően merjen idegen nyelven megszólalni;
- Legyen képes információt gyűjteni és nyújtani közvetlen környezetéről;
- Használja fel a nyelvtudásának fejlesztéséhez az öt osztálytermen kívül érő idegen nyelvi hatásokat.

Témalista

5–6. évfolyam	7–8. évfolyam
Az én világom	Emberi kapcsolatok
A család és barátok	Tágabb környezetünk
Ház, lakás	Természeti környezetünk
Vadállatok; állatkert	Az iskola világa
Mindennapi életünk	Egészség, betegség
Az iskola	Időjárás; öltözködés
Vásárlás	Étkezés
Étkezés	Utazás
Számok, alpműveletek	Szabadidő, szórakozás
Időjárás, öltözködés	
Más népek élete	

5. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Kommunikációs szándékok

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- érdeklődés;
 - mások hogyléte iránt;
 - mások hobbjai, kedvenc tevékenysége iránt;
 - múltbeli események iránt;
 - az időjárás iránt;
 - mások hétköznapi és ünnepi tevékenysége iránt;
 - más nemzetek szokásai iránt;
- figyelemfelhívás;
- búcsúzás.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
- tudás, nem tudás;
- dolgok, személyek megnevezése, leírása:
 - színek;
 - ruházat;
 - családtagok;
 - foglalkozások;
 - használati tárgyak;
 - testrészek;
 - gyakori betegségek;
 - alapvető árucikkek;
 - ételek, receptek;
 - iskolai tárgyak;
 - tantárgyak;
 - tárgyak az osztályban;
 - állatok;
 - hónapok;
 - dátum;
 - szabadidős tevékenységek;
 - bútorok a lakásban;
 - házimunka;
 - rendszeresen ismétlődő tevékenységek;
 - szokások;
 - folyamatban lévő események;
 - múltbeli események;
 - személyek leírása;
 - állatok leírása;
 - gyakori betegségek tünetei;
- tudás, nem tudás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék;
- gratulációk, jókívánságok;
- érdeklődés, közömbösség kifejezése.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás;
- segítség felajánlása, elfogadása.

Fogalomkörök**Cselekvés, történés, létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai, a hangsúlyos állítmány;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- egyszerű múlt idő (szabályos és rendhagyó múlt idejű igék) állító, tagadó és kérdő alakjai;
- az egyszerű jelen idő és az egyszerű múlt idő összehasonlítása;
- jövő idő kifejezése (*be going to*).

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a 'have got' állító, tagadó, kérdő alakjai;
- az 'of' használata (*a bar of chocolate*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- helyre vonatkozó elöljárósók.

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése;
- időre vonatkozó elöljárósók;
- napszakok;
- hónapok;
- dátum;
- gyakoriságot kifejező határozók;
- időhatározók.

Modalitás:

- a 'can' segédige állító, tagadó, kérdő alakjai;
- 'must, shall' segédigék;
- 'have to' szerkezet.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek;
- sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- a rendhagyó főnevek többes száma (*children, men, women*);
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- 'some, any'.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása;
- 'as...as'.

Logikai viszonyok:

- kötőszavak (and, but).

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these, that/those*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- határozatlan névmások (*something, anything*);
- mutatószavak.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés, mit szeretek, mit nem	5
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása, állatok és növények a ház körül	6
Vadállatok; állatkert	3
Mindennapi életük (1) – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	7
Mindennapi életünk (2) – szabadidős tevékenységek	3
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	10
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	8
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	8
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	7
Egészség – betegség	4
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Más népek élete, kultúrája	8
Szabadon felhasználható órák (pl. versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra)	30

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló legyen képes:

- **megérteni az ismert nyelvi eszközökkel kifejezett kéréseket, utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni;**
- **megérteni a ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kérdéseket;**
- kiszűrni fontos információkat ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes:

- **ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre néhány szóban vagy egyszerű mondatokban válaszolni;**
- **tanult minta alapján egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni;**
- tényszerű, egyszerű információkat kérni;
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes:

- **megérteni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat;**
- megtalálni fontos információkat ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből;
- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott rövid szöveg lényegét.

Írás

A tanuló legyen képes:

- **egyszerű, tényszerű információkat leírni.**

Szókincs

- A tanuló szókincse kb. 500 aktív, 200 passzív szóból, kifejezésből álljon.

6. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék kifejezése.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatokról;
 - kérdőívek;
 - útbaigazítás;
- tudás–nem tudás kifejezése;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése;
 - családtagok, rokonok;
 - szabadidős tevékenységek;
 - tantárgyak;
 - napirend;
 - a ház/lakás részei, berendezési tárgyak;
- dolgok, események leírása;
 - rendszeresen ismétlődő tevékenységek;
 - szokások;
 - folyamatban lévő események;
 - személyes élmények, tapasztalatok leírása;
 - személyek leírása;
 - állatok leírása;
 - tervek, szándékok leírása;
 - városok leírása;
 - filmek, filmkritikák;
 - iskolai szabályok, iskolai élet.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás.

Fogalomkörök**Cselekvés, történés, létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai, a hangsúlyos állítmány;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- egyszerű múlt idő (szabályos és rendhagyó múlt idejű igék) állító, tagadó és kérdő alakjai;
- az egyszerű jelen idő és az egyszerű múlt idő összehasonlítása;
- folyamatos múlt idő;
- az egyszerű múlt és a folyamatos múlt idő összehasonlítása;

- jövő idő kifejezése (*be going to; will, folyamatos jelen idős szerkezet hasznádata az előre elrendezett tevékenységek kifejezésére*);
- a befejezett jelen idő állító, tagadó és kérdő alakjai (a befejezett melléknévi igenevek használata).

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a *'have got'* állító, tagadó, kérdő alakjai;
- az *'of'* használata (*a bar of chocolate*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- helyre vonatkozó elöljárósók.

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése;
- időre vonatkozó elöljárósók;
- napszakok;
- hónapok;
- dátum;
- gyakoriságot kifejező határozók;
- időhatározók (*every day, at the moment, ever, never*).

Modalitás:

- *'can, must/mustn't, should/shouldn't'* segédigék;
- *'have to/don't have to'* szerkezet.

Mennyiségi viszonyok:

- többjegyű számok;
- főnevek egyes és többes száma;
- a rendhagyó főnevek többes száma;
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- *'some, any'*.

Minőségi viszonyok:

- melléknévek;
- melléknévek fokozása;
- *'as...as'*.

Logikai viszonyok

- kötőszavak (*and, or, but, because*).

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these, that/those*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- határozatlan névmások (*something, anything, anywhere, nothing, nowhere*);
- mutatószavak;
- szókapcsolatok;

- jelzői birtokos névmások;
- több tagból álló ígék.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés, mit szeretek, mit nem	4
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	8
Ház, lakás – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	6
Mindennapi életük (1) – a mindennapi élet tevékenységei, szokások	6
Mindennapi életünk (2) – szabadidős tevékenységek	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	12
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	10
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták, receptek	6
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Egészség – betegség	4
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Más népek élete, kultúrája	10
Szabadon felhasználható órák (pl. versek, dalok tanulására, tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra)	30

Kimeneti követelmények 6. évfolyam végén

Beszédértés

A tanuló legyen képes:

- **megérteni az ismerős szavakat, fordulatokat, melyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak;**
- **megérteni az utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni;**
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket;
- kiszűrni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből;
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes:

- **ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszolni;**
- **tényszerű, egyszerű információkat kérni;**
- tanult minta alapján egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni;
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes:

- **felismerni és megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat;**
- megtalálni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből;
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott rövid szöveg lényegét.

Írás

A tanuló legyen képes:

- **ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat helyesen leírni;**
- egyszerű közléseket és kérdéseket a tanult minta alapján írásban megfogalmazni;
- egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenetet, képeslapot) létrehozni.

Szókincs

- A tanuló szókincse kb. 600 aktív, 250 passzív szóból, kifejezésből álljon.

7. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak***Kommunikációs szándékok*****Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:**

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Érzelem kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- öröm – bánat;
- elégedettség, elégedetlenség;
- izgalom;
- aggodalom;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék, kötelezettség, képesség, lehetőség;
- véleménykérés és arra reagálás;
- szándék, terv.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatokról;
 - kérdőívek;
 - útbaigazítás;
- tudás–nem tudás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése, leírás;

- foglalkozások, munkahelyek;
- öltözködés, divat;
- ruhák részei;
- anyagok, háztartási eszközök;
- ételek;
- testrészek;
- állatok;
- időjárás;
- közlekedési eszközök;
- földrajzi helyek;
- személyek, személyiség;
- szokások;
- egészségügyi panaszok és azok kezelése;
- események leírása.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás, tiltás, felszólítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás;
- biztatás, meggyőzés.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, tagoltabb beszédre.

Fogalomkörök**Cselekvés, történés, létezés kifejezése:**

- jelenidejűség; állapotot kifejező igék (*want, think, like, know*);
- befejezett jelen idő (a *for* és *since* használata);
- múltidejűség; az egyszerû múlt és a folyamatos múlt idő összehasonlítása;
- az egyszerû múlt és a befejezett jelen összehasonlítása (a *been* és *gone* használata);
- szenvedő szerkezet különböző igeidőkben.

Birtoklás kifejezése:**Térbeli viszonyok:**

- helyre vonatkozó előljárószók;
- helyhatározók.

Időbeli viszonyok:

- időre vonatkozó előljárószók;
- időhatározók.

Modalitás:

- kötelesség, tiltás: (*must/mustn't, have to/had to*);
- képesség: (*can/can't, could/couldn't, be able to*).

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- rendhagyó többes számú főnevek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek fokozása;
- rendhagyó melléknevek fokozása (*good; bad*).

Logikai viszonyok:

- feltételes mondatok (1-es típus).

Szövegösszetartó eszközök:

- kötőszavak;
- több tagból álló igék;
- névmások.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Emberi kapcsolatok	
A családi élet, házimunka; háztartási eszközök	5
Foglalkozások; munkahelyek	4
Ünnepek	4
Barátság, emberek belső tulajdonságai	5
Tágabb környezetünk	
Településtípusok; városi élet – vidéki élet; lakóhelyünk; fővárosunk nevezetességei	8
Célnyelvi ország(ok) bemutatása	8
Természeti környezetünk	
Növények, állatok	6
Az iskola világa	
Iskolai élet, iskolám bemutatása	6
Iskolai élet a célnyelvi ország(ok)ban	4
Egészség, betegség	
Az emberi test részei, leggyakoribb betegségek (panaszok, kezelések); orvosnál; gyógyszerárban	4
Baleset, sérülések, kórházban	4
Időjárás; öltözködés	
Évszakok, időjárás	3
Divat; ruhák részei	3
Étkezés	
Ételkészítés, étkezési szokások	5
Vendéglő, rendelés, fizetés, reklamáció	3
Utazás	
Utazási előkészületek, szállásfoglalás, pénzváltás	2
Utazási eszközök, módok	3
Szabadidő, szórakozás	
Hobbi, szabadidős tevékenységek, sportok	4
Szabadon felhasználható (pl. tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra, dalok, versek tanulására)	30

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló legyen képes:

- **megérteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni;**
- megérteni a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét;
- kiszűrni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből a fontos információkat.

Beszédkészség

A tanuló legyen képes:

- **jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokkal válaszolni;**
- **egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni;**
- **kérdéseket feltenni;**
- eseményeket elmesélni;
- megértési probléma esetén segítséget kérni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes:

- **elolvasni jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveget;**
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét;
- megtalálni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben.

Írás

A tanuló legyen képes:

- **jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyes írni;**
- egyszerű kérdéseket és közléseket írásban megfogalmazni;
- egyszerű szöveget (üdvözet, baráti levél) létrehozni.

Szókincs

- A tanuló szókincsé kb. 800 aktív, 300 passzív szóból, kifejezésből álljon.

8. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Érzelem kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- öröm – bánat;
- elégedettség, elégedetlenség;
- izgalom;
- aggodalom;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék, kötelezettség, képesség, lehetőség;
- véleménykérés és arra reagálás;
- szándék, terv;
- dicséret, kritika.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatok;
 - kérdőívek;
 - útbaigazítás;
- tudás–nem tudás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése, leírása;
 - emberi és társadalmi viszonyok;
 - iskolai kellemetlenségek;
 - környezeti, társadalmi problémák;
 - szabadidő, szórakozás;
 - időpont egyeztetés;
 - lakóhely, lakáskörülmények;
 - az ideális otthon;
 - nyaralás, utazás;
 - kormányzati berendezkedés;
 - általános események elmesélése;
 - sportesemények elmesélése;
 - használati tárgyak;
 - a test működése;
 - tinédzserek élete;
 - szokásos cselekvések;
 - ház/lakás részei, bútorok;
 - a tudomány világa;
- események leírása.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás, tiltás, felszólítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás;
- biztatás, meggyőzés.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétlés kérése;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, tagoltabb beszédre.

Fogalomkörök**Cselekvés, történet, létezés kifejezése:**

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- befejezett jelen idő;
- egyszerű múlt idő;
- a *'used to'* használata;
- jövő idő (*be going to; will*).

Birtoklás kifejezése:

- a *'have'* múlt idejű alakjai;
- birtokos melléknevek;
- birtokos névmások;
- birtokos eset;
- az *'of'*-os birtokos szerkezet.

Térbeli viszonyok:

- irányok;
- helymeghatározás;
- képleírások.

Időbeli viszonyok:

- időkifejezések;
- időre vonatkozó előljárószók;
- időhatározók;
- időtartam; gyakoriság.

Modalitás:

- valószínűség, lehetőség: (*may, might*);
- tiltás: (*mustn't*);
- szükségesség: (*should/shouldn't*);
- lehetőség: (*might*).

Mennyiségi viszonyok:

- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek fokozása;
- rendhagyó melléknevek fokozása;
- hasonlító mellékmondatok.

Logikai viszonyok:

- ige + -ing szerkezetek és a főnévi igenév;
- feltételes mondatok (2-es típus).

Függő beszéd:

- jelen idejű állítmánnyal.

Szövegösszetartó eszközök:

- vonatkozó névmások;
- kötőszavak;
- határozott és határozatlan névelők;
- visszaható névmások.

Témalista

Témakör	Óraszám
Emberi kapcsolatok	
A családi élet, házimunka; háztartási eszközök	5
Foglalkozások; munkahelyek	4
Ünnepek	2
Barátság, emberek belső tulajdonságai	4
Tágabb környezetünk	
Településtípusok; városi élet – vidéki élet; lakóhelyünk; fővárosunk nevezetességei	8
Célnyelvi ország(ok) bemutatása	9
Természeti környezetünk	
Növények, állatok, környezetvédelem	6
Az iskola világa	
Iskolai élet, iskolám bemutatása	6
Iskolai élet a célnyelvi ország(ok)ban	4
Egészség, betegség	
Az emberi test részei, leggyakoribb betegségek (panaszok, kezelések); orvosnál; gyógyszerterápiában	6
Baleset, sérülések, kórházban	4
Időjárás; öltözködés	
Évszakok, időjárás	3
Dívat; ruhák részei	2
Étkezés	
Ételkészítés, étkezési szokások	3
Vendéglő, rendelés, fizetés, reklamáció	3
Utazás	
Utazási előkészületek, szállásfoglalás, pénzváltás	4
Utazási eszközök, módok	3
Szabadidő, szórakozás	
Hobbi, szabadidős tevékenységek, sportok	5
Szabadon felhasználható (pl. tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra, dalok, versek tanulására)	30

Kimeneti követelmények 8. évfolyam végén**Beszédértés**

A tanuló legyen képes:

- **megérteni az ismerős szavakat, fordulatokat, melyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak;**
- **megérteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat;**
- **követni rövid, egyszerű útbaigazításokat;**
- megérteni a tanárának a tananyaggal kapcsolatos egyszerű angol nyelvű magyarázatát;
- kikövetkeztetni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb.100 szavas szövegből az ismeretlen nyelvi elem jelentését;
- elkülöníteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb.100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes:

- **egyszerű beszélgetésben részt venni, amennyiben a partner lassan, jól artikulálva beszél;**
- **feltenni és megválaszolni egyszerű kérdéseket ismerős témára és helyzetre vonatkozóan;**
- **önmagát, lakóhelyét egyszerű fordulatokkal leírni;**
- fenntartani a beszélgetést, pl. új témát kezdeményezni, problémát felvetni;
- részt venni egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témákról szóló beszélgetésben, mely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban;
- képes magát megértetni társasági beszélgetésben.

Olvasott szöveg értése

A tanuló képes:

- **megérteni az ismerős szavakat feliratokon, reklámokban, katalógusokban;**
- elkülöníteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről;
- kikövetkeztetni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből az ismeretlen nyelvi elem jelentését.

Írás

A tanuló képes:

- **egyszerű nyomtatványt kitölteni;**
- **rövid üzenetet megírni;**
- magáról és kitalált személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat írni;
- ismert nyelvtani szerkezetek felhasználásával tényszerű információt közvetítő, kb. 50 szavas szöveget írni;
- kb. 50 szavas jellemzést, beszámolót írni.

Szókincs

- A tanuló szókincsa kb. 1200 aktív, 400 passzív szóból, kifejezésből álljon.

MATEMATIKA

1–4. évfolyam

Bevezetés

A 21. századi matematika tanítás alapvető célja az általános emberi készségek, képességek, személyiségjegyek fejlesztése, a természettudományos gondolkodásmód és a helyes tanulási szokások kialakítása. Ezt tapasztalatokra, megfigyelésekre, tevékenykedtetésre, következtetésekre alapozott tanítással érhetjük el, amely során a tanulók felkészülnek az önálló ismeretszerzésre, az örömet nyújtó egész életen át tartó tanulásra. Tanulóink így válnak kreatív, problémafelismerő és problémamegoldó gondolkodásmódú, környezetük jelenségeire érzékeny felnőttek.

A matematika tanulása az első négy évfolyamon alapozó jellegű, a nevelési-oktatási feladatok közül a képességfejlesztésnek, a kreatív és kritikai gondolkodás kialakításának van kiemelt szerepe.

Az alapozó szakasz a tanulói kíváncsiságra és érdeklődésre épít, és az ezáltal motivált munkával fejleszti a tanulók megismerési és gondolkodási képességét, felelősségtudatát, a kitartását és előmozdítja érzelmviláguk gazdagodását. Mintákat ad az ismeretszerzéshez, a feladat és problémamegoldáshoz, megalapozza a tanulási szokásokat.

Az alsó tagozatos matematikatanítás feladata a tevékenységeken, gyakorlati tapasztalatokon keresztül az alapvető matematikai ismeretek elsajátíttatása, alapkészségek kialakítása (értő olvasás, íráskészség, számfogalom fejlesztése), gondolkodási módszerek alapozása.

Az eredményes tanulás feltétele, hogy felkeltsük az érdeklődést a tantárgy iránt, biztosítsunk lehetőséget az önálló tapasztalatszerzésre.

Kerettantervünkben az alsó tagozatos matematikatanítás egy lehetséges változatát mutatjuk be, mely első és második osztályban heti 4,5, harmadik és negyedik osztályban pedig heti 4 órára készült. A kevesebb óraszámú tanítók a szabadon felhasználható és a gyakorló órákból hagyhatnak el, így számukra is használhatóvá válik ajánlásunk.

Célok és feladatok

- Felidézni és rendszerezni az előzetes ismereteket.
- Felkelteni az érdeklődést a matematika tantárgy iránt.
- Fejlesztani a megismerő képességeket: tapasztalatszerzés, képzelet, emlékezet, gondolkodás, rendszerezés, összefüggések felismerése.
- Felfedeztetni a matematika és a valóság elemi kapcsolatát.
- Kialakítani a helyes tanulási szokásokat, az önálló ismeretszerzés képességét.
- Fejlesztani a tanulók beszélt és írott kommunikációs kultúráját.
- Fejlesztani a tanulók önismeretét, önértékelését.
- Fejlesztani a problémafelismerő és problémamegoldó, alkotó gondolkodásmódot.
- Biztos szám- és műveletfogalmat kialakítani, fejleszteni a számolási készséget.

Az értékelés elvei és eszközei

A tanév során az értékelés alapja a tanulók állandó megfigyelése. **Folyamatos** fejlesztő célzatú **szóbeli értékelés** visszajelzést ad a tanuló számára munkájának eredményességéről, rendszeres tanulásra ösztönöz.

A **tanév eleji felmérés** segíti a tanítót a tanulók előzetes ismereteinek feltérképezésében, útmutatást ad a tanulócsoportra szabott tanítási módszerek, eljárások kiválasztásában.

Témákat lezáró írásbeli felmérések tájékoztatják a tanítót, a tanulót és a szülőt a tanuló teljesítményéről a helyi tantervben rögzített követelményekhez viszonyítva.

A **tanév végi felmérés** megmutatja az adott évfolyamon elsajátított ismeretek mennyiségét és minőségét. Az értékelés kiemelt szempontjai:

- a tanulók önmagukhoz mért fejlődése,
- az alapvető készségek, képességek fejlettségi szintje,

- tárgyi tevékenységben való jártasság,
- tanult műveletek értelmezése,
- a tanult számolási eljárások ismerete és alkalmazása.

1. OSZTÁLY

Időkeret: 164 óra/év (4,5 óra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Gondolkodási módszerek alapozása	4, folyamatos		
II. Számтан, algebra	91	18	10
III. Geometria, mérés	18	5	2
IV. Valószínűségi játékok, statisztika	4		
Szabadon felhasználható órakeret		18	

I. Gondolkodási módszerek alapozása

Célok és feladatok

- A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőképességet fejleszteni.
- Növelni a figyelem terjedelmét és tartósságát.
- Az érzékelés pontosságát fejleszteni, a tudatosodást segíteni.
- Fejleszteni a megfigyelőképességet.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Tárgyak összehasonlítása, szétválogatása, osztályozása, sorba rendezése megadott vagy választott szempont szerint. Mennyiségek előállítás kirakással, ábrázolással. Mennyiségek összehasonlítása. Kapcsolatok, összefüggések megfigyelése, leolvasása. Igaz-hamis állítások megfogalmazása; egyszerű állítások igaz vagy hamis voltának eldöntése. Nyitott mondatok igazzá tétele. Szöveges feladatok értelmezése. Tárgyi tevékenységgel egyszerű kombinatorikus lehetőség előállítása. Tárgysorozat képzése, folytatása a megadott, választott, felismert összefüggés szerint. Számsorozat képzése növekvő, csökkenő sorrendben.	Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés képessége. Finommotoros mozgáskoordinációk: Apró tárgyak használata (pl. pálcika, korong stb.) A mennyiségek közötti kapcsolatok felfedezése, a változások, összefüggések megfigyelése tárgyi tevékenységgel. Állítások megítélése igazságértékük szerint. Nyitott mondatok lezárása behelyettesítéssel. Gondolatmenet követése, megértése. A változások, összefüggések megfigyelése tárgyi tevékenység során. Összefüggéseket felismerő és rendező képesség fejlesztése a változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés megfigyelésével.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Számok, mennyiségek közötti kapcsolatok jelölése nyíllal. Szabályjátékok. Egyszerűbb összefüggések, szabályszerűségek felismerése.	

Követelmények

A tanuló:

- tudjon tárgyakat, elemeket sorba rendezni, összehasonlítani, szétválogatni megnevezett vagy választott tulajdonság alapján;
- legyen képes a halmazok számosságának megállapítására;
- használja helyesen a több, kevesebb, ugyanannyi szavakat, jeleket;
- tudjon igaz-hamis állításokat alkotni; állítások helyességét eldönteni;
- legyen képes növekvő és csökkenő számsorozatok felismerni, képezni adott szabály alapján;
- egyszerűbb esetekben tudjon szabályjátékok és sorozatok szabályát szóban megfogalmazni.

II. Számтан, algebra

Célok és feladatok

- Kialakítani a szám- és műveletfogalmat tapasztalati úton a húszas számkörben.
- Megalapozni a számolási készséget (összeadás, kivonás).
- Megfigyeltetni a műveletek közötti összefüggéseket.
- Felismertetni a valóság és matematika elemi kapcsolatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
<i>Számfogalom húszas számkörben</i> Halmazok számosságának megállapításával a természetes szám fogalmának kialakítása, a természetes szám mint mérőszám. Számok írása, olvasása 20-ig. A számegyenes megismerése, használata. A természetes szám mint sorszám. A $<$, $>$, $=$ jelek megismerése, használata. A számok összeg- és különbség-alakjainak előállítása tevékenységgel. Számok tulajdonságai: a számok jele, összeg- és különbségalakjaik, a számok bontott alakja, számjegyek száma, páros, páratlan számok. <i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i> Sokféle tevékenységgel és szöveges feladattal az összeadás, kivonás fogalmának megalapozása. Az összeadás, kivonás értelmezései tevékenységekkel a 20-as számkörben. Rajzról, képről, összeadás kivonás írása; művelet megjelenítése képpel, kirakással.	A számok értelmezése a valóság mennyiségével. Pl. mérőszám és darabszám (halmaz számossága) A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a számok értelmezése a valóság mennyiségeivel. Viszonyítások, rendezések, számok helyének megkeresése számegyenesen. Tényismeret memorizálása, mozgósítása. A tanulás manipulatív eszközeinek célszerű használata. Történetben megfogalmazott probléma megértése; a megértést segítő eszközök alkalmazása (kirakással vagy eljátszással). A szóbeli számolási készség fejlesztése. Analógiás gondolkodás fejlesztése. Matematikai modellek (pl. műveletek, nyitott mondatok) megértése, alkalmazása. Lényegkiemelő és problémamegoldó képesség formálása matematikai problémák ábrázolásával, szöveges megfogalmazásával. A matematikai tartalmú szövegek megértése, rögzítése, megoldása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Műveleti tulajdonságok, az összeadás és kivonás kapcsolata. Hiányos műveletek hiányzó számának pótlása. A számok bontása két szám összegére. Összefüggések szöveges feladatokban. Egyszerű matematikai szöveg értelmezése eljátszással, kirakással, rajzzal, lejegyzés művelettel. Szöveges feladatok alkotása tevékenységről, rajzról, műveletről.	

Követelmények

A tanuló:

- tudja a halmazokat összehasonlítani számosságuk szerint;
- biztosan írja, olvassa, rendezze sorba nagyság szerint a számokat húszas számkörben;
- használja, értelmezze pontosan a relációs jeleket;
- képezzen adott szabály alapján növekvő és csökkenő számsorozatokot;
- ismerje a számok kéttagú összeg- és különbség alakjait húszas számkörben;
- ismerje fel a páros és páratlan számokat;
- tudja a számok szomszédait;
- tudjon hozzátevést, elvételt tevékenységgel elvégezni, a műveletet szóban megfogalmazni;
- legyen kellő gyakorlata az összeadás, kivonás, bontás, pótlás alkalmazásában;
- tudjon egyszerű szövegösszefüggést lejegyezni rajzzal, számokkal, művelettel.

III. Geometria, mérés

Célok és feladatok

- Segíteni a tanulók sík- és térgeometriai tapasztalatgyűjtését.
- Ismerkedni a mérőeszközökkel, mértékegységekkel.
- Gyakorlati méréseket végeztetni.
- Mérés előtti becslésre szoktatni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
<i>Testek, síkidomok</i> Testek építése szabadon és másolással. Testek, síkidomok szétválogatása, csoportosítása adott szempontok alapján. Síkidomok előállítás tevékenységgel szabadon és feltételek alapján. Vonalak.(nyitott, zárt, görbe, egyenes) Játékos tapasztalatszerzés síktükörrel. Térbeli irányok pontos megfigyelése, megnevezése. Síkbeli irányok tudatos megfigyelése, ellentétes irányok megkülönböztetése.	Testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságai alapján válogatás, sorbarendezés. Megfigyelőképesség fejlesztése, az észlelés pontosságának fokozása. Tulajdonságok felismerése. Formafelismerés, alkotóképesség fejlesztése. Tér- és síkbeli tájékozódó képesség alapozása és képi gondolkodás fejlesztése játékos feladatsorokon. Az összehasonlító, megkülönböztető képesség alakítása a mennyiségek mérésekor.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Mérés Tárgyak hosszúságának, szélességének, tömegének, űrtartalmának, jelenségek időtartamának összehasonlítása, összemérése, sorba rendezése. Mérés előtti becslés. – Mérőeszközök: alkalmilag választott és szabvány egységek megismerése. – Mértékegységek: méter, kilogramm, liter. – Az idő: hét, nap, óra. – Különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel. – Azonos mennyiségek mérése különböző mértékegységgel. Az ismeretek alkalmazása szám és szövege feladatokban.	A becslés és mérés képességének fejlesztése gyakorlati tapasztalatszerzés alapján. Tapasztalatok megfogalmazása szóban. Kapcsolatok felismertetése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között. Összefüggések felismerésének képessége.

Követelmények

A tanuló:

- legyen képes helymeghatározásra a tanult kifejezések alkalmazásával;
- ismerje fel, tudja kiválasztani az alakzatok közül a háromszöget, négyszöget és a kört;
- tudjon hosszúságot, űrtartalmat, tömeget mérni választott és szabvány egységekkel;
- használja egyszerű szám és szöveges feladatokban a m, kg, l egységeket;
- tudja helyesen alkalmazni a hét, nap, óra időtartamot.

IV. Valószínűségi játékok, statisztika

Célok és feladatok

- Felkelteni a mindennapi életből gyűjtött adatok felhasználásával a matematika tanulása iránti érdeklődést.
- Fejlesztani a változások, összefüggések megfigyelésekor a tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőképességet.
- Felfedeztetni egyszerűbb esetekben az összetartozó adatok közötti kapcsolatokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Közös játékok, kísérletek a „biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” fogalmak megértése érdekében próbálgatással, találgatással. – Adatok gyűjtése, ábrázolása oszlopdiagram építésével (tárgyi tevékenység formájában). A mindennapi élet adataiból grafikonok, táblázatok készítése, értelmezése. Összefüggések keresése, felismerése a táblázatokban. – A gyermekek életéből gyűjtött adatok felhasználásával függvényre vezető szöveges feladatok.	Logikus gondolkodás, várható események megfogalmazása szóban. A megfigyelő és rendszerező képesség fejlesztése matematikai játékok segítségével. Tapasztalatszerzés, szemléleti alapozás konkrét valószínűségi játékok alapján. Ábrázolási képesség, modellalkotás.

2. OSZTÁLY

Időkeret: 164 óra/év (4,5 óra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Gondolkodási módszerek alapozása	4, folyamatos		
II. Számтан, algebra	96	22	10
III. Geometria, mérés	12	5	2
IV. Valószínűségi játékok, statisztika	3		
Szabadon felhasználható órakeret		16	

I. Gondolkodási módszerek alapozása

Célok és feladatok

- Fejleszteni a tanulók megfigyelőképességét, kreativitását.
- Rendszeres, pontos munkára szoktatni.
- Fejleszteni matematikai szaknyelv használatát.
- Formálni a tanulók alkotóképességét, összefüggés-felismerő- és ítéletképességét.
- Megalapozni a tanulók problémafelismerő, problémamegoldó, logikai, kombinatorikus és analógiás gondolkodását.
- Fejleszteni a tanulók értő-, elemző olvasási képességét.
- Felismertetni a valóság és a matematika elemi kapcsolatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Halmazok képzése, elemek válogatása adott tulajdonság szerint, részhalmaz és kiegészítő halmaz használata. Logikai műveletek konkrét elemekkel, a „nem”, „és”, „vagy” szavak használata állításokban. Válogatás, sorrendezés néhány elem használatával. Nytott mondatok értelmezése, igazsághalmaz keresése, állítások számokról, mennyiségekről, alakzatokról, döntés az állítások igazságáról. Szöveges feladatok értelmezése, leírása, matematikai modellezése. Nytott mondatról, műveletről, képről szöveges feladat megfogalmazása. Tárgyak, számok összehasonlítása, sorba rendezése. Szabályszerűségek felismerése, jel- és számsorozatok kiegészítése, folytatása a felismert szabály alapján, sorozatképzés, szabály megfogalmazása szóban. Összefüggések keresése, megfigyelése, lejegyzése matematikai szimbólumokkal.	Megfigyelőképesség, tudatos, célirányos figyelem fejlesztése összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés; több lehetőség keresése kombinatorikus feladatokban. Matematikai modell értelmezése, alkotása konkrét probléma megoldásához. Állítások megítélése igazságértékük szerint. Gondolatmenet kiépítése, követése. A szöveges feladatok megoldási lépéseinek kialakítása és alkalmazása (lejegyzés, műveletek kijelölése, becslés, számolás, ellenőrzés, válasz). Összefüggéseket felismerő és rendező képesség fejlesztése, változások, periodikusság, növekedés, csökkenés megfigyelése, szabálykövetés. Sejtések megfogalmazása, kipróbálása. Azonosság, különbözőség megállapítása, jelölése. Szemponttartás, szabályosság felismerésének fejlesztése, szabály tudatosítása.

Követelmények**A tanuló:**

- tudja halmazok számosságát megállapítani és összehasonlítani;
- tudjon halmazokat képezni adott tulajdonság alapján;
- nevezze meg kiválogatott elemek közös tulajdonságát;
- legyen képes összefüggések megfigyelésére, leolvasására, megfogalmazására;
- tudja állítások igazságát eldönteni, igaz állításokat fogalmazni;
- legyen képes tárgyakat, számokat sorba rendezni adott szempont szerint;
- készítsen nyitott mondatot ábráról, szövegről, tegye igazzá behelyettesítéssel, próbálgatással;
- ismerje a szöveges feladat megoldásának menetét;
- ismerjen fel és képezzen számsorozatokot adott szabály alapján;
- összetartozó elempárok keresése.

II. Számtan, algebra**Célok és feladatok**

- Fejlesztani az emlékezést, korábbi ismereteket mozgósítani.
- Segíteni a megértést, absztrahálás, konkretizálás képességének kialakulását.
- Erősíteni a problémafelismerést, problémaérzékenységet.
- Biztos számfogalmat kialakítani 100-as számkörben.
- Biztos műveletfogalmat kialakítani.
- Megfigyeltetni a műveletek közötti összefüggéseket.
- Fejlesztani matematikai szaknyelv használatát.
- Biztos számolási készséget kialakítani az alpműveletek körében.
- Felismertetni a valóság és a matematika elemi kapcsolatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
<i>Számfogalom a százas számkörben</i> Számok írása, olvasása 100-ig. Számok bontása tízesek és egyesek összegére. Számok tulajdonságai: nagyságrendje, számszomszédok, számok helye a számegyenesen, paritás. Számolás kettesével, hármasával, ötösével, tízesével, stb. Darabszám, mérőszám, sorszám. Római számírás megismerése. Műveletek értelmezése, műveletvégzés. Összeadás, kivonás értelmezésének kiterjesztése 100-as számkörre. Szorzás, bennfoglalás, részekre osztás értelmezése százas számkörben. Maradékos osztás értelmezése, maradék jelölése. Műveleti tulajdonságok megfigyelése. Műveletek sorrendje, zárójel használata. Szöveges feladatok megoldása, képről, számfeladatról szöveg megfogalmazása.	Analógiás gondolkodás. Megfigyelések kifejezése szóban, rajzban, írásban. Összehasonlítás. Viszonyítási képesség fejlesztése, eligazodás 100-as számkörben. Algoritmusok követése, kreativitás, önállóság fejlesztése. Rajz, kirakás és adatok értelmezése, matematikai jelek értése, használata. Matematikai modell értelmezése, készítése. Összefüggések felismerése, analógiás gondolkodás, emlékezetfejlesztés. Szóbeli számolási készség fejlesztése. Ellenőrzés, indoklás, kételkedés képességének kialakítása. Összeadás és szorzás kapcsolatának megértése. Megfigyelések a szorzások, osztások körében. Algoritmusok segítségével történő számolás. Szövegről matematikai modell készítése, lényegkiemelés, problémamegoldó képesség.

Követelmények**A tanuló:**

- tudjon tárgyakat meg- és leszámolni egyesével, kettesével, ötösével, tízesével;
- ismerje a számok nevét és jelét 100-as számkörben;
- tudjon számokat összehasonlítani nagyság szerint, sorba rendezni 100-as számkörben;
- találja meg a számok helyét a számegyenesen;
- ismerje fel a számok összegalakját, különbségalakját, kéttényezős szorzatalakját, és hányados-alakját;
- tudja értelmezni az összeadást, kivonást, szorzást, osztást 100-as számkörben;
- végezze el az összeadást, kivonást, pótlást eszközhasználat nélkül 100-as számkörben;
- ismerje biztonságosan a kisegyszeregyet;
- ismerje a maradékos osztást;
- ismerje fel a műveletek közötti kapcsolatokat;
- tudjon megoldani egyszerű szöveges feladatokat.

III. Geometria, mérés**Célok és feladatok**

- Fejlesztani a tanulók megfigyelőképességét, tájékozódását, kreativitását.
- Segíteni a tanulók tér- és síkgeometriai tapasztalatszerzését.
- Formálni a tanulók alkotó-, formareprodukciós és lényegkiemelő képességét.
- Tapasztalatokat gyűjtetni a tengelyesen szimmetrikus alakzatokról.
- Helyes eszközhasználatot kialakítani.
- Kiválasztani a helyes mérőeszközöket, mértékegységeket.
- Mélyíteni a valóság és a matematika kapcsolatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Síkidomok megfigyelése. Sokszögek tulajdonságainak megfigyelése, területének mérése tevékenységgel. Téglalap, négyzet megkülönböztetése. Testek építése, másolása modelltől. Testek tulajdonságainak megfigyelése. Téglatest, kocka vizsgálata. Síkidomok másolása, előállítás, vonalzó, sablon használata. Tükrös alakzatok készítése. Tükrözés tevékenységgel.	Megfigyelőképesség, tudatos, célirányos figyelem fejlesztése, az észlelés pontosságának fokozása. Tulajdonságok felismerése, tagadása. Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, osztályokba sorolás. Formafelismerés, alkotóképesség. Képzeletben történő mozgatás, más nézőpont elképzelése. Tudatos, pontos és helyes eszközhasználat. Finommotoros mozgáskoordinációk. Sík- és térbeli tájékozódás. Tulajdonságok megnevezése, megfigyelések megfogalmazása, megmaradó és változó tulajdonságok tudatosítása.
Hosszúság, tömeg, űrtartalom és idő mérése (m, dm, cm, kg, dkg, l, dl, év, hónap, hét, nap, óra, perc). Összemérések, mérések alkalmi és szabványegységek használatával. Egyszerű átváltások a tanult mértékegységekkel. Az ismeretek alkalmazása szám és szöveges feladatokban.	Mennyiségi jellemzők szerinti összehasonlítás, becslés. Mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, számok értelmezése a valóság mennyiségeivel. Összefüggések felismerésének képessége.

Követelmények**A tanuló:**

- ismerje fel a téglalapot, négyzetet;
- tudjon létrehozni testeket, síkidomokat másolással;
- ismerje fel a testek tulajdonságait (élek, lapok, csúcsok);
- tudjon alakzatokat csoportosítani, válogatni megadott szempont szerint;
- ismerje, használja a tanult szabványegységeket;
- végezzen gyakorlati méréseket a tanult szabvány mértékegységekkel;
- ismerje, használja helyesen a mérőeszközöket.

IV. Valószínűségi játékok, statisztika**Célok és feladatok**

- Segíteni a tanulók játékos tapasztalatszerzését.
- Megalapozni a valószínűségi szemléletet.
- Fejleszteni a szóbeli kifejezőkészséget.
- Formálni a tanulók összefüggés-felismerő- és ítélőképességét.
- Megalapozni a tanulók problémafelismerő, problémamegoldó, logikai és kombinatorikus gondolkodását.
- Mélyíteni a valóság és a matematika elemi kapcsolatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Adatok gyűjtése, ábrázolása és leolvasása táblázatból, oszlopdiagramról, grafikonról. Megállapítások leolvasása, értelmezése. A „biztos”, „lehet, de nem biztos”, és a „lehetetlen” fogalmak alapozása játékos formában, tevékenységgel. Valószínűségi kísérletek végzése, megfigyelése.	Tudatos megfigyelés, analízis, szóbeli kifejezőképesség, tapasztalatok megfogalmazása. Ábrázolási képesség, modellalkotás. Oksági kapcsolatok keresése. Események lejátszódásának elképzelése, eljátszása, történés visszaidézése. Adatok lejegyzése, ábrázolása, rendezése, leolvasása.

3. OSZTÁLY

Időkeret: 148 óra/év (4 óra/hét).

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Gondolkodási módszerek alapozása	4, folyamatos		
II. Számтан, algebra	65	28	10
III. Geometria, mérés	15	6	2
IV. Valószínűségi játékok, statisztika	5		
Szabadon felhasználható órakeret		17	

I. Gondolkodási módszerek alapozása

Célok és feladatok

- Továbbépíteni a valóság és a matematika elemi kapcsolatát.
- Kialakítani a matematika értékeinek és eredményeinek megismerésére való igényt.
- Fejleszteni a szóbeli kifejezőkészséget, megfigyelőképességet.
- Növelni a figyelem tartósságát.
- Fejleszteni a problémafelismerő és problémamegoldó képességet.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz jellemzése. Tulajdonságok alapján halmazképzés, elemek válogatása megadott tulajdonság alapján. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata. Megkezdett sorozatok folytatása, a szabály megállapítása, megfogalmazása. Hozzárendelések, párosítások folytatása. Állítások igazságának eldöntése. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással. Nyitott mondatok lejegyzése, megoldása. Szöveges feladatok értelmezése, megoldása modell segítségével. Szöveges feladatról nyitott mondat készítése, többféle megoldási mód keresése. Matematikai modell – sorozatok, táblázatok, rajzok – használata a szöveges feladatok megoldásához. Adatok táblázatba rendezése.	Elemek szétválogatása, osztályozása, rendezése. Kapcsolatok, szabályok keresése a táblázat elemei között. Logikai gondolkodás fejlesztése. A szabály megfogalmazása, lejegyzése. Megoldási algoritmusok megismerése, alkotása, alkalmazása. Kreativitás fejlesztése többféle megoldási mód keresésével. Szöveg modellezése tevékenységgel, ábrázolással, matematikai művelettel. Becsülő, felismerő és alkotóképesség fejlesztése. Döntési képesség formálása. Kapcsolatokat kifejező tevékenységek, ábrák megismerése problémafelvetésekkel.

Követelmény

A tanuló:

- tudjon elhelyezni elemeket adott tulajdonságú halmazokba;
- ismerje az alaphalmaz, részhalmaz fogalmát;
- állapítsa meg egyszerű sorozatok szabályát, tudja folytatni az elkezdett sorozatot,
- tudjon megfogalmazni igaz, hamis állításokat, állítások igazságát eldönteni;
- tudjon egyszerű nyitott mondatokat kiegészíteni igazzá, hamissá, nyitott mondatok igazsághalmazát megkeresni kis véges alaphalmazon;
- értelmezzen egyszerű szöveges feladatokat, tudja az adatokat lejegyezni, megoldási tervet készíteni.

II. Számtan, algebra

Célok és feladatok

- A valóság és a matematika kapcsolatát továbbépíteni.
- A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőkészséget fejleszteni.
- Kiterjeszteni a számolási eljárásokat 1000-es számkörben.
- Ösztönözni a többféle megoldási mód keresésére.
- Az önellenőrzés igényét kialakítani.
- Megoldási algoritmust alkalmaztatni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
<i>Számok 1000-es számkörben.</i> Számok írása, olvasása. A természetes szám mint sorszám, darabszám, mérőszám. Alaki, helyi és valódi érték. Számképzés, számok bontása helyiérték szerint. Számok nagyság szerinti sorba rendezése, helye a számegyenesen, számszomszédok (egyes, tízes, száz), kerekítések (tízesekre, százásokra). Számok tulajdonságai, kapcsolatai Római számírás (I, V, X, L, C, D, M). Számok összeg-, különbség-, szorzat-, hányadosalakjai. Műveletek értelmezése, műveletvégzés. <i>Műveletek értelmezése, tevékenységgel, ábrával, szöveggel.</i> Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás a száz-as számkör műveleteivel analóg esetekben. Műveleti tulajdonságok, a műveletek közötti kapcsolatok megfigyelése, megfogalmazása. Szorzás, osztás 10-zel, 100-zal. Írásbeli összeadás, kivonás háromjegyű számokkal. Írásbeli szorzás egyjegyű szorzóval. A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés. Műveleti sorrend ismerete, zárójel használata. Hiányos műveletek hiányzó számának pótlása.	Biztos számfogalom kialakítása 1000-es számkörben. Számok értelmezése a valóság mennyiségeivel (mérőszám, darabszám). Új tapasztalatok visszarendezése előfogalmakhoz. Összehasonlítások, rendezések, viszonyítási képesség, relációjelek ($<$, $>$, $=$) biztos használata. Analógiás gondolkodás. Tárgyak tulajdonságainak kiemelése. Átkódolás különböző modellek között. Előzetes ismeretek mozgósítása, továbbépítése. Műveletek tárgyi megjelenítése. Összefüggések felismerése. Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése. Régebbi ismeretek felhasználása új helyzetekben. Szóbeli számolási készség fejlesztése. Algoritmusok követése, értelmezése, készítése. Műveleti eljárások kiterjesztése az írásbeli műveletek körére. Becslés értelmezése, alkalmazása. Írásbeli műveletek alkalmazásszintű használata.
Szöveges feladatok megoldása. Számfeladathoz szöveg alkotása. Többféle megoldás mód keresése, a megoldási módok összevetése. Számfeladatról szöveges feladat alkotása. Fordított szövegezésű és összetett szöveges feladatok megoldása.	A megoldási algoritmus alkalmazása (adatok lejegyzése, megoldási terv készítése, számfeladat megoldása, ellenőrzése, válaszadás). Kreatív gondolkodás fejlesztése. Matematikai tartalmú szövegek megértése, rögzítése, megoldása. Gondolatmenet megértése, követése.

Követelmények**A tanuló:**

- Tudjon biztosan tájékozódni a tízes számrendszerben 1000-es számkörön belül.
- Helyesen írja, olvassa a számokat, bontsa azokat helyi érték szerint.
- Tudjon számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni.
- Ismerje a számok egyes, tízes, százaz szomszédait, tízesekre, százazokra kerekített értékét.
- Tudja értelmezni, elvégezni a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást.
- Tudjon szorozni, osztani 10-zel, 100-zal.
- Legyen jártas az írásbeli műveletek végzésében 1000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval).
- Becslést, ellenőrzést eszközként használja.
- Ismerje a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén.
- Tudjon megoldani egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.

III. Geometria, mérés**Célok**

- Felidézteni az előzetes ismereteket.
- Sík- és térgeometriai tapasztalatokat gyűjteni elsősorban tevékenységgel.
- Szóbeli kifejezőképességet fejleszteni a tapasztalatok megfogalmazásával.
- Konstruktív képességet, térlátást fejleszteni tevékenységgel.
- Fejleszteni a tanulók kreatív gondolkodását, megfigyelőképességét.
- Mérés előtt becsültetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Tájékozódás vonalon, síkban, térben. Síkidomok előállítása tevékenységgel, másolással. Kirakás, papírhajtogatás, nyírás, vonalzó és körző használata. Tulajdonságainak megfigyelése. A négyzet és a téglalap tulajdonságainak megfigyelése, összehasonlítása. Az egybevágóság és hasonlóság fogalmának előkészítése tapasztalatszerzéssel. Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállítása. Szimmetriatengely megkeresése tükör segítségével. Tükörképek előállítása négyzetháló segítségével. Síkidomok nagyítása, kicsinyítése négyzetháló segítségével. Testek építése szabadon és feltételekkel, másolása modellről. Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel. Síkidomok kerületének kiszámítása méréssel, összeadással.	Az észlelés pontosságának fokozása. Tér- és síkbeli tájékozódó képesség fejlesztése. Tényismeretek memorizálása. Tulajdonságok kiemelése, összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés. Formafelismerés, alkotóképesség fejlesztése. A tanulás manipulatív eszközeinek célszerű használata – finommotoros mozgáskoordinációk. Testek tulajdonságainak megfigyelése, számbavétele (lapok, élek, csúcsok száma), tapasztalatok megfogalmazása. Összehasonlítások, válogatások. Kerület, terület fogalmának előkészítése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A hosszúság, az űrtartalom, a tömeg és az idő mérése alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel (km, m, dm, cm, hl, dl, l, t, kg, dkg, g, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc). Mérőszám, mértékegység és mennyiség kapcsolata. Különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel. Azonos mennyiségek mérése különböző mértékegységekkel. Egyszerű átváltások a tanult mértékegységgel. Szám- és szöveges feladatok mennyiségekkel.	Tapasztalatgyűjtés. Mérési eljárásokra, módszerekre való emlékezés. Mennyiségi jellemzők szerinti összehasonlítás, becslés. Tudatos, pontos és helyes eszközhasználat. Az egység célszerű megválasztása. Kreatív gondolkodás fejlesztése a sejtések megfogalmazásával. Meglévő ismeretek új helyzetekben való alkalmazása. Összefüggések felismerése.

Követelmények

A tanuló:

- Ismerjen fel egyszerű geometriai alakzatokat, nevezze meg néhány tulajdonságukat.
- Tudjon előállítani síkidomokat, testeket tevékenységgel.
- Ismerje és használja a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során.
- Tudjon megoldani szám és szöveges feladatokat a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc).

IV. Valószínűségi játékok, statisztika

Célok és feladatok

- Fejlesztzeni a problémamegoldó gondolkodást.
- A valószínűségi szemléletet megalapozni valószínűségi játékokkal, megfigyelésekkel.
- A matematika és a valóság kapcsolatának erősítése.
- Fejlesztzeni a tanulók kifejezőkészségét.
- Logikus gondolkodás fejlesztése.
- Adatgyűjtés módjaival megismertetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Kísérletek, játékok alapján a lehetséges esetek keresése. Biztos, lehetetlen, lehet de nem biztos események eldöntése egyszerűbb esetekben. Események bekövetkezésének megfigyelése, lejegyzése. Sejtések, indoklások megfogalmazása. Statisztikai adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése, értelmezése, elemzése. Táblázatok, grafikonok leolvasása, készítése. Igaz, hamis állítások megfogalmazása.	Oksági kapcsolatok keresése. Események lejátszódásának elképzelése, sejtések megfogalmazása. Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban. Megfigyelő és rendszerező képesség. Modell alkotása probléma megoldásához.

4. OSZTÁLY

Időkeret: 148 óra/év (4 óra/hét).

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Gondolkodási módszerek alapozása	4, folyamatos		
II. Számтан, algebra	63	32	10
III. Geometria, mérés	14	5	2
IV. Valószínűségi játékok, statisztika	6		
Szabadon felhasználható órakeret		16	

I. Gondolkodási módszerek alapozása

Célok és feladatok

- Fejleszteni az érzékelést, megfigyelőképességet, a tartós figyelmet.
- Kialakítani az alapvető matematikai képességeket.
- A gondolkodási műveleteket továbbfejleszteni.
- A szóbeli és írásbeli kifejezőképességet fejleszteni.
- Továbbépíteni a matematika és a valóság elemi kapcsolatát.
- Továbbfejleszteni a tanulási szokásokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Halmazok képzése, elemek válogatása megadott szempontok szerint. Halmazok kapcsolatai. Metszet, részhalmaz, kiegészítő halmaz kapcsolatának értelmezése. Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint. Összefüggések keresése egyszerű sorozatok elemei között. Sorozatok képzési szabályának megállapítása, többféle folytatási lehetőség keresése. Adatok sorozatba rendezése, folytatásra vonatkozó sejtések megfogalmazása. Hozzárendelések vizsgálata. Logikai műveletek, a „nem”, „vagy”, „és” szavak használatával állítások és tagadásuk megfogalmazása. Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése tervszerű próbálgatással. Megkezdett sorozatok folytatása, a szabály megállapítása. Adatok sorbarendezése, a folytatásra vonatkozó sejtések megfogalmazása. Szöveges feladatok értelmezése, ábrázolása, modell készítése, megoldása, válasz megfogalmazása, összevetése a valósággal. Számfeladatról szöveges feladat alkotása.	Osztályozás egy és több szempont szerint, a dolgokat jellemző tulajdonságok tudatosítása. Választott vagy megadott szempontok szerinti csoportosítás, sorbarendezés. Gondolkodási műveletek bővítése: osztályozás, szabályfelismerés, elemi algoritmus alkalmazása. Lényegkiemelő és általánosító képesség, következmények meglátására való képesség. Összefüggések észrevétele és megfogalmazása. Általánosításra való törekvés, absztrakciós képesség alapozása. Állítások megítélése igazságértékük szerint. Nyitott mondatok megoldása tervszerű próbálkozással, lezárása behelyettesítéssel. Elmondott gondolatmenet követése. Kapcsolatok, szabályok keresése a sorozat elemei között. Az összefüggések megfogalmazása, lejegyzése. Következmények meglátására való képesség fejlesztése. Önállóság növelése a feladatok szövegének értelmezésében. Gondolatmenet kiépítése, az eltervezett megoldás lépéseinek végrehajtása. Matematikai modellalkotás. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Az összes lehetőség keresése, rendszerbe foglalása pl. fa-gráffal, táblázattal.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása. Többféle megoldási mód keresése, táblázatba foglalása, az összes lehetőség áttekintése.	

Követelmények

A tanuló:

- tudja halmazok számosságát megállapítani, összehasonlítani;
- tudjon halmazokat képezni, kiválogatott elemek közös tulajdonságát megnevezni;
- legyen képes összefüggések felismerésére, megfogalmazására;
- tudja eldönteni állítások igazságtartamát, igaz, hamis állításokat fogalmazni;
- tudja megkeresni nyitott mondatok igazsághalmazát;
- ismerje és alkalmazza a szöveges feladatok megoldási algoritmusát;
- tudjon folytatni számsorozatokot a felismert szabály alapján;
- tudja megkeresni az összes lehetőséget egyszerű kombinatorikus feladatokban.

II. Számtan, algebra

Célok és feladatok

- Biztos számfogalmat kialakítani a 10 000-es számkörben.
- Biztos műveletfogalmat és számolási készséget kialakítani 10 000-es számkörben.
- Kiterjeszteni a számolási eljárásokat 10 000-es számkörben.
- Ösztönözni a többféle megoldási mód keresésére.
- Az önellenőrzés igényét kialakítani.
- A matematikai nyelvhasználatot alkalmaztatni.
- Új ismereteket rendeztetni régebbi tapasztalatokhoz.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
<i>Számfogalom 10 000-es számkörben</i> Számok írása, olvasása 10 000-ig Számok valóságtartalma. Alaki, helyi és valódi érték. Számképzés, számok helyi érték szerinti bontása. Számok nagyság szerinti sorba rendezése, helye a számegyenesen, számszomszédok (egyes, tízes, száz, ezres), kerekítések (tízesekre, százásokra, ezrekre). Számok tulajdonságai, kapcsolatai. Mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal (mértékszám, darabszám). Római számírás (I, V, X, L, C, D, M). Számok összeg-, különbség-, szorzat-, hányadosalakjai. Tötrészek előállítás tevékenységgel (színezés, darabolás, kirakás).	Biztos számfogalom kialakítása a 10 000-es számkörben. Analógiás gondolkodás. Meg- és leszámolás tízesével, ötvenesével, százával. Biztos tájékozódás a tízes számrendszerben és helyiértékrendszerben. Matematikai modell értelmezése, készítése. Megismerési képesség. Összehasonlítás, rendezés, viszonyítási képesség, analógiás gondolkodás. A tanulás manipulatív eszközeinek célszerű használata – finommotoros mozgáskoordinációk. Többféle megoldási mód keresése. Egyedi tapasztalatok értelmezése. Új eljárások kiépítése. Matematikai ismeretek bővítése tapasztalatszerzéssel.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Alakzatok törtrészeinek meghatározása rajzolással, színezéssel. A törtszám jelölése, elnevezések. Törtek kiegészítése egészre tevékenységgel. Több egész törtrészeinek meghatározása. Mértékegységek törtrészeinek meghatározása, összehasonlítása (pl. fél óra, negyed kg). A negatív szám fogalmának előkészítése tapasztalati úton.	Negatív számok megjelenítése eszközök segítségével (pl. hőmérő).
<i>Műveletek értelmezése, műveletvégzés</i> Műveletek szóban és írásban a 10 000-es számkörben. Műveletek értelmezése tevékenységgel, ábrával, szöveggel. Műveleti tulajdonságok, a műveletek közötti kapcsolatok megfigyelése, megfogalmazása. Szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás a száz-as számkör műveleteivel analóg esetekben. Szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel. Írásbeli összeadás, kivonás négyjegyű számokkal. Írásbeli szorzás kétjegyű szorzóval, írásbeli osztás egyjegyű osztóval. A műveletek várható eredményének becslése, ellenőrzés. Hiányos műveletek hiányzó számainak pótlása. Műveleti sorrend ismerete, zárójel használata. Szöveges feladatok megoldása Szöveghez, matematikai problémákhoz műveletek megválasztása Számfeladatról szöveges feladat alkotása. Fordított szövegezésű és összetett szöveges feladatok megoldása. Nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése következtetéssel, tervszerű próbálgatással.	Emlékeztetfejlesztés, előzetes ismeretek mozgósítása, továbbépítése. Műveletek tárgyi megjelenítése. Összefüggések felismertetése. Az összeg, különbség, szorzat és hányados változásainak megfigyelése. A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőkészséget fejlesztése. Biztonság a szóbeli műveletek végzésében kerek számok körében. Analógiák alapján való műveletvégzés. Ismeretek tudatos memorizálása. Eljárásokra, módszerekre való emlékezés. Írásbeli műveletek alkalmazás szintű használata. Becslést és ellenőrzést eszközként való használata. Régebbi ismeretek mozgósítása. Megoldási algoritmus alkalmazása (adatok lejegyzése, megoldási terv készítése, számfeladat megoldása, ellenőrzése, választás). Többféle megoldás mód keresése, a megoldási módok összevetése. Matematikai tartalmú szövegek megértése, rögzítése, megoldása.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon biztosan tájékozódni a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül;
- helyesen írja, olvassa a számokat, bontsa azokat helyi érték szerint;
- tudjon számokat nagyság szerint összehasonlítani, sorba rendezni;
- ismerje a számok egyes, tízes, száz-as, ezres szomszédait, tízesekre, száz-asokra, ezresekre kerekített értékét;

- tudja értelmezni, megoldani a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást;
- tudjon szorozni, osztani 10-zel, 100-zal, 1000-rel;
- ismerje a helyes műveleti sorrendet több művelet esetén;
- legyen jártas az írásbeli műveletek végzésében 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval);
- becslést, ellenőrzést eszközként használja;
- tudjon megoldani egyszerű szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával.

III. Geometria, mérés

Célok és feladatok

- Felidézteni az előzetes ismereteket.
- Logikus gondolkodást fejleszteni.
- Sík- és térgeometriaival tapasztalatokat gyűjteni elsősorban tevékenységgel.
- Tapasztalatokat megfogalmaztatni szóban.
- Az egybevágóság és hasonlóság fogalmát előkészíteni tapasztalatszerzéssel.
- Konstruktív képességet fejleszteni tevékenységgel.
- A figyelem terjedelmének és tartósságának növelése.
- Mérés előtt becsültetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Pontok, vonalak, síkidomok. Párhuzamos és merőleges egyenesek megfigyelése, előállítása. Síkidomok előállítása tevékenységgel, másolással, elforgatással, tükrözéssel. Tapasztalatok gyűjtése az egybevágóság és hasonlóság fogalmához. Szimmetrikus alakzatok felismerése, előállítása. Síkidomok nagyítása, kicsinyítése. Tükröképek előállítása. Síkidomok szögeinek vizsgálata a derékszöghöz viszonyítva. Szögmérés derékszöggel. A téglalap és a négyzet területének kiszámítása összeadással, szorzással. Kerületszámítással kapcsolatos szöveges feladatok. Területmérés lefedéssel. Testek másolása, építése. A téglalap és a kocka tulajdonságai (lapok, élek, csúcsok száma). A téglalap és a kocka hálóját.	Az észlelés pontosságának fokozása. Tulajdonságok kiemelése, összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés. Közös tulajdonságok megnevezése. Geometriaival transzformációkban megfigyelt megmaradó és változó tulajdonságok tudatosítása. Formafelismerés, alkotóképesség. Képzeletben történő mozgatás, más nézőpont elképzelése Változó helyzetek megfigyelése. Tapasztalatok megfogalmazása szóban. Adatokra és összefüggésekre való együttes emlékezés. Modell alkotása, értelmezése fogalmakhoz. Egyszerű geometriaival alakzatokat megfigyelése, szétválogatás tulajdonságok alapján. Tulajdonságok megfigyelése, megnevezése. Feltételeknek megfelelő alkotások elképzelése a megalkotás előtt.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A hosszúság, az űrtartalom, a tömeg és az idő mérése alkalmilag választott és szabvány (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc) mértékegységekkel. Egyszerű átváltások a tanult mértékegységgel. Az ismeretek alkalmazása szám és szöveges feladatokban.	Mennyiségi jellemzők szerinti összehasonlítás, becslés. Mérési eljárásokra, módszerekre való emlékezés. Ismeretek megtanulásához összefüggések felismerése.

Követelmények

A tanuló:

- ismerjen fel egyszerű geometriai alakzatokat;
- ismerje fel az alakzatok geometriai tulajdonságait, válassza ki a megadott tulajdonságú alakzatokat;
- tudjon síkidomokat, testeket létrehozni adott feltételekkel;
- ismerje a kocka és a téglatest tulajdonságait (lapok, csúcsok, élek száma);
- ismerje és önállóan használja a mérőeszközöket és mértékegységeket gyakorlati mérések során;
- tudjon megoldani a tanult mértékegységekkel (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc) szám és szöveges feladatokat;
- tudja kiszámítani a téglalap és a négyzet területét.

IV. Valószínűségi játékok, statisztika

Célok és feladatok

- Tapasztalatokat szereztetni a későbbi fogalomalkotás előkészítésére.
- Fejlesztetni a problémamegoldó gondolkodást.
- A valószínűségi szemléletet megalapozni valószínűségi játékokkal, megfigyelésekkel.
- A matematika és a valóság kapcsolatának erősítése.
- Logikus gondolkodás fejlesztése.
- Adatgyűjtés módjaival megismertetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Valószínűségi kísérletek, játékok, megfigyelése. Véletlen események megfigyelése a mindennapi életben. A „biztos”, „lehetetlen”, „lehet de nem biztos” események eldöntése egyszerűbb esetekben. Események bekövetkezésének megfigyelése, lejegyzése. Sejtések megfogalmazása, összevetése a kísérleti eredményekkel, az esetleges eltérések megfigyelése, magyarázata.	Oksági kapcsolatok keresése. Az események lejátszódásának elképzelése, gyakoriságának megfigyelése, sejtések megfogalmazása. Tapasztalatok, várható események megfogalmazása szóban. Gyakoriság, valószínűség értelmezése. Megfigyelő és rendszerező képesség. Modell alkotása helyzet megértéséhez. Igaz, hamis állítások megfogalmazása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Statisztikai adatok gyűjtése, rendezése, értelmezése. Az átlag értelmezése. Táblázatok, grafikonok értelmezése, készítése.	

Követelmények

A tanuló:

- tudja használni a biztos, lehetséges és lehetetlen fogalmakat;
- tudja egyszerű valószínűségi kísérletek lehetséges eseteit megkeresni;
- tudjon grafikonról, táblázatból néhány adatot leolvasni, táblázatot, egyszerű grafikont készíteni.

Kimeneti követelmények

A tanuló:

- legyen képes a halmazok számosságának megállapítására, összehasonlítására;
- tudjon tárgyakat, elemeket sorba rendezni, összehasonlítani, szétválogatni megnevezett vagy választott tulajdonság alapján;
- használja, értelmezze pontosan a relációs jeleket ($<$, $>$, $=$);
- legyen biztos számfogalma a tízes számrendszerben 10 000-es számkörön belül;
- helyesen írja, olvassa a számokat készségszinten;
- tudja értelmezni, elvégezni a szóbeli összeadást, kivonást, szorzást és osztást a 10 000-es számkörben.
- tudjon szorozni, osztani 10-zel, 100-zal szóban;
- legyen jártas az írásbeli műveletek végzésében 10 000-es számkörben (összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű és kétjegyű szorzóval, osztás egyjegyű osztóval);
- tudja ellenőrizni a számítások helyességét;
- tudjon megoldani egyszerű, legfeljebb két művelettel leírható szöveges feladatot a megoldási algoritmus alkalmazásával;
- ismerje fel, és nevezze meg az egyszerű geometriai alakzatokat: négyszöget, háromszöget, négyzetet, téglalapot és a kört;
- ismerje és használja a szabvány mértékegységeket gyakorlati mérések során, tudja elvégezni az egyszerű átváltásokat (km, m, dm, cm, mm, t, kg, dkg, g, hl, l, dl, cl, ml, év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc);
- tudja megmérni, kiszámítani a téglalap és a négyzet területét konkrét esetekben.

KÖRNYEZETISMERET

1–4. évfolyam

A. változat

Alapgondolatok és rendezőelvek

A környezetismeret tantárgy célja, hogy felkeltse az érdeklődést a tanulóknál a környezetük iránt. Ezért a tantárgy tananyagát több műveltségi terület határozza meg. Legnagyobb részterülete a természetismeret témakör, melyet az „Ember a természetben” műveltségi terület tartalmaz. A társadalmi ismeretek témakör tartalmát az „Ember és társadalom” műveltségi terület határozza meg. Ebből az is kitűnik, hogy a környezetismeret egy komplex tantárgy, melynek fontos szerepe van a természettudományos gondolkodásmód megalapozásában.

Több témában kapcsolódik más műveltségi területekhez. A társadalmi ismeretek tananyagát az anyanyelv tantárggyal, a mérések témakört a matematika, míg az egészségtannal kapcsolatos ismereteket a technika tantárggyal közösen dolgozza fel.

Témaköreit a megismerés módszereinek megtanításával és alkalmazásával, az életkornak megfelelő konkrét tapasztalatokon nyugvó, tevékenységeken alapuló megfigyelések segítségével dolgozzuk fel.

A tantárgy tanítása során elsődleges feladat azoknak a megismerési képességeknek a fejlesztése, melyek lehetővé teszik a későbbiekben a természettudományos tantárgyak tanulását. Fontos, hogy a tanulók ismerkedjenek meg elemi fokon a kutató módszerekkel, vizsgálódjanak önállóan, szerezzenek közvetlen tapasztalatokat és állandóan bővíthető, tudományosan igazolt ismereteket a természeti és társadalmi valóságról.

A megismerés folyamatában, az életkori sajátosságokat figyelembe véve, az egyszerűtől a bonyolult, a közelitől a távoli felé haladunk.

A tananyag elsajátítása során a gondolkodási műveletek egész sorát kell elvégezniük a tanulóknak. Megfigyelnek, analizálnak, szintetizálnak, kiegészítenek, válogatnak, rendszereznek, csoportosítanak, fogalmakat alkotnak, ítéletet mondanak, következtetnek. Az elmélet és gyakorlat egységének megteremtése, az ismeretek gyakorlati alkalmazása, cselekvésre készítő, teljesítményképes tudás elérése a környezetismeret alapvető feladata.

A tanulási helyzetek differenciált megszervezésével fejleszthető a tanulók együttműködési, segítségnyújtási képessége. Mindezzel egyidejűleg fokozódik egymás iránti figyelmük, érzékenységük, nyitottságuk. Az együttes élmény nyújtotta érzelmek, elősegíthetik a tárgy tanulása iránti motivációt.

A tantárgy akkor oldja meg eredményesen az elemi szintű természettudományos nevelés feladatát, ha gazdag módszertani kultúrával, a tanuló egész személyiségét mozgósítva a természet szeretetére, megismerésére és a környezetben észlelhető természet – társadalom kapcsolatának problémái elemzésére, megoldására vagy a megoldásban való részvételre ösztönöz.

A testi és lelki egészség kibontakoztatásában legfontosabb feladat az egészségnek, mint értéknek a tudatosítása.

Képessé kell tennünk a tanulókat a különböző veszélyhelyzetek (balesetveszélyes tevékenységek, viselkedések, fertőzésveszély, a közlekedés, a háztartás veszélyforrásai, a lakóhely balesetveszélyes helyei, természeti viszonyok) felismerésére, megelőzésére, elkerülésére, illetve meg kell tanítanunk arra, miként viselkedjék ilyen helyzetekben.

Kerettantervünkben is hangsúlyt kapnak a NAT legfontosabb céljai: a személyiségfejlesztő oktatás, a tanulók ön- és világszemléletének folyamatos formálása, a nemzeti kultúránk, hagyományaink megismerése, a környezettudatos magatartás kialakítása, a megismerési képességek fejlesztése, az eredményes tanulási technikák elsajátítása.

A tantárgy célja

A tantárgy tanításának célja, hogy felkeltse a tanulóknak a környezetük élő és élettelen világa iránti érdeklődést. Készítsen fel az önálló ismeretszerzésre, melynek során a tanulók alkalmazzák a tapasztalatok lejegyzését rajzos, írásos formában, megfigyeléseket végeznek irányítottan vagy önállóan, kísérleti- és mérőeszközöket használnak. Segítsen az ismeretek és képességek mindennapokban történő felhasználásában.

A tanulók ismerjék és értékeljék környezetük értékeit, legyenek képesek felismerni és elkerülni a veszélyhelyzeteket.

A tanulók ismerjék meg elsősorban közvetlen – lakóhelyi, iskolai, települési –, majd egyre táguló környezetüket, ezáltal erősítsék a lakóhelyhez, hazánkhoz való kötődést. Ezen keresztül ösztönözzön a környezet védelmét szolgáló cselekvésekre.

A környezet megismerése során tanuljanak meg önállóan, elemi fokon tájékozódni a térben és az időben.

Szerezzenek ismeretet az anyag különböző formáinak érzékelhető tulajdonságairól és azok változásairól.

Alakuljon ki harmonikus énképük, helyes egészség szokásaik valamint önmaguk és környezetük iránti felelősségérzetük.

Fejlesztési feladatok

A tanuló legyen nyitott a természet szépségei, értékei iránt. Tanuljon meg ismereteket szerezni közvetlen és közvetett módon. Tudja a megszerzett ismereteket csoportosítani, összehasonlítani, elmondani leírni, ábrázolni. Legyen képes a megszerzett ismereteket, tapasztalatokat a mindennapi életben alkalmazni.

Ennek érdekében:

- tudjon ismeretekhez jutni különböző képi és szöveges ismerethordozók révén,
- legyen képes a különböző dolgokat, jelenségeket, folyamatokat elemi szinten megfigyelni,
- tanítói irányítással tudjon egyszerű kísérleteket, vizsgálódásokat végezni,
- legyen képes a tapasztalatokat elemezni, értelmezni, magyarázni, következtetéseket levonni,
- ismerje fel a mérésekhez, vizsgálódásokhoz szükséges eszközöket és használja azokat balesetmentesen,
- szerezzen gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben, ezek mértékegységeinek (hosszúság, tömeg, térfogat, idő, hőmérséklet) használatában,
- szerezzen jártasságot a dolgok, élőlények, folyamatok, jelenségek megadott vagy tetszőleges szempont szerinti csoportosításában,
- legyen gyakorlata a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában, a különbségek felismerésében,
- tudja az összehasonlítások során elkülöníteni a lényegest a lényegtelenről,
- legyen képes a megfigyeléseit egyszerű módon, saját szavaival elmondani, és tanítói segítséggel rajzban és írásban rögzíteni,
- ismerje fel közvetlen környezete élő és élettelen világának oksági összefüggéseit, és keressen ezekre egyszerű magyarázatot,
- ismerje fel a környezetében előforduló veszélyhelyzeteket,
- legyen képes felhasználni, alkalmazni a mindennapi életben a tanultakat,
- lássa meg a környezete és saját egészsége közötti összefüggést,
- igényelje az egészséges életkörülményeket,
- ismerje a biztonságot szolgáló szervezetek munkáját,
- tudja, hogyan kell viselkedni vészhelyzetben.

Ehhez szükséges, hogy a tanuló:

Ismerje meg – megfelelő mennyiségben és mélységben – a környezetében előforduló anyagok jellemző tulajdonságait.

Mindehhez az szükséges, hogy:

- megtapasztalja közvetlen környezete legfontosabb élő és élettelen anyagainak alapvető tulajdonságait,
- legyen tájékozott arról, hogy mely élelmiszerek fogyasztása szükséges a szervezet egészséges fejlődéséhez,
- tartózkodjon az élvezeti és kábítószerek kipróbálásától,
- tudja, mely anyagok szennyezhetik a környezetét.

Legyen a tanulónak áttekintése a Föld és a földi élet változásairól. Tudja, hogy az idő múlásával az élőlények is változnak.

Ezért fontos, hogy:

- ismerje a napszakok és évszakok változását,
- szerezzon gyakorlatot az idő mérésében és az időtartamok becslésében,
- vegye észre hogy a földi életben az idő múlásával minden megváltozik,
- ismerje fel közvetlen környezete és az élőlények változása közötti összefüggéseket.

Legyen tájékozott a tanuló az őt körülvevő világban. Ismerje az egyes tájak jellegzetességeit és az ott előforduló élőlények jellegzetességeit.

Ehhez az szükséges, hogy a tanuló:

- tudja a környezetében előforduló tárgyak méretét saját testméretéhez, majd szabvány mértékegységhez viszonyítani,
- legyen képes a tárgyak helyét, mozgását különböző nézőpontból jellemezni,
- tudjon lakóhelyén és annak környékén tájékozódni, útbaigazítást adni,
- ismerje a környezetében előforduló veszélyhelyzeteket,
- tudja hol van a lakóhelye Magyarországon,
- ismerje az őt körülvevő táj jellegzetes felszíni formáit, vizeit, védett természeti értékeit, jellegzetes élőlényeit, hagyományait,
- sajátítsa el a térképolvasás elemi műveleteit,
- ismerkedjen meg szűkebb környezete kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival,
- gyakorolja azokat a tevékenységeket, amelyek otthona, lakóhelye, szülőföldje és hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezet.

A tanuló szerezzon jártasságot a természettudományos megismerésben. Legyen tájékozott arról, hogy a természettudományok fejlődése számtalan tudós munkájának az eredménye. Lásza, hogy ebben a munkában a magyar kutatók is jelentős szerepet töltenek be. Ismerkedjen meg néhány híres magyar kutató munkásságával.

Ezért fontos, hogy a tanulóknak:

- válják tudatossá, hogy a környezetről szerzett ismereteket megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés, mérés útján szerezzük,
- tudja, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit megfelelő ismerethordozók segítségével is fejlesztheti,
- figyeljen arra, hogy mindezekben téves nézetekkel is találkozhat,
- értékelje, tisztelje a tudósok munkáját, eredményét.

A balesetek elkerülése érdekében a tanulónak tudnia kell helyesen közlekedni.

Ehhez szükséges, hogy a tanuló:

- tudja a leggyakoribb balesetek megelőzésének lehetőségeit,
- tudjon segítséget kérni vész helyzetben,
- alkalmazza a közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szokásokat és illemszabályokat,
- ismerje lakóhelye veszélyes részeit.

Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Ezért szükséges, hogy a tanuló:

- ismerje az egészségmegőrzés szabályait,
- legyen igénye a tisztaságra, a korszerű táplálkozásra, a mindennapos mozgásra és a szabadidő hasznos eltöltésére,
- alakuljon ki felelősségérzete saját és embertársai egészsége, környezetének állapota iránt,
- gyakorolja az egészség- és környezetvédelmet szolgáló tevékenységeket,
- alakítson ki harmonikus kapcsolatot a természeti és a társadalmi környezettel,
- ismerkedjen meg szűkebb környezete kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival,
- gyakorolja azokat a tevékenységeket, amelyek otthona, lakóhelye, szülőföldje és hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezet.

Az értékelés alapelvei

Az értékelés alapja a tanulók folyamatos megfigyelése. Az értékelésnél az elsajátított ismeretek tudásszintje mellett a tevékenységek során tanúsított aktivitást, önmagához viszonyított előrehaladást, ismeretszerző tevékenységét, ismereteinek pontosságát, szilárdságát és kreatív alkalmazását egyaránt figyelembe vesszük. Ezért az egész oktatás folyamatában végzett munkát, a tanulók tudásszintjét differenciáltan, az oktatási folyamat során adott sokféle feladat és teljesítés figyelembe vételével szabad csak értékelni.

Az értékelésnél mindig figyelembe kell venni a tantervi előírást.

Értékelési szempontok:

- Mennyire használja pontosan az elsajátított ismereteket.
- Mennyire tudja a megszerzett ismereteket egymásra építeni, illetve egymáshoz kapcsolni.
- Hogyan, milyen szinten használja a megismerési módszereket az önálló ismeretszerzésben.
- Megfigyelési, mérési eredmények lejegyzésében való jártasság.
- Összefüggések, oksági kapcsolatok felismerése.
- A tanultak alapján elemi következtetések levonása.

Az ellenőrzés, értékelés módja:

- *Szóbeli értékelés* a tanév során folyamatosan történik.
- A tanulók félévkor és a tanév végén szöveges értékelést (vagy osztályzatot) kapnak.
- A tanulók az ismereteikről szóban, rajzban, írásban számolnak be.
- Első és második évfolyamon a *rövid szóbeli beszámolót* képek vagy tanítói kérdések segítik.
- Szóbeli *felelet* során egy-egy lecke anyagát kérjük számon.
- Harmadik és negyedik évfolyamon a témákat témazáró *felmérő* zárja.

1. ÉVFOLYAM

Időkeret: évi óraszám: 37 óra.

heti óraszám: 1 óra.

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Össz- óraszám
Szám	Nevei	Tananyag		Ismétlés, ellenőrzés	37
		Új ismeret	Helyi felhasználás (kiegészítő anyag, gyakorlás)		
	A megismerési módszerek alapozása	F o l y a m a t o s			
I.	Ismerkedés az iskolával	3			3
II.	Közvetlen környezetünk növényei, állatai	6	1		7
III.	Testünk felépítése, működése	8			8
IV.	Ismerkedés a lakóhellyel	6	2		8

Témák		Óraszámok felhasználása		Össz- óraszám
Szá- ma	Nevei	Tananyag		37
		Új ismeret	Helyi felhasználás (kiegészítő anyag, gyakorlás)	
V.	Évszakok időjárása, ünnepei	9		9
	Év végi ismétlés			2

A megismerési módszerek alapozása

Célok:

- Tájékozódni a családi és óvodai természeti nevelés előzményeiről;
- Felkelteni és fokozni a tanuló közvetlen környezete iránti kíváncsiságát;
- Felismertetni egyszerű összefüggéseket;
- Alkalmazni tapasztalatszerzésen, felfedezésen alapuló módszereket.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Iskolás lettem. Az óvoda és az iskola közös és eltérő jellemzői. Érzékelés: látás, hallás, ízlelés, szaglás, tapintás. Az élő és élettelen megkülönböztetése. Nap, napszakok, évszakok, hónapok. Az időjárás. Közvetlen környezetünk tárgyai, élőlényei. A mese és valóság.	Megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében. A megfigyelések megfogalmazása szóban, rajzban. Feladatértés bizonyítása aláhúzással, összekötéssel, színezéssel. A különbségek felfedeztetése az élő és élettelen természetben, a mesében és a valóságban.

I. Téma: Ismerkedés az iskolával

Célok:

- Fejleszteti a tanulók tájékozódó képességét a közvetlen környezetében.
- Képessé tenni a tanulókat a különböző veszélyhelyzetek felismerésére, megelőzésére, elkerülésére.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A leggyakrabban előforduló irányok: alatta, fölötté, előtté, mögötté, melletté, jobbra, balra. Tájékozódás az iskola épületében, az iskola környékén. Útvonal az otthontól az iskoláig. Saját lakcím ismerete. Az iskola környezete, jellemző épületek, köztetek. Az iskola neve, címe, helyiségei, udvara. Veszélyhelyzetek az iskolában és környékén.	Játékos gyakorlattal a saját testhez viszonyított irányok, helyzetek megkülönböztetésének fejlesztése. Térérzet tudatosítása. Tájékozódási képesség fejlesztése az iskola épületében és az iskola környékén tett séta alkalmával. Veszélyhelyzetek bemutatása, megbeszélése. Ismeretek rögzítése. Helyes és helytelen magatartás megfigyelése, összehasonlítása, a pozitív minták kiemelése. Dramatikus játékok különböző helyzetekben.

II. Téma: Közvetlen környezetünk növényei, állatai

Célok:

- Megismertetni a környezet élő és élettelen összetevőit és az élőlények főbb csoportjait.
- Feltárni az élő és élettelen megkülönböztető jegyeit.
- Megismertetni a lágyszárú növények testfelépítését.
- Bemutatni a növények ápolásának és szaporításának egyszerű eljárásait.
- Elsajátíttatni a környezetünkben élő társállatok gondozásának főbb szabályait.
- Tudatosítani a dísnövények és társállatok szerepét az emberek életében.
- Megláttatni az élőlények élőhelye és igénye közti összefüggéseket.
- Elérni, hogy a tanulók megbecsüljék és védjék környezetük élő és élettelen alkotóit.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Környezetünk. A természeti környezet élőlényei és élettelen összetevői.	Az épített és a természeti környezet jellemzése. Az élőlények csoportokba sorolása (növények, állatok, emberek) példákon keresztül.
Élő és élettelen környezet közötti különbség. Élőlények fontosabb életműködései: mozgás, táplálkozás, légzés, szaporodás.	Élő és élettelen felismerése, összehasonlítása. A legfontosabb életműködések megismerése.
Közvetlen környezetünk növényei. Dísnövények a virágoskertben: a petúnia. Dísnövények a lakásban és az erkélyen: pletyka, muskátli.	Lágyszárú növény szerveinek irányított vizsgálata. A szervek felismerése és megnevezése. Csoportosítások végzése tanári irányítással; rész és egész kapcsolatának (pl. szervezet-szervrendszer) érzékeltetése.
Közvetlen környezetünk állatai. A lakásban élő, kedvtelésből tartott állatok. Kutya-macska barátság.	Leggyakoribb dísnövények és társállatok felismerése a valóságban és képek alapján. Dísnövények és kedvtelésből tartott állatok sokféleségének bemutatása, szerepének megfogalmazása.
Állatok a mesében és a valóságban.	Cselekvő környezetvédelemre serkentés: növények gondozása, magvetés, barátságos környezet kialakítása. Kisállatokról való gondoskodás. Állatok valós és mesebeli tulajdonságainak az összehasonlítása.

III. Téma: Testünk felépítése, működése

Célok:

- Megismertetni az emberi test főbb testrészeit.
- Bemutatni az érzékszervek szerepét az ember életében. Tudatosítani az érzékszervek megőrzésének fontosságát.
- Felismertetni a szervezet néhány jól nyomon követhető ritmikus működését.
- Rávilágítani az egészséges életmód fontosságára, a betegségek elkerülése érdekében.
- Bemutatni az orvosok gyógyító tevékenységét.
- Felhívni a figyelmet a balesetek megelőzésének elkerülésére.
- Tudatosítani a biztonságot szolgáló szervezetek tevékenységét és elérésének módját.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Testünk főbb testrészei: fej, nyak, törzs, végtagok. Napi teendőink. A napszakok váltakozása. A hét napjai. A helyes napirend. Testünk és életünk megfigyelhető ritmusai (szívdobogás, légzés, mozgás stb.). Érzékszerveink és azok szerepe a környezet megismerésében: szem – látás, bőr – tapintás, nyelv – ízlelés, fül – hallás. Az egészség és betegség. Az egészségmegőrzés összetevői. Segítenek a bajban. A mentők, a rendőrség és a tűzoltóság munkája.	Az emberi test főbb testrészeinek a megfigyelése. A főbb testrészek felismerése és megnevezése. A napok nevének és sorrendjének begyakorlása mondókák alapján. A napszakok elkülönítése saját tapasztalatok segítségével. A napszakoknak megfelelő köszönési formák gyakorlása szerepjátékkal. A helyes napirend tervezése, megvitatása. Egyszerű megfigyelések a test ritmikus működéseiről. Változások. Ritmusok felfedezése a versben, a természetben és a tevékenységekben. Érzékelő játékok: a színek, a formák, a felületek, az ízek, a hangok, a szagok stb. megfigyelése. Érzékszervek és a hozzátartozó érzékelés összekapcsolása. Érzékszervek védelme. A rendszeres tisztálkodás és az egészséges életmód szerepének tisztázása az egészségmegőrzésben. Tisztálkodási szokások gyakorlása: alapos kézmosás és fogmosás. Az egészséges és a beteg gyermek jellemzőinek összegyűjtése. A lázmérés módjának a megbeszélése. Szerepjátékok a fertőzés, gyógyítás, gyógyulás, ápolás köréből. A biztonságot szolgáló emberek jellemzése munkájuk, ruházatuk és eszközeik alapján. A segélykérő hívószámok megismerése, és a segélykérés gyakorlása szituációs játékkal.

IV. Téma: Ismerkedés a lakóhellyel

Célok:

- Megismertetni a tanulókat lakóhelyi környezetükkel az egyre önállóbb tájékozódás, közlekedés érdekében.
- Kialakítani élet- és környezetkímélő, veszélyhelyzetek megelőzését szolgáló magatartásformákat.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Saját lakcím ismerete. Az iskola környékének megismerése. A lakóhely jellegzetességeinek megfigyelése tanulmányi séta során, bemutatása néhány mondatban. Városi és falusi települések összehasonlítása. A lakóhely nevezetes épületei. A lakóhely szokásainak, hagyományainak megismerése.	Tájékozódási képesség fejlesztése az iskola környékén tett séta alkalmával. Közvetlen megfigyelés, leírás szóban megadott és választott szempontok alapján. Rövid szóbeli beszámoló a megfigyeltetről. Helyi hagyományok megismerése. Gyűjtőmunka.

V. Téma: Az évszakok időjárása, ünnepei**Célok:**

- Fejlesztani a megfigyelőképességet az élettelen természet rövid idejű és folyamatos megfigyelésével, a megfigyelések rajzos lejegyzésével.(időjárás megfigyelése).
- Kialakítani a természet védelmének igényét.
- Felkelteni a tudományos vizsgálatok iránti érdeklődést.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az időjárás elemei és változásai (napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék). Az időjárás-változások hatása a természetre (növények változásai, az állatok életmódjának megváltozása). A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek és védekezés lehetőségei. A víz megjelenési formái a természetben. A víz halmazállapot változásai (olvadás, fagyás, párolgás) – kísérletek megfigyelése. A napszakok, a hét napjainak elnevezése. A helyes napirend kialakítása. Az évszakok elnevezései, jellemző időjárása. A hónapok nevei és sorrendje. Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, néphagyományok, helyi szokások megismerése.	Időjárás megfigyelések több napon keresztül; lejegyzés rajzos formában. Az időjárás megfigyelése során a víz különböző megjelenési formáinak felismerése (eső, hó, zúzmara, dér, jég, hó, köd, pára). Az időjárás okozta veszélyhelyzetek felismerése tapasztalatból, képről (árvíz, hóvihár, villámcsapás, stb.). Ok-okozati összefüggés felfedeztetése a változások megfigyelése során. Egyszerű kísérletek megfigyelése. Évszakok, hónapok, napszakok, sorba rendezése időrend alapján. Tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. Ismerkedés a természet könnyen megfigyelhető ciklusaival.

A továbbhaladás feltételei

Az 1. évfolyam végén a tanuló:

- tájékozódjon jól saját testén,
- tudja az irányokat helyesen használni a gyakorlatban,
- ismerje iskolája nevét és pontos címét, helyiségeit, rendeltetészerű használatát,
- tudja iskolájában útbaigazítani az idegeneket,
- tudja elmondani saját lakcímét,
- ismerje a napszakokat, a hét napjait, a hónapok és az évszakok elnevezéseit és egymást követő sorrendjét,
- tudjon beszámolni a napi időjárásról, a tanult időjárás-elemek használatával szóban, és rajzban,
- konkrét estekben tudja az élő az élettelenről megkülönböztetni,
- tudja megnevezni az emberi test főbb részeit,
- ismerje fel a megfigyelt lág- és fás szárú virágos növény fő részeit.

2. ÉVFOLYAM

Időkeret: évi óraszám: 37 óra.
heti óraszám: 1 óra.

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Össz- óraszám
Szám- a	Nevei	Tananyag		Ismétlés, ellenőrzés	37
		Új ismeret	Helyi felhasználás (kiegészítő anyag, gyakorlás)		
	A megismerési módszerek alapozása	F o l y a m a t o s			
	Év eleji ismétlés	–	–	1	1
I.	A kert termesztett növényei	5	1	1	7
II.	Lakóhelyünk	6	3	1	10
III.	A ház körül élő állatok	4		1	5
IV.	Testünk működése és egészsége	5		1	6
V.	Az anyagok érzékelhető és mérhető tulajdonságai	6		1	7
	Év végi ismétlés				1

A megismerési módszerek alapozása**Célok:**

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Felkelteni és fokozni az érdeklődést a tanuló közvetlen környezete iránt.
- Megfigyeltetni a tanuló közvetlen környezetét tanítói irányítással.
- Formálni a tudományos vizsgálat iránti igényt.
- Fejleszteni a szóbeli kifejezőkészséget.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Újra az iskolában. A tárgyak érzékelhető tulajdonságainak megfigyelése. Az anyagok mérhető tulajdonságai. Gyűjtemények készítése, rendezése.	Az iskola megfigyelése, leírása szóban, rajzban, bemutatása. Összehasonlítás, csoportosítás. Tapasztalatszerzés a környezetről megfigyelés útján. A tapasztalatok megfogalmazása szóban, rajzban. A mindennapi életben fontos szerepet játszó mennyiségek és azok mérésének megismerése, gyakorlása. A mérőeszközök használata. A mérés eredményének egyszerű lejegyzése. Válogatás, csoportosítás, rendszerezés.

I. Téma: A kert termesztett növényei**Célok:**

- Felidézni és bővíteni a növények testfelépítésével kapcsolatos ismereteket.
- Felismertetni a leggyakoribb hazai zöldségféléket és gyümölcsöket.
- Bemutatni az egyéves (egynyári) és többéves növények életciklusát.
- Tudatosítani a gyümölcsök és zöldségek szerepét az egészségmegőrzésben. Serkenteni a naponta többszöri fogyasztásukra.
- Tudatosítani a rovarpusztítók szerepét a rovarkártevők elleni védekezésben.
- Megfelelő szintű jártasság kialakítása a megfigyelések, vizsgálódások végzésében.
- Megismertetni és gyakoroltatni a megfigyelések, elemzések tapasztalatainak elmondását valamint azok rajzos rögzítését.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kert fái. A fa fő részei: gyökérzet, törzs, korona. Örökzöld és lombhullató fák.	Előzetes megfigyelési szempontok alapján tapasztalatszerzés a kert élővilágáról. A gyümölcsfák és a fenyők lombváltásának a megfigyelése. Egy lágyszárú növény és egy fa jellemzése. A növényi szervek és a fa fő részeinek a felismerése, megnevezése. Hasonlóságok és különbségek megállapítása.
A virág és a termés.	A virág és a termés vizsgálata élő anyagon. A rész és az egész, továbbá a virág és a termés közti összefüggések megértése.
Nyáron és ősszel érő gyümölcsök. A gyümölcsök főbb részei, jellemző tulajdonságai.	A gyümölcsök és a zöldségek megfigyelése, jellemzése. Csoportosításuk különböző szempontok szerint.
A veteményeskert növényei. A gyümölcsök és zöldségek vitamintartalma.	A mindennapos gyümölcs- és zöldségfogyasztás fontosságának a megértetése. A gyümölcs és zöldségfogyasztás szabályainak a kialakítása. Gyümölcsmosás, salátakészítés.
A növényi élet ciklusa.	A növények időbeli változásainak a megfigyelése ábrák alapján. A változások leírása. Az egyéves és a több évig élő növények életének összehasonlítása.
A különböző évszakok legfontosabb kerti munkái. A zöldségek és a gyümölcsök tárolása, tartósítása. Segítőtársak a kertben: rovarpusztító állatok.	A legfontosabb kerti munkák felismerése, szerepük tisztázása. Alapvető összefüggések felfedezése: növényápolás – nagyobb terméshozam, megfelelő tárolás – romlás megakadályozása. Madárvédelem: madáreleség készítése.

II. Téma: Lakóhelyünk**Célok:**

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Fejleszteni a tanulók tájékozódó képességét.
- Összehasonlíttatni a természetes vizeket méretük szerint.
- Bemutatni a vizek szennyezettségének okait.
- Felismertetni a különböző településtípusokat.

- Megismertetni a lakókörnyezetre jellemző épületekkel.
- Bemutatni a középületek feladatait.
- Ösztönözni lakókörnyezetünk megóvására, szépítésére.
- Megismertetni a lakóhely és környékének múltjával.
- Összehasonlítani a különböző településtípusokat régen és napjainkban.
- Összegyűjteni a település hagyományait, népszokásait, értékeit.
- Felidézni a biztonságos gyalogos közlekedés szabályait.
- Kialakítani a helyes tömegközlekedési szokásokat.
- Tudatosítani a leggyakoribb közlekedési veszélyhelyzetek elkerülésének módját.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Tájékozódás az iskola környékén. A forgalom megfigyelése. Lakóépületek, parkok, terek az iskola környékén. Természeti környezetünk, felszíni formák megfigyelése. Álló és folyóvizek. A természeti környezetünket károsító tevékenységek. Településtípusok és jellemzőik. Lakóhelyünk szomszédos települései. Középületek és feladataik. Út, utca, tér, park, játszótér. Lakókörnyezetünk. Különböző tájak lakóépületei. Környezetünk jellemző lakóházai. Lakás, otthon. A település múltjának megismerése. A lakóhely hagyományai, népszokásai, népviselet. Régi foglalkozások, mesterségek. Lakóhelyünk értékei. A múzeumlátogatás szabályai. Lakóhelyünk közlekedése. Tömegközlekedési eszközök. A tömegközlekedés illemszabályai. Vasútállomás, buszpályaudvar.	Tájékozódási képesség fejlesztése az iskola környékén tett séta alkalmával. Közvetlen megfigyelés, leírás szóban megadott és választott szempontok alapján. Rövid szóbeli beszámoló a megfigyeltokról. Tájékozódás térkép segítségével. A lakóhely és környékének megismerése, természeti formáinak megfigyelése, sorba rendezése. Felszíni formák megfigyelése, kialakítása homokból, gyurmából. Szóbeli és írásbeli beszámoló képek, egyéni tapasztalatok segítségével. Lakóhely természeti értékeinek, szépségének felfedezése. Néhány könnyen átlátható, megérthető, a gyerekeket is érintő környezetvédelmi problémával való foglalkozás. Előzetes tudás felszínre hozása. Képek gyűjtése a különböző településtípusokról. A település nevezetes épületeinek megfigyelése. Középületek csoportosítása feladatuk szerint. Megfigyelések adott szempontok szerint a valóság és képek segítségével. A lakások jellemzőinek leírása, szóbeli beszámoló. A lakószoba berendezése, beszámoló rajzban. Részvétel a szép környezet kialakításában. A lakóhely múltjának, hagyományainak megismerése helytörténeti kiállítás megtekintése során. Írányított megfigyelés. Történetek, emlékek, népi játékok gyűjtése, megismerése. Helyi hagyományok ápolása. Szóbeli kifejezőkészség fejlesztése. Egyszerű képi és szöveges információk értelmezése. Közös élményszerzés közlekedési eszközön. Tájékozódó képesség fejlesztése. Csoportosítások végzése különböző szempontok alapján. A helyes közlekedési magatartási formák kialakítása szituációs játékokkal. Képek gyűjtése közlekedési eszközökről, összehasonlításuk, rendezésük.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Veszélyhelyzetek a közlekedésben.	A leggyakoribb közlekedési veszélyhelyzetek megfigyeltetése. Veszélyhelyzetek felismerése, elkerülése a közlekedés során. Ok-okozati összefüggések felfedeztetése. Esetelemzések gyermekekkel történt balesetek alapján. Szóbeli beszámoló egyéni tapasztalatokról. Ismeretek rögzítése rajzban és írásban.

III. Téma: A ház körül élő állatok

Célok:

- Bővíteni a tanulók tudását a legfontosabb háziállatok és a ház körül élő állatok testfelépítésével, szerepével, életmódjával kapcsolatban.
- Megértetni a háziállatok és a vadon élők közti különbségeket.
- Felismertetni az élőlények szervezete és életmódja, valamint a szervek felépítése és működése közti oksági összefüggéseket.
- Rámutatni a háziállatok szerepére az emberek életében.
- Beláttatni az állati termékek (hús, tej, tojás) táplálkozásban betöltött szerepét.
- Megfelelő szintű önállóság kialakítása a vizsgálatok elvégzésében, az ábraelemzésekben, a lényeges és lényegtelen jellemzők elkülönítésében.
- Fejlesztteni a tanulók megfigyelő, rendszerező, feladatmegoldó képességét.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Legjelentősebb emlős háziállataink: szarvasmarha, házisertés, házinyúl, házijuh, házikecske, ló, szamár. Emlősök jellemző bélyegei, főbb testrészei.	A jelentősebb négylábú és szárnyas háziállatok küllemének a megfigyelése, leírása. Háziállatok felismerése, megnevezése.
Legjelentősebb szárnyas háziállataink: házityúk, házikacsa, a házilúd, házigalamb, gyöngytyúk, pulyka. Madarak jellemző bélyegei, főbb testrészei.	Az emlősök és a madarak közös tulajdonságainak az összegyűjtése. Lényeges jegyek elkülönítése. Rendszerezés.
A háziállatokról való gondoskodás. A háziállatok hasznosítása. Az állatok szeretete, védelme és megbecsülése.	A szerkezet és a működés közti összefüggések bizonyítása: csőr – táplálékszerzés, végtagok – mozgás, kültakaró – védelem. Tollak és szőrzet érzékszervi vizsgálata, szerepük megbeszélése. Tapasztalatok rögzítése.
Néhány jellemző vadon élő állat a házban és a ház körül (házi egér, füstifecske, fehér gólya stb.).	A háziállatok gondozásával kapcsolatos elemi ismeretek felidézése. A gondozás és az életműködések közti kapcsolat feltárása. Az emberséges állattartás jellemzőinek a megbeszélése. A háziállatok szerepének bizonyítása sok-sok példán keresztül. Tojásétel készítése. A vadon élő állatok és a háziállatok életének összehasonlítása. Néhány, házba betelepülő vadon élő állat szerepének megítélése. Táplálkozási kapcsolatok felfedezése ábraelemzéssel.

IV. Téma: Testünk működése és egészsége**Célok:**

- Bővíteni az ember testfelépítésével és egészségmegőrzésével kapcsolatos ismereteket.
- Bemutatni az emberi tulajdonságok sokféleségét.
- Megláttatni az életkor előrehaladtával bekövetkező változásokat. Megismertetni a főbb életszakaszokat.
- Tudatosítani az egészséges életmód és a testápolási tevékenységek fontosságát az egészségmegőrzésben.
- Kialakítani és gyakoroltatni a helyes szokásokat a betegségek elkerülése érdekében.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Testem és tulajdonságaim. Az emberi test fő részei, a végtagok kisebb egységei. Külső (látható) és belső (nem látható) tulajdonságok.	Az ember fő testrészeinek és a végtagok kisebb egységeinek a megfigyelése és elkülönítése. Külső és belső tulajdonságok összegyűjtése, rendszerezése. Saját külső tulajdonságok megfigyelése, rögzítése írásban.
Testünk működése. A csontváz, az izomzat és a belső szervek szerepe az életünkben.	Fontosabb belső szervek felismerése, megnevezése, működésük megbeszélése. A mozgásban szerepet játszó szervek felfedezése.
Egyszer én is nagy leszek. Emberi élet főbb szakaszai. Az évek múlásával bekövetkező változások.	Főbb életszakaszok megfigyelése, jellemzése képek segítségével. Életszakaszok időrendbe állítása. A legjellemzőbb életkorok bemutatása szerepjáttékkal. Mérési gyakorlatok a növekedés bizonyítására. Eredmények rögzítése.
Az egészségmegőrzés.	Az egészséges fejlődés és a betegségek elkerülése érdekében néhány jó tanács megfogalmazása (rendszeres napi sportmozgás, helyes testtartás, nyugodt környezetben történő alvás, légzés orron át stb.).
Helyes tisztálkodási szabályok, szokások. Egészséges táplálkozás. Mit? Mikor? Hogyan? kérdések megválaszolása.	A mosakodás és a fogmosás idejének és technikájának a tudatosítása. Helyes étrend összeállítása. Játékos gyakorlatok a rágás, terítés, étkezés közbeni illemszabályok köréből.
Környezeti ártalmak	A környezet ártalmas hatásainak a vizsgálata és a teendők megfogalmazása. Kisebb sérülések ellátásának gyakorlása.

V. Téma: Az anyagok érzékelhető és mérhető tulajdonságai

Célok:

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Formálni a tudományos vizsgálat iránti igényt.
- Felismertetni az érzékszerveink szerepét a környezetünk megismerésében.
- Megvizsgáltatni a környezetünkben előforduló tárgyak anyagait.
- Észrevetetni a tárgyak anyaga és rendeltetése közötti összefüggést.
- Megfigyeltetni a környezetben előforduló anyagok érzékelhető tulajdonságait (szín, alak, felület, szag, illat, íz, hang).
- Érzékszervi tapasztalatokat szereztetni a tárgyak tulajdonságainak vizsgálata során.
- Figyelem felhívása az érzékszerveink védelmére, a sérült emberek segítésére.
- Felhívni a figyelmet a szelektív hulladékgyűjtés fontosságára.
- Megfigyeltetni tapasztalatszerzés útján a közvetlen környezetben lévő tárgyak és élőlények mérhető tulajdonságait.
- Gyakoroltatni a mindennapi életben előforduló mennyiségek becslését, mérését (hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő), mérőeszközök, mértékegységek használatát.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Környezetünk tárgyainak anyaga. Tárgyak többféle anyagból. Veszélyes és újrahasznosítható hulladékok a mindennapi életünkben. A tárgyak érzékelhető tulajdonságai (szín, alak, felület, szag, illat, íz, hang). Érzékszerveink védelme. Sérült emberek. Hosszúságmérés tárgyakon, élőlényeken alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel. Űrtartalom mérése. Edények űrtartalmának mérése alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel. Napi folyadékszükségletünk. A tömeg, mint mérhető tulajdonság. Az idő mérése. Mérőeszközök készítése.	A közvetlen környezetünkben lévő használati tárgyak megfigyelése, csoportosításuk anyaguk szerint. Az anyagfajták különbözőségének felismerése. Kapcsolat keresése a tulajdonság és funkció között konkrét példán. Tapasztalatok lejegyzése. A természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása. A környezetünkben lévő tárgyak érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. Tapasztalatok rögzítése rajzban és írásban. Érzékszervi tapasztalatokra épülő felismerő játékok. Az érzékelés, mint információszerzés. A sérült emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás fejlesztése dramatikus játékokkal. A mérhető tulajdonságok felismerése. Mérőeszközök, mértékegységek megismerése. A mérőeszközök pontosságának megfigyelése, összehasonlítása. A mérési módszerek gyakorlása, viszonyítás, becslés, mérés. Tapasztalatok, mérési eredmények lejegyzése, ábrázolása. Összefüggések felismerése, megfogalmazása. Egészséges életmóddal kapcsolatos szokások kialakítása. Beszámoló a tanórán kívül szerzett tapasztalatokról. Periodikus jelenségek felismerése. Tájékozódás a mindennapok időviszonyaiban. Összefüggések keresése, felismerése.

Követelmények a tanév végén

A 2. évfolyam végén a tanuló:

- ismerje fel a környezete tárgyainak és élőlényeinek néhány érzékelhető tulajdonságait;
- tudjon önállóan tájékozódni az otthona és az iskola környékén;
- ismerje lakóhelye legfőbb jellegzetességeit, hagyományait;
- ismerje fel közvetlen környezete jellemző természeti formáit;
- tudja útbaigazítani az idegent lakóhelyén;
- ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit, ismertessen egyet a település hagyományai közül;
- ismerje a leggyakoribb közlekedési veszélyforrásokat, valamint azok elkerülésének módját;
- tudjon megfigyeléseiről, tapasztalatairól beszámolni szóban kérdések segítségével;
- legyen képes méréseket végezni, használja helyesen a mérőeszközöket és mértékegységeket;
- tudja lejegyezni a mérési eredményeit;
- a megismert növényeket tudják leírni szóban;
- nevezze meg a tanult állatok néhány jellemző tulajdonságát;
- tudja, hogy az élőlények táplálkoznak, lélegeznek, szaporodnak, növekednek, fejlődnek, elpusztulnak;
- tudja az emberi test főbb részeit megnevezni.

3. ÉVFOLYAM

Időkeret: évi óraszám: 55 óra.

heti óraszám: 1,5 óra.

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Össz- óraszám
Szám- ma	Nevei	Tananyag		Ismétlés, ellenőrzés	55
		Új ismeret	Helyi felhasználás (kiegészítő anyag, gyakorlás)		
	A megismerési módszerek alapozása	F o l y a m a t o s			
	Év eleji ismétlés	–	–	1	1
I.	Változások a környezetünkben	8	1	2	11
II.	A zöldterületek élete ősszel	7	1	2	10
III.	Testünk és életműködéseink	7	–	2	9
IV.	Tájékozódási alapismeretek	6	–	2	8
V.	Országismeret	5	–	2	7
VI.	A zöldterületek élete tavasszal	5	–	2	7
	Év végi ismétlés	–	–	2	2

A megismerési módszerek alapozása

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A zöldterületek élőlényének a megismerése.	A közvetlen közelben lévő tárgyak és élőlények érzékelhető tulajdonságainak, az egyszerű természeti jelenségeknek, az élőlények életműködéseinek és változásának a megfigyelése.
Az élettelen természet változásainak vizsgálata.	Egyszerű kísérletek végzése. Oksági összefüggések keresése.
Az időjárási jelenségek változása. Folyamatos megfigyelés.	Becslések, egyszerű mérések tanítói segítséggel. A mérőeszközök és a mértékegységek helyes használatának a gyakorlása.
Könyvek, újságcikkek, filmek, képek, használata az ismeretszerzésben.	Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban.
A környezet változásának hatása az élőlények viselkedésére, életmódjára, életműködésére.	A tapasztalatok általánosítása. A megfigyelések kifejezése élőszóban, írásban, rajzban.

I. Téma: Változások a környezetünkben**Célok:**

- Felkelteni a tanulóknak az élettelen világ iránti érdeklődést.
- Bővíteni az időjárással és az anyagok tulajdonságaival kapcsolatos ismereteket.
- Megfigyeltetni az élettelen környezetben lejátszódó változásokat. Megvizsgálni a változásokat kísérleti körülmények között.
- Észrevetetni a változásokban az oksági összefüggéseket.
- Megismertetni a tanári irányítással végzett egyszerű kísérletek lebonyolítását, a következtetések levonását és a tapasztalatok rögzítését.
- Elsajátíttatni az anyagok és az eszközök takarékos és balesetmentes használatát.
- Az alapos vizsgálat igényének kialakítása, formálása.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az anyagok tulajdonságai: érzékszervekkel megfigyelhető, mérhető.	Az anyagok tulajdonságainak az összegyűjtése. Érzékelhető tulajdonságok vizsgálata. Mérések végzése (hosszúság, tömeg, űrtartalom). Mértékegységek helyes használata.
Az anyagok halmazállapota: szilárd, a folyékony és a légnemű halmazállapot.	Különböző halmazállapotok bemutatása és legjellemzőbb tulajdonságaik megfigyelése. A halmazállapotok felismerése.
Halmazállapot-változások a természetben és a mindennapi életben. A fagyás és az olvadás.	A halmazállapot-változásokat bizonyító kísérletek elvégzése, elemzése. A változást előidéző okok feltárása. A megfigyeltet rögzítése szóban, írásban, rajzban. A hőmérséklet mérése, a hőmérő helyes használata.
A párolgás és a lecsapódás.	Egyszerű természeti jelenségek megmagyarázása.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az oldódás. Különböző anyagok oldódása vízben. Oldatkészítés. Az oldódást gyorsító tényezők. Az időjárás változása: folyamatos megfigyelések, mérések. Az időjárási jelenségek és az anyag tulajdonságainak változása. Égés. Az égés feltételei és kísérőjelenségei. Az égés szerepe az emberek életében. Teendők tűz esetén.	Vízben oldódó és nem oldódó anyagok elkülönítése egyszerű kísérletekkel. A kiinduló és keletkezett anyagok összehasonlítása. Az oldódás és az olvadás megkülönböztetése. Előzetes szempontok alapján az időjárás elemeinek folyamatos megfigyelése. Mérések végzése. A megfigyelések és az adatok táblázatba rögzítése. A természetben lejátszódó jelenségek, folyamatok modellezése kísérletekkel (különböző hőmérsékletű levegő áramlása, víz körforgása). Legismertebb szelek és csapadékfajták bemutatása képekről. Égéssel kapcsolatos kísérletek elvégzése: a kísérőjelenségek, az éghető és nem éghető anyagok és az égés feltételeinek a megfigyelése. Különböző égő anyagok oltásának a megismerése. Önmentési gyakorlatok.

II. Téma: A zöldterületek élete ősszel

Célok:

- Felidézni és bővíteni az élőlények testfelépítésével és működésével kapcsolatos ismereteket.
- Felismertetni az állatok életéhez nélkülözhetetlen életfeltételek fontosságát.
- Megismertetni az élőhelyen élő állatok életmódját és viselkedését.
- Bemutatni az élőhelyen élő növények és állatok egymásra utaltságát, a közöttük lévő kapcsolatok jelentőségét.
- Megláttatni a környezet változásának hatását az állatok és a növények életére.
- Felkelteni a tanulók érdeklődését a települések zöldterületeinek szépsége és megismerése iránt.
- Környezettudatos magatartás kialakítása.
- Felismertetni, hogy az ember része a természetnek, tevékenységével befolyásolja a környezet állapotát.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A zöldterületek néhány jellemző növényének és állatának a megismerése (vadgesztenyefa, hársfák, lucfenyő, fekete bodza, mézelő méh, fekete rigó, parlagi galamb, keleti sünn). Az állatok életfeltételei: táplálék, víz, megfelelő hőmérséklet, fény, levegő. Örökzöld, lombhullató, fa, cserje, emlős madár, rovar.	Néhány fa küllemének a jellemzése a növényi algoritmus segítségével. A fa és a cserje összehasonlítása. Az állatok felismerése és küllemük jellemzése. Az állatok életmódjának és viselkedésének a leírása. Az állatok életben maradásához szükséges környezeti feltételek vizsgálata. A növények és az állatok sokrétű kapcsolatának a bizonyítása példákkal (búvóhely, fészkelőhely, táplálkozás, megporzás). A megismert élőlények csoportokba sorolása és a csoportok jellemzése.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A park élete a hideg napokon. Az élőlények alkalmazkodása.	Az őszi és téli hidegebb időjárás következményeinek felfedezése: lombhullás, költözés, tartalékgyűjtés, rejtőzködés, téli álom, vastag bunda.
A zöldterületek növényeinek jelentősége.	Az ember környezetkárosító magatartásának a következményei. Cselekvő természetvédelemre serkentés: madárkalács készítése, egyszerű odú kihelyezése.

III. Téma: Testünk és életműködéseink

Célok:

- Feleleveníteni az emberi testről és működéséről az 1–2. évfolyamon szerzett ismereteket.
- Vizsgálni az ember életéhez nélkülözhetetlen feltételeket.
- Tudatosítani, hogy a környezet állapota hatással van az ember egészségére is.
- Kialakítani a környezettudatos magatartás alapvető, elemi szintű cselekvési formáit.
- Kialakítani az egészséges életmód iránti igényt.
- Megláttatni, hogy a betegségek elkerülésének legcélravezetőbb módja az egészséges életmódra való törekvés (a helyes napirend, a táplálkozási szokások kialakítása, a mozgás iránti igény felkeltése, az alapos tisztálkodás).
- Megismertetni a betegség tüneteit, a leggyakoribb fertőző betegségeket és a betegápolás, beteglátogatás leglényegesebb szabályait.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az emberi test változásának megfigyelése (növekedés, fejlődés). Életműködéseink főbb jellemzői (mozgás, táplálkozás, légzés, fejlődés). Legfontosabb szerveink szerepe életünkben. Egészséges életmód: – helyes napirend, hetirend, – mindennapos mozgás, sport, – helyes táplálkozási szokások, – tisztálkodás. Életünk környezeti feltételei (víz, oxigén, táplálék, hőmérséklet), a környezet hatásai szervezetünkre. A betegség és legjellemzőbb tünetei (rossz közérzet, láz, fájdalom, hasmenés, hányás, vérzés). A fertőző betegségek, terjedésük, megelőzésük.	A saját testen végbement változások felismertetése konkrét mérésekhez kapcsolva. A közvetlen tapasztalatok lejegyztetése, a változások megnevezése. A tanulók megismertetése a szervek elemeivel, az elemek kapcsolatával és az alapvető feladataikkal. Az életjelenségekhez kötött életértelmezések erősítése. Az egészséges életmód alapelveinek, egészségmegőrző hatásának felismertetése. A helyes táplálkozási szokások, a helyes napirend, valamint a mindennapos mozgás és a megfelelő tisztálkodás fontosságának felismertetése. Életünk nélkülözhetetlen környezeti feltételeinek feltárása. A környezetszennyezés szervezetünkre gyakorolt káros hatásainak kiemelése. A külső és belső környezet tisztán tartása fontosságának felismertetése. Annak felismertetése, hogy az ember része a természetnek, kölcsönösen hatnak egymásra. A leggyakoribb betegségek és tünetaik összegyűjtése a konkrét tapasztalatok felszínre hozásával.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A betegápolás, a beteglátogatás szabályai.	Az egészséges életmód fontosságának kiemelése a betegségek megelőzésében. Oksági összefüggések keresése a magatartási és illemszabályok, valamint a betegségek, balesetek megelőzése között. A helyes egészségszokások gyakoroltatása. A gyógyszeresedés veszélyeinek felismertetése. A tanulók megismertetése a gondos betegápolás legalapvetőbb szabályaival, a konkrét tapasztalatokra építve. A testi fogyatékkal élő embertársaink elfogadása.

IV. Téma: Tájékozódási alapismeretek

Célok:

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Fejlesztetni a tanulók tájékozódó képességét.
- Bemutatni a tárgyak alaprajzának elkészítési módját.
- Felismertetni a nagyítás, kicsinyítés szükségességét.
- Kialakítani az ismert terepről készült útvonalrajzok, térképvázlatok, térképszerű ábrázolások leolvasásának, elkészítésének technikáját.
- Bemutatni a tanulóknak a mágneses kölcsönhatásokon keresztül az iránytű elemi szintű használatát.
- Megismertetni a fő világtájakat.
- Ösztönözni a szűkebb és tágabb környezetben való önálló tájékozódásra többvariációs útvonalrajzok készítésével.
- Összegyűjteni az iskola környékén lévő jellegzetes tájékozódási pontokat (pl. különleges lakóház, templom, víztorony, stb.).
- Megfelelő szintű önállóság kialakítása a tájékozódásban.
- Fejlesztetni az együttműködés képességét.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Tájékozódás az osztályban, az iskolában, az udvaron és az iskola környékén. Alaprajz, kicsinyítés, nagyítás. Tárgyak alaprajza. A tanterem, szoba alaprajza. Az alaprajz elemei. Egyszerű kísérletek fénnel és mágnesekkel.	A közvetlen környezet megfigyelése, a tapasztalatok lejegyzése, egyszerűsített rajzos ábrázolása. Tájékozódási gyakorlatok az elkészült vázlatrajzok alapján. Helyszínek modellezése, felismerési gyakorlatok. A vázlatrajzok megfeleltetése a valóságnak, elemi ismeretek gyűjtése. A térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben. A tárgyak és alaprajzuk megfeleltetése. Az alaprajz fogalmával való megismerkedés. Az alaprajzkészítés technikájának elsajátítása. A kicsinyítés, nagyítás szükségességének felismerése, példák gyűjtése a közvetlen tapasztalatok alapján. A tanterem, lakás egy helyisége alaprajzának elkészítése. Szóbeli beszámolás az alaprajzon ábrázoltakról. Az alaprajz legfontosabb elemeinek felismerése, viszonyítások gyakorlása.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mágneses kölcsönhatások. Az iránytű. A fő világtájak (mellékvilágtájak) fogalma, jelölésük. A térkép fogalma. Szimbolikus jelek a térképen. Térképfajták, jellegzetességeik.	Az irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). A fény terjedésének vizsgálata. Tanulói kísérletek végzése mágnesekkel. A tanulók megismertetése a vonzás-taszítás jelenségével. Ismerkedés az iránytűvel. Az iránytű, a mágnes és a Föld mágneses mezője közötti összefüggés megbeszélése. A viszonyítás szerepének felismertetése a helyzet meghatározásban. Tájékozódási gyakorlatok az iránytű segítségével. Ismerkedés a térképpel, új fogalom meghatározása. A térkép szimbolikus jeleinek, színeinek megismerése. A valóság térképábrázolása jelekkel. Irányok, távolságok, hosszak meghatározása a térképen. Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A település térképének tanulmányozása, a tanultak beazonosítása, alkalmazása. Az iskola, a lakóhely megkeresése, a térképi ábrázolásuk megfigyelése.

V. Téma: Országismeret

Célok:

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Megismertetni a tanulókat a fővárossal, Budapest nevezetességeivel.
- Összegyűjteni a „főváros” fogalom ismérveit.
- Felfedeztetni Budapest természeti értékeit, szépségeit.
- Összehasonlítani közvetlen vagy közvetett tapasztalatszerzés útján a fővárosi és vidéki életet.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazánk fővárosa Budapest. Beszámolók, gyűjtőmunka. Budapest múltja (Pest, Buda, Óbuda). Budapest az ország szíve. A főváros domborzata és vizei. Élet a fővárosban. A főváros lakossága.	A tanulók előzetes ismereteinek felmérése. Ismerkedés a fővárossal, közvetlen vagy közvetett tapasztalatszerzéssel. Szóbeli beszámolók, képek, olvasmányok gyűjtése, tematikus rendezése a főváros értékeivel kapcsolatban. Ismerkedés a főváros történelmével. Budapest Magyarország domborzati térképén. Helyzetmeghatározás. A főváros domborzati viszonyainak jellemzése, a főváros vizei. A főváros és a lakóhely egymáshoz viszonyított helyzetének, távolságának meghatározása.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Közlekedés Budapesten.	A „főváros” mint fogalom megbeszélése. Ismeretjegyek összegyűjtése. Közlekedés a fővárosban (metró, HÉV, repülőtér).
A fővárosi és a vidéki élet közötti különbség.	A fővárosi és vidéki élet összehasonlítása, különbségek felfedeztetése. Közlekedési lehetőségek megbeszélése a lakóhely és Budapest között.
A főváros nevezetességei: – épületek, – létesítmények, – helyek, – hidak, – kirándulóhelyek.	Ismerkedés a főváros nevezetességeivel (vár, Gellérthegy, Országház, Állatkert, Margit-sziget, hidak, stb.). A fővárosi kirándulóhelyek megismerése.
Budapest a fürdők, barlangok városa (gyógyvizek).	A természeti értékek, szépségek felfedezése.
A főváros kulturális élete (múzeumok, színházak, Operaház).	Ismerkedés a Budapesten található múzeumokkal, a Nemzeti Színházzal, Operaházzal, stb.
Helyes viselkedés a középületekben.	Magatartási és illemszabályok megbeszélése. Dramatikus játékok.
Idegenforgalom.	Budapest, mint idegenforgalmi központ. Viselkedési szabályok megbeszélése az idegenekkel, turistákkal szemben.

VI. Témakör: A zöldterületek élete tavasszal

Célok:

- Megláttatni a növények életben maradásához szükséges életfeltételeket.
- Továbbfejleszteni a tanulók önállóságát a megfigyelések és kísérletek végzésében.
- Bemutatni a környezetszennyezés hatását az élőlények életére.
- Felismertetni az időjárás változása és az élőlények életműködése, viselkedése közötti összefüggéseket.
- Megismertetni az élőlények közötti kapcsolatok sokféleségét. Megláttatni az élőlények egymásrautaltságát.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A tavaszi felmelegedés hatása az élőlényekre.	A melegebb időjárás következményeinek a felfedezése: virágnyílás, lombfakadás, költöző madarak visszatérése, szaporodás stb.
A zöldterületek leggyakoribb lágyszárú dísznövényei. A virág alkotórészei és ezek feladata.	Néhány tavasszal nyíló lágyszárú dísznövény felismerése, megnevezése.
A megporzás és a termés kialakulása.	Valóságos anyagon a virág alkotórészeinek a vizsgálata, jellemzése. A rovar és a virág közötti kapcsolat felfedezése. A megporzás folyamatának leírása ábráról. Példák felsorolása a magok és a
A magok szerepe. A termések és a magok terjedése.	termések terjesztésének néhány közismert módjáról.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A csírázás folyamata és feltételei. A növényi élet ciklusa (mag – új növény – virágzás, megporzás – termés érés – mag.) A növények életfeltételei: víz, fény, megfelelő hőmérséklet, tápanyagok, levegő.	Kísérletek elvégzése a csírázás és az életfeltételekkel kapcsolatban. Csoportmunka megszervezése – kísérlet beállítása – folyamatos megfigyelés – a tapasztalatok megbeszélése, rögzítése. A szennyező anyagok és a növények élete közti összefüggések bizonyítása kísérlettel. Cselekvő környezetvédelemre serkentés: dísnövények gondozása, kedvtelésből tartott állatok életfeltételeinek a biztosítása, környezetbarát tisztítószer vásárlása.

Követelmények a tanév végén

A 3. évfolyam végén a tanuló:

- Legyen képes a zöldterületeken élő leggyakoribb élőlények felismerésére, jellemzésére, megnevezésére.
- Vegye észre a növények és az állatok sokrétű kapcsolatát, tudjon rá példát mondani.
- Ismerje a növényi szervek feladatát. Vegye észre a növényi élet ciklusát.
- Tudja, hogy az élőlények életben maradásához tápanyagokra, levegőre, vízre, megfelelő hőmérsékletre, fényre van szükség. Ismerje a növények és az állatok legfontosabb hasonlóságait, lássa a táplálékuk megszerzése közötti különbséget.
- Lássa, hogyan alkalmazkodnak az élőlények a kedvezőtlen környezeti feltételekhez.
- Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot.
- Ismerje fel, hogyan kerülhetők el a betegségek.
- Tudja a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.
- Legyen képes tájékozódni az iskola környékéről készített térképvázlaton.
- Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fővilágítájakat.
- Ismerje meg lakóhelyét, tudjon önállóan tájékozódni a település térképén.
- Tudja néhány mondatban bemutatni a fővárost.
- Legyen képes felfedezni a fővárosi és vidéki élet közötti különbségeket.
- Ismerjen fel néhányat képről Budapest nevezetességei, hídjai közül.
- Vegye észre, hogy a helytelen emberi magatartás hogyan veszélyezteti az élőlények életét.
- Tudjon tanári segítséggel kísérleteket, méréseket végezni, tapasztalatait elmondani és írásban rajzban rögzíteni.

4. ÉVFOLYAM

Időkeret: évi óraszám: 74 óra.
heti óraszám: 2 óra.

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Össz- óraszám
Szám- ma	Nevei	Tananyag		Ismétlés, ellenőrzés	74
		Új ismeret	Helyi felhasználás (kiegészítő anyag, gyakorlás)		
	A megismerési módszerek alapozása	F o l y a m a t o s			
	Év eleji ismétlés	–	–	2	2
I.	Élet az erdőben	6	1	2	9
II.	Az élettelen természet alapismeretei	6	2	2	10
III.	Testünk és életműködéseink	7	–	2	9
IV.	Tájékozódási alapismeretek	8	2	2	12
V.	Élet a mezőn	6	1	2	9
VI.	Az életet adó víz	6	1	2	9
VII.	Országismeret	7	1	2	10
	Év végi ismétlés	–	–	4	4

A megismerési módszerek alapozása

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az erdő, a mező, a víz-vízpart élőlényeinek tulajdonságai.	Irányított megfigyelések az élő és élettelen természetben.
Az élőlények kapcsolatai: egymás közötti és az élettelen környezettel.	Felismerés a gyakorlatban néhány jellemző tulajdonság alapján. Összehasonlítás, csoportosítás, rendszerezés gyakorlása.
A talaj, a levegő és a víz tulajdonságai, szennyezettsége és ezek hatása az élőlényekre.	Bizonyítások egyszerű kísérletekkel. Önálló mérés a gyakori szabvány mértékegységek alkalmazásával. Az adatok rögzítése, grafikonok készítése, értelmezése.
Tájékozódás a térképen és a Földön kívüli térségben. Településtípusok, népcsoportok.	Következtetések, egyszerű összefüggések felismerése. Az ismeretforrások felhasználása a megismeréshez. Ábra, térkép elemzése.
Az egészséges életmód alapelvei.	Tapasztalatok önálló általánosítása. A megfigyelések rögzítése előszóban, rajzban, írásban.

I. Téma: Élet az erdőben**Célok:**

- Felidézni a növények és az állatok testfelépítésével kapcsolatos előzetes ismereteket.
- Megismertetni az erdő néhány jellemző élőlényének a küllemét, életmódját, testfelépítését.
- Megértetni az élőlény élőhelye, életmódja és a testfelépítése közötti egyszerűbb összefüggéseket.
- Bemutatni az élő és élettelen valamint az élőlények egymás közötti kapcsolatait.
- Megfigyeltetni az élőlények táplálékláncban elfoglalt helyét.
- Megláttatni a hazai erdők szépségét, sokszínűségét és pusztulásának okait.
- Lehetőséget biztosítani az aktív természetvédelmi munkálatokra.
- Elsajátíttatni a természetben történő helyes viselkedés szabályait.
- Lehetőséget biztosítani a tartalommal kapcsolatos forrásanyagok önálló gyűjtésére, bemutatására.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az erdő életközössége.	Az erdő élettelen környezeti tényezőinek és élőlényeinek a megfigyelése, vizsgálata a természetben.
Az erdő néhány jellemző élőlényének a külleme, testfelépítése, életmódja (földigiliszta, kakukk, nagy fakopáncs, róka, őz, cincérek, ibolya, galagonya, kocsányos tölgy, fehér akác).	Az élőlények megfigyelése leírása, film, kép, ábra segítségével.
Lágyszárú növények, fák, cserjék, madarak, emlősök, rovarok, gyűrűsférgék.	Az élőlények küllemének és testfelépítésének a jellemzése azonos sorrendben alkalmazott szempontok (algoritmus) szerint. Az élőlények összehasonlítása: hasonlóságok és különbségek megáttatása. A különbség és az életmód közötti összefüggés felismerése. Az élőlények környezetalakító szerepének a bizonyítása példákkal. A megismert élőlények csoportosítása.
Az erdő szerepe az emberek életében.	A megismert élőlények csoportosítása.
Az erdők pusztulásának okai.	Az erdő hasznának a megbeszélése.
Az erdők védelme. Védett helyi természeti értékek.	Hogyan lesz a nyersanyagból termék? A fafeldolgozás és a papírgyártás közötti kapcsolat feltárása. Újrapapír készítése. A papírgyűjtés fontosságának a beláttatása. A papírral való takarékoskodás gyakoroltatása.
Viselkedési és illemszabályok a természetben.	Cselekvő természetvédelemre serkentés: madáretető készítése, madáretetés, faültetés. A természetjárás szabályainak a betartatása.

II. Téma: Az élettelen természet alapismeretei**Célok:**

- Megismertetni a talaj és a levegő néhány közismert szennyező anyagának a nevét és a forrását.
- Bemutatni a szennyező anyagok hatását az élőlényekre.
- Megláttatni a szennyeződés megelőzésének és a védekezésnek a lehetőségeit.
- Megértetni a hulladékok csökkentésének a fontosságát, és a különválogató hulladékgyűjtés jelentőségét.
- Továbbfejleszteni önállóságukat az ismeretszerzésben, a megfigyelések és kísérletek végzésében.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A talaj keletkezése. A talaj alkotórészei.	Különböző talajok vizsgálata érzékszervekkel (szín, tapintás). A talajnedvesség és a levegő kimutatása egyszerű kísérlettel.
A talaj szerepe a növények és a talajlakó állatok életében.	A talaj színe (tápanyagtartalom) és a növények fejlődése közötti összefüggés megfigyeltatása. A talaj és a talajlakó állatok kapcsolatának bizonyítása példákkal.
A külső erők (szél, víz) okozta talajpusztulás. A talajszennyezés forrásai és következményei.	Egyszerű kísérlet a szél és a víz talajromboló hatásának bizonyítására. Vegyi anyagok hatása a növényekre és az állatokra.
A talaj károsodásának megelőzése, védelme.	Fák telepítése, illegális szemétkukák felfedezése, bejelentése.
A levegő alkotóelemei.	A levegő tulajdonságainak vizsgálata. A levegő jelentőségének bemutatása.
A levegő mozgásának előnyös és hátrányos hatásai.	A szél építő és romboló munkájának a bizonyítása. A szél szerepe a megporzásban, a magok és termések terjesztésében, a madarak repülésében.
A levegőszennyezés okai, a szennyezés hatása az élőlényekre.	A tüzelés és a közlekedés légszennyező anyagainak a megismerése. A lakóhely porszennyezettségének vizsgálata. A levegőszennyezés élőlényekre gyakorolt hatásának a bemutatása.
A levegő tisztaságának a megőrzése. Megújuló energiaforrások.	A fogyasztó és környezetszennyező tüzelőanyagok felváltása szél, víz és napenergiával. A hulladékok környezetszennyezésének a felismerése. A hulladékok csökkentésének lehetőségei. A különválogató hulladékgyűjtés fontosságának beláttatása.
Az otthon tisztasága. A csomagolóanyagok vizsgálata. A reklámok hatása. A különválogató hulladékgyűjtés.	Hulladékból egyszerű játékok készítése.

III. Téma: Testünk és életműködéseink

Célok:

- Feleleveníteni az emberi testről tanultakat, megszilárdítani, bővíteni az eddigi ismereteket.
- Áttekinteni az ember életkori szakaszait, összehasonlítani a különböző korú emberek szervezetét, életműködéseit, viselkedését.
- Felismertetni a helyes és helytelen szokások szervezetünkre gyakorolt hatását.
- Megismertetni a tanulókat az egészséget károsító szokások veszélyeivel, felkészíteni őket ezek elutasítására.
- Kialakítani a reklámok túlzásaival szembeni elutasító magatartást.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az ember életkori szakaszai. A különböző életkorú emberek szervezetének, életműködésének, viselkedésének jellemzői, összehasonlításuk. A helyes és helytelen szokásaink, hatásuk egészségünkre. Egészségkárosító szokások (dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószerelés). A reklámok hatása életünkre, életmódunkra.	A születéssel, az egyedfejlődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása. Saját tapasztalatok megbeszélése. Az életkorok legszembetűnőbb jellemzőinek összehasonlítása dramatikus játékok segítségével. Megfigyelés, mérés a testen. A változások felismertetése. Az idős beteg emberek tiszteletére, a testi fogyatékkal élő emberek elfogadására való tudatos nevelés. A napirenddel, mozgással, táplálkozással, tisztálkodással kapcsolatos helyes és helytelen szokások feltárása, felismertetése. Az életmód hatása egészségünkre, ok-okozati összefüggések megállapíttatása. A helytelen életmódbeli szokásokon való tudatos változtatás igényeinek felkeltése. A helyi környezetszennyezéssel kapcsolatos problémák feltárása. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása. Ismerkedés az egészséget károsító szokásokkal, veszélyeikkel, felkészülés az elutasításukra. A reklámok elemzése, jellemzése. Az általuk elérni kívánt hatás és a valóság összevetése, túlzásaik felismertetése. A tényleges igények és a reklámok által sugárzott vásárlási kényszer ellen hangolás. A takarékoság, a környezettudatos fogyasztói magatartás fontosságainak megláttatása.

IV. Téma: Tájékozódási alapismeretek

Célok:

- Felidézni az előzetes ismereteket.
- Fejlesztetni a tanulók térképolvasási és térképhasználati ismereteit.
- Bemutatni a hazai táj szépségét, változatosságát.
- Megalapozni a tanulóknak a környezet értékeit tisztelő, azokat megóvni kész magatartást.
- Fejlesztetni a tanulók megfigyelő, elemző, összehasonlító képességét.
- Megalapozni a természettudományos megismerési képességeket.
- Megismertetni és elsajátíttatni az ismeretszerzés és a tanulás elemi módszereit.
- Felismertetni és tudatosítani a Földön kívüli térségek létét.
- Felszínre hozni a tanulók égitestekkel kapcsolatos elképzeléseit.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A térkép legfontosabb elemei: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A lakóhely a térképen; felszíne, vizei. A település helye, Magyarország térképén. A lakóhely és környékének védett természeti értékei, kirándulóhelyek. A lakóhelyen élő népcsoportok. Hazánk tájai, felszíni formái és vizei. A tér. A Földön kívüli térségek. A Naprendszerbeli égitestek. A Föld alakja. A Föld és az Univerzum.	A térkép legfontosabb elemeinek felismerése, térképészeti jelölésük megismerése. A domborzat és a vízrajz ábrázolása a térképen. A különböző domborzatú tájak és a térkép színhasználatára közötti kapcsolat megismerése. Elemi szintű tájékozódási gyakorlatok Magyarország domborzati térképén. Legnagyobb folyóink, tavaink felsorolása, felismerése a térképen. Közvetett tapasztalatszerzés a lakóhelyen és környékén nem megfigyelhető felszíni formákról és vizekről. A lakóhely megkeresése Magyarország domborzati térképén. A lakóhely felszíni formáival és felszíni vizeivel kapcsolatos közvetlen tapasztalatok összevetése a térkép jelöléseivel. A tájékozódás gyakorlása a lakóhely térképével. A lakóhely és környéke természeti értékeinek, természetvédelmi területeinek megismerése. A lakóhelyhez közeli kirándulóhelyek egyikének bemutatása. A természetvédelem fontosságának tudatosítása. A lakóhelyen élő népcsoportok megnevezése. Magyarország nagy tájainak felismerése jellemző képek, leírások alapján. A domborzat és a vizek ábrázolásával, jelölésével kapcsolatos előzetes ismeretanyag alkalmazása. A lakóhely és a nagy tájak felszínének, vizeinek összehasonlítása. A viszonyítások gyakorlása a világtérképek alkalmazásával, a gyűjtött képanyag, ismeretanyag rendszerezése, a csoportosítási szempontok megválasztásának gyakorlása. A nagytérképek természeti értékeinek megismerése. A térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, nagyságrendek meghatározása (becslés, mérés). A Földön kívüli térségek létének felismerése. Az égitestekkel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása, megfogalmazása, megbeszélése. A Naprendszerbeli égitestek viszonyaival, valamint a Föld alakjával kapcsolatos tudományos kép megformálása. Elemi ismeretek gyűjtése égitestekről, egyszerű megfigyelések végzése.

V. Téma: Élet a mezőn**Célok:**

- Feleleveníteni, rendszerezni és alkalmazni az élőlények testfelépítéséről és működéséről tanultakat.
- Bemutatni néhány mezőn élő élőlény tulajdonságait.
- Gyakoroltatni a növények és az állatok jellemzésének algoritmusát.
- Észrevetetni az életközösségekben felismerhető egyszerű kapcsolatokat (pl. tápláléklánc, környezet-szervezet stb.).
- Megismertetni egy jelentős termesztett növény és tenyésztett állat tulajdonságait, termékeik feldolgozását és hasznosítását.
- Felkelteni a gyógynövények iránti érdeklődést. Rámutatni egyes gyomnövények (parlagfű) egészségkárosító hatására.
- Megértetni az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatását.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A füves puszták életközössége. A füves területek néhány jellemző élőlényének a külleme, testfelépítése, és életmódja (fűfélék, mezei tücsök, mezei pacsirta, fácán, mezei nyúl) Gyakori termesztett növény és tenyésztett állat a mezőn. A búza. A szarvasmarha. Gyógynövények, gyomnövények (kamilla, parlagfű, pásztortáska) Az ember hatása a füves területek életközösségére. A természet védelme.	Egy füves terület megfigyelése a természetben. Mérések, vizsgálatok, megfigyelések végzése csoportmunkában. Az élőhely leírása. Az életközösség néhány gyakori élőlényének a felismerése, megnevezése, jellemzése a tulajdonságok rendszerezett megismerése alapján. Hasonlóságok és különbségek, valamint az összefüggések felfedezése. Mezei tápláléklánc összeállítása. Hogyan lesz a nyersanyagból termék? A búza feldolgozásának végigkísérése az aratástól a kenyérig. A tej útjának a nyomon követése. A leggyakoribb tejtermékek előállítása. A búza és a szarvasmarha leírása szempontsor segítségével. A tejtermékek és a gabonafélék táplálkozásban betöltött szerepének a tisztázása. A gyógynövények szerepének a megismerése. A gyógynövények gyűjtésének, szárításának, felhasználásának a megismerése. Gyomnövények felismerése. Az ember cselekedetei és a környezet károsodása közti összefüggés feltárása. Ismeretek kiegészítése könyvek, filmek, újságcikkek segítségével. A lakóhely természeti értékeinek felfedezése, megóvása.

VI. Téma: Az életet adó víz**Célok:**

- Felidézni a víz körforgásáról tanultakat.
- Megismertetni a víz jellemző tulajdonságait, felismertetni a szerepét.
- Felidézni és alkalmaztatni az élőlények testfelépítésével és életműködésével kapcsolatos tanult ismereteket.
- Bemutatni néhány jellemző vízben és vízparton élő élőlény tulajdonságait.
- Elsajátíttatni az élőlények táplálékláncba sorolását.
- Megértetni az élőlény és környezete közötti összefüggéseket.
- Beláttatni a vízzel való takarékoskodás fontosságát.
- Bemutatni az emberi tevékenységek hatását az élőlények életére.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A víz körforgása a természetben. A növények szerepe a folyamatban.	Vízfelszívás, párologtatás bizonyítása kísérleti úton.
A víz jelentősége az emberek életében. Az ivóvíz eredete. A víz tulajdonságai. Takarékoskodás a vízzel.	A víz sokrétű szerepének a megfigyelése példákon keresztül. Vízminőség érzékszervi vizsgálata, összehasonlítása. A vízzel való takarékoskodás lehetséges módjainak az összegyűjtése. Helyes és helytelen szokások elemzése.
A víz, mint élettér.	Tó készítése egy uborkásüvegben. Élő és élettelen közötti összefüggések megfigyelése. Egy természetes vízi élőhely megfigyelése, vizsgálata.
A víz, vízpart néhány jellemző élőlényének a külleme, testfelépítése, életmódja (ponty, gyötrő szúnyog, kecskebéka, fehér gólya, fűzfa, nád).	A vízben és a vízparton élő néhány jellemző élőlény megfigyelése, leírása, felismerése. A szervek felépítése és működése közötti összefüggések bemutatása példákon. Az élőlények közötti kapcsolatok felfedezése. Tápláléklánc összeállítása. Az élőlények csoportosítása, hasonlóságok és különbségek felsorolása.
A vízszennyezés forrásai. A vízszennyezés hatása az élővilágra.	Képek újságcikkek gyűjtése a vízszennyezés okainak és következményeinek a bemutatására. Egyszerű víztisztítási eljárások elvégzése: ülepítés, szűrés.
Természetes vizeink védelme.	A vizsgálódás menetének és az eszközök balesetmentes használatának a gyakoroltatása.

VII. Téma: Országismeret**Célok:**

- Felidézni a település típusokról (város, falu, tanya) a 2. osztályban tanultakat.
- Felismertetni a közigazgatási térképen az államhatár, települések jelölését.
- Megnevezni a településtípusok közötti különbségeket.
- Megismerni néhány híres magyar ember tevékenységével, munkásságával.
- Megismerni az országot, a lakóhely védett természeti értékeit, kulturális emlékeit.
- Megnevezni a hazánkban, a lakóhelyen élő népcsoportokat.
- Gyűjteni az országot, a lakóhely híres szülötteit.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Településtípusok (város, falu, tanya). A közigazgatási térkép (országhatár, megyék, megyeszékhelyek, közút- és vasútvonal, a településtípusok jelölése a térképen.	A településtípusokról korábban tanultak felidézése (lakosság nagyságrendje, házak, közlekedés, stb.). Példák keresése hazánk domborzati és közigazgatási térképén. A lakóhely megkeresése. Jellemző képek gyűjtése a településtípusokról, az anyag rendezése. Viszonyítások gyakorlása. (A domborzati és közigazgatási térkép összehasonlítása; különbségek meglátatása.
Közlekedés a települések között.	A szomszédos települések megközelíthetősége útvonal kijelölésével a térképen.
Hírünk a világban, magyarok a határon túl.	Tájékoztatás arról, hogy magyarok élnek a határainkon kívül is. Az idegenforgalom szerepének kiemelése hazánk külföldi megítélésével kapcsolatban.
Híres magyarok. A lakóhely nevezetes szülöttei.	Ismerkedés híres magyar emberek életével, munkásságával. Híres emberek fennmaradt emlékeinek felkutatása. A lakóhely nevezetes szülötteinek megnevezése, összegyűjtése. (Nobel-díjasaink).
Népcsoportok, kisebbségek hazánkban és a lakóhelyen.	Hazánkban és a lakóhelyen élő népcsoportok megnevezése. Helyük, szerepük az ország, a lakóhely életében. Más népcsoportok, kisebbségek elfogadására, tiszteletére, hagyományaik megismerésére való felkészítés. Dramatikus játékok.
Védett területek, természeti szépségek hazánkban és a lakóhelyen, illetve környékén.	Ismerkedés hazánk és a lakóhely természeti szépségeivel, védett területeivel. Jellemző képek gyűjtése, rendszerezése.
Kulturális emlékek. A nemzeti ünnepeinkhez kapcsolódó történelmi emlékhelyek. A lakóhely múltja, hagyományai.	Hazánk kulturális emlékeinek megnevezése, felsorolása. Ismerkedés a hazánkban található történelmi emlékhelyekkel, közvetlen vagy közvetett tapasztalatok alapján. Viselkedés nemzeti ünnepeinken. Dramatikus játékok. Megismerkedés a lakóhely múltjával, hagyományaival.

Követelmények a tanév végén

A negyedik évfolyam végén a tanuló:

- Tudjon tanári segítséggel méréseket, egyszerű kísérleteket végezni, tapasztalatait rögzíteni.
- Ismerje fel, nevezze meg és jellemezze a tanult életközösségek legjellemzőbb élőlényeit.
- Értse az élőlények élőhelye, életmódja és testfelépítése közötti egyszerű összefüggéseket.

- Tudja az élőlényeket a megfelelő csoportba besorolni. Ismerje ezeknek a csoportoknak a jellemző tulajdonságait.
- Legyen képes a megismert élőlényekből egyszerű táplálékláncot összeállítani.
- Lásza az emberi tevékenység és a természet veszélyeztetettsége közötti összefüggést.
- Érezze át a természet védelmének fontosságát, cselekedjen a természet megóvása érdekében. Ismerje lakóhelye védett természeti értékeit.
- Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket.
- Ismerje az életünkhöz szükséges környezeti feltételeket.
- Nevezze meg a környezetében tapasztalható környezetszennyező forrásokat, legyen tudatában azok egészségkárosító hatásával.
- Legyen képes elemi szinten tájékozódni Magyarország domborzati térképén.
- Tudjon irányokat meghatározni a fővilágtájak segítségével.
- Találja meg lakóhelyét és nagytájainkat a domborzati térképen.
- Tudjon bemutatni egy kirándulóhelyet lakóhelye közeléből.
- Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között.
- Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.
- Ismerje fel a Földön kívüli térségek létét.

Kimeneti követelmények a 4. év végén

A 4. évfolyam végén a tanuló:

- Ismerje a saját testhez viszonyított irányokat. Tudjon tájékozódni otthon, az iskolában, az iskola környékén, a lakóhelyén, az égbolton.
- Ismerje a felszíni formák jelölését. Tájékozódjon elemi szinten Magyarország domborzati térképén. Nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit.
- Legyen képes útbaigazítást adni saját lakóhelyén.
- Ismerje lakóhelyének védett értékeit.
- Tudjon méréseket végezni, a mérési eredményeket helyesen lejegyezni. Használja helyesen a mértékegységeket.
- Használja helyesen a napszakok nevét. Sorolja fel megfelelő sorrendben a hét napjait, a hónapokat és az évszakokat. Ismerje ezek időtartamát.
- Tudja jellemezni az időjárást (aktuális, évszakoknak megfelelő) az időjárási elemek segítségével.
- Tudjon különbséget tenni az anyagok neve, tulajdonságai és változásai között.
- Ismerje az anyag halmazállapotait és azok néhány jellemzőjét
- Vegye észre az élettelen környezetben végbemenő változásokat. Használja helyesen az oldódás, olvadás szavakat.
- Ismerje fel, nevezze meg és jellemezze lakóhelyének egy-egy gyakori élőlényét a növények, gombák, rovarok, madarak, emlősök csoportjából. Tudjon példákat hozni az élőlények közötti kapcsolatokra.
- Nevezze meg az élőlények életműködéseit és életfeltételeit.
- Bizonyítsa példákkal az élőlények alkalmazkodását a környezet változásaihoz.
- Tájékozódjon jól saját testén. Nevezze meg és jellemezze a főbb életszakaszokat.
- Ismerje az egészségmegőrzéssel kapcsolatos tudni- és tennivalókat.
- Ismerje néhány fontosabb szerv nevét és működését.
- Tudja, hogy a környezet változása hogyan hat az életünkre.
- Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.
- Nevezze meg a környezetében tapasztalható környezetszennyező forrásokat, legyen tudatában ezek káros következményeivel. Cselekedjen a természet megóvása érdekében.
- Szerezzen ismereteket más ismerethordozók segítségével.
- Legyen képes a kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszolni.
- Tudja a tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit írásban rögzíteni.

KÖRNYEZETISMERET

1–4. évfolyam

B. változat

Bevezetés

A tanulók az óvodai nevelés során elsajátított elemi ismeretekkel rendelkeznek az élő- és az élettelen környezetükről. Tudják viszonyítani a környezetükben előforduló tárgyak méretét a saját testméreteikhez. Napszakokról, évszakokról és a lakóhelyükről is rendelkeznek egyszerű ismeretekkel.

Az 1–4. évfolyamon ezen ismeretek további bővítése, rendszerezése szükséges. Az élő és élettelen világ iránti érdeklődés felkeltése, fenntartása, a természet szépségének, sokszínűségének megmutatása az életkori sajátosságok figyelembevételével történhet.

A valóság személyes meg tapasztaltatása a tanulmányi séták, erdei kirándulások vagy erdei iskolák során lehetséges.

Egyszerű kísérletek a természettudományos vizsgálódást alapozzák meg. A megfigyeléseket, tapasztalatokat saját szavaikkal fogalmazzák meg a tanulók, illetve nevelői segítséggel kezdetben rajzosan, majd írásban rögzítik.

A lakóhely környezetének ismerete mellett annak megóvására is fel kell hívni a tanulók figyelmét. A közvetlen környezet, iskola, település megismertetése után a kört kibővítve hazánk természeti és kulturális értékeinek megszerettetése, megóvása a feladat.

Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak elsajátítása az egészséges életmód kialakítása, az ember- és önismeret fejlesztése szempontjából fontos.

Az önálló ismeretszerzésre nevelés megalapozása a gyűjtőmunkák, könyvtári bűvárkodás során lehetséges. Saját tapasztalatairól az álló- és mozgóképek (tv, cd, Internet, filmek), leírások, történetek segítségével számolhat be.

Az új ismeretek megszerzése, rendszerezése, rögzítése és a mindennapi életben való alkalmazása a többi tantárggyal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika és életvitel) összhangban történik.

Mindezzel fejlesztjük, illetve megalapozzuk az önálló ismeretszerzési, tanulási, kommunikációs, problémamegoldó, együttműködési, kritikai, komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeiket.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Feleleveníteni, bővíteni és rendszerezni az óvodából hozott, illetve az első osztályban szerzett ismereteket az élő és élettelen természetről;
- A tapasztalatszerzéssel elsajátított ismeretek és a tanítói irányítással végzett megfigyelések pontos megfogalmazása szóban, illetve rajzos rögzítése;
- Saját korábbi élményeikről néhány mondatos beszámoló szóban;
- Anyagok, tárgyak, képek, stb. csoportosítása tetszőlegesen vagy megadott szempontok alapján;
- Megismert élőlények, jelenségek felismerése képek vagy filmfelvételek segítségével;
- Feladatértés bizonyítása (pl. aláhúzással, összekötéssel, színezéssel);
- Önálló ismeretszerzés kialakítása, megismertetése (könyvtárhasználat);
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
Az élettelen természet alapismeretei	8	1
Az élő természet alapismeretei	16	1
Testünk és életműködésünk	5	1
Tájékozódási alapismeretek	2	–
A lakóhely ismerete	2	–
Év végi összefoglalás		1
Az összes óra (37) ebből:	33	4

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Egyszerű beszámoló szóban az időjárásról, a különböző napszakokban történt eseményekről;
- Az évszakok jellemző időjárásának felismerése, az időjárás elemeinek rajzos rögzítése;
- A víz különböző megjelenési formáinak felismerése;
- A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek elleni védekezés;
- Napszakok, hónapok, évszakok sorba rendezése időrend alapján;
- Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, népszokások megismerése, illetve részvétel a helyi hagyományos ünneplésben.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
A nap időtartama, napszakok változása, jellemzői. Az időjárás elemei. A víz megjelenési formái a természetben. Az évszakok jellemző időjárása, sorrendje. A hónapok nevei és sorrendje. Az évszakokhoz kötődő ünnepek, helyi népszokások.	Megfigyelés, személyes vagy csoportos észlelés, tapasztalatszerzés. Megfigyelték pontos megfogalmazása szóban. Egyszerű beszámoló. Időrend alapján sorba rendezés. Felismerés, korábbi ismeretek felelevenítése. Veszélyhelyzetek tudatosítása, védekezés lehetőségeinek megismerése. Népszokások, helyi hagyományok megismerése.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A tanuló közvetlen környezetében gyakran előforduló növények és állatok megfigyelése, felismertetése;
- A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények és állatok részeinek megfigyelése;
- Egyszerű csoportosítások hasonló tulajdonságok alapján;
- Növények gondozása;
- Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása;
- Az állatmese és a valóság összevetése dramatikus játékokban.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Az élő és az élettelen közötti különbség. A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények megfigyelése.	Gyakran előforduló növények, állatok megfigyelése, jellemzőik felismerése. Érzékszervi tapasztalatszerzés.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Elemi ismeretek a növénygondozásról. A közvetlen környezetben gyakran előforduló állatok megfigyelése. – Állatmesék és a valóság.	Megfigyelések rajzos rögzítése. Csoportosítás hasonló tulajdonságok alapján. Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása. Mese és valóság összevetése.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Tájékozódás saját testen;
- Irányok, helyzetek megkülönböztetése;
- Az emberi test működésének megfigyelése különböző hatásokra (pl. betegség);
- Helyes öltözködés, tisztálkodás ismereteinek felelevenítése, folytatása;
- Betegséggel, balesettel kapcsolatos tudnivalók bővítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Testünk főbb részei. Érzékszervek szerepe a környezet megismerésében. Egészség és betegség. Évszaknak és időjárásnak megfelelő öltözködés. Tisztálkodás. Balesetek megelőzésének módjai. Segítségkérés balesetnél.	Tájékozódás, irányok, helyzetek megkülönböztetése. Megfigyelés (egészség, betegség). Játékok, dramatikus helyzetgyakorlatok a helyes öltözködéssel, a tisztálkodással, a betegséggel kapcsolatosan.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Irányok helyes használata;
- Az iskola épületének megismerése, helyiségek rendeltetésének megbeszélése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Saját testhez viszonyított irányok. Az iskola neve, legfontosabb helyiségei, azok rendeltetése. Az iskola környéke.	Irányok helyes használatának játékos gyakorlása. Közvetlen környezet, az iskola megismerése. Megfigyelés rajzos rögzítése. Szóbeli beszámoló.

A lakóhely ismerete

Célok és feladatok

- A tanuló ismerje a településének nevét, lakóhelyének és az iskolájának pontos címét;
- Környék nevezetes épületeinek, a lakóhely jellegzetességeinek ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
– Környék nevezetességei, jellegzetességei.	Megismerése a lakóhely jellegzetességeinek.

A továbbhaladás feltételei

Az első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- A tanulók környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása;
- Összehasonlítások, sorba rendezések az érzéklek, mérések alapján;
- Élő és élettelen természet alapismereteinek bővítése;
- Csoportosítás, vizsgálódás, felismerés, különböző gyűjtemények készítése;
- Tapasztalatok rögzítése rajzban, tanítói segédlettel írásban;
- Becslések, alkalmi és szabvány egységekkel mérések;
- Beszélgetés, véleményalkotás, dramatikus gyakorlatok;
- Gondolkodási képesség (okkeresés) fejlesztése;
- Beteg, sérült és fogyatékos társaik iránti elfogadó és segítőkész magatartás;
- Egészséget, testi épiséget veszélyeztető tényezők ismerete, és ezek elkerülésének módjai;
- Természet szeretete, védelme, környezeti károk megelőzésére való törekvés;
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét).

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Az élettelen természet alapismeretei	5	1
II. Az élő természet alapismeretei	16	1
III. Testünk és életműködésünk	7	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	3	–
V. A lakóhely ismerete	2	–
Év végi összefoglalás		1
Az összes óra 37, ebből:	33	4

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A tanulók közvetlen közelében lévő tárgyak érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása;
- Érzékszervi tapasztalaton alapuló felismerés;
- Összehasonlítások, sorba rendezések érzéklek, mérések alapján;
- Becslések, alkalmi és szabvány egységekkel mérések;
- Kapcsolatkeresés;
- Tapasztalatok lejegyzése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Környezetünkben előforduló anyagok érzékelhető tulajdonságai. Mérhető és nem mérhető tulajdonságok. Anyagok csoportosítása. Az anyagok tulajdonságai és felhasználásuk, alkalmazásuk közötti kapcsolat keresése.	Megfigyelés, érzékelhető tulajdonságok megtapasztalása. Összehasonlítás, sorba rendezés. Becslés, mérés. Kapcsolatkeresés. Érzékszervi tulajdonságokra épülő felismerés. Tapasztalatok írásos lejegyzése tanítói segítséggel.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Az élőlények megfigyelése, vizsgálata, összehasonlítása, csoportosítása, leírása jellemző jegyek alapján;
- Az élőlények időbeli változásának megfigyelése;
- Gyümölcsök, zöldségfélék szerepe az egészség megőrzésében.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Termesztett növények időbeli változásának megfigyelése. Az idő és az életmód közötti kapcsolat. Növényi táplálékok. Vadon élő, tenyésztett és kedvtelésből tartott állatok élete közötti különbség. Állatok viselkedése.	Tapasztalatszerzés élőlények élőhelyéről. Időbeli változás megfigyelése. Idő és életmód közötti kapcsolat észrevétele. Élőlények csoportosítása jellemző jegyek alapján. Megfigyelt jelenség okainak keresése. Ismétlődő jelenségek, tevékenységek észrevétele.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Az életkornak megfelelő helyes napirend kialakítása;
- Életműködéseink főbb jellemzőinek ismerete;
- Helyes fog- és testápolási technikák;
- A környezet szervezetünkre gyakorolt ártalmas hatásainak ismerete, és ezek kivédése;
- Beteg, sérült vagy fogyatékos embertársak elfogadása, segítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életműködések. Legfontosabb szerveink szerepe. Helyes fog- és testápolás. Környezet káros hatása szervezetünkre. Beteg, sérült, fogyatékos embertársaink.	Mérések végzése saját testen. Fogalomalkotás belső szerveinkről. Fog- és testápolási technikák gyakorlása. Veszélyeztető tényezők ismerete, ezek elkerülése. Elfogadó, segítőkész magatartás kialakítása.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Tapasztalatgyűjtés az iskola környékének nevezetes helyeiről;
- Természeti formák megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése;
- Képgyűjtemény készítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Az iskola környéke (közterületek, közlekedési eszközök, nevezetes, érdekes épületek, felszíni formák)	Tapasztalatgyűjtés. Felszíni formák megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése.

A lakóhely ismerete

Célok és feladatok

- A településhez fűződő hagyományok, mesék, mondák, történetek gyűjtése, olvasása;
- Település lakóinak mai és régmúlt életéről ismeretszerzés;
- Helyi hagyományok ismerete, ápolása.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
A település természeti formái. A település természeti értékei és védelme. Településhez kötődő hagyományok, mesék, mondák, történetek.	Természeti formák megfigyelése, elnevezése, felismerése. Gyűjtőmunka: település hagyományairól, életéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Tudjon szóban beszámolni tanítói kérdések alapján a megfigyeléseiről, tapasztalatairól;
- Tapasztalatait rögzítse tanítói segítséggel;
- Ismerje fel a tanult jellegzetességeket rajzról, képről;
- Ismert témakörben csoportosítson megadott szempontok szerint;
- Legyen képes méréseket végezni alkalmilag választott és szabvány egységekkel, használja helyesen a tanult mértékegységeket;
- Használja helyesen a napszakok nevét;
- Sorolja fel az évszakokat és a hónapokat helyes sorrendben;
- Nevezze meg az évszakok jellemző időjárási jelenségeit;
- Mutasson be a tanult élőlények közül egyet, sorolja fel a jellemző jegyeit;
- Tájékozódjon jól saját testén;
- Ismerje és használja pontosan a helyet, helyzetet jelentő (*előtte, mögötte, alatta, fölötte, mellette*) kifejezéseket;
- Ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit;
- Ismertessen egyet a település hagyományai közül;
- Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel;
- Tapasztalatok megjelenítése rajzosan, egyszerű ábrával;
- Tapasztalatok általánosítása;
- Rövid szövegek igazságtartalmának eldöntése tapasztalatok, megfigyelések alapján;
- Oksági összefüggések keresése a kísérletek megfigyelése és egyes hétköznapi jelenségek, mindennapi tapasztalatok között;
- Egyszerű kísérletek végzése;
- Becslések, mérések, mérésorozatok végzése;
- Veszélyhelyzetben segítségkérés módja;
- A tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében megfigyelés, csoportosítás, vizsgálódás végzése;
- Önálló ismeretszerzés gyermekenciklopédiák, képes határozók, más könyvek (esetleg Internet) segítségével;
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 55,5 óra/év (1,5 óra/hét).

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Az élettelen természet alapismeretei	12	1
II. Az élő természet alapismeretei	15	1
III. Testünk és életműködésünk	8	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	9	1
V. Országismeret	6	–
Év végi összefoglalás	–	1,5
Az összes óra 55,5, ebből:	50	5,5

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A környezetben előforduló anyagok mérhető tulajdonságainak megfigyelése, mérési eredmények rögzítése írásban;
- Halmazállapot-változások megfigyelése a mindennapi életben, oksági összefüggés keresése;
- Időjárási jelenségek változásának megfigyelése;
- Fagyás, olvadás, párolgás, lecsapódás megfigyelése;
- Az olvadás és oldódás megkülönböztetése;
- Ismerkedés egyszerű keverékekkel, oldatkészítéssel;
- Az égés feltételei;
- Veszélyhelyzet elhárítása.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Anyagok mérhető tulajdonságai. Hőmérséklet-változás. Halmazállapot-változás. Időjárási jelenségek. Egyszerű játékos kísérletek a hő terjedésével kapcsolatban. Ismerkedés az egyes technikai eszközeink működését biztosító erőművekkel. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás. Olvadás és oldódás megkülönböztetése. Egyszerű keverékek, oldatkészítés. Mágnes. Éghető és éghetetlen anyagok. Teendők tűz esetén.	Megfigyelések, tapasztalatok, mérési eredmények rögzítése írásban önállóan, előzetes megbeszélés után. Rövid szóbeli beszámoló a megfigyelésekről, tapasztalatokról. Ismeretszerzés könyvtárban. Egyszerű kísérletek végzése. Helyes és téves tájékoztatások megfigyelése, elemzése. Oksági összefüggések keresése. Tapasztalatszerzés halmazállapot-változásról. Anyagok változása során megfigyelhető tulajdonságok észrevétele.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Egyszerű kísérletekkel az életfeltételek bizonyítása;
- Élőlények életének változása az évszakok ritmusa szerint;
- Növények és állatok kapcsolatának, egymásrautaltságának vizsgálata;
- Az ember helyes viselkedése a természetben.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Növények életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek. A környezet változása a növények életére. A növényi élet évszakok szerinti ritmusa. Állatok életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásának hatása az állatok életére. Az állatok évszakok szerinti viselkedése. Növények és állatok kapcsolata. Az ember tetteinek következménye a természetben.	Változások folyamatos megfigyelése, rögzítése rajzban, írásban. Egyszerű kísérletek végzése. Tapasztalatok megbeszélése. Élőlények kapcsolatainak megfigyelése a valóságban, az álló és mozgóképeken. Az ember természetátalakító szerepének vizsgálata, elemzése.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Életjelenségek változásának megfigyelése;
- Egészséges életmód, helyes napirend kialakítása;
- Leggyakoribb fertőző betegségek megelőzése;
- Beteglátogatás és betegápolás szabályainak ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életjelenségek változása. Környezet változásának hatása életünkre. Egészség, betegség, betegápolás. Betegségek, balesetek megelőzése. Egészséges életmód.	Életjelenségek változásának megfigyelése. Tapasztalatok megbeszélése, összehasonlítása. Oksági összefüggések keresése betegség és megelőzése között. Dramatikus játékokkal helyes egészség szokások gyakorlása.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Egyszerű alaprajzok készítése;
- Térképvázlat készítése;
- Térképvázlaton útvonalak bejelölése, szimbolikus jelek alkalmazása;
- Iránytű és a világtájak ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Kicsinyítés, alaprajz. Térképszerű ábrázolás. A valóság térképi ábrázolása jelekkel. Tájékozódás iránytűvel.	Kicsinyítés, alaprajz fogalma. Térképvázlat készítése szimbolikus jelek alkalmazásával. Iránytű használata.

Országismeret

Célok és feladatok

- Ismerkedés az ország különböző vidékein élők életével;
- Ismerkedés a főváros nevezetes és érdekes épületeivel.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Élet az ország különböző vidékein. Hazánk fővárosa. Budapest nevezetességei.	Közvetlen vagy közvetett tapasztalatszerzés (tv, videó, dia, CD, Internet, könyv felhasználásával). Rövid szóbeli beszámolók. Csoportmunka.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Rögzítse írásban tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit az előzetesen megbeszélteknek megfelelő módon;
- Tapasztalatai alapján döntsön mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról;
- Olvassa le helyesen a hőmérőt;
- Használja helyesen a tanult mértékegységeket;
- Nevezze meg az anyag halmazállapotait, azok néhány jellemzőjét;
- Közvetlen környezetéből nevezzen meg példákat halmazállapot-változásra;
- Használja helyesen az oldódás, olvadás szavakat;
- Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, elérhetőség módját;
- Nevezzen meg a környezetéből néhány fontosabb jellemző élőlény fajt;
- Sorolja fel az élőlények életfeltételeit;
- Ismerje, hogyan kerülhetők el a betegségek;
- Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot;
- Tájékozódjon az iskola környékéről készített térképvázlaton;
- Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fő világtájakat;
- Nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit;
- Ismertessen egyet a település hagyományai közül;
- Tudja útba igazítani az idegent a lakóhelyén.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- A tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságainak folyamatos megfigyelése, vizsgálata;
- Következtetések levonása, egyszerű összefüggések felismerése;
- Egyszerű kísérletek végzése;
- Mérőeszközök megtervezése, szabvány mértékegységekkel való elvégzése;
- Tapasztalatok rögzítése tanítói segítséggel írásban;
- Önálló ismeretszerzés a könyvtárban;
- Önálló beszámolók készítése a bűvárkodás eredményéről;
- Jelenségek megfigyelésével okok keresése, következtetések levonása;
- Összefüggő feleletek adása tanítói kérdésekre;
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét).

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Az élettelen természet alapismeretei	10	1
II. Az élő természet alapismeretei	17	2
III. Testünk és életműködésünk	10	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	20	2
V. Országismeret	8	1
Év végi összefoglalás		2
Az összes óra 74, ebből:	65	9

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Folyamatos megfigyelések, egyszerű vizsgálatok, kísérletek a környezetünk tisztaságáról;
- Kapcsolat keresése az egyes anyagok tulajdonsága és a környezetszennyezés között;
- Önálló ismeretek szerzése (könyvtár, esetleg Internet), beszámoló készítése;
- Összefüggések felismerése az emberi szokások, viselkedés és a környezetszennyezés között.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Környezetünk tisztasága. Levegő, víz, talaj tisztasága, szennyezettsége. Szennyezés hatása az élőlényekre. Megelőzés, védekezés lehetőségei. Különválogató hulladékgyűjtés.	Folyamatos megfigyelés. Egyszerű vizsgálatok, kísérletek a levegő, a víz és a talaj tisztaságáról. Különválogató hulladékgyűjtés jelentőségének felismertetése. Kapcsolatkeresés az anyagok tulajdonsága és a környezetszennyezés között. Összefüggés felismerése az emberi viselkedés és a környezetszennyezés között. Önálló ismeretszerzés. Csoportmunka.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Élőhelyek jellemzőinek ismerete;
- Az élőhelyek gyakori növény- és állatfaja jellemzőinek ismerete;
- Az ember hatása az élőhelyekre;
- Természetvédelem fontossága;
- Védett természeti értékeink ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Élőhelyek jellemzői. Az erdő, a füves és vizes élőhelyek gyakori növény- és állatfajának jellemzői. Tápláléklánc. Az ember hatása a természetre. Természetvédelem. Védett természeti értékek.	Összefüggés keresése az élőlény élőhelye, életmódja és a testfelépítése között. Az élőlények környezetalakító hatásának vizsgálata. Élőlények tulajdonságainak rendszerezett megismerése. Kapcsolatkeresés az emberi cselekedet és a természet veszélyeztetettsége között.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Az ember életkori szakaszainak ismerete;
- Különböző korú emberek életműködéseinek, viselkedésének összehasonlítása;
- Egyszerű kísérletek végzése a hang és a fény terjedésével kapcsolatban;
- Helyes és az egészséget károsító szokások;
- Káros szokások veszélye;
- Reklámok elemzése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életkori szakaszok. Emberi szervezetek életműködése. Egyszerű játékos kísérletek a hang és a fény terjedésével kapcsolatban. Helyes és helytelen szokásaink. Egészséget károsító szokások veszélye és elutasításuk. Reklámok hatása életmódunkra.	Megfigyelés, mérés az emberi testen. Mérések rögzítése. Játékos kísérletek végzése. Dramatikus játékok az életkorok jellemzőiről, helyes és helytelen szokásainkról. Reklámok elemzése, összevetése a valósággal.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- A mozgásban megnyilvánuló állandóság és változás tanulmányozása;
- Földünk és a Naprendszerbeli égitestek;
- Elemi szintű tájékozódás Magyarország domborzati és vízrajzi térképén;
- Lakóhelyünk megkeresése Magyarország térképén;
- Magyarország nagytájainak felismerése;
- Egyszerű utazás megtervezése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Földünk alakja, mozgásai és annak időtartamai, következményei. Naprendszerbeli égitestek. Magyarország domborzati és vízrajzi térképe. Domborzati tájak, legnagyobb folyóink, tavaink felismerése. Lakóhelyünk a térképen. Tájékozódási gyakorlat a lakóhely térképével. Magyarország nagytájai, természeti értékei. Utazástervezés menetrend segítségével.	Közvetlen és közvetett tapasztalatszerzés felszíni formákról és felszíni vizekről. Tájékozódási gyakorlat térképpel, iránytűvel. Tájékozódás Magyarország domborzati és vízrajzi térképén. Nagytájak, természeti értékek felismerése leírások, jellemző képek alapján. Önálló ismeretszerzés. Csoporthmunka.

Országismeret

Célok és feladatok

- Hazánk kulturális emlékeinek, értékeinek felismerése képről;
- Településtípusok jellemzői;
- Népcsoportok, kisebbségek hazánkban. Határon túli magyarok;
- Híres magyarok, lakóhely nevezetes szülöttei.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Kulturális emlékeink, értékeink. Településtípusok. Népcsoportok, kisebbségek, határon túli magyarok. Híres magyar emberek.	Kulturális értékek felismerése képről, megkeresése térképen. Tájékozódás népcsoportokról, kisebbségekről, határon túli magyarokról. Lakóhely híres embereinek fennmaradt emlékei utáni kutatás.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat;
- Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszoljon;
- Mutasson be egy-egy ismert növényt, emlőt, madarat és gerinctelen állatot a lakóhely környezetéből. Nevezze meg az életükhöz szükséges környezeti feltételeket;
- Nevezzen meg a környezetéből környezetszennyező forrásokat, ismerje azok egészségkárosító hatásait;
- Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket;
- Tudja, hogyan őrizheti meg az egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább;
- Ismerje a domborzat jelölését a térképen;
- Találja meg lakóhelyét, nagytájainkat Magyarország domborzati térképén;
- Ismerje lakóhelyének védett természeti értékeit;
- Mutassa be a lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyek egyikét;
- Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között;
- Tudja, hogyan lehet megközelíteni a szomszédos településeket;
- Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.

Ajánlás az értékelési eljárásokra

- A tanulók figyelmének, munkavégzésének folyamatos, rendszeres figyelemmel kísérése;
- A tanulók teljesítményében jelentkező fejlődés pozitív visszajelzése, motiváció a további fejlődésre;
- A tanítási folyamat szakaszaiban szóbeli és írásbeli számonkérés;
- Az eredmények értékelése;
- A félévi és tanév végi felmérések;
- A típushibák javítása;
- Tanév eleji diagnosztikus felmérés;
- A 2. és a 4. tanév végén szummatív értékelés.

Útmutatás a helyi tanterv elkészítéséhez, adaptációjához

- A pedagógiai program megvalósításának lehetőségeiről tájékozódás;
- A tantárgyak, műveltségi területek felosztása, a tantárgyi szerkezet kialakítása;
- Minőségfejlesztési rendszer – tantervi megfelelés;
- A választott tantervek kibővítése a helyi sajátosságoknak megfelelően;
- Egyéni fejlesztés módszereinek kidolgozása;
- Tehetséggondozás.

ÉNEK–ZENE

1–4. évfolyam

Óraterv

Évfolyam	1.	2.	3.	4.
Heti óraszám	1	1	1	1,5
Éves óraszám	37	37	37	55,5

Célok és feladatok

Az ének-zene tantárgy alapvető célja a zene megszerettetése: az éneklés, zenélés, a zene befogadása, a zenei képességek fejlesztése. A zene megszerettetése révén olyan motivációk kialakítása, melyek elősegítik a tanulók aktív részvételét a zenei kommunikációban.

A zenei tevékenységformák – megértés, befogadás, reprodukálás, alkotás – kibontakoztatásával, zenei élményekhez juttatás és a tanulók személyiségének harmonikus, sokoldalú fejlesztése. Belső igény kialakítása az egyetemes emberi értékeket, érzelmeket hordozó és kifejező zene befogadására.

A zenei értékek megismertetésével a zenei ízlésformálás, a zenei ítélőképesség fejlesztése, mely elősegíti a kritikai képesség kialakulását.

A zenei élmények elsődleges forrása az éneklés. Cél: a tiszta éneklés iránti igény és a helyes éneklési szokások kialakítása, mely során megnyílik a tanulók hallása a zenei anyanyelvünk befogadására. Az éneklési kultúra megalapozásával a tanulók érzelem és gondolatvilágának gazdagítása, előadói készségének fejlesztése valósul meg.

Kiemelt feladat a zenei anyanyelv és a zenei készségek megalapozása, elmélyítése, zenei írás- olvasás alapjainak megteremtése, fejlesztése.

A zene gyökere a ritmus. A ritmuskészség fejlesztése a dalanyaghoz kapcsolódó mozgásos, táncos játékokkal, ritmusgyakorlatokkal az ének-zene órák folyamatos feladata. A koordinációs készségfejlesztés, helyes testtartás, egyszerű mozgáselemek elsajátíttatására, összekapcsolására a népi gyermekjátékok kiváló lehetőségeket nyújtanak.

A tudatosan válogatott zenei anyagok segítségével a tanulók ismerjék meg nemzeti kultúránk zenei értékeit, hagyományait.

A zenehallgatás célja és feladatai: a tanulók, tudatos és spontán zenei élményekhez juttatása. A zenei emlékezet, a gondolkodás, a koncentráció fejlesztése. A zenei hallás intenzív fejlesztése, a hangszínhallás kialakítása.

A dalanyag kiválasztásának szempontjai között szerepel a tantárgyak közötti integráció érvényesítése, megalapozva ezzel a más művészeti ágakkal és műveltségi területekkel való kapcsolat megteremtését.

1. ÉVFOLYAM

Fejlesztési követelmények

Éneklés: Az éneklés örömeinek felkeltése. Az osztály közös éneklése egységes hangszínnel, helyes levegővétellel. A gyermekdalok játékainak előadása a dalok ritmusának, hangulatának megfelelően.

Improvizáció: A zenei fantázia fejlesztése a megismert zenei elemek felhasználásával.

Zenehallgatás: Rövid, a tanulók számára befogadható zeneművek megfigyelése adott szempontok alapján. A tanult dallamok felismerése hangszeres feldolgozásban is. Az emberi énekhangok hangszínének megkülönböztetése. A megismert hangszerek hangjának megkülönböztetése, azonosítása.

Zenei ismeretek: A zenei olvasás-írás előkészítése a dallami, ritmikai és metrikai jelrendszer elemein keresztül. *Ritmikai elemek:* A dalok ritmusának érzékelte, az egyenletes lüktetés érzetének kialakítása. A ritmusérzék fejlesztése a mérőütés és a dalritmus megkülönböztetésével. A rövid és hosszú hang képzetének kialakítása. A hangsúlyos és hangsúlytalan megkülönböztetése. *Dallami elemek:* A magas és mély hangok megkülönböztetése. A hangok relációjának megfigyelése. Dallamfordulatok felismertetése gyakorolt dalokban. Dalolás közben a mérsékelt tempó, a gyorsabb, lassabb, a dinamikai erők: halk, közepes, erős érzékelte.

Belépő tevékenység

Éneklés 18 óra.

Éneklés pontos szöveggel, egységes dalindítással, a kezdőhang átvételével, megfelelő ritmusban. A tanult gyermek és játékdalok mozgással kísért előadása, a szövegtartalmat kifejező átélt éneklése. Helyes éneklési szokások: testtartás, levegővétel alkalmazása. A tanult dalok ismert dallamfordulatainak éneklése kézzelről. A zenei írás-olvasás alapjainak megismerése a tanult dalok ritmikai és dallami megfigyelésével.

Tartalom

A tanulók életkorának megfelelő hangterjedelmű népdalok és műdalok, népi mondókák. A társadalmi szokásokhoz és a természet változásaihoz kapcsolódó népi gyermekjátékok, ünnepkörök dalai.

Belépő tevékenység

Improvizáció 5 óra.

Szabad rögtönzések tanult dallami és ritmikai elemek felhasználásával. Énekes párbeszéd. Mozdós improvizációk a dalok és mondókák szövege szerint.

Tartalom

Ismert ritmusértékek variálása önállóan. Saját név megjelenítése a tanult dallamhangokon. Visszhangjáték. Mozgáselemek egymáshoz rendelése. Ritmusmotívum kiegészítése, ritmuslánc.

Belépő tevékenység

Zenehallgatás 5 óra.

Élő zenei bemutatás, a tanító énekére való figyelés. Rövid műzenei részletek megfigyelése adott szempontok szerint. A dinamikai ellentétpárok megkülönböztetése, az alapvető tempókülönbségek összehasonlítása. A gyermek, női, férfi hangszínek megismerése. Az órákon használt ritmushangszerek és a metallofon, furulya, zongora, hegedű hangjának felismerése.

Tartalom

Tárgyi, környezeti zajok, zörejek. Az énekléssel elsajátított dallamok hangszeres feldolgozásai. A tanulók számára ismeretlen zenei anyagok a hangszínhallás fejlesztése érdekében. Az ünnepekhez kapcsolódó kórusművek, hangszeres feldolgozások. A Himnusz és a Szózat.

Zenei ismeretek 9 óra.*Ritmikai elemek:*

Az egyenletes lüktetés és a dalritmus különbségének megfigyeltetése, tudatosítása. Az egyenletes negyedes mérő ismerete és alkalmazása. Dalok felismerése jellemző ritmusmotívumok alapján. Motívumhangsúly-ütemszűz megéreztetése. A kettes ütem súlyrendje, érzékeltetése kétfázisú mozgással. Az elemi ritmusértékek, a negyed és szünetjele, a páros nyolcad begyakorlása. A megismert ritmikai elemek hangoztatása. Ritmusvisszhang, felelgetős gyakorlatok. Az ütemmutató, ütemvonal, záróvonal jelentése. Az ismétlőjel megfigyelése dalénekléshez kapcsolódóan. Dalritmus reprodukciója a megismert jelekkel, mérő és gyakorlónév. A dalok ritmikai sajátosságainak megjelenítése, a dalritmust kifejező mozgásokkal, tánccal. Kettes ütemek alkotása a begyakorolt dalok ritmusképleteinek, ritmusmotívumainak alkalmazásával.

Dallami elemek:

A magas és mély hangok megkülönböztetése. A hangok relációjának megfigyelése. A magas-mély képzet kialakítása. Hangmagassági viszonyok érzékeltetése nagy testmozgásokkal, majd egyre kisebb dallamrajzokkal. Pentaton dallamelemek éneklése. A szó, mi, lá hangok szolmizációs neve, kézjele, betűjele. A szó-mi-lá dallamfordulatok felismerése dalokban, reprodukciója kézzel, betűkottáról.

Zenei olvasás-írás:

A vonalrendszer ismerete, a tanult hangok egymáshoz viszonyított helye a vonalrendszeren. Ismert motívumok kirakása többféle dó-hellyel, kézzel és betűkottáról is. Azonos dallamfordulatok éneklése kézzel, betűjel és kottakép segítségével.

Tonalitás:

Ismert dalokból kiemelt pentaton dallamfordulatok éneklése.

Előadásmód:

A dalok hangulatának megfelelő tempó és dinamikai árnyaltság érzékeltetése. Halk, közép- és erős hangerő. Gyors, mérsékelt és lassú tempó.

Hangszín:

Az órákon használt ritmushangszerek és a metallofon, zongora, furulya, hegedű hangszínének felismerése. A gyermek-, a női- és a férfihang felismerése, megkülönböztetése.

A továbbhaladás feltételei

Az első évfolyam végén a tanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlődési szakasznak tekinti.

2. ÉVFOLYAM**Fejlesztési követelmények**

Éneklés: Az éneklési készség fejlesztése, a csoportos éneklés szabályainak megtartásával. A dalok hangulatának megfelelő előadásmódra törekvés, pontos tempó és dinamika alkalmazása. Egységes hangzás kialakítása. A gyermekjátékdalok éneklése játékkal szerep szerint.

Improvizáció: Ritmus és dallam improvizáció készségének kialakítása a tanult zenei elemek alkalmazásával.

Zenehallgatás: A zenei élmény szóbeli megfogalmazása. Cselekményes zenék tartalmának szóbeli vagy más eszközökkel történő kifejezése. Újabb hangszerek, zenei együttesek megismerése. A hangzásbeli különbségek érzékelése. A belső hallás és zenei memória folyamatos fejlesztése.

Zenei ismeretek: A zenei írás-olvasás továbbfejlesztése. Dallami ritmikai elemek elsajátítása, a zenei kommunikáció fejlesztése.

Ritmikai elemek: A ritmusérzék továbbfejlesztése új ritmusértékek megismerésével. Tempóérzék fejlesztése: tempótartás, lassítás, gyorsítás. Motorikus képességek fejlesztése játékos mozgással és ütemezéssel.

Dallami elemek: A pentaton dallamhangok ismert dallamfordulatainak közös leolvasása, reprodukálása. A hallás után megismert dalok utószolmizálása kézjelről, betűkottáról. A tanult hangok elhelyezése a vonalrendszeren.

Belépő tevékenység

Éneklés 18 óra.

Népi gyermekjátékok, népszokások előadása az éneklés és a mozgás harmonikus összekapcsolása. A dalok érthető szövegmondása, pontos ritmus és intonációs biztonság. Zenei hangsúlyok kifejezése az énekes előadásban. A dalok hangulatának megfelelő tempó és dinamikai árnyaltság érzékeltetése. Begyakorolt dalok éneklése osztinátóval. Pentaton hangkészletű dalok éneklése kézjelről, betűkottáról. Dallammotívumok felismerése hallás után. Kiscsoportos és egyéni éneklés, megfelelő légzéstechnikára törekvés.

Tartalom

Az életkori sajátosságoknak megfelelő népi gyermekjátékdalok, népszokások dalai. Népi mondókák. Magyar népdalok: jeles napok, ünnepkörök dalai, párosítók, tréfás dalok, életképek, foglalkozások dalai. Más népek népzenei anyagai, nemzeti és etnikai kisebbségek dalai. A korosztály számára befogadható, megtanulható műdalok. Az ünnepekhez kapcsolódó népdalok és műdalok.

Belépő tevékenység

Improvizáció: 5 óra.

Ritmusosztinató kitalálása, előadása. Ritmusfelelgetős játékok. Önálló ritmusalkotás, ritmuskíséret rögtönzése a megismert ritmikai és metrikai keretben. Kérdés-felelet dallamok kiegészítése. Mozdalgatos improvizáció.

Tartalom

Ritmusvariálás, ritmus-kiegészítés ritmuslánc, ritmustelefon. A dallam ritmusához legjobban illő mozgáselem kiválasztása. Mondókák ritmizálása. Kérdés-felelet dallamokhoz szövegek alkotása. Saját név dallami és ritmikai megjelenítése.

Belépő tevékenység

Zenehallgatás 5 óra.

Kórusművek hangzásbeli különbségének felismerése. A gyermekkar hangszíne. A fuvola, fagott, a vonósenekar és fúvós zenekar hangszíne. Zenei karakterek megfigyelése. A bemutatott dalokban és hangszeres művekben a lassú-gyors tempó, a halk-hangos dinamikai különbségek felismerése. Hangmagasságok hallás utáni megfigyelése. Kérdés-felelet motívumpár felismerése. A szöveges zene hangulatának érzékelése. Cselekményes zenék tartalmának megjelenítése.

Tartalom

Tanult dalok a belépő új hangszerek előadásában. Klasszikus műzenei szemelvények. Gyermekdalok és magyar népzenei feldolgozások. Cselekményes zenék a megismert hangszerek és zenei együttesek előadásában. Az ünnepekhez kapcsolódó kórusművek, hangszeres feldolgozások.

Zenei ismeretek 9 óra.

Ritmikai elemek:

A félértékű hang megfigyelése és tudatosítása, szünetének érzékelése, tudatosítása. Ritmusképletek elhelyezése kettes ütemben a megismert értékek alkalmazásával. A negyed, nyolcad, a fél értékek és szüneteik felismerése, jelének írása. Ritmusmotívumok folyamatos olvasása, hangoztatása kettes ütemben, önálló ritmusalkotás. Az egyenletes mérő érzékeltetése, hozzárendelése énekléshez, szöveghez.

Dallaméneklés ritmusnévvel. Dalok felismerése jellemző ritmusmotívumok alapján. Ritmusosztinató, ritmuskánon a tanult elemekkel, ritmushangszerekkel megszólaltatva.

Dallami elemek:

A belépő új elemek, az alsó lá, dó, ré hangok megfigyelése, tudatosítása. A hangok szolmizációs neve, kézjele betűjele. A teljes pentaton hangkészlet kézjele, betűjele, egymáshoz viszonyított helye. Ismert dallamfordulatok közös hangoztatása, leolvasása, reprodukálása. A hallás után tanult dalok utószolmizálása kézjelről, betűkottáról.

Zenei olvasás-írás:

A pentaton dallamhangok felismerése kézjelről, betűkottáról. Elhelyezése a vonalrendszeren többféle dó-hellyel. Az első alsó pótvonal használata. Egyszerű olvasógyakorlatok elemzése, szolmizálása. Hangjegyzírás, betűkottáról a vonalrendszerbe. Szabályos kottakép kialakítása.

Tonalitás:

Pentaton dallamfordulatok éneklése kézjelről, betűkottáról. Lá és dó pentaton, átmenő fá és ti hangkészletű dalok éneklése.

Forma:

Zenei kérdés-felelet, motívumpár. Felismerése, kiegészítése, alkotása segítséggel.

Hangszín:

Újabb hangszerek, zenei együttesek megismerése. A gyermekkar hangszínének megkülönböztetése a női kar hangszínétől. A vonószekerek és a fúvós szekerek. A fuvola és a fagott hangszínének felismerése. A hangszerek felismerése vizuálisan is.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés:

20 magyar népi mondóka, népi játék népdal, műdal csoportos éneklése emlékezetből, egységes hangszínnel, helyes levegővétellel. A gyermekdalokhoz tartozó játékok ismerete, mozgásanyagának megfelelő ritmusú és tempójú előadása. Együttműködés a csoportos éneklésben. A tanult népszokások ismerete. Kifejező szövegű éneklés, a dalok ritmusának, hangulatának megfelelően. Egyenletes lüktetéshez alkalmazkodó éneklés, járás. Dallamotívumok csoportos éneklése kézjelről.

Improvizáció:

Saját név ritmikai és dallami megjelenítése.

Zenehallgatás:

A vonós és fúvós hangszerek hangszínének megkülönböztetése. Vokális és hangszeres hangszínek felismerése.

Zenei ismeretek:

A tanult ritmusértékek felismerése, hangoztatása kottaképről. Tanult pentaton relációk olvasása, írása tanári irányítással. A vonalrendszer ismerete. Ritmusírás.

3. ÉVFOLYAM

Fejlesztési követelmények

Éneklés: A dalkincs bővítése, az éneklési készség fejlesztése. A hangterjedelem növelése. A dalok szövegű előadása tisztán, helyes légzéssel, jó ritmusban. A légzéstechnika fejlesztése, hangképzés, helyes artikuláció. Egyszerű kánonok csoportos éneklése. Tanult dalok egyéni előadása.

Improvizáció: Ritmus és dallam improvizáció készségének fejlesztése a tanult tempók, dinamikák, egyszerű zenei szerkezetek felhasználásával.

Zenehallgatás: A zenei élmény szóbeli megfogalmazása. Műzenei részletek elemzése szempontok szerint segítséggel. Zenei karakterek különbségének megfigyelése. Újabb hangszerek, zenei együttesek megismerése. A belső hallás és zenei memória folyamatos fejlesztése. Az emocionális érzékenység kifejlesztése.

Zenei olvasás-írás: A tanult dallami és ritmikai elemek felismerése betűkottáról és kottaképről. Ismert dalok szolmizálása és felismerése kottaképről és kézzelről. Dallammotívumok lejegyzése a tanult dőhelyekkel. Hangkészlet megállapítása.

Zenei ismeretek:

Ritmikai elemek: A megismert ritmikai elemek bővítése. Új ütemfajta megismertetése. A ritmikai többszólamúság megalapozása. A mozgáskoordináció fejlesztése.

Dallami elemek: Dalrészletek reprodukciója és elemzése. A leggyakoribb pentaton fordulatok felismerése. Egyszerű kétszólamúság. A kánon fogalmának megértése.

Belépő tevékenység

Éneklés 18 óra.

Táncos mozgáselemek összekapcsolása énekes gyermekjátékokkal (Járás, egy- és kétlépéses csárdás, sarokemelés negyedes értékkel.) Népdaléneklés alkalmazkodó ritmusban. A dallamanyaghoz tartozó játékok önálló alkalmazása. A játékszerepeknek megfelelő viselkedés. Több versszakból álló dalok előadása emlékeztetből. Egyszerű kánonok csoportos előadása tanári irányítással. Ritmushangszerek használata a dalok kíséretéhez (kisdob, triangulum, cintányér, tikfa, csörgődob). Kétszólamú ritmusgyakorlatok hangoztatása csoportosan és párban. Az eddig tanult zenei kifejezőeszközök alkalmazása a zenei tartalom közvetítésére.

Tartalom

A korosztály értelmi és érzelmi fejlettségének megfelelő dalanyag. Szerepjátszó gyermekjátékok. Magyar népdalok, népszokások dalai (párosítók, tréfás dalok, jeles napok dalai, életképek, szerelmi dalok, foglalkozások dalai, gúnyolódók). A magyar népdalokkal tartalmi rokonságot mutató európai gyermekdalok. Műdalok. Az ünnepekhez kapcsolódó műdalok és népdalok. Könnyű kánonok.

Belépő tevékenység

Improvizáció 4 óra.

Egyszerű variációk szerkesztése. Szaporítás ritkítás. Játékok a dinamikával és a tempóval. Hiányzó ritmusmotívum vagy dallammotívum pótlása. Azonos dallamhoz különböző befejezés rögtönzése.

Tartalom

Dallam és ritmus-kiegészítés. Zenei kérdés felelet pentaton dallamokkal. Szövegre, versre ritmus és dallam rögtönzése adott keretben. Ismert dalok motívumainak átrendezése.

Belépő tevékenység

Zenehallgatás 5 óra.

Kórusművek hangzásbeli különbségének felismerése. A nőikar és a férfikar hallás utáni megnevezése. Műzenei részletek elemzése tanítói segítséggel, megadott szempontok szerint. Hangulatok, előadásmódok, karakterisztikus elemek megállapítása. A tartalom és a zenei kifejező eszközök összefüggéseinek megfigyelése a cselekményes zenében. A kürt és az üstdob hangjának felismerése.

Tartalom

Nőikari, férfikari, vegyes kari művek Az életkornak megfelelő, zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények. Cselekményes zenék. Kisebbségi és nemzetiségi népzenei felvételek.

Belépő tevékenység

Zenei olvasás-írás 5 óra.

Az eddig tanult dallamhangok felismerése kézzelről, betűkottáról, hangjegyről. Elhelyezésük a vonalrendszeren. A motívum fogalma. Új ritmusmotívumok és dallammotívumok leírása tanítói irányítással. Hallás után tanult dalok utószolmizálása. A dalok hangkészletének megállapítása. Daltanulás kézzelről és

betűkottáról. A megismert ritmuselemek olvasása kottaképről, ritmusírás diktálás után hangszeres hangoztatás alapján.

Tartalom

Magyar népdalok és az életkornak megfelelő műdalok. Olvasógyakorlatok.

Zenei ismeretek 5 óra.

Ritmikai elemek:

Az egész értékű hang megfigyelése, és tudatosítása, szünetének érzékelése, tudatosítása. Az önálló nyolcad és szünetjele megfigyelése, tudatosítása. A szinkópa löktetésének érzékelése, hangoztatása, írása. Az átkötött hang fogalmának megismerése. A négyes ütem súlyrendje, érzékelése négyfázisú mozgással. A tanult ritmusértékek elhelyezése négyes ütemben. Kétszólamú ritmusgyakorlatok hangoztatása csoportosan és párban is.

Dallami elemek:

A belépő új hangok a felső dó, az alsó szó megfigyelése ismert dalokban, tudatosítása. A hangok szolmizációs neve, kézjele, betűjele, viszonyított helye. Dallam felismerése jelrendszerről.

Előadásmód:

A dalok hangulatának megfelelő tempó és dinamikai árnyaltság érzékelése. Alkalmazkodó ritmus, tempo giusto, parlando, legato-staccato.

Népzene:

A magyar népdalok sorszerkezete.

Hangszín:

A nőikar, a férfikar és a vegyes kar hangzásának megkülönböztetése. A kürt és az üstdob hangszínének felismerése.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés: A dalanyagból kiválasztott további 10 dal éneklése emlékezetből, a tanult technikai megoldások, tempójelzések és dinamikai jelek alkalmazásával.

Improvizáció: Azonos dallamhoz befejezés rögtönzése.

Zenehallgatás: A kürt és az üstdob megnevezése hangzás alapján. A megismert kórustípusok hallás utáni megnevezése.

Zenei olvasás-írás, zenei ismeretek: Ritmusképletek elrendezése, értelmezése ütemmutató szerint. Jellemző dallamfordulatok felismerése kottaképről.

4. ÉVFOLYAM

Fejlesztési követelmények

Éneklés: A dalkincs további bővítése, az éneklési kultúra megalapozása. A hangterjedelem növelése. A tanult dalok átélt, hangulatnak megfelelő előadása. Éneklés könnyű osztató kísérettel emlékezetből és kottából. A többszólamú éneklési készség fejlesztése.

Improvizáció: A zenei fantázia fejlesztése. Rögtönzések a megismert dallami és ritmikai elemekkel. Mozgásos improvizáció a fantázia szabadságával.

Zenehallgatás: Önálló véleményalkotás a meghallgatott zeneművekről és előadásukról. Újabb hangszerek megismerése. A koncentrált figyelem időtartamának növelése. Az emocionális érzékenység fejlesztése. A megfigyelőképesség és a zenei formaérzék fejlesztése.

Zenei olvasás-írás: A tanult ritmusok, ütemfajta, dallamotívumok felismerése, olvasása, lejegyzése. Hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizáció alapján.

Zenei ismeretek

Ritmikai elemek: A megismert ritmikai elemek bővítése. A dalok ritmikai sajátosságainak megjelenítése mozgással, tánccal, kreatív játékokkal.

Dallami elemek: Jellemző dallammotívumok reprodukálása. A hangközhallás megalapozása.

Belépő tevékenység

Éneklés 26 óra.

Énekléstechnikai gyakorlatok a hangterjedelem további bővítésére „a–e”-ig. A fokozatos halkítás és erősítés a zenei mondanivaló kifejezésére. Szolmizált éneklés kottaképről. Hétfokú dallam éneklése szolmizálva kézjelről. Bicíniumok csoportos előadása.

Tartalom

Magyar népdalok, népi gyermekjátékok (lakodalom leánykérés, kézfogó, jeles napok dalai, életképek). Európai népdalok. Ünnepek dalai (társadalmi ünnepek, egyházi ünnepek, zenei ünnepek). Nemzeti és etnikai kisebbségek dalai. Könnyű kétszólamú kánonok, bicíniumok. Himnusz.

Belépő tevékenység

Improvizáció 4 óra.

Variációs készségfejlesztés a megismert ritmikai, dallami elemekkel. Ritmuskíséret rögtönzése ismert dallamhoz az új ritmuselemekkel. Rövid zenei szemelvényekhez mozdulatok rögtönzése.

Tartalom

Dallam és ritmus-kiegészítés „hiánypótlás” az ismert zenei elemekkel. Szövegre ritmus és dallam rögtönzése adott keretben. Dallam- és ritmusvariálás. A zenei élmény befogadását kifejező mozdulatok rögtönzése.

Belépő tevékenység

Zenehallgatás 5,5 óra.

A vegyes kar szólamainak felismerése és megnevezése. A fokozatos halkítás, erősítés megfigyelése műzenei példákban. A klarinét és cselló hangszíneinek felismerése. Az alsó tagozaton megismert hangszerek hangjának felismerése zeneművekben. Műzenei részletek elemzése megfigyelési szempontok alapján tanítói segítséggel.

Tartalom

Tanult dalok vegyes kari feldolgozásai. Hangszeres és vokális népdalfeldolgozások. Hangszeres karakterdarabok. Műzenei szemelvények. Az ünnepekhez kapcsolódó zeneművek.

Belépő tevékenység

Zenei olvasás-írás 8 óra.

A tanult ritmusértékek felismerése, olvasása kottaképről. Ritmusírás diktálás után. Daltanulás kézjelről, betűkottából, hangjegyről tanítói segítséggel előkészítés után. Hangkészlet, ütemmutató, sorszerkezet megállapítása. Dallammotívumok írása jelrendszerről jelrendszerre. Dallamolvasás fá és ti hangokkal. Hétfokú dallamfordulatok olvasása, írása.

Tartalom

A tanult dalanyag. Öt- és hétfokú olvasógyakorlatok.

Zenei ismeretek 8 óra.

Ritmikai elemek: A pontozott félkotta megfigyelése, tudatosítása, szünetének érzékelése, tudatosítása jelölése. A nagy éles-nyújtott ritmus lüktetésének érzékeltetése, hangoztatása, írása. A hármás ütem súlyrendje, érzékeltetése háromfázisú mozgással, jelölése. A váltakozó ütem fogalmának megismerése.

Dallami elemek: A belépő új hangok a fá és a ti megfigyelése ismert dalokban, tudatosítása. A hangok szolmizációs neve, kézjele, betűjele, viszonyított helye. Hétfokúság.

Tonalitás: Pentachord, hexachord.

Forma: Népdalformák.

Előadásmód: Crescendo-decrescendo.

Hangszín: A vegyes kar szólamainak felismerése, megnevezése. A klarinét és a cselló hangszínének felismerése.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés: A dalanyagból kiválasztott további 10 magyar népdal, műdal közös éneklése emlékezetből. A Himnusz szövegű éneklése. Az iskolai ünnepekhez kapcsolódó dalok éneklése.

Improvizáció: Ritmussor szabad és kötött szempontok szerinti rögtönzése maximum 8 ütem terjedelemben.

Zenehallgatás: A meghallgatott zenés mesék felidézése. A zenei karakterdarabok szóbeli jellemzése. A tanult népdalok felismerése zeneművekben, feldolgozásokban.

Zenei olvasás-írás, zenei ismeretek: Tanult dalok szolmizálása tanítói segítséggel. Dalrészletek olvasása és kottába írása tanítói segítséggel. Az alsó tagozaton tanult ritmusértékek és ritmusképletek felismerése és megszólaltatása kottaképről, hármás ütemben is.

A tantervhez kapcsolódó eszközök

Dallamkirakó.

Hangoszlop-kocka.

Furulya, metallofon, ritmushangszerek.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Folyamatos megfigyelés alapján szövegesen, a jó teljesítmény megerősítésével, a tanulók egyéni előrehaladásához viszonyítva.

Éneklés: Részvétel a közös éneklésben és játékban. A tanult dalok ismerete. A közös éneklés szabályainak megtartása, a dalok hangulatának megfelelő előadásmód. Formáló, segítő értékelés a szövegű és tiszta éneklés elérése érdekében.

Zenei ismeretek: A tanult zenei elemek felismerése, reprodukálása. Az írásbeli munkák önálló megoldása.

Zenehallgatás: Hangszínhallás: az emberi hangok, a tanult hangszerek hangszínének felismerése egyénileg.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

1–4. évfolyam

Bevezető

A tanterv a hétköznapi élet által megkövetelt kommunikáció, ezen belül a vizuális kommunikáció nyelvének megismertetésére és gyakorlati alkalmazására helyezi a hangsúlyt. Az előkészítő, alapozó szakaszban, amikor a gyerekek még nem tudnak biztonsággal olvasni, ismereteiket a környezetükből látás, hallás, tapintás, azaz komplex megtapasztalás útján szerzik. A tantárgy különösen a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértéséhez járul hozzá. A hétköznapi élmények mellett előtérbe helyezi a remekművek által keltett élmények fontosságát, melyek a későbbiekben meghatározók lehetnek az esztétikai élményképesség, a kifejező és befogadó képesség, az ízlés fejlesztése terén. Lehetővé teszi a gyermekek számára a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban való eligazodást, személyes alkotói utak bejárására bátorít. Fontosnak tartja az új médiumok közlésformáinak, sajátos vonásainak megismertetését.

A tantárgy látni, láttatni és alkotni tanít.

Időkeret

Évfolyam	1.		2.		3.		4.		
	heti	évi	heti	évi	heti	évi	heti	évi	Összesen
Rajz és vizuális kultúra	1	37	1	37	1	37	1,5	56	167

Célok és feladatok

Átfogó szakmai célja a tanulók látáskultúrájának megalapozása. Feladata vizuális megismerő, befogadó, alkotó képességek fejlesztése, a kommunikáció köznapi, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése. Fejleszti síkbeli, térbeli ábrázoló, kifejező, közlő, alakító, konstruáló képességeiket. A gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységek által a világ érzéki-tapasztalati birtokbavételére nevel. Feladata a látás és a kéz intelligenciájának kiművelése. A térszemlélet, a forma-, színdinamika és szerkezeti érzék, az anyagismeret képességei a tantárgy fejlesztő hatására emelkednek magasabb szintre. A megsokszorozódott vizuális hatások, technikai információk korábban a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekció, a tanulók kritikus befogadási képességének megalapozása.

Az általános nevelési célokhoz a kreativitás, a problémafelismerő- és megoldó képesség, a képzelet, a képi gondolkodás, az ízlés, a nyitottság, az empátia, az érzelmi élet gazdagításával járul hozzá. A művészeti nevelés értékközvetítő, értékteremtő, egyben személyiségformáló szerepet tölt be. Jelentősen hozzájárul a kultúra értékeit becsülő, környezettudatos magatartás formálásához.

Az 1–4. osztályban a vizuális nevelés célja, hogy hozzásegítse a gyermekeket élményeik, tapasztalataik, fantáziaviláguk kifejezéséhez, látási információk, esztétikai hatások befogadásához, alkotó tevékenységekhez. Az érzelmekkel kísért önkifejezés elmélyültségének megőrzése mellett az egyre céltudatosabb megismerés ösztönzése, képi gondolkodásuk fejlesztése, vizuális képzeletkincsük bővítése. Lehetővé teszi a gyermekek számára a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban való eligazodást és személyes alkotói utak bejárására bátorít.

A tantárgy feladata a tanulók ábrázolásbeli formakészletének további gazdagítása, megfigyelőképességük, tér- és időérzékük fejlesztése a látvány és a mozgás ábrázolásával, térbeli rendezéssel; szín- forma-és szerkezeti érzékük alakítása rajzolással festéssel, mintázással, konstruálással, érdeklődésük folyamatos ébrentartásával. Esztétikai érzékenységük fejlődését a manuális munka, a látványélmények és a bemutatott műalkotások szolgálják. Az alkotó és befogadó tevékenységek szabálytudatuk, akaratuk, önértékelésük megerősítését célozzák, a csoportmunka lehetősége együttműködési készségeiket fejleszti.

A kerettanterv a Nemzeti alaptanterv Vizuális kultúra műveltségi részterületének megfelelően a tantárgyi tartalmakat négy nagy témakörbe sorolja: vizuális nyelv; kifejezés, képzőművészet; vizuális kommunikáció; tárgy- és környezetkultúra.

A vizuális nyelv a látvány értelmezésének nyelve, a témakörök kifejező elemeit és rendező elveit sorolja fel; kifejezés, képzőművészet témakör a gyermekek személyes, kifejező- expresszív tevékenységének és az elvárható műelemzési, művészeti ismereteinek leírását tartalmazza. A vizuális kommunikációhoz a vizuális megismerést szolgáló tevékenységek, és a köznap- informatív tudományos képi közlésekkel kapcsolatos ismeretanyagok tartoznak. A tárgy- és környezetkultúra témaköre a használati tárgyakkal, a tárgyalakó művészetekkel és az építészettel kapcsolatos alkotó és elemző tevékenységeket tartalmazza. A tananyag bővülő, spirális elrendezésű, a témakörök és a fő tevékenységi formák évenként ismétlődnek, tartalmukban gyarapodnak, művelti szintjük emelkedik, a technikák bővülnek, anyagokat, eszközöket, eljárásokat javasol. A tananyag jellegét tekintve mind a négy évfolyamon gyakorlati tevékenységközpontú. A tanítás során a kerettantervi követelmények leghatékonyabban a több témakör szempontjait magába foglaló komplex feladatokkal teljesíthetők.

Kiemelt közös követelmények

Hon- és népismeret

- A tanulók ismerjék meg népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait. Sajátítsák el azokat az ismereteket, amelyek az otthon, lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez vezetnek. Ismerjék meg környezetük hagyományait és jellegzetességeit. Gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek hazaszeretetük kifejezésére szolgálnak. Ismerjék meg nemzeti kultúránk nagy művészeit és alkotásait. Becsüljék meg népművészetünk és más népek művészetének értékeit.

Kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz

- Legyenek érdeklődők és nyitottak az európai kultúra iránt.
- Ismerjék az egyetemes kultúra kiemelkedő egyéniségeit, művészeti alkotásait, a társművészetekkel együtt.
- Legyenek érzékenyek a problémák lényege iránt. Legyenek képesek megoldási lehetőségek keresésére.

Környezeti nevelés

- Ismerjék meg környezetünket.
- Kapcsolódjanak be környezetük értékeinek megőrzésébe.
- Életmódjukban nyilvánuljon meg a természet tisztelete.

Kommunikációs kultúra

- Segítsék elő a jelek útján a képi megfogalmazásokban az üzenetváltást.
- Segítsék az ismeretek megszerzésében és továbbadásában.
- Tudják használni a mesterséges közvetítő rendszereket.

Testi, lelki egészség

- Minden tevékenységében törekedjenek testi, lelki egészségüknek megőrzésére.
- Fordítsanak figyelmet a családi életre.
- Harcoljanak a káros szenvedélyek ellen.
- Legyenek toleránsak és segítőkészek a sérült, beteg társaikkal szemben.

Tanulás

- Törekedjenek ismeretszerzésre.
- Ismereteiket használják fel más területen is.
- Fejlesszék a szemléletes és elvont ábrázolási készségüket.

Pályaorientáció

- Fejlesszék önismeretüket.
- Tudatosan készítsenek fel a pályaválasztásra.
- Nyújtsanak lehetőséget a tehetséggondozásra.
- Adjanak átfogó képet a munka világáról.
- Biztosítsanak feltételeket, lehetőségeket a képességek kipróbálásához.

Fejlesztési követelmények

- Legyen képes a gyermek gondolatait, érzéseit, élményeit vizuális nyelvi eszközökkel, saját kifejezési céljai szerint és a tanuláshoz szükséges formában, a megismert technikák egyre jártasabb használatával megjeleníteni.
- Értse a műalkotások képi közlések, tárgyak életben betöltött szerepét.
- Tudjon a térben tájékozódni, tudja a maga számára értelmezni a tankönyveiben, környezetében található vizuális közlő, eligazító jeleket.
- Ízlésítéletét néhány szempont alapján indokolja.
- Általános nevelési követelmény a saját és mások munkájának megbecsülése, a kultúra és a környezetvédelem fontosságának megértése, az esztétikai élmények iránti nyitottság, törekvés az értékes és az értéktelen megkülönböztetésére.
- A tantárgyi fejlesztés eredményeképpen várható a tanulók egyéni eltéréseket mutató képesség-, készség-, ismeret- és magatartásbeli fejlődése, melynek tényét minden esetben önmaguk év eleji szintjéhez, valamint az életkori jellemzőkhöz viszonyítva ítélünk meg.

Alkotó képességek

- A kisiskolások érdeklődésére, észlelési érzékenység jellemző: kíváncsi rácsodálkozás a látható világ számukra új, érdekes, szép jelenségeire. Képzelőerejük az eleven, konkrét belső képekben, képzetben való gondolkodásban, valamint a képzettársításaik könnyedségében, tartalmi gazdagságában és képi-plasztikai, kifejezés, síkbeli és térbeli konstruálás bátorságában, eredetiségében nyilvánul meg. Szívesen alkalmaznak szokatlan, egyéni megoldásokat. Ábrázolási jelrendszerük árnyaltabbá válik, egyéni vonásokat hordoz. Kifejezőképességük, expresszivitásuk szubjektív arány- és színkezelésben, fokozásban, kiemelésben mutatkozik meg. Kreativitásuk az ötletek könnyed áramlásában, egyéni leleményszerűségben nyilvánul meg, amit lelkesedéssel végzett konkrét tevékenység motivál. Elképzeléseiket igyekeznek azonnal meg is valósítani, ennek során addig szerzett készségeiket, ismereteiket mozgósítják, de többségük a tanító segítő közreműködésére is igényt tart. Az alkotás öröme teszi képessé őket munkáik kidolgozására. Képesek alkotásaikat segítségével értékelni, elemezni, társaik élményeit is figyelemmel követik.

Befogadó, megismerő képességek

- Az alsó tagozatos gyermekre jellemző a látható világ jelenségeivel, az esztétikai értékekkel kapcsolatos élmények iránti észlelési nyitottság; ösztönös és könnyen mozgósítható kíváncsi rácsodálkozás, képesség élőlények, tárgyak, képek, jelenségek tüzetes szemlélésére, megfigyelésre; látványelemek emlékezeti megőrzésére, könnyed felidézésére. Vizuális emlékezetük megtartó erejére építve képesek az ábrázolás-alakítás során vizuális esztétikai képzetekkel végzett gondolkodási, képzeleti műveletekre (összehasonlításra, elemzésre, képzeleti átalakításra). A látványban rejlő jelentést, művészeti kifejezést, a közlések tartalmát adott szempontok alapján olvassák, elemzik. Képesek látható (tér, forma, szín, változás, mozgás) viszonylatok megítélésére lényeges összefüggések (külső és belső forma, forma és tartalom, forma és funkció) megértésére, ábrázolásbeli és szóbeli magyarázatára. Mindenre erős szubjektivitás, egyéni felfedező látásmód jellemző. Műalkotások nézegetése, adott szempontok szerint elemzése során mozgósítják formálódó vizuális, esztétikai, művészeti képzeleteiket. Élményeik érzelmeikben átszűrve tükröződnek, törekszenek asszociációkra támaszkodó egyéni ízlésítéletük megfogalmazására.

A tanulást segítő képességek

- A vizualitás nélkülözhetetlen a többi érzékszerv tapasztalatainak rendezésében, a tanulásban, a művelődésben, a mindennapi életben. Az információk áttekinthetővé tételéhez, tagolásához, szemléltetéséhez, ábrák megértéséhez és létrehozásához szükséges felkészültség megszerzéséhez tantárgyunk nyújt kellő alapot. Általa sajátíthatja el a tanuló a vizuális információk formáit, és ismeri meg lelőhelyeit (könyvekben, kiállításokon és egyéb más forrásokban).

Az értékelés elvei és szempontjai

- Első évfolyamon célszerű diagnosztizáló felmérést végezni. Ezáltal felismerhetők a kiemelt adottságokkal rendelkező tehetségesek, kreatív típusú és a szintévesztő gyerekek. Formatív értékelés rendszerességgel történik. A tanító értékeli az egyes csoportok, tanulók egyéni munkáját szóban, szöveggel írásban. Szummatív értékelés a tanév végén a tantervi minimum figyelembevételével írásban történik. 2–3. évfolyamon formatív értékelés a befejezett feladat vagy feladatsor után, szóban és szöveggel írásban egyénenként, csoportmunka esetén szóban. Osztályzat tanév végén a továbbhaladás feltételeinek figyelembevételével. A 4. évfolyamon szummatív értékelés tanév végén osztályzattal. Osztályzattal csak az objektíve mérhető munkákat értékeljük.
- Értékelheti még a nevelő a tanórán kívüli gyűjtőmunkát osztályzattal, valamint a pályázatokon elért eredménynek megfelelően a Pedagógiai Programban megfogalmazottak alapján.

A tantárgy tanításának feltételei

Tankönyvek, kézikönyvek

1–4. évfolyam

- A képzőművészet iskolája. I. Képzőműv. Alap Kiadó, 1979.
- A képzőművészet iskolája. II. Képzőműv. Alap Kiadó, 1979.
- A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. OPI 1970.
- Apostol Éva: Maskarák. Reflektor Kiadó, 1987.
- Artner Tivadar: Évezredek művészete. Gondolat Kiadó, 1968.
- Aver Kálmán: Fényképezőgép ma és holnap. Gondolat, Bp. 1979.
- Életrajzi lexikon. Kossuth Kiadó, 1992. Esztétikai kislexikon. Kossuth Kiadó, 1972. Ezer év mesterművei. Corvina, 1987.
- Herendi Miklós: Művészettörténet I–II. Hímzés mintalapok
- Horváth Lászlóné: Barangolás a művészettörténetben V–XVIII. sz.
- Horváth Lászlóné: Őskor és ókor művészete Karla Bilang: Felfedezők és művészek.
- Művészetről gyerekeknek. Corvina. 1982. Képelemzés. Park Kiadó, 1995.
- Kovács Károly: Népművészet
- Lyka Károly: Nagy magyar művészek. Gondolat. 1957.
- Magyar életrajzi lexikon. Akadémiai Kiadó, Bp. Magyar néprajz
- Mezei Éva: Játsszunk színházat!
- Mihály Ottó–Trencsényi László: Világkerék. Altern füzetek. OKI Iskolafejlesztési Alapítvány, Bp. 1991.
- Művészeti lexikon I–IV. Akadémiai Kiadó, 1965.
- Művészettörténeti ABC. Akadémiai Kiadó, 1961.
- Nagy Pál: Barangolás a képzőművészetben. Kriterion. Bukarest, 1979.
- Népi hímzések a lakásban. Népművészet Prop. Ir.
- Origami mindenkinek Buda Péter figuráiból. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.
- Papp László: Papírvarázs I–II. Méliusz Kiadó, 1966.
- Pázmány Ágnes–Permay Éva: Látás és ábrázolás I–III.
- Reisinger János: A Biblia a társzművészetekben Reisinger János: Bibliográfia és antológia. Kecskemét, 1987.
- Szemtanú művészet. Park Kiadó, 1995. Színészlexikon
- Szilágyi Gábor: A fotóművészet története. Képzőműv. Alap Kiadóváll. Bp. 1982.

- Sztrókay Kálmán: Barkácskönyv. Ifjúsági Kiadó, 1952.
- Tóthné Sándor Zsuzsa: Ábrázolás és művészet. Tankönyvkiadó, 1988.
- Varga Péter: Hajtogatás. Móra Kiadó, 1981.
- Világkerék. Altern. füzetek. OKI Iskolafejlesztési Központ. Bp., 1991.
- Zolnay Vilmos: A művészetek eredete. Magvető, 1983.

Szaktanterem:

- Jól elsötétíthető terem, mozgatható padokkal, vízcsappal.

Tan eszköz lista**1–4. évfolyam**

- a) *tanári:* nagyobb méretű idomdarabok,
kisebb méretű kézi modellek,
legalább három darab tárgyasztal,
drapériák többféle színben,
reflektor,
diavetítő,
filmvetítő vászon,
táblai körző, vonalzó,
tanulói munkák bemutatására alkalmas tárló vagy paraván,
reprodukciók, albumok, demonstrációs táblák,
diapozitívek, diafilmek,
Művészeti lexikon.
- b) *tanulói:* 2B-s ceruza, puha radír,
golyóstoll,
6 színű kréta,
6 színű vízfesték,
6 színű tempera,
kettő darab ecset (vastagabb vékonyabb) ecsettál, törlőruha, próbalap,
agyag, színes papír, olló,
ragasztó,
rajzlap A/4-es vagy vázlatfüzet,
rajztábla (csak rajzlap használata esetén) A4-es, illetve A3-as rosttoll,
egyenes vonalzó.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

1. ÉVFOLYAM

Az éves órakeret felbontása témakörönként:

Témakör	Óra
Vizuális nyelv	4
Kifejezés, képzőművészet	11
Vizuális kommunikáció	13
Tárgy- és környezetkultúra	5
Szabadon felhasználható órakeret tanulmányi sétákra, tárlatlátogatásra, anyaggyűjtésre, filmvetítésre	4
Összesen:	37

A továbbhaladás feltételei

Első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekintik.

Cél

Az érdeklődés felkeltése a tárgyi világ összetettségére és a képzőművészet iránt.

Az első próbálkozások a vizuális nyelv tudatos tanulmányozása terén.

Az önkifejezés folyamatában felhasznált anyagokkal, eszközökkel és technikákkal való találkozás tapasztalati szinten.

Magasabb évfolyamra lépés feltételei, követelmények

- Ismerje az évfolyam számára előírt eszközöket, és tudja azokat rendeltetésszerűen használni.
- Ismerkedjen meg a természet és az ember alkotta jelekkel.
- Tudjon viszonyítani (kisebb-nagyobb).
- Ismerje fel a főszíneket, a fehéret és a feketét.
- Tudjon vonal, folt és színeképzéssel alkotást létrehozni.
- Legyen képes egyszerű tárgyak létrehozására.
- Fejlődjön esztétikai érzéke.
- Tudjon közös beszélgetésekbe bekapcsolódni, egy-egy látványra rácsodálkozni.
- Tudja mi a sík, tömeg, térforma (tapasztalás, érzékelés).
- Tudja, mi a pont, egyenes, görbe, kör.

Témakör

Vizuális nyelv (1) – Óraszám: 4 óra

Tartalom:

Témák;

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek*Belépő tevékenységek:*

- Ismerkedés a formákkal – természetes, mesterséges – eredet szerint, megjelenés szerint – sík-, tér.
- Ismerkedés a színekkel: megnevezésük, tónusuk szerint.
- Ismerkedés a vonalfajtákkal, minőségekkel; felületfajtákkal és minőségekkel.
- Ismerkedés a tárgyak nagyságrelációival – kisebb-nagyobb, hosszabb-rövidebb, alacsonyabb-magasabb, szélesebb-keskenyebb.

Nyelv:

- A vizuális nyelv alapelemeinek – pont, vonal folt, lap, tömeg, szín – megismerése.

Alkotás:

- Az elemek elrendezése képsíkon és térben (egyensúly, egyensúlytalan, ritmus, aritmus).
- A képmező betöltése.

Befogadás:

- A vizuális nyelv használata a Kifejezés, képzőművészet, a Vizuális kommunikáció, a Tárgy- és környezetkultúra feladataiban.
- A vizuális kifejezőeszközök használatának megfigyelése különböző ábrázolásokban.

Kifejezés, képzőművészet (1) – Óraszám: 11 óra**Tartalom:**

Témák;

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek*Belépő tevékenységek:*

- Személyes élmények, látvány, történet kifejezése síkban, térben rajzolással, festéssel, mintázással.
- Műalkotások, illusztrációk szemlélése, megbeszélése.

Nyelv:

- Formák, vonalak és színek használata, megnevezése.
- Kiemelés mérettel, színnel.
- Képi elemek helyének meghatározása és rendezése.

Alkotás:

- Személyes és közös élmények, képzetek megjelenítése rajzokban, festményekben, szobrokban (pl. emberekhez, állatokhoz, növényekhez kötődő vagy családi, iskolai témák).
- Szépirodalmi téma (pl. meseélmény) megjelenítése síkban, térben. Kitalált történetek, mesék illusztrálása.
- Művészi élmények (bábelőadás, mese, vers, zenemű) feldolgozása, megjelenítése. Síkbábok készítése.
- Kísérletezés a színekkel a festékek keverésével. Az évszakok színei.

Befogadás:

- Rácsodálkozás a természet szép látványaira.
- Tanulói munkák és műalkotások szemlélése.
- Közös beszélgetés a szépnek ítélt látványról, ábrázolt tárgyakról, élőlényekről, színekről, formákról.
- Szépirodalmi illusztrációkon a cselekmény és a szereplők jellemzőinek összekapcsolása.
- Megfigyelés, beszélgetés (lehetőleg eredeti) szoborról, festményről.
- Fotók gyűjtése, csoportosítása.

Ismeretek*Fogalmak:*

- rajzeszközök megnevezése,
- pont, egyenes, görbe, kör,

- sík, tömeg, térforma (tapasztalás, énekelés – hangtér – útján),
- színek megnevezése.

Műalkotások:

- Steindl Imre: Országház, kispaládi parasztház, Thököly-vár (Késmárk), Medgyessy Ferenc: Anyaság, Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra, Kovács Margit: Szamaras, Sámson dombormű, Szőnyi István: Este, Csontváry Kosztka Tivadar: Mária kútja, Pablo Picasso: Mária arcképe, Ferenczy Noémi: Noé bárkája (gobelin-részlet);
- cifraszűr, bölcső, csengős népi játék.
(A tanár szabad választása alapján elosztva első és második évfolyamra.)

Technikák:

- Rajzolás grafittal, festés temperával, ecset használata; gyurma, agyag tapintása, összehasonlítása, formázása.

Vizuális kommunikáció (1) – Óraszám: 13 óra**Tartalom:**

Témák;
Nyelv;
Alkotás;
Befogadás.

Tevékenységek**Belépő tevékenységek:**

- Látványok megfigyelése és értelmezése.
- Vizuális jelek felismerése, megértése.

Nyelv:

- Vonalak és foltok képeken, ábrákon.
- A fény: világos, sötét. Látványértelmező szerepe.
- A jelek vizuális tulajdonságai.

Alkotás:

- Meghatározott célú vizuális közlések értelmezése, létrehozása játékos formában (pl. mesés történetekhez útvesztők tervezése). Térben való végigjárás, az útvesztő téri megtapasztalása.
- Tárgyak, élőlények témába ágyazott ábrázolása legjellemzőbb vonásaik megragadásával, mozdulatok egyéni módú megjelenítésével síkon és térben.
- Látványok megfigyelése, leírása (formák, arányok, színek, felületek).

Befogadás:

- Elemi térvizonyok megfigyelése (lent-fent, jobbra-balra, elöl-hátul).
- Testmozgások, gesztusok legfontosabb jellemzőinek megállapítása.
- Testek, ábrák gyűjtése, válogatása, csoportosítása a közlés rendeltetése szerint (pl. közlekedési, postai információs jelek).

Ismeretek**Fogalmak:**

- kisebb-nagyobb,
- fent-lent,
- elöl-hátul,
- jobbra-balra,
- jelek (természetes, mesterséges),
- vonal, folt.

Technikák:

- Rajzolás grafittal, tollal,
- A nyomhagyás módjai (különféle nyomatok),

- Formaalakítás tépéssel, kivágással,
- Modell papírból, gyurmából, gyümölcsök, egyszerű tárgyak készítése.

Tárgy- és környezetkultúra (1) – Óraszám: 5 óra

Tartalom

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás, megismerés.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Tárgyak csoportosítása, rendezgetése, formájuk és rendeltetésük megfigyelése. Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység.

Nyelv:

- Forma- és színisméltések, ritmusok.
- Tárgyak térbeli helyének meghatározása.

Alkotás:

- Térrendezéssel, játékos feladatokkal.
- Építés szabadban, zárt térben valós és meseszerű témák feldolgozásával.
- Egyszerű tárgyak (pl. játékok) készítése elképzelés alapján mintázással.
- Díszítés. A környezet szépítése.

Befogadás, megismerés:

- Tárgyak „működésének” megfigyelése, megbeszélése.
- Tárgyak formája és rendeltetése közötti összefüggés felfedezése, megbeszélése, tudatosítása.
- Tárgyak csoportosítása, rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint.

Ismeretek

Fogalmak:

- rendeltetés,
- forma,
- nagyság,
- anyag,
- sík, tér.

Technikák:

- Ceruza-, filctoll-, kréta-, ecsetrajz. Vízfestés (ecsettel, ujjal),
- Vegyes technikák (pl. kréta és festék),
- Mintázás agyagból, plastilínből,
- Tárgykollázs, konstruálás, anyagalakítás, hajtogatás, vágás papírból textiltől,
- Nyomatkészítés (pl. krumplinyomat, frottázs),
- Szabadtéri nagyméretű testekkel, építőelemekkel téralakítás, rendezés.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA 2. ÉVFOLYAM

Az éves órakeret felbontása témakörönként:

Témakör	Óra
Vizuális nyelv	3
Kifejezés, képzőművészet	15
Vizuális kommunikáció	8
Tárgy- és környezetkultúra	8
Szabadon felhasználható órakeret tanulmányi sétákra, tárlatlátogatásra, anyaggyűjtésre, filmvetítésre	3
Összesen:	37

A továbbhaladás feltételei

Az első két évfolyam végére a gyermek megérti, hogy a látás és tapintás segíti a dolgok megismerésében. Élményeit szabadon jeleníti meg síkon és térben, bátran használja kedvenc színeit, rajzi formáit. A látványok, műalkotások, iskolai munkák megbeszélésébe bekapcsolódik, tetszésítéletét szóban is meg tudja fogalmazni.

Képes a vizuális jelenségek megfigyelésére és a főbb jellemzők megnevezésére. Rajzaiban képes az alapvető térviszonyok (lent, fent, mellette) jelölésére, próbálkozik a mozdulat felismerhető kifejezésével. Megérti közvetlen környezete információs jeleit és tankönyveinek ábráit. El tud készíteni egyszerű tárgyakat, díszeket saját elképzelése vagy minta követése alapján. Felismeri a tárgyak rendeltetésének és formájának legjellemzőbb összefüggését.

Tud rajzolni, „színezní”, festeni, agyagból vagy gyurmából mintázni, a papírt, az ollót és a ragasztót célszerűen használja, finomodik mozgáskoordinációja.

Szívesen elmélyed az alkotómunkában. Képes élményeinek, elképzeléseinek árnyalt vizuális megjelenítésére. Törekszik a képelemek egyensúlyosabb elrendezésére, festményeiben többféle színárnyalatot is használ. Felismeri a vizuális minőségeket (színeket, formákat, vonalakat, foltokat). Műalkotások (festmény, szobor), megismert típusait megnevezi (csendélet, portré, stb.), a megismert művek közül legalább egyet-egyfelismer, tudja az alkotó nevét is. legegyszerűbb jellemzőkkel. Értelmezni tudja környezete emberi gesztusait, felfogja a tájékoztató, felhívó jelek üzenetét.

Képes tárgyakat kitalálni, elkészíteni, és megalkotni minta követésével is, díszítésnél ügyesen alkalmaz sorritmusokat, terüldíszeket. Tud megadott vizuális jellemzők alapján tárgyakat osztályozni, csoportosítani. Ismeri a köznapi, használati és az ünnepi tárgy fogalmát.

Biztonsággal használja a megismert, gyakorolt ábrázolási, konstruálási technikát.

Magasabb évfolyamra lépés feltételei, követelmények

- Tudja, mi az ismétlés, ritmus.
- Tudja személyes élményeit megjeleníteni képi formában.
- Tudjon mintázni, gyurmával plasztikát létrehozni.
- Legyen képes egyszerű lenyomat készítésére.
- Tudjon szabályos vonal, folt és színritmusra épített sor- és terüldíszet alkotni.
- Ismerje fel a műalkotások témáit.
- Legyen képes egyszerű báb tervezésére.
- Tudjon egyszerűbb tárgyakat rajzolni modellezés után.
- Legyen képes néhány művészeti alkotás és azok alkotóinak megnevezésére.
- Legyen képes egyszerűbb tárgyak ábrázolására közvetlen szemlélet és emlékezet után.

Témakör**Vizuális nyelv (2) – Óraszám: 3 óra****Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- A vizuális nyelv alkalmazása a látványértelmező, elemző feladatok megoldásában; a kifejezés és képzőművészet.
- Vizuális kommunikáció és a Tárgy- és környezetkultúra gyakorlati feladatainak megoldása során.
- A vizuális nyelvi eszközök megválasztása az információközlés szándéka szerint.

Nyelv:

- Forma (sík): szögletes, íves, szabályos, szabálytalan, szimmetrikus, aszimmetrikus.
- Forma (tér): tömör, üreges, tömbszerű, áttört, gömbölyű, szögletes.
- Szín: vörös, sárga, kék, narancs, ibolya, zöld, zöldessárga, kékeszöld, kékeslila, rózsaszín, szürke.

Alkotás:

- A képtér rendezése, helyzetek a síkon (alatta, felette, mellette, mögötte).
- Az elemek egymáshoz való viszonya (kontrasztok, ismétlés, ritmus).
- A 6-os színkör egy-egy világosabb, sötétebb fokozatának felismerése, kikeverése festékkel.
- Rokon- és ellentétes színek.
- Kiemelés elhelyezéssel, mérettel, színnel.

Befogadás:

- A vizuális kifejezőeszközök felismerése különböző alkotásokon.
- A vizuális minőségek megnevezése különböző műalkotásokon.

Kifejezés, képzőművészet (2) – Óraszám: 15 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás;

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Egyéni élményfeldolgozás.
- A kifejezőeszközök (vonalak, foltok, színek; felületek, ritmusok, síkbeli és térbeli formák) árnyaltabb alkalmazása.
- Műalkotások megismerése, alkotók és művek megnevezése.

Nyelv:

- Árnyaltabb vizuális minőségek (többféle színárnyalat, vonalvastagság, szabályos és szabálytalan forma).
- Formák, színek szabályos elrendezése, egyensúly.
- Egyszerű vonal, folt, színritmusok.

Alkotás:

- Személyes és közös élmények képi-plasztikai feldolgozása. Elképzelt jelenet ábrázolása rajzban, festményben, szoborban. Milyen vagyok? Élményfeldolgozások „saját személyünk” szerepeltetésével.
- Művészeti élmény (pl. bábszínház) megjelenítése síkban, térben.
- Zenéhez, hangokhoz, zörejekhez képsorok készítése.

Befogadás:

- Egymás munkáinak és műalkotásoknak megfigyelése, az élmény összetevőinek (pl. anyag, forma, tér, szín, elhelyezés, téma) megbeszélése.
- A legismertebb festészeti műfajtípusok (pl. csendélet, portré) megismerése, felismerése.
- A körplasztika, dombormű jellemzőinek összevetése (azonosságok, különbségek).
- Néhány festmény, szobor alkotójának, a mű címének megnevezése.
- A népi bútorok megismerése, skanzen látogatás.

Ismeretek**Fogalmak:**

- szabályos, szabálytalan forma,
- ritmus,
- szimmetrikus elrendezés,
- csendélet, portré,
- képsor.

Műalkotások:

- Steindl Imre: Országház, Kispaládi parasztház, Thököly-vár (Késmárk), Medgyessy Ferenc: Anyaság, Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra, Kovács Margit: Szamaras, Sámson dombormű, Szőnyi István: Este, Csontváry Kosztka Tivadar: Mária kútja, Pablo Picasso: Mária arcsképe, Ferenczy Noémi: Noé bárkája (gobelin-részlet),
- cifraszűr, bölcső, csengős népi játék.

Technikák:

- Rajzolás, festés a tanult technikákkal,
- Festés vízfestéssel, temperával.

Vizuális kommunikáció (2) – Óraszám: 8 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek**Belépő tevékenységek:**

- Ábrázolás közvetlen szemléletre támaszkodó emlékezet alapján.
- Képzetépítés, az egyéni formakincs gazdagítása érzéki-tapasztalati úton, a természet és a mesterséges környezet látványainak, emberi gesztusoknak megfigyelése által.

Nyelv:

- A síkbeli ábrázolás elemei (pontok, vonalak, foltok, színek).
- A vonalfajták (egyeneselek, görbék, vékonyabbak, vastagabbak, határolók, felületkitöltők).

Alkotás:

- Élőlények, tárgyak ábrázolása közvetlen szemlélet és emlékezet alapján.
- Képzetbeli városok útvonalrajzának elkészítése, makettek, tárgyak alaprajzának rajzolásával.
- Mimika, grimasz tanulmányozása, utánzása, megjelenítése, felhasználása az élményfeldolgozásban. Változások tudatosan megfigyelt vizuális jellemzőinek megjelenítése (pl. évszak, időjárás).
- Saját információközlő jelek létrehozása (pl. tornazsák, az öltözőszekrény megjelölésére).

Befogadás, megismerés:

- Élőlények, tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata (pl. anyag, jellemző forma és szín, változás). Egyszerű, mindennapi magyarázórajzok, jelek értelmezése, megfejtése (pl. tankönyv ábrái). Karakteres emberi gesztusok (testbeszéd, mimika) olvasása. Beszélgetés az utcán látható információs jelekről.

Ismeretek*Fogalmak:*

- Mimika, grimasz.
- Vonalfajták, vonalminőségek. Természetes és mesterséges jelek. Az ábra.

Technikák:

- Modellkészítés papírból. Rajzolás tollal.
- Nyomhagyás nyomtatással (tárgyak nyomtatat).

Tárgy- és környezetkultúra (2) – Óraszám: 8 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek*Belépő tevékenységek:*

- Tárgyformálás, díszítés, a tárgyalakító folyamat, forma és rendeltetés viszonyának tapasztalati megismerése.

Nyelv:

- Funkcionális és díszítő formálás. A díszítés mintái, elemei.

Alkotás:

- Tárgyak készítése, könnyen alakítható anyagokból (játékhoz, ünnephez, meséhez). Csomagolás készítése mintakövetéssel, csomagolóanyag díszítése egyénileg (pl. ajándékhoz). Környezetalakító tevékenység. Utcakép megfigyelése, ábrázolása emlékezeti alapon. Meseszerű témákhoz tartozó tárgyalakítások.

Befogadás:

- Köznapi és ünnepi tárgyak formája, díszítése és rendeltetése közötti összefüggések.
- Használat és jelentés.
- Tárgyak megadott szempontok szerinti csoportosítása, vizsgálata.
- A tárgyak üzenetének megfigyelése.

Ismeretek*Fogalmak:*

- A díszítés mintái, elemei, motívum. Forma és rendeltetés.
- Használat és jelentés.
- Üzenet.

Technikák:

- Ceruza-, filctoll-, golyóstoll-, kréta- és ecsetrajz.
- Vízfestés és vegyes technikák.
- Formázás agyagból, plasztilinból (pl. mintázás, hurkafelrakás, formába nyomás, pecsétel).
- Origami jellegű papírhajtogatás.
- Papírvágás, ragasztás.
- Dúckészítés, nyomtatás, nyomhagyás (pl. papír, termés, levél).
- Egyszerű bábkészítési technikák (pl. síkbáb, ujjbáb, hengerbáb).
- Konstruálás tárgyakból (pl. termékek, dobozok, textil).
- Nemezelés gyapjúból (ahol ez megvalósítható).

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

3. ÉVFOLYAM

Az éves órakeret felbontása témakörönként:

Témakör	Óra
Vizuális nyelv	3
Kifejezés, képzőművészet	16
Vizuális kommunikáció	8
Tárgy- és környezetkultúra	8
Szabadon felhasználható órakeret tanulmányi sétákra, tárlatlátogatásra, anyaggyűjtésre, filmvetítésre	2
Összesen:	37

A továbbhaladás feltételei

A tanuló képes a vizuális nyelvi – a képi és plasztikai – kifejezőeszközök, elemek, ritmusok, a síkbeli és térbeli kompozíció egyre tudatosabb alkalmazására élményfeldolgozó, alkotó munkájában.

Aktívan részt vesz a műalkotásokkal való foglalkozásban, és műélményét meg tudja fogalmazni. A bemutatott műalkotások közül legalább 3-3 festményt, szobrot felismer, s ezeket szerző és cím szerint meg tudja nevezni. Feladataihoz használja a könyvtár művészeti könyveit.

Képes látvány alapján a jellegzetes formákat, színeket ábrázolásban megragadni, változást, folyamatot értelmesen rögzíteni. Megérti környezetének, tankönyveinek fontos vizuális jeleit, közlő ábráit, maga is tud magyarázó rajzot készíteni.

Elképzel és elkészít adott rendeltetésnek megfelelő tárgyat, betartva a konstruálás lépéseit és legfőbb szabályait. Rendelkezik a forma és a rendeltetés viszonyával kapcsolatos alapvető képzetekkel. Ismeri és megnevezi lakóhelyének és környékének egy-egy nevezetes épületét, köztéri szobrát. Rendelkezik helytörténeti, vagy közgyűjteményben szerzett élményekkel.

Magasabb évfolyamra lépés feltételei, követelmények

- Tudja, mi az azonosság, hasonlóság.
- Legyen tisztában a beállítás tárgyainak arányával.
- Tudja, mi a kontraszt.
- Ismerje a fő- és mellékszíneket.
- Tudja a tempera és vízfesték jellemző fogásait alkalmazni.
- Tudjon valamely eseményt, élményt megfogalmazni.
- Legyen jártas az eszköz nélküli anyagalakításban.
- Tudjon valamely eseményt, élményt vizuálisan megjeleníteni.
- Legyen képes egyszerű bábokat tervezni, megalkotni.
- Ismerjen néhány népművészeti technikát.
- Legyen képes alkalmazni néhány technikát (pl. szövés, fonás).
- Gyermekkori sajátosságainak megfelelően tudjon jeleket felismerni, új jeleket alkalmazni a közlekedés vagy tanulmányaihoz kapcsolódóan más területen.
- Legyen képes élmény befogadására saját és társai munkájának elemzése során.
- Ismerjen legalább 3-3 műalkotást és alkotóját, azokról tudjon összefüggően beszélni.
- Ismerje lakóhelyének legalább egy nevezetes műalkotását.
- Tudja, mi a tájkép, csatakép, emlékmű, kisplasztika.
- Legyen képes alkalmazni néhány kézműves-technikát.

Témakör**Vizuális nyelv (3) – Óraszám: 3 óra****Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Színellentétek megfigyelése a természetben, a környezetben.
- Játékos színkeverési gyakorlatok, színárnyalatok előállítása.
- Elemek rendezése a képsíkon.

Nyelv:

- Új vizuális nyelvi elemek: formára vonatkozó; színre vonatkozó.
- Formára vonatkozó: nyújtott-kövér, egyszerű-tagolt, pozitív-negatív.
- Színre vonatkozó: élénk és tompa szín, ragyogó fény és tompa fény, formaellentét és színellentét, világos és sötét színellentét.
- Vonalellentét, felületellentét.

Alkotás:

- A vizuális nyelv elemeinek megfigyelése, elemzése látványokban, tárgyakban, műalkotásokban.
- Színkeverések: kékes-, vöröses-, sárgás-, zöldesszürke; barna kikeverése pirosból zöldből, pirosból feketéből, zöldből sárgából és feketéből.

Ismeretek

- Színárnyalat, színek megnevezése (kevertszínek).

Kifejezés, képzőművészet (3) – Óraszám: 16 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Forma, szín és tónusárnyalatok megfigyelése, kompozíció, ritmus tudatosabb megválasztása. Események illusztrációja, történetek kifejezése képsorozatokban.
- Műalkotás vizsgálata adott szempont szerint.
- Műfajok (festészet, szobrászat) és műfajtypusok (pl. tájkép, életkép, csatakép) ismerete, műélmény megfogalmazása.

Nyelv:

- Az ábrázolási szándék, a vizuális nyelvi elemek és az elrendezés viszonya.
- Vonal-, felt-, forma- és színritmusok. A képmező. Komponálás különböző formákban (pl. álló, fekvő téglalapon).
- Az elbeszélő ábrázolás, a lényeges mozzanat kiemelésének eszközei.

Alkotás:

- Egyéni és közös élmények feldolgozása, festményben, rajzban, plasztikában.
- Térviszonyokat és mozgást kifejező ábrázolások a téma feldolgozásában.

- Események, történetek illusztratív jellegű elbeszélő ábrázolása egy képben, közös megjelenítése képsorozatokban (pl. rajzos napló egy kirándulásról).
- Átélt művészeti (pl. szépirodalmi, film-) események feldolgozása síkban és térben.

Befogadás:

- Műalkotás olvasása, összehasonlítása szempontok szerint, a műélmény megfogalmazása.
- Egyes képzőművészeti műfajok (festészet, szobrászat) és műfajtípusok (pl. tájkép, csatakép, emlékmű, kislasztika) jellemzőinek elemzése.
- Néhány tanult műalkotás, valamint szerzőjének és a mű címének ismerete.
- Könyvtárhasználat, elérhető helytörténeti vagy közgyűjtemény felkeresése.

Ismeretek

Fogalmak:

- folt-, forma-, színritmus,
- komponálás,
- képmező,
- illusztráció, rajzos napló,
- tájkép, csatakép, emlékmű, kislasztika.

Műalkotások:

- Hollókői ház, Füstös konyha, Matyó tisztaszoba, Mai lakóház külső és belső képe, Árva vára, Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Schaár Erzsébet: Kirakat, Constantin Meunier: Teherhordó munkás, Ferenczy Béni: Játzó fiúk, Albrecht Dürer: Nyúl, Önarckép – ezüstvessző rajz, Hónapok – Berry herceg óraskönyvéből, Eugène Delacroix: Villámtól megriadt ló, Paul Cézanne: Csendélet, Ferenczy Károly: Festőnő, Fényes Adolf: Testvérek, Vaszilij Kandinszkij: Festmény három folttal, Bálint Endre: Vándorlegény útrakél, Kentaur alakú aquamane, Ember alakú butella.

Technikák:

- Modellkészítés papírból.
- Kollázs, textilplasztika.
- Rajzolás tollal, grafittal, krétával.
- Festés vízfestékkel, temperával.

Vizuális kommunikáció (3) – Óraszám: 8 óra

Tartalom

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Nézetek alkalmazása a térábrázolásban.
- Mozgásábrázolás, változás fázisainak rögzítése. Ábra és üzenet kapcsolatának vizsgálata. Térkép, alaprajz megértése.

Nyelv:

- A jellemző nézet és a formajele.
- A körülhatároló- és jelölő vonal.
- A folt és felület betöltésének eszköze.
- Forma egyszerűsítése foltra.

Alkotás:

- Egyszerű természeti (állatok) vagy mesterséges tárgy ábrázolása látvány szerint, valamint elől- és oldalnézetből.
- Elképzelt tér ábrázolása felülnézetből (pl. várkastély, sáttortábor), esetleg makettjének elkészítése.
- Konkrét útvonal megrajzolása emlékezetből.

- Változások, folyamatok, jellegzetes állapotok, helyzetek ábrázolása képsorokkal.
- Egyszerű összefüggések ábrázolása magyarázó rajzzal.
- Meghívó tervezése elképzelt eseményhez.

Befogadás:

- A közvetlen természeti és mesterséges környezet szemlélése, jellegének leírása.
- Tárgyak vizuális jellemzőinek megállapítása (síkjellegű, tömbszerű forma).
- Tárgyjellemző nézete, a látvány és ábra megfeleltetése.
- Egyszerű alaprajzok és térképek olvasása, értelmezése, összevetésük a valós terekkel.
- Történet sorrendjének értelmezése fázisrajzok alapján (pl. képregény).
- A fázisrajz és a folyamatábra rendeltetése.
- Képi információk értelmezése: egyszerűség, érthetőség, a jelek és a jelentés viszonya.

Ismeretek**Fogalmak:**

- elől- és oldalnézet, felülnézet,
- körülhatároló, jelölő vonal,
- jelek, jelzések, jelképek,
- makett,
- magyarázó rajz,
- sík- és tömbforma – a látvány és az ábra,
- fázisrajz, folyamatábra.

Technikák:

- Rajzolás grafittal, krétával.
- Montázs, kollázs.
- Papírhajtogatás, papírkivágás.
- Festés temperával.
- Nyomatok (radír, burgonya, levél).

Tárgy- és környezetkultúra (3) – Óraszám: 8 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek**Belépő tevékenységek:**

- Önálló tárgykészítés adott rendeltetésnek megfelelően.
- Mai és régi tárgyak formájának, funkciójának összevetése.
- A lakóhely egy jelentős emlékének, közgyűjteményének megismerése.
- Könyvtárhasználat.

Nyelv:

- A használati tárgyak külső megjelenésében látható jelentés, ennek kifejező eszközei (alakja, színei, mintái, anyaga).
- A tervezés és eszköze: a vonal.

Alkotás:

- Funkciónak megfelelő egyszerű terv készítése (pl. bábok, játékok, edények, taneszközök).
- Csomagolás készítése minta után, és egyéni elképzelés alapján (papírból, textiltől).
- Az egyszerű tárgyalakító folyamat végig vitele: ötlet (gondolati terv), elkészítés, kipróbálás.
- Környezetalakító tevékenység (pl. díszletkészítés).

Befogadás:

- A rendeltetés (tartalom) és a forma összefüggéseinek megfigyelése, elemzése, a jelen és a múlt néhány tárgya és a lakóhely jellegzetes építményei kapcsán.
- A tárgyalás, konstruálás lépései, folyamata.
- A funkcionális és anyagszerű formaképzés néhány szabálya (pl. használhatóság).
- Építmények összehasonlítása megadott szempontok (pl. rendeltetés) alapján.
- Az alaprajz fogalmának megismerése, értelmezése.

Ismeretek**Fogalmak:**

- tervezés,
- az alkotás folyamata,
- tartalom és forma,
- funkció és használhatóság,
- az alaprajz fogalma.

Technikák:

- Rajzolás: rostollal, krétával és ceruzával.
- Viaszkarc.
- Festés temperával, vízfestéssel, krétával, vegyes technikával.
- A mintázás újabb technológiai változatai: építés lapokból, szabásminta alapján, díszítés nyomhagyással.
- Különböző tárgy- és anyagnyomatok, kollázstechnikák.
- Papírtárgyak, papírmunkák (kivágások, papírmetszet, mozaik, montázs).
- Konstruálás különböző modellező anyagokból (textil, papír, agyag, talált tárgyak, termékek).
- Ismeretek a megismert műalkotás technikákról: akvarell, olajfestmény, kő-, agyag-, bronzszobor.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

4. ÉVFOLYAM

Az éves órakeret felbontása témakörönként:

Témakör	Óra
Vizuális nyelv	6
Kifejezés, képzőművészet	16
Vizuális kommunikáció	20
Tárgy- és környezetkultúra	8
Szabadon felhasználható órakeret tanulmányi sétákra, tárlatlátogatásra, anyaggyűjtésre, filmvetítésre	6
Összesen:	56

A továbbhaladás feltételei

A negyedik osztály befejezéséig megszilárdulnak a gyermek vizuális nyelvi és kompozíciós készségei. Élményeinek kifejezéséhez a megoldást önállóan választja, motívumai egyre változatosabbak; megjelenít jellemző mozdulatokat.

Jártas a műalkotások közös elemzésében, önálló véleményt formál; tetszésítéletét indokolja. Ismeri a képzőművészet több műfajtípusát.

Felismer, megnevez művészeti ág, cím és alkotó szerint az elemzett alkotások közül legalább három-három művet. Ismeri a lakóhelyén vagy környékén található múzeumot vagy néprajzi gyűjteményt. A könyvtár művészeti albumait önállóan használni tudja.

Adott modelleket közvetlen megfigyelés alapján értelmesen ábrázol, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával. Vázolni tudja, érti a nézetek összefüggését.

Rendelkezik alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal. Érti a vizuális kommunikáció jelentőségét a tanulásban, tájékoztatásban. Megalkot egyszerű képi közléseket.

Ötletes és egyre önállóbb a különféle rendeltetésű tárgyak készítésében. Érti a tárgyalkotó folyamatot a helyzet felismeréstől az ötlet megszületésén át az elkészítésig, az észszerű munkamenet betartásáig. Képes az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök, formája (anyaga, mérete) és funkciója (jelentése) közötti kapcsolat felismerésére. Rendelkezik ismeretekkel az épület rendeltetéséről, tud konkrét példákat említeni. Életkornak megfelelő jártassággal, készség szinten alkalmazza a tanult technikákat, és ábrázolási módokat. Kialakult ismeretei vannak az egyszerű; eszköz nélküli, a kézi szerszámmal végzett anyagalakításban.

Magasabb évfolyamra lépés feltételei, követelmények (min. követelmény)

- Ismerjék a vizuális nyelv alapelemeit, tudják a kifejezési szándéknak megfelelően használni a kompozíciós eljárásokat **(m)**.
- Legyenek képesek személyes élményeik életkoruknak megfelelő szinten történő megjelenítésére képen és plasztikában **(m)**.
- Legyenek képesek a valóság téri viszonyait rajzukban takarással, feljebb-lejebb helyezéssel, nagyságviszonyuk érzékeltetésével kifejezni.
- Tanári irányítással tudják az összetettebb mesterséges és természetes formák arányait, részarányait megközelítő pontossággal ábrázolni nézőpont figyelembevételével takarásban, rálátásban.
- Legyenek képesek tárgyak folyamatos megfigyelésére, megjelenítésére megfigyelés alapján **(m)**.
- Legyenek képesek tárgyak különböző nézeti rajzának elkészítésére **(m)**.
- Ismerjék a fő- és mellékszíneket, legyenek képesek a színek keverésére, a színárnyalatok megkülönböztetésére.
- Ismerjék a 12 tagú színek színeinek nevét, tudják kikeverni ezeket **(m)**.
- Ismerjék a tanult kompozíciós elemeket, kifejező eszközöket, tudják azokat alkalmazni.
- Tudják a látványnak megfelelően meghatározni a rajzlap helyzetét **(m)**.
- Legyenek képesek értékelő véleményt mondani saját és társaik munkájáról.
- A műalkotások elemzése során ismerjék fel a tartalmi vonatkozásokat.
- Ismerkedjenek meg lakóhelyük, környezetük művészeti emlékeivel, népművészeti hagyományaival.
- Igazodjanak el a számukra fontos jelekben, ábrákban, tudjanak maguk is jól értelmezhető jelet konstruálni.
- Ismerjenek legalább három műalkotást és azok alkotóját **(m)**.
- Tárgyalkotás során ismerjék és alkalmazzák a balesetvédelmi szabályokat.

Témakör

Vizuális nyelv (4) – Óraszám: 6 óra

Tartalom

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Vizuális nyelvi ismeretek modellezése tárgye gyűttes, látvány összeállításával.
- Kifejező és ábrázoló típusú feladatok a vizuális nyelvi elemek gyakorlására.

Nyelv:

- Vizuális elemek relációja (azonosság, hasonlóság, arányviszonyok, szimmetria).
- Színek tónusai; sötét és világos színértékek.

Alkotás:

- Hangulatok, érzelmek kifejezése színekkel.
- Formák téri elrendezése, egyes térrendezési konvenció használatával.
- Térábrázolási konvenciók ismeretében síkon téri szerkezet felismerése (fotókon, műalkotásokon).
- A látszat illúziójának keltése a képmezőben történő lejjebb- feljebb helyezéssel és takarással.

Ismeretek

- Azonosság, hasonlóság, arány, szimmetria;
- 12 tagú színekör, színárnyalatok.

Kifejezés, képzőművészet (4) – Óraszám: 16 óra**Tartalom**

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek**Belépő tevékenységek:**

- Ellentétek megjelenítése, hangsúlyozás kiemeléssel.
- Vizuális nyelvi elemek árnyalt alkalmazása, tudatos komponálás.
- A gondolat, hangulat kifejezéséhez az eszköz megválasztása: a formák, foltok, tömegek, elrendezése. Műalkotások hatása, témája és technikája közötti összefüggés jellemzőinek felismerése. Képzőművészeti műfajok rendszerezése, népművészeti tárgyak megismerése.

Nyelv:

- Összetettebb vizuális minőségek szélesebb skálájának ismerete és használata az alkotásban.
- Ellentétek, szíkontraszt, vonalkontraszt.
- A színek hangulati hatása.
- Kiemelés forma- és színminőséggel, mérettel, elhelyezéssel, kontraszttal, vonalvastagsággal.
- Egyensúly és feszültség, szimmetria, aszimmetria.
- Komponálási, kifejezési eljárások gondolkodási módszerei.

Alkotás:

- Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkban, térben.
- Jellegzetes mozgások kifejezése elképzelt vagy megtörtént események ábrázolásával.
- Művészi és köznapi élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban (pl. illusztrációban, képsorozatban, szoborkompozícióban). Ülő alak mintázása egy tömbből, ábrázolása síkon.
- A portré. Milyen vagyok? Milyennek látom magam? Arcképfestés, az arc plasztikai minőségei.
- Képek, tárgyak jelentésmódosítása formaátírással, átszínezéssel, megszemélyesítéssel.

Befogadás:

- Képzőművészeti alkotások leírása, a legfontosabb vizuális nyelvi, kompozíciós, tematikai és a mű típusából adódó hatás értelmezése.
- Egyes képzőművészeti műfajtypusok jellemzői (pl. vallásos téma; életkép, történelmi kép, illusztráció, lovas szobor, kisplasztika).
- Festmény, grafika és szobor szerzője, címe, műfaja, technikája, műtípusa.
- A múzeumok szerepe. Az elérhető közgyűjtemény, kiállítás megtekintése, a lakóhely nevezetes szobrainak, épületeinek megismerése.
- Könyvtári munka.

Ismeretek*Fogalmak:*

- egyéni stílus,
- ellentét, színkontraszt, vonalkontraszt,
- egyensúly, feszültség, szimmetria, aszimmetria,
- formaátírás,
- műtípusok közül: vallásos téma, életkép, történelmi kép, illusztráció, lovas szobor, kispasztika.

Műalkotások:

- Kerített ház – Pityerszer, Botpaládi ház, Faragott, festett, oromzatos ház – Hegyhátszentpéter, Hollókői ház, Füstös konyha, Matyó tisztaszoba, Mai lakóház belső és külső képe, Budapest Hősök tere, Vajdahunyad vára, Makovecz Imre: Sárospataki Művelődési Ház, Ligeti Miklós: Anonymus, Ferenczy Béni: Bem érem, Götz János: Szarvas, Cseh László: Táncolók, Michelangelo: Ádám teremtése, Ferenczy Károly: Október, Fényes Adolf: Babfejtők, Koszta József: Tányértörölgetők, Wágner Sándor: Dugovics Titusz, Glatz Oszkár: Birkózók, Kapatisztító, Kunsági gyapjúhímzés, Hímes tojás, Mézeskalácsbáb, Aratókorsó, Tálak, Miskakancsó, Magyar koronázási jelvények.
- A műfaj tipikus alkotásait a tanító választja ki. Az 1–4. évfolyamra ajánlott lista csak segítségül szolgál.
- A kiválasztás szempontjai
 - Legyenek az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő alkotásai.
 - Kapcsolódjanak műfajban, műnemben a témához.
 - Szerepeljenek vegyesen történelmi és mai alkotások.
 - Kiemelten mutassák be a regionális és helyi művészeti értékeket.

Technikák:

- Rajzolás, festés szabadon választott technikákkal.
- Mintázás agyaggal.

Vizuális kommunikáció (4) – Óraszám: 20 óra**Tartalom***Témák:**Nyelv;**Alkotás;**Befogadás.***Tevékenységek***Belépő tevékenységek:*

- A térábrázolás új eleme a közvetlen megfigyelésen alapuló forma- és színtanulmány, a takarás megfigyelése, dinamikus mozgásábrázolás.
- Nézetrajzok, útvonalrajzok, térképek készítése.

Nyelv:

- A formák (foltok, tömegek) és színek közlési szándékának megfelelő elrendezési módjai a kiválasztott képmezőformában illetve a térben.
- Foltok, tömegek, mint a testesség hangsúlyozásának eszközei.
- A vonal kiemelő szerepe a „keresgélő”, vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak.
- A sötét-világos, hideg-meleg kontrasztok figyelemfelhívó jellege.

Alkotás:

- Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés).
- Tapasztalati úton megismert folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása (pl. egy növény élete).
- Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése.
- Jelalkotó forma-, vonal-, színredukciók.

Befogadás:

- Térkifejezési módok: nézőpont jelölése, takarás, feljebb-lejjebb helyezés.

- A felülnézet.
- Magyarázórajzok, folyamatábrák, vizuális közlő jelek funkciója; olvasásuk, üzenetük értelmezése.
- Sík- és térformák jellemzői.
- Színismeretek összefoglaló áttekintése.
- Ábra és látvány kapcsolatának elemzése.

Ismeretek

Fogalmak:

- A formák, tömegek és színek elrendezési módja a képmezőben, illetve térben.
- Sötét-világos, hideg-meleg színekontraszt.
- Folyamat és ábrázolás.
- Alaprajz és térképvázlat.
- Forma-, vonal- és színredukció.

Technikák:

- Rajzolás grafittal, rosttollal, diófaváccsal.
- Modellkészítés papírból.
- Origami hajtogatás.
- Nyomhagyások nyomással, préseléssel.

Tárgy- és környezetkultúra (4) – Óraszám: 8 óra

Tartalom

Témák:

Nyelv;

Alkotás;

Befogadás.

Tevékenységek

Belépő tevékenységek:

- Tárgykészítés adott igény alapján.
- Tárgyelemzés, épületelemzés az anyag, a rendeltetés és forma kapcsolatának feltárásával.

Nyelv:

- A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei.
- A rendeltetés, az anyag, a forma, a díszítés és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása.
- Az épület külső kifejező eszközei (méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely).

Alkotás:

- Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatának megfelelő elkészítése.
- Egyszerű tárgy, épület modellezése, tervezése. Tanszerek tervezése, készítése.
- Agyagedények készítményi módjának megismerése, megformálása.
- Zárt és nyitott formák tervezése, elkészítése.
- Környezetalakító tevékenység (pl. kiállítás rendezése, alkalmi teremdíszítés).

Befogadás:

- Megfigyelések a külső és belső térben, nyitott és zárt terek, térrészek hatása.
- A közvetlen környezet tárgyaiban a tartalom és forma kapcsolatának megismerése.
- Köznapi és ünnepi tárgy és tárgycsalád elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma legegyszerűbb összefüggésének bemutatásával (magyar és más kultúrákból származó példák).
- Helytörténeti gyűjtemények, közgyűjtemények rendeltetése.

Ismeretek

Fogalmak:

- egyéni stílus,
- formajegyek,

- méret, tömeg, tagoltság,
- a modell,
- lakóépület, középület, népi építészet.

Technikák:

- Az előző évben már tanult technikák újabb technológiai változatai.
- Kollázs és montázs.
- Anyagátalakítások: papírhajtás, agyagmunkák, vágás, madzagszövés.
- Fonás, gyöngyfűzés.
- Textil-, drót- és papírplasztikák, tárgykonstrukciók, modellek.
- Művészeti technikák ismertetése a megismert műtípusok kapcsán (pl. egyedi rajz, sokszorosító grafika, kő- és fafaragás).

INFORMATIKA

1–4. évfolyam

Bevezető

1994-ben a NAT-tal tíz műveltségi terület között újként jelent meg az informatika. A NAT felülvizsgálatával megszületett NAT 2003 minden korábbi felosztásnál kedvezőbb óraszámokat javasolt az informatika oktatására. Az alábbi táblázat az egyes verziók szerinti óraszámokat mutatja be.

Tervezettípus	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
NAT '94					1		1	1	2	2		
Kerettanterv					0,5		1	1	2			
NAT 2003	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	1,5	1	2	1,5	1,5	2

A fenti táblázat utolsó sora szerinti óraszám a 2004/2005-ös tanévtől felmenő rendszerben kerül bevezetésre.

A kétszintű érettségi nyomására viszont várható az, hogy a 9–12. évfolyamon, ha nem is általánosan, de megjelennek már 2005-re a megadott óraszámok a 11. és 12. évfolyamon is.

Az informatika tantárgy igyekszik tartalmilag korszerű, a technikai fejlődéssel lépést tartó, szinte naponta változó ismereteket nyújtani, azokat a mindennapi életben alkalmazható formában oktatni. A tananyag logikai elrendezése ennek megfelelően a használati szinttől a belső működés megértése felé, a passzív befogadótól az aktív irányítóig viszi a diákokat.

A fő cél az információs társadalomban otthonosan mozgó, az információt munkája során felhasználni és létrehozni tudó ember képzése.

A céljaink eléréséhez különösen fontos, hogy a tanulók folyamatos sikerélményben részesüljenek az informatika tanulása során, különben az élet más területein nem fogják alkalmazni a megszerzett kompetenciákat, szinte áttörhetetlen idegenkedés alakulhat ki a modern információs eszközökkel szemben. A következőkben ismertetett tanmenettervek a Mozaik Kiadó által kiadott Informatika tankönyvcsalád tagjaira és az interaktív oktató CD-kre építenek.

A tanterv alkalmazásának feltételei

Készülhet bármilyen jó tanterv, hozzá mindenféle tankönyv és segédanyag, az alkalmazhatóságnak személyi és tárgyi feltételei vannak. Ezeket tudatos fejlesztéssel az új NAT bevezetésig ki kell alakítani, amely mind fenntartói, mind intézményi erőfeszítéseket igényel, anyagi és személyi vonatkozásban is.

Különösen nagy gond lehet a tárgy alsó tagozaton való megjelenése. Jelenleg kevés az informatikában jártas, szakképzett tanító és a rendelkezésre álló géppark is igen vegyes. Ahol már modernebb multimédiás géppark van, ott azonnal segítséget nyújthat az öntanító játékos oktató CD, ami nem igényel szaktanárt.

Személyi feltételek

Informatika vagy számítástechnika szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanító vagy tanár, illetve könyvtáros vagy könyvtáros informatikai szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanár oktathatja a tárgyat. Az átmeneti időben – képzés nélkül – a számítástechnikát felvállalhatja a technika vagy a matematika szakos, a könyvtárhasználat oktatását a magyar szakos segítheti.

A frissen végzett szakosok a várható többszörös szakmai terhelése ellenére egyre nagyobb számban helyezkednek el a közoktatásban, és egyre több intézmény tudja meg is tartani őket. Ez az anyagi megbecsülésen túl a szakmai munka segítségével is történhet. Sajnálatos gyakorlat, hogy a pályakezdőket a rendszergazdai és oktatási informatikus teendőkhöz is megterhelik. A nem munkaköri feladatokból származó sorozatos kudarcok hatása, hogy a csábító állásajánlatok miatt mindig igen magas az elvándorlás.

Megváltozott a pedagógus szerepe, ami szintén kihívás lett a pályán lévők számára. Az ismeretátadás és számonkérés helyett az ismeretek közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerep jut a tanárnak, aki a megtalált információt együtt értékeli a diákkal.

Tárgyi feltételek

Az informatika tantárgy mindkét részterületét lehet és bizonyos esetekben célszerűbb jellegük miatt két eltérő típusú teremben oktatni. Az elméleti részek tanítására megfelel egy hagyományos terem egyetlen számítógéppel és projektorral, míg a gyakorlati ismereteket diákonkénti egy gépes számítógépes szaktanteremben illetve az iskolai vagy más könyvtárban javasolt tartani.

Az informatikai kultúra elterjedésével megváltozik az iskola szerepe. Az önálló ismeretszerzés elérése érdekében a könyvtárhoz hasonlóan a termekben is lehetővé kell tenni az eszközökhöz való hozzáférést a tanórákon és azokon kívül is. Biztosítani kell a többi műveltségterület, tantárgy számára a géphasználatot. Meg kell jelennie a hagyományos tanórákon túlmutató informatikával támogatott projektmunkáknak is.

A számítástechnika szaktantermet infrastrukturális elemein – számítógépasztalok, osztott elektromos hálózat, megfelelő világítás, fehértábla, légkondicionálás, ami már önmagában is jelentős anyagi terhet jelent – túl a következő felszereléseknek javasolt lennie:

- számítógép, annyi, hogy lehetőleg a tanórán egy gépre maximum két diák jusson;
- helyi hálózat, külső hálózati kapcsolattal¹;
- szkennel, digitális fényképezőgép;
- projektor;
- hálózati nyomtató.

A számítógépes munkahelyre vonatkozó szabályok, ergonómiai előírások betartása különösen javasolt az általános iskolai körülmények között, mivel a nagy életkori különbség miatt testfelépítésben, méretben igen eltérő tanulók kénytelenek használni ugyanazon eszközöket.

A magas színvonalú munka feltétele multimédia alkalmazások futtatására is alkalmas a multimédia számítógépek beszerzése. Ezekben a hangkártya – hozzá fehallgató mikrofonnal –, a DVD-meghajtó már alapfelszereltség, a megjelenítés minősége és sebessége az alkalmazások igényéhez mért. A szaktanteremben szkennel illetve egy színes nyomtató is a minőségi oktatás feltételeként szabható.

Amennyiben más tanórákon és a szaktantermen kívül is szeretnénk a számítógépet hatékonyan alkalmazni, úgy hordozható számítógép és projektor is szükséges.

A számítógépparknak alkalmasnak kell lennie a grafikus felületű, magyar nyelvű operációs rendszer futtatására. Az oktatáshoz használt legyszerényebb teljesítményű gépnek is futtatnia kell a Windows 95-öt. Az ingyenes UHU-LINUX a Sulinet Expressz akciónak köszönhetően erőteljesen terjed, ami hasonló számítógép-teljesítményt igényel, mint a Windows újabb változatai.

A 3. évfolyamtól időszakonként ajánlott, az 5. évfolyamtól folyamatosan szükséges a színvonalas oktatási munkához a biztonságosan működő, stabil, nagysebességű külső kapcsolattal rendelkező iskolai hálózat megléte.

Az alkalmazások közül 8. évfolyamig a kellékeken túl – böngésző, notesz, számológép, naptár, óra, rajzprogram – ajánlott egy magyar nyelvű irodai programcsomag: ilyen például a Works program mindegyik platformon. A 9. évfolyamtól ajánlott egy tagoltabb irodai csomag: ilyen például az Office valamelyik magyar nyelvű változata. Emellett egy adatbázis-kezelő is ajánlott, amely alkalmas SQL nyelvű lekérdezés megadására és végrehajtására.

Az algoritmizálás oktatásához több nyelv és fejlesztői környezet is ajánlott. Az egyik a magyar nyelvű Comenius LOGO, amelyet 8. évfolyamig ajánlott alkalmazni. Hasonlóan célszerű az ugyancsak magyar és a LOGO-ra épülő Imagine és Lapoda LOGO használata. Az algoritmikus nyelvek oktatásához később valamelyik BASIC vagy egy Pascal programfejlesztői környezet is használható.

Egyéb alkalmazások és segédprogramok között vírusirtók, tömörítők, levelezési és hálózati böngésző programok mindenféleképpen szerepeljenek. Éljük el, hogy ezek jogtisztán kerüljenek beszerzésre, illetve úgy használjuk ezeket, ahogy azt a felhasználói szerződés előírja.

¹ A szaktanteremben induláskor nem feltétlenül szükséges, de a későbbiek folyamán elengedhetetlen a számítógépes hálózat megléte.

A Sulinet Digitális Tudásbázis anyagai ingyenes oktatási segédanyagokat, programokat nyújtanak. Ezek választékát kövessük nyomon. Az iskolai oktatási informatikus, illetve a Sulinet oktatási rovata ebben segítségünkre lehet. A Sulinet indította tanár-továbbképzési rendszer lehetőséget biztosít arra is, hogy a nem informatika szakos tanárok is konstruktív módon tudják használni a számítógépet tanóráikon.

Külön problémakört jelentenek a játékprogramok. Az alkalmazások közül – a diák, és valljuk be, tanár számára is – ez a legvonzóbb alkalmazási terület. Persze ezeket alaposan megsűrve ajánlott telepíteni, főleg magyar nyelvű, készséget fejlesztő, jogtiszt programokat tegyünk mindenki számára hozzáférhetővé. A diákok számára csak ideiglenes használatra korlátozzuk a saját játékprogramok iskolai gépre történő telepítését.

Az iskolai könyvtár felszereltségét a szakmai előírások jól megadják. A számítógépes felszerelésével csak annyiban érdemes foglalkozni, hogy ott egy gépen érdemes a könyvvállományt nyilvántartani, valamint néhány gépen az internet elérését lehetővé tenni. A könyvtári olvasó kialakításakor gondoljunk arra is, hogy esetleg ott csoportfoglalkozást vagy tanórát is tarthassunk.

Szertár és szaktanári alapfelszereltsége

A tanári munkát – és később az önálló diákmunkát – segítő a következő könyvtípusokat ajánlott beszerezni és hozzáférhetővé tenni az informatika szaktanteremben.

- számítógép részeit bemutató képeskönyvek, hardver dokumentációk;
- Windows, Linux felhasználói kézikönyvek;
- programfejlesztési, alkalmazási kézikönyvek, szakkönyvek, feladatgyűjtemények;
- angol–magyar számítástechnikai szakszótár.

Az informatika oktatása – a többi tantárgyhoz hasonlóan – számos demonstrációs eszköz meglétét igényli. A már nem használható számítógép-alkatrészek; számolóeszközök: kövek, számolótáblák, szorobán, zsebszámológépek; faliképek: számítógép egységek felépítéséről, alapparancsokról; modellek; tervezőtábla; logikai áramköri alapelemek és kapcsolások vagy előre gyártott formában, vagy saját magunk, diákjaink által elkészített formában is előállhatnak.

A szaktantermek falára célszerű néhány rendszerező, áttekintést nyújtó ábrát, táblázatot elhelyezni. Ilyen lehet például a programkészítés, a szövegszerkesztés lépései, egy programozási nyelv kulcsszavait, utasításait rendszerezve bemutató táblázat. Érdekesség lehet a helyi hálózat felépítése, a számítást segítő eszközök vagy éppen a könyvtárak fejlődését bemutató tablók, meghatározó szerepű személyek képei, életrajzai.

A tantárgyközi integrációt nagyban segíti, ha történelmi, tudományos és technikatörténeti eseményeket, személyeket közösen bemutató tablókat is elhelyezünk a terem falán.

Az Informatika tanterve

Az informatikai képzést három szakaszra bonthatjuk. Az első szakasz az általános iskola első négy évére, és második szakasz a nyolcosztályos általános iskolai képzés második részére épül, a harmadik az informatikai képzés szempontjából viszonylag egységesnek tekinthető középiskolára.

Az informatika két nagy területet olvaszt össze: az egyik a számítástechnika, a másik a könyvtári informatika. A korábban kényszerházasságnak tűnő összerendelés ma már erős szövetség, hisz a két terület célja az adatforrások önálló kezelésének és feldolgozásának oktatása, így kapcsolatuk erősíti egymást, semmint gyöngíti.

A NAT 2003 alapelvei

Az informatika oktatás fő célja, hogy elsajátíttassa a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, adattárolási, -szervezési és -átadási technikákat, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályait. Mindenki egyéni érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához, az életvitelének alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni.

Ez a terület gyors változásával különösen alkalmas arra, hogy bemutassa annak fontosságát, hogy figyelmet kell fordítani informatikai ismereteinek folyamatos megújítására. Ebben egyre nagyobb szerepet kell kapnia az intelligens és interaktív hálózati technológiának, valamint a vizuális kommunikációnak. Különösen fontos, hogy a földrajzi elhelyezkedésből, származásból és az anyagi lehetőségek különbözőségéből adódó esélyegyenlőtlenségek csökkenhetnek az informatikai eszközök elterjedésével.

A fő területek és célok

Az OM honlapján elérhetőek az informatika oktatásában meghatározott területek és célok. E célkitűzések az informatika területén már több éve megfogalmazódtak.

- A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére és az ergonómiai szempontokra. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.
- Legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni; tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; szerezzen jártasságot az információk különféle formáinak (szöveges, hangos, vizuális) együttes kezelésében. A megszerzett információit legyen képes kiértékelni és felhasználni. Ismeretei önálló kiegészítéséhez szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában. Szokjon hozzá az ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, különböző média, multimédia és hipermedia használatához.
- Értse a közvetlen és a közvetett kommunikáció lényegét. Legyen tájékozott a média szerepéről az egyén és a társadalom életében.
- Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.
- Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával, tudjon oktatóprogramokat használni.
- Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.
- Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.
- Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Helyesen használja a logika alapvető elemeit.
- Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.
- Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.
- Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának, például a számítógép- vagy videojáték-függőség problémái.
- Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni szolgáltatásait. Használja rendszeresen az iskolai könyvtárat. Ismerje és alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait és kövesse a könyvtárban való viselkedés normáit.
- A dokumentumtípusok formai és tartalmi sajátosságainak ismeretében legyen képes önálló használatukra. Lássa, hogy a technika fejlődésével az információk új és újabb ismerethordozókon jelennek meg, és szerezzen tapasztalatokat ezek használatában.
- Ismerje a kézikönyvtár tájékozódásban betöltött szerepét. Iskolai feladatai megoldásához és mindennapi tájékozódásához tudja önállóan kiválasztani és használni a megfelelő segédkönyveket. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár katalógusaiban, adatbázisaiban. Tudjon feladataihoz forrásokat választani, megadott szempontok alapján belőlük információkat szerezni és elvégzett munkájáról beszámolni. Tudjon a dokumentumokból szabályosan idézni és a forrásokra hivatkozni.
- Tapasztalatai alapján lássa a könyvtár szerepét az ismeretszerzésben, a szabadidő tartalmas eltöltésében. Az iskolai könyvtár rendszeres igénybevételén túl ismerje meg és használja a lakóhelyi közkönyvtárat is.
- Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékozódás kereteit.

Informatika az általános iskolában

A kisiskolás korban különösen fontos, hogy ergonomikus környezetben használják a számítógépeket. Emiatt célszerű az alsó és felső tagozatosok számára külön számítógéptermet kialakítani, vagy legalább törekedni arra, hogy a munkahelyek úgy legyenek felszerelve, hogy mindkét korcsoport igényeihez és méreteihez legyen könnyen alakíthatók.

Alsó tagozat

Az 1–4. évfolyamon az informatika önálló tantárgyként való oktatásának reális esélye csak azokban az iskolákban van, ahol kiépült a helyi hálózat és adott egy kompletten felszerelt multimédiás számítógépterem.

Az alsó tagozaton az informatika hagyományos tantárgyszerű megjelenésének nincs értelme mindaddig, amíg a tanulók olvasása és írása ki nem alakul. A játékos oktató programok, CD-k a kezdeti bevezetésre kínálnak megfelelő megoldást. Szabad formában, minimális tanári vagy felnőtt segítséggel már alapkészségek és más oktatási területeken is alkalmazható készségek kialakításához felhasználhatjuk a számítógépet mint segédeszközt. Javasolt, hogy csak azokat az informatikai ismereteket oktassuk, amelyek valóban ahhoz szükségesek, hogy a számítógépet, mint oktatási segédeszközt majd más tárgyak segítéséhez alkalmazhassuk.

Az önálló számítógép-használat alapkészségeit a kisdiákok a társadalmi fejlődésekkel együtt várhatóan egyre inkább otthonról hozzák majd, de ennek általánossá válásához hazánkban legalább 5 évnek el kell telnie még.

Általában is igaz az, hogy az informatika oktatása során az elméleti ismereteket a gyakorlati készségek és képességek kialakítása során oktassuk, de itt, ebben az életkorban különösen vigyázni kell arra, hogy ne váljon elméletivé a tantárgy. Ennek előfeltétele, sőt követelménye, hogy a tárgyi vagy a személyi feltételek adottak legyenek az oktatási intézményben. A feltételek hiánya esetén nagy a veszélye annak, hogy az informatika oktatása nemhogy megalapozná a diákok fejlődését, hanem aláássa a területhez való alapvető pozitív viszonyulásukat.

Óriási felelősséget vállalunk fel, ha ugyan jóindulattal, de hiányos ismeretekkel és nem a megfelelő eszközökkel próbáljuk meg kialakítani ebben az érzelmileg is különösen fogékony életkorban a számítógép használat alapattitűdjeit.

Az óraszámjavaslat évi 18-18 órára adja meg a fejlesztési célok megvalósítását. Az első és a harmadik évfolyamon a játékos oktató CD használatát javasolom szinte kizárólag. Ezek 18-18 órában feldolgozható, külön szaktanári végzettséget és előképzettséget nem igénylő módon használhatóak, öntanító módon az összes előírt ismeretet tartalmazzák. Ezt egészítsük ki a második és negyedik évfolyamon egyéb algoritmikus, gyakorlati és könyvtári ismeretekkel. Képzett tanító számára a hagyományos oktatási mód is inkább az olvasás és az írás stabilizálódása után képzelhető csak el írott munkatankönyv alkalmazásával. Szigorúan előírt továbbhaladási feltételt csak a 4. évfolyam befejezése után szabjunk, amikor az összes fejlesztési feladatot teljesítettük.

Fejlesztési feladatok

- Ismerkedés az adott informatikai környezettel.
- A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül.
- Számítógépes játékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismertetése.
- Egyszerű rajzos dokumentumok készítése, „kép- és betűnyomdák”.
- Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata.
- A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.
- Adatok csoportosítása, értelmezése.
- Közhasznú információforrások megismerése.
- Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel.
- Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása.
- Egyszerű problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan.
- Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása.
- Az algoritmusokban használt adatok értelmezése.

- Mindennapi adatok leírása (számok, szövegek, rajzok...).
- Egy egyszerű fejlesztő rendszer használata.
- Információszerzés az internetről, irányított keresés.
- Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.
- Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében való eligazodás.
- Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozókban.
- A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása.

A fentieknek megfelelően az alábbi táblázat csak a 2. és 4. évfolyam végére mutatja a fejlesztési feladatokat és a megvalósítandó ismerteket. Különösen figyeljünk arra, hogy a táblázat ugyan külön tartalmazza a számítógépes és az operációs rendszer ismereteket, de ezen ismereteket az alkalmazásokba olvasztva oktassuk, kivéve a hálózati alapokat.

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Az oktatóanyag ismétlődő, spirálisan építkező jellege miatt nem célszerű a követelményeket és tevékenységeket évekre bontani, mivel szinte mindegyik minden évben előfordul. A különböző háttérrel érkező diákok miatt nem is célszerű a negyedik évfolyamig mereven ragaszkodni a felosztáshoz: ha érdeklődést mutatnak egy téma iránt, akkor célszerű azzal több időben foglalkozni. Fontos az, hogy a mutatózó érdeklődést kihasználjuk, így is megkedveltetve a számítógépet és az informatika tantárgyat.

A tényleges tanmenet elkészítése folyamán ügyeljünk arra, hogy az újonnan belépő feladattípusok és tevékenységformák mindig gyakorlati formában jelenjenek meg. Az alkalmazások futtatásához elsőként ismerjék meg a billentyűzet és az egér kezelését, a személyi számítógép legfontosabb perifériáit, a felület jeleinek értelmezését a számítógépen.

Hasonló módon az alkalmazások használata közben kerüljenek elő a számítógépes ismeretek, az operációs rendszer használat: a program indítása, a felhasználói felület kezelése, az általánosan alkalmazott jelek értelmezése, a menüpont kiválasztása, a parancs kiadása, kiválasztás visszavonása tevékenységek. Ezzel a megoldással nem csak élvezetessé tesszük az oktatást, hanem időt is nyerünk és hatékonyabban rögzülnek a tevékenységek. A munka során persze felmerülhetnek egyéb tevékenységek is, ezeket bátran végezzük, végeztessük el, de számon már ne kérjük.

Ha az intézményben van hálózat, akkor a hálózati munka néhány speciális ismeretet igényel. Például nem javaslom, hogy a tanulók egyedi azonosító nélkül dolgozzanak. A hálózati munka nagy felelősséget igényel, ezen életkorban még könnyen rögzíthetők a hálózati munka elvárásai, formái. Ennek megfelelően legyen célunk a jelszóval védett azonosító használata, az iskolai hálózatba való be- és kilépés megtanítása, a hálózati környezetben való munka alapszabályainak megismertetése.

Az algoritmusok és adatok témakört a tanulók mozgásigényére és adottságaira alapozottan oktassuk. A LOGO nyelv pedagógia értékei nem vitathatók. Ha ebben az életkorban ezt ötvözzük a teknőc eljárásával, akkor különösen hatékony eszköz lehet. A cél elsőként a hétköznapi algoritmusok, térbeli tájékozódási képességet fejlesztő², egyszerű LOGO algoritmusok bemutatása, értelmezési, végrehajtási képességének fejlesztése. Ezen túlmutat az adattípusok előkészítésére a matematikai ismeretek fejlődésével az egész számok, szöveges és rajzos adatok megkülönböztetése.

Hasonló előkészítő munka a személyi adatok gyűjtése; néhány adat lejegyzése, sorba rendezése, szám és szöveges adatok megkülönböztetése, a megfelelő információ kikeresése egy adathalmazból. E témakör már a könyvtári informatikához is csatlakozik, az iskolai könyvtár bemutatása, annak katalógusrendszere, mint adattár példa lehet.

Utolsó nagy témakör a szöveg- és ábraszervezés. E két részt ebben az életkorban nincs értelme szétválasztani, hisz a használt és oktatási célra készített alkalmazások ezeket integráltan kezelik. Célunk itt a rajzolóprogram – azaz egy alkalmazás – alapszintű kezelésének megtanítása, egyszerű rajzok és szöveges kiegészítések készítése számítógéppel. Feladatként valamilyen hazavihető, hosszabb távon is megőrizhető és megmutatható „termék” állítsunk elő, például illusztrációt, tematikus rajzot, meghívót készíttessünk, amelyet a szülők, tanulótársak is örömmel forgatnak. Emiatt fontos tevékenység a nyomtatás, mentés, kezdetben segítséggel, végül önállóan is.

² Ebben az életkorban még hatékonyan oktatható a bal és jobb irány, később szinte reménytelen a rossz rögzítést kinevelni.

Hálózat használata esetén e témakörbe sorolható be a webszolgáltatás használata, amelyen belül a böngésző indítása, adott webhely címre való ugrás, mozgás a weboldalon, ugrópont felismerése, kiválasztása, használata mind önállóan elvégzendő tevékenységgé válik.

Javasolt óratervek és témakörök

Az alábbi táblázatok évfolyamos bontásban tartalmazzák fejlesztési feladatokat és a megvalósítandó ismerteket. Különösen figyeljünk arra, hogy ugyan külön tartalmazzák a számítógépes és az operációs rendszer ismereteket, de ezen ismereteket az alkalmazásokba olvasztva oktassuk, kivéve a hálózati alapokat.

1. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Számítógépes ismeretek	2	3	1	6
Operációs rendszer	1	3	1	5
Rajzolás számítógéppel	1	1	1	3
Könyvtárhasználat	1	1	1	3
Év végi ismételtes			1	1

Témakör	Tartalom
Számítógépes ismeretek	A számítógép használati rendje A billentyűzet és az egér használata
Operációs rendszer	Program indítása Felhasználói felület jeleinek értelmezése Menüpontok használata, parancskiválasztás Hálózati azonosító és jelszó szerepe Belépés és kilépés módja
Rajzolás számítógéppel	Rajzoló program futtatása Egyszerű rajzok, ábrák készítése
Könyvtárhasználat	Az iskolai könyvtár terei Eligazodás segítséggel az állományokban

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérést nem javasolt. A diákok kialakult kompetenciáit kizárólag megfigyelésekkel ellenőrizzük, amikor valamilyen tevékenységet folytatnak.

- Önálló számítógépes munka megfigyelése, helyes billentyűzet és egérkezelés alkalmazások közben.
- Egyszerű szóbeli utasítások megfelelő végrehajtása a grafikus felület elemeinek használatában.
- Egyszerű ábra, rajz elkészítése minta alapján.
- Eligazodás a könyvtár fő tereiben.

A továbbhaladás feltételei

Nem célszerű az első évfolyam végére továbbhaladási feltételrendszert megállapítani, az esetleges hiányokat a második évfolyam végéig lehet pótolni.

2. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Számítógépes ismeretek	1	1	1	3
Operációs rendszer	1	1	1	3
Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása	1	4	1	6
Dokumentumok elérése	1	2	1	4
Év végi ismétlés			1	1
Témakör	Tartalom			
Számítógépes ismeretek	Nyomtató használata Háttértárak használata			
Operációs rendszer	Meghajtó- és könyvtárváltás			
Algoritmusok	Algoritmusok végrehajtása technőc eljárásával			
Dokumentumok elérése	Weboldal tartalmának megtekintése, gördítés hosszabb oldalak esetén Ugrópontok használata Ismert című webhely elérése			

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés nem javasolt. A diákok kialakult kompetenciáit megfigyelésekkel ellenőrizzük, amikor valamilyen tevékenységet folytat. A szakszókincs ismerete, a tevékenységek megnevezés alapján történő végrehajtással ellenőrizhető.

- Önálló számítógépes munka megfigyelése, új eszközök helyes kezelése alkalmazások közben;
- Szóbeli utasítások megfelelő végrehajtása az operációs rendszer elemeinek ismeretére;
- Egyszerű algoritmusok végrehajtása;
- Egyszerű ábra, rajz önálló elkészítése szóbeli utasítások alapján;
- Webböngésző kezelése, megfelelő szörfölés.

A továbbhaladás feltételei

Amennyiben a tanuló az első és második évfolyamon elérendő kompetenciák többségét nem tudja teljesíteni, úgy informatikából nem léphet tovább.

3. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Számítógépes ismeretek	1	2	1	4
Adatok világa	2	3	1	6
Rajzolás számítógéppel		2	1	3
Könyvtárhasználat	1	1	1	3
Év végi ismétlés			1	1

Témakör	Tartalom
Számítógépes ismeretek	<i>Jelek és a számítógép kapcsolata</i>
Adatok világa	Adatok gyűjtése és csoportosítása
Rajzolás számítógéppel	Egyszerű rajzok, ábrák készítése
Könyvtárhasználat	A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása. Információhordozók felfedezése

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés továbbra sem javasolt. A diákok kialakult kompetenciáit főleg megfigyelésekkel ellenőrizzük tevékenység közben, illetve az elkészített alkotásokat értékeljük. A szakszókincs ismerete, a tevékenységek megnevezés alapján történő végrehajtása során ellenőrizhető.

- Önálló számítógépes munka, helyes eszközezelés megfigyelése alkalmazások közben;
- Szóbeli utasítások megfelelő végrehajtása az operációs rendszer elemeinek ismeretére;
- Egyszerű algoritmusok végrehajtása;
- Egyszerű ábra, rajz önálló elkészítése megadott szempontok alapján;
- Eligazodás a könyvtárban, adott mű megtalálása, azonosítása;
- Adott dokumentum megtalálása a könyvtárban.

A továbbhaladás feltételei

Célszerű a 4. évfolyammal közös továbbhaladási feltételrendszert megállapítani. A harmadik évfolyam végéig még lehetőségünk volt az első két évfolyam anyagának az átismétlésére is, amit viszont ezután már ismerniük kell.

4. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Számítógépes ismeretek	1	2	1	4
Dokumentumok elérése	1	1	1	3
Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása	1	2	1	4
Adatok világa	1	2	1	4
Év végi ismétlés			2	2

Témakör	Tartalom
Számítógépes ismeretek	Jelek és a számítógép kapcsolata Információhordozók és kommunikációs eszközök kezelése
Dokumentumok elérése	A hálózat használatának alapszabályai, a Netikett
Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése
Adatok világa	Adatok manuális feldolgozása: keresés, rendezés

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés nem javasolt. A diákok kialakult kompetenciáit főleg megfigyelésekkel ellenőrizzük, akkor, amikor valamilyen tevékenységet folytat. A szakszókincs ismerete, a tevékenységek megnevezés alapján történő végrehajtása így is ellenőrizhető.

- Önálló számítógépes munka megfigyelése, helyes eszközzel alkalmazások közben;
- Szóbeli utasítások megfelelő végrehajtása az operációs rendszer elemeinek ismeretére;
- Egyszerű algoritmusok végrehajtása;
- Egyszerű ábra, rajz önálló elkészítése szóbeli utasítások alapján;
- Webböngésző kezelése, megfelelő szörfölés;
- Eligazodása könyvtárban, adott mű megtalálása, azonosítása;
- Adott dokumentum megtalálása a könyvtárban vagy egy webhelyen.

A továbbhaladás feltételei

Elsőként a 4. évfolyam végén célszerű továbbhaladási feltételrendszert megállapítani. Amennyiben a tanuló az elérendő kompetenciák bármelyikét nem tudja teljesíteni, úgy informatikából nem léphet tovább.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

1–4. évfolyam

BEVEZETÉS

Kapcsolat NAT követelményeivel

A tanterv magában foglalja mindazokat a követelményeket, amelyeket a NAT előír, többlet követelményeket nem tartalmaz.

Célok és feladatok

- A tantárgy tanításának fő célja, hogy olyan ismereteket adjon, mely megalapozza a tanulóknak a technika és a technológiáknak, mint a modern civilizáció lényeges tényezőinek ismeretét, az azok iránti érdeklődést. Életkori sajátosságukhoz igazodva és azok elemeit felhasználva így sokoldalú kapcsolatba kerülnek a mesterséges környezettel, mind a megfigyelés, mind pedig a gyakorlati tevékenységen keresztül.
- A modellezéssel készítse a tanulókat a problémaközpontúságra, a rugalmas gondolkodásra, a kreativitásra, fejlessze a munkamorált, finomítsa a mozdulataikat.
- A technikai rendszerek segítségével, célirányos megfigyeléseket hajtva végre, folyamatában figyelhetik meg és elemezik a technikai problémákat.
- Mindezekkel együtt lássák be a tanulók a technika fejlődés fontosságát, de annak a lehetséges környezetromboló hatásait, így jussanak el a fenntartható fejlődés alternatívájához.
- A széles körű ismeret- és tevékenységkínálat segítse hozzá a tanulókat egyéni adottságaik, képességeik, érdeklődésük fejlesztéséhez, reális önismeretük alakulásához.
- A tanulók legyenek képesek életmódjukban megvalósítani a társadalmilag elfogadott együttélési és viselkedési normákat. Életmódjuk egészséges legyen, vállalják önmagukat, igényeljük önmaguk fejlesztését. Érzelmi életük egyensúlyban tartására törekedjenek, egészségesen dolgozzák fel sikereiket, kudarcaikat, képesek legyenek szorongásaikat feloldani.
- Neveljen és képességeiknek megfelelő optimális teljesítményre való törekvésre szoktassa őket.
- A tantárgy lehetőséget ad, a közlekedési morál javítására, a közlekedési eszközök fejlődésének és szerepének megfigyelésére a mindennapi életben.
- A technika történetének tanulmányozásán keresztül ismertessük meg a tanulókat a feltalálók, tudósok és a technikai fejlődést jelentősen befolyásoló találmányaikkal.
- A modellezés, a háztartási ismeretek elsajátítása adjon alkalmat arra is, hogy segítsük pályaválasztásukat, folyamatosan bővítsék ismereteiket a választott szakmáról, ismerjék meg önmagukat, önállóan is fejlesszék képességeiket.
- A természetes anyagok megismerése mellett a népművészet elemeinek felhasználásával fejlesztjük kreativitásukat.
- A tantárgy a következő kiemelt célok elérését teszi lehetővé:
 - az alkalmazkodó képesség fejlesztése, alkalmazkodás a természetes és a mesterséges környezethez;
 - a tanulók sokoldalú harmonikus fejlesztése;
 - elemi szinten a kezűgyesség fejlesztése, a szűkebb léttér (család, lakás, iskola, lakóhely) technikai környezetének vizsgálata, megismerése;
 - gyakorlati tevékenységeken keresztül a technikai műveltség megalapozása;
 - a technikai rendszereket felépítő anyagok főbb tulajdonságainak megismerése, anyagok átalakítása, működési elvek megismerése;
 - önálló problémamegoldásra törekvés, rugalmas gondolkodásra nevelés;
 - a háztartási ismereteken keresztül az önállóságra törekvés, a célszerű, eredményes és takarékos gazdálkodás, a kiegészítő jövedelemszerzés lehetőségeinek meglatatása, igényének felébresztése;

- A megismert szakmák tartalmának, követelményeinek tisztázása alapján pályaaorientáció.
- A családi életre való felkészítés és a napi feladatok gyakorlása.
- Segítsen megismerni a Föld globális problémáit és az egészséges életmód technikáját.

Általános fejlesztési feladatok

Készségek:

A tantárgy tanulása során, a tevékenység és munka megtervezésekor, végzése során, annak értékelésekor javul a tanulók *beszéd- és kifejezőkészsége*. A rendszerszemléletű gondolkodás kialakításával a *logikai készség* fejlődik. A műszaki ábrázolás és kommunikáció a tanulók, *logikai és rajzolási készségét, képolvasási*, a tervek megvalósítása, a munkadarab vagy rendszer elkészítése a *manuális készséget* fejleszti.

Képességek:

A szükséglet és lehetőség összevetése, a tervezés és a munka elvégzése a tanuló koncentráló, *problémamegoldó, alkotó, becslési, döntési, elemző, szintetizáló, rendszerező és összpontosító* képességének fejlesztése mellett növeli a kreativitást, a kezűgyességet és a pontosságra való igényt, továbbá elősegíti a *jó térlátást*, a tájékozódást a térben és a síkon. A tevékenység értékelése pedig a helyes *önértékelés* képességének kialakulását támogatja, kialakítja az önellenőrzés igényét.

Követelmény

Részletes kifejtése az egyes évfolyamok szintjén található.

Tartalom

Részletes kifejtése az egyes évfolyamok szintjén.

Értékelés

1–4. évfolyamon

Az értékelés szempontjai:

- Pontos, tiszta munka.
- Anyagok és munkaeszközök helyes, szakszerű, balesetmentes használata.
- Népművészeti elemek, motívumok alkalmazása.
- Ötletesség, önálló munkavégzés a megadott területen.
- Környezetének rendbetétele, eszközökre való vigyázás.
- Feladatlapok, tesztlapok.

5–6. évfolyamon:

Az értékelés szempontjai:

- Rajzos ábrázolás milliméteres pontossággal, tisztaság, áttekinthetőség.
- Modellek kidolgozottsága, félkész termékek alkalmazása, működőképesség.
- Önálló balesetmentes munkavégzés.

7–8. évfolyamon:

Az értékelés szempontjai:

- Áttekinthető, helyes szabványrajzok.
- Pontos, tiszta munkára törekvés.
- Szerelési, modellezési biztonság.
- Aktív részvétel a tanulást segítő munkákban.
- Balesetmentes szerszámhasználat.
- Kitartó, egyenletes munkavégzés, munkaszervezés.
- Az elméleti anyagból tesztlapok, totók.

9–10. évfolyamon:

Az értékelés szempontjai:

- A szerelt modellek működőképessége.
- Műszaki rajz készítése, olvasása.
- Tesztlapok.

Feltételek**1–4. évfolyamon**

- Hurkapálcák, lécek, falapok, építőkockák, dobozok, textil anyagok, fonalak, gyurma, agyag, mérőeszközök a tanulók számától függő mennyiségben.
- Kézügyességet fejlesztő szakkönyvek.
- Technikai érdekességeket bemutató szakkönyvek, lexikonok.
- A tanteremben bemutató a gyűjtött természetes anyagokból (gesztenye, makk, dió, falevelek, nád, sás, gyékény, csuhé stb.).

5–6. évfolyamon

- Fa, műanyagok, ezek feldolgozásához szükséges szerszámok.
- Bőr, műbőr. Kerékpár és szerelőkészletek.
- Szakkönyvek, lexikonok, technikatörténeti szakkönyvek.
- Szaporítóládák.

7–8. évfolyamon

- Műszaki rajzlap, vonalzók, kihúzó.
- Fémek, fémeket vizsgáló eszközök.
- Szerelőkészletek, motormodellek, segédmotor-kerékpár.
- Tankönyv.
- Lexikonok, segédkönyvek, barkácskönyvek, háztartáskönyv.

9–10. évfolyamon

- Áramkörök, szerelődoboz, segédmotor-kerékpár.
- Lexikonok, videofilmek, demonstrációs eszközök.
- Tankönyv.

A tantárgy javasolt időkerete

Évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Heti óraszám:	1	1	1	1	1	1	1,5	1	1,5	1
Éves óraszám:	37	37	37	37	37	37	55	37	55	37
Új anyag feldolgozása										
Ebből modellezés	26	26	26	26	10	10	10	8	10	6
Technikatörténet és információs kultúra					10	10	18	10	12	10
Háztartástan és egészségkultúra	4	4	4	4	10	10	14	10	14	10
Közlekedéskultúra	2	2	2	2	2	2	5	4	8	4
Összefoglalás, rendszerezés, ellenőrzés	2	2	2	2	3	3	4	3	4	3
Év végi rendszerezés	1	1	1	1	1	1	2	1	2	3
Szabad időkeret	2	2	2	2	1	1	2	1	4	1

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

1. ÉVFOLYAM

Óraszám:

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét.

Cél

- A technikai műveltség alapozása, a technikai nevelés.
- A mesterséges és természetes környezet megkülönböztetése összehasonlítása, a modell fogalmának, jelentőségének, létrehozási módjának fokozatos megismertetése.
- Segítségnyújtás a technikai környezet megismeréséhez, az abban való tájékozódásban, az anyagok csoportosítása érzékszervi tapasztalatok alapján (fa, papír, fonal, formázható anyagok, fémek műanyagok, természetes anyagok), mely segíti az egyéni ötletek megvalósítását.
- A gyakorlati problémák megoldása során alkalmazott elvek megértetése. A mindennapokban szükséges praktikus elemi ismeretek és helyes szokások elsajátítása, a kezűgyesség fejlesztése.
- A mozgáskoordináció fejlesztése, a műveletek, a munkafogások, a szerszámhasználat gyakoroltatása.
- Egészséges életmódra nevelés, környezeti tényezők megismertetése az egészséges fejlődés szempontjából.
- Az önálló gyalogos közlekedés alapvető szabályainak megismerése és alkalmazása.
- Balesetek megelőzése.
- Az otthoni napirend kialakítása.
- A népi hagyományok elemi szintű megismertetése.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
Az alaprajz, körvonalarajz, látszati rajz. A rész – egész megkülönböztetése. Az azonos és különböző formák. Helyes munkaszokások kialakítása. Nyomatkészítés. Gömb, henger, csigavonal alakítása. Anyaggyűjtés a terv elkészítéséhez. A természetben gyűjtött anyagok megmunkálása. Egyszerű tárgy készítése a gyűjtött anyagokból. Papír hajtogatása, tépése. Képlékeny anyagok: az agyag és a gyurma közötti különbség. Anyagok csoportosítása felismert tulajdonságaik alapján. Tapasztaltgyűjtés érzékszervi tapasztalat útján.	Tudjon nagyságot viszonyítani, összehasonlítani. Ismerje az alaprajz és körvonalarajz közötti különbséget. Ismerje fel a részt, mint az egész alkotóelemét. Kezügyesség fejlesztése. Összefüggések felismerése a gyűjtött anyag és a terv megvalósításában. A megismert tulajdonságok kihasználása a terv megvalósításához. Nézeti ábrázolás előkészítése. A papír és természetből gyűjtött anyagok. Érzékszervi tulajdonságainak megismerése.
Termelés-kultúra	
A képlékeny anyag tulajdonságai, a megmunkálás lehetősége. A fa megmunkálása. Törés egyforma nagyságra. Mérés, összehasonlítás becsléssel. Papírmunkák: a papírfajták elemi vizsgálata és felismerése (karton, rajzlap, színes papír, írólap).	Találjon örömet a manipulatív tevékenységben. Törekedjék az esztétikumra. Tudjon képlékeny anyagokból egyszerű formákat létrehozni. Megfigyelőképeség fejlesztése Tudjon papírt alakítani a tanult módokon. Célszerű takarékos anyagfelhasználás. Szerezzen jártasságot a fa alapvető megmunkálásában.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Famunkák: a fa tulajdonságai, megmunkálhatósága (törés, vágás, csiszolás). Fonalmunka: cérna és fonál felismerése (fonás sodrás csomózás).	A csiszolópapír helyes használata.
Háztartáskultúra	
Munkák a családban. Az ünnepekhez kapcsolódó dekoráció (karácsonyfadísz, ablakdísz, farsangi álarc).	Vegyen részt házimunkában.
Környezetkultúra	
Építés, épület, építmény. Építőelemek és csoportosításuk.	Tudjon síkban és térben minta és egyéni elképzelés alapján építeni. Tudja a modellt és a valóságos tárgyat összehasonlítani.
Közlekedéskultúra	
A gyalogos közlekedés szabályai (gyalogátkelőhely, járda, járdasziget, úttest, jelzőlámpa).	Legyen képes az úttesten biztonságosan átkelni irányítással és anélkül.
Gazdálkodáskultúra	
Gazdálkodás és takarékoság a zsebpénzzel.	Ismerje meg a zsebpénzzel való ésszerű és helytelen lehetőségeket.
Egészségkultúra	
Táplálkozással, a munkavégzéssel kapcsolatos higiénés szokás. Helyes napirend. A szabad levegőn való tartózkodás hatásai. Alkalmazkodás az évszakokhoz.	Ismerje és alkalmazza a helyes testtartást, annak fontosságát munkavégzés közben. Tartsa tisztán és rendben taneszközeit és munkaterületét. Megfelelő öltözködés kialakítása.
Biztonságkultúra	
Tű, olló balesetmentes használata. A gyalogos közlekedés.	Legyen képes a legegyszerűbb eszközök balesetmentes használatára. Ismerje gyalogátkelőhelyen való átkelés veszélyeit. Ismerje föl azokat.
Fogyasztói kultúra	
A reklámok hatásai.	Ésszerűen bánjon zsebpénzével.
Szabadidő-kultúra	
Helyes napirend, életkornak megfelelő önellátás.	Ismerjen egészséges és helyes szabadidős tevékenységeket.
Információs kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	Fejlődjön verbálisan kifejezőképessége.
Pályaorientáció	
Néhány fontos foglalkozás megismerése (pl. fazekasság, fához kötődő mesterségek, stb.).	Tudja szülei foglalkozását. Ismerje a fazekas mesterséget.

Követelmény

- Tudjon példákat a természetes és a mesterséges környezetből.
- Tudjon hosszúságot, nagyságot viszonyítani, összehasonlítani.
- Lényegkiemelés, becslés elsajátítása.
- Képlékeny anyagból egyszerű formák alakítása.

- Anyagok megfigyelése, külső, belső tulajdonságainak segítségével való alakíthatóságára.
- A célnak megfelelő munkaeszköz használata.
- Nevezzen meg néhány az agyaghoz kapcsolódó foglalkozást.
- Tudjon papírt alakítani az eddig tanult módokon.
- Ismerje fel és nevezze meg a környezetében előforduló anyagfajtákat.
- Legyen képes a legegyszerűbb eszközök és szerszámok helyes és balesetmentes használatára.
- Tudjon alaprajzot készíteni körvonalazással.
- Tudjon síkban minta és egyéni elképzelés alapján építeni.
- Legyen képes az úttesten biztonságosan átkelni irányítással és anélkül.
- Tudja a szülei foglalkozását.
- Vegyen részt házimunkában.
- Ismerje az alapvető egészségügyi követelményeket, és azokat alkalmazza is a mindennapi életben.
- Ismerje a lakás berendezési tárgyait és azok rendeltetészerű használatát.
- Ismerje a célszerű takarékoság néhány szabályát.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

2. ÉVFOLYAM

Óraszám:

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét.

Cél

- A technikai műveltség továbbfejlesztése.
- A természetes és mesterséges környezet és ezek anyagainak megismertetése, felhasználásnak, felhasználhatóságnak bemutatása.
- Ismerkedés a természetes anyagokkal (agyag, csuhé stb.).
- A fa, papír, fonal megmunkálása.
- A gyalogos közlekedéssel kapcsolatos közlekedési táblák megismerése, alapvető közlekedési illemszabályok alkalmazása.
- Az egészségmegőrzés egyszerű módszereinek, a betegségeknek meg-, felismerése.
- A viselkedés szabályai és alkalmazásuk otthon, vendégségben.
- A népi hagyományok ápolása.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
Az építődobozban található elemcsaládok felismerése és megnevezése. Képlékeny anyagok: az agyag és a gyurma közötti különbség, a képlékeny anyag tulajdonságai, a megmunkálás lehetősége. Képlékeny anyagok lapítása, mélyítése, hengeresítése, kúposítása. Mintázófa használata. Térbeli kompozíció készítése. Anyaggal való takarékoság. Ékszerek készítése gömbölyítéssel, dísz tárgyak készítése. Utánzással játék készítése természetes anyagokból (dió, gesztenye, kukorica, raffia, csuhé stb.).	Tudjon képlékeny anyagokat térben eszközök segítségével megmunkálni. Tudjon egyéni elképzelés alapján építményeket konstruálni, kicsinyített rajz alapján térben építeni. Természetes anyagok felhasználásával tudjon játékokat készíteni. Kreativitás fejlesztése. Törekedjék a rajzeszközök rendeltetészerű használatára. Legyen képes becsléssel méreteket viszonyítani. Ismerje a nagyítás és a kicsinyítés fogalmát. Ismerje a tű és az olló helyes használatát. Szerezzen jártasságot a látszati rajzból térbeli tárgyak készítésében.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Mérés, méretmegjelölés, előrajzolás, arányok, kicsinyítés, nagyítás, az egész részekre bontása. Papír alakítása (hajtás, sodrás, gömbölyítés, redőzés, darabolás). Hosszúság mérése centiméter pontossággal. Hajtogatással tárgyak készítése. Nyírással tárgyak készítése (terítő). A textíliák tulajdonságainak megismerése, szövés, préselés, nemezelés. Egyszerű öltések alkalmazása. A textília és a fonal tulajdonságainak felhasználásával egyszerű tárgy készítése nyírással, ragasztással, varrással. Látszati rajz alapján térbeli modellezés.	
Termelék-kultúra	
A fa feldolgozása, megmunkálhatósága és felhasználhatósága. A fafeldolgozás eszközei és szerszámai. A fa tulajdonságainak ismertetése: hasítható, faragható. A megmunkálás eszközei. Pontos törés, vágás. A papírgyártás menetének megismerése. Anyagok újrahasznosítása. Fonalmunka: a fonal tulajdonságai, elemei szálak. Tervszerű munkavégzés, célszerűsége törekvés. Csoportmunka, munkamegosztás.	Találjon örömet a manipulatív tevékenységben. Törekedjék az esztétikumra. Tudjon képlékeny anyagokból egyszerű formákat létrehozni. Tudja a kést használni. Legyen képes az anyagok takarékos felhasználására. Munkái során törekedjék az esztétikus kivitelezésre. Tudja a megismert szerszámokat tudja. megnevezni rendeltetésükre használni Törekedjék a balesetmentes munkavégzésre.
Háztartás-kultúra	
Kereskedelem, a lakosság ellátása. A házimunkában való részvétel. Viselkedési szokások kialakítása vendégségben, étteremben. Ünnepi asztalterítés, vendégvárás, vendéglátás. Ajándék készítése, csomagolása, átadása.	Ismerje meg lakóhely környékének kereskedelmi hálózatát. Ismerje az alapvető viselkedési szabályokat étkezés közben, vendégségben, étteremben.
Környezet-kultúra	
Ünnepekhez kapcsolódó dekoráció készítése. Környezetvédelem – a fák óvása.	Ismerje a fák szerepét környezetünkben, életünkben.
Közlekedés-kultúra	
Jelzőtáblák célja, alakja, jelentése. A közlekedési jelzőtáblák alakjai és jelentése. A gyalogos közlekedésnél használatos jelzőtáblák ismerete, figyelembevétele. A tömegközlekedési eszközön alkalmazandó illemszabályok. Átkelés az útesten egyénileg, csoportosan. A járműveken való közlekedés. A jobbkéz-szabály.	Ismerje a lakóhely környékén és egyéb helyeken előforduló közlekedési jelzőtáblák jelentését, a jobbkéz-szabályt, a tömegközlekedési eszközök használatának alapvető szabályait.
Gazdálkodás-kultúra	
Ésszerű takarékoskodás a mindennapi életben. Készülődés a karácsonyi vásárra. Elemi szolgáltatások megismerése (posta, számlák).	Ismerjen költségmentes ajándékozási módokat.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Egészségkultúra	
Testi higiénia. Egészséges táplálkozás. A betegségek felismerése, okozói. A táplálék összeállítása, növényi állati eredetű táplálékok. Gyógynövények. A ruházat tisztán tartása, megóvása. A higiénés szokások kialakítása: fogápolás.	Elemi higiénés szokásokat ismerje és alkalmazza. Tartsa tisztán ruházatát. Tudja a zsebkendő helyes használatát. Az egészséges táplálkozás alapvető elveinek ismerete. Ápolja fogait.
Biztonságkultúra	
A kés balesetmentes használata. Veszélyforrások veszélyhelyzetek a közlekedésben.	Tudja a kést balesetmentesen használni. Ismerje lakóhelyének környékén előforduló, a gyalogos közlekedés szempontjából veszélyes helyeket, ismerje ezek közlekedés szabályait. Ismerje a tömegközlekedés használatának veszélyforrásait.
Fogyasztói kultúra	
Takarékosság a családban. Ajándékozási szokások.	
Szabadidő-kultúra	
A napirendbe épített pihenés szerepe, aktív módjai.	Különböztesse meg a hasznos és kevésbé hasznos időtöltéseket.
Információs kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	Fejlődjön a verbális kifejezőképessége.
Pályaorientáció	
Űsi mesterségek megismerése: szövés, nemezelés.	

Követelmény

- Alkalmazza a megelőző évfolyamon elsajátított eljárásokat, szokásokat a problémamegoldás folyamatában. Igényelje a további, mélyebb megismerést.
- Legyen képes tárgyakat felismerni alaprajzról.
- Legyen képes térben építeni.
- Ismerje a kicsinyítés, nagyítás fogalmát.
- A papír, textil, fa legfontosabb tulajdonságainak ismerete.
- A célnak megfelelő szerszámok kiválasztása, használata.
- A gyalogos közlekedés szabályainak ismerete.
- Udvarias magatartás a közlekedésben.
- Igény a mozgásra, a szabadidő helyes eltöltése.
- Higiénés szokások a táplálkozásban, öltözködésben.
- A családi munkamegosztásban való aktív részvétel, kulturált viselkedés otthon, közterületeken.
- Ismerje a pénz szerepét (a családban).
- A szolgáltatások ismerete, részvétel a szolgáltatásokban.
- Legyen tisztában azzal, hogy mi hol kapható (bélyeg – posta, tej – ABC).
- Ismerjen néhány hulladékhasznosítási módot a gyakorlatban.
- Ismerje és alkalmazza a helyes viselkedési szabályokat munka közben, a gyalogosközlekedésben és a leggyakrabban használt tömegközlekedési eszközökön.
- A környezetben előforduló jelzőtáblák jelentésének ismerete.
- Használja a népi hagyományok nyújtotta tapasztalatokat.
- Tartsa rendben a munkahelyét.
- Takarékos anyagfelhasználás.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

3. ÉVFOLYAM

Óraszám:

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét.

Cél

- A technikai műveltség továbbfejlesztése.
- Tapasztalatok szerzése az anyagok belső szerkezetéről.
- Újabb anyagfajták megismertetése.
- Bevezetés a műszaki információközlésbe.
- A közlekedésben való szabályos részvétel megtanítása.
- Az elemi táplálkozáskritériumok megismertetése.
- A népi hagyományok ápolása.
- Ismerkedés ősi mesterségekkel, anyagaikkal (sás, nád, fűz stb.) egyszerű megmunkálásuk. A fa, papír, fonal további megmunkálása.
- Egyszerű modellek építése.
- A kerékpáros közlekedés szabályainak megismerése, alkalmazása.
- A betegápolás egyszerű módjainak elsajátíttatása.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
Látszati rajz alapján térbeli megépítés (modell). Nézeti ábrázolás előkészítése (építőelemek). Rajzolás, vonalfajták. A méretmegadás elemei: méretvonal, méretsegédvonal, méretnyíl, méretszám. Tapasztalatok szerzése a természetes anyagokról. Sás, gyékény, káka megmunkálása. Népi játékszerek készítése nádból, sásból, kákából, fűzből utánzással. Önálló játékkészítés. Ősi mesterségek, a népművészet megismerése. A fafaragás hagyományai, a fa tulajdonságainak megismerése alapján felhasználása. A famunkák eszközei. Lécek, pálcák tulajdonságai. Az anyagvizsgálat módszerei. Az eszközök balesetmentes használata. Vékony pálcák, lécek megmunkálása, ezekből egyszerű játékok készítése. Kitalált játékok megtervezése, a terv alapján szükséges eszközök és anyagok kiválasztása, a terv elkészítése. Síkból térbeli forma alakítása: nyírás, karcolás, metszés. Feladathoz megfelelő öltés kiválasztása (előöltés, szegőöltés, huroköltés, száröltés, láncöltés, boszorkányöltés). Az építészet történeti fejlődése.	Tudja használni a vonalzót mint mérőeszközt. Tudjon egyszerű műszaki rajzokat olvasni. Ismerje a méretezés fontosságát. Összetett modellek építése térben egyénileg. Önállóan tudjon ajándéktárgyat készíteni. Tudja a szükséges eszközök célszerű használatát. (Tű, olló, kés helyes használata.) Ismerje a fa mint anyag legfontosabb tulajdonságait, megmunkálásának egyszerű formáit. Legyen képes segítséggel a munkához szükséges eszközöket megválasztani. Ismerje a lakás helyiségeinek, berendezési tárgyainak funkcióit.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Makett készítése – a lakás belső helyiségei. Alaprajz és oldalrajz készítése. Épületelemek illeszkedése, az áthidalás technikája.	
Termeléskultúra	
A feldolgozott anyag: anyagvizsgálat (lágypapírok, kartonok, lemezek). A fa megmunkálása, fafaragás. Népi iparművészet. Fonalmunka, varrás. A papírmásé készítésének menete. Az építés menete, anyagai, technikai gondolkodás és szemlélet megalapozása. Településtípusok, népi építészet.	Ismerje fel az anyagok tulajdonságai és felhasználhatósága közötti kapcsolatot. Tisztelje és becsülje a saját maga és mások munkáját.
Háztartáskultúra	
Szolgáltatások. A háztartási munkákat könnyítő eszközök ismerete. A családi munkamegosztásban való aktív részvétel. Egyes háztartási tennivalók önálló elvégzése (mosogatás, szellőztetés, bevásárlás). A házimunkák csoportosítása (kertápolás, állattenyésztés, stb.).	Ismerje a háztartásban használatos eszközöket. Életkornak megfelelően szolgálja ki magát. Vegyen részt a házi munkában.
Környezetkultúra	
Anyagok újra felhasználhatóságának megismerése.	Lássa be az újrahasznosítás lehetőségét, szükségességét.
Közlekedéskultúra	
Alul- és felüljárók. Fényjelző készülékek. A kerékpáros közlekedés (a kerék) története.	Alkalmazza biztonságosan a gyalogosközlekedési szabályokat és a tömegközlekedési eszközöket helyesen. Ismerje a kerékpárosokra vonatkozó jelzőtáblákat és útburkolati jeleket.
Gazdálkodáskultúra	
Takarékossági formák (idő, energia, fogyasztási cikkek, pénz). Bevétel-kiadás tudatosítása, jövedelemfajták, takarékosság.	Ismerje meg az ésszerű takarékosságot.
Egészségkultúra	
Az egészségmegőrzés. Fertőző betegségek. Alapvető segítségadás balesetnél. Betegápolás. A leggyakoribb fertőző betegségek megelőzésének módját. Betegségek felismerése tünetekről. Láz, láz mérés, lázcsillapítás. Öltözködés, körömápolás. Helyes magatartás az orvosi rendelőben.	Ismerje fel az egészségmegőrzés fontosságát. Tartsa be a higiénés előírásokat Az egészségmegőrzés jelentőségének felismerése, károsító hatások elutasítása. Tudja mi a teendő betegsége esetén ki, mikor hogyan értesítsen erről. Öltözködjön a helynek, időjárásnak megfelelően.
Biztonságkultúra	
Tű, olló, kés balesetmentes használata. A leggyakrabban használt háztartási gépek, eszközök balesetmentes használata.	Legyen képes a legegyszerűbb eszközök balesetmentes használatára. Tudja a legismertebb háztartási gépeket, eszközöket balesetmentesen használni.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Gyermekbalesetek megelőzése játéknál, szabadidőben.	Ismerje a gyermekbalesetek előfordulásának legfontosabb okait, megelőzésük módjait. Tudja, hogy a munka, játék, pihenés során veszélyforrások vannak, ezeket próbálja elkerülni. Óvja saját és mások testi épségét.
Fogyasztói kultúra	
A reklámok hatásai a vásárlási szokásainkra.	
Szabadidő-kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	
Információs kultúra	
A műszaki ábrázolás, mint információközvetítő.	Lássa be, hogy a műszaki ábrázolás információközvetítő lehetőség.
Pályaorientáció	
Építkezéshez kapcsolódó foglalkozások.	

Követelmény

- Tudatosan bővítse ismereteit az anyag tulajdonságainak területén.
- Természetes, mesterséges anyagok tulajdonságainak megkülönböztetése.
- Az anyagok tulajdonságai és felhasználásuk közötti kapcsolat felismerése.
- Fogadja el, lássa be a szimbólumok szükségességét a műszaki információközlésben.
- Tudjon megkülönböztetni a műszaki rajzban használatos vonalfajtákat, legyen képes nézeti rajzok elemzésére.
- Egyszerű makett készítése.
- Összetett modellek építése térben – egyéni elképzelések kivitelezése.
- Ismerje és alkalmazza a gyalogos és a kerékpáros közlekedés szabályait.
- Ismerje néhány élelmiszer élettani hatását.
- Tanúsítson érdeklődést a népi hagyományok iránt.
- Aktív részvétel tárgykészítő tevékenységben.
- Munkaeszközök megfelelő használata, védelme, megbecsülése, gondozása.
- Ismerje a lakás belső tereinek funkcióit.
- Baleset, betegség esetén tudja, mit kell tennie.
- Tudja a leggyakoribb betegségek megelőzésének módjait.
- A tiszta környezet iránti igény mind az iskolában, mind otthon.
- A háztartási munkát megkönnyítő szolgáltatások szerepe.
- Ismerjen fel néhány – a háztartásban nélkülözhetetlen – alapvető szerszámot, eszközt.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

4. ÉVFOLYAM

Óraszám:

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét.

Cél

- A technikai műveltség továbbfejlesztése.
- Fejlesszék elméleti és gyakorlati ismereteiket a fa, papír, fonal magasabb szintű megmunkálása.
- A környezeti kultúra értékeinek megismerése, formálása.
- A közlekedési eszközök modelleken keresztül történő megismerése, használatuk, gyakorlati tudnivalók az utazással kapcsolatban.
- Az emberi test működésének alapvető ismeretei.
- A háztartási eszközök biztonságos használatának megismerése, gyakorlati alkalmazása.
- Az elsajátított ismeretanyag rendszerezése, aktivizálásának biztosítása.
- A műszaki információközlés ismereteinek elmélyítése, bővítése.
- Utazás, az utazáshoz szükséges információk megismerése.
- A hagyományok tisztelete.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
A vázlatrajz, a nézeti ábrázolás, és vetületi ábrázolás különbözősége. Térbeli tárgy nézeti ábrázolása, elkészítése. Fafajták ismerete, szegezés, szeghúzás. Megfelelő szerszámhasználat, balesetvédelem. Kalapács, harapófogó helyes használata. A szabványosított műszaki rajz jelei. Mérési eredmények lejegyzése. Önálló modellek létrehozása. Önálló tervezés, népi hímzések. Logikus terv a tárgykészítésnél. A fonalak vastagítása, vékonyítása. Laptextilek nagyobbítása, kicsinyítése. Dísz tárgyak készítése népművészeti elemek felhasználásával. Szövés, felvetés, szálbehúzások, eldolgozás. Motívumgyűjtés.	Legyen képes alaprajz, nézetrajz és tárgy megfeleltetésére. Tudjon mérni cm-pontossággal, mérési eredményeket lejegyezni. Szerezzen kellő gyakorlatot a rajzeszközök használatában. Térlátás célirányos fejlesztése. Becslés, pontos rajzolás fejlesztése. Tudjon centiméter pontossággal mérni. Törekedjék anyagtakarékos felhasználásra. Szerezzen jártasságot a fonalmunkákban.
Termelés-kultúra	
Alapanyag, nyersanyag, félkész- és késztermék. Fonal vizsgálata. Népi iparművészet. Népi építészet. Épített környezet, épített tér. A termelés fontossága, fakitermelés, környezetvédelem. Anyagszükséglet megállapítása. A papír története, szerkezete, szerepe az emberi kultúra kialakulásában. Újrahasznosítható anyagok megismerése.	Tudja a munkaeszközöket rendeltetésszerűen használni. Vegyen részt tárgykészítő tevékenységben. Ismerje a célszerű és takarékos anyagfelhasználást, a megfelelő anyag és eszköz kiválasztását. Legyen képes a tárgy rendeltetése, funkciója, alakja és nézete közötti kapcsolat felismerésére. Tudja kipróbálni a kész munkadarabot, tartson rendet, tisztaságot munka közben. Tudjon egyszerű építményt készíteni közös előkészítés után.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
A papírhajtogatás rajzos jelei, algoritmusok alkalmazása. Papírgyártás régen és ma. Öltésformák alkalmazása haszon- és dísz tárgyon. Szabásminta használata anyagtakarékosság. Egyénileg vagy csoportosan tudjanak modellt építeni, teret elhatárolni (pásztorkunyhó, vályogkunyhó építése).	Legyen képes a lakás belső tereinek, funkcióinak megnevezésére.
Háztartáskultúra	
Háztartási gépek. Környezetvédelem-takarékosság. Gazdálkodás. Időbeosztás a családban.	Tudja használni a háztartási gépeket. Ismerjen néhány – a lakóhelyen található – szolgáltatást, tudja bemutatni (helye, szerepe, használata). Alakuljon ki feladattudata a rendszeres napi feladatok ellátásában. Legyen képes gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések felismerésére.
Környezetkultúra	
Környezetvédelem: egyensúly fenntartása az élővilágban. Takarékosság, újrahasznosítás. Ízléses, egyéniséget kifejező családi környezet.	Végezzen szelektív hulladékgyűjtést.
Közlekedéskultúra	
A közlekedési eszközök csoportosítása. Menetrendek vizsgálata. A kerékpározás szabályai. Önállóságra törekvés az utazásnál.	Tudjon tájékozódni a lakóhelyen közlekedő tömegközlekedési eszköz (busz) menetrendjében. Tudjon kerékpározni forgalom elől elzárt területen.
Gazdálkodáskultúra	
A család jövedelme, zsebpénz, takarékoság.	
Egészségkultúra	
Napirend. Egészséges életmód. A környezet és ruházat tisztán tartása. Egészségkárosító szerek (nikotin, drog, alkohol). Az emberi test működésének alapvető ismeretei. Testünk felépítése, tápanyagok, fogak. Felkészülés a külső-belső változásokra. Személyi higiénia való igény. Egészséget károsító szerek elutasítása. Egészséges életmód tudatos kialakítása. Egészségügyi ellátás ismerete, segítségnyújtás, hívás. Gyógyszerfogyasztás.	Ismerje az egészséges életmód elemi szabályait, az egészséges tápanyagokat. Tartsa be az elemi higiéniai szabályokat. Utasítsa el a káros élvezeti szereket. Tudja elmondani a teendőket betegség vagy baleset esetén. Tudja, gyógyszert csak felnőtt engedélyével vehet be.
Biztonságkultúra	
Kalapács, harapófogó balesetmentes használata. Hulladékok újrahasznosításának világméretű szükségessége.	Tudja a munkaeszközöket, háztartási eszközöket balesetmentesen használni. Lássa be az újrahasznosítás jelentőségét.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Fogyasztói kultúra	
A rádió és a televízió hatásai a vásárlási szokásainkra.	
Szabadidő-kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	
Információs kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	Ismerje a tárgyformáló művészetet. Próbáljon önálló véleményt alkotni a látottakról.
Pályaorientáció	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	

Követelmény

- A műszaki rajz leolvasásának ismerete.
- Alaprajz, nézetrajz készítése önállóan.
- Mérés centiméteres pontossággal.
- Rend, tisztaság megtartása munka közben.
- Munkaeszközök karbantartásának fontossága, gondozása.
- A lakás belső terei, azok funkciói.
- Díszítőelemek használata, a lakás otthonossá tétele.
- Önellátás otthon, iskolában, segítség.
- Ésszerű takarékoság idővel, pénzzel, energiával.
- Szolgáltatások megfelelő igénybevétele.
- Részvétel tárgykészítő tevékenységben – tárgykészítés saját ötlet alapján.
- A célszerű és takarékos anyagfelhasználás.
- Rend, tisztaság munka közben.
- A készítendő tárgy sajátosságaihoz illő anyag és munkaeszköz választása.
- A tárgy rendeltetése, funkciója, anyaga, alakja és mérete közötti kapcsolat felismerése.
- Jártasság a gyalogos és a kerékpáros közlekedés szabályainak alkalmazásában.
- Az egészséges életmód elemi szabályának ismerete.
- A teendők megnevezése egyes betegségeknél – a mentők telefonszáma.
- Ismerje a háztartásban használatos eszközök és gépek rendeltetését és használatát.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–4. évfolyam

BEVEZETŐ

Cél

Az iskolai testnevelés és sport az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ennek feltétele, hogy ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsülik társaik teljesítményét, motorikusan képzetek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciós értékeit.

- A képességfejlesztés az egyéni adottságoknak és szenzibilis fázisoknak megfelelő legyen. Alakuljon ki a tanulóknak az igény az iskolán kívüli és az iskola utáni önállóan végzett mozgásos tevékenységre. Ehhez kapjanak megfelelő mennyiségű és minőségű információt.
- A megfelelő mozgásanyag minden tanulóval történő rendszeres végzésével, valamint a gerinc- és ízületvédelmi szempontok alkalmazásával el kell érni, hogy a tanulók biomechanikailag helyes testtartása kialakuljon, automatizálódjon és fennmaradjon.

Követelmény

- El kell érni, hogy igényükké váljon az egészséges életmód, ezért kezeljék kiemelt helyen az egészség megőrzését. Ismerjék saját motorikus képességeiket, azok fejlesztésének, fenntartásának módjait. Ismerjék és igényeljék a mozgásos játékok, a versengés örömét.
- Becsüljék meg társaik teljesítményét. Mozdulásuk koordinált, esztétikus és kulturált legyen. Válják életmódjuk részévé a rendszeres fizikai aktivitás. Legyenek képesek a természetes mozgások tökéletes végrehajtására.
- Fejlődjön akaratuk, kitartásuk és egyéb erkölcsi tulajdonságaik.
- Fizikai képzettségük életkoruknak megfelelő legyen. Ismerjék és alkalmazzák az ismertebb sportágak, sportjátékok alaptechnikáit, szabályait.
- Alakuljon ki megfelelő higiéniai alap az egészséges sportoláshoz, illetve sportolás utáni tisztálkodáshoz.
- Alakuljon ki, automatizálódjon és maradjon fenn a tanulóknak a biomechanikailag helyes testtartás.

Megjegyzés

- A tantervben nincs meghatározva kötelező törzsanyag, előírt sportágak, és az sincs megköthető, hány órát kell fordítani egyes mozgások oktatására. Minden testnevelő a saját iskolai körülményeihez igazíthatja tanmenete elkészítését.
- A tanterv kidolgozása az alsó tagozattól kezdődik. A tanterv egy évfolyamon belül több mozgásanyagra van bontva, melyek a meglevő tudásra épülve évről évre egyre nehezebb, bonyolultabb mozgásokkal egészülnek ki.
- A tanterv új, nem hagyományos sportágakkal bővíthető az iskola adottságainak megfelelően. A tanítás heti két és fél órában folyik, de a tanterv rugalmassága lehetővé teszi a kisebb, illetve nagyobb óraszámot is.

Értékelés

- A követelményrendszer akkor adhat reális visszajelzést a tantervi cél teljesítéséről, ha értékelési szempontjait a nevelésben, az oktatásban és a képzésben felmutatott értékek.
- A nevelést a tanulók aktivitásának, és a szabály, valamint morális rendszerhez való viszonyulásuk felbecsülésén, az oktatást a sportágban mutatott teljesítmények, a képzést a tanulók teljesítményeinek önmagukhoz viszonyított fejlődése alapján értékeljük. Ezek szabályozott összevetését kidolgoztuk. A tanulók neveltsége és képzettsége a célrendszerben jelzett követelményeknek megfelelően az érdemjegyen jelenik meg. Az egyszempontú teljesítmény értékelésen alapuló követelmények hibáit ismerjük. A tanulók adottságai – a pedagógiai közhit szerint – erősebben befolyásolják teljesítőképességüket a testnevelésben, mint az elméleti tantárgyakban. Ahhoz tehát, hogy a teljesítmények is értékelési szempontként szerepelhessenek: esélyt kell adni arra, hogy a hátrányos fizikai adottságokkal rendelkezők is jó értékelést szerezhessenek.
- Az esélyjavítás egyik lehetősége a differenciált tananyag kijelöléshez adott módszertani alternatívák alkalmazásával valósítható meg. Az értékelés differenciálásának másik lehetőségét az alkati és az alapvető fizikai adottságok felmérésére készített táblázatok értékelésmódosító szempontkénti felhasználása biztosítja.
- A tanulók neveltsége lényeges tényező egy reális értékelési rendszerben. A tanulók neveltségét (funkcionálisan) tanórai és tanórán kívüli testedzésben felmutatott aktivitásuk és a testedzések szabály, valamint erkölcsi rendjéhez (fair play) viszonyított cselekedeteik alapján lehet jellemezni.
- A tanulói munka értékelésében az „elégéses” szint megállapítása nevelési alapkövetelmény alapján történik, amelyet az oktatásban és képzésben nyújtott gyenge teljesítmény nem ronthat le. Az alapkövetelmény teljesítése a legalább „elégéses” minősítés feltétele. Ez az egyetlen értékelési szint, amely nem tananyagfüggő és nem mérhető teljesítményszinthez kötött. Ennek oka az, hogy a tanulók adottságait ilyen módon lehet/kell figyelembe venni.
- A követelmény és értékelés összefüggése:
 - A követelmény megfogalmazás funkcionális alapon közelít a célhoz. A célra vonatkozó közvetlen követelmény megfogalmazást az értékelés és osztályozás motiváló hatásaival segíti.
- Az értékelés, osztályozás:
 - A neveltség szintjét becsléssel mérjük a munka aktivitásán, a szabályos egészségőrző és erkölcsös cselekvés értékelésén alapul.
 - Az oktatás szintjét a sportteljesítményekhez, az országos standardokhoz vagy az elsajátításra előírt tananyagmennyiséghez és minőséghez viszonyítjuk.
 - A képzés szintjének alapját a tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése adja.
 - A tantervi követelmények működése: A tanuló iskolai munkáját végzi, a tanterv és az iskola, testnevelő tanár által meghatározott és előírt követelmények és értékelés ismeretében. A tanár tehát a három szint alapján minősíti a tanuló munkáját, majd érdemjegyeket, ezek összegzéseként félévi és év végi osztályzatot ad.
- Az értékelő rendszer működésének alapfeltétele az, hogy a testnevelést és gyógytestnevelést tanítók megfeleljenek a következő elvárásnak:
 - A testnevelés egészében érvényesítsék a gerinc- ízületivédelem szabályainak alkalmazását, minden tanulóval rendszeresen végezzék a biomechanikailag helyes testtartást kialakító, automatizáló és fenntartó mozgásanyagot. A testnevelés egésze örömet és sikerélményt nyújtson a tanulóknak, még az eltérő testi adottságú tanulóknak is.
 - A tárgyi feltételek arányában igyekezzék sokoldalú, harmonikus nevelési és képzési alapot biztosítani.
 - Igazságosan és következetesen értékelje tanítványait.

1–2. ÉVFOLYAM

Óraszám: 3 óra/hét

Részei:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika
- Járások és futások
- Szökdelések
- Ugrások
- Dobások
- Támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok
- Labdás gyakorlatok
- Küzdő feladatok és játékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás

Megjegyzés:

A tanterv az első két évet egyetlen egységként kezeli. A gyerekek iskolába lépésük idején igen eltérő képességűek, tudásúak. A tanulók fizikai és szellemi tulajdonságait a második év végére lehet megközelítőleg azonos szintre hozni.

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Elemi szervezési feladatok megoldásához szükséges alapvető alaki gyakorlatok és vezényszavak ismerete. (Oszlop-, sorbaállás, Jobbra át, balra át, Lépés indulj, Lépés állj, stb.)	Értsék a vezényszavakat, tudják végrehajtani. Legyenek képesek összerendezett, fegyelmezett mozgásra, viselkedésre.	Hajtsák végre a vezényszónak megfelelő alakzatot.

Gimnasztika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A gimnasztika játékos és határozott formájú egyszerűbb, 2-4 ütemű szabad-, társas-, kéziszergyakorlatai. Játékos zenére végzett gyakorlatok. Labda, ugrálókötél gyakorlatok. Pad, bordásfal és társasgyakorlatok. A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése. A korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.	Bemutatás után ütemre végezzék az elmondott gyakorlatokat. A gimnasztikai gyakorlatok segítségével a testrészek fokozatos sokoldalú terhelése, erősítése. Állóképesség fejlesztése. Aktív és egyre tudatosabb testmozgással előzzék meg a testtartási rendellenességek kialakulását.	Gimnasztikai gyakorlatok végzése bemutatott v. a pedagógus által elmondott utasítások alapján.

Járások és futások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Járások, futások, utánzó és szerep játékok. A gyakorlását biztosító fogójátékok, egyéni, sor- és váltóversenyek futásfeladatokkal. Tartós futás, gyorsfutás, futás irányváltoztatással, akadálykerüléssel.	Tudjanak gyorsan, illetve kitartóan futni, iramukat a távhoz és a terephez igazítani, futás közben akadályokat leküzdeni. Utánzó járások segítsék helyes testtartásukat, erősítsék lábholtozataikat.	Változó feltételeknek megfelelően tudja szabályozni járását, futását. Tudjon 6-8 percig futni megállás nélkül. Tudjon futni iram- és irányváltoztatással, tárgyerüléssel stb. Tudjon 30 m-t maximális sebességgel lefutni.

Szökdelések és ugrások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Szökdelések egy, váltott, páros lábon meghatározott távolságig, különböző módon és feltételek között, kéziszér (ugrálókötél) segítségével is. Helyből és nekifutással végzett természetes ugrásfeladatok és kapcsolódó játékok, versenyugrások. Tudjanak tartósabb ideig ugrálókötéllel ugrálni. Tudjanak sorozatugrást, fel- és leugrást, ugrást távolba, átugrást végezni.	Különböző szökdelések, utánzó játékos ugrások koordinált végrehajtása. Eszközök, tárgyakra való le-, fel-, átugrások, szökdelések, ezek összekapcsolása. Sajátítsák el a különböző ugrások, szökdelések végrehajtásának helyes technikáját. Ügyesség fejlesztés.	Helyből és nekifutással történő ugrások összerendezett végrehajtása. Ugrókötél gyakorlatok 30 mp-ig folyamatosan. Helyből távolugrás: fiú: 119–128 cm, lány: 114–118 cm.

Dobások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Különböző méretű és súlyú labdák távolba és célbejuttatása gurítással, hajtással egy és két kézzel. Dobással kombinált játékok és versengések.	Egymástól eltérő dobásmódok végrehajtása. Dobókészség kialakítása: egykezes felsődobás. Figyelem összpontosítása a célbedobásnál.	A tevékenység céljának megfelelően használja a labdát, próbálja a technikát minél pontosabban gyakorolni. Ismerje a használt szerek nevét. Célbedobás számolyra, karikába 6 m-ről. Távolba dobás kislabdával Fiú: 14–20 m. Lány: 13–14 m.

Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Játékos támasz és függésgyakorlatok talajon, számolyon, bordásfalon, mászókán. Egyensúlygyakorlatok, járások vonalon, padon feladatokkal. Játékok, versengések. Gurulóátfordulás előre-hátra, tarkóállás. Bordásfal gyakorlatok. Lebegőállás, mérlegállási kísérletek.	Sajátítsanak el egyszerű tornajellegű támasz és függéshelyzeteket, legyenek képesek hely- és helyzetváltoztatásokra támaszban és függésben Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a játékos feladathelyzetekben. Fejlődjön kondicionális és koordinációs képességük, mozgásos cselekvésbiztonságuk.	Legyen képes különböző játékos és egyszerű egyensúlygyakorlatok elvégzésére változó körülményekkel. A testtömeg megtartása függésben és támaszban. Mászókötélen mászókulcsolással mászási kísérletek. Tudja bemutatni az órán tanult támasz- és egyensúlygyakorlatokat önállóan.

Labdás gyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A labdakezelés egyszerű módjai, ezek alkalmazása testnevelési játékokban. Egyszerű labdajátékok. Labdagurítás, elkapás, feldobás, labdapattogatás, dobás távolba, célba, utánpótlásban labda terelgetése.	Ügyesség, elemi szintű játék és együttműködési készség. Szabályok betartása, becsületes játék. Labdaérezék fejlesztése.	Labdajátékok. Tudja a labdát gurítani, vezetni, feldobni, elkapni, a tanult átadási módokkal a társnak átadni. Szalalom labdavezetés 15 m-es pályán. Labdaadogatás párokban 1 perc 3 m-es távolságból 30-40 átadás.

Küzdő feladatok és játékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Húzások, tolások párokban, csoportokban. Emelések, hordások	Elemi és speciális ügyesség a páros küzdelmekben.	Kultúrált, sportszerű test-test elleni küzdelem elfogadása és végrehajtása.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
	Edzettség az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére. Alkalmazkodóképesség kialakítása.	Speciális szabadtéri játékok, sorversenyek, évszaktól függően. (Ugróiskolák, fogócskák, labdázás.) Rendszeres mozgásos tevékenységek a szabadban.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Vízhez szoktató játékok. Siklások hason és háton. Kar- és lábtempó választott úszásnemben, ezek összehangolása, levegővétel. Játékok a vízben.	Vízbiztonság szerzése. Gyakorlottság egy úszásmódban. Légzőgyakorlatok.	Az uszoda és a természetes vizek ismerete. Vízbiztonság. 8-10 m biztonságos leúszása segédeszközök nélkül.

3. ÉVFOLYAM

Óraszám: 3 óra/hét

Részei:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika
- Járások és futások
- Szökdelések
- Ugrások
- Dobások
- Támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok
- Labdás gyakorlatok
- Küzdő feladatok és játékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Sorakozás kétsoros vonalban: igazodás, takarás, jelentésadás. Testfordulatok helyben, két ütemben. Járás ütemtartással. Nyitódások és záródások, fejlődések és szakadozások járás közben.	Legyenek képesek: – a gyakorlatokra vonatkozó szakkifejezéseket megérteni, a gyakorlóléhelyek, -szerek és eszközök nevét ismerni, az öltözői rendet, a higiénés szokásokat kialakítani; – az óraszervezés szempontjából szükséges foglalkozási formákat és alakzatokat felismerni, azokat együttesen, gyorsan és célszerűen végrehajtani.	Alakzatok felvétele és változtatása a reprodukálás szintjén.

Gimnasztika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Határozott formájú szabad-, társas- és kéziszergyakorlatok. Feladatok ritmusra, énekre, zenére. Játékos képességfejlesztés. Testnevelési és egyéb játékok. Húzódzkodási kísérletek. A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése. A korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.	A tanult gimnasztikai gyakorlatokból összeállított mozgásokat folyamatosan és pontosan a pedagógus utasításainak megfelelően (ütemtartással és zenére is) végrehajtani, a játékos képességfejlesztő gyakorlatokat, testnevelési játékokat és sportszerű test-test elleni küzdelem fogásait elsajátítani.	Gimnasztikai gyakorlatok végzése a pedagógus utasításainak megfelelően.

Járások és futások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Járás, futás zenére, ütemtartással. Futóiskola feladatok, futó- és fogójátékok. Kitartó és gyorsfutások. Gyorsindulások. Térdelő- és állórajt. Állóképességi futások egyenletes tempóban.	Rendelkezzenek a tanulók általános futókészséggel (ami a későbbiekben az atlétikus mozgásokban és a sportjátékokban alapvetően szükségessé válik). Tudjanak 8-9 percig kitartóan futni, vagy futómozgást tartalmazó tevékenységet (játékot) végezni, illetve a változó feltételeknek megfelelően futásukat szabályozni.	A változó feltételeknek megfelelően tudja szabályozni járását, futását. A helyből és nekifutással történő ugrások összerendezett végrehajtása. A tevékenység céljának és a labda sajátosságainak megfelelő dobásmód megválasztása és végrehajtása.

Szökdelések és ugrások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Szökdelő iskola, váltott lábú szökdelés elsajátítása. Akadályversenyek ugró, szökdelő feladatokkal. Kötéláthajtások. Távolugrás néhány lépés nekifutásból, elugrósávból.	Legyenek képesek a helyből és nekifutással történő ugrásokat összerendezetten végrehajtani (hangsúlyozott elrugaszkodás, a kar- és lábmunka összhangjának megteremtése). Ugrókötelezésnél 1 perc alatt meghatározott ugrásszámot teljesíteni.	A helyből és nekifutással történő ugrások összerendezett végrehajtása.

Dobások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Hajítások és dobások egy és két kézzel távolba és célba különböző méretű labdával. Kislabdahajítás állóhelyből, kilépéssel harántterpeszbe, lassú sétából távolba.	A hajító mozdulat helyes végrehajtása. Egymástól eltérő dobásmódok végrehajtása.	A tevékenység céljának és a labda sajátosságainak megfelelő dobásmód megválasztása és végrehajtása.

Labdás gyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A labda egyéni elképzelés szerinti mozgatása (dobással, rúgással, labdavezetéssel) és birtokbavétele. Célzott dobások mozgó társra. Az elsajátított mozgások versenyhelyzetben való alkalmazása.	Legyen képes a labdát kézzel, illetve lábbal vezetni, továbbítani, birtokba venni (a játékokban sikerélményt biztosító szinten). Alkalmazkodjon a mozgó labdához és a társakhoz, különítse el a támadó- és a védőmozgást, ismerje fel a megoldási lehetőségeket, tartsa be a játék és magatartási szabályokat.	Vegyen részt többféle labdajátékokban.

Értékelés

Az értékelés gyakorlati bemutatással történik egyénileg, párokban vagy csapat formában.

4. ÉVFOLYAM

Óraszám: 3 óra/hét

Részei:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika
- Járások és futások
- Szökdelések
- Ugrások
- Dobások
- Támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok
- Labdás gyakorlatok
- Küzdő feladatok és játékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
(Az előző évfolyamban tanultak gyakorlása.) A menet megindítása és megállítása ütemtartással. Fejlődések és szakadozások járás és futás közben. Többsoros vonal, oszlop alakítása.	Legyenek képesek: – a gyakorlatokra vonatkozó szakkifejezéseket megérteni, a gyakorlólhelyek, -szerek és eszközök nevét ismerni, az öltözői rendet, a higiénés szokásokat kialakítani; – az óraszervezés szempontjából szükséges foglalkozási formákat és alakzatokat felismerni, azokat együttesen, gyorsan és célszerűen végrehajtani.	Alakzatok felvétele és változtatása a reprodukálás szintjén.

Gimnasztika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Határozott formájú 4-8 ütemű szabad-, társas-, kéziszer-, pad- és bordásfalgyakorlatok. Feladatok ritmusra, zenére. Tartásjavító gyakorlatok. Játékos képességfejlesztés. Testnevelési és egyéb játékok.	A tanult gimnasztikai gyakorlatokból összeállított mozgások folyamatos és pontos, a pedagógus utasításainak megfelelő (ütemtartással és zenére is) végrehajtása.	Gimnasztikai gyakorlatok végzése a pedagógus utasításainak megfelelően, majd önállóan is.

Járások és futások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Járások, futások feladatokkal. Kitartó futások 10-12 percig. A járássok, futások, gyors indulások gyakorlását biztosító játékok, versengések. Térdelő és állórajtok.	Legyen képes a különböző tempójú járássok és futások végrehajtására. Legyen képes kitartó futásra 10-12 percig saját tempóban.	A változó feltételeknek megfelelően tudja szabályozni járását futását. Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket.

Szökdelések és ugrások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Szökdelő iskolák, sorozatugrások egy- és páros lábon. Ugróláb kiválasztása. Emelkedő szekrényen való felfutás, majd leugrás. Szökdelések emelkedőre. Távolugrás meghatározott elugró helyről. Távolugró versenyek.	A le, fel, át, sorozat szökdelések, ugrások koordinált végrehajtása helyben, tovahaladással, fordulatokkal. Készüljön fel és viselje el a talajfogás hatásait. Legyen képes elviselni a kisebb ütközéseket, fejlődjön talajfogásának biztonsága.	Közepes lendületű nekifutással végrehajtott ugrások hangsúlyozott elrugaskodással, harmonikusan. Helyből távolugrás fiú: 120 cm, lány: 100 cm.

Dobások

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Hajítási kísérletek kidobó állásból befordulással és nekifutással. Medicinlabda dobás, vetés, lökés helyből és különböző testhelyzetekből. Dobásos testnevelési játékok.	Legyen képes kiválasztani a dobófeladatnak legmegfelelőbb mozgásformát. A hajító és lökö mozgulat kialakítása, fejlesztése.	A megfelelő dobásmód kiválasztása és végrehajtása. Célbadobások.

Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Eddig tanult elemek magasabb szinten való elsajátítása. Vetődés mellső fekvőtámaszból hátsó fekvőtámaszba. Kézállásba lendülés bordásfalnál társ segítségével. Magas gurulóátfordulások előre. Kézenátfordulások oldalt. Spárgák. Padon, alacsony gerendán járások, szökkenések, fordulatok, lábcserék, leugrások. Felguggolás, függőleges repülés 2-3 részes szekrényen. Leugrások bordásfalról. Kötélmászás fél- vagy teljes magasságig. Játékok, versengések.	Bonyolultabb tornaelemek elsajátítása. Térbeli tájékozódó képesség fejlesztése. Izomérzékelés alakítása és fejlesztése. Tornagyakorlatok koordinált és esztétikus végrehajtása.	Testtömegük megtartása támaszban és függésben, majd mozgás közben.

Labdás gyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Labdaátadások és -átvételek (helyben és mozgás közben). Labdavezetések (irányváltoztatással is). Fejlesztési kísérletek párokban. A labda levegőben tartása kézzel, lábbal és fejjel. Megállások labdavezetésből és társtól kapott labdával. Sportjátékok előkészítése labdás játékokkal, versengésekkel.	A labdát kézzel, illetve lábbal vezetni, továbbítani, birtokba venni (a játékokban sikerélményt biztosító szinten), továbbá a mozgó labdához és a társakhoz alkalmazkodni, a támadó- és a védőmozgást elkülöníteni, a megoldási lehetőségeket felismerni, a játék és magatartási szabályokat betartani.	Vegyen részt többféle labdajátékban.

Küzdőfeladatok és játékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Esések, gurulások, tompítások. Szabadulás fogásból. Birkózó jellegű küzdőjátékok.	Speciális ügyesség a páros küzdelmekben. A siker és a kudarc sportszerű elviselése a küzdő feladatokban és a játékokban.	A kultúrált test-test elleni harc elfogadása és betartása.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
	Edzettség az időjárás kellemetlen hatásainak legyőzésére. Az alkalmazkodóképesség kialakítása az időjárási viszonyokhoz.	Speciális szabadtéri játékok. Rendszeres mozgásos tevékenységek végzése.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az elsajátított úszásnem mellett egy további technika alapjainak elsajátítása. Játékok, versenyek. Futó-, fogó-, küzdőjátékok.	Biztonságos mozgás a vízben. Alapfokú úszástudás. Helyes légzőtechnika kialakítása.	Meghatározott távolság biztonságos leúszása helyes technikával.

II. FELSŐ TAGOZAT

TARTALOM

Magyar nyelv és irodalom
Élő idegen nyelv
 Angol nyelv
Matematika
Ember és társadalom
 Történelem és társadalomismeret
Ember a természetben
 Bevezető (Halász Tibor)
 Természetismeret – A
 Természetismeret – B
 Természetismeret – C
 Biológia
 Egészségtan
 Fizika
 Kémia
Földünk és környezetünk
 Földrajz – A (5–8. évf.)
 Földrajz – B (5–8. évf.)
Művészetek
 Ének-zene – Tánc – Dráma
 Vizuális kultúra
 Mozgóképkultúra és médiaismeret
Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek
Testnevelés és sport

BEVEZETÉS

Az iskolai nevelés-oktatás közös értékeit, kulcskompetenciáit, fejlesztési feladatait – általános szinten – a NAT 2003 fogalmazza meg. A feldolgozandó konkrét tartalmak a **középszintű** érettségi vizsgakövetelményekben találhatók. E két dokumentum úgy biztosít egységes alapot közoktatásunk elvi, szemléleti, cél és feladatbeli, tartalmi, szerkezeti meghatározásához, hogy egyben önállóságot is biztosít a – különböző körülmények között dolgozó – magyarországi iskolák számára munkájuk alapidokumentumainak differenciált elkészítéséhez.

A differenciálást megtervező helyi terveknek a NAT „lágyműködési szabályozására és a középszintű érettségi vizsgakövetelmények „kemény” kimeneti szabályozására – mint közös alapra – kell épülnie. Így a tanároknak és az iskoláknak általunk **javasolt**, konkrét segítséget adó, **adaptálható kerettantervi rendszerünknek** is ezek alapján kell meghatározni: a tantárgyak nevét, a tartalmát és ezek időbeli elrendezését, a kiemelt célokat, követelményeket és ajánlott módszereket, az egyes szakaszok befejező évfolyamának kimeneti követelményeit stb.

Az iskolák céljai, feladatai és működési feltételei ugyan lényegesen különbözhetnek egymástól, de többségüknek valójában ugyanazokkal az alapvető feladatokkal és nehézségekkel kell megbirkózniuk. **Ez a kerettantervi rendszer a többségnek szeretne segítséget adni** a helyi pedagógiai programok és azon belül az egyes tantárgyak helyi terveinek elkészítéséhez.

A helyi pedagógiai programok és tantervek elkészítését elősegítő gondolatok, javaslatok

A NAT 2003 alapelveit elfogadva és a középfokú érettségi követelményeket tudomásul véve fontosnak tartjuk előre bocsátani az általunk kiemelt hangsúllyal kezelt gondolatokat és a változások jogosságát

bemutató „helyzetképeket” (amiben, néhány helyen, pl. az *Alapgondolatok, rendezőelvek* és a *Bevezetés* című részekben túlléptük a kerettantervekkel szemben támasztott igényeket), hogy **javaslataink érthetőbbek, elfogadhatóbbak és így jobban átvehetők legyenek.**

Gondolatainkat igyekeztünk úgy felépíteni, hogy azok a felhasználók igényeinek széles körben megfeleljenek, minél nagyobb része beépíthető legyen a helyi igényeknek és elképzeléseknek megfelelő dokumentumokba.

Az **alsó tagozat** (1–4. évfolyam) kerettanterveit **egy rendszerbe** fogtuk össze, hogy az a könnyebb kezelhetőség mellett, világosabban érzékeltesse e pedagógiai szakasz súlyát, sajátosságait és az egyes részei jobban összehangolhatók legyenek.

A **felső tagozatra és a középiskolára** (5–12. évfolyamokra) készült kerettanterveket ráépítettük az alsó tagozatosra, és két összekapcsolt egységben, de együtt néhány tantárgynál lineáris felépítésben – kezeltük azokat. Arra törekedtünk, hogy az – iskolarendszerünk jelenlegi tagozódása miatt formailag elkülönült – alapozó, fejlesztő és megszilárdító, elmélyítő szakaszok kerettantervei szoros egységet alkotva együtt jelenjenek meg. Így a nevelés-oktatás két nagy szakaszában dolgozó tanárok (felső tagozat, középiskola) alaposabban és könnyebben megismerhetik egymás feladatait, az egymás területén megvalósuló változásokat. A szokásos érettségi tantárgyaknál a **kétszintű érettségire** történő felkészítés újszerű feladatait, külön tantervekkel igyekszünk segíteni.

A javasolt tevékenységek megvalósításához szükséges eszközigények minimumát az átlagos helyzetben levő iskolák jelenlegi lehetőségeinek megfelelően képzeltük el.

Kerettanterveinkben igyekeztünk a NAT elveit és a **középszintű** érettségi követelmények igényét – ami elvileg az általános műveltség élethivatástól független részét kellene, hogy jelentse – úgy teljesíteni, hogy azok az iskolai közösségek saját gondolatai alapján, minél több iskolában jól megvalósíthatók legyenek. Ezért ajánlásainkban az előírások és az ésszerűség keretein belül tartottuk a tartalmi követelményeket.

Ezt a kerettantervrendszert egy kidolgozandó pedagógiai rendszer részének tekintjük és fokozatosan kiegészítjük a Mozaik Kiadó tanmenetekkel, tankönyvekkel, munkafüzetekkel, feladatlapokkal stb. Továbbra is tervezzük a programok alkalmazását elősegítő szakmai, módszertani előadásainkat, tanácsadásainkat és a programok fejlesztését, „karbantartását”.

ALAPGONDOLATOK, RENDEZŐELVEK

Közoktatásunk változását szükségessé tevő legfontosabb okok

Az **általános iskolák szempontjából legfontosabb változás** az, hogy az általános műveltség alapjainak biztosítása 18 éves korig tolódott ki. Így ezen a területen a mindenkire vonatkozó minőségi előrelépés igénye ebben az időkeretben túlterhelés nélkül is megvalósítható lehet. Mivel az általános iskolák ennek a feladatnak csak az első, alapozó, fejlesztő szakaszában vesznek részt, **nem kényszerülnek nevelő-oktató munkájukban, a tantárgyak tartalmának kiválasztásában még viszonylagos teljességre sem.** Csak a saját feladatuk megvalósítására, a középiskolára történő felkészítésre, a tananyag feldolgozási folyamatának logikai megalapozottságára és a nevelés lehetőségeinek biztosítására kell vigyázniuk. Ezzel több idő és energia juthat a hatékonyabb módszerek alkalmazására, személyiség- és közösségfejlesztés megfelelő szintre emelésére és sok más eddigi gond megoldására. Ezzel elérhető, hogy amennyiben a követelmények teljesíthetők, az iskolai munka **a többség számára sikerélményekkel** járjon.

A **középiskolák számára a legnagyobb kihívást** napjainkban az jelenti, hogy egyszerre jelenik meg az igény náluk a (jó értelemben vett) „elit” képzés szakmai színvonalára, valamint a korszerű általános műveltség megalapozására és a kibővült nevelési feladatok megvalósítására. Ennek eleget tenni – a ma már szerényebb képességű és kevésbé céltudatos tanulókat is magába foglaló osztályokban – csak megfelelő szervezeti keretek között (pl. középszint és emeltszint szétválasztása az érettségi felkészítésben stb.), új szemlélettel, a körülményekhez igazított többszintű rugalmas cél-, feladat- és értékelési rendszerrel, alkalmasabb módszerekkel stb. lehet. **Ezeket a feltételeket az előttünk álló évtizedben mindenképpen meg kell teremteni,** akár a felmenő rendszerű NAT-tal, akár másként (esetleg azt megelőzően, mert pl. a kétszintű érettségi bevezetése megelőzi a NAT-ot).

A fenti indokok is azt erősítik, hogy mind az egyéni élet, mind a társadalom és gazdaság területén bekövetkező változások jogos igényeinek teljesítése érdekében – a ma is érvényes értékek megtartása mellett

– a **közoktatásban jelentős változásokra van szükség**. Ezért minden képzési szakaszában – az életkori sajátságoknak megfelelően – figyelembe kell venni többek között a következőket.

Napjainkban egyre sokoldalúbb és magabiztosabb **tájékozódási képességet és tájékozottságot** követel meg mindenkitől az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés, mint eddig:

- a társadalmi jelenségek, folyamatok, kapcsolatrendszerek megértése, befolyásolása és a hozzájuk való alkalmazkodás területén;
- a természettel kialakítandó kapcsolatokban, a kölcsönhatás-rendszerek felismerésében, a környezetvédelemben;
- a korszerű technikák megismerésében és alkalmazásában;
- az információk megszerzésében, kezelésében és felhasználásában;

Egyre nagyobb **tudatosságra, felkészültségre** és fejlettebb döntési képességre van szüksége mindenkinek:

- az egyéni és közkerölcs lényegének megismerésében, társadalmi értékeinek megértésében, elfogadásában, javításában és megkövetelésében;
- a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák megszerzéséhez;
- az egyén és közösség számára egyaránt fontos személyiség- és közösségfejlesztés fontosságának felismerésében, megértésében és megvalósításában;
- a demokrácia, az alapvető emberi jogok ismeretében, értékelésében, alkalmazásában és megvédésében;
- a helyes én-, nemzet-, valamint európai azonosságtudat kialakításában és helyes arányú összehangolásában;
- a nemzeti értékek és hagyományok megbecsülésében;
- a különböző kultúrák és általában a „mátság” iránti nyitottság elfogadásában;
- a termelés és fogyasztás kapcsolatának, növekedésük következményeinek, valamint korlátainak, a Föld ezekkel kapcsolatos globális problémáinak felismerésében, megoldásában;
- önmagunk és környezetünk egészségéért vállalt felelősségben, az egészséges életmód kialakításában;
- a környezet- és a fogyasztóvédelemben fontosságának megértésében, lehetőségeinek érvényesítésében;
- az alkalmazni képes tudás fontosságának felismerésében és a megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalásában;
- az élethosszig tartó önálló tanulás elfogadásában és módszereinek elsajátításában;
- a pályaválasztás megalapozásában, az ezzel kapcsolatos tennivalók teljesítésében;
- az egyre gyakoribb döntési helyzetek helyes (mások és a közösségek jogait, érdekeit nem sértő) megoldásának keresésében; stb.

Mindez **magasabb szintű erkölcsiséget, általános műveltséget**, korszerűbb és erősebb elméleti alapokra épülő **szaktudást követel meg**. Ugyanakkor az egyén minden ismerete, készsége, képessége csak alkalmazásra kész szinten jelent igazi értéket. Ezek megszerzéséhez nélkülözhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A **tanulók érdeklődésének felkeltése és fenntartása** érdekében sikerélményekre, az iskolai munkával járó erőfeszítések, eredmények elismerésére, megerősítésére van szükség. Ennek előfeltétele az, hogy:

- segítsük a tanulók által különféle forrásokból (tapasztalatok, TV, rádió, Internet, folyóiratok, barátok stb.) rendszerezetlenül megszerzett ismeretek szelektálását, áttekinthetőbbé, rendszerbe foglalttá tételét, igazságtartalmának vizsgálatát és ezekhez kapcsoljuk az új tudást;
- mutassuk meg, hogy az iskolában megalapozott általános műveltség értékesebbé teszi az embert, és az ott szerzett tudás használható a gyakorlatban;
- erősítsük a tanulói önállóságot, biztosítsuk a nevelés-oktatás folyamatában az ismeretszerzést elősegítő, irányító tevékenységünk elsődlegességét;
- kapcsoljuk össze az emberi tudást, valamint a társadalom, a gazdaság, az életminőség fejlődését, mutassuk meg a sokféle emberi érték és az egyén boldogulásának (nem mindig egyértelmű) kapcsolatát;
- gondoljuk át követelményeinket, értékelési rendszerünket, ismerjük el a sokféleképpen megnyilvánuló emberi értékeket.

Nem vitatható a korszerű műveltség **integratív jellege**, és így a nevelés-oktatás ilyen jellegének erősítése iránti igény sem. Mindez azonban **nemcsak integrált tantárgyakkal valósítható meg**, sőt a mai körülmények között – legtöbb helyen – nincs is meg a személyi, tárgyi és anyagi feltétele az integrált oktatás

széles körű bevezetésének. Az sem biztos, hogy célszerű volna a közoktatás minden szakaszában és minden területén a formális tantárgyi integráció bevezetése. Jelenleg a tanárok többségének felkészültsége (diplomája, tanítási gyakorlata) csak egy-két tantárgy nevelő-oktató munkájában érvényesülhet megfelelő színvonalon. Ugyanakkor a felsőoktatás még ma is alig képez integrált tantárgyak tanítására tanárokat.

A **közoktatás minden szintjén** azonban nagy – jelenleg alig kihasznált – **lehetőség van a különféle tantárgyakban** folyó nevelés-oktatás tartalmi, szemléleti, időrendi **összehangolásában**. Tanterveinkben ezért erre törekszünk, hiszen csak így valósítható meg pl. az, hogy minden ismeret ott jelenjen meg először a tanulási folyamatban, ahol az legkönnyebben és szakszerűen építhető be a tanulók meglévő tudásrendszerébe, mert megvan hozzá a szükséges előismeret és készség. Csak így érhető el, hogy ne kelljen pl. új matematikai előismereteket fizika órán (elsietve, formálisan, jól-rosszul) megtanítani a továbbhaladás érdekében. Az összehangolás elengedhetetlen azért is, hogy kiemelt helyzetbe tudjuk hozni azokat a tartalmakat, gondolatokat, csomópontokat, amelyek a kultúráközvetítés szempontjából meghatározó fontosságúak, mert túlmutatnak az egyes tantárgyak részterületein.

Mivel a NAT-ban leírt *Kiemelt fejlesztési feladatokkal* teljes mértékben azonosulni tudunk, ezekre hivatkozást csak tantárgyi szinten, konkrét formában tartjuk célszerűnek.

JAVASLAT A TANTÁRGYAK RENDSZERÉRE ÉS IDŐKERETEIRE

Ez a kerettanterv-rendszer a műveltségi területek többségének feladatait **hagyományos tantárgyi keretek között** (kivételek: 5. és 6. évfolyamon a természetismeretet, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi terület, ill. az úgynevezett „modul tantárgyak”, ahol több alternatív lehetőséget kínálunk fel) és **összehangoltan** igyekszik feldolgozni. A modulokba foglalt feladatoknak önálló óraszámot biztosítottunk, és javaslatot tettünk valamilyen tantárgyhoz kapcsolásukra is.

Az első négy évfolyam tantárgyait és ezek órabetartását az alsó tagozatos kerettanterv tartalmazza.

Az ötödik-tizenkettedik osztályok óraterveit az állítottunk össze három táblázatot, mert tudjuk, hogy az órafelosztás itt legtöbbször nemcsak szűk szakmai kérdés. Ezért órafelosztást elkészíteni – a tantestületi „béke” veszélyeztetése nélkül – csak úgy lehet, ha a tanulók érdekeit tekintjük legfontosabbnak, a tantárgyi és tanári részérdekeket háttérbe szorítjuk, tehát elsősorban objektív elvek érvényesülnek. A három táblázattal és a melléklet megjegyzéseivel egy ilyen, az érveket is bemutató javaslatot fogalmaztunk meg.

Az első – a minimumra és maximumra utaló – táblázat a NAT 2003 javaslatát változtatás nélkül tartalmazza, de a százalékokat átváltottuk heti óraszámokra, és odaírtuk a közoktatási törvény által meghatározott heti maximális óraszámokat is. A második és harmadik táblázatban, az elsőre épülve, a mi javasolt elképzeléseink láthatók.

A műveltségi területekre jutó időkeretek minimumainak összege mindenütt 90%, kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol 70%. A szabadon hagyott 10%-ot felhasználtuk a javasolt óraszámok kialakítására (kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol erre csak 5%-ot vettünk igénybe). A két utolsó tanévben (30% – 5% =) 25%-ot a középszintű érettségire történő felkészítésre javasoltunk. **A helyi igényeket ezek megváltoztatásával, vagy a 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet 8. § (3) bekezdése és az ezt módosító 24/2003. (VIII. 19.) OM rendelet alapján történő bővítésével lehet megvalósítani.** Erre igen jó lehetőség van a magyar nyelv és irodalom, a matematika és az idegen nyelvek óraszámának (a nyelvtagozatos osztályokban akár heti 6 órára) emelésénél. Az emeltszintű érettségire történő felkészítés is a tanulók által önként vállalt és a közoktatási törvény 52. §-ának (7) pontja által biztosított feltételek között valósítható meg.

A javasolt óraszámokat a következő gondolatok alapján alakítottuk ki:

- A heti óraszámokat a minimumokból kiindulva állapítottuk meg, és ezeket egészítettük ki a szabad órakeret terhére.
- Igyekeztünk figyelembe venni az adott tantárgynak az adott tanévben kiemelt feladatait is, pl. az 5. tanévben a magyarnál és matematikánál az írás, olvasás, számolás területén esetleg meglévő hiányosságok pótlására javasolt magasabb órásszámmal.
- A heti óraszámok minimumait egészre, vagy öttizedre kellett kerekíteni. Ezt legtöbbször úgy hajtottuk végre, hogy ha az adott tantárgynál az egyik tanévben emeltünk, akkor a másikban csökkentettünk.
- Amikor az előző „szabálytól” eltértünk, akkor annak az volt az oka, hogy az adott tantárgyat fontossága miatt kiemeltük (pl. magyar, idegen nyelv, matematika, biológia az egészséges életre nevelés miatt), vagy az adott tantárgy feladatait és a minimumként kiszámított órásszámát nem tartottuk arányosnak (pl. földrajz).

- Igyekeztünk csökkenteni a – pedagógiai hatékonysággal alig bíró – heti 1 órás tantárgyak számát is, ez néhány tizedes módosítással sok helyen elérhető volt.
- A középiskolánál vigyáztunk arra, hogy minden tantárgynál legyen valós lehetőség a középszintű érettségi követelményeinek elérésére.
- Kiszámítottuk a javasolt órák minimumtól való eltérésének 8 tanévi előjeles összegét, és ennek figyelembevételével alakult ki a végleges változat.

A NAT 2003 AJÁNLÁSA A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK IDŐKERETEIRE SZÁZALÉKBAN ÉS HETI ÓRASZÁMBAN MEGADVA

Műveltségi területek	Tanév					
	1–4.		5–6.	7–8.	9–10.	11–12.
	1–3.	4.				
Magyar nyelv és irodalom	32-42%		17-24%	10-15%	10-15%	10%
	6,4	7,2	3,83-5,4	2,5-3,75	2,75-4,1	3
Élő idegen nyelv	2-6%		12-20%	12-20%	12-20%	13%
	0,4	1,35	2,7-4,5	3-5	3,3-5,5	3,9
Matematika	17-23%		15-20%	10-15%	10-15%	10%
	3,2	3,83	3,38-4,5	2,5-3,75	2,75-4,1	3
Ember és társadalom	4-8%		4-8%	10-15%	10-15%	9%
	0,8	0,9	0,9-1,8	2,5-3,75	2,75-4,1	2,7
Ember a természetben	4-8%		7-11%	15-20%	10-15%	10%
	0,8	0,9	1,58-2,5	3,75-5	4,13-5,5	3
Földünk-környezetünk	□		4-8%	4-8%	4-8%	□
	□	□	0,9-1,8	1-2	1,1-2,2	
Művészetek	10-18%		12-18%	8-15%	9-15%	5%
	2	2,25	2,7-3,6	2-3,75	2,48-4,1	1,5
Informatika	2-5%		4-8%	6-10%	6-10%	5%
	0,4	1,15	0,9-1,8	1,5-2,5	1,65-2,7	1,5
Életvitel és gyakorlati ismeretek	4-8%		4-9%	5-10%	5-10%	*
	0,8	1,8	0,9-2	1,25-2,5	1,38-2	□
Testnevelés és sport	15-20%		11-15%	10-15%	9-15%	8%
	3	4,5	2,48-3	2,5-3,75	2,48-4,1	2,4
Heti maximális a közokt. törvény 52. § (3)	20	22,8	22,5	25	27,5	30

1. táblázat: A NAT 2003 ajánlása a műveltségi területek időkereteire

JAVASLAT A 11. ÉS 12. TANÉV 30%-OS SZABAD ÓRÁINAK FELHASZNÁLÁSÁRA AZ ÉRETTSÉGI FELKÉSZÍTÉSSEL KAPCSOLATBAN

A 11. és 12. évfolyamon biztosított 30%-os szabad órakeret (heti 9-9 óra) javasolt felosztásának alapgondolatai a következők:

1. A heti óraszámok kialakítására itt 5%-ot használtunk fel.
2. Figyelembe vettük az OM jelenlegi álláspontját a kétszintű érettségire történő felkészüléssel kapcsolatban, amely a következő: **„A középszintű felkészítés óraszám legalább 138 (heti 2) óra, az emelt szintű pedig legalább 276 óra, illetve ha a tantárgy alapóraszám több mint 138 óra, akkor ehhez viszonyítottan plusz 138 órában kell tanítani az emelt szintre történő felkészítés során a tantárgyat.”** Ha a 30%-ot az alapóraszámok kialakítására (5%) és a középszintű érettségi felkészülésre (25%) bontjuk akkor ez utóbbira csak heti 7,5-7,5 óra áll rendelkezésünkre a 11. és 12. tanévben. Így a fenti igényt csak közelítőleg tudtuk teljesíteni, de még a 30% is kevés volna ennek maradéktalan teljesítésére (mert $5 \times 2 = 10$).
3. Előfordulhat, hogy az ötödik (választható) érettségi tantárgyat sem a 11., sem a 12. tanévben már nem tanítjuk, így a felkészítésre ezeknél feltétlenül önálló tanórát kell biztosítani.
4. Az emelt szintű érettségi felkészítést nem a heti 30 alapóraszám, hanem az engedélyezett +3 „nem kötelező órakeret” (közoktatási törvény 52. § (7) pont) terhére kell megoldani.
5. Az emelt szinten érettségizők a legalább a 12. tanévben kapják meg az általuk emeltszintűnek választott tantárgyak első öt sorban feltüntetett lehetőségeit is. Ezért a 12. tanévben ezek az órák külön kezelendők az alapórától, mert csak így lehet a kétféle felkészítésre biztosított óraszámot az emeltszintűeknél összevonni.

Tantárgy	Tanév	
	A 11. tanévben	A 12. tanévben
Magyar:	1,5	1,5
Történelem:	1,5	1,5
Idegen nyelv:	1,5	1,5
Matematika:	1,5	1,5
Az ötödikként választott érettségi tantárgy:	1,5	1,5
A középszintű érettségi felkészítéshez összesen:	7,5	7,5
Az 1. emelt szintűnek választott érettségi tantárgyhoz az 52. § (7) terhére:	1,5	1,5
A 2. emelt szintűnek választott érettségi tantárgyhoz az 52. § (7) terhére:	1,5	1,5

2. táblázat: Javaslat az érettségi felkészítés óratervére.

AZ ÁLTALUNK JAVASOLT HETI ÓRASZÁMOK A NAT 2003-HOZ

Tantárgy	Tanév								
	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	SD
Magyar nyelv és irodalom	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾	3 +0,5*	3 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,84
Élő idegen nyelv	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3	3	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾ (+1,5)	4 ⁽⁺⁾ (+1,5)	+1,2
Matematika	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3	2,5 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,24
Történelem és állampolgári ismeretek	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2,5 (+1,5)	2,5 (+1,5)	+1,3
Társadalomismeret	—	—	—	—	1	0,5	—	—	
Emberismeret és etika	—	—	—	—	—	—	0,5	0,5	
Természetismeret	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	—	—	—	—	-0,16
Biológia és egészségtan	—	0,5	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2	+1,87
Fizika	—	—	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	+1,3
Kémia	—	—	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	+0,87
Földrajz	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	+3
Ének-zene	1	1	1	1,5 ⁽⁺⁾	1	1	1,5	—	+0,64
Dráma és tánc	0,5 ⁽⁺⁾	0,5 ⁽⁺⁾	—	—	—	—	—	1	
Vizuális kultúra	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1	1 ⁽⁺⁾	1	1	—	—	
Mozgókép-kultúra és médiaismeret	—	—	—	0,5	—	—	—	1	
Informatika	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁻⁾	1,5	2 ⁽⁺⁾	+0,4
Életvitel és gyakorlati ismeretek	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	—	—	-0,06
Testnevelés és sport	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5	2,5	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	+0,28
Érettségi felk. 5. tárgy	—	—	—	—	—	—	1,5	1,5	
Osztályfőnöki	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Heti maximum	22,5	22,5	25	25	27,5	27,5	30	30	
A heti szabadon választható óraszám	2	2	4	4	4	4	3	3	

4. táblázat: A javasolt heti óraszámok az 5–12. évfolyamon.

(⁺), (⁻): az előjel a javasolt óraszámhoz az alapul vett minimumtól való eltérés „irányát” mutatja, a ΣΔ jelzésű oszlopban ezen eltérések nyolc tanévi előjeles összege található.

*: jelzi, hogy hol volt volna célszerű a szabadon választott órák terhére a bővítés.

A (+1,5) a középszintű érettségi felkészítésre szánt órák az alapóraszámából.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM**5–8. évfolyam****BEVEZETŐ GONDOLATOK, RENDEZŐELVEK****Kerettantervünk helye a közoktatásban**

A 2004-ben érvénybe lépő, fokozatos reformot lehetővé (és kötelezővé) tévő, a képességfejlesztést középpontba állító, megújított **Nemzeti alaptanterv** a tartalmi-tantervi szabályozás legmagasabb szintű dokumentumaként elvi síkon határozza meg a közoktatás országosan érvényes általános céljait, a közvetítendő műveltség fő területeit, a tartalmi szakaszolást. Ezzel garantálja a közoktatás egységességét és koherenciáját.

A szabályozás második szintjén az előzőnél részletesebb útmutatást nyújtó **kerettantervek** találhatók. Ilyen funkciót kíván betölteni jelen programunk is, mely a szaktanár számára világosan megjelöli a magyar nyelvből és irodalomból megtanítandó ismereteket, alternatív, tehát nem mindenki számára kötelező választási lehetőségeket kínál, közli a tantárgyunkra fordítható időkeretet (óraszámot), a tananyag felépítését és felosztását az egyes évfolyamok között, továbbá az adott szakasz befejező évfolyamának a továbbhaladáshoz feltétlenül szükséges kimeneti követelményeit. A tananyag tartalmának kijelölésekor azonban nem törekszik még viszonylagos teljességre sem, csupán annak logikai megalapozottságára, szerves továbbépíthetőségére. Egyrészt erre indítja összeállítóját a közoktatási törvény, melynek értelmében a tankötelezettségi koron belül a középfok valamelyik típusának választása, tehát az alpműveltséghez és a pályaválasztáshoz szükséges további ismeretek megszerzése 18 éves korig kötelező lesz! Másrészt a tanulói terhek csökkentése érdekében engedélyezett minimalizált óraszám egy részét ezen a szinten képességek fejlesztésére, az ismeretek elmélyítésére, a tanulói kompetenciák megerősítésére célszerű fordítani.

A tartalmi-tantervi szabályozás harmadik szintjét a **helyi tantervek** képezik. Ha kerettantervünk jól beleillik az adott tantestület helyi programjába, akkor átvehető helyi dokumentumként jelen formájában. Ha (és ez a gyakoribb), a közös műveltségi alapok érvényesítése mellett jobban szeretnének alkalmazkodni saját körülményeikhez, nyelvi, irodalmi hagyományaikhoz (például a település híres szülöttjének, az intézmény volt tanítványának stb. bemutatásával vagy más módon), a szülők és a gyerekek elvárásaihoz, akkor a kerettanterv némileg módosított-pontosított adaptációjára kerülhet sor.

Kerettantervünk szellemisége

A kerettanterv által meghatározott vagy ajánlott olvasmányok és anyanyelvi ismeretek közvetve – közvetlenül sugározzák a NAT szellemiségét, melynek súlypontjai a demokratizmus, a humanizmus, az egyéniség tisztelete és fejlődése, az alapvető közösségek (család, haza, Európa, a világ) együttműködésének kibontakoztatása, a nemek esélyegyenlősége, a szolidaritás és a tolerancia. Ezeknek a gondolkodásban, az életvitelben és a magatartásban megnyilvánuló alapelveknek a közvetítése azonban soha nem jelenthet direkt politizálást vagy üres moralizálást a tanórán, hanem a művekből kibontott értékek közvetítésével a pozitív minták elfogadását, a káros, olykor közösségellenes, kirekesztő magatartás belátáson, meggyőződésen alapuló elutasítását.

Az említetteken túl kerettantervünk nemzeti, mert a magyar nyelv használatával, megbecsülésével, klasszikusaink olvasásával közös értékeinket, hagyományainkat, a nemzeti identitás fejlődését szolgálja. Világirodalmi kitekintéssel pedig fontos szerepet szán tágabb környezetünk, a Kárpát-medence és a nagyvilág megismerésének. Minden gyereknek joga alapvető élményként átélni az országban velünk együtt élő nemzetiségiek, kisebbségek kultúrájával való találkozást, amely felismerteti vele, mekkora érték az emberiség egészét gazdagító sokszínűség. A tanuló csak így, az európai, humanista értékrend mellett hitet téve, a mások érzeit tisztelve tudja igazán becsülni az Európai Unió polgáraként is saját magyarságát.

Továbbá csak így tud figyelmet fordítani az emberiség előtt álló közös, globális problémákra, melyek megoldásában életkorának megfelelő módon képes megtalálni a maga mint egyén és az állam, a társadalom felelősségét, lehetőségeit, feladatait az iskolában, majd fokozatosan azon kívül.

Az egységes alapokra épülő differenciálás kerettantervünkben

Kerettantervi szabályozásunk az egységesítés közös alapjául – az optimális terhelhetőség és motiváltság figyelembevételével – évfolyamonként pontosítja a tananyagot, melyre rá kell épülnie az iskolák, a pedagógusok és a tanulók sokféle, differenciált tevékenységének.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy sajátosságainak megfelelően hangsúlyozza a kommunikációs, a narratív, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, az életvezetési, az együttműködési, a problémamegoldó, a kritikai, valamint a komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeket, kulcskompetenciákat. (A kompetencia fogalma a tudásnak arra a formájára utal, amelynek elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok révén történik, és így alkalmazása is természetes, könnyed, hatékony, vagyis a kompetencia az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriája. A kulcskompetencia pedig a modern, tudás alapú társadalom számára az iskoláztatás során kialakítandó, megerősítendő és fejlesztendő kompetenciák – tudások, képességek és készségek – rendszerének leglényegesebb elemeit foglalja össze.) A tartalmat jelentő tananyag és a célhoz vezető fejlesztési feladatok együttes kezelése abból a felismerésből indul ki, hogy az ember csak abban lehet kompetens, amiről megfelelő szintű ismeretei is vannak. Akkor pedig elérhető, hogy a tanulók – adottságaikkal, fejlődésükkel, iskolai és iskolán kívüli tanulásukkal, egyéb tevékenységeikkel, szervezett és spontán tapasztalataikkal összhangban – minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket, mind reálisabb legyen az önismeretük, jobb az együttműködési készségük, erősebb az akaratuk.

A magyar nyelv és irodalom tanításának alapelvei, céljai, feladatai

Az anyanyelvi és az irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot. Azért került a műveltségi területek élére, mert az anyanyelvi kompetenciák birtoklásának színvonala befolyásolja valamennyi tantárgy elsajátítását. (Fejlesztése éppen ezért nem lehet csupán a magyartanár dolga, bár a szakmaiság biztosítását nem ruházhatja át másra!)

Alapelveként az a tény határozza meg a magyartanítás egészét, hogy a nyelv az emberi kommunikáció, a gondolkodás, az ismeretszerzés, így az iskolai és iskolán kívüli tanulás és kapcsolatteremtés legfőbb eszköze. Ez döbbsenti rá az egyént, mit jelent embernek lenni. A nyelv a gondolkodás- és személyiségfejlődés közege, a társadalomba való sikeres beilleszkedés, a kisebb-nagyobb közösségekben élőkkel történő együttműködés elengedhetetlen feltétele. A nyelv az önkifejezésnek, az önálló vélemény megfogalmazásának alapja, kulcsszerepe van a felelősségérzet és -vállalás formálódásában. Az állampolgárok magas szintű anyanyelvi tudása pedig a társadalom belső kohéziójának, a demokrácia érvényesülésének, a kötelességek teljesítésével párhuzamosan a jogok gyakorlásának sarkköve. Az anyanyelvi készségek birtoklásának – az előzőkön kívül – szerepe van a társadalom értékeinek fel- és elismerésében, gyakorlásában, közvetítésében, védelmében.

A magyartanítás **célja** az anyanyelvi kompetencia fejlesztése szintenként eltérő elvárások szerint. A nyelvi kompetencia döntő eleme a kommunikációs és információs kultúra, amely az anyanyelv tudatos és igényes használata, valamint az idegen nyelvű, illetve a különböző kultúrák közötti információcsere mellett tágabb értelmezésben a megismerést, az eligazodást, a tudást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálását, felfogását, megértését, szelektálását, elemzését, értékelését, felhasználását, közvetítését és alkotását foglalja magába. Mindezek „működtetéséhez” nélkülözhetetlen a megismerési (megfigyelési, kódolási, értelmezési, indoklási, bizonyítási) képességek fejlesztése folyamatosan és módszeresen.

Felső tagozaton a magyartanártól azt várja a társadalom, hogy tanóráin a megérteni, beszélni, írni és gondolkodni tudást fejlessze tovább az 1–4. osztályban megszerzett alapokra építve. Az 5–8. osztály tennivalói azonban sokkal komplexebbek a korábbiaknál. Az írástechnikához helyesírási és nyelvhelyességi

ismeretek alkalmazása társul, a gondolkodni tudás pedig szövegértési és szövegalkotási képességekkel együtt fejleszthető tovább. A szövegekkel való bánni tudás teszi ugyanis lehetővé, hogy az egyén önállóan és másokkal együttműködve *képes legyen* a verbális, hangzó és képi kommunikáció eszközeinek és kódjainak, a különböző információhordozók üzeneteinek megértésére és feldolgozására. *Képes legyen* a legkülönbözőbb céllal, helyzetben és módon létrejött szövegek megértésére és elemzésére, kritikai feldolgozására. *Ismerje fel* a nyelvi megalkotottság sajátosságaiából, a másodlagos, átvitt kifejezőmódból adódó jelentéseket. *Képes legyen* olyan szövegek önálló alkotására, amelyek figyelembe veszik a beszédhelyzetet, a hallgatóság igényeit, a különféle szövegműfajok normáit, a morális, esztétikai és kulturális elvárásokat jövőbeli tanulmányaihoz szükséges módon. Az előbbieken kívül *ismerje meg* anyanyelvét mint rendszert, történelmi tanulmányaival összefüggésben *legyen* elemi *tájékozottsága* nyelvünk eredetéről, a tanult idegen nyelvvel való összehasonlítás alapján annak az adott életkorban könnyen belátható sajátosságairól.

Az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre kapcsolat múlt, jelen és jövő között, biztosítva a kultúra folytonosságát és megújulását, segíti az egyént kulturális önazonosságának kialakításában, meghatározó szerepe van az érzelmi élet, a kreativitás, az esztétikai és történelmi érzék fejlesztésében, az emberi és társadalmi problémák átélésében, a saját és mások kultúrájának megismerésében, az én és a másik ember közötti különbség megfogalmazásában és a másság erre épülő tiszteletében. Fejleszti az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét. Az irodalom kiemelkedően fontos szerepet játszik a hazai kisebbségek – köztük a romák – kultúrájának megismerésében, és ezáltal az előítéletek visszaszorításában.

Az irodalmi nevelésnek az előzőkön túl **feladata** az olvasási kedv felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, kifejezési módjainak megismertetése. Az irodalmi művek olvasása, értelmezése képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek elsajátítására. Kritikai érzéket fejleszt, nagy szerepe van az érzelmi élet finomodásában, az empátia fejlődésében, segít megérteni az emberi, társadalmi problémákat, tudatossá teszi az egyén önmagához és környezetéhez való viszonyát. Lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás, a kritikai gondolkodás fejlesztésére. Miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és sokjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi, művészi konvenciót, ezzel (is) összefüggésben fejlődik történelmi érzékük. Mindezek következtében nagy lépést tesznek az önmagukra eszmélésben, kortársaik és a köztük lévő, dinamikus változó viszonyok feltárásában, szűkebb és tágabb környezetük összefüggéseinek megértésében, azaz sokat fejlődnek mentálisan és szociálisan.

Természetesen a nyelvi és az irodalmi nevelést fontos szálak fűzik a Művészetek, az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv és az Informatika műveltségi területek tartalmához és céljaihoz, ezért a tanítási gyakorlatban szüntelenül keresni kell a koncentráció, az egymásra vonatkoztatás lehetőségét, ezzel támogatva a tanulók látásmódját, szilárdítva és alkalmazhatóvá téve tudását.

A magyartanítás eredményességének feltételei

Tanóráink akkor felelnek meg a kitűzött céloknak, akkor teljesítik feladataikat, ha hatásukra a gyerekek egyre több ismeretet és élményt mondhatnak magukénak, ha érzelmeik mélyülnek, ha szolidárisak egymással, segítőkészek, együttműködők, ha valós helyzetekben is kipróbálhatják, mennyire bátrak, kezdeményezők, mennyire bíznak önmagukban, erejükben, képességeikben, akaratukban, milyen reálsan ismerik és értékelik önmagukat, s a megszerzett kompetenciákkal mennyire képesek érvényesíteni elképzeléseiket, sikerre vinni – mások háttérbe szorítása nélkül – saját érdekeiket. Mindezek teljesüléséhez a gyermekkori aktivitásnak a felső tagozaton fokozatosan át kell alakulnia célra irányuló koncentrált tevékenységgé. A kedvtelésnek is beillő játékoság helyett kitartó, a monotóniát és az átmeneti kudarckokat is elviselő, sokféle szándékos és tervezett, jól körülhatárolt tevékenységre is képessé kell válnia. A kíváncsiságból való próbálkozást a veszítés kockázatával járó versenyzéssel kell helyettesíteni, melyet igazi, noha még sokszor változó célú érdeklődés kísér. Ennek kíváncsatos mielőbbi a későbbi életút irányába ható szénvedéllyé válnia. Így elérhető, hogy a kezdetben minden tekintélyt, szabályt, hagyományt elutasító

dacos kamaszt kritikus és önkritikus, önmagát problémáival együtt elfogadó és megmutatni tudó, minden iránt nyitott gondolkodás és normakövető magatartás jellemezze. Tantárgyunk sajátosságaiból adódóan mindenekelőtt annak kell következnie, hogy a céltalan lödörgésből, a könyvek unott lapozgatásából, az iskolai olvasmányok teljes elutasításából, a válogatás nélküli „tévérágcsálásból”, a számítógépes játékokból szerzett kizárólagos információkból, a technozene dübörgtetéséből, a graffitiörületből meg- és elszabadulva eljuttassuk tanulóinkat az értelmező, élményt nyújtó olvasásig, kutatásig, kísérletezésig, problémamegoldó gondolkodásig, időben és térben pontos tájékozódásig, az ellentétek és párhuzamok felismerésig, az ok-okozatok feltárásáig, a világ, a természet, a társadalom és benne önmaga, az ember megismerésig, elfogadásáig, a szükséges alkalmazkodásig és kompromisszumkésztségig, kreativitásra törekvésig, pontos munkát végző, értékes emberré, a szűkebb és tágabb környezet megbecsült tagjává válásig.

Az értékelés elvei és eljárásai

Tanév közben értékelhetők érdemjeggyel vagy az iskolában szokásos egyéb módon az elvégzett feladatok. Időnként indokolt a csoportos, frontális vagy önálló munka osztályzása is. Sokszor azonban ennél célravezetőbb és motiválóbb az indoklással összekapcsolt dicséret, a javítás irányát megmutató elmarasztalás.

Magyar nyelvtanból az értékelés alapja legtöbbször az ismeretek alkalmazásának foka és köre, gyakran a megoldás magyarázatával, a döntés indoklásával együtt. Ritkán van szükség és lehetőség összefüggő szóbeli felelésre. Ha azonban a szaktanár emellett dönt, akkor a megértést mindenkor saját példák felsorolásával kell bizonyíttatni.

Minden tanév során **anyanyelvből 4 tudásszintmérő dolgozatot kell íratni.**

A szövegalkotás, a részszovegek szerkesztése és valamennyi írásbeli feladat akkor fejlesztő, elvégeztetése akkor célszerű, ha nagyon rövid időn belül a szaktanár megjegyzéseket, tanácsokat is adva kijavítja és kijavíttatja mind fogalmazási, mind nyelvi-helyesírási szempontból. Egy-egy műfaj kellő számú és mélységű gyakorlása után érdemjeggyel célszerű a fogalmazást, a helyesírást és a külalakat külön-külön osztályozni.

Értékelni, de osztályozni csak módjával érdemes a kommunikációs szituációban nyújtott teljesítményt, mert könnyen eltorzíthatja az összesített eredményt.

Magyar irodalomból többet kell összefüggően beszélni, a témának, a beszédcélnak megfelelő szövegművet alkotni. A művek alapos, a memoriterek szövegű ismeretéről elsősorban szóbeli produkciók útján győződhet meg a pedagógus, noha itt is lehetőség van több csoportos és frontális, ám osztályzattal kevésbé értékelhető tevékenységre. Nyugtázni kell viszont a tanórai aktivitást, (nem a magamutogatást!), a magyarázat követését, a társakkal való együttműködés színvonalát stb.

Minden tanév során **irodalomból 4 tudásszintmérő és 2 irodalmi jellegű dolgozatot kell íratni.**

A magyar nyelv és irodalom tantárgy fejlesztendő részterületei

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Ismeretek az anyanyelvről
6. Ismeretek az irodalomról
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai, történeti érzék fejlesztése

5. TANÉV

Célok és feladatok

Az iskolafokozat első szakaszának első évfolyamán meg kell birkózni az átmenet nehézségeivel különösen akkor, ha a korábbi osztálytanító helyett szaktanár veszi át szaktárgyunk gondozását.

Mindenképpen folytatni kell az 1–4. osztályban kialakult szóbeli és írásbeli képességek fejlesztését: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést középpontba állító kommunikációt, a szóbeli és írásbeli szövegműfajok megértését, az írástechnika eszközszintű használatát.

Követelmények

- legyen képes a tanuló a nyelv rendszerszerűségének elemi szintű megismerésére, a hangtani, alaktani, jelentéstani ismeretekkel bizonyítani is azt;
- törekedjék a helyesírási, a kifejező- és szövegértő képesség nyelvtani megalapozásának mélyítésére;
- legyen jártas a társas nyelvhasználatban, ismereteinek új helyzetekben való kipróbálásában;
- legyen jártas a magyar és a világirodalom néhány verses és prózai alkotásában megismert jellemek és az ott feltáruló összetettebb emberi kapcsolatok megértésében, értékelésében, magára vonatkoztatásában;
- segítse aktív részvételével a tanórai munkát és a saját fejlődését;
- ismerje a tantárgy tanuláshoz nélkülözhetetlen általános és speciális tanulási eljárásokat.

Az éves órakeret

Magyar nyelv: évi 74 óra (heti 2 óra)

Magyar irodalom: évi 74 óra (heti 2 óra)

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges nyelvi és nem nyelvi képességek fejlesztése.	Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben. A kapcsolat felvétele, tartása, megszakítása: a köszönés, megszólítás, elbúcsúzás illedelmes és bizalmas formái (tegezés, magázás, önzés „tetszikelés”), tiszteletadás, humor.	A kommunikációs helyzet; a beszélő és a hallgató viszonya.	Kommunikáció, beszédhelyzet, nyelvi viselkedés.
	Pontosság, érzékletesség, lényeglátás. Különböző mondatfajták változatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően. Kérdés, kérés, felköszöntés, beszélgetés.	A kommunikáció célja: közlés, kifejezés, befolyásolás.	Közlési cél, beszélő, hallgató.
	Kifejező, mások számára érthető, nyelvtanilag igényes és helyes beszéd (artikuláció, beszédtempó, hangmagasság, -erő, -lejtés) gyakorlása.		Hangzó beszéd, hangsúly, hangerő, dallam, tempó.
	A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus szerepének megfigyelése, alkalmazása.	Az élőbeszéd elemeinek (közlemény, hangerő stb.) együttes felfogása.	Nem nyelvi kifejezőeszközök, arcjáték, gesztus, testhelyzet, távolságtartás, szemkontaktus.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Az üzenet lényegének, érzelmi tartalmának megértése, majd rövid szóbeli összefoglalása.	Élménybeszámoló.	
	A hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodás, a személyiséghez illő fellépés, az árnyalatok érzékeltetése.	Szereptartó, -adogató párbeszéd.	
	Saját vélemény megfogalmazása és megvédése a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése többszereplős helyzetekben.	Részvétel beszélgetésben, kisebb vitában.	
	Különböző dramatikus formák kipróbálása (árny-, néma-, bábjáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás stb.).	Olvasott szöveg vagy memoriter „hangosítása”. A saját és mások produkciójának értékelése, javítása.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Indokolt életszerű szituációkban folyamatos gyakoroltatással fejleszteni a beszédképességet, a beszédpartnert (tanár, padtárs, boltos, tévébemondó stb.) beszédének megértését, a helyzethez, a témához alkalmazkodó szóbeli szövegek alkotását, közben alkalmaztatni a beszédtechnikáról tanultakat. Célszerű az önkontrollra, önjavításra szoktatás. Ebben, mint minden másban, a tanár szerepe a mintaadás, a pozitív megerősítés és a tapintatos javítás.

A beszéd, a szóbeli szövegek értésének és alkotásának színvonalát, a tanuló önmagához mért fejlődését szóban értékeljük a pozitív megerősítés vagy a korrigálás szándékával. Indokolt esetben osztályozhatjuk is, ez azonban ne legyen elítélő, hiszen a gátlások így aligha oldhatók.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Értelmező csendes és szövegű folyamatos hangos olvasás, a szövegekben megformált értékek, érzelmek kifejezése. A szó szerinti és a metaforikus jelentés felfogása tanári segítséggel.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása. Kérdésfeltevés, problémafelvetés után a válasz megadása válogató olvasással egyre önállóbb értelmezéssel. Hibakeresés kritikai olvasással. Szöveg munka tanári irányítással, csoportosan, önállóan.	A téma megjelölése. A téma és a cím összefüggésének meglátása.	Szó szerinti jelentés, metaforikus (átvitt értelmű) jelentés.
	A szó szerinti jelentésen túli jelentések létezésének megismerése, megértésük gyakorlása. A szövegben kifejtett információk visszakeresése, a ki nem	Próbálkozás többféle jelentés felkutatásával, meglátásuk	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	fejtett tartalmak kikövetkeztetése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival (globális áttekintés, kulcsszó, tételmondat felismerése; adatok, tények kikeresése, nevekhez, helyszínekhez részletek társítása, ok-okozat feltárása stb.).	bizonyítása szövegrészletekkel.	
	A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének megtapasztalása szépirodalmi és nem szépirodalmi olvasmányokban.	Az eddig tanult szóképek és alakzatok felismerése.	
	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben.	Szövegértelmezés, -magyarázat önállóan, szövegkörnyezetben. Pontosítás egynyelvű szótárakkal, lexikonokkal.	
Az olvasmányok egy részét a tanár jelöli ki, más részét a kínálatból a tanuló maga választhatja! Elolvasás határidőre, a tartalom felidézése előzetes kérdések, szempontok alapján.	Rövidebb szépirodalmi szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása.	Összefoglalás önállóan, tartalmi és szó szerinti idézetekkel.	
	A szövegekben megjelenő egyszerűbb képek (hasonlat, metafora), alakzatok (ismétlés, fokozás, ellentét) felismerése, értelmezésük.	A szöveg és az illusztráció együttes felfogása.	
	Szövegek műfaji különbségeinek érzékelése (mese és dokumentum, lírai vers és elbeszélés).	Köz-, szaknyelvi és szépirodalmi szövegek megkülönböztetése, indoklással.	Mese, dokumentum, lírai mű.
	Rövidebb és hosszabb művek (elbeszélés, ifjúsági regény) önálló olvasása házi olvasmányként, a cselekmény utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése. Az olvasás örömeinek megtapasztalása, a legjobban tetsző részletek bemutatása.		
	Néhány mondatos vélemény szóban vagy írásban az olvasottakról.	A Kincskereső c. gyermeklap olvasása.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Az olvasás és az írott szöveg megértésének képességét köztes feladatként a magyar nyelv és irodalom valamennyi órájának csaknem minden mozzanatában gondolni kell. Elég arra utalni, mennyire fontos a matematika és más feladatok szövegének megértése, velük kapcsolatban a Mit ismerünk?, Mit keresünk? stb. kérdésre a probléma végiggondolásával és megoldásával a felelet megadása. Fokozottan igaz ez az összetettebb, áttételesebb szépirodalmi szövegek néma értelmezésére, csoportos feldolgozására alapos szöveg munkával.

Teljes órát nem fordíthatunk olvasásra, de a szöveggel végzett munka az órának csaknem minden mozzanatában jelen van a házi feladat ellenőrzésétől az ismeretek gyakorlati alkalmazásáig. Az értő olvasás, a szövegelemzés, -feldolgozás lépéseinek elsajátíttatása és a szövegértés szintje időnként mérendő, osztályzattal is értékelendő.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Időkeret: 4 óra + folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A magyar kultúrában hagyományos szövegtípusok elsajátítása. Az életkornak megfelelő írástechnika (olvasható betűformák, esztétikus íráskép), a tanult szabályokat, alapelveket követő helyesírás.	Az írástechnika továbbfejlesztése: az elvárásoknak megfelelő rendezett írásmód gyakorlása.	Az írás tempójának fokozása.	
	Szövegek alkotása különböző műfajokban (rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés). Személyes és olvasmányélmények megfogalmazása a fogalmazásokban önállóan. Saját munkák értékelése, javítása.	Az elbeszélés és a leírás, az elbeszélés és a jellemzés összekapcsolása. A levélforma megismerése.	Szövegtípus, műfaj.
	A tanult nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása saját írásmunkákban.		
	Az önkifejezés, a kreativitás fokozása különböző műfajokban [szövegek átírása, olvasott művekhez eltérő befejezés illesztése, a történet folytatása, egy-egy szereplő további sorsának elképzelése, rejtvényt szerkesztés, szöveg szűkítése (sms), bővítése].	Részvétel versenyen, pályázaton. A fogalmazási hibák javítása (a szóismétlés elkerülése rokon értelmű szóval, kihagyással, átszerkesztéssel, névmásozással).	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Az anyaggyűjtés és -elrendezés alapjainak megismerése. Anyaggyűjtés a gyermekeknek készült lexikonokból, kézikönyvekből tanári irányítással, majd önállóan.		

Módszertani és értékelési javaslatok

A tanév eleji felmérés tanulságait (tudnak-e, szeretnek-e szövegekkel foglalkozni a gyerekek) jól hasznosíthatjuk. Belőlük igazolhatjuk vissza, milyen eljárásokat részesítenek előnyben, vagy csak bejáratott sablonokat követnek („Hát így ért véget a kirándulás!”). Netán van elegendő mondanivalójuk, élményük, ismeretük a témával kapcsolatban, melynek megfogalmazásában felcsillan tehetségük, sajátos meglátásuk, egyéniséget felmutató stílusuk. Ezt a szintet minden gyerektől persze nem várhatjuk el, de a gyengébbektől is megkövetelhető a tanult és gyakorolt minták követése, az ismert stíluseszközök mértéktartó használata.

Készíttessünk részfeladatokat: bekezdést, másfajta befejezést, folytatást, bővítést, tömörítést, iktassunk a szövegbe párbeszédet stb.! A teljes fogalmazásokat osztályozzuk!

A siker egyik záloga, hogy soha ne maradjon el a tanulók írásbeli munkáinak javítása és megbeszélés utáni javíttatása!

4. A tanulási képesség fejlesztése

Időkeret: 4 óra + folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Az alapműveltség elsajátításához szükséges információk, eszközök és technikák megismerése. Különösen fontosak az egyes tantárgyak, köztük a magyar nyelv és irodalom tanulásának speciális módszerei, eljárásai.	A könyvtári kölcsönzés, a könyvtárhasználat alapjainak ismerete (név- és címkatalógus) gyakorlati hasznosítása.	Meghatározás és szabály szerkesztése a kikeresett adatok felhasználásával.	Név-, címkatalógus.
	Az önálló ismeretszerzés megtapasztalása, gyakorlása (könyvkeresés adott témához csoportosan és önállóan).		
	Gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése. Használatuk a különböző tantárgyakból kapott házi feladatok megoldásához.	Felkészülés kiselőadásra, beszámolóra a szakszavak, fogalmak jelentésének tisztázásával.	Lexikon, szótár.
	Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez.	Válasz kérdésekre, a bibliográfia elemi ismerete.	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Ismerkedés különböző információhordozókkal (vizuális, audiovizuális, elektronikus). Kezelésük szabályainak követése tanári útmutatás után önállóan.		
	Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalása, alkalmazása.	Az ismétlés fajtáinak szerepe a bevésésben, emlékezésben.	

Módszertani és értékelési javaslatok

A tanulás nélkülözhetetlen színtere és eszköze az iskolai könyvtár és az informatikai bázis. Minden ötödikes tanuló ismerje meg a könyvtárat, az ottani keresés módját, eszközeit, a főbb kézikönyveket, azoknak a tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. Sajátítsa el az adatgyűjtés, -feldolgozás, a forrásfelhasználás technológiáját tanári, könyvtárosi közreműködéssel. Iktassunk be jól előkészített és megszervezett könyvtári órát lehetőleg már az első félévben!

Tartsunk szükség esetén önálló órákat nyelvtanból és irodalomból a tantárgy speciális tanulási eljárásainak megismertetésére, gyakoroltatására. A továbbiakban e képesség fejlesztése folyamatos feladat, melynek ellenőrzése és értékelése azonban önmagában értelmetlen, tehát kerülendő.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Időkeret: 40 óra

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Annak felismerése, hogy az anyanyelv rendszer, melynek birtoklása lehetővé teszi a társadalomba való beilleszkedést, továbbá megalapozza a normakövető beszédet és helyesírást.	A nyelvi egységek és a jelentések közötti egyszerűbb rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok, a szavakat alkotó szóelemek között, összefüggés vagy összetartozás a szavak jelentése és hangalakja között.	A nyelv mint jelrendszer értelmezése. Elemi ismeretek a nyelv kialakulásáról, nyelvünk eredetéről.	Nyelv, nyelvi egység: hang, szó (szóelem).
Jelentéstani ismeretek. A szó alakja és jelentése.	A szavak jelentésviszonyainak feltérképezése.	A nyelvhasználati szabály, a fogalmi jelentés.	Hangalak, jelentés, szóhangulat.
Egy- és többjelentésű szavak, rokon - ellentétes értelmű, hangutánzó, hangulatfestő szavak megkülönböztetése.	Ismerkedés egynyelvű szótárakkal. Szóértelmezés, -magyarázat, jelentéspontosítás szótár, lexikon segítségével. A rokon értelmű szavak szerepe a főleges szóismétlés elkerülésében, az egyhangú szövegek kijavításában.	Azonos alakú és ellentétes jelentésű szavak.	Egyjelentésű, többjelentésű, rokon értelmű, hangulatfestő, hangutánzó szó, szójelentés, szóalak, -hangulat.
Állandó kifejezések: szólás, szóláshasonlat, közmondás. Memoriter: 6-8 példa.		Szállóige, találós kérdés.	Szólás, szóláshasonlat.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	A konkrét és az elvont jelentés gyakorlása szavakon és annál nagyobb nyelvi egységeken.		
Hangtani ismeretek. A hangképzés: mgh., msh., zöngésség, zöngétlenség.	A szép magyar beszéd gyakoroltatása. A pontos ejtés és a normakövető helyesírás szerepének megtapasztalása a hallott és írott szöveg értelmezésekor.	A beszédhangosítás szerepe a kommunikációban.	Hangképzés, hangképző szervek.
A hang és a betű.		Régies betűk, betűkapcsolatok írása, hangértéke.	Zöngés, zöngétlen mássalhangzók.
Az ábécé és a betűrend. Szótagolás, elválasztás.	A betűrend felhasználása a mindennapokban.		
Mgh.-törvények: a hangrend és az illeszkedés. Msh.-változások: részleges és teljes hasonulás, összeolvadás, rövidülés.	A hibafelismerés és önjavítás gyakorlása, szokásának kialakítása tanári irányítással és önállóan saját írásművekben.	A -t végű igék helyesírása és nyelvhelyessége.	Mgh.-törvény, hangrend, illeszkedés. Msh.-törv., teljes, részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés.
Helyesírási alapelveink: a kiejtés, szóelemzés, egyszerűsítés, szóelemzés elve.	A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő nyelvhelyességi tudnivalók (suksükölés, -nák, -nék tévesztése stb.) megbeszélése. Néhány alapvető helyesírási szabály megbeszélése, alkalmazásának lehetőségei. Ismerkedés a helyesírási kézikönyvekkel.	A helyesírási kk. használata gyorsan (hi. szótár) és alaposan (tárgymutató, segítségével szabálykeresés).	Helyesírási alapelv, a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány, az egyszerűsítés elve.
Alaktani ismeretek. A szótő, az egyszerű, az összetett szó. A toldalék fajtái: képző, jel, rag.	Toldalékolási, elválasztási gyakorlatok megoldása, javítása. Alaktani ismeretekkel elkerülhető az ún. betűejtés, javítható a helyesírás.		Szótő, toldalék, képző, jel, rag.
	Annak felismerése, hogy a magyar nyelv tanulmányozása miben könnyíti, miben nehezíti az idegen nyelv elsajátítását.	Elemi ismeretek a nyelvtípusokról. <i>Weöres Sándor: Der Handschuh (A kézcipő) c. versének tanulságai.</i>	

Módszertani és értékelési javaslatok

A felső tagozatba lépő gyerek hamar megtapasztalja, hogy „nincs új anyag nyelvtanból”, mert nem veszi észre az új ismereteknek a meglévőkhöz való kapcsolódását, ahogy esetleg nem érzékeli a kompetenciák megszilárdulásához, működéséhez szükséges ismeretek gyakori előhívását, mozgósítását és a tananyag koncentrikus elrendezésének indokoltságát. A tanárnak viszont tudnia kell, mit és hogyan tegyen a rendszerbe illesztés, a biztos tudás és a képességfejlesztés érdekében.

Végig kell tehát gondolni és hatékonyan felépíteni minden órát az elérendő cél érdekében. Színes, érdekes munkáltatással, az ismeretek otthoni megtanulása helyett tanórai elsődleges bevéssével, kellő számú és fokozatosan nehezedő feladatok elvégzésével el lehet érni, hogy a tanulók szívesen és eredményesen foglalkozzanak nyelvi kérdésekkel. Ha a tanulás, a szövegértés és -alkotás, a hangtan, a helyesírás és a helyesejtés, a jelentés és az alaktan funkcionális egységet alkot, egy irányba hat, akkor nem lehetetlen álmokat kergetünk. Arra azonban figyelni kell, hogy a **helyesírási** alapelvek megértése és megkülönböztetése ebben az életkorban néhány tanuló számára túlságosan bonyolult, elvont. A mássalhangzók törvényszerűségeit azonban velük is meg lehet taníttatni, ahogy nem mondhatunk le a helyesírási szabályzat értő használatáról, a szabályalkotás és -felhasználás szorgalmazásáról sem. Egyébként el kell fogadni a tankönyvi helyett vagy mellett a tanuló által jól megszerkesztett meghatározásokat, szabályokat is!

A tanári megfigyelés mellett kerüljön sor szóbeli számonkérésre egyes órákon. Értékeljük és javítsuk, javíttassuk folyamatosan a tanulók mindenfajta munkáját, konkrét útmutatással pótolassuk a hiányokat, differenciáltan foglalkozzunk a lemaradókkal, adjunk személyre szabott feladatokat a gyorsabban haladóknak. Összefoglalás és gyakorlás után zárjuk a pedagógiai szakaszokat + **tudásszintmérő dolgozatokkal**. A felmérések tapasztalatait hasznosítsuk a további felzárkóztatásban és +4 alkalommal tehetséggondozásban!

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok megoldása:	40 óra
2. Írásbeli szövegek alkotása:	4 óra
3. A tanulási képességek kialakítása:	4 óra
4. Rendszerezés, ismételtes:	16 óra
5. Számonkérés, ellenőrzés:	8 óra
6. Irodalmi dolgozatok javítása:	2 óra
Összesen:	74 óra

6. Ismeretek az irodalomról

Időkeret: 50 óra

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
I. Az olvasás öröme Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása. Az olvasási igény felkeltése, az olvasás örömeinek megtapasztalása néhány magyar és idegen nyelvről magyarra fordított lírai és epikai mű segítségével. <i>Weöres Sándor:</i> <i>Dal három messzi tájról</i>	Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékosság, a kaland, a képzelet, az ön- és emberismeret iránti igénnyel. A tanult fogalmak felismerése, megnevezése, használata az olvasmányok feldolgozása és a róluk való beszámolás során.	Résztétel vers- és prózamondó versenyen, illusztrációkészítésben, műfordítói kísérletezésben, versírásban. <i>Hegedűs Géza:</i> <i>Az olvasás gyönyörűsége</i> (részlet)	

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
<i>Bella István:</i> <i>Áni Máni muzsikál</i> <i>Szabó Lőrinc:</i> <i>A szél meg a nap</i> <i>Kassák Lajos:</i> <i>Az őszeres dala</i> <i>Siv Widerberg: Szerelem</i> <i>Birtalan Ferenc: Letépfös</i> 1-2 vers az előbbiekből	Változatos ritmikai, zenei formálású művek közös és önálló olvasása, feldolgozása.	Ritmus a természetben, a zenében és a költészetben.	Ritmus, rím.
II. Képek, hangulatok versekben <i>Ej, haj, gyöngyvirág</i> (virágének) <i>Annyi bánat</i> (kesergő) <i>Erdő mellett estvéledtem</i> (bujdosónóta) <i>Falu végén</i> (népi imádság) <i>József Attila: Ringató</i> (dal) <i>Petőfi Sándor:</i> <i>Szülőföldemen</i> (tájléírás) <i>Petőfi Sándor: Az alföld</i> <i>Arany János: Családi kör</i> 2 vers az előbbiekből	Ismerkedés lírai műfajokkal: dal, különböző típusú népdalok, tájléíró vers. Néhány fontosabb költői kép (hasonlat, metafora, megszemélyesítés) és alakzat (ismétlés, fokozás, ellentét, párhuzam) felismerése; szerepük, hangulati hatásuk megtapasztalása. A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek megfigyelése.	Népdalmondás, közös éneklés. Bartók, Kodály gyűjtőmunkája. Válaszkeresés a Miért szép? kérdésre. A sorrend és a nézőpont megfigyeltetése.	Líra, dal, népdaltípusok, tájléíró vers. Képiség, alakzatok.
III. Történetek, jelentések <i>Tündérszép Ilona és Árgyélus</i> (tündérmese) <i>Az erdő anyja</i> (cigány varázsmese) <i>A kilenc pávalány és az aranyalma</i> (szerb bolondos mese) <i>Csalimese</i> (tréfás mese) <i>Lázár Ervin: Virágszemű</i> (műmese) <i>Akhilleusz haragja</i> (mitológiai történet) <i>Ég atya, Föld anya megalakulnak</i> (vogul teremtéstörténet) <i>A teremtés</i> (bibliai történet) <i>Mátyás király meg a juhász</i> (történeti monda) <i>Móricz Zsigmond: Fillentő</i> (novella) <i>Mikszáth Kálmán:</i> <i>Szepe bácsi</i> (novella) <i>Örkény István: Nápolyi</i> (novella)	Elbeszélő művek közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan, egyénileg. A szó szerinti és a metaforikus jelentés kibontása. A meg tapasztalt formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív fogalmazásokban. Mesemondás, cselekménymondás az eredeti szöveg hangulatának, stílusának pontos visszaadásával. A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása a tanult művekben. Rövid jellemzés készítése mintakövetéssel. Annak megállapítása, hogy ki beszél el és kinek a szemével látjuk a tanult művek cselekményét. A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése a tanult művekben.	<i>Weöres Sándor:</i> <i>Négy változat</i> c. művének bemutatása, összefüggés keresése a költemény és a tananyag között. Az epikai művek szerkezeti ábrájának elkészítése közös munkával.	Epika, mesetípusok, novella, mitológia, Biblia, teremtéstörténet, monda. Nézőpont, epikus szerkezet, kiindulási pont, bonyodalom, kitérő, tetőpont, megoldás; cselekmény, helyszín.

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
IV. Petőfi Sándor: János vitéz (elbeszélő költemény) 15-20 sor János vitézből	A mese és a valóság elemeinek elkülönítése.		Ritmus, ütem, ütemhangsúlyos vers, felező tizenkettes, elbeszélő költemény.
V. Házi és választható olvasmányok <i>Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk</i> (regény) <i>Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg</i> (regény) <i>J. K. Rowling: Harry Potter és a Bölcsek Köve</i> (meseregény) 5-10 sor prózarészlet	Egyik regény házi olvasmány a tanár kijelölése alapján, egy másik választható a tanuló döntése szerint! Közös feldolgozás a tanult elméleti ismeretek alkalmazásával. Önálló beszámoló, illusztrálás.	Filmfeldolgozás közös megtekintése.	Regény, meseregény.
	Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és a dramatikus műrészletek közötti különbségekről. Ha van rá mód, közös színházlátogatás szervezése. Novella, elbeszélő költemény, regény részleteinek, illetve köznap helyzeteknek dramatizált megjelenítése, szerepcsere.		
VI. További témák <i>Kosztolányi Dezső: Már néha gondolkodom a szerelemre</i> <i>Petőfi Sándor: Füstbe ment terv</i> <i>József Attila: Mama</i> <i>Fekete István: Bogáncs</i> (részlet) <i>Móra Ferenc: Rab ember fia</i> (részlet)	További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a korábbi témakörökből. Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására személyes tapasztalatok alapján, más irodalmi és nem irodalmi, verbális hangzó és képi szövegek bevonása a tanár ötletei, a tévé kínálata és a tanulók érdeklődése szerint.	Könyvtári bújárkodás újabb érdekesség után vagy olyan művek kikölcsönzése, amelyek felkeltették az érdeklődést.	
VII. Kitekintés a kommunikáció egyéb formáira	Az új szóbeliség (sztorizás, vicceselés, reklámozás), az elektronikus kommunikáció (számítógép) és a tömegkommunikáció (rádió, televízió, hangosfilm stb.) néhány új formájának megfigyelése. Előnyök, hátrányok számbavétele, megbeszélése.	Hogyan kell élni (nem visszaélni) a mobiltelefonnal? Vita.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Egész évben végzendő az értő, reprodukáló olvasás fejlesztése, a szövegeket értelmező, a szerzett ismereteket önállóan megfogalmazó és a kreativitást igénylő feladatok megoldása (dramatizálás, szövegvariálás stb.).

A felsorolt szerzők néhány adatát kikerestethetjük a tankönyvből, irodalmi lexikonból a jobb tájékozódás (és nem az életrajz megtanulása) céljából. Legfontosabb feladatunkhoz, az olvasás megszerettetéséhez csak jó és a tanulók által elfogadott, érdeklődésükre számot tartó, fantáziájukat megmozgató alkotások vezetnek el, ezért található több cím az ajánlólistán. Végző kijelölésükkor több más szempont mellett a tanulók nemére is érdemes tekintettel lenni. Az olvasmányok megbeszélésére és értékelésére mindenképpen alkalmat kell találni a nem mindenki által ismertek esetében is.

Rendszeresen értékelni kell szóban, ritkábban érdemjeggyel a tanulók mindenféle megnyilvánulását, részvételét a közös munkában, aktivitásukat csoportos vagy frontális tevékenységben, szereplésen, versenyen. Egy-egy témakör lezárásakor fontos a memoriterek, tudnivalók szóbeli számonkérése, osztályzása és átfogó tudásszintmérő dolgozat íratása, a tapasztalatok pedagógiai célú hasznosítása.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	50 óra
2. Rendszerezés, ismétlés:	18 óra
3. Számonkérés, ellenőrzés:	6 óra
Összesen:	74 óra

7. Az ítéldőképeség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Rövid, néhány mondatos vélemény élmények és olvasmányok hatásáról.	Tárgyilagos vélemény, ellenvélemény közlése.	
Vámos Miklós: <i>Zengazének</i> Metta V. Victor: <i>Egy komisz kölk naplója (részlet)</i>	A humor érzékelése a mindennapokban (vicc) és a korosztály érdeklődése alapján kiválasztott műalkotásokban. A humoros részletek felfedezése, bemutatása.	Paródia, karikatúra – sértés és sértődés nélkül.	Humor, vicc.
	Részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben a mindennapok és az olvasmányok kiváltotta élményekről. Saját álláspont kialakítása. Empátia, türelem, egymás véleményének meghallgatása, az igazság együttes keresése.		
	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és a tanult műalkotásokban.	Rövid üzenetek, levélké, ellenőrzők beírásai; véleményezésük.	
	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia gyakorlása a közösség életében.	Mit tettél volna ... helyében?	
	Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak, műalkotások idegenségének megtapasztalása.	Képeslapok, táviratszövegek, meghívók, táncrendek, emlék- és ajándéktárgyak, szalvéta- és egyéb gyűjtemények régen és ma.	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
<i>Szavak, jelek, szokások (Szerk.: Hidasi Judit)</i>	A különböző kultúrák eltérő életmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján.	Családi, baráti, esetleges külföldi „szomszédolások” tapasztalatai.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Az ítéloképesség fejlesztése a szövegmunkák, a művészi élmények, a szabad idő eltöltésének módjai (tévézés, számítógépes játékok, természetjárás stb.) és a mindennapi tapasztalatok felidézése, saját fogalmazások elemzése, emberi magatartásmódok megfigyelése, értékelése során történik. Sor kerülhet rá tervezetten tanórákon és kisközösségi kommunikációban. A tanárnak azonban figyelemmel kell kísérnie, kik a hangadók, a közvélemény-formálók, hogy szükség esetén beavatkozassék.

A véleményt általában nem, annak kifejezési módját, a közös munkában tanúsított aktivitást időnként értékelni, kellő alappal osztályozni is lehet.

6. TANÉV

Célok és feladatok

Ebben az osztályban továbbra is építünk a korábban tanultakra az érdeklődés, a tudás (nem csak a tanulás) iránti vágy felkeltésével. A képességfejlesztés középpontjában álló írás, beszédértés, szóbeli és írásbeli kifejezés mellett egyre erőteljesebb hangsúlyt kap egy-egy nyelvi, helyesírási, szövegértési, -szerkesztési, -javítási probléma mind önállóbb felismerése és megoldása vagy legalább törekvés erre.

A fokozatosan mélyülő és gyorsabban előhívható ismereteknek köszönhetően ebben az életkorban a nyelvhasználat tudatosabbá, a helyzethez, témához és a kommunikáció egyéb tényezőihez mindinkább alkalmazkodóvá válik, ezzel erősíti az önbizalmat.

A saját és mások megnyilatkozásainak, illetve a művészi kifejezőmód titkainak csoportos vagy önálló munkaformában való elemzése sok lehetőséget nyújt a személyiségformálásra, a figyelem összpontosítására, tartósságának javítására, nem utolsósorban (a többször előforduló rivalizálás mellett) együttműködésre a társakkal. Ugyanitt a tanárnak nagy figyelmet kell fordítania a bővülő szaknyelv használatának megkövetelésére, hiszen épp az előadásmód határozottsága és a pontos megfogalmazás igazolhatja a megértést, az összefüggések felismerését, a következtetések megbízhatóságát.

Magyar irodalomból nem lépjük át az irodalomolvasás szintjét, nem tanítunk és nem is reprodukáltatunk részletes írói életrajzokat, viszont mind fontosabbá válik – a történelemtanulással párhuzamosan – egy-egy alkotónak és művének elhelyezése az adott korban, megkülönböztetve a megírás idejét a cselekmény (nem feltétlenül megegyező) idejétől. Ezzel a történeti szemléletet és az időben való tájékozódás képességét alakítjuk.

Tekintve, hogy az 5–6. osztály egy képzési szakasz, fejlesztési feladatai közel azonosak. Az utóbbi évfolyamon az újakon kívül folyamatosan gondozni, mélyíteni kell a korábbi ismereteket, egyre inkább kompetenciává, azaz értékes, érvényes, hasznosítható tudássá érlelni a tanultakat, hiszen az anyanyelvi és az irodalmi nevelés eredménye csak sokoldalú és sokcélú alkalmazáskor érvényesül. Ilyen megfontolásból a 6. osztály kerettantervében nem ismételjük meg a ciklus első évfolyamára előírtakat, csupán az új tartalmakat és feladatokat jelöljük meg.

Követelmények

- legyen képes a tanuló a nyelv rendszerszerűségének elemi szintű belátására a szófajoknak az újabb szakirodalom szerinti csoportosítása kapcsán;
- legyen jártas a helyesírási, a kifejező- és szövegértő-képesség javítására a szófajtani ismeretek mélyítésével és alkalmazásával;

- legyen képes aktív társas nyelvhasználatra újabb beszédműfajokban;
- próbálkozzék néhány új téma és motívum felismerésével az olvasott, ajánlott vagy az azokhoz illeszthető alternatív lehetőségek kínálta művekben;
- legyen jártas azonos témák más-más megjelenítési formában való felismerésében, irodalmi művek filmes, tévés feldolgozások összevetésében, az eltérő csatornákból szerzett élmények különbségeinek megfogalmazásában;
- tudja megnevezni a cselekmény kiemelkedő szálait, a szereplőket és helyszíneket, a konfliktusok okait és megoldásuk módjait, a szöveges és dramatizált formák különbségeit;
- törekedjék a mű szövegére és hatására figyelve szövegelemzésre, átalakításra, képzettársítások, érzelmi tapasztalatok előhívására, azok mozgósítására, dramatizálásban, improvizációban való részvételre.

Az éves órakeret

Magyar nyelv: évi 74 óra (heti 2 óra)

Magyar irodalom: évi 55 óra (egyik félévben heti 2 óra, a másikban heti: 1 óra)

(Az osztály felkészültsége, érdeklődése stb. alapján a tanár dönthet az irodalomórák javára is.)

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi és nem nyelvi magatartás kialakítása. A másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása.	Törekvés a kifejező és mások számára érthető, nyelvileg igényes és helyes beszédre. A családból hozott tájnyelvi ejtésmód, szókincsbeli és alaktani sajátosságainak vállalása a köznyelvi norma ismerete mellett. Önismereten és önbizalmon alapuló aktív kommunikáció gyakorlása.	A közhelyek, töltelékszók, terpeszkedő kifejezések, gügyögő rövidítések, a nyelvi durvaság, pallérozatlanság kerülése. A tanult szófajok kommunikációs szerepének kipróbálása a helyzetnek, a témának és a beszédműfajnak megfelelően.	Köznyelvi ejtésnorma, tájnyelv.
	A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben. A testbeszéd a közlés kísérője, nyomatékot ad neki vagy ellentétes jelentést hordoz. A testbeszéd helyettesítheti is a nyelvit (pl. összehúzott szemöldök = haragszom rád). Együttműködés, beleélés, tolerancia, a partner segítése.	Részvétel beszélgetésben, annak kezdeményezésében, új téma felvetésében, kisebb vitában.	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	A szövegértés elsajátítása érdekében meg kell figyelni és gyakorolni a már ismert és az adott helyzetben újnak számító információt. A mindenkor új felismerése vezet el a szöveg pontos felfogásához.	Saját álláspont kifejtése, kérdések, válaszok megfogalmazása különböző helyzetben.	Információ, információ-hordozó.

Módszertani és értékelési javaslatok

A kommunikációs ismeretek állandóan bővülnek, de mindig mindent kell tudni alkalmazni a siker érdekében. Az önálló órát nem kívánó változatos gyakorlatok aktivizálják a gyerekeket, arra azonban ügyelni kell, hogy a játékosság, az oldottság ne jelentse „az addig legalább nem kell tanulni” hamis látszatát! A reális szóbeli értékelés, a tanulók nemcsak jelentkezés, hanem a tanár tudatos választása, megbízása alapján való mozgatása a helyére teszi a dolgokat.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Értő csendes és hangos olvasás. A hallott vagy olvasott szöveg megértése, a beléjük kódolt tartalmak és értékek felfogása.	A szövegben kifejtett információk visszakeresése, beszédben rákérdezés, bővebb kifejtés kérése. Műveletek az olvasott szövegekkel: szűkítés, bővítés, részletezés, átalakítás, lehetséges előzmény, következmény szerkesztése tanári segítséggel, majd önállóan.	A szövegértés kontrolálása kérdésekre adott válaszokkal, a téma rövid összefoglalásával.	
	Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival: téma-, adatkeresés, időbeli, okozati összefüggések feltárása, részletek kiemelése adott szempontra adandó válaszul.	A lényegkiemelés gyakorlása: aláhúzás, sorszámozás, kulcsszavak megtalálása, vázlatírás, jegyzetelés.	

Módszertani és értékelési javaslatok

A szövegértéssel kapcsolatos tevékenységformák nagyobb részére szinte valamennyi órán sor kerül. Ez biztosítja a tanulásban betöltött, mással fel nem cserélhető szerepét mindenkor, ha lényegre kell kiemelni, adatot keresni, azzal bizonyítani vagy cáfolni valamit, a végén pedig összefüggően, logikusan beszélni. A szövegértés az előzők mellett magyarórákon az irodalomolvasás élvezetéhez, a szövegben lévő kifejezőeszközök feltárása révén a mű esztétikai birtokbavételéhez is elvezet, ezért mint didaktikai feladat, kiemelten kezelendő, s elsősorban az irodalmi követelményekkel együtt osztályozandó.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Időkeret: 4 óra + folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Az írásbeli önkifejezés tartalmi és formai követelményeinek megismerése és gyakorlati alkalmazása.	Személyes és olvasmányélmények megfogalmazása a témának megfelelő rövidebb műfajban és stílusban, a helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával. Esztétikus külalak, minta- és szabálykövető helyesírás, jó fogalmazás, a megfontolás tempójának rövidítése, önellenőrzés.	Az anyaggyűjtés egyéb módjainak megismerése: tapasztalat, kísérlet, emlékezés, képzelet. A gyűjtött anyag elrendezése, a sorrend megállapítása; címadás.	Anyaggyűjtés és módjai.
	A szövegösszetartó nyelvi eszközök megfigyelése: kötőszók, névmások, határozószók, birtokos személyjel, személyrag és használatuk.		Szövegösszetartás.
		A szöveghibák felismerése és javítása névmásozással, névelőváltással, kihagyással, átszerkesztéssel, rokon értelmű szavakkal.	
	A szövegalkotáshoz szókincsfejlesztő gyakorlatok végeztetése: gyűjtés, értelmezés, rokon- vagy ellentétes jelentés hozzárendelése, meghatározás. A rövid, tárgyyszerű fogalmazások mellett helyet kell kapniuk az egyéniséget jobban kifejező, nyelvi igényesebb szövegeknek a tanult műfajokon belül.	Próbálkozás kreatív szövegalkotással: Mi lenne, ha...? Vagy: <i>Örkény István Leltár, Weöres Sándor Egérrágt a mese c. műve alapján.</i>	

Módszertani és értékelési javaslatok

Tovább kell fokozni az írás tempóját, rendezettségét, a helyesírás biztonságát. Törekedni kell minden lehetséges alkalommal az idő- és logikai rend megtartásával a nézőpont és a hangnem változtatására. Az olvasmányok és saját élmény, megfigyelés alapján készüljenek elbeszélések, leírások, jellemzések tanári útmutatással és anélkül, kerüljön sor kreatív fogalmazásra (Mi lenne, ha...? Mit tennél ... helyében? stb.). Az eredményes írásbeli kifejezés fejlődése nem nélkülözheti a szókincs bővítést, a nyelvtani ismeretek mélyítését, szükség esetén a szakmai szókincs és a diáknyelv ízléses fordulatainak felhasználását.

Az otthoni vagy iskolai részfogalmazásokat a teljes szövegekhez hasonlóan mindig javítani, javíttatni és szövegesen is értékelni kell. Az ellenőrzésre szánt évi 2 irodalmi jellegű dolgozatot az előbbieken kívül mindig osztályozzuk is.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A könyvtári gyűjtőmunka és a tantárgyi vizsgálódás technikáinak megismerése, alkotó felhasználása.	Tapasztalatszerzés különböző információhordozók (írásos, vizuális, audiovizuális, elektronikus, internet, CD-ROM) működéséről, alkalmazásáról tanári bemutatás, gyakorlás után önállóan.	A beszéd értése, a tanári magyarázat követése, tanulás könyvből, más információhordozóból. Felkészülés az ismeretek reprodukálására vázlattal, felelettervvel.	Írásos, vizuális, audiovizuális, elektronikus információhordozó, internet, CD-ROM.
	Kérdés megfogalmazása, problémafelvetés, válaszkeresés.		
	A gyűjtött könyvtári és egyéb információk elrendezése, feljegyzése, bevésése.	Önálló beszámoló.	
	Ismerkedés egynyelvű szótárakkal, diákoknak szánt kézikönyvekkel.	Pontos szójelentés, megfelelő fogalomhasználat bizonyítja a téma ismeretét.	

Módszertani és értékelési javaslatok

A szövegértési eljárásokat célszerű kiterjeszteni a vizuális információkra (illusztrációk, tipográfiai eszközök, szövegtagolás), értelmezésükre, szerepük megvilágítására a szöveg jelentésének gazdagításában. Próbálkozni lehet ezek együttes felhasználásával saját írásművekben is (kiemelés, betűtípusok stb.).

Nem nehéz elfogadtatni a ma diákjával, hogy az ismeretszerzésnek ugyan kitüntetett terepe az iskola, a tanóra, de közel sem egyetlen. A könyvtári tájékozódás, a tantárgyi vagy egyéb gyűjtőmunka, a tanultak kiegészítése több csatornán történhet. Ezek értő, üzembiztos és gazdaságos használatát azonban tanítani, gyakoroltatni kell. Házi feladat is adható internet- vagy sajtófigyeléssel (beszámoló, olvasmánynapló stb. elkészítése). Éljük bátran ezekkel a tanulók által kedvelt eszközökkel!

5. Ismeretek az anyanyelvről

Időkeret: 42 óra

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához, -értéséhez szükséges szótani, szófajtani ismeretek elsajátítása, az egyes szófajokkal kapcsolatos helyesírási és nyelvhelyességi tudnivalókkal együtt.	A korábbi fejlesztési szakaszban megszerzett ismeretek és kompetenciák továbbépítése. A helyesírási szabályzat tudatos használata.	A tárgymutató használata, szabálykeresés íráshoz, önjavításhoz.	
A nyelv mint jelrendszer; összefüggés a szavak jelentése, alakja és a szófajba sorolás között.	A fogalmi, az alkalmi, a köznyelvitől eltérő jelentés és a metaforizáció megfigyeltetése. A szavaknak mint egyezményes jeleknek a használata.	A szójelentés és a nyelvhasználati szabály. A jelek fajtái: természetes és mesterséges (közmegegyezésen alapuló) jelek. A jel, a jelentés és a jelölt dolog megfigyeltetése.	Köznyelvi és alkalmi jelentés.
A szókincs rétegezettsége. Átjárhatóság az egyes nyelvi rétegek között.			Szókincs, egyéni, nemzeti; aktív, passzív szókincs.
A magyar szófajok rendszere. A besorolás szempontjai szófajba, szófajcsoportba.	A szó jelentésének és nyelvtani tulajdonságainak megfigyeltetése. A tanult szófajok felismerése, megnevezése, jellemzőinek felsorolása példákkal együtt; a hozzájuk tartozó helyesírási és nyelvhelyességi tudnivalók ismerete, alkalmazása.		Nyelvtani tulajdonság, toldalékolhatóság; szófaj, szófajcsoport.
Önálló alapszófajok: főnév, melléknév, számnév, ige, határozószó. Fogalmuk, fajtáik.	A főnév (köznév : egyedi, elvont, anyag-, gyűjtőnév, tulajdonnév: személy-, állat-, földrajzi, intézmény-, cím, márka-, cégnév. A kezdőbetű, az egybe-, külön- és kötőjeles írás. A melléknév (külső, belső tulajdonságok, valahová tartozás kifejezése). A melléknév fokozása. A személy-, intézmény- és földrajzi nevekből képzett mn. helyesírási kérdései. Szógyűjtés és -alkotás. A számnév (határozott: tő-, sor-, törtszámnév és a határozatlan szn.) Helyesírás számmal és betűvel. A keltezés írása. Az egy szó szófajisága, a két és kettő alak használata.	A névszó fogalma: a névszós stílus megfigyeltetése. A magyar személynevek kialakulása; az asszonynév és a becenév fajtái. Igemódok és beszédszándékok.	Önálló alapszófaj, főnév, melléknév, számnév; névszó; ige, igefajták, igeragozás; határozószó és fajtái.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Az ige, az igealak, a magyar igeragozás rendszere. Nyelvhelyességi kérdések: suksükölés, -nák, -nék felcserélése. A határozószó és jelentései. A határozószó hely-, idő- stb. jelölő szerepe a szövegben.	Az irányhármasság mint finnugor sajátosság.	
Helyettesítő alapszófajok: névmások. <i>Arany János: Grammatika versben (részlet)</i>	A névmás (főnévi: személyes, birtokos, kölcsönös, visszaható névmás). Főnévi, melléknévi, számnévi névm.: mutató, kérdő, vonatkozó, általános, határozatlan nm. A hangrend szerepe a közelre és távolra mutatóban; a kétféle kérdő mondat eltérő intonációja; vessző a vonatkozó névmás előtt; a hagyományos írásmódú névmások; az aki, ami, amely nyelvhelyességi tudnivalói.	Névmásozás a szövegalkotásban és -javításban.	Helyettesítő alapszófaj, névmás és fajtái.
Az igenévi alapszófajok: főnévi, melléknévi, határozói igenév.	Szóképzéssel keletkezett szófajok és helyesírásuk.		Igenévi alapszófaj, főnévi, melléknévi (folyamatos, befejezett, beálló), határozói igenév.
Viszonyszók: névelő, névutó, segédige, igekötő, kötőszó.	Az igekötő jelentései, helyesírása. A kötőszó és a vessző használata szókapcsolatban, mondatban.	A névutó irányhármassága. A kötőszó szerepe a szövegösszefüggés megteremtésében.	Viszonyszó, névelő, névutó, segédige, igekötő, kötőszó.
A mondatzók: módosítószó, kapcsolatteremtő mondatzó, indulatszó.	A módosítószó jelentésváltozásai. Az -e kérdőszó szórendi helye, helyesírása. Vesszőhasználat és indulatszó.	A módosító- és indulatszó szerepe a mondatok modalitásában.	Mondatszó, módosítószó, kapcsolatteremtő mondatzó, indulatszó.
<i>Arany János: Toldi, népdalok, népmondák alapján</i>	A régebbi és a mai nyelvállapot különbségeinek megfigyeltetése és felismertetése a korosztálynak megfelelő szinten.		
	Annak megfigyeltetése, hogy a magyar nyelv ismerete miben segíti, miben nehezíti a tanult idegen nyelv elsajátítását (előljárószó, vonzat, nyelvtani nem stb.).	<i>Kányádi Sándor: Bogotai bagatellek c. versének bemutatása.</i>	

Módszertani és értékelési javaslatok

Érdekes a tanulmányoknak ezen a pontján tisztázni a nyelvi jel fogalmát, a szó és a toldalék jelszerűségét.

A tanév legnagyobb részét kitevő szófajtan részben új ismeret. Vannak ugyan előzményei, azonban a 4. osztályból törölt mondatban hiányában mondatrészi szerepre nem hivatkozhatunk. Mégis lehetséges a szójelentés és a nyelvtani tulajdonság alapján a fogalmak biztonságos kialakítása, követelményként azok felismerése, a jellemző jegyek alapján meghatározása és besorolása. El nem hanyagolhatók a helyesírási, nyelvhelyességi tudnivalók, a szavak jelentésének és hangalakjának összefüggéséről tanultak, a szólások,

közmondások, ill. az irodalmi olvasmányokban oly sokszor előforduló, az alapjelentésen túlmutató ismeretek, ezek gyakorlása.

Fontos a szabálykövetés és az önkontroll, a javítás tudatos alkalmaz(tat)ása fokozatos önállósággal beszédben és írásmunkákban egyaránt.

A tanév során **4 tudásszintmérő dolgozatot** kell íratni.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	42 óra
2. Írásbeli szövegek alkotása:	4 óra
3. Rendszerezés, ismételés:	18 óra
4. Számonkérés, ellenőrzés:	8 óra
5. Irodalmi dolgozatok javítása:	2 óra
Összesen:	74 óra

6. Ismeretek az irodalomról

Időkeret: 35 óra

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
I. Bevezetés az irodalomolvasásba <i>Karinthy Frigyes: Tanítom a kisfiamat</i> vagy <i>Gyurkovics Tibor: A tanár úr notesza</i>	Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékosság, a kaland, a képzelet, az ön- és emberismeret igényével. Az olvasás örömének átélése.	Az olvasás, a könyvbe való belefeledkezés adta élmények megfogalmazása.	
II. Versek a mából, a népköltészetből és a reneszánsz irodalmából <i>Kányádi Sándor: Románc</i> <i>József Attila: Születésnapomra</i>	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs magyar és a világirodalom köréből.		
<i>Weöres Sándor: Haragosi Orbán Ottó: A holló</i> <i>Bari Károly: Azt hiszitek</i> <i>Garcia Lorca: Balkon, Táj</i> <i>Megrakják a tüzet (népdal)</i> <i>Nem szoktam, nem szoktam (virágének)</i> <i>Székely tánczó (tánczó)</i> <i>Körműves Kelemen, Júlia szép lány (népballada)</i> <i>Arany János: Mátyás anyja (mûballada)</i> <i>Janus Pannonius: Pannonia dicsérete (epigramma)</i> <i>Heinrich Heine: Memento (dal)</i> <i>F. Petrarca: LXIV. (szonett)</i> <i>Balassi Bálint: Egy katonaének</i> <i>Hogy Júliára találja ...</i>	Néhány fontosabb költői kép (hasonlat, megszemélyesítés, metafora) és alakzat (ismételés, fokozás, párhuzam, ellentét) felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megtapasztalása a verses formájú lírai és epikai művekben. Ismerkedés további lírai műfajokkal. A művek témájának, hangulatának, hangnemének felismerése.	Népköltészet, műköltészet. Gyűjtés, feldolgozás, eredeti művek létrehozása. Könyvtári munka: <i>Csanádi Imre: Bornemissza Péter</i> Kortárs festők, szobrászok, építészek, zenészek alkotásai	Műnem, líra, epika, dráma. Népballada, mûballada. Epigramma, szonett, elégia; időmértékes verselés.; a rímek fajtái.

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
<i>Bornemissza Péter:</i> <i>Siralmas énnéköm</i> (elégia) A tanév során 6-8 vers.		(Csoportos felkészülés rövid beszámolóra.)	
III. Elbeszélő művek versben és prózában <i>Fazekas Mihály: Lúdas Matyi</i> <i>Arany János: Rege a csodaszarvasról, Toldi</i> 10-15 vsz. a Toldiból Történelmi monda: <i>A fehér ló mondája</i> <i>Amikor az ördög Harsányban járt</i>	Elbeszélő művek közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megtapasztalt formák alkalmazása a mindennapi szövegmondásban és a kreatív fogalmazásban. A szereplők külső és belső tulajdonságainak azonosítása, a felismert tulajdonságok igazolása a művek részleteivel. A jellemzés módjainak számbavétele.	<i>A ludas ember</i> (román népmese) A téma hasonlóságának megfigyeltetése a két műben. <i>Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz</i> <i>Arany János: Válasz Petőfinek</i>	Történelmi monda, rege elbeszélő költemény, ének. Költői levél.
IV. Házi és választható olvasmányok <i>Gárdonyi Géza: Egri csillagok</i> 15 soros prózarészlet <i>E. Kästner: lányoknak: A két Lotti</i> <i>fiúknak: Május 35.</i> <i>Szabó Magda: Abigél</i> <i>Mándy Iván: Saki</i>	Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása. A megjelölés és az utalás nyelvi eszközeinek feltárása. Annak megállapítása, hogy ki beszéli el és kinek a szemével látjuk a történetet. A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése. Az epikai mű szerkezetének feltárása. Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és dramatikus műrészletek közötti különbségekről. Elbeszélések és elbeszélő költemények, balladák részleteinek dramatizált megjelenítése.	A nézőpont kijelölése és változtatása a reprodukálásban és egyéni fogalmazásban. Filmfeldolgozások közös megtekintése.	Konfliktus, epizód, motívum, cselekmény, cselekményszál, nézőpont, tető-, fordulópont, kitérő.
V. További olvasmányok a magyar irodalomból <i>Pákolitz István: Rózsa</i> (a FÉLHOLD c. ciklusból) <i>Tinódi Sebestyén: Egy históriának summája</i> <i>Illyés Gyula: Egy kisdedre</i> <i>Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részlet)</i> <i>Vörösmarty Mihály: A bűvár Kund</i> <i>Megjártam a hadak útját</i>	Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, közösen és egyénileg olvasott irodalmi és nem irodalmi, verbális, hangzó és képi szövegek bevonásával. További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a korábbi témakörökből.	Sajtófigyelés, válogatás.	Históriás ének. Eposz.
VI. Kitekintés a kommunikáció egyéb formáira	Az új szóbeliség, az elektronikus kommunikáció és tömegkommunikáció néhány formájának megfigyelése.	Műsorfigyelő, ajánlás, az egyénileg vagy közösen látott-hallott művek megbeszélése. A műismertetés megtapasztalása.	Tömegkommunikációs eszközök.

Módszertani és értékelési javaslatok

Legfontosabb az olvasás megszerettetése az elmélyedő csendes szövegmunka és a csoportos feldolgozás hatékonysága mellett. A memoriterek szöveghű tudását, a régiek és az újak emlékezetben tartását szintén nem hanyagolhatjuk el. Emellett a hatodikosok már alkalmat találhatnak műsorszerkesztésre, kisebb közönség előtti nyilvános szereplésre is. Mindez szintén az olvasóvá válás, a válogatni tudás jegyében! (Ugyanez a cél akkor is, ha televíziós, film- vagy egyéb feldolgozásokat ajánl a szaktanár. Ekkor rá kell döbbsennie a modern eszközök sokszor sematikus, túlságosan leegyszerűsített ember- és világképén szocializálódott tanulónak arra a nagyságrendnyi különbségre, ami a tágabb horizontokat mutató, éppen ezért fantáziát mozgató, kreativitást előhívó, problémáira választ adó értékes olvasmányok és pl. a szappanoperák között van. Alapos megbeszélést igényel a köztes megoldás: klasszikusok a képernyőn.

A felsorolt olvasmányok mindegyike nem dolgozható föl azonos szinten. A tanár által kijelöltekre viszont megfelelő időt kell fordítani (a többit a választékbővítést, a hasonló témájú, műfajú, hangulatú művek egyszempontú összevetésére, a stíluselemek és a verstani, szerkesztési vagy egyéb ismeretek gyakorlására lehet felhasználni). Célszerű a tanulók magánolvasmányairól szóló élménybeszámolókat meghallgat(tat)ni, értékelni.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztő feladatok:	35 óra
2. Írásbeli szövegek alkotása:	2 óra
3. Rendszerezés, ismétlés:	10 óra
4. Számonkérés, ellenőrzés:	6 óra
5. Irodalmi dolgozatok írása:	2 óra
Összesen:	55 óra

A tanév során **4 tudásszintmérő** és **2 irodalmi** jellegű dolgozatot kell íratni.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Önálló ítéletalkotás olvasási és más élmény, tapasztalat alapján egyéni, társadalmi, történeti, morális és egyéb kérdésekről. A tanuló ehhez ismerjen meg a hagyományosan értékközpontúnak tartott művek mellett (olykor helyett) olyanokat is, melyek a bennük feldolgozott léthelyzetek és problémák révén képesek megszólítani és rá-döbbsenteni, hogy róla (is) szól a mese. Az olvasás fő motivációja legyen az önmegismerés vágya, az ítéletalkotás jelentsen mindenekelőtt önreflexiókat.	Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok hatásáról. Résztétel a társakkal való vitában, beszélgetésben a mindennapok eseményeivel vagy az olvasottakkal kapcsolatban. Mások véleményének meghallgatása, megértése, kulturáltan megfogalmazott ellenvélemény kifejtése. A jó és a rossz, az igazság és az igazságtalanság: az ítélezés mint cselekedet felismerése és gyakorlása a mindennapi helyzetekben, felismerése és értékelése a tanult műalkotásokban.	Tématartás, témaváltás a beszélgetésekben. Szerep- és szimulációs játékok, szerepcsere.	Motiváltság a vélemény-mondáshoz, annak indoklásához.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
<i>Petőfi Sándor: A tintásüveg Heltai Jenő: Az esernyő Nátha-dal</i>	A humor kiemelt szerepének érzékelése a mindennapokban (viccmesélés, sztorizás, mérsékelt cikizés) és a megjelölt szövegek alapján.		
	A nem saját álláspont kifejtése, az empátia gyakorlása.	Valódi és fiktív élethelyzetek bemutatása.	
	Más korokban keletkezett szövegek, tárgyak, műalkotások másságának megtapasztalása.	Koncentráció énekkel, rajzzal stb.	
	A különböző kultúrák eltérő életmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány olvasott, látott példa alapján.		

Módszertani és értékelési javaslatok

Az ítéletképeség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése kiemelten, de nem kizárólag az irodalomórák feladata az olvasmányokhoz kapcsolódóan. Az itt felsorolt feladatok nagy része tehát nem igényel külön időkeretet. Ideálisnak számít az az eset, ha a magyartanár egyben osztályfőnök is, hiszen akkor több lehetősége van e témák megbeszélésére, problémák szimulálására az egyén és a közösség egyidejű nevelésének érdekében.

A humorhoz és társaihoz, mint minden dolog értékeléséhez, mindig hozzá kell kapcsolni az empátia, az együttérzés vagy éppen a segítőkészség fogalmát, ahogy az udvarias, tapintatos megfogalmazás is jogos elvárás!

Az 5–6. osztályos fejlesztési szakasz kimeneti követelményei

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása, megértése

A kapcsolatfelvétel és -megszakítás illemszabályainak ismerete. A testbeszéd és a hangosítás eszközeinek alkalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően. Egyszerű szövegek alkotása olvasmányok és egyéni élmények alapján, a hallott szöveg megértése. A visszakerdezés és az elhangzottakra való reagálás lehetőségeinek ismerete.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Az előbeszéd tempójával egyező folyamatos hangos és a szöveget értelmező csendes olvasás. Az olvasmányok témájának, szereplőinek, helyszíneinek, a szövegben kibontott cselekmény szálainak azonosítása; az elsődleges, szó szerinti és az elvontabb, metaforikus jelentés felfogása. A lírai művek képiségének, zeneiségének élményszerű átélése, kifejezőeszközeinek megnevezése.

3. Írásbeli szöveg alkotása, íráskép, helyesírás

Jól olvasható, rendezett külsejű, lendületes írás. A tanult helyesírási alapelvek, szabályok alkalmazása másolás, tollbamondás és emlékezetből való íráskor és önálló szövegek alkotáskor. A helyesírási szabályzat használata. Rövid elbeszélés, leírás tárgyról, tájról, emberről (jellemezés) készítése olvasmány vagy egyéni élmény alapján.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Motiváltság az ismeretszerzésre. A tanulás általános és az egyes tantárgyak befogadásához nélkülözhetetlen speciális technikáinak alkalmazása. Tájékozottság a könyvtári eligazodásban: információgyűjtés és -elrendezés. Jártasság a korosztály számára készült lexikonok, kézikönyvek használatában. Szabály és meghatározás szerkesztése. Keresés nem csak írásos információhordozóból.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelv rendszerszerűségének ismerete. A hangképzés, a hang és a betű, a hangtörvények, a szó jelentése és hangalakja összefüggéseinek a felismerése és megnevezése. A szavak, szóelemek, a szófajok és fajtáik jellemzőinek, helyesírási, nyelvhelyességi tudnivalóinak alkalmazása.

6. Ismeretek az irodalomról

A tanult irodalmi művek néhány adatának (téma, szereplők, cselekmény, szerkezet, nyelvi megformáltság (képiség, zeneiség) bemutatása. Képesség a műnemek és a tanult műfajok, a népköltészet és műköltészet közötti különbségek és hasonlóságok feltárására. Az időrend, az egyszerű ok-okozati viszonyok felismerése. A szerző és a cím azonosítása, a memoriterek biztos emlékezetbe vésése és hatásos felidézése.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása olvasmány- és egyéb élmények hatásáról, a jó és a rossz, az igazság, az igazságtalanság, a humor tekintetében. Beszámoló az átélés élményéről.

7. TANÉV

Célok, feladatok

Az általános iskola utolsó szakasza már a középfokú oktatásra készít elő. Éppen ezért támogatni kell a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érését annak ellenére, hogy tizenéveseink a pubertásnak talán a legnehezebb szakaszát élik át. Fejlesztésük érdekében személyiségük legjobb tulajdonságaira kell és lehet alapoznunk.

A kommunikációs kihívások és elvárások egyaránt felébreszthetnek bennük megfelelni akarást és tudást, és ezek ellenkezőjeként passzivitást vagy éppen dacot. Ha azonban érzik, tapasztalják tanáruk bizalmát és megértését, akkor csodára, önmaguk legyőzésére is hajlandók. Erre a pozitív vonásra kell a tanórák során építeni!

Magyar nyelvtanból új ismeret a mondat, bár annak tartalmi és szerkezeti szempontú felosztását és a mondatzáró írásjelhasználatot tanulták már. A nyelv rendszerének továbbépítése, gyakorlati alkalmazása több más mellett gondolkodási képességeik fejlődésére hat jótékonyan (rendszerlátás, kombináció, következtetés, problémamegoldás analízis, szintetizáló, összehasonlító, általánosító és konkretizáló lépések után). A mondatrészek és kifejezőeszközök felismeréséhez, a mondat szerkezetét megjelenítő mondatábrázoláshoz és a szóalkotáshoz pedig az alternatívák végiggondolása, a variációk kipróbálása, a helyes döntés meghozatala szükséges.

A mondat szó szerinti és a szövegkörnyezettől függő jelentésének feltárása s az összes mondattani ismeret szerepet játszik a szövegértés és -feldolgozás és természetesen a szövegalkotás színvonalának emelkedésében. A tanuláshoz ezen a fokon a korábbinál nagyobb erőfeszítés és szorgalom, előrelátás szükséges, hiszen hamarosan itt az iskolaválasztás.

Magyar irodalomból egyre közelebb kerülnek a tanulók a mindennapi tapasztalatuktól eltérő, tartalmi, nyelvi, esztétikai szempontból igényesebb klasszikus és mai szövegekhez, párhuzamosan a sok idejüket lefoglaló másféle kínálattal. Tanárnak és diáknak egyaránt meg kell küzdenie az igazi értékek győzelméért, de legalább elfogadásáért. Ehhez azonban nem elég a verbális ráhatás, mindenekelőtt élmény kell, élmény a javából!

Követelmények

- legyen képes a tanuló a nyelv rendszerszerűségének elfogadására a mondattani és a szóalkotás módjaival kapcsolatos ismeretek alapján;
- legyen jártas a tanultak értő használatában helyesírási, kifejező- és szövegértő képessége javítása érdekében;
- legyen jártas mind aktívabb társas nyelvhasználatban, kisebb vitában;
- tudjon tanulni, különböző információhordozókat kezelni, belőlük adatokat keresni, azokat új helyzetben és céllal felhasználni;
- legyen képes az irodalmi alkotásokban és a mindennapokban megismert helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseinek felismerésére, bemutatására, véleményezésére;
- fogadja el a műalkotásokból eléje táruló világ fiktív voltát;
- legyen jártas a zeneiség elemeinek és hatásának felismerésében, a formanyelv eszközeinek azonosításában;
- legyen jártas az olvasott és feldolgozott lírai, epikai és a látott drámai művek olvasott részleteiről való beszámolásban (író, cím, a kor és a mű kapcsolata, szerkezet, cselekmény, jelentős, esetleg váratlan fordulatok, fő- és mellékszereplők);
- ismerje a jellemzés módjait, tudjon készíteni egyszerűbb jellemzéseket;
- tudja megkülönböztetni a műnemeket és műfajokat, mindkettőbe besorolni a tanult műveket;
- legyen nyitott a játékos és humoros megoldásokra, különböztesse meg a humort az iróniától;
- legyen kitekintése egy-egy korszak legfontosabb társadalom- és művelődéstörténeti törekvéseinek összefüggéseire.

Az éves órakeret

Magyar nyelv: évi 55 óra (egyik félévben heti 2 óra, a másikban heti 1 óra)

Magyar irodalom: évi 55 óra (egyik félévben heti 1 óra, a másikban heti 2 óra).

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A társas-társadalmi együttéléshez szükséges nyelvi és nem nyelvi képességek fejlesztése magánjellegű és kisközösségi helyzetekben. Az öntudat, a fellépés biztonsága, a saját mondanivaló kifejezésének igénye, mások személyének és véleményének megértése, tiszteletben tartása.	Alkalmazkodás a kommunikáció tényezőihez: cél, alkalom, partnerek, a köztük lévő viszony stb. előre tervezett és spontán helyzetekben. A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök használata, értelmezése (dekódolása) a beszédpartner megnyilatkozásaiban. Bemutatás, bemutatkozás élőszóban, telefonon.	Alkalmazkodás az ismert (amit már a partner tud) és az újszerű (hírértékű, korábban nem tapasztalt) közleményelemhez hangsúllyal, szó- és mondatrenddel.	Kommunikációs cél, helyzet, alkalom, beszélő, hallgató, beszédpartner) a köztük lévő (hivatalos, baráti stb.) viszony, a komm. kódja, csatornája.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	A különféle mondatok változatos és tudatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően. Az intonáció gyakorlása.	Kezdeményezés, aktivitás a komm.-ban; igazságkeresés, konfliktustűrés, igazságra, a megoldás együttes keresésére törekvés.	Közlési szándék, tájékoztatás, kifejezés, véleménymondás, befolyásolás.
	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtés mód, helyes hangképzés, mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazására törekvés.		
	A testbeszéd, az arcjáték néhány jelének ismerete, törekvés ezek célszerű alkalmazására. A szemkontaktus jelentőségének megtapasztalása.	A távolságtartás differenciált megválasztása „nálunk és más nemzeteknél”, az ún. intim szféra tisztelete.	
	A beszédpartnerrel való együttműködés (megértő-segítő, együttműködést mutató, de passzív, elutasító, hárító-kibújó stb.) változatainak megismerése, megfelelő stratégia választása.		
	A látottak (átéltek) és a feltételezések (következtetések, hipotézisek stb.) megkülönböztetése nyelvi és metakomm. eszközökkel.		
	Mások véleményének meghallgatása, tömör összefoglalása többszereplős helyzetekben. Csatlakozás valamelyik véleményhez; ellenvélemény kifejtése érveléssel, cáfolással.		
	Memoriterek szöveghű tolmácsolása kifejező szövegmondással.		

Módszertani és értékelési javaslatok

A beszédkészséget és a szóbeli szövegek megértésének, alkotásának lehetőségeit valamennyi magyarórán preferáljuk. (A felelet is beszédmű!) Következtesen, mégis tapintatosan kell eljárunk, mert a tanulók nagyon különbözők.

A nyelvi eszközök megtanulása nyelvtanórán történik, ám az olvasmányok (és a tömegkommunikáció) is bőven kínál megfigyelésre és értékelésre, elemzésre érdemes, érzelmeket, értelmet egyaránt kifejező mintákat. Találhatunk bennük követendő vagy elítélendő mintákat, csak nyitott szemmel-füllel kell vizsgálódnunk.

A tanulók szóbeli megnyilvánulásait többnyire verbálisan értékeljük, de időnként sor kerülhet osztályzásukra is.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Csendes olvasás különböző tartalmú, rendeltetésű (magán-célú, hivatalos, publicisztikai, irodalmi, ismeretterjesztő stb.) szövegek megértéséhez, szerkezetének feltárásához.	A csendes értelmező olvasás pontosságának fokozása. Kifejező hangos olvasás a szöveg előzetes tanulmányozása után.		
	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek lehetséges jelentés(ei)nek csoportos, egyéni, irányított és önálló megértése. A szövegértési technikák gyakorlása: következtetés az olvasottak alapján a szerzőre, a korra, a műfajra, a stílusra.	Személyes vélemény, álláspont nyilvánítása, indoklása, megvédése az esetleges ellenvéleménnyel szemben.	
	A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggéseinek felismerése szépirodalmi és másféle művekben tanári irányítással és önállóan. Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése, értelmezésük gyakorlása.	Az íráskép az elrendezés, az írásjelek és egyéb vizuális jelek (illusztráció, ábra, grafikon) jelentéshordozó szerepe.	Köznyelvi szókép (kockaház), irodalmi szókép, megszemélyesítés, hasonlat, metafora.
	Az olvasott művekből merített vagy a megértésükhöz szükséges aktív és passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.		
	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek olvasása és megértése, a szöveg-elemző eljárások önálló alkalmazása. A téma, a résztema, a mondanivaló, a tartalmi párhuzamok, ellentétek felismerése, megfogalmazása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, feltárása, válasz kérdésekre, adott szempontokra, vázlatkészítés, összefoglalás.	A szövegértelmezés és az eredményes tanulás összefüggése. (Akarj és tudj tanulni!)	
	Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyeltetése a képszerűség és a tárgyszerűség összevetésével. A tájékoztató (hír) és a véleményközlő műfajok (kommentár) közötti különbség megfigyeltetése.	Kitekintés az írott és az elektronikus média műfajaira.	Tájékoztató sajtóműfaj: hír, tudósítás, interjú, riport; véleményközlő: kommentár, kritika; befolyásoló: hirdetés, reklám.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Rövidebb és hosszabb irodalmi szövegek önálló olvasása házi vagy ajánlott olvasmányként, a szöveg feldolgozása előre megadott szempontok szerint. A tanulók bevonása az olvasmányok egy részének kiválasztásába. Vélemények hasonlóságainak, különbségeinek értékelése; a vélemények megfogalmazása.	Annak belátása, hogy eredeti szöveg nem helyettesíthető tartalmi kivonattal, rövidítéssel. Ilyenkor éppen az olvasmány-élmény, az átélés, a beleképzelés, a gyönyörködés mozzanata marad el.	
	Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő (régies), archaizáló szövegek megértése egynyelvű szótárak, lábjegyzetek, kislexikonok stb. segítségével.	Annak megtapasztalása, hogy az idők folyamán a szókincs változik a leggyorsabban és a legszembetűnőbben.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Az értő csendes olvasás a különböző szövegek elsajátításához ad segítséget. Ennek elsősorban itt van jelentősége, a kritikai olvasásnak a hibák, ellentmondások feltárásában, míg a kreatív olvasás közel jár az alkotás folyamatához. A megértett szöveg nyomán belsővé vált tudás, az olvasás közben átélt érzelmek, indulatok bemutatására pedig a hangos kifejező olvasás a megfelelő módszer. Az utóbbihoz és a saját szövegek elmondásához a beszédtechnikai eszközök további fejlesztése szükséges, azok szerepét a tartalmak, érzelmek közvetítésében nem lehet 7. osztályban sem mellőzni. Itt az ideje a sajtóban való rendszeres tallózásnak is!

A hangos olvasás időhiány miatt sajnos egyre inkább háttérbe szorul. Irodalomórákon mégis adjunk alkalmat a kifejező felolvasásra, a beszédtechnikai ismeretek tudatos felhasználására, a hallgató számára élményt nyújtó, a művészt megközelítő tolmácsolásra (a szöveg előzetes tanulmányozása után). A művésztől eltérő előismereteket és interpretációt igényelnek az ismeretterjesztő szövegek. Más a módszere esetükben a megértés és elsajátítás ellenőrzésének (kérdésre felelés, feladatmegoldás, teszt stb.) és olykor érdemjeggyel való értékelésének is.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Olvasható, rendezett írás, a nyelvi normákat követő helyesírás, önkifejezés egyéni sajátosságokat mutató stílusban az alapvető szövegtípusokban.	Esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően a tempó fokozásával. Az egyéniséget felmutató írásjegyek mellett törekedni kell az olvashatóságra is.	Részvétel pályázatokon, versenyeken, a korosztály számára hirdetett nyelvi mozgalmakban.	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Szövegalkotás gyakorlása ismert szövegtípusokban és műfajokban (leírás, különböző nézőpontú elbeszélés, jellemzés, ismertetés, vélemény). Megadott vázlat felhasználásával vagy önálló vázlattal lehet irányítani a figyelmet. Próbálkozás egy témának különböző szövegtípusban, műfajban való megfogalmazására.	A bekezdés megszerkesztése a tételmondatra, a bekezdések kezdő, befejező fordulataira, kapcsolóelemeire figyelve.	Bekezdés, tételmondat.
	A nyelvtani, nyelvhelyességi, helyesírási ismeretek és nyelvi elemek stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása az iskolai fogalmazásokban, kreatív szövegekben.		Kreatív szöveg.
	Az önkifejezés képessége és a kreativitás megjelenése különböző műfajokban (párbeszéd írása és szerkesztése elbeszélő fogalmazásba, dramatizálás, párbeszéd átírása elbeszéléssé).		
	Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan.		

Módszertani és értékelési javaslatok

Az írásbeli kifejezőkészség fejlesztése köztes feladata a két részstúdiumnak, a helyesírás szintjének emelése viszont elsősorban a nyelvtanórákon történik a grammatikai alapok biztosításával. A fogalmazásnak sokszor nem a tanítása, hanem értékelése jelent nehézséget. Óvakodni kell a szubjektív megítéléstől, hiszen jól nyomon követhető a történet kitalálása, megszerkesztése, a témához illő stílusban való kidolgozása. Ebben a korban már kérhetjük a párbeszéd beillesztését, a fordulatosságot, a jellemzések megalapozottságát, a képzavarok és stílustalanságok kerülését és persze a jó helyesírás mellett az esztétikus külalakot.

A dinamikus sztereotípiaként működő, jó tempójú íráskészség csupán technikai feltétele az egyre bonyolultabb gondolatok lejegyzésének. A helyesírás ugyan soha nem nélkülözi a megfontolás mozzanatát, de ebben az életkorban (és a továbbiakban) a döntés gyorsítandó. Munka előtt és közben a tartalom, a közlendő végiggondolása szintén odafigyelést, gondos tervezést igényel akkor is, ha a vázlatot nem íratjuk le. A szövegalkotás, fogalmazás mindig megköveteli, hogy a tanuló formába öntés közben, szinte automatikusan döntéseket hozzon az anyag összegyűjtése és elrendezése, a nézőpontnak és más szabályoknak megfelelő megszerkesztése, a nyelvi eszközök kiválasztása, a teljes szövegmű megalkotása tekintetében. Az ilyen komplex tevékenység igazán megérdemli az adekvát értékelést, osztályozást!

4. A tanulási képesség fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A tanuló emlékezeti típusának és gondolkodási képességének ismeretében lehet továbbfejleszteni az elsajátítás legtartósabb és leggazdaságosabb módját, a szöveges és vizuális információk (ábra, kép stb.) egyidejű felfogása mellett. A szöveg memorizálása, az ismétlés szerepének felfedezése.	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen szavak, kifejezések jelentésének megkeresése önállóan egynyelvű szótárakban, a tanult anyag (bármely tantárgyból!) bővítése különböző információhordozókból.	A lényeg kiemelése, a probléma újszerű vagy sokoldalú megközelítése, korrekt forráshivatkozás, a vázlatba beletekintő szabad előadás. Tantárgyi kislexikon használata, készítése csoportmunkával.	Forrásjegyzék, hivatkozás.
	Az egyénileg vagy csoportosan gyűjtött információk elrendezése, felhasználása a kitűzött célnak megfelelően.	Feleletterv készítése, jegyzetelés.	
	Elemi gyakorlottság az információk felhasználásában, a források megjelölésében.		Könyvészeti adatok.
	Önálló vázlatkészítés rövidebb szövegek alapján szavak, problémák megjelölésével, kérdések vagy kijelentések formájában.		
	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése a szöveggel összefüggésben. A tömegkommunikációból szerzett ismeretek adaptálása.		
	Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan. Összefoglalás mintájául érdemes tanulmányozni a különböző tankönyveket!		
	Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása. A jegyzet alkotó felhasználása tanuláskor, reprodukáláskor.	A lámpaláz leküzdésének módszerei.	
	Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásokból származó információk összevetése tanári irányítással, csoportosan. A legjobb változat kiválasztása a döntésképeség és felelősségérzet fokozásával.		

Módszertani és értékelési javaslatok

Szoktassuk a tanulókat egyre alaposabb, körültekintőbb tanulásra, szüntelen visszacsatolásra, önellenőrzésre. Adjunk alkalmat az önálló vagy csoportos könyvtári kutatás, felkészülés eredményének bemutatására, újabb problémák tisztázására, vitára, lényeglátásra, összefüggések megtalálására a különböző információhordozókból.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Időkeret: 35 óra

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges ismeretek az egyszerű mondat és a szóalkotás köréből.	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével), azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése, szerkezeti átalakítása.	A nyelv és a beszéd. A mondatfajták, a mondatvégi írásjelek, az intonálás és a jelentés összefüggései.	Mondat, mondatfajták, szófaj, mondatrész.
A szóalkotás módjai: szóösszetétel, szóképzés; jelentésváltozás, szófajváltás; helyesírási kérdések.	A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok; a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentést befolyásoló szerepének megtapasztalása.		Szóösszetétel, előtag, utótag, szóképzés, szófajváltás.
A mondat fogalma. Jelentés, funkció, megszerkesztettség (szövegbe való beszerkesztettség), hangzás.	Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhez való alkalmazkodásban, kitüntetetten a más-más jelentésű és funkciójú mondatok használatában.	A mondatjelentés változása a kommunikációs helyzetnek megfelelően.	
A mondatok osztályozása tartalom, szerkezet, minőség szerint.	A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése és gyakorlása az egyszerű mondat körében. A tulajdonnevek helyesírási szabályainak felelevenítése és alkalmazása.	A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése.	Mondategység, mondategész, egyszerű, összetett mondat, tagmondat, állító, tagadó mondat.
Az egyszerű mondat fogalma; tagolt és tagolatlan m., tö- és bővített mondat.	Mondatelemzési gyakorlatok; a mondategész felismerése.	A tagolatlan mondat fajtái: szerkesztett és szerkesztetlen mondat.	Tagolt és tagolatlan mondat. Tőmondat, bővített mondat, fő rész, bővítmény.
Az alany és az állítmány fogalma, fajtái, nyelvi kifejezőeszközei; az A-Á-i és a mellérendelő szószerkezet.	Logikai és nyelvtani egyeztetés. Központozás. Mondatelemzés aláhúzással, mondatábrával, a kifejezőeszközök feltüntetésével. Az igekötős igék helyesírásának, a -t végű igékkel kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalóknak és az igék teljes hasonulásának, toldalékolásának gyakorlása a mondaton belül.	A kell, lehet, szabad... stb. állítmány melletti alany. A szórend szerepe.	Igei, névszói, névszói-, igei állítmány; határozott, határozatlan, általános alany. Szószerkezet, szintagma, alany-állítmányi és mellér. szószerk.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A tárgy fogalma és fajtái, kifejezőeszközei; a tárgyas szó szerkezet.	Felismerési, helyesírási és mondatelemzési gyakorlatok. Alany- és tárgyváltás, kihagyás a szövegben.	Az igenévvél kifejezett alany és tárgy tárgya. A határozó értékű tárgy.	Tárgy, határozott, határozatlan tárgy; eredmény-, iránytárgy, alárendelő szó szerkezet, tárgyas szintagma.
A határozó fogalma, fajtái, kifejezőeszközei. A határozós szó szerkezet. Helyesírási és nyelvhelyességi kérdések: -ba, -be, -ban, -ben stb.	A határozói irányhármasság megfigyeltetése, nyelvhasználati tudnivalói. A tanult helyesírási szabályok tudatos alkalmazása az eszköz- és társhatározó, az eredet- és eredményh. stb. körében. Az alá- és mellérendelő szó szerkezetek felismerése, helyesírása, mondatelemzési és mondatalkotási gyakorlatok.	Határozócsoporthatározók: helyféle, időféle, módféle, állapotféle és állandó határozók. Számhatározó, tekinteth., számállapoth., a fok- és mértékh. Összekapcsolt és kettős határozók.	Határozó, körülmény, helyhatározó, képes hh., időhatározó, módh., állapoth., eszközh., okh., célh., eredeth., eredményh., részeshatározó, hasonlító h.; vonzat, állandó határozó.
A jelző fogalma, fajtái, nyelvi kifejezőeszközei; a jelzős szó szerkezet.	Mondatelemzési és szóválasztási feladatok. A névszói állítmány és a minőségjelző megkülönböztetése szórenddel és hangsúllyal. A birtoklás kifejezésének változatai nyelvünkben. A többelemű földrajzi nevekből, intézmény- és személynevekből képzett jelzők és a sorszámmal kifejezett jelzők helyesírása. Értelmező és vesszőhasználat.	A kijelölő jelző.	Jelző, minőség-, mennyiség-, birtokos, értelmező jelző. Jelzős szó szerkezet.
Az egyszerű mondat központosítása: vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző.	Mondatalkotási, -elemzési, helyesírási, nyelvhelyességi gyakorlatok.		
	Példák régebbi korok szövegei, szövegrészletei alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelésére.		
	Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetésének képessége, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	A határozók kifejezőeszközei a tanult idegen nyelven (előljárószó, vonzat stb.).	
	Az egész év során gyakorolni kell a helyesírási szabályzat, a szótárak, kézikönyvek használatát, az önjavítást.		

Módszertani és értékelési javaslatok

A két igen terjedelmes anyagrész (szóalkotás, mondat) eredményes átadása megköveteli, hogy racionálisan bánjunk a korábbi ismeretekkel, kerüljük tehát – ahol lehet –, a fölösleges újratanítást. Indokolt a folyamatos ismétlés és a belső nyelvi koncentráció a hangtan, a szófajtan, az alaktan, a jelentés, a helyesírás és nyelvhelyesség tekintetében.

A mondatrészek, szintagmák nem önmagukban töltik be szerepüket, hanem a mondategészben és a szövegben. Ezért az indukciós anyagok vizsgálatán kívül célszerű újabb, különböző témájú szövegekből választott mondatok gyűjtése, vizsgálata közösen és önállóan. Érdemes figyelmet fordítani a szövegbe beépített mondatokra, a bőbeszédűség és a fölösleges ismétlés elkerülése érdekében.

A mondatok aláhúzásos és ágrajzos elemzése szintén nem öncélú. Egyrészt összefüggéseket láttat, gondolkodtat, másrészt jól előkészíti a 8. osztály anyagát, az alárendelt összetett mondatok témáját.

A szóalkotást mint a szókincs bővítésének nélkülözhetetlen módszerét tanítjuk, figyelemmel a helyesírásra, a jelentés- és/vagy szófajváltásra.

A folyamatos értékelés mellett szükség van az évi 4 tudásszintmérő dolgozat megíratására. Egyre fontosabbá válik ebben a magát kereső, vetélkedésre kész kamaszokban a helyi, megyei, esetleg országos versenyeken való megmérettetés, a nyelvművelő mozgalmakba való bekapcsolódás. Ösztönözzük és segítsük hát tanulóinkat ebben is!

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	35 óra
2. Rendszerezés, ismétlés:	10 óra
3. Számonkérés, ellenőrzés:	8 óra
4. Irodalmi dolgozatok javítása:	2 óra
Összesen:	55 óra

6. Ismeretek az irodalomról

Időkeret: 39 óra

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
I. Az irodalom mint művészet Az irodalom mint művészet legyen befogadható a kifejezési formák és a költői nyelv sajátosságainak felismerésével, megértésével! A művek kiválasztása és feldolgozása szolgálja az olvasóvá válást a szövegekből és a művön kívüli tapasztalatokból származó élményekkel, alapozza meg az újabb alkotások iránti	Annak megtapasztalása és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.	Beszámoló a magánolvasmányok közül a legmélyebb nyomot hagyóról, részletek felolvasásával.	Novella, egyperces.

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
érdeklődést, a képzelet mozgósítását, az érzelmekeltést, a személyes megszólíttóság folytán pedig a mű alapkérdése váljék saját problémává, értékrendje interiorizálódjék! Nádas Péter: <i>Hazug, csalo</i> Örkény István: <i>Gondolatok a pincében</i>			
II. A lírai formanyelv A lírai formanyelv vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, képiség). Csokonai Vitéz Mihály: <i>A Reményhez</i> Szegény Zsuzsi, a táborozáskor Robert Burns: <i>Falusi kislány</i> Wolfgang Goethe: <i>Vadrózsa</i> Szabó Lőrinc: <i>A légy</i> 6-8 teljes vers tanév folyamán.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása a klasszikus és a kortárs magyar és világirodalom köréből. Hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben. A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai szövegben. Az előbbieket jelentésteremtő szerepének megértése.	Művelődéstörténeti kitekintés. Témaazonosság: <i>Kölcsey Ferenc: A Reményhez</i>	Ritmus, rím, ütemhangsúlyos és időmértékes verselés. Átképzelt elöadasmód. Felvilágosodás, rokokó, klasszicizmus. Epigramma, dal, helyzetdal.
III. Ismerkedés a romantika irodalmával <i>Kölcsey Ferenc: Himnusz, Huszt</i> <i>Parainesis (részlet)</i> 5-10 mondat próza <i>Vörösmarty Mihály: Szózat</i> <i>Petőfi Sándor: Nemzeti dal</i> <i>Egy gondolat bánt engemet</i> <i>Szeptember végén</i> <i>Föltámadott a tenger</i> <i>A helység kalapácsa (részlet)</i> <i>Arany János: Szülőhelyem</i> <i>Szondi két apródja</i> <i>Csalfa sugár</i> <i>A fülemile</i>	Lírai és nem lírai verses és prózai műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságai megértése. A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése és azonosítása.	A kor és a mű összefüggései. A romantika mint korstílus. <i>Arany J.: Rendületlenül</i> Művelődéstörténeti kitekintés. Néhány élet- és pályarajzra vonatkozó adat kikeresése. <i>Heinrich Heine: 1849 októberében (részlet)</i>	Romantika, a romantikus kép, himnusz, óda, rapszódia, vígposz, elégia, parainesis (= intelem).

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	<i>Victor Hugo: Amit a költő 1848-ban gondolt</i>	
IV. Házi és választható olvasmányok Beszámoló epikus művekről (szerkezet, cselekmény, fordulatok, fő- és mellékszál, fő- és mellékszereplők, jellemzésük). <i>Jókai Mór: A köszívű ember fiai</i> vagy <i>Az arany ember</i> vagy <i>A löcsei fehér asszony</i> vagy <i>A nagyenyedi két fűzfa</i> V. A romantika és a realizmus határán <i>Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője</i> vagy <i>A néhai bárány</i> vagy <i>A ló, a báránka és a nyúl</i> vagy <i>A számár sine curában</i> vagy <i>A kis szeplős</i> vagy <i>A pénzügyminiszter reggelije</i> vagy <i>A korlátfa</i> vagy <i>A. Dumas: Monte Cristo grófja</i> vagy <i>Jean Austin: Emma</i> Kb. 10 sornyi prózarészlet.	Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása, a klasszikus és a kortárs felnőtt és ifjúsági irodalom köréből. A szerkezet elemeinek felismerése, elkülönítése. A hétköznapi és a művészi kommunikáció sajátosságainak és különbözőségeinek felismerése. A szó szerinti és az átvitt jelentés felfogása. Kreatív történet-elbeszélési és történet-átírási gyakorlatok. A külső és belső jellemzés eszközei (környezet, ruházat, beszédmód, mások véleménye, kedvenc tevékenység stb.) a tanult művekben és saját fogalmazásokban. A közvetett idő- és térmegjelölések azonosítása, kikövetkeztetése a szövegösszefüggésből. Törekvés az idő- és térmegjelölések értelmezésére, az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés és a különböző idősíkok érzékelésére, a művészi fikció valószerűsítésére. Az elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet érzékelése a tanult művekben. Előreutalások és késleltetések megkülönböztetése.	További olvasmányok: <i>Petőfi Sándor: Okatootáia</i> <i>Mikszáth Kálmán: A jelek mesterei</i> <i>Az elfelejtett rab</i> <i>Anton Pavlovics Csehov: A tokba bújó ember</i> <i>Krúdy Gyula: Az ősök</i> <i>Charles Dickens: Karácsonyi ének</i> <i>Ray Bradbury: Fahrenheit 451</i> <i>Mándy Iván: Tizenhat éven alul</i> <i>Jules Verne: Két évi vakáció</i> Dramatizálás, más megoldások keresése.	Karcolat, tudományos-fantasztikus mű (sci-fi). A jellemzés eszközei. Műbeli idő és tér, fikció. Nézőpont, beszédhelyzet.
VI. Ismerkedés a drámai műnimmel <i>W. Shakespeare: Romeo és Júlia</i> vagy: <i>Szigligeti Ede: Liliomfi</i>	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk, instrukciók értelmezése és megjelenítése. Az írói közlés, utasítás és a szereplők beszéde (replikái) közötti nyelvi különbségek megfigyeltetése. Közös színházlátogatás.		
VII. Kitekintés a kommunikáció egyéb formáira	A vicc, a pletyka és hatása. Gyűjtőmunka, tematikai osztályozás. A műfaj időhöz, eseményhez, személyhez kötöttsége. Szellemesség, egyéni hang, másokor nyelvi igénytelenség.	A reklám mint befolyásoló szöveg. A popzene mint tömegszórakoztató műfaj.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Meg kell találni a kellő arányt az irodalomolvasás, a művek középpontba állítása, az összefüggések, értékek keresése és a tételes tudást követelő, (jobbára bebiflázott anyagból) házi vizsgára való felkészítés terjedése között. Ez utóbbit általánosan nem javasoljuk, kötelezővé tételét ebben az életkorban kerülendőnek tartjuk! Időnként persze szükséges a tanultakról való igényes beszámoló egyéni vélemény kifejtésével kiselőadás formájában, de csak differenciáltan. A vizsgánál fontosabb és célravezetőbb a csoportos és önálló, egyre elmélyedőbb, az olvasott-látott művek hatására is rákérdező tanári-tanulói tevékenység, az elméleti ismeretek felhasználása önálló „műelemzési ujjgyakorlatok” közben és élményszerű fogalmazások írásakor.

Ismét felhívjuk a figyelmet a felsorolt művek közötti válogatás lehetőségére és felelősségére, mert a megismerés mélysége fontosabb, mint a mennyiségelvű felületesség, a dilettantizmus. Sokat segíthetnek a feldolgozást megindító, időnként továbblendítő jó tanári instrukciók, megjegyzések, ötletek és a tankönyvi magyarázó szövegek.

Azt mindenképpen el kellene tudni érni, hogy a művekkel való foglalkozás eredményeként ne csak az egyén és a mű között jöjjön létre [én-ő (= a mű szereplői, eseményei stb.), kommunikáció], hanem a diákban meginduljon a kíváncsi önmagára ismerés, a szereplőkkel való azonosulni tudás, a folytatás előtértelezése stb. (én-én kommunikáció) legalább elemi fokon.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	39 óra
2. Rendszerezés, ismétlés:	10 óra
3. Számonkérés, ellenőrzés:	6 óra
Összesen:	55 óra

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése, elfogadása és tisztelete. A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fiktív létmódjának megértésére.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízléskérdések különbségének megértése és elfogadása.	Testbeszéd: taps, kézfogás, elismerő tekintet, (kevésbé ajánlott: fütty, dobogás stb.). Verbális: gratuláció, néhány elismerő szó, kifejtett vélemény érvekkel stb.	Tetszésnyilvánítás.
	A helyzet-, a jellemkomikum a művészetben, a szerzői modalitás különféle formáinak azonosítása, jelentésteremtő szerepük felismerése (pl. ironia, gúny, paródia).	<i>Petőfi Sándor:</i> <i>Levél Arany Jánoshoz</i> <i>(Meghaltál-e...?)</i> <i>Jonathan Swift:</i> <i>Gulliver Liliputban</i>	Ironia, gúny, paródia.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
		<i>Rejtő Jenő: Szőke ciklon</i> <i>Karinthy</i> <i>Frigyes: Így írtok ti (részlet)</i>	
	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb megtapasztalása, a hatásra reflektálás csoportos beszélgetésben és önállóan. A beszélgetés stílusa alkalmazkodjék a tárgyalt műalkotás stílusához.	Az alternatív művek véleményezése, illusztrálása, egyes részeinek dramatizálása.	
	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle helyzetekben és szövegekben. A konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különböző műalkotások, mindennapi szövegműfajok és helyzetek kapcsán. Aktív részvétel megbeszélésben, vitában.	Konfliktuskezelési technikák: egymás nézeteinek tisztázása, közelítése, a nyílt összecsapás, a személyeskedés elkerülése, közös döntés kölcsönös engedményekkel, az engedékeny fél kompenzálása, kilépés a helyzetből, együttműködés vélemény- és érdekegyeztetéssel, tárgyalás, alternatívák keresése.	Konfliktuskerülés, kompromisszum.
	Az életkortól függő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajokban.	Szimulációs gyakorlatok olvasmányok, tapasztalatok alapján.	

Módszertani és értékelési javaslatok

A szélsőségesen kritikus hajlamot megfelelő keretek között célszerű érvényesíttetni. Az ítéletek, vélemények kimondásához és elfogadásához egyaránt kell erő. Ez utóbbit is gyakoroltassuk olvasmányokhoz és egyéni tapasztalatokhoz kötötten.

Törekedni kell az egysíkú, sommás vélemények helyett érvekkel megtámogatott nézetek konfliktuskerülő kifejtésére.

A véleményformálás értékelése leginkább az irodalmi anyaghoz kapcsoltnan célszerű.

8. TANÉV

Célok, feladatok

Az utolsó évfolyamra a tanulók valamelyest megnyugszanak, s a dédelgető általános iskolához való ragaszkodás és az elvágyódás kettősségét élik át. Ha olvasmányaik egy része párhuzamot, magyarázatot kínál belső vívódásaikra, akkor könnyebben választanak – nem pusztán időtöltésből – értékes irodalmat, klasszikust és mait, magyart és külföldit. És akkor az irodalomtanár fellelégezhet: sokat tett a rájuk bízottak szocializálásáért, a pozitív értékek és minták értő befogadásáért. És még ebben az évben is tesz a 20. századi irodalom megismertetésével, a gyerekek számára is többretegű üzenetet küldő művek boncolgatásával.

A magyar nyelvtan tanulmányozása az összetett mondat megismertetésével és az eddig tanultak végső összegzésével ér véget. Mivel az általános iskola nem befejezett képzést nyújt, ezért nem tanulunk még alapfokú nyelvtörténetet és szövegtant sem, csupán tapasztalati alapon utalunk egyes jelenségekre. Nem érdemes megemészthetetlen ismeretek újabb halmazával megterhelni a nyolcadikosokat. Bőven jut idejük középfokon az itt nem tárgyalt anyagrészekre. Fontos viszont a grammatikai alapozású helyesírási, szövegértési és -alkotási területek állandó továbbfejlesztése a későbbi iskola- és pályaválasztás igényeire is gondolva.

Követelmények

- legyen képes a tanuló a nyelv rendszerszerűségének belátására az összetett mondat és az eddigi leíró nyelvtani ismeretek birtokában;
- legyen jártas mondatelemzésben, a tagmondatok sorrendjének, az összetett mondat fajtáinak, a tagmondatok egymáshoz való viszonyának feltárásában;
- legyen jártas a tanultak tudatos használatában helyesírási, kifejező- és szövegértő feladatainak elvégzésében, az idézés és párbeszéd jelölésében;
- legyen igényes minden munkában, javítsa önállóan saját szövegeit a szabályok felidézésével;
- tudja a különböző helyzetekben adekvátan használni anyanyelvét, beszéljen érthetően;
- tudjon különböző technikai berendezésekből nyert információkból, mindenekelőtt szövegekből merítve értelmesen tanulni, új ismereteit a korábbiakhoz kapcsolva könnyedén felidézni és használni;
- legyen reális énképe, tisztelje a másságot szűkebb és tágabb környezetében;
- legyen képes az értő és kifejező olvasás mellett kritikai és kreatív olvasásra, valós és virtuális csatornákon felfogott jelek értelmezésére, megválaszolására;
- legyen képes az irodalomolvasásnak arra a fokára, amely a szöveget és írott képét szerves egységként fogja föl (képvers, szövegközi illusztrációk stb.);
- legyen jártas a megismert műfajok, műnemek stílusalakzatok, szóképek felismerésében, megnevezésében, a mű idejében és terében való tájékozódásban;
- legyen elemi ismerete a magyar irodalom nagyobb korszakairól, tudjon néhány élettrajzi adatot felidézni, memoritert élményszerűen előadni;
- legyen kitekintése a társművészetekre, tegyen különbséget az értékes irodalom, a lektűr, a teleregény, a szappanopera stb. között.

Az éves órakeret

Magyar nyelv: évi 55 óra (egyik félévben heti 2 óra, a másikban heti 1 óra)

Magyar irodalom: évi 55 óra (egyik félévben heti 1 óra, a másikban heti 2 óra)

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A beszédkészségnek és a szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével önismeretre, önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tisztelésére, véleményének megbecsülésére nevelés. A verbális és nonverbális kommunikáció összhangja (hitelesség) és ennek hiánya. Az ellentét feloldására törekvés. Részvétel változatos helyzetekben: pénzváltás, váratlan találkozás, segítségkérés, hiba beismerése, bocsánatkérés, társalgás, előadás, felszólalás, magyarázat stb. A kulturált nyelvi magatartás szabályainak ismerete és betartása a beszédpartner szempontjainak figyelembevételével. A tanult nyelvi rétegek szókészletének felismerése és adekvát használata a különböző beszédműfajokban.	Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben. A tartalom, szerkezet és minőség szerint eltérő mondatok tudatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően. A szövegfonetikai eszközök tudatos és hatásos használata. Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése, azok pozitívumainak hangsúlyozásával önismeretre, az önkifejezés és önérvényesítés lehetőségeinek fokozására törekvés. A testbeszéd ismert és gyakorolt jeleinek további alkalmazása, a szemkontaktus és a távolságtartás jelentőségének megtapasztalása.	A tömegkommunikációs eszközök ismerete és felhasználása az egyes kommunikációs helyzetekben. A szövegtípusok ismerete. Közlő szövegek: elbeszélés, vélemény, kritika, ígéret, magyarázat, hír, tudósítás, jegyzőkönyv, használati utasítás, recept, leírás, jellemzés, meghatározás. Befolyásoló szövegek: érvelés, vita, következtetés, tanács, reklám. Kapcsolatot ápoló szövegek: köszönés, megszólítás, beszélgetés kezdeményezése, társalgás, felkösztetés, vicc.	Tájékoztató, véleményközlő és befolyásoló műfajok (műsorok) és közlemények. Szemkontaktus, távolságtartás, a távolság változtatása; az intim térköz.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Törekvés a beszédpartnerrel való empatikus viszony kialakítására.		Empátia, együttműködés, elutasítás.
	Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése a szándék, a hatáskeltés eszközei és a kommunikáció eredményessége szempontjából.		
	Mások véleményének megértésen alapuló tömör reprodukálása pl. vitában.		
	Különböző dramatikus formák kipróbálása (helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínjátás stb.).		

Módszertani és értékelési javaslatok

A nyolcadik osztály összegzi a kommunikációs képességeket mind a közlő, mind a befogadó (hallgató) szempontjából. Ezért fontos, hogy legyen a tanulóknak alkalmuk magukat kipróbálni különböző helyzetekben. Az így elért siker ösztönzi és megkönnyíti a szövegekben talált hasonló vagy az átélttől különböző szituációk, sorsok, ellentmondások és szépségek feltárását, megértését.

Mind a művészi szövegek tanulmányozása, mind az írott sajtó, a szövegértés szempontjából is kitüntetett helyzetben lévő rádió, televízió ajánlatai között válogatni kell tudni, értékorientált fogyasztói szokások kialakítására, megszilárdítására törekedni, elérve az alacsony kultúra nem szerencsés hatásainak és a manipulációs szándék felismerésének, elhárításának formálódását.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Különböző témájú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, hivatalos, köznap stb.) szövegek csendes és hangos olvasása, felfogása, szó szerinti és átvitt jelentésének feltárása a tanult szövegelemző eljárások alkalmazásával.	Értelmező csendes olvasás, előzetes tartalmi áttekintés után biztonságos, kifejező felolvasás.	Olvasónapló vezetése, könyvismertetés, -ajánlás; sajtófigyelő.	
	A szépirodalmi és más szövegekben pontosan ki nem fejezett gondolatok, jelentések, összefüggések kikövetkeztetésének és megértésének gyakorlása. Ismerkedés a szövegértési technikákkal: cím, téma, tér- és időszerkezet, szereplők, ismétlődő motívumok, kulcsszavak, globális jelentés, előrehaladás, a szöveg elejének, végének		

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	kijelölése, esetleges jegyzetek, bibliográfia, tartalomjegyzék áttekintése, a tartalmi előzmények felidézése, a lehetséges következmények előrevetítése, szerkezeti tagolás, valóságtartalom, arra való utalások, jelentéshálózat felderítése, vázlat-, jegyzetírás, összefoglalás, adatkeresés, ok-okozati összefüggések feltárása, válasz kérdésekre, a nyelvi eszközök és funkciójuk felismerése.		
	Az aktív és passzív szókincs továbbfejlesztése. Különbségtétel a különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok (tájékoztató, véleményközlő stb.) között. Hosszabb-rövidebb kijelölt és választott olvasmányok feldolgozása megadott szempontok alapján.		
	Az olvasmányokban található régies és népies szóalakok felismerése, megértése segédeszközökkel (egynyelvű szótárak, jegyzetek, lexikonok stb.).		
	Különböző vélemények összevetése, különbségük, hasonlóságuk megfigyelése, saját és közös vélemény kialakítása szóban és írásban.		

Módszertani és értékelési javaslatok

Lehetetlen bármely tantárgy időben körülhatárolt feldolgozása az olvasási és a szövegértő képesség állandó fejlesztése nélkül. Az elmélyülő-elemző néma olvasás, a megértést és mások gyönyörködtetését is szolgáló kifejező felolvasás tehát továbbra is gondozandó terület. Az előbb felsorolt eljárások közül a célnak megfelelően kell válogatni, új szövegtudatosító eljárásokat kipróbálni a siker érdekében. Ha a tanuló például azért nem fogja föl az olvasottakat, mert nem tiszták a szakmai fogalmai, vagy nem ismeri a művelődéstörténethez, nemzeti hagyományainkhoz köthető szavakat, akkor bizony nem nélkülözhető a szótározás a „képernyő-nemzedék” számára!

A fejlődést verbálisan nyugtázni, a továbbhaladást ösztönözni, a teljesítményt időnként osztályozni kell.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Kreativitás az írásbeli munkákban a nyelvtani kapcsoló eszközök értő alkalmazásával (kötőszó, utalás névmással, határozószóval, az igeidők változtatásával, egyeztetéssel, szó-	Olvasható, rendezett írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi, szóválasztási ismeretek és a stílusértékkel kapcsolatos megfigyelések tudatos alkalmazása a szokásos és kreatív fogalmazásokban. Szövegalkotási képesség többféle szövegtípusban és műfajban (különböző leírás, elbeszélés változatos sorrenddel, más-más nézőpontból, jellemzés különböző	Résztétel iskolai és azon kívüli pályázatokon, versenyeken, az önbizalom és az egészséges önértékelés erősítésével.	Az irodalmi és mindennapi műfajok.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
és mondatrenddel stb.). A mondanivaló térbeli, időbeli, logikai elrendezése, kísérlet a szabályoktól való elszakadásra (felbontott időrend, in medias res kezdés, visszapillantó előadásmód stb.). Ügyelni kell a stílus eszközök mértéktartó használatára, főleg halmazuk kerülésére, a szöveg kifejezőerejének, az idézetek szerves beépítésének, az árnyalt kifejezőmódnak az írásképi esztétikumának fokozására. Tapasztalatszerzés a mindennapi élet néhány hivatalos iratának helyes kitöltésében vagy megszerkesztésében (kérdőív, nyugta, elismervény, feladóvevény, kérvény, pályázat, önéletrajz).	eszközökkel önállóan vagy elbeszélés részeként, párbeszéd és idézet beépítése, ismertetés, vélemény készítése).		
	Az önkifejezés képessége és a kreativitás különböző műfajokban (párbeszéd szerkesztése, dramatizálás, párbeszéd átírása epikus formába, érvelés). Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontból.	Az érvelés és cáfolás gyakorlása. Az érvelés szempontjai: igazságkeresés, a saját álláspont igazolása tényekkel, adatokkal, autentikus forrásokra hivatkozással; hajlandóság a másik fél érveinek	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
		elfogadására, kölcsönösen jó álláspont kialakítása. Tilos a partner személyének sértegetése, gúnyolása, tények helyett tekintélyre, saját hatalmunkra, előnyös helyzetünkre utalni meggyőzés, beláttatás helyett.	
	Rövidebb beszámolók anyagának összegyűjtése, rendezése, írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan. Feleletterv alapján tétel kidolgozása.		

Módszertani és értékelési javaslatok

Bármilyen témáról, műfajról van szó, nyolc év eredményeként jól formált szöveget kell tudni alkotni a tartalmi összefüggések megteremtésével, a nyelvtani utaló- és kapcsolóelemek felhasználásával, a tanult és gyakorolt szövegépítő és -javító eljárásokkal. Az árnyalt fogalmazás, az idézetek szerves beillesztése, az egyéni vélemény kifejtése és indoklása, a látásmód izgalmasága, saját stílusvonások megjelenése, a szerkesztési eljárások biztonságos kezelése mind-mind a formálódó személyiség egyszerűségét hivatott bizonyítani. A kevésbé tehetségesektől is meg lehet követelni az értelmes, mintakövető szövegalkotást!

A kötött formájú írásművek (önéletrajz, kérvény stb.) készítésekor követelmény a kötöttségek megtartása és az udvarias, nyelvileg korrekt munka.

Ne maradjon el a rész- és teljes szövegek tanári javítása, értékelése, szükség esetén a javítás módjainak megjelölése, illetve a jól előkészített fogalmazások osztályozása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Ki kell terjeszteni a tanulás forrásait és lehetőségeit. Válják a tanulók természetes szokásává a könyvtár és az egyéb információhordozók használata, a belőlük nyert adatokra való korrekt hivatkozás. Legyenek képesek saját problémáikra és a kapott feladatok	Önállóan gyakorolni kell az információgyűjtést és a különböző információhordozókból való ismeretszerzést (lexikonok, egynyelvű szótárak, kézikönyvek, internet stb.). Ismeretlen szavak, kifejezések jelentéseinek pontosítása, a tananyag adott szempontú kiegészítése.	Sajtófigyelő megszervezése, tudatos műsorválasztás.	

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
elvégzésére anyagot, tényt, példát gyűjteni, azokat rendezni, felhasználni szóban vagy írásban.			
	A gyűjtött ismeretek újszerű elrendezése és a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.		
	Elemi gyakorlottság a források megjelölésében.		
	Vázlatkészítés rövidebb szöveg alapján vagy szövegalkotáshoz.		Elővázlat, utóvázlat.
	A szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése a szöveggel összefüggésben.		
	Összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan.		
	Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása.	Vázlatolás és jegyzetelés a tanórán. A leírtak alkotó felhasználása.	Jegyzet.
	Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásból származó információk összevetése tanári irányítással, csoportosan).		

Módszertani és értékelési javaslatok

A tanulás, ismeretszerzés forrásait és módszereit mindig bővíteni kell az egyéni érdeklődésnek és a sajátos emlékezetbe vésési módszerek (látási, hallási, motorikus típus) eredményességének megfelelően a későbbi iskola, majd munkahely igényeire is gondolva. Nem hanyagolható el az élethosszig tartó tanulás szükségességének elfogadtatása sem. Nem elég tehát az egykönnyűség, még a „könnyűség” sem, amikor számos más forrásból is lehet és kell tanulni. Amire azonban újra és újra figyelmeztetni kell a tanulókat: az a korrekt hivatkozás, a források és idézetek, számítógépes programok stb.) jogtiszta felhasználása.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Időkeret: 35 óra

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A nyelvi egységek.	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentésviszonyokat kifejtő, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetük átalakítása. A nyelvi egységek szövegbeli	A kulcsszó és a tételmondat szerepe a szövegben. A szavak szótári és kontextuális jelentése. A mondatjelentés	Nyelvi egységek.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	(kommunikációbeli) szerepének megfigyelése. A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentések megismerése.	és a szituáció összefüggése.	
Az összetett mondat szerkezete, fajtái, a tagmondatok sorrendje. A szórend kérdései az egyszerű és az összetett mondatban. A mondatrend tudnivalói (felcserélhető és fel nem cserélhető sorrendű összetett mondatok). A többszörösen összetett mondat. A szöveg és a mondat viszonya.	Az összetett mondat felismerése, központosítása. A tagmondatok közti tartalmi-logikai és nyelvtani viszony felismerése, megkülönböztetése.	Az összetett mondat stílusértéke, hatása a szövegben.	Összetett mondat, mondategész, tagmondat, mondategység, főmondat, mellékmondat, utalószó, kötőszó.
Az alárendelő összetett mondat; utaló- és kötőszók. A mondatrészi szerep érvényesülése a tagmondatokban. Az alárendelő összetett mondat központosítása. Az alárendelő összetett mondat fajtái: alanyi, állítmányi, tárgyi, határozói, jelzői mellékmondat; utaló- és kötőszók.	Az alárendelő összetett mondat fajtáinak elemzése, jelölése. A mellékmondattal kifejtett mondatrész felismerése mondatzsugorítással, a hiányzó utalószó pótlásával. A vonatkozó névmás nyelvhelyességi kérdései, különös tekintettel az „aki” nemkívánatos terjedésére. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében, különös tekintettel az összetett mondatok használatára.	Egyidejűség, elő- és utóidejűség. Az utalások sokszínűsége.	Alárendelő összetett mondat, alanyi, állítmányi, tárgyi, határozói és jelzői mellékmondat.
A többszörösen összetett mondat. Sajátos jelentéstartalmú mondatok: feltételes és hasonlító összetett mondat. Az idézés esetei, sorrendje, helyesírása.	Mondatelemzési és -ábrázolási gyakorlatok. Nyelvhelyességi kérdés: amennyiben kötőszó ha helyett! A mint kötőszó előtti vessző szükségessége hasonlításakor, elmaradása állapot kifejezésekor. A helyesírási szabályok önálló alkalmazása, a helyesírási kézikönyv használata. Az idézetfajta és a párbeszéd jelölése. Javítás tanári irányítással és önállóan.	Szó szerinti (egyenest) és tartalmi (függő) idézet.	Többszörösen összetett mondat. Sajátos jelentéstartalmú m., feltételes jelentéstartalmú, hasonlító mondat. Idéző mondat, idézés.

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
A mellérendelő összetett mondat fajtái, kötőszavai, jelölésük. A kapcsolatos, az ellentétes, a választó, a következtető, a magyarázó mondat. Felcserélhető és fel nem cserélhető mondatrend.	Az anyanyelv és a tanult idegen nyelv összevetésének a képessége, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	Az okok és következmények kifejezése alárendelő és mellérendelő összetett mondatokkal.	Kapcsolatos, ellentétes, választó, következtető, magyarázó összetett m.
	Az összetett mondatok stílusértékének megtapasztalása, alkalmazása.	A nyelvi szintek áttekintése.	
A mai magyar nyelv jellemző tulajdonságai.		Nyelvünk élete.	
		Nyelvünk eredete. A nyelvrokonság fogalma, ismérvei. Nyelvünk a finnugor nyelvcsalád tagja. A magyar nyelv rokonságával kapcsolatos babonák cáfolata.	Nyelvtípus, nyelvrokonság.

Módszertani javaslatok

A leíró nyelvtani és a kapcsolódó ismeretek csak a tanár és a tanulók együttes, szervezett munkájával dolgozhatók föl az előírt szinten. A frontális osztálymunka és az egyéni feladatvégzés mellett helyet kell kapnia a csoportos foglalkozásnak, a kiselőadásnak és a vitának többek között. Érdemes a munkafüzet feladatait kiegészíteni a feladatgyűjtemény beiktatásával a tanórán és otthon, továbbá felhasználni a tanulók ötleteit, a nyelvi kérdések iránt megnyilvánuló affinitásukat is.

A választhatóan feldolgozható és a szétszórt információkból kialakuló, de még közel sem koherens képet nyelvünk eredetére, és rokonságára vonatkozóan ki kell egészíteni a tanult idegen nyelvvel (nyelvtípussal) való összevetéssel, illetve a tanulócsoporthoz lévő nemzetiségi vagy idegen ajkúak anyanyelvével való összehasonlítással. Egyébként meg nem kerülhető elvi kérdés, hogy nincs jó és rossz, szép és kevésbé szép nyelv, hiszen a kommunikációban betöltött szerepük és a hozzájuk fűződő érzelmi viszony alapján a nyelvek egyenlőek!

A tanév során 4 tudásszintmérő dolgozatot kell íratni.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	35 óra
2. Rendszerezés, ismétlés:	10 óra
3. Számonkérés, ellenőrzés:	8 óra
4. Irodalmi dolgozatok javítása:	2 óra
Összesen:	55 óra

6. Ismeretek az irodalomról

Időkeret: 29 óra

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
I. Lírai művek a XX. századból A tanult alkotók és művek időbeli és térbeli elhelyezése, néhány élet- és korrajzi adatuk ismerete, a kortársi és társművészeti kapcsolatok feltárása. Változatos témájú művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból. <i>Karinthy Frigyes: Előszó</i>	Annak megtapasztalása és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.	Karinthy Frigyes tanult műveinek felidézése. Kitekintés a századforduló és a XX. sz. első felének művészettörténetére.	
<i>Ady Endre:</i> <i>Szeretném, ha szeretnének</i> <i>A föl-földobott kő</i> <i>Őrizem a szemed</i> <i>Üzenet egykori iskolámba</i> <i>Kosztolányi Dezső:</i> <i>A szegény kisgyermek panaszai</i> c. ciklusból <i>A doktor bácsi</i> <i>Mostan színes tintákról álmodom</i> <i>Babits Mihály:</i> <i>Messze... messze...</i> <i>Bólyai</i> <i>Balázsolás</i> <i>Tóth Árpád: Április</i> <i>Juhász Gyula: Milyen volt ...</i>	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása a Nyugat köréből és a kortárs világirodalomból. A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, megnevezése, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése. Ismerkedés egy-két korstílussal (szimbolizmus, impresszionizmus), a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel. A főbb költői képek és alakzatok szókincsbeli és mondattani jellegzetességeinek azonosítása a lírai szövegben. Az előbbieket jelentésteremtő szerepének megértése a tanult versekben. A cím, a motívum és a hangulat hasonlóságának felismerése.	Téma- és motívumgyűjtés könyvtári bűvárkodással. <i>Reményik Sándor:</i> <i>Eredj, ha tudsz!</i> <i>Kosztolányi Dezső: Egy és más az írásról</i> (részlet) <i>Kovács András Ferenc:</i> <i>Babitsolás</i>	Szimbólum, szimbolizmus, allegória, versciklus. Esszé.
<i>József Attila: Ringató</i> <i>Sok gondom közt</i> <i>Levegőt!</i> <i>A Dunánál</i> <i>Hazám</i> (utolsó szonett) <i>Radnóti Miklós:</i> <i>Két karodban</i> <i>Nem tudhatom</i> <i>Napló</i> (részlet)	A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet, beszédhelyzet és változása) megismerése és azonosítása. Lírai és nem lírai műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságai megértése. A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának	<i>József Attila:</i> <i>Curriculum vitae</i> <i>Déry Tibor:</i> <i>A Dunánál</i> (részlet) <i>Anna Frank</i> <i>naplója</i> A kor és a mű.	

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
6-8 teljes vers	megismerése és azonosítása. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.		
II. Házi és választható olvasmányok <i>Móricz Zsigmond:</i> <i>Légy jó mindhalálig</i> <i>Hét krajcár</i> <i>A kondás legszenyesebb inge</i> <i>Tömörkény István:</i> <i>Mihály szóbelizik</i> <i>Nagy Lajos:</i> <i>Farkas és bárány</i> <i>A majom</i>	XX. századi elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása a felnőtt és ifjúsági magyar és világirodalom köréből. A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása, gyakorlati alkalmazása saját szövegekben. A közvetett idő- és térmegjelölések azonosítása, belőlük következtetések levonása, értelmezésük. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése. Az elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet érzékelése. Kreatív történetmondási és átalakítási gyakorlatok.	Az 1–4. osztályban tanult Móra Ferenc-művek átisméltése, beillesztése a kor irodalmába. Móricz-művek filmfeldolgozásának megtekintése. A film nyelvének alapismeretei.	A mű mint példázat. Idill, tragédia.
<i>William Golding:</i> <i>A legyek ura</i> <i>Bohumil Hrabal:</i> <i>Csillagszemű</i>	Ismerkedés a műfordítás sajátosságaival (tartalmi, ritmikai, műfajbeli, formai megfelelés, nyelvi eltérés stb.).	<i>Karinthy</i> <i>Frigyes:</i> <i>Műfordítás</i>	Irodalmi Nobel-díj.
15-20 soros prózarészlet	Törekvés a közvetlenül adott jelentés árnyalására, általánosítására, személyes tapasztalatok és más tanult művek bevonásával.		
III. A dráma (és/vagy a film) formavilága A 7. osztályban választhatóan megjelölt, de akkor nem tárgyalt dráma feldolgozása.	Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és különbségek azonosítása. Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése. Az írói közlés és a szereplők beszédének nyelvi-stílusbeli különbségei.	Közös színházlátogatás és filmre vitt irodalmi olvasmány megtekintése.	Drámai szerkezet, monológ, dialóg, tragédia.
IV. Ismerkedés a népszerűbb irodalom néhány alkotásával <i>Erich Segal:</i> <i>Szerelmi történet</i> <i>Agatha Christie:</i> <i>Tíz kicsi néger</i>	Az alternatív (vagy hasonló típusú) művek elolvasása után törekvés a különbségtételre, annak megfogalmazására, hogy érdekességük, fordulatosságuk, ellenére miért nem képviselik az ún. magas művészetet (kimódoltság,		Lektűr, krimi, sci-fi.

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Nemere István: Klausztropolisz	„törvényszerű” fordulatok, egysíkúan jellemzett szereplők, az izgalom mesterséges fenntartása, fokozása, olykor érzelmesség, a viszonylag könnyen kiszámítható befejezés stb. miatt az író mesterségbeli tudása ellenére elmarad az ember önmagára ismerése, nem talál saját léthelyzetére alkalmazható megoldási lehetőséget, nem él át katartikus élményt).		
V. Jelentős témák, formai hagyományok Áprily Lajos: Március Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról (részlet) Konok kikelet Nemes Nagy Ágnes: A szabadsághoz Nagy László: Ki viszi át a szerelmet Déry Tibor: Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról Örkény István: Az otthon Az élet értelme	A magyar irodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya.	Heltai Jenő: Szabadság	Egyperces novella, groteszk.
Juhász Ferenc: Kati-vers lányomnak, Katinak Weöres Sándor: Majomország Faludy György: Debrecenből útban Miskolc felé	Irodalmi „elszámolás” valamikori illúziókkal.	Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel.	Képvers, szatíra, önvallomás.
VI. A határainkon túl is magyarul Tamási Áron: Ábel Amerikában Sütő András: Gyermekkorom tükörcserepei A lőtt lábú madár (részletek)	Híradás a határon túli magyar irodalom néhány alkotójáról és alkotásáról.		

Tananyag (Alkotók, művek, memoriter)	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
VII. Irodalmi barangolások Helyi „irodalmi barangolások”.	Néhány irodalmi folyóirat megismerése (Magyar Napló, Hítel stb.). Az országos jelentőségűeken kívül olyat is érdemes lapozgatni, amely az adott térségben jelenik meg (Jelenkor, Bárka stb.).	Önálló olvasmányok, sajtófigyelő.	Folyóirat.
		<i>Karinthy Frigyes: Találkozás egy fiatalemberrel vagy Cirkusz</i>	
VIII. Kitekintés az új szóbeliségre	A popzenei szövegek új szóbeli költészetként való értékelése. Annak érzékelése, hogy az irodalom szóbelisége nem pusztán a régi idők sajátja. Az értékes és az értéktelen megkülönböztetésére törekvés.		
	Klasszikus versek megzenésítése, népdalfeldolgozások (Koncz Zsuzsa, Zorán, Muzsikás Együttes, Szélkiáltó stb.) Értékes teljesítmények (Szenes Iván, Adamis Anna, Sztevanovity Dusán stb.) Ízléstelen, kerülendő vadhajtások a popdivatban.	Zenei feldolgozások meghallgatása. Részvétel kisebb ízlésvitában.	

Módszertani és értékelési javaslatok

Tegyünk rendet! – így lehetne megfogalmazni a 7–8. osztály irodalomtanításának egyik központi feladatát. Anélkül mégis, hogy tételes és rendszeres irodalomtörténetet tanítanánk. Fontos azonban az eligazodás, a történeti szemlélet az élményt nyújtó olvasás mellett mindenekelőtt művelődéstörténeti kitekintéssel, a kortársak felkutatásával, a legfontosabb stíluskorszakok megkülönböztetésével, sok tankönyvi és azon kívüli munkával.

Emellett nem mondhatunk le a kreativitás erősítéséről, amely az önálló, a hangulatot is visszaadó összefüggő felelet, kiselőadás vagy egy-egy jó szöveg megalkotása formájában, lényegre törő, de alapos műelemzés elkészítésében nyilvánul meg. Az ízlés, a válogatni, értelmezni és értékelni tudás eredménye ekkor érik be, sikerélményt adva tanárnak, diáknak egyaránt.

A tanév során 4 tudásszintmérő és 2 irodalmi dolgozatot kell íratni.

Az éves időkeret felosztása

1. Ismeretszerzés, fejlesztési feladatok:	29 óra
2. Rendszerezés, ismétlés:	10 óra
3. Számonkérés, ellenőrzés:	6 óra
Összesen:	55 óra

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Időkeret: folyamatos

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
Véleményformálás az olvasott szövegekben feltáruló és a valóságos világban megtapasztalt problémákról, élethelyzetekről és megoldásukról, követendő és elítélendő emberi cselekvésekről, viszonyulásokról. A vélemény rövid megfogalmazása szóban és írásban.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbségének elfogadása és megértése.	A vélemény kíméletes, tapintatos és sértő megfogalmazása és a velük elért hatás közti különbségek megtapasztalása.	Igazmondás, tapintat.
	A helyzet- és jellemkomikum a művészetben, a szerzői modalitás különféle formáinak azonosítása, jelentésteremtő szerepük felismerése a tanult művekben és a látott darabokban (pl. irónia, gúny).	A gúny és az irónia szerepe az emberi kapcsolatokban, Mások megalázásának kerülése.	
	Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek (klasszikus irodalom, lektűr) összehasonlítása, a művészi és nem művészi szépség változékonyságának megtapasztalása.	Divatjelenségek a művészetben, a lakáskultúrában, az öltözködésben stb. A divatörület vadhajításai a személyiség ellenében hatnak!	
	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb megtapasztalása, a hatásra reflektálás csoportos tanórai és azon kívüli beszélgetésben és önállóan, figyelembe véve az előbbi fejlesztési feladatot.		

Tananyag	Fejlesztési feladatok	Alternatív lehetőségek	Fogalmak
	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Helytállás és megfutamodás; bűn, bűnhődés, megbocsátás és más konfliktusok.	
	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése, reflexiója műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Szimulációs játékok a konfliktusok kezeléséhez.	
	Az életkorfüggő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajokban.	Megbeszélés, vita az olvasottakról és a tennivalókról.	
	A kulturális különbség mint világlátás és mint életforma, a kulturális identitás mint az egyéniség feltétele és mint konfliktusforrás megfigyelése különféle szövegekben.	A felismert feszültségforrások kezelése, a gyűlölet- és kirekesztésmentes, a másik jogát tiszteletben tartó attitűd kialakítása.	

Módszertani és értékelési javaslatok

A szövegértéshez, az irodalmi művek, televíziózás stb. megbeszéléséhez kapcsolatosan alakul az emberek ítélőképessége. Nem csupán megbeszélés lehet célravezető módszer, hanem valós és szimulált helyzetek, konfliktusok feloldása játékos formában, néha pedig „vérre menő” komolysággal. Azt azonban mindenkor figyelembe kell venni, hogy az ízlés a személyiség rá jellemző jegye, nem változtatható tetszés szerint. Kimunkálása éppen ezért nem kis pedagógiai kihívás!

A 7–8. osztályos fejlesztési szakasz kimeneti követelményei

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása, megértése

A hallott szöveg megértésének bizonyítása a megfelelő reflektálással. Részvétel beszélgetésben, kisebb vitában, az önálló vélemény szabatos, rövid megfogalmazása, a nem nyelvi jelek tudatos alkalmazása a mondanivaló erősítése, a hitelesség megteremtése érdekében.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Különféle tartalmú szövegek előzetes csendes áttekintése után hibátlan felolvasása. Az olvasottak értelmezése a tanult szövegelemzési technikák és elméleti ismeretek alkalmazásával. A szó szerinti és a metaforikus jelentés megkülönböztetése.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Rövidebb elbeszélés, leírás, jellemzés, levél, önéletrajz készítése írásban a tanult szövegépítő eljárások ismeretében, tetszetős formában, a tanult helyesírási alapelvek, szabályok, nyelvhelyességi tudnivalók önálló alkalmazásával. Jártasság az egybe-, külön- és kötőjeles írásban, a központosításban, a kezdőbetűk használatában, az önellenőrzés és -javítás szokásának gyakorlásával.

Jártasság különféle nyomtatványok kitöltésében.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Jártasság az információgyűjtésben, a könyvtári tájékozódás lehetőségeinek használatában, adatok, tények gyűjtésében, elrendezésében, felhasználásában, a vázlatírás és a jegyzetelés technikájának alkalmazásában, az értő és válogató médiahasználatban.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Ismeretek a nyelvi egységek közötti különbségekről. Jártasság az egyszerű mondat fajtáinak, szerkezetének, mondatrészeinek, a mondatrészek kifejezőeszközeinek, szintagmáinak felismerésében, tájékozottság a mondatelemzésben. Az összetett mondat fajtáinak, központosítási tudnivalóinak ismerete. A szóalkotás legfontosabb módjainak alkalmazása. A helyesírási szabályzat ismerete és használata a helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának belátásával. Elemi jártasság a régi és mai nyelvállapot, illetve az anyanyelv és a tanult idegen nyelv különbségeinek felfedezése között.

6. Ismeretek az irodalomról

Az élmény- és tapasztalatszerző olvasás révén meg kell ismerni a magyar és világirodalom jeles alkotásait, az ajánlottak közül a tanuló választása szerintieket. Elemzéskor fel kell tudni használni a legfontosabb szóképekről és alakzatokról, a mű szerkezeti tagoltságáról, a szó szerinti és átvitt jelentésről tanultakat, besorolni a műveket műnem, műfaj, szerző, téma szerinti csoportokba. A tanulónak képesnek kell lennie a fentiek önálló, összefüggő összefoglalására, a memoriterek szövegű tolmácsolására.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A véleménynyilvánítás kulturált és megalapozott módja megköveteli, hogy a tanuló árnyaltan fejezze ki ítéleteit, tapasztalatait, használja a kommunikáció és az irodalom tanult fogalmait. Legyen affinitása a humor, a gúny, az irónia kifejezőmódjaira, kreatív szövegeiben mértéktartással maga is alkalmazza őket. Ismerje föl és gyakorolja a konfliktuskerülő magatartást, keresse az igazságot, tartsa tiszteletben mások kulturális vagy egyéb különbségéből adódó, az övétől eltérő világlátását, értékrendjét.

ANGOL NYELV

3–8. évfolyam

BEVEZETÉS

A NAT 2003 a közoktatásban résztvevő minden diák számára kötelezővé teszi a nyelvtanulást a negyedik évfolyamtól a tankötelezettség végéig. Meghatározott feltételek teljesülésekor az iskolák a negyedik évfolyamot megelőzően is elkezdhetik a nyelvtanítást. Ezt a lehetőséget az általános iskolák többsége ki is használja, és már a 3. évfolyamban elkezd az idegen nyelv oktatását.

A statisztikai adatok szerint az angol a legtöbb diák által választott idegen nyelv, melyet a 2002/2003-as tanévben a diákok 38%-a választott.¹

A fenti tényeket figyelembe véve készült az **angol nyelv** tantárgy kerettanterve az általános iskola 3–8. évfolyama számára, mely a NAT 2003 alapelveire, céljaira és fejlesztési feladataira, valamint a 2003 áprilisában átdolgozott kerettantervre² épül.

Célok és feladatok az általános iskolai angol nyelvoktatás terén

Az *élő idegen nyelv* műveltségi terület céljai és tartalma összhangban vannak a Nemzeti alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, valamint az Európa Tanács ajánlásaival.

Az idegen nyelv tanításának és tanulásának céljait a tanulók szükségletei szerint kell meghatározni. Korunkban egyre természetesebb követelmény a fiatalokkal szemben, hogy idegen nyelveken legyenek képesek **jól kommunikálni**. Ezt a képességet alapozza meg a következetes, hatékony és legfőképpen motiváló nyelvoktatás az általános iskolában. A szülők, ezáltal közvetve a tanulók részéről felmerülő igény, hogy a gyermekek minél korábban kezdjenek el idegen nyelvet tanulni. Fontos azonban, hogy a valóban akkor induljon el a 4. évfolyam előtt, ha az adott iskolában ténylegesen adottak a feltételek. A 3. évfolyamban vagy esetleg még korábban elkezdett nyelvtanulásnak nem lehet az a célja, hogy minél korábban terheljük a gyermekeket számukra még nehezen feldolgozható ismeretekkel, hanem az, hogy kialakítsuk bennük az igényt a nyelvtanulásra, hogy megkedveljék az anyanyelvüktől eltérő nyelvet, illetve fokozatosan, az anyanyelvi tudásuk fejlődésével összhangban össze tudják hasonlítani a két nyelvet. Amennyiben sikeres ez a kezdeti, motivációs, felfedezésekkel, sikerélménnyel és ezáltal örömmel teli, főleg a szóbeliségre törekvő, alapozó szakasz, a nyelvtanulás későbbi szakaszában talán már nem kell gyözködnünk a tanulókat, hogy mennyire fontos az idegen nyelv(ek) minél jobb, alaposabb ismerete.

Az általános iskola felső tagozatában a kiejtés, szókincs, kommunikációs készségek, valamint a nyelvtani fogalmak. tanítása mellett helyet kell kapjon a nyelvtanulási stratégiák kialakítása, illetve azok folyamatos és következetes fejlesztése. Akkor lesznek képesek a tanulók megfelelő mélységben megtanulni a nyelvet, ha megtanítjuk őket a számukra legmegfelelőbb módszerek, tanulási stratégiák alkalmazásával tanulni. Ez segítheti a tanulókat a további idegen nyelvek, illetve más tantárgyak sikeres tanulásában is.

Az egyes évfolyamok követelményeit az Európai referenciakeret ajánlásainak megfelelően alakítottuk ki.³ Vastag betűk jelzik a minimum követelményeket, de ezek, illetve az egyéb, normál betűkkel szedett követelmények az adott iskola tantestületének szakmai megítélése alapján tovább bővíthetők.

Összesített óraterv

Évfolyam	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Heti óraszám:	2	2	3	3	3	3
Évi óraszám:	74	74	111	111	111	111

¹ Forrás: www.om.hu (Oktatási Évkönyv 2002/2003)

² Magyar Közlöny 2003/43/II. szám 14-15; 94-99.

³ Európai referenciakeret 2002:74-157

Ellenőrzés, értékelés**Ellenőrzés:****3. évfolyam**

- a szóbeli ellenőrzés dominál (folyamatos szóbeli ellenőrzés, illetve az egyes témakörök végén a szóanyagot szóbeli számonkérés).

4. évfolyam

- szóbeli ellenőrzés (pl. párbeszéd, illetve versek mondókák elmondása);
- írásbeli számonkérés bevezetése (félévi és tanév végi dolgozatok a szóanyag, valamint a nyelvtani szerkezetek elsajátításának ellenőrzésére).

5–8. évfolyam

- folyamatos szóbeli értékelés (feleletek);
- írásbeli ellenőrzés (3 témazáró valamint tanév végi összefoglaló feladatlap).

Értékelési szempontok:

Az idegennyelv-tanulás folyamatában a következetes, az adott iskola nyelvtanárai által részletesen kidolgozott értékelési rendszernek kiemelt szerepe van, hiszen ezáltal kapnak maguk a nyelvtanárok, a tanulók és a szülők is világos és reális képet arról, hogy milyen eredményeket értek el az adott szinten a tanulók, illetve mely területeken szükséges a tananyag további mélyítése, gyakorlása.

Fontos, hogy – különösen a nyelvtanulás kezdeti szakaszában – a tanulók önmagukhoz mért fejlődését vegyék figyelembe, mivel az értékelés legfontosabb célja az ösztönzés, a további, folyamatos nyelvtanulás motiválása. Később, az osztályzatokkal történő értékelés bevezetésekor a nyelvtanárnak el kell döntenie, hogy mely tanulói tevékenységet osztályozza, melyeket nem, valamint a tanév elején ajánlatos szöveges magyarázatot adni, hogy az egyes osztályzatok milyen szintű tudást tükröznek.

Az értékelés módjai:

- szóbeli értékelés;
- írásbeli, főleg ösztönző-formáló (formatív) értékelés;
- minősítő-szelektáló (szummatív) ellenőrzés alkalmazása (pl. a tanulók tudásszintjének megfelelő csoportok kialakítása céljából);
- összegző-lezáró értékelés (osztályzás).

3–4. ÉVFOLYAM**Célok és feladatok**

A NAT 2003 az élő idegen nyelvek tanításának és tanulásának alapvető céljának a kommunikatív nyelvi kompetenciák kialakítását tekinti. Ezeknek a kompetenciáknak a fejlesztése során az egyik legfontosabb feladat, hogy alakuljon ki és maradjon ébren a tanulók érdeklődése a nyelvtanulás, a tanult nyelv, az adott nyelven beszélő emberek, célnyelvi országok kultúrája iránt, és általában a más nyelvek és kultúrák iránt.

A kisiskoláskorban elkezdett nyelvoktatás a nyelvtanulás megkedveltetését, a nyelvtanulás iránti motiváció kialakítását vállalja fel. Ezt a gyerekeket érdeklő, általuk ismert témák választásával, illetve az alsó tagozatos tantárgyak témáinak integrálásával érhetjük el.

Ebben az időszakban a receptív készségek fejlesztésén belül a hallott szöveg értése döntő szerepű. Az idegen nyelvű beszéd fokozatos megértése, az ezzel kapcsolatos korai sikerélmények indítják el a fiatal nyelvtanulókat az egész életükön át tartó nyelvtanulás útján. Az idegen nyelven történő beszédképesség fokozatosan alakul ki az egyszavas választóktól az emlékezetből elmondott nagyobb egységekig (versek, mondókák, dalok).

A tanulók többnyire igénylik az írásbeli munkát is, melynek a nyelvtanulás e korai szakaszában az anyanyelvüktől eltérő nyelven történő írás felfedezésének az öröme a legfőbb célja.

Fejlesztési követelmények

- Tudatosuljon a tanulóban, hogy az anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát.
- Alakuljon ki a tanulóban a nyelvtanulás iránti pozitív hozzáállás.
- Fejlődjön az együttműködő készsége, vegyen részt pár- és csoportmunkában.
- Ismerjen meg néhány alapvető nyelvtanulási stratégiát.

Témalista

- Az én világom
- A család és barátok
- Ház, lakás
- Vadállatok; állatkert
- Mindennapi életünk
- Az iskola
- Vásárlás
- Étkezés
- Számok, alpműveletek
- Időjárás
- Öltözködés
- Más népek élete

3. ÉVFOLYAM

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok****Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:**

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- érdeklődés;
- mások nemzetisége, telefonszáma iránt;
- tulajdonviszonyokról;
- mások életkora iránt;
- mások foglalkozása iránt;
- a vizuális észlelésről;
- mennyiségek iránt;
- tárgyak helye iránt;
- mások helyzete felől;
- mások ízlése iránt;
- mások hobbjai, kedvenc tevékenysége iránt;
- jókívánságok, gratuláció, köszönet;
- búcsúzás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság;
- öröm, tetszés, dicséret, csodálkozás;
- sajnálkozás.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
- dolgok azonosítása, megnevezése:
 - személyek, családtagok,
 - foglalkozások,
 - tárgyak, állatok,
 - iskolai tárgyak,
 - játékok, ajándékok,
 - ételek,
 - mennyiségek, számok,
- dolgok, személyek leírása;
- igenlő, nemleges válasz.

Fogalomkörök**Létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- igék; jelenidejűség.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a 'have got' állító, tagadó, kérdő alakjai.

Térbeli viszonyok:

- helymeghatározás (*Where?*);
- elöljárószók (*in, on, under, next to*).

Időbeli viszonyok:

- időpont: egész órák (*What's the time? It's ... o'clock.*).

Modalitás:

- a 'can' segédige állító, tagadó, kérdő alakjai.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek 1-től 20-ig;
- főnevek egyes és többes száma;
- egyes és többes számú testrészek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek (nemzetiségek, színek, méretek, állapotok).

Logikai viszonyok:

- a 'but' kötőszó használata.

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*).

Témalista

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés	3
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás (1) – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	5
Ház/lakás (2) – állatok és növények a ház körül	3
Vadállatok, állatkert	5
Mindennapi életük – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	6
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	5
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	5
Számok (1) – számok 1-től 20-ig	4
Számok (2) – alpműveletek	2
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Szabadon felhasználható órák (pl. mondókák, versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	15

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló értse meg

- az ismerős szavakat a személyére és családjára vonatkozóan;
- az óravezetéshez illetve az elsajátítandó tananyaghoz szükséges kérdéseket, utasításokat.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- megnevezni ismert dolgokat;
- 4-5 dalt, mondókát, kiszámolót reprodukálni megközelítőleg helyes hanglejtéssel szavakat, egyszerű mondatokat ismételni;
- a magyartól eltérő írásjegyeket felismerni és hangoztatni;
- egy szóval vagy hiányos mondattal válaszolni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre.

Írás

A tanuló legyen képes

- egyszerű szöveget lemásolni illetve tollbamondás után leírni;
- egyszerű kifejezéseket emlékezetből leírni.

Szókincs

- A tanuló szókincs kb. 200 aktív, 150 passzív szóból, kifejezésből álljon.

4. ÉVFOLYAM

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak***Kommunikációs szándékok*****Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:**

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatás, bemutatkozás;
- érdeklődés
 - mások hobbija, kedvenc tevékenysége iránt;
 - mások éppen folyamatban lévő tevékenysége iránt;
 - az időjárás iránt;
 - mások hétköznapi és ünnepi tevékenysége iránt;
 - más nemzetek szokásai iránt;
- jókívánságok, gratuláció, köszönet;
- búcsúzás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- akarat, kívánság, utasítás;
- öröm, dicséret, csodálkozás;
- jókívánság, gratuláció;
- sajnálkozás, kritika;
- tetszés, nem tetszés.

Információcsere:

- információkérés, információadás:
 - személyes adatok;
 - útbaigazítás kérése és arra reagálás;
- dolgok azonosítása, megnevezése
 - családtagok,
 - foglalkozások,
 - színek,
 - használati tárgyak,
 - testrészek,
 - alapvető árucikkek,
 - iskolai tárgyak,
 - tantárgyak,
 - állatok,
 - a hét napjai,
 - idő kifejezése,
 - szabadidős tevékenységek,
 - ház részei,
 - bútorok a lakásban,
 - házimunka,
 - ruhadarabok,
- dolgok, események leírása;
 - napi szokásos tevékenységek;
 - kedvenc tárgyak,
 - helymeghatározás,
- tudás–nem tudás.

Fogalomkörök**Létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai.

Cselekvés, történet kifejezése:

- igék;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- felszólító mód.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokos eset (*It is Mary's cat.*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- elöljárószók (*in, on, under, next to, behind, in front of, between*).

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése (*at four o'clock, at quarter to five*);
- napszakok (*at night, in the afternoon*);
- a hét napjai (*on Thursday*);
- gyakoriság kifejezése (*never, rarely, sometimes stb.*);
- időhatározók (*every week; now*).

Modalitás:

- a 'can' segédige állító, tagadó, kérdő alakjai;
- 'must/mustn't' segédigék.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek 1-től 100-ig;
- főnevek egyes és többes száma;
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek (nemzetiségek, színek, méretek, állapotok);
- melléknevek fokozása;
- nemzetiség kifejezése (*from Hungary*).

Logikai viszonyok:

- az 'and, what, but' kötőszó használata;
- az 'or' használata.

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- mutatószavak;
- 'some'.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés	2
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás (1) – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	5
Ház/lakás (2) – állatok és növények a ház körül	3
Vadállatok; állatkert	5
Mindennapi életük – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	6
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	5
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	5
Számok (1) – számok 1-től 20-ig	4
Számok (2) – alpműveletek	2
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Szabadon felhasználható órák (pl. mondókák, versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	16

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló

- **az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, rövid kéréseket, utasításokat, azokra cselekvéssel válaszol;**
- megérti a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott kérdéseket.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- **ismert dolgokat megnevezni;**
- **5-6 dalt, mondókát, kiszámolót reprodukálni;**
- kifejezni a tudást illetve a nem tudást (*can / cannot*);
- véleményt nyilvánítani (*like / don't like*);
- néhány ismeretlen szót is tartalmazó egyszerű, rövid szöveget megközelítőleg helyes hangfelvétellel felolvasni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- **felismerni a tanult szavak írott alakját;**
- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat;
- megtalálni információkat ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben.

Írás

A tanuló legyen képes

- **a tanult témakörhöz kapcsolódó egyszerű, rövid szöveget tollbamondás után lejegyezni.**

Szókincs

- A tanuló szókincsé kb. 350 aktív, 150 passzív szóból, kifejezésből álljon.

5–8. ÉVFOLYAM**Célok és feladatok**

A tanulók a nyelvtanulás e szakaszában már megértik a tanár kéréseit, óravezetéshez használt utasításait. Fontos, hogy a nyelvtanulás iránti vágyuk, a kíváncsiságuk továbbra is fennmaradjon. Ez a sikerélményhez juttatással, az önbizalmuk növelésével, valamint a tanulók érdeklődését fenntartó témaválasztással érhető el. A témák kapcsolatban állnak a többi tantárgy tartalmával, ezáltal tudatosul a tanulóknak, hogy az idegen nyelvet nem öncélúan tanulják, hanem azért, hogy minél szélesebb körből legyenek képesek információt gyűjteni, illetve feldolgozni. Továbbra is a receptív készségek (hallott és írott szöveg értése) kapják a főszerepet, de egyre inkább előtérbe kerül a beszédképesség fejlesztése.

Életkori sajátosságuknak megfelelően a tanulók tanári segítséggel megismerik a hasonlóságon alapuló nyelvtani szerkezetekkel. A cél az, hogy tudatosuljon bennük ezek képzése és használata. Fokozatosan megismerik a nyelv szabályszerűségeit, bár a nyelvhelyesség még nem erősségük. Ösztönözni kell őket arra, hogy a nyelvi hibákat maguk vegyék észre és javítsák azokat, ezáltal válhatnak autonóm nyelvtanulóvá.

A nyolcadik évfolyam végére a tanulóknak képessé kell válniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatára, amely lehetővé teszi számukra az őket iskolán kívül érő idegen nyelvi hatások (filmek, zene, könyvek, újságok stb.) hasznosítását, valamint az irányított önálló tanulást.

Fejlesztési követelmények

- Alakuljon ki a tanuló érdeklődése más népek kultúrája és élete iránt.
- Életkorának és egyéniségének megfelelően fedezze fel az idegennyelv-tanulás sajátos módszereit, és fokozatosan sajátítsa el azokat.
- Használjon továbbfejleszthető nyelvtanulási stratégiákat.
- Fokozódó önbizalmának köszönhetően merjen idegen nyelven megszólalni.
- Legyen képes információt gyűjteni és nyújtani közvetlen környezetéről.
- Használja fel a nyelvtudásának fejlesztéséhez az öt osztálytermen kívül érő idegen nyelvi hatásokat.

Témalista

5–6. évfolyam	7–8. évfolyam
Az én világom	Emberi kapcsolatok
A család és barátok	Tágabb környezetünk
Ház, lakás	Természeti környezetünk
Vadállatok; állatkert	Az iskola világa
Mindennapi életünk	Egészség, betegség
Az iskola	Időjárás; öltözködés
Vásárlás	Étkezés
Étkezés	Utazás
Számok, alpműveletek	Szabadidő, szórakozás
Időjárás, öltözködés	
Más népek élete	

5. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok****Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:**

- köszönés, elköszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- érdeklődés
 - mások hogyléte iránt,
 - mások hobbija, kedvenc tevékenysége iránt,
 - múltbeli események iránt,
 - az időjárás iránt,
 - mások hétköznapi és ünnepi tevékenysége iránt,
 - más nemzetek szokásai iránt,
- figyelemfelhívás;
- búcsúzás.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
- tudás, nem tudás;
- dolgok, személyek megnevezése, leírása:
 - színek,
 - ruházat,
 - családtagok,
 - foglalkozások,
 - használati tárgyak,
 - testrészek,
 - gyakori betegségek,
 - alapvető árucikkek,

- ételek, receptek,
- iskolai tárgyak,
- tantárgyak,
- tárgyak az osztályban,
- állatok,
- hónapok,
- dátum,
- szabadidős tevékenységek,
- bútorok a lakásban,
- házimunka,
- rendszeresen ismétlődő tevékenységek,
- szokások,
- folyamatban lévő események,
- múltbeli események,
- személyek leírása,
- állatok leírása,
- gyakori betegségek tünetei,
- tudás, nem tudás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék;
- gratulációk, jókívánságok;
- érdeklődés, közömbösség kifejezése.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás;
- segítség felajánlása, elfogadása.

Fogalomkörök

Cselekvés, történés, létezés kifejezése:

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai, a hangsúlyos állítmány;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- egyszerű múlt idő (szabályos és rendhagyó múlt idejű igék) állító, tagadó és kérdő alakjai;
- az egyszerű jelen idő és az egyszerű múlt idő összehasonlítása;
- jövő idő kifejezése (*be going to*).

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a *'have got'* állító, tagadó, kérdő alakjai;
- az *'of'* használata (*a bar of chocolate*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- helyre vonatkozó előljárósók;

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése;
- időre vonatkozó előljárósók;
- napszakok;
- hónapok;
- dátum;
- gyakoriságot kifejező határozók;
- időhatározók.

Modalitás:

- a *'can'* segédige állító, tagadó, kérdő alakjai;
- *'must, shall'* segédigék;
- *'have to'* szerkezet.

Mennyiségi viszonyok:

- tőszámnevek;
- sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- a rendhagyó főnevek többes száma (*children, men, women*);
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- *'some, any'*.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása;
- *'as...as'*.

Logikai viszonyok:

- kötőszavak (*and, but*).

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these, that/those*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- határozatlan névmások (*something, anything*);
- mutatószavak.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés, mit szeretek, mit nem	5
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	6
Ház, lakás – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása, állatok és növények a ház körül	6
Vadállatok; állatkert	3
Mindennapi életük (1) – a mindennapi élet tevékenységei; napszakok	7
Mindennapi életünk (2) – szabadidős tevékenységek	3
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	10
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	8
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták	8
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	7
Egészség – betegség	4
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Más népek élete, kultúrája	8
Szabadon felhasználható órák (pl. versek, dalok tanulására, gyakorlásra, összefoglalásra)	30

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló legyen képes

- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel kifejezett kéréseket, utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni;
- megérteni a ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kérdéseket;
- kiszűrni fontos információkat ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre néhány szóban vagy egyszerű mondatokban válaszolni;
- tanult minta alapján egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni;
- tényszerű, egyszerű információkat kérni;
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat;
- megtalálni fontos információkat ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből;
- megérteni az ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott rövid szöveg lényegét.

Írás

A tanuló legyen képes

- **egyszerű, tényszerű információkat leírni.**

Szókincs

- A tanuló szókincsre kb. 500 aktív, 200 passzív szóból, kifejezésből álljon.

6. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak***Kommunikációs szándékok***

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék kifejezése.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatokról,
 - kérdőívek,
 - útbaigazítás,
- tudás–nem tudás kifejezése;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése;
 - családtagok, rokonok,
 - szabadidős tevékenységek,
 - tantárgyak,
 - napirend,
 - a ház/lakás részei, berendezési tárgyak,
- dolgok, események leírása;
 - rendszeresen ismétlődő tevékenységek,
 - szokások,
 - folyamatban lévő események,
 - személyes élmények, tapasztalatok leírása,
 - személyek leírása,
 - állatok leírása,
 - tervek, szándékok leírása,
 - városok leírása,

- filmek, filmkritikák,
- iskolai szabályok, iskolai élet.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás.

Fogalomkörök**Cselekvés, törtézés, létezés kifejezése:**

- a 'to be' ige jelen idejű állító, tagadó és kérdő alakjai;
- *there is/there are* szerkezet állító, tagadó és kérdő alakjai, a hangsúlyos állítmány;
- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- az egyszerű és a folyamatos jelen idő összehasonlítása;
- egyszerű múlt idő (szabályos és rendhagyó múlt idejű igék) állító, tagadó és kérdő alakjai;
- az egyszerű jelen idő és az egyszerű múlt idő összehasonlítása;
- folyamatos múlt idő;
- az egyszerű múlt és a folyamatos múlt idő összehasonlítása;
- jövő idő kifejezése (*be going to; will, folyamatos jelen idő szerkezet használata az előre elrendezett tevékenységek kifejezésére*);
- a befejezett jelen idő állító, tagadó és kérdő alakjai (a befejezett melléknévi igenevek használata).

Birtoklás kifejezése:

- birtokos névmási jelzők (*my, your stb.*);
- birtokviszony (*It is Mary's cat.*);
- a 'have got' állító, tagadó, kérdő alakjai;
- az 'of' használata (*a bar of chocolate*).

Térbeli viszonyok:

- hely és irány meghatározása;
- helyre vonatkozó előjárósók.

Időbeli viszonyok:

- időpontok kifejezése;
- időre vonatkozó előjárósók;
- napszakok;
- hónapok;
- dátum;
- gyakoriságot kifejező határozók;
- időhatározók (*every day, at the moment, ever, never*).

Modalitás:

- 'can, must/mustn't, should/shouldn't' segédigék;
- 'have to/don't have to' szerkezet.

Mennyiségi viszonyok:

- többjegyű számok;
- főnevek egyes és többes száma;
- a rendhagyó főnevek többes száma;
- egyes és többes számú testrészek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- 'some, any'.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása;
- 'as...as'.

Logikai viszonyok:

- kötőszavak (*and, or, but, because*).

Szövegösszetartó eszközök:

- mutató névmások (*this/these, that/those*);
- határozott, határozatlan névelők (*a/an, the*);
- személyes névmások;
- határozatlan névmások (*something, anything, anywhere, nothing, nowhere*);
- mutatószavak;
- szókapcsolatok;
- jelzői birtokos névmások;
- több tagból álló igék.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Az én világom – személyes adatok, bemutatkozás, ismerkedés, köszönés, elköszönés, mit szerettek, mit nem	4
A család és barátok – családtagok, barátok, foglalkozások	8
Ház, lakás – berendezési tárgyak a lakásban/házban; a lakás/ház bemutatása	6
Mindennapi életük (1) – a mindennapi élet tevékenységei, szokások	6
Mindennapi életünk (2) – szabadidős tevékenységek	4
Az iskola – tanórai kérések, kérdések, utasítások; iskolai tárgyak, tantárgyak	12
Vásárlás – alapvető árucikkek; pénznemek	10
Étkezés – mindennapi étkezéseink; alapvető étel- és italfajták, receptek	6
Időjárás – időjárási viszonyok, évszakok; ünnepek	5
Egészség – betegség	4
Öltözködés – ruhadarabok; személyek külsejének leírása; tetszés, nemtetszés	6
Más népek élete, kultúrája	10
Szabadon felhasználható órák (pl. versek, dalok tanulására, tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra)	30

Kimeneti követelmények 6. évfolyam végén**Beszédértés**

A tanuló legyen képes

- **megérteni az ismerős szavakat, fordulatokat, melyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak,**
- **megérteni az utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni,**
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket,
- kiszűrni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből,
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét.

Beszédkészség

A tanuló legyen képes

- **ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszolni,**
- **tényszerű, egyszerű információkat kérni,**
- tanult minta alapján egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni,
- tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- **felismerni és megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat,**
- megtalálni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből,
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott rövid szöveg lényegét.

Írás

A tanuló legyen képes

- **ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat helyesen leírni,**
- egyszerű közléseket és kérdéseket a tanult minta alapján írásban megfogalmazni,
- egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenetet, képeslapot) létrehozni.

Szókincs

- A tanuló szókincs kb. 600 aktív, 250 passzív szóból, kifejezésből álljon.

7. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- érdeklődés hogyanlét iránt és arra reagálás;

- engedélykérés és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Érzelem kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- öröm – bánat;
- elégedettség, elégedetlenség;
- izgalom;
- aggodalom;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék, kötelezettség, képesség, lehetőség;
- véleménykérés és arra reagálás;
- szándék, terv.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatokról,
 - kérdőívek,
 - útbaigazítás,
- tudás–nem tudás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése, leírása
 - foglalkozások, munkahelyek,
 - öltözködés, divat,
 - ruhák részei,
 - anyagok, háztartási eszközök,
 - ételek,
 - testrészek,
 - állatok,
 - időjárás,
 - közlekedési eszközök,
 - földrajzi helyek,
 - személyek, személyiség,
 - szokások,
 - egészségügyi panaszok és azok kezelése,
- események leírása.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás, tiltás, felszólítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás;
- biztatás, meggyőzés.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, tagoltabb beszédre.

Fogalomkörök**Cselekvés, történés, létezés kifejezése:**

- jelenidejűség; állapotot kifejező igék (*want, think, like, know*);
- befejezett jelen idő (a *for* és *since* használata);
- múltidejűség; az egyszerű múlt és a folyamatos múlt idő összehasonlítása;
- az egyszerű múlt és a befejezett jelen összehasonlítása (a *been* és *gone* használata);
- szenvedő szerkezet különböző igeidőkben.

Birtoklás kifejezése:*Térbeli viszonyok:*

- helyre vonatkozó előljárószók;
- helyhatározók.

Időbeli viszonyok:

- időre vonatkozó előljárószók;
- időhatározók.

Modalitás:

- kötelesség, tiltás: (*must/mustn't, have to/had to*);
- képesség: (*can/can't, could/couldn't, be able to*).

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- rendhagyó többes számú főnevek;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek fokozása;
- rendhagyó melléknevek fokozása (*good; bad*).

Logikai viszonyok:

- feltételes mondatok (1-es típus)

Szövegösszetartó eszközök:

- kötőszavak;
- több tagból álló igék;
- névmások.

Témakörök

Témakör	Óraszám
Emberi kapcsolatok	
A családi élet, házimunka; háztartási eszközök	5
Foglalkozások; munkahelyek	4
Ünnepek	4
Barátság, emberek belső tulajdonságai	5
Tágabb környezetünk	
Településtípusok; városi élet – vidéki élet; lakóhelyünk; fővárosunk nevezetességei	8
Célnyelvi ország(ok) bemutatása	8
Természeti környezetünk	
Növények, állatok	6
Az iskola világa	
Iskolai élet, iskolám bemutatása	6
Iskolai élet a célnyelvi ország(ok)ban	4
Egészség, betegség	
Az emberi test részei, leggyakoribb betegségek (panaszok, kezelések); orvosnál; gyógyszerárban	4
Baleset, sérülések, kórházban	4
Időjárás; öltözködés	
Évszakok, időjárás	3
Divat; ruhák részei	3
Étkezés	
Ételkészítés, étkezési szokások	5
Vendéglő, rendelés, fizetés, reklamáció	3
Utazás	
Utazási előkészületek, szállásfoglalás, pénzváltás	2
Utazási eszközök, módok	3
Szabadidő, szórakozás	
Hobbi, szabadidős tevékenységek, sportok	4
Szabadon felhasználható (pl. tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra, dalok, versek tanulására)	30

Követelmények**Beszédértés**

A tanuló legyen képes

- megérteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott utasításokat, azokra cselekvéssel válaszolni;
- megérteni a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét;
- kiszűrni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből a fontos információkat.

Beszédkézség

A tanuló legyen képes

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokkal válaszolni,
- egyszerű mondatokban közlést megfogalmazni,

- **kérdéseket feltenni,**
- eseményeket elmesélni,
- megértési probléma esetén segítséget kérni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- **elolvasni jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveget,**
- megérteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét,
- megtalálni fontos információkat jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben.

Írás

A tanuló legyen képes

- **jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyes írni,**
- egyszerű kérdéseket és közléseket írásban megfogalmazni,
- egyszerű szöveget (üdvözet, baráti levél) létrehozni.

Szókincs

- A tanuló szókincse kb. 800 aktív, 300 passzív szóból, kifejezésből álljon.

8. ÉVFOLYAM

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Kommunikációs szándékok

Társas érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- megszólítás, bemutatkozás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- jókívánságok, gratuláció és arra reagálás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- búcsúzás, elköszönés.

Érzelem kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- öröm – bánat;
- elégedettség, elégedetlenség;
- izgalom;
- aggodalom;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- akarat, kívánság, szándék, kötelezettség, képesség, lehetőség;
- véleménykérés és arra reagálás;
- szándék, terv;
- dicséret, kritika.

Információcsere:

- információkérés, információadás;
 - személyes adatok,
 - kérdőívek,
 - útbaigazítás,
- tudás–nem tudás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- dolgok azonosítása, megnevezése, leírása;
 - emberi és társadalmi viszonyok,
 - iskolai kellemetlenségek,
 - környezeti, társadalmi problémák,
 - szabadidő, szórakozás,
 - időpont egyeztetés,
 - lakóhely, lakáskörülmények,
 - az ideális otthon,
 - nyaralás, utazás,
 - kormányzati berendezkedés,
 - általános események elmesélése,
 - sportesemények elmesélése,
 - használati tárgyak,
 - a test működése,
 - tinédzserek élete,
 - szokásos cselekvések,
 - ház/lakás részei, bútorok,
 - a tudomány világa,
- események leírása.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- javaslat és arra reagálás;
- udvarias kérés;
- meghívás és arra reagálás;
- tanácsadás;
- figyelmeztetés, utasítás, tiltás, felszólítás;
- segítség felajánlása, elfogadása;
- kínálás és arra reagálás;
- biztatás, meggyőzés.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétlés kérése;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, tagoltabb beszédre.

Fogalomkörök**Cselekvés, törtézés, létezés kifejezése:**

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- befejezett jelen idő;
- egyszerű múlt idő;
- a *'used to'* használata;
- jövő idő (*be going to; will*).

Birtoklás kifejezése:

- a *'have'* múlt idejű alakjai;
- birtokos melléknevek;
- birtokos névmások;
- birtokos eset;
- az *'of'*-os birtokos szerkezet.

Térbeli viszonyok:

- irányok;
- helymeghatározás;
- képleírások.

Időbeli viszonyok:

- idő kifejezések;
- időre vonatkozó elöljárószók;
- időhatározók;
- időtartam; gyakoriság.

Modalitás:

- valószínűség, lehetőség: (*may, might*);
- tiltás: (*mustn't*);
- szükségesség: (*should/shouldn't*);
- lehetőség: (*might*).

Mennyiségi viszonyok:

- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek fokozása;
- rendhagyó melléknevek fokozása;
- hasonlító mellékmondatok.

Logikai viszonyok:

- ige + -ing szerkezetek és a főnévi igenév;
- feltételes mondatok (2-es típus).

Függő beszéd:

- jelen idejű állítmánnyal.

Szövegösszetartó eszközök:

- vonatkozó névmások;
- kötőszavak;
- határozott és határozatlan névelők;
- visszaható névmások.

Témalista

Témakör	Óraszám
Emberi kapcsolatok	
A családi élet, házimunka; háztartási eszközök	5
Foglalkozások; munkahelyek	4
Ünnepek	2
Barátság, emberek belső tulajdonságai	4
Tágabb környezetünk	
Településtípusok; városi élet – vidéki élet; lakóhelyünk; fővárosunk nevezetességei	8
Célnyelvi ország(ok) bemutatása	9
Természeti környezetünk	
Növények, állatok, környezetvédelem	6
Az iskola világa	
Iskolai élet, iskolám bemutatása	6
Iskolai élet a célnyelvi ország(ok)ban	4
Egészség, betegség	
Az emberi test részei, leggyakoribb betegségek (panaszok, kezelések); orvosnál; gyógyszerárban	6
Baleset, sérülések, kórházban	4
Időjárás; öltözködés	
Évszakok, időjárás	3
Divat; ruhák részei	2
Étkezés	
Ételkészítés, étkezési szokások	3
Vendéglő, rendelés, fizetés, reklamáció	3
Utazás	
Utazási előkészületek, szállásfoglalás, pénzváltás	4
Utazási eszközök, módok	3
Szabadidő, szórakozás	
Hobbi, szabadidős tevékenységek, sportok	5
Szabadon felhasználható (pl. tanulási stratégiák kialakítására, gyakorlásra, összefoglalásra, dalok, versek tanulására)	30

Kimeneti követelmények 8. évfolyam végén**Beszédértés**

A tanuló legyen képes

- **megérteni az ismerős szavakat, fordulatokat, melyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak,**
- **megérteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat,**
- **követni rövid, egyszerű útbaigazításokat,**
- megérteni a tanárának a tananyaggal kapcsolatos egyszerű angol nyelvű magyarázatát,
- kikövetkeztetni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből az ismeretlen nyelvi elem jelentését,
- elkülöníteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- **egyszerű beszélgetésben részt venni, amennyiben a partner lassan, jól artikulálva beszél,**
- **feltenni és megválaszolni egyszerű kérdéseket ismerős témára és helyzetre vonatkozóan,**
- **önmagát, lakóhelyét egyszerű fordulatokkal leírni,**
- fenntartani a beszélgetést, pl. új témát kezdeményezni, problémát felvetni,
- részt venni egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témákról szóló beszélgetésben, mely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban,
- képes magát megértetni társasági beszélgetésben.

Olvasott szöveg értése

A tanuló képes

- **megérteni az ismerős szavakat feliratokon, reklámokban, katalógusokban,**
- elkülöníteni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről,
- kikövetkeztetni a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből az ismeretlen nyelvi elem jelentését.

Írás

A tanuló képes

- **egyszerű nyomtatványt kitölteni,**
- **rövid üzenetet megírni,**
- magáról és kitalált személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat írni,
- ismert nyelvtani szerkezetek felhasználásával tényszerű információt közvetítő, kb. 50 szavas szöveget írni,
- kb. 50 szavas jellemzést, beszámolót írni.

Szókincs

- A tanuló szókincs kb. 1200 aktív, 400 passzív szóból, kifejezésből álljon.

MATEMATIKA

5–8. évfolyam

Bevezetés

Jelen tanterv a NAT-ban leírt célok és fejlesztési követelmények alapján készült. A tananyag témakörökre történő felosztásánál a korábbi csoportosítást követtük, amely egyezik az érettségi követelmények felosztásával, így az öt témakör: **Gondolkodási módszerek; Számтан, algebra; Függvények, sorozatok; Geometria; Valószínűség, statisztika.**

Törekedtünk arra, hogy fokozottan érvényesüljön a tananyag spirális felépítése figyelembe véve a fogalmak épülésének hosszú távú folyamatát. Felső tagozat kezdetén erősen építünk az alsó tagozaton is alkalmazott manipulatív tevékenységekre, induktív módszerekre, melyekre építjük a képi szemléltetéseket előkészítve a szimbolikus szinten végzendő tevékenységeket, amivel a középiskolára való felkészítést segítjük.

Az egyes témakörök tanítási sorrendjét, anyagrészekre bontását a tantervnek nem feladata meghatározni, ezt a tanterv alapján készülő tanmenet rögzíti.

Az alábbi táblázat az egyes témakörökre felhasználható óraszámokat tartalmazza. Ezek a tanmenet elkészítése során, ahol szakmailag indokolt, átcsoportosíthatók a hozzá tartozó anyagrészekkel együtt.

	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
Gondolkodási módszerek	folyamatos	folyamatos	6	8/9
Számтан, algebra	68	71	39	32/36
Függvények, sorozatok	10	10	12	10/15
Geometria	44	23	30	23/27
Valószínűség, statisztika	8	6	8	6/8
Témazáró dolgozatok írása, javítása	10	10	8	8
Év végi ismétlés	8	5,5	8	5,5/8
Összesen	148	129,5	111	92,5/111

Alapelvek, célok

Az első négy osztályban a korábbi évekhez képest csökkent a kötelezően biztosított matematika órák száma, ezért az 5. osztályba lépéskor nagyobb szerepet kap az ismétlésre épülő rendszerezés biztosítva ezzel a folyamatosságot, hogy felső tagozatba lépés ne jelentsen törést, hirtelen változást az alkalmazott módszerek tekintetében. Különös figyelmet kell fordítani a fogalmak kialakítására, elmélyítésére, s ez nem nélkülözheti a színes tevékenységeket, változatos cselekvéseket. A kísérletezés, a játék szerepe nem szűnhet meg a felsős évfolyamokon sem. A fentiek és az életkori sajátosságok figyelembevétele indokolja, hogy a felső tagozat első két évfolyamán tananyagban és időráfordításban is lényegesen nagyobb szerepet kap a Számтан-algebra témakör, mint a további két évfolyamon. A megfelelően kialakított számfogalom, a bővülő számkörben végzett műveletek értéke és begyakorlottsága alapfeltétele a további eredményes munkának.

Alapvető célunk a megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése és azok használatának fokozatos kialakítása.

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata: megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanulásához, a mindennapok gyakorlathoz szükséges matematikai ismereteket és eszközöket. A tanulók találkozzanak biológiához, kémiához, fizikához, földrajzhoz, környezetvédelemhez, egészséges életmódra neveléshez kapcsolódó feladatokkal.

A matematikával való foglalkozás fejlessze a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, alakítsa ki az önálló gondolkodás igényét, ismertesse meg a problémamegoldás örömét és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását.

Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, kíváncsiságának felkeltésére, fenntartására, önállóságának fejlesztésére, a pontos, tervszerű és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, önértékelés, az akaraterő fejlesztésére. Célunk az igényes kommunikáció kialakítása, a vitakészség a gondolatok érvekkel való alátámasztásának, egymás gondolatainak elfogadásának fejlesztése. Ehhez hozzátartozik a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség, a megnyilatkozni tudás, a reflektálás képességének fejlesztése.

Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás mellett az igazolások keresése, egyszerűbb következtetések megértése, észrevétele, önálló megfogalmazása.

Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelemibb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem a felső tagozaton.

Ebben a szakaszban míg a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére, a matematikai modellek tudatosítására. A matematika tanításának-tanulásának a felső tagozaton is jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk.

A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.

A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.) információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében.

Az általános iskolai matematikai nevelés adjon biztos alapot a reális középfokú tanulmányok folytatásához.

Fejlesztési követelmények

A tanulók jelentős hányada ezen négyéves időszak során jut el a konkrétól az elvontabb gondolkodáshoz. Ez a fejlődési folyamat alapvetően befolyásolja a fejlesztéshez kapcsolódó követelmények meghatározását.

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása.

A matematikai szemlélet fejlesztése.

Az időszak első részében a számtan-algebra témakörben a gyakorlati tevékenységekkel alakítjuk a számfogalmat, majd az egyre bővülő számkörben dolgozunk.

Az alapl műveletek körében törekedünk az egyre biztosabb műveletfogalom kialakítására, a számolási készség továbbfejlesztésére. Az újonnan bevezetett műveletek megértéséhez, elvégzéséhez, gyakorlásához különböző zsebszámológépet is használhatunk.

A matematika elemi fogalmait, összefüggéseit más tantárgyakban és a mindennapi életben is alkalmazzuk.

A változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztjük a függvény-szemléletet, megismerkedünk a gyakorlatban előforduló egyszerű függvényekkel, grafikonokkal.

Geometriában eszközök felhasználásával fejlesszük a síkban való tájékozódást és a térszemléletet.

Tevékenységgel juttatjuk el a tanulókat az egyszerű geometriai transzformációk megismeréséhez, használatához. Ennek segítségével alakítható ki a későbbiekben a dinamikus geometriai szemlélet.

A matematika tanításában a matematikai logika bizonyos elemeit („és”, „vagy”, „nem”, „minden”, „van olyan”) tudatosan használjuk. Az időszak vége felé egyszerű sejtések igazolásakor, ill. cáfolásakor a „ha ... akkor” típusú következtetések is belépnek tanításunkba.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

Nagy súlyt fektetünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését.

A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához.

Kellő figyelmet fordítunk a mindennapi gyakorlatban fontos mérések és szerkesztések elvégzésére. Így érjük el, hogy a szemléletesen kialakított kerület, terület, felszín, térfogat fogalmakat, számítási módjukat a tanulók alkalmazzák a gyakorlatban.

Különböző feladatok segítségével értetjük meg, hogy vannak biztos és lehetetlen események, ill. olyanok, amelyeknek bekövetkezése lehetséges. Fokozatosan kialakítjuk a valószínűség szemléletes fogalmát.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A matematikai ismeretszerzésben hosszú ideig nagy szerepet játszik az induktív módszer, de ezen tanítási időszakban is mutatunk már néhány lépéses bizonyítást, deduktív következtetést is.

Fontos, hogy ne csak a matematikából, hanem a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ily módon juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához.

A különböző feladatokban a tanulók által végeztetett csoportosítás, osztályozás, sorbarendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása fejleszti a matematika különböző területein és más témakörökben is fontos halmazszemléletet.

A különböző feladatokhoz készített ábrák, egyszerű gráfok segítségével megértetjük a tanulókkal a modellek alkalmazásának szerepét.

Kezdetől fogva adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Mindezzel elérjük, hogy a tanulók képesek legyenek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A tanulókat hozzászoktatjuk, hogy számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek, s a feladatmegoldások helyességét ellenőrizzék. Az előbb felsoroltak s a gyakorlati számításoknál elkerülhetetlen kerekítés alkalmazásával is el kell érünk, hogy a tanulók reális eredményeket fogadjanak el.

Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy a feladatok megoldása előtt megoldási tervet, egyes esetekben vázlatrajzot készítsenek. El kell érünk, hogy a megoldást le is tudják írni. A leírás szabadságára, a lényeg kiemelésére tanítjuk a tanulókat az általános iskola utolsó éveiben.

A matematikaórákon, a feladatmegoldásokban az életkornak megfelelően elvárható pontossággal használjuk az anyanyelvet, ill. a szaknyelvet, s fokozatosan bővítjük a jelölésrendszert.

A fogalmak tartalmi megismerése, megértése megelőzi azok definiálását. Az általános iskola felsőbb évfolyamain a tanult definíciók alkalmazására is sor kerül. Különböző eljárások, s egyes tételek eszközként való felhasználását feladatmegoldásban fontos fejlesztési területnek tekintjük.

Az érvelés, a cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése folyamatos feladatunk.

A tankönyvek, feladatgyűjtemények, statisztikai-zsebkönyv, majd lexikonok, kisenciklopédiák használatára meg kell tanítanunk diákjainkat. Lehetőség szerint multimédiás eszközökkel is ismertetjük meg a tanulókat. Ezek interaktív módon való használata aktivizálja a tanulókat, segíti a tanulásukat, fejleszti a matematikai szemléletüket. Pozitív motivációval felkelthetjük érdeklődésüket a matematikai érdekességek, a matematika története iránt. Felhívhatjuk a figyelmet néhány magyar, ill. más nemzetiségű neves matematikus életére és munkásságára például a tanított anyaghoz kapcsolódóan.

Értékelési javaslatok

A korszerű fejlesztési célokat követelményeket követő értékelési rendszer szükségessé teszi a hagyományos, ismereteket számonkérő dolgozatok és szóbeli feleletek modernebb felfogását, továbbá más típusú tevékenységek értékelését.

- A hagyományos dolgozatok adjanak lehetőséget differenciálásra, tudatosan törekedjenek az indoklások szöveges megfogalmazására, a problémamegoldás egyes lépéseinek esetleges szétválasztására (pl. egy feladat csak arról szól, hogy melyek a szövegből a kérdésre vonatkozó adatok).
- A szóbeli feleletekben fontos cél a vitakészség, szóbeli érvelés értékelése.
- Csoportmunka értékelése történhet elkészült projekt alapján vagy egy, a csoportból választott tanuló szóbeli felelete alapján. Ekkor a csoport minden tagja érdekelt abban, hogy mindenki egyformán tájékozott legyen a közös munkáról, így működik a csoportban a kooperáció, az egymás tanítása.
- Fontosnak tartjuk a tanulók manipulatív tevékenységeinek értékelését, ami különböző modellek elkészítésében, gyakorlati mérésekben, kísérletek elvégzésében nyilvánul meg.
- Értékeléssel ösztönözzük a tanulókat arra, hogy foglalkozzanak a környezetükben előforduló matematikai problémákkal, végezzenek önálló kutatást, adatgyűjtést ilyen témákról.
- A tanulók olvassanak életkoruknak megfelelő matematikai, matematikatörténeti érdekességekről, ezekről számoljanak be szóban vagy írásban.
- Jutalmazással ösztönözzük a gyengébb képességű tanulókat a felzárkózásra, többletfeladatok elvégzésére, a matematikában tehetségeseket pedig a tananyagon túli problémák megoldására.

Ezek alapján az egyes osztályokra vonatkozó speciális értékelési lehetőségeket osztályonként külön felsoroljuk.

5. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 148

Gondolkodási módszerek *folyamatosan*

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A matematika tanulási módszereinek megismerése.	Az elsajátítás képességének fejlesztése.
Matematikatörténeti érdekességek.	Pozitív motiváció kialakítása.
Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	Kommunikációs készség fejlesztése.
Összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata.	A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.
A biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalma.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.
Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése, a szaknyelv fokozatos elsajátítása.	Értő-elemző olvasás fejlesztése, kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.
Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése.	Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása.
Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése, két vagy több szempont egyidejű követése.	Halmazszemlélet fejlesztése.
Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése.	Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.

Számтан, algebra (68 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<i>Természetes szám fogalma, ábrázolásuk számegyenesen, összehasonlításuk.</i> Természetes számok milliós számkörben, egészek, törtek, tizedes törtek. <i>Kitekintés nagyobb számokra helyi érték táblázattal.</i> Negatív szám értelmezése. Törtek kétféle értelmezése. Ellentett, abszolútérték. Alaki érték, helyi érték.	Számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.
Tízese alapú számrendszer. Kettes alapú számrendszer. Átírás tízes számrendszerből kettes számrendszerbe és kettes számrendszerből tízes számrendszerbe.	Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése számok kirakásával.
Műveletek szóban (fejben) és írásban, szemléltetés számegyenesen: – természetes számok körében: osztók, többszörösök; – összeadás, kivonás az egészek és a pozitív törtek körében; – összeg és különbség változásai; – szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel; – szorzat és hányados változásai; – pozitív törtek szorzása, osztása természetes számmal; – tizedes törtek szorzása, osztása természetes számmal; – 0 szerepe a szorzásban, osztásban; – műveletek ellenőrzése; – műveletek tulajdonságai (felcserélhetőség, csoportosíthatóság).	Műveletfogalom kiterjesztése, mélyítése. Számolási készség fejlesztése a kibővített számkörben. Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.
Műveleti sorrend. A zárójel szerepe.	Fegyelmezettség, következetesség fejlesztése.
Kerekítés, becslés, ellenőrzés.	Becslési készség fejlesztése.
<i>Egyszerű szöveges feladatok megoldása konkrét feladatokon keresztül rajzzal, visszafele gondolkodással, az időrendiség követése, megfordítása. Ellenőrzés szövegbe való behelyettesítéssel.</i> Arányos következtetések (szabványmértékek és átváltásukkal kapcsolatos feladatok is).	Következtetési képesség fejlesztése. Értő-elemző olvasás, önálló problémamegoldó képesség fejlesztése.

Összefüggések, függvények, sorozatok (10 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Számegyenes, szám-intervallumok ábrázolása <i>kisebb, nagyobb, legalább, legfeljebb</i> ; ábráról való leolvasása.	Helymeghatározás, adott tulajdonságú pontok keresése.
Helymeghatározás gyakorlati szituációkban, konkrét esetekben. A Descartes-féle derékszögű koordináta-rendszer.	Tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben.
Változó mennyiségek közötti kapcsolatok. Egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata – abban hiányzó elemek pótlása ismert vagy felismert szabály alapján –, grafikonja. Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Sorozat megadása a képzés szabályával és néhány elemével <i>konkrét példákon keresztül</i> .	Összefüggés-felismerő képesség fejlesztése. Táblázatok, grafikonok értelmezése, az ábra alapján mennyiségek közötti összefüggés megkeresése, lejegyzése. Táblázathoz grafikon, grafikonhoz táblázat készítése. A függvényszemlélet előkészítése. Ismert szabály alapján elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása. Több megoldás keresése.

Geometria (44 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Testek építése, tulajdonságaik. <i>Lapok, élek, csúcsok.</i>	Térszemlélet fejlesztése, testek készítése.
Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján. Kocka, téglatest tulajdonságai, hálójá, <i>nézetei</i> . Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Tételek kölcsönös helyzete. Síkidomok, sokszögek szemléletes fogalma, tulajdonságok vizsgálata.	Halmazszemlélet fejlesztése. Tulajdonságok (pl. szimmetria) megfigyelése.
Négyszögek, háromszögek és tulajdonságaik. Távolság szemléletes fogalma, adott tulajdonságú pontok keresése. Kör, gömb szemléletes fogalma, előfordulásuk a gyakorlati életben.	Körző, vonalzők helyes használata, két vonalzóval párhuzamosok, merőlegesek rajzolása. Problémamegoldó képesség fejlesztése szerkesztésekkel.
Két ponttól egyenlő távolságra lévő pontok <i>keresése</i> . Szakaszfelező merőleges <i>rajzolása</i> . Egyenes adott pontján áthaladó merőleges <i>rajzolása</i> . Háromszög szerkesztése három oldalból <i>(két adott ponttól adott távolságra levő pontok keresése)</i> .	
A szög fogalma, mérése, szögfajták. Tájékozódás irányok szerint, iránytű használata.	A szögmérő helyes használata.
Téglalap (négyzet) kerülete, területe; téglatest (kocka) felszíne és térfogata választott egységekkel, szabványmértékegységekkel. Számítási feladatok. <i>Szabványmértékegységek és átváltásuk (hosszúság, terület, térfogat).</i>	Tapasztalatgyűjtés kerület, terület, felszín és térfogat számításában. Számolási készség fejlesztése. Mérések a gyakorlatban. Méréseszközök használata. A becslés képességének fejlesztése.

Valószínűség, statisztika, mérés (8 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Valószínűségi játékok és kísérletek. Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Mérés, hosszúság, űrtartalom, idő, hőmérséklet. Mérési adatok rendszerezése táblázatban, ábrázolása grafikonon. Általános előtagok használata. Oszlopdiagram készítése. Egyszerű grafikonok értelmezése, elemzése. A mérések, statisztikák tartalma kapcsolódjon a tanulók környezetéhez, más tantárgyak tananyagához, pl. sportolás, táplálkozási szokások, kirándulások, állatok, növények.	A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése. A megfigyelőképesség, elemzőképesség fejlesztése. Kapcsolat a mindennapi élettel. A becslési készség fejlesztése.
Átlagszámítás néhány adat esetén.	A számolási készség fejlesztése.

Év végi ismételtes és rendszerező összefoglalás (8 óra)**Követelmények****Gondolkodási módszerek**

- Egyszerű, matematikailag is értelmezhető hétköznapi szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
- Egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan helyes használata.

Számtan, algebra

- Természetes számok írása, olvasása, számegyenesen ábrázolása, összehasonlítása.
- A tízes számrendszer biztos ismerete.
- Összeadás, kivonás, szorzás, kétjegyűvel való osztás a természetes számok körében.
- Törtek, tizedes törtek fogalma, ábrázolása, összehasonlítása.
- Legfeljebb egyjegyű nevezőjű törtek, legfeljebb ezredek tartalmazó tizedes törtek összeadása, kivonása, természetes számmal szorzása.
- Negatív számok értelmezése.
- Összeadás, kivonás a negatív számok körében.
- Helyes műveleti sorrend ismerete a négy alpművelet esetén.
- Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel.

Összefüggések, függvények, sorozatok

- Tájékozódás síkban, térben.
- Helymeghatározás gyakorlati helyzetekben.
- Konkrét pontok ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.
- Pontok koordinátáinak leolvasása.
- Grafikonok értelmezése, összetartozó adatok ábrázolása.
- Sorozatok képzési szabályának követése, felismerése.

Geometria, mérés

- Geometriai alapfogalmak szemléletes ismerete (párhuzamosság, merőlegesség, távolság).
- Adott tulajdonságú pontthalmazok rajzolása.
- Szögek fajtáinak felismerése, szög mérése.
- Négyzet, téglalap tulajdonságainak ismerete, kerület, terület számítása.
- Testek tulajdonságainak megfigyelése (lapok, élek, csúcsok, hálók).

- Kocka, téglatest hálója, felszíne, térfogata.
- Mérés különböző egységekkel.
- Hosszúság, terület, térfogat, idő, tömeg mértékegységeinek ismerete, átváltásuk.

Valószínűség, statisztika, mérés

- Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen esemény felismerése.
- Mérési adatok lejegyzése, becslése, ábrázolása.
- Két szám számtani közepének meghatározása.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Fejszámolás.
- Mérés tapasztalati egységekkel, adatok lejegyzése, ábrázolása.
- Testek építése, modellek készítése, testek ábrázolása.

6. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 129,5

Gondolkodási módszerek *folyamatos*

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése. Matematikatörténeti érdekességek, híres magyar matematikusok (<i>Bolyai Farkas, Bolyai János, Neumann János</i>). Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	Az elsajátítás képességének fejlesztése. Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.
Összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). Állítások igazságának eldöntése. Igaz és hamis állítások megfogalmazása.	A nyelv logikai elemeinek helyes használata.
A biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalma. Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése, a szaknyelv fokozatos elsajátítása.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése. Szövegértelmező és szövegalkotó képesség fejlesztése. Mindennapi tapasztalatok alapján matematikai modell alkotása.
Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése különböző módzerekkel.	Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása. Halmazszemlélet fejlesztése. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Lehetőségek rendszerezett felsorolása.

Számтан, algebra (71 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A racionális számok. Ábrázolásuk számegyenesen. A számok reciprokanak fogalma. Műveletek racionális számkörben: – szorzás, osztás törttel, tizedes törttel; – alpműveletek negatív számokkal. Műveletek rendszerezése a racionális számkörben. Műveleti tulajdonságok, a helyes műveleti sorrend.	A műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése. A számolási készség fejlesztése gyakorlati feladatokon keresztül is.
Becslés a törtek körében is.	A becslési készség fejlesztése.
<i>Egyszerű oszthatósági szabályok utolsó jegyből, utolsó két jegyből, számjegyek összegéből.</i>	A bizonyítási igény felkeltése.
Törtek tizedes tört alakja. Tizedes törtek tört alakja egyszerűbb esetekben. Két szám közös osztói – közülük a legnagyobb –, közös többszöröseik – közülük a legkisebb. <i>Pozitív egész kitevős hatvány fogalma konkrét példákon keresztül.</i> <i>Prímtényezős felbontás.</i> <i>Osztók száma konkrét példákon keresztül.</i> Törtek egyszerűsítése, bővítése.	Racionális számok többféle megjelenítése, többféle leírása. <i>Számolási készség fejlesztése.</i> <i>A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.</i>
Arányossági következtetések. Valóságos viszonyok becslése térkép alapján, térkép olvasása, készítési elvének megértése. Egyenes arányosság, fordított arányosság. <i>Egyenes-, fordított arányosság grafikonjának ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.</i> A százalék fogalma, alap, százalékláb, százalékték. Százalékszámítás arányos következtetéssel pl. (levegő, víz összetétele, autók légszennyezése).	Egyenes és fordított arányosság felismerése gyakorlati jellegű feladatokban és a természet-tudományos tárgyakban. Arányérzék fejlesztése. A következtetési képesség fejlesztése.
<i>Elsőfokú egyismeretlenes egyenletekre, egyenlőtlenségekre visszavezethető szöveges feladatok megoldása.</i> Fordított irányú okoskodás, rajzos modellek készítése. <i>A megoldások ábrázolása számegyenesen.</i> <i>A mérlegelv előkészítése szöveges feladatok megoldásán keresztül.</i>	Problémamegoldási képesség fejlesztése, terv elmondása, gondolatmenet követése. Problémák értelmezése, adatok felfogása, feleslegesek elhagyása, lényegesek kiemelése. Jelölések használata. Ellenőrzési igény kialakítása.

Összefüggések, függvények, sorozatok (10 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, ábrázolásuk derékszögű koordináta-rendszerben. Példák elsőfokú függvényekre. Példák konkrét sorozatokra, ábrázolásuk derékszögű koordináta-rendszerben.	A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. A függvényszemlélet fejlesztése.

Geometria (23 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Alakzatok síkban, térben.	Sík és térszemlélet fejlesztése.
Példák egyszerű transzformációkra: <i>tapasztalatszerzés képek, rajzok felhasználásával, hajtogatással.</i>	Szimmetriák felismerése a természetben, művészetben.
A tengelyes tükrözés. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.	Ismert alakzatok tengelyes tükrképének megszerkesztése. A pont-pont hozzárendelés fogalmának előkészítése.
<i>Háromszögek csoportosítása oldalak, szögek szerint. Négyszögek tulajdonságai és fajtái.</i> A kör, körrel kapcsolatos fogalmak (<i>sugár, átmérő, húr, szelő, érintő, körcikk, körszelet</i>). Szögmásolás, szögfelezés; háromszögek, téglalapok szerkesztése. Külső pontból adott egyenesre merőleges szerkesztése.	Körző, vonalzó és a szögmérő használata. Megoldási terv készítése.
Sokszögek kerülete.	Mérések, számítások a bővült számkörben.
Testek építése, testek hálójaja. <i>Téglatestek felszíne, térfogata feladatokon keresztül.</i>	A térszemlélet fejlesztése térbeli analógiák keresésével.

Valószínűség, statisztika (6 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Valószínűségi játékok és kísérletek.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.
Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Kördiagram. (Pl. tápanyagok, vitaminok előfordulása különböző élelmiszerekben, napi időbeosztás, testedzésre fordított idő, szelektív hulladékgyűjtés, közlekedési szokások stb.) Lehetséges események gyakorisága. Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok).	Rendszerszemlélet fejlesztése. Megfigyelőképesség, elemző képesség fejlesztése. Adatok gyűjtése környezetünkben.
<i>Átlagszámítás háromnál több adat esetén.</i>	Számolási készség fejlesztése.

Év végi ismétlés, rendszerező összefoglalás (6 óra)**Követelmények****Gondolkodási módszerek**

- Matematikai modellek felismerése.
- Gondolatmenet megtervezése, a terv követése.
- Fordított irányú okoskodás.
- Ellenőrzés.

Számтан, algebra

- Racionális számok halmaza.
- Racionális számok abszolút értéke.
- Szorzás, osztás törtekkel, tizedes törtekkel.
- Műveletek negatív számokkal.
- Becslések racionális számok körében.
- Osztó, többszörös fogalma.
- Oszthatósági szabályok (2, 5, 10, 4, 3, 9).
- Legkisebb közös többszörös, legnagyobb közös osztó számolása definíció alapján.
- Számok felbontása prímtényezőkre.
- Egyenes és fordított arányosság felismerése, ábrázolása, számolási feladatok.
- Százalék fogalma.
- Százalékszámítás arányos következtetéssel.
- Egyszerű, elsőfokú egyenletre vezető szöveges feladatok megoldása következtetéssel (fordított irányú okoskodással, ábra rajzolással, mérleg-elvvel).

Összefüggések, függvények, sorozatok

- Változó helyzetek, időben lejátszódó történések megfigyelése, szavakban való megismétlése.
- A változás kiemelésének tudása.
- Együttváltozó adatok lejegyzése, ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.

Geometria, mérés

- Tengelyes szimmetria tulajdonságainak ismerete.
- Alapszerkesztések (másolás, merőleges, párhuzamos, szakaszfelező merőleges).
- Vázlatkészítés.
- Szerkesztés lépéseinek lejegyzése.
- Tengelyes tükrözés.
- Sokszögek kerülete.
- Téglatestek felszínének, térfogatának számítása.

Valószínűség, statisztika

- Biztos, lehetetlen esemény felismerése.
- Adatok lejegyzése, ábrázolása oszlopdiagramon, kördiagramon.
- Néhány szám számtani közepének (átlagának) kiszámítása.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Probléma megoldásának lépéseinek lejegyzése, tudatosítása, indoklása.
- Szerkesztési feladatok tervezése, lejegyzése, végrehajtása.
- Pozitív eredmény értékelése becslési, valószínűségi esélyekkel kapcsolatos feladatoknál.
- Mindennapi életből vett jelenségeknél együttváltozó mennyiségek felismerése, lejegyzése, ábrázolása csoportmunkában projektek készítése.
- Szimmetriák felismerése a természetben, művészetekben – projektek készítése.

7. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek (6 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Matematikatörténeti érdekességek a tananyaghoz kapcsolva. Könyvtár és elektronikus eszközök felhasználása információk gyűjtésére, feldolgozására.	Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készségek fejlesztése.
Az „és”, „vagy”, „ha”, ...akkor”, „nem”, „van olyan”, „minden” kifejezések jelentése.	A nyelv logikai elemeinek helyes használata.
Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások átfogalmazása, igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán. Fogalmak, állítások logikai kapcsolata.	
Példák konkrét halmazokra: részhalmaz, kiegészítő halmaz, unió, metszet.	A halmazszemlélet fejlesztése.
Szöveges feladatok megoldása.	Probléma megoldására való készség, a probléma vállalása. Sikertelen kísérlet után újjal való próbálkozás. Szövegelemzés, lefordítás a matematika nyelvére, tervkészítés, tervkövetés, ellenőrzés.
Változatos kombinatorikai feladatok megoldása különféle módszerekkel. Sorbarendezés, kiválasztás néhány elem esetén. Esetek felsorolása, fadiagram, modellek alkalmazása.	A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Tapasztalatszerzés az összes eset rendszerezett felsorolásában.

Számтан, algebra (39 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Műveletek a racionális számok körében.	Műveletek gyakorlása a racionális számkörben. Zsebszámológépek használata.
A hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre. A hatványozás azonosságai konkrét példákban. Normálalak.	
Arány, aránypár, arányos osztás, arányossági összefüggések gyakorlati esetekben, természettudományos feladatokban. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok.	Következtetési képesség fejlesztése összetettebb feladatokban.
Prímtényezős felbontás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Egyszerű oszthatósági szabályok (3-mal, 9-cel, 8-cal, 125-tel, 6-tal).	Matematikatörténeti érdekességek megismerése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<i>Betűk használata.</i> Az algebrai egész kifejezés fogalma. Egynemű kifejezések. Egyszerű algebrai egész kifejezések átalakítása, helyettesítési értékeinek kiszámítása. <i>Egytagú algebrai egész kifejezések összevonása, szorzása, osztása.</i> <i>Kéttagú algebrai egész kifejezések szorzása egytagú algebrai egész kifejezéssel.</i> <i>Kéttagú algebrai egész kifejezések szorzása kéttagú algebrai egész kifejezéssel.</i>	Mindennapi szituációk összefüggéseinek leírása a matematika nyelvén, képletek értelmezése.
<i>Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, mérlegelvvel az alaphalmaz vizsgálatával</i>	A mérlegelv alkalmazása. <i>Ellenőrzési készség fejlesztése.</i>
Szöveges feladatok megoldása.	Szövegértelmezés.

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Két halmaz közötti hozzárendelések megjelenítése konkrét esetekben. Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása a derékszögű koordináta-rendszerben.	Táblázatok, grafikonok készítése konkrét hozzárendelések esetén. Tájékozódás a síkon a derékszögű koordináta-rendszer segítségével.
<i>Lineáris függvények és speciális esetei ábrázolása táblázattal, táblázat nélkül.</i> <i>Egyszerű tulajdonságai a szemlélet alapján (tengelemetszet, meredekség, növekedés, csökkenés).</i> <i>Példák nem lineáris függvényekre (pl. $1/x$ függvény).</i>	
Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet grafikus megoldása. Sorozatok vizsgálata (számtani sorozat).	Számolási készség fejlesztése a racionális számkörben.

Geometria, mérés (30 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mértékegységek átváltása konkrét gyakorlati példák kapcsán a kibővült számkörben.	Fejlesztés a gyakorlati mérések és a mértékegységváltások helyes elvégzésében.
Háromszögek nevezetes vonalai (oldalfelező, szögfelező, magasságvonal, középvonal, súlyvonal). Háromszögek területe. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete, területe. Kör kerülete, területe.	Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.
Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek).	Transzformációs szemlélet fejlesztése.
Középpontos tükrözés. Középpontosan szimmetrikus alakzatok a síkban. <i>Szabályos sokszögek, átlók száma.</i>	<i>A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.</i>
Nevezetes szögek szerkesztése. Háromszög szerkesztése alapesetekben. A háromszög egybevágósági esetei.	Szerkesztési eljárások gyakorlása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A háromszög belső és külső szögeinek összege. <i>A négyszögek belső és külső szögeinek összege.</i> <i>A sokszögek belső és külső szögeinek összege.</i>	A bizonyítási igény felkeltése.
Egyenes hasábok (henger) hálójá, tulajdonságai.	Térszemlélet fejlesztése.

Valószínűség, statisztika (8 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Valószínűségi kísérletek egyszerű konkrét példák esetében a teljes eseményrendszeren.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.
Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma, tulajdonságai.	
Adatok gyűjtése, rendszerezése, adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése. A grafikonok kapcsolódnak a mindennapi élet változó jelenségeihez, pl. gyerekek növekedése, energiatakarékos háztartási gépek fogyasztása, termosztát működése.	Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.

Év végi ismétlés, rendszerező összefoglalás (8 óra)

Követelmények

Gondolkodási módszerek

- Állítások megítélése aszerint, hogy jelentésük milyen viszonyban van egymással, ugyanazt jelentik, kizárják egymást, egymás tagadásai.
- Egyszerű állítások igazságának eldöntése.
- Manuális tevékenység gondolati lépésként való értelmezése, tudatosítása.
- Esetek felsorolása.

Számтан, algebra

- Hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre.
- Hatványozás azonosságai konkrét példákön.
- Számok normálalakja.
- Betűk használata.
- Algebrai kifejezések.
- Egytagú algebrai kifejezések összeadása, kivonása, szorzása.
- Kéttagú algebrai kifejezések szorzása egytagú és kéttagú algebrai kifejezéssel.
- Szöveges feladatok algebrai modelljének felismerése, meghatározása.
- Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása.
- Elsőfokú egyenletekre vezető szöveges feladatok megoldása.

Összefüggések, függvények, sorozatok

- Lineáris függvények ábrázolása táblázattal.
- A lineáris függvény egyszerű tulajdonságai, tengelymetszet, meredekség, növekedés, csökkenés.
- Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet grafikus megoldása.
- Sorozatok folytatása, szabály felismerése.

Geometria

- Háromszögek nevezetes vonalainak ismerete.
- Háromszögek területének kiszámítása.

- Négyszögek osztályozása, paralelogramma, trapéz, rombusz tulajdonságai.
- Speciális négyszögek területének kiszámítása.
- Kör kerületének, területének kiszámítása.
- Középpontos tükrözés fogalma, tulajdonságai, szerkesztése.
- Szögfelező szerkesztése.
- Középpontosan szimmetrikus alakzatok.
- Szabályos sokszögek ismerete.
- Háromszögek szerkesztésének alapesetei.
- Szerkesztés lépéseinek lejegyzése.
- Háromszögek egybevágóságának alapesetei.
- Sokszögek átlóinak száma, belső, külső szögeinek összege.
- Egyenes hasábok, henger jellemzése, hálójá.

Valószínűség, statisztika

- Valószínűségi kísérlet kimeneteleinek felsorolása.
- Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma.
- Adatok gyűjtése, rendszerezése, ábrázolása.
- Adatsokaság jellemzése.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Probléma megoldásának lépéseinek lejegyzése, tudatosítása, indoklása. Szükséges adatok gyűjtése mindennapi életből vett problémák megoldásához.
- Ellenőrzési stratégiák – hibakeresés, vitakészség, érvelés.
- Szerkesztési feladatok tervezése, lejegyzése, végrehajtása, diszkutálása.
- Pozitív eredmény értékelése becslési, valószínűségi esélyekkel kapcsolatos feladatoknál.
- Mindennapi életből vett jelenségeknél együttváltozó mennyiségek felismerése, lejegyzése, ábrázolása – csoportmunkában projektek készítése.
- Projektek készítése matematika történeti érdekességekről.
- Projektek készítése matematikával kapcsolatos érdekességekről, pl. fraktálok, bűvészmutatványok, stb.
- Matematikai modellek megjelenítése számítógépen.

8. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 92,5/111

Gondolkodási módszerek (8/9 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Gondolatok (problémák, feltételezések, összefüggések, stb.) szóbeli és írásbeli kifejezése.	Az igényes szóbeli és írásbeli közlés fejlesztése.
A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás.	A bizonyítási igény fejlesztése. Ellenpéldák szerepe a cáfolásban.
Nevezetes megoldatlan problémák. Matematikatörténeti érdekességek.	Könyvtár és egyéb informatikai eszközök használata.
Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.	Szövegelemzés, értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére. Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlesztése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban, összefoglaló rendszerezésben.	Rendszerszemlélet fejlesztése. A tanult ismeretek közötti összefüggések felismerése, azok értő alkalmazása.
Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, útdiagram, táblázatok készítése). <i>Kombinatorikai módszerek rendszerezése konkrét példákon keresztül.</i>	Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.

Számтан, algebra (32/36 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedes törtek), példák nem racionális számra (végtelen, nem szakaszos tizedes törtek). A négyzetgyök fogalma.	Zsebszámológép használata.
A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata. <i>Valós számok.</i>	A rendszerező képesség fejlesztése.
Műveletek racionális számkörben. Eredmények becslése.	Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Zsebszámológépek alkalmazása.
Műveleti azonosságok rendszerező áttekintése. <i>Algebrai egész kifejezések, képletek, fizikai összefüggések átalakításai.</i> Szorzattá alakítás kiemeléssel egyszerű esetekben. Algebrai egész kifejezések szorzása, osztása egyszerű esetekben. <i>Értelmezési tartomány vizsgálata.</i>	A helyettesítési érték célszerű kiszámítása.
Elsőfokú vagy elsőfokúra visszavezethető egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz.	Ellenőrzés igényének fejlesztése.
Szöveges feladatok megoldása. <i>Problémamegoldási módszerek rendszerezése.</i>	Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.

Összefüggések, függvények, sorozatok (10/15 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Függvények és ábrázolásuk a derékszögű koordináta-rendszerben. $x \in \mathbb{R}; x \in \mathbb{R}^2; x \in \mathbb{R}^n$? <i>Függvények egyszerű tulajdonságai (tengelymetszetek, növekedés, csökkenés, szimmetriák, függvényérték vizsgálata).</i> <i>Egyszerű transzformációk konkrét esetekben.</i> Adott feltételnek eleget tevő pontok a koordináta-rendszerben.	A függvényszemlélet fejlesztése. Táblázatok, grafikonok készítése konkrét függvények esetén.
Egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Sorozatok és vizsgálatuk (mértani sorozat).	Grafikus megoldási módszerek alkalmazása (lehetőség szerint számítógépen is).

Geometria, mérés (23/27 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Háromszögek, négyszögek, szabályos sokszögek összefoglaló áttekintése.	A halmazszemlélet fejlesztése.
A tanult testek áttekintése, ismerkedés a forgáskúppal, gúlával, gömbbel.	A térszemlélet fejlesztése. Zsebszámológép használata.
Eltolás a síkban. Vektor mint irányított szakasz. Két vektor összege, különbsége.	A tanultak alkalmazása más tantárgyak és a mindennapi élet problémáinak megoldása során.
Középpontos nagyítás és kicsinyítés konkrét arányokkal. A tanult transzformációk áttekintése. Szerkesztési feladatok.	A transzformációs szemlélet fejlesztése.
Pitagorasz tétele. <i>Síkbeli és térbeli alkalmazásai. Kerület-, terület-, felszín- és térfogatszámítások.</i>	A bizonyítási igény fejlesztése.
Számítási feladatok a geometria különböző területeiről.	Számolási készség fejlesztése.

Valószínűség, statisztika (6/8 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Valószínűségi kísérletek a teljes eseményrendszeren. Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.
Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Példák arra, amikor az átlag nem jellemzi megfelelően az adatokat (pl. folyóvíz ciántartalma). Grafikonok készítése, elemzése.	Adatsokaságban való eligazodás képességének fejlesztése.

Év végi ismételtes, rendszerező összefoglalás (5,5/8 óra)**Követelmények****Gondolkodási módszerek**

- Szabatos, pontos szóbeli és írásbeli fogalmazás.
- Elemek halmazokba rendezése.
- Halmazműveletek konkrét halmazokkal.
- Sorbarendeázés, kiválasztás 4-5 elem esetén.
- Esetek felsorolása, modellek, fadiagram.
- Matematikai modellek keresése, érvényességének vizsgálata szöveges feladatokhoz.

Számítás, algebra

- Alapműveletek a racionális számok körében.
- Konkrét számok négyzetgyöke.
- Egyszerű algebrai egész kifejezések átalakítása, helyettesítési értékének kiszámítása.
- Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása.
- Szöveges feladatok megoldása.
- A problémamegoldás lépéseinek tudatos követése.

Összefüggések, függvények, sorozatok

- Egyszerű másodfokú függvények.
- Az abszolútérték függvény.
- Hozzárendelési szabállyal adott függvények ábrázolása derékszögű koordináta-rendszerben.
- Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása.
- Sorozatok és vizsgálatuk, számtani, mértani sorozat.

Geometria

- Sokszögek csoportosítása különböző szempontok szerint.
- Háromszög, négyszög alapú hasábok, felszínük, térfogatuk.
- Térbeliség ábrázolása két dimenzióban, síkmetszetek, nézetek, vetületek.
- Eltolás a síkban – szerkesztések.
- Konkrét vektorok.
- Nagyítás, kicsinyítés felismerése hétköznapi szituációkban.
- Pitagorasz-tétel ismerete.
- Pitagorasz-tétel alkalmazása síkbeli és térbeli számításoknál.

Valószínűség, statisztika

- Teljes eseményrendszer és részhalmazai.
- Valószínűség becslése.
- Relatív gyakoriság.
- Adatsokaság jellemzése közepekkel (módusz, medián, átlag).
- Grafikonok olvasása, készítése.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Probléma megoldásának lépéseinek megtervezése, lejegyzése, tudatosítása, indoklása. Szükséges adatok gyűjtése mindennapi életből vett problémák megoldásához.
- Ellenőrzési stratégiák – hibakeresés, vitakészség, érvelés.
- Szerkesztési feladatok tervezése, lejegyzése, végrehajtása, diszkutálása.
- Térbeliség ábrázolása, modellek, metszetek készítése.
- Pozitív eredmény értékelése becslési, valószínűségi esélyekkel kapcsolatos feladatoknál.
- Mindennapi életből vett jelenségeknél együttváltozó mennyiségek felismerése, lejegyzése, ábrázolása – csoportmunkában projektek készítése.
- Projektek készítése matematikatörténeti érdekességekről.
- Projektek készítése matematikával kapcsolatos érdekességekről, pl. fraktálok, bűvészműtávjok, stb.
- Matematikai modellek megjelenítése számítógépen.
- Geometriai szerkesztőprogramok használata.

TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMISMERET

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A történelem minden társadalom kollektív emlékezete. A múlt megismerése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ember eligazodjon saját világában. Az azonosságtudat kialakulásának is előfeltétele.

Nem lehet az általános iskolai történelemoktatásnak a feladata a múlt teljességre törekvő bemutatása. Képeket lehet csak felvillantani a történelemből. Meg kell alapozni persze az általános műveltség történelmi tárgyi tudását. De az ismeretek és a képességfejlesztés egyensúlyára kell törekedni. Így lehet eredményesen felkészíteni a tanulókat a középiskolai tanulmányokra.

E tantárgy tanítása során az egyik legfontosabb cél a történelmi szemlélet kialakítása és fejlesztése. Az emberi kultúra minden eleme egy felhalmozási folyamat eredményeként jött létre. A mában is tovább élnek évezredekkel ezelőtti civilizációk vívmányai, minden új nemzedék sorsa függ az előzőétől. Az egyes korok és társadalmak embere kihívásokkal kellett, hogy szembenézzen, és válaszolnia kellett ezekre. A folyamatosság mellett tehát a folytonos változtatás alakította az emberi történelmet. Ismerjék fel a tanulók, hogy az értékek megőrzésének milyen nagy szerepe van a társadalomban.

A történelemoktatás feladata az ismeretátadáson és a képességfejlesztésen túl teret adni a nevelési célok megvalósításához. Az események, történelmi személyek életének ismertetése alkalmat adhat az emberi társadalmak sokszínűségének, egymásra hatásának bemutatására, az egyetemes és az európai kultúra értékeinek megismertetésére. A múlt gazdag tárháza segítség lehet az iskola és a történelemtanár szabadon megválasztott nevelési célkitűzéseinek megvalósításához.

A múlt felidézése, a képességfejlesztés akkor lehet eredményes, ha sikerül felkelteni az érdeklődést a történelem iránt, ha sikerül igazodni az 5–8. évfolyamok életkori sajátosságaihoz.

Az érdeklődés felkeltésének a múlt élményszerű megjelenítésén, a történetek tanításán kell alapulnia. Az 5–6. évfolyamos tanulókat a konkrét gondolkodás jellemzi. Éppen ezért a történetekből kiindulva lehet az eseményeket, tényeket, fogalmakat és összefüggéseket megtanítani. A történettanítás mellett a képszerű megjelenítésre törekvés teheti színesebbé az oktatást. Fontos azonban már ekkor is a kritikai szemlélet kialakításának megkezdése.

A 7–8. évfolyamok történelemtanítása nem jelent gyökeres változást az eddigiekhez képest, de továbblépést igényel az önálló véleményalkotás, ismeretszerzés, a tananyag magasabb szintű feldolgozása terén. A történettanítás mellett a történelem megismerésének elmélyültebb, összetettebb módszereit kell alkalmazni.

Az érdeklődés felkeltését szolgálja az is, hogy a történelmi események bemutatása mellett hangsúlyos szerepet kap az életmód, a mindennapok világának megrajzolása. Különös tekintettel a gyermekek sorsára.

Az állampolgári ismeretek tanításának az a feladata, hogy segítsen eligazodni a jelenkor viszonyaiban, megtanítsa a demokratikus közélet működésének elveire, jogi szabályozottságára, a demokratikus állam felépítésére.

Fejlesztési követelmények

Tantárgyunk, a történelem és állampolgári ismeretek elsődleges fejlesztési területe az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek kialakítása. Képesek legyenek ismereteket szerezni történetekből, képekből, egyszerű grafikonokból és statisztikai adatokból, diagramokból éppúgy, mint társadalmi környezetükből, esetleg olvasmányaikból, filmélményükből, a tömegkommunikációs eszközökből. Kiemelt szerepet kell adni az ismeretszerzésben a tárgyi, képi és szöveges forrásoknak. Az ismeretfeldolgozás az alsóbb, 5–6. évfolyamokon elsősorban tanári segítséggel történik, a 7–8. évfolyamon egyre fokozódó mértékben önállóan. A tanulók az ismereteket kritikusan értelmezzék, tudjanak saját következtetést is levonni. Legyenek képesek megkülönböztetni a mítoszt a valóságtól, a ténnyt a véleményről. A történelmi események mögött tudjanak összefüggéseket találni, azokat egymással összehasonlítani.

Ismerjék meg a korosztályuknak készített kézikönyveket, a lexikonokat, a történelmi információk gyűjtését a könyvtárban, az internet segítségével.

Sajátítsák el a legfontosabb történelmi fogalmakat és kifejezéseket, azokat szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaikban tudják alkalmazni.

A tananyag feldolgozása során ismerjék meg és gyakorolják azokat az alapvető elemzési, forráskritikai szempontokat, módszereket, amelyek segítségével képesek lesznek kialakítani véleményüket eseményekről, személyekről, problémákról.

A történelemtanításnak fontos feladata, hogy fejlessze a tanulók kommunikatív képességeit. Nagy hangsúlyt kell fektetni a szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztésére. Ennek a kettőnek aránya nem borulhat fel, egyik sem szoríthatja háttérbe a másikat. A diákok tudjanak eseményeket, történeteket elbeszélni, különböző szövegek lényegét elmondani. Alkossanak szóban és írásban a tanultakról kreatív módon szövegeket. Tanuljanak meg kiselőadást, rövid beszámolót tartani egy adott témáról. A 7–8. évfolyamon már önállóan is írjanak vázlatot, tanulják meg a jegyzetkészítést.

A társadalmi kommunikációra való felkészítéshez nélkülözhetetlen, hogy gyakorolják és tanulják meg a kulturált vita szabályait, az érvelés jelentőségét, az ellenérvek szerepét, az ellenvélemény tolerálását. Csoportmunkában dolgozva ismerjék meg a kooperatív együttműködés előnyeit.

Mivel a történelmi események térben és időben zajlanak, a tanulóknak képesnek kell lenniük arra, hogy ezekben tájékozódjanak.

Meg kell tanulniuk a történelmi idő tagolását, az események időbeli elhelyezését az évszámok és az időre vonatkozó fogalmak segítségével. Ismerjék meg a nagy történelmi korszakokat, az időszámítás alapjait.

A történelmi térben való tájékozódást az atlaszok, térképvázlatok segítségével sajátítsák el. A földrajzi ismeretek megszerzését tudják hasznosítani a történelmi események megértésében az egyes népeknél, társadalmaknál.

Az értékelés elvei

Az értékelés a tanterv által meghatározott követelmények alapján történik, ezek teljesítése a továbbhaladás feltétele. Figyelembe kell venni minden esetben az életkori sajátosságokat, valamint a tanulónak az előző teljesítményszintjéhez képest történt fejlődését. Az egyéni ellenőrzéseken nyújtott teljesítményeik, illetve az anyagfeldolgozás során végzett tevékenységeik mellett értékelni kell a csoportokban végzett munkáikat is.

A tanulók értékelésére, illetve tudásuk ellenőrzésére havonta legalább egyszer kerüljön sor. Az egyes témakörök lezárásakor célszerű tudásszintmérő feladatlapos ellenőrzéssel értékelni, melyek a különböző képességek mérésére is lehetőséget adnak.

Az érdemjegy közlése mellé célszerű minden esetben írásos vagy szóban néhány mondatos szöveges értékelést adnunk.

5. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 55

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

- A tankönyvi és egyéb képi információk feldolgozása tanári segítséggel. Képi információk gyűjtése.
- Lelet és rekonstrukció összevetése. Rekonstrukciós rajzok és néprajzi képi források összehasonlítása.
- Párhuzamok keresése a megismert történelmi élethelyzetek, események, életmód és mai életünk között.
- Információk gyűjtése a tankönyv szövegéből és a tanári előadásból. A könyvtár használata információgyűjtésre történelmi személyiségekről, eseményekről. Képi és szöveges információk összevetése. Képek jellemző vonásainak kiemelése, rendszerezése.
- Egyszerűbb korabeli írásos források olvasása és értelmezése elsősorban tanári segítséggel.

Kifejezőképességek

- Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
- A megismert történelmi fogalmak alkalmazása élőbeszédben.
- Rajz, festmény, modell készítése történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről.
- Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.
- A tanári elbeszélés és a tankönyvi szöveg reprodukálása szóban és írásban vázlat, tanári kérdések segítségével. Írásban önálló szöveg elkészítése megadott kulcsszavak segítségével.
- Egyszerű írásos források szövegének megértése, értelmezése tanári segítséggel és önállóan.
- Történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönböztetése tanári segítséggel és önállóan.

Tájékozódás időben

- Történelmi események időrendbe állítása.
- Az őskor és ókor megkülönböztetése. A jelen, a múlt és a régmúlt megkülönböztetése. A Kr. e., Kr. u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmak megértése, gyakorlása.
- Néhány, a kerettantervben szereplő alapvető évszám ismerete, amelyek tájékozódási pontként szolgálhatnak.

Tájékozódás térben

- A kerettantervben felsorolt helyekhez események kapcsolása. Az események helyszíneinek megnevezése.
- A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen és térképvázlaton. Távolságok összehasonlítása.
- A földrajzi és a történelmi atlasz összevetése az egyes időszakoknak és helyszíneknek megfelelően. Térképolvasás a térkép grafikái és a megismert térképjelek segítségével.

Témakörök	Tartalmak
Az őskor történetéből	A történelem forrásai. Az időmérés és az időszámítás. Az ember születése. Az ember elődeinek mindennapjai. A gyűjtögető, halászó, vadászó ember. A földművelő és az állattenyésztő ember. Az első mesterségek és a csere kialakulása. Természeti népek napjainkban. Varázslat és művészet. <i>Fogalom:</i> őskor, ősember, régészet, restaurátor, néprajz, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, bronz, kerámia, csere, természetimádat, mágia (varázslat), barlangrajz. <i>Évszám:</i> nagyon régen, régen.
Az ókori Kelet történetéből	Történetek Mezopotámiából. Egyiptom, „a Nílus ajándéka”. A rejtélyes piramisok. Az írás kialakulása. A Közel-Kelet népei. Az Ószövetség népe. India, Kína. Mítoszok és mondák az ókori Keletről. <i>Fogalom:</i> ókor, öntözéses földművelés, fáraó, múmia, piramis, építészet, szobrászat, hieroglifa, többistenhit, város, birodalom, állam, törvény, ékírás, Biblia, Ószövetség, egyistenhit. <i>Név:</i> Gilgames, Kheopsz, Tutánhamon, Dareiosz, Ádám, Éva, Noé, Mózes, Ábrahám, Jákob, Saul, Dávid, Salamon, Buddha, Asóka, Csin.

Témakörök	Tartalmak
	<i>Helynév:</i> Egyiptom, Nílus, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz, Fönícia, Asszíria, Perzsa Birodalom, Kánaán, Jeruzsálem, India, Indus, Kína, Jangce. <i>Évszám:</i> Kr. e. 3000
Az ókori görögök életéből	<i>A görög táj.</i> Történetek a görög mondavilágból. Görög istenek és az olimpiai játékok. Hajó és kereskedelem. Görög városállamok: Athén és Spárta. Hősök és csaták. Athén Periklész korában. Az athéni népgyűlés. Mesterek és művészek. Történetek Nagy Sándorról. A család és a gyermek az ókori Hellászban. Az ókori világ csodái. <i>Fogalom:</i> arisztokrácia, városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, démosz, demokrácia, mítosz, Íliász, Odüsszeia, színház. <i>Név:</i> Zeusz, Poszeidon, Hádész, Pallasz Athéné, Héra, Aphrodité, Hermész, Apollón, Szolón, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Nagy Sándor. <i>Helynév:</i> Olümposz, Olümpia, Kréta, Trója, Mükéné, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria. <i>Évszám:</i> Kr. e. 776, Kr. e. 490, Kr. e. 480.
Az ókori Róma évszázadai	Mondák Róma alapításáról. A köztársaság születése. Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből. Szabadok és rabszolgák. A császárság születése. Történetek Augustusról. A Római Birodalom. Hétköznapiak és ünnepek Rómában. A rómaiak Magyarország területén. A népvándorlás viharában. A kereszténység születése. Történetek Jézus életéről. A kereszténység fő tanításai. <i>Fogalom:</i> királyság, köztársaság, etruszk, patrícius, plebejus, rabszolga, gladiátor, consul, néptribunus, császár, provincia, limes, amfiteátrum, barbár, népvándorlás, keresztény, evangélium, megváltó, próféta, apostol, vallás, egyház, püspök. <i>Név:</i> Romulus, Remus, Hannibál, Spartacus, Julius Caesar, Augustus, Maecenas, Trajanus, Marcus Aurelius, Jupiter, Jézus, Mária, József, Júdás, Szent Pál, Nagy Konstantin. <i>Helynév:</i> Itália, Róma, Karthágó, Záma, Római Birodalom, Ostia, Pannónia, Aquincum (és egy lakóhelyhez közeli római kori település), Betlehem, Názáret. <i>Évszám:</i> Kr. e. 753, Kr. e. 510, Kr. e. 202, Kr. e. 44, Kr. u. 313, 476.
A magyar történelem kezdetei	A Kárpát-medence a honfoglalás előtt. A magyar nép eredete: mondák és valóság. Az őshazák és a magyarok vándorlása. Társadalom és hitvilág. A honfoglalás. <i>Fogalom:</i> avar, langobárd, besenyő, finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás. <i>Név:</i> Hunor, Magyar, Emese, Álmos, Árpád, Levedi, Kurszán, Nyék, Megyer, Kér, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Keszi. <i>Helynév:</i> Urál, Volga, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence. <i>Évszám:</i> 895

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes elválasztani a történetekben a mitologikus elemeket a valóságtól. Ismerje a történelem forrásainak fajtáit, ezek szerepét. Tudjon történeteket elmondani a tanult fogalmakat használva tanári kérdések segítségével, írásban szöveget alkotni előre megadott kulcsszavakra támaszkodva. Tudjon megoldani az időszámítással kapcsolatos egyszerű feladatokat, érzékelje az események időbeliségét, egymásutániségét. Mutasson tájékozódási képességet különböző történelmi térképeken, tudja összekötni a legfontosabb helyneveket a történelmi eseményekkel és évszámokkal.

6. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák**Ismeretszerzési és feldolgozási képességek**

- A tankönyvi és egyéb képi információk feldolgozása tanári segítséggel. Képi információk gyűjtése egy adott témáról. A képek közti összefüggések felismerése, rendszerezése.
- Korabeli építészeti és tárgyi emlékek megfigyelése a lakóhelyen vagy közelében, múzeumokban. Korabeli használati tárgyak, leletek funkcióinak megismerése.
- Filmélmények felidézése és értelmezése, oktatófilmek elemzése tanári segítséggel.
- A korosztálynak készült történelmi tárgyú lexikonok, enciklopédiák, ismeretterjesztő könyvek használata.
- Egyszerűbb korabeli írásos források (legenda, krónika, históriás ének, emlékirat) olvasása és értelmezése elsősorban tanári segítséggel. A kerettantervben megjelölt személyiségek, fogalmak összekapcsolása. Egyszerű mennyiségi mutatók (lakosság, terület,) gyűjtése, értelmezése és összevetése.
- A középkorból eredeztethető ma is élő népi hagyományok, szokások gyűjtése.

Kifejezőképességek

- A látott építészeti, tárgyi emlékek jellemzőinek bemutatása emlékezetből.
- Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
- Összefüggő élőbeszéd gyakorlása megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával. Megadott kulcsszavak segítségével írásban önálló szöveg elkészítése.
- Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.
- Életképek összeállítása és megjelenítése adott témáról előzetes kutatómunka alapján, tanári segítséggel.
- Kérdések megfogalmazása egyszerű korabeli írásos forrásokról, tanári segítséggel.
- Kiselőadás tartása egy-egy könnyebben feldolgozható történelmi eseményről, történelmi személy életrajzáról.
- Érvek és ellenérvek szembeállítása alternatívák és ellentétes nézetek esetén a történelemben tanári segítséggel.

Tájékozódás időben

- A tárgyalt nagy történelmi korszakok elhatárolása tanári segítséggel.
- A történelmi múlt jelenben való továbbélésének felismerése. Történelmi események időrendbe állítása.
- Annak gyakorlása konkrét példák segítségével, hogy a különböző területeken végbement események közül melyik történt előbb, melyik később.
- A tájékozódási pontként megtanítandó kerettantervi, alapvető évszámok ismerete.

Tájékozódás térben

- A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen és térkép vázlaton.
- A földrajzi elhelyezkedés és a történetekben megjelenő események összefüggéseinek felismerése tanári segítséggel.
- Országok területi változásainak megfigyelése különböző történelmi térképeken.

Témakörök	Tartalmak
Képek a középkori Európa életéből	A középkor helyszínei és szereplői Nagy Károly udvarában. Vallás és birodalom: az iszlám. A Római Birodalom örökösei. A középkori egyház. A kolostorok és lakói. A falvak és lakói. A középkori várak. A lovagi élet. A középkori városok. A rendiség kialakulása. <i>Fogalom:</i> korai, virágzó és késői középkor, iszlám, Korán, kalifa, pápa, érsek, püspök, plébános, szent, ereklye, eretnek, kolostor, szerzetes, szerzetesrend, egyházszakadás, oklevél, kódex, legenda, feudum, uradalom, robot, jobbágy, jobbágytelek, nyomásos gazdálkodás, hűbérúr, hűbéres, hűbértartok, vár, lovag, középkori város, kiváltság, árumezállító jog, önkormányzat, polgár, adó, vám, céh, járványok, távolsági kereskedelem, kereslet-kínálat, rendiség. <i>Név:</i> Justinianus, Nagy Károly, Mohamed, Allah, Szent Benedek, Szent Ferenc. <i>Helynév:</i> Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság. <i>Évszám:</i> 622, 800, 1054
Magyarország az Árpádok idején	Letelepedés – kalandozó hadjáratok. Géza, és I. István az államalapító. István király és kora. István utódai, László és Könyves Kálmán. III. Béla és kora. Gazdaság és társadalom a 12. században, az aranybullák. IV. Béla és a tatárjárás, az újjáépítés. Árpád-kori emlékeink. <i>Fogalom:</i> kalandozás, vármegye, tized, ispán, serviens, tatár, kun. <i>Név:</i> Géza fejedelem, I. István, Imre herceg, Gellért püspök, Vata, Péter, Aba Sámuel, I. László, Könyves Kálmán, III. Béla, II. András, Julianus barát, IV. Béla III. András. <i>Helynév:</i> Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, Muhi. <i>Évszám:</i> 955, 997–1038, 1000, 1222, 1241–1242, 1301
Virágzó középkor Magyarországon	Károly Róbert és Nagy Lajos, a lovagkirály. A királyi hatalom válsága és megszilárdulása Zsigmond korában. Gazdaság és társadalom a 14. században. Hunyadi János a törökverő. Mátyás király uralma. Magyarország három részre szakadása Mohács, Buda elfoglalása. <i>Fogalom:</i> aranyforint, bandérium, kapuadó, harmincadvám, nemes, báró, ősiség, kilenced, kancellária, országlakos, kormányzó, végvár. <i>Név:</i> I. Károly, I. Lajos, Luxemburgi Zsigmond, I. Ulászló, Hunyadi János, I. Mátyás, II. Ulászló, Dózsa György, II. Lajos, I. Szulejmán, I. Ferdinánd, Jurisics, Szapolyai János, Izabella

Témakörök	Tartalmak
	<i>Helynév:</i> Rozgony, Visegrád, Rigómező, Nikápoly, Várna, Kenyérmező, Bécs, Nándorfehérvár, Mohács, Erdély <i>Évszám:</i> 1312, 1335, 1351, 1389, 1396, 1437, 1444, 1456, 1479, 1505, 1514, 1526, 1532, 1541
Az újkor kezdetén	Felfedezők és hódítók. Amerika őslakói: az indiánok. A világkereskedelem kialakulása. A vallás megújulása. A spanyol világbirodalom és Németalföld. A Napkirály udvarában – XIV. Lajos. I. Péter. Az angol polgári forradalom. Kultúra és tudományok az újkor kezdetén. <i>Fogalom:</i> újkor, azték, inka, felfedező, gyarmat, világkereskedelem, manufaktúra, bankár, hitel, humanizmus, reformáció, protestáns, baptista, unitárius, inkvizíció, jezsuita rend, katolikus megújulás, parlament. <i>Név:</i> Kolumbusz, Magellán, Luther, Kálvin, V. Károly, Cromwell, XIV. Lajos, I. Péter, Gutenberg, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rembrandt, Galileo Galilei. <i>Helynév:</i> Amerika, Versailles, Párizs, London, Madrid, Szentpétervár. <i>Évszám:</i> 1492, 1517, 1581, 1588, 1640, 1689
Magyarország az újkor kezdetén	A várháborúk hősei. A királyi Magyarország, a hódoltság területe. Az önálló Erdély kialakulása és aranykora. A három részre szakadt ország élete, hitújítás és kulturális hatásai. Habsburg és törökellenes küzdelmek. A török kiűzése és Buda visszafoglalása. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. <i>Fogalom:</i> szpáhi, janicsár, pasa, fejadó, kettős adóztatás, hajdú, kollégium, végvár, kuruc, labanc, nádor. <i>Név:</i> Dobó István, Zrínyi Miklós, Báthory István, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Károli Gáspár, Thököly Imre, II. Rákóczi Ferenc. <i>Helynév:</i> Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Eger, Szigetvár, Pozsony, Isztambul. <i>Évszám:</i> 1552, 1566, 1590, 1604-1606, 1606, 1664, 1686, 1697, 1699, 1703-1711, 1707

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes ismereteket gyűjteni a tankönyvön kívül egy megadott témában tanári segítséggel. Tudjon eseményeket és történeteket önállóan elmondani a tanult fogalmak felhasználásával. Ismerje a tanult alapvető történelmi események időpontját, tudja ezeket időrendbe állítani. A történelmi események helyszíneit képes legyen felismerni különböző térképeken, térképvázlatokon.

7. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák**Ismeretszerzési és feldolgozási képességek**

- Vázlat készítése tanári segítséggel.
- Jegyzetkészítés a tárgyalat témákhoz kapcsolódó újságcikkekből, ismeretterjesztő könyvekből, ezek órai ismertetése.
- Történelmi eseményekről információk gyűjtése az irodalomból és a képzőművészetből.
- Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján.
- A helytörténet tananyaghoz kötődő eseményeinek megismerése önálló kutatómunkával, összehasonlítása a tankönyvben tanultakkal.
- Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése.
- Valamely kijelölt téma több szempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.

Kifejezőképességek

- Szerepjáték részeként toborzó beszéd, rövid szónoklat, országgyűlési felszólalás stb. megírása és elmondása a tárgyalat korszakhoz kötődően.
- Összefüggő felelet megadott történelmi témáról, a megismert fogalmak felhasználásával.
- Írásban önálló szöveg elkészítése egy adott témáról.

Tájékozódás időben

- Az egyetemes és a magyar történelem eseményei egyidejűségének megállapítása, történelmi események elhelyezése az időben.
- A tárgyalat jelenségek, továbbélése mai korban.

Tájékozódás térben

- A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen és térkép-vázlaton.
- A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismertetése történelmi térképek összehasonlításával.
- Országok területi változásainak megfigyelése különböző térképeken.

Témakörök	Tartalmak
A polgári átalakulás kora	Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása. Eszmék, személyiségek és események a felvilágosodás és a francia forradalom korából Napóleon és Európa. Az ipari forradalom és társadalmi következményei. A közlekedés forradalma. Életmód a kapitalizálódó Európában.
	<i>Fogalom:</i> alkotmány, emberi jogok, felvilágosodás, népfelség elve, hatalmi ágak, forradalom, jakobinus terror, nemzet, ipari forradalom, mezőgazdasági forradalom, vetésforgó, gyár, vállalkozó, haszon, tőkés, bér munkás, kapitalizmus, politika.
	<i>Név:</i> Washington, Rousseau, XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon, Watt, Stephenson.

Témakörök	Tartalmak
	<i>Helynév:</i> Boston, Waterloo. <i>Évszám:</i> 1776, 1789, 1815
Képek a XVIII. századi Magyarországról	Mária Terézia és II. József uralkodása. A soknemzetiségű Magyarország. A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon. <i>Fogalom:</i> betelepítés, bevándorlás, belső vándorlás, úrbérrendezés, állandó hadsereg, vallási türelem, államnyelv, oktatáspolitikai. <i>Név:</i> Mária Terézia, II. József, Martinovics Ignác. <i>Évszám:</i> 1740–1780, 1780–1790
A polgárosodás kezdetei Magyarországon	Országgyűlések Pozsonyban. A magyar nyelv ügye. Gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos reformprogramja. Életképek a reformkori Magyarországon. A pesti forradalom. Az áprilisi törvények. A nemzetiségek ébredése. Képek a szabadságharc történetéből. <i>Fogalom:</i> országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, nyelvújítás, reformkor, közteherviselés, örökváltság, zsellér, nyilvánosság, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyszabadság, nemzetiség, nemzetőrség, honvédség, trónfosztás. <i>Név:</i> Kazinczy Ferenc, báró Wesselényi Miklós, gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, gróf Batthyány Lajos, Görgey Artúr, Bem, Metternich, Haynau. <i>Helynév:</i> Debrecen, Isaszeg, Világos, Arad. <i>Évszám:</i> 1830–1848, 1848. március 15., 1849. április 14., 1849. október 6.
Nemzetállamok kora	Az amerikai polgárháború. Új európai nemzetállamok: Olaszország, Németország. Nemzetállamok a Török Birodalom helyén. Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika. Az ipari termelés új korszaka. Versenyben a világ felosztásáért. A modern társadalmi csoportok, életmódjuk. A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai. <i>Fogalom:</i> polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociálpolitika, gyarmatbirodalom, szakszervezet, anarchisták, szocializmus, szociáldemokrácia, utópia, központi hatalmak, antant. <i>Név:</i> Bismarck, Garibaldi, Lincoln, Edison, Marx. <i>Helynév:</i> Poroszország, Németország, Olaszország, Szerbia, Románia, Bulgária. <i>Évszám:</i> 1861–1865, 1871
A dualizmus kora	Magyarország a szabadságharc bukása után. A kiegyezés. Képek a politikai életről. Gazdasági felzárkózás. A polgárosodó magyar társadalom. Világváros születik: Budapest. Oktatás a dualista Magyarországon. A magyar malomipar a világ élvonalában. A millennium: sikerek és válságjelek.

Témakörök	Tartalmak
	<i>Fogalom:</i> passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, dualizmus, közös ügyek, polgárosodás, dzsentrí, nagypolgárság, kispolgárság, asszimiláció, millennium. <i>Név:</i> Alexander Bach, Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Tisza Kálmán, Ganz Ábrahám. <i>Helynév:</i> Osztrák–Magyar Monarchia, Budapest. <i>Évszám:</i> 1867, 1867–1916
Az első világháború	A háború kitörésének okai, a szembenálló felek erőviszonyai. A mindennapok a fronton és a háterszágban. Új fegyverek. Forradalom Oroszországban. Győztesek és vesztesek. <i>Fogalom:</i> villámháború, állóháború, háterszág, békerendszer, bolsevik, szovjet. <i>Név:</i> Wilson, Lenin. <i>Évszám:</i> 1914–1918, 1917

A továbbhaladás feltételei

A tanuló képes legyen összefüggő szóbeli és írásbeli feleletet adni egy megadott történelmi témáról a tanult fogalmak felhasználásával. Tudjon egyszerűbb forrásokat értelmezni megadott szempontok alapján. Ismerje az alapvető történelmi események időpontját, lássa meg a magyar és egyetemes események egyidejűségét, egymásra hatását. Tudja nyomon követni az egyes országok területi változásait a történelmi atlaszokon, ismerje fel a legfontosabb helyszíneket a különböző térképeken.

8. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek

- Vázlat készítése önállóan.
- Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből, melynek eredménye rövidebb összefoglaló kiselőadás.
- Kutatás informatikai eszközök felhasználásával adott témában tanári segítséggel.
- Korabeli írásos források összevetése saját szempontok alapján.
- Riport készítése szemtanúkkal, családtagokkal adott témáról megadott szempontok szerint.
- Dokumentumfilmek elemzése tanári segítséggel.
- A televízió, a rádió, napi és hetilapok adott témájú híryanagának összevetése tanári segítséggel.
- Információk szerzése dokumentumfilmekből, televízióból. Információk szerzése napi és hetilapokból. Információk szerzése rádióműsorokból.
- Statisztikai adatok gyűjtése kézikönyvekből.

Kifejezőképességek

- Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása a tanár által előzetesen megadott szempontok alapján.
- Statisztikai adatok szóbeli és írásbeli értelmezése.

Tájékozódás időben

- Egy-egy ország, terület tanult eseményeinek időrendbe állítása.
- Az államforma, politikai intézmények időbeli változásai Magyarországon.
- Kronologikus táblázatok önálló készítése.

Tájékozódás térben

- A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen és térképvázlaton.
- A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismerése történelmi térképek összehasonlításával.
- Egyszerű térképvázlatok készítése.

Témakörök	Tartalmak
A világ az 1920-as és 1930-as években	Európa az első világháború után. Politikai és társadalmi küzdelmek a parlamentben és a parlamenten kívül. A nagy gazdasági világválság. A náciizmus Németországban. A sztálini Szovjetunió. Az Egyesült Államok és Roosevelt. Út a háború felé. <i>Fogalom:</i> parlamenti demokrácia, gazdasági válság, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, sovinizmus, koncentrációs tábor, egypártrendszer, sztálinizmus, koncepciók per, tervgazdálkodás, propaganda, New Deal. <i>Név:</i> Adolf Hitler, Sztálin, F. Roosevelt. <i>Helynév:</i> Csehszlovákia, Jugoszlávia, Ausztria, Szovjetunió, New York. <i>Évszám:</i> 1929–1933, 1938
Magyarország a két világháború között	Forradalom és ellenforradalom. Trianon és következményei. A bethleni konszolidáció. A gazdasági világválság és Magyarország. Kiútkeresés és külpolitika. Életmód és szellemi élet a két világháború között. <i>Fogalom:</i> őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, konszolidáció, irredentizmus, kommunisták, nyilasok, konzervatív, liberális. <i>Név:</i> gróf Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, gróf Bethlen István, gróf Teleki Pál, Gömbös Gyula. <i>Helynév:</i> Kárpátalja, Felvidék. <i>Évszám:</i> 1918, 1919, 1920, 1938, 1939
A második világháború	Európai háborúból világháború. A totális háború. Háború és gazdaság. Magyarország a második világháborúban. Magyarország német megszállása. Nyilas hatalomátvétel. Az európai és a magyar zsidóság tragédiája. A háború befejezése. <i>Fogalom:</i> totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, „hintapolitika”, partizán, antifasiszta ellenállás, háborús bűnös. <i>Név:</i> Churchill, Kállay Miklós. <i>Helynév:</i> Sztálingrád, Normandia, Auschwitz, Hiroshima, Jalta, Potsdam, Délvidék, Észak-Erdély.

Témakörök	Tartalmak
	Évszám: 1939, 1941, 1944. március 19., 1944. október 15., 1945. május 9., 1945. szeptember 2.
A globalizálódó világ	A kétpólusú világ. Az ENSZ Kommunista diktatúrák. A harmadik világ. A világgazdaság. Az európai integráció Az emberi és polgári jogok. Globális problémák – a globalizáció problémái. Fogalom: hidegháború, kommunista diktatúra, harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népességszaporodás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás.
Magyarország története napjainkig	Magyarország a keleti blokkban – a koalíciós évek. Sztálinizmus Magyarországon – a Rákosi-korszak. 1956-os forradalom és szabadságharc. A Kádár-korszak. A magyar társadalom átalakulása. A határon túli magyarok. A rendszerváltozás. Fogalom: pártállam, kollektivizálás, rendszerváltozás, földosztás, államosítás. Név: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János, Antall József, Göncz Árpád. Évszám: 1945–1948, 1948–1953, 1956. október 23., 1989–1990.
Állampolgári ismeretek	Az állam és polgára. A nyilvánosság. A politikai rendszer intézményei. Részvétel a közügyekben. Emberi jogok – társadalmi kötelezettségek. A gyermek jogai. Fogalom: állam, nemzet, nemzetiség, etnikum, állampolgárság, választási alapelvek, népszavazás, emberi jogok.
Mindennapi élet, életmódtörténet	A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni: Visszaemlékezések a lakóhely és környéke történetéből. Élethelyzetek a Rákosi- és a Kádár-korban. Családom története a 20. században. A 20. századi tudomány és technika vívmányai. Diákjogok, diákszervezetek a mai Magyarországon.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon önállóan vázlatot készíteni, kiselőadást tartani egy megadott témáról. A forrásokat tudja kritikusan értelmezni, az események mögött összefüggéseket találni. Képes legyen az önálló véleményalkotásra. Legyen tisztában a kulturált vita szabályaival.

Ismerje a tanult alapvető magyar és egyetemes történelmi események időpontját, azok egyidejűségét, egymásra hatását. A történelmi változások térbeli hatását tudja nyomon követni a térképeken. Ismerje lakóhelye történetének meghatározó eseményeit.

Ismerje a mai Magyarország politikai rendszerének felépítését, működését. Lássa a demokrácia előnyeit a diktatúrával szemben. Legyen tisztában a gyermeki jogokkal.

BEVEZETÉS

EMBER A TERMÉSZETBEN CÍMŰ MŰVELTSÉGI TERÜLETHEZ

JAVASOLT KERETTANTERVEK AZ EMBER A TERMÉSZETBEN MŰVELTSÉGI TERÜLETHEZ

Bevezetés

A „reáltantárgyak” tanításának fő erősségét mindig az jelentette, hogy tapasztalatokra, megfigyelésekre, kísérletekre, mérésekre, következtetésekre alapoztunk, és az így elért magas szakmai színvonal mellett olyan általános emberi készségeket, képességeket, tulajdonságokat, személyiségjegyeket is fejlesztettünk, amelyek elősegítették az emberek érvényesülését, boldogulását idehaza, de a világ bármely pontján is. Ezt **a nemes hagyományt kell átmenteni az új körülmények közé és kiegészíteni az új helyzet által megkövetelt új feladatokkal.**

A természettudományos ismeretek és gondolkodásmód iránti társadalmi igény a közelmúltban az élet sok területén **gyengült.** Ennek következtében a közoktatásban, és így az iskolákban is egyre inkább háttérbe szorult a reáltantárgyak tanításának lehetősége. **Ez** (ilyen arányban) **azonban csak átmeneti jellegű lehet, mert** nem jó, ha az emberek gondolkodásmódja – társadalmi méretekben – egyoldalú, hiszen ez nehezíti a tisztánlátást, károsan befolyásolja a tehetségek kibontakozását, a helyes pályaválasztást stb. Ugyanakkor az életszínvonal növekedéséhez, a civilizált élethez, a kultúra és a művészetek, valamint az egészséges élet és a sport finanszírozásához, a környezetvédelemhez stb., **erős, korszerű, hatékony gazdaság kell.** Ez pedig nem képzelhető el jól képzett, magas szintű természettudományos és technikai ismeretekkel rendelkező tervezők, irányítók, szakmunkások és racionálisan gondolkodó állampolgárok nélkül.

Alapgondolatok, rendezőelvek, célok, feladatok

A NAT és a középszintű érettségi követelmények által meghatározott feladataink sikeres teljesítéséhez, a kerettantervrendszerünk egészére vonatkozó alapgondolatok és rendezőelvek mellett célszerű kiemelni a műveltségi területünk sajátosságából adódó fontos szempontokat és egyéni hangsúlyokat is.

A természettudományok tanulásának-tanításának jelenlegi nehéz helyzetében az jelenthet megoldást, ha a kétszintű érettségi, a NAT és a kerettantervek bevezetésével járó **új lehetőségeket okosan használjuk fel,** pl.

- Az alapóraszámok felhasználásánál a minden tanuló számára fontos, **a későbbi élethivatástól független általános műveltség** természettudományos részének megalapozását, és az ehhez jól illeszthető nevelési feladatokat tűzzük ki célul. (Az egyéni élethivatásokra, a közép- és emelt szintű érettségire történő felkészítésre ugyanis külön óraszám áll rendelkezésünkre.)
- Az általunk is befolyásolható tananyag mennyiségét és feldolgozásának mélységét a – tanulóink képességének megfelelően – a tanulhatóság keretei között tartjuk.
- Az eddig alkalmazott jó módszerek mellett (pl. tanulói és tanári kísérletek elvégzése, közös elemzése; a tanulók meglevő tapasztalataira, tudásrendszerére építés stb.) a mai körülményeknek megfelelő, az önálló tanulást irányító, segítő, új, hatékony módszereket is alkalmazunk.
- **Tantárgyunkat** fogalomrendszerében, szemléletében, a tanulás-tanítás időrendjében, a közös lényeghez kapcsolásában az iskolán belül is tudatosan **összehangoljuk a többi tantárggyal.**

A tanulók helyes (nemcsak természettudományos) **szemlélet- és gondolkodásmódjának kialakítása** szempontjából alapvető fontosságú, ha:

- Természettudományos bizonyítékokkal megmutatjuk, hogy az anyagi világ egységes, aminek a különféle tudományágak (tantárgyak) csak a különböző területeit, eltérő szempontok szerint, sajátos módszerekkel vizsgálják. A tantárgyak összehangolása ilyen szempontból is fontos.
- Elősegítjük, hogy a tanulók megismerjék a környezetükben, majd szélesebb körben található legfontosabb anyagokat, ezek „szerkezetét”, a növény- és állatfajtaikat, ezek legjelentősebb tulajdonságait.
- Tudatosítjuk, hogy mind a társadalomban, mind az élő és élettelen természetben változás mindig kölcsönhatás közben jön létre, ezért előnyös, ha nem elkülönítve, hanem rendszerben szemlélve vizsgáljuk a természeti jelenségeket. Elhelyezzük az embert és az emberiséget, mint ennek a nagy rendszernek egy fontos elemét, és megmutatjuk a természet és az ember közötti sokrétű kölcsönhatásokat és az ezekből származó felelősségünket.
- Figyelünk arra, hogy a tanulók szűkebb és tágabb értelemben is tudjanak térben, időben tájékozódni.
- Arra törekszünk, hogy a természettudományos nevelés eredményeként a tanulóknál kialakuljon olyan általános tudás, amely az élet hétköznapi folyamataiban, az állampolgári léttel összefüggő döntésekben biztonsággal használható.

Tanítványaink érdeklődésének felkeltése nélkül nem lehet sikeres sem oktató, sem nevelő munkánk, aminek egyik jelentős része a személyiségfejlesztés.

Ezért:

- Törekedjünk arra, hogy tanítványainkban érdeklődést, kíváncsiságot keltsünk az élő és élettelen természet megismerése iránt, hogy e téren sikerélményük legyen, megszeressék a természettudományos tantárgyakat, mert csak így lehet eredményes a velük végzett közös munkánk a természet megismerésében, megszeretésében, a környezettudatos gondolkodásmód kialakulásában.
- Használjuk ki a természettudományok tanulásában levő kiváló lehetőségeket a megismerési, összehasonlítási, megkülönböztetési gondolkodási, absztrakciós, önálló tanulási, szervezési, tervezési, döntési stb. képességek fejlesztéséhez.
- A pozitív személyiségjegyek erősítésében használjuk fel mind a manipulatív, kísérleti, mind az értelmi, logikai feladatokat, mert azok érdeklődést, tartós figyelmet, türelmet, összpontosítást, objektív ítéletalkotást, mások véleményének figyelembe vételét, helyes önértékelést stb. kívánnak, és így fejlesztik azokat.
- Jussunk el addig, hogy tanulóink a tudásukat alkalmazni is tudják, lássák az elméleti tudás és a gyakorlat nélkülözhetetlen kapcsolatát.

Kiemelt fejlesztési feladataink

A NAT-ban az olvasható, hogy: „A *kiemelt fejlesztési feladatok az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatokat erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését.*” Mindezek elemei azonban eltérő módon és eltérő hatékonysággal érvényesülhetnek a különféle tantárgyak területén.

A **Hon- és népismeret** megalapozását nem szabad csak egy „modultantárgyra” bízni. A természettudományos tantárgyaknak sajátos lehetőségük van ezen a területen is. Nemzeti kultúránk nagy múltú emlékeinek jelentős része a természettudományokhoz kötődik. A kiemelkedő tudósok és tudományos eredmények bemutatása mellett az egyszerű emberek kézműipari alkotásainak ismerete is része nemzeti kultúránknak, jól szemlélteti az egyes korokra jellemző életmódot és a fejlődést.

Az európai azonosságtudat kialakítását segítheti a természettudományok területén alkotó tudósaink és céh „legényeink” évszázados kapcsolatának, nem elhanyagolható kölcsönhatásának, az egymásra utaltságnak bemutatása Európával, sőt a világgal.

A **környezeti nevelés** legfontosabb területe a természettudományok tanítása, hiszen itt alakítható ki az olyan környezettudatos gondolkodásmód, amelyben szakmai ismeretre épül mind az egyéneknél, mind a közösségekben kialakuló objektív szemléletmód és a problémák érzelmi megközelítése.

Az információs és kommunikációs kultúra elsajátítása lassan mindenkinél a boldogulás feltételévé válik. Ezért a közeljövőben már mindenkinek rendelkeznie kell azzal a képességgel, amely alkalmassá teszi az egyént az információ megtalálására, megértésére, szelektálására, elemzésére, értékelésére, felhasználására, közvetítésére stb. E képességek birtokában lehet ugyanis megszerezni a mai világ megismerését, megértését, a benne való eligazodást, a tanulást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést elősegítő információkat. Mindezen képességek elsajátítására kiváló lehetőségeket biztosít a természettudományos tantárgyak okos tanulása-tanítása.

A testi és lelki egészség tudatos, aktív cselekvésre épülő biztosítása elképzelhetetlen biológiai, kémiai, fizikai ismeretek nélkül.

A természettudományos tantárgyak tanulása sajátos módszereket igényel. Ennek elsajátítása nélkül szegényesebb és kevésbé hatékony lenne az emberek ismeretszerzése, még más, pl. a humán témák területén is.

A jelenlegi aránytalan **pályaválasztási** törekvések különösen szükségessé teszik, hogy a gazdasági élet termelői területének lehetőségeit is megismerjék a tanulók. Itt elsősorban a természettudományos tantárgyaknak van feladata és lehetősége.

Javaslat műveltségi területünk tantárgyi rendszerére

Műveltségi területünk céljainak és feladatainak megvalósítására – javaslataink alapján – többségében **hagyományos tantárgyi keretek között** kerül sor. A természetismeret tanítását – az 5. és 6. tanévben – azonban több változatban is felkínáljuk, összevont keretek között és külön tantárgyaként is. Így ezen a területen a következő kerettantervek kidolgozására került sor.

5. tanév: Természetismeret, ahol e téma:

- biológiai és földrajzi jellegű cél és feladatrendszerének egy tantárgyon belüli, heti 2 tanórás feldolgozására kelült sor, vagy
- külön heti 1 tanórás biológia és 1 tanórás földrajz tantárgyi keretek között végezhető el ez a munka,
- a Földünk és környezetünk műveltségi terület is két változatban került kidolgozásra.

6. tanév: Természetismeret:

- egy tantárgyként heti 3 tanórán tanítható, ha van megfelelő felkészültségű tanár (a biológia, földrajz, fizika, kémia alapismeretek összevonásával), vagy
- két külön tantárgyként, heti 2 órában biológiai, földrajzi alapismeretek, illetve heti 1 órában fizikai és kémiai alapismeretek címen feldolgozva,
- itt is megjelenik a Föld, amelyen élünk változat.

7. és 8. tanévben: A biológia, fizika, kémia, önálló tantárgyként jelenik meg. A földrajzra két változatban tettünk javaslatot.

9. tanév: A fizika, kémia és biológia tanterv a gimnáziumok számára készült. A Földünk és környezetünk műveltségi terület feldolgozására itt is két változatban készítettünk kerettantervet.

10. tanév: A biológia, fizika és kémia önálló tantárgyként (a gimnáziumok és a fizika, kémia igényes szakközépiskolák számára) jelenik meg. Földrajzból itt is két változatban készítettünk kerettantervet.

11. tanév: A biológia és fizika önálló tantárgyként került feldolgozásra, illetve minden tantárgy mindkét szintű érettségijére történő felkészítéséhez 1,5–3 órában készítettünk kerettantervet.

12. tanév: Biológia önálló tantárgyként és minden tantárgy mindkét-szintű érettségijére történő felkészítéséhez heti 1,5–3 órában készítettünk kerettantervet.

TERMÉSZETISMERET**5–6. évfolyam****A. változat****Alapgondolatok, rendezőelvek**

A természetismeret, a környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított ismeretekre, készségekre, képességekre épülve alapozza a 7. évfolyamtól induló természettudományos tárgyak, a biológia, a fizika, a kémia, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi területéhez tartozó földrajz tanítását. Így mintegy hídként teremt kapcsolatot az elsősorban tapasztalati úton szerzett elemi és a magasabb absztrakciós szintű ismeretek között.

A tantárgy tudástartalmának elsajátítása, összefüggéseinek feltárása során megalapozódik a tanulók természettudományos szemlélete, formálódik világképe, mely szükséges a természeti és társadalmi környezetben való eligazodáshoz, boldoguláshoz. A tantárgyi ismeretek elrendezése, feldolgozási módja biztosítja a tanulói, kompetenciák optimális fejlesztését.

Ezért a természetismeret tanítása során prioritást kap a **testi és lelki egészség**, a **hon- és népismeret**, a **környezeti nevelés** és a **kommunikációs kultúra** feladatainak megvalósítása. Központi feladattá válik a **megismerési képességek**, a gondolkodás fejlesztése, a **személyes értékek tudatosítása** és a **tanulást segítő érzelmi és motivációs tényezők megerősítése**.

A fenti feladatok megvalósítása érdekében válogatódott ki a tananyag, melynek bővülését az életkori sajátosságok határozzák meg. A különböző tudományterületek kapcsolódását, egymásra épülését összehangolásuk biztosítja, mely fokozatosan halad a 7. évfolyamon bekövetkező különválás felé. Ezen elvek szerint követik egymást a témakörök és rendeződnek a tanítási egységek. Így a megismerés mindig az egyszerűtől halad a bonyolult, a közelitől a távoli, az egyesből az általános felé. Közvetlen környezetünk élővilágánál azt is figyelembe vettük, hogy tanítása a vegetációs időszakhoz illeszkedjen (ősz, tavasz), mert csak így biztosítható az ismeretszerzés folyamatában oly fontos közvetlen tapasztalatszerzés.

Az 5. évfolyamon így a két biológia jellegű témakör közé ékelődnek a térképészeti, időjárási, talajtani ismeretek és a „Hazánk Magyarország” téma. A 6. évfolyamon erre épülnek a hazai tájak életközösségei, melyeket a Földön való tájékozódás, a változó földfelszín tananyaga, és ezt a fizikai alapismeretek követik. Ez utóbbi felépítés azonban csak akkor valósítható meg, ha van az iskolában olyan tanár, aki rendelkezik biológia, földrajz és fizika szak-, illetve módszertani felkészültséggel, tehát vállalhatja heti 3 órában a témák összefogott tanítását. Ilyen tanár hiányában a 6. tanévben célszerű ezt a feladatot két összehangolt tantárgyra [egy, heti 2 órás természetismeretre (biológia, földrajz) és egy, heti 1 órás fizikai alapismeretekre] bontva megvalósítani.

A **testi és lelki egészség** kibontakoztatásában legfontosabb feladat az egészségnek, mint értéknek a tudatosítása. Ezt a tantárgy azzal segíti, hogy megláttatja a környezet és az életvitel szerepét az egészségmegőrzésben. Megismerteti a tanulókkal a zöltség és a gyümölcsfélék vegyszermentes termesztésének jelentőségét, a növényi és állati eredetű anyagok táplálkozásban betöltött szerepét. Kialakítja a velük kapcsolatos helyes vásárlói, fogyasztói magatartást, szokásrendszert.

A természetismeret mint tantárgy része és segítője a **környezeti nevelésnek**, hiszen a közvetlen környezet és hazai tájak élővilága rendkívül szorosan kapcsolódik a 10–12 éves tanulók értelem- és érzelemvilágához. Így könnyen felismertethető annak szépsége, megláttatható változatossága, és veszélyeztetettsége. Tudatosítható az ember felelőssége és kialakítható a tanulók környezettudatos magatartása. Mindezek mellett a tantárgy cél- és feladatrendszere olyan iskolai programok szervezését jelöli meg feladatként, melyek biztosítják a közvetlen környezet és hazánk természeti értékeinek védelmében és gyarapításában való aktív részvételt.

Népünk eredményeinek, **nemzeti kultúránk értékeinek** megismeréséhez, a magyarságtudat fejlesztéséhez a hazai tájak és az épített környezet, valamint híres természettudósaink munkásságának és elért eredményeinek bemutatásával járul hozzá a tantárgy.

A természetismeret tanítása során feldolgozásra kerülő biológiai, földrajzi, fizikai és kémiai jellegű alapismeretek tartalma, elrendezése, feldolgozási módjai széleskörűen biztosítják a **természettudományos megismerési képességek** sokoldalú kibontakoztatását. Kiemelt módon fejlesztik a megfigyelő, elemző, összehasonlító képességeket, melyek a kommunikációs kultúra szerves részei. Mindezek mellett fontos a tanulók kritikai és kreatív olvasási képességeinek tudatos fejlesztése, mely jelentősen segíti a médiumokban való eligazodást és azok szelektív használatát.

A feladatok megvalósításához, a **harmonikus személyiségfejlesztéshez, a reális és pozitív énkép** kialakulásához elengedhetetlen a tanulói teljesítmények sokoldalú és rendszeres értékelése. Csak így tud a tanuló hasznos, értékes tagjává válni a közösségnek, mert ez tájékoztatja elért eredményeiről és jelzi számára az új feladatokat.

Értékelési elvek az 5–6. évfolyamon

Az értékelés leggyakoribb formái:

- Az önálló és csoportos tanulói tevékenység megfigyelés alapján történő értékelése.
- Szóbeli feleltetés.
- Írásbeli ellenőrzés: munkafüzet, feladatlap, témaközi, témazáró javítása, értékelése.
- Önálló (tanórán kívüli) megfigyelések, adatgyűjtések, „kutatások” megbeszélése, minősítése.

Értékelési szempontok:

- Elsajátították-e a legfontosabb tényeket, fogalmakat, szabályokat, törvényeket? Tudnak-e válaszolni egyszerű ténykérdésekre?
- Felismerik-e a jelenségeket, változásokat, kölcsönhatásokat, kölcsönható partnereket, ezek kapcsolatát?
- Felismerik-e az azonosságot, a hasonlóságokat, különbözőségeket?
- Tudnak-e adott tulajdonságok alapján csoportosítani? Illetve a megadott csoportoknál felismerik-e a halmazképző fogalmakat, szempontokat?
- Miként tudnak megfigyeléseket, kísérleteket, méréseket irányítással, később önállóan elvégezni, ezek eredményeit feljegyezni, tapasztalataikról, megállapításaikról beszámolni? Hogyan használják a szaknyelvet?
- Milyen szintű a problémákat felismerő, megértő és megoldó képességük?
- Milyen mértékű önállósággal használják a megismerési algoritmusokat?
- Képesek-e a megismert tények, jelenségek, folyamatok elemzésére, az oksági összefüggések felismerésére, példákkal történő illusztrálására?
- Milyen szinten képesek ismereteik alkalmazására, mindennapokban való hasznosítására?
- Elsajátították-e megfelelő szintű önállóságot a megfigyelések, vizsgálódások, kísérletek végzésében és az eszközök balesetmentes használatában?
- Miként tudnak önállóan ismereteket szerezni, és társaikkal együttműködve dolgozni?
- Milyen mértékben vált személyiségük jellemzőjévé a permanens önművelődés igénye?
- Igénylik-e tanáruk segítségét az információhordozók kiválasztásában és használatában?
- Rendelkeznek-e az értő és kritikai olvasás megfelelő szintjével?
- Tudják és vállalják-e feladataikat a környezet, az egészségvédelemben?

Célok, feladatok

- A környezetismeretben elsajátított alapismeretek felelevenítése, rendszerezése.
- A tanulói kíváncsiság, érdeklődés felkeltése, a természettudományos ismeretek fontosságának, hasznosítási lehetőségeinek bemutatása.
- A tanulók korábbi és iskolán kívül szerzett tudásának, tapasztalatainak beépítése az új ismeretek rendszerébe.

- A természeti és társadalmi folyamatokban való tájékozódás kapcsán megismertetni a tanulókat szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi környezetének jellemzőivel.
- Megláttatni, és elemi szinten értelmezteni a környezetben megfigyelhető és tapasztalható természeti jelenségek, folyamatok térbeli és időbeli változásait és a köztük lévő oksági összefüggéseket. Megértetni, hogy a változások csak kölcsönhatások közben jönnek létre.
- Tudatosítani, hogy az anyagok, testek, folyamatok tulajdonságait, változásait mennyiségekkel is lehet jellemezni.
- Olyan tanulói szemlélet, környezeti gondolkodás formálása, melyet a természet részeinek és egészének megőrzése iránti felelősség, szeretet és cselekvőkészség jellemez.
- Megismertetni és gyakoroltatni az egészséges és a környezettel harmonikus életviteli szokásokat.
- Biztosítani a tanulók aktív részvételét a tanítás-tanulás folyamatában, hogy
 - megismerjék, elsajátítsák az ismeretszerzés, a tanulás elemi módszereit és technikáit,
 - kialakuljon bennük a megfigyelések, kísérletek, megismerési módok iránti érdeklődés és a megvalósításhoz szükséges türelem, pontosság, kitartás képessége,
 - gyakorolják az önálló egyéni és a társakkal együttműködő csoportos tanulás formáit,
 - megteremtődjön számukra az örömteli ismeretszerzés és a pozitív tanulási élmény.

Mindezek segítségével formálódjon természettudományos szemléletük, világképük, fejlődjön gondolkodási képességük, gyarapodjanak pozitív személyiségjegyeik.

Fejlesztési feladatok

Felkelteni a tanulók érdeklődését élő és élettelen környezetük iránt. Fejleszteni az **ismeretszerzéshez és feldolgozáshoz**, szükséges képességeiket. Elsajátíttatni megszerzett tudásuk mindennapi életben való hasznosítását.

Mindehhez szükséges, hogy a tanuló:

- legyen képes a tárgyak, élőlények, jelenségek, folyamatok spontán és irányított megfigyelésére,
- ismerje fel és tudja kiválasztani a vizsgálódásokhoz, megfigyelésekhez szükséges anyagokat, eszközöket, szerezzon gyakorlatot takarékos és balesetmentes használatukban, tartsa be a vizsgálódás sorrendjét és idejét,
- szerezzon gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben és mértékegységeik használatában,
- tudja értelmezni tapasztalatait, legyen képes e tapasztalatokból tanári segítséggel következtetéseket levonni, sajátítsa el – növekvő önállósággal – megfigyelései, vizsgálódási eredményének szakszerű elmondását, írásos rögzítését, és rajzos ábrázolását,
- tudjon eligazodni a világtérben és a térkép segítségével környezetében, sajátítsa el a térképolvasás elemi műveleteit, tudjon egyszerű térképvázlatot készíteni, és Magyarország térképén tájékozódni,
- szerezzon gyakorlatot a tárgyak, élőlények, jelenségek kölcsönhatások minőségi és mennyiségi jellemzőinek összehasonlításában, rendszerezésében,
- vegye észre az élő és élettelen világ legjellemzőbb összefüggéseit, keresse azok okait és értse ok-okozati kapcsolatait,
- tudjon ismereteket szerezni szöveges és képi információhordozókból, sajátítsa el az enciklopédiák, lexikonok egyszerű használatát,
- használja az ismeretek szerzése és reprodukálása során a megismerési algoritmusokat,
- legyen képes ismereteit, jártasságait, képességeit hasznosítani mindennapi életében,
- igényelje az esztétikus és egészséges környezetet, értékelje szépségeit,
- ismerje fel mikrokörnyezetében a környezetszennyezés veszélyforrásait, törekedjen káros hatásuk kialakulásának megelőzésére és a veszély elhárítására. Tudatosuljon benne saját egyéni felelőssége, környezetének jövőbeni alakulásáért,
- készüljön fel a természet megóvására, vegyen részt egészségi és környezetvédő programok megvalósításában.

Rendelkezzen a tanuló megfelelő mennyiségű és mélységű ismerettel az **élő és élettelen világ anyagainak tulajdonságairól**, mennyiségi arányairól. Ismerje az élő és élettelen anyag szerveződését, valamint az anyag szerkezetének, felépítésének és működésének összefüggéseit.

Ezért a tanuló:

- tapasztalati úton ismerje meg a környezetében előforduló legfontosabb szerves és szervetlen anyagok jellemző tulajdonságait, legyen képes a növényi és állati eredetű anyagok elkülönítésére,
- tudja, milyen a megismert természetű növények, tenyésztett állatok termékeinek tápanyagtartalma és ezek ismeretében törekedjen az egészséges táplálkozásnak megfelelő étrend kialakítására,
- ismerje fel az élő anyag különböző megjelenési formáiban a hasonlóságokat, különbségeket, szerveződési szintjeik hierarchiáját,
- vegye észre, hogy az élő szervezetet felépítő anyagok mennyisége és szerkezete elválaszthatatlan a működéstől,
- tudjon egyszerű vizsgálatokat végezni a környezetében előforduló anyagok és kölcsönhatásaik megismerésében,
- ismerje a leggyakoribb környezetszennyezést okozó anyagokat, károsító hatásaikat, és törekedjen ezen szennyező anyagok felhalmozódásának megelőzésére, az esetleges károk csökkentésére.

A **természeti jelenségek** megismerése során legyen a tanulónak áttekintő képe a közismert jelenségek, a Föld és a földi élet múltbéli és jelenkori változásainak **időbeliségéről**. Tudja, hogy a földi világban minden állandó mozgásban, változásban van. A tájékozódáshoz az szükséges, hogy a tanuló:

- tudja és értse, hogy a természeti jelenségek, folyamatok időben játszódnak,
- ismerje fel környezetének változásaiban, kölcsönhatásaiban az idő szerepét,
- szerezzon gyakorlatot az idő becslésében, mérésében,
- legyen képes az élővilágban játszódó életfolyamatok, életszakaszok időtartamának reális becslésére
- tudja, hogy a természetben vannak megfordítható és nem megfordítható folyamatok,
- értse, hogy az idő múlásával nemcsak természeti, de társadalmi környezete is megváltozik.

A természeti jelenségek ismeretében a tanuló rendelkezzen megfelelő **térbeli tájékozottsággal** az őt körülvevő világban. Tudja, hogy a természet élettelen dolgait, élőlényeit meghatározott környezet veszi körül, így jelenségeik, folyamatait ebben játszódnak le. A térbeli tájékozódáshoz az szükséges, hogy a tanuló:

- ismerje környezetének határait, felszíni viszonyait, időjárását, vizeit, élőlényeit, emberi létesítményeit,
- rendelkezzen – három dimenzióban – a reális becslés, viszonyítás képességével,
- lássa a természetes és mesterséges tér hasonlóságait, különbségeit,
- tudja, hogy az élőlények elválaszthatatlanok az őket körülvevő környezetüktől, mert azzal szoros kölcsönhatásban élnek,
- ismerje a környezetében élő növények és állatok elterjedését, a megismert kultúrnövények fő termőterületét és a hazai életközösségek földrajzi helyét,
- ismerje a világtájakat, tudja ezeket a valóságban és a térképen azonosítani,
- tudjon tájékozódni lakóhelyén és annak környezetében, ismerje hazánk helyzetét Európában és a Földön,
- alkosson képet hazánk nagytájairól, a kialakulásukban résztvevő folyamatok vizsgálatával, természeti adottságaik és társadalmi-gazdasági jellemzőik közötti elemi összefüggések megértésével.

Legyen a tanuló tájékozott, és rendelkezzen megfelelő jártassággal a **természettudományok alapjainak megismerésében**. Lássa ezek 20. században bekövetkezett óriási fejlődését és meghatározó szerepét a Föld, valamint a földi élet jövőjében.

Ezért a tanuló:

- ismerje a természettudományos megismerésben a közvetlen tapasztalatszerzés szerepét, jelentőségét, és tudja, hogy ismereteit, folyóiratok, könyvek, rádió, televízió és az internet segítségével bővítheti,
- tudja, hogy a médiában téves nézetekkel is találkozhat, ezért megfelelő kritikával fogadja azokat,
- ismerje fel a természettudományok óriási szerepét az emberiség jelenkori problémáinak megoldásában és életkörülményeinek jobbításában,
- lássa és értékelje a természettudományok elért eredményeiben a kutatók, tudósok szorgalmát, heroikus munkáját,
- ismerje – a feldolgozott tananyaghoz kapcsolhatóan – hazánk természettudósait, legyen büszke eredményeikre, nemzetközi elismertségükre, családjában, környezetében törekedjen munkásságuk ismertetésére és hírnevük öregbítésére.

5. ÉVFOLYAM

Időkeret: Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Össz-óraszám
Év eleji ismételés			2	2
I. Ősz a kertben	7	2	2	11
II. Tájékozódás a környezetünkben és a térképen	5	1	1	7
III. Az időjárás, az éghajlat és a talaj	4	2	2	8
IV. Hazánk Magyarország	15	2	2	19
V. Állatok a házban és a ház körül	7	3	2	12
VI. Tavasz a kertben	8	1	2	11
Év végi ismételés			4	4

Környezetünk élővilága

I. Téma: Ősz a kertben

Cél:

- Feleleveníteni, rendszerezni és alkalmaztatni a fás és lágyszárú növény testfelépítésének és működésének a Környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított ismereteit.
- Megismertetni az egészséges táplálkozás szempontjából legjelentősebb gyümölcs- és zöldségféléket.
- Megértetni a környezet és a szervezet oksági összefüggéseit.
- Felismertetni a gyümölcs- és a zöldségfélék leggyakoribb kártevőit, kártételét és elsajátítani az ellenük való védekezés elemi ismereteit.
- Megismertetni az egészséges gyümölcs- és zöldségfogyasztás szabályait.
- Tudatosítani az ember kiválógaató, nemesítő munkájának jelentőségét, megismertetni a magyar kutatók munkásságát, eredményeit.
- Megláttatni a hasznos madarak szerepét, és tudatosítani a velük szembeni felelősségteljes magatartás fontosságát.
- Elsajátítani és gyakoroltatni a növények jellemzésének algoritmusát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Legismertebb gyümölcsfáink: a szilvafa, almafa és a szőlő habitusa, jellegzetes szervei. Szőlőfajták.	Felismertetni a gyümölcsfákat lényeges megkülönböztető jegyeik alapján. Összehasonlítással feltárni a gyümölcsfák és szőlő hasonlóságait és különbségeit.
Legfontosabb zöldségfélék: paradicsom, paprika, uborka, fejeskáposzta, sárgarépa, petrezselyem jellegzetes szervei, egyedfejlődése.	Megismertetni híres gyümölcsnemesítőink nevét, munkásságát.
Gyümölcsfélék, zöldségfélék származása, termesztése, felhasználása.	Feltárni a zöldség- és gyümölcsfélék származása, igénye, termőhelye, termesztése, valamint szerveinek felépítése-, működése és élettartama közti oksági összefüggéseket. Tudatosítani a megismert növények tápértéke és az egészséges táplálkozásban betöltött szerepe közti kapcsolatot. Elsajátíttatni az egészséges zöldség- és gyümölcsfogyasztás szokásait.
A gyümölcsös- és zöldségeskert kártevői: a peronoszpóra, monília, alma-, szilvamoly és a káposztalepke kártétele és az ellene való védekezés formái.	Megismertetni a kártevők életmódja-kártétele, valamint a gombakártétel és az időjárás közötti összefüggéseket.
Madárvédelmi, madártelepítési alapismeretek.	Tudatosítani a vegyszermentes védekezés fontosságát.
Növényi eredetű anyagok vizsgálata.	Elsajátíttatni a madárvédelem évszakhoz kötődő tennivalóit. Madárkalács készítése.
	Felismertetni a vizsgálódáshoz szükséges anyagokat, eszközöket, elsajátíttatni balesetmentes használatukat.
	Gyakoroltatni a vizsgálódás menetét. Megismertetni a vizsgálódások leírásának, ábrázolásának és tapasztalataik rögzítésének formáját, módját.

II. Téma: Tájékozódás a környezetünkben és a térképen

Cél:

- Kiterjeszteni a tanulók tájékozódásra vonatkozó ismereteit, továbbfejleszteni az ezekkel kapcsolatos készségeit.
- Megláttatni a térkép ábrázolásmódja és a valóság közötti összefüggést. Felismertetni a térképi ábrázolás korlátait.
- Megismertetni a térkép jelrendszerét és használatában megfelelő begyakorlottságot szereztetni a tanulókkal.
- Megalapozni a szemléleti térképolvasást. Fejleszteni az ismeretszerzési, feldolgozási képességeket a térképi ismeretek használatával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A térkép. Világítják a valóságban és a térképen.	A tájékozódással kapcsolatos ismeretek rendszerezése. A valóság és a térkép összevetése. Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről.
A domborzat és a vizek térképi ábrázolása. A megyetérkép. A tájékozódás gyakorlása Magyarország térképén.	Eligazodás a domborzati-vízrajzi, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken. A térkép jelkulcsának használata. A térképolvasás lépéseinek alkalmaztatása a szemléleti térképolvasás szintjén.

III. Téma: Az időjárás, az éghajlat. A talaj.**Cél:**

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók időjárással kapcsolatos megfigyeléseit. Felismertetni az időjárási jelenségekben megjelenő törvényszerűségeket, kölcsönhatásokat.
- Megismertetni az időjárás elemeinek szerepét az időjárás alakulásában. Ráébreszteni a tanulókat az időjárás változékonyságára és az éghajlat viszonylagos állandóságára.
- Bemutatni hazánk éghajlatának jellemzőit. Jártasságot kialakítani az éghajlattal kapcsolatos információk feldolgozásában. (Tematikus térképek, diagramok.)
- A talaj jelentőségének felismertetése. A talajvédelem fontosságának megértetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A levegő hőmérséklete és mérése.	Megfigyelésekkel, észlelésekkel nyomon követni az időjárás elemeinek térbeli és időbeli változásait, kölcsönhatásait.
A szél és a csapadék.	Kísérletekkel alátámasztani a természetben tapasztalható jelenségeket, folyamatokat.
Időjárási térképek vizsgálata.	A halmazállapot változásokról tanultak összekapcsolása az időjárási jelenségekkel.
Az időjárás és az éghajlat.	Számításokkal alátámasztani a hőmérséklet napi, évi ingadozását, a középhőmérséklet alakulását.
Hazánk éghajlata.	Tematikus térképek, diagramok elemzésével összegyűjteni hazánk éghajlatának jellemzőit.
A talaj és vizsgálata.	A talaj összetevőinek vizsgálata. A talaj és a növénytermesztés összefüggéseinek felismertetése. A talaj védelmének indoklása.
	Rendszeres megfigyelések, mérések, vizsgálódások végeztetése önállóan és csoportmunkában, tanári segítséggel.

IV. Téma: Hazánk: Magyarország**Cél:**

- A tájékozódás kiterjesztése a magyarországi nagytájakra. A kialakulásukban résztvevő folyamatok megértetése. Összefüggések megláttatása a kialakulásuk folyamatai és mai felszínük között.
- Képet adni az egyes tájak felszínéről, éghajlati jellemzőiről, vizeiről, legfontosabb környezeti értékeiről.
- Az alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok térbeli elhelyezése. A földrajzi környezetre kifejtett egyéni, társadalmi hatások és a belőlük adódó problémák felismerése – a megoldási módok keresése.
- A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismertetésével a hazánkhoz való kötődés alakítása, a nemzettudat fejlesztése, Magyarország nemzetközi hírnevének megismertetése, tudatosítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazánk a Kárpát-medencében.	Hazánk elhelyezése Közép-Európában, a Kárpát-medencében.
1. Az Alföld.	A felszínfejlődés fő folyamatainak megértése a magyarországi tájak példáin.
Nagykunság.	Kép kialakítása a nagytájokról, a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésével és feldolgozásával egyéni és csoportmunkában:
Hortobágy.	– a lényeg kiemelésével, a hasonlóságok és különbségek észrevételével,
Kiskunság.	– ábrák, képek adatsorok diagramok elemzésével,
Mezőgazdaság és élelmiszeripar hazánk legnagyobb táján.	összehasonlításokkal,
Települések az Alföldön.	
2. A Kisalföld.	
3. Az Alpokalja.	

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
4. A Dunántúli-dombság. 5. A Dunántúli-khg. Élet a hegységekben. A Balaton. 6. Az Északi-khg. Élet az Északi-khg.-ben és a medencékben. Az adott tájaknál a Hortobágyi-, Kiskunsági, a Fertő-Hanság, Balaton-felvidéki, Őrségi, Aggteleki Nemzeti Park. (A többi a 6. évfolyam természetismeret tantervében: az erdő, a vizes élőhelyek, a mező életközösségeinél) Budapest.	– tények, szöveges információk ábrázolásával, – következtetések megfogalmazásával. Az életmódban, szokásokban bekövetkezett változások érzékeltetése példák segítségével. A magyarországi nagytájak összehasonlítása. Hasonló és eltérő földrajzi jellemzőik megkeresése. A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatainak, összefüggéseinek felismertetése példákon keresztül. Annak beláttatása, hogy a környezet megóvásáért mi is felelősek vagyunk. A személyes cselekvés gyakorlatának és lehetőségeinek vizsgálata konkrét példákon. Az alapvető szakkifejezések használata. A topográfiai fogalmak leolvasása a térképről, elhelyezése a munkatérképen. Gyűjtemények, tablók közös összeállítása közvetlen irányítással: a magyarországi tájakról, településekről, nemzeti parkokról, a fővárosról.

V. Téma: Állatok a házban és a ház körül

Cél:

- Felismertetni az ember tudatos és tervszerű munkáját a házasítás évezredes folyamatában.
- Bővíteni a tanulók tudását legfontosabb haszonállataink, a házban és a ház körül élő állatok szervezetének, életmódjának és hasznosításának ismeretében.
- Továbbfejleszteni természettudományos gondolkodásukat az oksági összefüggések felismertetésével, tudatosításával és magyarázatával.
- Megismertetni az egészséges és emberséges állattartás tudni- és tennivalóit.
- Formálni szemléletüket, értékrendjüket a tudomány szerepének és képviselőinek megítélésében.
- Továbbfejleszteni önállóságukat az ismeretszerzésben, megfigyelések, kísérletek végzésében, és gyakoroltatni az állatok szervezetével kapcsolatos megismerési algoritmusokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Házasítás története. Legkedvesebb és legjelentősebb háziállataink: kutya, házimacska, házisertés, szarvasmarha, ló, házityúk, házikacsa testfelépítése, életmódja és hasznosítása. A háziállatok testanyagainak és termékeinek szerepe az ember táplálkozásában.	Feltárni a házasítás életmódbeli változásainak következményeit és a fajtabővülés jelentőségét. Felismertetni a háziállatokat küllemi sajátosságaik és jellegzetes szerveik segítségével. Háziállatok szervezetével kapcsolatos megfigyelések, vizsgálódások végzése, feljegyzések készítése. Megértetni a szervek felépítése és működése, valamint az életmód és a szervezet oksági kapcsolatait. Megismertetni a tanulókkal az állati eredetű tápanyagok táplálkozásban betöltött szerepét és fogyasztásuk egészségvédelmi szabályait. Tudatosítani a helyes fogyasztói magatartás fontosságát, gyakoroltatni formáit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A háziállatok tenyésztése. A házban és a ház körül élő állatok: házi veréb, füstifecske, házi egér, vándorpatkány élőhelye, külleme, testfelépítése, életmódja, kapcsolata az emberrel.	Elsajátíttatni az állattartás alapismereteit, kialakítani az emberséges bánásmód igényét és gyakorlatát. Feltárni a házban és a ház körül élő állatok élőhelye-életmódja és szervezete közti összefüggéseket.
Állatcsoportok: gerincesek, madarak, emlősök, ragadozók, patások, rágcsálók közös jellemzői.	Fejlesztzeni a tanulók rendszerező képességét az állatcsoportok közös tulajdonságainak összegyűjtésével, lényeges jegyeik kiemelésével.
Állati eredetű anyagok vizsgálata.	Továbbfejlesztzeni a tanulói önállóságot a vizsgálódások végzésében, tapasztalatainak rögzítésében.
Pasteur, Högyes Endre, Koch Róbert munkássága.	Bemutatni a tudomány eredményeit, kiemelkedő tudósok munkásságát. Anyaggyűjtés, kiselőadás készítése tanári segítséggel.

VI. Téma: Tavasz a kertben

Cél:

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a tavaszi kert életében bekövetkező változások és okaik iránt.
- Megláttatni a tavaszi kertben az élővilág szépségét, sokszínűségét és kapcsolatrendszerét.
- Bővíteni a tanulók növénysszervezettani és táplálkozásbiológiai ismereteit.
- Megismertetni a kert állatainak szervezetét, életmódját és az életközösségben betöltött szerepét.
- Ráébresztetni a tanulókat a „hasznos” és „káros” élőlény egyoldalú (emberi szempontú) megítélésének helytelenségére.
- Felismertetni a termesztés során felhasznált vegyszerek veszélyét, a biokultúra meghonosításának fontosságát. Úgy formálni a tanulók szemléletét, hogy a biokultúra elkötelezett híveivé váljanak.
- Megfelelő szintű jártasság kialakítása a természettudományos megismerési módszerek használatában.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Élet a tavaszi kertben.	Megláttatni az éghajlat, a talaj és a növények életfolyamatainak összefüggéseit.
A tavaszi kert dísnövényének: tulipán és haszonnövényeinek: vöröshagyma, burgonya, veteményborsó és bab testfelépítése élete és hasznosítása.	Felismertetni a növényeket lényeges megkülönböztető jegyeik alapján. Alkalmaztatni a tanulók meglévő növényanatómiai és élettani ismereteit. Tudatosítani a növények tápanyagtartalma felhasználása és az egészséges táplálkozás közti kapcsolatokat.
A kert gyakori állatai: a földigiliszta, a májusi cserebogár, burgonyabogár testfelépítése, életmódja, kártétele és az ellene való védekezés.	Feltárni az élőhely, az életmód és a szervezet, valamint az egyedfejlődés és a kártétel közti oksági összefüggéseket. Algoritmus használata az állatok jellemzése során.
Gyűrűférges, ízeltlábúak, rovarok, bogarak közös jellemzői.	A megismert állatok rendszerezése.
A biokultúra célja, lényege.	A vegyszermentes termesztés fontosságának tudatosítása.

Követelmények a tanév végén

Az 5. évfolyam végén a tanuló:

- legyen képes a természeti formák, élőlények, egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak összegzésére és ismertetésére,
- tudjon tanári irányítással egyénileg és csoportban dolgozni,
- legyen képes az élő és élettelen világ ok-okozati összefüggéseinek felismerésére, példákkal történő illusztrálására,
- használja megfelelő biztonsággal a szaknyelvet és az önálló ismeretszerzés megismert technikáit,
- ismerje a térkép ábrázolásmódja és a valóság közötti kapcsolatot,
- a térkép jelkulcsának használatával igazodjon el – elemi szinten – Magyarország domborzati-vízrajzi, közigazgatási és egyszerű tematikus térképein,
- ismerje az időjárási elemek területi, időbeli változásai közötti összefüggéseket,
- fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás,
- tudjon különbséget tenni az időjárás és az éghajlat között,
- ismerje hazánk éghajlatának jellemzőit,
- ismerje fel a legfontosabb felszínformákat a valóságban és a térképen,
- ismerje fel leírásból, jellemző álló- vagy mozgóképről hazánk nagytájait. Értse a felszínük kialakulásában résztvevő folyamatok egymásutániságát, összhatását,
- tudjon példákat mondani a haza nagytájak természeti-társadalmi-környezeti értékeire,
- legyen képes felismerni, megnevezni és jellemezni az őszi és a tavaszi kertben megismert élőlényeket,
- ismerje és hasznosítsa a gyümölcs- és zöldségfélék táplálkozásban betöltött szerepét, fogyasztásuk egészségügyi szabályait,
- tudja, hogy a kert élőlényei környezetükkel és egymással szoros kapcsolatban, kölcsönhatásban élnek,
- ismerje az ember természetformáló munkáját a kultúrnövények kialakulásának és az állatok házasításának folyamatában,
- ismerje fel és tudja jellemezni a megismert házi- és ház körül élő állatok küllemét, testfelépítését, életmódját és az emberhez való kapcsolatot,
- ismerje a háziállatok tenyésztésének célját és az egészséges állattartás ismérveit,
- rendelkezzen a növényi és állati termékek fogyasztásának elemi egészségügyi ismereteivel és gyakorlatával,
- sajátítsa el és használja a mindennapi életében a helyes fogyasztói magatartás ismereteit,
- törekedjen a kulturált és emberséges állattartás, valamint az állatvédelmi szabályok betartására,
- ismerje fel a környezetében tapasztalható környezetkárosító tevékenységeket, folyamatokat,
- értse és tudja, hogy élő és élettelen környezetének állapotáért ő is sokat tehet.

A földrajzi jellegű alapismeretek feldolgozásához használt topográfiai fogalmak felsorolása a földrajz 5. évfolyama számára készült tantervben található meg.

6. ÉVFOLYAM

Időkeret: Évi óraszám: 111 óra

Heti óraszám: 3 óra

Javasolt óraterv

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, kísérletezés, helyi igény	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Össz-óraszám
Év eleji ismétlés			1	1
I. Élet az erdőben	12	1	2	15

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, kísérletezés, helyi igény	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Össz-óraszám
II. Vizekben, vizek partján	8	1	2	11
III. Füves területek élővilága	6	–	2	8
IV. Tájékozódás Földön	10	3	3	16
V. A változó földfelszín	12	3	2	17
VI. Anyag, test, tulajdonság, mennyiség	7	2	2	11
VII. Kölcsönhatás, változás	8	2	2	12
VIII. Energia, energiaváltozás	7	2	2	11
Év végi összefoglalás			9	9
Összesen	70	14	27	111

Hazai tájak életközösségei

I. Téma: Élet az erdőben

Cél:

- Megláttatni a hazai erdők szépségét, sokszínűségét. Felkelteni a tanulók érdeklődését az erdei életközösség élőlényei, évszakokhoz kötődő változásai iránt.
- Fejlesztani a tanulók ökológiai szemléletét az erdő élőlényei és az életközösségben betöltött szerepük megismertetésével.
- Tudatosítani és megértetni az élőlény és a környezet, az életmód és a szervezet, a testfelépítés és a működés oksági összefüggéseit.
- Megismertetni a hazai erdők gazdasági értékét, veszélyeztetettségét.
- Érdeklődést kelteni hegyvidéki erdeink nemzeti parkjai iránt.
- Elsajátíttatni olyan magatartást, viselkedésmintát, mely az erdei életközösség védelmét szolgálja.
- Fejlesztani a tanulók felelősségtudatát és tenni akarását az erdő kincseinek megőrzése, gyarapítása érdekében.
- Lehetővé tenni aktív részvételüket erdővédelmi munkálatokban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazai erdőségeink földrajzi helye, kialakulása, gyakori erdőtípusainak jellemzői. Az erdőszintek legjellemzőbb növényeinek: kocsánytalan tölgy, erdei fenyő, gyepürózsa, kökény, erdei pajzsika, seprűmoha, hóvirág faji jellemzői, igénye, testfelépítése és hasznosítása.	Tudatosítani a földrajzi helyzet, a környezeti tényezők, valamint a növények igénye és előfordulása közti oksági összefüggéseket. Felismertetni és a növényi algoritmus segítségével jellemezteni az erdőszintek növényeit. Megláttatni a növények, növénytársulások hasonlóságait, különbségeit, életközösségben betöltött szerepét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az erdő gombáinak: erdőszéli csiperke, gyilkos galóca testfelépítése, életmódja A gombafogyasztás szabályai.	Felismertetni az ehető és mérgező gombapárok hasonlóságainak veszélyét. Tudatosítani a gombák szerepét az életközösségben és a mindennapi életben. Megismertetni a gombafogyasztás szabályait, és beláttatni megtartásának fontosságát.
Gombák, mohák, harasztok, nyitvatermők, kétszikűek, zárvatermők.	A megismert élőlények besorolása a megfelelő rendszertani kategóriákba.
Az erdő állatainak: szarvasbogár, gyapjas lepke, koronás keresztes pók, közönséges kullancs, éti csiga, erdei egér, széncinege, nagy tarkaharkály, erdei fülesbagoly, róka, vaddisznó, gímszarvas faji jellemzői, testfelépítése, életmódja, élettere és szerepe az erdő életközösségében.	Küllemi sajátosságai alapján felismertetni és jellemeztetni a megismert állatokat. Feltárni a környezet-szervezet-életmód, valamint a szervek felépítése és működése közti oksági összefüggéseket. Tudatosítani az erdő élőlényeinek sokirányú kapcsolatrendszerét és szerepét az életközösségben. Erdei táplálékláncok összeállítása.
Puhatestűek, ízeltlábúak, rovarok, bogarak, lepkék, pókszabásúak, gerincesek, madarak, emlősök.	A megismert állatok rendszerezése.
Az erdő szerepe, gazdasági jelentősége, veszélyeztetettsége.	Megláttatni az erdő hasznát, a bioszférában betöltött szerepét, bemutatni veszélyeztetettségét.
Hegyvidéki erdők nemzeti parkjai: Bükki NP, Duna-Ipoly NP.	Tudatosítani a nemzeti parkok szerepét, bemutatni értékeit. Kíváncsiságot ébresztetni megismerésükre, felkeresésükre. Elsajátíttatni a kulturált erdőjárás szabályait.
Az erdő élőlényeinek vizsgálata.	Gyakoroltatni a vizsgálódásokhoz szükséges eszközök balesetmentes használatát, a vizsgálódás menetének és időrendjének betartását.

II. Téma: A vizekben és a vizek partján

Cél:

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a vizek és vízpartok sajátos életfeltételei és élőlényei irányt.
- Megláttatni a környezeti tényezők, az élőlények igénye és területi elrendeződésük összefüggéseit, valamint a vízi és a vízparti élőlények sokszínű kapcsolatrendszerét, elválaszthatatlanságát.
- Megértetni az élőlények szervezetének és életmódjának hasonlóságaiban a környezethez való alkalmazkodás ökológiai magyarázatát.
- Felismertetni a folyók és állóvizek szerepét a bioszférában.
- Bemutatni a vízszennyezés forrásait és veszélyét, felismertetni a lokális vízszennyezés globális következményeit.
- Megismertetni a hazai vízi világ megőrzésére hivatott nemzeti parkok nevét, földrajzi helyét és természeti értékeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Vizek, vízpartok életfeltételei. Baktériumok, növényi, állati jellegű egysejtűek teste és élete.	Összehasonlítással megláttatni a víz és a vízpart életfeltételeinek hasonlóságait és különbségeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Vízben élő növények, állatok: fonalas zöldmoszat, hínáros békaszőlő, orvosi pióca, kecskerák, tavi kagyló, ponty, lesőharcsa külleme, testfelépítése, életmódja, táplálkozási kapcsolatai. A vízparti növénytársulások legjellemzőbb növényeinek fehér fűz, nád, fekete nyár és a vízpartok legjelentősebb állatainak: kecskebéka, vízisikló, tőkés réce, barna réti héja, vidra, gyötrő szúnyog, szitakötők külleme, testfelépítése, életmódja. Moszatok, egyszikűek, zárvatermők, gyűrűs férgek, puhatestűek, ízeltlábúak, rovarok, rákok, gerincesek, halak, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök közös tulajdonságai. A vízszennyezés forrásai, következményei. A vizek öntisztulása, védelme. Tavak, folyók területén kialakított nemzeti parkok: Fertő-Hanság NP., Duna-Dráva NP. természeti értékei. Híres természettudósaink: Kitaibel Pál és Hermann Ottó. A vízi világ élőlényeinek vizsgálata.	Felismertetni és jellemeztetni a megismert növény- és állatfajokat. A növényi és állati szervek felépítése és működése közti összefüggések megérttetése, bizonyítása. A vízi élethez való alkalmazkodás példákkal történő illusztrálása. Példákkal bizonyítani a vizek és vízpartok élőlények sokrétű kapcsolatait. Érdekességek gyűjtése, kiselőadások készítése a megismert állatok életéről. A víz és a vízpart megismert élőlények csoportosítása, rendszerezése. Megláttatni az édesvizek jelentőségét, és egyre növekvő veszélyeztetettségét. Megértetni, hogy a vizek öntisztulási folyamatai végesek. Kialakítani a nemzeti parkok meglátogatása iránti igényt. Kiselőadás készítése természettudósaink életéről és munkásságáról. A fegyelmezett vizsgálódás és balesetmentes eszközhasználat gyakoroltatása.

III. Téma: Füves területek élővilága

Cél:

- Megláttatni a korábban megismert életközösségek élőhelyei, életfeltételei és élőlényei közötti hasonlóságokat, különbségeket. Tudatosítani a különbségek okát.
- Megértetni a kedvezőtlen környezet és az élőlények életmódja, alkalmazkodása közti összefüggéseket.
- Megismertetni az életközösség tipikus élőlényeit, táplálkozási kapcsolatait.
- Megláttatni a füves területek életközösségeinek szerepét, felismertetni élőhelyük szűkülésének és pusztulásának okait.
- Feltárni a természetes és mesterséges életközösség hasonlóságait és különbségeit.
- Megismertetni a legfontosabb szántóföldi növények igényét, testfelépítését, termesztését és hasznosítását.
- Vágyat ébresztetni a füves puszták nemzeti parkjainak felkeresésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Füves területek, környezeti tényezők, életfeltételei.	Értelmeztetni a környezeti tényezők, az életfeltételek és az élőlények életmódja közti összefüggéseket.
A füves puszták jellegzetes növényeinek: angol perje, nádperje, pongyolapitypang, mezei zsálya és a parlagfű előfordulása, igénye, faji jellemzői.	Megismerési algoritmusok használata a növények jellemzésénél.
A mezőgazdasági kultúrnövények: búza, kukorica, napraforgó, cukorrépa habitusa, jellegzetes szervei, termesztése, hasznosítása. Egyszikûek, zárvatermők közös jellemzői.	Képek, újságcikkek gyűjtése a kultúrnövények gazdasági értékeiről, termesztéséről és feldolgozásáról. A megismert növények rendszerezése.
Az életközösség állatainak: olaszáska, zöld lombszöcske, zöld varangy, ürge gyík, mezei nyúl, fácán, fehér gólya külleme, szervezete, életmódja, egyedfejlődése.	Tudatosítani a kedvezőtlen életfeltételek és az élőlények alkalmazkodásának fontosságát és jelentőségét a faj fennmaradásában. A mező állatainak felismertetése, algoritmusok használata az állatok jellemzésénél.
Ízeltlábúak, rovarok, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök közös tulajdonságai.	A mezei állatok besorolása a megismert rendszertani kategóriákba.
Az életközösség veszélyeztetettsége, gondozása, védelme.	Feltárni a füves élőhelyek területi szűkülésének veszélyét.
A Körös-Maros NP és a Hortobágyi NP természeti értékei.	Kedvet ébresztetni egy nemzeti park meglátogatására.

IV. Téma: Tájékozódás a Földön

Cél:

- A tájékozódásról tanultak kiterjesztése a földgömbi ismeretek elsajátításával.
- A tájékozódáshoz szükséges szempontok – irány és távolság – megerősítése a földrajzi fókuszát megismertetésével, használatával.
- A térbeli elvonatkoztatás képességének továbbfejlesztése árnyaltabb és biztonságosabb képzetek kialakításával.
- A természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességek alapozása a természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megismertetésével.
- A kulcskompetenciákkal kapcsolatos képességek alapozása.
- Az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásainak gyakoroltatása a tankönyvi és egyéb információhordozók felhasználásával.
- A tanulás iránti motiváció felkeltése, fenntartása örömteli tanulási élményekkel.
- A környezettudatos magatartás alapozása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mi van a Föld felszínén?	
A szélességi körök. A hosszúsági körök. A földrajzi fókuszok.	Bővíteni a tájékozódással kapcsolatos ismereteket a földrajzi fókuszok megismertetésével.
Kontinensünk Európa, hazánk helye Európában.	Hazánk földrajzi helyzetének meghatározása. A helymeghatározás lépéseinek begyakorlása.
A nappalok és éjszakák váltakozása.	A Föld mozgásai és a napi, évi időszámítás közötti összefüggések megfigyelése.
Éghajlati övezetek.	Megismertetni a tanulókat a Föld gömb alakjával és a gömb alak miatt kialakuló éghajlati övezetességgel.
Az éghajlatot alakító, módosító tényezők.	A Föld Nap körüli keringésének és a tengelyferdeség szerepének felismertetése az évszakok kialakulásában. Az égitestek (Nap, Föld) helyzetének modellezése a különböző napszakokban és évszakokban. A Nap napi és évi látszólagos mozgásának megfigyelése az égbolton. Az éghajlati övezetek jellemzése.
Európa éghajlatai.	Az éghajlatot kialakító tényezők hatásának megfigyelése diagramokon és tematikus térképeken.

V. Téma: A változó földfelszín

Cél:

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók felszíninformációkra vonatkozó ismereteit. Felismertetni a földfelszín változásait okozó fizikai, kémiai jelenségeket.
- Megértetni a változások törvényszerűségeit a külső erők felszínformálása kapcsán. Megismertetni a felszínformák kialakulásának folyamatát, a talaj keletkezését.
- A környezetben lejátszódó folyamatok időbeliségének felismertetése.
- Észreveteni az emberi tevékenység felszínformáló hatását.
- Alakítani a tanulók felelős magatartását a táj, a környezet megóvása érdekében.
- Felkelteni érdeklődésüket a földrajzi-környezeti adottságok iránt.
- Az információhordozók használatában való begyakorlottság alakítása egyéni és csoportmunkák során.
- Az alapvető szakkifejezések megismertetése és helyes használatának gyakorlása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A hegységek keletkezése: – gyűrthegegyégek, – röghegyégek, – vulkáni hegyek. A síkságok (alföldek) kialakulása. A földfelszín közei. A közegek vizsgálata. A talaj keletkezése. Talajfajták.	Oksági kapcsolatok felismertetése a fizikai, kémiai változások és a földrajzi jelenségek között. A földfelszínnel és kialakulásával kapcsolatos konkrét fogalmak kialakítása, kísérletekkel, megfigyelésekkel, elemzésekkel, általánosításokkal. A fogalmak közötti kapcsolatok észrevételése. Csoportosítások, rendszerezések végzése – tanári segédlettel. A földfelszín kialakulásában résztvevő folyamatok értelmezése, leírása – egyidejűségük, egymásutánosságuk érzékeltetése. Rajzos ábrázolásuk. A szakkifejezések pontos használata.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Folyóvizek, állóvizek. Felszín alatti vizek. A víz körforgása. A belső és a külső erők.	Tájékozottság alakítása az információhordozók önálló használatában: homokasztali munkákban, kép-, ábraelemzésekben, egyszerű közet és talajvizsgálatokban, tematikus térképek leolvasásában. Az együttműködés készségeinek alakítása az ismeretszerzésben, az ismeretek feldolgozásában, alkalmazásában.

A földrajzi jellegű alapismeretek feldolgozásához használt topográfiai fogalmak felsorolása a földrajz 6. évfolyama számára készült tantervben található meg.

VI. Anyag, test, tulajdonság, mennyiség

Célok és feladatok

- Konkrét esetekben megkülönböztetni az anyagot és a testet.
- Kapcsolatot teremteni az anyag általános szóhasználatára és környezetünk legfontosabb, konkrét anyagai között. Az absztrakciós képesség erősítése.
- Kísérleti tapasztalatra építve „elhitetni”, hogy az anyag részecskeszerkezetű, és ezt később magyarázóelvként elfogadni. A logikus gondolkodás gyakoroltatása, erősítése. A modell szó és fogalom megismertetése.
- Egységes szemléletű rendszerbe foglalni, a személyes tapasztalatok alapján már ismert, halmazállapotokat és azok megváltozását. Különböző anyagok halmazállapot-változásánál a közös jellemzők felismertetése és megfogalmazása. Általánosítás. A rendszerben gondolkodás erősítése.
- Felismertetni, hogy ugyanaz az anyag többféle halmazállapotban is megjelenhet, így a gázok, tehát a levegő is anyag. Logikus gondolkodásra készítés.
- Megmutatni a különbséget az olvadás és oldódás között. A különbségek felismerése, kiemelése.
- Kialakítani a kapcsolatot a test – tulajdonság – mennyiség összetartozó, de különböző lényegű fogalmi hármasa között. Tudatosítani a különbséget a tulajdonság és az annak mértékét jellemző mennyiség között. Megkülönböztetés.
- Megismertetni a mennyiség, mérőszám, mértékegység kapcsolatát és szerepét a tulajdonságok jellemzésében.
- Egyéni és közös munka közben megértetni néhány egyszerű mérés lényegét, célját és módszereit. A koncentráció-, az alkalmazkodóképesség, az önfegyelem erősítése és a kezűgyesség javítása a közösen végzett munka által.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Anyagok és testek (tárgyak). Az anyag részecskeszerkezete Halmazállapot, halmazállapot-változások fogalma és kísérleti bemutatása. Az oldódás és lepárlás fogalma és kísérleti bemutatása. A testek néhány ismert tulajdonsága és azok mennyiségi jellemzése. (l; A; V; t)	Összehasonlítás, megkülönböztetés, kézbevevett konkrét tárgyak esetében. Tapasztalatok felidézése, célirányos megfigyelés, kísérletezés közös elemzése. A megállapítások általánosítása. Modellalkotás, az absztrakció elemei. Köznapi ismeretekhez kapcsolni és rendszerezni a bemutató kísérletek tapasztalatait. A bemutatott kísérletek elemzése, a különbségek megállapítása és következtetések levonása a látottakból. Logikus gondolkodás. A már tanultak új szempontú bővítése, általánosítása. A mérések és számolások gyakorlati megvalósítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A testek tehetetlensége. A tömeg fogalma és mérése. A sűrűség kvalitatív fogalma és kapcsolata az úszással, lebegéssel, elmerüléssel.	A tapasztalatok és kísérletek összekapcsolása. Fogalomalkotás elemi szintű absztrakcióval. Gondolati kísérletekre építés. Valós kísérletek eredményeinek megfogalmazása. A látottak általánosítása. Gyakorlati alkalmazás.

Követelmények

A tanuló:

- konkrét esetekben tudjon különbséget tenni a vizsgált testek anyagai között, azok szembetűnő jellemzői alapján,
- fogadja el, hogy az anyag részecskeszerkezetű, és ezt, a tanultak alapján, tudja magyarázóelvként felhasználni,
- ismerje fel a különféle halmazállapotokat, azok megváltozását, legyen képes ezeket megnevezni és jellemezni,
- egyszerű esetekben tudjon különbséget tenni az olvadás és az oldódás között,
- tudja, hogy a mennyiségekkel a tulajdonságok mértékét jellemezzük, ismerje ebben a cselekedetben a mérőszám és a mértékegység szerepét,
- legyen képes a már tanult, legegyszerűbb mérések önálló elvégzésére (hosszúság, űrtartalom, hőmérséklet, idő),
- rendelkezzen szemléletes képpel az anyagok sűrűségének lehetséges okairól, emlékezzen a sűrűség és az úszás, lebegés, elmerülés kapcsolatára.

VII. Kölcsönhatás, változás

Célok és feladatok

- Néhány egyszerű változási folyamat vizsgálatával, fokozatos felismerés közben a tanulók fogadják el, hogy változás csak a környezet hatására, kölcsönhatás közben jöhet létre. Megfigyelő-, lényegkiemelő és általánosító képesség erősítése.
- Az eddig jártasság szinten végzett mérések (hőmérséklet, idő, hosszúság) önállóságának erősítése, közelítése a készség szint felé. Az önállóság és a tartós önfejlés erősítése.
- A mozgásállapot-változást eredményező erőhatás és az (azt jellemző) erő fogalmának kvalitatív kialakítása, a meg levő tapasztalatokra és a tanulói kísérletekkel szerzett ismeretekre alapozva. Ok-okozati kapcsolatok felismertetése és megnevezése.
- Az erő mérésének és mértékegységének megismertetése praktikus (nem elméleti) megközelítésben, a már eddig is alkalmazott „gondolati ritmusnak” megfelelően.
- Az állapotváltozás kifejezés felismerés szintű értelmezése.
- Az erő-ellenő, mint egy speciális kölcsönhatás jellemzőinek, kísérleti alapján történő felismertetése és értelmezése. Az eddig megszerzett ismeretek alkalmazása egy új konkrét esetben. A rendszerben gondolkodás erősítése.
- Tudatosítani, hogy a látszólagos „közvetlen távolhatást” a fizikai mezők közvetítik, és, hogy ezek ugyancsak anyagok. A mágneses, elektromos, gravitációs hatás anyagi eredetét elfogadtatni. Logikus következtetések gyakoroltatása, erősítése. A több területről szerzett konkrét ismeretek összekapcsolása, általánosítása.
- A fény közismert kölcsönhatásaiból annak anyagi voltára következtetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A testek hőmérséklete és hőmérséklet-változása (Termikus kölcsönhatás).	Irányított kísérletek elvégzése, közös elemzése és a legfontosabb megállapítások megfogalmazása. A kölcsönhatás szó kimondása.
Mozgás és mozgásállapot-változás (Mechanikai kölcsönhatás).	Az e témában szerzett köznapitapasztalatok céltudatos felidézése. Részvétel ezek gondolati vizsgálatában és a kiemelt lényeg megfogalmazásában.
Az erő fogalma és mérése. Erő-ellenérő.	A köznapitapasztalatokból származó ismeretek magasabb szintre emelése kísérletek alapján. Általánosítás, absztrakció.
Mágneses kölcsönhatás.	Bemutató kísérletek elemzése. A mágneses mező létezésére következtetés a kölcsönhatásról eddig tanultak alkalmazásával.
Elektromos kölcsönhatás.	Bemutató kísérletek elemzése. Következtetéssel az elektromos mező létezésének felismerése. A két mező összehasonlítása.
Gravitációs kölcsönhatás.	Köznapitapasztalatok és a kölcsönhatásokról tanultak alapján felismerni a gravitációs mező létezését, e fejezet összefoglalása alapján észrevenni, hogy az anyagnak két fajtája van: a részecskeszerkezetű és a mező. Analógia, fokozatos absztrakció.
A fény legfontosabb kölcsönhatásai.	A fény kölcsönhatásai alapján felismerni annak anyagi voltát és szerepét a földi életben.

Követelmények

A tanuló:

- ismerje fel a termikus és mechanikai kölcsönhatásokat, az azokban résztvevő partnereket, valamint tudja, hogy változás csak a test és a vele érintkező környezet kölcsönhatása közben jöhet létre,
- konkrét esetekben vegye észre a mozgás(állapot) megváltozása és az erőhatás kapcsolatát, ennek a folyamatnak a kölcsönhatás jellegét,
- tudja mennyiségileg jellemezni az erőhatásokat, tehát ismerje az erő fogalmát, annak mértékegységét. Ismerje az erőmérés módját rugós erőmérővel,
- vegye észre a mágneses, elektromos és gravitációs jelenségek kölcsönhatásjellegét, ismerje fel, hogy itt az egyik partner mező,
- fogadja el a mezők létezését, azok anyagi voltát és ezáltal azt, hogy az anyagnak két fajtája létezik, a részecskeszerkezetű és a mező,
- kölcsönhatásai alapján ismerje fel a fény anyagi voltát, értse a fény szerepét a földi életben.

VIII. Energia, energiaváltozás

Célok és feladatok

- Előkészíteni a természettudományok tanulását-tanítását és azon belül a mennyiségi jellemzéseket, leírásokat az egyik legfontosabb, legáltalánosabb megmaradó mennyiség, az energia elemi szintű értelmezésével.
- Megmutatni, hogy az energia alkalmas és ismerete elengedhetetlenül szükséges a természetben, valamint a gyakorlati életben lejátszódó változások, kölcsönhatások mennyiségi összehasonlításához.
- Kölcsönhatások kvalitatív elemzése alapján értelmezni az energia-megmaradás törvényét. Konkrét tapasztalatokból levont következtetések általánosítása.
- A munka fizikai fogalmának, mint az energiaváltozás egyik módjának értelmezése és kiszámítása a leggyakoribb esetekben.
- Bemutatni egy mennyiség kiszámítására alkalmas képlet kísérletre alapozott megalkotásának gondolatmenetét. Absztrakciós képesség erősítése.

- Tudatosítani, hogy a fizikai mennyiségek közötti kapcsolat a matematika „nyelvén” is megfogalmazható. Kapcsolatteremtés a matematikai ismeretekkel.
- Kvalitatív szinten vizsgálni a termikus kölcsönhatások közben létrejött változásokat. Kísérletek elemzése, a közös lényeg (állapotváltozások, amelyek energiaváltozással jellemezhetők, hasonlíthatók össze) kiemelése.
- Értelmezni az egyszerűsített szóhasználatokat (pl. hőt vesz fel, hőt ad le, hőközlés stb.).
- Előkészíteni a kapcsolatot a kémiával a gyors és lassú égés tárgyalásával. Felhívni a figyelmet az égés hasznos voltára és általa okozott környezeti károokra, azok csökkentésének lehetőségeire és szükségességére. Erősíteni a felelősségtudatot a tanulóknál önmaguk, embertársaik és a természet iránt.
- A hőjelenségek (hőtágulás, hővezetés) kvalitatív vizsgálata, a természetben és a gyakorlati életben játszott szerepük kiemelése.
- Megalapozni és fejleszteni a tanulóknál – a tapasztalatokra és kísérletekre épülő – egyszerű képet a részecskeszerkezetű anyagról, annak jellemző tulajdonságairól, változási folyamatairól és mindezek szemléletes leírásairól. Erősíteni a fantáziát és az absztrakciós képességet.
- Megfigyelni környezetünk egyik legfontosabb anyagának” a víznek alapvető jellemzőit, rendellenes viselkedését és ennek kapcsolatát a természeti jelenségekkel. Ezzel erősíteni a tanuló megfigyelő, összehasonlító, következtető képességét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az energia elemi szintű fogalma.	A különféle változások egyedi jellemzőiből, kísérletek elemzésével, felismerni a közöset és azt a mennyiségről tanultak alapján jellemezni.
A munkavégzés és a munka.	A fogalomalkotásról már meglevő tudás alkalmazása új területen. Kísérleti eredmények elemzése, általánosítása és matematikai megfogalmazása (a fizikában először, kapcsolat-teremtés a matematikában tanultakkal).
A testek belső energiája.	Változások (részecskeszerkezetre épített) kvalitatív jellemzése, a kisebb, nagyobb egyenlő viszonyok felismerése. Absztrakció.
Az égés.	A fizikában tanultak széles körű kiterjesztése gyakorlati példákon. Nyitás a kémia felé.
Hőjelenségek: hőtágulás. A víz rendellenes viselkedése.	Régi ismeret alapján új jelenség értelmezése. Kapcsolat a földrajzzal (pl. a szél), biológiával (pl. a talaj kialakulása, élet a jég alatt).
Hőjelenségek: hőterjedés.	Megfigyelés, értelmezés a részecskeszerkezettel és energiaváltozással. Kapcsolat a természeti és gyakorlati jelenségekkel.

Követelmények

A tanuló:

- legyen jártas az egyszerű megfigyelések, kísérletek elvégzésében, elemzésében, és tudatosan törekedjen a lényeg felismerésére,
- értse az energia fogalom megalkotásának célját, szükségességét, és egyszerű esetekben legyen képes jellemezni a különféle állapotú testek energiáját és energiaváltozását a kisebb, nagyobb, egyenlő viszonyok szempontjából,
- tudja elmondani, jellemezni a már vizsgált konkrét kölcsönhatások közben „létrejött” energiaváltozásokat, gyakorlati példákon mutassa meg az energiamegmaradás törvényének teljesülését,
- ismerje fel a munkavégzési folyamatokat, legegyszerűbb esetben tudja kiszámítani a munkát, biztonságosan alkalmazza az energia mértékegységét,
- rendelkezzen a termikus kölcsönhatásokkal járó belsőenergia-változások kvalitatív összehasonlításához szükséges ismeretekkel,

- emlékezzen arra, hogy mind a gyors, mind a lassú égés kémiai folyamat, ami nélkülözhetetlen az élet szempontjából, de természetkárosító hatása is van, amit minden módon csökkenteni kell,
- vegye észre a víz legfontosabb tulajdonságainak és a földi életnek a kapcsolatát. Figyeljen fel az ezzel kapcsolatos környezetvédelmi feladatokra,
- tudja értelmezni a hőterjedés mindhárom változatát, és ismerje fel ezek szerepét mind a természetben, mind a gyakorlati életben.

Követelmények a 6. évfolyam végén

A 6. évfolyam végén a tanuló:

- legyen képes mérések, vizsgálódások önálló végzésére, a megszerzett tapasztalatok elemzésére, összegzésére és a mért adatok értékelésére,
- tudjon vizsgálatokat, egyszerű kísérleteket – leírás alapján – fegyelmezetten az érintésvédelmi, tűzvédelmi és balesetvédelmi szabályok betartásával végezni,
- használja megfelelő biztonsággal a szaknyelvet,
- legyen képes a konkrét tényektől, jelenségektől, összefüggésektől elvonatkoztatni, általánosítani,
- ismerje fel, értse, és tudja példákkal bizonyítani az élő és élettelen világ oksági összefüggéseit,
- tudjon tájékozódni a Földön: a kontinensek, óceánok egymáshoz viszonyított helyzetének meghatározásával, valamint a földrajzi fókálózat segítségével,
- helyezze el Magyarországot Európában és a mérsékelt éghajlati övezetben,
- ismerje a Föld gömb alakja és az éghajlati övezetek kialakulása közötti oksági összefüggést,
- tudja megmagyarázni a Föld tengely körüli forgásával a nappalok és éjszakák váltakozását,
- ismerje fel a Nap-Föld viszonyának modellezése segítségével a Föld Nap körüli keringése (tengelyferdesége) és az évszakok kialakulása közötti összefüggést,
- tudjon példákat mondani a földfelszín kialakulásában, a talaj keletkezésében résztvevő folyamatokra, ismerje fel egymásutániségüket vagy egyidejűségüket,
- ismerje a felszín, az éghajlat és a folyók jellemzői közötti összefüggéseket,
- ismertesse a víz körforgásának, a külső erők munkájának folyamatait,
- válasszon ki jellemzői alapján néhány könnyen felismerhető kőzetet,
- ismerje a hazai életközösségek területi elhelyezkedését, az élőhelyek környezeti tényezőit, életfeltételeit,
- ismerje fel, nevezze meg, és a megismerési algoritmusok segítségével tudja jellemezni hazánk életközösségeinek élőlényeit,
- ismerje az élőlények egymás közötti kapcsolatait, az életközösségekben betöltött szerepét,
- értse és tudja példákkal bizonyítani az élőlények igénye és előfordulása; környezete, szervezete és életmódja, a szervek felépítése és működése közötti ok-okozati összefüggéseket,
- legyen képes az életközösségek élőlényeit a megismert rendszertani kategóriákba besorolni,
- tudjon egyszerű táplálékláncokat összeállítani,
- tudatosuljon benne a megismert élőhelyek és élőlények veszélyeztetettsége,
- ismerje a nemzeti parkok értékmegőrző szerepét és legjellemzőbb természeti kincseit,
- lássa a természet védelmének fontosságát,
- rendelkezzen környezettudatos szemlélettel és magatartással,
- ismerje és becsülje hazánk tudósainak életét, munkásságát,
- + a három fizikai jellegű fejezet végén levő követelmények.

Kimeneti követelmények a 6. évfolyam végén**A 6. évfolyam végén a tanuló:**

- tudja, hogy az élőlények elválaszthatatlanok környezetüktől és egymással is szoros kapcsolatban élnek,
- ismerje közvetlen környezete és a hazai tájak életközösségeinek földrajzi helyzetét, életfeltételeit és legjellemzőbb élőlényeit,
- legyen képes küllemi sajátosságai alapján az élőlények felismerésére, megnevezésére és jellemzésére,
- ismerje az élőlények életközösségben betöltött szerepét és táplálkozási kapcsolatait,
- tudjon egyszerű táplálkozási láncokat összeállítani,
- vegye észre, és tudja példákkal illusztrálni az életközösségekben megismert ok-okozati összefüggéseket,
- sajátítsa el az élőlények rendszerezéséhez szükséges ismereteket, és tudja a megismert élőlényeket megfelelő kategóriákba sorolni,
- ismerje hazánk természeti értékeit, lássa az élőhelyek és élőlények veszélyeztetettségét, érezzen irántuk felelősséget,
- mondjon példákat a megismert kölcsönhatásokra, folyamatokra: a felszínformálódásra, a felszín – vizek jellemzői; az éghajlat – (vizek) – természetes növénytakaró – talaj közötti összefüggésekre,
- legyen jártas a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésében, feldolgozásában: a lényeg kiemelésében, hasonlóságok és különbségek észrevételében; adatok, adatsorok, diagramok, ábrák elemzésében, tények, információk ábrázolásában,
- tájékozódjon elemi szinten, a térképen – Magyarország térképén; a földgömbön – a földrajzi fókuszát segítségével,
- használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére,
- ismerje Magyarország nagytájainak leglényegesebb jellemzőit, tudjon példákat mondani a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági-környezeti értékeire,
- sorolja fel és mutassa meg a földgömbön a kontinenseket, óceánokat,
- tudjon szemléletes képet adni az éghajlati övezetéről,
- tudja használni az élőhelyek és az élőlények megismerési algoritmusait,
- tudjon különbséget tenni az anyag és a test között,
- ismerje fel a különféle halmazállapotokat, ezek megváltozását, tudja ezeket megnevezni és jellemezni,
- emlékezzen a legismertebb mennyiségekre (hosszúság, terület, térfogat, idő, hőmérséklet) tudja ezeket alkalmazni, és méréssel vagy számolással meghatározni,
- emlékezzen a tömeg mértékegységére, valamint a sűrűség, illetve az úszás és elmerülés kapcsolatára,
- vegye észre a legegyszerűbb kölcsönhatásokat és ezek résztvevőit,
- tudja, hogy az anyagnak két fajtája van: a részecskeszerkezetű és a mező,
- fogadja el, hogy változást a testen csak a környezete hozhat létre kölcsönhatás közben,
- ismerje az erőhatás és az erő kapcsolatát,
- emlékezzen a mágneses, elektromos, gravitációs alapjelenségekre,
- tudjon az energiáról mint mennyiségről, ismerje mértékegységét,
- rendelkezzen a munkavégzéssel és a termikus kölcsönhatással járó energiaváltozások felismeréséhez és kvalitatív összehasonlításához szükséges alapvető ismeretekkel,
- ismerje fel az energiamegmaradást a már vizsgált egyszerű esetekben,
- emlékezzen a hőtágulásra, a víz rendellenes viselkedésére, és tudja megnevezni a hőterjedés különféle módjait,
- legyen jártas a megfigyelések, kísérletek eszközeinek kiválasztásában, balesetmentes használatában a leírt munkafolyamat fegyelmezett és pontos végzésében,
- tudjon tanári segítséggel méréseket, vizsgálódásokat végezni, tapasztalatait a megadott szempontok alapján összegezni,
- rendelkezzen életkorának megfelelő jártassággal az önálló ismeretszerzés módszerének használatában,
- rendelkezzen a környezettudatos magatartás elemeivel.

TERMÉSZETISMERET**5–6. évfolyam****B. változat****Alapgondolatok, rendezőelvek**

A természetismeret, a környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított ismeretekre, készségekre, képességekre épülve alapozza a 7. évfolyamtól induló természettudományos tárgyak, a biológia, a fizika, a kémia, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi területéhez tartozó földrajz tanítását. Így mintegy hídként teremt kapcsolatot az elsősorban tapasztalati úton szerzett elemi és a magasabb absztrakciós szintű ismeretek között.

A tantárgy tudástartalmának elsajátítása, összefüggéseinek feltárása során megalapozódik a tanulók természettudományos szemlélete, formálódik világképe, mely szükséges a természeti és társadalmi környezetben való eligazodáshoz, boldoguláshoz. A tantárgyi ismeretek elrendezése, feldolgozási módja biztosítja a tanulói készségek, képességek, kompetenciák optimális fejlesztését.

Ezért a természetismeret tanítása során prioritást kap a **testi és lelki egészség**, a **hon- és népismeret**, a **környezeti nevelés** és a **kommunikációs kultúra** feladatainak megvalósítása. Központi feladattá válik a **megismerési képességek**, a gondolkodás fejlesztése, a **személyes értékek tudatosítása** és a **tanulást segítő érzelmi és motivációs tényezők megerősítése**.

A fenti feladatok megvalósítására válogatódott ki a tananyag, melynek bővülését az életkori sajátosságok határozzák meg. A különböző tudományterületek kapcsolódását, egymásra épülését összehangolásuk biztosítja, mely fokozatosan halad a 7. évfolyamon bekövetkező különválás felé. Ezen elvek szerint követik egymást a témakörök és rendeződnek a tanítási egységek. Így a megismerés mindig az egyszerűtől halad a bonyolult, a közelitől a távoli, az egyesből az általános felé. Közvetlen környezetünk élővilágánál azt is figyelembe vettük, hogy tanítása a vegetációs időszakhoz illeszkedjen (ősz, tavasz), mert csak így biztosítható az ismeretszerzés folyamatában az 5. évfolyamon még oly fontos közvetlen tapasztalatszerzés. A két témakör közé ékelődnek a térképészeti, időjárási, talajtani ismeretek és Magyarország. A 6. évfolyamon erre épülnek a hazai tájak életközösségei, melyeket a Földön való tájékozódás és a változó földfelszín tananyaga követ.

A **testi és lelki egészség** kibontakoztatásában legfontosabb feladat az egészségnek, mint értéknek a tudatosítása. Ezt a tantárgy azzal segíti, hogy megálltattja a környezet és az életvitel szerepét az egészségmegőrzésben. Megismerteti a tanulókkal a zöltség és a gyümölcsfélék vegyszermentes termesztésének jelentőségét, a növényi és állati eredetű anyagok táplálkozásban betöltött szerepét. Felhívja a figyelmet felhasználásuk, vásárlásuk veszélyeire. Kialakítja az ezzel kapcsolatos helyes fogyasztói, vásárlói magatartást, szokásrendszert.

A természetismeret, mint tantárgy része és segítője a **környezeti nevelésnek**, hiszen a közvetlen környezet és hazai tájak élővilága rendkívül szorosan kapcsolódik a 10-12 éves tanulók értelem- és érzelemvilágához. Így könnyen felismertethető annak szépsége, megláttatható változatossága, és veszélyeztetettsége. Tudatosítható az ember felelőssége és kialakítható a tanulók környezettudatos magatartása. Mindezek mellett a tantárgy cél- és feladatrendszere olyan iskolai programok szervezését jelöli meg feladatként, melyek biztosítják a közvetlen környezet és hazánk természeti értékeinek védelmében és gyarapításában való aktív részvételt.

Népünk eredményeinek, **nemzeti kultúránk értékeinek** megismeréséhez, a magyarságtudat fejlesztéséhez a hazai tájak és az épített környezet, valamint híres természettudósaink munkásságának és elért eredményeinek bemutatásával járul hozzá a tantárgy.

A természetismeret tanítása során feldolgozásra kerülő biológiai, földrajzi, fizikai és kémiai jellegű ismeretek tartalma, elrendezése, feldolgozási módjai széleskörűen biztosítják a **természettudományos megismerési képességek** sokoldalú kibontakoztatását. Kiemelt módon fejlesztik a megfigyelő, elemző,

összehasonlító képességeket, melyek a kommunikációs kultúra szerves részei. Mindezek mellett fontos a tanulók kritikai és kreatív olvasási képességének tudatos fejlesztése, mely jelentősen segíti a médiumokban való eligazodást és azok szelektív használatát.

A feladatok megvalósításához, a **harmonikus személyiségfejlesztéshez, a reális és pozitív énkép** kialakulásához elengedhetetlen a tanulói teljesítmények sokoldalú és rendszeres értékelése. Csak így tud a tanuló hasznos, értékes tagjává válni a közösségnek, mert ez tájékoztatja elért eredményeiről és jelzi számára az új feladatokat.

Értékelési elvek az 5–6. évfolyamon

Értékelés leggyakoribb formái

- Az önálló és csoportos tanulói tevékenység megfigyelés alapján történő értékelése.
- Szóbeli feleltetés.
- Írásbeli ellenőrzés: munkafüzet, feladatlap, témaközi, témazáró javítása, értékelése.
- Önálló (tanórán kívüli) megfigyelések, adatgyűjtések, „kutatások” megbeszélése, minősítése.

Értékelési szempontok

- Milyen szinten sajátította el a tanuló a különböző tudományterületek szaknyelvét?
- Milyen mértékű önállósággal használja a megismerési algoritmusokat?
- Képes-e a megismert tények, jelenségek, folyamatok elemzésére, az oksági összefüggések felismerésére, példákkal történő illusztrálására?
- Tudja-e megszervezett ismereteit csoportosítani, rendszerezni?
- Milyen szinten képes ismereteinek alkalmazására, mindennapokban való hasznosítására?
- Elsajátított-e megfelelő szintű önállóságot a megfigyelések, vizsgálódások, kísérletek végzésében és az eszközök balesetmentes használatában?
- Miként tud önállóan ismereteket szerezni, és társaival együttműködve dolgozni?
- Igényli-e tanára segítségét az információhordozók kiválasztásában és használatában?
- Rendelkezik-e az értő és kritikai olvasás megfelelő szintjével?
- Milyen mértékben vált személyiségének jellemzőjévé a környezet, az egészségvédelem és a permanens önművelődés igénye?

Célok, feladatok

A környezetismeretben elsajátított alapismeretek felelevenítése, rendszerezése.

A tanulói kíváncsiság, érdeklődés felkeltése, a természettudományos ismeretek fontosságának, hasznosítási lehetőségeinek bemutatása.

A tanulók korábbi és iskolán kívül szerzett tudásának, tapasztalatainak beépítése az új ismeretek rendszerébe.

A természeti és társadalmi folyamatokban való tájékozódás kapcsán megismertetni a tanulókat szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi környezetének jellemzőivel.

Megláttatni, és elemi szinten értelmeztetni a környezetben megfigyelhető és tapasztalható természeti jelenségek, folyamatok térbeli és időbeli változásait és a köztük lévő oksági összefüggéseket. Megértetni, hogy a változások csak kölcsönhatások közben jönnek létre.

Tudatosítani, hogy az anyagok, a testek, az élőlények tulajdonságait, változásait és a környezetben játszódó folyamatokat mennyiségekkel is lehet jellemezni.

Olyan tanulói szemlélet, környezeti gondolkodás formálása, melyet a természet részeinek és egészének megőrzése iránti felelősség, szeretet és cselekvőkészség jellemez.

Megismertetni és gyakoroltatni az egészséges és a környezettel harmonikus életviteli szokásokat.

Biztosítani a tanulók aktív részvételét a tanítás-tanulás folyamatában, hogy:

- megismerjék, elsajátítsák az ismeretszerzés, a tanulás elemi módszereit és technikáit,
- kialakuljon bennük a megfigyelések, kísérletek, megismerési módok iránti érdeklődés és a megvalósításhoz szükséges türelem, pontosság, kitartás képessége,

- gyakorolják az önálló egyéni és a társakkal együttműködő csoportos tanulás formáit,
- megeremtődjön számukra az örömteli ismeretszerzés és a pozitív tanulási élmény.

Mindezek segítségével formálódik természettudományos szemléletük, világképük, fejlődnek gondolkodási képességeik, gyarapodnak pozitív személyiségjegyeik.

Fejlesztési feladatok

Felkelteni a tanulók érdeklődését élő és élettelen környezetük iránt. Fejleszteni az **ismeretszerzéshez és feldolgozáshoz**, szükséges képességeiket. Elsajátíttatni megszerzett tudásuk mindennapi életben való hasznosítását.

Mindehhez szükséges, hogy a tanuló:

- legyen képes a tárgyak, élőlények, jelenségek, folyamatok spontán és irányított megfigyelésére,
- ismerje fel és tudja kiválasztani a vizsgálódásokhoz, megfigyelésekhez szükséges anyagokat, eszközöket, szerezzon gyakorlatot takarékos és balesetmentes használatukban, tartsa be a vizsgálódás sorrendjét és idejét,
- szerezzon gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben és mértékegységeik használatában,
- tudja értelmezni tapasztalatait, legyen képes e tapasztalatokból tanári segítséggel következtetéseket levonni, sajátítsa el – növekvő önállósággal – megfigyeléseinek, vizsgálódási eredményeinek szakszerű elmondását, írásos rögzítését, és rajzos ábrázolását,
- tudjon eligazodni a világtérkép és a térkép segítségével környezetében, sajátítsa el a térképolvasás elemi műveleteit, tudjon egyszerű térképvázlatot készíteni, és Magyarország térképén tájékozódni,
- szerezzon gyakorlatot a tárgyak, élőlények, jelenségek kölcsönhatások minőségi és mennyiségi jellemzőinek összehasonlításában, rendszerezésében,
- vegye észre az élő és élettelen világ legjellemzőbb összefüggéseit, keresse azok okait és értse ok-okozati kapcsolatait,
- tudjon ismereteket szerezni szöveges és képi információhordozókból, sajátítsa el az egyszerű enciklopédiák, lexikonok használatát,
- használja az ismeretek szerzése és reprodukálása során a megismerési algoritmusokat,
- legyen képes ismereteit, jártasságait, képességeit hasznosítani mindennapi életében,
- igényelje az esztétikus és egészséges környezetet, értékelje szépségeit,
- ismerje fel mikrokörnyezetében a környezetszennyezés veszélyforrásait, törekedjen káros hatásuk kialakulásának megelőzésére és a veszély elhárítására. Tudatosuljon benne saját egyéni felelőssége, környezetének jövőbeni alakulásáért,
- készüljön fel a természet megóvására, vegyen részt egészségi és környezetvédő programok megvalósításában.

Rendelkezzen a tanuló megfelelő mennyiségű és mélységű ismerettel az **élő és élettelen világ anyagainak tulajdonságairól**, mennyiségi arányairól. Ismerje az élő és élettelen anyag szerveződését, valamint az anyag szerkezetének, felépítésének és működésének összefüggéseit.

Ehhez szükséges, hogy a tanuló:

- tapasztalati úton ismerje meg a környezetében előforduló legfontosabb szerves és szervetlen anyagok jellemző tulajdonságait, legyen képes a növényi és állati eredetű anyagok elkülönítésére,
- tudja, milyen a megismert természetű növények, tenyésztett állatok termékeinek tápanyagtartalma és ezek ismeretében törekedjen az egészséges táplálkozásnak megfelelő étrend kialakítására,
- ismerje fel az élő anyag különböző megjelenési formáiban a hasonlóságokat, különbségeket, szerveződési szintjeik hierarchiáját,
- vegye észre, hogy az élő szervezetet felépítő anyagok mennyisége és szerkezete elválaszthatatlan a működéstől,

- tudjon egyszerű vizsgálatokat végezni a környezetében előforduló anyagok és kölcsönhatásaik megismerésében,
- ismerje a leggyakoribb környezetszennyezést okozó anyagokat, károsító hatásaikat, és törekedjen ezen szennyező anyagok felhalmozódásának megelőzésére, az esetleges károk csökkentésére.

Az **idő és a természeti jelenségek** megismerése során legyen a tanulónak áttekintő képe a Föld és a földi élet múltbéli és jelenkori változásairól. Tudja, hogy a földi világban minden állandó mozgásban, változásban van. A tájékozódáshoz az szükséges, hogy a tanuló:

- tudja és értse, hogy a természeti jelenségek, folyamatok időben játszódnak,
- ismerje fel környezetének változásaiban, kölcsönhatásaiban az idő szerepét,
- szerezzon gyakorlatot az idő becslésében, mérésében,
- legyen képes az élővilágban játszódó életfolyamatok, életszakaszok időtartamának reális becslésére,
- tudja, hogy a természetben vannak megfordítható és nem megfordítható folyamatok,
- értse, hogy az idő múlásával nemcsak természeti, de társadalmi környezete is megváltozik.

A **tér és a természeti jelenségek** ismeretében a tanuló rendelkezzen megfelelő térbeli tájékozottsággal az őt körülvevő világban. Tudja, hogy a természet élettelen dolgait, élőlényeit meghatározott környezet, tér veszi körül, így jelenségeik, folyamatait itt játszódnak. A térbeli tájékozódáshoz az szükséges, hogy a tanuló:

- ismerje környezetének határait, felszíni viszonyait, időjárását, vizeit, élőlényeit, emberi létesítményeit,
- rendelkezzen – három dimenzióban – a reális becslés, viszonyítás képességével,
- lássa a természetes és mesterséges tér hasonlóságait, különbségeit,
- tudja, hogy az élőlények elválaszthatatlanok az őket körülvevő tértől, mert azzal szoros kölcsönhatásban élnek,
- ismerje a környezetében élő növények és állatok elterjedését, a megismert kultúrnövények fő termőterületét és a hazai életközösségek földrajzi helyét,
- ismerje a világtájakat, tudja ezeket a valóságban és a térképen azonosítani,
- tudjon tájékozódni lakóhelyén és annak környezetében, ismerje hazánk helyzetét Európában és a Földön,
- alkosson képet hazánk nagytájairól, a kialakulásukban résztvevő folyamatok vizsgálatával, természeti adottságaik és társadalmi-gazdasági jellemzőik közötti elemi összefüggések megértésével.

Legyen a tanuló tájékozott, és rendelkezzen megfelelő jártassággal a **természettudományok megismerésében**. Lássa ezek 20. században bekövetkezett óriási fejlődését és meghatározó szerepét a Föld, valamint a földi élet jövőjében.

Ehhez az szükséges, hogy a tanuló:

- ismerje a természettudományos megismerésben a közvetlen tapasztalatszerzés szerepét, jelentőségét, és tudja, hogy ismereteit, folyóiratok, könyvek, rádió, televízió és az internet segítségével bővítheti,
- tudja, hogy a médiában téves nézetekkel is találkozhat, ezért megfelelő kritikával fogadja azokat,
- ismerje fel a természettudományok óriási szerepét az emberiség jelenkori problémáinak megoldásában és életkörülményeinek jobbításában,
- lássa és értékelje a természettudományok elért eredményeiben a kutatók, tudósok szorgalmát, heroikus munkáját,
- ismerje hazánk természettudósait, legyen büszke eredményeikre, nemzetközi elismertségükre, törekedjen munkásságuk széleskörű ismertetésére és hírnevük öregbítésére.

5. ÉVFOLYAM

Időkeret: Évi óraszám: 74
Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Össz-óraszám
Év eleji ismételés			2	2
I. Ősz a kertben	7	2	2	11
II. Tájékozódás a környezetünkben és a térképen	5	1	1	7
III. Az időjárás, az éghajlat és a talaj	4	2	2	8
IV. Hazánk Magyarország	15	2	2	19
V. Állatok a házban és a ház körül	7	3	2	12
VI. Tavasz a kertben	8	1	2	11
Év végi ismételés			4	4

Környezetünk élővilága**I. Téma: Ősz a kertben****Cél:**

- Feleleveníteni, megszerezni és alkalmaztatni a fás és lágyszárú növény testfelépítésének és működésének a Környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított ismereteit.
- Megismertetni az egészséges táplálkozás szempontjából legjelentősebb gyümölcs- és zöldségféléket.
- Megértetni a környezet és a szervezet oksági összefüggéseit.
- Felismertetni a gyümölcs- és a zöldségfélék leggyakoribb kártevőit, kártételét és elsajátítani az ellenük való védekezés elemi ismereteit.
- Megismertetni az egészséges gyümölcs- és zöldségfogyasztás szabályait.
- Tudatosítani az ember nemesítő, kiválogató munkájának jelentőségét, megismertetni a magyar kutatók munkásságát, eredményeit.
- Megláttatni a hasznos madarak szerepét, és tudatosítani a velük szembeni felelősségteljes magatartás fontosságát.
- Elsajátíttatni és gyakoroltatni a növények jellemzésének algoritmusát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Legismertebb gyümölcsfáink: a szilvafa, almafa és a szőlő habitusa, jellegzetes szervei. Szőlőfajták.	Felismertetni a gyümölcsfákat lényeges megkülönböztető jegyeik alapján. Összehasonlítással feltárni a gyümölcsfák és szőlő hasonlóságait és különbségeit. Megismertetni híres gyümölcsnemesítőink nevét, munkásságát.
Legfontosabb zöldségfélék: paradicsom, paprika, uborka, fejeskáposzta, sárgarépa, petrezselyem jellegzetes szervei, egyedfejlődése. Gyümölcsfélék, zöldségfélék származása, termesztése, felhasználása.	Feltárni a zöldség- és gyümölcsfélék származása-igénye-termőhelye-termesztése, valamint szerveinek felépítése-működése és élettartama közti oksági összefüggéseket. Tudatosítani a megismert növények tápértéke és az egészséges táplálkozásban betöltött szerepe közti kapcsolatot. Elsajátíttatni az egészséges zöldség- és gyümölcsfogyasztás szokásait.
A gyümölcsös- és zöldségeskert kártevői: a peronoszpóra, monília, alma-, szilvamoly és a káposztalepke kártétele és az ellene való védekezés formái.	Megismertetni a kártevők életmódja-kártétele, valamint a gombakártétel és az időjárás közötti összefüggéseket. Tudatosítani a vegyszermentes védekezés fontosságát.
Madárvédelmi, madártelepítési alapismeretek.	Elsajátíttatni a madárvédelem évszakhoz kötődő tennivalóit. Madárkalács készítése.
Növényi eredetű anyagok vizsgálata.	Felismertetni a vizsgálódáshoz szükséges anyagokat, eszközöket, elsajátíttatni balesetmentes használatukat. Gyakoroltatni a vizsgálódás menetét. Megismertetni a vizsgálódások leírásának, ábrázolásának és tapasztalataik rögzítésének formáját, módját.

II. Téma: Tájékozódás a környezetünkben és a térképen

Cél:

- Kiterjeszteni a tanulók tájékozódásra vonatkozó ismereteit, továbbfejleszteni az ezekkel kapcsolatos készségeit.
- Megláttatni a térkép ábrázolásmódja és a valóság közötti összefüggést.
- Felismertetni a térképi ábrázolás korlátait.
- Megismertetni a térkép jelrendszerét és használatában megfelelő begyakorlottságot szereztetni a tanulókkal.
- Megalapozni a szemléleti térképolvasást.
- Fejleszteni az ismeretszerzési, feldolgozási képességeket a térképi ismeretek használatával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A térkép. Világtájak a valóságban és a térképen. A domborzat és a vizek térképi ábrázolása. A megyetérkép. A tájékozódás gyakorlása Magyarország térképén.	A tájékozódással kapcsolatos ismeretek rendszerezése. A valóság és a térkép összevetése. Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről. Eligazodás a domborzati-vízrajzi, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken. A térkép jelkulcsának használata. A térképolvasás lépéseinek alkalmaztatása a szemléleti térképolvasás szintjén.

III. Téma: Az időjárás, az éghajlat. A talaj**Cél:**

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók időjárással kapcsolatos megfigyeléseit.
- Felismertetni az időjárási jelenségekben megjelenő törvényszerűségeket, kölcsönhatásokat.
- Megismertetni az időjárás elemeinek szerepét az időjárás alakulásában.
- Ráébresztetni a tanulókat az időjárás változékonyságára és az éghajlat viszonylagos állandóságára.
- Bemutatni hazánk éghajlatának jellemzőit. Jártasságot kialakítani az éghajlattal kapcsolatos információk feldolgozásában. (Tematikus térképek, diagramok.)
- A talaj jelentőségének felismertetése.
- A talajvédelem fontosságának megérttetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A levegő hőmérséklete és mérése.	Megfigyelésekkel, észlelésekkel nyomon követni az időjárás elemeinek térbeli és időbeli változásait, kölcsönhatásait.
A szél és a csapadék.	Kísérletekkel alátámasztani a természetben tapasztalható jelenségeket, folyamatokat.
Időjárási térképek vizsgálata.	A halmazállapot-változásokról tanultak összekapcsolása az időjárási jelenségekkel.
Az időjárás és az éghajlat.	Számításokkal alátámasztani a hőmérséklet napi, évi ingadozását, a középhőmérséklet alakulását.
Hazánk éghajlata.	Tematikus térképek, diagramok elemzésével összegyűjteni hazánk éghajlatának jellemzőit.
A talaj és vizsgálata.	A talaj összetevőinek vizsgálata. A talaj és a növénytermesztés összefüggéseinek felismertetése. A talaj védelmének indoklása.
	Rendszeres megfigyelések, mérések, vizsgálódások végeztetése önállóan és csoportmunkában, tanári segítséggel.

IV. Téma: Hazánk: Magyarország**Cél:**

- A tájékozódás kiterjesztése a magyarországi nagytájakra.
- A kialakulásukban résztvevő folyamatok megérttetése.
- Összefüggések megláttatása a kialakulásuk folyamatai és mai felszínük között.
- Képet adni az egyes tájak felszínéről, éghajlati jellemzőiről, vizeiről, legfontosabb környezeti értékeiről.
- Az alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok térbeli elhelyezése.
- A földrajzi környezetre kifejtett egyéni, társadalmi hatások és a belőlük adódó problémák felismerése – a megoldási módok keresése.
- A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismertetésével a hazánkhoz való kötődés alakítása, a nemzettudat fejlesztése.
- Magyarország nemzetközi hírnevének megismertetése, tudatosítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazánk a Kárpát-medencében. 1. Az Alföld: Nagykunság. Hortobágy. Kiskunság. Mezőgazdaság és élelmiszeripar hazánk legnagyobb táján. Települések az Alföldön.	Hazánk elhelyezése Közép-Európában, a Kárpát-medencében. A felszínfejlődés fő folyamatainak megértése a magyarországi tájak példáin. Kép kialakítása a nagytájokról, a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésével és feldolgozásával egyéni és csoportmunkában – a lényeg kiemelésével, a hasonlóságok és különbségek észrevételével,

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
2. A Kisalföld. 3. Az Alpokalja. 4. A Dunántúli-dombság. 5. A Dunántúli-középhegység. Élet a hegységekben. A Balaton. 6. Az Északi-khg. Élet az Északi-khg.-ben és a medencékben. Az adott tájaknál a Hortobágyi, Kiskunsági, a Fertő-Hanság, Balaton-felvidéki, Őrségi, Aggteleki Nemzeti Park. (A többi a 6. évfolyamos természetismeret tantervben: az erdő, a vizes élőhelyek, a mező életközösségeinél) Budapest.	– ábrák, képek adatsorok diagramok elemzésével, összehasonlításokkal, – tények, szöveges információk ábrázolásával, – következtetések megfogalmazásával. Az életmódban, szokásokban bekövetkezett változások érzékeltetése példák segítségével. A magyarországi nagytájak összehasonlítása. Hasonló és eltérő földrajzi jellemzőik megkeresése. A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatainak, összefüggéseinek felismertetése példákon keresztül. Annak beláttatása, hogy a környezet megóvásáért mi is felelősek vagyunk. A személyes cselekvés gyakorlatának és lehetőségeinek vizsgálata konkrét példákon. Az alapvető szakkifejezések használata. A topográfiai fogalmak leolvasása a térképről, elhelyezése a munkatérképen. Gyűjtemények, tablók közös összeállítása közvetlen irányítással: a magyarországi tájakról, településekről, nemzeti parkokról, a fővárosról.

V. Téma: Állatok a házban és a ház körül

Cél:

- Felismertetni az ember tudatos és tervszerű munkáját a házasítás évezredes folyamatában.
- Bővíteni a tanulók tudását legfontosabb haszonállataink, a házban és a ház körül élő állatok szervezetének, életmódjának és hasznosításának ismeretében.
- Továbbfejleszteni természettudományos gondolkodásukat az oksági összefüggések felismertetésével, tudatosításával és magyarázatával.
- Megismertetni az egészséges és emberséges állattartás tudni és tennivalóit.
- Formálni szemléletüket, értékrendjüket a tudomány szerepének és képviselőinek megítélésében.
- Továbbfejleszteni önállóságukat az ismeretszerzésben, megfigyelések, kísérletek végzésében, és gyakoroltatni az állatok szervezetével kapcsolatos megismerési algoritmusokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Házasítás története. Legkedvesebb és legjelentősebb háziállataink: kutya, házimacska, házisertés, szarvasmarha, ló, házityúk, házikacsa testfelépítése, életmódja és hasznosítása. A háziállatok testanyagainak és termékeinek szerepe az ember táplálkozásában.	Feltárni a házasítás életmódbeli változásainak következményeit és a fajtabővülés jelentőségét. Felismertetni a háziállatokat küllemi sajátosságaik és jellegzetes szerveik segítségével. Háziállatok szervezetével kapcsolatos megfigyelések, vizsgálódások végzése, feljegyzések készítése. Megértetni a szervek felépítése és működése, valamint az életmód és a szervezet oksági kapcsolatait. Megismertetni a tanulókkal az állati eredetű tápanyagok táplálkozásban betöltött szerepét és fogyasztásuk egészségvédelmi szabályait. Tudatosítani a helyes fogyasztói magatartás fontosságát, gyakoroltatni formáit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A háziállatok tenyésztése.	Elsajátíttatni az állattartás alapismereteit, kialakítani az emberséges bánásmód igényét és gyakorlatát.
A házban és a ház körül élő állatok: házi veréb, füstifecske, házi egér, vándorpatkány élőhelye, külleme, testfelépítése, életmódja, kapcsolata az emberrel.	Feltárni a házban és a ház körül élő állatok élőhelye-életmódja és szervezete közti összefüggéseket.
Állatcsoportok: gerincesek, madarak, emlősök, ragadozók, patások, rágcsálók közös jellemzői. Állati eredetű anyagok vizsgálata.	Fejlesztetni a tanulók rendszerező képességét az állatcsoportok közös tulajdonságainak összegyűjtésével, lényeges jegyeik kiemelésével. Továbbfejlesztetni a tanulói önállóságot a vizsgálódások végzésében, tapasztalatainak rögzítésében.
Pasteur, Hőgyes Endre, Koch Róbert munkássága.	Bemutatni a tudomány eredményeit, kiemelkedő tudósok munkásságát. Anyaggyűjtés, kiselőadás készítése tanári segítséggel.

VI. Téma: Tavasz a kertben

Cél:

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a tavaszi kert életében bekövetkező változások és okaik iránt.
- Megláttatni a tavaszi kertben az élővilág szépségét, sokszínűségét és kapcsolatrendszerét.
- Bővíteni a tanulók növénysszervezettani és táplálkozásbiológiai ismereteit.
- Megismertetni a kert állatainak szervezetét, életmódját és az életközösségben betöltött szerepét.
- Ráébresztetni a tanulókat a „hasznos” és „káros” élőlény egyoldalú (emberi szempontú) megítélésének helytelenségére.
- Felismertetni a termesztés során felhasznált vegyszerek veszélyét, a biokultúra meghonosításának fontosságát. Úgy formálni a tanulók szemléletét, hogy a biokultúra elkötelezett híveivé váljanak.
- Megfelelő szintű jártasság kialakítása a természettudományos megismerési módszerek használatában.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Élet a tavaszi kertben.	Megláttatni az éghajlat, a talaj és a növények életfolyamatainak összefüggéseit.
A tavaszi kert dísnövényének: tulipán és haszonnövényeinek: vöröshagyma, burgonya, veteményborsó és bab testfelépítése, élete és hasznosítása.	Felismertetni a növényeket lényeges megkülönböztető jegyeik alapján. Alkalmaztatni a tanulók meglévő növényanatómiai és élettani ismereteit. Tudatosítani a növények tápanyagtartalma felhasználása és az egészséges táplálkozás közti kapcsolatokat.
A kert gyakori állatai: a földigiliszta, a májusi cserebogár, burgonyabogár testfelépítése, életmódja, kártétele és az ellene való védekezés.	Feltárni az élőhely, az életmód és a szervezet, valamint az egyedfejlődés és a kártétel közti oksági összefüggéseket. Algoritmus használata az állatok jellemzése során.
Gyûrűsférges, ízeltlábúak, rovarok, bogarak közös jellemzői.	A megismert állatok rendszerezése.
A biokultúra célja, lényege.	A vegyszermentes termesztés fontosságának tudatosítása.

Követelmények a tanév végén**Az 5. évfolyam végén a tanuló:**

- legyen képes a természeti formák, élőlények, egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak összegzésére és ismertetésére,
- tudjon tanári irányítással egyénileg és csoportban dolgozni,
- legyen képes az élő és élettelen világ ok-okozati összefüggéseinek felismerésére, példákkal történő illusztrálására,
- használja megfelelő biztonsággal a szaknyelvet és az önálló ismeretszerzés megismert technikáit
- ismerje a térkép ábrázolásmódja és a valóság közötti kapcsolatot,
- a térkép jelkulcsának használatával igazodjon el – elemi szinten – Magyarország domborzati-vízrajzi, közigazgatási és egyszerű tematikus térképein,
- ismerje az időjárási elemek területi, időbeli változásai közötti összefüggéseket,
- fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás,
- tudjon különbséget tenni az időjárás és az éghajlat között,
- ismerje hazánk éghajlatának jellemzőit,
- ismerje fel a legfontosabb felszíninformákat a valóságban és a térképen,
- ismerje fel leírásból, jellemző álló- vagy mozgóképről hazánk nagytájakait. Értse a felszínük kialakulásában résztvevő folyamatok egymásutánosságát, összhatását,
- tudjon példákat mondani a haza nagytájak természeti-társadalmi-környezeti értékeire,
- legyen képes felismerni, megnevezni és jellemezni az őszi és a tavaszi kertben megismert élőlényeket,
- ismerje és hasznosítsa a gyümölcs- és zöldségfélék táplálkozásban betöltött szerepét, fogyasztásuk egészségügyi szabályait,
- tudja, hogy a kert élőlényei környezetükkel és egymással szoros kapcsolatban, kölcsönhatásban élnek,
- ismerje az ember természetformáló munkáját a kultúrnövények kialakulásának és az állatok házasításának folyamatában,
- ismerje fel és tudja jellemezni a megismert állatok küllemét, testfelépítését, életmódját és az emberhez való kapcsolatát,
- ismerje a háziállatok tenyésztésének célját és az egészséges állattartás ismérveit,
- rendelkezzen a növényi és állati termékek fogyasztásának elemi egészségügyi ismereteivel és gyakorlatával,
- sajátítsa el és használja a mindennapi életében a helyes fogyasztói magatartás ismereteit,
- törekedjen a kulturált és emberséges állattartás, valamint az állatvédelmi szabályok betartására,
- ismerje fel a környezetében tapasztalható környezetkárosító tevékenységeket, folyamatokat,
- értse és tudja, hogy élő és élettelen környezetének állapotáért ő is sokat tehet.

A földrajzi jellegű alapismeretek feldolgozásához használt topográfiai fogalmak felsorolása a földrajz 5. évfolyama számára készült tantervben található meg.

6. ÉVFOLYAM

Időkeret: Évi óraszám: 74 óra
Heti óraszám: 2 óra

Javasolt óraterv

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, kísérletezés, helyi igény	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Össz-óraszám
Év eleji ismételés	–	–	1	1
I. Élet az erdőben	12	1	2	15
II. Vizekben, vizek partján	8	1	2	11
III. Fűves területek élővilága	6	–	2	8
IV. Tájékozódás Földön	10	3	3	16
V. A változó földfelszín	12	3	2	17
Év végi összefoglalás	–	–	6	6

Hazai tájak életközösségei**I. Téma: Élet az erdőben****Cél:**

- Megláttatni a hazai erdők szépségét, sokszínűségét. Felkelteni a tanulók érdeklődését az erdei életközösség élőlényei, évszakokhoz kötődő változásai iránt.
- Fejlesztani a tanulók ökológiai szemléletét az erdő élőlényeiének és az életközösségben betöltött szerepük megismertetésével.
- Tudatosítani és megértetni az élőlény és a környezet, az életmód és a szervezet, a testfelépítés és a működés oksági összefüggéseit.
- Megismertetni a hazai erdők gazdasági értékét, veszélyeztetettségét.
- Érdeklődést kelteni hegyvidéki erdeink nemzeti parkjai iránt.
- Elsajátíttatni olyan magatartást, viselkedésmintát, mely az erdei életközösség védelmét szolgálja.
- Fejlesztani a tanulók felelősségtudatát és tenni akarását az erdő kincseinek megőrzése, gyarapítása érdekében.
- Lehetővé tenni aktív részvételüket erdővédelmi munkálatokban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazai erdőségeink földrajzi helye, kialakulása, gyakori erdőtípusainak jellemzői. Az erdőszintek legjellemzőbb növényeinek: kocsánytalan tölgy, erdei fenyő, gyepürózsa, kökény, erdei pajzsika, seprűmoha, hóvirág faji jellemzői, igénye, testfelépítése és hasznosítása.	Tudatosítani a földrajzi helyzet, a környezeti tényezők, valamint a növények igénye és előfordulása közti oksági összefüggéseket. Felismertetni és a növényi algoritmus segítségével jellemezteni az erdőszintek növényeit. Megláttatni a növények, növénytársulások hasonlóságait, különbségeit, életközösségben betöltött szerepét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az erdő gombáinak: erdőszéli csiperke, gyilkos galóca testi felépítése, életmódja. A gombafogyasztás szabályai. Gombák, mohák, harasztok, nyitvatermők, kétszikűek, zárvatermők. Az erdő állatainak: szarvasbogar, gyapjas lepke, koronás keresztes pók, közönséges kullancs, éti csiga, erdei egér, széncinege, nagy tarkaharkály, erdei fülesbagoly, róka, vaddisznó, gímszarvas faji jellemzői, testfelépítése, életmódja, élettere és szerepe az erdő életközösségében. Puhatestűek, ízeltlábúak, rovarok, bogarak, lepkék, pókszabásúak, gerincesek, madarak, emlősök. Az erdő szerepe, gazdasági jelentősége, veszélyeztetettsége. Hegyvidéki erdők nemzeti parkjai: Bükk NP, Duna-Ipoly NP. Az erdő élőlényeinek vizsgálata.	Felismertetni az ehető és mérgező gombapárok hasonlóságainak veszélyét. Tudatosítani a gombák szerepét az életközösségben és a mindennapi életben. Megismertetni a gombafogyasztás szabályait, és beláttatni megtartásának fontosságát. A megismert élőlények besorolása a megfelelő rendszertani kategóriákba. Küllemi sajátosságai alapján felismertetni és jellemeztetni a megismert állatokat. Feltárni a környezet-szervezet-életmód, valamint a szervek felépítése és működése közti oksági összefüggéseket. Tudatosítani az erdő élőlényeinek sokirányú kapcsolatrendszerét és szerepét az életközösségben. Erdei táplálékláncok összeállítása. A megismert állatok rendszerezése. Megláttatni az erdő hasznát, a bioszférában betöltött szerepét, bemutatni veszélyeztetettségét. Tudatosítani a nemzeti parkok szerepét, bemutatni értékeit. Kíváncsiságot ébreszteni megismerésükre, felkeresésükre. Elsajátíttatni a kulturált erdőjárás szabályait. Gyakoroltatni a vizsgálódásokhoz szükséges eszközök balesetmentes használatát, a vizsgálódás menetének és időrendjének betartását.

II. Téma: A vizekben és a vizek partján

Célok:

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a vizek és vízpartok sajátos életfeltételei és élőlényei irányt.
- Megláttatni a környezeti tényezők, az élőlények igénye és területi elrendeződésük összefüggéseit, valamint a vízi és a vízparti élőlények sokszínű kapcsolatrendszerét, elválaszthatatlanságát.
- Megértetni az élőlények szervezetének és életmódjának hasonlóságai a környezethez való alkalmazkodás ökológiai magyarázatát.
- Felismertetni a folyók és állóvizek szerepét a bioszférában.
- Bemutatni a vízszennyezés forrásait és veszélyét, felismertetni a lokális vízszennyezés globális következményeit.
- Megismertetni a hazai vízi világ megőrzésére hivatott nemzeti parkok nevét, földrajzi helyét és természeti értékeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Vizek, vízpartok életfeltételei.	Összehasonlítással megláttatni a víz és a vízpart életfeltételeinek hasonlóságait és különbségeit.
Baktériumok, növényi, állati jellegű egysejtűek teste és élete. Vízben élő növények, állatok: fonalas zöldmoszat, hínáros békaszőlő, orvosi pióca, kecskerák, tavi kagyló, ponty, lesőharcsa külleme, testfelépítése, életmódja, táplálkozási kapcsolatai.	Felismertetni és jellemezteni a megismert növény- és állatfajokat. A növényi és állati szervek felépítése és működése közti összefüggések megértetése, bizonyítása. A vízi élethez való alkalmazkodás példákkal történő illusztrálása.
A vízparti növénytársulások legjellemzőbb növényeinek fehér fűz, nád, fekete nyár és a vízpartok legjelentősebb állatainak: kecskebéka, vízisikló, tőkés réce, barna réti héja, vidra, gyötrő szúnyog, szitakötők külleme, testfelépítése, életmódja.	Példákkal bizonyítani a vizek és vízpartok élőlények sokrétű kapcsolatait. Szakkifejezések helyes használata. Érdekességek gyűjtése, kiselőadások készítése a megismert állatok életéről.
Moszatok, egyszikűek, zárvatermők, gyűrűs férgek, puhatestűek, ízeltlábúak, rovarok, rákok, gerincesek, halak, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök közös tulajdonságai.	A víz és a vízpart megismert élőlények csoportosítása, rendszerezése.
A vízszennyezés forrásai, következményei. A vizek öntisztulása, védelme.	Megláttatni az édesvizek jelentőségét és egyre növekvő veszélyeztetettségét. Megértetni, hogy a vizek öntisztulási folyamatai végesek.
Tavak, folyók területén kialakított nemzeti parkok: Fertő-Hanság NP., Duna-Dráva NP. természeti értékei.	Kialakítani a nemzeti parkok meglátogatása iránti igényt.
Híres természettudósaink: Kitaibel Pál és Hermann Ottó.	Kiselőadás készítése természettudósain életéről és munkásságáról.
A vízi világ élőlények vizsgálata	A fegyelmezett vizsgálódás és balesetmentes eszközhasználat gyakoroltatása.

III. Téma: Füves területek élővilága

Célok:

- Megláttatni a korábban megismert életközösségek élőhelyei, életfeltételei és élőlényei közötti hasonlóságokat, különbségeket. Tudatosítani a különbségek okát.
- Megértetni a kedvezőtlen környezet és az élőlények életmódja, alkalmazkodása közti összefüggéseket.
- Megismertetni az életközösség tipikus élőlényeit, táplálkozási kapcsolatait.
- Megláttatni a füves területek életközösségeinek szerepét, felismertetni élőhelyük szűkülésének és pusztulásának okait.
- Feltárni a természetes és mesterséges életközösség hasonlóságait és különbségeit.

- Megismertetni a legfontosabb szántóföldi növények igényét, testfelépítését, termesztését és hasznosítását.
- Vágyat ébreszteni a füves puszták nemzeti parkjainak felkeresésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Füves területek, környezeti tényezői, életfeltételei.	Értelmezteni a környezeti tényezők, az életfeltételek és az élőlények életmódja közti összefüggéseket.
A füves puszták jellegzetes növényeinek: angolperje, nádperje, pongyolapitypang, mezei zsálya és a parlagfű előfordulása, igénye, faji jellemzői.	A megismerési algoritmusok használata a növények jellemzésénél.
A mezőgazdasági kultúrnövények: búza, kukorica, napraforgó, cukorrépa habitusa, jellegzetes szervei, termesztése, hasznosítása. Egyszikûek, zárva termők közös jellemzői.	Képek, újságcikkek gyűjtése a kultúrnövények gazdasági értékeiről, termesztéséről és feldolgozásáról.
Az életközösség állatainak: olaszáska, zöld lombszöcske, zöld varangy, ürge gyík, mezei nyúl, fácán, fehér gólya külleme, szervezete, életmódja, egyedfejlődése.	A megismert növények rendszerezése.
Ízeltlábúak, rovarok, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök közös tulajdonságai.	Tudatosítani a kedvezőtlen életfeltételek és az élőlények alkalmazkodásának fontosságát és jelentőségét a faj fennmaradásában. A mező állatainak felismertetése, algoritmusok használata az állatok jellemzésénél.
Az életközösség veszélyeztetettsége, gondozása, védelme.	A mezei állatok besorolása a megismert rendszertani kategóriákba.
A Körös-Maros NP. és a Hortobágyi NP. természeti értékei.	Feltárni a füves élőhelyek területi szűkülésének veszélyét.
	Kedvet ébreszteni egy nemzeti park meglátogatására.

IV. Téma: Tájékozódás a Földön

Célok:

- A tájékozódásról tanultak kiterjesztése a földgömbi ismeretek elsajátításával.
- A tájékozódáshoz szükséges szempontok – irány és távolság – megerősítése a földrajzi fókuszozat megismertetésével, használatával.
- A térbeli elvonatkoztatás képességének továbbfejlesztése árnyaltabb és biztonságosabb képzetek kialakításával.
- A természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességek alapozása a természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megismertetésével.
- A kulcskompetenciákkal kapcsolatos képességek alapozása.
- Az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásainak gyakoroltatása a tankönyvi és egyéb információhordozók felhasználásával.
- A tanulás iránti motiváció felkeltése, fenntartása örömteli tanulási élményekkel.
- A környezettudatos magatartás alapozása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mi van a Föld felszínén? A szélességi körök. A hosszúsági körök. A földrajzi fókusz. Kontinensünk Európa, hazánk helye Európában. A nappalok és éjszakák váltakozása. Éghajlati övezetek. Az éghajlatot alakító, módosító tényezők. Európa éghajlata.	Bővíteni a tájékozódással kapcsolatos ismereteket a földrajzi fókusz megismertetésével. Hazánk földrajzi helyzetének meghatározása. A helymeghatározás lépéseinek begyakoroltatása. Megismertetni a tanulókat a Föld gömb alakjával és a gömb alak miatt kialakuló éghajlati övezetességgel. A Föld mozgásai és a napi, évi időszámítás közötti összefüggések megfigyeltetése. A Föld Nap körüli keringésének és a tengelyferdeség szerepének felismertetése az évszakok kialakulásában. Az égitestek (Nap, Föld) helyzetének modellezése a különböző napszakokban és évszakokban. A Nap napi és évi látszólagos mozgásának megfigyeltetése az égbolton. Az éghajlati övezetek jellemzése. Az éghajlatot alakító tényezők hatásának megfigyeltetése diagramokon és tematikus térképeken.

V. Téma: A változó földfelszín

Célok:

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók felszíninformációkra vonatkozó ismereteit.
- Felismertetni a földfelszín változásait okozó fizikai, kémiai jelenségeket.
- Megértetni a változások törvényszerűségeit a külső erők felszínformálása kapcsán.
- Megismertetni a felszíninformáció kialakulásának folyamatát, a talaj keletkezését.
- A környezetben lejátszódó folyamatok időbeliségének felismertetése.
- Észrevetetni az emberi tevékenység felszínformáló hatását.
- Alakítani a tanulók felelős magatartását a táj, a környezet megóvása érdekében.
- Felkelteni érdeklődésüket a földrajzi-környezeti adottságok iránt.
- Az információhordozók használatában való begyakoroltság alakítása egyéni és csoportmunkák során.
- Az alapvető szakkifejezések megismertetése és helyes használatának gyakoroltatása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A hegységek keletkezése, – gyűrthegegyégek, – röghegegyégek, – vulkáni hegységek. A síkságok (alföldek) kialakulása. A földfelszín közei. A közegek vizsgálata. A talaj keletkezése. Talajfajták. Folyóvizek, állóvizek.	Oksági kapcsolatok felismertetése a fizikai, kémiai változások és a földrajzi jelenségek között. A földfelszínrel és kialakulásával kapcsolatos konkrét fogalmak kialakítása, kísérletekkel, megfigyelésekkel, elemzésekkel, általánosításokkal. A fogalmak közötti kapcsolatok észrevetetése. Csoportosítások, rendszerezések végzése – tanári segítséggel. A földfelszín kialakulásában résztvevő folyamatok értelmezése, leírása – egyidejűségük, egymásutánosságuk érzékeltetése. Rajzos ábrázolásuk. A szakkifejezések pontos használata. Tájékozottság alakítása az információhordozók önálló használatában:

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Felszín alatti vizek. A víz körforgása. A belső és a külső erők.	homokasztali munkákban, kép-, ábraelemzésekben, egyszerű közet és talajvizsgálatokban, tematikus térképek leolvasásában. Az együttműködés készségeinek alakítása az ismeretszerzésben, az ismeretek feldolgozásában, alkalmazásában.

A földrajzi jellegű alapismeretek feldolgozásához használt topográfiai fogalmak felsorolása a földrajz 6. évfolyama számára készült tantervben található meg.

Követelmények az évfolyam végén

A 6. évfolyam végén a tanuló:

- legyen képes mérések, vizsgálódások önálló végzésére, a megszerzett tapasztalatok elemzésére, összegzésére és a mért adatok értékelésére,
- tudjon vizsgálatokat, egyszerű kísérleteket – leírás alapján – fegyelmezetten az érintésvédelmi, tűzvédelmi és balesetvédelmi szabályok betartásával végezni,
- használja megfelelő biztonsággal a szaknyelvet,
- legyen képes a konkrét tényektől, jelenségektől, összefüggésektől elvonatkoztatni, általánosítani,
- ismerje fel, értse, és tudja példákkal bizonyítani az élő és élettelen világ oksági összefüggéseit,
- tudjon tájékozódni a Földön: a kontinensek, óceánok egymáshoz viszonyított helyzetének meghatározásával, valamint a földrajzi fókuszát segítségével,
- helyezze el Magyarországot Európában és a mérsékelt éghajlati övezetben,
- ismerje a Föld gömb alakja és az éghajlati övezetek kialakulása közötti oksági összefüggést,
- tudja megmagyarázni a Föld tengely körüli forgásával a nappalok és éjszakák váltakozását,
- ismerje fel a Nap-Föld viszonyának modellezése segítségével a Föld Nap körüli keringése (tengelyferdesége) és az évszakok kialakulása közötti összefüggést,
- tudjon példákat mondani a földfelszín kialakulásában, a talaj keletkezésében résztvevő folyamatokra, ismerje fel egymásutániságukat vagy egyidejűségüket,
- ismerje a felszín, az éghajlat és a folyók jellemzői közötti összefüggéseket,
- ismertesse a víz körforgásának, a külső vizek munkájának folyamatait,
- válasszon ki jellemzői alapján néhány könnyen felismerhető közetet,
- ismerje a hazai életközösségek területi elhelyezkedését, az élőhelyek környezeti tényezőit, életfeltételeit,
- ismerje fel, nevezze meg, és a megismerési algoritmusok segítségével tudja jellemezni hazánk életközösségeinek élőlényeit,
- ismerje az élőlények egymás közötti kapcsolatait, az életközösségben betöltött szerepét,
- értse és tudja példákkal bizonyítani az élőlények igénye és előfordulása; környezete, szervezete és életmódja, a szövetek felépítése és működése közötti ok-okozati összefüggéseket,
- legyen képes az életközösségek élőlényeit a megismert rendszertani kategóriákba besorolni,
- tudjon egyszerű táplálékláncokat összeállítani,
- tudatosuljon benne a megismert élőhelyek és élőlények veszélyeztetettsége,
- ismerje a nemzeti parkok értékmegőrző szerepét és legjellemzőbb természeti kincseit,
- lássa a természet védelmének fontosságát,
- rendelkezzen környezettudatos szemlélettel és magatartással,
- ismerje és becsülje hazánk tudósainak életét, munkásságát.

Kimeneti követelmények a 6. évfolyam végén**A 6. évfolyam végén a tanuló:**

- tudja, hogy az élőlények elválaszthatatlanok környezetüktől és egymással is szoros kapcsolatban élnek,
- ismerje közvetlen környezete és a hazai tájak életközösségeinek földrajzi helyzetét, életfeltételeit és legjellemzőbb élőlényeit,
- legyen képes küllemi sajátosságaik alapján az élőlények felismerésére, megnevezésére és jellemzésére,
- ismerje az élőlények életközösségben betöltött szerepét és táplálkozási kapcsolatait,
- tudjon egyszerű táplálkozási láncokat összeállítani,
- vegye észre, és tudja példákkal illusztrálni az életközösségekben megismert ok-okozati összefüggéseket,
- sajátítsa el az élőlények rendszerezéséhez szükséges ismereteket, és tudja a megismert élőlényeket megfelelő kategóriákba sorolni,
- ismerje hazánk természeti értékeit, lássa az élőhelyek és élőlények veszélyeztetettségét, érezzen irántuk felelősséget,
- rendelkezzen a környezettudatos magatartás elemeivel,
- tudjon tanári segítséggel méréseket, vizsgálódásokat végezni, tapasztalatait a megadott szempontok alapján összegezni,
- mondjon példákat a megismert kölcsönhatásokra, folyamatokra: a felszínformálódásra, a felszín – vizek jellemzői; az éghajlat – (vizek) – természetes növénytakaró – talaj közötti összefüggésekre,
- legyen jártas a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésében, feldolgozásában: a lényeg kiemelésében, hasonlóságok és különbségek észrevételében; adatok, adatsorok, diagramok, ábrák elemzésében, tények, információk ábrázolásában,
- tájékozódjon elemi szinten, a térképen – Magyarország térképén; a földgömbön – a földrajzi fókuszát segítségével,
- használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére,
- ismerje Magyarország nagytájainak leglényegesebb jellemzőit, tudjon példákat mondani a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági-környezeti értékeire,
- sorolja fel és mutassa meg a földgömbön a kontinenseket, óceánokat,
- tudjon szemléletes képet adni az éghajlati övezetekről,
- legyen jártas a megfigyelések, kísérletek eszközeinek kiválasztásában, balesetmentes használatában a leírt munkafolyamat fegyelmezett és pontos végzésében,
- tudja használni az élőhelyek és az élőlények megismerési algoritmusait,
- rendelkezzen megfelelő jártassággal az önálló ismeretszerzés módszerének használatában.

Ebben a változatban a „fizikai és kémiai alapismeretek” a fizika keretei között kerül feldolgozásra.

TERMÉSZETISMERET**5–6. évfolyam****C. változat****1. Bevezetés**

A kerettanterv a 2003 decemberében elfogadott, és a 2004. szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő **Nemzeti alaptanterv alapján** készült. Az **Ember a természetben műveltségi területben** megfogalmazott követelményeket a **természetismeret tantárgy** keretében dolgozza fel. Előzménye az alsó tagozatos környezetismeret tantárgy.

Ez a tanterv **valamennyi iskolaszervezeti típushoz illeszkedik**. Alkalmazását elsősorban ott ajánljuk, ahol az iskolai pedagógiai program fontosnak tartja a tanulók **természettudományos szemléletének komplex módon történő kialakítását**, így valóban **integrált** rendszerben kívánják tanítani a természetismeret tantárgyat. A természeti környezettel kapcsolatos ismeretek megszerzése során közelíteni kívánják a természettudományi és a társadalomtudományi szemléletmódot, valamint céljuk **a tanulók tényismereteiken nyugvó nemzeti identitástudatának kialakítása**. Különösen ajánljuk azoknak az iskoláknak, ahol a tanulók általános, vagy annál **jobb képességekkel** és nagyobb **környezeti érdeklődéssel** rendelkeznek, tanáraiktól pedig nem idegen a modern pedagógiai módszerek, a kreatív metodikai eljárások alkalmazása.

2. A műveltségi terület céljai és feladatai

Az Ember a természetben műveltségi terület alapvető célja, hogy **megalapozza a tanulók korszerű természettudományos műveltségét, gondolkodásmódját és szemléletét**. Az 1–4. évfolyamon kifejlődött képességeiket továbbfejlesztve előkészíti a természettudományos és részben a társadalomtudományos megismerési módszerek elsajátítását. Ezek segítségével fejlődhet ki a tanulóknak **a környezetre vonatkozó alapismeretek megszerzésének képessége**. A környezetünkben tapasztalható, megismerhető jelenségeket, folyamatokat főbb természeti és társadalmi **összefüggéseikben** mutatja be. A környezet komplex szemléletű értelmezésére törekszik. Megláttatja a különféle élőlények és az emberi társadalom alkalmazkodását a különböző természeti adottságokhoz, valamint a társadalom tudatos és tudattalan visszahatását a környezetre. Tehát arra törekszik, hogy a tanulók felfedezzék és megtapasztalják az élőlények és a környezet sokszintű és összetett kölcsönhatásait. A műveltségi terület praktikus ismereteket kíván nyújtani a világban való eligazodáshoz. Nagymértékben támaszkodik a tanulók spontán és irányított **megfigyeléseire**, önálló tapasztalatszerzéseikre, a természeti és az épített környezetben szerzett **élményeikre**. Számít a kreatív tanulói és tanári munkára, a taneszközökön kívüli egyéb információhordozók használatára. A világ természeti jellemzőinek elemi megismerésének lehetőségét biztosítja a 6–12 évesek számára. A tanulók elsajátíthatják a tudományos megismerés legalapvetőbb eljárásait, a megismerési folyamatokkal kapcsolatos általános tudásrendszereket és műveleteket. Természetesen mindez nem válhat valóra, ha nem sikerül **kialakítani a tanulóknak pozitív beállítódást a környezet és annak jelenségei, élőlényei iránt**.

A műveltségi terület célja, hogy megismertesse a tanulókkal az anyagok tulajdonságait, a természeti környezetben érvényesülő jelenségeket, változásokat, törvényszerűségeket. Betekintést kapjanak az ember életébe, a társadalmat körülvevő, annak életfeltételeit biztosító környezet kölcsönhatásaiba. A fenntartható fejlődés és az elvárható biztonság igényeinek megfelelően kívánja formálni a tanulók gondolkodását, természethez való viszonyát. Ezáltal hozzájárul a környezettudatos, a természeti környezet értékeit óvó magatartás kialakulásához. Hozzásegíti a tanulókat, hogy felfedezzék, az ember része a természetnek, annak rendszereivel megbonthatatlan egységet alkot. Ezáltal megismerik az emberiség és az egyének felelősségét egyaránt. Célja, hogy a természeti és technikai problémák társadalmi viszonyokat is figyelembe vevő megoldására nevelje a tanulókat, **kritikus, kreatív, életfeltételeiken változtatni akaró és képes emberekké formálja őket**.

Az Ember a természetben műveltségi területen folyó nevelés-oktatás **a természeti folyamatok és összefüggések**, valamint **az embernek azokkal való kapcsolatainak megértésére épül**. Az eredményes tanulás feltétele, hogy a tanulók megérezzék, hogy ismereteik és tudásuk megszerzése jórészt rajtuk múlik. Az ilyen tanulás során létrejövő tudásrendszer alkalmas környezetünk jelenségeinek előrejelzésére, magyarázatára, és alkalmazható a mindennapi tevékenységek során. Hangsúlyozni kell azonban, hogy mindezek megvalósításában **a fokozatosság elvének** kell érvényesülnie.

A fenti célokból adódóan **a műveltségi terület feladata:**

- Fokozatosan alakítsa ki a tanulók fejében a diszciplínáktól független általános természettudományos fogalmakat, eljárásokat, és formálja szemléletüket. Megalapozza a fizikai, a kémiai, a földrajzi és az életre vonatkozó tudásrendszereket;
- Bemutassa a tudományok egymásra épülését biztosító külső és belső feltételeket, a tudomány jelentőségét a mindennapi életben, és elérje, hogy az általa szerzett tudás felelős cselekvésben nyilvánuljon meg;
- Kialakítsa azokat a képességeket, amelyek birtokában a tanulók eligazodnak az őket körülvevő világban, annak jellegzetességeiben, felismerik szűkebb környezetük természeti és társadalmi jellemezőit, azok időbeli és térbeli változásait;
- Hozzájáruljon ahhoz, hogy a tanulók rendszerben, kölcsönhatásokban, kapcsolatokban gondolkodjanak. Megláttassa a természeti folyamatok egymásra hatásának okait és következményeit, észrevettesse a természeti és társadalmi folyamatok kölcsönhatásait, valamint azok gazdasági és környezeti következményeit;
- Felismerjék az ember életmódját meghatározó feltételeket közvetlen környezetükben és hazánk jellegzetes tájain;
- Megismerjék a környezetükben előforduló leggyakoribb élőlényeket, azok egymással és az emberrel való kapcsolatait;
- Megismerjék a természeti adottságokhoz igazodó gazdálkodás és életmód magyar hagyományait, valamint társadalmi-kulturális örökségeinket;
- Ismerjék a serdüléssel járó testi és lelki változásokat, készüljenek fel azok fogadására;
- Tegyék magukévá az egészséges, káros szokásoktól mentes életmódot, ismerjék a betegségek megelőzésének módjait;
- Megszeressék a természetet, felfedezzék és megtanulják tisztelni annak értékeit;
- Lássák be, hogy a környezet állapota hatással van saját életükre is, igényeljék az egészséges életkörülményeket és a harmonikus környezetet;
- A tanulók mérjék, elemi szinten értelmezzék, és tudatosan használják a mindennapokból ismert mennyiségeket;
- Elsajátítsák az életben nélkülözhetetlen, elsősorban a természettudományokban begyakorolható megismerési, tanulási, értelmezési technikákat és módszereket (pl. megfigyelés, kísérletezés, mérés, következtetés, összehasonlítás);
- Elemezzék és használják fel a különböző információhordozókból szerzett ismereteket, legyenek képesek információtartalmuk összehasonlítására;
- Elsajátítsák a tapasztalatok szóban és írásban való, nyelvileg helyes megfogalmazási, valamint rajzban történő rögzítési készségét;
- Elsajátítsák a problémamegoldás elemi műveleteit;
- Elsajátítsák a környezettudatos magatartásformák alapjait, a helyes környezeti attitűdöket, és szerezzenek tapasztalatokat a tevékeny együttműködésben.

A fent megfogalmazott, a műveltségi terület egészére vonatkozó célok a későbbiekben (a tantárgy témaköreinek ismertetése során) már nem ismétlődnek.

3. A műveltségi terület kapcsolatai a nat más részeivel

3.1. Kapcsolat a többi műveltségi területtel

Az oktatás alapszakaszában a természettudományok közötti kapcsolatok érzékeltetésén van a hangsúly, nem pedig az egyes szaktudományok művelésével összefüggő ismeretek elkülönítésén.

A műveltségi területben az 5–6. évfolyamra megfogalmazott követelmények képességfejlesztési, és részben tartalmi alapozása alsó tagozatban komplex módon (feltételezzük, hogy a környezetismeret tantárgy keretében) történik. Az a célja, hogy kialakítsa a tanulók pozitív viszonyulását a környezethez, felfedeztesse annak szépségeit, értékeit, valamint, hogy elemi szinten megalapozza a korszerű természettudományos műveltséget, megkezdje a természettudományos világkép kiformálását. Emellett elemi szinten felkészíti a tanulókat az állampolgári létre, elsajátíttatja velük a társadalmi környezetben való eligazodáshoz szükséges alapkészségeket is. 5. évfolyamtól azonban a Nemzeti alaptantervben a földrajzi és környezeti ismeretelemek, a hozzájuk kapcsolódó képesség- és személyiségfejlesztési területek egy része a *Földünk–környezetünk műveltségi területben* fogalmazódik meg. Természettudományokat és társadalomtudományokat egyaránt közvetítő feladatrendszere szervesen kapcsolódik a csupán természettudományokat közvetítő *Ember a természetben műveltségi területhez*. A két műveltségi területben megfogalmazott követelmények mind tartalmi, mind képességfejlesztési, személyiségfejlesztési, mind metodikai, tanulástechnikai szempontból feltételezik egymást, sok szálon összekapcsolódnak. Ezért **5–6. évfolyamon ajánlott, indokolt az Ember a természetben és a Földünk–környezetünk műveltségi terület tartalmainak integrált oktatása.**

3.2. Kapcsolat az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival

Az egyes műveltségi területekben megfogalmazott fejlesztési feladatok az iskolai munka során nem határolódhatnak el egymástól, hiszen ugyanazokra a tanulókra vonatkoznak. Teljesítésük összehangolt tanári munkát kíván. Ennek legfőbb feltételei adóttak az iskolákban, hiszen helyi tantervet kell készíteni. Az egyes műveltségi területekből képzett tantárgyak kidolgozóinak azonban figyelembe kell venniük a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott **kiemelt fejlesztési feladatokat**, hiszen azoknak át kell hatniuk az iskolai munka egészét, hogy a tanítási folyamat **egységes szemlélettel** folyhasson, és azért, hogy **a tanulók személyiségfejlesztése egy összehangolt folyamat során valósulhasson meg.**

Az Ember a természetben műveltségi terület viszonya különböző az egyes kiemelt fejlesztési feladatokkal. Vannak olyan területek, amelyekkel inkább **tartalmi kapcsolata** nyilvánvaló (a „**Hon- és népismeret**”, az „**Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra**” és a „**Környezeti nevelés**”). Ezek olyan tartalmakkal kapcsolatosak, amelyeket az Ember a természetben műveltségi terület is közvetít. Részben ennek keretében ismerik meg a tanulók a haza földrajzi jellemzőit, életközösségeit, természeti értékeit, népünk kulturális örökségeit, mindennapi életét, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit, a Kárpát-medencei falusi és a városi élet hagyományait, jellegzetességeit. Itt ismerik meg azokat a tevékenységeket, sajátítják el azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az azonosságtudat, a nemzeti önismeret kialakulásához vezetnek. Kitekintenek a Kárpát-medencére, megismerik hazánk helyét Európában. Itt látják példákon keresztül a környezet főbb összefüggéseit, itt szerzett ismereteik birtokában lesznek érzékenyek a környezet állapota iránt. Felismerik a mindennapi cselekvések közvetlen környezeti következményeit, és példákat látnak közvetett következményeikre is. Alapfokon elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel megismerhetők a környezet jellemzői, felismerhető és vizsgálható a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet állapota, és példákat látnak arra, hogy a környezeti gondok egy része kezelhető, mérsékelhető, megakadályozható.

Más kiemelt fejlesztési területek (az „**Információs és kommunikációs kultúra**”, a „**Tanulás**” és a „**Környezeti nevelés**” is) inkább alkalmazott módszereik miatt kötődnek a műveltségi területhez. Az Ember a természetben műveltségi területben alapozódnak meg a tanulók megismerési képességei, amelyek birtokában majd megismerik hazánk tájait, életközösségeit, népeit, kultúráit és a gazdasági tevékenységeket. Megismerik azokat az eszközöket, információforrásokat, amelyekből földrajzi-környezeti információkhoz juthatnak. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel az ismeretek értelmezhetők és feldolgozhatók. Itt

szereznek személyes tapasztalatokat az együttműködésekben, a társadalmi és a környezeti konfliktusok kezelésében és megoldásában. Ezeken keresztül elsajátítják az évek során azt a viselkedésformát, amely a természet tiszteletén, az iránta érzett felelősségen alapul, és képessé teszi őket arra, hogy majd felnőtt életük során vállalják a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeiket, gyakorolják jogaikat.

A többi kiemelt fejlesztési terület (az „**Énkép, önismeret**”, a „**Testi és lelki egészség**” és a „**Felkészülés a felnőtt lét szerepeire**”) pedig a személyiségfejlesztésen keresztül jelenik meg a műveltségi terület megvalósításának folyamatában, és az egyén fejlesztési szükségleteinek érvényesítésére irányul. A tanulók ismereteket szereznek a munka világáról. Kipróbálják képességeiket közös tevékenységek során, megfigyeléskor és vizsgálódáskor, játékban, csoportmunkában, projektmunkában. Elsajátítják a közösségi viselkedési formákat. Ezeken keresztül fejlődik énképük, megismerik lehetőségeiket és korlátjaikat.

4. A műveltségi terület követelményeinek időbeli felosztása

4.1. A természetismeret tantárgyra fordítható időkeret az 5–6. évfolyamon

A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendelet százalékos időarány-javaslatot tesz a műveltségi területek feldolgozására.

Műveltségi terület	Évfolyam	Százalékos időkeret ¹
Ember a természetben	5. évfolyam 6. évfolyam	7–11%
Földünk–környezetünk	5. évfolyam 6. évfolyam	4–8%
Összesen	5. évfolyam 6. évfolyam	11–19%

¹ A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendeletben szereplő „Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányaira” táblázat alapján.

Az Ember a természetben és a Földünk–környezetünk műveltségi területre biztosított időkeretek és a megfogalmazott fejlesztési feladatok mélysége alapján ez a kerettanterv a természetismeret tantárgy számára az alábbi óraszámokat tartja reálisnak:

Évfolyam	Heti óraszám ²	Évi óraszám ³
5. évfolyam	3 óra	109 óra
6. évfolyam	3 óra	109 óra

² Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális heti óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

³ Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális évi óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

Fontosnak tartjuk a heti 3-3 óra biztosítását a természetismeret tantárgy számára, mert itt kerülnek megalapozásra azok a képességek, amelyek a későbbiekben alapját képezik a természettudományos és részben társadalomtudományos megismerési és feldolgozási módszereknek, valamint itt kerülnek először tényleges feldolgozásra azok az ismeretanyagok, amelyek a magyarságtudat kialakítása szempontjából alapvető jelentőségűek. A témakörök tényanyaga és összefüggései, a hozzájuk kötődő tevékenységek egymásra épülő, csak fokozatosan fejleszthető rendszert képeznek. Ezért teljesítésük alapfeltétele a **tanulási folyamat biztosítása**, ami heti 3 óránál kisebb óraszám esetén ebben az életkorban nem valósítható meg.

4.2. A természetismeret tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és időkeretek az 5–6. évfolyamon

5. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		92
1.	Az anyag és jelenségei	22
2.	Az időjárás	10
3.	Tájékozódás a környezetben	15
4.	Barangolás hazai tájakon	
4.1.	Alföldi tájainkon	25
4.2.	Dombsági tájainkon	20
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		17

6. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		95
4.3.	Hegyvidéki tájainkon	25
4.4.	A vizeinkben és a vizeink partján	26
4.5.	A város működése	19
5.	Lakóhelyüinktől a bolygónkig	10
6.	Az ember szervezetének működése és kapcsolata a környezettel	15
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		14

5. A természetismeret tantárgy tartalmi felosztása az 5–6. évfolyamon

5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai

5. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Az anyag és jelenségei	– Lássanak a tanulók példákat az anyag előfordulásaira és a különböző anyagok jelentőségére; – Lássák a környezetben előforduló legfontosabb anyagok tulajdonságai közötti különbségeket, próbáljanak magyarázatot találni azokra; – Ismerjék meg az anyagok és a hozzájuk kapcsolódó fizikai, kémiai, biológiai és természetföldrajzi jelenségek, folyamatok megfigyelésének és vizsgálatának módszereit, leírásának legfőbb szempontjait.
2. Az időjárás	– Mélyüljön el a tanulók ismerete a megfigyelés, a mérés, a vizsgálódás módszeréről, jelentőségéről, értsék a tapasztalatokból levont következtetések fontosságát; – Értsék az időjárási elemek és jelenségek kapcsolatát az anyagokkal és a hozzájuk kapcsolódó változásokkal, jelenségekkel; – Ismerjék fel az időjárási jelenségek szerepét az életben.
3. Tájékozódás a környezetben	– A tanulók földrajzi-környezeti kíváncsiságának felébresztése; – A valós környezetben való térbeli tájékozódás képességének megalapozása a tájékozódás alapvető és egyszerű módszereinek megismerésével, majd alkalmazásával; – A térbeli tájékozódás képességének fejlesztése másodlagos információhordozók (térkép, földgömb, modellek) segítségével; – Ismerjék fel a valóság és a térképi ábrázolás közötti kapcsolatot a valóság egyes darabjainak és térképének összevetésével.

Témakörök	Célok és feladatok
4. Barangolás hazai tájakon	– Lássák a tanulók a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági környezet változásainak kölcsönhatásokon való alapulását; – Lássák a felszíni, az éghajlati és a vízrajzi adottságok kapcsolatát a mindennapi élettel és a gazdasággal. Érzékeljék változásaik szerepét; – Tegyenek különbséget az érintetlen és az átalakított tájak között, lássák azok értékeit; – Ismerjék fel az élőlények származása, környezeti igényeik és termesztésük / tenyésztésük közötti oksági összefüggéseket; – Ismerjék fel az élőlények közötti lényeges hasonlóságokat, különbségeket, tudják azokat rendszerezni különböző szempontok szerint; – Tudják elhelyezni a megismert Kárpát-medencei, hazai tájakat, folyókat és városokat a térképeken; – Ismerjék fel az élőlények egymásra utaltságát, kapcsolataikat a hazai természetes és mesterséges életközösségekben; – Tudják, hogy milyen nyersanyagokat használnak, milyen termékeket állítanak elő az egyes gazdasági ágak; – Ismerjék fel a környezetet szennyező anyagokat, azonosítsák azok forrásait, és tudják, hogy mely emberi tevékenységek során jutnak a környezetbe; – Tudják, hogy a szennyező anyagokkal óvatosan, a szabályokat betartva kell bánni; – Alapozódjon meg a természet jövőjéért érzett felelősségük, ismerjék feladataikat és fedezzék fel köznapi lehetőségeiket a környezet állapotának megóvásában.
Alföldi tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók az alföldi tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Értsék a házasítást, mint történelmi folyamatot. Érzékeljék benne a hosszú idő alatt lezajló átalakulások és az öröklődés szerepét; – Lássák az ember és a ház körül élő növények és állatok között lévő kapcsolatokat, ismerjék fel bennük a kölcsönös érdekeket; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását az alföldi természetes és mesterséges életközösségekben, valamint a gazdasági tevékenységekben; – Ismerjék meg a tanyai életforma főbb jellemzőit, hagyományait.
Dombsági tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók a dombsági tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Lássák, hogyan termeli az ember a szükséges élelmiszereket; – Értsék a haszonnövények nemesítését, mint történelmi folyamatot. Érzékeljék benne a hosszú idő alatt lezajló átalakulások és az öröklődés szerepét; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását a zöldségeskertben és a gyümölcsösben, mint mesterséges életközösségekben, valamint a gazdasági tevékenységekben; – Fedezzék fel a falu szerepét, valamint szerkezeti egységeinek eltérő feladatait; – Ismerjék meg a falusi életforma főbb jellemzőit, hagyományait.

6. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
4. Barangolás hazai tájakon Hegyvidéki tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók a hegyvidéki tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Ismerjék fel a hegységek keletkezése és erőforrásaik közötti kapcsolatokat; – Lássák az erdő környezeti szerepét, értsék az erdő és az ember kapcsolatát; – Felfedezzék és megértsék az erdei élőlények közötti kapcsolatokat; – Legyen fogalmuk a hegyvidéken élő emberek életmódjáról, értsék az erdővel való kapcsolatukat; – Értsék a hegyvidékhez kötődő iparágak kialakulásának okait, azok kapcsolatait; – Legyen elképzelésük az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás alapvető céljairól.
Vizeinkben és vizeink partján	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Lássák a folyóvizek összekötő és felszínalakító szerepét, gazdasági következményeit; – Lássák az élőlények, az ember és a víz (folyó- és állóvizek) kapcsolatát; – Ismerjék a vízparti és a vízi életmód jellemzőit, a víz közelében és a vízben élő állatok testfelépítésének környezeti feltételekkel való kapcsolatát; – Ismerjék meg a vízparti üdülőtelepek kialakulásának okait, és a társadalom által okozott környezeti következményeket; – Legyen elképzelésük a halászat és a haltenyésztés feltételeiről, alapvető szabályairól.
A város működése	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Értsék a tanulók a város működésének feltételeit, lássák benne a különféle gazdasági ágak együttműködésének szerepét; – Ismerjék meg az életfeltételek sajátosságait és időbeli változásait az ember által leginkább átalakított környezetekben; – Lássák az élőlények alkalmazkodását az ember által alakított környezethez.
5. Lakóhelyünkől bolygónkig	– Legyen elemi szintű tájékozottságuk a lakóhely társadalmi-gazdasági adottságairól; – Lássák a természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatát lakóhelyük példáján; – Ismerjék a Kárpát-medencei, hazai nagytájakat, főbb jellegzetességeiket és azok okait; – Ismerjék hazánk földrajzi helyét, társadalmi és környezeti helyzetét a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban; – Ismerjék a Föld alakját, gömbhéjas szerkezetét, értsék azok főbb következményeit; – Alakuljanak ki egyszerû, helyes képzeik égitestünk alakjáról, gömbhéjas szerkezetéről, a Föld mozgásairól, azok tapasztalható és mindennapi életünket is meghatározó következményeiről.
6. Az ember szervezetének működése és kapcsolata a környezettel	– Ébredjen fel a tanulók érdeklődése saját szervezetük felépítése és működése iránt; – Értsék meg a kamaszkorban bekövetkezett változások okait, és tudatosuljanak ebből adódó tennivalóik; – Ismerjék az egyes szervrendszerek fontosabb betegségeit, a leggyakoribb betegségtüneteket, ismerjék fel a gyors orvoshoz fordulás fontosságát; – Váljanak alkalmassá elsősegély-nyújtásra és egyszerû betegápolásra a családban; – Vegyék észre az egészséges környezet és életmód szerepét a betegségek megelőzésében. Alapozódjon meg egészségtudatos magatartásuk, alakuljanak ki helyes szokásaik.

5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok az 5–6. évfolyamon

5. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Az anyag és jelenségei	Az anyag tulajdonságainak és kölcsönhatásainak megfigyelése, vizsgálata, egyszerű értelmezése. A tulajdonságokkal kapcsolatos mennyiségek megismerése. Az anyagok csoportosítása tulajdonságaik szerint. A csoportosítás szempontjainak értelmezése. A fény és jelenségeinek megismerése. Az oldódás, a keveredés, a gázok összenyomása, a halmazállapot-változások, a lassú és a gyors égés, a melegítés és a hőtágulás, az úszás, a lebegés és az elmerülés elkülönítése gyakorlati helyzetek elemzése során. A jelenségek felismerése és mennyiségi leírása. Az energiafajták, az energia terjedésének és átalakulásának felismerése gyakorlati példákban.	Irányított megfigyelés, mérés a vizsgálódás során. Egyszerű kísérletek végzése az anyag tulajdonságaival és váltoásaival kapcsolatban közvetett tanári irányítással egyéni és csoportmunkában. A természeti jelenségekkel kapcsolatos előzetes elképzelések megfogalmazása. A tapasztalt vagy megfigyelt természeti jelenségekkel, folyamatokkal összefüggő tapasztalatok megfogalmazása. A tapasztalatok összevetése az előfeltevésekkel. Az eltérések felismerése, és egyszerű magyarázatok keresése azokra.
	A tudományos vizsgálódások kérdésfeltevéseinek és eredményeinek tudatos összekapcsolása. Az egyéni elképzelések és a tudományos magyarázatok összehasonlítása. A tudományos vizsgálódások izgalmas kaland jellegének érzékelése és fontosságának meglátása.	A tapasztalatoknak és a vizsgálatok eredményeinek írásbeli rögzítése tanári irányítással. A vizsgálati és kísérleti eszközök balesetmentes használata. A modellezés alapjainak megismerése fizikai (pl. halmazállapot-változások), kémiai (pl. részecskekép), földrajzi (pl. az időjárás napi változása) és biológiai (pl. testfelépítés) példákban.
2. Az időjárás	Az anyagfogalom kiterjesztése a levegőre, majd általában a gázokra. Az anyagról és a hozzá kötődő jelenségekről, a halmazállapot-változásról tanultak összekapcsolása az időjárási jelenségekkel. Időjárási jelenségek értelmezése, egyszerű elemzése lakóhelyi és Kárpát-medencei példákban. Az idő egységeinek megismerése. Az időjárási folyamatok időbeliségének, időrendiségének és évszakos változásainak felismerése.	Az időjárási elemek egyszeri és rendszeres megfigyelése, mérése. Vizsgálódás közvetlen tanári irányítással csoportmunkában. A környezetben szerzett spontán tapasztalatok, a mindennapi ismeretek, a megfigyelések és vizsgálódások tapasztalatainak megfogalmazása, egyszerű természettudományos magyarázata. A folyamatok eredményeiből egyszerű modellek és előrejelzések megfogalmazása.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
		Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással frontális munkában: lényeg kiemelése szövegből, hasonlóságok és különbségek észrevétele, napi és heti hőmérsékletek grafikus ábrázolása. Egyszerű következtetések levonása a kapott és a számítással nyert adatokból, tényekből.
3. Tájékozódás a környezetben	Az ismert tér fokozatos kitágítása. Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. A térkép és a valóság kapcsolatának meglatása. A valóságról szerzett információk azonosítása térképi információkkal. A térképi ábrázolás megismerése. Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken. Hazánk elhelyezése Európában és a Földön.	Leírások készítése a környezetben és a térképen tett megfigyelésekről. Vázlatrajz és térképvázlat készítése a lakóhelyről és környékéről tanulmányi sétán. Távolságra vonatkozó becslések, egyenes vonal menti távolságok mérése. Egyszeri megfigyelések, mérések, vizsgálódások közvetlen tanári irányítással. A keresőhálózat és a földrajzi fókuszálózat megismerése, használata. Felismerés, keresés, iránymeghatározás, elemi leolvasás térképről tanári irányítással.
4. Barangolás hazai tájakon (alföldi és dombsági tájainkon)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban. Alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok (felszínformálódás, gazdálkodás) térbeli rendjének felismerése a hazai tájakról vett példák alapján. A rendszerek viselkedésének megismerése a mező, a rét, a szántóföld és a kert, mint életközösségek példáin.	A hazai gazdaságban leggyakrabban használt anyagok, közetek, nyersanyagok és energiahordozók felismerése. Tanulmányi séta és feldolgozása (a társadalom alkalmazkodása a természeti adottságokhoz). Közvetlen és közvetett információhordozók (valóság, ismeretterjesztő könyvek, szóbeli források, képek) kiválasztása, tájékozódás könyvtári anyagokban tanári segítséggel. Esemény és történet elmondása megfigyelés alapján. Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással csoportmunkában: lényeg kiemelése szövegből, ábrákból, képekből; hasonlóságok és különbségek észrevétele; egyszerű vázlat készítése.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	Fokozatos ismerkedés a növények és az állatok szerveződési szintjeivel és rendszertani egységeivel. A környezetben érzékelhető társadalmi hatások egyszerű elemzése, problémák felismerése, megoldási lehetőségek bemutatása. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A természet- és környezetvédelem céljainak megismerése, a személyes feladatok, lehetőségek megnevezése tapasztalatok alapján. A környezetet szennyező anyagok megismerése, forrásaik azonosítása, emberi tevékenységekhez kapcsolása. A szennyező anyagokkal való óvatos bánásmód szabályainak megismerése és betartása.	Tájleírás, táj jellemzés, az élőlények jellemzése. A jellemzés algoritmusának elsajátítása. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképeken, földgömbökön. Az élőlények hierarchikus osztályozása. Példák keresése a hely- és helyzetváltoztató mozgásokra az élővilágban. Az életközösségek bemutatása és élőlényeikből táplálékláncok összeállítása tanári segítséggel. Egyszerű gyűjtemény vagy tabló összeállítása közvetlen tanári irányítással képekből, közetekből, nyersanyagokból, késztermékekből, terményekből.

6. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
4. Barangolás hazai tájakon (hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. Az élővilág változásában, a felszíninformálódásban, az életmódban és a termelő tevékenységben lezajló folyamatok időrendiségének felismerése. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban. A rendszerek viselkedésének megismerése a hegyvidéki erdő, a víz, a vízpart és a város, mint életközösségek példáin. A környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások és az azokból adódó problémák, az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatok felismerése, megoldások keresése.	Válogatás információs anyagokban, tájékozódás kiállításon, múzeumban tanári segítséggel. Információk értelmezése és feldolgozása csoportmunkában tanári irányítással: lényeg kiemelése szövegből, ábrából, képből; összehasonlítások; egyszerű vázlat készítése; adatok, egyszerű adatsorok, diagramok elemzése, összehasonlítása. Tájleírás, táj jellemzés, az élőlények jellemzése. A jellemzés algoritmusának elsajátítása. Leírás készítése az élővilágban megfigyelhető hely- és helyzetváltoztató mozgásokról. Tények, szöveges információk ábrázolása térképvázlaton, rajzon, diagramon, terepasztali modellen, tablón, örömtérképen. Közvetett információhordozók (térképek, szépirodalmi könyvek, szóbeli források, ábrák, képek, adatsorok stb.) kiválasztása közvetlen tanári segítséggel. Az élőlények hierarchikus osztályozása.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak megismerése tanulmányi sétán szerzett tapasztalatok alapján.	Az életközösségek bemutatása és táplálékláncok összeállítása önállóan. A gazdaságban gyakran használt anyagok, közetek, nyersanyagok, energiahordozók csoportosítása a valóságban és képeken. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképeken, földgömbökön. Esemény, történet elmondása emlékezetből. A környezetben lejátszódó események, folyamatok, helyzetek bemutatása egyszerű helyzetgyakorlatokban.
5. Lakóhelyünkől bolygónkig	A praktikus tudás megszerzésére irányuló igény kifejtése. A Föld alakjának és gömbhéjas szerkezetének megismerése modell segítségével. A mozgás és az idő kapcsolatának felismerése példákban. A Föld mozgásaihoz kötődő változások, éghajlati jelenségek felismerése. Az éghajlati jelenségek évtizedes és évszázados változásainak felismerése, egyszerű értelmezése. A Földön tapasztalható folyamatok lényegének megismerése. A Kárpát-medencei nagytájak, a hazai régiók hasonló és eltérő földrajzi-környezeti jellemzőinek felismerése. A közvetlen környezetben élő emberek kulturális, értékrendbeli különbözőségének felismerése, és annak belátása, hogy emberi mivoltában mindenki egyenrangú. Az egyén és a társadalmi közösségek szerepének belátása a környezet értékeinek, harmóniájának megóvásában. A személyes cselekvés lehetőségének felismerése.	A Föld mozgásainak megismerése modellek segítségével, példák keresése a hely- és helyzetváltoztató mozgásokra. A földrészek és az óceánok felismerése különböző méretarányú, tartalmú és körvonalas térképeken, földgömbökön. Az éghajlat-alakító tényezők hatásainak modellezése közvetlen tanári irányítással. Éghajlati adatok értelmezése, éghajlati diagram készítése közvetett tanári irányítással. Tanulói nézetek megfogalmazása egy-egy környezeti jelenséggel kapcsolatban. Ismeretszerzés és feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőivel kapcsolatban.
6. Az ember szervezetének működése és kapcsolata a környezettel	Anyagcsere lényegének megértése a növény- és az állatvilágból vett példákban. Az emberi szervezet működésének más élőlényekétől való eltérésének felismerése.	Megfigyelések, egyszerű vizsgálódások az életjelenségekkel, főként az anyagcsere-folyamatokkal kapcsolatban. Az egészséges életmódnak megfelelő napirendek és étrendek összeállítása.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	Az emberi szervezet működésével kapcsolatos fizikai, kémiai, biológiai folyamatok felismerése és elemi szintű értelmezése. A természeti folyamatok elemzése során az embernek, mint a természet szerves részének a kezelése. Az emberi (különösen a kamaszkori) szervezet felépítésének, működésének alapszintű ismerete, benne a rendszerszerűség felismerése.	A személyi higiéniával összefüggő egyszerű esetelemzések. Helyzetgyakorlatok az elsősegélynyújtással és a házi betegápolással kapcsolatban. Ismeretszerzés és feldolgozás csoportmunkában az emberi szervezet és a környezet kapcsolatairól.

6. A természetismeret tantárgy kimeneti követelményei

A 6. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- A természeti szépségek és értékek, kulturális örökségek felismerése (lakóhelyi, hazai és Kárpát-medencei példákon);
- Annak felismerése, hogy milyen hatást gyakorol a környezet egy-egy táj és életközösség fejlődésére, a társadalomra és gazdasági életére (lakóhelyi és hazai példákon);
- Készség a természet építőköveinek és az anyagokhoz kapcsolódó jelenségeknek, folyamatoknak önálló megfigyelésében, egyszerűbb vizsgálatában közvetett tanári irányítással, jártasság az önálló megfigyelésekben;
- Az elsődleges információhordozók használatának készsége (tájékozódás a térben, képtelmezés és szövegértelmezés);
- Tájékozódási készség különböző méretarányú és ábrázolásmódú térképeken, földgömbökön;
- Jártasság térképeken és földgömbökön való távolságmérésben;
- Tudjanak számszerű adatokat nagyságrendjük szerint összehasonlítani;
- Tudjanak időtartamokat becsülni, természeti és egyszerű társadalmi eseményeket időrendbe állítani;
- Eligazodjanak készségszinten egyszerűbb lexikonokban, kézikönyvekben, ismeretterjesztő könyvekben, atlaszokban, valamint jártasság szintjén adatsorokban;
- Jártasság irányított tapasztalati ismeretszerzésben a szűkebb, illetve a tágabb környezetükből tömegkommunikációs információhordozók felhasználásával;
- Megismert földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok egyszerű magyarázatának készsége;
- Konkrét események, jelenségek előzményeinek és következményeinek felismerési készsége;
- Készség a szerzett ismeretek különböző szempontú csoportosításában, rendszerezésében, feldolgozásában és ismertetésében (pl. rajzban, fogalmazásban, elbeszélésben) tanári irányítással;
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő szakkifejezések elsajátítása és helyes használatuk.

7. A tanulók ellenőrzés-értékelésének elvei, módszerei, szempontjai

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulóknak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységeik, az egyéni ellenőrzések során nyújtott teljesítményeik, valamint a csoportmunkában és projektekben végzett együttműködések adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos **ellenőrzést** alkalmazni, amelyet követően külön **értékeljük** a tanulók tényismereti tudását, a természeti környezettel összefüggő gondolkodását és tudásuk gyakorlati alkalmazásának szintjét. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen.

7.1. Az értékelés általános szempontjai

- A tanulók önálló megfigyelési, vizsgálódási-kísérletezési és más információszerzési képességének szintje;
- Eszközhasználatuk szintje;
- Az információkkal kapcsolatos feldolgozási képességeik szintje;
- Tényismeretük és annak kifejezési képessége;
- Feladatmegértő, feladatmegoldó képességük szintje;
- Problémafelismerő képességük szintje;
- Ismereteik alkalmazásának szintje;
- Összehasonlító és rendszerező képességük szintje;
- Kommunikációs, együttműködési és társadalmi képességeik szintje;
- A környezethez való viszonyuk, cselekvőképességük.

Az értékelés valamennyi szempontjánál azt az alapelvet kell szem előtt tartani, hogy az adott tanuló **hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest!** Az értékelés alapját a kerettantervben megfogalmazott **kimeneti követelmények** adják, amelyeket a tanulóknak az **alkalmazás szintjén** kell teljesíteniük. Teljesítésük a továbbhaladás feltétele. Az azokon felüli követelményeket a megnevezés/leírás, illetve a reprodukció szintjén javasolt számon kérni.

7.2. Az értékelés javasolt részletes szempontjai tartalmi egységenként

5. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Az anyag és jelenségei	– A tanuló érdeklődése a természeti jelenségek iránt; – Anyagismeretének szintje; – Megfigyeléseinek, vizsgálatainak tudatossága, a tanuló jártassága azok tervezésében; – Analizáló és szintetizáló készségének szintje; – Együttműködési készsége a csoportmunkában; – A tanult jelenségek, folyamatok felismerésének készsége a mindennapi életben; – A tanulóknak saját munkájával kapcsolatos szóbeli értékelése.
2. Az időjárás	– A tanuló feladatmegértő készsége, érdeklődése, figyelmének tartóssága, pontossága; – Irányított megismerési készsége, jártassága az eszközhasználatban; – Csoportosítási, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – A tanuló szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása és elsajátított ismereteinek reprodukálása során.
3. Tájékozódás a környezetben	– A tanuló tájékozódó képessége a térképen és a földgömbön (felismerés, megmutatás, bejelölés, földrajzi fókuszoltság olvasása); – A természeti környezetben való eligazodásának szintje; – Ábrázolási képességének szintje (rajzban, térképvázlaton, modellen); – Feladatlap-megoldó képessége; – Viselkedése a természeti környezetben a tanulmányi sétán.
4. Barangolás hazai tájakon (alföldi és dombsági tájainkon)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, valamint az irányított megismerési és kifejezési módszerekben; – A természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatának felismerési képessége; – Csoportosítási képessége és összefüggéseket felismerő készsége; – Elemzési képessége (képek, terep- és élőlénymodellek, magyarázó-ábrák, egyszerű tematikus térképek, adatok);

Témakör	Értékelési szempontok
	– Szóbeli kifejezőképessége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. Írásbeli kifejezőképessége feladatlapok megoldása és fogalmazások, leírások készítésekor; – Jártassága a tájak és az élőlények bemutatásában, jellemzésében; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége; – Idő- és térszemléletének fejlettségi szintje; – Viselkedése a társadalmi környezetben tanulmányi sétán; – Cselekedeteinek tudatossága.

6. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
4. Barangolás hazai tájakon (hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Egyéni és csoportos feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, valamint az irányított megismerési és kifejezési módszerekben; – Csoportosítási képessége, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – Jártasságának szintje az elemzésben (képek, terepmodellek, magyarázó- és folyamatábrák, egyszerű tematikus térképek); – Tájat, élőlényt bemutató és jellemző készsége; – Szóbeli kifejezőképessége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. Írásbeli kifejezőképessége feladatlap-megoldások, fogalmazások, leírások készítése során; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége. Idő-térszemléletének fejlettsége; – Viselkedése a helyzetgyakorlatokban kiállításon, cselekedeteinek tudatossága.
5. Lakóhelyünkötől a bolygónkig	– A tanuló bemutatási képessége a gazdasági ágak egymással való kapcsolatáról; – Ismereteinek alkalmazási szintje; – Lényegkiemelő képességének szintje az irányított megfigyelések során; – Jártassága az ábra- és képelemzésben; – A tanári irányítással végzett vázlatírási képessége; – A tapasztalatainak feldolgozási képessége; – Kiscsoportos feladatvégzési, együttműködési képességének szintje a csoportmunkában és a projektmunkában.
6. Az ember szervezetének működése és kapcsolata a környezettel	– A tanuló testtopográfiai és testének működésére vonatkozó ismereteinek szintje; – Kapcsolat és összefüggés felismerő képessége a példák bemutatása során; – Gyakorlati ismereteinek szintje az egészséges életvitelben és az elsősegélynyújtásban; – Igénye és készsége az egészséges életvitelre, környezetre; – Viselkedése a helyzetgyakorlatokban, együttműködési készsége a csoportmunkában.

BIOLÓGIA**7–8. évfolyam****ALAPGONDOLATOK, RENDEZŐELVEK**

A biológia a természetismeret 5–6. évfolyamán elsajátított ismeretekre, készségekre, képességekre épül. Annak céljaival, feladataival szerves egységben

- bővíti a tanulók biológiai ismereteit,
- erősíti a természettudományos tárgyak tantárgyközi kapcsolatait,
- továbbfejleszti a tanulók megismerési képességeit,
- elősegíti személyiségük sokoldalú kibontakozását,
- formálja ön- és világszemléletüket,
- segíti a természeti és társadalmi környezetben való eligazodásukat, testi és lelki harmóniájuk kibontakozását.

A biológiai ismeretek elsajátítása során a tanítás-tanulás folyamatában kiemelt hangsúlyt kap a **testi-lelki egészség**, az **énkép és önismeret**, a **hon- és népismeret**, a **környezeti nevelés**, valamint az **információs és kommunikációs kultúra** fejlesztési feladatainak megvalósítása.

Ezen feladatok megvalósítása érdekében válogatódott ki és rendeződött témakörökbe a tananyag a 2003-ban megjelent kerettanterv alapelveinek megfelelően. Így a 7. évfolyamon az ökológiai rendszerekkel, a növényi, állati test felépítésével, működésével és a rendszertannal, a 8. évfolyamon pedig az ember szervezetével és egészségével ismerkednek meg a tanulók.

A **NAT** által kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítását a biológia az alábbiakban bemutatott módon vállalja fel.

A **testi és lelki egészség**, valamint az **énkép és önismeret** fejlesztési feladatai többnyire a 8. évfolyam ismereteihez kapcsolódnak. Ekkor sajátítják el a tanulók az emberi test anatómiai, fiziológiai ismereteit és az egészségük megőrzését segítő tudni és tennivalókat.

Ezért itt van elsősorban lehetőség:

- saját szervezetük felépítése, működése és kamaszkori változásai iránti érdeklődés felkeltésére,
- a környezet az életvitel és a szervezet egészségi állapota közti összefüggések felismertetésére,
- az egészséges életmód igényének kialakítására és a harmonikus életvitelt megalapozó szokásrendszer elsajátítására,
- az élvezeti szerek, drogok kipróbálásának és használatának elutasítását, a káros szenvedélyek kialakulásának megakadályozását segítő viselkedési formák megismertetésére,
- a betegségek megelőzésének, az időben történő orvoshoz fordulás fontosságának, a betegápolás és elsősegélynyújtás alapismereteinek elsajátítására és gyakorlására,
- a reális önismeret és az önnevelés fejlesztésére,
- az alapvető erkölcsi normák valamint az egészség a becsület és a tudás értéként való elfogadtatására.

A felsoroltak sikeres megvalósítása csak az egészségtan modultanterv 8. évfolyamra tervezett anyagával szerves egységben oldható meg. Ezért a két tantárgy ismereteit tanmeneti és tankönyvi szinten össze kell hangolni.

A 7. és a 8. évfolyamának tananyaga része és segítője a **környezeti nevelésnek**. A *Távoli tájak életközösségei*, valamint *A növények, állatok teste és élete* című témakörök ismereteinek elsajátítása során feltárul a tanulók előtt az élővilág szépsége, változatossága és veszélyeztetettsége. Kialakul bennük a környezet iránti érzékenység, felelősségérzet, mely a környezettudatos magatartás alapja.

A *biológiai rendszerek szabályozó folyamatainak* ismeretei segítik az összefüggések, kölcsönhatások, törvényszerűségek felismerését, tudatosulását. Ezáltal formálódik a tanulók **ökológiai szemlélete**, fejlődik **természettudományos gondolkodása**.

A **hon- és népismeret** feladatainak megvalósításához az európai és világhírű magyar kutatók, természettudósok és orvosok életének munkásságának és eredményeinek bemutatásával járul hozzá a tantárgy.

Az **információs és kommunikációs kultúra** fejlesztési feladatainak megvalósítása a tantárgy egészét átszövi. Ismeretanyagának feldolgozása elválaszthatatlan a természettudományos megismerési módszerek alkalmaztatásától, a megismerési képességek fejlesztésétől, az egyéni és csoportos tanulás formáinak gyakorlásától, az önálló tanulási technikák elsajátításától és a permanens önművelődés igényének kialakításától.

Mindezen feladatok megvalósításához, a **reális önismeret** és a **pozitív énkép** kialakulásához, valamint a **harmonikus személyiségfejlődéshez** sokoldalú és rendszeres értékelés is szükséges.

ÉRTÉKELÉSI ELVEK A 7–8. ÉVFOLYAMON

Az értékelés leggyakoribb formái

- Az önálló és csoportos tanulói tevékenység: forráshasználat; megfigyelés; kísérletezés; applikációs tevékenység; programkészítés, szervezés.
- Szóbeli feleltetés.
- Írásbeli ellenőrzés: munkafüzet, munkalap, feladatlap, témazáró.
- Önálló – tanórán kívüli – forráshasználat (könyv, folyóirat, multimédiás eszközök), megfigyelés, adatgyűjtés, kiselőadás, programkészítés.

Értékelési szempontok:

- Milyen szinten sajátította el a tanuló a tananyaghoz kapcsolódó szaknyelvet és az élőlények testtopográfiai ismereteit?
- Hogyan használja a megismerési algoritmusokat?
- Felismeri-e az élőlényeket, tudja-e őket jellemezni?
- Képes-e a megismert tények, folyamatok, fogalmak elemzésére, törvényszerűségek bizonyítására?
- Érti-e az ökológiai rendszerek szabályozó folyamatait, tudja-e példákkal illusztrálni a környezet-életmód-szervezet, valamint a szervek felépítése és működése közti oksági összefüggéseket?
- Képes-e a növényi és állati anyagcsere összehasonlítására, látja-e az autotróf anyagcsere szerepét a bioszférában?
- Felismeri-e a növény és állatvilág élőlényének testfelépítésében és életműködéseinek fejlődésében az evolúciós újításokat?
- Képes-e a megismert élőlények rendszerezésére?
- Ismeri-e az emberi szervezet felépítését, működését, szabályozó folyamatait?
- Látja-e szervezetében a rész és az egész viszonyát, az életfolyamatok irreverzibilitását?
- Elsajátította-e és alkalmazza-e a mindennapokban az egészséges életvitel szokásrendszerét?
- Tudja-e, mikor kell orvoshoz fordulni és hogyan kell ott viselkedni?
- Rendelkezik-e megfelelő önállósággal a megfigyelések, vizsgálódások, kísérletek végzésében, az eszközök balesetmentes használatában, az információhordozók kiválasztásában, hasznosításában?
- Elsajátította-e az értő, a válogató a kritikai olvasás megfelelő szintjét, és tudja-e hasznosítani az ismeretszerzés folyamatában?
- Miként tud önállóan vagy társaival együttműködve ismereteket szerezni, gyakorlatokat végezni, megszerzett ismereteit új szituációban alkalmazni?
- Milyen mértékben vált személyiségének jellemzőjévé a környezet- és egészségvédelem, valamint a permanens önművelődés igénye?

Célok és feladatok

Feleleveníteni, rendszerezni, bővíteni és továbbfejleszteni a természetismeret 5–6. évfolyamán elsajátított ismereteket, készségeket, képességeket.

Megismertetni az életközösségek mint dinamikusan változó ökológiai rendszerek legjellemzőbb élőlényeit, oksági összefüggéseit, kölcsönhatásait, törvényszerűségeit, szennyeződésük leggyakoribb veszélyforrásait és következményeit.

Megláttatni a növényi és az állati testszerveződés és működés megismerése során az élővilág szépségét, sokszínűségét és változékonyságát.

Felismertetni az evolúció főbb állomásait az élőlények testszerveződésében, szerveik, szervrendszereik és életműködéseik fejlődésében.

Fejleszteni a tanulók rendszerszemléletét, a rendszerezés alapelveinek, kategóriáinak megismertetésével, és az élőlények besorolásával.

Megláttatni a rendszertan és az evolúció kapcsolatát.

Feltárni a az autotróf és a heterotróf világ kapcsolatrendszerét.

Megismertetni az emberi test szerveződését, működését, szabályozó folyamatait, kamaszkori változásait és a tennivalókat.

Megértetni, hogy a környezet, az életvitel és a szervezet egészségi állapota szorosan összefügg egymással.

Beláttatni a betegségmegelőzés, valamint a betegápolási és elsősegélynyújtási ismeretek, gyakorlatok sajátításának fontosságát.

Tudatosítani a káros szenvedélyek szervezetre gyakorolt hatását, következményeit és kialakulásuk megelőzésének fontosságát.

Megértetni és elfogadtatni, hogy a tudás, az egészség és a becsület pénzzel nem megvehető emberi érték, melynek védelme minden ember legfontosabb feladat.

Segíteni a környezetvédelem és az egészséges életvitel szokásrendszerének elsajátítását, mindennapi életben való használatát.

Továbbfejleszteni és gyakoroltatni az önálló ismeretszerzés megismerési módszereit, az információhordozók használatát.

Elsajátíttatni az ismeretek megszerzése és a feladatok megoldása során, a társakkal való együttműködés technikáit.

Fejlesztési követelmények

A tanuló legyen nyitott, tanúsítson érdeklődést környezete és szervezete iránt. Legyen érzékeny problémáira. Tanuljon meg **tapasztalatokat, tudományos ismereteket szerezni**. Legyen képes megszerzett tudását a mindennapi életben hasznosítani. Váljon igényévé az önálló ismeretszerzés.

Ehhez az szükséges, hogy:

- legyen képes a természetben és a szervezetében játszódó jelenségek, folyamatok, változások, kölcsönhatások tudatos megfigyelésére;
- tudjon vizsgálatokat, kísérleteket önállóan végezni és rendelkezzen megfelelő gyakorlattal az anyagok eszközök ismeretében, balesetmentes használatában;
- ismerje fel a megfigyelések, vizsgálódások feladataiban rejlő problémát, legyen képes azok tapasztalatait értelmezni, magyarázni, belőle következtetéseket levonni és róluk írásos, rajzos feljegyzéseket készíteni;
- tudja a szöveges és a képi információhordozókat önállóan használni, diagramokat elemezni, ezekből következtetéseket levonni;
- legyen képes ismereteinél a lényeges és a lényegtelen elkülönítésére, a mennyiségi és minőségi jellemzők összehasonlítására, az ok-okozati összefüggések felismerésére és magyarázatára;
- tudja használni az ismeretek megszerzésénél és reprodukálásánál a megismerési algoritmusokat,
- vegye észre az egészséges test felépítésének és működésének csodáit;

- ismerje a környezetét és egészségét károsító tényezőket, használja fel ismereteit a veszély időbeni felismerésére és elhárítására;
- tekintse egészségének, környezetének védelmét elsőrendű feladatának és vegyen részt aktívan a megvalósításban.

Sajátítson el megfelelő mennyiségű és mélységű ismereteket az **élő és élettelen anyag** tulajdonságairól, szerkezetének és működésének összefüggéseiről.

Ennek érdekében:

- ismerje meg a legfontosabb szerves és szervetlen anyagok jellemző tulajdonságait;
- tudja az élelmiszerek, ételek tápanyag-tartalmát és táplálkozását e szerint alakítsa;
- értse, hogy az élő szervezetet felépítő anyagok mennyisége, aránya és szerkezete elválaszthatatlan a működéstől;
- ismerje fel az élő anyag különböző megjelenési formáiban a hasonlóságokat és a különbségeket;
- lássa az ökológiai rendszerekben az anyagok áramlását, körforgását;
- értse a növényi, állati és emberi szervezet építő és lebontó anyagcsere-folyamatainak elválaszthatatlanságát;
- legyenek biztos ismeretei a szervezetet károsító anyagok (nikotin, alkohol és a drog) mérgező hatásáról kipróbálásuk és használatuk veszélyeiről;
- ismerje a leggyakoribb környezetszennyező anyagokat, törekedjen felhalmozódásuk megelőzésére és az esetlegesen kialakuló károk csökkentésére.

A környezetben való tájékozódás érdekében szükséges tudnia, hogy a természet élő és élettelen dolgai, jelenségei, kölcsönhatásai **időben és meghatározott térben** zajlanak.

Így fontos, hogy:

- tudja, a természetben minden állandó változásban, mozgásban van,
- tudja, a természeti jelenségek, folyamatok, kölcsönhatások időben és térben játszódnak,
- értse a folyamatok időbeliségét és visszafordíthatatlanságát,
- ismerje fel az élőlények egyedfejlődési szakaszait és időtartamát,
- tudatosuljon benne, hogy az élőlények elválaszthatatlanok környezetüktől, mert azzal állandó és folytonos anyagcserét folytatnak,
- rendelkezzen megfelelő szintű testtopográfiai ismerettel az élőlények és saját szerveztük felépítésénél,
- lássa a test külső és belső tereiben a rész és az egész viszonyát,
- ismerje a főbb biotopok, életközösségek földrajzi helyét.

Lássa a **természettudományok** XX. században bekövetkezett fejlődését és meghatározó szerepét a Föld és a földi élet jövőjében.

Ennek érdekében:

- ismerje a közvetlen tapasztalatszerzés módszereit, szerepét és jelentőségét a természettudományos megismerésben;
- tudja, hogy ezen tapasztalatait az információhordozók által bővítheti, fejlesztheti;
- fogadja kritikával az információkat, mert téves nézetekkel is találkozhat;
- értékrendjében kapjon megfelelő helyet a tudomány és a tudás tisztelete;
- ismerje hazánk kiemelkedő eredményeket elért tudósait, kutatóit, orvosait;
- legyen büszke eredményeikre, nemzetközi elismertségükre;
- törekedjen munkásságuk széles körű ismertetésére és hírnevük öregbítésére.

7. ÉVFOLYAM

Időkeret:

Évi óraszám: 55

Heti óraszám: 1. félév: 1 vagy 2

2. félév: 2 vagy 1

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Összóraszám
Száma	Neve	Új ismeret	Helyi felhasználás: kiegészítő anyag, gyakorlás	Ismétlés, ellenőrzés	55
	Év eleji ismételés	–	–	2	2
1.	Ökológiai rendszerek szabályozó folyamatai	4	1	–	5
2.	Távoli tájak életközösségei	7	2	2	11
3.	A növények testszerveződése	8	1	2	11
4.	Az állatok teste és élete	7	1	2	10
5.	Rendszer az élők világában	10	1	2	13
	Év végi ismételés	–	–	3	3

1. téma: Ökológiai rendszerek szabályozó folyamatai**Cél:**

- Feleleveníteni és alkalmaztatni a természetismeretben elsajátított biológiai és földrajzi ismereteket.
- Megláttatni a környezeti tényezők, az élőlények tűrőképessége és előfordulása közti összefüggéseket.
- Tudatosítani az élőlények közti kölcsönhatások szerepét az ökológiai rendszerek egyensúlyának szabályozásában.
- Megismertetni az ökológiai rendszerek szerkezetét, felépítését és változásait.
- Bemutatni a termelő szervezetek jelentőségét, és az anyagok körforgását a földi életben.
- Megláttatni a bioszféra fenyegetettségét és védelmének fontosságát.
- A tanulás iránti motiváció felkeltése és fenntartása.
- Az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás elsajátításának gyakoroltatása az információhordozók felhasználásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az élőlény és környezete.	Példákkal bizonyítani a környezeti tényezők, a tűrőképesség és az élőlények előfordulása közti összefüggéseket.
Az életközösségek szerveződése, szerkezte, időbeni változása és pusztulása.	Feltárni az életközösségek változásainak és élőlények térbeli elrendeződésének okát. Tudatosítani az élőlények közti kölcsönhatások szerepét az életközösségek szabályozó folyamataiban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási szintek. Anyagforgalom és energiaáramlás az életközösségekben. Az emberi tevékenység hatása az életközösségekre. A Föld globális gondjai. A lakóhely környezeti problémái.	Gyakoroltatni táplálékláncok, táplálkozási hálózatok összeállítását. Megláttatni az anyagforgalom és az energiaáramlás elválaszthatatlanságát. Kiselőadás készítése Borbás Vince ökológusról. Környezetszennyezéssel kapcsolatos hírek, újságcikkek gyűjtése, elemzése, tablók készítése. Tudatosítani az ember felelősségét a földi élet alakulásában. Helyi környezetvédő programok összeállítása, megvalósításuk értékelése.

2. téma: A távoli tájak életközösségei

Cél:

- Megértetni az élővilág övezetes elrendeződésének okát, biotikus és abiotikus tényezőinek összefüggéseit és kölcsönhatásait.
- Megismertetni az életközösségek földrajzi helyét, legjellemzőbb élőlényeinek előfordulását, küllemét, életmódját és az életközösségben betöltött szerepét.
- Tudatosítani az élőlények környezete, életmódja, szervezete, valamint szerveinek felépítése és működése közti összefüggéseket.
- Gyakoroltatni a megismert élőlények rendszerezését.
- Felismertetni a tájak és élőlények veszélyeztetettségét, okát és elhárításuk szükségességét.
- Feltárni a lokális környezetszennyezés globális következményeit.
- Kialakítani a környezetvédelemben való aktív részvétel igényét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A trópusi esőerdők földrajzi helye, életfeltételei, szerkezete. <u>Élőlényei</u>: fán lakó orhideák, liánok, kolibrik, bögőmajmok, jaguár, dél-amerikai anakonda. Az esőerdők veszélyeztetettsége, pusztulása. A szavanna éghajlat természetes növénytakarásainak földrajzi helye, életfeltételei. <u>Élőlényei</u>: akáciák, majomkenyérfa, csimpánz, nilusi krokodil, antilopok, strucc, oroszlán. A sivatag mint élőhely. Jellemző élőlényei a kaktuszok, a dromedár, a sivatagi róka, a sivatagi ugrógér és a skorpiók. Az elsivatagosodás okai és veszélyei.	A tanulók földrajzi ismereteinek alkalmaztatása. Földrajzi atlasz használata. A megismert élőlényekből táplálkozási lánc összeállítása. Tudatosítani az éghajlati tényezők és a természetes növénytakaró összefüggéseit. Szavannai táplálékláncok összeállítása. A megismert élőlények rendszerezése. Feltárni az élőhely szűkülésének okait és a vadászat veszélyeit. Megláttatni a kedvezőtlen környezet és a túlélési stratégiákban megnyilvánuló alkalmazkodást. Élőlények megismerése megismerési algoritmusok segítségével.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A tajga kiterjedése, életfeltételei. <u>Élőlényei</u>: vörös- és lucfenyő, bibircses nyír, mohák, siketfajd, mókus, hiúz, farkas. A tajgaerdő pusztulása és okai. A tundra földrajzi helye, éghajlata, életfeltételei. <u>Élőlényei</u>: mohák, zuzmók, törpecserjék, rénszarvas. Élet az Északi- és a Déli-sarkon: jegesmedve, császárpatingvin, borjúfóka A tenger mint élőhely. A tenger tagolódása és lebegő élőlényei: plankton, füles medúza. A part és a partközeli élőlényei: a barnamoszatok, mosdószivacs, heringsirály, kárókatona. Nyílt vizek állatai: hering, heringcápa és a kék bálna. A tengerek, óceánok szerepe, veszélyeztetettsége és a megelőzés lehetőségei.	Példák gyűjtése a környezethez való alkalmazkodásra. A tajga élőlényeiből táplálkozási lánc összeállítása. Megismertetni a savas esők veszélyét, és kialakulásuk megelőzésének lehetőségeit. Példákkal bizonyítani a szervek felépítése és működése közti összefüggést. A tundra élőlényekének rendszerezése. Összehasonlítani a tengeri régiók életfeltételeit. Feltárni az életfeltételek alakulása, a faj- és az egyedszám összefüggéseit. Megláttatni a tengerpart és a tenger élőlényekének kapcsolatát. Példákkal illusztrálni a vízi életmódhoz való alkalmazkodást. Tudatosítani a tenger veszélyeztetettségét, védelmének fontosságát és a bioszférában betöltött szerepét.

3. téma: A növényi test felépítése és életműködései

Cél:

- Alkalmaztatni a növények szervezetével kapcsolatos tanulói ismereteket.
- Megláttatni a növényi test felépítésének és működésének megismerése során az élővilág szépségét és változatosságát.
- Megértetni, hogy az életjelenségek anyaghoz kötötten játszódnak.
- Feltárni a szervek felépítése és működése, valamint a működést befolyásoló környezeti tényezők ok-okozati összefüggéseit.
- Tudatosítani a napfény és az autotróf anyagcsere szerepét a földi életben.
- Megláttatni az ön- és fajfenntartó szervek fejlődésének evolúciós „újításában” a növényvilág fejlődéstörténetét.
- Megfelelő jártasság kialakítása a szervezettani és élettani vizsgálódások, kísérletek végzésében, a csoportban való együttműködés módszereinek elsajátításában.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A telepes és hajtásos növények testszerveződése. A növényi sejt és a növényi szövetek. A gyökér és a lomblevél szöveti felépítése, szerepe az anyagfelvételben és leadásban. A fotoszintézis, a gázcsere és a párologtatás.	Megláttatni a növényi testszerveződés evolúciós állomásait és a szervek szöveti felépítése, működése, valamint testbeni helye közti összefüggéseket. A növényi szövetekkel kapcsolatos ismeretek alkalmaztatása. Tudatosítani a fotoszintézis szerepét a földi életben. Feltárni az életfolyamatok és a környezeti tényezők összefüggéseit. Tudatosítani az autotróf anyagcsere részfolyamatainak elválaszthatatlanságát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szár felépítése és a nedvkeringés. A növényi kiválasztás formái.	Szártípusok csoportosítása.
A növények ivartalan, ivaros szaporodása. Virágok, virágzatok. Megporzási formák.	A viráganatómia ismeretek alkalmaztatása. A virág jellemzői és a megporzás módjai közti összefüggés felismertetése. Virágtípusok gyűjtése.
A kettős megtermékenyítés, a mag és a termés.	Tudatosítani a virág, a kettős megtermékenyítés és a termés megjelenésének jelentőségét a szárazföld meghódításában. Felismertetni a termések szerkezete és terjedése közti összefüggéseket. A termések csoportosítása.
A csírázás feltételei, folyamata. Csírázástól az egyed haláláig. A növényi test felépítésével és működésével kapcsolatos vizsgálódások, kísérletek. A mikroszkóp felépítése és működése.	A csírázás feltételeinek megfigyelése, tapasztalatairól jegyzőkönyv készítése. Továbbfejleszteni a tanulók önállóságát a vizsgálódások, kísérletek végzésében. Mikroszkóp használata. Vázlatrajzok, feljegyzések készítése.

4. téma: Az állatok teste és élete

Cél:

- Alkalmaztatni az állatok szervezetével és működésével kapcsolatos korábbi ismereteket.
- Felismertetni az állati test szerveződésének és működésének különbségeiben az élővilág szépségét és sokszínűségét.
- Megláttatni az élővilág egységét a növények és állatok összehasonlítása során. Tudatosítani a környezet és az élőlény, valamint az autotróf és heterotróf világ elválaszthatatlanságát.
- Feltárni a környezet–életmód–szervezet, továbbá a szervek–szervrendszerek felépítése és működése közti ok-okozati összefüggéseket.
- Megértetni a szervek, szervrendszerek és az életfolyamatok fejlettségbeli különbségének evolúciós magyarázatát.
- Továbbfejleszteni a tanulók önállóságát a vizsgálódások, kísérletek végzésében és feljegyzések készítésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Testszerveződés az állatvilágban. Sejtek, szövetek.	A növényi-állati sejt összehasonlítása. Példákkal illusztrálni a szövetek felépítése, testbeni helye és működésük összefüggéseit.
A gerinctelen és gerinces állatok kültakarója.	A környezet, a kültakaró és az állat fejlettsége közti összefüggések bizonyítása.
Az állatok mozgása. A mozgásszervek felépítése, működése.	A mozgásszervek, mozgásformák összekapcsolása, fejlettségi sorrend összeállítása.
Táplálkozás az állatvilágban. A táplálkozás szervei, módjai és folyamatai.	Az autotróf és heterotróf táplálkozás jellemzőinek összehasonlítása. Tudatosítani a környezet, a táplálékszerzés, valamint a táplálék anyaga és a táplálkozási szervek felépítése közti kapcsolatrendszer. Megláttatni a táplálkozás folyamataiban és szerveinek felépítésében az evolúciós „újításokat”.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Légzés a vízben és a szárazföldön.	Feltárni a tüdő tökéletesedése és a szárazföldi élethez való alkalmazkodás összefüggéseit.
Anyagszállítás és kiválasztás az állatok országában.	A nyitott és zárt keringési rendszer összehasonlítása.
Az állatok szaporodása, az utódok egyedfejlődése.	Az embriófejlődés helye és az állatok fejlettsége, valamint a faj fennmaradása, az utódok száma és az ivadékgondozás mértéke közti összefüggés felismertetése. Fejlődési formák összehasonlítása.
Az állatok testével és életműködésével kapcsolatos megfigyelések, vizsgálódások.	Vizsgálódások, kísérletek végzése. Mikroszkóp használata. Tapasztalatok dokumentálása és értékelése.

5. téma: Rendszer az élők világában

Cél:

- Megismertetni a mesterséges és természetes rendszer rendező elveit és megalkotóik kiváló képviselőit.
- Megalapozni a rendszerezés hierarchiáját.
- Továbbfejleszteni a tanulók rendszerszemléletét.
- Segíteni a fajok besorolását a megfelelő rendszertani kategóriákba.
- Tudatosítani a rendszertani kategóriák élőlényeinek szerepét a mindennapi életben és a bioszférában.
- Megláttatni a rendszerezés és az evolúció kapcsolatát.
- Elsajátíttatni a növény- és állatfelismerés alapismereteit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A természetes és mesterséges rendszerek rendező elvei. Rendszertani kategóriák: faj, osztály, törzs.	A természetes és mesterséges rendszer összehasonlítása. A rendszertani kategóriák hierarchiájának gyakorlása. Kitaibel Pál és Darwin munkásságáról kiselőadás készítése.
Sejtmagnélküli és sejtmagvas egysejtűek országa.	Megláttatni a két ország képviselőinek fejlettségbeli különbségeit, szerepét az élővilág anyagforgalmában.
A gombák országa. Zuzmók törzse.	Tudatosítani a gombák szerepét és jelentőségét a földi életben.
A növények országa. Barnamoszatok, zöldmoszatok, mohák, harasztok törzse.	Megláttatni a fejlődés útját a megismert növénytörzsek segítségével.
A nyitvatermők, zárvatermők törzse, a zárvatermők osztályai: kétszikűek, egyszikűek.	Bemutatni a szárazföld meghódításával összefüggő fejlődéstörténeti állomásokat. Összehasonlítani a nyitva- és zárvatermőket, valamint az egy- és kétszikűeket. A megismert növények rendszerezése.
Növényfelismerés.	Képes albumok, határozókönyvek bemutatása, használatuk gyakorlása. Jávorka Sándor, Csapody Vera munkásságának megismertetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az állatok országa. Szivacsok, csalánozók, gyűrűsférgek, puhatestűek (kagylók, csigák), ízelt-lábúak (rákok, rovarok, pókszabásúak), törzse és a zárójelben megjelölt osztályaik.	Állatfajok besorolása a megfelelő rendszertani kategóriákba. Megláttatni az állattörzsek képviselőinek fejlettségbeli különbségében az állatvilág törzspejlődését.
A gerincesek törzse, és osztályai: porcos, csontos halak, kételtűek, hüllők, madarak, emlősök.	A törzs közös sajátosságainak kiemelése, az osztályok jellemzőinek összehasonlítása. Megláttatni a gerincesek alkalmazkodását a szárazföldi élethez.

Év végi követelmények

A 7. évfolyam végén a tanuló:

- ismerje az éghajlati övezetek, életközösségek földrajzi helyét, élő és élettelen környezeti tényezőit, kölcsönhatásait,
- legyen képes felismerni, megnevezni és a megismerési algoritmusok segítségével jellemezni a megismert fajokat,
- tudjon az egyes életközösségek fajaiból táplálkozási láncokat összeállítani,
- értse és tudja példákkal illusztrálni a környezet–szervezet–életmód oksági összefüggéseit,
- ismerje az életközösségek szerkezetét, változásait, kölcsönhatásait és anyagforgalmát,
- lássa az ökológiai rendszerek szabályozásában az élőlények közti kölcsönhatások meghatározó szerepét,
- ismerje az életközösségek bioszférában betöltött szerepét, lássa veszélyeztetettségét és védelmük fontosságát,
- tegyen meg mindent közvetlen környezetében a környezeti problémák csökkentése érdekében,
- lássa az élővilág szépségét, sokszínűségét és változékonyságát,
- ismerje a növényi és állati anyagcserében résztvevő szervek, szervrendszerek felépítését, működésük hasonlóságait és különbségeit,
- értse az autotróf és heterotróf világ kapcsolatrendszerét és az anyagok körforgását,
- legyen képes példákkal bizonyítani az élőlények környezethez való alkalmazkodását, szerveik felépítésének és működésének összefüggéseit,
- ismerje az élőlények ivartalan és ivaros szaporodásának formáit, szerveit, az állatok és növények egyedfejlődésének főbb szakaszait és jellemzőit,
- vegye észre az élőlények testszerveződésében szerveik felépítésének és működésének fejlődésében az evolúció főbb állomásait,
- tudja a megismert élőlényeket besorolni a megfelelő rendszertani kategóriába,
- legyen képes az információhordozók használatára és hasznosítására,
- tudjon önállóan és társaival együttműködve megfigyeléseket, vizsgálódásokat, kísérleteket végezni, tapasztalatairól rajzos, írásos feljegyzéseket készíteni,
- sajátítsa el az önálló ismeretszerzés módszereit, és alkalmazza azokat a mindennapokban.

8. ÉVFOLYAM**Időkeret:**

Évi óraszám: 55

Heti óraszám: 1. félév: 1 vagy 2

2. félév: 2 vagy 1

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok felhasználása			Összóraszám
Száma	Neve	Új ismeret	Helyi felhasználás: kiegészítő anyag, gyakorlás	Ismétlés, ellenőrzés	55
	Év eleji ismételés	–	–	2	2
1.	Az emberi test felépítése	4	1	–	5
2.	A bőr és a mozgás	5	1	2	8
3.	A szervezet anyagforgalma	10	2	2	14
4.	Az életfolyamatok szabályozása	9	1	2	12
5.	A szaporodás és egyedfejlődés	8	1	2	11
	Év végi ismételés	–	–	3	3

1. téma: Az emberi test felépítése**Cél:**

- Feleleveníteni és alkalmaztatni a tanulók egészségtani és állattani ismereteit.
- Feltárni az állati és emberi sejtek, szövetek hasonlóságait, különbségeit.
- Bemutatni az emberi test kizárólagosan emberi sajátosságait.
- Tudatosítani a szövetek testbeni helye, felépítése és működése közötti ok-okozati összefüggéseket.
- A testszerveződéssel kapcsolatos fogalmak bővítése során fejleszteni a tanulók fogalomalkotó képességét.
- Gyakoroltatni a mikroszkóp használatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az emberi test felépítése a sejtől az egységes egészig.	Alkalmaztatni a tanulók meglévő ismereteit. Összehasonlítani az állatok és az ember test-szerveződését.
A hámszövetek testbeni helye, jellemzői és szerepe. Módosult hámok.	Hámszövetek összehasonlítása. Tudatosítani a hámszövetek védelmének fontosságát.
Kötő- és támasztószövetek: laza rostos kötőszövet, ín-, zsír-, porc- és csontszövet.	Példákkal illusztrálni a szövetek felépítése, működése és testbeni helye közti oksági kapcsolatokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az izomszövetek fajtái, működésük és testbeni helyük.	Az izomszövetek összehasonlítása. A megismert szövetek csoportosítása.
Sejtek, szövetek mikroszkópi vizsgálata.	Mikroszkóp használata. Írásos, rajzos feljegyzések készítése a vizsgálódás tapasztalatairól.

2. téma: A bőr és a mozgásszervrendszer

Cél:

- Megismertetni a bőr sokrétű feladatát és szerepét az emberi kapcsolatokban.
- Tudatosítani a szervrendszer felépítése és működése, valamint a kamaszkori változások és következményeik összefüggéseit.
- Megláttatni a bőrápolás fontosságát, elsajátíttatni tennivalóit.
- Megismertetni a mozgásszervrendszert, szerveik szerkezeti felépítését és működését.
- Bemutatni a kamaszkori mozgásszervek felépítésének és működésének sajátosságait.
- Tudatosítani a rendszeresen végzett aktív mozgás, sport szerepét a mozgásszervek fejlődésében és a szervezet egészségi állapotának alakulásában.
- Megismertetni és gyakoroltatni a bőr és a mozgásszervi sérülésekkel kapcsolatos elsősegélynyújtási tennivalókat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Bőr szervrendszerének felépítése, működése. A bőr kamaszkori változásainak okai, következményei.	Tudatosítani a bőr szerepét és védelmének fontosságát. Egészséges bőrápolási szokások kialakítása.
Bőr- és szépségápolás. A serdülőkori kozmetika természetes anyagai.	Kozmetikai bemutató szervezése.
A mozgásszervrendszer szervei, csontkapcsolatok. A testtájak főbb csontjai.	A rész és az egész helyes értelmezése a szervrendszerben.
A csont és a vázizmok szerkezete, működése, kamaszkori jellemzői.	Elmélyíteni a szerkezet-működés összefüggéseit. A legismertebb sportágak mozgásszervekre gyakorolt hatásának összegyűjtése, ismertetése. Egyéni mozgásterv készítése
A mozgás élettani szerepe.	Elsősegélynyújtási gyakorlatok.
Veszélyhelyzetek. Bőr- és mozgásszervi sérülések, elváltozások.	

3. téma: A szervezet anyagforgalma

Cél:

- Megismertetni az emberi szervezet anyagforgalmába résztvevő szervek, szervrendszerek felépítését és működését.
- Megláttatni a részfolyamatok kapcsolatát és irreverzibilitását.
- Tudatosítani a táplálkozás más szervekre gyakorolt hatását.
- Megértetni a helyes fogyasztói magatartás, vásárlói szokás elsajátításának fontosságát az élelmiszerek, ételek kiválasztásánál.
- Kialakítani az egészséges táplálkozás és légzés szokásrendszerét.

- Bemutatni az anyagszállítást, és szervrendszerének egészségét veszélyeztető rizikófaktorokat és kiküszöbölésük lehetőségeit.
- Megértetni az élvezeti szerek anyagainak (alkohol, nikotin) szervezetromboló hatását, szenvedélyé alakulásuk veszélyét és következményeit.
- Beláttatni az építő és lebontó anyagcsere elválaszthatatlanságát, arányai eltolódásának következményeit.
- Vizsgálódásokkal és kísérletekkel elmélyíteni a szervek működésével kapcsolatos ismereteket.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Táplálékok, tápanyagok. Élelmiszerek, ételek tápanyagtartalma és az egészséges táplálkozás.	Kalóriatáblázatok használata. Helyes és egészséges vásárlói magatartás, szokásrendszer összegyűjtése, megbeszélése. Egészséges heti étrend összeállítása. Kiselőadás készítése Szent-Györgyi Albertről.
A tápcsatorna felépítése, működése. Tápanyagok emésztése, felszívódása. Kamaszkori problémák, elváltozások.	Helytelen étkezési szokások és kiküszöbölésük megbeszélése.
A légutak és a gázcseré. A légúti szerveket károsító környezeti tényezők. Légzőszervi elváltozások, betegségek megelőzése.	A tanulók fizikai ismereteinek alkalmaztatása. Az egészséges légzés ismérveinek megbeszélése. Légzőgyakorlatok bemutatása, gyakoroltatása.
A vér és alkotóinak szerepe az anyagszállításban és a szervezet védelmében.	Tudatosítani a véradás életmentő szerepét. Vérzéscsillapítási gyakorlatok.
A szív. A vér és a nyirokkeringés. A szív és az érrendszeri betegségek megelőzése. Az alkohol nyomában. Nikotin-stop!	A szív és az érrendszeri elváltozások kockázati tényezőinek összegyűjtése, elemzése. A dohányzás, alkoholfogyasztás okainak összegyűjtése, következményeinek megbeszélése.
A kiválasztásban résztvevő szervrendszerek. A vizeletkiválasztás. A vízháztartás egyensúlya.	Megláttatni a kiválasztás szerepét a szervezet anyagforgalmában.
A szervezet anyag- és energiaforgalma. Az építő és lebontó anyagcsere.	Tudatosítani az építő és lebontó anyagcsere elválaszthatatlanságát, egyensúlya megváltozásának következményeit.
Az anyagforgalommal kapcsolatos vizsgálódások, kísérletek.	Tanulói vizsgálódások, kísérletek. Jegyzőkönyv készítése.

4. téma: Az életfolyamatok szabályozása és az érzékelés

Cél:

- Megismertetni az idegrendszer felépítését, szabályozó folyamatait, valamint az érzékszervek szerkezetét és működését.
- Megláttatni az érzékszervek szerepét a tájékozódásban, és elsajátíttatni védelmük szokásrendszerét.
- Megértetni a környezet változásaihoz való alkalmazkodás és a belső szervek kettős beidegzése közti összefüggéseket.
- Megismertetni a feltétlen reflexek szerepét a létfenntartó működések szabályozásában, és a feltételes reflexek kialakulásában.
- Bemutatni a feltételes reflexet, mint a tanulás egyik formáját.

- Tudatosítani a drogok szervezetre gyakorolt káros hatását, a szenvedély kialakulásának veszélyét és következményeit.
- Felismertetni a hormonrendszer és az idegrendszer szabályozásának hasonlóságait és különbségeit, valamint a két rendszer kapcsolatát.
- A gondolkodási műveletek gyakoroltatásával fejleszteni a tanulók fogalomalkotó képességét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az idegrendszer szerveződése. Az idegsejt részei, típusai, ingerületi és nyugalmi állapota. Az ingerület átadása, vezetése. Az idegszövet.	Megláttatni az idegrendszer felépítésében és működésében a rész és egész viszonyát. Idegrendszeri alapfogalmak kialakítása.
A szem és a látás.	Tudatosítani a szem szerkezete és a fény terjedése közti összefüggést.
A hallás és egyensúly érzékelés. A nyelv, az orr és a bőr mint érzékszerv. Az akaratlagos (szomatikus) és a vegetatív idegrendszer felépítése és működése.	Érzékszervekkel kapcsolatos tanulói vizsgálódások. Kiselőadás Békésy Györgyről. Tudatosítani az idegrendszer egységét, szerepét az életfolyamatok szabályozásában és a környezethez való alkalmazkodásban.
Velünk született és a „tanult” reflexek. Pavlov munkássága.	Megláttatni a feltétlen és feltételes reflex hasonlóságait, különbségeit és a két reflex kapcsolatát. Kiselőadás készítése.
Az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti szerek és drogok hatása. Mondj nemet a drogokra!	Szituációs játékok a drogok kipróbálásának és használatának elutasítására.
A hormonrendszer felépítése és működése. Az ideg- és a hormonrendszer kapcsolata.	Felismertetni a szabályozó szervrendszerek hierarchiáját.

5. téma: A szaporodás és egyedfejlődés

Cél:

- Megismertetni a nő és férfi szervezetének elsődleges és másodlagos nemi jellegeit.
- Felismertetni a nemiség és a hozzátartozó viselkedési formák, társadalmi szerepek vállalásának fontosságát.
- Elsajátíttatni a nemi szervek egészségmegőrzését szolgáló személyi higiéné anyagainak, és eszközeinek helyes használatát.
- Beláttatni a korai nemi élet veszélyeit, a nemi betegségek és az AIDS megelőzésének fontosságát.
- Megismertetni az örökletes betegségek megelőzésében a genetikai tanácsadás szerepét.
- Bemutatni a fogamzásgátlás módjait, az abortusz veszélyét, egészségi, erkölcsi és társadalmi következményeit.
- Tudatosítani a biológiai és társadalmi érettség különbségeit és következményeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A férfi és nő ivarszerveinek felépítése, működése. Másodlagos nemi jellegek, lelki tulajdonságok.	A nemek másodlagos nemi jellegének összehasonlítása. A kamasz fiúk és lányok lelki sajátosságainak összegyűjtése.
Az ember nemi élete. A nemi úton terjedő betegségek és megelőzésük.	A nemi szervek egészségét biztosító személyi higiéné anyagainak és eszközeinek megismertetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A fogamzásgátlás módjai, következményei. Az abortusz egészségi, erkölcsi és társadalmi kérdései.	Vélemények, tapasztalatok gyűjtése az abortusz erkölcsi és társadalmi megítéléséről.
A fogamzás, terhesség és a szülés. Semmelweis Ignác élete és munkássága	Felhívni a figyelmet az anya terhesség alatti életmódja, és a születendő gyermek egészségi állapota közti összefüggésre. Kiselőadás készítése.
Örökletes betegségek (gyermekvállalás, családtervezés), genetikai tanácsadás.	Megláttatni a genetikai tanácsadás fontosságát az örökletes betegségek elkerülésében.
Az ember egyedfejlődési szakaszai a születéstől a halálig.	Tudatosítani, hogy az ember egyedfejlődési szakaszaiban tapasztalható egyéni különbségek a fejlődés természetes velejárói. Serdülőkori problémák, rendellenességek megbeszélése.

Év végi követelmények

A 8. évfolyam végén a tanuló:

- ismerje az emberi test szerveződését, szervrendszereinek felépítését és működését,
- tudja használni a megismerési algoritmusokat a szövetek, szervek jellemzésénél,
- értse, és tudja példával illusztrálni a szövetek, szervek felépítésének és működésének oksági összefüggéseit,
- ismerje és gyakorolja a mindennapokban a bőrápolás tudni és tennivalóit,
- lássa az aktív mozgás egészség meghatározó szerepét, és ennek ismeretében alakítsa napirendjét,
- ismerje az élelmiszerek, ételek táplálkozásbiológiai értékét, tudja használni a kalóriatáblázatot,
- hasznosítsa a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos ismereteit az élelmiszerek, ételek kiválasztásánál, megvásárlásánál,
- gyakorolja a mindennapi életben az egészséges táplálkozás és légzés szokásrendszerét,
- értse az érzékszervek működését, sajátítsa el védelmük tudni és tennivalóit,
- ismerje a szabályozó szervrendszerek szerepét az életfolyamatok összehangolásában és a környezethez való alkalmazkodásban,
- vállalja nemiségét és a hozzá kapcsolódó viselkedési formákat,
- ismerje a nemi szervek kamaszkori változásait és a korán kezdett nemi élet veszélyeit,
- lássa a nemi betegségek, az AIDS terjedésének veszélyét és következményeit,
- ismerje a fogamzásgátlás formáit, az abortusz egészségi veszélyeit,
- legyen képes az élvezeti szerek és a drogok kipróbálásának és használatának elutasítására,
- ismerje fel a szervezetében bekövetkező elváltozásokat, az orvoshoz fordulás szükségességét és az orvosi utasítások betartásának fontosságát,
- sajátítsa el a betegápolás és elsősegélynyújtás elemi ismereteit,
- rendelkezzen az önálló ismeretszerzés közvetett és közvetlen módszereinek ismeretével és gyakorlatával.

Kimeneti követelmények a 8. évfolyam végén

A tanuló:

- ismerje az éghajlati övezetek életközösségeinek földrajzi helyét, életfeltételeit, legjellemzőbb élőlényeit,
- tudja használni a szaknyelvet és a megismerési algoritmusokat az élőhelyek, az élőlények, és az élőlénycsoportok jellemzésénél,

- értse az ökológiai rendszerek szerkezetét, változásait, szabályozó folyamatait,
- ismerje a növények és az állatok testszerveződését, szerveinek, szervrendszereinek felépítését és működését,
- lássa az élőlények testszerveződésében a rész-egész viszonyát, életfolyamataik visszafordíthatatlanságát,
- tudja példákkal illusztrálni a környezet–életmód–szervezet, valamint a szervek felépítése és működése közti ok-okozati összefüggéseket,
- lássa az autotróf anyagcsere szerepét a földi életben,
- ismerje fel az élőlények fejlettségbeli különbségében az élővilág evolúcióját,
- legyen képes a megismert élőlények rendszerezésére,
- lássa a bioszféra veszélyeztetettségét és védelmének fontosságát,
- ismerje az emberi szervezet felépítését, működését, serdülőkori változásait és okait,
- lássa az építő és lebontó anyagcsere elválaszthatatlanságát, arányaik meghatározó szerepét a szervezet állapotában,
- értse az érzékszervek és a szabályozó szervrendszerek szerepét a környezethez való alkalmazkodásban és a szervezet életfolyamatainak összehangolásában,
- tudja, hogy a környezet, az életvitel és a szervezet egészségi állapota szorosan összefügg, tegyen meg mindent jobbításuk érdekében,
- sajátítsa el a személyi higiéné és az egészséges életvitel szokásrendszerét,
- tudatosan állítsa össze mozgástervét, étrendjét, napirendjét, és válassza ki ruháit, lábbelijét,
- hasznosítsa biológiai és egészségtani ismereteit családjá, baráti köre egészséges életvitelének jobbítására,
- segítőkész magatartással járuljon hozzá a mozgásukban korlátozottak, sérültek konfliktusmentes életviteléhez,
- vállalja nemiségét és a hozzá tartozó viselkedésformát, társadalmi szerepet,
- lássa korán kezdett nemi élet, a nemi betegségek, az AIDS és az abortusz veszélyeit, törekedjen elkerülésükre,
- ismerje fel a felelősségvállalás fontosságát családi, baráti és párkapcsolatban,
- tudja, hogy a biológiai érettség nem azonos a lelki és a társadalmi érettséggel,
- utasítsa el az élvezeti szerek és a drogok használatát,
- tekintse egészségének, becsületének megőrzését és tudásának permanens fejlesztését élete legfontosabb feladatainak,
- tudjon különböző információhordozókból önállóan ismereteket gyűjteni, és azok alapján vázlatot, jegyzőkönyvet, kiselőadást készíteni,
- rendelkezzen a közvetlen és közvetett megismerés módszereinek ismeretével és gyakorlatával,
- sajátítsa el az egyéni és társas tanulás technikáit.

EGÉSZSÉGTAN

6. és 8. évfolyam

BEVEZETÉS

Napjaink általános iskolájának egyik legfontosabb, központi feladata az **egészségnevelés**. Ezt kell szolgálni minden tanórai és tanórán kívüli tevékenységnek, hogy megvalósulhasson a tanulók egészséges testi-lelki és szociális fejlődése.

A megvalósításban minden tantárgynak megvan a maga feladata. Legtöbbet a biológia vállal, mivel tananyaga minden évfolyamon szorosan kapcsolódik az egészségtan ismereteihez. Jelentős segítséget nyújtanak még az osztályfőnöki órák és a testnevelés foglalkozásai. Ezen tantárgyak által közvetített ismeretek azonban szétaprózottak, mozaikszerűek. A készségek, képességek fejlesztése nem folyamatos. A szokásrendszerek kialakítása többnyire esetleges. **Ezért szükség van az egészségtanra, mint önálló tantárgyra** a 6. és a 8. évfolyamon egy-egy félévig, heti 1 órában. A két évfolyamra tervezett szakaszolás azért nagyon fontos, mert a 11-12 éves kiskamaszt egészen más szervezettani, élettani és szociális kérdések foglalkoztatják, mint a 13-14 éves serdülőt.

Az összességében $2 \times 18,5$ azaz 37 óra lehetőséget nyújt

- a tanulók meglévő ismereteinek felelevenítésére, rendszerezésére és bővítésére, készségeik, képességeik továbbfejlesztésére,
- a tanulók testi és lelki változásainak megértésére, problémáik megbeszélésére és megoldására,
- a reális önismeret és az önnevelés fejlesztésére,
- az alapvető erkölcsi normák elfogadtatására,
- a kamaszkori kapcsolatok megbeszélésére, a konfliktusok feloldási technikáinak megismertetésére és gyakoroltatására,
- az egészséges életvitel szokásrendszerének kialakítására és a harmonikus személyiség kibontakoztatására.

Ez azonban csak lehetőség. A tantárgy tanítása csak akkor éri el célját, csak akkor lesz eredményes, ha

- olyan tanulói környezetet alakítunk ki, mely a tanulókat önmaguk megismerésére motiválja,
- a megismerési folyamatban biztosítjuk a tanulók aktív részvételét,
- az örök emberi értékeket, alapvető erkölcsi normákat a tanulók elfogadják és azonosulnak vele,
- érdekeltté válnak saját sorsuk, életpályájuk irányításában.

Ehhez új szemléletű, a mindennapi élethez szorosan kapcsolódó ismeretanyag, új megismerési módszerek, őszinte, oldott munkatermi hangulatú tanítási óra, érdeklődő, segítőkész tanári irányítás, óravezetés szükséges.

ALAPGONDOLATOK, RENDEZŐELVEK

A 6. és a 8. osztályos egészségtan a környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított alapismeretekre, készségekre és képességekre épülve bővíti az ember környezetével, kamaszkori szervezetével, lelki életével, viselkedésével kapcsolatos ismereteket. Továbbfejleszti az egészséges életvitel és a környezettudatos magatartás szokásrendszerét. Hozzájárul a reális énkép, önismeret egészséges fejlődéséhez. Segíti az alapvető erkölcsi normák és az örök emberi értékek (egészség, becsület és a tudás) elfogadását.

Ennek érdekében az ismeretek feldolgozása során prioritást kap a **testi és lelki egészség**, a **felnőtt lét szerepeire való felkészülés**, a **környezeti nevelés** és a **kommunikációs kultúra** feladatainak megvalósítása. Központba kerül az **énkép**, a **reális önismeret** fejlesztése, mely a harmonikus személyiségfejlesztés alapja.

Ezen feladatok megvalósításához válogatódott ki a tananyag. **Tartalmát, mennyiségét és ismereteinek egymásra épülését a 11–14 éves tanulók érdeklődése, testi-lelki sajátosságai, problémái, veszélyeztetettsége és az ezekkel kapcsolatos tennivalók** határozták meg.

Mindkét évfolyamon **három témakörbe rendeződött az ismeretanyag**. Az első az emberi szervezet felépítésének és működésének elemi ismereteivel, kamaszkori változásaival és a tennivalókkal ismerteti meg a tanulókat. A 8. évfolyamon ezekről az ismeretekről áttevődik a hangsúly a betegségmegelőzés, a betegápolás és az elsősegélynyújtás ismereteire. Jelentős szerepet kapnak még a nemiség vállalásával, a női és férfi szereppel, valamint a szexualitással kapcsolatos egyéni és társadalmi kérdések is. Közben elsajátítódnak azok az életviteli szokások, szokásrendszerek, melyek segítik az egészség megőrzését, a testi és lelki harmónia kialakulását.

A második téma a serdülőkor lelki, viselkedésbeli változásaival, konfliktusaival, valamint családi és társas kapcsolatainak szerepével foglalkozik. Ezt követik mindkét évfolyamon az élvezeti és kábítószeres szervezetre gyakorolt hatásával, a szenvedélyekkel, szenvedélybetegségekkel, veszélyhelyzetekkel kapcsolatos ismeretek. Végül a környezetvédelem tudni- és tennivalóival zárul a tananyag.

A felsorolt **ismeretek és a hozzá kapcsolódó szokásrendszerek** csak akkor válnak a mindennapokban **használható tudássá, ha beépülnek a tanulók személyiségébe**. Ehhez az szükséges, hogy

- a tanítás-tanulás folyamatában megteremtődjön a tanulók számára önmaguk megismerésére motiváló környezet,
- megfelelő érdeklődés, érzékenység alakuljon ki a tanulóknak saját szervezetük testi, lelki jellemzői, változásai iránt,
- közvetlen kapcsolat teremtsen az ismeretek és a tanulók mindennapi problémái között,
- korábbi ismereteik, személyes tapasztalataik beépüljenek az új ismeretek rendszerébe,
- kérdéseikre, problémáikra kapjanak elfogadható választ, magyarázatot,
- a tanulók aktívan vegyenek részt a megismerési és alkalmazási folyamatokban,
- az ismeretek feldolgozási módja életszerű legyen, kapjon benne helyet a párbeszéd, a vita, a szituációs játék, a kiselőadás éppúgy, mint a megfigyelésekről, gyűjtőmunkáról szóló tanulói beszámoló.

Az új megismerési módszerek miatt a javasolt óratervben nem különülnek el az új ismeretek a munkáltatástól, a gyakorlástól és a helyi feldolgozás lehetőségeitől, mert ezek a tanórán belüli arányokban jelennek meg, mindig a konkrét igényeknek megfelelően.

Az egészségtani ismereteknél az értékelés elvei is eltérnek más tantárgyakétól. Minimálisra csökken a szaktudományi ismeretek fontossága. Az az értékelendő, hogy a megszerzett ismeretek, szokásrendszerek milyen mértékben váltak a tanulók személyiségének jellemzőivé és miként hasznosítják ezeket a mindennapokban.

ÉRTÉKELÉSI ELVEK A 6. ÉS 8. ÉVFOLYAMON

Az értékelés leggyakoribb formái

Az önálló és csoportos tanulói tevékenység: forráshasználat; megfigyelés; adatgyűjtés; vitavezetés; szituációs játék; programterv készítése; kirándulás tervezése, szervezése, jegyzetelés; jegyzőkönyvkészítés.

Szóbeli feleltetés.

Tanórán kívüli tanulói tevékenység: megfigyelés, adatgyűjtés, kiselőadás, tablók készítése, programkészítés, forráshasználat (könyv, folyóirat, multimédiás eszközök).

Értékelési szempontok

- Elsajátította-e a tanuló a megismert szervrendszerek felépítésével és működésével kapcsolatos legfontosabb elemi ismereteket?
- Ismeri-e a kamaszkori szervezet változásait és okait?
- Tudja-e mit kell tenni a változásokból eredő kellemetlenségek csökkentése érdekében?

- Ismeri-e a táplálékok, ételek tápértékét, a magyar konyha egészségtelen hagyományait? Tud-e az egészséges táplálkozás követelményeinek megfelelően élelmiszereket választani, étrendet összeállítani? Képes-e az egészségtelen táplálkozási szokások felismerésére és korrigálására? Gyakorolja-e a mindennapi vásárlásai során a fogyasztóvédelem alap-ismereteit?
- Ismeri-e a mozgás egészséget meghatározó szerepét? Tud-e megfelelő mozgástervet, napirendet készíteni? Rendelkezik-e sérült és fogyatékos embertársai iránti segítőkész magatartás ismeretével és gyakorlatával?
- Ismeri-e a fiúk és a lányok lelki életének kamaszkori jellemzőit, tudja-e ezt hasznosítani kapcsolataiban, viselkedésében?
- Vállalja-e a nemi szerepének megfelelő magatartást?
- Reálisan látja-e önmagát, képes-e következetes önnevelésre?
- Miként tud a felnőttekkel és társaival kapcsolatot teremteni, fenntartani és a kialakult konfliktushelyzetet feloldani?
- Ismeri-e az élvezeti és a kábítószeres szervezetre gyakorolt hatását, képes-e kipróbálásuk és használatuk visszautasítására?
- Felismeri-e a veszélyhelyzeteket, képes-e elkerülésükre?
- Rendelkezik-e a környezettudatos magatartás ismerveivel és gyakorlatával?
- Részt vesz-e egészségvédelmi és környezetvédelmi munkákban?

CÉLOK, FELADATOK

Feleleveníteni, megszerezni, bővíteni és továbbfejleszteni a környezetismeret 1–4. évfolyamán elsajátított ismereteket, képességeket, szokásokat.

Kialakítani a tanulóknál önmagukkal, környezetükkel szembeni érzékenységet, felelősséget.

Elsajátítani testük felépítésének és működésének elemi ismereteit, megismertetni lelki tulajdonságaik megismerésének, akaraterejük fejlesztésének fontosságát.

Tudatosítani a környezet, az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot ok-okozati összefüggéseit, megértetni, hogy egészségük és környezetük állapota tőlük is függ, ezért mindent meg kell tenni jobbításuk érdekében.

Megismertetni és gyakoroltatni a nemiségükhöz tartozó társadalmi szerep, viselkedés formáit, az egészséges életvitel és a környezettudatos magatartás szokásrendszerét.

Felismertetni az egészséget veszélyeztető környezeti hatásokat, bemutatni elutasításuk, kiküszöbölésük lehetőségeit és formáit.

Megláttatni az egészségvédelemben a betegségek megelőzésének fontosságát, az időbeni orvoshoz fordulás szerepét az eredményes gyógyításban.

Segíteni az ismeretszerzés folyamatában az új módszerek elsajátítását, és az önellenőrzés igényének kialakulását a megszerzett ismeretek, szokások, magatartások terén.

Tudatosítani, hogy egészségük éppúgy, mint becsületük és tudásuk örök emberi érték, melynek megőrzése minden ember legfontosabb és legszentebb kötelessége.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

A tanuló érdeklődjön saját szervezetének állapota, társas kapcsolatai és környezete iránt. Legyen érzékeny változásaira, problémáira. Tudjon **ismereteket, tapasztalatokat, jó tanácsokat, szokásokat összegyűjteni, elsajátítani és a mindennapi életben hasznosítani.**

Ehhez az szükséges, hogy a tanuló

- legyen képes a szervezetében, környezetében és személyközi kapcsolataiban a jelenségek, változások tudatos megfigyelésére,
- tudja tapasztalatait értelmezni, magyarázni, belőle következtetéseket levonni,
- legyen képes újonnan megszerzett ismereteit, tapasztalatait a meglévők rendszerébe beépíteni,

- tudja ezen ismereteinél, tapasztalatainál a lényegest a lényegtelenről elkülöníteni, az ok-okozati összefüggéseket felismerni,
- vegye észre az egészséges test, a tiszta, rendezett környezet szépségét, becsülje meg értékeit,
- ismerje az egészséget, környezetét veszélyeztető tényezőket és használja fel ismereteit, tapasztalatait a veszély időbeni felismerése és elhárítása érdekében,
- tekintse egészségének természetes és mesterséges környezetének védelmét, valamint társas kapcsolatainak harmóniájának megteremtését és megőrzését elsődrendű feladatának,
- szerezzen megfelelő szintű jártasságot az információszerzés egyes tevékenységeiben (gyűjtés, könyvtárhasználat, jegyzetelés, kiselőadás, tablók készítése, jegyzőkönyv összeállítása, munka-, csoporttevékenységek, kirándulások tervezése, szervezése stb.).

Sajátítson el megfelelő mennyiségű és mélységű ismeretet az **élő és élettelen anyag** tulajdonságairól szerkezetének és működésének összefüggéseiről.

Ennek érdekében

- ismerje szervezete, környezete legfontosabb anyagait és azok legjellemzőbb tulajdonságait,
- tudja a leggyakoribb élelmiszerek, a belőlük készült ételek tápanyagtartalmát és lássa ezek szerepét az egészséges táplálkozásban, törekedjen étrendjét az egészséges táplálkozásnak megfelelően alakítani,
- legyen megfelelő szintű ismerete az emberi szervezetet károsító (nikotin, alkohol, drog) anyagok szervezetre gyakorolt hatásáról, utasítsa el kipróbálásukat, használatukat,
- ismerje fel a környezetet szennyező anyagokat, a veszélyforrásokat és törekedjen a szennyező anyagok, veszélyes hulladékok felhalmozódásának megelőzésére, az esetlegesen kialakuló károk csökkentésére.

A környezetben és szervezetében való eligazodás, tájékozódás érdekében szükséges tudni, hogy a természet élő és élettelen dolgai, jelenségei, kölcsönhatásai **időben és meghatározott térben** zajlanak.

Így fontos, hogy a tanuló

- ismerje „megközelítő értékkel” az emberi élet főbb szakaszainak időtartamát és jellemzőit,
- értse az életfolyamatok egymásutánosságát, és azok életszakaszokhoz kötött változásainak visszafordíthatatlanságát,
- tudja, hogy szervezetében, környezetében és az emberek egymás közti kapcsolataiban minden állandó mozgásban, változásban van,
- tudatosuljon benne, hogy az ember is mint minden élőlény elválaszthatatlan környezetétől, így annak változásai döntő mértékben befolyásolják szervezetének egészségi állapotát,
- rendelkezzen megfelelő szintű testtopográfiai ismerettel, s ezt tudja is hasznosítani,
- legyen képes testének külső és belső tereiben a rész és egész viszonyának elkülönítésére,
- tartsa példás rendben a saját hatáskörébe tartozó tereprészeket (iskolapad, íróasztal, táska, szoba, virágcsokor, osztályterem, udvar, utcakép stb.).

Lássa az orvostudományhoz, az egészségvédelemhez és a környezetvédelemhez kapcsolódó **tudományok XX. században bekövetkezett óriási fejlődését** és meghatározó szerepét az emberiség és a Föld jövőjében. Ennek érdekében a tanuló

- lássa a közvetlen tapasztalatszerzés szerepét és jelentőségét a megismerésben,
- tudja megszerzett tapasztalatait, információhordozókból szerzett ismereteit hasznosítani,
- legyen képes az információkat (reklámokat), kritikával fogadni és a téves ismereteket elutasítani,
- érdeklődjön a tudományok fejlődése, eredményei iránt,
- ismerje az egészségvédelemben és a gyógyításban elért kiemelkedő felfedezéseket, eredményeket és létrehozóikat,
- értékrendjében kapjon méltó helyet a tudás, a tudomány és képviselőinek tisztelete.

6. ÉVFOLYAM

Időkeret: 18,5 óra / év
egy félévig 1 óra / hét

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok
száma	neve	
1.	A kiskamasz szervezete és a tennivalók	8
2.	A kiskamasz személyisége, kapcsolatai és konfliktusai	5
3.	Környezeti hatások, veszélyhelyzetek	4
4.	Az elsajátított ismeretek, készségek, képességek és szokásrendszerek összegzése	1

1. téma: A kiskamasz szervezete és a tennivalók**Cél:**

- Felkelteni a tanulók érdeklődését szervezetük felépítése, működése és változásai iránt. Megláttatni a szervezetében zajló változások okát és következményeit.
- Segítséget nyújtani a változások kellemetlenségeinek csökkentésében.
- Tudatosítani a környezet, az életmód és az egészség ok-okozati összefüggéseit.
- Kialakítani az egészséges életvitel igényét és szokásrendszerét.
- Elsajátíttatni és gyakoroltatni a segítőkész emberi magatartás, valamint az elsősegélynyújtás elemi ismereteit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A testkép és a testarányok változása az életszakaszokban.	Megértetni a fejlődésbeli különbségek okait és következményeit.
A bőr felépítése, működése és szerepe az emberi kapcsolatokban. Bőrelváltozások és okaik. Bőrápolás és a személyi higiéné. A helyes öltözködés.	Feltárni a bőr felépítése és működése közötti ok-okozati összefüggéseket. Megértetni a bőrelváltozások okait. Megismertetni a bőrápolás anyagait, eszközeit és módjait. Beláttatni a bőrápolás és az öltözködés szerepét az emberi kapcsolatokban.
A kiskamasz mozgásszervei, testképe. A mozgásszervek fejlődése. Mozgáskultúra. Sport. Napirend.	Tudatosítani a terhelés és a mozgásszervek fejlődése közti összefüggést. Mozgásterv összeállítása. Napirend készítése.
A kiskamasz táplálkozási szervrendszerének felépítése és működése. A magyar konyha jellemzői. Az egészséges táplálkozás és szokásrendszere.	Táplálkozási szokások gyűjtése, megvitatása. Étlap készítése hétköznapra, ünnepnapra.
A nemi szervek testbeni helye és működésváltozása.	Tudatosítani a nemi szervek működésváltozása, a testalkat és a lelki tulajdonságok közti összefüggéseket.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A nemi szervek egészsége, személyi higiénája és az öltözködés.	Megismertetni a nemi szervek tisztán tartásának anyagait, eszközeit, módjait. Tapasztalatok gyűjtése az alsóruházat anyagairól, használatáról és tisztán tartásáról.

2. téma: A kiskamasz személyisége, kapcsolatai és konfliktusai

Cél:

- Felkelteni a tanulók érdeklődését saját személyiségük iránt.
- Tudatosítani az önismeret és az önnevelés fontosságát.
- Segíteni a reális ön- és társismeret kialakulását.
- Megismertetni a fiúk és lányok eltérő lelki sajátosságait.
- Tudatosítani a kamaszkori konfliktusok okát, megismertetni feloldásuk módjait.
- Kifejleszteni az empátia és a másság elfogadásának képességét.
- Megláttatni a család és a jól választott baráti kör szerepét a személyiség harmonikus fejlődésében.
- Felkelteni érdeklődésüket és kialakítani érzékenységet az erkölcsi normák elfogadása és gyakorlása iránt.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kiskamasz személyiségváltozásai, viselkedésformái.	Megláttatni a fiúk és lányok személyiségjegyeinek hasonlóságait, különbségeit.
A reális önismeret, a türelem és az önfegyelem, mint az önnevelés eszköze.	Éntérkép készítése.
Mások megismerése, megítélése és a kommunikáció.	Tudatosítani a reális ön- és társismeret fontosságát, valamint a kommunikáció szerepét a megismerésben.
A barátság, mint a kapcsolati rendszer alapja. A baráti kör szerepe a személyiségfejlődésben. A család szerepe és főbb funkciói. A kiskamasz helye a családban.	Megláttatni a család és a jól választott baráti kör fontosságát.
Konfliktusok a kapcsolati rendszerekben.	Megismertetni a konfliktusok okát, veszélyét és feloldásuk módjait.

3. téma: Környezeti hatások, veszélyhelyzetek

Cél:

- Felismertetni a környezet szerepét az egészségmegőrzésben.
- Kialakítani az esztétikus és egészséges környezet igényét.
- Megismertetni a veszélyes anyagok (nikotin, alkohol, drogok) szervezetre gyakorolt hatását. Tudatosítani kipróbálásuk veszélyét és használatuk egészségromboló hatását. Megmutatni a csábítás visszautasításának formáit és lehetőségeit.
- Megismertetni a szenvedélybetegségek jellemzőit, segíteni hasznos szenvedélyek kialakulását.
- Bemutatni a kockázatos és veszélyes viselkedés módjait és következményeit.
- Helyes szokások kialakításával biztosítani az érzékszervek egészséges működését, védelmét.
- Fejleszteni és formálni a tanulók környezetvédő szemléletét és környezettudatos magatartását.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az alkoholfogyasztás, a dohányzás és a drogfogyasztás egészségkárosító anyagai, és hatása a fejlődő szervezetre.	Tudatosítani az élvezeti szerek és a drogok szervezetre gyakorolt káros hatását és kipróbálásuk veszélyét. Visszautasítási stratégiák kidolgozása.
Hasznos és káros szenvedélyek. A szenvedélybetegség jellemzői, személyiségromboló hatása.	Hasznos és káros szenvedélyek viselkedésbeli jellemzőinek megfigyelése, tanári segítséggel kiselőadás összeállítása.
Veszélyforrások és veszélyhelyzetek környezetünkben. Kockázatos és veszélyes viselkedési módok és következményeik. Az érzékszervek szerepe a tájékozódásban, a veszélyhelyzetek felismerésében és a balesetek elkerülésében.	Megláttatni a viselkedés és a következmény közti oksági összefüggést. A veszélyhelyzetek elkerülésének gyakorlása. Feltárni az érzékszervek szerepét a veszélyhelyzetek felismerésében és elkerülésében. Tudatosítani az érzékszervek védelmének és segédeszközeik helyes használatának fontosságát.
Az elsősegélynyújtás elemi ismeretei.	Sebellátási, vérzéscsillapítási gyakorlatok.
Környezetszennyező tényezők és hatásuk a fejlődő szervezetre. Az egészséges és esztétikus környezet jellemzői.	Felismertetni a környezetszennyezés egészségkárosító hatását. Kialakítani a környezet és egészségvédelemben való aktív részvétel igényét. Környezetvédő program tervezése, kivitelezése, eredményeinek értékelése.

Követelmények a 6. évfolyamon

A félévben elsajátított ismeretek végén a tanuló

- ismerje a kiskamasz testképének, testarányainak jellemzőit,
- tudja, hogy az egyén fejlődési üteme eltérő, de az átlagtól való eltérés még nem betegség,
- ismerje a kiskamasz bőrnek, mozgásszerveinek, tápcsatornájának és nemi szerveinek főbb jellemzőit, változásait és okait,
- sajátítsa el, azokat az életviteli szokásokat, mellyel a változások kellemetlenségei csökkenthetők,
- ismerje a személyi higiéné anyagait, eszközeit és gyakorolja használatukat a mindennapokban,
- tudja ruházatát és lábbelijét az egészséges öltözködés szabályai szerint alakítani, és rendben tartani,
- lássa az aktív mozgás szerepét az egészségmegőrzésben,
- tudjon napi mozgástervet készíteni, és törekedjen betartására,
- legyen képes helytelen táplálkozási szokásainak felismerésére és elhagyására,
- sajátítsa el a kultúrált étkezés szokásainak alapismereteit,
- használja az egészséges táplálkozással kapcsolatos ismereteit az élelmiszerek, ételek kiválasztásában, étrendje alakításában,
- rendelkezzen reális önismerettel, formálja tudatosan személyiségét,
- törekedjen társai előítéletektől mentes megítélésére, megfelelő baráti kör kialakítására,
- fogadja el a másságot, nyújtson segítséget az arra rászorulóknak,
- vállalja nemiségét, és sajátítsa el a nemi szerepének megfelelő magatartási formákat,
- ismerje az élvezeti szerek, drogok egészségkárosító hatását, legyen képes kipróbálásuk és használatuk elutasítására,
- vállaljon felelősséget tetteiért, segítse társait a káros szenvedélyek és veszélyhelyzetek elkerülésében,
- igényelje a tiszta, szép és egészséges környezetet, s tegyen meg mindent kialakítása és megőrzése érdekében,
- tudjon egyszerű egészség- és környezetvédő programot összeállítani és megvalósítani,
- ismerje az információszerezés lehetőségeit és formáit, tudja megszerzett ismereteit, tapasztalatait, gyűjtőmunkáját rendszerezni, új formába rendezni.

8. ÉVFOLYAM

Időkeret: 18,5 óra / év
egy félévig 1 óra / hét

Javasolt óraterv

Témák		Óraszámok
száma	neve	
1.	Kamaszkori változások, nemi szerepek, viselkedésformák	8
2.	Kapcsolatok, konfliktusok és a kamaszkor	5
3.	Környezeti hatások, veszélyhelyzetek	4
4.	Az elsajátított ismeretek, készségek, képességek és szokásrendszerek összessége	1

1. téma: Kamaszkori változások, nemi szerepek, viselkedésformák**Cél:**

- Tudatosítani a korszerű szervezettani és egészségtani ismeretek elsajátításának fontosságát az egészségmegőrzésben.
- Bemutatni a szervek, szervrendszerek működésének összefüggéseit.
- Megismertetni a leggyakoribb kockázati tényezőket, a betegségek megelőzési lehetőségeit, beláttatni az időben történő orvoshoz fordulás jelentőségét.
- Feltárni az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot közti összefüggéseket.
- Megértetni a tanulókkal, hogy egészségük megőrzése rajtuk múlik.
- Tudatosítani a nemiséggel összefüggő női és férfi szerepvállalás, valamint az ennek megfelelő viselkedési formák elsajátításának fontosságát.
- Megismertetni és elsajátítani a legjellemzőbb férfias és nőies mintákat.
- Megláttatni a korán kezdett nemi élet veszélyeit.
- Felkészíteni a tanulókat az örömteli párkapcsolatra és az egymás iránti felelősségvállalásra.
- Kialakítani a sérült és beteg emberek iránti segítségnyújtás igényét, bemutatni lehetőségeit, elsajátítani formáit.
- Segíteni az egészségmegőrzést szolgáló szokásrendszerek elsajátítását és gyakorlását.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kamaszkori bőr, és a tennivalók. Bőrelváltozások, bőrbetegségek. Test- és szépségápolás a kamaszkorban.	Megismertetni a test- és szépségápolás legfontosabb anyagait, eszközeit és módjait. Kozmetikai bemutató: anyagok, receptek, kezelési módok.
Mozgás, pihenés, egészség. Mozgásszervi elváltozások.	Felismertetni a mozgás egészségmegőrző szerepét. Kialakítani a rendszeres és intenzív napi mozgás igényét. Mozgásterv készítése.
Az egészséges táplálkozás tudni- és tennivalói: mit?, mikor?, hogyan?	Tudatosítani a tápanyagtartalom és az egészségügyi előírások ismeretének fontosságát az élelmiszerek, ételek vásárlásánál, tárolásánál.
A magyar konyha és más népek étrendje.	Összehasonlítani a magyar és más népek étrendjét, étkezési kultúráját. Helytelen táplálkozási szokások gyűjtése, megvitatása.
A kultúrált étkezés ismérvei.	Egészséges táplálkozási szokások kialakítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Vendégvárás, vendéglátás és a szépen terített asztal. A nemi szervek fejlődése, és működésének kamaszkori változásai. Nőies, férfias testalkat. A fogamzásgátlás és a terhesség-megszakítás egészségi, erkölcsi és társadalmi kérdései. Nemi úton terjedő betegségek és következményeik. Nemi szervek higiénéje. Női és férfi szerepek, tulajdonságok, viselkedésminták.	Normál és diétás étrendek összeállítása. A tálalás és a terítés ismereteinek gyakorlása (munka- és ünnepnapokon). Tudatosítani az egymás iránti felelősségvállalás fontosságát a párkapcsolatban. Felhívni a tanulók figyelmét a biológiai és a társadalmi érettség különbözőségeire. Megismertetni a korán kezdett nemi élet veszélyeit, a nemi betegségek és az AIDS megelőzésének lehetőségeit. Megláttatni a nemi szervek egészsége, a személyi higiéné, az alsó- és felsőruházat összefüggéseit. Összehasonlítani a férfi és a nő testalkatát, tulajdonságait és lelki életét. Tudatosítani, hogy ezen különbözőségekhez más-más viselkedési formák tartoznak. Összegyűjteni és gyakoroltatni a nőies és férfias viselkedési mintákat.

2. téma: Kapcsolatok, konfliktusok a kamaszkorban

Cél:

- Megláttatni, hogy a kamaszkor testi és lelki változásai az ember egyedfejlődésének természetes velejárói.
- Beláttatni, hogy a kamaszkori sérelmek és konfliktusok megfelelő intelligenciával és önuralommal minimumra csökkenthetők.
- Felismertetni a reális ön- és társismeret fontosságát és elsajátíttatni az önnevelés technikáit.
- Megláttatni a kommunikáció szerepét és jelentőségét egymás megismerésében és megértésében.
- Tudatosítani az emberi kapcsolatokban az egymás iránt érzett szeretet, empátia és felelősségvállalás fontosságát.
- Megismertetni a férfi és nő eltérő testi és lelki tulajdonságait, valamint ezek ismeretének fontosságát a kamaszkori kapcsolatokban.
- Elsajátíttatni a legjellemzőbb férfias és nőies viselkedésformákat.
- Gyakoroltatni a konfliktusok feloldásának technikáit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Milyennek látom magam, és hogyan látjuk egymást?	Ön- és társismereti teszt megoldása, értékelése. Önnevelési tréning.
Kamaszkori kapcsolatok: rokoni, baráti, munkatársi, szerelmi.	Megláttatni az emberi kapcsolatok szerepét a kamasz személyiségének fejlődésében.
A kommunikáció szerepe a megismerésben és a kapcsolatokban.	Kommunikációs szerepjátékok gyakorlása különböző élethelyzetekben.
Kamaszkori problémák, konfliktusok, és feloldásuk technikái.	Konfliktus feloldó gyakorlatok tervezése, megvalósítása. Konfliktusok, feloldási módok gyűjtése, megbeszélése.

3. téma: Környezeti hatások, veszélyhelyzetek**Cél:**

- Rádöbbsíteni a tanulókat a legális és illegális „szerek” használatának veszélyeire.
- Megismertetni az illegális szerek használatával kapcsolatos jogi szabályozást és következményeit.
- Megláttatni a hozzászokás és a függőség veszélyének egyéni és társadalmi következményeit.
- Megismertetni a környezet veszélyforrásait, veszélyhelyzeteit és elhárításának lehetőségeit.
- Tudatosítani a személyes biztonság megőrzésben az egyén és a csoport szerepét, felelősségét, lehetőségeit.
- Elsajátíttatni a betegápolás és elsősegélynyújtás legfontosabb ismereteit.
- Kialakítani az egészséges környezet megőrzésének igényét.
- Továbbfejleszteni a környezettudatos magatartás szokásrendszerét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szenvedélyek (dohányzás, alkoholizálás) károsító hatása a fejlődő szervezetre. Mondj nemet a drogokra! A függőség fokozatai és társadalmi megítélése.	Összegyűjteni és megvitatni a káros szenvedélyek kialakulásának okait. Megismertetni a függőség fokozatait, egyéni és társadalmi következményeit. Megismertetni kipróbálásuk és használatuk visszautasításának módjait szerepjátékok segítségével.
Környezetünk veszélyforrásai és elhárításuk lehetőségei. Kockázatos, veszélyes viselkedési módok és következményeik.	Szituációs játékokkal bemutatni a kockázatos, veszélyes viselkedési módok elkerülésének lehetőségeit.
Az egyén és a csoport szerepe a veszélyhelyzetek, kockázatok felismerésében és a felelősségvállalásban.	Megláttatni a jól választott baráti kör fontosságát.
Balesetmegelőzés, elsősegélynyújtás.	Elsősegélynyújtó gyakorlatok.
Mikrokörnyezeti problémák, veszélyforrások, veszélyhelyzetek.	Reális helyi környezetvédő programok tervezése, megvalósítása, értékelése.
A mikrokörnyezet és a bioszféra veszélyeztetettsége és védelme.	A „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” szlogen jelentése, értelmezése, megvitatása.

Követelmények a 8. évfolyamon**A félévben elsajátított ismeretek végén a tanuló**

- ismerje saját serdülőkori szervezete felépítését, működését,
- értse a bőrelváltozások okát és következményeit,
- rendelkezzen a testápolás és a kozmetika természetes anyagainak és használatának ismereteivel,
- tudja ruházatát az egészséges öltözködés szabályainak, a helynek és az alkalomnak megfelelően összeállítani,
- legyen képes sportágit választani, esetleg váltani saját mozgásszerveinek fejlesztése érdekében,
- törekedjen közvetlen környezete – barátai, családtagjai – mozgáskultúrájának fejlesztésére,
- ismerje fel saját, és családja helytelen és egészségtelen étkezési szokásait, legyen képes ezek tudatosítására és átférmálására,
- tudja használni a tápanyagtáblázatokat,

- ismerje az ételek, élelmiszerek vásárlásával kapcsolatos egészségügyi és fogyasztóvédelemmel kapcsolatos alapismereteket, és hasznosítsa vásárlásai során,
- ismerje és értse az elsődleges, másodlagos nemi jelleg, valamint a fiúk és a lányok lelki életének különbségeit, összefüggéseit,
- rendelkezzen a nemi szerepéhez tartozó viselkedési formák ismeretével és gyakorlatával,
- fordítson figyelmet szexuális kultúrájának tudatos fejlesztésére,
- kezdje meg elméletben a felkészülést a felelős, örömteli párkapcsolatra, családi életre,
- ismerje a korán kezdett nemi élet veszélyeit a nemi betegségek és az AIDS megelőzésének lehetőségeit,
- alakítsa, formálja tudatosan személyiségét, baráti körét,
- tudja önmagát és társait távol tartani az élvezeti szerek, drogok használatától és a veszélyhelyzetektől,
- tudjon igényesen és kulturáltan kikapcsolódni, szórakozni,
- legyen igényes környezetének állapota iránt, és vegyen részt alakításában, formálásában,
- ismerje az örök emberi értékeket és törekedjen életvitelével azok megőrzésére,
- tudja az információhordozókból szerzett ismereteit saját megfigyeléseivel, tapasztalataival összekapcsolni és hasznosítani,
- legyen képes megfigyeléseit, tapasztalatait, gyűjteményeit rendezni, belőlük kiselőadást, tablót készíteni,
- rendelkezzen megfelelő szintű önállósággal, az egészség- és környezetmegőrzést szolgáló tervek, programok készítésében, szervezésében, megvalósításában.

Kimeneti követelmények

A 8. évfolyam végén a tanuló

- ismerje a kamaszkori szervezet felépítésének és működésének jellemzőit, változásait, személyiségének sajátosságait,
- lássa a környezet és az életvitel fontosságát, saját szervezete egészségi állapotának alakulásában,
- sajátítsa el a személyi higiéné szokásait, és gyakorolja azokat a mindennapokban,
- értse a mindennapi intenzív és rendszeres mozgás kedvező élettani hatását, lássa fizikai teljesítőképességének megőrzésében betöltött szerepét,
- tudatosan tervezze mozgásformáit, napirendjét, és törekedjen betartására,
- sajátítsa el, és alkalmazza a mindennapokban az egészséges táplálkozás, a kulturált étkezés ismereteit és szokásrendszerét,
- vállalja nemi szerepét, és készüljön fel a felelős, örömteli párkapcsolatra,
- lássa a nemi szerepekhez kötődő viselkedésformák betartásának fontosságát az emberi kapcsolatokban,
- ismerje a fogamzásgátlás előnyeit, hátrányait és a nemi úton terjedő betegségek megelőzési lehetőségeit,
- legyen tisztában a dohányzás, az italozás és a drogfogyasztás egyéni és társadalmi következményeivel,
- legyen képes ezek kipróbálásának, használatának elutasítására, és más káros szenvedélyek kialakulásának elkerülésére,
- rendelkezzen a reális ön- és társismeret képességével,
- sajátítsa el olyan kommunikációs képességeket, melyek segítik harmonikus társas kapcsolatainak kialakulását, fennmaradását, a másság elfogadását és a konfliktushelyzetek feloldását,
- fogadja el az alapvető erkölcsi normákat, és gyakorolja azokat mindennapi életében,
- alakuljon ki benne megfelelő szintű felelősségérzet egyéni és csoportos tetteiért,
- ismerje fel a veszélyhelyzeteket és törekedjen azok elkerülésére,
- tudjon helyes döntést hozni egészsége és környezetének védelme érdekében,
- tekintse örök emberi értéknek az egészséget, a becsületet és a tudást,
- ismerje fel lehetőségeit az egészség- és környezetvédelem területén,
- váljon egészsége és környezete aktív védelmezőjévé,
- szerezzen megfelelő szintű jártasságot az információszerzésben és a feldolgozásban,
- sajátítsa el, és gyakorolja a mindennapokban az önálló ismeretszerzés egyéni és társas technikáit.

FIZIKA

6–8. évfolyam

BEVEZETÉS

A most alakuló modern, tudásalapú, erős gazdasági versenyre, politikai demokráciára, ugyanakkor a szolidaritásra, az emberi kapcsolatok humanitására épülő társadalmunkba történő beilleszkedés és a munkában való érvényesülés más szemléletmódot, más ismereteket, készségeket és képességeket kíván meg a társadalom minden tagjától, mint eddig. Napjainkban (és a jövőben még inkább) a társadalom, a gazdaság, a mindennapi élet magasabb általános műveltséget és elméletibb, de legalábbis minőségileg igényesebb szaktudást követel meg az emberektől. Ezeknek megszerzését, illetve megalapozását szolgálja a 18 éves korig tartó kötelező közoktatás, aminek vele járója az általános iskolák és az eltömegesedett középiskolák eddigi feladatainak megváltozása, új feladatok megjelenése, főként az „átlagpolgár” általános műveltségének megalapozása és az egyének élethivatásra történő felkészülése területén.

Ebben a változó helyzetben háttérbe szorult a természettudományok tanítása. Az elmúlt néhány évben a fizika tanulása és tanítása is alapvetően új helyzetbe került. Ennek vannak jól indokolható, előre mutató, a meglevő hibákat, feszültségeket csökkentő, tehát elfogadható okai, de vannak elfogadhatatlan, az új problémák többségét okozó túlzásai is (pl. jogász, közgazdász, hivatalnok „túltermelés” stb.). Ez utóbbi csökkentésére már megtörtént az első (nem kielégítő, de) biztató lépés a véglegesített NAT-ban.

A ma is helyes régi feladatok megtartása mellett **az új igényeknek az iskolák úgy tudnak eleget tenni, ha az alapóraszámban csak a minden tanuló számára szükséges, a későbbi életpályától független kulcskompetenciákat, az általános műveltség alapjait, teljesíthető követelményszinten készítik elő, illetve biztosítják.** Ezt minősítheti, zárhatja le a középszintű érettségi. Az emelt szintű érettségire, vagyis a továbbtanulásra, élethivatásra, a későbbi szakmára más, a tanulók által önként vállalt és az iskolában megszervezett [a közoktatási törvény 52. § (7) pontja által biztosított] keretek között kell felkészíteni.

Az indokolt változásokat tudomásul véve, kerettantervünkben igyekeztünk a hagyományos értékeket a szükséges mértékig megtartani, az új feladatokat beépíteni, és ugyanakkor mérsékelni a fizika tanulását, tanítását nehezítő aránytalanságokat.

Célok és feladatok

A NAT 2003 „Ember a természetben” című részében és a fizika érettségi követelményekben meghatározott célok és feladatok teljesítése érdekében kiemelt fontosságúnak tekintjük, hogy a fizika mindkét pedagógiai szakaszban történő tanulása és tanítása segítse elő a következőket:

- Olyan korszerű fizikai világgép kialakítását a tanulóknak, amely: rendszerbe foglalja a mindennapi élethez, a termelői tevékenységhez szükséges kompetenciák alapvető elemeit, megalapozza a szándékot és az akarati tényezőket, a jövő tudatos tervezéséhez, az ember és környezete közötti harmonikus kölcsönhatás kialakításához, az életfeltételeket biztosító környezet megvédéséhez, és mindezekkel az emberiség jövőjének biztosításában való tudatos részvételhez.
- A tanulási technikák olyan – az életkornak megfelelő szintű – ismeretét és alkalmazását, amelyek képessé teszik a tanulókat arra, hogy akár önállóan is ismeretekhez juthassanak a természeti, technikai és társadalmi környezet folyamatairól, kölcsönhatásairól, változásairól.
- Tudatosítani, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, és így a fizika vizsgálódási területe a szemmel nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magába foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkezett változásait.
- A tanulók ismerjék meg a környezetükben előforduló legfontosabb anyagokat, azok két nagy csoportját (a részecskeszerkezetűt és a fizikai mezőket), ezek szerkezetét, alapvető tulajdonságait és jellemző mennyiségeit; térbeli, időbeli mozgásait, változásait; tudják az anyagokat összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni; legyenek képesek kapcsolatot teremteni az élő és élettelen természet között, a biológiában és a kémiában tanultakkal.

- Minden tanuló tájékozott legyen a fizika hagyományos ismereteiről és elemi, szemléletformáló szinten a modern fizika azon eredményeiről (atomenergia, elektromágneses sugarak, ősrobbanás, űrkutatás stb.), amelyek ma már közvetlenül vagy közvetve, de befolyásolják életünket.
- A fizika tanulás és tanítás különösen jó lehetőségeinek kihasználását a megfigyelő, kísérletező, összehasonlító, megkülönböztető, problémafelismerő, rendszerbe foglaló, szervező, tervező, gondolkodó, absztrakciós, önálló tanulási, cselekvési döntési, stb. képességek fejlesztéséhez, kialakításához, valamint a problémák megoldási módjának kiválasztásához.
- A pozitív személyiségjegyek erősítését mind a manipulatív, mind az értelmi, logikai feladatok elvégzésének segítségével, amelyek érdeklődést, tartós figyelmet, türelmet, összpontosítást, objektív ítéletalkotást, mások véleményének figyelembevételét, helyes önértékelést, stb. kívánnak meg és így fejlesztik azokat.
- Készségszinthez közelíteni az egyszerű kísérletek elvégzését, a kísérleti eredmények táblázatban, grafikonon történő rögzítését, a tapasztalatok kiértékelését, grafikonok elemzését. Megmutatni a kapcsolatot és a különbséget (1) az anyagok, testek, folyamatok, (2) azok tulajdonságai, valamint (3) az ezeket jellemző mennyiségek között.
- Ráépíteni a tanultakat a mindennapokban, az iskolai kísérletekben tapasztaltakra, így is segíteni a mindenki által használt technikai eszközök működésének megértését, a környezetvédelem problémáinak és az egyén ezzel kapcsolatos feladatainak felismerését.
- Mivel a fizika alaptudomány – hiszen saját rendszerezett fogalmai és önállóan kidolgozott alapelvei vannak, amit más tudományok átvesznek – a fizikaoktatás egyik legfontosabb feladata és célja az, hogy előkészítse, megalapozza a többi természettudomány és a technika tanulását.
- A fizika tanulás-tanítás társadalmi megbecsülését csak az erősítheti, ha az emberek széles körben felismerik a fizika tudásának társadalmi hasznosságát, eredményeinek nélkülözhetetlenségét mind a társadalom és gazdaság fejlődési folyamataiban, mind az egyének mindennapi életében. Így annak alkalmazni képes tudását, történetét, kiemelkedő alkotóinak (köztük a magyaroknak) munkásságát az általános műveltség nélkülözhetetlen részének fogadják el.

Az időkeret a kerettantervrendszerünk általános bevezetőjének táblázataiban és az egyes tanévek kerettanterveiben található meg.

Az értékelés alapgondolatai

Az értékelés leggyakoribb területei:

- Az önálló és közös tanulói tevékenységek (pl. megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés, mérés, felismerés, megállapítás, összehasonlítás, következtetés, elemzés stb.) megfigyelése alapján történő minősítés.
- Szóbeli feleltetés.
- Írásbeli munkák ellenőrzése és értékelése (pl. munkafüzet, munkalap, feladatlap, témaközi, témazáró dolgozat stb.).
- Az egyéni (órán kívüli) adatgyűjtések, megfigyelések, „kutatások”, megbeszélése, minősítése.

Értékelési szempontok

A tanulók:

- Elsajátították-e a legfontosabb tényeket, fogalmakat, szabályokat, törvényeket? Tudnak-e válaszolni egyszerű ténykérdésekre?
- Felismerik-e a jelenségeket, változásokat, kölcsönhatásokat, kölcsönható partnereket, ezek kapcsolatát?
- Felismerik-e az azonosságot, a hasonlóságokat, különbözőségeket?
- Tudnak-e adott tulajdonságok alapján csoportosítani. Illetve a megadott csoportoknál felismerik-e a halmazképző fogalmakat, szempontokat?
- Miként tudnak megfigyeléseket, kísérleteket, méréseket irányítással, később önállóan elvégezni, ezek eredményeit feljegyezni, tapasztalataikról, megállapításaikról beszámolni? Hogyan használják a szaknyelvet?

- Milyen szintű a feladatokat felismerő, megértő és megoldó képességük?
- Tudják-e ismereteiket, képességeiket alkalmazni? stb.

6. TANÉV: FIZIKAI ALAPISMERETEK (a természettudományok tanításához)

Bevezetés

A fizikai alapismeretek tudásának kiemelkedően fontos szerepe van a természettudományos tantárgyak tanulásának-tanításának előkészítésében. Ezek (pl. anyag és test megkülönböztetése, részecskeszerkezete, halmazállapotai, kölcsönhatásai; néhány mennyiség és ezek mérése, illetve mértékegységeinek ismerete; a legalapvetőbb fizikai fogalmak: tömeg, sűrűség, erő, energia, munka, hőmérséklet, hő, égés, hőtágulás, hőterjedés stb.) több mint köznapi ismerete, alapjainak alkalmazni kész tudása nélkül, nem lehet értelmesen tanulni, tanítani a természettudományokat kezdő szinten sem. Mindezek nélkül a környezettudatos szemlélet- és gondolkodásmód kialakítása is lehetetlen a tanulóknak.

Ebben az életkorban kell felkelteni a tudatos érdeklődést, vágyat környezetünk megismerése, általában a tudás iránt. Mindehhez nélkülözhetetlen az az élmény és öröm, amit a személyes tapasztalat, a megfigyelés, kísérlet, következtetés, összehasonlítás, megkülönböztetés stb. önálló, vagy irányított elvégzése okoz. Mindezek módszereinek elemi szintű megismerését, megtanulását is a fizika alapjaival történő ismerkedés teszi lehetővé legegyszerűbben.

A közös kísérletezés, mérés, az eredmények elemzése, az önálló vagy irányított feladatok elvégzése olyan tevékenység, amelyben hatékonyan formálódik a tanulók, fegyelmezettsége, munkamorálja, figyelmének tartóssága, problémafelismerő képessége, együttműködési készsége, önismerete stb., tehát a személyisége.

Ez, a további munka alapozása és a személyiség fejlesztése szempontjából fontos téma, feldolgozható a 6. tanévben heti 3 órá – egy tanár által tanított – természetismeret tantárgy részeként, ha a tanár rendelkezik kellő felkészültséggel biológiából, földrajzból, fizikából, és ezek tanításának módszertanából (pl. természetismeret szakos szaktanító). Amennyiben ilyen felkészültségű tanerővel az iskola nem rendelkezik, célszerűbb, ha két önálló, de tudatosan összehangolt tantárgy (természetismeret: biológia és földrajz heti 2 óra, illetve fizikai alapismeretek heti 1 óra) keretei között valósítjuk meg a következő célokat és feladatokat.

Célok és feladatok

- Feleleveníteni, rendszerezni és bővíteni az előző öt tanévben az élettelen természetről, az anyagról, a mennyiségekről megismerteket.
- Tudatosítani, hogy változás csak a (testtel érintkező) környezet hatására jöhet létre, és ezek a hatások mindig kölcsönösek. A rendszerben gondolkodás erősítése.
- Felismertetni, hogy az anyagnak két fajtája van: a részecskeszerkezetű és a mező. Logikus következtetés gyakoroltatása.
- Természetessé tenni, hogy az anyagok, testek, folyamatok tulajdonságai jellemezhetők mennyiségekkel is. Az absztrakciós képesség alakíthatása.
- Előkészíteni a természettudományok tanulását-tanítását néhány alapvető fontosságú fizikai fogalom, mennyiség, módszer, gondolkodásmód elemi szintű megismertetésével. Néhány egyszerű fogalom „megalkotásán” keresztül erősíteni a logikus gondolkodást.
- Segíteni az önálló tanulás kialakulását és az ehhez szükséges alapvető módszerek elsajátítását, az absztrakciós képesség elemi szintű erősödését, a célirányos megfigyelések és kísérletek elvégzéséhez, elemzéséhez kapcsolódó logikus gondolkodást.

- Erősíteni a törekvést a szaknyelv helyes használatára és megmutatni annak jelentőségét a gondolatok, ismeretek pontos megfogalmazásában.
- Fejleszteni a megfigyelés, kísérletezés, mérés következtetés képességét és begyakoroltatni ezek közül néhánynak a legegyszerűbb módszerét.
- Erősíteni a problémafelismerő, megértő képességet, bátorítani a megoldással kapcsolatos sejtések kimondását, és tudatosítani ezek ellenőrzésének szükségességét.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás, kísérletezés, feladatmegoldás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Anyag, test, tulajdonság, mennyiség	7	2	2
II. Kölcsönhatás, változás	8	1	2
III. Energia, energiaváltozás	7	2	2
Év végi összefoglalás			2
Hiánypótlás, tartalék óra		2	
Az összes óra 37, ebből:	22 (59,5%)	7 (19,2%)	8 (21,6%)

I. Anyag, test, tulajdonság, mennyiség

Célok és feladatok

- Konkrét esetekben megkülönböztetni az anyagot és a testet.
- Kapcsolatot teremteni az anyag általános szóhasználata és környezetünk legfontosabb, konkrét anyagai között. Az absztrakciós képesség erősítése.
- Kísérleti tapasztalatra építve „elhitetni”, hogy az anyag részecskeszerkezetű, és ezt később magyarázóelvként elfogadni. A logikus gondolkodás gyakoroltatása, erősítése. A modell szó és fogalom megismertetése.
- Egységes szemléletű rendszerbe foglalni a személyes tapasztalatok alapján már ismert, halmazállapotokat és azok megváltozását. Különböző anyagok halmazállapot-változásánál a közös jellemzők felismertetése és megfogalmazása. Általánosítás. A rendszerben gondolkodás erősítése.
- Felismertetni, hogy ugyanaz az anyag többféle halmazállapotban is megjelenhet, így a gázok, tehát a levegő is anyag. Logikus gondolkodásra készítés.
- Megmutatni a különbséget az olvadás és oldódás között. A különbségek felismerése, kiemelése.
- Kialakítani a kapcsolatot a test – tulajdonság – mennyiség összetartozó, de különböző lényegű fogalmi hármasa között. Tudatosítani a különbséget a tulajdonság és az annak mértékét jellemző mennyiség között. Megkülönböztetés.
- Megismertetni a mennyiség, mérőszám, mértékegység kapcsolatát és szerepét a tulajdonságok jellemzésében.
- Egyéni és közös munka közben megértetni néhány egyszerű mérés lényegét, célját és módszereit. A koncentráció-, az alkalmazkodóképesség, az önfegyelem erősítése és a kezűgyesség javítása a közösen végzett munka által.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Anyagok és testek (tárgyak). – Az anyag részecske szerkezete.	Összehasonlítás, megkülönböztetés, kézbe vett konkrét tárgyak esetében. Tapasztalatok felidézése, célirányos megfigyelés, kísérletezés közös elemzése. A megállapítások általánosítása. Modellalkotás, az absztrakció elemei.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Halmazállapot, halmazállapot-változások fogalma és kísérleti bemutatása. – Az oldódás és lepárlás fogalma és kísérleti bemutatása. – A testek néhány ismert tulajdonsága és azok mennyiségi jellemzése. (l; A; V; t) – A testek tehetetlensége. A tömeg fogalma és mérése. – A sűrűség kvalitatív fogalma és kapcsolata az úszással, lebegéssel, elmerüléssel.	Köznapi ismeretekhez kapcsolni és rendszerezni a bemutató kísérletek tapasztalatait. A bemutatott kísérletek elemzése, a különbségek megállapítása és következtetések levonása a látottakból. Logikus gondolkozás. A már tanultak új szempontú bővítése, általánosítása. A mérések és számolások gyakorlati megvalósítása. A tapasztalatok és kísérletek összekapcsolása. Fogalomalkotás elemi szintű absztrakcióval. Gondolati kísérletekre építés. Valós kísérletek eredményeinek megfogalmazása. A látottak általánosítása. Gyakorlati alkalmazás.

Követelmények

A tanuló:

- konkrét esetekben tudjon különbséget tenni a vizsgált testek anyagai között, azok szembetűnő jellemzői alapján;
- fogadja el, hogy az anyag részecskeszerkezetű, és ezt, a tanultak alapján, tudja magyarázóelvként felhasználni;
- ismerje fel a különféle halmazállapotokat, azok megváltozását, legyen képes ezeket megnevezni és jellemezni;
- egyszerű esetekben tudjon különbséget tenni az olvadás és az oldódás között;
- tudja, hogy a mennyiségekkel a tulajdonságok mértékét jellemezzük, ismerje ebben a cselekedetben a mérőszám és a mértékegység szerepét;
- legyen képes a már tanult, legegyszerűbb mérések önálló elvégzésére (hosszúság, űrtartalom, hőmérséklet, idő);
- rendelkezzen szemléletes képpel az anyagok sűrűségének lehetséges okairól, emlékezzen a sűrűség és az úszás, lebegés, elmerülés kapcsolatára.

II. Kölcsönhatás, változás

Célok és feladatok

- Néhány egyszerű változási folyamat vizsgálatával, fokozatos felismerés közben a tanulók fogadják el, hogy változás csak a környezet hatására, kölcsönhatás közben jöhet létre. Megfigyelő-, lényegkiemelő és általánosító képesség erősítése.
- Az eddig jártasság szinten végzett mérések (hőmérséklet, idő, hosszúság) önállóságának erősítése, közelítése a készség szint felé. Az önállóság és a tartós önfegyelem erősítése.
- A mozgásállapot-változást eredményező erőhatás és az (azt jellemző) erő fogalmának kvalitatív kialakítása, a meg levő tapasztalatokra és a tanulói kísérletekkel szerzett ismeretekre alapozva. Ok-okozati kapcsolatok felismertetése és megnevezése.
- Az erő mérésének és mértékegységének megismertetése praktikus (nem elméleti) megközelítésben, a már eddig is alkalmazott „gondolati ritmusnak” megfelelően.
- Az állapotváltozás kifejezés felismerés szintű értelmezése.
- Az erő – ellenerő, mint egy speciális kölcsönhatás jellemzőinek, kísérleti alapján történő felismertetése és értelmezése. Az eddig megszerzett ismeretek alkalmazása egy új konkrét esetben. A rendszerben gondolkodás erősítése.
- Tudatosítani, hogy a látszólagos „közvetlen távolhatást” a fizikai mezők közvetítik, és, hogy ezek ugyancsak anyagok. A mágneses, elektromos, gravitációs hatás anyagi eredetét elfogadtatni. Logikus következtetések gyakoroltatása, erősítése. A több területről szerzett konkrét ismeretek összekapcsolása, általánosítása.
- A fény közismert kölcsönhatásaiból annak anyagi voltára következtetni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A testek hőmérséklete és hőmérséklet-változása (Termikus kölcsönhatás)	Irányított tanulói kísérletek elvégzése, közös elemzése és a legfontosabb megállapítások megfogalmazása. A kölcsönhatás szó kimondása. Az e témában szerzett köznapis tapasztalatok céltudatos felidézése. Részvétel ezek gondolati vizsgálatában és a kiemelt lényeg megfogalmazásában.
– Mozgás és mozgásállapot-változás (Mechanikai kölcsönhatás)	A köznapis tapasztalatokból származó ismeretek magasabb szintre emelése kísérletek alapján. Általánosítás, absztrakció.
– Az erő fogalma és mérése. Erő-ellenérő.	Bemutató kísérletek elemzése. A mágneses mező létezésére következtetés a kölcsönhatásról eddig tanultak alkalmazásával.
– Mágneses kölcsönhatás.	Bemutató kísérletek elemzése. Következtetéssel az elektromos mező létezésének felismerése. A két mező összehasonlítása.
– Elektromos kölcsönhatás.	Köznapis tapasztalatok és a kölcsönhatásokról tanultak alapján felismerni a gravitációs mező létezését, e fejezet összefoglalása alapján észrevenni, hogy az anyagnak két fajtája van: a részecskeszerkezetű és a mező. Analógia, fokozatos absztrakció.
– Gravitációs kölcsönhatás.	A fény kölcsönhatásai alapján felismerni annak anyagi voltát és szerepét a földi életben.
– A fény legfontosabb kölcsönhatásai.	

Követelmények

A tanuló:

- ismerje fel a termikus és mechanikai kölcsönhatásokat, az azokban résztvevő partnereket, valamint tudja, hogy változás csak a test és a vele érintkező környezet kölcsönhatása közben jöhet létre,
- konkrét esetekben vegye észre a mozgás(állapot) megváltozása és az erőhatás kapcsolatát, ennek a folyamatnak a kölcsönhatás jellegét,
- tudja mennyiségileg jellemezni az erőhatásokat, tehát ismerje az erő fogalmát, annak mértékegységét. Ismerje az erőmérés módját rugós erőmérővel,
- vegye észre a mágneses, elektromos és gravitációs jelenségek kölcsönhatásjellegét, ismerje fel, hogy itt az egyik partner mező,
- fogadja el a mezők létezését, azok anyagi voltát és ezáltal azt, hogy az anyagnak két fajtája létezik, a részecskeszerkezetű és a mező,
- kölcsönhatásai alapján ismerje fel a fény anyagi voltát, értse a fény szerepét a földi életben.

III. Energia, energiaváltozás

Célok és feladatok

- Előkészíteni a természettudományok tanulását-tanítását és azon belül a mennyiségi jellemzéseket, leírásokat az egyik legfontosabb, legáltalánosabb megmaradó mennyiség, az energia elemi szintű értelmezésével.
- Megmutatni, hogy az energia alkalmas és ismerete elengedhetetlenül szükséges a természetben, valamint a gyakorlati életben lejátszódó változások, kölcsönhatások mennyiségi összehasonlításához.
- Kölcsönhatások kvalitatív elemzése alapján értelmezni az energia-megmaradás törvényét. Konkrét tapasztalatokból levont következtetések általánosítása.

- A munka fizikai fogalmának, mint az energiaváltozás egyik módjának értelmezése és kiszámítása a legegyszerűbb esetekben.
- Bemutatni egy mennyiség kiszámítására alkalmas képlet kísérletre alapozott megalkotásának gondolatmenetét. Absztrakciós képesség erősítése.
- Tudatosítani, hogy a fizikai mennyiségek közötti kapcsolat a matematika „nyelvén” is megfogalmazható. Kapcsolatteremtés a matematikai ismeretekkel.
- Kvalitatív szinten vizsgálni a termikus kölcsönhatások közben létrejött változásokat. Kísérletek elemzése, a közös lényeg (állapotváltozások, amelyek energiaváltozással jellemezhetők, hasonlíthatók össze) kiemelése.
- Értelmezni az egyszerűsített szóhasználatokat (pl. hőt vesz fel, hőt ad le, hőközlés stb.).
- Előkészíteni a kapcsolatot a kémiával a gyors és lassú égés tárgyalásával. Felhívni a figyelmet az égés hasznos voltára és általa okozott környezeti károokra, azok csökkentésének lehetőségeire és szükségességére. Erősíteni a felelősségtudatot a tanulóban önmaguk, embertársaik és a természet iránt.
- A hőjelenségek (hőtágulás, hővezetés) kvalitatív vizsgálata, a természetben és a gyakorlati életben játszott szerepük kiemelése.
- Megalapozni és fejleszteni a tanulóknál – a tapasztalatokra és kísérletekre épülő – egyszerű képet a részecskeszerkezetű anyagról, annak jellemző tulajdonságairól, változási folyamatairól és mindezek szemléletes leírásairól. Erősíteni a fantáziát és az absztrakciós képességet.
- Megfigyelni környezetünk egyik legfontosabb anyagának a víznek alapvető jellemzőit, rendellenes viselkedését és ennek kapcsolatát a természeti jelenségekkel. Ezzel erősíteni a tanuló megfigyelő, összehasonlító, következtető képességét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az energia elemi szintű fogalma. – A munkavégzés és a munka. – A testek belső energiája. – Az égés. – Hőjelenségek: hőtágulás. A víz rendellenes viselkedése. – Hőjelenségek: hőterjedés.	A különféle változások egyedi jellemzőiből, kísérletek elemzésével, felismerni a közöset és azt a mennyiségről tanultak alapján jellemezni. A fogalomalkotásról már meglevő tudás alkalmazása új területen. Kísérleti eredmények elemzése, általánosítása és matematikai megfogalmazása (a fizikában először, kapcsolatteremtés a matematikában tanultakkal). Változások (részecskeszerkezetre épített) kvalitatív jellemzése, a kisebb, nagyobb egyenlő viszonyok felismerése. Absztrakció. A fizikában tanultak széles körű kiterjesztése gyakorlati példákon. Nyitás a kémia felé. KÖRNYEZETVÉDELEM! Régi ismeret alapján új jelenség értelmezése. Kapcsolat a földrajzzal (pl. a szél), biológiával (pl. a talaj kialakulása, élet a jég alatt). Megfigyelés, értelmezés a részecskeszerkezettel és energiaváltozással. Kapcsolat a természeti és gyakorlati jelenségekkel.

Követelmények

A tanuló:

- legyen jártas az egyszerű megfigyelések, kísérletek elvégzésében, elemzésében, és tudatosan törekedjen a lényeg felismerésére;
- értse az energia fogalom megalkotásának célját, szükségességét, és egyszerű esetekben legyen képes jellemezni a különféle állapotú testek energiáját és energiaváltozását a kisebb, nagyobb, egyenlő viszonyok szempontjából;

- tudja elmondani, jellemezni a már vizsgált konkrét kölcsönhatások közben „létrejött” energiaváltozásokat, gyakorlati példákon mutassa meg az energia-megmaradás törvényének teljesülését;
- ismerje fel a munkavégzési folyamatokat, legegyszerűbb esetben tudja kiszámítani a munkát, biztonságosan alkalmazza az energia mértékegységét;
- rendelkezzen a termikus kölcsönhatásokkal járó belsőenergia-változások kvalitatív összehasonlításához szükséges ismeretekkel;
- emlékezzen arra, hogy mind a gyors, mind a lassú égés kémiai folyamat, ami nélkülözhetetlen az élet szempontjából, de természetkárosító hatása is van, amit minden módon csökkenteni kell;
- vegye észre a víz legfontosabb tulajdonságainak és a földi életnek a kapcsolatát. Figyeljen fel az ezzel kapcsolatos környezetvédelmi feladatokra;
- tudja értelmezni a hőterjedés mindhárom változatát, és ismerje fel ezek szerepét mind a természetben, mind a gyakorlati életben.

Kimeneti követelmények a 6. tanév végén

A tanuló:

- tudjon különbséget tenni az anyag és a test között;
- ismerje fel a különféle halmazállapotokat, ezek megváltozását, tudja ezeket megnevezni és jellemezni;
- emlékezzen a legismertebb mennyiségekre (hosszúság, terület, térfogat, idő, hőmérséklet) tudja ezeket alkalmazni, és méréssel vagy számolással meghatározni;
- emlékezzen a tömeg mértékegységére, valamint a sűrűség, illetve az úszás és elmerülés kapcsolatára;
- vegye észre a legegyszerűbb kölcsönhatásokat és ezek résztvevőit;
- tudja, hogy az anyagnak két fajtája van: a részecskeszerkezetű és a mező;
- fogadja el, hogy változást a testen csak a környezete hozhat létre kölcsönhatás közben;
- ismerje az erőhatás és az erő kapcsolatát;
- emlékezzen a mágneses, elektromos, gravitációs alapjelenségekre;
- tudjon az energiáról, mint mennyiségről, ismerje mértékegységét;
- rendelkezzen a munkavégzéssel és a termikus kölcsönhatással járó energiaváltozások felismeréséhez és kvalitatív összehasonlításához szükséges alapvető ismeretekkel;
- ismerje fel az energia-megmaradást a már vizsgált egyszerű esetekben;
- emlékezzen a hőtágulásra, a víz rendellenes viselkedésére, és tudja megnevezni a hőterjedés különféle módjait.

7. ÉS 8. TANÉV

Bevezetés

Az alapfokú nevelés-oktatás negyedik, úgynevezett fejlesztő szakaszában, egyrészt a tanulói tapasztalatok és az előző hat tanévben tanultak fizikai szempontok szerinti rendszerezése, az életkornak megfelelő mértékű elmélyítése, kibővítése, illetve a készségek, képességek, személyiség jegyek egyéneknek megfelelő szintre hozása az egyik legfontosabb feladatkör. Az általános műveltség megalapozásának és a mindenki számára kötelező továbbtanulásnak az **előkészítése** a másik megvalósítandó terület. Ez azt jelenti, hogy az általános műveltség megalapozásának teljessé tétele ma már nem az általános iskola, hanem a középiskolák és szakiskolák feladata.

Az általános iskolában feldolgozandó tartalom meghatározásánál tehát nem kell szaktárgyi szempontból teljességre törekedni, hiszen erre 18 éves korig van lehetőség. Így mód van a célok és feladatok meghatározásánál elsősorban a teljesíthetőségre, a nevelési szempontok érvényesítésére, a szemlélet- és gondolkodásmód formálására, a tanulási technikák elsajátítására stb., tehát valóban a „fejlesztésre” fordítani a főhangsúlyt. A tartalomnak (a teljesíthető követelmények kialakítása érdekében elkerülhetetlen) mennyiségi vissza fogásánál azonban vigyázni kell a felépítés logikai rendjére, a többi tantárgy számára is nélkülözhetetlen fizikai alapismeretek kiválasztására, a személyiség fejlesztéséhez szükséges „terep” biztosítására.

Célok és feladatok

- Felkelteni a tanulók érdeklődését a természeti, ezen belül a fizikai jelenségek iránt. A megfigyelő képesség erősítése.
- Bevezetni a tanulókat a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagok tulajdonságainak, jellemzőinek alapszintű ismeretébe, a természeti környezet változásainak, kölcsönhatásainak, ezek törvényszerűségeinek ismeretkörébe. Előkészíteni és megalapozni a többi természettudományi tantárgy tanítását. Összehasonlító, rendszerező, általánosító képesség fejlesztése.
- A mechanikai, hő-, elektromosság- és fénytani ismeretekkel megalapozni egy korszerű fizikai szemlélet- és gondolkodásmódot, ami hozzásegíti a tanulókat a környezetükben található technikai eszközök gazdaságos és biztonságos működtetéséhez. Az absztrakciós és dedukciós képesség alapozása.
- Elősegíteni a tanulókat arra, hogy legyenek képesek a fizikai jelenségeket, folyamatokat megadott szempontok szerint tudatosan megfigyelni, a látottakat értelmezni. Tudjanak különbséget tenni a lényeges és lényegtelen (elhanyagolható) tényezők között. Lényeglátás, rendszerezés erősítése.
- A tanulók tudjanak irányítással, majd önállóan is egyszerű kísérleteket, méréseket elvégezni, ezek eredményeit különböző formában (táblázat, grafikon, sematikus rajz, szöveg) rögzíteni, közölni. Tudják a kész grafikonok, táblázatok, sematikus rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből egyszerű következtetéseket levonni. A szaknyelv használatának tudatosítása.
- Szerezzenek jártasságot a tananyagban előforduló SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek használatában, a fontosabbak átváltásában.
- Legyenek képesek megadott szempontok szerint használni a fejlettségüknek megfelelő szintű szakkönyveket, példatárakat, lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket és multimédiás oktatási anyagokat. Tudják, hogy az Interneten a fizika tanulását segítő adatok, információk is megtalálhatók. Tájékozódás az információk között.
- Elősegíteni, hogy a tanulók ismerjék a tananyag természet- és környezetvédelmi vonatkozásait, és törekedjenek ezek alkalmazására. Értékeljék a természet szépségét és a természet megismerésének örömét.

7. TANÉV

MECHANIKA, HŐTAN

Időkeret: 55 tanóra/év (1,5 tanóra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás, kísérletezés, feladatmegoldás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. A testek haladó mozgása	5	3	3
II. A dinamika alapjai	8	3	3
III. A nyomás	6	2	3
IV. Energia, munka, hő	9	3	3
Év végi összefoglalás, tartalék óra			4
Az összes óra 55, ebből:	28 (51%)	11 (20%)	16 (29%)

I. A testek haladó mozgása

Célok és feladatok

- Tudatosítani, bővíteni, pontosabbá tenni a haladó mozgás köznapi ismereteit, és kialakítani a sebesség mennyiségi fogalmát. Megerősíteni a kapcsolatot és különbséget a jelenség tulajdonsága és annak mennyiségi jellemzője között. Gyakoroltatni a grafikonok elkészítését, alkalmazását az ismeretek közlésében és elemzésében.
- Megalapozni és alkalmazni a „viszonylagosság” fogalmát, ezzel is fejleszteni az ítéletalkotás képességét, a döntés tudatosságát, a gondolkodás tervszerűségét.
- Bemutató kísérletekkel vizsgálni, és közösen elemezni a haladó mozgásokat. Fejleszteni a kapcsolatok felismerésének képességét (pl. $s(t)$, a következtetések önállóságát, az absztrakciós képességet.
- Felhívni a figyelmet megállapításaink érvényességi hatáira (pl. az egyenletes mozgás sebességének kiszámításánál, a szabadesésnél).
- Gyakoroltatni a „gondolkodtató kérdések” és mennyiségi feladatok megoldását, ezek fizikai szemléletű megközelítését. Egyszerű feladatok megoldásánál megmutatni a tervszerűség előnyeit.
- Erősíteni a megismerés iránti tudatos igényt, az érdeklődést, az akaratot és a fegyelmezettséget.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A mozgás viszonylagossága. Anyagi pont fogalma. Pálya, út, elmozdulás. – Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata. A sebesség fogalma. – A sebesség, az út és az idő kiszámítása. Az egyenletes mozgás grafikonjai. – Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata. Az átlag- és pillanatnyi sebesség fogalma. A gyorsulás. – A szabadon eső test mozgásának kísérleti vizsgálata és jellemzése.	Az ítéletalkotás és az absztrakciós képesség fejlesztése. A nem köznapi fogalmak használata. A megfigyelő, elemző, a kapcsolatfelismerő, az összehasonlító képesség erősítése. A logikus gondolkodás, a feladatmegoldás gyakoroltatása. A lényegfelismerés, összehasonlítás erősítése. A meglevő ismeretek alkalmazása új feltételekre. A fogalomalkotás gondolatmenetének tudatosítása. Feladatmegoldások. Megállapítások érvényességi határának tudatosítása. Ismeretek alkalmazása új területen.

Követelmények

A tanulók:

- értsék és tudják alkalmazni a hely és mozgások vizsgálatánál a „viszonylagosság” fogalmát;
- megfigyelésre és kísérletre alapozva ismerjék fel a változásokat, tudják jellemezni az egyenletes és a változó (haladó) mozgásokat kvalitatív módon, legegyszerűbb esetekben mennyiségekkel is;
- ismerjék és tudják alkalmazni az egyenletes mozgás sebességének, valamint az átlag-, a pillanatnyi sebességnek és a gyorsulásnak a fogalmát;
- tudjanak felismeréseik, méréseik alapján grafikonokat készíteni és elemezni, tudásukról szóban, írásban beszámolni, tény- és gondolkodtató kérdésekre felelni, egyszerű feladatokat megoldani;
- ismerjék fel a jelenségek szempontjából meghatározó, illetve elhanyagolható hatásokat, értsék az elhanyagolt hatások és a megállapítások érvényességi határa közötti kapcsolatot.

II. A dinamika alapjai

Célok és feladatok

- A mozgásállapot-változással járó kölcsönhatások kísérleti vizsgálata. A megfigyelés, a megállapítások megfogalmazásának biztosabbá tétele.
- A mechanikai kölcsönhatások ismeretének mélyítése és mennyiségi jellemzése; az ok-okozati kapcsolatok felismertetése, és viszonylagosságuk tudatosítása (pl. hatás-ellenhatás elnevezésénél); az összehasonlító, megkülönböztető, felismerő, lényegkiemelő és ítéletalkotó képesség erősítése.

- A mozgás és mozgásállapot különbözőségének tudatosítása.
- Lehetőséget biztosítani az egyszerű köznapi fogalmak (pl. tehetetlenség, tömeg, erő, gyorsulás, lassulás, súrlódás, közegellenállás, egyensúly) dinamikai értelmezésére.
- Megmutatni a kapcsolatot és a különbözőséget a test, tulajdonság és mennyiség, pl. a rugó, az erőhatás és az erő között.
- Az erőhatás mozgás- és forgásállapot-változtató képességének felismertetése és mennyiségi jellemzése. Az egyensúly fogalmának erősítése az emelőknél.
- Megmutatni, hogy a nyugalom és az egyensúly nem szinonim fogalmak, szemléltetni a közöttük levő különbséget (a nyugalom a mozgás, inerciarendszer megválasztásától függő, sajátos esete, az egyensúly pedig olyan dinamikai állapot, ami akár nyugalomban akár egyenletes mozgás közben megvalósulhat).
- Fejlesztani a tanulók jártasságát a mérőkísérletek elvégzésében, az önállóságát a következtetésben, valamint az absztrakciós képességét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A tehetetlenség törvénye és az inerciarendszer. A tömeg fogalma és mérése. – A sűrűség mennyiségi fogalma. – Az erő fogalma. – A legismertebb erőfajták felismerése és megnevezése. A súly fogalma. – Az erőmérés. – Erő-ellenerő. A két egymást kiegyenlítő erőhatás. Az egyensúly. – A súrlódási és a közegellenállási erő. – A forgatónyomaték. A forgási egyensúly fogalma.	A sokféle tapasztalat közös lényegének kiemelt megfogalmazása. A már ismert fogalom továbbmélyítésének tudatosítása. Absztrakció. A fogalomalkotás ismert gondolatsorának folytatása, mennyiségi fogalommal fejlesztése. Tanulói mérések (m és V) és feladatmegoldások. Gyakorlás. A fogalom egyszerűsített bevezetése. Logikus gondolkodás gyakoroltatása, erősítése. Megkülönböztetés, rendszerezés, elnevezés. A meglevő ismeretek alkalmazása. A mérés gyakoroltatása. A kölcsönhatás felismerése és abból következtetés a két jellemző erőre. Rendszerben gondolkodás. A képzelőerő (fantázia) és a logikus gondolkodás erősítése. Kísérletek elemzése, logikus gondolkodás. A köznapi tapasztalatok és a tanulói kísérletek közös elemzése. A fogalmak egyszerűsített bevezetése.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék fel a mozgásállapot-változással járó kölcsönhatásokat, azokban az ok-okozati kapcsolatokat;
- értsék a tehetetlenség fogalmát, kapcsolatát a tömeggel és a sűrűséggel;
- tudjanak különbséget tenni a mozgás és a mozgásállapot között;
- értsék az erőhatás és az azt jellemző erő fogalmát, ismerjék fel a kapcsolatot a köznapi események és az erőhatások között;
- egyszerű esetekben ismerjék fel az erőhatás mozgás- és forgásállapot-változtató képességét, tudják azt mennyiségileg jellemezni;
- tudjanak különbséget tenni a nyugalom és az egyensúly között.

III. A nyomás**Célok és feladatok**

- Az eddig megismert erőfogalom sajátos szempont szerinti bővítése, kiegészítő fogalmak és elnevezések bevezetése, használata (nyomóerő, nyomott felület, felhajtóerő).
- A kölcsönhatások, az ok és okozati kapcsolatok vizsgálata a nyomás fogalmának megalkotásában. Tapasztalatok és kísérletek elemzése. A megfigyelő és elemző képesség fejlesztése.
- A folyadékok és gázok nyomásával kapcsolatos jelenségek vizsgálata és azok értelmezése, magyarázata golyómodellel. Modellmódszer alkalmazása.
- Arkhimédész törvényének kísérletekkel történő megalapozása és logikai úton történő felismertetése, megfogalmazása. A felhajtó erő nagyságának különféle módon történő kiszámítása. Annak tudatosítása, hogy ugyanazzal a jelenséggel kapcsolatos felismerést különféle úton is elérhetjük.
- A kölcsönhatás felismerése, a rendszerben történő gondolkodás erősítése.
- A testet érő erőhatások együttes következményéről tanultak alkalmazása. Annak felismertetése, hogy a testek úszása, lebegése, elmerülése a folyadékokban és gázokban miért van kapcsolatban a sűrűségekkel.
- A megállapítások, törvények érvényességi határának felismertetése a közlekedőedények és hajszálcsövek vizsgálata alapján.
- Kapcsolatteremtés a biológiában és földrajzban tanultakkal, illetve a környezetvédelemmel.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A nyomás fogalma és kiszámítása. – A folyadékok nyomásának kísérleti vizsgálata. A hidrosztatikai nyomást meghatározó paraméterek. Pascal törvénye. – A gázok nyomása: a légnyomás és a gáznyomás zárt térben. A nyomáskülönbségen alapuló eszközök. – Közlekedőedények és hajszálcsövek. – A felhajtóerő kísérleti vizsgálata. Arkhimédész törvény kvalitatív megfogalmazása. – Az úszás, lebegés, elmerülés feltételei.	Fogalomalkotás tudatos megvalósítása, a feladatmegoldás gyakorlása. Kísérletelemzés, lényegfelismerés és megfogalmazás, általánosítás. Az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának bemutatása. A kétféle nyomás okának megkülönböztetése és az egy rendszeren belüli hatásuk gyakorlati alkalmazásának vizsgálata. Logikus gondolkodás, rendszerben gondolkodás fejlesztése. A jelenség meglevő ismeretre alapozott magyarázata. Környezetvédelem. Kísérletelemzés, lényegfelismerés és megfogalmazás. Logikus és rendszerben gondolkodás erősítése. Feladatok megoldása. A jelenség felismerésszintű tudásának továbbvitele, magyarázata több erőhatás együttes következménye alapján. Gyakorlati alkalmazás.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék a nyomás fogalmát, függését a nyomóerőtől és a nyomott felülettől, kiszámításának módját, mértékegységét, és tudják egyszerű esetekre alkalmazni, vele kapcsolatos feladatokat megoldani;
- tudják Pascal törvényét, és értsék annak gyakorlati vonatkozásait;
- értsék a felhajtóerő létrejöttének okait és a nagyságát befolyásoló tényezők szerepét;
- kísérletek alapján ismerjék fel és fogalmazzák meg Arkhimédész törvényét; az úszás, lebegés, elmerülés feltételeit, és legyenek képesek mindezeket egyszerű feladatok megoldásánál alkalmazni;
- tudják, hogy a levegő is anyag, van tömege és van súlya, ami oka a légnyomásnak;
- legyenek képesek értelmezni a gázok nyomását zárt térben a gázrészecskék mozgása, ütközése alapján;
- ismerjék fel a legfontosabb nyomáskülönbségen alapuló eszközök működési elvét, mechanizmusát és gyakorlati alkalmazását;
- lássák be a különbséget a közlekedőedények szokásos és a hajszálcsöves változata között, ismerjék ezek környezetvédelmi vonatkozásait.

IV. Energia, munka, hő

Célok és feladatok

- Megmutatni, hogy szükség van egy a változtató képességet jellemző mennyiségre is. Alkalmazni képes tudássá formálni az energia és az energiaváltozás egyszerűsített fogalmát, megmutatni szerepét az állapot és állapotváltozások mennyiségi jellemzésében.
- Az energiaváltozással járó folyamatok kísérleti vizsgálata és közös elemzése. Tudatosítani, hogy az energiaváltozásnak két alapvető formája van: a munka és a hő.
- A munka mint energiaváltozás értelmezése és kiszámítása a legegyszerűbb esetben.
- Az energia és az energiaváltozás fogalmának kiterjesztése a hőjelenségekre is, a belső energia fogalmának bevezetése.
- Egyszerű példákon megmutatni, felismertetni az energia megmaradását, kiemelni a „megmaradó” mennyiségek jelentőségét és kapcsolatát a zárt rendszerrel, valamint az azokban létrejött kölcsönhatásokkal (pl. az egyszerű gépeknél).
- Felhívni a figyelmet az energiatakarékosság környezetvédelmi szerepére, ezen keresztül kiemelni a környezetvédelem fontosságát és lehetőségeit.
- Bevezetni a teljesítmény és a hatások fogalmát, megmutatni kiszámítási módját egyszerű feladatokban. Tudatosítani szerepüket az energiatakarékosságban.
- Megvizsgálni a hőjelenségeket és szerepüket a természetben, a technikában. Felhívni a figyelmet néhány hőtani folyamat környezetkárosító hatására (pl. égéstermék, savas eső). A tudatos és cselekvő környezetvédelem iránti igény, az egyéni, valamint a közös felelősség erősítése.
- Az egyes természeti jelenségeknél lejátszódó hőtani folyamatok elemzése (pl. a szél keletkezése, hőtágulás szerepe a talaj kialakulásában, a víz rendellenes viselkedése, halmazállapot-változások). Kapcsolat a biológiában, a földrajzban és a kémiában tanultakkal.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az energia fogalma.	Tapasztalat közös lényegének felismerése. A mennyiségek iránt kialakított igényre építve az energia fogalom bevezetése. Absztrakció.
– A munka és kiszámítása.	Az ismert fogalomalkotási gondolatmenet alkalmazása. Deduktív gondolattal az energia és az energiaváltozások mértékegységének megállapítása. Feladatok megoldása.
– Az egyszerű gépek és az energia-megmaradás.	Meglevő ismeret alkalmazása új jelenségekre, és ezekből következtetés. Az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának bemutatása, tudatosítása.
– A testek belső energiája. A hő és a fajhő fogalma.	Részecskeszemlélet alkalmazása, a fantázia erősítése. A fogalmak kvalitatív megfogalmazása és alkalmazása.
– Az égés.	Közismert jelenség értelmezése. Kapcsolódás a kémiában tanultakhoz. Környezetvédelem.
– A hőterjedés.	Kísérleti tapasztalatok elemzése és értelmezése. A jelenségek felismerése a természetben és a gyakorlatban. Logikus gondolkodás.
– A hőtágulás.	Kísérletek közös elemzése. Az alkotó képzelőerő fejlesztése. A víz rendellenességének és következményeinek felismerése a természetben.
– Halmazállapot-változások.	Ismert jelenségek energetikai vizsgálata. A jelenségek és fogalmak rendszerbe foglalása. Összehasonlításuk más, már ismert hőjelenségekkel.
– Teljesítmény, hatások és kiszámításuk.	Megmutatni, hogy a folyamatoknak is vannak tulajdonságai, amelyeket mennyiségekkel lehet jellemezni. Feladatmegoldás.

Követelmények

A tanulók:

- tudják a testek állapotát és állapotváltozását energiával, illetve energiaváltozással, tehát ez utóbbit munkával és hővel jellemezni;
- ismerjék az energia, munka, hő, teljesítmény és hatások fogalmát, jelét, kiszámítási módját és mértékegységét;
- értsék az energia-megmaradás törvényének alkalmazását az egyszerű gépek egyensúlyának meghatározása esetében;
- tudják értelmezni és alkalmazni a belső energia fogalmát, emlékezzenek arra, hogy az energiaváltozásnak két alapvető módja van: a munkavégzés és a termikus kölcsönhatás;
- legyen gyakorlatuk az energia-megmaradás törvényének alkalmazásában mind az egyszerű mechanikai és hőtani jelenségek vizsgálatánál, mind az ilyen témájú feladatok megoldásánál;
- ismerjék a természetben lejátszódó fontosabb hőtani folyamatokat, és tudatosan alkalmazzák az ezekkel kapcsolatban megvalósítható környezetvédelmi lehetőségeket;
- emlékezzenek Joule és Watt munkásságára.

A tanév végi követelmények: megegyeznek az egyes fejezetekhez tartozó követelményekkel.

8. TANÉV**ELEKTROMOSÁGTAN, FÉNYTAN****Célok és feladatok**

- Az absztrakciós képesség fejlesztése azáltal, hogy megmutatjuk, hogyan lehet érzékszerveinkkel közvetlenül nem érzékelhető jelenségekre – a látható, tapasztalható körülmények alapján – magyarázatot adni, és szabályszerűséget megállapítani.
- Annak tudatosítása, hogy az elektromos mező anyag, hiszen kölcsönhatásra képes. A fantázia, az absztrakciós képesség és a helyes fizikai szemléletmód erősítése.
- Tanulói jártasság kialakítása egyszerű és nem veszélyes elektromos kísérletek, mérések elvégzésében, a mérőműszerek használatában. A tudáson alapuló biztonság és veszélyérzet kialakítása.
- Erősíteni a mennyiségi fogalmak szükségességét azáltal, hogy megmutatjuk használhatóságukat fontos jelenségek jellemzésénél. Egyszerű feladatok megoldása.
- Az elektromos és fénytani ismeretek gyakorlati jelentőségének és felhasználhatóságának bemutatása. A közismert elektromos berendezések működési elvének megértése.
- A balesetvédelmi szabályok megismertetése, fontosságuk elfogadtatása. Annak felismertetése, hogy a jó következménnyel járó jelenségek tudatlan, felelőtlen, figyelmen kívül hagyása veszélyekkel is járhat.
- Tudatosítása annak, hogy az elektromos berendezések általában nem szennyeznek ugyan a környezetet, de az elektromos áram előállítása legtöbbször káros hatásokkal jár. Ezért az elektromos árammal is takarékoskodni kell.

Időkeret: 55,5 tanóra/év (1,5 tanóra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás, kísérletezés, feladatmegoldás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Elektromos alapjelenségek. Áramerősség, feszültség	7	3	3
II. Az elektromos ellenállás. Az egyenáram hatásai	5	4	3
III. Az elektromágneses indukció. A váltakozó áram	7	3	3

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozásának óraszám	A gyakorlás, kísérletezés, feladatmegoldás óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
IV. Fénytan	7	3	3
Év végi összefoglalás, tartalék óra			4
Az összes óra 55,5, ebből:	26 (47,3%)	13 (23,6%)	16 (29,1%)

I. Elektromos alapjelenségek. Áramerősség, feszültség

Célok és feladatok

- Szemléletes kép kialakítása a tanulóknál az atomok szerkezetéről, az elektromos tulajdonságú részecskék létezéséről, az elektromos vonzás és taszítás igazi okáról, az elektromos mező létezéséről. Kapcsolatteremtés a kémiában tanultakkal.
- Értelmezni a testek elektromos állapotát, létrehozásának lehetőségeit.
- Megkülönböztetni az elektromos tulajdonságú részecskék rendezetlen („hőmozgását”) és az elektromos mező által létrehozott rendezett mozgását. Erősíteni ezzel a kölcsönhatás fogalmát, a logikus gondolkodást, fejleszteni az összehasonlító és ítéletalkotó képességet.
- Az anyagok tulajdonságainak és a folyamatok jellemzőinek mennyiségi meghatározásával (pl. az elektromos állapot és elektromos töltés, az elektromos áram, a feszültség) egyszerűbbé, pontosabbá és használhatóbbá tenni gondolataink közlését.
- Jártasság kialakítása: elektromos kapcsolások megvalósításában, kísérletek mérések elvégzésében, egyszerű feladatok megoldásában, grafikonok elkészítésében és elemzésében, a függő és független változók, okok és okozatok, kölcsönható partnerek felismerésében.
- A fizikatörténeti vonatkozások megismertetésével (Galvani, Volta, Ampère munkássága) a kísérletezés, a kutatás fontosságának hangsúlyozása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az anyag részecskéinek szerkezete. – A testek elektromos állapota. Az elektromos töltés. – Az elektromos áram. – Az elektromos áramkörök. Az áramerősség mérése. – Fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása. – Az elektromos feszültség. – Az elektromos munka és teljesítmény kiszámítása.	Logikus gondolkodás, absztrakció. Kísérletek elemzése, a részecskeszemlélet erősítése. Fogalomalkotás. Egyszerű feladatok. Áramkörök kapcsolása, mérőműszerek használata. Gyakorlat és elmélet kapcsolatának bemutatása. Logikus gondolkodás erősítése. Az elektromos mező jellemzése. Absztrakció. Deduktív módszer alkalmazása annak megnevezése nélkül. Feladatok megoldása.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék az atomok szerkezetét, teremtsenek kapcsolatot a kémiában tanultakkal, tudják értelmezni a testek elektromos állapotát elektrontöbbséggel vagy elektronhiánnyal;
- tudják, hogy az elektromos állapotú testek körül – hatásai alapján felismerhető – elektromos mező van;
- értsék és tudják értelmezni, elmondani az egyszerű elektrosztatikai kísérleteket;
- emlékezzenek arra, hogy az elektromos töltés a testek elektromos állapotának mennyiségi jellemzője;

- tudják, hogy az elektromos áram az elektromos tulajdonságú részecskék áramlása, amit az elektromos mező hoz létre, és emlékezzenek jelére, mértékegységére. Értsék az áramerősség fogalmát, kiszámítási módját;
- tudjanak különbséget tenni az elektromos vezető és szigetelő anyagok között. Ismerjék fel a környezetükben leggyakrabban előforduló anyagokról, hogy vezetők vagy szigetelők;
- tudjanak egyszerű kapcsolási rajzokat készíteni, meglevők alapján áramköröket létrehozni (összekapcsolni) és abban áramerősséget mérni;
- kísérletek alapján ismerjék fel, hogy az elektromos mező munkavégzésre képes, tudják értelmezni az elektromos feszültség fogalmát, mint az elektromos mezőt – két pontja közötti munkavégzés szempontjából – jellemző mennyiséget;
- rendelkezzenek jártassággal az elektromos feszültség mérésében;
- tudjanak egyszerű feladatokat megoldani az áramerősség, a feszültség és az elektromos munka, valamint a teljesítmény kiszámításának témakörében;
- ismerjék az elektromossággal kapcsolatos baleset-megelőzési szabályokat, és azokat tudatosan alkalmazzák;
- ismerjék a villám keletkezésének okait, veszélyes voltát, a villámhárító működési elvének lényegét és a villámmal kapcsolatos balesetvédelmi szabályokat.

II. Az elektromos ellenállás. Az egyenáram hatásai

Célok és feladatok

- Megértetni a tanulókkal, hogy a fémes vezetők helyhez kötött részecskéi akadályozzák a szabad elektronok áramlását.
- Felismertetni azt, hogy egy szóval vagy kifejezéssel (elektromos ellenállás) több fogalmat is megnevezhetünk.
- Erősíteni a logikus gondolkodást, a jártasságot a kapcsolatok felismerésében, a kísérletezésben, a mérésekben, a fogalomalkotásban, Ohm törvényének felismerésével, kísérleten alapuló vizsgálataival.
- Az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának tudatosítása Ohm munkásságának bemutatásával.
- A kombinatív készség és önálló gondolkodás fejlesztése a fogyasztók kapcsolásának megvalósítása és vizsgálata által.
- Tudatosítani, hogy a változások a gyakorlatban legtöbbször kölcsönhatások láncolatának eredményeként jönnek létre (pl. az elektromos áram hőhatásánál).
- A kísérletező, megfigyelő, kapcsolatfelismerő, rendszerben gondolkodó képesség fejlesztése az egyenáram hatásainak felismerése, vizsgálata, értelmezése és elemzése által.
- Az egyenáram hatásain alapuló közismert eszközök működésének fizikai értelmezése. A balesetvédelem és a megelőzési szabályok értelmi alapon történő elfogadtatása.
- A környezetvédelem és az energiatakarékosság kapcsolatának megértetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az elektromos ellenállás. Ohm törvénye.	Kísérletek elemzése. fogalomalkotás, absztrakció. Fizikátörténeti ismeretek és elhelyezésük a történelmi korokba.
– Vezetők elektromos ellenállása.	Logikus gondolkodás. Az anyag tulajdonságainak felismerése.
– Több fogyasztó az áramkörben, soros és párhuzamos kapcsolás.	Tapasztalatok rendszerezése, elemzése, általánosítása.
– Az egyenáram hatásai.	Gyakorlat és elmélet összekapcsolása, egyszerű jelenségek fizikai magyarázata.

Követelmények

A tanulók:

- a részecskeszerkezet alapján tudják értelmezni a vezetők ellenállását;
- értsék és jól alkalmazzák az elektromos ellenállás kifejezést mindhárom változatában;
- tudjanak különbséget tenni a jelenségek és azok matematikai leírása között;
- ismerjék az elektromos ellenállás fogalmát, mennyiségi jellemzőjét, annak jelét, kiszámítási módját és mértékegységét;
- legyenek jártasak az Ohm-törvény alkalmazásában és a vele kapcsolatos egyszerű feladatok megoldásában;
- tudják értelmezni, hogy a fogyasztó milyen adataitól miért függ az ellenállása;
- tudjanak létrehozni különféle áramköröket, ábrázolni ezeket kapcsolási jelek alkalmazásával, a soros és párhuzamos kapcsolások esetében ismerjék fel a feszültségek, áramerősségek, ellenállások kapcsolatait;
- legyenek jártasak az áramerősség és feszültség mérésében különböző áramkörök esetén, tudják a mért adatokat feljegyezni és felhasználni grafikonok készítésénél, illetve ezekkel feladatokat megoldani;
- ismerjék fel az általuk ismert fogyasztóknál az egyenáram különféle hatásait, nevezzék meg azok hasznát, esetleges veszélyeit;
- tudják, hogy nemcsak a gazdaságosság miatt, hanem a környezet védelme érdekében is takarékoskodni kell az elektromos árammal. Legyenek tudatában annak, hogy a kimerült galvánelemek anyaga veszélyes hulladék, tehát nem szabad a háztartási szemétkébe dobni, külön gyűjtőhelyre kell eljuttatni.

III. Az elektromágneses indukció. A váltakozó áram

Célok és feladatok

- Az anyag fogalmának bővítése az elektromos és mágneses mező kölcsönhatásának bemutatásával és vizsgálatával.
- Az energia-megmaradás értelmezésének bővítése az elektromágneses indukció vizsgálata által.
- Megmutatni az egyenáram és a váltakozó áram közötti különbséget és hasonlóságot a tulajdonságaik, az előállításuk és hatásaik vizsgálata által.
- Az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának bemutatása Faraday, valamint Bláthy, Déri, Zipernowsky munkássága alapján.
- Tudatosítani a fizikai felfedezések jelentőségét az egyén, a társadalom és a gazdaság szempontjából.
- Az elektromos áramforrások összehasonlító vizsgálata a környezetvédelem, a teljesítmény és a gazdaságosság szempontjából.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az elektromágneses indukció. – A váltakozó áram előállítása. – A váltakozó áram hatásai. – A transzformátor és az elektromos távvezeték-rendszer. – A váltakozó áram mágneses hatásának gyakorlati alkalmazása.	Kísérletek közös elemzése, megállapítások megfogalmazása. Fogalombővítés. Absztrakció. Kísérletre építve az elmélet gyakorlati alkalmazása. A gondolkodó képesség fejlesztése. Következtetés, jelenség értelmezés, rendszerezés. BALESETVÉDELEM! Elmélet gyakorlati alkalmazása, rendszerben gondolkodás erősítése. Ötletek megértése és értelmezése. Az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának felismertetése.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék fel a különféle módon megvalósuló elektromágneses indukció jelenségét, fogalmazzák meg a közös lényegét és nevezzék meg a folyamat résztvevőit;
- tudják, hogy a változó mágneses mező elektromos mezőt indukál, ami – ha megvannak a szükséges feltételek, akkor – elektromos áramot hoz létre;
- tudják kvalitatív módon jellemezni az indukált feszültséget és áramot;
- nevezzék meg a váltakozó áram hatásait, és tudjanak különbséget tenni az egyen- és a váltakozó áram között;
- sorolják fel az elektromágneses indukció legismertebb, leggyakrabban használt alkalmazásait;
- ismerjék a transzformátor felépítését, működésének kapcsolatát az elektromágneses indukcióval és szerepét a távvezeték-rendszerben;
- tudják a transzformátor menetszámai és a feszültségek közötti kapcsolatot, értsék itt is az energia-megmaradás törvényét. Tudjanak egyszerű feladatokat megoldani a transzformátorral kapcsolatban;
- ismerjék az elektromos áram szerepét a környezetvédelemben, és tudják milyen lehetőségeik vannak ezen a területen;
- tudják és tudatosan alkalmazzák a balesetvédelem szabályait;
- ismerjék a Faraday és a magyar fizikusok, mérnökök (Jedlik Ányos, Kandó Kálmán, Déri Miksa, Bláthy Ottó, Zipernowsky Károly, Bródy Imre) munkásságát.

IV. Fénytan**Célok és feladatok**

- Annak tudatosítása, hogy a fény kölcsönhatásra képes, tehát anyag.
- Alkalmazni kész kvalitatív tudás biztosítása a fény terjedési tulajdonságairól, a különféle közeggel való kölcsönhatásairól, néhány közismert optikai eszköz működéséről.
- A látás fizikájának értelmezése és a testek, anyagok színének magyarázata. Felhívni a figyelmet a szem védelmére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A fény tulajdonságai. – A fény visszaverődése síktükörről. – A fény visszaverődése gömbtükörről. – A fénytörés. – Fénytani lencsék. – Optikai eszközök. – A színek.	Megmutatni, hogy a fény természetét egyszerűen értelmezni csak kétféle tulajdonság feltételezésével lehet. Modellalkotás. Absztrakció. Kísérletek elemzése, a megállapítások általánosítása, törvényszerűségek felismerése. Sok eddigi ismeret alapján megállapítani, hogy az anyagoknak rengeteg tulajdonsága van, amit kísérletekkel vehetünk észre. Az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának erősítése. Modellalkotás (prizmákból összerakott lencsék). Kísérletek megfigyelése, elemzése. A fantázia és a logikus gondolkodás erősítése.

Követelmények

A tanulók:

- tudják, hogy a fény anyag, ismerjék a kétféle tulajdonság feltételezésének magyarázatát;
- emlékezzenek a fény terjedési tulajdonságaira, a fényáteresztő és át nem eresztő anyagokkal való kölcsönhatásaira, az árnyék keletkezésének magyarázatára. Értsék a Nap- és Holdfogyatkozás jelenségét;
- egyszerű kísérletek alapján tudják értelmezni a fényvisszaverődés és fénytörés jelenségét és ezek megvalósulását egyszerű optikai eszközökben;
- ismerjék és kvalitatív magyarázataikban tudják alkalmazni a síktükör, domború és homorú tükör, a gyújtópont (fókusz), a gyújtótávolság, a valódi és a látszólagos kép, a domború és a homorú lencse és a prizma fogalmát;
- értsék a legegyszerűbb optikai eszközök működését és szerepét.

A 8. tanévre vonatkozó követelmények megegyeznek az egyes fejezetek végén közölt követelményekkel.

Kimeneti követelmények a 8. tanév végén

A tanulók:

- érdeklődjenek és ne idegenkedjenek a fizikai jelenségek, valamint azok értelmezése iránt;
- rendelkezzenek olyan egyszerű, de használható fizikai szemlélettel és világképpel, amely elősegíti ismereteik köznap alkalmazását és megvédi őket a tudománytalan tévtanoktól;
- el tudják helyezni a legfontosabb fizikai felfedezéseket a történelmi korokba, ismerik ezek felfedezőit, közöttük a magyarokat, felismerik a fizikai eredmények hatását a társadalomra és a gazdaságra;
- rendelkeznek életkoruknak megfelelő, elemi szintű megfigyelő, gondolkodó, megkülönböztető, összehasonlító, problémafelismerő és megoldó, ismeretszerző, tanulási, kommunikációs stb. képességgel;
- tudják, hogy a környezet védelemre szorul, így ezen a területen mindenkinek van felelőssége és feladata;
- felkészültek a továbbtanulásra mind személyiségjegyeik, mind tárgyi tudásuk alapján.

A tanulók többsége a fenti követelményeknek csak akkor tud eleget tenni, ha ismeretei a fizika következő területein legalább elemi szintű, ezért a tanulók:

- ismerjék fel környezetükben a leggyakrabban előforduló anyagokat, azok alapvető tulajdonságait és ezek jellemzési lehetőségeit, a legismertebb kölcsönhatásokat, ok-okozati kapcsolatokat;
- legyenek tisztában azzal, hogy változás csak a közvetlen környezet hatására jöhet létre, ez mindig kölcsönös, egyenlő mértékű és ellentétes értelmű;
- tudják, hogy: az anyagnak két fajtája van (részecske szerkezetű és mező), ezeknek igen sok közös tulajdonsága van (kölcsönható képesség, tehetetlenség, gravitáló képesség stb.); az anyagoknak és a testeknek az állapota kölcsönhatás közben megváltoztatható, és ezek a tulajdonságok, változások mennyiségileg is jellemezhetők;
- tudjanak egyszerű, közismert mennyiségeket megadni, alkalmazni, ezeket méréssel vagy számolással meghatározni;
- értsék az anyag részecske szerkezetének magyarázó elvként történő alkalmazását, pl. a halmazállapot-változásoknál, a hőterjedésnél stb;
- értsék a hely és mozgás vizsgálatánál, leírásánál a „viszonylagos” fogalmat;
- ismerjék és tudják jellemezni (út, idő, elmozdulás, sebesség, gyorsulás), valamint megkülönböztetni az egyenletes és változó mozgásokat;

- tudjanak különbséget tenni a mozgás és a mozgásállapot között, ismerjék a különféle mozgások dinamikai feltételét, egyszerű esetekben ismerjék fel a mechanikai kölcsönhatásokat, a bennük megnyilvánuló két hatást, valamint azt a két partnert, amely ezeket a hatásokat kifejti;
- tudják értelmezni a tömeg és az erő fogalmát, ismerjék ezek jelét, mértékegységét, a különféle erőfajtákat, és azt hogy az erőhatások mindegyike elsődlegesen mozgásállapot-változást hoz létre, emlékezzenek, hogy az egyensúly és a nyugalom nem azonos fogalmak;
- tudjanak különbséget tenni a tömeg és a súly, illetve a súly és a gravitációs erő között;
- ismerjék a nyomás fogalmát, jelét, mértékegységét és kiszámítási módját;
- értsék a hidrosztatikai nyomás, a felhajtó erő fogalmát, tudják Arkhimédész törvényét, az úszás, lebegés, elmerülés dinamikai feltételét és a közlekedő edények működésének elvét;
- ismerjék a hajszálcsovésség jelenségét, szerepét a természetben és a gyakorlati életben;
- értsék az energiának mint mennyiségnek a szerepét a testek állapotának jellemzésében, ismerjék az energiaváltozás két alapvető fajtáját, ezek szerepét a folyamatok leírásában. Tudjanak egyszerű feladatokat megoldani az energiával kapcsolatban;
- tudják, hogy az energiára megmaradási törvény írható fel, legyenek képesek ezt egyszerű, közismert esetekben felismerni;
- tudják jellemezni az állapotváltozással járó folyamatokat azok gyorsasága (teljesítmény) és gazdaságossága (hatásfok) szempontjából;
- ismerjék a legegyszerűbb hőjelenségeket (halmazállapot-változások, hőtágulás, hőterjedés, égés);
- tudjanak kapcsolatot teremteni a kémiában tanultakkal (égés, atomszerkezet), emlékezzenek az atom felépítésére és a felépítő részecskékre;
- emlékezzenek arra, hogy a testek elektromos állapota hogyan értelmezhető elektrontöbblettel vagy hiánnyal, az elektromos állapotban levő testek körül elektromos mező van;
- értsék az elektromos töltés, az elektromos áram, az elektromos feszültség és az elektromos ellenállás fogalmát, ismerjék ezek mértékegységét;
- ismerjék a fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolásának lehetőségét és legfontosabb következményét;
- emlékezzenek az elektromágneses indukció jelenségére és legfontosabb gyakorlati felhasználásaira, a transzformátor szerepére a távvezeték-rendszerben, ezek gyakorlati jelentőségére, a magyarok szerepére ezek kifejlesztésében;
- tudják, mi a különbség az egyen- és a váltakozó áram között, ismerjék az elektromossággal kapcsolatos legfontosabb baleset-megelőzési és baleset védelmi szabályokat;
- ismerjék, hogy a fény is anyag, emlékezzenek a fény szerepére a földi életben;
- értsék a fény kölcsönhatásait a különféle felületű és anyagú testekkel, az optikai eszközök működését, az árnyék- és a fogyatkozási jelenségeket, a testek és anyagok színének különbözőségét.

KÉMIA**7–8. évfolyam****A KÉMIA TANÍTÁSÁNAK CÉLJA ÉS FELADATAI**

A kémia tanításának célja és feladata, hogy a tanulók fokozatosan sajátítsák el azt a kémiai műveltségtartalmat és szemléletet, amely a 21. század kulturált emberét képessé teszi arra, hogy a környezetében megjelenő és mindennapi tevékenységében felhasználásra kerülő anyagok kémiai tulajdonságait, hatásait, a kémiai jelenségeket és azok összefüggéseit, törvényeit megértse, és segíti őt az anyagok tudatos felhasználásában. Az anyag sokféleségének bemutatása mellett e sokféleség osztályozásával meg kell mutatni, hogy az néhány egyszerű elv alapján jól megérthető és kezelhető. A továbbfejleszthető ismeretanyag és a szemléletmód járuljon hozzá a tanulók egységes természet- és társadalomképének formálásához, egyéni képességeik felismeréséhez és fejlesztéséhez, a természettudományok iránti érdeklődés és az önművelés iránti igény felkeltéséhez. A tanulók tudjanak ismeretekhez jutni a természeti és technikai környezet jelenségeinek, folyamatainak megfigyelése, mérése, vizsgálata és értelmezése, illetve az ismeretterjesztő irodalom, a könyvtár és az elektronikus információhordozók révén. Legyenek képesek a természettudományok körébe tartozó különböző problémák felismerésére. A kémia tanulása alakítson ki felelősségteljes tudást az élő környezet megóvása és az egészséges életmód megvalósítása érdekében.

A kémiai tananyag a lehetőségek maximális felhasználásával kapcsolódik több más műveltségterülethez, azokkal együttműködve tekinthetik át az embernek, az általa létrehozott társadalomnak, valamint az őt körülvevő természetnek a kölcsönhatásait. A kémia műveltségi terület keretei között folyó nevelés-oktatás a fenntartható fejlődés igényeinek megfelelően formálja a tanulók gondolkodásmódját, természethez való viszonyát. Az informatika tárgyban elsajátított képességek, készségek gyakoroltatása, továbbfejlesztése során alapvető önművelési, ismeretszerzési technikákat gyakorolhatnak a diákok. A kémiai eljárások, valamint az egyes elemek, vegyületek, módszerek felfedezésének történetével, neves kémikusok tevékenységének tanításával az a cél, hogy kialakuljon a tanulóknak a kémia kultúrtörténeti szemlélete.

A kémiaoktatás feladata, hogy nyújtson maradandó és hasznosítható tudást, komplex természetbarát szemléletet, biztosítson olyan kémiai alpműveltséget, amely alkalmas a szakirányú képzés megalapozására.

Ismeretszerzési, -feldolgozási és alkalmazási képességek fejlesztésének lehetőségei, feladatai

A tanterv a **fejlesztési feladatok** közül kiemelt hangsúllyal a következőket tartalmazza:

- a természettudományos megismerés módszereinek bemutatása,
- a kémiatanulás módszereinek bemutatása, a tanulási készség kialakítása, fejlesztése,
- tájékozódás az élő és az élettelen természetről,
- az egészséges életmód feltételeinek megismertetése,
- a környezetért érzett felelősségre nevelés,
- a hon- és népismeret, hazaszeretetre nevelés, kapcsolódás Európához, a világhoz,
- a kommunikációs kultúra fejlesztése,
- a harmonikusan fejlett ember formálása,
- a pályaorientáció,
- a problémamegoldó képesség, a kreativitás fejlesztése,
- döntésképes személyiségek fejlesztése, akik tárgyi ismereteik segítségével, képesek a lakóhely és az iskola közvetlen aktuális problémáinak, sajátos természeti adottságainak megismerése alapján véleményt formálni és cselekedni.

A tanulók

- megfigyelőképességének és a fogalmak megalkotásán keresztül logikus gondolkodásmódjának fejlesztése,
- önállóan végzett célirányos megfigyeléseik és kísérleteik eredményeiből, a megismert tények, összefüggések birtokában legyenek képesek következtetések levonására, ítéletalkotásra,
- életkori sajátosságaiknak megfelelően legyenek képesek a jelenségek közötti hasonlóságok és különbségek felismerésére,
- legyenek képesek arra, hogy gondolataikat szóban és írásban nyelviileg helyesen, világosan, szabatosan, a kémiai szakkifejezések helyes alkalmazásával fogalmazzák meg,
- ábrákat, grafikonokat, táblázati adatokat tudjanak értelmezni, számítási feladatokat megoldani, ismerjék és alkalmazzák a problémamegoldás elemi műveleteit,
- tudják magyarázni ismereteik mennyisége és mélysége szerint a természeti jelenségeket és folyamatokat, valamint a technikai alkalmazásokat,
- használjanak modelleket,
- szerezzenek gyakorlottságot az információkutatásban,
- legyenek alkalmasak arra, hogy elméleti ismereteiket a mindennapok által felvetett kérdések megoldásában alkalmazzák,
- ismerjék fel az ismereteikhez kapcsolódó környezeti problémákat, ismereteik járuljanak hozzá személyiségük pozitív formálásához,
- tudják, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel sem pótolható érték,
- legyenek tájékozottak arról, hogy a természettudomány fejlődése milyen szerepet játszik a társadalmi folyamatokban, a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának az eredménye, és e munkában jelentős szerepet töltenek be a magyar tudósok, kutatók is.

**Tájékozottság a természettudományos megismerésről,
a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól**

A tanulók egy-egy iskolai szakasz lezárásának végén életkoruknak megfelelő szinten tudják, hogy a sokszínű anyagi világ egységes. Értsék meg, hogy a természet egységes rendszer, melyet az emberi megismerés vizsgál különféle szempontok és módszerek alapján. A tanulók legyenek tudatában annak, hogy a felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye. Ismerjék a kémiai ismeretekhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat. Tudják, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek tervszerű és alkotó jellegű alkalmazása áll. Tudják, hogy a kémiai tudományok eredményei milyen szerepet játszottak és játszanak napjainkban a társadalom fejlődésében.

Tájékozottság az anyagról

Az anyagszerkezeti ismeretek nem lehetnek egzakta, továbbfejlesztésre alkalmas formában szerepelnek a tantervben, és támaszkodnak a fizikában megismert fogalmakra és törvényekre. A cél az, hogy az anyag részecske természetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak megfelelő ismeretekkel. Ismerjék meg a környezetükben előforduló fontosabb anyagok részecskeszintű szerkezetét.

A személyes tapasztalatok és előző tanulmányok alapján a már megismert anyagokat tudják egységes rendszerbe foglalni. Ismerjék fel, hogy ugyanaz az anyag többféle halmazállapotban is megjelenhet. A szerkezet és a tulajdonságok kapcsolatának következetes bemutatása a különböző elemek és vegyületek tárgyalása során lehetővé teszi a természettudományos gondolkozásmód kialakítását, fejlesztését.

A tanulók áttekintést kapnak a tápanyagok szerepéről, értékéről, a táplálkozás egészségmegőrző szerepéről és az egészséges étkezési szokásokról.

A diákoknak ismerniük kell az őket különösen veszélyeztető egészségkárosító anyagok közül a nikotin és a könnyen elérhető, tudatállapotot befolyásoló anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

A részecskékről tanult ismeretek szintjén feladat az, hogy alakuljon ki a diákok elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről.

A makro környezetben az ismeretek tudatos közvetítése során lehetővé válik megmutatni a tanulóknak a szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit és ezek kapcsolatait; elősegíteni a tájékozódást a természeti és a társadalmi folyamatokban, a térben és időben, a technikai, valamint információs környezetükben.

A KÉMIA TANTÁRGY ÓRATERVE

A tanterv tartalmazza a kerettantervben megjelölt művelődési anyagot. Tartalmának elrendezésével, feldolgozásmódjával lehetővé kívánja tenni, hogy a tanulók életkori sajátosságait maximálisan figyelembe véve lehetővé váljék a továbbhaladás feltételeinek biztosítása.

A kémia tantárgy óraterve

	7. évf.	8. évf.
Heti óraszám:	1,5	1,5
Évfolyamok óraszám:	56	56

A tanterv tartalma olyan tudományosan megalapozott, korszerű, alapvető kémiai ismereteket foglal magában, amelyek segítségével a tanulók egyrészt megértik az őket körülvevő anyagi világot, másrészt képessé válnak arra, hogy bekapcsolódjanak környezetük életének gyakorlatába. Dönteni tudjanak adott helyzetekben, például továbbtanulási irányukról, további életükről.

A kémiatanítás korábban a természetismeret tantárgyban elsajátított ismeretekre és képességekre építve vezeti be a tanulókat az alapvető kémiai ismeretek körébe. A tanterv az előzőekhez viszonyítva jobban épít az anyagismeretre, és szélesebb körben tárgyalja az anyagok gyakorlati alkalmazásainak lehetőségeit is.

Hangsúlyozottan szerepelnek a művelődési anyagban a környezeti hatásokkal összefüggő kérdések. Azt a látásmódot kívánja a megfelelő összefüggések bemutatásával kialakítani, hogy civilizált életkörülményeink létrehozásában nélkülözhetetlen szerepe van a kémia tudományának, a nagyiparnak, ugyanakkor bizonyos anyagoknak környezetkárosító hatásuk is jelentős lehet. Az ipar felelősségén túl, a mindennapi életben állandóan használt kémiai anyagok hozzá nem értő, felelőtlen alkalmazása is hosszú idő alatt, nagy költségek árán helyrehozható károsodásokat okozhat környezetünkben.

A tantervben nagyobb hangsúlyt kapnak és néhány kérdéssel kiegészítve szerepelnek az energiaforrások. Külön fejezetbe kerültek azok az ismeretek, amelyek néhány, a mindennapi életünkben gyakran használt anyagra vonatkoznak. Ezek a papír, az üveg, a kerámiaanyagok, építőanyagok, építési kötőanyagok. A fenti anyagok felismerésére, céltudatos, balesetmentes használatára vonatkozó ismeretek a mindennapi élet szempontjából jelentősek. A tantervben számos helyen utalás található a háztartásban használt kémiai anyagok alkalmazására, azok hatásaira és veszélyeire irányítja a figyelmet.

A tanterv sajátos megközelítése, nézőpontja

A tanterv a megfigyelésekre, közvetlen tapasztalatokra épített szakmai tartalom feldolgozása mellett nagy hangsúlyt helyez arra, hogy a kémiát mint gyakorlati tudományt mutassa be, igyekszik minden lehetőséget felhasználni arra, hogy az egyes témák keretében ismertesse azok kapcsolatát a mindennapi élettel, a tudomány alapjaival, annak szemléletmódjával.

A tanterv által javasolt tanulási módszerek között jelentős szerepet kap a tanulók munkáltatása. A feldolgozásra kerülő tartalomtól függően számos esetben nyílik lehetőség problémafelvetéssel történő munkáltatásra, más esetekben tankönyvvel, feladatlapokkal, tanulói kísérletekkel válik lehetővé az önálló ismeretszerzés módszereinek gyakoroltatása. A tanterv követelményeinek teljesítése során igényli az iskolán kívüli lehetőségek felhasználását is: a valós élethelyzetekben történő gyakorlással, az anyagok és változások

bemutatásával, egyéni megfigyelések végeztetésével, népszerűsítő irodalom, gyűjtemények, múzeumok, az információhordozók (rádió, tv, video, számítógép, internet) egyes anyagainak feldolgozásával.

Sajátos nevelési, képzési feladatainak teljesítése révén hozzájárul a természet megszerettetéséhez, a természet kincseinek megóvása iránti felelősség alakításához.

A tanterv átlagos képességű és érdeklődésű tanulócsoport számára készült, ettől mindkét irányban az adaptáció megvalósítható, a tartalom bizonyos határok között változtatható. A meglevő ismeretekhez, képességekhez mért igényszintek növelése, mind a haladási tempó, mind a tanulás intenzitásának növelése a tanulók tudásának, kommunikációs képességének és személyiségének fokozatos fejlesztését szolgálja.

A fejlesztési feladatok között megjelölt módszerek a felzárkóztatás mellett lehetőséget kínálnak a kiemelkedő szellemi adottságokkal rendelkező tanulók fejlesztésére: egyéni és csoportos munkáltatással, problémamegoldásokkal, számítási feladatok végeztetésével, az iskolai könyvtár népszerűsítő irodalmi anyagának feldolgoztatásával, átgondolt szakmai, logikai struktúrával bíró elemzési feladatok adásával. A fejlesztést elősegíti a tartalmi összefüggések esetén az alkalmazott módszerek hasonlósága, a közös alapelvek felismertetése.

A tantervi tartalom, az ismeretszerzés változatos módszerei lehetővé teszik, hogy a tanár a differenciált foglalkoztatás eszközeivel az elsajátítandó tudáselemek tudatossági szintjeit az egyes tanulók felkészültségéhez, adottságaihoz alkalmazkodva legyen képes fejleszteni. Fokozatosan bővítve a művelődési anyag tartalmán túl a ráismerés, az ismeret, a megértés, az alkalmazás és a tudatosság szintjén elsajátított ismeretek körét. Ezzel párhuzamosan folyhat az elvégzendő műveletek begyakoroltsági szintjeinek, a tájékozottság, a jártasság, a készség, az automatizáltság szintjeinek mérése, amely megvalósítható a különféle ellenőrzési módszerek alkalmazásával. A tartalom által kínált, változatosan felhasznált ismeretközvetítési módszerek megválasztásával valósítható meg a tanulók differenciált fejlesztése.

7. ÉVFOLYAM

Kémiai alapismeretek

A kémiai alapismeretek oktatásának célja

A tanulók – felhasználva elemi ismereteiket – ismerjék meg a különféle anyagok alapvető tulajdonságait, a kémiai alapfogalmakat a környezetükben előforduló néhány természetes és ipari termék vizsgálata alapján. A kémiaórák anyaga és szemlélete *élményszerűsége révén keltse fel a tanulók érdeklődését, érdekes és látványos kísérletekkel mutassa be a tartalom alkalmazhatóságát, értékeit*, azt, hogy a kémia mindenütt jelen van életünkben, mindennapi tevékenységünk szerves része. Ismereteik alapján a tanulók ésszerűen tudjanak viselkedni természeti és tárgyi környezetükben.

Célok és feladatok

A tanulók

- ismerjék meg a kémia tudományának szerepét a társadalmi folyamatokban,
- ismerjék meg a kémia tantárgy hatékony elsajátítását segítő módszereket,
- lássák be, hogy az anyagok tulajdonságai különféle nézőpontok szerint vizsgálhatók,
- ismerjék fel a vizsgált anyagok lényeges fizikai és kémiai tulajdonságait,
- tudják megfigyeléseiket önállóan elmondani, írásban, rajzban rögzíteni,
- ismerjék fel megfigyeléseik során az azonosságokat és a különbségeket,
- tudják balesetmentesen használni az egyszerűbb laboratóriumi eszközöket, anyagokat,
- ismerjék meg az égés jelentőségét, veszélyét,
- tudják csoportosítani az anyagokat, ismerjék és alkalmazzák az összetett anyagok szétválasztási módjait,
- legyenek képesek megkülönböztetni a kémiai változásokat más anyagi változásoktól,
- legyenek képesek tudásuk alkalmazására nemcsak a tanítási órán, hanem a mindennapi életben is,
- vegyék észre, és elemi szinten figyeljék meg a természeti jelenségeket és folyamatokat,

- legyenek képesek az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és készségek alkalmazására,
- végezzenek számítási feladatokat az oldatokkal, az anyagok tömegével és a részecskeszámmal kapcsolatosan.

Javasolt óraterv

Témakörök	Óraszám
1. Bevezetés	3
2. Az anyagok tulajdonságai és változásai	27
3. Anyagszerkezeti alapismeretek	17
4. Környezetünk néhány fontos anyaga	6
Év végi ismétlés	3
Összesen	56

1. Bevezetés (3 óra)

Célok és feladatok

- A kémia tárgya iránti érdeklődés felkeltése, a tantárgy céljainak, feladatainak megjelölése.
- A tankönyv bemutatása.
- Az iskolai könyvtár meglátogatásával néhány folyóíratra, könyvre irányítani a figyelmet.
- A kémiai ismeretek jelentőségének bemutatása a megelőző történelmi korszakokból egy-egy választott példa alapján, majd napjainkban betöltött szerepének, jelentőségének ismertetése.

A tanulók

- értsék a tantárgy célkitűzéseit,
- értsék a kémia tantárgy helyét a természet jelenségeivel foglalkozó tantárgyak között,
- tudják, hogy a kísérletezés a kémia fontos vizsgálódási módszere,
- ismerjék meg a kísérletezés elővigyázatossági rendszabályait,
- ismerjék a kémia jelentőségét a múltban és mindennapjainkban,
- ismerjék a tankönyv felépítését, jelrendszerét, tudják a tankönyvet hatékonyan használni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A kémia tárgya, jelentősége.	A kémiai ismeretek szerepének bemutatása, értelmezése a társadalmi folyamatokban.
Így tanuld a kémiát!	A kémia hatékony tanulási módszerének bemutatása.
A kísérletezés célja.	A természettudomány kutatási módszerének bemutatása, elemzése.
A laboratóriumi kísérletezés elővigyázatossági rendszabályai. Laboratóriumi edények és eszközök.	Az elővigyázatossági rendszabályok értelmezése. Laboratóriumi eszközök és azok funkcióinak bemutatása.
A tömegmérés. A térfogatmérés. A sűrűségmérés.	A természetismeret és fizika tantárgyakban megismert mérési módszerek felidézése, egy-egy mérés megvalósítása.

2. Az anyagok tulajdonságai és változásai (27 óra)

Célok és feladatok

- Környezetünk néhány fontos anyagának érzékszerveinkkel, méréssel, kölcsönhatásokkal megállapítható tulajdonságainak bemutatása. Néhány konkrét fizikai és kémiai változás és ezek összefüggéseinek vizsgálata.
- Mindennapi életünk két nélkülözhetetlen *anyaga*: a levegő és a víz vizsgálata.
- Az egyik legfontosabb *kémiai változás*, az *égés* és feltételeinek ismertetése. A különféle energiaforrások és azok környezeti hatásainak, az energiatakarékosság fontosságának és lehetőségeinek bemutatása. A tanulók ismerjék meg a tüzelőanyagokat, a gazdaságos tüzelés alapelveit, a tüzeléssel kapcsolatos veszélyeket. Táplálékaink ismertetése abból a szempontból, hogy azok szervezetünk energiaforrásai és építőanyagai. Az oldatokkal kapcsolatos tapasztalati ismeretek megfogalmazása, a tapasztalatok értelmezése, a szerzett ismeretek alkalmazása. A háztartásban használt savas és lúgos kémhatású anyagok és azok helyes kezelési módjainak megismertetése. A megfigyelőképesség fejlesztése a tárgyalt anyagok és változások vizsgálata során. Az anyagismeret bővítése a mindennapi életben előforduló anyagok és azok sajátosságainak megfigyeltetésével. A szövegelemzési képesség fejlesztése, ismeretterjesztő olvasmányok, kísérleti leírások, számítási feladatok megfogalmazásainak értelmezése útján.
- A tanulók legyenek képesek arra, hogy az eddigi kémiai tanulmányaik alapján vizsgált anyagokat a megfelelő anyagcsoportokba sorolják, és legyen elképzelésük arra vonatkozóan, hogy a környezetükben előforduló, de eddig még nem tárgyalt anyagok mely csoportokba sorolhatók. Ismerjék meg a keverékek egyszerű, fontosabb szétválasztási eljárásait.

A tanulók

- értsék, hogy a halmazállapot hőmérséklettől és anyagi minőségtől függő tulajdonság,
- értsék, hogy a rendezetlen mozgás minden anyag belső tulajdonsága,
- legyenek képesek a rendelkezésükre bocsátott anyagok tulajdonságainak megállapítására az anyagok érzékelhető tulajdonságai, és az (op., fp., sűrűség stb.) adatokat tartalmazó táblázatok használatával,
- legyenek képesek az anyagok tanult kémiai tulajdonságainak megállapítására tanári demonstrációk, illetve tanulói kísérletek alapján,
- szerezzenek jártasságot az ismeretszerzés, a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésében,
- ismerjék meg, hogy az anyagok mely tulajdonságai állapíthatók meg érzékszervek útján, melyek vizsgálatához kell mérést végezni,
- értsék meg az anyagok részecskéi között működő erők szerepét,
- értsék, hogy a rendezetlen mozgás minden anyag belső tulajdonsága,
- értsék meg a halmazállapot-változásokkal kapcsolatos energiaváltozásokat, és legyenek képesek azok mindennapi életükben megfigyelhető magyarázatára,
- ismerjék meg a fizikai, kémiai és biológiai változások fogalmát,
- tanulják meg a levegő összetevőinek nevét, azok néhány tulajdonságát és százalékos arányát,
- lássák be, hogy égéskor az égő anyag oxigénnel reagál, az égéstermék oxid,
- tanulják meg, hogy a tűzoltás kémiai lényege a gyors égés bármely feltételének a megszüntetése,
- értsék az energiaforrások csoportosításának lényegét, használatuk környezeti hatásait,
- értsék, hogy az ásványi szén keverékek, ismerjék a különféle kőszénfajtákat,
- értsék a száraz lepárlás művelet lényegét, ismerjék meg a keletkező termékeket,
- értsék, hogy a kőolaj szénből és hidrogénből álló anyagok keveréke, valamint a kőolaj-feldolgozás lényegét, ismerjék meg a lepárlási termékeket, azok gyúlékonyságát, környezeti hatásait,
- ismerjék a gázhalmazállapotú háztartásban használt tüzelőanyaggal működő berendezések használatának szabályait, tűzveszélyességüket, a fűtőgáz és az égéstermékek élettani hatásait,
- értsék az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést,
- győződjenek meg arról, hogy a csapvíz mindig tartalmaz oldott ásványi anyagokat, a desztillált víz tiszta anyag,

- értsék a vízbontás lényegét,
- tudják értelmezni az oldószer, oldott anyag, oldat kifejezéseket,
- tudják, hogy a vizes oldatok savas, lúgos és semleges kémhatásúak lehetnek,
- tudjanak az oldatok hígításával, töményítésével kapcsolatos számítási feladatokat megoldani,
- ismerjék néhány keverék szétválasztásának módszereit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Az anyagok és tulajdonságaik	Különbféle anyagok tulajdonságainak megállapítása. A bemutatott anyagok összehasonlítása, a különbségek megállapítása.
Gázok, folyadékok, szilárd anyagok	A halmazállapotok részecske szintű értelmezése. Értsék az anyagok részecskéi között működő erők szerepét.
A halmazállapot-változásokat kísérő energiaváltozások	A halmazállapot-változások elemzése az anyagszerkezeti kép alkalmazásával. A hőmérséklet és a halmazállapot-változás közötti összefüggés tanulmányozása. Értsék meg a halmazállapot-változásokkal kapcsolatban lejátszódó energia-változások szerepét mindennapi életünkben.
Az anyagok változásai	A különféle típusú kölcsönhatások bemutatása alapján legyenek képesek a tanulók a kölcsönhatások csoportosítására.
A levegő összetétele	A levegő összetételének ismeretében a tanulók lássák be, hogy ez az arány kismértékben változhat, és melyek az arányeltolódás, illetve a különféle szennyezések következményei.
Az égés	A tanulók tudjanak példákat mondani az égésfajtákra, ismerjék azok hasonló és eltérő sajátosságait, az energetikai viszonyokat.
A tűzgyújtás	A tűz szerepe az ember életében (misztikuma, haszna, veszélyei, pusztító hatásai).
A tűzoltás	Adatok gyűjtése Irinyi János életéről és munkásságáról. A megismert éghető anyagok oltási feltételeinek ismeretében következtetések levonása hasonló éghető anyagokra vonatkozóan.
Energiaforrások	A tudomány és a technika, valamint a társadalom fejlődésének kapcsolatát érintő meggyőződések formálása.
Ásványi szenek	Értsék meg a tanulók ezeknek az anyagoknak összetételét, szerepét a múltban és napjainkban.
A mesterséges szenek	A száraz lepárlás termékei a különféle kiindulási anyagok esetében. Adatok gyűjtése alkalmazásukra.
A földgáz és a kőolaj	A fosszilis energiaforrások képződési körülményeinek összehasonlítása. A kőolaj-lepárlás termékeinek szerepe napjainkban.
A megújuló energiaforrások	Ábrák alapján állapítsák meg a tanulók, hogy a különféle mozgó tárgyak, járművek és építmények milyen energiát használnak.
Táplálékaink mint energiaforrások és szervezetünk építőanyagai	Az élelmiszerekkel kapcsolatos ismereteiket legyenek képesek a tanulók egészségük megőrzése érdekében alkalmazni.
Az eddig megismert kémiai alapismeretek áttekintése	
A víz	A hétköznapiakban ismert anyagok közül a víz és a vízbontás termékeinek anyagszerkezeti besorolása.
A víz a környezetünkben	A kémiailag tiszta és a keverék anyagok elkülönítése. A víz szerepe és jelentősége életünkben. A vizet szennyező anyagok megbeszélése, a vizek védelmének feladatai.
A hidrogén	A hidrogén égése segítségével értsék meg az egyesülés fogalmát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Az oldatok	Annak megbeszélése és tudatosítása, hogy a köznapi életben gyakran használt anyagok közül mely anyag melyik oldószerben oldódik.
Az oldatok töménysége	Adatok alapján különféle összetételű oldatok készítése (mérleg, mérőhenger használata).
A vizes oldatok kémhatása	Különböző pH-jú oldatok vizsgálata természetes indikátorok (tea, céklalé, vöröskáposztalé) és univerzál indikátor segítségével.
Az anyagok csoportosítása	Az eddig megismert anyagcsoportok tulajdonságainak összehasonlítása.
A keverékek szétválasztása alkotórészeikre	A különböző összetett anyagok elválasztási módszereinek gyakorlása.
Összefoglalás, rendszerezés	

3. Anyagszerkezeti alapismeretek (17 óra)

Célok és feladatok

- A természet egységére vonatkozó elképzelések formálása az atomelmélet alapjainak bemutatása kapcsán. A tudományos modellek szerepe a tudományos fejlődésben, a kutatásokban. Tudománytörténeti folyamatok bemutatása.
- A tanulók tudják, hogy az elemek azonos atomokat tartalmaznak, ezért lehet azonos az atom és az elem kémiai jellemzője, a vegyjel. Ismerjék meg a periódusos rendszer első húsz atomjának vegyjelét, a vegyjel jelentéseit.
- Ismerjék az anyagmennyiség mértékegységét.
- A tanulók szerezzenek alapvető ismereteket az atomok felépítéséről, elektronszerkezetük kiépüléséről, periodikusan változó tulajdonságaikról, alapismereteiket a későbbi tanulmányok során tudják alkalmazni.
- A tanulók legyenek képesek molekulákat és ionokat tartalmazó vegyületek képletének megállapítására.

A tanulók

- számára váljék meggyőződéssé, hogy az anyagok láthatatlan apró részecskékből épülnek fel, amelyek alapegységei az atomok,
- ismerjék az atomokat felépítő elemi részecskéket, valamint tömegüket és elhelyezkedésüket az atomban, az izotópok gyakorlati jelentőségét,
- ismerjék a periodikus tulajdonságokat,
- értsék, hogy elektromosan miért semlegesek az atomok, miért rendelkeznek töltéssel az ionok,
- a periódusos táblázat segítségével tudják jelölni az atomokat egyszerű jelöléssel,
- tudják, hogy minden anyagi test atomok valamilyen halmazából áll,
- tudják a periódusos rendszer első húsz elemének vegyjelét,
- tudják, hogy az anyagmennyiség mértékegysége a mol, (mint darabszám bármiféle részecskére vonatkoztatható),
- tudják a vegyjel jelentéseit,
- ismerjék az elsőrendű kötések,
- ismerjék a különféle anyagi halmazokat, az azokat felépítő anyagi részecskéket és a közöttük működő erőket,
- környezetünk néhány fontos anyagának bemutatása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Anyagszerkezeti alapismeretek	Az atomelmélet alapjainak bemutatása kapcsán a tudományos modellek szerepének értelmezése.
Az atomok és az elemek	Az atomok belső szerkezetét leíró modellek kialakulásának ismertetése.
	A jelölt alapfogalmak áttekintése az eddig ismert elemek alapján, majd további példák bemutatása.
Az anyagmennyiség	A fogalom szemléletes hasonlatokkal történő értelmezése, alkalmazása.
Az atom felépítése	Az elemi részecskék minősége, száma és elhelyezkedése a különböző atomokban.
Az elektronfelhő szerkezete	Az elektronfelhő kialakulásának értelmezése, a vegyértékhéj szerepe.
Az atomszerkezet és a periódusos rendszer	Mengyelejev munkásságának tudománytörténeti értékelése. A periódusos rendszer segítségével a megismert elemek tulajdonságainak értelmezése atomszerkezetük ismeretében.
A kémiai kötés. Ionok képződése atomokból	Az atom-, ion- és molekulafogalom kialakítása és használata a már korábban tanult anyagok, továbbá a fontosabb fizikai és kémiai folyamatok magyarázatában.
Ionkötés. Ionvegyületek	
A kovalens kötés	Modellek alkalmazása, különféle elem- és vegyületmolekulák összeállításának gyakorlása (H_2 , Cl_2 , Br_2 , I_2 , O_2 , N_2 , H_2O , NH_3 , CO_2 , CH_4).
Az elemek molekulái	
A vegyületek molekulái	
Anyagi halmazok, halmazállapotok	Az anyagi halmazok tulajdonságainak értelmezése az őket felépítő anyagi részecskék és a közöttük működő összetartó erők alapján.
A kémiai reakció	A kémiai változásokra, folyamatokra vonatkozó kvalitatív és kvantitatív összefüggések, törvényszerűségek bemutatása, alkalmazása.
Az anyagszerkezeti alapismeretek összefoglalása, rendszerezés	

4. Környezetünk néhány fontos anyaga (6 óra)

Célok és feladatok

- A tanulók mindennapjaik során számos nagyipari termékkel találkoznak, ilyen pl. a papír, az üveg és a különféle kerámiai anyagok sora.
- A fejezet célja ezeknek az anyagoknak, előállításuknak és felhasználhatóságuknak bemutatása.

A tanulók

- ismerjék meg a papír fontosabb tulajdonságait, a papírgyártás lényegét,
- ismerjék meg a különféle üvegfajták tulajdonságait, a tulajdonságok és szerkezetük kapcsolatát,
- ismerjék a kerámiai ipar legfőbb alapanyagait, terméktípusait,
- előállításuk lényegét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A papír	Az alábbi négy témakör esetében a tudományos és a technikai fejlődés eredményei tükrében tekinthetők át a különféle anyagfajták.
Az üveg	Írásra használt anyagok és azok tulajdonságainak összehasonlítása.
A kerámiai anyagok	Az üvegfajták sokasága, különféle összetételük és szerkezetük alapján számos területen szolgálják mindennapjaink életét, a gyógyítást és a további kutatásokat.
Építőanyagok és építési eljárások	A kerámiai anyagok és tulajdonságaik épületen belül és kívül továbbá a művészetekben.
Vegyszerek a háztartásban	Az építőanyagok és eljárások alapján a különböző korok építményeinek jellemzése.
Kémia a mindennapi életben	A háztartásban használt vegyszerek tulajdonságainak olyan szintű ismerete, amellyel lehetővé válik a balesetmentes tevékenység az egészség és a környezet védelme.
Összefoglalás, rendszerezés	

Év végi ismétlés (3 óra)

Követelmények

A 7. évfolyam végén a tanuló

- tudjon különbséget tenni a vizsgált testek anyagai között, azok jellemző tulajdonsága alapján,
- tudjon megnevezni a természetben előforduló kémiai anyagokat,
- a mindennapi életünkben használt anyagok esetében ismerje fel, hogy melyek az ipari termékek,
- értse meg a kémiai ipar civilizált életünkben betöltött szerepét,
- értse meg a kémiatanulás módszereit, legyen képes alkalmazni azokat,
- tudjon példákat mondani a halmazállapot-változásokat kísérő energiaváltozások szerepére mindennapi életünkben,
- legyen képes a különféle anyagok tulajdonságainak megállapítására, a megismert anyagcsoportokba történő besorolásra,
- a különféle típusú kölcsönhatások bemutatása alapján legyen képes a kölcsönhatások csoportosítására,
- tudja, hogy melyek az égés feltételei, mi a tűzoltás kémiai lényege,
- ismerje az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggéseket, az egészséges táplálkozás feltételeit,
- törekedjék mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésére,
- tudja a háztartási anyagokon szereplő pH adatokról a kémhatást megállapítani,
- legyen képes a mindennapi életben előforduló oldatok készítési és felhasználási utasításában feltüntetett adatok értelmezésére, oldatok készítésére,
- tudja a levegő összetevőinek nevét, ismerje a levegő és a víz szennyezésének fő forrásait és anyagait,
- váljék tudatossá a víz életünkben betöltött szerepének fontossága,
- tudjon példákat mondani a gyors és lassú égésre, ismerje az égésfajták hasonló és eltérő sajátosságait,
- tudja felsorolni a különféle energiaforrásokat, azok környezeti hatásait, érezze az energiatakarékosság szükségességét,
- tudja azt, hogy melyek a kőolaj-lepárlás termékei, milyen környezeti hatásaik vannak, tűzveszélyességüket, élettani hatásait,
- tudják a gázzal működő berendezések használatának szabályait, tűz- és robbanásveszélyességét, az égéstermékek élettani hatásait,
- ismerje az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést,
- tudja felsorolni az atomot felépítő elemi részecskéket,

- tudja megnevezni a megismert atomokat, ionokat, molekulákat és tudja felírni kémiai jelüket,
- tudja használni a molekulamodelleket,
- tudjon egyszerű számítási feladatot megoldani,
- tudja használni a megismert laboratóriumi eszközöket,
- legyen képes megadott utasítások alapján egyszerű kísérletek elvégzésére,
- tudja kémiai ismereteit szabatosan néhány mondatban szóban vagy írásban megfogalmazni,
- tudja hasznosítani az iskolai könyvtár ismeretterjesztő könyveit és folyóiratait ismereteinek kiegészítésére,
- tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat.

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint

Formái:

- szóbeli felelet,
- feladatlapok értékelése,
- tesztek, dolgozatok osztályozása,
- rajzok készítése,
- modellek összeállítása,
- számítási feladatok megoldása,
- kísérleti tevékenység minősítése,
- kiselőadások tartása,
- munkafüzeti tevékenység megbeszélése,
- gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) jutalomponttal történő elismerése,
- energiafelhasználási adatok (számítások) megbeszélése,
- vízfelhasználási adatok elemzése,
- természetben tett megfigyelések, saját fényképek készítése kémiai anyagokról, jelenségekről, üzem- és múzeumlátogatási tapasztalatok előadása.

8. ÉVFOLYAM

Szervetlen kémia

Évi óraszám: 56

Célok és feladatok

- A tanulók a megismert anyagszerkezeti alapfogalmak alkalmazásával bővítsék ismereteiket a környezetükben előforduló, a mindennapi tevékenységben felhasznált, életünket meghatározó és befolyásoló anyagok körében, sajátítsák el azok fontosabb tulajdonságait, az alapvető természeti törvényeket, az anyagok biztonságos felhasználásának módjait.
- Az elsajátított művelődési tartalom alakítson ki átfogó természetbarát szemléletet, felelősségteljes és hasznos tudást az élő környezet megóvására.

A tanulók

- az atom felépítésének ismerete alapján olvassanak le a periódusos rendszerből adatokat, állapítsanak meg tendenciákat,
- csoportosítsák a periódusos rendszerből kiolvasott adatok alapján az elemeket adott szempontok szerint,

- következtesse az egyes elem-, illetve vegyületcsoportok tipikus képviselőjének tulajdonságaiból a csoport tulajdonságaira,
- legyenek jártasak a kémiai elemek és szerves vegyületek körében a kémiai jelrendszer használatában,
- a tanultak alapján jelöljék a fontosabb kémiai reakciókat egyenletekkel, valamint legyenek jártasak az egyszerűbb sztöchiometriai számítások végzésében,
- ismerjék fel és értelmezzék a mindennapi életben gyakrabban előforduló kémiai változásokat,
- legyen áttekintésük a biológiailag fontos anyagok körforgásáról,
- legyenek képesek tudásuk alkalmazására a mindennapi életben, ismerjék a kémiai anyagok környezeti hatásait, a természet és a környezet védelmének lehetőségeit.

Javasolt óraterv

Témakörök	Óraszám
1. Év eleji ismételés	4
2. A nemfémek elemek és vegyületeik	24
3. A fémek elemek és vegyületeik	24
Év végi ismételés	4
Összesen	56

1. Év eleji ismételés (4 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Az anyagok csoportosítása	Az előző tanévben megismert anyagok és azok összetételének felidézése (vegyjelek, képletek írása), az ismeretek rendszerezése, megadott szempontok szerint. Az atomok felépítésének ismeretében jelöljék a tanulók egyes elemek kationjainak, más elemek anionjainak képződését. A tanulók gyakorolják megadott ionokból ionvegyületek tapasztalati képletének megszerkesztését. Ábrázolják a kötő és nem kötő elektronpárokat különböző molekulák felírása során. Előzőekben megismert kémiai reakciók felidézése. Reakcióegyenletek írásának gyakorlása. A tömegmegmaradás törvényének alkalmaztatása.
A kémiai részecskék	
A kémiai kötések	
Kémiai reakciók	

2. A nemfémek elemek és vegyületeik (24 óra)

Célok és feladatok

- Az eddigi ismeretek alkalmazása az egyes főcsoportbeli elemek és fontosabb vegyületeik bemutatásakor.
- Az anyagok jellemzése és csoportosítása a periódusos rendszer alapján.
- Az anyagszerkezeti ismeretek elmélyítése és alkalmazása.
- Az anyagok és jelenségek szemléltetésével anyagismeret nyújtása, a szintetizáló készség fejlesztése, a differenciált látásmód alakítása.
- Az általánosító-, az összehasonlító- és a rendszerezőképeség, a természettudományos gondolkodásmód fejlesztése.
- A kémia társadalmi szerepének bemutatása.
- A környezetvédelmi problémák felvetésével és tárgyalásával a környezetért felelős magatartás formálása, a természetbarát szemlélet megalapozása.

A tanulók

- ismerjék az egyes elemcsoportok elhelyezkedését a periódusos rendszerben,
- legyenek képesek értelmezni az elemek és vegyületek jellemző kémiai tulajdonságait,
- ismerjék az egyes elemek és vegyületek élettani, környezeti hatásait,
- legyen áttekintésük a nemfémes elemek oxidjainak, a savaknak és sóiknak szerepéről a természeti folyamatokban, a mesterséges anyagok körében, a háztartásban és az iparban,
- ismerjék fel az anyagok tulajdonságai és élettani, illetve környezeti hatásai közötti összefüggéseket,
- tudják a mindennapi életben előforduló anyagokhoz mellékelt használati utasításokat értelmezni kémiai szempontból,
- ismerjék a mérgező anyagok jeleit,
- tudják balesetmentesen használni a háztartási vegyszereket,
- kísérik figyelemmel és értelmezzék a tömegkommunikáció útján közzétett környezetszennyezetségre vonatkozó adatokat,
- gyűjtsenek információkat lakóhelyük levegő- és vízminőségével kapcsolatosan,
- érezzenek személyes felelősséget, keressenek cselekvési lehetőségeket közvetlen környezetük megóvására,
- tudják a háztartási vegyszerek takarékos és szakszerű felhasználásának módjait,
- értsék az elemek és vegyületek körforgását a természetben, az élettelen és az élővilág fontosabb kapcsolatait,
- lássák a környezetvédelmi kérdések összefüggéseit,
- legyenek képesek a különféle ismerethordozók (videó- és tv-filmek, folyamatábrák) felhasználására az ismeretszerzésben,
- ismerjék a hazai vegyipar fontosabb termékeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A laboratóriumi kísérletezés elővigyázatossági rendszabályai	Elsősorban a tanulókísérletekre vonatkozó rendszabályok alkalmazásának megbeszélése.
Az elemek rövid, általános jellemzése	Az atomszerkezeti ismeretek alkalmazásával az elemcsoportok és a periódusos rendszerben a tendenciák bemutatása.
Az elemek halmazszerkezete	Annak megértése, hogy az anyagok tulajdonságai atomjaik és halmazaik szerkezetéből következnek.
A nemesgázok	A nemesgázszerkezet energiaállapota, jelentősége az ionok és a kovalens kötés kialakulásában.
A hidrogén	Tulajdonságai, jelentős reakciói.
A VII. főcsoport fontosabb elemei és vegyületeik	A halogén elemek fizikai és kémiai tulajdonságainak változásával kapcsolatos tendenciák értelmezése.
A klór	A bemutatott kísérletek megfigyeltetése, elemzése. A klór oxidáló tulajdonsága, reakciója vízzel és fémekkel.
	A kiindulási anyagok és a reakciótermékek kötéseinek megbeszélése. A halogén elemek és vegyületeik élettani hatásai. Adatok gyűjtése Semmelweis Ignác életével és munkásságával kapcsolatban.
A hidrogén-klorid	A molekula modellezése, a kötés jellemzése, a hidrogén-klorid kölcsönhatása vízzel. A sósav és a fémek reakcióinak vizsgálata.
A VI. főcsoport fontosabb elemei és vegyületeik	Az oxigéncsoport elemeinek tulajdonságai során megfigyelhető tendenciák megbeszélése.
Az oxigén	A bemutatott kísérletek elemzése. Az oxigén szerepe az égési folyamatokban. A fotoszintézis, az oxigén körforgása.
	A jelenségek megfigyeltetése, a lényeges és lényegtelen elemek megkülönböztetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Az ózon	Az allotrópia fogalma. Az ózon szerepe a Föld felszínén és a nagy magasságban levő légrétegekben. Az „ózonpajzs” védelmének lehetőségei. Adatok gyűjtése az „ózonpajzsot” károsító anyagokkal kapcsolatban.
A víz	Köznapi tapasztalatok szakmai háttérének megadása a víz molekulaszervezete alapján. Modellek alkalmazása. Az eddig megismert molekulák (H_2O , H_2 , O_2 , Cl_2 , HCl) csoportosítása kötésük alapján.
Vizes oldatok kémhatása	Tanulókísérletekkel különböző pH-jú oldatok vizsgálata. Sav-bázis reakciók megbeszélése. A tapasztalatok rögzítése rajzban, megfogalmazása szavakkal és írásban.
A hidrogén-peroxid	A vegyület kötéséből következő kémiai tulajdonságok megbeszélése. A katalizátor fogalma, szerepe a mindennapi életben.
A kén	Az oxigén- és a kénatom szerkezetének összehasonlítása, a molekulák szerkezetének magyarázata. A kén viselkedése melegítés hatására. Reakciója fémekkel (Fe , Zn , Hg).
Fontosabb kénvegyületek	A kén oxidjainak modellezése. A kén-dioxid környezeti hatásai. A kénsav és a víz, valamint a víz elemeit tartalmazó vegyületek kölcsönhatása. Tanuló kísérlettel: a híg kénsav hatása fémekre (Zn , Fe , Cu). A kén és a kénvegyületek jelentősége az iparban és a mindennapi életben.
A kén-dioxid és a kén-trioxid	
A kénsav	
Az V. főcsoport fontosabb elemei és vegyületeik	A nitrogéncsoport elemeinek tulajdonságai (a változások okai).
A nitrogén	A nitrogén és az eddig megismert gázok tulajdonságainak összehasonlítása (H_2 , Cl_2 , O_2 , HCl , SO_2).
Fontosabb nitrogénvegyületek	Az ammónia és a víz, valamint a hidrogén-klorid kölcsönhatásának magyarázata. A salétromsav oxidáló hatása, reakciója fémekkel. A nitrogén, az ammónia és a salétromsav reakciókészségének összehasonlítása.
Az ammónia	
A salétromsav	
A foszfor és fontosabb vegyületei	A foszformódosulatok tulajdonságai és szerkezetük kapcsolata. Gyúlékonyságuk és oldhatóságuk összehasonlítása. Adatok gyűjtése Irinyi János életével és munkásságával kapcsolatban.
A foszfor	
A foszforsav	
Műtrágyák	A foszforsav kémhatása, sói és szerepük mindennapi életünkben. Adatok gyűjtése jelentőségükkel és túladagolásuk veszélyeivel kapcsolatban.
A IV. főcsoport fontosabb elemei és vegyületeik	A szénecsoport elemeinek tulajdonságai (a változások okai).
A szén	Az elemi szén módosulatai, tulajdonságaik és szerkezetük kapcsolata (gyémánt, grafit, fullerének). Rendszerezés: ásványi szenek, elemi szenek, utóbbiak eredet szerint (természetes, mesterséges). Elemek halmazszerkezetének összehasonlítása (H_2 , O_2 , fehér foszfor, gyémánt).
Fontosabb szénvegyületek	
A szén-dioxid	
A szén-monoxid	A molekula modelljének elkészítése. Tulajdonságai és szerepük a mindennapi életben. Képződésének lehetőségei környezetünkben, élettani hatásai.
	Képződésének lehetőségei környezetünkben, élettani hatásai.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A szénsav	Kémhatásának vizsgálata, sói és jelentőségük mindennapjainkban és a természeti folyamatokban.
A szilícium és vegyületei	A gyémánt és a szilícium szerkezetének és tulajdonságainak összehasonlítása. A szilícium és vegyületeinek jelentősége a természetben, a tudományos életben és mindennapjainkban.
Összefoglalás, rendszerezés	

3. A fémes elemek és vegyületeik (24 óra)

Célok és feladatok

- Ismerjék meg a fémek és néhány vegyületük fontos tulajdonságait. Az általános ismeretek alkalmazása a fontosabb fémek és vegyületek bemutatásakor. A periódusos rendszer használatának elmélyítése.
- A mindennapi életben előforduló anyagok és jelenségek, alkalmazások kémiai hátterének bemutatása. Az önálló gondolkodás fejlesztése.
- A fémek és néhány vegyületük élettani hatásának bemutatása különös tekintettel a környezetszennyező anyagokra. A környezetvédelmi szempontból kiemelt vegyületek, folyamatok tárgyalása.
- Az elméletben megismert és a mindennapok gyakorlatában tapasztalt korróziós jelenségek kapcsolatának megteremtése.
- A korrózióvédelem módszereinek, eljárásainak megismertetése.
- A kísérleteket értékelő, az általános ismereteket alkalmazni tudó szakszerű megfogalmazások, érvelések fejlesztése.

A tanulók

- ismerjék meg a fontosabb fémek fizikai, kémiai tulajdonságait, előfordulásukat, előállításukat és gyakorlati jelentőségüket,
- értsék meg a fémes tulajdonságok hasonlóságának és változatosságának okait,
- legyenek képesek általános ismereteiket alkalmazni egyes fémek tárgyalásakor,
- tudjanak példákat mondani az eltérő tulajdonságú fémekre, indokolják azokat,
- ismerjék a környezetükben előforduló alkálifém- és alkáliföldfém vegyületek gyakorlati jelentőségét, a vizek lágyításának módjait,
- legyenek átfogó ismereteik a p-mező fémeiről, kiemelten az alumíniumról, az ónról, az ólomról,
- értsék az s- és a d-mező fémeinek tulajdonságbeli különbségeit,
- ismerjék a legfontosabb ipari fémek előállításának eljárásait, a technológiák környezeti hatásait,
- lássák a vas- és az acélgártás gazdasági kérdéseit,
- ismerjék a réz- és a cink-csoport elemeit,
- ismerjék a fenti fémek fontosabb vegyületeinek felhasználási területeit, az alkalmazással kapcsolatos környezeti problémákat,
- ismerjék az ötvözés, a korrózió lényegét, a korrózióvédelem hátterét,
- legyenek képesek értelmezni a mindennapok egyes kémiai folyamatait (pl. fémtárgyak átalakulásai, mészsoltás, a gipsz megkötése, fényképezés),
- ismerjék az egyes anyagokhoz kapcsolódó kémiai történeti vonatkozásokat,
- tudjanak feladatokat megoldani a fenti témakörökben.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A fémek szerepe az ember életében A fémek általános jellemzése A fémek kémiai tulajdonságai	A fémek megismerésének tudománytörténeti áttekintése. Szerepük tanulmányozása az emberiség fejlődése szempontjából. A modern tudományos eredmények alkalmazása napjainkban. A fémek helye a periódusos rendszerben. Tulajdonságaik vizsgálata elektron- és halmazszerkezetük alapján. Az eddig megismert reakciók áttekintése és kiegészítése. (A fémek reakciói oxigénnel, vízzel, savakkal, fémionokkal.) A fémek redukáló sorának értelmezése.
Az ötvözetek A fémek korróziója Az I. főcsoport elemei és vegyületeik Az alkálifémek Az alkálifémek fontosabb vegyületei Néhány fontosabb nátrium- és káliumvegyület neve, tulajdonsága és felhasználása A II. főcsoport elemei és vegyületeik Az alkáliföldfémek Az alkáliföldfémek fontosabb vegyületei	Az ötvözetek szerkezete. Tudománytörténeti áttekintés az ötvözetek szerepéről a történelmi korszakokban és napjainkban, jelentőségük civilizált életünkben a művészetekben. Adatok gyűjtése a fémek és a környezet anyagainak (oxigén, víz, szén-dioxid, szózott utak és más fémek) kölcsönhatásaival kapcsolatban. A korrózióvédelem lehetőségei. Az alkálifémek atomjainak elektronszerkezetéből következő fizikai és kémiai tulajdonságok (tárolásuk, lágyságuk, kölcsönhatásuk vízzel, klórral, lángfestésük). A nátriumot tartalmazó sók vizes oldatainak kémhatása. A nátrium-klorid. A nátrium-hidroxid. A nátrium- és a káliumvegyületek szerepe az élő szervezetekben. A mindennapi életben előforduló fontosabb vegyületek bemutatása táblázatban. Célja ezen anyagoknak a háztartásban történő balesetmentes és környezetet kímélő felhasználásának elősegítése (hypo, marónátron, szódabikarbóna, Glauber-só, trisó, hamuzsír, kálsalétrom). Az alkáliföldfémek atomjainak elektronszerkezete és az alkáliföldfémek tulajdonságai; összehasonlítás az alkálifémekkel. A kalcium- és magnéziumvegyületek szerepe az élő szervezetekben. A kalcium és a magnézium sóinak oldékonysága. A mészkő, az égetett és oltott mész, a gipsz szerepe a természetben és épített környezetünkben.
Néhány fontosabb alkáliföldfém-vegyület neve, tulajdonsága és felhasználása	A mindennapi életben előforduló fontosabb vegyületek bemutatása táblázatban, azok környezettudatos felhasználásának elősegítése céljából (mészkő, égetett mész, oltott mész, klórmész, gipsz, keserűsó, dolomit).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A természetes vizek keménysége	A mindennapi életben megfigyelhető jelenségek tanulókísérlettel történő vizsgálata. Ok-okozati összefüggések megbeszélése, a kemény vizek képződése és a hidrogén-karbonátok bomlása során kiváló anyagok szerepe a természetben, a háztartási és az ipari tevékenységek során. A vízlágyítás lehetőségei.
A III. főcsoport eleme az alumínium Az alumínium előállítása	A tanulók lássák be az s- és a p-mező fémeinek tulajdonságbeli különbözőségeit. Értsék az alumínium felületén kialakuló oxidréteg szerepét kémiai reakciói során, továbbá amfoter viselkedését. Az alumíniumgyártás történetének összefüggései felhasználásának körével. Szerepe napjainkban.
Az óncsoport	Az óncsoport helye a periódusos rendszerben. A IV. főcsoport elemeinek összehasonlítása.
Az ón és az ólom	A két elem és ötvözeiteinek szerepe az előző történelmi korokban és napjainkban. Az ólomvegyületek hatása az élő szervezetekre.
A vascssoport elemei	A vascssoport helye a periódusos rendszerben. Jellemző, az előzőekben tárgyalt fémektől eltérő tulajdonságaik.
A vas	A vas és az alumínium felszínén kialakuló oxidréteg tulajdonságainak összehasonlítása, következtetések. A vas reakciói híg és tömény savakkal. A vas és acélgyártás alapelvei. A technológia fejlődésének hatásai a civilizált életkörülmények alakításában. Adatok gyűjtése hazánk vas és acélgyártásával kapcsolatban. A vastartalmú vegyületek élettani jelentősége.
A rézcssoport elemei	A rézcssoport helye a periódusos rendszerben.
A réz	A réz fizikai tulajdonságai, korróziója. A réz- és bronzeszközöknek az emberek fejlődésére gyakorolt hatásai. A réz, a bronz és más réztartalmú ötvözet jelentősége a művészetekben és napjainkban. A réz élettani jelentősége.
Az ezüst	Az ezüst fontos fizikai tulajdonságai és alkalmazásának lehetőségei. Az ezüst-klorid fényérzékenysége és a klasszikus fényképezési eljárás. Az ezüst és az ezüstvegyületek élettani hatásai.
Az arany	Az arany jellegzetes fizikai tulajdonságai, szerepe a különböző népek kultúrájában, a gazdaságban, napjaink kutatási és használati eszközeiben.
A cinkcssoport elemei	Az eddig megismert d-mezőben levő elemcsoportok összehasonlítása.
A cink, a kadmium és a higany	A cink és az alumínium kémiai tulajdonságainak összehasonlítása. Alkalmazási területeik mindennapjainkban. Vegyületeik élettani hatásai.
A krómcssoport elemei	Tulajdonságaik, alkalmazási körük, jelentőségük rövid ismertetése, összehasonlításuk más ipari fémekkel.
Összefoglalás, rendszerezés	

**Év végi ismételés
(4 óra)**

Követelmények

A tanuló

- ismerje az egyes elemcsoportok elhelyezkedését a periódusos rendszerben,
- atomszerkezeti ismeretei segítségével legyen képes a periódusos rendszerben feltüntetett adatok alapján a halmazszerkezet és a tulajdonságok értelmezésére,
- legyen képes értelmezni az elemek és vegyületek jellemző kémiai tulajdonságait,
- legyen képes tendenciák megállapítására,
- tudja megnevezni és kémiai jelekkel felírni a tanult elemeket és vegyületeket, ismerje azok fontosabb reakcióit, környezeti, élettani hatásait,
- tudja használni a molekulamodelleket a tanult molekulák bemutatására,
- tudja magyarázni a kémiai reakciók lényegét az elvégzett kísérletek alapján,
- legyen képes csoportosítani a megismert anyagokat és változásokat,
- leírás alapján tudjon tanulókísérleteket végezni,
- tulajdonságaik alapján tudja azonosítani a köznap életben is fontos szerves anyagokat,
- tudja felsorolni a levegő és a természetes vizek szennyezéseit,
- ismerje az egyes nemfémes elemek és vegyületek élettani, környezeti hatásait,
- legyen áttekintése a nemfémes elemek oxidjainak, a savaknak és sóknak szerepéről a természeti folyamatokban, a mesterséges anyagok körében, a háztartásban és az iparban,
- ismerje fel az anyagok tulajdonságai és élettani, illetve környezeti hatásai közötti összefüggéseket,
- tudja a mindennapi életben előforduló anyagokhoz mellékelte használati utasításokat értelmezni kémiai szempontból,
- ismerje a mérgező anyagok jeleit,
- tudja balesetmentesen használni a háztartási vegyszereket,
- kísérje figyelemmel, és értelmezze a tömegkommunikáció útján közzétett környezetszennyezetségre vonatkozó adatokat,
- érezzen személyes felelősséget, keressen cselekvési lehetőségeket közvetlen környezete megóvására,
- tudja a fontosabb fémek fizikai és kémiai tulajdonságait, előfordulásukat, előállításukat és gyakorlati jelentőségüket,
- értse a fémek tulajdonságok hasonlóságának és változatosságának okait,
- legyen képes általános ismereteit alkalmazni az egyes fémek tárgyalásakor,
- tudja azt, hogy melyek azok az alkálifém- és alkáliföldfém vegyületek, amelyek mindennapi életünkben szerepet játszanak, azok élettani és gyakorlati jelentőségét, a vizek lágyításának módjait,
- legyen átfogó ismerete a p-mező fémekről, kiemelten az alumíniumról, az ónról, az ólomról,
- értse az s- és a d-mező fémek tulajdonságbeli különbségeit,
- ismerje a legfontosabb ipari fémek előállításának eljárásait, a technológiák környezeti hatásait,
- értse az alumínium-, a vas- és acélgártás gazdaságossági kérdéseit,
- ismerje a réz- és a cink-csoport elemeit,
- ismerje a fenti fémek fontosabb vegyületeinek felhasználási területeit, az alkalmazással kapcsolatos környezetvédelmi problémákat,
- ismerje az ötvöztetés, a korrózió lényegét, a korrózióvédelem hátterét,

- képes legyen értelmezni a mindennapok egyes kémiai folyamatait (pl. fémtárgyak átalakulásai, mészsoltás, a gipsz megkötése, fényképezés),
- ismerje az egyes anyagokhoz kapcsolódó kémiatörténeti vonatkozásokat,
- tudjon számítási feladatokat megoldani,
- értse az elemek és vegyületek körforgását a természetben, az élettelen és az élővilág fontosabb kapcsolatait,
- lássa a környezetvédelmi kérdések összefüggéseit,
- legyen képes a különféle információhordozók (videó- és tv-filmek, folyamatábrák, Internet) felhasználására az ismeretszerzésben,
- ismerje a hazai vegyipar történetének jelentős állomásait, fontosabb termékeit.

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint

Formái:

- szóbeli felelet,
- feladatlapok értékelése,
- tesztek, dolgozatok osztályozása,
- rajzok készítése,
- modellek összeállítása,
- számítási feladatok megoldása,
- kísérleti tevékenység minősítése,
- kiselőadások tartása,
- munkafüzeti tevékenység megbeszélése,
- gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) jutalomponttal történő elismerése,
- energiafelhasználási adatok (számítások) megbeszélése,
- vízfelhasználási adatok elemzése,
- természetben tett megfigyelések, saját fényképek készítése kémiai anyagokról, jelenségekről, üzem- és múzeumlátogatási tapasztalatok előadása.

FÖLDRAJZ

5–8. évfolyam

A. változat

Bevezetés

A NAT 2003 elfogadott dokumentumai alapján a Földünk és környezetünk műveltségi terület célkitűzéseinek, fejlesztési feladatainak megvalósítása az 5. évfolyamon kezdődik. Tartalmi és képességfejlesztési alapozása az Ember a természetben műveltségi területen történik – az alsó tagozatban. A későbbiekben is szoros a kapcsolat közöttük, de a 7. évfolyamtól kezdve a Földünk és környezetünk egyre több szállal köődik az Ember a társadalomban című műveltségi területhez is.

Kerettantervi elgondolá sainkat ezért – a fentiek figyelembe vételével – a műveltségi terület **integrált jellegére**, valamint a feladatainak megvalósítá sá hoz szükséges legoptimálisabbnak tartott **tantárgyi és tananyagbeli elrendezésre** terveztük.

Megjelenítésére **két variációt** dolgoztunk ki.

Az első szerint az 5., 6. évfolyamon a **természetismeretben** kap helyet. Ennek előnyei: a közvetlen kapcsolódás kiépítése **5. évfolyamon** a magyar tájak, éghajlati jellemzőik – természetett növények, valamint a tenyésztett állatok között. (Teljes integrációra nincs lehetőség, mert a tananyagot úgy kell elrendezni, hogy a növények, növényi szervek vizsgálódásá ra a vegetációs időszakban kerüljön sor.) **A 6. évfolyamon** a feldolgozott természetföldrajzi fogalmakhoz is jól illeszthetők az erdők, vizek, vízpartokra, füves területekre vonatkozó biológiai ismeretek. Másik előny: a tantárgy óraszámá ma (2 vagy 3) nyugodt, kiegyensúlyozott haladá st, gyakori munká ltatá st, valamint folyamatos ellenőrzést biztosíthat. Ezt fontosnak tartjuk az alsó tagozati szakasz lezáródá sa után, de a kisebb óraszámában folytatódó biológia és földrajz szá má ra is a **7. évfolyamban**.

A másik variáció: a Földünk és környezetünk műveltségi terület **földrajzként** már az **5. évfolyamon** indul. Heti egy órá s tárgyként viszont sérülékenyebbé vá lhat. Természetesen, ha a helyi tantervben ezt 1,5 órá ra emelik – kedvezőbb a helyzet. Így aztán akár ezt is vá laszthatják a kollégák.

A tanterv az **általános iskola** 5–8. évfolyamai részére készült, de tartalmazza a gimnáziumok és szakközépiskolák első két évfolyamá nak földrajzi anyagát is. Így a **6 osztályos gimnáziumok** vagy az **általános iskola és gimnázium** együttesét adó oktatási intézmények is használni tudják.

A földrajz tantárgy kerettanterve

A tantárgy legfontosabb pedagógiai elképzelései

A Földünk és környezetünk műveltségi terület tantárgyaként megjelenő földrajz kiemelt fejlesztési elképzelései főként természettudományi és társadalomtudományi ismereteket integráló jellegből adódnak. Ezért:

- a) Az Ember a természetben műveltségi területtel szoros kapcsolatban tartalmilag alapozza a tanulók természettudományos vilá gképét, gondolkodá sá t és szemléletmódját.
- b) A természeti és társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatok összefüggéseinek feltárá sá val, valamint napjaink eseményeinek összekapcsolá sá val segíti a tanulók:
 - **földrajzi, környezeti gondolkodásának,**
 - **helyi, regionális, globális szemléletének,**
 - **a környezetért felelős magatartásának alakítását.**
- c) A természettudományok és társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek folyamatos alkalmaztatá sá val fejleszti a tanulók azon képességeit, amelyekkel tájékozódni tudnak szűkebb és tá gabb környezetük jellemzői között – megszerzett ismereteik integrálá sá val.

Alakítja kommunikációs, narratív, döntési, szabálykövető, lényegkiemelő, problémamegoldó, kritikai, a komplex információk feldolgozásával kapcsolatos, együttműködési, életvezetési képességeiket – **kulcskompetenciáik rendszerének elemeit és végül ezek kompetencia-térképpé szerveződését.**

d) A tantárgy tartalmával, az általa közvetített értékek, az alapvető követelmények és az erre épülő tanulói tevékenységek megszervezésével együttesen szolgálja a tanulók társadalmi-állampolgári, cselekvési kompetenciáinak alakítását: **személyiségük komplex fejlesztését.**

Formálja önismeretüket, együttműködési készségüket, akaratukat; **segítve a felnőtt lét szerepeire való felkészülésüket.**

A tantárgy legfontosabb fejlesztési feladatai a képzési szakaszokban

Az **5–6. évfolyam:** A természettudományokban begyakorolt értelmezési, megismerési, tanulási technikák, módszerek fejlesztése.

Tájékozódás a földrajzi térben és időben a társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatokban, a hazai földrajzi környezetben, a térképen.

A **7–8. évfolyamon:** a kulcskompetenciákkal kapcsolatos alapkészségek fejlesztése.

A földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése és feldolgozása – növekvő önállósággal, egyénileg és csoportosan.

Az ismert tér fokozatos kitágítása: a kontinensek megismertetésével a fontosabb földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok, erőforrások, valamint környezeti problémák térbeli elhelyezésével.

A természeti és társadalmi környezet folyamatos változásaiban megnyilvánuló alapvető törvényszerűségek megismertetése. A folyamatok kölcsönhatásainak eredményeképpen létrejövő környezeti változások nyomon követése. A környezetkárosító hatások felismertetése és a következményeik csökkentésére irányuló hazai és nemzetközi erőfeszítések érzékeltetése.

Magyarország földjének, a magyar gazdaság helyzetének és főként európai kapcsolatrendszerének megismertetése a hazához való kötődés megerősítésének érdekében.

A **9–10. évfolyamon:** a természetföldrajzi és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, folyamatok, összefüggések átfogó rendszerekbe helyezésén van a fő hangsúly.

A kulcskompetenciákkal kapcsolatos alapkészségek továbbfejlesztése a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók önálló értelmezésével, értékelésével, feldolgozásával, az ismeretszerzés változatos módjainak megismertetésével, alkalmaztatásával, a permanens önműveléshez szükséges motívumok, szándékok megerősítésével történik.

Alapvető tájékozódás a térképen, a Naprendszerben, az Univerzumban, a Földön.

A világgazdasági folyamatok felismertetése a bennük érvényesülő törvényszerűségek megállapítása: az országcsoportokban, régiókban. A Magyarország és Magyarország szerepének értékelése a Kárpát-medencében, Közép-Európában, a földrészben és a világban.

A világ társadalmi-gazdasági kérdéseinek, globális jelenségeinek, összefüggéseinek áttekintése példakon, folyamatokon keresztül.

Tájékozottság kialakítása a legfontosabb környezeti veszélyekről, az emberiség felelősségéről az egészséges környezet megőrzésben, a fenntartható fejlődés globális méretű megszervezésében.

A tantárgy céljai

A természeti és társadalmi folyamatokban való tájékozódás kapcsán megismertetni a tanulókat a szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel.

A földrajzi-környezeti gondolkodás fejlesztése

- Az általános természeti-társadalmi-gazdasági és környezeti jelenségek, tények, folyamatok vizsgálásával; térbeli és időbeli változásaik feltárásával,
- a vizsgálódást követő általánosítással, szintetizálással, az összefüggések felismertetésével, rendszerbe helyezésével, analóg példák keresésével,
- a kölcsönhatások és következményeik megállapításával,
- a természettudományok és a társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek alkalmaztatásával,
- a történeti-földrajzi szemlélet formálásával,
- a kontinensekre, országcsoportokra, országokra, tipikus tájakra jellemző földrajzi kép kialakításával,
- a termelés eltérő lehetőségeinek, módjainak és teljesítményeinek összehasonlításával,

- a más népek, nemzetiségek, kultúrák, életformák iránti érdeklődés, a tisztelet felkeltésével, a humanista értékrend alakításával,
- a hazai földrajzában való tájékozottság bővítésével, a nemzeti azonosságtudat formálásával,
- a sokoldalú és differenciált, a tanulókhöz alkalmazkodó tanítási és tanulási eljárások megvalósításával,
- az információhordozókhoz és az információforráshoz való hozzáfutás biztosításával,
- a sikeres érettségi vizsgára való felkészítés és felkészülés feltételeinek megteremtésével,
- a felelős állampolgári szerep, a környezetért felelős magatartás motivációjának erősítésével.

Értékelési elvek

Alapvető cél annak vizsgálata, rendelkezik-e a tanuló kellő kompetenciával: hogyan fejlődik tudásának, képességeinek, készségeinek rendszere a földrajz tantárgy által közvetített értékek elsajátításával.

Az egyénre szabott tanulási módszerek ugyancsak az egyénre szóló, sajátos értékelési rendszert kívánnak. Ezért kiemelt értékelési elv annak figyelemmel kísérése, hogy mennyit és mely követelmények teljesítésében fejlődött a tanuló önmagához, előző szintjéhez képest.

Az értékelésnek döntően a tevékenységek megnyilvánulásaira, az önálló munkavégzésre és az összefüggések megértésére különböző szintjeire kell irányulnia – a fokozatosság elve és az életkorra jellemző pszichikus fejlődés figyelembe vételével.

Az alábbiakban felsorolt értékelési szempontok közül **válogatva** azokat kell kiemelni, amelyek a **tanulók életkorához**, a **tananyag jellegéhez** (annak mélységéhez) és a **feldolgozási képességek fokozatos fejlődéséhez**, a **tanulói kompetenciák bővüléséhez igazodnak**.

Értékelési szempontok

A tanuló:

- elsajátította-e a természettudományok és a társadalomtudományok alapvető vizsgálati módszereit?
- ismeri és tudja-e alkalmazni az önálló ismeretszerzés lépéseit?
- képes-e önálló megfigyelésre, kísérletezésre, eszközhasználatra, térképi mérésekre, számszerű elvégzésre?
- milyen szinten képes a különféle szöveges és képi információk feldolgozására, földrajzi tartalmának kifejtésére?
- ismeri-e a legfontosabb földrajzi tényeket, jelenségeket, fogalmakat, folyamatokat?
- felismeri-e és tudja-e példákkal bizonyítani a tények, jelenségek közötti hasonlóságokat és különbségeket, oki összefüggéseket, logikai kapcsolatokat?
- tudja-e csoportosítani a megadott szempontok alapján, felismeri-e a csoportosítás szempontjait?
- képes-e a megszerzett ismereteket rugalmasan használni, alkalmazni a különféle földrajzi rendszerekben, új szituációkban és a gyakorlatban?
- hogyan tájékozódik a térképen? Milyen a térképhasználati szintje a szemléleti és a logikai térképolvasás területén?
- képes-e ismereteket szerezni ábrák, képek, tematikus térképek, adatsorok, metszetek, grafikonok, térképábrák elemzésével, illetve azok kiegészítésével, készítésével?
- tudja-e a természeti és a társadalmi folyamatok térbeli és időbeli változásait érzékelni, értelmezni, sorrendiségüket megállapítani, példákkal bizonyítani?
- felismeri-e a hazai, az európai és a világ gazdasági társadalmi-gazdasági folyamatok összefüggéseit, tendenciáit?
- képes-e a környezet természet- és társadalomalkotta értékeinek felismerésére, sajátosságainak, mennyiségi és minőségi változásainak értékelésére?
- ismeri-e azokat a folyamatokat, amelyek globális környezeti változásokhoz vezetnek?
- felismeri-e a társadalmi-gazdasági modernizáció kedvező és kedvezőtlen társadalmi-gazdasági környezeti következményeit?
- tudja-e példákkal támasztani a földrajzi környezet megóvásának szükségességét?
- részvétel-e személyiségének a környezettudatos magatartás és életvitel?
- rendelkezik-e megfelelő jártassággal az adott témához illeszkedő információs anyagok és információhordozók kiválasztásában és alkalmazásában?
- megfelelő-e kommunikációs képessége az önálló ismeretszerzéshez, az információk tartalmának megértéséhez és elemzéséhez, szelektív felhasználásához; az önálló vélemény kialakításához és annak kifejezéséhez, az érveléshez, a vitához?
- milyen szinten használja a földrajz szaknyelvét?
- hogyan fejlődött a tanulási technika, megismerési, rögzítési és felidézési módszere?

- képes-e információ- és adatgyűjtésre (pl. könyvtár, internet használatára), ezek feldolgozására; vázlat, feleletterv, kiselőadás, házi dolgozat készítésére; feladatlapok megoldására, önellenőrzésre?
- igényévé, szokássá váló-e az önművelés, a társadalmi-gazdasági-környezeti aktualitások iránti érdeklődés, nyitottság?
- képes-e azonosulni a földrajz által is közvetített értékekkel; hogyan nyilvánul ez meg szokásaiban, életmódjában, együttműködési készségében, személyiségében?

A tananyag elrendezése

- 5. évfolyam:** Tájékozódás környezetünkben és a térképen
Az időjárás, az éghajlat
Hazánk: Magyarország
- 6. évfolyam:** Tájékozódás a Földön
A változó földfelszín
- 7. évfolyam:** Tájékozódás a földtörténeti időkben
Az Európán kívüli kontinensek természeti és társadalomföldrajza
É-, Ny-, D-, Kelet-Európa és Oroszország
- 8. évfolyam:** Közép-Európa természeti és társadalomföldrajza
Magyarország természeti adottságai, társadalmi-gazdasági jellemzői
- 9. évfolyam:** Tájékozódás a kozmikus környezetünkben
A földi szférák kialakulása, jellemzői
A természetföldrajzi övezetek
A természeti és a társadalmi-gazdasági-környezeti tényezők összefüggései az övezetekben
- 10. évfolyam:** A világ változó társadalmi-gazdasági képe
Régiók, országcsoportok, országok
Magyarország
Globális környezeti problémák, megoldási lehetőségeik

A tananyag elrendezésének indokai

- 5. évfolyam:** Készség elő a térképismeretek Magyarország tanítását – a térképi ismeretszerzés lépéseinek alapozásával. A hazai földrajzával „korán” találkozhatnak a tanulók.
A közvetlen kapcsolat teremtése az Ember a természetben „Környezetünk élővilága” témakörével, így komplexebbé tenni a hazai tájak jellemzését.
- 6. évfolyam:** A kontinensek későbbi (7. évfolyam) megismerését jól előkészíti a földgömbi tájékozódás és a földfelszín változásai kapcsán feldolgozott természetföldrajzi fogalmak, összefüggések rendszere. Utóbbiakat segítik a biológia – életközösségeket tárgyaló témakörei.
- 7. évfolyam:** A kontinensekre vonatkozó ismeretanyag azok jellegzetességeit, tipikus tájait emeli ki. Részletesebben csak a világ gazdasági jelentősebb országaival foglalkozik. A távoli kontinensektől halad a megismerés Európa felé. A kontinensek természetföldrajzának feldolgozását segíti a biológia azonos évfolyamának távoli tájak életközösségeit bemutató témaköre.
- 8. évfolyam:** Közép-Európával, Magyarországgal „értebb” korukban ismerkedjenek meg a tanulók. A társadalmi-gazdasági folyamatok összefüggéseit, hatásait így hazai példákkal támaszthatják alá.
- 9. évfolyam:** A megelőző évfolyamok kontinens- és országföldrajzi ismereteinek alkalmazásával itt lehet a leghatékonyabban szintetizálni, általánosítani a csillagászati, a térképészeti, a geoszféra- és a földrajzi övezetekre vonatkozó tudásanyagot. Beépülhetnek a már megszerzett fizikai, kémiai ismeretek és összefüggések is.
A természeti és a társadalmi környezet kölcsönhatásait feldolgozó témakör pedig logikus átvételét biztosítja a 10. évfolyam általános társadalomföldrajzához (népesség, települések).
- 10. évfolyam:** Tananyaga a világ változó társadalmi-gazdasági képét és globális környezeti problémáit a „legértebb”, az e kérdések iránti legnyitottabb korban közvetíti a tanulóknak: felkészítve őket arra, hogy folyamatosan kövessék a társadalomföldrajzi változásokat, és megújítsák földrajzi-környezeti ismereteiket.

5. évfolyam

A földrajz 5. évfolyamtól önálló tantárgy is lehet. Céljai, tartalma, fejlesztési feladatai természetesen megegyeznek a komplex tantárgyként tanítható természetismeretben – kevésbé részletesen – már felsoroltakkal.

Évi óraszám: 37

Heti óraszám: 1

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Tájékozódás a környezetünkben és a térképen	5	1	1	7
II. Az időjárás, az éghajlat. A talaj	4	2	2	8
III. Hazánk, Magyarország	15	2	2	19
Év eleji, év végi ismétlés	–	3	–	3
Összesen	24	8	5	37

A tantárgy alapozása az 1–4. évfolyamon

Az Ember és természet műveltségi területben.

Tájékozódás a térben. Irányok, távolságok, hosszak, nagyságok felismerése. Az anyag nyersanyagból terméké alakulásának megismerése. Egyéni és közösségi környezetvédelmi, cselekvési formák.

Az Ember és társadalom műveltségi területben.

A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, állomhatások, települések. Helyszínek modellezése. Ismerkedés a környék, a lakóhely természeti értékeivel, a helyi hagyományokkal. Mit jelent, hogy magyarok vagyunk?

I. Témakör: Tájékozódás a környezetünkben és a térképen

Célok:

- Kiterjeszteni a tanulók tájékozódásra vonatkozó ismereteit, továbbfejleszteni az ezekkel kapcsolatos készségeit
- Meglátatni a térkép ábrázolási módja és a valóság közötti összefüggést.
- Felismertetni a térképi ábrázoló jelöléseit.
- Megismertetni a térkép jelrendszerét és használatában megfelelő begyakorlottságot szereztetni a tanulókkal.
- Megalapozni a szemléleti térképolvasást.
- Fejleszteni az ismeretszerzési, feldolgozási képességeket a térképi ismeretek használatával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A térkép. Világítják a valóságban és a térképen.	A tájékozódással kapcsolatos ismeretek rendszerezése. A valóság és a térkép összevetése. Vázlatrajz készítése a lakóhelyről és környékéről.
A domborzat és a vizek térképi ábrázolása. A megyetérkép.	Eligazodás a domborzati-vázrajzi, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken. A térkép jelkulcsának használata.
A tájékozódás gyakorlása Magyarországi térképen.	A térképolvasás lépéseinek alkalmaztatása a szemléleti térképolvasás szintjén.

II. témakör: Az időjárás, az éghajlat. A talaj

Célok:

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók időjárással kapcsolatos megfigyeléseit.
- Felismertetni az időjárási jelenségekben megjelenő törvényszerűségeket, kölcsönhatásokat.
- Megismertetni az időjárási elemek szerepét annak alakulásában.
- Ráébreszteni a tanulókat az időjárási változékonyságára és az éghajlat viszonylagos állandóságára.
- Bemutatni hazánk éghajlatának jellemzőit.
- Jártságot kialakítani az éghajlattal kapcsolatos információk feldolgozásában (tematikus térképek, diagramok).
- A talaj jelentőségének felismertetése.
- A talajvédelem fontosságának megértetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A levegő hőmérséklete és mérése.	Megfigyelésekkel, észlelésekkel nyomon követni az időjárási elemek térbeli és időbeli változásait, kölcsönhatásait.
A szél és a csapadék.	Kísérletekkel alátámasztani a természetben tapasztalható jelenségeket, folyamatokat.
Időjárási térképek vizsgálata.	A halmazállapot-változásokról tanultak összekapcsolása az időjárási jelenségekkel.
Az időjárási és az éghajlat.	Számítások: a hőmérséklet napi-, évi ingadozása, a középhőmérséklet.
Hazánk éghajlata.	Tematikus térképek, diagramok elemzésével összegyűjteni hazánk éghajlatának jellemzőit.
A talaj és vizsgálata.	A talaj összetevőinek vizsgálata. A talaj és a növénytermesztés összefüggéseinek felismertetése. A talaj védelmének indoklása. Rendszeres megfigyelések, mérések, vizsgálódások végeztetése önállóan és csoportmunkában, tanári segítséggel.

III. Témakör: Hazánk: Magyarország

Célok:

- A tájékozódás kiterjesztése a magyarországi nagytájakra.
- A kialakulásukban résztvevő folyamatok megértetése.
- Összefüggések megállapítása a kialakulásuk folyamatai és mai felszínük között.
- Képet adni az egyes tájak felszínéről, éghajlati jellemzőiről, vizeiről, legfontosabb környezeti értékeiről.
- Az alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok térbeli elhelyezése.
- A földrajzi környezetre kifejtett egyéni, társadalmi hatások és a belőlük adódó problémák felismerése, a megoldási módok keresése.
- A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismertetésével a hazánkhoz való kötődés alakítása, a nemzettudat fejlesztése, Magyarország nemzetközi hírének megismertetése, tudatosítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Hazánk a Kárpát-medencében. Az Alföld: Nagykunság, Hortobágy, Kiskunság, Mezőgazdaság és élelmiszeripar hazánk legnagyobb tája. Települések az Alföldön. A Kisalföld. Az Alpokalja.	Hazánk elhelyezése Közép-Európában, a Kárpát-medencében. A felszínfejlődés fő folyamatainak megértése a magyarországi tájak példán. Kép kialakítása a nagytájakról, a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésével és feldolgozásával egyéni és csoportmunkában: – a lényeg kiemelésével, a hasonlóságok és különbségek észrevételével, – ábrák, képek, adatsorok, diagramok elemzésével, összehasonlításokkal,

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A Dunántúli-dombság. A Dunántúli-khg. Élet a hegységekben. A Balaton. Az Északi-khg. Élet az Északi-khg.-ben és a medencékben. Az adott tájaknál: a Hortobágyi, a Kiskunsági, a Fertő-Hanság, a Balaton-felvidéki, az Őrségi, az Aggteleki Nemzeti Park. (A többi a 6. évfolyamos természet-ismeret tananyagában: az erdő, a vizes élőhelyek, a mező életközösségeinél). Budapest.	– tények, szöveges információk ábrázolásával, – következtetések megfogalmazásával. Az életmódban, szokásokban bekövetkezett változások érzékeltetése példák segítségével, megadott szempontokkal. A magyarországi nagytájak összehasonlítása. Hasonló és eltérő földrajzi jellemzőik megkeresése. A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok kapcsolatainak, összefüggéseinek felismertetése példákon keresztül. Annak beláttatása, hogy a környezet megóvásáért mi is felelősek vagyunk. A személyes cselekvés gyakorlatának és lehetőségeinek vizsgálata konkrét példákon. Az alapvető szakkifejezések használata. A topográfiai fogalmak leolvasása a térképről, elhelyezése a munkatérképen. Gyűjtemények, tablók közös összeállítása közvetlen irányítással: – a magyarországi tájakról, településekről, – a nemzeti parkokról, a fővárosról.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Ausztria, Bakony, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hg., Bükk, Cserhát, Dunántúli-dombság, Dunántúli-khg., Duna–Tisza-köze, Dunazug-hegység, Északi-khg., Gellért-hegy, Hortobágy, Horvátország, János-hegy, Kárpát-medence, Kékes, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hg., Mátra, Mecsek, Mezőföld, Nagykunság, Pesti-síkság, Románia, Somogyi-dombság, Soproni-hg., Szerbia és Montenegró, Szlovákia, Szlovénia, Tiszántúl, Tolnai-dombság, Velencei-hg., Vértes, Visegrádi-hg., Zalai-dombság, Zempléni-hg.

Balaton, Bodrog, Csepel-sziget, Dráva, Duna, Fertő tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mohácsi-sziget, Rába, Sajó, Sió, Szigetköz, Tihanyi-fsz., Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Zagyva, Zala,
Aggteleki N. P., Balaton-felvidéki N. P., Balatonfüred, Budapest, Debrecen, Eger, Fertő-Hanság N. P., Győr, Hortobágyi N. P., Kiskunsági N. P., Kőszeg, Miskolc, Őrségi N. P., Pécs, Siófok, Sopron, Szeged, Veszprém.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- ismerje a térkép ábrázolásmódja és a valóság közötti kapcsolatot,
- a térkép jelkulcsának használatával igazodjon el – elemi szinten – Magyarország domborzati-vízrajzi, közigazgatási és egyszerű tematikus térképein,
- ismerje az időjárási elemek területi, időbeli eltérései közötti összefüggéseket,
- fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás,
- tudjon különbséget tenni az időjárás és az éghajlat között,
- ismerje hazánk éghajlatának jellemzőit,
- ismerje fel a legfontosabb felszíninformákat a valóságban és a térképen,
- tudja azonosítani leírások, jellemző álló- vagy mozgóképek alapján hazánk nagytájakait. Értse a felszínük kialakításában részt vevő folyamatok egymásutánosságát, egyidejűségét – összhatását,
- tudjon példákat mondani a hazai nagytájak természeti-társadalmi-környezeti értékeire,
- ismerje fel a környezetében tapasztalható környezetkárosító tevékenységeket, folyamatokat. Értse és tudja, hogy élő és élettelen környezetének állapotáért ő is felelős,
- használja megfelelő biztonsággal a szaknyelvet és az önálló ismeretszerzés megismert technikáit.

6. évfolyam

Évi óraszám: 37

Heti óraszám: 1

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Tájékozódás a Földön	10	3	3	16
II. A változó felszín	12	2	3	17
Év eleji, év végi ismétlés	–	4	–	4
Összesen	22	9	6	37

Alapozás az Ember a természetben műveltségi területen (környezetismeret): A természeti környezetnek, mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése. Tájékozódás egyszerű forrásanyagokban – tanári segítséggel. A változások okainak megnevezése. Egyszerű képi és szöveges információk olvasása. Ismerkedés a természet megfigyelhető ciklusaival. A Föld alakjával kapcsolatos tudományos kép alapozása.

Elemi ismeretek gyűjtése az égitestekről. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása.

Az Ember és társadalom műveltségi területen: Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata, viszonyítások.

I. Témakör: Tájékozódás a Földön

Célok:

- A tájékozódásról tanultak kiterjesztése a földgömbi ismeretek elsajátításával.
- A tájékozódáshoz szükséges szempontok – irány és távolság – megerősítése a földrajzi fókuszát megismertetésével, használatával.
- A térbeli elvonatkoztatás képességének továbbfejlesztése árnyaltabb és biztosabb képzetek kialakításával.
- A természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességek alapozása a természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megismertetésével.
- A kulcskompetenciákkal kapcsolatos képességek alapozása.
- Az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásainak gyakoroltatása a tankönyvi és egyéb információhordozók felhasználásával.
- A tanulás iránti motiváció felkeltése, fenntartása örömteli tanulási élményekkel.
- A környezettudatos magatartás alapozása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mi van a Föld felszínén? A szélességi körök. A hosszúsági körök. A földrajzi fókuszát. Kontinensünk Európa, hazánk helye Európában. A nappalok és éjszakák váltakozása. Az évszakok váltakozása.	Bővíteni a tájékozódással kapcsolatos ismereteket a földrajzi fókuszát megismertetésével. Hazánk földrajzi helyzetének meghatározása. A helymeghatározás lépéseinek begyakoroltatása. Megismertetni a tanulókat a Föld gömb alakjával és a gömb alak miatt kialakuló éghajlati övezetességgel. A Föld mozgásai és a napi, évi időszámítás közötti összefüggések meglátatása. A Föld Nap körüli keringésének és a tengelyferdeség szerepének felismeretése az évszakok kialakulásában. Az égitestek (Nap, Föld) helyzetének modellezése a különböző napszakokban és évszakokban. A Nap napi és évi látszólagos mozgásának megfigyeltetése az égbolton.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Éghajlati övezetek. Az éghajlatalakító, módosító tényezők. Európa éghajlatai.	Az éghajlati övezetek jellemzése. Az éghajlatot alakító tényezők hatásának megfigyelése: diagramokon, tematikus térképeken.

II. Témakör: A változó földfelszín

Célok:

- Kibővíteni, rendszerezni a tanulók felszínformákra vonatkozó ismereteit.
- Felismertetni a földfelszín változásait okozó fizikai, kémiai jelenségeket.
- Megértetni a változások törvényszerűségeit a külső erők felszínformálása kapcsán.
- Megismertetni a felszínformák kialakulásának folyamatát, a talaj keletkezését.
- A környezetben lejátszódó folyamatok időbeliségének felismertetése.
- Észrevétni az emberi tevékenység felszínformáló hatását.
- Alakítani a tanulók felelős magatartását a táj, a környezet értékeinek megóvása érdekében.
- Felkelteni érdeklődésüket a földrajzi-környezeti adottságok iránt.
- Az információhordozók használatában való begyakorlottság alakítása egyéni és csoportmunkák során.
- Az alapvető szakkifejezések megismertetése és helyes használatának gyakorlása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A hegységek keletkezése: – gyűrthegegyégek – röghegyégek – vulkáni hegységek. A síkságok (alföldek) kialakulása. A földfelszín közei. A közegek vizsgálata. A talaj keletkezése. Talajfajták. Folyóvizek, állóvizek. Felszín alatti vizek. A víz körforgása. A belső és a külső erők.	Oksági kapcsolatok felismertetése a fizikai, kémiai változások és a földrajzi jelenségek között. A földfelszínnel és kialakulásával kapcsolatos konkrét fogalmak kialakítása kísérletekkel, megfigyelésekkel, elemzésekkel, általánosításokkal. A fogalmak közötti kapcsolatok észrevétnése. Csoportosítások, rendszerezések végzése – tanári segítséggel. A földfelszín kialakulásában résztvevő folyamatok értelmezése, leírása – egyidejűségük, egymásutánosságuk érzékeltetése. Rajzos ábrázolásuk. A szakkifejezések pontos használata. Tájékozottság alakítása az információhordozók önálló használatában: homokasztali munkákban, kép-, ábraelemzésekben, egyszerű köze- és talajvizsgálatokban, tematikus térképek olvasásában. Az együttműködés készségeinek alakítása az ismeretszerzésben, az ismeretek feldolgozásában, alkalmazásában.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

Adriai-tenger, Afrika, Atlanti-óceán, Ausztrália, Antarktis, Amerika, Ázsia, Csendes-óceán, Eurázsia, Európa, Fekete-tenger, Földközi-tenger, Indiai-óceán, Jeges-tenger, Kaszpi-tenger.
Alpok, Badacsony, Etna, Kárpátok, Pó-síkság, Román-alföld, Urál, Vezúv.
Burgenland, Erdély, Észak-, Nyugat-, Dél-, Kelet- és Közép-Európa, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság.
Baktérítő, Déli-sark, déli-sarkkör, Egyenlítő, Északi-sark, északi-sarkkör, Ráktérítő.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- tudjon tájékozódni a Földön: a kontinensek és az óceánok egymáshoz viszonyított helyzetének meghatározásával, valamint a földrajzi fókuszát segítségével,
- helyezze el Magyarországot Európában és a mérsékelt éghajlati övezetben,

- ismerje a Föld gömb alakja és az éghajlati övezetek kialakulása közötti oksági összefüggést,
- tudja megmagyarázni a Föld tengely körüli forgásával a nappalok-éjszakák váltakozását,
- ismerje fel a Nap–Föld viszonyának modellezése segítségével a Föld Nap körüli keringése (a tengelyferdeség) és az évszakok kialakulása közötti összefüggést,
- tudjon példákat mondani a földfelszín kialakulásában, a talaj keletkezésében résztvevő folyamatokra. Ismerje fel egymásutániségüket vagy egyidejűségüket,
- ismerje a felszín, az éghajlat és a folyók jellemzői közötti összefüggéseket,
- ismertesse a víz körforgásának, a külső erők munkájának folyamatait,
- ismerjen fel néhány jellemző kőzetet,
- legyen képes mérések, vizsgálódások önálló végzésére megadott szempontok alapján egyénileg és csoportosan.

Kimeneti követelmények a 6. évfolyam végén

A 6. évfolyam végén a tanuló:

- tudjon tanári segítséggel méréseket, vizsgálódásokat végezni, tapasztalatait a megadott szempontok alapján összegezni,
- ismerje fel, mondjon példákat a megismert kölcsönhatásokra, ok-okozati összefüggésekre,
- legyen jártas a földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezésében, feldolgozásában: a lényeg kiemelésében, hasonlóságok és különbségek észrevételében; adatok, adatsorok, diagramok, ábrák elemzésében, tények, információk ábrázolásában,
- tudjon egyszerű térképvázlatokat készíteni,
- tájékozódjon elemi szinten a térképen – Magyarország térképén, a földgömbön – a földrajzi fókálózat segítségével,
- használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére,
- ismerje Magyarország nagytájainak leglényegesebb jellemzőit,
- tudjon példákat mondani a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági-környezeti értékeire,
- tudja felsorolni, a földgömbön megmutatni a kontinenseket, óceánokat,
- tudjon szemléletes képet adni az éghajlati övezetekről,
- lássa be a természet védelmének fontosságát. Nyilvánuljanak meg szokásaiban, viselkedésében a természetvédő magatartás elemei.

7. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Heti óraszám: 1,5

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Tájékozódás a földtörténeti időkben	3	–	–	3
II. Európán kívüli kontinensek				
Afrika, Ausztrália, Antarktis	6	1	2	9
Afrika	7	1	2	10
Ázsia	8	1	2	11
III. Európa (É-, Ny-, D-, Kelet-Európa) és Oroszország	15	2	2	19
Év eleji, év végi ismétlés	–	3	–	3
Összesen:	39	8	8	55

Célok:

- A tanulók világképének, földrajzi-környezeti gondolkodásának alapozása, meglévő ismereteik továbbfejlesztése, elmélyítése, differenciálása.
- A környezet kölcsönhatásaiban és a regionális kérdésekben való tájékozottság fejlesztése:
 - a kontinensek természetföldrajzi jellemzőinek megismertetésével,
 - a legjelentősebb országok, országcsoportok és tipikus tájaik bemutatásával,
 - a természeti adottságok – települések – életmód – gazdálkodás összefüggéseinek vizsgálatával,
 - a társadalmi-gazdasági életben jelenlévő többirányú függőség bemutatásával,
 - a gazdasági körülmények, hagyományok és az adott helyen élő emberek gondolkodásmódja, világszemlélete közötti kapcsolatok felismertetésével.

A földi környezet értésén, ismeretén és a belső motivációkon alapuló környezettudatos magatartás, életmód alapozása.

A földrajzi-környezeti tudás folyamatos gyarapítására irányuló igény fejlesztése.

A kulcskompetenciákkal kapcsolatos alapkészségek alakítása.

Gyakorlottság a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók kiválasztásában, az információk feldolgozásában egyénileg és csoportosan.

I. Témakör: Tájékozódás a földtörténeti időkben

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A földtörténet időegységei, eseményei.	A földtörténeti múlt eseményeinek időrendbe helyezése. A földtörténeti folyamatok időtartamának összehasonlítása a történelmi időszámítással.

II. Témakör: Európán kívüli kontinensek

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Afrika. Helyzete, népessége. Kialakulása, felszíne. Éghajlata, természetes növénytakarója, vizei. A trópusi Afrika mezőgazdasága. Ásványkincsek és hasznosításuk. Ausztrália, Óceánia. Sarkvidékek. Amerika. Fekvése, benépesülése, népessége. Kialakulása, felszíne. A természetföldrajzi övezetesség a kontinensen. Az USA. Mexikó. Brazília. Ázsia. Fekvése, népessége. Kialakulása, felszíne. Földrajzi övezetesség. Ázsiában.	A jellegzetes földi képződmények, alapvető természeti és társadalmi jelenségek, folyamatok, összefüggések felismertetése az egyes kontinenseken. A természetföldrajzi és regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságának, időbeli fejlődésének bemutatása példákon. A földrészek, tipikus tájak, országok természeti és társadalmi jellemzőinek, kölcsönhatásainak, összefüggéseinek értelmezése. A gazdasági élet jelenségeinek, kölcsönhatásainak felismertetése. A társadalmi-gazdasági élet eseményei és az egyes országok fejlődése közötti kapcsolat megérttetése. Gazdasági mutatók összehasonlításával hasonlóságok, különbségek kiemelése. A népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai és a gondolkodásmódjuk, világszemléletük összefüggéseinek felismertetése. Az emberi tevékenységek okozta környezetkárosító folyamatok és megelőzésük, elhárításuk lehetőségeinek bemutatása. Példákkal alátámasztani a nemzetközi összefogás szükségességét. Tájékozódás a különböző méretarányú, tartalmú és tematikus földrajzi térképeken. Az eligazodáshoz szükséges topográfiai fogalmak ismerete, elhelyezése a térképen. Jellemzők megfogalmazása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Kína. Japán. Dél-Ázsia. India. DK-Ázsia. DNy-Ázsia.	Az egyéb földrajzi információhordozók kiválasztására, használatára való képesség alakítása.

III. Témakör: Európa (É-, Ny-, D-, Kelet-Európa) és Oroszország

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Európa fekvése, felosztása, népessége. A kontinens természetföldrajzi képe. Az Európai Unió általános jellemzői. Észak-Európa országainak hasonló és eltérő társadalomföldrajzi képe. Franciaország. Nagy-Britannia, Egyesült Királyság. Átalakuló ipari körzetek Ny-Európában. Dél-Európa országainak társadalomföldrajzi képe. Olaszország. Spanyolország. A Balkán-térség földrajzi adottságai. Horvátország, Szerbia és Montenegró. Kelet-Európa társadalomföldrajzi képe. Ukrajna. Oroszország – két kontinens országa.	Könyvtárhasználat, újságok, tájékoztató kiadványok felhasználása, adatgyűjtés az internetről. Vizsgálódás a föld- és környezettudományok szempontjai szerint: grafikonokkal, adatsorok elemzésével. A megfigyelések, ismeretek szóbeli megfogalmazása szakkifejezések használatával. Kifejezésük írásban, rajzban. Ábrázolásuk grafikusán és egyszerű térképeken. Kiselőadások, leírások készítése, viták; tablók összeállítása.) Véleményalkotás a megfigyelések alapján. A környezetben történő események reális értékelése. Az országok megismeréséhez használatos algoritmusok kialakítása, bővítése. A speciális földrajzi adottságok megismertetéséhez: szempontok megadása, gyűjtőmunkák, elemzések készítése. Az újságok híreiben hazánk és a szomszédos országok társadalmi, gazdasági kapcsolatainak nyomon követése, példák keresése. Adatok ábrázolása, összehasonlítása.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A kontinenseknél felsoroltak már nem szerepelnek az országoknál. A kiemelt országokat vastag betűk jelzik.

Eurázsiai-hegységrendszer, Pacifikus-hegységrendszer

Afrika: Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Madagaszkár, Szuezi-csatorna, Vörös-tenger, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Etióp-, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Szahara, Szudán.

Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Kairó, Kongó, Niger, Nílus, Száhel-övezet, Viktória-tó, Zambézi, Tanganyika-tó.

Ausztrália, Óceánia, sarkvidékek: Antarktis, Arktisz, Ausztrál-alföld, Murray, Nagy-Korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hg., Ny-ausztráliai-ösföld, Új-Guinea, Új-Zéland.

Ausztrál Államszövetség, Canberra, Melbourne, Sydney.

Amerika: Antillák, Észak-, Dél-, Közép-Amerika, Floridai-fsz., Golf-áramlás,

Grönland, Hawaii-szigetek, Jeges-tenger, Kaliforniai-félsziget, Karib-szigetek, Labrador-félsziget, Latin-Amerika, Mexikói-öböl, Panama-csatorna.

Amazonas-medence, Andok, Appalache-hegység, Brazil-felföld, Guyanai-hegyvidék, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Parana-alföld, Patagónia, Préri, Sziklás-hegység.

Amazonas, Colorado, Mississippi, Nagy-tavak, Parana, La Plata, Szent Lőrinc-folyó.

Amerikai Egyesült Államok: Alaszka, Washington, Chicago, New York, Houston, New Orleans, Los Angeles, San Francisco.

Argentína: Buenos Aires.

Kanada: Ottawa.

Kuba.

Venezuela.

Mexikó: Mexikóváros.

Brazília: Brazíliaváros, Sao Paulo, Rio de Janeiro.

Ázsia: É-, Belső-, K-, D-, DK-, DNY-Ázsia.

Arab-, Hindusztáni-, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Fülöp-szigetek, Japán-szigetek, Japán-tenger, Jeges-tenger.

Kaszpi-tenger, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Maláj-félsziget, Perzsa-öböl.

Altáj, Arab-ösföld, Csomolungma, Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Himalája,

Közép-szibériai-fennsík, Pamír, Tien-san, Urál.

Gobi, Hindusztáni-alföld, Kaszpi-mélyföld, Kínai-alföld, Mezopotámia-alföld, Nyugat-szibériai-alföld, Szibéria, Tibet.

Aral-tó, Jangce, Indus, Gangesz, Jenyiszej, Léna, Ob, Sárga-folyó, Tigris, Urál-folyó, Bajkál-tó.

India: Új-Delhi, Calcutta, Mumbai; Indonézia, Irak: Bagdad; Irán, Izrael,

Japán: Tokió, Oszaka.

Kína: Peking, Sanghaj, Kanton, Hongkong.

Koreai-Köztársaság: Szöul.

Szaud-Arábia, Szingapúr, Tajvan, Thaiföld, Törökország: Ankara, Isztambul.

Európa: Balti-tenger, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, Adriai-tenger, Jeges-tenger, La Manche.

Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Boszporusz, Brit-szigetek, Ciprus, Észak-atlanti-áramlás, Izland, Kréta, Pireneusi-félsziget, Skandináv-félsziget, Szicília.

Alpok, Appenninek, Balkán-hg., Balti-ösföld, Bretagne, Dinári-hg., Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Kárpátok, Kárpát-medencevidék, Kaukázus, Mont Blanc, Német-középhegység, Pennine-hg., Pireneusok, Skandináv-hg., Urál, Vezúv.

Donyec-medence, Germán-alföld, Holland-mélyföld, Kelet-európai-síkság, Mezeta, Lengyel-alföld, Londoni-medence, Párizsi-medence.

Dnyeper, Don, Duna, Elba, Ladoga-tó, Loire, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga.

Észak-, Nyugat-, Dél-, Kelet-Európa, Közép-Európa.

A fentiekén kívül, országonként

Albánia: Tirana, Belgium: Brüsszel. Bosznia-Hercegovina: Sarajevo. Bulgária: Szófia. Dánia: Koppenhága. Észtország. Fehéroroszország: Minszk. Finnország: Helsinki.

Franciaország: Lotaringia, Párizs, Marseille, Le Havre, Lyon, Strasbourg. Görögország: Athén. Hollandia: Amszterdam, Hága, Rotterdam.

Horvátország: Dalmácia, Száva, Zágráb, Dubrovnik, Fiume (Rijeka).

Írország: Dublin. Izland: Reykjavík. Lettország. Litvánia. Luxemburg. Macedónia: Skopje. Moldova: Chişinău.

Nagy-Britannia Egyesült Királyság: Anglia, Skócia, Wales, Észak-Írország, London, Birmingham, Glasgow, Manchester.

Norvégia: Osló.

Olaszország: Róma, Genova, Milánó, Nápoly, Torino, Vatikán, Velence.

Oroszország: Moszkva, Murmanszk, Novoszibirszk, Szentpétervár, Volgográd.

Portugália: Lisszabon.

Spanyolország: Madrid, Barcelona.

Svédország: Stockholm, Göteborg.

Szerbia és Montenegro: Podgorica, Vajdaság, Belgrád, Szabadka, Újvidék.

Ukrajna: ÉK-i Kárpátok, Kárpátalja, Kijev, Beregszász, Csap, Munkács, Odessza, Ungvár, Vereckei-hágó.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- ismerje a kontinensek fő természetföldrajzi vonásait. Tudja ezeket a fekvés, felszín, kialakulás és a földrajzi övezetesség összefüggésrendszerében vizsgálni,
- tudja értelmezni az egyes földrészek, tájak, országok természeti és társadalmi jellemzőinek összefüggéseit, kölcsönhatásait,
- ismerje a kontinensek, tipikus tájak és országok regionális sajátosságait, a közöttük lévő hasonlóságokat, különbségeket, kapcsolataik rendszerét,
- támassza alá példákkal a gazdasági élet jelenségeinek kölcsönhatásait,

- ismerjen a tanult térségben környezetkárosító folyamatokat, tevékenységeket és az elhárításukra (megelőzésükre) tett intézkedéseket,
- tudja használni a térképet információszerzésre a szemléleti- és tanári segítséggel az okfejtő térképolvasás szintjén,
- mutassa meg (jelölje be kontúrtérképen) a tanult topográfiai fogalmakat, kapcsolja hozzájuk jellemző földrajzi tartalmukat.

8. évfolyam

Évi óraszám: 55,5

Heti óraszám: 1,5

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Közép-Európa	11	1	1	13
II. Hazánk a Kárpát-medencében	7	1	1	9
III. Fejlődésünk társadalmi alapjai	5	1	1	7
IV. A hazai tájakon	10	1	2	13
V. A magyar gazdaság	7	1	1	9
Év eleji, év végi ismételtes	–	4	–	4
Összesen:	40	9	6	55

Célok:

- A tanulók világképének, környezeti gondolkodásának továbbfejlesztése Közép-Európa, a Kárpát-medence és Magyarország ismeretanyagának elsajátításával.
- A természeti- és társadalmi folyamatokban való tájékozottság bővítése az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével.
- A környezet kölcsönhatásaiban és a regionális kérdésekben való tájékozottság fejlesztése.
- A reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakítása, a hazához való kötődés formálása:
 - Közép-Európa és a Kárpát-medence természetföldrajzi- és társadalomföldrajzi összefüggéseinek megismertetésével,
 - a kontinensrész legfontosabb országainak, tipikus tájainak tárgyalásával,
 - a különböző népek, nemzetiségek, társadalmi csoportok értékei, életmódja iránti érdeklődés, a másság tiszteletének kialakításával,
 - Magyarország kedvező és kedvezőtlen természeti adottságainak társadalmi-gazdasági lehetőségeinek, nemzeti értékeinek, a világban elfoglalt helyének bemutatásával.
- A tanulók környezetfélő szemléletének, környezetet óvó magatartásának formálása a Kárpát-medence és a haza környezeti értékeinek megismertetésével – a közösségeik, országuk, régiójuk problémáinak megoldásában való részvétel szándékának felébresztésével – és az aktív részvétel készségeinek fejlesztésével.

I. Témakör: Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Közép-Európa természeti képe és társadalomföldrajzi vonásai.	Az egyes tájak, országok természeti és társadalmi jellemzőinek, azok összefüggéseinek értelmezése. Annak felismertetése – példákon keresztül –, hogy az egyes népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan befolyásolhatják gazdasági fejlődésüket, gondolkodásmódjukat. A gazdasági élet jelenségeiben, folyamataiban megnyilvánuló kölcsönhatások felismertetése, egyszerű értelmezése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Németország. Lengyelország. Csehország. Az Alpok és az alpi országok. Ausztria, Szlovénia. A Kárpátok és országai: Szlovákia, Románia.	A társadalmi-gazdasági különbségek vizsgálata tematikus térképek, diagramok, adatok, adatsorok elemzésével. Gazdasági mutatók összehasonlítása. Gyűjtőmunka az emberi tevékenységek által okozott környezetkárosító folyamatokról. Tájékozódás a környezetkárosító hatások elhárítására irányuló nemzetközi erőfeszítésekről. A topográfiai fogalmak elhelyezése körvonalas munkatérképeken.

II. Témakör: Hazánk a Kárpát-medencében

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Magyarország helyzete Európában és a Kárpát-medencében. A földtörténeti múlt eseményei hazánk földjén. Átmeneti jellegű éghajlat. Vizek a mélyben és a felszínen. Küzdelem a vizek ellen, harc a vizekért. Erdős pusztából kultúrtáj. Környezetünk állapota és védelme.	Magyarország földjének részletes megismertetése, kitekintéssel a Kárpát-medence egészére. Eligazodás a földtörténeti múltban és magyarországi képződményeiben folyamatábrák, táblázatok, tematikus térképek felhasználásával. Az időjárás és éghajlat elemeinek tanulmányozása tematikus térképeken, éghajlati diagramokon. Időjárási előrejelzések elemzése, következtetések. A folyók jellemzőinek összevetése a domborzati térképekkel, a vízgyűjtő területek éghajlati adottságaival. Gyűjtőmunka a vízgazdálkodással kapcsolatos tervekről, létesítményekről. Környezetvédelmi felhívás, plakát készítése a környezetben található növény- és állatritkaságokról. Vizsgálatok, kísérletek végzése a talajalkotók kimutatására. A közvetlen környezet víz-, levegő-, talajszennyező forrásainak felderítése, kiselőadás összeállítása a gyűjtött anyagból.

III. Témakör: Fejlődésünk társadalmi alapjai

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Népesedési folyamatok. A magyar népesség és elhelyezkedése. Településhálózatunk: – a falvak és tanyák, – a városok. Budapest.	A környezetben szerzett tapasztalatok, köznapi földrajzi-környezeti ismeretek megfogalmazása, valamint egyszerű társadalomtudományos magyarázata. Települések alaprajzának vizsgálata. Korfa értelmezése. Statisztikai adatok feldolgozása, ábrázolása. Eligazodás, válogatás tanári segítséggel a különböző információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben.

IV. Témakör: A hazai tájakon

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Legnagyobb tájunk az Alföld. Löszvidékek, hordalékkúpok, árterek és gazdaságuk.	A hazai tájakra vonatkozó földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással, egyénileg és csoportosan: – a lényeg kiemelése szövegből, összehasonlítások, az információk csoportosítása és rendszerezése, – adatok, adatsorok, diagramok, ábrák elemzése,

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A Kisalföld. Az Alpokalja. A Dunántúli-dombság. A Dunántúli-középhegység. Az Északi-középhegység. Nemzeti parkjaink.	– tények, szöveges információk ábrázolása, – vázlat készítése, – következtetések levonása, – gyűjtemények, tablók összeállítása, – képek elemzése. A hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése, bemutatása. Riport készítése egy nemzeti parkról. A hazához való kötődés érzelmeinek alakítása.

V. Témakör: A magyar gazdaság

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A magyar nemzetgazdaság az Európai Unióban. Az energiagazdaság. A gépipar, a vegyipar. A mezőgazdaság. Az élelmiszergazdaság. A közlekedés, szállítás. Az idegenforgalom. Külkereskedelmi kapcsolataink. Régiók Magyarországon.	A gazdasági élet jelenségeiben, folyamataiban megnyilvánuló kölcsönhatások felismerése, egyszerű értelmezése. A magyar gazdaság helyének, kapcsolatrendszerének megismerése, bemutatása. Statisztikai adatok feldolgozása a gazdasági élet jellemzőinek, változási tendenciáinak előrejelzése. A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek felismerése tanári irányítással aktualitások alapján. Gazdasági adatok ábrázolása diagramokon, grafikonokon. Az egyes hazai országrészek – régiók – hasonló és eltérő földrajzi jellemzőinek érzékeltetése, azok okainak megkeresése. A magyarországi védett természeti, kulturális, néprajzi, gazdaságtörténeti értékek megismerése, bemutatása tablónkon. Környezetünk problémáinak, hazai és regionális kapcsolatainak feltárása: szemelvények, adatok elemzésével, tömegkommunikációs források felhasználásával. Leírások, beszámolók készítése a megfigyelésekről.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak országonként

Németország: Germán-alföld, Német-középhegység, Rajna, Sváb–Bajor-medence, Duna, Elba, Rajna–Majna–Duna vízi út.

Berlin, Bonn, Bréma, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Hamburg, Halle, Köln, Lipcse, München, Ruhr-vidék, Stuttgart.

Lengyelország: Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Visztula, Odera, Varsó, Gdańsk, Katowice, Krakkó, Szilézia.

Csehország: Cseh-medence, Érchegeység, Morva-medence, Szudéták, Elba, Moldva.

Prága, Brno, Karlovy Vary, Plzeň, Ostrava.

Ausztria: Bécsi-medence, Grazi-medence, Keleti-Alpok, Duna, Bécs, Burgenland, Graz, Linz, Salzburg.

Horvátország: Dinári-hg., Száva, Ljubjana, Eszék.

Svájc: Bern, Genf.

Szlovákia: Északnyugati-Kárpátok, Csallóköz, Magas-Tátra, Szlovák-érchegeység, Duna, Vág, Pozsony, Kassa, Révkomárom.

Szlovénia: Keleti-Alpok, Karszt, Száva, Ljubjana.

Románia: Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Hargita, Kazán-szoros, Keleti-, Déli-Kárpátok, Moldova, Román-alföld, Duna, Körös, Maros, Olt, Szamos, Gyilkos-tó.

Bukarest, Arad, Brassó, Constanța, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Ploiești, Székelyföld, Székelyudvarhely, Temesvár.

Magyarország: Balaton, Bodrog, Csepel-sziget, Dráva, Duna, Dunántúl, Dunakanyar, Fertő tó, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kárpát-medence, Kelet-Közép-Európa, Keleti-főcsatorna, Kis-Balaton, Körös, Margitsziget, Maros, Mohácsi-sziget, Mura, Nyugati-főcsatorna, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Szentendrei-sziget, Szigetköz, Tihanyi-fsz., Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Visegrádi-szoros, Zagyva, Zala.

Alföld: Tiszántúl, Duna–Tisza-köze, Mezőföld, Mátraalja, Bükkalja.

Bácskai-löszhát, Beregi-síkság, Bodrogköz, Dráva-melléke, Duna–Dráva N. P., Hajdúság, Hortobágy, Hortobágyi N. P., Jászság, Kiskunság, Kiskunsági N. P., Körös–Maros N. P., Körösök-vidéke, Maros–Körös-köze, Nagykunság, Nyírség, Pesti-síkság, Sárköz, Solti-síkság, Szatmári-síkság.

Algyő, Baja, Békéscsaba, Cegléd, Debrecen, Dunaújváros, Gyula, Hajdúszoboszló, Hódmezővásárhely, Jászberény, Kaba, Kalocsa, Karcag, Kecskemét, Makó, Mohács, Nyíregyháza, Martfű, Orosháza, Paks, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Tiszaújváros, Százhalombatta, Törökszentmiklós.

Kisalföld: Győri-medence, Mosoni-síkság, Rábaköz, Marcal-medence,

Ság, Somló, Hanság, Kis-Duna, Mosoni-Duna, Marcal, Fertő-Hanság N. P.,

Ács, Esztergom, Győr, Hegyeshalom, Komárom, Lábatlan, Mosonmagyaróvár, Nyergesújfalu, Pannonhalma, Petőháza, Répcelak.

Alpokalja: Nyugat-magyarországi-peremvidék, Göcsej, Kemeneshát, Kőszegi-hg., Őrség, Soproni-hg., Zalai-dombság, Zala.

Balf, Bük, Kőszeg, Nagykanizsa, Sárvár, Sopron, Szentgotthárd, Szombathely, Zalaegerszeg.

Dunántúli-dombság, Tolnai-dombság, Somogyi-dombság, Külső-Somogy, Belső-Somogy, Szekszárdi-dombság, Mecsek, Villányi-hg., Baranyai-dombság, Balaton.

Beremend, Kaposvár, Komló, Nagyatád, Nagykanizsa, Pécs, Siófok, Szekszárd, Szigetvár, Zalakaros, Őrségi N. P.

Dunántúli-középhegység: Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Balaton-felvidéki N. P., Budai-hg., Dunazug-hegység, Gerecse, Móri-árok, Pilis, Tapolcai-medence, Velencei-hg., Vértes.

Ajka, Balatonfüred, Dorog, Esztergom, Harkány, Hévíz, Keszthely, Pápa, Szentendre, Tata, Tatabánya, Tihany, Várpalota, Veszprém.

Északi-középhegység: Aggteleki-karszt, Baradla-barlang, Borsodi-medence, Börzsöny, Bükk, Bükk-fennsík, Cserehát, Cserhát, Hegyalja, Kékes, Mátra, Nógrádi-medence, Tokaj-Eperjesi-hg., Visegrádi-hg., Zempléni-hg., Aggteleki N. P., Bükk N. P., Balassagyarmat, Eger, Gyöngyös, Hatvan, Hollókő, Hollóháza, Kazincbarcika, Miskolc, Ózd, Salgótarján, Sárospatak, Vác, Visonta, Visegrád, Záhony.

Budapest – Budapesti agglomeráció, Magyarország megyéi.

Közép-magyarországi, nyugat-dunántúli-, közép-dunántúli-, dél-dunántúli-, észak-magyarországi-, észak-alföldi-, dél-alföldi-régió.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- ismerje Közép-Európa regionális sajátosságait; a Kárpát-medencevidék tipikus tájait és Magyarország fő természeti-társadalmi-gazdasági jellemzőit, jelenségeit, folyamatait és összefüggéseit,
- tudja értelmezni és példákkal alátámasztani a kontinensrész sajátos gazdasági fejlődésének meghatározó összetevőit; a történelmi és a politikai változások, a történelmi hagyományok szerepét a társadalmi-gazdasági életben,
- támassza alá példákkal az eltérő életfeltételeket és életmódokat, a társadalom tájformáló szerepét Közép-Európában, illetve a Kárpát-medencében,
- tudja összehasonlítani és indokolni Közép-Európa országainak fejlettségét,
- értse az együttműködés szükségességét a régió és az Európai Unió tagállamai között,
- ismerje a térség környezeti állapotát károsító folyamatokat, tevékenységeket, s tudjon példákat mondani a megelőzés, az elhárítás lehetőségeire,
- indokolja az összefogás szükségességét hazánk és a közép-európai országok között; bizonyítsa példákkal sokoldalú kapcsolataikat, kötődésüket, egymásra utaltságukat társadalmi-gazdasági-környezetvédelmi kérdésekben,

- ismerje a régió népeinek, nemzetiségeinek, különféle társadalmi csoportjainak jellegzetességeit, értékeit, hagyományait,
- ismerje hazánk társadalmi-gazdasági adottságait és lehetőségeit, integrációs törekvéseit, nemzetközi kapcsolatait,
- legyen képes aktuális információk gyűjtésére megadott téma és szempontok szerint; szemelvények, adatok elemzésére, megfigyelésekre, következtetések levonására, önálló vélemény megfogalmazására,
- használja a térképet információszerzésre a szemléleti és a logikai térképolvasás szintjén egyaránt,
- tudja megmutatni térképen, bejelölni kontúrtérképen a tanult topográfiai fogalmakat és kapcsolja hozzájuk a jellemző földrajzi tartalmakat,
- ábrázolja ismereteit rajzokkal, térképvázlatok kiegészítésével, készítésével.

Kimeneti követelmények a 8. évfolyam végén

- Ismerje a tanuló a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket.
- Értse a természetföldrajzi és regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságát, időbeli fejlődését.
- Tudja értelmezni az egyes földrészek, tájak, a megismert országok természeti és társadalmi jellemzőinek kölcsönhatásait, összefüggéseit.
- Ismerje fel a kontinensek, tipikus tájak és országok regionális sajátosságait.
- Értse meg, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai meghatározzák gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket.
- Lássa, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi voltukban egyenrangúak.
- A hazai tájakhoz való kötődés érdekében ismerje természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.
- Ismerje az emberi tevékenységek okozta környezetkárosító folyamatok példáit és megelőzésük, elhárításuk lehetőségeit.
- Tudjon példákat mondani a nemzetközi összefogásra, együttműködésre. Az általános iskola befejezésekor legyen képes az önálló szemléleti és – tanári segítséggel – az okfejtő térképolvasásra, a különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Ismerje az eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat, tudjon hozzájuk tartalmi jellemzőket kapcsolni.
- Tudja kiválasztani és használni a földrajzi és egyéb információhordozókat.
- Alkalmazza biztonsággal a szakkifejezéseket.
- Ábrázolja ismereteit egyszerű térképeken, rajzokban.
- Megfigyeléseit, tapasztalatait tudja értelmezni, értékelni, alkosson azok alapján véleményt.

9. évfolyam

Kimeneti követelmények a 8. osztály végén

- Ismerje a tanuló a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket.
- Értse a természetföldrajzi és regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságát, időbeli fejlődését.
- Tudja értelmezni az egyes földrészek, tájak, a megismert országok természeti és társadalmi jellemzőinek kölcsönhatásait, összefüggéseit.
- Ismerje fel a kontinensek, tipikus tájak és országok regionális sajátosságait.
- Értse meg, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai meghatározzák gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket.
- Lássa, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi voltukban egyenrangúak.
- A hazai tájakhoz való kötődés érdekében ismerje természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.

- Ismerje az emberi tevékenységek okozta környeztkárosító folyamatok példáit és megelőzésük, elhárításuk lehetőségeit.
- Tudjon példákat mondani a nemzetközi összefogásra, együttműködésre. Az általános iskola befejezésekor legyen képes az önálló szemléleti és – tanári segítséggel – az okfejtő térképolvasásra, a különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Ismerje az eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat, tudjon hozzájuk tartalmi jellemzőket kapcsolni.
- Tudja kiválasztani és használni a földrajzi és egyéb információhordozókat.
- Alkalmazza biztonsággal a szakkifejezéseket.
- Ábrázolja ismereteit egyszerű térképeken, rajzokban.
- Megfigyeléseit, tapasztalatait tudja értelmezni, értékelni, alkosson azok alapján véleményt.

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Tájékozódás a kozmikus környezetben. A térkép	11	1	1	13
II. A földi szférák. A közetburok. A vízburok. A levegőburok	27	3	4	34
III. A természetföldrajzi övezetesség	9	1	2	12
IV. A természeti és a társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszerek	8	1	2	11
Ev végi összefoglalás	–	–	–	4
Összesen:	55	6	9	74

Célok:

- Az általános iskolai tantárgyi előzményekre tudatosan építve, az ismeretek alkalmaztatásával elősegíteni, hogy a tanulók megismerjék a Földet, mint bolygót és az emberiség életterét, annak természetföldrajzi sajátosságait, jelenségeit, fő folyamatait.
- Képessé tenni őket általánosításra, szintetizálásra, a jelenségek és folyamatok átfogó rendszerként való értelmezésére.
- A környezet természeti és társadalmi kölcsönhatásainak, összefüggéseinek feltárásával a tanulók környezettudatos gondolkodásának és tájékozottságának fejlesztése:
 - a kozmikus környezet és a Föld, mint égitest megismertetésével,
 - a Föld szféráinak és mozgásjelenségeik okainak és következményeinek megértetésével,
 - a térbeli (térképi és földgömbi) és időbeli tájékozódás kiterjesztésével,
 - a földrajzi övezetekben érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatások felismertetésével,
 - a természeti adottságok hasznosításának, a társadalmi-gazdasági élet eltérő feltételeinek bemutatásával a Föld különböző részein,
 - a földrajzi övezetek, övek főbb környezeti problémáinak és azok lehetséges kezelési módjainak elemzésével,
 - a kulcskompetenciákkal kapcsolatos készségek fejlesztésével,
 - a belső motivációkra épülő környezettudatos magatartás és életmód alakításával.

I. Témakör: Tájékozódás a kozmikus környezetben. A térkép

Célok:

- Bővíteni a tanulók tájékozottságát a Földről, mint égitestről és annak kozmikus környezetéről szerzett ismeretekkel.
- Formálni valós képzetüket a világegyetemről, a Naprendszer égitestjeiről és mozgásaik törvényszerűségeiről.
- Érzékeltetni az égitestek közötti hasonlóságokat és különbségeket.
- Megértetni és alkalmaztatni a Föld mozgásai és a földi időszámítás közötti összefüggéseket.
- Valós képzet kialakítása az égitestek méreteiről, viszonyított nagyságrendjéről.
- Az égbolton megfigyelt jelenségek, folyamatok összevetése a tanultakkal.
- Felkelteni a tanulók érdeklődését az űrkutatás eredményei és aktuális eseményei iránt.
- Rendszerezni és bővíteni a földi tájékozódáshoz szükséges térképi és a topográfiai ismereteket.
- Lehetőségeket teremteni gyakorlati alkalmazásokra, feladatmegoldásokra, az információforrások használatára.
- Formálni a tanulók természettudományos világképét kémiai és fizikai ismereteik felhasználásával is.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Fejezetek a csillagászat történetéből. A Nap, mint égitest szerkezete, fizikai jellemzői, szerepe a földi életben. A Föld-típusú és a Jupiter-típusú bolygók. A Föld szerkezete. A Föld mozgásainak jellemzői és ezek következményei. A Hold jellemzői, mozgásai. A nap- és a holdfogyatkozás. Az üstökösök és a meteorok. A csillagok és a csillagrendszerek. A mesterséges égitestek és az űrkutatás szerepe a Föld megismerésében. Tájékozódás a térképen és a földgömbön.	A megismert földrajzi tér fokozatos bővítése. A térben, időben, folyamatokban való tájékozódás és tájékozottság a Földön, a Naprendszerben és a univerzumban. Eligazodás a csillagászati nagyságrendekben. A kozmikus és a földi környezeti összetevők méreteinek összevetése, a változások nagyságbeli és időbeli mértékének felismerése. A Naprendszer égitestjeinek jellemzése, mozgásaik és kölcsönhatásaik következményeinek értelmezése. Kellő kompetencia az ismeretek gyakorlati alkalmazásában: tájékozódás a csillagos égen, csillagtérképeken, éggömbön, földgömbön, modelleken. A földi tájékozódáshoz szükséges térképi ismeretek rendszerezése és bővítése. Időszámítási, mérési, helymeghatározási feladatok önálló megoldása. Önálló szemléleti és logikai térképolvasás különböző méretarányú, ábrázolásmódú, tartalmú térképen, légi fotókon, műholdfelvételeken. A tantervi topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképeken, körvonalas munkatérképeken, földgömbön; tartalmi jellemzőik megfogalmazása. Eszközök, mérőműszerek gyakorlati használata. Aktuális csillagászati tartalmú információk gyűjtése, értelmezése.

II. Témakör: A földi szférák

Célok:

- Fejleszteni a tanulók természettudományos és környezettudatos gondolkodását a geoszférák jellemzőinek megismertetésével.
- Megértetni a kőzetlemezek felépítését, mozgásuk okait és típusait, azok következményeit. Felismertetni és jellemezteni a leggyakoribb ásványokat, kőzeteket, energiahordozókat, nyersanyagokat. Bemutatni a földtörténet fő időegységeit, eseményeit, képződményeit.
- Megismertetni a vízburok tagolódását, a felszíni és a felszín alatti víztípusok jellemzőit, egymással való kapcsolataikat.
- Bemutatni az időjárást és az éghajlatot kialakító és módosító tényezők szerepét a Föld különböző térségeiben.
- Megértetni a légkör alapfolyamatait.

- Beláttatni a Föld éghajlatának övezetes elhelyezkedését, a szélrendszerek övezetes kialakulását és ezek okait.
- Megértetni és példákkal alátámasztani a kőzetburok, a levegőburok és a vízburok fizikai jellemzői, mozgásjelenségei és azok következményei közötti összefüggéseket, kölcsönhatásokat.
- Alkalmaztatni a regionális földrajzi ismereteket.
- Észrevétni és példákkal bizonyítani a felszín formálódásában a külső és a belső erők hatását, pusztító és építő munkáját, a földfelszín folytonos változását.
- Beláttatni, hogy a Föld egységes rendszer, s a rajta élő ember társadalmi-gazdasági tevékenységével átalakítja környezetét.
- Felismertetni az egyén, a társadalom felelősségét a geoszférák környezeti állapotáért, az összefogás szükségességét védelmükért.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
a) A kőzetburok. A Föld belső szerkezete és fizikai jellemzői. A kőzetlemezek és mozgástípusaik. A lemezmozgások következményei: a hegységképződések és kísérő jelenségeik. Az ásványok és a kőzetek keletkezése, csoportosítása. A kőzetek felismerése, vizsgálata. A földtörténet eseményei.	A Föld belső gömbhéjainak megismerése ábra, szerkezeti földgömb segítségével. A tudomány korszerű ismereteire támaszkodva a kőzetlemezek mozgásainak megértése, magyarázata folyamatábrákkal, önállóan elkészített rajzokkal. A hegységképződés típusainak értelmezése rajzok, videofilm-részletek segítségével, példákkal történő alátámasztásuk. Ásványok, kőzetek önálló megfigyelése, egyszerű vizsgálata, rendszerezése. Hazai előfordulásaik és felhasználási lehetőségeik összegyűjtése. A földtörténet időegységeinek ábrázolása időszalagon. A térbeli és időbeli tájékozódás összekapcsolása a földtörténeti események, képződmények és topográfiai példák segítségével. Kiselőadás tartása szemelvények, adatsorok gyűjtése alapján a földrengésről, a vulkánosságról.
b) A vízburok. A vízburok kialakulása, tagolódása. Az óceánok és a tengerek. Vizek a szárazföldek felszíne alatt. A szárazföldek felszíni vizei. A szárazföldi jég és felszínformálása. A vizek jelentősége és védelme.	A főbb víztípusok jellemzői, mozgásaik magyarázata a fizikai ismeretek felhasználásával. A víztípusok rendszerezése. Vízrajzi alapfogalmak felismerése és jellemzése ábrák, képek segítségével. A tengerjárás magyarázata folyamatábra alapján. A tengeráramlások éghajlatmódosító hatásainak bizonyítása: tematikus térképekkel és klímadiagramokkal. A vizek hasznosítási lehetőségei – példák alapján. Esetelemzések a vízszennyeződéssel és vízvédelemmel kapcsolatban. A nemzetközi összefogás szükségességének bizonyítása a vizek védelmében – szemelvények segítségével. Gyűjtőmunka: vízrajzi statisztikai adatok összehasonlítása, számítási feladatok megoldása.
c) A levegőburok. A légkör kialakulása, anyaga, szerkezete. Az időjárás és az éghajlat. A napsugárzás és a hőmérséklet.	Hazai vízvédelmi feladatok megfogalmazása. Házi dolgozat készítése könyvtári kutatás alapján. A légköri szférák jellegzetességeinek ismerete, fizikai tulajdonságaik összehasonlítása. Időjárási megfigyelések önálló végzése, mérések, számítások, az eredmények ábrázolása diagramokon, grafikonokon.
A légnyomás és a szél. A nagy földi légkörzések A monszunszél. Víz a légkörben: a csapadék. A légköri képződmények. A légkör jelentősége és védelme.	Az éghajlati elemek tematikus térképeinek összehasonlító elemzése, klímadiagramokkal való egybevetése. Folyamatábra készítése és magyarázata a légkörzészről. Légköri képződmények, jelenségek felismerése műholdfelvételen, ábrakon, elemzésük. Folyamatok rajzos magyarázata.
A bioszféra összetett rendszere: a talaj. A főbb talajfajták és védelmük. A felszínfejlődés a belső és a külső erők kölcsönhatásában.	Időjárás-jelentés és időjárási térkép értelmezése. Cikkek gyűjtése a légszennyezésről, az éghajlatváltozásról és következményeiről – vitakörben történő feldolgozásuk. Talajvizsgálat, talajtérkép elemzése. Jelentőségének alátámasztása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A földfelszín nagyszerkezeti egységei, formakincseik kialakulása és változása.	A geoszférák kölcsönhatásának bizonyítása. Modellezés a víz, a szél, a jég felszíninformálásáról, a felszínformák változásáról. A formák felismerése képeken. Következtetés a szerkezet alapján a jellegzetes ásványkincsekre. A topográfiai fogalmak megnevezése és elhelyezése munkatérképen. Szakkifejezések pontos használata. Együttműködési készség és gyakorlottság a csoportmunkában. Az önálló ismeretszerzés igénylése és gyakorlása. A természetföldrajzi és környezeti jelenségek, folyamatok, összefüggések átfogó rendszerezése.

III. Témakör: A természetföldrajzi övezetesség

Célok:

- A tanulók ismereteinek bővítése, szemléletük formálása a földrajzi környezet térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, összefüggéseinek sokoldalú elemzésével.
A csillagászati ismeretek alkalmazásával, megértetni az éghajlati övezetesség kialakulásának okait, és ezek következményeit a vízrajzi jellemzőkre, az élővilágra, a talajra, a felszínformáló folyamatokra: a természetföldrajzi övezetesség rendszerére.
- Bemutatni konkrét példákkal az egyes övezetek, övek, területek természeti feltételei és a gazdálkodás jellemzői közötti kapcsolatokat.
- Megismertetni a tanulókkal az övezetek, övek fő környezeti problémáit és megoldásuk lehetőségeit.
- Alkalmaztatni az előzetesen megszerzett regionális földrajzi ismereteket.
- Segíteni a tanulókat a természeti folyamatok rendszerezésében, az általánosításban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az éghajlati és a földrajzi övezetesség.	Az éghajlati és a természetföldrajzi övezetesség rendszerének és jellemzőinek ismerete. Ábra készítése és magyarázata a földrajzi szélességtől függő felmelegedésről, a szoláris éghajlati övezetekről. Az övezetek, övek, területek, vidék sajátos vonásainak bemutatása. Rendszerezés.
A szoláris és a valós éghajlati övezetek. A forró övezet. A mérsékelt övezet. A hideg övezet.	Az övezetesség kategóriáinak elhelyezése munkatérképen, topográfiai példák megnevezése. Az öv, terület, vidék jellegzetességeinek felismerése tematikus térképen, képen, klímadiagramon, ábrán. Tájéleírás a tipikus tájakról. A kontinensekről, tájakról szerzett ismeretek alkalmazása az övezetesség rendszerében. Példák segítségével bemutatni a táj eltartó képességét, a társadalom lehetőségeit az övezetesség különböző egységeiben.
A függőleges övezetesség.	Keresztmetszeti ábra készítése és elemzése a függőleges övezetességről. A gazdálkodás területi típusainak jellemzése legfontosabb termesztett növényeinek, tenyésztett állatainak kiemelésével.
Az övezetek, övek, területek fő környezeti problémái.	A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség összehasonlítása. Cikkek gyűjtése és feldolgozása csoportmunkában az övezetek, övek, területek ökológiai problémáiról, a gazdasági hasznosítás okozta károkról.

IV. Témakör: A természeti és a társadalmi-gazdasági környezet kapcsolatrendszere

Célok:

- A tanulók földrajzi-környezeti gondolkodásának, szemléletének fejlesztése a természetföldrajzi adottságok és a társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok összefüggéseinek vizsgálatával.
- Annak megértetése, hogy a társadalom életének a természet által nyújtott feltételei nagy mértékben eltérnek a Földön, ezért az erőforrások hasznosítása, az ember és környezetének kapcsolata is különböző.
- A népesség, a településtípusok területi elhelyezkedésének, a népesedési folyamat, a népességmozgások okainak feltárása a földrajzi övezetességgel való összefüggésükben.
- A tanulók érdeklődésének felkeltése különféle népességi, nemzetiségi és társadalmi csoportok értékei, életformája iránt – a társadalmi és gazdasági élet összefüggései kapcsán.
- Annak bizonyítása, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben a természet és a társadalom törvényszerűségei egyaránt érvényesülnek.
- Biztosítani a sokrétű társadalomföldrajzi információkhoz való hozzájutást és a társadalomtudományok feldolgozási módszereinek gyakorlását.
- Alkalmaztatni a tanulókkal a témakörhöz kapcsolódó topográfiai követelményeket.
- Ismereteik szabatos megfogalmazása, vitában való érvényesítése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A természeti és a társadalmi környezet. A világ népességének gyarapodása. A népesség összetétele. A népesség földrajzi eloszlása. A települések földrajzi jellemzői. A településtípusok. Az urbanizáció.	A természeti és a társadalmi környezet összetevőinek rendszerezése és kölcsönhatásaik bizonyítása példákkal. A demográfiai robbanás, a népesedési folyamat fő problémáinak bemutatása a Föld különböző térségeiben ábrák, diagramok segítségével. A természetes szaporodás, a népsűrűség kiszámítása. Korfa önálló értelmezése, típusainak összehasonlítása. Természeti adottságok tematikus térképeinek összevetése a népsűrűség eloszlásával, az emberfajta elterjedésével, a településhálózattal. Az előregedő és a fiatalodó társadalmak korösszetételéből adódó társadalmi-gazdasági következmények bemutatása példákon. Népességmutatókra vonatkozó statisztikai adatsorok önálló elemzése. A foglalkozási szerkezet és a gazdasági fejlettség összefüggésének bizonyítása. A települések csoportosítása szerepkör, alaprajz szerint, példák bemutatása. Ábrák, képek, térképek, leírások segítségével a földrészek településeinek felismerése, övezeteik jellemzése. A nagyvárosi élettel járó társadalmi és környezeti gondok bemutatása vita keretében. Életképek, életmódok a különféle településtípusokon – gyűjtőmunka, illetve filmek, olvasmányok felhasználásával. A kontinens- és országföldrajzban tanultak alkalmazása a témakörben és a topográfia rögzítése munkatérképeken.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajztanítás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi. Ezeket a mellékletben soroljuk fel.

Új topográfiai fogalmak

Afrikai-lemez, Antarktiszi-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál-indiai-lemez, Azori-szigetek, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana,

Grossglockner, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Mt. Pelée, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer.

Bóden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévízi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, IJssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Lengyel-tóhátság, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- rendelkezzen biztos természettudományos ismeretekkel a világegyetemről, a Naprendszer égitestjeiről; tudja azokat jellemezni, s ennek során alkalmazni fizikai és kémiai ismereteit,
- értse és tudja magyarázni az égitestek közötti kapcsolatokat, mozgástípusokat és ezek következményeit,
- tudja összehangolni megfigyeléseit, tapasztalatait a tanultakkal,
- rendelkezzen valós képzetrel az égitestek egymáshoz viszonyított méreteiről, igazodjon el a csillagászati nagyságrendekben,
- legyen képes önálló feladatmegoldásra: a térképi és csillagászati ismeretekhez kapcsolódó mérésre, helymeghatározásra, időszámításra,
- ismerje a geoszféra kialakulását, felépítését, szerkezetét; fő jelenségeiket, folyamataikat és azok következményeit,
- tudja példákkal bizonyítani a közetburok, a vízburok és a levegőburok közötti oksági összefüggéseket, kölcsönhatásokat és a mindennapi életre gyakorolt hatásaikat,
- értse és támassza alá konkrét példákkal a földrajzi övezetesség megnyilvánulásait, a bennük érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatásokat a Föld különböző részein,
- ismerje az egyes geoszféra, a földrajzi övezetek és övek fő környezeti problémáit, megoldásuk lehetőségeit,
- értse meg, hogy a természet által nyújtott feltételek, erőforrások eltérőek a Földön és hasznosításuk mértéke, módja is különböző,
- lássa be a népesség, a települések elhelyezkedésének, a gazdálkodás lehetőségeinek összefüggéseit a földrajzi övezetességgel,
- tudja, hogy a Föld egységes rendszer, ahol a természeti és a társadalmi törvényszerűségek egyaránt érvényesülnek,
- rendelkezzen mind a természeti, mind a társadalomföldrajzi információk feldolgozásához szükséges elemi módszerek alkalmazásának képességeivel.
- alkalmazza a regionális földrajzban eddig megszerzett ismereteit az egyes témakörök feldolgozásakor.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. A világ változó társadalmi-gazdasági képe	22	2	3	27
II. A világ régiói, országcsoportjai, országai	25	3	4	32
III. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	8	1	2	11
Év végi összefoglalás	–	–	–	4
Összesen:	55	6	9	74

Célok:

- Az általános iskolában elsajátított regionális földrajzi ismeretekre építve, azokat alkalmaztatva és kiegészítve elősegíteni, hogy a tanulók megismerjék a Föld különböző térségeinek gazdaságát, sajátos társadalmi képét, a világgazdaság fő folyamatait.
- Képessé tenni őket a társadalmi-gazdasági változások térbeli és időbeli átrendeződésének megértésére; a társadalom, a világgazdaság működésének egységes rendszerként való értelmezésére.
- A helyi, a regionális és a globális folyamatok és összefüggések bemutatásával a tanulók társadalomról és gazdaságról alkotott képét, környezettudatos gondolkodását és tájékozottságát fejleszteni:
 - az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenység eltérő vonásainak és teljesítményeinek bemutatásával a Föld jellegzetes térségeiben,
 - a különböző fejlettségi szintű országcsoportok, országok jellegzetes társadalmi, gazdasági és környezeti gondjainak feltárásával,
 - a globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásainak bemutatásával,
 - a nemzetközi összefogás szükségességének felismertetésével a társadalmi-gazdasági-környezeti kérdések megoldásában,
 - a szűkebb közösség, az ország, a régió, a világ problémáinak megoldására irányuló készség, felelős magatartás alakításával,
 - a társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek, információ-forrásainak alkalmaztatásával,
 - az információk szelektív felhasználásával, igazságtartalmuk bizonyításával vagy cáfolásával; alternatív lehetőségek keresésével a problémamegoldások során: vitával, érveléssel, az önálló vélemény tárgyszerű megfogalmazásával,
 - a múlt és a jelen társadalmi folyamatairól, jelenségeiről szerzett ismeretek segítségével tendenciák érzékelése, megglátása,
 - más tantárgyakban, illetve az iskolai oktatás keretén kívül szerzett ismereteik, tapasztalataik integrálásával, rendszerben történő gondolkodással,
 - annak az igénynek a kialakításával, hogy a középiskola befejezése után is folyamatosan gyarapítsák földrajzi ismereteiket,
 - használják földrajzi ismereteiket, kompetenciáikat állampolgári szerepük gyakorlása során.

I. Témakör: A világ változó társadalmi-gazdasági képe**Célok:**

- A tanulók társadalomképének formálása a társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli nyomon követésével.
- Bemutatni a gazdaság működését, fő ágazatainak fejlődését, kiemelten a tercier és az információs szektor előretörését.
- Megértetni és példákkal bizonyítani a világgazdaság globalizálódását, a multinacionális vállalatok szerepét a folyamatban.
- Megismertetni a piacgazdaság jellemzőit, az integrációk formáit és szerepüket.
- Felismertetni a tőke szerepét a világgazdaságban és a nemzetgazdaságban.
- Feltárni és példákkal igazolni a gazdaság területi szerveződésének összefüggéseit és következményeit, a kölcsönös függőséget.
- Megértetni a termelés és a fogyasztás ellentmondásait, térbeli elkülönülését, növekedésének korlátait.
- Beláttatni, hogy a társadalmi-gazdasági problémák megoldása a tudomány, a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, a nemzetközi összefogást igényli.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A gazdasági szerkezet és átalakulása. A piacgazdaság. A nemzetgazdaság. A globalizáció és az integráció folyamata. A tercier ágazat. Az információs ágazat. A tőke nemzetközi áramlása.	A gazdasági mutatók értelmezése, elemzése. Séma készítése a gazdaság felépítéséről. Példák a világgazdaság globalizációjára, a multinacionális vállalatok szerepére. Az infrastruktúra szerepének értékelése a társadalmi-gazdasági életben. A közlekedési ágazatok összehasonlítása tematikus térképek, statisztikai adatsorok felhasználásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A világgazdasági szerepkörök térbeli és időbeli változásai. A gazdaság és a környezet állapota.	A harmadik és a negyedik szektor szerepének bemutatása a világgazdaságban és a társadalmi életben. Példák gyűjtése az egyes gazdasági ágak okozta környezetszennyezésről, csökkentésük lehetőségeiről. Esetelemzések.
Nemzetközi szervezetek és együttműködések.	Kiselőadás a nemzetközi szervezetek szerepéről és ezekben hazánk részvételéről.
A pénz a világgazdaságban. A nemzetközi tőkeáramlás.	Szituációs játék a globalizáció és a nemzetgazdaságok kapcsolatrendszeréről, a tőzsde működéséről. Pénzügyi aktualitások értelmezése gazdasági folyóiratok, cikkek felhasználásával.

II. Témakör: A világ régiói, országcsoportjai, országai

Célok:

- A tanulók valós társadalomképének kialakítása friss, hiteles ismeretek nyújtásával a Föld különböző térségeinek társadalmi-gazdasági életéről, a világgazdaságban betöltött szerepéről; azok változásáról, területi átrendeződéséről, a társadalmi-gazdasági folyamatok időbeli léptékéről.
- Megértetni a gazdaság területi szerveződésének összefüggéseit és következményeit.
- Bemutatni a világgazdasági centrumok és a peremterületek szerepkörének és kapcsolatrendszerének alakulását példákon keresztül.
- Alátámasztani a világ változó gazdasági képét, sokféleségét a különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok kiemelésével, hangsúlyosan az Európai Unió és Magyarország világgazdasági és regionális térszervező szerepét.
- Felkelteni a tanulók érdeklődését más kultúrák, népek iránt.
- Elmélyíteni a nemzettudatukat, pozitív viszonyulásukat a közös európai értékekhez.
- Felismertetni az európai egység alakulásának jelentőségét és ellentmondásait hazánk életében.
- A feldolgozás során támaszkodni a történelmi és állampolgári ismeretekre, a történeti szemléletmódra és ismeretszerzési képességekre.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A gazdasági pólusok kialakulása. A világgazdaság erőterei: Észak-Amerikában (az USA); Kelet- és Délkelet-Ázsiában (Japán, a „kistigrisek”, az iparosodás második körének országai); az Európai Unió, (magterületének és peremvidékének országai).	A világgazdasági pólusok kialakulása okainak, időbeli és térbeli átrendeződésének magyarázata. Jelentőségük alátámasztása adatsorok, diagramok, tematikus térképek segítségével.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Az integráció szükségének az együttműködés bővülésének, a tagállamok társadalmi-gazdasági életére gyakorolt hatásainak bemutatása az Európai Unió példáján.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	A periféria-helyzet társadalmi-gazdasági jellemzői. A centrum és a periféria országainak összehasonlítása, kapcsolatuk alátámasztása példákkal.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Az egyoldalú gazdasági szerepkör következményeinek bizonyítása képek, adatok, szemelvények, aktualitások segítségével.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	A kiemelt egyedi szerepkörű országok sajátos társadalmi-gazdasági képének, világgazdasági jelentőségének bemutatása.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Leírás készítése a kiválasztott egyedi szerepkörű ország tanulójának, családjának életéről.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Terméklisták összeállítása.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Példák hazánk és a kiemelt országok gazdasági kapcsolatainak bemutatására.
A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína.	Gazdasági mutatók összehasonlítása, hazai és nemzetközi

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A „banánköztársaságok”. Az „adóparadicsomok”. Magyarország helye, szerepe a nemzetközi folyamatokban. A gazdasági rendszerváltás sajátosságai hazánkban. Gazdaságunk húzóágazatai. Az ipar. Az élelmiszeripar. Az idegenforgalom A külkereskedelem. Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk földrajzi alapjai.	vonatkozású következtetések megfogalmazása. Aktuális hírek, cikkek értelmezése. A magyar nemzetgazdaság jellemzése. A piacgazdaság működésének, a tulajdonformák, a gazdaság területi és szerkezeti átrendeződésének bizonyítása ábrák, tematikus térképek, statisztikai adatok, diagramok segítségével. Példák gyűjtése a külföldi tőke szerepére hazánkban. Természeti erőforrásaink értékelése. A gazdasági ágazatok eltérő szerepének bizonyítása a nemzetgazdaságban statisztikai adatsorok, diagramok felhasználásával. Az ipar szerkezeti és területi átalakulásának, fő telephelyeinek bemutatása térképek segítségével. Piacképes hazai termékek (hungarikumok) listájának összeállítása. Az élelmiszergazdaság szerepének értékelése a nemzetgazdaságban – önállóan választott források felhasználásával. Idegenforgalmi adottságaink értékeinek ismertetése. Tablók összeállítása. Kiselőadás: a világörökség részei hazánkban. A külkereskedelem szerepének értékelése hazánk gazdaságában. Az áruösszetétel és a főbb kereskedelmi partnerek bemutatása ábrák, adatok segítségével. Példák, aktualitások gyűjtése hazánk és az EU kapcsolatainak alakulásáról. Vita hazánk integrációs törekvéseiről, eredményeiről.

III. Témakör: A globális problémák földrajzi vonatkozásai

Célok:

- A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásainak összegzésével megértetni a környezeti válság kialakulásának okait és folyamatát.
- Beláttatni a termelés és a fogyasztás növekedési korlátait, a fogyasztói társadalom szerepét a környezeti és a gazdasági problémák globalizálódásában.
- Példákkal igazolni a helyi, a regionális és a globális környezeti kérdések összefüggéseit, a nemzetközi összefogás szükségességét a problémák megoldásában.
- A környezettudatos gondolkodás, az értékörző szemlélet kialakítása, az egészséges környezet és a fenntartható fejlődés megőrzéséért.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a tanulók felelős, a környezetért tenni akaró állampolgárokká váljanak.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A túlnépesedés, a népességmozgás. Az éhezés és a szegénység. A nyersanyag- és energiaválság. Az urbanizáció környezeti következményei. A geoszférák környezeti károsodásai. A fenntartható fejlődés. Nemzetközi összefogás a környezet védelméért.	A környezeti válság okainak és kialakulásának értelmezése. A világ globális környezeti és gazdasági válságainak bemutatása konkrét példáik és előfordulási helyeik ismertetésével. A globális problémák felismerése hírekben, természeti és társadalmi jelenségekben, folyamatokban. A témakörhöz kapcsolódó adatok gyűjtése, ábrák, szemelvények értelmezése. Prognózis készítése a várható népességszámról, a vízhiány alakulásáról, az energiaigény növekedéséről. javaslat összeállítása a víz-, a nyersanyag- és energiatakarékos életmódra, gazdálkodásra.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	Néhány nemzetközi környezetvédő szervezet megnevezése tevékenységének ismertetése. A fenntartható fejlődés lehetőségeinek és korlátainak értelmezése vita, szituációs játék keretében.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajztanítás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi. Ezeket a mellékletben soroljuk fel.

Új topográfiai fogalmak

Asszuáni Nagy-gát, Kuznyeck-medence, Száhel-öv, Szilícium-völgy;
Arab Emírségek, Bolívia, Chile, Csád, Guinea, Irán, Kenya, Kuvait, Líbia, Libéria, Málta, Marokkó, Monaco, Nicaragua, Tunézia,
Bahama-szigetek, Bali, Dominika, Kanári-szigetek, Panama, Seychelle-szigetek,
Alexandria, Antwerpen, Atlanta, Cseljabinszk, Csernobil, Dallas, Dnyepetrovorsz, Donyeck, Dortmund, Duisburg, Europort, Fokváros, Galati, Hannover, Haifa, Houston, Jeruzsálem, Kobe, Krasnojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Ostrava, Perth, Randstad, Rijád, Szczecin, Seattle, Tel Aviv-Jaffa, Theszaloníki, Trieszt, Uszty-Ilimszk, Várna, Zürich.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- ismerje a gazdaság működésének folyamatát, fő ágainak jellemzőit, kiemelten a terciér és az információs szektor szerepét,
- tudja jellemezni a piacgazdaságot,
- értse a nemzetgazdaságok, az integrációk és a multinacionális vállalatok szerepét napjaink világ gazdaságában, s tudja ezeket példákkal bizonyítani,
- ismerje fel a tőke szerepét a világ gazdaság globalizálódásában,
- igazolja példákkal a világ gazdasági szerepkörök térbeli és időbeli átrendeződését, értse azok okait,
- rendelkezzen hiteles ismeretekkel a Föld világ gazdasági erőteréről, legjelentősebb országcsoportjairól, országairól. Vegye észre hasonlóságait és különbségeit,
- értse az összefüggést a világ gazdasági centrumok és perifériák szerepkörei között, tudja ezeket példákkal alátámasztani,
- ismerje fel és indokolja az európai integráció jelentőségét és ellentmondásait hazánk társadalmi-gazdasági életében, valamint hazánk szerepét a regionális térszerveződésben,
- legyenek friss, aktuális ismeretei Magyarország társadalmi-gazdasági sajátosságairól, gazdaságának húzóágazatairól,
- értse meg és tudja példákkal bizonyítani a fogyasztói társadalom szerepét a világ környezeti és gazdasági problémáinak kialakulásában és azok világméretűvé válásában,
- igazolja példákkal a helyi, a regionális és a globális környezeti problémák összefüggéseit és a megoldásukhoz szükséges nemzetközi összefogás szerepét,
- legyen képes különféle információhordozók földrajzi-környezeti tartalmának, önálló feldolgozására, értelmezésére, a hozzájuk kapcsolódó véleményalkotásra.

Kimeneti követelmények a 10. osztály végén

- Tudjon a tanuló helymeghatározásokat végezni a térképen, a földgömbön.
- Legyen képes térképi, időszámítási feladatok megoldására.
- Ismerje a geoszférák legfontosabb folyamatait és hatásukat a mindennapi életre.
- Rendelkezzen valós képzetekkel a környezet földrajzi elemeinek méretéről, a számokkal kifejezhető időbeli változások nagyságrendjéről.

- Ismerje a földrajzi övezetesség összetevőit.
- Támassza alá példákkal a bennük érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatásokat.
- Értse a népesség földrajzi eloszlását és a települések elhelyezkedését meghatározó tényezőket.
- Tudja jellemezni a gazdasági élet fő ágait, ágazatait.
- Mutassa be szerepük, jelentőségük változását.
- Ismerje a világ gazdaság pólusait, a gazdaságban betöltött szerepüket.
- Értse az integrációs folyamat lényegét és fokozatait.
- Legyenek biztos ismeretei az egyes térségek, gazdasági régiók történeti és területi átrendeződéséről.
- Mutassa be a környezetkárosító tényezők földrajzi okait.
- Ismerje és igazolja példákkal a globális környezeti és gazdasági problémák kialakulását, mérséklésük lehetőségeit.
- Legyen képes a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók (különbféle méretarányú és tartalmú térképek, statisztikai kiadványok, lexikonok, folyóiratok, szakirodalom, képek, filmek, CD-romok, internet stb.) tartalmának értelmezésére információk, önálló gyűjtésére és azok feldolgozására.
- Tudja megmutatni térképeken, bejelölni kontúrtérképeken a topográfiai fogalmakat; megfogalmazni azok földrajzi tartalmi jegyeit.
- Alkalmazza a megszerzett kulcskompetenciákat, amelyek megerősítéséhez, rendszerezéséhez a földrajz tanulása-tanítása hozzájárult.
- Földrajzi tanulmányainak befejezése után is legyen igénye a földrajzi-környezeti problémák megismerésére, megértésére.
- Személyiségét jellemezze a környezete iránt érzett felelősségtudat és tenni akarás.

FÖLDRAJZ

5–8. évfolyam

B. változat

1. Bevezetés

A kerettanterv a 2003 decemberében elfogadott, és a 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő **Nemzeti alaptanterv alapján** készült. A **Földünk–környezetünk műveltségi területben** megfogalmazott követelményeket **földrajz tantárgy** keretében dolgozza fel. Előzménye az alsó tagozatos környezetismeret tantárgy.

A tanterv **valamennyi iskolaszervezeti típushoz illeszkedik**. Alkalmazását elsősorban ott ajánljuk, ahol az iskolai pedagógiai program fontosnak tartja a tanulók **természettudományos szemléletmódjának kialakítását, a természettudományi és a társadalomtudományi szemléletmód közelítését, valamint a nemzetközi dimenziók megismertetése mellett a tényismereteken nyugvó nemzeti és európai identitástudat kialakítását**. Különösen ajánljuk azoknak az iskoláknak, ahol a tanulók általános, vagy annál **jobb képességekkel** és nagyobb **környezeti érdeklődéssel** rendelkeznek, tanáraiktól pedig nem idegen a modern pedagógiai módszerek, a kreatív metodikai eljárások alkalmazása.

2. A műveltségi terület céljai és feladatai

A Földünk–környezetünk műveltségi terület tanításának alapvető célja **a földi térnek és benne az ember környezetének szintetizáló módon való megismertetése**. Ennek érdekében megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Vizsgálódásának középpontjában **a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, valamint napjaink, a hétköznapi eseményei** állnak. Mindent a társadalom szemszögéből mutat be. Közben részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok vizsgálódási módszereit alkalmazza. A műveltségi terület a tanulás **oknyomozó** jellegét hangsúlyozza. A Földön megismerhető környezeti, természet- és társadalomföldrajzi jelenségeket összefüggéseikben és folyamataikban mutatja be. Arra keresi a választ, hogy a Föld különböző természeti adottságú tájai milyen **életfeltételeket** biztosítanak az ott élő emberek számára, és **hogy a társadalom miképp él a lehetőségeivel**. Bemutatja a természeti képződmények, a társadalmi-gazdasági, környezeti jellemzők térbeli és időbeli fejlődését, valamint változásuk tendenciáit. A ma emberét, a társadalmat és annak környezetét helyezi a középpontba. Olyan ismereteket kíván nyújtani a tanulóknak, olyan képességeket kíván kialakítani bennük, amelyek szükségesek a folyton változó világban való eligazodásukhoz. Megismerteti – lehetőség szerint a gyakorlatban – a környezetben való **térbeli és időbeli tájékozódás, eligazodás** alapvető eszközeit és módszereit, fokozatosan kialakítja **a környezetre vonatkozó információkhoz való hozzájutás képességét**. Nagymértékben támaszkodik a tanulók **megfigyeléseire, önálló tapasztalatszerzéseire**. Számít a tanuló és tanár kreatív munkára, a taneszközökön kívüli információhordozók használatára.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület kiemelt célja, hogy a tanulók tudatában reális kép alakuljon ki **nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk kedvező és kedvezőtlen természeti-, társadalmi-gazdasági adottságairól, a Magyarországon jellemző társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatokról**. Tudják helyesen értelmezni hazánk szerepét és lehetőségeit az európai integrációban, legyenek képesek tájékozódni nemzetközi léptékben is.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület célja, hogy a megfogalmazott tartalmak feldolgozása során fejlődjen a **tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete**. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való észszerű gazdálkodást.

Minden jelenséget és folyamatot változásában, fejlődésében mutat be, megláttatja azok okait és lehetséges következményeit is. Ezzel azt akarja elérni, hogy a **tanulóiban** fokozatosan alakuljon ki a **környezetért érzett felelősség és az azzal összhangban álló cselekvések képessége**. Értékelte a globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokat, amivel lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygókra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat. Az elsajátított ismeretek és a felismert összefüggések alapján érthetővé válnak számukra azok az új kihívások, amelyek a 21. század elején – az új kommunikációs formák elterjedésével – átszabják a hagyományos gazdaság kereteit, és amelyek – az információáramlás szabadságának megjelenésével – érdekellentéteket okozhatnak, társadalmi változásokat gerjeszthetnek a világ egyébként elzárt térségeiben, zárt társadalmiban.

A fenti célokból adódóan a **műveltségi terület feladatai**:

- Ismertesse meg a tanulókkal az ember életterét szolgáló Földet, a természet és a társadalmi környezet főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, egymásra hatásuk térbeli és időbeli rendjét, azok következményeit;
- Ismertesse fel az élő és az élettelen természet folyamatait, azok időbeli változásait és fejlődésük társadalmi hatásait;
- Alapvető ismereteket szereztesse a tanulókkal a Föld különféle adottságú tájairól és országairól, ezáltal el tudjanak igazodni a világban, annak eseményeiben;
- Ismertesse meg az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészek tipikus tájain, különböző kultúrájú részein, jellegzetes országaiban;
- Láttassa meg, hogyan hat a társadalom a környezetre, amin keresztül a tanulók megismerhetik, fokozatosan elsajátíthatják a környezeti gondolkodás lényegét;
- Ismertesse meg az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelő tevékenységet, a termelés országokként eltérő sajátosságait, teljesítményeit;
- Alakítsa ki az érdeklődést és a tiszteletet a különböző népek, nemzetiségek, társadalmi csoportok életformája, kultúrája és értékei iránt;
- A tanulók reális képet kapjanak kontinensünk, és benne hazánk földjének fejlődéséről, természeti sajátosságairól, társadalmi-gazdasági és környezeti viszonyairól, hogy ezek által kialakuljon bennük a reális ismereteken nyugvó nemzettudat és Európa-tudat;
- Ismertesse meg a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepét a Föld megismerésében, a magyarság szerepét a világban;
- Alakítsa ki a tanulóknál a helyes képzeteket a földrészek és az országok területének méreteiről, a népesség és a termelés nagyságrendjéről;
- Láttassa meg a környezet folyamatainak, valamint a természet és a társadalom kapcsolatának megismerési lehetőségeit, az ismeretek feldolgozásának, felhasználásának módjait;
- Ismertesse meg a földrajz és a többi környezettudomány életkori sajátosságuknak megfelelő szakkifejezéseit, tudják azokat felismerni, egyszerűen értelmezni és alkalmazni a tanulási folyamatban és a mindennapi életben.

A fent megfogalmazott, a műveltségi terület egészére vonatkozó célok a későbbiekben (a tantárgy témaköreinek ismertetése során) már nem ismétlődnek.

3. A műveltségi terület kapcsolatai a NAT más részeivel

3.1. Kapcsolat a többi műveltségi területtel

A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzéseknek, fejlesztési feladatoknak megfelelő képességek és tartalmak elsajátítása – a többi műveltségi területhöz eltérően – az **5. évfolyamon kezdődik**. Ennek az az oka, hogy a mai oktatási koncepció szerint az oktatás alapszakaszában a természettudományok közötti kapcsolatok érzékeltetésén van a hangsúly, nem pedig az egyes szaktudományok művelésével összefüggő ismeretek elkülönítésén. Ezért a műveltségi terület **képességfejlesztési**, és részben **tartalmi alapozása** alsó tagozatban az *Ember a természetben műveltségi terület* keretében megfogalmazottak alapján történik. Az a célja, hogy kialakítsa a tanulók pozitív viszonyulását a természeti környezethez, felfedeztesse annak szépségeit, értékeit, valamint, hogy elemi szinten megalapozza a korszerű természettudományos műveltséget, megkezdje a természettudományos világkép kiformálását. 5. évfolyamtól kezdve a földrajzi és környezeti ismeretelemek és a hozzájuk

kapcsolódó képesség- és személyiségfejlesztési területek a Földünk–környezetünk műveltségi területben különülnek el. Feladatrendszere szervesen kapcsolódik a természettudományokat közvetítő *Ember a természetben műveltségi terület*hez. Azonban ezen túlmenően a társadalomtudományokat közvetítő *Ember és társadalom műveltségi terület* megfelelő fejlesztési területeihez is kötődik. A három műveltségi területben megfogalmazott követelmények mind tartalmi, mind képességfejlesztési, személyiségfejlesztési, mind metodikai és tanulástechnikai szempontból feltételezik egymást, sok szálon összekapcsolódnak. Ezek a kapcsolatok is kifejezik **a Földünk–környezetünk műveltségi terület integrált jellegét**, a természettudományok és a társadalomtudományok között betöltött **híd szerepét**. A tágabb körben értelmezett **környezettudományok egyik fő képviselője a közoktatási rendszerben**. Kiemelkedő szerepe van a természeti jelenségek, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megvilágításában, kölcsönhatásainak feltárásában. Az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten **továbbfejleszti, mélyíti és differenciálja** azokat a képességeket és azt a tudást, amelyet a tanulók az oktatás alapozó szakaszában különböző műveltségi területekhez kapcsolódó tantárgyak keretein belül szereztek meg.

3.2. Kapcsolat az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival

Az egyes műveltségi területekben megfogalmazott fejlesztési feladatok az iskolai munka során nem határolódhatnak el egymástól, hiszen ugyanazokra a tanulókra vonatkoznak. Teljesítésük összehangolt tanári munkát kíván. Ennek legfőbb feltételei adóttak az iskolákban, hiszen helyi tantervet kell készíteni. Az egyes műveltségi területekből képzett tantárgyak kidolgozóinak azonban figyelembe kell venniük a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott **kiemelt fejlesztési feladatokat**, hiszen azoknak át kell hatniuk az iskolai munka egészét, hogy a tanítási folyamat **egységes szemlélettel** folyhasson, és azért, hogy **a tanulók személyiségfejlesztése fokozatosan, egy összehangolt folyamat során valósulhasson meg**.

Az egyes kiemelt fejlesztési feladatokkal a Földünk–környezetünk műveltségi terület viszonya különböző. Vannak olyan területek, amelyekkel inkább **tartalmi kapcsolata** nyilvánvaló (a „**Hon- és népismeret**”, az „**Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra**” és a „**Környezeti nevelés**”). Ezek olyan tartalmakkal kapcsolatosak, amelyeket elsősorban a Földünk–környezetünk műveltségi terület közvetít. Részben ennek keretében ismerik meg a tanulók a haza földrajzát, természeti értékeit, népünk kulturális örökségeit, mindennapi életét, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit, a Kárpát-medencei falusi és a városi élet hagyományait, jellegzetességeit. Itt ismerik meg azokat a tevékenységeket, sajátítják el azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az azonosságtudat, a nemzeti önismeret kialakulásához vezetnek. A földrészünkről és az Európai Unióról szerzett ismereteik alapján alakul ki Európa-tudatuk, annak megerősödésével és a más kontinensekről, országokról szerzett ismereteik alapján válnak majd nyitottakká és elfogadókká más kultúrák iránt is. Itt értik meg a környezet főbb összefüggéseit, megszerzett ismereteik birtokában lesznek érzékenyek a környezet állapota iránt. Felismerik a mindennapi cselekvések környezeti következményeit, a Föld globális problémáit. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel megismerhetők a környezet jellemzői, felismerhető a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet állapota, amelyekkel a környezeti gondok kezelhetők, mérsékelhetők vagy megakadályozhatók.

Más kiemelt fejlesztési területek (az „**Információs és kommunikációs kultúra**”, a „**Tanulás**” és a „**Környezeti nevelés**” is) inkább alkalmazott módszereik miatt kötődnek a műveltségi területhez. A tanulók a Földünk–környezetünk műveltségi területben sajátítják el azokat a megismerési képességeket, amelyek birtokában képesek lesznek megismerni a Földet, annak tájait, országait, népeit, kultúráit, a gazdasági tevékenységeket. Megismerik azokat az eszközöket, információforrásokat, amelyekből földrajzi-környezeti információkhoz juthatnak. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel az ismeretek értelmezhetők és feldolgozhatók. Itt szereznek személyes tapasztalatokat az együttműködésekben, a társadalmi és a környezeti konfliktusok kezelésében és megoldásában. Ezeken keresztül az évek során elsajátítják azt a viselkedésformát, amely a természet tiszteletén, az iránta érzett felelősségen alapul, és képessé teszi őket arra, hogy felnőtt életük során majd vállalják a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeiket és gyakorolják jogaikat.

A többi kiemelt fejlesztési terület (az „**Énkép, önismeret**”, a „**Testi és lelki egészség**” és a „**Felkészülés a felnőtt lét szerepeire**”) pedig a személyiségfejlesztésen keresztül jelenik meg a műveltségi terület megvalósításának folyamatában, azok az egyén fejlesztési szükségleteinek érvényesítésére irányulnak. A tanulók ismerteket szereznek a munka világáról. Kipróbálják képességeiket közös tevékenységek során, vitában és játékban, csoportmunkában és projekt munkában. Elsajátítják a közösségi viselkedési formákat. Ezeken keresztül fejlődik énképük, megismerik lehetőségeiket és korlátjaikat.

4. A műveltségi terület követelményeinek időbeli felosztása

4.1. A földrajz tantárgyra fordítható időkeret az 5–8. évfolyamon

A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendelet százalékos időarány-javaslatot tesz a műveltségi területek feldolgozására. A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott fejlesztési feladatok mélysége alapján ez a kerettanterv a földrajztanítás számára az alábbi óraszámokat tartja reálisnak:

Évfolyam	Százalékos időkeret ¹	Heti óraszám ²	Évi óraszám ³
5. évfolyam	4–8%	1 óra	37 óra
6. évfolyam	4–8%	1 óra	37 óra
7. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
8. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra

¹ A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendeletben szereplő „Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányaira” táblázat alapján.

² Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális heti óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

³ Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális évi óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

7–8. évfolyamon különösen fontosnak tartjuk a heti 2-2 óra biztosítását a földrajz tantárgy számára, mert itt kerülnek feldolgozásra mindazok az ismeretanyagok, amelyek a magyarságtudat és az Európa-tudat kialakítása szempontjából alapvető jelentőségűek. A témakörök tényanyaga és összefüggései, a hozzájuk kötődő tevékenységek egymásra épülő, csak fokozatosan fejleszthető rendszert képeznek. Ezért teljesítésük alapfeltétele a **tanulási folyamat biztosítása**, ami – pszichológiai, személyiségfejlődési és didaktikai okok miatt – heti 2 óránál kisebb óraszám esetén nem valósítható meg.

4.2. A földrajz tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és időkeretek az 5–8. évfolyamon

5. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	30
1. Az időjárás	4
2. Tájékozódás a környezetben	6
3. Barangolás a környezetünkben	
3.1. Alföldi tájainkon	13
3.2. Domsági tájainkon	7
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés	7

7. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	67
1. Pillantás a földtörténetbe	3

6. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	31
3.3. Hegyvidéki tájainkon	10
3.4. Vizeinkben és vizeink partján	8
3.5. A város működése	3
4. Lakóhelyüinktől a bolygónkig	10
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés	6

8. évfolyam

Témakör	Óraszám
Új ismeret feldolgozása	66
1. Közép-Európa tájtípusai, országai	16

Témakör		Óraszám
2.	Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a távoli földrészekén	33
2.1.	Afrika és Ausztrália földrajza	9
2.2.	Amerika földrajza	12
2.3.	Ázsia földrajza	12
3.	A mi földrésünk, Európa	31
3.1.	Európa és az Európai Unió	8
3.2.	Fejlettségkülönbségek Európa különféle környezeteiben	23
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		7

Témakör		Óraszám
2.	Élet a Kárpát-medencevidéken	15
3.	Természeti adottságok és társadalmi-gazdasági lehetőségek Magyarország tájain	35
3.1.	Alföldi tájaink földrajza	11
3.2.	Dombsági tájaink földrajza	5
3.3.	Hegyvidéki tájaink földrajza	11
3.4.	Magyarország földrajzi-környezeti kapcsolatai	8
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		8

5. A földrajz tantárgy tartalmi felosztása az 5–8. évfolyamon

5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai

5. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Az időjárás	– Mélyüljön el a tanulók ismerete a megfigyelés, a mérés, a vizsgálódás módszeréről, jelentőségéről, értsék a tapasztalatokból levont következtetések fontosságát; – Értsék az időjárási elemek és jelenségek kapcsolatát az anyagokkal és a hozzájuk kapcsolódó változásokkal, jelenségekkel; – Ismerjék fel az időjárási jelenségek szerepét az életben.
2. Tájékozódás a környezetben	– A valós környezetben való térbeli tájékozódás képességének megalapozása a tájékozódás alapvető és egyszerű módszereinek megismerésével, majd alkalmazásával; – A térbeli tájékozódás képességének fejlesztése másodlagos információhordozók (térkép, földgömb, modellek) segítségével; – A valóság és a térképi ábrázolás közötti kapcsolat felismerése.
3. Barangolás a környezetünkben	– Lássák a tanulók a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet változásainak kölcsönhatásokon való alapulását; – Lássák a felszíni, az éghajlati és a vízrajzi adottságok kapcsolatát a mindennapi élettel és a gazdasággal. Érzékeljék a változásaik szerepét; – Tegyenek különbséget az érintetlen és az átalakított tájak között, lássák azok értékeit; – Tudják, hogy milyen nyersanyagokat használnak, milyen termékeket állítanak elő az egyes gazdasági ágak; – Tudják elhelyezni a hazai tájakat, folyókat, városokat a térképeken; – Ismerjék fel a környezetet szennyező anyagokat, azonosítsák azok forrásait, és tudják, hogy mely emberi tevékenységek során jutnak a környezetbe; – Tudják, hogy a szennyező anyagokkal óvatosan, a szabályokat betartva kell bánni; – Alapozódjon meg a természet jövőjéért érzett felelősségük, ismerjék feladataikat és fedezzék fel köznapi lehetőségeiket a környezet állapotának megóvásában.

Témakörök	Célok és feladatok
Alföldi tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók az alföldi tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Lássák az ember és a ház körül élő növények és állatok kapcsolatát, ismerjék fel benne a kölcsönös érdekeket; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását az alföldi gazdasági tevékenységekben; – Ismerjék meg a tanyai életforma főbb jellemzőit, hagyományait.
Domsági tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók a dombsági tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Lássák, hogyan termeli az ember a szükséges élelmiszereket; – Lássák az évszakok váltakozásának hatását a gazdasági tevékenységekben; – Fedezzék fel a falu szerepét, valamint szerkezeti egységeinek eltérő feladatait; – Ismerjék meg a falusi életforma főbb jellemzőit és hagyományait.

6. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
3. Barangolás a környezetünkben Hegyvidéki tájainkon	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók a hegyvidéki tájak jellegzetességeit és kialakulásuk okait; – Legyen fogalmuk a hegyvidéki emberek életéről, értsék kapcsolatukat az erdővel; – Ismerjék fel a hegységek keletkezése és erőforrásaik közötti kapcsolatokat; – Értsék a hegyvidékhez kötődő iparágak kialakulásának okait, azok kapcsolatát; – Legyen elképzelésük az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás alapvető céljairól.
Vizeinkben és vizeink partján	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Lássák a folyóvizek összekötő és felszínalakító szerepét, gazdasági következményeit; – Lássák az ember és a víz (folyó- és állóvizek) kapcsolatát; – Legyen elképzelésük a halászat és a haltenyésztés feltételeiről, alapvető szabályairól; – Ismerjék meg a vízparti üdülőtelepek kialakulásának okait, környezeti következményeit.
A város működése	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Értsék a tanulók a város működésének feltételeit, lássák benne a különféle gazdasági ágak együttműködésének szerepét; – Ismerjék meg az életfeltételek sajátosságait és időbeli változásait az ember által leginkább átalakított környezetekben.
4. Lakóhelyünkől bolygónkig	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Legyen a tanulóknak elemi szintű tájékozottságuk a lakóhely társadalmi-gazdasági adottságairól, értékeiről; – Lássák a természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatát lakóhelyük példáján; – Ismerjék a hazai nagytájakat, főbb jellegzetességeiket és azok okait; – Ismerjék hazánk földrajzi helyét, társadalmi és környezeti helyzetét a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban; – Alakuljanak ki helyes képzeik égitestünk alakjáról, gömbhéjas szerkezetéről, mozgásairól, azok tapasztalható, mindennapi életünket is meghatározó következményeiről.

7. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Pillantás a földtörténetbe	– Érzékeljék a tanulók a földtörténeti események időbeli nagyságrendjeit; – Igazodjanak el a földtörténeti idő főbb egységeiben; – Érzékeljék a földrajzi folyamatok térbeliségét és a felszín folytonos változásait a földrészek szerkezeti képének felvázolása során.

Témakörök	Célok és feladatok
2. Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a földrészekben	– Ismerjék meg a tanulók az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészekben, azok tipikus tájain, jellegzetes országaiban; – Értelmezzék az egyes földrészek, tájak, országok természeti és társadalmi kölcsönhatásait, általános, regionális és helyi sajátosságait; – Értsék a tipikus tájak jellemzőinek és a más tájaktól való különbözőségüknek az okait; – Lássák, hogyan lett a természetes tájból kultúrtáj, érzékeljék, hogy milyen változások várhatók az egyes tájakon, értsék azok okait; – Értsék a különböző tájak, országok egymásra utaltságát; – Alkalmazzák korábban szerzett általános földrajzi ismereteiket a földrészek, a tájak és az országok természeti adottságainak bemutatása során; – Érzékeljék a földrészek, a domborzati formák, a vízrajzi elemek egymáshoz viszonyított méreteit, nagyságrendjét; – Ismerjék meg a gazdasági jelenségek kölcsönhatásait, és értsék, hogyan hatnak a társadalmi-gazdasági élet eseményei az országok fejlődésére; – Értsék, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai meghatározzák gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket; – Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú; – Lássák, hogy az emberiség jelentősen átalakította környezetét társadalmi-gazdasági tevékenysége során, így már saját létét is veszélyezteti.
Afrika és Ausztrália földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Hasonlítsák össze a tanulók Afrika, Ausztrália és Óceánia földtörténeti múltját, földrajzi fekvésüket és az ezekből adódó természetföldrajzi jellemzőket; – Mutassák be a különböző szempontú elszigeteltség okait és következményeit a népesség és a gazdasági élet jellegzetességeiben.
Amerika földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Érzékeljék a tanulók a földtörténeti múlt és a földrajzi fekvés hatásait Észak-, Közép- és Dél-Amerika természeti adottságaiban, társadalmi-gazdasági életében; – Ismerjék meg a történelmi múltnak a mai életre gyakorolt hatásait példákon keresztül; – Ismerjék fel, hogyan befolyásolja az infrastruktúra fejlettsége az ember életminőségét; – Ismerjék a világ meghatározó fejlődési pólusának változó világgazdasági szerepét.
Ázsia földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Alkalmazzák az előző témák tanulása során szerzett ismereteiket, készségeiket; – Érzékeljék a tanulók a földrajzi fekvés szerepének változását a különböző korokban; – Ismerjék fel, hogy a csúcstechnológiák alkalmazása miként alakítja az életminőséget; – Érzékeljék a népességszám-változások és a társadalmi hagyományok meghatározó szerepét a társadalmi-gazdasági életben; – Ismerjék meg a világ új fejlődési pólusának a világgazdaságban betöltött szerepét.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	– Lássák a tanulók földrészünk fokozatos megismerésének folyamatát; – Ismerjék meg az eltérő földrajzi adottságú kontinensrészek közös és egyedi jellemzőit; – Érzékeljék a különböző származású, kultúrájú népek keveredésének következményeit; – Érzékeljék az egyidőben létező egyesülési és elkülönülési törekvéseket; – Érzékeljék az országok népességi és gazdálkodási jellemzőinek méreteit, egymáshoz való viszonyukat, nagyságrendjüket.
Európa és az Európai Unió	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Igazodjanak el a tanulók földrészünk múltjának társadalmi-gazdasági eseményeiben; – Ismerjék meg az európai integrációs folyamatot; – Érzékeljék napjaink nemzetközi törekvéseit Európában; – Alapozódjon meg Európa-tudatuk.

Témakörök	Célok és feladatok
Fejlettség-különbségek Európa külön-féle környezeteiben	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Alkalmazzák a tanulók általános természet- és társadalomföldrajzi ismereteiket, a földrajzi övezetességről tanultakat Európa és részeinek, jellegzetes tájainak, országainak bemutatásakor; – Szerezzenek általános tájékozottságot Európa különböző adottságú részeinek társadalmi-gazdasági életéről; – Ismerjék fel az előregedő társadalom, a túltermelés és a társadalom nagymérvű környezet-átalakító tevékenységének következményeit; – Szerezzenek alapvető tájékozottságot a környezet állapotának javítása érdekében tett európai kezdeményezésekről, amelyeken keresztül megérthetik, miként járulhatnak hozzá a regionális cselekedetek a globális problémák kezeléséhez.

8. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Közép-Európa tájtípusai, országai	– Ismerjék a tanulók a kontinens-belseji fekvés időben változó társadalmi-gazdasági jelentőségét; – Érzékeljék a viszonylagos fekvés (domborzat, közlekedésföldrajzi helyzet, politikai környezet stb.) gazdasági fejlődést meghatározó szerepét; – Érzékeljék a nyersanyagban való gazdagság és szegénység függőséget okozó hatását; – Ismerjék meg a történelmi és politikai változások főbb társadalmi-gazdasági hatásait; – Fejlődjön ki környezettudatos életmódjuk annak megértésével, hogy a különböző adottságú közép-európai tájakon az emberi tevékenység kultúrtájakat hozott létre, amelyeken sokféle térbeli kölcsönhatás és érdek érvényesül; – Ismerjék meg hazánk közvetlen környezetét európai összefüggésekben; – Ismerjék összefüggésekben a közép-európai országok hazánkkal való kapcsolatait; – Alapozódjon meg a tanulók közép-európai regionális tudata.
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	– Ismerjék meg a tanulók egységes szemlélettel a Kárpát-medencevidék fejlődéstörténetét; – Érzékeljék a medence-jelleg közvetlen és közvetett földrajzi következményeit; – Ismerjék fel az ember életmódját meghatározó feltételeket a Kárpát-medencevidéken; – Lássanak példákat a természet- és társadalomföldrajzi helyzet felhasználására; – Lássák, hogyan alakította át a társadalom a táj természetes képét, ezzel milyen előnyökhöz jutott, és milyen károkat okozott; – Érzékeljék a Kárpát-medencevidék kialakulási folyamatai és az ember környezet-átalakító tevékenysége közötti időbeli nagyságrendi különbségeket.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyar-ország tájain	– Alkalmazzák a tanulók általános és regionális ismereteiket hazánk természeti adottságainak, társadalmi-gazdasági jellemzőinek bemutatásakor; – Igazodjanak el Magyarország múltjának társadalmi-gazdasági eseményeiben, nemzetközi törekvéseiben; – Ismerjék fel a természeti tényezők hatásait a Kárpát-medencei népek elhelyezkedésében, hagyományaikban, településeikben, gazdasági életükben, értsék azok földrajzi összefüggéseit; – Alakuljon ki kötődésük a hazai tájhoz, a magyar néphez, természeti és társadalmi értékeihez, valamint fejlődjön reális alapokon nyugvó nemzettudatuk; – Ismerjék meg a környezet állapotának javítása érdekében tett hazai és nemzetközi intézkedéseket.

Témakörök	Célok és feladatok
Alföldi tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg a tanulók, hogy a Kárpát-medence alföldi tájai milyen életfeltételeket kínálnak, és hogy a viszonylagos fekvés milyen területi különbségeket alakít ki; – Lássák meg a mezőgazdasági tevékenységek és a településtípusok történelmileg szoros kapcsolatát, és értsék meg egymástól való elszakadásuk okait; – Ismerjék meg az iparágak megtelepedésének és telepítésének időben változó okait; – Ismerjék meg példákon keresztül az alföldi mezőgazdaság, élelmiszeripar és kereskedelem kapcsolatait.
Dombsági tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók, hogy a Kárpát-medence dombsági tájai milyen gazdasági feltételeket kínálnak. Ismerjék meg példákon keresztül a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a kereskedelem kapcsolatát; – Értsék meg a gazdasági fejlődés területfejlesztő hatásait. Ismerjék fel a fejlesztésből kihagyott területek, települések ellehetetlenülési folyamatát (előregedés, elvándorlás, munkanélküliség).
Hegyvidéki tájaink földrajza	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék fel a tanulók, hogy a Kárpát-medence középhegységi tájai milyen életfeltételeket kínálnak; – Értsék, hogy az országon belüli viszonylagos fekvés területi különbségeket idéz elő; – Ismerjék meg a bányászat és a feldolgozóipar kapcsolatát tájak példáin keresztül; – Lássák a technológia- és infrastruktúra-fejlesztés gazdaságélénkítő szerepét.
Magyarország földrajzi-környezeti kapcsolatai	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Ismerjék meg hazánk területi fejlettségekülönbségeit, azok okait és következményeit; – Ismerjék a főváros fő természeti, gazdasági, kulturális értékeit, szerepét az országban; – Értsék hazánk nemzetközi és regionális kapcsolatépítési és integrációs törekvéseit; – Lássák régiójuk földrajzi jellegzetességeit, országon belüli helyzetét, kapcsolatait.

5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok az 5–8. évfolyamon

5. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Az időjárás	A levegőről, a vízről, a halmazállapot-változásokról tanultak összekapcsolása időjárási jelenségekkel. Az időjárás jelenségeinek értelmezése, egyszerű elemzése lakóhelyi és Kárpát-medencei példákon. Az időjárási folyamatok időrendiségének és évszakos váltakozásának felismerése.	Az időjárási elemek egyszerű és rendszeres megfigyelése, mérése. Vizsgálódás közvetlen tanári irányítással csoportmunkában. A környezetben szerzett spontán tapasztalatok, a mindennapi ismeretek, a megfigyelések és a vizsgálódások tapasztalatainak megfogalmazása, egyszerű természettudományos magyarázata. Egyszerű modellek és előrejelzések megfogalmazása a folyamatok eredményeiből. Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással frontális munkában: lényeg kiemelése szövegből; hasonlóságok és különbségek észrevétele; napi és heti hőmérséklet grafikus ábrázolása. Egyszerű következtetések levonása a kapott és a számítással nyert adatokból, tényekből.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
2. Tájékozódás a környezetben	Az ismert tér fokozatos kitágítása. Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. Hazánk elhelyezése Európában és a Földön. A térkép és a valóság kapcsolatának meglatása. A valóságról szerzett információk azonosítása térképi információkkal. A térképi ábrázolás megismerése. Eligazodás domborzati, közigazgatási, egyszerű tematikus és a lakóhelyi környezetet ábrázoló térképeken.	Leírások készítése a valóságban és a térképen tett megfigyelésekről. Vázlatrajz és térképvázlat készítése a lakóhelyről és környékéről tanulmányi sétán. Távolságra vonatkozó becslések, egyenes vonal menti távolságok mérése. Egyszeri megfigyelések, mérések, vizsgálódások közvetlen tanári irányítással. A keresőhálózat és a földrajzi fókálózat ismerete, használata. Felismerés, keresés, iránymeghatározás, elemi leolvasások térképekről tanári irányítással.
3. Barangolás a környezetünkben (alföldi és dombsági tájainkon)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban. Alapvető földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok (felszínformálódás, gazdálkodás) térbeli rendjének felismerése a hazai tájakról vett példák alapján. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján.	A hazai gazdaságban leggyakrabban használt anyagok, közetek, nyersanyagok és energiahordozók felismerése. Tanulmányi séta (a társadalom alkalmazkodása a természeti adottságokhoz) és feldolgozása. Eseménymondás és történet elbeszélés megfigyelés alapján. Tájleírás, tájleírás. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak megismerése és megnevezése térképeken, földgömbökön. Közvetlen és közvetett információhordozók (valóság, ismeretterjesztő könyvek, szóbeli források, képek) kiválasztása, tájékozódás könyvtári anyagokban tanári segítséggel. Információk értelmezése és feldolgozása tanári irányítással csoportmunkában: lényeg kiemelése szövegből, ábrákból, képekből; hasonlóságok és különbségek észrevétele; egyszerű vázlat készítése. Egyszerű gyűjtemény vagy tablő összeállítása közvetlen irányítással képekből, közetekből, nyersanyagokból, késztermékekből, terményekből.

6. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
Barangolás a környezetünkben hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	A tágabb lakókörnyezet, a hazai tájak természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés kialakítása érdekében. A felszínformálódásban, az életmódban és a termelő tevékenységben lezajló folyamatok időrendiségének felismerése. Az életmód, a szokások és a gazdálkodás változásainak bemutatása példák alapján. A Kárpát-medence tájain jellemző természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, jellegzetes	Válogatás információs anyagokban tanári segítséggel, tájékozódás kiállítási és múzeumi anyagokban. Információk értelmezése, feldolgozása csoportmunkában tanári irányítással: lényeg kiemelése szövegből, ábrából, képből; összehasonlítások; egyszerű vázlatkészítés; adatok, egyszerű adatsorok, diagramok elemzése, összehasonlítása, tájleírás, tájleírás. Tények, szöveges információk ábrázolása térképvázlaton, rajzon, diagramon,

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	életmódok megismerése és összevetése. A technikai fejlődés szerepének felismerése az életmód és a termelés átalakulásában a tájakról vett példákban. A környezetre kifejtett társadalmi hatások és az azokból adódó problémák, az emberi tevékenységek által létrejövő környezetkárosító folyamatok felismerése, megoldások keresése mérséklésükre, megszüntetésükre. A természet- és környezetvédelem alapvető céljainak megismerése a tanulmányi sétán szerzett tapasztalatok alapján.	terepasztali modellen, tablón, örömtérképen. Közvetett információhordozók (térképek, szépirodalmi könyvek, szóbeli források, ábrák, képek, adatsorok stb.) kiválasztása közvetlen tanári segítséggel. A hazai gazdaságban leggyakrabban használt anyagok (kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók) csoportosítása a valóságban és képeken. A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz kellő topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképen, földgömbön. Esemény, történet elmondása emlékezetből. A környezetben lejátszódó események, folyamatok bemutatása egyszerű helyzetgyakorlatokban.
4. Lakóhelyünk-től bolygónkig	A praktikus tudás megszerzésére irányuló igény kifejtése. A közvetlen környezetben élő emberek kulturális, értékrendbeli különbségének felismerése, és annak belátása, hogy emberi mivoltában mindenki egyenrangú. Az egyén és a közösségek szerepének belátása a környezet értékeinek, harmóniájának megóvásában. A személyes cselekvés lehetőségének felismerése. A Föld alakjának és gömbhéjas szerkezetének megismerése modell segítségével. A mozgás és az idő kapcsolatának felismerése példákban. A Föld mozgásaihoz kötődő változások, éghajlati jelenségek felismerése. Az éghajlati jelenségek évtizedes és évszázados változásainak felismerése, egyszerű értelmezése. A hazai nagytájak és régiók hasonló és eltérő földrajzi-környezeti jellemzőinek felismerése.	A földrészek és az óceánok felismerése különböző méretarányú, tartalmú és körvonalas térképeken, földgömbön. Az éghajlat-alakító tényezők hatásainak modellezése közvetett tanári irányítással. Éghajlati adatok értelmezése, éghajlati diagram készítése. Tanulói nézetek megfogalmazása egy-egy földrajzi-környezeti jelenséggel kapcsolatban. Ismeretszerzés és feldolgozás projektmódszerrel, közvetlen tanári irányítással a lakóhelyi környezet földrajzi jellemzőivel kapcsolatban.

7. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Pillantás a földtörténetbe	Eligazodás a földtörténet időegységeiben és alapvető folyamataiban.	Földtörténeti időoszlop készítése. Időnagyságrendi viszonyítások. Földtörténeti folyamat, jelenség elmondása megfigyelés alapján.
2. Eltérő természeti adottságok és	Az ismert tér fokozatos kitágítása, tájékozódás a kontinenseken. A kontinenseken megismert földrajzi-	A földrészek főbb földtörténeti eseményeinek elhelyezése az időoszlopon.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
társadalmi lehetőségek a földrészekben	környezeti események, jelenségek, folyamatok időrendbe állítása. A rövidebb és hosszabb távú természeti, társadalmi, környezeti folyamatok áttekintése, a térben zajló kölcsönhatások felismerése, magyarázata a kontinensek példái alapján. Az egyes földrészek, tájak, tipikus tájak, országok természeti és társadalmi jellemzőinek, hasonlóságainak és különbségeiknek, azok összefüggéseinek értelmezése. A földrajzi övezetesség megnyilvánulásának felismerése a természeti adottságokban és a gazdasági életben. Az egyes népek természeti és gazdasági körülményeinek, hagyományainak gazdasági fejlődésükre, gondolkodásukra gyakorolt hatásainak felismerése példák alapján. A társadalmi-gazdasági és környezeti események kapcsolatának, valamint az egyes országok fejlődésére és a környezet állapotára gyakorolt hatásainak felismerése. A gazdasági élet jelenségeiben, folyamataiban megnyilvánuló kölcsönhatások felismerése, egyszerű értelmezése. Annak tudatosítása, hogy az emberek származásuk, kultúrájuk, értékrendjük alapján különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú. A magyar utazók, tudósok, szakemberek szerepének megismerése a Föld felfedezésében és megismerésében. Annak felismerése, hogy az egyes országok eltérő mértékben járulnak hozzá a földrajzi környezetet tisztító folyamatokhoz.	A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. A földrajzi fókuszhasználat használata. Felismerés, keresés és egyenes és görbe vonal menti távolságmérés különböző méretarányú térképeken. Különböző típusú térképek használata ismeretszerzésre. Szemléleti térképolvasás önállóan különböző méretarányú térképeken. Légifotóról és űrfelvételről, keresztmetszetről szerzett tények azonosítása térképi információkkal. Egyéb földrajzi-környezeti tartalmú közvetett információhordozók (ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, albumok, lexikonok) kiválasztása tanári irányítással. Eligazodás a földrészekkel kapcsolatos könyvtári forrásokban tanári segítséggel. Tények és szöveges információk ábrázolása, rajzon, maketten. Lényegkiemelés szövegből, összehasonlítások, információk csoportosítása és rendszerezése a tipikus tájakkal kapcsolatban tanári irányítással. Ismeretszerzés, ismeretfeldolgozás a tipikus tájak földrajzi-környezeti jellemzőiről csoportmunkában közvetett tanári irányítással. Tájjellemzés és tájelemzés. Elképzelése és megfogalmazása annak, hogy a megismert tájak milyenek voltak a múltban és milyenek lesznek a jövőben. Gyűjtemény, tabló összeállítása közetektől, képekből tudományos szempontok alapján. Események, folyamatok és helyzetek bemutatása helyzetgyakorlatokban.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak felismerése a történelmi eseményekben, a jelen társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban hazai és külföldi példák alapján. A természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek tudatosulása.	A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése, egyszerű helymeghatározás térképeken és földgömbön. Adat, adatsor, diagram és más ábrák elemzése, összehasonlítása tanári irányítással. Eligazodás az Európával kapcsolatos könyvtári forrásokban közvetett tanári irányítással. Egyszerű vázlat önálló készítése különféle műfajú információk alapján. Fogalmazás készítése „Milyennek látom

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
		Európát?” címmel. Különféle tanulói nézetek megfogalmazása esetelemzés során.
Európa és az Európai Unió	Európa és részei, nagytájai, országai földrajzi jellemzőinek megismerése, különös tekintettel a Magyarországgal szomszédos országokra és az Európai Unió tagállamaira.	Földrajzi-környezeti tartalmú, különböző célokra megfelelő információhordozók (térképek, ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, folyóiratok, szóbeli források, CD-ROM-ok, tömegkommunikációs források, Internet stb.) kiválasztása közvetett tanári irányítással. Tények, szöveges információk ábrázolása térképvázlaton és diagramon. A hírekben hallott földrészünkkel és az Európai Unióval kapcsolatos információk értelmezése. Beszámoló készítése tanári irányítással.
Fejlettség-különbségek Európa különféle környezeteiben	A fontosabb európai földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok, erőforrások, valamint környezeti problémák térbeli elhelyezkedésének megismerése. A leggyakrabban előforduló ásványok, kőzetek, valamint energiahordozók, nyersanyagok, talajtípusok felismerése.	Számítások a népességszám alakulásáról, az országok népsűrűségi és területi adataiból. Tájéraz készítése olvasmányélmény alapján. Összehasonlító tájelemzés írott szöveg alapján. Gyűjtemény összeállítása termékekből szaktudományos szempontok szerint. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása vitában az európai országok gazdaságával, társadalmi életével és a környezet minőségével kapcsolatban.

8. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Közép-Európa tájtipusai, országai	A kontinens-belseji viszonylagos fekvés időben változó társadalmi-gazdasági, környezeti jelentőségének felismerése. Hazánk közvetlen környezetének megismerése európai összefüggésekben. A térkép és a valóság kapcsolatának bizonyítása.	Különböző típusú térképek használata az ismeretszerzésben. Logikai térképolvasás önállóan különböző ábrázolású térképeken. Tömbszelvényről szerzett információk azonosítása térképi információkkal. A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. Országbemutatás írott szöveg alapján. Országcsoporthoz, országok gazdasági fejlettségének összehasonlítása mutatószámok alapján tanári irányítással. Következtetések a készen kapott és a számított adatokból. Terméklisták összeállítása az országok hazánkban is kapható fontosabb termékeiről. Ismeretszerzés és feldolgozás a közép-európai tipikus tájakról projektmódszerrel.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	Magyarország földjének részletes megismerése kitekintéssel a Kárpát-medencére. A magyarság, Magyarország és a magyar gazdaság helyének, kapcsolatrendszerének megismerése a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban különböző források felhasználásával.	Közvetett információhordozók (térképek, ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, folyóiratok, egyszerű statisztikai kiadványok, ábrák, képek, CD-ROM-ok, szóbeli és tömegkommunikációs források, Internet) kiválasztása tanári irányítással. Eligazodás tanári segítséggel a Kárpát-medencéről szóló könyvtári forrásokban. Tábló összeállítása szaktudományos szempontok alapján képekből. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása esetelemzés és vita során.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyarországon tájain	Az egyes országrészek, tájak hasonló és eltérő földrajzi jellemzőinek érzékelése, azok okainak, következményeinek felismerése. A tájak és a főváros természeti és társadalmi-gazdasági értékeinek megismerése a hazához való kötődés megerősítése érdekében. A hazai társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek felismerése aktualitások alapján. Hazánk területi fejlettségkülönbségeinek felismerése. Régióink és a főváros földrajzi-környezeti jellegzetességeinek, helyzetének, kapcsolatainak, az ország életében betöltött szerepének megismerése. A magyarországi védett természeti, kulturális, néprajzi, gazdaságtörténeti értékek megismerése. Környezetünk problémáinak, azok hazai, regionális és nagyobb léptékű kapcsolatainak a felismerése. Hazánk nemzetközi és regionális kapcsolatépítési törekvéseinek megértése.	Tájelemzés és tájprognózis. Elképzelése és megfogalmazása annak, hogy a megismert tájak milyenek voltak a múltban és milyenek lesznek a jövőben. A földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen, földgömbön. Tájrajz készítése valóságélmény alapján. Megfigyelések, vizsgálódások, mérések tanári irányítással csoportmunkában (közetek, talajtípusok). Egyszerű eszközök gyakorlati alkalmazása, balesetmentes használata. Eligazodás a hazánkkal kapcsolatos világhálós és kiállítási forrásokban közvetett tanári irányítással. Tábló és gyűjtemény összeállítása szaktudományos szempontok alapján közetekből, talajmintákból, terményekből, termékekből, képekből és „Mit köszönhet hazánknak Európa és a világ? címmel”. Ország-bemutató különböző források felhasználásával. Ismeretszerzés, feldolgozás a hazai táj típusokról projektmódszerrel csoportmunkában. Térképek, folyóiratok, egyszerű statisztikai kiadványok, lexikonok, szóbeli források, ábrák, CD-ROM, Internet, tömegkommunikációs források kiválasztása tanári irányítással a különböző régiókról, a fővárosról. Adat- és ténygyűjtés a hazai és az európai szervezetek kapcsolatáról. Beszámoló készítése megfigyelések, tapasztalatok alapján kereskedelmünkről. A különféle tanulói nézetek megfogalmazása vitában, egyszerű szerepjátékban az idegenforgalom lehetőségeivel kapcsolatban.

6. A földrajz tantárgy kimeneti követelményei

6.1. Az 5–6. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények

A 6. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- A természeti szépségek és értékek, kulturális örökségek felismerése (lakóhelyi, hazai és Kárpát-medencei példákon);
- Annak felismerése, hogy milyen hatást gyakorol a földrajzi környezet egy-egy táj fejlődésére, a társadalomra és a gazdasági életre (lakóhelyi és hazai példákon);
- A természeti jelenségek és folyamatok önálló megfigyelési készsége és jártasság azok egyszerűbb vizsgálatában tanári irányítással;
- Jártasság az irányított tapasztalati ismeretszerzésben szűkebb, illetve tágabb környezetükből tömegkommunikációs információhordozók felhasználásával;
- Az elsődleges információhordozók használatának készsége (tájékozódás a térben, képértelmezés és szövegértelmezés);
- Tájékozódási készség különböző méretarányú és ábrázolásmódú térképeken, földgömbökön;
- Jártasság a térképen és a földgömbön való távolságmérésben;
- Tudjanak számszerű adatokat nagyságrendjük szerint összehasonlítani;
- Jártasság időtartamok becslésében, természeti és egyszerű társadalmi eseményeket időrendbe állításában;
- Eligazodás jártasság szintjén egyszerűbb lexikonokban, kézikönyvekben, ismeretterjesztő könyvekben, atlaszokban, valamint jártasság az adatsorok használatában;
- Készség az önállóan szerzett ismeretek különböző szempontú csoportosításában, rendszerezésében, feldolgozásában és ismertetésében (pl. rajzban, fogalmazásban, elbeszélésben) tanári irányítással;
- Jártasság a földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok egyszerű magyarázatában;
- Készség konkrét események, jelenségek előzményeinek, következményeinek felismerésében;
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő szakkifejezések elsajátítása és helyes használata.

6.2. A 7–8. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelmények

A 8. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- Tájékozódási készség a természetföldrajzi környezetben és jártasság a társadalomföldrajzi környezetben való eligazodásban;
- Képesség az egyes tájakon, országokban, földrészekben folyó természeti és társadalmi kölcsönhatások, a környezetben lezajló változások érzékelésében, valamint jártasság azok értékelésében és indokolásában;
- A természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolat felismerésének képessége (a földrészekben, azok nagytájain és kiemelt országaiban, valamint hazánkban);
- Valós képzetek a környezet elemeinek méretéről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről;
- Jártasság a földi képződmények, jelenségek, folyamatok vizsgálatában (a föld- és a környezettudományok megfelelő szempontjai szerint, tanári segítséggel), a vizsgálatok eredményeinek ábrázolásában, az azokból való következtetéseket levonásában;
- Képesség a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, filmek, kísérletek, kiállítási anyagok) használatában közvetett tanári irányítással;
- Jártasság a kommunikációs, a gondolkodási, a gyakorlati és a társadalmi képességek (szakkifejezések megfelelő használata, adatértelmezés- és feldolgozás, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése stb.) alkalmazásában;
- Jártasság az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, valamint alapvető, felelős környezeti magatartás;
- Az általános fogalmak jellemző tartalmi jegyeinek ismerete, valamint képesség arra, hogy felismerjék azokat a valóságban vagy képeken, ábrákon, térképeken, és példát tudjanak mondani előfordulási helyükre;
- Készség arra, hogy felismerjék és megmutatassák a topográfiai fogalmakat különféle térképeken, valamint jártasság arra, hogy bejelöljék a körvonalas térképekbe, megfogalmazzák tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, és meg tudjanak oldani feladatokat körvonalas térképeken.

7. A tanulók ellenőrzés-értékelésének elvei, módszerei, szempontjai

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulónak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések teljesítményei, valamint a csoportmunkában és a projektekben végzett együttműködések adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos **ellenőrzést** alkalmazni, amelyet követően külön **értékeljük** a tanulók tényismereti tudását, földrajzi-környezeti gondolkodását és tudásuk gyakorlati alkalmazásának szintjét. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen.

7.1. Az értékelés általános szempontjai

- A tanulók önálló megfigyelési, vizsgálódási-kísérletezési és más információszerzési képességének szintje;
- Eszközhasználatuk szintje;
- Az információkkal kapcsolatos feldolgozási képességeik szintje;
- Tényismeretük és annak kifejezési képessége;
- Feladatmegértő és feladatmegoldó képességük szintje;
- Problémafelismerő és problémamegoldó képességük szintje;
- Ismereteik alkalmazásának szintje;
- Összehasonlító és rendszerező képességük szintje;
- Kommunikációs, együttműködési és társadalmi képességeik szintje;
- A környezethez való viszonyuk, cselekvőképességük.

Az értékelés valamennyi szempontjánál azt az alapelvet kell szem előtt tartani, hogy az adott tanuló **hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest!** Az értékelés alapját a kerettantervben megfogalmazott **kimeneti követelmények** adják, amelyeket a tanulónak az **alkalmazás szintjén** kell teljesíteniük. Teljesítésük a továbbhaladás feltétele. Az azokon felüli követelményeket a megnevezés/leírás, illetve a reprodukció szintjén javasolt számon kérni.

7.2. Az értékelés javasolt részletes szempontjai tartalmi egységenként

5. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Az időjárás	– A tanuló feladatmegértő készsége, érdeklődése, figyelmének tartóssága, pontossága; – Irányított megismerési készsége, jártassága az eszközhasználatban; – Csoportosítási, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – A tanuló szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása és elsajátított ismereteinek reprodukálása során.
2. Tájékozódás a környezetben	– A tanuló tájékozódó képessége a térképen és a földgömbön (felismerés, megmutatás, bejelölés, földrajzi fókálózat olvasása); – A természeti környezetben való eligazodásának szintje; – Ábrázolási képességének szintje (rajzban, térképvázlaton, modellen); – Feladatlap-megoldó képessége; – Viselkedése a természeti környezetben a tanulmányi sétán.
3. Barangolás a környezetünkben (alföldi és dombsági tájainkon)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, valamint az irányított megismerési és kifejezési módszerekben; – A természeti adottságok és a gazdasági élet kapcsolatának felismerési képessége; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége; – Csoportosítási képessége és összefüggéseket felismerő készsége; – Elemzési képessége (képek, terep- és élőlénymodellek, magyarázó-ábrák, egyszerű tematikus térképek, adatok); – Szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. Írásbeli kifejezőkészsége feladatlapok megoldása és fogalmazások, leírások készítése során. Jártassága a tájbemutatásban és a tájjellemzésben; – Idő- és térszemléletének fejlettségi szintje; – Viselkedése társadalmi környezetében tanulmányi sétán, cselekedetének tudatossága.

6. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
3. Barangolás a környezetünkben (hegyvidéki tájainkon, vizeinkben és vizeink partján, a város működése)	– A tanuló érdeklődése a természeti környezet jelenségei és folyamatai iránt; – Egyéni és csoportos feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Önálló megismerési készsége, jártassága az eszközök használatában, az irányított megismerési és kifejezési módszerekben. Tájémutatási és jellemzési készsége; – Csoportosítási képessége, összehasonlítási és összefüggéseket felismerő készsége; – Jártasságának szintje az elemzésben (képek, terepmodellek, magyarázó- és folyamatábrák, egyszerű tematikus térképek); – Szóbeli kifejezőkészsége tapasztalatainak elmondása, illetve elsajátított ismereteinek reprodukálása során. A tanuló írásbeli kifejezőkészsége feladatlap-megoldások és fogalmazások, leírások készítése során; – Tényismereteinek szintje, problémaérzékenysége; – Idő- és térszemléletének fejlettsége; – Viselkedése a kiállításon és a múzeumban, a helyzetgyakorlatokban; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportmunkában.
4. Lakóhelyünk-től a bolygónkig	– A tanuló bemutatási képessége gazdasági ágak egymással való kapcsolatáról; – Ismereteinek alkalmazási szintje; – Lényegkiemelő képességének szintje az irányított megfigyelések során; – Jártassága az ábra- és képelemzésben; – A tanári irányítással végzett vázlatírási képessége; – Kiscsoportos feladatvégzési, együttműködési képességének szintje a csoportmunkában és a projektmunka során; – A tapasztalatainak feldolgozási képessége.

7. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Pillantás a földtörténetbe	– A tanuló földtörténeti időlépték-érzékelési szintje; – Időszemléletének fejlettsége.
2. Eltérő természeti adottságok és társadalmi lehetőségek a földrészekben	– A tanuló érdeklődése a regionális földrajzi ismeretek iránt; – Tényismerete. A tények közötti tartalmi kapcsolatok felismerésének készsége; – A földrajzi-környezeti jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos időszemlélete; – Térképismereti és térképhasználati szintje, topográfiai tudása; – Feladatmegoldó készsége, figyelmének tartóssága, pontossága; – Jártasságának szintje az információs anyagban tanári irányítással való eligazodásban, valamint lényegkiemelő képessége; – Önálló tájbemutatási, tájjellemzési készségének szintje; – Szövegelemzési és szövegfeldolgozási készsége; – Problémafelismerő készségének szintje; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportos feladatmegoldásokban, viselkedése a helyzetgyakorlatok során; – Környezeti szemlélete, környezettudatosságának szintje.
3. A mi földrészünk, Európa földrajza	– A tanulóknak a földrajzi-környezeti tudás szerzésére vonatkozó igénye; – Tényismeretének szintje. A tények közötti logikai kapcsolatok felismerésének képessége; – Térképismeretének szintje, topográfiai tudása; – Eligazodási készsége tanári irányítással az információs anyagban; – Ábra- és képelemzési készsége; – Szóbeli kifejezőképessége a földrajzi szaknyelv használatával.

8. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Közép-Európa tájtipusai, országai	– A tanuló érdeklődése a környezeti ismeretek iránt; – Feladatmegoldó és lényegkiemelő készségének szintje; – Figyelmének tartóssága, pontossága; – Az analizáló és szintetizáló képességének szintje; – Térképhasználati szintje, topográfiai tudása.
2. Élet a Kárpát-medencevidéken	– A tanuló tudásának alkalmazási szintje; – Problémaérzékenysége; – Időérzékelési és térszemléleti készsége; – Önálló szöveg-, ábra- és képelemzési képessége; – Környezetszemléletének összetettsége, iránya és mélysége.
3. Természeti adottságok, gazdasági lehetőségek Magyarország tájain	– A tanuló érdeklődése a hazánkkal kapcsolatos földrajzi ismeretek iránt; – A földrajzi-környezeti tudás folyamatos gyarapítására vonatkozó igénye; – Feladatmegoldó és lényegkiemelő képessége; – Figyelmének tartóssága, pontossága; – Tényismeretének és a tények közötti logikai kapcsolatok felismerésének képessége; – A különféle információs anyagokban való önálló eligazodási képessége; – Térképismereti és tematikus térképhasználati szintje, topográfiai tudása; – Tájémbemutató és tájjellemzési képessége, tájleírás-készítési készsége, jártassága a tájprognózisban; – Készsége a problémamegoldásokra; – Szóbeli kifejezőkészsége mindennapi életből vett tapasztalatai és a különféle információhordozókból szerzett ismeretei alapján; – Cselekedeteinek tudatossága egyéni feladatmegoldások során; – Környezettudatos viselkedése. Viselkedése a vitában és a helyzetgyakorlatok során.

ÉNEK-ZENE – TÁNC – DRÁMA

5–8. évfolyam

*„Az emberek mindennap legalább egy kis dalt kellene énekelnie,
egy remek költeményt olvasnia, egy pompás festményt szemlélnie,
s néhány motívumot lejténie...”*

(Johann Wolfgang Goethe)

A tantárgyak elnevezése

I. Ének-zene: Az elnevezés több évtizedes múltra vezethető vissza: Jelentése magába foglalja a tantárgy tartalmát: vokális és instrumentális zene együttese, amely elméleti tudást is követel, befogadó és kreatív alkotást egyaránt feltételez.

A tananyag gerincét a magyar nép zenéjének megismerése képezi (népzene, nemzeti opera stb.), azonban, az általános műveltség, az európai azonosságtudat kialakítása érdekében a nemzeti mellett más népek és földrészek kultúrájának megismertetése is fő cél, amellyel a világra irányuló nyitottságot biztosíthatjuk.

Ezért szerencsés lenne 5–8. évfolyamon egy, a fogalomkörből (ének-zene) előremutató alcímet adni:

Muzsikáló nagy világ

II. Tánc: Találhatóbb elnevezés nem lehetne, mert egyértelműen a táncolást jelenti, azonban a tánc tanulást kiegészítve számos egyéb feladatot és ismeretszerzési lehetőséget rejt magában a tantárgy.

A kevésbé tehetséges gyerek megijed, hogy azonnal táncolnia kell. A kiegészítő TIM kifejezés – mint új szó – feltételezhetően old a feszültségen, s a gyermek már az első percekben elsajátíthatja a tánc 3 legfontosabb alkotóelemét: Tér – Idő – Mozdulat.

Táncoló tim

Bár ezen kifejezést: „TIM”, más értelemben is használjuk, de annak az írása és jelentése eltérő, s a tárgyalt témából fakadóan nem lehet összetéveszteni a szó kétféle jelentését az alkalmazás során.

III. Dráma: A tantárgy megnevezésének köztudatban élő jelentése nem egyezik a dráma órák feladatrendszerével.

A dráma szó hallatán mindenki egy mély, embert próbáló konfliktushelyzetre, megoldásokkal küszködő emberekre, embercsoportokra, s végül legtöbb esetben a negatív végkifejletű halálra gondol. Míg a dráma órákon az örömteljes, élményekben gazdag, feszültségmentes játékok sora kíséri egymást, a mindennapi élet és különböző történetek szituációinak és karaktereinek megjelenítésével, a beszédkészség fejlesztésével, a problémamegoldó gondolkodás és cselekvés kialakításával. Ezért javaslom, bővítsük ki a dráma megnevezést:

DRÁMAJÁTÉK-ra

Szituációk és emberi kapcsolatok megjelenítésére nem kizárólag „drámajáték” órán kerülhet sor:

- történelem óra: felsőházi vita lebonyolítása,
- magyar óra: egy irodalmi mű jelentős részletének eljátszása, kifejezően megformálva a karaktereket,
- művészettörténet óra: a festményen látható személyek hangulatának meghatározása, eljátszása megfelelő mimika és gesztushalmaz alkalmazásával (düh, győzelem, bukás, öröm, csodálkozás, bánat-sírás, fenyegetés, vigasztalás stb.),
- ének-zene óra: Vajon hogyan gyűjtötte a népdalokat Bartók Béla? – improvizatív játék.

Szereplők: Bartók a kapunál, Mari néni a kertben.

Tehát a játék segítségével súlypontozhatjuk a tényeket, valósíthatjuk meg céljainkat.

A művészetek műveltségi területeiből

Az ének-zene/Muzsikáló nagy világ

A tánc/Táncoló Tim

A dráma/Drámajáték időkeretei és óraszámai

Ének-Zene/Muzsikáló nagy világ			
5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
1,5 óra	1,5 óra	1 óra	1,5 óra

Ebből a keretből:

Tánc/Táncoló Tim óraszám az 5. évfolyamon 0,5 óra, I. félév: heti 1 óra = összesen 18 óra.

Dráma/Drámajáték óraszám a 6. évfolyamon 0,5 óra, I. félév: heti 1 óra = összesen 18 óra.

Ének-zene/Muzsikáló nagy világ óraszám: 5–7. évfolyamon I–II. félévben heti 1 óra = összesen: 37 óra

8. évfolyamon: I. félév: heti 2 óra = 36 óra

II. félév: heti 1 óra = 18 óra összesen: 54 óra

A gyerekek bizonyos százaléka olyan középiskolában folytatja tanulmányait, amelyben nincs ének-zene – művészetek tantárgy. Ez azt jelenti, hogy egész életére befejezte a szervezett keretekben történő ismerkedést a műveltségi területtel. Ezért a 8. évfolyamos ismétléseknek, tudást bővítő ismereteknek olyanokká kell lenniük, amelyek életre szólóakká válnak. Ezért nagyon fontos a 8. évfolyamon az éves szintű 1,5 ének-zene óra.

Tantárgy	5. o.	6. o.	7. o.	8. o.
Ének-zene	1	1	1	1,5
Táncoló TIM	0,5	–	–	–
Drámajáték	–	0,5	–	–

Muzsikáló nagy világ

„Ne legyen kultúra magyarság és magyarság kultúra nélkül.”

(Kodály Zoltán)

Bevezetés

Világszerte elismert a magyar ének-zene oktatás, melynek módszereire és rangjára vigyáznunk kell.

A hagyományokat tiszteletben tartva kell törekedni a napjaink embere által elvárt társadalmi és kulturális szintnek megfelelő fejlesztésre. (Oktatás–nevelés tartalmának, fejlesztési területeinek, módszereinek korszerűsítése.)

Az évtizedes hagyományokon alapuló módszerek és tartalmak eredményessége nem vitatható, azonban az új elvárásoknak megfelelően, feltétlenül újításokra van szükség.

I. A magyar népzene

- Az eddigi célokat bővíteni kell. Bár fontos a népdalok szerkezeti felépítése, dallamvonala, hangsora, előadásmódja, stílusrétege, azonban ezek csupán tények. Gondot kell fordítani a hagyományörző

népnyelv, és a magyar népdalok sokirányú megismerésére, hiszen zenei anyanyelvünk kultúrája: nemzeti öntudatunk hű tükre.

- A népdalt tudni kell földrajzilag elhelyezni, mert ennek ismeretéből sok mindenre lehet következtetni. Ezért az évről évre megjelenő tankönyvek végén meg kell jelennie ugyanannak a „vak”-térképnek, amelyen beszínezhetik a gyerekek a lelőhely területét. Például a 6. évfolyamos térképen már színesen, jelennek meg azok a megyék, amelyek népzenei anyagából az 5. évfolyamból már vannak új ismeretek, dalok. Így 8. évfolyam végére, a népdalkincsünk követésével „beutazhatjuk” az egész országot, és megismerhetjük dalanyagának gazdagságát és változatait.
- A népzenei ismeretek mellett gondot kell fordítani az adott területen élő emberek életvitelére, szokásaira, jellemző viseletére, melyek segítségével könnyebb a megszerettetés, megértetés és elsajátítás.
- Továbbra is tisztelni és becsülni kell Vikár Béla, Bartók Béla és Kodály Zoltán egész életét meghatározó népdalgyűjtő és rendszerező munkáját, azonban nem szabad megfeledkezni a követőkről: Schneider Lajos, Nagy Miklós, Békefi Antal, Borsai Ilona; és a napjainkban is élő népzene kutatókról: Olsvai Imre, Barsi Ernő.

Az egyetemes zenetörténetben sem állunk meg a kiváló J. S. Bach művészetének megismerése után, hiszen a következő korok, végül napjaink zenéje is meghatározó, emberformáló és komoly értékeket hordozó.

- Kiemelt szerepet kell adni a gyerekek életében a népi játékoknak (a dalokat is eljátszhatják).
- A zene és a mozgás együttesét, kölcsönhatását tudatosítani kell, beépítve a magyarság kultúrájába, amivel a kevésbé „énekes” gyerekek élményeit is fokozhatjuk.
- A népi hangszerekkel való megismerkedésen túl, a furulya megszólaltatása nem nehéz feladat s igazi zenei élményt jelent egy-egy dallam önálló, szép hangzású eljátszása, a legkönnyebb fogásmódban: F = dó.

Bizonyított tény, hogy nemcsak a szakosított tantervű osztályokban valósítható meg a furulya-tanítás! Kizárólag az ének-zene szakos tanár igényességén, minőségileg is sokrétű fejlesztő munkáján és elhivatottságán múlik.

- Motiváljuk a gyerekeket, lakóhelyükön való gyűjtőmunka végzésére, különböző szempontok megjelölésével. (népdalgyűjtők, népdalok, viseletek, épületformák, eszközök, szokások, hagyományok képek). 8. osztály végére gyönyörű munkák szülehetnek.
- Magyar népdalainkat ne az elméleti ismeretek illusztrálására használjuk fel.

II. Elmúlt századok magyar zenéje

- Történelmi múltunk meghatározza nemzeti önszemléletünket, alakítja a nemzet lelkiismeretét. Így a világon mindenütt elismert és hirdetett kultúránknak a magyarságtudatunkat kell reprezentálnia.
- Feltétlenül gazdagítani kell a felnövekvő nemzedékek dalkincsét.

III. Egyetemes zenetörténet

- Fontos a történelmi háttér ismerete, hiszen ennek függvényében élt és alkotott minden mester.
- Nem kitaláció, hanem visszavezethető következmény:
 - a reneszánsz humanizmusa – emberi hang
 - a barokk monumentalitása, pompa kedvelése – opera, fuga
 - a klasszicizmus formai építkezése – szonáta, szimfónia
 - a romantika népies jellege stb.
- Az egyes korszakok tanítását ne szakítsuk meg elméleti ismeretek bővítésével és gyakorlásával. Ne okozzunk törést, hiszen a folyamatosság vezethet csak megértéshez, átlátáshoz. Például a romantikus miniatűrök tanítása közben, ne építsük be az anyagba a két kereszt vagy két b (2 #, 2 b) előjegyzés tanítását, tudatosítását, mivel a gyerekeknek amúgy sem könnyű egy-egy nagy korszak átjárása, megismerése, összefüggéseinek megértése.
- A zeneszerzők magyar vonatkozású kapcsolatait is be kell építeni a tananyagba. (pl. Mozart – Pest, Beethoven – Brunszvik család, Liszt – Wagner, Liszt – Vajda, Liszt – Jókai, Benny Goodman – Bartók Béla)

IV. Tiszta, kifejező éneklés

- zenei nevelésünk elsősorban vokális elemekre épül,
- a tiszta, szép éneklés képességének megalapozása követelje meg a helyes légzés technikáját, a beszéd kultúráltságát és a környezet esztétikumát,
- hangképzés nélkül elképzelhetetlen a tiszta intonáció, a hangmagasság biztos megtartása, az érthető szövegmondás,
- a hang-, és hallásképzés, ami a zenei írás-olvasáson alapszik, a zene hatékonyabb megismerésére, elemzésére és megszólaltatására is nevel,
- 5. évfolyamon a gyerekek kezébe kell adni egy kis füzetet, amely játékos szöveggel alátámasztott hangképző gyakorlatokat tartalmaz, természetesen a legkisebb hangkészletű hangsortól haladva a legnagyobbig (pentaton/chord – dúr – moll változatokban),
- A 8. osztály végéig használt füzet a későbbiekben is kimagasló célt szolgál zenei hanganyagában úgy, mint prozódiai lehetőségeiben egyaránt.

V. Elméleti ismeretek

Az általános iskolákban nagyon kevés a muzsikuss, illetve zenei orientáltságú gyerek. Azonban az általános műveltség alapjait, minden diáknak biztosítani kell. Az elvont, magasröptű levezetések helyett sok játékkal, észrevétlenül kell megértetni, meghallatni (nem biztos, hogy minden gyerek hallja azt, amit a tanár) azokat az elemeket (hangközöket, hangzatokat, hangsorokat), amelyek ismerete szinte nélkülözhetetlen.

Például egy népdal stílusrétegét nemcsak az aprólékos elemző munka után lehet meghatározni, hanem a feltételezhetően meghallott zenei élmény hatására is. Ezért a játékok, ötletes zenei feladatok nem riasztólag hatnak majd, hanem sikerélményt is jelenthetnek.

VI. Zenehallgatás, műismertetés

- A kialakult gyakorlat célszerű és eredményes, azonban nem szabad megtorpanni, – tudni kell haladó módon tovább lépni.
- A népzenei feldolgozások és komolyzenei művek mellett helyet kell kapnia annak a zenének is, amelyben a gyerekek maguk is élnek, s amit sajátjuknak tartanak: történelmi témájú rock-opera és a musical.

Célok és feladatok

- A gyerekek felszabadultan, önfeledten, örömteljesen énekeljenek.
- A magyar zenétől vezessen az út a nemzetközi zene megismeréséhez és megértéséhez.
- Olyan általánosan művelt embereket kell képezni, akik a saját nemzeti hagyományaik ismeretével és szeretetével értői és élvezői lesznek az egyetemes emberi kultúrának.
- Az egységes magyar nemzeti kultúra megteremtése mellett, ha nem akarjuk, hogy kétségbe vonják Európához való tartozásunkat, őrizni és nyitni kell. Más népek kultúrája és értékeit is fel kell fedezni, meg kell ismerni, s olyan fiatalokat kell nevelnünk, akik ezen értékeket ismerik és tisztelik.
- A zenei anyanyelvi műveltség írásbeli lehetőségeivel, az írás-olvasás képességének fejlesztésével bővüljenek az ismeretek, fejlődjön a fantázia és a memória, erősödjék és fokozódjék a zeneszeretõvé és értõvé válás folyamata.
- A ritmus, mint kifejezőeszköz, annak belső átélésével váljék tudatossá (megfigyelés, utánzás, alkalmazás). Törekedjünk a ritmusban rejlő emocionális tartalom felfogására, megértésére (kognitív folyamatban).
- A kifejező szöveges ének lehetőségeivel élni kell a személyiségfejlesztés területén is (ráérezés, átélés).
- Az ének-zene tanítása során fejlett esztétikai érzéket, öntudatos és fegyelmezett magatartást, közösségi érzést, gazdag érzelemvilágot és világnézeti-erkölcsi szemléletet kell biztosítani.
- A zenetörténeti ismeretek elsajátításának folyamatában törekedni kell arra, hogy a gyerekek képesek legyenek elkülöníteni az egyes korokat (idejüket behatárolva), ismerve azok zeneszerzőit, jellemző műfajait, a legismertebb zeneművek megnevezésével.
- A zenei nevelés tartalmi munkájában helyet kell adni a tantárgyi koncentrációnak, mely során megismertethetjük azokat az összefüggéseket, amelyek a művészetek fejlődése útján meghatározott történeti viszonyok között jöttek létre. Új kapukat kell nyitni az anyanyelvvél, az irodalommal, a

történelemmel, a természetismeretekkel és a képzőművészetekkel való szorosabb kapcsolatok lehetőségein keresztül.

(A művészek gondolkodásmódja, megjelenítő ereje és eszköztára pl. Hogyan ábrázolja történelmünk meghatározó egyéniségét: Hunyadi Lászlót

- Erkel Ferenc – a zeneszerző,
- Egressy Béni – az író,
- Madarász Viktor – a festő)
- Tanításunk középpontjába a zenei élmények kerüljenek, melyeket igényesen és az életkornak megfelelő hangzó szemelvények kiválasztásával lehet megteremteni, ha igazán zeneszerető, kiegyensúlyozott nemzedéket szeretnénk felnevelni.
- Folyamatosan fokozzuk a tanulói tevékenység intenzitását, megfelelő motiválással a művészetekben, iskolában, kívülágban – a mindennapi életben: aktivitás, kreativitás és az önállóság érdekében.
- A zeneművészet iránti érdeklődés felkeltésével és fokozásával igényt kell kialakítani arra, hogy a muzsika minden ember életének szerves részévé váljon.

Az értékelés elvei és eszközei

- Számonkérés és feleltetés helyett természetesen oldott, feszültségmentes, jó hangulatú beszélgetések során győződünk meg az elsajátított ismeretekről.
- Az éneklés értékelésénél ügyeljünk a gyengébb zenei képességű, esetleg intonációs gondokkal küszködő vagy mutáló gyerekek felé irányuló követelményszintre. Őket csoportban és kizárólag a közösségi éneklésbe vonjuk be, mely során megfigyelhető a szöveg tudása, a ritmus és a dallam egységes megszólaltatása. A legapróbb dicséret is fokozhatja a tanulók zenei fejlődését, további előmenetelét és akaratát.
- A gyerekek is vegyenek részt az értékelésben, ami biztonságot ad számukra és növeli a felelősségtudatukat és önbizalmukat.

Ének-zene/muzsikáló nagy világ 5. osztály

Időkeret: 37 óra/heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. A magyar népzene	25	folyamatos	2
II. Elméleti ismeretek	folyamatos		
III. Zenetörténeti korok és ismeretek	7	1	1
IV. Év végi összefoglalás			1
Az összes óra 37/ebből:	32	1 (folyamatos)	4

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok

I. A magyar népzene

Célok és feladatok

- A kialakult éneklési kultúra fejlesztése: önfeledt, kifejező, átélt éneklés megvalósításával.
- Egységes hangzás kialakítása a csoportos éneklés során.
- Tudatosítani, hogy népdalainkban megszólaló hang magyarságunk hangja.
- A nép ajkán keletkezett népdalok jellemzőinek elsajátítása.

- Megismertetni népdalgyűjtőinket és feldolgozókat.
- A néphagyományokon alapuló széles körű zenei műveltség megteremtése.
- Ismerkedés a népi hangszerekkel.
- A többszólamú éneklés előkészítéseként a kánonban való éneklés képességének fejlesztése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
I. A magyar népzene: – Új és régi stílusú népdalok éneklése és jellemzői. – Népi hangszerek (duda, tekerő, cimbalom, citera). – Hagyományok, szokások. – Népdalgyűjtők. – Feldolgozások. – Gyermekdalok (kánonok), más népek dalai.	– tiszta intonálás, helyes légzés és testtartás, – hallásfejlesztés, – elemző képesség fejlesztése, – ritmuskészség, – zenei írás-olvasás, – improvizatív képesség: szóban – ritmusban – dallamban.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon 13 dalt emlékezetből csoportosan, tisztán, érthető szövegkiejtéssel, pontos ritmusban elénekelni,
- legyen képes a népzenei és honismereti tudás egységesítésére, összevonására,
- ismerje fel a népi hangszereket a hangzásukról,
- végezzen gyűjtőmunkát lakóhelyének népi kultúrájáról,
- legyen jártas a magyar népi hagyományok és szokások világában (megnevezése és célja),
- a felsorolás szintjén, területhez kötve nevezze meg a népdalgyűjtőket,
- különböztesse meg az új és régi stílusú népdalok jellemzőit,
- tudjon beszélni Kodály Zoltán életéről, munkájáról,
- legyen képes egyszerű ritmus, dallam és szöveg rögtönzésére (2-3 ütem),
- ismerje fel a többször meghallgatott zeneműveket, feldolgozásokat (szerző – cím – műfaj).

Dalok

1. Szent István millenniumi éneke
 2. Egressy–Vörösmarty: Szózat
 3. Csillagok, csillagok
 4. Erdő, erdő, de magas a teteje
 5. Megyen már a hajnalcsillag
 6. Megrakják a tüzet
 7. Győri kanász a dombon
 8. A csitári hegyek alatt
 9. Nem vagyok én...
 10. A pünkösdi rózsza
 11. Bárdos: Rétrehívó
 12. Bárdos: Régi táncdal
 13. Szőnyi: Postaváró
- A kívülről megtanulandó dalok!

Zeneművek (teljes vagy részletek)

1. Kodály: Ének Szent István királyhoz
2. Egressy–Vörösmarty: Szózat
3. Kodály: Gergely-járás
4. Bartók: Gyermeknek II/33.
5. Bartók: Mikrokozmosz I. – 12, 14, 31; II. 65.
6. Kodály: Székelyfonó
7. Kodály: Kállai kettős
8. Kodály: Pünkösdlő
9. Bárdos: Régi táncdal
10. Bárdos: Magos a rutafa
11. Szőnyi: Mit mos?
12. Eredeti népzenei felvételek (vokális és instrumentális)

II. Elméleti ismeretek

Célok és feladatok

- Ritmikai fogalmak és elemek bővítése, gyakorlása.
- Dallam ismeretek rendszerezése.
- Relatív és abszolút szolmizáció a vonalrendszerben (G/VIOLIN – kulcsban).
- Hangsorok (tonalitás) és hangközök felismerése, megnevezése és lejegyzése.
- Előadási jelek és módok alkalmazása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
II. Elméleti ismeretek – Ritmikai elemek: a tizenhatod értéke, írása, szünetjele, kis éles és nyújtott. – ABC-s hangok neve a vonalrendszerben (G-kulcs). – Hangközök: T1 – T4 – T5 – T8. – Hétfokú hangsorok: Dúr – moll: 1b előjegyzéssel. – Előadási jelek.	– a figyelem tartósságának növelése, – ritmuskészség fejlesztése, – a kreatív gondolkodás mélyítése, – zenei írás-olvasás képességének fejlesztése, – hallásgyakorlatok, – a kifejező éneklés technikájának fokozása.

Követelmények

A tanuló:

- a tizenhatod értéket ismerje fel, reprodukálja s helyes elosztásban kottázza, írja le a különböző variációiban,
- legyen képes abszolút és relatív módon szolmizálni és kottázni 1b előjegyzéssel,
- ismerje fel a dúr és moll hangsorokat,
- tudjon adott dallamot kvintváltással folytatni.

III. Zenetörténeti korok, ismeretek

Célok és feladatok

- Tisztán intonáló, kifejező éneklés fejlesztése.
- Az egyes korszakok történelmi hátterének megismerése.
- Kapcsolatot felismerni a társművészetekkel.
- A kor kiemelkedő zeneszerzőinek megismerése (élete, művei).
- A behatárolt időt meghatározó stílusok, műfajok, formák és szerkezeti felépítések megismertetése.
- A kiválasztott zeneművek meghallgatása, értelmezése verbálisan vagy a rajzolás technikájának kifejező eszközeivel.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
III. Zenetörténeti korok, ismeretek – a középkor egyházi és világi zenéje (gregorián ének, trubadúr zene), – a reneszánsz zenéje: – motetta, madrigál, – polifónia, homofónia, – Palestrina, Lassus, – a barokk muzsika: – menüett, – prelúdium, fuga, szvit, versenymű, – opera, oratórium, kantáta, – Purcell, Vivaldi, Bach, Händel, – a barokk zenekar hangszerei, – az orgona.	– rálátás a történelem és a művészetek összefonódására, – erőlködés nélküli finom éneklési technika fejlesztése, – a műfajok hangzásának és szerkezetének összehasonlító képessége, – zenei karakterek megkülönböztetése, – hallásfejlesztés, – zenei írás-olvasás képességének fokozása.

Követelmény**A tanuló:**

- tudjon a három korszakból egy-egy éneket szépen, finoman, halkán megszólaltatni,
- ismerje a tanult korok jellemzőit (összevetve más művészeti területekkel) műfajait, hangszereit és zeneszerzőit,
- nevezze meg az emberi hang hangszíneit,
- ismerje fel a hangszereket a hallott hangszín és a megszólaltatás technikája, módja alapján,
- tudatosítsa magában: minden zenének van célja és mondanivalója,
- a meghallgatott zeneművek főtémáját tudja szolmizálni vagy dúdolni,
- jusson el a felismerés szintjére: „Ki nyer ma?” játék során a zeneszerző, a műfaj és a zenei apparátus megnevezésével.

Dalok

Kizárólag a memoriter dalok felsorolása:

1. Salve Regina – gregorián
2. Palestrina: Száll, zeng a dal
3. Bach: Már nyugosznak a völgyek

Zeneművek (teljes vagy részletes)

1. Lassus: Visszhang
2. Purcell: Trombita – fanfár
3. Vivaldi: F-moll hegedűverseny: A tél
4. Bach: G-dúr menüett
5. Bach: Már nyugosznak a völgyek
6. Bach: H-moll szvit
7. Händel: Győzelmi kórus
8. Händel: Tűzijáték

**Ének-zene/muzsikáló nagy világ
6. osztály**

Időkeret: 37 óra/heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. A magyar népzene	10	3	1
II. Magyar történeti énekek	7	2	1
III. Elméleti ismeretek	folyamatos		
IV. Zenetörténeti ismeretek	9	1	1
IV. Év végi összefoglalás			2
Az összes óra 37/ebből:	26	6	5

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok**I. A magyar népzene****Célok és feladatok**

- Nyugodt, kellemes légkör megteremtésével a felszabadult, biztos és pontos éneklés megvalósítása.
- A magyar zenekultúra megismerése és őrzése.

- Tudatos zenei anyanyelvünk elsajátítása mellett látni kell, hogy az egyetemes kultúra milyen hatást gyakorol magyarságunkra. Ezért behatóan kell foglalkozni (a kronológiát mindig szem előtt tartva) más népek műveltségével, művészetének kiemelkedő egyéniségeivel.
- A magyar népszokások ismereteinek bővítése (élményszerű megjelenítés: beszéd – ének – mozgás koordinációja).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
I. A Magyar népzene – magyar népdalok és népszokások dallamai, – jellemző stílusjegyek, – Olsvai Imre és „Somogyország”; Békefi Antal és Vas megye, – feldolgozások, – más népek dalai.	– ízesen kifejező éneklés, – népi nyelvünk szókincsének, ismeretének bővítése, – halláskészség fejlesztése (dallamvonal, szerkezet), – földrajzi elhelyezkedések behatárolása, – a gyermek, a női és a férfi hangszínek felismerése.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon 9 magyar népdalt emlékezetből – csoportosan, karakteresen énekelni, a dallam és a szöveg egységének megteremtésével,
- ismerje meg Békefi Antal és Olsvai Imre gyűjtőmunkáját,
- tudjon idézni a tanult szokásokból és hagyományokból,
- ismerje lakóterületének népzenei együtteseit (asszonykórus, Páva-kör, hangszeres együttesek, tánccsoportok).

Dalok

1. Ősszel érik babám
2. Luca Panna
3. Édesanyám, de sokszor kért a jóra
4. Zöld buborkát megcsípte a hideg dér
5. Mit hoztunk kendteknek
6. Ez a kislány belenéz a tükörbe
7. Örvendetes napunk támadt
8. A Vidrócki híres nyája
9. Madárka, madárka

Zeneművek

1. Eredeti felvételek
2. Kodály Zoltán: Mátrai képek

II. Magyar történeti énekek

Célok és feladatok

- Tiszta intonálás és a hangulati tartalomnak megfelelő előadásmód megvalósítása.
- Tudatosítani a történelmi események meghatározó szerepét az adott kor zenéjére.
- Tantárgyi koncentráció érvényesítése: társadalmi és művészeti azonosságok.
- A múlt értékeinek őrzése és ápolása.
- Korabeli kifejezések megismerése, gyarapítása.
- Jellemző hangszerek alakja, megszólaltatásának módja és hangszíne.
- Végezzenek gyűjtőmunkát (korabeli dalok, versek, táncok, képek a hangszerekről, ruhaviseletről).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
II. Magyar történeti énekek – a XVI. sz. zenéje: – Tinódi Lantos Sebestyén, – a lant,	– az éneklés fejlesztése, – rálátás a kor összefüggéseire, – hallásfejlesztés a hangszerek hangszínének felismerésével, meghatározásával,

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– korabeli dallamok, – <i>a kuruc kor zenéje</i>: – történelmi háttér, – melodiáriumok, gyűjtemények, – korabeli dalok és táncok, – a tárogató.	– ritmuskészség fejlesztése a jellemző ritmikai elemek kiemelésével, a dalokhoz kötött egyszerű tánclépések bővítésével, – rendszerező, összegző képesség fokozása.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon különböző korokból 7 magyar történeti éneket hangulatosan, érthető szövegmondással elénekelni,
- határozza meg a dalokban előforduló korabeli szavak, kifejezések jelentését,
- ismerje fel a tanult hangszereket hangzás és alak alapján,
- tudjon összefüggően beszélni, Tinódi Lantos Sebestyén életéről és műveiről,
- értelmezze a históriás énekek, kuruc dalok és '48-as dallamok üzenetét.

Dalok

1. Ah, hol vagy magyarok...
2. Ti magyarok, már Istent imádjátok
3. Egri históriának summája
4. Csínom Palkó
5. Vörösbárony süvegem
6. A jó lovas katonának
7. Él a magyar, áll Buda még

Zeneművek

1. Kodály: Ének Szent István királyhoz
2. Lázár Attila: Ti magyarok
3. Szőnyi Erzsébet: Egri históriának summája
4. L. Kecskés András: Csínom Palkó

III. Elméleti ismeretek

Célok és feladatok

- Új elméleti ismeretek rögzítése, gyakorlása, alkalmazása.
- Ritmikai elemek bővítése.
- Módosító jelek ismerete, módosított hangok szolmizálása és lejegyzése.
- Az egy kereszt (1#) előjegyzés alkalmazása.
- A szekund és a terc hangközök felismerése, szolmizálása és kottázása (k2 – N2, k3 – N3).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
II. Elméleti ismeretek – Ritmikai elemek: – a triola – felütés – AUFTAKT, csonka ütem, – Módosítások: – jelek: kereszt (#) felemel, bé (b) leszállít, feloldó (q) – hangok: megnevezése, kottázási módja, – Dúr és moll hangsorok lejegyzése 1 # előjegyzéssel. – Hangközök felismerése és megnevezése: (k2, N2, k3, N3) - Szekund terc	– egyenletes lüktetés (3/8, 6/8), – tájékozódás a metrikus megosztásban, – halláskészség fejlesztése: – módosítások felismerése – a hangok egymáshoz való viszonya a magasságot illetően, – zenei írás-olvasás készségének fejlesztése. – a figyelem tartósságának növelése.

Követelmények**A tanuló:**

- ismerje fel hallás után és kottaképről a triolát,
- legyen képes a 3/8-os és 6/8-os löktetés megtartására,
- tudja alkalmazni a módosító jeleket,
- nevezze meg a kereszttel, majd b-vel módosított ABC-s hangokat,
- tudjon kottázni egy keresztt (#) előjegyzéssel
- ismerje fel és nevezze meg a szekund és a terc hangközöket.

IV. Zenetörténeti ismeretek**Célok és feladatok**

- Tiszta, átélt éneklés megvalósítása.
- A XVIII. század zenei műveltségének megismerése (formák, műfajok, zeneművek, zeneszerzők).
- A zenehallgatás szokásának kialakítása, fejlesztése.
- Kapcsolatot tartani más műveltségi területekkel.
- Dinamikai jelek folyamatos megismerése és alkalmazása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
IV. Zenetörténeti ismeretek – A XVIII. sz. zenéje: A Bécsi klasszicizmus. – A kor: megnevezése, jelentősége, formái (triós, szonáta), műfajai (szonáta, vonósnégyes, szimfónia, klasszikus opera), zeneszerzői (Haydn, Mozart, Beethoven) és alkotásai. Dinamikai jelek, meghatározások: crescendo, decrescendo, pianissimo (pp), piano (p), mezzoforte (mf) forte (f), fortissimo (ff). Zenei együttesek: – vonósnégyes, – szimfonikus zenekar.	– éneklési készség fejlesztése, – hallás- és ritmusgyakorlatok, – koncentráció képességének fokozása, – formaalkotás fejlesztése, – megfigyelő képesség erősítése, – zenei véleményalkotás, – zenei karakterek elkülönítésének képessége.

Követelmények**A tanuló:**

- tudjon 7 klasszikus dalt szépen, a megfelelő tempóban is dinamikával énekelni,
- ismerje a bécsi klasszicizmus korának jelentőségét,
- tudja megnevezni a műfajokat és a kor zeneszerzőit,
- ismerje fel a meghallgatott zeneműveket.

Dalok

1. Haydn: Szerenád
2. Haydn: Szüreti kórus
3. Mozart: Vágyódás a tavasz után
4. Mozart: Az erdőt járva sípolok
5. Mozart: Bűvös csengettyű
6. Beethoven: A mormotás fiú dala
7. Beethoven: Lángolj fel a lelkünkben

Zeneművek

1. Haydn: D-moll vonósnégyes
2. Haydn: G-dúr szimfónia

3. Mozart: Egy kis éji zene
4. Mozart: Varázsfuvola
5. Beethoven: Zongoraszonáta Op.13.
6. Beethoven: D-dúr hegedűverseny
7. Beethoven: IX. szimfónia

Ének-zene/muzsikáló nagy világ 7. osztály

Időkeret: 37 óra/heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. A magyar népzene	10	4	2
II. Elméleti ismeretek	folyamatos		
III. A romantika kora	16	2	2
IV. Év végi összefoglalás			1
Az összes óra 37/ebből:	26	6	5

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok

I. A magyar népzene

Célok és feladatok

- A dalok igényes megszólaltatása.
- Új és régi stílusú népdalok bővítése.
- A dalanyag és a népművészet összefüggésének keresése és tudatosítása.
- A népzenei szakszókincs alkalmazása.
- Népenén alapuló feldolgozások megismerése.
- Ünnepek szokásainak, hagyományainak újabb dalai és játéakai.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
I. A Magyar népzene – a népdalgyűjtés, – új és régi stílusú népdalok: dallami elemzése, szerkezeti felépítése, előadásmódjai, – a ballada, – feldolgozások.	– éneklési készség, – hallás- és ritmusérzékenység, – improvizációs készség, – a beleélés képességének fokozása, – önállóan végzett ismeretszerzés képességének fejlesztése.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon 10 magyar népdalt énekelni, az érzelmi tartalmak, hangulatok és karakterek megjelenítésével,
- legyen képes megkülönböztetni az új és a régi stílusú népdalokat,
- ismerje fel a feldolgozásokat zenehallgatás útján (zeneszerzője, műfaja, címe, a feldolgozott népdalok felsorolása).

Dalok

1. Szent István királyhoz
„Magyar hazánk reménye”
2. Most szép lenni katonának
3. Által mennék én a Tiszán
4. Sárgul már a fügefa levele
5. Tisza partján mandulafa
6. Magos a rutafa
7. Gyere velem Molnár Anna
8. Erdők, völgyek
9. Sej, besoroztak
10. A csornai Hajas Gyula út

Zeneművek

1. Szőnyi: Az ürögi faluvégen
2. Bárdos: Tiszai dallamok
3. Bárdos: Magos a rutafa
4. Kodály: Molnár Anna
5. Kodály: Hány János
6. Bartók: Magyar képek

II. Elméleti ismeretek*Célok és feladatok*

- Előadási jelek és zenei szakkifejezések bővítése és alkalmazása.
- Új hangközök megismerése (szext és szeptim).
- A zenei írás és olvasás általánossá tétele.
- A két kereszt (2#) és két bé (2b) előjegyzés használatának tudatosítása dúr és moll hangnemekben.
- A gyermeki lélek önfeledt megnyilvánulása érdekében, kreativitást fejlesztő játékos lehetőségek biztosítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
II. Elméleti ismeretek – Hangközök: – szext – k6, N6, – szeptim – k7, N7, – Előjegyzések – 2 kereszt, – 2 bé, – Előadási jelek, zenei szakkifejezések.	– szolmizációs készség, – halláskészség, – kottázási készség fejlesztése, – ritmuskészség.

*Követelmények**A tanuló:*

- ismerje fel a szext és szeptim hangközöket, tudja megnevezni és a vonalrendszerben elhelyezni 2# és 2b előjegyzéssel,
- tudja a megfelelő helyen használni és alkalmazni az új zenei szakszavakat, kifejezéseket.

III. A romantika kora*Célok és feladatok*

- Határozott, tisztán intonáló, hangulatos éneklés megvalósítása.
- A zeneirodalom közkinccsé tétele.

- A nemzeti és egyetemes zenekultúra megismertetése, összefüggéseinek megláttatása.
- Az értékes zeneművek művészi előadásaival élményt nyújtani.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
III. A romantika kora – a kor: – elnevezése, – történelmi háttér, – jellemző jegyei, – műfajai: népies műdal, verbunkos, rapszódia, programzene, a romantikus dal, nemzeti opera, – zeneszerzők: Erkel, Liszt, Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Chopin, Dvořák, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Verdi, Wagner, – a romantikus nagy zenekar.	– helyes légzés, testtartás, – éneklés készsége, – hallás- és ritmuskészség, – zenei emlékezet fejlesztése, – a belső hallás képessége, – többszólamú éneklés képessége, – azonosítási képesség fejlesztése, – szimmetria és asszimmetria megfigyelésének képessége, – hangszercsoportok felismerése, – a műelemző képesség fejlesztése.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon 11 romantikus dalt, kellemes hangvétellel, kifejező előadásmóddal énekelni,
- tudja megnevezni a magyar és egyetemes zenekultúra egyéniségeit, kiknek életútját, kedvelt műfajait és jellemző műveit ismerteti,
- tudja levezetni a népdal, népies dal, népies műdal és a műdal jelentésének tartalmát,
- ismerje fel zenehallgatás során az egyes zeneműveket (szerző, cím, műfaj, zenei apparátus).

Dalok

1. Kun verbunk
2. Fónagy: Nemzetőr-dal
3. Szerdahelyi: Magasan repül a daru
4. Erkel: Óh, szép Melinda
5. Erkel: Meghalt a cselszövő
6. Liszt: Hajnalozó
7. Verdi: Rabszolgák kórusa
8. Schubert: A pizstráng
9. Aranyosom / lengyel nd.
10. Schumann: A tavasz köszöntése
11. Csajkovszkij: Altató (Szép csillagos...)

Zeneművek

1. Erkel: Hunyadi László
2. Erkel: Bánk bán
3. Liszt: XV. magyar rapszódia
4. Verdi: Nabucco
5. Verdi: Aida
6. Schubert: A-dúr zongoraötös
7. Schumann: A vidám földműves
8. Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
9. Smetana: Moldva
10. Dvořák: e-moll (Új világ) szimfónia

**Ének-zene/muzsikáló nagy világ
8. osztály**

Időkeret: 54 óra: I. félév – heti 2 óra
II. félév – heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. Magyar és más népek népzeneje	15	5	2
II Elméleti ismeretek	folyamatos		
III. A XX. század zenéje	15	3	2
IV. Év végi összefoglalás			12
Az összes óra 54/ebből:	30	8	16

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok

I. Magyar és más népek népzeneje

Célok és feladatok

- Az önálló, illetve csoportban való stílusos és biztonságos éneklés megvalósítása,
- Bartók Béla életútjának és műveinek megismerése, művészetének méltatása,
- Barsi Ernő – népzenei kultúránk kiváló egyénisége – Rákóczi emlékműsorának megtanulása és bemutatása,
- Rámutatni más népek népzenejének értékeire, és a világra gyakorolt hatására.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
I. Magyar és más népek zenéje – a magyar népzenei dialektusok, – új és régi stílusú népdalok, – éneklése, – elemzése, – dramatikus megjelenítése, – táncleépésekkel, motívumokkal, ostinato ritmussal történő kísérése, – Bartók Béla élete, művei, – Barsi Ernő népzenei munkája, – Más népek népzenejének dalai és jellemzői.	– éneklési készség, – halláskészség fejlesztése, – a komplexitás képessége: – ritmus – szöveg – dallam és mozgás összhangjának koordinálása, – memorizálási képesség erősítése, – oldott hangulatú szereplési képesség fokozása közönség előtt, – önálló ismeretszerzés képessége, jártasságok bővítése, – a gyakorlati alkalmazás.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon 10 újonnan tanult dalt énekelni, egyéni előadásban,
- ismerje és tudja földrajzilag meghatározni, térben elhelyezni a magyar népzene dialektusterületeit,
- legyen képes alkalmazni az eddig megszerzett népzenei tudását,
- ismerje és mutassa be röviden Bartók Béla életét és művészetét,
- tudjon idézni a Rákóczi-emlékműsor anyagából,
- ismerje fel a jellegzetes motívumokról a meghallgatott zeneműveket: szerző, cím, műfaj, zenei apparátus megnevezésével,
- ismerje meg, fogadja el más népek dallamkincsét.

Dalok

1. Ne hagyj el angyalom (magyar nd.)
2. Este van már, csillag van az égen (magyar nd.)
3. Szomorú fűzfának (magyar nd.)
4. Ütik a rézdobot (magyar nd.)
5. Szóljon a duda már (szlovák nd.)
6. Édes, kedves kolomejkám (ukrán nd.)
7. Fülemüle (tatár nd.)
8. Vékony cérna, kömény mag (Nyitra)
9. Elszunnyadt a molnár legény (bolgár nd.)
10. Süttem a nyáron halat (török nd.)

Zeneművek

1. Karai: Erdélyi népdalok
2. Bartók:
 - Ne hagyj el
 - Cipósütés
 - Négy szlovák népdal
 - Divertimento
 - Cantata profana
 - Kékszakállú herceg vára
3. Szabó Ferenc: Föltámadott a tenger

II. Elméleti ismeretek*Cél és feladat:*

- Alkalmazni a 8. osztályig megszerzett elméleti ismereteket.
- A játék és a gyakorlat komoly, harmonikus egységet alkosson.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
II. Elméleti ismeretek: – ritmus: – nevek, – értékek, – képletek, – szolmizálás: – relatív és, – abszolút névvel, – hangközök, – hangsorok, – zenei írás.	– ritmuskészség, – szolmizációs képesség, – halláskészség, -képesség, – zenei írás-olvasás készségének fejlesztése.

*Követelmények**A tanuló:*

- ismerje fel és nevezze meg a hallott vagy, látott ritmust: szóban – ritmusnév, írásban – ritmusjel, hangoztatva – taps,
- tudjon tájékozódni és viszonyítani a zenei vonalrendszerben,
- tudjon szolmizálni relatív és abszolút módon,
- legyen képes kottázni 2# és 2b előjegyzésig,
- ismerje fel, nevezze meg és tudja szolmizálni a tanult hangközöket: T1, k2 – N2, k3 – N3, T4, T5, k6 – N6, k7 – N7, T8),
- ismerje fel, nevezze meg és tudja lekottázni a tanult hangsorok hangkészletét: pentaton, dúr, moll.

III. A XX. század zenéje

Célok és feladatok

- Tudatosítani kell, hogy a zenének mindig van jövője az európai civilizációban.
- Utat kell nyitni a világ különböző pontjain élő és alkotó művészek és műveik felé.
- Tiszteljék és becsüljék a XX. század magyar zeneművészeinek (szerzők, előadók) munkáját.
- Törekedni kell arra, hogy az ismereteket ne egymástól elhatárolva, hanem az összefüggések megglátásával, felismerésével egymást kiegészítve, egységes egészet alkotva alkalmazzák (tantárgyi koncentráció).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
III. A XX. század zenéje – dalok, énekes szemelvények, – irányzatok: impresszionizmus, neoklasszicizmus, folklorizmus, elektronikus zene, dzsessz, könnyűzene, – zeneszerzők – Bartók, Kodály, Weiner, Kurtág, Petrovics, Szokolay, Durkó, Kocsár, Orbán, Balassa, Pongrácz, – Debussy, Ravel, Stravinszky, Honegger, Prokofjev, Hacsaturján, Britten, Penderecki, – Gershwin, Beatles, Presley, Webber, Szörényi	– éneklési, hallás- és ritmuskészség, – zenei írás-olvasás, – a felismerés képessége, – memóriafejlesztés, – alkalmazás képességének fokozása, – dinamikai érzék fejlesztése, – a komplexitás képessége, – a műelemzés képességének fejlesztése.

Követelmény

A tanuló:

- tudjon 5 dalt emlékezetből zeneileg igényesen, kifejezően megszólaltatni,
- legyen képes a több szólamban való éneklésre,
- tudjon beszélni a XX. századi zene irányzatairól, zeneszerzőiről,
- ismerje fel és nevezze meg a meghallgatott zeneműveket (szerző, cím, műfaj, zenei apparátus).

Dalok

1. Szönyi: Bricskán járok
2. Szokolay: Madrigál a szerelemről
3. Szörényi: Felkelt a mi napunk
4. Britten: Oly kicsi Ő
5. Gershwin: A szegény ember gazdagságáról

Zeneművek

1. Debussy: Gyermekkkuckó
2. Stravinsky: Petruska
3. Prokofjev: Klasszikus szimfónia 3. tétele
4. Britten: Változatok és fuga egy Purcell-témára
5. Gershwin: Klára bölcsődala és Porgy dala – a Porgy és Bess c. operából
6. Szörényi–Bródy: István, a király (részletek)

IV. Év végi összefoglalás

Célok és feladatok

- Oldott, kellemes hangulatú órák fejlesszék a kommunikációs és emocionális képességeket.

- A felszabadult éneklés vezessen a zene értékeihez és örömeihez.
- Az egyes zenetörténeti korok átlátásával, az ismeretek komplexitásával, az értékes tudás biztosítása, amely sikerélményt nyújt, önbizalmat ad.
- Alakuljon ki igény, váljék szokássá a zene hallgatása.
- Kellően kell motiválni az önművelésre, újabb ismeretek megszerzésére, lehetőségeire.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
IV. Év végi összefoglalás (5–8. évfolyam) – A magyar népzene, – Más népek dalkincse, – Zenetörténeti korok, – a kora középkortól a XX. századig.	– éneklés-, hallás- és ritmuskészség fejlesztése, – zenei írás-olvasás, – rendszerező, összegző képesség, – a figyelem tartósságának növelése, – együttműködési képesség, – a felismerés és alkalmazás képessége.

A IV. egységet záró és a 8. évfolyamot befejező kimeneti követelmények

A tanuló:

- tudja énekelni a magyar és más népek népdalait, műdalait tisztán intonálva, átélt, kifejező előadásmódban egyénileg és csoportosan egyaránt,
- tudjon dallamot idézni egy-egy kórusműből,
- ismerje a hangszereket hangszínük, megszólaltatási módjukról és alakjukról,
- különböztesse meg a zenekarokat,
- tudja az egyes korok történelmi hátterét,
- ismerje a korok jellemzőit, műfajait és képviselőit,
- legyen képes kapcsolatot találni a zene és a társzművészetek között,
- éljen az igényes önművelés folyamatosságának lehetőségeivel: járjon hangversenyekre.

Kerettanterv javaslat a TÁNC tanításához Táncoló TIM (5. évfolyam)

„Legyen a zene mindenkié”
(Kodály Zoltán)

Bevezetés

Az általános iskolában, a művészetek valamely ágát tanítani, a világ értékeire rámutatni felelősségteljes feladat, hiszen nemcsak a tehetséges és érdeklődő gyerekeknek kell kaput nyitni, hanem azoknak is, akik kevésbé fogékonyak (alkat, mentalitás) a tánc művészetének jelentőségére: mozgáskultúra, esztétikum, viselkedés, kapcsolatteremtés.

Tudatosítani kell a diákokban, hogy a tánc, mint „értékhordozó” művészet, egész életünkön át elkísér, hiszen a minőségi életünkhöz hozzátartozik múltunk és jelenünk kiváló alkotásaival való találkozás, nemzeti és egyetemes vonalon egyaránt.

„A világ olyanra alakul, amilyenre az ifjúságot neveljük” – mondta Jókai Mór.

A tudományok tanítása mellett kiemelt szerepet kell kapnia a művészeti nevelésnek, amely segítségével lehet teljesen és eredményesen megvalósítani a tökéletes személyiségfejlesztést, a tiszta és jó erkölcsök kialakítását, az értelem és a mozgáskultúra összhangját.

Táncal s a hozzátartozó gesztusokkal és zenével egyértelműen kifejezhetjük magunkat. Ha nem csupán szemlélői és befogadói vagyunk, hanem gyakorlói vagy előadói is, akkor ezen érték segítségével nő a kulturális alkalmazkodóképességünk, nyitottabbak, toleránsabbak s boldogabbak lehetünk.

A 10 éves korosztálynak tanított tánc, mint tantárgy (18 órában), a kihívás szintjén mozog, mint új élethelyzet, amelybe belekerülve a diákok önmagukat, társaikat és környezetüket eddig nem ismert aspektusból fedezhetik fel. Az első alkalmak során felvetődött kérdések és problémák sokasága tarkítja a legfontosabb egységet, az előkészítést:

- Úgy lóg a hosszú kezem, hová tegyem?
- Meg kell fogni a lány kezét vagy derekát?
- Hogyan öleljem át?
- Ha nem a lábamat nézem, el fogok botlani!
- Zavarban vagyok és remeg kezem-lábam, ha találkozok a tekintetünk.
- Hogyan kell úgy észben tartani mindent, ha közben haladok, forgok, mosolygok?

Valójában ugyanezt teszik a gyerekek a mindennapjuk során, de nem szabályok, előírások és meghatározott ritmus szerint. Mivel az új élethelyzet, az idegentől való félelem szindrómája erősen dominál, ezért teszik fel a különböző aggódó kérdéseket, melyek néhány közös próba és megfelelő oldás után feledésbe is merülnek, megoldásuk pedig természetessé válnak. Azonban az idevezető út nem igazán könnyű a kezdő táncosok esetében. Ezért csak és kizárólag a türelemmel vezetett, módszerekben gazdagon felépített, toleranciában bővelkedő táncpróbákkal lehet elérni, hogy a gyerekek ráérezzenek a tánc, a mozgáskultúra szépségére, gyönyörűségére, felszabadító és összetartó erejére.

Azért, hogy az első perctől örömet és önfeledt élményt jelentsen a tánc, fokozatosan, más területek ismereteit és gyakorlatait felhasználva, szinte észrevétlenül kell megmozgatni a gyerekeket.

A legegyszerűbb játékokon keresztül kell megismertetni az egyes magyar népi táncmotívumokat, kiegészítve szomszéd és távolabbi népek mozgáskultúrájával, tánc történetével.

Tanítási órákra vonatkozó javaslat (kipróbált – eredményes):

1. Az órára ráhangoló zenés, játékos, körben haladó – ritmikai, dinamikai – járógyakorlatok.
2. Földrajzilag elhelyezni a tanított táncot.
3. Kivetíteni vagy képről bemutatni az adott terület jellemző ruhaviseletét.
4. Tartalmi előkészítés: melyik népi hagyományból vagy történelmi esemény hatásaként fejlődött és alakult ki a terület jellegzetes tánc kultúrája – lépések, kéztartások, motívumok.
5. Felvételtől megtekinteni egy rövid koreográfiát.
6. Alaplépéseket megtanítani – imitálás, (6-8 ütemes etűd összeállítása).
7. Az etűd gyakorlása, zenére történő összefüggő eltáncolása.

Történelmi társastáncok esetében egy korabeli festmény kiállításával lehet indítani: helyszín, alakok, mozdulatok, ruházat, mimika, színek – vonalvezetés – technika = mozgás.

Ha ezen óravezetéssel jutunk el a tánchoz, már szinte mindenki várja, hogy ő is táncolhasson.

Több tánc típus megismerésével és kipróbálásával lehetőség van arra, hogy kiderüljön, melyik tánc áll az egyéniséghez a legközelebb, amit a 18 óra eltelte után tovább tanulhatnak iskolai szakkör vagy valamely tánc csoport keretén belül. Így az első lépések segítségével bevezethetjük a gyerekeket a művészetek, a tánc világába, amelyre életük során mindig nyitottak lesznek.

Célok és feladatok

- Művészképzés helyett, az életkori sajátosságoknak megfelelően bepillantást kell nyújtani a táncművészet szépségének, összetettségének, jelentéstartalmú gazdagságának, az emberi életben betöltött szerepének fontosságára.
- A tánc megszerettetése, oldott légkörű és örömteljes tanulása-tanítása, élményt jelentő elsajátítása.
- Törekedni kell arra, hogy a tánc kultúrája, az európai műveltség teljes értékű részét jelentse a fiatalok számára is.
- Ismerve hazánk kulturális örökségét, nyitottakká váljanak a gyerekek az európai kultúrák értékeire is.
- Harmonikusan esztétikus mozgáskultúra kialakítása, érzékelve a tér, az idő és a mozdulat ritmusát.
- Személyiségformáló hatással, kiegyensúlyozott kapcsolatteremtő képesség fejlesztése.
- Segíteni az önálló ismeretszerzés lehetőségeit.
- Ismerjék meg a tanult tánc
 - kialakulását, történelmi korszakát, technikai elemeit, stílusjegyeit,
 - a tánchoz kapcsolódó zenei és képzőművészeti, irodalmi alkotásokat – ízlésformálás,
 - kiemelkedő művészeket, mestereket.
- Fejleszteni kell a gyermekek:
 - testét, izomzatát, tartását (megnevezés, elhelyezkedés),
 - zenei érzékét, hallását, ritmuskészségét,
 - memóriáját,
 - előadói képességét,

- Ösztönözzünk folyamatosan
 - a szaknyelv elsajátítására, alkalmazására,
 - művészeti ismeretek bővítésére,
 - szabadidőben egy kiválasztott művészeti csoporthoz való tartozásra,
 - táncos rendezvényeken és bemutatókon való részvételre.
- Legyenek képesek a gyerekek a tanult tánc stílusos, önálló és csoportos bemutatására.

Az értékelés elvei és eszközei

Az ellenőrzés és értékelés legeredményesebb módja a folyamatos megfigyelés:

- a feladathoz való viszonyulás
- az órai aktivitás mértéke,
- a tanulási fegyelmezettség foka: felkészültség óráról órára,
- önértékelés fejlesztésén keresztül – személyiséget fejlesztve,
- erősítve a tudatot, hogy képesek az elsajátításra: személyre szóló dicsérettel,
- a bizonytalan tudású, bátortalan gyerekeket, az igyekezetükért is pozitívan kell értékelni, dicsérni és kiemelni.

Időkeret: 18 óra (5. osztály)

I. félév: heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. A tánc szerepe az emberi életben	1		
II. Népszokások, hagyományok játéka. A magyar táncdialektusok.	5	2	2
III. Történelmi társastáncok	4	1	1
IV. A XX. sz. tánc- és mozgásművészete	1		
Év végi összefoglalás			1
Az összes óra 18, ebből:	11	3	4

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok

I. A tánc szerepe az emberi életben

Célok és feladatok

- Tudatosítsuk a tánc szellemi, fizikai és esztétikai értékeinek lehetőségeit.
- Tudjunk különbséget tenni a játékos, a szórakoztató és a művészi tánc között.
- Gyűjtsük össze az eddig megismert mozgásos játékokat, táncokat.
- Határozzuk meg az emberi élet azon eseményeit, amelyek alkalmával elengedhetetlen a tánc jelenléte.
- Meg kell értetni, hogy az egyéni és csoportos tánc, aminek alapja a mozdulat, érzelmeket fejez ki, szorosabbá teheti kapcsolatunkat társainkkal, környezetünkkel.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A tánc: – fogalma, – értéke, – szükségessége, – megjelenési alkalmai.	– a már ismert táncok rendszerezése, – egyéni tapasztalatok felidézése (diák – tanár), – a gátlások oldása, a személyiség nyitása.

Követelmények**A tanuló:**

- legyen képes ismert gyermektáncok és mozgásmotívumok felelevenítésére,
- ismerje fel az egyszerűbb ritmusképletet,
- tudja a hallott ritmust visszatapsolni, kidobbantani,
- fogadja el az egyenletes löktetés fontosságát,
- megfelelő módon értékelje a tánc jelentőségét.

II. Népszokások, hagyományok játéakai**A magyar táncdialektusok****Célok és feladatok**

- Kellemes, nyugodt csoportlégtér kialakítása, nyitott, oldott hangulat megteremtése.
- Ismerjék magyar népünk szokásait, hagyományait.
- Fedezzék fel saját testük lehetőségeit (súly, hajlékonyság).
- Érezzék az izmok egyenkénti és összehangolt mozgását.
- Tapasztalják meg, hogy a tánc nem magányos művészet, hanem lehet páros vagy csoportos tevékenység, amely során az együttlét öröme fokozható.
- Ismerjék meg a magyar táncdialektusokat földrajzi tagozódás és jellemző jegyek alapján.
- Különböztessék meg a magyar táncok egyes rétegeit: régi stílus – új stílus.
- Sajátítsák el a legtöbbet használt néptánc motívumokat.
- Fejlődjék a koncentrációs képesség.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Népi hagyományok, szokások mozgásos játéakai, táncai. – Táncdialektusok jellemzői. – A leánykarikázó mozgásanyaga, szokásrendszere – Ugrós, páros forgatós táncok.	– Ritmusalkotás képességének fejlesztése. – Egyszerű mozgáselemek gyakorlása, összehangolása. – Helyes testtartás kialakítása. – A befogadás fogékonyságának fejlesztése. – Alaplépések utánzása, elsajátítása, bemutatása – A táncváza forma kialakítása.

Követelmények**A tanuló:**

- ismerje a hagyományok játékeinak jellemző mozgásrendszerét, dallamait, énekeit,
- tudjon idézni 2 magyar játékot dallal és táncal – bemutatás,
- legyen képes az egyszerű mozgáselemek összekapcsolására,
- ismerje a magyar táncdialektusokat,
- mutasson be egy kiválasztott táncot – alaplépésekkel – szabadon,
- végezzen gyűjtőmunkát: szokás, hagyomány megnevezése, lelőhelye, dalai, játéakai, táncai/képek – viselet.

III. Történelmi társastáncok**Célok és feladatok**

- Nyugodt, alkotó hangulat biztosítása.
- Tér-idő-mozdulat viszonylata (térérzés fejlesztő gyakorlatok és játékok végzése).
- Ismerjék a társastáncok keletkezésének idejét, körülményeit.
- Alapvető táncos kifejezésformák elsajátítása.
- Társastáncokhoz kapcsolódó ismeretek, technikák (lépések, kéz- és kartartások) tudatosítása.
- Tanult tánc- és mozgásmotívumok felismerése.
- Koordinált mozgáskultúra kialakítása.
- A szépség iránti érzékenység fejlesztése.
- A csoportos táncok tanulásával a közösségi érzés fokozása (egymásra figyelés képességének fejlesztése).
- Művészeti alkotások befogadására való fogékonyság fejlesztése, fokozása.
- Fedezzék fel a művészetek közös alapjait, kifejező eszközeit, hasonló stílusjegyeit.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Történelmi társastáncok ismerete – branl, – menüett, – bécsi keringő, – palotás.	– A társastánc fogalma, műfajcsoportjai. – A tanult táncok keletkezése, jellemző stílusjegyei. – A táncok alaplépéseinek elsajátítása, motívumok összeállítása @ 6-8 ütemes etűdök. – Nyitás a társművészetek felé.

Követelmények**A tanuló:**

- ismerje és alkalmazza a táncos szaknyelvet,
- határozza meg a tanult társastáncok keletkezésének idejét, történelmi háttérét, helyszínét, ruhaviseletét,
- legyen képes felismerni és megnevezni a tánc típusát, a meghallgatott zene dallamvilágáról, lüktetéséről, ritmusáról és hangulatáról,
- ismerje fel a táncot a jellemző lépéssorokról és kézmozdulatokról, kéztartásokról,
- tudjon legalább 2 különböző történelmi társastánc etűdöt bemutatni,
- legyen képes motívumokat táncolni a dinamika függvényében: gyorsítás, lassítás, emelkedés, süllyedés, megállás, újraindítás mozdulatkitartó elemmel gazdagítva.

IV. A XX. század tánc- és mozgásművészete

- Aerobic – vagy Rock and roll

Célok és feladatok

- Felszabadult, önfeledt hangulat megteremtése.
- Megismertetni korunk táncainak jellemző stílusjegyeit.
- Képesek legyenek az egyenletesen lüktető mozgás megtartására.
- Erősíteni a testtudatot és a térbeli tájékozódást.
- Fejlesztani az alkotóképesség készségét.
- Törekedni kell arra, hogy a mozdulatok kifejezőek legyenek, szinte „beszéljenek”.
- Tudatosodjék, hogy az esztétikus tánc fontos alapfeltétele a testi-lelki harmónia.
- Képesek legyenek saját és mások munkájának építő jellegű elemzésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A XX. század tánc- és mozgásművészete: (Aerobic) vagy (Rock and roll)	– a korabeli tánc stílusjegyei, jellemzői: lépések, mozdulatok, kötések és kísérő zenéje, – egyszerű elemek kombinációi utánózva, – kreatív alkotómunkával, ritmikus lépések és mozdulatok egyéni megtervezése, koreografálása, bemutatása.

Követelmények**A tanuló:**

- ismerje fel a modern tánc jellemzőit: lépések, mozdulatok, térforma, zene,
- tudjon sort és tempót tartani, együttműködni társaival, a tánc esztétikai értékének és élményének fokozása érdekében,
- legyen képes 6-8 ütemes etűdöt összeállítani, elmondani majd bemutatni.

Kimeneti követelmények**A tanuló:**

- ismerje a tánc fejlődésének útját, tudja megnevezni és időben elhelyezni,
- tudja megkülönböztetni az egyes táncok lépésmotívumait, idézve bemutatni,
- legyen képes bármely zenére ritmikus mozgássorokat táncolni,
- értékelje a táncművészet gazdagságát, az emberek életében betöltött szerepét,
- legyen igénye a továbbfejlődésre, ismeretei bővítésére: szakkör, tánccsoport, bemutatók, előadások, szakirodalom.

A táncoló TIM-órákon alkalmazott módszerek és eszközök*Módszerek:*

- tanári magyarázat, előtáncolás – bemutatás
- tanulói megfigyelés, tapasztalatszerzés, gyakorlás, elemzés, rendszerezés, csoportosítás, összehasonlítás, alkotás.

Eszközök:

- Kép- és fotóanyagok (viseletek).
- Magyarország térképe.
- Videó felvételek (táncos filmek).
- Hangzóanyag – népzenei felvételek.
- Szakirodalom.
- Meghívott előadók: hagyományörző együttesek, táncosok.
- A Népművészet Ifjú Mesterei.
- Táncművészeti bemutató megtekintése.

**Kerettanterv javaslat a DRÁMA tanításához
Drámajáték (6. évfolyam)*****Bevezetés***

A drámapedagógia, drámajáték, mint nevelési tevékenységforma, emberi szituációkat, történeteket, egyéniségeket jelenít – és személyesít meg, a már meglévő ismeretek, készségek és képességek alkalmazásával.

A differenciált foglalkozásokat képesség és adottság szerint szükséges megtervezni és vezetni.

A dramatikus tevékenységi formákat az életkori sajátosságoknak megfelelő fejlettségi szintnek kell alárendelni.

Produkció készítése helyett az improvizatív helyzetek és karakterek megvalósítására kell törekedni (helyzet- és döntésfelismerés = megértés).

Szükség van az elméleti ismeretekre, azonban középpontba a drámajáték eszköztárának és a színházi nyelvek elemeinek megismerése, megtapasztalása kerüljön, a játéktevékenységen keresztül – alapszinten.

A konvenciók megismerése és gyakorlatai vezessenek a gondolatok és érzelmek élethű kifejezésére.

A drámajáték, mivel dramatikus interaktív tevékenység, segítse az egészséges önértékelést és mások toleráns megítélésének képességét (saját maguk és mások megfigyelése).

„...játszani is engedd szép, komoly fiadat!”

(József Attila)

Célok és feladatok

- Fejlesztani a gyerekek pszichikus tulajdonságait.
- Serkenteni a tananyag felidézésével a reprodukív emlékezetet, az új helyzetekben való újszerű feladatok megoldásával a produktív emlékezetet és képzeletet.
- Ösztönözni a gyerekeket a problémalátó, problémafejtő, kombinatív, rendszerező gondolkodásra és tevékenységre.
- Gyarapítani, a jártasságok, készségek, képességek fejlesztésével az önképző személyiség tudását.
- Fokozni az akaraterőt, a feladatok megoldására ösztönző és kiterjedő motivációval.
- Eredményes megoldásokkal kell bővíteni a pozitív érzelmi megnyilvánulásokat.
- Alakítani és gazdagítani az egyéniségét, jellemét = személyiségformálás.
- Fejlesztani a kreatív, alkotó munkaképességet.

- Törekedni a beszédkésztség (szókincs) fejlesztésére és a kulturált, érthető, kifejező szövegmondás gyakorlatára, megvalósítására.
- Tudatosítani, hogy a játék és a munka együttese nemcsak nehéz feladatot, hanem kellemes szellemi izgalmat és felszabadult – társas együttléti – örömet is jelenthet.
- Kialakítani az igényt az egyéni és csoportos előadás tervezésére (a mű kiválasztása, szereposztás, próbák rendje, díszlet, jelmez stb.) és bemutatására.

Az értékelés elvei:

- Az értékelés alapjaként ne az elsajátított ismeretet, hanem a tevékenységet vegyük figyelembe.
- Életkori sajátosságokat és rátermettséget szem előtt tartva az aktív részvétel és hozzáállás legyen a legfőbb szempont (megfigyelés – helyzetfelismerés – reprodukálás).

Időkeret: 18 óra (6. osztály)

I. félév: heti 1 óra

Fejezetek	Új ismereteket feldolgozó órák száma	Gyakorlás, készségfejl. óraszám	Összefoglalás, rendszerezés óraszám
I. Készségfejlesztő- és közösségformáló gyakorlatok	2	1	
II. Életjátékok – színházi fogalmak, formanyelv – drámatechnikák – dramatikus, dramatizált formák	3	2	2
III. Néphagyományok, szokások játéka	2	2	1
IV. A bábjáték	1	1	
Év végi összefoglalás			1
Az összes óra 18, ebből:	8	6	4

Az egyes fejezetekre vonatkozó javaslatok

I. Készségfejlesztő és közösségformáló gyakorlatok

Célok és feladatok

- A tanulók érzékeljék a tér és idő viszonylatát.
- Fejlődjön a megfigyelőképességük.
- Tudjanak helyes légzéssel hangot képezni, szöveget mondani, és mindezekkel együtt kifejezően mozogni.
- Erősödjön a koncentrációs képesség.
- Alakuljon ki a harmonikus csoportmunka, az egyéni és páros gyakorlatok alkalmazásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Készségfejlesztő, közösségformáló gyakorlatok: – légzés- és beszédtechnika, – interakciós játékok, – koncentráció és lazítás, – kapcsolatteremtő és kommunikációs játékok.	– térérzékelés, térkitöltés, térkihasználás képessége, – érzékelő gyakorlatokhoz a látás, hallás, tapintás képessége, – együttműködés képességének fejlesztése (tolerancia, csoportépítés), – figyelem tartósságának növelése, – kifejezőkészség fejlesztése.

Követelmények**A tanuló:**

- legyen képes verbális és nonverbális kommunikációs-, beszédtechnikai- és előadói képességeinek alkalmazására, bemutatására, és önálló fejlesztésére,
- tudjon tájékozódni a térben (terem, színpad),
- beszéde és mozgása alkosson összhangot,
- tudjon mentális egyensúlyt teremteni, különböző karakterű társaival,
- ismerje az önkifejezés gazdag eszköztárát.

II. Életjátékok: Drámatechnikák, színházi formanyelv**Célok és feladatok**

- Fejlődjön a dramatikus játékok segítségével a tanuló önismerete, az önbizalma és az együttműködési képessége.
- Ismerje a drámajáték, mint művészeti terület szaknyelvét.
- Tudja irányítani több irányba is a megfigyelőképességét.
- Legyen képes az egyes élethelyzetek felismerésére, tudjon dönteni és cselekedni.
- Törekedjen a jó szándékú, indulatmentes véleménynyilvánításra, kifejezőmódra.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Életjátékok: – drámai konvenciók megismerése és alkalmazása, dramatikus improvizációk (beszéd – mozgás), – a színházi formanyelv.	– az együttműködés képessége (empátia), – kifejezőképesség (mimika – mozdulat – beszéd) fejlesztése, – fantázia képességének fejlesztése, – szintetikus gondolkodás kialakítása, – dramatikus készségek bővítése, – etikai és szociális normák iránti érzékenység fokozása, – analóg gondolkodásmód fejlesztése.

Követelmények**A tanuló:**

- vegyen részt eredményesen a kommunikációs helyzetgyakorlatok drámajátékaiban,
- tudja megnevezni a dramatizált formákat,
- ismerje a szándék, a konfliktus, a feszültség és az oldás folyamatának lehetőségeit,
- minőségi igénnyel ügyeljen a kifejező, egyéni beszédstílusra,
- legyen képes az oldott, nyilvános megszólalásra,
- tudjon élményszerűen, különböző karaktereket, jellemeket megformálni,
- ismerje fel a művészeti, esztétikai és erkölcsi értékeket.

III. Néphagyományok, szokások játécai**Célok és feladatok**

- Érdeklődés felkeltése és ráirányítása a magyar nép hagyományaira (megismerés – ápolás – őrzés – továbbadás).
- Megismertetni a szokások idejét (évszak, munkafolyamat) és célját.
- Őrizni a játékos kedvet (játékkultúra).
- Fejlesztetni a koncentráció képességét (beszéd – ritmus – mozgás)
- Tudatosítani a drámajátékos ismeretek, technikák, konvenciók alkalmazásának fontosságát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Néphagyományok és szokások játékaik megismerése: – Volly István – Barsi Ernő	– befogadás iránti fogékonyság, – játékoság képességének fejlesztése, – népi kifejezések és kiejtések elsajátítása, – memorizáló képesség erősítése,

Tartalom	Fejlesztési feladatok
	– monológ és dialóg technika fejlesztése, – fantázia- és beszédképesség, – drámatechnikák alkalmazása.

Követelmények

A tanuló:

- tudja megnevezni a magyar népszokásokat, hagyományokat évszakhoz, munkafolyamathoz, valláshoz kötve,
- legyen képes egy kiválasztott hagyomány élményszerű elmesélésére, eljátszására, hangulatos megjelenítésére,
- tudjon egy képzeletbeli tárggyal játszani,
- biztos módszerekkel alkalmazza a népi elemekkel tarkított improvizatív képességét.
- sajátítsa el a szerepcsere technikáját,
- aktívan vegyen részt az elemző beszélgetésekben,
- végezzen gyűjtőmunkát saját lakóterületén: mondókák, jó kívánságok, énekek, játékok, képek,
- tudjon megnevezni kutatókat, akik a népi hagyományaink gyűjtésével és rendszerezésével töltötték életüket.

IV. A bábjáték

Célok és feladatok

- A világra nyitott, harmonikus közösségi emberré válás.
- A társakkal szemben/mellett gyakorolt helyesen megválasztott magatartásformák alkalmazása a jó és a rossz harcában, az élet és halál kérdésében.
- Rávilágítani a beleélő képesség fontosságára.
- Megmutatni a reális tervezés elsődlegességét és a megvalósítás lehetőségét.
- Kiemelt szerepet kapjon az ötletesség – belső képek – az esztétikai igény fejlesztésével, fokozásával.
- Törekedni kell arra, hogy a bábjáték, az irodalom/beszédképesség – szép kiejtés és a zene mindig egységes egészet alkosson.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A bábozás művészete: – bábtípusok, – technikák, – készítés, – mozgatás, – színházi illúziókeltő eszközök.	– együttműködés, empátia, – tiszta intonációs képessége, – dinamikai érzék fejlesztése az egyes karakterek megjelenítésekor (hangsúly, hanglejtés, hangerő, tempó), – fantázia (képzelet), tervezés és kivitelezés képessége, – manuális készség fejlesztése a báb készítése és mozgatása során.

Követelmények

A tanuló:

- ismerje a bábtechnikákat, szakkifejezéseket,
- használja kreatívan a fantáziáját,
- tudjon bánni a hangjával,
- fejlődjen a bábozás módszereinek alkalmazásával beszédtechnikai – és előadói képessége,
- legyen képes egy jellemző figurának (mesebeli) karakterét, jellemét bemutatni a báb mozgatásával és a hozzá kötött hangszínnel,
- fedezze fel az egyes művészetek hasonlóságát, kölcsönhatását és értékét – művészetszemlélet és ízlésformálás,
- tisztelje az embert, a másságot, a tudást és mások munkáját,
- legyen igénye előadások, bábkiállítások megtekintésére.

*Kimeneti követelmények**A tanuló:*

- legyen képes érzelmek és magatartásformák felismerésére és reprodukálására,
- ismerje fel mindennapi életében az emberi kapcsolatokat, az erkölcsi konfliktusok, döntések, érzelmi megnyilvánulások súlyát, és találja meg a humánus megoldás módját,
- tolerálja mások nézőpontját, melynek függvényében alkosson véleményt és cselekedjen,
- legyen képes a kreatív, kifejező szövegalkotásra,
- tudja kommunikációs helyzetekben kifejezni magát: szavakkal, megfelelő hangképzéssel és gesztusokkal,
- legyen alkalmas egy irodalmi mű (mese is lehet) kontextusában kapcsolatot és összefüggéseket keresni más művészetek irányában,
- értékelje a művészetek egymást kiegészítő elemeit,
- értékének szerves részévé váljon az önállóság, önbizalom.

A drámajáték órákon használt módszerek és eszközök*Módszerek:*

tanári magyarázat, megfigyelés, tapasztalat szerzése, elemzés, rendszerezés, csoportosítás, összehasonlítás, alkotás: tervezés – megjelenítés – komplexitás.

Eszközök:

- a felhasznált irodalmi művek írásos anyaga
- a játék elemei
- videó felvétel
- szakirodalom
- színházi előadások

VIZUÁLIS KULTÚRA

5–8. évfolyam

RAJZ TANTÁRGYI TANTERVJAVASLAT

Célok és feladatok

A rajz tantárgy legfontosabb célja a tanulók látáskultúrájának fejlesztése. Ki kell alakítani a gyermekben egy tudatos szemléletmódot. Ennek segítségével képessé kell válnia az őt körülvevő világ vizuális információáradatának feldolgozására. A rengeteg külső ingert tudnia kell felfogni, értékelni, rangsorolni. A környezetét egyre kritikusabban vizsgáló kiskamasz rendkívül fogékony a látható világ jelenségeire. Ezt kell nekünk, rajztanároknak kihasználnunk a feladatok életszerű, könnyen érthető megválasztásával. Ez az egyik legfontosabb tantárgyi motiváció. Fontos eszköz abban, hogy a gyermek szívesen és lelkesen vegyen részt óráinkon. Ébren kell tartanunk az érdeklődését a világ sokszínűsége, értékei iránt. Képessé kell tenni a gyermeket a természet szépségének felismerésére, visszatükrözésére.

A saját képességeivel párhuzamosan az alapvető vizuális jelekkel, eszközökkel és technikákkal is meg kell ismertetnünk a gyermeket. Így képessé válik az önálló megismerésre, befogadásra és alkotómunkára. Az alkotómunkában lehetőséget kell adnunk arra, hogy a neki megfelelő eszközökkel tudja magát tudatosan kifejezni. A tanuló kreativitását elősegítik az egyéni élményeken alapuló feladatok. Ilyenek például a családi események, iskolai rendezvények, sportesemények rajzi megfogalmazásai. Saját élményeinek vizuális formába öntésekor újra átélheti és értékelheti a megtörtént eseményeket. Törekedni kell arra, hogy a gyermek saját ötleteit megvalósíthassa a tanórákon. Az átlagosnál tehetségesebb tanulóknak differenciált feladatokkal kell biztosítanunk az előrehaladásukat. Ezek a feladatok összetettebb, nehezebb megoldási módokat kínálnak az arra képes alkotóknak.

A művészettörténeti ismereteket konkrét feladatokkal kell kapcsolnunk a társművészetekhez. A történelem a magyar irodalom és az ének-zene tantárgyakkal együtt haladva, közösen kell felébreszteni a gyermekekben az egyetemes kultúrkincs iránti érdeklődést. Hazánk jelentősebb alkotásain keresztül realisabb képet alakít ki szűkebb és tágabb környezetének viszonyáról. Az egyetemes, a nemzeti és a népi kultúra megismerésével egyre bővül, és színesedik a világról alkotott képe. Mindezek ismeretében egy környezetére igényes, annak értékeiért felelősséget érző magatartás kialakítása a célunk.

Fejlesztési követelmények

Oktató-nevelő munkánk során tapasztalhatjuk, hogy a tanulók különböző szinten képesek elsajátítani az új ismereteket. Ennek okai leginkább az egyéni fejlettségük különbségeiben és az adottságaik közti eltérésekben rejtőznek. Figyelembe kell vennünk az életkori sajátosságokat, hiszen a különböző korosztályoktól más-más színvonalú teljesítményt lehet és kell elvárunk. A tanítási órákon mindezek tudatában kell fejlesztenünk a gyermekek képességeit. A befogadó és megismerőképesség mellett alapkövetelmény az alkotóképességek kibontakoztatása. A képességfejlesztés eredményességét nehéz rövid távon lemérni. Ezért célszerű hosszabb távon egy-egy (hasonló jellegű) visszatérő feladattal ellenőrizni munkánk hatékonyságát.

A befogadás és megismerés képessége alapvető fontosságú, hiszen ez a korosztály rendkívül fogékony a vizuális ingerekre. A modern technika elterjedésével a mai tizenévesekre amúgy is hatalmas információhalmaz zúdul nap mint nap. Az audiovizuális és a számítástechnikai eszközök hatékonyabb és gyorsabb megismerést eredményeznek. Ezeket a tkp. virtuális ismereteket kell a bevált (hagyományos) technikai repertoárunkkal kombinálnunk. A gyermek figyelmét tudatosan irányítanunk kell a konkrét feladatokkal. Pontosan megfogalmazott, egyértelmű gyakorlatokkal jól alakíthatók, fejleszthetők a képességek. Ilyen feladatok például a közvetlen természetmegfigyelések, a beállítások utáni tanulmányrajzok. A modelleket nem elég síkban ábrázolni, plasztikai megoldásokra is szükség van. Nagyon fontos, hogy a gyermek kézbe vehesse, megtapogathassa az ábrázolt tárgyakat. A többféle érzékszervvel

biztosabb, sokoldalúbb tudás birtokába juthat. A művészettörténeti tanulmányokhoz kapcsolódó feladatok a vizuális memóriát és az önálló ítéletalkotást segítik elő. Az egyes korszakok, stílusok alkotásainak elemzésével tovább bővül a gyermek szókinccse, kifejezőkészsége. Jellemzően egyre bátrabban és realitásabban képes értékelni egyes esztétikai produktumokat. Ezt elősegítendő, az alkotó jellegű órák végén mindig hagyjunk időt a közös értékelésre. A gyermekek az elkészült munkák szóbeli, közösség előtti értékelését általában szívesen végzik. Nem a rajztartó mappának, vagy a tanárnak „termelünk” ugyanis, hanem magunk és egymás örömére. Közösségnevelő hatása elvitathatatlan a módszernek. Gyűjtőmunkákkal is sokat tehetünk a tanulók szélesebb látókörének kialakításáért. A környezetére nyitott, annak értékeire fogékony gyermek toleranciája és beleérző képessége is nagyobb, mint társaié. Közös programokkal, kiállítások látogatásával, sőt saját csoportos kiállítás szervezésével is remek csapatot hozhatunk létre. A közösségen belül az egyén könnyebben megtalálja helyét a társak kritikáinak segítségével.

Az alkotóképességek fejlesztésénél kihasználhatjuk a korosztály fogékonyságát, érdeklődését az új technikák és tevékenységformák iránt. Egy látványosabb megoldás, vagy szokatlan nézőpont könnyen „beindítja” a gyermek fantáziáját. A színek, formák, a részletek aprólékos megfigyelése mellett a korosztályra jellemző egyfajta globális szemlélet. Ez azt jelenti, hogy a szerteágazó, bonyolultabb formákat gyakran tömöríti nagyvonalúan. Jól kihasználhatjuk ezt a redukciós feladatoknál. A gyermek lényeglátása határozottabb ugyanis a felnőttek sémákra épülő gondolkodásmódjánál. Sokkal nagyobb kreativitás jellemző rájuk, előszeretettel nyúlnak egyszerre több anyaghoz is, bátran keverve a technikákat. Ezért kell minél többféle módszert és eszközt adni a kezükbe. A látható világ tükrözése mellett fontosak az elsősorban a fantáziát igénybe vevő feladatok. Ezekben a gyermek rengeteg kötöttségtől mentesül, szabadabban alkothat. A reprodukív és a produktív jellegű munkáknak megfelelő részarányban kell jelen lenni pedagógiai programunkban.

A tantárgy jellegéből adódóan az egyes *tevékenységi formák* az egész iskolaszakaszt átívelik, a fő különbség a megoldásban, a műveleti szintek fejlettségében mutatkozik. Célszerű bizonyos kulcsfeladatokat egy-egy tanév, sőt az egész négyéves periódus folyamán bizonyos változtatásokkal néha megismételtetni. Ezekkel a munkákkal hosszabb távon lemérhető a képességek tényleges fejlődése a tanulóknál. A *helyi tanterv* felépítésénél érdemes először ezeket a kulcsfeladatokat eldönteni, és ezekre, valamint az évfolyamokra előre meghatározott művészettörténeti témakörökre felfűzni a konkrét tananyagot.

5. évfolyam

Időkeret: 55 óra/év (1,5 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	10
II. Természetszemlélet	15
III. Alkotómunka, kifejezés	20
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	10

Belépő tevékenységformák

- Közvetlen megfigyelések természeti formák modellálása alapján.
- Térbeli és színbeli megfigyelések, a látvány értelmezése, vizuális jelekké alakítása.
- Az ábrázolási konvenciók alapjainak megismerése.
- Ritmusgyakorlatok és felületképzés grafikai elemekkel.
- Forma és funkció összefüggésének felismerése az ember alkotta tárgyakon.
- Lényegkiemelés, kompozíciós alapelvek megértése, elsajátítása.
- A művészeti ágak megismerése, műalkotások elemzése az adott művészettörténeti korszakokban.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A legegyszerűbb vizuális jelek.	A pont, a vonal és a folt kifejezési lehetőségei. Egyszerű vonalas kompozíciók készítése. (vizuális megismerőképesség)
A kompozíciók fajtái.	Statikus és dinamikus kompozíciók készítése a megismert vizuális jelekből. A kompozíciós hangsúlyozás eszközei. (észlelési-érzékelési fogékonyság, egyensúlyérzék)
A megjelenítés, átírás, redukció alapjai.	A vázolás, egyszerűsítés összefüggései. (alkotóképességek)
A formák fajtái, jellemzői.	A formakarakter, részforma, befoglaló forma alapfogalmak megismerése, tudatos alkalmazása. (befogadóképesség, formaérzék)

Követelmények

- Ismerje a legalapvetőbb vizuális jeleket.
- Ismerje és tudja alkalmazni őket a különböző anyagok, formák ábrázolásakor.
- Ismerje meg a síkszerű ábrázolás alaptörvényeit, jellemzőit.
- Tudjon vetületi ábrát készíteni hasábszerű (geometrikus) formákról.
- Tudatos kompozíciók készítése mesterséges formákból.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A természeti forma.	Szimmetria és aszimmetria a természeti formákon. Tanulmányrajzok készítése termésekről, gyümölcsökről. (megfigyelőképesség, alkotóképességek)
Sík és tér.	A síkszerűség és térbeliség összefüggése a természeti formákon. Természeti formák hosszmetzeti és keresztmetzeti rajzai. (megfigyelőképesség, vizuális memória)
A tónusok.	Természeti forma és a környezet viszonyának kifejezése tónusokkal. A fény-árnyékhatások, irányfény, szórtfény ábrázolása grafikai eszközökkel. (megismerőképesség, alkotóképességek)
A színek.	Alapvető színrendszerek megismerése. Egyszerűbb színkeverési feladatok. (érzékelési-észlelési fogékonyság, színérzék)

Követelmények

- Egyszerű természeti formák vonalas és tónusos ábrázolása (monokróm).
- Egyszínű tónusos tanulmányok ceruzával, akvarellal és temperával.
- Ismerje a súrolófény és a szórt fény közti különbséget.
- Tudjon egyszerű kompozíciókat létrehozni természeti formákból.
- Tudjon kifejezni a grafika eszközeivel különböző faktúrákat.
- A forma és funkció kapcsolata, értelmező-magyarázórajzok készítése.
- Dombormű készítése apróbb formák lenyomataival.
- A 6-os színkör színeinek megfestése, ismerete.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Absztrakció és redukció.	A látható jelenségektől való elvonatkoztatás. A tárgyak és jelenségek leegyszerűsítése lényegkiemeléssel, a felesleges részletek elhagyásával. (formaérzék, ritmusérzék, vizuális fantázia)
A verbalitás és vizualitás kapcsolata. Az illusztrációk.	A megértett szöveg (pl. irodalmi alkotás) vizuális jelekkel történő megjelenítése. Lényegkiemelés, rangsorolás, ítéletalkotás. (vizuális memória, képzelet)
Ritmus és egyensúly.	Ismétlődés, szabályosság, ritmus és dinamika a síkszerű ábrázolásban. (ritmusérzék, arányérzék, szimmetriaérzék)
Alkalmazott grafika.	Betűtípusok szerkesztése. (eszközhasználat, precizitás)

Követelmények

- A látott világ jelenségeinek grafikai elemekké alakítása.
- A természeti formák redukciója a legegyszerűbb, geometrikus alapformákra.
- Egy megtörtént esemény, vagy történet elbeszélése a festészet és a grafika eszközeivel.
- Sordíszek, vonalritmusok készítése alapvető vizuális jelek felhasználásával.
- Sablonkészítés.
- A lenyomatkészítés legegyszerűbb technikái (papíryomat, krumplinyomat, kézlenyomatok).
- Tudjon blokkbetűket szerkeszteni adott méretben.
- Szerkesztőeszközök (körző, vonalzók) szakszerű használata.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az őskor művészete.	A legkorábbi monumentális kőépítmények (Stonehenge, Avebury). A termékenységszobrok (Willendorfi Vénusz). A vadászmágia és a barlangfestmények (Altamira, Lascaux). A legegyszerűbb használati eszközök (pattintott kőeszközök, agyagedények).
Az ókori potamikus kultúrák	Az egyiptomi sír- és templomépítéset (masztaba, Gizai piramisok, Karnaki templom). Az egyiptomi szobrászat (Rahotep és Nofret, Írnok, Nofertiti portréi). Az egyiptomi festészet (Halastó, Mocsári vadászat). Mezopotámia építésze (Úr-Zikkurat, Babilon-Istár-kapu). Mezopotámia szobrászata, iparművészete (Asszír kapuőrzők, Bikafejes hárfa-Ur).
Az ókori görög művészet	A görög templomépítéset és az oszloprendek (Athén-Akropolisz). A görög szobrászat (Polükleitosz: Lándzsavívő, Pheidiasz: Lovasok a Parthenon frízéről, Mürón: Diszkoszvető)

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
	Laokoon-csoport, Szamothrakéi Niké). A görög vázafestészet (geometrikus, fekete alakos, vörös alakos vázák).
Az ókori római művészet	A római építészet (Róma-Pantheon, Colosseum, vízvezetékek). A római szobrászat (Brutus portréja, Marcus Aurelius lovasszobra). A római falfestészet (Pompei-Misztérium villa freskói).
A magyar népviseletek	Népművészeti tájegységeink legjellemzőbb ruhadarabjai.

Követelmények (5–8. évfolyamban azonos)

- Ismerje fel a tanult művészeti alkotásokat.
- Tudjon önállóan megnevezni példákat az egyes kultúrák alkotásaiból.
- Önálló műalkotás-elemzés (kor, méret, szerkezet, anyagok, kompozíció, összehatás).

Tudásszint az 5. évfolyam végén

A tanuló képes megkülönböztetni a vizuális művészeti ágakat, műfajokat. Ismeri az alapvető vizuális jeleket. Önállóan képes grafikus eszközökkel vonalas kompozíciók létrehozására. Képes saját élményeinek, gondolatainak, érzéseinek megfogalmazására a megismert képzőművészeti technikák segítségével. Egyszerűbb tárgyakat képes emlékezetből is megjeleníteni, lerajzolni. Meg tudja szerkeszteni a legegyszerűbb geometrikus formák vetületi ábráit. Képes kiválasztani az adott témának, feladatnak legmegfelelőbb vizuális eszközöket. Ismeri a tanult művészeti korok jellemzőit. Tud példákat megnevezni és alapszinten elemezni az őskor és az ókor építészetéből, szobrászatából és festészetéből.

6. évfolyam

Időkeret: 55 óra/év (1,5 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	8
II. Természetszemlélet	15
III. Alkotómunka, kifejezés	20
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	12

Belépő tevékenységformák

- A kompozíciós készség magasabb szintű megnyilvánulása, tudatosabb elrendezésre törekvés a kifejezésben.
- A természeti megfigyelések célirányosabb értelmezése, konkretizálása.
- Önállóság, egyénibb megoldásokra törekvés az élmények képi megfogalmazásában.
- A színérzékeléshez, szintani alapismeretekhez kapcsolódó gyakorlatok.
- A vetületi és az axonometrikus ábrázolás megértése, alkalmazása.
- A nézőpont tudatos változtatása az alkotómunkában.
- Síkbeli és térbeli formaelemzések, ritmusgyakorlatok.
- Konkrét használati tárgy megtervezése, modellezése.
- Vizuális információk önálló gyűjtése, rendezése.
- Műalkotások összehasonlító elemzése adott szempontok segítségével.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A térépítés, téráthidalások összefüggései.	A külső megjelenés és a belső szerkezet. A téráthidalások, donga- és keresztboltozatok. (befogadóképesség, formaérzék)
A nézőpont szerepe.	A termélység, tér és forma kapcsolata. A vetületi és az axonometrikus ábrázolás. (vizuális memória, térlátás)
A színek térhatása.	A színperspektíva alapvető szabályszerűségei. A hideg-meleg színek érzelmi hatásai. (alkotóképességek)

Követelmények

- Ismerje a dongaboltozatot, a keresztboltozatot és a csúcsíves keresztboltozatot.
- Tudjon gyurmából (papírból) makettet készíteni a tanult boltozatokról.
- Egyszerű mértani testek (hasáb, henger, gúla, kúp) ábrázolása a megismert ábrázolási rendszerekben.
- Képes legyen egyszerű rekonstrukciós feladatok megoldására.
- Ismerje és tudatosan alkalmazza kompozícióiban a színek hangulati hatásait.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Összetett természeti formák.	A természeti és a mesterséges formák kapcsolata. Kompozíciók összetett formákból. Formaredukciók, konstruálás a redukált formákból. (absztraháció, forma- és arányérzék)
A tárgyalakítás.	A komponálás, tömegalakítás problematikája. A festészeti és a szobrászati alkotás nyelvezete. Forma és funkció, a célszerűség. Használati tárgyak tervezése. (kreativitás, manipuláció)
Színérzékelés, színlátás.	A színek megjelenése a belső és a külső térben. Dikróm harmóniák festése alapszínekkel. Telített és derített színek előállítása. (érzékelési-észlelési fogékonyság, színérzék).

Követelmények

- Legyen képes összetett természeti formákat átírni geometrikus testekké.
- Plasztikai feladatok: egyszerűbb tömegvázlatok szabályos formákból.
- Tudjon természeti formákból komponált beállításokat
 - monokróm festéssel reprodukálni,
 - megfesteni alapszínekkel.
- Működési rajzok készítése egyszerű használati tárgyakról.
- Célszerű tárgyak tervezése saját mindennapos használatra.
- Egyszerűbb színharmóniák ismerete, létrehozása.
- A másodlagos színek kikeverése temperával, vízfestékekkel.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Egyén és társadalom.	A gyermek életének eseményei. Az egyéni élmények megjelenítése a grafika és a festészet eszközeivel. (vizuális memória)
Állatok világa.	Valóságos és elképzelt élőlények. Háziállatok és vadon élő állatok testfelépítése, élőhelye, jellemző tulajdonságai. (megfigyelőképesség, fantázia, kreativitás)
Technikák.	Üvegablakok, mozaikképek létrehozása montázs technikával. Tépett, vágott, gyűrt, hajtogatott papírkonstrukciók. (forma- és arányérzék, manipulációs képesség)
Alkalmazott grafika.	A betűk formai tulajdonságai. Iniciálé és monogram tervezése. Meghívók- a szövegfolt és képi elem viszonya. (forma- és arányérzék, kompozíciós készség)

Követelmények

- Képes legyen egy történetet néhány jellemző mozzanattal elmondani grafikus eszközzel (képregényes forma).
- Elképzelt és valóságos élőlények jellemzése a szobrászat eszközeivel (pl. vízköpő-figura).
- Színes alakzatok, síkidomok ritmikus kompozíciói különböző technikákkal.
- A montázs technika tudatos alkalmazása a figurális ábrázolásban.
- Tudjon iniciálét vagy díszes monogramot tervezni és kivitelezni színes eszközzel.
- Egyszerűbb alkalmi meghívó készítése (A/5 méretben) a grafika eszközeivel.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az ókeresztény művészet.	Az ókeresztény bazilika jellemzői (San Apollinare in Classe) Az ókeresztény díszítőszobrászat remekei (Jó Pásztor-szobrok, szarkofágok) A katakomba- és mozaikfestészet (Róma – Sta Prudenziana-templom; Ravenna – Galla Placidia-mauzóleuma; Ravenna – Theodora-mozaik).
Honfoglalás-kori művészetünk.	A magyar ötvösművészet kincsei. (Nagyszentmiklósi aranykincs, a galgóci és tiszabezdédi tarsolylemezek)
A román kor művészete.	A román kori templomépítészet (jáki templom, bélapátfalvi apátsági templom, pisai dóm épületegyüttese). A szobrászat és freskófestészet emlékei (Pécs-Sámson-dombormű, Barcelona-Apostolok csoportja, Bayeux-i kárpit). A magyar koronázási ékszerek.
A gótika.	A gótikus katedrálisok (Chartres, Amiens, Párizs, Köln). A gótika szobrászata (Budavári palota szobrai; Kolozsvári testvérek: Szt. György szobra; Szent László-herma A Lőcsei-oltár).

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A reneszánsz művészet.	A trecento festészete (Szent Ferenc freskósorozat). A quattrocento (Santa Maria del Fiore templom, Pitti-palota. Donatello: Gattamelata, Mantegna: Pieta. Botticelli: Vénusz születése). A cinquecento (Michelangelo: Dávid, Sixtus-kápolna freskói. Leonardo: Az utolsó vacsora, Szent Anna harmadmagával, Mona Lisa; Raffaello: Athéni iskola). A németalföldi reneszánsz (Jan van Eyck: Arnolfini házaspár; Dürer: Az apokalipszis lovasai, Önarckép). A magyarországi reneszánsz (Bakócz-kápolna. M. S. mester: Mária és Erzsébet találkozás).

Tudásszint a 6. évfolyam végén

A tanuló az alapvető vizuális jelrendszert saját, egyéni formanyelvének kialakítására használja. Élményeit, gondolatait, érzéseit képes a látható jelenségek átírásával, leegyszerűsítésével megjeleníteni. Az alkotómunkák során egyre tudatosabban választja ki a megfelelő eszközöket, technikákat. Képes összetettebb természeti formákat látványosra ábrázolni, átírni képi elemekké. Meg tudja szerkeszteni a hasábszerű testek axonometrikus képét. Ismeri és tudatosan alkalmazza a színperspektíva szabályait. Egyre tudatosabban többféle eszközzel is képes megoldani adott vizuális problémát. Képes magarábrázolni készíteni egyszerűbb eszközökről, tárgyakról. Tisztában van a forma és funkció összefüggéseivel egy adott használati tárgy megtervezésekor. Alapszintű alkalmazott grafikai ismereteivel képes egyszerűbb betűkompozíciók létrehozására. Kézügyessége, szenzomotoros képességei harmonikusabbá válnak, finomodnak. Ismeri a középkori tanult művészeti korszakok, stílusok legjellemzőbb tulajdonságait. Tud koronként több alkotást felismerni és megnevezni. Képes a tanult művészettörténeti példákat elemezni. Összehasonlító elemzéseket végez előre megadott szempontok alapján.

7. évfolyam

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	7
II. Természetszemlélet	10
III. Alkotómunka, kifejezés	10
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	10

Belépő tevékenységformák

- Egyéni képi jelrendszer erőteljesebb megjelenése az alkotómunkában.
- Művészi kifejezés, élmények vizualizálása a saját jelrendszer tudatos alkalmazásával.
- Analízis és szintézis a természeti és a mesterséges objektumok megismerésekor.
- Asszociációk és kötetlenebb megfogalmazás módok megismerése kifejezésben.
- Színperspektíva.
- Rekonstrukciós feladatok megoldása.
- A perspektíva szabályai. Egy és két irányponthoz képek megszerkesztése.
- A tanult művészeti alkotások ismerete, összehasonlító elemzése adott szempontok alapján.
- Művészeti vonatkozású információgyűjtése környezetünkből.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az ember térlátása.	A látszati távlatlan. Az ember szín- és térérzékelése, a látás fiziológiája. Az egy és a két iránypontos perspektíva. A rövidülés, torzulások. (térlátás)
A színszimbolika.	A színek mindennapi jelentése. A vizuális kommunikáció fogalma. A piktogramok. A színek, mint a vizuális kommunikáció eszközei. (érzékelési-észlelési fogékonyság)

Követelmények

- Legyen tisztában az emberi látás alapvető mechanizmusaival.
- Ismerje az egy és a két iránypontos perspektíva elemeit.
- Tudjon egyszerűbb mértani alakzatokat perspektívában ábrázolni.
- Ismerje a rálátás, alálátás alapfogalmakat.
- Ismerje a vizuális kommunikáció fogalmát, főbb lehetőségeit.
- Egyszerűbb piktogramok tervezése grafikus eszközökkel (formaredukció).
- Ismerje a színek általános (mindennapi) jelentéstartalmát.
- Tudjon megnevezni vizuális kommunikációval kapcsolatos eszközöket.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az emberi test.	Az emberi test főbb arányai. A mozgásszervrendszer legfontosabb elemei és működésük. Egyszerűbb mozdulatok, mozgássorok ábrázolása. A test redukciója mértani elemekre. (megfigyelőképesség, forma- és arányérzék)
Térmélység, téri helyzetek.	Testcsoport téri helyzete, viszonylatai. A nézőpont és az irányfény szerepe az ábrázolásban. (érzékelési-észlelési fogékonyság)
Színárnyalatok.	A másodlagos és a harmadlagos színek világa. Színes csendéletek. Az ecsetkezelés. (megfigyelőképesség, érzékenységi)

Követelmények

- Ismerje az emberi test főbb arányait, jellemző befoglaló formáit.
- Ismerje a férfi a női és gyermeki test aránybeli, karakterbeli különbségeit.
- Tudjon vázolni egyszerűbb mozdulatokat.
- Tudjon leegyszerűsíteni mértani alakzatokra, síkidomokra.
- Fázisrajzok készítése redukált formák ismétlésével.
- Tudjon irányfényvel megvilágított testcsoportot látványszerűen, plasztikusan érzékeltetni grafikai eszközökkel.
- Ismerje és tudatosan alkalmazza kompozícióin a többféle nézőpont szerepét.
- Ismerje a másodlagos és harmadlagos színek fogalmát.
- Tudja előállítani ezeket a színeket, keveréssel (temperával).
- Ismerje és alkalmazza munkáin a tört színárnyalatokat mint a kifejezés eszközeit.
- Tudatosan alkalmazza az ecsetkezelést mint érzelmi, hangulati kifejezőeszközt.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Forma és funkció	Az építészet teherhordó elemeinek modellezése. A népi építészet formavilága. (manipulációs képesség, kreativitás, konstrukciós érzék)
Az ipari formatervezés	Működési rajzok egyszerű használati eszközökről. Célszerűség és esztétikum a népi iparművészetben. Használati tárgyak tervezése saját használatra. (kreativitás, problémamegoldó képesség)
Az emberi arc	Az emberi fej és arc ábrázolása, arányrendszerük. Karakterek. Jellemző formák redukálása. (megfigyelőképesség, absztrakció, kompozíciós készség)

Követelmények

- Épületrészek papírmakettjeinek elkészítése egyszerű geometrikus formákból.
- Ismerje a népi építészet hagyományos formavilágát, főbb jellegzetességeit.
- Ismerje a népi kézművesség legjellemzőbb alkotásait.
- Önálló formaátírás, absztrahálás, redukció, formaanalízis.
- Praktikum és esztétikum felismerése a használati eszközökön.
- Egyszerű használati tárgyak tervezése és lehetőség szerinti kivitelezése
- Ismerje az emberi fej nagy arányait, a portrérajzolás szabályait.
- Képes legyen karikatúrák rajzolására a jellemző formák eltúlozásával.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A barokk.	A barokk építészet sajátosságai (Il Gesú-templom, Szent Péter-bazilika, Fertőd-Esterházy-kastély). A barokk szobrászat (Bernini: Dávid; Donner: Szent Márton és a koldus). A barokk festészet (Rembrandt: Éjjeli őrjárat, Önarcképek; Rubens: Levétel a keresztről; Velazquez: Bréda átadása, Az udvarhölgyek; Mányoki: II. Rákóczi Ferenc portréja).
A klasszicizmus.	Építészet (Chalgrin: Arc de Triomphe, Pollack Magyar Nemzeti Múzeum Hild J.: Esztergomi Érseki Székesegyház). Szobrászat (Canova: Mária Krisztina főhercegnő síremléke; Ferenczy I: Pásztorlányka). Festészet (David: Horatiusok esküje; Barabás M.: Liszt Ferenc portréja).
A romantika.	A szobrászat és a festészet legjellemzőbb példái (F. Rude: Marseillaise; Goya: 1808. május harmadika; Delacroix: Szabadság vezeti a népet).
A realizmus.	A festészet legjellemzőbb példái (Millet: Kalászszedők; Corot: Emlékezés; Courbet: A műterem; Daumier: A mosónő; Rjepin: Hajóvontatók).

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Nemzeti művészetünk a 19. században.	Steindl I.: Országház; Feszl F.: Vigadó, Ybl M.: Operaház). Izsó M.: Táncoló paraszt; Fadrusz J.: Mátyás király-emlékmű; Zala Gy.: Millenniumi emlékmű). Székely B.: Egri nők; Munkácsy M.: Ásító inas; Rőzsehordó; Paál L.: Nyárfák; Szinyei Merse Pál: Majális).
Múzeumok. Művészeti gyűjtemények.	Tájékozódás lakóhelyünk és hazánk legfontosabb képzőművészeti kiállítóhelyeiről. Kiállításlátogatás. Könyvtár és más médiumok használata az önálló alkotómunkában. Saját kiállítás rendezése.

Tudásszint a 7. évfolyam végén

A tanuló ismeri az emberi test alapvető nagy arányait, jellemző formáit. Képes a birtokában lévő vizuális jelrendszerrel megfogalmazni az emberi arc sajátosságait. A karakteres vonásokat formaredukcióval hangsúlyozza, szemlélteti. Bővülő technikai eszköztára révén adott feladatot komplex módon képes megoldani. A vegyes technikák alkalmazásával tovább fejlődik, finomodik kezűgyessége. Differenciálódik manipulációs képessége, mellyel újfajta minőségek megismerésére válik képessé. Az összetettebb formák plasztikai modellezésével, a szabásrajzok elkészítésével továbbfejlődik a gyermek tér és formaérzéke. Az önálló tervezési és kivitelezési munkák hatására fokozatosan alakul ki az esztétikai ítélet képessége. Fejlettebb ritmus- és arányérzéke segítségével könnyebben elkülönít lényeges és kevésbé fontos információkat egymástól. Képessé válik egyszerűbb rekonstrukciós feladatok megoldására a tanult ábrázolási rendszerekben (vetületi és axonometrikus). Újabb és bonyolultabb színrendszereket ismer meg. Segítségükkel még több színárnyalatot képes előállítani, érzékletesebbé válik festői nyelvezete is. A változatos felületkezelést elősegíti az ecsetkezelés tudatos megválasztása. Hazánk jelentős múzeumainak megismerésével nyitottabbá, sokoldalúbbá válik a gyermek. Ismeri Magyarország legfontosabb építészeti és képzőművészeti kincseit.

8. évfolyam

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az egyes fejezetek óraszám
I. Vizuális problémafelvetés	5
II. Természetszemlélet	12
III. Alkotómunka, kifejezés	12
IV. Művészettörténet, műalkotás-elemzés	8

Belépő tevékenységformák

- Önálló síkbeli és térbeli kompozíciók létrehozása.
- A saját vizuális jelrendszer kiteljesedése, tudatos alkalmazása a kifejezésben.
- Bonyolultabb jelenségek térbeli és színbeli vizsgálata, átírása.
- Az idő vizualizálása.
- Tudományos közlésmódok, médiumok képi nyelvezetének megértése.
- A külső és belső tér összefüggése az építészetben.
- Ember és környezetének kapcsolatrendszere.
- Környezettudatos magatartás kialakítása.
- A tanult korok művészeti alkotásainak ismerete és elemzése.

1. Vizuális problémafelvetés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Álló és mozgókép.	A filmkészítés technológiája. A látványtervezés. Foto, videó, számítógép lehetőségei. (megfigyelőképesség, vizuális memória)
A külső tér.	Összetett térformák elemzése. Két iránypontos perspektíva. Rekonstrukciók. (térlátás)
A színkontrasztok.	A színkontrasztok fajtái: színezetkontraszt, hőkontraszt, komplementer, szimultán, Mennyiségi, minőségi, sötét-világos kontrasztok. (érzékelési-észlelési fogékonyság)

Követelmények

- Ismerje a filmkészítés alapelvét.
- Az állókép, mozgókép, a némafilm, rövidfilm fogalmak ismerete.
- Vizuális látványtervezési feladatok (pl. díszlettervezés) megoldása.
- Utcarészlet, házsor látványszerű rajzai a nézőpontunknak megfelelően.
- Grafikai és fotóművészeti alkotások elemzése a látványrendezés szempontjából.
- Ismerje a színkontrasztok fajtáit, és tudjon rájuk egy-egy példát mondani.

2. Természetszemlélet

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Életmód és élettér összefüggései.	A téralakítás, az építészeti stílus és az életmód. Az épület és a környezet kapcsolata. Építészet és környezetvédelem kapcsolata. Környezetünk építészeti értékei. (érzékelési-észlelési fogékonyság, vizuális memória)
Ábrakészítés, modellezés.	Szöveges leírás és magyarázórajz készítése adott tárgyról. Kicsinyítés, nagyítás az arányok figyelembevételével. Térbeli modellezések, tömegviszonylatok. (manipulációs képesség, tér-és formaérzék)
A mozgás és az idő.	A mozgás ábrázolása a grafika, festészet eszközeivel. Az állandóság és a múlandóság megjelenése. Pillanatfelvételek értelmezése. Számítógépes virtuális tér. (megfigyelőképesség, vizuális intelligencia, kreativitás)

Követelmények

- Épületek térképzésének formai elemzése adott szempontok alapján.
- Dokumentáció összeállítása közvetlen környezetünk művészeti értékeiről (gyűjtőmunka).
- Ábrakészítés, magyarázórajzok adott épület vagy szobor megjelenéséről.
- Környezetünk objektumainak arányos kicsinyítése, nagyítása.
- Egyszerűbb mozgások, mozdulatsor képi ábrázolása alapvető grafikai elemekkel.
- A számítógépes térábrázolás és az érzékszerveinkkel tapasztalt távlat közti különbségek.

3. Alkotómunka, kifejezés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Emberábrázolások.	Az önportré. Önportré rajzolása tükörből. Színes önportré festése. (megfigyelőképesség, színérzékenység, önismeret)
Technikák.	Fotomontázs és kollázstechnika. Eseménysor, történet feldolgozása képi nyelven. (redukció, asszociációs képesség, komponálás)
Az érzéki csalódás.	Az illúziókeltés képzőművészeti eszközei. Optikai trükkhatások tudatos alkalmazása. (érzékelési-észlelési fogékonyság, vizuális intelligencia)

Követelmények

- Önportré látványszerű, monokróm rajza.
- Képes legyen önportrét festeni, néhány személyes tárggyal jellemezni saját magát
- Tudatos kompozíciók létrehozása fotomontázs és kollázstechnikával.
- Egy történetből képregény összeállítása fotók felhasználásával.
- Ismerje az érzéki csalódás fogalmát, és az op-art alapvető eszköztárát.
- Egyszerűbb optikai hatások alkalmazása vonalas eszközökkel.

4. Művészettörténet, műalkotás-elemzés

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
Az impresszionizmus.	Manet: Az erkély; Monet: A roueni székesegyház; Degas: A tánc csillaga, Renoir: Moulin de la Galette; A. Rodin: Gondolkodó.
A posztimpresszionisták.	Cézanne: A Saint Victoire hegy, Csendélet; Van Gogh: Napraforgók, Auvers-i templom, Önportré; Gauguin: Tahiti nők, T. Lautrec plakátjai.
A szecesszió.	Gaudi: Sagrada Familia, Lechner Ö.: Iparművészeti Múzeum; Klimt: A csók, Mucha plakátok.
A modern építészet.	Wright: Vízesésház; Gropius: a Bauhaus épülete Dessauban, Le Corbusier: Ronchamp-i kápolna, Marseille-lakóegység, Utzon: Sidney – Operaház.
A modern szobrászat.	Boccioni: Folytonossági formák a térben; Tatlin: A 3. internacionálé emlékműterve; Duchamp: Palackszárító; H. Moore: Fekvő alak.
A modern festészet.	Picasso: Guernica, Vasaló nő, Braque: Gitáros csendélet; Mondrian: Kompozíció, Chagall: Én és a falum; Dali: Égő zsiráf, Warhol: Elvis; Vasarely: Alakzat, Zebrák.

Témakörök	Tartalom (fejlesztendő képességek, készségek)
A 20. század magyarországi művészete.	Ferenczy K.: Márciusi est, Hollós: Rákóczi induló Rippl-Rónay: Apám és Piacsek bácsi vörösbor mellett Csontváry: Magányos cédrus, Szőnyi I.: Zebegény, Este Egry J.: Visszhang, Barcsay: Dombos táj Kondor B.: Darázskirály Medgyessy F.: Anyaság, Pátzay: Kenyérszegő Schaár E.: Az utca Makovecz : Paks-Szentlélek templom

Tudásszint a 8. évfolyam végén

A tanuló jártas a formai, színbeli tanulmányok készítésében. A látványszerű és az absztrakt ábrázolást önállóan – saját intellektusának megfelelő szinten – képes megoldani. Ismeri a vizuális kommunikáció legfontosabb eszközeit. Érti a vizuális kommunikáció nyelvezetét. Képes önállóan kiválasztani a megfelelő technikát, eszközt adott feladat megoldásához. Térbeli és színbeli analízáló jellegű munkákra is képes a természeti formák vizsgálatakor. A szerkesztőeszközökkel képessé vált a pontos munkavégzésre. Képes geometrikus testek képeinek megszerkesztésére az elsajátított ábrázolási rendszerekben (vetületi ábrázolás, axonometria, perspektíva). A látszati távlatban szabályait tudatosan alkalmazza a térmélység ábrázolásában. A képzőművészeti alkotás munkafolyamatában képessé vált az elvont gondolkodásra. Esztétikai élményeit tudatosan képes feldolgozni, megérteni, értékelni, rangsorolni. Felismeri és óvja lakóhelye művészeti értékeit, környezettudatos magatartásra törekszik. Tisztában van az emberiség legszebb kultúr-kincseinek jelentőségével. Ismeri az egyetemes és a magyar építészet, szobrászat és festészet legjelentősebb alkotásait. Képes elemezni a tanult műveket adott szempontok alapján. Általános iskolai tanulmányainak végén a gyermek rendelkezik az esztétikai intelligencia és ítélet képességével.

Az értékelésről

Az elvégzett munka, a tanuló által nyújtott teljesítmény nagyon összetett eredmény. A tanulók teljesítménye több körülménytől függ: az óra milyenségétől, az adott tanítási anyagtól, a tanár magyarázatától stb. Két gyermek teljesítménye ugyanazon az órán is óriási különbségeket mutathat egymáshoz viszonyítva. Emellett gyakran tapasztaljuk, hogy ugyanaz a gyermek is nagy teljesítménybeli ingadozásokat produkál, látszólag megegyező feltételek és feladatok esetén is. Ráadásul a legtöbb gyermek más-más szintű vizuális intelligenciával bír. Ami az egyik tanulótól szép teljesítmény, az lehet, hogy egy tehetségesebbtől kevés lenne ugyanazon feladatnál.

Ezért úgy célszerű mérnünk, hogy *önmagához képest és társaihoz is viszonyítsuk* a tanuló munkáját. Önmagához képest vessük össze korábbi munkáival a mostani teljesítményét. Egymáshoz képest bevált módszer az óra végi *közös szóbeli értékelés*. Ilyenkor kirakunk néhány rajzot a táblára, és demokratikus légkörben megvitatjuk melyik tetszik, és miért. Fontos, hogy ők válasszanak ki egy-egy alkotást, és megindokolják, hogy miért tetszik, vagy nem tetszik adott munka. Abban az esetben, ha nehezebb különbséget tenni a munkák közt segíthetünk az értékeléskor egy-egy szempont kiemelésével, pl.: „Melyik képen sikerült legélethűbben megrajzolni a tárgyakat?” Megkérhetjük őket, állítsák „erőssorrendbe” a táblán lévő munkákat. A közös szóbeli értékelés közösségfejlesztő értéke is jelentős. Egy idő után, az osztály már követeli óra végén az értékelést, mert igénylik egymás véleményét, „tükrét”, sőt dicsőségnek tartják, ha munkájuk kikerül a táblára. Remek motivációs eszköz! Persze vigyáznunk kell arra is, hogy ne a személyeskedés vezesse a kritikusokat.

Természetesen jegyeket is adnunk kell a munkákra. Alapvetően ilyenkor (is) kétféle teljesítményt értékelünk:

- manuális
- intellektuális.

A manuális alatt a „kétkezi” alkotómunkát értjük. Az intellektuális pedig a megismerést kísérő verbálisan megfogalmazott tudást, munkát jelenti. Mindkettő nagyon fontos eleme a teljesítménynek, tehát értékelésnél szem előtt tartandó! A manuális teljesítmény (=alkotómunka) esetében a manipulációs képességet, kitartást, érzékelési-észlelési fogékonyságot, az esztétikai ítéletképességet értékeljük. Az intellektuális teljesítmény értékelésekor elsősorban a kreativitást, ötletességet, eszközgazdagságot

vizsgáljuk. Az érdemjegy a kétféle teljesítmény közös értékét fejezi ki. A gyakorlatban az érdemjegy mellé célszerű egy-két rövid mondatban szöveges értékelést is adnunk (pl. a lap hátuljára). Így világosabban látja a gyermek, hogy miért kapta az érdemjegyet.

A művészettörténeti részeket ötletes feladatokkal célszerű közelebb hozni a tanulókhoz. Emellett félévkor vagy év vége előtt nyugodtan eszközölhetünk egy-egy írásbeli számonkérést (témazáró dolgozatot). A dolgozat a tantárgyunk jellegéből adódóan inkább változatos feladatokból, mintsem unalmas kérdésekből álljon (Kösd össze az alkotókat a művekkel! Rajzold be a hiányzó tagolóelemeket a vázlatrajzba! Melyik stílus jegyeit ismered fel az oszlopfőn? stb.). Egyébként is célszerű szorgalmi és gyűjtőmunkákkal is motiválni a gyermekeket. A „pluszmunkák” külön értékelésével több lehetőséget kapnak azok a tanulók, akik szerényebb manuális képességeket örököltek.

Mivel a teljesítmény rendkívül összetett produktum, nagyon körültekintően kell eljárunk az értékelésekor. Pedagógiai szempontból szerencsésebb a biztató jellegű, ösztönző értékelés. A gyakran megismétlődő túlságosan kritikus, elmarasztaló jellegű értékelés egy életre elveheti a gyermek kedvét a munkától. Inkább a pozitívumokat kell észrevennünk, hangsúlyoznunk a kiskamaszok alkotásaiban.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

8. évfolyam

Alapelvek

Miért van szükség a MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET tanítására? Az utóbbi évek kutatásai és a mindennapok tapasztalatai egyfelől azt mutatják, hogy megszűnt az írott szöveg kizárólagossága, átrendeződnek az olvasási szokások, jelentősen csökken az esztétikai élményt (is) nyújtó olvasmányokra fordított idő, a fiatalok körében romlik a jól-rosszul elolvasott szöveg jelentésrétege(i) feltárásának eredményessége, ezáltal olykor megkérdőjeleződik értelme is. Másfelől az sem titok, hogy miközben nő a modern technikára alapozott médiakínálat; a mozgókép, a számítógép, a televízió stb. a szobánkba (is) jön, sokan vagy válogatás és szellemi-érzelmi feldolgozás nélkül e téren „mindenevővé” válnak, vagy teljesen elfordulnak az egyre inkább kommercializálódó, manipuláló kínálat elől. Ebbe pedig nem nyugodhatunk bele!

A sikeres továbblépés csak a párhuzamos fejlesztés lehet: mind az írott, mind a képi szövegek formanyelvének ismeretében (közvetlen és közvetett kommunikáció formájában) megtalálni a nekünk küldött üzeneteket, felfogni és hasznosítani a minket érdeklő, érintő információkat, ember voltunk kiteljesedése érdekében örömet találni, magunkra ismerni az olvasottakban, látottakban-hallottakban.

Eppen ezért valamennyi magyar iskolának magáévá kell tennie az UNESCO 2003-ban nyilvánosságra hozott „A műveltség – szabadság” jelszavát. A tanítás-tanulás megszervezése mellett ebben segítenek az iskolai és a nagyobb könyvtárak, az időbeli és térbeli korlátozás nélkül hozzáférhető, szükség esetén letölthető, másolható digitális információk a világhálón, a sorozatelv szerint szerkesztett hírszolgáltató és egyéb műsorok a rádióban, televízióban, a megtekinthető, változatlanul megőrzött, archivált filmek a tanórán vagy azon kívül. Ezek egyes részei az alaposabb tanulmányozás végett bármikor kiemelhetők, átszerkeszthetők, sőt a folytatás, a másfajta előzmény vagy következmény elképzelésében aktivizálhatók az egyébként passzivitásra kényszerült tanulók, a nézők. Íme információs korunk csodái! Most már csak meg kell ismerkednünk velük alaposabban!

Célok, feladatok

Témánk iskolai tantárggyá emelése a mozgóképi szövegértés szerepének fejlesztését, az egyre nagyobb jelentőségre szert tévő média társadalmi szerepének és működés módjának megismertetését **célozza** az audiovizuális írás-olvasás megalapozásával és a kritikus médiafogyasztási szokások kialakításával. A médianevelés olyan képességek kifejlesztése a tanulóknak, melyek birtokában a rájuk zúduló információk között el tudnak igazodni, kiválasztva a kínálatból mindenkor azt, amire valóban szükségük van és elhárítani az őket károsan befolyásolni, manipulálni akarókat. Az oktatás hozzásegíti a gyerekeket ahhoz, hogy életük folyamán szabadon, nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat.

A kitűzött célok meghatározott **feladatok** elvégzésével érhetők el. Mindent meg kell tennünk a látáskultúra, az esztétikai érzékenység, az ízlés csiszolása, az érzelemvilág gazdagítása, a lelki tényezők mozgósítása, a kombinatorikus gondolkodás érdekében, megtéve az utat a gondolkodás képszerűségétől az absztrakcióig. Ez utóbbiban kiemelt szerepet kap a megalapozottabb valóságérzék, amely segíti az életben való helyes tájékozódást, a valóságos események, emberek és a virtuális világ történéseinek, szereplőinek elkülönítését. Így lehet eljutni a film felszíni elemeinek közvetlen látványától a mélyebbre hatoló, összetettebb valóságot élénk táró teljességhez (v.ö.: művészi totalitás). Így lehet műértésre nevelni, fogékonyságot és kritikai szellemet egyidejűleg erősíteni, szemléletet és magatartást formálni. Így lehet a modern irodalom egyes jelenségeit, módszereit megismertetni, elfogadtatni (montázs, síkváltás stb.), sőt még a természettudományos-technikai fantáziát is hatékonyan megmozgatni.

Követelmények a tanuló számára

- Legyen képes a közvetlen emberi kommunikáció elemeinek (beszéd, vokális kód: hangerő, hangsúly, hanglejtés és a testbeszéd: mimika, gesztus, tekintet, testtartás, térközszabályozás, külső megjelenés (test- és arcfestés, haj- és ruhaviselet stb.) megfigyeltetésére és alkalmazására;

- legyen ismerete a közvetett, azaz valamilyen médium által létesített kommunikáció elemeinek (írás, könyv, újság, levél, szórólap, hirdetmény, kép, képsor, plakát, zörej, zene, szag, valamint a hangos mozgókép médiumai: film, televízió, videó, multimédia, CD, DVD stb.) formanyelvének birtokában üzeneteket „olvasni” és küldeni;
- szerezzen gyakorlatot az írott szöveg megértésében (a fogalmak nyomán belső látással felfogott cselekményláncolat, sokféle indíték, magatartásmód, szavakkal megnevezett térbeli-időbeli viszonyok, kifejtett összefüggések együttes jelentése(i)nek felfogása, átélése) és az attól eltérő mozgóképolvasásban (a konkrét elemi látvány részleteinek érzékelése után felismerni és megfogalmazni a térbeli, időbeli, oksági összefüggéseket, megkülönböztetni a megtörtént vagy csak elképzelt eseményeket, felfogni az alkotás egészét a mögöttes indulatokkal, célokkal együtt, mindebből absztrahálni a lényegét, a képekbe kódolt gondolatiságot);
- ismerje a mozgóképi közlésmód alapvető kifejezőeszközeit (közelkép, fény, szín, hossz, tempó, ismétlés), ezek szerepét a hatás létrejöttében;
- ismerje a filmműfajokat (western, burleszk, bűnügyi film, sci-fi, játékfilm, kalandfilm, akciófilm, történelmi film, horror, thriller stb.), a televíziós műsortípusokat (hír, reklám, videoklip, műsorelőzetes, magazin, talk-show, showszerű szórakoztató műsor, sportközvetítés, szappanopera, teleregény, tévéjáték stb.);
- ismerje a tömegkommunikáció hatásait (tájékoztatás, ismeretnyújtás, véleményformálás, szórakoztatás, befolyásolás);
- legyen képes a tanultakkal élve kritikus attitűd kialakítására, a másság elfogadására, önmaga jobb megismerésére, demokratikus magatartásra;
- tudjon a kínálatból tudatosan választani, a programról megalapozott véleményt alkotni.

Az értékelés eljárásai

A tanórai munkában való részvételt, az érvekkel alátámasztott véleményeket, a kezdeményezéseket, az újszerű ötleteket szóban értékeljük. A nagyobb önállóságot, alaposabb felkészülést igénylő feladatok elvégzését (kiselőadás, beszámoló, rajz, újság-, látványtervezés, interjúkészítés, kisfilm, videoklip elkészítése stb.) érdemjeggyel nyugtázzuk. Mivel általában a gyerekek szívesen vesznek részt a kreatív tevékenységben, nem lehet kérdés, továbbhaladhatnak-e vagy sem. Emiatt nem képzelhető el a bukás sem. Helyette a motiváció, a kis lépések elismerése, a segítségnyújtás, a munkacsoportok szervezése vezet célra.

A tevékenységek rendszere

Munkaformák	A tudatosítást irányító kérdések	Fejlesztési feladatok	Fogalmak
Megfigyelés	Mi a szerepe a médiának (mozi, tévé, rádió, újság) az életünkben? Hogyan befolyásolja a média a napirendünket?	A közönség (ezen belül a tanuló saját) médiafogyasztási szokásainak tanulmányozása megadott szempontok alapján, az eredmények lejegyzése. Az emberek viselkedésének azonos és eltérő vonásai a valóságban, a filmekben, a televíziós műsorokban. (A megadott és a tanulók által javasolt szempontok alapján tapasztaltak lejegyzése.) Helyszín-, idő-, karakter- és konfliktusviszonylatok felismerése a médiaszövegekben, lényeges információk, tények azonosítása a közösen látott és elemzett produkciókban vagy azok részleteiben.	Médium, média, médiafogyasztás, médiafogyasztási szokás, hangos mozgóképi médium, film, televízió, számítógépes játék, videó, multimédia, CD, DVD; helyszín- (tér-), idő-, karakter-, konfliktusviszonylatok.
Ismeretszerzés	Melyek a mozgóképi szöveg alapvető kifejezőeszközei? Milyen eszközökkel tereli a mozgóképi szöveg szerzője a figyelmünket? Hányféleképpen olvassa	Mozgóképi szövegek felidézése (elmesélése, lejegyzése), a mozgóképi memória működtetése. Ismeretszerzés a témáról személyes beszélgetésekből, tanári előadásokból, médiaismereti tankönyvekből, kritikákból, statisztikai táblázatokból, lexikonból, könyvtárból, internetről.	Mozgóképi szöveg, kép, képsor, közelkép, totál, megvilágítás, fény, színkezelés, hossz, tempó, ismétlés, vágás, montázs, kamera,

Munkaformák	A tudatosítást irányító kérdések	Fejlesztési feladatok	Fogalmak
	a mozgóképi szöveget az alkotó, a néző, a különböző nézők?		-mozgatás, geg; rendező, gyártásvezető, producer, stáb.
Kommunikáció	Miben különbözik egymástól a személyes (közvetlen) kommunikáció és a médiumokon keresztül történő (közvetett) kommunikáció? Mi minden lehet médium? Milyen közös tulajdonság kapcsolja össze a különböző médiumokat? Miért élt az ember mindig a közvetett kommunikáció (pl. a képiség) eszközével? Mi köze van a valóságnak a médiában megjelenő világhoz? Milyen világot jelenít meg a média? Melyik médium ábrázol és reprodukál egyszerre? Miért és hogyan akarja az ember magát és a világot természetűen megörökíteni?	Az elemi mozgóképi szövegalkotó kódok felismerése, mozgóképolvasás közösen, egyénileg. Az elemi mozgóképi szövegalkotó kódok alkalmazása, mozgóképirás tanári irányítással, önállóan. Egyszerű (időben és térben egybefüggő) cselekmények képsorozatokkal történő megjelenítése, tagolása. Átélt, elképzelt vagy hallott esemény képi, majd mozgóképi megjelenítésének megtervezése az életkornak megfelelő szinten (képsor, képregény, animáció: rajzfilm, árnyfilm, kollázs, fotóanimáció, bábfilm, gyurmafilm, interjú stb.).	Közvetlen kommunikáció: beszéd, vokális kód, metakommunikációs eszközök; közvetett kommunikáció: írás, könyv, levél, szórólap, újság, hirdetés, kép, képsor, képregény, plakát, zörej, zene szag; médium; ábrázolás, reprodukálás; mozgóképirás, - olvasás, animáció, rajzfilm, árnyfilm, kollázs, fotóanimáció, bábfilm, gyurmafilm story-board.
Értelmezés, elemzés, tolerancia	Milyen szempontok szerint különböztethetők meg egymástól a mozgóképi szövegek? Mi a szerepük a mozgókép hangeffektusainak, a zörejnek, a zenének? Miért hasznosak vagy károsak a mozgóképi sztereotípiák, konvenciók? Milyen hatást képes gyakorolni a fogyasztóra a média? Miért fontos a szelektálás?	Mozgóképi szöveggörnyezetben megfigyelt emberi kommunikáció és hanghatások értelmezése szóban vagy írásban. Sztereotípiák és konvenciók azonosítása mozgóképi szöveggörnyezetben (kontextusban). Mozgóképi szöveggörnyezetben megfigyelt egyszerű (teret és időt formáló) képkapcsolatok értelmezése közös munkával. Mozgóképi szöveggörnyezetben megfigyelt kép-hang kapcsolatok értelmezése szóban. Vita a média használatával kapcsolatos megfigyelések alapján a média társadalmi szerepéről, működésmódjáról. Saját vélemény kifejtése érvekkel, ellenérvekkel.	Hangeffektus (hanghatás), mozgóképi sztereotípiák, mozgóképi konvenciók, a média társadalmi szerepe: tájékoztatás, véleményformálás, befolyásolás, manipulálás.
Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység	Mit jelent a nyilvánosság az életünkben? Hogyan és miért alakult ki a mai nyilvánosság és annak intézményrendszere? Kinek az érdeke, hogy sok csatorna sokféle	Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt médiaproblémákkal kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott, látott, hallott szövegekből. A különböző típusú szövegek egymástól eltérő megértési módjának megtapasztalása, gyakorlása. Mozgóképi szövegek értelmezése	Az írott szöveg megértési mechanizmusa, a médiaszöveg értelmezésének lépései, a médiaközlő szándékai,

Munkaformák	A tudatosítást irányító kérdések	Fejlesztési feladatok	Fogalmak
	műsört közvetítsen? Miért van annyi reklám a médiában? Mit nem szabad reklámozni? Miért és hogyan lesz valamiből hír a médiában?	alapján feltevések, állítások megfogalmazása a szöveg keletkezésének háttéréről, a közlő (szerző, médiaintézmény) szándékairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. A tömegkommunikáció hatásainak megfigyelése, értékelése (ismeretközlés-tájékoztatás, véleményformálás, befolyásolás-manipulálás).	manipulálás.
Önismeret, együttműködés, választás, tolerancia, alkotásra való beállítódás	Milyen filmműfajokat és televíziós (rádiós) műsортípusokat ismersz? Melyiket és miért választod szívesen? Mi a véleményed a sorozatelvről és az újságok rovatairól? Hogyan függ össze a sztárkultusz az öltözködési, hajviseleti, szokásbeli, viselkedési stb. minták divattá válásával, majmolásával?	A gazdag médiakínálat és a saját – korábban megfigyelt – médiahasználati szokások ismeretére alapozó tudatos mű- és műsorválasztás. A művekben, műsorokban megjelenő konfliktusok, viselkedési módok és megoldások tudatos-kritikai elemzésén, illetve a valóságismereten alapuló szerepjátékok, szövegképzési gyakorlatok végzése. Egyszerű mozgóképi szövegek létrehozásának előkészítése és kivitelezése.	Filmműfajok: western, burleszk, bűnügyi film, sci-fi, játékfilm, történelmi film, akciófilm, kalandfilm, horror, thriller stb. televíziós műsортípusok: hír, reklám, magazin, videoklip, műsorelőzetes, beszélgetés, helyszíni közvetítés, sport, szórakoztató műsor, show, talk-show, riportfilm, oknyomozó riport, dokumentumfilm, sport, teleregény, tévéfilm, szappanopera stb.

Az éves időkeret felosztása

1. Új ismeretek, fogalmak : 4 óra
2. Mozgóképi szövegek olvasása, elemzése, értékelése : 6 óra
3. Megfigyelések, felvetett problémák megbeszélése : 2 óra
4. Közös filmnézés (mozilátogatás): 2 óra
5. Kreatív feladatok (mozgóképi szövegek létrehozása, szerepjáték stb.): 4 óra

Évi: 18 óra, heti: 0,5 óra

Módszertani javaslatok

A mozgókép- és médiaismeret tanítható az irodalomhoz, a rajzhoz vagy az informatikához kapcsoltn, miután a helyi programban meghatározták az ehhez szükséges személyi feltételeket. Ki kell emelni a különböző művészetekkel való szoros és kölcsönös koncentráció fontosságát. A pedagógiai folyamatban a szoktatásnak, gyakorlásnak, a közös feladatmegoldásnak, a kreativitásnak van meghatározó jelentősége a bevezetőben már említett párhuzamosság elve (és gyakorlata) mellett. Meghatározónak kell lennie az újszerűségnek, az élménynek, a felismerés és az alkotás mélyen átélt örömeinek, és természetesen soha nem maradhat el a szemléltetés. Csak ezek révén juthatunk el a követelmények teljesüléséhez, a kitűzött célok megvalósulásához.

Ajánljuk feldolgozásra a következő filmeket:

Makk Károly: Szerelem

Ranódy László: Árvácska

Szabó István: Apa, Mephistó

INFORMATIKA

5–8. évfolyam

Bevezető

1994-ben a NAT-tal tíz műveltségi terület között újként jelent meg az informatika. A NAT felülvizsgálatával megszületett NAT 2003 minden korábbi felosztásnál kedvezőbb óraszámokat javasolt az informatika oktatására. Az alábbi táblázat az egyes verziók szerinti óraszámokat mutatja be.

Tervezettípus	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
NAT '94					1		1	1	2	2		
Kerettanterv					0,5		1	1	2			
NAT 2003	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	1,5	1	2	1,5	1,5	2

A fenti táblázat utolsó sora szerinti óraszám a 2004/2005-ös tanévtől felmenő rendszerben kerül bevezetésre.

A kétszintű érettségi nyomására viszont várható az, hogy a 9–12. évfolyamon, ha nem is általánosan, de megjelennek már 2005-re a megadott óraszámok a 11. és 12. évfolyamon is.

Az informatika tantárgy igyekszik tartalmilag korszerű, a technikai fejlődéssel lépést tartó, szinte naponta változó ismereteket nyújtani, azokat a mindennapi életben alkalmazható formában oktatni. A tananyag logikai elrendezése ennek megfelelően a használati szinttől a belső működés megértése felé, a passzív befogadótól az aktív irányítóig viszi a diákokat.

A fő cél az információs társadalomban otthonosan mozgó, az információt munkája során felhasználni és létrehozni tudó ember képzése.

A céljaink eléréséhez különösen fontos, hogy a tanulók folyamatos sikerélményben részesüljenek az informatika tanulása során, különben az élet más területein nem fogják alkalmazni a megszerzett kompetenciákat, szinte áttörhetetlen idegenkedés alakulhat ki a modern információs eszközökkel szemben. A következőkben ismertetett tanmenettervek a Mozaik Kiadó által kiadott Informatika tankönyvcsalád tagjaira és az interaktív oktató CD-kre építenek.

A tanterv alkalmazásának feltételei

Készülhet bármilyen jó tanterv, hozzá mindenféle tankönyv és segédanyag, az alkalmazhatóságnak személyi és tárgyi feltételei vannak. Ezeket tudatos fejlesztéssel az új NAT bevezetésig ki kell alakítani, amely mind fenntartói, mind intézményi erőfeszítéseket igényel, anyagi és személyi vonatkozásban is.

Különösen nagy gond lehet a tárgy alsó tagozaton való megjelenése. Jelenleg kevés az informatikában jártas, szakképzett tanító és a rendelkezésre álló géppark is igen vegyes. Ahol már modernebb multimédiás géppark van, ott azonnal segítséget nyújthat az öntanító játékos oktató CD, ami nem igényel szaktanárt.

Személyi feltételek

Informatika vagy számítástechnika szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanító vagy tanár, illetve könyvtáros vagy könyvtáros informatikai szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanár oktathatja a tárgyat. Az átmeneti időben – képesítés nélkül – a számítástechnikát felvállalhatja a technika vagy a matematika szakos, a könyvtárhasználat oktatását a magyar szakos segítheti.

A szaktanárok megszerzett képesítése inkább jogosítvány jellegű: folyamatos továbbképzés nélkül hosszú távon nem elegendő. Ugyan az informatika tantárgy tartalmában 95%-ban nem változik, de az eszközök és a lehetőségek fejlődése abban az 5%-ban rohamos, amely ezek elérését teszi lehetővé. Emiatt a folyamatos szinten tartás, az önképzés és a szervezett továbbképzéseken való részvétel nagyon fontos.

A frissen végzett szakosok a várható többszörös szakmai terhelése ellenére egyre nagyobb számban helyezkednek el a közoktatásban, és egyre több intézmény tudja meg is tartani őket. Ez az anyagi megbecsülésen túl a szakmai munka segítségével is történhet. Sajnálatos gyakorlat, hogy a pályakezdeket a

rendszergazdai és oktatási informatikusi teendőkkel is megterhelik. A nem munkaköri feladatokból származó sorozatos kudarcok hatása, hogy a csábító állásajánlatok miatt mindig igen magas az elvándorlás.

Megváltozott a pedagógus szerepe, ami szintén kihívás lett a pályán lévők számára. Az ismeretátadás és számonkérés helyett az ismeretek közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerep jut a tanárnak, aki a megtalált információt együtt értékeli a diákkal.

Tárgyi feltételek

Az informatika tantárgy mindkét részterületét lehet és bizonyos esetekben célszerűbb jellegük miatt két eltérő típusú teremben oktatni. Az elméleti részek tanítására megfelel egy hagyományos terem egyetlen számítógéppel és projektorral, míg a gyakorlati ismereteket diákonkénti egy gépes számítógépes szaktanteremben, illetve az iskolai vagy más könyvtárban javasolt tartani.

Az informatikai kultúra elterjedésével megváltozik az iskola szerepe. Az önálló ismeretszerzés elérése érdekében a könyvtárhoz hasonlóan a termekben is lehetővé kell tenni az eszközökhöz való hozzáférést a tanórákon és azokon kívül is. Biztosítani kell a többi műveltségterület, tantárgy számára a géphasználatot. Meg kell jelennie a hagyományos tanórákon túlmutató informatikával támogatott projektmunkáknak is.

A számítástechnika szaktantermet infrastrukturális elemein – számítógépasztalok, osztott elektromos hálózat, megfelelő világítás, fehértábla, légkondicionálás, ami már önmagában is jelentős anyagi terhet jelent – túl a következő felszereléseknek javasolt lennie:

- számítógép, annyi, hogy lehetőleg a tanórán egy gépre maximum két diák jusson;
- helyi hálózat, külső hálózati kapcsolattal¹;
- szkennert, digitális fényképezőgépet;
- projektor;
- hálózati nyomtató.

A számítógépes munkahelyre vonatkozó szabályok, ergonómiai előírások betartása különösen javasolt az általános iskolai körülmények között, mivel a nagy életkori különbség miatt testfelépítésben, méretben igen eltérő tanulók kénytelenek használni ugyanazon eszközöket.

A magas színvonalú munka feltétele multimédia alkalmazások futtatására is alkalmas a multimédia számítógépek beszerzése. Ezekben a hangkártya – hozzá fejhallgató mikrofonnal –, a DVD-meghajtó már alapfelszereltség, a megjelenítés minősége és sebessége az alkalmazások igényéhez mért. A szakteremben szkennert, illetve egy színes nyomtató is a minőségi oktatás feltételeként szabható.

Amennyiben más tanórákon és a szaktantermen kívül is szeretnénk a számítógépet hatékonyan alkalmazni, úgy hordozható számítógép és projektor is szükséges.

A számítógépparknak alkalmasnak kell lennie a grafikus felületű, magyar nyelvű operációs rendszer futtatására. Az oktatáshoz használt legszerényebb teljesítményű gépnek is futtatnia kell a Windows 95-öt. Az ingyenes UHU-LINUX a Sulinet Expressz akciónak köszönhetően erőteljesen terjed, ami hasonló számítógép-teljesítményt igényel, mint a Windows újabb változatai.

A 3. évfolyamtól időszakonként ajánlott, az 5. évfolyamtól folyamatosan szükséges a színvonalas oktatási munkához a biztonságosan működő, stabil, nagysebességű külső kapcsolattal rendelkező iskolai hálózat megléte.

Az alkalmazások közül 8. évfolyamig a kellékeken túl – böngésző, notesz, számológép, naptár, óra, rajzprogram – ajánlott egy magyar nyelvű irodai programcsomag: ilyen például a Works program mindegyik platformon. A 9. évfolyamtól ajánlott egy tagoltabb irodai csomag: ilyen például az Office valamelyik magyar nyelvű változata. Emellett egy adatbázis-kezelő is ajánlott, amely alkalmas SQL nyelvű lekérdezés megadására és végrehajtására.

Az algoritmizálás oktatásához több nyelv és fejlesztői környezet is ajánlott. Az egyik a magyar nyelvű Comenius LOGO, amelyet 8. évfolyamig ajánlott alkalmazni. Hasonlóan célszerű az ugyancsak magyar és a LOGO-ra épülő Imagine és Lapoda LOGO használata. Az algoritmikus nyelvek oktatásához később valamelyik BASIC vagy egy Pascal programfejlesztői környezet is használható.

Egyéb alkalmazások és segédprogramok között vírusirtók, tömörítők, levelezési és hálózati böngésző programok mindenféleképpen szerepeljenek. Értjük el, hogy ezek jogtisztán kerüljenek beszerzésre, illetve úgy használjuk ezeket, ahogy azt a felhasználói szerződés előírja.

A Sulinet Digitális Tudásbázis anyagai ingyenes oktatási segédanyagokat, programokat nyújtanak. Ezek választékát kövessük nyomon. Az iskolai oktatási informatikus, illetve a Sulinet oktatási rovata ebben

¹ A szaktanteremben induláskor nem feltétlenül szükséges, de a későbbiek folyamán elengedhetetlen a számítógépes hálózat megléte.

segítségünkre lehet. A Sulinet indította tanártovábbképzési rendszer lehetőséget biztosít arra is, hogy a nem informatika szakos tanárok is konstruktív módon tudják használni a számítógépet tanóráikon.

Külön problémakört jelentenek a játékprogramok. Az alkalmazások közül – a diák, és valljuk be, tanár számára is – ez a legvonzóbb alkalmazási terület. Persze ezeket alaposan megsűrve ajánlott telepíteni, főleg magyar nyelvű, készséget fejlesztő, jogtisztá programokat tegyünk mindenki számára hozzáférhetővé. A diákok számára csak ideiglenes használatra korlátozzuk a saját játékprogramok iskolai gépre történő telepítését.

Az iskolai könyvtár felszereltségét a szakmai előírások jól megadják. A számítógépes felszerelésével csak annyiban érdemes foglalkozni, hogy ott egy gépen érdemes a könyvvállományt nyilvántartani, valamint néhány gépen az internet elérését lehetővé tenni. A könyvtári olvasó kialakításakor gondoljunk arra is, hogy esetleg ott csoportfoglalkozást vagy tanórát is tarthassunk.

Szertár és szaktanári alapfelszereltsége

A tanári munkát – és később az önálló diákmunkát – segítő a következő könyvtípusokat ajánlott beszerezni és hozzáférhetővé tenni az informatika szaktanteremben.

- számítógép részeit bemutató képeskönyvek, hardver dokumentációk;
- Windows, Linux felhasználói kézikönyvek;
- programfejlesztési, alkalmazási kézikönyvek, szakkönyvek, feladatgyűjtemények;
- angol-magyar számítástechnikai szakszótár.

Az informatika oktatása – a többi tantárgyhoz hasonlóan – számos demonstrációs eszköz meglétét igényli. A már nem használható számítógép-alkatrészek; számolóeszközök: kövek, számolótáblák, szorobán, zsebszámológépek; faliképek: számítógép egységek felépítéséről, alapparancsokról; modellek; tervezőtábla; logikai áramköri alapelemek és kapcsolások vagy előre gyártott formában, vagy saját magunk, diákjaink által elkészített formában is előállhatnak.

A szaktantermek falára célszerű néhány rendszerező, áttekintést nyújtó ábrát, táblázatot elhelyezni. Ilyen lehet például a programkészítés, a szövegszerkesztés lépései, egy programozási nyelv kulcsszavait, utasításait rendszerezve bemutató táblázat. Érdekesség lehet a helyi hálózat felépítése, a számítást segítő eszközök vagy éppen a könyvtárak fejlődését bemutató tablók, meghatározó szerepű személyek képei, életrajzai.

A tantárgyközi integrációt nagyban segíti, ha történelmi, tudományos és technikátörténeti eseményeket, személyeket közösen bemutató tablókat is elhelyezünk a terem falán.

Az Informatika tanterve

Az informatikai képzést három szakaszra bonthatjuk. Az első szakasz az általános iskola első négy évére, és második szakasz a nyolcosztályos általános iskolai képzés második részére épül, a harmadik az informatikai képzés szempontjából viszonylag egységesnek tekinthető középiskolára.

Az informatika két nagy területet olvaszt össze: az egyik a számítástechnika, a másik a könyvtári informatika. A korábban kényszerházasságnak tűnő összerendelés ma már erős szövetség, hisz a két terület célja az adatforrások önálló kezelésének és feldolgozásának oktatása, így kapcsolatuk erősíti egymást, semmint gyöngíti.

A NAT 2003 alapelvei

Az informatika oktatás fő célja, hogy elsajátíttassa a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, adattárolási, -szervezési és -átadási technikákat, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályait. Mindenki egyéni érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához, az életvitelének alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni.

Ez a terület gyors változásával különösen alkalmas arra, hogy bemutassa annak fontosságát, hogy figyelmet kell fordítani informatikai ismereteinek folyamatos megújítására. Ebben egyre nagyobb szerepet kell kapnia az intelligens és interaktív hálózati technológiának, valamint a vizuális kommunikációnak. Különösen fontos, hogy a földrajzi elhelyezkedésből, származásból és az anyagi lehetőségek különbözőségéből adódó esélyegyenlőtlenségek csökkenhetnek az informatikai eszközök elterjedésével.

A fő területek és célok

Az OM honlapján elérhetőek az informatika oktatásában meghatározott területek és célok. E célkitűzések az informatika területén már több éve megfogalmazódtak.

- A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére és az ergonómiai szempontokra. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.
- Legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni; tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; szerezzen jártasságot az információk különféle formáinak (szöveges, hangos, vizuális) együttes kezelésében. A megszerzett információit legyen képes kiértékelni és használni. Ismeretei önálló kiegészítéséhez szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában. Szokjon hozzá az ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, különböző média, multimédia és hipermedia használatához.
- Értse a közvetlen és a közvetett kommunikáció lényegét. Legyen tájékozott a média szerepéről az egyén és a társadalom életében.
- Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.
- Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával, tudjon oktatóprogramokat használni.
- Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.
- Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.
- Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Helyesen használja a logika alapvető elemeit.
- Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.
- Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.
- Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának, például a számítógép- vagy videojáték-függőség problémái.
- Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni szolgáltatásait. Használja rendszeresen az iskolai könyvtárat. Ismerje és alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait és kövesse a könyvtárban való viselkedés normáit.
- A dokumentumtípusok formai és tartalmi sajátosságainak ismeretében legyen képes önálló használatukra. Lássa, hogy a technika fejlődésével az információk új és újabb ismerethordozókon jelennek meg, és szerezzen tapasztalatokat ezek használatában.
- Ismerje a kézikönyvtár tájékoztatóban betöltött szerepét. Iskolai feladatai megoldásához és mindennapi tájékoztatásához tudja önállóan kiválasztani és használni a megfelelő segédkönyveket. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár katalógusaiban, adatbázisaiban. Tudjon feladataihoz forrásokat választani, megadott szempontok alapján belőlük információkat szerezni és elvégzett munkájáról beszámolni. Tudjon a dokumentumokból szabályosan idézni és a forrásokra hivatkozni.
- Tapasztalatai alapján lássa a könyvtár szerepét az ismeretszerzésben, a szabadidő tartalmas eltöltésében. Az iskolai könyvtár rendszeres igénybevételén túl ismerje meg és használja a lakóhelyi közkönyvtárat is.
- Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékoztató kereteit.

Felső tagozat

A NAT külön bontotta a felső tagozat fejlesztési céljait e négy évfolyamon. Ez azért is különösen indokolt, mert az első két év továbbra is az alapképességek, alapismeretek kialakulását tűzi ki célul, míg a második két év már tényleges ismereteket rögzít.

5–6. évfolyam

A javasolt heti egy-egy óra az életkori sajátosságokat és a már kialakított kompetenciákat fegyelembé vételével is elegendőnek kell lennie. Akkor indokolt csak a magasabb óraszámban való oktatás, ha az alsó tagozaton nem volt lehetőség az ott előírt kompetenciák tényleges kialakítására. Az alábbi táblázatok ennek megfelelően tartalmazzák az óraszámokat az általában megvalósuló 37 tanítási hétre számolva.

Fejlesztési feladatok

- Adott informatikai környezet tudatos használata.
- A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, a legszükségesebb perifériák megismerése.
- A számítógép könyvtárstruktúrájának, mappaszerkezetének könyvtár- és állományműveleteinek megismertetése.
- A leggyakrabban használt eszközök működési elveinek bemutatása és használata.
- Rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása. Kézi szövegfeldolgozás.
- Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése.
- A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.
- Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.
- Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.
- Közhasznú információforrások használata (menetrend, moziműsor, időjárás).
- Digitális Tudásbázis-rendszer használata, keresés az adatbázisban.
- Az információ különféle formái jellemző felhasználási lehetőségeinek bemutatása.
- Problémák informatikai jellegű megfogalmazása. Az algoritmus hétköznapi fogalmának megismertetése.
- Egyszerű problémák önálló megoldása.
- Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megvalósítása számítógépen.
- A problémamegoldás során az ismert adatokból az eredmények meghatározása.
- Táblázatok, diagramok megismerése, adatok rendezése.
- Feladatok megoldása egyszerű fejlesztő rendszerrel.
- A szabályozó eszközök hatásának megfigyelése oktatóprogramokban.
- Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.
- Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.
- Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.
- Szabadon felhasználható források megismertetése.
- Személyi információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.
- Az informatika múltjára vonatkozó történetek megismertetése.
- Annak tisztázása, hogy az informatikai eszközök alkalmazásának melyek a fontosabb etikai kérdései.
- Hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.
- Tanulmányi feladathoz keresőkérdések megfogalmazása.
- Egyszerűbb irányított forrás-, és információkeresés direkt eszközökben és a helyi adatbázisban.
- A médiumok megkülönböztetése (közlésmód, információs érték) és irányított feldolgozása.

Javasolt óratervek és témakörök

5. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Informatikai alapok	2	2	1	5
Operációs rendszer használata	2	2	1	5
Algoritmusok és adatok	2	3	2	7

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Szöveg, kép és zene	4	8	2	14
Könyvtárhasználat	1	1	1	3
Év végi ismétlés			2	2

Témakör	Tartalom
Informatikai alapok	A számítógép és perifériái (billentyűzet, egér, monitor, lemezmeghajtó).
Operációs rendszer használata	Háttértár váltása, könyvtár kiválasztása, eligazodás, mozgás a háttértáron. Hálózati belépés és kilépés módja. Programok futtatása.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok szöveges, megfogalmazása, értelmezése. Számológép használata
Szöveg, kép és zene	A rajzoló program alapszintű szolgáltatásai. A rajzeszközök és a színek. Rajzok, ábrák készítése. A szöveg megfelelő begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Mentés és nyomtatás. <i>Weboldal szövegének és kiválasztott részeinek elmentése háttértárra</i> <i>Szerzői jog fogalma, hivatkozás és idézés szabályai.</i> A multimédia alapelemei: szöveg, hang és kép. <i>Multimédiás anyagok lejátszása és készítése.</i>
Könyvtárhasználat	Raktári rend: szépirodalom, betűrend. Ismeretközlő irodalom: szakrend. <i>Segédkönyvek: szótár, lexikon, enciklopédia.</i>

6. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Informatikai alapok	2	2	1	5
Operációs rendszer használata	1	2	1	4
Algoritmusok és adatok	6	6	3	15
Szöveg, kép és zene	2	4	1	7
Könyvtárhasználat	1	1	1	3
Év végi ismétlés			2	2

Témakör	Tartalom
Informatikai alapok	Az információ. Információátvitel (telefon). A jelek világa. Titkosítások.
Operációs rendszer használata	Állomány keresése, másolása.

Témakör	Tartalom
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok végrehajtása számítógépen.
Szöveg, kép és zene	<i>Weboldal szövegének és kiválasztott részeinek elmentése háttértárra</i> <i>Szerzői jog fogalma, hivatkozás és idézés szabályai.</i> <i>Multimédiás anyagok lejátszása és készítése.</i>
Könyvtárhasználat	Dokumentumtípusok; nyomtatott (könyv, sajtótermékek) és nem nyomtatott ismerethordozók. <i>Egyéb időszaki kiadványok: évkönyv, sorozat.</i> Betűrendes leíró katalógus használata.

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Ezek egy része már szerepelt a 4. évfolyamig, de ne felejtsük el, hogy ezek oktatása esetleges lehetett. Ha nem építhetünk biztos alapokra, akkor a kompetenciákat most kell megerősítenünk vagy kialakítanunk.

A tanmenet elkészítésekor vegyük figyelembe, hogy az órán főleg gyakorlati tevékenység folyjék! Az elméletibb jellegű részek oktatásába is vonjuk be a számítógépet mint demonstrációs eszközt, illetve az operációs rendszer ismereteket ne külön, hanem az alkalmazások kapcsán, az adott probléma felmerülésekor oktassuk.

Az Informatika 5–6. osztályos tankönyve a munkafüzettel együtt jelenleg is teljes mértékben alkalmas ezen fejlesztési feladatok megvalósításához. Az algoritmizálás oktatásához preferáltan javasolt a LOGO használata, aminek mindegyik fejlesztői környezete alkalmas multimédia oktatására is.

Az *Informatikai alapok* részben alakítsuk ki az információ köznapi fogalmának helyes alkalmazását. Felvállalhatjuk a modern multimédiás és távközlési eszközök használatának oktatását is. Ne essünk viszont abba a hibába, hogy ezeket mindenre kiterjedően, precízen algoritmizálva akarjuk alkalmazni, hanem csak az általuk nyújtott lehetőségek közül az életkoruknak megfelelő alkalmazásait mutassuk be.

Kiemelten fontos, hogy véglegesen kialakuljon a számítógép balesetmentes, ergonomikus, helyes használata. További cél a billentyűzet és az egér helyes kezelése után a fontosabb perifériák, a monitor és a háttértárak szerepének megértése.

Mutassuk be ugyanannak az ismeretnek különféle jelekkel való leírását. A tanulók életkori sajátja, hogy kezdenek titkaik lenni. Ennek kapcsán különösen érdekes és az algoritmizálást is jól segíti az egyszerű titkosítások alkalmazása.

A számológép használatának ismeretére a természettudományos tantárgyak számítanak. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tanulók a saját számológépüket öntanulóan nem tanulják meg használni, az azon megjelenő eredményt mindenfajta fenntartás nélkül elfogadják. A műveleti sorrend ismeretének hiányában nem is várható el az értelmezés. Emellett az algoritmizálás, a programkészítés nem képzelhető el, a memória szerepének megértése nélkül. A számítógép felépítésének vázlatos elkészítését tanári segítséggel is könnyebben elkészíthetjük ennek ismeretében.

Az *Operációs rendszer oktatása* már tudatos állomány- és könyvtárkezelést céloz meg. A háttértár és könyvtárak váltása, könyvtárba való belépés, mozgás a könyvtárstruktúrában önálló munka legyen. Ismert helyen lévő állomány megkeresése, másolása más könyvtárba és másik adathordozóra kezdetben tanári irányítással, majd anélkül történjen. Az iskolai hálózatba a be- és kilépés már rutinszerűen történjen. A tanári felügyelet melletti önálló géphasználat feltétele, hogy más tantárgyak oktatásában is fel lehessen használni a számítógépet, egyszerű oktatóprogramok használata szaktanári segítség és jelenlét nélkül is megtörténjen.

A kooperatív és kollaboratív munka előkészítéseként a web és az IRC önálló használata legyen a cél. A kapcsolattartás minimális ismeretei közül a netikett alapjait, az emotikonok és a rövidítések használatát tanítsuk meg.

Az *Algoritmusok és adatok* témakör oktatásához a LOGO nyelvet és programcsomagot javasolt². Bevezetőjeként itt is hétköznapi algoritmusok, térbeli tájékozódási képességet fejlesztő, egyszerű LOGO algoritmusok ismertetésével induljunk. E nyelv alkalmas a szekvenciális vezérlés, számlálós ciklusos programok értelmezésének oktatására is, rekurzív programok futtatására.

² A fejlesztőrendszer egy egyszerű szövegszerkesztőt is tartalmaz, ahol az alapvető vágólap műveletek is bemutathatók, gyakorolhatók.

Az adatfeldolgozás megalapozására tantárgyi gyűjtőmunka az életkornak megfelelő folyóiratokból, könyvekből, a gyűjtött adatok célszerű elrendezése, csoportosítása és felhasználása segítségével itt elkezdődhet. Ebbe a részbe már az iskolai könyvtárnak és az internet használatának is be lehet és kell kapcsolódnia. A személyi adatok gyűjtése, lejegyzése, sorba rendezése, a szám és szöveges adatok megkülönböztetése, a megfelelő információ kikeresése egy adathalmazból, az adatbiztonság, adatvédelem fontosságának ismerete is legyen része a tevékenységeknek, előkészítendő a későbbi adatkezelést.

A *Szöveg, kép és zene* rész oktatásához használhatunk speciális programot, de a LOGO környezet is megfelelő erre a célra. Az ábrászerkesztő- és a szövegszerkesztő-modulok az alapfogalmak megtanításához kiválóan alkalmasak. A szöveg karakter szintű formázása: betűtípus, betűméret, félkövér, dőlt és aláhúzott betűstílus beállítása mind szerepel, nem igényel szövegszerkesztő használatát. Hosszabb szöveg kezelésére nagyon nincs is szükség, ha mégis, akkor lehetőleg egy egyszerűbb és magyar nyelvű alkalmazást válasszunk erre a célra. Rajzok, ábrák készítésére alapalkalmazásokat vagy speciális, gyermekek számára készített programokat használjunk. A terület oktatásának a célja itt is a hazavihető, kézzel fogható termék előállítás legyen, például meghívó, plakát, vers, levél készítése. A félkész munka, illetve a különböző részállományok mentése és a nyomtatás segítségével történhet még, de törekedjünk az egyre önállóbb munkavégzésre. A LOGO környezetek alkalmasak hanganyagok és képsorok lejátszására, készítésére. Ezen terület bemutatásához mindenféleképpen multimédia számítógépet kell használnunk, annak egységeit, eszközeit is mutassuk be párhuzamosan.

Ha megfelelő számú multimédia számítógéppel rendelkezünk, akkor készíthetünk egyszerű animációkat, hangállományokat, digitalizálhatunk zenét. Hasonlóan izgalmas lehet a letöltött weboldal különböző elemeinek mentése háttértárra, azok későbbi újrafeldolgozása. Ennek kapcsán ejtsünk szót a szerzői jogról, a törvény előírásairól, a szellemi munka védelméről.

A *Könyvtárhasználat* már megjelent az adatgyűjtés kapcsán, de saját területében is itt jelennek elsőként belépő tevékenységek. A megadott művek keresése, a tematikus gyűjtőmunka a könyvtár szabadpolcos állományában már cél. Különböző típusú és témájú dokumentumok formai, tartalmi, használati jellemzőinek megállapítása is tudatosuljon. A katalóguscédula értelmezése, tájékozódás a dokumentumokról szerző, cím és egyéb szempontok szerint a betűrendes leíró katalógus segítségével legyen belépő tevékenység. A könyveket és a sajtótermékeket hasonlítsuk össze információs szerepük szerint. Azonos műveket kereshetünk különböző ismerethordozókon. Utóbbi az adatkeresés hatékonysága szempontjából is érdekes.

A továbbhaladás feltételei

A 6. évfolyam végén szükséges továbbhaladási feltételrendszert megállapítani. Amennyiben a tanuló az itt felsorolt követelmények bármelyikét nem tudja teljesíteni, úgy informatikából nem léphet tovább. A tudásszint mérését a gyakorlati alkalmazás tudásának mérésére alapozzuk.

- A tanuló értse meg, hogy ugyanazt az ismeretet különféle jelekkel leírhatjuk.
- Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret.
- Legyen képes háttértárak és könyvtárak váltására, könyvtárba való belépésre, kilépésre és mozgásra a könyvtárfa szinteken.
- Legyen képes egyszerű hétköznapi, illetve térbeli tájékozódási képességet fejlesztő LOGO algoritmusokat értelmezni, illetve végrehajtani.
- Legyen képes ábrákat, rajzokat készíteni rajzoló programmal.
- Tudjon szöveget karakter szinten formázni és egyszerű dokumentumot készíteni.
- El tudjon igazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában.
- Legyen képes megkülönböztetni a főbb dokumentumtípusokat.
- Tudjon szerző és cím szerint dokumentumokat keresni a betűrendes leíró katalógusban.

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés itt már javasolt ugyan, de továbbra is domináljon a megfigyelés. A szakszókincs ismerete, a tevékenységek megnevezés alapján történő végrehajtása továbbra is ellenőrizhető így.

- Önálló számítógépes munka megfigyelése, eszközök helyes alkalmazások közben
- Jelek, piktogramok felismerése, jelentésük szóbeli megfogalmazása
- Számológép önálló használata a négy alapművelet esetében
- Multimédiaeszközök kezelése
- Infokommunikációs eszközök kezelése
- Tevékenységek szóbeli részelemekre bontása
- Utasítások megfelelő végrehajtása
- Egyszerű rajzos algoritmusok megvalósítása LOGO nyelven

- Szöveg- és ábraelemekből felépülő dokumentum készítése
- Webböngésző kezelése, mentés, weblapnyomtatás
- Eligazodása könyvtárban, adott mű megtalálása, azonosítása
- Önálló keresés a katalógusban adott jellemzők alapján
- Segédkönyvek önálló kiválasztása

7–8. évfolyam

A NAT-ban a két évfolyamra közösen megfogalmazott fejlesztési feladatok szerepelnek, amelyek többségében már a középiskolai képzést alapozzák meg.

Fejlesztési feladatok

- Tájékozódás különböző informatikai környezetekben.
- A számítógép és perifériáinak kezelése felhasználói szinten.
- Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak bemutatása.
- Az informatikai eszközök működési elveinek bemutatása és használata.
- Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.
- Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.
- Elektronikus faliújságok, kirakati bemutatók készítése.
- A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása.
- Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése.
- Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
- Az adatbázisokból, számítógépes hálózatról való információszerzés módjainak megismerése.
- A megtalált információ gyűjtése, értelmezése, feldolgozása.
- Tematikus térképek keresése az interneten.
- A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek megismerése.
- Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában (projekt).
- Adott feladat megoldásához algoritmusok, algoritmusok tervezése, megvalósítása és végrehajtása. Az algoritmikus absztrakció eszközei, a lépésenkénti finomítás elve.
- A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata.
- Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése.
- Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.
- Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése.
- Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten.
- Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése és fogadása, mobilkommunikációs eszközök.
- A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film, tévé) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.
- Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok példákön történő bemutatása.
- Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége.
- Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen.
- Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok bemutatása példákön.
- Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készség szintű használata. A könyvtár típusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban és a rekreációban.
- Keresési szempontok kifejezése a könyvtár kódrendszerével.
- Irányított forrás- és információkeresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.
- A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával.

7. évfolyam

A javasolt heti óraszám 1,5 óra. A helyi óraszám felosztási során nem javasolt az óraszám felemelése 2 órára, csak akkor, ha más tantárgyakban való alkalmazást is ez az óraszám tartalmazza előre tervezetten. Ekkor a plusz 18 óra a szabadon felhasználható órákhoz kerüljön.

Javasolt órafelosztás

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismételés			1	1
Az informatika alapjai	3	3	1	7
Az operációs rendszer használata	2	4	1	7
Kommunikáció a hálózaton	2	5	2	9
Algoritmusok és adatok	3	3	2	8
Dokumentumkészítés számítógéppel	4	8	2	16
Könyvtárhasználat	1	2	1	4
Év végi ismételés			3	3

Témakör	Tartalom
Az informatika alapjai	A számítógép fő részei. Egészséges, ergonómiai szempontoknak megfelelő számítógépes munkakörnyezet. Számítástechnikai eszközök kezelése: háttértárak, nyomtatók, digitalizálók használata. A jelek csoportosítása. Információ, kód, jelhalmazok adatmennyisége. Adatátvitel, kommunikáció. A számítógépek története, Neumann-elv. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban.
Az operációs rendszer használata	Lemez formázása, használhatóságának ellenőrzése újraformázás nélkül. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Vírus fogalma, hatása. Víruskereső indítása és üzenetei. Vírusterjedés megakadályozása. Tömörítés fogalma, célja, egyszerű tömörítési módok. Tömörített állomány tartalmának megtekintése, kiválasztott állományok kicsomagolása. Kiválasztott könyvtár tartalmának tömörítése. Multimédia oktatóprogramok, oktatási anyagok.
Kommunikáció a hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése, a szolgáltató és munkaállomások kapcsolata. Hálózatok csoportosítása összekötés és kiterjedtség szerint. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A hálózat használatának alapszabályai. Saját e-mail cím. Az elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés, fogadás. Hasznos webhelyek. Tematikus és kulcsszavas keresők webhely-kereséshez. Csevegő program bemutatása.

Témakör	Tartalom
Algoritmusok és adatok	Szöveg és kép számokká alakítása. Logaritmikus keresés algoritmus. A kettes számrendszer és az átváltási algoritmusok. Algoritmus megadása élőbeszédben.
Dokumentumkészítés számítógéppel	Ábrák rajzolása, kész rajzok módosítása. Képek bevitele. A szövegegységek. Szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás. A karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése. Szöveges és rajzos dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. Weblapkészítés
Könyvtárhasználat	Kézikönyvtár: könyvtípusok, használati jellemzőik. Könyvtártípusok: nemzeti könyvtár, szak-, köz- és iskolai könyvtár.

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Az óraszám kényelmes ütemben való haladást tesz lehetővé. Ez az év adja az utolsó órázámban is támogatott lehetőséget, hogy azonos szintre hozzuk a különböző előképzettségű tanulókat. Az ebben az évben oktatott tananyag nagy része már alapozás a számítástechnikai eszközök felépítésének, működésének megértéséhez.

Az *informatika alapjai* témakörben a személyi számítógép fő részeinek és működésüknek megértésén túl már az ergonómiai szempontok figyelembe vételével gyakorlott kezelésük is ismeret. Újdonság a további háttértárak, kiemelten a digitalizálók használata.

A klasszikus informatika területéről a különféle jelfajtrák gyűjtése, csoportosítása; az információ és adat megkülönböztetése, bináris kódok használata, különféle kommunikációs rendszerek, formák használata kerül elő.

A könyvtárhasználatall összezsengve a számítástechnika történetére vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése a kialakulás kezdeteibe, míg a tájékozódás a mai hardvereszközök világában, az adatok gyűjtése a számítógép és a robotok alkalmazási területeiről a fejlesztési irányokat és a várható jövőt vetíti előre. Ez utóbbi tevékenységet tanári irányítással, az informatika tárgyú ismeretterjesztő könyveket, folyóiratokat, CD-ket vagy az internetet forrásként használva végezzük.

Az *Operációs rendszer használata* bővebben értelmezendő. Adattárak formázása, azon a kívánt könyvtárszerkezet kialakítása a formázás, létrehozás és törlés parancsok használatával. Egymásután és szórtan elhelyezkedő állományok kijelölése, azok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése, egy ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron elsajátítandó kompetencia.

A tömörítők és a vírusirtók használatát is e részhez soroljuk. Ennek megfelelően a vírusok fajtái, a terjedésük elleni védekezések lehetőségei, vírusirtó futtatása, vírusok irtása tanári segítséggel forduljon elő. A hatékony munka elősegítése érdekében a tömörített állományok létrehozása, tömörített állományok megtekintése kibontása is legyen tényleges tevékenység.

A felsorolt tevékenységeket végezzük úgy, hogy az informatikai eszközök és szoftverek etikus használatával történjen.

A hálózat szolgáltatásai közül a levelezés legkésőbb itt lép be egy levelezőprogram használatával. A levél küldése, fogadása, a fő levélmezők funkciójának megismerése: a címzett, a tárgy és a saját másolat készítése ekkor már ténylegesen használt tevékenység. Az egyéni e-mail cím létrehozására használhatunk ingyenes, weblapú szolgáltatást is, nem kell feltétlenül iskolai levelező szerveret üzemeltetni. Ebben az esetben viszont gondoljunk arra, hogy a kiválasztott levelezőrendszer tegye lehetővé az állományok csatolását és fogadását is. Különösen hasznos lehet – főleg ha már korábban is használtak levelező rendszereket és igény is van –, ha a levelezőrendszer testre szabásával, a beérkező levelek szűrésével is foglalkozunk.

A web használatával kapcsolatos ismereteket bővítjük a hálózati keresőgépek használatával, az egyszerű kulcsszavas és tematikus keresés módjának megismerésével és gyakorlásával. Különösen nagy hangsúlyt fektessünk a hasznos webhelyek önálló felkeresésére. Így például a *magyar honlap*, a *MEK*, a *vasúti és egyéb közlekedési információ*, a *helyi önkormányzat oldalai*, a *diákok érdeklődési körébe tartozó oldalak*, *portálok* szerepeljenek a közösen meglátogatottak között. A későbbi adatgyűjtés technikai előkészítése

érdekében a letöltött weboldal egészének vagy részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba önálló tevékenység legyen, akár a vágólap használatával. Amennyiben még nem került sor rá, egy csevegő program használatát is mutassuk be.

Az *algoritmusok és adatok* témakör további alapozását és a már megszerzett ismeretek szinten tartását célozza ez a témakör. Az algoritmus megadása élőbeszéddel és mondatszerű leírása után a logaritmus keresés algoritmusát ismerjék meg, valamint grafikával, szöveggel kapcsolatos programok futtatását végezzék. E tevékenységet támogassák ezeket megvalósító játékos programokkal.

A *dokumentumkészítés számítógéppel* témakör a képi adatok gyűjtésével, képek bevitelével, feldolgozásával, rendszerezésével foglalkozik. Ez utóbbi kapcsolódik az informatikai alapfogalmakhoz és a hardvereszközök – szkennerek és nyomtatók – kezeléséhez. Célirányosan oktatási anyagokhoz rajzok készítését is végezzük el. E terület rendszerezése most történjen meg. Az alapvető szövegegységek ismerete, kezelése, a vágólap rutinszerű használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés) mellett már a többféle formázást tartalmazó, egy-két oldalas dokumentumok készítése, mentése és nyomtatása a feladat. Mindezen tevékenységet a dokumentumkészítés lépéseinek betartásával végeztessük. A weblapkészítés során ugyan a HTML nyelvet használjuk, de ezt weblapszerkesztőkkel végezzük, stílusok használatával. Ez utóbbi a bekezdés- és betűformázások szerepének helyes rögzülését is segíti.

A *könyvtárhasználat* számos új ismeretet alapoz meg. A kézikönyvtár összetételének és tájékozódásban betöltött szerepének megismerése az egyik cél. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusainak használata szaktárgyi feladatok megoldásában azonnal alkalmazható ismereteket ad. Az általános műveltséget bővíti a különböző típusú könyvtárak megismerése könyvtárlátogatással, illetve közvetett forrásokból. Kiemelt feladata a tájékozódás a korosztálynak készült informatika tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek, folyóiratok körében.

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló legyen képes a számítógép legfontosabb perifériáit kezelni.
- Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtárstruktúrájában.
- Tudja használni a számítógép karbantartásához szükséges segédprogramok egyikét, illetve az operációs rendszer alapvető szolgáltatásait.
- Tudjon használni egy levelező programot.
- Tudja kezelni a webböngészőt.
- Tudja, hogy milyen könyvtípusok tartoznak a kézikönyvtárhoz.
- Tudjon információt keresni a segédkönyvekben (hagyományos és CD-s szótár, lexikon, enciklopédia).
- Tudja, hogy az iskolai könyvtáron kívül használhatja a közművelődési könyvtárat is.
- Tudja, hogy hazánk nemzeti könyvtára az Országos Széchényi Könyvtár.

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés javasolt, de továbbra is a helyes alkalmazáson legyen a fő hangsúly. A hardverrel és a szoftverrel kapcsolatos szakszókincs kialakulását feleltetés helyett inkább órai munkán kérjük számon felszólítások során.

- A számítógép fő részeinek használata, működési elveinek ismerete
- Hardverválasztás szempontjai, hirdetések értelmezése
- Rövidítések ismerete
- Háttértárak kezelése, karbantartása, vírusellenőrzése
- Gyakorlati védekezés vírus ellen „gyanús” állományok esetén
- Tömörített állomány kezelése: könyvtár betömörítése, tömörített állomány kicsomagolása
- Levelező kliens alapfunkcióinak használata, csatolás kezelése
- Önálló tematikus és kulcsszavas keresés
- Egyoldalú dokumentum elemeinek ismerete
- Szövegszerkesztés lépései
- Szöveg- és ábraelemekből felépülő webdokumentum önálló elkészítése alkalmazással
- Kettes számrendszer használata, átváltások algoritmusa
- Logaritmus keresés algoritmusának alkalmazása
- Kézikönyvtár használata
- Könyvtártípusok ismerete

8. évfolyam

Az éves óraszám itt újra 37 óra, azaz heti egy órával tervezünk. Ez újfent elegendő az előírt ismeretek elsajátíttatásához. Ha a helyi lehetőségek engedik, az éves órászámbővítést a gyakorlati alkalmazására fordítsuk, ne bővítsük újabb, életkorilag sem indokolt, a középiskolában majd úgysis oktatandó anyagrészekkel.

Javasolt órafelosztás

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			1	1
Algoritmusok és adatok	4	6	2	12
Dokumentumkészítés számítógéppel	3	4	2	9
Az adatkezelés alapjai	3	4	2	9
Könyvtárhasználat	2	1	1	4
Év végi ismétlés			2	2

Témakör	Tartalom
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok készítése, leírása algoritmus-leíró nyelven. Algoritmusok kódolása a számítógép számára „érthető” egyszerű programozási nyelven. A lépésenkénti finomítás elve. Elemi és összetett adatok, egész és valós számok. Adatok sorozata.
Dokumentumkészítés számítógéppel	Levél, újságoldal, kérdőív, feladatlap készítése. Tabulátorok használata, táblázat készítése. Az internetről letöltött dokumentumok elhelyezése saját dokumentumban. Prezentációkészítés alapjai. Szerzői jog, felhasználói etika. Tantárgyi anyag készítése.
Az adatkezelés alapjai	Bevezetés a táblázatkezelésbe. Táblázatok használata a mindennapi életben. Adatok táblázatos formába rendezése, feldolgozása. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Alapdiagramok készítése táblázatból. Keresés meglévő adatbázisban.
Könyvtár használat	Tárgyi katalógusok: szakkatalógus, tárgyszó katalógus. A szellemi munka technikája

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Az *Algoritmusok és adatok* témakör oktatását a LOGO ismeretekre alapozva oktassuk. Az új tevékenységek a szekvenciális és feltételes vezérlés, ciklusos programok értelmezése, kódolása, kipróbálása, az eljárások használata. Ezek egy része már a korábban is előkerült, de most tudatosítsuk ezek használatát. A példaként szereplő rendezések mellett egyszerű logikai és matematikai feladatok megoldása, és egy komplett játék kapcsán mutassuk be a program mint termék előállításának folyamatát. A különböző számtípusú adatok (egész-, valós), elemi és összetett adatok használata itt tudatosodjon hasonlóan először.

Az is elképzelhető, hogy a BASIC vagy a Pascal nyelvet használjunk a LOGO helyett. Utóbbi használata esetén viszont a helyben történő rendezési algoritmusokat ne valósítsuk meg programmal, hanem azokat manuálisan végeztessük el.

A szellemi munka technikájának ismeretében már hosszabb szöveget és képet is tartalmazó prezentációk készítését tűzzük ki feladatként. Az iskolai életben használatos dokumentumok készítése, kiselőadás vagy weboldal készítés továbbra is a feladat.

Az irodai alkalmazás csomagok ebben az életkorban nyújtanak először valódi élményt és alkalmazhatóak a napi gyakorlatban, illetve az oktatáshoz. Újdonság a szöveges dokumentumokban tabulátorok használata, a dokumentumok formai és tartalmi javítása, a helyesírás ellenőrzése, letöltött dokumentumok elhelyezése

saját dokumentumban. A helyes felépítés, elrendezés alkalmazásának elsajátíttatásához használjunk kész sablonokat.

A javasolt felépítésben az irodai alkalmazások oktatása történhet egyéni vagy csoportos munka formájában is, valamely komplex probléma, *feladat – például osztálykirándulás tervének, dokumentumainak elkészítése, osztálytörténet készítése* – megoldása informatikai (szoftver, hardver) eszközök használatával, tanári irányítással. A megjelenítő felület lehet papír vagy web. A példán keresztül az alkalmazásokat áttekinthetjük és rendszerezhetjük is.

Az *adatkezelés alapjait* konkrét feladatok kapcsán mutassuk be. Az iskolai és a családi élettel kapcsolatos táblázatok készítése, az adatok táblázatos formában történő megjelenítése, előnyeinek bemutatása az egyik cél. A másik az adatok táblázatos formába rendezése, az adathalmazból következtetések megfogalmazása. Ugyancsak ezt célozza meg a kész táblázatból és diagramból az adatok között meglévő összefüggések kiolvasása, a táblázatok összetartozó adatainak, egyszerű összefüggéseinek felismerése. Ezt a táblázatkezelés alapfogalmainak (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) megismertetésével végezzük, több példán keresztül. A táblázatok számítógéppel történő létrehozása, módosítása – adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés –, az elkészült munka tárolása, kinyomtatása, a táblázathoz diagram készítése új tevékenység. A bemutatás során különböző tantárgyakhoz kapcsolódó táblázatok megismerése, egyszerű tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel is megtörténhet.

A számítógépes adatbázis-kezelés nem ennek a korosztálynak szóló feladat. Viszont a tevékenység élményszerű kipróbálása, adatok gyűjtése, feldolgozása (*házi, iskolai könyvtár; címlista nyilvántartása*), keresés tantárgyi oktatóprogramok adatbázisaiban már most is végezhető, a használatos fogalmak, tevékenységek megismerhetők.

A *könyvtárhasználat* e munkát segíti és rendszerezi is egyben az eddigi ismereteket. A források keresése szaktárgyi feladatokhoz tárgyi katalógusok segítségével jól kapcsolható a webes keresésekhez, azok kiegészítése is. A keresett téma kifejezése tárgyszóval, illetve szakjellel – a keresés lépéseinek felismerése és gyakorlása – tevékenységek ismerete nélkül a tematikus és kulcsszavas keresés igen nehézkes. Legkésőbb most tudatosítsuk, hogy a hagyományos és a digitalizált könyvtár, valamint a web azonos szerepet tölt be, csak más adathordozókkal dolgozik, más megjelenési formát öltött.

Az irodai alkalmazások kapcsán már említett tevékenységként a könyvtár dokumentumainak vagy az internetnek a felhasználásával egyszerű informatikai téma feldolgozása, pontos megfogalmazása, problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítségével, beszámoló készítése, hivatkozás forrásra tevékenységek, azaz röviden a szellemi munka technikája a fő anyag.

A továbbhaladás feltételei

- Ismerjen fel algoritmus-szerkezeteket (elágazás, ciklus).
- Tudjon néhány lépéses algoritmusokat alkotni.
- Készítsen (néhány utasításból álló) egyszerű algoritmusokat.
- Ismerje a számítógép fontosabb alkalmazási területeit és jelentőségét a mai társadalomban.
- Képes legyen többféle formázást tartalmazó dokumentumot készíteni.
- Minta alapján tudjon dokumentumot készíteni.
- Tudjon adatokat táblázatos formában megjeleníteni.
- Tudja, hogy a tárgyszó, illetve szakjelzet a könyv tartalmát fejezi ki.
- Tudjon a szakjelzet alapján a szabadpolcon ismeretterjesztő műveket keresni.
- Legyen képes – segítséggel – egyszerű keresési feladatokat megoldani a tárgyi katalógus felhasználásával.

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés javasolt, emellett jelenjen meg a csoportos munka értékelése is. A szakszókincs használatát és a tevékenységek megnevezését már kérjük számon, ne csak a végrehajtásukat.

- Tevékenységek szóbeli részelemekre bontása
- Összetett tevékenységek megértése
- Egyszerűbb algoritmusok mondatszerű és rajzos leírása
- Algoritmusok megvalósítása mondatszerű leírás alapján
- Egyszerű rendezési algoritmusok ismerete, bemutatása eszközökkel
- Szöveg- és ábraelemekből felépülő dokumentum önálló elkészítése
- Adatelemek és táblázatelemek ismerete
- Adatok rendszerezett formában való megjelentetése
- Alkalmazói ismeretek integrált használata csoportos formában (projektmunka)
- Katalógusok önálló használata, keresés összetettebb szempontok szerint is
- Idézés, forrásfelhasználás szabályainak ismerete
- Tantárgyi prezentáció készítése

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

5–8. évfolyam

Bevezetés

Kapcsolat NAT követelményeivel

A tanterv magában foglalja mindazokat a követelményeket, amelyeket a NAT előír, többlet követelményeket nem tartalmaz.

Célok és feladatok

- A tantárgy tanításának fő célja, hogy olyan ismereteket adjon, melyek megalapozzák a tanulóknak a technikának és a technológiáknak, mint a modern civilizáció lényeges tényezőinek ismeretét, az azok iránti érdeklődést. Életkori sajátosságukhoz igazodva és azok elemeit felhasználva így sokoldalú kapcsolatba kerülnek a mesterséges környezettel, mind a megfigyelés, mind pedig a gyakorlati tevékenységen keresztül.
- A modellezéssel készítse a tanulókat a problémaközpontúságra, a rugalmas gondolkodásra, a kreativitásra, fejlessze a munkamorált, finomítsa a mozdulataikat.
- A technikai rendszerek segítségével, célirányos megfigyeléseket hajtva végre, folyamatában figyelhetik meg és elemezik a technikai problémákat.
- Mindezekkel együtt lássák be a tanulók a technika fejlődés fontosságát, de annak a lehetséges környezetromboló hatásait, így jussanak el a fenntartható fejlődés alternatívájához.
- A széleskörű ismeret- és tevékenységkínálat segítse hozzá a tanulókat egyéni adottságaik, képességeik, érdeklődésük fejlesztéséhez, reális önismeretük alakulásához.
- A tanulók legyenek képesek életmódjukban megvalósítani a társadalmilag elfogadott együttélési és viselkedési normákat. Életmódjuk egészséges legyen, vállalják önmagukat, igényeljék önmaguk fejlesztését. Érzelmi életük egyensúlyban tartására törekedjenek, egészségesen dolgozzák fel sikereiket, kudarcaikat, képesek legyenek szorongásaikat feloldani!
- Neveljen és képességeiknek megfelelő optimális teljesítményre való törekvésre szoktassa őket.
- A tantárgy lehetőséget ad, a közlekedési morál javítására, a közlekedési eszközök fejlődésének és szerepének megfigyelésére a mindennapi életben.
- A technika történetének tanulmányozásán keresztül ismertessük meg a tanulókat a feltalálók, tudósok és a technikai fejlődést jelentősen befolyásoló találmányaikkal.
- A modellezés, a háztartási ismeretek elsajátítása adjon alkalmat arra is, hogy segítsük pályaválasztásukat, folyamatosan bővítsék ismereteiket a választott szakmáról, ismerjék meg önmagukat, önállóan is fejlesszék képességeiket.
- A természetes anyagok megismerése mellett a népművészet elemeinek felhasználásával fejlesztjük kreativitásukat.
- A tantárgy a következő kiemelt célok elérését teszi lehetővé:
 - az alkalmazkodó képesség fejlesztése, alkalmazkodás a természetes és a mesterséges környezethez;
 - a tanulók sokoldalú harmonikus fejlesztése;
 - elemi szinten a kézügyesség fejlesztése, a szűkebb léttér (család, lakás, iskola, lakóhely) technikai környezetének vizsgálata, megismerése;
 - gyakorlati tevékenységeken keresztül a technikai műveltség megalapozása;
 - a technikai rendszereket felépítő anyagok főbb tulajdonságainak megismerése, anyagok átalakítása, működési elvek megismerése;
 - önálló problémamegoldásra törekvés, rugalmas gondolkodásra nevelés;
 - a háztartási ismereteken keresztül az önállóságra törekvés, a célszerű, eredményes és takarékos gazdálkodás, a kiegészítő jövedelemszerzés lehetőségeinek megismertetése, igényének felébresztése.
- A megismert szakmák tartalmának, követelményeinek tisztázása alapján pályaeorientáció.
- A családi életre való felkészítés és a napi feladatok gyakorlása.
- Segítsen megismerni a Föld globális problémáit és az egészséges életmód technikáját.

Általános fejlesztési feladatok

Készségek

A tantárgy tanulása során, a tevékenység és munka megtervezésekor, végzése során, annak értékelésekor javul a tanulók *beszéd- és kifejezőkészsége*. A rendszerszemléletű gondolkodás kialakításával a *logikai készség* fejlődik. A műszaki ábrázolás és kommunikáció a tanulók, *logikai és rajzolási készségét, képolvasási, a tervek megvalósítása, a munkadarab vagy rendszer elkészítése a manuális készséget* fejleszti.

Képességek

A szükséglet és lehetőség összevetése, a tervezés és a munka elvégzése a tanuló koncentráló, *problémamegoldó, alkotó, becslési, döntési, elemző, szintetizáló, rendszerező és összpontosító* képességének fejlesztése mellett növeli a kreativitást, a kezűgyességet és a pontosságra való igényt, továbbá elősegíti a *jó térlátást, a tájékozódást a térben és a síkon*. A tevékenység értékelése pedig a helyes *önértékelés* képességének kialakulását támogatja, kialakítja az önellenőrzés igényét.

Követelmény

Részletes kifejtése az egyes évfolyamok szintjén található.

Tartalom

Részletes kifejtése az egyes évfolyamok szintjén.

Értékelés

1–4. évfolyamon

Az értékelés szempontjai:

- Pontos, tiszta munka.
- Anyagok és munkaeszközök helyes, szakszerű, balesetmentes használata.
- Népművészeti elemek, motívumok alkalmazása.
- Ötletesség, önálló munkavégzés a megadott területen.
- Környezetének rendbetétele, eszközökre való vigyázás.
- Feladatlapok, tesztlapok.

5–6. évfolyamon

Az értékelés szempontjai:

- Rajzos ábrázolás milliméteres pontossággal, tisztaság, áttekinthetőség.
- Modellek kidolgozottsága, félkész termékek alkalmazása, működőképesség.
- Önálló balesetmentes munkavégzés.

7–8. évfolyamon

Az értékelés szempontjai:

- Áttekinthető, helyes szabványrajzok.
- Pontos, tiszta munkára törekvés.
- Szerelési, modellezési biztonság.
- Aktív részvétel a tanulást segítő munkákban.
- Balesetmentes szerszámhasználat.
- Kitartó, egyenletes munkavégzés, munkaszervezés.
- Az elméleti anyagból tesztlapok, totók.

9–10. évfolyamon

Az értékelés szempontjai:

- A szerelt modellek működőképessége.
- Műszaki rajz készítése, olvasása.
- Tesztlapok.

Feltételek

1–4. évfolyamon

- Hurkapálcák, lécek, falapok, építőkockák, dobozok, textil anyagok, fonalak, gyurma, agyag, mérőeszközök a tanulók számától függő mennyiségben.
- Kezügyességet fejlesztő szakkönyvek.

- Technikai érdekességeket bemutató szakkönyvek, lexikonok.
- A tanteremben bemutató a gyűjtött természetes anyagokból (gesztenye, makk, dió, falevelek, nád, sás, gyékény, csuhé stb.).

5–6. évfolyamon

- Fa, műanyagok, ezek feldolgozásához szükséges szerszámok.
- Bőr, műbőr. Kerékpár és szerelőkészletek.
- Szakkönyvek, lexikonok, technikátörténeti szakkönyvek.
- Szaporítóládák.

7–8. évfolyamon

- Műszaki rajzlap, vonalzók, kihúzó.
- Fémek, fémeket vizsgáló eszközök.
- Szerelőkészletek, motormodellek, segédmotor-kerékpár.
- Tankönyv
- Lexikonok, segédkönyvek, barkácskönyvek, háztartáskönyv.

9–10. évfolyamon

- Áramkörök, szerelődoboz, segédmotor-kerékpár.
- Lexikonok, videofilmek, demonstrációs eszközök.
- Tankönyv.

A tantárgy javasolt időkerete

Évfolyam	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Heti óraszám:	1	1	1	1	1	1	1,5	1	1,5	1
Éves óraszám:	37	37	37	37	37	37	55	37	55	37
Új anyag feldolgozása										
Ebből modellezés	26	26	26	26	10	10	10	8	10	6
Technikatörténet és információs kultúra					10	10	18	10	12	10
Háztartástan és egészségkultúra	4	4	4	4	10	10	14	10	14	10
Közlekedéskultúra	2	2	2	2	2	2	5	4	8	4
Összefoglalás, rendszerezés, ellenőrzés	2	2	2	2	3	3	4	3	4	3
Év végi rendszerezés	1	1	1	1	1	1	2	1	2	3
Szabad időkeret	2	2	2	2	1	1	2	1	4	1

Életvitel és gyakorlati ismeretek 5. évfolyam

Óraszám

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét

Cél

- A technikai műveltség továbbfejlesztése.
- A műszaki rajz elemeinek megismerése, alkalmazása.
- A térszemlélet fejlesztése.
- Modellkészítés, a valóság és modell összehasonlítása.
- A természetben található alapanyagoknak és használati lehetőségeiknek megismertetése.
- Alapvető megmunkálási műveletek megtanítása.
- Konkrét tárgyak elemzése a probléma szempontjából.
- Technikai problémák felismertetése.
- A technikai rendszerek modelleken keresztül történő vizsgálati módszerének megalapozása.
- A rendszerszemlélet megalapozása.
- Tervszerű munkavégzés kialakítása.
- Anyag, forma, rendeltetés és esztétika összefüggéseinek megvilágítása.

- A technikai és társadalmi fejlődés összefüggésének megismertetése.
- A nagyobb települések közlekedési ismeretei, táblák, rendőr stb. jelzéseinek megismerése, betartása.
- A családi élet, szükségletek, életfeltételek számbavétele, a ruházkodással kapcsolatos ismeretek rendszerezése.
- Népi hagyományok tiszteletének erősítése.
- Épített környezetünk emberhez igazodó tudatos formálásának felismertetése.
- A technikai és a társadalmi fejlődés kölcsönhatásának felismertetése a technikátörténeti áttekintés során.
- Manuális készség fejlesztése.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
Anyagvizsgálatok egyszerű módszerei. Az anyagok csoportosítása. Természetes anyagok. Pl. fa, az agyag, a kő. Feldolgozott (átalakított) anyagok, pl. a textil, az üveg, a fémek, a műanyagok. Az anyagok érzékelhető tulajdonságai, az egyszerű anyagi tulajdonságok megismerése. Az anyagok formálhatósága, alakíthatósága, felhasználása. Egyszerű tervek, vázlatrajzok készítése. Adott terv megvalósítása rajz alapján. Algoritmusok alkalmazása. Egyszerű, megvalósítható tervek készítése a gyakorlati tevékenységekhez. A tervezés folyamata. A funkció, forma és esztétikum szerinti tervezés. Mérés. Mérés milliméter pontossággal, a mérési eredmények följegyzése. A mérés és a méretek pontosságának szerepe a technikában. A méretmegadás elemei, becslés, mérés, méretjelölés. Méretek és elrendezés leolvasása egyszerű műszaki rajzokról. A műszaki rajz, jelképei, rajzjelek. Az elrendezés szabályai. A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei, pl. ismeretlen anyagok megnevezése egyszerű érzékszervi tapasztalás után.	Lássa be a műveleti sorrend fontosságát. Az anyagok sokféleségének bemutatása. Tudja, hogy az anyagok tulajdonságai meghatározzák felhasználhatóságukat. Tervszerűen végezze munkáját. Használja helyesen a szükséges eszközöket. Ügyeljen a pontos munkavégzésre. Lássa be a szabványosság, szabványosítás jelentőségét. Közvetlen tapasztalataiból (a természetes anyagok) általánosításokat következtetéseket legyen képes levonni. Ismerje, a legfontosabb műszaki rajzi elemeket, alkalmazásukban szerezzon jártasságot. Legyen képes milliméter pontosságú mérésre, jegyezze azt le.
Termelés-kultúra	
Egyszerű technikai rendszerek felépítése. Technikai rendszerek mint anyag, energia információ transzformátorok. Hír, jel, adat, információ, ezek továbbításának, tárolásának legfontosabb módjai, lehetőségei, kialakulásuk történetük (rádió, televízió, telefon, fax, számítógépes rendszerek). Építészeti fejlődése, fa, kő felhasználása. Népi építészeti. A technikai rendszerek működésének értelmezése. Vizsgálatok adott szempontok szerint, pl. egy gépkocsi a biztonságos működés szempontjából. A rendszerek működéséhez energiára van szükség. A közlekedési eszközök kialakulásának történeti áttekintése és működésük modellezése.	Alakuljon ki a tanuló rendszerszemlélete. Lássa be az információ jelentőségét napjainkban. Az információ szerepe életünkben. Ismerje a régmúlt és a jelenkor emberének életformája közötti eltérést. Lássa be az energia szerepét életünkben és a technikai rendszerekben. Tudja a fejlődésnek vannak kedvezőtlen hatásai is.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Háztartáskultúra	
A szálanyagok feldolgozása, szövés, hímzés, csomózás. A ruhaneműk célszerű használata, gondozása. Textíliák és szerepük. A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei. A textilnyersanyagok csoportosítása. A növényi, állati eredetű és mesterséges szálanyagok. Érdekességek a ruházkodás és a divat történetéből. A textíliák lakásban betöltött funkcióinak felsorolása. A háztartási munka megszervezése.	Kézügyesség fejlesztése. Lássa be, a takarékoság egyben környezetvédelem is. A háztartás a család közös feladata. Ismerje a legfontosabb textíliafajtákat, azok alkalmazhatóságát. Tudja: a divat nem mindig hordozza a célszerűséget és nem mindig szolgálja az egészség megőrzését.
Környezetkultúra	
Az ember és környezete, természetes és mesterséges – élő és élettelen környezete. Az állatok és az ember eszközhasználata. Az ember környezetátalakító tevékenysége. A mesterséges környezet. Konkrét tárgy vagy technikai rendszer vizsgálata rendeltetés, célszerűség, szerkezet, tulajdonság és forma szempontjából. Megfigyelések, alapján szerzett ismeretek összegyűjtése, leírása, rendszerezése. <i>Épített tér és környezet</i> Egyszerű tárgyak, szerkezetek megalkotásának tervszerű előkészítése és kivitelezése. A környezet esztétikus kialakításának és a környezetkímélő lakásépítésnek bemutatása, pl. kiskert tervezésével. A kertek, a parkok és a szobanövények szerepének bemutatása, pl. egy háznak és udvarának berendezésével. A természetes és az emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményei. A harmónia és az esztétikus környezet kialakítása. A lakóházak jellemzői, építési módok változása. A falu és a város. A lakóhely.	Ismerjen analógiákat és eltérések az ember és az állatvilág között. Ismerje az ember természetátalakító tevékenységét, romboló hatásának következményeit. Az esztétikai igény fejlesztése. Tudjon megfigyelésekből, következtetéseket levonni. Ismerje a funkció-forma-anyag egységét. A élő és élettelen díszítők szerepe életünkben. Harmónia a testben-lélekben-környezetben.
Közlekedéskultúra	
Példák felsorolása a közlekedés szabályozásának és a szabályok betartásának szükségességére. A járműhasználatl járó veszélyhelyzetek megelőzése. A kerékpáros közlekedés gyakorlása. A kerékpár karbantartása. Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása. A közlekedés rendszere. A közlekedési rendszer részei. A közlekedés és szállítás eszközei Gyalogos közlekedés településeken. A városi és vidéki gyalogos közlekedés sajátosságai. A tömegközlekedés. A tömegközlekedés szabályai. A tömegközlekedés levegőszennyező hatásai. A környezetszennyezés elkerülésének lehetőségei. A kerékpár története. Kerékpáros közlekedés. A kerékpáros közlekedés szabályai. Elsősegélynyújtás balesetnél.	Lássa be: a közlekedés felelősség. Ismerje, tartsa be az udvariasság, emberi együttélés írott és íratlan szabályait a közlekedésben (is). Ismerje, lehetőségeihez mértén használja a környezetkímélőbb közlekedési módokat. Ismerje felelősségét, kötelességeit balesetek esetén.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Gazdálkodáskultúra	
Az árak ismerete és összehasonlítása. Az anyagi lehetőségek fölmérése. A zsebpénz beosztása.	Lássa be az ésszerű takarékoság szükségességét.
Egészségkultúra	
Egészséges táplálkozási szokások bemutatása. A korszerű, környezetkímélő konyhai tevékenységek gyakoroltatása. Az egészséges táplálkozás. Az élelmiszerek alkotórészei. A korszerű konyha. Edények és konyhaeszközök. A konyha tisztasága. A háztartási hulladékok kezelése. A magyar konyha jellegzetességei.	Tudja az egészség a legfontosabb érték. Tapasztalja meg, finom is lehet, ami egészséges. Tudja, mi a higiéné szerepe a betegségek megelőzésében. Legyen büszke étkezési kultúránk, sajátságaink közül a helyesekre.
Biztonságkultúra	
A gépkocsi legfontosabb biztonsági berendezései. A kerékpár biztonsági felszerelése. A kerékpáros közlekedés veszélyforrásai, a balesetek megelőzésének lehetőségei. Lakóhelyünk veszélyeztetettsége. Helyes magatartásformák. A bányászat és az, ipari veszélyei.	Legyen képes a szükséges eszközök balesetmentes használatára. Tudja megnevezni a gépkocsi legfontosabb biztonsági berendezéseit. Tudja helyesen ellenőrizni és működtetni a kerékpár biztonsági berendezéseit. Ismerje a kerékpáros közlekedés során a balesetek megelőzésének lehetőségeit. Ismerje lakóhelyének legfontosabb veszélyforrásokat, tudja azok elkerülésének lehetőségeit.
Fogyasztói kultúra	
A divat hatása az öltözködésünkre.	
Szabadidő-kultúra	
Audiovizuális eszközök szerepe a szabadidő eltöltésében.	Legyen ötlete TV, más technikai eszközöket helyettesítő szabadidős tevékenységekre.
Információs kultúra	
A hír, a jel és az információ fogalmak megkülönböztetése és használata. A tömegkommunikációs eszközök, pl. televízió, rádió, telefon használata.	Lássa be, hogy az információ érték. A tömegkommunikációs eszközöket próbálja életkorának megfelelően helyesen használni.
Pályaorientáció	
Az említett szakmák hivatások megismerése. (más pontokkal együtt tárgyalva)	

Követelmény

- Tervek, vázlatok készítése.
- Anyagvizsgálatok elemi módszereinek ismerete.
- Modellek, makettek készítése természetes anyagokból.
- Különböztesse meg a modell és a makett alkalmazásának feltételeit.
- A probléma megoldásainak lehetséges módjai közül tanári irányítással, elemzés útján válassza ki a konkrét helyzetben a megfelelőt.
- Alkalmazza a szabványos vonalfajták és jelek közül a vastag folyamatos vonalat, a vékony folyamatos vonalat, a vékony szaggatott vonalat, a vékony pontvonalat, a vékony kétpontvonalat, a sugár, az átmérő jelét.
- Azonosítsa a környezetében történetileg kialakult jellemző díszítő szokásokat (szalmafonás, beregi keresztszemes hímzés, paszabi szöttek), hagyományos mesterségek produktumait (vesszőkosár, teknő, gyékényszőnyeg).
- Tartsa be a műveleti sorrendet.
- Alkalmazkodjon a megtervezett munkamegosztáshoz.
- Mondjon példát a társadalmi és technikai fejlődés összefüggéseire.
- Nevezze meg az építkezés és a közlekedés fejlődésének fontos lépéseit.

- Csoportosítsa a lakás berendezéseit használhatóság szempontjából.
- Öltésfajták célszerű alkalmazása, legfontosabb technikák elsajátítása.
- Biztonságos közlekedés gyalogosan, kerékpáron.
- Következetes, rendszeres testápolás.

Életvitel és gyakorlati ismeretek 6. évfolyam

Óraszám

Tanítási ciklus 1 óra / 1 hét

Cél

- Fejlesszék elméleti és gyakorlati ismereteiket az alábbi területeken.
- A műszaki rajz ismereteinek továbbfejlesztése.
- A mesterséges anyagok, szerepük a mai életben.
- A modellezésen keresztül ismerjék fel az ember és gép kapcsolatát.
- A közlekedési eszközök alapvető működésének megismerésével gyakorlatilag sajátítsák el pl. a kerékpár karbantartását.
- Az otthon tisztántartása, környezetbarát tisztítószer alkalmazása stb. fejlessze környezetbarát szemléletüket.
- A műszaki kommunikáció nyelvének (műszaki rajz) elsajátíttatása.
- Anyag, szerkezet, funkció összefüggéseinek megvilágítása.
- Munkaszervezési szokások kialakítása.
- Természetes és mesterséges alapanyagok, tulajdonságaik vizsgálati lehetőségeinek és megmunkálásuknak a megismertetése.
- Kerékpáros közlekedés szabályainak elsajátíttatása.
- A mérési pontosság fejlesztése.
- A technikai problémamegoldó képesség fejlesztése, gyakorlati problémák megoldásával.
- A tervszerű munkavégzés előnyeinek megvilágítása. A fa, a műanyagok és a fémek tulajdonságainak, használatának megismertetése.
- Anyag, szerkezet, funkció összefüggéseinek bemutatása.
- Kooperatív munkavégzés kialakítása.
- Felismertetni a technikai fejlődés és a környezetvédelem összehangolásának fontosságát.
- A tervezés szükségességének megvilágítása, és módszerének elsajátíttatása. A modellezés szerepének és jelentőségének tudatosítása.
- Modellszemlélet kialakítása.
- A technikai rendszerek esztétikai és ergonómiai követelményeinek megismertetése.
- A forma fontosságának megvilágítása használhatóság szempontjából.
- A közlőművek szerelésének, számításainak elsajátíttatása.
- A manuális készség fejlesztése.
- Közlekedési helyzetek helyes értékelésének kialakítása.
- Utazás tervezésének ismertetése.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
Újabb tapasztalatok szerzése az anyagok tulajdonságairól. A fémek vizsgálata, pl. hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység szempontjából. Az anyagok fizikai vizsgálata. Az anyagok megmunkálása. Technikai összefüggések megvilágítása az ábrából. Munkaterv készítése segítséggel. Gépek és részrendszereik modellezése.	Szerezzon jártasságot az egyszerű anyagvizsgálati módszerekben. Rendszerszemlélet kialakítása. Tudja, minden technológia algoritmizálható. Ismerje a méretarányt, szerezzon jártasságot a nagyított, kicsinyített vetületi ábrázolásban. Tudja munkáját tervszerűen, csoportban végezni.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Tervezés és vázlatrajz készítése. A feladat megoldásának algoritmusa a tervezéstől a megvalósulásig. A méretmegadás helyes alkalmazása. Tárgyak különböző méretarányban való rajzolása. A mérés pontossága, méretarányok. A mérési pontosság jelentősége a technikában. A vetületi ábrák értelmezése, tárgyak fölismerése vetületek alapján. Egyszerű műszaki rajz készítése a műveleti algoritmus betartásával. Rajzok értelmezése, műszaki rajz készítése. Műszaki rajzi szabványok. Vetületi ábrázolás, axonometria.	
Termelés kultúra	
Az energia. A rendszerfogalom és a rendszerek működésének fokozatos megértése. Példák felsorolása, hogy a (természetes vagy mesterséges) rendszerek működéséhez mindig energiára van szükség. Változás és változtatás. Anyagkiválasztás tulajdonság és funkció összefüggésének alapján, az előnyök és a hátrányok mérlegelése. Az anyagok helyettesíthetősége. A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye. A technológia fogalma. Nyersanyag és alapanyag. Ásványi és más energiahordozók. Hulladék és melléktermék. A kerékpár, mint technikai rendszer elemzése. A gép, mint technikai rendszer. Gépsorok, géprendszerek. A szabvány szerepe a technikában.	Tudjon példákat mondani természetes és mesterséges rendszerekre. Tudja alkalmazni a tulajdonság-funkció összefüggését. Ismerjék a gyártási technológia alapfolyamatát, a szabványok rendszerét.
Háztartás kultúra	
Egyszerű konyhatechnikai eszközök, egyszerűbb gépek használata. Az esztétikus terítés szabályainak gyakorlása. Ételkészítési gyakorlatok pl. főzés, párolás. A tápanyagszükséglet, az energiaszükséglet és az életmód összefüggései. A ruhaneműk egyszerű gondozása, rendben tartása. Hagyományos és korszerű textilkészítési eljárások, textíliák javítása, ápolása.	Tudják, hogyan kell teríteni, ismerjék a legfontosabb konyhatechnikai eljárásokat, a ruházat karbantartásának módjait.
Környezet kultúra	
A természeti folyamatok megfigyelése, pl. mozgás, változás, élet és pusztulás. Szobanövények nevelése vagy kertművelés. A környezet rendszeres tisztántartása. A természetes rendszerek és folyamataik, a természet törvényei. Az ember védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. A technikai környezet körültekintő, gondos felhasználása.	Példákkal támasszák alá természeti erőforrásokkal való helyes gazdálkodást, illetve a környezeti károkat. Gyűjtsék szelektív módon a hulladékot az iskolában. Meg tudják különböztetni a modellt és a makettet. Készítsenek lakás modellt, indokolják elképzelésüket. Ismerjék a leggyakoribb lakástípusokat, vessék össze azok előnyös, hátrányos jellemzőit.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Változtatás a legkisebb környezeti kár okozásával. Gazdálkodás a természeti erőforrásokkal. Gazdaságos, környezet-kímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása. A bányászat és hatásai a környezetre. A környezetszennyezés megelőzése, környezetkímélő technológiák. Makett és modell szerepének megismerése a környezetformálásban. Lakás modellezése, makett készítése. Anyag, forma, stabilitás, egyensúly és elrendezés, mint lakberendezési szempontok alkalmazása egy lakás berendezésének példájában. A lakás jellemzői, funkciói, belső terei, a részek kapcsolatai. A lakás és környezete. Energiatakarékos lakások. Kiegyensúlyozott, harmonikus környezet kialakítása ápolása és karbantartása. A lakás és az iskola otthonossá tétele. Szép téralakítás és gazdaságos térkihasználás. A környezetalakítás fontossága. Összefüggés a környezet és a közérzet között. Bútortörténet. A bútorok díszítése. Az egészséges bútorok megismerése. Szelektív hulladékgyűjtés az iskolában. Beszélgetés a szelektív hulladékgyűjtés feltételeiről és lehetőségeiről. A háztartási hulladékok szelektív gyűjtése. A háztartási munkák fajtái. Háztartási munkamegosztás.	
Közlekedéskultúra	
A közúti közlekedés kialakulása. Kerékpáros közlekedés főúton. A kerékpár működése és állapota. Felelősség a közlekedésben.	Az üzembiztos kerékpár.
Gazdálkodáskultúra	
A bevétel és kiadás tervezési módjai. A család gazdálkodásának belső összefüggései.	
Egészségkultúra	
Sebellátás, elsősegélynyújtás.	Ismerje az alapvető sebellátási módokat.
Biztonságkultúra	
A balesetmegelőző magatartás gyakorlása, elsajátítása a közlekedésben. Az elektromos áram veszélyei.	Legyen képes a szükséges eszközök balesetmentes használatára. Tudjon példákat mondani a természeti erőforrásokkal való helyes gazdálkodásra. Alkalmazza a biztonságos kerékpáros közlekedést lakóhelyükön. Tudja az elektromos áram használatának elemi szabályait.
Fogyasztói kultúra	
Étkezési szokásaink és a reklámok. A csomagolt élelmiszerek összetétele.	
Szabadidő-kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Információs kultúra	
Vezérlés és szabályozás modellezése. Egyszerű rendszerek készítése az irányítási formák bemutatására. A gépek irányítása. Vezérlés és szabályozás A jelek világa. Jelrendszer és információ. Elektromos áram. Alapáramkörök. Logikai áramkörök. A számítógép részei. Számítógépes kapcsolatok. A hír, a jel, a jelrendszer és az információ fogalmak használata. Az információátvitel és továbbítás eszközeinek megismerése, gyakorlati működtetésük. <i>Logikus, algoritmikus gondolkodás használata.</i>	Ismerje az alap logikai áramköröket, tudja azokat rajban megjeleníteni, összeállítani. Szerezzen jártasságot egyszerű algoritmusok készítésében. Ismerje a számítógép alapvető felépítését, a részek funkcióit.
Pályaorientáció	
Az említett szakmák, hivatások megismerése. (más pontokkal együtt tárgyalva)	

Követelmény

- Egyszerű vázlatrajz önálló készítése.
- Mérés milliméter pontossággal.
- Műszaki rajz olvasása, vetületi ábrák értelmezése.
- Természetes anyagok felhasználásával hasznos tárgyak készítése.
- Az anyagok alapvető tulajdonságainak ismerete.
- Anyagok újrahasznosítása, takarékos anyaghasználat.
- A szerszámok célszerű és balesetmentes használata.
- A közlekedési eszközök működésének alapvető ismerete, erőátvitel.
- A fát megmunkáló szerszámok ismerete.
- Környezetünk tárgyainak célszerű használata.
- Lakókörnyezetünkben esztétikai igényesség, a lakótér célszerű használata.
- A kerékpár biztonságos felszerelése, használata, karbantartása.
- A közlekedési szabályok ismerete, használata a gyakorlatban.
- Szobai dísznövények gondozása, egyszerű szaporítás.
- Tudja kiemelni a vizsgált tárgy adott szempontból lényeges tulajdonságait.
- Alkalmazza a tanult szabványos műszaki rajzi elemeket.
- Értékelje a különbséget a környezetkárosító fakitermelés és a tervszerű erdőgazdálkodás között.
- Ismerjen fel 2-2 keményfát (akác, dió) és puhafát (fenyő, nyár).
- Rendezzen sorba négy ismeretlen famintát keménységük szerint vizsgálat segítségével.
- Különböztesse meg a rétegelt lemezt és a forgácsolatot.
- Állítson össze és írjon le egyszerű műveleti sorrendet.
- Ismerje fel a néhány gyakoribb műanyagot.
- Mutasson rá a hulladék-felhasználás fontosságára a műanyagok esetében.
- Működjön együtt a csoport tagjaival munka közben.
- Bizonyítsa be a technikai és társadalmi fejlődés kölcsönhatását konkrét példákkal alátámasztva.
- Ítéld meg környezetének használati tárgyait ergonómiai szempontból (szék, tanulói asztal, táska).
- Építsen adott paramétereknek megfelelő közlőművet (adott a fogak száma, illetve az átmérő).
- Számítsa ki az áttételt.
- Határozza meg az áttétel típusát (lassító, gyorsító).
- Mondjon példát a közlőművek gyakorlati alkalmazására.
- Ugyanannak a technikai rendszernek írja le a modelljét és a makettjét (gépkocsi).
- Alkalmazza a KRESZ előírásait a közlekedésben (jobbra tarts, a kanyarodás szabályai, a kerékpár forgalomban való részvételének feltételei).
- Alkalmazza az alapvető elsősegély-nyújtási ismereteket (sérült elhelyezése, mozgatásának feltételei, a sebellátás szabályai).
- Tervezzon lakókörzetében 1 napos utat a menetrend segítségével.

Életvitel és gyakorlati ismeretek 7. évfolyam

Óraszám

Tanítási ciklus 1,5 óra / 1 hét

Cél

- A műszaki rajz olvasása, további jelek megismerése, alkalmazása.
- A belső égésű motorok, gépek működésének alapelvei, az emberiség energiaigényei, a takarékoság gondolatának felismertetése.
- Az irányítástechnika alapjaival való ismerkedés.
- Közlekedés főútvonalon kerékpárral.
- A háztartástan kereteiben a termelés, a munkamegosztás, az egészséges életmód alapismereteinek birtokában gyakorlatilag járuljanak hozzá az otthoni korszerű életvitelhez.
- A foglalkozások megismerése segítse elő pályaválasztási terveik kialakítását.
- A problémamegoldó képesség fejlesztése gondolati modellek segítségével.
- Környezettudatos magatartás kialakítása.
- Alapvető gyártástechnológiák megismertetése.
- A rendszerszemlélet fejlesztése a gép és környezete vizsgálatán keresztül.
- A fémek mint lehetséges alapanyagok tulajdonságainak és megmunkálásának megismertetése.
- Közlekedésben a kooperatív magatartás kialakítása.
- Munkaszervezési ismeretek gyakoroltatása.
- A problémamegoldó képesség fejlesztése gondolati modellek segítségével.
- A szabványok jelentőségének felismertetése.
- A jelképes ábrázolás megismertetése. A feladatnak megfelelő anyagválasztás, az anyagnak megfelelő megmunkálási mód kiválasztásának megtanítása, összefüggéseinek megértetése, alkalmazása a gyakorlati munka során.
- A legfontosabb építőanyagok megismertetése.
- A gyártástechnológiáknak és hatásaiknak elemzése, természetvédő szemlélet kialakítása.
- A tulajdonság és az anyagszerkezet, -összetétel közötti kapcsolat bemutatása.
- Az anyagnak megfelelő kéziszerszámok használatának elsajátíttatása.
- A pontosság és funkció közötti összefüggés felismertetése. A gépek szerepének megértetése.
- A manuális készség fejlesztése a szerelőgyakorlatok során.
- A technikai rendszerek és részrendszerek összefüggéseinek feltárása, tudatosítása.
- Erőgépek fejlődésének bemutatása.
- Belső égésű motorok működésének megismertetése.
- A belső égésű motorok és a környezeti terhelés összefüggéseinek láttatása.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra Anyagkiválasztás az összetétel, tulajdonság és funkció alapján. A helyettesíthetőség és cserélhetőség szempontjainak megállapítása az anyag tulajdonságainak és a kívánt funkciónak megfelelően. Az anyag szerkezetének és tulajdonságainak kapcsolata. A fémek technológiai tulajdonságai és alkalmazásaik. A műanyagok tulajdonságai. A műanyagok alkalmazásai. Az anyagok helyettesíthetősége, cserélhetősége. A textíliák alapanyagai és felhasználásuk. Önálló tervkészítés, műveleti algoritmus készítése.	

Ismerje az összetétel, szerkezet, tulajdonság felhasználhatóság közötti összefüggést.
 Ismerjen néhány jelentősebb műanyagot, azok általános tulajdonságait, alkalmazhatóságukat.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Termelés kultúra A bányaművelési módok (pl. külszíni fejtés) és az ércbányászat vázlatos megismerése. Érc és építőipari ásványi anyagok és bányászatuk. A fosszilis energiahordozók (kőszén, kőolaj, földgáz). Az energiahordozó ásványok bányászata. Néhány konkrét gyártási technológia vagy vertikum (pl. acél, alumínium, papír) bemutatása és összehasonlítása. A korrózió elleni védelem néhány lehetséges módjai. Példák felsorolása arra, hogy az állapotmegóváshoz is szükség van energiára. A termelés mint technológiák láncolata. A gyártás folyamata. Alapanyag, termék, hulladék, melléktermék, tervszerű megelőző karbantartás, korrózió elleni védelem. Az erőművek működésének összehasonlítása. Az alternatív energiahasznosítás egy formájának bemutatása, pl. egyszerű napkollektor (naptó) összeállítása vízmelegítésre. Az erőművek működése. Ötvözet, ötvözés. A műanyagok alapanyagai, előállításuk és tulajdonságaik. A gépek működésnek bemutatása szóban vagy vázlatrajzon, pl. a varrógép működése. A mechanikus és nem mechanikus gépek ismerete (pl. számítógép, fényképezőgép, fénymásoló). Gépegységek modellezése. Egyszerű mechanizmusok tervezése, pl. hajtások. A gépek általános jellemzői. A gépegység. Mechanikai transzformátorok. Géprendszerek és részeik. A gépek és géprendszerek fejlődése (robotok, CNC). Erőgépek. A dugattyús gőzgép, a belsőégésű motor, a villamos motor és a generátor működése. Érintésvédelem. Fejlesztés, szabadalom. A gépfogalom általános értelmezése, pl. fényképezőgép, számítógép. Élelmiszer alapanyagok mezőgazdasági előállítása, a nagyüzemi és a háztáji mezőgazdasági termelés jellegzetességei. Biotechnológia az élelmiszerkészítésben. A lakás energiaellátása.	Ismerje legalább egy anyag gyártási technológiáját. Tudja, mi a korrózió, néhány védekezési módot ismerjen ellene. Ismerje az általános gyártási folyamatot. Tudja mi a gép, gépegység, ismerje annak elemeit, modellezze azt. Tudja mi a biogazdálkodás, mondjon rá példákat.
Háztartáskultúra Táplálkozás és konyhatechnikai eljárások A helyes étkezési szokások kialakítása	Ismerje a fontosabb konyhatechnikai eljárásokat, a konyhai berendezések működését.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Étrend, tápanyagtartalom, ebéd tervezése ár- és időkalkulációval. A konyhai gépek használata. A mai táplálkozási szokások eredete. Az élelmiszerek tárolása. A hűtőgép működése és helyes használata. Anyag-átalakítások a konyhában. Gyakorlati példák a lakás ésszerű és ötletes berendezésére. A lakás villany-, víz- és földgáz vezetékeinek megkülönböztetése. A különféle öltésfajták kipróbálása, összehasonlítása. A napi, heti takarítás és időszakos nagytakarítás szervezési feladatai. Vendéglátás tervezése és gyakorlati szervezése. A háztartási munkák megszervezésének célszerű módjai. A munkák napi, heti, havi tervezése. Vendéglátás.	Tudjon napi, heti étrendet összeállítani. Ismerje az alapanyagok körülbelüli árait. Tervezzon meg az időszakos házi munkákat napi, heti, havi stb. Ismerje a vendéglátás szabályait.
Környezetkultúra	
A kőszén és a kőolaj kéntartalma, savas esők. Hulladékégetők. Az erőművek és a bányászat környezetkárosító hatásai. Az üvegházhatás és az ózonlyuk változásainak föltételezett okai. Környezetkímélő technológiák, környezetkímélő és alternatív energiaforrások. A napenergia, a szélenergia, a földkéreg melege és a biomassa, mint energiaforrás. A környezetet szennyező anyagok újrahasznosítása. Gépek a környezetünkben. Az ember és a gép kapcsolata. Az átlagos háztartás gépeinek energiatakarékos működtetése. Kerti vagy szobanövények gondozása. Az infrastruktúra elemei. Energia megtakarítási lehetőségek a háztartásban. Energiatakarékos világítás és fűtés. Megfelelő hőszigetelés. Növények szerepe az életünkben.	Ismerje a bányászat és energiatermelés környezetkárosító hatásait, az alternatív energiaforrásokat, a háztartások által kibocsátott szennyezéseket. Tudjon takarékoskodni anyaggal, energiával.
Közlekedéskultúra	
Vasúti és autóbusz menetrendek használata. A környezet megóvásának lehetőségei a közlekedésben. A közlekedési helyzetek megítélése. A közlekedési jelzések biztonságos értelmezése. Gyakorlatok a kerékpározás szabályainak alkalmazására. A közúti-, légi-, vízi és vasúti közlekedés rendszere. Közlekedéstörténet. A közlekedési eszközök környezetkímélő használata. A közúti közlekedés szabályai.	Ismerje a közlekedés rendszerét, készség szintjén ismerje a gyalogos és kerékpáros közlekedés szabályait. Tudjon példákat a közlekedés történetéből.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Gazdálkodáskultúra	
Élelmiszervásárlási szempontok: ár és minőség összevetése. A piaci kínálat megítélése és minősítése. Ésszerű döntéshozatal az árak és a minőség összehasonlítása alapján. Költségvetés készítése.	Ismerje ár-érték, ár-minőség arányt, tudjon e szerint vásárolni.
Egészségkultúra	
Az egészséges táplálkozás szabályai szerinti ételsor tervezése.	Egészséges étrendet tudjon összeállítani.
Biztonságkultúra	
A műanyagok előállításának, a fosszilis tüzelőanyagok égetésének globális és lokális veszélyei. A fenntartható fejlődés. A polgári védelem szerepe feladatai. Felkészülés és tervszerűség a természeti (földrengés, árvíz) és ipari katasztrófák elhárítására.	Legyen képes a szükséges eszközök balesetmentes használatára. Lássák be, hogy a katasztrófák hatásai csökkenthetők a megfelelő előrelátással, a tervszerű elhárító tevékenységgel.
Fogyasztói kultúra	
A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek kihasználása. Piac és kereskedelmi, szolgáltató környezet, a piaci árak összehasonlítása.	Ismerje az érdekvédelmi lehetőségeket.
Szabadidő-kultúra	
(más pontokkal együtt tárgyalva)	
Információs kultúra	
Az egyszerű érzékelők ismerete és használata. A jel és a kód fogalmának alkalmazása. Rádióadás-vétel, telefonhasználat, levélírás és levél olvasása, idegen szöveg fordítása gyakorlatban. Információszerzés- és feldolgozás. Információs rendszer. Információforrás. Információs csatorna. Információtárolás. A forrás, kódoló, csatorna, dekódoló, nyelző lánc bemutatása. A hasonlóság, mint az információszerzés egyik lehetséges formája.	Ismerje az informatikai alapfogalmakat a rádió és telefon működési elvét.
Pályaorientáció	
Az említett szakmák, hivatások megismerése. (más pontokkal együtt tárgyalva)	

Követelmény

- Vetületi rajz készítése, szabványok alkalmazása.
- Ismerje a fémek elemi vizsgálatának módszereit.
- Tudja a hulladékokat hasznosítani, szelektálni.
- Célnak megfelelő, balesetmentes szerszámhasználat.
- Háztartási gépek ismerete, használata, karbantartása.
- Közlekedési helyzetek helyes megítélése.
- Városi és vidéki közlekedés közötti különbségek, helyes magatartási formák.
- Napi étrend kidolgozása, étrendkészítés.

- Háztartási gépek szakszerű, energiatakarékos működtetése.
- A technikai problémák megoldása során keresse az optimálist, több lehetőség felvázolásával.
- Bizonyítsa be a választott megoldás helyességét.
- Szabványos alkatrészeket használjon a tervezés során is.
- Fedezze fel a jelképes ábrázolás előnyeit, magyarázza meg a szabványosítás és a jelképes ábrázolás összefüggéseit. Mutasson rá a gyártástechnológiák során keletkezett környezetkárosító hatások megelőzésének, csökkentésének lehetőségeire.
- Magyarázza el a növekvő nyersanyagszükségletből eredő környezeti terhelés és a környezet megóvásának összehangolhatóságát.
- Ítéld meg a technológiákat a környezetvédelem szempontjából.
- Készítsen önállóan munkatervet, végrehajtás után értékelje helyességét.
- Csoportosítsa az eddig tanult kötési módokat oldhatóságuk szerint és az anyag-megmunkálási módokat forgácsolás szempontjából.
- Tervezze meg a munkamegosztást, és szervezze meg a csoport munkáját. Ismerje fel a fontosabb mozgásátadó gépelemeket.
- Csoportosítsa a konkrét mechanikai gép elemeit a tanult szempontok szerint (kerékpár, varrógép, gépkocsi).
- Bizonyítsa be különböző gépek esetében (gépkocsi, kerékpár) a különböző áttételek szükségességét.
- Magyarázza el az áttétel és a terhelés kapcsolatát.
- Nevezzen meg magyar feltalálókat (legalább hármat), akik a gépek fejlődéséhez hozzájárultak (Csonka János, Bláthy Ottó, Déry Miksa, Bánki Donát).
- Ismertesse a belső égésű motorok működését.
- Értékelje a környezetszennyezés és a belső égésű motorok elterjedésének összefüggését.
- Mutasson rá a szennyezés csökkentésének lehetőségeire.
- Építsen adott paramétereknek megfelelő közlőművet (adott az áttétel).
- Határozza meg adott esetben mely típusú közlőmű használata indokolt (erőzárás, alakzárás).
- Írja le az adott technikai rendszer (kerékpár, gépkocsi) gondolati modelljét különböző hasonlósági szempontok szerint. Blokksémákkal ábrázolja.

Életvitel és gyakorlati ismeretek 8. évfolyam

Óraszám

Tanítási ciklus 1 óra/1 hét

Cél

- Az elektromos hálózat működése, elektromos háztartási gépek kezelése, logikai áramkörök, balesetvédelem.
- Energetikai alapsmeretek megtanítása.
- Rendszer és környezete kapcsolatának elemzése.
- Az élő környezethez való aktív alkalmazkodás képességének kialakítása.
- Megismertetni az irányítástechnika szerepét a termelésben és az élet más területein (közlekedés, hírközlés, információs rendszer).
- A tanult ismeretekből merítve fedezze fel a nem technikai rendszerek irányítási (szabályozási) folyamatát.
- Vegye észre, hogy az élet minden területén találkozunk az irányítás valamilyen formájával.
- Lásd példát a számítógép irányítástechnikai felhasználására.
- Folyamatábrák értelmezése.
- Az irányítástechnika alapelemeinek megismertetésén keresztül a rendszerszemlélet fejlesztése.
- Az otthoni életmód megítélése, törekvések a célszerű családi élet megszervezésére.
- Az emberi foglalkozások ismerete, a pályaválasztás motivációi.
- A környezettől függő helyes közlekedési magatartás kialakítása.
- Ismerje meg Neumann János életét.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
Munkakultúra	
A fa, a vályog, az agyag és a kő a hagyományos építkezésben betöltött szerepének fölismertetése.	Ismerje a legfontosabb építőanyagokat, azok felhasználási lehetőségeit, helyettesíthetőségüket.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
A hagyományos építőanyagok fölhasználási határainak felvázolása. Építőanyagok: a vályog, a kő, a cement és a beton. Szerkezeti anyagok: a fa, az acél, és a kompozit anyagok. Felhőkarcoló, hidak makettjének építése. A közlekedőedények elvén alapuló modellek építése.	
Termelés-kultúra	
Villamosenergia-rendszerek. Az elektromos áram útjának bemutatása az erőműtől a fogyasztókig. A fogyasztók és névleges teljesítményük. A villanyvilágítás története. A kőolaj és a földgáz szállítási módjainak megismertetése. Szállítás módjai (csővezetéseken, tankhajóval, vasúti szállítás). Beszámolók ismeretterjesztő filmek az űrállomásokról. Egy építőanyag-ipari gyártási technológia, pl. cementgyártás, lépéseinek felsorolása. Acél és vasbeton szerkezetek készítésének technológiája. Magyar népi építészeti jellegzetességek bemutatása. A felhőkarcoló építésének technológiájáról szóló dokumentumok feldolgozása. Acélszerkezetű építmények, hidak. Különböző korok vízvezetékrendszerei és fűtésrendszereinek összehasonlítása. A csapos kutak, a víztározók és a víztornyok funkciójának ismertetése. A csatornahálózat jelentőségének bemutatása. A fűtés története. Egyedi, központi és távfűtés. Hőközpontok, fűtőművek, fűtőerőművek szerepe a távfűtésben.	Ismerje az elektromos áram hagyományos és a megújuló energiaforrásokra épülő előállításának módjait, elosztását, annak gazdaságos szállítását. Lásza be az energiával való takarékoság környezetkímélő magatartás. Ismerje a legfontosabb fosszilis tüzelőanyagokat, azok véges voltát. Ismerjen valamely építőipari technológiát. Ismerje a víz és csatornarendszerek működési elvét, tudja azokat modellezni. Takarékoskodjon a vízzel, elektromos árammal, fűtéssel, ismerje a gazdaságos fűtési megoldásokat.
Háztartás-kultúra	
A lakás villamos berendezéseinek helyes használata. A lakás elektromos hálózata. A lakás gázkészülékeinek helyes használata. Földgázvezetékek a lakásban, fűtőkészülékek, fűtési rendszerek. A befőzés, a konzervgyártás, a hús füstölése, az aszalás és a fagyasztás technológiájának összehasonlítása.	Tudja helyesen használni a háztartási eszközöket.
Környezet-kultúra	
Az alternatív energiaforrások lehetőségeinek bemutatása. Kísérletek környezetkímélő energiaforrásokkal a közlekedésben. A természet kizsákmányolása és a fenntartható fejlődés. Környezetkímélő energiaforrások. Napelemek működése. Kísérletek a napenergia közvetlen fölhasználására. Üzemanyagcellák, mint az űreszközök. Véleményalkotás az építészeti, esztétikai	Ismerje a fenntartható fejlődés fogalmát, annak mibenlétét. Tudja az eltérő életformák, lakókörnyezetek közötti különbségek előnyeit, hátrányait, önmagának megfelelőre ötletet mondani és indokolni azt. Tegyen javaslatot a szelektív hulladékgyűjtés megvalósítására lakókörnyezetében.

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
környezetszennyezésről. A különféle, lakókörnyezetek előnyeinek és hátrányainak bemutatása. Az egyes életformák megkülönböztetése. A családi ház, a társasház és a lakótelep építésének összehasonlítása. Panelházak. Felhőkarcok, irodaházak. Az épített környezet és az életvitel. Energiatakarékosság és a környezet megóvása. A települések és a lakások vízvezeték és csatornahálózata. Nagyüzemi szennyvíztisztítás. A beszélgetés a háztartási hulladék szelektív gyűjtésének lehetőségeiről az ipari újrahasznosításhoz.	
Közlekedéskultúra	
A gépjárművek osztályozása. A gépjárművek története. A közlekedés káros környezeti hatásai, pl. levegőszennyezés, zajártalom. Környezetkímélő közlekedési eszközök. A közúti közlekedés szabályai.	Ismerje a legfontosabb gépjárműveket, azok hatásait a környezetre, a közúti közlekedés szabályait.
Gazdálkodáskultúra	
A család létfenntartási költségeinek megismerése.	Ismerje családjának költségvetését, tudjon javaslatokat tenni annak ésszerű módosítására.
Egészségkultúra	
Annak fölismerése, hogy az élelmiszerek helyes tárolása és tartósítása nemcsak takarékosági, hanem egészségügyi szempontból is fontos. Az élelmiszerek tartósítása, tartósítási módok. Egészségügyi és takarékosági szempontok.	Tudja a teendőket baleset esetén, tudjon elsősegély nyújtani.
Biztonságkultúra	
Elektromos áram veszélyei A lakás villamos és gázkészülékeinek balesetmentes használata. A lakástűzek leggyakoribb okai. A tűzoltás szabályai. A motorizáció előnyeinek, hátrányainak és veszélyeinek fölismerése, azonosítása. Érintésvédelem, elektromos balesetek megelőzése. Teendők áramütéskor és elektromos tüzek esetén.	Legyen képes a szükséges eszközök balesetmentes használatára. Legyen képes a lakás villamos és gázkészülékeinek balesetmentes használata, azok hibás működésének, felismerésére. Ismerje lakástűzek elkerülésének szabályait, tudja teendőket a tűz észlelésekor. Ismerje az áramütés veszélyeit, az elektromos tüzek oltásának szabályait.
Fogyasztói kultúra	
A fogyasztás kiszámolása fogyasztók névleges teljesítményeinek ismeretében. Az élelmiszerek tartósítása, tartósítási módok. Egészségügyi és takarékosági szempontok. Példák az agresszív reklám típusaira. A fogyasztói érdekvédelem érvényesítése a gyakorlatban. A fogyasztói társadalom és a reklám.	Ismerje az energiahordozók árát. Ismerje a legfontosabb egészséges tartósítási módokat azok, takarékosági, egészségmegőrző jellemzőit. Ismerje a reklámok hatásait tudatosan küzdjön ellenük (tudatos vásárlás).
Szabadidő-kultúra	
Az audio-vizuális eszközök a szabadidő eltöltésében.	
Információs kultúra	
A korszerű érzékelők és elektroakusztikus átalakítók alkalmazása. A hanghordozó és lejátszó eszközök (magnetofon,	Ismerjék az elektroakusztikus berendezések működését, tudják azokat kezelni. Ismerjék a irányítási műveleteket, a vezérlést,

Tananyag, témakör, fogalmi tartalom	Fejlesztési feladatok
lemezjátszó, CD lejátszó) használata. Távirányítás, távvezérlés. Korszerű érzékelők. Elektromágneses hullámok. Az információs rendszerek működése. Adatbázis. Világmeretű információs hálózatok. A vezérlés fogalmának elmélyítése programkapcsolós áramkörök tervezésével, pl. automata mosógép program modellezésével. A szabályozás és a visszacsatolás lényegének bemutatása, pl. a hűtőgép működésének modellezésével. Jelfogós áramkör építése. A korszerű technológiák összehasonlítása és a közös vonások kiemelése. Hőmérsékletszabályozók. Számítógéppel vezérelt rendszerek. CNC, robotok, rugalmas gyártórendszerek, pl. az integrált áramkörök gyártástechnológiája, a CD-gyártás technológiája.	és a szabályozást, a visszacsatolásokat, tudják azokat modellezni, a mindennapokból példákkal alátámasztani. Ismerjék az elektromágneses hullámok terjedését az ezeken keresztüli kommunikáció lehetőségeit. Ismerjék a számítógépes hálózatokat: intranet, internet.
Pályaorientáció	
A említett szakmák hivatások megismerése. (más pontokkal együtt tárgyalva)	

Követelmény

- Műszaki rajz készítése és olvasása, tervszerűség.
- Szabványok alkalmazása.
- Adott tárgy elkészítéséhez a legmegfelelőbb anyag kiválasztása.
- Az anyagok célszerű újrahasznosítása, takarékoság.
- Környezetvédelmi szabályok betartása.
- Balesetmentes szerszámhasználat és munkavégzés.
- Elektromos gépek használata, karbantartása.
- Az elektromos eszközök érintésvédelmi szabályai, balesetvédelem, elsősegélynyújtás.
- Jelentős magyar és külföldi feltalálók kapcsolódása a tananyaghoz.
- A segédmotoros kerékpár technikai rendszerének megismerése.
- A KRESZ ismerete, helyes magatartásformák a közlekedésben, baleset-megelőzés, elsősegélynyújtás.
- Vázolja – az irányítási folyamatban részt vevő – részek kapcsolatait, jelölje a részek nevét és feladatát!
- Soroljon példákat irányítási folyamatokra (vezérlés, szabályozás)!
- Hasonlítsa össze a vezérlést a szabályozással!
- Ismerje – és rajzi jelekkel ábrázolja – a logikai áramkörök alapelemeit (ÉS, NEM, NEM-ÉS, NEM-VAGY, NEM)!
- A megismert – eszközök, logikai kapuk – kapcsolók segítségével összeállít egy motorvezérlő áramkört (előre-hátra, ki- és bekapcsolás)!
- Tudja a – számítógéphez kapcsolt – modellt a billentyűzet, az egér segítségével mozgatni, betanítani (alapfunkciók)!
- Ismerje az elektromos érintésvédelmi szabályokat, rámutat a veszélyforrásokra és elhárításukra.
- Tisztában van az elsősegélynyújtás módjaival, kész bemutatni.
- Bizonyítja azt, hogy a technikai haladásnak nem szükségszerű velejárója a környezetszennyezés.
- A tanult kapcsolási vázlat alapján – a rendelkezésre álló eszközök, szerelvények felhasználásával – elektromos modellt készít, és működteti.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

5–8. évfolyam

Bevezető

Cél

Az iskolai testnevelés és sport az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezel személyiséggé váljanak. Ennek feltétele, hogy ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsüljék társaik teljesítményét, motorikusan képzettek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciós értékeit.

- A képességfejlesztés az egyéni adottságoknak és szenzibilis fázisoknak megfelelő legyen. Alakuljon ki a tanulóknál az igény az iskolán kívüli és az iskola utáni önállóan végzett mozgásos tevékenységre. Ehhez kapjanak megfelelő mennyiségű és minőségű információt.
- A megfelelő mozgásanyag minden tanulóval történő rendszeres végzésével, valamint a gerinc- és ízületvédelmi szempontok alkalmazásával el kell érni, hogy a tanulók biomechanikailag helyes testtartása kialakuljon, automatizálódjon és fennmaradjon.

Követelmény

- El kell érni, hogy igényükké váljon az egészséges életmód, ezért kezeljék kiemelt helyen az egészség megőrzését. Ismerjék saját motorikus képességeiket, azok fejlesztésének, fenntartásának módjait. Ismerjék és igényeljék a mozgásos játékok, a versengés örömeit.
- Becsüljék meg társaik teljesítményét. Mozdásuk koordinált, esztétikus és kulturált legyen. Válgják életmódjuk részévé a rendszeres fizikai aktivitás. Legyenek képesek a természetes mozgások tökéletes végrehajtására.
- Fejlődjön akaratauk, kitartásuk és egyéb erkölcsi tulajdonságaik.
- Fizikai képzettségük életkoruknak megfelelő legyen. Ismerjék és alkalmazzák az ismertebb sportágak, sportjátékok alaptechnikáit, szabályait.
- Alakuljon ki megfelelő higiéniai alap az egészséges sportoláshoz, illetve sportolás utáni tisztálkodáshoz.
- Alakuljon ki, automatizálódjon és maradjon fenn a tanulóknál a biomechanikailag helyes testtartás.

Megjegyzés

- A tantervben nincs meghatározva kötelező törzsanyag, előírt sportágak, és az sincs megkötve, hány órát kell fordítani egyes mozgások oktatására. Minden testnevelő a saját iskolai körülményeihez igazíthatja tanmenete elkészítését.
- A tanterv kidolgozása az alsó tagozattól kezdődik. A tanterv egy évfolyamon belül több mozgásanyagra van bontva, melyek a meglévő tudásra épülve évről-évre egyre nehezebb, bonyolultabb mozgásokkal egészülnek ki.
- A tanterv új, nem hagyományos sportágakkal bővíthető az iskola adottságainak megfelelően. A tanítás heti két és fél órában folyik, de a tanterv rugalmassága lehetővé teszi a kisebb, illetve nagyobb óraszámot is.

Értékelés

- A követelményrendszer akkor adhat reális visszajelzést a tantervi cél teljesítéséről, ha értékelési szempontjait a nevelésben, az oktatásban és a képzésben felmutatott értékek.
- A nevelést a tanulók aktivitásának, és a szabály, valamint morális rendszerhez való viszonyulásuk felbecsülésén, az oktatást a sportágban mutatott teljesítmények, a képzést a tanulók teljesítményeinek

önmagukhoz viszonyított fejlődése alapján értékeljük. Ezek szabályozott összevetését kidolgoztuk. A tanulók neveltsége és képzettsége a célrendszerben jelzett követelményeknek megfelelően az érdemjegyben jelenik meg. Az egy szempontú teljesítmény értékelésen alapuló követelmények hibáit ismerjük. A tanulók adottságai – a pedagógiai közhit szerint – erősebben befolyásolják teljesítőképességüket a testnevelésben, mint az elméleti tantárgyakban. Ahhoz tehát, hogy a teljesítmények is értékelési szempontként szerepelhessenek: esélyt kell adni arra, hogy a hátrányos fizikai adottságokkal rendelkezők is jó értékelést szerezhessenek.

- Az esélyjavítás egyik lehetősége a differenciált tananyag kijelöléshez adott módszertani alternatívák alkalmazásával valósítható meg. Az értékelés differenciálásának másik lehetőségét az alkati és az alapvető fizikai adottságok felmérésére készített táblázatok értékelésmódosító szempontkénti felhasználása biztosítja.
- A tanulók neveltsége lényeges tényező egy reális értékelési rendszerben. A tanulók neveltségét (funkcionálisan) tanórai és tanórán kívüli testedzésben felmutatott aktivitásuk és a testedzések szabály, valamint erkölcsi rendjéhez (fair play) viszonyított cselekedeteik alapján lehet jellemezni.
- A tanulói munka értékelésében az "elégséges" szint megállapítása nevelési alapkövetelmény alapján történik, amelyet az oktatásban és képzésben nyújtott gyenge teljesítmény nem ronthat le. Az alapkövetelmény teljesítése a legalább "elégséges" minősítés feltétele. Ez az egyetlen értékelési szint, amely nem tananyagfüggő és nem mérhető teljesítményszinthez kötött. Ennek oka az, hogy a tanulók adottságait ilyen módon lehet/kell figyelembe venni.
- A követelmény és értékelés összefüggése:
- A követelmény megfogalmazás funkcionális alapon közelít a célhoz. A célra vonatkozó közvetlen követelmény megfogalmazást az értékelés és osztályozás motiváló hatásaival segíti.
- Az értékelés, osztályozás:
- A neveltség szintjét becsléssel mérjük a munka aktivitásán, a szabályos egészségőrző és erkölcsös cselekvés értékelésén alapul.
- Az oktatás szintjét a sportteljesítményekhez, az országos standardokhoz vagy az elsajátításra előírt tananyagmennyiséghez és minőséghez viszonyítjuk.
- A képzés szintjének alapját a tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése adja.
- A tantervi követelmények működése: A tanuló iskolai munkáját végzi, a tanterv és az iskola, testnevelő tanár által meghatározott és előírt követelmények és értékelés ismeretében. A tanár tehát a három szint alapján minősíti a tanuló munkáját, majd érdemjegyeket, ezek összegzéseként félévi és év végi osztályzatot ad.
- Az értékelő rendszer működésének alapfeltétele az, hogy a testnevelést tanítók megfeleljenek a következő elvárásnak:
- A testnevelés egészében érvényesítsék a gerinc- izületvédelem szabályainak alkalmazását, minden tanulóval rendszeresen végezzék a biomechanikailag helyes testtartást kialakító, automatizáló és fenntartó mozgásanyagot. A testnevelés egésze örömet és sikerélményt nyújtson a tanulóknak, még az eltérő testi adottságú tanulóknak is.
- A tárgyi feltételek arányában igyekezzék sokoldalú, harmonikus nevelési és képzési alapot biztosítani.
- Igazságosan és következetesen értékelje tanítványait.

5. évfolyam

Óra: 2.5 óra/hét

Megjegyzés:

Fontos a felzárkóztatás a korosztálynak megfelelő koordinációs, kondicionális szintre.

Tartalom:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az alapvető munkafegyelem és egyszerű szervezés szempontjából legfontosabb gyakorlatok. Alakzatok, vonulások, alakzatváltások, testfordulatok.	Sorakozás oszlopban, sorban, térköz, távköz. Alakzatváltozások (fejlődések, szakadozások, nyitódás, zárkózás) Testfordulatok ütemezéssel.	Tudja követni a vezényszavakat. Figyelem összpontosítása.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
2-4-8 ütemű szabad és társas gyakorlatok, bordásfal gyakorlatok. Nyújtó és erősítő hatású szabadgyakorlatok. Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító gyakorlatok. Játékos előkészítő gyakorlatok. Légzőgyakorlatok.	6-8 gimnasztikai elemből összeállított bemelegítésre alkalmas gyakorlat bemutatása. Legyenek képesek szakkifejezések, vezényszavak megértésére.	Tudjon 10-12 percig folyamatosan gimnasztikai gyakorlatokat végezni. Ismerje a vezényszavakat, szakkifejezéseket. Ismerje a tartási rendellenességek megelőzését szolgáló elemi gimnasztikai gyakorlatokat.

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő (cél- és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében (futó-, ugró-, dobóiskola) Futások: Gyorsfutás 30-60 m-es távon. Álló-, guggoló-, térdelőrajt. Kitartó futás 1000 m-es távon. Futások alacsony akadályok felett. Iramfutások 400-600 m-es távon Váltófutás kétkezes váltással. Ugrások: Sorozatugrások. Helyből távolugrás, távolugrás guggoló technikával. Ötös ugrás. Magasugrás megkötés nélkül és átlépő technikával. Dobások: Hajítások, dobások, lökések, vetések célba és távolságra törekvéssel. Medicinlabda dobások egy és két kézzel.	Tudjon az indítás jelére gyorsan megindulni. Mutasson eltérést a vágta és tartósfutás esetén. Helyes futótechnika kialakítása. Tudja szabályozni futósebességét. Tudjon helyesen iramot megváltoztatni. Rövid nekifutással jussanak át a tanulók különféle akadályok felett. Folyamatos futás fiúk: 4-5 percig lányok: 3-4 percig Sajátítsák el a nekifutás, elugrás lényeges fázisait. Helyből távolugrásban érjenek el: A fiúk: 130–190 cm, a lányok: 120–180 cm közötti eredményt. Fedezze fel a hosszabb úton történő gyorsítás teljesítményfokozó hatását. Sajátítsa el az ívképzés technikáját, hajításnál a váll és a kar mozgásának összhangját.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes: a fiú: 4 percig, a lány: 3 percig futni. Sajátítsa el a váltófutást lassú mozgás közben. Mutasson eltérést a nekifutás a távol és a magasugrás esetén. Helyből távolugrásban legalább 120 cm-es eredmény elérése. Kislabda hajításban legalább: fiú: 20 m, lány: 15 m-es eredményt érjen el.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Kislabda-hajítás nekifutással.	Sajátítsák el hajításnál a kar és a váll mozgásának összhangját.	

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Talaj: Gurulóátfordulás előre, hátra, gurulások hossz tengely körül. Tám-állások (tarkón, fejen, kézen), segítségadással. Kézenátfordulás oldalt. Ugrások: Egyszerű támaszugrások 3-4 részes szekrényen. Függőleges repülés. Függéshelyzetek és gyakorlatok gyűrűn, kötélén: Mászások fel és le. Lendületek előre-hátra. Haladások oldali irányba. Egyensúly gyakorlatok: Talajon, padon, ferdepadon, gerendán.	A tanuló alakítsa ki részmozdulataiban az egyes talajelemeket. Érezze támaszhelyzetét biztonságosnak nem szokványos testhelyzetekben, átfordulásokban. Mutassanak be 3-4 elemből összeállított gyakorlatot. Alakuljon ki az elugrást követően az ugrás íve. Tegyen kísérletet a mászásban 1/3, 2/3 magasságig. Alakuljon ki biztonságérzete függéshelyzetben Érje el azt a szintet, ami képessé teszi őt a feladatok végrehajtására.	Segítségadás mellett legyen képes uralni testtömegét egyszerű, nem szokványos helyzetekben. Vállalja el a támaszt tanári segítséggel. Tegyen egy-két fogásnyi kísérletet mászásban.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. Technikai elemek: Labdavezetés kézzel, lábbal, átadások, átvételek helyben, majd tovahaladással. Gól- és pontszerzés egyszerű megoldásai. Technikai elemek: Motorikus tesztek ősszel és tavasszal. Egyszerűsített támadási és védekezési megoldások. Játék egyszerűsített szabályokkal. Labdás testnevelési játékok.	Tudjon helyben és mozgás közben labdát vezetni. Pontosodjon labdatovábbítása kézzel és lábbal. Váljon szándékává a jobb helyzetben lévő társ megválasztása. Ismerje az ellenféllel szembeni játékban a védő és a támadóhelyezkedés legáltalánosabb szabályait. Koordinált együttes tevékenység fejlesztése Rendelkezzen fogás- és dobásbiztonsággal Törekedjen a védőtől elszakadni, üres helyre futni.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerje az adott sportjáték legegyszerűbb játékszabályát.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg a szabadban legyenek. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázási formák és a téli sportok, különböző helyváltoztató eszközök.	Edződjön az időjáráshoz. A szabadban végzett futás váljon számára örömet adó tevékenységgé. Ismerjék meg a téli foglalkozások örömeit és veszélyeit. Alkalmazkodjanak a növekvő terhelés elviseléséhez.	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Kondicionális képzés a gyakorlott úszásnemből. Rajttechnikák, fordulók. Vízi játékok.	A vízbiztonság növelése. Legalább egy úszásnem elmélyült ismerete.	Választott úszásnemből legalább 100 m biztonságos leúszása.

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A felméréseket a gerinc- és ízületvédelem szabályainak betartásával kell végezni. Speciálisan előkészítő és célgyakorlatok a feldolgozandó anyag hatékonyabb elsajátítása érdekében: futó-, ugró-, dobó iskola.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

6. évfolyam**Óraszám:** 2,5 óra/hét*Tartalom:*

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az alapvető munkaszervezés és fegyelem szempontjából legfontosabb rendgyakorlatok.	Sorakozás: egyes és kettes oszlopba, kétsoros vonalba. Térköz, távköz. Igazodás, takarás.	Menet megindítása, megállás. Nyitódás, zárkózás helybenjárással.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Tér és térköz érzékelése alakzatban. Menet megindítása és megállítása ütemtartással.	Testfordulatok.	

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Egyénileg vagy együttesen végzett szabad- vagy szabadgyakorlati alapformájú 2-4-8 ütemű gyakorlatok. Kéziszer-gyakorlatok: labda, súlyzó, karika. Szabadgyakorlatok: pad, zsámoly, bordásfal. Tartásjavító, a gerincoszlop izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító gyakorlatok. Egyszerű relaxációs eljárások. Játékos előkészítő feladatmegoldások.	Legyen képes végrehajtani a megfelelő bemelegítéshez szükséges gyakorlatokat. Zenés gimnasztika. Párokban végzett gyakorlatok. Játékos szabadgyakorlatok.	Ismerje a gimnasztika legalapvetőbb szakkifejezéseit és vezényszavait

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő (cél és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében (futó, ugró- és dobó iskola). Futások: Gyors futások 30-60 m. Álló-, térdelő-, guggoló rajt. Kitartó futások 1000 m-en. Futás feladatokkal. Akadályfutás alacsony akadályok felett. Iramfutások 400-600 m-en. Ugrások: Ugrások, szökdelő versenyek Magasugró, távolugró versenyek Magasugrás: lépő technikával. Távolugrás: 10-15 m nekifutással futósávban Sorozatugrások Dobások: Hajítások Lökések Vetések távolba és célba Kislabda-hajítás nekifutással 2-3 kg-os medicinlabdával lökés – hajítás – vetés.	Tudjon indításra gyorsan reagálni. Tudja futósebességét a távhoz igazítani. Legyen képes 10-12 percig folyamatosan futni egyéni iramban. Tapasztalati úton fedezze fel a neki megfelelő nekifutás távolságát, sebességét távol és magasugrás esetén. Energikus kar- és láblendítés jelentőségének tudatosulása. Sajátítsa el az ívképzés technikáját. Kislabda-hajításban érjen el a fiú legalább: 27 m, leány: 22 m-es eredményt. Tudatosuljon a dobószertől minél hosszabb úton való gyorsításának módja.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes a fiú 6 percig, a lány 5 percig egyenletes iramban kitartóan futni. Mutasson eltérést nekifutása távol- és magasugrás esetén. Helyből távolugrásban érjen el a fiú: 135 cm, a leány 130 cm-es teljesítményt. Kislabda-hajításban érjen el a fiú: 22 m, a leány: 17 m-es eredményt. Növekedjék a teljesítménye.

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Talaj: Gurulóátfordulások előre-hátra, különböző testhelyzetekből, sorozatban is. Támadóállások (tarkón-, fejen-, kézen), segítséggel. Kézen átfordulás oldalt. Mérlegállás mindkét lábon. Ereszkedések hídba. Ugrások: 3-4 részes szekrényen át-, le- és felugrások. Keresztbe állított szekrényen guggoló átugrás. Hosszába állított szekrényen felguggolás, leterpesztés. Függéshelyzetek és gyakorlatok gyűrűn és kötélén. Lendületek előre-hátra, oldalirányba. Haladás oldalirányba forgással is. Lengő függés. Másások le és fel. Egyensúlygyakorlatok. Járások vonalon, padon, gerendán előre, hátra, oldalra, különböző testhelyzetekben is.	4-5 elemből álló talajgyakorlat bemutatása. Zenés gimnasztika Érezze támaszhelyzetét biztonságosnak nem szokványos támaszhelyzetben, egyszerű átfordulásokban. Törekedjen az ugrás során a támaszhelyzetet követően az első ívet létrehozni. Használja a dobantót funkciójának megfelelően. Lendületes, törésmentes legyen a feladat végrehajtása a függésgyakorlatokban.	Segítségadás mellett legyen képes uralni testtömegét. Vállalja a támaszugrást tanári segítséggel. Biztonságérzet kialakítása függésben saját erőviszonyainak megfelelően.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő és a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. Technikai elemek: A labdakezelés egyszerű módjai (labdavezetés kézzel, lábbal, átvételek helyben majd tovahaladással) Gól- és pontszerzés egyszerű megoldásai (fektetett dobás, alkar és kosárérintés, egykezes kapura lövés, kapura lövés belsővel, külső csüddel). Taktikai elemek: Egyszerű támadások, elemi védekező taktikák Labdás testnevelési játékok.	Tudjon helyben és haladással labdát vezetni. Pontosodjon a labda továbbítása és átvétele kézzel és lábbal. Rendelkezzen egy sportjáték alapvető technikai és taktikai készletével	Legyen képes aktívan részt venni a játékokban.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg szabadterén	Edződjön az időjáráshoz. A futás és kerékpározás váljon	Vállalja és szeresse a szabadtéri sporttevékenységet.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
valósuljanak meg. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázási formák, a szabadban űzhető mozgásformák, játékok, téli sportok.	örömet adó tevékenységgé.	

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A választott úszásnem technikájának csiszolása. A teljesítmény növelése. Egy másik úszásnem kar és lábtempójának elsajátítása. Ugrások mély és sekély vízbe. Vízi-játékok.	Legyen képes egy úszásnemben kitartóan úszni, növekedjék teljesítménye.	100 m leúszása tökéletes biztonsággal.

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus tesztek ősszel és tavasszal. A felméréseket a gerinc- és ízületvédelem szabályainak betartásával kell végezni.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

7. évfolyam

Óraszám: 2.5 óra/hét

Tartalom:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakítás célszerűségének elfogadása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Általánosan és sokoldalúan fejlesztő nyújtó hatású 2-4-8 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú páros-társas, kéziszer- és szergyakorlatok.	Legyen képes pontosan végrehajtani a megfelelő bemelegítéshez szükséges gyakorlatokat. Tudatosan alkalmazza az erősítő és nyújtó hatású gyakorlatokat.	Tudjon 8-10 gyakorlattal bemelegíteni. Mutasson saját magához mérten fejlődést az év során.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A lábboltozat süllyedését ellensúlyzó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző gyakorlatok. Előkészítő játékos feladatok.		

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő (cél- és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében (futó-, ugró-, dobóiskola).		
Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások alacsony akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő technikával. Távolugrás guggoló vagy homorított technikával.	Ismerjék a vágtafutás alapelemeit, a gyors indulás feltételeit, az álló- és térdelőrajt technikáját. Rendelkezzenek koordinált futótechnikával, ismerjék a helyes légzés szabályait.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes: a fiú: 8 percg, a lány: 6 percg futni.
Dobások: Kislabda-hajítás távolba és célba Lökések tömött labdával egy és két kézzel.	Ismerjék a lökő és hajító mozdulat közötti különbséget.	Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége. Helyből távolugrásban a fiú legalább 160 cm-es, a lány 140 cm eredményt érjen el. Kislabda-hajításban a fiú legalább 20 m, a lány 18 m-es eredményt érjen el.

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Talaj: Gurulóátfordulások előre-hátra, sorozatban is. Repülő guruló átfordulás. Fejenállás, kézenállási kísérletek. Kézen-átfordulás oldalra.	Sajátítsa el az egyes szereken a legalapvetőbb elemeket készségszinten. Legyen képes a tanult mozgáselemekből önálló gyakorlat bemutatására, szükség szerint segítségadással. Ismerje és alkalmazza az összekötő elemeket.	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással.
Ugrások hosszába és keresztbe állított 3-4 részes szekrényen. Guggoló-átugrás, terpeszátlugrás	Legyen képes a fiú felguggolás leterpesztés 4 részes szekrényen, a lány gurulóátfordulás,	

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
segítségadással. Függéshelyzetek és gyakorlatok gyűrűn és kötélén: Lendületek előre-hátra. lebegőfüggés, lefüggés, hátsófüggés. Homorított leugrás. Mászások fel és le. Egyensúlygyakorlatok: Gerenda (pad merevítő). Járások előre, hátra, oldalt. Fordulatok, különböző testhelyzetek. Hely- és helyzetváltoztatások. Ritmikus sportgimnasztika, aerob (csak lányoknak). Sportgimnasztikában tanult elemek.	segítségadással. Függőszereken 2-3 gyakorlatelem összekapcsolása. Zenei és mozgásrítmus összehangolása.	Lendület előre-hátra, zsugorfelüléssel. Koordinációs készség fejlesztése. 2-3 elem összekapcsolása, kartartások. Lendület előre-hátra, zsugorlefüggés a zene sajátosságaival. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. A sportjátékot és a motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő testnevelési játékok.	Labdajátékokban a társakhoz és a labdához való igazodás, emberfogásos védekezés. Legyen képes a tanult technikai elemeket alkalmazni passzív, majd aktív védővel szemben.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerje az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazza a különböző taktikai elemeknél.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg a szabadterén valósuljanak meg. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázások, szabadban űzhető sportok, téli sportjátékok.	Edződjön az időjáráshoz. A szabadban végzett futás váljon számára örömet adó tevékenységgé. Ismerjék meg a téli foglalkozások örömet és veszélyeit. Alkalmazkodjanak a növekvő terhelés elviseléséhez.	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A választott úszásnem gyakorlása. A teljesítmény növelése. Egy másik úszásnem kar-, láb- és légzéstechnikájának összehangolása. Rajttechnikák. Vízi játékok.	Teljesítményképes úszástechnika kialakítása. Egy másik úszásnem technikájának elsajátítása.	200 m biztonságos leúszása.

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus tesztek. A felméréseket a gerinc- és ízületevédelem szabályainak betartásával kell végezni.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

8. Évfolyam*Tartalom:*

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakosság célszerűségének elfogadása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Általánosan és sokoldalúan fejlesztő nyújtó és erősítő hatású 2-4-8 ütemű szabad, illetve szabadgyakorlati alapformájú páros-társas, kézyszer- és szergyakorlatok. A lábboltozat süllyedését ellensúlyzó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző gyakorlatok. Előkészítő játékos feladatok.	Legyen képes pontosan végrehajtani a megfelelő bemelegítéshez szükséges gyakorlatokat. Tudatosan alkalmazza az erősítő és nyújtó hatású gyakorlatokat.	Tudjon 8-10, reggeli tornára is alkalmas szabadgyakorlatot, kézyszer-gyakorlatot tervezni és végrehajtani. Mutasson saját magához mérten fejlődést az év során.

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő (cél- és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében (futó-, ugró-, dobóiskola). Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások.	Ismerjék a vágtafutás alapelemeit, a gyors indulás feltételeit, az álló- és térdelőrajt technikáját.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni a fiú: 12 percig,

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal, Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő és flopp technikával. Távolugrás guggoló vagy ollózó technikával. Dobások: Kislabda hajítás ötös lépésritmussal. Súlylökés oldal felállásból. Lökések tömött labdával egy és két kézzel.	Rendelkezzenek koordinált futótechnikával, ismerjék a helyes légzés szabályait. Energikus elugrás, térnyerő légmunka az ugrásoknál Ismerjék a lökö és hajító mozdulat közötti különbséget.	a lány: 9 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége. Helyből távolugrásban a fiú legalább 180 cm-es, a lány 160 cm eredményt érjen el. Kislabda-hajításban a fiú legalább 30 m, a lány 25 m-es eredményt érjen el.

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Talaj: Gurulóátfordulás előre-hátra, sorozatban és különböző testhelyzetekből is. Repülő gurulóátfordulás sérülést nem okozó tárgyak és társ felett. Fejenállás, fellendülés futólagos kézállásba. Kézen átfordulás oldalt. Szabadátfordulások előre, segítségadással. Mérlegállások. Ugrások hosszába és keresztbe állított 4-5 részes szekrényen. Felugrás, leterpesztés, terpesz- és guggoló-átugrás. Dobbantó használata. Függéshelyzetek és gyakorlatok gyűrűn és kötélén. Lendület előre-hátra lebegőfüggés, lefüggés, hátsófüggés, homorított leugrás. Mászások fel-le, függeszkedési kísérletek. Egyensúlygyakorlatok gerenda, (pad merevítő). Test- és helyzetváltoztatások. Mérlegállások, testfordulatok. Ritmikus sportgimnasztika, aerobik (csak lányoknak). Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk.	Sajátítsa el az egyes szereken a legalapvetőbb elemeket készségszinten. Legyen képes 6-8 tanult mozgáselemekből önálló gyakorlat bemutatására. Ismerje és alkalmazza az összekötő elemeket. Legyen képes a fiú: felguggolás leterpesztés 4 részes szekrényen, a lány: gurulóátfordulás segítségadással. Függőszeren 2-3 gyakorlatelem összekapcsolása Zenei és mozgásritmus összehangolása.	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. 3-4 elem összekapcsolása, kartartások, érintőjárás, hármas-lépés. Lendület előre-hátra, hátsó függés. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. A sportjátékot és a motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő testnevelési játékok.	Labdajátékokban a társakhoz és a labdához való igazodás, emberfogásos védekezés. Legyen képes a tanult technikai elemeket alkalmazni passzív, majd aktív védővel szemben. Játékban törekedjen a pontszerzésre és erre ösztönözze társait is.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerje az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazza a különböző taktikai megoldásoknál.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg a szabadterén valósuljanak meg. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázások, szabadban űzhető sportok, téli sportjátékok.	Edződjön az időjáráshoz. A szabadban végzett futás váljon számára örömet adó tevékenységgé. Ismerjék meg a téli foglalkozások örömet és veszélyeit. Ismerjék meg az iskola kínálta szabadidős sporteszközöket és használják azokat.	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az úszás távolságának növelése a választott két úszásnemben. Vízalábukás. Vízi játékok.	Az előző évfolyamokon tanultakra építve a teljesítményképes úszótechnika kialakítása két úszásnemben.	Tudjon folyamatosan leúszni 300-400 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik úszásnemben is (50-100 m).

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus tesztek. A felméréseket a gerinc- és ízületvédelem szabályainak betartásával kell végezni.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

Mozaik kerettantervrendszer a gimnáziumok számára

Tartalom

Bevezetés

javaslat a tantárgyak rendszerére és időkereteire

Magyar nyelv és irodalom

Élő idegen nyelv

Angol nyelv

Francia nyelv

Matematika

Ember és társadalom

Történelem

Társadalomismeret

Etika és emberismeret

Ember a természetben

Biológia

Fizika

Kémia

Földünk és környezetünk

Földrajz – A változat

Földrajz – B változat

Művészetek

Ének-zene

Dráma és tánc

Vizuális kultúra

Mozgókép-kultúra és médiaismeret

Informatika

Testnevelés és sport

BEVEZETÉS

Az iskolai nevelés-oktatás közös értékeit, kulcskompetenciáit, fejlesztési feladatait – általános szinten – a NAT 2003 fogalmazza meg. A feldolgozandó konkrét tartalmak a **középszintű** érettségi vizsgakövetelményekben találhatók. E két dokumentum úgy biztosít egységes alapot közoktatásunk elvi, szemléleti, cél és feladatbeli, tartalmi, szerkezeti meghatározásához, hogy egyben önállóságot is biztosít a – különböző körülmények között dolgozó – magyarországi iskolák számára munkájuk alapidokumentumainak differenciált elkészítéséhez.

A differenciálást megtervező helyi terveknek a NAT „lágý” folyamatszabályozására és a középszintű érettségi vizsgakövetelmények „kemény” kimeneti szabályozására – mint közös alapra – kell épülnie. Így a tanároknak és az iskoláknak általunk **javasolt**, konkrét segítséget adó, **adaptálható kerettantervi rendszerünknek** is ezek alapján kell meghatározni: a tantárgyak nevét, a tartalmát és ezek időbeli elrendezését, a kiemelt célokat, követelményeket és ajánlott módszereket, az egyes szakaszok befejező évfolyamának kimeneti követelményeit stb.

Az iskolák céljai, feladatai és működési feltételei ugyan lényegesen különbözhetnek egymástól, de többségüknek valójában ugyanazokkal az alapvető feladatokkal és nehézségekkel kell megbirkózniuk. **Ez a kerettantervi rendszer a többségnek szeretne segítséget adni** a helyi pedagógiai programok és azon belül az egyes tantárgyak helyi terveinek elkészítéséhez.

A helyi pedagógiai programok és tantervek elkészítését elősegítő gondolatok, javaslatok

A NAT 2003 alapelveit elfogadva és a középfokú érettségi követelményeket tudomásul véve fontosnak tartjuk előre bocsátani az általunk kiemelt hangsúllyal kezelt gondolatokat és a változások jogosságát bemutató „helyzetképeket” (amiben, néhány helyen, pl. az *Alapgondolatok, rendezőelvek* és a *Bevezetés* című részekben túlléptük a kerettantervekkel szemben támasztott igényeket), hogy **javaslataink érthetőbbek, elfogadhatóbbak és így jobban átvehetők legyenek.**

Gondolatainkat igyekeztünk úgy felépíteni, hogy azok a felhasználók igényeinek széles körben megfeleljenek, minél nagyobb része beépíthető legyen a helyi igényeknek és elképzeléseknek megfelelő dokumentumokba.

Az **alsó tagozat** (1–4. évfolyam) kerettanterveit **egy rendszerbe** fogtuk össze, hogy az a könnyebb kezelhetőség mellett, világosabban érzékeltesse e pedagógiai szakasz súlyát, sajátosságait és az egyes részei jobban összehangolhatók legyenek.

A **felső tagozatra és a középiskolára** (5–12. évfolyamokra) készült kerettanterveket ráépítettük az alsó tagozatosra, és két összekapcsolt egységben, de együtt néhány tantárgynál lineáris felépítésben – kezeltük azokat. Arra törekedtünk, hogy az – iskolarendszerünk jelenlegi tagozódása miatt formailag elkülönült – alapozó, fejlesztő és megszilárdító, elmélyítő szakaszok kerettantervei szoros egységet alkotva együtt jelenjenek meg. Így a nevelés-oktatás két nagy szakaszában dolgozó tanárok (felső tagozat, középiskola) alaposabban és könnyebben megismerhetik egymás feladatait, az egymás területén megvalósuló változásokat. A szokásos érettségi tantárgyaknál **a kétszintű érettségire** történő felkészítés újszerű feladatit, külön tantervekkel igyekszünk segíteni.

A javasolt tevékenységek megvalósításához szükséges eszközigények minimumát az átlagos helyzetben levő iskolák jelenlegi lehetőségeinek megfelelően képzeltük el.

Kerettanterveinkben igyekeztünk a NAT elveit és a **középszintű** érettségi követelmények igényét – ami elvileg az általános műveltség élethivatástól független részét kellene, hogy jelentse – úgy teljesíteni, hogy azok az iskolai közösségek saját gondolatai alapján, minél több iskolában jól megvalósíthatók legyenek. Ezért ajánlásainkban az előírások és az ésszerűség keretein belül tartottuk a tartalmi követelményeket.

Ezt a kerettantervi rendszert egy kidolgozandó pedagógiai rendszer részének tekintjük és fokozatosan kiegészítjük a Mozaik Kiadó tanmenetekkel, tankönyvekkel, munkafüzetekkel, feladatlapokkal stb. Továbbra is tervezzük a programok alkalmazását elősegítő szakmai, módszertani előadásainkat, tanácsadásainkat és a programok fejlesztését, „karbantartását”.

Alapgondolatok, rendezőelvek

Közüktatásunk változását szükségessé tevő legfontosabb okok

Az általános iskolák szempontjából legfontosabb változás az, hogy az általános műveltség alapjainak biztosítása 18 éves korig tolódott ki. Így ezen a területen a mindenkire vonatkozó minőségi előrelépés igénye ebben az időkeretben túlterhelés nélkül is megvalósítható lehet. Mivel az általános iskolák ennek a feladatnak csak az első, alapozó, fejlesztő szakaszában vesznek részt, **nem kényszerülnek nevelő-oktató munkájukban, a tantárgyak tartalmának kiválasztásában még viszonylagos teljességre sem.** Csak a saját feladatuk megvalósítására, a középiskolára történő felkészítésre, a tananyag feldolgozási folyamatának logikai megalapozottságára és a nevelés lehetőségeinek biztosítására kell vigyázniuk. Ezzel több idő és energia juthat a hatékonyabb módszerek alkalmazására, személyiség- és közösségfejlesztés megfelelő szintre emelésére és sok más eddigi gond megoldására. Ezzel elérhető, hogy amennyiben a követelmények teljesíthetők, az iskolai munka **a többség számára sikerélményekkel** járjon.

A középiskolák számára a legnagyobb kihívást napjainkban az jelenti, hogy egyszerre jelenik meg az igény náluk a (jó értelemben vett) „elit” képzés szakmai színvonalára, valamint a korszerű általános műveltség megalapozására és a kibővült nevelési feladatok megvalósítására. Ennek eleget tenni – a ma már szerényebb képességű és kevésbé céltudatos tanulókat is magába foglaló osztályokban – csak megfelelő szervezeti keretek között (pl. középszint és emeltszint szétválasztása az érettségi felkészítésben stb.), új szemlélettel, a körülményekhez igazított többszintű rugalmas cél- feladat- és értékelési rendszerrel, alkalmasabb módszerekkel stb. lehet. **Ezeket a feltételeket az előttünk álló évtizedben mindenképpen meg kell teremteni,** akár a felmenő rendszerű NAT-tal, akár másként (esetleg azt megelőzően, mert pl. a kétszintű érettségi bevezetése megelőzi a NAT-ot).

A fenti indokok is azt erősítik, hogy mind az egyéni élet, mind a társadalom és gazdaság területén bekövetkező változások jogos igényeinek teljesítése érdekében – a ma is érvényes értékek megtartása mellett – **a közoktatásban jelentős változásokra van szükség.** Ezért minden képzési szakaszában – az életkori sajátságoknak megfelelően – figyelembe kell venni többek között a következőket.

Napjainkban egyre sokoldalúbb és magabiztosabb **tájékozódási képességet és tájékozottságot** követel meg mindenkitől az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés, mint eddig:

- a társadalmi jelenségek, folyamatok, kapcsolatrendszerek megértése, befolyásolása és a hozzájuk való alkalmazkodás területén;
- a természettel kialakítandó kapcsolatokban, a kölcsönhatás-rendszerek felismerésében, a környezetvédelemben;
- a korszerű technikák megismerésében és alkalmazásában;
- az információk megszerzésében, kezelésében és felhasználásában;

Egyre nagyobb **tudatosságra, felkészültségre** és fejlettebb döntési képességre van szüksége mindenkinek:

- az egyéni és közkerölcs lényegének megismerésében, társadalmi értékeinek megértésében, elfogadásában, javításában és megkövetelésében;
- a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák megszerzéséhez;
- az egyén és közösség számára egyaránt fontos személyiség- és közösségfejlesztés fontosságának felismerésében, megértésében és megvalósításában;
- a demokrácia, az alapvető emberi jogok ismeretében, értékelésében, alkalmazásában és megvédésében;
- a helyes én-, nemzet- valamint európai azonosságtudat kialakításában és helyes arányú összehangolásában;
- a nemzeti értékek és hagyományok megbecsülésében;
- a különböző kultúrák és általában a „mátság” iránti nyitottság elfogadásában;
- a termelés és fogyasztás kapcsolatának, növekedésük következményeinek, valamint korlátainak, a Föld ezekkel kapcsolatos globális problémáinak felismerésében, megoldásában;
- önmagunk és környezetünk egészségéért vállalt felelősségben, az egészséges életmód kialakításában;
- a környezet- és a fogyasztóvédelemben fontosságának megértésében, lehetőségeinek érvényesítésében;

- az alkalmazni képes tudás fontosságának felismerésében és a megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalásában;
- az élethosszig tartó önálló tanulás elfogadásában és módszereinek elsajátításában;
- a pályaválasztás megalapozásában, az ezzel kapcsolatos tennivalók teljesítésében;
- az egyre gyakoribb döntési helyzetek helyes (mások és a közösségek jogait, érdekeit nem sértő) megoldásának keresésében; stb.

Mindez **magasabb szintű erkölcsiséget, általános műveltséget**, korszerűbb és erősebb elméleti alapokra épülő **szaktudást követel meg**. Ugyanakkor az egyén minden ismerete, készsége, képessége csak alkalmazásra kész szinten jelent igazi értéket. Ezek megszerzéséhez nélkülözhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A **tanulók érdeklődésének felkeltése és fenntartása** érdekében sikerélményekre, az iskolai munkával járó erőfeszítések, eredmények elismerésére, megerősítésére van szükség. Ennek előfeltétele az, hogy:

- segítsük a tanulók által különféle forrásokból (tapasztalatok, TV, rádió, Internet, folyóiratok, barátok stb.) rendszerezetlenül megszerzett ismeretek szelektálását, áttekinthetőbbé, rendszerbe foglalttá tételét, igazságtartalmának vizsgálatát és ezekhez kapcsoljuk az új tudást;
- mutassuk meg, hogy az iskolában megalapozott általános műveltség értékesebbé teszi az embert, és az ott szerzett tudás használható a gyakorlatban;
- erősítsük a tanulói önállóságot, biztosítsuk a nevelés-oktatás folyamatában az ismeretszerzést elősegítő, irányító tevékenységünk elsődlegességét;
- kapcsoljuk össze az emberi tudást, valamint a társadalom, a gazdaság, az életminőség fejlődését, mutassuk meg a sokféle emberi érték és az egyén boldogulásának (nem mindig egyértelmű) kapcsolatát;
- gondoljuk át követelményeinket, értékelési rendszerünket, ismerjük el a sokféleképpen megnyilvánuló emberi értékeket.

Nem vitatható a korszerű műveltség **integratív jellege**, és így a nevelés-oktatás ilyen jellegének erősítése iránti igény sem. Mindez azonban **nemcsak integrált tantárgyakkal valósítható meg**, sőt a mai körülmények között – legtöbb helyen – nincs is meg a személyi, tárgyi és anyagi feltétele az integrált oktatás széles körű bevezetésének. Az sem biztos, hogy célszerű volna a közoktatás minden szakaszában és minden területén a formális tantárgyi integráció bevezetése. Jelenleg a tanárok többségének felkészültsége (diplomája, tanítási gyakorlata) csak egy-két tantárgy nevelő-oktató munkájában érvényesülhet megfelelő színvonalon. Ugyanakkor a felsőoktatás még ma is alig képez integrált tantárgyak tanítására tanárokat.

A **közoktatás minden szintjén** azonban nagy – jelenleg alig kihasznált – **lehetőség van a különféle tantárgyakban** folyó nevelés-oktatás tartalmi, szemléleti, időrendi **összehangolásában**. Tanterveinkben ezért erre törekszünk, hiszen csak így valósítható meg pl. az, hogy minden ismeret ott jelenjen meg először a tanulási folyamatban, ahol az legkönnyebben és szakszerűen építhető be a tanulók meglévő tudásrendszerébe, mert megvan hozzá a szükséges előismeret és készség. Csak így érhető el, hogy ne kelljen pl. új matematikai előismereteket fizika órán (elsietve, formálisan, jól-rosszul) megtanítani a továbbhaladás érdekében. Az összehangolás elengedhetetlen azért is, hogy kiemelt helyzetbe tudjuk hozni azokat a tartalmakat, gondolatokat, csomópontokat, amelyek a kultúrákövetítés szempontjából meghatározó fontosságúak, mert túlmutatnak az egyes tantárgyak részterületein.

Mivel a NAT-ban leírt **Kiemelt fejlesztési feladatokkal** teljes mértékben azonosulni tudunk, ezekre hivatkozást csak tantárgyi szinten, konkrét formában tartjuk célszerűnek.

JAVASLAT A TANTÁRGYAK RENDSZERÉRE ÉS IDŐKERETEIRE

Ez a kerettanterv-rendszer a műveltségi területek többségének feladatait **hagyományos tantárgyi keretek között** (kivételek: 5. és 6. évfolyamon a természetismeretet, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi terület, ill. az úgynevezett „modul tantárgyak”, ahol több alternatív lehetőséget kínálunk fel) **és összehangoltan** igyekszik feldolgozni. A modulokba foglalt feladatoknak önálló óraszámot biztosítottunk, és javaslatot tettünk valamilyen tantárgyhoz kapcsolásukra is.

Az első négy évfolyam tantárgyait és ezek órabetartását az alsó tagozatos kerettanterv tartalmazza.

Az ötödik-tizenkettedik osztályok óraterveivel ezért állítottunk össze három táblázatot, mert tudjuk, hogy az órafelosztás itt legtöbbször nemcsak szűk szakmai kérdés. Ezért órafelosztást elkészíteni – a

tantestületi „béke” veszélyeztetése nélkül – csak úgy lehet, ha a tanulók érdekeit tekintjük legfontosabbnak, a tantárgyi és tanári részérdekeket háttérbe szorítjuk, tehát elsősorban objektív elvek érvényesülnek. A három táblázattal és a mellékjük írt megjegyzésekkel egy ilyen, az érveket is bemutató javaslatot fogalmaztunk meg.

Az első – a minimumra és maximumra utaló – táblázat a NAT 2003 javaslatát változtatás nélkül tartalmazza, de a százalékokat átváltottuk heti óraszámokra, és odaírtuk a közoktatási törvény által meghatározott heti maximális óraszámokat is. A második és harmadik táblázatban, az elsőre épülve, a mi javasolt elképzeléseink láthatók.

A műveltségi területekre jutó időkeretek minimumainak összege mindenütt 90%, kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol 70%. A szabadon hagyott 10%-ot felhasználtuk a javasolt óraszámok kialakítására (kivéve a 11. és 12. tanévet, ahol erre csak 5%-ot vettünk igénybe). A két utolsó tanévben (30% – 5% =) 25%-ot a közép szintű érettségire történő felkészítésre javasoltunk. A helyi igényeket ezek megváltoztatásával, vagy a 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet 8. § (3) bekezdése és az ezt módosító 24/2003. (VIII. 19.) OM rendelet alapján történő bővítésével lehet megvalósítani. Erre igen jó lehetőség van az idegen nyelvek óraszámának (a nyelvtagozatos osztályokban akár heti 6 órára) emelésénél. Az emeltszintű érettségire történő felkészítés is a tanulók által önként vállalt és a Közoktatási Törvény 52. §-ának (7) pontja által biztosított feltételek között valósítható meg.

A javasolt óraszámokat a következő gondolatok alapján alakítottuk ki:

- A heti óraszámokat a minimumokból kiindulva állapítottuk meg, és ezeket egészítettük ki a szabad órakeret terhére.
- Igyekeztünk figyelembe venni az adott tantárgyaknak az adott tanévben kiemelt feladatait is, pl. az 5. tanévben a magyarnál és matematikánál az írás, olvasás, számolás területén esetleg meglévő hiányosságok pótlására javasolt magasabb órásszámmal.
- A heti óraszámok minimumait egészre, vagy öttizedre kellett kerekíteni. Ezt legtöbbször úgy hajtottuk végre, hogy ha az adott tantárgynál az egyik tanévben emeltünk, akkor a másokban csökkentettünk.
- Amikor az előző „szabálytól” eltértünk, akkor annak az volt az oka, hogy az adott tantárgyat fontossága miatt kiemeltük (pl. magyar, idegen nyelv, matematika, biológia az egészséges életre nevelés miatt), vagy az adott tantárgy feladatait és a minimumként kiszámított óraszámát nem tartottuk arányosnak (pl. földrajz).
- Igyekeztünk csökkenteni a – pedagógiai hatékonysággal alig bíró – heti 1 órás tantárgyak számát is, ez néhány tizedes módosítással sok helyen elérhető volt.
- A középiskolánál vigyáztunk arra, hogy minden tantárgynál legyen valós lehetőség a középszintű érettségi követelményeinek elérésére.
- Kiszámítottuk a javasolt órák minimumtól való eltérésének 8 tanévi előjeles összegét, és ennek figyelembevételével alakult ki a végleges változat.

A NAT 2003 AJÁNLÁSA A MŰVELTSÉGI TERÜLETEK IDŐKERETEIRE SZÁZALÉKBAN ÉS HETI ÓRASZÁMBAN MEGADVA

Műveltségi területek	Tanév					
	1–4.		5–6.	7–8.	9–10.	11–12.
	1–3.	4.				
Magyar nyelv és irodalom	32-42%		17-24%	10-15%	10-15%	10%
	6,4	7,2	3,83-5,4	2,5-3,75	2,75-4,1	3
Élő idegen nyelv	2-6%		12-20%	12-20%	12-20%	13%
	0,4	1,35	2,7-4,5	3-5	3,3-5,5	3,9
Matematika	17-23%		15-20%	10-15%	10-15%	10%
	3,2	3,83	3,38-4,5	2,5-3,75	2,75-4,1	3

Műveltségi területek	Tanév					
	1–4.		5–6.	7–8.	9–10.	11–12.
	1–3.	4.				
Ember és társadalom	4-8%		4-8%	10-15%	10-15%	9%
	0,8	0,9	0,9-1,8	2,5-3,75	2,75-4,1	2,7
Ember a természetben	4-8%		7-11%	15-20%	10-15%	10%
	0,8	0,9	1,58-2,5	3,75-5	4,13-5,5	3
Földünk-környezetünk	□		4-8%	4-8%	4-8%	□
	□	□	0,9-1,8	1-2	1,1-2,2	
Művészetek	10-18%		12-18%	8-15%	9-15%	5%
	2	2,25	2,7-3,6	2-3,75	2,48-4,1	1,5
Informatika	2-5%		4-8%	6-10%	6-10%	5%
	0,4	1,15	0,9-1,8	1,5-2,5	1,65-2,7	1,5
Életvitel és gyakorlati ismeretek	4-8%		4-9%	5-10%	5-10%	*
	0,8	1,8	0,9-2	1,25-2,5	1,38-2	□
Testnevelés és sport	15-20%		11-15%	10-15%	9-15%	8%
	3	4,5	2,48-3	2,5-3,75	2,48-4,1	2,4
Heti maximális a Közokt. Törvény 52§ (3)	20	22,8	22,5	25	27,5	30

1. táblázat: A NAT 2003 ajánlása a műveltségi területek időkereteire

JAVASLAT A 11. ÉS 12. TANÉV 30%-OS SZABAD ÓRÁINAK FELHASZNÁLÁSÁRA AZ ÉRETTSÉGI FELKÉSZÍTÉSSEL KAPCSOLATBAN

A 11. és 12. évfolyamon biztosított 30%-os szabad órakeret (heti 9 – 9 óra) javasolt felosztásának alap gondolatai a következők:

1. A heti óraszámok kialakítására itt 5%-ot használtunk fel.
2. Figyelembe vettük az OM jelenlegi álláspontját a kétszintű érettségire történő felkészüléssel kapcsolatban, amely a következő: „**A középszintű felkészítés óraszámja legalább 138 (heti 2) óra, az emelt szintű pedig legalább 276 óra, illetve ha a tantárgy alapóraszámja több mint 138 óra, akkor ehhez viszonyítottan plusz 138 órában kell tanítani az emelt szintre történő felkészítés során a tantárgyat.**”. Ha a 30%-ot az alapóraszámok kialakítására (5%) és a középszintű érettségi felkészülésre (25%) bontjuk akkor ez utóbbira csak heti 7,5 – 7,5 óra áll rendelkezésünkre a 11. és 12. tanévben. Így a fenti igényt csak közelítőleg tudtuk teljesíteni, de még a 30% is kevés volna ennek maradéktalan teljesítésére (mert $5 \times 2 = 10$).
3. Előfordulhat, hogy az ötödik (választható) érettségi tantárgyat sem a 11., sem a 12. tanévben már nem tanítjuk, így a felkészítésre ezeknél feltétlenül önálló tanórát kell biztosítani.
4. Az emelt szintű érettségi felkészítést nem a heti 30 alapóraszám, hanem az engedélyezett +3 „nem kötelező órakeret” (közoktatási törvény 52§ (7) pont) terhére kell megoldani.
5. Az emelt szinten érettségizők a legalább a 12. tanévben kapják meg az általuk emeltszintűnek választott tantárgyak első öt sorban feltüntetett lehetőségeit is. Ezért a 12. tanévben ezek az órák külön kezelendők az alapórától, mert csak így lehet a kétféle felkészítésre biztosított óraszámot az emeltszintűeknél összevonni.

Tantárgy	Tanév	
	A 11. tanévben	A 12. tanévben
Magyar	1,5	1,5
Történelem	1,5	1,5
Idegen nyelv	1,5	1,5
Matematika	1,5	1,5
Az ötödikként választott érettségi tantárgy	1,5	1,5
A középszintű érettségi felkészítéshez összesen	7,5	7,5
Az 1. emelt szintűnek választott érettségi tantárgyhoz az 52.§ (7) terhére	1,5	1,5
A 2. emelt szintűnek választott érettségi tantárgyhoz az 52.§ (7) terhére	1,5	1,5

2. táblázat: Javaslat az érettségi felkészítés óratervére

**AZ ÁLTALUNK JAVASOLT HETI ÓRASZÁMOK
A NAT 2003-HOZ**

Tantárgy	Tanév								
	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	SD
Magyar nyelv és irodalom	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾	3 +0,5*	3 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,84
Élő idegen nyelv	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3	3	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁻⁾ (+1,5)	4 ⁽⁺⁾ (+1,5)	+1,2
Matematika	4 ⁽⁺⁾	3,5 ⁽⁺⁾	3	2,5 +0,5*	3 ⁽⁺⁾	3 ⁽⁺⁾	3 (+1,5)	3 (+1,5)	+1,24
Történelem és állampolgári ismeretek	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2,5 (+1,5)	2,5 (+1,5)	+1,3
Társadalomismeret	—	—	—	—	1	0,5	—	—	
Emberismeret és etika	—	—	—	—	—	—	0,5	0,5	
Természetismeret	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	—	—	—	—	-0,16
Biológia és egészségtan	—	0,5	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2	+1,87
Fizika	—	—	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	+1,3
Kémia	—	—	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	+0,87
Földrajz	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	2 ⁽⁺⁾	—	—	+3
Ének-zene	1	1	1	1,5 ⁽⁺⁾	1	1	1,5	—	+0,64
Dráma és tánc	0,5 ⁽⁺⁾	0,5 ⁽⁺⁾	—	—	—	—	—	1	
Vizuális kultúra	1,5 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1	1 ⁽⁺⁾	1	1	—	—	

Tantárgy	Tanév								
	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	SD
Mozgókép kultúra és médiaismeret	—	—	—	0,5	—	—	—	1	
Informatika	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5	1 ⁽⁻⁾	2 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁻⁾	1,5	2 ⁽⁺⁾	+0,4
Életvitel és gyakorlati ismeretek	1 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁺⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	1,5 ⁽⁺⁾	1 ⁽⁻⁾	—	—	-0,06
Testnevelés és sport	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5	2,5	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	2,5 ⁽⁺⁾	+0,28
Érettségi felk. 5. tárgy	—	—	—	—	—	—	1,5	1,5	
Osztályfőnöki	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Heti maximum	22,5	22,5	25	25	27,5	27,5	30	30	
A heti szabadon választható óraszám	2	2	4	4	4	4	3	3	

4. táblázat: A javasolt heti óraszámok az 5–12. évfolyamon.

⁽⁺⁾, ⁽⁻⁾: az előjel a javasolt óraszámhoz az alapul vett minimumtól való eltérés „irányát” mutatja, a ΣΔ jelzésű oszlopban ezen eltérések nyolc tanévi előjeles összege található.

*: jelzi, hogy hol volna célszerű a szabadon választott órák terhére a bővítés.

A (+1,5) a középszintű érettségi felkészítésre szánt órák az alapóraszámából.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9–12. évfolyam

Bevezetés

A 21. század információs társadalmában, globalizálódó világunkban talán minden eddiginél nagyobb szerepe van a magyar nyelv és irodalom tantárgynak. Biztos és állandó értékeket közvetít, kapcsolatot képes teremteni és tartani múlt, jelen és jövő között, ezzel biztosítani tudja a kultúra folytonosságát és folyamatos megújulását. Nélkülözhetetlen az értékátadásban, az érzelmi élet gazdagításában, az egyén kulturális önazonosságának kialakításában és megerősítésében, elősegíti az emberi és társadalmi problémák megértését, más kultúrák megismerését, az előítéletek visszaszorítását. Emellett olyan nyelvi ismeretek hordozója, melyek szükségesek a hatékony társadalmi kommunikációhoz, az önkifejezéshez, más műveltségi területek megismeréséhez, a tudás gyarapításához, a tanuláshoz.

Ugyanakkor talán minden eddiginél nagyobb kihívásokkal kell szembenézni a tantárgy tanítása során. Nem hagyható figyelmen kívül az elektronikus információhordozók, a mozgóképkultúra térhódítása az ifjúság körében, az olvasás népszerűségének csökkenése, az olvasási szokások átalakulása, az irodalomtanulás iránti csökkenő motiváltság. Ebben a közegben csak hiteles kérdések és válaszok megfogalmazásával tudjuk megragadni a diákok figyelmét, hogy az iskolai olvasmányok elutasításától eljuttassuk őket az élményt nyújtó, értelmező olvasásig. Ezeket a feladatokat kell megoldani úgy, hogy közben a gimnáziumi nevelő-oktató munka célja az általános műveltség biztosítása mellett a felsőfokú tanulmányokra történő előkészítés is.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés egymástól elválaszthatatlan, tartalmában és céljaiban szorosan kapcsolódik a Művészetek, az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv és az Informatika műveltségi területekhez, de befolyásolja a többi műveltségi terület tanítását, elsajátítását is.

A tantárgy célja

Az anyanyelvi nevelés alapvető célja az ismert Kölcsey-idézet szellemében fogalmazható meg: „*idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig a lehetőségig művelni kötelesség*”. Elsődleges feladat – az életkornak megfelelően – az anyanyelvi kompetencia fejlesztése. A tanulók tudják értelmezni a kommunikációs helyzeteket, vegyenek részt aktívan a kommunikációs folyamatokban. Folyamatosan fejlődjön szövegértési és szövegalkotási képességük. Ismerjék meg anyanyelvük rendszerét, annak jelenét és múltját. Megfelelő nyelvi kultúrával rendelkezzenek, szóbeli és írásbeli megnyilatkozásuk igényes és tudatos legyen.

Irodalomtanításunk célja, hogy diákjaink értő olvasóvá, befogadóvá váljanak. Ehhez szükséges az olvasási kedv felkeltése, ill. fenntartása, az irodalomnak mint művészetnek megszerettetése, kifejezési módjainak megismertetése. Az irodalmi művek olvasása, értelmezése képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek elsajátítására. Tanítványainknak közvetíteni kell mindazt, ami a magyarság és az európaiság szellemiségében ránk hagyományozódott, amit eddig az emberiség létrehozott a szó művészetében. Ezért a tantervünk megtartja a linearitás elvét, de ezt ötvözni kell a komplex látásmód kialakítására irányuló törekvéssel, műközpontúsággal.

Cél továbbá, hogy a továbbtanulók számára teremtsen meg a lehetőséget a felsőfokú oktatási intézménybe kerüléshez szükséges eredményes felkészülésre.

Fejlesztési feladatok

A fenti célokból a következő feladatok adódnak:

- A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése, a beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi magatartás kialakítása.
- A nem nyelvi kommunikáció, valamint a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása, továbbfejlesztése.

- A beszédkésztségnek és a szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével önismeretre, önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére nevelés.
- Az iskolai képzés szintjének megfelelő szövegértés, olvasási készség, értő olvasás kialakítása.
- Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismertetése, az európai és a magyar kultúrában hagyományos alapvető szövegtípusok elsajátíttatása.
- A kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus fejlesztése.
- Az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, az anyanyelvi normákat követő helyesírás kialakítása.
- Az alapképesség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák megismertetése, használatuk gyakorlása.
- A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátíttatása, a szövegre, annak jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében.
- A nyelvnek kommunikációs közegként, eszközként és társadalmi jelenséggként való értelmezése, annak felismertetése, hogy a nyelv rendszer, hogy a nyelvnek anyanyelvként való birtoklása tartja össze a nyelvközösséget, közvetíti a világra vonatkozó tudást, hagyományt.
- A nyelvi kultúra fejlesztésével megalapozni a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárulni megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez.
- Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése.
- Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése.
- Felkészítés az irodalmi kifejezési formák felismerésére, megértésére, befogadására.
- A költői nyelv sajátosságainak megfigyeltetése, megértésének megalapozása és fejlesztése.
- Felkészítés az irodalmi műveltséghez tartozó ismeretek elsajátítására.
- A kulturális és történeti másság felismertetése, megértése és erre épülő tisztelete.
- Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről, a vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége különféle kulturális, etikai, esztétikai normák és kultúrtörténeti ismeretek alapján.
- A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fikatív létmódjának megértése.

Értékelési elvek

A tanuló munkájának értékelése során meg kell vizsgálni:

- milyen mélységben sajátította el a magyar nyelv és irodalom tantárgy nyelvezetét;
- megszerezte-e a kellő grammatikai, nyelvi és irodalmi ismereteket;
- birtokába jutott-e az ismeretszerzés különböző formáinak;
- képes-e a szerzett tapasztalatok, ismeretek önálló rendszerezésére, csoportosítására, a felmerült problémák világos megfogalmazására, kifejtésére;

Az eredményes előrehaladás egyik fontos előfeltétele a tanulók tudásának folyamatos ellenőrzése és értékelése. A magyarórákon értékeljük a tanulók

- szóbeli megnyilvánulását,
- írásbeli teljesítményét.

A szóbeli megnyilvánulások lehetnek

- feleletek,
- hozzászólások
- a tananyag feldolgozását segítő jó kérdések, önálló gondolatok
- kiselőadások stb.

Az írásbeli teljesítmények

- a tankönyv, munkafüzet feladatainak megoldása,
- alkalmi szerűen készített feladatlapok megoldása,
- feladatgyűjtemények válogatott feladatainak megoldása,
- esszé, értekezés, műértelmezés (évente 3-4 iskolai),
- házi fogalmazások.

Feltételek

A megfelelő tankönyvek és segédletek mellett a tananyag feldolgozásának hatékonyságát növeli, ha lehetőség van kulturális intézmények látogatására, szakirodalmi búvárkodásra (pl. könyvtár, videotéka, Internethasználat).

A heti óraszám:

	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam
Kerettantervi óraszám szerint	3 óra (2+1)	3,5 óra (2,5+1)	4,5 óra (3,5+1)	4,5 óra (3,5+1)

9. osztály**Magyar nyelv****Belépő tevékenységformák**

- A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.
- Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.
- Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).
- Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.
- Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.
- A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben.
- A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezőmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.
- A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.
- Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás formájában.
- A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása elemzési és fogalmazási feladatokban.
- Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.
- Különféle tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.
- A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.
- A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerjék a kommunikációs folyamat működését, a tömegkommunikáció eszközeit, gyakori műfajait,

- felismerjék a médiumok hatáskeltő eszközeit, módszereit, befogadásuk során tudjanak kritikus magatartást tanúsítani,
- elegendő ismerethez jussanak ahhoz, hogy rendszerezni tudják a nyelvi szintekről tanultakat,
- tudjanak a különböző kommunikációs helyzeteknek megfelelő szövegeket alkotni szóban és írásban,
- szerezzenek jártasságot szövegelemzésben,
- helyesírási készsége javuljon,
- legyenek képesek önálló anyaggyűjtésre, cédulázásra.

Óraszámok

Heti 1 óra – összesen **37 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A tömegkommunikáció	5	1		1
A nyelvtani szintek grammatikája	14	4	1	1
A szöveg szerkezete, szintaktikai szintje, jelentése	10	3	1	1
Helyesírás	4	2		1
Könyv- és könyvtárhasználat	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	11	4	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A tömegkommunikáció (5 óra) A kommunikáció, a kommunikációs folyamat tényezői és funkciói. A tömegkommunikáció. Média, médiumok, tömegtájékoztatás. A tájékoztató és véleményközlő médiaműfajok.	A kommunikációs folyamat összetevőinek felismerése. Árnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben. A médiatermékek értő befogadása, a manipulációs szándék felismerése
A nyelvtani szintek grammatikája (14 óra) Hangtani ismeretek: hangállományunk, hangtörvények. Alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik. Szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer. Mondattan: a mondatok osztályozása (modalitás, szerkezet) a szintagmák, mondatrészek, egyszerű és összetett mondat.	A nyelvi szintek szabályainak és elemeinek megnevezése. Meg- és felismertetni a nyelvi szintek egymásra épülését. Megértetni a nyelv rendszerszerűségét. Az elméleti ismeretek alkalmazása gyakorlati feladatokban (pl. szóelemekre bontás, mondatelemzés stb.). A grammatikai ismeretek tudatos alkalmazása a helyesírásban.
A szöveg szerkezete, szintaktikai szintje, jelentése (10 óra) A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása. A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.	Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása). A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása. A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük (explicit és implicit tartalom). Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata.

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Helyesírás (4 óra) A magyar helyesírás alapelvei A szöveg központosítása.	A helyesírási biztonság fejlesztése, gyakorlása az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és tudatos alkalmazása.
Könyv- és könyvtárhasználat (2 óra) Az anyaggyűjtés. A jegyzetelés, cédulázás.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. Az információfelhasználás néhány normájának megismerése, alkalmazása (<i>pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése</i>).
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás.
- A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban.
- Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján.
- A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése.
- A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében.
- Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés
- A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése.
- A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség.
- Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel; önálló állásfoglalás.
- Művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.
- Egy-egy versszak írása kötött formában, befejezészváltozatok alkotása, sorok rendjének újraalkotása.
- Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.
- Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek elhelyezése motivikus kontextusban (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).
- Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrása, a görög-római antikvitás és a Biblia utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.
- Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.
- A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.
- A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése.
- Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.
- A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
- Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
- Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Cél

Az irodalom tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- érdeklődő és értő befogadóvá váljanak,
- értsék az irodalom viszonyát a valósághoz,
- tapasztalják meg az irodalom élményt nyújtó, megrendítő hatását,
- fedezzék fel az irodalom értékközvetítő szerepét,
- igazodjanak el az irodalmi műnemek, műfajok rendszerében,
- lássák a kapcsolatot az európai irodalom kezdetei és a későbbi korok irodalma között,
- ismerjék fel az irodalom önmegértést és önértelmezést elősegítő funkcióját,
- képesek legyenek lírai művekben a költő és a lírai én megkülönböztetésére,
- tudják megnevezni egy költemény műfaját, verselését, hangnemet,
- ismerjék fel az idő-, tér- és cselekménykezelést a drámában,
- legyenek képesek a drámai konfliktus bemutatására, elemzésére.

Óraszámok

Heti 2 óra – összesen **74 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Művészetről, irodalomról	5		
Mítosz és irodalom	6		1
Az antikvitás irodalma	21	1	1
A középkor irodalma	8	1	1
Az európai és a magyar reneszánsz irodalom	24	1	2
A barokk korszak irodalma	8	1	1
Év végi összefoglalás	2	2	
Összesen:	74	6	6

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Művészetről, irodalomról (5 óra) Művészet és irodalom. Művész – műalkotás – befogadó. Művészi érték, művészi hatás. Az irodalmi műnemek és műfajok.	A téma feldolgozására alkalmas művek tetszés szerint (pl. Karinthy, Örkény, Weöres, Tandori stb.). Ajánlott felhasználni a tanulók korábbi olvasmányélményeit, napjaink könyv- és filmsikereit. <i>Fogalmak:</i> műalkotás, befogadó, olvasat, értelmezés, tömegkultúra, képzettársítás fikció, katarzis, műnemek, műfajok.
Mítosz és irodalom (6 óra) Mítosz, mitológia. Teremtésmítoszok. Az antik mitológia. A Biblia. A mítoszok továbbélése a későbbi korok irodalmában, művészetében	Példák teremtésmítoszokra. A görög mitológia néhány története (tanulói ismertetések). Szemelvények a Bibliából (pl. József története, A tékozló fiú). <i>Fogalmak:</i> mítosz, testamentum, próféta, példázat, zsoltár, gondolatritmus, evangélium, passió.
Az antikvitás irodalma (21 óra) A görög kultúra. A homéroszi eposzok. Az időmértékes verselés. A görög líra. A görög dráma és színjátszás. Szophoklész egy drámája. A római költészet. Catullus, Vergilius, Horatius.	Részletek az Iliászból és az Odüsszeiából. Szapphó, Anakreón egy-egy verse. Szophoklész egy drámája (pl. Antigoné). Catullus, Vergilius, Horatius néhány verse. <i>Fogalmak:</i> antikvitás, eposz, eposzi kellékek, epizód, időmértékes verselés, verslábak, hexameter, pentameter, disztichon, tragikum, dialógus, kardal, szituáció, késleltetés, ekloga.

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A középkor irodalma (8 óra) A középkori világkép. Az ókeresztény irodalom. Himnuszok, legendák. A lovagi irodalom. Vágánsköltészet. Dante. Villon.	Halotti Beszéd és Könyörgés, Ómagyar Mária-siralom, Carmina Burana (részletek), Dante: Isteni színjáték (részlet), néhány Villon-ballada. <i>Fogalmak:</i> himnusz, legenda, trubadúrlíra, rím, allegorikus ábrázolás, ballada.
Az európai és a magyar reneszánsz irodalom (24 óra) Reneszánsz és humanizmus. Petrarca, Boccaccio. Janus Pannonius költői portréja. Irodalmi életünk a 16. században (reneszánsz és reformáció). Balassi Bálint (szerelmi líra, istenes versek, vitézi énekek). Az ütemhangsúlyos verselés. Az angol reneszánsz dráma és színjátszás. Shakespeare drámái – egy mű feldolgozása.	Petrarca egy szonettje, Boccaccio egy novellája, Janus Pannonius néhány verse (pl. Egy dunántúli mandulafáról, Búcsú Váradtól, Saját lelkéhez), Balassi Bálinttól egy-egy vers a 3 témakörhöz, Shakespeare egy drámája (ajánlott: Rómeó és Júlia v. Hamlet). <i>Fogalmak:</i> reneszánsz, humanizmus, szonett, novella, reformáció, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, hármas egység.
A barokk korszak irodalma (8 óra) A barokk stílus. Pázmány Péter. Zrínyi Miklós és a barokk eposz. A kuruc kor költészete. Mikes Kelemen.	Részletek Pázmány és Mikes írásaiból; Zrínyi: Szigeti veszedelem (részletek). <i>Fogalmak:</i> barokk, körmondat, jeremiádok, athleta Christi, fiktív levél.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Epikai, drámai, lírai műfajok felismerése, jellemzése.
- Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete.
- Az antikvitás, középkor, reneszánsz és barokk jellemzőinek és egy-két kiemelkedő képviselőjének bemutatása.
- Drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása, a drámai szituáció értelmezése.
- Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából.
- Balassi Bálint költői portréja (az életmű jellemzői, témák, kompozíció, verselés).
- Memoriterek: egy drámarészlet (pl. Antigóné, Hamlet), legalább három vers (pl. Janus Pannonius, Balassi Bálint).

10. osztály

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.
- A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.
- Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.
- A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.
- Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.
- Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban.

- Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).
- A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban.
- Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.
- A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék és kövessék a nyelvi normát,
- megismerjék az egyes nyelvváltozatok eltérő kifejezési formáit, alakuljon ki bennük a nyelvhasználatnak társadalmi jelenségként való szemlélete,
- tudják kontrollálni saját nyelvhasználatukat,
- gazdagítsák szókincsüket a nyelv minden rétegére kiterjedően,
- legyenek képesek megfelelő döntést hozni nyelvhelyességi kérdésekben,
- legyenek képesek a magán- és nyilvános kommunikációra élőszóban és írásban,
- rendelkezzenek alapvető retorikai ismeretekkel,
- sajátítsák el az érvelés technikáját,
- képesek legyenek vélemény, állásfoglalás, logikus gondolatmenet kialakítására, meggyőző előadására,
- tudjanak a továbbtanuláshoz, illetve a munka világában szükséges szövegtípusokat elkészíteni a formai és tartalmi követelmények megtartásával,
- képesek legyenek hivatalos írásműveket értelmezni,
- tudják használni a különböző adatbázisokat, katalógusokat az információszerzésben,
- ismerjék a forráshasználat etikai normáit.

Óraszámok

Heti 1 óra – összesen 37 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A nyelvváltozatok	6	2		1
Szövegtípusok	12	4	1	1
Retorikai ismeretek	12	4	1	1
Könyv-és könyvtárhasználat	3	1		
Helyesírás	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	12	4	3

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A nyelvváltozatok (6 óra) A mai magyar nyelvváltozatok – nemzeti nyelv, nyelvi norma, irodalmi nyelv, köznyelv. A nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: szociolektusok – csoportnyelv, szaknyelv, rétegnyelv, az argó és a szleng; nyelvjárások. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái.	A különböző nyelvváltozatok megismerésével a szókincs gazdagítása. A nyelv mint társadalmi jelenség láttatása. A nyelv sokszínűségének megmutatása. Az igényes, választékos nyelvhasználatra ösztönzés. Az egyéni tapasztalatok, nyelvi élmények felhasználása. A nyelvi kultúra társadalmi jelentőségének felismertetése

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Szövegtípusok (12 óra) A szöveg hatóköre: magán- és nyilvános nyelvhasználat. Előbeszéd és írott szöveg. A dialogikus és monologikus forma. A közlésfajták: leíró, elbeszélő, elemző-meggyőző. Szövegtípusok: értekezés, tanulmány pályázat. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban.	Képesség fejlesztése a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek felismerésére és értelmezésére. Világos szövegalkotás és kifejezőkészség fejlesztése a köznapi és társadalmi élet fontos területein és műfajaiban írásművek létrehozásával. Felhívni a figyelmet a hivatalos írásművek ismeretének fontosságára, gyakorlati feladatokon keresztül elsajátíttatni ezek megalkotását. Felismertetni, hogy a szóbeliség és az írásbeliség hogyan hat a szövegformálásra és a szöveg előadására.
Retorikai ismeretek (12 óra) Retorika és kommunikáció. A nyilvános megszólalás szövegtípusai – szónoklat, alkalmi beszéd. A szónok tulajdonságai, feladatai. Meggyőző szövegműfajok. Az érvelő szöveg felépítése. Az érvek fajtái, elrendezése, az érvelés módszerei. A cáfolat. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, kidolgozásának lépései. A beszéd megszólaltatása – zenei eszközök, nem nyelvi jelek.	Megismertetni és megértetni a nyilvános megszólalás felelősségét és lehetőségeit. Kialakítani a kifejező és mások számára érthető, igényes és helyes beszéd létrehozásának képességét. Felismertetni az egyéni beszéd sajátosságokat, adottságokat, ezek tudatos használatának fejlesztése. Hangsúlyozni a helyes érvelés fontosságát. Rámutatni a mondat- és szövegfonetikai eszközök, valamint a nem nyelvi kifejezőeszközök használati értékére, ezek összehangolt alkalmazására. Felhívni a figyelmet a tipikus hibákra, azok következményeire. Megfelelő vitakultúra kialakítása. Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra
Könyv- és könyvtárhasználat (3 óra) Tájékozódás a könyvtárban – katalógusok (betűrendes, tárgyszó- és szakkatalógusok). Az internet szerepe az anyaggyűjtésben, számítógépes adatbázisok, keresőprogramok. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.	Megismertetni a hagyományos és az elektronikus könyvtárak felépítését, működését. A tanulók célszerűen tudjanak különböző információhordozókat használni. Felkészíteni az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára. Kialakítani az önálló adatgyűjtés és rendszerezés képességét. Felhívni a figyelmet az etikai szabályokra.
Helyesírás (2 óra) A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.	Kiegészíteni a helyesírási ismereteket. A kiejtési és helyesírási változatok megmutatása.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szövegű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.
- A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.
- Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában.
- Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan.
- Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban.
- Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése.
- A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.
- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.
- Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.
- A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása.
- Epikus és drámai művekben a szereplők társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.
- A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták elemzése.
- Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen esztétik történeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdéssel.
- Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.
- Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátóságaik fölismerése.

Cél

Az irodalom tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- tapasztalják meg témák, motívumok, élethelyzetek állandóságát és változását,
- morális kérdéseket meg tudjanak ítélni, vitatni,
- képesek legyenek az olvasott művekkel kapcsolatban önálló vélemény kialakítására,
- tudják alkalmazni a tanult irodalmi fogalmakat a műértelmezés során,
- ismerjék fel az egyezéseket és eltéréseket a tárgyalt korszakok európai és magyar irodalma között,
- legyenek képesek egy-egy szerző alkotói portréjának megrajzolására,
- tudjanak azonos műfajú műveket összehasonlítani,
- képesek legyenek irodalmi alkotások alapján következtetések megfogalmazására egyes korok életfelfogására, kultúrájára nézve.

Óraszámok

Heti 2,5 óra – összesen **92 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Az európai felvilágosodás irodalma	16	1	1
A felvilágosodás korának magyar irodalma	18	1	2
Katona József	5		2
Romantika az európai irodalomban	12	1	1
A reformkorszak és a magyar romantika irodalma	26	2	2
Petőfi Sándor	12	1	1
Év végi összefoglalás	3	3	
Összesen:	92	9	9

Tananyag	Művek, fogalmak
Az európai felvilágosodás irodalma (16 óra) A felvilágosodás. Klasszicizmus és szentimentalizmus. A francia klasszicista dráma, Molière. Az angol próza – Defoe, Swift. A francia felvilágosodás – Voltaire, Rousseau. A német felvilágosodás – Goethe, Schiller.	Molière egy drámája (pl. Tartuffe, A fősvény), Voltaire: Candide, Goethe: Faust (részletek). <i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, helyzet- és jellemkomikum, enciklopédia, kaland-, utazó-, tézis-, levélregény, drámai költemény.

Tananyag	Művek, fogalmak
A felvilágosodás korának magyar irodalma (18 óra) Felvilágosodás Magyarországon. Bessenyei György kulturális programja. Kazinczy Ferenc. Csokonai Vitéz Mihály alkotói portréja (filozófiai lírája, költészete a rokokó és a szentimentalizmus jegyében). Berzsenyi Dániel alkotói portréja (ódák, elégiák, episztolák).	Bessenyei: Magyarság, Kazinczy néhány epigrammája, Csokonai Vitéz Mihály: Konstancinápoly, Az estve, Lilla-dalok, A Magánosság, Dorottya (részletek), Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz, A közelítő tél, Osztályrészem, Levéltöredék barátnémhoz. <i>Fogalmak:</i> rokokó, komikus eposz, szimultán verselés, idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegző vers, retorizáltság.
Katona József (5 óra) A magyar színjátszás kezdetei. Katona József. Bánk bán – műelemzés és értelmezés.	Katona József: Bánk bán
Romantika az európai irodalomban (12 óra) A romantika. A német romantika – Hoffmann, Heine. Az angol romantika – Byron, Shelley, Keats. A francia romantika – Victor Hugo. Az orosz romantika – Puskin.	Hoffmann: Az arany virágcserep, Shelley, Keats egy-egy ódája, Puskin: Anyegin. <i>Fogalmak:</i> romantika, műfajkeveredés, románc, verses regény, pátosz, byronizmus.
A reformkorszak és a magyar romantika irodalma (26 óra) A reformkor irodalmi élete. Kölcsey Ferenc alkotói portréja (lírája, értekező prózája). Vörösmarty Mihály alkotói portréja (Csongor és Tünde, Szózat, gondolati költemények, költészete Világos után).	Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke, epogrammak, Nemzeti hagyományok és Parainesis (részletek), Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A Guttenberg-albumba, Gondolatok a könyvtárban, Előszó, A vén cigány. <i>Fogalmak:</i> recenzió, oximoron, rapszódia.
Petőfi Sándor (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, műfajok és témák költészetében – népies helyzetdalok, családi líra, tájköltészet, hitvesi költészet, forradalmi látomásköltészet, elbeszélő művei.	A helység kalapácsa, Az apostol, lírájából témánként 1-2 vers. <i>Fogalmak:</i> népiesség, helyzetdal, stílusparódia, vátesz, látomásvers.
Év végi összefoglalás (3 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása.
- A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.
- A megbeszélte művek értelmezésének világos összefoglalása.
- Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey és Vörösmarty költői portréja.
- Petőfi Sándor életművének ismerete.
- Memoriterek: 3-4 vers (Himnusz, Szózat), illetve 15-20 soros drámarészlet.

11. osztály

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is.
- A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

- Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése.
- Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.
- Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.
- A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.
- Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).
- A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.
- Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.
- A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- legyenek képesek a nyelvi jelek jelentésének meghatározására,
- tudjanak egynyelvű és kétnyelvű szótárakat használni,
- felismerjék a szavak hangalakja és jelentése közötti viszonyt,
- sajátítsák el az árnyalt nyelvhasználatához szükséges stilisztikai ismereteket,
- tudják önállóan használni az erősítés eszközeit megnyilatkozásaik során,
- törekedjenek a stílusosságra, kerüljék a stílustalanságot,
- ismerjék meg a stiláris kötöttségeket,
- legyenek tisztában az egyes stílusrétegek ismérveivel,
- képesek legyenek különböző stílusréteghez tartozó szövegműveket létrehozni,
- ismerjenek fel és értelmezzenek önállóan költői képeket és alakzatokat,
- fokozódjon érzékenységük a művészi nyelvhasználat, a szépirodalmi szövegek iránt.

Óraszámok

Heti 1 óra – összesen 37 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Jelentésstan	5	2		1
Nyelv és stílus	6	1	1	1
A stílusrétegek	12	3	1	1
A szépirodalmi stílus	10	3	1	1
Helyesírás	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	10	5	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Jelentésstan (5 óra) A nyelvi jel jelentése. A szavak jelentésének szerkezete – jelentésmező, denotatív és konnotatív jelentés. Motivált és motiválatlan szavak. Hangalak és jelentés viszonya – egyjelentésű szó, azonosalakúság, többértelműség, rokon értelműség, hasonló alakúság.	Bemutatni a nyelvi forma–jelentés–valóság hármasságának összefüggéseit. Gyakorolni a jelentésszerkezet feltárását. Elsajátítani a különböző szótárak használatát. Megismertetni a szóhasználat jelentéstani alapjait. Kiemelni a szavak használati kötöttségeit.

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Nyelv és stílus (6 óra) A stílus fogalma, jelentősége. Stíluselem, stílushatás. Állandó és alkalmi stílusérték. Stílusminősítés, stílusárnyalat. Expresszivitás, az erősítés eszközei. Stílusosság – stílustalanság.	Az árnyalt nyelvhasználathoz szükséges stilisztikai ismeretek elsajátítása. Felismertetni, értelmezni, értékelni a stílusjelenségeket. Láttatni, hogy a stílus a nyelvhasználó attitűdjének kifejeződése. Kiemelni az expresszivitásra törekvés fontosságát, bemutatni, milyen eszközei vannak az erősítésnek.
A stílusrétegek (12 óra) A stílusréteg fogalma. A társalgási stílus. A hivatalos stílus – közéleti írásbeliség és szóbeliség. A szónoki, előadói stílus. A publicisztikai stílus. A tudományos és a szakmai stílus.	Értelmezni a nyelvváltozatok és stílusrétegek közötti összefüggéseket. Bemutatni a stílusrétegeket elkülönítő tényezőket. Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása és alkalmazásuk. A tudásanyag önálló alkalmazása más-más stílusú és műfajú szövegek alkotására.
A szépirodalmi stílus (10 óra) A művészi nyelvhasználat. A képszerűség stílus eszközei, a szóképek: metafora, hasonlat, metonímia. Allegória, szimbólum, az összetett költői kép. A nyelvi elrendezés a művészi nyelvhasználatban, az alakzatok: ismétlés, kihagyás, felcserélés. Hangszimbolika, hangalakzatok: alliteráció, rím, áthajlás. Egyéb stílus eszközök a szóhasználatban, a mondat- és szövegalkotásban: evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, tipográfia.	Nem irodalmi és szépirodalmi szövegek stílusának összehasonlítása. A képszerűség és a szövegrendezés stílushatásának bemutatása. Szóképek, képrendszerek, alakzatok felismerése, értelmezése. Az átvitt jelentések feltárása. A tanult ismeretek felhasználása az irodalmi elemzések során. Szóképek, alakzatok használata a hétköznapi kommunikációban.
Helyesírás (2 óra) A helyesírás értelemtükröztető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban. Az idézés.	Értelmezni az írói szabadság kérdését a nyelvhasználat és helyesírás terén. Elsajátíttatni az idézés szabályait.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Szavak jelentésszerkezetének feltárása.
- Hangalak és jelentés viszonyának megállapítása.
- Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
- Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.
- A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek felismerése, megnevezése, alkalmazása.
- Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése.
- A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, stílusréteg kiválasztása.
- A képszerűség stílus eszközeinek felismerése.
- A szövegrendezés stílushatásának ismerete.
- Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése.
- Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
- A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.
- Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

- Jellemző hőtípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (érvényesülés, szerelem, bűn–bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.
- Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban.
- Értelmezési alternatívák mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.
- Az értékek átrendeződésének, az értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése.

Cél

Az irodalom tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerkedjenek új regénytípusokkal, regényszerkezetekkel,
- figyeljék meg a hagyományos műfaji keretek átalakulását, lássák ennek okait,
- legyenek fogékonyak a művekben megfogalmazott filozófiai, erkölcsi kérdésekre, tudják ezeket értelmezni, megvitatni, értékítéletet alkotni,
- tudjanak gondolatokról, véleményekről személyes állásfoglalást kialakítani,
- tudjanak önállóan alkalmazni erkölcsi, esztétikai, poétikai fogalmakat,
- képesek legyenek művek, szereplők adott szempontok szerinti összehasonlítására,
- tudjanak olvasmányokra tárgyszerűen, illetve személyes véleményt is kifejezve reagálni,
- képesek legyenek tájékoztató, érvelő, esszé típusú szövegek létrehozására,
- képesek legyenek egy adott téma több nézőpontú értékelésére,
- ismerjenek fel és értelmezzenek önállóan költői képeket és alakzatokat.

Óraszámok

Heti 3,5 óra – összesen **129 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Arany János	12	1	1
Irodalmunk a 19. század második felében	16	1	1
Madách Imre	7		2
A realizmus irodalma	20	1	1
A líra átalakulása a 19. század második felében	6		
Ady Endre	14	1	2
Móricz Zsigmond	5		
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	8		
Babits Mihály	12	1	1
Kosztolányi Dezső	12	1	1
Érettségi felkészülés	15	15	1
Év végi összefoglalás	2	2	
Összesen:	129	23	10

Tananyag	Művek, fogalmak
Arany János (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében – epikus művei, lírája, balladája.	Toldi estéje, 5-6 vers (Letésem a lantot, Visszatekintés, A lejtőn, Az örök zsidó, Epilogus, Mindvégig), legalább egy ballada (Ágnes asszony, Szondi két apródja, Tengeri-hántás). <i>Fogalmak:</i> ballada, többszólamúság.
Irodalmunk a 19. század második felében (16 óra) Jókai Mór írói stílusa, egy regénye. Mikszáth Kálmán – novellái, a dzsentritéma egy regény alapján. Vajda János költészete.	Jókai egy regénye (pl. Az arany ember) Mikszáth egy regénye (pl. Beszterce ostroma), 2-3 novellája, Vajda 2-3 verse. <i>Fogalmak:</i> irányregény, anekdota, karcolat, hangulatlíra.
Madách Imre (7 óra) Az ember tragédiája – műelemzés.	Madách: Az ember tragédiája. <i>Fogalmak:</i> verses dráma, drámai költemény

Tananyag	Művek, fogalmak
A realizmus irodalma (20 óra) A realizmus. A realista regény. Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij egy-egy műve vagy műrészlete. Csehov, Ibsen drámái.	Stendhal: Vörös és fekete vagy Balzac: Goriot apó; Gogol: A köpönyeg, Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés; Csehov egy drámája, Ibsen: A vadkacsa. <i>Fogalmak:</i> realizmus, karier-regény, regényciklus, groteszk, eszmeregény analitikus regény, drámaiatlan dráma, analitikus dráma, naturalizmus.
A líra átalakulása a 19. század második felében (6 óra) A szimbolizmus és impresszionizmus. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke költészete.	Néhány szimbolista és impresszionista lírai alkotás. <i>Fogalmak:</i> szimbolizmus, impresszionizmus, szecceszio, szimbólum, színesztézia.
Ady Endre (14 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Tematikus válogatás, témánként 2-3 vers. <i>Fogalmak:</i> versciklus, kevert ritmusú vers, szerepvers, paradoxon.
Móricz Zsigmond (5 óra) Parasztábrázolás novelláiban, a dzsentritéma regényeiben.	Egy regény (pl. Úri muri v. Rokonok), két novella (Tragédia, Barbárok).
Portrék a Nyugat első nemzedékéből (8 óra) Juhász Gyula, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes, Csáth Géza.	Juhász Gyula és Tóth Árpád 2-3 verse; Karinthy: Így írtok ti, Tanár úr kérem (részletek). <i>Fogalmak:</i> paródia.
Babits Mihály (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Jónás könyve; témánként 2-3 vers (Esti kérdés, Húsvét előtt, Balázsolás, Jónás imája). <i>Fogalmak:</i> archaizálás.
Kosztolányi Dezső (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Édes Anna; 2-3 novella, néhány vers a témákhoz (A szegény kisgyermek panaszai; Boldog, szomorú dal; Számadás; Hajnali részegség, Halotti beszéd, Marcus Aurelius). <i>Fogalmak:</i> szereplíra, versfűzér.
Érettségi felkészülés (15 óra) Szabadon felhasználható időkeret – ajánlott: szövegértési feladatok gyakorlása, írásbeli és szóbeli szövegalkotás; interkulturális megközelítések; témák, motívumok értelmezése.	
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak ismerete (alkotók – művek).
- Nagyepeikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
- Jellemző hőtípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése.
- Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Arany János, Ady Endre, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső életművének ismerete.
- Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond írói portréjának bemutatása.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból; 15-20 soros epikai v. drámarészlet (pl. Madách: Az ember tragédiája).

12. osztály**Magyar nyelv****Belépő tevékenységformák**

- Az egyéni, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben.
- Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében.
- Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésében.
- Nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.
- Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás).
- Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban.
- A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés).
- Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.
- Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása.
- A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.
- A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék fel a nyelv szerepét a gondolkodásban, kultúrában, megismerésben,
- bírjanak kellő tájékozottsággal a magyar nyelv helyéről a világ nyelvei között,
- rendelkezzenek megfelelő ismeretekkel a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, a mai magyar nyelv-állapot legfőbb kérdéseiről,
- legyenek tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye,
- legyenek tisztában a szinkronia és diakronia fogalmával,
- tudják összekapcsolni a magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudást az irodalmi tanulmányaikkal,
- tanúsítsanak felelős magatartást a nyelv értékeinek védelmében,
- legyenek felkészültek az érettségi vizsgára.

Óraszámok

Heti 1 óra – összesen 32 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Általános nyelvi ismeretek	4	1		1
A magyar nyelv története	11	3	1	1
Nyelv és társadalom	2			
A nyelvi ismeretek rendszerezése Készüljünk az érettségire!	15	5	8	2
Összesen:	32	9	9	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Általános nyelvi ismeretek (4 óra) Nyelv és gondolkodás. Nyelv és megismerés. Nyelv és kultúra. A nyelvek eredete, nyelvcsaládok. A nyelvtípusok. A magyar nyelv helye. Az írás története	Tudatosítani, hogy a nyelv az emberi lét egyik legmeghatározóbb eszköze, eleme, egyúttal összetartó erő, kapocs. Láttatni a nyelv szerepét a gondolkodásban, megismerésben, kultúrában.
A magyar nyelv története (11 óra) Diakrónia és szinkrónia. A magyar nyelv eredete, rokonsága, a nyelvrokonság bizonyítékai. Nyelvtörténeti korszakaink. Nyelvemlékeink mint a nyelvtörténet forrásai. Változások a hangállományban, szókészletben, nyelvtani rendszerben. A jelentésváltozások. A nyelvújítás.	Felismertetni, hogy a változás és állandóság egyszerre jellemző a nyelvre. Nyelvtörténeti korszakokról szerzett tudás összekapcsolása az irodalmi, történelmi tanulmányokkal. Felhívni a figyelmet a divatos, de tudománytalan nyelvrokonítások megalapozatlanságára. Megmutatni a nyelvújítás művelődéstörténeti szerepét, fontosságát.
Nyelv és társadalom (2 óra) A nyelvművelésről. Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvi divatjelenségek. A határon túli magyar nyelvhasználat.	Megfigyeltetni, hogy az információs társadalom milyen hatással van a nyelvhasználatra. Felelős magatartást kialakítani a magyar nyelv értékeinek megőrzése érdekében. Rámutatni a nyelvközösség helyzete és nyelvhasználata közötti összefüggésre. Láttatni a nyelvi kultúra társadalmi jelentőségét, az anyanyelv szerepét a kisebbségek identitásának megőrzésében.
A nyelvi ismeretek rendszerezése. Készüljünk az érettségire! (15 óra) A középiskolai anyag áttekintése, rendszerezése; az anyanyelvi ismeretek összefoglalása a témaköröknek és kompetenciáknak megfelelően. Kiemelt témakörök: kommunikáció, szövegtan, retorika.	Szövegformálás, szövegalkotás, szóbeli és írásbeli megnyilatkozások, szövegértés gyakorlása.

Év végi követelmények

- Nagyobb nyelvcsaládok, főbb nyelvtípusok ismerete.
- A nyelv diakrón és szinkrón változásainak jellemzése példákkal.
- Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, történetének főbb szakaszairól.
- Nyelvemlékeink – a tihanyi apátság alapítólevele; Halotti beszéd; Ómagyar Mária-siralom – főbb jellemzőinek ismerete.
- A nyelvújítás mibenlétének, jelentőségének bemutatása.
- A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő szóbeli előadás, ismertetés, valamint értekezés, esszé írása.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyyszerű megfogalmazása.
- Irodalomelméleti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.
- Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.
- A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: a könyvtárhasználat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

- Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.
- Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.
- Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással.
- A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.
- Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.
- Önálló tájékozódásra törekvés a kortárs kultúrában.
- Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományaiban a helyi kultúrákövetítő intézmények körében.

Cél

Az irodalom tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- figyeljék meg a szépirodalom nyelvének változását jelző jelenségeket,
- bővítsék elemzési jártasságukat,
- képesek legyenek következtetések megfogalmazására az újonnan olvasott művek egyedi stílusbeli jellemzőiből,
- tudjanak különböző korokban keletkezett alkotásokat tematikai, poétikai szempontok szerint összevetni, történeti változásait vizsgálni,
- tudják összehasonlítani egy korszak több művészeti ágának sajátosságait,
- ismerjék fel, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány,
- legyenek nyitottak az irodalom határterületei iránt,
- érdeklődését felkeltse a kortárs magyar, határon túli és világirodalom iránt,
- legyenek felkészültek az érettségi vizsgára.

Óraszámok

Heti 3,5 óra – összesen **112 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Az avantgárd	4		1
A 20. század első felének világirodalma	15	1	1
József Attila	14	1	2
A két világháború közötti magyar irodalom	16	1	1
A 20. század második felének magyar irodalma	24	1	2
A 20. század második felének világirodalma	14	1	1
Érettségire készülés – összefoglalás	25	25	2
Összesen:	112	30	10

Tananyag	Művek, fogalmak
Az avantgárd (4 óra) Az avantgárd mozgalom. Főbb irányzatai. Avantgárd Magyarországon.	Néhány mű, ill. részlet pl. Apollinaire, Majakovszkij, Kassák Lajos írásaiból; részletek avantgárd irányzatok manifesztumaiból. <i>Fogalmak:</i> avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, dada, képvers.
A 20. század első felének világirodalma (15 óra) Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról, drámájáról. Thomas Mann, Franz Kafka, Mihail Bulgakov, Ernest Hemingway, Albert Camus, Bertolt Brecht, Garcia Lorca.	Néhány mű, ill. részlet pl. Kafka egy novellája, Thomas Mann: Tonio Kröger v. Mario és a varázsló; Bulgakov: Mester és Margarita; Brecht egy színműve. <i>Fogalmak:</i> családragény, nevelődési regény, esszéregény, abszurd, parabola, objektív idő, szubjektív idő, polifónia, egzisztencializmus, epikus dráma, epikus színház.

Tananyag	Művek, fogalmak
József Attila (14 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Tematikus válogatásban 10-12 vers, köztük: Tiszta szívvel, Külvárosi éj, Téli éjszaka, Elégia, Óda, Reménytelenül, A Dunánál, Karóval jöttél, Tudod, hogy nincs bocsánat. <i>Fogalmak:</i> síkváltás, komplex kép, archetípus, önmegszólító vers.
A két világháború közötti magyar irodalom (16 óra) Művelődés és szellemi élet. Szabó Lőrinc lírája. Németh László esszéi, regényei. Illyés Gyula költészete, prózája. Márai Sándor szépprózája, Radnóti Miklós lírája.	Szabó Lőrinc 2-3 verse; Németh László 1-2 esszéje; Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról; Bartók; Koszorú; Puszták népe (részlet); Márai egy műve, pl. Egy polgár vallomásai; Radnóti Miklós 5-6 verse. <i>Fogalmak:</i> szociográfia, népi-urbánus vita, szonettciklus, ekloga, idill, bukolika.
A 20. század második felének magyar irodalma (24 óra) Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról. Weöres Sándor, Pilinszky János, Nagy László lírájáról; Déry Tibor, Örkény István, Ottlik Géza szépprózája. Kitekintés a határon túli magyar irodalomra – Sütő András, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos. A kortárs magyar irodalomból – pl. Baka István, Kertész Imre, Esterházy Péter, Nádas Péter.	2-3 vers a választott költőktől; Déry: Szerelem; Örkény: Tóték; egypercesek; Ottlik: Iskola a határon; Kertész Imre: Sorstalanság.
A 20. század második felének világirodalma (14 óra) Néhány alkotó egy-egy művén keresztül keresztmetszetet adni a korszak epikájáról, drámájáról. Pl.: Garcia Marquez, Golding, Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Kundera; Beckett, Dürrenmatt, Arthur Miller.	Legalább egy regény és egy dráma. <i>Fogalmak:</i> abszurd dráma, mítosz, utópia, posztmodern.
Érettségire készülés – összefoglalás (25 óra) Az érettségi vizsga ismeretköreinek, vizsgakövetelményeinek megfelelő rendszerezés, összefoglalás a megadott kompetenciák alapján.	

Év végi követelmények

- Az avantgárd irányzatok néhány jellemző jegyének ismerete.
- József Attila életművének ismerete.
- Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Pilinszky János költői portréjának bemutatása.
- Világlátás és kifejezőmód Illyés Gyula, Németh László, Örkény István művészetében.
- Ismeretek a kortárs magyar irodalomról.
- A 20. századi világirodalom tematikai, formabeli változatosságának bemutatása néhány szerzőn keresztül.
- Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból; 15-20 soros epikai v. drámarészlet.

ÉLŐ IDEGEN NYELV

Első idegen nyelv: angol második idegen nyelv: francia

9–12. évfolyam

Bevezetés

A XXI. században kiemelt szerepet kapott az idegen nyelvek oktatása, mivel a nyelvtudás fontos eszközévé vált mind a sikeres munkavállalásnak, mind az ismeretek, információk megszerzésének. A nyelvtudás már eszköze és feltétele annak, hogy a tanulók, mint az Európai Unió polgárai, minél hatékonyabban aknázhassák ki a lehetőségeiket. Ezért a cél az, hogy a tanulók gyakorlati szókinccsre épülő biztos nyelvtudás birtokába jussanak, és ennek birtokában képesek legyenek szóban és írásban kommunikálni.

Az *élő idegen nyelv* műveltségi terület céljai és tartalma összhangban vannak a Nemzeti alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, valamint az Európa Tanács ajánlásaival.

Célok és feladatok az angol, mint első idegen nyelv tanulása során

A gimnáziumok 9. osztályába érkező diákok többsége már legalább öt éve tanulják az angol nyelvet, megismerkedtek az idegen nyelvi foglalkozások feladat- és szövegtípusaival, szókinccsük bővült, megértik a tanár célnyelvi órávezetését, önbizalmuk lehetővé teszi számukra, hogy az órai munkában egyénileg, párban vagy csoportban eredményesen vegyenek részt, órán kívüli feladataikat önállóan megoldják. Önértékelésük fejlett és reális: ismerik erős és gyenge pontjaikat. Továbbra is fontos motivációjuk fenntartása és további fejlesztése. A nyelvi kompetenciájuk – mind verbális, mind írásbeli készségül, illetve nyelvtani ismereteik – igen különbözőek, gyakran hiányosak vagy felületesek. Fontos, hogy az alapozó szakasz alaposabban, részletesebben, jól begyakorolt feladatokkal készítse fel a tanulókat a további ismeretek sikeres elsajátítására és hatékony alkalmazására, illetve kerüljenek a tanulók megközelítőleg azonos tudásszintre.

Ez a tanterv az emelt szintű érettségi követelményeinek megfelelően készült, ezért a cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az B1 közötti szintre, melyen

- megértik a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és szabadidő stb. terén;
- elboldogulnak a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik;
- egyszerű, összefüggő szövegeket tudnak alkotni ismert vagy az érdeklődési körükbe tartozó témákban,
- le tudják írni az élményeiket, a különböző eseményeket;
- röviden meg tudják indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

A 12. évfolyam végére a diákoknak B2 szintű nyelvtudást kell szerezniük, melyen

- az előző szintnél fejlettebb szókinccsel, szélesebb skálán mozgó, de ismert témákról kell szóban és írásban információt cserélniük;
- folyamatos és természetes interakciót tudnak kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű beszélővel, mely az egyik félnek sem megterhelő;
- képesek világos és részletes szöveget alkotni széles témakörben és változatos műfajban.

Továbbra is lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag felölelje a más tantárgyaknál tanult tartalmakat, de ezeken az évfolyamokon a diákok nyelvi szintje már új tananyag feldolgozását is lehetővé teszi. Fontos, hogy az előző évekhez hasonlóan segítsék a nyelvtanulást az önálló olvasás és az osztálytermen kívüli nyelvi hatások.

Ebben az életkorban a diákokat segítheti a szabályszerűségek felismerése és azok alkalmazása, de a hangsúly továbbra is a jelentésen, a kontextuson és a kommunikáción van. Ezeken az évfolyamokon kell egyensúlyt teremteni a folyamatos beszéd és a nyelvhelyesség között.

A 12. év végére a diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló nyelvfejléshez elengedhetetlen nyelvtanulási stratégiákat.

Összesített óraterv

Osztály	9.		10.		11.		12.	
Heti óraszám	4		3,5		3,5+1,5		4+1,5	
Tantárgy	Angol	Francia	Angol	Francia	Angol	Francia	Angol	Francia
Heti óraszám:	2	2	2	1,5	3	2	3,5	2
Évi óraszám:	74	74	74	55,5	111	74	129,5	74

*A +1,5 órát az érettségi felkészítésre szánt órák alapszámából használtuk fel.

Általános célok, követelmények

1. A tanuló a mindennapi érintkezésben tudja használni az angol nyelvet.
2. Az angol nyelv tanulása során kifejlődő alapkészségek tegyék számára lehetővé további nyelvek elsajátítását.
3. Kapjon ízelítőt az angolszász országok kultúrájából és civilizációjából, sajátos értékeiből, és ezeket saját kultúrájával összehasonlítva a magyar kultúrát is lássa tágabb összefüggésben.
4. Szerezzen ismereteket a nyelv természetéről, hogy ezáltal a saját anyanyelvét is tágabb rendszerben tudja szemlélni, növekedjen önismerete is.
5. Létesíthessen az idegen nyelv használatán keresztül új emberi kapcsolatokat, és ezáltal tudja értékelni más országok népeit és kultúráját.
6. Jusson olyan ismeretekhez, amelyek anyanyelvén esetleg nem hozzáférhetők.
7. Személyisége gazdagodjon, önbizalma nőjön az idegen nyelven való önkifejezés öröme által.
8. Nyelvi gátak ne akadályozzák abban, hogy magyarként Európa polgára is lehessen.
9. Az együttműködési készség fejlesztésének követelményei
A tanulók vegyenek részt:
 - életszerű feladatok tervezésében és kivitelezésében (interjúk, osztályújság, rádióműsor-készítés; színjátás stb.);
 - nyelvi játékokban, vetélkedőkben.
10. Az önálló tanulási készség fejlesztése érdekében tudjanak a tanulók szótárakat és egyéb segédanyagokat használni.
11. A tanuló nyelvi kompetenciáinak megfelelő szintje tegye lehetővé az oktatási intézmény által meghatározott vizsga sikeres letételét, vagy a nyelvtudást igazoló okirat beszerzését.
12. A tanuló szóbeli nyelvhasználatában törekedjen a helyes hangsúly, hanglejtés és kiejtés elsajátítására
 - beszédsebessége ne akadályozza a kommunikációt
 - merjen és tudjon segítséget kérni
 - legyen képes véleményének önálló kifejtésére mind szóban mind pedig írásban
 - a beszélt és írott szöveget értse meg globálisan, ill. tudja a megfelelő információkat kiszűrni
 - ismerje és alkalmazza az írásbeli közlésformák leggyakoribb fajtáit

Ellenőrzés, értékelés

Ellenőrzés:

- folyamatos szóbeli értékelés (feleletek);
- írásbeli ellenőrzés (3 témazáró valamint tanév végi összefoglaló feladatlap).

Az értékelés módjai:

- szóbeli értékelés;
- ösztönző-formáló (formatív) értékelés;
- minősítő-szelektáló (szummatív) ellenőrzés alkalmazása (pl. a tanulók tudásszintjének megfelelő csoportok kialakítása céljából);
- összegző-lezáró értékelés (osztályzás).

Angol (első idegen nyelv)

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben szóban és írásban tud információt cserélni, szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)

- Ember és társadalom: hátrányos helyzetű és elesett emberek segítése; diszkrimináció.
- Tágabb környezetünk: idegenvezetés a lakóhelyen; a nagyvárosi élet jellemzői.
- Természeti környezetünk: környezetszennyezés és környezetvédelem.
- Az iskola világa: egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
- Egészség és betegség: hagyományos gyógykezelés és természetgyógyászat; egészséges életmód.
- Étkezés: a helyes és helytelen táplálkozás; éttermek és gyorséttermek.
- Utazás: nyaralás itthon és külföldön; egy körutazás megtervezése.
- Szabadidő, szórakozás: veszélyes sportok; kulturális események; a színház és a mozi világa; a modern és a klasszikus zene; az Internet világa.
- A munka világa: munkavállalás nyáron; munkakörülmények hazánkban és külföldön; pályaválasztás.
- Országismeret: találkozások az angolszász országok kultúrájával; tájékozódás azok politikai, gazdasági és társadalmi életéről.
- Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; az angolszász országok közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
- Aktuális témák.

9. osztály

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés;
- bemutatkozás, bemutatás;
- érdeklődés;
- foglalkozás iránt és arra reagálás;
- gratuláció és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- tetszés, nem tetszés;
- véleménynyilvánítás és arra reagálás;
- véleménykérés;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- egyetértés, egyet nem értés.

Érzelem kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- csodálkozás;
- sajnálkozás, együttérzés;
- öröm, szomorúság;
- elégedettség, elégedetlenség, bosszúság;

- remény;
- bánat, elkeseredés;
- akarat, kívánság;
- képesség;
- szükségesség;
- lehetőség;
- ígéret.

Információcsere

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés és adás;
- tudás, nem tudás.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kínálás és arra reagálás;
- tiltás, felszólítás;
- engedélykérés;
- udvarias kérés;
- javaslat és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- megértés biztosítása;
- betűzés;
- visszakérdezés, ismétléskérés;
- felkérés hangosabb, lassabb beszédre.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése:

- 'be' ige jelen, múlt és jövő idejű alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- egyszerű múlt idő; rendhagyó igék;
- jövő idő (be going to).

Birtoklás kifejezése:

- birtokos melléknevek;
- birtokos eset;
- az 'of'-os szerkezet;
- 'have got' szerkezet használata.

Térbeli viszonyok:

- irányok, helymeghatározás.

Időbeli viszonyok:

- gyakoriság; időpont, időtartam;
- időre vonatkozó előljárók.

Modalitás:

- képesség;
- szükségesség;
- engedélyezés;
- tiltás.

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- some, any, much, many használata.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása; rendhagyó melléknevek.

Logikai viszonyok

- kötőszavak;
- célhatározói mellékmondatok,
- feltételes mód (type 1)

Szövegösszetartó eszközök:

- névelők;
- személyes névmások;
- 'some, any; there is/are';
- mutatószavak.

Témalista

Témakör	Óraszám
Ember és társadalom – az élet fordulópontjai, (ön)életrajz, közösségek, emberi kapcsolatok	8
Tágabb környezetünk – hazánk és a célnyelvi országok földrajzi és társadalmi viszonyai (szokások, intézmények, nemzeti sajátosságok)	6
Környezetvédelem	5
Az iskola világa – a diákok élete hazánkban és a célnyelvi országokban	10
A munka világa – pályaválasztás, diákmunka, munkavállalás, munkakörülmények, a pénz, az árak, a megélhetés	4
Ép testben ép lélek – egészséges életmód	7
Szabadidő, szórakozás – művészeti események, olvasás, sportesemények	8
Kultúra – irodalom, történelem, zene	8
Tudomány és technika – technika az otthonunkban	3
Szabadon felhasználható órák (tanulási stratégiák fejlesztésére, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	15

Követelmények*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb.100 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni;
- kb.100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb.100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb.100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- köznyelven megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgást követni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb.150 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb.150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegteltől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb.150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb.150 szavas köznyelven megírt szövegben fontos információt megtalálni;
- kb.150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb.150 szavas köznyelven megírt szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai illetve irodalmi szöveget követni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb.100 szavas, tényyszerű információt közvetítő, néhány bekezdésből álló szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján szöveggé rendezni, egyszerű közléseket írásban megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

10. osztály

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonáláskor bemutatkozás és elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés horgylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás, együttérzés;
- öröm, szomorúság;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;

- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék, terv;
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése:

- 'be' ige jelen, múlt és jövő idejű alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- egyszerű múlt idő; rendhagyó igék;
- jövő idő (be going to; will);
- Present Perfect Simple;
- szenvedő szerkezet jelen és múlt időben;
- Present Perfect Passive;
- folyamatos múlt idő.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos melléknévek;
- birtokos eset;
- az 'of' -os szerkezet;
- 'have got' szerkezet használata;
- birtokos névmások.

Térbeli viszonyok:

- irányok, helymeghatározás;
- földrajzi elhelyezkedés.

Időbeli viszonyok:

- gyakoriság; időpont, időtartam;
- időre vonatkozó elöljárók.

Modalitás:

- képesség;
- szükségesség;
- engedélyezés;
- tiltás.

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- 'some, any, much, many' használata.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása; rendhagyó melléknevek.

Logikai viszonyok

- kötőszavak;
- célhatározói mellékmondatok,
- feltételes mód (type 1&2).

Szövegösszetartó eszközök:

- névelők
- személyes névmások;
- visszaható névmások;
- 'some, any; there is/are',
- mutatószavak.

Témalista

Témakör	Óraszám
Ember és társadalom – az élet fordulópontjai, (ön)életrajz, közösségek, emberi kapcsolatok	7
Tágabb környezetünk – hazánk és a célnyelvi országok földrajzi és társadalmi viszonyai (szokások, intézmények, nemzeti sajátosságok)	6
Környezetvédelem	6
Az iskola világa – a diákok élete hazánkban és a célnyelvi országokban	10
A munka világa – pályaválasztás, diákmunka, munkavállalás, munkakörülmények, a pénz, az árak, a megélhetés	4
Ép testben ép lélek – egészséges életmód	6
Szabadidő, szórakozás – művészeti események, olvasás, sportesemények	9
Kultúra – irodalom, történelem, zene	7
Tudomány és technika – technika az otthonunkban	4
Szabadon felhasználható órák (tanulási stratégiák fejlesztésére, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	15

Követelmények*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb.150 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni,
- kb.150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni,
- kb.150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni,
- kb.150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani,
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényeges pontjait megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni,
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni,
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni,
- beszélgetésben részt venni,
- társalgásba bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejezni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni,
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani,
- kb. 200 szavas köznyelven megírt szöveg felépítését megérteni,
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Írásképeség

A tanuló legyen képes

- kb.120 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni,
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni,
- különböző szövegfajtákat létrehozni,
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés, baráti levél, beszámoló) használni.

11. osztály

Időkeret: 111 óra/év (3 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás, elköszönés;

- szóbeli üdvözlőküldés;
- személyes levélben megszólítás;
- személyes levélben elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás;
- együttérzés és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- hála;
- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- ellenvetés visszautasítása;
- akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség;
- ígéret;
- szándék;
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- válaszadás elutasítása;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás;
- segítség felajánlása és arra reagálás;
- ajánlat és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás;
- megerősítés;
- körülírás;
- példa megnevezése;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök*Létezés kifejezése:*

- 'be' ige jelen, múlt és jövő idejű alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- egyszerű múlt idő; rendhagyó igék;
- jövő idő (be going to; will);
- Present Perfect Simple;
- szenvedő szerkezet jelen és múlt időben;
- Present Perfect Passive;
- folyamatos múlt idő;
- 'used to';
- Past Perfect.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos melléknévek;
- birtokos eset;
- az 'of'-os szerkezet;
- 'have got' szerkezet használata;
- birtokos névmások.

Térbeli viszonyok:

- irányok, helymeghatározás;
- földrajzi elhelyezkedés.

Időbeli viszonyok:

- gyakoriság; időpont, időtartam;
- időre vonatkozó előljárók.

Modalitás:

- képesség;
- szükségesség;
- engedélyezés;
- tiltás.

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- some, any, much, many használata;
- 'too / enough'

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása; rendhagyó melléknevek.

Logikai viszonyok

- kötőszavak;
- célhatározói mellékmondatok,
- feltételes mód (type 1,2&3);
- függő beszéd.

Szövegösszetartó eszközök:

- névelők
- személyes névmások;
- visszaható névmások;
- 'some, any; there is/are';
- mutatószavak.

Témalista

Témakör	Óraszám
Ember és társadalom – az élet fordulópontjai, (ön)életrajz, közösségek, emberi kapcsolatok	11
Tágabb környezetünk – hazánk és a célnyelvi országok földrajzi és társadalmi viszonyai (szokások, intézmények, nemzeti sajátosságok)	7
Környezetvédelem	6
Az iskola világa – a diákok élete hazánkban és a célnyelvi országokban	14
A munka világa – pályaválasztás, diákmunka, munkavállalás, munkakörülmények, a pénz, az árak, a megélhetés	5
Ép testben ép lélek – egészséges életmód	10
Szabadidő, szórakozás – művészeti események, olvasás, sportesemények	10
Kultúra – irodalom, történelem, zene	12
Tudomány és technika – technika az otthonunkban	5
Szabadon felhasználható órák (tanulási stratégiák fejlesztésére, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	30

Követelmények*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegteltől elkülöníteni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni,
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani,
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget különösebb nehézség nélkül megérteni.

Beszédképesség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni,
- választékos mondatokban részletes közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni,
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni,
- beszélgetésben részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni,
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtől megkülönböztetni,
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni,
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni,
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani,
- kb. 250 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelven és/vagy célnyelven összefoglalni,
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg különösebb nehézség nélkül megérteni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 150 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni,
- gondolatait és érzelmeit változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni,
- különböző szövegfajtákat létrehozni,
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés, baráti és hivatalos levél, beszámoló, riport, könyv- / filmismertető) használni.

12. osztály

Időkeret: 129,5 óra/év (3,5 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás, elköszönés;
- szóbeli üdvözlétküldés;
- személyes és hivatalos levélben megszólítás;
- személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás;
- érdeklődés hogyanlét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás;
- együttérzés és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- hála;
- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- félelem;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika, szemrehányás;
- ellenvetés;
- ellenvetés visszautasítása;
- akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség;
- ígéret;
- szándék, terv;
- csodálkozás;
- aggodalom, félelem;
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- válaszadás elutasítása;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés;
- emlékezés, nem emlékezés;
- feltételezés, kétely;
- ok, okozat.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás;
- reklamálás, panasz;
- tanácskérés, tanácsadás;
- segítség felajánlása és arra reagálás;
- ajánlat és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- megértés biztosítása,
 - visszakérdezés, ismétléskérés,
 - nem értés,
 - betűzés kérése, betűzés,
 - felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- párbeszéd strukturálása,
 - beszélgetés kezdése,
 - elemek összekapcsolása,
 - beszélgetés lezárása;
- beszélgetésbe be- és kilépés
 - beszélési szándék jelzése,
 - téma bevezetése,
 - félbeszakítás,
 - folytatás szándékának jelzése,
 - a partner mondanivalójának követése,
 - befejezés jelzése,

- saját szöveg strukturálása;
 - körülírás,
 - példa megnevezése,
 - témaváltás,
 - visszatérés a témához,
 - kiemelés, hangsúlyozás,
 - kérdezési stratégiák.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése:

- 'be' ige jelen, múlt és jövő idejű alakjai.

Cselekvés, történés kifejezése:

- egyszerű jelen idő;
- folyamatos jelen idő;
- egyszerű múlt idő; rendhagyó igék;
- jövő idő (be going to; will);
- Present Perfect Simple;
- szenvedő szerkezet jelen és múlt időben;
- Present Perfect Passive;
- folyamatos múlt idő;
- 'used to';
- Past Perfect.

Birtoklás kifejezése:

- birtokos melléknevek;
- birtokos eset;
- az 'of'-os szerkezet;
- 'have got' szerkezet használata;
- birtokos névmások.

Térbeli viszonyok:

- irányok, helymeghatározás;
- földrajzi elhelyezkedés.

Időbeli viszonyok:

- gyakoriság; időpont, időtartam;
- időre vonatkozó elöljárók.

Modalitás:

- képesség;
- szükségesség;
- engedélyezés;
- tiltás.

Mennyiségi viszonyok:

- tő- és sorszámnevek;
- főnevek egyes és többes száma;
- megszámlálható és nem megszámlálható főnevek;
- some, any, much, many használata;
- 'too / enough'.

Minőségi viszonyok:

- melléknevek;
- melléknevek fokozása; rendhagyó melléknevek.

Logikai viszonyok

- kötőszavak;
- célhatározói mellékmondatok;
- feltételes mód (type 1,2&3);
- függő beszéd.

Szövegösszetartó eszközök:

- névelők
- személyes névmások;
- visszaható névmások;
- 'some, any; there is/are';
- mutatószavak.

Témalista

Témakör	Óraszám
Ember és társadalom – az élet fordulópontjai, (ön)életrajz, közösségek, emberi kapcsolatok	12
Tágabb környezetünk – hazánk és a célnyelvi országok földrajzi és társadalmi viszonyai (szokások, intézmények, nemzeti sajátosságok)	10
Környezetvédelem	6,5
Az iskola világa – a diákok élete hazánkban és a célnyelvi országokban	1
A munka világa – pályaválasztás, diákmunka, munkavállalás, munkakörülmények, a pénz, az árak, a megélhetés	7
Ép testben ép lélek – egészséges életmód	12
Szabadidő, szórakozás – művészeti események, olvasás, sportesemények	10
Kultúra – irodalom, történelem, zene	10
Tudomány és technika – technika az otthonunkban	5
Szabadon felhasználható órák (tanulási stratégiák fejlesztésére, gyakorlásra, összefoglalásra, számonkérésre)	40

Követelmények*Hallott szöveg értése*

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelenről elkülöníteni,
- kb. 250 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni,
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megérteni,
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani,
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Beszédkésztség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre szisztematikusan rendezett válaszokat adni,
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni,
- gondolatait megfelelő logikai sorrendben, választékos mondatokban pontosan kifejezni,
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni,
- társalgásban aktívan részt venni, más véleményét kikérni, saját álláspontját megvédeni.

Olvast szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 300 szavas szöveget elolvasni,
- kb. 300 szavas szövegben lényeges információt a lényegtelenről megkülönböztetni,
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 300 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni,
- kb. 300 szavas szövegben fontos információt megtalálni,
- kb. 300 szavas szövegben specifikus információt azonosítani,

- kb. 300 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelvén összefoglalni,
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, ténytudást közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni,
- gondolatait, érzelmeit, érvekkel alátámasztott véleményét változatos kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikai összefüggések alapján, bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni,
- különböző szövegfajtákat létrehozni,
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés, baráti és hivatalos levél, beszámoló, riport, könyv- / filmismertető, újságcikk, esszé) használni.

Francia (második idegen nyelv)

Általános célok

A Nemzeti alaptanterv egyik fontos műveltségi területe az élő idegen nyelvek oktatása. A korszerű tudáshoz elengedhetetlen legalább egy idegen nyelv középfokú, és egy második idegen nyelv kommunikációképes ismerete.

A francia nyelv nemcsak Franciaországban és a frankofon országokban, de az Európai Unió és a világ más országaiban is fontos szerepet tölt be. Így a nyelvet alapszinten (B1) elsajátító tanuló lehetőséget kap új társas kapcsolatok kialakítására, más kultúrák megismerésére, idegen nyelvi környezetben saját ügyei önálló intézésére. A fő cél az, hogy a tanuló a mindennapi élet helyzeteiben képes legyen – szóban és írásban – francia nyelvű kommunikációra, és ezt a kapott tudást képes legyen egyénileg is továbbfejleszteni.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben, szóban és írásban tud néhány mondatos információt cserélni, rövidebb szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

9. osztály

Óraszám: 74 óra (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Témakörök

Az én világom

- bemutatkozás, bemutatás;
- személyi adatok, életrajz, hírességek;
- származás, nemzetiség;
- külső és belső tulajdonságok.

A család, barátok

- kapcsolatok a családban;
- foglalkozások;
- ünnepek, ajándékozás.

Ház, lakás

- a lakás berendezése;
- közvetlen környezetünk, tájékozódás;
- közlekedés a városban, városnézés.

Mindennapi életünk

- napirend ,napszakok ,időpontok;
- szabadidő, szórakozás, hétvége;
- telefonálás.

Az iskola

- egy nap az iskolában, tantárgyak;

Vásárlás

- élelmiszer;
- árak, fizetési eszközök.

Étkezés

- mindennapi étkezési szokások;
- étterem, menü.

Időjárás

- időjárási viszonyok;
- év, évszakok.

Öltözködés

- ruhadarabok;
- színek.

Európa, ország-, és városnevek

- Párizs, néhány jellegzetesség.

Fogalomkörök*Beszédhangok, helyes kiejtés**Az ige*

- létige: *être* ,il y a;
- *avoir*;
- *er* típus;
- rendhagyó igék (*s appeler, acheter, connaître, lire, dire, faire, aller, venir, pouvoir, vouloir, voir, mettre, prendre, boire, prendre, croire, pouvoir, savoir*);
- *ir* típus;
- *re* típus;
- visszaható igék;
- *futur proche*;
- *passé récent*;
- *passé composé* képzése, egyeztetési problémái, rendhagyó alakjai;
- *impératif*.

A főnév

- neme;
- többes száma.

A melléknév

- egyeztetés;
- helye;
- háromalakú melléknév.

A determináns

- határozott névelő;
- határozatlan névelő;
- anyagnévelő;
- birtokos determináns;
- mutató determináns.

A névmás

- személyes névmás (rövid és hangsúlyos alak);
- on.

Tagadás

- ne...pas, ne...plus, ne...rien, ne... personne;
- + de.

Prepozíció

- a, en, de;
- helyhatározós szerkezetek.

Mennyiség kifejezése

- tőszámnev, sorszámnev.

A mondat

- egyszerű összetett mondat;
- okság kifejezése (Pourquoi? Parce que...).

Követelmények

- A tanuló legyen képes a tananyagban felsorolt társalgási témakörökben az adott szókinccsel szóban és írásban kommunikálni.
- A tanuló érjen el egyes nyelvtani szerkezetek automatikus használatának szintjére. Legyen képes felismerni és alkalmazni a begyakorolt nyelvtani szabályszerűségeket.
- Legyen tudatában az eltérő szokásoknak, kultúrának, és ezekhez a beszédhelyzetekben alkalmazkodjon.

10. osztály

Óraszám: 55,5 óra (1,5 óra/hét) óra

Témakörök, tartalmak**Témakörök***Emberi kapcsolatok*

- munkamegosztás a családban, házimunka;
- barátok, külső-belső tulajdonságok;
- baráti levél;
- háztartási gépek, használati utasítások.

Tágabb környezetünk

- lakóhelyünk jellegzetességeinek bemutatása;
- városi és vidéki élet;
- természeti környezetünk: növények, állatok.

Az iskola

- az én iskolám;
- jegyek.

Egészség, betegség

- testrészek;
- betegség, orvosnál.

Szolgáltatások

- posta, telefon;
- bevásárlás;
- áruházi osztályok, termékek.

Étkezés

- néhány tipikus étel, receptek.

Szabadidő

- sport;
- hobbi;
- mozi, színház, televízió;
- vakáció.

Fogalomkörök*Az ige*

- passé composé: egyeztetés a tárggyal;
- rendhagyó igék (recevoir, envoyer, finir, servir, sentir, tenir);
- impératif: être, avoir;
- imparfait: képzése, használati köre;
- futur simple: képzése, használata;
- műveltetés;
- szenvedő szerkezet;
- személytelen szerkezetek.

A főnév, rendhagyó többes szám (x)*Az infinitif*

- alakjai, használata.

A melléknév

- középfok;
- felsőfok;
- összehasonlítás.

A determináns

- tout elődetermináns;
- határozatlan (chaque, aucun -e).

A névmás

- vonatkozó névmás (qui, que, ou);
- y, en;

- személyes névmások helye;
- tout mint névmás;
- mutató névmás;
- kérdő névmások.

A határozószó

- középfoka, felsőfoka;
- tout.

Tagadás

- ne...jamais, pas de tout, rien de tout;
- ni...ni;
- korlátozás: ne...que.

Prepozíció

- időhatározó kifejezése;
- entre-parmi.

A mondat

- vonatkozó mellékmondat;
- kérdő mondat fordított szórenddel;
- cél kifejezése (pour+infinitif).

Követelmény

- A tanuló legyen képes a tananyagban megadott témakörökben viszonylag hosszú és bonyolult beszélgetésben aktívan részt venni.
- A tanuló legyen képes a már megismert és begyakorolt nyelvtani ismereteket, írásban és szóban viszonylag tudatosan használni oly módon, hogy hibái a folyamatos kommunikációt ne zavarják.

11. osztály

Óraszám: 74 óra (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak

Témakörök

Emberi kapcsolatok

- családi szokások (különbségek a francia és magyar családok között);
- vendégfogadás, cserekapcsolatok;
- diák-tanár kapcsolat;
- önéletrajz.

Tágabb környezetünk

- Magyarország rövid bemutatása;
- az Európai Unió;
- Franciaország régiói, földrajzi, éghajlati viszonyai, szokások.

Környezetvédelem

- közvetlen környezetünk természeti szépségei;
- a természet védelme közvetlen környezetünkben;
- a társadalmi fejlődés előnyei hátrányai.

Az iskola

- iskolarendszer Magyarországon és Franciaországban.

A munka

- munkahely;
- a háztartáshoz kapcsolódó szolgáltatások.

Egészség, betegség

- baleset, kórház;
- gyógyszertár;
- egészséges életmód (étkezés, sport).

Szabadidő

- kiállítás, múzeum;
- könyvek, irodalom, újságok.

Utazás

- előkészületek az utazásra;
- vonat, autóbusz, repülő;
- szálloda, kempingezés.

Francia kultúra

- dalok, versek, novellák, képregény.

Fogalomkörök*Az ige*

- conditionnel, présent et passé;
- plus -que-parfait: képzése, használata;
- futur dans le passé: képzése, használata;
- rendhagyó igeik (jeter, vivre, battre, mourir, naître, courir, craindre, plaire, pleuvoir).

Az igenév

- a participe présent és a gérondif használata;
- az adjectif verbal;
- infinitif passé.

A névmás

- állítmányi (le);
- vonatkozó (lequel ... prepozíciós összevont alakjai).

A determináns

- de vonzat + article partitif;
- quel.

A mondat

- a gérondif alkalmazása;
- feltételes mondat: si + présent +futur simple, si + imparfait + conditionnel présent , si + plus-que-parfait+conditionnel passé;
- felkiáltó mondat;
- főnévi igenévvel kifejezett mondat;
 - sans + infinitif,
 - au lieu + infinitif,
 - avant de + infinitif,
- függő beszéd, függő kérdés: időegyeztetés, előidejűség, utóidejűség;
- kötőszók.

Követelmények

- A tanuló a tanár segítségével mélyítse el és rendszerezze az eddig tanult nyelvtani ismereteket, az új nyelvtani szabályokat ismerje fel és alkalmazza szóban és írásban egyaránt. Fokozatosan tudatosuljon benne az anyanyelv és a francia nyelv közötti különbség.
- A tanuló legyen képes a tananyagban leírt témakörökben viszonylag hosszú és bonyolult beszélgetésekben részt venni, információkat adni és kapni.

12. osztály

Óraszám: 74 óra (2 óra/hét)

Témakörök, tartalmak**Témakörök*****Ember és társadalom***

- önmagunk bemutatása (hivatalos céllal);
- barátság, szerelem;
- leányok és fiúk: tipikus viselkedési mód, udvariasság;
- öltözködés, divat;
- előítéletek, „másság”, tolerancia;
- a politikai élet;
- hivatalos levél.

Tágabb környezetünk

- idegenforgalmi nevezetességek Magyarországon;
- frankofon országok Európában;
- a francia nyelv dialektusainak jellegzetességei.

Környezetvédelem

- környezeti ártalmak;
- természetvédelmi lehetőségek, ötletek.

Az iskola világa

- néhány tudományterület szókincse (földrajz, történelem, biológia);
- diákprogramok.

A munka világa

- munkavállalás;
- au-pair lehetőségek;
- továbbtanulás.

Egészség, betegség

- orvosi ellátás külföldön.

Szabadidő

- ifjúsági rendezvények;
- irodalom, zene, film.

Utazás

- rendőrség, vám;
- pénzváltás, bank;
- autó, benzinkút;
- dalok, versek, novellák, színdarab, képregény.

Fogalomkörök*Az ige*

- subjonctif présent;
 - képzése, rendhagyó alakok, használatának esetei,
 - használata főmondatban,
- subjonctif passé: képzése, használata;
- indicatif vagy subjonctif;
- infinitif vagy subjonctif;
- múlt idő -kör ismétlése;
- jövőidő-kör ismétlése;
- rendhagyó igék: valoir, poursuivre, s enfuir.

A főnévi igenév

- infinitif présent, passé, passif.

Az igenevek használatának ismétlése*A mondat*

- megengedő (bien que, malgré + főnév, de façon a);
- következményes (si bien que..., de telle sorte que..., à tel point que..);
- feltételes (au cas où..., dans le cas où...);
- ellentétes (tandis que, alors que).

Követelmények a 12. évfolyam végére

A tanuló tudja használni a nyelvet a mindennapi kommunikációs helyzetekben. Ismerje meg fő vonalakban a frankofon országok földrajzát, kultúráját. Ismerje fel a francia nyelv legfontosabb szerkezeti tulajdonságait, tudja összevetni a magyar nyelvvel. Nyelvtudását képes legyen önállóan is továbbfejleszteni.

Beszédértés:

A tanuló értse a tanár francia óravezetését. Értse meg a mindennapi élet témáiban folytatott normál tempójú élő ill. rögzített beszédet.

Beszédkésztség:

A tanuló legyen képes meghatározott témakörökben kommunikálni, véleményt formálni, beszélgetést kezdeményezni.

Olvasásértés:

A tanuló legyen képes ismeretlen elemeket tartalmazó szöveget is helyesen, jó kiejtéssel és hangleytéssel olvasni. Értse meg az olvasott szöveg lényegét, legyen képes az olvasott szöveg tartalmának összefoglalására.

Íráskésztség:

Legyen képes adott témában irányított fogalmazást írni, néhány szövegfajtát önállóan is összeállítani.

MATEMATIKA

9-12. évfolyam

Bevezetés

Jelen tanterv a NAT 2003-ban leírt célok és fejlesztési követelmények, valamint a kétszintű érettségi követelményei alapján készült, és mind tartalmában, mind fejlesztési feladataiban és követelményeiben erősen támaszkodik a 2003. áprilisában megjelent, átdolgozott matematika Kerettantervre (Magyar Közlöny, 2003/43/II. szám, 260-270. oldal). A tananyag témakörökre történő felosztásánál az érettségi követelmények felosztását követtük, így az öt témakör: **Gondolkodási módszerek; Számтан, algebra; Függvények, sorozatok; Geometria; Valószínűség, statisztika.**

Az alábbi táblázat az egyes témakörökre felhasználható óraszámokat tartalmazza. Ezek a tanmenet elkészítése során, ahol szakmailag indokolt, átcsoportosíthatók a hozzá tartozó anyagrészekkel együtt. A 11. évfolyamon a zárójelben található szám a középszintű érettségire történő felkészítésre adható óraszám (heti +1,5 óra) témakörökre lebontva. A 12. évfolyamon az egyes témakörök órászáma tartalmazza a középszintű érettségire történő felkészítésre, az ismeretek ismételtesre, rendszerezésére, és alkalmazására adható óraszámot (heti +1,5 óra) is.

	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam
Gondolkodási módszerek	6	6	10 (+4)	17
Számтан, algebra	38	40	31 (+14)	26
Függvények, sorozatok	15	12	14 (+8)	27
Geometria	39	39	40 (+15)	47
Valószínűség, statisztika	5	8	10 (+5)	13
Év végi ismételtes	6	6	6 (+9,5)	14
Összesen	111	111	111 (+55,5)	144

Alapelvek, célok

A matematikatanítás célja, feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. Mindezt az a folyamat biztosítja, amelynek során fokozatosan kiépítjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultakat változatos területeken alkalmazzuk. A problémák felvetése tegye indokolttá a tanulók számára a pontos fogalomalkotást. Ezek a folyamatok váljanak a tanulók belső, felfedező tanulási tevékenységének részévé.

Mindez fejleszti a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók matematizáló, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. A lehetőségekhez igazodva támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése.

Az általános iskolai tanításhoz képest egyre inkább hangsúlyt kap a tárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem. A tanulók váljanak képessé a középszintű érettségi vizsga sikeres letételére.

Fejlesztési feladatok, követelmények

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása

A matematikai szemlélet fejlesztése

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor. A különböző témakörökben megismert összefüggések feladatokban, gyakorlati problémákban való alkalmazása, más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása fejleszti a tanulók matematizáló tevékenységét.

Az időszak végére szükség van a valós számkör biztos ismeretére, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazására is. A tananyag különböző fejezeteiben a számításoknál fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos használata, a számítógép alkalmazása. Műveleteket az algebrai kifejezések és a vektorok körében is értelmezünk és használunk.

Elengedhetetlen az elemi függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos tárgyak megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógiás gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban is elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit s így a matematika komplexitását mutatjuk meg. A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...” az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. Aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a logikus gondolkodást is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűségszámítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érünk, hogy az érettségi előtt állók e területen bizonyos gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyam matematikatanításában az induktív módszer mellett nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Sor kerül néhány egyszerű tétel bizonyítására, bizonyítási módszerek megismerésére, valamint a fogalmak, szabályok pontos megfogalmazására. A matematikatanításban alapvetően fontos az absztrakciós képesség fejlesztése.

Az érettségi előtti rendszerező összefoglaláskor a matematika komplexitását mutatja meg az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazása különböző témakörökben, valamint egyszerű modellek (pl. gráfok) szerepeltetése.

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein néhány lépéses algoritmus készítése az informatika tanulmányozásához is fontos.

Természetesen ezen időszakban is elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb eszközök alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást.

Helyes tanulási szokások fejlesztése, a matematikatanulás szokásainak, képességének kialakítása

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát.

A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását.

A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.

Fontos elérnünk, hogy a tanulók meg tudják különböztetni a definíciót, a sejtést és a tételt. Matematika-tudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket alkalmazni is tudja a tanuló.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok élete, munkássága. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az Internet használata is.

9. évfolyam

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek (6 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A megismert számhalmazok (természetes számok, egész számok, racionális számok, valós számok), ponthalmazok áttekintése, véges és végtelen halmazok, az intervallum fogalma (nyitott, zárt). Tájékozódás a számegyenesen.	A szemléletes fogalmak definiálása, tudatosítása.
Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmaz képzés, két halmaz különbsége. Alaphalmaz, üres halmaz fogalma. Egyszerű azonosságok szemléletes bizonyítása (Venn-diagram). Egyszerű feladatok a logikai szita-formulára.	
Kombinatorikai feladatok, az összes eset áttekintése.	Módszer keresése az összes eset áttekintéséhez.
Az „akkor és csak akkor” használata (folyamatos) Tétel és megfordítása (folyamatos).	A szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése.

Számтан, algebra (39 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Betűk használata a matematikában, műveletek betűs kifejezésekkel. Egytagú, többtagú kifejezések; kifejezések fokszáma. A hatványozás értelmezése 0 és negatív egész kitevőre, a hatványozás azonosságai; számok abszolút értéke, normál alakja.	A fogalom célszerű kiterjesztése, a számok nagyságrendjének tudása.
Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás; $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$ szorzat alakja, $(a \pm b)^3$, $a^3 \pm b^3$ szorzat alakja. Szorzattá alakítás módszerei: kiemelés, csoportosítás, nevezetes azonosságok alkalmazása.	Kombinatív készség fejlesztése.
Ezen azonosságok alkalmazása egyszerű algebrai törtekkel végzett műveleteknél. (Egyszerűsítés, szorzás, osztás, összevonás.)	Műveletek végzése számokkal és algebrai kifejezésekkel, a szaknyelv használata.
Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekben. A lineáris egyenletek megoldásának áttekintése. Egyenletek megoldása mérlegelvvel, szorzattá alakítással, értelmezési tartomány és értékkészlet vizsgálatával. Paraméteres egyenletek. Gyakorlati, mindennapi életbeli problémák megoldása egyenletekkel.	
Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása (behelyettesítő módszer, egyenlő együtthatók módszere, grafikus módszer). Egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok, százalékszámítás, kamatszámítás, példák többismeretlenes egyenletrendszerre.	Algoritmikus gondolkodás és a gyakorlati problémák modellezése, értő szövegolvasás.
Abszolútértékes egyenletek.	A rendszerező-képesség fejlesztése.
Relatív prímek, oszthatósági feladatok (számolás maradékokkal, oszthatósági szabályok: 2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 9-cel való oszthatóság), a prímszámok száma. Prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Példa számrendszerekre.	A matematika iránti érdeklődés erősítése az elemi számelmélet alapvető problémáival és matematikatörténeti vonatkozásaival. Induktív gondolkodás fejlesztése (próbálgatás, általánosítás).

Függvények, sorozatok (16 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A függvény fogalma, elemi tulajdonságai; a lineáris függvény, abszolútérték függvény, másodfokú függvény, a négyzetgyök függvény, gyakorlati példák további függvényekre (egészrész-, törtrész-, előjelfüggvény), a fordított arány, $x \rightarrow a/x$. A vizsgált függvények elemi tulajdonságai: értékkészlet, zérushely, monotonitás, korlátosság, szélsőértékek.	A függvényszemlélet fejlesztése: a hozzárendelések szabályként való értelmezése. A megfelelő modell megkeresése.
Függvénytranszformációk. Egyszerű példák változó és értéktranszformációkra (eltolás az x, illetve y tengely mentén).	Célszerű eszközhasználat.
Kétismeretlenes egyenletrendszer grafikus megoldása.	

Geometria (39 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Geometriai alapfogalmak (pontok, egyenesek és síkok kölcsönös helyzete), háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek kiegészítése, rendszerezése.	Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.
Nevezetes ponthalmazok a síkban és a térben. A háromszög nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre.	Sejtések megfogalmazása, új összefüggések felfedezése, bizonyítási igény kialakítása.
Thalész tétele, néhány alkalmazása, a kör és érintői, érintőszög fogalma.	
A geometriai transzformáció fogalma, példák geometriai transzformációkra. A tengelyes és középpontos tükrözés, ezek tulajdonságai, néhány alkalmazása (tengelyes és középpontos szimmetria; a paralelogramma, a háromszög és a trapéz középvonala, a háromszög súlypontja). Az eltolás áttekintése, rendszerezése, a vektor fogalma. Példa további egybevágósági transzformációra (pont körüli elforgatás, forgásszimmetria). Az egybevágóság mint reláció; alakzatok egybevágósága; háromszögek egybevágóságának alapesetei.	A transzformációk, mint függvények értelmezése, a matematika különböző területei közötti kapcsolatok keresése.
A forgásszög fogalma, ívmérték, a kör középponti szöge, körív hossza, körcikk kerülete, területe. Egyszerű szerkesztési feladatok.	Síkbeli tájékozódás, tervezés, a konstrukciós, analízis képesség és a diszkussziós igény kialakítása, sokoldalú szemléltetés, szerkesztőprogramok megismerése.

Valószínűség, statisztika (5 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram stb.), számtani közép, medián, módusz; adatok szóródásának mérése.	A statisztikai adatok helyes értelmezése. A hétköznapi életben megjelenő statisztikai adatok elemzése.

Év végi ismételtes és rendszerező összefoglalás (6 óra)**Követelmények, értékelési javaslatok***Gondolkodási módszerek*

- Halmazok megadása különböző módokon. A következő fogalmak ismerete és alkalmazása: halmazok egyenlősége, részhalmaz, üres halmaz, véges és végtelen halmaz, komplementer halmaz. Az alapvető halmazműveletek (egyesítés, metszet, különbség) ismerete és alkalmazása. Egyszerű, szemléletesen megoldható számolási feladatok a logikai szita formulára.
- Egyszerű ponthalmazok ábrázolása a koordináta-rendszerben.
- Egyszerű összeszámlálási feladatok megoldása.

Számtan, algebra

- Tájékozottság a racionális számkörben: alpműveletek biztonságos elvégzése, műveleti azonosságok alkalmazása. Példa irracionális számra, az irracionális szám fogalmának ismerete. A valós számkör

felépítésének ismerete. Számok ábrázolása a számegyenesen. Az abszolútérték fogalmának ismerete, alkalmazása.

- Az oszthatósági alapfogalmak (osztó, többszörös, prímszám, összetett szám, relatív prímek) ismerete és alkalmazása. Természetes számok prímtényezőkre bontása, adott számok legnagyobb közös osztójának és legkisebb közös többszörösének meghatározása. Speciális (2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 9-cel való oszthatóság) oszthatósági szabályok ismerete, alkalmazása. Példa nem 10-es alapú számrendszerre; átírás 2-es alapú számrendszerbe és viszont.
- A hatványozás értelmezése egész kitevőre (definíciók ismerete, alkalmazása). A hatványozás azonosságainak ismerete, alkalmazása. Számok normál alakjának ismerete, alkalmazása konkrét feladatokban.
- Polinom fogalma, fokszáma, rendezett alakja. Nevezetes azonosságok ismerete, alkalmazása. Egyszerű műveletek (összevonás, szorzás, osztás, szorzattá alakítás) algebrai egész kifejezésekkel. A négy alpművelet egyszerű algebrai törttekkel.
- Egyenletekkel, egyenlőtlenségekkel kapcsolatos alapvető fogalmak ismerete. Lineáris egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása különböző módszerekkel. Gyakorlati, szöveges problémák megoldása egyenlettel. Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldása különböző módszerekkel, alkalmazásuk szöveges problémák megoldására. Százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban. Egyszerű abszolútértékes egyenletek megoldása.

Függvények, sorozatok

- A függvény fogalmának, és a függvényekkel kapcsolatos fogalmaknak (értelmezési tartomány, értékkészlet, képhalmaz) az ismerete. Az alapfüggvények tulajdonságainak ismerete, leolvasása grafikonról, alkalmazása. Képlettel megadott egyszerű függvények ábrázolása értéktáblázattal és transzformációval (egyszerű, egylépéses érték transzformációk, illetve változó transzformációk). A függvény mint modell alkalmazása egyszerű problémákban.

Geometria

- Geometriai alapfogalmak ismerete, térelemek kölcsönös helyzete. Alapszerkesztések ismerete, végrehajtásának képessége.
- Speciális háromszögek, négyszögek, sokszögek tulajdonságainak rendszerezett ismerete. Sokszögek belső szögeinek összege, szabályos sokszögek egy belső szöge.
- Síkbeli és térbeli nevezetes pontthalmazok ismerete. A háromszög nevezetes vonalai, beírt és körülírt köre. A kapcsolódó tételek ismerete, alkalmazása.
- A körrel kapcsolatos fogalmak és az érintő tulajdonságának ismerete és alkalmazása. Szögek ívmértéke, körív hossza, körcikk területe. Érintőnéyszög fogalmának, az érintőnéyszögek tételének ismerete és alkalmazása egyszerű feladatokban.
- Thalész tételének ismerete, alkalmazása különböző szerkesztési, számolási és bizonyítási feladatokban.
- A síkbeli egybevágósági transzformációk leírásának és tulajdonságainak ismeret, alkalmazása szerkesztési, bizonyítási és számolási feladatokban.
- A tengelyes, középpontos és forgásszimmetria fogalmának ismerete, alkalmazása egyszerű esetekben. Tengelyesen és középpontosan szimmetrikus speciális síkidomok (pl. paralelogramma, szimmetrikus trapéz) tulajdonságainak ismerete, alkalmazása egyszerű problémák megoldására.
- A vektor fogalma. Vektor abszolútértéke, nullvektor, ellentett vektor. Vektorok összeadása és kivonása. Vektorok alkalmazása egyszerű szerkesztési feladatokban.
- Az egybevágóság mint reláció fogalmának ismerete. A háromszögek egybevágósági alapeseteinek alkalmazása egyszerű számítási és bizonyítási feladatokban.

Valószínűség, statisztika

- Statisztikai adatok ábrázolása, szemléltetése különböző módokon (kördiagram, oszlopdiagram stb.). Következtetések megállapítása különböző diagramok alapján.
- Számsokaság számtani közepének, mediánjának, móduszának ismerete, meghatározása.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Számolás a racionális számkörben, polinomokkal, algebrai törttekkel.
- Egyszerű egyenletre vezető szöveges problémák megoldása; modellalkotás.

- Grafikonok, táblázatok, diagrammok vizsgálata; ismert függvények ábrázolása.
- Szemléltető és szerkesztett ábrák készítése geometriai alakzatokról; tulajdonságok megállapítása, következtetések, bizonyítások.
- Definíció, tétel, bizonyítás fogalma; egyszerű bizonyítások szóban és írásban.

10. ÉVFOLYAM

Évi óraszám: 111

Gondolkodási módszerek (6 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Tétel és megfordítása. (folyamatos) Bizonyítási módszerek, jellegzetes gondolatmenetek (indirekt módszer, skatulya-elv konkrét példákon keresztül).	A köznapi gondolkodás és a matematikai gondolkodás megkülönböztetése. A bizonyítási igény további fejlesztése.
Változatos kombinatorikai feladatok a hétköznapi életből.	

Számтан, algebra (40 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A valós szám szemléletes fogalma, kapcsolata a számegyenessel, a valós számok tizedes tört alakja. Kapcsolat a racionális számok (közönséges) tört és tizedes tört alakja között. Példák irracionális számokra ($\sqrt{2}$, szakaszok összemérhetetlensége).	A permanencia elve a számfogalom bővítésében.
A négyzetgyökvonás azonosságai. Gyökjel alól kihozatal, gyökjel alá bevitel, törtek nevezőjének gyöktelenítése. Az n -edik gyök fogalma, azonosságai.	
A másodfokú egyenlet megoldása (teljes négyzetté kiegészítés), a megoldóképlet (a megoldhatóság vizsgálata, a diszkrimináns szerepe), gyöktényezőss alak, gyökök és együtthatók összefüggése. A másodfokú egyenlet és a másodfokú függvény kapcsolata. Paraméteres másodfokú egyenletek. Összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között. Egyszerű szélsőérték-feladatok megoldása.	A megoldás keresése többféle úton, tanulói felfedezések, önálló eljárások keresése. Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése.
Másodfokú egyenletre vezető szöveges feladatok.	A matematika eszközként való felhasználása gyakorlati és természettudományos problémák megoldásában.
Ekvivalens és nem ekvivalens lépések egyenletek átalakításánál, egyszerű négyzetgyökös egyenletek. Az értelmezési tartomány és az értékkészlet vizsgálata.	Diszkussziós igény az algebrai feladatoknál.
Másodfokú egyenlőtlenség megoldása. A megoldások ábrázolása számegyenesen.	Az algebrai és grafikus módszerek együttes alkalmazása a problémamegoldásban.

Függvények, sorozatok (12 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szögfüggvényfogalom kiterjesztése, a forgásszög szögfüggvényeinek értelmezése, összefüggések a szög szögfüggvényei között ($\sin^2 a + \cos^2 a = 1$, pótszögek szögfüggvényei közötti kapcsolat, kiegészítő szögek szögfüggvényei közötti kapcsolat, szögek ellentettjének szögfüggvényei). A trigonometrikus függvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, monotonitás, zérushelyek, szélsőértékek, periodicitás, értékkészlet), a függvények ábrázolása. Egyszerű trigonometrikus egyenletek megoldása.	Új függvénytulajdonságok megismerése, függvénytranszformációk további alkalmazása. A négyjegyű függvénytáblázatok és matematikai összefüggések célszerű használata.

Geometria (39 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A körrel kapcsolatos ismeretek bővítése: kerületi és középponti szög fogalma, kerületi szögek tétele; húr-négyszög fogalma, húr-négyszögek tétele. Párhuzamos szelők és szelőszakaszok tétele. A szögfelezőtétel. A középpontos hasonlósági transzformáció fogalma és tulajdonságai. A hasonlósági transzformáció fogalma, síkidomok hasonlósága.	A transzformációs szemlélet fejlesztése.
A háromszögek hasonlóságának alapesetei. A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, arányossági tételek a derékszögű háromszögben (befogótétel, magasságtétel), körhöz húzott érintő és szelőszakaszok tétele. Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. Pitagorasz tételének alkalmazása. Hegyesszögek szögfüggvényeinek értelmezése, szögfüggvények alkalmazása derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására, gyakorlati feladatok. Síkbeli és térbeli számítások (pl. háromszögek, négyszögek, sokszögek területének meghatározása szögfüggvények segítségével). Nevezetes szögek szögfüggvény-értékeinek kiszámítása.	Kreatív problémamegoldás. Geometriai ismeretek alkalmazása, biztos számolási készség, zsebszámológép célszerű használata.
A vektorok összege, szorzása számmal, vektor felbontása különböző irányú összetevőkre a síkban. Vektorok a koordináta-rendszerben.	A vektorok további alkalmazása.

Valószínűség, statisztika (8 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
További valószínűségi kísérletek, a valószínűség becslése, kiszámítása egyszerű esetekben. A valószínűség szemléletes fogalma (esemény, lehetetlen esemény, biztos esemény, komplementer esemény fogalma, valószínűsége). A valószínűség kiszámítása konkrét esetekben.	A valós helyzetek értelmezése, megértése és értékelése.

Év végi ismételés, rendszerező összefoglalás (6 óra)**Követelmények, értékelési javaslatok***Gondolkodási módszerek*

- A csak kimondott, illetve be is bizonyított összefüggések megkülönböztetése.
- Konkrét példák indirekt bizonyításra. Példák a skatulya-elv alkalmazására. A két bizonyítási módszer ismerete.
- Egyszerű sorbarendezési és kiválasztási feladatok megoldása.

Számtan, algebra

- Tájékozottság a valós számok halmazán, a racionális és irracionális számok tizedes tört alakja. Nevezetes irracionális számok ismerete.
- A négyzetgyök fogalmának és azonosságainak ismerete, alkalmazása egyszerű esetekben. Számolás négyzetgyökös kifejezésekkel. Egyszerű négyzetgyökös egyenletek megoldása, az átalakítások ekvivalenciájának vizsgálata.
- Másodfokú egyenletek megoldása teljes négyzetté kiegészítéssel és megoldóképlet segítségével; a megoldhatóság vizsgálata. A diszkrimináns fogalmának ismerete. A gyöktényező alak alkalmazása konkrét feladatokban. Másodfokú egyenletre vezető szöveges, gyakorlati problémák megoldása. Egyszerű másodfokú egyenletrendszerek megoldása. Egyszerű másodfokú egyenlőtlenségek és egyenlőtlenség-rendszerek megoldása, a megoldások szemléltetése számegyenesen. Másodfokú függvényre vezető egyszerű szélsőérték-feladatok megoldása.
- Két pozitív szám számtani és mértani közepének ismerete, a közöttük levő kapcsolat ismerete és alkalmazása egyszerű szélsőérték-feladatok megoldására.

Függvények, sorozatok

- A szögfüggvények definíciójának ismerete hegyesszögre és tetszőleges forgásszögre. Szögfüggvényekre vonatkozó nevezetes azonosságok ismerete, és alkalmazása egyszerű feladatokban.
- Az $x \circ \sin x$, $x \circ \cos x$, $x \circ \operatorname{tg} x$, $x \circ \operatorname{ctg} x$ trigonometrikus függvények ábrázolása, tulajdonságaik ismerete és alkalmazása egyszerű trigonometrikus egyenletek és egyenlőtlenségek megoldása során.

Geometria

- Kerületi és középponti szög fogalmának ismerete. A kerületi és középponti szögek, valamint a kerületi szögek tételének ismerete, alkalmazása.
- A hűrnégyszög fogalmának és a hűrnégyszögek tételének ismerete, alkalmazása.
- A párhuzamos szelők és szelőszakaszok tételének ismerete, alkalmazása. Szakasz adott arányú felosztása.
- A középpontos hasonlósági transzformáció fogalma, tulajdonságai; alkalmazások egyszerű gyakorlati feladatokban. A hasonlósági transzformáció fogalma. A hasonlóság mint reláció fogalma. A háromszögek hasonlósági alapeseteinek ismerete, és alkalmazása egyszerű bizonyítási és számolási feladatokban.
- Hasonló síkidomok területének, hasonló testek felszínének és térfogatának arányára vonatkozó tételek ismerete, alkalmazása.

- A szögfelezőtétel, a magasságtétel, a befogótétel és a körhöz külső pontból húzott érintő és szelőszakaszok tételének ismerete, alkalmazása egyszerű számolási, szerkesztési és bizonyítási feladatokban.
- Hegyesszőgek szögfüggvényeinek értelmezése a derékszögű háromszögek hasonlósága alapján. Nevezetes szögek szögfüggvényértékeinek ismerete. A szögfüggvények alkalmazása gyakorlati jellegű síkbeli és térbeli számítási feladatokban.
- Vektorok összege, különbsége, szorzása számmal. Vektorok lineáris kombinációjának fogalma. Vektorok felírása a koordináta-rendszerben; vektorok koordinátái, helyvektor fogalma. Vektorok alkalmazása egyszerű geometriai bizonyítási feladatokban.

Valószínűség, statisztika

- A valószínűségi kísérlet, a gyakoriság, a relatív gyakoriság és az esemény fogalma. Események összegének és szorzatának fogalma, tulajdonságai.
- A valószínűség fogalmának ismerete. A klasszikus valószínűségi modell ismerete, és annak alapján megoldható egyszerű gyakorlati problémák megoldása.

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Problémamegoldás lépéseinek lejegyzése, tudatosítása, indoklása.
- Geometriai számolási, szerkesztési, bizonyítási feladatok megoldásának tervezése, lejegyzése, végrehajtása.
- Első- vagy másodfokú egyenletre vezető gyakorlati, mindennapi példák megoldása.
- Szögfüggvények alkalmazása gyakorlati számolási feladatokban.
- Speciális függvények ábrázolása, vizsgálata.
- Hasonló alakzatok vizsgálata a mindennapi életből vett példák alapján.
- Valószínűségi kísérletek végrehajtása, értékelése, a megfelelő valószínűségi modell megalkotása. A modell alkalmazása.

11. évfolyam

Évi óraszám: 111(+55,5)

Gondolkodási módszerek [10(+4) óra]

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Véges halmaz permutációi, variációi, kombinációi számának meghatározása egyszerű esetekben. Binomiális együtthatók, Pascal-háromszög. Véges halmaz részhalmazainak száma. Vegyes kombinatorikai feladatok.	A kombinatív, rendszerezési képesség fejlesztése. A többféle megoldási mód lehetőségének keresése. Előzetes becsléshez szoktatás, a becslés összevetése a számításokkal.
Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Feladatok megoldása gráfokkal.	A gráf modellként való felhasználása.

Számtan, algebra [31(+14) óra]

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Másodfokúra visszavezethető magasabb fokú egyenletek, egyenletrendszerek megoldása új ismeretlen bevezetésével.	

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A hatványozás kiterjesztése pozitív alap esetén racionális kitevőkre. A hatványozási azonosságok.	A matematikai fogalom célszerű kiterjesztése, a fogalmak általánosításánál a permanencia elv felhasználása.
A logaritmus értelmezése. A logaritmus, mint a hatványozás inverz művelete. A logaritmus azonosságai.	Bizonyítás iránti igény mélyítése. Matematikatörténeti vonatkozások megismerése (könyvtár- és internethasználat).
Exponenciális és logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek.	Az absztrakciós és szintetizáló képesség fejlesztése. Az önellenőrzés igényének fejlesztése.

Függvények, sorozatok [14(+8) óra]

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A 2^x , a 10^x függvény, az exponenciális függvény vizsgálata, exponenciális folyamatok a természetben. A logaritmus függvény, mint az exponenciális függvény inverze.	A függvényfogalom fejlesztése. Összefüggések felismerése a matematika különböző területei között. A bizonyításra való törekvés fejlesztése.
A szögfüggvényekről tanultak áttekintése. A tanult függvények tulajdonságai (értelmezési-tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás). A szögfüggvények transzformációi: $f(x) + c$; $f(x + c)$; $cf(x)$; $f(cx)$.	Számítógép használata a függvényvizsgálatokban és a transzformációkban.

Geometria, mérés [40(+15) óra]

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A vektorokról tanultak áttekintése, rendszerezése. A vektorműveletek tulajdonságai. Vektorok a koordináta-rendszerben. Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságainak felsorolása. A skaláris szorzat koordinátákkal kifejezve. A skaláris szorzat alkalmazásai; addíciós tételek ($\sin(a \pm b)$, $\cos(a \pm b)$, $\sin 2a$, $\cos 2a$).	A térszemlélet fejlesztése. Pontos fogalomalkotásra törekvés. Bizonyítás iránti igény továbbfejlesztése. A fizika és a matematika termékeny kapcsolatának megmutatása.
Színusztétel, koszinusztétel. Az alkalmazásukhoz szükséges egyszerű trigonometrikus egyenletek.	Tervszerű munkára nevelés. Az esztétikai érzék fejlesztése.
Távolság, magasság és szög meghatározása gyakorlati feladatokban és a fizikában.	A matematika gyakorlati felhasználása. A zsebszámológép és a számítógép alkalmazása. Az eredmények realitásának és pontosságának eldöntése.
Helyvektor. Műveletek koordinátákkal adott vektorokkal.	Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel.
Szakasz osztópontja. A háromszög súlypontja.	A bizonyítási készség fejlesztése.
Két pont távolsága, szakasz hossza. A kör egyenlete. A kétismeretlenes másodfokú egyenlet és a kör egyenletének kapcsolata.	

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az egyenes irányára jellemző adatok: az irányvektor, a normálvektor, az iránytangens fogalma, kapcsolatuk. Az egyenes egyenlete, különböző alakjai. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele, két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör érintője. A parabola mint pontthalmaz. A parabola tengelyponti egyenlete.	Adott probléma többféle megközelítése.

Valószínűség, statisztika [10(+5) óra]

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Egyszerű valószínűség-számítási problémák. Néhány konkrét eloszlás vizsgálata. Műveletek eseményekkel konkrét valószínűség-számítási példák esetén („és”, „vagy”, „nem”).	A körülmények kellő figyelembevétele. Előzetes becslés összevetése a számításokkal.
Relatív gyakoriság. A valószínűség klasszikus modellje.	Modellalkotásra nevelés. Modell és valóság kapcsolata.
Statisztikai mintavétel. (Visszatevéses és visszatevés nélküli mintavétel.)	A számítógép alkalmazása statisztikai adatok, illetve véletlen jelenségek vizsgálatára. A mindennapi problémák értelmezése, a statisztikai zsebkönyvek, a napi sajtó adatainak elemzése.

Év végi ismételés, rendszerező összefoglalás [6(+9,5) óra]

Követelmények, értékelési javaslatok

Gondolkodási módszerek

- Véges halmaz permutációinak, variációinak, kombinációinak számát megadó képletek ismerete, alkalmazása egyszerű esetekben. A Pascal-háromszög ismerete, alkalmazása, a binomiális együtthatók meghatározása. Véges halmaz részhalmazai számának meghatározása.
- A gráf szemléletes fogalma, gráfelméleti alapfogalmak ismerete, egyszerű gyakorlati feladatok megoldása gráfok segítségével.

Számtan, algebra

- Másodfokúra visszavezethető magasabb fokú egyenletek megoldása új ismeretlen bevezetésével.
- Az $\sqrt[n]{a}$ definíciójának ismerete, alkalmazása. A gyökvonás azonosságainak ismerete és alkalmazása konkrét feladatokban. Egyszerű gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása.
- A hatványozás definíciója racionális kitevőre. A hatványozás azonosságainak alkalmazása racionális kitevő esetén.
- A logaritmus fogalmának ismerete, alkalmazása. A logaritmus azonosságainak ismerete, alkalmazása konkrét feladatokban. Más alapú logaritmusra történő áttérés képletének ismerete, alkalmazása. Egyszerű exponenciális és logaritmos egyenletek, egyenlőtlenségek és egyenletrendszerek megoldása. Néhány konkrét gyakorlati példa ismerete a logaritmus alkalmazására.

Függvények, sorozatok

- Az exponenciális és a logaritmus függvény ábrázolása, jellemzése konkrét alapok esetén. Inverz függvény fogalma; annak ismerete és szemléltetése, hogy adott alapú exponenciális és logaritmus függvények egymás inverzei.
- A trigonometrikus függvények transzformációi (érték és változó) konkrét példák kapcsán.
- Az egyes függvénytulajdonságok alkalmazása egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása során egyszerű példákban.

Geometria

- Műveletek (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás) koordinátákkal adott vektorokkal, a műveletek tulajdonságai, alkalmazások.
- Két vektor skaláris szorzata definíciójának, tulajdonságainak ismerete alkalmazása konkrét feladatokban. A skaláris szorzat koordinátákkal kifejezett alakjának ismerete, alkalmazása.
- Addíciós tételek ismerete, alkalmazása egyszerű esetekben.
- A szinusztétel és a koszinusztétel ismerete, alkalmazása a háromszögek hiányzó adatainak meghatározására. Alkalmazások egyszerű gyakorlati problémákban.
- Végpontjainak koordinátaival adott szakasz felezőpontja és harmadoló pontjai koordinátáinak kiszámítása. A háromszög súlypontja koordinátáinak kiszámítása a csúcsok koordinátáiból.
- Két pont távolságának meghatározása a koordináta-rendszerben.
- Irányvektor, normálvektor, irányszög, iránytangens fogalmának ismerete, alkalmazása az egyenes irányának meghatározására.
- Az egyenes egyenletének fogalma, különböző alakjainak ismerete. Egyenes egyenletének felírása különböző adatokból. Két egyenes párhuzamosságának és merőlegességének feltétele. Két egyenes metszéspontjának meghatározása konkrét feladatokban.
- A kör egyenletének fogalma, adott középpontú és sugarú kör egyenletének felírása. Megfelelő kétismeretlenes másodfokú egyenletből a kör középpontjának és sugarának meghatározása. Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata konkrét feladatokban, kör és egyenes közös pontjainak meghatározása.
- A parabola mint síkbeli parabolára definíciójának ismerete. A parabola tengelyponti egyenletének ismerete. A parabola és a másodfokú függvény kapcsolatának ismerete.

Valószínűség, statisztika

- A relatív gyakoriság és a valószínűség közötti szemléletes kapcsolat ismerete. Műveletek eseményekkel konkrét valószínűségszámítási példák kapcsán. Egyszerű feladatok megoldása a valószínűség klasszikus modelljében
- Példák ismerete statisztikai mintavételekre (visszatevéses mintavétel, binomiális eloszlás).

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Probléma megoldásának lépéseinek lejegyzése, tudatosítása, indoklása. Szükséges adatok gyűjtése mindennapi életből vett problémák megoldásához.
- Összeszámlálási stratégiák, módszerek. Szemléltetés gráfokkal, mindennapi példák.
- A hatvány, a gyök és a logaritmus fogalmának alkalmazása gyakorlati példákban.
- A mindennapi életből vett geometriai problémák megoldása a szögfüggvények és a kapcsolódó tételek alkalmazásával.
- A geometria analitikus modelljének alkalmazása egyszerű gyakorlati problémákban.
- Statisztikai minták vizsgálata, következtetések, jóslások.
- Projektek készítése matematika történeti érdekességekről.
- Projektek készítése matematikával kapcsolatos érdekességekről, pl. fraktálok, bűvészmutatványok stb.
- Matematikai modellek megjelenítése számítógépen.

12. évfolyam

Évi óraszám: 144

Gondolkodási módszerek (17 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Kijelentés fogalma, műveletek kijelentésekkel: konjunkció, diszjunkció, negáció, ekvivalencia, implikáció. A logikai műveletekre vonatkozó egyszerű azonosságok. A halmazelméleti és logikai ismeretek kapcsolata, rendszerezése.	Az ismeretek rendszerezése: A matematika különböző területei közti összefüggéseinek tudatosítása.
A megismert bizonyítási módszerek összefoglalása. Néhány példa a teljes indukció megismertetésére. A kombinatorikai és gráfokkal kapcsolatos ismeretek áttekintése.	A deduktív gondolkodás fejlesztése.

Számтан, algebra (26 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Rendszerező összefoglalás Számhalmazok	
Számelméleti összefoglalás. A valós számok és részhalmazai.	Matematikatörténeti ismeretek (könyvtár- és internethasználat).
A műveletek értelmezése, műveleti tulajdonságok. Közelítő értékek.	Szám- és műveletfogalom biztos alkalmazása.
Egyenletek	
Nevezetes másod- és harmadfokú algebrai azonosságok. Az egyenletmegoldás módszerei. Az alaphalmaz szerepe (értelmezési tartomány és értékkészlet vizsgálata). Egyenlőtlenségek. Egyenlet-, illetve egyenlőtlenségrendszerek. Másodfokú kifejezések. Másodfokú egyenletek, Viete-formulák. Négyzetgyökös kifejezések és egyenletek. Exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus kifejezések, egyszerű egyenletek.	Tervszerű, pontos és fegyelmezett munkára nevelés. Az önellenőrzés fontossága.
Szöveges feladatok. Paraméteres feladatok.	A problémamegoldó gondolkodás, a szövegértés, a szövegelemzés fejlesztése.

Függvények, sorozatok (27 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A sorozat fogalma. Számítási és mértani sorozat, az n . tag, az első n elem összege. Kamatokamat-számítás. Példák egyéb sorozatokra (rekurzió, pl. a Fibonacci-sorozat).	A matematika alkalmazása a gyakorlati életben. Matematikatörténeti feladatok.
Rendszerező összefoglalás	
A függvényekről tanultak áttekintése, rendszerezése. Az alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk. $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c f(x)$; $f(cx)$. Függvényvizsgálat a függvények grafikonjainak segítségével.	Az absztrakciós készség fejlesztése. A függvényszemlélet fejlesztése. A függvények alkalmazása a gyakorlatban és a természettudományokban.

Geometria, mérés (47 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Tételek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge. Egyszerű kombinatorikus geometriai problémák vizsgálata. A síkra merőleges egyenes tételének ismerete. Egyszerű poliéderek.	A térszemlélet fejlesztése. Az esztétikai érzék fejlesztése.
A terület- és kerületszámítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása. A terület és a térfogat fogalma. A poliéderek felszíne, térfogata. A hengerverszerű testek, a henger felszíne és térfogata. Kúpszerű testek. A Cavalieri-elv. A kúpszerű testek felszíne és térfogata. A csonkakúp, csonkakúp térfogata, felszíne. A gömb felszíne, térfogata. Poliéderek és forgástestek körülírt és beírt gömbjei.	A matematika gyakorlati alkalmazásai a térgeometriában. Sík- és térgeometriai ismeretek összekapcsolása, analógiák felismerése.
Rendszerező összefoglalás	
Geometriai alapfogalmak, pont-halmazok.	
A geometriai transzformációk áttekintése. Háromszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Négyszögekre vonatkozó tételek és alkalmazásaik. Körre vonatkozó tételek és alkalmazásaik.	A függvényszemlélet fejlesztése. A deduktív gondolkodás fejlesztése.
Vektorok, vektorok koordinátái. Vektorműveletek, műveleti tulajdonságok, alkalmazások. Derékszögű koordináta-rendszer. Alakzatok egyenlete. Trigonometrikus összefüggések és alkalmazásaik.	A matematika különböző területei közötti összefüggések felhasználása.

Valószínűség, statisztika (13 óra)

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Statisztikai és mintavételi adatok vizsgálata (közvélemény-kutatás, minőség ellenőrzés).	A leíró statisztika és a valószínűség számítás gyakorlati szerepe, alkalmazása. A számítógép felhasználása statisztikai adatok kezelésére, véletlen jelenségek vizsgálatára.
A valószínűség meghatározása geometriai mérték segítségével. A geometriai modellre visszavezethető feladatok. A véletlen paradoxonai.	Geometriai modell szerepeltetése a valószínűség meghatározására.
Rendszerező összefoglalás: Adathalmazok jellemzői: számtani közép, mértani közép, súlyozott közép, medián, módusz, szórás. Gyakoriság, relatív gyakoriság. A klasszikus valószínűségi modell.	

Felkészülés az érettségire (14 óra)**Követelmények, értékelési javaslatok***Gondolkodási módszerek*

- Az „és” (konjunkció), „vagy” (diszjunkció) logikai műveletek értelmezésének ismerete, alkalmazása összetett állításokban. Az „állítás tagadása” (negáció) logikai művelet ismerete, alkalmazása. Ezeknek a logikai műveleteknek az összekapcsolása a megfelelő halmazműveletekkel.
- Az implikáció és az ekvivalencia helyes használata állításokban. A „minden” és „van olyan” kvantorok helyes használata.
- A tanult tételek és definíciók pontos megfogalmazása. A „szükséges”, „elégleges”, „szükséges és elégleges” feltételek helyes használata feladatokban, tételekben.

Számtan, algebra

- Az előző évfolyamokhoz felsorolt követelmények.

Függvények, sorozatok

- A sorozat fogalmának, különböző megadási módjainak ismerete. A számtani és a mértani sorozat fogalmának ismerete, az n -edik tag és az első n elem összegének meghatározása, alkalmazása konkrét feladatokban.
- A kamatoskamat-számítás alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
- A függvénytranszformációk rendszerezett ismerete, alkalmazása a tanult függvényekre. A függvénytulajdonságok leolvasása a grafikonról konkrét függvények esetén.

Geometria

- Tételek kölcsönös helyzetének, távolságuk, hajlásszögük definíciójának ismerete.
- A terület és a területek szemléletes fogalmának ismerete. Speciális síkidomok területképleteinek ismerete, alkalmazása különböző feladatokban.
- A felszín és a térfogat szemléletes fogalmának ismerete. Hasáb, gúla, forgáshenger, forgáskúp, gömb, csónkagúla, csónkakúp felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét feladatokban a megfelelő képletbe történő behelyettesítéssel.

Valószínűség, statisztika

- A geometriai valószínűségi modell alkalmazása egyszerű feladatokban.
- Konkrét gyakorlati példák ismerete statisztikai és mintavételi adatok vizsgálatára (pl. minőség ellenőrzés, közvélemény-kutatás).

Értékelési javaslatok

- Differenciált feladatmegoldás szóban, írásban.
- Probléma megoldásának lépéseinek megtervezése, lejegyzése, tudatosítása, indoklása. Szükséges adatok gyűjtése mindennapi életből vett problémák megoldásához.
- A tanult tételek, definíciók rendszerezése, az ismeretek mobilizálásának képessége.
- Térbeliség ábrázolása, modellek, metszetek készítése; térbeli számítások gyakorlati problémák kapcsán.
- Pénzügyi tervezések, értékelések, gazdaságossági számítások (pl. banki betétek, kölcsönök kamatai, adóbevallás, költségvetési tervezés).
- Pozitív eredmény értékelése becslési, valószínűségi esélyekkel kapcsolatos feladatoknál. Valós szituációk valószínűségi vizsgálata.
- Projektek készítése matematikatörténeti érdekességekről.
- Matematikai modellek megjelenítése számítógépen.

EMBER ÉS TÁRSADALOM

Történelem, társadalomismeret, etika és emberismeret

9–12. évfolyam

Bevezetés

A tanulók társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához ad gazdag lehetőséget az Ember és társadalom műveltségi terület. E műveltségi terület az emberrel nemcsak, mint társadalmi lénnel, hanem mint egyénnel, mint önálló személyiséggel is foglalkozik. Ennek megfelelően nemcsak társadalmi ismereteket, hanem emberismeretet is tartalmaz.

Kerettantervünk egy, a gimnáziumok számára javasolt kerettantervi változatot, lehetőséget mutat be, amely segítséget jelenthet iskolák, szakmai közösségek számára saját elképzeléseik megfogalmazásához, saját tanterveik elkészítéséhez.

Alapgondolatok, rendezőelvek, célok, feladatok

Az Ember és társadalom műveltségi terület tanításának alapvető célja az emberi élet sokoldalú megismertetése társadalmi összetettségében. Az emberi és társadalmi lét bemutatása oly módon, amely eligazít a múlt és jelen szövevényes világában. Segítséget ad az emberi és társadalmi jogok gyakorlásához, ugyanakkor a társadalmi kötelezettségek megértéséhez, elfogadásához is.

A kerettanterv a NAT és a közép- és emeltszintű érettségi követelmények alapján készült, figyelembe véve a NAT által kiemelt fejlesztési területeket. A célokat és feladatokat ezek köré csoportosítottuk.

- A tanulók ismerjék meg az alapvető emberi jogokat és tanulják meg tisztelni azokat, a saját környezetükből vett példák alapján legyenek képesek bemutatni azok érvényesülését vagy korlátait.
- Ismerjék meg, és tartsák tiszteletben mások véleményét, empátikus készségeket alakítsunk ki bennük, fogadják el a másságot nemcsak elvekben, hanem a saját mindennapi életükben.
- Ismerjék meg népünk történetét. Legyen fontos számukra a nemzeti közösséghez való tartozás, ezt azonban el tudják helyezni egy európai és globális viszonyrendszerben.
- Kialakítani bennük azt az igényt, hogy ismerjék meg a társadalmi együttélés szabályrendszerét, saját jogaikat és kötelességeiket, s mindezek birtokában élni tudjanak jogaikkal, felelős állampolgárként képesek legyenek részt venni a közügyek alakításában.
- Legyenek tisztában a társadalmi egyenlőtlenségek jelenlétével, de ugyanakkor képesek legyenek megérteni, hogy a nehéz helyzetben lévők nem feltétlenül önmaguk okolhatók, mindezekről függetlenül is szolidaritást alakítsanak ki a társadalom periferiáin élők iránt.
- Meg kell ismertetni őket azzal az összefüggéssel, hogy a társadalom biztonságának a természeti környezet megőrzése feltétele, és ez minden egyes emberre a maga körülményei között felelősséget ró.
- Megértetni velük, hogy a különböző kultúrák között nem állítható fel értéksorrend. Törekedni kell arra, hogy minél többel megismerkedjenek, hiszen minden nép a saját kultúrájával az egyetemes emberi kultúrát gazdagítja.

Javaslat műveltségi területünk tantárgyi rendszerére

Az Ember és társadalom műveltségi terület három aspektusa a történelem, a társadalomismeret és az emberismeret. Így ezen a területen a következő kerettantervek kidolgozására került sor.

- Történelem
- Társadalomismeret
- Etika és emberismeret

A műveltségi terület céljainak és feladatainak megvalósítását három egymással szoros kapcsolatban álló, mégis valamennyire elkülönülő tantárgy keretei között kívánjuk megvalósítani. A legjobb megoldásnak azt tartanánk, ha a három tantárgy tanítása, de legalább a Történelemé és a Társadalomismereté egy kézben összpontosulhatna, hiszen ez lehetőséget adna a kis óraszámú Társadalomismeret vagy Etika tantárgy óráinak szükség szerinti tömbösítésére, megoldható lenne, hogy egyes témakörök a legideálisabb módon kapcsolódjanak a történelem tanításához. Mindhárom tantárgy kerettanterve kidolgozásra került külön, de ez nem zárja ki az a lehetőséget, hogy az iskolák egy tantárgyként kezeljék a Történelmet és a Társadalomismeretet.

A tantárgyak évenkénti megosztására és az óraszámok kialakítására a következő elképzelést alakítottuk ki.

Tantárgy	Évfolyamok					
	9.	10.	11.	12.	11. emelt szint	12. emelt szint
Történelem	2 / hét 74 / év	2 / hét 74 / év	2,5 / hét 92 / év	3 / hét 96 / év	3 / hét 111 / év	3 / hét 111 / év
Társadalomismeret	1 / hét 37 / hét	0,5 / hét 18 / év	–	–	–	–
Etika és emberismeret	–	–	0,5 / hét 18 / év	0,5 / hét 16 / év	0,5 / hét 18 / év	0,5 / hét 16 / év

Történelem 9–12. évfolyam

Bevezetés

A kerettanterv a 2003. decemberében elfogadott, és 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő NAT alapján készült, figyelembe véve az érettségi követelményeket.

A történelem tanítása az általános iskola 5. évfolyamán kezdődik. A korábban szorgalmazott lineáris történelemtanítás helyett a négyosztályos középiskolákban a 9. évfolyamon az őskor és az ókor tanítását kezdjük el ismét. Ez azt jelenti, hogy a középiskolai történelemtanítás az általános iskolában tanult ismeretekre épül, azonban a különböző képességek és készségek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten.

A kerettanterv elsősorban gimnáziumok számára készült. Legfontosabb törekvése, hogy a történelem tantárgy segítséget nyújtson abban, hogy a diákok gondolkodó, a társadalmat értő és a társadalomban saját helyüket ismerő felnőttekké váljanak. Vegyenek örömmel részt a történelem megismerésében, s a történelemtanítás ne váljon pusztán az ismeretek mechanikus átadásává. A tantárgy hagyományos feladatain túl a kerettanterv célul tűzi ki, hogy a diákok maguk is vegyenek részt az összefüggések feltárásában, mert csak így szerezhetik meg azokat az alapvető készségeket és képességeket, melyek lehetővé teszik az önálló megismerést, az egész életet végigkísérő tájékozódást, tanulást és művelődést. Ezzel összhangban a kerettanterv a követelményeket nem tananyagtartalmakhoz, hanem különböző tevékenységformákban szerzett készségekhez és képességekhez köti.

Alapelvek és célok

- A tanulók kiegészítve általános iskolai ismereteiket, további ismereteket szerezzenek a magyar állam és a magyar nép történetének legfontosabb állomásairól, ismerjék meg a magyar történelem kiemelkedő személyiségeit.
- Szerezzenek ismereteket a határon túl élő magyarság történetéről, kultúrájáról, jelenlegi helyzetéről és gondjairól.
- Ismerjék meg a Magyarországon élő más nemzetiségű és vallású népek történelmét és kultúráját.
- Kiemelt feladatnak tekintjük a lakóhely, a közvetlen környezet múltjának, hagyományainak megismertetését.
- Ismerjék meg tágabb hazánk, Európa történelmének jelentős állomásait és azokat a történelmi személyiségeket, akik fontos szerepet játszottak a történelmi események formálásában.
- Legyenek ismereteik az Európán kívüli civilizációkról.
- Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy a tanulók lássák egységben a topográfiai és kronológiai adatokat. Tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb események évszámait. Nem okozhat nehézséget számukra egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata. Legyenek képesek egyes kontinensek, országok, régiók és történelmi jelenségek eltérő időbeli ritmusának elemzésére.
- Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása készség szintű tudássá kell, hogy váljon. Ismerjék fel a történelmi tér változásait, képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása alkalmat ad az ökológiai szemléletmód kialakítására, a történelmi jelenségek értelmezésében.
- Ismerjék meg a tanulók a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait. Szerezzék meg a tájékozódás készségét könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban.
- Szerezzenek jártasságot az internetes keresőprogramok és a történelem anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.
- Tanuljanak meg az olvasmányokból lényegyet kiemelni, jegyzeteket készíteni, és legyenek képesek előadásokat önállóan jegyzetelni.
- El kell érniük, hogy a tanulóknak legyenek kérdéseik egy tárggyal, témával kapcsolatosan.
- Legyenek képesek összehasonlítani társadalmi és történelmi jelenségeket. A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. A diákoknak meg kell tanulniuk, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Meg kell tanulniuk lényeges és lényegtelen elhatárolását.
- Az ismeretszerzési és feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. A tanulóknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől a beszámoló és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a probléma felvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés érvelés formáinak gyakorlati alkalmazásáig. A diákok ismerjék meg a vázlat és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés, a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását.
- Lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok, elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videó felvétel).
- A történelem tanítása különösen alkalmas más műveltségi területekkel való kapcsolattartásra. Az egyes művelődéstörténelmi korszakok megismerésén túl, a különböző korok épületein, képzőművészeti és irodalmi alkotásain, filmekben keresztül a diákok fontos ismeretekhez jutnak az egyes történelmi korokról. Ezeknek a bemutatása, szépirodalmi szövegek, filmek vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából fontos része kell, hogy legyen az ismeretszerzésnek.
- A természeti viszonyok alakulása, változása meghatározó szerepet játszhat a gazdasági, társadalmi viszonyok alakulásában, ez lehetőséget ad más természettudományos tárgyakra épülő ismeretek alkalmazásán túl a környezettudatos szemlélet kialakítására.

Továbbiakban a témakörök tartalmi meghatározása mellett a kerettanterv a fejlesztési feladatok módszerekkel összefüggő aspektusaira tér ki elsősorban. Az egyes témaköröknél meghatározott órakeret magában foglalja a az összefoglaló, rendszerező és számonkérő órákat is.

9. évfolyam

Évi órakeret: 74

Heti órakeret: 2

I. Az őskor és az ókori Kelet

Célok

- Az őskor tárgyalása során bemutatni a történelmi ismeretek esetlegességét, a tények többféle megközelíthetőségét, a szemléletből és a forrásanyag hiányosságából adódó különböző elképzeléseket.
- Az ókori Kelet tárgyalása egy sor alapfogalom (állam, törvény) tisztázását teszi szükségessé. A keleti társadalmak megismerése során fontos a térség és a korszak sokszínűségét bemutatni az öntözéses kultúráktól a nomádok világáig.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az emberré válás és az őskor. Az újkőkor. Az újkőkor kiteljesedése. Lakóhelyünk az őskorban (helytörténeti áttekintés). Az első civilizáció: a sumérok. Mezopotámia története (Kr. e. 2500–Kr. e. 612) Hammurapi törvénygyűjteménye (forráselemző óra). Egyiptom, a Nílus ajándéka. Kis országok – eltérő vonások. Az Újbabiloni és a Perzsa Birodalom. India, Kína. Összesen: 14 óra	<i>Eltérő források összevetése:</i> A régészeti és néprajzi eredmények egybevetése. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Az emberré válás különböző interpretációinak összevetése. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Múzeumi óra. Kiselőadás egy ókori épületről. <i>Időszámítás:</i> Az egyiptomi és mezopotámiai történelem párhuzamba állítása. Időrendi táblázat készítése. <i>Térképhasználat:</i> A neolitikum, a réz-, a bronz- és a vashasználat elterjedésének bemutatása.

II. Az ókori Hellász

Célok

- A földrajzi környezet és a történelmi folyamatok kölcsönhatásának vizsgálata.
- A polisz születésének bemutatása.
- A polisz elemzése során bemutatni, hogy több évszázados fejlődés eredményéről van szó, és az általános vonások mellett minden polisznak voltak egyedi sajátosságai.
- Nagy figyelmet kell fordítani a történelmi személyiségek és a bölcselők, valamint a művészek szerepére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A görög történelem kezdetei. A polisz születése. Az arisztokrácia és a démosz polgárjogi harca. A görög mitológia, a hitvilág. Spárta. A görög-perzsa háborúk. Az athéni demokrácia fénykora és bukása. Görög hétköznapiak, művészetek és tudományok. Az egységes Hellász – Nagy Sándor A hellenizmus kora.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Periklész a demokráciáról és a szövetségesek adóiról. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Tanulói kiselőadás a görög művészetekről és tudományokról. <i>Lényegkiemelés:</i> Egyszerűsített ábra készítése a görög gyarmatosításról, az athéni és a spártai társadalomról. <i>Térképhasználat:</i> A földrajzi tényezők történelmi szempontú értékelése. Folyamatok ábrázolása térképvázlaton. Események nyomon követése (Nagy Sándor hadjáratai, görög-perzsa háborúk). <i>Vita rendezése:</i> Arisztokratikus és demokratikus kormányzás.
Összesen: 15 óra	

III. Az ókori Róma

Célok

- Róma történelme hosszú időszakot ölel át, így lehetőség nyílik különböző történelmi folyamatok bemutatására, a gazdaság, a társadalom, a hitvilág átalakulásának a bemutatására.
- Róma kultúrája számos kultúra kölcsönhatásának eredményeként jött létre, s alakult át.
- Bemutathatjuk a kultúrák ötvöződésének pozitív jegyeit.
- A társadalom-, politika-, gazdaság- és a vallástörténet mellé be kell emelnünk a római jogtörténet alapjait.
- Itt kell megismertetnünk diákjainkat a kereszténységgel, itt kell megalapozni ismereteiket a keresztény egyházszervezetről, és dogmákról, melyeket később kibővítenek.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Róma történelmének kezdetei. A köztársasági Róma. Itália meghódítása. A pun háborúk. A köztársaság válsága. Út az egyeduralkodó felé. Az egyeduralkodó létrejötte. Forráselemzés: Augustus önéletrajza. Római hétköznapiak, ünnepek. A császárság első százada. Hitvilág, tudományok, művészetek és a jog. A válság százada – a dominátus. A kereszténység születése. Forráselemzés: részletek az Újszövetségből. A Római Birodalom válsága és szétesése. A Nyugatrómai Birodalom bukása. A Kárpát-medence a római korban. Lakóhelyünk a római korban.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Sulla, Caesar, Augustus különböző megítélése ókori szerzők művei alapján. <i>Vita:</i> Patrícusok és plebejusok ellentéte. Néppárti politikusok. Caesar és a szenátus. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A római építészet jellegzetes emlékeinek leírása képek segítségével. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Kiselőadás vagy folyamatábra, vázlat készítése a római történelmet átívelő kérdésekről. <i>Időszámítás:</i> A görög-római történelem időrendjének összevetése táblázatban. <i>Térképhasználat:</i> Tematikus térképek összevetése a történelmi folyamatokkal.
Összesen: 21 óra	

IV. A kora középkor

Célok

- A kora középkor története több szálon fut. Fokozottan ügyelni kell a tananyag felépítésére.
- Kiemelt feladat a fogalmak pontos kialakítása, hiszen a most elsajátított alapokra lesz szükségünk középkori tanulmányaink során.
- A sokarcú kultúrák elemzéséhez többféle forrást kell felhasználnunk.
- Az írott források elsőbbsége mellett jelentős szerepe van a képeknek ábrának, s nem utolsósorban a térképeknek.
- A párhuzamosan futó események és folyamatok fontossá teszik a térben és időben való jó tájékozódást.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Bevezetés – Európa születése. Új királyságok a Nyugatrómai Birodalom romjain. A Frank Birodalom. A pápaság létrejötte – a népvándorlás újabb hulláma. Válság és fellendülés Nyugaton. A Keletrómai Birodalomtól Bizáncig. Európa keleti régiója. Az Iszlám megjelenése. Összesen: 9 óra	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Vitatott kérdések (morva állam, gazdasági fellendülés). <i>Lényegkiemelés:</i> Egyszerűsített ábrák készítése a hűbéri rendszerről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A kora középkori gazdálkodás ismertetése fényképek, korabeli tárgyak segítségével. A hajózás vagy a fegyverzetnek az egybevetése a hasonló funkciójú római kori eszközökkel. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A társadalom, a gazdaság, a fegyverzet, az egyház átalakulásának nyomon követése. <i>Időszámítás:</i> Régiók fejlődésének ábrázolása összehasonlító időrendi táblázattal. <i>Térképhasználat:</i> Az egyes régiók felismerése falitérképen, atlaszon, ezeknek sematikus ábrázolása.

V. A magyarság története az államalapításig

Célok

- Tudatosítani kell, hogy a korszakról alkotott kép jórészt feltevéseken alapul, s a kevés adat többféleképpen összerakható. A számos ellentétes felfogás jó alkalmat ad a vitára, ahol mind az ismeretek alkalmazására, mind a kifejezőkészségek, mind az egymás iránti tisztelet fejlesztésére mód nyílik.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Bevezetés – Bevezetés a magyar őstörténet – kutatásba. A magyar őstörténet kezdetei. Népünk vándorlása a pusztán. A honfoglalás. A letelepedéstől az államalapításig. Helytörténeti áttekintés.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Régészeti, nyelvészeti és írásos források összehasonlítása. <i>Az eltérő eredmények okainak megvitatása.</i> <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Az őshaza helyének meghatározása különböző munkákban. A magyar orientalisztika bemutatása. Korabeli utazók és krónikaírók véleményei a magyarságról. <i>Vita rendezése:</i> Érvek és ellenérvek a magyarság finnugor vagy török eredetének kérdésében. <i>A honfoglalás kérdései.</i> A honfoglalók lélekszáma. <i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a finnugor népek családjáról, István államszervezetéről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A nomád fegyverzet és öltözet ismertetése. Múzeumlátogatás.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Összesen: 8 óra	<i>Időszámítás:</i> A magyar és az egyetemes történelem korabeli eseményeinek összehasonlítása. <i>Térképhasználat:</i> Népünk vándorlásának, a kalandozásoknak nyomon követése térképeken.

VI. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- Az ajánlott öt téma közül kettőt kötelező feldolgozni, de ha módunk van rá érdemes a többi témát is érinteni. A feldolgozás történhet év közben, de tehetjük ezt év végén is, kapcsolódva az év végi ismételteshez és a múzeumlátogatásokhoz.
- Ezekben a témakörökben nem az új ismeretszerzés dominál, hanem az ismeretek elmélyítése, az öntevékeny ismeretszerzés (források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés). A feldolgozás során előtérbe kerülhetnek a tanulói tevékenységek: a forráselemzés, az ábrák, térképek leolvasásának és készítésének gyakorlása.
- Szabad teret kell engednünk a diákoknak, hogy szabadon fejthessék ki e témákban gondolataikat, gyakorolva az élőbeszédet, az érvelést.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban. Tömegszórakoztatás az ókorban. A család az ókori kultúrákban. Az iskola az ókorban. Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről. Összesen: 7 óra	<i>Eltérő források összevetése:</i> Mindegyik témában elemeztethetők különféle képi, írásos, tárgyi és nyelvészeti források. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Mindegyik témában kiemelt fontossága van a szabad és öntevékeny (könyvtár, internet) anyaggyűjtésnek. <i>Vita rendezése:</i> Mindegyiknél megvitathatóak a különbségek. Az ellentétes történeti nézetek az ötödik témában szembesíthetők. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Mindegyik témában kiemelt fontossággal bír: egyszerű tárgytól (palatábla) az építészeti alkotásokig terjedhet a bemutatás. <i>Időszámítás:</i> Az érintett konkrétumok időbeli elhelyezése. <i>Térképhasználat:</i> Az érintett birodalmak, városok térbeli elhelyezése.

Követelmények

- A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10-20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni.
- Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz.
- Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére.
- Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására.
- Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást.
- Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról.
- Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

I. Az érett középkor

Célok

- A korszak jelentős eseménysorozatai mögött a diákok lássák ezen történések hatásait az európai fejlődésre.
- Lássák a nyugat-európai városfejlődés főbb sajátosságait, a technikai, gazdasági előrelépés, és az önkormányzatok létrejöttének jelentőségét.
- Ismerjék meg az egyes régiók alapvető sajátosságait, az összekötő és elválasztó tulajdonságokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források és térképek egybevetése. Ábra és írott forrás elemzése.
A keresztes háborúk.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> A középkor technikai forradalmának ismertetése. A román és gót művészet bemutatása képek és rajzok segítségével.
A városok születése.	<i>Vita rendezése:</i> Pápaság és császárság. Eretnekek és az egyház. A kettős igazság problémája.
A rendiség kialakulása a 11–13. században.	<i>Lényegkiemelés:</i> Folyamatábra készítése a gazdasági fejlődésről, a rendiség kialakulásáról.
Közép- és Kelet-Európa, a Balkán a 11–13. században.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Lovagi fegyverzet, torna, középkori város bemutatása.
Művelődés a 11–13. században.	<i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság, a társadalom, a művészetek fejlődési ívének bemutatása.
Hétköznapi élet a 11–13. században.	<i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése az európai régiókról összehasonlító kronológiai táblázattal kiegészítve.
Összesen: 10 óra	

II. Az Árpád-kor

Célok

- A témakör hangsúlyosan alapozó jellegű. Számos most tárgyalt intézmény és tisztség átalakulva ugyan, de végigkíséri szinte az egész magyar történelmet. Ezek pontos kidolgozása kiemelt feladat. A korszak megítélésében számos kérdésben eltérő álláspontok találhatók meg a szakirodalomban. Törekedni kell ezek érzékeltetésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Szent István országa.	<i>Eltérő források vagy ellentétes források összevetése:</i> Törvények egybevetése. Ábrák és szövegek megfigyelése.
Harcok az új rend megszilárdításáért.	<i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Anonymus forrásértéke. Rogerius a tatárjárásról.
Szent László és Könyves Kálmán uralkodása.	

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A küzdelmes 12. század. II. András és az Aranybulla. A tatárjárás. Széteső királyi hatalom –egységesülő társadalom. Környezetünk az Árpád-korban. Összesen: 10 óra	Tamás érsek a tatárjárásról. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> Az Árpád-kor művészete. A mindennapok. A magyarországi román és gót művészet bemutatása. <i>Vita rendezése:</i> A tatárok kivonulásának okai. <i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a magyar társadalom fejlődéséről, a magyar államszervezet működéséről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Az Árpád-kori fegyverzetek. A Képes Krónika illusztrációinak bemutatása. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság, a társadalom, a művészetek fejlődésének bemutatása. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése Magyarország területének alakulásáról, az etnikai viszonyok változásáról. A vándormozgalmak, a bányászat, a kereskedelmi utak bemutatása térképvázlaton.

III. Késő középkor

Célok

- A 14. század nagy válsága kapcsán fel kell tární a bonyolult folyamat minél több tényezőjét: okait, lefolyását, és következményeit. Tudatosítani kell, hogy a válságból Európa nyugati fele megtalálta a kivezető utakat, s a következő század már ismét a fellendülés időszaka.
- A humanizmust és reneszánszt is összefüggéseiben, hatásaiban kell vizsgálni.
- A korszak történetét csak az egyes régiók sajátosságainak kiemelésével tudjuk bemutatni: Nyugaton a rendi monarchiák megerősödését, Közép-Európában a rendi államok létrejöttét, Kelet-Európában a despotikus orosz állam felemelkedését s a tatár uralom megrendülését emelhetjük ki. A balkán történetét az oszmán előretörés határozza meg.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk). Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Az angol, a francia és a spanyol rendi monarchia felemelkedése. A német császárság és a pápaság hanyatlása. A közép- és kelet-európai régió államai. Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.	<i>Eltérő források összevetése:</i> A válság elemzése szöveg, táblázat és térképvázlat segítségével. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A százéves háború angol és francia szemmel. <i>Vita rendezése:</i> Táboríták és kelyhesek. Reformerek és maradiak a konstanzi zsinaton. <i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a százéves háborúról, az oszmán terjeszkedésről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Tűzfegyverek, korabeli királyi udvar, új találmányok bemutatása előszóban képek, esetleg saját készítésű rajzok segítségével. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A válság, a gazdaság, a központosítás bemutatása. Az orosz és az oszmán terjeszkedés nyomon követése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Összesen: 9 óra	<i>Időszámítás:</i> A régiók időbeli mozgásainak megfeleltetése. <i>Térképhasználat:</i> A régiók meghatározása falitérképen vagy atlaszon.

IV. Magyarország a 14–15. században

Célok

- Be kell mutatni hazánk helyzetét a közép-európai régióban, hogy a diákok felismerhessék fejlődésünk közép-európai sajátosságait, ugyanakkor legyenek tisztában a Nyugathoz fűződő szálakkal.
- Alakuljon ki tiszta kép a korszak társadalmi fejlődéséről, a magyar rendiség kialakulásának folyamatáról. Ennek összefüggéseiben lássák a törökkel folytatott évszázados küzdelem jelentőségét, s az erőviszonyok folyamatos változását.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Károly Róbert, a királyi hatalom helyreállítója. Nagy Lajos. Luxemburg Zsigmond fél évszázada. A magyar rendi állam és a török párharca – Hunyadi János. Mátyás, a nagyhatalmú király. Mátyás, a hódító. Környezetünk a 14–15. században. Összesen: 8 óra	<i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források és térképek egybevetése (Nándorfehérvár ostroma). <i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Zách Klára a Képes Krónikában. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> Az Anjouk, Zsigmond vagy Mátyás udvarának bemutatása. <i>A török és a magyar harcmódor ismertetése.</i> <i>Vita rendezése:</i> Hunyadi László elítélése. Mátyás nyugati politikájának értékelése. <i>Lényegkiemelés:</i> Folyamatára készítése a magyar rendiség kialakulásáról. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A bányászatban és a pénzverésben használt eszközök. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák, térképvázlatok segítségével. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A törökellenes harcok nyomon követése. Térképvázlat készítése Magyarország ásványkincseiről és kereskedelméről.

V. Kora újkor (1490–1721)

Célok

- A kora újkorban az európai régiók közötti különbségek ismét erőteljesen megnöttek. Diákjaink számára tudatosítani kell a változások irányát s ezzel összefüggésben az egyes régiók egymásra hatását.
- Az abszolutizmus tárgyalása során a diákoknak látni kell az általános jellemzők mellett milyen eltérő vonások jelentkeznek.
- A reformáció tárgyalása során igyekezni kell a toleráns légkör kialakítására az egyes felekezetek tárgyalása során. Ki kell térni a katolikus megújulás ismertetésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A nagy földrajzi felfedezések és hatásuk.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források, térképek és képek egybevetése.
A Habsburg–Valois párharc.	<i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Angol parasztok levele a bekerítések idején. Luther pontjai. Nantes-i edictum.
A reformáció kezdetei.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások:</i> A korszak jelentős személyiségeinek életének és munkásságának bemutatása kiselőadások során. A művészetek és tudományok főbb irányzatainak és képviselőinek bemutatása alkotásaik segítségével.
Reformáció és katolikus megújulás.	<i>Vita rendezése:</i> A reformáció egyes irányzatai és a katolikusok közötti hitvita rendezése.
A tőkés gazdaság kibontakozása – a Tudorok kora Angliában.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Az Európán kívüli világ jellegzetességeinek bemutatása képanyag segítségével.
Németalföld.	<i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák és térképvázlatok segítségével.
A Német-római Birodalom és a harmincéves háború.	<i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése az egyes régiókról, a felekezeti viszonyok változásáról.
Az angol forradalom.	
Francia abszolutizmus- hatalmi politika.	
Lengyelország, a Baltikum és Oroszország a 16–17. században.	
Az Oszmán Birodalom és Ázsia a 15–17. században.	
Változó gondolkodás, változó élet. A tudományos világkép kialakulása.	
Összesen: 14 óra	

VI. Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)

Célok

- Magyarország két évszázadon át vívta élethalálharcát a törökkel. Diákjainkban tudatosítanunk kell a nemzedékről nemzedékre szakadó, egyre megoldhatatlanabb probléma szorítását, az egyértelmű helyes válaszok lehetetlenségét. Legyenek tisztában azzal, hogy Magyarország két világbirodalom ütközőzónájába került, s csak e két nagyhatalom erőviszonyainak megváltozása tette lehetővé a helyzet megoldását.
- Lássák a pártokra szakadó magyarság indítékait, az elválasztó és az összekötő kapcsolatokat. Meg kell érteniük a rendiség és az abszolutizmus magyarországi szembenállásának bonyolult szövevényét, a rendi és a nemzeti érdekek összefonódását és annak korlátait is.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A Jagelló-kor.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források, térképek, képek egybevetése (mohácsi csata).
Magyarország romlása.	<i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Köszeg ostroma keresztény és oszmán szemmel. Pázmány a rendi jogokról. Zrínyi halála.
Az ország három részre szakadása.	<i>Ismeretterjesztő kiadványok felhasználása:</i>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Várháborúk. A királyi Magyarország és a hódoltság. Erdély. A reformáció megjelenése Magyarországon. A tizenötéves háború és a Bocskai szabadságharc. A magyar rendek és a Habsburg dinasztia. A török kiűzése – Magyarország a dunai monarchiában. A Rákóczi-szabadságharc. Gazdaság, társadalom, népesség a 16–17. században. Környezetünk a 17. században Összesen: 16 óra	A várháborúk jellegzetességeinek bemutatása. <i>Vita rendezése:</i> Ferdinánd vagy Szapolyai hűségén? Fráter György megítélése. Kurucok és labancok. A szatmári béke megítélése. <i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése (gazdaság, etnikai viszonyok). <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Fegyverek, mezőgazdasági eszközök, ötvöstárgyak bemutatása képek alapján, előszóban. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák és térképvázlatok alapján. A felekezeti változások nyomon követése térkép segítségével. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése a három részre szakadt ország történeteiről, valamint az egyetemes történeti szinkronról. Térképvázlatok készítése.

VII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- A javasolt témákat év közben és év végén is feldolgozhatjuk.
- A külön kiemelt anyagrészekben nem az ismereti elemek dominálnak, hanem az elmélyült megközelítés, az öntevékeny feldolgozás (a források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés).

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i> Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek). Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása). Bűn és bűnüldözés a középkorban. A kora újkori állam fejlődésének sajátosságai: az abszolutizmus. Összesen: 7 óra	<i>Eltérő források összevetése:</i> Törvények, perleírások és képi források összevetése. <i>Ismeretterjesztő kiadványok felhasználása:</i> Az önálló diákmunka alapja: szakirodalom, CD-k, internet. <i>Vita rendezése:</i> Diákok vezetésével a tanulók által feltárt ellentmondások közös megvitatása. <i>Lényegkiemelés:</i> Az előadásokat, ismertetőket tartó, vitákat vezető diákok összesítőket, táblázatokat készítenek. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A tárgyalt témák tárgyi emlékeinek élményszerű bemutatása képek segítségével. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A feldolgozott témák fő ívének kiemelése csoportosan vagy egyénileg tanári segítséggel. <i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése a tárgyalt témában. <i>Térképhasználat:</i> Térképvázlatok készítése a témákhoz.

Követelmények

- A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni előszóban vagy írásban.
- Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására.
- Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján.
- Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni.
- Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezet rész, leckeiken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.).
- Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni előszóban rövid felkészülés után.
- Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására.
- Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit.
- Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról.
- Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Évi óraszám: 92

Heti óraszám: 2,5 óra

I. A felvilágosodás kora (1721–1789)**Célok**

- A tanulóknak legyen képük Európa társadalmi, gazdasági, politikai viszonyairól.
- Értsék meg, hogy a felvilágosodás olyan mozgalommá vált a 18. század második felére, mely szakítani akart a hagyományos eszmékkel, a katolikus vallás intézményrendszerével, társadalmi és gazdasági reformokat hirdetett, egy új erkölcsű, emberközpontú világot akart létrehozni. A felvilágosodás hamarosan eszmeáramlattá változott át, melynek arculata térben és időben eltérő jelleget öltött.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Európa általános jellemzői a 18. században. A Felvilágosodás eszmeköre és szakaszai. Az abszolutizmus válsága Franciaországban. A felvilágosult abszolutizmus: Ausztria és Poroszország a 18. században. Az új keleti nagyhatalom: Oroszország. Lengyelország felosztása. Kultúra, művelődés, életmód. Összesen: 7 óra Emelt szinten: 13 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Locke, Montesquieu, Rousseau. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> II. Katalin. II. Frigyes. <i>Vita rendezése:</i> A felvilágosodás képviselőinek érvei. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése az európai régiókról összehasonlító kronológiai táblázattal kiegészítve. Térképvázlat készítése Lengyelország felosztásáról.

II. Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)

Célok

- Meg kell ismertetni a tanulókkal a Habsburg Birodalom összetételét, szervezeti és működési mechanizmusát, belső erőviszonyait, hogy reálisan tudják értékelni Magyarországnak a Birodalmon belüli helyzetét. Reális képet kell nyújtani az ezen a kereten belüli alternatívákról és politikai koncepciókról. Ennek tudatában kell megítélni a Habsburgok politikáját és a magyar rendek ellenállását. Közben vizsgálni kell a magyar gazdaságban végbemenő változásokat. A tanulók ismerjék a Habsburg Birodalom államait és tartományait, benne Csehország és Magyarország helyzetét és szerepét.
- Tudják Erdély jelentőségét.
- Legyen képük az ország szellemi életéről a felvilágosult abszolutizmus idején.
- Értsék a felvilágosult abszolutizmus eszmerendszerének és politikai elképzeléseinek főbb koncepcionális vonásait.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Magyarország újjáépülése a 18. században.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Demográfiai viszonyok – térképek, grafikonok, írott források.
Magyarország a Habsburg Birodalomban.	<i>Jegyzet készítése előadás alapján:</i> Művelődés a 18. században.
Mária Terézia.	<i>Ismeretterjesztő szövegek, szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> II. József ellentmondásos történelmi személyisége.
Jozefinizmus és felvilágosodás.	<i>Vita rendezése:</i> II. József – magyar rendek.
A felvilágosodás és a nemzeti ébredés.	<i>Lényegkiemelés:</i> Ábra készítése az államszervezetről, kettős vámhatárról.
Forrásfeldolgozás – oktatásügy, iskolák.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kor öltözkézeinek, a mezőgazdasági eszközöknek, a korabeli fegyvereknek és épületeknek a bemutatása képek segítségével.
Környezetünk a 18. században.	<i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A társadalom, a népesség, a gazdaság alakulásának végigkísérése.
	<i>Időszámítás:</i> Magyarországi és európai események kronológiai párhuzamba állítása.
Összesen: 8 óra	<i>Térképhasználat:</i> Demográfiai, etnikai, vallási viszonyok elemzése térképek alapján.
Emelt szinten: 14 óra	

III. A polgári átalakulás kora (1776–1849)

Célok:

- A tanulók kapjanak képet Európa polgári átalakulásának és az USA létrejöttének jelentőségéről, s lényegéről a politikai-társadalmi életre, a civilizációra, az emberek mindennapi életére vonatkozólag. Ismerjék meg és értsék azokat a nagy eszmei áramlatokat, amelyek a polgári átalakulás velejárói és azokat a feszültségeket, amelyeket az új társadalmi elrendeződés keltett. Legyen képük Európa új társadalmi, gazdasági, politikai modelljéről.
- Tudják és értsék a nagy francia forradalom és az amerikai függetlenségi háború legfőbb eseményeit, lényegét és világtörténelmi hatását. Tudjanak következtetni a forradalmak okaira, legyenek képesek felismerni az ok-okozati kapcsolatokat, átlátni és összekapcsolni azokat a legfőbb okokat, amelyek átrajzolták Európa térképét és megváltoztatták az emberek gondolkodását. Ismerje azokat az új szellemi és kulturális, művészeti irányzatokat, amelyek ezzel együtt jártak. Lehetőleg minél önállóbban elemezzék a Függetlenségi nyilatkozatot, az Emberi és polgári jogok nyilatkozatát és a francia

forradalom más iratát. Próbáljon meg elemző felsorolást készíteni Napóleon egyéniségéről, tetteiről. Készítsen térképes összeállítást az 1848-as európai forradalmakról. Próbálja meg felsorolni a legfontosabb találmányokat és a legjelentősebb társadalmi változásokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Köztársaság Észak-Amerikában. Az USA alkotmánya. A francia abszolutizmus bukása. A feudalizmus épületének lebontása. Emberi és polgári jogok nyilatkozata – forráselemzés. A királyság bukása. A jakobinusok diktatúrája. Napóleon katonai diktatúrája. A Szent szövetség Európája. Európa határain túl. Az ipari forradalom. Az ipari forradalom társadalmi és politikai következményei. Gazdasági, társadalmi és politikai elméletek – forráselemzés. A népek tavasza. Forradalmak 1848–49-ben. Tudomány és a művészetek. Összesen: 19 óra Emelt szinten: 27 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Függetlenségi nyilatkozat. Emberi és polgári jogok nyilatkozata, Saint Simon, Fourier, Louis Blanc, Kommunista kiáltvány. <i>Eltérő források összevetése:</i> Ipari forradalom, demográfiai változások, városiasodás, közlekedés forradalma – térképek, diagramok, ábrák, képek írott források. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A kor művészete, tudományok fejlődése. <i>Vita rendezése:</i> Liberálisok – szocialisták. <i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat készítése a francia forradalom szakaszairól. Vázlat készítése az 1848–49-es európai forradalmak céljairól, eredményeiről, társadalmi bázisukról. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A kor találmányainak, esetleg működésüknek a bemutatása képek, ábrák segítségével. Képzőművészeti alkotások, épületek bemutatása. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az ipari forradalom kibontakozása. <i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése. <i>Térképhasználat:</i> Fontos események nyomon követése térképen.

IV. A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)

Célok

- Tudják és értsék a nemzeti liberális mozgalom kialakulásának okait és következményeit. A reformmozgalom politikai, társadalmi és kulturális jelentőségét. Ismerjék azokat a politikai alternatívákat, amelyek Magyarország előtt álltak, és ezek ütközését. Lássák át az első reformországgyűléstől az 1848–1849-es forradalomig vezető eseménysor kronológiai és logikai menetét, s ebből vonják le a megfelelő következtetéseket.
- Ismerjék meg a reformkor fő eseményeit és tudják ezek hatását a hazai gondolkodási és kulturális fejlődésre. Értsék meg az alapvető összefüggéseket a nemzetközi és hazai politikai tényezők között. Ismerjék meg a legfőbb szellemi áramlatokat és politikai koncepciókat, azok képviselőinek alapvető munkáját. Értsék meg, hogy a koncepciók közötti küzdelem milyen tényezők alapján dőlt el.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Magyarország a francia forradalom és a napóleoni háborúk korában. A feudalizmus bomlásának jelei a gazdasági életben és a társadalomban.	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Wesselényi, Pulszky, John Paget, Le Play, Széchenyi. <i>Eltérő források összevetése:</i> Gazdasági élet – térképek, képek, ábrák, írott források.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A reformeszmék kialakulása és elterjedése: Széchenyi programja. A reformmozgalom kibontakozása. Kossuth programja. Magyarország a forradalom előcsarnokában. A gazdasági élet föllendülése, a nemzeti kultúra virágkora, nemzetiségi kérdés. Forrásfeldolgozás: A reformkori magyar társadalom rétegződése és életviszonyai. Környezetünk a reformkorban. Összesen: 12 óra Emelt szinten: 20 óra	<i>Források és szerzőik viszonya:</i> Pulszky Ferenc: Életem és korom. <i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> Reformkori politikusok portréja <i>Vita rendezése:</i> Udvar – reformellenzék. Konzervatívok – Liberálisok. Kossuth – Széchenyi. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kor képzőművészeti alkotásainak, épületeinek bemutatása. Öltözködés. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdasági és társadalmi változások fejlődésívének a bemutatása. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Tematikus térképek elemzése.

V. Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)

Célok

- A tanulók ismerjék meg a magyar forradalom és szabadságharc legfontosabb eseményeit és ezek nemzetközi összefüggéseit. Legyenek tisztában az áprilisi törvények jelentőségével: tudniuk kell, hogy a törvények szentesítésével lezárult az utolsó rendi országgyűlés, s a feudális viszonyok eltörlésével készen álltak az új, polgári Magyarország alapjai.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A márciusi forradalom és vívmányai. Forráselemzés: Az „áprilisi” törvények. Kísérlet a forradalom eredményeinek megszilárdítására. Összpontosított támadás a forradalmi Magyarország ellen. A szabadságharc tetőpontja. A szabadságharc veresége. Környezetünk 1848–1849-ben. Összesen: 8 óra Emelt szinten: 14 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Az „áprilisi” törvények. <i>Eltérő források összevetése:</i> Buda ostroma – képek, térkép, írott forrás. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A Görgei-kérdés. <i>Vita rendezése:</i> Kossuth – Görgei <i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat vagy folyamatábra készítése a forradalom és szabadságharc eseményeiről, eredményeiről <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A fegyverek bemutatása képek alapján. <i>Tárgyi emlékek bemutatása:</i> Emlékhelyek megtekintése környezetünkben. Múzeumlátogatás. <i>Időszámítás:</i> Időrendi táblázat készítése a legfontosabb eseményekről. <i>Térképhasználat:</i> Az események nyomon követése, a hadi események elemzése térképvázlatokon, Térképvázlatok készítése.

VI. A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)

Célok

- Azoknak az új tényezőknek a bemutatása, amelyek gyökeresen megváltoztatták Európa és a világ egy részének a képét. Az ipari forradalom és a termelési módok és keretek változásának és társadalmi hatásának megértetése, az új településformáktól kezdve az új életviszonyokig és egy újfajta piaci gondolkodásmódig és differenciált társadalmi igények ütközéséig. Ebből következően a termelés és a piac új igényeinek kerete, a nemzetállamok kialakulása és ennek szerepe az új eszmék és az új politikai, gazdasági, kulturális igények kialakításában. Hogy ment ez végbe Európában, Amerikában, s milyen hatással volt a gyarmati kontinensekre.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Anglia, Franciaország és az Orosz Birodalom (az 1850-es és a '60-as évek). Az olasz nemzeti állam megalapítása. A német egység kialakulása. Anglia. Az Európán kívüli világ. Az Egyesült Államok második forradalma. A nemzetközi munkásmozgalom (1849–1871). Az ipar és a tudomány új korszaka. Gondolkodás, művészet. A gazdaság új jelenségei. Hatalmi átrendeződés Európában. Nemzetállamok létrejötte a Balkánon (1850–1914). A világ felosztása. Oroszország a századfordulón. Japán és Kína a 20. század elején. A világháború előestéjén. Összesen: 19 óra Emelt szinten: 28 óra	<i>Eltérő források összevetése:</i> Olasz és német egység – írott források, térképek. <i>Jegyzet készítése előadás alapján:</i> A krími háború következményei Oroszországra nézve. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> Nagyhatalmi ellentétek. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Jelentős történelmi személyiségek <i>Vita rendezése:</i> Amerika: északiak – déliek. <i>Lényegkiemelés:</i> Szövetségi rendszerek kialakulása – ábrák. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Az életmód változásai – élményszerű beszámoló képek, diák segítségével. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Gazdasági, társadalmi, demográfiai változások. <i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat. <i>Térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése a szövetségi rendszerekről.

VII. A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)

Célok

- Bemutatni és megértetni a tanulókkal az 1867-es kiegyezéshez vezető tényezőket, a kiegyezés jelentőségét Magyarország fejlődésére. Hogy ezzel út nyílt a gazdasági felemelkedéshez, egyfajta modernizációhoz, amelynek következtében megváltozott az élet Magyarországon. Létrejöttek a sajátos magyarországi társadalmi viszonyok. Az úri világ és a kétkézi ember világa. Felépült egy új, iparosodott, urbanizálódott Magyarország. Azt is láttatni kell azonban, hogy milyen más alternatívák voltak a kiegyezés előtt, miért ez valósult meg, s egy negyedszázad után milyen újabb alternatívákkal kellett szembenézni az országnak.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Kísérlet Magyarország beolvasztására. Az önkényuralom csödjé és a kiegyezés. A dualista rendszer kiépítése. A dualizmus nyugalmi időszaka. A magyar gazdaság fejlődése a kiegyezés után. A magyar társadalom a dualizmus korában (Az életforma változásai).	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Deák hűsvéti cikke. <i>Eltérő források összevetése:</i> Kiegyezés – írott forrás, ábra. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A kiegyezés megítélése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A magyar társadalom új jelenségei. A gazdaság új jelenségei Magyarországon. A dualizmus válsága. A tudomány és művészet a dualizmus korában. Környezetünk. Összesen: 13 óra Emelt szinten: 20 óra	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Az emigráció. <i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A magyarországi nemzetiségek és törekvéseik. <i>Vita rendezése:</i> Kossuth – Deák. Kiegyezést ellenzők – támogatók. Magyarok – nemzetiségek. <i>Lényegkiemelés:</i> A gazdasági fejlődés bemutatása ábrák, diagramok, grafikonok készítésével. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Képzőművészeti alkotások, épületek bemutatása, múzeumlátogatás, épületek megtekintése. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdasági, társadalmi viszonyok fejlődésének bemutatása. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Tematikus térképek elemzése.

VIII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- A javasolt témákat év közben és év végén is feldolgozhatjuk. A külön kiemelt anyagrészekben nem az ismereti elemek dominálnak, hanem az elmélyült megközelítés, az öntevékeny feldolgozás (a források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés).

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i> A hatalmi ágak kialakulása és működése a kora újkortól napjainkig. Az iskola régen és ma. A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák–Magyar Monarchiában. A modern városfejlődés. Vallások és egyházak a dualizmus idején. Összesen: 6 óra Emelt szinten: 12 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Az 1968-as nemzetiségi törvény. <i>Eltérő források összevetése:</i> Hatalmi ágak. Írott források, ábrák. Városfejlődés. Képek, grafikonok, térképvázlatok, írott források. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A magyarországi zsidóság a dualizmus korában. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> nemzetiségi politikusok portréi. Jászi Oszkár a nemzetiségi kérdésről. <i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> Oktatás a dualizmus korában. <i>Vita rendezése:</i> Egyház és állam szétválasztása. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Taneszközök bemutatása. A korabeli iskolák élményszerű bemutatása. Korabeli épületek, közlekedési eszközök bemutatása. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A politikai intézményrendszer fejlődésének nyomon követése <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Tematikus térképek elemzése, térképvázlatok készítése.

Követelmények

- Legyenek képesek a források, és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak, felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Heti óraszám: 3

I. Az első világháború és következményei.***Magyarország részvétele az első világháborúban (1914–1920)*****Célok**

- A tanulók tudják, hogy milyen okok vezettek a világháborúhoz, mik voltak a mélyebb és mik a felszíni tényezők. Igazodjanak el a két hatalmi tömb politikai és katonai stratégiai elképzeléseiben és vonjanak le belőle következtetéseket. Értsék az orosz forradalom kitörésének okait és következtessenek belőle a nemzetközi politikai erőviszonyok változására. Ismerjék a versailles-i békerendszer alapvető tényeit, tudják és értsék, hogy a győztes nagyhatalmakat milyen szándékok vezették. Legyenek képesek következtetni ebből az újabb ellentmondásokra, ellentétek alakulására a közép-kelet-európai régióban. Meg kell ismertetni és megértetni, hogy Magyarország milyen érdekek kapcsán és milyen szituációban keveredett bele a háborúba. Mik voltak az Osztrák–Magyar Monarchia hadicéljai. Milyen más alternatívák lettek volna? Hogyan vezette el a háborús bukás, a megoldatlan nemzetiségi és szociális helyzet az 1918–1919-es forradalmakig. A forradalmak milyen alternatívákat kínáltak. A békeszerződés milyen új helyzetet teremtett és ebben a helyzetben milyen alternatívát választott a hatalomra került konzervatív rendszer. Mit jelentett a korabeli Magyarországnak Trianon és hogyan fogadták a magyarok és a szomszéd országok.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az első világháború kirobbanása. A háború. A cári rendszer megdöntése Oroszországban. A bolsevik hatalomátvétel, polgárháború. A háború lezárása: a Párizs környéki békék. Magyarország részvétele a háborúban. Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása. Az őszirózsás forradalom. A köztársaságtól a proletárdiktatúráig. A Tanácsköztársaság. Az ellenforradalmi rendszer hatalomra kerülése. (1919. aug. 1.–1920. június), Trianon. A szomszédos országok és az uralmuk alá került magyarság. Összesen: 14 óra Emelt szinten: 18 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> A wilsoni békejavaslat. Áprilisi tézisek. Békeszerződések. <i>Eltérő források összevetése:</i> Az első világháború – korabeli sajtó, irodalmi alkotások, képek. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> Nagy történelmi személyiségek szerepének értékelése – Lenin, Károlyi Mihály. Saját vélemény kialakítása. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A háború jellege. <i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat készítése a háborúban felhasznált erőforrásokról, veszteségekről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Fegyverek. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az Antant fölényének kibontakozása. A Monarchia szétesése. A polgári köztársaság erőfeszítései, kudarcai. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Az események nyomon követése térképen. Összehasonlító kronológiai táblázat készítése. Térképvázlat készítése Magyarország területi változásáról.

II. Két világháború között (1920–1939)

Célok

- Meg kell mutatni, hogyan rendeződött át a világ az I. világháború utáni negyedszázadban Európában, Amerikában és a gyarmati kontinenseken. A tanulóknak látniuk kell gyarmatosítás régi és új formáit, a tőkés világban kialakult hatalmi ellentéteket és azok megjelenési formáját. Érzékelteni kell velük a különbséget az egyes régiók, fejlett országok, stagnálók és lemaradtak között, azt, hogy milyen volt a megálmodott és a megvalósult szocializmus. Ismerjék meg Sztálin útját a hatalom csúcsáig és az átrendezés következményeit. A tudomány új eredményeit. Új civilizációs vívmányokat, urbanizációt stb. Meg kell értetni, hogy mindez hogyan hatott az emberek életére, s e téren is hogyan növekedett a fejlett tőkés országok, Európa perifériái és a gyarmati országok közötti különbség. Szót ejteni Japán felzárkózásáról és hatalmi törekvéseiről.
- Meg kell világítani és megértetni, hogy milyen okok hozták létre a világválságot, s ez milyen új kihívás elé állította a tőkés nagyhatalmakat. A különböző politikai erők milyen alternatívákat ajánlottak a válságból való kilábalásra. Mit jelentett a válság a társadalmakra, emberekre nézve. Miért kellett az államnak fokozottan beleavatkozni a politikai és gazdasági életbe. A válságból való kilábalás polgári demokratikus és totalitárius útjai. A tanulók lássák át és értsék meg a kiutak ellentmondásait és a II. világháborúhoz elvezető tényezőket.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az újrászabott Európa gondjai (1920–1929). Új társadalmi jelenségek. A politikai viszonyok új vonásai. Olaszország és a fasizmus. A Szovjetunió. A nagy gazdasági válság. Az USA és a New Deal. Nagy Britannia. Franciaország. Németország a '20-as években. A német fasizmus. Kelet-Közép-Európa a két háború között. Az Európán túli világ. Nemzetközi viszonyok (1930–1936). Diktatúrák előretörése (1936–1938). Tudomány és művészetek. Összesen: 18 óra Emelt szinten: 24 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Diktatúrák, diktátorok. Hitler és Mussolini beszédei. Elemzés, véleménynyilvánítás. <i>Eltérő források összevetése:</i> Szovjetunió. 1936-os alkotmány, dokumentumfilm részletek, irodalmi alkotások, visszaemlékezések. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Jelentős történelmi személyiségek bemutatása. <i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A válság kezelésére kialakult elméletek és azok gyakorlati megvalósítása. <i>Lényegkiemelés:</i> A gazdasági válság. Termelés visszaesés, munkanélküliség – táblázatok, grafikonok alapján. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Új társadalmi jelenségek kialakulása. Az életmód változásai. A válság kialakulásának okai. A diktatúrák kialakulásának okai, működési mechanizmusuk. Kelet-Közép Európa sajátos fejlődési vonásai. <i>Időszámítás:</i> Az európai és világesemények szinkronban látása – időrendi táblázat készítése. <i>Térképhasználat:</i> A háború utáni területi változások nyomon követése.

III. Magyarország a két világháború között (1920–1939)

Célok

- A tanulóknak látniuk kell, hogy milyen gazdasági, politikai, művelődési helyzetet hozott az ország „átszabása”, mi volt ezzel kapcsolatban a győztes nagyhatalmak célja. Meg kell érteniük, hogy mi volt a

Horthy Magyarország fő politikai törekvése, milyen volt a társadalompolitika az 1920-as években. Értetniük kell, hogy miért sújtotta a nagy válság különösen súlyosan Magyarországot, a válság milyen ellentéteket és erővonalakat hozott felszínre, ezek milyen alternatívákat ajánlottak. Többoldalúan meg kell kísérelni láttatni, mi volt a lényege a Gömbös-féle politikának, s miért volt ennek a megoldásnak akkor jelentős tömegbázisa. Hogyan vezetett a korábbinál erősebb kötődéshez Németországhoz, s ez miért vezetett el a II. világháborúban való részvételhez. Ugyanakkor arról is valamelyest képet kell adni, hogy ez milyen társadalmi és szociális politikát indukált, s hogyan hatott a kultúrára.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az ellenforradalmi rendszer konszolidációja. A bethleni rendszer politikai viszonyai. A magyar gazdaság és népesség a két világháború között. A magyar társadalom a két világháború között. A gazdasági világválság hatása és következményei Magyarországon. Tengelyorientáció és belpolitikai jobbratulódás Gömbös miniszterelnöksége idején. Bel- és külpolitika a '30-as évek végén. A határon túli magyar kisebbségek. Művelődés és szellemi élet. Környezetünk. Összesen: 12 óra Emelt szinten: 17 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Bethlen–Peyer paktum. Bethlen feljegyzései a Mussolinivel folytatott tárgyalásokról. Gömbös nemzeti munkaterve. <i>Eltérő források összevetése:</i> Életmód, társadalom – írott források, képek, korabeli filmfelvételek, visszaemlékezések, irodalmi alkotások. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A korszak jelentős személyiségeinek megítélése. Horthy Miklós, Bethlen István, Teleki Pál. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A határon túli magyarság kulturális, szellemi élete. <i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i> Közgondolkodás és kulturális viszonyok a Horthy-korszakban. <i>Vita rendezése:</i> Külpolitikai törekvések a harmincas években. <i>Lényegkiemelés:</i> A válság következményei. Grafikonok, táblázatok készítése. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Képzőművészeti alkotások, öltözködés, divat bemutatása képek alapján. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Gazdasági, társadalmi változások bemutatása. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A magyar és európai események szinkronban látása, időrendi táblázat.

IV. A második világháború, Magyarország részvétele a második világháborúban (1939–1945)

Célok

- A tanulók legyenek tisztában a háború okaival, a háború legfontosabb eseményeivel. Ismerjék meg, milyen pusztítással és áldozatokkal járt ez a háború. Meg kell érteniük, milyen tényezők határozták meg Magyarország helyét a második világháborúban a tengelyhatalmak oldalán, és miért volt sikertelen a kiugrási kísérlet.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
„Villámháborúk” évei (1939. szept. 1.–1941. június). A tengelyhatalmak támadásában. Az antifasiszta koalíció első sikerei (1941. június–1943. július). Magyarország – a fegyveres semlegességtől a háborúig. A totális háború. Az antifasiszta szövetség támadása (1943. július–1944. december). A győzelem éve. Magyarország a háborúban (1941. december–1944. március). A német megszállás, a háború végső szakasza Magyarországon. Összesen: 10 óra Emelt szinten: 15 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Teleki búcsúlevele. Horthy 1944. okt. 15-i kiáltványa. A jaltai konferencia határozatai. <i>Eltérő források összevetése:</i> Filmhíradó, korabeli újságcikkek (A média forrásértéke és manipulációs szerepe), visszaemlékezések, irodalmi alkotások, filmek. <i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Egy-egy hadvezér, politikus szerepének a bemutatása. Rommel, Montgomery, Roosevel, Churchill. Egy jelentős esemény élményszerű bemutatása. Sztálingrád, El Alamein, második front megnyitása. <i>Vita rendezése:</i> Második front megnyitása. Churchill – Sztálin. <i>Lényegkiemelés:</i> A fő frontvonalak a háború során. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Fegyverek, képek, dokumentumfilmek alapján. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az antifasiszta koalíció formálódása, felülkerekedése. Magyarország háborúba sodródása. <i>Időszámítás:</i> A világ-, az európai és a magyar események bemutatása – időrendi táblázatban. <i>Térképhasználat:</i> Az események nyomon követése térképen. Térképvázlatok készítése egy-egy jelentős eseményről.

V. A jelenkor (1945–napjainkig)

Célok

- Átfogó képet kell nyújtani a háború utáni helyzetről. Arról az új szituációról, amit az antifasiszta koalíció győzelme, Európa és Ázsia országai óriási anyagi és emberveszteségei, a nagyhatalmak együttese, majd ellentétei okoztak. Megmutatni és megértetni, hogy az USA és a Szovjetunió voltak a háború tulajdonképpeni győztesei, a háborús győzelem kétpólusúvá rendezte át a világot. A világ újabb elrendezését atomkorszak kísérte. (Katonai nagyhatalmak.) Közben folyt a kettéosztott Európa politikai újrendezése és újjáépítése. Kiegyenlítő, vagy legalább egyensúlyozó tényezőként nőtt az ENSZ szerepe. Egyértelműen tisztázandó, hogy mit jelentett a hidegháború, a tömbpolitika, s ez a megosztottság mit hozott az egyik, és mit a másik világ számára. Milyen tényezők és hogyan építették be ezt a kétpólusú világot, milyen technikai, tudományos és kulturális hatások érvényesültek.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Nemzetközi viszonyok a második világháború után. Közép-Kelet Európa és a Balkán. A hidegháború kibontakozása és tetőpontja. A Szovjetunió és Közép-Kelet Európa a hidegháború éveiben. Nyugat-Európa az 1950–1970-es években. A gyarmati rendszer felbomlása. Az Egyesült Államok a világpolitikában. Reformkísérletek és válság a szovjet birodalomban. A szovjet birodalom összeomlása. Az európai integráció.	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> ENSZ alapokmány. Hidegháború: Churchill beszédei, Truman kongresszusi üzenete, a Kominform 1947. októberi elemzése. <i>Eltérő források összevetése – ellentétes nézetek bemutatása:</i> A szovjet birodalom összeomlása: írott források, dokumentumfilmek, képek. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A kommunista diktatúra kialakulása egy-egy kelet-európai országban. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Az életmód változásai.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Összesen: 14 óra Emelt szinten: 20 óra	<i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i> Az integráció. Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása az egyes országokban. <i>Vita rendezése:</i> Az integráció előnyei, hátrányai. <i>Lényegkiemelés:</i> Gazdasági, társadalmi változások bemutatása táblázatok, diagramok alapján, ilyenek készítése. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A kommunista rendszerek válságának és bukásának okai. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése.

VI. Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)

Célok:

- Bemutatni és megértetni, hogy a demokrácia megteremtésének kísérlete miért nem lehetett sikeres 1945 után. A tanulóknak látniuk kell, hogy milyen volt a kiépülő diktatúra, hogy megértsék az 1956-os forradalom okait. Ismerniük kell a forradalom legfontosabb követeléseit, eredményeit és a nemzetközi hátterét. Meg kell értetni, hogy a Kádár rendszer a korábbi éra előzményeiből és az 1956-os forradalomból, egyben annak leveréséből nőtt ki, és ennek a helyzetnek milyen előnyeit és terheit hordozta belpolitikailag és az adott nemzetközi helyzetben. A tanuló lehetőleg a saját gondolatmenetével, következtetéseivel jusson el annak a felismeréséig, hogy milyen volt a rendszer mozgástere és konfrontációs lehetősége. Milyen utakon és módokon igyekezett a rendszer tömegbázist biztosítani, s hogy tudta fenntartani a társadalmi békét. Milyen próbálkozásai voltak kül- és belpolitikailag saját átmentésére, s mik voltak összeomlásának bel- és külpolitikai tényezői.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az új magyar államiség megszületése és az első demokratikus reformok. A párizsi békeszerződés és a magyar kisebbség. A koalíciós kormányzás és az újjáépítés. Az egypártrendszer létrejötte és működése Magyarországon. Az „ötvenes” évek. A Rákosi diktatúra válsága. Az 1956-os magyar forradalom. A forradalom leverése. A pártállami rendszer helyreállítása. Változó gazdaság és társadalom az 1960–1970-es években. Rendszerváltás Magyarországon az 1980–1990-es évek fordulóján. A demokratikus rendszer intézményi keretei Magyarországon. Összesen: 14 óra Emelt szinten: 20 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programja, Nagy Imre 1953. július 4-i parlamenti beszéde. <i>Eltérő források összevetése:</i> Az ötvenes évek: Írott források, képek, korabeli filmhíradók. <i>Szakirodalom felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Rendszerváltás. eltérő álláspontok bemutatása. <i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Kitelepítések. <i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i> A diktatúra hatása az emberek gondolkodására, viselkedésére, mindennapi életükre. <i>Vita rendezése:</i> Rendszerváltók. <i>Lényegkiemelés:</i> A rendszerváltás előtti és utáni politikai berendezkedés bemutatása ábrán, és ezek összehasonlítása. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A demokratikus út lehetősége és kudarca. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Magyarországi események egybevetése a nemzetközi eseményekkel.

VII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i> Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben. A népiítés a múltban, a közelmúltban és a jelenben. Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés. A média és a közgondolkodás. Érdekvérvényesítés és érdekképviselés a mai Magyarországon. Elitkultúra és tömegkultúra. Összesen: 6 óra Emelt szinten: 10 óra	<i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Visszaemlékezések a kitelepítésekről, haláltáborok túlélőinek visszaemlékezései. <i>Eltérő források összevetése:</i> A népiítés: dokumentumfilmek, filmek, irodalmi alkotások, írott források. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A média és a manipuláció. <i>Szakirodalom felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Érdekképviselések, érdekvédelem érvényesülése Magyarországon. <i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása.</i> <i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A tömegkultúra. <i>Vita rendezése:</i> A média szerepe a 20. században. <i>Lényegkiemelés:</i> Demográfiai és etnikai táblázatok készítése és elemzése. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A demográfiai és etnikai változások okai. <i>Térképhasználat:</i> Tematikus térképek használata.
A középiskolai tananyag összegző, rendszerező ismétlése. Összesen: 8 óra Emelt szinten: 20 óra	

Követelmények

- Legyenek képesek a források, és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket, egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni előszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

A tanulók értékelésének általános elvei, módszerei

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és lehetőleg havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulónak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések során nyújtott teljesítményei, valamint a csoportokban végzett munkáik és együttműködéseik adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos ellenőrzést alkalmazni, amely lehetőséget ad a tanulók tényismereti tudásán túl a különböző készségek és képességek szintjének mérésére is. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen. Az értékelésnél figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat, azt, hogy az adott tanuló hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest. Az értékelés alapját a kerettantervben meghatározott követelmények adják, teljesítésük a továbbhaladás feltétele.

Felkészítés a kétszintű érettségi vizsgára

A középszintű történelem érettségi vizsga az iskolában történik. A tanulónak – a korábbiaktól eltérően – nemcsak szóban, hanem írásban is számot kell adniuk felkészültségükről. Az írásbeli vizsga feladatlapját a vizsgaközpont állítja össze. Javítása és értékelése az iskolában történik a központi javítási útmutató alapján. A szóbeli vizsga tételsorait – mint hagyományosan is – a szaktanár állítja össze a vizsgaírában ajánlott szempontok figyelembevételével. A teljesítmények pontozásos értékelését is ő végzi. Az emelt szintű érettségi vizsgát nem az iskolában teszik le a tanulók. Szervezése, valamint az

írásbeli feladatlap és a **szóbeli** tételsor összeállítása, a tanulói teljesítmények értékelése egyaránt a vizsgaközpont feladata. A jelöltek érettségi vizsgára való felkészítése mindkét vizsgaszintben az iskola, a szaktanár feladata. A felkészítés időkereteit kormányrendelet szabályozza.

A történelem tantárgy kimeneti követelményeit az érettségi vizsga követelményei határozzák meg.

A történelem érettségi vizsga célja

A vizsga azt hivatott mérni, hogy a középiskolát befejező diák

- rendelkezik-e a történeti gondolkodásmód kialakulásához szükséges alapokkal;
- birtokában van-e az alapvető történelmi tényeknek;
- tudja-e használni a történelmi fogalmakat, a szaknyelvet;
- képes-e ismereteit szóban és írásban előadni;
- elsajátította azokat a képességeket és ismereteket, amelyekkel a történelmi eseményeket és jelenségeket értelmezni tudja;
- képes-e a történelmi forrásokat – legyenek akár eredeti források, akár a múltról szóló feldolgozások – vizsgálni és elemezni, a múlt emberének életét reálisan elképzelni;
- fel tudja-e használni történeti ismereteit arra, hogy a jelenkor társadalmi jelenségeit értelmezze;
- képes-e az érvekkel alátámasztott, árnyalt és tényszerű történelmi értékeléseket előnyben részesíteni a leegyszerűsítő véleményekkel szemben.

A követelményekben:

- nagyobb súllyal szerepelnek a képesség jellegű követelmények, valamint azok az elemzési szempontok és történelmi ismeretek, amelyek a jelen világának megértéséhez szükségesek,
- több figyelmet kapnak a társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok, illetve azok a készségek és ismeretek, amelyek az egyes korszakok komplex, életszerű bemutatásához szükségesek,
- fontos szerep jut a politika- és eseménytörténet mellett a társadalom-, a gazdaság-, a művelődés- és mentalitástörténetnek is.

A **középszintű vizsga** a jelöltektől az egyszerűbb ismeretszerzési eljárásokat, kifejezőképességeket, a rendszerezés és alkalmazás alapvető formáit, valamint a történelmi ítéletalkotás készségének kialakulását várja. Az érettségi vizsgára való felkészítés folyamatosan történik a négy év során a korábban már ismertetett elvek alapján és óraszámok keretei között.

Az **emelt szintű vizsga** elsősorban a felsőoktatásban történelmet tovább tanulni szándékozó vizsgázó képességeit és ismereteit vizsgálja. A történelmi tények és adatok tágabb körét kéri számon. A jelöltektől a középszintű követelményeket meghaladó bonyolultabb ismeretszerzési eljárásokat, kifejezőképességeket, összetettebb rendszerezési, alkalmazási, összehasonlítási s elemzési szempontokat, valamint magasabb fokú gondolkodási műveleteket, önállóbb ítéletalkotási készségeket vár el.

Az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés 9. és 10. évfolyamon a megadott alapóraszámokban, míg a 11. évfolyamon heti 4 (évi 148), 12. évfolyamon heti 4,5 (évi 144) órában történik az emelt szintű oktatás. A kerettanterv egy olyan lehetőséget vázol fel, ahol az emelt szintű képzésben résztvevő tanulók külön tanulócsoportot alkotnak.

Ennek az emelt szintű képzésnek a tartalmi követelményei nem térnek el az alapképzéstől, így a rendelkezésre álló időkeretet a tananyag alaposabb, mélyebb elsajátítására, az emelt szintű vizsgán megkövetelt magasabb szintű készségek kialakítására fordítjuk. Az egyes témaköröknél a fejlesztési feladatok eléréséhez szükséges tevékenységi formák és módszerbeli eljárások meghatározása választékot jelent a szaktanár számára, eldöntheti, hogy ezek közül melyeket alkalmazza az emelt szintű érettségire készülő diákok esetében. Ezért nem tartottuk szükségesnek az emelt szintű oktatás külön részletezését.

TÁRSADALOMISMERET

9–10. évfolyam

Bevezetés

Az önálló tematikával megjelenő, de a történelem tantárgy kereteiben is oktatható tantárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.

Célok és feladat

- Felkészíteni a diákokat a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helytállásra a munka és az üzleti élet területén
- Ismerjék meg a jog alapelveit, az állam intézményeit, a társadalom életének legfőbb vonásait, valamint a gazdaság működését.
- Legyenek tisztában az Európai Unió politikai rendszerével, napjaink nemzetközi konfliktusaival.
- Szerezzenek ismereteket a szűkös erőforrásokkal való gazdálkodás lehetőségeiről.
- Támpontokat kell nyújtani a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához.
- Be kell mutatni az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit.
- Korunk legégetőbb kérdéseiben a tantárgy segítsen eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie.
- Folytassanak kommunikációt olyan témakörökről, mint a mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás.
- Meg kell tanítani őket vitát folytatni oly módon, hogy saját véleményüket érthetően megfogalmazzák, mások véleményét pedig türelmesen meghallgassák.
- Legyenek képesek önálló véleményt megfogalmazni társadalmi jelenségekről.
- Legyenek önállóan megfogalmazott kérdéseik a tárgyalt témával kapcsolatban.

Továbbiakban a témakörök tartalmi meghatározása mellett a kerettanterv a fejlesztési feladatok módszerekkel összefüggő aspektusaira tér ki elsősorban.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Heti óraszám: 1

I. Állampolgári ismeretek

Célok

- A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.
- A jogérzék és a felelősségtudat együttes fejlesztése.
- Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megéréséhez és tiszteletéhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A társadalmi szabályok. A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem. Az egyén és a jog. Az emberi alapjogok. A jogegyenlőség elve. A gyermekek jogai. Diákjogok. Jogok és kötelességek a családban és az iskolában.	<i>Esetelemzés:</i> Jogsérelem – konkrét példa elemzése <i>Szerepjáték:</i> Iskolai konfliktusok bemutatása. <i>Vita:</i> Magyarország Uniós csatlakozásának kérdései.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Politikai ismeretek. Államformák, politikai rendszerek. Az alkotmányosság alapelvei és védelme. A hatalmi ágak megkülönböztetése. Az állam és polgárai. A demokrácia működése. A nyilvánosság. Választás, döntés, konfliktuskezelés. A politika intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unió országaiiban. Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek. Háború és béke. Magánérdek, közakarat, közjó. Társadalmi és politikai konfliktusok. Autonómia és szolidaritás. A társadalmi igazságosság kérdése. Politikai és szociális jogok. A kisebbségek helyzete és jogai. Az állam feladatai. Közpolitikák. A közigazgatás szintjei és ágazatai. Az önkormányzatiság. A szubszidiaritás elve. Civil szervezetek szerepe. Összesen: 17 óra	<i>Egyéni és közös anyaggyűjtés:</i> A rendszerváltás utáni választási eredmények. <i>Történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása:</i> Erkölc és jog. Magánérdek – közakarat. <i>Egyes témák nyomon követése sajtóban, tömegkommunikáció más területein:</i> Társadalmi konfliktusok. Szociális jogok. Eutanázia.

II. Társadalmi ismeretek

Célok

- Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.
- A társadalomelmélet alapfogalmainak és a demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.
- Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásánál.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A család Nemzedékek együttélése. A család funkciói és történelmi változásai. Nemi szerepek a családban és a társadalomban. A nemek kapcsolatának átalakulása. A házasság. Változások a gyermek- és ifjúkor tartamában, illetve társadalmi megítélésében. Konfliktushelyzetek a családban. A népességszám és a várható életkor alakulásának kérdései Magyarországon. Kultúra, közösség Egyén, közösség, társadalom. Tanulás és szocializáció. Az élő hagyomány. Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság. A társadalom élete A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései. Kisebbségi élethelyzetek. Előítélet, tolerancia, szolidaritás. Az életmód elemei. Munkaidő, szabadidő. A társadalmi helyzet változásai: egyéni és csoportos mobilitás. Társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése. Összesen: 17 óra	<i>Esetelemzés:</i> Településforma és az egyén társadalmi helyzetének összefüggései konkrét példák alapján. <i>Szerepjáték:</i> Családi konfliktusok. <i>Vita:</i> Nemzedékek együttélése: előnyök, hátrányok. <i>Egyéni és közös anyaggyűjtés:</i> Magyarországi kisebbségek száma, területi elhelyezkedése, kultúrája. <i>Történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása:</i> Nemek kapcsolata, nemi szerepek átalakulása. <i>Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció más területein:</i> Előítéletek a mai magyar társadalomban.

Követelmények

- A tanuló ismerje meg a társadalmi együttélés szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét.
- A tanuló legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra.

10. évfolyam

Évi óraszám: 18

Heti óraszám: 0,5

I. Gazdasági és vállalkozási ismeretek**Célok**

- A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.
- Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályaorientáció elősegítése.
- Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása. A tervezés és elemzés képességeinek fejlesztése az alábbi területeken: üzleti vállalkozás, munkavállalás, pályázatkészítés, üzleti terv, családi költségvetés.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Vállalkozások A vállalkozások csoportosítása méret, tevékenységi kör, vállalkozási forma, tulajdonforma szerint. Egy kisvállalkozás alapítása (ötlet, terv, piac, források). Profit, árbevétel, költségek. A vállalkozás sikerességének és kudarcának főbb okai. Marketingszemlélet, marketing eszközök. A nonprofit szféra főbb területei és sajátosságai. Vállalkozói tulajdonságok. A munka világa Munkaviszony, munkaszerződés, kollektív szerződés. A munkáltató és a munkavállaló kapcsolata. Egyéni és kollektív érdekek, érdekképviselő, érdekvédelmi szervezetek. Munkaerőpiac. Álláskeresés. Nemzetgazdaság A költségvetés. Termelés, szolgáltatások, infrastruktúra. A gazdaság főbb sarokpontjai – gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, belső egyensúly (költségvetés), külső egyensúly (fizetési mérleg), adósságállomány. A költségvetési hiány okai, veszélyei. Adók (személyi jövedelemadó, ÁFA, társasági adó, helyi adók). Konjunktúra és válság. A főbb nemzetgazdasági teljesítménymutatók (GDP, GNP). Összesen: 7 óra	<i>Gazdasági szövegek olvasása.</i> <i>Grafikonok, táblák elemzése.</i> <i>Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.</i> <i>Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.</i> <i>Gazdasági tevékenységek tervezése.</i> <i>Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).</i> <i>Rövidfilmek elemzése.</i> <i>Internetről céginformációk, pénzügyi információk, tőzsdehírek gyűjtése.</i>

II. Világgazdaság**Célok**

- A tanulók szerezzenek ismereteket a világgazdasági folyamatok megértéséhez, elemzéséhez, a magyar és világgazdasági jelenségek összefüggéseinek feltárásához.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Külkereskedelem, export, import. A külgazdasági kapcsolatok főbb fajtái, a külkereskedelem. Az export, import hazai jellemzői. Valuták, árfolyamok. A kereskedelem korlátai. Vámok, protekcionizmus. Hazánk és a nemzetközi gazdasági szervezetek (IMF, Világbank, WTO – volt GATT). Az EU-tagság gazdasági nézőpontból. Az EU-tagság előnyei és hátrányai gazdasági szempontok alapján, (pl. a munkaerő, tőke mobilitása milyen hatással lesz a diákok, mint leendő munkavállalók, vállalkozók életére). Összesen: 5 óra	<i>Gazdasági szövegek olvasása.</i> <i>Grafikonok, táblák elemzése.</i> <i>Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.</i> <i>Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.</i>

III. Jelenismeret

Célok

- A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. Diákjaiknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival.
- Kíváncsi a mai világgazdaságban érvényesülő törvényszerűségek megértése, a folyamatok hatásmechanizmusainak és dinamikájának ismerete. A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.
- Az életmód átalakulásával kapcsolatos kockázatok és dilemmák kezelésére képes, autonóm értékelő magatartás kialakításának elősegítése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az új gazdasági világrend A növekedés dilemmái. A racionális gazdasági magatartás összetevői a piacgazdaságban. A mikro- és makroökonómia konfliktusai. A „láthatatlan kéz” és a „közlegelők tragédiája”. Állam és piac. Ökonómia és ökológia. Kultúra és globalizáció; az életmód átalakulása A tömegkultúra jelenségeinek értelmezése. A kulturális sokféleség jelentősége és a fennmaradását fenyegető tendenciák. Civilizációs és környezeti ártalmak. Mentálhigiénés problémák és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre. Összesen: 6 óra	<i>Esetfeldolgozás: Egy ipari üzem okozta környezeti kár, szennyezés.</i> <i>Esetelemzés, értelmezés: Költségvetési dilemmák</i> <i>Egyéni és csoportos anyaggyűjtés.</i> <i>Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.</i> <i>Csoportmunka: Egy téma feldolgozása, az interneten gyűjtött információk alapján.</i> <i>Megbeszélés, feldolgozás: Civilizációs ártalmak.</i> <i>Vita: Globalizáció és nemzeti kultúra.</i> <i>Szerepjáték: Nukleáris hulladéktároló építése: Lakók, környezetvédők, a tároló védelmezői.</i>

Követelmények

- Tudjanak példát mondani arra, hogy mivel foglalkozik egy vállalkozás. Legyenek képesek önálló véleményt formálni egy-egy gazdasági probléma okairól és megoldási lehetőségeiről.
- A tanuló ismerje korunk modernizációs és globális folyamatait, legyen képes az önálló tájékozódásra és véleményformálásra a felmerülő világjelenségekkel és hazai problémákkal kapcsolatban.

Emberismeret és etika

11–12. évfolyam

Bevezetés

Minden tapasztalatszerzés és gondolkodás végső soron az ember önmegértésének elmélyítését szolgálja. Az etika oktatásának alapvető célja, hogy fogalmi kereteket nyújtson az ember sajátos léthelyzetének és az emberi együttélés alapelveinek értelmezéséhez. Bemutatja az emberi kapcsolatok világát és tudatosítja azokat az értékilemmákat, melyek a tetteiért felelős lény, az ember sorsától elválaszthatatlanok. Megismerteti a helyes magatartás és a jó döntés vezérelveiről, az erények mibenlétéről folyó – civilizációnk történetével egyidős – disputában kiérlelt főbb álláspontokkal, értékelvekkkel és érvelési módokkal.

Célok, feladatok

- Az erkölcsi érzék kiművelése, a saját magunk és a mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása, a választási helyzetek elemzése.
- Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.
- Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben, fejlődésének főbb állomásait és a legfontosabb etikai érvelési módokat illetően.
- Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteltetéséhez szükséges intellektuális képességek kifejlesztése.
- A civilizációnkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák értelmének sokoldalú megvilágítása.

11. évfolyam

Évi óraszám: 18

Heti óraszám: 0,5

I. Az erkölcsi lény

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Én és te. A másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Az öntudat reflexivitása és nyitottsága. Önazonosság és önmegvalósítás a társas kapcsolatokban. Autonómia és egymásra utaltság. Összesen: 3 óra	A magunk és mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása. <i>Döntési szituációk elemzése</i> <i>Szövegelemzés</i>

II. Az erkölcsi cselekedet

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szabadság értelmezése különféle bölcséleti iskolák felfogása szerint. A választás szabadsága és az ember felelőssége. A tetteinkért viselt felelősség és a mások sorsáért ránk háruló felelősség összefüggése.	Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret. A szenvedés tapasztalata és magyarázatai. Az ember bűnössége és jóra valóssága a keresztény hagyományban. Jó és rossz megkülönböztetésének képessége. Az erkölcsi törvénykezés egyetemesség igénye és a lehetséges jó életformák sokfélesége. Mátériális és formális etikák. Összesen: 5 óra	Szövegelemzés. <i>Feladatok, példák, erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.</i> <i>Az irodalmi tanulmányok során megismert esetek feldolgozása.</i>

III. Az etika megalapozása

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A tekintélyelvű, természetjogi (teleologikus), kötelesség-, utilitárius, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az etikai gondolkodás történetéből vett klasszikus példák alapján. Összesen: 2 óra	Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben. Szövegelemzés.

IV. Az erények és a jellem

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A jellem és az illem. Képességek és erények. Törekvés a jóra (a jó akarat). Önévelés, önfegyelem. Erkölcsi alapértékek az európai civilizációban: a személyiség integritása, kényszermentesség, kölcsönösség, méltányosság, részvét, tisztelet, odaadás, a szenvedésokozaás tilalma. Összesen: 5 óra	Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteletéhez szükséges intellektuális képességek fejlesztése. Szövegelemzés. Irányított viták.

V. Személy és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Életcélok és szükségletek. A jólét fogalma. Az élet minősége. A személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. Családi kapcsolatok, házaselet, nemi erkölcs. Barátság, részvét, segítség. Munkaerkölcs. Etikus fogyasztás. Példakövetés, példaképek. Összesen: 3 óra	Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése. Irányított vita. Szerepjáték.

12. évfolyam

Évi óraszám: 16

Heti óraszám: 0,5

I. Társadalom és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Etikai közösség és társadalom. Erkölcs és jog eltérő illetékessége. Személyes elkötelezettség és tolerancia. Hazaszeretet. A társadalmi identitás szerkezete. Erkölcs és politika. Törvénytisztelet és a polgári engedetlenség iránti kötelesség. Társadalmi szolidaritás, társadalmi igazságosság. Etika és gazdaság Összesen: 6 óra	A civilizációinkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák sokoldalú megvilágítása. <i>Szövegelemzés.</i> <i>A történelmi tanulmányok során megismert esetek feldolgozása etikai tartalmuk szerint.</i> <i>Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.</i>

II. Vallás és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kereszténység erkölcsi tanításának lényege. Az ó- és újszövetségi etika összefüggése. Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény egyházak és más világvallások felfogása szerint. A keresztény erkölcsi felfogás hatása az európai civilizáció fejlődésére. Valláserkölcs és világi etika viszonya. Az etika transzcendens megalapozásának igénye. Összesen: 6 óra	Az etikai gondolkodás és vallás viszonyának megértése. <i>Szövegelemzés.</i>

III. Korunk erkölcsi kihívásai

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A tudományos-technológiai fejlődés etikai dilemmái. A géntechnológiai, a születésszabályozás, a népességrobbanás, a modern orvoslás, az öregedés és az emberhez méltó halál erkölcsi kérdései. Összesen: 4 óra	<i>Feladatok, példák az erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakorlására.</i> <i>Irányított viták.</i>

Követelmények

A tanuló ismerje az etika alapfogalmainak jelentését. Tanulja meg felismerni az erkölcsi értékek konfliktusát mindennapos élethelyzetekben. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett. Értse és értelmezze felelősségét a maga és a mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.

Bevezetés
Ember a természetben című
műveltségi területhez

JAVASOLT KERETTANTERVEK
AZ EMBER A TERMÉSZETBEN
MŰVELTSÉGI TERÜLETHEZ

Bevezetés

A „reáltantárgyak” tanításának fő erősségét mindig az jelentette, hogy tapasztalatokra, megfigyelésekre, kísérletekre, mérésekre, következtetésekre alapoztunk, és az így elért magas szakmai színvonal mellett olyan általános emberi készségeket, képességeket, tulajdonságokat, személyiségjegyeket is fejlesztettünk, amelyek elősegítették az emberek érvényesülését, boldogulását idehaza, de a világ bármely pontján is. Ezt **a nemes hagyományt kell átmenteni az új körülmények közé és kiegészíteni az új helyzet által megkövetelt új feladatokkal.**

A természettudományos ismeretek és gondolkodásmód iránti társadalmi igény a közelmúltban az élet sok területén **gyengült.** Ennek következtében a közoktatásban, és így az iskolákban is egyre inkább háttérbe szorult a reáltantárgyak tanításának lehetősége. **Ez** (ilyen arányban) **azonban csak átmeneti jellegű lehet, mert** nem jó, ha az emberek gondolkodásmódja – társadalmi méretekben – egyoldalú, hiszen ez nehezíti a tisztánlátást, károsan befolyásolja a tehetségek kibontakozását, a helyes pályaválasztást stb. Ugyanakkor az életszínvonal növekedéséhez, a civilizált élethez, a kultúra és a művészetek, valamint az egészséges élet és a sport finanszírozásához, a környezetvédelemhez stb., **erős, korszerű, hatékony gazdaság kell.** Ez pedig nem képzelhető el jól képzett, magas szintű természettudományos és technikai ismeretekkel rendelkező tervezők, irányítók, szakmunkások és racionálisan gondolkodó állampolgárok nélkül.

Alapgondolatok, rendezőelvek, célok, feladatok

A NAT és a középszintű érettségi követelmények által meghatározott feladataink sikeres teljesítéséhez, a kerettantervrendszerünk egészére vonatkozó alapgondolatok és rendezőelvek mellett célszerű kiemelni a műveltségi területünk sajátosságából adódó fontos szempontokat és egyéni hangsúlyokat is.

A természettudományok tanulásának-tanításának jelenlegi nehéz helyzetében az jelenthet megoldást, ha a kétszintű érettségi, a NAT és a kerettantervek bevezetésével járó **új lehetőségeket okosan használjuk fel,** pl.

- Az alapóraszámok felhasználásánál a minden tanuló számára fontos, **a későbbi élethivatástól független általános műveltség** természettudományos részének megalapozását, és az ehhez jól illeszthető nevelési feladatokat tűzzük ki célul. (Az egyéni élethivatásokra, a közép- és emelt szintű érettségire történő felkészítésre ugyanis külön óraszám áll rendelkezésünkre.)
- Az általunk is befolyásolható tananyag mennyiségét és feldolgozásának mélységét a – tanulóink képességének megfelelően – a tanulhatóság keretei között tartjuk.
- Az eddig alkalmazott jó módszerek mellett (pl. tanulói és tanári kísérletek elvégzése, közös elemzése; a tanulók meglevő tapasztalataira, tudásrendszerére építés stb.) a mai körülményeknek megfelelő, az önálló tanulást irányító, segítő, új, hatékony módszereket is alkalmazunk.
- **Tantárgyunkat** fogalomrendszerében, szemléletében, a tanulás-tanítás időrendjében, a közös lényeghez kapcsolásában az iskolán belül is tudatosan **összehangoljuk a többi tantárggyal.**

A tanulók helyes (nemcsak természettudományos) **szemlélet- és gondolkodásmódjának kialakítása** szempontjából alapvető fontosságú, ha

- Természettudományos bizonyítékokkal megmutatjuk, hogy az anyagi világ egységes, aminek a különféle tudományágak (tantárgyak) csak a különböző területeit, eltérő szempontok szerint, sajátos módszerekkel vizsgálják. A tantárgyak összehangolása ilyen szempontból is fontos.
- Elősegítjük, hogy a tanulók megismerjék a környezetükben, majd szélesebb körben található legfontosabb anyagokat, ezek „szerkezetét”, a növény- és állatfajtaikat, ezek legjelentősebb tulajdonságait.
- Tudatosítjuk, hogy mind a társadalomban, mind az élő és élettelen természetben változás mindig kölcsönhatás közben jön létre, ezért előnyös, ha nem elkülönítve, hanem rendszerben szemlélve vizsgáljuk a természeti jelenségeket. Elhelyezzük az embert és az emberiséget, mint ennek a nagy rendszernek egy fontos elemét, és megmutatjuk a természet és az ember közötti sokrétű kölcsönhatásokat és az ezekből származó felelősségünket.
- Figyelünk arra, hogy a tanulók szűkebb és tágabb értelemben is tudjanak térben, időben tájékozódni.
- Arra törekszünk, hogy a természettudományos nevelés eredményeként a tanulóknál kialakuljon olyan általános tudás, amely az élet hétköznapi folyamataiban, az állampolgári léttel összefüggő döntésekben biztonsággal használható.

Tanítványaink érdeklődésének felkeltése nélkül nem lehet sikeres sem oktató, sem nevelő munkánk, aminek egyik jelentős része a személyiségfejlesztés. Ezért:

- Törekedjünk arra, hogy tanítványainkban érdeklődést, kíváncsiságot keltsünk az élő és élettelen természet megismerése iránt, hogy e téren sikerélményük legyen, megszeressék a természettudományos tantárgyakat, mert csak így lehet eredményes a velük végzett közös munkánk a természet megismerésében, megszeretésében, a környezettudatos gondolkodásmód kialakulásában.
- Használjuk ki a természettudományok tanulásában levő kiváló lehetőségeket a megismerési, összehasonlítási, megkülönböztetési gondolkodási, absztrakciós, önálló tanulási, szervezési, tervezési, döntési stb. képességek fejlesztéséhez.
- A pozitív személyiségjegyek erősítésében használjuk fel mind a manipulatív, kísérleti, mind az értelmi, logikai feladatokat, mert azok érdeklődést, tartós figyelmet, türelmet, összpontosítást, objektív ítéletalkotást, mások véleményének figyelembe vételét, helyes önértékelést stb. kívánnak, és így fejlesztik azokat.
- Jussunk el addig, hogy tanulóink a tudásukat alkalmazni is tudják, lássák az elméleti tudás és a gyakorlat nélkülözhetetlen kapcsolatát.

Kiemelt fejlesztési feladataink

A NAT-ban az olvasható, hogy: „A *kiemelt fejlesztési feladatok az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését.*” Mindezek elemei azonban eltérő módon és eltérő hatékonysággal érvényesülhetnek a különféle tantárgyak területén.

A **Hon- és népismeret** megalapozását nem szabad csak egy „modultantárgyra” bízni. A természettudományos tantárgyaknak sajátos lehetőségük van ezen a területen is. Nemzeti kultúránk nagy múltú emlékeinek jelentős része a természettudományokhoz kötődik. A kiemelkedő tudósok és tudományos eredmények bemutatása mellett az egyszerű emberek kézműipari alkotásainak ismerete is része nemzeti kultúránknak, jól szemlélteti az egyes korokra jellemző életmódot és a fejlődést.

Az európai azonosságtudat kialakítását segítheti a természettudományok területén alkotó tudósaink és céh „legényeink” évszázados kapcsolatának, nem elhanyagolható kölcsönhatásának, az egymásra utaltságnak bemutatása Európával, sőt a világgal.

A **környezeti nevelés** legfontosabb területe a természettudományok tanítása, hiszen itt alakítható ki az olyan környezettudatos gondolkodásmód, amelyben szakmai ismeretre épül mind az egyéneknél, mind a közösségekben kialakuló objektív szemléletmód és a problémák érzelmi megközelítése.

Az információs és kommunikációs kultúra elsajátítása lassan mindenkinek a boldogulás feltételévé válik. Ezért a közeljövőben már mindenkinek rendelkeznie kell azzal a képességgel, amely alkalmassá teszi az egyént az információ megtalálására, megértésére, szelektálására, elemzésére, értékelésére, felhasználására, közvetítésére stb. E képességek birtokában lehet ugyanis megszerezni a mai világ megismerését, megértését, a benne való eligazodást, a tanulást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést elősegítő információkat. Mindezen képességek elsajátítására kiváló lehetőségeket biztosít a természettudományos tantárgyak okos tanulása-tanítása.

A **testi és lelki egészség** tudatos, aktív cselekvésre épülő biztosítása elképzelhetetlen biológiai, kémiai, fizikai ismeretek nélkül.

A **természettudományos tantárgyak tanulása** sajátos módszereket igényel. Ennek elsajátítása nélkül szegényesebb és kevésbé hatékony lenne az emberek ismeretszerzése, még más, pl. a humán témák területén is.

A jelenlegi aránytalan **pályaválasztási** törekvések különösen szükségessé teszik, hogy a gazdasági élet termelői területének lehetőségeit is megismerjék a tanulók. Itt elsősorban a természettudományos tantárgyaknak van feladata és lehetősége.

Javaslat műveltségi területünk tantárgyi rendszerére

Műveltségi területünk céljainak és feladatainak megvalósítására – javaslataink alapján – többségében **hagyományos tantárgyi keretek között** kerül sor. A természetismeret tanítását – az 5. és 6. tanévben – azonban több változatban is felkínáljuk, összevont keretek között és külön tantárgyanként is. Így ezen a területen a következő kerettantervek kidolgozására került sor.

5. tanév: Természetismeret, ahol e téma:

- biológiai és földrajzi jellegű cél és feladatrendszerének egy tantárgyon belüli, heti 2 tanórás feldolgozására kelült sor, vagy
- külön heti 1 tanórás biológia és 1 tanórás földrajz tantárgyi keretek között végezhető el ez a munka.
- a Földünk és környezetünk műveltségi terület is két változatban került kidolgozásra.

6. tanév: Természetismeret:

- egy tantárgyként heti 3 tanórában tanítható, ha van megfelelő felkészültségű tanár (a biológia, földrajz, fizika, kémia alapismeretek összevonásával), vagy
- két külön tantárgyként, heti 2 órában biológiai, földrajzi alapismeretek, illetve heti 1 órában fizikai és kémiai alapismeretek címen feldolgozva.
- Itt is megjelenik a Föld, amelyen élünk változat.

7. és 8. tanévben: A biológia, fizika, kémia, önálló tantárgyként jelenik meg. A földrajz két változatban tettünk javaslatot.

9. tanév: A fizika, kémia és biológia tanterv a gimnáziumok számára készült. A Földünk és környezetünk műveltségi terület feldolgozására itt is két változatban készítettünk kerettantervet.

10. tanév: A biológia, fizika és kémia önálló tantárgyként (a gimnáziumok és a fizika, kémia igényes szakközépiskolák számára) jelenik meg. Földrajzból itt is két változatban készítettünk kerettantervet.

11. tanév: A biológia és fizika önálló tantárgyként került feldolgozásra, illetve minden tantárgy mindkét szintű érettségijére történő felkészítéséhez 1,5 – 3 órában készítettünk kerettantervet.

12. tanév: Biológia önálló tantárgyként és minden tantárgy mindkét-szintű érettségijére történő felkészítéséhez heti 1,5 – 3 órában készítettünk kerettantervet.

BIOLÓGIA ÉS EGÉSZSÉGTAN

10–12. évfolyam

Bevezetés

Talán egyetlen más természettudományos tantárgynak sincs olyan széles vizsgálódási területe, mint a *biológiának*: nagyságrendileg az elektronoktól a bioszféráig terjed és időben napjainktól több, mint három és fél milliárd évvel régebbre, az élő anyag kialakulásáig nyúlik vissza. A biológia tudományának szinte minden részterülete – redukált formában ugyan, de – része a tantárgynak (például ökológia, sejttan, biokémia, genetika, etológia, stb.). Az új, igazolt tudományos eredmények gyorsan gyarapodnak, és megjelennek tantervekben, beépülnek a tankönyveken keresztül a mindennapi munkába.

A jelenlegi társadalmi elvárások két nagy területe érinti a biológiatanítás tartalmát. Az egyik az egészség-betegség, azaz a harmónia a belső környezetben, a másik a fenntartható fejlődés-környezet kapcsolata, másként az ember és külső környezetének harmóniája. Ezeket a kihívásokat kell megoldani úgy, hogy közben a gimnáziumi nevelő-oktató munka feladata az általános műveltség biztosítása mellett a felsőfokú tanulmányokra történő előkészítés is. A biológiatanítás célját általában a tanulók csökkenő motiváltsága mellett kell elérni. Az általános iskolában többé-kevésbé megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve kell megismertetni – és eközben megkedveltetni is – a tanulókkal az élő természet felépítésének és működésének legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítani az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, valamint – a többi tantárggyal együtt – kialakítani az új ismeretek önálló megszerzésének igényét. Mindezeket úgy kell megvalósítani, hogy lehetőség nyíljon – az érdeklődők számára – a másik cél, a továbbhaladáshoz szükséges készségek, képességek kialakítására is.

Értékelési elvek

A tanuló munkájának értékelése során meg kell vizsgálni:

- milyen mélységben sajátította el a biológia nyelvezetét;
- megszerezte-e a kellő ismereteket a természeti környezet jelenségeiről, folyamatairól, ezek törvényszerűségeiről;
- birtokába jutott-e az ismeretszerzés különböző folyamatainak, a tanulás, a megfigyelés, kísérlet, modellezés, kutatás területein;
- milyen mélységben alakult ki problémafelvető és megoldó képessége elméleti és gyakorlati területen;
- képes-e a szerzett tapasztalatok, ismeretek önálló rendszerezésére, csoportosítására, a felmerült problémák világos megfogalmazására, kifejtésére, demonstrálására;
- felismeri-e a tudományterület gyakorlati alkalmazásának fontosságát, lehetőségeit;
- képes-e megfogalmazni a természeti, a biológiai jelenségek ok-okozati összefüggéseit;
- felismeri-e az idő és tér szerepét a természeti környezet és természeti jelenségek kialakulásában, elhelyezkedésében, mindezek összefüggéseit, egymásra való hatásukat;
- ismeri-e a biológia fejlődését, kimagasló alakjainak munkásságát, a tudományterület helyét, szerepét az emberiségi művelődéstörténetében.

Az eredményes előrehaladás egyik fontos előfeltétele a tanulók tudásának folyamatos ellenőrzése és értékelése. A biológiaórákon értékeljük a tanulók

- szóbeli megnyilvánulását,
- írásbeli teljesítményét,
- manuális tevékenységét.

A szóbeli megnyilvánulások lehetnek

- feleletek,
- hozzászólások, képelemzések,
- a tananyag feldolgozását segítő jó kérdések, önálló gondolatok,
- kiselőadások stb.

Az írásbeli teljesítmények

- a tankönyv feladatainak megoldása,
- alkalomszerűen készített feladatlapok megoldása,
- feladatgyűjtemények válogatott feladatainak megoldása,
- különféle tesztek megoldása stb.

Manuális tevékenységek

- csoportosítás, rendszerezés, kísérletezés,
- Internethasználat,
- laborszerek használata stb.

A tantárgy célja

A biológiatanítás célja: az általános iskolában megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve ismertesse meg a tanulókkal az élő természet legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítsa az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, helyezze el a tudományok rendszerében a biológia elsajátított ismereteit, egyúttal alakítsa ki az új ismeretek önálló megszerzésének igényét. A továbbtanulók számára teremtsen meg a lehetőséget a felsőfokú oktatási intézménybe való kerüléshez szükséges eredményes felkészülésre. Mindezt úgy megvalósítani, hogy a tanulók érdeklődést felkeltse, a tanórák tartalmasak, érdekesnek, izgalmasnak találják az élőkönyvetüket, a biológiát.

Fejlesztési feladatok

A fenti célokból a biológiát tanító pedagógusnak a következő feladatai adódnak:

- Bemutatni, hogy a különböző szerveződésű élőlényekben az egyes életműködések miféle módon valósulhatnak meg.
- Olyan természetszemléletet és biológiai műveltséget kialakítása, amelyben elfogadott az élőlények és az életközösségek változatossága, a biológiai sokféleség jelentősége.
- Rámutatni az életközösségek szerveződésében felismerhető lényeges összefüggésekre.
- Az élő és élettelen környezetet a dinamikusan változó ökológiai rendszerek részeként megismertetni.
- Áttekintő képet nyújtani a tulajdonságok kialakulásához szükséges információk öröklődéséről és az élővilág állandóságának és változékonyságának anyagi alapjairól.
- Természettudományos bizonyítékokkal alá támasztani az élővilág egységességét, egyúttal térben és időben elhelyezni az embert a földi élővilágban.
- Megismertetni a tanulókkal az emberi szervezet öfenntartó és önszabályozó folyamatait, amelyek lehetővé teszik a változó környezetben a test belső egyensúlyának fenntartását.
- Biztosítani az egészséges életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot.
- A tevékenység során elősegíteni az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.
- Képessé tenni a tanulókat arra, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben, rendszerekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.
- Az életkori sajátosságokkal összhangban levő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, középszintű ismeretterjesztő művek feldolgozásával kialakítani az önálló ismeretszerzés igényét.
- Elősegíteni az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.
- Rámutatni a biológia etikai és társadalmi, gazdasági kérdésekkel való kapcsolatára.
- Tudatosítani, hogy Földünk globális problémáinak megoldásában a biológia tudományának kiemelkedő jelentősége van, egyúttal a biológiai ismeretek birtokában minden embernek tennie kell.
- Az élet minden területén kialakítani a környezettudatos magatartást.
- A tantárgy körébe tartozó korszerű elméleti ismeretek nyújtása, az egészség-kultúra fejlesztése, a munkaképesség hosszú távú megőrzésének megtanulása.
- A többi pedagógussal együttműködve felkészíteni a diákokat az áltudományos gondolkodás felismerésére, kritikus fogadására és cáfolására.
- Csoportos tevékenységekkel fejleszteni az együttműködésre vonatkozó készségeket, és olyan magatartásmintát adni, mely segíti az emberek sokféleségének elfogadását.

- Érdeklődést kell kelteni a tanulóknak a természet megfigyelésére, úgy, hogy közben a tanult eljárásokat, az elsajátított ismereteket tudatosan alkalmazzák és felhasználják.
- A pedagógus érje el, hogy a tanulók törekedjenek az egészséges életvitel, a prevenció, egészségmegőrzés legfontosabb ismereteinek elsajátítására és aktív megvalósítására, a test és lélek harmóniájának kialakítására, végül a családi élet értékes, kulturált megélésére.
- Kialakítani a tanulóknak a szükséges készségeket, képességeket a fenntartható fejlődés biztosításához.

Ehhez szükséges, hogy a tanuló tapasztalati úton ismerje meg a környezetének legfontosabb élő és élettelen anyagait. Az idő és a természeti jelenségek megismerésével alakuljon ki összefüggő kép a földi élet múltbéli és jelenkori változásairól. Ismerje meg a Föld élőlényei, de a sejten belüli anyagoknak is térbeli elrendeződését, ezek egymásra hatását. Rendelkezzen megfelelő jártassággal a természettudományok megismerésében, lássa a biológia XXI. századi fejlődési lehetőségeit. A tanulmányok során a tanulók váljanak képessé arra, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.

Az életkori sajátságoknak megfelelő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával alakuljon ki az önálló ismeretszerzés igénye. Váljon nyilvánvalóvá, hogy változó világunkban a biológiai ismeretek is állandóan bővülnek, ezek nyomán követése szükséges ahhoz, hogy a világ jelenségeit megértse. Ezáltal lesz képes a természeti és társadalmi folyamatokat a harmonikus fejlődés irányában befolyásolni.

Feltételek

A tananyag feldolgozásának hatékonyságát növeli, ha lehetőség van intézmények látogatására szaktantermi munkára (pl. kísérletezés), szakirodalmi bűvárkodásra (pl. könyvtár, videotéka, Internethasználat).

A heti óraszám

Kerettantervi óraszám szerint

10. évfolyam: 1,5 óra

11. évfolyam: 2 óra

12. évfolyam: 2 óra

10. osztály

Belépő tevékenységformák

- A legjellegzetesebb élőlénycsoportok általános jellemzése.
- Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és rövid ismertetése.
- A legismertebb élőlénycsoportok testfelépítési és életműködési jellemzőinek ismertetése ábrák, makettek segítségével.
- A különböző életfolyamatok lényegének kiemelése.
- Az élőlények testének fölépítése és életműködése közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.
- A legismertebb élőlénycsoportok tipikus képviselői testének, életműködéseinek összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése, megfogalmazása.
- A növények, a gombák és az állatok rendszertani elkülönítésének értelmezése az anyagcsere-folyamatok alapján.
- Tanulói kiselőadás készítése önálló témakutatással az élőlények szerkezeti felépítésének és működésének összefüggéseiről.
- Fénymikroszkóp használata, a látómezőben lévő kép leírása, értelmezése tanári segítséggel.
- Egyszerű kísérletek önálló elvégzése, a tapasztalatok dokumentálása és értékelése.
- A többi természettudományos tantárgyban tanult ismeretek alkalmazása a biológiai jelenségek értelmezésében.

Cél

A biológia tantárgy tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerjék az állatoknak és a növényeknek az emberétől eltérő testfelépítését,
- felismerjék az élőlények életműködéseinek közös vonásait,
- az életműködések alapján megértsék a növények és az állatok egymásra utaltságát,
- megbizonyosodjanak arról, hogy az élővilágban minden faj egyenértékű,
- elegendő ismerethez jussanak az élővilág evolúciójának feldolgozásához,
- az önálló ismeretszerzés igényének kialakítása,
- gyakorolják a kísérletező módszert.

Feltételek

- Tankönyv, feladatgyűjtemény, tanmenet.
- Emelt óraszám esetén gyakorlatokat tartalmazó könyv.
- Kísérletező munkához felszerelt szaktanterem.

Óraszámok

Heti 1,5 óra – összesen 55 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Alapfogalmak, vírusok, prokarióták	7		1	1
Az alacsonyabbrendű eukarióták	7	1	1	1
Az állatok teste és életműködései	16	2	1	1
Az állatok viselkedése	5		1	1
A növények teste és életműködései	13	1	1	1
A gombák teste és életműködései	5	2	1	1
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	55	6	8	6

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Alapfogalmak, vírusok, prokarióták (7 óra) Alapfogalmak – rendszerezés, szerveződés. A biológia kutatása – gyakorlati óra/kiselőadások. A vírusok. A vírusok életciklusa és jelentősége. A prokarióta élőlények. A prokarióta sejtek felépítése. Autotróf és heterotróf baktériumok. A kékbaktériumok. A baktériumok és a kékbaktériumok jelentősége.	A biológia nyelvezetének alapvető fogalmainak kialakítása. A felépítés és a működés összefüggése. Az anyagcsere szerepe az elterjedésben. A biológiai vizsgálatok menetének megismertetése.
Alacsonyabbrendű eukarióták (7 óra) Az alacsonyabbrendű eukarióták kialakulása, általános jellemzői. Vázuk, mozgásuk, táplálkozásuk, kiválasztásuk, szaporodásuk legfontosabb jellemzői. Rendszerezésük. Az alacsonyabbrendű eukarióták jelentősége.	Feltárni a sejt szerkezetének jelentőségét az élővilágban. Láttatni az alacsonyabbrendű eukarióták elkülönítésének szükségességét. Megismertetni a biológiai szerveződés típusait. Megértetni az állati és a növényi jellegek közötti különbségeket.
Az állatok testének felépítése, életműködései és a legfontosabb törzsei (16 óra) Az állatok szerveződési szintjei. Az állati sejt. Az állatok szövetei. Az állatok, mint heterotróf élőlények. Az önfenntartó életműködések összefüggése. A fajfenntartás és az egyedfejlődés az állatvilágban. A szivacsok és a csillók. A	A mikroszkóp használata a szövetek vizsgálata, felismerése során. Meg- és felismertetni a típusállatok legfontosabb képviselőit. Elsajátítani az állatok legfontosabb szerveinek felépítését és azok működését. Megértetni az állatban

Tananyag	Fejlesztési feladatok
férgek törzsei, a gyûrûsférgek. A puhatestûek törzse: a csigák, a kagylók és a fejlábúak osztálya. Az ízeltlábúak törzse: a rovarok, a rákok és a pókszabásúak osztálya. A gerincesek törzsének általános jellemzői. A porcos és a csontos halak, a kételtûek, a hüllők, madarak és az emlősök. A szövetek vizsgálata. Állatismeret.	kialakuló szervek megjelenésének és az állat életkörülményeinek összefüggését. A rendszerezőképesség fejlesztése.
Az állatok viselkedése (5 óra) Az állatok öröklött és tanult magatartása. Az állatok társas viselkedése, kommunikációja. Az állatok szexuális viselkedése, az ivadékgondozás különböző formái.	Egyéni megfigyelések, tapasztalatok felhasználásával megismerni az állati viselkedés alapjait. Azonosságok és különbségek keresése az állati és az emberi viselkedés között.
A növények teste és életműködései (13 óra) Az autotróf anyagcsere. Az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása. Telepes növények. A mohák teste és anyagforgalma. A növényi szövetek típusai, jellemzői, funkciói. A szövetes növények testfelépítése, a növények szervei. A növények táplálkozása: a gyökér és a hajtás szerepe. Gázcsere és párologtatás. A növényi légzés. Anyagszállítás: a szállítónyalábok felépítése és működése. A raktározásra módosult szervek különféle formái. A növényi kiválasztás formái. A szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok. A szövetes növények szaporodása. A zárvatermők szaporítószervének felépítése. Az ivaros és ivartalan szaporodási módok, ezek jellemzői. A zárvatermők egyedfejlődése. Növényhatározás.	A mikroszkóp használatának fejlesztése. Az élővilág szerveződésének azonosságának bemutatása a növények és az állatok felépítésének összehasonlításán keresztül. Megláttatni a növényi szervezet felépítésének a működésre gyakorolt következményét. A természettudományos megismerés egyes lépéseinek megismertetése a növények élettani jellegzetességein keresztül. Megértetni a szaporodási típusok szerepét az fajok fennmaradásában. A jellegzetes növénytípusok megismerése.
A gombák teste és életműködései (5 óra) A gombák jellemzői. A gombák testfelépítésének sajátosságai. A gombák életműködésének sajátosságai, életmódja. A gombák gyakorlati jelentősége, kölcsönhatások növényekkel és állatokkal. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.	A gombák és a zuzmók sajátosságainak megismertetése, a bioszférában betöltött szerepük hangsúlyozása. Feltárni az élőhely, az életmód és a szervezet közötti oksági összefüggéseket. A gombafogyasztás szabályai.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Ismerjék az élővilág rendszerezésének és szerveződésének alapvető szabályszerűségeit.
- Ismerjék az élőlények legfontosabb csoportjaira jellemző testszerveződési formákat.
- Legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni, és röviden megfogalmazni.
- Ismerjék fel, hogy ugyanazt az életműködést többféle testfelépítés is eredményezheti.
- Legyenek képesek az élőlényeket testszerveződésük és életműködéseik alapján összehasonlítani, csoportosítani.
- Legyenek képesek elkülöníteni az élőlények önfenntartó és fajfenntartó működését.
- Ismerjék az embrió fejlődésének és a különböző átalakulásos fejlődési módoknak a főbb szakaszait.
- Ismerjenek néhány példát az ivadékgondozás különféle formáira.
- Értsék a viselkedés biológiai alapjait.
- A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján értsék, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön országot az élőlények természetes rendszerében.
- Értsék az autotróf és heterotróf anyagcsere lényegét.
- Értsék meg, hogy a fotoszintézis folyamata miért alapvető a földi élővilág számára.
- Ismerjék a sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.
- Tudjanak példákat mondani arra, hogy a szövetes növények a különféle életműködéseiket milyen testszerveződési formákkal valósítják meg.

- Ismerjék a zárvatermők szaporodásának, mag- és termésképzésének főbb szakaszait.
- Ismerjék a gombák legfontosabb jellemzőit.
- Legyenek képesek fiktív kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni.
- Szerezzenek gyakorlatot a mikroszkóp kezelésében és a látómezőben észlelt kép értelmezésében.

11. osztály

Belépő tevékenységformák

- A sejtek, a sejtalkotók felépítésének és működésének megismerése.
- A kémia és biológia tantárgyban tanult ismeretek összekapcsolása.
- Egyszerű sejtbiológiai vizsgálatok, kísérletek elvégzése, rendezett dokumentálása, értékelése.
- Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok felfedezése.
- A sejszintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolat megismerése.
- Az emberi szervezet működésével kapcsolatos egyszerű megfigyelések, vizsgálatok elvégzése, dokumentálása, értékelése.
- A szabályozás szerepe az életműködésekben.
- Az egészséges életmód (a tudatos táplálkozás, a rendszeres testmozgás, testi és mentális egészségre káros anyagoktól való tartózkodás stb.) fontosságának erősítése, az egészséget fenntartó magatartás szokásrendszerének tudatosítása.
- A betegség-megelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.
- Önálló anyaggyűjtés és előadások, vitafórumok tartása az egészséges életmód témakörében.
- Az emberi szexualitás biológiai és társadalmi-etikai megismerése.
- A felelősségteljes nemi magatartásra való törekvés kialakítása.
- Áltudományos és kereskedelmi célú sajtóanyagok kritikai elemzése.

Cél

A biológia tantárgy tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók:

- megismerjék a sejtek összetevőit és a sejtekben lejátszódó legfontosabb folyamatokat, értelmezzék ábrák és mikroszkópos felvételek segítségével,
- felismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti szoros összefüggés, megértsék a sejszintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolatokat,
- egyszerű biokémiai vizsgálatok, kísérletek elvégzésével bővítsék ismereteiket, az eredményeket tudják rendezetten dokumentálni, oknyomozó módon értékelni,
- ismerjenek meg új, korszerű kísérleti módszereket,
- legyenek képesek kísérletekkel alátámasztani feltételezett oksági kapcsolatokat,
- megismerjék az ember legfontosabb életműködéseit és az életműködések közti kapcsolatokat,
- megértsék az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságát, az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait, a rendszeres testmozgás szükségességét,
- megismerjék az ember szexuális folyamatainak biológiai folyamatait és társadalmi-etikai kapcsolódásait, kialakuljon a felelősségteljes nemi magatartásuk,
- ismerjék a magyar lakosság egészségügyi mutatóit – elemezzék az adatok változásait, vonjanak le következtetéseket, tudjanak a rizikófaktorokról,
- lássák be a megelőzés szükségességét és legyenek tájékozottak a megelőzés gyakorlatáról,
- kritikusan értékeljék az ismeretszerzés adott folyamatát és eredményét,
- kialakítani a problémák vitákban való feltárásának és értékelésének, a saját álláspont formálásához szükséges feltételek megteremtésének készségét.

Feltételek

- Tankönyv, feladatgyűjtemény, tanmenet.
- Emelt óraszám esetén gyakorlatokat, feladatokat tartalmazó könyv.
- Kísérletező munkához felszerelt szaktanterem.

Óraszámok

Heti 2 óra – összesen **74 óra**

Javasolt óraterv

	Összes óra	Egészségügyi ismeretek	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A sejtek kémiai felépítése	6		1	1
A sejtek anyagcsere-folyamatai	7		1	1
A szaporodás és öröklődés sejtani alapjai	8		1	1
A szabályozás	15	1	2	1
A keringési rendszer és immunitás	9	2	1	1
A táplálkozás	6	1	1	1
A légzés	3			
A kiválasztás	2			
A bőr és a mozgás	6	2	1	1
Az ember szaporodása	6			
Egészségügyi ismeretek	4	4		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	74	10	10	7

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A sejtek felépítése (6 óra) A biogén elemek. A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai. A szénhidrátok, lipidek legfontosabb tulajdonságai. A fehérjék és nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai, nukleotidok. A membránok, a színtestek, a mitokondrium és a sejtmag funkciója. A legegyszerűbb kimutatási reakciók bemutatása (a tananyag megadott helyén).	Az élő és az élettelen természet közös vonásainak megismertetése. A fizika, a kémia és a biológia kapcsolódási pontjainak láttatása. Az élet szerveztségének bemutatása. Elmélyíteni a kísérletezés módszerét.
A sejtek anyagcsere-folyamatai (7 óra) A sejtek anyagfelvétele és leadása, a passzív és aktív transzport jellemzői. Az anyagcsere áttekintése. Az enzimek, az enzimkatalízis. A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok vázlata. A felépítő és lebontó folyamatok összefüggése. A sejtek energiaforgalma. A fotoszintézis, az erjedés és a biológiai oxidáció folyamatának lényege. Az anyagcsere-folyamatok zavarai (a tananyag megadott helyén).	A földi élet anyagi egységének megismertetése. A sejt szintű anyagcsere-folyamatok szerepe lényegének elsajátíttatása. A fotoszintézisnek a bioszférában jelentkező szerepének nyomatékosítása. Felhívni a figyelmet az anyagcsere zavarainak betegségeket eredményező hatására. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése fiktív kísérletek megoldásával.
A szaporodás és öröklődés sejtani alapjai (8 óra) Az információ kódja és átírása, nukleinsav-szintézis. A gén és allél fogalma. A fehérjék szintézise. Az öröklődő információ megjelenésének kémiai alapjai: kódszótár. A kromoszómák, a kromoszómaszám. Haploid és diploid sejtek. Sejtciklus. A mitózis és a meiózis folyamata és biológiai jelentősége. A genetikai információ variálódása a meiózis és a megtermékenyítés során. A mutációk típusai és következményei.	Láttatni az élőlény sajátosságainak megjelenésének molekuláris alapjait. A tulajdonságok állandóságát és a változékonyságát biztosító tényezők megismertetése. Az élővilág egységes származásának molekuláris bizonyítékainak ismertetése. Megértetni a sejtosztódások egyes típusainak szerepét az élőlények egyed- és

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A mutagén hatások és ezek következményei.	törzsfajlásában. Felhívni a figyelmet a mutagének veszélyeire.
Az idegi és hormonális szabályozás (15 óra) Az ember önfenntartó életműködései és ezek szabályozása. Szabályozás és vezérlés. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet. A nyugalmi és akciók potenciál kialakulása. Az ingerület terjedése. A szinapszis. A reflexív elve. A külső és a belső környezet változásainak érzékelése. Az íz- és szagérzékelés. A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. Az egyensúly érzékelése. A bőr érző működése. Az érzékszervek védelme és betegségei. A környéki és a központi idegrendszer. A gerincvelő és az agy felépítése. Az idegrendszer szomatikus és vegetatív működése. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek. A hormonális szabályozás alapelvei. A hipotalamusz–agyalapi mirigy rendszer. A pajzsmirigy, a mellékpajzsmirigy legfontosabb hormonjai és ezek hatása. A hasnyálmirigy, a mellékvese legfontosabb hormonjai és ezek hatása. Az ideg- és hormonrendszer betegségei (a tananyag megadott helyén is).	Megismertetni az ember szabályozó rendszerének felépítésének és működésének sejt- és szervezetszintű alapjait. Érzékelteni a receptorok szerepét az élőlény fennmaradásában. Megértetni a szabályozó rendszerek szerepét az egyes működések összerendezésében. Ismertetni a leggyakoribb hibák következményeit. Felhívni a figyelmet az e rendszerek működését hátrányosan befolyásoló tényezők veszélyeire.
A keringési rendszer és az immunitás (8 óra) A vér összetétele, alkotói. A vörösvérsejtek és a vérlemezkék funkciója. Az értípusok összehasonlítása, a hajszálerek működése. A szív szerkezete és működése, a nagy és a kis vékör funkciója. A nyirokrendszer. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és ezek megelőzése. Az immunrendszer funkciója. A fehérvérsejtek típusai, a sejtes és az antitestes immunitás lényege. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos alapvető egészségügyi ismeretek.	A testfolyadékok összetételének megismertetése a szervezetben betöltött szerepe szempontjából. Bemutatni a szív és az érrendszer felépítésének, és kóros elváltozásainak működést módosító hatását. Bemutatni a fizika törvényeinek megjelenését a keringési rendszerben. Láttatni a fehérvérsejtek szerepét a szervezet védekezésében. Kialakítani az allergének terjedésének csökkentésének igényét.
A táplálkozás (7 óra) Az előbél szakaszai és ezek funkciói. Az emésztés lényege, a nyál, a gyomornedv, a hasnyál, az epe és a bélnedv funkciója az emésztésben. A középbél funkciója, a szerves és szervetlen anyagok felszívódása. A máj és a hasnyálmirigy. Az utóbél funkciói. A táplálkozással kapcsolatos mindennapi egészségügyi ismeretek.	A tápcsatorna működésén keresztül láttatni a korszerű táplálkozás alapjait. Megismertetni a májnak a szervezetszintű anyagcserében betöltött szerepét.
A légzés (3 óra) A légutak szakaszai és funkciói, a hangképzés. A tüdő felépítése, a gázcsere folyamata. A légzőmozgások. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	Megmutatni a légzés szerepét a szervezet működésében. A légzőszerv felépítésén keresztül felhívni a figyelmet az egészséget károsító hatásokra.
A kiválasztás (2 óra) A vese felépítése és működése. A húgyutak. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.	Bemutatni, miért nélkülözhetetlen a kiválasztás az élet számára.
A bőr és a mozgás (6 óra) A bőr felépítése. A bőr részvétele a szervezet hőháztartásában. A csontok szerkezete és kapcsolódása. A csontváz fontosabb részei. Az izmok felépítése, funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. A mozgási szervrendszer működésének szabályozása. Egészségügyi ismeretek. A bőr egészsége. A mindennapos testmozgás jelentősége.	Érzékelteni a bőr szerepét a szervezet homeosztázisának megőrzésében. Felhívni a figyelmet a megfelelő testtartás és a rendszeres testmozgás jelentőségére a váz- és izomrendszer felépítésének és működésének tükrében.

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Az ember szaporodása (6 óra) A hím ivarszerv-rendszer felépítése és működése, hormonális szabályozása. A női ivarszerv-rendszer felépítése és működése. A ciklus hormonális szabályozása. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás módjai. Az ember egyedfejlődése. Az egyedfejlődés testi és pszichés jellemzői. Egészségügyi ismeretek (a tananyag megadott helyén).	Ismertetni az ivarszervek felépítésén és működésén keresztül az ember életében a nemiség szerepét, jelentőségét, egyúttal az ezzel járó felelősséget. Felhívni a figyelmet az egyedfejlődés egyes szakaszainak élettani és pszichikai jellegzetességére, különös tekintettel az ember viselkedésére.
Egészségügyi ismeretek (4 óra) Egészségügyi alapismeretek, elsősegélynyújtás, az orvosi ellátás igénybevétele. Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak, szenvedélybetegségek. A lelki egészség. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás és terhesgondozás. Környezet-egészségtan, környezet-higiéné.	Láttatni az ember szervezetét veszélyeztető hatásokat, felhívni a figyelmet a tudatos magatartásra.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Ismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggést, tudjanak a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolatot teremteni.
- Legyenek képesek elvégezni egyszerű sejtbiológiai és élettani vizsgálatokat, kísérleteket, ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- A biológiai jelenségek magyarázatakor használják helyesen a kémia tananyagában megismert fogalmakat.
- Legyenek képesek felosztani az idegrendszert morfológiai és működési szempontból részekre és az egyes részek működésének lényegét kiemelni.
- Sorolják fel a hormontermelő mirigyeket és tudják ezek hormonjainak legfőbb hatásait.
- Áttekintően ismerjék, hogy az egyes szervrendszerek működését, a fontosabb élettani jellemzőket mi, és hogyan szabályozza. Tudjanak megadott témát ismereteik alkalmazásával elemezni, érvelni egy álláspont mellett, grafikonról értékelni annak biológiai tartalmát.
- Értsék meg és fogadják el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat, legyenek képesek felelősségteljes nemi magatartásra.
- Ismerjék az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit.
- Értelmezzék az egészség megőrzését az élettelen és élő környezettel való kiegyensúlyozott együttélés eredményeként, a betegséget ennek az összhang megbomlásaként.
- Ismerjék fel az egészséget biztosító, erősítő értékeket.

12. osztály

Belépő tevékenységformák

- Az öröklődés lényegének megismerése.
- Annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat.
- Annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése veszélyes a földi élet számára.
- A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.
- Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító tevékenységek ellen.
- Az ökoszisztémák felépítési és működési szabályainak értelmezése.
- Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével.
- Élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása.
- A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalról való és minél részletesebb megismeréséhez.

- Önálló tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, annak elfogadása, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer.
- Az ember elhelyezése a földi élővilág rendszerében.
- A bioszférát, a földi környezetet veszélyeztető jelenségek felismerése, környezetkímélő társadalmi-gazdasági stratégiák, alternatívák megnevezése.
- Annak belátása, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- A legfontosabb evolúciós események időrendjének áttekintése.
- Annak tudatosulása, hogy az ember evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek; a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.

Cél

A biológia tantárgy tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók:

- legyenek képesek önállóan megfogalmazni az öröklődés lényegét,
- tudjanak egyszerű genetikai feladatokat megoldani,
- elemezzenek egyszerű ökológiai grafikonokat, ábrázolásokat, készítsenek maguk is ilyeneket,
- értelmezzék a táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolásait,
- önállóan ismertessék az életközösségek sajátosságait rajzok, folyamatábrák segítségével,
- Kialakuljon bennük a lakóhelyi környezet tipikus társulásainak ismerete, bővüljön fajismeretük,
- a magasabb szerveződési szintű rendszerek egyensúlyát befolyásoló tényezőit megismerjék, összehasonlítsák,
- megismerjenek különböző evolúciós elképzeléseket, ismereteiket alkalmazzák a vitákban,
- önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében, fogadják el, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer,
- tudják az embert elhelyezni a földi élővilágban, valamint a bioszféra folyamataiban és történetében,
- képesek legyenek belátni, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy az evolúció nem képes azt követni,
- ismerkedjenek meg a biotechnológia egyes eredményeivel és problémáival,
- fokozódjon érzékenységük a biológia problémái iránt, tudjon bioetikai kérdésekben helyes álláspontot képviselni, alakuljon ki vitakészségük.

Feltételek

- Tankönyv, feladatgyűjtemény, tanmenet.
- Emelt óraszám esetén gyakorlatokat tartalmazó könyv, genetika példatár.
- Kísérletező munkához felszerelt szaktanterem.

Óraszámok

Heti 2 óra – összesen **64** óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A genetika alapjai	12	4	1	1
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	5	1	1	
A populációk és az életközösségek	4		1	1
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	6	1	1	
Ökológiai rendszerek	8	1	1	1
Természetes és mesterséges életközösségek	5		1	

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Az evolúció alapjai és bizonyítékai	4		1	1
Az evolúció folyamata	7		1	
Az ember evolúciója	4		1	
A bioszféra jelene és jövője	5		1	
Év végi összefoglalás	4		4	
Összesen:	64	4	14	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A genetika alapjai (12 óra) Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése. A fenotípus és a genotípus. Az intermedier öröklésmenet. A domináns–recesszív öröklésmenet és a kodominancia. Egyes emberi tulajdonságok, betegségek öröklődése. Több tulajdonság egyidejű öröklődése. Független öröklődés. Gének kölcsönhatása a tulajdonság kialakításában. Kapcsolt öröklődés. A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása. A környezet hatása, a genetikai információ megnyilvánulásának korlátai. A mennyiségi jellegek kialakulása. <i>Feladatok megoldása.</i>	Megismertetni a kromoszómális öröklődés egyes típusait. Elsajátíttatni az egyszerűbb genetikai feladatok megoldási módszerét. Bemutatni az ivar genetikai meghatározását, a nemhez kötött öröklődés jellegzetességeit.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai (5 óra) A genetikai kutatások jelentősége a mezőgazdaságban és a gyógyításban. Générózió a növénytermesztésben és az állattenyésztésben. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései (kiselőadások).	Láttatni a genetikai ismeretek előnyös voltát, ugyanakkor megvilágítani a genetikai ismeretek etikátlan felhasználásának veszélyeit.
A populációk és az életközösségek (4 óra) A populációk tulajdonságai és változásai. Ideális és valóságos populációk. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása. Korelációs. Túlélési stratégiák.	Kiemelni a környezet és az élőlény egymásra hatásának következményeit.
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai (6 óra) Az élettelen környezeti tényezők jellemzői. A víz, a levegő és a talaj védelme. Az élettelen környezeti tényezőknek az élővilágra gyakorolt hatása. Az élőlények tűrőképessége, szűk és tág tűrés. Feladatok megoldása.	Értelmezni a környezeti tényezők, az életfeltételek és az élőlények életmódja közötti összefüggéseket. Bemutatni a tűrőképesség hatását az élőlény elterjedésre.
Ökológiai rendszerek (8 óra) Az életközösségek anyag- és energiaforgalma. Populáción belüli és populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási kapcsolatok, táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. A különböző létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése, mennyiségi viszonyai az életközösségekben. Feladatok megoldása.	Az ökológia egyensúly megértése, az ökoszisztémák anyag- és energiaforgalmának ember általi befolyásolásának hatásának vizsgálata. Az egyén és a közösség környezettudatos magatartásának alakítása.
Természetes és mesterséges életközösségek (5 óra) Az életközösségek fogalma és jellemzői. A természetes életközösségek, mint önszabályozó rendszerek. Az élővilág sokféleségének fontossága. A monokultúrák előnyei és hátrányai.	A magasabb szerveződési szintek megismerése, egyensúlyuk kialakulásának alapjai. A fenntartható fejlődés lehető útjai, a környezettudatos magatartás nyomatékosítása.
Az evolúció alapjai és bizonyítékai (4 óra) Az evolúció lényege. A legfontosabb evolúciós tényezők. Az evolúció elmélete: adaptív és nem adaptív folyamatok; a fajok kialakulása. Az evolúció bizonyítékai. Kormeghatározási módszerek.	Az evolúció mozgatórugóinak áttekintése. Ezek bizonyítékainak felhasználása a megismerésben. A fizika és a kémia ismereteinek alkalmazása a vizsgálatokban.

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Az evolúció folyamata (7 óra) Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések, a prebiológiai evolúció. A földi környezet lényeges változásainak összefüggése az élővilág evolúciójával. A prokariota és eukariota sejtek kialakulása. A többsejtűek kialakulása. A szárazföldi telepes és szövetes növények kialakulása. A virágos növények. A szövetes állatok kialakulása és evolúciója a tengerekben és a szárazföldön. A levegő meghódítása. A jelenkori élővilág kialakulása.	Az élet feltételeinek összegzése. Az életkeletkezés tudományos elképzelései. A kémiai evolúció és a sejt kialakulása főbb lépéseinek megismertetése. Az evolúciós szemlélet kialakítása a növény és állatvilág törzsfjlődésének megismerése során.
Az ember evolúciója (4 óra) A korai emberfélék evolúciója. A homo nemzetség evolúciója. A nagyasszok kialakulása és a kulturális evolúció.	Megismertetni az evolúció szabályszerűségeinek az ember kialakulásában játszott szerepét. Az evolúciós pszichológia néhány állításával való ismerkedés.
A bioszféra jelene és jövője (5 óra) A főtermék-központú, rövidtávra tekintő gazdálkodás. A humánökológia. Civilizációs hatások és ártalmak. A genetikai változatosság jelentősége. Az ember tevékenységének hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára, a saját és környezete egészségére. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.	Az ego- és antropocentrikus világkép hibáinak bemutatása. Felhívni a figyelmet az ember környezetalakító hatásainak az evolúcióra gyakorolt hatására. Néhány bioetikai kérdés megvitatása.
Év végi összefoglalás (4 óra)	Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Tudja jellemezni az egyes öröklődési típusokat, ismerje az öröklődés törvényszerűségeit.
- Legyen képes egyszerűbb genetikai feladatokat megoldani.
- Tudjon érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
- Lássa meg az összefüggést a környezetében előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.
- Legyen képes táplálkozási hálózatok, életközösségek elemzésére.
- Legyen képes egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.
- Értse meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Jusszon el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.
- Ismerje a biológiai evolúció lényegét.
- Igényelje, hogy biológiai környezetét minél több oldalról, és minél részletesebben megismerje, használjon ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.
- Lássa világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.
- Lássa be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- Alakuljanak ki azok a képességek, ivódjanak be azok a készségek, melyek használatával képessé válik a folyamatos környezettudatos magatartásra, biztosítva ezzel a hétköznapi élet minden területén a fenntartható fejlődés lehetőségét.

FIZIKA

9–12. évfolyam

Bevezetés

A most alakuló modern, tudásalapú, erős gazdasági versenyre, politikai demokráciára, ugyanakkor a szolidaritásra, az emberi kapcsolatok humanitására épülő társadalmunkba történő beilleszkedés és a munkában való érvényesülés más szemléletmódot, más ismereteket, készségeket és képességeket kíván meg a társadalom minden tagjától, mint eddig. Napjainkban (és a jövőben még inkább) a társadalom, a gazdaság, a mindennapi élet magasabb általános műveltséget és elméletibb, de legalábbis minőségileg igényesebb szaktudást követel meg az emberektől. Ezeknek megszerzését, illetve megalapozását szolgálja a 18 éves korig tartó kötelező közoktatás, aminek vele járója az általános iskolák és az eltömegesedett középiskolák eddigi feladatainak megváltozása, új feladatok megjelenése, főként az „átlagpolgár” általános műveltségének megalapozása és az egyének élethivatásra történő felkészülése területén.

Ebben a változó helyzetben háttérbe szorult a természettudományok tanítása. Az elmúlt néhány évben a fizika tanulása és tanítása is alapvetően új helyzetbe került. Ennek vannak jól indokolható, előre mutató, a meglévő hibákat, feszültségeket csökkentő, tehát elfogadható okai, de vannak elfogadhatatlan, az új problémák többségét okozó túlzásai is (pl. jogász, közgazdász, hivatalnok „túltermelés” stb.). Ez utóbbi csökkentésére már megtörtént az első (nem kielégítő, de) biztató lépés a véglegesített NAT-ban.

A ma is helyes régi feladatok megtartása mellett **az új igényeknek az iskolák úgy tudnak eleget tenni, ha az alapóraszámban csak a minden tanuló számára szükséges, a későbbi életpályától független kulcskompetenciákat, az általános műveltség alapjait, teljesíthető követelményszinten készítik elő, illetve biztosítják.** Ezt minősítheti, zárhatja le a középszintű érettségi. Az emeltszintű érettségire, vagyis a továbbtanulásra, élethivatásra, a későbbi szakmára más, a tanulók által önként vállalt és az iskolában megszervezett (a közoktatási törvény 52. § (7) pontja által biztosított) keretek között kell felkészíteni.

Az indokolt változásokat tudomásul véve, kerettantervünkben igyekeztünk a hagyományos értékeket a szükséges mértékig megtartani, az új feladatokat beépíteni, és ugyanakkor mérsékelni a fizika tanulását, tanítását nehezítő aránytalanságokat.

Célok és feladatok

A NAT 2003 „Ember a természetben” című részében és a fizika érettségi követelményekben meghatározott célok és feladatok teljesítése érdekében kiemelt fontosságúnak tekintjük, hogy a fizika mindkét pedagógiai szakaszban történő tanulása és tanítása segítse elő a következőket:

- Olyan korszerű fizikai világkép kialakítását a tanulóknban, amely rendszerbe foglalja a mindennapi élethez, a termelői tevékenységhez szükséges kompetenciák alapvető elemeit, megalapozza a szándékot és az akarati tényezőket, a jövő tudatos tervezéséhez, az ember és környezete közötti harmonikus kölcsönhatás kialakításához, az életfeltételeket biztosító környezet megvédéséhez, és mindezekkel az emberiség jövőjének biztosításában való tudatos részvételhez.
- A tanulási technikák olyan – az életkornak megfelelő szintű – ismeretét és alkalmazását, amelyek képessé teszik a tanulókat arra, hogy akár önállóan is ismeretekhez juthassanak a természeti, technikai és társadalmi környezet folyamatairól, kölcsönhatásairól, változásairól.
- Tudatosítani, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, és így a fizika vizsgálódási területe a szemmel nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magába foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkezett változásait.
- A tanulók ismerjék meg a környezetükben előforduló legfontosabb anyagokat, azok két nagy csoportját (a részecskeszerkezetűt és a fizikai mezőket), ezek szerkezetét, alapvető tulajdonságait és jellemző mennyiségeit; térbeli, időbeli mozgásait, változásait; tudják az anyagokat összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni; legyenek képesek kapcsolatot teremteni az élő és élettelen természet között, a biológiában és a kémiában tanultakkal.
- Minden tanuló tájékozott legyen a fizika hagyományos ismereteiről és elemi, szemléletformáló szinten a modern fizika azon eredményeiről (atomenergia, elektromágneses sugárak, ősrobbanás, űrkutatás stb.), amelyek ma már közvetlenül vagy közvetve, de befolyásolják életünket.

- A fizika tanulás és tanítás különösen jó lehetőségeinek kihasználását a megfigyelő, kísérletező, összehasonlító, megkülönböztető, probléma felismerő, rendszerbe foglaló, szervező, tervező, gondolkodó, absztrakciós, önálló tanulási, cselekvési döntési stb. képességek fejlesztéséhez, kialakításához, valamint a problémák megoldási módjának kiválasztásához.
- A pozitív személyiségjegyek erősítését mind a manipulatív, mind az értelmi, logikai feladatok elvégzésének segítségével, amelyek érdeklődést, tartós figyelmet, türelmet, összpontosítást, objektív ítéletalkotást, mások véleményének figyelembevételét, helyes önértékelést, stb. kívánnak meg és így fejlesztik azokat.
- Készségszinthez közelíteni az egyszerű kísérletek elvégzését, a kísérleti eredmények táblázatban, grafikonon történő rögzítését, a tapasztalatok kiértékelését, grafikonok elemzését. Megmutatni a kapcsolatot és a különbséget (1) az anyagok, testek, folyamatok, (2) azok tulajdonságai, valamint (3) az ezeket jellemző mennyiségek között.
- Ráépíteni a tanultakat a mindennapokban, az iskolai kísérletekben tapasztaltakra, így is segíteni a mindenki által használt technikai eszközök működésének megértését, a környezetvédelem problémáinak és az egyén ezzel kapcsolatos feladatainak felismerését.
- Mivel a fizika alaptudomány – hiszen saját rendszerezett fogalmai és önállóan kidolgozott alapelvei vannak, amit más tudományok átvesznek – a fizikaoktatás egyik legfontosabb feladata és célja az, hogy előkészítse, megalapozza a többi természettudomány és a technika tanulását.
- A fizika tanulás-tanítás társadalmi megbecsülését csak az erősítheti, ha az emberek széles körben felismerik a fizika tudásának társadalmi hasznosságát, eredményeinek nélkülözhetetlenségét mind a társadalom és gazdaság fejlődési folyamataiban, mind az egyének mindennapi életében. Így annak alkalmazni képes tudását, történetét, kiemelkedő alkotóinak (köztük a magyaroknak) munkásságát az általános műveltség nélkülözhetetlen részének fogadják el.

Az időkeret a kerettanterv-rendszerünk általános bevezetőjének táblázataiban és az egyes tanévek kerettanterveiben található meg.

Az értékelés alap gondolatai

Az értékelés leggyakoribb területei:

- Az önálló és közös tanulói tevékenységek (pl. megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezés, mérés, felismerés, megállapítás, összehasonlítás, következtetés, elemzés stb.) megfigyelése alapján történő minősítés.
- Szóbeli feleltetés.
- Írásbeli munkák ellenőrzése és értékelése (pl. munkafüzet, munkalap, feladatlap, témaközi-, témazáró dolgozat stb.).
- Az egyéni (órán kívüli) adatgyűjtések, megfigyelések, „kutatások”, megbeszélése, minősítése.

Értékelési szempontok

A tanulók:

- Elsajátították-e a legfontosabb tényeket, fogalmakat, szabályokat, törvényeket? Tudnak-e válaszolni egyszerű ténykérdésekre?
- Felismerik-e a jelenségeket, változásokat, kölcsönhatásokat, kölcsönható partnereket, ezek kapcsolatát?
- Felismerik-e az azonosságot, a hasonlóságokat, különbségeket?
- Tudnak-e adott tulajdonságok alapján csoportosítani. Illetve a megadott csoportoknál felismerik-e a halmazképző fogalmakat, szempontokat?
- Miként tudnak megfigyeléseket, kísérleteket, méréseket irányítással, később önállóan elvégezni, ezek eredményeit feljegyezni, tapasztalataikról, megállapításaikról beszámolni? Hogyan használják a szaknyelvet?
- Milyen szintű a feladatokat felismerő, megértő és megoldó képességük?
- Tudják-e ismereteiket, képességeiket alkalmazni? stb.

9. tanév: mechanika

Célok és feladatok

- A köznap életben, illetve a 6. és 7. osztályban megismert mechanikai jelenségek, kölcsönhatások, fogalmak, mennyiségek, törvények felelevenítése, bővítése, kiegészítése, pontosabbá és általánosabbá tétele, egy részük kvantitatív leírása. A rendszerező és az absztrakciós képesség erősítése.
- A fizika és a többi természettudományos tantárgy – 21. század által megkívánt szintű általános műveltséget megalapozó – tanulásának, tanításának előkészítése.
- A hagyományos és a modern fizika alapjainak, legfontosabb eredményeinek gondolkodást, szemléletet formáló, alkalmazni kész szintű ismerete.
- Az értelmes, hatékony, önállóságot biztosító és igénylő tanulási, ismeretszerzési módszerek megerősítése, célszerűségüknek elfogadtatása és alkalmazási szintre hozása.
- A tanulók megfigyelő, kísérletező, méréseket elvégző, következtető, rendszerező, általánosító képességének és gyakorlatának önálló, tervszerű, alkalmazni képessé tétele. A feladatmegoldó módszerek, célszerű szabályok tudatosítása, alkalmazásaik begyakorlása, jártasság szintre emelése.
- A fizika fejlődésének és a társadalmi, gazdasági igények kölcsönhatásának felismerése. A kiemelkedő eredményeket elérő fizikusok (köztük sok magyar) életének, munkásságának bemutatása. Az országokat, világrészeket, nagy kultúrákat átívelő emberi összefogás hatásának szemléltetése a tudományos eredményekben.

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozása	Kísérletek, feladatok, gyakorlás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás
I. A testek mozgása	10	2	3
II. A tömeg és az erő	14	3	3
III. Energia, munka	8	3	3
IV. Mechanikai rezgések és hullámok	10	4	3
Tanév végi összefoglalás	–	–	5
Tartalék óra	–	–	3
Az évi 74 óra felhasználása	42 (56,7%)	12 (16,3%)	20 (27%)

I. A testek mozgása

Célok és feladatok

- Tudatosan építeni az eddig tanultakra, feleleveníteni a mozgások vizsgálatához nélkülözhetetlen fogalmakat (mozgás, viszonylagosság, vonatkoztatási rendszer, koordináta-rendszer, anyagi pont, merev test, pálya, út, elmozdulás, sebesség). Tudatosítani a lényegkiemelés, a rendszerezés, kapcsolatok felismerésének fontosságát.
- Erősíteni, önálló felhasználásra alkalmassá tenni a viszonylagosság fogalmát, tudatosítani a vonatkozási és a koordináta-rendszer megválasztásának szabadságát, megállapításaink érvényességi határát, a döntésekkel járó felelősséget, az ítéletalkotás megbízhatóságának fontosságát, és fejleszteni a gondolkodás folyamatának tervszerűségét, az absztrakciós képességet.
- Tudatosítani, bővíteni, egzaktabbá, ugyanakkor a gyakorlatban alkalmazhatóbbá tenni a mozgásokra vonatkozó ismereteket, kialakítani és feladatokban alkalmazni a sebesség, valamint a gyorsulás mennyiségi fogalmát, mértékegységeit. Megmutatni az ismeretek megszerzésének bővülő jellegét.

- Bemutatni, kísérletekkel, mérésekkel vizsgálni, kvalitatív és kvantitatív módon jellemezni a haladó, illetve a körmozgást. Erősíteni a tapasztalatokra, a kísérleti megfigyelésekre, elemzésekre épülő ismeretszerzés gyakorlatát, az absztrakciós képességet.
- Erősíteni az érdeklődést a fizika, általában a tudás iránti igényt, ezzel fejleszteni az akaraterőt, a fegyelmélettséget, a közös munkában való részvétel képességét és szándékát (pl. a kísérletek közös elemzése és a tanulói kísérletek elvégzése közben.).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Alapfogalmak a mozgások vizsgálatához, jellemzésükhöz és leírásukhoz. – Egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata. A sebesség fogalma. – A változó mozgás kísérleti vizsgálata és jellemzői. – A szabadon eső test mozgása. A függőleges és vízszintes hajítás. – Az egyenletes körmozgás kísérleti vizsgálata, „haladó” mozgásként való jellemzése, az egyenletes körmozgás gyorsulása. – Az egyenletes körmozgás és forgómozgás leírása szögjellemzőkkel. Kapcsolat a körmozgás kétféle leírása között.	A szaknyelv fontosságának tudatosítása a pontos fogalmazás érdekében. Absztrakció. A kísérleti tapasztalat megfogalmazása, a jelenség jellegének, lényegének felismerése (pl. Δs (Δt) és mennyiségi jellemzése. Logikus gondolkodás. Kísérletek megfigyelése, a tapasztaltak megfogalmazása, az eredmények összehasonlítása az egyenletes mozgásnál tapasztaltakkal. Új mennyiségi fogalmak bevezetése, ezek gondolati „ritmusának” erősítése. Megfigyelés, összehasonlítás, megkülönböztetés. A már tanultak felismerése és alkalmazása új jelenségeknél. Az összetett jelenségek gondolati felbontása a már ismert egyszerűekre. A fantázia erősítése. A közismert tapasztalatok és az elméleti ismeretek összekapcsolása. Az anyagi pont elvonatkoztatás itteni céljának felismerése. A már ismert fogalmak új körülmények közötti alkalmazása. A szövegértés erősítése az egyenletes jelző elemzése révén. A vektor fogalmának mélyítése. Megkülönböztetés és összehasonlítás (pl. körmozgás, forgómozgás; haladó és forgómozgás). A jellemző mennyiségek alkalmazhatóságának érvényességi határát értelmezni.

Követelmények

A tanulók:

- értsék és tudják alkalmazni a helymeghatározásnál, valamint a mozgások vizsgálatánál a viszonylagosság fogalmát, a mozgások függetlenségének elvét,
- legyenek képesek kísérletre és megfigyelésre alapozva felismerni, jellemezni az egyenletes, az egyenletesen változó haladó mozgásokat kvalitatív, majd kvantitatív módon,
- ismerjék fel az egyenletes és az egyenletesen változó mozgásokat, tudják ezeket kvalitatívan és mennyiségileg is jellemezni,
- tudják alkalmazni az egyenletes mozgás sebességének, az átlag-, a pillanatnyi sebességnek, a sebességvektornak, az egyenletesen változó mozgás gyorsulásának fogalmát, valamint ezek meghatározási módját mind algebrai, mind grafikus úton; tudjanak ezekkel és a négyzetes úttörvénnyel kapcsolatos (másodfokú egyenlet megoldását nem igénylő) feladatokat megoldani. Legyen gyakorlatuk konkrét mozgások út-idő, sebesség-idő grafikonjának elkészítésében és elemzésében,
- ismerjék a nehézségi gyorsulást, és tudják azzal leírni a szabadesést mint egyenletesen változó mozgást; ismerjék fel kapcsolatát a függőleges és vízszintes hajítással, a mozgások szuperpozícióját,
- értsék és tudják alkalmazni a körmozgásnál a haladó mozgás kapcsán megismert mennyiségeket, valamint a körmozgás és a forgómozgás szögjellemzőit, tudjanak velük egyszerű feladatokat megoldani. Ismerjék fel és tudják jellemezni a periodikus mozgásokat,
- ismerjék fel a különbséget és a hasonlóságot az egyenes és a körpályán haladó anyagi pont mozgása, a haladó és a forgómozgás között; a körmozgásnál biztonsággal tudják alkalmazni a kétféle jellemző mennyiséget, értsék ezek kapcsolatát, tudják felhasználni az analógiát,

- szerezzenek jártasságot az egyszerűbb, majd az összetettebb kapcsolatok felismerését igénylő feladatok megoldásában,
- tudjanak mozgásokat jellemző grafikonokat készíteni, valamint ilyen grafikonokat elemezni; értsék a „számértékileg egyenlő” megfogalmazás fizikai tartalmát.

II. A tömeg és az erő

Célok és feladatok

- Az eddig megismert dinamikai fogalmak, törvények felelevenítése és közel egységes, alkalmazhatósági szintre hozása. Rendszerezés, lényegkiemelés.
- Értelmezzük a tehetetlenség fogalmát, a tehetetlenség törvényét és ennek kapcsolatát az inerciarendszer meghatározásával. Konkrét tapasztalatok általánosítása, az absztrakciós képesség erősítése.
- A mozgásállapot-változással járó kölcsönhatások kísérleti vizsgálata, a mozgás és a mozgásállapot megkülönböztetése. A lényeg felismerése és szakszerű megfogalmazása.
- A mozgásállapotnak és megváltozásának jellemzése lendülettel és lendületváltozással. A zárt rendszer szerepének kiemelése a lendület-megmaradás törvényének felismerésében. A logikus gondolkodás és az absztrakciós képesség erősítése.
- Fejlesztani a kölcsönhatások, az ok-okozati, valamint a függvénykapcsolatok felismerésének képességét, tudatosítani az ezek közötti kapcsolatot és különbséget.
- Az eddig – elsősorban sztatikai jelleggel – bevezetett tömeg és erő fogalom dinamikai értelmezése, és a két bevezetési mód összehangolása. A speciális és az általános érvényű megfogalmazások megkülönböztetése. A megállapítások érvényességi határának tudatosítása. A Newton-törvények megfogalmazása.
- Lehetőséget biztosítani az egyszerű hétköznapi jelenségek (pl. gyorsulás, lassulás, súrlódás, közegellenállás, egyensúly stb.) dinamikai értelmezésére.
- Megmutatni, hogy a nyugalom és az egyensúly két különböző fogalom, a nyugalom a mozgás (vonatkoztatási rendszer megválasztásától függő) kivételes esete, az egyensúly pedig speciális dinamikai feltételek között akár nyugalom, akár mozgás közben megvalósuló állapot.
- Fejlesztani a tanulók jártasságát a kísérletek és mérések elvégzésében, önállóságukat a következtetésekben, az absztrakciós képességüket (pl. a rugó, a kifejtett erőhatás és az ezt jellemző erő értelmezésével, megkülönböztetésével.)
- Megismertetni a dinamika területén alkotó kiemelkedő kutatókat (Galilei, Newton, Kopernikusz, Kepler, Eötvös Loránd) és az általuk elért eredményeket. Szemléltetni a modellalkotás szerepét a tudományok előrelépésében (geo- és heliocentrikus világkép), kiemelni az „égi és földi mechanika” egyesítésének jelentőségét a természettudományos szemléletmód fejlődésében.
- A dinamika területéről egyszerű kvalitatív és kvantitatív, illetve kinematikai, valamint dinamikai kérdéseket összekapcsoló feladatok megoldása.
- Annak felismertetése, hogy minél nagyobb egy adott test sebessége, annál nagyobb erő és/vagy annál több idő kell megállításához. Ennek a ténynek a közlekedésbiztonságban játszott szerepének kiemelése.
- Kapcsolatot teremteni a földrajzzal a Naprendszerrel, a Földről, a bolygókról tanultak területén. Fizikai ismeretekkel bővíteni, pontosabbá tenni a környező világunkról alkotott képet.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A tehetetlenség fogalma. Newton I. törvénye és az inerciarendszer. – A tömeg fogalma és mérése. – A sűrűség. – Lendület, lendület-megmaradás, zárt rendszer. – Erőhatás, erő. Newton II. és III. törvénye.	A köznapi és kísérleti tapasztalat általános megfogalmazása, absztrakció. Az ismert gondolatok alkalmazása a fogalomalkotásra. Gyakorlati alkalmazás, mérés. Az anyag és a test megkülönböztetése. Feladatmegoldás erősítése. Fogalomalkotás hipotézis alapján deduktív módon és annak kísérleti ellenőrzése. Absztrakció. Fogalomalkotás. A fogalmak fejleszthetőségének tudatosítása. A test, tulajdonság, mennyiség

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Több erőhatás együttes eredménye. – A vizsgált mozgások dinamikai feltétele. – Különféle erőhatások és következményeik. Az erőtvörvények. – A gravitációs mező és jellemzése. A bolygók mozgása. Kepler törvények. Mesterséges égitestek. – A forgatónyomaték. Erőpár. – Merev testek egyensúlya. Tömegközéppont, súlypont. – Egyszerű gépek.	kapcsolatának erősítése. Általánosítás, logikus gondolkodás, absztrakció, gyakorlati alkalmazás. A kölcsönhatások, a feltételek, a különbségek felismerése. Az ismeretek sajátos rendszerbe foglalása. Az erőfogalom más irányú megközelítése. Az azonosságok és különbségek felismerése. Feladatmegoldó készség erősítése. A két anyagfajta létezésének erősítése. Egy ismeretkör történeti fejlődésének és időbeli elhelyezésének bemutatása. Az egymást váltó hipotézisek szerepének kiemelése a tudomány fejlődésében Az erőhatás többféle következményének felismertetése. Egy meglevő ismeretkör bővítése. A feltételek szerepe a jelenségeknél. Absztrakció, összehasonlítás, megkülönböztetés. Ismereteink gyakorlati alkalmazása és elhelyezése a történelmi korokban. Feladatok.

Követelmények

A tanulók:

- tudjanak különbséget tenni a mozgás és mozgásállapot, a vonatkoztatási- és koordináta-rendszer, az inercia- és a gyorsuló rendszer között,
- ismerjék fel a mechanikai kölcsönhatásokat, a bennük résztvevő két vagy több partnert, és nevezzék meg azokat az erőket, amelyek ezeket a hatásokat jellemzik,
- tudják dinamikailag értelmezni és a gyakorlatban alkalmazni a tömeg, lendület, erő fogalmát, valamint mértékegységét,
- értsék a különbséget az egy kölcsönhatásban fellépő két erő és az egymás hatását kiegyenlítő két erő között. Tudatosan keressék az egy testet érő erőket és ezek eredőjét. Tegyenek különbséget ezek és a test által más testre kifejtett erők között. Legyenek képesek megfogalmazni és értelmezni a Newton-féle törvényeket,
- tudjanak e témakörben feladatokat megoldani, ismerjék fel a kinematika és dinamika kapcsolatát, legyenek képesek e két területet áthidaló feladatokat is megoldani,
- értsék, hogy az erő miért vektormennyiség, tudják az erővektorokat irányított szakaszként megadni és az egy síkban levő erővektorok eredőjét szerkesztéssel, speciális esetben számolással meghatározni,
- tudjanak különbséget tenni a gravitációs erő, a nehézségi erő és a súly között,
- ismerjék a különféle erőhatásokat, az azokat leíró erőtvörvényeket; vegyék észre a különféle erőhatások következményeit, értsék meg azok közös jellegét, hogy mindegyik elsődlegesen mozgásállapot-változást hoz létre,
- értsék, szóban és a matematika segítségével is tudják megfogalmazni a különféle mozgások dinamikai feltételét,
- tudják, hogy az erőhatás a testeknek nemcsak a haladó mozgását, hanem megfelelő feltételek között a forgásállapotát is képes megváltoztatni; értsék és tudják a (rögzített tengelyen levő testet érő) erők forgatónyomatékának fogalmát, kiszámítási módját, ennek érvényességi határát, mértékegységét és ezek szükségességét az erőhatás forgásállapot-változtató képességének jellemzésében; a forgatónyomaték előjelének szerepét a rögzített tengelyen forgó test forgásállapot-változásának jellemzésében,
- értsék és a matematika „nyelvén” fel is tudják írni a rögzített tengelyre erősített merev test forgási egyensúlyának feltételét, ezt tudják alkalmazni egyszerű esetekben, pl. az emelő típusú egyszerű gépeknél,

- ismerjék a tömegközéppont és súlypont fogalmát, kapcsolatát, a köztük levő eltérést; a két pont absztrakciós jellegét és felhasználásuk lehetőségét,
- tudják szemléletesen leírni, néhány adattal jellemezni a Naprendszert és Kepler törvényeivel a bolygók mozgását; tudjanak magyarázatot adni arra, hogy a bolygók tehetetlenségük ellenére miért maradnak a Nap körül; rendelkezzenek néhány alapvető ismerettel a mesterséges égitestekről,
- ismerkedjenek meg néhány fizikatörténeti érdekességgel, a fizikusok személyiségének és munkásságának példamutató erejével.

III. Energia, munka

Célok és feladatok

- Az energiáról és a munkáról eddig megtanult ismeretek felelevenítése, rendszerezése és egységes, alkalmazhatósági szintre emelése.
- Az energia és a munka fogalmának bővítése, annak tudatosítása, hogy a munka az energiaváltozás egyik fajtája.
- Alkalmazni képes tudássá formálni az energia és az energiaváltozás fogalmát; bemutatni szerepét az állapot, illetve az állapotváltozás mennyiségi jellemzésében; egyre több területen történő felismeréssel erősíteni az energia-megmaradás törvényét és a zárt rendszeren belüli érvényességi határát, alkalmazhatóságát (pl. a mechanikai energia fogalmának kialakítása közben).
- Jártasságot szerezni a különféle energiafajták értelmezésében és kiszámításában; a munkatétel alkalmazásában és az alkalmazhatóság feltételeinek felismerésében.
- A kísérletező, mérő, megfigyelő, összehasonlító képesség erősítése; igény támasztása a közös lényeg tudatos keresésére és megfogalmazására.
- A rendszerben gondolkodás, a logikai és absztrakciós képesség fejlesztése a külső ismérvek alapján leírható jelenségek (pl. sűrűlódás) értelmezésének közvetlenül nem észlelhető okra történő visszavezetése által.
- Kiemelni a „megmaradó” mennyiségek szerepét és jelentőségét az energiaváltozással járó folyamatok vizsgálatánál, valamint a megmaradó mennyiségek kapcsolatát zárt rendszerben lezajló kölcsönhatásokkal.
- Felhívni a figyelmet arra, hogy a testek állapota egyetlen külső hatásra is sok szempontból megváltozhat. Ezek az egyidejű változások függvényekkel kifejezhető kapcsolatban vannak ugyan egymással (pl. $W = \Delta E_m$), de nem okai egymásnak.
- Az elmélet és az adott kor köznap gyakorlatának összekapcsolásával bemutatni és erősíteni a fizikusok (pl. Joule, Watt) munkájának, a tudományos eredményeinek, valamint az egyéni tudásnak a jelentőségét, személyes és társadalmi hasznosságát.
- Felhívni a figyelmet az „energiatakarékosság” jelentőségére a környezetvédelemben (pl. a hatásfok tárgyalásánál).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Energia, energiaváltozás. A munka és kiszámítása. – Az emelési, sűrűlódási, feszítési és gyorsítási munka. – Mozgási energia, munkatétel. – Mechanikai energia és megmaradásának tétele. – Teljesítmény, hatásfok.	A tudomány és az egyéni tudás fejlődésének tudatosítása. A rendszerben gondolkodás és az absztrakciós képesség erősítése. Az ismeretek, gondolatok matematikai megfogalmazásának bemutatása és felhasználása folyamatok mennyiségi jellemzésében. Feladatmegoldások. Az állapot és állapotváltozás jellemzése energiával, illetve energiaváltozással. Absztrakció. Azonosság és különbözőség felismerése, és ez alapján történő csoportosítás. A rendszerben gondolkodás erősítése. A különböző szempontú jellemzés fontosságának tudatosítása. Az „energiatakarékosság” környezetvédelmi jelentőségének kiemelése.

Követelmények

A tanulók :

- ismerjék az energiát, mint olyan (előjeles) skalár mennyiséget, amellyel a testek állapotát, változtató képesség szempontjából lehet jellemezni,
- tudják, hogy a testek energiaváltozásának két alapvető módja van: az egyik, amikor a test mozgásállapotában jön létre változás (munkavégzés), a másik, amikor a test részecskéinek rendezetlen mozgása változik meg (pl. termikus kölcsönhatás, hőszugárzás stb.),
- értsék a munkavégzés és a munka fogalmakat, szerezenek jártasságot a munka kiszámításában az állandó erő és az irányába történő elmozdulás, valamint az állandó erő hatásvonalának és a pálya egyenesének metszése esetében is, tudják, hogy mikor negatív és mikor pozitív a munka. Ismerje fel a munka kiszámításának lehetőségét az F -s diagramon,
- értsék és tudják, hogy az energiának, az energiaváltozásoknak, és így a munkának is ugyanaz a mértékegysége,
- legyenek képesek a mozgási energia értelmezésére, kiszámítására, a munkatétel alkalmazására feladatokban is,
- értsék, hogy a rugó energiaváltozása és a feszítési munka között milyen kapcsolat van; miért célszerű és lehetséges a rugalmas energia mérőszámát úgy kiszámítani, mint az erő-út grafikon alatti megfelelő terület mérőszámát; tudjanak különbséget tenni a számérték egyenlet és a mennyiség egyenlet között,
- tudják kiszámítani az emelési munkát, értsék milyen kapcsolata van annak a magassági (másként helyzeti) energiával; valójában mi az a két kölcsönhatás amiben a test egyenletes emelés közben részt vesz; értsék, hogy valójában mihez köthető birtokviszonnyal a magassági energia,
- ismerjék a mechanikai energia fogalmát, megmaradási tételét és annak érvényességi határait,
- legyenek tisztában a teljesítmény és a hatásfok fogalmával, azok szerepével, az energiaváltozással járó folyamatok jellemzésében; az energiatakarékosság jelentőségével gazdasági és környezetvédelmi szempontból,
- tudjanak energiaváltozással kapcsolatos feladatokat megoldani, olyanokat is, amelyek kapcsolódnak a kinematikában és dinamikában tanultakhoz, ezzel mintegy rendszerbe foglalni a 9. tanévben eddig tanultakat.

IV. Mechanikai rezgések és hullámok**Célok és feladatok**

- Harmonikus rezgések és hullámok kísérleti vizsgálata, leírása jellemző mennyiségekkel (trigonometria nélküli). Tudatosítani a fizikai jelenségek lényegét bemutató, egyszerű, érthető, de mégis pontos kvalitatív értelmezés lehetőségét is.
- Összehasonlítani az egyenletes körmozgást és a harmonikus rezgőmozgást végző agyagi pont vetületének mozgását. Következtetéseket levonni a megfigyelésekből és a körmozgásra vonatkozó eddigi ismeretekből. Eljutni a rezgésidő kiszámításához.
- Kísérletek alapján megvizsgálni a rezgést befolyásoló külső hatásokat és azok következményét. Erősíteni a kölcsönhatás fogalmát.
- Megmutatni a rezgések (lengések) és hullámok sokféleségét, fontosságát az élet minden területén. Erősíteni az összehasonlítás, a csoportosítás, rendszerezés, rendszerbe foglalás képességét (pl. a hullámfajták ismertető jegyeinek vizsgálatánál).
- Tudatosítani, hogy a növekedés, csökkenés, általában a változás nemcsak egyenletes lehet, nemcsak lineáris függvénykapcsolattal írható le, hanem másként is.
- Előkészíteni az elektromágneses rezgések és hullámok tárgyalását a mechanikai rezgések és hullámok kísérletekkel láthatóvá tett, szemléletes tárgyalásával, valamint az itt szerzett ismeretek általánosításával.
- Bemutatni és kapcsolatot teremteni egy jelenség különféle szemlélése között, megmutatni a fizika és a hang, valamint a zene kapcsolatát. Felhívni a figyelmet a hangártalom következményeire és az ellene történő védekezés lehetőségeire.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A mechanikai rezgések kísérleti vizsgálata és jellemzői. – A harmonikus rezgés dinamikai feltétele. A rezgő rendszer energiája. – A fonálinga mint forgási rezgést végző anyagi pont – A rezgést befolyásoló hatások és következményeik. – Mechanikai hullámok kísérleti vizsgálata és jellemzői. – Hullámok viselkedése új közeg határán. – Hullámok találkozása. Interferencia. Állóhullámok. – A hanghullámok és jellemzőik.	A megfigyelő képesség erősítése. Azonosság és különbözőség felismerése. Egy tulajdonság többféle jellemzése (T; f). A mennyiség szerepének erősítése. Dedukció alkalmazása és a kísérleti ellenőrzés szerepe. A megismerési módszerek szerepe. Kísérleti tapasztalat általánosítása. Ismeret új körülmények közötti alkalmazása. A hasonlóság felismerése. Modellalkotás. Absztrakció. A kölcsönhatások és a változások kapcsolatának bemutatása. Elmélet szerepe a gyakorlatban. A változás térbeli és időbeli terjedésének szemléltetése. A tulajdonság és a mennyiség megkülönböztetése és összekapcsolása. Az anyagok és kölcsönhatások sokféleségének tudatosítása. A jelenségek egyedi tulajdonságainak kiemelése, gyakorlati alkalmazása. Összehasonlítás, megkülönböztetés. Az általánosan igaz ismeretek alkalmazása konkrét esetekre. A gyakorlat és az elmélet kapcsolata.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék fel és tudják kvalitatív, majd kvantitatív módon jellemezni a rezgéseket, vegyék észre, hogy a rezgés időben periodikus mozgás, változás,
- tudják értelmezni, felismerni a harmonikus rezgőmozgásokat és a rezgéseket jellemző mennyiségeket (T ; f ; A ; y), kapcsolatukat az egyenletes körmozgással; tudják ezeket a mennyiségeket alkalmazni és a rezgésidőt kiszámítani,
- a rugalmas erő és az energiaviszonyok változásait vizsgálva ismerjék fel a rendszeren belüli energiaváltozásokat és az energia-megmaradás törvényének érvényesülését, a zárt rendszer alkalmazásához szükséges elhanyagolásokat; a külső hatások következményeit a rezgő test mozgására (csillapodás, csatolt rezgés, rezonancia), tudják mindennapi példák alapján megmagyarázni ezek káros illetve hasznos voltát,
- tudják értelmezni az ingamozgást, ismerjék fel hasonlóságát és különbözőségét a rezgőmozgással; tudják mennyiségekkel is jellemezni a fonálingát (l ; T ; f); ismerjék és tudják alkalmazni a fonálinga lengésidő képletét; vegyék észre a lengésidő állandóságának feltételeit és kapcsolatát az időméréssel,
- ismerjék a mechanikai hullámok fogalmát, fajtáit, tudjanak példát mondani ezekre a mindennapi életből. Tudják kvalitatív, majd a hullámmozgást leíró mennyiségekkel jellemezni és csoportosítani a mechanikai hullámokat, vegyék észre, hogy a hullámmozgás időben és térben is periodikus,
- ismerjék a hullámok két alaptípusát (transzverzális, longitudinális), tudják ezeket megkülönböztetni, vegyék észre a bennük és leírásukban lévő azonosságokat, illetve különbözőségeket,
- tudják értelmezni és felismerni a harmonikus hullámokat és a hullámmozgások jellemző mennyiségeit (T ; l ; A ; c); tudjanak ezek alkalmazásával egyszerű feladatokat megoldani,
- ismerjék a hullámok viselkedését új közeg határán, a visszaverődés, törés törvényeit, az interferencia jelenségét; az állóhullám fogalmát, a hullámhossznak és a kötél hosszának kapcsolatát,
- tudják, hogy a hang közegben terjedő sűrűsödés és ritkulás (longitudinális hullám), amely bennünk hangérzetet kelt; a hangforrás mindig rezgő test,
- legyenek tájékozottak a hangszerek fajtái között és ismerjék azok közül néhány működésének fizikai elvét, ismerjék a hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezését (hangmagasság, hangerősség, hangszín; alaphang, felhang, hangsor, hangköz),
- tudják alkalmazni a hullámokról szerzett ismereteket a hangjelenségek magyarázatánál (pl. visszhang, hangelhajlás, hangszigetelés, mozgó hangforrások hangmagasságának megváltozása a mellettünk történő elhaladásuk közben) stb., legyenek tisztában a zajártalom károsító hatásával és elkerülésének lehetőségeivel.

A 9. tanév végi követelmények megegyeznek az egyes fejezetek követelményeivel.

10. tanév

Elektromosságtan, optika

Célok, feladatok

- A tanulók elektromosságtani és optikai ismereteinek, az általános iskolában tanultaknak a felelevenítése, elmélyítése, kiegészítése és rendszerezése.
- A hétköznapi értelemben vett anyag jellemzése a nyugvó vagy áramló elektromos töltés segítségével.
- Ismerkedés az anyag másik megjelenési formájának, az elektromágneses mezőnek a jellemzésével, kölcsönhatásaival.
- Az elektromágnesség és az optika szoros kapcsolatának megismerése.
- Tanulói jártasság kialakítása az elektromosságtani és optikai megfigyelések, kísérletek elvégzésében, a tapasztalatok feldolgozásában, értelmezésében.
- Az elektromosságtani és az optikai ismeretek gyakorlati jelentőségének, széles körű felhasználhatóságának bemutatása.

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozása	Kísérletek, feladatok, gyakorlás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás
I. Testek elektromos állapota, az elektromos mező	7	2	3
II. Az elektromos áram. Vezetési jelenségek	13	4	3
III. A mágneses mező. Az elektromágneses indukció	17	4	3
IV. Elektromágneses hullámok. Optika	8	3	3
Tartalék óra, év végi összefoglalás		–	4
Az évi 74 óra felhasználása	45 (60,8%)	13 (17,6%)	16 (21,6%)

I. A testek elektromos állapota, az elektromos mező

Célok és feladatok

- A testek különféle elektromos állapotának (negatív vagy pozitív többlettöltés, megosztás, polarizáció) értelmezése kísérleti megfigyelések, valamint a tanulók általános iskolai és kémiai előismereteinek felhasználásával.
- Annak tudatosítása, hogy az elektromos mező a részecske szerkezetű anyaggal egyenrangú anyagfajta, amelynek alapvető szerepe van az elektromos jelenségekben, kölcsönhatásokban. Ezért fontos az elektromos mező mennyiségi jellemzése.
- A már ismert elektromos mennyiségekről (töltésmennyiség, feszültség) tanultak felelevenítése, pontosítása, bővítése, az energiafajták és megmaradási tételek (elektromos mező energiája, töltésmegmaradás) érvényességi határának kiterjesztése. Az elektromos mező konzervatív voltának tudatosítása.
- Az analógiák megmutatása (gravitációs és elektromos mező törvényei; egyenesen arányos fizikai mennyiségek hányadosával új fizikai mennyiségek értelmezése) a tanulók gondolkodásának és emlékezőképességének fejlesztése érdekében.

- A kísérleti megfigyelésre épülő induktív és a meglevő ismeretekre alapozó deduktív módszerek témához és a tanulókhöz igazodó megválasztásával bemutatni az elektromos mező néhány speciális típusát (pontoszerű töltés környezetében, elektromos vezető belsejében és környezetében, síkkondenzátornál).
- Egyszerű számításokkal gyakoroltatni, elmélyíteni az elektromos töltésre és mezőre vonatkozó ismereteket, köztük a szuperpozíció elvének alkalmazását is.
- Minél több gyakorlati példával érzékeltetni az elektrosztatikában tanultak jelentőségét a természetben és a technikában (földelés, árnyékolás, villám, villámhárító, kondenzátorok, gyorsítók, balesetvédelem stb.)

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A testek elektromos állapota, az elektromos töltés és a töltéshordozók. Vezetők és szigetelők. Megosztás a vezetőkön, a szigetelők polarizációja. – Coulomb törvénye. Az elemi töltés és a töltésmegmaradás törvénye. – Az elektromos mező jellemzése erőhatás alapján, az elektromos térerősség. A szuperpozíció elve. – Az elektromos mező szemléltetése és jellemzése erővonalakkal. A ponttöltés mezője, a homogén elektrosztatikus mező. Az elektromos fluxus. – Az elektromos mező jellemzése munkavégzés alapján, az elektromos feszültség és potenciál. – Vezető az elektromos mezőben, árnyékolás, csúcshatás. – A kondenzátor. – Az elektromos mező energiája.	Tapasztalatok értelmezése, az új ismereteknek a korábbi ismeretek rendszerébe történő beágyazása. Az ismeretek kvalitatív és kvantitatív szintjének alkalmazása, értékelése. Az elektromos töltés mint elvont fizikai fogalom értelmezése. Az elektromos mező, mint az anyag egyik megjelenési formája, jellemzési módjai. Az elmélet alkalmazása a korszerű technikában, környezet- és balesetvédelemben. Az energiafogalom és az energia megmaradás törvényének kiterjesztése.

Követelmények

A tanulók:

- tudják, hogy az elemi töltés „hordozója” az elektron és a proton; ezek az elemi részecskék határozzák meg a testek elektromos állapotát és az azt jellemző töltésmennyiséget;
- ismerjék fel és tudják értelmezni az elektrosztatika alapjelenségeit, ezek fontosabb természeti és technikai előfordulásait;
- ismerjék az elektromos mező fogalmát, tudják mennyiségileg jellemezni erőhatás és munkavégzés szempontjából, és erővonalakkal szemléltetni;
- tudjanak egyszerű elektrosztatikai számításos feladatokat megoldani (a Coulomb törvényre, a térerősségre, feszültségre, a síkkondenzátor kapacitására és energiájára megismert összefüggések alkalmazásával).
- ismerjék a témakör legfontosabb fizikatörténeti vonatkozásait (Coulomb, Faraday).

II. Az elektromos áram, vezetési jelenségek

Célok és feladatok

- Közelebb hozni a fizikát a tanulókhöz az elektromosság tanítása közben megvalósítható sok kísérlet bemutatásával, értelmezésével és tanulói kísérletek, mérések lehetőségének biztosításával.
- A kémiában tanultak erősítése azáltal, hogy utólag megmutatjuk a megértéshez szükséges fizikai alapokat.
- Bővíteni a tanulóknak az anyag két fajtájával (a részecske szerkezetű és a mező) kapcsolatos tudását.
- Annak tudatosítása, hogy az áramköri folyamatoknál is teljesül a töltés- és az energia-megmaradás törvénye.
- A modellszerű gondolkodás erősítése a különböző vezetési típusok és a vezetők ellenállásának értelmezése kapcsán.

- Konkrét esetekben megmutatni, és ezzel tudatosítani, hogy a modellek használatának, valamint a fizikai törvényeknek érvényességi határa van.
- A tanulók önálló elektromos kísérletezésben való jártasságának fejlesztése.
- A jelenségek értelmezésével, azok érzékszerveinkkel közvetlenül fel nem ismerhető okokkal történő magyarázatával fejleszteni a tanulók absztrakciós képességét, fantáziáját; gondolkodtató kérdésekkel és számítási feladatokkal logikus gondolkodásra nevelni és a tanultakat elmélyíteni.
- A tanult ismeretek széles körű gyakorlati szerepének és használhatóságának bemutatásával tudatosítani a fizika és általában a tudomány jelentőségét a társadalom, a gazdaság, a környezetvédelem területén és az egyén életében.
- Történelmi korokhoz és társadalmi, gazdasági igényekhez kapcsolva bemutatni az elektromosságtani ismeretek fejlődését.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Elektromos áram, áramirány, áramerősség és mérése. – Az áramkör részei, az áramforrás és a fogyasztó szerepe. A töltés- és az energia-megmaradás az áramkörben. Az ellenállás, mint a vezetőknek az elektromos tulajdonságú részecskék áramlását akadályozó tulajdonsága. – Ohm törvénye vezetőszakaszra. Az ellenállás mint a vezető egy tulajdonságát jellemző fizikai mennyiség értelmezése. – Vezetők ellenállását befolyásoló tényezők, a fajlagos ellenállás. – Az elektromos munka, teljesítmény és a hőhatás. – A fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása. – Az elektromosság atomos szerkezete. Elektromos vezetési jelenségek folyadékokban, az elektrolízis. Az elemi töltés (Millikan kísérlete). – Elektromos vezetés gázokban és vákuumban. Gyakorlati alkalmazások. – Elektromos vezetési mechanizmusok fémekben és félvezetőkben. A termisztor és a fotóellenállás. – A dióda és alkalmazásai. A tranzisztor és alkalmazásai	A megmaradási törvények áramköri megnyilvánulásainak kvalitatív értelmezése. Elektromos mérőműszerek használatának, a mérési eredmények kiértékelésének gyakorlása. Törvények érvényességi határa. A tanult ismeretek egyszerű alkalmazása gyakorlatias problémák számítási megoldásában. A fizikai és kémiai ismeretek összehangolása. Az áramvezetés modellezése a különböző anyagokban. A modell szerepe, korlátai.

Követelmények

A tanulók:

- értsék az elektromos töltés és az elektromos mező kapcsolatát, szerepét az elektromos jelenségekben, kölcsönhatásokban, a töltés és az energia-megmaradás megnyilvánulását az áramkörökben;
- tudják modellszerűen jellemezni a különféle vezetési típusokat;
- ismerjék az áramkört jellemző alapvető fizikai mennyiségek (feszültség, áramerősség, ellenállás) értelmezését és mértékegységét;
- tudják Ohm törvényét vezetőszakaszra és teljes áramkörre, ismerjék a vezető ellenállását befolyásoló tényezőket;
- ismerjék a fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolását, azok törvényszerűségeit, tudjanak ezek alkalmazására egyszerű feladatokat megoldani;
- tudjanak kapcsolási rajz alapján áramköröket összeállítani, ezekben készságszinten áramerősséget és feszültséget mérni;
- tudják áramköri ismereteiket alkalmazni a mindennapi elektrotechnikai környezetük megértéséhez;
- ismerjék az elektromossággal kapcsolatos veszélyeket, és tudatosan alkalmazzák a megfelelő biztonsági szabályokat
- ismerjék a tanultakhoz kapcsolódó jelentősebb fizikusok nevét és szerepét (Volta, Ohm).

III. A mágneses mező, az elektromágneses indukció

Célok és feladatok

- A kísérletező, megfigyelő, logikai és absztrakciós képességek fejlesztése a kísérletek elvégzésével, elemzésével és a következtetések megfogalmazásával.
- A mező fogalmának elmélyítése a mágneses mező vizsgálata, valamint a mágneses és elektromos mező kölcsönhatásának megismerése által.
- Az elektromos és mágneses mező jellemzési módjainak összehasonlítása, az analógia lehetőségeinek kihasználása, az eltérések indoklása révén az összehasonlító, megkülönböztető, rendszerező képességek fejlesztése.
- Gyakorolni a részecske szerkezetű anyag és a mező, illetve a mező – mező kölcsönhatások matematikai jellemzését.
- Az energia fogalom és az energia-megmaradás kiterjesztése (a mágneses mező energiája, Lenz törvénye).
- Az energiatakarékosság jelentőségének megértése gazdasági és környezet-védelmi szempontból.
- Az absztrakt fogalmak kapcsolatának erősítése a való világgal az elektromágnesesség sokrétű gyakorlati alkalmazásának bemutatásával és értelmezésével, a modellmódszer alkalmazásával, a kísérletek, szemléltető képek, tanulmányi kirándulások lehetőségeinek felhasználásával.
- A fizikai felfedezések hatásának bemutatása az egyén életére és a társadalom fejlődésére.
- A kiemelkedő fizikusok, mérnökök (köztük a magyarok) munkásságának ismertetése, pozitív példájuk kiemelése.
- Megismertetni a tanulókkal az elektromos rezgőkör felépítését és működését, rámutatni a mechanikai analógiára. Külön kiemelni a rezgés során történő energiaátalakulásokat. Szólni a lehetséges veszteségekről.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az elektromos és mágneses alapjelenségek összehasonlítása, a mágneses mező. – A mágneses mező forgató hatása, mágneses indukcióvektor. – Mágneses indukcióvonalak és mágneses fluxus. – Egyenes vezető és tekercs mágneses mezője. – Földmágnesség. – Mágneses mező hatása áramvezetőre. Az elektromotor elve. Párhuzamos áramvezetők kölcsönhatása. – Mágneses mező hatása mozgó töltésre. A Lorentz-erő. – Katódsugárcső, az elektron fajlagos töltésének fogalma és meghatározása. – Mozgási indukció. Indukált feszültség és áram. Lenz törvénye. – A váltakozó feszültségű elektromos mező előállítása és jellemzői. – Elektromos generátorok működésének elve, a hálózati feszültség és áram. – Nyugalmi indukció, önindukció. – A mágneses mező energiája. – A transzformátor és jellemzői. – Elektromos energiaszállítás és balesetvédelem. – Elektromos „energiatermelés” és környezetvédelem. – Elektromos rezgőkör kísérleti bemutatása, az elektromágneses rezgés kvantitatív tárgyalása mechanikai analógia alapján. Thomson-formula. Csillapítatlan rezgések előállítása. – Rezgőkörök közötti csatolás.	Hasonlóságok és különbségek felismertetése, az elektromos és mágneses kölcsönhatások, az időben állandó elektromos és mágneses mező között. A tanultak mindennapi környezetben való megnyilvánulásainak felismerése. Lenz törvényének az energia-megmaradás kiterjesztéseként való értelmezése. A mágneses és elektromos mező kölcsönhatásának észrevétele. Magyar tudósok hozzájárulása az egyetemes tudomány és technika fejlődéséhez. A társadalom és az egyén felelőssége a tudomány és technika eredményeinek felhasználásában, az egészségvédelemben. Problémák felvetése, alternatív megoldások megvitatása. Az energia-megmaradás nyomon követésének lehetősége. Mechanikai analógia felhasználása a tananyag megértésében, megjegyzésében. Összehasonlítás, megkülönböztetés, következtetés

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék és tudják alkalmazni a mágneses mező jellemzési módjait (a mágneses indukcióvektor és a mágneses indukcióvonalak segítségével);
- tudják jellemezni az egyenes áramvezető és a tekercs mágneses mezőjét;
- ismerjék a mágneses mező mozgó töltésre gyakorolt erőhatását (Lorentz-erő) és ennek gyakorlati jelentőségét (elektromotor, TV képcső, mozgó elektromos részecskék mágneses tárolása);
- tudják a mozgási indukciót a Lorentz-erő következményeként értelmezni;
- értsék az elektromos energia mozgási indukcióval történő ipari méretű „előállítását”;
- ismerjék és értsék a váltakozó feszültség és áram legfontosabb jellemzőit valamint kapcsolatát;
- értsék, hogy a nyugalmi indukció (és ennek speciális esete az önindukció) a mágneses és elektromos mező kölcsönhatása; vegyék ebben is észre az energia-megmaradás megnyilvánulását (Lenz-törvény);
- ismerjék a transzformátor működési elvét, legfontosabb törvényszerűségeit, gazdasági jelentőségét;
- ismerjék az elektromágneses jelenségekkel kapcsolatos fizikai mennyiségeket, azok mértékegységeit, és tudjanak ezek felhasználásával, függvénytáblázat igénybevételével logikailag egyszerűbb feladatokat megoldani;
- tudják miként lehet elektromágneses rezgéseket létrehozni;
- lássák az analógiát a mechanikai rezgések és az elektromágneses rezgések között;
- ismerjék a Thomson-képletet, és tudjanak egyszerű számításokat végezni alkalmazására;
- ismerjék a rezgőkörök csatolásának jelenségét;
- ismerjék a tanultakhoz kapcsolódó nevesebb külföldi és hazai fizikusok, mérnökök nevét és szerepét (Ampere, Faraday, Jedlik Ányos, Déry, Bláthy, Zipernowsky)

Eszközök

- Az alapfelszerelésen túl: elektroszkópok, Van de Graaf generátor, magnetométer, motor és generátor modellek, katódsugárcső.
- ELTASET elektromos demonstrációs készlet vagy Elektrovaria.
- ELTASET elektromos tanulókísérleti készletek.

IV. Elektromágneses hullámok. Optika**Célok és feladatok:**

- Megértetni a tanulókkal az elektromágneses hullámok keletkezésének fizikai alapjait: nemcsak változó mágneses mező hoz létre maga körül elektromos mezőt, hanem fordítva is igaz, változó elektromos mező körül mágneses mező keletkezik.
- A mechanikai analógiát felhasználva megismertetni a tanulókkal az elektromágneses hullámok mennyiségi jellemzőit (hullámhossz, frekvencia, terjedési sebesség) és terjedési tulajdonságait. Külön hangsúlyozni, hogy a terjedési sebesség megegyezik a fénysebességgel, amely egyben a fizikai hatások terjedésének határsebessége is.
- Megmutatni, hogy az antenna mint nyílt rezgőkör az elektromágneses hullámok forrása.
- Kísérleti, gyakorlati tapasztalatok gyűjtése és megbeszélése az elektromágneses hullámok visszaverődésére, törésére, interferenciájára, elhajlására, transzverzális jellegére vonatkozóan.
- Az elektromágneses hullámok teljes spektrumának áttekintése, kiemelve azok természetben való előfordulását, gyakorlati alkalmazásait.
- A spektrum vizsgálatánál rámutatni, hogy növekvő frekvenciájú hullámoknak az anyaggal való – maradandó változást létrehozó – kölcsönhatása egyre erősebbé válik. Felhívni a figyelmet az elektromágneses hullámok fiziológiai hatásaira, veszélyeire és a védekezési módokra is, különösen a bőr és a szem védelmének fontosságára. Kapcsolatteremtés a biológiában tanultakkal.
- Tudatosítani, hogy a látható fény az elektromágneses hullámok széles spektrumának egy viszonylag szűk tartománya.

- A látható fény tulajdonságainak vizsgálatakor megmutatni a terjedés és a visszaverődés sajátosságait.
- A mechanikai hullámoknál tárgyalt törési törvénynek a Snellius-Descartes törvény formájában (szögfüggvényekkel) és a terjedési sebességekkel való megfogalmazása és egyszerű alkalmazása.
- Külön megvizsgálni a teljes visszaverődés esetét és feltételét, kiemelve annak nagy jelentőségű gyakorlati alkalmazását (pl. száloptika).
- Kísérletileg megmutatni a fényhullámok optikai rácson történő elhajlását és interferenciáját, valamint ennek felhasználását a fény hullámhosszána mérésére.
- A fénypolarizáció jelenségének bemutatásával igazolni a fényhullámok transzverzális jellegét.
- Színfelbontás szemléltetése prizma és optikai rács segítségével, a spektroszkópia gyakorlati jelentőségének ismertetése.
- Feleleveníteni a korábban tanult optikai eszközök képalkotását, a kép geometriai megszerkesztését. A képalkotásokat kvantitatív módon vizsgálni a leképezési törvény alapján. Rámutatni a törvény érvényesülésének közelítő jellegére, annak hatáira (leképezési hibák).
- Ráirányítani a figyelmet a fény és a fénytani eszközök jelentőségére a világ megismerésének folyamatában.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Emlékeztető: a mechanikai hullámok fajtái, terjedési tulajdonságaik. – Az elektromágneses hullámok előállítása nyitott rezgőkörrel. Az elektromágneses hullámok terjedésének mechanizmusa. – Az elektromágneses hullámok kísérleti vizsgálata, legfontosabb tulajdonságaik. – Az elektromágneses hullámok hullámhossz szerinti csoportosítása, teljes elektromágneses spektrum. – Az elektromágneses hullámok gyakorlati alkalmazásai (rádióhullámok, mikrohullámok, infrásugárzás, látható fény, UV-tartomány, röntgensugárzás, gamma-sugárzás). Hullámhossz és frekvencia közötti kvantitatív kapcsolat alkalmazása egyszerű feladatokban. – A látható fény mint a teljes elektromágneses spektrum meghatározott frekvenciatartománya. – A fény tulajdonságainak vizsgálata a hullámokról tanultak alapján. – A fény terjedési sebessége. – A visszaverődés és a törés törvényei. Snellius-Descartes törvény, a törésmutató. – A törési törvény alkalmazása prizma és planparalel lemezre. – A teljes visszaverődés és gyakorlati alkalmazásai. – Fényelhajlás, interferencia, optikai rés és rács. – Fényhullámhossz-mérés optikai rács segítségével. A lézerfény és a fehér fény közötti eltérés. – A fény polarizációja. – A fehér fény felbontása prizmával, ráccsal. Gyakorlati alkalmazások (spektroszkópia). A színkeverés lehetőségei, kiegészítő színek. – Emlékeztető az egyszerű optikai eszközök (tükörök, lencsék) képalkotásáról és a képszerkesztésekről nevezetes sugármenetek alapján.	Az elmélet és a kísérlet szerepe a természet megismerésében. A mechanikai és elektromágneses hullámok összehasonlítása, a lényeglátás fejlesztése. Hasonlóságok és eltérések az elektromágneses spektrum egyes tartományai között. A tudomány, a technika és a társadalmi igények közötti kölcsönhatás. Korábbi fogalmak alkalmazása új körülmények között. A hullámok töréséről tanultak matematikai elmélyítése: A törési törvény különböző matematikai megfogalmazásainak megismerése és alkalmazása a fény törésére és teljes visszaverődésére egyszerű számításos feladatoknál. A fényhullámok mennyiségi vizsgálatára vonatkozó olyan eljárás megismerése, amelyet az anyag kettős természetének igazolásánál is felhasználhatunk. A fizikai megismerés eredményeinek széles körű alkalmazhatósága.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A leképzési törvény levezetése és a törvény alkalmazása. – Optikai eszközök alkalmazása a gyakorlatban (egyszerű nagyító, tükrös és lencsés távcső, mikroszkóp).	Bemutatjuk a geometriai optika modelljének lényegét és alkalmazását az optikai eszközök képalkotásánál. Példákkal (színhibák, felbontóképesség) a modell alkalmazhatóságának korlátjaira is utalunk.

Követelmény

A tanulók:

- ismerjék a változó mágneses és elektromos mező kölcsönös indukáló képességét, mint az elektromágneses mezők közeg nélküli tovaterjedésének legszükségesebb feltételét;
- kvalitatív módon értsék az elektromágneses hullámok keletkezését és tovaterjedését;
- ismerjék az elektromágneses hullámok legfontosabb tulajdonságait, tudjanak frekvenciából hullámhosszat (és fordítva) számítani;
- a hullámtulajdonságok alapján lássák a mechanikai hullámokkal való analógiát, ugyanakkor lássák a legfontosabb különbséget (nincs szükség hordozó közegre);
- ismerjék az elektromágnes hullámok sokféleségét, azok természetben való megjelenési formáit, frekvenciával vagy hullámhosszal való jellemezhetőségét;
- tudják, hogy a látható fény a teljes elektromágneses spektrum egy szűk tartománya, melynek forrása a természetben legtöbbször az izzó anyag;
- emlékezzenek a mechanikai hullámoknál tanult törvényszerűségekre, és vegyék észre, hogy a fényre is ugyanezek a törvények teljesülnek;
- tudjanak egyszerű numerikus feladatokat megoldani a fényvisszaverődés, fénytörés kvantitatív törvényeinek alkalmazására;
- értsék, hogyan lehet az optikai rácson történő fényelhajlás alapján fényhullámhosszat mérni;
- ismerjék, hogy a különböző színű fények milyen fizikai mennyiséggel jellemezhetők, ismerjék a látható fény hullámhosszhatárait; a színelbontás jelenségét és jelentőségét az anyagvizsgálatban;
- a leképezés geometriai modellje alapján értsék a valódi és látszólagos kép keletkezésének lényegét, és tudják alkalmazni a leképzési törvényt egyszerű numerikus feladatokban;
- ismerjék a tükrök lencsék néhány gyakorlati alkalmazását;
- ismerjék a tanultakhoz kapcsolódó jelentősebb fizikusok nevét és tudománytörténeti szerepét (Maxwell, Hertz, Huygens).

A követelmények a 10. tanév végén megegyeznek az egyes fejezetek követelményeivel.

11. tanév

Hőtan, modern fizika: atom- és magfizika, csillagászat

A 11. tanév általános céljai és feladatai

- Az atomisztikus anyagszemlélet (a kinetikus gázelmélet, az atommodellek és magmodellek tárgyalásán keresztül történő) elmélyítése.
- A modellalkotás szerepének és folyamatának tárgyalásával bemutatni a természettudományos megismerés útját és annak legfőbb ismérveit.
- A modern fizika, a mikrofizika és a kozmikus fizika törvényszerűségeinek tárgyalásával megmutatni a fizika megmaradási tételeinek univerzális jellegét. Az anyagközpontú világszemlélet számára kiemelni az univerzum anyagi egységét.

- Bemutatni az emberiség globális problémáinak, a fenntartható fejlődésnek fizikai vonatkozásait. A nukleáris energiatermelés és az egyéb energiatermelő alternatívák összehasonlításával rámutatni, hogy az adott kérdéskörben az emberi tudás, a felelősségtudat és az adekvát döntéshozatal mennyire fontos.

Idő keret: 74 óra/év (2 óra/hét)

A tanítási órák javasolt elosztása

Fejezetek	Az új tananyag feldolgozása	Kísérletek, feladatok, gyakorlás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás
I. Hőtan	18	4	4
II. Modern fizika	10	4	4
III. Magfizika. Csillagászat	14	4	4
Tanév végi összefoglalás	–	–	5
Tartalékóra	–	–	3
Az éves 74 óra felhasználása	42 (56,7%)	12 (16,3%)	20 (27%)

I. Hőtan

Célok és feladatok

- Tudatosan építeni az előző években tanult hőtani jelenségek, törvényszerűség ismeretére: felidézni és rendszerezni a korábbi ismereteket. A korábban megismert és a most tárgyalt törvényszerűségek egzaktabb, kvantitatív leírása.
- A gázok állapotváltozásnak részletes, kvantitatív tárgyalásán keresztül, a kvalitatív molekuláris értelmezéssel kiemelni a gázok korpuszkuláris felépítettségét. Tudatosítani az ideális gázmodell tárgyalásával a modellalkotás folyamatát. Az ideális és reális gázok összehasonlításával megadni a modell és valóság viszonyának helyes értelmezését.
- A hőtan I. főtételének kvantitatív megfogalmazásával kiterjeszteni az energia-megmaradás elvét a mechanikai és a termikus kölcsönhatásokra is. Az általánosított energia-megmaradás elvét alkalmazni a légnemű anyagokra, a folyadékokra és a szilárd testekre, valamint ezek fázisátalakulásaira az energetikai és molekuláris tárgyalás során.
- Bemutatni az irreverzibilis hőtani folyamatok általános törvényszerűségét és annak molekuláris értelmezését.
- A hőtan környezetvédelmi vonatkozásainak tárgyalása: bemutatni a globális felmelegedés hatását a közeli időjárási eseményekre és a távolabbi klímaváltozásokra. Kiemelni az energiahordozók helyes megválasztásának és az energiatakarékosságnak – a fenntartható fejlődési stratégiák tervezésénél játszó – fontos szerepét.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Hőtani alapjenségek: Szilárd, cseppfolyós testek és gázok hőtágulása, azok kvantitatív összefüggései. Hőmérők készítése, hőmérsékleti skálák megismerése.	Jelenségek megfigyelése, egzakt leírása, elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazása.
– Gázok állapotváltozásai: Állapot-határozók (p, V, T). Speciális és általános állapotváltozások kísérleti tárgyalása. Gáztörvények, állapot-egyenlet. Állapot-változások ábrázolása a $p - V$ állapotsíkon.	A természetben, műszaki gyakorlatban lejátszódó hőtágulási jelenségek megfigyelése és szakszerű leírása. Hasznos és káros hőtágulások megkülönböztetése. A kvantitatív összefüggések segítségével a hőtágulások mértékének becslése egyszerű technikai eszközöknél, berendezéseknél az alkalmazás illetve a balesetvédelem céljából.
– Molekuláris hőelmélet: Az ideális gáz	A speciális gáz-állapotváltozások felismerése a

Tartalom	Fejlesztési feladatok
részecskemodellje. Gáztörvények értelmezése a részecskemodell alapján. Az ideális gázok belső energiája, mint a rendezetlen mozgást végző részecskék mozgási energiájának összege. – A hőtan főtételei: Az I. főtétele, mint az energiamegmaradási elv általánosított formája. A főtétele kvalitatív értelmezése szilárd és cseppfolyós halmazállapotú anyagokra. Az ideális gázokra vonatkozó I. főtétele matematikai alakja: a térfogati munkavégzés és a hőközlés képlete. Az gázok állapotváltozásainak energetikai vizsgálata. Az ideális gázok kétféle fajhője. – A hőtan II. főtétele, mint a természetben lejátszódó termikus folyamatok irányát meghatározó törvény. Reverzibilis és irreverzibilis folyamatok. A II. főtétele fenomenológiai megfogalmazása és molekuláris értelmezése. – Halmazállapot-változások: A szilárd, folyékony, légnemű fázisok átalakulásának molekuláris értelmezése. Olvadáshő-fagyáshő, párolgáshő (forráshő)- lecsapódási hő molekuláris jelentése. A fázisátalakulások energetikai tárgyalása az I. főtétele felhasználásával.	természetben és a mindennapi életben. A gyakorlatban alkalmazott gázok állapotváltozásainak mennyiségi becslése a gáztörvények felhasználásával. A becsült értékek alapján a lehetséges következmények felmérése, megfelelő balesetvédelmi óvintézkedések tervezése. A tudományos megismerés, a modellalkotás bemutatása. A fizikai modellalkotás folyamatának nyomon követése a molekuláris hőelmélet részecskehipotézisének tárgyalásán keresztül. A molekuláris hőelmélet munkahipotézise mint kezdeti atomhipotézis bemutatása. Mozgás, mint az anyag elválaszthatatlan attribútumának kihangsúlyozása. Megkülönböztetés, összevetés: a testek belső energiája a rendezetlen mozgás velejárója. Az energiamegmaradás elvének általánosítása a hőtani folyamatokra. A hőtan I. főtételeének felismertetése hőtani folyamatok energetikai elemzésénél. Kiemelés, általánosítás, alkalmazás: a hőtan II. főtétele mint elvi tiltás a másodfajú örökmozgók megvalósíthatóságára. A halmazállapot-változások kvalitatív értelmezése molekuláris alapon. A kiterjesztett energiamegmaradási elv alkalmazása a kvantitatív összefüggések értelmezésénél. Gyakorlati vonatkozások kiemelése, elemzése.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék fel a természetben előforduló hőtágulási jelenséget, azok technikai szerepét. A tanult törvények alapján tudjanak egyszerű számításokat végezni a különböző halmazállapotú testek hőtágulásának kiszámítására;
- ismerjék a hőmérsékletmérés fizika alapjait. Tudják, hogyan készülnek a különböző hőmérsékleti skálák. Konkrét példákban tudják átszámítani a különböző egységekben mért hőmérsékleti értékeket;
- ismerjék a gázok három állapotjelzőjét (nyomás, térfogat, hőmérséklet), az állapotváltozás fogalmát, a speciális állapotváltozások feltételeit. Konkrét állapotváltozásról tudják megállapítani, hogy melyik változásról van szó. A gáztörvények alkalmazásával tudjanak egyszerű számításos feladatot megoldani;
- hatékonyan tudják alkalmazni az állapotváltozások szemléltetésére és a feladatok megoldásánál a p - V diagramot;
- tudják kvalitatív módon értelmezni a gázok részecskemodellje alapján – a részecskék rendezetlen hőmozgásával – a speciális állapotváltozásokat;
- ismerjék az állapotegyenlet részecskeszámmal kifejezett alakját, tudják azt alkalmazni egyszerű feladatok megoldására;
- tudják értelmezni a részecskemodell alapján az ideális gázt és annak belső energiáját;
- tudják megfogalmazni és alkalmazni az I. főtétele az ideális gázok állapotváltozásainak energetikai vizsgálatánál;
- ismerjék fel a halmazállapot-változások energiaviszonyainak tárgyalásánál, hogy a hőtan I. főtétele a természetben egyetemes jellegű: a testek minden hőtani folyamatára érvényes;

- értsék a II. főtétel lényegét és annak molekuláris értelmezését. Ismerjék a főtétel energiatermelésben való fontos szerepét. A törvényszerűség alapján értsék meg, hogy másodfajú perpetuum mobile miért nem készíthető.

II. Modern fizika

Célok és feladatok

- A modern fizika kialakulásának bemutatása: a kvantumfizika születésének és a relativitáselmélet létrejöttének rövid áttekintése.
- az Einstein-féle fotonelmélet keletkezésének tárgyalása, a fény kettős természetéből eredő szemléleti probléma bemutatása (részecske-hullám dilemma taglalása).
- Az elektron kísérletileg is igazolt hullámtulajdonságainak tárgyalásával rámutatni a mikrorészek kettős természetére mint általános sajátosságra.
- Megmutatni, hogy a klasszikus fizika (a makrovilág) számára újszerű, idegen – a mikrovilágban mindenütt jelen lévő, kísérletileg is igazolt – kettős természet a mikrorészecskék mozgásának leírására új fizikai leírásmódot követel, amely a kvantummechanika (hullámmechanika) alapfeltevéseiben ölt formát.
- A modellalkotás dialektikájának újabb bemutatása a klasszikus atommodellek és a Bohr-féle modell tárgyalásával.
- A Bohr-modell ellentmondásainak és hiányosságainak feltárása, a kvantummechanikai atommodell lényegének szemléletes tárgyalása. Az atomi kvantumszámok tartalmi és szemléletes fizikai jelentése. Az új modell teljesítőképességének érzékeltetése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– A modern fizika születése. A klasszikus fizika megoldatlan problémáinak tárgyalása: az éterhipotézis problémája, a testek hőmérsékleti sugárzásának ellentmondásai. A relativitáselmélet keletkezése, kvantumfizika születése, Planck-féle hipotézis. – A fény fotonelmélete. A fényelektromos jelenség értelmezésének problémája. Einstein fotonhipotézise. A fotoeffektus gyakorlati alkalmazásai: fotocellák, fényelemek. A fotonelmélet további bizonyítékai: foton-elektron kölcsönhatás, foton mint reális anyagi részecske. A fény kettős természete. – A mikrorészek kettős természete. De Broglie anyaghullám hipotézise. Az anyaghullámok kísérleti kimutatása: elektron-diffrakció. Gyakorlati alkalmazások: anyagvizsgálat, elektronmikroszkóp. – Atomhipotézis, atommodellek. Az atomhipotézis kísérleti alapjai (súlyviszonyok törvénye, molekuláris hőelmélet, elektrolízis törvényei). Avogadro-szám. Az atomi méretek becslése, az atomok tömege. Az atomok belső szerkezete: klasszikus atommodellek és fejlődésük. A Bohr-féle atommodell: a modell alapfeltevései az atomok vonalas színeképek értelmezésére. A Bohr-modell hiányosságai. Az atomok hullámmoddellje, a modell szemléltetése atomi orbitálokkal. A periódusos rendszer felépítésének értelmezése az atomi elektronállapotok betöltődésével. Pauli-féle kizárási elv.	Tudománytörténeti vonatkozások kiemelése. A tudománytörténeti folyamatok tárgyalása során arra rámutatni, hogy az új elméletrendszerek a modellek, az elképzelések, az egymást váltó és nem egyszer egymással szemben álló elméleti nézetek harcában születnek meg. Annak permanens tudatosítása, hogy az új elméletek születését mindig kísérleti ellentmondások, problémák indukálják. Az absztrakciós készség további erősítése fejlesztése. A mikrovilág jelenségei gyakran ellentmondanak, a mindennapi tapasztalatnak és a klasszikus, antropomorf (embermértékű) fizika fogalmainak. A természeti törvények túlmutatnak a szemléletességen – a természetet olyannak kell elfogadni, amilyen – a mikrofizika ezért tûnik elvontnak, (számunkra) ellentmondásosnak. A tudomány és annak természetének bemutatása, a tudományos világkép formálása. A tudományos elméletek igazolásának döntő kritériuma: a kísérlet általi megerősítés. Tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásának felismertetése konkrét példákon keresztül. Példa: Az elektron hullámtermészetének kísérleti kimutatása (a tudományos felfedezés) egy új hatékony tudományos és technikai eszköz, az elektron-mikroszkóp megalkotásához vezetett el. Anyagszerkezeti ismeretek fejlesztése – Az új fizikai elmélet, a kvantummechanika kidolgozása szolgált alapul a hatékony anyagszerkezeti vizsgálati módszerek létrejöttéhez,

Tartalom	Fejlesztési feladatok
	amely a modern technika (mikroelektronika, számítástechnika, hírközlés, anyagtudomány), a molekuláris biológia (géntechnika) XX. századi forradalmát eredményezte.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék a fény hullámtermészetét igazoló legfontosabb jelenségeket – törés, fényelhajlás, interferencia – és a fényhullám kvantitatív jellemzőit: hullámhossz, frekvencia, terjedési sebesség;
- ismerjék a fényelektromos jelenséget: tudják, hogy a jelenség a fény foton-elméletének kísérleti előzménye;
- tudják értelmezni a fényelektromos jelenség kvantitatív összefüggését, ismerjék a fotoeffektus széles körű gyakorlati alkalmazásait;
- ismerjék a fény részecsketermészetének további kísérleti bizonyítékait (fénynyomás, Compton-effektus), tudják azokat kvalitatív módon értelmezni;
- tudják helyesen értelmezni a fény kettős természetét: a fényjelenségek kvalitatív és kvantitatív leírását mindkét modellre (hullám- és részecskemodellre külön-külön szükség van);
- ismerjék de Broglie anyaghullám hipotézisét mint a foton kettős természetének általánosítását;
- ismerjék az elektron hullámtermészetét igazoló elektrondiffrakciós kísérlet lényegét, annak elméleti jelentőségét;
- ismerjék az elektronmikroszkóp működési elvét és a berendezés gyakorlati jelentőségét;
- ismerjék a klasszikus atommodelleket, azok használhatóságát és hiányosságait; A modellek tárgyalásával lássák a modell fejlődésének folyamatát;
- ismerjék a Bohr-modell alapfeltevéseit, segítségével kvalitatív módon tudják értelmezni a hidrogénatom színképvonalainak keletkezését;
- lássák be, hogy a Bohr-modell teljesítőképessége is korlátozott. Érezzék szükségét az újabb modell megalkotásának;
- a kvantummechanikai modellt mint az atomba zárt hullámszerű elektron állóhullám állapotait tekintsék (atomok hullámmoddellje);
- tudják értelmezni az atomok alap és gerjesztett állapotait a rugalmas húron kialakuló mechanikai állóhullámok analógiája alapján;
- ismerjék – a hullámmodell alapján – az atomi kvantumszámok szemléletes jelentését, az atomi állapotok Pauli-elv szerinti betöltődését, a periódusos rendszer felépülését.

III. Magfizika. Csillagászat

Célok és feladatok

- Az atommag legfontosabb fizikai tulajdonságainak megismerése. Kísérleti módszerek tárgyalása. Az atommag belső szerkezetének feltárása.
- Az alapvető nukleáris kölcsönhatás és annak legfontosabb tulajdonságainak megismerése.
- Megismerni a magenergia felszabadításának elvi lehetőségeit, és sorba venni azoknak a természetben előforduló megvalósulásait, mesterséges előállításait.
- A radioaktív sugárzások mibenlétének, tulajdonságainak megismerése. A legfontosabb fogalmak és törvényszerűségek tárgyalása.
- A sugárzás biológiai hatásának bemutatása, a sugárdózisok megismerése, mellyel elősegíthetjük az alapvető sugárvédelmi ismeretek megértését, a sugárzással szembeni alaptalan félelmek eloszlatását, a nukleáris események, döntések objektív megítélését.
- A nukleáris energiatermelés sajátosságainak bemutatása. A nukleáris biztonság feltételeinek taglalása. Alternatív energiahordozók és az atomenergia összehasonlítása, előnyök és hátrányok ütköztetése.
- A nukleáris technika széles körű alkalmazásának bemutatásával igazolni, hogy megfelelően magas szintű tudással, technikával ma már biztonsággal és haszonnal alkalmazható az atommagtechnika.
- A Naprendszerünk keletkezésének és felépítésének megismerésével, a csillagrendszerek tárgyalásával megmutatni helyünket a világegyetemben.

- A csillagok keletkezésének és fejlődésének tárgyalásával rámutatni a belátható anyagi világ egységére: mely szerint ugyanolyan fizikai törvények irányítják a kozmikus jelenségeket is, mint amilyeneket a fizika tudományának fejlődése során a földi körülmények között is megismertünk.
- A kozmikus világmodellek bemutatásával itt is megmutatni a modellalkotás folyamatát és jelentőségét.
- A kozmikus fizika és a mikrofizika összehasonlításával anyagszerveződés szintjeinek áttekintése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
– Az atommagok fizikai paramétereinek kísérleti meghatározása. Az atommag elektromos töltése. Az atommagok tömege és mérete. – Az atommag belső szerkezete. Az atommagok protonokból és neutronokból tevődnek össze ($A = N + Z$). Izotópok fogalma. Az izotópok szétválasztása. Az atommagok kötési energiája. Kötési energia meghatározása tömegdefektus alapján. Fajlagos kötési energia tömegszám függése. Az atommag cseppmodellje és dobozmodellje. Magenergia felszabadulásának lehetőségei. – Radioaktív sugárzások, az atommagok radioaktív bomlása. A természetes radioaktív sugárzás fajtái és jellemzői. A radioaktív sugárzások eredete: az atommagok alfa-, béta-bomlása. Bomlási törvények, bomlási sorok. Föld belsejének melege és a radioaktivitás kapcsolata. Radioaktív sugárzások és az anyag kölcsönhatása. A sugárzások biológiai hatásai. Sugárdózisok és dóziskorlátok A lakosságot érő sugárterhelés komponensei. A sugárvédelem alapjai. – Az atomenergia felszabadítása maghasadásos láncreakció útján. Az energianyereséggel járó maghasadás feltételei. Hasadásos láncreakció megvalósítása az atombombában és az atomreaktorban. Az atomerőművek felépítése és működése. Nukleáris energiatermelés biztonsága, előnyei és hátrányai. Az atomerőművek környezeti hatásai. Az emberi tevékenységek és természeti katasztrófák kockázata. – Atomenergia felszabadulása magfúzióval. Az energianyereséges magfúzió feltételei. A Nap és a csillagok fúziós energiatermelése. Mesterséges magfúzió előállítása termonukleáris atombombával. Szabályozott magfúzió megvalósításának módja és nehézségei. (TOKAMAK) A tervezés alatt álló energiatermelő fúziós reaktorok előnyei és megvalósulásuk várható ideje. – Nukleáris technika alkalmazásairól Nukleáris mérőműszerek felépítése, működésük fizikai alapjai. A radioaktív izotópok alkalmazása a gyógyászatban, iparban, tudományos kutatásban. – Csillagászat: A Naprendszer kialakulása és felépítése. A csillagok keletkezése, fejlődése.	Egy új anyagszerveződési szint (az atommag belseje) megismertetése. Az atommag az anyagszerveződés mélyebb, szubatomi szintje egy új kölcsönhatással. Nukleáris kölcsönhatás specifikumai (nagy fajlagos energiasűrűség) új emberi viszonyulást, magasabb szintű tudást és globális felelősségérzetet követel a fennálló globális méretű veszélyek miatt. A magenergia felszabadulási módjainak megértése a cseppmodell felhasználásával. Kiemelni a nukleonokra is érvényes hullámjellegét. Radioaktív sugárzásokkal szembeni pozitív társadalmi attitűd kialakítása. A radioaktív sugárzások mibenlétének, legfontosabb sajátosságainak megismerése, a sugárvédelem alapjainak tárgyalása a sugárzásokkal szembeni objektív emberi viszonyulás alapjául szolgálhat. Az emberi tevékenység megengedhető kockázatainak elfogadása, ésszerű vállalása. A sugárzások determinisztikus és véletlenszerű biológiai hatásainak bemutatásával a kockázat fogalmának helyes értelmezése. A megengedhető kockázat ésszerű vállalása a mindennapos emberi tevékenység kockázatainak tükrében. A nukleáris energia felszabadításával kapcsolatos fizikatörténeti vonatkozások. Láncreakció felfedezésének és létrehozásának fizika- és kultúrtörténeti jelentőségét bemutatni, magyar vonatkozásokat kiemelni (Szilárd Leó, Teller Ede Wigner Jenő). A láncreakció megvalósításának történelmi körülményei. A tudomány felelősségének felvetése. A globális kérdések új gondolkodásmódot követelnek. A nukleáris energiatermelés összehasonlítása más alternatívákkal. Önálló, objektív véleményalkotás, döntéshozatal képességének fejlesztése. Globális felelősségérzet, a nemzetközi együttműködés fontosságának kihangsúlyozása. A fúziós energiatermelés megvalósításának lehetősége új távlatot nyit az energiagondok enyhítésére, de az új eljárások, új problémát szülhetnek (trícium kezelés stb.). Tudatosítani: Nincs kockázat nélküli energiatermelés. A nukleáris technika magas szintű tudással párosult alkalmazása az emberiség hasznát szolgálja.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Csillagcsoportosulások: galaktikák, galaxisok, csillaghalmozatok. Helyünk a világmindenségben. A belátható világegyetem fontosabb paraméterei. A táguló világegyetem modell. Az univerzum keletkezése, fejlődése és lehetséges jövője. Nyitott kérdések (sötétanyag probléma, antigravitáció). A világmindenség anyag-szerveződésének hierarchiája. A részecskefizika és a kozmikus fizika kapcsolata. Az űrkutatás múltja, jelene és jövője.	Világszemlélet kialakítása, formálása. Az anyagelvűség alapján világ anyagi egységének bemutatása az elemi részekről a galaxisokig. Az anyagszerveződés hierarchiájának bemutatása. A tudományos ismeretszerzés jellege: nincs lezárt ismeretkör a világmindenség megismerése inkább szakadatlan folyamatnak tekinthető mintsem végleges állapotnak.

Követelmények

A tanulók:

- ismerjék az atommag felépítését és az atommagon belüli alapvető kölcsönhatások jellemzőit;
- ismerjék a tömegdefektus jelenségét, és tudják kiszámítani az atommagok kötési energiáját a tömeg-energia ekvivalencia alapján. Ismerjék a magenergiák nagyságrendjét;
- ismerjék a fajlagos kötési energia fogalmát és annak tömegszámtól való függését. A fajlagos kötési energia (tömegszám grafikon alapján tudják értelmezni a magenergia felszabadulásának lehetőségeit;
- ismerjék a radioaktív sugárzások legfontosabb tulajdonságait és az anyagokkal való kölcsönhatásaikat: töltés, energia, áthatoló és ionizáló képesség;
- tudják, miként keletkeznek egyes radioaktív sugárzástípusok az atommagok bomlása során;
- ismerjék a radioaktív bomlás törvényszerűségét: az aktivitás fogalmát és egységét, a felezési idő fogalmát. Tudják felírni a bomlási törvény valamelyik egyszerű alakját;
- ismerjék az elnyelt dózis, a dózisegyenérték fogalmát. Ismerjenek néhány dózisértéket (küszöbdózis, halálos dózis, lakosság évi átlagos sugárterhelése);
- tudják, hogy mindenkit mindenkor ér a háttérsugárzásból származó sugárterhelés;
- ismerjék a természetes háttérsugárzás eredetét, és összetevőinek nagyságrendjét;
- legyenek tisztában azzal, hogy a természetben hol és milyen formában szabadul fel magenergia, ismerjék a csillagok energiatermelését;
- tudják, hogy miként valósítható meg a szabályozatlan és a szabályozott maghasadásos láncreakció. Ismerjék az elmúlt század idevonatkozó legfontosabb fizikatörténeti eseményeit: a maghasadás felfedezésének, az első atommáglya megépítésének, az első atombomba felrobbantásának eseményeit és történelmi körülményeit;
- ismerjék az eseményekben közreműködő magyar tudósok (Neumann János, Szilárd Leó, Teller Ede, Wigner Jenő) tevékenységét és szerepét;
- ismerjék az atomerőmű elvi felépítését és az erőműben lejátszódó energiaátalakítási folyamatokat;
- tudjanak párhuzamot vonni az atomenergia és más energiahordozók felhasználása között: ismerjék az egyes energiatermelési módok előnyeit és hátrányait;
- ismerjék a nukleáris technika gyógyászati, ipari és régészeti alkalmazásait;
- tudjanak tájékozódni az univerzumban: ismerjék a Naprendszerünk kialakulásának történetét, legfontosabb adatait, a Tejútrendszerben elfoglalt helyünket, tudjanak más galaxisok létezéséről, azok méretéről, távolságáról;
- ismerjék a csillagok fejlődésének egyes fázisait, az univerzum keletkezésének és fejlődésének Big-bang elméletét, tudjanak az univerzum jövőjének lehetséges alakulásáról, a még nyitott kérdésekről (sötét anyag, antigravitáció);
- ismerjék a világűrkutatás eddigi legfontosabb eredményeit és jelenlegi célkitűzéseit;
- tudják objektíven kezelni és maguk számára feldolgozni a napjaink információáradatából (TV, rádió, sajtó, internet) származó tudományos (áltudományos) új ismereteket.

A követelmények a 11. tanév végén megegyeznek az egyes fejezetek követelményeivel.

KERTTANTERV JAVASLAT A KÉTSZINTŰ ÉRETTSÉGI VIZSGÁRA TÖRTÉNŐ FELKÉSZÍTÉSHEZ

11. és 12. tanév

Bevezetés

A jelölteket hozzá kell segíteni ahhoz, hogy

- megfeleljenek a vizsgakövetelményeknek és
- felfrissített, rendszerbe foglalt, szintetizált ismeretekkel készüljenek fel a felnőtt életre.

E két feladat erősíti és kiegészíti egymást.

A felkészítést két különválasztott szervezeti formában célszerű végrehajtani. Mind a két változat munkája a 6-11. tanévben megismert és feldolgozott fizika tananyagra épül. Az emelt szintű vizsgára készülőknél azonban nemcsak a tudás megerősítésére, elmélyítésére, rendszerezésére, vizsgakésszé tételére van szükség, hanem olyan új ismereteket is fel kell dolgozni, amelyek meghaladják az általános műveltség igényeit.

Mivel a közeli jövőben bevezetésre kerülő érettségi követelmény mindkét szintre előírja, hogy milyen kompetenciák meglétét kell bizonyítani a vizsgázóknak, az ezekre történő felkészítést kiemelten kell kezelni.

Az új típusú érettségi vizsga leírásából kiderül, hogy az jelentősen eltér a megszokottól. Ezért az új feltételekre történő sikeres felkészülés érdekében külön figyelni kell arra, hogy a jelöltek gyakorlatot szerezzenek mind az írásbeli feleletválasztós és nyílt végű kérdések megoldására, mind a szóbeli elméleti tételének vizsgán történő kidolgozására, a tételhez kapcsolódó kísérlet elvégzésére és elemzésére, az ezekkel kapcsolatos egyszerű feladat megoldására és a fizikatörténeti vonatkozású részek bemutatására.

Azt tartottuk célszerűnek, ha a felkészítési munka elvégzésének módjára tett javaslatunk egy 33 témát felölelő témasor szerint épül fel. Ez segítséget jelenthet mind a tanárnak a saját tételsor összeállításához, mind életszerű szerkezetével a jelöltek felkészüléséhez. A felkészítési javaslatainkat, egy-egy témán belül, mindkét szintre együtt fogalmaztuk meg, de a megkülönböztetés érdekében más betűtípussal írtuk a csak emelt szintűre vonatkozó részeket. (A középszint álló betűs, az emelt szint dőlt betűs.)

A felkészítés általános céljai

- Rendszerbe foglalni, szintetizálni az eddig tanult ismereteket, lehetőleg az előző feldolgozásnál általánosabb szinten. Ennek középpontjában a kölcsönhatások, változások, anyagok, folyamatok kvalitatív és kvantitatív jellemzésének a rendszerbe foglalt áttekintése állhat. Eközben erősíteni kell a már kialakított készségeket képességeket, pozitív személyiségjegyeket.
- Jelentős szerepe van a felkészülésben az általános érvényű fizikai elvek kiemelésének, a „megmaradó” mennyiségek, törvények középpontba állításának, a megállapításoknál az érvényességi határok értelmezésének.
- Elhelyezni a fizika fejlődési szakaszait a történelemben, tudatosítani azok kölcsönhatását a társadalom és a gazdaság fejlődésével. Bemutatni a fizika eredményei iránt megnyilvánuló, egyre növekvő jelenlegi igényeket a tudásalapú társadalom fejlődésével kapcsolatban.
- Megerősíteni a fizikai világnézetet és az erre épülő szemléletmódot, ami elősegíti a megszerzett tudás biztonságos alkalmazását és védelmet ad a társadalomban egyre gyakrabban felbukkanó tudománytalan tévtanok ellen.
- Kiemelni és rendszerezni a más természettudományokkal meglevő kapcsolatokat, ezzel is erősíteni az anyagi világ egységére vonatkozó tudásrendszert.
- Felhívni a figyelmet a fizikával kapcsolatos nemzeti értékeinkre, a magyar kutatók által elért legjelentősebb eredményekre.
- Megnövelni az érdeklődést és a tiszteletet más népek kultúrája, tudományos eredményei és értékei iránt.
- Erősíteni a jelöltek lényegkiemelő, rendszerező, kapcsolatfelismerő, önálló döntéshozó absztrakciós, szóbeli és írásbeli kommunikációs képességét.
- Gyakoroltatni a tanulók önálló információszerzését és egyéni tanulási módszereit, tudatosítani ezek jelentőségét.
- Igényt támasztva erősíteni a jelöltek önértékelését, érzékeltetni a következetes, célirányos munka és az elért eredmények szoros kapcsolatát.

A középszintű érettségire történő felkészítés sajátos céljai

- Az általános műveltség fizikával kapcsolatos részének megerősítése, rendszerezése, egyéni, társadalmi, gazdasági jelentőségének tudatosítása.
- A jelölt tudását összekapcsolni a mindennapi tapasztalatokkal és a gyakorlati alkalmazásokkal.
- Gyakoroltatni gondolatainak szóban és írásban történő közlését, a szaknyelv használatát.
- Bizalmat ébreszteni a tudományok iránt, annak érdekében, hogy megvédhesse önmagát a tudománytalan tévtanok hatásától.
- Tudatosítani, hogy napjainkban egyre fontosabbá válik nyomon követni a tudományok új eredményeit, mert csak így lehet tájékozódni a várható jövőről, így lehet felkészülni a velünk kapcsolatos hatásokra.

Az érettségi felkészítés általános és a középszintű részének céljain túl, az emelt szintnél még további célok megvalósítására is szükség van.

Az emelt szintű érettségire történő felkészítés sajátos céljai

- Megerősíteni a fizika tudásának azt a részét is, ami meghaladja az általános műveltséget, mert az élethivatás fizikai alapismereteit biztosítja, és alkalmassá teszi a jelöltet felsőfokú tanulmányok elvégzésére.
- Felkészíteni a jelöltet arra, hogy az általa előzőleg ismeretlen érettségi tételt a vizsgán hogyan építse fel, hogyan vegye figyelembe a tétel által előírt feltételeket.
- Felismertetni és tudatosítani a fizikatudomány belső összefüggéseit, ezek kapcsolatát és jelentőségét a rendszerszemlélet kialakulásában.
- Annak tudatosítása, hogy minden szakmának megvan a tudományokra épülő elvi alapja, aminek alkalmazni képes tudása, megértése és az új eredményekkel való bővítése nélkül nem válhat senki jó szakemberré.
- Megerősíteni a mennyiségi leírásmódot és ennek használatát az összetettebb, több témakör logikai összekapcsolását és elméletibb tudást igénylő feladatok megoldása érdekében. Az ilyen feladatok megoldásának legalább jártassági szintre emelése.

Időkeret*Középszintnél:*

- a 11. tanévben 55,5 óra/év (1,5 óra/hét 37 tanítási héttel)
- a 12. tanévben 48 óra/év (1,5 óra/hét 32 tanítási héttel).

Összesen: 103,5 tanóra

Emelt szintnél:

- a 11. tanévben 111 óra/év (3 óra/hét 37 tanítási héttel)
- a 12. tanévben 96 óra/év (3 óra/hét 32 tanítási héttel)

Összesen: 207 tanóra

A tanítási órák javasolt felosztása

Témakörök	A tananyag elmélyítése, rendszerezése, kiegészítése	Kísérletek, feladatok elvégzése	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás
I. Mechanika K	11	17	3
<i>E</i>	25	34	4
II. Elektromosság, Optika	11	17	3
	25	34	4
Anyagszerkezet (Hőtan, atom- és magfizika, csillagászat)	11	17	3
	25	34	4
Záróismétlés			9
			18
Összesen	33	51	18
	75	102	30

I. Mechanika

Célok és feladatok

- Az ismeretek egy-egy jelenségcsoporthoz kapcsolódó, általánosabban felépített (pl. nemcsak kinematikai vagy csak dinamikai szempontú) szintézise.
- A rendszerbe foglalt ismeretek összekapcsolása a mindennapokban tapasztalt jelenségekkel, a technikai eszközök működésével, hogy a tudás az általános műveltség és az élethivatás szakmai alapjainak használható része legyen.
- Egy téma sokoldalú megközelítése (pl. kísérleti, elméleti, alkalmazási, illetve vázlatos, összefüggő egészként, részkérdések sorozatával, egy-egy lényeges elem kiemelésével stb.).
- A téma fizikátörténeti vonatkozások közé helyezése, példamutatás az alkotó fizikusok életével és eredményeivel.
- Vizsgára készteni a témákat és vizsgarutint biztosítani a jelölteknek.
- Az ismeretanyag belső összefüggéseinek feltárása, a különböző témák közötti kapcsolatok kiemelésével (pl. energetikai szempontok kiemelésével).
- Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő összetettebb feladatok megoldásának jártassági szintre emelése.
- A környezet- és természetvédelemmel összefüggő kérdések értelmi megközelítése, megértetése és ezzel az érzelmi elfogadás megalapozása.

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
1. A haladó mozgások vizsgálata, jellemzői és dinamikai feltételei Anyagi pont, merev test, vonatkoztatási rendszer, pálya út, elmozdulás, helyvektor, elmozdulásvektor. Egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és dinamikai feltétele, sebesség, grafikonok készítése és elemzése. Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata és dinamikai feltétele, átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, sebességvektor, gyorsulás, gyorsulásvektor, grafikonok elemzése, négyzetes úttörvény. Szabadesés, nehézségi gyorsulás, összetett mozgások: függőleges és vízszintes hajítás.	Mikola-csöves vagy légpárnás sínnel végzett kísérletek az egyenletes mozgás vizsgálatára. Lejtővel vagy légpárnás sínnel végzett kísérletek az egyenletesen változó mozgás vizsgálatához. Mit hittek a görögök a mozgás feltételéről?	Ok-okozati kapcsolatok egymáshoz rendelése. Az absztrakció céljának, feltételeinek tudatosítása (pl. anyagi pont). Az elméleti ismeretek gyakorlatban történő felhasználásának a szükségességét és hasznosságát megerősíteni. Feladatok.
2. A körmozgás vizsgálata, jellemzői és dinamikai feltétele Periodikus mozgások, periódusidő, fordulatszám. A forgómozgás és a körmozgás viszonya, az egyenletes körmozgás kísérleti vizsgálata és dinamikai feltétele, kerületi sebesség, centripetális gyorsulás, centripetális erő, grafikonok készítése és elemzése. Szögsebesség, szöggyorsulás, a változó körmozgás kvalitatív értelmezése.	A lemezjátszóval végzett csepegtetős kísérlet megvalósítása és elemzése. A körmozgás Huygens-, Descartes- és Newton-féle értelmezése. (Lásd Simonyi: „A fizika kultúrtörténete”)	A hasonlóság és különbözőség felismerésének gyakoroltatása, az analógiás gondolkodás lehetőségének tudatosítása. A kinematikát, dinamikát és az energiát átívelő feladatok.
3. A testek tehetetlensége és a tömeg. Tömegmérés. Inerciarendszer (A tehetetlenség fogalma, Newton I. törvénye és az inerciarendszer, a tömeg dinamikailag bevezetett fogalma, mérése és mértékegységei. A sűrűség fogalma. A tömegnövekedés és a tömeg-energia ekvivalencia értelmezése.)	Dinamikai tömegmérés. Galilei és Einstein élete, munkássága a fizikának ezen a területén.	A fogalomalkotás algoritmusának kiemelése, a logikus gondolkodás erősítése, absztrakció. A fantázia erősítése, a valóság és a leírásmód megkülönböztetése,

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
4. A lendület és a lendületmegmaradás. Az erő fogalma és mérése A mozgás és a mozgásállapot megkülönböztetése, a lendület mint a mozgásállapot jellemzője, a lendületmegmaradás, zárt rendszer. Az erőhatás és az erő fogalma, az erővektor, a hatásvonal, a támadáspont, az erő mérése, Newton II. és III. törvénye. Az <i>erőlkés</i>. Több erőhatás együttes eredménye, az eredő erő. 5. Különféle erőhatások és erőtvényeik. A dinamika alapegyenlete A rugalmas erő és erőtvénye, a rugalmassági energia, grafikonok készítése és elemzése. Súrlódás, közegellenállás és hiányos erőtvényeik. A súrlódási munka és a "szétszóródó" energiaváltozás. A más témából ismert erőtvények felsorolása. Szabaderők és kényszererők. A dinamika alapegyenlete és alkalmazása. 6. A gravitációs mező jellemzése. A bolygók mozgása A gravitációs vonzás, a súly és a súlytalanság értelmezése. A nehézségi és a Newton-féle gravitációs erőtvény. A <i>gravitációs állandó mérése</i>. A <i>térerősség fogalma</i>. Potenciális energia homogén gravitációs mezőben. A bolygók mozgása, Kepler-törvények. Mesterséges égitestek, kozmikus sebességek. A <i>Kepler-törvények és a Newton-féle gravitációs erőtvény közötti összefüggés</i>. A <i>gravitációs gyorsulás és a gravitációs térerősség kapcsolata</i>. 7. A forgatónyomaték. Merev testek egyensúlya (emelő típusú egyszerű gépek) Az erőhatás forgásállapot-változtató képességének feltételei, a forgatónyomaték fogalma és kiszámítása a legegyszerűbb (a rögzített tengelyre merőleges síkban levő erővektor) esetében. A párhuzamos hatásvonalú erők eredője, az erőpár. A pontszerű és a kiterjedt merev testek egyensúlya. A tömegközéppont és a súlypont fogalma. Egyensúlyi helyzetek. Az emelő típusú egyszerű gépek. 8. Energia, energiaváltozások. A mechanikai energiák és megmaradásuk Az energia mint állapotjellemző fogalma. Az energiaváltozás két típusának jellemzése.	Kísérlet kiskocsik szétlöketésével. Rugós erőmérő skálázása és erő mérése rugós erőmérővel. Newton élete és munkássága a fizikának ezen a területén. Kísérlet a lineáris erőtvény felismeréséhez. Súrlódási erő mérése többféle módon. A newtoni és az euléri erő megadott egyenlet közötti különbség. A nehézségi gyorsulás mérése. <i>A Cavendish-féle torziós mérleggel végzett kísérlet elemzése a Newton-féle gravitációs erőtvény felismeréséhez.</i> A görögök, Kopernikusz, Tycho de Brahe, Giordano Bruno, Kepler elképzelése a bolygómozgásról. Galilei és Giordano Bruno sorsa. Forgatónyomaték kísérleti vizsgálata kétoldalú emelővel. Euler élete és munkássága. A hő mechanikai egyenértékével kapcsolatos Joule-féle kísérlet elemzése. Robert Mayer, Joule, Helmholtz élete és munkássága az energiafogalom kialakításában. A munka kiszámítás módjának felismerése a súrlódási munka és a belsőenergia kapcsolatának kísérleti vizsgálata alapján.	<i>kapcsolata.</i> A szaknyelv szerepének gyakorlása az ismeretek pontos megfogalmazásában. A fogalomalkotás algoritmusának alkalmazása. A mérési utasítás, a mérőeszköz és a mértékegység szerepének tudatosítása. Rendszerben gondolkodás erősítése. Csoportosítás megadott szempontok szerint. Következtetés kísérletből az előző ismeretek felhasználásával. Csoportosítás és megkülönböztetés. Ismeretek összekapcsolása és általánosítása. Feladatok. Jelenségek, fogalmak pontosítása, a megismerés folyamat jellegének tudatosítása. A <i>jelenségek különböző jellegű jellemzésének igénye és lehetősége, pl. nehézségi gyorsulással és térerősséggel</i>. Az energiafogalom mélyítése, bővítése és rendszerezése. A földi és a kozmikus fizika egyesítése. Az erőhatás fogalmának bővítése. A megállapításaink érvényességi határának tudatosítása. Az absztrakció céljának bemutatása. Az absztrakció és az érvényességi határ kapcsolata.

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
Az energia-megmaradás törvénye. Mechanikai energiák és kiszámításuk: a mozgási, a helyzeti és a rugalmassági energia. <i>A konzervatív erők munkája. A munkatétel.</i> 9. Munka, teljesítmény, hatások A munkavégzés és a munka fogalma. A munka kiszámítása előbb a legegyszerűbb (az egyenes pálya és az állandóerő hatásvonala egybeesik), majd általánosabb esetekre is (az egyenes pálya és az állandó erő hatásvonala metszi egymást), illetve ha az erőhatás egyenletesen változik, pl. a rugalmas erő munkája, <i>majd általános esetben grafikus meggondolás alapján.</i> A gyorsítási, emelési, súrlódási munka. A teljesítmény és a hatások. 10. Mechanikai rezgések vizsgálata, jellemzői és dinamikai feltételük A rezgés általános fogalma. A harmonikus rezgés és jellemzői: kitérés, amplitúdó, fázis, rezgésidő, rezgésszám. A kitérés, sebesség, gyorsulás kvalitatív és kvantitatív jellemzése. A harmonikus rezgőmozgás dinamikai feltétele. A rezgő rendszer energiaviszonyai. A matematikai inga és lengésideje. A rezgést befolyásoló külső hatások és következményeik. A rezgések csoportosítása: csillapítatlan és csillapított, illetve a szabad- és kényszerrezgések. 11. A mechanikai hullámok vizsgálata, jellemzői és rendszerezésük. A hang A hullám általános fogalma és fajtái: a longitudinális és transzverzális hullám. A harmonikus hullám és jellemzői: a hullámhossz, periódusidő, rezgésszám, terjedési sebesség. Hullámok viselkedése új közeg határán: a visszaverődés és törés jelensége, <i>törvényei.</i> A beesési, visszaverődési és törési szög, a törésmutató. Polarizáció, interferencia, elhajlás, <i>a Huygens-Fresnel-elv.</i> Az állóhullám létrejöttének feltétele, kvalitatív jellemzése, a duzzadóhely és a csomópont fogalma. <i>Állóhullámok húron és pálcán.</i> A hanghullámok és jellemzői: hangerősség, hangmagasság, hangszín. A hangforrások és a hangszerek működésének fizikai alapjai. <i>Ultrahang, infrahang.</i>	A fizika XVIII. és XIX. században ezen a területen elért eredményei és a technika kapcsolata. A rugón rezgő test és a fonálinga kísérleti vizsgálata. A hang hullámhosszának mérése többféle módon. A hullámképződés kísérletek elemzése. Huygens hullámtani munkássága.	A mennyiségi fogalmak szerepének felhasználásával megmutatni az energia (mint mennyiség) szükségességét. <i>Tisztázni, hogy az energia fogalom ilyen bevezetése nem pontos, csak közelítő lehetőség.</i> A fogalom fejlődésének szemléltetése. Az elmélet és a gyakorlat kapcsolata. Tudatosítani a meghatározások pontosságának fontosságát. Megerősíteni a mennyiségek szerepét a jelenségek leírásában. Csoportosítás és rendszerezés. Gyakorlati alkalmazások és az elmélet kapcsolatának felismerése. A hasonlóságok és különbségek fontosságának felismerése a jelenségcsoportok vizsgálatánál. A segédfogalmak szerepének felismerése a jelenségek vizsgálatánál és leírásánál.

Követelmények

Az érettségire készülők:

- tudják és biztonsággal használják a mechanikában megismert fogalmakat, mennyiségeket, mértékegységeket, szabályokat, törvényeket;

- emlékezzenek a megállapításokat megalapozó kísérletekre és azok elemzésére;
- tudjanak ténykérdésre válaszolni, feladatokat megoldani, gyakorlati alkalmazásokat fizikai szempontok szerint elemezni;
- ismerjék fel a haladó és a körmozgás közötti különbséget és hasonlóságot, azt, hogy a körmozgás a forgómozgás speciális eset;
- tudják, hogy a tömeg a test tehetetlenségének mértéke, legyenek képesek tömeget sztatikai és dinamikai módszerekkel is mérni, értsék, hogy a tömeg és az energia nem alakul át egymásba, hanem két különböző szempontú jellemzője a testnek és arányos egymással;
- értsék, hogy az erőhatások nem fenntartják, hanem megváltoztatják a testek mozgásállapotát, így a test mozgásállapotát csak az „öt” erő erőhatások befolyásolják;
- tudjanak különbséget tenni a mozgásállapot különböző szempontú jellemzői (a lendület és a mozgási energia) között;
- ismerjék a különféle erőket és azok egy részének erőtvényekkel történő leírását, tudják alkalmazni a dinamika alapegyenletét;
- tudják értelmezni a gravitációs jelenségeket, jellemezni a gravitációs mezőt, értsék a bolygók mozgását, ismerjék fel, hogy a fizika az egész világmindenséget írja le;
- vegyék észre az erőhatás mozgás- és forgásállapot változtató képességét, tudják mennyiségekkel jellemezni azokat, és emlékezzenek érvényesülésük feltételeire, értsék, tudatosan alkalmazzák az anyagi pont és a merev test egyensúlyi feltételeit;
- ismerjék az energia fogalom fontosságát, mennyiségi jellegét, mint állapotjelzőnek az általános érvényű alkalmazhatóságát, azt hogy megmaradási tétel írható fel rá;
- értsék, hogy az energiaváltozások két nagy csoportba sorolhatók, konkrét esetben tudják kiszámítani az energiaváltozásokat és a zárt rendszerekben lejátszódó folyamatoknál felismerni az energia-megmaradást;
- tudjanak a fizika több területét átívelő kérdések esetében problémát felismerni, elvileg és számolással is megoldani;
- értsék a rezgés fogalmát, kísérleti vizsgálatának eredményeit, jellemző mennyiségeinek szerepét, tudják csoportosítani a rezgéseket, lássák alkalmazásuk lehetőségét a gyakorlati életben;
- értsék a hullám fogalmát, tudják csoportosítani és vegyék észre, hogy a hullámban állapotváltozás terjed, ami energiaváltozással jár;
- ismerjék a hullám kísérleti vizsgálatának lehetőségeit, jellemző mennyiségeinek szerepét, a hullámok viselkedését új közeg határán, *ezek törvényeit*, találkozásuk következményeit, az állóhullámok létrejöttének feltételeit és a Doppler-jelenséget;
- tudják, hogy a hang longitudinális hullám, ismerjék jellemzőit és azok fizikai értelmezését. Tudjanak magyarázatot adni a legismertebb hangszerek működésére.

II. Elektromosságtan, optika

Célok és feladatok

Az elektromosságtan és az optika témakörére vonatkozóan a középszintű, illetve *emelt szintű* érettségi követelményeknek megfelelő módon és mélységben

- a már tanult alapvető fogalmak, törvények felelevenítése, rendszerezése, *elmélyítése*;
- *a többlet ismeretanyag feldolgozása*;
- a tananyag fizikátörténeti vonatkozásainak kiemelése, megerősítése, *kiegészítése*;
- az ismeretek összekapcsolása a mindennapi jelenségekkel, a technikai eszközök működésével, az emberiség globális problémáival;
- a fizika gondolkodási, megismerési módszereinek tudatosítása (tapasztalat, hipotézis, mérés, elmélet, modellalkotás, gyakorlat stb.);
- kísérletek, mérések *megtervezésének*, végrehajtásának, a tapasztalatok kiértékelésének gyakorlása;
- a témakör tanult törvényeinek alkalmazása egyszerű vagy *összetett, több témakör kapcsolatát is igénylő* számítási feladatok megoldásában;
- szűkebb vagy átfogóbb témák logikus, szabatos kifejtésének, *az összefüggések magyarázatának* gyakorlása.

Tartalom	Kísérletek, fizikatörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
12. Az időben állandó elektromos mező létrehozása és jellemzése Elektrosztatikus alapjelenségek értelmezése. A Coulomb-törvény. <i>Alkalmazások.</i> A töltésmegmaradás törvénye. Az elektrosztatikus mező jellemzése: térerősség, erővonalak, feszültség. <i>Az elektrosztatikus mező konzervatív jellege.</i> <i>A potenciál és az ekvipotenciális felületek fogalma; kapcsolat a feszültséggel.</i> <i>Pontenciál pontszerű töltés elektromos mezőjében.</i> <i>Elektromos töltésű részecskék mozgása elektromos mezőben.</i>	Elektrosztatikai alapjelenségek kísérleti bemutatása és értelmezése. Elektromos erővonalak kísérleti előállítása, kísérleti felvételek értelmezése. Coulomb mennyiségileg vizsgálja az elektromos kölcsönhatást. Faraday feltételezi az elektromos mező létezését.	A rendszerező, lényegkiemelő és a gondolatok vázlat alapján történő logikus kifejtésére való képesség fejlesztése. <i>Jártasság kialakítása a régi és új ismeretek egymással és más témakörökkel való összekapcsolásában, összetettebb problémák megoldásában.</i>
13. Vezetők az elektrosztatikus mezőben. A kondenzátor Többlettöltés fémen, alkalmazások. <i>A szuperpozíció elve. Alkalmazás térerősségre és potenciálra.</i> <i>Térerősség, potenciál különböző vezetők környezetében</i> <i>Földpotenciál.</i> A kapacitás fogalma, a kondenzátorok egy-két gyakorlati alkalmazása. <i>Kondenzátor jellemzése, permittivitás. Kondenzátorok soros és párhuzamos kapcsolása.</i>	A Faraday-kalitkára, csúcshatásra vonatkozó kísérletek, gyakorlati alkalmazások felismerése, értelmezése. <i>A kondenzátor kapacitását befolyásoló tényezők kísérleti bemutatása.</i>	A részismeretek általános elvekkel, átfogóbb törvényekkel történő összekapcsolása (energiamegmaradás, töltésmegmaradás, szuperpozíció).
14. Az egyenáramú áramkör alkotórészei és jellemző fizikai mennyiségei Az áramkör részei. Áram- és feszültségmérés. Ohm törvénye. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. <i>A fémes vezetők ellenállásának hőmérsékletfüggése.</i> Az elektromos áram teljesítménye, munkája, hőhatása.	Egyszerű áramkörök összeállítása, feszültség és áramerősség mérése. Ohm törvényével, a vezető ellenállásával kapcsolatos kísérletek elemzése. Volta, Ohm, Ampere és Joule szerepe az elektromosság történetében.	Különböző elektromos mérőműszerek használatában való jártasság fejlesztése az eszköz- és balesetvédelem szempontjainak betartásával. Mérési eredmények kiértékelésének gyakorlása (több mérés, táblázat és grafikon készítése, hibaszámítás). A törvények érvényességének korlátjai.
15. Fogyasztók kapcsolása az egyenáramú áramkörökben. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása, az eredő ellenállás meghatározása egyszerű esetekben. <i>Ellenállás mérési, eredő ellenállás számítási módszerek.</i> <i>Áramforrás belső ellenállása, üresjárási feszültség.</i> <i>Telepek kapcsolása.</i>	<i>Egyszerűbb egyenáramú mérések tervezése, áramkörök összeállítása és vizsgálata kapcsolási rajz alapján.</i> <i>Az ellenállás hőmérsékletfüggésével, áramforrás belső ellenállásával összefüggő kísérletek értelmezése.</i>	<i>Kapcsolási rajzok „olvasásában”, egyenértékű kapcsolássá történő átalakításában való jártasság kialakítása.</i>

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
16. Az elektromos áramvezetés típusai. Fémek, folyadékok, gázok, vákuum, félvezetők áramvezetése. Gyakorlati alkalmazások. Galvánelem, akkumulátor.	A különböző vezetési típusok kísérleti és legfontosabb gyakorlati megjelenéseinek felismerése. Faraday és Millikan szerepe az elemi töltés felfedezésében.	Áramvezetési modellek, és érvényességi határaik. A fizikai ismeretek jelentősége a technika fejlődésében, a természeti és technikai környezetünk megértésében, átalakításában és megvédésében.
17. Az időben állandó mágneses mező A Föld mágnessége, állandó mágnesek, iránytű. A magnetosztatikai mező jellemzése: a mágneses indukcióvektor, mágneses fluxus. <i>Áramvezető által keltett mágneses mező mennyiségi jellemzése: egyenes vezető, tekercs, körvezető mágneses tere.</i> <i>A szuperpozíció elvének alkalmazása.</i> Mágneses permeabilitás. Az elektromágnes alkalmazásai. A Lorentz-erő	Időben állandó mágneses mező előállításának, jellemzésének, <i>a mágneses indukcióvektorra és a Lorentz-erőre vonatkozó irányszabályoknak</i> kísérleti szemléltetése. Az elektromágnes néhány technikai alkalmazásának bemutatása működő eszközön vagy modellen (hangszóró, csengő, műszerek, elektromotor, relé, stb.)	Hasonlóságok és eltérések az elektromos és mágneses jelenségeknél. A rendszerező képesség fejlesztése, a sokféleségben az egység keresése. <i>Feladatok különböző megoldásmódjainak összevetése.</i> Az elmélet és gyakorlat kapcsolata.
18. Az elektromágneses indukció A mozgási és nyugalmi indukció jelenségének leírása. Lenz törvénye. <i>Az elektrosztatikus mező és az indukált elektromos mező összehasonlítása.</i> <i>Összefüggések alkalmazása.</i> A be- és kikapcsolási önindukció jelensége. <i>A kölcsönös és önindukciós együttható értelmezése.</i>	Mozgási, nyugalmi és önindukció jelenségének valamint Lenz törvényének kísérleti szemléltetése, értelmezése. Faraday munkássága, Lenz törvényének jelentősége.	A mozgási és nyugalmi indukció eltérő természetének megértése: A mozgási indukció mező-töltés, a nyugalmi indukció mező-mező kölcsönhatás. Az energiamegmaradás törvényének fokozatos kiterjesztése.
19. A váltakozó feszültség és áram A váltakozó áram jellemzése, <i>időbeli lefolyásának leírása</i> , az effektív feszültség és áramerősség. A váltakozó áram munkája, effektív teljesítménye ohmikus fogyasztó esetén <i>Az ohmos, induktív és kapacitív ellenállás értelmezése.</i> <i>Váltakozó áramú ellenállások soros kapcsolása.</i> <i>A különböző váltakozó áramú teljesítmények fogalma.</i> Az elektromos energia gyakorlati alkalmazásai (generátor, motor, transzformátor) Elektromos balesetvédelem a gyakorlatban.	A generátor és a dinamó elvének szemléltetése modell segítségével. Feszültség és áramerősség mérése váltakozó áramú áramkörben. <i>Váltakozó áramú ellenállások mérése.</i> <i>Váltakozó áramú kísérletek megadott kapcsolási rajz alapján történő összeállítása és elvégzése.</i> Jedlik Ányos a dinamó, Bláthy Ottó, Déry Miksa és Zipernowsky Károly a transzformátor feltalálói.	Az egyenáramú és a váltakozó áramú áramkörök összehasonlítása, az eltérések okai. Az elektromos energia előállításának alternatív módjai, előnyök, hátrányok. Balesetvédelem, környezetvédelem.

Tartalom	Kísérletek, fizikatörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
20. Elektromágneses rezgések és hullámok A zárt rezgőkörben lejátszódó csillapítatlan elektromágneses rezgés kvalitatív leírása ill. <i>menyiségi jellemzése.</i> <i>Csatolt rezgések</i> <i>A Maxwell-elmélet kvalitatív áttekintése.</i> <i>A gyorsuló töltés és az elektromágneses hullám kapcsolata.</i> Az elektromágneses hullámok tulajdonságai (terjedési sebesség, hullámhossz, frekvencia). Az elektromágneses hullámok spektruma, biológiai hatások, gyakorlati alkalmazások.	Maxwell és Hertz szerepe az elektromágneses hullámok felfedezésében.	A mező önállósul, elszakad a részecske szerkezetű anyagtól. Az elektromágneses hullám mező-mező kölcsönhatás. A sokféleség egységének meglátása.
21. A fény hullámtermészete Fényforrások, fénysugár, a fény terjedési sebessége. <i>Fénysebesség-mérési módok.</i> A fény visszaverődésének törvénye. A fénytörés, a Snellius-Descartes-törvény, a teljes visszaverődés és alkalmazásai. A törésmutatóval kapcsolatos számítások. (planparalel lemez, prizma) Színfelbontás prizmával, homogén és összetett színek. <i>A lézergyén sajátosságai, a hologram.</i> A fény hullámjelenségeinek ismerete (elhajlás, interferencia, polarizáció). <i>A fényinterferencia észlelésének feltétele, kísérleti megvalósítása, felhasználása hullámhosszmérésre.</i>	A fény hullámtulajdonságainak szemléltetése egyszerű kísérletekkel <i>Törésmutató és fényhullámhossz mérése.</i> Huygens, a fény hullám-elméletének megalkotója. <i>Gábor Dénes, a hologram felfedezője.</i>	A fényhullám mint modell és korlátjai. <i>A modern fizikai ismeretek visszahatása a klasszikus fizikai ismeretek és alkalmazásaik bővülésére.</i>
22. Geometriai optika, leképezés A geometriai optika mint modell bizonyos fényjelenségek leírására. A modell korlátjai. Síktükör, gömbtükör és optikai lencsék képalkotása. Távolságtörvény, nagyítás, dioptria. A leképezési törvény előjeles értelmezése és alkalmazásai. Optikai eszközök: a nagyító, a mikroszkóp, a távcső, a szem, a szemüveg, a fényképezőgép működésének alapelvei.	Tudjon egyszerűbb méréseket <i>tervezni</i> és végezni a leképezési törvény alapján lencsékkel és tükrökkel. A távcső szerepe Galilei, Kepler és Newton munkásságában.	A geometriai optikai modell és korlátjai. Az optikai eszközök szerepe a világ megismerésében.

Követelmények

A tanuló

- értse az elektrosztatikai alapjelenségeket, és tudja ezeket elemezni és bemutatni egyszerű elektrosztatikai kísérletek, hétköznapi jelenségek alapján;
- *alkalmazza a Coulomb-törvényt feladatmegoldásban;*
- alkalmazza az elektromos mező jellemzésére használt fogalmakat. Ismerje a pontszerű elektromos töltés által létrehozott és a homogén elektromos mező szerkezetét, és tudja jellemezni az erővonalak segítségével. Tudja alkalmazni az összefüggéseket homogén elektromos mező esetén egyszerű feladatokban;
- tudja, hogy az elektromos mező által végzett munka független az úttól;
- *a pontszerű elektromos töltés által létrehozott és a homogén elektromos mezőt tudja jellemezni az ekvipotenciális felületek segítségével;*

- értse, hogy az elektrosztatikus mező konzervatív volta miatt értelmezhető a potenciál és a feszültség fogalma;
- alkalmazza a munkatételt ponttöltésre elektromos mezőben;
- ismerje a töltés- és térerősség-viszonyokat a vezetőkön, legyen tisztában ezek következményeivel a mindennapi életben, tudjon példákat mondani gyakorlati alkalmazásukra;
- ismerje a kondenzátor és a kapacitás fogalmát. Tudjon példát mondani a kondenzátor gyakorlati alkalmazására;
- ismerje a kondenzátor lemezei között lévő szigetelőanyag kapacitásmódosító szerepét, a síkkondenzátor kapacitásának meghatározását, a kondenzátor energiáját, a feltöltött kondenzátor energiájának meghatározását, és alkalmazza a fenti összefüggéseket feladatok megoldásában;
- értse az elektromos áram létrejöttének feltételeit, ismerje az áramkör részeit, tudjon egyszerű áramkört összeállítani;
- ismerje az áramerősség- és feszültségmérő eszközök használatát. Értse az Ohm-törvényt vezető szakaszra és ennek következményeit, tudja alkalmazni egyszerű feladat megoldására, kísérlet, illetve ábra elemzésére;
- alkalmazza az Ohm-törvényt összetett feladat megoldására, kísérlet, illetve ábra elemzésére. Ismerjen ellenállás mérési módszereket, a fémek ellenállásának hőmérsékletfüggését;
- ismerje a soros és a párhuzamos kapcsolásra vonatkozó összefüggéseket, és alkalmazza ezeket egyszerű áramkörökre. Alkalmazza egyszerű feladatok megoldására az elektromos eszközök teljesítményével és energiafogyasztásával kapcsolatos ismereteit;
- értse a soros és a párhuzamos kapcsolásra vonatkozó összefüggések magyarázatát, és alkalmazza ezeket összetettebb áramkörökre is;
- alkalmazza ismereteit egyszerűbb egyenáramú mérések megtervezésére, vagy megadott kapcsolási rajz alapján történő összeállítására és elvégzésére;
- ismerje az elektromos áram hatásait és alkalmazásukat az elektromos eszközökben, az áram élettani hatásait, a baleset-megelőzési és érintésvédelmi szabályokat;
- ismerje a galvánelem és az akkumulátor fogalmát, és ezek környezetkárosító hatását;
- ismerje a félvezető fogalmát, tulajdonságait. Tudjon megnevezni félvezető kristályokat. Tudja megfogalmazni a félvezetők alkalmazásának jelentőségét a technika fejlődésében, tudjon példákat mondani a félvezetők gyakorlati alkalmazására (pl. dióda, tranzisztor, memóriachip);
- ismerje az analógiát és a különbséget a magneto- és az elektrosztatikai alapjelenségek között;
- ismerje a Föld mágneses mezejét és az iránytű használatát, a mágneses mező jellemzésére használt fogalmakat és definíciójukat, tudja kvalitatív ill. kvantitatív módon jellemezni a különböző mágneses mezőket, az elektromos áram keltette mágneses mezőnek az elektrosztatikus mezőtől eltérő szerkezetét;
- alkalmazza a speciális alakú áramvezetők mágneses mezőjére vonatkozó összefüggéseket egyszerű feladatokban;
- ismerje az elektromágnes néhány gyakorlati alkalmazását, a vasmag szerepét (hangszóró, csengő, műszerek, relé stb.);
- ismerje a mágneses mező erőhatását áramjárta vezetőre nagyság és irány szerint speciális esetben, a Lorentz-erő fogalmát, hatását a mozgó töltésre, ismerje ennek néhány következményét;
- tudjon a Lorentz-erővel kapcsolatos feladatokat megoldani. Tudjon megnevezni egy gyorsítótípust, és ismerje működési elvét;
- ismerje az elektromágneses indukció alapjelenségét, és tudja, hogy a mágneses mező mindennemű megváltozása elektromos mezőt hoz létre, az időben változó mágneses mező keltette elektromos mező és a nyugvó töltés körül kialakuló elektromos mező eltérő szerkezetét. Alkalmazza az indukcióval kapcsolatos ismereteit egyszerű feladatok megoldására;
- ismerje Lenz törvényét, és tudjon egyszerű kísérleteket és jelenségeket a törvény alapján értelmezni, értse az önindukció szerepét az áram be- és kikapcsolásánál, ismerje a tekercs mágneses energiáját;
- tudja a váltakozó áram előállításának módját, a váltakozó áram tulajdonságait, hatásait, és hasonlítsa össze az egyenáraméval, a feszültség és áram időbeli lefolyását leíró összefüggéseket;
- ismerje a generátor, a motor és a dinamó működési elvét;
- emlékezzen az effektív feszültség és áramerősség jelentésére. Ismerje a hálózati áram alkalmazásával kapcsolatos gyakorlati tudnivalókat;
- tudja, hogy a tekercs és a kondenzátor eltérő módon viselkedik egyenárammal és váltakozó árammal szemben. Értse az eltérő viselkedés okait. Alkalmazza ismereteit egyszerűbb váltakozó áramú kísérletek megadott kapcsolási rajz alapján történő összeállítására és elvégzésére;

- ismerje fáziseltérés nélküli, ill. *általános esetben* az átlagos teljesítmény és munka kiszámítását;
- tudja a transzformátor felépítését, működési elvét és szerepét az energia szállításában. Tudjon egyszerű feladatokat megoldani a transzformátorral kapcsolatban;
- tudja, miből áll egy rezgőkör, és milyen energiaátalakulás megy végbe benne. *Értse a rezgőkörben létrejövő szabad elektromágneses rezgések kialakulását;*
- ismerje a mechanikai és elektromágneses hullámok azonos és eltérő viselkedését, az elektromágneses spektrumot, tudja az elektromágneses hullámok terjedési tulajdonságait kvalitatív módon leírni;
- tudja a különböző elektromágneses hullámok alkalmazását és biológiai hatásait. *Ismerje, hogy a modern híradástechnikai, távközlési, kép- és hangrögzítő eszközök működési alapelveiben a tanultakból mit használnak fel. Ismerje a gyorsuló töltés és az elektromágneses hullám kapcsolatát;*
- tudja, hogy a fény elektromágneses hullám, ismerje ennek következményeit. Ismerje a fény terjedési tulajdonságait, tudja tapasztalati és kísérleti bizonyítékokkal alátámasztani. Tudja, hogy a fénysebesség határsebesség. *Ismerjen a fénysebesség mérésére vonatkozó klasszikus módszert (pl. Olaf Römer, Fizeau);*
- tudja alkalmazni a hullámtani törvényeket egyszerűbb feladatokban. Ismerje fel a jelenségeket, legyen tisztában létrejöttük feltételeivel, és értse az ezzel kapcsolatos természeti jelenségeket és technikai eszközöket. Tudja egyszerű kísérletekkel szemléltetni a jelenségeket;
- alkalmazza a hullámtani törvényeket összetett (prizma, planparalel lemez) feladatokban. Tudjon egyszerűbb méréseket tervezni és elvégezni a hullámtani törvényekkel kapcsolatban (pl. törésmutató meghatározása);
- ismerje a színszóródás jelenségét prizmán. Legyen ismerete a homogén és összetett színekről. *Ismerje, hogy a fény terjedési sebessége egy közegben frekvenciafüggő;*
- ismerje az interferenciát és a polarizációt, és ismerje fel ezeket egyszerű jelenségekben. *Értse a fény transzverzális jellegét;*
- *ismerje az elhajlást és interferenciát, és ismerje fel ezeket egyszerű jelenségekben. Ismerje és értelmezze a színfelbontás néhány esetét (prizma, rács). Tudja alkalmazni a rácson történő elhajlásra vonatkozó összefüggéseket hullámhossz mérésére;*
- *ismerje a lézerefény fogalmát, tulajdonságait;*
- ismerje a képalkotás fogalmát sík- és gömbtükrök, valamint lencsék esetén. Alkalmazza egyszerű, ill. *összetettebb* feladatok megoldására a leképezési törvényt, tudjon képszerkesztést végezni tükrökre, lencsékre a nevezetes sugármenetek segítségével. Ismerje, hogy a lencse gyűjtő és szóró mivolta adott közegben a lencse alakjától, ill. *a környező közeg anyagától* függ;
- tudjon egyszerűbb méréseket elvégezni, ill. *tervezni* a leképezési törvénnyel kapcsolatban. (Pl. tükrök, lencse fókusz távolságának meghatározása.) Ismerje a tükrök, lencsék, optikai eszközök gyakorlati alkalmazását, az egyszerűbb eszközök működési elvét;
- ismerje a szem fizikai működésével és védelmével kapcsolatos tudnivalókat, a rövidlátás és a távollátás lényegét, a szemüveg használatát, a dioptria fogalmát.

III. Anyagszerkezet

(Hőtan, modern fizika, atom- és magfizika, csillagászat)

Célok és feladatok

- Hőtani folyamatok rendszerbe foglalása, környezetvédelmi vonatkozásainak kiemelése.
- A korpuszkuláris anyagszemlélet kialakulásának és fejlődésének áttekintése és rendszerbefoglalása, tudománytörténeti és társadalmi vonatkozásainak kiemelése.
- A modern fizika kialakulásának és alapjainak áttekintése, fizika- és kultúrtörténeti jelentőségének – különös tekintettel a világszemléleti hatásának – hangsúlyozása.
- A mikrovilág kettős természetének rendszerező áttekintésével bemutatni a természettudományos gondolkodásmód egy magasabb (elvontabb) szintjét. Kiemelni, hogy az elvont elméleteknek is egyetlen próbaköve a kísérleti megerősítés, a természet valóságával való egyezés.
- Az atommag belső szerkezetének áttekintésével hangsúlyozni a nukleáris kölcsönhatás sajátosságait. A magon belüli energiaviszonyok kiemelésével rámutatni, hogy az ember által történő atomenergia-felszabadítás biztos elméleti tudást, magas technikai színvonalat és globális felelősségtudatot követel úgy a szakemberektől, mint a társadalom más döntéshozóitól.

- Biztosítani, hogy a tanulók a nukleáris energiatermelés elvéről és gyakorlati megvalósulásáról megfelelő tájékozottságot szerezzenek, és az energiatermelés globális problémáival kapcsolatos egyéni, felelős álláspontjukat önállóan – viták keretében – kialakíthassák.
- Az Univerzum szerkezetének, rendszerbe foglalásával kiemelni a világ anyagi egységét és megismerhetőségét. Rámutatni arra, hogy a környezetünk (tágabb értelemben az Univerzumunk) ismerete hozzásegíthet bennünket az optimista életérzés megteremtéséhez és fenntartásához.

Tartalom	Kísérletek, fizikatörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
23. Termikus kölcsönhatások és állapotváltozások makroszkopikus leírása Szilárd testek és folyadékok hőtágulása lineáris és köbös hőtágulási törvények és alkalmazásaik. Gázok állapotváltozásai és halmaz-állapotváltozások. Gáztörvények, állapotegyenlet olvadás–fagyás, párolgás(forrás)–lecsapódás. Olvadáspont, olvadáshő. Forráspont, forráshő. <i>Extenzív és intenzív állapotjelzők</i> Termikus kölcsönhatások energetikai leírása. I. főtétel. Belső energia. Hőmennyiség. Tágulási munka. Termikus folyamatok iránya. II. főtétel Hőerőgépek hatásfoka. <i>Másodfajú perpetuum mobile. Körfolyamatok.</i>	Szilárdtestek, folyadékok hőtágulásának vizsgálata . Gázok állapotváltozásának kísérleti vizsgálata higanyos üvegcsővel. Olvadás, fagyás, forrás vizsgálata, mérések kaloriméterrel. A hő mechanikai egyenértéke (Joule-kísérlet).	A termikus kölcsönhatások rendszerezése, egzakt leírása, elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazása <i>Az extenzív és intenzív állapotjelzők általános jellemzőinek bemutatása</i> <i>Analógiák keresése más területekről.</i> Az energiamegmaradás elvének kiterjesztése hőtani folyamatokra. A folyamatok irányát meghatározó természeti törvény többoldalú megközelítése <i>Hőerőgépek hatásfokán keresztül bemutatni a műszaki fejlesztés elvi korlátait</i>
24. Molekuláris hőelmélet Részecske-sokaság jellemzői. Anyagmennyiség, mól. Avogadro-állandó. Ideális gázok részecskemodellje. Golyómodell. Állapotegyenlet. Belső energia és az I. főtétel molekuláris értelmezése. <i>Szabadsági fok, ekvipartíció tétele.</i> Szilárd testek, folyadékok, reális gázok atomos szerkezete. Az atomos szerkezetek modellezése. Halmazállapot-változások molekuláris értelmezése. Telítetlen és telített gőzök. <i>Kritikus pont. Gázok cseppfolyósítása.</i> <i>II. főtétel molekuláris értelmezése.</i> <i>Rendezettség, rendezetlenség. Reverzibilis és irreverzibilis folyamatok.</i>	Gázok részecske-modelljének szimulációs vizsgálata. <i>A vízgőz kritikus pontjának demonstrációs bemutatása (pl .video).</i> <i>Maxwell kinetikus gázelmélet terén végzett munkássága.</i>	A modellalkotás folyamata mint a természettudományos megismerés fontos mozzanata. Rámutatni, hogy a hőtani jelenségek korpuszkláris tárgyalása a mélyebb megértést segíti elő. <i>A molekuláris jelenségek statisztikus leírásmódjának kiemelése. A leírás előnyeinek hangsúlyozása.</i>
25. A modern fizika születése A speciális relativitáselmélet létrejötte A fénysebesség mint határsebesség állandósága. <i>Éterprobléma. Az időtartamok és hosszúságok relatív jellege. Relativisztikus tömeg.</i> Tömeg-energia egyenértékűség A kvantumfizika keletkezése Öméréskleti sugárzás problémája. Planck hipotézise. Energia kvantum Fényelektromos jelenség és gyakorlati	– Mérések fotocellával: áramerősség-feszültség görbe felvétele és elemzése. – Planck-állandó, kilépési munka meghatározása zárófeszültség-frekvencia grafikonból. – Max Planck és Albert Einstein hipotézisének	

Tartalom	Kísérletek, fizikatörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
alkalmazásai A fényelektromos jelenség és problémája. Einstein foton-hipotézise. Kilépési munka. Foto-effektus egyenlete. A fotocella, fényelem gyakorlati alkalmazásai	fizikatörténeti jelentősége. – <i>A speciális relativitás-elmélet filozófiai és kultúrtörténeti jelentősége.</i>	
26. A mikrorészek hullám és részecske természete A fény részecskemodellje. A fotonelmélet további bizonyítékai: fénynyomás. <i>Compton effektus.</i> A foton mint tömeggel és lendülettel rendelkező részecske. A fény kettős természete. De Broglie anyaghullám hipotézise. A fény kettős természetének általánosítása. De Broglie hullámhossz. Az elektron hullámtermészetének kísérleti igazolása. Davisson-Germer, G. P. Thomson kísérlete. <i>A protonok és neutronok hullámsajátosságai. Heisenberg határozatlansági relációja.</i>	Compton-szórás kísérleti összeállításának elemzése, mérési eredmény értelmezése. Elektron diffrakció bemutatása katódsugárcsővel. <i>De Broglie összefüggés kísérleti igazolása a diffrakciós készülékkel.</i> Louis de Broglie hipotézisének fizikatörténeti jelentősége. Heisenberg munkássága.	A mikrofizikai törvények valószínűségi jellegének bemutatása. A valószínűségi jelleg nem jelent indeterminizmust. A részecskék duális természete a mikrovilág általános sajátossága. Modell – valóság kapcsolatának helyes értelmezése. Az elmélet – gyakorlat viszony kiemelése: az elektron hullám-tulajdonságának gyakorlati alkalmazása (elektronmikroszkóp).
27. Atomhipotézis. Klasszikus atommodellek Az atomhipotézis keletkezése és fejlődése. Az atomok létezését bizonyító jelenségek, törvények. Avogadro hipotézise. Relatív atomtömeg, atomi tömegegység. Atomok mérete, abszolút tömege. Az elektron felfedezése és megismerése. Elemi töltésegység, elektron felfedezése, töltése, tömege. <i>Az elektron fajlagos töltés meghatározása a Thomson-kísérlettel. Elektron töltésének meghatározása a Millikan-kísérlettel</i> Klasszikus atommodellek keletkezése és fejlődése. Thomson-féle modell. Rutherford atommodellje és hiányosságai.	Atomi részecskék méretének becslése vékony olajréteg segítségével. Elemi töltésadag meghatározása az elektrolízis törvényeiből. <i>Elektron töltésének mérése Millikan kísérlettel.</i> <i>Fajlagos töltés mérése katódsugarak mágneses és elektromos mezőben történő eltérítésével.</i> Az atommodellek fizikatörténeti jelentősége, Thomson és Rutherford munkássága.	Az atomhipotézisnek mint munkahipotézisnek a bemutatása. Az elektron mint elemi részecske tárgyalása (meg nem változtatható fizikai jellemzőkkel rendelkező objektum). Az atommodellek fejlődése a valóság egyre pontosabb leírását szolgálják. <i>Közvetett mérési módszerek jelentősége az atomfizikában.</i>
28. A kvantumfizika atommodelljei Az atomok vonalas színeke. Vonalas színeképek kísérleti előállítás és vizsgálata. A hidrogénatom vonalas színeke. <i>Emissziós és abszorpciós színek előállítása.</i> Bohr-féle atommodell. Bohr-posztulátumok. Atomi energiaszintek. Alap és gerjesztett állapotok, ionizációs energia. <i>Franck-Hertz kísérlet, mint a Bohr-elmélet további bizonyítéka.</i>	A hidrogénatom spektrumvonalainak kísérleti előállításának és a vonalak szerkezetének tanulmányozása. A nátrium emissziós és abszorpciós D-vonalának előállítása. <i>A látható spektrumvonalak hullámhosszának meghatározása a hidrogénatom energi-</i>	Spektroszkópia mint kísérlet az új modell előzménye és döntő bizonyítéka. Bohr-modell valóságtartalmának és képi szemléletességének összevetése. Elméleti alapfeltevések (posztulátumok) jellege és szerepe az elmélet kifejtésében. Geometriai és

Tartalom	Kísérletek, fizikatörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
További atomi kvantumszámok. Fő-, mellék-, mágneses- és spin-kvantumszám) A kvantumszámok fizikai jelentésének értelmezése. Atomi kvantumállapot fogalma. Pauli-féle kizárási elv. Elektronhéj fogalma. A periódusos rendszer felépülésének magyarázata, Bohr-elmélet hiányosságai. Kvantummechanikai atommodell. Az atomba zárt hullámszerű elektron lehetséges állóhullám állapotai. Atomi orbitálok ábrázolása. Kvantumszámok szemléletes jelentése.	<i>aszintjeiből.</i> <i>Franck-Hertz kísérlet összeállításának és a mérés áramerősség- feszültség görbéjének tanulmányozása.</i> <i>A periódusos rendszer felépülésének tanulmányozása.</i> Niels Bohr, W. Heisenberg munkássága. A kvantummechanika tudomány- és kultúrtörténeti jelentősége.	mechanikai analógiák említése. A további kísérletek a modell hiányosságaira mutatnak rá. A modellt kiegészítik, illetve egy új modell felállítását idézhetik elő. <i>Az atomi elektron helyének valószínűségi leírása (a determinisztikus pontszerű elektron leírással szemben) az absztrakciós készség további fejlesztését követeli meg.</i> <i>A kvantumelmélet interdiszciplináris szerepének bemutatása (kémiai, biológiai, anyagszerkezeti vonatkozásokkal).</i>
29. Az atommag felfedezése és kísérleti vizsgálata A Rutherford-féle szórási kísérlet eredményei. Az atommagok tömege, mérete, sűrűsége és elektromos töltése. Az atommagok belső felépítése: A neutron felfedezése. Nukleonok legfontosabb jellemzői (tömeg, töltés). A tömegszám és rendszám értelmezése. Izotópok. <i>Az izotópok laboratóriumi és gyakorlati szétválasztása.</i> <i>Tömegspektrográfok. Termofúziós szétválasztás.</i>	A szórási kísérlet összeállításának és számítógépes szimulációjának tanulmányozása. <i>Tömegspektrográf működésének és a termodiffúziós izotópszétválasztásnak elvének elemzése ábrákkal.</i> A neutron felfedezésének jelentősége Chadwick munkássága.	Magfizikai kísérletek absztrakt, közvetett jellegének hangsúlyozása. A szórási kísérletek jelentősége az atommag megismerésében. Kísérlet – elmélet kapcsolata: új felfedezés új elméletet szül (neutron felfedezése). <i>Izotópok gyakorlati jelentősége.</i>
30. A Nukleáris kölcsönhatás és jellemzői. Az atommagok energiája – A magon belüli kölcsönhatások és jellemzőik Nagy hatótávolságú taszító elektromos kölcsönhatás. Rövid hatósugarú erős nukleáris kölcsönhatás. – Az atommagok tömeghiánya és kötési energiája – A tömegdefektus fogalma, nagyságrendje keletkezésének oka. Kötési energia fogalma, nagyságrendje. <i>A tömegdefektus és kötési energia kiszámítása. Fajlagos kötési energia kiszámítása és ábrázolása. Az atommag cseppmodellje</i>	– Becslések a magenergiák nagyságrendjére – Fajlagos kötési energia – tömegszám grafikon vizsgálata – A tömeg – energia egyenértékűség kísérleti ellenőrzésének fizikatörténeti jelentősége. – G. Gamow munkássága	Megmutatni, hogy az atommag belső struktúrájának megismerésével az anyagi világ szerveződésének egy mélyebb színteréhez jutunk el. A nukleáris kölcsönhatás összevetése más, alapvető kölcsönhatásokkal. Hasonlóság és azonosság megállapítása. Annak tudatosítása, hogy az atommagon belüli milliószoros energiasűrűségből ered a nukleáris energia-felhasználás előnye és

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
		veszélye. Annak tudatosítása, hogy a minőségileg és mennyiségileg is új energiaforrás megváltozott emberi viszonyulást követel: magasabb szintű tudást és globális felelősségtudatot. <i>Folyadékcsepp – atommag analógia.</i>
31. Természetes és mesterséges rádióaktivitás A természetes radioaktív sugárzás felfedezése és vizsgálata. A sugárzás felfedezése. Alfa-, béta-, gamma-sugárzás. A sugárzások áthatoló- és ionizáló képessége. Sugárzások keletkezésének értelmezése az atommagok bomlásával. Az atommagok bomlási törvénye. Aktivitás. Felezési idő. Bomlási törvény. Bomlási sorok. Mesterséges radioaktivitás felfedezése és gyakorlati alkalmazásai. Magreakciók. Mesterséges rádióaktivitás létrehozása. Radioaktív izotópok gyógyászati, ipari és tudományos alkalmazása. <i>Részecskegyorsító berendezések és sugárzásmérő műszerek.</i> <i>G–M-cső felépítése, működése. Ciklotron működési elve. Gyakorlati alkalmazások.</i>	Radioaktív sugárzások felfedezésének történeti háttere. Becquerel, a Cuire-házaspár munkássága. Mérések Geiger-Müller számlálóval. <i>Sugárzások áthatoló-képességének vizsgálata G–M-csővel.</i> Radioaktív bomlások számítógépes szimulációja. Hevesy György munkássága. <i>A Geiger-Müller számlálócső és a ciklotron működési elve.</i>	A fizikai felfedezések véletlenszerű és törvényszerű jellegének bemutatása. A radioaktív sugárzások megértése lehet az alapja a sugárzásokkal szembeni objektív emberi viszonyulásnak. (Attól félünk, amit nem ismerünk.) Az atommagok bomlásának valószínűségi jellegének párhuzamba állítása a mindennapos események véletlenszerűségével. A nukleáris technika mindennapos használatának elfogadása, pozitív értékelése <i>A sugárzásmérő műszerek kezelése, mérési eredmények helyes kiértékelése.</i>
32. A magenergia felszabadítása és hasznosítása. Magenergia felszabadulása a természetben. A Nap fúziós energiatermelése. A Föld közeinek radioaktivitása. Csillagok fúziós energiatermelése. Földi természetes ősreaktor. Mesterséges magenergia felszabadítások. Maghasadás felfedezése. Szabályozatlan és szabályozott hasadási láncreakciók. Atombombák és atomreaktorok. Szabályozatlan és szabályozott magfúzió előállítása. Hidrogénbomba. Fúziós reaktorok. <i>Hasadásos és fúziós magreakciók egyenleteinek értelmezése.</i> Az atomerőművek nukleáris energiatermelése. A hasadásos atomerőművek felépítése,	<i>Szimulációs kísérlet az atomreaktorok működésére.</i> Csillagok energiatermelésének megismerése mint tudomány- és kultúrtörténeti mérföldkő. Magenergia felszabadításának történelmi körülményei. Wigner, Teller, Szilárd munkássága. Atomerőművek elvi felépítésének, műszaki paramétereinek, éves radioaktív kibocsátási adatainak elemzése.	A természetben előforduló nukleáris energiaszabaddulás univerzális jellegének bemutatása A mesterséges nukleáris energiaszabadítás magas technikai szintet igényel. Tudomány – felelősség kapcsolat elemzése. Érvek, ellenérvek egybevetése. A nukleáris energiaszabaddulás további társadalmi vonatkozásai (politikai célok, energiatermelési stratégiák stb). – Az energia termelési alternatívákkal szembeni objektív, mérlegelő álláspont kialakítása.

Tartalom	Kísérletek, fizikátörténeti vonatkozások	Fejlesztési feladatok
energiatermelése. Az atomerőművek biztonsága, környezeti hatásai. Az erőművek előnyei hátrányai. A sugárzások élettani hatása. Sugárvédelem. A sugárzások élettani hatásának fizikai alapjai. Háttérsugárzás fogalma és összetétele. Sugárterhelés fogalma. <i>Elnyelt sugárdózis fogalma és mértékegysége. Dózisegyenérték fogalma és mértékegysége. Küszöbdózis, dóziskorlát fogalma, értéke.</i>	A lakosság átlagos éves sugárterhelése, megoszlásának elemzése, értékelése. <i>Dózisteljesítmény mérése hordozható sugármérővel.</i>	Érvek ellenérvek összevetése, objektív állásfoglalásra való képesség fejlesztése. <i>A sugárzások determinisztikus és véletlenszerű biológiai hatásainak összevetése más egészségkárosító hatásokkal. A megengedhető kockázat ésszerű vállalása a mindennapos emberi tevékenység kockázatainak tükrében.</i>
33. Csillagászat. A kozmikus fizika és részecskefizika elemei – Helyünk a Naprendszerben. Kezdeti elképzelések, a heliocentrikus világkép kialakulása. A Naprendszer szerkezete, keletkezésének elmélete. Bolygók jellemzői, mozgásuk. A Nap összetétele és legfontosabb adatai. Nap- és holdfogyatkozás. – Helyünk a Tejútrendszerben. Távolságok nagyságrendje. Fényév. A Tejútrendszer szerkezete, mozgása. Naprendszer helye a galaktikánkban. – Helyünk a Világegyetemben. Az Univerzum szerkezete. Kozmikus méretek. Galaxisok, csillagok, becsült száma. A Világegyetem mérete és tömege. – Világegyetem modellje. Táguló Univerzum. Ösrobbanás-elmélet. Galaxisok, csillagok keletkezése és fejlődése <i>Vöröseltolódás. Háttérsugárzás.</i> – A Világegyetem-kutatás eszközei, módszerei. Az űrkutatás múltja, jelene és jövője – <i>Elemi részek áttekintése</i> – <i>Leptonok, mezonok, barionok. Párkeltés, pármegsemmisülés. Kvarkok.</i>	– A Naprendszer adatainak tanulmányozása, összefüggések elemzése – A Kopernikuszi fordulat kultúrtörténeti jelentősége. Kopernikusz és Kepler munkássága – <i>A Nap sugárzási teljesítményének mérése (Internetes útmutatással)</i> – <i>Wilson-Penzias felfedezése (kozmosz maradársugárzás)</i> – A XX. századi világűr kutatás fontosabb eseményei, dátumai – <i>Dirac, Gell-Mann, Feynman munkássága a részecskefizikában</i>	Az anyagelvűség alapján álló világnézet formálása, a világ anyagi egységének bemutatása az elemi részekről a galaxisokig. Az anyagszerveződés hierarchiájának megismertetése. <i>Részecskefizika és a kozmikus fizika kapcsolatának bemutatása.</i> <i>A fizika fejlődésének jövője.</i> Annak tudatosítása, hogy a fizika mint természettudomány soha nem tekinthető lezártnak és véglegesnek. Az anyag megismerése kimeríthetetlen.

Követelmények

Hőtan

Az érettségi vizsgára készülők:

- tudják a hőtani folyamatok kvalitatív leírását. Ismerjék a hőtágulások kvantitatív törvényeit, azok egyszerű alkalmazását számításos feladatokban. Ismerjék a hőtágulások gyakorlati jelentőségét;
- ismerjék gázok speciális állapotváltozásait. Az állapotváltozások fogalmát, egységeit, a közöttük fennálló speciális és általános összefüggéseket. Tudják azokat alkalmazni egyszerű számítások elvégzésére. Ismerjék a $p - V$ diagramot, tudjanak azon ábrázolni speciális állapotváltozásokat;
- ismerjék az állapotegyenlet valamelyik alakját. Tudjanak számításokat végezni az állapotegyenlettel, az egyenletből származtatni a speciális gáztörvényeket;
- tudják megfogalmazni – és ideális gázok állapotváltozásaira alkalmazni – a hőtan első főtételét;
- ismerjék a főtétel ideális gázokra vonatkozó összefüggését, és tudják alkalmazni egyszerű feladatok megoldására;
- ismerjék az ekvipartíció tételét, a hőmérséklet statisztikus értelmezését, az ideális gázok kétféle fajhőjét;

- tudják értelmezni a halmazállapot-változások energiaviszonyait makroszkopikus és molekuláris szinten is. Tudjanak egyszerű kalorimetrikus és halmazállapot-változásra vonatkozó feladatot megoldani;
- ismerjék a csapadékképződés módjait és befolyásoló tényezőit;
- tudják értelmezni a nyomás olvadáspontot és forráspontot befolyásoló szerepét;
- legyenek jártasak kalorimetrikus mérések végzésében;
- ismerjék a telítetlen és a telített gázok tulajdonságainak molekuláris értelmezését, a gázok és gőzök közötti különbséget;
- tudjanak értelmezni jelenségeket a II. főtétele alapján;
- tudják molekulárisan értelmezni a II. főtétele, és kimondani az egyenértékű megfogalmazásait;
- ismerjék a hőerőgépek működési alapelvét, hatásfokát, tudjanak körfolyamatokat értelmezni.

Modern fizika

Az érettségi vizsgára készülők

- ismerjék a speciális relativitáselmélet alapfeltevését és annak következményeit: az állandó fénysebességet mint határsebességet, a tömegnövekedés jelenségét;
- tudják megfogalmazni a tömeg–energia egyenértékűséget;
- ismerjék az éterproblémát, az egyidejűség, az idődilatació, hosszúságkontrakció fogalmát;
- ismerjék a hőmérsékleti sugárzás problémáját és Planck kvantumhipotézisét;
- ismerjék a fényelektromos jelenséget és annak problémáját mint a fotonhipotézis kísérleti előzményét;
- tudják megfogalmazni Einstein fotonhipotézisét, és értelmezni a fotoeffektus egyenletét;
- ismerjék a fotocella működését és gyakorlati alkalmazásait;
- tudják meghatározni a kilépési munkát és a Planck-állandót fotocellával történő méréssel;
- ismerjék a fény kettős természetének mibenlétét, a foton modellezésének problémáját;
- ismerjék a fotont mint tömeggel és impulzussal rendelkező anyagi részecskét;
- ismerjék a foton létezésének további bizonyítékait, tudják a foton tömegét és impulzusát kiszámítani;
- tudják megfogalmazni de Broglie anyaghullám hipotézisét;
- ismerjék az elektron hullámtermészetét igazoló kísérleteket;
- tudják kiszámítani az elektron de Broglie-hullámhosszát a gyorsító feszültségéből;
- lássák, hogy az elektron helyének és impulzusának bizonytalansága hullámtermészetéből ered;
- tudják, hogy minden mikrorészecske rendelkezik hullámtulajdonsággal.

Atomfizika

Az érettségi vizsgára készülők

- ismerjék az atomhipotézis legfontosabb kísérleti indítékait, az atomok létezésének közvetett bizonyítékait;
- ismerjék a legfontosabb fogalmakat: atom, molekula, ion, elem vegyület;
- ismerjék a relatív atomtömeg, Avogadro-szám, atomi tömegegység fogalmát;
- tudjanak ezekkel egyszerű számításokat végezni;
- tudják értelmezni az elektromosság atomos szerkezetét az elektrolízis törvényei alapján;
- tudják értelmezni az elektron töltésére, tömegére vonatkozó kísérletek alapelvét;
- ismerjék az elektronra vonatkozó Millikan-kísérletet és Thomson katódsugaras mérését;
- ismerjék az első atommodellek lényegét, azok hiányosságait;
- ismerjék a Rutherford szórási kísérletét és eredményét;
- tudják megfogalmazni a Rutherford-féle atommodell lényegét, hiányosságait;
- tudjanak következtetni az atom és az atommag térfogati és sűrűségi arányaira;
- ismerjék az atomok vonalas színképét és annak kísérleti előállítását;
- ismerjék a Bohr-posztulátumokat és azok következményeit;
- tudják értelmezni a vonalas színkép keletkezését a Bohr-modell alapján;
- tudják kiszámítani a hidrogénatom színképvonalainak hullámhosszát az energiaszintjeiből;
- tudják értelmezni a Franck-Hertz kísérletet mint az atomi energiaszintek bizonyítékát;
- ismerjék a további kvantumszámokat mint az elektron kvantált atomi állapotát meghatározó mennyiségeket;
- ismerjék a négy kvantumszám szemléletes jelentését a Bohr- és a hullám-modell alapján;
- tudják megfogalmazni a Bohr-modell hiányosságait és a hullámmodell lényegét;
- lássák a kvantummechanikai atommodell előnyeit, tudjanak annak messze mutató teljesítőképességéről.

Magfizika

Az érettségi vizsgára készülők

- ismerjék az atommag legfontosabb tulajdonságait, jellemző paramétereit;

- ismerjék az atommag belső szerkezetét és a magstruktúrát meghatározó alapvető kölcsönhatásokat;
- tudják felsorolni az erős kölcsönhatás jellemzőit, ismerjék a magon belüli energiaviszonyokat és nagyságrendeket;
- *tudják, hogy a mag sűrűsége állandó, ami a cseppmodell alapjául szolgál;*
- ismerjék a tömeghiány és a kötési energia fogalmát és összefüggésüket;
- *tudjanak tömeghiányból kötési energiát és fajlagos kötési energiát számítani;*
- *tudjanak következtetni a fajlagos energia görbéből az atomenergia felszabadulásának módjára;*
- *kvalitatív módon tudják értelmezni a görbe menetét a cseppmodell segítségével;*
- ismerjék a radioaktív sugárzás felfedezését, fajtáit és legfontosabb tulajdonságait;
- tudják értelmezni a sugárzások keletkezését a magok radioaktív bomlásával;
- ismerjék az aktivitás, felezési idő fogalmát, a radioaktív bomlás törvényszerűségét;
- *tudjanak egyszerű számításokat végezni a bomlási törvény alapján;*
- ismerjék a magreakció és a mesterséges radioaktivitás jelenségét;
- tudják felírni a magreakciók, radioaktív bomlások reakció-egyenleteit;
- ismerjék a radioaktív izotópok legfontosabb gyakorlati alkalmazásait;
- ismerjék a radioaktív sugárzások élettani hatását;
- *ismerjék az elnyelt dózis, dózisegységérték fogalmát, egységét;*
- tudjanak a radioaktív háttérsugárzásról, annak eredetéről, összetételéről;
- ismerjék a sugárterhelés fogalmát és háttérsugárzásból eredő mértékét;
- ismerjék az atomenergia természetes felszabadulásának módjait és helyeit;
- ismerjék a Nap és a csillagok energiatermelésének folyamatát;
- tudjanak a maghasadásos láncreakció felfedezéséről és kísérleti megvalósításának módjairól és körülményeiről;
- ismerjék az atomreaktor és az atombomba működési elvét;
- tudják, miként szabadul fel magergia az atomerőművekben;
- ismerjék az atomerőmű veszélyforrásait, biztonsági intézkedéseit, környezeti hatását;
- tudják összehasonlítani a nukleáris energiatermelést más energiatermelő alternatívákkal;
- lássák és tudják objektív módon megítélni az atomerőművek előnyeit és hátrányait;
- ismerjék a hazai nukleáris energiatermelés legfontosabb paramétereit;
- ismerjék a fúziós energia mesterséges felszabadításának módját és szabályozásának nehézségeit, a jövő fúziós erőműveinek előnyeit.

Csillagászat

Az érettségi vizsgára készülők

- ismerjék Földünk helyét a kozmikus világban;
- ismerjék a világegyetem felépítését, törvényszerűségeit, keletkezését, fejlődését;
- ismerjék az űrkutatás eddigi eredményeit és azok hasznát;
- tudjanak a kutatás főbb irányairól, várható eredményekről.

Kimeneti követelmények a 12. tanév végén

A jelöltek:

- tudjanak a témák megadott címe alapján vázlatot készíteni, és ismerjék fel azt, hogy milyen részletek, milyen mélységű feldolgozásban tartoznak a témához. *Legyenek képesek vázlatot készíteni a fizikai ismereteik bármilyen rendszerű előre fel nem dolgozott csoportosítása alapján is;*
- vegyék észre a kapcsolatot az egyes témákhoz tartozó kísérletek, azok elemzésének eredményei és a téma lényege között, ezt felhasználva építsék fel gondolati rendszerüket. *Tudjanak ugyanilyen kapcsolatot teremteni a közösen fel nem dolgozott témákhoz tartozó kísérletek és a téma egésze között;*
- emlékezzenek az egyes témákhoz tartozó jelenségek, fogalmak, mennyiségek, törvények, alkalmazások, gyakorlati kapcsolatok lényegére, tudják azokat felhasználni gondolkodásukban, valamint gondolataik kifejtése és az ezekkel kapcsolatos feleletválasztós, illetve nyíltvégű kérdésekre adott válaszaik közben;
- ne feledkezzenek meg arról, hogy a fizika fejlődése kölcsönhatásban volt és van a társadalom, a gazdaság fejlődésével, ezért tartásuk fontosnak a fizikatörténeti vonatkozásokat összekapcsolni az emberiség és hazánk történelmével;
- legyen jártasságuk a számításal járó hagyományos – az alapóraszámok keretei között kidolgozott – feladatok megoldásában és az összetettebb kapcsolatok felismerését igénylő feladatoknál is;
- tudják elvégezni a fizikaórákon megismert (elvégzett, látott vagy leírás alapján megismert) kísérleteket elemezni, következtetéseket levonni belőlük.

KÉMIA

9–12. évfolyam

A kémia tanításának célja és feladatai

A kémia tanításának célja és feladata, hogy a tanulók fokozatosan sajátítsák el azt a kémiai műveltségtartalmat és szemléletet, amely a 21. század kulturált emberét képessé teszi arra, hogy a környezetében megjelenő és mindennapi tevékenységében felhasználásra kerülő anyagok kémiai tulajdonságait, hatásait, a kémiai jelenségeket és azok összefüggéseit, törvényeit megértse, és segíti őt az anyagok tudatos felhasználásában. Az anyag sokféleségének bemutatása mellett e sokféleség osztályozásával meg kell mutatni, hogy az néhány egyszerű elv alapján jól megérthető és kezelhető. A továbbfejleszthető ismeretanyag és a szemléletmód járuljon hozzá a tanulók egységes természet- és társadalomképének formálásához, egyéni képességeik felismeréséhez és fejlesztéséhez, a természettudományok iránti érdeklődés és az önművelés iránti igény felkeltéséhez. A tanulók tudjanak ismeretekhez jutni a természeti és technikai környezet jelenségeinek, folyamatainak megfigyelése, mérése, vizsgálata és értelmezése, illetve az ismeretterjesztő irodalom, a könyvtár és az elektronikus információhordozók révén. Legyenek képesek a természettudományok körébe tartozó különböző problémák felismerésére. A kémia tanulása alakítson ki felelősségteljes tudást az élő környezet megóvása és az egészséges életmód megvalósítása érdekében.

A kémiai tananyag a lehetőségek maximális felhasználásával kapcsolódik több más műveltségterülethez, azokkal együttműködve tekinthetők át az embernek, az általa létrehozott társadalomnak, valamint az őt körülvevő természetnek a kölcsönhatásait. A kémia műveltségi terület keretei között folyó nevelés-oktatás a fenntartható fejlődés igényeinek megfelelően formálja a tanulók gondolkodásmódját, természethez való viszonyát. Az informatika tárgyban elsajátított képességek, készségek gyakoroltatása, továbbfejlesztése során alapvető önművelési, ismeretszerzési technikákat gyakorolhatnak a diákok. A kémiai eljárások, valamint az egyes elemek, vegyületek, módszerek felfedezésének történetével, neves kémikusok tevékenységének tanításával az a cél, hogy kialakuljon a tanulóknál a kémia kultúrtörténeti szemlélete.

A kémiaoktatás feladata, hogy nyújtson maradandó és hasznosítható tudást, komplex természetbarát szemléletet, biztosítson olyan kémiai alpműveltséget, amely alkalmas a szakirányú képzés megalapozására.

Ismeretszerzési, -feldolgozási és alkalmazási képességek fejlesztésének lehetőségei, feladatai

A tanterv **a fejlesztési feladatok** közül kiemelt hangsúllyal a következőket tartalmazza:

- a természettudományos megismerés módszereinek bemutatása,
- a kémiatanulás módszereinek bemutatása, a tanulási készség kialakítása, fejlesztése,
- tájékozódás az élő és az élettelen természetről,
- az egészséges életmód feltételeinek megismertetése,
- a környezetért érzett felelősségre nevelés,
- a hon- és népismeret, hazaszeretetre nevelés, kapcsolódás Európához, a világhoz,
- a kommunikációs kultúra fejlesztése,
- a harmonikusan fejlett ember formálása,
- a pályaorientáció,
- a problémamegoldó képesség, a kreativitás fejlesztése,
- döntésképes személyiségek fejlesztése, akik tárgyi ismereteik segítségével, képesek a lakóhely és az iskola közvetlen aktuális problémáinak, sajátos természeti adottságainak megismerése alapján véleményt formálni és cselekedni.

A tanulók

- megfigyelőképességének és a fogalmak megalkotásán keresztül logikus gondolkodásmódjának fejlesztése,
- önállóan végzett célirányos megfigyeléseik és kísérleteik eredményeiből, a megismert tények, összefüggések birtokában legyenek képesek következtetések levonására, ítéletalkotásra,
- életkori sajátosságaiknak megfelelően legyenek képesek a jelenségek közötti hasonlóságok és különbségek felismerésére,

- legyenek képesek arra, hogy gondolataikat szóban és írásban nyelvtanilag helyesen, világosan, szabatosan, a kémiai szakkifejezések helyes alkalmazásával fogalmazzák meg,
- ábrákat, grafikonokat, táblázati adatokat tudjanak értelmezni, számítási feladatokat megoldani, ismerjék és alkalmazzák a problémamegoldás elemi műveleteit,
- tudják magyarázni ismereteik mennyisége és mélysége szerint a természeti jelenségeket és folyamatokat, valamint a technikai alkalmazásokat,
- használjanak modelleket,
- szerezzenek gyakorlottságot az információkutatásban,
- legyenek alkalmasak arra, hogy elméleti ismereteiket a mindennapok által felvetett kérdések megoldásában alkalmazzák,
- ismerjék fel az ismereteikhez kapcsolódó környezeti problémákat, ismereteik járuljanak hozzá személyiségük pozitív formálásához,
- tudják, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel sem pótolható érték,
- legyenek tájékozottak arról, hogy a természettudomány fejlődése milyen szerepet játszik a társadalmi folyamatokban, a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának az eredménye, és e munkában jelentős szerepet töltenek be a magyar tudósok, kutatók is.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól

A tanulók egy-egy iskolai szakasz lezárásának végén életkoruknak megfelelő szinten tudják, hogy a sokszínű anyagi világ egységes. Értsék meg, hogy a természet egységes rendszer, melyet az emberi megismerés vizsgál különféle szempontok és módszerek alapján. A tanulók legyenek tudatában annak, hogy a felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye. Ismerjék a kémiai ismeretekhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat. Tudják, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek tervszerű és alkotó jellegű alkalmazása áll. Tudják, hogy a kémiai tudományok eredményei milyen szerepet játszottak és játszanak napjainkban a társadalom fejlődésében.

Tájékozottság az anyagról

Az anyagszerkezeti ismeretek nem lehetnek egzaktak, továbbfejlesztésre alkalmas formában szerepelnek a tantervben, és támaszkodnak a fizikában megismert fogalmakra és törvényekre. A cél az, hogy az anyag részecske természetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak megfelelő ismeretekkel. Ismerjék meg a környezetükben előforduló fontosabb anyagok részecskeszintű szerkezetét.

A személyes tapasztalatok és előző tanulmányok alapján a már megismert anyagokat tudják egységes rendszerbe foglalni. Ismerjék fel, hogy ugyanaz az anyag többféle halmazállapotban is megjelenhet. A szerkezet és a tulajdonságok kapcsolatának következetes bemutatása a különböző elemek és vegyületek tárgyalása során lehetővé teszi a természettudományos gondolkozásmód kialakítását, fejlesztését.

A tanulók áttekintést kapnak a tápanyagok szerepéről, értékéről, a táplálkozás egészségmegőrző szerepéről és az egészséges étkezési szokásokról.

A diákoknak ismerniük kell az őket különösen veszélyeztető egészségkárosító anyagok közül a nikotin és a könnyen elérhető, tudatállapotot befolyásoló anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

A részecskékről tanult ismeretek szintjén feladat az, hogy alakuljon ki a diákok elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről.

A makro környezetben az ismeretek tudatos közvetítése során lehetővé válik megmutatni a tanulóknak a szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit és ezek kapcsolatait; elősegíteni a tájékozódást a természeti és a társadalmi folyamatokban, a térben és időben, a technikai, valamint információs környezetükben.

A kémia tantárgy óraterve

A tanterv tartalmazza a kerettantervben megjelölt művelődési anyagot. Tartalmának elrendezésével, feldolgozásmódjával lehetővé kívánja tenni, hogy a tanulók életkori sajátosságait maximálisan figyelembe véve lehetővé váljék a továbbhaladás feltételeinek biztosítása.

A kémia tantárgy óraterve

	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam
Heti óraszám	2	2	1,5	1,5
Évfolyamok óraszám	74	74	56	56

A tanterv tartalma olyan tudományosan megalapozott, korszerű, alapvető kémiai ismereteket foglal magában, amelyek segítségével a tanulók egyrészt megértik az őket körülvevő anyagi világot, másrészt képessé válnak arra, hogy bekapcsolódjanak környezetük életének gyakorlatába. Dönteni tudjanak adott helyzetekben, például továbbtanulási irányukról, további életükről.

A kémiatanítás korábban a természetismeret tantárgyban elsajátított ismeretekre és képességekre építve vezeti be a tanulókat az alapvető kémiai ismeretek körébe. A tanterv az előzőekhez viszonyítva jobban épít az anyagismeretre, és szélesebb körben tárgyalja az anyagok gyakorlati alkalmazásainak lehetőségeit is.

Hangsúlyozottan szerepelnek a művelődési anyagban a környezeti hatásokkal összefüggő kérdések. Azt a látásmódot kívánja a megfelelő összefüggések bemutatásával kialakítani, hogy civilizált életkörülményeink létrehozásában nélkülözhetetlen szerepe van a kémia tudományának, a nagyiparnak, ugyanakkor bizonyos anyagoknak környezetkárosító hatásuk is jelentős lehet. Az ipar felelősségén túl, a mindennapi életben állandóan használt kémiai anyagok hozzá nem értő, felelőtlen alkalmazása is hosszú idő alatt, nagy költségek árán helyrehozható károsodásokat okozhat környezetünkben.

A tantervben nagyobb hangsúlyt kapnak és néhány kérdéssel kiegészítve szerepelnek az energiaforrások. Külön fejezetbe kerültek azok az ismeretek, amelyek néhány, a mindennapi életünkben gyakran használt anyagra vonatkoznak. Ezek a papír, az üveg, a kerámiaanyagok, építőanyagok, építési kötőanyagok. A fenti anyagok felismerésére, céltudatos, balesetmentes használatára vonatkozó ismeretek a mindennapi élet szempontjából jelentősek. A tantervben számos helyen utalás található a háztartásban használt kémiai anyagok alkalmazására, azok hatásaira és veszélyeire irányítja a figyelmet.

A tanterv sajátos megközelítése, nézőpontja

A tanterv a megfigyelésekre, közvetlen tapasztalatokra épített szakmai tartalom feldolgozása mellett nagy hangsúlyt helyez arra, hogy a kémiát mint gyakorlati tudományt mutassa be, igyekszik minden lehetőséget felhasználni arra, hogy az egyes témák keretében ismertesse azok kapcsolatát a mindennapi élettel, a tudomány alapjaival, annak szemléletmódjával.

A tanterv által javasolt tanulási módszerek között jelentős szerepet kap a tanulók munkáltatása. A feldolgozásra kerülő tartalomtól függően számos esetben nyílik lehetőség problémafelvetéssel történő munkáltatásra, más esetekben tankönyvvel, feladatlapokkal, tanulói kísérletekkel válik lehetővé az önálló ismeretszerzés módszereinek gyakoroltatása. A tanterv követelményeinek teljesítése során igényli az iskolán kívüli lehetőségek felhasználását is: a valós élethelyzetekben történő gyakorlással, az anyagok és változások bemutatásával, egyéni megfigyelések végeztetésével, népszerűsítő irodalom, gyűjtemények, múzeumok, az információhordozók (rádió, tv, video, számítógép, Internet) egyes anyagainak feldolgozásával.

Sajátos nevelési, képzési feladatainak teljesítése révén hozzájárul a természet megszerettetéséhez, a természet kincseinek megóvása iránti felelősség alakításához.

A tanterv átlagos képességű és érdeklődésű tanulócsoporthoz számra készült, ettől mindkét irányban az adaptáció megvalósítható, a tartalom bizonyos határok között változtatható. A meglevő ismeretekhez, képességekhez mért igényszintek növelése, mind a haladási tempó, mind a tanulás intenzitásának növelése a tanulók tudásának, kommunikációs képességének és személyiségének fokozatos fejlesztését szolgálja.

A fejlesztési feladatok között megjelölt módszerek a felzárkóztatás mellett lehetőséget kínálnak a kiemelkedő szellemi adottságokkal rendelkező tanulók fejlesztésére: egyéni és csoportos munkáltatással, problémamegoldásokkal, számítási feladatok végeztetésével, az iskolai könyvtár népszerűsítő irodalmi anyagának feldolgoztatásával, átgondolt szakmai, logikai struktúrával bíró elemzési feladatok adásával. A

fejlesztést elősegíti a tartalmi összefüggések esetén az alkalmazott módszerek hasonlósága, a közös alapelvek felismertetése.

A tantervi tartalom, az ismeretszerzés változatos módszerei lehetővé teszik, hogy a tanár a differenciált foglalkoztatás eszközeivel az elsajátítandó tudáselemek tudatossági szintjeit az egyes tanulók felkészültségéhez, adottságaihoz alkalmazkodva legyen képes fejleszteni. Fokozatosan bővítve a művelődési anyag tartalmán túl a ráismerés, az ismeret, a megértés, az alkalmazás és a tudatosság szintjén elsajátított ismeretek körét. Ezzel párhuzamosan folyhat az elvégzendő műveletek begyakoroltsági szintjeinek, a tájékozottság, a jártasság, a készség, az automatizáltság szintjeinek mérése, amely megvalósítható a különféle ellenőrzési módszerek alkalmazásával. A tartalom által kínált, változatosan felhasznált ismeretközvetítési módszerek megválasztásával valósítható meg a tanulók differenciált fejlesztése.

Az érettségire történő felkészítés feladata az előző négy évben tanult kémiai ismeretek anyagszerkezeti ismeretek alapján történő áttekintése, rendszerezése, kiegészítése, továbbá a párhuzamosan tanított természettudományos tantárgyak olyan összefüggéseinek bemutatására koncentráljon, amely kialakítja a társadalmi igényeknek megfelelő egységes természettudományos szemléletmódot. A tantervi tartalom lehetővé kívánja tenni, hogy a biológia az életfolyamatokat az egységes anyag megnyilvánulásaként, az egyetemes természettörvények alapján vizsgálható és megérthető jelenségkörként tárgyalhassa.

A megjelölt részletes érettségi követelményrendszer alapján került sor a tanterv összeállítására. Ezért a tanterv a célok, a feladatok, a tartalom és a fejlesztési követelmények, továbbá az értékelés szempontrendszerét tartalmazza. A tanterv fentiekben jelölt szakaszai részletesen tartalmazzák azokat az ismereteket, eljárásokat, amelyek lehetővé teszik az érettségire történő sikeres felkészítést. A kétszintű érettségi közül az emelt szint teljesítéséhez szükséges célok és fejlesztési követelmények megjelölése •-tal történt.

9. évfolyam

Általános kémia

Évi óraszám: 74

Célok és feladatok

A kémiai ismeretek az anyagszerkezeti alapok nyújtásával és az összefüggések, törvények feltárásával adjanak magyarázatot az anyagok tulajdonságaira. Tudatosítsa, hogy az anyagok átalakítása és felhasználása az emberi társadalom létérdeke, mutassa meg a kémia és az ember természetes és szükséges kapcsolatát. Érzékeltesse azt, hogy a kémia milyen szerepet töltött be az emberiség, és milyen meghatározó a modern társadalom életében.

A művelődési anyag feldolgozásmódja alakítsa ki a tanulóknál az önálló ismeretszerzés igényét, segítse elő adottságaiknak megfelelően egyéni módszereik kialakítását. Legyenek képesek az ismeretszerzés folyamatának és eredményeinek kritikus értékelésére.

A tanulók

- gyakorolják az előző évfolyamokon elsajátított anyagszerkezeti ismeretek alkalmazását a tulajdonságok és a szerkezet kapcsolatának bemutatására,
- szerezzenek jártasságot a kémiai reakciók osztályozásának elvégzésében, a redoxifolyamatok irányának becslése, a standardpotenciálok összehasonlítása alapján,
- a kísérletezésben ismerjenek meg új, az előzőeknél összetettebb eszközöket,
- legyenek képesek a kísérleti eredmények értelmezésére az előzőekben tanult összefüggések, elméletek alapján,
- használjanak modelleket a bonyolultabb szerkezetek megismeréséhez,
- legyenek képesek a vizsgálatok eredményeinek különféle médiaeszközök használó, informatív és esztétikus bemutatására,
- gyakorolják az igényesen fogalmazott ismeretterjesztő irodalom, a lexikonok, a sajtó, a kézikönyvek és az elektronikus információhordozók használatát, feldolgozását.

Témakörök

1. Atomszerkezeti ismeretek	12 óra
2. A kémiai kötések, anyagi halmazok	15 óra
3. Kémiai reakciók	26 óra
4. Elektrokémiai alapismeretek	15 óra
Év végi ismételés	6 óra
Összes óraszám	74 óra

1. Atomszerkezeti ismeretek (12 óra)*Célok és feladatok*

Az atomok szerkezetére vonatkozó elméletek rövid tudománytörténeti áttekintése után a kvalitatív kvantumfizikai részecskeképpel, annak felhasználásával kerüljön sor az anyagok tulajdonságainak és a jelenségek magyarázatára. Az atomok alkotórészeivel kapcsolatos tudás alkalmazása kapjon fontos szerepet egyes fogalmak megalkotásában pl. molekulák képződése, kémiai kötések, másodlagos kötések, kristályos szerkezet kialakulása.

Az atommag szerkezetére vonatkozó modellek közül egynek a használata fontosabb jelenségekkel (pl. a radioaktivitással) összefüggésben. Alternatív elgondolások elemzése a nukleáris energia hasznosításának társadalmi kérdései kapcsán. A nukleáris folyamatok gyógyászati alkalmazásainak ismertetése, jelentőségük hangsúlyozása. A mikrovilágba történő bepillantással egyidejűleg a megismerhetőség eszközei, korlátai is bemutatathatók. A kémiatanulás megkönnyítése az elektronhéjak felépítésének ismeretében a periodicitás alkalmaztatásával. A periódusos rendszer adatai alapján a következtetési lehetőségek bemutatása, az alkalmazás gyakorlása, fokozatosan készségszintre emelése. Az önálló irodalmazás, az anyaggyűjtés gyakoroltatása, kiselőadások tartása.

A tanulók

- ismerjék és értsék meg a különféle atommodellek használatának előnyeit,
- ismerjék meg az atomokat felépítő elemi részecskéket, az izotópok gyakorlati jelentőségét,
- a tömegszám és a rendszám ismeretében tudják megadni az elektronok, a protonok és a neutronok számát,
- értsék az atomok elektronszerkezetének kiépülését, ismerjék a periodikus tulajdonságokat,
- legyenek képesek az atomok elektronszerkezete és periódusos rendszerbeli helye közötti összefüggés alkalmazására.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A laboratóriumi kísérletezés elővigyázatossági rendszabályai Atommodellek	Előző ismereteik felidézése, kiegészítése. Az atomok szerkezetére vonatkozó elméletek és azok továbbfejlesztési lehetőségeinek megbeszélése a kutatási eredmények tükrében.
Az atom felépítése	Az elemi részecskék ismeretében a periódusos rendszer segítségével az egyes alkotórészek számítási feladatokkal történő gyakoroltatása.
A radioaktivitás jelentősége	Példák bemutatásával elemezni a radioaktivitás szerepét az energiaellátásban, a kutatásban (a kormeghatározásban) és a gyógyászatban. Adatok gyűjtése a Curie házaspár és Hevesy György életével és munkásságával kapcsolatban.
Az atomenergia	A maghasadási folyamatok előnyei és veszélyei. A Paksi Atomerőmű szerepe hazánk energiaellátásában. A nukleáris energia hasznosításának társadalmi kérdései.
Az elektronburok szerkezete	Általánosan érvényesülő természeti törvény (az energiaminimumra törekvés) hangsúlyozása, alkalmazása.
Az elektronhéjak kiépülése	Az elektronhéjak kiépülése során tapasztalt periodicitás és az elemek tulajdonságainak kapcsolata.
Összefoglalás, rendszerezés	

2. Kémiai kötések, anyagi halmazok (15 óra)

Célok és feladatok

A tanulók értsék és tudják, hogy az anyagok tulajdonságait az alkotórészek és a közöttük levő kölcsönhatások határozzák meg. Az atomok alkotórészeivel kapcsolatos ismeretek alkalmazása az anyagok tulajdonságainak és a folyamatok, jelenségek magyarázatában és más fogalmak meghatározásában (molekulaképződés, kémiai kötések, másodlagos kötések, kristályos szerkezet kialakulása). Váljon a tanulók igényévé a mindennapi tapasztalatok háttérének mélyebb értelmezése.

Értsék a fémes kötés kifejezést. Értsék a kovalens kötés kialakulásának módját. Tudjanak megnevezni mindennapi életükben előforduló molekulákból álló anyagokat. A tanulók értsék az ionkötés fogalmát. Tudjanak megnevezni mindennapi életükben előforduló ionvegyületeket.

A tanulók

- értsék a delokalizált elektronok szerepét a fémes kötés kialakításában,
- értsék a kovalens kötés kifejezést,
- értsék a molekulák polaritásának okait, a másodrendű kötésekben adódó tulajdonságokat,
- megadott összegképlet alapján tudják elem- és vegyületmolekulák modelljeit összeállítani,
- elektronszerkezeti ismereteik alapján értsék, hogy miért és hogyan keletkeznek az atomokból ionok,
- értsék az ionkötés fogalmát. Tudják, hogy az indexszám nem mennyiséget, hanem arányt jelent,
- ismerjék a mindennapi életükben előforduló ionkötésű vegyületek néhány tulajdonságát,
- legyenek képesek az ionvegyületek képletének megszerkesztésére az ionok töltése és az ionok aránya közötti összefüggés felhasználásával,
- ismerjék az anyagi halmaz fogalmát, a halmazállapotok jellemzőit, a moláris térfogat fogalmát,
- a folyadékokban és a kristályos anyagokban előforduló első- és másodrendű kötőerőket,
- tudják, hogy az ionvegyületek és a kovalens vegyületek vízben való oldásának az alapja a dipólus vízmolekulák és az oldódó anyag részecskéi közötti vonzás,
- ismerjék fel, hogy az oldhatóság az oldandó anyag és az oldószer anyagi minőségétől függ,
- tudják összekapcsolni, értelmezni a makroszkopikus jelenségeket a halmazt képező részek szerepével,
- értsék a kolloidállapot lényegét,
- értsék a homogén keverék és a heterogén anyagok fogalmát, tudjanak példákat mondani,
- ismerjék az anyagok részecskeméret szerinti csoportosítását,
- ismerjék az anyagok közeg és az elosztatott anyag halmazállapota szerinti csoportosítást,
- legyenek képesek a különféle kolloid rendszerek felismerésére és megkülönböztetésére,
- ismerjék fel a mindennapi életünkben előforduló kolloid rendszereket,
- tudják ismereteiket a mindennapi életben előforduló anyagokkal kapcsolatban alkalmazni, értsék a kolloid rendszerek jelentőségét,
- legyenek képesek a keverékek tulajdonságait felsorolni, indokolni, kísérletekkel igazolni,
- tudjanak egyszerű vizsgálatokat megtervezni, végrehajtani a keverékek szétválasztásával kapcsolatosan,
- használják az anyagok, mennyiségek konvencionális jeleit,
- legyenek képesek a vizsgálatok, kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az elsőrendű kötések	A kötések csoportosítási elvének bemutatása.
A fémes kötés	A delokalizált elektronok szerepe a fémek tulajdonságainak kialakításában.
A kovalens kötés	Megadott atomok esetében a kovalens kötés(ek) kialakulásának jelölése a kötő és nemkötő elektronpárokkal.
A molekulák térbeli alakja, a kovalens kötés polaritása	A kovalens kötés(ek) és a kötésben nem levő elektronpárok számának szerepe a molekula térszerkezetének kialakításában.
Ionok képződése atomokból, az ionkötés	Modellek összeállítása, az ismeretek gyakorlása. Az ionok képződési feltételének vizsgálata a periódusos rendszer egyes főcsoportjaiban levő elemek atomjainak példáin. Az elsőrendű kötések összehasonlítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A másodrendű kötések	A molekulák közötti kölcsönhatások lehetőségének vizsgálata. Adatok gyűjtése hidrogénkötést tartalmazó anyagokra vonatkozóan.
Anyagi halmazok, halmazállapotok	Az állapothatározók szerepe az anyagok halmazállapotának kialakításában.
A gázok. Avogadro törvénye	A gázok jellemzése részecskék figyelembe vételével. Számítási feladatok végzése.
A folyadékok. Az oldatok	A folyadék állapotban elhelyezkedő részecskék helyzetének összehasonlítása a gázok részecskéivel. Különböző koncentrációjú oldatok készítése.
Az oldódás	Az oldódás feltételeinek, valamint az anyagok szerkezete és az oldószer minősége közötti kapcsolatok vizsgálata.
Az oldatok töménységének megadása	Számítási feladatok megoldása.
A szilárd anyagok	A részecskékre ható erők a szilárd halmazállapotban. A három halmazállapotban a részecskék mozgásának összehasonlítása.
Kristályrács típusok	A kristályos anyagok jellemzése a rácspontokban található anyagi részecskék és a közöttük működő erők típusa alapján. Kristályszerkezeti alapon a gyémánt és a grafit tulajdonságainak összehasonlítása.
Az atomrács	A gyémánt kristályszerkezetének elemzése alapján tulajdonságainak megbeszélése.
A fémrács	A fémkristályok gyakori rács típusainak bemutatása, a szerkezet és a tulajdonságok kapcsolatának elemzése.
A molekularács	A molekularácsot alkotó halmazok esetén a molekulán belül és a molekulák között működő erők jelentőségének szemléltetése, a tulajdonságok értelmezése.
Az ionrács	A helyhez kötött ionok és közöttük működő elektrosztatikus erő következményeinek megbeszélése egyszerű és összetett aniont is tartalmazó kristályok esetében (NaCl, CaCO ₃).
Kolloidkémiai alapfogalmak	A tantervi ismeretek alkalmazása a mindennapi életben előforduló néhány anyag és jelenség esetében. Adatok gyűjtése Zsigmondi Richárd életével és munkásságával kapcsolatban.
Kolloidok és heterogén rendszerek	Kiemelkedő szerepük megbeszélése a természeti jelenségek (köd, füst, hab, emulzió, szuszpenzió) és az élelmiszerek esetében.
Összefoglalás, rendszerezés	

3. Kémiai reakciók (26 óra)

Célok és feladatok

Az atomok és a molekulák fogalmának alkalmazása a kémiai folyamatok értelmezésében. A vegyületek képződésével és bomlásával kapcsolatos változások vizsgálata. A kémiai egyenletek felírása, elemzése, alkalmazása.

A kémiai reakciók több szempontból történő megközelítése. A különböző anyagok és a kémiai változások összefüggéseinek bemutatása. Az elmélet és a gyakorlat kölcsönösségének ismertetése.

Az elméleti ismeretek alkalmazása a kísérletek elemzésekor, az ipari folyamatok bemutatásakor. Számítási feladatok végzése.

A tanulók

- tudják használni a kémiai jeleket a reakciók anyagainak jelölésére,
- értsek és tudják alkalmazni a reakcióegyenlet-írás elemi lépéseit,

- tudják a tanult reakciókat a reakciótípusok szerint csoportosítani,
- tudják a reakcióban szereplő kiindulási és keletkezett anyagokat megnevezni és ismertetni a halmazok kötését,
- legyenek képesek a reakcióban szereplő anyagok szerkezetváltozásának megállapítására,
- adekvátan alkalmazzák az elsajátított fogalmakat,
- gondolataikat, problémamegoldásaikat, érveléseiket szakszerűen fogalmazzák meg,
- tudjanak önállóan elvégezni egyszerűbb kísérleteket, és azok eredményeit értelmezzék,
- szerezzenek jártasságot a kémiai folyamatok jelölésére szolgáló egyenletek írásában,
- tudják, hogy a kémiai folyamatokra jellemző a tömegmegmaradás,
- válják szemléletükké, hogy a kémiai változások során a rendszer és a környezete között mindig történik energiacsere,
- tudják, hogy a kémiai reakciók sebessége több tényezőtől függ,
- ismerjék néhány jelentős kémiai átalakulás gyakorlati jelentőségét,
- az átalakulásokat kísérő energiaváltozások típusait,
- tudjanak készíteni az energiaváltozást feltüntető diagramokat,
- ismerjenek egyirányú és megfordítható kémiai reakciókat,
- ismerjék meg az egyensúlyi állapotot befolyásoló tényezőket,
- ismerjék és értsék meg a protonátmenettel járó kémiai reakciók lényegét,
- értsék a víz disszociációjának következményét, és a vizes oldatok különböző kémhatásának okát,
- értsék annak okait, hogy mely sók oldódnak és melyek azok, amelyek hidrolizálnak,
- értsék a pH jelentőségét az emberi szervezetben, a növény- és állatvilágban egyes megbeszélte példák alapján,
- értsék azt, hogy két kölcsönhatásba lépő anyag közül melyik az oxidáló- és melyik a redukálószer,
- értsék az oxidációs állapotra jellemző oxidációs szám fogalmát,
- értsék a szerves vegyületek elnevezésében kialakított logikai rendet, ismerjék néhány közhasználatban elterjedt vegyület triviális neve mellett tudományos nevét is.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kémiai átalakulások	Az előző kémiai tanulmányok során megismert kémiai reakciók esetében az anyagi részecskék átalakulásának vizsgálata, sztöchiometriai egyenletek írása.
Kémiai számítások (sztöchiometria)	A kémiai számításoknál alkalmazható összefüggések különféle példák esetében történő alkalmazása.
A kémiai reakciók energiaváltozásai (reakcióhő)	A kémiai változásokat kísérő energiaváltozások esetében a rendszer és a környezet kapcsolatának vizsgálata, energiadiagramok értelmezése és rajzolása.
A kémiai reakciók feltételei	A reakciók feltételeinek vizsgálata azonos és különböző halmazállapotú anyagok kölcsönhatása esetében.
A reakciósebesség befolyásolása	A reakciósebességet befolyásoló tényezők kísérleti szemléltetése, a katalizátorok szerepe az ipari folyamatokban és a környezetszennyezés csökkentése érdekében.
A kémiai folyamatok iránya, egyensúlyi reakciók	Az egyirányú és megfordítható kémiai reakciók ok-okozati összefüggéseinek vizsgálata.
Az egyensúlyi állapot befolyásolása	A dinamikus egyensúly és az egyensúly eltolódásának lehetőségei egy jelentős ipari eljárás bemutatása kapcsán.
Protonátmenettel járó reakciók	A sav-bázis reakciók értelmezése, a mindennapokban tapasztalható példák megbeszélése.
A víz disszociációja, a kémhatás	Különböző vizes oldatok pH értékének vizsgálata sav- és lúgoldat hígítása és töményítése esetén.
A közömbösítés	A sók képződésének értelmezése ionegyenlettel. A sók és a víz kölcsönhatásának lehetőségei (oldódás, hidrolízis).
A pH jelentősége az élő szervezetekben	Az élelmiszerek és az emberi szervezet sav-lúg egyensúlyának néhány kérdése, valamint a pH jelentősége a növény- és állatvilágban.
Elektronátmenettel járó reakciók	A redoxi reakciók összefoglalása, a kölcsönhatásba lépő anyagok vizsgálata alapján.
Oxidációs állapot és az oxidációs szám	A vas és a réz reakcióinak példáin az oxidációs szám

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	fogalmának bemutatása. A fogalom alkalmazása eddig megismert vegyületek esetében.
A redoxireakciók, mint oxidációsszám-változással járó reakciók A szervesetlen vegyületek elnevezése	Összefoglaló rendszerező óra, az előzőekben megismert fogalmak alkalmazására. A tanulmányozott vegyületek elnevezésének tudatosítása, rendszerezése.

4. Elektrokémiai alapismeretek (15 óra)

Célok és feladatok

A kémiai reakciók által előidézett elektromos jelenségek, valamint az elektromos energia hatására bekövetkező kémiai változások bemutatása. Az elektrokémiai folyamatok gyakorlati jelentőségének felismertetése, értelmezése, energetikai viszonyainak bemutatása. A tudományos eredmények technikai alkalmazásával összefüggő problémák értékelésével kapcsolatban a tanulók személyiségének formálása. Tudatos és felelős állásfoglalás kialakítása.

Az elméleti ismeretek és a gyakorlat kapcsolatának szemléltetése. A hétköznapi tapasztalatok szakmai hátterének megadása, az ismeretek elemzése. Az oknyomozó gondolkodásmód fejlesztése.

A kísérleti eredményeket feldolgozó önálló elemzés gyakorlása.

A tanulók

- legyenek képesek a redoxireakciókról tanultak alkalmazására,
- legyenek képesek a fizika tantárgyban tanult elektromosságtani fogalmak felhasználására,
- tudjanak egyszerű kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani,
- ismerjék az elektrolízis néhány gyakorlati alkalmazását,
- ismerjék a galvánelemek felhasználási lehetőségeit,
- szerezzenek jártasságot a redoxifolyamatokat jelölő egyenletek írásában,
- legyenek képesek megállapítani, hogy a kísérletek során az egyik tényező mennyiségi változása következtében miként változik meg a vele összefüggésben levő másik mennyiségi tényező,
- gyakorolják a reakcióegyenleten alapuló kémiai számításokat,
- a standardpotenciál táblázatot használva tudjanak redoxireakciókat értelmezni.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Galvánelemek	A galvánelemek, a savas akkumulátor, a száraz- és a tüzelőanyag-elemek működési elvének összehasonlítása és gyakorlati alkalmazásaik.
Elektródpotenciál	Különböző elektródokból összeállítható galvánelemek elektromotoros erejének vizsgálata az elemek standardpotenciál adatai alapján.
A redoxireakciók irányának meghatározása	A standardpotenciál-táblázat segítségével állapítsák meg a tanulók, hogy egy kérdéses reakció lejátszódik-e. Állapítsák meg, hogy a kölcsönhatásba lépő anyagok közül melyik oxidálódott és melyik redukálódott.
Az elektrolízis	Oldatok és olvadékok elektrolízisének lehetőségei, azonos anyagok (pl: NaCl) esetében a különbségek okainak megbeszélése.
Az elektrolízis mennyiségi törvényei	Faraday törvényeinek alkalmazása a kémiai folyamatok esetében. Az elektrolízis jelentősége a kémiai nagyiparban.
Összefoglalás, rendszerezés	Adatok gyűjtése Faraday munkásságával kapcsolatban.

Év végi ismételés (6 óra)*Követelmények***A tanuló**

- ismerje az anyagok atomos szerkezetét, legyen képes az anyagok szerkezete és tulajdonságaik között fennálló kapcsolat ismertetésére,
- tudja az atomokat felépítő elemi részecskék nevét,
- a tömegszám és a rendszám ismeretében tudja megadni az elektronok, a protonok és a neutronok számát,
- a periódusos rendszer használatával tudja megállapítani a tanult atomok elektronszerkezetét,
- ismerjen példákat a radioaktív folyamatok alkalmazására, ismerje ezek kockázatait, veszélyeit,
- tudja, hogy mi a delokalizált elektronok szerepe a fémes kötés kialakításában,
- tudja, mi a feltétele a kovalens kötés kialakulásának,
- tudjon különféle molekulamodelleket összeállítani,
- tudja az ionok képződésének feltételeit,
- tudja felsorolni a mindennapi életünkben előforduló ionkötésű vegyületek néhány tulajdonságát,
- tudja felírni az egyszerűbb ionvegyületek képletét,
- tudja megfogalmazni a különféle anyagi halmazok és halmazállapotok jellemző tulajdonságait,
- tudja, hogy az oldhatóság az oldandó anyag és az oldószer anyagi minőségétől függ,
- ismerje a kolloidállapot lényegét,
- legyen képes a mindennapi életünkben előforduló különféle kolloid rendszerek felismerésére és megkülönböztetésére,
- leírás alapján tudjon önállóan egyszerűbb kísérleteket elvégezni, tudja problémamegoldásait szakszerűen megfogalmazni,
- tudja a reakcióban szereplő kiindulási és keletkezett anyagokat megnevezni és ismertetni a halmazok kötéseit,
- ismerje a tanult elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét, és magyarázza meg ezek tulajdonságait,
- ismerje fel a hétköznapi életben előforduló redoxireakciókat, sav-bázis reakciókat,
- mondjon példákat az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására, ismerje ezek veszélyeit, környezetbarát alkalmazásuk lehetőségeit.

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint.

Formái:

- szóbeli felelet,
- feladatlapok értékelése,
- tesztek, dolgozatok osztályozása,
- rajzok készítése,
- modellek összeállítása,
- számítási feladatok megoldása,
- kísérleti tevékenység minősítése,
- kiselőadások tartása,
- munkafüzeti tevékenység megbeszélése,
- gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) jutalomponttal történő elismerése,
- energiafelhasználási adatok (számítások) megbeszélése,
- vízfelhasználási adatok elemzése,
- természetben tett megfigyelések, saját fényképek készítése kémiai anyagokról, jelenségekről, üzem- és múzeumlátogatási tapasztalatok előadása.

10. évfolyam

Szerves kémia

Célok és feladatok

A természet egységére vonatkozó koncepció tudatos alkalmazása. A tanulók a megismert anyagszerkezeti alapfogalmak alkalmazásával bővítsék ismereteiket a szerves vegyületek körében. A szerves vegyületek összetétele és tulajdonságai közötti összefüggések tanulmányozása. A különböző anyagcsoportok szerepének áttekintése az élővilággal kapcsolatos folyamatokban. Tudatosodjon bennük, hogy ezeknek az anyagoknak milyen meghatározó szerepe van mindennapi életünkben, nyújtson elegendő ismeretet az egészséges életmód folytatásához, járuljon hozzá a személyiség minél teljesebb fejlődéséhez, a tanulók egységes természet- és társadalomképének formálódásához. Váljon világossá a tanulók számára az ember természeti folyamatokban játszott szerepe, jelentősége, felelőssége.

A tanulók

- ismerjék meg a szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságait igazoló kísérleteket,
- legyenek képesek az új jelenségek önálló értelmezésére a korábbi ismereteik alapján,
- a szerkezeti képlet alapján legyenek képesek az izoméria fajtáinak felismerésére,
- gyakorolják a szerves vegyületek molekulamodelljeinek elkészítését és jellemzését,
- ismerjék fel a szerves anyagok által kiváltott környezeti problémákat, azok okait és következményeit,
- alkossanak önálló véleményt a biológiai hatással rendelkező anyagokról, a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről,
- a számítástechnikában elsajátított ismereteiket alkalmazzák az információszerzés, -feldolgozás és –átadás folyamán,
- legyenek képesek megfelelően illusztrált előadás tartására a szaknyelv szabatos használatával, a rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.

Témakörök

1. Bevezetés a szerves kémiába	4 óra
2. A szénhidrogének	12 óra
3. Egy funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek	25 óra
4. A legfontosabb természetes szénvegyületek	20 óra
5. A műanyagok	6 óra
Ismétlés	7 óra
Összes évi óraszám	74 óra

1. Bevezetés a szerves kémiába (4 óra)

Célok és feladatok

A szerves kémia történetének rövid bemutatása. Ismerjék meg a tanulók a szerves vegyületek csoportosítását.

A tanulók

- értsék meg, hogy nincs elvi különbség a szervetlen és a szerves vegyületek között,
- tudják, hogy a szén lánc- és gyűrűképző tulajdonságú, és értsék ennek atomszerkezeti alapjait,
- értsék a szénvegyületek sokféleségének okait,
- ismerjék a szerves vegyületek alaptípusait,
- legyenek képesek a kémiai változások tudatos megfigyelésére,
- legyenek képesek a kísérleti eszközök és anyagok balesetmentes használatára.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szerves kémia kialakulása, tárgya	A szerves vegyületek csoportosítási elvének megbeszélése (az életerő-elmélet megdöntésének jelentősége).
A szénatom különleges tulajdonságai, a szénvegyületek nagy száma	Összefüggés a nagyszámú változatos összetételű szénvegyület keletkezésének lehetőségei és a szénatom szerkezete között.
A szénvegyületek csoportosítása	A csoportosítási elv alkalmaztatása eddig még nem szereplő vegyületek esetében.
A szénvegyületek kémiai analízise	A szénvegyületek néhány elemének (szén, hidrogén, oxigén, nitrogén) egyszerű kísérleti kimutatása.
Összefoglalás, rendszerezés	

2. A szénhidrogének (12 óra)

Célok és feladatok

Alapfogalmak gyakoroltatása. Az egyes homológssortagok fizikai és kémiai jellemzőinek megismertetése. A környezetünkben leggyakrabban előforduló szénhidrogének és felhasználási módjaik ismertetése, környezeti hatásaik bemutatása.

A tanulók

- tudják alkalmazni az elnevezések szabályait,
- értsék a telített kifejezést, ismerjék a metánsorozat tagjainak szerkezetét, tulajdonságait,
- ismerjék a kőolajleptárlás fontosabb termékeit,
- értsék a telítetlen kifejezést, tudják az etén képletét, szerkezetét és fontosabb tulajdonságait,
- értsék a szerkezet és a jellemző reakció közötti kapcsolatot (szubsztitúció, addíció, polimerizáció),
- értelmezzék a fizikai tulajdonságokat,
- részletes ismeretekkel rendelkezzenek a következő anyagokról: metán, etén, kőolaj, kőolajpárlatok, butadién, izoprén, gumi, acetilén, benzol,
- ismerjék a szénhidrogének jellemző reakcióit (szubsztitúció, addíció, polimerizáció, hőbomlás),
- tudják felírni a megismert kémiai reakciókat,
- ismerjék a gyakorlati élet szempontjaiból fontos szénhidrogéneket, alkalmazási területüket, környezetszennyező hatásukat,
- tudjanak alapeladatokat megoldani,
- szerezzenek jártasságot a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők elkülönítésében,
- tudjanak kísérleti adatokat diagramon, grafikonon ábrázolni, illetve legyenek képesek grafikonok adatainak értelmezésére,
- tudjanak az anyaghoz kapcsolódó tudománytörténeti eseményekről (természettudományos ismeretterjesztés).

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A szénhidrogének összetétele és csoportosítása	A megismert alapfogalmak alkalmazásával a felírt összetételű telített és telítetlen szénhidrogének csoportosítása.
Telített szénhidrogének	A metánmolekula szerkezete és tulajdonságainak kapcsolata.
A metán	Robbanó elegyének veszélyessége az iparban, (kőszénbányákban) és a mindennapi életben.
Egyéb telített szénhidrogének	A normális-, az elágazó láncú és a cikloalkánok elnevezési szabályainak megbeszélése, a szénatom rendűségének megállapítása példák alapján.
Az izoméria	Adott molekulaképletű vegyületek konstitúciós izomerjeinek felírása.
A telített szénhidrogének fizikai és kémiai tulajdonságai	Az alkánok fizikai tulajdonságainak értelmezése az olvadás- és forráspontot tartalmazó grafikon és táblázat alapján. Éghetőségük, a PB gázpalack használatára vonatkozó szabályok megbeszélése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A földgáz és a kőolaj	A kőolaj képződésével kapcsolatos tudományos elméletek, a feldolgozás technológiájának, felhasználásának és a termékek szerepének ismertetése. Mint az egyik jelentős fosszilis energiahordozó, szerepe a társadalmi igények kielégítésében, környezeti hatásai.
Telítetlen szénhidrogének Az etén (etilén)	Értsék és tudják alkalmazni a telítetlen kifejezést, tudják az etén képletét, fontos reakcióit (égés, hidrogén-, savaddíció, polimerizáció), azok okait.
Egyéb alkének (olefinek)	Összefüggések vizsgálata az összetétel és a fizikai, a molekulaszervezeti és kémiai tulajdonságok között.
Több kettős kötést tartalmazó szénhidrogének	A diének és poliének általános összegképlete alapján különböző szénatomszámú vegyületek felírása, a kettős kötések helyzetének vizsgálata.
A butadién és az izoprén	A butadién és az izoprén jelentősége az iparban. Az izoprén tartalmú vegyületek jelentősége a természetben.
A kaucsuk és a gumi	A kaucsuk, a gumi és a műgumi történetének áttekintése. A gumi szerepe civilizált életünkben, a hulladékok újrahasznosításának feladatai, mint a fenntartható fejlődés egyik kérdése.
Az alkinek (acetilén-szénhidrogének) Az etin (acetilén)	Az etin (acetilén) molekulaszervezete, addíciós és polimerizációs reakcióinak jelentősége a műanyagiparban. Hétköznapi felhasználásának környezeti hatásai. Környezettudatos magatartás alakítása, bekapcsolódási lehetőségek a környezetvédelmi tevékenységbe.
Aromás szénhidrogének A benzol	A benzol szerkezetének megállapításával kapcsolatos próbálkozások. A benzol szerkezete és a reakciók kapcsolata (égése, szubsztitúciós reakciók). Rákkeltő hatása.
Egyéb aromás szénhidrogének	A toluol, a xilol, az etilbenzol, a sztirol, a naftalin néhány a tudomány és a mindennapi élet szempontjából jelentős tulajdonságának illetve polimerizációjának bemutatása.
Összefoglalás, rendszerezés	

3. Egy funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek (25 óra)

Célok és feladatok

A különböző funkciós csoportok jellegzetes hatásának bemutatása, a különböző funkciós csoportú vegyületek közötti kapcsolatok megismertetése. A hétköznapi életben előforduló anyagok és fontos reakciók szemléltetése és értelmezése, a célszerű és tudatos felhasználáshoz szükséges alapismeretek nyújtása, ezeknek az anyagoknak hatékony, de anyagtakarékos alkalmazása, környezeti hatásaik bemutatása.

A tanulók

- tudják elnevezni a különböző homológ sorokba tartozó vegyületeket,
- ismerjék az egyszerű funkciós csoportokat (alkoholok, fenolok, éterek, oxovegyületek), illetve az összetett funkciós csoportokat (karbonsavak, észterek) tartalmazó vegyületeket,
- értsék az alkoholos hidroxilcsoport kifejezést,
- tudják az etil-alkohol (és a metil-alkohol) képletét és fontosabb tulajdonságait, legyenek tisztában a szeszitalok egészségre ártalmas hatásaival,
- tudják, hogy a folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő (gyors és lassú reakciók),
- tudják a szerves savak funkciós csoportjának nevét, képletét,
- tudják az ecetsav (és a hangyasav) képletét és fontosabb tulajdonságait,
- ismerjék a sztearinsav képletét,
- tudják, hogy a sztearinsav alkálisíró a szappanok,
- ismerjék az általánosan használt mosó- és tisztítószerket,
- legyen képük a mosószerek hatásmechanizmusáról, értsék a sok vízzel történő öblítés fontosságát,

- ismerjék a testápolást szolgáló szerek felhasználási módjait,
- értsék meg a glicerín és a sztearinsav reakciójának példáján, hogyan képződnek kondenzáció útján a zsírok és az olajok,
- ismerjék az aminocsoport és az aminok fogalmát,
- értsék a funkciós csoportok szerkezete és a vegyületek tulajdonságai közötti kapcsolatot,
- ismerjék mindennapjaink anyagainak jellemzőit, élettani hatásait, felhasználási területeit, környezeti hatásait,
- alkalmazzák ismereteiket egyszerű kísérletek és számítási feladatok elvégzésére,
- ismerjék a tanult szerves vegyületek köznap elnevezéseit,
- gyűjtsenek információkat a kiemelkedő tudósok munkásságáról (Nobel Alfréd, Szent-Györgyi Albert),
- ismerjék meg a következő anyagok képleteit és főbb tulajdonságaikat: glicerín, formaldehid, acetaldehid, acetón, tejsav, citromsav, olajsav, palmitinsav, dietil-éter, etil-acetát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Egy funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek	Különböző funkciós csoportok bemutatása, az elnevezés gyakoroltatása.
Halogéntartalmú szénvegyületek	Alkil-halogenidek kötése (kloroform, szén-tetraklorid) és néhány fontos tulajdonsága.
A halogéntartalmú szénvegyületek reakciói	A szén-halogén kötés polaritásának következményei a vegyületek reakciókészségében (szubsztitúciós és eliminációs reakciók).
Gyakorlati szempontból fontos halogénezett szénhidrogének	A kloroform, a freon-12, a szén-tetraklorid, az etil-klorid, a vinil-klorid, a teflon néhány gyakorlati szempontból jelentős tulajdonsága, egyesek egészséget és környezetet károsító hatásai.
Oxigéntartalmú szénvegyületek	Az egy oxigénatomot tartalmazó funkciós csoportok típusai, csoportosításuk, megnevezés után a vegyületek konstitúciós képletének felírása.
Egy oxigénatomos funkciós csoportok	A csoportosítás gyakoroltatása (értékűség-, rendűség-, a szénhidrogéncsoport szerkezete szerint).
Az alkoholok	Reakciói a laboratóriumban, a nagyiparban, biológiai hatásai az emberi szervezetben.
Az etanol (etil-alkohol)	A metanol élettani hatásai. A nagyobb szénatomszámú alkoholok tulajdonságainak változása a lánc hosszúságának függvényében. A glicerín jelentősége.
Egyéb fontos alkoholok	A fenol és a metil-benzol tulajdonságainak összehasonlítása. Csoportosításuk. Jelentőségük a természet egyes anyagaiban (cellulóz, lignin).
A fenolok	Az éter szó jelentésének értelmezése a tudománytörténet egyes korszakaiban. Tulajdonságai, veszélyei.
Az éterek	Az aldehidek funkciós csoportjának értelmezése. Közel azonos moláris tömegű különböző vegyületek forráspontjának összehasonlítása. Következtetések levonása.
A dietil-éter („éter”)	A formaldehid és az acetaldehid kémiai és biológiai reakcióinak összefüggései.
Az aldehidek	Az acetón és tulajdonságainak bemutatása után az élővilágban előforduló néhány ketont tartalmazó vegyület és biológiai hatásának bemutatása (pl. hormonok).
Fontosabb aldehidek	Az összetett funkciós csoport tulajdonságainak elemzése, kémiai reakciói. A karbonsavak csoportosítása.
A ketonok	
Összetett funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek	
A karbonsavak	A hangyasav, az ecetsav, a palmitinsav, a sztearinsav tulajdonságainak összehasonlítása, az élőszervezetekben, az iparban és a mindennapi életben betöltött szerepük.
Fontosabb alkánsavak	

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Egyéb fontosabb karbonsavak	Az akrilsav, az olajsav, a benzoesav, az oxálsav, borostyánkősav, az adipinsav rövid bemutatása, elsősorban biológiai szerepük ismertetése. Olvasmányként: tejsav, borkősav, citromsav, szalicilsav biológiai hatásai adhatók meg. Adatok gyűjtése Szent-Györgyi Albert életéről és munkásságáról.
Az észterek Kis és nagy szénatomszámú észterek Gliceridek (zsírok és olajok) Mosószerek Az oxigéntartalmú szénvegyületek tulajdonságainak összehasonlítása Nitrogéntartalmú szénvegyületek Az aminok Nitrogéntartalmú heterociklusok Az amidok Összefoglalás, rendszerezés	Észterképződés lehetőségei, típusai, jelentőségük a biológiai rendszerekben, a mindennapi életben a növényvédelemben. A vizek keménységének és a szappan tisztítóhatásának összefüggései. A mosószerek tisztító hatásának magyarázata, környezetszennyező hatásuk, alkalmazásukra vonatkozó tanácsok. Adatok gyűjtése Nobel Alfréd munkásságáról. Rendszerezés (sav-bázis sajátságok, oxidáció és redukció, éter és észterképzés). A nitrogéntartalmú szénvegyületek csoportosítása. Az aminok tulajdonságai, egyesek biológiai jelentősége. Néhány példa alapján az emberi szervezetben betöltött szerepük hangsúlyozása, a drogok gyógyászati értéke mellett használatuk veszélye. A függőség emberi és társadalmi problémáinak megbeszélése. A karbamid tudománytörténeti jelentősége. Az amidcsoport előfordulása az élőszervezetekben és néhány természetes szénvegyületben.

4. A fontosabb természetes szénvegyületek (20 óra)

Célok és feladatok

Az élővilágban előforduló főbb molekulák bemutatása, jelentőségük, szerepük ismertetése. Ismerjék meg az élővilág és annak különböző szintjeit jellemző anyagokat. Ismerjék meg az emberi szervezet számára értékes, és azt veszélyeztető vegyületeket, azok hatásait.

A tanulók

- ismerjék meg a több funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek főbb csoportjait,
- ismerjék a szénhidrátok felosztását, a felépítésükben résztvevő funkciós csoportokat,
- tudják jellemezni az élőlényekben is előforduló fontosabb képviselőiket,
- tudják a cukorszerű szénhidrátok közül a szőlőcukor, a fruktóz képletét és a fontosabb tulajdonságait, valamint a répacukor összetételét,
- ismerjék a cukor keletkezésének folyamatát, jelentőségét az élőlények energiaháztartásában, ipari felhasználását,
- tudják a nem cukorszerű szénhidrátok közül a keményítő és a cellulóz összetételét,
- ismerjék ezek felépítésének és lebontásának folyamatát,
- legyen áttekintésük a keményítő és a cellulóz ipari felhasználásáról,
- tudják, hogy a keményítő jóddal kék színeződést ad, és ez mindkét anyag kölcsönös kimutatására alkalmas,
- értsék, hogy mi a különbség a molekula és a makromolekula között,
- ismerjék az aminosavak szerkezetét általánosságban, vagyis a két funkciós csoportot (az ikerionos szerkezetet),
- ismerjék a fehérjéket felépítő aminosavak peptidképző reakcióját, a fehérjék jelentőségét,
- ismerjék a „nukleinsav-építőköveket”, élettani jelentőségüket,
- tudják, hogy a fehérjék is makromolekulák, amelyeknek sokféleségét az alkotó aminosavak variációja adja,
- tudják, hogy a fehérjék szerkezetének erőteljes megváltoztatása kicsapódást hoz létre, és hogy ezt melegítéssel, erős savakkal és nehézfémek ionjaival is kiválthatjuk,

- tudjanak mennyiségi és minőségi szempontból is helyes étrendet összeállítani,
- igényeljék az egészséges élet feltételeit,
- ismerjék a műanyagok értékeit, és legyenek tudatában felhasználásuk következményeivel,
- gyűjtsenek információkat az anyaghoz kapcsolódó tudománytörténeti eseményekről és tudósokról.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Több funkciós csoportot tartalmazó szénvegyületek A szénhidrátok A szőlőcukor Fontosabb monoszacharidok A diszacharidok A poliszacharidok Az aminosavak A fehérjék konstitúciója A nukleinsavak Összefoglalás, rendszerezés	A szénhidrátok szerkezetük alapján történő csoportosítása, szerepük az emberi szervezetben, a növény- és az állatvilágban. A szőlőcukor szerkezetének és tulajdonságainak kapcsolata. Képződése (fotoszintézis), jelentősége szabad- és kötött állapotban. Képződésük. A répacukor szerkezete, átalakíthatósága, szerepe táplálkozásunkban. Gyűjtsenek adatokat a mesterséges édesítő szerekről. A monoszacharidokból felépülő óriásmolekulák (a keményítő, a glikogén és a cellulóz) szerepe az élővilágban. A papír gyártásának alapelvei, kultúrtörténeti jelentősége. Az aminosavak jellemző funkciós csoportjainak következményei: a fehérjék képződése, élettani jelentőségük. A fehérjék szerkezetének megváltozását előidéző tényezők, ezek egészségügyi következményei. A nukleinsavak és a nukleotidok jelentősége az élőszervezetekben, hidrolízistermékeik.

5. A műanyagok (6 óra)

Célok és feladatok

A mindennapjainkban oly gyakran használt műanyagok előnyeinek, sokoldalúságának, alkalmazási körének bemutatása mellett környezeti hatásaiknak ismertetése.

A szerkezet és a tulajdonságok közötti összefüggések hangsúlyozása.

A tanulók

- ismerjék a műanyagok fogalmát, csoportosítását, jelentőségét napjainkban,
- tudják, hogy a műanyagok makromolekuláris felépítésűek,
- értsék, hogy a műanyagok hő hatására bekövetkező viselkedése molekuláik szerkezetével függ össze,
- ismerjék a főbb műanyagokat, főbb felhasználási területeiket,
- ismerjék a hazai vegyipar néhány termékét,
- használják az anyagok konvencionális jeleit,
- törekedjenek környezetükben a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozásának megelőzésére, illetve csökkentésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Műanyagok	Adatok gyűjtése a műanyagok előfordulásáról és felhasználásáról előző történelmi korokban. Csoportosításuk.
Természetes alapú műanyagok	A cellulóz-, fehérje- és egyéb természetes alapú műanyagok felismerése, szerepe mindennapi életünkben.
Mesterséges alapú műanyagok	A polietilén, a PVC, a nejlon, a terilén, a karbamidgyanta, a bakelit anyagainak felismerése, használati lehetőségeik és a környezetszennyezéssel kapcsolatos, valamint a fenntartható fejlődés érdekében jelentkező feladatok megbeszélése.

6. Év végi ismétlés (7 óra)

Követelmények

A tanuló

- tudja, hogy nincs elvi különbség a szerves és szervetlen vegyületek között,
- tudja felsorolni a szerves vegyületeket felépítő elemeket, a szerves vegyületek főbb alaptípusait,
- ismerje a kőolajleptéklés fontosabb termékeit, jelentőségüket, használatuk környezeti hatásait,
- ismerje a tanult, köznapiban is előforduló szerves vegyületeket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat,
- tudjon egyszerű szerves kémiai egyenleteket felírni,
- tudja használni a szénhidrogénekkel tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében,
- tudjon véleményt alkotni a megújuló és nem megújuló energiaforrások alkalmazásának jelentőségéről,
- tudjon megnevezni egy funkciócsoportot tartalmazó vegyületeket,
- ismerje a tisztítást szolgáló, valamint a tisztító és mosószerek felhasználási módjait,
- tudjon felsorolni fontosabb természetes szénvegyületeket,
- ismerje a cukor keletkezésének folyamatát, jelentőségét az élőlények energiaháztartásában,
- ismerje fel a mindennapi életben előforduló kolloid rendszereket,
- ismerje az egészség megőrzéséhez szükséges alapvető tápanyagok és a vitaminok jelentőségét, forrásait,
- tudjon minőségi és mennyiségi szempontból is helyes étrendet összeállítani,
- legyen önálló véleménye a biológiai hatással rendelkező anyagokról, a szenvedélybetegségek egészségügyi és társadalmi vetületeiről,
- tudja felsorolni azokat a szerves nagyipar által előállított termékeket, amelyek jelentős szerepet töltenek be civilizált életünkben, ismerje azok környezeti hatásait,
- legyen képes szakszerűen, balesetmentesen, környezet- és egészségvédő módon használni a szerves-vegyipari termékeket,
- leírás alapján tudjon önállóan egyszerűbb kísérleteket elvégezni, probléma-megoldásait szakszerűen megfogalmazni,
- legyen képes egyszerű számítási feladatok elvégzésére,
- legyen képes az egyszerűbb szerves vegyületek molekulamodelljének összeállítására,
- ismerje a fenntartható ipari fejlődés fogalmát, érezze az ott megfogalmazottak jelentőségét, tevékenyen vegyen részt a rá háruló feladatok megoldásában.

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint.

Formái:

- szóbeli felelet,
- feladatlapok értékelése,
- tesztek, dolgozatok osztályozása,
- rajzok készítése,
- modellek összeállítása,
- számítási feladatok megoldása,
- kísérleti tevékenység minősítése,
- kiselőadások tartása,
- munkafüzeti tevékenység megbeszélése,
- gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) jutalomponttal történő elismerése,
- energiafelhasználási adatok (számítások) megbeszélése,
- vízfelhasználási adatok elemzése,
- természetben tett megfigyelések, saját fényképek készítése kémiai anyagokról, jelenségekről, üzem- és múzeumlátogatási tapasztalatok előadása.

11. évfolyam

Általános és szervetlen kémia

Évi óraszám: 56

Célok és feladatok

A kémiai ismeretek az anyagszerkezeti alapok nyújtásával és az összefüggések feltárásával adnak magyarázatot a szervetlen kémiai anyagok tulajdonságaira. A tanulók bővítsék ismereteiket a környezetünkben előforduló, a mindennapi tevékenységben felhasznált, életünket meghatározó és befolyásoló anyagok körében, ismerjék meg azok szerkezete és tulajdonságai közötti kapcsolatot. A feldolgozásra kerülő ismeretanyag tudatosítsa, hogy az anyagok átalakítása és felhasználása az emberi társadalom létérdeke. Az elsajátított művelődési anyag alakítson ki átfogó természetbarát szemléletet, felelősségteljes és hasznos tudást az élő környezet megóvására.

Témakörök

Általános kémia

1. Anyagszerkezeti ismeretek	12 óra
2. A kémiai átalakulások	10 óra

Szervetlen kémia

1. A nemfémes elemek és vegyületeik	16 óra
2. A fémek és vegyületeik	12 óra
Év végi ismételtes	6 óra
Összesen évi	56 óra

Általános kémia

1. Anyagszerkezeti ismeretek (12 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- tudják az elemi részecskék száma, a rendszám és a tömegszám közötti összefüggést,
- értsek a tömegszám és a relatív atomtömeg közötti kapcsolatot,
- ismerjék az elektronszerkezet kiépülésénél érvényesülő szabályokat,
- •tudják felírni az alapállapotú atom teljes elektronszerkezetét az első négy periódus elemeinél, megállapítani a telített héjak és alhéjak számát,
- értsek az egy főcsoportba tartozó elemek hasonlóságának elektronszerkezeti okát,
- ismerjék az ionok képződésének okait, tudják felírni az ionok jeleit,
- •tudják összehasonlítani az adott nemesgáz szerkezetével egyező elektronszerkezetű ionok méretét,
- tudják jelölni a tanult kovalens kötésű molekulákban az elektronok elhelyezkedését,
- ismerjék a molekula alakját meghatározó tényezőket,
- ismerjék az összetett ionok fogalmát,
- •tudják megállapítani az összetett ionok szerkezetét, téralkatát megadott példák esetében,
- tudjanak példákat írni elsőrendű kötésekkel tartalmazó anyagokra,
- ismerjék a hidrogénkötést és jelentőségét,
- ismerjék az anyagi halmaz fogalmát,
- •tudják besorolni az anyagi rendszereket, csoportosítani a fázisok száma szerint,
- ismerjék a különféle halmazokon belül működő kötéserőket,
- tudjanak példákat mondani a kolloid rendszerekre a mindennapi életből,

- tudják alkalmazni a „hasonló hasonlót old” elvet,
- tudjanak oldhatósági grafikont készíteni, számítási feladatokat megoldani,
- tudják használni az anyagszerkezetről tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Atomszerkezet	Az elemi részecskék száma, a rendszám és a tömegszám közötti kapcsolat feladatok útján történő alkalmaztatása.
Az elem	Adatok gyűjtése Berzelius, a Curie házaspár és Hevesy György munkásságával kapcsolatban. Keressenek példákat a radioaktív izotópok alkalmazására a gyógyászatban, a műszaki életben, a kormeghatározásban.
Az elektronszerkezet	A Pauli-elv, a Hund-szabály és az energiaminimum elvének alkalmazása különféle atomok elektronszerkezetének felírása során. Alapállapot és gerjesztett állapot közötti különbségek megbeszélése.
Az anyagmennyiség	Az anyagok moláris tömegének megállapítása, jelölése, alkalmazása a tömeg, a részecskeszám, a térfogat és az anyagmennyiség közötti összefüggések esetében. •A relatív atomtömeg kiszámítása az izotópok relatív atomtömegéből és előfordulási arányából.
A periódusos rendszer	A vegyértékelektron-szerkezet és a periódusos rendszerben elfoglalt hely kapcsolatának alkalmaztatása. Adatok gyűjtése a különféle periódusos rendszerekkel kapcsolatban.
Az atomok mérete	A periódusos rendszer azonos főcsoportjában levő elemek atomsugarának összehasonlítása.
Az elektronegativitás	Az elektronegativitási adatok alkalmazása a kötéstípusok eldöntésében.
A kémiai kötések	Az elsőrendű kötések kialakulási lehetőségeinek gyakorlása különféle elemek és vegyületek esetében.
Elsőrendű kémiai kötések	A kationok és anionok képződési egyenleteinek felírásával az atomok és az ionok kapcsolatának gyakoroltatása. Ionkötésű anyagok képletének jelentése.
Az ionkötés	
A kovalens kötés	A kötő és nemkötő elektronpárok jelölésének gyakorlása a s és p kötésű molekulák példáin, ha van, a kötéspolaritás megállapítása.
A molekulák térszerkezete	Egyszerű molekulák téralkatának és a molekula polaritását befolyásoló tényezőknek a vizsgálata egyszerű molekulák esetében.
Az összetett ionok	Az NH_4^+ és a H_3O^+ valamint az oxosavakból levezethető összetett ionok szerkezetének vizsgálata.
Másodrendű kémiai kötések	A különféle másodrendű kötési lehetőségek megbeszélése, a hidrogénkötés kialakulásának feltételei.
Az anyagi halmazok	Anyagi rendszerek csoportosításának gyakorlása a komponensek száma, illetve a komponensek anyagi minősége (elem, vegyület) szerint.
Anyagi halmaz	Táblázatok adatainak felhasználásával egyes anyagok halmazállapotának megadása, valamint a halmazokban a molekulák között működő kötőerők elemzése. Avogadro törvényének alkalmazása kémiai számítások során.
Halmazállapotok, halmazállapot-változások	Elemek és vegyületek besorolásának gyakorlása a megfelelő rács típusokba. A szerkezet és a tulajdonságok kapcsolatának elemzése.
Egykomponensű anyagi rendszerek	
Kristályrácsok	
Többkomponensű rendszerek	A homogén, heterogén és kolloid rendszerek tulajdonságainak vizsgálatára, egyszerű kísérletek végzése. Adatok gyűjtése Zsigmondy Richárd munkásságával kapcsolatban.
Homogén rendszerek	Az anyagi minőség és az oldhatóság vizsgálata, az oldódás mechanizmusa és az energetikai viszonyok szempontjából, különböző összetételű oldatok készítése, számítási feladatok gyakorlása (tömegszázalék, térfogatszázalék, anyagmennyiség-százalék).
Oldatok	
Összefoglalás, rendszerezés	

2. A kémiai átalakulások (10 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- értsék a kémiai reakciók létrejöttének feltételeit,
- tudjanak egyszerű sztöchiometriai egyenleteket rendezni,
- •tudják felírni a vizes oldatban lezajló reakciók ioneqyenleteit,
- tudják ábrázolni a folyamatok energiaviszonyait,
- tudják csoportosítani a reakciókat sebességük szerint,
- tudják ábrázolni a reakció energiaviszonyait katalizátor nélkül és katalizátor alkalmazása esetén,
- tudják felírni a tömeghatás törvényét az egyensúlyi folyamatra megadott reakcióegyenlet alapján,
- •tudják értelmezni a legkisebb kényszer elvét megadott reakciók esetében,
- ismerjék fel a Brönsted-féle sav-bázis párokat a tanult reakciók alapján,
- •tudják értelmezni az amfotériát megadott egyensúlyi folyamatok alapján,
- •tudják kiszámítani az egyensúlyi állandót az egyensúlyi koncentrációkból,
- tudják megállapítani adott vizes oldat pH értékét univerzál indikátorral,
- •tudják alkalmazni az egész számú pH értéket, az erős savak és bázisok vizes oldatának $[H^+]$ -ja és $[OH^-]$ -ja közötti kapcsolatot a kémiai számításokban,
- •tudják megállapítani a sók hidrolízisét, jelölni a folyamatot ioneqyenlettel,
- értsék az oxidációs szám kiszámításának szabályait,
- •tudjanak oxidációs szám alapján rendezni redoxi egyenleteket,
- tudják besorolni a tanult kémiai reakciókat a megfelelő reakciótypusba,
- tudják megbecsülni a redoxireakciók irányát a standardpotenciálok összehasonlítása alapján,
- tudják jelölni az egyszerű galvánelem felépítését és felírni a folyamat bruttó egyenletét,
- •tudják megállapítani az oldatban bekövetkező változásokat,
- tudják használni a kémiai reakciókról tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A kémiai reakció	A kémiai reakciók létrejöttének vizsgálata, sztöchiometriai egyenletek írása, a tömegmegmaradás törvényének alkalmazása. Számítási feladatok végzése.
A kémiai folyamatok energiaviszonyai A reakcióhő	A halmazállapot-változást, az oldódást és a kémiai reakciókat kísérő energiaváltozások megfigyeltetése, energiadiagramon történő ábrázolása. Példamegoldások a reakcióhő kiszámítására a képződéshőadatok alapján. •A Hess-tétel érvényességének magyarázata (energiamegmaradás) és alkalmazásának lehetőségei.
Reakciókinetika Reakciósebesség	Pillanatszerűen lejátszódó és időreakciók bemutatása. A reakciók csoportosítása sebességük szerint, valamint a koncentráció és a hőmérséklet változásának hatása a reakciósebességre. A katalizátorok hatásának értelmezése.
Megfordítható reakciók	Hétköznapi példából kiindulva a dinamikus egyensúly, a tömeghatás törvényének és a Le Chatelier-elv jelentőségének, és néhány ipari alkalmazásának megbeszélése.
A kémiai reakciók típusai A sav-bázis reakciók A vizes oldatok kémhatása	A Brönsted-féle sav-bázis párok felismertetése a tanult egyenértékű savak, illetve bázisok, valamint az NH_4^+ , a CO_3^{2-} és a víz reakciójában. Különböző pH értékű vizes oldatok, továbbá a hígításkor és töményítéskor bekövetkező pH-változások irányának vizsgálata.
A sav-bázis indikátorok	Egyszerű kémcsőkísérletek végzése a kémhatás vizsgálatával kapcsolatban (univerzál indikátor használatával). Egyéb indikátorok: fenolftalein és lakmusz színének megadása a különböző kémhatású oldatokban.
Közömbösítés	Lúg- és savoldatok, fém-oxidok és savoldatok, nemfém-oxidok és lúgoldatok közötti reakciók sztöchiometriai egyenlettel történő felírásának gyakorlása.
Sók hidrolízise Elektronátmenettel járó reakciók	A hidrolízis fogalmának értelmezése az NH_4Cl és a Na_2CO_3 példáján. Konkrét példák alapján az oxidáció, a redukció, az oxidálószer, redukálószer fogalmak alkalmazásának gyakorlása. Egyszerű redoxireakcióval kísérletek bemutatása, elemzése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Egyéb vizes oldatban végbemenő kémiai reakciók	Csapadékképződéssel és gázfejlődéssel járó reakciók végzése és azok elemzése. Egyesüléssel, bomlással és disszociációval kapcsolatos folyamatok vizsgálata, kísérletek végzése.
Elektrokémia A galvánelem	Egyszerű kísérletek galvánelemekkel kapcsolatban. A pólusok megjelölése mellett a lejátszódó elektródfolyamatok kémiai egyenlete felírásának gyakorlása.
Az elektrolízis	Elektrolizáló cella felépítése. A vizes oldat és az olvadákelektrolízis folyamatának megbeszélése (a NaCl példáján). Számítási feladatok végzése a Faraday törvények alkalmazásával.
Összefoglalás, rendszerezés	

Szervetlen kémia

1. A nemfémek elemek és vegyületeik (16 óra)

A tanulók

- tudják használni a hidrogénről tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében,
- értsék a nemesgázok előfordulásával, felhasználásával kapcsolatos információkat,
- tudják értelmezni a klór kémiai reakcióit,
- tudják felírni a klór kémiai reakcióit az oxidációszám-változás alapján,
- tudják felírni a sósav és a kálium-permanganát reakciójának egyenletét,
- tudják mi a jódtinktúra, a Lugol-oldat,
- tudják, hogy a klór mérgező, ismerjék a keletkezésének lehetőségeit, veszélyeit a háztartásban,
- tudják értelmezni a hidrogén-kloriddal és a sósavval kapcsolatban végzett kísérleteket,
- értsék a hidrogén-halogenidek saverősségének változását a csoportban, a hidrogén-fluorid hatását az üvegre,
- tudják értelmezni a hidrogén-klorid és a Hypo felhasználásával, környezet- és egészségkárosító hatásával kapcsolatos információkat, ismerjék és alkalmazzák az elővigyázatossági szabályokat,
- tudják a kősó-felhasználás környezet- és egészségkárosító hatásának magyarázatát,
- tudják az oxigénről és az ózonnál tanultakat használni a mindennapi jelenségek és információk értelmezésében,
- tudják értelmezni a dihidrogén-peroxid felhasználásával kapcsolatos információkat,
- tudják értelmezni a kénnel kapcsolatos egyszerű kísérleteket,
- értsék a savas esők kialakulását és hatásait,
- ismerjék a kénsav tulajdonságait, a használatával kapcsolatos balesetvédelmi előírásokat,
- tudják használni a kénvegyületekről tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében,
- ismerjék a salétromsav tulajdonságait, sóinak szerepét a természetben, az élelmiszeriparban, környezeti hatásait,
- ismerjék a foszfor allotrop módosulatait, tulajdonságaik és szerkezetük összefüggéseit,
- tudják, hogy a foszforsav disszociációja három lépésben játszódik le, szabályos és savanyú sókat képez,
- tudják, melyek környezetünkben a szén-monoxid képződésének körülményei, élettani hatásai,
- értsék az élettani hatás okát,
- értsék a szén-dioxid szerepét a természetben, az életfolyamatokban, a mindennapi gyakorlatban,
- tudják a nátrium-karbonát, a kalcium-karbonát (mészkő, márvány) magnézium-karbonát, dolomit képletét, ismerjék a mészégetés folyamatát, építőipari felhasználását,
- tudják a szódabikarbóna lúgos hidrolízisének és termikus bontásának egyenletét,
- értsék a cseppkő és a vízkő képződésének kémiai folyamatát,
- tudják használni a szilíciumról és vegyületeiről tanultakat a mindennapi jelenségek értelmezésében,
- értsék a sziloxánkötést és kialakulását, értsék tulajdonságaik anyagszerkezeti magyarázatát.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A hidrogén	Izotópjai. A molekulaszervezet, a fizikai és kémiai tulajdonságok kapcsolata, reakcióképességének magyarázata, reakciói nemfémekkel, fémoxidokkal.
A nemesgázok	Értse és tudja alkalmazni a nemesgázok vegyérték-elektronszerkezetének energia helyzetét.
A halogénelemek és vegyületeik	A halogénelemek fizikai tulajdonságainak értelmezése molekulaszervezetük alapján. A klór reakciója vízzel, fémekkel, hidrogénnel és más halogenidekkel, a reakciók értelmezése. Adatok gyűjtése Semmelweis Ignác életéről és munkásságáról. A klór fertőtlenítő, színtelenítő és élettani hatásának értelmezése. A Hypo kémhatása, oxidáló hatása, a háztartási alkalmazás veszélyei, környezetvédelmi szempontok. A megismert klórvegyületek kötéstípus szerinti csoportosítása.
A hidrogénhalogenidek	A hidrogén-klorid molekulaszervezetének magyarázata, reakciója vízzel (sav-bázis jelleg), a sósav reakciója fémekkel.
A kősó	A kősó rács ismeretében halmazszerkezetének és oldhatóságának magyarázata.
Ezüst-halogenidek	Kísérletek végzése, a fényérzékenység megfigyeltetése.
Az oxigéncsoport elemei és vegyületeik	Az oxigén és a kén elektronszerkezete és negativitása ismeretében halmazszerkezetük értelmezése. Adatok gyűjtése Müller Ferenc munkásságával kapcsolatban.
Az oxigén	Az oxigén és allotróp módosulata az ózon. Molekulaszervezetük és tulajdonságaik kapcsolata. Az oxigén reakcióinak értelmezése fémekkel, nemfémekkel, szerves vegyületekkel, egyszerűbb kísérletek elvégzése. Az oxigén jelentőségének megbeszélése, az ózon keletkezésének és hatásának szerepe a felső és az alsó légkörben.
Az oxigénvegyületek csoportosítása	Oxidok, hidroxidok, oxosavak és sóik.
A víz	Molekulaszervezete ismeretében tulajdonságainak anyagszerkezeti magyarázata (amfotéria, autoprotolízis, reakciói savakkal, bázisokkal). A természetes vizek jellemzése (édes- és tengervíz, állandó és változó keménység). Csapadékok, a savas esők kialakulása, környezetvédelmi szempontok jelentőségének megbeszélése (mérgek, eutrofizáció). Élettani szerepe (oldószer, reakcióközeg, reakciópartner, szerepe a hőháztartásban).
Dihidrogén-peroxid	A molekulaszervezet és a tulajdonságok kapcsolata. Redoxi, színtelenítő reakciói, fertőtlenítő hatása.
A kén	A kén molekulaszervezete és az allotróp módosulatok. A melegítés közben bekövetkező szerkezeti változások molekulaszervezeti magyarázata. A kén égése és reakciója fémekkel (Fe, Zn, Hg). Adatok gyűjtése a kén előfordulásával és felhasználásával kapcsolatban.
A kén vegyületei	
Dihidrogén-szulfid (kénhidrogén)	A víz és a dihidrogén-szulfid molekulaszervezetének összehasonlítása. Égése, reakciója vízzel, Fe^{2+} , Pb^{2+} - és Ag^{+} -nal. Mérgező hatása, képződése, előfordulása.
Kén-dioxid és a kén-trioxid	A kén oxidjainak modellezése. A szerkezet és a tulajdonságok kapcsolatának értelmezése. Reakciójuk vízzel.
A kénsav és sói	Fizikai tulajdonságai, sav-bázis jellege, redoxi sajátosága, roncsoló hatása. Reakciója vízzel, szerves vegyületekkel (pl. cukorral), fémekkel, bázisokkal. Tömény oldatának passzíváló hatása. Sóinak (gipsz, rézgálic, keserűsó) fontosabb felhasználási lehetőségei. Adatok gyűjtése a kénvegyületek jelentőségéről az iparban és a mindennapi életben.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A nitrogéncsoport elemei és vegyületeik A nitrogén Fontosabb nitrogénvegyületek Az ammónia A nitrogén-oxidok A salétromsav A foszfor A foszforvegyületek A foszfor oxidjai A foszforsav és sói A szén csoport elemei és vegyületeik A szén Fontosabb szénvegyületek A szén-monoxid A szén-dioxid A szénsav és sói A szilícium A szilíciumvegyületek A szilícium-dioxid Összefoglalás, rendszerezés	A nitrogéncsoport elemeinek tulajdonságai (a változások okai). A nitrogénmolekula és az eddig megismert gázok molekulaszervezetének összehasonlítása. Molekulamodellek összeállítása. Molekulaszervezete, tulajdonságai (sav-bázis sajátsága, reakciója vízzel, savakkal). A víz és az ammónia összehasonlítása. Komplexxképző sajátsága. Az ammóniumion szerkezetének magyarázata, sói (műtrágya, sütőpor). A nitrogén-oxidok képződési lehetősége környezetünkben, élettani hatásai. A nitrogén-oxidok és a víz kölcsönhatásának termékei: a salétromsav és a salétromsav. Bomlékonyságuk. Egyszerű kémcsőkísérletek a salétromsav sav-bázis és redoxi tulajdonságaival kapcsolatban. A híg és a tömény salétromsav hatásának okai. Adatok gyűjtése a salétromsav (választóvíz, királyvíz) és sóinak fontosabb felhasználási területeivel, környezeti hatásaival kapcsolatban. A foszformódosulatok tulajdonságai és szerkezetük kapcsolata. Az eltérő élettani hatás anyagszerkezeti magyarázata. Adatok gyűjtése Irinyi János életével és munkásságával, valamint a tűz gyújtására használt anyagokkal és eszközökkel kapcsolatban. A foszfor égéstermékének kölcsönhatása vízzel. Egyszerű kémcsőkísérletek végzése. A foszforvegyületek élettani jelentőségének bemutatása. A trisó (trinátrium-foszfát) főbb felhasználásának lehetőségei (vízlágyítás, műtrágyák, mosószerek), környezeti hatásuk (eutrofizáció). Adatok gyűjtése a fenti témakörökkel kapcsolatban. Az elemi szén módosulatai, tulajdonságaik és szerkezetük kapcsolata (gyémánt, grafit, fullerének). Rendszerezés: ásványi szenek, elemi szenek, utóbbiak eredet szerint (természetes, mesterséges). Az eddig tárgyalt elemek halmazszerkezetének összehasonlítása. Adatok gyűjtése az ásványi kőszénfajták és az elemi szenek felhasználásával kapcsolatban, energiagazdálkodási és környezeti kérdések szempontjából is. Keletkezésének körülményei ipari folyamatok során és környezetünkben, élettani hatásai. Komplexxképző sajátossága. A szén-oxidok molekula modelljeinek elkészítése. A kötések és élettani hatásuk összehasonlítása. Egyszerű kísérletek végzése. A különböző koncentrációjú szén-dioxid tartalmú levegő hatása az élőszervezetekre. Üvegházhatás. Adatok gyűjtése a szén-dioxid természetben betöltött és ipari (hűtés, üdítő italok, tűzoltás) szerepével kapcsolatban. A szén-dioxid és a víz kölcsönhatásának molekulaszervezeti magyarázata. Egyszerű kémcsőkísérletek szénsavval és sóival. A szilícium és a gyémánt szerkezetének összehasonlítása. Félvezető sajátságainak magyarázata, felhasználásának lehetőségei (elektronika, ötvöző elem). A kvarc halmazszerkezetével összefüggő tulajdonságai. Előfordulási formái a természetben (homok, drágakövek). Adatok gyűjtése felhasználásával kapcsolatban (üveg és gyártása, ékszerek, óragyártás). A szilikátok és az agyagásványok szerepe a Föld anyagainak felépítésében. Ipari jelentőségük. Szilikonok.

2. A fémek és vegyületeik (12 óra)

A tanulók

- értsék a fémek tulajdonságok hasonlóságának és változatosságának okait,
- legyenek képesek általános ismereteiket alkalmazni az egyes fémek tárgyalásakor,
- ismerjék az ötvözetek típusait, szerkezetük és tulajdonságaik közötti összefüggéseket,
- ismerjék a fémek előállításának elvi eljárásait (hidrogénes redukcióval és termikus bontással is),
- tudják értelmezni a helyi elem képződését, az aktív és passzív korrózióvédelmet,
- ismerjék a környezetünkben előforduló alkálifém- és alkáliföldfém vegyületek gyakorlati jelentőségét, a vizek lágyításának módjait,
- tudjanak végrehajtani egyszerű kísérleteket az alumínium tulajdonságaival kapcsolatban,
- ismerjék az alumínium felhasználásának főbb területeit, élettani hatásait,
- tudják felírni az alumíniumgyártás lépéseinek reakcióegyenleteit,
- tudják felírni az ólom reakcióit oxidáló és nem oxidáló savakkal,
- értsék a d-mező elemeinek többféle oxidációs állapotának okát, az ionok színe és elektronszerkezete közti kapcsolatot,
- tudjanak egyszerű kísérleteket végezni a vas tulajdonságaival kapcsolatban,
- ismerjék a vas- és acélgyártás kémiai folyamatait, a szükséges anyagokat és termékeket, a gazdaságosság kérdéseit, a technológiák környezeti hatásait,
- értsék a nikkelt és a kobalt reakcióit nemfémekkel és savakkal,
- ismerjék a réz- és a cinkcsoport fémeket, fontos ötvözeit, jelentőségüket,
- tudják a cinkcsoport elemeinek és jelentős vegyületeinek alkalmazási területeit, élettani jelentőségüket.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Általános jellemzés	A fémek helye a periódusos rendszerben. Tulajdonságaik vizsgálata elektron- és halmazszerkezetük alapján. •Az ötvözetek szerkezete és tulajdonságaik kapcsolata. A korrózió lényege, a korrózióvédelem fajtái. Általános előállítási lehetőségeik. Adatok gyűjtése a fémek és a környezet anyagainak kölcsönhatásaival kapcsolatban. Összefüggések az atomok vegyértékelektron-szerkezete, a fémek tulajdonságai (tárolásuk, lágyságuk, kölcsönhatásuk vízzel, klórral).
Az s-mező fémek	Az alkálifémek atomjainak elektronszerkezete és az alkálifémek tulajdonságai; összehasonlítás az alkáliföldfémekkel. A K^+ , Na^+ , Mg^{2+} és a Ca^{2+} biológiai szerepe, a Ba^{2+} és a Sr^{2+} mérgező hatása.
A p-mező fémek Az alumínium	A tanulók lássák be az s- és p-mező fémek tulajdonságbeli különbözőségét. Értsék a sűrűség és a megmunkálhatóság halmazszerkezeti okait. Értsék az alumínium felületén kialakuló oxidréteg szerepét kémiai reakciói során, továbbá amfoter viselkedését. Adatok gyűjtése az alumínium előállításának történetével és felhasználásával kapcsolatban.
Az ón és az ólom	Az óncsoport helye a periódusos rendszerben. A IV. főcsoport elemeinek összehasonlítása. A két elem ötvözetének szerepe az előző történelmi korokban és napjainkban. Az ólomvegyületek hatása az élő szervezetekre.
A d-mező fémek A vas	A vas helye a periódusos rendszerben. Jellegzetes, az előzőekben tárgyalt fémektől eltérő tulajdonságaik. A vas és alumínium felszínén kialakuló oxidréteg tulajdonságainak összehasonlítása, következtetések levonása. A vas reakciói nemfémekkel, híg és tömény savakkal. A vas és acélgyártás alapelvei. A technológia fejlődésének hatása a civilizált életkörülmények alakításában. Adatok gyűjtése hazánk vas és acélgyártásával kapcsolatban. A vastartalmú vegyületek élettani jelentősége.
A rézcsoport	A réz, az ezüst és az arany tulajdonságainak atomszerkezetük alapján történő magyarázata. Viselkedésük levegőn, reakcióképességük oxidáló és nem oxidáló savakkal. A hidratált és a vízmentes Cu^{2+} színe. Biológiai

Tartalom	Fejlesztési feladatok
	jelentőségük. Adatok gyűjtése a rézcsoporthoz tartozó elemeknek és a bronznak a különböző népek kultúrájában, a gazdaságban, napjaink kutatási és használati eszközeiben betöltött szerepéről.
A cinkcsoport Egyéb átmenetifém- vegyületek	Az eddig megismert d-mezőben levő elemcsoportok tulajdonságainak összehasonlítása, magyarázatok. Adatok gyűjtése alkalmazásaik köréről. A kálium-permanganát színe, halmazállapota, vízdoldhatósága, redoxi sajátossága, termikus bontása. Fertőtlenítő és oxidáló tulajdonságának jelentősége.

Év végi ismételtes (6 óra)

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint.

Formái:

- szóbeli felelet (tartalmi helyesség, szakmai nyelvezet, a mértékegységek, jelrendszer helyes használata, előadásmód, logikai helyesség),
- a segédeszközök (periódusos rendszer, táblázatok, grafikonok, modellek) szakszerű használata,
- feleletválasztásos teszt,
- táblázatkiegészítés,
- reakcióegyenletek kiegészítése,
- táblázatok, grafikonok elemzése,
- anyagok összehasonlítása,
- kísérletező tevékenység minősítése,
- kísérletelemzés,
- jelenségek magyarázata,
- számítási feladatok (a jelrendszer, a mértékegységek helyes használata),
- környezetkémiai probléma elemzése,
- a gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) értékelése,
- a kémiai ismereteik összekapcsolása a mindennapi élettel, a háztartás anyagaival, a környezetünkkel.

12. évfolyam

Szerves kémia

Évi óraszám: 56

Célok és feladatok

A természet egységére vonatkozó koncepció tudatos alkalmazása. A tanulók a megismert anyagszerkezeti alapfogalmak alkalmazásával bővítsék ismereteiket a szerves vegyületek körében. A szerves vegyületek összetétele és tulajdonságai közötti összefüggések tanulmányozása. A különböző anyagcsoportok szerepének áttekintése az élővilággal kapcsolatos folyamatokban. Tudatosodjon bennük, hogy ezeknek az anyagoknak milyen meghatározó szerepe van mindennapi életünkben, nyújtson elegendő ismeretet az egészséges életmód folytatásához, járuljon hozzá a személyiség minél teljesebb fejlődéséhez, a tanulók egységes természet- és társadalomképének formálásához. Válgjon világossá a tanulók számára az ember természeti folyamatokban játszott szerepe, jelentősége, felelőssége.

Témakörök

1. A szerves vegyületek általános jellemzése	3 óra
2. A szénhidrogének	10 óra
3. Az oxigéntartalmú szerves vegyületek	11 óra
4. A nitrogéntartalmú szerves vegyületek	5 óra
5. A szénhidrátok	10 óra

6. A fehérjék	4 óra
7. A nukleinsavak	3 óra
8. A műanyagok	2 óra
Év végi ismételés	8 óra
Összes óraszám	56 óra

1. A szerves vegyületek általános jellemzése (3 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- értsék a szénatom molekulaképző sajátosságait,
- •értsék az etán és a ciklohexán konformációit, az ekvatoriális és az axiális ligandumokat,
- tudják megszerkeszteni a molekulák konstitúciós képletét,
- ismerjék az izoméria (sztereoizoméria, geometriai izoméria) fogalmát,
- •ismerjék a következő fogalmakat: az optikai izoméria, a kiralitás, enantiomerpár, diasztereomer-pár,
- •értsék a geometriai izoméria kialakulásának feltételét, a kiralitáscentrum, illetve a kiralitás feltételét,
- tudják felírni adott molekulaképletű vegyületek konstitúciós izomerjeit,
- ismerjék a homológ sor fogalmát,
- tudják felismerni a tanult funkciós csoportokat a konstitúciós képletben,
- ismerjék a reakciótípusokat a molekulák szerkezete alapján (a p-kötés szerepe, a funkciós csoportok szerepe, szubsztitúció, addíció, polimerizáció, polikondenzáció, elimináció).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A szerves vegyületek általános jellemzése Az izoméria típusai A szerves vegyületek csoportosítása Reakciótípusok Összefoglalás, rendszerezés	Wöhler kísérletének tudománytörténeti jelentősége. A szénatom molekulaképző sajátosságának okai. Molekulák konstitúciós képletírásának gyakorlása. A vegyületek funkcióscsoportok szerinti csoportosítása, a csoportok felismerésének gyakoroltatása. Egyenletek írásával a változások reakciótípusba történő sorolásának gyakoroltatása.

2. A szénhidrogének (10 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- tudják az első tíz normális láncú alkán nevét, az első négy cikloalkán, az alkilcsoportok nevét,
- •tudják az első húsz normális láncú alkán nevét, az alkilcsoportok rendűségét,
- értsék az elágazó alkánok elnevezésének elemi szabályait,
- tudják elnevezni az egyszerűbb elágazó láncú alkánokat,
- értsék a konstitúciós izoméria lehetőségeit,
- értsék az olvadáspont és forráspont változását a homológ sorban,
- tudják összehasonlítani bármely két normális láncú alkán forráspontját,
- tudják kísérlettel igazolni a reakciókészségüket, felírni tökéletes égésük egyenletét, felírni egyenlettel az egyszerűbb alkánok klórozását,
- ismerjék a kőolaj és földgáz feldolgozásának termékeit, azok felhasználási körét és környezeti hatásait,
- ismerjék és tudják alkalmazni az alkéneknél érvényes elnevezési szabályokat,
- tudják az egyszerűbb alkének szabályos nevét,
- •tudják felismerni a geometriai izomereket más olefinek esetében,
- tudják értelmezni az olefinek reakciókészségét (az etén példáján reakcióegyenletekkel, a folyamatok körülményeinek jelölésével),
- •ismerjék a Markovnyikov szabályt,
- •értsék az etén etanolból való előállításának kísérletét,

- értsék a dién, a buta-1,3-dién, az izoprén, a konjugált kettős kötés fogalmakat,
- ismerjék a buta-1,3-dién téralkatát,
- értsék a butadién [1,2] és [1,4]-addícióját brómmal, a butadién és az izoprén [1,4]-polimerizációját,
- ismerjék a kaucsuk, gumi, ebonit, karotinoidok fogalmát,
- tudják értelmezni a kaucsuk és a vulkanizált kaucsuk (gumi, ebonit) közötti szerkezeti különbséget, a karotinoidok színének molekulaszervezeti magyarázatát,
- értsék az acetilén molekula téralkatát, kötősszögeit, kötés- és molekulapolaritását,
- tudják értelmezni reakciókészségét, kormozó égésének okát, a tökéletes égését (egyenlettel), hidrogén-, HCl-, Br₂-, vízáddícióját és körülményeit,
- értsék és tudják értelmezni savi sajátságát és sóképzését nátriummal,
- értsék a benzol molekula térszerkezetét, polaritását,
- értsék a benzol reakciókészségét, a halogén-szubsztitúcióját, nitrálását,
- tudják összehasonlítani a benzol molekulában a kötési energiát és a kötéstávolságot más szénhidrogénekhez viszonyítva,
- tudják, hogy a benzol rákkeltő hatású,
- ismerjék a toluol, a sztirol képletét,
- ismerjék a naftalin molekulaszervezetét, tulajdonságait, felhasználását,
- ismerjék az alkil-halogenidek elnevezését,
- értsék az alkil-halogenidek molekuláinak polaritását,
- tudják összehasonlítani a fizikai tulajdonságaikat az azonos szénatomszámú szénhidrogénekével,
- ismerjék a vinil-klorid polimerizációjának reakcióját,
- ismerjék az alkil-halogenidek szubsztitúciós, eliminációs reakcióit, a Zajcev-szabályt,
- ismerjék felhasználási köreiket; oldószer, hajtógáz, hűtőfolyadék, tűzoltószer, műanyag (teflon, PVC), és a környezetvédelmi vonatkozásait (mérgező hatás, „ózonlyuk” növelő, savas eső).

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Alkánok, cikloalkánok (Paraffinok, cikloparaffinok)	Az ismert alapfogalmak alkalmazásával az alkilcsoportok neveinek, a szénatom rendűségének, az elnevezések elemi szabályainak gyakoroltatása. A kémiai reakciók értelmezése (éghetőség, robbanékonyosság, szubsztitúció halogénnel, hőbontás). A kőolaj és feldolgozásának termékei, szerepe és veszélyei mindennapi életünkben.
Alkének (olefinek)	Az alkének homológ sorában az olvadáspont és forráspont kapcsolatának értelmezése a molekula térszerkezetével. Az olefinekkel kapcsolatosan egyszerű kísérletek végzése, értelmezése, összehasonlítás a paraffinok tulajdonságaival.
Több kettős kötést tartalmazó szénhidrogének Diének Természetes poliének Alkinok Etin (acetilén) Aromás szénhidrogének Benzol	A diének kötése és a konjugált kettős kötés delokalizációjának ismeretében fizikai tulajdonságaik és reakcióik magyarázata.
Halogéntartalmú szénhidrogének	Az acetilén fizikai és kémiai tulajdonságait demonstráló egyszerű kísérletek értelmezése a molekulaszervezet alapján.
Összefoglalás, rendszerezés	A benzol szerkezetének és tulajdonságainak kapcsolata, az aromás jelleg energiaviszonyainak következményei a reakciókészség tekintetében. A molekula tömegének és polaritásának kapcsolata a fizikai tulajdonságokkal. A Zajcev-szabály értelmezése (az elimináció és a szubsztitúció kapcsolata az alkalmazott körülményekkel). Adatok gyűjtése a halogénezett szénhidrogének alkalmazási körével és környezeti hatásaival kapcsolatban.

3. Az oxigéntartalmú szerves vegyületek (11 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- ismerjék fel a hidroxil-, éter-, oxo-, karboxil- és észtercsoportot a konstitúciós képletben,
- tudják csoportokba sorolni az adott konstitúciójú vegyületeket (alkohol, fenol, éter, aldehid, keton, észter és karbonsav),
- tudjanak megnevezni alkoholokat, tudják alkalmazni az elnevezés szabályait, ismerjék néhány alkohol triviális nevét (pl. faszesz, borszesz, glikol, glicerin),
- értsék az egyértékű, telített, nyílt láncú alkoholok polaritását, sav-bázis sajátosságát, reakcióját nátriummal, reakcióikat szerves- szervetlen savakkal, égésüket és oxidációjukat,
- •tudják értelmezni az alkoholok kémiai reakcióit a megadott vegyületek esetében,
- ismerjék az alkoholok élettani hatásait,
- tudják a metanol és a glikol mérgező hatásait,
- ismerjék a fenol kémiai reakcióit, baktériumölő és mérgező tulajdonságait,
- •tudják értelmezni a fenol savi erősségét az etanolhoz és a szénsavhoz viszonyítva, az oxidációval szembeni érzékenységet,
- ismerjék a fenol jelentőségét a műanyaggyártásban,
- tudják, hogy a fenol baktériumölő, mérgező anyag,
- tudjanak elnevezni és felírni egyszerűbb étereket,
- ismerjék a dietil-éter gyúlékonyságát, élettani hatásait,
- tudják a tanult oxovegyületek szabályos és triviális nevét,
- értsék az oxocsoport polaritását,
- értsék redukálhatóságuk és oxidálhatóságuk lehetőségeit,
- értsék a formaldehid, az acetaldehid és az aceton redukcióját, az oxidálhatóságuk közötti különbségeket (ezüstitűkörpróba, Fehling-reakció),
- •értsék a paraformaldehid keletkezését,
- •tudják értelmezni az egyszerű oxovegyületek redoxi átalakítását,
- •tudják felírni az aldehidek ezüstitűkörpróbájának és Fehling-reakciójának egyenletét,
- tudják, hogy a formaldehid baktériumölő hatású, sejtmérgező, az aceton megjelenése cukorbeteg, alkoholfogyasztók esetében mit jelent,
- tudják a tanult karbonsavakat csoportokba sorolni,
- ismerjék a szabályos és a következő triviális neveket (hangyasav, ecetsav, palmitinsav, sztearinsav, oxálsav, olajsav, benzoésav),
- •tudják az egyszerűbb molekulák acilcsoportjának és savmaradékának elnevezését,
- •tudják megadni a karbonsavak szabályos nevét adott képlet alapján,
- értsék a hidrogénkötés és a szénlánc szerepét az olvadáspont, a forráspont, illetve az oldhatóság meghatározásában,
- értsék a karbonsavak sav-bázis jellegét, az észterképződést,
- tudják értelmezni a karbonsavakkal kapcsolatos egyszerű kísérleteket (az ecetsav reakcióját nátriummal, nátrium-hidroxiddal, nátrium-hidrogén-karbonáttal, az etanol és ecetsav egyensúlyi reakcióját),
- •értsék a savi erősség változását a homológ sorban, a hangyasav ezüstitűkörpróbájának egyenletét, a hangyasav reakcióját brómos vízzel,
- tudják értelmezni a karbonsavak előfordulásával, felhasználásával kapcsolatos információkat,
- ismerjék az egyéb funkciós csoportot tartalmazó karbonsavak szerepét a mindennapi életben,
- értsék a szappan tisztító hatásait,
- tudják az észterképződés reakcióját felírni adott vegyületek esetében,
- •tudják felírni az egyszerűbb karbonsav-észterek képletét, hidrolízisét,
- tudják értelmezni a zsírok, olajok lúgos hidrolízisét (elszappanosítás), a telítetlenség kimutatását,
- •tudják felírni tetszőleges glicerid lúgos hidrolízisének egyenletét,
- ismerjék a nitroglicerint, a foszfát- és szulfátészterek szerepét, jelentőségét mindennapi életünkben.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Egyszerű funkciós csoportok	Az egy oxigéntartalmú funkciós csoportok típusai (hidroxil-, éter-, oxocsoport), csoportosításuk, megnevezés után a vegyületek konstitúciós képleteinek felírása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Összetett funkciós csoportok Vegyületcsoportok Hidroxivegyületek Alkoholok	Az összetett funkciós csoportok (karboxil-, észtercsoport) tulajdonságainak értelmezése. A molekulaszervezet és a tulajdonságok kapcsolatának elemzése. Az alkoholok oldhatóságával, kémiai tulajdonságaival kapcsolatos egyszerű kémcsőkísérletek végzése és értelmezése. Adatok gyűjtése előfordulásukkal, előállításukkal, felhasználásukkal és tudománytörténeti vonatkozásaikkal (Nobel Alfréd) kapcsolatban.
Fenolok	A fenol molekulaszervezetének polaritásából adódó halmazszerkezete, kémiai reakcióinak (sav-bázis sajátság, sóképzés, reakciója vízzel, nátrium-hidroxiddal) értelmezése.
Éterek	A különféle összetételű éterek elnevezésének gyakoroltatása. Tulajdonságaik összehasonlítása a megfelelő moláris tömegű alkoholokéval és alkánokéval.
Oxovegyületek	Oxovegyületek tulajdonságainak összehasonlítása az azonos szénatomszámú alkoholokéval és éterekéval. A különbségek okainak értelmezése.
Karbonsavak	A karboxilcsoport tulajdonságainak elemzése, a hidrogénkötés és a szénlánc szerepének vizsgálata az olvadáspont, a forráspont, illetve az oldhatóság meghatározásában. A karbonsavakkal kapcsolatos egyszerű reakciók értelmezése.
Egyéb funkciós csoportot tartalmazó karbonsavak	Adatok gyűjtése előfordulásukkal, felhasználásukkal és tudománytörténeti vonatkozásukkal kapcsolatosan a következő vegyületekről: tejsav, borkősav, piroszölősav, valamint Szent-Györgyi Albert életéről és kutatási eredményeiről.
A karbonsavak sói Észtterek	A szappanok tisztító hatásának értelmezése. Különféle észterek képződési reakciójának felíratásával a csoportosítás gyakoroltatása.
Karbonsav-észterek	A karbonsav-észterekkel kapcsolatos egyszerű kísérletek elemzése. A zsírok és olajok eltérő tulajdonságainak szerkezetükkel összefüggő okai. Reakcióik, lúgos hidrolízisük és a telítetlenség kimutatásának lehetősége.
Szervetlensav-észterek	Adatok gyűjtése a nitroglicerinnel (robbanóanyag, gyógyszer), a foszfátészterek (biológiai szerep), a szulfátészterek (mosószerek) felhasználásával, jelentőségével kapcsolatban.
Összefoglalás, rendszerezés	

4. A nitrogéntartalmú szerves vegyületek (5 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- értsék az aminocsoport tulajdonságait,
- •értsék az aminok értékűségét, a nyílt láncú alkilaminok homológ sorának általános képletét, az elnevezés szabályait,
- tudják az első három szénatomot tartalmazó aminok nevét,
- az aminok sav-bázis sajátságát,
- értsék a metil-amin reakcióját vízzel, hidrogén-kloriddal, a keletkezett só elnevezését,
- ismerjék az aminosav fogalmát, az α -aminosav általános szerkezetét,
- tudják értelmezni az ikerionos szerkezetet a glicin példáján,
- •tudják megbecsülni a természetes eredetű aminosavak polaritását, sav-bázis tulajdonságát képlet alapján,
- tudjanak megnevezni egyszerűbb amidokat,
- ismerjék a piridin képletét, tudják, hogy fehérjealkotó vegyület,
- tudják, hogy mi a jelentősége az élővilágban a porfirinvázis vegyületek két képviselőjének (klorofill, hemoglobin),

- tudják használni a nitrogéntartalmú szerves vegyületekről tanultakat a mindennapi jelenségek, információk (pl. szenvedélybetegségek) értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Aminok	Az egyszerűbb aminok elnevezésének és csoportba sorolásának gyakoroltatása képletek alapján. Kémiai reakcióknak értelmezése az aminocsoport tulajdonsága alapján.
Aminosavak	Az aminosavak jellemző funkciócsoportjainak reakciói, a fehérjék képződése, élettani jelentőségük. Értsék a változatos összetételű fehérjék keletkezésének lehetőségeit.
Savamidok	Az amidok delokalizált elektronrendszerének, polaritásuknak és síkalakú s vázuknak értelmezése.
Nitrogéntartalmú heterociklusos vegyületek A piridin, a purin, a pirimidin, a pirrol	A piridin amfoter tulajdonságainak értelmezése a molekulaszerkezet alapján. Fehérjealkotó. A porfirinváz szerepének jelentősége az élővilágban (klorofill, hemoglobin). A purin származékok gyógyszerek, drogok hatóanyagai.
Összefoglalás, rendszerezés	

5. A szénhidrátok (10 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- tudják felismerni a monoszacharidokat megadott konstitúció alapján,
- értsék a nyílt láncú monoszacharid gyűrűvé záródásának lehetőségét,
- tudják megállapítani a királis szénatomok és az izomerek számát,
- ismerjék az aldózok redukáló hatását, a ketózok átizomerizálódását, a karamellizálódást és elszenesítést,
- tudják felírni a glicerinaldehid képletét,
- értsék a glicerinaldehid esetében kialakult enantiomerpárt,
- értsék a ribóz és 2-dezoxi-ribóz nyílt láncú és gyűrűs konstitúcióját, a D-konfigurációját, jelölését,
- tudják felírni a glükóz összegképletét, a molekula nyílt láncú és gyűrűs konstitúcióját,
- tudják jelölni a glükóz D-konfigurációját, a szék-konformációját, az izomerizációját vizes oldatban,
- értsék és értelmezzék az ezüsttükörpróbát, a Fehling-próbát,
- tudják felírni a fruktóz képletét,
- ismerjék a monoszacharidok jelentőségét a növényvilágban és az emberi szervezetben,
- tudják felírni a répacukor összegképletét,
- tudják felírni a diszacharidok konstitúciós képleteit, a hidrolízisüket egyenlettel,
- tudják értelmezni a répacukorral végzett egyszerű kísérleteket,
- tudják felírni a maltóz, a cellobióz szerkezetét,
- tudjanak felismerni poliszacharidot konstitúciós képlete alapján,
- ismerjék a poliszacharidok hidrolízisének termékeit,
- tudják a monoszacharidokból felépülő óriásmolekulák (a keményítő, a glikogén és a cellulóz) szerepét az élővilágban, felhasználásukat az élelmiszer-, a textil-, a papíriparban és a ragasztógyártásban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Monoszacharidok	A monoszacharidok csoportosítása az oxocsoport és a szénatomszám szerint. A nyílt láncú forma és a gyűrűvé záródás lehetőségének felismertetése.
Glicerinaldehid	Összegképletének ismerete, jelentősége a szénhidrátok lebontásában.
Ribóz és 2-dezoxi-ribóz	Összegképletük, a nukleotidok építőkövei.
Glükóz	A molekula nyílt láncú és gyűrűs konstitúciójának vizsgálata, a végzett kísérletek értelmezése.
Fruktóz (gyümölcscukor)	A hat szénatomot tartalmazó monoszacharidok tulajdonságainak összehasonlítása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
Diszacharidok	A répacukor szerkezete, átalakíthatósága, szerepe táplálkozásunkban.
Poliszacharidok	A répacukor, a maltóz és a cellobióz szerkezetének és tulajdonságainak összehasonlítása.
Cellulóz, keményítő	Általános képletük, származtatásuk, szerkezetük alapján reakcióik magyarázata. Lánckonformációjuk, élettani szerepük és felhasználásuk jelentősége napjainkban.
Összefoglalás, rendszerezés	

6. A fehérjék (4 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- ismerjék a fehérjék építőelemeit, a peptidkötés kialakulását (Emil Fischer érdemét),
- ismerjék az aminosav-szekvenciát,
- értsék a dipeptid származtatását, a polipeptidlánc általános szerkezetének jelölését,
- ismerjék a fehérjék térszerkezetével kapcsolatban a szekunder, a terciér struktúrát,
- tudják értelmezni a *b*-konformációt és az *a*-hélixet, a kölcsönhatásokat a polipeptidlánc amidcsoportja, ill. oldalláncai között,
- ismerjék a fehérjék jelentőségét (szerkezeti anyagok, enzimek, hormonok, immunanyagok, transzportmolekulák, mozgásért felelős fonalak, energiahordozók),
- tudják használni a fehérjékről tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A fehérjék	A peptidkötés kialakulásának oka és a polipeptidek képződésének lehetőségei. A fehérjékkel kapcsolatban végzett egyszerű reakciók (biuretpróba, xantoprotein-reakció, reverzibilis és irreverzibilis koaguláció) értelmezése.

7. A nukleinsavak (3 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- értsék az alkotórészek kapcsolódását egy nukleotidban,
- értsék a DNS és RNS összetételének eltérését,
- értsék a DNS kettős hélix szerkezetét,
- tudják megállapítani a komplementerlánc bázissorrendjét,
- tudják használni a nukleinsavakról tanultakat a mindennapi jelenségek, információk (pl. a mutációk, a mutagén hatások) értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A nukleinsavak	A nukleotid szerkezete, a polinukleotidlánc kialakulása, sematikus jelölése.
A DNS és RNS	A két anyag közötti különbségek bemutatása: eltérés az alkotóelemek összetételében, a purin és pirimidinbázisok neve; eltérés a polinukleotidláncok számában, konformációjában; hidrogénkötések a láncban és a láncok között, különbség a biokémiai jelentőségben. A DNS kettős hélix.
Összefoglalás, rendszerezés	

8. A műanyagok (2 óra)

Célok és feladatok

A tanulók

- ismerjék a műanyagok fogalmát, csoportosítását, jelentőségüket napjainkban,
- tudják, hogy a műanyagok makromolekuláris felépítésűek,
- értsék, hogy a műanyagok hő hatására bekövetkező viselkedése molekuláik szerkezetével függ össze,
- tudjanak felsorolni polimerizációs műanyagokat (polietilén, polipropilén, teflon, PVC, polisztirol, plexi, műgumi), ismerjék főbb felhasználási területeiket,
- tudjanak felsorolni polikondenzációval előállított műanyagot, pl. szilikonok, fenoplasztok, aminoplasztok, poliészterek (terilén), poliamidok (nejlon),
- tudják használni a műanyagokról tanultakat a mindennapi jelenségek, információk értelmezésében.

Tartalom	Fejlesztési feladatok
A műanyagok csoportosítása	A cellulóz-, fehérje- és egyéb természetes alapú műanyagok (gumi, ebonit) felismerése, szerepük mindennapi életünkben.
Természetes alapú műanyagok	
Mesterséges alapú műanyagok	Szintetikus alapanyagokból előállított műanyagok.
A polimerizációs műanyagok	A polimerizációra alkalmas vegyületek tulajdonságainak áttekintése, egy műanyag képződési reakciójának felírása.
A polikondenzációs műanyagok	A polikondenzációra alkalmas vegyületek áttekintése, a műanyagok alapegységeinek megállapítása.
Összefoglalás, rendszerezés	

Év végi ismételtes (8 óra)

Értékelés

Előre megadott szempontok szerint.

Formái:

- szóbeli felelet (tartalmi helyesség, szakmai nyelvezet, a mértékegységek, jelrendszer helyes használata, előadásmód, logikai helyesség),
- a segédeszközök (periódusos rendszer, táblázatok, grafikonok, modellek) szakszerű használata,
- feleletválasztásos teszt,
- táblázatkiegészítés,
- reakcióegyenletek kiegészítése,
- táblázatok, grafikonok elemzése,
- anyagok összehasonlítása,
- kísérletező tevékenység minősítése,
- kísérletelemzés,
- jelenségek magyarázata,
- számítási feladatok (a jelrendszer, a mértékegységek helyes használata),
- környezetkémi probléma elemzése,
- a gyűjtőmunka (kép, szöveg és tárgy: ásványok, kőzetek, ipari termékek) értékelése,
- a kémiai ismereteik összekapcsolása a mindennapi élettel, a háztartás anyagaival, a környezetünkkel.

FÖLDRAJZ

9–12. évfolyam

A. változat

Bevezetés

A NAT 2003 elfogadott dokumentumai alapján a Földünk és környezetünk műveltségi terület célkitűzéseinek, fejlesztési feladatainak megvalósítása az 5. évfolyamon kezdődik. Tartalmi és képességfejlesztési alapozása az Ember a természetben műveltségi területen történik – az alsó tagozatban. A későbbiekben is szoros a kapcsolat közöttük, de a 7. osztálytól kezdve a Földünk és környezetünk egyre több szállal kötődik az Ember a társadalomban című műveltségi területéhez is.

Kerettantervi elgondolásainkat ezért – a fentiek figyelembe vételével – a műveltségi terület **integrált jellegére**, valamint a feladatainak megvalósításához szükséges legoptimálisabbnak tartott **tantárgyi és tananyagbeli elrendezésre** terveztük.

A kerettanterv a **gimnáziumok és szakközépiskolák** első két évfolyamának földrajzi anyagát dolgozza fel, de tartalmazza a 11. és 12. évfolyam **érettségire való felkészítésének** a programját is.

A tájékozódás és az egységben látás megkönnyítésére a tanterv apró betűs szövegében – az általános iskolai kerettanterv részletei is megtalálhatók. A mellékletben pedig – évfolyamonkénti bontásban – felsoroltuk a már megismert topográfiai fogalmakat.

A földrajz tantárgy kerettanterve

A tantárgy legfontosabb pedagógiai elképzelései

A Földünk és környezetünk műveltségi terület tantárgyaként megjelenő földrajz kiemelt fejlesztési elképzelései főként természettudományi és társadalomtudományi ismereteket integráló jellegéből adódnak. Ezért:

- a) Az Ember a természetben műveltségi területtel szoros kapcsolatban tartalmilag alapozza a tanulók természettudományos világmépét, gondolkodását és szemléletmódját.
- b) A természeti és társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatok összefüggéseinek feltárásával, valamint napjaink eseményeinek összekapcsolásával segíti a tanulók:
 - **földrajzi, környezeti gondolkodásának,**
 - **helyi, regionális, globális szemléletének,**
 - **a környezetért felelős magatartásának alakítását.**
- c) A természettudományok és társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek folyamatos alkalmaztatásával fejleszti a tanulók azon képességeit, amelyekkel tájékozódni tudnak szűkebb és tágabb környezetük jellemzői között – megszerzett ismereteik integrálásával. Alakítja kommunikációs, narratív, döntési, szabálykövető, lényegkiemelő, problémamegoldó, kritikai, a komplex információk feldolgozásával kapcsolatos, együttműködési, életvezetési képességeiket – **kulcskompetenciáik rendszerének elemeit és végül ezek kompetencia-térképpé szerveződését.**
- d) A tantárgy tartalmával, az általa közvetített értékek, az alapvető követelmények és az erre épülő tanulói tevékenységek megszervezésével együttesen szolgálja a tanulók társadalmi-állampolgári, cselekvési kompetenciáinak alakítását: **személyiségük komplex fejlesztését.**

Formálja önismeretüket, együttműködési készségüket, akaratukat; **segítve a felnőtt lét szerepeire való felkészülésüket.**

A tantárgy legfontosabb fejlesztési feladatai a képzési szakaszokban

Az **5–6. évfolyam:** A természettudományokban begyakorolt értelmezési, megismerési, tanulási technikák, módszerek fejlesztése.

Tájékozódás a földrajzi térben és időben, a társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatokban, a hazai földrajzi környezetben, a térképen.

A **7–8. évfolyamon:** a kulcskompetenciákkal kapcsolatos alapkészségek fejlesztése.

A földrajzi-környezeti tartalmú információk értelmezése és feldolgozása – növekvő önállósággal, egyénileg és csoportosan.

Az ismert tér fokozatos kitágítása: a kontinensek megismertetésével a fontosabb földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok, erőforrások, valamint környezeti problémák térbeli elhelyezésével.

A természeti és társadalmi környezet folyamatos változásaiban megnyilvánuló alapvető törvényszerűségek megismertetése. A folyamatok kölcsönhatásainak eredményeképpen létrejövő környezeti változások nyomon követése. A környezetkárosító hatások felismertetése és a következményeik csökkentésére irányuló hazai és nemzetközi erőfeszítések érzékeltetése.

Magyarország földjének, a magyar gazdaság helyzetének és főként európai kapcsolatrendszerének megismertetése a hazához való kötődés megerősítésének érdekében.

A **9–10. évfolyamon:** a természetföldrajzi és társadalomföldrajzi, környezeti jelenségek, folyamatok, összefüggések átfogó rendszerekbe helyezésén van a fő hangsúly.

A kulcskompetenciákkal kapcsolatos alapkészségek továbbfejlesztése a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók önálló értelmezésével, értékelésével, feldolgozásával, az ismeretszerzés változatos módjainak megismertetésével, alkalmaztatásával, a permanens önműveléshez szükséges motívumok, szándékok megerősítésével történik.

Alapvető tájékozódás a térképen, a Naprendszerben, az Univerzumban, a Földön.

A világgazdasági folyamatok felismertetése a bennük érvényesülő törvényszerűségek megfigyeltetése: az országcsoportokban, régiókban. A magyarság és Magyarország szerepének értékelése a Kárpát-medencében, Közép-Európában, a földrészen és a világban.

A világ társadalmi-gazdasági kérdéseinek, globális jelenségeinek, összefüggéseinek áttekintése: példák, folyamatok keresztül.

Tájékozottság kialakítása a legfontosabb környezeti veszélyekről, az emberiség felelősségéről az egészséges környezet megőrzésben, a fenntartható fejlődés globális méretű megszervezésében.

A **11. és 12. évfolyamon** a tantárgy közép- és emelt szintű **érettségi vizsgakövetelményeihez** igazodva:

- **a középszintű vizsgához:** az általános földrajzi-környezeti műveltség és a praktikus ismeretek alkalmazása,
- **az emelt szintű vizsgához:** az összefüggések felismerése és bizonyítása, a földrajzi-környezeti gondolkodás, az ismeretek alkalmazásához szükséges képességek fejlesztése a feladat.

A tantárgy céljai

A természeti és társadalmi folyamatokban való tájékozódás kapcsán megismertetni a tanulókat a szűkebb és tágabb környezetük természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel.

A földrajzi-környezeti gondolkodás fejlesztése

- az általános természeti-társadalmi-gazdasági és környezeti jelenségek, tények, folyamatok vizsgálatával; térbeli és időbeli változásaik feltárásával,
- a vizsgálódásokat követő általánosításokkal, szintetizálással, az összefüggések felismertetésével, rendszerbe helyezésével, analóg példák keresésével,
- a kölcsönhatások és következményeik megfigyeltetésével,

- a természettudományok és a társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek alkalmaztatásával,
- a történeti-földrajzi szemlélet formálásával,
- a kontinensekre, országcsoportokra, országokra, tipikus tájakra jellemző földrajzi kép kialakításával,
- a termelés eltérő lehetőségeinek, módjainak és teljesítményeinek összehasonlításával,
- a más népek, nemzetiségek, kultúrák, életformák iránti érdeklődés, a tisztelet felkeltésével, a humanista értékrend alakításával,
- a haza földrajzában való tájékozottság bővítésével, a nemzeti azonosságtudat formálásával,
- a sokoldalú és differenciált, a tanulókhoz alkalmazkodó tanítási és tanulási eljárások megvalósításával,
- az információhordozókhoz és az információforrásokhoz való hozzájutás biztosításával,
- a sikeres érettségi vizsgára való felkészítés és felkészülés feltételeinek megteremtésével,
- a felelős állampolgári szerep, a környezetért felelős magatartás motivációjának erősítésével.

Értékelési elvek

Alapvető cél annak vizsgálata, rendelkezik-e a tanuló kellő kompetenciával: hogyan fejlődik tudásának, képességeinek, készségeinek rendszere a földrajz tantárgy által közvetített értékek elsajátításával.

Az egyénre szabott tanulási módszerek ugyancsak az egyénre szóló, sajátos értékelési rendszert kívánnak. Ezért kiemelt értékelési elv annak figyelemmel kísérése, hogy mennyit és mely követelmények teljesítésében fejlődött a tanuló önmagához, előző szintjéhez képest.

Az értékelésnek döntően a tevékenységek megnyilvánulásaira, az önálló munkavégzésre és az összefüggések meglátásának különböző szintjeire kell irányulnia – a fokozatosság elvének és az életkorra jellemző pszichikus fejlődés figyelembe vételével.

Az alábbiakban felsorolt értékelési szempontok közül **válogatva** azokat kell kiemelni, amelyek a **tanulók életkorához**, a **tananyag jellegéhez** (annak mélységéhez) s a **feldolgozási képességek fokozatos fejlődéséhez**, a **tanulói kompetenciák bővüléséhez igazodnak**.

Értékelési szempontok

A tanuló:

- elsajátította-e a természettudományok és a társadalomtudományok alapvető vizsgálati módszereit?
- ismeri és tudja-e alkalmazni az önálló ismeretszerzés lépéseit?
- képes-e önálló megfigyelésre, kísérletezésre, eszközhasználatra, térképi mérésekre, számítások elvégzésére?
- milyen szinten képes a különféle szöveges és képi információk feldolgozására, földrajzi tartalmának kifejtésére?
- ismeri-e a legfontosabb földrajzi tényeket, jelenségeket, fogalmakat, folyamatokat?
- felismeri-e és tudja-e példákkal bizonyítani a tények, jelenségek közötti hasonlóságokat és különbségeket, oksági összefüggéseket, logikai kapcsolatokat?
- tud-e csoportosítani a megadott szempontok alapján, felismeri-e a csoportosítás szempontjait?
- képes-e a megszerzett ismereteket rugalmasan használni, alkalmazni a különféle földrajzi rendszerekben, új szituációkban és a gyakorlatban?
- hogyan tájékozódik a térképen? Milyen a térképhasználati szintje a szemléleti és a logikai térképolvasás területén?
- képes-e ismereteket szerezni ábrák, képek, tematikus térképek, adatsorok, metszetek, grafikonok, térképvázlatok elemzésével, illetve azok kiegészítésével, készítésével?
- tudja-e a természeti és a társadalmi folyamatok térbeli és időbeli változásait érzékelni, értelmezni, sorrendiségüket megállapítani, példákkal bizonyítani?
- felismeri-e a hazai, az európai és a világ gazdasági társadalmi-gazdasági folyamatok összefüggéseit, tendenciáit?
- képes-e a környezet természet és társadalom alkotta értékeinek felismerésére, sajátosságainak, mennyiségi és minőségi változásainak értékelésére?
- ismeri-e azokat a folyamatokat, amelyek globális környezeti válságjelenségekhez vezetnek?
- felismeri-e a társadalmi-gazdasági modernizáció kedvező és kedvezőtlen társadalmi-gazdasági-környezeti következményeit?
- alá tudja-e példákkal támasztani a földrajzi környezet megóvásának szükségességét?
- részévé vált-e személyiségének a környezettudatos magatartás és életvitel?

- rendelkezik-e megfelelő jártassággal az adott témához illeszkedő információs anyagok és információhordozók kiválasztásában és alkalmazásában?
- megfelelő-e kommunikációs képessége az önálló ismeretszerzéshez, az információk tartalmának megértéséhez és elemzéséhez, szelektív felhasználásához; az önálló vélemény kialakításához és annak kifejezéséhez, az érveléshez, a vitához?
- milyen szinten használja a földrajz szaknyelvét?
- hogyan fejlődött a tanulási technikája, megismerési, rögzítési és felidézési módszere?
- képes-e információ- és adatgyűjtésre (pl. könyvtár, internet használatára), ezek feldolgozására; vázlat, feleletterv, kiselőadás, házi dolgozat készítésére; feladatlapok megoldására, önellenőrzésre?
- igényévé, szokásává vált-e az önművelés, a társadalmi-gazdasági-környezeti aktualitások iránti érdeklődés, nyitottság?
- képes-e azonosulni a földrajz által is közvetített értékekkel; hogyan nyilvánul ez meg szokásaiban, életmódjában, együttműködési készségében, személyiségében?

A tananyag elrendezése

- 5. évfolyam:** Tájékozódás környezetünkben és a térképen
Az időjárás, az éghajlat
Hazánk: Magyarország
- 6. évfolyam:** Tájékozódás a Földön
A változó földfelszín
- 7. évfolyam:** Tájékozódás a földtörténeti időkben
Az Európán kívüli kontinensek természeti és társadalomföldrajza
É-, Ny-, D-, Kelet-Európa és Oroszország
- 8. évfolyam:** Közép-Európa természeti és társadalomföldrajza
Magyarország természeti adottságai, társadalmi-gazdasági jellemzői
- 9. évfolyam:** Tájékozódás a kozmikus környezetünkben
A földi szférák kialakulása, jellemzői
A természetföldrajzi övezetek
A természeti és a társadalmi-gazdasági-környezeti tényezők összefüggései az övezetekben
- 10. évfolyam:** A világ változó társadalmi-gazdasági képe
Régiók, országcsoportok, országok
Magyarország
Globális környezeti problémák, megoldási lehetőségeik
- 11-12. évfolyam:** Térképi és csillagászati ismeretek
Geoszféra
A vízszintes és a függőleges övezetesség
A népesség és a települések
A világgazdaság és ágazatainak áttekintése
Magyarország természeti és társadalmi földrajza, környezeti állapota
Európa és résztájainak, kiemelt országainak természeti-társadalmi-gazdasági képe
Az Európán kívüli kontinensek és főbb országaik
A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai

A tananyag elrendezésének indokai

- 5. évfolyam:** Készítsék elő a térképismeretek Magyarország tanítását – a térképi ismeretszerzés lépéseinek alapozásával. A haza földrajzával „korán” találkozzanak a tanulók.
A közvetlen kapcsolat teremtése az Ember a természetben „Környezetünk élővilága” témakörével, így komplexebbé tenni a hazai tájak jellemzését.
- 6. évfolyam:** A kontinensek későbbi (7 o.) megismerését jól előkészíti a földgömbi tájékozódás és a földfelszín változásai kapcsán feldolgozott természetföldrajzi fogalmak, összefüggések rendszere. Utóbbiakat segítik a biológia – életközösségeket tárgyaló témakörei.
- 7. évfolyam:** A kontinensekre vonatkozó ismeretanyag azok jellegzetességeit, tipikus tájait emeli ki. Részletesebben csak a világgazdaság jelentősebb országaival foglalkozik. A távoli kontinensektől halad a megismerés Európa felé. A kontinensek természetföldrajzának

- megismerését segíti a biológia azonos évfolyamának távoli tájak életközösségeit bemutató témaköre.
- 8. évfolyam:** Közép-Európával, Magyarországgal „érettebb” korokban ismerkedjenek meg a tanulók. A társadalmi-gazdasági folyamatok összefüggéseit, hatásait így hazai példákkal támaszthatják alá.
- 9. évfolyam:** Az általános iskola kontinens- és országföldrajzi ismereteinek alkalmazásával itt lehet a leghatékonyabban szintetizálni, általánosítani a csillagászati, a térképészeti, a geoszférákra és a földrajzi övezetekre vonatkozó tudásanyagot. Beépülhetnek a már megszerzett fizikai, kémiai ismeretek és összefüggések is.
- 10. évfolyam:** A természeti és a társadalmi környezet kölcsönhatásait feldolgozó témakör pedig logikus átvezetést biztosít a 10. évfolyam általános társadalomföldrajzához (népesség, települések). Tananyaga a világ változó társadalmi-gazdasági képét és globális környezeti problémáit a „legérettebb”, az e kérdések iránti legnyitottabb korban közvetíti a tanulóknak: felkészítve őket arra, hogy folyamatosan kövessék a társadalomföldrajzi változásokat, és megújítsák földrajzi-környezeti ismereteiket.
- 11-12. évfolyam:** Az ismeretek felelevenítése, aktualizálása, alkalmazása és a feladatmegoldásokhoz szükséges képességek egyénre szabott fejlesztése előkészíti, segíti a sikeres érettségi vizsgát.

9. évfolyam

Kimeneti követelmények a 8. osztály végén

- Ismerje a tanuló a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket.
- Értse a természetföldrajzi és regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutániságát, időbeli fejlődését.
- Tudja értelmezni az egyes földrészek, tájak, a megismert országok természeti és társadalmi jellemzőinek kölcsönhatásait, összefüggéseit.
- Ismerje fel a kontinensek, tipikus tájak és országok regionális sajátosságait.
- Értse meg, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai meghatározzák gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket.
- Látja, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi voltukban egyenrangúak.
- A hazai tájakhoz való kötődés érdekében ismerje természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.
- Ismerje az emberi tevékenységek okozta környezetkárosító folyamatok példáit és megelőzésük, elhárításuk lehetőségeit.
- Tudjon példákat mondani a nemzetközi összefogásra, együttműködésre. Az általános iskola befejezésekor legyen képes az önálló szemléleti és – tanári segítséggel – az okfejtő térképolvasásra, a különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Ismerje az eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat, tudjon hozzájuk tartalmi jellemzőket kapcsolni.
- Tudja kiválasztani és használni a földrajzi és egyéb információhordozókat.
- Alkalmazza biztonsággal a szakkifejezéseket.
- Ábrázolja ismereteit egyszerű térképeken, rajzokban.
- Megfigyeléseit, tapasztalatait tudja értelmezni, értékelni, alkotson azok alapján véleményt.

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. Tájékozódás a kozmikus környezetben. A térkép	11	1	1	13
II. A földi szférák. A közetburok. A vízburok. A levegőburok	27	3	4	34
III. A természetföldrajzi övezetesség	9	1	2	12
IV. A természeti és a társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszerek	8	1	2	11
Év végi összefoglalás	–	–	–	4
Összesen:	55	6	9	74

Célok:

- Az általános iskolai tantárgyi előzményekre tudatosan építve, az ismeretek alkalmaztatásával elősegíteni, hogy a tanulók megismerjék a Földet, mint bolygót és az emberiség életterét, annak természetföldrajzi sajátosságait, jelenségeit, fő folyamatait.
- Képessé tenni őket általánosításra, szintetizálásra, a jelenségek és folyamatok átfogó rendszerként való értelmezésére.
- A környezet természeti és társadalmi kölcsönhatásainak, összefüggéseinek feltárásával a tanulók környezettudatos gondolkodásának és tájékozottságának fejlesztése:
 - a kozmikus környezet és a Föld, mint égitest megismertetésével,
 - a Föld szféráinak és mozgásjelenségeik okainak és következményeinek megértésével,
 - a térbeli (térképi és földgömbi) és időbeli tájékozódás kiterjesztésével,
 - a földrajzi övezetekben érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatások felismertetésével,
 - a természeti adottságok hasznosításának, a társadalmi-gazdasági élet eltérő feltételeinek bemutatásával a Föld különböző részein,
 - a földrajzi övezetek, övek főbb környezeti problémáinak és azok lehetséges kezelési módjainak elemzésével,
 - a kulcskompetenciákkal kapcsolatos készségek fejlesztésével,
 - a belső motivációkra épülő környezettudatos magatartás és életmód alakításával.

I. Témakör: Tájékozódás a kozmikus környezetben. A térkép**Célok:**

- Bővíteni a tanulók tájékozottságát a Földről, mint égitestről és annak kozmikus környezetéről szerzett ismeretekkel.
- Formálni valós képzetüket a világegyetemről, a Naprendszer égitestjeiről és mozgásaik törvényszerűségeiről.
- Érzékeltetni az égitestek közötti hasonlóságokat és különbségeket.
- Megértetni és alkalmaztatni a Föld mozgásai és a földi időszámítás közötti összefüggéseket.
- Valós képzet kialakítása az égitestek méreteiről, viszonyított nagyságrendjéről.
- Az égbolton megfigyelt jelenségek, folyamatok összevetése a tanultakkal.
- Felkelteni a tanulók érdeklődését az űrkutatás eredményei és aktuális eseményei iránt.
- Rendszerezni és bővíteni a földi tájékozódáshoz szükséges térképi és a topográfiai ismereteket.
- Lehetőségeket teremteni gyakorlati alkalmazásokra, feladatmegoldásokra, az információforrások használatára.
- Formálni a tanulók természettudományos világképét kémiai és fizikai ismereteik felhasználásával is.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Fejezetek a csillagászat történetéből. A Nap, mint égitest szerkezete, fizikai jellemzői, szerepe a földi életben. A Föld-típusú és a Jupiter-típusú bolygók. A Föld szerkezete. A Föld mozgásainak jellemzői és ezek következményei. A Hold jellemzői, mozgásai. A nap- és a holdfogyatkozás. Az üstökösök és a meteorok. A csillagok és a csillagrendszerek. A mesterséges égitestek és az űrkutatás szerepe a Föld megismerésében. Tájékozódás a térképen és a földgömbön.	A megismert földrajzi tér fokozatos bővítése. A térben, időben, folyamatokban való tájékozódás és tájékozottság a Földön, a Naprendszerben és a univerzumban. Eligazodás a csillagászati nagyságrendekben. A kozmikus és a földi környezeti összetevők méreteinek összevetése, a változások nagyságbeli és időbeli mértékének felismerése. A Naprendszer égitestjeinek jellemzése, mozgásaik és kölcsönhatásaik következményeinek értelmezése. Kellő kompetencia az ismeretek gyakorlati alkalmazásában: tájékozódás a csillagos égen, csillagtérképeken, éggömbön, földgömbön, modelleken. A földi tájékozódáshoz szükséges térképi ismeretek rendszerezése és bővítése. Időszámítási, mérési, helymeghatározási feladatok önálló megoldása. Önálló szemléleti és logikai térképolvasás különböző méretarányú, ábrázolásmódú, tartalmú térképen, légi fotókon, műholdfelvételeken. A tantervi topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképeken, körvonalas munkatérképeken, földgömbön; tartalmi jellemzőik megfogalmazása. Eszközök, mérőműszerek gyakorlati használata. Aktuális csillagászati tartalmú információk gyűjtése, értelmezése.

II. Témakör: A földi szférák

Célok:

- Fejlesztteni a tanulók természettudományos és környezettudatos gondolkodását a geoszférák jellemzőinek megismertetésével.
- Megértetni a kőzetlemezek felépítését, mozgásuk okait és típusait, azok következményeit. Felismertetni és jellemeztetni a leggyakoribb ásványokat, kőzeteket, energiahordozókat, nyersanyagokat. Bemutatni a földtörténet fő időegységeit, eseményeit, képződményeit.
- Megismertetni a vízburok tagolódását, a felszíni és a felszín alatti víztípusok jellemzőit, egymással való kapcsolataikat.
- Bemutatni az időjárást és az éghajlatot kialakító és módosító tényezők szerepét a Föld különböző térségeiben.
- Megértetni a légkör alapfolyamatait.
- Beláttatni a Föld éghajlatának övezetes elhelyezkedését, a szélrendszerek övezetes kialakulását és ezek okait.
- Megértetni és példákkal alátámasztani a kőzetburok, a levegőburok és a vízburok fizikai jellemzői, mozgásjelenségei és azok következményei közötti összefüggéseket, kölcsönhatásokat.
- Alkalmaztatni a regionális földrajzi ismereteket.
- Észrevétetni és példákkal bizonyítani a felszín formálódásában a külső és a belső erők hatását, pusztító és építő munkáját, a földfelszín folytonos változását.
- Beláttatni, hogy a Föld egységes rendszer, s a rajta élő ember társadalmi-gazdasági tevékenységével átalakítja környezetét.
- Felismertetni az egyén, a társadalom felelősségét a geoszférák környezeti állapotáért, az összefogás szükségességét védelmükért.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
a) A kőzetburok A Föld belső szerkezete és fizikai jellemzői.	A Föld belső gömbhéjainak megismerése ábra, szerkezeti földgömb segítségével. A tudomány korszerű ismereteire támaszkodva a kőzetlemezek

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A kőzetlemezek és mozgástípusaik. A lemezmozgások következményei: a hegységképződések és kísérő jelenségeik. Az ásványok és a kőzetek keletkezése, csoportosítása. A kőzetek felismerése, vizsgálata. A földtörténet eseményei. b) A vízburok A vízburok kialakulása, tagolódása. Az óceánok és a tengerek. Vizek a szárazföldek felszíne alatt. A szárazföldek felszíni vizei. A szárazföldi jég és felszínformálása. A vizek jelentősége és védelme. c) A levegőburok A légkör kialakulása, anyaga, szerkezete. Az időjárás és az éghajlat. A napsugárzás és a hőmérséklet. A légnyomás és a szél. A nagy földi légkörzések A monszunszél. Víz a légkörben: a csapadék. A légköri képződmények. A légkör jelentősége és védelme. A bioszféra összetett rendszere: a talaj. A főbb talajfajták és védelmük. A felszínfejlődés a belső és a külső erők kölcsönhatásában. A földfelszín nagyszerkezeti egységei, formakincseik kialakulása és változása.	mozgásainak megértése, magyarázata folyamatábrákkal, önállóan elkészített rajzokkal. A hegységképződés típusainak értelmezése rajzok, videofilm-részletek segítségével, példákkal történő alátámasztásuk. Ásványok, kőzetek önálló megfigyelése, egyszerű vizsgálata, rendszerezése. Hazai előfordulásaik és felhasználási lehetőségeik összegyűjtése. A földtörténet időegységeinek ábrázolása időszalagon. A térbeli és időbeli tájékozódás összekapcsolása a földtörténeti események, képződmények és topográfiai példák segítségével. Kiselőadás tartása szemelvények, adatsorok gyűjtése alapján a földrengésről, a vulkánosságról. A főbb víztípusok jellemzői, mozgásaik magyarázata a fizikai ismeretek felhasználásával. A víztípusok rendszerezése. Vízrajzi alapfogalmak felismerése és jellemzése ábrák, képek segítségével. A tengerjárás magyarázata folyamatábra alapján. A tengeráramlások éghajlatmódosító hatásainak bizonyítása: tematikus térképekkel és klímadiagramokkal. A vizek hasznosítási lehetőségei – példák alapján. Esetelemzések a vízszennyeződéssel és vízvédelemmel kapcsolatban. A nemzetközi összefogás szükségességének bizonyítása a vizek védelmében – szemelvények segítségével. Gyűjtőmunka: vízrajzi statisztikai adatok összehasonlítása, számítási feladatok megoldása. Hazai vízvédelmi feladatok megfogalmazása. Házi dolgozat készítése könyvtári kutatás alapján. A légköri szférák jellegzetességeinek ismerete, fizikai tulajdonságaik összehasonlítása. Időjárási megfigyelések önálló végzése, mérések, számítások, az eredmények ábrázolása diagramokon, grafikonokon. Az éghajlati elemek tematikus térképeinek összehasonlító elemzése, klímadiagramokkal való egybevetése. Folyamatábra készítése és magyarázata a légkörzészről. Légköri képződmények, jelenségek felismerése műholdfelvételen, ábrákon, elemzésük. Folyamatok rajzos magyarázata. Időjárás-jelentés és időjárási térkép értelmezése. Cikkek gyűjtése a légszennyezésről, az éghajlatváltozásról és következményeiről – vitakörben történő feldolgozásuk. Talajvizsgálat, talajtérkép elemzése. Jelentőségének alátámasztása. A geoszféra kölcsönhatásának bizonyítása. Modellezés a víz, a szél, a jég felszínformálásáról, a felszínformák változásáról. A formák felismerése képeken. Következtetés a szerkezet alapján a jellegzetes ásványkincsekre. A topográfiai fogalmak megnevezése és elhelyezése

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	munkatérképen. Szakkifejezések pontos használata. Együttműködési készség és gyakorlottság a csoportmunkában. Az önálló ismeretszerzés igénylése és gyakorlása. A természetföldrajzi és környezeti jelenségek, folyamatok, összefüggések átfogó rendszerezése.

III. Témakör: A természetföldrajzi övezetesség

Célok:

- A tanulók ismereteinek bővítése, szemléletük formálása a földrajzi környezet térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, összefüggéseinek sokoldalú elemzésével.
A csillagászati ismeretek alkalmazásával, megértetni az éghajlati övezetesség kialakulásának okait, és ezek következményeit a vízrajzi jellemzőkre, az élővilágra, a talajra, a felszínformáló folyamatokra: a természetföldrajzi övezetesség rendszerére.
- Bemutatni konkrét példákkal az egyes övezetek, övek, területek természeti feltételei és a gazdálkodás jellemzői közötti kapcsolatokat.
- Megismertetni a tanulókkal az övezetek, övek fő környezeti problémáit és megoldásuk lehetőségeit.
- Alkalmaztatni az előzetesen megszerzett regionális földrajzi ismereteket.
- Segíteni a tanulókat a természeti folyamatok rendszerezésében, az általánosításban.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Az éghajlati és a földrajzi övezetesség.	Az éghajlati és a természetföldrajzi övezetesség rendszerének és jellemzőinek ismerete. Ábra készítése és magyarázata a földrajzi szélességtől függő felmelegedésről, a szoláris éghajlati övezetekről. Az övezetek, övek, területek, vidék sajátos vonásainak bemutatása. Rendszerezés.
A szoláris és a valós éghajlati övezetek. A forró övezet. A mérsékelt övezet. A hideg övezet.	Az övezetesség kategóriáinak elhelyezése munkatérképen, topográfiai példák megnevezése. Az öv, terület, vidék jellegzetességeinek felismerése tematikus térképen, képen, klímadigramon, ábrán. Tájéleírás a tipikus tájakról. A kontinensekről, tájakról szerzett ismeretek alkalmazása az övezetesség rendszerében. Példák segítségével bemutatni a táj eltartó képességét, a társadalom lehetőségeit az övezetesség különböző egységeiben.
A függőleges övezetesség.	Keresztmetszeti ábra készítése és elemzése a függőleges övezetességről. A gazdálkodás területi típusainak jellemzése legfontosabb termesztett növényeinek, tenyésztett állatainak kiemelésével. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség összehasonlítása.
Az övezetek, övek, területek fő környezeti problémái.	Cikkek gyűjtése és feldolgozása csoportmunkában az övezetek, övek, területek ökológiai problémáiról, a gazdasági hasznosítás okozta károkról.

IV. Témakör: A természeti és a társadalmi-gazdasági környezet kapcsolatrendszere

Célok:

- A tanulók földrajzi-környezeti gondolkodásának, szemléletének fejlesztése a természetföldrajzi adottságok és a társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok összefüggéseinek vizsgálatával.

- Annak megértetése, hogy a társadalom életének a természet által nyújtott feltételei nagy mértékben el-
térnek a Földön, ezért az erőforrások hasznosítása, az ember és környezetének kapcsolata is különböző.
- A népesség, a településtípusok területi elhelyezkedésének, a népesedési folyamat, a népességmozgások
okainak feltárása a földrajzi övezetességgel való összefüggésükben.
- A tanulók érdeklődésének felkeltése különféle népességi, nemzetiségi és társadalmi csoportok értékei,
életformája iránt – a társadalmi és gazdasági élet összefüggései kapcsán.
- Annak bizonyítása, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben a természet és a társadalom
törvényszerűségei egyaránt érvényesülnek.
- Biztosítani a sokrétű társadalomföldrajzi információkhoz való hozzájutást és a társadalomtudományok
feldolgozási módszereinek gyakorlását.
- Alkalmaztatni a tanulókkal a témakörhöz kapcsolódó topográfiai követelményeket.
- Ismereteik szabatos megfogalmazása, vitában való érvényesítése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A természeti és a társadalmi környezet. A világ népességének gyarapodása. A népesség összetétele. A népesség földrajzi eloszlása. A települések földrajzi jellemzői. A településtípusok. Az urbanizáció.	A természeti és a társadalmi környezet összetevőinek rendszerezése és kölcsönhatásaik bizonyítása példákkal. A demográfiai robbanás, a népesedési folyamat fő problémáinak bemutatása a Föld különböző térségeiben ábrák, diagramok segítségével. A természetes szaporodás, a népsűrűség kiszámítása. Korfa önálló értelmezése, típusainak összehasonlítása. Természeti adottságok tematikus térképeinek összevetése a népsűrűség eloszlásával, az emberfajta elterjedésével, a településhálózattal. Az előregedő és a fiatalodó társadalmak korösszetételéből adódó társadalmi-gazdasági következmények bemutatása példákon. Népességmutatókra vonatkozó statisztikai adatsorok önálló elemzése. A foglalkozási szerkezet és a gazdasági fejlettség összefüggésének bizonyítása. A települések csoportosítása szerepkör, alaprajz szerint, példáik bemutatása. Ábrák, képek, térképek, leírások segítségével a földrészek településeinek felismerése, övezeteik jellemzése. A nagyvárosi élettel járó társadalmi és környezeti gondok bemutatása vita keretében. Életképek, életmódok a különféle településtípusokon – gyűjtőmunka, illetve filmek, olvasmányok felhasználásával. A kontinens- és országföldrajzban tanultak alkalmazása a témakörben és a topográfia rögzítése munkatérképeken.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajztanítás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi. Ezeket a mellékletben soroljuk fel.

Új topográfiai fogalmak

Afrikai-lemez, Antarktisz-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál-indiai-lemez, Azori-szigetek, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana, Grossglockner, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Mt. Pelée, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer.

Bóden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévízi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, IJssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Lengyel-tóhátság, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó.

Követelmények a tanév végén**A tanuló:**

- rendelkezzen biztos természettudományos ismeretekkel a világegyetemről, a Naprendszer égitestjeiről; tudja azokat jellemezni, s ennek során alkalmazni fizikai és kémiai ismereteit,
- értse és tudja magyarázni az égitestek közötti kapcsolatokat, mozgástípusokat és ezek következményeit,
- tudja összehangolni megfigyeléseit, tapasztalatait a tanultakkal,
- rendelkezzen valós képzetrel az égitestek egymáshoz viszonyított méreteiről, igazodjon el a csillagászati nagyságrendekben,
- legyen képes önálló feladatmegoldásra: a térképi és csillagászati ismeretekhez kapcsolódó mérésre, helymeghatározásra, időszámításra,
- ismerje a geoszférák kialakulását, felépítését, szerkezetét; fő jelenségeiket, folyamataikat és azok következményeit,
- tudja példákkal bizonyítani a közetburok, a vízburok és a levegőburok közötti oksági összefüggéseket, kölcsönhatásokat és a mindennapi életre gyakorolt hatásaikat,
- értse és támassza alá konkrét példákkal a földrajzi övezetesség megnyilvánulásait, a bennük érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatásokat a Föld különböző részein,
- ismerje az egyes geoszférák, a földrajzi övezetek és övek fő környezeti problémáit, megoldásuk lehetőségeit,
- értse meg, hogy a természet által nyújtott feltételek, erőforrások eltérőek a Földön és hasznosításuk mértéke, módja is különböző,
- lássa be a népesség, a települések elhelyezkedésének, a gazdálkodás lehetőségeinek összefüggéseit a földrajzi övezetességgel,
- tudja, hogy a Föld egységes rendszer, ahol a természeti és a társadalmi törvényszerűségek egyaránt érvényesülnek,
- rendelkezzen mind a természeti, mind a társadalomföldrajzi információk feldolgozásához szükséges elemi módszerek alkalmazásának képességeivel.
- alkalmazza a regionális földrajzban eddig megszerzett ismereteit az egyes témakörök feldolgozásakor.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

Javasolt óraterv

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek elsajátítása	Ismétlés, gyakorlás	Helyi felhasználás, kiegészítő anyag, ellenőrzés	Összes óraszám
I. A világ változó társadalmi-gazdasági képe	22	2	3	27
II. A világ régiói, országcsoportjai, országai	25	3	4	32
III. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	8	1	2	11
Év végi összefoglalás	–	–	–	4
Összesen:	55	6	9	74

Célok:

- Az általános iskolában elsajátított regionális földrajzi ismeretekre építve, azokat alkalmaztatva és kiegészítve elősegíteni, hogy a tanulók megismerjék a Föld különböző térségeinek gazdaságát, sajátos társadalmi képét, a világgazdaság fő folyamatait.
- Képessé tenni őket a társadalmi-gazdasági változások térbeli és időbeli átrendeződésének megértésére; a társadalom, a világgazdaság működésének egységes rendszerként való értelmezésére.
- A helyi, a regionális és a globális folyamatok és összefüggések bemutatásával a tanulók társadalomról és gazdaságról alkotott képét, környezettudatos gondolkodását és tájékozottságát fejleszteni:
 - az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenység eltérő vonásainak és teljesítményeinek bemutatásával a Föld jellegzetes térségeiben,
 - a különböző fejlettségi szintű országcsoportok, országok jellegzetes társadalmi, gazdasági és környezeti gondjainak feltárásával,
 - a globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásainak bemutatásával,
 - a nemzetközi összefogás szükségességének felismertetésével a társadalmi-gazdasági-környezeti kérdések megoldásában,
 - a szűkebb közösség, az ország, a régió, a világ problémáinak megoldására irányuló készség, felelős magatartás alakításával,
 - a társadalomtudományok vizsgálódási módszereinek, információ-forrásainak alkalmaztatásával,
 - az információk szelektív felhasználásával, igazságtartalmuk bizonyításával vagy cáfolásával; alternatív lehetőségek keresésével a problémamegoldások során: vitával, érveléssel, az önálló vélemény tárgyyszerű megfogalmazásával,
 - a múlt és a jelen társadalmi folyamatairól, jelenségeiről szerzett ismeretek segítségével tendenciák érzékelése, megglátása,
 - más tantárgyakban, illetve az iskolai oktatás keretén kívül szerzett ismereteik, tapasztalataik integrálásával, rendszerben történő gondolkodással,
 - annak az igénynek a kialakításával, hogy a középiskola befejezése után is folyamatosan gyarapítsák földrajzi ismereteiket,
 - használják földrajzi ismereteiket, kompetenciáikat állampolgári szerepük gyakorlása során.

I. Témakör: A világ változó társadalmi-gazdasági képe**Célok:**

- A tanulók társadalomképének formálása a társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli nyomon követésével.
- Bemutatni a gazdaság működését, fő ágazatainak fejlődését, kiemelten a tercier és az információs szektor előretörését.
- Megértetni és példákkal bizonyítani a világgazdaság globalizálódását, a multinacionális vállalatok szerepét a folyamatban.
- Megismertetni a piacgazdaság jellemzőit, az integrációk formáit és szerepüket.
- Felismertetni a tőke szerepét a világgazdaságban és a nemzetgazdaságban.
- Feltárni és példákkal igazolni a gazdaság területi szerveződésének összefüggéseit és következményeit, a kölcsönös függőséget.
- Megértetni a termelés és a fogyasztás ellentmondásait, térbeli elkülönülését, növekedésének korlátait.
- Beláttatni, hogy a társadalmi-gazdasági problémák megoldása a tudomány, a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, a nemzetközi összefogást igényli.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A gazdasági szerkezet és átalakulása. A piacgazdaság. A nemzetgazdaság. A globalizáció és az integráció folyamata. A tercier ágazat. Az információs ágazat. A tőke nemzetközi áramlása.	A gazdasági mutatók értelmezése, elemzése. Séma készítése a gazdaság felépítéséről. Példák a világgazdaság globalizációjára, a multinacionális vállalatok szerepére. Az infrastruktúra szerepének értékelése a társadalmi-gazdasági életben. A közlekedési ágazatok összehasonlítása tematikus térképek, statisztikai adatsorok felhasználásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A világgazdasági szerepkörök térbeli és időbeli változásai. A gazdaság és a környezet állapota. Nemzetközi szervezetek és együttműködések. A pénz a világgazdaságban. A nemzetközi tőkeáramlás.	A harmadik és a negyedik szektor szerepének bemutatása a világgazdaságban és a társadalmi életben. Példák gyűjtése az egyes gazdasági ágak okozta környezetszennyezésről, csökkentésük lehetőségeiről. Esetelemzések. Kiselőadás a nemzetközi szervezetek szerepéről és ezekben hazánk részvételéről. Szituációs játék a globalizáció és a nemzetgazdaságok kapcsolatrendszeréről, a tőzsde működéséről. Pénzügyi aktualitások értelmezése gazdasági folyóiratok, cikkek felhasználásával.

II. Témakör: A világ régiói, országcsoportjai, országai

Célok:

- A tanulók valós társadalomképének kialakítása friss, hiteles ismeretek nyújtásával a Föld különböző térségeinek társadalmi-gazdasági életéről, a világgazdaságban betöltött szerepéről; azok változásáról, területi átrendeződéséről, a társadalmi-gazdasági folyamatok időbeli léptékéről.
- Megértetni a gazdaság területi szerveződésének összefüggéseit és következményeit.
- Bemutatni a világgazdasági centrumok és a peremterületek szerepkörének és kapcsolatrendszerének alakulását példákon keresztül.
- Alátámasztani a világ változó gazdasági képét, sokféleségét a különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok kiemelésével, hangsúlyosan az Európai Unió és Magyarország világgazdasági és regionális térszervező szerepét.
- Felkelteni a tanulók érdeklődését más kultúrák, népek iránt.
- Elmélyíteni a nemzettudatukat, pozitív viszonyulásukat a közös európai értékekhez.
- Felismertetni az európai egység alakulásának jelentőségét és ellentmondásait hazánk életében.
- A feldolgozás során támaszkodni a történelmi és állampolgári ismeretekre, a történeti szemléletmódra és ismeretszerzési képességekre.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A gazdasági pólusok kialakulása. A világgazdaság erőterei: Észak-Amerikában (az USA); Kelet- és Délkelet-Ázsiában (Japán, a „kistigrisek”, az iparosodás második körének országai); az Európai Unió, (magterületének és peremvidékének országai). A fejlődő országok általános jellemzői. A fejlődő országok szerepe a világgazdaságban. Az egyedi szerepkörök példái: A Benelux-államok. Svájc. Izrael, Törökország. Egyiptom. India. Kína. A köolajra épülő gazdaságok.	A világgazdasági pólusok kialakulása okainak, időbeli és térbeli átrendeződésének magyarázata. Jelentőségük alátámasztása adatsorok, diagramok, tematikus térképek segítségével. Az integráció szükségének az együttműködés bővülésének, a tagállamok társadalmi-gazdasági életére gyakorolt hatásainak bemutatása az Európai Unió példáján. A periféria-helyzet társadalmi-gazdasági jellemzői. A centrum és a periféria országainak összehasonlítása, kapcsolatuk alátámasztása példákkal. Az egyoldalú gazdasági szerepkör következményeinek bizonyítása képek, adatok, szemelvények, aktualitások segítségével. A kiemelt egyedi szerepkörű országok sajátos társadalmi-gazdasági képének, világgazdasági jelentőségének bemutatása. Leírás készítése a kiválasztott egyedi szerepkörű ország tanulójának, családjának életéről. Terméklisták összeállítása. Példák hazánk és a kiemelt országok gazdasági kapcsolatainak bemutatására.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A „banánköztársaságok”. Az „adóparadicsomok”. Magyarország helye, szerepe a nemzetközi folyamatokban. A gazdasági rendszerváltás sajátosságai hazánkban. Gazdaságunk húzóágazatai. Az ipar. Az élelmiszeripar. Az idegenforgalom A külkereskedelem. Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk földrajzi alapjai.	Gazdasági mutatók összehasonlítása, hazai és nemzetközi vonatkozású következtetések megfogalmazása. Aktuális hírek, cikkek értelmezése. A magyar nemzetgazdaság jellemzése. A piacgazdaság működésének, a tulajdonformák, a gazdaság területi és szerkezeti átrendeződésének bizonyítása ábrák, tematikus térképek, statisztikai adatok, diagramok segítségével. Példák gyűjtése a külföldi tőke szerepére hazánkban. Természeti erőforrásaink értékelése. A gazdasági ágazatok eltérő szerepének bizonyítása a nemzetgazdaságban statisztikai adatsorok, diagramok felhasználásával. Az ipar szerkezeti és területi átalakulásának, fő telephelyeinek bemutatása térképek segítségével. Piacképes hazai termékek (hungarikumok) listájának összeállítása. Az élelmiszergazdaság szerepének értékelése a nemzetgazdaságban – önállóan választott források felhasználásával. Idegenforgalmi adottságaink értékeinek ismertetése. Tablók összeállítása. Kiselőadás: a világörökség részei hazánkban. A külkereskedelem szerepének értékelése hazánk gazdaságában. Az áruösszetétel és a főbb kereskedelmi partnerek bemutatása ábrák, adatok segítségével. Példák, aktualitások gyűjtése hazánk és az EU kapcsolatainak alakulásáról. Vita hazánk integrációs törekvéseiről, eredményeiről.

III. Témakör: A globális problémák földrajzi vonatkozásai

Célok:

- A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásainak összegzésével megértetni a környezeti válság kialakulásának okait és folyamatát.
- Beláttatni a termelés és a fogyasztás növekedési korlátait, a fogyasztói társadalom szerepét a környezeti és a gazdasági problémák globalizálódásában.
- Példákkal igazolni a helyi, a regionális és a globális környezeti kérdések összefüggéseit, a nemzetközi összefogás szükségességét a problémák megoldásában.
- A környezettudatos gondolkodás, az értékörző szemlélet kialakítása, az egészséges környezet és a fenntartható fejlődés megőrzéséért.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a tanulók felelős, a környezetért tenni akaró állampolgárokká váljanak.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A túlnépesedés, a népességmozgás. Az éhezés és a szegénység. A nyersanyag- és energiaválság. Az urbanizáció környezeti következményei. A geoszféra környezeti károsodásai. A fenntartható fejlődés.	A környezeti válság okainak és kialakulásának értelmezése. A világ globális környezeti és gazdasági válságainak bemutatása konkrét példáik és előfordulási helyeik ismertetésével. A globális problémák felismerése hírekben, természeti és társadalmi jelenségekben, folyamatokban. A témakörhöz kapcsolódó adatok gyűjtése, ábrák, szemelvények értelmezése. Prognózis készítése a várható népességszámról, a vízhiány alakulásáról, az energiaigény növekedéséről. Javaslat összeállítása a víz-, a nyersanyag- és energiatakarékos életmódra, gazdálkodásra. Néhány nemzetközi környezetvédő szervezet megnevezése

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Nemzetközi összefogás a környezet védelméért.	tevékenységének ismertetése. A fenntartható fejlődés lehetőségeinek és korlátainak értelmezése vita, szituációs játék keretében.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajztanítás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi. Ezeket a mellékletben soroljuk fel.

Új topográfiai fogalmak

asszuáni Nagy-gát, Kuznyecki-medence, Száhel-öv, Szilícium-völgy;
Arab Emírségek, Bolívia, Chile, Csád, Guinea, Irán, Kenya, Kuvait, Líbia, Libéria, Málta, Marokkó, Monaco, Nicaragua, Tunézia,
Bahama-szigetek, Bali, Dominika, Kanári-szigetek, Panama, Seychelle-szigetek,
Alexandria, Antwerpen, Atlanta, Cseljabinszk, Csernobil, Dallas, Dnyepropetrovsk, Donyeck, Dortmund, Duisburg, Europort, Fokváros, Galati, Hannover, Haifa, Houston, Jeruzsálem, Kobe, Krasnojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Ostrava, Perth, Randstad, Rijád, Szczecin, Seattle, Tel Aviv-Jaffa, Theszaloníki, Trieszt, Uszty-Ilmszk, Várna, Zürich.

Követelmények a tanév végén

A tanuló:

- ismerje a gazdaság működésének folyamatát, fő ágainak jellemzőit, kiemelten a terciér és az információs szektor szerepét,
- tudja jellemezni a piacgazdaságot,
- értse a nemzetgazdaságok, az integrációk és a multinacionális vállalatok szerepét napjaink világgazdaságában, s tudja ezeket példákkal bizonyítani,
- ismerje fel a tőke szerepét a világgazdaság globalizálódásában,
- igazolja példákkal a világgazdasági szerepkörök térbeli és időbeli átrendeződését, értse azok okait,
- rendelkezzen hiteles ismeretekkel a Föld világgazdasági erőtereiről, legjelentősebb országcsoportjairól, országairól. Vegye észre hasonlóságait és különbségeiket,
- értse az összefüggést a világgazdasági centrumok és perifériák szerepkörei között, tudja ezeket példákkal alátámasztani,
- ismerje fel és indokolja az európai integráció jelentőségét és ellentmondásait hazánk társadalmi-gazdasági életében, valamint hazánk szerepét a regionális térszerveződésben,
- legyenek friss, aktuális ismeretei Magyarország társadalmi-gazdasági sajátosságairól, gazdaságának húzóágazatairól,
- értse meg és tudja példákkal bizonyítani a fogyasztói társadalom szerepét a világ környezeti és gazdasági problémáinak kialakulásában és azok világméretűvé válásában,
- igazolja példákkal a helyi, a regionális és a globális környezeti problémák összefüggéseit és a megoldásukhoz szükséges nemzetközi összefogás szerepét,
- legyen képes különféle információhordozók földrajzi-környezeti tartalmának, önálló feldolgozására, értelmezésére, a hozzájuk kapcsolódó véleményalkotásra.

Kimeneti követelmények a 10. osztály végén

- Tudjon a tanuló helymeghatározásokat végezni a térképen, a földgömbön.
- Legyen képes térképi, időszámítási feladatok megoldására.
- Ismerje a geoszférák legfontosabb folyamatait és hatásukat a mindennapi életre.
- Rendelkezzen valós képzetekkel a környezet földrajzi elemeinek méretéről, a számokkal kifejezhető időbeli változások nagyságrendjéről.
- Ismerje a földrajzi övezetesség összetevőit.

- Támassza alá példákkal a bennük érvényesülő természeti és társadalmi kölcsönhatásokat.
- Értse a népesség földrajzi eloszlását és a települések elhelyezkedését meghatározó tényezőket.
- Tudja jellemezni a gazdasági élet fő ágait, ágazatait.
- Mutassa be szerepük, jelentőségük változását.
- Ismerje a világ gazdaság pólusait, a gazdaságban betöltött szerepüket.
- Értse az integrációs folyamat lényegét és fokozatait.
- Legyenek biztos ismeretei az egyes térségek, gazdasági régiók történeti és területi átrendeződéséről.
- Mutassa be a környezetkárosító tényezők földrajzi okait.
- Ismerje és igazolja példákkal a globális környezeti és gazdasági problémák kialakulását, mérséklésük lehetőségeit.
- Legyen képes a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók (különbféle méretarányú és tartalmú térképek, statisztikai kiadványok, lexikonok, folyóiratok, szakirodalom, képek, filmek, CD-romok, internet stb.) tartalmának értelmezésére információk, önálló gyűjtésére és azok feldolgozására.
- Tudja megmutatni térképeken, bejelölni kontúrtérképeken a topográfiai fogalmakat; megfogalmazni azok földrajzi tartalmi jegyeit.
- Alkalmazza a megszerzett kulcskompetenciákat, amelyek megerősítéséhez, rendszerezéséhez a földrajz tanulása-tanítása hozzájárult.
- Földrajzi tanulmányainak befejezése után is legyen igénye a földrajzi-környezeti problémák megismerésére, megértésére.
- Személyiségét jellemezze a környezete iránt érzett felelősségtudat és tenni akarás.

11–12. évfolyam

Felkészítés a középszintű érettségi vizsgára

Heti óraszám mindkét évfolyamon: 1,5-1,5 óra

A két évfolyam összóraszám: 111 óra

Az óraszámok természetesen egy évfolyamra is *összevonhatók*, de átgondolandó, hogy mennyiben lesz hatékony az új típusú érettségire való felkészítés, ha nem jelenik meg minden évfolyamon a földrajztantárgy, ha nem lesz folyamatos a tanulása.

Azt is javasoljuk, hogy ha a helyi *lehetőségek* megengedik, s a középszintű érettségit választó tanulók száma indokolja, heti 2-2 órás kurzust szervezzenek erre a szintre is. Az érettségi követelmények ismeretében úgy értékeljük, hogy a tantárgy új tartalmi és sokoldalú képességfejlesztési követelményei a bővebb időkeretben biztonságosabban teljesíthetők. Nem csak az *óraszám*, de a *tematika összeállítása* is módosítható a helyi igények, a tanulók felkészültsége alapján, a differenciálás érvényesítésével.

Javasolt óraterv:

Témakörök	Óraszámok
I. Térképi és csillagászati ismeretek	6
II. A geoszférák	20
III. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség	6
IV. A népesség és a települések	6
V. A világ gazdaság és ágazatainak áttekintése	15
VI. Magyarország természeti és társadalmi-gazdasági földrajza, környezeti állapota	20
VII. Európa és részterületeinek, kiemelt országainak természeti, társadalmi-gazdasági képe	18
VIII. Az Európán kívüli kontinensek és főbb országainak természeti és társadalmi-gazdasági képe	16
IX. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	4
Összesen:	111 óra

Megjegyzés: a térképismeretek, a térképen és a térképpel végzett gyakorlatok, a topográfiai ismeretek rögzítése, elmélyítése és magasabb szintre emelése minden témakörben kiemelt feladat!

Célok:

Felkészíteni a jelölteket az érettségi vizsga sikeres letételére, a földrajzi-környezeti ismeretek és kompetenciák középszintnek megfelelő, gyakorlat-központú teljesítésére:

- a köznapi műveltség részét képező friss, aktuális tényismeretekkel,
- az ismeretek és a mindennapi életben tapasztalt természeti-társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok és jelenségek összekapcsolódásával, értelmezésével, és magyarázatával,
- a praktikus ismeretek alkalmazásával,
- a jelenségek, folyamatok átfogó rendszerként való értelmezésével, általánosítással, a szintézis megfogalmazásával,
- a földrajzi-környezeti témákhoz kapcsolódó információhordozók kiválasztásával, információtartalmuk feldolgozásával: konkrét adatok, tények megállapításával, tendenciák érzékeltetésével; az információk szelektív felhasználásával,
- a földrajzi-környezeti ismeretek összefüggéseinek és kölcsönhatásainak felismerésével, példákkal történő bemutatásával,
- különböző típusú térképek információ-tartalmának olvasásával, magyarázatával,
- a topográfiai ismeretek rögzítésével térképvázlatokon, kontúrtérképeken,
- adatok ábrázolásával, egyszerű gyakorlati és számítási feladatok megoldásával,
- térképvázlatok, sematikus vázlatrajzok készítésével,
- a földrajzi-környezeti szemléletet és gondolkodás elemi érvényesítésével, az önálló véleményalkotás biztosításával és gyakorlásával,
- a környezettudatos, értékörző életmód, a környezetért felelős magatartás példáival,
- a társadalomföldrajzi szemlélet előtérbe helyezésével,
- az írásbeli vizsgára történő felkészülés-felkészítés kapcsán az újszerű feladattípusok és megoldásuk gyakorlásával, készség-szintű elsajátításával,
- a szóbeli vizsga eredményességét segítő szabatos szaknyelv használatával, a felelet logikus felépítésével; feleletterv, témavázlat készítésével, forráselemzéssel.

A témakörök kiemelt fejlesztési feladatait kerettantervünk előző fejezetei tartalmazzák (7–10. osztály)

Az érettségi követelmények egy része az általános iskolai tananyaghoz kapcsolódik (pl. a regionális földrajz), így a felkészítéshez-felkészüléshez szükséges azok áttekintése, felfrissítése, aktualizálása is.

Mivel az érettségi követelmények szervesen az előző évfolyamok ismeretanyagára épülnek, fejlesztési feladataikat tartalmazzák, a felkészítés során a szintézis megeremtése, az ismeretek újraértelmezése, magasabb szintre emelése a földrajzi kompetenciák megerősítése, alkalmazása jelenti a további fejlesztést. Az alábbiakban a leghangsúlyosabb feladatokat összegezzük:

A témakörök leghangsúlyosabb fejlesztési feladatai

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
I. Térképi és csillagászati ismeretek	A térképek jelrendszerének alkalmazása. Időszámítási, mérési, helymeghatározási, számítási feladatok önálló megoldása. Szemléleti és logikai térképolvasás eltérő méretarányú és tartalmú térképeken. Légi fotók, műholdfelvételek, keresztmetszetek, tömbszelvények elemzése, térképekkel való összevetése. Tematikus térképek összehasonlító elemzése. Tájékozódás a csillagos égen, csillagtérképeken, ég- és földgömbön, modelleken. Eligazodás a csillagászati nagyságrendekben. A Naprendszer tagjainak jellemzése, mozgásaik, kölcsönhatásaik következményeinek magyarázata ábrák segítségével, egyszerű rajzok készítésével. Példákkal alátámasztani az űrkutatás eredményeinek gyakorlati hasznosíthatóságát.
II. A geoszférák a) a kőzetburok	A földtörténet nagy időegységeinek ismerete. Térbeli és időbeli tájékozódás a földtörténet fő eseményeinek, képződményeinek és topográfiai példáinak összekapcsolásával. A Föld, illetve a kőzetburok felépítésének, a kőzetlemez mozgásainak, ezek

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
b) vízburok c) a levegőburok	következményeinek értelmezése folyamatábrák segítségével. A hegységképződés típusainak alátámasztása példákkal. A vulkáni működés típuspéldái. A hegységek csoportosítása szerkezetük, formakincsük és magasságuk szerint. Az ásványok és a kőzetek felismerése, jellemzőik összehasonlítása, rendszerezése. Példák előfordulásukra és felhasználásukra. A Föld nagyszerkezeti egységeinek jellemzése, előfordulásuk példái, megnevezésük kontúrtérképen, gazdasági jelentőségük bemutatása. A felszínformák felismerése képeken, ábrákon, modelleken. Példáik megnevezése és megmutatása a térképen. A vízburok kialakulásának, a víz körforgásának magyarázata. A főbb víztípusok jellemzése, hasonlóságaik és különbségeik megfogalmazása. Mozgásaik magyarázata és ezek következményeinek példái – tematikus térképek felhasználásával. Vízrajzi alapfogalmak felismerése és jellemzése ábrák, képek, adatsorok segítségével. Számítási feladatok megoldása. A vizek felhasználásának lehetőségei, a vízvédelem és a takarékos vízhasználat példái; a nemzetközi összefogás szükségességének bizonyítása a vízvédelemben. A gleccserek és a belföldi jégtakaró munkájának bemutatása. Az általuk formált képződmények felismerése. A légkör összetevőinek csoportosítása. Az egyes szférák fizikai jellemzőinek, jelenségeinek összehasonlítása. A levegő felmelegedésének és lehűlésének magyarázata, módosító tényezők bizonyítása példákkal. Az üvegházhatás rajzos magyarázata. Hőmérséklet-számítások, adatok grafikus ábrázolása. Tematikus térképek összehasonlító elemzése, klímadiagramokkal való összevetése. Időjárás-jelentés és időjárási térkép értelmezése. Légköri képződmények, jelenségek felismerése térképen, műholdfelvételen. Egyszerű folyamatábra készítése és elemzése az általános légkörzés rendszeréről. A szél felszínalakító munkájának bemutatása. A szél által formált képződmények felismerése ábrán, képen.
III. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség	Az éghajlati és a természetföldrajzi övezetesség és rendszerének értelmezése. Az egyes övezetek, övek, területek/vidék sajátos vonásainak bemutatása. Az övezetesség egységeinek elhelyezése munkatérképen, topográfiai példáik megnevezése. Képek, leírások alapján az övezetesség tipikus tájainak felismerése. Klímadiagramok összehasonlító értelmezése. Példák alapján bemutatni a táj eltartóképességét, a gazdálkodás lehetőségeit az övezetesség egyes kategóriáiban. A gazdálkodás területi típusainak jellemzése, a termesztett növények, tenyésztett állatok kiemelésével, térképen történő bemutatásával. Adatok gyűjtése. A függőleges földrajzi övezetesség magyarázata keresztmetszeti ábra alapján. A forró és a mérsékelt övezeti függőleges övezetesség gazdálkodásának összehasonlítása. Az övezetek, övek, területek környezeti problémáinak példái, megoldási lehetőségei.

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
IV. A népesség és a települések	A népsűrűség, a természetes szaporodás kiszámítása. Korfa adatainak leolvasása és értelmezése. A demográfiai robbanás és a népesedési folyamat okainak és következményeinek bemutatása a Föld különböző térségeiben. Tematikus térképek összehasonlító elemzése (népsűrűség, emberfajták). Népességmutatók statisztikai adatsorainak magyarázata. A települések csoportosítása különböző szempontok szerint. Ábrák, térképek, leírások segítségével a települések jellemzése. A nagyvárosi élet okozta társadalmi és környezeti problémák példái. Szemelvények, aktuális forrásanyagok értelmezése a témakörhöz kapcsolódóan. A tantervben felsorolt topográfiai (települések) követelmények megmutatása a térképen, megnevezése kontúrtérképen.
V. A világgazdaság és ágazatainak áttekintése	A gazdasági ágazatok, ágak rendszerezése, szerepük bemutatása. A gazdasági fejlettség fő mutatóinak értelmezése, a különböző fejlettségű országok példái. A globalizáció folyamatának és a multinacionális cégek működésének bemutatása példák segítségével. A mezőgazdaság területi típusainak elhelyezése a térképen és jellemzésük. Statisztikai adatsorok, diagramok elemzésével a gazdaság ágazataiban jelentkező mennyiségi és térbeli változások, tendenciák megállapítása. A telepítő tényezők szerepének és átértékelődésének bemutatása az iparvidékek és ágak példáival, aktualitások felhasználásával. A világ nagy ipari körzeteinek, városainak, az energiahordozók lelőhelyeinek bemutatása a térképen. A harmadik és a negyedik szektor jelentőségének bizonyítása adatok, diagramok segítségével, egyéb forrásanyagok felhasználásával. A költségvetést összetevők, az infláció-változások bemutatása adatok, példák segítségével. Az egyes gazdasági ágak okozta környezetszennyezés, csökkentésük lehetőségeinek bemutatása példák segítségével.
VI. Magyarország természeti és társadalmi-gazdasági földrajza, környezeti állapota	A Kárpát-medence földtörténeti eseményeinek magyarázata földtörténeti táblázat, folyamatábra segítségével. Példák felsorolása a főbb képződmények, közetek előfordulásaira. A medence-jelleg következményeinek bizonyítása az éghajlati, vízrajzi, közlekedési, környezeti sajátosságokkal. Az éghajlat, a vizek, az élővilág és a talaj jellemzőinek bemutatása tematikus térképek, diagramok segítségével. Hazánk népességének és településeinek jellemzése diagram, adatsorok, korfa, tematikus térképek, alaprajzok, ábrák segítségével. Településeink megnevezése kontúrtérképen. A magyar nemzetgazdaság mutatóinak összehasonlítása nemzetközi mutatókkal, következtetések megfogalmazása. Az országon belüli regionálisan eltérő adatok magyarázata tematikus térképek felhasználásával. Hazánk természeti erőforrásainak értékelése, a gazdaság fő ágazatainak jellemzése. Az ipar szerkezeti és területi átrendeződésének, fő telephelyeinek bemutatása adatok, diagramok, tematikus térképek segítségével. Az élelmiszergazdaság szerepének értékelése források felhasználásával. A külkereskedelem szerepének igazolása hazánk gazdaságában adatsorok, ábrák

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
VII. Európa és résztájainak, kiemelt országainak természeti, társadalmi-gazdasági képe	segítségével, az áruösszetétel és a főbb kereskedelmi partnerek bemutatásával. Integrációs törekvéseink példái. Idegenforgalmunk fő körzeteinek, értékeinek ismertetése térképek, fotók, adatsorok alapján. Nagytájaink komplex jellemzése kontúr- és tematikus térképek, adatsorok, képek segítségével. Hazánk környezeti állapotának értékelése adatok, tematikus térképek, fotók, űrfelvételek alapján. Környezeti ártalmak, megoldási lehetőségek példái. Nemzeti parkjaink megnevezése, topográfiai elhelyezése. Európa nagytájainak, szerkezeti egységeinek jellemzése, elhelyezésük a térképen. A geológiai felépítés és az ásványkincsek előfordulásának összefüggése – példák segítségével. A kontinens jellegzetes éghajlatainak felismerése és jellemzése klímadiagramok, tematikus térképek, ábrák alapján. Az éghajlat, a vízrajz, a természetes növénytakaró és a talaj összefüggésének bizonyítása tematikus térképek felhasználásával. Európa sűrűn lakott területeinek indoklása. Az Európai Unió kialakulásának, fő intézményeinek bemutatása. A regionális fejlettség különbségeinek példákkal való alátámasztása. Észak-, Nyugat-, Dél-, Közép- és Kelet-Európa tájainak természeti, gazdasági és társadalomföldrajzi jellemzése: kiemelten az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Szerbia és Montenegró, Horvátország, Németország, Ausztria, Szlovákia, Románia, Oroszország, Ukrajna. Térképvázlatok, kontúr- és tematikus térképek, keresztmetszetek értelmezése. Az országok európai és világ gazdasági szerepének bemutatása adatsorok, tematikus térképek, aktualitások felhasználásával. A tanult országok, tájaik és fő gazdasági központjaik megnevezése kontúrtérképen.
VIII. Az Európán kívüli kontinensek és főbb országainak természeti és társadalmi-gazdasági képe	Ázsia, Amerika, Afrika nagytájainak, nagyszerkezeti egységeinek jellemzése, elhelyezésük a térképen. A kontinensek fő erőforrásainak értékelése. Tipikus tájaik, földrajzi övezeteik felismerése és jellemzése tematikus térképek, diagramok, leírások alapján. A természetföldrajzi tényezők összefüggéseinek bizonyítása, a kontinensek példáival. A népesség egyenlőtlen elhelyezkedésének, az országcsoportok eltérő ütemű gazdasági fejlődésének magyarázata. Példák a kontinensek jellegzetes környezetkárosodásáról, a károsodás csökkentésének lehetőségeiről. Statisztikai adatok, diagramok, szemelvények felhasználásával a kontinensek, főbb országaik területi fejlettségi különbségeinek magyarázata. Kína, Japán, India, Délkelet-Ázsia, Nyugat-Ázsia, az USA természeti- és társadalmi-gazdasági jellemzése, a világ gazdaságban elfoglalt helyük bizonyítása adatsorok, ábrák, tematikus térképek segítségével. A gazdasági pólusok és vezető országaik világ gazdasági jelentőségének bemutatása adatok, diagramok alapján. A tanult országok, tájaik és fő gazdasági központjaik megnevezése kontúrtérképeken. A centrum és a periféria országok világ gazdasági szerepének összehasonlítása,

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
IX. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	kapcsolataik példákkal való alátámasztása. Az egyoldalú gazdasági szerepkör következményeinek bizonyítása adatok, képek, aktualitások segítségével. A geoszférák környezeti kapcsolatainak bizonyítása példákkal. A világ globális környezeti és gazdasági válságainak bemutatása konkrét példák és előfordulási helyeik ismertetésével. A népességszám-növekedés társadalmi következményeinek és összefüggéseinek magyarázata. A környezet állapota és az életminőség összefüggésének bemutatása pozitív és negatív példákkal. A környezeti és a gazdasági problémák globalizálódásának magyarázata. A témához kapcsolódó adatok, képek, szemelvények értelmezése.

A kimeneti követelmények a 11–12. évfolyamon megegyeznek a középszintű érettségi vizsga követelményeivel.

Ajánljuk a vizsgára történő felkészítéshez az Érettségiről tanároknak című módszertani segédletet, amelyet mi is felhasználtunk.

Felkészítés az emelt szintű érettségi vizsgára

Heti óraszám mindkét évfolyamon: 2-2 óra

A két évfolyam össz-órászáma: 138 óra

Az órászámok egy évfolyamra történő összevonását nem javasoljuk. Az új típusú, emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés–felkészülés feltétele, hogy folyamatos legyen a földrajz tanulása; minden évfolyamon kapjon helyet a tantárgy.

A javasolt tematika összeállítását, időkeretét a helyi igények, a tanulók felkészültsége alapján módosíthatják a Kollégák, tágabb teret hagyva a differenciálásra, a személyre szabott fejlesztésre.

Javasolt óraterv:

Témakörök	Órászámok
I. Térképi és csillagászati ismeretek	10
II. A geoszférák	24
III. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség	8
IV. A népesség és a települések	8
V. A világgazdaság és ágazatainak áttekintése	18
VI. Magyarország természeti és társadalmi-gazdasági földrajza, környezeti állapota	22
VII. Európa és részterületeinek, kiemelt országainak természeti, társadalmi és gazdasági képe	22
VIII. Az Európán kívüli kontinensek és főbb országai természeti, társadalmi és gazdasági képe	20
IX. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	6
Összesen:	138 óra

Megjegyzés: a térképismeretek, a térképen és a térképpel végzett gyakorlatok, a topográfiai ismeretek rögzítése, elmélyítése, magasabb szintre emelése, hozzájuk megfelelő földrajzi tartalom kapcsolása minden témakörben kiemelt feladat!

Célok:

Felkészíteni a jelölteket az *érettségi és egyben felvételi vizsga* sikeres letételére, a földrajzi-környezeti ismeretek és kompetenciák *emelt szintű* követelményeinek teljesítésére.

A közép- és az emelt szintű vizsgakövetelmények közötti különbség:

- Az emelt szintű vizsga értelemszerűen magába foglalja a középszintű követelményeket. Különbözik azonban tőle az ismeretek mélységében, mennyiségében és a földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok megközelítési módjában is.
- Ezen a szinten a köznapi műveltség részét képező földrajzi-környezeti ismeretekben, azok praktikus alkalmazásán túl a *többtényezős összefüggések, kölcsönhatások belátását és bizonyítását az ismeretek alkalmazását*, a gondolkodási és a feladatmegoldási képesség magasabb szintjét, *több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását* várják el a tanulóktól.
- Kiemelten szükség van az általános iskolában tanult regionális földrajzi tananyag áttekintésére, felfrissítésére; a társadalmi-gazdasági változások beépítésére, az aktualizálásra. Néhány esetben új témakör is megjelenik az emelt szintű követelményekben – olyan, amely nem szerepel a középszinten.
- A felkészítés-felkészülés során a földrajzi kompetenciák megerősítése, alkalmazása, az ismeretek újraértelmezése, új szempontú megközelítése, a szintézis megteremtése jelenti a további fejlesztést.
- A témakörök kiemelt *fejlesztési feladatait kerettantervünk előző fejezetei tartalmazzák (7–10. osztály). Összegeztük a középszintű érettségi leghangúlyosabb feladatait is.* Itt most csak a középszintet meghaladó *fejlesztési követelményeket*, tevékenységeket tekintjük át az egyes témakörök mellé rendelve.

A témakörök leghangúlyosabb fejlesztési feladatai az emelt szinten

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
I. Térképi és csillagászati ismeretek	Példák a különböző tartalmú és méretarányú térképek alkalmazásának lehetőségeire. Számítási feladatok megoldása az arányszám és a méretarány és a fókuszálózat felhasználásával. Logikai térképolvasás – minden témakörben. Metszetkészítés színvonalas térkép segítségével. Tények leolvasása légi- és űrfelvételekről. Adatsorok elemzése a Naprendszer tagjairól. A holdfázisok, a nap- és holdfogyatkozás kialakulásának rajzos magyarázata. Az üstökösök jellemzőinek bemutatása – kiselőadás. A Föld alakja és a tengely körüli forgás összefüggésének bizonyítása. A keringés és a forgás modellezése. Delelési magasság kiszámítása. A dátumválasztó vonal alkalmazása feladatokban. A mesterséges égitestek jelentőségének bemutatása példák segítségével.
II. A geoszférák a) a közetburok	A relatív és az abszolút kormeghatározás lényegének ismerete. Az őskontinensek feldarabolódásának és összekapcsolódásának bemutatása folyamatára felhasználásával. A geoszférák fejlődésének és kölcsönhatásainak értelmezése. Folyamatok, események időrendbe állítása. Adatok összehasonló elemzése a Föld gömbhéjainak jellemzőiről. Gyakorlati példa a geotermikus gradiens jelentőségére. Közetlemez-határok topográfiai példáinak bemutatása a térképen. A magmás ércképződés magyarázata ábra segítségével, példákkal való alátámasztása. A hegységképződési szakaszok egymásra épülésének és összefüggéseinek bemutatása. A hegységképződés típusainak folyamatában történő rajzos magyarázata. A lemezmozgások és a közetek anyagainak körforgása közötti összefüggés értelmezése. A Föld nagyszerkezeti egységei kialakulásának, formakincsük átalakulásának bemutatása. Topográfiai példák csoportosítása. Felszínformák modellezése.

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
b) a vízburok c) a levegőburok	A vízburok kialakulásának magyarázata. A lég- és a vízkörzési rendszer kapcsolatrendszerének felismerése és bizonyítása. A mesterséges tavak létrehozásának és szerepének, környezeti következményeinek értékelése példák bemutatásával. Vízállás-jelentés értelmezése. A földtani szerkezet és a közetminőség összefüggése a felszín alatti víztípusokkal és jellemzőikkel. Karsztformák rajzos ábrázolása és magyarázata. Szöveges források felhasználásával a nemzetközi összefogás szükségességének indoklása a vízvédelemben és a vízgazdálkodásban. A jég felszínformálásának bemutatása konkrét tájak példáin. A vízrajzi névanyag gyakorlása kontúrtérképeken. A légkör fejlődésének, az ózonréteg kialakulásának magyarázata. Helyi szelek és szélrendszerek példáinak és jellegzetességeinek bemutatása. A függőleges légmozgások és a szelek kapcsolatának értelmezése ábra segítségével. Magyarázó ábra készítése a monszun szélrendszer kialakulásáról. A főbb felhőtípusok felismerése, szerepük bemutatása az időjárásban. Vízgőztartalom kiszámítása. A Föld éghajlatára vonatkozó törvényszerűségek, következtetések megfogalmazása. A társadalmi eredetű éghajlatváltozások okainak és következményeinek bemutatása. A geoszféra kölcsönhatásainak bizonyítása példák segítségével.
III. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség	A szoláris és a valós éghajlati övezetesség összehasonlítása, különbségük megfogalmazása. Törvényszerűségek bemutatása a földrajzi övezetesség összetevőinek és egységeinek rendszerében. Éghajlati övezetek, övek, területek komplex jellemzése tematikus térképek, szelvények segítségével. Felismerésük klímadiagram segítségével. Hasonlóságok és különbségek bemutatása az övezetek, övek, területek jellemzői között. Példák az övezetességi rendszer környezeti problémáinak lehetséges megoldásaira. Szöveg, kép, ábra elemzése, keresztshelvény készítése a függőleges övezetességről. Tájleírás készítése az övezetek tipikus tájairól. Életmódok bemutatása. Terméklista összeállítása.
IV. A népesség és a települések	A népesedési szakaszok és a korfa jellemzőinek összekapcsolása a történelmi eseményekkel. A foglalkozási átrétegződés magyarázata ábra segítségével. Szemelvények, statisztikai adatok elemzése az urbanizációval, a népességvándorlással kapcsolatban. A településtípus szerepköre, alaprajza és arculata közötti összefüggés bizonyítása példákkal. jellegzetes településtípusok, szerkezetek, településképek összehasonlítása, felismerése térképvázlatokon, képeken, leírásokon.
V. A világgazdaság és ágazatainak áttekintése	A gazdasági fejlettséggel, összefüggő statisztikai mutatók gyűjtése és összehasonlító elemzése. A piacgazdaság és a tervgazdaság működésének összehasonlítása. Vita, aktualitások gyűjtése a globalizáció kedvező és kedvezőtlen hatásairól. Az élelmiszergazdasághoz kapcsolódó adatsorok, tematikus térképek, képek értelmezése, összefüggéseik magyarázata. Az eltérő fejlettségű országok energiatermelésének, energiafelhasználásának összehasonlítása, példákkal való alátámasztása. Prognózis készítése az energiafelhasználás szerkezetének várható változásáról. Az ipartelepítő tényezők térbeli és időbeli változásának bemutatása néhány iparvidék és iparág példáján. A szerkezetváltás magyarázata. Az ipari parkok és a technológiai parkok szerepének bemutatása, példái.

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	Adatsorok, szemelvények segítségével az infrastruktúra, a gazdasági fejlettség és az életminőség összefüggéseinek bizonyítása. Az adósságválság kialakulásának és következményeinek magyarázata. Példák gyűjtése aktualitásuk alapján az inflációt és a költségvetési hiányt növelő folyamatokra.
VI. Magyarország természeti és társadalmi-gazdasági földrajza, környezeti állapota	A Kárpát-medence földtörténeti fejlődésének magyarázata a lemeztektonikai folyamatokkal. Időszakok, korok eseményeinek és hazai képződményeinek ismerete, térképi elhelyezése. A medence-jelleg, a földtani szerkezet, az éghajlati elemek, a felszín alatti és a felszíni vizek jellemzői közötti összefüggések bizonyítása. A népesség-összetételt, területi eloszlást bemutató tematikus térképek, adatsorok elemzése. A munkanélküliség kialakulásának és aktuális helyzetének bemutatása adatok, szemelvények értékelésével, más országokkal való összehasonlítással. Gazdasági mutatók összehasonlításával a hazai gazdaság helyének bemutatása Európában. A gazdaság szerkezeti és területi átalakulásának eredményei és területi átalakulásának eredményei és gondjai – forrásfeldolgozás. A külföldi tőke szerepének értékelése a hazai gazdaságban – adatok, tények gyűjtése nemzetközi vállalatokról. Az ipari termelésre vonatkozó adatsorok tematikus térképek, ábrák elemzése, terméklisták összeállítása. Az ipari parkok szerepének bemutatása példák segítségével. Az élelmiszergazdaság értékelése természeti adottságainkkal összefüggésben. A termelékenység összehasonlítása más országokéval – adatsorok felhasználásával. Idegenforgalmi körzeteink komplex jellemzése, kontúrtérképen való elhelyezése. Program-ajánlat összeállítása egy-egy jellegzetes körzet megismeréséhez. Nagyítájaink természeti-társadalmi-gazdasági, környezeti képének jellemzése. A tájtypusok sajátosságainak bemutatása: képek, leírások segítségével, domborzati és tematikus térképek logikai elemzésével. Hazánk nagyrégióinak összehasonlítása, a regionális fejlettség különbségeinek indoklása – adatsorok felhasználásával. Példák a hazai és a határokon átnyúló régiók együttműködésére. Kiselőadás a hazai környezetvédelem és gazdálkodás elveiről, alkalmazásának példáiról – önálló forráskeresés alapján. Rendszerező vázlat, tematikus ábrák készítése, írásbeli feladatlapok megoldása, kontúrtérképes feladatok gyakorlása Magyarország témaköréből. Topográfiai fogalmak megnevezése, illetve bejelölése kontúrtérképen.
VII. Európa és részétjainak, kiemelt országainak természeti, társadalmi-gazdasági képe	A kontinens kialakulásának és fejlődésének bemutatása geológiai és szerkezetmorfológiai térképekkel; a lemeztektonikai folyamatokkal való összefüggésben. Szerkezeti, morfológiai egységek felismerése képen, ábrán, kontúrtérképen; példák megnevezése, bejelölésük kontúrtérképbe. A kontinens eltérő adottságú tájainak természetföldrajzi összehasonlítása tematikus térképek, ábrák, klímadiagramok, képek segítségével. A társadalmi-gazdasági fejlettségi különbségek bemutatása példák kiemelésével; okaik és következményeik megfogalmazása. Az európai integrációhoz vezető okok, lépések magyarázata, fejlődésének története. Az EU mezőgazdasági-, területfejlesztési- és környezetvédelmi politikájának

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	bemutatása – kiselőadások összeállításával. Az EU világgazdasági centrum szerepének bizonyítása statisztikai adatok, aktualitások felhasználásával. Hazánk és az EU kapcsolatainak példái – források feldolgozása. Az észak-európai országok szerepének bemutatása Európa és a világgazdaságban. A gyarmatosítás, a gazdaságtörténeti múlt szerepének példái Nyugat-Európa országainak mai gazdaságában. Szerkezetváltásuk bizonyítása adatok, ábrák segítségével. A Földközi-tenger jelentőségének összegzése a dél-európai országok életében. A mediterrán táj, a történelmi múlt, a kulturális örökség szerepének bemutatása az idegenforgalomban – kiselőadás, adatelemzés, képelemzés. Közép-Európa sík- és rögvídekeinek és magashegységeinek összehasonlítása tematikus térképek, rendszerező táblázat segítségével. Németország szerepének bemutatása az EU-ban, a világgazdaságban adatsorok, aktuális forrásanyagok felhasználásával. A középszinten nem szereplő országok: Lengyelország, Csehország és Szlovénia természeti-, társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatása. Az Európáról szerzett ismeretek rendszerezése, témavázlat készítése, feladatlapok megoldása, feladattípusok gyakorlása. Topográfiai fogalmak megnevezése, illetve bejelölése kontúrtérképeken; földrajzi jellemzőik megfogalmazása.
VIII. Az Európán kívüli kontinensek és főbb országainak természeti és társadalmi-gazdasági képe	A kontinensek szerkezeti felépítése és kialakulásuk lemeztektonikai magyarázata. Természetföldrajzi adottságaik összefüggéseinek bemutatása tematikus térképek segítségével. Éghajlatok felismerése klímadiagramon, elhelyezésük a kontinensek térképvázlatán. Keresztmetszet elemzése. A vízszintes és a függőleges természetföldrajzi övezetesség jellegzetességeinek bemutatása az egyes kontinenseken. A kontinensek világgazdasági szerepének értékelése, változásának bizonyítása grafikonok, adatsorok segítségével. Ázsia vallási, kulturális sokszínűségének, hagyományainak és ezek következményeinek bemutatása példák alapján. A külföldi tőke szerepének értelmezése az ázsiai országok életében – konkrét példák bemutatásával. Japán szerepének alátámasztása Ázsia gazdaságának fejlődésében. Délkelet-Ázsia iparosodott és iparosodó országainak összehasonlítása, hasonló és eltérő gazdasági jellemzőinek megfogalmazása. Az arab világ gazdasági jelentőségének bemutatása; a vallás szerepe a társadalmi-gazdasági életben. Izrael gazdaságának jellemzése. Ausztrália természeti adottságai és gazdasága közötti összefüggések bemutatása, a kontinens világgazdasági szerepének alátámasztása statisztikai adatokkal. Afrika természeti erőforrásainak értékelése tematikus térképek, adatsorok segítségével. Aktualitások gyűjtése Afrika népesedési problémáiról, az élelmiszerellátásról, a társadalmi-gazdasági elmaradottság okairól; a megoldás lehetőségeiről. Észak-, Közép- és Dél-Amerika természeti adottságainak erőforrásainak összehasonlítása és értékelése tematikus térképek, diagramok, statisztikai adatok felhasználásával. A népesség városba történő áramlásának okai és következményei – példák az amerikai kontinensről. Az USA nagy gazdasági körzeteinek bemutatás, fejlődésük tendenciájának megfogalmazása ábrák, adatok, cikkek felhasználásával. Az USA világgazdaságban elfoglalt vezető szerepének indoklása, bizonyítása. A közép szinten nem szereplő országok: Mexikó és Brazília társadalmi-gazdasági

Témakör	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	jellemzőinek bemutatása adatok, tematikus térképek segítségével. A fejlődő országok városiasodásának magyarázata ábrák, képek, statisztikai adatok alapján. A világgazdasági pólusok kialakulásának területi átrendeződésének bemutatása; vezető szerepük bizonyítása források felhasználásával. A periféria-térségek jellemzése, felzárkóztatásuk lehetőségeinek alátámasztása példákkal. Az egyedi szerepkört betöltő trópusi üdülőszigetek és az adóparadicsomok szerepének, gazdaságuk jellemzőinek bemutatása szemelvények, aktualitások gyűjtése alapján. A kontinensek és kiemelt országaik topográfiai fogalmainak megmutatása térképen, bejelölése kontúrtérképbe; a hozzájuk kapcsolódó tartalmi jellemzők megfogalmazása.
IX. A globális problémák földrajzi vonatkozásai	A környezeti válság okainak és kialakulásai folyamatának magyarázata. A társadalmi tevékenységek hatására kialakult környezeti változások bemutatása példák alapján. A fenntartható fejlődés értelmezése szemelvények felhasználásával. Nemzetközi környezetvédelmi megállapodások, ajánlások, nemzetközi szervezetek tevékenységeinek bemutatása – kiselőadások segítségével. A kimeneti követelmények a 11–12. évfolyamon megegyeznek az emelt szintű érettségi vizsga követelményeivel. A vizsgára történő felkészítéshez ajánljuk az Érettségiről tanároknak című módszertani segédletet, amelyet mi is felhasználtunk.

Melléklet

Az általános iskolában elsajátított topográfiai fogalmak évfolyamonkénti bontásban

5. osztály

Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Ausztria, Bakony, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hg., Bükk, Cserhát, Dunántúli-dombság, Dunántúli-khg., Duna–Tisza-köze, Dunazug-hegység, Északi-khg., Gellért-hegy, Hortobágy, Horvátország, János-hegy, Kárpát-medence, Kékes, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hg., Mátra, Mecsek, Mezőföld, Nagyunság, Pesti-síkság, Románia, Somogyi-dombság, Soproni-hg., Szerbia és Montenegró, Szlovákia, Szlovénia, Tiszántúl, Tolnai-dombság, Velencei-hg., Vértes, Visegrádi-hg., Zalai-dombság, Zempléni-hg.

Balaton, Bodrog, Csepel-sziget, Dráva, Duna, Fertő tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mohácsi-sziget, Rába, Sajó, Sió, Szigetköz, Tihanyi-fsz., Tisza-tó, Tisza, Velencei-tó, Zagyva, Zala, Aggteleki N. P., Balaton-felvidéki N. P., Balatonfüred, Budapest, Debrecen, Eger, Fertő-Hanság N. P., Győr, Hortobágyi N. P., Kiskunsági N. P., Kőszeg, Miskolc, Őrségi N. P., Pécs, Siófok, Sopron, Szeged, Veszprém.

6. osztály

Adriai-tenger, Afrika, Atlanti-óceán, Ausztrália, Antarktis, Amerika, Ázsia, Csendes-óceán, Eurázsia, Európa, Fekete-tenger, Földközi-tenger, Indiai-óceán, Jeges-tenger, Kaszpi-tenger. Alpok, Badacsony, Etna, Kárpátok, Pó-síkság, Román-alföld, Urál, Vezúv. Burgenland, Erdély, Észak-, Nyugat-, Dél-, Kelet- és Közép-Európa, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság. Baktérítő, Déli-sark, déli-sarkkör, Egyenlítő, Északi-sark, északi-sarkkör, Ráktérítő.

7. osztály

A kontinenseknél felsoroltak már nem szerepelnek az országoknál. A kiemelt országokat vastag betűk jelzik. Eurázsia-hegységrendszer, Pacifikus-hegységrendszer

Afrika: Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Madagaszkár, Szuezi-csatorna, Vörös-tenger, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Etióp-, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Szahara, Szudán. Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Kairó, Kongó, Niger, Nílus, Száhel-övezet, Viktória-tó, Zambézi, Tanganyika-tó.

Ausztrália, Óceánia, sarkvidékek: Antarktis, Arktisz, Ausztrál-alföld, Murray, Nagy-Korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hg., Ny-ausztráliai-ösföld, Tasmánia, Új-Guinea, Új-Zéland.

Ausztrál Államszövetség, Canberra, Melbourne, Sydney.

Amerika: Antillák, Észak-, Dél-, Közép-Amerika, Floridai-fsz., Golf-áramlás,

Grönland, Hawaii-szigetek, Jeges-tenger, Kaliforniai-félsziget, Karib-szigetek, Labrador-félsziget, Latin-Amerika, Mexikói-öböl, Panama-csatorna.

Amazonas-medence, Andok, Appalache-hegység, Brazil-felföld, Guyanai-hegyvidék, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Parana-alföld, Patagónia, Préri-fennsík, Sziklás-hegység.

Amazonas, Colorado, Mississippi, Nagy-tavak, Parana, La Plata, Szent Lőrinc-folyó.

Amerikai Egyesült Államok: Alaszka, Washington, Chicago, New York, Houston, New Orleans, Los Angeles, San Francisco.

Argentína: Buenos Aires, Kanada, Ottawa, Kuba, Venezuela.

Mexikó: Mexikóváros.

Brazília: Brasília, Sao Paulo, Rio de Janeiro.

Ázsia: É-, Belső-, K-, D-, DK-, DNY-Ázsia.

Arab-, Hindusztáni-, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Fülöp-szigetek, Japán-szigetek, Japán-tenger, Jeges-tenger.

Kaspi-tenger, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Maláj-félsziget, Perzsa-öböl.

Altáj, Arab-tábla, Csomolungma, Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Himalája,

Közép-szibériai-fennsík, Pamír, Tien-san, Urál.

Gobi, Hindusztáni-alföld, Kaspi-mélyföld, Kínai-alföld, Mezopotámia-alföld, Nyugat-szibériai-alföld, Szibéria, Tibet.

Aral-tó, Jangce, Indus, Gangesz, Jenyiszej, Léna, Ob, Sárga-folyó, Tigris, Urál folyó, Bajkál-tó.

India: Új-Delhi, Calcutta, Mumbai; Indonézia, Irak: Bagdad; Irán, Izrael,

Japán: Tokió, Oszaka.

Kína: Peking, Sanghaj, Kanton, Hongkong,

Koreai-Köztársaság: Szöul.

Szauz-Arábia, Szingapúr, Tajvan, Thaiföld, Törökország: Ankara, Isztambul.

Európa: Balti-tenger, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, Adriai-tenger, Jeges-tenger, La Manche.

Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Boszporusz, Brit-szigetek, Ciprus, Észak-atlanti-áramlás, Izland, Kréta, Pireneusi-félsziget, Skandináv-félsziget, Szicília.

Alpok, Appenninek, Balkán-hg., Balti-ösföld, Bretagne, Dinári-hg., Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Kárpátok, Kárpát-medencevidék, Kaukázus, Mont Blanc, Német-középhegység, Pennine-hg., Pireneusok, Skandináv-hg., Urál, Vezúv.

Donyec-medence, Germán-alföld, Holland-mélyföld, Kelet-európai-síkság, Mezeta, Lengyel-alföld, Londoni-medence, Párizsi-medence.

Dnyeper, Don, Duna, Elba, Ladoga-tó, Loire, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál-folyó, Volga.

Észak-, Nyugat-, Dél-, Kelet-Európa, Közép-Európa.

A fentiekén kívül, országoként

Albánia: Tirana, Belgium: Brüsszel. Bosznia-Hercegovina: Sarajevo. Bulgária: Szófia, Dánia: Koppenhága. Észtország. Fehéroroszország: Minszk, Finnország: Helsinki.

Franciaország: Lotaringia, Párizs, Marseille, Le Havre, Lyon, Strasbourg, Görögország: Athén. Hollandia: Amsterdam, Hága, Rotterdam.

Horvátország: Dalmácia, Száva, Zágráb, Dubrovnik, Fiume (Rijeka).

Írország: Dublin. Izland: Reykjavík. Lettország, Litvánia, Luxemburg, Macedónia: Skopje. Moldova: Chişinău.

Nagy-Britannia Egyesült Királyság: Anglia, Skócia, Wales, Észak-Írország, London, Birmingham, Glasgow, Manchester.

Norvégia: Osló.

Olaszország: Róma, Genova, Milánó, Nápoly, Torino, Vatikán, Velence.

Oroszország: Moszkva, Murmanszk, Novoszibirszk, Szentpétervár, Volgográd.

Portugália: Lisszabon.

Spanyolország: Madrid, Barcelona.

Svédország: Stockholm, Göteborg.

Szerbia és Montenegro: Podgorica, Vajdaság, Belgrád, Szabadka, Újvidék.

Ukrajna: ÉK-i Kárpátok, Kárpátalja, Kijev, Beregszász, Csap, Munkács, Odessza, Ungvár, Vereckei-hágó.

8. osztály

Németország: Germán-alföld, Német-középhegység, Rajna, Sváb–Bajor-medence, Duna, Elba, Rajna–Majna–Duna vízi út.

Berlin, Bonn, Bréma, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Hamburg, Halle, Köln, Lipcse, München, Ruhr-vidék, Stuttgart.

Lengyelország: Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Visztula, Odera, Varsó, Gdansk, Katowice, Krakó, Szilézia.

Csehország: Cseh-medence, Érchegység, Morva-medence, Szudéták, Elba, Moldva.

Prága, Brno, Karlovy Vary, Plzeň, Ostrava.

Ausztria: Bécsi-medence, Grazi-medence, Keleti-Alpok, Duna, Bécs, Burgenland, Graz, Linz, Salzburg.

Horvátország: Dinári-hg., Száva, Ljubjana, Eszék.

Svájc: Bern, Genf.

Szlovákia: Északnyugati-Kárpátok, Csallóköz, Magas-Tátra, Szlovák-érchegység, Duna, Vág, Pozsony, Kassa, Révkomárom.

Szlovénia: Keleti-Alpok, Karszt, Száva, Ljubjana.

Románia: Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Hargita, Kazán-szoros, Keleti-, Déli-Kárpátok, Moldova, Román-alföld, Duna, Körös, Maros, Olt, Szamos, Gyilkos-tó.

Bukarest, Arad, Brassó, Constanța, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Ploiesti, Székelyföld, Székelyudvarhely, Temesvár.

Magyarország: Balaton, Bodrog, Csepel-sziget, Dráva, Duna, Dunántúl, Dunakanyar, Fertő tó, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kárpát-medence, Kelet-Közép-Európa, Keleti-főcsatorna, Kis-Balaton, Körös, Margit-sziget, Maros, Mohácsi-sziget, Mura, Nyugati-főcsatorna, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Szentendrei-sziget, Szigetköz, Tihanyi-fsz., Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Visegrádi-szoros, Zagyva, Zala.

Alföld: Tiszántúl, Duna–Tisza-köze, Mezőföld, Mátraalja, Bükkalja.

Bácskai-löszhát, Beregi-síkság, Bodrogtó, Dráva-melléke, Duna–Dráva N. P., Hajdúság, Hortobágy, Hortobágyi Nemzeti Park, Jászság, Kiskunság, Kiskunsági N. P., Körös–Maros N. P., Körösök-vidéke, Maros–Körös-köze, Nagykunság, Nyírség, Pesti-síkság, Sárköz, Solti-síkság, Szatmári-síkság.

Algyő, Baja, Békéscsaba, Cegléd, Debrecen, Dunaújváros, Gyula, Hajdúszoboszló, Hódmezővásárhely, Jászberény, Kaba, Kalocsa, Karcag, Kecskemét, Makó, Mohács, Nyíregyháza, Martfű, Orosháza, Paks, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Tiszaújváros, Százhalombatta, Törökszentmiklós.

Kisalföld: Győri-medence, Mosoni-síkság, Rábaköz, Marcal-medence,

Ság, Somló, Hanság, Kis-Duna, Mosoni-Duna, Marcal, Fertő-Hanság N. P.,

Ács, Esztergom, Győr, Hegyeshalom, Komárom, Lábatlan, Mosonmagyaróvár, Nyergesújfalu, Pannonhalma, Petőháza, Répcelak.

Alpokalja: Nyugat-magyarországi peremvidék, Göcsej, Kemeneshát, Kőszegi-hg., Őrség, Soproni-hg., Zalai-dombság, Zala.

Balf, Bük, Kőszeg, Nagykanizsa, Sárvár, Sopron, Szentgotthárd, Szombathely, Zalaegerszeg.

Dunántúli-dombság, Tolnai-dombság, Somogyi-dombság, Külső-Somogy, Belső-Somogy, Szekszárdi-dombság, Mecsek, Villányi-hg., Baranyai-dombság, Balaton.

Beremend, Kaposvár, Komló, Nagyatád, Nagykanizsa, Pécs, Siófok, Szekszárd, Szigetvár, Zalakaros, Őrségi N. P.

Dunántúli-középhegység: Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Balaton-felvidéki N. P., Budai-hg., Dunazug-hegység, Gerecse, Móri-árok, Pilis, Tapolcai-medence, Velencei-hg., Vértes

Ajka, Balatonfüred, Dorog, Esztergom, Harkány, Hévíz, Keszthely, Pápa, Szentendre, Tata, Tatabánya, Tihany, Várpalota, Veszprém.

Északi-középhegység: Aggteleki-karszt, Baradla-barlang, Borsodi-medence, Börzsöny, Bükk-fennsík, Bükk, Cserhát, Cserhát, Hegyalja, Kékes, Mátra, Nógrádi-medence, Tokaj-Eperjesi-hg., Visegrádi-hg., Zempléni-hg., Aggteleki N. P., Bükki N. P., Balassagyarmat, Eger, Gyöngyös, Hatvan, Hollókő, Hollóháza, Kazincbarcika, Miskolc, Ózd, Salgótarján, Sárospatak, Vác, Visonta, Visegrád, Záhony.

Budapest – Budapesti agglomeráció, Magyarország megyéi.

Közép-magyarországi, nyugat-dunántúli-, közép-dunántúli-, dél-dunántúli-, észak-magyarországi-, észak-alföldi-, dél-alföldi-régió.

FÖLDRAJZ

9–12. évfolyam

B. változat

9–10. évfolyam

1. Bevezetés

A kerettanterv a 2003 decemberében elfogadott, és a 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő **Nemzeti alaptanterv alapján** készült. A **Földünk–környezetünk műveltségi területben** megfogalmazott követelményeket **földrajz tantárgy** keretében dolgozza fel. Előzménye az alsó tagozatos környezetismeret és az 5–8. évfolyam közötti szakaszra vonatkozó földrajz tantárgy.

Ez a tanterv **valamennyi iskolaszervezeti típushoz illeszkedik**. Alkalmazását elsősorban ott ajánljuk, ahol az iskolai pedagógiai program fontosnak tartja a tanulók **természettudományos szemléletmódjának kialakítását, a természettudományi és a társadalomtudományi szemléletmód közelítését**, valamint **a nemzetközi dimenziók megismertetése mellett a tényismereteken nyugvó nemzeti és európai identitástudat kialakítását**. Különösen ajánljuk azoknak az iskoláknak, ahol a tanulók általános, vagy annál **jobb képességekkel** és nagyobb **környezeti érdeklődéssel** rendelkeznek, tanáraiktól pedig nem idegen a modern pedagógiai módszerek, a kreatív metodikai eljárások alkalmazása.

2. A műveltségi terület céljai és feladatai

A Földünk–környezetünk műveltségi terület tanításának alapvető célja **a földi térnek és benne az ember környezetének szintetizáló módon való megismertetése**. Ennek érdekében megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Vizsgálódásának középpontjában **a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek**, valamint **napjaink, a hétköznapi eseményei** állnak. Mindent a társadalom szemszögéből mutat be. Közben részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok vizsgálódási módszereit alkalmazza. A műveltségi terület a tanulás **oknyomozó** jellegét hangsúlyozza. A Földön megismerhető környezeti, természet- és társadalomföldrajzi jelenségeket összefüggéseikben és folyamataikban mutatja be. Arra keresi a választ, hogy a Föld különböző természeti adottságú tájai milyen **életfeltételeket** biztosítanak az ott élő emberek számára, és **hogyan a társadalom miképp él a lehetőségeivel**. Bemutatja a természeti képződmények, a társadalmi-gazdasági, környezeti jellemzők térbeli és időbeli fejlődését, valamint változásuk tendenciáit. A ma emberét, a társadalmat és annak környezetét helyezi a középpontba. Olyan ismereteket kíván nyújtani a tanulóknak, olyan képességeket kíván kialakítani bennük, amelyek szükségesek a folyton változó világban való eligazodásukhoz. Megismerteti – lehetőség szerint a gyakorlatban – a környezetben való **térbeli és időbeli tájékozódás**, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit, fokozatosan kialakítja **a környezetre vonatkozó információkhoz való hozzájutás képességét**. Nagymértékben támaszkodik a tanulók **megfigyeléseire**, önálló tapasztalatszerzéseire. Számít a tanuló és tanári kreatív munkára, a taneszközökön kívüli információhordozók használatára.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület kiemelt célja, hogy a tanulók tudatában reális kép alakuljon ki **nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk kedvező és kedvezőtlen természeti-, társadalmi-gazdasági adottságairól, a Magyarországon jellemző társadalmi-gazdasági és**

környezeti folyamatokról. Tudják helyesen értelmezni hazánk szerepét és lehetőségeit az európai integrációban, legyenek képesek tájékozódni nemzetközi léptékben is.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület célja, hogy a megfogalmazott tartalmak feldolgozása során fejlődjen a **tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete.** Megértsék, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való észszerű gazdálkodást. Minden jelenséget és folyamatot változásában, fejlődésében mutat be, megláttatja azok okait és lehetséges következményeit is. Ezzel azt akarja elérni, hogy a **tanulóknak** fokozatosan alakuljon ki a **környezetért érzett felelősség és az azzal összhangban álló cselekvések képessége.** Értékelte a globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokat, amivel lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat. Az elsajátított ismeretek és a felismert összefüggések alapján érthetővé válnak számukra azok az új kihívások, amelyek a 21. század elején – az új kommunikációs formák elterjedésével – átszabják a hagyományos gazdaság kereteit, és amelyek – az információáramlás szabadságának megjelenésével – érdekellentéteket okozhatnak, társadalmi változásokat gerjeszthetnek a világ egyébként elzárt térségeiben, zárt társadalmaiban.

A fenti célokból adódóan a **műveltségi terület feladata:**

- Megismertesse a tanulókkal az ember életteréről szolgáló Földet, a természet és a társadalmi környezet főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, egymásra hatásuk térbeli és időbeli rendjét, azok következményeit;
- Felismertesse az élő és az élettelen természet folyamatait, azok időbeli változásait és fejlődésük társadalmi hatásait;
- Alapvető ismereteket szereztesse a tanulókkal a Föld különféle adottságú tájairól és országairól, ezáltal el tudjanak igazodni a világban, annak eseményeiben;
- Megismertesse az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészek tipikus tájain, különböző kultúrájú részein, jellegzetes országaiban;
- Láttassa, hogyan hat a társadalom a környezetre, amin keresztül a tanulók megismerhetik, fokozatosan elsajátíthatják a környezeti gondolkodás lényegét;
- Megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelő tevékenységet, a termelés országokként eltérő sajátosságait, teljesítményeit;
- Kialakítsa az érdeklődést és a tiszteletet a különböző népek, nemzetiségek, társadalmi csoportok életformája, kultúrája és értékei iránt;
- Kapjanak reális képet a tanulók kontinensünk, és benne hazánk földjének fejlődéséről, természeti sajátosságairól, társadalmi-gazdasági és környezeti viszonyairól, hogy ezek által kialakuljon bennük a reális ismereteken nyugvó nemzettudat és Európa-tudat;
- Megismerjék a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepét a Föld megismerésében, a magyarság szerepét a világban;
- Kialakítsa a tanulóknak a helyes képzeteket a földrészek és az országok területének méreteiről, a népesség és a termelés nagyságrendjéről;
- Megláttassa a környezet folyamatainak, valamint a természet és a társadalom kapcsolatának különféle megismerési lehetőségeit, az ismeretek feldolgozásának és felhasználásának módjait;
- Megismertesse a földrajz és a többi környezettudomány életkori sajátosságuknak megfelelő szakkifejezéseit, tudják azokat felismerni, egyszerűen értelmezni, valamint alkalmazni a tanulási folyamatban és a mindennapi életben.

A fent megfogalmazott, a műveltségi terület egészére vonatkozó célok a későbbiekben (a tantárgy témaköreinek ismertetése során) már nem ismétlődnek.

3. A műveltségi terület kapcsolatai a NAT más részeivel

3.1. Kapcsolat a többi műveltségi területtel

A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzéseknek, fejlesztési feladatoknak megfelelő képességek és tartalmak elsajátítása – a többi műveltségi területtől eltérően – az **5. évfolyamon kezdődik**. Ennek az az oka, hogy a mai oktatási koncepció szerint az oktatás alapszakaszában a természettudományok közötti kapcsolatok érzékeltetésén van a hangsúly, nem pedig az egyes szaktudományok művelésével összefüggő ismeretek elkülönítésén. Ezért a műveltségi terület **képességfejlesztési**, és részben **tartalmi alapozása** alsó tagozatban az *Ember a természetben műveltségi terület* keretében megfogalmazottak alapján történik. Az a célja, hogy kialakítsa a tanulók pozitív viszonyulását a természeti környezethez, felfedeztesse annak szépségeit, értékeit, valamint, hogy elemi szinten megalapozza a korszerű természettudományos műveltséget, megkezdje a természettudományos világkép kiformálását. 5. évfolyamtól kezdve a földrajzi és környezeti ismeretelemek és a hozzájuk kapcsolódó képesség- és személyiségfejlesztési területek a Földünk–környezetünk műveltségi területben különülnek el. Feladatrendszere szervesen kapcsolódik a természettudományokat közvetítő *Ember a természetben műveltségi terület*hez. Azonban ezen túlmenően a társadalomtudományokat közvetítő *Ember és társadalom műveltségi terület* megfelelő fejlesztési területeihez is kötődik. A három műveltségi területben megfogalmazott követelmények mind tartalmi, mind képességfejlesztési, személyiségfejlesztési, mind metodikai, tanulástechnikai szempontból feltételezik egymást, sok szálon összekapcsolódnak. Ezek a kapcsolatok is kifejezik a **Földünk–környezetünk műveltségi terület integrált jellegét**, a természettudományok és a társadalomtudományok között betöltött **híd szerepét**. A tágabb körben értelmezett **környezettudományok egyik fő képviselője a közoktatási rendszerben**. Kiemelkedő szerepe van a természeti jelenségek, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megvilágításában, kölcsönhatásainak feltárásában. Az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten **továbbfejleszt, mélyíti és differenciálja** azokat a képességeket és azt a tudást, amelyet a tanulók az oktatás alapozó szakaszában különböző műveltségi területekhez kapcsolódó tantárgyak keretein belül szereztek meg.

3.2. Kapcsolat az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival

Az egyes műveltségi területekben megfogalmazott fejlesztési feladatok az iskolai munka során nem határolódhatnak el egymástól, hiszen ugyanazokra a tanulókra vonatkoznak. Teljesítésük összehangolt tanári munkát kíván. Ennek legfőbb feltételei adóttak az iskolákban, hiszen helyi tantervet kell készíteni. Az egyes műveltségi területekből képzett tantárgyak kidolgozóinak azonban figyelembe kell venniük a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott **kiemelt fejlesztési feladatokat**, hiszen azoknak át kell hatniuk az iskolai munka egészét, hogy a tanítási folyamat **egységes szemlélettel** folyhasson, és azért, hogy **a tanulók személyiségfejlesztése fokozatosan, egy összehangolt folyamat során valósulhasson meg**.

Az egyes kiemelt fejlesztési feladatokkal a Földünk–környezetünk műveltségi terület viszonya különböző. Vannak olyan területek, amelyekkel inkább **tartalmi kapcsolata** nyilvánvaló (a „**Hon- és népismeret**”, az „**Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra**” és a „**Környezeti nevelés**”). Ezek olyan tartalmakkal kapcsolatosak, amelyeket elsősorban a Földünk–környezetünk műveltségi terület közvetít. Részben ennek keretében ismerik meg a tanulók a haza földrajzát, természeti értékeit, népünk kulturális örökségeit, mindennapi életét, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit, a Kárpát-medencei falusi és a városi élet hagyományait, jellegzetességeit. Itt ismerik meg azokat a tevékenységeket, sajátítják el azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az azonosságtudat, a nemzeti önismeret kialakulásához vezetnek. A földrészünkéről és az Európai Unióról szerzett ismereteik alapján alakul ki Európa-tudatuk, annak megerősödésével és a más kontinensekről, országokról szerzett ismereteik alapján válnak majd nyitottakká és elfogadókká más kultúrák iránt is. Itt értik meg a környezet főbb összefüggéseit, megszerzett ismereteik birtokában lesznek érzékenyek a környezet állapota iránt. Felismerik a mindennapi cselekvések környezeti következményeit, a Föld globális problémáit. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel megismerhetők a környezet jellemzői, felismerhető a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet állapota, amelyekkel kezelhetők, mérsékelhetők vagy megakadályozhatók a környezeti gondok.

Más kiemelt fejlesztési területek (az „**Információs és kommunikációs kultúra**”, a „**Tanulás**” és a „**Környezeti nevelés**” is) inkább alkalmazott módszereik miatt kötődnek a műveltségi területhez. A tanulók a Földünk–környezetünk műveltségi területben sajátítják el azokat a megismerési képességeket, amelyek birtokában képesek lesznek megismerni a Földet, annak tájait, országait, népeit, kultúráit, a gazdasági tevékenységeket. Megismerik azokat az eszközöket, információforrásokat, amelyekből földrajzi-környezeti

információkhoz juthatnak. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel az ismeretek értelmezhetők és feldolgozhatók. Itt szereznek személyes tapasztalatokat az együttműködésekben, a társadalmi és a környezeti konfliktusok kezelésében és megoldásában. Ezeken keresztül az évek során elsajátítják azt a viselkedésformát, amely a természet tiszteletén, az iránta érzett felelősségen alapul, és képessé teszi őket arra, hogy felnőtt életük során majd vállalják a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeiket és gyakorolják jogaikat.

A többi kiemelt fejlesztési terület (az „Énkép, önismeret”, a „Testi és lelki egészség” és a „Felkészülés a felnőtt lét szerepeire”) pedig a személyiségfejlesztésen keresztül jelenik meg a műveltségi terület megvalósításának folyamatában, azok az egyén fejlesztési szükségleteinek érvényesítésére irányulnak. A tanulók ismerteket szereznek a munka világáról. Kipróbálják képességeiket közös tevékenységek során, vitában és játékban, csoportmunkában és projektmunkában. Elsajátítják a közösségi viselkedési formákat. Ezeken keresztül fejlődik énképük, megismerik lehetőségeiket és korlátjaikat.

4. A műveltségi terület követelményeinek időbeli felosztása

4.1. A földrajz tantárgyra fordítható időkeret a 9–10. évfolyamon

A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendelet százalékos időarány-javaslatot tesz a műveltségi területek feldolgozására. A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott fejlesztési feladatok mélysége alapján ez a kerettanterv a földrajztanítás számára az alábbi óraszámokat tartja reálisnak:

Évfolyam	Százalékos időkeret ¹	Heti óraszám ²	Évi óraszám ³
7. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
8. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
9. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
10. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
11. évfolyam	30% ⁴	1,5 óra	55 óra
12. évfolyam	30% ⁴	1,5 óra	56 óra

¹ A Nemzeti alaptanterv bevezetéséről szóló kormányrendeletben szereplő „Ajánlás a NAT műveltségi területek százalékos arányaira” táblázat alapján.

² Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális heti óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

³ Ebben a kerettantervben a közoktatásra fordítható összes időkeret és a NAT százalékos ajánlása alapján javasolt optimális évi óraszám, amely időkeretben reálisan teljesíthetők a követelmények.

⁴ A 11–12. évfolyamon az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítéshez biztosított 30 százaléknyi órakeret (Közoktatási Törvény 52. § alapján)

Elképzelhetőnek tartjuk olyan óraszerkezet kialakítását is, amelyben a földrajz tanítási anyaga nem kettő, hanem három évfolyamon történik. Ezt elsősorban az indokolja, hogy a tanulók a 9–10. évfolyamon még nem elég érettek bizonyos társadalmi-gazdasági vonatkozások befogadására, értelmezésére. Ezeknek a tartalmaknak a tanítása eredményesebb lehet akár egy évvel később is. Az azonban fontosnak tartjuk, hogy a 13–14 éves korban megkezdett földrajzi-környezeti ismeretsajátítási folyamat ne szakadjon meg a középiskolába lépéssel. Mindezek értelmében az alábbi óramegosztást javasoljuk:

Évfolyam	Százalékos időkeret	Heti óraszám	Évi óraszám
9. évfolyam	4–8%	2 óra	74 óra
10. évfolyam	4–8%	1 óra	37 óra
11. évfolyam		1 óra	37 óra

4.2. A földrajz tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és azok időkeretei a 9–10. évfolyamon

9. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		66
1.	Tájékozódás térben és időben	10
2.	Folyton változó égitestünk	42
2.1	A belső és a külső erők felszínformáló hatása	15
2.2	A légköri jelenségek és hatásuk a Föld életére	15
2.3	A vízburok és a talaj tulajdonságai, környezeti összefüggései	12
3.	A földrajzi övezetesség	14
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		8

10. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		65
1.	A természet és a társadalom kapcsolata a Föld eltérő részein	14
2.	Kapcsolatrendszerekre épülő világ	15
3.	Nyersanyagoktól a késztermékekig	13
4.	Függőségi rendszerek a világban	11
5.	Helycserékre épülő gazdaságok	12
Gyakorlás, összefoglalás, ellenőrzés		9

5. A földrajz tantárgy tartalmi felosztása a 9–10. évfolyamon

5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai

9. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Tájékozódás térben és időben	– Mélyüljön a tanulók tájékozódási képessége a különböző méretarányú, jelrendszerű, tematikájú térképeken és földgömbökön. Ismerjék meg a térképek különféle ábrázolási módjait, azok alkalmazási lehetőségeit és korlátjait; – Mélyüljön ismeretük égitestünk kozmikus környezetben elfoglalt helyéről, helyzetéről és bolygótermészetéről; – Megismerjék a Föld mozgásait, és értsék azok földi következményeit; – Legyenek helyes képzeteik a csillagászati nagyságrendekről, a csillagászati és a földi környezet elemeinek méretbeli különbségeiről; – Értsék az időszámítás csillagászati alapjait, és alkalmazási lehetőségeit az életben; – Lássák az űrkutatás, a távérzékelés szerepét a Naprendszer és a Föld megismerésében, a mindennapi életben.
2. Folyton változó égitestünk	– Helyezzék el a tanulók a földtörténeti időben a földtörténet legfőbb eseményeit; – Megismerjék a Föld szféráit és jellemzőiket, illetve mozgásjelenségeik okait; – Felismerjék a mozgásjelenségek következményeit, ezáltal alakuljon ki az összefüggésekben való gondolkodási képességük. Felismerjék a környezetben előforduló legfontosabb anyagok alapvető tulajdonságait, és értsék, hogy miért olyanok; – Értsék a szilárd Föld, a légkör és a vízburok legfőbb folyamatait, és ismerjék kapcsolataikat az emberi élettel, a termeléssel; – Érzékeljék a természeti környezetben lezajlott változásokat, mint a természeti folyamatok hatásait; – Felismerjék felelősségüket a felszín, a talaj-, a levegő-, a vízburok és a bioszféra környezeti állapotában, ismerjék a szférák veszélyeztetettségének okait és védelmük lehetőségeit.

Témakörök	Célok és feladatok
A belső és a külső erők felszíninformáló hatása	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Felismerjék a tanulók a leggyakoribb ásványokat, kőzeteket, nyersanyagokat és energiahordozókat, értsék kialakulásuk okait; – Felismerjék a belső és a külső erők hatásait, kapcsolataikat a felszíninformák kialakulásában. Értsék a külső erők pusztító és építő munkájának dialektikáját; – Vegyék észre a felszín folytonos változását, annak természeti és társadalmi okait; – Érzékeljék a felszín változási folyamatainak időtartamát és azok különbségeit; – Értsék az ásványkincsek előfordulása és a földtani szerkezet kapcsolatát.
A légköri jelenségek és hatásuk a Föld életére	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Felismerjék a tanulók a levegő anyagait és a légkör jelenségeit, folyamatait jellemző tulajdonságaik alapján; – Értsék az időjárást, éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepét, ismerjék fel az éghajlatváltozások természeti okait. Érzékeljék az időjárás- és az éghajlatváltozás időtartambeli különbségeit, valamint következményeik nagyságrendi eltéréseit; – Ismerjék az emberi tevékenységek levegőszennyeződést okozó hatásait (ózonprobléma, üvegházhatás fokozódása, savas ülepedés, füstköd, éghajlatváltozások), mérséklésük lehetőségeit.
A vízburok és a talaj tulajdonságai, környezeti összefüggései	A témakörben megfogalmazottakon kívül: – Felismerjék a víz anyagait és a vízburok jelenségeit jellemző tulajdonságaik alapján; – Ismerjék a felszíni víztípusok egymással és a felszín alatti vizekkel való kapcsolatát, valamint a víz körforgását, ezek jelentőségét a mindennapi életben; – Felismerjék a vízburok kapcsolatát a légkörrel, a talajjal, az élővilággal; – Felismerjék a vízgazdálkodás és a vízvédelem szükségességét, az édesvízkészletek veszélyeztetettségét, és lássanak példákat védelmük lehetőségeire; – Ismerjék az óceánok, a tengerek veszélyeztetett régióit, védelmük elveit, gyakorlatát; – Felismerjék a talaj ökológiai jelentőségét, a társadalom felelősségét az állapotukban.
3. A földrajzi övezetesség	– Értsék a tanulók az éghajlati övezetesség kialakulásának okait, valamint kapcsolatát az élővilággal, a talajjal, a vízrajzi jellemzőkkel és a felszínnel; – Érzékeljék összefüggéseikben a földrajzi környezet időbeli és térbeli változásait a földrajzi övezetesség rendszer megismerésekor; – Felismerjék a természetföldrajzi övezetesség összefüggését a népesség és a településtípusok területi elhelyezkedésével, a társadalmi-gazdasági tevékenységekkel és a környezet állapotával.

10. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Természet és társadalom kapcsolata a Föld eltérő részein	– Értsék a tanulók, hogy hogyan befolyásolják a természetföldrajzi elemek, adottságok a társadalom életét. Érzékeljék, hogy a társadalmi élet feltételei a Föld különböző részein eltérőek, ezért a különféle vidékeken élő emberek egymásra vannak utalva; – Ismerjék, hogy miben, miért más az eltérő természetföldrajzi környezetben élő emberek kapcsolata a környezettel, és mely természeti erőforrásokat hogyan hasznosítják; – Ismerjék a különféle népességmozgásokat, értsék a hasonló és eltérő okait; – Megismerjék összefüggéseikben a népesedés tendenciáit és fő problémáit; – Megismerjék a települések fejlődésének folyamatát és környezeti következményeit.

Témakörök	Célok és feladatok
2. Kapcsolatrendsze rekre épülő világ	– Felismerjék a gazdasági élet területi szerveződését, összefüggéseit, következményeit; – Lássák a világ gazdasági központok és peremterületek szerepét, kapcsolatukat, a különböző fejlettségű országcsoporthoz tartozó területi rendjét, és annak időbeli változását; – Megismerjék a gazdasági és társadalmi fejlettség megállapítási elveit, értsék a fejlettségkülönbségből adódó előnyöket és hátrányokat; – Érzékeljék a technológia és a tőke világ gazdaságban betöltött, változó szerepét; – Megismerjék a különböző fejlettségű országcsoporthoz tartozó főbb társadalmi, gazdasági és környezeti problémáit, valamint azok kezelésének példáit; – Felismerjék a helyi, a regionális és a globális gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok kapcsolatát, tendenciáit, értsék egyidőben való jelenlétük szükségszerűségét; – Felismerjék Magyarország világ gazdasági és regionális szerepét.
3. Nyersanyagoktól a késztermékekig	– Ismerjék a tanulók az alapvető gyártástechnológiai folyamatok földrajzi és közgazdasági feltételeinek kapcsolatát, az iparágak főbb termékeit és kapcsolataik rendszerét; – Megismerjék a megújuló és a meg nem újuló energiahordozókat, az energiatermelő és energiafogyasztó folyamatok rövid- és hosszú távú környezeti következményeit; – Legyen áttekintésük a termelés és a fogyasztás időben változó kapcsolatairól; – Ismerjék az egyes gazdasági ágazatok környezetet terhelő hatásait; – Megismerjék a termelés és a fogyasztás korlátjait, a környezetkárosító hatásaik mérséklésének főbb módjait; – Ismerjék a jövő energiagazdálkodási, föld- és területhasznosítási elveit és módszereit.
4. Függőségi rendszerek a világban	– Megértsék a tanulók a nemzetközi gazdasági, politikai, katonai és kulturális függőséget kialakító okokat és gazdaságot befolyásoló szerepüket. Érzékeljék a függőség bonyolult kapcsolatrendszerét eltérő jellegű, különböző országcsoporthoz tartozó példákra keresztül; – Ismerjék a világ gazdasági folyamatokat irányító nemzetközi szervezetek jelentőségét; – Megismerjék a Föld nagy kulturális régióit, a kultúrák egymásra hatását, a kulturális ellentétek gyökereit; – Érdeklődjenek előítéletek nélkül más kultúrák iránt, és értsék a nemzeti kultúra jelentőségének hangsúlyozását az identitástudat kialakulásában; – Értelmezzék hazánk függőségi kapcsolatait a nemzetközi folyamatok ismeretében.
5. Helycserékre épülő gazdaságok	– Megismerjék a társadalmi-gazdasági élet főbb áramlási rendszereit (munkaerő-, információ- és tőkeáramlás, kereskedelem, közlekedés, idegenforgalom), kapcsolataikat; – Ismerjék a gazdasági-pénzügyi folyamatok nemzetgazdaságokra és a világ gazdaságra gyakorolt hatásait. Legyen alapvető eligazodási képességük a tőke, a pénz világában; – Lássák a Magyarországot érintő nemzetközi munkaerő-vándorlási, pénzügyi és környezetgazdálkodási folyamatokat; – Ismerjék az emberiség fő globális problémáit, azok okait és lehetséges megoldásait; – Érzékeljék a fogyasztói társadalmak szerepét a globális gondok kialakulásában; – Megismerjék a környezet védelmét szolgáló állampolgári kötelességeket és jogokat; – A tanulók a környezetükért tenni akaró és tudó felnőttekké válnak.

5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok a 9–10. évfolyamon

9. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. Tájékozódás térben és időben	Az ismert tér fokozatos kitágítása, alapvető tájékozódás az Univerzumban,	Keresztmetszetről, tömbszelvényről, légi- és űrfelvételről szerzett információk

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	a Naprendszerben és a Földön. Tájékozódás a csillagos égen, az éggömbön, a csillagtérképen és a Naprendszer térképén. A Naprendszer tagjai térbeli elhelyezkedésének, mozgásainak és azok földi következményeinek ismerete. A földi természet és a kozmikus környezet összevetése. A kozmikus környezetelemek méreteinek érzékelése. Az időszámítás csillagászati alapjainak felismerése és alkalmazása a gyakorlatban. A térkép és a valóság kapcsolatának bizonyítása, a térképi ábrázolás lehetőségeinek és korlátjainak értékelése.	azonosítása térképi információkkal. Tények és összefüggések leolvasása különböző típusú műholdfelvételekről tanári útmutatás alapján. Különböző típusú és méretarányú térképek használata az ismeretszerzésben és a terepen való eligazodásban. A Föld fő mozgásainak eljátszása. A nap- és holdfogyatkozások modellezése. A Hold fényváltozásainak bemutatása vázlatrajzon. A helyi idő és a zónaidő számítása. Információgyűjtés önállóan magyarázó ábráról, modell- és kísérlet-bemutatásból, filmrészletből, CD-ROM-ról, Internetről. Egyszerű természeti folyamatokat bemutató modellek értelmezése tanári irányítással. Egyszerű térképi ábrázolások készítése. Logikusan felépített kiselőadások önálló készítése megfigyelésekről.
2. Folyton változó égitestünk	Eligazodás a földtörténet időegységeiben. A földtörténet jelentősebb szakaszainak megismerése. A földtörténeti folyamatok időrendjének és a társadalmi, történelmi folyamatoktól eltérő időtartamának érzékelése. A levegő, a víz és a kőzetek szerepének felismerése a földi élet kialakulásában, a különböző földrajzi környezetekben való fennmaradásában. Az evolúciós szemlélet fejlesztése. A geoszférakon belül és az egyes szférák között zajló kölcsönhatások felismerése és magyarázata. A környezeti változások érzékelése. A környezeti változások ismeretében tendenciák, egyszerű előrejelzések megfogalmazása. A természeti katasztrófák megismerése és ok-okozati értelmezése.	Az egyes földtörténeti folyamatok és a képződmények elhelyezése az időtáblázatban. A földtörténeti és a természetföldrajzi folyamatok időrendbe állítása. A földrajzi térben való eligazodáshoz szükséges természetföldrajzi, topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképeken, körvonalas térképeken, és tartalmuk megfogalmazása. Folyamat, jelenség elmondása megfigyelés, folyamatos észlelés alapján. Vázlat készítése információk alapján. Közetgyűjtemény készítése szaktudományos szempontok alapján. Természetföldrajzi folyamatokat bemutató modellek alkotása tanári irányítással. Logikusan felépített kiselőadások készítése megfigyelésekről, ismeretekről ön-állóan. Ismeretszerzés- és feldolgozás projektmódszerrel tanári útmutatással a geo-szférák közötti földrajzi-környezeti kölcsönhatásokról.
A belső és a külső erők felszínformáló hatása	A földi szférák kialakulásának és fejlődésének megismerése. Következtetés a földtani szerkezetre az ásványkincsek területi előfordulásából. A kőzetlemez-mozgások okainak, típus	Egyszerű ásvány- és kőzetvizsgálatok a földtudományok megfelelő szempontjai szerint közvetett tanári irányítással. Pontos megfigyelések, önállóan végzett vizsgálódások a természet- és a

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	sainak és következményeiknek megismerése. A földfelszín folytonos változásának felismerése a földtörténet során és napjainkban. A legjellegzetesebb nagyszerkezeti egységek, felszínformák, valamint felszínfejlődési folyamatok felismerése a valóságban, ábrakon és képeken.	környezettudományok szempontjainak megfelelően. A gyakran előforduló ásványok, kőzetek felismerése, jellemzése, rendszerezése. A nagyszerkezeti egységek, óceánok, földrészek, domborzati formák méreteinek összehasonlítása. A főbb felszínformák, valamint a szél, a víz, a jég, az élőlények építő és pusztító munkájának modellezése homokasztalon.
A légköri jelenségek és hatásuk a Föld életére	A levegőburok szerkezetének és összetételének bemutatása, változási folyamatainak megismerése. A légköri alapfolyamatok, képződmények megnyilvánulásainak felismerése az időjárásban, az éghajlatban, valamint a mindennapi életben.	Az időjárás megfigyelése, rendszeres észlelése. Időjárás-jelentések és éghajlati prognózisok értelmezése. A téma feldolgozását leginkább segítő térképek, ismeretterjesztő könyvek, folyóiratok, napilapok, statisztikai kiadványok, lexikonok, ábrák, képek, tömegkommunikációs és Internet források kiválasztása. A légköri jellemzők méreteinek összehasonlítása. Véleményütköztetés vitában az éghajlatváltozások okairól, következményeiről.
A vízburok és a talaj tulajdonságai, környezeti összefüggései	A víz körforgásának értelmezése. A felszíni vizek és a felszín alatti vizek kapcsolatának felismerése. A folyók tulajdonságai és a meghatározó tényezők összefüggéseinek felismerése. A társadalom és a víz sokirányú kapcsolatának bemutatása, értékelése. A talaj ökológiai szerepének felismerése. A víz és a talaj környezeti állapotát meghatározó tényezők és kapcsolataik felismerése.	Vizsgálódások és kísérletek a vízzel. A téma feldolgozását segítő térképek, ismeretterjesztő-, szakkönyvek, folyóiratok, tömegkommunikációs és Internet források, modellek, CD-ROM-ok kiválasztása. A vízrajzi jellemzők méreteinek összehasonlítása. A vízállásjelentések értelmezése. A leggyakrabban előforduló talajtípusok felismerése, vizsgálata és jellemzése.
3. A földrajzi övezetesség	A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség rendszerének értelmezése. A földrajzi övezetesség megnyilvánulásának felismerése a természeti adottságokban kontinensekről vett példákban. A természetföldrajzi övezetesség társadalmi-gazdasági életben való megnyilvánulásainak felismerése.	Önálló tájékozódás, eligazodás, válogatás könyvtárban, világhálón témakörök szerint. Tények, szöveges információk ábrázolása térképvázlaton, különböző típusú rajzokon, valamint modelleken, makettekben. Jegyzet készítése információk alapján önállóan. Logikusan felépített kiselőadások önálló készítése az ismeretekről. A különféle tanulói nézetek kifejtése esetelemzés során.

10. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
1. A természet és a társadalom kapcsolata a Föld eltérő részein	A világnépesség számszerű változási folyamatának értelmezése és értékelése. A Föld népességheloszlása, és településhálózata területi különbségeinek észrevétele és magyarázata. Annak tudatosulása a tanulóknál, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú. Elfogadása annak, hogy globalizálódó-uniformizálódó világunkban fontos a kultúrák sokféleségének megőrzése, elfogadása. Példák keresése a települések szerepkörének, szerkezetének, hálózatának átalakulási folyamataira, azok következményeire.	A téma feldolgozását segítő térképek, folyóiratok, napilapok, statisztikai kiadványok, lexikonok, tömegkommunikációs források, Internet, ábrák, CD-ROM kiválasztása. Tájékozódás, eligazodás, válogatás könyvtárban, gyűjteményben témakörök szerint. Lényegkiemelés szövegből, összehasonlítás, az információk csoportosítása és rendszerezése különböző szempontok szerint. Népességgel, települések kapcsolatos mutatók nagyságrendjeinek összehasonlítása. Megalapozott következtetések levonása, elemzések készen kapott, számítással nyert és önállóan gyűjtött adatokból, tényekből. Folyamat, esemény elmondása híranyag alapján emlékezetből. Logikusan felépített írásbeli beszámolók készítése. Tanulói nézetek kifejtése felszólalásban.
2. Kapcsolattrend-szerekre épülő világ	A gazdasági élet jelenségeiben, folyamataiban megnyilvánuló kölcsönhatások felismerése, értelmezése, értékelése. A gazdaság alapvető törvényszerűségeinek felismerése. A természeti környezet közvetlen és közvetett hatásainak felismerése a történelmi eseményekben, a jelen társadalmi-gazdasági folyamataiban országok példáján. A világ társadalmi, gazdasági kérdéseinek, globális jelenségeinek, összefüggéseinek áttekintése. A gazdasági-társadalmi események hatásainak értelmezése a térségek fejlődésében. A világ gazdaságban eltérő szerepet betöltő régiók, országcsoportok, országok megkülönböztetése és jellemzése földrajzi szempontok alapján. Az európai népek, nemzetek egymásra utaltságának megértése. A nemzetközi és hazai regionális fejlettségek különbségei felismerése és magyarázata. A Kárpát-medence regionális társadalmi, gazdasági és környezeti együttműködése szükségességének alátámasztása példákkal. Az integrációk lényegének, az	A téma feldolgozását segítő térképek, szakkönyvek, almanachok, folyóiratok, napilapok, statisztikai kiadványok, képek, modellek, CD-ROM-ok, tömegkommunikációs források, riportok és más szóbeli források kiválasztása. A kontinensekről, az országokról és a tipikus tájakról szerzett ismeretek alkalmazása a Föld egészére. Az európai országok földrajzi jellemzőinek összehasonlítása. A magyarság és Magyarország jelentőségének, a magyar gazdaság szerepének felismerése a Kárpát-medencében, Közép-Európában, földrészünkön és a világban különböző források elemzésével. Adatok, adatsorok, diagramok önálló összehasonlító elemzése. Egyszerű társadalmi-gazdasági folyamatokat bemutató modellek értelmezése tanári irányítással. A hírekben hallott földrajzi tartalmú információk értelmezése és értékelése. Az egyes földrajzi és gazdasági mutatók nagyságrend szerinti összevetése. A számítástechnika által nyújtott lehetőségek alkalmazása a tanulói beszámolók, kiadványok összeállítására

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	országok együttműködési lehetőségeinek és módjainak megismerése. A helyi, a regionális és a globális érdekek szükségszerű ütközésének megértése és felismerése példákban.	során. Különbéféle tanulói nézetek kifejtése vitában. A kapcsolatrendszerek különféle típusainak feldolgozása projektmódszerrel.
3. Nyersanyagoktól a késztermékekig	A világgazdaság működésével kapcsolatos főbb összefüggések, folyamatok mindennapi életre kifejtett hatásainak felismerése. A világméretűben zajló társadalmi-gazdasági folyamatok értelmezése. A gazdasági ágak szerepének összehasonlítása, változási folyamatuk bemutatása. A termelés nagyságrendjeinek érzékelése. Az élő és az élettelen anyagok természeti és társadalmi életben, gazdaságban betöltött jelentőségének felismerése. A legintenzívebben használt nyersanyagokból és energiahordozókból bolygónk véges készleteinek, valamint az emberiség energiaigénye és a fenntartható fejlődés ellentmondásainak, az energiatakarékosság jelentőségének felismerése. A környezetkárosító anyagok és forrásaik megismerése, kibocsátásuk és károsító hatásuk mérséklésére, megszüntetésére irányuló lehetőségek bemutatása.	A társadalmi-gazdasági folyamatok időrendbe állítása. Az élő és az élettelen anyagok, a fosszilis és a megújuló energiahordozók rendszerezése. A földrajzi térben való eligazodáshoz szükséges társadalmi-gazdasági élettel kapcsolatos topográfiai fogalmak felismerése, megnevezése térképeken, körvonalas térképeken, és tartalmuk megfogalmazása. A téma feldolgozását segítő térképek, folyóiratok, statisztikai kiadványok, tömegkommunikációs és Internet források, különböző típusú ábrák, képek, modellek, riportok, szóbeli források kiválasztása. Adatok, adatsorok, diagramok elemzése. A hírekben hallott földrajzi tartalmú információk értékelése, véleményalkotás róluk. Bizonyítások és cáfolatok készítése önállóan a megfigyelésekről és az ismeretekről. A csoportmunka módszereinek megismerése és alkalmazása.
4. Függőségi rendszerek a világban	A nemzetközi tőkeáramlás hatásainak, a gazdasági együttműködések és a gazdasági függőség kialakulásának megismerése. A nemzetközi intézményeknek és pénzügyi szervezeteknek a világ társadalmi, gazdasági és politikai folyamataiban betöltött szerepével kapcsolatos példák gyűjtése. Katonai-politikai együttműködések szerepének felismerése függőség kialakulásában. A különböző kultúrák közötti konfliktusok kezelésére tett erőfeszítések megismerése. A regionális társadalmi, gazdasági, környezeti együttműködések szükségességének alátámasztása Kárpát-medencei példákkal. A hazai tájak természeti, társadalmi-gazdasági erőforrásainak, értékeinek	Pontos megfigyelések, önállóan végzett vizsgálódások a társadalomtudományok szempontjainak megfelelően. A téma feldolgozását segítő térképek, folyóiratok, statisztikai kiadványok, tömegkommunikációs és Internet források, különböző típusú ábrák, képek, modellek, riportok, szóbeli források kiválasztása, feldolgozása. Gazdasági folyamatokat bemutató egyszerű modellek önálló értelmezése. Szöveges információk ábrázolása térképvázlaton, egyszerű térképen, diagramokon, modelleken. Megalapozott következtetések levonása, elemzések készítése készen kapott, számítással nyert és önállóan gyűjtött adatokból, tényekből. A gazdaságban lejátszódó események, folyamatok, helyzetek bemutatása helyzetgyakorlatokban, szerepjátékokban.

Témakörök	Fejlesztési feladatok	
	Tartalommal összefüggő	Módszerekkel összefüggő
	megismerése a hazához való kötődés és a nemzettudat erősítése érdekében. A hazai és a nemzetközi társadalmi-gazdasági élet földrajzi jellegzetességeinek összefüggéseikben való felismerése a mindennapi élet eseményeiben, folyamataiban. Annak belátása, hogy az egységes földi rendszer működését befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére. A fogyasztás mértéke nem áll egyenes arányban az életminőséggel, sőt, a környezeti terhelés az életminőség romlását idézi elő, földi létünket veszélyezteti.	A különféle tanulói nézetek kifejtése felszólalásban, vitában, szerepjátékban.
5. Helycserékre épülő gazdaságok	A tercier és a kvaterner szektor időben változó szerepének felismerése. A nemzetközi munkaerő-, tőke mozgás, a logisztika és a kereskedelem változó jelentőségnek felismerése, igazolása példákkal. Az emberiség társadalmi-gazdasági és környezeti globális problémáinak felismerése, valamint megoldási módok keresése azokra. Tájékozódás és tájékozottság kialakítása a legfontosabb környezeti veszélyekről, az emberiségre háruló felelősségről, a természetes és egészséges környezet megőrzésében, a fenntartható fejlődés globális méretű megszervezésében, valamint arról, hogy az egyén miként járulhat hozzá e célok megvalósulásához helyi és regionális szinten. Annak megértése, hogy a természet- és környezetvédelem mindannyiunk folyamatos és aktív közreműködését igényli, a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra van szükség. A természet- és a környezetvédelem céljainak, közös és sajátos feladatainak megfogalmazása, a tevékenységeit nehezítő tényezők felismerése. A magyarországi védett természeti, kulturális és gazdaságtörténeti értékekkel kapcsolatos ismeretek mélyítése.	Felismerés, keresés, helymeghatározás, távolságmérés, számítás önállóan eltérő méretarányú és tartalmú térképeken. A földrajzi tér területi különbségeinek, időbeli változásainak leolvasása térképekről, térképvázlatokról. Adatok, adatsorok, diagramok és más ábrák önálló összehasonlítása, elemzése. Tények ábrázolása önállóan térképvázlaton, különböző típusú rajzokon, és tanári irányítással számítógépes program segítségével. Környezeti folyamatokat bemutató egyszerű modellek készítése tanári irányítással. Folyamat, esemény elmondása híranyag alapján emlékezetből. A hírekben hallott gazdasági-társadalmi és környezeti tartalmú információk értékelése, véleményalkotás azokról. Beszámoló, felszólalás és prognózis készítése önállóan és csoportmunkában. A környezetben lejátszódó események, folyamatok, helyzetek bemutatása helyzetgyakorlatokban, szerepjátékokban. A Föld globális problémáinak feldolgozás projektmódszerrel.

6. A földrajz tantárgy 9–10. évfolyamra vonatkozó kimeneti követelményei

A 10. évfolyam végére alakuljon ki a tanulóknál:

- Képesség a természetföldrajzi környezetben való tájékozódásban és készség a társadalmi-gazdasági környezetben való eligazodásban;
- Képesség a természeti és társadalmi kölcsönhatások, a környezetben lezajló változások érzékelésében, valamint jártasság azok értékelésében és indokolásában;
- A természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatok felismerésének képessége (a földrajzi övezetekben, a különböző társadalmi-gazdasági fejlettségű országokban, hazánkban);
- Reális alapú jövőkép a múlt és a jelen földrajzi-környezeti folyamatainak ismeretében;
- A speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szakirodalom, ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, filmek, CD-ROM-ok, kísérletek, kiállítási anyagok, Internet) használatának képessége;
- Készség a földi képződmények, jelenségek, folyamatok önálló vizsgálatában (a föld- és a környezettudományok szempontjai szerint), a vizsgálatok eredményeinek ábrázolásában, elemzésében és értékelésében közvetett tanári irányítással;
- Készség a kommunikációs, a gondolkodási, a gyakorlati és a társadalmi képességek önálló alkalmazásában (szakkifejezések használata, adatértelmezés- és feldolgozás, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás, vita stb.);
- Valós képzetek a környezet elemeinek méretéről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről;
- Készség az irodalom alapján történő vázlatkészítésben és az audiovizuális információk alapján történő jegyzetelésben, jártasság a feladatlapok megoldásában;
- Az általános fogalmak jellemző tartalmi jegyeinek ismerete, valamint képesség arra, hogy felismerjék azokat a valóságban vagy különféle ábrázolási technikájú képeken, ábrákon, térképeken, és tudjanak példát mondani azokra;
- Az a képesség, hogy felismerjék és megmutatassák a topográfiai fogalmakat különféle térképeken, bejelöljék körvonalas térképekbe, megfogalmazzák tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, valamint tudjanak megoldani feladatokat körvonalas térképeken;
- Jártasság az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban;
- Felelős környezeti magatartás.

7. A tanulók ellenőrzés-értékelésének elvei, módszerei, szempontjai

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulóknál a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések során nyújtott teljesítményei, valamint a projekteken végzett munkáik és együttműködéseik adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos **ellenőrzést** alkalmazni, amely után **értékeljük** a tanulók tényismereti tudását, földrajzi-környezeti gondolkodását és tudásuk gyakorlati alkalmazásának szintjét. Az értékelés szóban és írással történjen.

7.1. Az értékelés általános szempontjai

- A tanulók önálló megfigyelési, vizsgálódási-kísérletezési és más információszerzési képességének szintje;
- Az információkkal kapcsolatos feldolgozási képességeik szintje;
- Eszközhasználatuk szintje;
- Tényismeretük szintje és annak kifejezési képessége;
- Feladatmegértő és feladatmegoldó képességük szintje;
- Problémfelismerő képességük szintje;
- Ismereteik alkalmazásának szintje;
- Összehasonlító és rendszerező képességük szintje;
- Kommunikációs, együttműködési és társadalmi képességeik szintje;
- A környezethez való viszonyuk, cselekvőképességük.

Az értékelés valamennyi szempontjánál azt az alapelvet kell szem előtt tartani, hogy az adott tanuló **hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest!** Az értékelés alapját a kerettantervben megfogalmazott **kimeneti követelmények** adják, amelyeket a tanulóknak az **alkalmazás szintjén** kell teljesíteniük. Teljesítésük a továbbhaladás feltétele. Az azokon felüli követelményeket a reprodukció szintjén javasolt számon kérni.

7.2. Az értékelés javasolt részletes szempontjai tartalmi egységenként

9. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. Tájékozódás térben és időben	– A tanuló kozmikus környezetben való térbeli és időbeli tájékozódási képessége; – Helymeghatározási képessége a valóságban; – Helymeghatározási képessége a különböző méretarányú, jelrendszerű és tartalmú térképeken, az űrfelvételeken való tájékozódási képességének mélysége; – A földtörténeti időlépték és az időbeliség érvényesülésének érzékelési szintje; – Helyi idő és zónaidő számítási készsége, az egyes földi pontok közötti időkülönbségek kiszámítási képessége.
2. Folyton változó égitestünk	– A tanuló érdeklődésének mélysége a természetföldrajzi jelenségek iránt; – Természetföldrajzi tényismerteinek szintje; – Figyelmének tartóssága, pontossága; – Térképismereti képességei, topográfiai tudása; – A tények közötti ok-okozati összefüggéseket felismerő képessége; – Analizáló és szintetizáló képességének szintje; – Tények, összefüggések alapján történő következtetéseiinek fejlettsége; – Az elméleti tananyag és a mindennapi valóság közötti kapcsolatfelismerő képessége, problémaérzékenysége. Ismereteinek gyakorlati alkalmazási szintje; – Viselkedése a felszólalásokban és a vitákban; – Cselekedeteinek tudatossága a vizsgálódások, kísérletezések során, a csoportos feladatmegoldásokban, projekt munkában.
3. A földrajzi övezetesség	– A tanuló természetföldrajzi tényezők egymással és a társadalmi-gazdasági és környezeti elemekkel való kapcsolatát felismerő képességének szintje; – Az információs anyagban való eligazodásának képessége; – Probléma felismerő képessége az esetelemzésekben; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportos feladatmegoldásokban.

10. évfolyam

Témakör	Értékelési szempontok
1. A természet és a társadalom kapcsolata a Föld eltérő részein	– A tanulók ismereteinek szintje a társadalom életfeltételeinek térbeli és időbeli változásaival kapcsolatban; – Feladatmegoldó, lényegkiemelő és rendszerező képességének szintje, következtetéseiinek pontossága és mélysége; – Problémaérzékenysége, problémafelismerő készsége; – Szóbeli és írásbeli kifejezőkészsége, a földrajzi szaknyelv használatának szintje.

Témakör	Értékelési szempontok
2. Kapcsolatrendsze- kre épülő világ	– A tanuló érdeklődésének mélysége a társadalomföldrajzi jelenségek iránt; – Társadalmi-gazdasági tényismerteinek szintje; – Térképismereti képességei, topográfiai tudása; – A folyamatok időbeli és térbeli változásainak érzékelési képessége; – Az ok-okozati összefüggéseket felismerő képessége; – Analizáló és szintetizáló képességének szintje; – Mennyire látja a tanuló a hazai társadalmi-gazdasági folyamatok nemzetközi folyamatokkal való összefüggéseit.
3. Nyersanya- goktól a késztermékekig	– A tanuló gazdasági tevékenységekkel kapcsolatos összefüggéseket felismerő képességének szintje; – Problémamegoldó képességének szintje; – A környezettudatos életmód kialakulásához kapcsolódó tevékenységek szintje; – Önálló információgyűjtési képességének szintje; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportos feladatmegoldásokban.
4. Függőségi rendszerek a világban	– A tanuló érdeklődésének tudatossága a társadalmi-gazdasági jelenségek iránt; – Társadalmi-gazdasági és környezeti tényismerteinek szintje; – Az összefüggéseket felismerő képességének szintje; – Analizáló és szintetizáló képességének szintje; – Önálló munkavégzésének szintje, kreativitása; – Környezeti szemlélete, környezettudatosságának szintje; – Magatartása problémahelyzetek megoldásakor; – Viselkedése a vitákban és a szerepjátékokban.
5. Helycserékre épülő gazdaságok	– A tanuló érdeklődésének tudatossága a környezeti jelenségek iránt; – Térképismereti képességei, topográfiai tudása; – Önálló ismeretszerző- feldolgozó tevékenységeinek szintje, kezdeményezőkézsége; – A társadalmi szerepek ismerete és alkalmazásának szintje; – Cselekedeteinek tudatossága a csoportos feladatmegoldásokban, a projekt munkában; – Környezeti szemlélete, környezettudatosságának szintje; – Viselkedése a vitákban és magatartása a közös munkában.

11–12. évfolyam

1. Bevezetés

Ez a kerettanterv a 2003 decemberében elfogadott, és a 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő **Nemzeti alaptanterv**, valamint a 2003-ban véglegesített, és 2005-ben bevezetésre kerülő **kétszintű érettségi vizsgakövetelmények**¹ alapján készült. A **Földünk–környezetünk műveltségi területben** megfogalmazott követelményeket **földrajz tantárgy**² keretében dolgozza fel. Előzménye a 9–10. évfolyamra vonatkozó földrajz tantárgy.

Az érettségire felkészítő kurzusok megszervezésének a földrajz tantárgy esetében különösen nagy jelentősége van. Részben azért, mert a műveltségi területben foglalt követelmények feldolgozása általában a 10. évfolyammal befejeződik. Így két év múlva aligha lehet sikeres az érettségi vizsga, tehát szervezett formában szükséges biztosítani a tanulók felkészülését a vizsgakövetelmények teljesítésére. Részben pedig

¹ Lásd a 40/2002-es Miniszteri rendelet mellékletében.

² Az érettségi követelményrendszerben Földünk és környezetünk tantárgy néven szerepel (az 1998-as Kerettanterv névhasználata alapján).

azért elengedhetetlen a megszervezése, mert a kétszintű érettségi vizsga modellje mind szerkezeti, mind tartalmi szempontból lényegesen eltér a hagyományostól.

A **középszintű földrajzi érettségi vizsga** az iskolában történik. A tanulóknak – a korábbiaktól eltérően – nemcsak **szóban**, hanem **írásban** is számot kell adniuk felkészültségükről. Az írásbeli vizsga feladatlapját a vizsgaközpont állítja össze. Javítása és értékelése az iskolában történik a központi javítási útmutató alapján. A szóbeli vizsga tételsorait – mint hagyományosan is – a szaktanár állítja össze a vizsgaleírásban ajánlott szempontok figyelembevételével. A teljesítmények pontozásos értékelését is ő végzi. Az **emelt szintű érettségi vizsgát** nem az iskolában teszik le a tanulók. Szervezése, valamint az **írásbeli** feladatlap és a **szóbeli** tételsor összeállítása, a tanulói teljesítmények értékelése egyaránt a vizsgaközpont feladata. A jelöltek érettségi vizsgára való felkészítése mindkét vizsgaszintben az iskola, a szaktanár feladata. A felkészítés időkereteit kormányrendelet szabályozza. Ez lehetőséget biztosít arra, hogy a középszintű érettségi vizsgára is szervezzenek vizsgát előkészítő foglalkozásokat, emelt szintű vizsga esetében pedig kötelezően előírja.

Ennek a kerettantervnek az alkalmazását elsősorban azokban a középiskolákban ajánljuk, ahol az iskolai pedagógiai program fontosnak tartja a tanulók **természettudományos szemléletének elmélyítését, természettudományi és társadalomtudományi szemléletmódjuk közelítését**, valamint a **nemzetközi dimenziók megismertetése mellett a tényismereteken nyugvó nemzeti és európai identitástudat erősítést**. Ajánljuk egyfelől azoknak az iskoláknak, ahol a tanulók az általánosnál jobb képességekkel és nagyobb környezeti érdeklődéssel rendelkeznek, tanulmányaikat valamely természettudományos képzést nyújtó felsőoktatási intézményben szeretnék folytatni. Másfelől azoknak az iskoláknak, ahol a szaktanárok oktatási programjaikat a tanulók aktuális felkészültségi szintjére építve folytonosan formálják, élnek a differenciálás lehetőségeivel, építenek a tanulók kezdeményezőkézségére, önálló tanulási módszereire, valamint a hagyományos középiskolai oktatási módszerek mellett szívesen alkalmazzák a modern pedagógiai eszközöket, tanulási technikákat és a kreatív metodikai eljárásokat.

2. A műveltségi terület céljai, feladatai, kapcsolata a Nemzeti alaptanterv más részeivel

2.1. A Földünk–környezetünk műveltségi terület céljai és feladatai

A Földünk–környezetünk műveltségi terület tanításának alapvető célja **a földi térnek és benne az ember környezetének szintetizáló módon való megismertetése**. Ennek érdekében megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Vizsgálódásának középpontjában **a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, valamint napjaink, a hétköznapi eseményei** állnak. Mindent a társadalom szemszögéből mutat be. Közben részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok vizsgálódási módszereit alkalmazza. A műveltségi terület a tanulás **oknyomozó** jellegét hangsúlyozza. A Földön megismerhető környezeti, természet- és társadalomföldrajzi jelenségeket összefüggéseikben és folyamataikban mutatja be. Arra keresi a választ, hogy a Föld különböző természeti adottságú tájai milyen **életfeltételeket** biztosítanak az ott élő emberek számára, és **hogy a társadalom miképp él a lehetőségeivel**. Bemutatja a természeti képződmények, a társadalmi-gazdasági, környezeti jellemzők térbeli és időbeli fejlődését, valamint változásuk tendenciáit. A ma emberét, a társadalmat és annak környezetét helyezi a középpontba. Olyan ismereteket kíván nyújtani a tanulóknak, olyan képességeket kíván kialakítani bennük, amelyek szükségesek a folyton változó világban való eligazodásukhoz. Megismerteti – lehetőség szerint a gyakorlatban – a környezetben való **térbeli és időbeli tájékozódás**, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit, fokozatosan kialakítja **a környezetre vonatkozó információkhoz való hozzájutás képességét**. Nagymértékben támaszkodik a tanulók **megfigyeléseire**, önálló tapasztalatszerzéseire. Számít a tanulói és tanári kreatív munkára, a taneszközökön kívüli információhordozók használatára.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület kiemelt célja, hogy a tanulók tudatában reális kép alakuljon ki **nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk kedvező és kedvezőtlen természeti-, társadalmi-gazdasági adottságairól, a Magyarországon jellemző társadalmi-gazdasági és**

környezeti folyamatokról. Tudják helyesen értelmezni hazánk szerepét és lehetőségeit az európai integrációban, legyenek képesek tájékozódni nemzetközi léptékben is.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület célja, hogy a megfogalmazott tartalmak feldolgozása során fejlődjen a **tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete.** Megértsek, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való észszerű gazdálkodást. Minden jelenséget és folyamatot változásában, fejlődésében mutat be, megláttatja azok okait és lehetséges következményeit is. Ezzel azt akarja elérni, hogy a **tanulóknak** fokozatosan alakuljon ki a **környezetért érzett felelősség és az azzal összhangban álló cselekvések képessége.** Értékelte a globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokat, amivel lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat. Az elsajátított ismeretek és a felismert összefüggések alapján érthetővé válnak számukra azok az új kihívások, amelyek a 21. század elején – az új kommunikációs formák elterjedésével – átszabják a hagyományos gazdaság kereteit, és amelyek – az információáramlás szabadságának megjelenésével – érdekellentéteket okozhatnak, társadalmi változásokat gerjeszthetnek a világ egyébként elzárt térségeiben, zárt társadalmaiban.

A fenti célokból adódóan a **műveltségi terület feladata:**

- Megismertesse a tanulókkal az ember életterét szolgáló Földet, a természet és a társadalmi környezet főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, egymásra hatásuk térbeli és időbeli rendjét, azok következményeit;
- Felismertesse az élő és az élettelen természet folyamatait, azok időbeli változásait és fejlődésük társadalmi hatásait;
- Alapvető ismereteket szereztesse a tanulókkal a Föld különféle adottságú tájairól és országairól, ezáltal el tudjanak igazodni a világban, annak eseményeiben;
- Megismertesse az ember életmódját meghatározó feltételeket a földrészek tipikus tájain, különböző kultúrájú részein, jellegzetes országokban;
- Láttassa, hogyan hat a társadalom a környezetre, amin keresztül a tanulók megismerhetik, fokozatosan elsajátíthatják a környezeti gondolkodás lényegét;
- Megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelő tevékenységet, a termelés országokként eltérő sajátosságait, teljesítményeit;
- Kialakítsa az érdeklődést és a tiszteletet a különböző népek, nemzetiségek, társadalmi csoportok életformája, kultúrája és értékei iránt;
- Kapjanak reális képet a tanulók kontinensünk, és benne hazánk földjének fejlődéséről, természeti sajátosságairól, társadalmi-gazdasági és környezeti viszonyairól, hogy ezek által kialakuljon bennük a reális ismereteken nyugvó nemzettudat és Európa-tudat;
- Megismerjék a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepét a Föld megismerésében, a magyarság szerepét a világban;
- Kialakítsa a tanulóknak a helyes képzeteket a földrészek és az országok területének méreteiről, a népesség és a termelés nagyságrendjéről;
- Megláttassa a környezet folyamatainak, valamint a természet és a társadalom kapcsolatának különféle megismerési lehetőségeit, az ismeretek feldolgozásának és felhasználásának módjait;
- Megismertesse a földrajz és a többi környezettudomány életkori sajátosságuknak megfelelő szakkifejezéseit, tudják azokat felismerni, egyszerűen értelmezni, valamint alkalmazni a tanulási folyamatban és a mindennapi életben.

2.2. A műveltségi terület kapcsolata a többi műveltségi területtel

A Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzéseknek, fejlesztési feladatoknak megfelelő képességek és tartalmak elsajátítása – a többi műveltségi területről eltérően – az **5. évfolyamon kezdődik.** Ennek az az oka, hogy a mai oktatási koncepció szerint az oktatás alapszakaszában a természettudományok közötti kapcsolatok érzékeltetésén van a hangsúly, nem pedig az egyes szaktudományok művelésével összefüggő ismeretek elkülönítésén. Ezért a műveltségi terület

képességfejlesztési, és részben **tartalmi alapozása** alsó tagozatban az *Ember a természetben műveltségi terület* keretében megfogalmazottak alapján történik. Az a célja, hogy kialakítsa a tanulók pozitív viszonyulását a természeti környezethez, felfedeztesse annak szépségeit, értékeit, valamint, hogy elemi szinten megalapozza a korszerű természettudományos műveltséget, megkezdje a természettudományos világkép kialakítását. 5. évfolyamtól kezdve a földrajzi és környezeti ismeretelemek és a hozzájuk kapcsolódó képesség- és személyiségfejlesztési területek a Földünk–környezetünk műveltségi területben különülnek el. Feladatrendszere szervesen kapcsolódik a természettudományokat közvetítő *Ember a természetben műveltségi terület*hez. Azonban ezen túlmenően a társadalomtudományokat közvetítő *Ember és társadalom műveltségi terület* megfelelő fejlesztési területeihez is kötődik. A három műveltségi területben megfogalmazott követelmények mind tartalmi, mind képességfejlesztési, személyiségfejlesztési, mind metodikai, tanulástechnikai szempontból feltételezik egymást, sok szálon összekapcsolódnak. Ezek a kapcsolatok is kifejezik a **Földünk–környezetünk műveltségi terület integrált jellegét**, a természettudományok és a társadalomtudományok között betöltött **híd szerepét**. A tágabb körben értelmezett **környezettudományok egyik fő képviselője a közoktatási rendszerben**. Kiemelkedő szerepe van a természeti jelenségek, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megvilágításában, kölcsönhatásainak feltárásában. Az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten **továbbfejleszt, mélyíti és differenciálja** azokat a képességeket és azt a tudást, amelyet a tanulók az oktatás alapozó szakaszában különböző műveltségi területekhez kapcsolódó tantárgyak keretein belül szereztek meg.

2.3. A műveltségi terület kapcsolata az iskolai oktatás kiemelt fejlesztési feladataival

Az egyes műveltségi területekben megfogalmazott fejlesztési feladatok az iskolai munka során nem határolódhatnak el egymástól, hiszen ugyanazokra a tanulókra vonatkoznak. Teljesítésük összehangolt tanári munkát kíván. Ennek legfőbb feltételei adóttak az iskolákban, hiszen helyi tantervet kell készíteni. Az egyes műveltségi területekből képzett tantárgyak kidolgozóinak azonban figyelembe kell venniük a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott **kiemelt fejlesztési feladatokat**, hiszen azoknak át kell hatniuk az iskolai munka egészét, hogy a tanítási folyamat **egységes szemlélettel** folyhasson, és azért, hogy **a tanulók személyiségfejlesztése fokozatosan, egy összehangolt folyamat során valósulhasson meg**.

Az egyes kiemelt fejlesztési feladatokkal a Földünk–környezetünk műveltségi terület viszonya különböző. Vannak olyan területek, amelyekkel inkább **tartalmi kapcsolata** nyilvánvaló (a „**Hon- és népismeret**”, az „**Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra**” és a „**Környezeti nevelés**”). Ezek olyan tartalmakkal kapcsolatosak, amelyeket elsősorban a Földünk–környezetünk műveltségi terület közvetít. Részben ennek keretében ismerik meg a tanulók a haza földrajzát, természeti értékeit, népünk kulturális örökségeit, mindennapi életét, nemzeti kultúránk nagy múltú értékeit, a Kárpát-medencei falusi és a városi élet hagyományait, jellegzetességeit. Itt ismerik meg azokat a tevékenységeket, sajátítják el azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az azonosságtudat, a nemzeti önismeret kialakulásához vezetnek. A földrészünkéről és az Európai Unióról szerzett ismereteik alapján alakul ki Európa-tudatuk, annak megerősödésével és a más kontinensekről, országokról szerzett ismereteik alapján válnak majd nyitottakká és elfogadókká más kultúrák iránt is. Itt értik meg a környezet főbb összefüggéseit, megszerzett ismereteik birtokában lesznek érzékenyek a környezet állapota iránt. Felismerik a mindennapi cselekvések környezeti következményeit, a Föld globális problémáit. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel megismerhetők a környezet jellemzői, felismerhetők a természeti és a társadalmi-gazdasági környezet állapota, amelyekkel kezelhetők, mérsékelhetők vagy megakadályozhatók a környezeti gondok.

Más kiemelt fejlesztési területek (az „**Információs és kommunikációs kultúra**”, a „**Tanulás**” és a „**Környezeti nevelés**” is) inkább alkalmazott módszereik miatt kötődnek a műveltségi területhez. A tanulók a Földünk–környezetünk műveltségi területben sajátítják el azokat a megismerési képességeket, amelyek birtokában képesek lesznek megismerni a Földet, annak tájait, országait, népeit, kultúráit, a gazdasági tevékenységeket. Megismerik azokat az eszközöket, információforrásokat, amelyekből földrajzi-környezeti információkhoz juthatnak. Elsajátítják azokat a módszereket, amelyekkel az ismeretek értelmezhetők és feldolgozhatók. Itt szereznek személyes tapasztalatokat az együttműködésekben, a társadalmi és a környezeti konfliktusok kezelésében és megoldásában. Ezeken keresztül az évek során elsajátítják azt a

viselkedésformát, amely a természet tiszteletén, az iránta érzett felelősségen alapul, és képessé teszi őket arra, hogy felnőtt életük során majd vállalják a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeiket és gyakorolják jogait.

A többi kiemelt fejlesztési terület (az „**Énkép, önismeret**”, a „**Testi és lelki egészség**” és a „**Felkészülés a felnőtt lét szerepeire**”) pedig a személyiségfejlesztésen keresztül jelenik meg a műveltségi terület megvalósításának folyamatában, azok az egyén fejlesztési szükségleteinek érvényesítésére irányulnak. A tanulók ismerteket szereznek a munka világáról. Kipróbálják képességeiket közös tevékenységek során, vitában és játékban, csoportmunkában és projekt munkában. Elsajátítják a közösségi viselkedési formákat. Ezeken keresztül fejlődik énképük, megismerik lehetőségeiket és korlátjaikat.

3. A földrajz (Földünk és környezetünk) tantárgy érettségi vizsgájának céljai

3.1. A középszintű földrajz érettségi vizsga céljai

A középszintű tantárgyi érettségi vizsga elsősorban arról tájékoztat, hogy a jelölt milyen szinten tudta elsajátítani a Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott követelményeket. Célja annak megállapítása, hogy a vizsgázó

- milyen szinten rendelkezik az általános műveltség részét képező tényszerű földrajzi–környezeti ismeretekkel;
- mennyire tudja összekapcsolni elméleti ismereteit a mindennapokban tapasztalható természeti, társadalmi–gazdasági és környezeti jelenségekkel, folyamatokkal;
- rendelkezik-e a földrajzi–környezeti szemlélet és gondolkodásmód alapjaival;
- milyen szinten képes eligazodni a témához kapcsolódó információhordozókban, hogyan tud azokból tényekhez, adatokhoz jutni;
- képes-e értelmezni az információkat, és milyen szinten tud azokból következtetéseket levonni;
- jártas-e a különböző ábrázolásmódú, méretarányú és tartalmú térképeken közölt információk leolvasásában, értelmezésében, valamint tudja-e rögzíteni topográfiai ismereteit körvonalas térképeken;
- képes-e földrajzi–környezeti ismereteiről logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában számot adni szóban;
- képes-e egyszerű gyakorlati és alapvető számítási feladatok elvégzésére, az eredmények értékelésére, értelmezésére.

3.2. Az emelt szintű földrajz érettségi vizsga céljai

Az emelt szintű tantárgyi érettségi vizsga fő feladata, hogy tájékoztasson, milyen szinten tudta elsajátítani a jelölt a Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott követelményeket, és felkészültsége megfelel-e a felsőoktatásban való továbbtanulás igényeinek. Célja annak megállapítása, hogy a vizsgázó

- rendelkezik-e a felsőoktatásban való továbbhaladáshoz szükséges földrajzi–környezeti alapismeretekkel;
- milyen szinten képes felismerni az ismeretanyag belső összefüggéseit, az egyes témakörök közötti kapcsolatokat;
- tudja-e alkalmazni ismereteit a természeti, a társadalmi–gazdasági és a környezeti jelenségek, folyamatok értelmezésében;
- jártas-e a földrajzi–környezeti tartalmú információhordozók célirányos használatában;
- képes-e értelmezni az információkat, és milyen szinten tud azokból következtetéseket levonni, összefüggéseket és törvényszerűségeket megállapítani;
- rendelkezik-e a több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett feladatok, problémák felismerésének és megoldásának képességével;
- képes-e földrajzi–környezeti ismereteiből logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában számot adni szóban és írásban;
- milyen szinten képes különböző típusú írásbeli feladatok megoldására;
- képes-e a földrajzi–környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok, ábrák és térképvázlatok készítésére.

4. A műveltségi terület követelményeinek időbeli felosztása

4.1. A földrajz tantárgyra fordítható időkeret a 11–12. évfolyamon

A Nemzeti alaptanterv Földünk–környezetünk műveltségi területében megfogalmazott fejlesztési feladatok és az érettségi vizsgakövetelmények mélységét, valamint az érettségi vizsgára előkészítő kurzusok szervezését szabályozó kormányrendelet alapján ez a kerettanterv a földrajzi felkészítő foglalkozások számára a 4.1.1. és a 4.1.2. pontokban leírt óraszámokat tartja reálisnak.

4.1.1. A középszintű érettségi vizsgára való felkészítés esetén

Évfolyam	Százalékos időkeret	Heti óraszám	Évi óraszám
11. évfolyam	30% ³	1 óra	37 óra
12. évfolyam		1 óra	33 óra

Ez a megoldás főként pedagógiai szempontokkal indokolható. Hiszen így nincs kihagyás a földrajzi ismeretszerzés folyamatában, ahogyan befejeződik a 10. évfolyamon a tantárgy tanulása, úgy kezdetét veszi a vizsgára való folyamatos felkészítés. A középszintű érettségi vizsgára való felkészítés esetében azt a megoldást is megfelelőnek tartjuk, ha a 11–12. évfolyam számára biztosított időkeretet csak a 12. évfolyamon használják fel. Ezt indokolhatja, hogy a vizsga évében koncentráltan, és így célirányosabban, aktuálisabban történhet a földrajzi-környezeti vizsgakövetelmények teljesítésére való felkészítés.

4.1.2. Az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés esetén

Évfolyam	Százalékos időkeret	Heti óraszám	Évi óraszám
11. évfolyam	30% ³	2 óra	74 óra
12. évfolyam		2 óra	64 óra

4.2. A földrajz tantárgy fejlesztési követelményeivel összefüggő tartalmi egységek és azok időkeretei a 11–12. évfolyamon

4.2.1. A középszintű érettségi vizsgára való felkészítés esetén

11. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		36
1.	Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	3
2.	Jelenségek és folyamatok a geoszférákban	17
2.1	A közetburok földrajza	8
2.2	A légkör földrajza	4
2.3	A víz- és a talajburok földrajza	5
3.	A földrajzi övezetesség	5
4.	Népesség- és településföldrajz	3
5.	A világgazdaság és működése	8
Összefoglalás		1

12. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		32
1.	Egyedi szerepkörű országcsoporthat, országok Európán kívül	10
2.	Európa, részeinek és néhány országának földrajza	7
3.	Hazánk földrajza	10
4.	A Föld globális problémái	3
Összefoglalás		1

³ A 11–12. évfolyamon az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítéshez biztosított 30 százaléknyi órákeret (Közköztatási Törvény 52. § alapján)

4.2.2. Az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés esetén

11. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		71
1.	Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	10
2.	Jelenségek, folyamatok és összefüggések a geoszférákban	22
2.1	A közetburok	11
2.2	A légkör	6
2.3	A víz- és a talajburok	5
3.	A földrajzi övezetesség	8
4.	Eltérő szerepkörű országcsoportok, országok Európán kívül	14
5.	Európa, részeinek és néhány országának földrajza	17
Összefoglalás		3

12. évfolyam

Témakör		Óraszám
Új ismeret feldolgozása		61
1.	Közép-Európa és országainak földrajzi összefüggései	10
2.	A Kárpát-medence földrajza	4
3.	Magyarország általános földrajzi-környezeti folyamatai, összefüggései	14
4.	Magyarország tájtípusainak, régióinak természet- és társadalomföldrajza	9
5.	A Föld népesedési és településföldrajzi folyamatai	6
6.	A világ gazdaság működése	13
7.	A Föld globális válságproblémái	5
Összefoglalás		3

5. A földrajz tantárgy tartalmi felosztása a 11–12. évfolyamon

5.1. A tartalmi egységek céljai és feladatai

5.1.1. A középszintű érettségi vizsgára felkészítő tartalmi egységek céljai és feladatai

11. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	– Mélyüljön a tanulók tájékozódási, helymeghatározási képessége különböző méretarányú, jelrendszerű, tematikájú térképeken és földgömbökön; – Ismerjék égitestünk kozmikus környezetben elfoglalt helyét, helyzetét; – Legyenek helyes képzeteik a csillagászati nagyságrendekről; – Értsék a Föld mozgásainak földi következményeit; – Értsék az időszámítás csillagászati alapjait, és alkalmazási lehetőségeit az életben; – Értékeljék az űrkutatás, a távérzékelés szerepét a mindennapi életben.

Témakörök	Célok és feladatok
2. Jelenségek, folyamatok a geoszférákban	– Biztonsággal tudják elhelyezni a tanulók a földtörténet legfőbb eseményeit az időben; – Ismerjék a környezetben előforduló legfőbb anyagok alapvető tulajdonságait; – Ismerjék a Föld szféráinak jellemzőit, legfőbb folyamatait, mozgásjelenségeik okait, kapcsolataikat egymással és a társadalmi-gazdasági élettel, felismerjék példákban az összefüggések következményeit; – Érzékeljék a természeti környezetben lezajlott változásokat, mint a természeti folyamatok hatásait, vegyék észre bennük a társadalom szerepét is; – Ismerjék a szférák veszélyeztetettségének okait, és tudjanak védelmük lehetőségeiről; – Ismerjék személyes felelősségüket a geoszférák környezeti állapotában.
A kőzetburok földrajza	– Felismerjék a tanulók a leggyakoribb ásványokat, kőzeteket, nyersanyagokat és energiahordozókat, ismerjék kialakulásuk körülményeit; – Felismerjék az ásványkincsek előfordulása és a földtani szerkezet kapcsolatát konkrét példákban; – Bemutassák a belső és a külső erők hatásait, kapcsolataikat, továbbá a külső erők pusztító és építő munkájának dialektikáját a felszínformák kialakulásában; – Vegyék észre a felszín folytonos változását, annak természeti és társadalmi okait; – Érzékeljék a felszín változási folyamatainak időtartamát és azok különbségeit.
A légkör földrajza	– Felismerjék a tanulók a légkör anyagait, jelenségeit, folyamatait; – Bemutassák az éghajlatokat, magyarázzák kialakulásuk okait; – Értsék az időjárást, éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepét; – Felismerjék az éghajlatváltozások természeti okait, az időjárás- és az éghajlatváltozás időtartambeli különbségeit, valamint következményeik nagyságrendi eltéréseit; – Ismerjék az emberi tevékenységek levegőszennyeződést okozó hatásait és azok következményeit (ózonprobléma, üvegházhatás fokozódása, savas ülepedés, füstköd, éghajlatváltozások).
A víz- és a talajburok földrajza	– Ismerjék a tanulók a víz anyagait, a vízburok jelenségeit; – Bemutassák a felszíni víztípusok egymással és a felszín alatti vizekkel való kapcsolatát, a víz körforgását és jelentőségét a mindennapi életben; – Bemutassák a vízburok kapcsolatát a légkörrel, a talajjal és az élővilággal; – Ismerjék a vízgazdálkodás és a vízvédelem szükségességét, az édesvízkészletek veszélyeztetettségét, és tudjanak védelmük lehetőségeiről; – Felismerjék a talaj ökológiai jelentőségét, a társadalom felelősségét az állapotukban.
3. A földrajzi övezetesség	– Értelmezzék a tanulók az éghajlati övezetesség kialakulásának okait, valamint kapcsolatát az élővilággal, a talajjal, a vízrajzi jellemzőkkel és a felszínnel; – Ismerjék a természetföldrajzi övezetesség összefüggéseit a népesség, a települések, a társadalmi-gazdasági tevékenységek elhelyezkedésével, a környezet állapotával; – Bemutassák komplexen a földrajzi övezetességi rendszert, valamint övezeteinek, öveinek és területeinek földrajzi-környezeti jellemzőit.
4. Népesség- és településföldrajz	– Bemutassák a tanulók, hogy hogyan befolyásolják a természetföldrajzi adottságok a társadalom és az egyének életét; – Ismerjék, hogy az eltérő természetföldrajzi környezetben élő emberek mely természeti erőforrásokat hogyan hasznosítják, miben és miért más a kapcsolatuk a környezettel; – Lássák összefüggéseikben a népesedés tendenciáit és fő problémáit; – Ismerjék a különféle népességmozgásokat, értsék az okait; – Ismerjék a települések fejlődésének folyamatát és azok környezeti következményeit.

Témakörök	Célok és feladatok
5. A világgazdaság és működése	– Ismerjék a tanulók a gazdasági élet területi szerveződését, összefüggéseit és következményeit, valamint a munkaerő-, az információ- és a tőkeáramlás, a kereskedelem, a közlekedés és az idegenforgalom kapcsolatait. Eligazodjanak a tőke, a pénz világában; – Ismerjék a gazdasági-pénzügyi folyamatok nemzetgazdaságokra és a világgazdaságra gyakorolt hatásait. Felismerjék a Magyarországot érintő nemzetközi munkaerő-vándorlási, pénzmozgási és környezetgazdálkodási folyamatokat a minden-napokban; – Legyen áttekintésük a termelés és a fogyasztás időben változó kapcsolatairól; – Ismerjék a termelés és a fogyasztás környezetkárosító hatásainak főbb mérséklési módjait, a jövő energiagazdálkodási, föld- és területhasznosítási elveit és módszereit.

12. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Egyedi szerepkörű országcsoporthoz, országok Európán kívül	– Ismerjék a tanulók a világgazdasági központok és peremterületek szerepét, kapcsolatukat, az eltérő fejlettségű országcsoporthoz térbeli rendjét és időbeli változását; – Ismerjék, hogyan határozzák meg a természeti feltételek és gazdasági körülmények az emberek életmódját, az országok gazdasági helyzetét a földrészek tipikus tájain, jellegzetes országaiban; – Tudják alkalmazni a gazdasági és társadalmi fejlettségi mutatókat; – Megismerjék a különböző fejlettségű országcsoporthoz főbb társadalmi, gazdasági jellemzőit és környezeti problémáit, azok kezelésének példáit. Bemutassák a függőség kapcsolatrendszerét eltérő jellegű országcsoporthoz érintő példákon keresztül; – Értsék a fejlettségkülönbségből adódó előnyöket és hátrányokat; – Felismerjék a helyi, a regionális és a globális gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok kapcsolatát, tendenciáit, értsék egyidőben való jelenlétük szükségszerűségét; – Bemutassák az egyes földrészekben, országcsoporthoz és országokban jellemző természeti és társadalmi kölcsönhatásokat, általános, regionális és helyi sajátosságokat, valamint a különböző országcsoporthoz, országok egymásra utaltságát.
2. Európa, részeinek és néhány országának földrajza	– Alkalmazzák általános természet- és társadalomföldrajzi ismereteiket Európa és részeinek, tájainak, országainak bemutatásakor; – Ismerjék az eltérő földrajzi adottságú kontinensrészek közös és egyedi jellemzőit, a különböző kultúrájú népek keveredésének következményeit, az előregedő társadalom, a túltermelés és a társadalom környezet-átalakító tevékenységének következményeit; – Bemutassák példáiban az egyidőben létező egyesülési és elkülönülési törekvéseket, az európai integrációs folyamatot. Mélyüljön Európa-tudatuk; – Ismerjék az országok népességi és termelési jellemzőinek méreteit, egymáshoz való viszonyukat, nagyságrendjüket; – Legyenek tájékozottak a környezet állapotának javítására tett európai kezdeményezésekben, hogy megértsék, miként járulhatnak hozzá a regionális cselekedetek a globális problémák kezeléséhez.

Témakörök	Célok és feladatok
3. Hazánk földrajza	– Bemutassák a tanulók hazánk természeti adottságait, társadalmi-gazdasági jellemzőit; – Ismerjék a természeti tényezők hatásait a Kárpát-medencei népek elhelyezkedésében, hagyományaikban, településeikben, gazdasági életükben, bemutassák azok földrajzi összefüggéseit; – Eligazodjanak Magyarország jelenlegi társadalmi-gazdasági eseményeiben. Értelmezzék hazánk nemzetközi és regionális kapcsolatépítési törekvéseinek okait, és bemutassák annak fő irányait; – Bemutassák a környezet állapotának javítása érdekében tett hazai és nemzetközi intézkedéseket; – Ismereteiken keresztül erősödjön kötődésük a hazai tájhoz, a magyar néphez, természeti és társadalmi értékeihez, mélyüljön nemzettudatuk.
4. A Föld globális problémái	– Ismerjék az emberiség fő globális problémáit, azok okait és lehetséges megoldásait; – Lássák, hogy az emberiség hogyan alakította át környezetét társadalmi-gazdasági tevékenysége során, amivel a természeti környezetet és saját létét is veszélyezteti; – Érzékeljék a fogyasztói társadalom szerepét a globális gondok létrejöttében; – Ismerjék a környezet védelmét szolgáló állampolgári kötelességeket és jogokat; – A tanulók a környezetükért tenni akaró és tudó felnőttekké váljanak.

5.1.2. Az emelt szintű érettségi vizsgára felkészítő tartalmi egységek céljai és feladatai

11. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	– Mélyüljön a tanulók tájékozódási képessége különböző méretarányú, jelrendszerű, tematikájú térképeken, földgömbökön, valamint térképek segítségével. Tudjanak példákat hozni a különféle ábrázolású térképek alkalmazási lehetőségeire; – Ismerjék a Naprendszer felépítését és égitestünk kozmikus környezetben elfoglalt helyét, helyzetét, mozgásait és azok földi következményeit; – Legyenek helyes képzeteik a csillagászati nagyságrendekről, a csillagászati és a földi környezet elemeinek méretbeli különbségeiről; – Alkalmazzák ismereteiket az időszámítás csillagászati alapjairól és felhasználási lehetőségeiről, tudjanak ezzel kapcsolatos számítási feladatokat megoldani; – Ismerjék az űrkutatás, a távérzékelés szerepét a Naprendszer és a Föld megismerésében, a mindennapi életben.
2. Jelenségek, folyamatok és összefüggések a geoszférákban	– Biztonsággal tudják elhelyezni a tanulók a földtörténet legfőbb eseményeit az időben; – Ismerjék és értsék a környezetben előforduló legfőbb anyagok alapvető tulajdonságait; – Ismerjék a Föld szféráinak jellemzőit, értsék mozgásjelenségeik okait, összefüggéseit, és tudják bizonyítani a következményeiket; – Tudják magyarázni a geoszférákban zajló legfőbb folyamatokat, valamint az egymással és a társadalmi-gazdasági élettel való kapcsolataikat. Vegyék észre a természeti környezetben lezajlott változásokban a természeti folyamatok, a társadalom szerepét; – Értsék a szférák veszélyeztetettségének okait, ismerjék védelmük elveit, lehetőségeit; – Bizonyítsák felelősségüket a felszín, a talaj-, a levegő-, a vízburok és a bioszféra környezeti állapotában.

Témakörök	Célok és feladatok
A kőzetburok földrajza	– Ismerjék a tanulók a leggyakoribb ásványokat, kőzeteket, nyersanyagokat és energiahordozókat, legyenek tisztában kialakulásuk okaival és gyakorlati jelentőségükkel; – Ismerjék az ásványkincsek előfordulása és a földtani szerkezet kapcsolatát; – Bizonyítsák a belső és a külső erők hatásait, a külső erők pusztító és építő munkájának dialektikáját a felszínformák kialakulásában. Értelmezzék a felszín folytonos változását, bemutassák annak természeti és társadalmi okait, következményeit; – Érzékeltessek példákkal a felszín változási folyamatainak időtartamát és különbségeit.
A légkör földrajza	– Felismerjék a tanulók a légkör anyagait, bemutassák jelenségeit, folyamatait; – Bemutassák az éghajlatokat, magyarázzák kialakulásuk okait; – Bizonyítsák példákból az időjárást, éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepét; – Értsék az éghajlatváltozások természeti okait, ismerjék az időjárás- és az éghajlatváltozás időtartambeli különbségeit, valamint következményeik nagyságrendi eltéréseit; – Ismerjék az emberi tevékenységek következményeit a levegő tulajdonságainak, folyamatainak megváltozásában (ózonprobléma, üvegházhatás fokozódása, savas üledés, füstköd, éghajlatváltozások), és hozzanak példákat mérséklésük lehetőségeire.
A víz- és a talajburok földrajza	– Ismerjék a tanulók a víz anyagait, azok tulajdonságait, a vízburok (szárazföldi vizek és a világtenger) főbb jelenségeit; – Bemutassák a felszíni víztípusok egymással és a felszín alatti vizekkel való kapcsolatát, a víz körforgását, valamint ezek jelentőségét a mindennapi életben; – Bizonyítsák a vízburok kapcsolatát a légkörrel, a talajjal, az élővilággal; – Értsék a vízgazdálkodás és a vízvédelem szükségességét, az édesvízkészletek veszélyeztetettségét, és tudjanak példákat mondani védelmük lehetőségeire; – Ismerjék az óceánok, a tengerek veszélyeztetett régióit, védelmük elveit, gyakorlatát; – Értsék a talaj ökológiai jelentőségét, a társadalom felelősségét az állapotukban.
3. A földrajzi övezetesség	– Értelmezzék a tanulók az éghajlati övezetesség kialakulásának okait, bemutassák kapcsolatát a többi természetföldrajzi elemmel. Ismerjék az egyes övek, területek jellemző természeti erőforrásait, és bemutassák azok hasznosítását; – Bemutassák a természetföldrajzi övezetesség összefüggését a népesség, a települések, a társadalmi-gazdasági tevékenységek elhelyezkedésével, a környezet állapotával; – Összevevessék a vízszintes és a függőleges földrajzi övezetességi rendszer kialakulását; – Értelmezzék komplexen a földrajzi övezetességi rendszert, bemutassák övezeteinek, öveinek és területeinek földrajzi-környezeti jellemzőit.
4. Eltérő szerepkörű országcsoportok, országok Európán kívül	– Igazolják a tanulók, hogyan határozzák meg az emberek életmódját a természeti feltételek a földrészek, azok tipikus tájain, jellegzetes országaiban; – Értelmezzék az egyes földrészek, országcsoportok és országok természeti és társadalmi kölcsönhatásait, általános, regionális és helyi sajátosságait, valamint a különböző országcsoportok, országok egymásrahatóságát; – Értsék, hogyan hatnak a társadalmi-gazdasági élet eseményei az országok fejlődésére; – Bemutassák példákkal, hogy a természeti és gazdasági körülmények, hagyományok hogyan határozzák meg a népek gondolkodását, az országok gazdasági helyzetét; – Igazolják példákkal, hogy az emberiség jelentősen átalakította környezetét társadalmi-gazdasági tevékenysége során, így már saját létét is veszélyezteti.

Témakörök	Célok és feladatok
5. Európa, részeinek és néhány országának földrajza	– Alkalmazzák általános természet- és társadalomföldrajzi ismereteiket és a földrajzi övezetességről tanultakat Európa és részeinek, tájainak, országainak bemutatásakor; – Ismerjék az eltérő földrajzi adottságú kontinensrészek közös és egyedi jellemzőit; – Ismerjék a különböző származású, kultúrájú népek keveredésének következményeit; – Igazodjanak el földrészünk múltjának társadalmi-gazdasági eseményeiben. Bemutassák az egyidőben létező egyesülési és elkülönülési törekvéseket, az európai integrációs folyamatot, annak földrajzi következményeit. Mélyüljön a tanulók Európa-tudata; – Ismerjék az országok népességi és gazdálkodási jellemző méreteinek nagyságrendjét; – Bizonyítsák példákon keresztül az előregedő társadalom, a túltermelés és a társadalom nagymérvű környezet-átalakító tevékenységének következményeit; – Legyenek tájékozottak a környezet állapotának javítása érdekében tett európai kezdeményezésekben, hogy megértsék, a regionális cselekedetek miként járulhatnak hozzá a globális problémák kezeléséhez.

12. évfolyam

Témakörök	Célok és feladatok
1. Közép-Európa és országainak földrajzi összefüggései	– Bemutassák a tanulók a viszonylagos gazdasági fejlődést meghatározó szerepét, a fekvés időben változó társadalmi-gazdasági jelentőségét; – Ismerjék a nyersanyagban való gazdagság és szegénység függőséget okozó hatását; – Ismerjék a történelmi és politikai változások főbb társadalmi-gazdasági hatásait; – Ismerjék európai összefüggésekben hazánk közvetlen környezetét, a közép-európai országok hazánkkal való kapcsolatait; – Fejlődjön a tanulók közép-európai regionális tudata.
2. A Kárpát-medence földrajza	– Ismerjék a Kárpát-medencevidék földtani és természetföldrajzi fejlődéstörténetét; – Bemutassák a medence-jelleg közvetlen és közvetett földrajzi következményeit; – Ismerjék az ember életmódját meghatározó feltételeket, a természeti tényezők hatásait a Kárpát-medencei népek elhelyezkedésében, hagyományaikban, településeikben, gazdasági életükben, értelmezzék azok földrajzi összefüggéseit; – Mutassanak be példákat a természet- és társadalomföldrajzi helyzet felhasználására; – Lássák, hogyan alakította át a társadalom a táj természetes képét, ezzel milyen előnyökhöz jutott, és milyen károsodásokat okozott.
3. Magyarország általános földrajzi-környezeti folyamatai, összefüggései	– Bemutassák a tanulók hazánk természeti adottságait, társadalmi-gazdasági jellemzőit; – Eligazodjanak hazánk múltjának és jelenének társadalmi-gazdasági eseményeiben; – Értsék Magyarország időben változó nemzetközi és regionális kapcsolatépítési törekvéseinek okait, és bemutassák azok fő irányait; – Bemutassák a környezeti állapot javítása érdekében tett hazai és nemzetközi intézkedéseket; – Ismereteiken keresztül erősödjön kötődésük a hazai tájhoz, a magyar néphez, természeti és társadalmi értékeihez, mélyüljön nemzettudatuk.
4. Magyarország tájtípusainak, régióinak természet- és társadalomföldrajza	– Bemutassák a tanulók, hogy milyen életfeltételeket kínálnak a hazai alföldi, dombsági és hegyvidéki tájak; – Lássák a mezőgazdasági tevékenységek, a településtípusok, az infrastruktúra történelmileg szoros kapcsolatát, és megértsék egymástól való elszakadásuk okait; – Ismerjék az iparágak megtelepedésének és telepítésének időben változó okait; – Bemutassák a gazdasági ágak közötti kapcsolatokat példákon keresztül; – Értsék a gazdasági fejlődés területfejlesztő hatásait. Ismerjék a fejlesztésből kihagyott területek, települések ellehetetlenülési folyamatát. Értelmezzék az országon belüli viszonylagos fekvés területi különbségeket előidéző hatásait példákon keresztül; – Bizonyítsák a főváros természeti, gazdasági, kulturális értékeit, szerepét az országban; – Lássák régiójuk földrajzi jellegzetességeit, országon belüli helyzetét, kapcsolatait.

Témakörök	Célok és feladatok
5. A Föld népesedési és településföldrajzi folyamatai	– Lássák összefüggéseikben a tanulók a népesedés tendenciáit és fő problémáit; – Bemutassák a tanulók, hogy hogyan befolyásolják a természetföldrajzi adottságok a társadalom és az egyének életét, magyarázzák, hogy miben és miért különbözik az eltérő természetföldrajzi környezetben élő emberek környezettel való kapcsolata; – Ismerjék a különféle népességmozgásokat, értsék hasonló és eltérő okaikat; – Ismerjék a Föld nagy kulturális régióit, a kultúrák egymásra hatását, a jellegzetes kulturális ellentétek gyökereit; – Értelmezzék a települések fejlődésének folyamatát és környezeti következményeit.
6. A világgazdaság működése	– Ismerjék a gazdasági élet területi szerveződését, összefüggéseit és következményeit; – Bemutassák konkrét példákban a munkaerő-, az információ- és a tőkeáramlás, a kereskedelem, a közlekedés és az idegenforgalom, valamint a termelés és a fogyasztás időben változó kapcsolatait; – Eligazodjanak a tőke, a pénz világában. Felismerjék a gazdasági-pénzügyi folyamatok nemzetgazdaságokra és világgazdaságra gyakorolt hatásait a köznap történésekben; – Ismerjék a Magyarországot érintő nemzetközi munkaerő-vándorlási, pénzmozgási és környezetgazdálkodási folyamatokat; – Ismerjék a termelés és a fogyasztás környezetkárosító hatásának főbb mérséklési módjait, a jövő energiagazdálkodási, föld- és területhasznosítási elveit és módszereit.
7. A Föld globális válságproblémái	– Ismerjék a tanulók az emberiség társadalmi, gazdasági és környezeti globális problémáit, értsék azok okait és tudjanak példákat mondani lehetséges megoldásaikra; – Bemutassák, hogy az emberiség hogyan alakította át környezetét társadalmi-gazdasági tevékenysége során, amivel a természeti környezetet és saját létét is veszélyezteti; – Lássák a termelés és a fogyasztás ellentmondásait, a fogyasztói társadalom szerepét a globális gondok létrejöttében; – Ismerjék a környezet védelmét szolgáló állampolgári kötelességeket és jogokat; – A tanulók a környezetükért tenni akaró és tudó felnőttekké válnak.

5.2. A tartalmi egységekkel kapcsolatos fejlesztési feladatok a 11–12. évfolyamon

5.2.1. A középszintű érettségi vizsgára felkészítő tartalmi egységek fejlesztési feladatai

A sikeres középszintű érettségi vizsga teljesítéséhez az alábbi kompetenciák mélyítése szükséges:

- A földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók használata, a különböző céloknak megfelelő információk kiválasztása készségszinten, feldolgozása, értelmezése jártasság szintjén;
- Különböző műfajú és tartalmú térképeken közölt információk leolvasása, értelmezése;
- A témához kapcsolódó körvonalas térképi feladatok megoldása a követelményrendszerben felsorolt topográfiai névanyag felhasználásával;
- Az ismeretanyag alapvető összefüggéseinek felismerése, bemutatása példákon keresztül;
- A földrajzi-környezeti ismeretek alkalmazása a mindennapokban tapasztalható természeti, társadalmi-gazdasági, környezeti jelenségek, folyamatok magyarázatában, értelmezésében;
- Földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok és térképvázlatok készítése, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok elemzése;
- Egyszerű gyakorlati és alapvető számítási feladatok megoldása, eredményének értelmezése;
- Szövegalkotásos és szövegértéses feladatok végzése a témákhoz kapcsolódóan;
- A földrajzi-környezeti szemlélet és gondolkodásmód alkalmazása feladatmegoldások, szóbeli és írásbeli témakifejtések során;
- Együttműködés csoportmunkában közvetett tanári irányítással.

11. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
1. Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	– Légi- és űrfelvételek önálló azonosítása térképvázlattal, térképpel, és információtartalmuk összehasonlítása a térképről szerzett ismeretekkel közvetlen tanári irányítással; – A műholdfelvételek gyakorlati felhasználásával kapcsolatos példák gyűjtése; – Térképpel kapcsolatos számítási, mérési és helymeghatározási, egyszerű helyi- és zónaidő számítási feladatok gyakorlása; – A bolygótípusok összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek megállapítása adatok, adatsorok összevetésével, elemzésével; – A látszólagos és a valós mozgás értelmezése, összevetése a napi tapasztalatokkal; – A keringés és a forgás folyamatának, nevezetes időpontjainak, helyzeteinek modellezése, ábrák elemzése, összefüggések leolvasása és következtetések levonása azokból; – A nap- és holdfogyatkozások bemutatása megfigyelési tapasztalatok és ábrák alapján.
2. Jelenségek és folyamatok a geoszférákban A közetburok földrajza	– A földtörténet és a történelmi események időtartambeli különbségeinek érzékeltetése. A földtörténeti folyamatok időrendbe állítása; – A Föld belső fizikai jellemzőinek bemutatása adatsorok segítségével; – Példák gyűjtése térképekről az egyes idők és időszakok különböző képződményeire; – A kőzetlemez és a vulkántípusok megnevezése, csoportosítása térkép segítségével; – Ábrák értelmezése és vázlatrajz készítése a Föld és közetburkának szerkezetéről; – A nagyszerkezeti egységek és típusainak, formáinak felismerése, jellemzése képek, ábrák alapján, elhelyezésük körvonalas térképen, gazdasági jelentőségük bemutatása; – A kőzetlemez-mozgások típusainak, következményeinek összehasonlítása példákban; – Példák felsorolása a vulkánosság, a vulkáni utóműködés gazdasági hasznosítására; – A kőzetlemez-mozgások és a hegységképződés, a vulkánosság, a földrengés összefüggéseinek bemutatása. A hegységképződés értelmezése, a gyűrt- és a röghegységek formakincsének összehasonlítása képek, ábrák, modellek és leírások alapján; – A felszínformák felismerése a valóságban, képeken, ábrákon, modelleken, és modellezésük terepasztalon, csoportosításuk különféle szempontok szerint; – Az ásványok és a kőzetek vizsgálata, felismerése, jellemzése, csoportosítása; – Tájéleírás készítése különböző felszínformájú tájakról képi információk alapján.
A légkör földrajza	– Hőmérsékleti, légnyomási, szél-, csapadék-, levegőszennyezettségi és időjárási helyzet térképek elemzése, és tartalmuk kapcsolatainak bemutatása; – Ábraelemzés a légkör szerkezeti felépítéséről, a felhő- és csapadékképződésről; – A szél által kialakított felszínformák felismerése a valóságban, képeken és ábrákon; – Légköri képződmények felismerése időjárási térképeken és műholdfelvételeken; – A légkör összetételét és annak változását bemutató adatsorok összehasonlító elemzése; – Középhőmérséklet és hőingadozás számítási feladatok; – Időjárás-jelentés értelmezése közvetett tanári irányítással csoportmunkában; – A levegőszennyezés és következményeinek bemutatása szemelvények, cikkek, híryanagyok segítségével önállóan. Az éghajlati elemek összefüggéseinek, valamint az időjárás-jelentés és az időjárás-előrejelzés gazdasági jelentőségének bizonyítása; – Éghajlati elemek adatainak grafikus ábrázolása, éghajlati diagram szerkesztése; – Vázlatrajz készítése tanári irányítással a levegő felmelegedéséről, az azt módosító tényezőkről, az üvegházhatásról és az általános légkörzés rendszeréről; – Rajzos magyarázat készítése a ciklon és az anticiklon, az időjárási frontok, a mérsékelt és a forró övezeti monszun kialakulásáról, az állandó szélrendszerek jellemzőiről, a ciklonok és az anticiklonok szerepéről az időjárás alakulásában.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A víz- és a talajburok földrajza	– A tengeráramlások kialakulásának magyarázata térképvázlat, a tenger sótartalom-változásának, a talajtípusok elterjedésének bemutatása tematikus térképek alapján; – A tengeráramlások éghajlat-módosító hatásának, a vízvédelem és a vízzel való takarékoság szükségességének, a talaj gazdasági jelentőségének bizonyítása szemelvények, adatok, éghajlati diagramok és tematikus térképek alapján; – A folyók és a tenger által kialakított felszínformák, a karsztformák, a főbb talajtípusok felismerése képeken, ábrákon, egyszerű metszetrajzokon és modelleken; – A tengerjárás okainak, valamint a folyók munkavégző képességének bemutatása a földrajzi fekvéssel, domborzattal, éghajlattal való összefüggésben ábrák segítségével; – A felszín alatti vizek jellemzése és különböző szempontú rendszerezése; – A világtenger, a tótípusok, a felszíni és a felszín alatti vizek hasznosítási lehetőségeinek, a tengerjárás természeti és társadalmi-gazdasági következményeinek, az emberi tevékenységnek a vizek és a talaj minőségére gyakorolt hatásainak, valamint a talajpusztulás előidézőinek, a talajvédelem módjainak bemutatása konkrét példákon; – Az árvíz- és a belvízvédelem feladatainak bemutatása hazai példákon; – Egyszerű vízhozam-számítási feladatok megoldása; – Véleményütköztetés vitában a vízerőművek építésének előnyeiről és hátrányairól.
3. A földrajzi övezetesség	– A szoláris éghajlati övezetek bemutatása magyarázó ábrán; – A szoláris és a valós éghajlati övezetek elhelyezkedésének, a vízszintes és a függőleges övezetesség rendszerének összehasonlítása, valamint a vízszintes földrajzi övezetesség elemei egymásra épülésének értelmezése tematikus térképek, magyarázó és keresztmetszeti ábrák elemzésével; – Az övezetek, övek és területek jellemzőinek felismerése és bemutatása tematikus térképek, képek, szemelvények feldolgozásával követett tanári irányítással; – Éghajlatok felismerése diagramok alapján, és összehasonlító elemzésük; – A forró, a mérsékelt és a hideg övezetben érvényesülő földrajzi-környezeti törvényszerűségek bemutatása projektmunkában; – Tájéleírás készítése az övezetek tipikus tájairól. Az övezetekben jellemző életmódok, gazdálkodás bemutatása, terméklisták összeállítása; – Kiselőadás az övezet környezeti problémáiról és azok megoldási lehetőségeiről.
4. Népeség- és településföldrajz	– Népeséggel kapcsolatos tematikus térképek összehasonlító elemzése; – A várostípusok és a városszerkezet jellemzőinek felismerése ábrákon, képeken, leírásokban, térképvázlatokon; – A demográfiai folyamatokkal, a településtípusok szerepének változásaival kapcsolatos ábrák, adatsorok, diagramok, valamint a népeség számával és összetételével kapcsolatos szemelvények, cikkek elemzése, számítási feladatok megoldása; – A népeség és a települések csoportosítása különböző szempontok szerint; – A városodás és a városiasodás folyamatának összehasonlítása. Példák gyűjtése eltérő szerepkörű falvakra, városokra, továbbá a város és vonzáskörzete kapcsolatára; – Település tervezése és modellezése földrajzi szempontok szerint tanári irányítással; – Kiselőadás, gyűjtőmunkát követő véleményütköztetés vitában a települések átalakuló szerepéről, a nagyvárosi élet előnyeiről és hátrányairól.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
5. A világgazdaság és működése	– A gazdasági fejlettség területi különbségeinek, a világkereskedelem fő irányainak, az áruszerkezet átalakulásának, a gazdasági ágak jelentőségének bemutatása és bizonyítása adatsorok, tematikus térképek elemzésével; – Ipari és élelmiszertermelő körzetek megnevezése, jellemzése térkép segítségével; – Vázlat készítése a gazdaság ágazati felépítésének, a világgazdaság fő összetevőinek és működésének bemutatására; – A telepítő tényezők csoportosítása, szerepük történeti változásának bemutatása gazdasági ágak és körzetek, régiók példáján. Az élelmiszertermelés övenként, területenként eltérő lehetőségeinek, a mezőgazdasági termelés módjainak összehasonlítása; – A globalizáció és a világkereskedelem jellegzetességeinek, következményeinek, a multinacionális vállalatok működésének, valamint az inflációt csökkentő és növelő tényezők bemutatása; – Az egyes gazdasági tevékenységek által okozott környezeti problémák bemutatása konkrét példákon csoportmunkában; – Kiselőadás tartása a táplálkozási szokásokról a vallás, a társadalmi hagyományok és az életmód szerepéről, az ipar környezetet károsító hatásairól; – Véleményütköztetés vitában a globalizáció előnyeiről és hátrányairól; a környezetkímélő gazdálkodás lehetőségeiről.

12. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
1. Egyedi szerepkörű országcsoportok, országok Európán kívül	– A világgazdaság vezető és peremhelyzetben lévő országainak leolvasása térképről, bejelölésük körvonalas térképbe; – A világgazdasági pólusok szerepének és a különböző szerepkörű országcsoportok társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatása adatsorok, diagramok segítségével; – A centrum- és a periféria-országok jellemzőinek összehasonlítása adatsorok, tematikus térképek és szemelvények alapján; – Önálló gyűjtőmunka az egyedi szerepkörök típusaira és jellemzőik bemutatására.
2. Európa, részeinek és néhány országának földrajza	– Észak-, Dél-, Nyugat-, Kelet-, Közép-Európa, valamint a kiemelt országaik gazdasági és idegenforgalmi központjainak, magyar vonatkozású városainak leolvasása térképekről, bejelölésük körvonalas térképbe; – Tematikus térképek összehasonlító elemzése a geológiai szerkezet és az ásványkincs-előfordulások közötti összefüggések, az ipar és a mezőgazdaság területi elhelyezkedésének, a területi fejlettségkülönbségek és okaik bemutatására; – Éghajlatok felismerése diagramok alapján, különbségeik leolvasása és jellemzésük; – Ábraelemzés az európai integrációs folyamatról, a hagyományos iparvidékek telepítő tényezőivel, a földrajzi környezet gazdasági életben betöltött szerepével kapcsolatban; – Adatsorok, diagramok elemzése, CD-ROM-ok információtartalmának értelmezése, feldolgozása az országok gazdasági teljesítményeinek összehasonlítására, az Európai Unióban betöltött szerepük érzékeltetésére közvetett tanári irányítással; – Forráselemzés, esettanulmány a hagyományos ipar területi változásaival kapcsolatban; – Tények összegyűjtése Európa gazdasági megosztottságával kapcsolatban, és a tényekből érvek megfogalmazása állítások alátámasztására.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
3. Hazánk földrajza	– Kárpát-medencei földtani képződmények térképi elhelyezése; – A hazai nagytájak és nagyrégiók földrajzi jellemzőinek leolvasása domborzati és tematikus térképekről; – Éghajlati, termőhelyi, termelési, kereskedelmi, idegenforgalmi és környezeti tematikus térképek olvasása, tartalmuk közötti kapcsolatok kifejtése és magyarázata; – Tényleolvasás kortáblázatból. Adatsorok, diagramok leolvasása, értelmezése éghajlattal, népességszámmal, nemzetiségi összetétellel, gazdasági fejlettséggel kapcsolatban. A tények között lévő összefüggések megállapítása; – A magyar gazdaság Európában és a világban elfoglalt helyének bemutatása gazdasági mutatók összehasonlítása alapján; – Földtörténeti folyamatokat, településszerkezetet bemutató ábrák elemzése; – Képfelismerés a tájak, a nagyrégiók és a főváros földrajzi jellegzetességeiről; – Környezeti állapot értékelése tematikus térképekről, légi- és űrfelvételekről, egyéb képekről, adatsorokból szerzett információk alapján; – A nagyvárosokban jellemző környezeti ártalmak összegyűjtése forráselemzés alapján; – Adat- és tényanyaggyűjtés a környezet védelmére tett magyarországi intézkedésekről; – Aktuális tények gyűjtése tömegkommunikációs forrásokból, azok magyarázata; – Az egyes tájtípusok földrajzi jellemzőinek összehasonlítása magyarázó rajzok, keresztmetszeti ábrák készítésével; – Közetek rendszerezése előfordulásuk és hasznosításuk szerint; – Az egyes iparágakkal kapcsolatos magyar termékek, a mezőgazdasági és élelmiszeripari hungarikumok listájának összeállítása.
4. A Föld globális problémái	– A termelés és a fogyasztás területi ellentmondásainak bemutatása adatsorok, diagramok és tematikus térképek elemzésével; – Az életminőség jellemzésére alkalmas mutatók gyűjtése és értékelése, a területi különbségek bemutatása; – A népesedési gondokkal kapcsolatos szemelvények gyűjtése és elemzése; – A globális válságproblémák felismerése hírekben, jelenségekben; – Példák gyűjtése és esetelemzés a globális válságproblémák lehetséges megoldásaira, a nemzetközi összefogás szükségességére; – Kiselőadás a nemzetközi szervezetekről és fő tevékenységeikről.

5.2.2. Az emelt szintű érettségi vizsgára felkészítő tartalmi egységek fejlesztési feladatai

A sikeres emelt szintű érettségi vizsga teljesítéséhez az alábbi kompetenciák mélyítése szükséges:

- A földrajzi-környezeti tartalmú elsődleges, másodlagos és összetett információhordozók önálló használata. A különböző céloknak megfelelő információk és aktuális hírek kiválasztása képesség szinten, feldolgozása és értelmezése készség szinten;
- Különböző műfajú, tartalmú, méretarányú térképeken közölt információk önálló leolvasása és értelmezése;
- A témához kapcsolódó körvonalas térképi feladatok megoldása az érettségi követelményrendszerben felsorolt topográfiai névanyag felhasználásával;
- Az ismeretanyag alapvető összefüggéseinek bemutatása és értelmezése példákon keresztül;
- A földrajzi-környezeti ismeretek alkalmazása a mindennapokban tapasztalható természeti, társadalmi-gazdasági, környezeti jelenségek, folyamatok magyarázatában, értelmezésében;
- Földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok és térkép-vázlatok, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok készítése és elemzése önállóan;
- Egyszerű gyakorlati és alapvető számítási feladatok elvégzése, az eredmények értelmezése;
- Szövegértéses, szövegalkotásos, valamint az ismeretek rendszerezését, az összefüggések bizonyítását igénylő feladatok megoldása készségszinten;
- A földrajzi-környezeti szemlélet és gondolkodásmód alkalmazása feladatmegoldások, szóbeli és írásbeli témakifejtések során;
- Önálló együttműködés csoport- és projektmunkában.

11. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
1. Térképi ismeretek, kozmikus környezetünk	– Példák gyűjtése különböző méretarányú, ábrázolású, és más célból készült térképekre; – Logikai térképolvasási feladatok megoldása. Metszetkészítés szintvonalas térképről; – A térképpel való eligazodás gyakorlása a valóságban; – Térképpel kapcsolatos számítási, mérési és helymeghatározási feladatok végzése, alkalmazása a gyakorlatban; – Légi- és űrfelvételek azonosítása térkép-vázlattal, térképpel, és információ-tartalmuk önálló összehasonlítása a térképről szerzett ismeretekkel; – A műholdfelvételek gyakorlati felhasználásával kapcsolatos példák gyűjtése; – A bolygótípusok, valamint a Föld és a Hold összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek megállapítása adatok, adatsorok összevetésével, elemzésével; – A látszólagos és a valós mozgás értelmezése, összevetése a tapasztalatokkal; – A keringés és a forgás folyamatának, nevezetes időpontjainak, helyzeteinek modellezése, ábrák elemzése, összefüggések leolvasása és következtetések levonása azokról; – A nap- és holdfogyatkozások bemutatása megfigyelési tapasztalatok és ábrák alapján, valamint magyarázórajz készítése a fogyatkozásokról és a holdfázisokról; – Egyszerű helyi- és zónaidő számítási feladatok gyakorlása.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
2. Jelenségek és folyamatok a geoszférákban A közetburok földrajza	– Eligazodás a földtörténet időegységeiben, eseményeiben földtörténeti táblázat és folyamatábrák alapján. A földtörténeti folyamatok, események időrendbe állítása; – A nagyszerkezeti egységek felismerése tematikus térképeken. A kéregszerkezet és az ásványkincs-előfordulás közti kapcsolat bizonyítása tematikus térképek segítségével; – Az őskontinensek és a közetlemezek mozgása, a vulkánosság, a földrengés, a hegységképződés, a nagyszerkezeti egységek földtörténeti fejlődésének, a vulkánosság és az ércképződés kapcsolatának bemutatása folyamatábrákkal és tematikus térképekkel; – Ásványok és közetek vizsgálata, felismerése, jellemzése és csoportosítása; – A Föld belső fizikai jellemzőinek bemutatása adatsorok és ábrák segítségével; – Vázlatrajzkészítés a Föld és a közetburok szerkezetéről, a lemezek felépítéséről és mozgástípusairól, a hegységképződés szakaszairól, a kőzetanyagok körforgásáról; – A földmágnesség tájékozódási, a geotermikus gradiens, a vulkánosság, a vulkáni utóműködés és a nagyszerkezeti egységek gazdasági jelentőségének bemutatása; – Az ásványok és a közetek felhasználási lehetőségeinek bemutatása példák alapján; – Tájéleírás készítése különböző felszínformájú tájakról a valóság és képek alapján; – Példák gyűjtése a földrajzi övezetekben jellemző felszínformálódásra, a felszínformákra a kontinensek és hazánk területéről térképek, térképvázlatok felhasználásával; – A közetlemezek, a hegységek csoportosítása szerkezetük, magasságuk, formakincsük szerint. A felszínformák és a nagyszerkezeti egységek felismerése, összehasonlítása, jellemzése képek, ábrák, modellek, leírások alapján, modellezésük terepasztalon; – Kiselőadás a földtörténeti kormeghatározás elveiről, a földrengés előrejelzéséről és kísérőjelenségeiről.
A légkör földrajza	– Hőmérsékleti, légnyomási, szél-, csapadék- és időjárási térképek összevető elemzése; – Légköri képződmények felismerése időjárási térképeken és műholdfelvételeken; – Időjárás-jelentés értelmezése, és az alapján egyszerű prognózis készítése; – Éghajlati elemek adatainak grafikus ábrázolása, éghajlati diagram szerkesztése; – Középhőmérséklettel, hőingadozással és vízgőztartalommal kapcsolatos számítási feladatok megoldása; – Éghajlati elemek által kialakított formák felismerése a valóságban, képeken, ábrákon; – A légkör szerkezeti felépítésének, a felhő- és csapadékképződés folyamatának, a monszunszél kialakulásának magyarázata ábraelemzéssel; – Vázlatrajz készítése a levegő felmelegedéséről, az azt módosító tényezőkről, az üvegházhatásról, a levegő lehűléséről, az általános légkörzésről. A ciklon és az anticiklon, a hideg- és a melegfront kialakulásának rajzos magyarázata, az időjárás alakításában betöltött szerepük bemutatása. Magyarázó rajz készítése a monszun szélrendszerekről; – A légszennyezés és következményeinek bemutatása szemelvények segítségével; – A hőmérséklet, a légnyomás, a szél összefüggéseinek, az időjárás-jelentés, előrejelzés gazdasági jelentőségének, az éghajlat gazdaságot befolyásoló szerepének bizonyítása; – Információ gyűjtése az időjárási elemekkel kapcsolatos károkról. Példák gyűjtése a társadalmi eredetű éghajlatváltozások okaira és következményeire, a csapadék és a mezőgazdasági termelés összefüggéseire, a csapadék felszínformáló hatásaira; – Kiselőadás az ózonréteg veszélyeztetettségéről és annak földi következményeiről, a felhőtípusok időjárással való kapcsolatáról, a nevezetes helyi szelekről és hatásairól.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A víz- és a talajburok földrajza	– A tengeráramlási rendszerek kialakulásának magyarázata térképvázlat, a talajtípusok területi elhelyezkedésének bemutatása tematikus térképek segítségével; – A tengeráramlások éghajlat-módosító hatásának bizonyítása tematikus térképek és éghajlati diagramok alapján. Vízállás-jelentés értelmezése; – A vizek által kialakított felszíninformák, a tópusztulási szakaszok, a különböző talajtípusok felismerése és megnevezése a valóságban, képeken és ábrákon; – A légkörzési és a vízköorzési rendszer kapcsolatának, a felszín alatti vizek kialakulása és a földtani szerkezet, a közetminőség összefüggésének, valamint a folyók munkavégző képességének, a mesterséges tavak kialakítása környezeti következményeinek bemutatása a földrajzi fekvéssel, a domborzattal és az éghajlattal való összefüggésben; – Az éghajlat felszínalakulásban és talajképződésben való szerepének, a talaj gazdasági jelentőségének bizonyítása. A vízvédelem és a vízzel való takarékoság szükségességének bizonyítása szemelvények, adatok, diagramok alapján; – Példák gyűjtése a tengerjárás következményeire, a tenger, a felszíni és a felszín alatti vizek gazdasági hasznosítási lehetőségeire, a vízrendszerekbe való emberi beavatkozás hatásaira, a talajpusztulás okaira, a talaj-, az árvíz- és a belvízvédelem módjaira; – A tengerjárás kialakulásának magyarázata folyamatábra segítségével; – Egyszerű vízhozam-számítási feladatok megoldása; – A vizek különböző szempontú rendszerezése és jellemzése; – Szemelvények, adatok, aktuális hírek értelmezése a témához kapcsolódóan; – Véleményütköztetés vitában a vízerőművek építésének előnyeiről és hátrányairól.
3. A földrajzi övezetesség	– A szoláris éghajlati övezetek bemutatása magyarázó ábrán; – A szoláris és a valós éghajlati övezetek elhelyezkedésének, a vízszintes és a függőleges övezetesség rendszerének összehasonlítása, valamint a vízszintes földrajzi övezetesség elemei egymásra épülésének értelmezése tematikus térképek, magyarázó és keresztmetszeti ábrák elemzésével csoportmunkában; – Az övezetek, övek és területek jellemzőinek felismerése és bemutatása tematikus térképek, képek, szemelvények feldolgozásával önállóan; – Éghajlatok felismerése diagramok és leírások alapján, összehasonlító elemzésük; – A forró, a mérsékelt és a hideg övezetben érvényesülő földrajzi-környezeti törvényszerűségek, az övezetekben jellemző életmódok, gazdálkodás bemutatása; – Tájéleírás készítése az övezetek tipikus tájairól önállóan; – Kiselőadás az övezetek környezeti problémáiról és azok megoldási lehetőségeiről; – Az ismeretek és képességek ellenőrzésére alkalmas feladatsorok megoldása.

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
4. Eltérő szerepkörű ország-csoportok, országok Európán kívül	– Tényleges és viszonylagos földrajzi fekvés meghatározása a világtérképen, a kontinensek és kontinensrészek térképein, irányított térképi tájékozódási gyakorlatok; – A kontinensek, tájaik, országcsoportjaik és országaik természetföldrajzi jellemzése, a hasonlóságok és a különbségek kiemelése projektmunkában; – A társadalmi, gazdasági adottságok és a környezeti állapot összehasonlító értékelése tematikus térképek, adatsorok, diagramok, képek és cikkek alapján; – Országcsoportok, országok jellemzése és összehasonlítása szempontok alapján; – Séma készítése a földrészek és tipikus tájaik jellegzetességeinek bemutatására; – Vázlatkészítés az országokra, országcsoportokra jellemző társadalmi-gazdasági és környezeti összefüggések érzékeltetésére; – A GDP, a GNP és az életminőségre vonatkozó adatok gyűjtése, összehasonlítása, ábrázolása. Történeti változások, tendenciák megfogalmazása az adatok összevetésével; – Az írásbeli vizsga-feladatlapok topográfiai feladatainak gyakorlása.
5. Európa, részeinek és néhány országának földrajza	– Európa kialakulási folyamatának és természetföldrajzi adottságainak bemutatása, valamint összefüggés bizonyítása a geológiai szerkezet és az ásványkincs-előfordulások, a lemeztektonikai folyamatok és a kontinens területének változása között tematikus térképek segítségével; – Az európai és az integráción belüli gazdasági kapcsolatok értelmezésére, területi fejlettségbeli különbségek leolvasása tematikus térképekről és statisztikai adatokból; – Európa szerkezeti, domborzati egységeinek felismerése térképen, ábrákon és képeken; – Európában jellemző éghajlatok felismerése diagramokon és jellemzésük, a közöttük lévő hasonlóságok és különbségek leolvasása; – Ábraelemzés az integrálódási folyamat lényegének, az integráció fokainak bemutatására. Az unió működésének bemutatása CD-ROM információtartalma alapján; – Tények, adatok gyűjtése az Európán belüli társadalmi-gazdasági fejlettségi különbségekre. A különböző adottságú tájak természetföldrajzi jellemzőinek összehasonlítása; – Példák, esetek gyűjtése a médiából a vendégmunkások, a menekültek, a bevándorlók befogadásából származó problémákra, a területi különbségek felszámolásáról; – Rendszerző vázlat készítése Európa földrajzi-környezeti jellemzőiről; – Kiselőadások és esszék készítése az EU mezőgazdasági, területfejlesztési, környezetgazdálkodási törekvéseiről, valamint Észak-, Dél-, Nyugat- és Kelet-Európával kapcsolatos rövid és hosszabb választ igénylő esszé típusú feladatok megoldása.

12. évfolyam

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
1. Közép-Európa és országainak földrajzi összefüggései	– Tematikus térképek összehasonlító elemzése a különböző természeti környezet eltérő társadalmi-gazdasági következményeiről önállóan; – A közép-európai országok összehasonlító földrajzi elemzése különféle információforrások felhasználásával közvetett tanári irányítással csoportmunkában; – Közép-Európa sík- és rögvídekei, magashegységei természeti adottságainak önálló összehasonlítása, összehasonlító ábrák készítése tanári irányítással;

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	– Összehasonlító táblázatok és ábrák készítése Közép-Európa sík- és rögvídek, magashegységei társadalmi-gazdasági lehetőségeinek összehasonlítására; – Az ábra- és képelemzési, valamint a feleletválasztásos feladattípusok gyakorlása Közép-Európa földrajzával kapcsolatban.
2. A Kárpát-medence földrajza	– Földrajzi helyzet- és helymeghatározás földgömbön, különböző méretarányú térképeken. Domborzati, szerkezetmorfológiai, éghajlati, nemzetiségi, gazdasági és környezeti térképek önálló és összehasonlító elemzése; – A medencejelleg bizonyítása tematikus térképek segítségével, lista készítése annak előnyös és hátrányos következményeiről; – Érvek gyűjtése a központi fekvés, valamint a tranzithelyzet előnyeiről és hátrányairól; – Internetes forráskeresés csoportmunkában a határokon átnyúló eurorégiókról és a regionális együttműködésekéről a Kárpát-medencében; – Adatsorok elemzése a nemzetiségi összetétellel, gazdasági fejlettséggel kapcsolatban; – Forráselemzéses és szövegértéses feladatok megoldási technikáinak gyakorlása.
3. Magyarország általános földrajzi-környezeti folyamatai, összefüggései	– Tényleolvasás kortáblázatból. A földtörténeti folyamatok elhelyezése kortáblázatban; – Kapcsolatok keresése az éghajlati, a vízrajzi, a talaj- és a növényzeti térképről leolvasott tények között. A nemzetgazdasággal kapcsolatos tematikus térképek elemzése; – Környezeti állapot értékelése tematikus térképekről, légi- és űrfelvételekről, egyéb képekről, adatsorokból szerzett információk alapján csoportmunkában; – Adatsor elemzése a nemzetiségi összetétellel, a népsűrűség területi különbségeivel, a településtípusokkal, a gazdasági szerkezetváltással, az élelmiszeripar szerepével, a külkereskedelem árszerkezetével kapcsolatban. Gazdasági mutatók összehasonlítása a magyar gazdaság Európában, a világban elfoglalt helyének bemutatása érdekében; – A földtörténeti fejlődés lemeztektonikai folyamatainak bemutatása ábraelemzéssel; – Éghajlati, népességi és gazdasági diagramok önálló elemzése; – Hazánk éghajlatának jellemzése megadott szempontok alapján; – Az éghajlati jellemzők vázlatba rendezése (okok – jellemzők – következmények); – Közetek vagy fényképük rendszerezése előfordulásuk és hasznosításuk szerint; – Aktuális földrajzi-környezeti tények önálló gyűjtése tömegkommunikációs forrásokból, azok magyarázata közvetett tanári irányítással; – Forrásfeldolgozás a gazdaság területi, szerkezeti átalakulásának eredményeiről, problémáiról, a termelés környezeti hatásairól, a nagyvárosi környezeti ártalmakról; – Esettanulmányok az ipari parkok szerepéről az egyes térségek gazdasági fejlődésében; – Bizonyítás szemelvény alapján a vízszennyezés és az árvízvédelem összefüggéseiről. A népességmozgások gazdasági-politikai tényezőkkel és a munkanélküliséggel való összefüggésének, a termelés, a feldolgozás és a fogyasztás kapcsolatainak bizonyítása; – Rendszerező vázlat készítése a természeti adottságok és a mezőgazdaság kapcsolatáról, a gazdasági szerkezetváltás következményeiről; – A magyar iparágak legfőbb termékeinek, a mezőgazdasági és élelmiszeripari hungarikumok listájának összeállítása önálló kutatómunka alapján; – Kiselőadás a turizmus környezetre és a szolgáltatás egyéb ágaira gyakorolt hatásairól, továbbá a környezetvédelem hazai elveiről példák alapján; – Idegenforgalmi programajánlatok önálló összeállítása különböző szempontok alapján; – Az asszociációs típusú feladatok megoldási technikáinak gyakorlása.
4. Magyarország tájtypusainak, régióinak természet- és társadalom-földrajza	– A nagytájak fekvésének, tájainak, természet- és társadalomföldrajzi, környezeti jellemzőinek leolvasása domborzati és tematikus térképekről. Logikai térképolvasás; – Képfelismerés a tájak, a nagyrégiók és a főváros jellegzetességeiről; – Ábra- és képelemzés a természeti adottságok és településtípusok kapcsolatáról; – A nagytáj, a régió gazdaságban betöltött szerepének bizonyítása adatsorok alapján;

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	– Önálló forráskeresés és forrásfeldolgozás aktuális gazdasági-társadalmi és környezeti folyamatokkal, problémákkal kapcsolatban; – Egy-egy nagytáj, nagyrégió, idegenforgalmi körzet komplex jellemzése; – Az egyes tájtypusok és régiók természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzőinek összehasonlítása táblázatban; – Összefüggéseket rendszerező vázlat készítése a történelmi múlt, a hagyományok, az infrastruktúra, a szaktudás szerepéről a nagytájak és a nagyrégiók gazdasági életében; – Kiselőadás a hazai és az uniós régiók kialakítása, működése közötti különbségekről; – Példák gyűjtése a nagyrégióon belüli és a nagyrégiók közötti együttműködésekre; – Feladatalkotásos feladatok megoldásának gyakorlása.
5. A Föld népesedési és településföldrajzi folyamatai	– A népességgel és a településekkel kapcsolatos tematikus térképek tartalmának összevetése, közöttük kapcsolatok keresése; – A várostípusok és a városszerkezet jellemzőinek felismerése térképvázlatokon, ábrákon, képeken, leírásokban. A földrajzi övezetesség és a népsűrűség, a településkép, az építkezési mód összefüggésének bemutatása ábrák és képek alapján; – Demográfiai folyamatokat bemutató ábrák, grafikonok és adatsorok elemzése; – Népsűrűséggel, természetes szaporodással kapcsolatos számítási feladatok megoldása; – Szemelvények, cikkek elemzése a népesség számával, összetételével, térbeli mozgásával, a településtípusok szerepének átvértékelődésével kapcsolatban; – A falvak és a városok, valamint a városodás és a városiasodás folyamatának összehasonlítása és magyarázata földrajzi szempontok szerint; – A népesedési szakaszok és a korfa alakja közötti összefüggés, valamint a települések szerepköre, alaprajza és arculata kapcsolatának bizonyítása; – A települések csoportosítása különböző, megadott szempontok szerint; – Példák gyűjtése eltérő szerepkörű falvakra és városokra, a város és vonzáskörzete kapcsolatára, a városba áramlás különböző okaira; – Önálló anyaggyűjtést követő kiselőadás, véleményütköztetés vitában a tanyák és a falvak átalakuló szerepéről, a nagyvárosi élet előnyeiről és hátrányairól; – Különböző típusú és funkciójú települések tervezése és modellezése; – Rajzos feladatok megoldási technikáinak gyakorlása a témakörhöz kapcsolódóan.
6. A világgazdaság működése	– Különböző szempontú világgazdasági körzetek megnevezése és jellemzése térkép segítségével; – Az élelmiszergazdaság, az energiagazdaság, a közlekedés, az áruszállítás földrajzi elhelyezkedésének, a világkereskedelem irányainak, árucsoportjainak, országainak, területi jellegzetességeinek bemutatása adatsorok és tematikus térképek elemzésével; – A mezőgazdasági termelők és fogyasztók területi elhelyezkedésével kapcsolatos tematikus térképek olvasása, adatsorok értelmezése, az ábrázolt összefüggések feltárása; – A világgazdaság működését, a multinacionális vállalatok szerveződési elvét, a nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulását bemutató ábra elemzése; – A gazdasági szektorok szektor szerepének és jelentőségének, az infrastruktúra és az életminőség kapcsolatának, a világkereskedelem jellegzetességeinek, valamint a kölajválság különböző gazdasági hatásainak bemutatása adatsorok, diagramok, szemelvények alapján; – Az adatértelmezési, adatsor- és ábraelemzési képesség fejlesztése a témához kapcsolódó feladatmegoldások során; – Aktuális hírek, szemelvények, adatok gyűjtése, elemzése és ábrázolása a témához kapcsolódóan, azokban a globalizáció jellegzetességeinek kiemelése; – A piacgazdaság és a tervgazdaság, a mezőgazdasági termelés módjainak, továbbá

Témakörök	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	az élelmiszertermelés övenként, területenként eltérő lehetőségeinek összehasonlítása; – Az adósságválság kialakulásának és következményeinek magyarázata; – Az áruszerkezet átalakulásának bizonyítása adatok alapján; – A globalizáció jellegzetességeinek és következményeinek, a multinacionális vállalatok működésének, az inflációt csökkentő és növelő tényezők, valamint a beszállítói, az alapanyaggyártó és a feldolgozó-összeszerelő szerepkör bemutatása példákon; – Példák gyűjtése hazánkban tevékenykedő multinacionális vállalatokra, a világpiactól való különböző jellegű és mértékű függőségekre, a termelési mód és a társadalmi-gazdasági fejlettség összefüggéseire, a különféle szolgáltatások (kiemelten a hírközlés) fontosságának igazolására, valamint az élelmiszergazdaság és az energiagazdaság okozta környezeti problémákra és azok megoldási lehetőségeire; – Az ipartelepítő tényezők csoportosítása, szerepük történeti változásának bemutatása iparágak és iparvidékek példáján; – Sematikus vázlatára készítése a piacgazdaság működéséről; – Vázlat készítése a világgazdaság fő összetevőinek és működésének bemutatására; – Kiselőadás az ipari és a technológiai parkok szerepéről, az ipar környezetet károsító hatásairól, továbbá a vallás, a társadalmi hagyományok és az életmód szerepéről a táplálkozási szokások kialakulásában; – Véleményütköztetés vitában a globalizáció előnyeiről és hátrányairól. Vita a környezetkímélő energiatermelés és felhasználás lehetőségeiről.
7. A Föld globális válságproblémái	– Adatsorok, diagramok és tematikus térképek elemzése. A termelés és a fogyasztás területi ellentmondásainak bemutatása adatok segítségével; – A nemzetközi környezetvédelmi egyezményekben elfogadott megállapodások, ajánlások értelmezése dokumentumok alapján; – Szemelvények gyűjtése és elemzése a túlnépesedéssel, a népességvándorlás okozta problémákkal, a fenntartható fejlődés elméletével és lehetőségeivel kapcsolatban; – Az életminőség jellemzésére alkalmas mutatók gyűjtése és értékelése, a területi különbségek bemutatása; – A túlnépesedés és a túlfogyasztás környezeti következményeinek, a földrajzi környezet társadalmi tevékenységek hatására bekövetkezett változásainak, továbbá a nyersanyag- és energiahány, az ivóvízellátás, mint globális problémák bemutatása konkrét példákon. A globális problémák felismerése hírekben, jelenségekben; – Példák gyűjtése a globális válságproblémák lehetséges megoldásaira; – A nemzetközi összefogás szükségességének alátámasztása esetelemzéssel; – Kiselőadás a nemzetközi szervezetekről és fő tevékenységeikről.

6. A földrajz tantárgy kimeneti követelményei

6.1. A földrajz kimeneti követelményei középszintű érettségi vizsga esetén

- Az általános fogalmak jellemző tartalmi jegyeinek ismerete, valamint képesség arra, hogy a tanulók felismerjék azokat a valóságban vagy különféle ábrázolási technikájú képeken, ábrákon, térképeken, és tudjanak példát mondani azokra;
- Az ismeretanyag alapvető összefüggéseinek felismerése és bemutatása konkrét példákon;

- Készség, hogy felismerjék és megmutatassák a topográfiai fogalmakat különféle térképeken, bejelöljék körvonalas térképekbe, megfogalmazzák tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, valamint jártasság a körvonalas térképeken való feladatmegoldásokban;
- Képesség a természetföldrajzi környezetben való tájékozódásban és készség a társadalmi-gazdasági környezetben való eligazodásban;
- Készség a természeti és társadalmi kölcsönhatások, a környezetben lezajló változások érzékelésére, valamint jártasság azok értékelésében és indokolásában;
- Készség a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatok felismerésére (a földrajzi övezetekben, a különböző társadalmi-gazdasági fejlettségű országokban, valamint hazánkban);
- Készség a földrajzi-környezeti információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, statisztikai kiadványok, filmek, CD-ROM-ok, kísérletek, Internet) használatára, és a különböző céloknak megfelelő információk kiválasztására, feldolgozásukban és értelmezésükben;
- Jártasság a földi képződmények, jelenségek, folyamatok vizsgálatában, a vizsgálatok eredményeinek ábrázolásában, elemzésében és értékelésében;
- Valós képzetek a környezet elemeinek méretéről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről;
- Készség a szöveg alapján történő vázlatkészítésben, szövegértésben és szövegalkotásban, jártasság az ábrázolásban, a feladatlapok megoldásában;
- Készség a kommunikációs, a gondolkodási, a gyakorlati és a társadalmi képességek önálló alkalmazásában (szakkifejezések használata, adatértelmezés- és feldolgozás, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás, vita stb.).

6.2. A földrajz kimeneti követelményei emelt szintű érettségi vizsga esetén

- Az általános földrajzi-környezeti fogalmak jellemző tartalmi jegyeinek ismerete, valamint képesség arra, hogy a tanulók felismerjék azokat a valóságban vagy különféle ábrázolási technikájú képeken, ábrákon, térképeken, és tudjanak példát mondani azokra;
- Képesség, hogy felismerjék és megmutatassák a topográfiai fogalmakat különféle térképeken, bejelöljék körvonalas térképekbe, megfogalmazzák tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, valamint tudjanak megoldani feladatokat körvonalas térképeken;
- Az ismeretanyag belső összefüggéseinek felismerése és bemutatása konkrét példákon;
- Több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő, összetett feladatok megoldása;
- Képesség a természetföldrajzi környezetben való tájékozódásban és készség a társadalmi-gazdasági környezetben való eligazodásban;
- Képesség a természeti és társadalmi kölcsönhatások, változások érzékelésére, valamint készség azok értékelésében és indokolásában, jártasság az egyszerű prognosztizálásban;
- Képessége a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatok felismerésére (a földrajzi övezetekben, a különböző társadalmi-gazdasági fejlettségű országokban, valamint hazánkban);
- Képesség a földrajzi-környezeti információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, almanachok, statisztikai kiadványok, filmek, CD-ROM-ok, kísérletek, gyűjtemények, Internet) használatára, és a különböző céloknak megfelelő információk kiválasztására, készség feldolgozásukra és értelmezésükre;
- Készség a földi képződmények, jelenségek, folyamatok vizsgálatában (a föld- és a környezettudományok szempontjai szerint);
- Készség az ismeretek és a vizsgálatok eredményeinek ábrázolásában (vázlatrajzok, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok, térkép-vázlatok), elemzésében és értékelésében;
- Valós képzetek a környezet elemeinek méretéről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről;
- Képesség a kommunikációs, a gondolkodási, a gyakorlati és a társadalmi képességek önálló alkalmazásában (szakkifejezések használata, adatértelmezés- és feldolgozás, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás, vita stb.);
- Készség a szöveg alapján történő vázlatkészítésben, szövegértésben és szövegalkotásban, az ábrázolásban, valamint a feladatlapok megoldásában.

7. A tanulók ellenőrzés-értékelésének elvei és szempontjai

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és lehetőleg havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulóknak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések teljesítményei, valamint a csoportokban, projektekben végzett munkáik és együttműködéseik adják. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen.

Az értékelés általános szempontjai:

- A tanulók önálló megfigyelési, vizsgálódási-kísérletezési és más információszerzési képességének szintje;
- Az információkkal kapcsolatos feldolgozási képességeik szintje és tanulási technikájuk;
- Eszközhasználatuk szintje;
- Tényismeretük mélysége és annak alkalmazási, szakszerű kifejezési képességének szintje;
- Feladatmegértő és feladatmegoldó képességük szintje;
- Problémafelismerő és problémamegoldó képességük szintje;
- Analizáló és szintetizáló, összehasonlító és rendszerező képességük szintje;
- Kommunikációs, együttműködési és társadalmi képességeik szintje;
- A környezethez való viszonyuk, cselekvőképességük.

Az értékelés valamennyi szempontjánál két alapelvet kell szem előtt tartani:

1. Az adott tanuló hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest.
2. Teljesítményei, képességei hogyan viszonyulnak az érettségi vizsgakövetelményekhez.

ÉNEK-ZENE

9–11. évfolyam

PRAEAMBULUM

„A zenetanítás elemi szinttől a legmagasabb fokig: NEVELÉS.
... bár lapról olvasni hasznos dolog, ám a hangok közt LÉLEKRE LELNI AZ, AMI ÉRDEMES!”

(Ádám Jenő 1979.)

Bevezetés

A XXI. század iskolája a középfokú oktatási és nevelési intézményekben „művészetek” tárgy részeként nevezi meg az ének-zene tantárgyat. Kíváncsinos dolog, hogy a gimnáziumokban és a közép-iskolákban az ének-zene oktatása – az énekkar kiépítése miatt is – a 9. évfolyamtól a 11. évfolyamig folytatódjék; míg a rajz órákat – praktikusán a felsőfokú műszaki beiskolázást is figyelembe véve – a 9. 10. és a 11. évfolyamban tanítsák.

Az Európai Unióhoz csatlakozó Magyarország ének-zenei nevelésében a Kodályi gondolat megvalósulása a cél! Továbbra is a mindenki számára megadatott hangszer – az *énekhang* – művelése és kiművelése, az éneklésről leszokott nemzet újra élesztése az elsődleges iskolai feladat. Újra megtalálandó zenei anyanyelvünk – *népzenénk és néptáncunk* – megismertetése és megszerettetése; a közösségi emberformálás a cél. Mindenféleképpen kapjon hangsúlyt az oktató-nevelő munkában a nemzethez való tartozás gondolata, de a nemzeti tradíció megőrzésének a gondolata is.

Az ének-zene órák – az énekkar, és az iskolai hangversenyek (esetleg opera látogatása) – együttes nevelési feladata a zene – irodalom – képzőművészet rendszerben látására nevelve, zenét és embert egyaránt tisztelve annyi ismeretet kínál, amennyi az élmény megszületéséhez szükséges, annyi élményt, amennyi a megszerettetéséhez kell és annyi új utat, amennyit tanítványaink lelkében hordozva lehetséges.

Aki a *zenére*, vagy a *zenével* reagálni megtanul, őt minden emberi és minden művészi szépség képes lesz megérinteni a további életében. „...néha egyetlen élmény egy egész életre megnyitja a fiatal lelket a zenének”, ez a kodályi tanítás lényege.

Hogyan lehet sikeres a heti egy ének-zene óra?

- A szaktanár tiszta-, szép- és vonzó énekhangjára épüljön minden óra!
- A felszínes átolvasások-átlapozások helyett keltse fel tanítványai figyelmét – az ő énekeltségükkel – a részletek szépségei iránt, a zenehallgatások előtt is!
- Gondos tanulmányozás után válasszon tankönyvet, tankönyv családot!
- Keressen alkalmat a gyakorló-, az ismétlést is biztosító módszereknek!
- A tanítási órákon, kiváló minőségű hangvisszaadó készülékeken, művészi értékű zenéket szólaltasson meg!
- Lehetőségeihez mérten alakíttasson ki iskolájában szaktantermet, amiben – rendszeresen felhangolt – jó zongorát is használjon!
- Élményorientált módszereket alkalmazzon a – hagyományos – számonkérés/osztályozás helyett!
- Szervezze meg a növendékek/tanárkollégák fellépésével pl. a karácsonyi hangversenyt, alapítványi hangversenyt stb.!

Munkája a fentiek alapján determinálhatja a jövő ének-zene óráinak a sorsát!

Módszertani ajánlás

9. évfolyam

Időkeret: 37 óra/tanév (1 óra/hét)

Részei

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények
Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése
Zenetörténet, zeneirodalom
Népzene

Cél

- A tanuló tudjon ünnepekhez illően zsoltárt, himnuszt, népéneket énekelni.
- Legyen tájékozott a középkor, a renaissance és a barokk szerkesztésformái terén.
- Képes legyen zenei ismereteit, a zenei írást-olvasást kis segítséggel alkalmazás szintjén használni.
- Ismerje és képes legyen felismerni kottakép alapján a tanult hangnemeket (3#, 3b), zenei formákat, hangközöket, műfajokat.

Követelmény

- A tanuló tudjon további 15-20 népdalt, történelmi dalt, előadni emlékezetből, ill. képes legyen más népek dalainak és ismertebb zeneművek témáinak eléneklésére kívülről, egyénileg (barokk).
- Zenei szerkesztésmódok: egyszerű többszólamúság (orgánumok), homofónia és polifónia fogalmának ismerete, megkülönböztetése kottakép és hangzás alapján (Középkori, reneszánsz és barokk zenei szemelvényeken.).
- legyen képes csoportosan két- és háromszólamú egyszerűbb madrigálok, kórusművek éneklésére.
- Ismerje fel stílusjegyei alapján, hallás után a középkor; a renaissance vokális műfajait; továbbá a barokk hangszeres és vokális műfajait.
- Legyen ismerete a magyar barokk, ill. főnemesi rezidenciák zenei életéről, ismerje a legjelentősebb gyűjteményeket.
- Ismerje a tartalomban felsorolt fogalmakat és képes legyen definiálni azokat.
- Tudjon önállóan zenei szemelvények ritmusát pontosan reprodukálni kottakép alapján a tanult ritmuselemekkel és képletekkel több szólamban is. Tudjon rögtönözni ritmusosztinatót ismert olvasógyakorlathoz.
- Ismerje fel a népzene és műzene összefonódását és tudja hallás után megnevezni népzenei rétegeit, stílusait, műfajait.

Előzmény

- Ősi társadalmak
- Ókori keleti civilizációk
- Az ókori görögök
- Az ókori Róma és a kereszténység
- A korai középkor (V–X. sz.)

Tartalom

Segítő módszerek

- Kötelező és ajánlott irodalom a „Középkor és reneszánsz zenéje” témához (házi dolgozat). A házi dolgozat diagnosztizáló felmérés a tanárnak: szükség van-e még magyarázatra vagy továbbhaladhatnak. A diákok önálló vélemény formálására és rendszerezésre szoktatja – egyelőre segítséggel (könyvek).
- Historikus táncbázis.

Megjegyzés:

- Ez alapján a középkor és a reneszánsz zenéjének témaköréből házi dolgozatot lehet kérni, mely egyfajta rendszerezés a diáknak, diagnosztizáló felmérés a tanárnak. Ezt követheti rendszerező óra és témazáró dolgozat.
- Kora újkor (XVI–XVIII. sz.).
- Magyarország a kora újkorban.

Tartalom

9., 10. és a 11. évfolyamok kiemelt feladatai

- Az európai műzene kialakulása a napjaink zenéjéig.
- Zenetörténeti korszakok, stílusismeret, műfajok, zenei szerkesztésmódok, formák.
- Műalkotás elemzés. Önálló vélemény nyilvánítása: reális értékítélet formálása a meglévő tudásszint alapján.
- Az egyes évfolyamok történeti anyagának rendszerezésére – tanári segítséggel.
- Önállóan felkészülni a témazáró vizsgára: a korszak stílusjegyeinek, legjellemzőbb zeneműveinek felismerésére.

Módszerek

- Nem várható el minden gyerektől ugyanolyan érdeklődés, tudás és készség szint. Felelés, témazárók vagy vizsgák előtt (aminek rendszerint megkapják a dátumát) kérhető egyéni vagy osztály korrepetíció.
- Pl. énekes anyag gyakorlása – a gyengébbek kazettára is rögzíthetik, de nekik is egyénileg, saját képességeikhez mérten kell számot adni felkészültségükből.
- Tartalmat a tanár nem közöl, mert az elolvasható előre (előzetes házi feladat) vagy órán a kezébe kapja a szöveggönyvet. Saját példányt fénymásolhat, ha akar.
- Az érdeklődő szakkörön, korrepetíción hallgathatja, ha akarja újra (vagy egészben) a zenei részleteket. Átmásolhatja, elkérheti, hazaviheti.

Kapcsolatok

- Irodalom – a magyar barokk irodalma
- Történelem – a polgárosodás Magyarországon
- Dráma és tánc – táncok
- Informatika – könyvtárhasználat

Feltételek

1. Opera kézikönyvek, Oratóriumok könyve, Balettek könyve, Hangversenykalauz(ok)
2. Grove monográfiák:
 - W. Dean–A. Hicks: Handel (Zeneműkiadó, Bp. 1987.)
 - Talbot–Grout–Sheveloff: Olasz barokk mesterek (Editio Musica, Bp. 1990.)
 - Wolff–Emery–Helm–Jones–Warburton–Derr: A Bach család (Zeneműkiadó, Bp. 1989.)
 - Kerman–Tyson: Beethoven (Zeneműkiadó, Bp. 1986.)
3. Európa zenéje – sorozat
 - Orselli–Rescigno–Garavaglia–Tedeschi–Lise–Celetti: Az opera születése (Zeneműkiadó, Bp. 1986.)
 - Lise–Rescigno: A 18. sz.-i opera Scarlattitól Mozartig (Zeneműkiadó, Bp. 1986.)
4. Musicalia Danubiana (MD)
 - MTA Zenetudományi Intézet sorozata
 - Hungarian Dances 1784–1810 (szerk. Papp Géza) (Budapest, 1986.) M. D. 7.
 - P. Esterházy: Harmonia caelestis (1711) (Szerk. Sass Ágnes, Déry Balázs) (Budapest, 1989.) M. D. 10.
 - M. D. 5. Tabulatura Vietoris Saeculi XVII.
 - M. D. 9. Graduale Ecclesiae Hungaricae Epperiensis (1635)
5. Charles Rosen: A klasszikus stílus. Haydn, Mozart, Beethoven (Zeneműkiadó, Bp. 1977.)
6. M. Parouty: Mozart, az Isten kegyeltje (Park Kiadó, 1991.)
7. Hangszerekről szóló kiadványok, ld. előző évfolyamok ajánlott irodalma
8. Gábris György: Régi hangszerek (Corvina Kiadó, 1969.)
9. Nagy zeneszerzők. Képes útmutató a világ leghíresebb zeneszerzőinek életéhez és műveihez. Az Előszót Anthony Hopkins írta. (Etűd Kvk., 1996.)

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények

Részei

Éneklés

Zenehallgatási anyag

Éneklés

Tartalom

- Régi stílusú magyar népdalok, virágénekek, egyházi népénekek, korálok. Más népek népdalai – műzene.
- Kánonok, egyszerűbb madrigálok, két- és három-szólamú művek, kantáta-részletek – kamaraéneklés, többszólamúság, kísérlet vegyes kari hangzásra.
- Passacaglia-basszusok, fuga-témák, rondó-témák, barokk táncok.
- Egyszerű barokk Da Capo áriák, dallamok.
- Egységes, elfogadható vegyes kari hangzás érdekében kiemelt feladat: a férfikari szólamok hangterjedelmének formálása, a változás figyelemmel kísérése, gondos szólambeosztás (Basszuskulcs ismerete).

Zenehallgatási anyag

Tartalom

- A) Középkor
- x Egyszólamú zene, gregorián énekek, trubadúr dallamok.
 - A többszólamúság kezdetei.
- B) Reneszánsz zene
- x Mise, Cantus firmus (L’homme arme fr. Chanson a XV. századból)
 - Polifónia, homofónia Palestrina, Lassus, Praetorius és Josquin des Pres művészetében.
 - A motetta, a madrigál és a kánon.
 - x A XI–XVI. század magyar műzenéje (Tinódi, Balassi, Bakfark Bálint énekes és hangszeres zenéi).
- C) Barokk zene
- Hangszeres és vokális műfajok szemelvényei
 - Szerkesztésformák, barokk zenekar, teraszos dinamika bemutatása
 - Javasolt művek:
 - x J. S. Bach: orgona prelúdiumok és fugák, x Brandenburgi versenyek, Das Wohltemperiertes Klavier, zenekari szvit, Parasztkantáta (Nr. 212.) – teljes
 - x G. F. Händel: x A Messiás, x Júdás, Makkabeus, x Tűzijáték-szvit, x Vízizene, Rinaldo, Xerxes – részlet, áriák
 - x H. Purcell: Dido és Aeneas
 - x A. Vivaldi: A négy évszak – teljes
 - x Esterházy: Harmonia Caelestis
 - Monteverdi: Orfeo, Tankréd és Klorinda párviadala
 - Barokk zenei idézetek későbbi korok műveiben: Kodály, Britten, Sztravinszkij
 - XVII–XVIII. sz.-i magyar műzene: Kájoni kódex, Stark-féle virginál könyv, Lőcsei kézirat, Vietórisz-kódex gazdag anyagából.
 - Corelli, Scarlatti, Schütz, Lully, Couperin, Rameau, Telemann művei

Megjegyzés: Az x-szel megjelölt művek kiemelten értendők.

Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése

Szerkezet: párhuzamos

Részei

Zenei hallás

Alapvető zenei ismeretek

Zenei írás – olvasás

Improvizáció

Zenetörténet

Népzene

Zenei hallás*Tartalom*

- Teraszos dinamika, crescendo, decrescendo, kvart, kvint, oktáv – imitációs szerkesztés, hangközök éneklése – fúgátémák meghallása.
- Oktávnál nagyobb hangközök ismerete.
- Kis és nagy hangközök gyakorlása, felismerése kottában.
- Dúr, moll színezet megkülönböztetése. Visszatérő szerkezet.
- Variációs formák, passacaglia – basszus meghallása.
- Moduláció: Tonika, domináns, szubdomináns. Domináns szeptim – akkord.
- Csembaló. Barokk zenekar. Klasszikus zenekari hangzás.

Alapvető zenei ismeretek*Tartalom*

- Alapvető dinamikai jelek, tempójelzések ismerete.
- Ismert ritmuselemek, ritmusképletek, metrumok biztos felismerése, pontos megszólaltatása. Felütés, 6/8, 3/4 gyakorlása.
- Zenei szerkesztésmódok, visszatérő formák társítása más művészeti ágakhoz (vizuális kultúra, mozgáskultúra, irodalom, nyelvi játékok, képző-iparművészet, építészet).
- Dúr-moll hangsorok alkalmazása 3# 3b-ig (ismeret szintjén 7#, 7b).
- Szólamok elrendeződésének ismerete vokális művek kottájában, hangszeres kottában.
- A partitúra fogalma.
- Violinkulcs, basszuskulcs (utóbbi ismeret szintjén).

Zenei írás-olvasás*Tartalom*

- Ismert dallamok lejegyzése megadott hangnemben, szolmizáció alapján.
- Egyszerű dallam olvasása ezekben a hangnemekben.
- Szolmizálva és abc-vel.
- 3/8, 6/8, 6/4, 5/4, 5/8, 2/4, 3/4.

Improvizáció*Tartalom*

- Olvasógyakorlatokhoz ritmusosztinato rögtönzése.
- Ritmusimprovizáció több szólamban: kánon, imitáció.
- Komplementer-ritmus (egyszerű), passacaglia – basszus olvasógyakorlatokhoz.
- Tánckarakterek, ritmusmemoriter játékok, páros és páratlan váltakozó metrumok.

Zenetörténet, zeneirodalom*Tartalom*

- A zene keletkezése: hipotézisek, eredetmítoszok.
- Ókor zenéje; a görög-ség-mitológiai történetei és a zene kapcsolata (kötelező és ajánlott irodalommal), hangszerek.
- Középkori egyházi és világi zene: gregorián, trubadúrköltészet, korai többszólamúság. Schola Cantorum. A gregorián ének jellemzői és műfajai. A hangjegyzés rövid története (notáció, neumák, vonalrendszer, tabulatúrák).
- Fogalmak: mise és állandó részei, zsoltár, himnusz, sequentia, tropus, szillabikus, melizmatikus, Te Deum, Laudes, Vesperás, orgánium, cantus firmus.
- Szent Ambrus, Nagy Szent Gergely, Arezzoi Guido és néhány ismert szerző.
- A reneszánsz nagy mesterei és jelentős műfajai. Lassus, Palestrina, Praetorius, Dufay.
- Szerkesztésmódok:
 - antifonális, responzoriális.
 - cantus firmus – mise, chanson – mise.

- Reneszánsz műfajok: mise, motetta, madrigál.
- Környező népek, különböző korok műzenéjének hatása magyar (nép)zenénkre. Népzene és műzene összefonódása.
- Históriai ének. Tinódi, Bakfark, Balassi: „ad notam”.
- Barokk (rokokó)
 - Magyar barokk: táncdallamok, főnemesi rezidenciák zenei élete, virginálzene.
 - (Kájoni-kódex, Lőcsei kézirat, Stark-féle virginálkönyv, Vietórisz-kódex alapján).
 - Esterházy Pál: Hamonia Caelestis.
- Zenetörténeti korszak, stílusismeret, műfajok, zenei szerkesztésmódok, formák.

Fogalmak:

- Vokális kompozíciók, műfajok: opera, oratórium kantáta, passió, recitativo, ária, duett, turba, korál, korálfeldolgozás,
- Instrumentális művek: concerto, concerto grosso, szvit (barokk táncok), prelúdium, fuga, tremolo, pizzicato, barokk zenekar.
- Szerkesztésmódok: imitáció, szekvencia, fuga, continuo, rondó, variációs formák, teraszos dinamika, *Da Capo* al Fine
- Zeneszerzők és a legjelentősebb életutak, művek.
- Az első operaházak. Balett, ouverture.
- Két- és háromtagú formák

Népzene

Tartalom

- Magyar népdalok, virágénekek, egyházi népénekek, korálok.
- Más népek, európai kultúrák dalai – osztrák, német, horvát, stb. – amennyiben kapcsolódnak a műzenei szemelvényekhez, alapvető zenei ismeretekhez, fogalmakhoz.
- Historikus táncok, tafelmusik, landler.
- Népzene és műzene összefonódása.
- A zene szórakoztató funkciói népzeneben és műzenében (néptánc, balett, historikus táncok, stilizált barokk táncok, tafelmusik, szvit, kamarazene, divertimento, szerenád, singspiel, Haydn és Mozart humora).
- Mozart: Falusi muzsikások (Ein musikalischer Spass – Zenei tréfa).

10. évfolyam

Időkeret: 37 óra/tanév (1 óra/hét)

Részei

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények

Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése

Zenetörténet, zeneirodalom

Népzene

- Legyen képes tiszta, kultúrált éneklésre egyéni képességeihez mérten. Tudjon alkalmazkodni közösségben társaihoz az egységes hangzás érdekében egyszólamú és többszólamú éneklés esetén is.
- Ismerje fel meghallgatott zeneirodalmi példa alapján és tudja meghatározni a mű (részlet) zenetörténeti korát, jellegzetes stílusjegyeit, megnevezni műfaját, kapcsolatát más művészeti ágakkal.
- Ismerje a tanult zeneszerzők legjellemzőbb műveit: tudjon munkásságukról, meghallgatott műveikről beszélni, ismerje történelmi háttérüket, társadalmi környezetüket néhány jellemző részletet azokból reprodukálni.
- Legyen képes ismeretei gyarapítására: ismerje és tudja használni a könyvtárat, szakkönyvtárat, tisztában legyen a legfontosabb kézikönyvek, információhordozók, katalógus, bibliográfia és egyéb szolgáltatások jelentőségével, használatával.
- Tisztában legyen magyar népdalkincsünk rétegeinek műfajaival, stílusával, ismerje a legtipikusabb zenei dialektusokat.

Követelmény

- Legyen képes emlékezetből parlando, rubato, tempo giusto népdalok megfelelő előadásmódjára. További 15-20 népdal, műdal, kánon, ismertebb zenemű témáinak éneklése kívülről, saját hangmagasságában.
- Legyen képes önállóan ismert, egyszerű dallamok lejegyzésére és reprodukálására tanult metrumban, ritmusképletekkel, 3# 3b-ig terjedő hangnemekben, violinkulcsban.
- Ismerje és képes legyen felismerni hallás és kottakép alapján a tanult hangnemeket zenei formákat, műfajokat.
- Ismerje és legyen képes definiálni a tartalomban felsorolt fogalmakat (népzene, műzene), ismerje fel a népzene és a tanult zenetörténeti korok szemelvényei között a zene szórakoztató funkcióit.
- Legyen képes felismerni, jellemezni, összehasonlítani tanári segítséggel a bécsi klasszicizmus műfajait.
- Legyen képes önállóan megvalósítani zenei ötleteit, variációit egyszerű formai keretben, a tanult zenei elemek segítségével (improvizáció).

Előzmény

A felvilágosodás kora

Tartalom

A 10. évfolyam kiemelt feladatai

- Zenetörténeti korszak, stílusismeret, műfajok, zenei szerkesztésmódok, formák.
- Műalkotás-elemzés. Önálló vélemény nyilvánítása: reális értékítélet formálása a meglévő tudásszint alapján.
- A bécsi klasszicizmus művészeti áttekintése. A XVIII. sz. Magyar zenéje és a XIX. sz.-i romantika Liszt Ferenc művészetével bezárólag.
- Legyen képes az egyes évfolyamok történeti anyagának rendszerezésére – tanári segítséggel.
- Önállóan legyen képes felkészülni a témazáróra: a korszak stílusjegyeinek, legjellemzőbb zeneműveinek felismerésére.

Értékelés

- Témazáró (szummatív) – három részből áll
 1. Zenetörténeti korszak jellemzői, műfajok, szerzők munkássága, rövid életrajza (írásbeli)
 2. Zenehallgatási anyag felismerése (írásbeli)
 3. Zenei idézetek, dalanyag éneklése, ritmus reprodukálása (szóbeli, memoriter)

9. évfolyam: barokk, anyagából

10. évfolyam: bécsi klasszicizmus és a XIX. sz. a romantika kora Liszt Ferenc művészetével bezárólag.

Kapcsolatok

- Irodalom – Goethe, Schiller, Heine, a romantika irodalma, magyar nemzeti romantika irodalma, XIX. sz., „izmusok”
- Történelem – első, második világháborúk
- Rajz és műalkotások elemzése – akadémizmus, romantika, realizmus, „izmusok”, az avantegard, a modern művészet
- Informatika – könyvtárhasználat

Feltételek

Ajánlott irodalom

A) Romantika

1. Peter Gammond: Opera. Képes enciklopédia (Kossuth Könyvkiadó, 1994.)
2. Peter Gammond: Klasszikus zene. Képes enciklopédia (Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1994.)
Természetesen valamennyi évfolyam anyagához remek segítség
3. G. Marchesi: Giuseppe Verdi. Európa zenéje – sorozat (Zeneműkiadó, Bp. 1986.)
4. Deathridge–Dahlhaus: Wagner. Grove monográfiák (Zeneműkiadó Bp. 1988.)
5. Schubert kalauz (Szerk. Gábor Ágnes)
6. Hamburger Klára: Liszt kalauz

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények*Részei*

Éneklés

Zenehallgatási anyag

Éneklés*Tartalom*

- Az új stílusú magyar népdalok – elemzése, összefoglalás.
- Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai. Más népek dalai, többszólamú népzeneje (francia, spanyol, olasz, orosz, német, szlovák, svájci). Spirituálék.
- Haydn, Mozart, Beethoven alkotó művészetek! Szimfóniák tételeinek témái, operarészletek. Magyar táncdallamok (Kájoni-kódex, Vietórisz-kódex anyagából).
- Romantikus nagymesterek dalai, dalciklusainak néhány szemelvénye, XX. századi szerzők művei, népdalfeldolgozásai, könnyebb kórusművei.
- Romantikus zeneművek énekelhető részletei.
- Vegyes kari hangzás kialakítása.

Zenehallgatási anyag*Tartalom***A) Bécsi klasszicizmus**

- Szimfónia, vonósnygyes, szonáta, egyéb kamarazene, klasszikus versenymű, nyitány, opera, dalok
- Javasolt művek (részletei)
- x Haydn szimfóniák részletei: (Üstdobütés, Üstdobpergés, Óra, Katona, Oxford, Londoni)
- Haydn: Az évszakok, A Teremtés – részletek az oratóriumokból
- x Mozart: Egy kis éji zene, D-dúr divertimento, Sinfonia concertante,
- x Varázsfuvola, x Figaro házassága, (nyitány), Don Giovanni, Esz-dúr kürtverseny, x d-moll zongoraverseny, x Szimfóniák (g-moll, K. 550., Jupiter, Haffner), x Requiem
- Beethoven: x Szimfóniák (III., V., VI., IX.), Athén romjai – kísérezene
- x Nyitányok (Egmont, Coriolan, III. Leonóra), x Szonáták (Holdfény, Appassionata, Patetique, Hammerklavier), Zongorás kamarazene, Missa Solemnis, Karfantázia, A távoli kedveshez – dalciklus

B) A XVIII. Század magyar zenéje

- Bihari János, Lavotta János és Csermék Antal (verbunkos zenéi).

C) Romantika – javasolt szemelvények, ill. zenei részletek

1. Schubert: x Pisztráng-ötös, IV. tétel, x h-moll „Befejezetlen” szimfónia, x Erlkönig (Dalok, dalciklusok)
2. Schumann: Dalok (Die beiden Grenadiere)
3. x Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány, x V. magyar tánc(ok), Dalok
4. Mendelssohn: Szentivánéji álom, Hegedűverseny, Dalok
5. Liszt: x Les préludes, Haláltánc, Mazeppa, Koronázási Mise,
6. x Chopin: á-moll mazurka, É-dúr etűd, keringők, polonézok, balladák, impromptu, nocturne x c-moll „Forradalmi” etűd
7. Berlioz: Fantasztikus szimfónia – Dies irae

Megjegyzés: Az x-szel megjelölt művek kiemelten értendők.**Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése***Részei*

Zenei hallás, alapvető zenei ismeretek

Zenei írás – olvasás

Improvizáció

Zenetörténet, zeneirodalom

Népzene

Zenei hallás, alapvető zenei ismeretek*Tartalom*

- Népdalok formai, szerkezeti elemzése – a rendszerezés.
- Hangközök oktávon belül, felismerés írott kottában.
- Zenei formák, tanult műfajok felismerése.
- Tanult népi és szimfonikus hangszerek, hangkarakterek, hangfajok felismerése önállóan.
- Romantikus nagyzenekar. Kromatika. Karakterdarabok.

Zenei írás-olvasás*Tartalom*

- Dalok, dallamok, zeneművek témáinak éneklése violinkulcsban, 3# 3b-ig. (Differenciált: fiúk megtanítása f-kulcsban is – a vegyes kari hangzás érdekében).
- Ismert dallamok lejegyzése violinkulcsban a tanult hangnemekben.

Zenetörténet, zeneirodalom*Tartalom*

- A) Bécsi klasszicizmus és az átmenet: Bach fiai, Mannheim és Stamitz munkássága.
- Klasszikus zenekari hangzás és technika.
 - Crescendo, decrescendo, új hangszerek, karmester, hangszerelés.
 - Klasszikus szimfonikus zenekar. Kalapácsongora.
 - Haydn, Mozart, Beethoven életútja, művészete.
 - Kapcsolatok Magyarországgal és a magyar zenével.
- Fogalmak ismerete, műfajok, szerkesztésmód:
- Dúr-moll színezet, hármashangzat, hangnemiség, periódus, zárlat, moduláció, kóda, szubdomináns, domináns, tonika.
 - Periódus, Szonátaforma, tételrendek. Főtéma, melléktéma, menuet, scherzo, rondó, főhangnem, domináns hangnem.
 - Szimfónia, vonósnégyes, szonáta, klasszikus versenymű, klasszikus opera, singspiel, opera seria, opera buffa, szabadító opera, divertimento, nyitány.
- B) A XVIII: század magyar zenéje
- A verbunkos, Magyar „nemzeti” stílus (Bihari János, Lavotta János és Csermák Antal).
- C) Romantika
- romantikus dal, dalciklus,
 - hangszeres karakterdarabok (etűd, noktürn, impromptu, keringő, polonéz, mazurka),
 - szimfonikus költemény, programzene,
 - romantikus zenekar, romantikus opera, romantikus zenedráma,
 - zeneszerzők és műveik, munkásságuk (Schubert, Schumann, Mendelssohn, Chopin, Brahms, Liszt Ferenc)

Népzene*Tartalom*

- A magyar népzene rétegeinek, stílusainak, műfajainak ismételése, rendszerezése, összefoglalása. A régi stílustól az új stílusú dalokig. Biztos jártasság, felismerés, elemzés (formai, szerkezeti, tartalmi, stílusbeli, műfaji meghatározás)

MŰVÉSZETEK

11. évfolyam

Időkeret: 55 óra/tanév (1,5 óra/hét)

Részei

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények
Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése
Zenetörténet, zeneirodalom
Népzene

Cél

- A tanuló legyen képes tiszta, kultúrált éneklésre egyéni képességeihez mérten. Tudjon alkalmazkodni közösségben társaihoz az egységes hangzás érdekében egyszólamú és többszólamú éneklés esetén is.
- Ismerje fel meghallgatott zeneirodalmi példa alapján és tudja meghatározni a mű (részlet) zenetörténeti korát, jellegzetes stílusjegyeit, megnevezni műfaját, kapcsolatát más művészeti ágakkal.
- Ismerje a tanult zeneszerzők legjellemzőbb műveit: tudjon munkásságukról, meghallgatott műveikről beszélni, ismerje történelmi háttérüket, társadalmi környezetüket néhány jellemző részletet azokból reprodukálni.
- Legyen képes ismeretei gyarapítására: ismerje és tudja használni a könyvtárat, szakkönyvtárat, tisztaiban legyen a legfontosabb kézikönyvek, információhordozók, katalógus, bibliográfia és egyéb szolgáltatások jelentőségével, használatával.
- Tisztaiban legyen magyar népdalkincsünk rétegeinek műfajaival, stílusával, ismerje a legtipikusabb zenei dialektusokat.

Követelmény

- Legyen képes emlékezetből parlando, rubato, tempo giusto népdalok megfelelő előadásmódjára. További 15-20 népdal, műdal, kánon, ismertebb zenemű témáinak éneklése kívülről, saját hangmagasságában.
- Legyen képes önállóan ismert, egyszerű dallamok lejegyzésére és reprodukálására tanult metrumban, ritmusképletekkel, 3/4 3/8-ig terjedő hangnemekben, violinkulcsban.
- Ismerje és legyen képes felismerni hallás és kottakép alapján a tanult hangnemeket zenei formákat, műfajokat.
- Ismerje és legyen képes definiálni a tartalomban felsorolt fogalmakat (népzene, műzene), ismerje fel a népzene és a tanult zenetörténeti korok szemelvényei között a zene szórakoztató funkcióit.
- Legyen képes felismerni, jellemezni, összehasonlítani tanári segítséggel az impresszionizmus és a XX. századi zenék irányzatait és műfajait.
- Legyen képes önállóan megvalósítani zenei ötleteit, variációit egyszerű formai keretben, a tanult zenei elemek segítségével (improvizáció).

Előzmény

- A polgári átalakulás kora
- A polgárosodás kezdetei – a nemzeti stílus kialakulása – Magyarországon

Tartalom

- Romantika, az impresszionizmus és a XX. század zenéje.
- Az egyes évfolyamok történeti anyagának rendszerezése – tanári segítséggel.
- Önálló felkészülés a témazáró vizsgára: a korszak stílusjegyeinek, legjellemzőbb zeneműveinek felismerésére.

Értékelés

- Szummatív tudásszint-felmérő
 - 11. évfolyamon – csak a távozni készülő tanulóknak. A többiek záróvizsgája a 12. évfolyamon.
 - Záróvizsga (írásbeli)

- A minimumkövetelmény (négyéves, vagy hatéves anyag) számonkérése: stílusismeret, zeneszerzők, zenetörténeti korok, zeneművek ismerete.
- Egy-egy korszak, egy-egy választható műalkotás jellemzése, önálló vélemény formálása.
- Differenciált: dalanyag, zenei írás-olvasás.

Kapcsolatok

- Irodalom – Goethe, Schiller, Heine, a romantika irodalma, magyar nemzeti romantika irodalma, XIX. századi „izmusok”
- Történelem – első, második világháborúk
- Olasz – Verdi, Puccini
- Rajz és műalkotások elemzése – akadémizmus, romantika, realizmus, „izmusok”, az avantegard, a modern művészet
- Informatika – könyvtárhasználat

Feltételek

Ajánlott irodalom

A) Romantika

1. Peter Gammond: Opera. Képes enciklopédia (Kossuth Könyvkiadó, 1994.)
2. Peter Gammond: Klasszikus zene. Képes enciklopédia (Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1994.)
Természetesen valamennyi évfolyam anyagához remek segítség
3. G. Marchesi: Giuseppe Verdi. Európa zenéje – sorozat (Zeneműkiadó, Bp. 1986.)
4. Deathridge-Dahlhaus: Wagner. Grove monográfiák (Zeneműkiadó Bp. 1988.)
5. Várnai Péter: Verdi operakalauz. Orfeusz könyvek sorozat

B) XX. század

1. Miért szép századunk operája? (Szerk.: Várnai Péter) (Gondolat, Bp. 1979.)
2. Miért szép századunk zenéje? (Szerk.: Kroó György) (Bp. 1974.)
3. Carmina Burana – Középkori diákdalok (Szerk.: Kardos Tibor, ill.: Szász Endre) (Európa Kvk, Magyar Helikon osztálya, 1979.)
4. Darvas Gábor: Zene Bachtól napjainkig (Zeneműkiadó, Bp. 1981.)
5. Tüskés Tibor: Testvérműzsák (Móra, Bp. 1979.)
6. Debussy: Croche úr, a műkedvelők réme (Bp. 1958.)
7. Újfalussy József: Debussy (Bp. 1959)
8. Batta András: Debussy
9. Póczonyi Mária: Játékdoboz (Debussy zenéjéről) (Műzsák Közművelődési Kiadó, 1984.)
10. Petrovics Emil: Ravel (Bp., 1959.)
11. Sztravinszkij: Életem (Gondolat, Bp., 1969.)
12. R. Craft–I. Sztravinszkij: Beszélgetések – Válogatás (Gondolat, Bp., 1987.)
13. Arnold Schoenberg levelei (Szerk.: E. Stein) (Bp. 1974.)
14. Berg: Írások – levelek – dokumentumok (Bp. 1965.)
15. Honegger: Zeneszerző vagyok (Bp., 1961.)
16. Szöllőssy András: Honegger (Gondolat, Bp., 1980.)
17. Bartók Béla levelei (Bp., 1976.)
18. Bartók Béla összegyűjtött írásai (Közreadja: Szöllőssy András) (Bp. 1966.)
19. Bartók Breviárium (Összeáll.: Újfalussy József) Levelek, írások, dokumentumok (Zeneműkiadó, Bp., 1974.)
20. Kroó György: Bartók kalauz (Bp. 1975.)
21. Szabolcsi Bence: Kodályról és Bartókról (Zeneműkiadó, Bp., 1987.)
22. Breuer János: Kodály kalauz (Zeneműkiadó, Bp., 1982.)
23. Pernye András: Fél évezred fényében – Írások a zenéről (Szerk.: Breuer János) (Gondolat, Bp., 1988.)

a) A „Századunk” c. fejezetből

Korunk operája

Alban Berg: Wozzeck

Petrovics Emil: C'est la guerre, Lysistrate, Bűn és bűnhődés c. műveiből

Zene és zenetechnika

- b) „A Múzsák nevetlen gyermekei” c. fejezetből
Gondolatok egy új műfajról (musical)
Armstrong
ReRoi Jones és a blues
24. Gonda János: Jazz (Zeneműkiadó)
25. Gonda János: A populáris zene antológiája (Bp. 1992., FPI)

Zeneművek, énekes anyag, szemelvények

Részei

Éneklés

Zenehallgatási anyag

Éneklés

Tartalom

- Magyar népdalok – rendszerezés, összefoglalás.
- Siratók, balladák és szokásdalok.
- Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai. Más népek dalai, többszólamú népzeneje (francia, spanyol, olasz, orosz, német, szlovák, svájci). Spirituálék.
- Haydn, Mozart, Beethoven dalai passacaglia-basszusok, fuga-témák, rondó-témák, barokk táncok, szimfóniák tételeinek témái, operarészletek. Magyar táncdallamok (Kájoni-kódex, Vietórisz-kódex anyagából).
- Romantikus nagymesterek dalai, dalciklusainak néhány szemelvénye, XX. századi szerzők művei, népdalfeldolgozásai, könnyebb kórusművei.
- Romantikus és XX. századi zeneművek énekelhető részletei.
- Vegyes kari hangzás kialakítása.
- A ballagás és a szerenád dalai (hogya nem tanulnak tovább éneket!).

Zenehallgatási anyag

Tartalom

A) Romantika – javasolt szemelvények ill. zenei részletek

1. Berlioz: Fantasztikus szimfónia – Dies irae
2. Erkel: x Hunyadi László, x Bánk bán (Vörösmarty, Egressy)
3. Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok
4. Verdi: x Aida, x Nabucco, Don Carlos, Requiem
5. Muszorgszkij: x Egy kiállítás képei, Dalok, Borisz Godunov
6. Csajkovszkij: IV h-moll „Patetikus” szimfónia, Vonósszerenád
7. Smetana: Hazám c. – Moldva
8. x Dvorák: IX., e-moll szimfónia „Az újvilágból”
9. Puccini: Pillangókisasszony, Bohémélet

B) XX. század

1. Ravel: Bolero (Egy kiállítás képei)
2. Debussy: x A tenger, Három noktürn, x Gyermekkuckó, Az elefánt bölcsődala, Golliwog's Cake-Walk, Egyéb zongoradarabok
3. Kodály: x Molnár Anna, Öregek, Jézus és a kufárok, Kórusművek nagy magyar költők verseire, (Ady, Balassi, Berzsenyi, Vörösmarty, Weöres, x Székely fonó – ism.) x Psalmus Hungaricus – ism.
4. Bartók: x A kékszakállú herceg vára, x Cantata profana, Szonáta 2 zongorára és ütőhangszerekre, Zene húros-, ütőhangszerekre és cselesztára
III. Zongoraverseny, zongoradarabok, Tizenöt magyar parasztdal
5. Schoenberg: x Egy varsói menekült (túlélő) életben maradt
6. Berg: Wozzeck
7. Penderecki: Gyászenek Hirosima áldozatainak emlékére
8. Sztravinszkij: x Petruska, Tűzmadár, Tavasz áldozat, Zsoltárszimfónia, Oidipus Rex, (Ebony concerto, A katona története, A menyegző, Ragtime)

9. Hacsaturján: Gajane – Kardtánc
10. Prokofjev: Klasszikus szimfónia III. t.
11. Honegger: Jeanne d' Arc a máglyán (videó), Pacific 231
12. Britten: Variációk és fuga egy Purcell-témára
13. Orff: Carmina Burana
14. Erik Satie művei
15. Gershwin: x Porgy and Bess, Rhapsody in Blue, Egy amerikai Párizsban
16. Kurtág: Játékok
17. Petrovics: Mouvement en Ragtime, (Jónás könyve, C' est la guerre – Ez a háború)
18. Balassa: Az ajtón kívül
19. Vajda János: Mario és a varázsló
20. Szokolay: Várnász
21. Durkó: Altamira, Halotti beszéd

Megjegyzés: Az x-szel megjelölt művek kiemelten értendők.

Zeneelmélet, készségek és képességek fejlesztése

Részei

Zenei hallás, alapvető zenei ismeretek

Zenetörténet

Népzene

Zenei hallás, alapvető zenei ismeretek

Tartalom

- Népdalok formai, szerkezeti elemzése – a rendszerezés.
- Hangközök oktávon belül, felismerés írott kottában.
- Zenei formák, tanult műfajok felismerése.
- Tanult népi és szimfonikus hangszerek, hangkarakterek, hangfajok felismerése önállóan.
- Romantikus nagyzenekar. Kromatika. Karakterdarabok.
- Sprechgesang (énekbeszéd) végtelen dallam.
- XX. századi jelenségek: atonalitás, bitonalitás, politonalitás, dodekafónia, reihe, szerializmus, egészhangú skála, elektronikus zene, aleatória, hangfürt (cluster), disszonancia átértékelődése. Poliritmika, polimetria.
- Könnyűzene – dzsessz és improvizáció.

Improvizáció

Tartalom

- Bitonalitás, aleatória, cluster-technika, Reihe, szerializmus, improvizáció a dzsessz világában.
- A jelenségek megfigyelése, alkalmazása ritmushangszerekkel. „Szerző”: az osztály.
- Ismerje és képes legyen felismerni kottakép alapján a tanult hangnemeket (5#, 5b), zenei formákat, hangközöket, műfajokat.

Zenetörténet, zeneirodalom

Tartalom

A) Romantika

- romantikus zenekar, romantikus opera, romantikus zenedráma, végtelen dallam, vezérmotívum (Leitmotiv), énekbeszéd („Sprechgesang”), wagnerizmus.
- zeneszerzők és műveik, munkásságuk (Schubert, Schumann, Mendelssohn, Brahms, Liszt, Berlioz, Smetana, Dvorak, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Rimszkij-Korszakov) orosz Ötök, Verdi, Wagner, Erkel, (Egressy), Mahler, Puccini.

B) XX. század, korunk zenéje.

- Társzművészetek: szimbolista költők, impresszionista festők, „Testvérmúzsák” (ld. irodalomjegyzék), Cocteau, Picasso, Monet, Verlaine, Maeterlinck, Mallarmé, Büchner, Balázs Béla.
- Impresszionizmus, expresszionizmus, szimbolizmus, francia Hatok, gamelán zene, noktürn, folklorizmus, neo-irányzatok, neobarokk, neoklasszicizmus, új bécsi iskola, repetitív zene, jazz (ragtime, blues, swing), eklekticizmus (Claude Debussy és M. Ravel; A. Schönberg, Webern, Berg).
- Kodály Zoltán és Bartók Béla művészete, és munkássága.
- A jelenkor magyar zenei életének képviselői (legalább felsorolás szintjén).
- A zene szórakoztató funkciói a zeneirodalomban: keringő, palotás, csárdás, karakterdarabok, bútorzati zene (Csajkovszkij, Brahms, Bihari, Lavotta, Csermák, Debussy, Ravel, Satie, Sztravinszkij, Gershwin).
- Dzsessz, „könnyűzene”.
- Új hangszerek születése; elektronikus hangszerek, (pl. szintetizátor, gitár, generátor stb.) Hangeffektusok. Számítógép.
- Zeneszerzők, műveik, munkásságuk (Debussy, Ravel, Satie, Kodály, Bartók, Schoenberg, Berg, Webern, Sztravinszkij, Prokofjev, Honegger, Orff, Britten, Gershwin, francia Hatok, a jelenkor magyar alkotói).

Népzene*Tartalom*

- A magyar népzene rétegeinek, stílusainak, műfajainak ismételése, rendszerezése, összefoglalása. Balladák és szokásdalok. Biztos jártasság, felismerés, elemzés (formai, szerkezeti, tartalmi, stílusbeli, műfaji meghatározás).
- Európai és – a XX. sz. zenéje szempontjából fontos – nem európai kultúrák népzenejének megismerése.

DRÁMA ÉS TÁNC

12. évfolyam

Bevezetés

A dráma és tánc tantervi modul a tevékenységközpontú élmény- és ismeretszerzést helyezi a középpontba. A tantárgy lehetőséget ad sokoldalú személyiségfejlesztésre, a tanulók kreativitásának, véleményalkotó és önkifejezési képességének kibontakoztatására.

A dráma és tánc mint tantárgy a középiskolai oktatás bármely fázisában bevezethető, de jelentős érvek szólnak amellett, hogy célravezetőbb a felsőbb évfolyamok valamelyikében elhelyezni. Egyrészt a diákok érettebbek, több tapasztalattal rendelkeznek, fejlettebb a problémaérzékenységük, magasabb szintű absztrakcióra képesek, jobban tudják értelmezni a modern drámai törekvéseket. Másrészt a tantárgyhoz kapcsolódó drámaelméleti és -történeti anyagot a diákok irodalomból eddigre nagyrészt megtanulják, és így van mire alapozni a dramatikus játékokat. Ezenkívül az is fontos szempont, hogy a tanulók dráma tantárgyból érettségi vizsgát is tehetnek, ez pedig az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazását várja el tőlük, ami talán eredményesebben megoldható, ha a felsőbb évfolyamokon foglalkozik efféle tevékenységekkel a tanuló.

A dráma és tánc tantárgy jellegénél fogva eredményesen kiscsoportos foglalkozások keretében alkalmazható, hiszen 35-40 fős osztályok esetében nehéz azt elérni, hogy mindenki részt vegyen a drámajátékokban, vagy megfelelő módon és terjedelemben kifejtse véleményét az elemzett művekről, ill. előadásokról.

A dráma és tánc módszere a drámapedagógia, amely az alkotásra, kreativitásra épül. A hangsúly a tapasztalatszerzésen, közös cselekvésen, s nem a színpadi előadáson van. A komplex drámaórák tevékenységi formáit az improvizációk, a drámarészletek előadása, a táncos jelenetek és a drámajátékok vagy drámai konvenciók (*Mellékletben*) adják.

A Nemzeti alaptanterv a tánc és dráma tantárgyra vonatkozóan (Magyar Közlöny 2003/43/II. szám) 'Témakörök' címszó alatt részben tevékenységi formákat (improvizáció, maszkos játék, drámai konvenció, mozgásmotívumok), részben alapvető elméleti követelményeket ad meg, ezért a tantárgy tartalmi anyagának kialakításában nagy szabadsága van az iskolának, illetve a szaktanárnak. A dráma és tánc tantárgy tartalmi részét úgy állítottuk össze, hogy egy-egy témacsoporthoz irodalmi műveket és tevékenységi formákat rendeltünk. Esetenként többet, mint az a tervezett óraszámban feldolgozható volna. Célunk az volt, hogy vezérfonalat és alternatívákat kínáljunk a szaktanároknak, akik a megadott keretek között szabadon válogathatnak belőle. A tematika összeállításánál figyelembe vettük a kimeneti követelményeket: a minimális elvárások mellett a közép- és emelt szintű érettségi vizsga feladatait is.

A komplex drámaórán a témakörök általában nem különülnek el egymástól, az elméleti ismeretek a különböző gyakorlati tevékenységi formák eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelennek meg; ezért az alábbi órakeretben megadott óraszámok egy-egy témán belül csak arányokat fejeznek ki.

Célok és feladatok

- Kreatív, cselekvő, érzelmeket és értelmet megmozgató folyamat útján jussanak a tanulók ismeretekhez, amelyek az átélés miatt maradandóbb nyomokat hagynak emlékezetükben.
- Különböző dramatikus játékok során fejlődjön önismereti és kapcsolatteremtő képességük.
- Összpontosított, megtervezett (csoportos) munkára szoktatással az együttműködés és a tolerancia magas szintjének kialakítása.
- A tanulók térbeli mozgásbiztonságának javítása, idő- és ritmusérzékük fejlesztése.

- A diákok beszédképességének fejlesztése, alakuljon ki bennük a gesztusnyelv és a testbeszéd kódolásának képessége, tudják kellő hatásokkal alkalmazni ezeket a kommunikációban.
- A fogékonyság, a fantázia, a koncentráció és az érzékenység fokozása.
- A kifejezés árnyaltságának fejlesztése.
- A drámai művek és a dramatikus játékok elemzése, s ezáltal az elméleti ismeretek bővítése.
- A legfontosabb dramaturgiai alapfogalmak, műfajok, stílusok megismerése.
- A problémaérzékenység növelése, erkölcsi és esztétikai értékek megítélése.

Időkeret: 37 óra (1 óra/hét/1 év vagy 1 óra/2 hét/2 év)

Tartalmak	Improvizáció, maszkos játék, drámai konvenció, mozgásmotívumok	Dramaturgiai alapfogalmak, műfajok, stílusok	Drámai művek elemzése
I. Mítoszok feldolgozása a dráma eszköztárával	4	2	
II. Epikus, lírai és drámai művek, ill. részletek tematikus feldolgozása a dráma eszköztárával	4	2	
III. Emberiségköltemények, filozófiai kérdések a drámákban	4	2	2
IV. Komikum a drámákban s az élethelyzetekben	3	2	1
V. Mai kérdések, mai válaszok	5	2	2
Értékelés, csoportos dramatikus játék előadása	2		
Összesen 37 óra, ebből:	22	10	5

I. Mítoszok feldolgozása a dráma eszköztárával

Célok és feladatok

- Megértetni a mítoszok meghatározó szerepét az egész emberi kultúra fejlődésében.
- Kapcsolatot teremteni a mítoszok és a dráma születése között.
- Fölidézni és elmélyíteni a drámaszerkezet, a tragédia és a misztériumjáték fogalmát.
- Improvizációs játékok során fejleszteni az ön- és társismeretet, növelni a térben való tájékozódás képességét, javítani a beszédképességet.
- Megismertetni egy szertartás lefolyásának lépéseit.
- Elsajátíttatni a bábjáték különböző technikáit, alkalmazási lehetőségeit.
- Kipróbálni a maszkkészítés egyszerűbb módjait, részt venni maszkos táncjátékban, önállóan összeállítani egy rövid mozgássort.
- Az empátia, az együttműködési képesség, az önálló ítéletalkotás képességének növelése.
- A különböző drámai konvenciók alkalmazásának gyakorlása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A mítosz fogalma, hatása az emberi kultúrára, dramatizálási lehetőségei (<i>Prométheusz, Szisüphosz</i>)	– Részvétel némajátékban, párbeszédes improvizációban, monológ szerkesztésében
– Mitikus szerelmek. <i>Orpheusz és Eurüdiké. Dido és Aenas</i>	– Párbeszédes improvizáció, ugyanannak a történetnek más-más szempontból való előadása. A fókusz fogalmának megismerése. Különféle drámai konvenciók alkalmazása
– Dionüszosz-ünnep. A görög dráma születése	– Szertartás csoportos előadása, maszkos

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Oidipusz király története a mítosz szerint és <i>Szophoklész</i> drámájában. A tragikus vétség. Az Ödipusz-komplexus – Drámai konfliktusok különböző értékrendet képviselő szereplők között – Bibliai történetek. A bűnbeesés – Testvérek közötti konfliktusok. <i>Káin és Ábel</i>, <i>József és testvérei</i>	- táncjátékban való részvétel, mozgássorok egyéni kialakítása – A bábjáték különböző technikáinak megismerése és alkalmazása. A drámaszerkezet és a tragédia fogalmának felidézése. Történetszerkesztés a hétköznapi életben megjelenő Ödipusz-komplexus tárgyában – Különböző drámai konvenciók alkalmazásával a való életből vett történetek eljátszása. Egy antik tragédia hőseinek (Antigoné és Kreón) összeütközése, a konfliktusok elemzése – Ugyanannak a történetnek különböző stílusú előadása (misztériumjátékok, <i>Madách</i>, <i>Karinthy</i> feldolgozása, profán bűnbeesések történetének dramatizálása) Változatos technikákkal: némajáték, párbeszédes előadás, árnyjáték. – A mitikus történetek eljátszása táncos mozgásmotívum-sorok összeállításával. Életszerű konfliktushelyzetek párbeszédes improvizációjában való részvétel. Különféle megoldási lehetőségek kidolgozása

Követelmények

A tanuló:

- értse meg a mítoszok meghatározó szerepét az emberi kultúra fejlődésében,
- ismerje föl és tudja alkalmazni a drámaszerkezet jellemzőit, a tragédia és a misztériumjáték műfaji sajátosságait,
- vegyen részt egyéni és csoportos improvizációs játékokban,
- ismerje meg egy szertartás lefolyásának menetét, játssza el valamelyik mozzanatát,
- sajátítsa el a bábkészítés és a bábjáték különböző technikáit,
- vegyen részt maszkkészítésben és egy maszkos dramatikus játék előadásában,
- tudjon együttműködni társaival, legyen képes önálló gondolataival közreműködni a csoportos feladatok előkészítésében,
- önálló ítéletalkotással vegyen részt a drámajátékok elemzésében,
- ismerje meg és alkalmazza a különféle drámai konvenciókat.

II. Epikus, lírai és drámai művek, illetve részletek tematikus feldolgozása a dráma eszköztárával

Célok és feladatok

- Mozgósítani az irodalmi tanulmányok során felgyűlt és az iskolán kívül szerzett olvasmányélményeket egy-egy megadott témakörben.
- Megismerni és alkalmazni az epikus (esetleg lírai) szövegek dramatizálási lehetőségeit.
- Főleleveníteni és elmélyíteni a reneszánsz színjátszásról korábban szerzett ismereteket. Drámai monológokat, párbeszédeket és jeleneteket előadni Shakespeare műveiből.
- Főlismerni a középkori haláltánc műfaji jellemzőit. Táncos mozgássor tervezése hozzá.
- Elsajátítani a kontraszt és a szimbólum fogalmát.
- Gyakorolni a szereplők szándékainak, tetteinek és kapcsolatainak elemzését.
- A megismert drámai konvenciók fölhasználásával csoportos improvizációk bemutatása.
- A témákhoz kapcsolódó hétköznapi történetek dramatikus előadása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Az apa-fiú kapcsolat. <i>Kosztolányi: A kulcs, Ibsen: A vadkacsa, Kafka: Átváltozás, Ábrahám és Izsák, Zeus és Kronosz, Shakespeare: Hamlet (Polonius – Laertes)</i> – Generációs ellentétek. <i>Karinthy: Találkozás egy fiatalemberrel Csehov: Sirály, Shakespeare: Rómeó és Júlia, Osborne: Dühöngő ifjúság, Miller: Az ügynök halála,</i> – Élet-halál. <i>Haláltánc-ének, Dante: Isteni színjáték, Hajnóczy: A halál kilovagol Perzsiából, Shakespeare: Rómeó és Júlia, Hamlet (szegény Yorick)</i>	– Olvasmányélményekből, színházi emlékekből szövegek, példák gyűjtése a megadott témához. – Epikus szövegek dramatizálási lehetőségei – alternatív megoldásokkal. – Különböző drámai konvenciók alkalmazása a témák feldolgozásában. – A reneszánsz színjátszás jellemzőinek megismerése, alkalmazása a drámajátékokban. – A kontraszt és a szimbólum fogalma. – A középkori haláltánc műfaji jellemzői, alkalmazása korunk társadalmi viszonyaira. Táncos mozgásmotívumok tervezése. – A témákhoz kapcsolódó aktuális történetek improvizatív előadása.

Követelmények

A tanuló:

- legyen képes megadott témához összegyűjteni irodalmi műveket vagy szövegrészeket korábbi olvasmányélményeiből vagy közismert történetekből,
- ismerje meg és tudja alkalmazni az epikus szövegek dramatizálási technikáit,
- vegyen részt egy novella vagy regényrészlet némajátékos vagy párbeszédes előadásában,
- ismerje föl a reneszánsz színjátszás jellemzőit, tudjon előadni egy monológot Shakespeare valamelyik drámájából,
- legyen tisztában a kontraszt és a szimbólum fogalmával,
- elevenítse föl tudását a haláltánc műfajáról, vegyen részt ezzel kapcsolatban egy táncos mozgásetűd előadásában,
- legyen képes saját tapasztalatai felhasználásával közreműködni az improvizációhoz szükséges történetváz megszerkesztésében,
- tudja alkalmazni a megismert drámai konvenciókat.

III. Emberiségköltemények, filozófiai kérdések a drámákban és a hétköznapi életben

Célok és feladatok

- A drámai költemény műfaji jellemzőinek fölelevenítése, a romantika stíluselemeinek tudatosítása, fölismerése.
- Drámarészletek előadása során és különböző konvenciók alkalmazása közben a tanulók fogalmazzák meg véleményüket az emberi lét értelmével kapcsolatban.
- Válasszák ki, és játsszák el a számukra legérdekesebb részleteket a Tragédiából.
- Nézzenek meg többféle rendezői megoldást a Madách-műből, s elemezzék a különféle értelmezéseket.
- Készüljenek föl egyéni színpadi produkciók bemutatására.
- Változatos előadói technikák alkalmazásával mutassanak be részleteket Vörösmarty mesedráájából, a tanulói fantáziára és kreativitásra alapozva.
- Mutassanak be csoportos improvizációt napjaink „boldogságkereséseiről”.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Van-e célja és értelme az emberi létnek? Hová vezet az emberiség útja? <i>Madách: Az ember tragédiája</i>	– Az irodalomban megismert mű részleteinek drámai előadása különböző technikák alkalmazásával. – Változatos drámai konvenciók során véleményt alkotni az élet nagy kérdéseiről. – Különböző rendezői megoldások elemzése

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Az egyéni lét értelme vagy értelmetlensége. <i>Goethe: Faust, Dürrenmatt: Pillanatkép egy bolygóról</i> – A boldogságkeresés útjai. <i>Vörösmarty: Csongor és Tünde, Ibsen: Peer Gynt</i>	– A drámai költemény műfaji jellemzőinek felelevenítése, a romantika stíluselemeinek fölismerése. – Fölkészülés egyéni színpadi produkciók előadására, drámai monológok előadása, elemzése. – A beszédtechnika fejlesztése. – Drámarészletek előadása maszkos, némajátékos technikával, ill. párbeszédes formában. – Improvizációs játékok során bemutatni napjaink lehetséges útjait a boldogság keresésére.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon véleményt alkotni az élet alapvető kérdéseiről, s legyen képes ezzel kapcsolatos élethelyzetek bemutatására dramatikus játékok keretében,
- ismerje a drámai költemény műfaji jellemzőit, ismerje föl a drámákban a romantika stílusjegyeit,
- legyen képes a legismertebb drámai költemények szövegrészleteinek értelmezésére, s ezeknek különféle dramatikus technikákkal való előadására,
- tudjon különbséget tenni a különféle rendezői elgondolások között, tanulja meg élményként megélni a színházi előadást,
- legyen toleráns az eltérő világnézetekkel, tanulja meg több nézőpontból nézni a világ jelenségeit.

IV. Komikum a drámákban és valós élethelyzetekben

Célok és feladatok

- Tudatosítani a nevetés fontosságát életünkben és megvilágítani a komikum szerepét a dramaturgiában.
- Feleleveníteni és elmélyíteni a komédiáról korábban, az irodalom tantárgy keretében szerzett ismereteket.
- Hagyományos és modern szituációk eljátszása a vásári komédia eszköztárával.
- A klasszicista dráma jellemzőinek felismerése és alkalmazása csoportos improvizáció keretében.
- Megadott zenére komikus mozgásmotívum-sorok kialakítása önállóan, egyéni tervezés alapján.
- A helyzetkomikum és jellemkomikum eszköztárának megismerése, s ezek alkalmazása némajátékos, illetve párbeszédes improvizációk során.
- Kialakítani a komikus helyzetek kezelésének képességét, a nevetés – kinevetés, a humor – nevetségesség közötti különbségtévesztés „tudományát”.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A commedia dell’arte – „A legnagyobb csapás a bűnökre, ha nevetségessé tesszük őket” – <i>Moliere</i> vígjátékainak világa – A helyzetkomikum drámarészletekben (<i>Goldoni: Két úr szolgája, Moliere: Tartuffe, Örkény: Tóték</i>), filmen (<i>Chaplin</i>) és a hétköznapiakban.	– A rögtönzött vásári komédia színpadi megjelenítése, jellegzetes figuráinak bemutatása. – A mai magyar társadalom jellemző szereplőinek és szituációinak dramatikus előadása a vásári komédia eszköztárával. – A komédia fogalmának felelevenítése. A klasszicista dráma jellemzői, a hármas egység. Drámarészletek előadása az <i>illendőség, mértéktartás, valóságosság</i> követelmény figyelembe vételével, ill. improvizáció e szabályok tudatos áthágásával. – Különböző színészi, rendezői megoldások megfigyelése, elemzése. – Komikus mozgássor bemutatása adott zenére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– A jellemkomikum (<i>Plautus: A hetvenkedő katona, Moliere: A fösvény, Örkény: Tóték</i>)	– Hétköznapi komikus helyzetek megjelenítése különböző drámai konvenciók felhasználásával. – A jellemkomikum eszköztárának tanulmányozása, színházi előadások elemzése. – Improvizáció: valamely emberi gyarlóság dramatikus megjelenítése a túlzás és torzítás eszközeivel.

Követelmények

A tanuló:

- legyen tisztában a komédia műfaji jellemzőivel, ismerje föl színházi előadásokban, és tudja alkalmazni improvizációiban,
- vegyen részt egy rögtönzött vásári komédia színpadi megjelenítésében, játssza el ugyanazt a szerepet többször többféleképpen,
- ismerje föl a klasszicista dráma jellegzetességeit, alkalmazza ezeket tudatosan Moliere egy drámarészletének eljátszásában,
- vegyen részt egy megadott zenére készült komikus mozgáskompozícióban,
- tudjon véleményt alkotni különböző színházi előadások színészi – rendezői megoldásairól,
- ismerje meg a helyzet- és jellemkomikum eszköztárát, és alkalmazza különféle drámai konvenciók során,
- tudjon különbséget tenni nevetés és kinevetés, humor és nevetségesség között.

V. Mai kérdések, mai válaszok

Célok és feladatok

- Korunk, a 20–21. század néhány alapvető problémájának fölvetése részben tanult irodalmi művek, részben olvasmányélmények, részben hétköznapi tapasztalatok alapján.
- Az epikus színház jellemzőinek felidézése, elidegenítő effektusok kidolgozása és bemutatása.
- Személyes vagy hivatalos, esetleg a sajtóban megjelent dokumentumok gyűjtése a háború témakörében, s ezekből dramatizált jelenetek előadása.
- A groteszk és az abszurd dráma sajátosságainak megismerése és egyes elemeik alkalmazása a drámajátékok során.
- A problémaérzékenység és az empátia fejlesztése különböző témájú, a mindennapokból vett történetek improvizációja révén.
- A más kultúrák iránti nyitottság, az önismeret és a tolerancia képességének fejlesztése változatos drámai konvenciók alkalmazásával.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
– Háború, fenyegetettség, félelem. Brecht: Kurácsi mama és gyermekei – Hatalom és kiszolgáltatottság. Hatalmi harcok az irodalmi művekben és a hétköznapiakban. Örkény: Tóték, Jarry: Übü király, Orwell: 1984, Tolkien: A Gyűrűk Ura – Elidegenedés, szorongás, kilátástalanság – az abszurd drámában. Beckett: Godot-ra várva,	– Az epikus színházi technikák alkalmazása dramatikus játékokban. Elidegenítő effektusok kidolgozása, dalbetétek előadása, táncos részletek szerkesztése. – Monológok, interjúk készítése visszaemlékezések, dokumentumrészletek alapján. – A groteszk ábrázolásmód alkalmazása dramatikus játékokban. – A hatalom és alárendeltség megjelenítése különböző drámai konvenciók segítségével. – Maszkok készítése és felhasználása drámarészletek előadásában. – Improvizáció a hétköznapi hatalmi szituációk megjelenítésére. – Az abszurd dráma jellemzőinek megismerése. – A szimbólum szerepe a drámában. – Drámarészletek megtekintése, elemzése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Mrozek: Emigránsok – A párkapcsolatok új dimenziói. Kornis: Körmagyar, Dürrenmatt: Az öreg hölgy látogatása, – Kultúrák találkozása, együttélése. Saint-Exupéry: A kis herceg, Defoe: Robinson Crusoe, Örkény: Tanuljunk idegen nyelveket!	– Improvizáció kilátástalan vagy annak tűnő élethelyzetek megjelenítésére. A szituációk elemzése, kivezető utak keresése. – Performance-ok szerkesztése – Egy kortárs magyar szerző drámájának megtekintése, elemzése. – Improvizáció különböző párkapcsolati szituációkra, szerepcsere, nézőpontváltás. – Epikus művek dramatizálása. – Különböző kultúrákból származó emberek közötti konfliktushelyzetek megjelenítése többféle drámai konvenció alkalmazásával. – Improvizáció a konfliktushelyzetek feloldására.

Követelmények

A tanuló:

- tudjon kérdéseket és problémákat megfogalmazni korunk emberi viszonylataival kapcsolatban,
- korábban megszerzett ismeretei, művészi élményei, tapasztalatai alapján legyen képes rövid dramatikus jelenetet szerkeszteni,
- ismerje az epikus színház technikáit, tudjon alkalmazni valamilyen elidegenítő effektust (dal- vagy táncbetét, narrátor, képkivetítés, stb.),
- ismerje föl a groteszk és az abszurd dráma jellemzőit, tudja értelmezni eszközeit,
- nézzen meg legalább egy kortárs magyar szerző drámájából készült színházi előadást, és vegyen részt a közös értelmezésében,
- törekedjen önismeretének, toleranciájának és problémaérzékenységének fejlesztésére,
- együttműködően vegyen részt csoportos improvizációkban, és tudja alkalmazni a drámai konvenciók különböző formáit.

Kimeneti követelmények

A tanuló:

- tudja alkalmazni a különböző drámai konvenciókat a csoportos improvizációkban,
- ismerje és ismerje fel a legfontosabb színházi műfajokat és stílusokat,
- legyen tájékozott a legfontosabb színházi és drámai fogalmak terén,
- szerepeljen maszkos improvizációban,
- vegyen részt legalább egy, a tanult mozgáselemekre épülő mozgásetűd létrehozásában.

Melléklet

Bíró Mária: A drámapedagógia tevékenységi formái az irodalom tanításában

Megjelent: Tanári Kincsestár – Irodalom, 2001. szeptember

1.2 Tevékenységi formák, azaz konvenciók

A továbbiakban a már említett konvenciókat ismertetjük. Ezek részletesebb leírását a *Drámapedagógiai olvasókönyvben* 1 találhatjuk meg.

Természetesen minden egyes tevékenységi formát – terjedelmi okok miatt – nem tudunk bemutatni, csupán azokat emeljük ki, melyek az irodalomórákon a legáltalánosabban hasznosíthatók. A magyarázatokból az is kiderül, hogy melyiket mikor, milyen célhoz választhatjuk.

A kontextus megteremtéséhez használható tevékenységi formák

Szerep a falon: nagy csomagolópapírra vagy táblára felrajzolunk egy emberi alakot – ezt előre készítsük el. A figura „testébe” írjuk belső tulajdonságait, a kontúron kívül pedig külső jellemzőit soroljuk fel. Jól alkalmazható egy szereplő jellemzéséhez.

jelmezöltés: a tanár által előkészített tárgyakból, jelmezekből válasszuk ki az adott figuránkhöz illőket; ellenőrizhetjük egy korszakról, kultúráról stb. meglévő tudásukat, erre építünk később,

tér meghatározás: a rendelkezésre álló bútorokkal jelöljük ki a játékunk helyszínét,

befejezetlen anyagok: a tanár által hozott levelek, cikkek, fotók, ruhák, naplók stb. segítségével bontsuk ki az adott szituációt. Személyről, helyszínről is információt kaphatunk, szereplők múltját, konfliktusok okát megismerhetjük.

napló, levél írása, térkép rajzolása: a csoport készíti el; helyszínről, szereplőről, kapcsolataikról vallanak, **állókép = szoborjáték:** a csoport tagjai egy jelenetet, helyzetet rögzítenek így, esetleg a többiek kérdéseket intézhetnek hozzájuk: Kik vagy mik ők? Mi történt velük? Miért?

Narratív tevékenységi formák

Ezek segítségével az epikus részeket dolgozhatjuk fel:

telefon- vagy rádióbeszélgetés: a csoport tagjai közül vállalják a beszélgetést, így új információkat kap a csoport, a beszélgetők gesztusok nélkül kommunikálnak egymással. A kapott információkat elemezzük, értékeljük,

szakértő szerep: a csoport tagjai valamilyen szakma képviselőiként jelennek meg (pl. régészek, orvosok), tárgyalnak, vitatkoznak, érvelnek, döntést hoznak. Olyan szakértői szerepbe kell helyezni őket, melyhez elegendő az előzetes tudásuk, vagy gondoskodnunk kell információkról, például újságról, könyvekről, filmekről, melyeket megismernek a játék során,

gyűlés, értekezlet: problémamegoldó, stratégiát kidolgozó játékelem: egy értekezlet résztvevői leszünk, elhangzanak információk, melyeket értékelünk, hozzászólunk, esetleg vitázunk.

interjú: a tanulók közül valaki a riporter, társa a megkérdezett, aki egy adott szerepben jelenik meg, róla kell minél többet megtudni.

az élet egy napja: állítsák össze a gyerekek egy szereplő, figura napirendjét, lehet hétköznapi vagy ünnepnap, ezt előre határozzuk meg – jellemét, szokásait, egy kor kultúráját, hagyományait ismerhetjük meg így,

forró szék: a csoport egy tagja vállalja, hogy leül egy székre a többiekkel szemben és szerepbe lépve válaszol a kérdéseikre: konfliktusok okát, kapcsolatai rendszerét, szokásait ismerjük meg ezzel a módszerrel.

„Költői jellegű” tevékenységi formák

A cselekmény mélyebb, elvontabb jelentéseit, értelmezési lehetőségeit keressük ezekkel a tevékenységi formákkal:

szertartás: pl. egy esküvő, ünnep eljátszása: ismerni kell a kor szokásait, a szereplő jellemét,

stílusváltás: ugyanazt a jelenetet megpróbáljuk eljátszani más stílusban, pl. tv-sorozatként, népmeseként. Azt figyeljük meg, hogyan változik viselkedésünk, beszédünk, a jelenet hangulata,

maszkok készítése: a megjelenítéshez szükségesek a jelmezek – jellemet, kort, kultúrát jelezhetünk velük, eltávolítjuk a játékos személyétől a történetet,

újrajátszás: elismételhetünk gondolatokat, jelenetsorokat: lassítjuk, elemezzük azokat, ok-okozati viszonyokat tárunk fel,

képalírás: rajzoljunk képet, plakátot, adjunk neki címet, Írjuk alá gondolatainkat tömörítve: Mi a legfontosabb? Mi a kulcsa a képnek?

fórumszínház: ha éppen egy szituációt játszanak a gyerekek, nem mindenki aktív, vannak figyelők is, akik leállíthatják a játékot, tanácsokat, ötleteket adhatnak a folytatásra, beléphetnek társuk helyett, ha úgy gondolják, hogy nem jó irányba haladnak az események, ha leült a játék – jó ötlettel új lendületet kaphat a cselekmény. Erős koncentrációt, együttműködést igényel, haladóbb csoportokkal alkalmazzuk.

Reflektív jellegű tevékenységi formák

Ezek a távolítás eszközei, utólag végiggondoljuk a történéseket:

a pillanat megjelölése: nevezzük meg azt a szituációt, mikor egy gondolat, érzés megfogható a szereplőben,

narráció: a csoport tagjai mozgással, rajzzal megjelenítenek egy cselekményt, érzést, gondolatot, a többiek vagy ők maguk történetet mondanak hozzá – ebből a szereplő gondolatait, érzéseit ismerhetjük meg, megértjük viselkedését,

mélyítés: dialógusokat találunk ki szereplők közt – tehát nem a szerző által megírtat adjuk elő! – jellemüket, kapcsolataikat magyarázhatjuk így,

tanúskodás: monológokat szerkesztünk, hallunk ugyanarról az eseményről, személyről, de több személytől, több szempontból – ki mit gondol valakiről, valamiről,

belső hang: egy tanuló szerepbe lépve elmondja, hogy mit csinált, miért tette stb. Valaki mögé áll, társa belső gondolatait mondja el vele párhuzamosan, tehát azt, amit szerinte a társa akkor valóban gondolhat, érezhet. Figyelniük kell egymásra, hogy egyszerre ne beszéljenek, mert úgy nem érthető.

gondolatkövetés: a cselekményt megállítjuk, az állóképet megszólaltatjuk, így az adott szereplő elmondhatja saját gondolatát, melyek nem biztos, hogy a cselekedeteivel egybeesnek.

VIZUÁLIS KULTÚRA

9–10. évfolyam

TANTERV

A gimnáziumi 9–12. évfolyam **Vizuális kultúra**, valamint a **Mozgóképkultúra és médiaismeret** tantárgyakhoz

Ajánlott időkeret:

- Vizuális kultúra a 9–10. évfolyamon évente 37 óra,
- Mozgóképkultúra és médiaismeret a 12. évfolyamon 37 óra
- az időkeret a *szabad sáv* terhére fakultáció és felkészítés (érettségi, felvételi) céljából *bővíthető*, projektekre, modulokra, kurzusokra és tanulmányi kirándulásokra is fordítható az iskolák elfogadott és közmegegyezően alapuló helyi tantervei szerint.

Vizuális kultúra 9–10. évfolyam

Tantárgyi célok és feladatok

A tantárgy részt vállal az **alapvető műveltségi javak** iskolai közvetítésében, aktív segítője az általánosan képző szakasznak, megalapozója a különböző szintű szakképzési formáknak. A tanterv az alapvető műveltségi javakon a tanulási képességeket, az elemi kultúrtechnikákat, a kulcskompetenciákat és a társadalomban elfogadott általános műveltség egymással összefüggő rendszerét érti. Az általános műveltség történelmileg változó tartalmú fogalom. Korunkra az euro-atlanti prioritás jellemző, de a térben és időben távoli kultúrák, mint alapok megismerése mellett az ipari társadalomban létesült új szellemi és művészeti központok bemutatása elkerülhetetlen, csakúgy, mint hagyományaink (népi és történelmi) tárgyalása. A különböző művészeti területeket érintő és más művészeti ágakkal összefüggésben lévő kiemelkedő művek és alkotók motivált bemutatása alapjául szolgálhat az általános képzést követő szakképzésnek és hosszú távú terepe lehet az önművelésnek.

Az **általános képzés** – később az önképzés hatékony elősegítője lehet a **helyi tartalom** felfedezése, megismerésén alapuló szeretete. Ennek kialakulásához vezetnek az olyan modulok, amelyek a helyismeret értékelvű feltárását támogatják kutató, feldolgozó módszerekkel a néphagyományokon át az adott település épített és gyűjtött, dokumentált kulturális javainak ünnepekhez, eseményekhez kötött feldolgozásával. A helyi tantervek megalkotásánál célszerű figyelemmel fordulni a társadalmi, vallási, nemzeti ünnep és évfordulók, kiemelkedő rendszeres kulturális események, helyi gyűjtemények értékei felé. Ez a gondolkodás támogatja a **kompetencia** kognitív felfogását, hiszen alkalmas arra, hogy a tudás elsajátítása természetes közegben, életszerű tapasztalatok útján történjen, vagyis e tekintetben a kompetencia az érvényes és hasznosan értéksülő tudás lehet.

Az újonnan belépő tevékenységi formák hangsúlyosan szerepelnek, de a hozzájuk vezető utat biztosító elméleti és gyakorlati alapformák nem veszíthetnek jelentőségükből (rajzolás – festés – mintázás, makett készítés, színdinamikai tervezés, tipográfiai gyakorlatok.) A tantervi modulok szolgálják a befogadói oldal fejlesztése mellett (empátia, korszerű ízlés, nyitottság) a továbbtanulást segítő kreatív feladatok megvalósulását is.

A képző- és iparművészet, a népművészet és a vizuális kommunikáció életkori és személyi motivációs hatása igen eltérő, nagy szükség van a tanári vezetés szakszerű és körültekintő alkalmazására – emellett a differenciálás is, mint fontos szempont jelentkezik. A tantárgy hangsúlyosan művészeti jellege miatt elősegíti a képi és képzeteken alapuló gondolkodás kifejlődését, értékközvetítő tulajdonságán keresztül hatékony jellemformáló és értékteremtő módon a korszerű célok eszköze is. A látvány értelmezése, jelentésének felismerése és megértése a kompetenciák alapját is jelenti. Segít a tanulónak felismerni a közlésben rejlő szándékot, amelyre befogadóként, sőt konstruktorként is képes választ adni. A fejlesztési

feladatok nagy csoportját alkotják a megismerő-, befogadó képességek, a kreativitás és az egyéniség épülését előmozdító önismeret, önértékelés, önszabályozás.

A vizuális kultúra átfogó értelmezése, hatékony és célirányos művelése a tantárgyi koncentráció érvényesülése mellett a gazdag képi világgal párosuló tantárgyak tanulását is hatékonyan támogatja: gyors és könnyebb eligazodást nyújt a grafikonok, diagramok, térképek, táblázatok és folyamatábrák, szerkezeti rajzok, működési sémajazok és más illusztrációk feldolgozásakor. A tantárgy hatékony támogatója a számítógépes prezentációnak is, amelynek esztétikumát biztosíthatja és az alkotótevékenység részévé avathatja a gépi kultúrát a kompozíciós készség, a színelméleti tudás a tipográfiai ízlés kreatív alkalmazásával.

A **spirális** elvének érvényesülését segítve célszerű felmérni a gimnáziumi tanulmányaikat megkezdők tudás és képesség szintjét, ami nagyobb beiskolázási területeken működő gimnáziumoknál a tapasztalatok szerint igen eltérő lehet. A helyi adottságok figyelembe vételével a térábrázolási szinteken és a művészetelméleti ismeretek terén a szabad sáv terhére felzárkóztató modult, vagy projektet is be lehet iktatni – különös tekintettel a határainkon túli iskolákból érkező tanulókra, illetve a helyi tantervekből adódóan a képzettségben fellelhető eltérésekre.

Fejlesztési feladatok, követelmények

A fejlesztési feladatok a tanulók képességeinek kibontakoztatása során kijelölik a kulcskompetenciák gimnáziumi szakaszra eső fejlesztését. Tartalmazzák a fejlesztés céljait szolgáló tanulói tevékenységi formákat, a különböző absztrakciós szinteknek megfelelő pedagógiai folyamatokat. A folyamatokat célszerű a helyi adottságokat és elvárásokat is tükröző modulokba szervezni a helyi tantervek elkészítésekor. A tanmenetkészítéskor ajánlott alapul venni a tanév rendjében meghirdetett szüneteket, hogy a modulok folyamatos megvalósítását hosszabb szünetek ne szakíthassák meg.

9. évfolyam

Időkeret: 9. tanév: 37 óra/év (1 óra/hét)

Megismerő-, befogadóképeségek

Motoros készségek / közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozásának képessége – motoros készségek

A gyakorlati tevékenységek folyamatában egyik célunk az érzéki tapasztalás és a környezettel való közvetlen kapcsolat fenntartása, amiben szerephez jut a különböző anyagok megismerése – tulajdonságaik feldolgozása, az érzékelés érzékenységeinek fejlesztése. Ebben a folyamatban tudatosítjuk az autonóm és a komplex művészeti formák különbözőségét és egymáshoz való viszonyát, a művészi produktum és a humánus közötti kapcsolatrendszer, lehetőségünk van a történelmi korszakváltások és a technika történeti fejlődésének a művészetekben megjelenő hatásainak érzékeltetésére. A reprodukciók bemutatásán túl e folyamatban lehetőség nyílik az öníró és átíró rajzeszközök specifikus működésének gyakorlására. A tanulók ezen eszközök többségét ismerik, de a későbbi tanulmányaikban alkalmazott eszközök egy részével most találkozhatnak (nádtoll, diópác, pitt, szén stb.). Az eszközök és a rajzi alapok (papír fajták) összhangjának megismertetése is célunk.

A festői eszköztár elméleti szintű ismertetése és gyakorlati kipróbálása egyaránt ajánlatos (időkeretek és száradás, tárolás problematikája, palettahasználat bemutatása, festő- alapok fajtái, stb.). A mintázás és a modellkészítés egymásra ható feladatokban erősítheti a motoros készségeket. A feladatokhoz alapanyagul választhatjuk a levegőn szilárduló pasztilit, a viaszt, az olcsóbb agyagot és a gipszforma öntést. Az ilyen feladatok tervezésénél gondolhatunk a csoportmunka személyiségfejlesztő előnyeire is.

A pasztikai gyakorlati modul témája lehet a természeti formák közül választott termés, gyümölcs, váz stb., a papír alapú pasztika a geometriai formák modellezésére ajánlott, de papírmásával sokrétű pasztikai és festői feladatot tervezhetünk. A pasztikai gondolatok feldolgozásakor az egyes művészettörténeti korszakokhoz kötődő feladatokat választhatunk, amelyek ebben az évfolyamban többnyire ábrázoló jellegűek, kapcsolódhatnak építészeti (tömeg-, arányrendek) és figurális térélmények megjelenítéséhez – modellezéséhez (pl. metopé, tondó, érme, maszk).

A sokszorosító grafikai eljárások gyakorlati bemutatásának lehetősége (az adott körülmények között) a legtöbb oktatási intézményben a linómetszet készítésére korlátozódik.

A technikailag bonyolultabb és balesetveszélyesebb grafikai eljárások elméleti ismertetése mellett fektessünk hangsúlyt a technikai újítások művészetben való asszimilálódásának felismertetésére is – különös tekintettel az újabb médiumokra is (pl. A fotográfiai alapú eljárások, számítógéppel programozott képfeldolgozás). A kéz intelligenciájának céltudatos fejlesztése a tapasztalatokkal erősített folyamatokban tartós, sokoldalúan konvertálható készséggé válhat.

Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás

Az átfogó cél a nagy mennyiségű képi információ és spontán vizuális hatások szelektív befogadása, magas színvonalú kritikus feldolgozása, az önálló véleményalkotás képességének megalapozása, fejlesztése. Ebben a folyamatban rámutathatunk a műalkotás burkolt, vagy direkt álláspont- befolyásoló szerepére, illetve ennek elkerülésére, amely gyakran a textualitás gyengítésével jár. A képzőművészet mellett a vizuális kommunikáció köznapi formái, valamint a tárgy- és környezetkultúra műveltség tartalmi képezik a megismerés alapját. Ennek a gondolatkörnek eszközeként választható az összehasonlító tárgyelemzés, amely a tanári vezetés mellett az irányított gyűjtőmunkán át a tanulói elemző munkanaplóig terjedhet, feldolgozva és értelmezve a különböző kultúrák azonos tevékenységekhez kötött tárgyait (erre alkalmas a gyűrű, a váza, a szék, illetve általános humán tartalmakat feldolgozó művek: szeretet, gyász, születés, stb.).

Lehetőségeink szerint adjunk módot az önálló témakutatásra és segítsük azt a helyi jelleggel összefüggésbe hozni, mert ez a legitimáció eszköze is (pl. a helytörténeti gyűjtemények megismerése). Ebben az évfolyamban lehet legkézenfekvőbbben összefüggéseket találni az Európán kívüli kultúrákkal, ezért a témaválasztás ebben az irányban kiteljesedhet. Kifejezetten hasznos, ha az ismeretszerzés iránya kiterjed más művészeti területekre is – az említett humán tartalmak megjelenését érintve párhuzamokat találunk az irodalmi, a zenei, a színház- és filmművészeti alkotásokban. Az eltérő kultúrák hiedelemvilágának (mitológiák) felvázolásával a globális emberi jellemzőkre is rávilágíthatunk. A nagyságrend miatt célszerű a projekt rendszerben tervezett feldolgozás.

Kommunikációs képességek

A fejlesztés célja a művészi és a köznapi vizuális közlések értelmezésének segítése. Jól megválasztott és tervezett mérés útján célszerű feltérképezni a kifejezőképesség szintjét. A mérésre épülő feladatokkal igyekezzünk árnyaltabbá fejleszteni a tanulók vizuális nyelvét, fektessünk hangsúlyt az alapelemek (pont, vonal, folt, forma, tónus, szín, forma, textúra, faktúra, arány, irány, méret stb.) tudatos alkalmazására, tanári vezetéssel segítsünk az alapelemek variábilis megválasztásában.

A spirálitás elvének szem előtt tartásával válaszuk ki az alapvető térábrázolási módok közül a többi fejlesztési szempontokhoz is igazodót (modul-kompatibilis), ami alkalmas az egyszerű felirattal való kiegészítésre is. A köznapi példák gyűjtése média-figyeléssel önálló munkaként megoldható, míg a felirat elkészíthető az iskolákban biztosított „szabad gépidő „ alatt tanári vezetéssel, vagy otthon is. A kommunikációs képességek fejlesztése nem önálló modul kérdése, hanem a többi fejlesztési területen felbukkanó, a kínálózkodó lehetőségek felismerésének talaján szerveződő pedagógiai szándék és gyakorlat.

A művészettörténethez való kapcsolódás mellett az életkori sajátosságokra is építhetünk a tipográfiai lehetőségek vizuális alapelemekkel való összekötésével (pl. saját név írása – betűcsalád választás, szín, stílus, kitöltés textúrája, archaizáló, avagy középkori jelleg stb.), amikor teszt, illetve otthoni gyakorlati feladatmegoldás eszköze lehet a számítógép (szükség esetén a csoportmunka is ajánlott).

Kreativitás

Alkotóképességek

Nevelési területünk kiemelkedően fontos feladata a kreativitás gyakorlatának megteremtése, a helyzetértékelésen alapuló fejlesztése. A motivációk tudatos alkalmazása élményt nyújtó hatássá erősödve pozitív visszajelzést eredményezve a kulcskompetenciák fejlesztésében hatékony szereppel bír. Hosszabb távon az alkotó magatartástípus kialakításában döntő szerepet játszva a befogadói oldal erősítését is elősegíti (mélyebb átélés, megértés). A vizuális alkotó tevékenység széleskörű kibontakozásához a képességek fejlesztésén át vezető úton a lehetőségek (időkeret, munkakeretek, eszköz-ellátottság stb.) korosztályonként más-más műfajok és technikák hangsúlyos előtérbe kerülését mutatják.

Ebben az évfolyamban az általános és az egyedi képességek megismerését elősegíthetjük a sokoldalú technikai próbákkal, amik alapján a tanulói irányultságok feltérképezhetők. Az egyszerű tárgyak tervezése (modulokhoz igazodóan) lehetőséget ad a célszerűség és az esztétikai szempontok érvényesítésére. Ez a tanári vezetés segítségével a korrekt módon leírt feladat a racionalitás és a művészi megfogalmazás találkozását hozhatja létre, döntéshelyzetek sorát indukálva alkotó folyamatot nyit meg. A folyamat során a döntéshelyzetekből adódóan az új és újabb anyagokkal való próbálkozás eljuthat az ösztönös választástól a tudatos anyag és eszközválasztás szintjére. A választás az alkalmazott technikákra is kihat, aminek eredménye az esztétikai minőség fejlődése.

Problémamegoldó képesség

A spirális miatt a feladatok többsége ebben az évfolyamban nem előzmény nélküli, ezért a meglévő rutinkra is építünk, a meglévő készségek működésére is alapozunk, amikor a problémát felvetjük. A projekt ismertetése adjon lehetőséget a tanulónak az újrafogalmazásra, a más irányú megközelítésre – biztosítsunk alternatívát. Kérjük a tanulótól az „eredeti” ötlet(ek) artikulált ismertetését (visszacsatolás a kommunikációs fejlesztéshez), az ismertetett ötlet tesztelését és a tervezett megvalósítás módját, az esetleges zsákutcák elemzését.

A helyes folyamatok és módszerek rögzíthetők munkanaplókban is, de a projekt vezetőjének beszámolója is elfogadható, amennyiben a felvetett probléma csoportos megoldást igényel. A tervezésnél a projekt jellegét az adottságok, körülmények erősen befolyásolják. A vizuális nevelés projektjei tág lehetőséget biztosítanak a legtöbb tantárgy vizuális igényeinek befogadására, amely igények általában az eredeti ötlet szintjén jelentkeznek, ezért ezt a helyzetet célszerű lehetőséggént elfogadni és a tantárgyi koncentráció, valamint az oktató-nevelő munka közös céljaként értelmezni.

Önismeret, önértékelés, önszabályozás

A vizuális nevelés gyakorlati feladatai minden alkalommal – a kitűzött céloktól függetlenül is – önértékelésre készítetik a tanulókat. Ez kialakíthatja az önismeretet, elindítója lehet az önszabályozás folyamatának. A motiváltság az érzelmi gazdagodás alapjául szolgálva segíti az empátikus képesség, az intuíció fejlesztését. A vizuális kultúra segít a belső igényesség, az önálló ízlés kialakításában, amely az önreflexiótól a céltudatos önszabályozásig ível. Ebben segít a saját és mások munkájának értékelvű elemzése és minőségének meghatározása. Képes felismerni a tevékenysége során keletkezett rossz és jó döntéseket, elemzi az okokat, a személyes preferenciákat vállalja.

Ajánlott művek, tantárgyi segédletek

A feladatok, modulok, projektek sokrétű és központilag elő nem írható (különösen a helyi tartalom miatt) szemléltetést tesznek lehetővé, amely során a hagyományos albumoknak, reprodukcióknak helyük lehet csakúgy, mint a diaszoroknak, térképeknek, videó felvételeknek és az újabb termékeknek (CD). A szemléltetésekor helye van a tanár által készített felvételeknek, projekt jellegű összeállításoknak is. A korszerű, sokrétű szemléltetés elősegítője az Internet, valamint a megvásárolható digitális kiadványok (Tolnai Lexikon, Malonyai: A magyar nép művészete, KFKI-Képtár, Studiolo, stb.).

Tételesen ajánlott művek (amelyek az alapvizsgán, az emelt szintű érettségien és az esetleges felvételi elbeszélgetéseken, vizsgákon szóba kerülhetnek) a teljesség igénye nélkül:

Építészet: Stonehenge, Kheopsz piramis, Abu Szimbel, Karnak és Luxor templomai, Istar-kapu, zikkurat, prekolumbián építmények, Angkor, egyiptomi-, görög-, római oszloprendek, Akropolisz, Parthenon, Delphoi – körtemplom, színház, Colosseum, Pantheon, vízvezeték (Pont du Garde – Nimes), római diadalív, Traianus oszlopa, Misztérium-villa Pompeiből, Hagia Sophia székesegyház, dómok: Pisa, Worms és Speyer, templomok: Ják, Lébény, Zsámbék, Pécs, a visegrádi Salamon torony, gótikus dómok: Notre-Dame és Saint-Chapelle, Reims, Canterbury, Siena, Firenze, Milano, Mont Saint Michelle, Stephans Kirche, budai lakóházak, soproni ülfülkék, várak és paloták: Palazzo Vecchio, Doge-palota, Ca d'Oro, Diósgyőr, Kőszeg, Nagyvázsony, Vajdahunyad, Visegrád, a római Szent Péter templom, Pitti palota, Borromini: San Carlo, Versailles-i kastély, a bécsi schönbrunni kastély, a Belvedere, a drezdai Zwinger, a szentpétervári Téli palota, a fertődi Eszterházy kastély, a keszthelyi Festetics kastély.

Szobrászat: willendorfi Vénusz, Kefren fáraó, Nofretete portréja, Írnok, Falusi bíró, Haldokló nőstényoroszlán, Lamassu, angkori Buddha, táncoló Siva, Knosszoszi kígyóistennő, Myron: Diszkoszvető, Polykleitosz: Dárdavívő, Praxitelész: Knidoszi Aphrodité, Ageszandrosz–Polüdorosz–Athenodorosz:

Laokoón csoport, Miloi Vénusz, Ökölvívó, Birkózók, Szamothrakéi Niké, etruszk szarkofág, J. Caesar portréja, Marcus Aurélius lovasszobra, a jáki kapubéllet, Szent László-herma, Szlatvini madonna, Kolozsvári testvérek: Sárkányölő Szent György, Toporci madonna, T.Riemenschneider oltára, Donatello: Gattamelata, Ghiberti: Porta del paradiso, Michelangelo: Mózes, Dávid, Pieta, Verrochio: Colleoni, Bernini: Szent Teréz extázisa, Dávid, Falconet: I. Péter cár.

Festészet, díszítőfestés és muráliák: barlang festés: Altamira, Lascaux, Fáraó vadászon, Halastó, mázas téglák: asszír harcosok, kínai tusfestmény, antaiosz kráter, Exekiasz: feketealakos amfora, falfestmények: Pompei, Herculaneum, római katakombák, Ravenna: San Apollinare in Classe mozaikjai, M.S. mester passiója, a kassai Mária oltár, Giotto: assisi Szt Ferenc életéből vett jelenetek, Berry herceg hóraskönyvének lapjai, H.Bosch: Gyönyörök kertje, Eyck: Önarckép vörös turbánnal, P.Brueghel: Bábel tornya, Dürer önarcképei, H.Holbein: VIII. Henrik, Giovanni Bellini: Leonardo Loredan doge, Giorgione: Alvó Vénusz, Raffaello: Athéni iskola, Botticelli: Tavasz, Vénusz születése, Michelangelo: Sixtus kápolna freskói, Leonardo: Utolsó vacsora, Mona Lisa, Szent Anna harmadmagával, Mantegna: Krisztus siratása, Szent Sebestyén, Tiziano: Urbinoi Vénusz, Noli me tangere!, Caravaggio: Krisztus megkorbácsolása, Vermeer: A festőművészet, Greco: Szentháromság, Orgaz gróf temetése, Rembrandt: A lövészegylet kivonulása, Tulp doktor anatómiája, Önarckép Saskiával, Rubens: Leuküpposz lányainak elrablása, Amazonok harca, Medici Katalin, Velazquez: A vízárús, Breda átadása, Az udvarhölgyek, Chardin: A mosogató lány, Csenedélet felfüggesztett pulykával, Watteau: kirándulás Chitera szigetére, Boucher: Szőke odaliszk.

Grafika: Leonardo: vázlatok az Anghiari csata c. képhez, Dürer: Az apokalipszis lovasai, Mária élete sorozat, Rézmetszet passió, Melancholia, Nagy gyepreszlet, A nyúl, H. Holbein: Haláltánc sorozat, H. Baldung Grien: Allegória, Rembrandt: Százforintos lap, W. Hogarth: Az aranyifjú útja.

Iparművészet, díszítőművészet: szelevényi agyagedény, őskori bronz fibula, csizma formájú ivóedény, bikafejes hárfá Urból, egyiptomi gyűrű, krétai serleg, római gemma, aquamanile, Limoges-i rekeszszománc, bayeux-i kárpit, miniatúrák és iniciálék, ereklye tartók, ivó kürtök, miseruhák, üvegablakok, credenzone, reneszánsz intarzia, Corvinák, Cellini: Sótartó, Dürer: Alma formájú kehely, a commode, a panneau, a francia gobelin, Versailles díszkútjai.

Összehasonlító elemzéshez, kitekintéshez példa jelleggel ajánlott:

Művészportrék – az önarckép: Dürer, Brueghel, Leonardo, Caravaggio, Rembrandt, Rubens, Chardin önportréi, Van Gogh: Önarckép mint japán szerzetes, Rippl: Önarckép, továbbá: Monet: Rouen-i katedrális, Vang Mien: Cseresznyevirág, Fényes A.: Mákoskalács, Rubljov: Szentháromság, Manet: Olimpia, Picasso: Női arckép Cranach nyomán, Klee: Mese, Gulácsy: Nakonxipán, Vasarely: Zebrák, Izsó Miklós: Táncoló paraszt, Székely: Egri nők, Mallioli: A láncravert cselekvés, Boccioni: Lépő figura, Duchamp: A lépcsőn lejövő akt, a Bauhaus épülete Dessauban, Nervi: Római sportcsarnok, Berény R.: Gordonkázó, Borsos M.: Rügy, Breitling karóra, Barcsay: Szentendrei mozaik, Zichy: Madách-illusztrációk, Kass János: Madách-illusztrációk és továbbiak, a helyi tartalmak szerint összeállított sorozatok.

További javaslatok, példa jelleggel az egyes modulokhoz, projektekhez (a tantárgyi koncentráció jegyében)

– **LP, ill. CD:** Hungaroton: Világlíra (Szappho, Theokritos, Ovidius, Vergilius, a Kürenbergi, Dzsadéva, Villon, Shakespeare, Kavafisz, Po Csü Ji, stb.), Gregorian Chants, Vivaldi, Donizetti, Bach, Mozart, World Music: South America, Ravi Shankar, stb.,

– **látogatás** a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeumban, a Szépművészeti Múzeumban (egyiptomi és görög anyag, középkori oltárok, reneszánsz és barokk kiállítás, grafikai gyűjtemény), a Magyar Nemzeti Galériában (gótikus oltárok, érme gyűjtemény), az Iparművészeti Múzeumban, a helyi múzeumokban és kiállító termekben,

– **könyv,** album: R. Graves: Mítoszok könyve, Auger: Kegyetlenség és civilizáció, P. Francastel: Művészet és társadalom, Gombrich: A művészet története, Gombrich: Művészet és illúzió, Ovidius: Metamorphoses, Domanovszky: Korok ruhái, Michelangelo szonettek, H. Mode: Nő az indiai művészetben, I. Siebert: Nő az ókori Keleten, B. Prus: A fáraó, Marosi: A románkori művészete, K. Follet: A katedrális, M. Druon: Elátkozott királyok, H. Szienkievic: Keresztes lovagok, Holbach: Szentek képtára, Huizinga: A középkor alkonya, Kós Károly: Erdély népi építészete, Kós K.: Varjúnemzetség, Kocsi–Csomor: Ko-rondi székely fazekasság, Kocsi–Csomor: Festett bútorok a Székelyföldön, Rácz: A finnugor népek művészete, Pogány F.: A szép emberi környezet, stb.

– **film, videó:** A fáraó, A gladiátor, Ben Hur, Harc Rómáért, A rózsza neve, Warlord, Szent Johanna, Hamlet, Andrej Rubljov, Napfivér, Holdnővér, Keresztesek, Jégmezők lovagja, Rómeó és Júlia, Rembrandt, Goya, stb. – részletek, snittek. A megnevezett filmek részletein kívül a tanári videó-gyűjtemények használata is ajánlott.

Az értékelési eljárások (ajánlás):

A hagyományos, motorikus alapokon szervezett feladatoknál a megszokott kritériumok figyelembe vételével történik a bírálat – az értékelés (ismeretek alkalmazása, eszközök megfelelő megválasztása és működtetése, kompozíció esztétikai tartalmai, önálló probléma megoldó attitűd stb.). Javasoljuk a tanulói munkák év végéig történő tanulónkénti gyűjtését (pl. mappákban), így az önellenőrzésen kívül a fenntartó és a szülő egyaránt bármikor információt kaphat, kérésére dokumentálható a tanulói fejlődés menete.

Az elméleti ismeretek megléte, fejlődése mérhető szerkesztett tesztlapokkal és írásbeli számonkérés útján is. A számítógépek használatával térgeometria, esszé, feleletválasztó, kiegészítő és sok más egyéb – akár műalkotásokkal illusztrált teszt is alkalmazható (az értékelés után a tesztek szintén a gyűjtőmappába kerülhetnek). A tantestületi konszenzus alapján megállapított ponthatárok átvételét javasoljuk, ami általában 51%-os pontérték az elégséges szinthez.

A modulok, projektek, jellegük szerint csoportmunkára is lehetőséget adhatnak, ez esetben a csoport tagjai azonos érdemjegyet kaphatnak. A tanév során célszerű az elméleti tudásszint mérését periodikusan és változatos módszerekkel elvégezni. (A tanulók is igénylik a beszámoltatást, tudásuk ellenőrzését – fordítsunk gondot a változatossággal is motivált mérésnek, tudatosítsuk magunk és tanulóink felé a kulcskompetenciák kialakításának helyzetét – állapítsuk meg ez alapján további teendőinket.)

A továbbhaladás feltételei:

A tanév során előtérbe került vizuális nyelvi alapelemek ismerete, azok célirányos megválasztása és alkalmazása. A tanult ábrázolási módok (sík, tér) helyes alkalmazása.

A színelméleti alapok alkalmazása a szín dinamikai tervezésekkor.

A térkitöltés esztétikus megválasztása, a kompozíciós ismeretek készség szintű alkalmazása.

Összefüggések és folyamatok elemzése és megjelenítése az ábrázoló feladatok, valamint a projekt feladatok során.

A képzőművészeti technikák felismerése a bemutatott illusztrációkon. A nagy művészettörténeti korszakok sorrendiségének ismerete, beleértve a kiemelkedő alkotókat és főbb műveiket. A tanuló legyen jártas a tanult és alkalmazott művészeti technikákban. Legyen képes a köznap vizuális kifejezőmódok (grafikonok, térképek, piktogramok) értelmezésére, használatára.

10. évfolyam

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Megismerő-, befogadóképességek

Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozásának képessége – motoros készségek

Az építészeti és természeti térélmények megfogalmazása a tanult ábrázolási módokon, illetve a választás verbális indokolásának képessége, amely terv és munkanapló készítésével kiegészülhet. A térélmény lehet belső- és külső térre koncentrált, a helyi adottságok szerint. A manuális készségek fejlesztése mellett a térábrázolási konvenciók elmélyítése is indokolt. A műalkotások célirányos megválasztásával a korstílusok rendszerében is segíthetjük az eligazodást.

Vizuális eszközökkel a tapasztalatok kialakulását elindítjuk, motoros tevékenységekkel erősítjük. A makett mellett a montázs technika segítségével az ember és a tér (épített és természeti) történeti viszonyainak áttekintésének eszközeként a nagyobb összefüggések, koncepciók ismertetése is megtörténik – városépítési hagyományok (pl. sumér, gótikus, kínai, arab, barokk, klasszicista, modern amerikai és európai stb.), elképzelések (Leonardo, Filarete, stb.). A megismerő folyamat kiterjedhet a helyi tartalmakra is. A műalkotások elemzése a projektek és a modulok része, az élmények kiváltója. A motiváció keretében

a motoros tevékenységek bevezetője is lehet a nevelési célokhoz kapcsolódó művek elemzése. A készségfejlesztés során új technikák bevezetése is megtörténik. A fotográfia megkerülhetetlen eszköz, a technikai alapjai mellett műfaji fejlődését is bemutatva kezdeményezzük dokumentatív és alkotó célú alkalmazását. Az egyéni érzékenység, motiváltság, családi és intézményi háttér eltérő volta miatt egységes követelmények itt nem állíthatók. Ugyanakkor a tanári vezetés, a felkészültség és a probléma kezelő képesség eredményt hozhat. A technikai alapú képkészítés kitekintést enged a grafikai kultúra hagyományosnak nevezett módjai és a mai sokszorosító eljárások világába. Önálló feldolgozásra, otthoni gyűjtőmunkára és grafikai továbbgondolásra a képi világ szegmensei közül a futtatott projektekhez kapcsolható tervezői tevékenység fontos terület. Ennek során a műelemző képesség erősíthető – a számítógépes (Corel, Photoshop stb.) rajzok új világot nyitnak meg a műelemzés gyakorlatában, továbbá a tervező folyamatba nagyobb eredményességgel alkalmazható a tipográfiai elképzelések variábilis bemutatására. Az elektronikus képalkotásban egyre nagyobb mértékben jelentkezik a saját munkák feldolgozásának igénye (helyi események, ünnepek, utazások képei). Egyes számítógépes eszközök, illetve kiegészítők (rajzoló programok, scanner, nyomtatók, web kamera stb.) már most is sok tanuló otthonában használati tárgyként értelmezettek. A kollégiumok és az iskolák segítsék azokat a tanulókat, akiknél ez még nem meglévő feltétel.

Ismeretszerzési képességek – tanulási készségek – térbeli tájékozódás

A spontán vizuális hatásoknak jobban kitett korosztály szelekciós képességének fejlesztése, a kritikai érzék stabil értékrenden alapulva a személyiség fejlődésének fontos momentuma. A műalkotások bemutatásával, elemzésével közelebb jutunk e célhoz. A képzőművészeti minták döntően a kronológiai rendszer alapos ismeretén és az egyes témákhoz kapcsolhatóan jelennek meg tematikus célzattal. Az alapvizsga követelményrendszerét teljesítő módon biztosítani szükséges a vizsgára és a továbbhaladásra való esélyt is. A műelemzések során elősegíthetjük a térben és időben való tájékozást, rámutathatunk a párhuzamokra, kiemelhetjük a nagy művészeti trendekben is felfedezhető spirálitást. (pl. antik kultúrák – reneszánsz – klasszicizáló törekvések, vagy expresszív hatásokra építő kompozíciók: Greco, Rubens, Van Gogh, Kokoschka, Munch és mások.)

A kiemelkedő művészek és főműveik bemutatásakor térjünk ki a kifejezőeszközök felismerésére is, keressünk kapcsolatot az európai és a távoli kultúrák között. Összefüggések az alapvető humán tartalmakban, eltérések a kifejezési eszközökben egyaránt kimutathatóak. A kultúrtörténeti összefüggések tárgyalása nem nélkülözheti a globális szemlélet kialakítását. A térbeli tájékozódás kiterjed a földrajzi távolságok csökkenésével (pl. amerikai kontinens) és a gazdasági-technikai fejlődéssel leírható új területekre, a későbbi központokra. Az Európát érintő hatások közül érdemes a klasszicista célrendszerből kiemelni az akadémia és a múzeum műtárgy gyűjtés eszmeiségét, hatását a mai környezet és műemlékvédelemre. A helyi tartalmak tantervbe építésének itt nagy szerepe lehet. Eszköze a témakutatás, önálló és dokumentált feldolgozással, igénybe véve a hagyományos lehetőségeket (könyvtár, gyűjtemények, műterem látogatás) és a mai eszközrendszert (számítógép, hang és képfelvételek), részeként a párhuzamkeresésnek más művészeti ágakkal: zene, tánc, irodalom, dráma.

A modulok felépítésekor ügyeljünk az általánosan elfogadott szakkifejezések (építészeti, festészeti, grafikai, tipográfiai, fotográfiai) helyes alkalmazására és tudatos használatára a tanulói beszámolóban. Az oktatási folyamatokban és a beszámoláskor alkalmazhatók a vizuális kommunikáció eszköztárából mindazok az elemek, amelyek az elmélyítést támogatják, illetve segíthetik a feladatlapok, tanulói írásos összefoglalók esztétikus, korszerű megjelenését. A folyamat végére jussunk el a nem ábrázoló képzőművészeti törekvések elemzéséig, az új művészeti központok (Bauhaus, Chicago – New Bauhaus) ismeretéig, valamint alakítsunk ki érdeklődést a kortárs hazai művészetek irányában (organikus építészet, poszt modern, szentendrei iskola stb.) A tárgy- és környezetkultúra műveltségtartalmainak az ipari forradalomtól napjainkig való felismertetése minden szakaszban lehetséges, illetve a párhuzamok és a spirálitás itt is kimutatható – elemzéssel igazolható. (A kosztümtörténet e téren eszköze lehet az áttekintő ismétlésnek, a ciklikus fejlődésnek, az adott társadalmak és az ember viszonyának felismerésében. Következésképp a korstílusok rendjének, az időben és térben való tájékozódásnak, a több szálon összekapcsolódó ismeretek rendszerbe állásának elősegítője.)

Kommunikációs képességek

A technikai képalkotó médiumok egyszerűbb és összetettebb (alkalmazói szintű) megismerése mellett gyakorlati feladatokkal adjunk lehetőséget az egyéni képességek kibontakozására. Célszerű feldolgozni a tömegkommunikációs formákat, azokat történetiségükben is bemutatjuk (pl. Goya, Daumier, H. T.

Lautrec, Mucha stb.). A fotóműfajok megismerésekor az objektivitás és a szubjektív képalkotás kérdése előtérbe helyezendő. A látás-láttatás folyamatának eszközrendszerét is megismerjük, felismerjük – értékrendbe állítjuk. A képi kommunikációs eszközök és a szövegek egymásra hatásának vizsgálatával a köznap vizuális kommunikáció eszközeit és céljait kutatjuk. A helyi tartalmak itt is megjelenhetnek (rendezvény – plakát, meghívó), önálló és csoportos feladatként adhatók és mérhetők. Ugyanakkor fel kell ismernünk a technikában rejlő lehetőségek mellett korlátjainkat is. (A képi- és szövegfeldolgozókkal tervezett kommunikációs célú lapok a hagyományos rajzi eszközökkel egy tanórán nem készülnek el, a számítógépes tervezés csak kiscsoportos keretek között segíthető hatékonyan.) Tantestületi konszenzussal a projekt rendszerben, vagy kurzusokban célszerű gondolkodni.

Kreativitás

Alkotóképességek

A különböző esztétikai minőségek tudatos alkalmazása történhet képi és plasztikai megjelenítésben. Ennek a törekvésnek a montázs-technika, a fotó és a számítógépes képfeldolgozás jó eszköze lehet, de a hagyományos képzőművészeti technikák is szerepet kaphatnak a gesztusok, vagy kifejezési célok megjelenítésére (tusöntés, all over alkotás, plasztikai felületek – formák, rusztikus és finom faktúrák stb.). A kompozíciós ismeretek, a technikai próbák és a színelméleti alapok talaján kijelölhetünk emocionális elemeket, amelyek kifejezését önálló alkotóképesség függvényében képi, vagy plasztikai megoldásban kérjük. A síkban és a térben való megoldás egyaránt értékes lehet, az eltérő diszpozíciók miatt a tanulói választás kíváncsi. A mérés e területen az elvárható tanári objektivitás mellett nagyfokú empátiát is feltételez. Az értékelés legyen figyelemmel a tanulói személyiségjegyek megjelenésére a munkákban, járjon orientációs hatással is (záróvizsga, pályaorientáció).

Problémamegoldó képesség

Az ipari formatervezés a mindennapok részeként tárgykultúránk legáltalánosabb részévé vált, ezért elemző feldolgozása indokolt. A módszer a gyűjtőmunkán alapuló bemutatás és elemző ankét is lehet, de a modulokhoz kapcsolódó tervező – modellező tevékenység is ajánlott. Érdekes összehasonlító módszert választani, korokon és területeken átívelő példák elemzésével. (pl. a szék, az íróeszköz, a kalap, stb.) Hasonlóan fontos a megismerésen túl az önálló alkotóképesség felszínre kerülése is, amit olyan feladattal indukálhatunk, amelyben a pontosan körülírt célt nem a szokványos anyagokkal, eszközökkel közelítjük meg, hozunk létre új produktumot. Jó, ha a tanulói irányultságnak is teret engedve szabadon megválasztható tervezést is támogatunk (pl. hangszer, ruházati darabok, járművek, cd borítók stb.). A folyamat célszerűen az eredeti gondolat megfogalmazásával, kritikájával és a végrehajtás megtervezésével kísért, nem kis teret adva a kommunikációs attitűdnek. A projekt rendszerű lebonyolítás a dokumentálásnak, az elemzésnek és az értékelésnek lehetőséget biztosít. Helyi tartalmak feldolgozásához kurzusokban is lehet gondolkodni, erősíthetjük a kooperációs képességeket.

Önismeret, önértékelés, önszabályozás

A személyiségfejlesztő hatású feladatok a továbbhaladás lehetséges útjait a tanuló számára elérhető közelségbe hozzák. A személyes preferenciák megléte, azok felismerése segítheti a döntések meghozatalát. Az önértékelés a vonzónak ítélt sémák elfogadásával párosul, egyben a környezet felé is sugároz egyfajta képet. Az önreflexió fejlesztése összetett feladat, ebben az életkori szakaszban korántsem várhatunk el döntő eredményt, legfeljebb segítői lehetünk a pozitív folyamatoknak.

Segítsük a fejlett elemző készség kialakulását, hogy az önértékeléssel és mások eredményeinek korrekt elemzésével érvényes megállapításokra juthasson a tanuló. E terület fejlesztésével az alapképességi vizsga, a továbbhaladás és a pályaorientáció kérdésének eldöntéséhez is támpontokat adunk.

Ajánlott művek, tantárgyi segédletek

A feladatok, modulok, projektek sokrétűek (különösen a helyi tartalom miatt) különféle szemléltetést tesznek lehetővé: hagyományos albumok, reprodukciók, diások, térképek, videó felvételek és az újabb termékek (CD, DVD). A szemléltetéskor kiemelt helye van a tanár által készített felvételeknek, projekt jellegű összeállításoknak, de befogadható a tanulói szemléltető eszköz is (pl. internetről letöltött képzőművészeti anyag). A korszerű, sokrétű szemléltetés elősegítője az Internet, valamint a megvásárolható

digitális kiadványok projektorral, vagy DVD-játszóval vetítése (Tolnai Lexikon, Malonyai: A magyar nép művészete, A nagybányai festők, KFKI-Képtár, Studiolo, stb.)

Tételesen ajánlott művek (amelyek az alapvizsgán, az emelt szintű érettségien és az esetleges felvételi elbeszélgetéseken, vizsgákon szóba kerülhetnek)a teljesség igénye nélkül:

Építészet: Vignon: Madelein-templom (Párizs), Soufflot: Pantheon (Párizs), Pollack: a Nemzeti Múzeum (Budapest), Barry: Parlament (London), Lechner: Postatakarékpénztár épülete, W. Gropius: A Bauhaus épülete, Le Courbusier: Villa Savoye, Ronchamp-i kápolna, F. L. Wright: Vízesés-ház.

Szobrászat: Canova: Mária Krisztína síremléke, Ferenczy: Pásztorlányka, Kölcsey, Izsó M.: Táncoló paraszt, Rude: a párizsi diadalív plasztikái, C. Meunier: Kikötői munkás, Degas: A kis táncosnő, Rodin: A Calais-i polgárok, A gondolkodó, Malliol: Torzó, Pátzay: Kenyérszegő, H. Arp: Ptolemaiosz, Brancusi: A madár, H. Matisse: Ülő akt, Boccioni: Lépő figura, Tatlin: A III. Internacionálé emlékműve, Giacometti: Száron ülő fej, H. Moore: Király és királynő, Calder: Mobil, Hanson: Nő bevásárlókocsival, Borsos Miklós: A rügy.

Festészet, grafika: Delacroix: A Szabadság vezeti a népet, Villámlástól megrettent ló, Wagner: Dugovics Titusz, Goya: A köszörűs, Ha az értelem szunnyad, David: Marat halála, Markó K.: Visegrád, Friedrich: Kréta sziklák, Corot: Emlék, Courbet: Allegória, Munkácsy: Honfoglalás, Tépécsinálók, Ecce Homo, Szinyei Merse Pál: Majális, Rjepin: Hajóvontatók a Volgán, Daumier: Mosónő, Degas: Abszint, Cézanne: Kártyázók, Gauguin: Never more, Őnarckép sárga Krisztussal, Van Gogh: V. G. szobája Arles-ban, Éjszakai kávéház, Kalapos őnarckép, Napraforgók, E. Manet: Reggeli a szabadban, Olympia, A Folies-Bergére bárja, C. Monet: Napfelkelte, A roueni székesegyház- sorozat, Tavorózsák, Pissarro: Vörös tetők, Renoir: A hinta, Seurat: Grand Jatte, H. T. Lautrec: Aristide Bruant, H. Matisse: Portré, E. Munch: A sikoly, H. Arp: Végtelen amfora, Picasso: Guernica, Avignoni kisasszonyok, Dali: A polgárháború előérzete, Mae West arcképe..., Malevics: Fekete négyzet fehér alapon, Derkovits Gy.: Dózsa sorozat, Kandinszkij: Absztrakt akvarell, Klee: Szindbád, Mondrian: Fák – sorozat, Broadway boogie-woogie, Pollock: Levendula köd, Warhol: Marilyn, Chagall: Én és a falu, E. Nolde: Próféta, Vasarely: Vonal, Bracque: Gitáros, Léger: Kompozíció, Kondor Béla: Darázskirály, Kassák L.: A Ma címlapja.

Iparművészet, tárgykultúra: tájkert, empire-szék, Róth Miksa üveglakai, Tiffany – díszüveg, Lalique-ékszer, Thonet-székek, Ford T modell, Sony walkman.

Összehasonlító elemzéshez, kitekintéshez példa jelleggel ajánlott tematika:

A Malonyay lexikonokból készült CD a magyarországi historizmus tárgyalásakor hasznosítható háttéranyagként, különösen a népi építészeti emlékekről készült akvarellek.

A kritikai realizmus az impresszionistákat is megéri (pl. Degas, Lautrec, Rodin.)

A szürrealizmus bevezethető a vallási misztikum bemutatásával is, egészen a gótikáig visszanyúlhatunk kultúrtörténetünkben – de kereshetünk párhuzamokat az ókori civilizációknál (pl. asszír démonok, szörnyek), és a más földrészek kultúráiban is (tollas kígyó).

Érdekes lehet a profán tartalmak szürreális feldolgozásának kutatása is (Arcimboldo – Dali). Szempont lehet a művész társadalmi helyzetének áttekintése is: kiemelt szerep – Leonardo, Bernini, Velazquez (uralkodó körök kedvence), megbecsült polgár – Dürer, Rembrandt, Hals, David (jól-rosszul megfizetik munkáit), deviáns alkat, csodabogár – H. T. Lautrec, Van Gogh, Gauguin, Cézanne (művészetüket az utókor értékeli).

További javaslatok, példa jelleggel az egyes modulokhoz, projektekhez (a tantárgyi koncentráció jegyében)

– **Könyvek, albumok:** P. Chaunu: A klasszikus Európa, Lyka: Kis könyv a művészetről, Budapest anno, Zádor: Klasszicizmus és romantika, Hajnóczi: Andrea Palladio, H. Read: A modern festészet, A modern szobrászat, Corvina: A modern festészet lexikona, Koós J.: Style, Bakonyi T.: Magyar Ede, Németh: A historizmustól a szecesszióig, Szabadi: A magyar szecesszió története, Marosi: Magyar falusi templomok, Barcsay: Művészeti anatómia, H. Vilenski: A modern francia festészet, Gondolat: A konstruktivizmus, A Bauhaus, A modernizmus, Harmincöt év- harmincöt művész, Kassák: Izmusok története, Kassák-Moholy: Új művészetek könyve, Arnheim: A vizuális élmény, Kepes Gy.: A látás nyelve, Gregory: Az értelmes szem, Léger: A festő szeme, Szentkirályi: Az építészet világtörténete. Életrajzi regények: Goya, Renoir, Seurat, Cézanne, Gauguin, Van Gogh, Degas, Munkácsy, Modigliani, korrajzhoz: Jókai: Egy magyar nábob, Krúdy: Utazás a vörös postakocsin, Maupassant novellák, Hugo: Nyomorultak,

– **CD, lemez, kazetta:** Hungaroton: Világlíra CD (Goethe, Mörike, Lenau, Poe, Arany, Petőfi, Hugo, Keats, Babits, Kosztolányi, Apollinaire, Ady, József A., Kassák, Radnóti, Rimbaud...), Latinovits: Ady, Kállay F.:

Esti sugárkoszorú, Verdi: Aida, Schubert, Smetana, Chopin, Orff: Carmina Burana, Debussy: A tenger, Egy faun délutánja, Ravell: Bolero, Schönberg: Holdbéli Pierrot, Kodály: Galántai táncok, Bartók: Kékszakállú herceg vára, jazz: Duke Ellington, Glenn Miller, Count Basie, Scott Joplin, Beatles (Sárga tengeralattjáró – neo szecesszió) stb.,

– **film, videó:** A nap szerelmese (Van Gogh), Moulin Rouge (H. T. Lautrec), Poirot (részlet), Vasarely portréfilm, Hair, Televideo: Műhelytitkok, Kárpáti Zoltán (részlet – pesti árvíz),

– **látogatások:** Szépművészeti Múzeum (XIX–XX. századi anyag), Magyar Nemzeti Galéria, Iparművészeti Múzeum, Bajor Gizi Múzeum, Közlekedési Múzeum, helyi kiállítások, esetleg műtermek.

Az értékelési eljárások (ajánlás):

Az előző évi gyakorlat szerint történik a motorikus feladatok értékelése (dokumentálható a tanulói fejlődés menete). Az elméleti ismeretek fejlődése mérhető szerkesztett tesztlapokkal és írásbeli számonkérés útján is, hasonlóan előző évihez, de az esetleges vizsgaszándék felmérése indokolt.

A modulok, projektek, jellegüktől függően lehetőséget adhatnak a csoportmunkára is – ez esetben a csoport tagjai azonos érdemjegyet kaphatnak. A tanév során célszerű a gyakorlati feladatokat folyamatosan értékelni, jelezni, hogy a tanuló a vizuális nyelvi alapelemeket helyesen alkalmazza-e. Az elméleti tudásszint mérését periodikusan és változatos módszerekkel elvégezni.

A továbbhaladás feltételei:

A vizuális nyelvi alapelemek ismerete, azok helyes alkalmazása. A tanult ábrázolási módok önálló alkalmazása.

A színelméleti alapok alkalmazása az önálló grafikai lapok tervezésekor, a nonfiguratív festői feladatok megoldásánál.

A kompozíciós ismeretek készség szintű alkalmazása a téri és a síkban való problémamegoldások esetében.

Összefüggések és folyamatok elemzése és megjelenítése az ábrázoló feladatok, valamint a projekt feladatok során.

A képzőművészeti technikák felismerése a bemutatott illusztrációkon, a technikák ismerete.

A nagy művészettörténeti korszakok sorrendiségének ismerete, beleértve a kiemelkedő alkotókat és főbb műveiket.

A tanuló legyen jártas a tanult és alkalmazott művészeti technikákban. Legyen képes a köznapi vizuális kifejezésmódok (grafikonok, térképek, piktogramok) értelmezésére, használatára, illetve szerkeszteni is tudja azokat a hagyományos eszközökkel és a számítógép segítségével. Készítsen prezentációs anyagot megadott témákban gyűjtött, vagy kapott képanyagból, találja meg a kép és a szöveg összhangját.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

12. évfolyam

TANTERV

A gimnáziumi 9–12. évfolyam **Vizuális kultúra**, valamint a **Mozgókép-kultúra és médiaismeret** tantárgyakhoz

Ajánlott időkeret:

- Vizuális kultúra a 9–10. évfolyamon évente 37 óra,
- Mozgókép-kultúra és médiaismeret a 12. évfolyamon 37 óra
- az időkeret a *szabad sáv* terhére fakultáció és felkészítés (érettségi, felvételi) céljából *bővíthető*, projektekre, modulokra, kurzusokra és tanulmányi kirándulásokra is fordítható az iskolák elfogadott és közmegegyezően alapuló helyi tantervei szerint.

Tantárgyi célok és feladatok

A tantárgy a mozgóképi szövegértés kialakítását, annak fejlesztését a technikai képi világba való bevezetéssel alapozza meg. Ezzel az önálló tájékozódáshoz, világképének tudatos formálásához kap segítséget a tanuló. Az audiovizuális írás-olvasás alapján a kritikai médiatudatosság kialakítását célozzuk, amely során értelmet nyer a média társadalomban elfoglalt szerepe, értelmezzük a média működését.

A médianevelést, mint képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszert értelmezzük, amely segítségével az állampolgárok – jelenleg tanulók – az információrobbanás és a modern piacgazdaság korában adekvát módon tudjanak választani a lehetőségek közül, tájékozódjanak, legyenek képesek eligazodni a körülvevő világban. A mozgókép-kultúra és médiaismeret oktatása során a tanulók felkészültséget szereznek a különböző médiaszövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására. Olyan módszereket sajátítanak el, amelyek segítségével nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat. Mivel a média erősen befolyásolja világképünket és vetekszik a hagyományos szocializáció fő tényezőinek (család, iskola) hatásaival, meg kell ismernünk a tömegkommunikációs rendszerek működését, az alkalmazási területeket és technológiákat.

A tantárgy a demokratikus elvek elfogadásának nevelőeszköze, amely eszközrendszerben az értékek megbecsülését, a másság elfogadását, a kritikai gondolkodáson alapuló választás képességét fejlesztjük. A tantárgy specialitása komplex hatások vizsgálata, hiszen az adott médiaszövegek egyidejűleg tartalmaznak a gazdasági elemektől a lélektani motívumokig igen sokféle alkotórészt. Ebből kiindulva a bevezető stúdiumok művelődéstörténeti (technikatörténeti) és esztétikai ismereteket is tartalmaznak.

Fejlesztési feladatok, követelmények

A technikai, társadalmi, kulturális fejlődés legfontosabb állomásainak megismerése, az audiovizuális kommunikációs nyelv megértése. Az e nyelven kódolt üzenetek felismerése, elfogadása, avagy elzárkózás az üzenettől.

Attitűd vállalás képessége a tartalmak elemző értékelése útján. Az alkalmazható és az alkalmazott módszerek vizsgálatának képessége (cél, hatékonyság, etikusság, stb.). A médium választás, fogyasztási szokások célirányos, kritikus megválogatása.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Megismerő és befogadóképességek

Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozásának képessége

A mozgókép-kultúra aktuális eseményeivel összefüggő dokumentumok gyűjtése és feldolgozása az önálló ismeretszerzés, mint motiváló tényező, jelzi számunkra az irányultságot, amely alapján további tevékenységi formák szervezhetők (pl. filmmúzeum). A médiaszövegek tanulmányozása megadott és választott szempontok alapján történik, az összehasonlítás értékelésével történik. A médiumok szerepének vizsgálata a családi környezetben, médiafogyasztási szokások elemző feldolgozása, prezentálása. Kooperációs módon kisebb közösség (osztály, kollégiumi szoba) vizsgálata is elképzelhető. Az egy napra eső képi műsorszórás műfaji és a műsorok funkciója szerinti vizsgálata is ajánlott.

Ismeretszerző képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás

A technikai kép (film) létrejöttének körülményei. A fotografikus képkalkotás módjai, eszközei – mozgásábrázolás, a képek távközlése. A világgép globalizációja, illetve annak gyorsulása az újabb eszközök hatására. A mozgóképek hordozói: film, elektronikus és digitális alapok, valamint a közvetítésüket végző eszközök: mozi, televízió, internet megismerése.

A fejlődés kimunkálta a különböző mozgóképen belüli műfajokat és műsортípusokat. A mozgókép-kultúra eddigi fejlődése is eredményezett olyan produkciókat, amelyek az emberiség kultúrkincseihez tartoznak. Imponáló az a technikai ugrás, amely a laterna magicától napjainkig történt. A film, mint első általánosan elterjedt mozgóképhordozó speciális nyelvvé rendelkezik. E nyelv elemeinek megismerése vezet a műfaj értő elfogadásához, vagyis bemutatjuk az alapfogalmakat: képkivágások, kamera mozgások, különleges effektusok (képi, hang), trükkök, montázsok, képanyelv, filmidő, színészvezetés, forgatókönyv, dramaturgia stb. A film mint a PR alapvető és hatékony eszköze, az alkotó befogadás oksága.

Kommunikáció és szövegértés

Az audiovizuális nyelv árnyaltabbá válása a némafilmtől az internetig. A társadalmi használat változásai a mozi és a televíziózás különbsége miatt. A hálózati kommunikáció kérdései, intézményrendszerek változásai, a tömegkultúra terjedése miatt.

Egyszerűbb szövegalkotási kódok felismerése – mozgóképolvasás (pl. Chaplin) és a szövegalkotó kódok alkalmazása – mozgóképirás, mely során az egyéni és a csoportos tevékenység projektként valósulhat meg.

A tagolt, összetettebb mozgóképi szöveg értelése, elemzése (pl. Huszárik: Szindbád).

Értelmezés, elemzés, tolerancia

A mozgóképi szövegek környezetben megfigyelt emberi kommunikáció (pl. Kósa: Tízezer nap – jelenet) értelmezése, a jelentéstartalom megvitatása csoportban, majd egyéni elemzések készítése – esszé.

A sztereotípiák és a konvenciók felismerése az illusztrációkon.

A megértés folyamata, szintjei és összetevőinek vizsgálata az asszociatív-intellektuális képkapcsolatok befogadásának érdekében. A képi hatást támogató hangok megfigyelése, elemzése (pl. Pályamunkások c. rövidfilm).

Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység

A mozgóképi szövegek értelmezése alapján feltevések, állítások megfogalmazása a szöveg keletkezésének háttéréről, a szerző (intézmény) szándékairól.

Érvek és ellenérvek gyűjtése, ütköztetése.

A kultúra autonómiája és sokfélesége napjaink gyakorlatában. A problémaérzékenység mérése különböző szemelvények útján (burleszt, neorealista film, avantgárd film, melodráma, stb.)

Önismeret, kooperativitás, tolerancia, kreativitás

Saját médiafogyasztási szokások megfigyelése, tudatos korrekciója – műsортerv összeállítása. Kreatív médiamunka – részvétel valóságos, vagy imitált nyilvános vitahelyzetben. Választott társ portréjának elkészítése (amennyiben van rá lehetőség), vagy forgatókönyv terve.

Ajánlott művek, tantárgyi segédletek:

– **Kiadványok, könyvek:** Féjja: Tizenöt filmlecke, Nemeskürty: A filmművészet nagykorúsága, Bíró Y.: A film formanyelve, napilapok, magazinok, műsorújságok.

– **videó kazetták, filmek:** Andalúziai kutya, A diktátor, Aranypolgár, Ben Hur, Cleopatra, Ének az esőben, Kallódó emberek, Aki szelet vet, A halál ötven órája, Mindhalálig zene, A 22-es csapdája, Egy asszony meg a lánya, A vörös sivatag, Országúton, Ballada a katonáról, Ítélet Nürnbergben, A négyszáz csapás, A burzsoázia diszkrét bája, Egy csepp méz, Meseautó, Körhinta, Hannibál tanár úr, Aranysárkány, Szegénylegények, Sirokkó, Hús óra, Ménesgazda, Szerelem, Fábián Bálint találkozása Istennel, Szindbád, Mefisztó, Sose halunk meg.

(A felsorolás hosszan folytatható, a fenti filmek részleteikben is lehetőséget adnak a fejlesztési célokban megfogalmazott kérdéskörök illusztrálására.)

Az értékelési eljárások (ajánlás):

A folyamatos és a periodikus értékelésre egyaránt lehetőséget biztosítunk. A munkanaplók és az ankétok az időnkénti mérést, az egyéni mérést a témakörökhöz kötött feladatok szolgálják. (pl. forgatókönyv terv, technikai ismereteket ellenőrző teszt, esszék.)

A tantárgy a kommunikatív tanulók előnyét feltételezi, ezért ügyeljünk az arányos szerepeltetésre, lehetőségekhez jutásra is. A vitakultúra fejlődése nem jár feltétlenül jegyekben kifejezhető tartalmakkal.

A továbbhaladás feltételei:

A tanuló legyen képes a XX. sz.-i művelődéstörténetben kijelölni a mozgókép- és média helyét, különös tekintettel a szerepköri változásokra.

Értse és tudja a tömegkultúra sajátos jegyeit, legyen képes a magas kultúra és a kommersz elkülönítésére, a tudatos választásra is.

A megismert művekről, műsorokról véleményét tudja kifejezni szóban és írásban egyaránt. Vegye ki részét a team – munkákból, mutasson érdeklődést valamely részterület irányába, képességeit, hajlamait kamatoztassa a feladat érdekében. Legyenek alapvető ismeretei az audiovizuális tömegkommunikációról, a távközlési rendszerekről, a médianyilvánosság működéséről.

INFORMATIKA

9–12. évfolyam

Bevezető

1994-ben a NAT-tal tíz műveltségi terület között újként jelent meg az informatika. A NAT felülvizsgálatával megszületett NAT 2003 minden korábbi felosztásnál kedvezőbb óraszámokat javasolt az informatika oktatására. Az alábbi táblázat az egyes verziók szerinti óraszámokat mutatja be.

Tervezettípus	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
NAT '94					1		1	1	2	2		
Kerettanterv					0,5		1	1	2			
NAT 2003	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	1,5	1	2	1,5	1,5	2

A fenti táblázat utolsó sora szerinti óraszám a 2004/2005-ös tanévtől felmenő rendszerben kerül bevezetésre.

A kétszintű érettségi nyomására viszont várható az, hogy a 9–12. évfolyamon, ha nem is általánosan, de megjelennek már 2005-re a megadott óraszámok a 11. és 12. évfolyamon is.

Az informatika tantárgy igyekszik tartalmilag korszerű, a technikai fejlődéssel lépést tartó, szinte naponta változó ismereteket nyújtani, azokat a mindennapi életben alkalmazható formában oktatni. A tananyag logikai elrendezése ennek megfelelően a használati szinttől a belső működés megértése felé, a passzív befogadótól az aktív irányítóig viszi a diákokat.

A fő cél az információs társadalomban otthonosan mozgó, az információt munkája során felhasználni és létrehozni tudó ember képzése.

A céljaink eléréséhez különösen fontos, hogy a tanulók folyamatos sikerélményben részesüljenek az informatika tanulása során, különben az élet más területein nem fogják alkalmazni a megszerzett kompetenciáikat, szinte áttörhetetlen idegenkedés alakulhat ki a modern információs eszközökkel szemben. A következőkben ismertetett tanmenettervek a Mozaik Kiadó által kiadott Informatika tankönyvcsalád tagjaira és az interaktív oktató CD-kre építenek. E kiadványok együtt komplexen lefedik az Informatika oktatását. A tanár munkáját módszertani útmutatók, kézikönyvek, tanári és tanulói segédletek támogatják. Ezek egy része viszont nem papíralapú kiadvány, hanem webanyag. Ez a megjelenés rugalmasabb alakíthatóságot, könnyen módosíthatóságot, bővíthetőséget enged.

A tanterv alkalmazásának feltételei

Készülhet bármilyen jó tanterv, hozzá mindenféle tankönyv és segédanyag, az alkalmazhatóságnak személyi és tárgyi feltételei vannak. Ezeket tudatos fejlesztéssel az új NAT bevezetésig ki kell alakítani, amely mind fenntartói, mind intézményi erőfeszítéseket igényel, anyagi és személyi vonatkozásban is.

Különösen nagy gond lehet a tárgy alsó tagozaton való megjelenése. Jelenleg kevés az informatikában jártas, szakképzett tanító és a rendelkezésre álló géppark is igen vegyes. Ahol már modernebb multimédiás géppark van, ott azonnal segítséget nyújthat az öntanító játékos oktató CD, ami nem igényel szaktanárt.

Személyi feltételek

Informatika vagy számítástechnika szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanító vagy tanár, illetve könyvtáros vagy könyvtáros informatikai szakos főiskolai vagy egyetemi végzettségű tanár⁴ oktathatja a tárgyat. Az átmeneti időben – képesítés nélkül – a számítástechnikát felvállalhatja a technika vagy a matematika szakos, a könyvtárhasználat oktatását a magyar szakos segítheti.

⁴ A munkájukat segítené az iskolai rendszergazda és az oktatási informatikus. Sajnos a jelenlegi viszonyok ezen iskolai munkakörök léte ellen szólnak.

A szaktanárok megszerzett képesítése inkább jogosítvány jellegű: folyamatos továbbképzés nélkül hosszú távon nem elegendő. Ugyan az informatika tantárgy tartalmában 95%-ban nem változik, de az eszközök és a lehetőségek fejlődése abban az 5%-ban rohamos, amely ezek elérését teszi lehetővé. Emiatt a folyamatos szinten tartás, az önképzés és a szervezett továbbképzéseken való részvétel nagyon fontos.

A frissen végzett szakosok a várható többszörös szakmai terhelése ellenére egyre nagyobb számban helyezkednek el a közoktatásban, és egyre több intézmény tudja meg is tartani őket. Ez az anyagi megbecsülésen túl a szakmai munka segítségével is történhet. Sajnálatos gyakorlat, hogy a pályakezdőket a rendszergazdai és oktatási informatikusi teendőkkel is megterhelik. A nem munkaköri feladatokból származó sorozatos kudarcok hatása, hogy a csábító állásajánlatok miatt mindig igen magas az elvándorlás.

Megváltozott a pedagógus szerepe, ami szintén kihívás lett a pályán lévők számára. Az ismeretátadás és számonkérés helyett az ismeretek közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerep jut a tanárnak, aki a megtalált információt együtt értékeli a diákkal.

Tárgyi feltételek

Az informatika tantárgy mindkét részterületét lehet és bizonyos esetekben célszerűbb jellegük miatt két eltérő típusú teremben oktatni. Az elméleti részek tanítására megfelel egy hagyományos terem egyetlen számítógéppel és projektorral, míg a gyakorlati ismereteket diákonkénti egy gépes számítógépes szaktanteremben illetve az iskolai vagy más könyvtárban javasolt tartani.

Az informatikai kultúra elterjedésével megváltozik az iskola szerepe. Az önálló ismeretszerzés elérése érdekében a könyvtárhoz hasonlóan a termekben is lehetővé kell tenni az eszközökhöz való hozzáférést a tanórákon és azokon kívül is. Biztosítani kell a többi műveltségterület, tantárgy számára a géphasználatot. Meg kell jelennie a hagyományos tanórákon túlmutató informatikával támogatott projektmunkáknak is.

A számítástechnika szaktantermet infrastrukturális elemein – számítógépasztalok, osztott elektromos hálózat, megfelelő világítás, fehértábla, légkondicionálás, ami már önmagában is jelentős anyagi terhet jelent – túl a következő felszereléseknek javasolt lennie:

- számítógép, annyi, hogy lehetőleg a tanórán egy gépre maximum két diák jusson;
- helyi hálózat, külső hálózati kapcsolattal⁵;
- szkennер, digitális fényképezőgép
- projektor
- hálózati nyomtató.

A számítógépes munkahelyre vonatkozó szabályok, ergonómiai előírások betartása különösen javasolt az általános iskolai körülmények között, mivel a nagy életkori különbség miatt testfelépítésben, méretben igen eltérő tanulók kénytelenek használni ugyanazon eszközöket.

A magas színvonalú munka feltétele multimédia alkalmazások futtatására is alkalmas a multimédia számítógépek beszerzése. Ezekben a hangkártya – hozzá fejhallgató mikrofonnal –, a DVD-meghajtó már alapfelszereltség, a megjelenítés minősége és sebessége az alkalmazások igényéhez mért. A szaktanteremben szkennер illetve egy színes nyomtató is a minőségi oktatás feltételeként szabható.

Amennyiben más tanórákon és a szaktantermen kívül is szeretnénk a számítógépet hatékonyan alkalmazni, úgy hordozható számítógép és projektor is szükséges.

A számítógépparknak alkalmasnak kell lennie a grafikus felületű, magyar nyelvű operációs rendszer futtatására. Az oktatáshoz használt legserényebb teljesítményű gépnek is futtatnia kell a Windows 95-öt. Az ingyenes UHU-LINUX a Sulinet Expressz akciónak köszönhetően erőteljesen terjed, ami hasonló számítógép-teljesítményt igényel, mint a Windows újabb változatai.

A 3. évfolyamtól időszakonként ajánlott, az 5. évfolyamtól folyamatosan szükséges a színvonalas oktatási munkához a biztonságosan működő, stabil, nagysebességű külső kapcsolattal rendelkező iskolai hálózat megléte.

Az alkalmazások közül 8. évfolyamig a kellékeken túl – böngésző, notesz, számológép, naptár, óra, rajzprogram – ajánlott egy magyar nyelvű irodai programcsomag: ilyen például a Works program mindegyik platformon. A 9. évfolyamtól ajánlott egy tagoltabb irodai csomag: ilyen például az Office valamelyik magyar nyelvű változata. Emellett egy adatbázis-kezelő is ajánlott, amely alkalmas SQL nyelvű lekérdezés megadására és végrehajtására.

⁵ A szaktanteremben induláskor nem feltétlenül szükséges, de a későbbiek folyamán elengedhetetlen a számítógépes hálózat megléte.

Az algoritmizálás oktatásához több nyelv és fejlesztői környezet is ajánlott. Az egyik a magyar nyelvű Comenius LOGO, amelyet 8. évfolyamig ajánlott alkalmazni. Hasonlóan célszerű az ugyancsak magyar és a LOGO-ra épülő Imagine és Lapoda LOGO használata. Az algoritmikus nyelvek oktatásához később valamelyik BASIC vagy egy Pascal programfejlesztői környezet is használható.

Egyéb alkalmazások és segédprogramok között vírusirtók, tömörítők, levelezési és hálózati böngésző programok mindenféleképpen szerepeljenek. Értjük el, hogy ezek jogtisztaan kerüljenek beszerzésre, illetve úgy használjuk ezeket, ahogy azt a felhasználói szerződés előírja.

A Sulinet Digitális Tudásbázis anyagai ingyenes oktatási segédanyagokat, programokat nyújtanak. Ezek választékát kövessük nyomon. Az iskolai oktatási informatikus, illetve a Sulinet oktatási rovata ebben segítségünkre lehet. A Sulinet indította tanártovábbképzési rendszer lehetőséget biztosít arra is, hogy a nem informatika szakos tanárok is konstruktív módon tudják használni a számítógépet tanóráikon.

Külön problémakört jelentenek a játékprogramok. Az alkalmazások közül – a diák, és valljuk be, tanár számára is – ez a legvonzóbb alkalmazási terület. Persze ezeket alaposan megsűrve ajánlott telepíteni, főleg magyar nyelvű, készséget fejlesztő, jogtiszta programokat tegyünk mindenki számára hozzáférhetővé. A diákok számára csak ideiglenes használatra korlátozzuk a saját játékprogramok iskolai gépre történő telepítését.

Az iskolai könyvtár felszereltségét a szakmai előírások jól megadják. A számítógépes felszerelésével csak annyiban érdemes foglalkozni, hogy ott egy gépen érdemes a könyvvállományt nyilvántartani, valamint néhány gépen az internet elérését lehetővé tenni. A könyvtári olvasó kialakításakor gondoljunk arra is, hogy esetleg ott csoportfoglalkozást vagy tanórát is tarthassunk.

Szertár és szaktanári alapfelszereltsége

A tanári munkát – és később az önálló diákmunkát – segítő a következő könyvtípusokat ajánlom beszerezni és hozzáférhetővé tenni az informatika szaktanteremben.

- számítógép részeit bemutató képeskönyvek, hardver dokumentációk;
- Windows, Linux felhasználói kézikönyvek;
- programfejlesztési, alkalmazási kézikönyvek, szakkönyvek, feladatgyűjtemények;
- angol-magyar számítástechnikai szakszótár.

Az informatika oktatása – a többi tantárgyhoz hasonlóan – számos demonstrációs eszköz meglétét igényli. A már nem használható számítógép-alkatrészek; számolóeszközök: kövek, számolótáblák, szorobán, zsebszámológépek; faliképek: számítógép egységek felépítéséről, alapparancsokról; modellek; tervezőtábla; logikai áramköri alapelemek és kapcsolások vagy előre gyártott formában, vagy saját magunk, diákjaink által elkészített formában is előállhatnak.

A szaktantermek falára célszerű néhány rendszerező, áttekintést nyújtó ábrát, táblázatot elhelyezni. Ilyen lehet például a programkészítés, a szövegszerkesztés lépései, egy programozási nyelv kulcsszavai, utasításait rendszerezve bemutató táblázat. Érdekesség lehet a helyi hálózat felépítése, a számítást segítő eszközök vagy éppen a könyvtárak fejlődését bemutató tablók, meghatározó szerepű személyek képei, életrajzai.

A tantárgyközi integrációt nagyban segíti, ha történelmi, tudományos és technikátörténeti eseményeket, személyeket közösen bemutató tablókat is elhelyezünk a terem falán.

Az Informatika tanterve

Az informatikai képzést három szakaszra bonthatjuk. Az első szakasz az általános iskola első négy évére, és második szakasz a nyolcosztályos általános iskolai képzés második részére épül, a harmadik az informatikai képzés szempontjából viszonylag egységesnek tekinthető középiskolára.

Az informatika két nagy területet olvaszt össze: az egyik a számítástechnika, a másik a könyvtári informatika. A korábban kényszerházasságnak tűnő összerendelés ma már erős szövetség, hisz a két terület célja az adatforrások önálló kezelésének és feldolgozásának oktatása, így kapcsolatuk erősíti egymást, semmint gyöngíti.

A NAT 2003 alapelvei

Az informatika oktatás fő célja, hogy elsajátíttassa a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, adattárolási, -szervezési és -átadási technikákat, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályait.

Mindenki egyéni érdeke, hogy időben hozzájusson a munkájához, az életvitelének alakításához szükséges információkhoz, képes legyen azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni.

Ez a terület gyors változásával különösen alkalmas arra, hogy bemutassa annak fontosságát, hogy figyelmet kell fordítani informatikai ismereteinek folyamatos megújítására. Ebben egyre nagyobb szerepet kell kapnia az intelligens és interaktív hálózati technológiának, valamint a vizuális kommunikációnak. Különösen fontos, hogy a földrajzi elhelyezkedésből, származásból és az anyagi lehetőségek különbözőségéből adódó esélyegyenlőtlenségek csökkenhetnek az informatikai eszközök elterjedésével.

A fő területek és célok

Az OM honlapján elérhetőek az informatika oktatásában meghatározott területek és célok. E célkitűzések az informatika területén már több éve megfogalmazódtak.

- A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére és az ergonómiai szempontokra. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, mozogjon otthonosan a számítástechnikai környezetben: felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Szerezzen tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.
- Legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni; tudjon információt különféle formákban megjeleníteni; szerezzen jártasságot az információk különféle formáinak (szöveges, hangos, vizuális) együttes kezelésében. A megszerzett információit legyen képes kiértékelni és felhasználni. Ismeretei önálló kiegészítéséhez szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet használatában. Szokjon hozzá az ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, lexikonok, kézikönyvek, különböző média, multimédia és hipermedia használatához.
- Értse a közvetlen és a közvetett kommunikáció lényegét. Legyen tájékozott a média szerepéről az egyén és a társadalom életében.
- Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.
- Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával, tudjon oktatóprogramokat használni.
- Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.
- Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.
- Ismerje fel és legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Helyesen használja a logika alapvető elemeit.
- Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.
- Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.
- Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának, például a számítógép- vagy videojáték-függőség problémái.
- Igazodjon el a könyvtár tereiben, állományrészeiben, tudja igénybe venni szolgáltatásait. Használja rendszeresen az iskolai könyvtárat. Ismerje és alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait és kövesse a könyvtárban való viselkedés normáit.
- A dokumentumtípusok formai és tartalmi sajátosságainak ismeretében legyen képes önálló használatukra. Lássa, hogy a technika fejlődésével az információk új és újabb ismerethordozókon jelennek meg, és szerezzen tapasztalatokat ezek használatában.
- Ismerje a kézikönyvtár tájékozódásban betöltött szerepét. Iskolai feladatai megoldásához és mindennapi tájékozódásához tudja önállóan kiválasztani és használni a megfelelő segédkönyveket. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár katalógusaiban, adatbázisaiban. Tudjon feladataihoz forrásokat választani, megadott szempontok alapján belőlük információkat szerezni és elvégzett munkájáról beszámolni. Tudjon a dokumentumokból szabályosan idézni és a forrásokra hivatkozni.

- Tapasztalatai alapján lássa a könyvtár szerepét az ismeretszerzésben, a szabadidő tartalmas eltöltésében. Az iskolai könyvtár rendszeres igénybevételén túl ismerje meg és használja a lakóhelyi közkönyvtárat is.
- Szerezzen tapasztalatokat arról, hogy az új technológiákon alapuló informatikai eszközök kibővítik a hagyományos könyvtári tájékozódás kereteit.

Informatika a középiskolában

Jelenleg ez az informatika oktatásának legproblematisabb időszaka a középiskola. Ennek egyik, de kevésbé súlyos oka, hogy a kerettanterv különbséget tett a szakiskolák, középiskolák és a gimnáziumok között. A fő ok, hogy a rendelkezésre álló óraszám 74 óra, amely ugyan a négy évfolyamon szabadon mozgatható, de a szakmailag kért és indokolt óraszám fele. Az itt oktató anyagnak csak töredéke vihető át a jelenlegi körülmények között az általános iskolai képzésre, ott az eszközfeltételek nem állnak rendelkezésre, valamint a tanulók életkori sajátosságai sem megfelelőek: nem rendelkeznek a szükséges háttérismeretekkel a feladatok elvégzéséhez, igényük sincs számos tevékenységre.

A NAT 2003 jelentős óraszámokat biztosít a középiskolában. Ez minden iskolatípusban szükséges és elegendő is a szakmailag távlati célként is – ha még nem is nyíltan – megfogalmazott, a számítógépes jogosítvány megszerzéséhez szükséges ismeretanyag átadásához. Várhatóan számos középiskola a kötelező bevezetés előtt is már a megadott óraszámokkal fogja oktatni ezt a területet, mivel a társadalmi igény már fennáll. A MOZAIK kiadványai már jelenleg is megfelelnek ehhez.

A számítógépes jogosítvány megszerzésén túl számos diák célja lesz a közép- és emeltszintű érettségi megszerzése, így az informatika vizsgák követelményeinek, valamint az érettségi előírásainak is meg kell felelni.

Fejlesztési feladatok

- Az informatikai környezet tudatos alakítása.
- A számítógéphez csatolt új, korábban ismeretlen perifériák megismertetése.
- Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok szolgáltatásainak bemutatása és használata.
- Az informatikai eszközök működésének fizikai alapjairól való ismeretek megszerzése.
- Problémamegoldáshoz tudatos hardver- és szoftvereszköz választása. Az összetett munka szükséges eszközkészletének kiválasztása.
- Nagyobb szöveges-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.
- Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése, kész dokumentumok átalakítása.
- Interaktív elektronikus faliújságok, információs táblák, bemutatók készítése.
- A feladat megoldásához szükséges alkalmazói eszközök kiválasztása és összeépítése.
- Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése.
- Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, statisztikai jellemzők kiszámolása, következtetések levonása.
- Adatbázisokból, számítógépes hálózathoz való információszerezés lehetőségeinek, módjainak megismerése.
- Adatok tárolásához, egyszerű adatbázis kialakításához problémafüggő eszköz választása.
- Térinformatikai alapismeretek: térképek és adatbázisok összekötési lehetőségei, útvonalkeresők, térképi keresők használata.
- A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek, azok komplex alkalmazása.
- Problémák megoldása önálló, illetve csoportmunkában (projekt).
- Adott feladat megoldásához algoritmusok tervezése, elemzése és megvalósítása. Típusalgoritmusok.
- A problémamegoldás során szükséges adatok és eredmények megtervezése, értelmezése.
- Elemi és összetett adatok használata. Adatmodellezés, egyszerű modellek megismerése.
- Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.
- Mérések és szimulációk, a paramétermódosítás hatásai, törvényszerűségek megfogalmazása.
- Hatékony, céltudatos információszerezés az internetről, információ elhelyezése a célnak megfelelő formátumban az interneten. Platformfüggetlen formátumok.
- Infokommunikációs eszközzel információ küldése és fogadása, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása.
- A hagyományos médiumoktól különböző, informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségek, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.

- Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok példákön történő bemutatása és alkalmazási lehetőségei.
- Adatvédelmi alapfogalmak megismertetése, az információhitelesség megőrzésének technikáival való megismerkedés.
- Az informatika gazdaságra, környezetre, kultúrára, egészségre gyakorolt hatásának bemutatása példákkal.
- Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési, publikálási szabályok bemutatása példákön.
- Az informatikai eszközök és az élethosszig tartó tanulás kapcsolatának beláttatása.
- Elektronikus eszközök használatának bemutatása a hétköznapiakban (vásárlás, bank, tőzsde, önkormányzat...).
- A könyvtári információs rendszer szolgáltatásainak felhasználása a tanulásban.
- Információs szükségletek felismerése és kifejezése információkereső nyelvek alkalmazásával.
- Típusos adatbázisok, a problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztása és komplex használata, az információkeresés stratégiája, alapvető fogalmi-logikai-technikai műveletei.
- A médiumok, közléstípusok tartalmi hitelességének és esztétikai értékének megítélése, valamint szelektív komplex és alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

Célok

- Különböféle formákban tudjon információt megjeleníteni; legyen képes a különböző formákban megjelenő információt felismerni, a megszerzett információit kiértékelni és felhasználni. Sajátítsa el az önálló tájékozódás, ismeretszerzés alapjait. Szerezzon jártasságot a könyv- és médiatár, az Internet használatában; a folyóiratok, lexikonok kézikönyvek, szakkönyvek, a különböző multimédia és hipermédia oktatási anyagok alkalmazásában.
- Ismerje meg és tartsa be a számítógépes munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. A berendezésekkel fegyelmezetten, a használati utasításokat pontosan követve dolgozzon. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonómiai kérdéseivel, az egészségvédelem lehetőségeivel számítógépes munkakörnyezetben.
- Legyen képes az adott probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert módszerek, eszközök és alkalmazások közül a megfelelőt.
- Sajátítsa el az önálló számítógép-kezelés alapjait, felhasználói szinten kezelni tudja a számítógépet és perifériáit. Szerezzon tapasztalatokat az informatikai eszközök és információhordozók használatában.
- Legyen képes a számítógéppel való interaktív kapcsolat tartására, tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait.
- Tudja önállóan használni a hálózatot és annak alapszolgáltatásait. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén, tudjon magáról, környezetéről adatokat közölni hálózati úton és formában, tudjon adatokat megkeresni, elérni a hálózati szolgáltatások alkalmazásával.
- Ismerje a legalapvetőbb dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére.
- Ismerje fel és legyen képes különböféle formákban megfogalmazni a környezetében előforduló tevékenységek algoritmizálható részleteit. Adott feladat megoldásához legyen képes algoritmusokat tervezni és megvalósítani.
- Ismerje meg alkalmazásokon keresztül a szabályozó eszközök hatását. Legyen tudomása az intelligens (hardver és szoftver) eszközökről és növekvő jelentőségükről.
- Tudjon keresni nyilvántartásokban kézzel, adatbázisokban egyszerű keresővel. Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat. Ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket.
- Ismerje meg az informatika társadalmi jelentőségét, szerepét, a programok használatának jogi és etikai alapjait. Értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.
- Legyen tudatában az öncélú és túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító, személyiségromboló hatásának.
- Tájékozódjon a különböféle munkaterületeken, milyen szerepe van az informatikai eszközöknek.
- Ismerje meg és igényelje a könyvtárak szolgáltatásait. Rendszeres, sokoldalú könyvtári tevékenységével alakuljon ki biztos használói magatartása.

- Legyen tisztában a különböző dokumentumtípusok (hagyományos és legújabb technológiákon alapuló ismerethordozók), tömegkommunikációs és hálózaton elérhető források sajátos közlés módjával, információs és esztétikai értékével.
- Tanulmányaihoz és érdeklődése szerint tudja szelektálni, és alkotó módon felhasználni a különböző információs forrásokat.
- Az iskolai és a mindennapi problémahelyzeteknek megfelelően tudja kiválasztani a megoldást jelentő könyvtári tájékoztató segédleteket (kézikönyvtár, könyvtári katalógusok, hagyományos, elektronikus és hálózaton elérhető, bibliográfiai, illetve egyéb adatbázisok), és legyen képes információhordozókat, információkat keresni belőlük.
- Legyen képes feladatához a probléma és az ismeretkör jellegének megfelelő könyvtártípust, tájékoztató eszközt, dokumentumtípust kiválasztani.
- Tudja alkalmazni a szelektív anyaggyűjtés teljes műveletsorát, és eredményéről tudjon forrásjegyzéket készíteni.
- Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és rendszerezése alapján önállóan megválasztott közlésformában. Munkája közben tegyen eleget a forrásfelhasználással kapcsolatos etikai követelményeknek.
- Értse meg a különböző könyvtártípusok szerepét az önművelésben, a felsőfokú tanulmányokban, a szakmai ismeretszerzésben, a közhasznú tájékozódásban, és igénybe tudja venni szolgáltatásaikat.
- Ismerje a korszerű technológiákon alapuló könyvtári ismerethordozókból, adatbázisokból, számítógépes hálózatokból való információszerzés lehetőségét, módját.
- Legyen felkészült arra, hogy a könyvtári rendszerben és a számítógépes világhálózaton hozzáférhető információs forrásokat szükségleteinek és érdekeinek megfelelően tudja használni.

A középiskola feladata felkészíteni a diákot arra, hogy képes legyen időben hozzájutni a munkájához és életének alakításához szükséges információkhoz, azokat céljának megfelelően feldolgozni és alkalmazni. Ebben az életkorban kell kialakítani a megfelelő információszerzési, feldolgozási, tárolási és átadási technikákat, valamint megismertetni az információkezelés jogi és etikai szabályait. Ennek alapjait a négy éven át tanult informatika, és az iskolai élet egészét átható informatikai nevelés biztosíthatja.

9. és 10. évfolyam

A következőkben a két évfolyam céljait és feladatait együtt ismertetjük, de éves órafelbontást és témakör javaslatot is adunk. Ennek oka, hogy ezen két év anyaga az alapozást biztosítja, a tényleges témaköri sorrend nem kötött mereven.

9. évfolyamon heti két óra áll rendelkezésünkre, azaz 74 órával tervezhetünk.

9. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji tudnivalók			2	2
Az informatika alapjai	3	3	1	7
Az operációs rendszer használata	4	4	2	10
Kommunikáció hálózaton	3	5	2	10
Dokumentumkészítés számítógéppel	6	10	2	18
Táblázatkezelés	6	10	2	18
Könyvtárhasználat	2	2	1	5
Év végi ismételés			4	4

Javasolt témakörök

Témakör	Tartalom
Az informatika alapjai	Hardvereszközök fajtái és jellemzőik. Neumann-elvű és más számítógépek.
Az operációs rendszer használata	Állományműveletek: keresés, mozgatás, másolás, létrehozás, nyomtatás, törlés, átnevezés, jellemzők beállítása. Biztonsági másolat készítése. Törölt állományok visszaállítása. Tömörített állomány létrehozása, bővítése. Az operációs rendszer néhány jellemzője. Alkalmazás telepítése installációs anyagról. A regisztrálás folyamata. Több program összehangolt alkalmazása.
Kommunikáció hálózaton	Az iskolai hálózat vázlatos felépítése. Iskolai szolgáltatások és számítógépek használati rendje. Az iskolai azonosító képzési szabálya és használata. Saját e-mail cím. Elektronikus levelezés funkcióinak használata: levelek csoportosítása, szűrése. Levelezési listák és hírcsoportok. Az ftp bemutatása. Részletes keresés kulcsszavas keresőkkel.
Dokumentumkészítés számítógéppel	A szöveg-, illetve képszerkesztő programok fejlett szolgáltatásai. Digitális képek alkalmazása. Objektum, táblázat beillesztése. A szöveg formázásának lehetőségei: a fejléc-lábléc, az oldalszámozás, a lábjegyzet; hasábok kialakítása. Dokumentumok készítése minta és feladat alapján. Típusdokumentumok. Weboldal készítése webszerkesztővel: szöveg, kép, hivatkozás bevitele. Formázási lehetőségek. Hálózati dokumentumok szerkezete
Táblázatkezelés	A táblázatkezelés alapfunkciói és fogalmai. Függvények, képletek. Adattípusok, adatmegjelenítési formák, formázási lehetőségek, adatomódosítás. A diagram fogalma, összefüggés függvények és diagramok között. Diagramfajták. Problémamegoldás táblázatkezelővel.
Könyvtárhasználat	Dokumentumtípusok: nyomtatott és nem nyomtatott dokumentumok. Tájékoztató eszközök: kézikönyvtár, információkereső nyelvek, katalógusok, számítógépes adatbázisok. Könyvtári és egyéb információs rendszerek. A közhasznú tájékozódás forrásai, eszközei (internet, pályaválasztási tanácsadó, telefonkönyv, menetrend, katalógusok stb.).

10. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismétlés			2	2
Az informatika alapjai	2	1	1	4
Algoritmusok és adatok	6	10	2	18
Dokumentumkészítés számítógéppel	3	5	2	10

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Adatbázis-kezelés	6	6	2	14
Könyvtárhasználat	1	2	1	4
Év végi ismétlés			3	3

Javasolt órafelosztás

Témakör	Tartalom
Az informatika alapjai	Neumann-elvű és más számítógépek. Analóg és digitális jelek. Jelhalmazok adattartalma. Logikai műveletek és kapuk.
Algoritmusok és adatok	Algoritmusok készítése, leírása algoritmus-leíró nyelven: adatgyűjtési és feldolgozási algoritmusok. Algoritmusok kódolása a számítógép számára érthető egyszerű programozási nyelven. A programkészítés lépései: feladat-meghatározás, tervezés, kódolás, kipróbálás. Elemi és összetett adatok, karakterek, egész és valós számok, logikai értékek, tömbök.
Dokumentumkészítés számítógéppel	Multimédia-prezentáció. A prezentáció készítésének menete.
Adatbázis-kezelés	Keresési és lekérdezési feladatok. Adatállományok. Az adatbázis karbantartása.
Könyvtárhasználat	Könyvtárismeret: raktári rend, állományrészek, könyvtártípusok, könyvtári rendszer. Bibliográfia: rejtett, illetve ajánló bibliográfia.

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Az újonnan megjelenő tevékenységeket adjuk meg a következőkben.

Az Informatika alapjai terület esetében feladat a *beszámoló készítése az új perifériákról, ezek fontosabb jellemzőinek bemutatása és értelmezése*. Külön részt szentelhetünk a *Neumann-elvű számítógépek felépítésének és működésének bemutatására annak megértésére, hogy más elven működő gépek is vannak*. A logikai alpműveletek ismerete és *összetett alkalmazása; a logikai műveletek modellezése* ehhez szükséges ismeret lesz. Az analóg és a digitális jel különbözőségének megértésén túl az analóg jel digitalizálása; a jelátalakítás lényegének megértése is legyen célunk. A különféle jelek, jelsorozatok adatmennyiségének számítása az adattárolás és -továbbítás technikáinak megértését alapozza meg.

Az Operációs rendszer használatában többlet, hogy személyes munkakörnyezetet alakítunk ki, a nyomtatón kívül más perifériák, valamint a rendszer jellemzőit is módosítjuk. Egy alkalmazás önálló installálását – például víruspajzs vagy játék – is végeztessük el a használt környezetben. A tömörített állományokkal végezhető műveletek bővüljenek ki az archiválással, a cserékkel. A vírusvédelemre külön hangsúlyt fektessünk, valamint a víruskeresés, -irtás tevékenységekre.

A Kommunikáció hálózaton terület a kéretlen levelek kezelésével is foglalkozzon. A csoportos munka, az egyéni címjegyzék elkészítésének bemutatására is jut időnk. Az összetett keresési feladatok egészüljenek ki a multimédia anyagok keresésével is.

Az Algoritmusok és adatok terület bővül talán a legjobban. *Az elemi és összetett adattípusok kezelése, a feladatmegoldáshoz megfelelő adattípus kiválasztása* már oktatható. *Egyszerű algoritmusok pontos megfogalmazása és önálló kódolása* egy kiválasztott programozási nyelven új tevékenység. Ehhez mutassuk be és valósítsuk meg konkrét feladatban az alapvető adatgyűjtési és feldolgozási algoritmusokat (összegzés, számlálás, eldöntés, keresés, kiválasztás, rendezés)⁶.

⁶ Ha versenyezni kívánó tanítványaink is vannak, úgy a fájlok kezelését is mutassuk be.

A *Dokumentumkészítés számítógéppel* rész a kész szellemi munka különböző megjelenési formáira mutasson be példákat. Így ne csak nyomtatásra szánva, hanem weblapra, prezentációként is készítsenek önállóan kisebb-nagyobb anyagokat. Ennek megfelelően a kiemelt cél az *önálló multimédia-bemutató elkészítése és vetítése valamilyen oktatási-nevelési témáról (ajánlott témák: etika, egészségnevelés, kommunikáció, az informatika jövője)*. A körlevélkészítés igényli bizonyos adatkezelési és logikai ismereteket is.

A *Táblázatkezelés* önálló anyagrészzé vált. A táblázatokban szereplő adatok típusának felismerése, *alapvető adattípusok használata*, a *táblázat önálló megtervezése szöveges feladat alapján* legyen új tevékenység. Az adatok megjelenítési formáinak ismeretében esztétikus, jól áttekinthető táblázatok készítése legyen a célunk. Az alkalmazandó képletek összetettebb matematikai műveleteket, beépített függvényeket is tartalmazzanak, amelyek használatával részben önállóan matematikai, statisztikai számításokra épülő, tantárgyi feladatok megoldására alkalmas táblázatok is készüljenek. Az adatok összefüggéseinek megjelenítése térjen ki a kiválasztott diagramtípus információ erősítő vagy éppen torzító hatására is.

Az *Adatbázis-kezelés* a megemelt óraszámban önállóvá válhat. Az *adat, adathalmaz, adatállomány, adatbázis fogalmak biztos használata* már kialakulhatott. Erre építve az *adatbázissal szembeni követelmények, az adattábla, rekord, mező, kapcsolómező, kulcsmező jellemzők és az állomány fogalmak alkalmazása; ezek egymáshoz való viszonyának megértése* legyen a célunk. Alapszinten megtaníthatjuk az egyik relációs adatbázis-kezelő használatát. Ebben mutassuk be az *adatok módosítását, törlését, a rendezés, keresés, megjelenítés, lekérdezés és kinyomtatás* műveleteket. Külön térjünk ki az adatbázis védelmére, a hozzáférés szabályozására. A *mindennapi életünkkel kapcsolatos egyszerű adatállomány tervezése, a szerkezet definiálása, létesítése és feltöltése néhány adattal irányított módon* történjen meg. Az *adatbázis-kezelés fontosságának érzékeltetése* is lényeges, amit csak valódi adatok használatával mutathatunk be meggyőzően.

A *Könyvtárhasználat* több gyakorlási és forrás feldolgozási időt kap, tartalmi bővítésre nem kerül sor. Ezt az időt felhasználhatjuk a más tantárgyakhoz kapcsolódó kiselőadások, anyagok készítésére vagy közhasznú információk keresésére hagyományos és elektronikus tájékoztató forrásokban (pl. kirándulás útvonalának, programjának megtervezése).

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló tudjon alapvető állományműveleteket végezni a számítógépen.
- Használja a helyi és a távhálózati kommunikációs lehetőségeket.
- Önállóan tudjon dokumentumot tervezni és megszerkeszteni.
- Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramban megjeleníteni.
- Tudjon egyszerű logikai feladatokat megoldani.
- Tudja értelmezni alapvető algoritmusok működését, és alkalmazza azokat.
- Tudjon néhány diából álló bemutatót készíteni.
- Tudjon információt keresni, megjeleníteni egyszerű adatbázisban.
- Legyen képes tájékozódni a középiskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében.
- Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban.
- Ismerje a könyvtártípusokat.
- Legyen képes információt keresni hagyományos és számítógépes forrásokból.
- Tudjon információjegyzéket készíteni a megtalált forrásokról.
- Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit.
- Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokban.

Értékelési javaslatok

Direkt számonkérés javasolt, emellett egyre hangsúlyosabb legyen a csoportos munka. A szakszókinccs használatát és a tevékenységek megnevezését már követeljük meg, a diákok el tudják mondani az alkalmazásokban használt lépéseiket is.

- Tevékenységek szóbeli részelemekre bontása
- Összetett tevékenységek megértése
- Elemi algoritmusok mondatszerű és rajzos leírása
- Algoritmusok megvalósítása programozási nyelven rajzos vagy mondatszerű leírás alapján
- Szöveg- és ábraelemekből felépülő hosszabb dokumentum önálló elkészítése.

- Adatok rendszerezett formában való megjelentetése, grafikus adatmegjelenítés
- Alkalmazói ismeretek integrált használata csoportos formában (projektmunka)
- Katalógusok önálló használata, keresés összetettebb szempontok szerint is
- Szoftveretikai és jogi ismeretek
- Idézés, forrásfelhasználás szabályainak ismerete
- Szerzői jog ismerete

11. és 12. évfolyam

A NAT 2003 rögzít elsőként erre az időszakra mindenki számára órákat. Az érettségizni kívánók még ezen felül is kapnak heti 1,5 illetve 2 órát. Az alábbiakban az érettségizni nem kívánók ismeretanyagát adjuk meg.

A 11. évfolyam heti 1,5 óra lehetőséget biztosít arra, hogy elmélyítsük, bevessük az első két évben átadott ismeretanyagot, a számítógépes jogosítvány megszerzéséhez szükséges gyakorlatot is megszerezzék. Ez összesen 55 óra, de ebből foglalkozunk még a multimédia alapjaival is. Ha ez nem cél, akkor a többi tantárgyban megszerzett tudásra alapozva olyan egyéni vagy csoportos munkavégzést javasolunk, amelynek eredménye egy termék, ami közvetlenül alkalmazható az intézmény oktatásában. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy mestermunkát készít, ami bemutatja azt, hogyan sajátította el a képzési profiljának megfelelő anyagot, ehhez hogyan tudja alkalmazni az informatika eszköztárát. Problémák megoldása történjen önálló illetve csoportmunkában (projekt).

A 12. évfolyamon 31 tanítási héttel lehet számolnunk, azaz összesen 62 órával. Az ismeretanyag tartalmilag két fő részre osztható. Az egyik a meglévő ismeretek felfrissítését és a legkorszerűbb ismeretek nyújtását célozza meg. Ezek az ismeretek korábban nem vagy nagyon körülményesen lettek volna megérthetők, mivel a diák csak a 12. évfolyamra rendelkezhet a megértésükhöz szükséges háttérismeretekkel. A számítógépes ismeretek felfrissítésével, az újdonságok megismertetésével a tanulmányait nem folytató diák esetében lecsökkenthetjük a betanítási időt a munkahelyén. A továbbtanuló diák számára pedig nem kell a felsőfokú intézménynek általános informatikai képzést nyújtani, elegendő a szakirányú képzésre koncentrálni.

Fejlesztési feladatok

- Az informatikai eszközök működésének fizikai alapjai.
- Az informatikai környezet tudatos alakítása, a problémamegoldáshoz szükséges hardver- és szoftvereszköz kiválasztása. Elektronikus eszközök használata a hétköznapi életben.
- Nagyobb szöveges-táblázatos dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.
- Multimédiás anyagok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése, kész anyagok átalakítása.
- Interaktív elektronikus faliújságok, információs táblák, bemutatók készítése, a feladat megoldásához szükséges alkalmazói eszközök kiválasztása és összeépítése.
- Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek.
- Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, statisztikai jellemzők kiszámolása, belőlük következtetések levonása.
- Térinformatikai alapismeretek: térképek és adatbázisok összekötési lehetőségei, útvonalkeresők, térképi keresők.
- A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek, azok komplex alkalmazása.
- Információ küldése és fogadása kommunikációs eszközzel, csoportos kommunikációs formák. Kommunikációs eszközök összekapcsolása.
- Adatvédelmi alapfogalmak, az információ hitelességének megőrzése.
- Az informatika gazdaságra, környezetre, kultúrára, egészségre gyakorolt hatása példákkal.
- Az informatikai eszközök és az élethosszig tartó tanulás kapcsolata.
- A könyvtári információs rendszer szolgáltatásainak felhasználása a tanulásban.
- Típusos adatbázisok, a problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztása és komplex használata, az információkeresés stratégiája, alapvető fogalmi, logikai, technikai műveletei.

- A médiumok, közléstípusok tartalmi hitelességének és esztétikai értékének megítélése, valamint szelektív komplex és alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

11. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismételés			2	2
Multimédia	6	8	4	18
Prezentáció	4	6	2	12
Integrált számítógép alkalmazói ismeretek	6	8	2	16
Könyvtárhasználat	1	2	1	4
Év végi ismételés			3	3

Témakör	Tartalom
Multimédia	Multimédia eszközök Képfeldolgozás Digitális vágás
Prezentáció	Multimédia elemek a prezentációban. Diaképek készítése, szöveggel, képpel, animációval, hanghatással.
Integrált számítógép alkalmazói ismeretek	A hétköznapi életben előforduló problémák komplex számítógépes megoldása
Könyvtárhasználat	Információs források önálló használata

12. évfolyam

Témák	Új tananyag feldolgozása	Gyakorlás, helyi felhasználás	Összefoglalás, ellenőrzés, hiánypótlás	Összóraszám
Év eleji ismételés			2	2
Intelligens rendszerek	4	1	1	6
Prezentáció	2	7	1	10
Integrált számítógép alkalmazói ismeretek	6	26	4	36
Könyvtárhasználat	1	2	1	4
Év végi ismételés			4	4

Javasolt órafelosztás

Témakör	Tartalom
Intelligens rendszerek	Számítógépes irányítás, vezérlés, szabályozás A mesterséges intelligencia, intelligens szoftverek Intelligens technikai rendszerek Robotok és alkalmazásaik
Prezentáció	Multimédia bemutató készítése.
Integrált számítógép alkalmazói ismeretek	A tanult alkalmazói vagy fejlesztői programok komplex használata adott probléma megoldására
Könyvtárhasználat	Információs források önálló használata

Fejlesztési követelmények, új tevékenységek

Az *Informatika alapjai* anyaga a *számítógépes irányítás* (vezérlés, szabályozás) főbb formáinak és előnyeinek ismertetése, a *mesterséges intelligencia* bemutatása, ami történhet beszámoló készítésével is. A cél az alkalmazási területek bemutatásán túl az, hogy lássák, miben egyezik és miben különbözik az emberi és a mesterséges intelligencia. A *Könyvtárhasználat* óraszama e részhez illeszkedik tartalmában.

A *Multimédia* főleg anyagok készítése, a digitális álló és mozgókép-feldolgozás, a digitális átalakítások, tárolás módszereit és eszközeit ismerteti meg.

A *Prezentáció készítés* anyaga ezt a munkát segíti: azt mutatja be, hogy egy kiselőadás készítése hogyan végezhető el multimédiás számítógépes környezetben. Az előadáshoz tevékenységként a vázlatkészítés, diakockák tervezése; prezentáció készítése sablon segítségével kerül elő. Cél a néhány diaképből álló előadás készítése az adott témából multimédiás számítógépes környezetben: diaképek, szöveg, hanghatások, animációk segítségével. Ehhez társul a hang- és képrögzítés, animáció alapvető lehetőségeinek ismertetése.

Az *Integrált számítógép alkalmazói ismeretek* elsőként rejtélyes megfogalmazásnak látszik. Ez a cím azt kívánja kifejezni, hogy a diák a képzésének és a választott témájának megfelelően választhatja ki azt az alkalmazói programot, amelynek komplex használatával, önállóan valósítja meg a feladatot. Ha nem akarunk más tantárgyakhoz kapcsolódni, akkor ez lehet egy típusfeladat megoldása a korábban tanult alkalmazói programok közül alkalmasan választott eszközzel „alkotó módon”, önállóan használva azt. Ilyen téma lehet a hétköznapi életben, irodai gyakorlatban, vagy kisvállalkozásban előforduló egyszerű típusprobléma: személyes bemutatkozás; termékajánlat, pályázatkészítés, ajánlatkérés, álláskeresés, stb. Fontos, hogy a megvalósításhoz több alkalmazói programot integráltan kelljen használni. Szükség esetén a feladathoz program készítése is lehetséges, vagy akár egy új program oldja meg a feladatot.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladást célszerű független lezárással vizsgálni. Ez lehet egy számítógépes jogosítvány követelményanyagának való megfelelés, de akár az érettségi követelményrendszere is. Szakiskolák esetében egy olyan dolgozat is elképzelhető, amely a számítógép szakmai alkalmazását mutatja be több alkalmazás integrált használatával.

Értékelési javaslatok

Az önálló gyakorlati ismeretek számonkérése mellett a szóbeli kifejezés képességét is vizsgáljuk, amely az érettségire való felkészítést célozza meg. A szakszókincs használata terjedjen ki a leggyakoribb angol nyelvű megnevezésekre is, amit a nem magyarított alkalmazások használatával fejleszthetünk.

- Szóbeli feleltetés a lehetséges érettségi tételekből;
- Összetett tevékenységek szóbeli részelemekre bontása;
- Tevékenységekhez való önálló eszközválasztás módja, célszerűsége;
- Szöveg- és ábraelemekből felépülő hosszabb dokumentum önálló elkészítése;
- Adatbázisok értelmezése, kívánt információ kinyerésének hatékonysága, módszerei;
- Alkalmazói (esetleg programozói ismeretek) integrált használata csoportos formában (projektmunka);
- Az iskolai könyvtár önálló használata;
- Idézés, forrásfelhasználás szabályainak ismerete;
- Tantárgyi/szakmai prezentáció készítése.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

9–12. évfolyam

Bevezető

Cél

Az iskolai testnevelés és sport az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ennek feltétele, hogy ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsülik társaik teljesítményét, motorikusan képzetek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciós értékeit.

- A képességfejlesztés az egyéni adottságoknak és szenzibilis fázisoknak megfelelő legyen. Alakuljon ki a tanulóknak az igény az iskolán kívüli és az iskola utáni önállóan végzett mozgásos tevékenységre. Ehhez kapjanak megfelelő mennyiségű és minőségű információt.
- A testi képességek és a mozgás fejlesztésével a testnevelés és a sport mozgásanyagának felhasználásával el kell érni, hogy a tanulóknak ne alakuljanak ki kóros elváltozások, valamint a már kialakult betegségeket minél előbb állítsuk meg, illetve az iskolai tanórához alkalmazkodva maximálisan javítsuk. Cél tehát a gyógytestnevelés tantervi anyagában szereplő betegségek megelőzése és figyelembe vétele a tanórai munka során.

Követelmény

- El kell érni, hogy igényükké váljon az egészséges életmód, ezért kezeljék kiemelt helyen az egészség megőrzését. Ismerjék saját motorikus képességeiket, azok fejlesztésének, fenntartásának módjait. Ismerjék és igényeljék a mozgásos játékok, a versengés örömeit.
- Becsüljék meg társaik teljesítményét. Mozdásuk koordinált, esztétikus és kulturált legyen. Válgék életmódjuk részévé a rendszeres fizikai aktivitás. Legyenek képesek a természetes mozgások tökéletes végrehajtására.
- Fejlődjön akaratauk, kitartásuk és egyéb erkölcsi tulajdonságaik.
- Fizikai képzettségük életkoruknak megfelelő legyen. Ismerjék és alkalmazzák az ismertebb sportágak, sportjátékok alaptéchnikáit, szabályait.
- Alakuljon ki megfelelő higiéniai alap az egészséges sportoláshoz, illetve sportolás utáni tisztálkodáshoz.
- Fokozatosan alakuljon ki a tanulóknak a helyes testtartás, és ha az egészségi állapotuk megkívánja, jussanak el egy olyan szintre, ahol a betegségük ellenható gyakorlatait önállóan mind a tanórán, mind otthon képesek legyenek elvégezni.

Megjegyzés

- A tantervben nincs meghatározva kötelező törzsanyag, előírt sportágak, és az sincs megkötve, hány órát kell fordítani egyes mozgások oktatására. Minden testnevelő a saját iskolai körülményeihez igazíthatja tanmenete elkészítését.
- A tanterv új, nem hagyományos sportágakkal bővíthető az iskola adottságainak megfelelően. A tanítás heti két és fél órában folyik, de a tanterv rugalmassága lehetővé teszi a kisebb, illetve nagyobb óraszámot is.

Értékelés

- A követelményrendszer akkor adhat reális visszajelzést a tantervi cél teljesítéséről, ha értékelési szempontjait a nevelésben, az oktatásban és a képzésben felmutatott értékek.
- A nevelést a tanulók aktivitásának, és a szabály, valamint morális rendszerhez való viszonyulásuk felbecsülésén, az oktatást a sportágban mutatott teljesítmények, a képzést a tanulók teljesítményeinek

önmagukhoz viszonyított fejlődése alapján értékeljük. Ezek szabályozott összevetését kidolgoztuk. A tanulók neveltsége és képzettsége a célrendszerben jelzett követelményeknek megfelelően az érdemjegyen jelenik meg. Az egyszempontú teljesítmény értékelésen alapuló követelmények hibáit ismerjük. A tanulók adottságai – a pedagógiai közhit szerint – erősebben befolyásolják teljesítőképességüket a testnevelésben, mint az elméleti tantárgyakban. Ahhoz tehát, hogy a teljesítmények is értékelési szempontként szerepelhessenek: esélyt kell adni arra, hogy a hátrányos fizikai adottságokkal rendelkezők is jó értékelést szerezhessenek.

- Az esélyjavítás egyik lehetősége a differenciált tananyag kijelöléshez adott módszertani alternatívák alkalmazásával valósítható meg. Az értékelés differenciálásának másik lehetőségét az alkati és az alapvető fizikai adottságok felmérésére készített táblázatok értékelésmódosító szempontkénti felhasználása biztosítja.
- A tanulók neveltsége lényeges tényező egy reális értékelési rendszerben. A tanulók neveltségét (funkcionálisan) tanórai és tanórán kívüli testedzésben felmutatott aktivitásuk és a testedzések szabály, valamint erkölcsi rendjéhez (fair play) viszonyított cselekedeteik alapján lehet jellemezni.
- A tanulói munka értékelésében az "elégséges" szint megállapítása nevelési alapkövetelmény alapján történik, amelyet az oktatásban és képzésben nyújtott gyenge teljesítmény nem ronthat le. Az alapkövetelmény teljesítése a legalább "elégséges" minősítés feltétele. Ez az egyetlen értékelési szint, amely nem tananyagfüggő és nem mérhető teljesítményszinthez kötött. Ennek oka az, hogy a tanulók adottságait ilyen módon lehet/kell figyelembe venni.
- A követelmény és értékelés összefüggése:
 - A követelmény megfogalmazás funkcionális alapon közelít a célhoz. A célra vonatkozó közvetlen követelmény megfogalmazást az értékelés és osztályozás motiváló hatásaival segíti.
- Az értékelés, osztályozás:
 - A neveltség szintjét becsléssel mérjük a munka aktivitásán, a szabályos egészségőrző és erkölcsös cselekvés értékelésén alapul.
 - Az oktatás szintjét a sportteljesítményekhez, az országos standardokhoz vagy az elsajátításra előírt tananyagmennyiséghez és minőséghez viszonyítjuk.
 - A képzés szintjének alapját a tanulók önmagukhoz viszonyított fejlődése adja.
 - A tantervi követelmények működése: A tanuló iskolai munkáját végzi, a tanterv és az iskola, testnevelő tanár által meghatározott és előírt követelmények és értékelés ismeretében. A tanár tehát a három szint alapján minősíti a tanuló munkáját, majd érdemjegyeket, ezek összegzéseként félévi és év végi osztályzatot ad.
- Az értékelő rendszer működésének alapfeltétele az, hogy a testnevelést és gyógytestnevelést tanítók megfeleljenek a következő elvárásnak:
 - A módszertanilag indokolt és a NAT-ban előírt kockázati minimumon túl ne terheljék a tanulókat, egészségi állapotuknak megfelelő differenciált terhelésükkel biztosítsa esélyegyenlőségüket a nevelési, oktatási és képzési feladatok teljesítéséhez.
 - A tárgyi feltételek arányában igyekezzék sokoldalú, harmonikus nevelési és képzési alapot biztosítani.
 - Igazságosan és következetesen értékelje tanítványait.

9. Évfolyam

Óraszám: 2,5 óra/hét

Tartalom:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az általános iskolában tanult alaki formák ismételése, gyakorlása, továbbfejlesztése.	Az alakítás célszerűségének elfogadása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Gimnasztikai formájú előkészítő és célgyakorlatok. Az általános iskolában tanult elemek ismételése, gyakorlása. Talaj Gurulóátfordulások előre-hátra különböző testhelyzetekből, sorozatban is. Magas- és repülő-gurulóátfordulás. Kézállásba lendülés segítséggel, fejenállás. Tarkóbiccenés, fejenátfordulás. Átguggolás, vetődés. Kötélmászás mászókulcsolással (lány) és függeszkedéssel (fiú). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxáló gyakorlatok.	A tanulók tudjanak önállóan összeállítani rövid bemelegítő jellegű gyakorlatsorokat és azokat hajtsák is végre.	Tudjon 8-10, szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni.

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal, Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő és flopp	Rendelkezzenek megfelelő aerob állóképességgel.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni a fiú: 12 percig, a lány: 10 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
technikával. Távolugrás guggoló, homorító technikával. Helyből ötös ugrás. Dobások: Kislabdahajítás ötös lépésritmussal, Súlylökés helyből lábemeléssel és oldalt felállásos lépő vagy beugrásos technikával.	Válasszák ki a hozzájuk legközelebb álló mozgásformákat, technikákat. Érzékelhetően javuljon futó-, ugró-, dobóteljesítményük az előző évfolyamhoz képest.	Helyből távolugrásban a fiú legalább 190 cm-es, a lány 170 cm eredményt érjen el.

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Gimnasztikai formájú előkészítő gyakorlatok. Talajgyakorlat: Gurulás előre guggolásból, hajlított állásból, fejjállásból, kézállásból guggolásba, és/vagy terpeszállásba; kézállásba lendülés segítségével. Magas gurulóátfordulás vagy tigrisbukfenc páros láb elrugaskodással. Gurulás hátratulódás lebegő támaszon át fekvőtámaszba. Guggolótámaszból átguggolás nyújtott ülésbe, fekvőtámaszból vetődés nyújtott ülésbe. Tarkóállásból vagy fejjállásból vagy kézállásból ereszkedés hídba, segítségadással felállás. Kézenátfordulás oldalt. Mérlegállás. Szekrényugrás: 4-5 részes szekrényen hosszában felguggolás, bukfenc előre vagy leterpesztés vagy átguggolással leugrás, lebegőtámaszhoz közelítve a távolabbi végén. Gerenda (lányok): Felugrás oldalállásból oldalülésbe. Gyűrű (fiúk): Függésben alaplendület, lebegőfüggés, emelés lefüggésbe, ereszkedés hátsó lefüggésbe és visszahúzóadás. Guggolások, ülések, térdelések térdelő- és fekvőtámaszok. Támadóállások, lebegőállások nyújtott és hajlított lábemeléssel. Járások előre, hátra, oldalt lábujjhegyen utánlépésekkel és kartartás és karlendítés-karkörzés variációkkal. Fordulatok állásban és guggolásban. Tarkónállási kísérletek segítségével. Leugrás	Fejlődjön erejük, gyorsaságuk és erőállóképességük a feladatoknak megfelelő szintre. Talajtornában tudjanak bemutatni 3-4 elemből álló gyakorlat. Szükségadással mellett hajtsanak végre feladatokat támasz- és függőszereken. A tanulók végezzék gyorsan és esztétikusan a megtanult elemek összekapcsolását. Tartsák meg ízületi lazaságukat.	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. 3-4 elem összekapcsolása, kartartások, érintőjárás, hármaslépés. Lendület előre-hátra, hátsó függés.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
feladatokkal pl. karkörzéssel, lábterpesztéssel, fordulattal ollóval stb. Függésbe lendület előre-hátra, homorított leugrás. Ritmikus sportgimnasztika, aerobics (csak lányoknak). Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk.	Tudják követni RSG gyakorlatok közben a zene ritmusát.	Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. A sportjátékot és a motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő testnevelési játékok.	Alkalmazzák a technikai elemeket kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a jártasság szintjén a játékszabályokat. Játék legalább két, eddig tanult labdajátékból, az iskolai szempontból lényeges versenyszabályokkal.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerje az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazza a különböző taktikai megoldásoknál.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembe vételével a tanórák lehetőleg a szabadterén valósuljanak meg. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázások, szabadban űzhető sportok, téli sportjátékok.	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhöz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömet adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Két választott úszásmód után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondicionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások.	Jelentős fejlődés mutakozzon az úszóerő és állóképesség területén. Tudjanak alkalmazkodni az úszás adta monotóniához. Tudjanak tájékozódni a vízben. Rendszeresen ússzanak szabadidejükben is. Legyenek képesek folyamatosan úszni 800-1000-1200 m-t.	Tudjon folyamatosan leúszni 300-400 m-t legalább egy úszásmódban. Fejlődjön állóképessége a másik úszásmódban is (200-300m).

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus anyag.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

10. évfolyam

Óraszám: 2,5 óra/hét

Tartalom:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakítás célszerűségének elfogadása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A kiinduló helyzeten kívül legfeljebb 4-6 alapformát tartalmazó 2-4-8-16 ütemű játékos és határozott alapformájú szabad- és kéziszergyakorlatok, valamint páros és társas, illetve egyszerű pad-, zsámoly- és bordásfalgyakorlatok teljes köre. Kötélmászás mászókulcsolással (leányok) és függeszkedéssel (fiúk). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxációs gyakorlatok.	Az önállóság szintjén is tudják és hajtják végre a legfontosabb helyzeteket és alapformákat, ismerjék a gimnasztika alapvető szakkifejezéseit és vezényszavait, legyenek mind hajlékonyabbak. Tudjanak 8-12 gimnasztikai gyakorlattal önállóan is bemelegíteni, lazítani, erősíteni kötélen mászni v. függeszkedni	Tudjon 8-10, szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni.

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok.		

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Futások: A tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal, Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás flop technikával. Távolugrás ollózó technikával. Hármasugrást előkészítő gyakorlatok. Dobások, lökések: Járásból végrehajtott súlylökés. Súlylökés becsúszással. Súlylökés háttal felállásból után lépéssel.	Rendelkezzenek megfelelő aerob állóképességgel. Válasszák ki a hozzájuk legközelebb álló mozgásformákat, technikákat. Érzékelhetően javuljon futó-, ugró-, dobóteljesítményük az előző évfolyamhoz képest.	Hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni a fiú: 12 percig, a lány: 10 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége dobókészsége.

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Gimnasztikai formájú előkészítő- és célgyakorlatok. Talajgyakorlat: Talajtorna: Gurulások előre-hátra különböző testhelyzetekből, sorozatban is. Fellendülés kézállásba, emelés fejállásba. Magas- és repülő-guruóátfordulások 2-3 lépés lendületszerzésből. Kézen- és fejenátfordulás segítséggel. Ereszkedés és felállás hídba. Átguggolás, vetődés. Szekerényugrás: 4-5 részes szekerényen hosszában felguggolás a közelebbi végén, bukfenc előre vagy leterpesztés vagy átguggolással leugrás, lebegőtámaszhoz közelítve a távolabbi végén. Keresztbe terpeszátlugrás. Gerenda (lányok): Felugrás mellső oldalállásból oldaltámaszba, egyik láb átlendítéssel és 90 fokos fordulattal terpeszülésbe. Guggolások, ülések, térdelések jobb vagy bal térden, térdelő- és fekvőtámaszok. Támadóállások,	Fejlődjön erejük, gyorsaságuk és erőállóképességük a feladatoknak megfelelő szintre. Ismerjék és alkalmazzák a képességeik fejlesztésére szolgáló eljárásokat. Talajtornában tudjanak bemutatni 5-6 elemből álló gyakorlatot. Segítségadás mellett hajtsanak végre feladatokat támasz- és függőszereken. A tanulók végezzék gyorsan és esztétikusan a megtanult elemek összekapcsolását. Tartsák meg izületi lazaságukat. Tudják követni RSG gyakorlatok közben a zene ritmusát.	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. 3-4 elem összekapcsolása, kartartások, érintőjárás, hármaslépés. Lendület előre-hátra, hátsó függés, homorított leugrás. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
lebegőállások nyújtott és hajlított lábemeléssel. Járások előre, hátra, oldalt lábujjhegyen utánlépésekkel és kartartás és karlendítés-karkörzés variációkkal is. Fordulatok állásban és guggolásban. Tarkónállási kísérletek segítséggel. Leugrás feladatokkal. Gyűrű (fiúk): Függésben alaplendület. Lendület előre lebegőfüggésbe nyújtott testhez közelítéssel. Lefüggés nyújtott térddel. Lefüggés bicska helyzetéből, emelés lefüggésbe. Ereszkedés hátsó függésbe, emelés innét lebegőfüggésbe. Lebegőfüggésből lendületvétel, homorított leugrás. Ritmikus sportgimnasztika, aerobics (csak lányoknak). Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk.		

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése, gyakorlása. Trükkös, látványos elemek próbálgatása, gyakorlása pl. labdapörgetések, láb között és alatt, hát mögött átvezetéses, pörgetett és nyesett labdakezelési megoldások.	Alkalmazzák a 10 évfolyamban tanult technikai elemeket kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyzetük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a jártasság szintjén a játékszabályokat. Játék két, eddig tanult labdajátékból, a lényeges versenyszabályok betartásával.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Tudja alkalmazni az alapvető technikai elemeket, és azok taktikai alkalmazásában rejlő fontosabb kombinációkat.

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg a szabadterén valósuljanak meg. Képezzék a tananyag szerves részét a túrázások, szabadban üzhető sportok, téli sportjátékok.	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhoz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömet adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondicionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások, vízből mentés.	A tanulók úszását jellemezze a finomkoordináció, megfelelő mozgásritmus, gazdaságos erőközlés képessége. Legyenek képesek 1000-2000 m biztonságos leúszására két-három úszásnemben.	Tudjon folyamatosan leúszni 400-500 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik úszásnemben is (200-300m).

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus tesztek.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

11–12. évfolyam

Óraszám: 2,5 óra/hét

Megjegyzés:

Az utolsó két évfolyam együtt kerül tárgyalásra, mert a továbbiakban a nemzeti alaptanterv sem ad meg kötelező tananyagot. Már nincs szükség új anyagrészek oktatására. Az elmúlt 10 év alatt lehetőség nyílt nagyon sok sportág alapjainak biztos elsajátítására. Megfelelő mértékben bővült a tanulók sportokkal kapcsolatos ismerete is. A már eddig tanultakat alkalmazza mind szintentartás, mind kondicionális képzés, mind a sport iránti igények kielégítésében.

Tartalom:

- Rendgyakorlatok
- Gimnasztika és prevenció
- Atlétika
- Torna
- Testnevelés és sportjátékok
- Foglalkozások a szabadban
- Úszás
- Felmérések

Rendgyakorlatok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakítás célszerűségének elfogadása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat.

Gimnasztika és prevenció

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az előző évfolyamok gimnasztikai és célgimnasztikai gyakorlatinak magasabb szintű ismétlése, szükség szerinti	Az önállóság szintjén tudják és hajtsák végre a legfontosabb helyzeteket és alapformákat, ismerjék a gimnasztika alapvető	Tudjon 8-10 szabadgyakorlatot, kéziszer gyakorlatot tervezni és bemutatni.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
kiegészítése. A kiinduló helyzeten kívül legfeljebb 4-6 alapformát tartalmazó 2-4-8-16 ütemű játékos és határozott alapformájú szabad- és kéziszergyakorlatok, valamint páros és társas, illetve egyszerű pad-, zsámoly- és bordásfalgyakorlatok teljes köre. Kötélmászás mászókulcsolással teljes magasságon (leányok) és függeszkedéssel (fiúk). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxációs gyakorlatok.	szakkifejezéseit és vezényszavait. Tudjanak 8-12 gimnasztikai gyakorlattal önállóan is bemelegíteni, lazítani, erősíteni. Kötélen mászni v. függeszkedni. Ismerjék a deformitások megelőzésének gyakorlatait.	

Atlétika

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Az előző évfolyamokban tanultak magasabb szintű ismétlése és szükség szerinti gyakorlása. Futások: A tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal, Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás flop technikával. Távolugrás ollózó technikával. Ötösugrás. Dobások, lökések: Járásból végrehajtott súlylökés. Súlylökés becsúzással. Súlylökés háttal felállásból után lépéssel, majd becsúzással.	Tudják és használják, hogyan lehet a futásokat, ugrásokat és dobásokat képességeik fejlesztésére felhasználni. Ismerkedjenek tapasztalati és elméleti alapon az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjaival, a lendületszerzés célszerű felhasználásával az izom-előfeszítések fontosságával a teljesítmények növelésében. Törekedjenek arra, hogy egyéni technikát alakítsanak ki.	Javuljon futó-, ugró-, és dobóteljesítménye és technikája az előző évfolyamokhoz képest

Torna

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Gimnasztikai formájú előkészítő és a gyakorlatok. Talajgyakorlat: Alapállásból nyújtott ülésen keresztül gurulóátfordulás hátra húzóállásba. Fellendülés kézállásba (3 mp). Kézenátfordulás, szabadátfordulások előre, segítségadással. Szabadgyakorlat összeállítása a tanult elemekből, folyamatosan. Szekerényugrás: 4-5 részes szekerényen az előző évfolyamokban tanultak ismételése és gyakorlása az elugrás távolságának és az ugrás hosszának és magasságának növelésével. Szabadon választott ugrások: kézen- és fejenátfordulások Gerenda (lányok): Az eddig tanult elemek ismételése, gyakorlása. 5-6 elemből álló gyakorlatsor bemutatása Gyűrű (fiúk): Az eddig tanult elemek ismételése, gyakorlása. 3-4 elemből álló gyakorlatsor bemutatása. Ritmikus sportgimnasztika, aerobik (csak lányoknak). Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk.	Ismerjék a tornamozgások szerkezeti hasonlóságának tanulást segítő hatását. Legyenek képesek a tanult elemmel önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok végrehajtására a választott szereken. Érjék el a térbeli tájékozódás és a mozgáspontosság fejlesztésében, hogy összetett nehéz gyakorlatelem végrehajtása közben is koordináltan tudják irányítani mozgásukat. Tudjanak tájékozódni a különböző átfordulások közben és statikus fejjel lefelé helyzetben. Legyenek képesek a lendületet az elemek végrehajtásánál felhasználni. Tudjanak lendületi és erőelemeket összekapcsolni, jellemezze a gyakorlataikat a könnyed végrehajtás.	Koordinációs készsége fejlődjön. 3-4 elem összekapcsolása, kartartások, érintőjárás, hármas lépés. Lendület előre-hátra, hátsó függés. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Testnevelés és sportjátékok

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Ismerjék meg a csapatmunka értékeinek felhasználását a sportjátékok versenyszerű alkalmazásával.	Alkalmazzák a tanult technikai elemeket a kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a készség szintjén a játékszabályokat. Játék két, eddig tanult labdajátékból, a lényeges versenyszabályok betartásával.	Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Tudják alkalmazni az alapvető technikai elemeket, és azok taktikai alkalmazásában rejlő fontosabb kombinációkat.

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
A technikai és taktikai elemek bővítése, a kezdeményező készség kialakítása, a változó helyzetek gyors felismerése és célszerű megoldása a sportjátékok iránti érdeklődés továbbfejlesztése érdekében.		

Foglalkozások a szabadban

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Az iskola környezete és az időjárás figyelembe vételével a tanórák lehetőleg a szabadterén valósuljanak meg. A tanulók szerezzenek alaposabb ismereteket és további tapasztalatokat a szabadban végzett testedzésről, sportokról, túrázásról, és a szabadban történő gyakorlással szerezhető fizikai képességek és a jobb egészségi állapot megszerzésének alapvető módjairól. Épüljön be a tanulók mindennapi életébe a rendszeres szabadtéri önálló, balesetmentes testedzés.	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhoz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömet adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet.

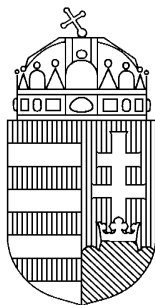
Úszás

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondicionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások, vízből mentés.	A tanulók úszását jellemezze a finomkoordináció, megfelelő mozgásritmus, gazdaságos erőközlés képessége. Legyenek képesek 1000-2000 m biztonságos leúszására két-három úszásnemben.	Tudjon folyamatosan leúszni 400-500 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik két úszásnemben is (200-300 m).

Felmérések

Tartalom	Fejlesztési követelmények	Minimális teljesítmény
Motorikus tesztek.		Mutasson fejlődést önmagához viszonyítva.

MAGYAR

KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2004. május 20.,
csütörtök

68. szám
II/2. kötet

II/1—2. ára: 48 944,— Ft

TARTALOMJEGYZÉK

17/2004. (V. 20.) OM r.

A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról

A NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ MŰHELYÉNEK KERETTANTERVE

AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS–OKTATÁS SZÁMÁRA

Tartalom

BEVEZETÉS

Általános célkitűzések

A minőségi tudás kritériumai

Az ismeretek és a képességek integrált fejlesztése

A tanuló teljes személyiségének mozgósítása

A tanulási elméletek eredményeinek hasznosítása az iskolai gyakorlat megújításában

Kulcskompetenciák

Kiemelt fejlesztési területek

A tantárgyi rendszer és óraszámok kialakítása

A NAT kereszttantervi követelményeinek megvalósítása

A műveltség területi blokkok részei és tartalma

Célok és feladatok

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

A tanulók értékelése

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A tantárgyi tantervek közös jellegzetességei és alkalmazása

A BEVEZETŐ ÉS KEZDŐ SZAKASZ TANTERVE (1-4. ÉVFOLYAM)

Közös célok és feladatok

Bevezető szakasz (1-2. évfolyam)

Kezdő szakasz (3-4. évfolyam)

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantervek műveltségterületenként

Magyar nyelv és irodalom

Élő idegen nyelv

Matematika

Ember a természetben

Művészetek

Informatika

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Testnevelés és sport

AZ ALAPOZÓ ÉS FEJLESZTŐ SZAKASZ TANTERVE (5-8. ÉVFOLYAM)

Közös célok és feladatok

Alapozó szakasz (5-6. évfolyam)

Fejlesztő szakasz (7-8. évfolyam)

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Tantervek műveltségterületenként

Magyar nyelv és irodalom

Élő idegen nyelv

Matematika

Ember és társadalom

Ember a természetben

Földünk-környezetünk

Művészetek

Informatika

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Testnevelés és sport

BEVEZETÉS

Általános célkitűzések

Megtervezni és dönteni arról, hogy miről és milyen követelmények szerint tanuljanak gyermekeink az elkövetkező 5–10 évben nagy felelősséget igénylő feladat. Az átalakuló társadalmi elvárások és a tanulás sajátosságait vizsgáló kutatások eredményei egyaránt változást sürgetnek az iskolai oktatásban. Nemcsak a konkrét tanítási-tanulási módszerek, hanem általában a tudásképp, a tanulás folyamatáról vallott elképzelések terén is.

A tanári munka eredményessége érdekében a tantervnek világos képet kell adnia arról, hogy milyen is legyen az a tudás, amit az iskolának közvetítenie kell, illetve amely a tanulás eredményeként a tanulóban fel kell, hogy épüljön. A tudásról alkotott kép túlzott leegyszerűsítése, vagy rendezetlen sokfélesége ugyanis egyaránt akadályozhatja a tudás átadásához kapcsolódó gyakorlati tevékenységek eredményességét.

A minőségi tudás kritériumai

A tudás reprodukálhatósága helyett az elsajátított ismeretek könnyű és sokoldalú elérhetősége, rugalmas adaptálhatósága és továbbépíthetősége vált fontossá. Ezért a tanulási céloknak és az alkalmazhatóság kritériumainak közelíteniük kell egymáshoz.

A tanulási célok meghatározásakor a tartós, elmélyült tudás kialakítását kell középpontba állítani. Az ismeretanyag megtervezésekor a hangsúlyt a tudás minőségi jellemzőire: a szervezethez, a megértés mélységére, az alkalmazhatóságra kell helyezni. Olyan tanítási programokat és olyan tanulási környezetet kell létrehozni, amelyek eredményeként sem az ismeretek tanulása sem a képességek fejlesztése nem válik egyoldalúvá és öncélúvá.

Az ismeretek és a képességek integrált fejlesztése

Az ismeret és a képesség jellegű tudás egymással nem szembeállítható és nem pótolható részét jelenti a minőségi tudásnak. A jól szervezett, pontos, hatékonyan felhasználható ismeretrendszer tud megfelelő alapot biztosítani a képességek fejlesztéséhez, s a működő képességek teszik lehetővé az ismeretek megfelelő mélységű feldolgozását, megértését és alkalmazni tudását. A működő műveltség kialakítása szempontjából az is nagyon lényeges, hogy az iskolák életből vett példák segítségével, problémafelvételi kérdésekkel és aktív ismeretszerzést igénylő feladatokkal folyamatosan arra ösztönözzék a tanulókat, hogy gondolkodás útján is gyarapítsák fogalmait, illetve hogy már meglévő fogalmaik között minél több új kapcsolatot fedezzenek fel.

Az ismeretanyag kiválasztásával és a tanulói követelmények meghatározásával megfelelő feltételt kell tehát teremteni a rendszerezett, pontosan megértett fogalmakon alapuló ismeretek elsajátításához és az ismeretek megtanulását, megértését és alkalmazását lehetővé tevő képességek kialakítását szolgáló tanulói tevékenységek gyakorlásához egyaránt. Az ismeretek és a képességek integrált fejlesztésének stratégiája megfelelő válasz lehet az iskolai munkával szembeni kritikákra és kihívásokra.

A tanuló teljes személyiségének mozgósítása

A korszerű tudásképp az ismeretekben, képességekben kifejezésre jutó műveltség mellett a gondolkodásmódban (mentalitásban), a viselkedésben, az attitűdben, a kommunikációban megjelenő műveltséget is magában foglalja.

A tanulás az egész személyiség aktivitását igényli. Ezért az iskolai munka során a tanulás minden fontos összetevőjét mozgósítani és fejleszteni kell a kitűzött célok érdekében. Nem elég az ismeretek megértésére és megjegyzésére koncentrálni, alkalmat kell adni az ismeretek alkalmazását biztosító feladatok gyakorlására, a problémák, probléma helyzetek elemzésére és megoldására, a különböző gyakorlati tevékenységek tanulására, a tanulás módszereinek elsajátítására, a gondolkodási eljárások tanulására és nem utolsósorban az értékek iránti pozitív attitűdök és a szociális magatartásformák kialakítására. A képességfejlesztést össze kell kapcsolni a fejlődést befolyásoló érzelmi, motivációs tényezők megerősítésével, például a pozitív önkép kialakításával, a megismerés örömeinek felfedeztetésével, a gyerekek együttműködését igénylő tevékenységek szervezésével.

A tanulási elméletek eredményeinek hasznosítása az iskolai gyakorlat megújításában

A különböző jellegű tanulási folyamatok meglehetősen eltérőek. Egy minden jelenséget közös szabályszerűségekre visszavezető tanuláselmélet alkalmazás helyett ezért az egymással párhuzamosan élő tanuláselméletek legfontosabb megállapításainak együttes figyelembe vétele látszik célszerűnek. Aszerint válogatva közöttük, hogy a tanulás egyes összetevőinek megértéséhez és fejlesztéséhez melyik adhatja a leghasznosabb

segítséget. Például a kognitív pedagógiai eredményeit elsősorban az ismeretek megértése, a tanulási transzferre vonatkozókat az ismeretek alkalmazása, a szociális tanulási folyamatok fontosságát hangsúlyozókat pedig a tanulási módszerek, a gondolkodási eljárások és a magatartásformák tanulása terén érdemes figyelembe venni és felhasználni.

Kulcskompetenciák

Kulcskompetenciáknak tekinthetők mindenekelőtt a társadalmi és természeti környezetben való egyéni, hétköznapi tájékozódást, az ismeretek alkalmazását, más ismeretekkel való összekapcsolását segítő képességek. A kulcskompetenciák, mint például a szociális kompetenciák (ideértve például a kooperációt); a tanulási képességek, a személyes képességek, a közéleti vagy a gazdasági életben való részvételhez kapcsolódó képességek mindig komplex tudást jelenítenek meg, amelyet jól szervezett, témaspecifikus szakértelemre és jól működő alapképességekre lehet ráépíteni. A kulcskompetenciák alkotóelemei között rendkívül nagyok az *egyéni különbségek*, ezért fejlesztésük differenciált tanulásirányítást igényel. A tanulók ilyen jellegű teljesítményében az öröklött képességeken kívül a szociális környezet hatásai és a tanulási alkalmak mennyiségi és minőségi jellegzetességei jelentős mértékben közrejátszanak. Mindezen jellemzőket a tanulás tervezése során is fontos figyelembe venni.

A tanterv elkészítésekor törekedni kell arra, hogy a kulcskompetenciák kialakulásában kiemelkedően fontos szerepet játszó képességek és személyes tulajdonságok a tanulás egész ideje alatt folyamatosan fejlődhessenek. Ilyenek mindenekelőtt *a fejlett nyelvi kommunikációs készség; a belső értékrend és értékek felé való orientálódás; a megfelelő motiváció; a kritikai gondolkodás és az egyéb gondolkodási képességek; a különféle műveltségterülethez kötődő kompetenciák; s olyan személyes tulajdonságok, mint a becsületesség, tisztesség, felelősségtudat, hűség és a pozitív személyes énkép.*

Kiemelt fejlesztési területek

A tanítás-tanulás szemléleti egységének és a tanulók személyiségnevelésének eredményessége szempontjából lényeges, hogy legyenek olyan kiemelt fejlesztési feladatok, amelyek az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják és ezáltal elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok erősítését. E tekintetben a NAT által meghatározott Kiemelt fejlesztési feladatok konkrét útmutatóul szolgáltak az NTK Műhely kerettantervének elkészítéséhez is. Minden műveltségterület és minden tantárgy kerettantervében helyet kellett kapnia azoknak az ismereteknek, tanulói tevékenységeknek, amelyek hozzájárulhatnak az énkép és önismeret; a hon- és népismeret; az európai azonosságtudat kialakításához és az egyetemes kultúra iránti fogékonyság és tisztelet megalapozásához, s amelyek közvetlen szerepet játszanak a környezeti nevelés; az információs és kommunikációs kultúra elsajátításának megvalósításában, s amelyek jól szolgálják a tanulók testi és lelki egészségének megőrzését, s az egész életen át folyó tanulásra való felkészülését. Ezzel is hozzájárulva ahhoz, hogy gyermekeink sikeresen megbirkózzanak a felnőtt életükben rájuk váró feladatokkal.

A tantárgyi rendszer és óraszámok kialakítása

A NTK Műhely kerettanterve a NAT által műveltségterületenként meghatározott követelményeket tantárgyakba rendezi. Szinte minden tantárgyhoz, minden évfolyamon kétféle óraszámot ad meg. Ezek közül az egyik óraszám nagyon közel áll ahhoz az idő mennyiséghez, amelyet a NAT mint minimálisan szükségessé javasol az adott műveltségterület tanítására. A másik óraszám ennél magasabb, lehetőséget adva az iskoláknak arra, hogy a saját pedagógiai programjukhoz alkalmazkodva bizonyos műveltségterületekre az átlagnál több időt fordíthassanak. Természetesen ez azt jelenti, hogy a Nemzeti Tankönyvkiadó kerettantervét alkalmazó iskolának műveltségterületenként, vagy tantárgyanként külön-külön kell döntenie arról, hogy az A vagy a B változat óraszámait és követelményeit építi-e be a saját helyi tantervébe.

Évfolyam	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv és irodalom	8,5	7,5	8,5	7,5	8,5	7,5	8	7	5	4	5	4	4	3	4	3
Élő idegen nyelv	1	0	1	0	1	0	3	2	4	3	4	3	4	3	4	3
Matematika	5	4	4	4	4	3	4	3	5	4	4	3	4	3	4	3
Ember és társadalom									2	2	2	2	3	2,5	3	2,5
Ember a természetben	1	1	1,5	1	2	2	2	2	2	1,5	2	1,5	6	4	6	4

Évfolyam	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv és irodalom	8,5	7,5	8,5	7,5	8,5	7,5	8	7	5	4	5	4	4	3	4	3
Élő idegen nyelv	1	0	1	0	1	0	3	2	4	3	4	3	4	3	4	3
Földünk–környezetünk									1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5
Művészetek	5	2,5	5	2,5	5	2,5	5	2,5	4,5	2,5	4,5	3,5	5,5	3	5,5	3
Informatika	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5	2	1	2	1	2	1,5	2	1,5
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Testnevelés és sport	4	3	4	3	4	3	4,5	3,5	3,5	2,5	3,5	2,5	4	2,5	4	2,5
Összesen	26,5	19,5	26	19,5	26,5	19,5	28,5	21,5	30,5	22,5	29,5	22,5	35,5	25	35,5	25

Az óraszámokat heti bontásban lehet megtalálni a táblázatokban. Ez a megoldás természetesen nem akadályozza annak, hogy az iskola másként is megszervezhesse a tanórai foglalkozásokat. Lehetősége van például intenzív epochákat és projekteket kialakítani az órák összevonásával

A NAT keresztterületi követelményeinek megvalósítása

A pedagógiai eredményesség szempontjából kiemelkedően fontos keresztterületi követelményekre a NTK Műhely kerettanterve külön is felhívja a tanárok figyelmét. Egységes jelölést használva minden tantárgyi tantervben megjelöltük azokat a tartalmakat és tevékenységeket, amelyek a NAT által kiemelt fejlesztési területek, illetve a kulcskompetenciák elsajátítása szempontjából hasznosak lehetnek.

A tantervben ezekre a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

- kiemelt fejlesztési feladatok:
 - énkép és önismeret ÉN)
 - hon- és népismeret H)
 - európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)
 - környezeti nevelés K)
 - információs és kommunikációs kultúra I)
 - testi és lelki egészség TE)
 - tanulás T)
 - felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- kulcskompetenciák:
 - kommunikációs k)
 - narratív n)
 - döntési d)
 - szabálykövető szk)
 - lényegkiemelő lk)
 - életvezetési é)
 - együttműködési egy)
 - problémamegoldó p)
 - kritikai kr)
 - komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)

A műveltség területi blokkok részei és tartalma

A egyes műveltségterületek kerettantervi struktúrája rugalmasan alkalmazkodik az adott műveltségterület tartalmához és pedagógiai sajátosságaihoz. Vannak azonban olyan tartalmi elemek és jellegzetességek, amelyek mindegyikre érvényesek.

Célok és feladatok

Az adott iskolai szakaszra vonatkozó általános célok és feladatok áttekintése.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

A műveltségterülethez tartozó tantárgyak neveit és évfolyamonként óraszámait tartalmazó összesítő táblázat.

A tanulók értékelése

A tanterv készítőinek ajánlásai a tanulók értékeléséhez. Pl. A tanulói teljesítmény értékelése szempontjából melyek a legfontosabb összetevők? Mik legyenek az értékelés kritériumai? Milyen típusú feladatokat érdemes értékelni? Milyen formában és milyen rendszerességgel érdemes értékelni?

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A tanterv követelményei alapján megfogalmazott ajánlások.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A kerettanterv készítőinek ajánlásai a következő kérdésre vonatkozóan.

Melyek azok a tartalmi összetevők és minőségi kritériumok, amelyek különösen fontosak lehetnek a tanterv megvalósulása szempontjából?

Például a tankönyvi minőség táblázatbeli összetevői közül melyeket érdemes különös gonddal megvizsgálni a választáskor?

Funkciók

Motiváció

Ismeretátadás

Rendszerezés

Koordináció

Differenciálás

Tanulásirányítás

Tanulási stratégiák tanítása

Az önértékelés elősegítése

Értékekre nevelés

A minőség összetevői

Illusztráltság

Érdekesség

Problémák bemutatása

Gondolkodás ösztönző egyéb megoldások

Érthetőség

Életszerűség

Tudományos pontosság

Strukturáltság

A többi tankönyvekkel való összehangoltság

Szintezett tananyag

A tanórai és az otthoni tanulás folyamatát ori-

entáló eszközök

Az ismeretek alkalmazását gyakoroltató, illetve összefoglaló kérdések és feladatok

Érzelmi hatást keltő eszközök

A tantárgyi tantervek közös jellegzetességei és alkalmazása

Az egyes tantárgyak tantervei évfolyamonként meghatározzák a témaköröket és a témakörökhöz kapcsolódó altémákat. A témakörökhöz kétféle óraszám javaslat kapcsolódik, aszerint hogy az iskola helyi tanterve melyik tantárgyi óraszámot választotta az A és B változat közül. A tartalmi és a tevékenység jellegű követelményekben aláhúzás jelzi azokat a részeket, amelyek csak a magasabb óraszám mellett érvényesek.

A tantervek témakörönként tartalmazzák az ismeret és a képesség jellegű követelményeket. Ezeket azonban az iskolák a helyi tanterv készítése során rugalmasan a maguk igényei szerint alakíthatják, módosíthatják. A konkrét ismeretek és követelmények szempontjából kerettanterv nem kötelező előírást, hanem csak ajánlást jelent. A szerzők szándékai szerint szakmai támogatást nyújt az iskolák tervező munkájához.

A tartalmi koncentráció megvalósulását elősegítve a kerettantervek felhívják a figyelmet az egyes témakörök tanulásával érintkező más műveltségterületekre, illetve tantárgyakra.

A kétéves szakaszok végén A továbbhaladás feltételei címszó alatt bemutatják, hogy melyek azok a képességjellegű követelmények, amelyeket a gyengén teljesítő tanulók esetében is el kell érni.

Budapest, 2004. január

A szerkesztő

A BEVEZETŐ ÉS KEZDŐ SZAKASZ TANTERVE (1–4. évfolyam)

Közös célok és feladatok

Bevezető szakasz (1–2. évfolyam)

A kisgyermek természetes érdeklődésének és nyitottságának megőrzése, orientálása és továbbfejlesztése.

A személyes képességekbe vetett hit és önbizalom megteremtése.

A kisgyermek fokozott játék- és mozgásigényének kielégítése.

A mozgáskoordináció, a ritmusérzék és a hallás fejlesztése.

A társakkal végzett közös tevékenységek élményének és örömeinek megerősítése.

A társas kapcsolatok kialakításához és gazdagításához szükséges beállítódások és képességek kialakítása és gyakoroltatása.

A tanulás, az elsajátítás élményének és örömeinek megismertetése.

A tanulók ösztönzése saját környezetük megismerésére és megértésére.

Az egészséges élet értékének felismertetése és tudatosítása a tanulóknál.

A tanuláshoz, a közös játékokban és feladatokban való részvételhez szükséges koncentrációs képességek és akarati tulajdonságok tudatosítása és fejlesztése.

Egyszerű minták és sokoldalú lehetőségek adása az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

Kezdő szakasz (3–4. évfolyam)

A személyes képességekbe vetett hit és önbizalom megőrzése és megerősítése.

Az önismeret fejlesztése az önmagára vonatkozó ismeretek és tapasztalatok gyarapításával és megbeszélésével.

A mozgáskoordináció, a ritmusérzék és a hallás fejlesztése.

A mozgás, a rendszeres testedzés, a sportjátékok iránti kedv felkeltése és megerősítése.

A társas kapcsolatok kialakításához és gazdagításához szükséges beállítódások és képességek gyakoroltatása.

A megismerés, a megértés, a tanulás iránti érdeklődés és nyitottság megőrzése és továbbfejlesztése.

A tanulók érdeklődésének felkeltése tágabb környezetük megismerése és megértése iránt.

Az önálló tanuláshoz szükséges motívumok kialakítása és megerősítése.

Az idegen nyelvek tanulása iránti igény felkeltése.

A szóbeli és az írásbeli nyelvhasználatához szükséges alapkészségek fejlesztése, gyakoroltatása.

A narratív, a lényegkiemelő és a szabálykövető képességek kialakítása és folyamatos fejlesztése.

A mindennapi életvitellel összefüggő gyakorlatias ismeretek nyújtása.

Elemi ismeretek közvetítése a természetről, a társadalomról, a művészetekről, az emberiség és a hazai történelemről.

Az egészséges életmód mindennapi feltételeinek és összetevőinek megismertetése.

A tanuláshoz, a közös játékokban és feladatokban való részvételhez szükséges koncentrációs képességek és akarati tulajdonságok fejlesztése.

Egyszerű minták és sokoldalú lehetőségek adása az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv és irodalom	8,5	7,5	8,5	7,5	8,5	7,5	8	7
Élő idegen nyelv	1	0	1	0	1	0	3	2
Matematika	5	4	4	4	4	3	4	3
Ember a természetben	1	1	1,5	1	2	2	2	2
Művészetek	5	2,5	5	2,5	5	2,5	5	2,5
Informatika	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1
Testnevelés és sport	4	3	4	3	4	3	4,5	3,5
Összesen	26,5	19,5	26	19,5	26,5	19,5	28,5	21,5

Tantervek műveltségterületenként**MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM****Célok és feladatok**

Az 1–4. osztályos magyar nyelvi és irodalmi képzés fontos feladata felkészíteni a diákokat a magánéleti szerepek betöltésére. A diákok az iskolában megfelelő általános műveltséget szereznek, és megismerkednek a demokratikus magatartás szabályaival, a sikeres kommunikációt megalapozó eszközökkel.

Az anyanyelv használata a társadalmi kommunikáció alapja, ezért az anyanyelvi készségek birtoklásának meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek közvetítésében, gyakorlásában és védelmében.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az anyanyelvi kompetencia fejlesztése, a tanulók életkorának megfelelően. Ennek döntő eleme a szóbeli és írásbeli befogadás, a szóbeli és írásbeli szövegalkotás a kommunikációs körülményeknek megfelelően. Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az értelmes, kifejező beszéd, az olvasás és írás igényes használatának, az önálló tanulási és önművelési képességeknek a kialakítása, folyamatos fejlesztése.

Az anyanyelv tudatos ismerete alapozza meg és segíti elő más nyelvek elsajátításának a képességét is. Fejleszti a tanuló önálló, kritikai gondolkodását. Minden tantárgy tanulásának az alapja a megfelelő szintű szövegértési és szövegalkotási készség. A megfelelő kommunikációnak is előfeltétele, hogy a tanuló ismerje az anyanyelvét felépítő elemeket, a velük összefüggő alapvető szabályokat. Az anyanyelvi nevelés tananyagát a nyelvtudomány újabb eredményeire épülő korszerű ismeretek adják. A tanterv tananyaga nyelvhasználat-központú és szövegszemléletű.

De a különböző anyanyelvi és irodalmi ismeretek elsajátítása csak eszköz a tanulók értelmi, önálló ismeretszerzési és kommunikációs képességeinek a kialakításához, fejlesztéséhez. A nevelés elsősorban a képességek és a készségek fejlesztésére irányul.

Az anyanyelvi és az irodalmi nevelés szorosan összetartozó része az iskolai képzésnek.

Az irodalmi képzés alapvető fejlesztési célja a kommunikációs készségek, képességek fejlesztése, az önálló és interaktív tevékenységek kialakítása, fejlesztése. Cél továbbá az alapvető irodalmi-szakmai ismeretek elsajátíttatása, azok alkalmazására, értelmezésére való képesség kialakítása. Kimelt cél az irodalom, az irodalmi alkotások megkedveltetése, az olvasás igényének kialakítása, az irodalmi művek adta élmények, érzések ismeretté, tudássá való transzformálása, az elemzésre, értelmezésre való figyelem felkeltése és kialakítása, az irodalomhoz és a művészetekhez való pozitív viszonyulás megteremtése. Ezzel szorosan összefügg a szóbeli és írásbeli képességek, az önálló szövegművek alkotására való képességek, a vitakészség kialakítása és fejlesztése. Az irodalmi nevelésnek feladata továbbá a megfelelően motivált befogadói magatartás kialakítása, az irodalom és a művészetek iránti érdeklődés állandó fejlesztése, az önálló ízlés kialakulásának az elősegítése.

Az általános, egyetemes erkölcsi-etikai és esztétikai értékek mentén – korukhoz képest – alakítsák saját értékrendjüket, egyéni ízlésüket. Legyenek képesek a saját és az általános értékek között megfelelő egyensúlyt teremteni, véleményüket ezek összhangjában alakítsák ki. A tanulók tudjanak különbséget tenni értékes és értéktelen, fontos és lényegtelen között. Alakuljon ki bennük egy motivált, mindenfajta kultúrára, kulturális értékre nyitott, érdeklődő befogadói attitűd, az irodalommal és az anyanyelvvél való foglalkozás, az olvasás, a moziba, a színházba való járás váljon életük, hétköznapijaik részévé, maguk által is megfogalmazott igényné.

Az iskolai nevelés feladata továbbá, hogy alakuljon ki a tanulóknak fogékonyság az alapvető emberi viselkedés- és magatartásformák, érzések, lélekállapotok, hangulatok, illetve erkölcsi értékek problémafelvetése iránt.

Fontos, hogy ezekről a kérdésekről a gyerekek önálló véleményüket, gondolataikat megfogalmazzák, fejlődjön vitakészségük, kritikai gondolkodásuk.

Alapvető cél az is, hogy az anyanyelvi és irodalmi nevelés során a tanulók képesek legyenek bizonyos szövegtípusok, műfajok alkotására. Szóbeli és írásbeli fogalmazásukat szabotosság, a kommunikációs körülményeknek való megfelelés, nyelvi helyesség, ugyanakkor kreativitás jellemezze.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Tantárgyak	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv	8,5	7,5	2	2	2	2	3	2
Olvasás			5,5	4,5	4	3,5	4	4
Írás, fogalmazás			1	1	2,5	2	1	7
Összesen	8,5	7,5	8,5	7,5	8,5	7,5	8	7

A tanulók értékelése

A magyar nyelvi és irodalmi műveltségterületet közvetítő órákon az értékelés alapjául az érvényben levő Nemzeti alaptanterv, illetve az adott kerettantervben, valamint a rá épülő iskolai programban megfogalmazott fejlesztési célok és feladatok szolgálnak.

Ezek értelmében a pedagógus folyamatosan végezzen az osztályában személyre irányuló értékelést, illetve visszatérően az osztályt érintő, teljes körű értékelést is. Az értékelés kritériumait ismerjék a tanulók, sőt ezeknek megfelelően ők maguk is végezzenek önértékelést, illetve folyamatosan sajátítsák el társaik értékelésének a tapintatos formáit.

Az értékelés döntően személyre szóló fejlesztő értékelés legyen, vagyis a tanuló aktuális teljesítményét saját korábbi teljesítményéhez kell viszonyítani. A reális és ösztönző értékelés alapja a tanulók tudásának, teljesítményének alapos ismerete. E tekintetben nagy jelentősége van a folyamatos megfigyelésnek, adatgyűjtésnek, az adatok rendszerezésének, reflektálásának. Formáló-segítő értékelésre van szükség, vagyis megerősíteni, visszaigazolni, amit a tanuló már tud, amit sikeresen old meg, egyúttal útmutatást adni arra nézve: hogyan emelhetné tudását, teljesítményét még magasabb szintre. Minden jelentősebb tanulói megnyilatkozásra reagálni kell. Minél több pozitív visszajelzést kell adni, hiszen a sorozatos kudarcok csak demotiválják a diákokat.

A tanító változatosan, árnyaltan értékelje a tanulók munkáját. A tanítói értékelés formáját tekintve lehet metakommunikatív, illetve szóbeli vagy írásbeli visszajelzés (ez utóbbiak egy szótól a szövegig terjednek).

A tanulók értékelésének fajtáit tekintve szükség van év eleji diagnosztikus értékelésre, folyamatos formatív értékelésre, valamint szummatív értékelésre. Az év eleji diagnosztikus értékelés azt mutatja meg: mi az, amit a tanuló tud, amire képes, honnan indítható a fejlesztés. A formatív értékelés célja elsősorban a tudás, a teljesítmény változásának követése, visszaigazolása a megerősítés, a fejlesztés és a korrigálás érdekében. A tanév során legyenek szummatív értékelések is, pl. a témazáró anyanyelvi dolgozatok, fogalmazások, év végi felmérések.

Az ellenőrzés különféle formái harmonikusan jelenjenek meg a nevelési folyamatban, pl. szóbeli feladatmegoldás, írásbeli feladatmegoldás, cselekvés, vizuális megjelenítés, szóbeli felmérés, írásbeli felmérés, szóbeli felelet, írásbeli felelet, szóbeli beszámoló, szóbeli házi feladat, írásbeli házi feladat, dolgozat, feladatlap stb. A feladatlapok tartalmazzanak feleletválasztó, feleletalkotó és képességjellegű tudást mérő feladatokat egyaránt.

Az értékelés terjedjen ki mind az affektív tanulással kapcsolatos követelményekre (pl. a befogadásra, a válaszadásra, az értékrendszer kialakulására), mind a pszichomotoros követelményekre (pl. az utánzásra, az automatizálásra, az artikulációra), mind a kognitív követelményekre (pl. a tények, fogalmak, szabályok ismeretére, az összefüggések megértésére, az alkalmazásra). Az 1–4. osztályban hangsúlyosabb szerepet kapjon a tanulók munkájának megítélésben a szóbeli és az írásbeli kommunikációs készség: az írás, a

helyesírás, az olvasás, a szóbeli és az írásbeli szövegalkotás értékelése, mint az anyanyelvi és az irodalmi ismeretek elsajátításának a mérése.

A beszédképesség mérése folyamatos legyen, ám minden esetben jellemezze a személyiség tisztelete; hiszen célja elsősorban az önismeret fejlesztése, az önbizalom erősítése. Az anyanyelvi tudás értékelésében meghatározó az anyanyelvi jártasságok, képességek, készségek szintjének az ellenőrzése. A nyelvi rendszer megismerését előkészítő alapvető fogalmak (pl. a hang, a szóelem, a szó, a szófaj, a mondat, a mondatfajták) ismerete csak eszközjellegű, a nyelvi tudatosság fokozatos fejlesztését, a kommunikáció tanulását szolgálja, nem lehet meghatározó eleme a tanulói teljesítmény értékelésének.

Az olvasásteljesítmény megítélésében a súlypont az olvasottak megértésén van, az 1–4. osztályban legfontosabb a szó szerinti megértés, ám szükség van az értelmező, interpretáló olvasás elemi műveleteinek az elsajátítására is. Az olvasottak megértését sokféleképpen bizonyíthatja a tanuló, az ellenőrzés során célszerű tehát figyelembe venni az egyéni sajátosságokat. A hangos olvasást, illetve a felolvasást illetően a megértést leginkább akadályozó hibáknak van jelentőségük (pl. mást olvasás, akadozó olvasás gyakori újrakezdéssel, túl lassú tempó, nem megfelelő hangsúlyozás, dallamvezetés, tagolás).

Az írás értékelése során abból kell kiindulnunk, hogy az egyéni mozgássajátosságok kezdettől megjelennek a gyermekek írásában. Ezért természetes, hogy többségük nem képes reprodukálni az írásmintát, csak többé-kevésbé követi a szabályos betűalakítást és kapcsolást. A legfontosabb kritérium az olvashatóság. Az eszközi használat szempontjából jelentőséggel bír még a folyamatos, lendületes vonalvezetés, a tempó is. A tetszetősség fő összetevői: a tisztaság, rendezettség, egyszerűség, egyöntetűség és az ízléses elhelyezés. A fogalmazások szöveges értékelése elsősorban segítő szándékú legyen, személyre szabottan nyújtson útmutatót arra vonatkozóan, hogyan lehet a fogalmazást tovább javítani, alakítani.

A tanulók munkájának az értékelése az iskolai minőségbiztosítás alapja is egyben, a pedagógus önszabályozásának az eszköze.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A magyar nyelv és irodalom tantárgy taneszközeinek kiválasztásakor mind pedagógiai, mind szakmai-tartalmi, mind formai kritériumok figyelembevételét javasoljuk.

A tartalmi kritériumok között fontos, hogy a tankönyvek szakmailag hiteles tananyagot közvetítsenek. Építsenek – az életkori sajátosságok, valamint a tantervi célok és követelmények maximális figyelembevétele mellett – az olvasáskutatás, az irodalomtudomány, a nyelvtudomány, az anyanyelvi tantárgy-pedagógia, a pedagógia, a didaktika és a pszichológia, ezen belül e fejlődéslelektan legújabb eredményeire. Jellemezze a tankönyveket a szakmai, didaktikai kimunkáltság; tanulhatók és taníthatók legyenek. A tananyag feldolgozását illetően elsősorban az induktív, a heurisztikus és a kooperatív tanulásra épülő módszereket részesítsék előnyben.

Az olvasókönyveket gazdagság és változatosság jellemezze a szövegek forrását, típusait és műfaját tekintve. Az olvasmányok témái kapcsolódjanak a gyerekek mindennapi életéhez, ugyanakkor adjanak betekintést – a gyerekek érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelően – a természettel, a társadalmi élettel kapcsolatos ismeretkörökbe, segítsék a tanulókat eligazodni szűkebb és tágabb környezetükben és saját belső világukban. Tegyék lehetővé a gyerekek kognitív és emocionális szükségleteinek kielégítését, a változatos nevelő hatások érvényesítését. A szövegek kínáljanak lehetőséget a nemzeti hagyományok közvetítésére és más kultúrák megismerésére is. Az igényes szövegválasztás, szöveggondozás sikerrel járulhat hozzá az olvasás megszerettetéséhez, az olvasóvá neveléshez.

A tanulók munkáltatását biztosító taneszközök sok és sokféle motiváló, játékos, mozgásos feladatot tartalmazzanak. Legyenek bennük véleménynyilvánításra ösztönző gyakorlatok, ezek legyenek alkalmasak az önismeret, az empátia fejlesztésére is. A gyakorlatok mennyisége és nehézségi foka nyújtson lehetőséget a differenciált jártasság-, képesség- és készségfejlesztésre, a felzárkóztatásra, a tehetséggondozásra.

A tankönyvek folyamatos lehetőséget kínáljanak beszédművelésre, a szóbeli kommunikációs készség, az önálló ismeretszerzés fejlesztésére. Az írásbeli kommunikáció tanítását előzze meg a szóbeli előkészítés. A fogalmazástanítás terjedjen ki mind a kreatív írás, mind a műfaji követelményeknek megfelelő fogalmazás fejlesztésére. A tankönyvek a helyesírás folyamatos fejlesztéséhez megfelelő gyakorlóanyagot tartalmazzanak.

A tankönyvek szemléltető szövegei, utasításszövegei nyelvileg, helyesírási szempontból kifogástalanok legyenek, ugyanakkor nyelvezetük ne legyen bonyolult vagy nehezen érthető a gyerekek számára.

A tankönyvek megjelenésükkel is motiválják a gyermekeket olvasásra, az anyanyelvvel való foglalkozásra. Ízléses, a szövegekhez szervesen tartozó illusztrációkat tartalmazzanak. A tankönyvekben, munkafüzetekben levő tananyag, illetve a gyakorlatok jól tagoltak, áttekinthetők legyenek. A taneszközök legyenek alkalmasak a mindennapi munkára, az olvasókönyv tartós kivitelben készüljön.

A tankönyveket elfogadható, reális áron kínálják. A tankönyveken kívül a magyar nyelvi és irodalmi program megvalósítását egyéb segédeszközök, így pl. tanítói kézikönyvek, felmérőlapok, feladatgyűjtemények is segítsék. A program tanítására, a tankönyvhasználatra fővárosi és vidéki helyszínnel tanító-továbbképző tanfolyamok kínálnak felkészítést a pedagógusoknak.

Tantárgyi tantervek

1. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A helyes légzés, a helyes ejtés, beszédet kísérő nem nyelvi jeleknek a megismerése. A nyelvi jelek és a nem nyelvi jelek használatának összehangolása. Érzelmek kifejezése némajátékkal. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése a drámajátékkal. A memória, a mozgáskultúra, az utánzókéesség fejlesztése.

A mindennapi és közösségi kommunikációs helyzetek viselkedési szabályainak megismerése és alkalmazása. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése. A mindennapi kommunikáció nyelvi fordulatainak megismerése és alkalmazásuk szerepjátékokban, valamint a mindennapi élethelyzetekben. Az iskolán kívüli közösségi viselkedés szabályainak megismerése és alkalmazása. A színházlátogatással kapcsolatos kommunikációs helyzetek gyakorlása. A színház életének alapszintű megismerése, a drámajáték előkészítése. A szóbeli élménybeszámoló gyakorlása. A szókincs bővítése.

Olvasás, szövegértés

Az olvasással, az írásbeliséggel kapcsolatos motivációs bázis kiépítése és megerősítése. Az olvasás és az írás jelrendszerének elsajátítása, igazodva az egyéni sajátosságokhoz. A hangos és néma olvasás technikájának elsajátítása. A pontos olvasás kialakítása az olvasási hibák megelőzésével, korrekciójával. A szövegértő olvasás megalapozása a jelentés-kereső, jelentésteremtő beállítódás kialakításával; a gyermekek érdeklődéséhez és fejlettségi szintjéhez igazodó rövid, egyszerű szövegek néma olvasásával, az olvasottak szó szerinti megértését bizonyító – egyénre szabott – feladatok megoldásával.

Irodalomismeret, műismeret

Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása: a mesehallgatás, -olvasás, vershallgatás, versmondás örömszerző, önjutalmazó tevékenységként való megtapasztalása. Műélvezet a beleélés, képzelet, asszociációk, játék, ritmus, zene révén. Az esztétikai fogékonyság és az ízlés formálása. A műalkotások aktív, kreatív befogadásának megalapozása. Ismerkedés szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegekkel. A költői nyelv sajátosságainak (ritmus, rím, zeneiség, képek) megfigyelése, megértésük megalapozása. Elemi irodalmi ismeretek elsajátítása tapasztalati úton (pl. mese, vers, versszak, verssor, ritmus). A tanulási képességek és a kreativitás fejlesztése. A könyv, újság, folyóirat jellemzőinek megismerése. Tájékozódás a könyvtárban. Az irodalmi művekben megjelenő emberi, erkölcsi és esztétikai értékek iránti érzékenység formálása. Alapvető erkölcsi fogalmak (jó, rossz) és esztétikai minőségek (szép, csúnya) gyakorlati megtapasztalása.

Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi tudatosság fejlesztése. A hang, a szó, a mondat és a szöveg fogalmak tapasztalati úton való megismerése. A mondatok helyes hanglejtésének a megfigyelése. A rövid és a hosszú magánhangzók, a *j* és a *ly* írásának gyakorlása. Az elválasztás szabályainak tapasztalati úton való megismerése. Az írásbeli nyelvhasználat megalapozása.

Írás

Az írással kapcsolatos pozitív attitűd kialakítása. Az írás jelrendszerének elsajátítása a diákok életkori sajátosságaira, fejlettségi szintjére, illetve haladási tempójára való tekintettel. A helyes írásszokások kialakítása. A lendületes, összerendezett írásmozgás kialakítása, az írástechnika megalapozása, fejlesztése. Az olvasható, lendületes, folyamatos, tetszetős kézírás megalapozása.

A tanulási képesség fejlesztése

A tanulók olvasási szokásainak megismerése és fejlesztése. A könyv- és könyvtárhasználati képességek megalapozása. A gyermekújságok megismerése. Az önálló ismeretszerzés megalapozása.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 9, min. 8 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), TE), T), k), egy) helyesejtés, szövegértés, nyelvhelyesség, önismeret

<i>Tartalom</i>	a) Hangok, hangkapcsolatok, szavak, szó szerkezetek, mondatok és rövidebb mondókák helyes ejtése b) A beszéd fontosabb zenei eszközeinek (hangsúly, hangerő, hanglejtés, szünet, tempó) alkalmazása c) A beszédet kísérő nem nyelvi jelek (arcjáték, tekintet, mozdulatok, testtartás, térközsabályozás) használata d) Népi játékok e) Egyszerű népmese dramatikus feldolgozása
<i>A tartalom kulcselemei</i>	(tapasztalati úton történő megfigyeléssel) hang, magánhangzó, mássalhangzó, tempó, ritmus, szünet, hangerő, hangsúly, arcjáték, tekintet, testtartás, térkihasználás, szereplő, párbeszéd, jelmez
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok; a magánhangzók, a mássalhangzók és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok; időtartam-gyakorlatok; nyelvtörők; szöveges kiejtési gyakorlatok; mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértési gyakorlatok; önismereti gyakorlatok; folyamatos beszéd; társalgási gyakorlatok; mozgásos játékok; utánzójátékok; memóriafejlesztő gyakorlatok; fantáziagyakorlatok; improvizációs gyakorlatok; bábjáték; szerepjátékok; szövegmondás önállóan és közösen; szövegértelmezés; szómagyarázat; nyelvhelyességi gyakorlatok: mintautánzás, nyelvi helyesbítés
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Ének-zene

2. Szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 12, min. 10 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), TE), k), é) helyesejtés, szövegértés, beszédkészség, nyelvhelyesség

<i>Tartalom</i>	a) A szóbeli bemutatkozás és a bemutatás alapvető illemszabályai, nyelvi és nem nyelvi eszközei b) Az udvarias köszönés nyelvi formái, a köszönést kísérő nem nyelvi jelek (gyermeknek és felnőtteknek címezve) c) A társak és az iskolában dolgozó, valamint a lakóhelyen élő felnőttek udvarias megszólítása d) Az udvarias szóbeli kérés egyszerű nyelvi formái e) A szóbeli köszönetnyilvánítás a társaknak és a felnőtteknek címezve f) A szóbeli meghívás a társaknak és a családtagoknak címezve <u>g) A szóbeli köszöntés formái a társaknak és a családtagoknak címezve</u> h) A beszélgetéshez kapcsolódó egyszerűbb illemszabályok (beszélgetés a mesékről, a mindennapi és az iskolai élet eseményeiről, a médiumokról, a filmekről) i) Kommunikációs helyzetek a mindennapi életben és az iskolában j) Megfelelő viselkedés, kommunikációs helyzetek a színházban (a színházlátogatás előkészítése) k) <u>Élménybeszámoló szóban (a mindennapi és a közösségi élettel, az olvasmányokkal és a filmekkel kapcsolatos élményekről)</u>
<i>A tartalom kulcselemei</i>	(tapasztalati úton való megismeréssel) bemutatkozás, bemutatás, köszönés, megszólítás, kérés, köszönetnyilvánítás, meghívás, színház
<i>Tanulói tevékenységek</i>	önismereti gyakorlatok, szerepjátékok, szómagyarázat, szó- és kifejezésgyűjtés, szövegolvasás, memoritermondás, történetmesélés, beszélgetés kötött és választott témáról, állandósult nyelvi formák elemzése
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Vizuális kultúra, Életvitel és gyakorlati ismeretek

3. Beszédkészség, olvasás, írás. A tanulók megfigyelése, az olvasás és az írás előkészítése

Óraszám: max. 38, min. 28 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), TE), T), k), n)
helyesejtés, szövegértés, szövegalkotás

<i>Tartalom</i>	a) A gyermekek megfigyelése (beszéderítés, beszéd, általános és speciális részkészségek, attitűd, kezesség, dominancia, tájékozódás, finommozgások stb.) b) Az olvasás-írás iránti érdeklődés, előzetes ismeretek, élmények felmérése; pozitív attitűd kialakítása és megerősítése c) Az olvasástanulás előkészítése: általános és speciális képességek, részkészségek fejlesztése az egyéni sajátosságok figyelembevételével d) A nyelvi tudatosság tapasztalati megalapozása. A jelfunkció tudatosítása e) Az olvasás-írás haladási irányának tudatosítása. A megfelelő kommunikációs magatartás kialakítása az olvasás, írás céljának tudatosításával f) Az írástanulás előkészítése. A formaészlelés és formakövetés (finommotorika, szem-kéz koordináció) fejlesztése. A helyes írásszokások (testtartás, ceruzafogás stb., írásfegyelem, önellenőrzés) megalapozása. A betűelemek megtanítása

Az olvasás- és írástanulással kapcsolatos témakörök: a gyermekek mindennapi életéhez, élmény- és tapasztalatvilágához közel álló témák (pl. család, óvoda, játékok, étkezés, egészséges táplálkozás, öltözködés).

A tartalom kulcselemei (tapasztalati úton való megismeréssel) a hang, szótag, szó, mondat használata, a jelek szerepe, az olvasás és az írás célja, az olvasás-írás iránya, az irányokat és a térbeli relációkat reprezentáló szavak, a betűelemek neve

Tanulói tevékenységek kötetlen beszélgetés, mesehallgatás, utánmondás, versmondás, irányított beszélgetés (az olvasással, könyvekkel kapcsolatos élményekről, tapasztalatokról); mondókák, dalok, népi gyermekjátékok, mesék előadása, eljátszása, bábozása; könyvek nézegetése, kedvenc könyv bemutatása; képolvasás, képek összehasonlítása, csoportosítása, felsorolásuk emlékezetből; memóriajáték, kirakó; hangutánzó és

artikulációs gyakorlatok, szótagok jelzése tapssal, pálcikákkal, szógyűjtés, szószerkezet- és mondatalkotás; egyszerű (pl. közlekedési) jelek, gesztusok értelmezése; tájékozódási gyakorlatok; nagymozgásos gyakorlatok (tükörjáték, láthatatlan karmester stb.); játékos torna; mimetikus, dramatikus játékok; a betűelemek saját testtel való megformálása, kijárása; finommozgás-fejlesztő gyakorlatok (kéztorna, gyöngyfűzés, gyurmázás stb.); különböző formák (pl. betűelemek) megtapasztalása, létrehozása kirakással fonal- vagy huzalhajlítással stb.; tájékozódás a vonalrendszerben házikórajz segítségével; a betűelemek vázolása és írása; folyamatos kézcsúsztatás a betűelemek összekapcsolásával

Kapcsolódások

Ember és társadalom, Testnevelés és sport, Dráma és tánc, Ének-zene, Ember a természetben, Matematika

4. Olvasás, írás. Az olvasás, írás jelrendszerének megtanulása

Óraszám: max. 122, min. 110 óra

Kiemelt fejlesztési I), TE), T), k), n)

feladatok és helyesejtés, szövegértés, írás, helyesírás

kulcskompetenciák

Tartalom

- Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. A hangok és írott jelek, a kis és nagy nyomtatott betűk megismertetése. Összeolvasás
- A nagybetűk és a mondatvégi írásjelek használatának megismertetése
- A hangos és néma értő olvasás gyakorlása különböző nyelvi szinteken. A súlyos olvasástechnikai hibák megelőzése, korrekciója.
- Az írott kisbetűk alakításának és kapcsolásának elsajátítása
- Az írott kisbetűk írásának és alakításának gyakorlása, az írásszokások formálása

Az olvasás, írás témái: a mindennapi élet helyzetei, történései (pl. játék, vásárlás, ünnepek), növények, állatok, évszakok; valamint mesék, versek, mondókák, találós kérdések, közmondások stb.

A tartalom

kulcselemei

az időtartam és jelölése, a nagybetűk és a leggyakoribb írásjelek, néhány nyelvtani és irodalmi fogalom tapasztalati úton való megismertetése: rövid, hosszú hang, magánhangzó, mássalhangzó, betű, írásjegy, egy-, két-, háromjegyű betű, kisbetű, nagybetű, szótag, szó, mondat, szöveg, mese, vers, kiszámoló, mondóka, találós kérdés, közmondás, szólás

Tanulói

tevékenységek

hangleválasztás, szótagolás, hangokra bontás, a hang helyének megállapítása; mondatok bontása szavakra; a rövid és hosszú hangok megkülönböztetése mozgással, majd jelekkel; a betűk formájának megtapasztalása, létrehozása saját testből, pálcikákból stb.; játékos hang- és betűfelismerési gyakorlatok; a hangok és betűk differenciálása; hangösszevonás; az összeolvasás játékos gyakorlása; automatizálása szótípusok olvasásának gyakorlásával; szavak, szószerkezetek, különböző fajtájú mondatok, rövid szövegek hangos szótagoló olvasása; tipikus és egyéni olvasási hibák korrigálása tréningyszerű gyakorlással; mesék, versek meghallgatása, mesélés, versmondás; szövegértési gyakorlatok: pl. szó és kép egyeztetése, rajzolás, színezés; mimetikus és dramatikus játék; verstanulás utánmondással, versmondás, mimetizálás; tájékozódási és iránygyakorlatok, játékos torna; a betűk vázolása, írása, összekapcsolása; szavak hang- és betűsorának megfigyeltetése, reprodukálása; különböző írásformák (másolás, tollbamondás, emlékeztető írás) gyakorlása: szavak, szószerkezetek, rövid mondatok (saját könyv) írása; az írás összekapcsolása az olvasás és a helyes kiejtés gyakorlásával; önellenőrzés, a hibák javítása tanítói segítséggel

Kapcsolódások

Matematika, Ének-zene, Dráma és tánc, Ember a természetben, Vizuális kultúra, Informatika

5. Olvasás, írás. Szövegolvasás, az írott nagybetűk tanulása

Óraszám: max. 84, min. 80 óra

Kiemelt fejlesztési I), T), K), szk), lk), kr)

feladatok, beszédértés, néma olvasás, hangos olvasás, helyesírás

kulcskompetenciák

Tartalom

- a) Az olvasástechnika fejlesztése szavak, mondatok, szövegek hangos olvasásának gyakorlásával. A súlyos olvasástechnikai hibák (betűtévesztés, betűkihagyás, betűbetoldás, betűcsere, mást olvasás) megelőzése és korrekciója
- b) Az értő olvasás alapozása a néma olvasás gyakorlásával, szövegértési feladatok megoldása. Az olvasottak tartalmának és címének összefüggése. Próza és vers különbsége
- c) Az írott nagybetűk alakításának és kapcsolásának és használatának tanítása
- d) Az írástechnika fejlesztése különböző írásformák (másolás, tollbamondás, emlékeztető, illetve önálló írás) differenciált alkalmazásával
- e) Az olvashatóságot zavaró írástechnikai hibák (alakítás, kapcsolás, betűtévesztés, -kihagyás, -betoldás, -csere) megelőzése és korrekciója; a helyes írásszokások megerősítése
- f) A szövegek témái:
- g) népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, versek, mondókák, sorolók, népköltések, közmondások, találós kérdések, szólások, rövid, egyszerű szerkezetű és tartalmú ismeretközlő szövegek a családról, az iskoláról, a társas kapcsolatokról, a mindennapi élet viszonyairól és történeiről, a természeti környezetről, a különböző emberi tulajdonságokról, kapcsolatokról, magatartásmódokról, erkölcsi értékekről

A tartalom

kulcselemei

(tapasztalati úton való megismeréssel) mese, szereplő, tulajdonság, esemény, közmondás, találós kérdés, próza, szomorú, vidám hangulat, vers, versszak, verssor, ritmus; a mindennapi élettel, élethelyzetekkel, a kulturált viselkedéssel, az egészséges táplálkozással, az életmóddal, a természet- és környezetvédelemmel kapcsolatos elemi ismeretek

Tanulói

tevékenységek

szavak, szókapcsolatok, mondatok, szövegek hangos olvasása; válogató olvasás, dramatizáló olvasás stb.; az olvasási hibák differenciált, tréningyszerű korrekciója; a tanítói felolvasás figyelmes hallgatása; szövegértési gyakorlatok, pl. színezés, rajz, kérdések megválaszolása, a szereplők, a helyszín, az események megnevezése, a szereplők tulajdonságainak felismerése; a történet megváltoztatása, új befejezés kitalálása; a mesékben ábrázolt szereplők, helyszínek és események elképzelése, megjelenítése bábozással, mimetizálással, dramatikus játékkal, mozgással, vizuális ábrázolással; az olvasottakhoz kapcsolódó személyes élmények, tapasztalatok felidézése és megosztása; tartalommondás kérdések segítségével; kérdések megfogalmazása, illetve véleményalkotás az olvasottakkal kapcsolatban; a versek hangulatának felismerése, ritmizálás tanítói segítséggel; egyéni olvasmányélmények megosztása; ismerettartalmú szövegek feldolgozása, lényeges információk, adatok kiemelése; szavak, szókapcsolatok, mondatok írása másolással, diktálás után, emlékeztető vagy önállóan; különböző írásformák használata (pl. válogató, átalakító, tagoló, rendező, kiegészítő másolás, látó-halló tollbamondás).

Kapcsolódások

Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális kultúra, Ember a természetben, Ének-zene

6. Anyanyelvünk alapjai

Óraszám: max. 12, min. 8 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), szk), lk), p)
helyesejtés, helyesírás, nyelvhelyesség, szövegértés

<i>Tartalom</i>	a) A szöveg, a mondat, a szó, a szótag és a hangok/betűk fogalmának tapasztalati úton való megismerése b) A mondatok hanglejtésének, hangsúlyozásának megfigyelése c) A mondatkezdő nagybetű és a mondatvégi írásjelek megfigyelése d) A szavak jelentésének értelmezése szövegben e) A magánhangzók és kiejtésük megfigyelése f) A mássalhangzók és kiejtésük megfigyelése g) A j és az ly írásának gyakorlása h) <u>Az elválasztás alapeseteinek tapasztalati úton történő megismerése</u>
<i>A tartalom kulcselemei</i>	(tapasztalati úton való megismeréssel) rövid hang, hosszú hang, magánhangzó, mássalhangzó, betű, írásjegy, egyjegyű betű, kétjegyű betű, háromjegyű betű, kisbetű, nagybetű, szótag, szó, mondat, szöveg, <u>elválasztás</u> , pont, kérdőjel, felkiáltójel
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szövegelemzés, szómagyarázat, kérdés-felelet, szövegmondás, kiejtési gyakorlatok, másolás, szógyűjtés, nyelvi elemek felismerése, megnevezése, lényegkiemelés, kommunikációs helyzetgyakorlatok, szóbeli szövegalkotás
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Ének-zene, Ember és társadalom

7. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 8, min. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), lk), i), d)
szövegértés, beszédképesség, írás, könyvtárhasználat, önismeret

<i>Tartalom</i>	a) A tankönyvhasználat tanulása: a tartalomjegyzék használata b) A füzetvezetés alapjainak megismerése c) A tanulók olvasási, televíziózási és rádiózási szokásainak megismerése d) <u>Ismerkedés néhány gyermekfolyóirattal, egy-két televíziós és rádiós ismeretterjesztő gyermekműsorral</u> e) Látogatás a könyvtárban: a könyvtárhasználat alapjai f) Az olvasmány- és filmélmények megosztása
<i>A tartalom kulcselemei</i>	könyv, tankönyv, tartalomjegyzék, gyermekműsor, gyermekkönyv, gyermekújság, könyvtár, internet
<i>Tanulói tevékenységek</i>	könyvtárlátogatás, ismerkedés a gyermekeknek készült könyvek fajtáival, feladatvégzés a könyvekkel kapcsolatban, pl. válogatás, csoportosítás, tájékozódás; újságok, folyóiratok lapozgatása, olvasgatása; szóbeli élménybeszámoló olvasmány- és filmélményekről
<i>Kapcsolódások</i>	Vizuális kultúra, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Informatika

Az összefoglaló és ellenőrző órák javasolt száma az 1. évfolyamon

Év végi összefoglalás:	max. 8 óra, min. 7 óra
Év végi felmérés:	max. 3 óra, min. 2 óra

A továbbhaladás feltételei

Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A tanuló ismerje a helyes légzéstechnikát. Igyekezzen a szavakat, szó szerkezeteket, mondatokat helyesen hangsúlyozni, megfelelő hangerővel, tempóval kiejteni. Értse meg az egyszerű szóbeli közléseket.

Ismerje a mindennapi kommunikáció alapformáit, és alkalmazza őket a következő helyzetekben: bemutatkozás, köszönés, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás. Tudja értelmezni a nem nyelvi jeleket a gyakorolt kommunikációs helyzetekben. Tudjon 2-3 összefüggő mondatot alkotni szóban képek, élmény és olvasmány alapján.

Olvasás, irodalom

A tanuló legyen képes a kis és nagy nyomtatott betűk ismeretében előzetesen megbeszélt és gyakorolt rövid, egyszerű (3-4 mondatos) szöveget hangosan, kevés hibával felolvasni. Olvasás közben képezze helyesen a hangokat. Tanítói segítséggel tudja javítani olvasási hibáit. Tudjon némán 3-4 mondatból álló, ismert szavakat tartalmazó rövid szöveget olvasni. Tanuljon meg néhány verset, mondókát kívülről utánmondással.

Írás

A tanuló legyen képes tájékozódni a vonalrendszerben tanítói segítséggel. Az írott kis- és nagybetűk, valamint a leggyakoribb írásjelek ismeretében tudjon olvashatóan (betűi és azok kapcsolása legyen felismerhető), kevés hibával 6-7 szót vagy legfeljebb 6-7 szóból álló rövid mondatot lemásolni. Javítsa hibáit tanítói segítséggel.

Írott szövegek megértése és alkotása

A tanuló legyen képes az egyéni sajátosságainak megfelelően igazolni a hangosan vagy némán olvasott szövegek tartalmának megértését különböző módon (cselekvéssel, rajzzal, szóban, írásban); legyen képes tanítói segítséggel a szöveghez kapcsolódó, ismert típusú feladatok megoldására.

Anyanyelvünk és helyesírásunk alapjai

Értse a szöveg, a mondat, a szó, a hang kifejezéseket, használja őket a gyakorlatban. Tudja a szöveget mondatokra, mondatot szavakra, a szavakat szótagokra és hangokra bontani. Másolja le helyesen a kijelölt szavakat, szó szerkezeteket és mondatokat. Legyen képes a tanító által kijelölt szóanyag hallás utáni helyes lejegyzésére. Javítsa helyesírási hibáit tanítói segítséggel.

Tanulási képesség

A tanuló ismerje a füzetvezetés normáit, és törekedjen alkalmazásukra. Legyen képes önállóan tájékozódni a saját tankönyveiben. Látogasson el az iskolai vagy a helyi könyvtárba.

2. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A helyes légzés, a helyes ejtés, a beszédet kísérő nem nyelvi jeleknek megfigyelése és alkalmazásuk. A mondatfonetikai eszközök szerepének tudatosítása, alkalmazásuk fejlesztése. Mese feldolgozása a drámajáték eszközeivel. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése a drámajátékkal. A memória, a mozgáskultúra, az utánzókéesség fejlesztése.

A mindennapi és közösségi kommunikációs helyzetek viselkedési szabályainak megfigyelése és törekvés alkalmazásukra. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése. A mindennapi kommunikáció megismert nyelvi fordulatainak alkalmazása a szerepjátékokban, valamint a mindennapi élethelyzetekben.

Olvasás, szövegértés

Az olvasás motivációs bázisának gazdagítása, az olvasási kedv megőrzése, az érdeklődés formálása az egyéni sajátosságok figyelembevételével. Az olvasás technikájának megszilárdítása, a szöveghű (pontos és

helyes), értelmes, folyamatos hangos olvasás megalapozása és fejlesztése. Az olvasás pontosságának, helyességének és tempójának fejlesztése speciális gyakorlatokkal. A hibák csökkentése, korrekciója differenciáltan. A néma értő olvasás fokozatos elsajátítása. A szó szerinti megértés fejlesztése. Az értelmező, bíráló, alkotó olvasás megalapozása. A szövegből való tanulás alapozása. A könyvek különböző fajtáinak megismertetése, használatuk az olvasás céljának megfelelően. A természeti és társadalmi környezettel kapcsolatos elemi ismeretek nyújtása.

Irodalomismeret, műismeret

A műélvezet megtapasztalása, átélése a beleélő mesehallgatás, a képzelet, a dramatikus megjelenítés és a verszene révén. Az ízlés és az esztétikai fogékonyság formálása. Magyar nép- és műköltészeti alkotások megismertetése, a népköltészetben megtestesülő értékek, hagyományok közvetítése. Ismerkedés más népek irodalmának alkotásaival. Mese és valóság különbségének tudatosítása. Irodalmi ismeretek tapasztalati úton való elsajátítása (mesefajták, verses mese, népköltészet, műköltészet, mesekezdő és -befejező formulák, vidám, szomorú hangulat, a verszene eszközei: rím, ritmus, ismétlődés). Az empátia, a beleélő képesség, a fantázia, az önismeret, az önkifejezés, a kreativitás fejlesztése. Erkölcsi értékek közvetítése, tudatosítása. A természettel és a társakkal, felnőttekkel szembeni humánus magatartásra nevelés. Különböző dramatikus formák kipróbálása.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A szóelemek megismerése. A nyelvi elemzési készség fejlesztése, a nyelvi tudatosság erősítése. A nyelvtani fogalmak használatának tudatosítása. A helyesírási szótár használatának megalapozása. A kiejtés szerinti helyesírás fontosabb szabályainak megismerése. A szótagolás és az elválasztás szabályainak a megismerése, tudatos alkalmazásuk megalapozása.

A hangos olvasás fejlesztése. A kiejtéstől eltérő betűkapcsolatok helyes olvasása és helyesírásuk tudatosítása. A szóelemzés alkalmazása a kiejtéstől eltérő helyesírású szavak lejegyzésében. A helyesírási készség fejlesztése. A *j* hang kétféle jelölésének megismerése, a hangűrtöltő *j* szerepének a feltárása.

A nyelvi tudatosság erősítése, a szövegalkotó készség fejlesztése. A rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak megismerése, használatuk tudatosítása. A magyar nyelvi ismeretek bővítése, az egyszerű és az összetett szavak megkülönböztetése.

A mondatfajták megismerése, megkülönböztetésük a mondat jelentése alapján. A mondat- és szövegalkotási készség fejlesztése. A mondatvégi írásjelek használatának tudatosítása.

Írás

Az íráskészség tervszerű fejlesztése. Az írás eszközszintű használatának megalapozása az írástechnika megszilárdításával, az alkotó, alkalmazó feladatok arányának növelésével. A hibák csökkentése, korrekciója, a tempó fejlesztése az egyéni sajátosságokhoz alkalmazkodva. Olvasható, tiszta, jó tempójú, tetszetős írás kialakítása. A készségfejlesztés összekapcsolása más anyanyelvi nevelési feladatok megvalósításával (beszédművelés, helyesírás, beszéd, olvasás fejlesztése stb.). Az írásszokások megerősítése, szükség esetén korrekciója.

A tanulási képesség fejlesztése

A könyvtárban való tájékozódás, könyvkölcsönzés megtanulása. Az információkereső technikák megalapozása.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédművelés, szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 6, min. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési I), TE), T), k), egy)

feladatok és helyesejtés, beszédhallás, szövegmondás, szövegalkotás, nyelvhelyesség,
kulcskompetenciák önismeret

<i>Tartalom</i>	a) Hangok, hangkapcsolatok, szavak, szó szerkezetek, mondatok és mondókák helyes ejtése b) A beszéd fontosabb zenei eszközeinek (hangsúly, hangerő, hanglejtés, szünet, tempó) alkalmazása c) A beszédet kísérő nem nyelvi jelek (arcjáték, tekintet, mozdulatok, testtartás, térközsabályozás) használata d) A társalgás illemtana e) Történetmesélés élmény, olvasmány, film, képzelet alapján f) <u>A telefonálás illemtana</u> g) Egy mese dramatizálásának előkészítése
<i>A tartalom kulcselemei</i>	(tapasztalati úton történő megfigyeléssel) tempó, ritmus, szünet, hangerő, hangsúly, arcjáték, tekintet, testtartás, térkihasználás, szereplő, párbeszéd, jelmez, a társalgás illemszabályai, a telefonálás illemszabályai
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok; a magánhangzókkal, a mássalhangzókkal és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok, időtartam-gyakorlatok; nyelvtörők; szöveges kiejtési gyakorlatok; mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértési gyakorlatok; önismereti gyakorlatok; folyamatos beszéd; társalgási gyakorlatok; mozgásos játékok; utánozójátékok; memóriafejlesztő gyakorlatok; fantáziagyakorlatok; improvizációs gyakorlatok; bábjáték; szerepjátékok; szövegmondás önállóan és közösen; szövegértelmezés; szómagyarázat; nyelvhelyességi gyakorlatok: mintautáztatás, nyelvi helyesbítés
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Informatika

2. Olvasás, irodalom, írott szövegek megértése

Óraszám: max. 150, min. 135 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok H), K), I), T), lk), é), i)

és kulcskompetenciák

Tartalom

néma olvasás, hangos olvasás, szövegértés, véleménynyilvánítás

- Az olvasástechnika megszilárdítása, a hangos olvasás gyakorlása, a felolvasás képességének megalapozása
- Az értő olvasás gyakorlása, fejlesztése, a szövegértés magasabb szintjeinek megalapozása
- Irodalmi ismeretek nyújtása, esztétikai, erkölcsi értékek közvetítése

Az olvasmányok: a magyar népköltészetből és más népek irodalmából vett népköltészeti alkotások (népmesék: állatmesék, láncmesék, tündérmesék, tréfás mesék stb.; mondák, közmondások, szólások, találós kérdések, köszöntők, népköltések) és műköltészeti alkotások (mesék, elbeszélések, meseregényrészletek, verses mesék, versek, klasszikus és kortárs magyar és külföldi írók, költők tollából); rövid terjedelmű, egyszerű szerkezetű ismeretterjesztő szövegek: elbeszélések és leírások.

A szövegek témái: a mesék világa és a reális világ; a természet, természeti jelenségek, ember és természet, állatok, növények; emberi kapcsolatok, viszonyok, élethelyzetek, konfliktusok.

A tartalom kulcselemei

alapvető irodalmi ismeretek tapasztalati úton való megismerése: népköltészet, műköltészet; mesefajták, humor a mesében, mesebeli szereplők, tárgyak, varázseszközök; mesekezdés, mesebefejezés; főszerelők, mellékszereplők; mese és valóság különbsége; költői kép, ismétlődés, kulcsszó, kulcskifejezés, vázlat; a mindennapi élettel, élethelyzetekkel, a kulturált viselkedéssel, egészséges táplálkozással, életmóddal, természet- és környezetvédelemmel kapcsolatos elemi ismeretek

Tanulói tevékenységek

hangos olvasás (hosszabb, nehezebb szavak, szópiramisok olvasása; a szövegek pontos olvasása, az írásképtől eltérő hangkapcsolatok olvasása); több szóból álló szószerkezetek olvasása; hosszabb mondatok szólamokban való olvasása előzetes jelölés és gyakorlás után; a beszélő szándékának érzékeltetése helyes hanglejtéssel kijelentő és kérdő mondatok olvasásakor; szövegrészek, szövegek felolvasása felkészülés után; ismeretek, tapasztalatok, élmények összegyűjtése; a tanítói bemutató olvasás figyelmes hallgatása; a szöveg által keltett érzelmek kifejezése (rajzzal, mozgással, metakommunikációval, szóban stb.); ismeretlen, illetve ritkán használt szavak, kifejezések, szólások, közmondások értelmezése; szövegértési gyakorlatok: feladatmegoldás, visszakeresés, újraolvasás, tájékozódás a szövegben; a mű témájának, eseményeinek, szereplőinek megállapítása; jóslás; a művészi nyelvhasználat megfigyelése; a történet megváltoztatása; az olvasmányhoz kapcsolódó személyes élmények felidézése és megosztása; véleményalkotás a szereplők viselkedésével, magatartásával kapcsolatban, következtetés tulajdonságaikra (jó és rossz tulajdonságok, cselekedetek megkülönböztetése); kérdések megfogalmazása, alternatív megoldások keresése és eljátszása a művekben ábrázolt helyzetekkel, problémákkal kapcsolatban; az olvasottak összefoglalása, reprodukálása: felolvasás, bábozás, dramatizálás, rögtönzés, vizuális megjelenítés, tartalommondás, stb.; a versek hangulatának, képeinek felismerése, a költői képek, kifejezések értelmezése az egyéni asszociációk segítségével; a versek ritmusának érzékeltetése kopogással, mozgással, gesztusokkal; verstanulás, versmondás, mimetizálás; reflektálás az olvasás, megértés, gondolkodás folyamatára; egyéni olvasmányélmények megosztása

Kapcsolódások

Ember és társadalom, Ember a természetben, Művészetek, Életvitel és gyakorlati ismeretek

3. Írás, íráshasználat, írott szövegek alkotása

Óraszám: max. 15, min. 12 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák Tartalom

H), K), I), TE), T), szk), i)
szövegértés, írás, helyesírás, önismeret

- Az írott kis- és nagybetűk alakítása és kapcsolása betűcsoportonként
- Az íráskészség fejlesztése, az eszközszintű íráshasználat fokozatos megalapozása. Az írásanyag elhelyezése, az írásszokások fejlesztése

Az írásfeladatok tartalma: a beszédművelés, beszédfejlesztés, olvasás, irodalmi, anyanyelvi nevelés és a helyesírási ismeretszerzés témái.

A tartalom kulcselemei Tanulói tevékenységek

kisbetű, nagybetű; a szöveg képe, margó
a kis- és nagybetűk alakításának és kapcsolásának gyakorlása csoportonként; szavak, szószerkezetek, mondatok, szövegek másolása; írás diktálás után és emlékezetből, szógyűjtés, szavak csoportosítása; szavak, szószerkezetek, mondatok kiegészítése; szó-, szószerkezet- és mondatalkotás; válasz kérdésre; mondatok átalakítása, bővítése, kapcsolása; összefüggő mondatok alkotása képről, képsorról, olvasmányról; mese, vers, saját könyv írása; önellenőrzés, javítás írástechnikai, helyesírási és tartalmi szempontból

Kapcsolódások

Művészetek, Testnevelés és sport, Informatika

4. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: max. 35, min. 30 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák
Tartalom

I), E), T), k), szk), p), kr)
helyesejtés, helyesírás, szövegértés, szövegalkotás, szókincsbővítés

- a) A magyar ábécé
- b) A betűrend
- c) A magánhangzók
- d) A mássalhangzók
- e) A szóelemek: a szótő és a toldalékok
- f) Az egyszerű és az összetett szavak
- g) A szavak jelentése a mondatokban
- h) A rokon értelmű szavak
- i) Az ellentétes jelentésű szavak
- j) A mondatok jelentése
- k) A mondatfajták (kijelentő mondat, kérdő mondat, felkiáltó mondat, felszólító mondat, óhajtó mondat)

A tartalom kulcselemei

hang, betű; egyjegyű, kétjegyű, háromjegyű betű, magánhangzó, mássalhangzó; ábécé; rövid magánhangzó, hosszú magánhangzó, rövid mássalhangzó, hosszú mássalhangzó, szóelem, szótő, toldalék, előhangzó, egyszerű szó, összetett szó, előtag, utótag, (tapasztalati úton való megismeréssel) a szavak jelentése, rokon értelmű szó, ellentétes jelentésű szó, kijelentő mondat, kérdő mondat, felkiáltó mondat, felszólító mondat, óhajtó mondat; közmondás, szólás

Tanulói tevékenységek

írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, ábécéhasználat; szótagolás; írott szöveg megértése; másolás; a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; mondat- és szövegalkotás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; tollbamondás; ismerkedés a helyesírási szótárral

Kapcsolódások

Dráma és tánc, Ember és társadalom, Vizuális kultúra

5. Helyesírás

Óraszám: max. 33, min. 30 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák
Tartalom

T), I), k), szk), p)
helyesejtés, szövegértés, nyelvhelyesség, kézikönyvhasználat

- a) A betűrendbe sorolás szabályai
- b) A magánhangzók helyesírása a szavakban (o–ó, ö–ő, i–í, u–ú, ü–ű)
- c) A mássalhangzók helyesírása a szavakban (rövid és hosszú mássalhangzók)
- d) A szótagolás
- e) Az egyszerű szavak elválasztása
- f) A toldalékos szavak helyesírása (-ban, -ben, -ba, -be, -ból, -ből, -tól, -től, -ról, -ről, -höz, -hez, -höz, -szor, -szer, -ször, -ig)
- g) A kiejtéstől eltérő helyesírású betűkapcsolatok helyes olvasása és helyesírásuk tudatosítása (-tj, -tyj, -dj, -gyj, -lj, -llj, -nj, -nyj, -tsz, -dsz, -gysz, -ts, -gys, -ds, -dt). A szóelemzés alkalmazása a kiejtéstől eltérő helyesírású szavak lejegyzésében.
- h) A mássalhangzó-rövidülés a kiejtésben
- i) A j és az ly a szótőben
- j) A j a toldalékokban
- k) A hangűrtöltő j
- l) A mondatvégi írásjelek használata

<i>A tartalom kulcselemei</i>	ábécé, a betűrendbe sorolás szabályai, helyesírási szótár, <u>szabályzat</u> , rövid magánhangzó, hosszú mássalhangzó, elválasztás, szótag; másképpen ejtjük, másképpen írjuk
<i>Tanulói tevékenységek</i>	kiejtési gyakorlatok, szótagolás, másolás, szóalakelemzés, szógyűjtés, helyesírási elemzés, mondatalkotás, szóalakok csoportosítása, szótárhasználat, szóalak-kiegészítés, emlékeztetől írás, írás tollbamondással
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Ember és társadalom, Informatika

6. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 3, min. 2 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	E), I), T), k), lk), p), i), kr)
<i>Tartalom</i>	könyvtárhasználat, szövegértés, olvasás

	a) Könyv- és könyvtárhasználat
	b) Osztálykönyvtár létrehozása
	c) Újságok, folyóiratok olvasása
<i>A tartalom kulcselemei</i>	kölcsönzés, újság, folyóirat
<i>Tanulói tevékenységek</i>	könyvtárlátogatás, tájékozódás a könyvtárban és a könyvekben, könyvek kölcsönzése; feladatvégzés a könyvekkel kapcsolatban, pl. válogatás, csoportosítás, tájékozódás; osztálykönyvtár létrehozása, használata; szóbeli élménybeszámoló az olvasmány- és filmélményekről, újságolvasás, szövegértelmezés
<i>Kapcsolódások</i>	Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Ember a természetben, Vizuális kultúra, Informatika

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 2. évfolyamon

Év eleji felmérés	max. 3 óra, min. 2 óra
Év eleji ismétlés	max. 5 óra, min. 5 óra
Témazáró összefoglalás	max. 10 óra, min. 8 óra
Témazáró dolgozat	max. 8 óra, min. 8 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	max. 8 óra, min. 8 óra
Év végi összefoglalás	max. 16 óra, min. 12 óra
Év végi felmérés	max. 4 óra, min. 3 óra

A továbbhaladás feltételei

Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A tanuló törekedjen a helyes légzéstechnika alkalmazására. Igyekezzen a szavakat, szószerkezeteket, mondatokat, rövidebb szövegeket megfelelő tempóban, megfelelő hangerővel és hangsúlyozással felolvasni és utánmondással hangoztatni. Értse meg az egyszerű szóbeli közléseket. Ismerje a mindennapi kommunikáció alapformáit, és alkalmazza őket pl. telefonálás közben. Alkalmazza megfelelően és tudja értelmezni a nem nyelvi jeleket a gyakorolt kommunikációs helyzetekben. Tudjon 3-4 összefüggő mondatot alkotni szóban képek, élmény, film és olvasmány alapján. Vegyen részt aktívan a drámajátékban és a szerepjátékokban.

Olvasás, irodalom

Olvasson fel a tanuló 4-5 mondatos ismert szöveget előzetes felkészülés, gyakorlás után lassú folyamatossággal (többszöveges szövegekben). Ejtse tisztán a hangokat, érzékeltesse helyesen a hangok időtartamát. Olvasás közben kevés hibát kövessen el. Javítsa hibáit a tanító segítségével, pl. minta alapján. Bizonyítsa, az egyéni sajátosságokhoz igazodva, a feldolgozott olvasmányok megértését egyszerű feladatok megoldásával szóban, írásban vagy egyéb módon (pl. rajzzal, cselekvéssel). Nevezze meg a szereplőket, a

fontosabb eseményeket, sorrendjüket, a helyszíneket a tanító vagy a társak segítségével. Tanuljon meg néhány verset utánmondással.

Írás

A tanuló füzete legyen tiszta, rendezett; írása legyen olvasható. Írjon legalább 12 betűt percenként. Másoljon írott és nyomtatott szövegről 2-3 percig folyamatosan. Írjon szavakat, legfeljebb néhány rövid mondatot látó-halló tollbamondással, illetve emlékezetből, kép alapján. Írás közben kevés hibát kövessen el. Tanítói segítséggel tudja a hibáit javítani.

Írott szövegek megértése és alkotása

A tanuló bizonyítsa – az egyéni sajátosságokhoz igazodva – a feldolgozott irodalmi és rövid ismeretterjesztő szövegek megértését egyszerű feladatok megoldásával szóban, írásban vagy egyéb módon (pl. rajzzal, cselekvéssel). Tudjon képeslapot írni tanítói segítséggel. Alkosson két-három mondatos szöveget élmény, kép vagy olvasmány alapján.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

Különböztesse meg a magánhangzókat és a mássalhangzókat. Ismerje a magyar ábécét, és – kevés hibával – alkalmazza a betűrendet. Különböztesse meg az egyjegyű, a kétjegyű mássalhangzókat, ismerje a *dzs* hangot és betűt. Tudja a szavakat – kevés hibával – szóelemekre bontani. Alkalmazza helyesen a szóbeli közléseiben és az írásbeli mondatalkotáskor a *-ban*, *-ben*, *-ba*, *-be* toldalékokat. Legyen képes az egyszerű és az összetett szavak megkülönböztetésére. Ismerje föl a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavakat, alkalmazza őket a mondat- és szövegalkotásban. Ismerje a kijelentő, a kérdő, a felkiáltó, a felszólító és az óhajtó mondatot. Alkalmazza őket a kommunikációs helyzetgyakorlatokban.

Tanulási képesség

A tanuló legyen képes a könyvtárban önállóan könyvet kölcsönözni, egyszerűbb feladatokat elvégezni a könyvekkel kapcsolatban. Ismerjen néhány gyermekújságot.

3. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A kulturált, mások számára is érthető élőszóbeli megnyilatkozás fejlesztése, az önismeret erősítése. Törekvés a mondat- és szövegfonetikai eszközök tudatos alkalmazására. A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése a drámajátékkal. Mese feldolgozása a drámajáték eszközeivel. A memória, a mozgáskultúra, az utánpótlásfejlesztés továbbfejlesztése. Változatos dramatikus formák kipróbálása.

A mindennapi kommunikációs helyzetekkel kapcsolatos megfigyelések bővítése. Az ezekhez kapcsolódó egyszerűbb nyelvi fordulatok elsajátítása. Az együttműködő társas magatartás formálása.

Az írásbeli szövegalkotás megalapozása a szóbeli fogalmazási készség fejlesztésével.

Olvasás, szövegértés

Az olvasás, a könyvek iránti érdeklődés fenntartása; rendszeres olvasóvá nevelés az egyéni sajátosságok figyelembevételével. Az olvasástechnika differenciált fejlesztése, az egyéni hibák kiküszöbölése, korrekciója; a szöveghű, folyamatos, értelmes hangos olvasás kialakítása. A kifejező olvasás megalapozása. A néma olvasás technikájának és a szó szerinti megértésnek a fejlesztése. Az interpretáló olvasás fejlesztése, a kritikai és kreatív olvasás, a tanulási képesség további alapozása. Ismeretek közvetítése a természeti és a társadalmi környezettel, emberi élethelyzetekkel, viszonyokkal, magatartással, személyiségértékekkel kapcsolatban.

Irodalomismeret, műismeret

A műélvezet iránti igény és fogékonyság, az aktív befogadás fejlesztése. Különböző esztétikai minőségek megtapasztalása irodalmi, valamint más művészeti alkotásokban (szép, csúnya, humoros stb.) Magyar és világirodalmi népköltészeti, műköltészeti alkotások megismertetése. Irodalmi ismeretek tapasztalati úton való elsajátítása (mesefajták, elbeszélés, népdal, jelenet, próba, meseregény, hasonlat, ismétlés). Elemi műismeret és az irodalmi művekkel szembeni értékelő magatartás megalapozása. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék, valamint az empátia, a fantázia, az önismeret, az önkifejezés és az alkotóképesség fejlesztése.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A nyelvi tudatosság fokozása. A szófajok rendszerére vonatkozó alapvető ismeretek feltárása. A főnév jelentésének, fajtáinak, toldalékolásának, helyesírásának, szövegbeli szerepének és használatának a megismerése. Az ige jelentésének, ragozásának, a főbb igeidőknek, helyesírásának, szövegbeli szerepének és használatának megismerése. Az igekötős igék jelentésének és helyesírásuknak a megfigyelése. A melléknév jelentésének, toldalékolhatóságának, helyesírásának, szövegbeli szerepének a feltárása, az ismeretek alkalmazása. A számnév jelentésének, toldalékolhatóságának, szövegbeli szerepének a feltárása, a számnevek betűvel való lejegyzése, a kekezés helyesírási szabályainak a megismerése és alkalmazása.

Írás

Az íráskészség továbbfejlesztése, az írástechnika automatizálása. Az írás eszközi használatát lehetővé tevő írástempó elérése. A figyelem megosztásának fejlesztése. Olvasható, rendezett, tiszta, tetszetős és gazdaságos egyéni írás kialakítása. Az írástechnikai hibák csökkentése, korrekciója, figyelemmel az egyéni sajátosságokra. A helyes írásszokások megerősítése. Az íráshoz kapcsolható egyéb nyelvhasználati képességek fejlesztése.

Írott szöveg megértése, alkotása

A szövegértő olvasás továbbfejlesztése. A különböző típusú szövegek elemzési szempontjainak és műveleteinek megtapasztalása; a szövegértési, -értelmezési műveletek önálló alkalmazásának a megalapozása.

Általános fogalmazási ismeretek elsajátítása és alkalmazásuk a fogalmazás előkészítésekor. Ösztönzés a kreatív, önkifejező írásra. Az elbeszélés műfaji jellemzőinek a megismerése és alkalmazásuk a szövegalkotási gyakorlatokban. A párbeszéd jellemzőinek és lejegyzési szabályainak a megismerése.

A tanulási képesség fejlesztése

A könyv- és könyvtárhasználati ismeretek bővítése. Önálló tájékozódás a könyvtárban. Az anyaggyűjtés módjainak a megismerése és tudatos kiválasztása. Az információszerzés alapvető technikáinak a megismerése.

Az ítélőképesség fejlesztése

A véleménynyilvánítás egyszerűbb formáinak az alkalmazása. Az udvarias vitatkozás viselkedési szabályainak a megismerése.

Témakörök, tartalmak**1. Beszédművelés**

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 5, min. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési	Te), T), k), egy), p)
feladatok és	helyesejtés, nyelvhelyesség, önismeret
kulcskompetenciák	

Tartalom

- a) Mondatok, mondókák, rövidebb versek helyes ejtése
- b) A beszéd fontosabb zenei eszközeinek (hangsúly, hangerő, hanglejtés, szünet, tempó) alkalmazása
- c) A beszédet kísérő nem nyelvi jelek (arcjáték, tekintet, mozdulatok, testtartás, térközsabályozás) használata
- d) Egy mese dramatizálásának előkészítése

*A tartalom kulcselemei**Tanulói tevékenységek*

(tapasztalati úton történő megismeréssel) kiejtési jelek
szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok; a magánhangzók, a mássalhangzók és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok, időtartam-gyakorlatok; nyelvtörők; szöveges kiejtési gyakorlatok; mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértési gyakorlatok; önismereti gyakorlatok; folyamatos beszéd; társalgási gyakorlatok; mozgásos játékok; utánozójátékok; memóriafejlesztő gyakorlatok; fantáziagyakorlatok; improvizációs gyakorlatok; bábjáték; szerepjátékok; szövegmondás önállóan és közösen; szövegértelmezés; szómagyarázat; nyelvhelyességi gyakorlatok: mintaelemzés, mintautánzás, nyelvi helyesbítés

Kapcsolódások

Vizuális kultúra, Dráma és tánc, Testnevelés és sport, Informatika

2. Olvasás, irodalom

Óraszám: max. 125, min. 115 óra

*Kiemelt fejlesztési**feladatok és**kulcskompetenciák**Tartalom*

H), E), T), k), lk), é), p), kr), i)
szövegértés, hangos olvasás, véleménynyilvánítás

- a) A magyar népköltészet és műköltészet prózai és verses alkotásai; klasszikus és kortárs írók művei; szemelvények más népek irodalmából; népmesék, népmondák, legendák, népdalok, közmondások, szólások, műmesék, elbeszélések, versek, regényrészletek olvasása

A szövegek témái: a mesék világa és a valóságos világ; a természet, ember és természet viszonya, emberi élethelyzetek, kiemelkedő személyiségek és események a magyar történelemből, sorsok, kapcsolatok, személyiségértékek.

- b) Rövid terjedelmű, egyszerű ismeretterjesztő szövegek, valamint a mindennapi írásbeliség szövegtípusai: publicisztikai és közvetlen gyakorlati célú szövegek (hír, hirdetés, riport; használati utasítás, játékleírás stb.)

A szövegek témái: természeti jelenségek, növények, állatok, emberek élete régen és ma, mesterségek, foglalkozások, kiemelkedő hazai tájak, városok, emberi viszonyok, törekvések.

- c) Az olvasási készség fejlesztése, a felolvasás gyakorlása
- d) Az szövegértő, interpretáló olvasás fejlesztése. A kritikai és kreatív olvasás megalapozása

A tartalom kulcselemei

szépirodalmi szöveg, ismeretterjesztő szöveg, mesefajta, mellékszereplők, jelenet, próba, meseszámok, mesei fordulatok, legenda, monda, közmondás, szólás, találós kérdés, elbeszélés, regény, hasonlat, ismétlés, a történet elbeszélője, a vers beszélője; a mindennapi élettel, emberi élethelyzetekkel, hazánk történetével és tájaival, a természet- és környezetvédelemmel, egészséges életmóddal kapcsolatos elemi ismeretek

Tanulói tevékenységek

hangos olvasás; mondat- és szövegolvasás helyes hangsúlyozással, hanglejtéssel, szünettartással előzetes jelölés után és nélkül; a szöveg hangulatát, a szereplők érzelmeit kifejező olvasás; szövegrészletek, rövid szövegek felolvasása felkészülés után; az előzetes ismeretek, élmények összegyűjtése; jóslás; kérdések megfogalmazása; a tanítói bemutató olvasás belefeledkező hallgatása, követése; néma olvasás; a spontán reflexiók, érzelmi reakciók kifejezése, megosztása; ismeretlen szavak, kifejezések értelmezése, jelentésük kitalálása a szövegösszefüggésből; a szövegértés műveleteinek alkalmazása; a történet elbeszélőjének azonosítása; a szereplők megnevezése, csoportosítása, cselekedeteik, tulajdonságaik, érzelmeik megfigyelése; a szereplők jellemzése; az események idejének, időrendjének megfigyelése, ok-okozati összefüggések feltárása, a műfaji jellemzők felismerése; tájékozódás a szövegben, lényegkiemelés aláhúzással, kulcsszavak, kulcskifejezések keresésével, tömörítéssel, a mű tagolása, vázlatkészítés kiegészítéssel és/vagy önállóan; a művészi nyelv eszközeinek felismerése, értelmezése; az olvasottak reprodukálása; mesék ismétlődő motívumainak, néhány alapvető irodalmi téma (család, szülői szeretet, barátság, segítőkészség, hazaszeretet stb.) felfedeztetése; kapcsolatteremtés az egyéni élményekkel, valamint a különböző olvasmányok között: összehasonlításuk, véleményalkotás; szólások, közmondások gyűjtése, értelmezése az olvasottakkal kapcsolatban; versek hangulatának, érzelmi tartalmának felismerése, a vers beszélőjének azonosítása; a vers szerkezetének vizsgálata, a verszene érzékeltetése; versolvasás, versmondás, versírás; reflektálás az olvasás, megértés folyamatára; könyv- és könyvtárhasználat; az egyéni olvasmányélmények megosztása; együttműködés a csoporttársakkal

Kapcsolódások

Életvitel és gyakorlati ismeretek, Művészetek, Ember és társadalom, Ember a természetben

3. Írás, íráshasználat

Óraszám: max. 12, min. 8 óra

Kiemelt fejlesztési

feladatok és

kulcskompetenciák

Tartalom

I), T), TE), k), szk), é), p), i)

szövegértés, szövegalkotás, önismeret

- Az írás automatizálása, az íráskészség, írástempó fejlesztése
- Az írás eszközként való alkalmazása különböző feladatok megoldása során. Gazdaságos írásszokások kialakítása
- Az önálló írásmunkák elrendezése. Az egyéni írás kialakulásának elősegítése, támogatása

Az írásfeladatok tartalma: az olvasás, a beszédművelés, a szóbeli és írásbeli kommunikáció, az anyanyelv tanulásának témái

A tartalom kulcselemei

Tanulói tevékenységek

a szöveg képe

szó-, mondat- és szövegírás másolással, tollbamondással és emlékezetből; tempófejlesztő gyakorlatok: másolás időre, azonos szöveg tollbamondása egyre rövidebb idő alatt; szósorok, szócsaládok, bővülő mondatok írása; az írás önálló alkalmazása feladatmegoldás során (szógyűjtés, szavak csoportosítása, rendezése, szószerkezetek, mondatok, szöveg kiegészítése, mondatok átalakítása, bővítése, kapcsolása); mondat-, illetve szövegalkotás az olvasmányok, beszélgetések témájával kapcsolatban; mese, vers, saját könyv írása; önellenőrzés; a hibák javítása

Kapcsolódások

Testnevelés és sport, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Vizuális kultúra

4. Szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 12, min. 8 teljes óra

<i>Kiemelt feladatok kulcskompetenciák Tartalom</i>	fejlesztési E), K), I), k), n), lk), p), i) és helyesejtés, szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség, önismeret
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a) Szabad, önkifejező fogalmazás szóban b) A társalgás c) Élménybeszámoló szóban mindennapi tapasztalatok, olvasmányélmény, filmélmény alapján d) Történetmesélés olvasmány, kép, cím, képzelet alapján e) Elbeszélés szóban olvasmány alapján f) Elbeszélés szóban kép alapján g) Elbeszélés szóban mindennapi élmény alapján h) <u>Elbeszélés szóban filmélmény alapján</u> i) Elbeszélés szóban a képzelet alapján j) A párbeszéd k) <u>Elbeszélés fogalmazása párbeszéddel</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	elbeszélés, párbeszéd (tapasztalati úton való megismeréssel); beszélő, címzett, beszédhelyzet helyesejtési gyakorlatok; beszédértési gyakorlatok (pl. tömörítés, tartalommondás, címadás); monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; önismereti gyakorlatok; társalgási gyakorlatok; kommunikációs szituációs (tranzakciós és interakciós) gyakorlatok, dramatikus játék; szövegmondás; véleménynyilvánítás, vita
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Vizuális kultúra, Ember és társadalom

5. Írásbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: max. 25, min. 23 óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák Tartalom</i>	H), K), Te), T), k), lk), k), i) szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a) A fogalmazás előkészítő lépései (témaválasztás, címadás, anyaggyűjtés, vázlatírás, a szöveg megfogalmazása, önellenőrzés) b) <u>A szavak, a mondatok és a szöveg kapcsolata</u> c) Szabad, kreatív fogalmazás írásban d) Az elbeszélés részei: a bevezetés, a tárgyalás, a befejezés e) Elbeszélés írásban olvasmány alapján f) Elbeszélés írásban kép alapján g) Elbeszélés írásban mindennapi élmény alapján h) <u>Elbeszélés írásban filmélmény alapján</u> i) Elbeszélés írásban a képzelet alapján j) A párbeszéd (tapasztalati úton való megismeréssel) szövegalkotó, címzett; a fogalmazás előkészítése: témaválasztás, anyaggyűjtés, címadás, vázlat (kérdésekből, tételmondatokból, kulcsszókból, anyaggyűjtés, a szöveg megfogalmazása, önellenőrzés; tételmondat, kulcsszó; a lényeges és a lényegtelen a szövegben; bekezdés; bevezetés, tárgyalás, befejezés; a szöveg tagolása; a szöveg képe; elbeszélés; téma, helyszín, szereplők, cselekmény, időrend, nézőpont; párbeszéd; fogalmazási hibák: fölösleges szóismétlés, elkalandozás a témától, pongyolaság, aránytalanság, hiányzik egy láncszem stb.

Tanulói tevékenységek

néma olvasás; értelmező felolvasás; tartalommondás; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondatkeresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szöveg-összehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; szó- és kifejezésgyűjtés megadott témához /címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondatalkotás szópárokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavakból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szövegalkotás megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás

Kapcsolódások

Vizuális kultúra, Ember és társadalom, Ember a természetben

6. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: max. 35, min. 30 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák
Tartalom

- H), E), T), K), k), lk), p)
helyesejtés, helyesírás, szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség
- A szófajok
 - A főnév jelentése és fajtái
 - A főnevek toldalékolása
 - A névelő
 - A névutó
 - A főnevek, a névelő és a névutó a szövegben
 - Az ige jelentése és fajtái
 - Az ige toldalékolása
 - Az igekötős ige
 - Az igék a szövegben
 - A melléknév jelentése
 - A melléknév toldalékolása
 - A melléknévek a szövegben
 - A számnév jelentése és fajtái
 - A számnév toldalékolása
 - A számnevek a szövegben

<i>A tartalom kulcselemei</i>	szófaj, főnév, köznév, tulajdonnév, személynév, állatnév, intézménynév, földrajzi név, <u>csillagnév</u> , <u>márkanév</u> , <u>díjak neve</u> , cím; családnév, keresztnév, becenév; egyes szám, többes szám; a többes szám jele; a főnév -t ragja; -val, -vel, -vá, -vé rag; határozott névelő, határozatlan névelő; névutó; ige; egyes számú igealak, többes számú igealak; első, második, harmadik személyű igealak; igeragozás; jelen idő, múlt idő, jövő idő; a múlt idő jele; (tapasztalati úton való megismeréssel) <u>személyes névmás</u> ; igekötő, az igekötő és az ige sorrendje; <u>-e kérdőszócska</u> ; (tapasztalati úton való megismeréssel) főnévi igenév az ige jövő idejű alakjában; melléknév, a melléknév alapfoka, középfoka, felsőfoka; fokjel; -i melléknévképző; számnév, tőszámnév, sorszámnév, törtszámnév; <u>határozott számnév</u> , <u>határozatlan számnév</u> ; keltezés; (tapasztalati úton való megismeréssel) <u>szóösszetétel</u> , <u>szóképzés</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szófajok gyűjtése cím/téma/kép alapján; szófajok felismerése, gyűjtése adott szövegből; szöveg, mondat, szó, szóelem kiegészítése; átalakítása, bővítése, alkotása; helyesírási, nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban; mondat kiegészítése meghatározott szófajú szavakkal; szöveg átalakítása, kiegészítése meghatározott szófajú szavakkal; szóalkotás meghatározott képzők segítségével; szöveg alkotása meghatározott szófajú szavakkal; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd, az egyén nyelvhasználatának elemzése, értékelése; nyelvvédő tevékenység az iskolában és a lakóhelyen; nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban;
<i>Kapcsolódások</i>	Ember és társadalom, Ember a természetben, Élő idegen nyelv

7. Helyesírás

Óraszám: max. 25, min. 20 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák
Tartalom

I), T), k), szk), p)
szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség, kézikönyvhasználat

- A főnevek helyesírása
- A köznevek és a tulajdonnevek helyesírása
- Az igék helyesírása
- Az igekötős igék helyesírása
- A melléknévek helyesírása
- Az -i képzős melléknévek helyesírása
- A számnévek helyesírása
- A keltezés helyesírása
- A párbeszéd helyesírása

<i>A tartalom kulcselemei</i>	a köznév és a tulajdonnév kezdőbetűje; a személynév, az állatnév, az intézménynév, a földrajzi név, a <u>csillagnév</u> , a <u>márkanév</u> , a cím helyesírása; <u>alakörző főnevek</u> , <u>alakváltoztató főnevek</u> ; a főnév -t ragja; -val, -vel, -vá, -vé rag helyesírása; a névutós főnév helyesírása; a múlt idejű ige helyesírása; az igekötő és az ige sorrendje; az igekötős ige helyesírása; az <u>-e kérdőszócska helyesírása</u> ; a középfokú, felsőfokú melléknévek helyesírása; az -i melléknévképzős szavak helyesírása; a számnév helyesírása; a tőszámnév, a sorszámnév, a törtszámnév helyesírása; a keltezés helyesírása; párbeszéd
<i>Tanulói tevékenységek</i>	írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, írott szöveg megértése; másolás; a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; tollbamondás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata
<i>Kapcsolódások</i>	Matematika, Ember és társadalom, Ember a természetben, Informatika

8. A tanulási képesség fejlesztése**Óraszám:** folyamatos fejlesztés, valamint max. 3, min. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), T), k), lk), p), i)
könyvtárhasználat, szövegértés

Tartalom a) Könyv-és könyvtárhasználat
b) Az anyaggyűjtés módjai

A tartalom kulcselemei az anyaggyűjtés forrásai: tapasztalat, élmény, olvasmány, beszélgetés; könyvkölcsönzés

Tanulói tevékenységek könyvtárhasználat; anyaggyűjtés a különféle sajtótermékekből, lexikonokból, egyéb kézikönyvekből; jegyzetkészítés; kulcsszók keresése; tételmondatok keresése; kulcsszavas tételmondatos és kérdésekből álló vázlat írása; ismeretterjesztő szöveg értelmezése; sajtónyelvi írott szöveg értelmezése; szövegelemzés; szövegalkotás; néma olvasás; szómagyarázat; szövegtömörítés, fűrtábra készítése; válaszadás szövegfeldolgozó kérdésekre; egyéb szövegfeldolgozó gyakorlatok

Kapcsolódások Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Ember a természetben, Informatika

9. Az ítéldőképesség fejlesztése**Óraszám:** folyamatos fejlesztés, valamint max. 3, min. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), T), k), egy), p), kr)
szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség, önismeret

Tartalom a) A véleménynyilvánítás szóbeli formái
b) A vitatkozás egyszerűbb viselkedési szabályai

A tartalom kulcselemei vélemény, a vélemény bizonyítása, vita, viselkedés vita közben

Tanulói tevékenységek szövegkiegészítés; véleménynyilvánítás egy szöveg alapján, látott, átélt vagy hallott eseményről; véleménynyilvánítás különféle nézőpontok alapján; vita

Kapcsolódások Ember és társadalom, Dráma és tánc

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 3. évfolyamon

Év eleji felmérés	max. 2 óra, min. 2 óra
Év eleji ismétlés	max. 8 óra, min. 7 óra
Témazáró összefoglalás	max. 8 óra, min. 8 óra
Témazáró dolgozat	max. 8 óra, min. 8 óra

A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	max. 8 óra, min. 8 óra
Év végi összefoglalás	max. 14 óra, min. 12 óra
Év végi felmérés	max. 3 óra, min. 2 óra

A továbbhaladás feltételei**Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása**

A tanuló alkalmazza a helyes beszédlegzést. Az élőbeszédben, a szerepjátékokban és hangos olvasáskor alkalmazza megfelelően a mondat- és szövegfonetikai eszközöket. Ismerje az udvarias viselkedés szabályait, és alkalmazza azokat beszélgetés, kérdés, kérdezés és a válaszadás közben. Legyen képes az ismert mese történetének elmondására tömörített és bővített változatban. Legyen képes olvasmány, élmény, film és képzelet alapján szóban elbeszélést alkotni.

Olvasás, irodalom

Legyen képes a tanuló a feldolgozott szövegek, illetve azok kijelölt részletének felolvasására előzetes felkészülés után. Olvasása legyen szöveghû és folyamatos. Olvasás közben kevés hibát kövessen el, javítsa õket tanítói figyelmeztetésre vagy segítséggel. Tanuljon meg néhány verset.

Írott szövegek megértése és alkotása

Olvasson némán rövid, ismert témájú szépirodalmi, illetve ismeretterjesztõ szöveget, bizonyítsa a megértést egyszerû, ismerõs feladatok elvégzésével szóban vagy írásban, esetleg egyéb módon (vizuális vagy dramatikus megjelenítéssel). Nevezze meg a szereplõket, kapcsolatukat, legfontosabb tulajdonságaikat, az események helyét, idejét, sorrendjét. Ismerje és alkalmazza megfelelõen az írásbeli fogalmazásra való felkészülés tanult eszközeit. Ismerje a címválasztás lehetõségeit. Tudjon önállóan anyagot gyûjteni és vázlatot írni egy elbeszélõ fogalmazás készítéséhez. Írjon hat-nyolc mondatos elbeszélõ fogalmazást ismert témáról. Alkalmazza megfelelõen a különféle igeidõket a mondatalkotáskor és az elbeszélõ fogalmazásokban. A fogalmazásban törekedjen az események megfelelõ idõrendi elrendezésére. Tudja megkülönböztetni az elbeszélõ fogalmazásokban a bevezetés, a tárgyalás és a befejezés részeit, szerepüket fogalmazza meg, és alkalmazza õket az önállóan írt elbeszélésekben. Kerülje a fölösleges szóismétlést. Használja a fogalmazásokban a rokon értelmû igéket, főneveket és a mellékneveket. Teremtse meg a szövegösszefüggést tématarattal és a mondatok kapcsolásával. Legyen képes az önállóan írt fogalmazása javítására tanítói segítséggel. Törekedjen rendezett, tiszta írásképpû fogalmazás készítésére.

Írás, helyesírás

A tanuló írása legyen az eszközi használatnak megfelelõ tempójú, olvasható, tiszta, rendezett. Másoljon 3-4 percig folyamatosan, írjon tollbamondással, emlékezetbõl kevés hibával. Az önálló írásbeli munkáiban elkövetett hibáit javítsa a tanító vagy a társak segítségével. Legyen képes a helyesírási szótárt tanítói segítséggel használni. Alkalmazza a mondatvégi írásjeleket az egyszerû mondatok végén. Az igekötõs igékre vonatkozó helyesírási szabályokat ismerje, és törekedjen megfelelõ alkalmazásukra. Írja megfelelõ helyesírással, kevés hibával a tanult tulajdonnevek kezdõbetûit mondat- és szövegalkotáskor. Írja le helyesen, kevés hibával tollbamondás alapján a *-val*, *-vel*, *-vá*, *-vé* ragos főneveket. Ismerje és alkalmazza az *-i* képzõs melléknevek megfelelõ helyesírását. Jelölje megfelelõen a *j* hangot újabb, a tanító által kijelölt 20 szóban, írja kevés hibával a tanító által kijelölt, 20-30 kiejtés szerint írandó és a kiejtéstõl eltérõ helyesírású igealakot, valamint tollbamondás, illetve emlékezet alapján írja helyesen a főnév alakjait. Törekedjen a számnevek betûkkel történõ helyes lejegyzésére és a keltezés helyesírási szabályainak alkalmazására.

Ismeretek az anyanyelvrõl

Ismerje föl és különböztesse meg a mondatfajtákat. Tudja 10 szólás, közmondás jelentését értelmezni. Ismerje föl – kevés hibával – a mondatokban, a szövegekben az igét, a főnevet, a melléknevet, a számnevet és a személyes névmást. Használja õket helyesen a mondat- és szövegalkotáskor. Tudja az igeidõket megkülönböztetni, és helyesen alkalmazni a szóbeli és az írásbeli szövegalkotáskor. Ismerje az igeidõk kifejezési formáit. Legyen képes az igéket önállóan ragozni múlt, jelen és jövõ idõben. Tudja megnevezni a gyakrabban elõforduló igekötõket. Használja megfelelõen az igekötõs igéket a beszédben és az írásbeli fogalmazásokban. Ismerje föl a főneveket a mondatokban és a szövegben. Legyen képes megkülönböztetni a köznevek és a tulajdonnevek fõbb fajtáit (a személyneveket, az állatneveket, a földrajzi neveket az intézményneveket, a címeket). Ismerje a főnév *-t* ragját és a múlt idõ jelét. Használja helyesen a többes számú főneveket és a ragos főneveket a mondat- és szövegalkotáskor. Ismerje a többes szám jelét. Ismerje a névelõ fajtáit, legyen képes helyes használatukra a szövegben. Ismerje föl és alkalmazza helyesen a szövegben a névutókat, a mellékneveket. Tudja megkülönböztetni és felismerni a szövegben a számneveket.

Tanulási képesség

Ismerje és alkalmazza a könyv- és könyvtárhasználat fõbb tudnivalóit, az önálló ismeretszerzés elemi formáit. Törekedjen az anyaggyûjtés különbözõ módjainak alkalmazására fogalmazás elõtt.

Ítéltőképeség

Ismerje az udvarias viselkedés szabályait, és alkalmazza őket véleménynyilvánítás, vitatkozás közben. Legyen képes társai véleményének a türelmes meghallgatására. Törekedjen arra, hogy véleményét bizonyítsa egy-két egyszerű példával.

4. évfolyam**Célok és feladatok****Beszéd-készség, szóbeli szövegek megértése és alkotása**

A szóbeli kommunikációs készség továbbfejlesztése. A mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása a kommunikációs gyakorlatokban. A szövegfonetikai eszközök és váltások célszerű alkalmazása felolvasáskor. A kitekintő felolvasás megalapozása. A nem nyelvi jelek használatának, szerepének tudatosítása.

A szóbeli kommunikációs készség fejlesztése a drámajátékkal. Népszokás feldolgozása a drámajáték eszközeivel. A memória, a mozgáskultúra, az utánzó-készség továbbfejlesztése. Újabb mindennapi kommunikációs helyzetek megismerése, a tapasztalatok és a tanulságok megfogalmazása. A mindennapi kommunikációs helyzetekkel kapcsolatos nyelvi fordulatok alkalmazása a kommunikációs körülményeknek megfelelően.

Olvasás, szövegértés

Az olvasás motívumrendszerének erősítése, olvasóvá nevelés az egyéni érdeklődés figyelembevételével. Az olvasástechnika differenciált fejlesztése, az egyéni hibák kiküszöbölése, korrekciója. A szöveg gondolati, érzelmi-hangulati tartalmát közvetíteni képes értelmes és kifejező olvasás kialakítása. Az interpretáló, a kritikai és a kreatív olvasás fejlesztése, a tanulási képesség további alapozása. A környezettel és a társadalommal, emberi sorsokkal, törekvésekkel, élethelyzetekkel, magatartásmódokkal, értékekkel kapcsolatos ismeretek nyújtása.

Irodalomismeret, műismeret

A műélvezet iránti igény, az esztétikai fogékonyság és az aktív, kreatív, reflektív befogadás formálása. Különböző esztétikai minőségek megtapasztalása irodalmi és más művészeti alkotásokban. Nemzeti irodalmunk és más népek nép- és műköltészeti alkotásainak olvasása; legnagyobb íróink, költőink néhány művének megismertetése. Egy hosszabb házi olvasmány elolvasása. Irodalmi ismeretek tapasztalati úton való elsajátítása (mesegyűjtemény, gyűjtő, fordulópont, csattanó, epikus művek szerkezete, a cselekmény kezdő- és végpontja, emelkedettség a versekben stb.), az alsó tagozaton tanultak rendszerező áttekintése. Néhány alapvető irodalmi téma, emberi élethelyzet felfedeztetése. Az ítéltőképeség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék, valamint az önismeret, az önértékelés, az empátia, a fantázia, az önkifejezés és az alkotóképesség fejlesztése. Együttműködő, humánus magatartásra nevelés. Különböző dramatikus formák kipróbálása.

Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás

A nyelvi tudatosság erősítése. Az igemódok megkülönböztetése, alkalmazásuk a szóbeli és az írásbeli szövegalkotásban. A szóalkotás főbb módjainak feltárása. A szófajokról tanult ismeretek bővítése, a személyes, a mutató, a kérdő névmás megismerése, szerepük felismerése a szövegben, megfelelő alkalmazásuk a szóbeli és az írásbeli megnyilatkozásokban.

A tanult helyesírási szabályok alkalmazásának erősítése, a helyesírási tudatosság fokozása. A korábban tanult helyesírási szabályok rendszerezése új szempontok szerint: a kiejtésnek megfelelő, a kiejtéstől eltérő és a hagyományos írásmód alapján. A helyesírási szótár használatának gyakorlása.

Az 1–4. osztály tananyagának ismételése, rendszerezése, a nyelvi tudatosság erősítése a szóbeli és az írásbeli megnyilatkozásokban.

Írott szövegek megértése és alkotása

A szövegértő olvasás fejlesztése. A különböző típusú szövegek elemző műveleteinek gyakorlása, önálló alkalmazásuk fejlesztése. A szövegértés, a szóbeli és írásbeli szövegalkotó készség fejlesztése. A szókincs bővítése, a tudatos nyelvhasználat erősítése. A leírás műfaji jellemzőinek feltárása és alkalmazása. A tanuló mint befogadó szerepének tudatosítása. A reklám alapvető műfaji jellemzőinek megismerése, a tömegkommunikáció manipuláló eszközeinek a felismerése és megnevezése.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló ismeretszerzési készség fejlesztése, a könyvtár önálló használatának erősítése. A fontosabb magyar nyelvi kézikönyvek tartalmának és használatának megismerése.

Az ítélőképesség fejlesztése

Az udvarias véleménynyilvánítás és a vita szabályainak bővítése. Az érvelés alapjainak kialakítása.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 4, min. 3 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok I), TE), k), n), egy), p)

és kulcskompetenciák helyesejtés, szóbeli kommunikáció, szövegértés, nyelvhelyesség, önismeret

Tartalom

a) A kifejező beszéd eszközei: a beszéd nem nyelvi jelei és zenei eszközei

b) Egy dramatizált mese vagy népi játék feldolgozása

c) A nyelvi helyesség főbb kérdései szóban

A tartalom kulcselemei

(tapasztalati úton) kiejtési jelek, hangsúly, hanglejtés, hangerő, beszédtempó, szünet; tekintet, arcjáték, fej-, kéz- és lábmozdulatok, testtartás, távolságtartás, elhallgatás, külső megjelenés

Tanulói tevékenységek

szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok; a magánhangzók, a mássalhangzók és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok, időtartam-gyakorlatok; nyelvtörők; szöveges kiejtési gyakorlatok; mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértési gyakorlatok; önismereti gyakorlatok; folyamatos beszéd; társalgási gyakorlatok; mozgásos játékok; utánozójátékok; memóriafejlesztő gyakorlatok; fantáziagyakorlatok; improvizációs gyakorlatok; bábjáték; szerepjátékok; szövegmondás önállóan és közösen; szövegértelmezés; szómagyarázat; nyelvhelyességi gyakorlatok: mintautánzás, nyelvi helyesbítés

Kapcsolódások

Ének-zene, Dráma és tánc, Élő idegen nyelv

2. Olvasás, irodalom

Óraszám: max. 107, min. 90 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és H), E), K), I), k), lk), p), kr)

kulcskompetenciák hangos olvasás, szövegértés, szövegalkotás, véleménynyilvánítás

Tartalom

- a) Olvasmányok: a magyar nép- és műköltészet prózai és verses alkotásai; klasszikus és kortárs írók művei; szemelvények más népek irodalmából; népmesék, népmondák, teremtéstörténetek, legendák, népdalok, közmondások, szólások, műmesék, elbeszélések, versek, regényrészletek
- b) Ismerkedés néhány klasszikus magyar író, költő életével, műveivel

A szövegek témái: a mesék világa és a valóságos világ: a természet, ember és természet viszonya, emberi törekvések, élethelyzetek, kiemelkedő személyiségek és események a magyar történelemből, sorsok, kapcsolatok, személyiségértékek.

- c) Rövid ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek, a mindennapi írásbeliség szövegtípusai (ismeretterjesztő leírás; cikk, interjú, könyvismertetés; recept, menetrend, adatlap stb.)

A szövegek témái: természeti jelenségek, eredetük, növények, állatok, a teremtés, ember és természet viszonya, természet- és környezetvédelem, egészséges életmód, a történelmünk kiemelkedő személyiségei és eseményei, felfedezések, találmányok, személyiségértékek (kíváncsiság, találékonyság, alkalmazkodás stb.).

- d) Az olvasási készség fejlesztése, a felolvasás gyakorlása
- e) Az szövegértő, interpretáló olvasás fejlesztése. A kritikai és kreatív olvasás további alapozása

A tartalom kulcselemei

mesegyűjtemény, gyűjtő, az epikus művek szerkezete, az események kezdő- és végpontja, fordulópont, tetőpont, csattanó, a szereplők jellemzésének írói eszközei, szójáték, nyelvi humor, emelkedettség a versekben; a mindennapi élettel, emberi élethelyzetekkel, hazánk történelmével, a természet- és környezetvédelemmel, egészséges életmóddal kapcsolatos elemi ismeretek

Tanulói tevékenységek

hangos olvasás, szó-, szószerkezet- és mondatpiramisok olvasása; az olvasási hibák korrekciója; mondat- és szövegolvasás értelmező hangsúlyozással, hanglejtéssel, tagolással előzetes jelölés után és anélkül; szövegrészletek, rövid szövegek értelmes, kifejező felolvasása felkészülés után; kitekintő felolvasás; az előzetes, illetve az olvasás során szerzett ismeretek, tapasztalatok, élmények, valamint az egyéni reflexiók, gondolatok megosztása, megvitatása; jóslás a cím vagy kulcskifejezések alapján; kérdések megfogalmazása, válaszok keresése; a tanítói bemutató olvasás belefeledkező hallgatása, követése; néma olvasás; ismeretlen szavak, kifejezések értelmezése szótárak, lexikonok segítségével, jelentésük kitalálása a szövegösszefüggésből; a szövegértés műveleteinek alkalmazása; a történet elbeszélőjének azonosítása; a szereplők megnevezése, csoportosítása; cselekedeteik, tulajdonságaik, érzelmeik, valamint a jellemzés írói eszközeinek megfigyelése; a szereplők jellemzése; az események idejének, időtartamának, időrendjének megállapítása, ok-okozati összefüggések feltárása; a szerkezet vizsgálata (pl. a cselekmény kezdő- és végpontjának megállapítása, a fordulat, a tetőpont és a csattanó felismerése); a műfaj felismerése és igazolása; a művek fő gondolatának megragadása közmondások, szólások segítségével; új befejezés kitalálása, a történet folytatása; az olvasottakhoz hasonló helyzetek, állapotok beleélő elképzelése; tartalommondás, dramatizálás; tájékozódás a szövegben, adat- és információkeresés gyors áttekintéssel, lényegkiemelés aláhúzással, a tételmondat, kulcsszavak, kulcskifejezések keresésével, tömörítéssel, hiányzó tételmondat megfogalmazásával, jegyzeteléssel; a mű tagolása, vázlatkészítés; a művészi nyelv eszközeinek felismerése, értelmezése; az olvasottak reprodukálása; néhány alapvető irodalmi téma, emberi élethelyzet felfedeztetése; kapcsolatteremtés az olvasmányok között, összehasonlításuk; véleményalkotás; versek hangulatának, központi témájának, alapgondolatának, gondolategységeinek, érzelmi tartalmának felismerése; a vers beszélőjének

azonosítása; a képek és a költői kifejezések értelmezése egyéni asszociációk, reflexiók alapján; a vers formájának vizsgálata, a verszene érzékeltetése; kifejező versolvasás, versmondás; versírás; új szöveg önálló elemzése adott feladatsor megoldásával; reflektálás az olvasás, megértés folyamatára; önálló ismeretszerzés az olvasmányok témájával, klasszikus íróink, költőink életével, munkáival kapcsolatban; az egyéni olvasmányélmények megosztása; kooperatív munkaformák kipróbálása

Kapcsolódások

Ember és társadalom, Ember a természetben, Életvitel és gyakorlati ismeretek, Dráma és tánc

3. Szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 8, min. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok E), T), k), é), egy), kr)

és kulcskompetenciák helyesejtés, szövegértés, szövegalkotás, nyelvhelyesség

Tartalom

- a) Szabad, önkifejező fogalmazás szóban
- b) Társalgás
- c) Történetmesélés
- d) Leírás szóban: a tárgyak bemutatása, a növények bemutatása, az állatok bemutatása, a táj bemutatása
- e) Elbeszélés szóban leírással
- f) Jellemzés szóban
- g) Elbeszélés szóban jellemzéssel
- h) Meghívás szóban
- i) A szóbeli üzenet megértése és megfogalmazása
- j) A televíziós és a rádiós reklámszöveg megértése

A tartalom kulcselemei

leírás: haladás az egésztől a részek felé, haladás a részekről az egész felé; tárgyleírás, növényleírás, állatleírás, tájleírás; tájleírás egy pontból körülnézve, közelről távolra, távolról közelre haladva, haladás közben; jellemzés, a jellemzés eszközei; meghívó; üzenet; reklám

Tanulói tevékenységek

helyesejtési gyakorlatok; beszédértés; monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; önismereti gyakorlatok; társalgási gyakorlatok; szerepjátékok; dramatikus játék; szövegmondás

Kapcsolódások

Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Ember a természetben, Dráma és tánc

4. Írott szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 23, min. 21 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok H), K), T), k), szk), lk), i)

és kulcskompetenciák írás, helyesírás, nyelvhelyesség, szövegértés, szövegalkotás, szókincsbővítés

<i>Tartalom</i>	a) Szabad, kreatív fogalmazás írásban b) Elbeszélés írásban párbeszéddel c) A leírás tartalma és formája d) Leírás olvasmány, film, élmény, megfigyelés, tapasztalat, képzelet alapján e) A tárgyak bemutatása f) A növények bemutatása g) Az állatok bemutatása h) A tájleírás i) Elbeszélés leírással j) A jellemzés tartalma és formája k) Elbeszélés jellemzéssel l) A levél tartalma és formája m) A képeslap n) A meghívó o) Az írott üzenet megértése és megfogalmazása p) Az írott reklámszöveg megértése q) Dokumentumszövegek megértése
<i>A tartalom kulcselemei</i>	leírás: haladás az egésztől a részek felé, haladás a részekről az egész felé; tárgyleírás, növényleírás, állatleírás, tájleírás; tájleírás egy pontból körülnézve, közélről távolra, távolról közelre haladva, haladás közben; hasonlat; jellemzés, a jellemzés eszközei; magánlevél; a levél részei; képeslap; meghívás; üzenet; reklám, hirdetés; névmáshasználat a fogalmazásban
<i>Tanulói tevékenységek</i>	néma olvasás (globális szövegolvasás, információkereső olvasás, értelmező olvasás, reflektáló olvasás); értelmező felolvasás; tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondat-keresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; a szöveg formájával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szövegösszehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; szó- és kifejezésgyűjtés megadott témához/címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondataalkotás szó párokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavakból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szövegalkotás megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; címadás; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás, párhuzamos írás, funkcionális írás
<i>Kapcsolódások</i>	Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Ember a természetben, Dráma és tánc

5. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: max. 30, min. 28 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok I), T), k), szk), lk), p)

és kulcskompetenciák helyesejtés, helyesírás, szövegértés, szövegalkotás, szókincsbővítés, nyelvhelyesség

<i>Tartalom</i>	a) Az igeragozás b) A kijelentő mód c) A felszólító mód d) A feltételes mód e) Az igemódok és a mondatfajták kapcsolata f) A személyes névmás g) <u>A mutató névmás</u> h) <u>A kérdő névmás</u> i) A névmások a szövegben j) <u>A névszók: a főnév, a melléknév, a számnév, a névmások</u> k) <u>A szóalkotás egyszerű módjai: a szóösszetétel és a szóképzés alapesetei</u> l) A főnévi igenév m) A szólások és a közmondások n) A nyelvhelyesség alapjai o) Mit tanultunk anyanyelvünkéről az 1–4. osztályban?
<i>A tartalom kulcselemei</i>	igeragozás, kijelentő mód, felszólító mód, feltételes mód; a felszólító mód jele; a feltételes mód jele; személyes névmás, <u>mutató névmás</u> , <u>kérdő névmás</u> ; <u>névszó</u> ; főnévi igenév; <u>(tapasztalati úton való megismeréssel) szóalkotás</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szófajok gyűjtése cím/téma/kép alapján; szófajok felismerése, gyűjtése adott szövegből; szöveg, mondat, szó, szóelem kiegészítése, átalakítása, bővítése, alkotása; helyesírási, nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban; mondat kiegészítése meghatározott szófajú szavakkal; szöveg átalakítása, kiegészítése meghatározott szófajú szavakkal; szóalkotás meghatározott képzők segítségével; szöveg alkotása meghatározott szófajú szavakkal; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd, az egyén nyelvhasználatának elemzése, értékelése; nyelvvédő tevékenység az iskolában és a lakóhelyen; nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban
<i>Kapcsolódások</i>	Ember és társadalom, Élő idegen nyelv, Dráma és tánc

6. Írás, helyesírás

Óraszám: max. 20, min. 18 óra

Kiemelt fejlesztési feladatok H), I), T), k), szk), p)

és kulcskompetenciák helyesejtés, helyesírás, nyelvhelyesség, kézikönyvhasználat

Tartalom

- A kijelentő módú igék helyesírása
- A felszólító módú igék helyesírása
- A feltételes módú igék helyesírása
- A névmások helyesírása
- A főnévi igenév helyesírása
- Helyesírásunk alapjai: úgy írjuk, ahogyan ejtjük; a szóelemző írásmód; az *ly*-os szavak; a magyar családnevek helyesírása; egyszerűsítés a helyesírásban

A tartalom kulcselemei alakörző igék, alakváltoztató igék; a felszólító mód jele; személyes névmás, kérdő névmás, mutató névmás, főnévi igenév; magyar családnevek

Tanulói tevékenységek írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, írott szöveg megértése; másolás; a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; tollbamondás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata

Kapcsolódások Élő idegen nyelv, Ember és társadalom

7. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 2, min. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok E), K), T), k), d), lk), p), kr), i)

és kulcskompetenciák könyvtárhasználat, kézikönyvhasználat, szövegértés

Tartalom

a) A fontosabb magyar nyelvi kézikönyvek megismerése

b) Az egynyelvű és többnyelvű szótárak

c) Ismeretszerzés az olvasmányokból

d) A lexikonok és az enciklopédiák

e) Az újságok és a folyóiratok

f) Ismeretszerzés a televízióból

A tartalom kulcselemei

szótár, lexikon, kézikönyv; magyar nyelvi kézikönyvek: pl. A magyar helyesírás szabályai, Magyar helyesírás – Diákszótár, Magyar értelmező kéziszótár, szólás- és közmondásgyűjtemény; egynyelvű szótár, többnyelvű szótár; (tapasztalati úton való megismeréssel) lexikon, enciklopédia; (tapasztalati úton való megismeréssel) újság, folyóirat

Tanulói tevékenységek

könyvtárhasználat, könyvismertetés, szótárhasználat, újságok, cikkek, televíziós és rádiós műsorok megfigyelése; médiafigyelők beszámolója; szövegértési gyakorlatok; jegyzetkészítés; vázlatírás; fürtábra készítése; szóbeli beszámoló

Kapcsolódások

Ember és társadalom, Ember a természetben, Vizuális kultúra, Élő idegen nyelv, Informatika

8. Az ítéloképesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint max. 2, min. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok E), I), T), k), d), é), p), kr)

és kulcskompetenciák beszédképesség, nyelvhelyesség, könyvtárhasználat, önismeret

Tartalom

a) A véleménynyilvánítás formái

b) Felkészülés a vitára

c) A vita illemszabályai

A tartalom kulcselemei

vélemény, bizonyíték, a vita illemszabályai

Tanulói tevékenységek

kiejtési gyakorlatok, szerepjáték, szövegértelmezés, magatartásformák megfigyelése és értékelése

Kapcsolódások

Életvitel és gyakorlati ismeretek, Ember és társadalom, Dráma és tánc

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 4. évfolyamon

Év eleji felmérés	max. 5 óra, min. 4 óra
Év eleji ismétlés	max. 7 óra, min. 6 óra
Témazáró összefoglalás	max. 10 óra, min. 8 óra
Témazáró dolgozat	max. 8 óra, min. 8 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	max. 8 óra, min. 8 óra
Év végi összefoglalás	max. 20 óra, min. 14 óra
Év végi felmérés	max. 5 óra, min. 4 óra

A továbbhaladás feltételei

Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

A tanuló legyen képes érthető, folyamatos beszédre a mindennapi és a kiscsoportos kommunikációban. Alkalmazza a tanult udvarias nyelvi fordulatokat, viselkedési szabályokat a mindennapi kiscsoportos kommunikációs helyzetekben.

Olvasás, irodalom

A tanuló legyen képes az ismert témájú, tartalmilag megértett szöveg folyamatos, értelmes felolvasására előzetes felkészülés után, kevés hibával. Javítsa hibáit tanítói figyelmeztetésre, illetve segítséggel. Olvasson némán rövid, életkorának megfelelő témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő szöveget, bizonyítsa a megértést ismerős feladatok elvégzésével szóban vagy írásban, esetleg egyéb módon (vizuális vagy dramatikus megjelenítéssel). Nevezze meg a főbb szereplőket, kapcsolatukat, legfontosabb tulajdonságaikat, az események helyét, idejét, sorrendjét; emelje ki az ismeretközlő szövegek lényeges információit. Tudja az olvasottakkal kapcsolatos véleményét 1-2 mondatban önállóan megfogalmazni. Jegyezze meg legnagyobb íróink, költőink nevét, néhány tőlük olvasott mű címét. Tanuljon meg néhány verset.

Írás, helyesírás

A tanuló ismerje és alkalmazza a tanult szófajokkal kapcsolatos főbb helyesírási szabályokat. Ismerje fel, mikor írunk a kiejtés szerint, mikor van szükség szóelemzésre. Tudja néhány gyakori, hagyományos írású magyar családnév helyesírását. Legyen biztos a tanító által kijelölt szóanyag helyesírásában. Tudja a helyesírási szótárt tanítói segítséggel használni.

Ismeretek az anyanyelvről

Ismerje fel és nevezze meg a 3. osztályban tanult szófajokat, valamint a főnévi igenevet, a személyes névmást a mondatokban és a szövegben. Tagolja a szavakat – kevés hibával – szótőre és toldalékokra. Legyen képes egyszerűbb igealakokat szám, személy, igeidő és igemód szerint elemezni. Alkalmazza megfelelően az igealakokat a szóbeli és az írásbeli kommunikációban. Ismerje fel példák segítségével a mondatfajták és az igemódok kapcsolatát. Jegyezzen meg 10 új szólást, közmondást.

Írott szövegek megértése és alkotása

Bizonyítsa rövid írott szövegek megértését a lényeg kiemelésével, tömörítéssel, egyéb feladatmegoldással. Használja megfelelően a tanult mondatfajtákat írásban. Fogalmazzon önállóan néhány mondatos elbeszélést, leírást, jellemzést, képeslapot, levelet és meghívót. Javítsa fogalmazási hibáit tanítói segítséggel. Tudjon párbeszédet beépíteni az elbeszélő fogalmazásba.

Tanulási képesség

A tanuló ismerje az önálló ismeretszerzés egyszerűbb formáit, és legyen képes az alkalmazásukra. Tanítói segítséggel tudjon használni egy-két kézikönyvet. Önállóan tájékozódjon az iskolai vagy a helyi könyvtárban, valamint a főbb gyermekújságok, -folyóiratok között.

Tudjon egy magyar nyelvi kézikönyvet tanítói segítséggel használni.

Ítéltőképeség

A tanuló legyen képes – az olvasmányokkal, a filmélményekkel, a mindennapi történetekkel kapcsolatos – önálló véleményének kulturált megfogalmazására. Tudja társai véleményét türelmesen végighallgatni, törekedjen a megértésükre. Ismerje és alkalmazza a vitatkozás főbb viselkedési szabályait.

ÉLŐ IDEGEN NYELV

Célok és feladatok

Alapelvek az élő idegen nyelvek 2003-as NAT-ra épülő kerettantervhez

Általános és kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása az idegen nyelv tanítása során az általános iskola 1–8. évfolyamán

Az „Alapelvek” egy nyolc évfolyamra kiterjesztett élő idegen nyelvi program kialakításában szeretne segítséget nyújtani. Az általános iskolák tanulói számára a kerettanterv a 4. osztálytól kezdve teszi lehetővé élő idegen nyelv tanítását. Az utóbbi 10-15 évben azonban társadalmunkban fokozott, és egyre erősödő érdeklődés nyilvánul meg a nyelvoktatás iránt a 9-10 éves életkort megelőző szakaszban is. Ennek a sürgető társadalmi igénynek a kielégítésére a hazai általános iskoláknak megközelítőleg egyharmada ténylegesen is kínál idegen nyelvet az 1–3 évfolyam számára. Ennek az országos gyakorlatnak azonban hiányzik az egységes pedagógiai és módszertani elvek alapján való szabályozása, a célok és tevékenységformák, munkaformák, az értékelés, a kiemelt fejlesztési feladatok tisztázása.

1. Távlati célok

A jelenleg közoktatásban részt vevő tanulók már az Európai Unió polgáraiként fogják felnőtt életüket elkezdni, ezért kiemelt célként arra kell törekednünk, hogy iskolás éveik alatt olyan készségekkel, képességekkel, kompetenciákkal, ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal gazdagodjanak, amelyek birtokában magyarságtudatukat megőrizve, kellő felkészültséggel, magabiztosan és sikerrel találják meg helyüket az európai nyitott társadalmakban. A hatékony társadalmi beilleszkedéshez, az együttéléshez és ahhoz, hogy diákjaink hazánk, Európa és a nagyvilág művelt, mobilis, többnyelvű polgárai lehessenek, használható és továbbfejleszthető idegen nyelvi tudással, autonóm tanulásra képes személyiséggel, fejlett kommunikációs készségekkel, illetve számos szociális és társadalmi kulcskompetenciával kell rendelkezniük.

2. Az idegen nyelv helye a közoktatás egészében

A NAT-ban képviselt iskolai nevelés-oktatás területén megfogalmazott közös értékek és a kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret; hon- és népismeret; európai azonosságtudat – egyetemes kultúra; környezeti nevelés; információs és kommunikációs kultúra; tanulás; testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire) az oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tanulók személyiségfejlődését, a tantárgyközi kapcsolatok erősítését és a tanítás-tanulás szemléleti egységének gyakorlati megvalósítását.

3. Az élő idegen nyelv és a NAT összhangja

Az élő idegen nyelv tanításának módszertani alapelvei, céljai és szaktárgyi tartalma teljes mértékben összhangban van az alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, és tökéletesen megfelel a NAT kiemelt fejlesztési feladatainak, valamint az Európa Tanács ajánlásainak is. Az életkori sajátosságok és a különböző tanulási típusok figyelembevételével egyidejűleg tesz eleget a személyiségfejlesztés, a készség-képesség, illetve a kulcskompetenciák fejlesztési kívánalmainak, miközben társadalmi és interkulturális értékeket, hasznos tantárgyi tartalmakat és ismereteket közvetít, a nyelvet eszközként használva a megismerési folyamatban, melyben a diákok aktívan vesznek részt.

Az idegen nyelvek oktatása során számtalan alkalom kínálkozik arra, hogy eleget tegyünk a NAT 2003-ban megfogalmazott követelményeinek és a kiemelt fejlesztési feladatoknak.

Az *országismereti tananyag*on keresztül a tanulók más népek kultúráját és szokásait ismerik meg. Tehát **kapcsolódunk Európához (E)**, s ugyanakkor nyitottságra neveljük őket, más kultúrák és szokások befogadására. Ezek olyan tartalmak, melyek *Európához való tartozásunkat* erősítik.

A **hon- és népismereti (H)** fejlesztési feladatnak akkor teszünk eleget, amikor lakóhelyünkről, szűkebb környezetünkről és Magyarországról beszélünk. Több témakör pedig lehetőséget ad arra, hogy *életmóddal, életvitellel* kapcsolatos kérdésekről beszéljessünk. (magyar, német/osztrák, ill. angol/amerikai vonatkozásban is).

A **környezeti nevelést (K)** olyan témák kapcsán valósíthatjuk meg, amikor a természetről (folyókról, tavakról), állatokról, természetes alapanyagokról, gyógynövényekről beszélgetünk.

Az idegen nyelvek tanításán belül szinte folyamatos az **információs és kommunikációs kultúra** megléte. Mivel középpontban a kommunikációs készség fejlesztése áll, magától kínálkozik az alkalom, hogy a gyerek éljen az *emberi kapcsolatok* kialakításának lehetőségével. Több témakör (pl. család, barátok, iskolatársak) segíti a *humanista értékrendre* való nevelést is.

A páros és csoportos tevékenységformák révén rengeteg alkalom kínálkozik az *együttműködési készség fejlesztésére* és a társas kapcsolatok kialakítására. Ezáltal fejlesztjük a tanulóban azt a képességet, hogy el tudja fogadni és tiszteletben tudja tartani mások véleményét.

Az idegen nyelvi órákon megvalósuló páros és csoportos munkával segítjük a szocializációs folyamatot is. Az egyes témakörök feldolgozása során fejlesztjük és gazdagítjuk a gyermek érzélemvilágát, pozitív gondolkodását.

A **testi és lelki egészség (TE)** fejlesztése a koncentráció képességének alapozásával, az érzelmi intelligencia mélyítésével, az *önismeret* alakításával, az *önértékelés* képességének fejlesztésével és az egészséges életmódra való neveléssel történik. Pl.: jellemzések (milyen vagyok?), sport témakör.

A **tanulási stratégiák (T)** megválasztásában kitüntetett szempont az életkori sajátosságok figyelembevétele. Az idegen nyelv tanulása során a tanulók az első 2-3 évben többnyire reprodukív feladatok elvégzésére képesek. Kb. a 7. évfolyamtól kezdve adhatunk nekik fokozatosan önálló feladatokat, melyek az önálló tanulási készséget és a kreativitást fejlesztik. Ilyen jellegű feladatok például: a páros és csoportos munka, szituációk; interjúk készítése, rövid történetek írása vagy átírása, szótár használata, kommunikatív és nyelvtani feladatok önálló vagy részben önálló megoldása, házi olvasmány feldolgozása, gyakorlás nyelvi laboratóriumban és/vagy számítógéppel.

Fontos szempont a **koncentráció más tárgyakkal. (Kct.)**. Ez különösen lehetséges és szükséges az irodalom, a magyar nyelvtan, a földrajz, a biológia, a természetismeret, a történelem, az ének-zene, a rajz, a vizuális kultúra, az életmód, életvitel, gyakorlati ismeretek, a testnevelés tantárgyakkal.

Ugyanakkor építsünk a tanulók korábban szerzett és otthonról hozott ismereteire is.

Ez a tevékenység segíti az összefüggések felismerését, ugyanakkor megkönnyíti bizonyos ismeretek elsajátítását.

Fontos a *logikus gondolkodásra* való nevelés is. S bár a nyelvtant nem célként, hanem eszközként tanítjuk, a 7. és 8. évfolyamon, amikor már több nyelvi jelenséget tudatosítunk, jó ha felhívjuk a figyelmet a magyar nyelvtől való eltérésekre vagy a hasonlóságokra. Mindez rendszerező ismeretszerzésre is lehetőséget nyújt.

Az *általános műveltséget* versek, mesék, irodalmi szemelvények tanításával, híres emberek említésével fejlesztjük. (Főleg ez utóbbinál fontos, hogy a tanulók által is ismert nevek kerüljenek szóba pl. Konrad Röntgen, Karl Benz, Rudolf Diesel, illetve az angol királyi család, Shakespeare, Neil Armstrong.)

4. Pályaorientáció (P)

Bár a diákok a 8. osztály elvégzése után még nem állnak munkába, hanem többségük tovább tanul különböző típusú középiskolákban, a 7–8. évfolyamon már beszélgetni lehet (és kell is) a különböző foglalkozásokról, a munkáról. Bár a sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy a tanulók nem szeretik ezt a témát, jó ötletekkel, játékos módszerekkel fel lehet úgy dolgozni, hogy közel kerüljön hozzájuk. Itt különös jelentősége van annak, hogy az életkornak megfelelően tárgyaljuk a témakört.

Egyéb **kulcskompetenciák** megvalósítása a különböző tanulói tevékenységformákban történik. (L. Tanulói tevékenységek c. fejezet.)

5. Integratív szemlélet

Az idegen nyelv tanítása manapság szinte elképzelhetetlen az integratív és a tantárgyközi tantervi szemlélet nélkül. A témakörök változatos feldolgozási módjai, a tananyagok és segédletek széles választéka figyelembe veszi a tanulók érdeklődési körét és a világról szerzett korábbi tapasztalatait is. Az alaptanterv által meghatározott kiemelt képességeket, kulcskompetenciákat (mint például kommunikációs, narratív, problémamegoldó, szabálykövető, lényegkiemelő, együttműködési, kritikai, komplex információkat kezelő) a nyelvtanulási folyamatban, változatos munkaformákban, életszerű szituációkon, szerepjátékokon, autentikus anyagok feldolgozása során, gondolkodtató, kreatív feladatokon keresztül sajátíttatják el.

6. Holisztikus megközelítés

A nyelvtanulás során a tanulók egész személyiségének, képességeinek, tudásának fejlődése, fejlesztése, adottságainak minél teljesebb kibontakoztatása áll a középpontban az érzékszerveket és érzelmeket bevonó feladatokon keresztül. A nyelvtanulás igen hatékony eszköze a személyiség sokoldalú fejlesztésének, melynek színtere nemcsak az iskolai tanóra, hanem a társadalmi élet és tevékenység számos egyéb területe, formája is. Az idegen nyelv tanulása e téren is kiemelkedő szerepet tölt be, hiszen a kommunikáció, az ismeretszerzés, a tapasztalatgyűjtés számára számos lehetőség adódik a számítógép, az internet, a tv, a film, a zene, az utazás, az olvasás, a művészetek, a sport és a szórakozás területein.

7. Készségfejlesztés

Az idegen nyelvi órákon lehetőség nyílik olyan komplex tevékenységek végzésére, melyek miközben elősegítik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, azt is lehetővé teszik, hogy elmélyedhessenek az érdeklődési körüknek megfelelő témákban, ezzel is fejlesztve ön- és pályaismeretüket, formálva ön- és világszemléletüket. Fontos, hogy az idegen nyelvi órákon is törekedjünk a gondolkodási képességek fejlesztésére, többek között a rendszerezés, a megtapasztalás, a következtetés, az összehasonlítás, az általánosítás és a konkretizálás gyakorlására. Olyan készségek, képességek, valamint idegen nyelvi tudás elsajátítása a cél, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni. A nyelvtanításban alkalmazott tevékenységi formák segítségével olyan tájékozott és tevékeny fiatalokat nevelhetünk, akik önálló és együttes munkavégzésre képesek, természettudományos problémamegoldó gondolkodásmóddal, kreativitással, képzelőerővel, kellően fejlett érzelmi intelligenciával, és kitartással rendelkeznek, valamint jól ismerik saját tanulási stratégiáikat, stílusukat, szokásaikat, és nyitottak az új ismeretek megismerésére, emberi kapcsolatok kialakítására.

8. Interkulturális megközelítés

Az idegen nyelvek tanulása bizonyítottan elősegíti a különböző kultúrák iránti nyitottságot, megértést és más népek hagyományainak, szokásainak, életmódjának, ünnepeinek, vallásának megismerésére, megbecsülésére, a másság tolerálására nevel. Idegen nyelvet tanulva, külföldiekkel kommunikálva, a célnyelvi országban járva természetszerűen adódnak lehetőségek egymás történelmének, kulturális örökségének, jellemző sajátosságainak, mindennapi életének megismerésére-megismertetésére. Diákjaink interkulturális ismereteket szerezhetnek nemcsak a tanult idegen nyelv országairól és annak kultúrájáról, de megoszthatják Magyarországról szerzett tudásukat is másokkal, így tolmácsolva értékeinket az adott idegen nyelven. Ugyanakkor megismerkedhetnek az Európai Unió tagállamaival, intézményrendszerével, az uniós politikával, sőt a nyelvkönyvek változatos tananyaga lehetővé teszi azt is, hogy a tanulók megismerjék az egyetemes emberi civilizáció legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit is.

9. Életmód és környezeti nevelés

A nyelvtanulás sokat tehet a felnővekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében is, hiszen a nyelvi nevelés során jó lehetőség nyílik a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlesztésére, a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak kialakítására, az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értéként való tisztelésére. Az idegen nyelvi témák és tananyagok feldolgozása során a tanulók segítséget kapnak ahhoz, hogy önálló, felnőtt életükben képesek legyenek életmódjukra vonatkozóan erkölcsi és etikai normáknak is megfelelő, helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani. A jelenleg használatos idegen nyelvi tananyagok lehetővé teszik, hogy a diákok –

életkoruknak megfelelő mélységben és megközelítésben – az idegen nyelvi órán szembesüljenek az egész emberiséget érintő átfogó kérdésekkel, globális problémákkal is, így elősegítve a tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakulását.

10. Információs és kommunikációs kultúra

Az alaptanterv szerint szintén kiemelt fejlesztési feladatként kell kezelni az információs és kommunikációs kultúra erősítését. Ezen a megismerést, az eligazodást, a tanulást, a tudást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálását, megértését, szelektálását, elemzését, értékelését, felhasználását, és közvetítését értjük. Ennek szerves részét alkotja az anyanyelv tudatos és igényes használatán túl az idegen nyelvű, illetve a különböző kultúrák közötti információcsere. Az idegen nyelv tanulása remek lehetőségeket teremt még a kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztésére: a valós és a virtuális csatornákon keresztül felfogott jelek befogadásának, értelmezésének és megválaszolásának gyakorlására, a különböző médiumokban való eligazodásra, az igényelt információ megtalálására és szelektív használatára is. Ez a képesség az idegennyelv-ismerettel párosulva azt eredményezi, hogy tanulóink sikerrel aknázhadják ki az információs világháló nyújtotta lehetőségeket és az információtechnológiai eszközöket az élethosszig tartó tanulás során.

A fenti alapelvek megfelelnek egyrészt a NAT 2003 követelményeinek, másrészt az idegen nyelv oktatásával szemben támasztott korszerű speciális követelményeknek.

Kerettantervi ajánlás elő idegen nyelvből az általános iskola 1–3. évfolyamára

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Az általános iskola 1–3. évfolyamán az idegen nyelv a szabadon választott órakeret terhére választható tantárgy. Jelenleg oktatási dokumentum nem írja elő kötelezően tanítását. Hangsúlyozzuk azonban, hogy *megfelelő* személyi és tárgyi feltételek esetén az általános iskola kínálhat idegen nyelvi programot az 1–3. évfolyam számára is. Mivel a társadalom részéről az elmúlt 10-15 évben egyre fokozódó érdeklődés mutatkozik a korai programok iránt, és az általános iskoláknak csaknem egyharmadában a vonatkozó évfolyamokon folyik nyelvoktatás, szükségesnek látszik a fenti gyakorlat pedagógiai eszközökkel való szabályozása.

A Nemzeti Tankönyvkiadó által kínált kerettanterv angol és német nyelvre kínál kerettantervi javaslatot.

Mivel a két nyelv követelményrendszerében és tartalmában számos átfedés van, a közös elemeket csak egyszer említjük (pl. célok, értékelés). Ahol eltérés van, ott természetesen különválasztva tárgyaljuk az angol, ill. német nyelvre vonatkozókat (fogalomkörök).

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Tantárgyak	A	B	A	B	A	B	A	B
Angol nyelv	1	0	1	0	1	0	3	2
Német nyelv	1	0	1	0	1	0	3	2
Összesen	1	0	1	0	1	0	3	2

A tanulók értékelése

Az 1–3. évfolyam tanulói számára az értékelés tartalma és módja meghatározó jelentőségű, és alapjaiban különbözik más évfolyamok erre vonatkozó előírásaitól, elképzeléseitől. Mivel az 1–3. évfolyamon nem lehet évisméltésre utalni a tanulót az idegen nyelvben nyújtott elégtelen teljesítménye alapján, ezért az értékelés nem tartalmazhat olyan kitételt, hogy a követelményeknek megfelelt vagy nem felelt meg. Nem vizsgáljuk továbbá a továbblépés feltételeit sem. Ezekben az évfolyamokban nem javasoljuk az ötfokú skálával való osztályzást, mivel az szükségképpen beskatulyázza a tanulókat, és nem tudja

visszaadni a készségek és kompetenciák olyan mérvű gazdagságát, amellyel a tanulók rendelkeznek. Az osztályzat elmaradása azonban nem jelenti azt, hogy nem történik az órán értékelés. Éppen ellenkezőleg, az egyes tevékenységek után a tanár szóban és nem verbális eszközökkel (mosoly, gesztus) értékeli, buzdít, dicséri. Kerüljük a negatív visszajelzést (szidás, büntetés), inkább ösztönözzük és motiváljuk a gyerekeket.

Az értékelés folyamatába már a kezdeti szakaszban be lehet vonni a tanulókat (önértékelés). Jó gyakorlat az, ha a tanár, a szülő és a tanuló időnként együtt beszélnek meg a tanuló előmenetelét, egyéni tanulmányi gondjait. A tanár az órai munkát természetesen honorálhatja piros pontokkal, matricákkal vagy bármi egyébkel, aminek a tanuló számára motiváló ereje van. A számonkérés minden esetben azzal a céllal történjék, hogy a hallottakat, tanultakat a tanuló beépítse a már elsajátított ismeretek közé. A számonkérés formáinak összhangban kell lenniük a korosztályra jellemző tanulási szokásokkal. Nem javasoljuk tesztek, szódolgozatok íratását, a hagyományos egyéni feleltetést. Annál inkább csoportban, párban végezhető feladatokat, szerepjátékokat, produkciókat. A hibajavítás módja tapintatos legyen. A tanár rávezeti a tanulót a hibájára, és ha szükséges, a társak vagy a tanár javít. A hibajavítás nem mindenfajta órai tevékenység során indokolt. Ha a feladat célja például a kreatív nyelvhasználat elősegítése (írj a meséhez másfajta befejezést, adj másik címet a dalnak), akkor nem szükséges minden egyes hibát egyenként kijavítani. Azonban ha egy új nyelvtani struktúra (természetesen lexikai egységként való) begyakorlása a fő feladat, akkor javítjuk a hibákat, hiszen a célunk a helyes alak rögzítése.

1. Értékelés, osztályzás, teljesítménymérés

Az értékelés legalapvetőbb funkciója: visszajelzést adni arról, hogy a tanuló az ismeretek-készségek elsajátításában az adott időpontban (a tanév közben folyamatosan vagy a tanév végén) éppen hol tart. Visszajelzés a tanulónak (és a szülőnek), hogy melyek az erős és gyenge pontjai, honnan meríthet bátorítást, önbizalmat, illetve hová kell még energiát befektetnie. Ugyanakkor visszajelzés ez a tanárnak is arról, hogy tanítása mennyire volt hatékony.

2. Az értékelés funkciója

Az értékelés korszerű felfogása egyben lépés az autonóm tanulóvá nevelés felé is. A tanulónak már iskolás éveitől kezdve joga van tudni arról, hogy mi az a tananyag, amit el kell sajátítania, azt milyen részletességgel kell tudnia, hol nézhet utána még ismereteknek, és milyen teljesítményt kell nyújtania ahhoz, hogy jó jegyet kapjon. Az ily módon a saját tanulásába belelátó tanuló jobban magáénak érzi a tanulást és saját haladását. Ezáltal fejlődik kritikai érzéke, felelősségérzete saját előmeneteléért. A tanulás így előbb-utóbb belülről jövő igény lesz számára.

Mivel a kerettantervi rendelet 18. §-a kimondja, hogy a tanuló nem utasítható osztályismétlésre az 1–4. évfolyam egyikében sem a nyelvi jegy sikertelensége miatt, az érdemjeggyel történő értékelés ily módon nincs összefüggésben a továbbhaladás követelményeivel. (Ez nem jelenti azt, hogy nincs értékelés.) Többek között ezért sincs szükség arra, hogy a tanár sorrendet állítson fel az érdemjegyek szerint, hiszen minden tanuló kitűnhet valamilyen területen. Az érdemjegyekért folyó versengés helyett sokkal inkább a kooperációt, az együttműködést kell elősegítenie. Az értékelés szempontjai közé is be kell hogy kerüljön a tanulók együttműködési hajlandósága.

3. Az értékelés tartalma

Az értékelés során olyan feladatformákat vagy tevékenységeket kérünk számon, amilyenekkel a tanuló már találkozhatott a tanórákon vagy házi feladatokban. Az is fontos, hogy adjunk módot mind szóbeli, mind írásbeli számonkérésre. Az értékelés, ellenőrzés valamilyen fajtájára minden tanórán sor kell hogy kerüljön.

Az értékelésnek mindig előre tisztázott kritériumrendszer alapján kell történnie, hogy a szubjektív elemeket minél jobban ki lehessen küszöbölni. A tanulóknak ezt a kritériumrendszert előzetesen ismerniük kell, tisztában kell hogy legyenek azzal, mit várnak el tőlük tanáraik az egyes érdemjegyekért.

4. Az értékelés módjai

Általában kimondhatjuk, hogy az ellenőrzés, számonkérés módjai ugyanolyan változatosak kell hogy legyenek, mint az egyéb tanórai tevékenységek. Kerülni kell a l'art pour l'art, csakis az ellenőrzés kedvéért végzett feladatokat. Ahol csak lehet, megfelelő szituációkban, kommunikációs helyzetekben (például nyelvi játékok, társasjátékok kapcsán) kell számot adni a tanulónak a tanultak elsajátításáról. Kreatív írásbeli munkák, mint például fogalmazások ellenőrzése történhet úgy is, hogy a tanulók egymás munkáját elolvassák és véleményezik. Ez nem zárja ki azt, hogy a tanár beszédje és egyenként véleményezze a munkákat, azonban nagymértékben növeli a tanuló felelősségérzetét, ha „tanári” feladatot bízunk rá.

Szóbeli értékelés: ez az értékelési mód domináljon, folyamatos legyen.

Megjegyzés: Kezdetben csak pozitív értékelésre adjunk érdemjegyet!

Írásbeli értékelés: írásbeli házi feladatok, dolgozatírás összesen háromszor.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képezési követelmények és tárgyi feltételek

A legfontosabb tárgyi feltételt a tanterem célszerű berendezése biztosíthatja. Alapvető fontosságú, hogy mozgatható asztalok vagy padok, illetve székek álljanak rendelkezésre. Ez a kommunikációt elősegítő – lehetőleg félkör alakú – ülésrend kialakításához szükséges. Fontos még, hogy legyen a tanteremben elegendő hely mozgásos játékok, körjátékok számára, valamint egy szőnyeg a mesesarokban, kispárnákkal. Legyen lehetőség az órán elkészített tárgyak (pl. képek) és szemléltetőeszközök elhelyezésére. Nagyon hasznos egy idegen nyelvi kiskönyvtár létrehozása, ahol a mesekönyvek, verseskönyvek kaphatnak helyet.

A hanghordozók közül elsősorban magnetofonra, valamint írásvetítőre van szükség. Legyen minden tanulónak hozzáférhető helyen külön felszerelése a manipulatív tevékenységekhez: olló, ragasztó, filctollak stb. (Természetesen előny, ha van a tanteremben videó és számítógép is.)

A nyelvtanításban a kommunikatív készségfejlesztés (és nem ismeretátadás) áll a tanítás középpontjában. A 4. évfolyamon ez kiegészül még a nyelvtanulás iránti motiváció felkeltésével, ill. erősítésével. Mindezek a követelmények miatt elengedhetetlen, hogy a nyelvtanár kiválóan ismerje a 9-10 éves korosztályt, és rendelkezzen a kisiskolások oktatásakor adekvát és hatékony pedagógiai és módszertani felkészültséggel.

Különösen nagy előny ennél a korosztálynál, ha nyelvtanár jó rajzkészséggel, ének- vagy hangszeres (pl. gitár) tudással is rendelkezik.

Mivel a nyelvi készségek közül a hallásértés és a kiejtés ebben a korban fejleszthető leghatékonyabban, fontos, hogy a tanár hiteles mintaként szolgáljon a gyerekek számára.

Összességében a nyelvoktatás más tárgyakhoz képest viszonylag kevés tárgyi feltétel mellett és alacsony anyagi ráfordítással végezhető magas fokon.

A legfontosabb tárgyi feltételek a következők:

- mozdítható asztalok és székek (hogy az óra jellegének megfelelően átrendezhető legyen a tanterem),
- nagyméretű tábla (színes krétákkal vagy tollakkal),
- írásvetítő, diavetítő, sötétítő függöny,
- poszterek, képsorozat (pl. abc, állatok, számok, mondókák), térképek
- idegen nyelvi kiskönyvtár (lehetőség az iskolai és az otthoni olvasásra, felszerelve nagyalakú mesekönyvekkel, képeskönyvekkel, dalos és mondókás kötetekkel, szintezett olvasmányokkal, képes szótárakkal, informatív kiskönyvekkel, gyerekeknek szóló folyóiratokkal stb.),
- szókérták, képkérták, (idegen nyelvi) társasjátékok, akár több játzócsoprtnak megfelelő mennyiségben,
- magnó (üres és műsoros kazettákkal).

Ajánlott még a nyelvi órára

- elég szabad hely a mozgásra (pl. szituációs játékok, körjátékok, sorversenyek, párkérés, osztálytermi felmérés készítése),
- mesesarok: körbeülésre alkalmas terület szőnyeggel,
- tévé- és videolejátszó (videokazettákkal), esetleg CD-lejátszó és számítógép (megfelelő szoftverekkel)

Egyéb taneszközök

- kartonpapír, rajzlap, olló, filctollak, ragasztó, színes ceruzák, festék
- bábfigurák
- magnó hangkazettákkal
- diavetítő, diafilmek (mesékkel)
- nyelvi CD: Manó Német 1. és 2.
- néhány óvodás, kisiskolás gyermekeknek szánt meséskönyv (egy-egy oldalon 1-2 rövid mondattal vagy négysoros versikével)

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Tartalmi szempontok

1. évfolyam

- az első félévre szánt anyagban még ne legyen írás, hanem csak képek és rajzok
- a 2. félévben egy-egy figuránál megjelenhet a szó nyomtatott formája is, hogy a gyermek ún. szóképekben szokja a német betűket (de ne tanítsuk!)
- a tanító számára a függelék tartalmazza:
 - a szókincset
 - a kommunikációs kifejezéseket
 - verseket, mondókákat, dalokat

2–3. évfolyam

- továbbra is legyenek benne színezésre, festésre alkalmas rajzok
- eleinte a képek, tárgyak csak egy-egy szavas aláírással jelenjenek meg
- a témaköröknek megfelelően tartalmazzon rövid szövegeket, szituációkat
- legyenek benne kommunikatív és könnyű nyelvtani gyakorlatok
- a mondókák a témakörökhöz kapcsolódjanak (témájukban és helyileg is)
- a dalok is a témakörökhöz kapcsolódjanak, de azok lehetnek a tankönyv végén a függelékben
- az illusztrációk (rajzok, képek, fényképek) szemléletesek legyenek (viccesek is lehetnek), de ne bonyolultak
- a szövegek, szituációk stb. feleljenek meg a gyermekek életkorának és érdeklődésének
- legyenek benne játékok, és bábjátékokra alkalmas rövid mesék
- legyen benne részismétlés, ismétlés

Fontos a *külső* megjelenítés is

- színes, akár képekkel is illusztrált borító
- a könyvben sok kép legyen,
- tartalmazzon színezésre, kifestésre alkalmas rajzokat is

A tankönyv kiválasztásánál ügyeljünk arra is, hogy olyan tananyagot válasszunk, amely figyelembe veszi a magyar nyelvtanuló speciális igényeit (pl. a progresszió üteme, kontinuitás), és hangsúlyt helyez az interkulturális megközelítésre, különösképpen a magyar és a célnyelvi országok/kultúrák összehasonlítására.

A tankönyv kiválasztásánál ügyeljünk arra, hogy olyan tananyagot válasszunk, amely figyelembe veszi a magyar nyelvtanuló speciális igényeit (pl. a progresszió üteme, kontinuitás), és hangsúlyt helyez az interkulturális megközelítésre, különösképpen a magyar és a célnyelvi országok/kultúrák összehasonlítására.

A részletes tájékozódáshoz ajánljuk a szakirodalomból: *Zalánné Szablyár Anna–Petneki Katalin: Hogyan válasszunk nyelvkönyvet? (Soros Oktatási Füzetek, Budapest, 1997)*

Az alábbi felsorolás – a teljesség igénye nélkül – bemutatja a tankönyvválasztás legfontosabb szempontjait. Ezzel kívánunk segítséget nyújtani abban, hogy a választás mind a tanár, mind a tanulók teljes megelégedését szolgálja, és közösen a legnagyobb fejlődést éri el a célnyelv tanításában és elsajátításában.

NAT kompatibilitás	Taníthatóság
Interkulturális ismeretek	Kiejtés, intonáció
Alapok megteremtése	A könyv stílusa
Motiváció	Életszerűség
Világos felépítés	Változatos, az életkornak megfelelő témák
A nyelvi egységek egymásra épülése	Korszerű tananyag
Készségfejlesztés	Koncentráció más tantárgyakkal
A szókincs mennyisége és minősége	A hangkazetta anyaga
Játékosság	Változatos feladatok
Fokozatosság	Sokszínűség
Vonzó ábrák, képek	Ár-érték arány

Tantárgyi tantervek

Idegen nyelv 1–3. évfolyam

Célok és feladatok

Legfontosabb elvként azt kell leszögezni, hogy az 1–3. évfolyamon nyelvoktatás csakis *nyelvelsajátítás*, és nem *nyelvtanulás* formájában mehet végbe.

Gyermekekben a nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül. A gyerekek számukra érdekes, értelmes, önmagukban motiváló és kognitív szintjüknek megfelelő kihívást jelentő tevékenységekben vesznek részt. Ezek során a célnyelvet hallva, a szituációt, kontextust értve haladnak előre a nyelv elsajátításában. Ez a folyamat lassú, nem várhatunk gyors és látványos nyelvi eredményt. Egyik tipikus jellemzője, hogy vannak gyermekek, akik ilyenkor még nem szívesen szólnak meg az idegen nyelvi órán, de a nyelvi játékokban örömmel részt vesznek.

Éppen ezért a nyelvtanításnak stresszmentes, kellemes légkörű tanórákon kell megtörténnie, az életkornak megfelelő változatos tevékenységek végzése közben. Ugyancsak alapvető, hogy a nyelvet tanító pedagógus olyan személy legyen, aki a korosztály idegen nyelvi nevelésére speciális képzést kapott (idegennyelv-oktató-tanító, illetve idegen nyelvi műveltségterületi tanító). Az idegen nyelvben való előmenetel ellenőrzése, mérése nem történhet a hagyományos eszközökkel (ötfokú osztályozás, illetve dolgozatok, tesztek íratása, hagyományos egyéni feleltetés). Az értékelés kíváncsi módjairól később részletesen írunk.

A kisgyermekkorú idegennyelv-oktatás alapvető célja lélektani és nyelvi: egyrészt kedvet ébreszteni a nyelvek tanulása iránt, sikerélményhez juttatni a gyerekeket, másrészt megalapozni a későbbi nyelvtanulást, főként a receptív készségek fejlesztésével. Ezekhez járul még a nyelvtanulási stratégiáknak a megalapozása.

Az általános iskola 1–3. évfolyamán az élő idegen nyelv tanításának négy fontos célja van:

- Járuljon hozzá a gyermek személyiségének alakításához a holisztikus, vagyis az egész személyiséget figyelembe vevő általános nevelési célok szem előtt tartásával. A nyelvi nevelés csupán egy területe a személyiségfejlesztésnek. A nyelvórán azonban gondot kell fordítanunk a testi, érzelmi, társas és érzelmi fejlesztésre is. Ezt változatos feladatokon és tevékenységi formákon keresztül érhetjük el, melyek nagy része nem minősül kifejezetten nyelvórai tevékenységnek (bővebben lásd: Tevékenységformák és feladatok c. részben)
- A nyelvoktatás legyen alkalmas terep bizonyos általános készségek (például: gondolkodási, szövegértési készségek, a koncentráció képességének alapozása, az önismeret elmélyítése) és kompetenciák elsajátítására és begyakorlására. Tágítsa a gyermek látókörét, nyisson ablakot a világra.
- Segítse hozzá a gyereket a nyelvi tudatosodáshoz. A gyermek legyen tudatában annak, hogy anyanyelvén kívül más nyelvek is léteznek, és azokon éppúgy kifejezheti gondolatait. A több csatornán (anyanyelven és célnyelven) történő ismeretszerzés az ismeretet megerősíti. A nyelvek iránti fokozott fogékonyság pozitívan hat anyanyelvi fejlődésére is.

- Alapozza meg az idegen nyelvi tanulást. Biztosítsa bizonyos szókinsz és struktúrák elsajátítását, a hallás utáni megértést a korának megfelelő témakörökben. Ismertesse meg a tanulót minél több gyermekirodalmi alkotással, és adjon lehetőséget arra, hogy ezek közül egy pár dalt, gyermekverset, illetve mondókát a tanuló megtanuljon.

A célok megfogalmazásánál mindenképpen szem előtt kell tartanunk azt a tényt, hogy a nyelvtanulás hosszú folyamat, amely kisgyermekkorban nem ígér látványos eredményeket. Azonban a korán kezdett nyelvtanulás (szakszerű pedagógiai vezetés mellett) mélyebb kapcsolatot ígér a nyelvvel, és ez későbbi sikerek forrása lehet. A 6–9 éves korban elkezdett nyelvtanulás előnyei közé tartozik, hogy az artikulációs bázis még flexibilis, így nagyobb eséllyel lesz képes arra a tanuló, hogy az anyanyelvétől eltérő hangokat felismerje és reprodukálja. Egy másik előny, hogy életkoránál fogva a gyermekben nem alakultak még ki gátlások a kommunikációval kapcsolatban. Számára az üzenet átadása a fontos, nem pedig annak formája. Egy harmadik előny, hogy szintén életkora miatt még nagyon közel van az első nyelv elsajátításának folyamatához, és az ebben használt technikák segítségére lehetnek a második nyelv tanulásánál is.

Az 1–3. évfolyamon a készségek közül a hallott szöveg értésének fejlesztése a legfontosabb, melynek fejlődését az órai utasítások és a cselekvésre épülő játékos feladatok teljesítésében követhetjük nyomon. A beszéd az egyszavas válaszoktól (igen, nem, név, szín, szám, stb.) a memorizált, elemezetlen nagyobb egységek használatáig terjed (köszönés, mondóka, körjáték, dal).

A követelmények a természetes nyelvsajátítás folyamatát tükrözve a szó és az egyszerű mondat szintjén mozognak.

A fentiek alapján tehát természetes, hogy ebben a korban nagy szerepet kapnak a játékok, a rajzolás, a festés, a vágás, a ragasztás, a barkácsolás, a bábozás.

Az első évfolyamon az írást nem ajánlatos tanítani. Ebből is következik, hogy minden nyelvi jelenséget csak lexikai szinten sajátíttatunk el. Ezért nagy szerepet kap az utánzás és a sok-sok ismétlés.

A 2–3. évfolyamon néhány kiemelt nyelvi jelenségnél fokozatosan haladunk a lexikai szinttől a tudatosítás felé.

Témakörök

A fentiekkel összhangban a témaközpontú nyelvtanítás nagy előnye a 6–9 éves korosztály számára az, hogy nem a nyelvi formákra, hanem a tartalomra koncentrál. A nyelvet nem elkülöníti, hanem beleilleszti az általános tantervi követelményekbe. Ezen túlmenően a tanulónak több önállóságot ad, valamint a tanulási technikák és – végső soron – a tanulási stratégiák olyan széles skáláját nyújtja, amelyek a hagyományos nyelvtanulás során nem állnak rendelkezésére.

- Szűkebb és tágabb környezetünk
 - A házunk tája, lakókönyékünk, a bennünket körülvevő tárgyak, állatok
- Családunk, emberi kapcsolatok
 - Családi fotóalbum: A családtagok neve, rokonok, életkor kifejezése
- A számok 1–20-ig
- Alapszínek
- Az én világom
 - Bemutatkozás, személyi adatok
- Az iskola világa
 - Az iskola helyiségei, a terem berendezési tárgyai, tantárgyak, tevékenységek
- Az otthon világa
 - Vendégségben nálunk: A ház, a lakás részei, helyiségek, bútorok, berendezési tárgyak, cselekvések otthon
- A mi világunk I.
 - A hét napjai. Az óra – az idő kifejezése
 - A dátum kifejezése, sorszámnevek
 - A napirend (egyszerű mondatokban)
 - Évszakok és hónapok (egyszerű mondatokban). Jeles napok, ünnepek
- A mi világunk II.
 - Játékok, sport

- Ételek, étkezések neve
- Állatkerti séta: házi- és vadállatok neve
- A test részei, torna
- Öltözködés, ruhadarabok
- Időjárás

Tartalmak

Angol nyelv

A tankönyvek, amelyek alapul szolgáltak a témakörök és tartalmak összeállításához (Koleszárné Szegvári Zsuzsa: *English for You*, illetve az elközkészületben levő, Sebők Judit: *English for You 2.*), megfelelnek a NAT 2003 általános szempontjainak és követelményeinek.

1. KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK (ANGOL) 1–3. évfolyam

- Köszönés a napszakoknak megfelelően, megszólítás
- Egyszerű állítások és tagadások
- Ismerkedés, kérdezés, visszakérdezés, válaszadás
- Egyszerű információkérés és -adás szűkebb és tágabb környezetünkről, tanórai „utasítások” megértése
- Személyes információk, információk a családról, társainkról, az iskoláról
- Egyszerű információkérés és -adás
 - cselekvésekről,
 - a tárgyak helye felől
 - időhatározókra
- Érdeklődés barátok, osztálytársak foglalkozása iránt

2. FOGALOMKÖRÖK (ANGOL) 1–3. évfolyam

A nyelvtani fogalomkörök tanítása az 1–3. évfolyamon természetesen csak lexikai szinten történik!

- A „to be” létige ragozása egyes szám 1., 2., 3. személyben
- A *my, your, his/her* névmások
- Egyes szám/Többes szám
 - There is.../There are...
 - How many...? How much...?
- A határozott, határozatlan névelők
- Töszámszavak 1-től 10-ig. Számnév–főnév egyeztetés
- A „to have” ige ragozása egyes szám 1., 2., 3. személyben
- A *for, at, with, on* elöljárósók.
- Kérdőszók: What? Who? When? Where?
- Egyszerű kérdések, rövid válaszok
 - Is there a plate on the table? How many cups are there in the cupboard?
 - Yes, he is. No, he isn't.
 - I like/I don't like.
- A folyamatos és az egyszerű jelen idő
- Felszólítás egyes szám 2. személyben
- Az *and, but* kötőszók
- Helymeghatározás, határozószók: near, under, right, left, middle.
- A dátum kifejezése, sorszámnevek

Német nyelv

A tankönyv, ami alapul szolgált a témakörök és tartalmak összeállításához (Balogh Zoltánné: *Deutsch für Dich 1–2*), megfelel a NAT 2003 általános szempontjainak és követelményeinek.

1. KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK (NÉMET) 1–3. évfolyam

- Köszönés, megszólítás
- Ismerkedés:
 - Wie heißt du? – Ich heiße...
- Kérdezés, visszakérdezés:
 - Wie bitte?
 - Wie viel?
- Tanári utasítások megértése, azokra reagálás
- Egyszerű információkérés szűkebb és tágabb környezetünkről
 - Wo ist Monika? – Im Zirkus.
 - Wo ist der Elefant? – In Afrika.
- Személyes információkérés
 - Wo wohnst du? – Ich wohne in Ungarn. In Debrecen.
- Egyszerű információkérés és -adás
 - a családról és szűkebb környezetünkről
 - cselekvésekről
 - időhatározókkal kapcsolatban
 - az órával és az idővel kapcsolatban
 - tárgyak helye felől

2. FOGLALOMKÖRÖK (NÉMET) 1–3. évfolyam

A nyelvtani fogalomkörök tanítása az 1–3 évfolyamon természetesen csak lexikai szinten történik!

- Kérdő mondatok kérdőszóval és kérdőszó nélkül
- Kijelentő és kérdő mondatok
- A határozott névelő
- A *sein* létige egyes szám 1., 2., 3. személyben
- *in* és *im*
- Eldöntendő kérdések gyakorlása.
 - Wohnst du in Budapest? – Nein, ich wohne in ...
- A *wer?* kérdőszó.
- Személyek határozott névelővel. (A nemek fogalmának előkészítése.)
- Határozatlan névelők
- Az igeragozás egyes szám 1., 2., 3., és többes szám 1. személyben
- Felszólítás többes szám 1. személyben.
 - Spielen wir!
- Tárgyak határozott névelővel. (A nemek fogalmának további előkészítése.)
- Az *ist* tudatosítása. (csak jelentés szintjén)
- Az *ige* egyes szám 3. személyben.
- Az igeragozás ismétlése egyes szám 3. személyben.
- Az igeragozás egyes szám 1. és egyes szám 2. személyben. (A létige is.)
- Az *und* kötőszó.
- Az *am* és az *im* előljárósók időhatározókban.
- A *mein* és *dein* névmások
- A leggyakrabban használt főnevek többes száma
- Helyhatározósók: hier, dort, oben, unten, hinten, vorne, rechts, links
- A mondat szerkesztés (egyszerű kijelentő és rövid kérdő mondatok) gyakorlása

Tanulói tevékenységek

Elsősorban olyan tevékenységi formák és feladatok ajánlatosak, amelyek összhangban vannak a 6–9 éves gyermek tanulási, ismeretszerzési jellemzőivel. Ebben az életkorban a gyermek ismeretszerzése a világról és saját magáról három fő úton történik: cselekvés közben (a felnőttekkel és társaival való interakció

közben, illetve az érzékszervekkel való megismerés útján). Ezeknek a szem előtt tartásával kell megtervezni a tevékenységformákat és a feladatokat. Ezek nagy része olyan, amelyek a hagyományos értelemben nem minősülnek nyelvi jellegű feladatnak. Olyan feladatokat adunk, amelyekben a nyelvhasználat egy, a gyermek számára érthető szituációban jelenik meg.

Néhány, az 1–3. évfolyamon ajánlható tevékenységi forma az idegen nyelvi órán:

- Mozgásos-ritmikus feladatok: éneklés, körjátékok, mondókák, mozgással kísért versek, cselekvések végzése szóbeli utasításra (fizikai válasz adása nyelvi impulzusra)
- Manipulatív tevékenységek: rajzolás, színezés, kivágás, gyurmázás, ragasztás, hajtogatás stb., melynek eredménye valamilyen, a témába vágó tárgy (poszter, saját készítésű mesekönyv, születésnap meghívó, képes üdvözlőlap stb.)
- Idegen nyelven történő tanári utasítások végrehajtása
- Szerepjátékok és ezekhez jelmezek, díszletek gyűjtése, készítése
- Játékok, társasjátékok
- Mondókák, versek, dalok, körjátékok memorizálása, mesehallgatás, a mese eljátszása

Az 1–3. évfolyam tanulói számára olyan munkaformákat célszerű bevezetni a napi tanítási gyakorlatba, amelyekben a nyelvtanulás mint élvezetes közös tevékenység jelenik meg. A későbbi, középiskolai időszaktól eltérően a kezdeti szakaszban nem az egyéni teljesítmény számít elsősorban. Ezen a fokon, ahol az érdeklődés felkeltése és ébrentartása a fő, előtérbe kerülnek a kooperatív, páros és csoportos munkaformák. Ezen munkaformák mind nyelvi, mind általános nevelési haszonnal járnak. A nyelvi haszon az, hogy időegység alatt több tanuló kap lehetőséget arra, hogy a célnyelven megszólaljon, ill., hogy az idegen nyelvet kommunikációs eszközként használva megvitasson őt érdeklő témákat.

Nagy szerepet kapnak a reprodukív cselekvések:

- a kórusban/egyéniileg történő ismétlés,
- másolás a tábláról/tankönyvből.

A 3. évfolyamon már a produktív tevékenységek is előtérbe kerülnek:

- egyszerű kérdések megválaszolása,
- egyszerű mondatok kiegészítése.

Kapcsolódások

A továbbhaladás feltételei

Mivel az idegen nyelv tanulása az általános iskola 1–3. évfolyamán a szabadon választott órakeret terhére választható tantárgy, a nyelvelsajátításban való előmenetelhez nem köthetők a felsőbb évfolyamokon elvárt továbbhaladási feltételek. Erről részletesen az értékelés című fejezetben szoltunk.

Idegen nyelv 4. évfolyam

Az élő idegen nyelv műveltségterületen belül a NAT egy élő idegen nyelv kötelező oktatását írja elő a 4. évfolyamon. Ez azt jelenti, hogy ennél a műveltségterületnél a tantárgyon az adott iskolában, ill. tanulócsoporthoz tanított idegen nyelvet (pl. angol, német) értjük.

A Nemzeti Tankönyvkiadó kerettanterve az angol és a német nyelvre, mint a hazai általános iskolákban leggyakrabban tanított nyelvekre ad tantervi javaslatot.

A két tantárgy tantervének egyes elemei – mivel egyazon műveltségi területhez tartoznak és mindkettő idegen nyelv – természetesen sokban megegyeznek. Ezeket a közös elemeket – a felesleges ismétlések elkerülése érdekében – csak egyszer szerepeltetjük.

A Nemzeti Tankönyvkiadó által javasolt óraterv megfelel a NAT-nak, és kétféle óraszámjavaslatot tartalmaz.

Az óraszámjavaslatnál – a NAT keretei mellett – a Magyarországon követett általános gyakorlatot is szem előtt tartottuk. Az iskolák többsége heti 2-3 órában tanítja az adott nyelvet.

A tanterv tartalmának és alapkövetelményeinek megfogalmazásánál a mindenki számára minimálisan rendelkezésre álló heti 2 órát – tehát a B variációt – vettük alapul.

Külön tantervet az A variációra nem adunk, de ha az iskola helyi tanterve a nagyobb óraszám mellett dönt, javasoljuk annak felhasználását az alapkövetelmények elmélyítésére és nem a bővítésére fordítani. (Nem tartjuk követendő célnak a témakörök és szókincs bővítését, a több nyelvtani anyag elvégzését, vagy ebben a korban az olvasás és írás erőltetését a szóbeli készségek helyett.)

Általános javaslataink a heti plusz egy óra (tehát összesen heti 3 óra) felhasználására:

- A tantervben javasolt témakörök részletesebb feldolgozása, különös tekintettel a célnyelvi országgal való összehasonlításra
- Időigényesebb tevékenységformák gyakoribb alkalmazása (pl. projektek, dramatizálás)
- A szóbeli készségek differenciált és intenzívebb fejlesztése (pl. hallásértés, helyes kiejtés gyakorlása)
- Kiegészítő eszközök szélesebb körű használata (internet, iskolai könyvtár anyagai, videó, nyelvi labor)

Célok és feladatok

Pozitív attitűd kialakítása

A kisiskoláskori idegennyelv-tanulás elsődleges célja az idegen nyelv és annak tanulása iránti pozitív attitűd kialakítása, azaz az idegen nyelv megszerettetése a gyerekekkel. Amennyiben már korábban elkezdték és megszerették az idegen nyelv tanulását, a pedagógus és a nyelvtanóra feladata a meglévő motiváció és kedvező hozzáállás megőrzése fenntartása, erősítése.

Fókuszban: a nyelvelsajátítás

Gyermekkorban a nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül. Ezért ebben az életkorban a nyelvelsajátítást – a nyelvtanulással szembeállítva – kell célként és feladatként megnevezni, és az anyanyelv-elsajátítás természetes folyamatához kell közelíteni. A kisiskolás gyermek jellemző tevékenységei a játék, a mozgás, az ének, ügyességi, nyelvi és logikai játékok, a mesehallgatás, a mesemondás, a szerepjátékok stb. Ezért, a gyerekek számára érdekes, önmagában is motiváló, életkorukhoz illő, tevékenységek nagy választékát kell biztosítanunk, nagy hangsúlyt fektetve a tantárgyközi integrációra.

A nyelvelsajátítás tanórai megvalósítása

Támaszkodjunk az általános iskola előző szakaszában elsajátított ismeretekre, készségekre és képességekre ugyanúgy, mint a tanulók otthonról hozott háttérismereteire. Az órákon a gyerekek az ismeretlen nyelven hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért hasznos, ha a tananyag az általuk ismert tartalmakra épül, ami például más tantárgyak anyagának integrálásával érhető el.

Az életkor szerepe a nyelvelsajátításban

A nyelvtanulásnak ebben a szakaszában, az idősebb korosztályra jellemző látványos nyelvi eredmény nem várható, ugyanakkor rendkívüli fontossággal bír a későbbi nyelvi és pedagógiai fejlődés szempontjából. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában egyes gyerekeknél előfordulhat egy ún. csendes szakasz, melynek során eleinte – ameddig készen nem érzik magukat erre – nemigen szólalnak meg. A kezdeti nyelvtanulási folyamatban a négy nyelvi alapkészség közül a legfontosabbak a hallott szöveg értésének és a beszédképességné a fejlesztése. Ezt a tanórai utasításokkal, mozgásra épülő játékokkal, cselekedtető feladatokkal érhetjük el. A fokozatos fejlődés során el kell érünk, hogy a tanuló merjen idegen nyelven megszólalni.

Sokoldalú személyiségfejlesztés

Kisiskolásokról lévén szó, a tanítás-tanulás középpontjában a holisztikus, az egész személyiséget harmonikusan fejlesztő megközelítés áll. Olyan tevékenységi formákat kell választani a nyelvi foglalkozásokon, melyek a tanulók nyelvi készségein kívül személyiségük más – érzelmi, értelmi, társas, erkölcsi, testi – területeit is fejlesztik egyidejűleg. Az érzékszervek és az érzelmek minél teljesebb, szélesebb körű bevonása, a különböző tanulói típusoknak megfelelő tanítási technikák (pl. vizuális, mozgásos)

alkalmazása és variálása biztosítja a tananyag több oldalról való megközelítését, kellő mélységű rögződését, emlékezetessé téve a tanulási folyamatot minden egyes tanuló számára. A folyamatos ismétlésnek nagy jelentősége van az ismeretek hosszú távú memóriába vésődése szempontjából.

Készségfejlesztés

A negyedik évfolyamon elsősorban a szóbeliség: a hallás utáni értés és a beszédképesség fejlesztése a meghatározó. A nyelvórán a pedagógus már a kezdetektől törekedjen a célnyelvi óravezetésre. Az önálló beszéd tekintetében a követelmények a szó és az egyszerű mondat szintjén mozognak. Elengedhetetlen a helyes kiejtésre való törekvés, hiszen ebben az életkorban a gyerekek még nagyon fogékonyak erre. Ezért nagyon fontos, hogy a tanulók a pedagógustól mindig a helyes kiejtést hallják. (Ezért hasznos az anyanyelvi beszélőkkel készített hanganyagok használata is!) Amennyiben a tanulók már korábban elkezdték az idegen nyelvvel való ismerkedést, negyedik osztályos korukra nagy valószínűséggel már foglalkozhatnak az olvasással és az írással. Az idegen nyelven történő írás és olvasás bevezetésével – figyelembe véve az adott tanulócsoport összetételét, képességeit, érdeklődését, motivációját – érdemes várni, amíg erre a konkrét igény megfogalmazódik.

Interkulturális megközelítés

Az idegen nyelv tanulása közben, a változatos szaktárgyi tartalmaknak köszönhetően már most megismerkedhetnek a célnyelv országaival, népeivel, mindennapjaival, ünnepeivel. Ezeket a frissen szerzett ismereteiket összehasonlítva – saját nemzeti értékeinkkel, szokásainkkal, ünnepeinkkel – válnak egyre tudatosabbá, fogékonyabbá a magyar nemzeti kultúra és hagyományok iránt, valamint nyitottabbá és toleránsabbá más népek, nyelvek, szokások, kultúrák iránt. Ebből a szempontból kiemelkedő szerep hárul a nyelvórán az autentikus, hagyományos és eredeti anyagok használatára (versek, gyermekdalok, mondókák, kiszámolók stb.).

Autonóm nyelvtanulóvá válás

A kisiskoláskori nyelvtanulás egyik fő célja a későbbi tudatos nyelvtanulás megalapozása. Ezért kiemelt célként kezelendő a tanulási készségek, a nyelvtanulási stratégiák kialakításának megkezdése már ebben a korai szakaszban is. A tanulás tanulása egyrészt a továbbfejleszthető nyelvtudás megszerzése – mint az élő idegen nyelv műveltségterület konkrétan megfogalmazott céljának elérése – szempontjából elengedhetetlen, másrészt, mivel az alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési terület, megvalósítására különös hangsúlyt kell fordítani.

Témakörök, Kapcsolódások

Rövidítések:

Énkép	Énkép, önismeret
Hon	Hon- és népismeret
Eu	Európai azonosságtudat
Ek	Egyetemes kultúra
Körny	Környezeti nevelés
IK	Információs és kommunikációs kultúra
T	tanulás
TLE	Testi és Leleki egészség
Felnőtt	Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

- Az én világom
 - Játékok, színek, számok
- Én és a családom
 - Családtagok, családfa, emberek leírása
- Az otthonom
 - Szobák, bútorok, az én szobám
- Kedvenc állataim
 - Házi kedvenceink. Az állatkereskedésben.

Énkép

Énkép

Körny + Eu + Ek

- Más földrészek állatai.
- Az állatok leírása Körny
- Az iskolám
- Osztályterem, A hét napjai. Tantárgyak.
- Órarendem. Az iskola Körny + T + Eu + Ek + IK
- A játszótéren
- A parkban. Kedvenc elfoglaltságom és sportom.
- Angol/német gyermekjátékok TLE
- Kedvenc évszakom
- A naptár, Hónapok, évszakok. Időjárás, öltözködés.
- Jeles napok, ünnepek. Hon
- Barátaim közel és távol
- Bemutató. Tulajdonságok. Levélírás, bemutatkozó levél.
- Lakóhelyem bemutatása T + Énkép

Tartalmak

Angol nyelv

1. KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK (ANGOL) 4. évfolyam

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Köszönés	Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Bemutakozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane?	Hello. Hi! Nice to meet you.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot.	Not at all. You are welcome. No problem. That's all right.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Tetszés, nem tetszés	Do you like it? Do you like swimming?	Yes, I do. No, I don't. I don't like it.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Dolgok, személyek megnevezése	What is it? What's it in English? What does that mean?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../ Is it used for...?

Információkérés, információadás	Where is he? What is she doing?	He is in the kitchen. She is sleeping.
Tudás, nemtudás	Where is she?	I don't know.

2. FOGALOMKÖRÖK (ANGOL) 4. évfolyam

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present forms of verb be	I'm clever. Are you strong? Yes, I am. I'm not hungry.
		Present forms of there is/there are	There are five books in my bag.
		Imperatives	Sit down! Don't stand up!
Birtoklás kifejezése		Possessive adjectives	my book, your pet, his/her name
		Present forms of have got	I've got two brothers. I haven't got a dog. Have you got a budgie? Yes, I have.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás		Where? Here, there, left, right In, on, under,
Időbeli viszonyok	Időpont		When? In the morning, in the afternoon, at night What time is it? It's 9 o'clock. Monday, Tuesday... January, February...
Mennyiségi viszonyok		Singular/plural forms of nouns Cardinal numbers 1–20	How many cats are there in the picture? There are ten.
Minőségi viszonyok			What's it like? It's big, small, beautiful, ugly, ... What colour is it? It's red, blue, ...
Logikai viszonyok		Linking words	And/or/but
Szövegösszetartó eszközök		Demonstrative Pronouns Personal Pronouns Articles	This/that/these/those I, you, he, she, it, we, they A, an, the

Német nyelv

1. KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK (NÉMET) 4. évfolyam

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Bemutakozás	Ich heiße ...
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok.

<i>Tetszés, nem tetszés</i>	<i>Das finde ich gut / blöd!</i>

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

<i>Dolgok, személyek megnevezése, leírása</i>	<i>Das ist ...</i>
<i>Információkérés, információadás</i>	<i>Wie ist ...? Prima.</i>
<i>Igenlő vagy nemleges válasz</i>	<i>ja, nein, nicht</i>
<i>Tudás, nem tudás</i>	<i>Ich weiß (nicht).</i>

2. FOGALOMKÖRÖK (NÉMET) 4. évfolyam

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	<i>Jelenidejűség</i>	<i>Präsens</i>	<i>Ich bin Zu Hause. Die Sonne scheint schön.</i>
Térbeli viszonyok	<i>Írányok, helymeghatározás</i>		<i>hier, dort, links, rechts, oben, unten</i>
Időbeli viszonyok	<i>Időpont</i>	<i>um, am, wann?</i>	<i>um 8 Uhr, am Freitag</i>
Mennyiségi viszonyok	<i>Határozott mennyiség</i>		<i>eins, zwei... ein Ball, eine Schülerin</i>
Minőségi viszonyok		<i>Wie?</i>	<i>Ich bin groß, meine Freundin ist klein.</i>
Esetviszonyok	<i>Névszók a mondatban</i>	<i>Nominativ</i>	<i>Die Katze ist schwarz.</i>
Szövegösszetartó eszközök	<i>Kötőszók, Névmások</i>		<i>und/oder/aber/ das ich, mein,</i>

Tanulói tevékenységek

Az általunk leginkább javasolt tevékenységi formákat alapvetően meghatározzák az általános iskolai nyelvtanulási-nyelvelsajátítási folyamat leírására vonatkozó általános alapelvek. Ezek alapján leszögezhető, hogy az idegen nyelvi tanórákon azokat a tevékenységi formákat célszerű alkalmazni, melyek segítségével megvalósíthatók a NAT-ban megfogalmazott kiemelt fejlesztési területek:

- minden érzékszervet aktivizáló feladatok biztosítása,
- a mozgás, az érzelmek, kreativitás és fantázia szerepéhez juttatása,
- játékoság – mint a gyerekek számára természetes közeg – megteremtése,
- kooperatív munkaformák alkalmazása,
- az idegen nyelv eszközként való használata kommunikáció és ismeretszerzés céljából.

Javasolt tevékenységformák

- TPR (instrukciók követése mozgással) (szk, egy)
- Éneklés (az életkornak és érdeklődésnek megfelelő, egyszerű, mozgással kísért dalok) (k, egy)
- Mesemondás, -hallgatás (megfelelő meseválasztás és előadási mód) (n, i)
- Mondókázás (hagyományos, népi mondókák illetve modern jazz chant-ok) (k, egy)
- Játék (tantermi, szabadtéri / kitalálás, megtalálás, utánzós, emlékeztetfejlesztő, nyelvi vicces, / mozgásos, mutogatós, táncos, körjáték, tapsolás, kiszámolás, dramatikus, fantázia, szerepjáték, ügyességi, / labdajátékok, társasjátékok, dominó, kártyajátékok) (egy, k, é, i)
- Manipulatív, kreatív, alkotói tevékenységek, projekt munkák (rajzolás, színezés, festés, vágás, ragasztás, papírhajtogatás, kollázs, plakátkészítés, gyurmázás, agyagozás, képeslap-, meghívókészítés, modell-, makettkészítés) (p, d, szk, é)
- Mozgásos tevékenységek (tornázás, sorversenyek, kidobás, ugróköteles, fogócska) (egy, szk)

- Tapasztalatszerző tevékenységek (kísérletezős, kipróbálás, megfigyelős, méricskélős feladatok, pl. lebeg-e vagy elsüllyed, melyik mekkora, nehezebb, hosszabb, gyorsabb, hogyan változik valami: milyen színű, méretű, formájú, állagú volt és lett) (szk, é, i, kr)
- Kommunikatív tevékenységek (szerepjátékok, dramatikus játékok, információ hiányon és/vagy véleménykülönbségen alapuló feladatok) (k, é, egy, i)

A tevékenységi formák alapvetően meghatározzák a munkaformákat, amelyek viszont a tanterem biztosította lehetőségek függvényei. Az ülésrendnek minden esetben biztosítania kell a kommunikációs folyamat megvalósulását, azaz hogy a tanulók hallják, lássák egymást és a pedagógust.

Fő alapelvként elmondható, hogy kívánatos a változatos és az adott tevékenységi formákhoz leginkább illő munkaformák megválasztása. Javasoljuk az „U” vagy félkör alakú ülésrendet, mellyel a fenti célok maradéktalanul megvalósíthatók, ugyanakkor projektmunka végzésére kiválóan alkalmas a két-két asztal összerolásával létrehozott négyfős kiscsoportok alkalmazása.

Kiemelt szerephez kell juttatni a kooperatív munkaformákat (pár- és csoportmunka), ugyanakkor elengedhetetlen a frontális tevékenység (pl. új anyag bemutatásakor), és lehetőséget kell biztosítani egyéni munkavégzésre és alkotásra. A kooperatív munkaforma alapvető ismérve, hogy a tanulók együttműködnek a feladat sikeres megoldása érdekében, melyben mindenkinek egyformán fontos szerepe/feladata van.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételei a 4. évfolyam végén, a négy nyelvi készségre lebontva:

Hallás utáni megértés

A tanuló

- értse meg a pedagógusnak az órávezetéssel kapcsolatos egyszerűbb utasításait
- a pedagógus, társai és hanghordozó által megfogalmazott kérdésre tudjon nonverbális választ adni, mozgással vagy egyéb cselekvéssel a kérést teljesíteni (TPR, teljes testi válasz)
- képes legyen az ismert gyermekirodalmi alkotásokat (dal, mondóka, játék stb.) megérteni
- értsen meg ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid kérdést

Beszédképesség

A tanuló

- a legalapvetőbb tanult kommunikációs szándékokat legyen képes kifejezni (a köszönés, bemutatkozás, megköszönés nyelvi formái)
- legyen képes a tanórai egyszerű interakciókban részt venni és ezekben rövid válaszokat adni
- a tanult verseket, dalokat, mondókákat legyen képes reprodukálni
- a tanult nyelvi elemeket legyen képes a megfelelő szituációkban használni és szerepjátékokban részt venni
- tudjon egyszerű információkat adni és kapni saját közvetlen világáról

Olvasási készség

A tanuló

- ismerje fel az idegen nyelvi ábécé betűit
- ismerje fel a tanult szavak írott alakját
- a tanult gyermekirodalmi alkotásokat tudja írott alakjukban követni
- ismert nyelvi elemekből álló rövid mondatokat értsen meg
- tegye meg a kezdő lépéseket az alapvető olvasási stratégiák kialakítására

Íráskészség

A tanuló

- legyen képes az idegen nyelvi ábécé betűinek leírására
- legyen képes helyesen lemásolni ismert szavakat
- legyen képes elkülöníteni az idegen nyelven és a magyar nyelven írott szövegeket

MATEMATIKA

Célok és feladatok

A matematikai nevelés célja az általános iskola kezdő szakaszán a tanulók felkészítése az egyre önállóbb ismeretszerzésre a tanulás – ezen belül a matematikatanulás – iránti pozitív attitűd kimunkálásával, a megismerőképeségek és szokások fejlesztésével, formálásával, az alapvető ismeretek közös, de egyre önállóbb feldolgozásával és alkalmazásával.

A cél szolgálatában feladatunk, hogy formáljuk és fejlesszük a tanulók

- figyelmét, megfigyelőképeségét,
- emlékezetét,
- lényegkiemelő és absztrahálóképeségét,
- általánosításra való képeségét,
- összefüggéslátását,
- megértését,
- alapvető matematikai képeségét, és készségét,
- gondolkodását,
- önállóságát az ismeretszerzésben és az ismeretek rendezésében, alkalmazásában,
- alkotóképeségét,
- helyes tanulási szokását,
- a matematikai tevékenységek iránti érdeklődését,
- az életkornak megfelelő kommunikációs képeségét,
- a munkavégzéshez szükséges általánosabb képeségeit (pl. pontosság, rendszeresség, megbízhatóság, együttműködés, felelősségvállalás).

Az alsó tagozaton, a matematikai fogalmak építésének kezdeti szakaszában a tanulói tevékenységeknek kettős szerepe van. A matematika tanulásának is a saját, cselekvő tapasztalatszerzésből kiinduló induktív megismerés az alapja. Ezért a manuális, tárgyi tevékenységek szükségesek a fogalmak kellően változatos, gazdag, konkrét tartalmának megismeréséhez. Másrészt ezek a tevékenységek válnak belsővé, gondolativá, azaz ezek képezik a gondolkodási tevékenységek alapját is.

A fejlesztést szolgáló és a matematikai ismereteket alapozó tevékenységek fontosabb területei:

- összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, megfigyelés,
- válogatás, osztályozás és rendezés,
- lényegkiemelés,
- absztrahálás és konkretizálás,
- tapasztalatok kifejezése különféle módokon (megmutatással, rajzzal, adatok rendezésével, példák, ellenpéldák gyűjtésével stb.), megfogalmazása saját szókinccsel, egyszerűbb esetekben matematikai szaknyelv, illetve jelrendszer alkalmazásával,
- állítások és kérdések értelmezése,
- tudatos emlékezetbe vésés, felidézés,
- általánosítás és specializálás,
- ellenőrzés,
- döntés,
- adatok gyűjtése (számlálás, mérés, megfigyelés és számítások útján), rögzítése, rendezése,
- összefüggések keresése, oksági és egyéb kapcsolatok feltárása,
- probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton,
- tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás,

- analógiák felismerése, követése,
- algoritmusok követése.

Az első négy év matematikatanulásának feladata – a fejlesztési feladatokon túl – olyan **alapvető matematikai ismeretek** elsajátíttatása, amelyek egyrészt biztosítják a problémamentes továbbhaladást a kötelező oktatás keretében, másrészt segítik a többi tantárgy, műveltségi terület céljainak megvalósulását. A matematika kiemelt témaköreiben az ismereteket folyamatosan összekapcsolva, a konkrétumokhoz mindig újra visszatérve, spirálisan bővítjük. A megértésen alapuló tanulás lényegéhez tartozik, hogy az újabb ismeret-elemeket a korábban megszerzett ismeretekhez, sőt ezek alakuló rendszeréhez kapcsoljuk. Ezért már az alapozó szakaszban is fontos szerepe van a témák együttépítésének.

Főbb matematikai témáink:

- Gondolkodási és megismerési módszerek (osztályozás, rendezés, állítások és nyitott mondatok, kombinatorikus alkotások és gondolkodás).
- Számтан, algebra (a természetes szám fogalma a tízezres számkörben, számrendszer, műveletek fogalma, számolás, törtszám és negatív szám fogalmának alapozása, szöveges feladatok megoldása).
- Relációk, függvények, sorozatok.
- Geometria (alkotások, transzformációk, tájékozódás, mennyiségek és mérésük).
- Statisztika, valószínűség.

Alapvető fontosságú, hogy valódi tudáshoz segítsük eljutni a gyerekeket. Ne szavakkal, állításokkal ismerkedjenek meg elsősorban, hanem azokkal a tényekkel, fogalmi tartalmakkal, a tárgyi valóságban meg tapasztalható összefüggésekkel, amelyek biztonságos alapot képeznek a ráépítéshez, s a megfogalmazások is a tanulók saját alkotásai legyenek. A gyerekek tempójának megfelelően haladva az alaposabb, mélyebb tudás kiépítésére helyezzük a hangsúlyt a nagy mennyiségű ismeret gyors (de felszínesebb) megszerzésével szemben.

A matematikai képességek fejlesztésének eredményeként azt várjuk, hogy a 4. évfolyam befejezése után a tanulók megismerési módszerekben gazdagodva, a matematika és a matematikatanulás iránti pozitív beállítódással, érdeklődéssel, a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek birtokában folytathassák tanulmányaikat.

Az alsó tagozat négy évfolyamában két tanulmányi szakaszt különböztetünk meg: az 1. szakasz az 1. és 2. osztályban, a 2. szakasz a 3. és 4. osztályban valósul meg. A két szakasz jellemzően szétválasztható céljait és feladatait a következőkben foglaljuk össze.

Célok és feladatok a két tanulmányi szakaszban

A megismerő képességek közül az első 4 évfolyamon döntő fontossága van a tapasztalatszerzésnek.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Tudatos és akaratlagossá kell tenni a gyerekek megfigyelését, a megfigyeltet kifejezését mozgással, tevékenységekkel, tevékenységhez, szituációkhoz kötődő saját szavakkal.	Váljanak képessé a megfigyelt adatok önálló feljegyzésére, rendezésére, rendszerezésére, köztük összefüggések keresésére, felismerésére, kifejezésére előbb konkrétan, aztán egyre általánosabb formában.

A gondolkodás fejlesztésében a konkrét helyzethez kötött, alkotó gondolkodás a kiindulópont, s csak ennek tudatos továbbfejlesztése mellett jelennek meg a logikai elemek és a problémamegoldó gondolkodás.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Alkotásaik révén értsék meg a tanult ismereteket és azok kapcsolatait, és az ítéletek igazságának megítélésével megalapozzuk a logikai gondolkodást. Váljon hasznos gyakorlattá egyszerű algoritmusok követése, valamint analógiák megértése és alkalmazása.	Alkotásaik segítségével önállóan is tudják ellenőrizni elgondolásaikat (konkretizálás), előállítani egy probléma többféle (egyszerű esetben az összes) megoldását (rendszerlátás). Váljon gyakorlatukká a maguk illetve mások által megfogalmazott egyszerűbb és összetettebb ítéletek megítélése (igazsága, érdekessége, fontossága, hasznossága, szépsége szerint).

Az első négy évben célunk a gazdag tartalmú, egyre absztraktabb természetes számfogalom és műveletfogalmak kiépülése. Váljon könnyeddé az átjárás a valóság és az elvontabb ismeretek között (absztrahálás és konkretizálás). Alakuljanak ki jól működő számolási készségek.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
A százaz számkörben jó képzetük alakuljon ki az egyedi számokról, nagyságukról, viszonyukról. Épüljön fel a négy alpművelet tapasztalati tartalma, s ez alapján szituációkhoz, szöveges feladatokhoz tudják hozzákapcsolni a megfelelő műveleteket. Jó jártasság kiépülését szeretnénk szolgálni a kétjegyűek összeadásában, kivonásában. Célunk továbbá a szorzótáblák és a megfelelő osztási esetek biztonságos ismerete.	A tízezres számkörben jó számfogalmuk és számérzetük alakuljon ki. Értelmezzék és alkalmazzák helyesen a négy alpműveletet, ismerjék a műveleti sorrendekre vonatkozó megállapodásokat (zárójelezés és zárójelehagyás). A százaz számkörben megtanult számolási esetek analógiás kiterjesztése alapján jó fejszámolási készséget kívánunk kialakítani a 0-ra végződő háromjegyű és a 00-ra végződő négyjegyű számok körében; és ehhez kapcsolódó megbízható becslőképességet. A helyiértékes és számrendszeres gondolkodás alapján megértett írásbeli műveleti algoritmusok helyes alkalmazása. Jó szemléletes képet kívánunk kialakítani egyszerű (kis nevezős) törtokról és kis abszolútértékű negatív számokról.

A mindennapi élet gyakori igénye a szóbeli és az írásbeli megfogalmazások megértése és azok átkódolása cselekvéssé. Átkódolásra készítetnek a szöveges feladatok is megoldásuknak abban a fázisában, amikor alkalmas modellt keresünk az összefüggések leírására (formalizálás). A rugalmas gondolkodás feltétele ennek megfordíthatósága is, amely a formalizált feladatok képpé, szöveggé alakítását (konkretizálás) igényli. Az átkódolás képessége fejleszthető olyan tevékenységekkel, amelyek többféle eszközzel, más-más modellel mutatják meg ugyanannak a problémának a megoldását. Az átkódolás képessége nélkülözhetetlen a négy absztrakciós szint (cselekvéses, szemléletes, fogalmi, formalizált) egymásba alakításához.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Célunk az irányított problémamegértés és megoldás szolgálata, elsősorban tevékenységgel vagy szóbeli megfogalmazás alapján. Egyszerű modellek értelmezése képpel, helyzettel, történnel és szöveggel.	A szóban és írásban megfogalmazott problémák megértése, alkalmas modellek keresése és a megoldás teljes folyamatának egyre önállóbbá válása; többféle megoldás keresése és összevetése. Modellek értelmezése és átkódolása egymásba kép, helyzet, történnel és szöveg alapján.

Fejlesztani kívánjuk az összefüggéslátás, az összefüggés-felismerés és az összefüggésekben való gondolkodás képességét.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Ismerjék meg a konkrét tárgyak, személyek, dolgok egymáshoz való sokféle viszonyát, kapcsolatát. Tanulják meg kifejezni ezeket a viszonyokat az összetartozó párok, hármasok megkeresésével, szavakkal (általánosítás nélkül).	Ismerjenek meg elvontabb fogalmak (számok, alakzatok, egyéb adatok) közötti kapcsolatokat, összefüggéseket, viszonyokat. Tanulják meg kifejezni ezeket az összetartozó párok, hármasok megkeresésével, sorozatba, táblázatba rendezésével, szavakkal, jelekkel. Működtessék a megismert kapcsolatokat problémamegoldásaik során. Ismerjenek fel adatok között összefüggéseket.

Célunk a jó tájékozottság elérése térben és időben.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Alakra és méretekre jellemző tulajdonságok tapasztalati megismerése, tudatosítása, változások megfigyelése. Mozgásos tájékozódás a kisgyerek szűkebb környezetében, az irányok kiemelődése.	Alakzatok és változásai jellemezni tudása mennyiségi és minőségi tulajdonságaikkal, kapcsolataikkal. Tájékozódás külső támpontok szerint és saját testhez viszonyítva.

A környezetünkben szerzett információkat, a minket ért hatásokat saját elképzelésünkkel, illetve elvárásainkkal összehasonlítva szinte folyamatosan értékeljük, a magunk által kialakított mércével mérjük. Vonatkozik ez nemcsak a hosszúság, tömeg ... ismert mennyiségekre, de az események bekövetkezési valószínűségére is. A kvantitatív mérés technikájának elsajátíttatása a mennyiségek gyakorlati mérésén alapul. A tevékenységek során szerzett tapasztalatok segíthetik a reális képzet kialakítását a mennyiségek fogalmairól. A mérési eredmények megértéséhez a statisztika elemi módszerei szükségesek.

1. szakaszban (1., 2. osztály)	2. szakaszban (3., 4. osztály)
Az összehasonlítást és összemérést követően elsődlegesen alkalmi egységekkel tanulják megmérni a legegyszerűbb mennyiségeket, amelynek eredményeképpen megalapozódik a mennyiség, egység és mérőszám többirányú kapcsolata.	Alkalmi és szabványos egységekkel való mérésben jó gyakorlottság elérése, a mérési eredmények összehasonlítása és viszonyuknak az értelmezése előkészítést jelent a mértékváltásokhoz és számításokhoz.

A tanulás–tanítás módszerei döntően befolyásolják a célok elérhetőségét. Ezért szükségesnek tartjuk a célok mellett a módszertani gondolatok megfogalmazását is.

Módszertani alapelvek

1. A kisiskolás gyereket általában érdekli a környezete, a világ, amelyben él. Megismerése vonzó a számára, ha a saját természetes módján, saját tempójában foglalkozhat vele. A matematika a valóság megismerésének, s ezáltal a megismerőképességek fejlesztésének is eszköze. Ezért **kettős öröm forrása lehet, ha a gyerekek átélhetik a világ egyre jobb megértésének izgalmát és a saját szellemi gyarapodásuk élményét.** Ez a kettős motívum legyen a matematikával való foglalkozás legfőbb mozgatója.
2. Az alsó tagozatos gyerek matematikatanulása a **cselekvő, személyes tapasztalatszerzéssel kezdődik, és sok esetben még nem is léphet túl rajta.** Ha a kisgyerek megtanul helyzeteket, képeket, történeteket megfigyelni, ezeket rekonstruálni, eljátszani, lerajzolni, elmondani, leírni, jelekkel kifejezni, akkor megtette az első lépést a megismerés útján. Az absztrakció alapja a sokszínű, sokféle konkrétum megismerése.

Hasonlóan: **a problémák manipulatív, tárgyi tevékenységgel való, cselekvő megoldása lesz az alapja a gondolati problémamegoldásnak,** s ezáltal a világ megértésének és a gondolkodás fejlődésének is.

3. **A tapasztalatok egy részét a gyerekek megszerezhetik saját környezetükben.** Az eligazodást segíti ezek felidézése, bekapcsolása a friss élmények közé. **A tapasztalatok más részének biztosítása azonban a tanító dolga.** Főként az ingerszegény környezetben élő tanulók számára elengedhetetlen a kellően változatos megjelenésű és tartalmú tapasztalat biztosítása az iskolában, hiszen az ő hátrányuk azáltal is növekszik, hogy a hiányzó élményeket pótlólag sem tudják önállóan megszerezni.

A cselekvő tapasztalatszerzéshez és problémamegoldáshoz **eszközökre** van szükség. Az eszközök egy része a gyerekek saját teste és természetes környezetének tárgyai, más része viszont mesterséges, határozott céllal készített taneszközök.

A taneszközök a tanulás eszközei; mindenkinek addig kell biztosítani őket, ameddig a megfelelő képzettartalmak ki nem alakulnak a segítségükkel, ameddig nem képes a gyerek gondolati szinten végigjárni egy-egy megismerési, illetve problémamegoldó utat.

Az eszköz használata szélsőséges esetben hátráltathatja is az absztrakciós folyamatot, ha kényelemből nem teszi félre egy-egy tanuló. Tapintatos irányítással célszerű ilyenkor rászorítani őket is, hogy próbálják eszköz nélkül kigondolni a feladat megfejtését.

Ennél nagyobb veszélyt jelent a konkrétumtól való indokolatlanul korai elszakítás. A veszély elkerülhető, ha ismerik a gyerekek a célt, (hogy majd fejben, eszköz nélkül, a tevékenységet elképzelve, vagy gondolatban is tudjanak megoldani hasonló problémákat), valamint, ha olyan légkörben dolgozhatnak, amelyben nem szégyen, hanem érték a munkaeszköz értelmes használata. Ilyen légkörben általában rábízhatjuk a gyerekekre, hogy meddig és mire használják a jól megismert eszközöket.

4. Még az alkalmasan kimunkált eszköz sem fejleszt önmagában. **A problémamegoldó gondolkodást problémák megoldása fejleszti, az alkotó gondolkodásra csak alkotások létrehozásával nevelhetünk.**

A probléma a megoldás keresésére motiválja az egészséges gyereket. Ha azonban a problémát magunk bontjuk apró lépésekre, s a gyerek dolga csak az utasítások végrehajtása, akkor éppen azt a lehetőséget vesszük el a gyerekektől, hogy gondolkodásuk fejlődjön. Ha az alkotás létrehozása helyett a kész alkotás szemlélése, „elemzése, értelmezése” a gyerek dolga, akkor kreativitását, alkotóképességét sorvasztjuk el.

5. **A tanító szerepe** a tanulási helyzetek megteremtése, megszervezése, a megfelelő problémafelvetés, a megoldáshoz használható eszközök biztosítása. A tanító feladata a nyugodt munkalétkör és a megfelelő motiváció kialakítása is.

A tanulás legjobb motívuma a tárgy, tevékenység érdekessége, szépsége. **Az adott korosztályban a gyerekeknek még mindig az egyik leginkább megfelelő tevékenysége a játék.** Ezért a problémák játékbba ágyazása sok esetben alkalmas formája a fejlesztő, nevelő munkánknak. A játék azonban nem az egyetlen motivációs lehetőség; a kitalálás izgalma, a felismerés, megértés öröme, az alkotás szépsége a kisgyereket éppúgy magával ragadhatja, mint az alkotó felnőttet.

Néha szükség lehet a tárgytól független motivációra is. Célszerű azonban ezt a formát legfeljebb átmeneti megoldásként alkalmazni, mert könnyen válhat a belső motiváció alakulásának gátjává, ha a tevékenység helyett az érte „járó” jutalom vagy büntetés kerül az érdeklődés középpontjába. A piros pontok, csillagok, kis és nagy ötösök bizonyos esetekben alkalmasak lehetnek az értékelés tárgyiasított kifejezésére, de túlzott és főképpen nem átgondolt alkalmazásuk többet árthat, mint amennyit nyerünk vele.

A jó munkalétkör egyik feltétele **a tévedés és vita szabadsága**. Ha téves gondolataikat is nyugodtan kimondhatják a gyerekek, és senki nem büntet érte, akkor kellemesebbé válik a tanulás, és a tanító is megérti, mi okoz gondot. Így a téves gondolat tisztázásához újabb problémákat vethet fel, bevonhatja a többi tanulót is, akik érveléssel, példákkal, saját gondolataik kimondásával segíthetnek.

A matematikában viszonylag kevés olyan konvención alapuló ismeret van, amelyben a gyerekek külső tekintélyre szorulnak. **Az igazság kritériuma a valósággal való egyezés.** Ez teszi alkalmassá e tárgyat arra, hogy a gyerekek megtanulják ellenőrizni és értékelni saját és egymás munkáját.

6. **A tanulók tudásában és képességeiben egyaránt nagy különbségek vannak.** Az ehhez való alkalmazkodás célja minden tanítványunk optimális fejlesztése, s nem egy adott tudásszinten való megtartásuk, vagy a különbözőségek állandósítása.

Differenciálni lehet direkt módon: különböző tennivalók, problémák kiosztásával. Ennél sokszor hasznosabb az olyan feladatok kitűzése, amelyekben mindenki képessége szerint teljesíthet. A különféle szintekhez való alkalmazkodás azonban nem merül ki a problémák differenciálásában. A megoldás módja, eszköze, absztrakciós szintje, a szükséges idő, a megoldási tevékenység önállósága, az ellenőrzés és értékelés mind hozzáigazítható a különféle adottságokhoz és igényekhez.

7. A gondolkodás fejlődésében nagy szerepe van a nyelvnek. A gondolatok önálló megfogalmazása azonban akkor is jobban hozzájárul a fejlődéshez, ha kezdetben pontatlan, mint ha a tanító szavait próbálnák a gyerekek utánozni.

A kisiskolás gyerekeknek nem az egyetlen és nem a legtermészetesebb kifejezési módjuk a nyelv, főként, ha valami újszerű közölnivalójuk van. A megmutatást, eljátszást, lerajzolást éppúgy alkalmas kifejezésnek tekinthetjük kezdetben, mint a szituációhoz kötött beszédet.

A **szakszavak használatát** a megfelelő **fogalom kialakulásához célszerű kötni.** Amíg csak a konkrét tartalmakról képes a kisgyerek gondolkodni, addig a megnevezés gátolhatja is a fogalomalakulást. Engedjük ezen a szinten használni a köznapi kifejezéseket.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Matematika	5	4	4	4	4	3	4	3
Összesen	5	4	4	4	4	3	4	3

A tanulók értékelése

Kisiskolás korban a tanítói értékelés dominál, ugyanakkor fokozatosan fejlesztjük a reális önértékelésre való képességet. A külső és belső értékelést az előre adott szempontok és az ellenőrzés során szerzett információk alapozzák meg.

Az ellenőrzés területei, formái

A megfigyelések:

- A tanulók – tanító által történő – megfigyelése:
 - önálló tevékenység közben;
 - csoportmunkában való részvétel során.
- Tanulói megfigyelések:
 - egymás munkájának segítése csoportmunkában;
 - önellenőrzés.

A fejlődési folyamat követése során végzett elemzések informálnak

- a tanulók egyéni haladásáról (tanulási mód, tempó, egyéni nehézségek, különleges érdeklődés, egyéni teljesítmény ...);
- a fogalomépítés aktuális szintjéről.

A *diagnosztikus mérések* segítik annak megállapítását, hogy az „indulási” és várható „érkezési” szint között meghúzott fejlesztési folyamat ívének mely pontján észlelhető hiány, töréspont. Ezek differenciált okainak kutatása teszi lehetővé a „formáló-segítő” értékelés megfogalmazását.

Szummatív mérések is hozzájárulnak ahhoz, hogy pontos képet alkossunk a tanulók tudásáról, képességeik fejlődéséről. Ezek a mérések azonban semmiképpen nem fontosabbak és nem adnak hitelesebb információkat a gyerekek felkészültségéről, mint a velük folyamatosan együtt dolgozó pedagógus megfigyelései.

A tanulók értékelése során az egyén fejlettségét viszonyítjuk a saját képesség szerint elérhető legmagasabb szinthez, valamint a fejlesztés során várható eredményhez.

A különböző témakörökben megfogalmazott szöveges (vagy számmal kifejezett) értékelés színterei:

- A probléma felismerésének, megértésének mértéke különböző tapasztalati területeken.
- Az eszközhasználat szintje, az önálló tapasztalatszerző tevékenység hatása a feladatmegoldásra.
- Az önállóság foka a lényegkiemelésben, az összefüggések felismerésében, kifejezésében.
- A matematikai modellek alkalmazásának mértéke és könnyedsége.
- A különböző matematikai tartalmak és fogalmak elsajátításának szintje.
- A kommunikációs képesség formája és színvonala.

A tanulói önértékelés formálódását szempontok megfogalmazásával segíthetjük. Például:

- A motiváltság és az aktivitás mértéke.
- A figyelem, az együttműködés, a tolerancia színvonala.
- Pozitívumok, negatívumok, erősségek, gyengeségek megfogalmazása.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Taneszközök

A taneszközök egy része a gyerekeket körülvevő tárgyakból kerül ki (a tanító vagy a gyerekek gyűjthetik) változatlanul vagy kis változtatással. Más részük azonban mesterségesen, meghatározott céllal kifejlesztett eszköz. Az előbbiekre csak példákat sorolunk (egy-egy tanulási célhoz kapcsolva), az utóbbiakat pedig maradéktalanul felsoroljuk.

A) Tárgyak, gyűjtemények, játékok a gyerekek környezetéből

Rövidítések:

H-L	Gondolkodási, megismerési módszerek; halmaz, logika
K	Kombinatorika
Sz-A	Számтан, algebra
/sz	számfogalom építése, számlálás, közelítő számlálás
/mé	mérés
/mû	mûveletek értelmezése, mûveleti tulajdonságok
Ö-F-S	Összefüggés, függvény, sorozat
G	Geometria
St-V	Statisztika, valószínűség

* A mennyiséget csak a legszükségesebb esetben jelöljük.

Név: (mennyiség*)	A felhasználás területei
Termések (vadgesztenye, bab, lencse, rizs, kukorica, borsó, mák ..., kb. egy-egy dl-nyi mennyiségben), falevelek	Sz-A/sz, mé, mû
Csomagolópapírok, tapétadarabok, szövetdarabok apróbb-nagyobb mintával	Sz-A/sz; G
Apró használati és játéktárgyak (ceruzák, tollak, füzetek, műanyag poharak, tálcák, szívószálak, doboznyi gemkapocs, gyufaszálak, szög, rajzszög, gyöngyszemek, építőelemek, pénzérmék, kártyák, papírlapok, borítékok ...)	Sz-A/sz, mé, mû; K; G
Üres dobozok, üvegcsék	Sz-A/sz, mé
Zsinegdarabok, papírcsíkok, láncok (pl. gyöngylánc, gemkapocslánc, szívószállánc)	Sz-A/mé
Fonalkarikák, szalagkarikák	H-L
Szövegek (könyv, kiemelt szövegrészek ...)	Sz-A/sz; St-V
Gombok	H-L; Sz-A/sz, mé
Társasjátékbábuk	Sz-A/sz, mû;
Játéktáblák (sakktábla, malom, játékpálya)	St-V
Vásárlási blokkok, használt utazási jegyek	Sz-A/sz, mû
Olló	G
Zsebtükör	G
Átlátszó papírlapok, celofán (1 csomag/év)	G
Mozaikjáték (Tangram, Ezt rakd ki!)	G; Sz-A/mé
Játékkártyák (Fekete Péter, Csacsi Csabi, Bohócok; memóriakártyák)	H-L; K; St-V
Babilon-készlet (TRIÁL)	G

B) Megvásárolható taneszközök

Név: (mennyiség*)	A felhasználás területei
Mérőszalag papírból (PIÉRT, ÁPISZ)	Sz-A/mé
Egyenes vonalzó, háromszögvonalzó (PIÉRT, ÁPISZ) 1-1 db	Sz-A/mé; G
Sablonok (PIÉRT, ÁPISZ)	G
Körző (PIÉRT, ÁPISZ)	G
Piros-kék korong (1 doboz) (PIÉRT, ÁPISZ)	Sz-A/sz, mé, mû
Számolópálca (1 csomag) (PIÉRT, ÁPISZ)	Sz-A/sz, mé, mû
Dobókocka (3 db) (PIÉRT, ÁPISZ)	Sz-A/sz, mé, mû; St-V
Számkártyák (PIÉRT, ÁPISZ; 1. és 2. osztályos Munkafüzet mellékletében)	Sz-A/sz, mû; K
Játékpénz (PIÉRT, ÁPISZ; 1. és 2. osztályos Munkafüzet mellékletében)	Sz-A/sz, mû
Pontrácsok, vonalhalók (PIÉRT, ÁPISZ)	G
Zsebszámológépek	Sz-A, Ö-F-S

C) Meghatározott céllal készített taneszközök

Név: (mennyiség*)	A felhasználás területei
Logikai játék (különféle változatban)	H-L; K; Ö-F-S; St-V
Színesrúd-készlet	Sz-A/sz, mé, mû; Ö-F-S; G; K; St-V
Dienes-készletek (kiegészítő készlet a színesrúd-készlethez)	Sz-A/sz, mé, mû; G
Leltárlap	Sz-A/sz, mé, mû
Tér- és síkmértani modellezőkészlet	G
Lyukas- vagy szögestábla gumigyűrűkkel	Sz-A/sz, mé, mû; G
Törtes készlet; törtes mozaik	Sz-A/sz, mé, mû
Abakusz	Sz-A; Ö-F-S

Szemléltetést segítő eszközök

A tanulók által használt eszközök nagyobb méretben.
Számegyenesek, mérőszalagok különböző beosztással.
Írásvetítő.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Tartalmi szempontok

- Szakmailag kifogástalan.
- Támogatja a tantervben megfogalmazott célok elérését; szem előtt tartja a tanulók személyiségformálását; hangsúlyt helyez a képességfejlesztésre.
- Ötletes és a gyerekek életkorának megfelelő, számukra érdeklődést felkeltő megfogalmazásaival, figyelemfelkeltő fotóival és ábráival hozzájárul a pozitív tanulási motiváció felkeltéséhez és fenntartásához. A kisiskolás korú gyerekek sajátosságainak megfelelően törekszik az életkorból adódó játékszeret és alkotásvágy kielégítésére. Változatos tevékenységek szervezésére tesz javaslatokat, ezáltal segítséget nyújt a kisgyerekek ingerszükségleteinek kielégítésére.
- Olyan útmutatásokat, tanulási feltételeket fogalmaz meg, amelyek jól szolgálják a tanulói fejlesztést. Nem nélkülözi a megértés igényét, ezt önálló tapasztalatszerzéssel, többszörös konkretizációval segíti. A fogalmakat a valóságból absztrahálja. Fontosnak tartja a szimbólumok (szakszavak, kifejezések, jelölések) tartalommal való megtöltését.
- Törekszik az új ismeretek integrálására a meglévők közé, biztosítja a strukturált tanulás feltételeit.
- Problémafelvetései alkalmat kínálnak az aktív tanulásra, az összefüggések felfedezésére, a tanulókat gondolkodásra készíti. Nyitott feladataival, illetve fordított szövegezésű problémáival többféle gondolkodási műveletet aktivizál.
- Gondot fordít arra, hogy a tanulók a bevezetett fogalmakat, eljárásokat új kontextusokban is gyakorolhassák és alkalmazhassák, ezáltal ezek egyre általánosabbá válnak, egyre mélyebbre épülnek, és kapcsolatba kerülnek a már beépült sémákkal. Kellő anyagot kínál a gyakorlás – elmélyítés – alkalmazás – rendszerezés – ismétlés fázisaira. A tananyagot spirálisan bővíti.
- Kihhasználja a tantárgyi integrációt, bemutatja a matematika más tudományterületekhez való kapcsolódását.

Formai szempontok

- Könnyen kezelhető, méretében, megjelenésében (színvilága, ábrái) gyerekközpontú.
- Szerkezete átlátható, logikus.

Személyes meggyőződés szempontja

- Felépítése, szemlélete, tartalmi strukturáltsága a tanító felfogásával egyezik.

Tantárgyi tantervek

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák jelzése

- kiemelt fejlesztési feladatok:
 - énkép és önismeret ÉN)
 - hon- és népismeret H)
 - európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)
 - környezeti nevelés K)
 - információs és kommunikációs kultúra I)
 - testi és lelki egészség TE)
 - tanulás T)
 - felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- kulcskompetenciák:
 - kommunikációs k)
 - narratív n)
 - döntési d)
 - szabálykövető szk)
 - lényegkiemelő lk)
 - életvezetési é)
 - együttműködési egy)
 - problémamegoldó p)
 - kritikai kr)
 - komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)

Matematika 1. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	5 óra/hét (190 óra)	4 óra/hét (152 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	folyamatos	folyamatos
Számтан, algebra	135 óra	108 óra
Relációk, függvények, sorozatok	15 óra	12 óra
Geometria	35 óra	28 óra
Statisztika, valószínűség	5 óra	4 óra

Gondolkodási és megismerési módszerek

Cél:

- A megismerési képesség elemeinek fejlesztése: az érzékelés finomítása, gyakorlása, a figyelem szándékos összpontosításának, tartósságának, tudatosságának fokozása.
- A saját megfigyelések, gondolatok kifejezésének gyakorlása tárgyi tevékenységgel: megmutatással, válogatással, sorba rendezéssel, szóban.
- Feltételkövetés képességének és szokásának fejlesztése

Kapcsolódások: A téma minden műveltségterülettel összekapcsolódik; eredményeit folyamatosan értékesíthetjük a többi tantárgy anyagának feldolgozásában, és egyúttal a többi tantárgy anyaga alkalmanként konkrét tartalma lehet e téma tevékenységeinek. (Pl. betűk, szókérttyák, képek dalok ... összehasonlítása, válogatása ...)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Összkép felfogása statikus helyzetben és változás során. Szándékos figyelem. Tulajdonságok kiemelődése, tudatosodása összehasonlításokkal, a változás megfigyelésével, kontrasztal, szétválogatással. Osztályozás: szétválogatás; szemponttartás. (folyamatos)	Tárgyak, személyek, jelek, összességek összképben való összehasonlítása (ugyanolyan, nem ugyanolyan). Tárgyak, személyek, jelek, összességek válogatása egyes tulajdonságaik szerint, az eltérő és a meg egyező tulajdonságok kiemelése, megmutatása (pl. az oda nem illő elem megkeresésével, a változó tulajdonság visszaválogtatásával, szétválogatással), megnevezése. Egyes tulajdonságok változtatása; egyes tulajdonságokban eltérő elemek keresése. Több tárgy, dolog, összesség közös tulajdonságainak keresése, kifejezése szóval, jellel. Adott tulajdonságú elemek összeválogatása (adott tulajdonsággal jellemzett összességek létrehozása).	Fejlődik a gyerekek mozgása (nagytesti mozgás, szem-kéz koordináció, finommotorika). A megfigyelés szándékossá és tudatosabbá válik, a figyelem terjedelme növekszik. Fejlődik az analízátorok működése: tudatosan ki tudnak emelni tulajdonságokat a tulajdonságok változása során és statikus helyzetekben. A gyerekek ki tudják fejezni megfigyelésüket tevékenységekkel. Erősödik a képi emlékezésük: szándékosabbá válik a bevézés és a felidézés a történetis újrajátszásával, az eredeti helyzet visszaállításával, a statikus kép újraalkotásával. Kialakul (fejlődik) az összesség-látásuk. Kiemelkednek közös, fontos tulajdonságok; az absztrakció folyamatának kezdete.	TE) lk) I) T)
Sorba rendezés A számfogalom és a változást kifejező műveletek előkészítése. A darabszám és a mérőszám tartalom előkészítése: olyan relációk értelmezése, amelyek a mennyiségeket, halmazokat megkülönböztetik, illetve azonosítják nagyságuk szerint; jelölés nyíllal, a több, kevesebb jelölése a számok között értelmezett >, < jelekkel. (folyamatos)	Tárgyak, összességek mennyiségi tulajdonságainak megfigyelése nagyobb különbségek esetén; a különbözős irányának kifejezése szavakkal (pl. alacsonyabb, magasabb; kevesebb, több...) jelekkel, sorba rendezéssel. Tárgyak sorba rendezése szubjektív szempont szerint; a szempont megőrzése (pl. színek kötött sorrendjének megtartása; formák periodikus sorozata ...).	Felismerik, értik és páronkénti összehasonlítással, <i>sorba rendezéssel</i>, szavakkal kifejezik a mennyiségfogalmakra vonatkozó kapcsolatokat (pl. hosszabb, rövidebb, könnyebb, nehezebb, több, kevesebb ...).	T) k)
Állítások Könyvelvi állítások igazsága. Igaz és nem igaz állítások mennyiségi tulajdonságokkal, viszonyokkal kapcsolatban is. (folyamatos)	Állítások alkotása képről. Állítások egyeztetése képpel, helyzettel: illik-e hozzá, igaz-e, fontos-e. Állítások alkotása időben lejátszódó történetekről. Történetről szóló állítások igazságának megítélése. Igaz állításhoz megfelelő helyzet, kép alkotása eljátszással, kirakással, rajzzal. Állítások igazságának eldöntéséhez, megmutatásához megfelelő képek előállítása eljátszással, kirakással, rajzzal.	Megfigyeléseiket ki tudják fejezni egyszerű állításokkal az előttük álló és alakuló helyzetekben. Értik az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, el tudják dönteni igazságukat.	n) é) d)
Nyitott mondatok. Mennyiségek összehasonlításával kapcsolatos nyitott mondatok; lezárás behelyettesítéssel. (folyamatos)	Nyitott mondatok lezárása tárgyi és elvontabb elemek behelyettesítésével; a keletkező állítás igazságának megítélése.	Ki tudnak egészíteni nyitott mondatokat, meg tudják ítélni a lezárt állítás igazságát.	d)
Kombinatorikus gondolkodás	Adott elemek közül párok kivá-	Megértik a mondott, mutatott	szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Természetes szám. Számfogalom 20-ig A mennyiségek fogalmi alapozása: hosszúság, tömeg, űrtartalom; a magasabb, alacsonyabb, hosszabb, rövidebb, szélesebb, keskenyebb, vastagabb, vékonyabb; nehezebb, könnyebb; több fér bele, kevesebb fér bele; több, kevesebb viszonyok. Az ugyanannyi és az ugyanakkora kapcsolatok. (12 + 3 óra) A szám mint ekvivalens halmazok és mint egyenlő mennyiségek közös tulajdonsága. Összefüggések mennyiségek nagysága, egység és mérőszám között. Kapcsolódás: a környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel.	Becslés (több, kevesebb; magasabb, alacsonyabb; hosszabb, rövidebb ... könnyebb, nehezebb; több, kevesebb fér bele). Az összemérés eszközeinek és módszereinek megismerése; a becsült viszony ellenőrzése párosítással, összeméréssel. (Hosszúságok közvetlen és közvetett összemérése; kétoldalú mérleg használata tömegek összemérésére, folyadékok áttöltése űrtartalmak összemérésére.) Kis számok felfogása összkép alapján (számlálás nélkül) statikus helyzetről (pl. képekről) és időben szétűzött elemekről (pl. mozdulatok száma, hangjelzések száma). Meg- és leszámlálás egyesével, kettesével; meg- és kimérés alkalmi egységekkel. Hosszúságmérés saját készítésű mérőszalaggal. – Különléte nagyságú mennyiségek mérése azonos egységgel. Annak megfigyelése konkrét egyedi esetekben, hogy azonos egységből a	Rendelkeznek a konkrét valóság-hoz még szorosan kapcsolódó természetes számfogalommal a 20-as számkörben: – Tudnak darabszámot és mérőszámot megállapítani egyesével való számlálással és alkalmi egységekkel való méréssel (hosszúság, tömeg, űrtartalom). – Ki tudják fejezni a mérés pontatlanságát a „körülbelül” szó használatával, vagy más kifejezésekkel (pl. egy kicsit hosszabb mint 3 világoskék rúd ...) Megértik, hogy azonos egységgel való mérés esetén a nagyobb mennyiséget több egység teszi ki.	I) n) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
	nagyobb mennyiséget több teszi ki, a kisebbet kevesebb. – Azonos mennyiségek mérése kisebb és nagyobb egységekkel. Annak megfigyelése konkrét egyedi esetekben, hogy a kisebb egységből több teszi ki ugyanazt a mennyiséget, a nagyobbból kevesebb.		
Számok jele: olvasásuk, írásuk. Egy-egy szám sokféle alakja: összeg- és különbségalakok az érzékelt valóságnak megfelelően. A + és a – jel bevezetése az összetett alakokhoz. Az = jel bevezetése különféle „nevű” számalakok azonosítására. Kapcsolódás: az írás, olvasás tanulásával Számok nagyságviszonyai bontott alakban is: melyik nagyobb, mennyivel nagyobb. Nagyság szerinti sorrendjük; szomszédjaik; helyük a számegyenesen. (48 + 12 óra + folyamatos) Számtulajdonságok (párosság, páratlanság, csupa 3-assal való kirakhatóság, számjegyek száma, kéttagú bontott alakjaik stb.); számkapcsolatok (1-gyel, 2-vel nagyobb, kisebb; összegük 10, adott nyitott mondatot igazzá tesznek stb.). (8 + 2 óra + folyamatos)	Számok jelének megismerése, hozzákapcsolása látott, hallott, más módon érzékelt összességekhez és mért mennyiségekhez. Számok olvasása; számkártyák. Számok jelének írása (még a jegyek helyiértékének tudatosítása nélkül). Számok összetett alakjának leolvasása képekről, hallott, érzékelt helyzetekről: két- és többtagú összegalak, különbségalak. Az egyenlő számok összekötése különféle alakjukban; az = jel használata. Számok nagyság szerinti összehasonlítása halmazokkal és mennyiségekkel megjelenítve. Eggyel, kettővel, hárommal nagyobb, kisebb: a számokat megjelenítő halmazok elemeinek párosítása a megjelenítő mennyiségek összemérése alapján; a különbség megmutatása a párosításból kimaradó elemekkel, illetve az összemérésben talált többlettel. Sorba rendezésük; növekvő, csökkenő sorrend. Számok megjelenítése számvonalon: lépegetéshez kapcsolva. Számszomszédok: mint a számlálásban egymást követő számok; mint a számegyenesen helyileg egymás mellé kerülő számok, és mint az 1-gyel többhöz, 1-gyel kevesebbre tartozó számok. Számok vizsgálata egyes tulajdonságaik szerint a tulajdonságok különféle tartalmának megfelelően. Annak értelmezése, eldöntése, hogy a szám páros vagy páratlan – adott számú tárgy párokba rendezése alapján és két egyenlő elemszámú csoportra szétválasztása alapján; – mennyiségek kimérése alapján 2 egységnyi mennyiségekkel, illetve 2 azonos egész mérőszámú	– Tudnak számokat írni, olvasni (diktálás után, számlálás, mérés eredményének, saját gondolatnak és műveleteknek a lejegyzésére, mások gondolatának megértésére is). – Le tudják olvasni helyzetekről, képekről számok különféle összeg- és különbségalakjait, tudják ezeket azonosítani értékük szerint. – Ismerik a számok kéttagú összegalakjait. – Meg tudják ítélni számok nagyságviszonyát; ismerik a nagyságrend valóságtartalmát, és ez alapján képesek döntéseiket ellenőrizni. – Sorba tudnak állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. – Egyesével beosztott számegyenesen megtalálják a számok helyét. – Tudják, hogy a számoknak melyek a szomszédjaik. – Ismernek néhány számtulajdonságot, számkapcsolatot; tudnak adott tulajdonságú számokat keresni, alkotni, adott kapcsolatban levő párokat keresni. – El tudják dönteni adott számról valamilyen megjelenítés segítségével, hogy adott (ismert) tulajdonságú-e, vagy nem.	T) k) lk) i) E) d) szk) p) d) szk) p) d)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
	mennyiséggel (pl. ha fehér rúddal mérünk, akkor mely számoknak megfelelő rudak rakhatók ki csak rózsaszín rudakkal, illetve két egyenlő rúddal). Néhány további számtulajdonság értelmezése darabszámokkal és mérőszámokkal. Adott tulajdonságú számok keresése, összegyűjtése. (Pl. adott számok közül az olyanok megkeresése, ahány tárgy kirakható 3 egyenlő kupacba ...) Számok összehasonlítása során számok közti kapcsolatok felismertetése. (Pl. a második 2-vel nagyobb, mint az első; az egyik 10-zel kisebb a másikonál; a két szám összege 10 ...). Szavakban vagy jelekkel – pl. nyitott mondat – megadott kapcsolatban levő számpárok gyűjtése.		
Műveletek a 20-as számkörben. A műveletek fogalma Az összeadás, kivonás értelmezései: – hozzáadás és elvétel (darabszámmal és hozzátöltés, kiöntés, hozzátoldás, levágás stb.); – halmazok egyesítése és részhalmozás számossága; szalagok összekötése, szétvágása, folyadékok összeöntése, széttöltése, tömegek együttmérése, szétmérése;	Az összeadás és kivonás értelmezése A hozzáadás és az elvétel: – Egy történetben a darabszám változásának felismerése, utánzása pontosan (eljátszás, lerajzolás) és egyszerűsítve (pl. korongokkal, pálcákkal, golyókkal, ujjakkal); elmondása a szereplő tárgyak, dolgok megnevezésével és pusztán számokkal; leírása összeadással, illetve kivonással. – Mennyiség változásának felismerése, mérés után kifejezése mérőszámokkal; lejegyzés számokkal. – Összeadás és kivonás megjelenítése a darabszám változtatásával és mérőszám-változtatással: eljárás, két kép alkotásával; elmesélés szavakkal. Az egyesítés és egy rész kifejezése: – Két tál gyümölcs, két doboz ceruza, két csapat gyerek ... egyesítésével új összességek jönnek létre. Két edényből összeöntve a folyadékot, két kosár gyümölcsöt összeöntve, két zsineget összekötve új mennyiség jön létre. A történet pontos, majd egyszerűsített lejátszása, elmondása után az új összességek darabszámát, az új mennyiségek mérőszámát ismét összeadással írjuk le.	Helyesen értelmezzük az összeadást és a kivonást különféle tartalmaikban: – Eljátszott vagy szavakban megfogalmazott tevékenységekhez, helyzetekhez, képpárokhöz, képhez hozzá tudják kapcsolni a megfelelő összeadást, kivonást. – Meg tudnak jeleníteni adott összeadást, kivonást tevékenységgel, kirakással, rajzzal, szöveggel.	E) T) i) k)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
	Az összesség egyik részének darab-számát az összes és a másik rész segítségével kivonás fejezi ki. Pl. a tálon összesen 7 szem gyümölcs van, közülük kettő a körte, a többi szilva. A szilvák számát a $7 - 2$ különbséggel írja le. – Egy számokkal leírt összeghez kirakással, képpel, szituáció elmondásával kép alkotása.		
– halmazok, mennyiségek összehasonlítása. Kapcsolódás: a környezetismerettel, az olvasás tanulásával; szövegértéssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel, informatikával Az összeadás, kivonás legfontosabb tulajdonságai; kapcsolatuk. (16 + 4 óra + folyamatos) Számolási eljárások; számolási készségek Számolási eljárások; kéttagú összegek, különbségek megjegyzése. (folyamatos + 16 + 4 óra)	Összeadás, kivonás értelmezése halmazok, mennyiségek összehasonlítása alapján: – Egy számnál adott számmal nagyobb, kisebb előállítás kirakással, rajzzal; ennek a számnak a kifejezése összeadással, kivonással. – Két szám összehasonlítása megjelenítés után; az összehasonlítás kifejezése relációval (pl. a $<$, $>$ jel alá írt 2 kifejezi, hogy az egyik 2-vel több, nagyobb, mint a másik); a különbség kifejezése kivonással (a kivonás eredménye a különbség). Tevékenységek, amelyek kifejezik az összeadás tagjainak felcserélhetőségét; annak megfigyelése, hogy az összeg ugyanannyi. Tevékenységek, amelyekben felismerhetik az összeadandó számok csoportosíthatóságát, szétbonthatóságát. Megfigyelések a műveletekben szereplő számok nagysága és az eredmény nagysága közötti viszonyról (pl. számok hozzáadása 9-hez, 10-hez, számokból 10 és 9 elvétele; az eredmények páronkénti összevetése). Összeadások és kivonások elvégzése a műveletek megjelenítése után. A kiszámítások elvégzése elvontabb modellekkel is (pl. ujjakkal, golyós számolón, színesrudakkal,	Vannak tapasztalataink művelési tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét, egyedi esetekben: Felismerik konkrét, egyedi, egyszerű esetekben – az összeadás tagjainak felcserélhetőségét (pl. a $3 + 9 = 9 + 3$); – az összeadás és kivonás kapcsolatát; – az összeadás tagjainak csoportosíthatóságát; – az eredmény és az összeadandó számok kapcsolatát (pl. a $3 + 4$ több, 1-gyel több, mint a $3 + 3$); – az eredmény és a kivonás kapcsolatát (pl., ha 9-ből vesszük el a 6-ot, akkor 1-gyel kevesebb marad, mint ha 10-ből vennénk el a 6-ot; ha 12-ből 3-at veszünk el, akkor 1-gyel kevesebb marad, mint ha csak 2-t vennénk el). Ilyen ismereteket tudnak segítségével alkalmazni számításaikban, önellenőrzésben (pl. a $6 + 7 = 6 + 4 + 3$). Megtanulnak összeadni és kivonni a 20-as számkörben, ehhez számolási eljárásokat ismernek és alkalmaznak: – Ki tudják számolni két-két szám	d) (szk) p) kr) egy) T) E) F) (szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
	számvonalon való lépegetéssel). A műveletek leírása; a leírt műveletek értelmezése, számítása. – Néhány „egyszerűbb” eset megjegyzése tudatos memorizálással. (Pl. az egyenlő számok összege és a megfelelő kivonások; 1, 2, 3 hozzáadása, elvétele; 10-hez való hozzáadás, elvétel 10-ig.) – További esetek kiszámítása műveleti tulajdonságok, kapcsolatok tudatos felhasználásával: – összeadás a tagok felcserélésével és a megfelelő kivonások (pl. $3 + 8$ helyett $8 + 3$, $13 - 8$ és $13 - 5$ összekapcsolása); – a tízesátlépéses módszer (hozzáadás, elvétel megfelelő bontott alakban); – analógia 10 és 20 közötti számokra (pl. $14 + 3$ és $4 + 3$ $18 - 5$ és $8 - 5$ analógiája); – nagyobb, egymáshoz közeli számok különbsége a számegyenesen való elhelyezkedésük felhasználásával ...). – A kéttagú összegek és a megfelelő különbségek memorizálása; a kéttagú összegek és megfelelő különbségek megjegyzését célzó feladatok.	összegét, különbségét megjelenítés után, ujjmodellel és e tevékenységek elképzelése alapján is. – Segítséggel fel tudják használni a megfigyelt műveleti tulajdonságokat, az összeadás és kivonás kapcsolatát. – Tudják a kéttagú összegeket és a megfelelő különbségeket; le tudják ezeket jegyezni a műveleti jelek és az $=$, $<$, $>$ szabályos használatával. – Képesek saját munkájukat és mások eredményeit felszólításra ellenőrizni, javítani. Kezd kialakulni az önellenőrzés iránti igény.	i) egy) k) E) k) d) ÉN)
Háromtagú összeadás, kivonás. Egyszerű hiányos műveletek; nyitott mondatok a számok körében. (folyamatos)	– Háromtagú összegek, összetett feladatok kiszámolása; a számolási eljárások egyre tudatosabb használata. Hiányos műveletek értelmezése tevékenységgel és szöveges szituációkkal. <i>Lejegyzés nyitott mondat-tal.</i> A hiányzó szám (számok) megkeresése; ellenőrzés.	– Ki tudnak számolni háromtagú összegeket, ehhez tudatosan is végigjárják a megismert számolási eljárásokat. – Meg tudják keresni hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát (lejegyzés segítségével).	é) szk) d)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Szöveges feladatok Megoldás közvetlenül a szituációban; egyszerű modellek használata. (folyamatos a műveletfogalmak formálásával párhuzamosan + 8 + 2 óra) Kapcsolódás: az olvasás tanulási-sával; szövegértés, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	Történet, szöveges feladat eljátszása, kirakása, lerajzolása, elképzelése, elmesélése más szavakkal, leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen). Adott történethez, képhez, képpárhoz szöveges feladat alkotása. Adott számfeladathoz szöveges feladat alkotása.	Fejlődik szóbeli és írásbeli szövegértésük: – Megértene egyszerű szöveggel adott helyzetet: el tudják játszani, ki tudják rakni, le tudják rajzolni. – Megértik a kérdést. Fejlődik problémamegoldó képességük: – A szöveges feladatot a megjelenítés közvetítése után le tudják írni számokkal, műveletekkel, jelekkel. – A problémát meg tudják oldani tárgyi tevékenységgel vagy számfeladattal, nyitott mondattal; s ezáltal egyben tartalmasabbá válik a műveletek értelme. – Feleletet tudnak adni a kérdésre szóban.	I) lk) k) n) F) p) k) E) i) d) n)

Relációk, függvények, sorozatok

Cél:

- Egyszerű, konkrét kapcsolatok megismerése, kifejezése tevékenységgel, rajzzal, szóban, összetartozó párok (hármások) sorolásával tárgyak, személyek, halmazok, fogalmak között.
- Az összefüggés-felismerő képesség fejlesztése.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Összefüggések, viszonyok a gyerekek környezetében Egyszerű, konkrét kapcsolatok a valóságban és ezekről leolvasható kapcsolatok a számok között. <i>Jelölések:</i> sorba rendezés, összekapcsolás, osztályokba válogatás, párok kialakítása, a <, >, = jelek használata, nyíljelölés, táblázat. (folyamatos) Kapcsolódás: az összes tantárgy-gyal	Tárgyak, személyek, képek, egés-ségek, síkidomok, geometriai tes-tek, számok összehasonlítása. Az összehasonlításban megjelenő vi-szony, kapcsolat kifejezése tárgyi tevékenységgel (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat készítése, kiegészítése), szavakkal és jelekkel (összekap-csolás vonallal, nyíllal, a <, >, = jelek használata) az adott elempárookra vonatkoztatva (általa-nosítás nélkül!). Kapcsolatok, viszonyok tudatosítá-sa (pl. <i>tárgyak között:</i> ugyanolyan színű, alakú, nagyságú; ugyanolyan hosszú, ugyanolyan nehéz, más színű, más alakú, nem ugyanakko-ra, hosszabb, rövidebb, könnyebb, nehezebb; <i>gyerekek között:</i> ugya-nabban a padban ül, ugyanakkor megy haza; <i>halmazok között:</i> ugyanannyi, több, kevesebb; <i>szá-mok között:</i> egyenlő, nagyobb, kisebb, szomszédja stb.)	Ismernek és fel tudnak ismerni különféle kapcsolatokat, viszonyo-kat tárgyak, személyek, dolgok között. A megismert kapcsolatokat ki tud-ják fejezni példák sorolásával (öss-zekapcsolással, szétválogatással, nyíllal, sorba és táblázatba rende-zéssel), szavakkal. Értik és értelmezni tudják ezeket a kapcsolatokat egyszerű szöveges feladatokban.	é) lk) p) k) kr) lk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Sorozatok, függvények Tapasztalati függvények. Szabállyal adott (periodikus és nem periodikus) sorozatok. Szabályukkal megadott egyszerű függvények táblázatának képzése. (folyamatos + 8 + 2 óra) Kapcsolódás: a környezetismerettel, zenei neveléssel, vizuális neveléssel Összefüggés-keresés Ráismerés ismert szabályokra sorozatban, táblázatban új adatokkal is. (folyamatos + 4 + 1 óra)	Tapasztalati függvények: megfigyelt, mért, számlált adatok sorozatba rendezése. Szabállyal adott sorozat képzése (évszakok, a hét napjai, színek adott sorrendje, egyesével, kettesével való növekedés, csökkenés ...). Táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint; különféleképpen kifejezett (pl. összekötött rajzok, sorozat egymást követő tagjai közötti) kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása. Sorozat egy-egy lehetséges szabályának felismerése néhány tagjából; a sorozat folytatása, kiegészítése (pl. periodikus sorozatok mozgással, hanggal, valamilyen logikai készlettel, sorozatok tárgyhalmazzal, egyesével növekvő, csökkenő számsorozatok). Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közötti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása, az összefüggés kifejezése szavakkal az egyedi párokra vonatkozóan.	Tudnak folytatni szabályával megadott egyszerű tárgy-, jel- és számsorozatokat. Szavakkal vagy egyszerű jelekkel adott szabálynak megfelelő párokat meg tudnak keresni, ezeket táblázatba tudják helyezni. Felismernek többször alkalmazott szabályt, sorozatban, táblázatban; próbálkoznak új összefüggések felismerésével.	szk) d) p) kr) F)

Geometria

Cél:

- Geometriai szemléletalkotás alkotó tevékenységekkel, a formalítás fejlesztésével, néhány geometriai tulajdonság és kapcsolat megismerésével.
- Gazdag szemléleti alap kidolgozása a síkra való tükrözésről.
- A térbeli tájékozódás fejlesztése.
- Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlottság a gyakorlati mérésekben (hosszúság, űrtartalom).

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alkotások térben, síkban Tulajdonságok és kapcsolatok Alkotások során (mozgással, mozgatással, összeillesztéssel és tapintással) felismerhető, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonságok: – szögletes, nem szögletes, lyukas, nem lyukas, van rajta beugrás, vagy nincs, tükrös, nem tükrös; – sokszögek oldalainak, csúcsainak száma ...	Térbeli és síkbeli alkotások szabadon, másolással és szavakban adott feltételek szerint: térbeli építések testekből (gyufásdobozokból, színesrudakból, legoelemekből ...); síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból. Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a ritmus (szimmetriák) követése. Előállított és gyűjtött testek, síkidomok összehasonlítása, megkülönböztetése alakjuk és állásuk	Le tudnak másolni egyszerű testet, síkidomot térbeli alkotásokkal és síkbeli kirakásokkal. Szóban adott egyszerű feltételnek megfelelően képesek testet, síkidomot alkotni. Önálló alkotások során össze tudnak hasonlítani térbeli és síkbeli alakzatokat (azonosítás, megkülönböztetés) összképük alapján és néhány egyszerű megnevezhető tulajdonságuk alapján. Meg tudják ítélni, hogy a létrehozott alakzat rendelkezik-e a kiválasztott tulaj-	szk) k) lk) T) kr) d) F)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alakzatok Háromszög, négyszög ... összképben való felismerése, megnevezése. (12 + 3 óra) Kapcsolódás: a vizuális neveléssel, technikával Geometriai transzformációk Ismerkedés a síkra való tükrözéssel és a tükröképpel. (4 + 1 óra) Kapcsolódás: a környezetismerettel, zenei neveléssel, vizuális neveléssel Tájékozódás a térben Tájékozódás mozgással; irányok, távolság és szomszédosság szerint. A térbeli viszonyokat kifejező szavak. Tárgyak (pontok) helyének megadása vonalon, egy kitüntetett helyhez viszonyítva. (4 + 1 óra) Kapcsolódás: a környezetismerettel, zenei neveléssel, vizuális neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Geometriai mennyiségek és mérések Mennyiségek A különféle hosszúságjellegű mennyiségek (magasság, hosszúság, szélesség, mélység, vastagság, körméretek) összehasonlítása, összemérése és mérése. Az űrtartalom fogalmának alapozása.	szerint. Testek, síkidomok válogatása különféle tulajdonságaik szerint (pl. síktükrösség szerint, síkidomok válogatása tengelyes tükrösség szerint, ellenőrzés zsebtükörrel, a lapok összehajtásával ...). Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása. A „háromszög”, „négy- szög”, „ötszög” ... szavak bevezetése, használata. Alakok, helyek, helyzetek érzékelése mozgással (a saját testünk mozgásával, finomabb mozgásokkal: kéz- és szemmozgás). Tevékenységek síktükörrel: – mozgások és mozgatások előtte, a tükrökép megfigyelése, utánzása; – építések, kirakások előtte, a tükrökép megépítése, kirakása a tükrömögött; – a tükrökép előállítása elképzelés szerint, ellenőrzése zsebtükörrel. Képek nézegetése a zsebtükörben, szimmetrikus formák létrehozása zsebtükör mozgatásával, nyírással, festékfolt összesímitásával, átfordítással. Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével. <i>Mozgítás terepasztalon.</i> Tájékozódást segítő játékok nagymozgásokkal. A térbeli viszonyokat kifejező névutók (alatt, fölött, mellett, között... alá, fölé...) megértése, használata. Irány és állás megfigyelése, követése finomabb, síkbeli mozgásokkal is (kézzel, szemmel; kapcsolat az olvasás, írás tanulásával). Számok elhelyezése számegegyenesen. Érzékszervi benyomások alapján összehasonlítások végzése a valóság tárgyairól, alakzatairól, dolgokról, eseményekről.	donsággal. Fejlődik és finomodik formalításuk a mozgás és a látás koordinálásával. Értik és helyesen használják a háromszög, négyszög, ötszög, hatszög, stb. szavakat. Összképükben megfigyelik és tudatosan azonosítják, megkülönböztetik az irányokat, helyzeteket. Elegendő és kellően érdekes tevékenységek során felismerik alakzat tükröképét, megkülönböztetik más helyzetű, pl. az eredetivel egyállású alakzattól, előállítják a tükröképet egyszerű esetekben kirakással, megépítéssel. Jól tájékozódnak az iskola környékén, az iskolában, osztályban, táblán, füzetben és a számegegyenesen. Tudatosan használják a térbeli viszonyokat kifejező szavakat, névutókat a tevékenységek során (előtt, elé, mögött, mögé, között, közé, mellett, mellé, fölött, fölé, alatt, alá, fölfelé, lefelé, jobbra, balra). Fejlődik tapasztalatszerző képességük a hosszúságok, űrtartalmak összehasonlításával, összemérésével, alkalmi egységekkel való mérés kiméréssel.	TE) E) kr) TE) k) kr) szk) lk) p) é) F) H) E) n) szk) F) é) kr) T)

Statisztika Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése. <i>Tapasztalati adatok rendezése, oszlopdiagram építése; szembetűnő tulajdonságok leolvasása az oszlopdiagramról.</i> (folyamatos) Kapcsolódás: a környezetismerettel, informatikával	Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba közös munkával. Adatok szétválogatása adott tulajdonság szerint, a különböző adatok előfordulási számának megállapítása. Grafikonépítés közösen. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról; egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása.	Szokásukká válik az adatok ügyes, rendszeres lejegyzése sorozatba, táblázatba rendezés közös munkával és „grafikonépítéssel” való megjelenítése.	E) I) egy) k) lk) n)
Valószínűség Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. (folyamatos + 4 + 1 óra) Kapcsolódás: a környezetismerettel, testneveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (dobókockás, pörgettyűs, kisorsolós, kártyahúzásra épülő játékok). Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával.	Gondolkodásukban kezd különválni a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges”. Néhány egyszerű eseménnyel kapcsolatban objektív tartalmat nyer a „biztos” szó (amikor már nem a vágyukat fejezik ki, pl. most már „biztosan hatost fogunk dobni”).	F) ÉN) kr) T) d)

Matematika 2. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	5 óra/hét (190 óra)	4 óra/hét (152 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	folyamatos	folyamatos
Számtan, algebra	125 óra	100 óra
Relációk, függvények, sorozatok	15 óra	12 óra
Geometria	45 óra	36 óra
Statisztika, valószínűség	5 óra	4 óra

Gondolkodási és megismerési módszerek

Cél:

- A megismerés elemi módszereinek építése: az érzékelés továbbfinomítása, gyakorlása, a megfigyelés tartósságának, tudatosságának fokozása.
- A gondolatok, megfigyelések kifejezési módjainak gyakorlása tárgyi tevékenységgel és szóban, rajzban, írásban, jelekkel; mások hasonlóan kifejezett gondolatainak értelmezése, megértése.
- A fogalmi gondolkodás alapozása.
- A kombinatorikus gondolkodás előkészítése.

Kapcsolódás: A téma minden műveltségterülettel összekapcsolódik: eredményeit minden tantárgy hasznosíthatja, a tevékenységekben szereplő tárgyak, fogalmak bármely tantárgy tárgyai és fogalmai lehetnek.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása összehasonlításokkal, a változás megfigyelésével, kontrasztal, szétválogatással.	Tárgyak, személyek, helyzetek, események, jelenségek, elvontabb alakzatok, számok és összességek összehasonlítása, jellemzése tulajdonságok megnevezésével.	A gyerekek megfigyelése tudatosabbá, akaratlagosabbá és tartósabbá válik; felszólításra és különféle szituációkban ki tudják emelni konkrét objektumok (tárgyak, személyek, események, jelek) tulajdonságait.	F) lk)
Osztályozás Szétválogatások többfelé, szétválogatás kétfelé. A kétfelé válogatás szigorúságának tiszteletben tartása, követése: „Minden elemet el kell helyezni, és minden elem csak egy helyre kerülhet” (aminek a logika alaptörvénye felel meg: „Egy dolgra mindig igaz bármely adott tulajdonság vagy a tagadása, de csak az egyik igaz.”). (folyamatos)	Tárgyi és „tárgyasított” fogalmi tevékenységek (pl. a számok helyett számkártyák valóságos mozgatása): – szétválogatások adott, illetve saját szempontok szerint; – válogatások módosítása, hozzá új szempontok alkotása. Elrontott válogatásban a hiba megkeresése, tudatosítása, javítása; – elkezdett válogatás szempontjának felismerése, a válogatás folytatása. A válogatáshoz kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javíttatása („Milyeneket tettél ide?” „Miért nem való ez ide?” „Mi való még a többi közé?” stb.) Kétfelé válogatások. Az együvé kerülő dolgok közös, a többtől eltérő (a halmazt meghatározó)	Ki tudják fejezni elemek tulajdonságait, közös tulajdonságát szétválogatással, kétfelé válogatással; felismerik az együvé sorolt tárgyak közös és a többtől eltérő tulajdonságát. A felismerést kifejezik a válogatás folytatásával és szóval (tulajdonság és tagadása). Felismerik az adott szempontú válogatás hibáját, ki tudják javítani elemek átrendezésével, megnevezéssel. A szemponttartással és a teljességre törekvéssel együtt növekszik tudatos figyelmük, koncentrálóképeségük. Fejlődik az önellenőrzés képessége és szokása. Fejlődik az absztrakciós képességük és a szóbeli kifejezőképességük azáltal, hogy keresik, megtalálják, megfogalmazzák elemek közös	k) d) l) kr) é) szk) ÉN) n) T) p) i)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Sorba rendezés Tárgysorozatok, jelsorozatok, számsorozatok különféle kapcsolatok (rendezési relációk) szerint; a rendezésben lényeges szerepet játszó tulajdonságok kiemelése, szempontok megismerése, követése. <i>Két szempont egyidejű figyelembevétele. Táblázatok, fadiagram. (folyamatos)</i> Állítások, nyitott mondatok Az állítások igazságértéke. Nyitott mondatok lezárása behelyettesítéssel. Egy- és többváltozós nyitott mondatok; egy változó többször is szerepelhet a nyitott mondatban. A behelyettesítés szabálya: azonos keretbe csak ugyanazt az	tulajdonságának keresése. A másik részbe kerülő dolgok közös tulajdonságának keresése: az előbbi tulajdonság tagadása. (Pl. ha az egyik részbe kerül az összes logikai lap, ami piros, és más nem, akkor a másik részt a „nem piros” tulajdonság határozza meg.) Összehasonlítások mennyiségi tulajdonságok szerint. Tárgyi és „tárgyasított” fogalmi tevékenységek szubjektív és mérhető mennyiségi tulajdonságok kiemelésére: – adott szempont szerinti sorba rendezések; – új elemek helyének megkeresése a sorban; – elkezdett sorba rendezés folytatása, kiegészítése; – adott sorszámú elem megkeresése; – átrendezés új szempontnak megfelelően; – rendezés, sorba rendezés 2 szempont szerint egyszerre, táblázatok és fadiagram használata. Szituációhoz kötött szóbeli és jelekkel történő kifejezés gyakorlása, javítása az összehasonlítások kifejezése szavakkal, jelekkel, a sorba állított elemek jellemzése fokozott melléknevekkel; (pl. legalacsonyabb, magasabb ... legmagasabb; legkevesebb, több ... legtöbb...) Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyáról, személyekről, dolgokról, történesekről; számokról, tárgyak, személyek, dolgok kapcsolatáról. Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyáról, személyekről, összességekről, számokról és elemek kapcsolatáról szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra. Nyitott mondatok értelmezése szituációkkal, szöveges feladatokkal. Két (több) különböző keretet tartalmazó nyitott mondatok megkülönböztetése azoktól, amelyekben csak egy változó szerepel, de több	tulajdonságait, a meghatározó közös tulajdonságukat és a tulajdonság tagadását. Felismerik, értik és páronkénti összehasonlítással, sorba rendezéssel, szavakkal kifejezik a mennyiség-fogalmakra vonatkozó kapcsolatokat (pl.: magasabb, nem magasabb, könnyebb, nem könnyebb, nagyobb, nem nagyobb ...). <i>Tudnak sorba rendezett tárgyakat, dolgokat, számokat új szempont szerint átrendezni; meg tudják változtatni az elemek sorszámát az új sorrendnek megfelelően.</i> Fejlődik rendszeralkotó képességük. Megfigyeléseiket, gondolataikat kifejezik egyszerű állításokkal az előttük kialakuló helyzetekben; értik az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat: el tudják dönteni igazságukat. Konkrét szituációkban értik és helyesen használják a logika alapvető kategóriáit (igaz, téves állítások). Fejlődik ítélőképességük és az igazság megítélésének igénye. Ki tudnak egészíteni nyitott mondatokat igazzá, tévessé.	k) E) p) d) F) n) I) d) kr) F) i) T)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
elemet lehet behelyettesíteni egyidejűleg, különbözőkbe lehet azonosat is, különbözőt is. (folyamatos) Kombinatorikus alkotások Adott feltételt kielégítő alkotások létrehozása, azonosítása, megkülönböztetése. Minél több megfelelő alkotás készítése. (8-15 alkalommal 10-15 perc)	helyen. Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. A behelyettesítési szabály értelmezése, gyakorlása. Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé többféleképpen. (Az igazsághalmaz meghatározása még nem várható el általában.) 3-4 elem sorba rendezései tárgyi tevékenységgel (kirakással, színézéssel, rajzban). Többféle, minél többféle sorrend keresése. Az azonosítás, megkülönböztetés gyakorlása. 3-5 elemből 1, 2, 3 kiválasztásai egyszerre és sorrendben (tárgyi tevékenységgel és „tárgyasított” fogalmi tevékenységgel, pl. számkártyákkal, kivágott síkidomokkal, testekkel). Többféle, minél többféle lehetőség keresése, megkülönböztetése.	Szavakban megfogalmazott, illetve jelekkel kifejezett feltételeket megértenek, alkotásaikban követnek. Létre tudnak hozni adott feltételeknek megfelelő 1-nél több különböző objektumot; az alkotásokat össze tudják hasonlítani, megítélik, hogy a feltételnek megfelelnek-e, hogy egymástól különböznek-e. Fejlődik alkotóképességük, kombinatív képességük és megítélőképességük.	p) k) szk) F) kr) d)

Számтан, algebra

Cél:

- Széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag, de még konkrét természetes számfogalom a 100-as számkörben; megbízható számérzet.
- Gazdag valóságtartalmú, összefüggéseiben kidolgozott összeadás-, kivonás-, szorzás- és osztásfogalom; a műveleti tulajdonságok gyakorlati felhasználása egyedi, konkrét esetekben.
- Alapszintű jó számolási készségek:
 - jól megértett és helyesen működő számolási eljárások a 100-as számkörben az összeadásra, kivonásra; kidolgozott algoritmusok követése;
 - a kisegyszeregy és a megfelelő bennfoglalások, részekre osztások tudása, további esetek értelmezés utáni kiszámítási tudása.
- A valóság és a számfogalom, valóság és műveletek közti kétirányú „átjárás” könnyedé, s ezáltal a számokkal való munka biztonságossá tévése.
- Az alkotó, a problémamegoldó és az analógiás gondolkodás fejlődése.
- Törtszám- és negatívszám-fogalom tapasztalati előkészítése.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Természetes számok Számfogalom 100-ig A természetes szám mint darabszám, mint mérőszám és mint értékmérő (pl. pénz).	Halmazok összehasonlítása (több, kevesebb), mennyiségek összehasonlítása (hosszabb, rövidebb; nehezebb, könnyebb; több, kevesebb fér bele; stb.). Meg- és leszámlálás egyesével; hosszúság, terület, tömeg, űrtartalom	Helyes, gazdag tartalmú számfogalommal és fejlődő számérzettel rendelkeznek a 100-as számkörben: – Meg tudnak állapítani darabszámot és mérőszámot egyesével, kettesével, ötösével, tízesével ...	E) T) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Mértékegység, mennyiség, mérőszám összefüggései.	lom, idő meg- és kimérése alkal- milag választott egységgel. Meg- és leszámolás valahányasá- val: kettesével, tízesével, ötösével (négyesével, hármassával, hatosával ...); meg- és kimérés az egység többszörösével (pl. kirakás 10 egy- ségenként). Mérőszalag, más skálá- zott mérőeszköz (pl. mérőhenger) készítése, használata. Tapasztalatok gyűjtése az egység, mennyiség és mérőszám között: – ha azonos egységgel mérünk, akkor a nagyobb mennyiséghez nagyobb mérőszám tartozik, a két- szer, háromszor ... nagyobb men- nyiséget kétszer, háromszor ... nagyobb mérőszám fejezi ki; – a kisebb egységből több, a na- gyobb egységből kevesebb fejezi ki ugyanazt a mennyiséget; fele, har- mada... akkora egységgel mérve kétszer, háromszor akkora mérő- szám, kétszer, háromszor ... akkora egységgel mérve fele, harmada ... akkora mérőszám fejezi ki ugyanazt a mennyiséget.	való számlálással, alkalmi egység- gel és többszörösével való mérés- sel. – Kifejezik a mérés pontatlanságát a „körül-belül” szó használatával és más kifejezésekkel (pl. egy kicsit nehezebb, mint 23 vadgesztenye, de könnyebb, mint 24 vadgesztenye). – Méréseik eredményének mérle- gelésében és becsléseikben meg- nyilatkozik annak gyakorlati tudá- sa, hogy azonos egységek esetén a nagyobb mérőszám és nagyobb mennyiség tartozik össze; s annak gyakorlati tudása, hogy ugyanazt a mennyiséget a kisebb egység esetén nagyobb mérőszám, a nagyobb egység esetén kisebb mérőszám fejezi ki. – Tudják használni a centiméter, méter, liter, deciliter, kilogramm egységeket méréseikben.	kr) E) T) é) E) H)
Becslés. A pénz.	Darabszám és mérőszám megbecs- lése. Pénzszámolás; fizetés különféle címkék használatával többféle- képpen.	– Ismerik és helyesen használják a pénzt: fel és be tudják váltani; meg tudják számolni különféle címkek alkalmazása esetén is; képesek fizetni vele úgy is, ha vissza kell kapni belőle. – Ismerik az órát: helyesen olvas- sák le az időpontot. – Ismerik és készségszinten hasz- nálják a számok jelét (számírás és olvasás) a tízes számrendszer alap- gondolatának gyakorlati alkalmazá- sával.	E)
Az időpont leolvasása különféle órákról.	Csoportosítások, váltások különféle alapszámok szerint; a tízes szám- rendszer szerinti váltások: tízes csomagok, tíz egységet magába foglaló dobozok, tíz egységnyi hosszúságok a számlálásban. A tízforintos érme használata. Számírás, számolvasás a tízes helyiérték-rendszer alapszintű ér- telmezése alapján. A római számírás alapjai.	– Le tudják olvasni helyzetekről, képekről számok különféle „alak- jait”, ezeket azonosítják nagyságuk szerint.	szk) E)
Számok írása, olvasása; számrend- szeres, helyi-értékes alakjuk.	Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakjának leolvasása képről, helyzetről különféle szem- pontoknak megfelelően. Számok sokféle alakja képi megfeleltetés nélkül is. Az egyenlő számok helye azonos a számegyenesen.	– Meg tudják ítélni a számok nagy- ságát.	szk) lk) d) l)
Számok nagysága, távolságuk,	Számok összehasonlítása megjele-		kr)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
nagyság szerinti sorrendjük, egyszerű esetekben arányuk. Szomszédjaik. Helyük a számegyenesen. (12 + 3 óra + folyamatos) Kapcsolódások: környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	nítésük után és elképzelés alapján: – melyik nagyobb, melyik kisebb; – mennyivel nagyobb, mennyivel kisebb; – hányszor akkora, hányada. Sorba rendezésük; növekvő, csökkenő sorrend. Helyük, közelítő helyük megkeresése az egyesével, tízesével, hússzával beosztott és a beosztás nélküli számegyenesen. Szomszédjaik, tízes szomszédjaik.	ságviszonyát, fejlődő számérzetre építve és a helyiértékes számalak értelmezése szerint (gyakorlati ismeretként!). – Sorba tudnak állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. – El tudják helyezni a számokat az egyesével beosztott számegyenesen, megtalálják közelítő helyüket a tízes beosztású számegyenesen. – Jól tájékozódhatnak egyszerű szám-táblázatokon (pl. a 10-szer 10-es elrendezésű táblázaton). – Ismerik a számok egyes és tízes szomszédjait, meg tudják állapítani, hogy a szám mely kerek tízeshez van a legközelebb. – Ismernek néhány számtulajdonságot, számkapcsolatot, és használják ezeket számok jellemzésére, megválasztására.	d) k) F) T) d) szk)
Számtulajdonságok, számkapcsolatok. Számok osztályozása adott tulajdonság szerint. Adott kapcsolatnak megfelelő számpárok. (folyamatos) Műveletek a 100-as számkörben A műveletek fogalma Az összeadás és kivonás értelmezése mindegyik tartalmukban darabszámokkal és mérőszámokkal. (4 + 1 óra + folyamatos)	Számtulajdonságok (adott számmal – 2-vel, 3-mal, 5-tel ... – való oszthatóság, jegyek száma, adott számhoz képest a szám nagysága stb.) tapasztalati megismerése különféle tartalmú tevékenységekkel: csoportosításokkal, egyenlő részekre osztással, felírás különféle előre meghatározott alakba. Számkapcsolatok értelmezése megjelenítés alapján. Számok jellemzése, összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonságok szerint; számpárok keresése adott számkapcsolatokhoz. Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása, erősítése.	Helyesen és gyakorlottan értelmezik az összeadást és kivonást, helyesen értelmezik a szorzást és az osztást különféle tartalmaikban: – Helyesen rendelik hozzá az egyes szituációkhoz, történésekhez a megfelelő műveletet. – A műveleteket meg tudják jelezni eljátszással, kirakással, képpel, szöveges feladatokkal.	E) i) d) l) k) n) T)
A szorzás mint egyenlő tagok összeadása és mint két halmaz elemeiből képezhető rendezett elempárok számának meghatározása. Az osztás mint bennfoglaló osztás és mint egyenlő részekre osztás. Bennfoglaló osztás maradékkal. Egyenlő részekre osztás tört eredményel. (8 + 2 óra + folyamatos)	A szorzás és az osztás értelmezésének megismerése (bennfoglaló és egyenlő részekre való osztás): – leolvasása, megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történésekről, helyzetekről, képpárokról; – műveletekhez történések, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása.		

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A műveletek tulajdonságai és kapcsolatai; ezek felhasználása számolásban, ellenőrzésben. (folyamatos a műveletek értelmezéséhez, a számolási eljárásokhoz és önellenőrzéshez kapcsolva) Kapcsolódás: minden tantárggyal	Néhány, a számításokban, döntésekben, önellenőrzésben jól felhasználható műveleti tulajdonság és kapcsolat felismerése, megértése konkrétan megjelenített szituációk segítségével és jellemző modellek segítségével; alkalmazása konkrét egyedi esetekben: – Monotonitás: a műveletben szereplő számok és az eredmények nagyságának kapcsolata. (Pl. ha a 37-hez 49-et adunk, 1-gyel kevesebbet kapunk, mint ha 50-et adnánk; ha 28-at kell elvenni 63-ból, 2-vel több marad, mint ha 30-at vennénk el; az esetek lejátszása pl. tízes tojástartókkal, pénzzel. Ha a 7 nyolcszorosát számítjuk, az nagyobb lesz, mint a hétszerese; ha a 42-t 6 részre osztjuk, egy részbe több jut, mint amikor 7 részre osztjuk; bemutatása: pl. hajtogatólap segítségével ...) – Az összeadás tagjainak felcserélhetősége: annak sokszori tapasztalása, hogy az összeg nem változik (lejátszás két képpel, a képek felcserélésével; két letakart doboz felcserélésével). – Az összeadás tagjainak csoportosíthatósága: annak sokszori tapasztalása, hogy az összeg nem változik. – Az összeadás és kivonás kapcsolata: ha ugyanannyit veszünk el, amennyit hozzáadtunk, akkor visszajutunk a kiinduló számhoz. – A szorzás tényezőinek felcserélhetősége: annak sokszori tapasztalása, hogy a szorzat nem változik. – Disztributivitás: annak tapasztalása és felhasználása számításokban, hogy egy összeg tagonként is szorozható (pl. a 7 háromszorosa számítható az 5 háromszorosa és a 2 háromszorosa összegeként, vagy a 10 háromszorosa és a 3 háromszorosa különbségeként). – A szorzás és a kétféle osztás kapcsolata konkrét szituációkban (adott kép alapján). Az összeadás és kivonás felépítése teljes kétjegyű számokkal (analógiák értelmezése, használata): – a 20-as számkör összeadásai, kivonásai;	Tapasztalatokat szereznek műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben: Gyakorlati ismeretük van a száz-as számkörben néhány műveleti tulajdonságról (általánosított megfogalmazás nélkül): – az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről és csoportosíthatóságáról; – az eredmény és a műveletben részt vevő számok nagyságának kapcsolatáról (mitől nő az összeg, mitől marad változatlan; hogyan változik a különbség, ha a kisebbit változtatom, hogyan akkor, ha a kivonandó változik? ...); – az összeadás és kivonás kapcsolatáról; – a tényezők felcserélhetőségéről; – a szorzás és a kétféle osztás kapcsolatáról; – a szorzat széttagolhatóságáról (disztributív-vitás – pl. a 4 hétszerese egyenlő a 4 ötszörösének és kétszeresének összegével); – a szorzat és a tényezők nagysága közti összefüggésről; – a hányados és az osztásban szereplő számok nagyságának összefüggéséről. Ezeket az ismereteket felszólításra, kérdésre fel tudják használni számításokhoz, műveletek eredményének összevetéséhez, ellenőrzéshez.	
Számolási eljárások; számolási készségek Összeadás, kivonás teljes kétjegyűekkel: néhány ügyes módszer kidolgozása (analógiák és műveleti tulajdonságok,		Megtanulnak összeadni és kivonni a 100-as számkörben, ehhez számolási eljárásokat ismernek és alkalmaznak: – Készség szinten ismerik a 20-as	E)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
kapcsolatok alapján), begyakorlása.	– műveletek kerek tízesekkel; – teljes kétjegyű és kerek kétjegyű számok összeadása, a megfelelő kivonások; – pótlások a következő kerek tízesre, pótlás 100-ra; – teljes kétjegyű és egyjegyű számok összeadása (tízestlépés nélkül és tízestlépéssel), a megfelelő kivonások; – 9, 8 (és 7) hozzáadása, elvétele 10 – 1, 10 – 2, (10 – 3) alakban; – teljes kétjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal; – hiányos műveletek. Összeadás és kivonás együtt; zárójelhasználat.	számkör összeadás és kivonás eseteit. – Biztonsággal ki tudják számítani a 100-as számkörben az összeadásokat és kivonásokat; ezekhez jól működő számolási eljárásokat ismernek és alkalmaznak (pl. analógiák használata kerek tízesek összeadásához, kivonásához; tízestlépéses módszer; hozzáadás, elvétel tízes-egyes bontásban; 9-re végződő számok hozzáadása, kivonása 10–1 alakban...).	d)
Műveletek összekapcsolása; zárójel. (32 + 8 óra + folyamatos)	A szorzó- és bennfoglalótáblák, részekre osztások megtanulása a konkrét szituációkban megfigyelt tulajdonságok, kapcsolatok felhasználásával.	– Meg tudják keresni hiányos összeadás, kivonás hiányzó számát (lejegyzés segítségével). Tudnak szorozni és osztani: – Ismerik a kisegyszeregy eseteit és a megfelelő osztási eseteket az osztás mindkét értelmezésében.	E)
A szorzótáblák és bennfoglalótáblák kiépítése kapcsolatrendszerbe ágyazva. Memorizálásuk. További egyszerű szorzások, osztások elvégzése az értelmezésre támaszkodva. (32 + 8 óra + folyamatos) Hiányos műveletek. (folyamatos)	További szorzások, osztások és hiányos műveletek végzése az értelmezés és műveleti tulajdonságok, kapcsolatok felhasználásával. (Pl. a 3 tizenkétszeresét számíthatják úgy, hogy még két hármast lépnek a 10-szer háromhoz, vagy a tizenkétszer 3-at két egyenlő csoportba választják, és a 3 hatszorosat kétszerezik ...) Maradékos osztások végzése megjelenítés, lejátszás alapján; <i>számok szétválogatása adott számmal való osztás maradékai szerint.</i> Nytott mondatok kiegészítése igazzá, nem igazzá. Több lehetőség keresése.	– További eseteket ki tudnak számítani a 100-as számkörben értelmezés, megjelenítés (a megjelenítés elképzelése) és műveleti tulajdonságok felhasználása alapján. (Pl. a 3 tizenkétszeresét a tízszeres 3 + 3-mal való növelésével, maradékos osztási eseteket kirakás segítségével ...) – Meg tudják keresni a hiányzó tényezőt, osztandót, osztót hiányos műveletekben (lejegyzés segítségével).	p) d)
Szöveges feladatok értelmezése, modellezése, megoldása, ellenőrzése. (folyamatos a műveletek értelmezéséhez és gyakorlásához kapcsolva + 8 + 2 óra) Kapcsolódások: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	Egyszerű helyzetet, időben lejátszódó történetet elbeszélő, mondott, illetve olvasott szöveg értelmezése: eljátszással, kirakással, rajzzal, a szövegben szereplő jellemző részek, adatok és összefüggések, kapcsolatok (egyenlőségek, egyenlőtlenségek, egyéb relációk) kiemelésével. Egyszerű, szöveggel adott probléma megoldása közvetlenül az értelmező helyzet alapján.	Fejlődik szóbeli (és írásbeli) szövegértésük: – az elmondott, vagy olvasott, egyszerű szöveggel adott helyzeteket el tudják játszani, ki tudják rakni, le tudják rajzolni; – kérdésre ki tudnak emelni jellemző részeket, adatokat, összefüggéseket; – megértik a kérdést. Fejlődik a problémamegoldó gondolkodásuk:	I) k) lk) egy)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A törtszám, negatív szám fogalmának előkészítése Egységtörtek. Kapcsolódás: környezetismerettel, zenei neveléssel, testneveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Iránnyal is rendelkező mennyiségek kifejezése „előjeles” számokkal. (4 + 1 óra) Kapcsolódás: környezetismerettel	Egy és két művelettel, nyitott mondattal leírható, egyszerű, ismert kapcsolatot tartalmazó és időben lejátszódó szöveges feladatok leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen) a kialakított értelmező képek segítségével és elképzelés alapján. A szöveges feladat megoldása: a jelek értelmezése, a műveletek elvégzése, a nyitott mondat megoldása, az eredmény vonatkoztatása az eredeti problémára; ellenőrzés segítségével; válaszadás szóban és röviden írásban is (pl. a válasz kiegészítésével, a megfelelő válasz kiválasztásával, egy-két szavas mondattal). Egyszerű fordított szövegezésű feladatok értelmezése, megértése segítségével; <i>kapcsolatok megfordítása, időbeli sorrend megfordítása</i>. Adott képhez, számfeladathoz, nyitott mondathoz szöveges feladat alkotása. Az 1 egész egyenlő részekre osztásával a fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized szavak értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, űrtartalom, terület). Különféle egységválasztásnál a fenti egységtörtek megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel; a részek összemérése. <i>Törtszámra vezető osztások néhány egyszerű esetben (pl. a 3 vagy 5 egész két egyenlő részre osztása).</i> Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb? Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiség jellemzéséhez a nagyságán kívül az irányát is meg kell adni (iskolába indulás előtt vagy után 1 órával, születésed előtt vagy után 3 évvel, az utcában a harmadik szomszédotok ...).	Tudnak megfelelő modellt keresni, alkotni az értelmezett szöveges feladathoz: – le tudják írni számokkal; – műveletekkel; – jelekkel; – nyitott mondattal; – vagy más matematikai modellel. A „lefordított” problémát meg tudják oldani a matematikai modellen belül; az eredményt vissza tudják helyezni az eredeti szöveges problémába, és tudnak felelni szóban. Kezdd kialakulni az igény és a képesség az önellenőrzésre. Kiépül a legegyszerűbb egységtörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized) képzete: – adott egység egyenlő részekre osztásával kapott részeknek megtanulják az elnevezését; – megnevezett egységtörtet meg tudnak jeleníteni adott vagy választott egység egyenlő részekre osztásával. Megértene a gyerekek néhány olyan valóságos helyzetet, amelyben a negatív szám fogalmára van szükség más-más konkrét tartalommal (hőmérséklet, időben adott pillanat előtt, után, adott magassági szint alatt, fölött).	p) F) i) T) n) ÉN) n) T) k) I) é)

Relációk, függvények, sorozatok

Cél:

- További egyszerű, konkrét kapcsolatok megismerése, kifejezése tevékenységgel, rajzzal, szóban, összetartozó párok (hármassok) sorolásával tárgyak, személyek, halmazok, nem matematikai és matematikai fogalmak között.
- Az összefüggés-felismerő képesség fejlesztése.
- Néhány sorozatra jellemző tulajdonság megismerése.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Összefüggések, viszonyok a gyerekek környezetében és a matematikában Ismert és újabb kapcsolatok: értelmezésük kifejezése különféle módokon. Egyszerű kapcsolatok megfordítása (könnyebb – nehezebb; szomszédja – szomszédja ...) (folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárggyal Sorozatok, függvények Tapasztalati függvények: adatok jegyzése (sorozatba, táblázatba) számlálás, mérés eredményeként. Szabályukkal megadott sorozatok. (Periodikus sorozatok; sorozatok egyenletes növekedéssel, csökkenéssel; a szorzótáblák előkészítése. Más szabályú sorozatok.) Szabályukkal megadott egyszerű függvények. (4 + 1 óra + folyamatos) Összefüggés-keresés Sorozat tagjai közt felismerhető összefüggések; többféle összefüggés – többféle folytatási lehetőség. A felismert összefüggés kifejezése a sorozat folytatásával, szavakkal (általánosítás nélkül).	Kapcsolatok keresése, felismerése tárgyak, személyek, képek, egészeségek, számok, geometriai alakzatok között (pl. ugyanolyan anyagú, nem ugyanabból készült, szomszédja, ugyanabban a házban lakik, ugyanakkora, nem ugyanakkora, keskenyebb, nem keskenyebb, idősebb, fiatalabb, ugyanolyan korú, nagyobb, nem nagyobb, kisebb, melegebb ...). A kapcsolat kifejezése tárgyi tevékenységgel (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlopdiagram készítése, kiegészítése), az adott elempárookra vonatkoztatva szavakkal és jelekkel (összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <, >, = jelek használata). Különbözőképpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása: nyíllal összekötött elempár kapcsolata, kétváltozós nyitott mondat leolvasása, értelmezése párok behelyettesítésével. A kapcsolat „megfordítása”: a megcserélt pár kapcsolatának kifejezése (pl. Kata magasabb Zolinál – Zoli alacsonyabb Katánál; a 30 kisebb a 47-nél, a 47 nagyobb a 30-nál). Tárgy-, kép- és számsorozatok készítése: – saját szempont szerint, ritmus, szimmetriák, egyéb rend intuitív követése; – megfigyelt, gyűjtött adatok alapján; – adott szabály, utasítás szerint. Egy- és kétbemenetű táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint; különbözőképpen kifejezett kapcsolatok leolvasása, értelmezése, megértése. Sorozat egy-egy lehetséges szabályának felismerése néhány tagjából, a sorozat folytatása, kiegészítése: periodikus sorozatok mozgással, hanggal, az év hónapjaival, logikai készlettel, sorozatok tárgyhalmazokkal, egyenletesen (egyesével, kettesével, ötösével, tízesével) növekvő, csökkenő és váltakozó különbségű számsorozatok ... Periodikus sorozatokban adott	Bővül a gyerekek ismerete különféle kapcsolatokról és ilyen kapcsolatok tagadásáról tárgyak, személyek, geometriai alakzatok, halmazok és számok között. Ezek a kapcsolatok beépülnek gondolkodásukba, beszédükbe. Ki tudnak fejezni megismert kapcsolatokat tárgyak, személyek, egészeségek, egyszerű, ismert fogalmak között összekapcsolással, szétválogatással, rámutatással, nyíllal, párokba válogatással, sorba rendezéssel, jellel, és megértik az ilyen módon kifejezett összefüggéseket. Tudnak folytatni adott, egyszerű szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felismernek egyszerű kapcsolatokat párok, hármasok között, egyszerű szabályszerűséget folyamatban. A felismerést kifejezik a tevékenység folytatásával, egyedi esetekre megfogalmazva szavakkal. Fejlődik összefüggés-felismerő képességük. Fejlődik szövegértő képességük az összefüggések megértése, ábrázolni tudása révén.	F) n) D) E) k) d) F) n) szk) F) K) szk) n) p) k)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Táblázat adatpárjai, adathármasai közti összefüggések; többféle összefüggés keresése. A szabály: minden értékpárra, hármasra érvényes összefüggés. A szabály kifejezése a táblázat kitöltésével, folytatásával, szavakkal. (4 + 1 óra + folyamatos) Elemi ismeretek sorozatokkal, függvényekkel kapcsolatban Különbségsorozat, hányadossorozat. Gépek megfordítása. Egyszerű gépek összekapcsolása. (4 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, zenei és vizuális neveléssel, informatikával	tulajdonságú elemek sorszámanak megfigyelése, adott helyen álló tag megtalálása. Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása; az összefüggés kifejezése szavakkal az egyedi párokra vonatkozóan mindkét irányban (pl. a 32-nél 5-tel kisebb a 27, a 27-nél 5-tel nagyobb a 32). Az általánosítás alapozása: a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése közös munkával. Számsorozatok különbségsorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. Gépek megfordítása; a kétféle működési szabály kapcsolatának építése (pl. ha a gép 7-tel növeli a bemenő értéket, akkor megfordítva a gépet, az 7-tel csökkenti a bedobott értéket). Adott szabályú gépek összekapcsolása (pl. ha az egyik gép 2-szeres, a másik 3-szoros, akkor az összekapcsolt gép 6-szoros), és a szabály alakulásának megfigyelése.	Tudják „működtetni” egyszerű, ismert szabályú gépek megfordítását: elkészítik a táblázatát, keresik szabályát.	kr) lk) d) egy) é) F) p)

Geometria

Cél:

- Néhány további geometriai tulajdonság és kapcsolat megismerése; a formalítás fejlesztése, finomítása a mozgás és a látás koordinálásával.
- Tapasztalatok gyűjtése a síkra való tükrözésről, eltolásról; a tengelyes tükrözés végrehajtása a sík mozgásával.
- Térbeli tájékozódás fejlesztése.
- Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlottság a gyakorlati mérésekben (hosszúság, űrtartalom), a mérési eredmények értékelésében.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alkotások térben, síkban Tulajdonságok és kapcsolatok Az eddig megismert és néhány további geometriai tulajdonság és kapcsolat. (Testek: üreges, tömör, rudakból megépíthető, vagy nem építhető meg; Síkidomok: tükrösség.) Az egybevágóság szemléletes és alkotó előkészítése.	Térbeli építések testekből; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézzel hálón, vonalzóval, sablonhasználattal: szabadon, másolással és szavakban adott feltételek szerint. Alkotások összevetése: ugyanolyan, nem ugyanolyan.	Térben és síkban szívesen és ügyesen alkotnak saját fantáziájuk szerint, másolással és szóban adott feltételeknek megfelelően. Alkotott és gyűjtött térbeli és síkbeli alakzatokat össze tudnak hasonlítani: azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különféle helyzetükben is és néhány	szk) T)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alakzatokban azonosságok keresése (ugyanolyan, ugyanakkora ...).	Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése. Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása megadott és felismert geometriai tulajdonságok szerint. Megkezdett válogatás folytatása, rossz válogatás javítása. Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása, téglalap, négyzet összehajtása, oldalainak összemérése. A „kocka”, „gömb”, „négyzet”, „kör” elnevezések használata. Ráismerés, megkülönböztetés más alakzatoktól összképben (kocka, nem kocka...). Derékszög, téglalap hajtogatása. Négyzet hajtogatása téglalaplóból.	egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk alapján.	d) kr)
Alakzatok – Kocka, gömb megnevezése intuitív kép alapján; – háromszög, négyszög ... téglalap, négyzet. (16 + 4 óra) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, környezetismerettel, technikával		Ismerik (értik és helyesen használják) a kocka, gömb, háromszög ... téglalap, négyzet szavakat. Tudnak dönteni, hogy egy alakzat megfelel-e a mondott feltételeknek, rendelkezik-e a kiválasztott tulajdonságokkal.	E) d)
Geometriai transzformációk Tapasztalatok a tükrözésről és az eltolásról. (8 + 2 óra) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, környezetismerettel, technikával	Tevékenységek síktükörrel (alakzatok tükörképének kirakása a síktükör mögött); síkban a tengelyes tükörkép előállítás a sík mozgatásával is (átfordítás a rögzített tengely körül). Egy és két tükörtengelyre szimmetrikus formák és minták előállítása, kiegészítése, válogatása; ellenőrzés zsebtükörrel, átlátszó papírra másolással. Eltolás a térben, a síkban; az állás megmaradásának megfigyelése. Az eltolás végrehajtása a sík mozgatásával. <i>Minták (sor- és síkminták) készítése eltolással és tükrözéssel.</i>	Felismerik és képesek megkülönböztetni alakzat tükörképét és eltolt képét, egyszerű esetekben előállítják kirakással, megépítéssel, síkban a sík mozgatásával. Tevékenység segítségével dönteni tudnak alakzatok tükrösségéről.	kr) d)
Tájékozódás a térben Útvonalak követése, bejárt útvonalak megadása szóban. Alakzatok (pontok) helyének megadása vonalon 1, síkban 2 adattal. (folyamatos + 4-5 óra 10-15 perce) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, környezetismerettel, technikával, anyanyelvi neveléssel	Egy és két tükörtengelyre szimmetrikus formák és minták előállítása, kiegészítése, válogatása; ellenőrzés zsebtükörrel, átlátszó papírra másolással. Eltolás a térben, a síkban; az állás megmaradásának megfigyelése. Az eltolás végrehajtása a sík mozgatásával. <i>Minták (sor- és síkminták) készítése eltolással és tükrözéssel.</i> Útvonalak valódi és terepasztalon való bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Egyszerű képek kirakása elbeszélés alapján.	<i>Elképzelik a mozgatást és az alakzat új helyét, helyzetét, és elgondolásukat ellenőrzik kipróbálással.</i>	F) é)
	Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca és házszám alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán. <i>Egyszerű alakzatok létrehozása lyukastáblán diktálás alapján.</i> Irány és állás megfigyelése, követé-	Jól tájékozódnak az iskola környékén és a szűkebb lakóhelyen. Emlekképeik alapján képesek felidézni, elmesélni, képek segítségével papíron rekonstruálni egy-egy séta során megélt élményeiket. Helyesen használják a jobbra, balra, előtte, mögötte, közötté, szemben szavakat.	H) k) n)
		<i>Táblázatos elrendezésben alakzatok (pontok) helyzetét viszonyítani tudják rögzített sorhoz, oszlophoz (egyenesekekhez).</i> Ismerik a térbeli viszonyokat kifejező szavakat, névutókat, tudják követni az irányváltoztatásokra utaló utasításokat.	é) I) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Geometriai mennyiségek és mérések Mennyiségek Hosszúság, terület, űrtartalom. Mérés Tapasztalatszerzés mennyiségekről összehasonlítással, összeméréssel és méréssel. A különféle mennyiségek méréséhez használható mérőeszközök. A mennyiségek jellemzése mérőszámmal és a választott mértékegységgel. Mértékegységek Alkalmi; méter, deciméter, centiméter, liter, deciliter. Összefüggések – Különböző mennyiség mérése azonos egységgel ... – Adott mennyiség mérése különböző egységgel (12 + 3 óra) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	se finomabb, síkbeli mozgásokkal is; kapcsolat az eltolás és a tükrözés során keletkező formák megfigyelésével. Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján hálón. Mennyiségek összehasonlítása, összemérése, annak megmutatása, hogy melyik mennyiség a nagyobb, melyik kisebb, mennyivel nagyobb az egyik mint a másik, hányszor akkora az egyik, mint a másik.	Gyakorlati tevékenységek során: – tudnak hosszúságokat, űrtartalmakat és területeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel meg- és kimérni; – tudják használni gyakorlati méréseik során a tananyagban felsorolt szabvány-mértékegységeket;	F)
			E)
	Hosszúság és űrtartalom, terület mérése alkalmilag választott egységekkel és néhány szabvány mértékegységgel. – Annak megfigyelése, hogy azonos egységből a kétszer, háromszor, négyszer ... nagyobb mennyiséget kétszer, háromszor, négyszer ... annyit teszi ki. – Azonos mennyiség mérése kisebb és nagyobb egységekkel; annak megfigyelése, hogy a fele, harmada, negyede egységből kétszer, háromszor, négyszer ... annyi teszi ki ugyanazt a mennyiséget.	– mérési eredményeiket helyesen fejezik ki szavaikkal. Formálódik a mennyiség és a választott egység közötti kapcsolat.	I)
			F) é)

Statisztika, valószínűség

Cél:

- Az adatgyűjtés és ábrázolás, visszaolvasás gyakorlása.
- A „valószínűségi szemlélet” alapozása, tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a nem véletlen szétválasztására, a valószínűbb és a kevésbé valószínű átélésére, megkülönböztetésére.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Statisztika Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése, <i>ábrázolása</i> és olvasása. Olvasás rögzített adatokról.	Mért, számolt adatok jelölése piktogrammal, az adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba közösen. Grafikonépítés közösen, új adat elhelyezése a megkezdett grafikonon. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, a különböző adatok előfordulási számának leol-	Képesek adatok ügyes, rendszeres jegyzésére és „grafikon”-építéssel való megjelenítésre, és így lejegyzett adatok visszaolvasására.	k)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Valószínűség Tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a biztos eseményről játékok során. Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése. (4 + 1 óra) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel, anyanyelvi neveléssel, informatikával.	vasása. <i>Nagyobb számú megfigyeléshez, méréshez kapcsolódó gyakorisági értékek megsejtése.</i> Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; találkozás nagyobb és kisebb valószínűségű eseményekkel. Megfigyelések, kísérletek a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” megkülönböztetésére. A „biztos” cáfolása ellenpélda megmutatásával, a „lehetetlen” cáfolása példa felmutatásával. Megfigyelt esemény gyakoriságának (a bekövetkezés számának) megállapítása.	Gondolkodásukban kezd különválni a „biztos”, a „lehetetlen” és a „nem biztos, de lehetséges” fogalma. Képzeletük kiterjed játékokhoz kapcsolódó kísérletek lehetséges kimeneteleinek áttekintésére. <i>Sejtéseket fogalmaznak meg, miszerint az egyik esemény bekövetkezése valószínűbb, a másiké kevésbé valószínű.</i>	ÉN) egy) kr)

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás szempontjából elengedhetetlen feltételek meghatározását irányelveknek kell tekinteni. Azt, hogy az adott területen mennyire biztatóak az aktuális helyzet és a fejlődés jelei, a pedagógusnak kell megítélnie.

Vannak olyan területek, amelyekben viszonylag egyszerűen, teszteléssel megállapíthatók a teljesítmények. Ezeken a területeken is óvatosan kell kezelni a következő irányelveket, hiszen pl. a számolni legjobban tudó ember is követ el számolási hibát, az egyébként jó problémamegoldó ember is félreérthet egy-egy olvasott vagy hallott szöveget. Ezért – bár mérésekkel sok területen megbízható információkat szerezhetünk növendékeink tudásáról, felkészültségéről, képességeinek fejlettségéről – kellő mértékben kell támaszkodnunk a folyamatos megfigyelés során gyűjtött tapasztalatokra is.

Az a tanuló, aki a következő feltételeknek eleget tud tenni, jó eséllyel képes folytatni tanulmányait.

1. Gondolkodási, megismerési módszerek

- Figyelme szándékos, tudatos, jól irányítható, s legalább 3-4 percben folyamatosan fenntartható. Tevékenysége és szóban kifejezett gondolatai általában összhangban vannak.
- Konkrét tárgyi objektumokat, alakzatokat, összességeket, számokat képes egy-két ismert tulajdonsággal jellemezni, egy-két ismert viszonytal összehasonlítani kérdésre vagy adott szituációnak megfelelően öntevékenyen. Adott szempont szerint tud elemeket válogatni, kétfelé válogatni; kitart egy szempont mellett.
- Felismeri a válogatásban együvé került dolgok közös tulajdonságát, ezt kifejezi a válogatás folytatásával vagy szavakkal. Segítséggel (rákérdezés után) helyesen használja a „nem” szót közös tulajdonság megnevezésére.
- Felismeri az egy szempont szerint elrendezett tárgyak közti kapcsolatot, ezt meg tudja nevezni.
- Állításai a valóságot írják le, igazak, nyelvhelyességi szempontból kielégítőek; az állítások igazságának megítélése helyes.
- Képes adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozására; a konstrukció megfelel a feltételnek. Képes ezeket a konstrukciókat összehasonlítani, azonosítani, megkülönböztetni.

2. Számтан, algebra

A százaz számkör számai

- Képes tárgyakat meg- és kiszámlálni egyesével, kettesével, tízesével, ötösével.

- Tud alkalmilag választott egységekkel és ennek többszöröseivel (kétszeresével, tízszeresével, ötszörösével) meg- és kimérni hosszúságot, tömeget, űrtartalmat.
- Képes a pénz meg- és kiszámolására különféle címletek használatával is.
- Darabszám és mérőszám megállapításában, megbecslésében kifejeződik a viszonyítás korábbi számlálások, mérések eredményéhez. Felismeri tévedését, javítja tévesen megállapított számlálási, mérési eredményét.
- Készség szinten tudja írni, olvasni a százas számkör számait (másolással, diktálás után, saját gondolat kifejezésekként).
- Tudja, hogy a kétjegyű szám első számjegye a szám tízeinek száma, második számjegye pedig az egyeseké. Ezt a tudását felszólításra és öntevékenyen is ki tudja fejezni megjelenítéssel (csomagok és elemek, dobozok és elemek, pénzérmék segítségével).
- Két-két számot össze tud hasonlítani biztonsággal nagyság szerint; számokat sorba tud állítani nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. Meg tudja állapítani, hogy két szám közül mennyivel nagyobb (kisebb) az egyik, s egész arány esetén hányszorosa az egyik a másiknak.
- Ismeri a számok szomszédjait, tízes szomszédjait; megtalálja a számok helyét egyesével beosztott számegyenesen, számok közelítő helyét tízesével beosztott és beosztás nélküli 0–100-as számegyenesdarabon (meg tudja választani azt a tízes szakaszt, amelyen a szám helye van, tudja, hogy a kijelölt szakasznak melyik felében kell keresni a számot).
- Ismer néhány számtulajdonságot (páros, páratlan, 3-mal osztható, nem osztható, adott számnál nagyobb, kisebb ...), érti ezek tartalmát; tud tulajdonságokhoz számokat, kapcsolatokhoz számpárokat sorolni; össze tud hasonlítani két számot különféle számtulajdonságok szerint.
- Azonosítani tudja egy számnak a különféle alakjait (neveit); ilyen alakjukban is sorba tudja azokat rendezni nagyság szerint.

Műveletek a százas számkörben

- Érti a négy alapműveletet mindegyik tanult értelmezésében:
 - történevről, tevékenységről, képpárról, képről le tudja olvasni, le tudja írni a megfelelő műveletet (műveleteket);
 - meg tudja jeleníteni az elmondott, olvasott műveletet eljátszással, kirakással, rajzzal;
 - szöveges feladatban elmondott történetet, helyzetet – megjelenítés vagy elképzelés után – el tud mondani, le tud írni művelettel;
 - tud szöveges feladatot fogalmazni művelethez.
- Ismeri egyedi esetekben, a gyakorlatban a tagok, tényezők felcserélhetőségét, a tagok csoportosíthatóságát, a műveletek eredményének változásait a komponensek változásainak függvényében (nő vagy csökken az összeg, különbség, szorzat, hányados, ha az egyik számot növelem, csökkentem).
- El tudja végezni a kijelölt műveletet.
- Készség szinten tudja két-két szám összegét, különbségét 20-ig; ennek mintájára biztonságosan tudja
 - a kerek tízesek összegét, különbségét;
 - a teljes kétjegyű és kerek kétjegyű számok összegét és a megfelelő különbségalakokat;
 - a teljes kétjegyű és egyjegyű számok összegét és különbségét tízesátlépés nélkül és tízesátlépéssel;
 - ki tudja számítani (két lépésre bontva) teljes kétjegyűek összegét, különbségét; ehhez segítséggel alkalmaz valamilyen megismert műveleti tulajdonságot, kapcsolatot.
- Tudja a kisegyszeregyet (10-szer 10-ig); ismer kapcsolatokat az egyes szorzótáblákban és különféle szorzótáblák között; felhasználja ezeket számolásban, ellenőrzésben; ki tud számolni más szorzásokat a művelet értelmezése szerint;
- Tudja a kisegyszeregynek megfelelő bennfoglalásokat, részekre osztásokat; látja a kapcsolatot a szorzás és a kétféle osztás között.
- Kirakás (eljátszás) után ki tudja számítani az egyszerűbb maradékos osztásokat.

Szöveges feladatok

- Megérti az egyszerű szöveges feladatot (el tudja játszani, meg tudja jeleníteni valamilyen módon, érti az adatok kapcsolatát egymással és a kérdéssel).
- Talál, illetve tud alkotni megfelelő matematikai modellt (rajzot, számfeladatot, sorozatot, táblázatot, nyitott mondatot) a szöveges problémához.
- Helyesen végzi el a szükséges számításokat; felszólításra ellenőrzi eredményét.
- Eredményét tudja a kérdésre vonatkoztatni; helyesen válaszol a kérdésre.
- Tud adott számfeladathoz, nyitott mondathoz egyszerű szöveges feladatot alkotni.

Törtszám, negatív szám

- Az egységül választott mennyiséget a lehetséges pontossággal osztja egyenlő részekre adott egységtörtnek megfelelően; helyesen megnevezi a leolvasott törtszámot.
- Le tud olvasni hőmérsékleti értéket 0 fok alatt is.

3. Relációk, függvények, sorozatok

- Tud keresni, alkotni megadott kapcsolatban levő elempárokat (tárgyakat, dolgokat, alakzatokat, számokat). Szavakkal adott összefüggést, kapcsolatot ki tud fejezni elemek összekapcsolásával, nyíllal, szétválogatással, sorozatba rendezéssel, táblázatba rendezéssel.
- Megfeleltetett párok között felismer összefüggést, kapcsolatot, ezt ki tudja fejezni további összetartozó párok keresésével, jelölésével (diagramok, sorozatok, táblázatok folytatása, kiegészítése), szavakkal.
- Tudja ellenőrizni, hogy adott szabályt követ-e a kialakult sorozat, táblázat.
- Meg tudja alkotni adott számsorozat különbségsorozatát.

4. Geometria*Alkotások térben, síkban*

- Tud adott építőelemekből (testekből) építeni, mozaiklapokból formát, mintát kirakni szabadon.
- Képes 6-12 elemből álló építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező elemekből; sormintát, síkmintát folytatni; tud másolni más elemek felhasználásával (pl. színben eltérő elemekkel, több darab kisebb elemmel); felismeri az alak és az állás változását; tudja korrigálni tévedését; tudja használni egyszerű rajzolásban a sablont, vonalzót.
- Érti és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt, feltételeket.
- Szét tudja válogatni megnevezett geometriai tulajdonság szerint a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat.
- Felismeri a téglalapot, négyzetet, téglatestet, kockát; helyesen használja ezeket a szavakat; hajtogatóssal meg tudja mutatni egy négyszögről, hogy az négyzet, vagy téglalap.

Geometriai transzformációk

- Összképben és a két kéz mozgásával meg tudja különböztetni egy tárgy, síkidom tükörképét az eltolással kapott (az eredetivel egyállású) képtől; felismeri tárgyak, síkidomok tükörszimmetriáját.
- Elképzelés után ki tudja rakni egyszerű térbeli, síkbeli alakzat tükörképét, kirakását ellenőrizni tudja zsebtükörrel.
- A sík mozgásával végre tudja hajtani a tengelyes tükrözést, az eltolást segítséggel.

Tájékozódás a térben

- Képes biztonságos mozgásos tájékozódásra.
- Érti az irányokat kifejező szavakat, képes azok követésére mozgásokban, használni tudja azokat elvégzett vagy képzelt mozgás megadására.
- Tudja azonosítani, megkülönböztetni alakzatok állását és a mozgás irányát síkban.

Geometriai mennyiségek és mérések

- Képes mennyiségek összehasonlítására, összemérésére.
- Tud alkalmazni megválasztott egységgel, valamint a tananyagban megjelölt szabvány mértékegységekkel mérni.

5. Statisztika, valószínűség

- Akar és tud részt venni a közös tevékenységben és a közös gondolkodásban (aktivitás, motiváltság, feladattudat, mások segítése).
- Le tudja olvasni a sorozatok, táblázatok, grafikonok adatait.
- Különbséget tud tenni biztos, lehetetlen és véletlen események közt egyszerű megfigyelt, eljátszott szituációkban.

Matematika 3. évfolyam**Témakörök**

	Javasolt óraszámok	
	4 óra/hét (152 óra) folyamatos és ≈ 10 óra	3 óra/hét (114 óra) folyamatos és ≈ 7 óra
Gondolkodási és megismerési módszerek		
Számтан, algebra	82 óra	62 óra
Relációk, függvények, sorozatok	16 óra	12 óra
Geometria	36 óra	27 óra
Statisztika, valószínűség	8 óra	6 óra

Gondolkodási és megismerési módszerek

Cél:

- Az induktív gondolkodás fejlesztése (tudatos tapasztalatszerzés, kísérletezés, a tapasztalatok rendezésének kezdetei, egyszerű megállapítások, következtetések, kiterjesztés, általánosítás).
- A gondolatok, megfigyelések kifejezési módjainak gyakorlása (tárgyi tevékenységgel és szóban, rajzban, írásban, jelekkel); mások hasonlóan kifejezett gondolatainak értelmezése, megértése.
- Az alkotó gondolkodás további alapozása; a rendszerépítés kezdetei.
- A fogalmi gondolkodás továbbépítése, elemi módszer alakítása a fogalmak egymáshoz való viszonyának megismeréséhez.

Kapcsolódások: A téma mindegyik műveltségi területtel szoros kapcsolatban van. Egyrészt a témában kidolgozásra kerülő gondolkodási módszerek felhasználhatók mindegyik tantárgy fogalmi rendszerének alakításában, megértésében, kommunikálásában, másrészt azok a tárgyak, fogalmak, jelek, amelyekkel e témakör tevékenységeit végezzük, bármely tantárgy köréből választhatók.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokba egy és egyszerre két tulajdonság szerint A részhalmazt meghatározó tulajdonság és a kiegészítő halmazának meghatározó tulajdonsága; a logikai „nem”. (folyamatos)	Tárgyak, számok, alakzatok szétválogatása saját szempontok szerint; mások válogatásában felismert szempontok szerint. Adott szempontú válogatás hibájának felismerése, javítása.	Ki tudják fejezni tárgyak, dolgok, alakzatok, számok, jelek felismert tulajdonságait szétválogatással, kétfelé válogatással, megnevezéssel.	I) kr)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Válogatás kétszer kétfelé egyszerre. Venn-diagram. A logikai „és”. (4 + 2 óra + folyamatos) Sorba rendezés Mennyiségi tulajdonságok szerinti sorba rendezések; egyéb szempontok. Szempont-választás, szemponttartás. (folyamatos) Kétszempontú rendezés; a szempontok sorrendje; táblázat, fadiagram.	Adott alaphalmaz elemeinek válogatása két-felé; az együvé kerülő elemek közös tulajdonságainak keresése, megnevezése. A tevékenységhez kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javíttatása („Milyeneket tettél ide?” „Miért nem való ez ide?” „Melyik címke hova való?” „Mi igaz biztosan az adott részből véletlenül kivett dologra?” ...). Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó megállapítások: a „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind” kifejezések használata. „Címkézés” (olyan tulajdonság megnevezése, amely az adott részben minden elemre igaz, a többi elemre pedig nem igaz). A kiegészítő rész felcímkézése: a logikai „nem” értő, tudatos használata. Elemek elhelyezése egyszerre két tulajdonság figyelembevételével; Venn-diagram használata. A szétválogatás szigorú rendjének betartása. Az egyes részekre jellemző tulajdonságok keresése. A logikai „és” használata. <i>Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon.</i> Tárgyak, számok összehasonlítása, mennyiségi tulajdonságok kiemelése. Sorba rendezés adott szempont vagy felismert tulajdonság szerint. Szituációhoz kötött szóbeli kifejezés gyakorlása, javítása. Sorba rendezés szubjektív rend, vagy megállapodás alapján (pl. aszerint, hogy melyik szín tetszik jobban, melyik kevésbé, melyik játékodat szereted jobban, melyiket kevésbé, mi fontosabb, mi kevésbé fontos, szavak sorba rendezése betűrend szerint ...). A szempont megtartása hosszabb távon. Elemek átrendezése a szempont megváltoztatása után. Kétszempontú rendezések, táblázatos és soros elrendezés; táblázatok és fadiagram használata.	Konkrét, elvégzett kétfelé válogatásokban felismerik az elemek közös, a részhalmazt meghatározó tulajdonságát, használják a tulajdonság tagadását a részhalmazba nem tartozó elemek közös tulajdonságának megragadására. Felismerik adott szempontú válogatások hibáját, ki tudják javítani elemek átrendezésével, megnevezéssel. Adott két tulajdonság szerint el tudják helyezni az alaphalmaz elemeit elemenkénti döntéssel. <i>Az azonos részbe kerülő elemeket tudják jellemezni a logikai „és” helyes használatával.</i> Újabb mennyiségi tulajdonságok (szög, terület, térfogat, törtszámok nagyságrendje, számjegyekből alkotott számok rendszere) megismerésében és kifejezésében eszközként használják a gyerekek a sorba rendezést. Tudnak sorba rendezett tárgyakat, dolgokat, számokat új szempont szerint átrendezni; meg tudják változtatni az elemek sorszámát az új sorrendnek megfelelően. Fejlődik a rendszerlátás és rendszerképzés képessége. <i>Egyre önállóbban használják rendszerépítésben a táblázatokat és a fadiagramokat.</i>	d) kr) n) d) F) szk) T) F) ÉN) szk) I)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Állítások alkotása, értése Nyitott mondatok; megoldásuk adott, kis alaphalmazon. (4 + 3 óra + folyamatos) Kombinatorikus alkotások és kombinatorikus gondolkodás Adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítás, megkülönböztetés; az összes lehetőség keresése; rendszeralkotás. (3 óra + folyamatos)	Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyakra, személyekre, dolgokra, összességekre, (halmazokra); számokra, történetekre, műveletekre; tárgyak, dolgok, számok, jelenségek kapcsolatáról. Egyszerű, a gyerekek előtt álló tárgyakra, személyekre, összességekre, számokra és elemek kapcsolatáról szóló állítások igazságának eldöntése felszólításra és öntevékenyen. Nyitott mondatok értelmezése szituációkkal, szöveges feladatokkal. Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása igazzá, tévessé többféleképpen. Az összes igazzá tevő elem megkeresése adott kis elemszámú alaphalmazban. Elemek sorba rendezései; 3, 4 elem esetén az összes lehetőség keresése, elrendezése saját szempontok szerint. Elrendezés adott táblázatban vagy fadiagramon. Hiányzó sorozat megkeresése az alakuló rendszer segítségével. Elemek, elempárok, hármasok kiválasztása; 3-6 elemből az összes lehetséges pár, hármas kiválasztása egyszerre vagy egymás után. <i>Egy feltétel megváltoztatásától függően a lehetőségek változásának figyelése.</i>	Ki tudják fejezni megfigyeléseiket, gondolataikat egyszerű, elemekre és összességekre vonatkozó állításokkal az előttük kialakuló helyzetekben. Értik az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, meg tudják ítélni igazságukat. Fejlődik – a megfigyelő- és az ítéloképességük; – az absztrakciós képességük; – a szóbeli kifejezőképességük; – az igazság megítélésének igénye. Ki tudnak egészíteni nyitott mondatokat igazzá, tévessé. Adott, kis alaphalmazon meg tudják keresni nyitott mondat megoldását (teljes igazsághalmazát). Létre tudnak hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat; ezeket azonosítják egymással, megkülönböztetik egymástól, összevetik a feltételekkel. A létrehozott objektumokat rendezni tudják valamilyen (önállóan megalkotott, vagy követett) rendszer szerint. Ki tudják egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével. Alkotásaikban töreksenek a teljességre, rendszer kialakítására. Fejlődik a teljesség és a rendszerépítés igénye.	ÉN) d) d) I) T) p) szk) d) é)

Számтан, algebra

Cél:

- Alkalmazásra érett, valósághoz kötött számfogalom kialakulása az 1000-es körben.
- Jó számérzet.
- Tiszta és gazdag valóságtartalmú, összefüggéseiben kidolgozott műveletfogalmak, a műveleti tulajdonságok és összefüggések gyakorlati ismerete.
- Alapszintű jó fejszámolási készségek a százas számkörnek megfelelő esetekben (0-ra és 00-ra végződő számokkal), erre épülő becslőképesség alapozása; gyakorlottság a tanult írásbeli műveletek elvégzésében, ellenőrzésében.
- Törtszám és negatív számfogalom tapasztalati továbbépítése.
- Az alkotó, a problémamegoldó, az algoritmusos és az analógiás gondolkodás fejlődése.
- A gyerekek eredményeikért való felelősségvállalásának fejlődése.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Természetes szám. Számfogalom 1000-ig Darabszám, mérőszám, értékmérő tartalom. Mértékegység, mennyiség és mérőszám kapcsolatai. Néhány szabványos mértékegység gyakorlati használata: m, dm, cm, mm; kg, dag, g; l, dl, cl; óra, perc, másodperc; továbbiak megközelítése: km; t; hl. Pontos szám, közelítő szám. Számok kerekített értéke. A pénz. Számok írása, olvasása. Számok számrendszeres alakja; helyértékrendszer; a számjegyek alaki-, helyi- és valódi értéke. Számok sokféle neve; az egyenlőség szimmetriája.	Halmazok, mennyiségek becslés-szerű összehasonlítása, becslése. Meg- és leszámlálás valahányasával: egyesével, tízesével, százasa-val, kettesével, húszasával, ötösével, ötvenesével stb.; meg- és kimérés választott egységgel, az egység többszöröseivel (pl. kirakás 10, 100 egységenként). Mérőszalag, más skálázott mérőeszközök használata. Elvégzett mérések eredményének magyarázata a mennyiség, egység, mérőszám közt megfigyelt összefüggés alapján. Az összefüggések tudatosítása. Egyszerű át- és beváltások konkrétan elvégzett mérésekhez kapcsolva. Közelítő számlálások; <i>adott pontosságú mérések; hosszúságmérés deciméter-, centiméter-, milliméter-pontossággal.</i> A pénz használata: „vásárlások” kifizetése különféle címletekkel; fizetés visszaadással is. Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; a tízes számrendszer szerinti váltások; „súlysorozat”, pénz, más, alkalmi szimbólumok használata. <i>Az abakusz és a szorobán megismerése, elemi használata.</i> A helyiértékrendszer kiterjesztése; számírás, számolvasás. A római számírás. Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakja az érzékelt valóságnak vagy az elképzelésnek	Tanulóink rendelkeznek az 1000-es számkörben helyes, széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalommal és fejlődő szám-érzettel. – Képesek darabszámot megállapítani pontosan és jó közelítéssel. – Tudnak mérni alkalmi egységekkel. Tudják használni a milliméter, centiméter, méter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilogramm egységeket mérésekben. Ismerik az óra, nap, hét, hónap, év, perc, másodperc, kilométer, hektoliter és tonna egységeket. – Méréseik eredményének mérlegelésében és becsléseikben egyre tudatosabb annak gyakorlati tudása, hogy azonos egységek esetén a 2-szer, 3-szor ... nagyobb mérőszám és a 2-szer, 3-szor... nagyobb mennyiség tartozik össze; s annak gyakorlati tudása, hogy ugyanazt a mennyiséget fele, harmada ... nagyságú egységgel mérve 2-szer, 3-szor ... nagyobb mérőszám fejezi ki, a 2-szer, 3-szor ... nagyobb egységgel mérve pedig fele, harmada akkora mérőszám. – Képesek értelmezni a különböző egységekkel való mérésekben kifejeződő viszonyokat, a mértékváltás gondolatát. – Egyre könnyedebbé válik a valóság (elképzelt valóság) és a számfogalom közti kétirányú „átjárás”, s ezáltal egyre biztonságosabbá válik a számokkal való munka. – Gyakorlati biztonságos ismeretük van a pénz értékéről, használatáról. – A tízes számrendszer alapgondolatának és a helyiértékrendszernek a gyakorlati ismeretével tudatosan és készségszinten írják és olvassák a számokat (alakiérték, helyiérték és valódi érték). – Ki tudják fejezni és tudják azonosítani a számokat különféle alakjaikban.	E) T) ÉN) K) é) F) i) szk) E) kr)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A számok nagyságviszonyának különféle összetevői: melyik nagyobb, melyik kisebb; nagyság szerinti sorba rendezésük, mennyivel nagyobb, kisebb, hányszorosa, hányada, körülbelül hányszorosa. Helyük, közelítő helyük a számegyenesen. Szomszédjaik, tízes, százás szomszédok; százásokra, tízesekre kerekített értékük. Számok további tulajdonságai, kapcsolatai. (A teljes számfogalom-építésre 9 + 3 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Műveletek 1000-es számkörben. A műveletek fogalma A négy alpművelet értelmezésének mélyítése, kiterjesztés a közelítő számokkal végzett műveletek körére. Két-három művelet összekapcsolása. Háromtényezős szorzatok értelmezése. (4 + 2 óra + folyamatos)	megfelelően. Egyenlőségük; helyük a számegyenesen. Számok összehasonlítása sokféle, a nagyságviszonyukat jellemző kapcsolat szerint. Sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük megkeresése az egyesével, tízesével, húszasával, százásával beosztott és a beosztás nélküli számegyenesen. Szomszédjaik, tízes, százás szomszédjaik, kerekített értékek megállapítása; (százásokra, tízesekre kerekített érték). Kerekítés százásokra: a legközelebbi kerek százással való helyettesítés; kerekítés tízesekre: a legközelebbi kerek tízzel való helyettesítés. További „megállapodásos” szabály: 50-et és 5-öt fölfelé kerekítünk. <i>Olyan számok gyűjtése, amelyeknek ugyanaz a százásokra/tízesekre kerekített értékük.</i> Számtulajdonságok (adott számmal való oszthatóság, jegyek száma, adott számhoz képest a szám nagysága, százásokra kerekített értéke, az 1000-tól való távolsága, közelítő távolsága stb.). Számkapcsolatok értelmezése. Számok jellemzése, összehasonlítása, szétválogatása adott tulajdonságok szerint; közös és eltérő tulajdonságok kiemelése. Számpárok keresése adott számkapcsolatokhoz (pl. állandó összeg, állandó különbség; más nyitott mondatokkal megadható viszonyok ...). Műveletfogalmak (összeadás, kivonás, szorzás, osztás) továbbépítése: műveletek értelmezése: 3-tényezős szorzatok, két, több művelet összekapcsolása. Műveletek megfogalmazása eljátszott és szavakkal elmondott történetekről, helyzetekről, képpárokról és műveletekhez történetek, szöveges feladatok, képek alkotása, kapcsolása. Elvontabb modell kidolgozása: szakaszokkal való ábrázolás, számegyenesen való lépések. Kiterjesztés közelítő számokkal végzett műveletekre.	– Jó számérzetre, műveletfogalmakra építve és a helyiértékes számalak értelmezése szerint meg tudják ítélni számok nagyságát, nagyságrendjüket (gyakorlati ismeretként!). – Sorba tudnak állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. – Jól tájékozódnak a számegyenesen. és egyszerű számtáblázatokon. – Tudják a számok egyes, tízes, százás szomszédjait; meg tudják adni tízesekre, százásokra kerekített értéküket. – Ismernek és számok, számpárok jellemzésére, megválasztására használnak néhány számtulajdonságot, számkapcsolatot. Helyesen és gyakorlattan értelmezik a négy alpműveletet különféle tartalmaikban és elvontabb modelleken is: – A műveletek értelmezéséhez képesek egyszerűsített modelleket is használni (pl. szakaszos ábrát) a számok különféle valóságtartalmától függetlenül. – Helyesen választják meg a megfelelő műveleteket összetettebb szituációkhoz is. Értik a zárójel szerepét, és segítséggel használják műveleti sorrend kijelölésére szituáció, szöveges feladat értelmezése alapján. – A valóság (elképzelte valóság) és a műveletek közti kétirányú „átjárás”	d) i) T) szk) E) k) lk) I)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok érvényességének kiterjesztése az 1000-es számkör számaira; az általánosítás alapozása. Felhasználásuk számolásban, ellenőrzésben. (A műveletek értelmezésével és a számolási eljárások gyakorlásával együtt folyamatos)	Korábban megismert műveleti tulajdonságok újbóli értelmezése, fennállásának ellenőrzése a nagyobb számok körében: – a műveletek monotonitása; – a tagok és a tényezők felcserélhetősége; – a tagok és a tényezők csoportosíthatósága; – a szorzat széttagolhatósága (disztributivitás). A sokszor ellenőrzött tulajdonságok felhasználása az eredmény előre becslésében, számolási eljárásokban, önellenőrzésben. Az általánosítás alapozása elvontabb modellek (hajtogatók, szakaszos ábrák) segítségével. Az összeadás és kivonás kapcsolatának, a szorzás és kétféle osztás kapcsolatának erősítése; a hiányos műveletek ismeretlen elemének kapcsolata az inverz művelettel. Növelés és csökkentés együtt, növelés és csökkentés összeggel, különbséggel. Több műveletből álló műveletsor zárójelezése a szituáció, szöveg értelmezése szerint.	könnyedde, s ezáltal a számolás biztonságossá válik az 1000-es számkörben. További tapasztalatokat szereznek műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról konkrét egyedi esetekben: Gyakorlati ismeretük van – a műveletek monotonításáról: meg tudják ítélni, hogy a nagyobb számmal való növelés, csökkentés miképpen változtatja meg az összeget, különbséget; miképpen befolyásolja a szorzó vagy a szorzandó növelése, csökkentése a szorzat nagyságát, az osztó vagy az osztandó nagyságától hogyan függ a hányados nagysága. Ez az ismeretük becslésük, számolásuk, önellenőrzésük önállóan és öntevékenyen működtetett eszközévé válik. – Más műveleti tulajdonságokat (tagok felcserélhetősége és csoportosíthatósága, tényezők felcserélhetősége és csoportosíthatósága, disztributivitás) felhasználnak számításokban, új eljárások értelmezésében (pl. írásbeli szorzásban), döntésekben, ítéletek igazolásában (pl. $389 + 121$ és $400 + 110$ egyenlőségéről való döntésben felhasználják azt, hogy a 389-hez hozzáadhatjuk előbb a 11-et, s aztán a fennmaradó 110-et ...). A tulajdonságok és kapcsolatok értelmezéséhez általánosítást segítő, jellemző (generikus) modelleket tudnak keresni, készíteni; alkalmazni.	T) d) ÉN) é) T) E) i) d) i) p) lk)
Számolási eljárások; számolási készségek Fejszámolás: Összeadás, kivonás 0-ra végződő háromjegyűekkel (analógiák és műveleti tulajdonságok, kapcsolatok alapján) begyakorlása.	Fejszámolási eljárások gyakorlása a 100-as számkör számaival. A 100-as számkör eljárásaival analóg fejszámolási eljárások kidolgozása az 1000-es számkörben: – műveletek kerek tízesekkel, kerek százassal; – 0-ra végződő és teljes háromjegyű számok növelése, csökkentése kerek százassal; – pótlás a következő kerek tízesre, pótlás 100-ra; 0-ra végződő háromjegyűek pótlása a következő kerek századra, 1000-re; – 0-ra végződő háromjegyű és	Megtanulnak összeadni, kivonni, szorozni és osztani az 1000-es számkörben, ehhez számolási eljárásokat ismernek és alkalmaznak Fejszámolás: – Jól megértett és helyesen működő számolási eljárásokat ismernek meg az összeadásra, kivonásra, szorzásra, osztásra 0-ra végződő 3-jegyű számokkal. – Jó fejszámolási jártasságot érnek el a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es számkörben. – Értve alkalmazzák a fenti eseteket közelítő számításaikban, becsléseik-	E) T) szk) é)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Teljes háromjegyű számok összegének, különbségének becslése. A szorzótáblák és bennfoglalótáblák ismeretének mélyítése, felidézésének gyakorlottabbá tévése. További egyszerű szorzások, osztások elvégzése az értelmezésre támaszkodva és bontásokkal. Műveletek összekapcsolása (összeg, különbség szorzása, osztása; növe-	kerek kétjegyű számok összeadása (átlépés nélkül és átlépéssel), a megfelelő kivonások; – 90, 80 (és 70) hozzáadása, elvétele 100 – 10, 100 – 20, (100 – 30) alakban; – 0-ra végződő háromjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal; – 3-tagú összeadások; – hiányos összeadások, kivonások. Összeg becslése a számok kerekítésével – teljes háromjegyű számok összegének becslése a tagok százásokra kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése; – a becslés finomítása a tagok tízesekre kerekítésével; – <i>az egyik tag százásokra kerekítésével, és a másik tag hasonló mértékű, ellentétes irányú változtatásával.</i> Teljes háromjegyű számok különbségének becslése: – a kisebbítendő és kivonandó százásokra kerekítésével, a „hiba” nagyságának megfigyelése; – a becslés finomítása a kisebbítendő és kivonandó tízesekre kerekítésével; – <i>a kivonandó százásokra kerekítésével és a kisebbítendő hasonló mértékű és egyező irányú változtatásával.</i> Szorzás, osztás fejszámolással – A szorzótáblák gyakorlása. – Kerek tízesek szorzása egyjegyűvel, és fordítva, az analógia tartalmának szemléletes kidolgozása után. A megfelelő osztások. – Teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, egyjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal; és a megfelelő osztások. – Egyszerű kétjegyűvel való szorzások a disztributivitás szemléletes megértése alapján (pl. egy szám 12-szerese mint a 10-szeresének és 2-szeresének az összege ...). – Teljes kétjegyű, 0-ra végződő háromjegyű szám szorzatának, hányadosának becslése egyjegyű szorzó, egyjegyű osztó esetében. Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek	ben. – Megértik és elfogadják a becslés szerepét, alapszintű becslőképességre tesznek szert mind a négy alapművelet körében. Gyakorlottságot érnek el a maradékos osztás végzésében: kétjegyű számok osztása egyjegyűvel és analóg esetek az ezres számkörben. (Pl. 53 : 7 és 530 : 70 ...)	F)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
lés, csökkentés szorzattal, hányadossal). Hiányos műveletek. (A szóbeli számolásra 21 + 7 óra) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Írásbeli műveletvégzés Az írásbeli összeadás és kivonás, egyjegyű szorzóval való szorzás eljárásának megismerése, alkalmazása (13 + 3 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Szöveges feladatok Egy és két művelettel leírható, és más modellel értelmezhető szöveges feladatok megoldása, ellenőrzése. (7 + 3 óra + folyamatos) Kapcsolódás: mindegyik tantárggyal	tízest osztóval az 1000-es számkörben; számok szétválogatása adott számmal való osztás maradékai szerint. Műveletek összekapcsolása; műveleti sorrend betartása; zárójelzés. Nyitott mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőtlenségek. A számrendszeres gondolkodás továbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása: – át- és beváltások eszközzel különféle alapú számrendszerekben; – műveletek végzése helyiértékek szerint bontott számokkal. Az írásbeli összeadás megismerése, gyakorlása (váltás nélkül, váltással, hiányos összeadás, többtagú összeadás). Az írásbeli kivonás <i>különböző eljárásainak</i> kidolgozása; a pótlásos eljárás begyakorlása. Az egyjegyű szorzóval való írásbeli szorzás (több egyenlő tag írásbeli összeadása), az eljárás begyakorlása. Nehezebb, egyjegyűvel való osztások eredményének megbecslése, a hányados javítása, közelítése visszaszorzásokkal. Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogalmazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. A kérdés megértése. A megoldás elképzelése, megbecslése. Az értelmezett szöveges feladathoz alkalmas modell keresése, készítése; leírása jelekkel (műveletekkel vagy másképpen). A modellbe átfogalmazott feladat megoldása; ellenőrzése. A megoldás értelmezése az eredeti probléma megoldásaként. Ennek összevetése az eredeti feltételekkel, valósággal.	Értve alkalmazzák a zárójelzést szituációknak megfelelően; számításokban gyakorlottságot szereznek a zárójellel kifejezett sorrend figyelembevételében. Gyakorlottságot szereznek egyszerű egyenletek, egyenlőtlenségek próbálgatással való megoldásában véges alaphalmaz esetén. Írásbeli számolás: Ismerik és értve alkalmazzák az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását. Eredményeiket ellenőrzik előzetes becsléseik vagy műveleti tulajdonságok alapján; ebben szokás kezd alakulni. Fejlődik a tanulók szóbeli és írásbeli szövegértése, értelmezőképessége: – Ehhez egyre önállóbban használnak alkalmas eszközöket (eljárás, konkrét és elvontabb rajz, táblázat ...). – A megértés érdekében képesek kérdéseket megfogalmazni. – Megértik az adatok és a kérdés kapcsolatát. Fejlődik a problémamegoldó gondolkodásuk: – Képesek az egyszerű szöveges feladatokhoz alkalmas modellt választani, alkotni (számfeladat, nyitott mondat, számtáblázat, diagram, szakaszos ábra). – Képesek az egyszerű szöveges feladatok egyre önállóbb megoldására a választott modell segítségével, vagy anélkül. Eredményüket képe-	E) d) E) T) é) ÉN) I) k) kr) lk) p) i) ÉN) szk) é) n)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Törtszám, negatív szám Egységtörtek és többszöröseik kis nevezők esetén. Megjelenített törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai. A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja; számegyenesmodell és hiány. Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje. (8 + 2 óra) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, zenei neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	Felelet megfogalmazása a kérdésre. A felelet leírása. A megoldás összevetése az adatokkal, a várt eredménnyel, a valósággal. Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása. <i>Szöveges feladatokhoz többféle megoldási mód keresése, célszerűségének, szépségének, egyszerűségének mérlegelése.</i> Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott egyszerű egységtörtek értelmezése különféle mennyiségeken (hosszúság, tömeg, űrtartalom, terület, szög); ilyen egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése (jelölés: a nevező betűkkel, a számláló számmal, pl. 2 harmad, 3 negyed ...). Mennyiségek mérése az egység valamely egységtört részével (pl. fél egységgel, negyeddel, harmaddal ...). Különféle egységválasztásnál a fenti egységtörtek megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel, a részek összeillesztése a számnak megfelelően. Előállított törtek összehasonlítása: nagyság szerinti sorrend megállapítása, egyenlők keresése. Törtszámra vezető osztások néhány további egyszerű esetben. Olyan helyzetek átélése, amikor egy mennyiséget a nagyságán kívül az irányával is kell jellemezni (az iskolától 100 lépésre jobbra vagy balra, időszámításunk előtt vagy után a 10. évszázadban, negyed fordulat jobbra vagy balra ...). Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb? A készpénz és az adósság szembeállítása; a vagyoni helyzet megállapítása, összehasonlítása (mikor állsz jobban anyagilag: ha 2 forintod, vagy ha 4 forint adósságod van?), egyenlő vagyoni helyzetek különféle előállításai.	sek ellenőrizi. – Szóban és írásban meg tudják fogalmazni a válaszukat. – Válaszukat össze tudják vetni az eredeti feltételekkel, a valósággal. Kiépül néhány egyszerű egységtörtnek és többszöröseinek képze- te: – az 1 egész 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12 egyenlő részre osztásával és az így kapott egységtörtek többszörözésével, – valamint ilyen mennyiségek különféle egységtörtekkel való mérésével; – törteket meg tudnak jeleníteni különféle mennyiségek egységeihez, és ezeket nagyság szerint össze tudják hasonlítani. Megismerkednek a gyerekek a negatív számok néhány további tapasztalati hátterével. Képesek az egész számok nagyság szerinti rendezésére konkrét tartalmukban (mikor van melegebb, melyik szint van feljebb, kinek jobb az anyagi helyzete ...?).	d) E) T) d) E) T) d) K)

Relációk, függvények, sorozatok

Cél:

- Kapcsolatok keresése, megértése különféle (gyakorlati, más tantárgyakon, más matematikai témákon belüli) problémákban, szöveges feladatokban, kapcsolatok kifejezése, ábrázolása; következtetés további kapcsolatokra (pl. a visszafelé vezető kapcsolatra, más elemek közötti összefüggésre).
- Az összefüggés-felismerő képesség fejlesztése.
- Megfigyelések, elemi ismeretek gyűjtése sorozatokról, függvényekről. (Pl. a sorozat növekedése, csökkenése, a változás sebessége; összefüggés leírása nyitott mondattal.)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Relációk (összefüggések, kapcsolatok, viszonyok) és kifejezésük különféle módokon.	Elemek (tárgyak, alakzatok, mennyiségek, jelenségek, számok ...) közti kapcsolatok felismerése, tudatosítása, kifejezése különféle, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, táblázat és oszlop-diagram, sor-oszlop alakú diagram készítése, kiegészítése; összekapcsolás vonallal, nyíllal, $a < , > , = , \neq , \approx , \pounds , ^3$ jelek használata), mindig az adott elempárokra vonatkoztatva. Különbőféleképpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása.	A gyerekek fel tudják tárni tárgyak, dolgok, adatok, mennyiségek, számok kapcsolatát valóságos helyzetekben, szöveges feladatokban, ezt ki tudják fejezni különféle módokon, és egyszerű következtetéseket tudnak végezni ismert összefüggések alapján.	lk) i) k) F)
Egyszerű kapcsolatok megfordítása számok között is (nagyobb – kisebb; osztója – többszöröse ...). Következtetés újabb kapcsolatokra. (folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárggyal	A kapcsolat „megfordítása”: a megcserélt pár kapcsolatának kifejezése szavakkal. Egyszerű következtetések bizonyos elemek közt fennálló kapcsolatból más elemek kapcsolatára (pl. arra, hogy visszafelé is fennáll-e ugyanaz a kapcsolat, ha egyik irányban fennáll, vagy átöröklődik-e a kapcsolat egy közvetítő elemen át ...). Következtetés újabb kapcsolatokra a megadott elemek között (egyszerű inverz kapcsolatok pl. szülője – gyereke; összetett kapcsolatok, pl. a fiának a fia az unokája ...). <i>Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyitott mondattal.</i> Adatok gyűjtése, sorozatba, táblázatba rendezése, a megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal segítségével (pl. a változás iránya, gyorsasága ...). Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint.	Tudnak folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Felszólításra ellenőrzik adott szabály érvényességét.	szk)
Sorozatok, függvények Tapasztalati függvények. Szabályával kifejezett sorozat, függvény értékei, értékpárjai, értékhármasai. (6 + 2 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, zenei neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Összefüggés-keresés Sorozatban, táblázatban felismert	Sorozat néhány tagjából különféle összefüggések felismerése, ehhez a	Felismernek összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött,	p)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
összefüggés megadása szavakkal, jelekkel. Nyíljelölés, nyitott mondatok. Összefüggés ellenőrzése. (3 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	különbségsorozat megfigyelése. A sorozat folytatása, kiegészítése, szabályának megfogalmazása <i>több-féleképpen</i> (az egymást követő elemek közti összefüggéssel – pl. a 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, ... sorozat 3-tól kezdve egyenletesen növekszik 7-esével – vagy a sorozat <i>függvényében</i> – pl. az ötödik szám 5-ször 7-ből 4, a hatodik 6-szor 7-ből 4...). Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása. Az összefüggés kifejezése szavakkal. Az általánosítás alapozása: nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel leírt összefüggések kiválasztása a táblázatba gyűjtött összes pár ellenőrzése után; szabályok formálásának kezdete (önálló megfogalmazás, ellenőrzés a párok behelyettesítésével). <i>Kapcsolatok kifejezése általános összefüggésként nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal.</i>	vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudják fejezni szóban, egyszerűbb esetekben nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal. Fejlődik összefüggés-felismerő képességük. Fejlődik szövegértő képességük az összefüggések megértése, ábrázolni tudása révén.	I) kr) k)
Egyszerű ismeretek gyűjtése sorozatokról, függvényekről.	Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése. Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenlő és változó különbségek figyelése. A változások gyorsaságának összehasonlítása, felismertetése.	Képesek számsorozatok különbségsorozatát, hányadossorozatát képezni; ezeket felhasználni a sorozat jellemzésére (növekvő vagy csökkenő; állandó „sebességű”, lassuló vagy gyorsuló).	T) é)
„Megfordított gépek”. Szabályleolvasás.	Gépek megfordítása. A fordított kapcsolat megfogalmazása a fordított táblázatból, vagy az eredeti szabályból.	Képesek kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével vagy anélkül.	p)
Két egyszerű szabályú függvény összekapcsolása. (3 + 1 óra + folyamatos)	Gépek összekapcsolása. Összekapcsolt gépek szabályának megfogalmazása; <i>annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől.</i>		

Geometria

Cél:

- Néhány további geometriai tulajdonság és kapcsolat megismerése; a formalítás továbbfejlesztése, finomítása.
- Tapasztalatok gyűjtése az elforgatásról, a síkra való tükrözés és eltolás felhasználása alkotásokban; az elforgatás végrehajtása a sík mozgásával. Az egybevágóság és a hasonlóság fogalmának alapozása.

- Térbeli tájékozódás fejlesztése.
- Geometriai mennyiségfogalmak alakítása, gyakorlottság a gyakorlati mérésekben (hosszúság, terület, térfogat és szög), a mérési eredmények értékelésében.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alkotások térben, síkban Tulajdonságok és kapcsolatok Az eddig megismert és néhány további, testeket és síkidomokat jellemző tulajdonság és kapcsolat. (Testek: lapok, csúcsok, élek száma; konvexitás; a lapok alakja, egybevágósága. Síkidomok: oldalak, csúcsok száma, oldalak, szögek nagysága. Alakra jellemző tulajdonságok: hosszúkás, tömzsi, kövérekés, karcsú ...) Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes és alkotó előkészítése. Alakzatokban azonosságok és különbségek keresése (ugyanolyan, ugyanakkora, ugyanannyi lapja van, ugyanakkorák a szögei ...).	Térbeli építések testekből, síklapokból; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézzel hálón, pont-rácson, vonalzóval, sablonhasználat, körzővel: szabadon, másolás-sal, emlékezetből és szavakban adott feltételek szerint. Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítás, megkülönböztetése; <i>egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos munkával.</i> Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parkettázás” kirakással, sablonnal, szögestáblán, <i>hálóra rajzolással.</i> Előállított és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása különféle geometriai tulajdonságok, kapcsolatok (pl. hasonlóság, egybevágóság) szerint. Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes fogalma az alak és a nagyság összehasonlításával.	Képesek egyszerre 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozására saját fantáziájuk szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot megalkotnak, és megítélik, hogy a létrehozott konstrukciók rendelkeznek-e a megadott feltételekkel.	I) d)
Alakzatok Téglatest, kocka, gömb. Téglalap, négyzet, kör. (10 + 3 óra) Kapcsolódás: környezetismerettel, vizuális neveléssel, technikával, testneveléssel.	Testek lapjainak, éleinek, csúcsainak számlálása, a lapok tulajdonságainak vizsgálata. A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata. A gömb alakú és a szögletes testek összehasonlítása. Körök rajzolásával minták készítése. Sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása. Derékszög keresése síkidomokon. Téglalap, négyzet azonosítása különféle helyzetükben; összehajtásuk, oldalaik, szögeik összemérése.	Figyelmük kiterjed adott térbeli és síkbeli alakzatokra jellemző azonos és különböző tulajdonságok felismerésére: képesek az alakzatokat egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni összképük alapján különféle elforgatott helyzetükben is; és néhány egyszerű, megnevezhető tulajdonságuk (pl. az alakjukra, oldalméretekre, szögek nagyságára vonatkozó megfigyelések) alapján rámutatni a különbözőségeikre. Ismerik (értik és helyesen használják) a megismert testek és a síkidomok nevét. Képesek szóban megfogalmazni, hogy két alakzat miben egyezik, miben különbözik.	kr) egy) T) E) d) k)
Geometriai transzformációk További tapasztalatok a tükrözésről és az eltolásról. Ismerkedés az elforgatással, a na-	Testek, síkidomok tükröképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík	Felismerik és egyszerű esetekben előállítják alakzat tükröképét, eltolt képét, elforgatottját kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával.	I)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
gyítással, kicsinyítéssel. (7 + 3 óra) Kapcsolódás: vizuális neveléssel, zenei neveléssel Tájékozódás a térben Útvonalak követése, jelölése (kézmozdulattal, nyállal, képpel...), a megfigyelések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, síkbeli pontok jellemzése 2 adattal. (2 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Geometriai mennyiségek és mérések Mennyiségek Hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom és szög. Mérés Mennyiségek becslése, mérése. Méréseszközök és mérési technikák különféle mennyiségek esetében.	mozgatásával. <i>Tükrözés párhuzamos tengelyekre, annak megfigyelése, hogy minden második kép ugyanúgy áll. Tükrözés metsző tengelyekre, az elfordulás megfigyelése.</i> Síkban sor- és síkminták, parkettaminták kirakása, rajzolása az egybevágósági transzformációk alkalmazásával. Ilyen minták nézgetése, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. Nagyítás nagyított építőelemekkel, nagyított hálóra rajzolással, az alak megmaradásának megfigyelése; nyújtás, zsugorítás ellenpéldaként. Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával, lerajzolásával, a megfigyelt objektumok megjelölésével. Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával osztályban, sakktáblán, torpedójátékban; térbeli malomjáték. Írányra, állásra és távolságra vonatkozó utasítások követése, ill. megfogalmazása síkban; adott ponttól indulva, adott pont elérése. Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, <i>kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával.</i> Mennyiségek összehasonlítása, összemérése, annak megállapítása, hogy az egyik mennyiség hányszor akkora, mint a másik, kb. hányszor akkora, mint a másik. Hosszúság mérése (kerület mérése is) alkalmilag választott és szabványos egységekkel; <i>hosszúságmérés adott pontossággal.</i> Terület mérése lefedéssel, háló használatával, a téglalap területének megmérése. A térfogat (űrtartalom) mérése különféle egységekkel való megépítéssel, kitöltéssel, folyadék széttöltésével egységnyi poharakba. A szög mérése hajtogatott derékszöggel vagy	Sor- és síkmintákon érzékelik a tükröződő nyugalmat, ritmust, dinamikát. Elő tudnak állítani adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagyított, kicsinyített elemekkel. Jól tájékozódnak az iskola környékén és a lakóhelyen. Képesek a környezetükben megjelölt útvonalak és azokról készített egyszerű térképek összekapcsolására; bejárt útvonalon készített fotók kiválasztására. Eligazodnak a síkban irány és távolság megadása szerint, illetve más két adat alapján; térben 3 (független) adat szerint. Mozgással, rajzzal, <i>egyszerűbb esetekben képzeletben utasítások alapján megtalálnak kitűzött helyeket, elérnek célpontokat.</i> Tudnak hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel meg- és kimérni; tudják használni gyakorlati méréseik során a felsorolt szabvány mértékegységeket. <i>Tudnak mérni különböző pontossággal.</i> Mérési eredményeiket helyesen fejezik ki szavaikkal.	i) é) p) H) d) é) szk) F) E) F) k)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Mértékegységek Alkalmi; kilométer, méter, deciméter, centiméter, milliméter, decrészőg, hektoliter, liter, deciliter, centiliter. Összefüggések A mérőszámok a választott egységtől való függése, a mérés pontatlansága. Kapcsolatok különféle mennyiségek között. (8 + 2 óra + folyamatos) Kapcsolódás: környezetismeret, testneveléssel, vizuális neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel.	annak felével, harmadával. Gyakorlati mérések, a mérési tapasztalatok felhasználása egyszerű számításokban és szöveges feladatokban. Mérés közben kapcsolatok felismerése különféle mennyiségek között (pl. a terület változása az oldalak változásai közben, a térfogat változása különféle hosszúságok függvényében, azonos anyagú, de eltérő alakú és nagyságú tárgyak, edények térfogatának, űrtartalmának összehasonlítása ...).	A mérés pontatlanságát kifejezik a „körülbelül” szó tudatos használatával, vagy más kifejezésekkel; tisztában vannak a pontosság mértékének jelentésével. Mélyül a mennyiség és a választott egység közötti kapcsolat.	E) F) K)

Statisztika, valószínűség

Cél:

- Gyakorlottság elérése statisztikai módszerekben: adatok gyűjtésében és ábrázolásában, visszaolvasásban; jellemző adatok keresésében.
- A „valószínűségi szemlélet” fejlesztése, tapasztalatok gyűjtése a véletlen és a nem véletlen szétválasztására, a valószínűbb és a kevésbé valószínű átélésére, megkülönböztetésére, ellenőrzésére.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Statisztika Adatok lejegyzése, rendezése, ábrázolása és olvasása. A kísérleti eredmények jellemzése közös munkával. (2 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, testneveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Valószínűség Tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről játékok során, esélylatolgatás. Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése. Adott kísérlet eseményeinek sorba állítása bekövetkezésük esélye szerint. A sejtések ellenőrzése kísérlettel. (4 + 1 óra) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, testneveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtt jellemző adatok keresése; a medián. Kiemelkedő (rekord) adatok gyűjtése. Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van (pl. kockadobással, korongok, érmék dobásával, 2 kocka dobásaival, golyóhúzással, kártyák húzásával, rendezésével, pörgettyűkkel); stratégiák alakítása, kipróbálása, módosítása. Gyakorisággal, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Megfigyelések, kísérletek jegyzése, tervezése a sejtések ellenőrzésére.	Tapasztalataik, megfigyeléseik alapján megfogalmazott becsléseiket képesek összevetni és korrigálni a sorozatba, táblázatba rendezett adatok és a grafikon információi szerint. Jártasságot érnek el a jellemző adatok keresésében. Jó gyakorlottságot érnek el a kísérleti adatok rendezésében, szemléletes rögzítésében. Sejtéseiket össze tudják vetni a megfigyelt és a kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával.	H) egy) lk) ÉN) K) I) egy)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
sel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel			

Matematika 4. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	4 óra/hét (152 óra)	3 óra/hét (114 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	folyamatos és ≈ 10 óra	folyamatos és ≈ 7 óra
Számtan, algebra	78 óra	60 óra
Relációk, függvények, sorozatok	16 óra	12 óra
Geometria	38 óra	28 óra
Statisztika, valószínűség	10 óra	7 óra

Gondolkodási és megismerési módszerek

Cél:

- Az induktív gondolkodás fejlesztése (tudatos tapasztalatszerzés, kísérletezés, a tapasztalatok rendezése, megállapítások, egyszerű következtetések, kiterjesztés, általánosítás, lényegkiemelés, absztrahálás).
- A gondolkodási folyamatok tudatosabbá, ellenőrzöttebbé, szándékosabbá tévése.
- A fogalmi gondolkodás továbbformálása; a rendszerépítés alapozása.
- Elemi módszer alakítása a fogalmak egymáshoz való viszonyának, rendszerének megismeréséhez.
- A gondolatok, megfigyelések kifejezési módjainak gyakorlása (tárgyi tevékenységgel és szóban, rajzban, írásban, jelekkel); mások hasonlóan kifejezett gondolatainak értelmezése, megértése, megítélése igazsága, érdekessége, adott szempontú fontossága szerint.

Kapcsolódások: A téma mindegyik műveltségi területtel szoros kapcsolatban van. Egyrészt a témában kidolgozásra kerülő gondolkodási módszerek felhasználhatók mindegyik tantárgy fogalmi rendszerének alakításában, megértésében, kommunikálásában, másrészt azok a tárgyak, fogalmak, jelek, amelyekkel e témakör tevékenységeit végezzük, bármely tantárgy köréből választhatók.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Osztályozás, elemek elhelyezése halmazokban A logikai „nem”.	Elemek (tárgyak, tárgyképek, fogalmakat képviselő modellek, jelek) válogatása, osztályozása saját vagy adott szempont szerint; felismert szempont követése.	Ki tudják fejezni elemek közös tulajdonságát kétfelé válogatással. Konkrét kétfelé válogatásokban jellemezni tudják a diagramban elhelyezett elemeket közös, meghatározó tulajdonságaikkal. Önállóan használják a tulajdonság tagadását kívülmaradó elemek közös tulajdonságának megragadására. Felismerik és magyarázzák az adott szempontú válogatások hibáját, ki tudják javítani elemek átrendezésével, megnevezéssel. Önállóan el tudják helyezni adott alaphalmaz elemeit halmazábrákon.	d) l) kr) n) ÉN)
Elemek elhelyezése halmazábrán egyszerre két (három) szempont	Elemek elhelyezése adott diagramban. A kétfelé válogatás szigorú		

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
szerint. A logikai „és” és a logikai „vagy”. (2 + 1 óra + folyamatos) Halmazok kölcsönös helyzetei; alá- és fölérendeltség; mellérendeltség. Sorba rendezés egy és egyszerre két szempont szerint. Szemponttartás, szempontváltás. (folyamatos)	szabályának követése. Elemekhez és címkékhez diagram készítése. Elkészült diagram részeinek jellemzése halmazra vonatkozó állítással és a benne levő elemek közös, meghatározó tulajdonságával. Az elemek elhelyezéséhez kapcsolódó szóhasználat gyakorlása: „mindegyik”, „egyik sem”, „van köztük olyan”, „nem mind”; a logikai „nem” értő, tudatos használata; a logikai „és” használata; a logikai „vagy” értelmezése. Különféle viszonyban levő tulajdonságoknak (fogalmaknak) megfelelő halmazábrák értelmezése, bennük elemek elhelyezése, ilyen ábrák keresése, készítése. Elemek elhelyezése olyan ábrán, amelyen két-két halmaz különféle viszonyban van egymással; egyszerű alá-fölérendelt fogalmak, mellérendelt fogalmak megjelenése halmazábrákon. Megállapítások két tulajdonság viszonyával kapcsolatosan a kialakult ábra alapján (pl. mindegyik 4-gyel osztható szám páros; amelyik négyszögnek mindegyik szöge derékszög, az tükrös). Adott és a gyerekek által előállított elemek különféle elrendezései, a rendszer kiegészítésére szolgáló újabb elemek létrehozása, keresése, tulajdonságainak megnevezése. Azonos elemek rendezése után átrendezése új adott vagy önállóan megválasztott szempont szerint; szempontváltás (pl. betűrendben felsorolt verscímek átrendezése a kezdősorok betűrendje szerint). Kétszempontú rendezések; táblázatok és fadiagram használata (soros és táblázatos rendszerek). <i>A szempontok sorrendjének cseréje után új rend kialakítása (pl. nagyság szerint sorba rendezett számok átrendezése az első számjegyek nagysága szerint, és ezen belül a számjegyek száma szerint: első rend: 7, 28, 34, 116, 235, 1077; átrendezés után: 116, 1077, 28, 235, 34, 7).</i> A rendszert jellemző szóbeli kifejezések gyakorlása, igazságának megítélése a valósággal való összevetés	Helyesen használják a logikai „és”-t, és értik a logikai (megengedő) „vagy” használatát. Kifejezik konkrét, kis elemszámú halmazok viszonyát elemek kétszempontú elhelyezésével. El tudják végezni elemek egyszerű rendszerezését egy- és kétszempontú sorba rendezéssel. Önállóan használják a rendszerépítésben a táblázatokat és fadiagramokat. Ki tudnak egészíteni kialakított rendszert további elemek elhelyezésével. Találnak új szempontokat elemek rendezéséhez.	szk) n) I) F) d) F) d) p)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Állítások alkotása, értése; nyitott mondatok Nyitott mondatok; egyenletek, egyenlőtlenségek és más számokkal és nem számokkal kapcsolatos nyitott mondatok Nyitott mondat megoldása kis alaphalmazon; a tervszerű próbálgatás módszere. (4 + 1 óra + folyamatos)	alapján, javítása. Tárgyi tevékenységhez kapcsolt kijelentések alkotása tárgyáról, személyekről, dolgokról, történesekről számokról, alakzatokról; összeségekről, (halmazokról); tárgyak, dolgok, számok, alakzatok, jelenségek kapcsolatáról. Ilyen állítások igazságának megítélése felszólításra és öntevékenyen. Nyitott mondatok értelmezése nyitott szituációkkal, szöveges feladatokkal, relációkkal. Nyitott mondatok lezárása elemek, elempárok behelyettesítésével, s az így kapott állítások igazságának megítélése. Az összes igazzá tevő elem megkeresése véges alaphalmazon; a tervszerű próbálgatás módszerének alkalmazása. Az <i>alaphalmaz változásával változhat a megoldás.</i> <i>Olyan nyitott mondatok megoldása, amelyek az alaphalmaz minden elemére igazzá válnak (azonosságok).</i>	Ki tudják fejezni megfigyeléseiket, gondolataikat elemekre és összességekre vonatkozó állításokkal az előttük kialakuló és felidézett helyzetekben. Értik az ilyen (konkrét szituációra vonatkozó) állításokat, és megítélik igazságukat. Fejlődik – a logika alapvető kategóriáinak (igaz, téves állítások) értése, használata konkrét szituációkra, halmazokra; – a megfigyelő- és ítéloképesség; – az absztrakciós és a szóbeli kifejezőképesség; – a teljességre törekvő és összességlátás. Ki tudnak egészíteni nyitott mondatokat igazzá, tévessé; meg tudják keresni nyitott mondat megoldását (teljes igazsághalmazát) adott, kis alaphalmazon. Használják a tervszerű próbálgatás lépéseit (esetleg kérdésekkel segítve).	lk) é) d) ÉN) d) n) p) d) szk) egy) é) szk) d) ÉN) p)
Kombinatorikus alkotások és kombinatorikus gondolkodás Adott feltételnek megfelelő összes alkotás létrehozása, elrendezése. A feltétel változásával a lehetőségek számának együttváltozása. (1 + 2 óra; 10-12 alkalommal 15-20 perc)	Elemek sorba rendezése; 3-5 elem esetén az összes lehetőség megkeresése. Az előállított véges sorozatok elrendezése; hiányzó lehetőségek keresése. Kiválasztások; 3-7 elemből az összes lehetséges pár, hármas (négyes) kiválasztása egyszerre (pl. csapatok összeállítása), vagy egymás után (pl. monogramok, 2-, 3-, 4-jegyű számok képzése). Az előállított együttesek, sorozatok elrendezése; hiányzó lehetőségek keresése. Egy-egy feltétel megváltoztatása során a lehetőségek változásának figyelése. A lehetőségek számaiból sorozat, táblázat készítése, értelmezése; okkeresés.	Formálódik a kombinatorikus gondolkodás, a teljesség, rendszerépítés igénye. Létre tudnak hozni adott feltételnek megfelelő konstrukciókat. A létrehozott objektumokat elrendezik valamilyen (lehetőleg már önállóan megalkotott) rend szerint. Ki tudják egészíteni a rendszert a hiányzó lehetőségek megkeresésével. <i>Egy-egy kombinatorikus probléma bejárására maguknak alakítanak rendszereket.</i> Meg tudják figyelni a lehetőségek (és a lehetőségek számának) alakulását egy-egy feltétel változása során.	é) szk) d) ÉN) p)

- Alkalmazásra érett számfogalom kialakulása a 10 000-es körben (alapszintű tájékozottság a nagyobb számok között milliós körben).
- Jó számérzet a 10 000-es számkörben.
- Tiszta és gazdag valóságtartalmú, összefüggéseiben kidolgozott műveletfogalmak; a műveleti tulajdonságok tudatosított és alkalmazott ismerete.
- Alapszintű jó fejszámolási készségek, erre épülő becslőképeség alapozása; jó jártasság a tanult írásbeli műveletek elvégzésében, ellenőrzésében.
- Más számolási eljárások és eszközök elfogadása, megismerésére való nyitottság és készség (pl. szorobán, zsebszámológépek célszerű használata).
- Törtszám és negatív számfogalom tapasztalati továbbépítése.
- Az alkotó, a problémamegoldó, az algoritmusos és az analógiás gondolkodás fejlődése.
- A gyerekek eredményeikért való felelősségvállalásának fejlesztése.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Természetes szám. Számfogalom 10 000-ig Pontos szám, közelítő szám számláláshoz, méréshez, értékekhez kapcsolódóan.	Halmazok, mennyiségek becslés-szerű összehasonlítása, becslése. Pontos és közelítő meg- és leszám-lálás valahányasával: egyesével, tízesével, százasaival, ezresével, húszasaival, ötvenesével, háromszá-zasaival ...; gyakorlati meg- és kimé-rés különféle egységekkel, az egy-ség többszöröseivel (pl. 10-, 100-, 1000-szeresével). A mennyiség, egység és mérőszám közti összefüggések számításokban, becslésben és ellenőrzésben való tudatos használata. Mértékváltások gyakorlatban elvégzett mérésekhez kapcsolva. Mérőszalag, más skálázott mérő-eszközök használata. Mérések előtt becslések végzése mérési tapasztalatok alapján.	Helyes, széles valóságtartalomra épülő, tovább bővíthető, gazdag természetes számfogalommal rendelkeznek. Kiépül a 10000-es számkörben a közelítő szám fo-galmának alapja és a biztonságot adó jó számérzet; a számkörök továbbépülésének, a helyiértékes szerkezet szerepének gyakorlati megértése. Tanulóink tudnak a 10 000-es számkörben: – darabszámot és mérőszámot meg-állapítani egyesével, kettesével, ötösével, tízesével, ötvenesével, százasaival, ezresével... való pontos és közelítő számlálással, alkalmi egységgel és többszöröseivel való méréssel; – gyakorlatlan tudják használni a milliméter, centiméter, méter, kilo-méter, milliliter, centiliter, deciliter, liter, gramm, dekagramm, kilog-ramm, tonna másodperc, perc egy-ségeket mérésekben, egyszerű szá-mításokban, ellenőrzésben. – Jó gyakorlottságot szereznek mennyiségek becslésében, valamint mérőszámmal és mértékegységgel adott mennyiség elképzelésében. – Tudnak mérni milliméter-, centi-méter-, deciméter- és méter-pontossággal; kilogramm-, deka-gramm-pontossággal. A mérés pontatlanságát kifejezik a „körül-belül” szó használatával, vagy más kifejezésekkel; <i>meg tudják adni a pontosság mértékét.</i>	E) T) F) K) I) E) n) szk) ÉN)
Mérés és elemi mértékismeret.	Mérések adott pontossággal; <i>a mé-rés pontosságának kifejezése.</i>		
A pénz.			

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Számrendszeres gondolkodás; helyiérték-rendszer.	A pénz használatának gyakorlása: adott összeg kifizetése különféle módokon.	– Elvégzett mérések eredményét magyarázni tudják a mennyiség, egység, mérőszám közt megfigyelt összefüggéssel. – Tudnak méréseik eredményével egyszerű számításokat, átváltásokat végezni, ezeket a valóságos helyzettel összevetni. – Képesek önállóan vásárolni, felelősen és helyesen bánnak a rájuk bízott pénzzel. – Jó készséggel rendelkeznek a számírás és olvasás terén; a tízes számrendszer alapgondolatának és a helyiértékrendszer gyakorlati és tudatosított ismeretével (alakiérték, helyiérték és valódi érték).	E) T)
Számok írása, olvasása	Csoportosítások, váltások különféle alapszám szerint; a tízes számrendszer szerinti váltások; „súlysorozat”, pénz és más megállapodáson épülő szimbólumok használata (pl. szorobán). Számírás, számolvasás. A helyiértékes írásmód tudatos építése, kiterjeszthetőség nagyobb számok felé és a törtszámok irányába is. (A tízedes tört előkészítése.) A római számírás.	Gyakorlottságot szereznek a római számírásban, olvasásban. – Ki tudják fejteni ugyanazt a számot többféle alakban; értik a köztük fennálló egyenlőséget. <i>Célszerűen meg tudják választani a megfelelő számalkotó összehasonlításához, számításához, érveléshez.</i>	kr) d) é)
Számok sokféle neve; egy-egy alak alkalmas megválasztása. Az egyenlőség szimmetriája	Egy-egy szám sokféle (összeg-, különbség-, szorzat-, hányados- és összetettebb) alakjai az érzékelt valóságnak vagy az elképzelésnek megfelelően. Összehasonlításhoz, számításához, érveléshez megfelelő számalk keresése, választása <i>segítséggel</i> .	– Helyesen ítélik meg a számok nagyságát, nagyságrendjét, (közeli arányát is) jó számérzetre, műveletfogalmakra építve és a helyiértékes számalk értelmezése szerint (gyakorlati ismeretként!). – Jó számérzetük megmutatkozik becsléseikben, eredményeik megítélésében is.	d) kr)
Számok nagyságával kapcsolatos ismeretek kiterjesztése a tízezres számkör számaira. Számegyenes, szomszédok, kerekített értékek.	Számok összehasonlítása (melyik nagyobb, kisebb; mennyivel, hány-szor akkora, hányada, körülbelül hány-szor akkora, körülbelül hányada), sorba rendezésük. Helyük, közelítő helyük az egyesével, tízesével, húszasával, százasaival, ezresével beosztott és a beosztás nélküli számegyenesen. Szomszédjaik, tízes, száz, ezres szomszédjaik; kerekített értékek (ezresek, századok, tízesek kerekített érték); kapcsolat az adott pontosságú mérésekkel. Olyan számok gyűjtése, amelyek ugyanazt a századok/tízesek kerekített értékük.	– Sorba tudnak állítani megadott számokat nagyság szerint növekvő és csökkenő sorrendben. – Jól tájékozódnak a számegyenesen, számtáblázatokon. – Tudják a számok egyes, tízes, száz és ezres szomszédjait; meg tudják adni tízesekre, századokra, ezresek kerekített értéküket.	I) T)
Számok további tulajdonságai és kapcsolatai. Formai jegyek. (pl. a párosság, 5-tel oszthatóság felismerése a szám alakjából). (5 + 1 óra + folyamatos)	Nagyobb számok jellemzése, összehasonlítása, szétválogatása korábban megismert és újabb tulajdonságok szerint, pl. adott számmal való oszthatóság, jegyek száma, a szám	– A megismert számtulajdonságokkal, számkapcsolatokkal tudnak jellemezni számokat; alkotásaikban, válogatásaikban figyelembe tudnak venni tulajdonsággal, számkapcso-	szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Műveletek 10 000-es számkörben A műveletek fogalma Értelmezés közelítő számokkal is. A műveleti sorrend; zárójelhasználat. Műveleti tulajdonságok, kapcsolatok kiterjesztése nagyobb számokra; egyszerű esetekben általánosítással. Műveletek összekapcsolása; műveleti sorrend; zárójelezés, a zárójel elhagyása. Felhasználásuk számolásban, ellenőrzésben, érvelésben. (5 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel	nagysága adott számhoz képest, ezresekre, százásokra, tízesekre kerekített értéke, az 1000-tól, 10 000-től való távolsága, közelítő távolsága ... Számok jellemzése, osztályozása számkapcsolatok szerint (pl. osztója, többszöröse, összegük, különbségük adott szám, szorzatuk, hányadosuk adott szám, az egyik legfeljebb 10-zel nagyobb a másiknál). Az összeadás és kivonás értelmezéseinek felújítása, mélyítése szöveges feladatokkal, szituációkkal, pontos és közelítő számokkal. A két művelet kapcsolata. A szorzás, osztás értelmezéseinek felújítása szöveges feladatokkal, szituációkkal. Kapcsolatuk. Több művelet összekapcsolása. A műveleti sorrend megváltoztatásának értelmezése, eredményváltoztató hatása. A zárójel-elhagyásra vonatkozó megállapodás megismertetése, gyakorlása. Az összeadás, kivonás tulajdonságainak tudatosítása és felhasználása konkrét esetekben (mitől hogyan változik az összeg, a különbség, mikor marad változatlan; a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, növelés és csökkentés összeggel, különbséggel). A szorzás és a kétféle osztás kapcsolatának erősítése konkrét szituációkkal számolásokban, ellenőrzéssel. Néhány fontos tulajdonságuk megfigyelése, tudatosítása konkrét esetekben (a szorzat, hányados változásai; a tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága; a disztributivitás) és alkalmazása a szorzótáblák gyakorlásában, kiterjesztésében; számításokban, ellenőrzésben. Összetett számfeladatok értelmezése, a zárójel használata és elhagyása. (Megállapodás: a szorzás és az osztás jobban köt, mint az összeadás és a kivonás; zárójel nélkül a szorzást, osztást kell előbb elvégezni.)	lattal megfogalmazott feltételeket. Helyesen és gyakorlottan értelmezik a négy alpműveletet különféle tartalmaikban és elvontabb modelleken is: – Helyesen választják meg a megfelelő műveleteket összetettebb szituációkhoz is; gyakorlottságot érnek el a zárójelhasználatban, a műveleti sorrend helyes megválasztásában. – A valóság (elképzelte valóság) és a műveletek közti kétirányú „átjárás” könnyedé, s ezáltal a számolás biztonságossá válik a tízezres számkörben. További tapasztalatokat szereznek műveleti tulajdonságokról és műveletek közti kapcsolatokról a tízezres számkörben, megsejtve az általánosítás lehetőségét: – Vannak tapasztalataik a gyakorlatban ismert és felhasznált tulajdonságokról, kapcsolatokról a nagyobb számok körében is; ezeket saját szavaikkal ki is tudják fejteni, értelmezésükhöz általánosítást segítő jellemző (generikus) modelleket tudnak keresni, készíteni, alkalmazni. – Ez az ismeretük becslésük, számolásuk, önellenőrzésük önállóan és öntevékenyen működtetett eszközévé válik. Könnyedé válik a valóság, elképzelte valóság, vagy általánosító, jellemző modell és műveletek közti kétirányú „átjárás”, s ezáltal a számokkal való munka biztonságossá, ellenőrzötté válik. Értve alkalmazzák a zárójelezést	E) T) i) I) E) T) ÉN) K) p) é) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Számolási eljárások; számolási készségek Fejszámolás: Összeadás, kivonás 00-ra végződő négyjegyűekkel. Összeg, különbség becslése. Szorzás, osztás a kisegyszeregynek megfelelő esetekben analógiák meg-	Az összeadás és kivonás felépítése 00-ra végződő négyjegyű számokkal (analógiákra támaszkodva): – a 20-as számkör összeadásai, kivonásai; – műveletek kerek tízesekkel, kerek százassal, kerek ezresekkel; – 00-ra, 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összeadása kerek ezresekkel; megfelelő kivonások; – pótlások 100-ra, 1000-re, 10 000-re több lépéssel; – 00-ra végződő négyjegyű és kerek háromjegyű számok összeadása (átlépés nélkül és átlépéssel), a megfelelő kivonások; – 900, 800 (és 700) hozzáadása, elvétele 1000 – 100, 1000 – 200, (1000 – 300) alakban; – 00-ra végződő négyjegyűek összeadása, elvétele különféle eljárásokkal. Összeg, különbség becslése a számok kerekítésével: – 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok összegének becslése; – közelítés a tagok ezresekre kerekítésével; a „hiba” nagyságának megfigyelése; – a becslés finomítása a tagok százassal kerekítésével; – <i>a becslés finomítása az egyik tag ezresekre kerekítésével és a másik tag hasonló mértékű, ellentétes irányú változtatásával;</i> – 0-ra végződő és teljes négyjegyű számok különbségének becslése; – közelítés a kisebbítendő és kivonandó ezresekre kerekítésével, a „hiba” nagyságának megfigyelése; – a becslés finomítása a kisebbítendő és kivonandó százassal kerekítésével; – <i>a becslés finomítása a kivonandó ezresekre kerekítésével, és a kisebbítendő hasonló mértékű és egyező irányú változtatásával.</i> Szorzás, osztás fejszámolással. – A szorzótáblák gyakorlása;	szituációknak megfelelően; számításaikban gyakorlottságot szereznek a zárójellel kifejezett sorrend figyelembe vételében és szorzat illetve hányados esetén a zárójel elhagyásában. Megtanulnak összeadni, kivonni, szorozni és osztani a 10 000-es számkörben, ehhez számolási eljárásokat ismernek és alkalmaznak. Fejszámolás: – Jól megértett és helyesen működő számolási eljárásokat ismernek meg a 10 000-es számkörben analógiák használatával 00-ra végződő 4-jegyű számokkal. – Jó fejszámolási jártasságot érnek el összeadásban, kivonásban a 100-as számkörben, és az analóg esetekben az 1000-es, 10 000-es számkörben. – Értve és egyre önállóbban alkalmazzák a fenti eseteket közelítő számításaikban, becsléseikben, önellenőrzésben. – Fejlődik a becslőképességük. – Gyakorlottságot szereznek szorzásban, osztásban 10-zel, 100-zal,	E) T) szk) p) kr)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
értése és a műveleti monotonitás alapján.	– kerek tízesek, százaskok, ezresek szorzása egyjegyűvel; – egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása 10-zel, 100-zal, 1000-rel és a megfelelő osztások; – egyjegyűek szorzása kerek tízesekkel, kerek százaskkal, kerek ezresekkel; és a megfelelő osztások; – egyjegyűek és teljes kétjegyűek szorzása kis kétjegyű számokkal (a szorzó összegre vagy különbségre bontásával; pl. 14-gyel $10 + 4$ alakban, 19-cel $20 - 1$ alakban). A szorzat és a hányados becslése, (a nagyobb tényező kerekítése, pl. $312 \cdot 28 \approx 300 \cdot 28$); kétoldali közelítése (a kisebb tényező helyettesítése tízes szomszédával, pl. $312 \cdot 20 < 312 \cdot 28 < 312 \cdot 30$; az osztandó és az osztó kerekítései, pl. $4782 : 36 \approx 5000 : 40$). Maradékos osztások egyjegyű osztóval a 100-as számkörben és kerek tízes, kerek százaskkal osztóval az 1000-es, 10 000-es számkörben; számok szétválogatása adott számmal való osztás maradékai szerint. Törtszámra vezető osztások néhány egyszerű esetben (pl. $2/4$, $3/5$...). Nytított mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőtlenségek.	1000-rel, kerek tízesekkel, egyszerű kétjegyűvel (pl. 12-vel, 13-mal, 25-tel ... való szorzások is).	
Szorzat, hányados becslése.			
Maradékos osztás.			
Nytított mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőtlenségek. (18 + 6 óra + folyamatos) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Írásbeli műveletvégzés Összeadás és kivonás. Egyjegyűvel való szorzás.	Nytított mondatok a számok körében; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása tervszerű próbálgatással.	Gyakorlottságot szereznek egyszerű egyenletek, egyenlőtlenségek tervszerű próbálgatással való megoldásában véges alaphalmaz esetén.	d)
Kétjegyűvel való szorzás.	A számrendszeres gondolkodás továbbbépítése; az írásbeli műveleti eljárások alapozása. Az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás kiterjesztése nagyobb számok körére, gyakorlása. Ellenőrzés a becslés eredményével való összevetéssel és más módokon. A kétjegyű szorzóval való írásbeli szorzás eljárásának megismerése (szorzás 10-zel, kerek tízessel, teljes kétjegyűvel két lépésben), az eljárás begyakorlása. Többféle ellenőrzési mód megismerése. Az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése, gyakorlása; ellenőrzés szorzással; maradékos osztás esetén szorzással és a maradék szorzathoz való hozzáadásával.	Ismerik és értve (jó jártasság szintjén) alkalmazzák az írásbeli összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás eljárását.	E) T)
Egyjegyűvel való osztás.			
Kétjegyűvel való osztás. (18 + 7 óra + folyamatos)		Ismerik és helyesen alkalmazzák a kétjegyű szorzóval való szorzást, az egy- és kétjegyű osztóval való osztás eljárását. Eredményeikért felelősséget vállalnak: ezeket ellenőrzik előzetes becsléseik vagy műveleti tulajdonságok alapján.	ÉN) é)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Szöveges feladatok Egy és két művelettel leírható és más modellel értelmezhető szöveges feladatok megoldása, ellenőrzése. Többféle megoldás keresése, összevetése. (8 + 2 óra + folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárggyal Törtszám, negatív szám További egységtörtek és többszöröseik kis nevezők esetén. Megjelenített törtszámok egyenlősége, nagyságviszonyai; helyük a számegyenesen. A törtjelölés bevezetése.	A kétjegyűvel való írásbeli osztás egyszerűbb eljárásának megismerése, gyakorlása (a visszaszorzás lejegyzésével és a pótlás elvégzésével). Elmondott vagy olvasott, egyenes és fordított szövegezésű egyszerű és összetett szöveges feladatok megjelenítése, átfogalmazása, értelmezése. A kérdés megértése. A kérdés és az adatok közti kapcsolat megértése. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel (mérés, számolás), érdeklődéssel. Elmentmondó adatok kiszűrése. A megoldás elképzelése, megbecslése. Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel, sorozattal, táblázattal, vagy másképpen), megoldása, ellenőrzése. A különféle megoldási módok elemzése, értékelése (célszerűség, egyszerűség, ötletesség, szépség szempontjából). Adott képhez, számfeladathoz, egyéb modellhez szöveges feladat alkotása. Az 1 egész egyenlő részekre osztásával kapott további egyszerű egységtörtek (fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized, tizenötöd, huszad, heted, tizennegyed) értelmezése különféle mennyiségeken; ilyen egységtörtek többszöröseinek előállítása, megnevezése. Törtvonalas jelölés bevezetése. Hosszúságok, területek, töme-	Fejlődik a szóbeli és írásbeli szövegértés, értelmezés. – Ehhez önállóan használnak alkalmas eszközöket (eljátszás, konkrét és elvontabb rajz, pl. szakaszos ábrázolással, területtel, táblázattal ...). – A megértés érdekében képesek kérdéseket megfogalmazni, adatokat gyűjteni; a problémát átfogalmazzák. – Megértik a kérdés és az eldöntéséhez szükséges adatok kapcsolatát. (Eldöntik, hogy mely adatok feleslegesek, hiányosak, melyek ellentmondóak; önállóan megállapítják az adatok egymás közti kapcsolatait és a kérdezett adathoz való viszonyát.) Fejlődik a problémamegoldó gondolkodásuk: – Képesek a szöveges feladat problémájához felhasználható matematikai modelleket mélyebben megérteni, összehasonlítani, kiválasztani, ilyeneket alkotni. – Képesek a probléma megoldását előrevetíteni, megbecsülni. – A modellbe „lefordított” problémát megoldják a matematikai modellen belül (számfeladattal, nyitott mondattal, grafikusan). – Az eredményt ellenőrzik, visszahelyezik az eredeti szöveges problémába, és felelnek szóban, írásban. – Válaszukat összevetik az eredeti feltételekkel, becslésükkel, a valósággal. – Erősödik az eredményért való felelősségvállalásuk. Kiépül néhány egyszerű egységtörtnek és többszöröseinek a képzete: – egységtörtek és többszöröseik megnevezésével, megjelenítésével; – törtek összehasonlításával tapasztalati alapon; – egyenlő törtek összehasonlításával; – mennyiségeknek az egység törtreszeivel való mérésével.	I) n) k) kr) egy) d) p) T) I) F) szk) d) n) é) ÉN) E) T)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A negatív szám kétféle típusú tapasztalati alapja; számegyenesmodell és hiány. Megjelenített egész számok egyenlősége, nagyság szerinti sorrendje. Jelölés előjeles számokkal. Helyük a számegyenesen. (8 + 2 óra) Kapcsolódás: környezetismerettel, zenei neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel.	gek, űrtartalmak, szögek mérése az egység felével, harmadával, negyedével ..., egészek és törtek „mérése” más törtekkel (pl. a fél mérése negyedekkel, hatodokkal, nyolcadokkal ..., a 2 harmad mérése hatodokkal, kilencedekkel, az 1 egész mérése egységtörtekkel). Különböző egységválasztásnál a fenti egységtörtek megjelenítése vágással, tépéssel, hajtogatással, színezéssel, a részek összeillesztése a számnak megfelelően. Előállított törtek összehasonlítása: nagysági sorrend megállapítása, egyenlők keresése; formai jegyek megfigyelése. Törtszámok helye a számegyenesen. Számok törtrészeinek keresése (pl. 16-nak a háromnegyedrésze). Hőmérsékletmérés; mikor van melegebb, hidegebb? Más irányított mennyiségek jellemzése megfelelő előjeles számokkal. Kézpénz és adósság; vagyoni helyzetek összehasonlítása; egyenlő vagyoni helyzetek különböző előállításai.	Megismerkednek a gyerekek a negatív számok néhány további tapasztalati hátterével. Képesek az egész számok nagyság szerinti rendezésére konkrét tartalmaik felidézése alapján. Össze tudnak keresni, létre tudnak hozni olyan helyzeteket, képeket, amelyek ugyanannak az egész számnak más-más nevét jelentik. (Pl. az 1 forint tartozás ugyanazt az anyagi helyzetet jelenti, mint a 7 forint kézpénz és 8 forint adósság együtt ...)	E) T) I)

Relációk, függvények, sorozatok

Cél:

- Problémákban, szöveges feladatokban szereplő kapcsolatok megértése, ilyen kapcsolatok, kifejezése, ábrázolása; következtetés további kapcsolatokra (pl. a visszafelé vezető kapcsolatra, összefüggésre más elemek között), s ezáltal a problémamegoldó képesség fejlesztése.
- Az összefüggés-felismerő képesség továbbfejlesztése.
- További megfigyelések, ismeretek gyűjtése sorozatokról, függvényekről. (Pl. sorozatban a változás sebessége; összefüggés leírása nyitott mondatokkal, nyíljelöléssel, a „kijövő érték” változása a „bejövő érték” változása közben.)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Relációk (összefüggések, kapcsolatok, viszonyok) értelmezése és kifejezése elemek (tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, mennyiségek, számok) között.	Elemek közti kapcsolatok kifejezése különböző, megismert módokon (szétválogatás, sorba rendezés, párokba rendezés, nyíldiagram és táblázat készítése, kiegészítése, ábrázolás párhuzamos számegyenespáron; összekapcsolás vonallal, nyíllal, a <,	Ismernek elemek közt fennálló kapcsolatokat valóságos helyzetekben és elvontabb adatok között. Ezeket ki tudják fejezni különböző módokon, egyszerűbb esetekben általánosítva is.	p) lk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Adott kapcsolat megfordítása: a megcserélt párok kapcsolatának kifejezése. Következtetés újabb kapcsolatokra. (folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárgy-gyal. Sorozatok, függvények Tapasztalati függvények. Szabállyal adott sorozatok, függvények folytatása, kiegészítése. (6 + 2 óra + folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárgy-gyal Sorozat egészében érvényes összefüggések, szabályok felismerése, megadása szavakkal, jelekkel. A szabály érvényességének ellenőrzése. Adott táblázat egészében érvényes összefüggések, szabályok felismerése; a szabály érvényességének ellenőrzése. (folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárgy-gyal Egyszerű ismeretek gyűjtése sorozatokról, függvényekről.	relációban levő elempár megkeresése. A kapcsolat kifejezése általános összefüggésként nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. A kapcsolat „megfordítása”: a megcserélt pár kapcsolatának kifejezése. A megfordított kapcsolat megfogalmazása szavakkal. Egyszerű következtetések az elemek között fennálló további kapcsolatokra (a szimmetria és az átszállíthatóság megsejtése; a reláció tagadása, családkapcsolatok, számok közti relációk összetétele: pl. két „2-vel nagyobb” reláció összetétele a „4-gyel nagyobb” relációt eredményezi). Tárgy- és számsorozatok készítése gyűjtött adatokból (számláláshoz, méréshez, egyéb megfigyelésekhez kapcsolva). A megfigyelt jelenség jellemzése a rendezett adatokkal. Tárgy- és számsorozatok készítése adott szabály szerint, táblázatok kiegészítése adott összefüggés szerint; különféle képpen kifejezett kapcsolatok leolvasása, értelmezése, megértése. Sorozat lehetséges szabályainak felismerése néhány tagjából, ehhez a különbségsorozat felhasználása; a sorozat folytatása, kiegészítése, a folytatás szabályának megfogalmazása <i>többféle képpen</i>. A szabály érvényességének ellenőrzése az elemek behelyettesítésével. <i>Következtetés távolabbi (nagyobb sorszámú) elemekre.</i> Gépjátékok: táblázatba gyűjtött párok, hármasok közti azonos összefüggések felismerése, a táblázat kiegészítése, folytatása, A talált általános összefüggés kifejezése szavakkal; nyitott mondatok, nyíl-jelöléssel leírt összefüggések kiválasztása, alkotása, ellenőrzése. Egy-egy táblázathoz többféle szabály keresése. Számsorozatok különbségsorozatának, hányados-sorozatának felírása; növekedés, csökkenés kifejezése, egyenletes és változó különbségek figyelése. A sorozat növekedési sebességének megfigyelése. Táblázatok bemenő adatainak növekvő sorrendbe rendezése, a kijövő adat változásának megfigyelése. A	Tudnak egyszerű következtetéseket végezni ismert összefüggések alapján. Tudnak folytatni adott szabályú sorozatokat, kiegészíteni adott szabályú táblázatokat. Ellenőrzik adott szabály érvényességét. Felismernek összefüggéseket számlálással, méréssel gyűjtött vagy adott elemek sorozatában, táblázatában, ezt ki tudják fejezni szóban, nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal <i>többféle képpen</i>. Fejlődik összefüggés-felismerő képességük. Fejlődik szövegértő képességük az összefüggések megértése, ábrázolni tudása révén. Tudják képezni számsorozatok különbség- és hányadossorozatát, s ezzel jellemzik a sorozat „menetét”.	n) d) lk) i) é) k) T)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Függvény inverze. Két egyszerű szabályú függvény összekapcsolása. (6 + 2 óra + folyamatos)	függvényértékek változásának, a változás egyenletességének, egyenletlenségének megfigyelése. Gépek megfordítása; a megfordított gép szabályának keresése, tudatosítása. Gépek összekapcsolása; annak megfigyelése, hogy a működés szabálya függhet az összekapcsolás sorrendjétől. Összetett szabályú gép helyettesítése két egyszerű gép összekapcsolásával. (Pl. azt a gépet, amely a bemenő szám kétszeresét csökkenti 5-tel, helyettesíthetjük a kétszerező és az 5-tel csökkentő gépek – ilyen sorrendű – összekapcsolásával.)	Képesek kifejezni egyszerű szabály inverzét (a megfordított gép szabályát) táblázat segítségével vagy anélkül.	T) k) p)

Geometria

Cél:

- A szerkesztés és a definiálás gondolati előkészítése konstrukciókkal.
- A tapasztalatok bővítése az egybevágósági és a hasonlósági transzformációkról, a különféle szimmetriákról. Az egybevágóság és a hasonlóság biztonságos felismerése látványként, fogalmának alapozása jellemző tulajdonságok tudatosításával.
- Térbeli tájékozódás fejlesztése.
- Geometriai mennyiségfogalmak kialakítása; jó gyakorlottság elérése a gyakorlati mérésekben (hosszúság, terület, térfogat és szög), a mérési eredmények értékelésében, egyszerű, a méréshez kapcsolódó számításokban, átváltásokban.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alkotások térben, síkban Tulajdonságok és kapcsolatok Testek és síkidomok jellemzése geometriai tulajdonságokkal és kapcsolatokkal. Néhány további geometriai tulajdonság (testek hálójának) és kapcsolat (párhuzamosság, merőlegesség). Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes és alkotó formálása, szemléletes fogalmának kialakítása, néhány jellemző tulajdonságának összegyűjtése. Alakzatok és részeik jellemzése tulajdonságaikkal.	Térbeli építések testekből, síklapokból, élváz-építőkből; síkbeli alkotások (kirakás, nyírás, tépés, hajtogatás) lapokból, pálcákból (pl. szívószálból) és rajzolás szabadkézzel hálón, pontrácson, vonalzóval, sablonhasználatlalt, körzővel: szabadon, másolással és szavakban adott feltételek szerint. Adott feltételeknek megfelelő minél több alakzat előállítása, megkülönböztetése; egyszerű esetekben az összes lehetséges alkotás keresése csoportos vagy egyéni munkával. <i>Olyan feltételek alkotása, amelyeknek még kevesebb, esetleg már csak egy alkotás felel meg.</i> Testek hálójának kiterítése <i>többféleképpen; testhálók tervezése, belőlük testek összeállítása.</i> Sorminták és „terülő minták” kirakása, folytatása; a síkbeli ritmus (szimmetriák) követése; „parketta-	Jó gyakorlottságot érnek el a térbeli és síkbeli alkotásokban (saját fantáziájuk szerint, másolással és szóban adott feltételeknek megfelelően); egyszerű esetekben minden alkotást létre tudnak hozni adott feltételek szerint. Ki tudják választani alkotásaik közül az egy-egy új feltételnek is megfelelőket. Munkájukat ellenőrzik (a feltételeknek megfelelő-e, nincs-e köztük azonos, <i>hiányzik-e még lehetséges alkotás</i>). <i>Felismerik a testek és hálók közötti kapcsolatot, képesek a testhálókból testeket építeni.</i> Alakzatokat össze tudnak hasonlítani összképük alapján különféle helyzetekben: egybevágóság és hasonlóság szerint azonosítani, megkülönböztetni; és néhány egyszerű, megnevezhető, az alakzat részeinek tulajdonságai alapján rá	p) ÉN) T) egy) F) E)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alakzatok Testek, síkidomok. Téglatest, kocka, gömb. Téglalap, négyzet, kör. (6 + 2 óra) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Geometriai transzformációk A tapasztalatok bővítése az egybevágósági és a hasonlósági transzformációkról, a különféle szimmetriákról. Két tükrözés egymás után. (6 + 3 óra) Kapcsolódás: anyanyelvi neveléssel, környezetismerettel, vizuális neveléssel, zenei neveléssel, életvitellel és gyakorlati ismeretekkel Tájékozódás a térben Útvonalak, térképek készítése, követése, bejárása visszafelé. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, síkbeli pontok jellemzése 2 adattal. (2 + 2 óra + folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárggyal	zás” kirakással, sablonnal, szöges-táblán, hálóra rajzolással. Alakzatok szimmetriáinak vizsgálata a tér illetve a sík mozgatásával. Az egybevágóság és a hasonlóság szemléletes fogalmának tudatosítása. Testek lapjainak, élleinek, csúcsainak, sokszögek oldalainak, csúcsainak számlálása. Testek lapjainak vizsgálata alakjuk, méretük, kölcsönös helyzetük szerint; síkidomok oldalainak, szögeinek vizsgálata méretük, oldalak kölcsönös helyzete szerint. A téglatest, kocka, téglalap, négyzet tulajdonságainak vizsgálata, tudatosítása, összegyűjtése és megjegyzése. Alkotott és gyűjtött testek, síkidomok szétválogatása, halmazokba helyezése különféle címkéknek megfelelően; a válogatás során a különféle tulajdonságok tudatosítása. Testek, síkidomok tükörképének, eltolt képének, elforgatottjának megépítése, kirakása, rajzolása másolópapír segítségével, a sík mozgatásával. Két transzformáció végrehajtása egymás után. Síkban sor- és síkminták, parkettaminták kirakása, rajzolása az egybevágósági transzformációk alkalmazásával. Ilyen minták vizsgálata, ellenőrzése, melyik hogyan készülhetett. Nagyítás nagyított építőelemekkel, nagyított hálóra rajzolással; <i>a nagyított alakzat megalkotása az eredeti elemekkel</i>; az alak megmaradásának megfigyelése; nyújtás, zsugorítás, torzítás ellenpéldaként. Útvonalak bejárása, utánzása, tudatosítása megmutatással és szóban leírt útvonal követésével, bejárt útvonal elmondásával. Ilyen útvonalak bejárása a valóságban jól ismert terep „térképén”; <i>térkép rajzolása jól ismert terepről</i>. Tájékozódást segítő játékok, tevékenységek: irány és távolság megadásával, vagy térkép szerint való tájékozódás udvaron, erdőben; utca, házszám és emelet alapján a lakóhelyen; sor és oszlop megadásával	tudnak mutatni a különbözőségükre. Ismerik (értik és helyesen használják) a már megismert testek és síkidomok nevét, ismerik a téglatest, kocka, téglatest, téglalap legfontosabb tulajdonságait, a téglatest és kocka, a téglalap és kocka fogalmak egymáshoz való viszonyát. Dönteni tudnak az egyes alakzatok adott szempont szerinti osztályba sorolásáról. Felismerik alakzat tükörképét, eltolt képét, elforgatottját, egyszerű esetekben elő tudják állítani kirakással, megépítéssel, a sík mozgatásával. Létre tudnak hozni adott egyszerű alakzathoz hasonlót (ugyanolyan alakút) építéssel, kirakással, nagyított, kicsinyített elemekkel és <i>az eredetivel egybevágó elemekkel is</i>, és ezeket meg tudják különböztetni a nyújtott, zsugorított, torzított alakzattól. Jó mozgásos tájékozódás alakul ki az iskola környékén és a lakóhelyen; képesek egyszerű térképen való tájékozódásra. Tudják, hogy a síkban 2, térben 3 (független) adat egyértelműen kijelöl egy-egy pontot.	E) d) I) p) H) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Geometriai mennyiségek és méréjük Mennyiségek Hosszúság (kerület is), terület, térfogat, űrtartalom és szög. Mérés Geometriai mennyiségfogalmak alakítása; jó gyakorlottság elérése a gyakorlati mérésekben, a mérési eredmények értékelésében, egyszerű, a méréshez kapcsolódó számításokban, átváltásokban Mértékegységek Alkalmi; kilométer, méter, deciméter, centiméter, milliméter, <i>négyzetcentiméter, négyzetméter, köbcentiméter, köbméter</i>, derékszög, derékszög törtrészei, hektoliter, liter, deciliter, centiliter, milliliter. Összefüggések Összefüggés a mennyiség, a mértékegység és a mérőszám között. Egyszerű váltások. A mérés pontatlansága. További kapcsolatok a különféle mennyiségek között. (14 + 1 óra + folyamatos) Kapcsolódás: minden tantárggyal	osztályban, sakktáblán, alakzatok rajzolása diktálás alapján; térbeli malomjáték. Figurák, ábrák rajzolása diktálás alapján, kész ábrák másolása irányváltoztatással vagy a rács méretének megváltoztatásával., torzítása adott irányú nyújtással, vagy ferde rácsra másolással. Hosszúság becslése, mérése alkalomlag választott és szabványos egységekkel; hosszúságmérés adott pontossággal. Gyakorlati mérések, a mérési tapasztalatok felhasználása egyszerű számításokban és szöveges feladatokban. Területek összehasonlítása, összemérése, mérése lefedéssel, hálón való leszámolással; a téglalap területének mérése, számítása a sorok számának és az egy sorba kirakható egységek számának szorzataként; rácssokszögek területének mérése <i>a kiegészítés módszerével, átdarabolással. Adott kerületű síkidomok területének mérése, adott területű síkidomok kerületének megfigyelése, vizsgálata.</i> Hasonló síkidomok területének mérése. Térfogatmérés különféle módszerekkel (pl. egységnyi térfogatú testekkel lemásoljuk a testet, és megszámláljuk a felhasznált elemeket; kitöltjük egységekkel a dobozt; vízbe merítjük a testet, és a kiszorított folyadék mennyiségét mérjük); a téglatest térfogatának mérése; a térfogatszámítás alapozása. Szögmérések: az elfordulás mérése, sokszögek belső szögeinek mérése hajtogatott derékszög-mérővel: derékszög, fél, harmad, negyed derékszög egységekkel.	Tudnak hosszúságokat, területeket, térfogatokat (űrtartalmakat) szögeket összehasonlítani, összemérni, alkalmi egységekkel meg- és kimérni; gyakorlati méréseik során tudják használni a szabvány mértékegységeket. Jól becsülnek hosszúságot, területet, térfogatot és szöget adott egységhez viszonyítva. Tudnak mérni különböző pontossággal. Mérési eredményeiket helyesen fejezik ki szavaikkal. Tudatosodik a mennyiség és a választott egység közötti kapcsolat.	E) T) F) d) kr) E) I)

Statisztika, valószínűség

Cél:

- Az adatgyűjtés, rendezés és ábrázolás, táblázat- és grafikonolvasás és -értelmezés gyakorlása; jellemző adatok keresése. Az átlag fogalmának megalapozása.
- A valószínűséges szemlélet fejlesztése; tapasztalatok gyűjtése a véletlennel kapcsolatban.

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Statisztika Adatok gyűjtése, rendezése, grafikonok készítése, kész diagramok értelmezése. Adatsokaság jellemzése: módusz, medián, átlag. (3 + 2 óra) Kapcsolódás: minden tantárggyal Valószínűség Események rendezése bekövetkezésük megsejtett valószínűsége szerint. A sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, <i>a kísérletekhez kapcsolódó események gyakorisági diagramjának előállításával.</i> (4 + 1 óra) Kapcsolódás: minden tantárggyal	Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése közösen, vagy egyénileg. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról: egyenlő adatok keresése, a legkisebb, legnagyobb kiválasztása, az összes adatot együtt jellemző adat keresése, a medián, a leggyakoribb adat (módusz) és az átlag meghatározása. <i>Adatsokaságok összehasonlítása.</i> Közös játékok, amelyekben a véletlennek is szerepe van; stratégiák alakítása, kipróbálása, értékelése, módosítása. Kísérletek lehetséges kimeneteleinek számbavétele, az egyes események bekövetkezéseinek megfigyelése, rögzítése. Gyakorisággal, <i>események eloszlásával, relatív gyakorisággal</i>, valószínűséggel kapcsolatos sejtések megfogalmazása. Kísérletek <i>tervezése</i>, végrehajtása a sejtések ellenőrzésére, magyarázatok keresése a tapasztalatok okaira.	Adatok sorozatba, táblázatba rendezésével és grafikonkészítéssel képesek egyszerű jelenségekről információkat gyűjteni és közvetíteni. Egyszerű adatsokaság jellemzésére értően használják a középso adatot és az adatok számtani közepét (átlagát). Kísérleti tapasztalatok alapján sejtéseket tudnak megfogalmazni véletlen események valószínűségének összehasonlítására vonatkozóan, és össze tudják vetni sejtéseiket megfigyelt és kísérletben gyűjtött adatok gyakoriságával (<i>egyszerű esetekben relatív gyakoriságával</i>). <i>Igénylik a tapasztalatok okainak „kutatását”.</i>	I) egy) k) lk) F) kr)

A továbbhaladás feltételei

1. Gondolkodási, megismerési módszerek

- Megfigyelései tudatosak és szándékosak; figyelmét legalább 8-10 percben folyamatosan képes irányítani, fenntartani. Megfigyeléseinek tartalma helyes, a megállapítások igazak, lényegre törők. A tevékenysége és a szóban kifejezett gondolat összhangban vannak.
- Tud adott elemeket szétválogatni, kétfelé válogatni adott szempont szerint; meg tudja határozni a részeket az elemek közös tulajdonságával; érti és helyesen, könnyedén használja a tulajdonság tagadását elemek kétfelé válogatásánál.
- Adott, két halmazt jelölő halmazábrán, adott címkék szerint el tud helyezni elemeket a halmazok különféle viszonya esetében; tudja indokolni egy-egy elem elhelyezését az összetett tulajdonság megnevezésével, helyesen használja ehhez a logikai „és”-t, vagy más, ezzel hasonló értelmű szavakat. Tudja javítani a hibás elhelyezést, és tudja indokolni a változtatást.
- Tud a halmazokra, egyes részeire vonatkozó állításokat megfogalmazni, ilyen állítások igazságát meg tudja ítélni; elemeivel adott halmazábrához talál megfelelő címkéket.
- Adott, teljes rendszert alkotó 12-20 elemet el tud rendezni táblázatosan, sorosan egyszerre két rendezési szempont szerint; tud használni hozzá táblázatot, fadiagramot.
- Képes gyűjtött vagy készített elemeket két szempont szerint rendezni, tud további elemeket keresni, alkotni a rendszerben mutatkozó hiányoknak megfelelően.
- Mások által kialakított rendszert át tud látni, s ezt ki tudja fejezni a táblázat, sorozat kiegészítésével.
- Elfogadja a rendszerképzés igényét, törekszik a teljességre kombinatorikus jellegű feladatok megoldásában.
- Állításai a valóságot írják le, igazak, nyelvhelyességi szempontból kifogástalanok. Az igazság megítélése helyes.
- Kialakult az igazság megítélésének igénye: öntevékenyen, felszólítás nélkül is megítéli állítások igazságát.
- Képes nyitott mondat megoldásának keresésére, törekszik a teljességre. A követett megoldási módszer lépései helyesek, célravezetők.
- Kombinatorikus gondolkodása fejlődik:
- Adott feltételnek megfelelő konstrukciókat létre tud hozni.
- Alkotásai során megnyilvánul valamely szempont rendszeres követése.
- Törekszik az összes lehetőség megkeresésére, ehhez a létrehozott objektumokat elrendezi valamilyen szabadon választott rend szerint. Felismeri a rendszerbe nem illő, illetve azonos konstrukciókat; pótolja a hiányt, javítja a hibát.

2. Számтан, algebra

A tízezres számkör számai

- Tud darabszámot, mérőszámot helyesen megállapítani pontos és közelítő számlálással, méréssel; tudja megbecsülni, becslését finomítani közelítő számlálással, méréssel.
- Kellő gyakorlottsággal rendelkezik az alapvető mennyiségek mérésében, a mérőeszközök használatában, leolvasásában és a mérési módszerek alkalmazásában. Helyes képzete van a gyakorlati méréseiben használt szabványos egységekről; egyszerű következtetéseket tud végezni elvégzett mérésről más (a rendszerben szomszédos) egységgel való mérés várható eredményére.
- Helyesen írja és olvassa a számokat a tízes számrendszerben 10 000-ig; érti a számjegyek különféle értékeit (helyi-, alaki-, valódi érték); érti a 10-szeresítés, 100-szorozás, 1000-szeresítés kapcsolatát a helyiérték-táblázatban való balra tolódással.
- Össze tud hasonlítani két számot nagyság szerint, tudja a jegyek számának és a számjegyek alakiértékének szerepét a nagyság alakulásában. Sorba tud rendezni számokat növekvő és csökkenő

rendben; ismeri a számok egyes, tízes, százaz, ezres szomszédjait, megállapítja tízesekre, százazokra, ezresekre kerekített értékét, megtalálja helyét a számegyenesen.

- Meg tudja adni egy-egy szám sokféle alakját, tudja, hogy különféle alakban is a számegyenesnek ugyanahhoz a pontjához tartoznak.
- Képes számokat jellemezni tulajdonságaival, más számokhoz fűződő kapcsolataival.

Műveletek a tízezres számkörben

- Adott helyzethez, történéshez, egyszerű szöveges feladathoz hozzá tudja kapcsolni a megfelelő műveletet a műveletek mindegyik értelmezése szerint; tud műveletet megjeleníteni, modellezni, szöveges feladattal értelmezni.
- Ismeri konkrét egyedi esetekben a legfontosabb műveleti tulajdonságokat (a tagok és a tényezők felcserélhetőségét és csoportosíthatóságát, a disztributivitást, a műveletek monotonitását (az eredmény függését az összetevők változásaitól), az összeadás és kivonás kapcsolatát, a szorzás és a kétféle osztás kapcsolatát; ezeket az ismereteket felhasználja számításaiban, az eredmény ellenőrzésében, összetett alakú számok összehasonlításában, képes a felhasználás tudatosítására.
- Készség szintű a fejszámolása a 100-as számkörben (összeadás, kivonás, egyjegyűvel való szorzás és maradék nélküli osztás) és az analóg számításokban a tízezres számkörben (0-ra végződő 3-jegyűek, 00-ra végződő négyjegyűek összeadása, kivonása, egyjegyűvel való szorzása, maradék nélküli egyjegyűvel való osztása). Tudja a számokat 10-zel, 100-zal, 1000-rel szorozni és (nem maradékos esetben) osztani; tud kerek kétjegyűvel, háromjegyűvel szorozni, osztani a kisegyszeregynek megfelelő analóg esetekben (pl. $60 \cdot 70$, $5 \cdot 300$, $4800 : 600$, $6300/9$, $6300/90$, $6300/900$).
- Meg tudja becsülni teljes négyjegyűek összegét, különbségét, teljes kétjegyűek két- és egyjegyűvel, háromjegyűek egyjegyűvel való szorzatát, teljes három- és négyjegyűek egyjegyűvel és kétjegyűvel való osztásának hányadosát kerekített értékekkel való műveletvégzéssel.
- Helyesen tudja elvégezni a tanult írásbeli műveleteket.
- Felelősséget vállal az eredményéért, kialakult az igénye és képessége az önellenőrzésre (összeveti a számolás eredményét a becsült eredménnyel, ellenőrzi valamilyen módon a számítás pontosságát), javítja a talált hibákat.

Szöveges feladatok

- Önállóan megérti a hallott, olvasott szöveget, fel tud használni különféle modelleket, jelöléseket az adatok és kapcsolatuk ábrázolására, feltárására, értelmezésére; át tudja fogalmazni a szöveget a megértés érdekében; ki tudja választani a probléma megoldásához szükséges adatokat.
- Képes az egyszerű szöveges problémák megoldására:
 - tud választani, alkotni megfelelő matematikai modellt (egyszerűsített rajz, számfeladat, nyitott mondat, táblázat, diagram);
 - helyesen oldja meg a kijelölt műveleteket, nyitott mondatokat; helyesen olvassa le a megoldást diagramról, táblázatról; ellenőrzi a számításokat;
 - az eredményt tudja vonatkoztatni az eredeti probléma kérdésére, összeveti a valósággal, feltételekkel; helyesen válaszol a kérdésre.

Törtszám, negatív szám

- Meg tudja jeleníteni a legegyszerűbb egységtörteket és többszöröseiket különféle mennyiségekkel többféle egységválasztással; fel tudja használni ezeket a modelleket törtszámok összehasonlítására, különféle alakú egyenlő törtszámok keresésére.
- Összeméréssel, méréssel le tudja olvasni adott mennyiség mérőszámát, ha ez egyszerű egységtört, vagy ennek többszöröse.
- Le tud olvasni különféle, tanult modellekben megjelenített negatív számokat; össze tud hasonlítani természetes számokat és negatív egész számokat nagyság szerint a használt modellen belül. Elő tudja állítani egész számok különféle összehasonlításait; megtalálja egész számok helyét a számegyenesen.

3. Relációk, függvények, sorozatok

- Szavakkal adott összefüggést, kapcsolatot ki tud fejezni különféle módokon: elemek összekapcsolásával, nyíllal, szétválogatással, sorozatba rendezéssel, táblázatba rendezéssel.
- Helyesen, önállóan tud sorozatot, táblázatot folytatni szavakkal, formulával (nyíljelöléssel, nyitott mondatokkal) adott szabály szerint.

- Felismer összefüggéseket sorozat adott tagjai, táblázat adott elempárjai, elemhármasai, számpárjai, számhármasai között; ezt kifejezi a sorozat, táblázat különféle folytatásaival, kiegészítésével.
- Képes talált általános összefüggést megfogalmazni szavakkal, esetleg nyíljelöléssel, nyitott mondat-tal; ezeket tudja önállóan ellenőrizni az adatok behelyettesítésével.
- Felismeri az egyszerű (egy művelettel megadható szabályú) gép megfordításával nyert gép szabályát, két egyszerű gép összekapcsolásával nyert gép szabályát.

4. Geometria

Alkotások térben, síkban

- Adott építőelemekből (testekből, síklapokból, élvázépítőből) tud építeni, mozaiklapokból formát, mintát ki tud rakni szabadon.
- Képes építményt, síkbeli kirakást lemásolni a mintával megegyező és más elemekből; sormintát, síkmintát tud folytatni, a benne levő szimmetriákat követni; felismeri az alak és az állás változását; tudja korrigálni tévedését; egyszerű rajzolásban tudja használni a sablont, vonalzót, körzőt.
- Érti, és alkotásában tudja követni a szóban adott feltételt, feltételeket; képes adott feltétel szerint több különféle alkotást létrehozni, meg tudja fogalmazni az alkotásai közti különbséget; egyszerű esetben megtalálja az összes, adott feltételnek megfelelő alkotást; további feltétel megkötése után kiválasztja a még mindig megfelelőket.
- Képes szétválogatni a gyűjtött, megalkotott testeket, síkidomokat megnevezett, illetve felismert geometriai tulajdonság szerint.
- Felismeri a téglatest, kocka, téglalap, négyzet legfontosabb tulajdonságait, és ezeket a tulajdonságokat meg tudja mutatni ilyen testeken, síkidomokon.

Geometriai transzformációk

- Megépíti, kirakja, megrajzolja hálón, sima lapon sablonnal, másolópapírral a sík mozgatásával egyszerű alakzat tükörképét, eltolt képét; tudja ellenőrizni a tükrözés, eltolás helyességét tükör és másolópapír segítségével; elő tudja állítani egyszerű síkidom elforgatottját másolópapír segítségével.
- Felismeri kész mintákban alakzat tükörképét, eltolt és elforgatott képét; ellenőrizni tudja tükör, másolópapír segítségével; építeni tud mintát különféle transzformációk segítségével (sormintát eltolásokkal, tükrözésekkel, síkmintát tükrözésekkel, elforgatásokkal ...).
- Képes térben, síkban másolni nagyított, kicsinyített elemekkel, eredeti elemekkel (ugyanakkora kockákkal, ugyanazon a négyzethálón ...); felismeri az alak változatlanságát, változását, és ennek megfelelően javítja saját munkáját.

Tájékozódás a térben

- Jól tájékozódik lakóhelyén, bejárt terepen; bejárt útvonalon visszatál adott helyre; megtalál házat adott utca és házszám alapján.
- Ismeretlen helyen szavakkal adott információk szerint jól tájékozódik; érti az irányokat és távolságokat jelölő kifejezéseket.
- Megtalál pontot síkban, egyszerű térképen, négyzethálón (pl. sakktáblán) két adat segítségével; térben három független adat segítségével.

Geometriai mennyiségek és mérések

- Képes meg- és kimérni adott egységgel hosszúságokat, területeket, térfogatokat, szögeket.
- Ismeri és helyesen használja a hosszúságmérés és az űrtartalomérés szabványos egységeit, a köztük levő arányt.
- Tud területet és térfogatot mérni a tanult módokon; egyszerű téglalap területét ki tudja számítani az egységek kirakásának elképzelése alapján.
- Tud szöget mérni hajtogatott derékszögmérővel.

5. Statisztika, valószínűség

- Tevékenyen és szívesen vesz részt a közös munkában.
- Adatokat el tud rendezni sorozatba, táblázatba, ábrázolni tudja azokat grafikonon; sorozatból, táblázatból, grafikonról adatokat visszaolvas; talál az egész adategyüttest jellemző adatokat (pl. a nagyság szerinti középsőt, a legnagyobb, legkisebb adatokat, ezek távolságát, a leggyakoribb adatot); ki tudja számítani az adatok átlagát.
- Képes megfogalmazni sejtést véletlen eseményekkel kapcsolatban (melyik valószínűbb, melyik kb. hányszor fog előfordulni a következő 30 próbában, melyik nem fog előfordulni egyszer sem ...); sejtését össze tudja vetni a megfigyelt események gyakoriságával.

EMBER A TERMÉSZETBEN

Célok és feladatok

Az Ember a természetben műveltségi terület keretében folyó oktatás és nevelés alapvető célja, hogy megalapozza a tanulók természettudományos ismereteit a szűkebb és a tágabb környezetükről.

Továbbá feladata az élő és élettelen természet szoros kapcsolatának, az ember és a természet összetartozásának, egymásrautaltságának, az ember természetben betöltött helyének és szerepének felismertetése. A természetben lejárló változások, kölcsönhatások, jelenségek tudományos bemutatása, modellezése, magyarázata. Pozitív attitűdök kialakítása, tudatosan cselekvő emberek formálása.

A műveltségi terület sajátos nevelési és képzési feladatainak teljesítése révén hozzájárul a természet megszerettetéséhez, az értékeinek megóvása iránti felelősség alakulásához.

A Nemzeti alaptanterv lehetővé teszi, hogy az Ember a természetben műveltségi területben megfogalmazott tartalmak integrált vagy önálló tantárgyak keretében oktathatók legyenek.

Az 1–4. évfolyam természet- és társadalomismeret tantárgya integráltan tartalmazza az Ember a természetben műveltségi terület adott életkorra megfogalmazott ismereteit és fejlesztési feladatait, melyhez szervesen kapcsolódnak az Ember és társadalom műveltségi terület társadalmi környezetet bemutató elemei.

Az 5–6. évfolyam természetismeret tantárgya szintén integrált tananyaggal alapozza meg a fizikai, a biológiai és a kémiai önálló tantárgyainak természettudományos ismereteit úgy, hogy tartalmában és szemléletében szervesen épül a természet- és társadalomismeret tantárgyára.

Az 1–6. évfolyamok alapvető feladata az elemi természettudományos nevelés. A tanulók megfigyelik saját testük működését, közvetlen természeti és társadalmi környezetüket, tapasztalatokat gyűjtenek, egyszerű vizsgálódásokat, méréseket végeznek. Ezek a tevékenységek teszik lehetővé az éltkornak megfelelő megismerési módszerek elsajátítását, gyakorlását és a tapasztalatok rögzítését.

A 7–8. évfolyam fizikai, biológiai és kémiai tantárgyi órakeretében – bár külön tantárgyként tanítva, de mégis egységben – lehetőség van a korszerű természettudományos szemléletmód fokozatos kialakítására.

A tanulók életkorának megfelelően mód nyílik az absztrakt gondolkodás fejlesztésére és az önálló tanuláshoz, önműveléshez szükséges ismeretek, képességek megalapozására.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámjai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Természet és társadalomismeret	1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5
Összesen	1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5

A tantárgy kétféle éves óraszámja az iskoláknak választási lehetőséget biztosít arra, hogy a számukra kedvezőbb óraszámú tantervet illesszék a pedagógiai programjukba.

A témaköröket, az altémákat és a javasolt óraszámokat tartalmazó óraterv

1. évfolyam				2. évfolyam				3. évfolyam				4. évfolyam			
Témák				Témák				Témák				Témák			
1.	Mesterségek, foglalkozások	4	2	Mesterségek, foglalkozások	3	2		A gazdálkodás és a termelés	4	3		(A gazdálkodás és a termelés az "Országismeret" témakörben)			

	1. évfolyam			2. évfolyam			3. évfolyam			4. évfolyam		
2.	Élettelen természet	6	4	Élettelen természet	8	6	Élettelen természet	12	9	Élettelen természet	3	3
3.	Információ	2	1	Információ	2	1	Információ	2	2	Információ	2	2
4.	Tájékozódás	2	1	Tájékozódás	4	3	Tájékozódás, térképismeret	6	4	Tájékozódás	3	3
5.	Évszakok	10	7	Az idő	4	2	Az idő és a mozgás	2	2	A Naprendszer	5	4
6.	Az otthon, az iskola és a lakóhely	5	3	Lakóhelyismeret	7	4	Ország és lakóhelyismeret	16	11	Országismeret	17	10
7.	Az élet	14	9	Az élet	15	9	Az élet	18	13	Az élet	30	22
	Az élő természet	8	5	Az élő természet	8	4	Az élő természet	9	7	Az élő természet	20	15
	Az ember	4	3	Az ember	5	4	Az ember	7	5	Az ember	6	5
	Környezetünk védelme	2	1	Környezetünk védelme	2	1	Környezetünk védelme	2	1	Környezetünk védelme	4	2
	Új ismeretet közlő óra, séta (kirándulás)	43	27	Új ismeretet közlő óra, séta (kirándulás)	43	27	Új ismeretet közlő óra, séta (kirándulás)	60	44	Új ismeretet közlő óra, séta (kirándulás)	60	44
	Összefoglalás, ellenőrzés	13	10	Összefoglalás, ellenőrzés	13	10	Összefoglalás, ellenőrzés	14	12	Összefoglalás, ellenőrzés	14	12
	Összesen:	56	37	Összesen:	56	37	Összesen:	74	56	Összesen:	74	56

A tanulók értékelése

Törvényi háttér: A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 70–71. §.

Az eredményes előrehaladás egyik fontos előfeltétele a tanulók tudásának folyamatos ellenőrzése és értékelése.

Módszerét tekintve belső értékelés.

Az 1. évfolyamon javasolt a tanulók munkájának folyamatos szóbeli értékelése, negyedévenként pedig szöveges minősítése.

A 2–4. évfolyamokon a tanév során a tanulók ismereteikről szóban, írásban, rajzos feladatokban számolnak be.

- Az értékelés alapja lehet:
- a tanuló tényismereti szintje,
- a megfigyelési tapasztalata,
- a vizsgálódásai eredménye,
- a gyűjtőmunkája,
- az órai aktivitása,
- a manuális tevékenysége,
- a feladatokhoz való viszonyulása.

Az értékelés módjaként a negyedik évfolyam féélévéig folyamatos szóbeli, negyedévenként pedig szöveges minősítés javasolt.

A páros évfolyamokon, az év elején szükséges egy diagnosztizáló értékelés.

A 4. évfolyam második féélévétől a tanulók teljesítményét havonta érdemjeggyel, év végén osztályzattal zárjuk. (Az évközi érdemjegyek, a félévi és az év végi osztályzatok helyett az iskola pedagógiai programja a tanulói teljesítmények minősítésére egyéb jelölést, szöveges értékelést is előírhat).

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Képesítési feltételek

Törvényi háttér: A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 17.§ 1. pont, b. bekezdése.

Az első–negyedik évfolyamon a természet- és társadalomismeret tantárgyhoz tanítói, illetve konduktori végzettség szükséges.

Tárgyi feltételek

Az iskolában már meglévő tanári és tanulói demonstrációs eszközök (kiegészítve – szükség szerint – saját készítésű eszközökkel); szaktantermek; iskolai könyvtár (lehetőség szerint), megfelelő a 11/1994. MKM rendeletnek.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A 6–10 éves korosztály tankönyvének kiválasztása különösen sok odafigyelést, körültekintő választást igényel, mert a jó tankönyvnek fontos szerepe van a tantárgyon keresztül a természet megszeretetésében.

A tanterv megvalósulásához a következő tartalmi és minőségi kritériumot kell figyelembe venni.

A megfelelő tankönyv ismérvei:

- a jól strukturált szerkezet, megfelelő betűtípus, betűméret,
- az ismeret átadása érthető, a megfogalmazás nyelvezete az adott életkornak megfelelő,
- alkalmas a követelményekben megfogalmazott készségek és képességek fejlesztésére,
- az ismeretanyag feldolgozása tevékenykedtető,
- a tananyag mennyisége és tartalma megfelel a tanulók életkorának,
- a tananyag feltárja a gyakorlati vonatkozásait, segíti a társadalomban és az emberi kapcsolatokban az eligazodást,
- a minimum- és a többletkövetelmények elkülönülnek, az alkalmazott kiemelési eljárások megfelelőek
- az ábra- és a képanyag igazodik a tananyag tartalmához,
- és esztétikus külső és belső megjelenítés.
- Jó, ha a tankönyvhöz készültek tanítást segítő eszközök, pl. tanári kézikönyv.

Tantárgyi tantervek

Természet és társadalomismeret

Célok és feladatok

A 6–10 éves gyermekeket az érdeklődés, a nyitottság és az aktív tettekkészség jellemzi, amikor a közvetlen és tágabb környezetüket figyelik, vizsgálják, megismerik. Ezeket az életkori adottságokat figyelembe véve a tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket fejleszt, amelyek segítik a megfigyeléseken, egyszerű vizsgálatokon alapuló ismeretszerzést. Továbbá biztosítja, hogy a tanulók megismerjék a különböző információhordozókat és tudjanak azokból tanítói segítséggel új ismeretekhez jutni.

Mivel a tanulók közlési vágya ebben a szakaszban erős, sokat és szívesen beszélnek, ezért fontos, hogy legyen alkalmuk élményeiket, tapasztalataikat szóban elmondani, majd írásban nyelvtanilag helyesen megfogalmazni és rajzos formában kifejezni. A tantárgy biztosítsa a tanulóknak az önkifejezési képességek kibontakozását a gyűjtőszöveg, a rajz, a dal, a versmondás, a dramatizálás, a kézügyesség fejlesztésében.

A tantárgy feladata továbbá, hogy a tanulók tudják megkülönböztetni a környezetükben levő élő és élettelen anyagokat, vegyék észre az élőlények és környezetük közti szoros kapcsolatokat. Fedezzék fel a természet szépségét, törekedjenek értékeinek megóvására.

A mindennapok tapasztalataira építve, ismerjék meg az anyagi világ felépítését és működését, az anyag mennyiségi és minőségi változását.

A környezetünk élőlényeinek megismerése tudatosítsa bennük az élet tiszteletét és az ember felelősségét a környezetéért.

A lakóhely és a hazai táj megismerése során alakuljon ki a lakóhely és a haza iránti szeretet, kötődés és értékek védelme, óvása iránti igény. Igazodjanak el lakóhelyükön és a környező világ jellegzetességeiben. A lakóhely megismerése során tanuljanak meg önállóan, szabályosan, balesetmentesen közlekedni.

Vegyék észre a természeti és a társadalmi folyamatok kölcsönhatásait, az ember hatását a természeti környezet állapotára. Érezzék, hogy felelősek a környezetük jövőjéért.

Életkoruknak megfelelően tudjanak tájékozódni térben és időben.

Életkori sajátágaiknak megfelelően legyenek tisztában testük felépítésével, működésével és tegyenek meg minden tőlük telhetőt egészségük megőrzéséért. Ismerjék és kerüljék el a testüket, egészségüket károsító hatásokat. Törekedjenek az egészséges életvitelre.

Követelmények

1. Tájékozódás a tudomány - technika - társadalom kölcsönhatásairól

A tanuló vegye észre a természeti és a társadalmi folyamatok kölcsönhatásait, az ember hatását a természeti környezet állapotára. Érezze, hogy felelős a környezete jövőjéért, és ezért óvja meg a környezete értékeit.

Tudja, hogy a természetről mely tudományos módszerekkel (megfigyelés, vizsgálódás, kísérlet, mérés) szerezzük ismereteinket, és fokozatosan alakuljon benne az igény ezek elemi szintű megismerésére.

Tudjon kérdéseket megfogalmazni az életkorának megfelelő, a családi környezetből hozott technikai és társadalmi ismeretekről.

Legyen képes néhány, a mindennapi életben használt technikai eszköz működését megmagyarázni a hétköznapi ismeretek segítségével.

Tudja néhány példán végigkísérni a nyersanyag termékké alakulását.

2. Természettudományos megismerés

A tanuló legyen képes a természet jelenségeit célzottan megfigyelni és a természeti, technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzeléseit megfogalmazni.

Tanítói irányítással tudjon egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket végezni. Ismerje a vizsgálódások, mérések eszközeit, és tudja azokat eleinte tanítói segítséggel, majd önállóan használni.

Tudja megfigyeléseit, tapasztalatait szóban és írásban nyelvtanilag helyesen megfogalmazni és rajzos formában kifejezni.

Tudjon egyszerű képet és szöveget értelmezni, lényeget kiemelni.

Legyen gyakorlata a mennyiségek mérésében és a mértékegységek használatában.

Legyen képes ismereteket szerezni a természeti és a technikai környezet jelenségeiről, folyamatairól, ezek törvényszerűségeiről.

Tanítói segítséggel tudjon tájékozódni egyszerűbb forrásanyagokban, és legyen jártas az ismeretek gyűjtésében.

Legyen képes megadott szempontok szerint elemi szintű összehasonlításokat, csoportosításokat végezni.

3. Tájékozódás az élő és élettelen természetről

3.1. Az anyag

Tudjon az anyag és a tárgy között különbséget tenni.

Legyen képes az anyagfajták különbözőségeit felismerni és megadott szempont szerint azokat csoportosítani.

Vegye észre az anyagfajta és a használat közti összefüggéseket.

Legyen képes egyszerű anyagok technikai formálására, egyszerű használati tárgy készítésére.

Ismerje meg vizsgálódásaival a közvetlen környezetében előforduló fontosabb élőlényeket és élettelen dolgokat.

Ismerje meg az anyagok különböző halmazállapotát és halmazállapot-változását.

Életkorának megfelelő szinten tudja megfogalmazni az anyag szerkezetével kapcsolatos elképzeléseit, és játékos formában tudjon egyszerű keveréket, oldatot készíteni.

3.2. Energia

Legyen jártas a természetben előforduló alapvető jelenségek, folyamatok és a köztük lévő kölcsönhatások, összefüggések magyarázatára.

Legyen képes felismerni és néhány szóval megfogalmazni a természeti jelenségek változásának okait.

Ismerje fel, hogy a természetben az energia többféle formában van jelen, és tudja azt is, hogy azok egymásba átalakulnak.

Tudatosuljon benne, hogy a technikai eszközöket működtető anyagok készletei végesek, ezért takarékosan kell bánni az anyagokkal és az energiával.

3.3. Információ

Legyen képes a szűkebb környezetében lévő tárgyak és élelmiszerek érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalására.

Tudjon információt szerezni a környezetében lévő tárgyakról, élőlényekről és az így szerzett ismeretekkel összehasonlításokat végezni.

Tanítói segítséggel tájékozódjon gyermek enciklopédiákban, lexikonokban.

3.4. A tér

Tudjon tájékozódni térben.

Legyen képes távolságokat megbecsülni és megmérni.

Tudjon tájékozódni a lakóhelyén, az útvonalrajzokon, különböző méretarányú egyszerű térképvázlatokon és térképen. Ismerje a legfontosabb térképjeleket (vizek, domborzat, államhatár, települések).

Legyen képes irányokat megadni viszonyítással vagy égtájakkal. Tudjon iránytűvel égtájakat meghatározni és irányított megfigyeléseket végezni a lakóhely környékén.

Ismerje a lakóhelye földrajzi helyzetét Magyarországon.

Ismerje fel a Földön kívüli térségek létét.

3.5. Idő és a mozgás

Tudjon tájékozódni a mindennapok időviszonyaiban. Szerezzen gyakorlatot az idő becslésében és mérésében.

Ismerje és használja az idő tagolására szolgáló kifejezéseket: perc, óra, nap, hét, hónap, év.

Tudja használni az időmeghatározó kifejezéseket: amikor kicsi (óvodás stb.) voltam, amikor szüleim gyerekei (fiatalok stb.) voltak, amikor a nagyszüleim gyerekei stb. voltak, nagyon régen.

Tudjon az időben viszonyításokat végezni (pl. előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen) és eseményeket, jelenségeket, tárgyakat, személyeket időrendbe állítani.

Ismerje a napszakok, évszakok váltakozását.

Tudja, hogy az idő múlása hatással van az élőlényekre, azok is megváltoznak.

Ismerje fel a helyváltoztató mozgás és az eltelt idő közti összefüggéseket.

Legyen képes a tárgyak helyét és a mozgásokat is jellemezni.

3.6. Lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum

Ismerje meg az iskolája, a lakóhelye múltját, hagyományait, szokásait és az iskolai élet legfontosabb szabályait. Ismerje a lakóhely és hazánk nagy tájainak természeti adottságait és az emberek életét e területeken, valamint a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményeket. Alkalmazza a viselkedési és illemszabályokat. Ismerje meg a biztonságos közlekedés rá vonatkozó szabályait. Tudja, hogyan előzheti meg a baleseti helyzeteket.

Ismerje fel, hogy hazánkban élnek különböző kisebbségek és népcsoportok, ismerje meg hagyományaikat.

Tudjon elemi ismereteket gyűjteni az égitestekről és legyen képes egyszerű megfigyeléseket végezni a meglévő tudásának az ellenőrzésére.

Legyen elemi szintű ismerete a Föld alakjáról és a Naprendszer-beli égitestek viszonyáról, a napközponti világról.

3.7. Rendszer

Legyen képes környezetében megfigyelhető természetes és mesterséges rendszerek konkrét elemzésére, a változások elkülönítésére és leírására.

3.8. Az élet

Legyen elképzelése az élet értelmezésére, el tudja választani az élet az élettelenről.

Tegyen szert elemi evolúciós szemléletre a születéssel, egyedfejlődéssel és az örökléssel kapcsolatban.

Legyen képes az élőlények főbb jellemzőit megfigyelni, elmondani, lerajzolni és néhány mondatban leírni.

Tudjon élőlényeket egyszerű csoportokba (pl. növény, állat, gomba, emlős, madár, fásszárú, lágyszárú) sorolni.

Ismerje testének felépítését, működését és az egészséges fejlődéshez szükséges élelmiszereket, az egészséges életmód feltételeit.

Figyelje saját testének működését és ismerje fel az egészségestől eltérő változásokat, a betegség tüneteit.

Rendelkezzen az egészsége megőrzéséhez szükséges higiénés szokásokkal, tudja mit kell tenni szervezete egészséges fejlődése érdekében.

Fogadja el a testi fogyatékkal élő embereket, alakuljon ki irántuk segítőkész magatartás.

Becsülje meg környezete értékeit. Ismerje a környezetét szennyező anyagokat. Lásza be, hogy a környezet állapota hatással van minden élőlény életére és az ember egészségére.

Gyakorolja azokat a tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld szeretetéhez vezet.

1–2. évfolyam

A tanterv kiemelt célja az élettelen és az élő természet alapismereteinek és az elemi természettudományos gondolkodás kialakításának megalapozása.

Feladat továbbá, hogy a tanulók legyenek képesek a közvetlen környezetében tanítói irányítással megfigyeléseket végezni, a tapasztalatokat tudják tanítói kérdések segítségével elmondani néhány mondatban és rögzíteni írásban, rajzban.

Tudjanak méréseket végezni, használják helyesen a megtanult mértékegységeket. Tudják a környezetében előforduló tárgyak méretét saját testükhöz viszonyítani. Megadott szempontok alapján tudjanak csoportosításokat végezni. Legyen gyakorlatuk a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek elemi szintű összehasonlításában.

Tudják felsorolni helyes sorrendben a napszakokat, a napokat, a hónapokat és az évszakokat. Ismerjék az évszakok időjárását, a természet évszakai változását.

Tudják a tárgy és az anyag fogalmát, ismerjék környezetük legfontosabb anyagfajtaát, azok halmazállapotát. Ismerjék az anyagok érzékelhető tulajdonságait. Értsék és használják a helyzetet és helyet meghatározó fogalmakat (előtte, mögötte, mellette, felette, alatta, között).

Tudjanak tájékozódni időben és térben, pl. a lakóhelyen és annak környékén.

Ismerjék meg az otthon és az iskola között levő legfőbb közlekedési veszélyforrásokat. Tudják a biztonságos közlekedés szabályait.

Ismerjék a lakóhelyük főbb jellegzetességeit, múltját és hagyományát.

Legyenek képesek az élőlények főbb jellemzőit megfigyelni, majd elmondani, leírni, lerajzolni. Tudják az élőlény jellemző jegyeit felsorolni.

Ismerjék testük részeit és a helyes test és fogápolást. Tudjanak tájékozódni a testükön.

Óvják, védjék a természet szépségeit.

Kapcsolódások

Az alábbi számok alapján azonosíthatók a hivatkozások:

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás

3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum

3.7. Rendszer

3.8. Az élet

1. évfolyam

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerés alapozása (folyamatosan)			Megfigyelések, vizsgálódások, tapasztalatszerzés. A természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések megfogalmazása beszélgetésekben. A vizsgált jelenségekkel kapcsolatos előzetes tudás számbavétele a megfigyelések, vizsgálódások végzése előtt. Változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szemponatok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken.	Tapasztalatszerzés tanulmányi séta során az osztályról, iskoláról és az iskola környékéről. A közvetlen környezet növényeinek, állatainak megfigyelése. A dolgok érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása. A megismert tárgyakról, élőlényekről képek gyűjtése. A tanuló meglévő tapasztalatainak (élményeinek) és megfigyeléseinek kifejezése szóban. Az évszakok változásának megfigyelése. Anyagok, tárgyak, élőlények csoportosítása megadott szempontok alapján. A megfigyelt élőlények felismerése képek, szövegek, filmfelvételek, szóképek alapján. Munkatankönyv (tankönyv) feladatainak megoldása rajzokkal, színezéssel, összekötéssel.	
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Honismeret Népismeret Tanulás	1. Mesterségek és foglalkozások	4	2	Régi és mai mesterségek, foglalkozások. A mindennapi életben használt, néhány technikai eszköz és azok működése. Nyersanyag és termék. Búza, liszt, kenyér	A lakóhely régi mesterségeinek megismerése. Régi használati tárgyakról gyűjtemény (képi, tárgyi) készítése. Háztartásban használt egyszerű technikai eszközök működésének megismerése. Pl. dió- és mákdaráló, reszelő, hámozó használata. Egyszerű ételeink és nyersanyagai, pl. hogyan lesz a búzából kenyér?	Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Szabálykövető Kommunikációs kultúra Környezeti nevelés Tanulás Testi nevelés	2. Élettelen természet	6	4	A tárgy és az anyag megkülönböztetése a nyelvhasználatban. Használati tárgyak anyagai. A természetes és a mesterséges anyagok. Egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése. A halmazállapotok bemutatása. Szilárd, folyékony, légnemű. Halmazállapot-változások felismerése. Jég, víz, gőz. Változások páros kölcsönhatásokban. Az anyaggal kapcsolatos gyermeki elképzelések feltárása egy adott vizsgálódás során. Egyszerű keverékek és oldatok készítés. Különféle anyagok felismerése, megkülönböztetése (üveg, fém, műanyag, fa, gumi, textil, papír). Az anyagok és belőlük készíthető tárgyak közti összefüggések felismerése.	A tárgy (test) és az anyag közti különbség tudatosítása. A lakás, az iskola, a játszótér tárgyai és azok anyagainak felismerése, összehasonlítása. Játékok tervezése és készítése mesterséges és természetes (pl. növényi termések) anyagok felhasználásával. Az olló, ragasztó és egyéb eszközök rendeltetésszerű használata. A szilárd, a folyékony és a légnemű anyagok bemutatása elemi szinten. A halmazállapotok megfigyelése. A víz halmazállapotainak megfigyelése és megismerése. A megfigyelt változások elmondása. A búzaszem és a belőle készült liszt, korpa, búzadara megfigyelése szabad szemmel és nagyító alatt. A tapasztalatok megbeszélése. Élelmiszer-ipari nyersanyagokból egyszerű keverékek, és víz hozzáadásával oldatok készítése. Egyszerű megfigyelések és kísérletek végzése. A környezetünkben előforduló anyagok felismerése és csoportosítása anyagaik (fa, kő, papír stb.), tulajdonságaik (kemény, puha, érdes stb.) alapján.	Életvitel és gyakorlati ismeretek 3.1., 3.2.
Döntési képesség Kommunikációs Információs kultúra	3. Információ	2	1	Információszerzés érzékeléssel. Tapintás, ízlelés, látás, hallás. Egyszerű játékok a hang, a fény és a hő terjedésével kapcsolatban.	Az anyagok (élelmiszerek) érzékelhető tulajdonságainak vizsgálata tapasztalással. Játékos érzékelési (hanggal, hővel, fénnel) gyakorlatok.	Életvitel és gyakorlati ismeretek, Informatika 3.3., 3.2.
Együttműködési Szabálykövető Tanulás	4. Tájékozódás	2	1	Térérzet tudatosítása, tájékozódás a térben, irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek meghatározása. Becslés, mérés.	A saját testhez viszonyított irányok. Játékos feladatokkal az irányok helyes használata. Távolságok meghatározása becsléssel. A becsült értékek ellenőrzése méréssel. A két érték egybevetése.	Matematika Mértékegységek 2., 3.4.

Kulcs-kompeten-ciák, ki-emelt fej-lesztési feladatok	Témakö-rök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódá-sok
Kommuni-kációs Szabálykö-vető Lényegki-emelő Testi egés-zség Környezeti nevelés Népismeret	5. Évszak-ok	10	6	Ismerkedés a természet ciklu-saival. A napszakok váltakozása, jellemzői. Az időjárás változása. Az időjárás elemei. Napsu-gárzás, hőmérséklet, szél, csapadék. A változás okainak felismerése tanítói segítségével. A hét napjainak elnevezése, sorrendje. A hónapok nevei és sorrendje. Évszakok, ős, tél, tavasz, nyár. Az évszakok jellemzői. Az élővilág évszakai változá-sa. Ünnepek, szokások.	A megfigyelések, az eredmé-nyek rajzos rögzítése. A nap időtartamának, a napszakok váltakozásának megfigyelése. Időjárás megfigyelése és le-jegyzése rajzos formában. A napi időjárás elmondása szó-ban. A víz eltérő halmazállapotainak felismerése. A napok, a hónapok, az évszak-ok rendezése, csoportosítása. Az évszakok jellemzőinek megfigyelése. Az élővilág évszakai változá-sának megfigyelése. Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, szokások megismeré-se, ezeken való részvétel. Dra-matikus játékok.	Magyar nyelv és iro-dalom Művészetek 3.5., 3.1, 3.7., 3.8.
Tanulás Együttmű-ködési Narratív Probléma-megoldó Kommuni-kációs Honismeret Környezeti nevelés	6. Az ott-hon, az iskola és a lakóhely	5	4	Az otthon, élet a családban. Rokonok, szomszédok, barátok. A család: család tagjai, tulaj-donságok, foglalkozások, családi ünnepek. Gondoskodás a családban. Óvoda és iskola közötti kü-lönbségek. Napirend, időbeosztás Az iskola dolgozói és munká-juk. Az iskolai élet legfontosabb szabályainak megismerése. Köszönés, kérés, megköszönés. A lakóhely nevezetességei, jellegzetességei és a gyalogos közlekedés szabályai. Zebra, közlekedési lámpa, jelzőtáblák. A közlekedés veszélyhelyzetei. Közlekedési járművek.	Családi fényképek, családrajzok. A családi mun-kamegosztás. Az iskola épületének, környé-kének bejárása. Tájékozódás az iskolában. Az iskolai szokások megisme-rése, gyakorlása. Illemszabályok gyakorlása dramatikus játékokkal – beil-leszkedési, alkalmazkodási problémák, másság felismerte-tése – normasértő magatartás bemutatása. Ismerkedés lakóhely nevezetes-ségeivel, jellegzetességeivel. Séta az iskola környékén. A gyalogos közlekedés szabá-lyainak gyakorlása. Az utazás-sal kapcsolatos illemszabályok használata gyakorlatban. Járművek csoportosítása.	Életvitel és gyakorlati ismeretek Magyar nyelv és iro-dalom Művészetek 3.4., 3.5., 3.6.

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Kommunikációs Lényegkiemelő Tanulás Környezeti nevelés	7. Az élet 7.1. Az élő természet	14 4	9 5 8	Az élő és élettelen jellemzői. Élőlény, ember, állat, növény. Az élővilág szerveződési szintjei (növényi és állati szervek, szervrendszerek). A virágos növény, a fa és a cserje. Fászsár, lombkorona. Az állat- és a növényfogalom gazdagítása. Az élőlények egyszerű csoportokba sorolása. Életjelenségek (mozgás, táplálkozás, növekedés) megismerése. A növények anyagcseréjével kapcsolatos gyermeki elképzelések feldolgozása. A környezetünk állatainak – hobbiállatok – élete. Téli madárvédelem. Az élőlények csoportosítása. A természeti környezetben tanúsított helyes magatartás kialakítása.	Az élőlények és az élettelen dolgok megkülönböztető jegyeinek felismerése, összehasonlításuk. A virágos növény, a fa és a cserje részeinek megfigyelése, megismerése. A környezetben előforduló növények részeinek gyűjtése, rajzolása, csoportosítása. Főbb élőlénycsoportok, a növények és az állatok felismerése. Életjelenségek megfigyelése. A környezetben leggyakoribb növények (szobanövények vagy kerti virágok) gondozása. Otthon tartott kisállatok megfigyelése (mérete, alakja, színe, mozgása, életmódja, szaporodása), megismerése, gondozásuk elemi ismerete. Kérdésre az állat jellegzetességeinek felsorolása. Madáreselés készítése magokból. Élőlények csoportosítása megadott szempontok alapján.	Magyar nyelv és irodalom Művészetek Informatika 3.8.
Kommunikációs Lényegkiemelő Életvezetési Testi és lelki egészség Énkép és önismeret	7.2. Az ember	4	3	A születéssel, az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések felszínre hozása. Kistestvérem született. Test fő részei, testrészek, érzékszervek. A szervezet számára szükséges táplálékok ismerete, a megfelelő táplálkozási és étkezési szokások kialakítása. Az egészséges életmód: tisztálkodás, fogápolás, helyes öltözködés, testedzés.	A születéssel, a csecsemő fejlődésével és az öröklődéssel kapcsolatos (kihez hasonlít a baba?) tapasztalatok megbeszélése. A emberi test részeinek felismerése. Tájékozódás a saját testen. A helyes napirend, étrend összeállítása. Az évszakoknak megfelelő öltözködés. A helyes tisztálkodási szokások kialakítása. A helyes fogápolás gyakorlása. Helytelen szokások megbeszélése.	Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika 3.8.
Környezeti nevelés Kommunikáció	7.3. Környezetünk védelme	2	1	Lakóhelyi környezetvédelmi problémával való foglalkozás. Az osztály, az iskola, és az iskola környéke tisztaságának óvása. Egyéni és közösségi környezetvédelmi cselekvési formák kialakítása. Annak felismerése, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van.	Hulladékgyűjtés, rend és tisztaság igénylése. Az osztály és az iskola növényeinek ápolása. Az egészséges életkörülmények igénylése.	3.8.

2. évfolyam

Kulcs-kompeten-ciák, ki-emelt fej-lesztési feladatok	Témakö-rök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódá-sok
	Tudomá-nyos meg-ismerés alapo-zása (folyamato-san)			A természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel összefüggő elképzelések meg-fogalmazása beszélgetésekben. A mindennapi életben fontos szerepet játszó mennyiségek és azok mérésének fokozatos megismerése, gyakorlása. A tanulók meglevő tudásnak számbavétele a megfigyelések, kísérletek végzése előtt. Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. Változások felismerése, azok fontosabb okainak megneve-zése tanítói segítséggel. A kü-lönböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelé-sek alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert terü-leteken.	Beszélgetések a tanulók ta-pasztalatairól és megfigyelései-ről. Az adott tárgyról, jelenség-ről véleményalkotás. Egyszerű mérések végzése, mértékegységek használata. A hosszúságmérés, térfogatmérés, tömegmérés, hőmérsékletmérés gyakorlása. A dolgok érzékelhető tulajdon-ságainak megtapasztalása. Ta-pasztaltszerzés tanulmányi séta, kirándulás során, a lakó-helyen. Újságokból, könyvekből képek, cikkek gyűjtése a lakóhelyről, a haszonállatokról és a táplálék-növényekről. Érzékelések alapján összeha-sonlítások végzése, pl. mele-gebb, hidegebb, simább. Gyűjtemények készítése a ter-mészetben, háztartásban talál-ható tárgyakból. Használati tárgyak csoportosí-tása az anyaguk alapján. Kérdések feltevése az adott összefüggéssel kapcsolatban. A munkatankönyv, feladatlap kérdéseire vagy szóbeli kérdé-sekre önálló írásbeli válaszadás.	
Együttmű-ködési Kommunikációs Probléma-megoldó Szabálykö-vető Hon- és népismeret Környezeti nevelés Felkészülés a felnőtt lét szerepeire	1. Mester-ségek, foglalkozá-sok	3	2	Az emberi tevékenység hatása a természeti környezetre. A hagyományos és modern faki-termelés folyamata. A favágás hagyományos esz-közeinek és modern gépeinek megismerése. Fejsze, fűrész, láncfűrész. Az anyag nyersanyagból ter-mékké alakulása. Fűrésztelep, deszka, asztalos.	A hagyományos favágás és a gépesített fakitermelés összeha-sonlítása. A favágás hagyományos eszkö-zeinek és modern gépeinek működése. A fa feldolgozási folyamatának nyomon követése. Fából készült tárgyaink.	Magyar nyelv és iro-dalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.
Együttmű-ködési Kommunikációs Probléma-	2. Élettelen természet 2.1. Az anyag	8	5	Anyagfajták különbözőségé-nek felismerése, anyagnevek anyagfajtákhoz rendelése. A tárgyak anyagai. Környezetünk anyagainak	A mesterséges környezetünk-ben gyakori anyagfélék megfi-gyelése. A megnevezések gya-korlása. Az anyagok csoportosítása	Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Matematika

Kulcs-kompeten- ciák, ki- emelt fej- lesztési feladatok	Témakö- rök és altémák	Óra- szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódá- sok
megoldó Szabálykö- vető Döntési Honismeret Környezeti nevelés Tanulás				halmazállapota. A víz tulajdonságai, halmaz- állapotai. A levegő tulajdonságai, moz- gása. Az anyagok tulajdonságai. Alaktartás, átlátszóság, ösz- szenyomhatóság. Az anyagfajta és a használata közti összefüggés felismerése. Egyszerűbb anyagok technikai formálása, használati tárgyak készítése. Az anyag szerkezetével kap- csolatos gyermeki elképzelések feltárása. A természetes és mesterséges anyagok szerkezetének megis- merése Az anyagok mérhető és nem mérhető tulajdonságai. Becslé- sek, egyszerű mérések végzése. Térfogat-, tömeg-, hőmérsék- letmérés.	halmazállapotuk alapján. A víz halmazállapot- változásainak ismételt bemuta- tása. Egyszerű használati tárgyak készítése fából, papírból, textil- ből, bőrből stb. A természetes és mesterséges anyagok szerkezetének megfi- gyelése szabad szemmel és nagyító alatt. A tapasztalatok megbeszélése és rögzítése Becslések, egyszerű mérések végzése tanítói segítséggel. Mérőeszközök és a mértékegy- ségek használata.	Mértékegysé- gek: (kg, dkg, l, dl, °C), 2., 3.1.
Együttmű- ködési Kommuni- kációs Probléma- megoldó Szabálykö- vető Környezeti nevelés	3. Infor- máció	2	1	Információszerzés érzékelés- sel. A közvetlen környezetben levő dolgok (tárgyak, élelmiszerek) érezhető tulajdonságainak megismerése.	A közvetlen környezetben levő dolgok érzékelhető tulajdonsá- gainak megtapasztalása. Összehasonlítások az érzékletek alapján, a megfigyelések és a tapasztalatok kifejezése szóban.	Életvitel és gyakorlati ismeretek 2., 3.3., 3.1.
Együttmű- ködési Kommuni- kációs Probléma- megoldó Szabálykö- vető Környezeti nevelés Honisme- reti nevelés Tanulás	4. Tájéko- zódás	4	3	Térérzet tudatosítása, tájéko- zódás a térben , irányok. távolsá- gok, hosszak, nagyságren- dek meghatározása. Az otthonuk környezete. Út az iskolába. Az iskola környéke. A lakóhely közlekedése. A közlekedés szabályai.	Tájékozódás az osztályban és az iskola épületében. Távolsá- gok meghatározása becsléssel és méréssel. A hosszúság mér- tékegységeinek használata. Az otthonuk környékének meg- figyelése. Nevezetes épületek sorba rendezése. Egyszerű útvonalrajzok készíté- se. Az iskola környékének megfi- gyelése. Makett készítése az iskola környékéről. A lakóhely tömegközlekedésé- nek megfigyelése. A helyes közlekedés gyakorlá- sa.	Informatika, Matematika Mértékegy- ségek: (m, dm, cm) 1., 2., 3.4.
Probléma- megoldó	5. Az idő	4	2	Tájékozódás az időben. Ma, tegnap, holnap.	Az időhatározó kifejezések használatának gyakorlása.	Magyar nyelv és iro-

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Szabálykövető Környezeti nevelés Honismeret Tanulás				Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata, az idő becslése és mérése. Perc, óra, nap, hét, hónap, év. A naptár. Időmérő szerkezetek. Az élővilág néhány éves ciklusa. Az év jeles napjai. Karácsony, farsang, húsvét, Szent Iván és Péter-Pál napja.	Az idő múlásának mérése, a mértékegységek, használata. A naptár használata. A természet változásához fűződő jeles napok hagyományai.	dalom Matematika 2., 3.5.
Együttműködési Kommunikációs Problémamegoldó Szabálykövető Környezeti nevelés Hon- és népismeret Tanulás	6. Lakóhelyismeret	7	4	A lakóhely és környékének felszíninformái, vizei. Síkság, dombok, hegyek, völgy, patak, folyó, tó. A lakóhely múltjának megismerése, a lakóinak élete régen és most. Családi és nemzeti ünnepek.	A lakóhely felszínének és vízeinek megfigyelése tanulmányi séta során. A felszín kialakítása terepasztalon. Felszínformák elnevezéseinek gyakorlása. Helytörténeti múzeum megtekintése. A lakóhely népszokásainak megismerése, ápolása.	Magyar nyelv és irodalom Helytörténeti múzeum 2., 3.6.
Együttműködési Kommunikációs Problémamegoldó Szabálykövető Környezeti nevelés Hon- és népismeret Tanulás	7. Az élet 7.1. Az élő természet	13 8	9 5	Az állat- és a növényfogalom gazdagítása. A növény szerveinek megismerése a táplálék növényeinken. A zöltségek és a gyümölcsök szerepe a táplálkozásunkban. Néhány haszonállat és vadon élő állat főbb jellemzőinek megismerése. Kapcsolatuk a környezetükkel. Az élőlények egyszerű csoportokba sorolása. A környezet élőlényeinek megbecsülése, védelme. Téli madárvédelem.	Séta a piacon vagy látogatás a zöldségboltban. Zöldségfélék, gyümölcsök megfigyelése. A tapasztalatok rögzítése rajzban, írásban. Az állat főbb jellemzőinek elmondása szóban. Az állatok felismerése szöveg, kép alapján. Az élőlények és környezetük közötti kapcsolat megértése. Haszon- és a vadon élő állatok képeinek csoportosítása. Élőlények csoportosítása adott szempontok alapján (állatok, növények, fásszárú, légyszárú, madár, emlős). Madáretető készítése.	Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek Magyar nyelv és irodalom 2., 3.7., 3.8.
Együttműködési Kommunikációs Problémamegoldó Narratív Környezeti nevelés Ön ismeret Énkép Tanulás	7.2. Az ember	5	4	Az egyedfejlődéssel és az öröklődéssel kapcsolatos gyermeki elképzelések megbeszélése. Csecsemő, gyermek, serdülő, felnőtt, idős. Testünk belső szervei és azok szerepe. Helyes test- és fogápolás. A szervezet számára szükséges táplálékok ismerete, a megfelelő táplálkozási szokások kialakítása.	Én is változtam, a család tagjainak külső, belső tulajdonságainak megfigyelése, mérések végzése a testen. A családfele. A belső szervek megnevezése. A fog- és testápolási módok megismerése és gyakorlása. A táplálékok egyszerű csoportosítása. Az étkezés illemszabályainak gyakorlása. Beszélgetések a gyerekbetegségekről, a gyógyításról és a kör-	Művészetek Magyar nyelv és irodalom 3.8.

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				Gyermekebbetegségek , és ezeket gyógyító orvosok munkájának megismerése. Eltérő fejlődésű embertársaink	nyezetünkben élő fogyatékos, sérült emberekről.	
Együttműködési Kommunikációs Problémamegoldó Környezeti nevelés	7.3. Környezetünk védelme	2	1	Ártalmas anyagok az otthonunkban és a környezetünkben. Levegő-, víz-, talajszennyező anyagok. A környezet állapotának hatása az ember egészségére.	Az otthonunkban található és használt ártalmas anyagok (mosószerek, vegyszerek) megismerése. Beszélgetés a környezetünk szennyező-forrásairól és a környezetünk védelméről.	3.1., 3.6., 3.8.

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló legyen képes a közvetlen környezetében önállóan megfigyeléseket végezni, a tapasztalatait tudja tanítói kérdések segítségével elmondani szóban, és rögzíteni írásban, rajzban.
- A tanult jelenségeket, élőlényeket ismerje fel, nevezze meg.
- Megadott szempontok alapján tudjon csoportosításokat végezni.
- Tudjon méréseket végezni, használja helyesen a megtanult mértékegységeket.
- Sorolja fel helyes sorrendben a napszakokat, a napokat, a hónapokat és az évszakokat. Ismerje az évszakok időjárását, a természet évszakai változását.
- Használja helyesen a tárgy és anyag fogalmát, ismerje környezete legfontosabb anyagfajtaát, azok halmazállapotát. Ismerje az anyagok érzékelhető tulajdonságait.
- Használja helyesen a helyzetet és helyet meghatározó fogalmakat (előtte, mögötte, mellette, felette, alatta, között).
- Legyen képes az élőlények főbb jellemzőit megfigyelni, majd elmondani, leírni, lerajzolni. Tudja egy tanult élőlény jellemző jegyeit felsorolni.
- Ismerje testének részeit és a helyes test és fogápolást. Tudjon tájékozódni a testén.
- Ismerje lakóhelyének főbb jellegzetességeit és legalább egy hagyományát.
- Nevezze meg az otthona és az iskola között levő legfőbb közlekedési veszélyforrásokat. Ismerje a biztonságos közlekedés szabályait.
- Tudjon bemutatkozni, idegent a lakóhelyén útbaigazítani.

3–4. évfolyam

A tantárgy célja, hogy a tanulóknak felkeltse az érdeklődést környezetük megismerése iránt. A tantárgy olyan ismereteket ad, képességeket, készségeket fejleszt, amelyek segítik a megfigyeléseken, egyszerű vizsgálatokon alapuló ismeretszerzést, továbbá biztosítja, hogy a tanulók megismerjék a különböző információhordozókat, és tudjanak azokból tanítói segítségével új ismeretekhez jutni.

Feladatuk továbbá, hogy a tanulók tudják megkülönböztetni a környezetükben levő élő és az élettelen anyagokat, vegyék észre az élőlények és környezetük közti szoros kapcsolatokat. Fedezzék fel a természet szépségét, törekedjenek értékeinek megőzésére.

A mindennapok tapasztalataira építve, ismerjék meg az anyagi világ felépítését és működését, az anyag mennyiségi és minőségi változását.

A környezetünk élőlényeknek megismerése tudatosítsa bennük az élet tiszteletét és az ember felelősségét a környezetéért.

A lakóhely és a hazai táj megismerése során alakuljon ki a lakóhely és a haza iránti szeretet, kötődés és értékeik védelme, óvása iránti igény. Igazodjanak el lakóhelyükön és a környező világ jellegzetességeiben. A lakóhely megismerése során tanuljanak meg önállóan, szabályosan, balesetmentesen közlekedni.

Vegyék észre a természeti és a társadalmi folyamatok kölcsönhatásait, az ember hatását a természeti környezet állapotára. Érezzék, hogy felelősek a környezetük jövőjéért.

Életkoruknak megfelelően tudjanak tájékozódni térben és időben.

Életkori sajátágaiknak megfelelően legyenek tisztában testük felépítésével, működésével és tegyenek meg minden tőlük telhetőt egészségük megőrzéséért. Ismerjék és kerüljék el a testüket, egészségüket károsító hatásokat. Törekedjenek az egészséges életvitelre.

Tudjanak tanítói irányítással megfigyeléseket, egyszerű vizsgálódásokat végezni és fokozatosan alakuljon ki bennük a tudományos vizsgálódás iránti igény. Készítse fel a tanulókat arra, hogy tapasztalataikat szóban, írásban nyelvtanilag helyesen megfogalmazzák, és rajzos formában kifejezzék. Biztosítsa a tanulóknak az önkifejezési képességek kibontakozását a gyűjtőszemély, rajz, dal, versmondás, dramatizálás, a kézügyesség fejlesztésében

Kapcsolódások

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás
 - 3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum
 - 3.7. Rendszer
 - 3.8. Az élet

3. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerés alapozása (folyamatosan)		A tanulók előzetes tudásának számbavétele a megfigyelések, vizsgálódások elvégzése előtt. Megfigyelés, vizsgálódás, tapasztalatszerzés. Beszélgetés a természeti és technikai tárgyakról, jelenségekről. A mindennapi életben fontos szerepet játszó menyiségek és azok mérésének fokozatos megismerése, gyakorlása. Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. Változások fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlé-	A tanulók meglévő tapasztalatainak meghallgatása az adott tárgyról és jelenségről. Véleményalkotás szóban. Tapasztalatszerzés tanulmányi séta, kirándulás során. A lakóhely környékének, az ország egyes tájainak, nevezetességeinek megismerése. Mérések, mértékegységek használata. Egyszerű kísérletek és megfigyelések végzése. A hírközlés eszközeinek megismertetése. Könyvtárlátogatás. Alapvető könyvtári ismeretek. Ismerkedés gyermekenciklopédiákkal,	

Kulcs-kompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				nyek, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken.	térképekkel, térképvázlatokkal. Összefüggések keresése a vizsgálódások során, a változások nyomon követése. Összehasonlítások, csoportosítások, rendezések végzése az adott téma ismereteiben. Értő szövegolvasás. A tankönyv ábráinak, képeinek elemzése tanítói segítséggel. A tapasztalatok kifejezése szóban és rögzítése önállóan írásban, rajzban	
Kommunikációs Problémamegoldó Honismeret Népismeret <i>Felkészülés a felnőtt lét szerepeire</i>	1. A gazdálkodás és a termelés	4	3	Az ember gazdálkodása régen és napjainkban. A növénytermesztés és a földművelés. A háziasítás és az állattenyésztés. A termelés. A nyersanyag termék alakulása. Az ember termelőtevékenységének hatása a természeti környezetre. Néhány egyszerű technikai eszköz működésének magyarázata. (Különböző játékautók, a roller, kerékpár működése.)	Beszélgetés a gazdálkodási formákról, a tanulók meglevő ismereteinek felelevenítése. A környezetünkben levő néhány termék előállításának megismerése. A lendkerekes, az elemmel működő kisautók mozgásának megfigyelése.	Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1., 2.
Kommunikációs Problémamegoldó Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti nevelés Tanulás	2. Élettelen természet 2.1. Az anyag	12	9	A halmazállapotokról szerzett ismeretek bővítése nem kemény szilárd anyagokkal és a nagyobb viszkozitású folyadékokkal. A nagyobb viszkozitású folyadékok és a víz tulajdonságainak összehasonlítása. Kölcsönhatások bemutatása, egyszerű kísérletekkel változások előidézése, pl. melegítéssel. A szilárd tárgyak egymásra hatása, pl. papír és kréta egymásra hatása. A víz halmazállapotai, a halmazállapot-változásai. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás. A víz körforgása, a víz útja a természetben. A vizek haszna és veszélyei. Az anyagok és a víz egymásra hatása. Játékos ismerkedés egyszerű keverékekkel, oldatkészítéssel. Oldószer, oldott anyag, oldat,	Különböző halmazállapotú anyagok megfigyelése. Az anyagok csoportosítása, összehasonlítások végzése. A tapasztalatok általánosítása. A megfigyelések rögzítése. Kölcsönhatások megfigyelése, változások előidézése. Eltérő keménységű ceruzák nyomának összehasonlítása. Összefüggés keresése a rajzolat minősége és a ceruza keménysége között. Vizsgálódások a vízzel. A tapasztalatok rögzítése. Összefüggések keresése a változások során. Szólások, közmondások, műalkotások gyűjtése a vízről. Következtetések időjárás-jelentésekből. A szilárd, a folyékony, a lég-nemű anyagok és a víz egymásra hatásának megfigyelésére.	Életvitel és gyakorlati ismeretek Az anyagok Művészetek A vizet ábrázoló alkotások, versek, festmények, fotók. 2, 3.1.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				szén-dioxid.	Egyszerű keverékek, oldatok készítése.	
	2.2. Az energia			Az energia. Az energiaforrások. Az energia felhasználása, a készletek végeességének problémája. A mágnes tulajdonságai, vizsgálódás a mágnissel. Vonzás és taszítás. Az iránytű. A fény. A természetes és mesterséges fényforrásaink megismerése. Átlátszó, áttetsző. Az égés. Az égés feltételei. Az éghető, éghetetlen anyagok. Tűzoltás, a tüzelőanyagok megismerése. Tűzoltó készülék. A tűzoltók munkája. Az időjárás elemei. Napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék. Az időjárás elemeinek változása évszakonként	Egyszerű keverékek, oldatok készítése. Takarékos szemlélet, magatartás kialakítása, gyakorlása. Kísérletek a mágnissel. Az anyagok csoportosítása mágnesség alapján. Árnyjátékok. Az anyagok csoportosítása éghetőség alapján. Védekezés tüzesetek ellen. Teendők tűz esetén, a tűzoltók értesítése. Az időjárás elemeinek (napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék) és változásaiknak megfigyelése. A víz halmazállapotainak felismerése, a csapadék-félékben.	2., 3.2.
Információs és kommunikációs kultúra	3. Információ	2	2	Könyvtárlátogatás. Szabadidő, szórakozás	Ismerkedés a könyvtár használatával. A szabadidő hasznos eltöltése.	Magyar nyelv és irodalom, Informatika
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Szabálykövető Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismeret Tanulás	4. Tájékozódás, térképismeret	6	4	Alaprajz készítése körülrajzolásal. Kicsinyítés. Az osztály, az iskola környékének alaprajza. A valóság térképi ábrázolásának megismerése. Térképvázlat, térkép. A térképjelek megismerése: a felszín és a vizek ábrázolása, országhatár, megyehatár jelölése. Tájékozódás a világtájak és az iránytű segítségével. Fővilágtájak, mellékvilágtájak. Tájékozódás a szabadban. Ismerkedés Magyarország domborzati és közigazgatási a térképével.	Egyszerű alaprajzok rajzolása kicsinyítéssel. Útvonalrajzok készítése. Térképvázlat és a térkép összehasonlítása. A térképjelek felismerésének, alkalmazásának gyakorlása. A világtájak nevének, jelölésének gyakorlása. Az iránytű használatának megismerése. Térképhasználat gyakorlása.	Matematika Művészet (Rajz)
Problémamegoldó Együttműködési Lényegkiemelő	5. Az idő és a mozgás	2	2	A mozgásban megnyilvánuló állandóság és a változás tanulmányozása egyszerű példák segítségével. Pl. mozgó vonat. A helyváltoztató mozgás. A helyváltoztatás és az eltelt idő összefüggésével való ismerke-	A környezet és a mozgás viszonylagosságának felismerése. Helyváltoztató mozgások megfigyelése. A forgás és a keringés bemutatása gyerekekkel. Szerepjáték.	Magyar nyelv és irodalom

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				dés. A forgás és a keringés.		
Kommunikációs Együttműködési Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismeret Népismeret Tanulás	6. Országismeret, a lakóhely	16	11	Lakóhelyem felszíne és vizei. Medence, alföld, középhegységek, magashegységek, forrás, meder, torkolat. A felszín változása és kialakulása. Magyarország fekvése, haza, nemzet és ország fogalma. Településtípusok. Tanya, falu, város. Hazánk fővárosa, Budapest. A főváros nevezetességei. Megyék, megyeszékhelyek. Hazánk legnagyobb városai. Kulturális értékei, műemlékek, emlékhelyek az országban. Magyar, nemzetiségi és roma népszokások. Világhírű magyarok. Közlekedés, szállítás, kereskedelem. A lakóhely közlekedése, a kerékpáros közlekedés szabályai és veszélyei.	Képek gyűjtése a felszínformákról. Felszínformák kialakítása terepasztalon. Az ország, a főváros nevezetességeinek megismerése kiránduláson, sétán vagy film, videó, képek stb. segítségével. Megyék, megyeszékhelyek, városok azonosítása Magyarországon közigazgatási térképén. Tájékozódás a térképen. A lakóhely híres emberei. Riportkészítés. Helyes közlekedési magatartási formák bemutatása, gyakorlása.	Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek 1., 2., 3.6.
Kommunikációs Együttműködési Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismeret Testi nevelés Önismeret Énkép Tanulás	7. Az élet 7.1. Az élő természet	18 9	13 7	Kapcsolatok az élőlények között. Növény – növény, állat – állat, növény – állat kapcsolata. Kapcsolatok az élőlények és az élettelen környezetük között. A növények életfeltételeinek (termőtalaj, víz, fény, levegő, hőmérséklet) és a fejlődésének vizsgálata. Pl. a bab csírázása. A növény szaporító szerve. A virág részeinek megismerése. A házi méh testrészeinek felismerése, megnevezése és jelentősége a növények életében. A megporzás. Az állatok életfeltételei. Vízben és szárazföldön élő állatok életfeltételeinek vizsgálata. A környezet változásainak hatása az állatok életére. Az állatok eltérő viselkedése évszakonként. Ponty, éti csiga, macska, füsti fecske testfelépítése, mozgása,	Kapcsolatok keresése az élőlények között A növények fejlődésének megfigyelése az életfeltételeik megváltoztatása után. Szemléltető anyagon, modellen a virág részeinek megfigyelése. Ismerkedés a rovar testrészeivel. A mézfogyasztás jelentősége a táplálkozásunkban. Akváriumi halak életfeltételeinek megfigyelése. Néhány állat fejlődésének, viselkedésének megfigyelése. Ponty, éti csiga, macska, füsti fecske testfelépítésének megfigyelése. Élőlények csoportosítása adott szempontok alapján (emlős, madár, gerinctelen állatok).	Magyar nyelv és irodalom 2, 3.8.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				érzékszevei, szaporodása, tápláléka. Az élőlények egyszerű csoporthoz sorolása.		
Kommunikációs Együttműködési Lényegkiemelő Testi nevelés Önismeret Énkép Tanulás	7.2. Az ember – a testünk működése	7	5	A testünk főbb részei és működése. A test szilárd váza, a mozgás. A táplálkozás. A szervezet számára szükséges táplálékok ismerete, a megfelelő táplálkozási szokások kialakítása. A légzés. Gyakori betegségek felismerése, ellátásának elemi ismeretei. Betegségek megelőzése. A környezet állapotának hatása az ember egészségére Eltérő fejlődésű embertársaink.	A testünk életjelenségeinek és azok változásainak megfigyelése, mérése. Légzésszám, pulzusszám, testhőmérséklet mérése. Tapasztalatok megbeszélése, az értékek összehasonlítása. Oksági összefüggések keresése a betegségek és kialakulásuk feltételei között. A betegségek megelőzési lehetőségei. A betegápolás, beteglátogatás szabályainak megismerése, gyakorlása. Az egészséges életkörülmények igénylése. Eltérő fejlődésű embertársaink (sajátos nevelési igényű gyermekek) elfogadása.	3.8.
Kommunikációs Együttműködési Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismeret Tanulás	7.3. Környezetünk védelme	2	1	Helyi környezetvédelmi problémával való foglalkozás. Otthonunk és a lakóhelyi környezetünk rendje, tisztasága és a környezetszennyezés forrásai.	Lakóhelyi közismert környezetvédelmi probléma megbeszélése. Környezetvédő viselkedés, magatartás kialakítása. Szelektív hulladékgyűjtés. A lakóhelyet szennyező források megfigyelése.	3., 6.

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló legyen képes a környezetében, tárgyak, élőlények, természeti formák, jelenségek megfigyelésére, a tapasztaltak elmondására, rögzítésére írásban és rajzban.
- Tapasztalatai alapján legyen képes dönteni egy rövid szöveg igazságtartalmáról.
- Ismerjen a tankönyvön kívül más ismerethordozókat, tudja azokat csoportosan használni.
- Tudja a főbb jellemzőik alapján megkülönböztetni a halmazállapotokat. Használja helyesen az oldódás és olvadás szavakat. Ismerje az időjárás elemeinek nevét.
- Megadott szempontok alapján tudjon csoportosításokat végezni.
- Az irányító segítségével állapítsa meg a fő világtájakat.
- Ismerje környezetének, hazánk legjellemzőbb felszíni formáit és felszíni vizeit.
- Ismerje elemi szinten hazánk nagy tájait. Tudjon lakóhelyén biztonságosan közlekedni.
- Tudja felsorolni a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket. Ismerje fel és nevezze meg egy fás szárú, egy lágy szárú növény, egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit. Sorolja fel az élőlények életfeltételeit.

- Ismerje testének működését elemi szinten. Tudjon a testen méréseket végezni. Az egészséges és a beteg állapotot tudja egymástól megkülönböztetni.
- Ismerje a talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzését, a szennyezés egészségkárosító hatásait.

4. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerés alapozása (folyamatosan)			Tapasztalatszerzés. Beszélgetés a természeti és technikai tárgyokról, jelenségekről. A tanuló előzetes tudásának számbavétele a megfigyelések, vizsgálódások elvégzése előtt. Megfigyelések, kísérletek végzése önállóan. A mérésének gyakorlása. Változások felismerése, azok fontosabb okainak megnevezése tanítói segítséggel. A különböző tárgyak, élőlények, jelenségek tanult jellemzőinek elemi szintű összehasonlítása, csoportosítása a megismert szempontok és saját elképzelések alapján. Tanítói segítséggel tájékozódás egyszerűbb forrásanyagokban. Egyszerű képi és szöveges információk, jelek értelmezése a megismert területeken.	Tapasztalatszerzés tanulmányi séta, kirándulás során. A tapasztalatok kifejezése szóban (tanulói kiselőadás) és rögzítése önállóan írásban, rajzban. Az adott tárgyról, jelenségről véleményalkotás. Kérdés felvetése az adott összefüggésről, problémáról. Egyszerű megfigyelések és kísérletek elvégzése önállóan, pl. a környezetszennyezéssel, halmazállapot-változásokkal, égéssel kapcsolatosan. Mérések végzése. a mérőeszközök, a mértékegységek használata. Összefüggések keresése a vizsgálódások során, a változások nyomon követése. Csoportosítás, rendezés megadott szempontok alapján. Gyermekenciklopédiák használata adott témában, ismeretgyűjtés, pl. égitestekről. Önálló beszámoló a forrásanyag ismereteiből.	
Kommunikációs Problémamegoldó Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti nevelés Tanulás	1. Élettelen természet	3	3	A természet anyagainak felismerése. Különböző anyagok megkülönböztetése. Ásványok és kőzetek. Energiahordozók és nyersanyagok. Ismerkedés egyes technikai eszközök működését lehetővé tevő anyagokkal és jelenségekkel.	A természetben előforduló kővek (kőzetek) felszínének megfigyelése szabad szemmel és nagyítóval. A közlekedési eszközeink működését biztosító energiát adó anyagok megismerése. Beszélgetés az egyes energiát adó anyagok készleteinek végességéről	Életvitel és gyakorlati ismeretek Az anyagok 1., 3.1., 3.2.
Kommunikációs Döntési Kritikai Lényegkiemelő Információs és	2. Információ	2	2	Önálló ismeretszerzés meg alapozása. A hírek világa. (Rádió, televízió, internet, újságok.) Múzeumi séta	Az ismeretszerzés egyéb forrásainak megismerése. Lényegkiemelés a híranyagokból, információhalmazokból. Célzott ismeretszerzés. Múzeumlátogatás.	Magyar nyelv és irodalom, Informatika 2., 3.3.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
kommunikációs kultúra Környezeti nevelés Honismereti Tanulás						
Kommunikációs Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismereti Tanulás	3. Tájékozódás	3	3	A térkép. Tájékozódás a térképen. A földgömb. Tájékozódás a földgömbön. Egyenlítő, Északi-sark, Déli-sark.	A térképjelek felismerése. Tájékozódás Magyarország domborzati és közigazgatási térképén, a lakóhely térképén. Tájékozódás a földgömbön.	Matematika Művészetek 3.4.
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismereti Tanulás	4. A Naprendszer	5	4	A világmindenségről alkotott elképzelések és a Nap-központú világkép felépítésnek megbeszélése. A Naprendszer tagjai. az égitestek csoportosítása. A Föld alakjáról alkotott nézetek változásának bemutatása. A Föld mozgásai, a forgás és a keringés következményeinek megismerése elemi szinten. A napszakok és az évszakok váltakozása. A mozgások és következményeik közötti összefüggések A Hold jellemzői.	A Világmindenségről alkotott elképzelések megbeszélése. Elemi ismeretek gyűjtése az égitestekről. Egyszerű megfigyelések végzése a meglévő tudás ellenőrzése érdekében. A Föld mozgásainak modellezése. A napszakok és az évszakok váltakozásának bemutatása. A Hold felszínének és fényváltásainak megfigyelése szabad szemmel, távcsővel. A fényváltások lerajzolása	Magyar nyelv és irodalom, Művészet 2., 3.6., 3.4.
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismereti nevelés Népismeret	5. Országismeret	17	10	Az ország és a természeti értékeinek, nevezetességeinek és gazdasági életének elemi szintű megismerése. Magyarország tájainak természeti adottsága, élet a tájakon. Az Alföld, a Kiskunság, a Nagykunság, a Kisalföld, az Alpokalja, a Dunántúli-dombság, a Dunántúli-középhegység, az Északi-középhegység. Legnagyobb tavunk, a Balaton. A hazai táj szépségeinek, értékeinek megismerése.	Magyarország tájainak felismerése képek és leírások alapján. Magyarország természeti tájait, városait, nevezetességeit bemutató képek, képeslapok gyűjtése, rendszerezése tájak szerint.	Magyar nyelv és irodalom, Művészet 3.6.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Tanulás						
Kommunikációs Problémamegoldó Együttműködési Döntési Lényegkiemelő Környezeti nevelés Honismereti nevelés Testi nevelés Tanulás	7. Az élet 7.1. Az élő természet	30 18	22 15	A gyümölcsfélék. A szilvafa és a rokonai (a csonthéjas termésű gyümölcsfélék), az almafa, a szőlő testfelépítése, élete, környezeti igénye és termesztése. A zöldségfélék. A paprika, a paradicsom, a fejes káposzta, a sárgarépa, petrezselyem, a vöröshagyma testfelépítése, élete, környezeti igénye és termesztése. A szántóföld növényei. A búza, a kukorica, a burgonya, a cukorrépa. Néhány rovar- és gombakártető megismerése. A haszonnövények táplálkozásban betöltött szerepe. A háziállatok. A sertés, a szarvasmarha, a házi tyúk, a házi kacsa testfelépítése, élete és tenyésztése. Néhány ház körül élő állat élete és tenyésztése. A legfontosabb állatvédelmi szabályok. Az élőlények csoportokba sorolása.	A leggyakoribb gyümölcsfélék, zöldségfélék, szántóföldi növények megfigyelése és megkülönböztetése. Hasonlóságok és különbségek keresése. Szemléltető anyagok vizsgálata. Megfigyelt tulajdonságok alapján a növények jellemzése szóban vagy írásban. A növények anyagainak vizsgálata. A termesztett növények kártevőinek felismerése és kártételük megnevezése. Az állatok testfelépítésének megfigyelése képeken, modelleken, tablón. Megfigyelt tulajdonságok alapján az állatok jellemzése szóban vagy írásban. Az állatvédelmi szabályok fontossága, tudatosítása. Élőlények csoportosítása jellemző jellegek alapján (pl. fás szárú, lágyszárú, évelő, egynyári, kétnyári, madár, emlős, háziállat, vadonélő állatok, gyümölcsök, zöldségfélék, szántóföldi növények).	Magyar nyelv és irodalom, Művészet, Életvitel és gyakorlati ismeretek 2, 3.8, 3.6
Kommunikációs Együttműködési Lényegkiemelő Testi nevelés Önismeret Énkép Életvezetési Tanulás	7.2. Az ember	6	5	A testünk védelmi vonala. A bőrünk felépítése és egészségének védelme. Helyes szokásaink. Az egészséget károsító szokások. A dohányzás, szeszesitalfogyasztás, kábítószerhasználat. Az ember, társas lény. A barátság.	A bőrünk gondozása, ápolása. A helyes és helytelen öltözködés jellemzőinek csoportosítása. A fejlődő szervezet számára helyes életmód megismerése. A szervezetet károsító szokásoktól való tartózkodás, mint magatartási forma kialakítása. Dramatikus játékok. Beszélgetés az emberek kapcsolatairól.	Magyar nyelv és irodalom Művészet 3.8.
Kommunikációs Problémamegoldó Döntési Kritikai Lényegkiemelő Környezeti	7.3. Környezetünk védelme	4	3	Helyi környezetvédelmi problémával való foglalkozás. A talaj, a vizek és a levegő leggyakoribb szennyező anyagainak megismerése. A talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzése. A szennyezés egészségkárosító hatása.	A környezetszennyezéssel kapcsolatos vizsgálódások, megfigyelések végzése. A környezetünkben (patak, folyóvíz) vett vízminta egyszerű vizsgálata. A levegő portartalmának vizsgálata. Jelenlegi tevékenységünk és a jövőbeli környezeti hatások	Magyar nyelv és irodalom, Művészet 3.6, 3.1

Kulcs-kompe-tenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsoló-dások
nevelés Honisme- reti Tanulás				köztü összefüggések felismerése.	

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló legyen képes a környezetében, tárgyak, élőlények, természeti formák, jelenségek önállóan megfigyelésére, a tapasztaltak elmondására, rögzítésére írásban és rajzban.
- Ismerjen a tankönyvön kívül más ismerethordozókat, és azokból tudjon új ismeretekhez jutni.
- Tudjon önállóan méréseket végezni, használja helyesen a megtanult mértékegységeket.
- Tudja a főbb jellemzőik alapján megkülönböztetni a halmazállapotokat. Használja helyesen az oldódás és olvadás szavakat. Ismerje az időjárás elemeinek nevét.
- Megadott szempontok alapján tudjon csoportosításokat, rendszerezéseket végezni.
- Tudja a világtájakat meghatározni. Legyen képes a leggyakoribb térképjelek alapján, elemi szinten térképet használni.
- Ismerje környezetének, hazánkban legjellemzőbb felszíni formáit és felszíni vizeit.
- Ismerje elemi szinten hazánk nagy tájait, környezeti értékeit, és az ott élő emberek életét. Tudjon lakóhelyén biztonságosan közlekedni.
- Tudja felsorolni a növények és az állatok életéhez szükséges környezeti feltételeket. Ismerje fel és nevezze meg egy fás szárú, egy lágú szárú növény, egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit.
- Ismerje fel a házban és a ház körül élő leggyakoribb állatokat, háziállatokat. Tudja megkülönböztetni a leggyakoribb gyümölcsöket, zöldség- és szántóföldi növényeinket.
- Ismerje testének működését elemi szinten. Tudjon a testén méréseket végezni.
- Ismerje a talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzését, a szennyezés egészségkárosító hatásait.

MŰVÉSZETEK

Célok és feladatok

A **művészetek** műveltségi terület alapja a nemzeti és az egyetemes emberi kultúra, valamint mindennapi életünk, tervezett-alakított környezetünk és a természet esztétikai jelentésekkel is bíró tartománya. E tág kultúraértelmezésből következően sokféle lehetőség adódik a tanulók sajátos megismerési módjainak, tevékenységeinek érvényesüléséhez.

E területek közös jellemzője **értékközvetítő és értékörző** mivoltuk, továbbá az, hogy **aktív befogadásra és alkotásra** is készítetnek. A művészetek műveltségterület tehát egyaránt fejleszti a teremtés és a létrehozás képességeit, valamint a megismerés, a befogadás és a **művészettel való élés képességeit**.

A művészetek műveltségi részterületei az **ének-zene**, a **dráma és tánc**, a **vizuális kultúra**, a **mozgóképkultúra és médiaismeret**. Mindezek – mai művészetfelfogásunk szerint – **önálló művészeti ágazatok**. Bár számos rokon vonással rendelkeznek, kialakulásuk, kifejezőmódjuk és az adott korban betöltött szerepük szempontjából igen különbözőek.

A nevelésben betöltött szerepükkel **egymás hatását** viszont **erősítik**, mivel mindegyik célja, hogy a művészetekről mint az alkotás, a megismerés, a **kommunikáció összetett formáiról** olyan **élményszerű tapasztalatokat**, ismereteket nyújtson, amelyek nagyban hozzájárulnak a **legkülönbözőbb képességek fejlesztéséhez**, a **harmonikus személyiség kialakulásához**.

Több műveltségi részterületnek is célja – a sajátos kifejezési eszközeivel kapcsolatos ismeretszerzés és képességfejlesztés mellett – a **kultúra köznapi jelenségeinek kritikai feldolgozása**, a legfontosabb kommunikációs módok tanulmányozása. Ily módon az órai tevékenységek kapcsolódhatnak művészi alkotásokhoz és a mindennapi élet megnyilvánulásaihoz egyaránt.

A különböző művészeti területekkel összefüggő gyakorlati tevékenységek, kreatív feladatok által az ismeretek élményszerűvé, a tanulók sajátjává válnak, segítik a mélyebb megismerést és fejlesztik a kreativitást. **Céljuk a képességek fejlesztése, a szellemi, lelki tulajdonságok gyarapítása, az esztétikai fogékonyság, a fantázia, az érzékenység fokozása**. A művészetekkel való foglalkozás hozzájárul az észlelés érzékenységének, a kifejezés árnyaltságának fejlesztéséhez.

A **művészetek tanítása mással nem helyettesíthető** módon járul hozzá a nemzeti és az európai azonosságtudat kialakításához, a kultúra hagyományos és mai értékeinek megismertetéséhez, közös élményanyaggal szolgálva az összetartozás érzésének erősítését. A művészeti örökség és a belőle kibontakozó kortárs művészetek megismertetésével a művészeti nevelés segítséget nyújt a fiataloknak, hogy saját koruk kultúrájában jobban eligazodjanak, felismerjék és becsüljék a ma születő értékeket is. A **nemzeti és az európai kultúra mellett a más kultúrák értékeivel való megismerkedés fokozza nyitottságukat**, felkelti és fejleszti az új iránti kíváncsiságukat, **toleranciájukat**.

A művészeti nevelés hatékonyságát fokozhatja, ha a **művészetek más műveltségi területekkel összefonódva is megjelennek** az iskolai gyakorlatban.

Közös fejlesztési feladatok

A művészetek műveltségi részterületeinek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret) mindegyike hagyományosan tevékenység-központú és mint ilyen kiváló alkalmat teremt a tanulók számára saját élményeik, tapasztalataik és máshol szerzett ismereteik integrálásához.

Különböző mértékben, de mindegyik osztozik a következő célok, fejlesztések megvalósításában:

- Az érzékelés érzékenységének fokozása
- Ezzel összefüggésben a kifejezés árnyaltságának fokozása, a kommunikációs képesség fejlesztése
- A kooperációs képesség fejlesztése
- A személyiség fejlődésének segítése
- Az alkotóképesség fejlesztése
- Az értékek (esztétikai és erkölcsi) iránti fogékonyság fokozása

- A művészeti élmények feldolgozásának segítése
- Közös élményanyaggal szolgálni a nemzeti és európai kulturális identitás megteremtéséhez

A felsoroltak mellett mindegyik részterületnek vannak semmi mással nem helyettesíthető, sajátos feladatai is.

A közös fejlesztési feladatok szakaszolása nem lehetséges. Azok mindegyike mindvégig jelen van, mindig az adott korosztálynak, tanulócsoportnak megfelelő szinten és tevékenységi formákban valósul meg. Ezért a szakaszolás az adott részterület tevékenységeiből és ismeretanyagából olvasható le.

A fejlesztési feladatok tantárgyanként

Ének-zene

1. Zenei alkotóképesség
 - 1.1 Interpretáció
 - 1.2 Improvizáció
2. Megismerő- és befogadóképességek
 - 2.1 Zenehallgatás
 - 2.2 Zenei hallás és kottaismeret

Dráma és tánc

1. A megjelenítéshez, csoportos játékhoz szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása
2. Rögtönzési képességek fejlesztése (improvizáció a megismert technikák alkalmazásával)
3. Problémamegoldó, ismeretszerzési, tanulási képességek
4. Megismerő-, befogadóképességek (színházi előadások megtekintése és véleményezése)

Vizuális kultúra

1. Megismerő-, befogadóképességek
 - 1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek
 - 1.2 Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás
 - 1.3 Kommunikációs képességek
2. Kreativitás
 - 2.1 Alkotóképességek
 - 2.2 Problémamegoldó képesség
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Mozgóképesség és médiaismeret

1. Megfigyelés
2. Ismeretszerzés
3. Kommunikáció
4. Értelmezés, elemzés, tolerancia
5. Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység
6. Önismeret, együttműködés, választás, tolerancia, alkotásra való beállítódás
7. A tudatosítást irányító fontosabb kérdések

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Dráma és tánc	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Ének-zene	2	1	2	1	2	1	2	1
Vizuális kultúra	2	1	2	1	2	1	2	1
Összesen	5	2,5	5	2,5	5	2,5	5	2,5

A tanulók értékelése

Alapelvek

1. Az értékelés személyre szóló legyen.
2. Fejlesztő, ösztönző jellegű legyen.
3. Folyamatos legyen.
4. Legyen összhangban a NAT.-ban megfogalmazott követelményrendszerrel, valamint az iskolai pedagógiai programban meghatározottakkal.
5. Legyen tárgyyszerű (mik az erős pontok, melyek a gyengeségek, hogyan lehetséges a javítás).

Az értékelés funkciói közül kiemelkedő szerepet tulajdonítunk a formáló, a motiváló, az irányt adó, a tanulót elsősorban saját teljesítményéhez viszonyítva „mérő” értékelésnek, ugyanis ez segíthet leginkább az önismeret fejlesztésében, a továbblépés feladatainak, útjának megmutatásában.

Az értékelés célja

Az értékelésnek számos, egymástól igen eltérő célja lehet, ezek közül a legfontosabbak a következők:

- a személyiségfejlődés elősegítése,
- ezzel összefüggésben az önértékelésre nevelés,
- a tudás minősítése,
- informálás, informálódás az elért eredményekről,
- lemaradás feltárása és orvoslása,
- tehetség felismerése és fejlesztése,
- pálya- és iskolaválasztás elősegítése,
- a pedagógiai tevékenység fejlesztése.

Az értékelés fő típusai

Az értékelés célja határozza meg, hogy az értékelésnek milyen típusát kell választani.

A *formatív értékelés* (formáló, segítő) a művészeti nevelésben az értékelés leggyakoribb típusa. Ide tartozik az órai gyakorlati munkát rendszeresen kísérő tanári biztatás, dicséret, kritikai megjegyzés.

A *szummatív értékelés* a tantervi követelményekből kiinduló, pontos kritériumrendszeren alapuló értékelés. Azt mutatja meg, hogy az elérendő céloknak, elvárásoknak milyen mértékben felel meg a tanuló teljesítménye. Céljától függően lehet szintfelmérő, diagnosztizáló vagy záróvizsga típusú értékelés.

A *felmérő* olyan szummatív értékelés, amely a tanuló tudásának jelenlegi szintjére kíváncsi. Ennek ismeretére a tanárnak a továbbhaladás tervezéséhez feltétlenül szüksége van. (Például az ötödik osztály elején, vagy akkor, ha új tanárként kerül egy osztályba.)

A *diagnosztizáló értékelés* viszont arra is kíváncsi, hogy a felmérés során mutatkozó bizonyos problémák milyen okokra vezethetők vissza. Erre a korrekciók elvégzéséhez, a hiányosságok pótlásának tervezéséhez van szükség.

Kritériumra irányuló az értékelés az iskolai záróvizsgákon (például az érettségien). Ez végeredményben pontosan meghatározott kritériumok alapján történő szummatív értékelés.

A különböző versenyeken, pályázatokon és a művészeti iskolák felvételi vizsgáin azonban gyakoribb a *normára irányuló értékelés*, amikor az adott helyen, adott időben legjobbnak ítélt jelentkezőket válogatják ki. Míg a záróvizsgán nincsen korlátozva, hogy a legmagasabb szintet hányan érhetik el, a felvételi vizsgán a felvehető száma határozza meg, hogy hányan érhetik el a „legjobb eredményt”.

Az értékelés módjai

Szóbeli értékelés

A művészeti nevelés egyik legértékesebb mozzanata, hogy a tanár, a gyakorlati (műtermi, műhely) munka során folyamatos és intenzív kapcsolatban van a tanulókkal. Állandó a formatív, *szóbeli értékelés*. Nem minősítés, hanem az egyéni előmenetelt segítő biztatás, illetve a hiányosságok feltárása, ami segíti a tanulóban az önértékelés kialakulását, fejleszti önismeretét. Kiváló, sokirányú nevelő hatása van az óra végi közös, a tanulók bevonásával történő szóbeli értékelésnek is.

Írásbeli értékelés

Az írásos tanári értékelésben egyaránt megjelenhetnek a formatív és a szummatív értékelés elemei. Az osztályzatoknál a mégoly rövid (lapszéli) írásos megjegyzések is pontosabb tájékoztatást nyújtanak, rámutathatnak bizonyos problémákra és javaslatokat tehetnek a fejlesztésre. A tanulók írásos önértékelése pedig többcélú órai feladat is lehet.

Az osztályzás

Fontos szem előtt tartani, hogy az osztályzattal történő értékelés *szummatív*, a tantervi követelmények megvalósulását számon kérő értékelés legyen. Nagy zavart okoz, ha az osztályzat hol a biztatás eszköze (formatív értékelés), hol pedig a tudás minősítése. A szummatív típusú felmérő, összegző, záró minősítések (vizsgák), amelyek szelekciós funkciót is betöltenek, csak akkor hitelesek, ha objektívek, ha következetesek, ha pontosan meghatározott kritériumok alapján történnek.

Az értékelés alapja

Az értékelés céljától és típusától függ, hogy milyen „evidenciák” alapján értékelünk. Legtöbbször az értékelési típusok nem önmagukban, tisztán jelennek meg, hanem összetetten.

A művészetek esetében az értékelés sajátos, ahol az osztályzási normarendszert nem lehet automatikusan használni az eltérő egyéni képességek és készségek miatt.

Az érdemjegyeknek közelíteni kell a realitáshoz és az objektivitás elengedhetetlen.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Képesítési feltételek

Az 1–4. évfolyamokat tanítók képesítése felsőfokú tanítói oklevél, az 1–6. évfolyamokat azok a tanítók is taníthatják, akik rendelkeznek az adott tantárgy speciális kollégiumának elvégzésével vagy rendelkeznek az adott tantárgyhoz kapcsolódó szakirányú továbbképzéssel, képzésen szerzett szakvizsgával. Az 5–8. évfolyamokat olyan általános és középiskolai szakos tanárok taníthatják, akik rendelkeznek a rajz–vizuális kommunikáció vagy rajz–környezetkultúra vagy ének-zene szakos tanári képesítéssel vagy más művészeti egyetemen szerzett tanári diplomával. A módosított közoktatási törvény értelmében a 2003/2004-es tanévtől számított tizedik tanévben a tárgyat majd kizárólag szakos diplomával rendelkező kolléga taníthatja, az addig tartó átmeneti időszakban a tanári képzettségre vonatkozóan nincs kötelező előírás.

Tárgyi feltételek

Egy tanteremben egy tanár 10–30-as létszámú csoportokkal dolgozhat.

Tanulói

A tanulók egyéni felszerelését, valamint az adott évfolyam pontosan meghatározott anyag- és eszközszükségletét a tanítási programot készítő tanár állítja össze.

Nevelői

A művészeti tantárgyak esetében elengedhetetlenül szükséges a jól felszerelt speciális szaktanterem megléte.

Tantárgyanként szükséges eszközök, felszerelési anyagok:

- Dráma és tánc:
 - = megfelelő méretű, mozgatható bútorzattal rendelkező szakterem, 15–20 fős csoportlétszám,
 - = különböző típusú bábok (ujjbáb, síkbáb, kesztyűs, marionett, bot stb.), bábparaván vagy színpad, szakkönyvek, meséskönyvek,
 - = jelmezek, maszkok, díszletek, reflektorok,
 - = audiovizuális eszközök, hangkazetták, videokazetták, CD-k.
- Ének-zene:
 - = magas szinten felszerelt zeneterem, osztálylétszámnyi kottaanyaggal, tanulói és nevelői taneszközökkel,
 - = hangvilla, metronóm, furulya, ritmushangszerek, mágneses tábla, vonalas tábla, zongora vagy pianínó, lemez/CD-lejátszó, magnetofon, dalgyűjtemények, partitúrák, zenei szótár, zenei lexikon, hanglemezsorozatok. Számítógép zeneszerkesztő programokkal.
- Mozgóképkultúra és médiaismeret:
 - = képernyő és videolejátszó (ideális esetben videoprojektor), számítógépek, internet hozzáférés, digitális és/vagy hagyományos fényképezőgép, videokamera, kameraállvány, üres videokazetták, kézi reflektorok, televízió, rádió, hordozható kazettás magnó, mikrofon, CD-ROM.
 - = sajtóanyagok, műsoros kazetták, filmek, filmrészletek, videotékás filmkölcsonzó-bérlet, képregények, fotók, szakkönyvek, lexikonok.
- Vizuális kultúra:
 - = műhely jellegű (megfelelő világítású, elsötétíthető) tanterem szükséges, mozgatható munkafelületekkel (asztalokkal), zárható szekrénnel, vízszerezési lehetőséggel,
 - = falitábla, diavetítő, írásvetítő, vetítővászon, többfunkciós vetítőállvány, égetőkemence; kiállítási felület (paravánok) videomagnó, televízió, videokamera, kameraállvány, üres videokazetták (7. évfolyamtól), kézi reflektorok, képzőművészeti szakkönyvek, lexikonok, számítógépes rajzolóprogram, képszerkesztőprogramok,
 - = szemléltetőeszközök (diasorozatok, műsoros videokazetták), modelltárgyak,
 - = fénymásolási lehetőség,
 - = agyag, gipsz, tempera, színes és fehér kartonok, triplex kartonok, drapériák, rajztáblák, rajzlaptartó mappák, írásvetítő (traszparens) fóliák.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A művészeti nevelés nem minden esetben feltételezi a tankönyvek használatát, mert a képességfejlesztésen alapuló művészeti nevelés nehezen képezhető le tankönyvi formában.

A tankönyv segítse az egységes alapokra épülő differenciálást, amennyiben lehetővé teszi, hogy a tanulók adottságaikkal, saját fejlődési ütemükkel összhangban tanulhassanak.

A tankönyv elsősorban keret, sokkal inkább „ugródeszka”, a benne szereplő ismeretanyag más csoportosításban is feldolgozható, más irányokba továbbfejleszhető, pedagógiai céljai más feladatokon keresztül is megvalósíthatóak.

A tankönyvek inspiráló képeket, feladatokat, játékokat tartalmazzanak, valamint az alkotáshoz, a megismeréshez hasznos ismeretekben bővelkedjenek.

A személyiségfejlesztés és a legkülönbözőbb képességek fejlesztése más-más ismeretanyagon, tevékenységen keresztül egy komplex művészeti program keretében valósítható meg leginkább. Ez szemléletváltozást feltételez, a tankönyv ehhez kell hogy segítséget nyújtson, hangsúlyozni kell azonban, hogy a jó tanárt semmilyen tankönyv nem helyettesítheti, mert az iskolában nem egyszerűen ismeretek átadása folyik.

A művészeti nevelés pedig különösen igényli az állandó tanári jelenlétet, mert csak akkor lehet hiteles, ha a tanár maga is kreatív.

Tantárgyi tantervek

A tantervben ezekre a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

- o kiemelt fejlesztési feladatok:
 - énkép és önismeret ÉN)
 - hon- és népismeret H)
 - európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)
 - környezeti nevelés K)
 - információs és kommunikációs kultúra I)
 - testi és lelki egészség TE)
 - tanulás T)
 - felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- o kulcskompetenciák:
 - kommunikációs k)
 - narratív n)
 - döntési d)
 - szabálykövető szk)
 - lényegkiemelő lk)
 - életvezetési é)
 - együttműködési egy)
 - problémamegoldó p)
 - kritikai kr)
 - komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)

Dráma és tánc

Célok és feladatok

Célok:

- Nyugodt, derűs, biztonságot adó csoportlégkör megteremtése
- Játékbátorság kialakítása
- Fölösleges gátlások, szorongások oldása
- Keressék és találják meg helyüket és örömeiket az együttes munkában, kapcsolódjanak be a játékokba
- Figyeljenek egymásra, vegyék észre egymás munkáját, engedjék a csoport többi tagját is dolgozni
- Őrizzék meg az új elvárások között is közlékenységüket, játékosságukat
- Az együttes munkából szülessen meg az együtt-dolgozás és egymásra figyelés eredményeképpen a csoportmunka
- Egyre biztonságosabban igazodjanak el az általuk megélt élethelyzetekben
- Egyre jobban ismerjék meg önmagukat és érzékeljék környezetüket nyitottan, kíváncsisággal
- Fogalmazzák meg véleményüket, vegyenek részt alapszintű elemző beszélgetésekben
- Figyeljenek tudatosan környezetükre

Fejlesztési követelmények:

- A tanulók ismerjék fel és különböztessék meg a különféle érzékszervek által nyújtott információkat
- Érzékeljék a teret
- Vegyenek részt egyszerűbb páros és csoportos játékokban és azok megbeszélésében
- Ismerjék a közösségi viselkedés legáltalánosabb szabályait, és viselkedésük legyen adekvát a különböző kommunikációs helyzetekben

- Legyenek képesek tudatos eszközhasználatra
- Ismerjék meg a befogadás élményét a látott színházi előadások és/vagy népszokások kapcsán

1–2. évfolyam

A táblázatokban azokat a tevékenységeket tüntetjük fel, amelyek leginkább szolgálják az adott képesség, készség fejlesztését. Az életkornak megfelelő fejlesztés a spirális felépítést indokolja, de itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti tehát azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A memória- és koncentrációfejlesztő játékok például minden szakaszban fontos elemei a képzésnek!)

A témákhoz a megadott időkeretek nem határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása olyan komplex gyakorlati tevékenységek kapcsán valósul meg, amelyek egyidejűleg több különböző képesség fejlesztésére, különböző ismeretek átadására alkalmasak. A tanulói csoportok pedig nem tekinthetők homogén tömegnek – csak a szaktanár tudja megállapítani, hogy az adott tanulói közösségnek hány órára lesz szüksége a téma feldolgozásához.

Az egyes témakörökön belüli gyakorlatok céljaik szerint természetesen átfedik egymást, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja.

A témakörök nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak!

Feldolgozásra javasolt tartalmak együttműködésben:

- az ének-zenével és a vizuális kultúrával:
 - = időjárás
 - = kint–bent
 - = kezdés–befejezés (ünnepek)
 - = varázslások
- a magyar nyelv és irodalommal:
 - = népmesék
 - = állatmesék

A szaktanár döntése alapján más tartalom is választható.

Tartalmak

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
1. A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása	1. CSINÁLD! (koncentrációs gyakorlatok).	– Az együtt játszás örömeinek megélése – A játékbátorság kialakítása, a csoport előtti megnyilvánulás gyakorlása és elfogadása (ÉN) Színek, hangok formák, anyagok érzékelése, felismerése, jellemzése csoportosítása megadott szempontok szerint	A fogalomrendszer kifejezéseit a szaktanár saját céljainak megfelelően válogatva építi be a helyi tantervbe. A fogalomhoz rendelt tartalmat a szaktanár határozza meg.	Vizuális kultúra

* Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük. A tevékenységek, ahol erre mód van, összehangolhatók a magyar nyelv és irodalom (M), a vizuális kultúra (V) és az ének-zene (É) tantárgyak tevékenységeivel. A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása. Az alábbi játékok és gyakorlatok közül a csoport adottságainak és érdeklődésének és az oktatási-nevelési célnak megfelelően a szaktanár szabadon válogathat.

** Csak az újonnan belépő tartalmakat tüntetjük fel.

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek *	A tartalom fogalomrendszere **	Kapcsolódások
		– A különböző anyagok élményszerű megtapasztalása (V) – Megadott tárgyak külső jegyeinek összehasonlítása (V) – Érzékelő gyakorlatok – Egyensúly- ritmus-, és térérzékelés: ritmusérzék fejlesztése – A térköz fogalma, mérése és tartása – Tájékozódás a térben – Térformák – Memóriagyakorlatok: vizuális, akusztikus, térbeli, motorikus, érzelmi memória fejlesztése.	Anyagok, színek, formák, hangok Tapintás, hallás, szaglás, látás, ízlelés Sor, kör. Irányok. Ékalak, sor, vonal. A térköz. Mozgás, mozdulatlanság.	
	2. MOZDULJ! (mozgásos gyakorlatok) 3. MONDD EL! (kommunikációs gyakorlatok)	– Testrészek mozgása együtt és külön: a különböző testrészek mozgáslehetőségeinek felismerése (ÉN) – Mozdulás és mozdulatlanság elkülönítése – Mozdulás ritmusra, zenére, szövegre. Látható, hallható, érzékelhető ritmusok – Járások. Futások. Egyszerű mozgások és tartáshelyzetek utánzása, tükrözése. Állatmozgások utánzása az ember mozgáslehetőségeivel – Tükrözőjátékok – A beszédre készítés játécai – Memória- és koncentrációfejlesztő játékok, mozgásos és szöveges figyelemfejlesztő játékok – Légzőgyakorlatok – Beszédgimnasztikai gyakorlatok – Szöveges hanggyakorlatok. Állathangok utánzása – Ritmikus szövegmondás. Versek ritmikus mozgással.	Testrészek: fej, vállak, törzs, karok, lábak. Testrészek mozgása együtt és külön. Járások, futások. Térdelés, hasalás, gurulás. Versengő játékok ügyességi játékok szabályjátékok Fantázia Utánzás	

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek *	A tartalom fogalomrendszere **	Kapcsolódások
2. Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése	1. IDÉZD FEL! (fantázia- és konstrukciós játékok) 2. JÁTSSZUNK EGYÜTT! (kooperációs gyakorlatok, csoportmunka)	– Népi gyermekjátékok (H) – Nyitó- és záróformák gyűjtése és használata népmesékből, állatmesékből – A beszélgetőtársra irányuló figyelem erősítése – Fantáziajátékok – Fantáziajátékok létező vagy képzeletbeli lények megjelenítésével – Utánzó játékok – Csoportos, kiscsoportos és egyéni megnyilvánulások elkülönítése – Alkalmazkodás egymáshoz – Csoportszervezési játékok – Csoportos és páros tükörjátékok – Kapcsolatépítő és kapcsolattartó játékok – Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással – Gyermekjátékok lépésmotívumainak szabad variálása – Szituációs gyermekjátékok	Tanult gyermek- vagy játékdalok mozgással kísért csoportos előadása. Báb: Ujjra rajzolt báb Ujjbáb Síkbáb Pálcikabáb Maszk Papírra rajzolt maszkok Szerep, szereplő	
3. Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása (lk)	3. ISMERD MEG! (a kreativitás gyakorlatai, tárgy- és eszközhasználat) 1. HOGYAN? (kifejezési formák megismerése)	– Kreatív játékok tárgyakkal. A tárgyak nem rendeltetésszerű használata. – Bábkészítés – Mindennapi tárgyak használata bábként, animációban – Papírmaszkok készítése – a rögzített mimika tanulmányozása – a beszéd, az ének és a mozgás összekapcsolása játékhelyzetben és/vagy ritmikus formában – A szerepbe lépés élményének megélése, elkülönítése	Kint, bent A szerkezet elemei: eleje, közepe, vége. Fő cselekményszál, mellékszál. Főszereplő, mellékszereplő. Egy- és kétlépéses csárdás Sarokemelgetés, dobbantás, dobogó lépések, szökdelés	

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek *	A tartalom fogalomrendszere **	Kapcsolódások
Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében	2. HOL? (a tér használata)	– A kezdet és a vég felismertetése térbeli struktúrákban		Magyar nyelv és irodalom
	3. MILYEN ELEMKEBŐL? (időkezelés és drámaszerkezet)	– A kezdet és a vég felismertetése időbeli struktúrákban – A főhős és a szereplők megkülönböztetése – Ismert mesék szereprendszere és ezek szûkítése		
4. A megismerő- és befogadóképesség fejlesztése	4. MIÉRT ÉRZEM EZT? (a hatás elemzése)	– Beszélgetés	Nézôtér, színpad, közönség, szereplők, szerepek Díszlet, jelmez Siker Népszokások megismertetése, előadása akár bábos megjelenítéssel vagy mozgással, táncsal is. (É)	
	1. SZÍNHÁZI ELŐADÁSOK	– Lehetséges feldolgozási módok: – Szerepjáték tárgyakkal (a tárgyak megváltoztatása nélkül) – Játék megváltoztatott, átalakított tárgyakkal – Történetek tárgyakkal. Történetek hangokkal. – Csoportos improvizációs játékok tanári irányítással zajló játékokban – Szituációteremtés: csoportos és egyéni mozgások ütköztetése – A csoportos együtt-mozgások hatása – Lépésmotívumok összefûzése – A tudatosítás lehetséges formái: – Egyszerû magatartásformák, viselkedések elemzése a csoportos improvizációk kapcsán – Mozgások jelentésének elemzése – A helyzet fogalma Gyermekszínházi előadás megtekintése. Beszélgetés a látottakról. (kr) A befogadás élményének megélése és megfogalmazása	babázó játékok, altatók, ringatók, kiolvasók, párválasztók, fogyó-gyarapodó, kapuzós gyerekjátékok Népköltés: népmesék, mondókák, gyermekmondókák, bölcsődalok, évszakokkal kapcsolatos mondókák, találós kérdések (M) betlehemes, lucázós, regölös játékok (M)	

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek *	A tartalom fogalomrendszere **	Kapcsolódások
	2. HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRÁK	Versek, mesék befogadását, elmondását segítő játékok és gyakorlatok A néphagyomány gyermekjátékairól, szokásairól A hagyomány fogalma A nyilvánosság előtti megnyilvánuláshoz szoktatás: nyílt órák, közös dalok, játékok, versek (M)		

A továbbhaladás feltételei

Az első és második osztály egy fejlesztési szakasznak tekinthető, így a továbbhaladási feltételek is egy fejlesztési szakasznak megfelelőek.

A 2. évfolyam végén:

- Részvétel a közös játékokban, a beszélgetésekben
- Néhány vers, mondóka, énekes játék ismerete
- Részvétel egyszerû mozgásos játékokban

3–4. évfolyam

A táblázatokban azokat a tevékenységeket tüntetjük fel, amelyek leginkább szolgálják az adott képesség, készség fejlesztését. Az életkornak megfelelő fejlesztés a spirális felépítést indokolja, de itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti tehát azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A memória- és koncentrációfejlesztő játékok például minden szakaszban fontos elemei a képzésnek!)

A témákhoz a megadott időkeretek nem határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása olyan komplex gyakorlati tevékenységek kapcsán valósul meg, amelyek egyidejűleg több különböző képesség fejlesztésére, különböző ismeretek átadására alkalmasak. A tanulói csoportok pedig nem tekinthetők homogén tömegnek – csak a szaktanár tudja megállapítani, hogy az adott tanulói közösségnek hány órára lesz szüksége a téma feldolgozásához.

Az egyes témakörökön belüli gyakorlatok céljaik szerint természetesen átfedik egymást, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja.

A témakörök nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak!

Feldolgozásra javasolt tartalmak együttműködésben:

- az ének-zenével és a vizuális kultúrával:
 - = van–nincs
 - = ugyanaz másképpen
 - = kezdés–befejezés (ünnepek)
 - = természet (növények, állatok)
- a magyar nyelv és irodalommal:
 - = szép és csúnya
 - = szomorú és vidám
 - = jó és rossz

A szaktanár döntése alapján más tartalom is választható.

Tartalmak**3 4. évfolyam**

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
1. A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása	1. FIGYELD MEG! (koncentrációs gyakorlatok) 2. MOZOGJ TERMÉSZETESEN! (mozgásos gyakorlatok)	– Csoportos mozgásos, hang-, idő- és térérzékelő gyakorlatok – Összetett, több érzékterületre épülő gyakorlatok (ÉN) – Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok – Hangutánzás (természet, állatok, karakterek stb.) – Önmagunk megfigyelése (ÉN) – Testhelyzetet, mozgást megfigyelő és utánzó játékok (ÉN) – Térkitöltő és térkihasználó gyakorlatok egyszerű mozgástechnikai, illetve alapfokú tánctechnikai elemek felhasználásával – A különböző testrészek mozgásának funkcionális/díszítő jellegű összehangolása – mozgáskoordináció – Mozdulat elemzése és utánzása képről, fényképről	A fogalomrendszer kifejezéseit a szaktanár saját céljainak megfelelően válogatva építi be a helyi tantervbe. A fogalomhoz rendelt tartalmat a szaktanár határozza meg. Ritmus: belső ritmus, mozgások Ritmushangszerek megismertetése, használata A ritmikai többszólamúság (É) A dalok ritmikai sajátosságainak megjelenítése mozgással, tánccal, kreatív játékkal (É) Kör, két kör, több kör Körök mozgáslehetőségei. Sormozgások, fésű Nyitódó és csukódó körök Lengető lépések Ugrások két lábon, egy lábon A páralkotás módjai Párral való együttmozgás Fogásmódok (kéz-, váll-, derék- stb.)	Ének-zene

* Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük. A tevékenységek, ahol erre mód van, összehangolhatók a magyar nyelv és irodalom (M), a vizuális kultúra (V) és az ének-zene (É) tantárgyak tevékenységeivel. A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása. Az alábbi játékok és gyakorlatok közül a csoport adottságainak és érdeklődésének és az oktatási-nevelési célnak megfelelően a szaktanár szabadon válogathat.

** Csak az újonnan belépő tartalmakat tüntetjük fel.

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
2. Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése (egy)	3. FOGALMAZD MEG! (kommunikációs gyakorlatok)	– A verbális emlékezet erősítése – Megfelelő beszédlegzés kialakítása (M) – A szóhasználat, kiejtés, metakommunikáció és a tartalom összehangolása (M) – Az üzenet tartalmának és érzelmi töltésének egyidejű megértése (M) – Részvétel csoportos beszélgetésekben. Saját vélemény megfogalmazása. (M) – Fényképek, újságképek, reklámképek olvasása, értelmezése – emberi gesztusok jelentései (V)	Metakommunikációs eszközök: tér, megjelenés, testtartás, gesztusok, mimika, tekintet (M)	Magyar nyelv és rodalom
	1. KÉPZELD EL! (fantázia- és konstrukciós játékok)	– Fantáziajátékok elképzelt tárgyakkal, elképzelt személyekkel, elképzelt helyzetekben – Képek leírása, leírás alapján kép készítése (V)		
	2. MŰKÖDJÜNK EGYÜTT! (kooperációs gyakorlatok, csoportmunka)	– Csoportalakítás és csoportépítés játéka – Társválasztó és társ kijelölő játékok – Csoportos improvizációs játékok. – Rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése		
	3. FOGD MEG, VIDD EL! (a kreativitás gyakorlatai, tárgy- és eszközhasználat)	– Állás és járás egyszerű kellékekkel és jelmezekben (pl. palástban, koronával, körgallérban) – Színpadi eszközök tartása (pl. alabárd, párna, tálca) – Dramatizált történet játéka közösen készített bábokkal (V)		Vizuális kultúra

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
3. Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése – A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása (lk)	1. HOGYAN? (kifejezési formák megismerése)	– A mozgás és a tánc határai: a tánc funkcionális és jelentésbeli sajátosságai		Magyar nyelv és irodalom
	2. HOL? (a tér használata)	– A szereplő és helyszín – A tér és a helyszín. Egyszerű berendezési tárgyak elhelyezése – Valós és képzelt terek – Helyszíninteremtés tárgyakkal		
	3. MILYEN ELEMKBŐL? (időkezelés és drámaszerkezet)	– A szerkezet megfigyelése a csoporton belüli rögtönzésekben – A színház formai elemeinek megfigyelése látott előadásban, illetve alkalmazása saját rögtönzésekben: egyszerű jelmezek, kellékek, berendezési tárgyak		
	4. MIÉRT ÉRZEM EZT? (a hatás elemzése)	– Megbeszélés – Változatok: egyes eszközök használata több változatban – a jelentések különbözőségeinek megokolása, értelmezése – Önálló kérdések megfogalmazása		

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
– Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében (p, d) 4. A megismerő- és befogadóképesség fejlesztése	1. SZÍNHÁZI ELŐ-ADÁSOK 2. HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRÁK	Lehetséges feldolgozási módok: – Ismert történet eljátszása – Közös dramatizálás a tanult bábos, mozgásos módokon, majd rögtönzött beszéddel, zenei elemekkel A tudatosítás lehetséges formái: – Megbeszélés – A drámaóra által felvetett kérdések és válaszlehetőségek keresése – Gyermekszínházi előadás megtekintése. Részvétel a látott előadás alapszintű elemző megbeszélésében. (kr) – Az emberélet szakaszaihoz, fordulóihoz kapcsolódó hagyományok, dalok és szertartások (pl. lakodalom) megismerése. – Ünnepekörök játéakai, a kezdés és a befejezés ünnepei családban, közösségben – Táncos alaplépések elsajátítása. – A nyilvános szereplés, a közönség elfogadása: kisebb egyéni feladatok közös produkciókban – Az önkifejezés lehetőségei: különféle dramatikus formák kipróbálása (M)	A jelenet indítása, csúcspontja és befejezése Az ismétlés fogalma és fajtái (refrén, visszhang, egyéni és csoportos ismétlések) Az ellentét fogalma Különböző ritmusú járások, futások, szökdelések párban, térben, egy helyben, haladva Bábjáték, árnyjáték, némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat (M)	

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételei a 3. évfolyam végén

- Részvétel a közös játékokban, a beszélgetésekben
- Néhány vers, mondóka, énekes játék ismerete
- Részvétel egyszerû mozgásos játékokban

A továbbhaladás feltételei a 4. évfolyam végén

- Részvétel a közös játékokban, a beszélgetésekben
- Néhány vers, mondóka, énekes játék ismerete
- Részvétel egyszerû mozgásos játékokban
- Részvétel egyszerû készségfejlesztõ játékokban

Ének-zene

*„A munkatöbblet itt csak a tanárra értendõ.
A tanulóra ez ne jelentsen új megterhelést, hanem üdülést, örömet.
Csak így van haszna belõle.”*
Kodály Zoltán

Célok és feladatok

A zenei nevelés általános és legfõbb célja az **érzelmi, értelmi és jellemnevelés**, vagyis a teljes személyiség fejlesztése. Az ének-zene tanítása mással nem helyettesíthetõ.

„A zene az életnek olyan szükséglete, mint a levegõ: Hogy levegõ nélkül nincs élet, sokan csak akkor veszik észre, ha már nagyon hiányzik...” (Kodály Zoltán)

A zene megismeréséhez az élményszerûségeken át vezet az út, mely kétféle módon történhet: **a saját közvetlen cselekvés által kapott zenei élményen** és **a zenemûvek élményszerû megismerésén** át.

A zenei élményeknél elsõdleges a **saját énekhang** és a dallam. Ezt követik a mozgásos élmények, melyet a ritmus által élhetünk meg, majd a zenei kultúra alapozójaként a szövegkarakter élményei.

A zenei ismereteken át történõ nevelés (zenei olvasás és írás, improvizáció, készség- és képességfejlesztés a zeneirodalom és a népzene alkotásain át) nagy hatású. A zenei neveléssel elérhetõ nyitottság kialakítja a más mûvészeti ágak, területek felé is a nyitottságot, így komplexen vihető át a tudástartalom.

„Sokszor egyetlen élmény egész életre megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelezettsége.” (Kodály Zoltán)

A zenei neveléssel 5 fontos nevelési cél érhető el.

1. A személyiség teljes, harmonikus fejlesztése
2. Az önálló alkotótevékenység kialakulása
3. Az azonosságtudat kialakulása
4. Az ítélőképesség és ízlés fejlődése
5. A zeneszeretõ és -értõ emberré válás

Célunk: segítséget nyújtani ahhoz, hogy a zene és az élet jelenségei egybekapcsolódjanak az énekórákon és más területeken is. Ha kisiskolás korban nem válik természetessé ez a kölcsönösség, késõbb nehéz felkelteni a zenével való kapcsolat igényét.

Az 1–4. osztály legfontosabb feladata az éneklési kultúra megalapozása és a zenei ismeretek elsajátítása alapfokon.

Több kiemelt célunk és feladatunk van, mely majd a felsõ tagozaton is célként jelenik meg, természetesen magasabb szinten.

Ezek:

1. Zenemûvek élményszerû megismerése
2. Zenei anyanyelvünk megismerése
3. A zenei ízlésformálás
4. A zenei esztétikai érzék megalapozása és fejlesztése
5. A zeneszeretõ és -értõ közönség nevelése

Feladatunk az öt nagy fejlesztési követelmény tartalmainak teljesítése.

Éneklés 1–4.

A csoport szép, egységes éneke, énekes játékok elõadása, dal éneklése osztinátókísérettel. Könnyû kétszólamú mûvek éneklése.

Zenei hallás 1–4.

Alapozó munkával a dallamhallás, hangszínhallás, a tempó, a dinamika és a belső hallás, a zenei memória fejlesztése.

Zenei olvasás-írás 1–4.

A dallami és ritmikai elemek felismerése, szolmizálás kottából és kézjelről, dó-helyről, motívumok éneklése. Egyenletes lüktetés és asszimmetria felismerése, használata, ritmizálás.

Zeneértés 1–4.

A többször meghallgatott zeneművek felismerése, zeneművek azonosítása, egyszerű formák felismerése.

Ismeretek 1–4.

Egyenletes lüktetés, metrum.

Félérték, szünetjel, osztinatóritmus, kettes ütem, egész érték, szünetjele, átkötött hang, magányos nyolcad, szünete, szinkópa, négyes ütem

Pentaton dallamhangok: lá-szó-mi-ré-dó-lá (lefutó pentachord fordulatok sz-f-m-r-d.) Felső dó, alsó szó, dallamosztinató.

Kézjel, betűkotta, hangjegy. Vonalrendszer, pótvonal, dallamfordulatok elhelyezése a vonalrendszeren.

Pentaton fordulatok, átmenő ti és fá hangkészletű dallamok.

Zenei kérdés-felelet, motívumpár.

Fúvós és vonós zenekar, női kar, férfikar, vegyes kar, fúvós hangszerek bővítése.

Magyar népdalok sorszerkezete.

Alkalmazkodó ritmus, tempo giusto, parlando, legato, crescendo-decrescendo.

Tudjuk, hogy ahány gyerek, annyiféle kombinációja a legkülönbözőbb képességeknek. Ezért kötelességünk minden órán alkalmat adni arra, hogy tanítványaink úgy érezhessék, teljesítették a régi latin mondás parancsát: „légy ma több, mint tegnap”, mert gazdagabb lett az a tudása, amelyre egyedi képességei készítenek.

Éljünk azzal a lehetőséggel, hogy tanítványaink valamilyen részterületen kiemelkedőbbek a többiekénél, ezért differenciáláskor az egymástól tanulás pozitív, ösztönző erejét használjuk fel! A differenciálás ne csak a kiemelkedőkre terjedjen ki, ezért merjünk új (a frontálistól eltérő: csoport- és páros) munkaformákat is alkalmazni énekórán.

Témakörök**1–2. évfolyam**

Lehetőleg minden órán legalább egy új dalt és egy új játékot tanítsunk meg, és minden órán legyen zenehallgatás (egy részlet többször kerüljön elő – mozgás, asszociációk, egyszerű forma). A hallásfejlesztés legfontosabb célja a tiszta éneklés. Jó, ha a megosztott figyelemre fokozatosan felkészítjük diákjainkat. Ha az ösztönös és irányított rögtönzés természetes része a folyamatnak, akkor számíthatunk arra, hogy a zenehallgatásban is otthonosak lesznek a gyerekek és a kommunikatív képességeik is színesednek, gazdagodnak. A zenei olvasás-írás alapozó lépéseit kezdjük meg!

Mivel a gyerekek figyelmét változatos tevékenységgel tarthatjuk fenn, ezért ezt az öt fejlesztési feladatot (1. éneklési készség, 2. zenehallgatás, 3. zenei hallás 4. improvizáció 5. zenei olvasás-írás) több apró mozzanatra bonthatjuk akár minden tanórán: pl. rejtvenyek, minőségi munka, zenehallgatás, ritmus, dallam, játék, olvasás-írás-rögtönzés, memorizálás, daltanulás, mozgás, dalcsokor... egy témára felfűzve üdítő, variálhatósága gyakorlatilag végtelen.

Az 1–2. osztály részletes fejlesztési követelményei

Éneklés

Dalos játékok előadása, ismert dallami fordulatok kézjeles éneklése, kezdőhang felismerése. Ez játékos kis hangterjedelmű népdalok, gyermekjátékdalok és művészi értékű komponált gyermekdalok és azok feldolgozásai által valósítható meg.

Ritmus

Dalok mondókák ritmusának hangoztatása, egyenletes lüktetés, motívumhangsúly, ütemhangsúly, kettes ütem, negyed és szünete, nyolcad, ütemvonal, záróvonal, félérték, szinkópa, osztinátó, ritmuskánon. Megfelelő tempóválasztás és tempótartás.

Dallam

Magas és mély, pentaton és pentachord dallamelemek, dallamfordulatok, mi-lá-szó-mi fordulatok, relációk. Lá- és dó-pentaton dallamok éneklése, átmenőhangos (fá és ti) dallamok.

Olvasás-írás

A vonalrendszer ismerete, tanult dallamelemek elhelyezése a vonalrendszeren, újonnan tanult hangok kézjelének, betűkottájának, hangjegyének ismerete. Pótvonal, pentaton fordulatok értelmezése lá-hoz, dó-hoz viszonyítva, hangkészletek elhelyezése különböző magasságokban, lá- és dó-pentaton fordulatok, dallamok olvasása írása.

Zenehallgatás

Hangszínhallás, dinamikai ellentétpárok felismerése, emberi hangfajták megkülönböztetése, megismerése hangzás alapján, hangszerek megkülönböztetése és felismerése.

Forma

Zenei kérdés-felelet, motívum, motívumpár.

(A félkövér kiemeléssel az elsajátítandó minimumot jelöltük.)

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök*	Tevékenységek**	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(ÉN) (H) (I) (k) (T) (kr) (E) (szk) (lk)	1. Előadói képesség GyerekJátékdalok egyre pontosabb kezdése, a közös tempó, az egyöntetű éneklés szokásának kialakítása a szöveghez igazodó mozgásokkal 2. Zenehallgatás Egyértelmű karakterek; pl. lendületes, pergő nyelvű, halandzsászó, magával ragadó zene, de áhítatos, ünnepélyes zene is 3. Zenei hallásfejlesztés	I. ÉN külső megjelenésünk a hangom mások: családtagjaim, barátaim hangjai mese-, dalszereplők hangjainak sokfélesége	Gyerekdalok gyűjtése, melyeknek szövegében külső és belső jellemrajz van Szerepjátékokra alkalmas párbeszédű dalok A különböző karakterek megfigyelése, eljátszása Tempóváltozások követése: zenehallgatáskor játék közben éneklés közben A zene egyenletes	Mérőútés egyértelmű jelzése játékkal – kiszámoló, adogató körjátékok; zene hallgatásakor, táncos alaplépésekkel Pl. Rossini: <i>A sevillei borbély</i> – nyelvtörő hadarása; gúnyos	Irodalom Dráma Tánc olvasás

* Színnel kiemelve a kapcsolódási lehetőségek.

** Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök *	Tevékenységek **	A tartalom fogalomrendszere **	Kapcsolódások
	<i>dallammotívumok visszhangja és dallamrajza</i>				
(ÉN) (TE)	1. Előadói képesség	III. VARÁZSLATOK	Tűz-víz – kereső játék	TÁ SZÜN Ismétlés – refrénes dalok A regölés dallamai, szabadon elmondott, elénekelt szövegek, jókívánságok, áldások	Mozgás
(k) (n) (d) (szk)	Mozgással is kifejezhető tartalmak – pl.: pantomim játékok	VAN–NINCS	Közös játékok – figyelés egymásra Szerepjátékok, ügyességi játékok		Dráma
(E)	2. Zenehallgatás A varázserejű hangszerek jótéteményei Pl. Mozart: A varázsfuvola – A bűvös csengettyű Kalevala	Egyszer volt, hol nem volt	Belső hallás fejlesztése: hangos és „néma” éneklés váltakoztatásával	Zene és mások közé iktatott szünetek: – hangnyi – dalok közti – órák közti – zeneművekben – színházban – télen, nyáron	Irodalom
(H) (egy)		eltűnt idők tárgyai, szokásai, amit a dalok megőriztek	Fantáziavilágunk színesítése: – dalok átültetése gesztusokra, – némajátékokra – pantomimra (pl. Amerikából jöttünk, híres mesterségünk címere)	Sokféle csend, néhánykor ellentéte a következőknek: – zajok, zörejek – kellemes, kellemetlen hang – békés csend – vihar előtti csönd – a természet csendje – az éjszaka „zenéje” – veszekedés utáni béke	Környezetis meret
(i) (K)	3. Zenei hallásfejlesztés egyre hosszabb zenei motívumok memorizálása	afrikai, magyar esővarázslók			Vizuális kultúra
(T) (F)	4. Improvizáció A dal szereplőinek mozgását megelevenítjük	Nap-hívogatók			
	5. Zenei olvasás-írás A megjegyzett, megtanult ritmusok, dallamok megnevezése, lejegyzése ritmusnévvel, szolmizálva			A záróvonal Az ismétlőjel Találkozás a szinkópával mint közkedvelt ritmusképlettel: versekben, játékdalokban ...	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök *	Tevékenységek **	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(ÉN) (K) (TE)	1. Előadói képesség Köszöntések, megszólítások játékdalokban Játékra hívók Kérések, fohászok	IV. JELEK – morzejelek – vezényszavak – kürtjelek: ébresztő, takarodó – rádiós szignálok – hűtőkocsi hangjelzése – mobiltelefonok jelzései – színház jelzőcsöngetései – karmester jeladásának értelmezései	A kottaírás múltja és jövője Mi volt az ötvonalas kotta előtt és után? neumák hullámvonalak pacák foltok A kotta rajza – a rajz kottája Saját ötletek a zene lejegyzésére A hagyományos kottaírás	Zenei írásjelek, az eddigiek alkalmazása: felismerésük, olvasásuk, lejegyzésük 1, 2, 3 vonalra A hangok hosszúságát: morzejelekkel, pálcikákkal ritmusjelekkel fejezzük ki.	Matematika Dráma Irodalom Vizuális kultúra Környezet-ismeret
(E) ((n) (szk)	2. Zenehallgatás Kitekintés a világba: katonai ébresztő, takarodó, marhakolompok „zenéje” havasi kürtök hívójelei				
(egy) (I) kr	3. Zenei hallásfejlesztés Dallamok másféle felismerése Pl. szignálok, reklámzenék összevetése az eredetivel	kopogás-, csengő- és füttyjelek a családban, barátaikkal	A kottaolvasás tanulásának egyik lehetséges eszköze a „színes hangok” A kommunikáció jeleinek megidézése: például indiánüvöltés imitálása, állathangok utánzása, sziréna	A hangok magasságát: – dallamrajzzal – kézzel – posztótáblán, – korongokkal tanuljuk – a lejegyzés előkészítéséül	
k (T)	4. Improvizáció különböző funkciót betöltő jelek gyűjtése, felfedezése környezetünkben 5. Zenei olvasás-írás Kreatív zenei játékok – Sárosi László azonos című könyve alapján: különféle jelekkel a memóriánk, formaérzékünk, fantáziánk, improvizatív képességünk fejlesztése érdekében	Köszöntés, köszönés szokásai, gesztusai: – kalapemelés – főhajtás – meghajlás – letérdelés – tisztelgés – integetés	A színek hangjai: újabbak kitalálása, pl. a közlekedési lámpák, járművek színei énekelhetők	az „olvasottság” áldásos hatása	

A továbbhaladás feltételei

Az első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz feltételt, az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

A továbbhaladás feltételei a 2. évfolyam végén:

Tudjanak 20 5 gyerekdalt – játékaival együtt – szépen énekelni közösen, de önállóan is. Biztonsággal oldják meg az egyenletes lüktetés érzékeltetését, sokféle formában:

- járással,
- futással,
- mozdulatokkal,
- a tánc alaplépéseivel.

Ritmikai ismeretek

- negyed és páros nyolcad (Tá titi),
- félérték (Tó vagy Táá),
- szünetekre úgy terjedjen ki, hogy ezekkel az elemekkel bátran éljenek
- olvasáskor,
- felismeréskor,
- improvizáláskor,
- írásban.

Dallami ismeretek

- szó – mi
- szó, lá, szó – mi
- szó, fá, mi, ré, dó
- szó–mi–dó, dó–mi–szó
- mi, ré, dó
- mi, ré, dó, ti, lá

A különböző hangkészletű dalok éneklése csoportosan, szolmizálásuk differenciáltan történjen.

Zenehallgatás

Vokális és hangszeres hangszínek felismerése, zenei hangulatok megfogalmazása, zenei részletek felismerése, fúvós és vonós hangszerek megkülönböztetése.

3–4. évfolyam

Szerepjátszós gyermekdalok, népszokások dalanyagának bővítése. A más népek, nemzetiségek dalainak bővítése, újabb műdalok, ünnepkörök dalai, kánonok szerepelnek a 3-4. osztályban. Koncentrikusan tovább fejlesztjük a képességeket és az öt fejlesztési terület tartalmait.

Kibővülnek a tartalmak.

A 3–4. évfolyam részletes fejlesztési követelményei**Éneklés**

Énekes gyermekjátékok, táncos, mozgásos elemek összekapcsolása.

Több versszakos népdalok előadása, népdalkánonok, az eddig tanult zenei kifejezőeszközök alkalmazása. Ritmushangszerekkel kísért éneklés.

Zenehallgatás

Hangulatok, előadásmódok, karakterek felismerése. Kórustípusok, hangfajok megnevezése, hangszerek azonosítása, hangszerismeret bővítése, crscendo-decrescendo. Vegyes kar szólamainak felismerése.

Improvizáció

Variációk, szaporítás, pótlás, dallambefejezések, kiegészítések. Ritmuskíséret rögtönzése, rögtönzés a népdalok mintájára.

Zenei olvasás-írás

Az eddig tanult ritmusok írása, olvasása kottaképről. Utószolmizálás, daltanulás betűről és kézjéről. Új ritmus- és dallammotívumok leírása. Hétfokú dallamok (ti és fá) olvasása, elhelyezése.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök *	Tevékenységek **	A tartalom fogalomrendszere*	Kapcsolódások
(I) (k) (egy) (H) (n)	1. Előadói képesség Párbeszéd dalok dramatizált megoldásai Dramatikus népi játékok, pl. betlehemezés, komatál	V. AZONOS – KÜLÖNBÖZŐ egy dal összekevert szereplőkkel	Előadói verseny az osztályban, hivatásos előadókat is hallgassunk, ha lehet Változatok: egy mű többféle hangszerrel: – felfogás, – feldolgozás, – tempó, – hangszerelés más és más	Komplexitás elve Asszociációk: színek, tárgyak és a zene összekapcsolása Fantázia működtetése, kihasználása Nagyítás–kicsinyítés pl. fél, negyed, nyolcad, ill. ugyanezek fordítva	Matematika Festészet
(E) (I) (kr) (K)	2. Zenehallgatás Variációkból a témák felismerése Pl. Mozart, Dohnányi, Kodály	dal – egy másik dal szövegével egy figura – ló, virág, Nap stb. Nap megkeresése több dalban	Kottamásolás: dallamrajz, betűkottáról kottába, kotta – szolmizációs nevekkal, esetleg a zenei abc hangjaival a tanultabb gyerekek számára	Ütemmutatók dó- és lá-pentachordok le és fel! Szekvenciák keresése népdalokban és műdalokban	Tánc Irodalom Dráma
I (T)	3. Zenei hallásfejlesztés Hagyományos játékok transzformálása zenére: ritmus-, daldominó a kottaolvasás, memorizálás, írás fejlesztésére 4. Improvizáció Hangszínek váltása a szerepeknek megfelelően 5. Zenei olvasás-írás Ritmus- és dallammotívumok másolása rák- és tükrörfordításokkal	változatok egy zenei témára: – szöveg – ritmika – dallam	Változatok, például: az öröm, bánat megfogalmazására a népdalokban	Páros és páratlan löktetésű táncok – hallás után tudjuk megkülönböztetni	
(H)	1. Előadói képességek Népzene – műzene Más-más stílus A népzene tárgyilagos, a tartalomra koncentrált, a műzene,	VI. FALU – VÁROS hasonlóságok–	Falu- és városnevek gyűjtése a dalokból A tanult hangszerek felismerése	Autentikus, kedvet ébresztő jó népzenei felvételeket hallgassunk	Környezetismeret

* Színnel kiemelve a kapcsolódási lehetőségek.

** Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök*	Tevékenységek**	A tartalom fogalomrendszere*	Kapcsolódások
(E) (kr) (K) (I) (i) (k) (T) (n) (szk) (l) (egy)	viszont túri, igényli a kifejezések gazdag skáláját. 2. Zenehallgatás A világ jellegzetesen más zenéi: pl. skót, japán, indiai 3. Zenei hallásfejlesztés Egyre összetettebb ritmus- és dallammotívumok, sok versszakos dalok memorizálása 4. Improvizáció A maguk énekét improvizált ritmuskísérettel adják elő – egyénileg is 5. Zenei olvasás-írás Egyre hosszabb dalok átültetése egyik jeltől a másikra, természetesen énekléssel együtt: betűről – kézjelre kottáról – betűjelre...	különbségek régen és ma foglalkozások itt és ott katonás dalok	Népzene és műzene megkülönböztetése Dalok csoportosítása. Hogyan szerepelnek az állatok, virágok – és milyen kapcsolatban állnak az emberekkel Dalgombolyító – láncra fűzött dalok, egy-egy szó a kapocs – gyors reagálás képessége – felszínen tartott tudás – bőséges dalkincs birtoklása teszi a játékot széppé	A világ különleges, érdekes hangszerei: nyenyere, skót dudu, köcsögduda, szitár – gitár A szimfonikus zenekar hangszerei: a vonósok, illetve a fúvósok Ünnepek a házban, házában és a világ távoli és közeli tájain. Újabb szokásdallamok: zöldágjárás, pünkösdi, hanuka	Társadalomismeret
(F) (p) (k) (n) (H) (T) (I) (egy) (l) (i) (E) (kr) (é)	1. Előadói képesség Pontos indítás, karnagy jelzések követése a különböző karakterek és tempók érzékeltetésére 2. Zenehallgatás nyitás–zárás a klasszikus periódusban 3. Zenei hallásfejlesztés Zenei formák értelmezése – hallás után és kottáról Gyerekdalok kezdő- és záró motívumai 4. Improvizáció zenei kérdésekre tarka válaszok–párosával is; szöveggel,	VII. VIRÁGOK, ÁLLATOK szimbólumként kapcsolatok: ember–állat állat–állat táj és ember VIII. KEZDÉS – BEFEJEZÉS <i>Kicsi vagyok én</i> bölcsődalok síratók leánybúcsú, legénybúcsú	Gyerekdalok kezdő- és zárómotívumainak gyűjtése, csoportosítása Karmesterjáték Indítás, lezárás, játék a dinamikával – gesztusok utánzása Kottából követhetik a hallgatott zenei szemelvényeket – kétféle tevékenységre koncentráció Kérdezz-felelek! – zenei kérdések és válaszok megfigyelése Táncjátékok a néptánc és a keringő lépései	– drámajáték – éneklés – mozgás Akár a hétfokúság körében is gyerekdalok, illetve könnyű, tetszetős népdalok olvasása – gyorsanulás – gyorsolvasás – memorizálás pontos tájékozódás a 2/4, 3/4, 4/4 ütemfajtákban Prima volta, secunda volta megfigyelése, alkalmazása	Dráma Irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök*	Tevékenységek**	A tartalom fogalomrendszere*	Kapcsolódások
	szolmizálva, kézzel 5. Zenei olvasás-írás Hétfokú dallamok megfigyelése – olvasása szolmizációs jelekkel, kézjelekkel, betűkottáról/kottáról; az újabb ritmuselemekkel is	menyasszonytánc Mikor leány voltam <i>...kinek adtak férjhez</i> <i>Mikor én még legény voltam</i> párválasztók, búcsúztatók	Zenés párbeszéd Pl. Mozart: <i>A varázsfuvola</i> – Tamino és az örök kérdés-válasza, illetve Rossini: <i>A sevillai borbély</i> , Almaviva és Doktor Bartolo kettőse	Fokozatos dinamikák: erősítés, halkítás Páros, páratlan felismerése Váltakozó ütem Szekvenciák éneklése Zenei kérdések és válaszok megfigyelése a kisebb lélegzetű bécsi klasszikus művekben	Tánc Dráma

A továbbhaladás feltételei

A 3. évfolyam végén

Éneklési készség terén könnyű többszólamúság megszólaltatásáig jussunk el (quodlibet, ritmus- és dallamosztinató, dal /magyar népdal, más népek dalai, műdal/műdalfeldolgozások, kánon, kétszólamú versmegzenésítések). Legyenek képesek a gyerekek 4-5 perces zenei részletet figyelemmel követni, többszöri előzetes értelmező (spontán reakciók, asszociációk, irányított kérdések) meghallgatás után. Hallásfejlesztés terén tudjanak a gyerekek tanári irányítással ritmus- és dallamotívumot gyakorló nevükkel visszaidézni (utóritmizálás és szolmizálás, felismerés, lejegyzés, reprodukálás). Tudjanak a gyerekek 20 magyar dalt (kb. 15 népdal, 5 műdal legyen) emlékezetből, a tanult tempójelzésekkel, dinamikai jelek alkalmazásával. (kb. 10-et tudjanak játszani), és kb. 10 más nyelvű játékos dalt és éneket lehetőleg eredeti nyelven (más kontinensek, Európa, kisebbségek, etnikumok dalkincséből). Fontos az improvizációs készség fejlesztése, az improvizáció gyakorlása az érzelmi gazdagság és a fantázia fejlesztése céljából.

Ritmikai ismeretek

- ütemfajták (kétnegyed és négynegyed)
- szinkópa (a gyerekek életkori sajátosságának megfelelően bátran megtaníthatjuk akár 2. osztályban a nekik szóló játékdalokból)
- pontozott félhang
- egész értékű hang
- kétszólamú ritmusgyakorlat

Dallami ismeretek

- szó, fá, mi, ré, dó
- szó–mi–dó, dó–mi–szó
- mi, ré, dó
- mi, ré, dó, ti, lá
- felső dó, alsó szó

A gyerekdalok más-más tájegységeiről gyűjtött variánsainak

- felismerése,
- olvasása,
- lejegyzése: ritmusírással, betűkottával, öt vonalra

Mindenkinek legyen megoldható feladat.

NÉPDALOK (magyar népdalok sorszerkezete), MŰDALOK, KÁNONOK

A gyermekdalok és szokásdalok természetes fordulatait tartjuk kiindulópontnak a lefutó pentachordok korábbi tanításánál.

Az ismeretek egymásra épülnek, a projektfogalmak négy évre elosztva, vagy akár tetszőleges sorrendben igazíthatóak más tárgyak témáihoz.

Zenehallgatás

Ismerjék fel a karakterdarabokat, jellemezzék őket irodalmi szempontból is.

Előadásmód

Alkalmazkodó ritmus, tempo giusto, parlando, legato, staccato felismerése.

A 4. évfolyam végén

Éneklési készség terén könnyű többszólamúság megszólaltatásáig jussunk el (quodlibet, ritmus- és dallamosztinató, dal (magyar népdal, más népek dalai, műdal) műdalfeldolgozások, kánon, kétszólamú versmegzenésítések). Legyenek képesek a gyerekek 4-5 perces zenei részletet figyelemmel követni, többszöri előzetes értelmező (spontán reakciók, asszociációk, irányított kérdések) meghallgatás után. Hallásfejlesztés terén tudjanak a gyerekek tanári irányítással ritmus- és dallamotívumot gyakorló nevükkel visszaidézni (utóritmizálás és szolmizálás, felismerés, lejegyzés, reprodukálás). Tudjanak a gyerekek 50 magyar dalt emlékezetből, a tanult tempójelzésekkel, dinamikai jelek alkalmazásával. (kb. 20-at tudjanak játszani), és kb.10-15 más nyelvű játékos dalt és éneket lehetőleg eredeti nyelven (más kontinens, Európa, kisebbségek, etnikumok dalkincséből). Fontos az improvizációs készség fejlesztése, az improvizáció gyakorlása az érzelmi gazdagság és a fantázia fejlesztése céljából.

Ritmikai ismeretek

Nyújtott és éles ritmus (a magyar népdalok alkalmazkodó ritmusából következően).

A tanult ritmusképletek felismerése, megszólaltatása, hármas ütemben is.

Dallami ismeretek

A könnyebb hétfokú hangkészletű dalok közül legalább 10-et mindenki tudjon önállóan szolmizálva énekelni, úgy, hogy az ne csak „szöveg”, hanem készségszintű zenei tartalom legyen. Hétfokú dallamok (fá és ti) olvasása és írása. Ismert dalok szolmizálása.

Zenehallgatás

A meghallgatott zenés mesék felidézése, karakterdarabok szóbeli jellemzése, a tanult népdalok felismerése zeneművekben és feldolgozásokban.

VIZUÁLIS KULTÚRA

A vizuális kultúra tanításának célja hozzásegíteni a tanulókat a sajátos képi közlések, vizuális művészeti alkotások mélyebb átéléséhez, értelmezéséhez. Célja továbbá azoknak a képességeknek, készségeknek a fejlesztése, ismereteknek az átadása, amelyek a vizuális kommunikáció magasabb szintű műveléséhez, a látható világ használatához, alakításához, a kreativitás fejlesztéséhez szükségesek. A műveltségterület nem csupán a hagyományos képző- és iparművészettel foglalkozik, hanem magába foglalja a vizuális jelenségek, a vizuális közlések köznapi formáit is. Mivel a *képzőművészet*, a *vizuális kommunikáció*, illetve a *tárgy- és környezetkultúra* területei a különböző életkorokban, sőt személyenként is

eltérő mértékben képesek kifejteni motiváló hatásukat és különböző képességek fejlesztésére alkalmasak, fokozott lehetőség nyílik a differenciálásra. A vizuális kultúra megfelelő szintű tanítása meghatározó ismeretszerzési és feldolgozási eszközt biztosít a többi műveltségi terület oktatásához, és hatással van azok elsajátításának színvonalára is.

A vizuális kultúra kerettanterv A) és B) változata

A kerettanterv A) és B) változatának **szerkezete megegyezik a Nat 2003 vizuális kultúra műveltségi részterületének szerkezetével**. Ezekben a különböző tevékenységek, tananyagok (fogalmak) csakúgy mint az alaptantervben abban a képességszaládban szerepelnek, amelyek fejlesztését leginkább szolgálják. Itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A szabadkézi rajzolás például minden szakaszban fontos eleme a képzésnek!)

Az A) és B) változatban a témakörök nem sorrendben, hanem a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva, komplex feladatok kapcsán kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak.

A kerettanterv *témaköreihez időkeretek nem határozhatók meg*, mivel a vizuális művészeti nevelés olyan komplex feladatokban, feladategyüttesekben valósul meg, amelyekben egyidejűleg több különböző képesség fejlesztése és különböző ismeretek megszerzése történik. Így az egyes témakörök, projektek a tanár döntéseit, feldolgozásra vonatkozó elképzeléseit tartalmazó, a tanulócsoporthoz sajátosságait is figyelembe vevő tanéves tanítási programjában fognak időkeretekben is realizálódni.

A vizuális kultúra kerettanterv C) változata

A vizuális kultúra **kerettanterv C) változata projektrendszerű**, abban egy-egy témakör köré csoportosítva jelennek meg a fejlesztést szolgáló tevékenységek, a megszerzendő ismeretek. Ez a tanulási forma nagyobb lehetőséget nyújt az integrációra, a más tanórákon szerzett ismeretek hasznosítására. Az átfogó témakörök kijelölése a lehetséges kapcsolódások figyelembevételével történt. Más tantárgyi tartalmak érintése természetesen a vizuális kultúra aspektusából történik. A kerettanterv csak az átfogó témakörökre tesz javaslatot, és arra, hogy ott milyen vizuális fejlesztési tevékenységek ajánlottak. Egy-egy témakörön belül több projekt is szervezhető. A tanár feladata, hogy meghatározza, aktualizálja, pontosítsa a konkrét projektfeladatokat, a tanulócsoporthoz ismeretében megtervezze azok sorrendjét és az optimális időkereteket.

A továbbhaladás feltételei az A), B) és C) változatoknál azonosak!

1–4. évfolyam

A vizuális kultúra tantárgya természetes módon kínálja az együttműködést más művészetekkel és más (pl. nyelvi vagy természettudományos alapú) tantárgyakkal. Erre az alsó tagozatban különösen jó lehetőség adódik. Az A) és a C) változatban elfogadható időkeretekben lehet a kisgyermekkel az egyébként időigényes vizuális kultúra tevékenységeket végezni a tantárgyi órán, a B) változatot választóknak azonban fokozottan ajánlott a tantárgyi együttműködési lehetőségeket kihasználni. Különösen jól szervezhetők a művészetek: a tantervben összességében biztosított 5 óra megfelelő előkészítések mellett elfogadható alaphelyzetet eredményezhet. Így integrációkkal, komplex vagy homogén tantárgyi tömbösítéssel a vizuális kultúrától az ének-zenén át a dráma és tánc tantárgyáig mindegyikben nyugodt körülmények között folyhat a képességek fejlesztése.

A továbbhaladás feltételei mindhárom változatnál azonosak!

Célok és feladatok

- a tanulók látáskultúrájának megalapozása
- a vizuális megismerő-, befogadó- és alkotóképességek fejlesztése
- a kommunikáció köznapi, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése
- a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban való eligazodás segítése

- a síkbeli, térbeli ábrázoló-, kifejező-, közlő-, alakító-, konstruálóképességek fejlesztése
- fejleszteni a tanulók kritikus befogadóképességének megalapozását
- erősíteni a művészeti nevelés értékközvetítő, értékteremtő személyiségformáló szerepét
- érzelmekkel kísért önkifejezés, képi gondolkodás fejlesztése, vizuális képzetkincs bővítése

Fejlesztési követelmények az 1–4. évfolyamon:

- a tanulók gondolatainak, érzéseinek, élményeinek vizuális eszközökkel való kifejezése
- tudjon térben tájékozódni és értelmezni a vizuális jeleket
- mások munkájának megbecsülése, a kultúra és a környezetvédelem fontosságának megértése, az esztétikai élmények iránti nyitottság, az értékes és az értéktelen megkülönböztetésének elősegítése
- kreatív, örömteli alkotás, vizuális, esztétikai, művészeti képzetek alakítása
- műalkotások nézegetése adott szempontok szerint
- egyéni ízlésítéletek megfogalmazása

A tantárgyi fejlesztési feladatok kódolása

1. MEGISMERŐ- ÉS BEFOGADÓKÉPESSÉGEK
 - 1.1. KÖZVETLEN TAPASZTALÁS ÚTJÁN SZERZETT ÉLMÉNYEK FELDOLGOZÁSI KÉPESSÉGE – MOTOROS KÉSZSÉGEK
 - 1.2. ISMERETSZERZÉSI KÉPESSÉGEK – TANULÁSI KÉPESSÉGEK – TÉRBELI TÁJÉKOZÓDÁS
 - 1.3. KOMMUNIKÁCIÓS KÉPESSÉGEK
2. KREATIVITÁS
 - 2.1. ALKOTÓKÉPESSÉGEK
 - 2.2. PROBLÉMA MEGOLDÓ KÉPESSÉG
3. ÖNISMERET, ÖNÉRTÉKELÉS, ÖNSZABÁLYOZÁS

A) és B) változat

A táblázatokban **félkövér** szedéssel jelöltük a B) (minimális) változat tevékenységeit és a legfontosabb fogalmakat.

1. Megismerő- és befogadóképességek

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (K) (I) (TE)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége –	Közvetlen élmények	Szobor, festmény, tárgy készítése műélmény alapján. Eszköz nélkül és kéziszerszámmal végzett anyagalakítás. Szabadkézi rajzolás,	Művészet; látvány, kép; anyag. Tetszik, nem tetszik. Kompozíció; hangsúlyozás színnel, mérettel.	Környezetismeret Matematika Technika és
(T) (n) (d)	motoros készségek		festés: változások ábrázolása, növekedés bemutatása élményhelyzetben, modell (tárgy, élőlény, látvány) ábrázolása a megfigyelés friss élményével. Vizuális műalkotások,	Sötét, világos, élénk, tompa szín; kék, vörös, sárga, fehér, fekete, kékes, vöröses, sárgás, zöldesszürke, barna színek; ultramarinkék, türkizkék, kárminvörös, cinóber, okker.	életvitel

* A dőlt betűvel szedett példák más hasonlóra cserélhetők..

** Vastag betűvel kiemelve a legfontosabbak.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(H) (E) (K) (I) (T) (P) (d) (szk) (lk) (egy) (i)	1.2. Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Eligazodás, tájékozódás a képzőművészeti alkotások, tárgyak, építmények és anyagok között	természeti és ember alkotta látványok esztétikai minőségeinek jellemzése. Tetszésen alapuló személyes véleményalkotás: tetszik, nem tetszik, szép, csúnya. Egyéni meglátások, asszociációk. Különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása. Megadott szempontok alján tárgyak, anyagok gyűjtése. A gyűjtött anyagok, valóságban szemlélt és reprodukción közvetített természeti és mesterséges tárgyak jellemzése, csoportosítása. Különböző tárgyak, alkotások, természeti és ember alkotta látványok külső jegyeinek megállapítása, összehasonlítása az elemzésben és az alkotómunka során. Tájékozódás a lakóhelyen és annak környékén út, épület,	Egyenes, görbe, hosszú, rövid, zárt, nyitott, folyamatos, megszakadó vonal. Érdes, kiemelkedő, sima, lapos, bemélyedő felület. Kicsi, nagy, kerek, szögletes, nyúlánk, kövér, zárt, nyitott, szabályos forma. Rajzolás, festés, ábrázolás, alkotás (alkot, alkoss). Változás, növekedés; modell ábrázolása. Áttetsző, víztaszító, fedő, híg, sűrű, gyúrható, téphető, vágható, hajlítható, oldható, kemény, lágy anyag; éles, hegyes, szúrós, tompa eszköz. Saját készítésű tárgy, boltban vásárolt tárgy; használati tárgy, dísz tárgy; bútor, szerszám, munkaeszköz, edény, könyv; játék, ruha. Agyag, papír, textil, kő, fém. Forma, szín, vonal, felület. Folt, test, síkforma, térforma. Természetes és mesterséges forma. Színes, vonalas, foltszerű kép; álló, fekvő, hosszúka, keskeny, négyzet alakú képforma; elhelyezés keresztben, hosszában, átlósan. Szimmetria,	Matematika Magyar nyelv és irodalom Környezet- ismeret
			jelzőtábla segítségével. Építmények, építészeti alkotások típusainak, funkcionális térrészeinek tanulása elemzésben és alkotásban. Különbségtétel, eligazodás a) térrészek, tárgyak, formák között; b) a valós és az ábrázolt térben a tárgyak helye és	szimmetrikus. Hosszúság, szélesség, magasság; kisebb– nagyobb, szélesebb– keskenyebb, alacsonyabb– magasabb, hosszabb– rövidebb térbeli formák.	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
			a megfigyelhető irányok között. Térbeli formák kiterjedésének, méreteinek, a téri helyzetek és a takarás jelenségének megállapítása. Építészeti makettek készítése egyszerű anyagokból közösen; elrendezés felületen, terepasztalon. Elemző beszélgetés műalkotásokról: vizuális nyelv és ábrázolási téma (színek, formák, kompozíció; ábrázolt tárgyak, élőlények, események), az alkotás technikai megoldása. Műalkotásokban ábrázolt személyek, lények azonosítása attribútumok alapján. Képzőművészeti alkotások csoportosítása; egyszerű jellemzőik vizsgálata különböző szempontok alapján: <i>a)</i> művészeti terület és műfaj szerint <i>b)</i> ábrázolási téma szerint <i>c)</i> technikája, anyaga szerint. Építészeti és képzőművészeti alkotások származási helyének megkeresése térképen.	Álló, fekvő forma. Nyújtott-zömök, íves–szögletes, világos–sötét, érdes–sima ellentét. Belső és külső, kívül és belül; fent, lent, középen; jobbra, balra, szélen. Takarás. Szobor, festmény, rajz, építmény; szobrászat, festészet, építészet. Épület; ház, lakóépület; híd, torony, út; tető, pince, padlás, folyosó, kapu, lépcsőház, előcsarnok szoba, terem. Építészeti makett, terepasztal. Falfestmény; emlékmű, köztéri szobor ; dombormű; arckép, csendélet, tájkép; állatot, embert ábrázoló szobor; kőszobor, fémszobor, drótszobor.	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (K) (I) (TE) (T) (P) (d) (szk) (lk) (é) (egy) (p) (i)	1.3. Kommunikációs képességek	1.3. Vizuális információ; tudományos és köznap kommunikáció	Vizuális jelek, jelképek használata az alkotómunkában és olvasásuk, értelmezésük (<i>pl. a tiltás, irány jele</i>). Képek, látványok, események leírása, leírás alapján vizuális alkotás készítése. Egyszerű közlő ábrák értelmezése, készítése: magyarázó-értelmező ábrázolások építéséhez és természettudományokhoz kapcsolódó szándékkal. Modell utáni ábrázolás; nézetrajzok vázlatos készítése előlről, oldalról, felülről. Térképvázlat készítése, térképek, térképrajzok olvasása. Történet, esemény bemutatása képsorral (<i>pl. képregény rajzolása; fotók sorba rakása</i>). Egyszerű magyarázó ábrázolás és szöveges magyarázat alapján műveletek elvégzése (<i>pl. origami készítésének lépései</i>). Az emberi gesztusok, mozdulatok értelmezése. Érzelemvilágot, hangulatiságot kifejező arckép, árnykép festése. Emberek, állatok, gépek mozgásának, mozgásfázisainak ábrázolása téma keretben. Fotóalbum nézegetése és készítése gyűjtött képek csoportosításával Ünnepi díszek, ünnepi dekoráció közös tervezése, készítése.	Jel. Egyszínű folt, színfolt, színkeverés; tárgy körvonala, vonalas ceruzarajz. Ábra, magyarázó rajz, alaprajz; növekedés ábrázolása. Térképvázlat, térképrajz. Nézetrajz, elől-, oldal-, felülnézet. Arckifejezés, mozdulat, mozgásfázis. Árnykép. Képsor. Fénykép, fotóalbum; családi kép, emlékkép, igazolványkép; újságfotó, művészfotó, reklámfotó. Ünnepi díszek, ünnepi dekoráció, dísz, minta. Szín-, vonal- és formaritmus. Felezés, negyedelés.	Magyar nyelv és irodalom Környezetismeret Dráma és tánc Ének-zene Matematika

2. Kreativitás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (K) (I) (TE) (T) (é) (egy)	2. Kreativitás 2.1. Alkotóképesse- gek	2.1. Alkotás elképzelés, tervezés, fantázia alapján	Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése. Illusztráció készítése szépirodalmi alkotásokhoz. Élmények, átélt, elképzelt vagy valós események, történések, emlékek vizuális megjelenítése síkon és térben. Álomkép, mesekép rajzolása, festése. Élőlények, tárgyak, jelenségek ábrázolása különféle célokra emlékezetből. Dramatizált történet előadása bábozással. Bábok és bábdíszlet készítése kitalált történetekhez, szépirodalmi alkotások bábszínpadi megjelenítéséhez; bábjáték. Jelmezkészítés saját célra, iskolai rendezvényekre. Egyszerű tárgyak készítése saját célra és ajándékként: munkaeszközök (pl. <i>rajzpálcika, mintázóbotocska</i>); álarc; játékok (pl. <i>rongybaba</i>), edényféleségek (pl. <i>agyagedény, aprótárg-tároló</i>), egyéb használati tárgyak, dísz tárgyak különböző anyagokból konstruálva, átalakítva. Díszítmény (pl. <i>textilminta</i>) tervezése megadott funkciókhoz, tárgyak díszítése.	Illusztráció, álmkép, emlékkép, elképzelés, mesekép. Élmény, történet, emlék. Ecsetrajz, tempera- és akvarellfestés; gipszfaragás, kollázs, lenyomat (krumpli-, papír-, dugó-, növénynyomat), krumplinyomda, pecsételés, agyagszobor mintázással, papírszobor; papírhajtogatás, origami, papír-színespapír ragasztás, kivágás. Báb, bábdíszlet, jelmez; síkbáb, kesztyűbáb, ujjbáb. Agyag, agyagedény, cserépedény, rongybaba, edény, játéktárgy. Csomagolás. Szín-, forma- és vonalritmus. Fonás, gyöngyfűzés, kötözés, szövés, textílfestés, papír- és textílbátik; kötözés, nyírás, rojtozás, sodrás, száradás, tépés. Ceruza, diófpapác, ecset, festék, fedőfesték, temperafesték, vízfesték, tus, viasz, zsírkréta, filctoll, papír/papírlap (rajzlap, írólap), színes ceruza, szövőszék, természetes anyagok (csuhé, fa, szalma, nád – helyi körülmények szerint); paletta, vizesedény, szerszám, rajzórák munkaeszközei.	Magyar nyelv és irodalom Környezet- ismeret Dráma és tánc Technika és életvitel

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
			Tárgyak csomagolása. Anyagok és eszközök jellemzőinek, használatának megtapasztalása, műveletek végzése.		
(Ö) (T) (d) (szk) (lk) (egy) (p)	2.2. Problémamegoldó képesség	Problémahelyzetek általános és vizuális úton történő megoldása	A kapott vagy választott feladat értelmezése. A feladatmegoldásban szükség esetén műveletek lépéssortrendjének betartása. A feladatnak és az ábrázolási-kifejezési szándéknak megfelelő anyagok, eszközök, méretek kiválasztása a lehetőségek közül. (Pl. Egy bizonyos játéktárgyat milyen anyagokból lehet elkészíteni? Egy vizuális jel hogyan tud figyelemfelkeltő lenni?) A felszerelés gondozása. A terem átrendezése a tevékenységnek megfelelően.		Technika és életvitel

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
(Ö) (TE) (k) (d) (kr)	3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotó és a műbefogadó tevékenységekben. A tetszés megfogalmazása. Választás felkínált feladatlehetőségek közül. A társakkal való együttműködés közös tevékenységekben, alkotómunkában. Saját alkotások elemzése, értékelése a szándék és az eredmény viszonylatában.		Magyar nyelv és irodalom

C) változat

Ez a tantervi ajánlat a más tantárgyakkal történő harmonikus együttműködésen alapszik. Az összehangolás alapját azok az élethelyzetek – avagy projektek – jelentik, amelyek többféle művészetet és többféle tudományterületet egyszerre érintenek. Így tehát a tanító különféle tantárgyat tud egybeszervezni (amennyiben pedig több tanító tanítja az egyes osztályokat, néhány közös projekt erejéig megtehetik, hogy mind a tanítás megtervezésében, mind a tanításban és a tanulási folyamatok segítésében együtt dolgoznak). Kínálatunk azonban – a tantárgy karakterénél fogva – vizuális nevelés központú. Az élethelyzetben meglett vizuáliskultúra-tartalmak köré szerveződnek más tantárgyak, nevelési területek tananyagai, fejlesztési területei.

A más kerettantervi tantárgyakhoz való kapcsolódó főképpen a következő vonatkozásokban lelhető fel:

- más területek tananyagai a vizuális kultúra tantárgya számára ábrázolási tematikákat jelentenek (pl. a mese, monda, a magyar nyelv és irodalom tananyaga, a mese vagy monda szereplője vagy a meseélmény képi megjelenítése a vizuális kultúra területe);
- olyan több területen megegyező tananyagoknál, amelyek megismerési mélystruktúrájukban azonosak, pusztán az érzékszervi megközelítés vagy a feldolgozás tevékenységfajtája más (mint például: ritmus a vizualitásban, a zenében, a természetben);
- ahol más tantárgyak egyes tananyagaikat eleve vizuális vonatkozásban, szellemben közlik (pl. helymeghatározások a matematikában a geometria területén);
- ha a projekt szocializációs magja bizonyos vonatkozásaiban más tantárgyban tananyagként szerepel (pl. az ajándékozás, köszöntés, a magyar nyelv és irodalom kulturált nyelvi magatartásra vonatkozó tananyaga).

A természeti világ látható megnyilvánulásai, tárgyak, élőlények vizuális jellemzői

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (K) (I) (TE) (n) (szk) (é) (egy) (p) (lk)	I. Megismerő-, befogadóképességek I.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek I.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás I.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1 Alkotó képességek 2.2 Probléma-megoldó képességek 3. Önismeret,	Az érintetlen természet szépsége és vizuális értelmezése. Saját ábrázolásokból és gyűjtött képekből, anyagokból összeállított tematikus mappák, „enciklopédiák” készítése. Tájak, természeti jelenségek, emberek, növények, állatok látványai és képi magyarázatai. (Alak, testfelépítés, mozgás-változás/ fejlődés, színbeli jellemzők, élőhelyek. Természetes anyagok tulajdonságai, felhasználása.)	Szabadkézi rajzolás, festés emlékezetből és modelltől friss élmények alapján. Természeti látványok vizuális nyelvi és esztétikai minőségeinek érzelmi alapokon nyugvó jellemzése. Látványok, események leírása, leírás alapján vizuális alkotás készítése. Eszköz nélkül és kéziszerszámmal végzett anyagalakítás, különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása. Közli ábrák (például élőlény fejlődése, időjárási összefüggések, mozgásfázisok) készítése rajzban, képsorban, folyamat értelmezése (például fotók sorba rakásával). Modell utáni ábrázolás;	Látvány, kép. Tetszik, nem tetszik. Tárgy körvonala, vonalas ceruzarajz. Ábra , magyarázórajz, növekedés ábrázolása. Nézetrajz , elől-, oldal-, felülnézet. Sötét, világos, élénk, tompa szín; kék, vörös, sárga, fehér, fekete , kékes, vöröses, sárgás, zöldesszürke, barna színek; ultramarinkék, türkizkék, kárminvörös, cinóber, okker. Egyenes, görbe, hosszú, rövid , zárt, nyitott, folyamatos, megszakadó vonat . Érdes, kiemelkedő, sima, lapos, bemélyedő felület. Kicsi, nagy, kerek, szögletes , nyúlánk, kövér, zárt, nyitott, szabályos forma . Rajzolás, festés ,	Környezet-ismeret 1–4. évf. Megismerési módszerek megalapozása; Az élettelen és az élő természet alapismeretei. (Pl. <i>Élőlények megfigyelése. Tapasztalatok rajzos rögzítése.</i>) Matematika 1–4. évf. Mérhető tulajdonságok, mérés: <i>Érzékszervi megfigyelés alapján összehasonlítások</i>

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
	önértékelés, önszabályozás		nézetrajzok vázlatos készítése. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása a tevékenységekben. A felszerelés gondozása. A terem átrendezése a tevékenységnek megfelelően.	ábrázolás, alkotás. Változás, növekedés; modell ábrázolása. Áttetsző, víztaszító, fedő, híg, sűrű, gyúrható, téphető, vágható, hajlítható, oldható, kemény, lágy anyag; éles, hegyes, szűrős, tompa eszköz.	<i>végzése a valóság tárgyairól, alakzatokról, dolgokról.</i>

Az ember alkotta látható világ, a természeti és a mesterséges környezet kapcsolatának képi megragadásai

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (K) (I) (TE) (k) (d) (szk) (lk) (é) (kr) (egy)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – (szk) motoros (lk) készségek (é) 1.2. Ismeret-szerzési (kr) képességek – (egy) tanulási képességek – térbeli tájékozódás 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotó-képességek 3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	A lakóhely vizuálisan megragadható jellemzőinek feldolgozása komplex makettekben, életképi jelenetes konstrukciókban. A település táji környezete, építészete, műemlékei, utcarendszere, közlekedése, az utca, közterek és középületek művészete és jelrendszerei. Az ott lakó emberek jellegzetes foglalkozásai, a munkahelyek és a szórakozási lehetőségek képi-tárgyi világának néhány jellegzetessége.	Téri helyzetek, irányok közötti eligazodás elemzésben <i>(például a település építményei, utcarendszere)</i> és alkotásban, építészeti makettkészítés közösen. Térképvázlat készítése, térképek, térképrajzok olvasása. Vizuális jelek használata az alkotómunkában és olvasásuk, értelmezésük <i>(pl. a tiltás, irány jele)</i> . A kapott vagy választott feladat értelmezése. A feladatmegoldásban szükség esetén műveletek betartása. A feladatnak és az ábrázolási-kifejezési szándéknak megfelelő anyagok, eszközök, méretek kiválasztása a lehetőségek közül. <i>(Pl. Egy bizonyos egy vizuális jel hogyan tud figyelemfelkeltő lenni?)</i> Anyagok és eszközök jellemzőinek, használatának megtapasztalása. A felszerelés gondozása. A terem átrendezése a tevékenységnek megfelelően. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre	Hosszúság, szélesség, magasság; kisebb–nagyobb, szélesebb–keskenyebb, alacsonyabb–magasabb, hosszabb–rövidebb térbeli formák. Álló, fekvő forma. Nyújtott-zömök, íves–szögletes, világos–sötét, érdes–sima ellentét. Belső és külső, kívül és belül; fent, lent, középen; jobbra, balra, szélen. Épület; ház, lakóépület; híd, torony, út. Építészeti makett, terepasztal. Jel. Egyszínű folt, színfolt, színkeverés. Térképvázlat, térképrajz. Falfestmény; emlékmű, köztéri szobor	Technika és életvitel 1–4. évf. Ember és környezete. Környezet-ismeret 1–4. évf. Tájékoztató-dási alapismeretek: A lakóhely térképen. Tájaink képekben.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			juttatása a tevékenységekben.		
			Választás feladatlehetőségekben. A társakkal való együttműködés közös tevékenységekben, alkotómunkában. Saját alkotások elemzése, értékelése a szándék és az eredmény viszonylatában.		
(Ö) (I) (T) (szk) (é) (egy) (p) (kr)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek 1.2. Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotó képességek 3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	A lakókörnyezet terei, tárgyai, az otthonhoz kapcsolódó tevékenységek. A művészet és a természet megjelenése a lakókörnyezetben.	A kertes családi ház és a tömbházi lakás mint építménytípus; funkcionális térrészek tanulása elemzésben és alkotásban. Különbségtétel, eligazodás a) térrészek, tárgyak, formák között; b) a valós és az ábrázolt térben a tárgyak helye és a megfigyelhető irányok között. Tárgyak csoportosítása funkció szerint. Tárgyak tervezése és készítése. Lakás, kert ábrázolása elképzelés és emlékezet alapján. Alaprajzvázlat készítése. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotó tevékenységekben. Saját alkotások elemzése, értékelése a szándék és az eredmény viszonylatában.	Lakás, ház, tető, pince, padlás, folyosó, kapu, lépcsőház, szoba. Alaprajz. Saját készítésű tárgy, boltban vásárolt tárgy; használati tárgy, dísz tárgy; bútort, szerszám, munkaeszköz, edény, könyv; játék, ruha. Agyag, papír, textil, kő, fém. Forma, szín, vonal, felület. Folt, test, síkforma, térforma. Természetes és mesterséges forma. Színes, vonalas, foltszerű kép; álló, fekvő, hosszúka, keskeny, négyzet alakú képforma; elhelyezés keresztben, hosszában, átlósan. Kívül, belül, fent, lent. Szimmetria, szimmetrikus.	Technika és életvitel 1–4. évf. Tervezés, építés: <i>Makett építése látszati rajz alapján, építőelemekből, pl. házépítés. Fogalmak: alak, alaprajz, körvonalrajz, látszati rajz, méret, vázlatrajz.</i>
(Ö) (H) (E) (I) (T) (lk) (k) (n) (p) (i)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.2. Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotó képességek	Utazás térben és időben. Képzeletbeli utazások, kalandozások vizuális megtervezése és bemutatása. Kiválasztott vagy kitalált célok (pl. egy város) milyen közlekedési eszközök használatával, praktikus útiruházatban és poggyással érhetőek el? Bemutatásra kerülnek az út során	Térkép-vázlat, útvonalrajz készítése, térképek, térképrajzok olvasása. Téri helyzetek, irányok közötti eligazodás elemzésben. Építészeti és képzőművészeti alkotások származási helyének megkeresése térképen. Fotóalbum készítése gyűjtött képekből, a tanuló által választott témában. Egyszerű tárgyak	Igazolványkép; újságfotó. Térkép, útvonal. Irányok a térben, síkon.	Környezetismeret 1–4. évf. Közlekedés: <i>Utazás megtervezése. Országismeret.</i>

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
		érintett tájak, a települések építészeti és más művészeti értékei, az ott lakó emberek kultúrája (pl. öltözködés, ételek, zene).	készítése, tervezése (tervezés típusú elképzelése) saját célra (pl. <i>öltözetegyüttes, öltözetkiegészítő tárgyak mint táska, ékszer</i>) különböző anyagokból konstruálva, átalakítva. Építészeti és képzőművészeti alkotások származási helyének megkeresése térképen.		
(H) (K) (I) (TE) (T) (szk) (lk) (p)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek 1.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotó képességek	Vizuáliskultúrávonalak az embernek a természetben növényekkel és a háziállatokkal, illetve a tárgyakkal való kapcsolatában. Virágok, fák, gyümölcsök, gabonafélék, zöldek vizuális jellemzőinek, természetének és felhasználásának bemutatása képekben.	Élőlények, tárgyak, jelenségek ábrázolása különféle célokra emlékeztetve. Egyszerű közlő ábrák értelmezése, készítése: magyarázó-értelmező ábrázolások a természettudományokhoz kapcsolódóan. Modell utáni ábrázolás; nézetrajzok vázlatos készítése előlről, oldalról, felülről. Események, történetek ábrázolása emlékezet, elképzelés alapján.	Tárgy körvonala, vonalas ceruzarajz. Ábra , magyarázórajz, növekedés ábrázolása. Nézetrajz, elől-, oldal-, felülnézet.	Környezet-ismeret 1–4. évf. Az élő természet alapismeretei: A <i>termesztett növények megfigyelése, leírása, vizsgálata. A vadon élő és a tenyésztett, kedvtelésből vagy társaként tartott állatok élete közötti különbség.</i>

A vizuális művészetek

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (I) (TE) (n) (d) (p) (kr) (i)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek 2.1. Alkotó-képességek	A festészeti, szobrászati, grafikai alkotómunka és kiállítások. Elemzések képzőművészeti területeken és a tanulók művészekéhez hasonló alkotó és elemző tevékenységei; kiállításrendezés a tanulók alkotásaiból.	Vizuális műalkotások vizuális nyelvi és esztétikai minőségeinek érzelmi alapokon nyugvó jellemzése. Tetszésen alapuló személyes véleményalkotás: tetszik, nem tetszik, szép, csúnya. Egyéni meglátások, asszociációk. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotó és a műbefogadó tevékenységekben.	Művészet; kép; anyag. Tetszik, nem tetszik. Kompozíció; hangsúlyozás színnel, mérettel. Szobor, festmény, rajz, szobrászat, festészet. Dombormű; arckép, csendélet, tájkép; állatot, embert ábrázoló szobor; kőszobor, fémszobor, drótszobor. Agyagszobor mintázással,	Ének-zene 1. évf. Zenehallgatás: <i>Dinamikai ellentét-párok (halk, hangos) megkülönböztetése.</i> Zenei ismeretek – Ritmikai: <i>Egyenletes lüktetés,</i>

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			Szobor, festmény készítése élmény, műélmény alapján. Elemző beszélgetés műalkotásokról: vizuális nyelv és ábrázolási téma (színek, formák, kompozíció; ábrázolt tárgyak, élőlények, események), az alkotás technikai megoldása. Műalkotásokban ábrázolt személyek, lények azonosítása attribútumok alapján, jelképek olvasása. Képzőművészeti alkotások csoportosítása; egyszerű jellemzőik vizsgálata különböző szempontok alapján: a) művészeti terület és műfaj szerint b) ábrázolási téma szerint c) technikája, anyaga szerint.	papírszobor. Ceruza , diófafác, ecset , festék , fedőfesték, temperafesték, vízfesték, tus, viasz, zsírkréta , filctoll , papír /papírlap (rajzlap, írólap), színes ceruza, paletta, vizesedény , szerszám , rajzórák munkaeszközei.	<i>motívum-hangsúly, ütem-hangsúly.</i>
(Ö) (H) (E) (K) (I) (T) (k) (szk) (lk) (é) (egy) (p) (kr) (i)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotói képességek	Az információt segítő vizuális művészetek az ember mindennapi életében (csomagolásokon, kulturális rendezvények kísérő kiadványain, könyveken). A tárgyművészetek és a múzeumok; építőművészet.	Csomagolások, reklámanyagok, reklámképek csoportosítása, rendezgetése (milyen tárgyfajta vonatkozik? mit üzen?). Fotók csoportosítása. Vizuális jelek használata az alkotómunkában és olvasásuk, értelmezésük (<i>pl. a különböző nyilak szerepe</i>). Tárgykészítések különféle célokra: egyszerű szövött, fonott, festett textiltárgyak, agyagedények, ékszerek készítése. Tárgy használatának, működésének magyarázata rajzban, képsorokkal, jelekkel. Tárgyforma, építészeti forma és építészeti terek kapcsolata a funkcióval. Díszítmények, motívumok alkalmazkodása a	Reklámfotó. Jel , ábra, fotó. Képsor. Csomagolás. Szövésszék , természetes anyagok (csuhé, fa, szalma, nád); mesterséges anyagok. Tárgy, népművészet , iparművészet . Építmény; építészet.	Technika és életvitel 1. évf. Az anyag felhasználása: <i>Kézművészet. Az anyagokhoz kötődő mesterségek és szakmák.</i>

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			formához – megfigyelések elemzéseiben, alkotómunka. Természetes anyagok (csuhé, fa, szalma, nád – helyi körülmények szerint) és mesterséges anyagok használata.		

Az emberi kapcsolatok, az ember érzelmi-gondolati-képzleti világának látható kifejeződései

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (H) (I) (TE) (d) (é) (egy)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek 1.3. Kommunikációs képességek 2. Kreativitás 2.1. Alkotóképességek	Az ünnep és a családi, baráti együttlétek tárgyi és képi világa. Az ünnepi öltözet, a szépen terített asztal és az ajándékozás.	Élmények, átélt, elképzelt vagy valós események, történések, emlékek vizuális megjelenítése síkon és térben. Az emberi gesztusok, mozdulatok értelmezése. Érzelemlágyot, hangulatságot kifejező arckép, csoportkép festése. Fotóalbum nézegetése és készítése gyűjtött képekből az ünnep, a család témájában. Ünnepi díszek, ünnepi dekoráció közös tervezése, készítése. Egyszerű tárgyak készítése ajándékként munkaeszközök (pl. játékok, tárolóedény-féleségek, egyéb használati tárgyak, dísz tárgyak különböző anyagokból konstruálva, átalakítva. Díszítmény (pl. textilminta) tervezése megadott funkciókhoz, tárgyak díszítése. Tárgyak csomagolása.	Arckifejezés, mozdulat, mozgásfázis. Fénykép , fotóalbum; családi kép, emlékkép, Ünnepi díszek, ünnepi dekoráció, dísz , minta. Szín, vonal- és formaritmikus. Felezés, negyedelés. Papírhajtogatás, origami, papírszínespapír ragasztás, kivágás. Ajándéktárgy; agyag, agyagedény, cserépedény, rongybaba, edény , játéktárgy . Csomagolás . Fonás, gyöngyfűzés, kötözés, szövés, textílfestés, papír- és textílbátik; kötözés, nyírás, rojtozás, sodrás, száradás, tépés.	Magyar nyelv és irodalom 1. évf. Kulturált nyelvi magatartás: <i>Az ajándékozás, köszöntés.</i>

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök (projektek)	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (H) (E) (I) (TE) (T) (k) (n) (szk) (egy)	1. Megismerő-, befogadóképességek 1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotóképességek 2.2. Problémamegoldó képességek	Az irodalom, a zene és a színház kapcsolata a vizuális kultúrával. Mesék, történetek bábjátékos előadása. Képes mesekönyvek, verseskönyvek készítése.	Dramatizált történet előadása bábozással. Események leírása, leírás alapján vizuális alkotás készítése. Szobor, festmény, tárgy készítése műelmény alapján. Bábok és bábdíszlet készítése kitalált történetekhez, szépirodalmi alkotások bábszínpadai megjelenítéséhez; bábjáték. Jelmezkészítés. Történetek, versek, kitalált dolgok vizuális megjelenítése. Illusztráció készítése szépirodalmi alkotásokhoz. A kapott vagy választott feladat értelmezése. A feladatmegoldásban szükség esetén műveletek lépcsőrendjének betartása (pl. bábkészítés síkbábitechnika esetén). A feladatnak és az ábrázolási-kifejezési szándéknak megfelelő anyagok, eszközök, méretek kiválasztása a lehetőségek közül. <i>(Pl. Egy bábót milyen anyagokból lehet elkészíteni? A díszletnek milyen méretűnek kell lennie? – A könyv elkészítéséhez előbb készen kell lenni a lapoknak és a borítónak.)</i> A terem átrendezése a tevékenységnek megfelelően.	Illusztráció , mesekép. Ecsetrajz, tempera- és akvarellfestés; gipszfaragás, kollázs, lenyomat (krumpli-, papír-, dugó-, növénynyomat), krumplinyomda, pecsételés. Báb , bábdíszlet, jelmez ; síkbáb, kesztyűbáb, ujjbáb.	Magyar nyelv és irodalom 1–4. évf. Irodalom-olvasás, szövegértés: <i>Mesemondás, képolvasás. Illusztráció készítése. Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat: A kép és a szöveg kapcsolata. Dramatizált mesék. Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.</i> Ének-zene 1–4. évf. <i>Zenehallgatás: Tartalom és zenei kifejezőeszközök összefüggéseinek megfigyelése a cselekményes zenék hallgatásában.</i>
(Ö) (TE) (k) (lk)	1.3. Kommunikációs képességek Kreativitás 2.1. Alkotóképességek 3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	Eképzelmek, képzeleti képek, álmok, vizuális fantázia képi-plasztikai megjelenítése.	Álomkép festése, rajzolása. (TE) Elképzelte történet bemutatása képsorral <i>(pl. képregény rajzolása)</i> . Szobor, festmény, tárgy készítése elképzelés, fantázia alapján. Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotó tevékenységekben.	Álomkép, emlékkép, elképzelés. Élmény, történet, emlék. Agyagszobor mintázással, papírszobor.	Ének-zene 1–4. évf. Zenehallgatás

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételei az A), B) és C) változatoknál azonosak!

Első évfolyam végén a tanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz feltételt, az első és második osztályt egy fejlesztési szakasznak tekinti.

A 2. évfolyam végén

Legyen képes a tanuló:

- felismerhető ábrázolást készíteni (pl. ház, fa, ember, királykisasszony, alma),
- az alkotó tevékenységnek megfelelő, rendeltetésszerű és biztonságos anyag- és eszközhasználatra, a felszerelése önálló rendben tartására,
- a képalkotási tevékenységek közül legalább a személyes ént kifejező alkotások létrehozására,
- alkotótevékenysége és látványok, műalkotások szemléltetése során néhány forma, szín, vonal, térbeli hely és irány használatára, illetve felismerésére,
- a szobor, festmény, tárgy, épület megkülönböztetésére,
- látványok, műalkotások néhány perces szemléltetésére.

A 3. évfolyam végén

Legyen képes a tanuló:

- az alkotómunkában a vizuális nyelvi kifejezőeszközök alkalmazására (elemek, ritmusok, síkbeli és térbeli kompozíciók),
- műelmények néhány perces ismertetésére, egy-két műalkotás felismerésére,
- vizuális nyelv adott szintű használatára, egyszerű magyarázóábrák készítésére,
- tárgyalatásra a konstruálás szabályainak figyelembevételével,
- múzeumi, kiállítási élmények befogadására.

4. évfolyam végén

Legyen képes a tanuló:

- az alkotó és megfigyelésre, elemzésre vonatkozó feladat értelmezésére,
- a tantervben meghatározott alkotási tevékenységek közül legalább a következőkre: élmény- és emlékkifejezés, illusztráció készítése; síkbáb és egyszerű jelmez készítése; egy tárgy modell utáni ábrázolása, jelek, ábrák készítése; egyszerű tárgyak alkotása,
- alkotó tevékenysége során a legismertebb formák, színek, vonalak, térbeli helyek és irányok, illetve komponálási módok használatára, legyen képes ezeket az ismereteit látványok, műalkotások olvasásába beépíteni,
- a szobrászati, festészeti, tárgyművészeti, építészeti területek megkülönböztetésére (pl. festészen belül: arckép, csendélet, tájkép),
- látványok, műalkotások néhány perces szemléltetésére és megfigyeléseinek, gondolatainak, érzéseinek elmondására,
- az újjólág belépő anyagok és eszközök tekintetében az alkotó tevékenységnek megfelelő, rendeltetésszerű és biztonságos anyag- és eszközhasználatra,
- a tantervben meghatározott legfontosabb fogalmak használatára.

INFORMATIKA

Célok és feladatok

Az informatika mindennapi életünk szerves részévé vált, az információ érték. Mindenkinek el kell sajátítania a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, adattárolási, -szervezési és -átadási technikákat, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályait.

Az informatika műveltségterület keretében folyó oktatás, nevelés és fejlesztés célja, hogy felkészítse a tanulókat az informatikai társadalom kihívásaira.

Az iskolai oktatás keretei között biztosítani kell a sokféle informatikai eszköz és módszer használatára való felkészülést is. E) gyorsan változó, fejlődő területen nagyfokú az ismeretek elavulása, ezért különösen fontos, hogy figyelmet fordítsunk az informatikai ismeretek folyamatos megújítására (az egész életen át tartó tanulás koncepciója).

Az információ egyre inkább nyilvánossá, mindenki számára elérhetővé válik. A műveltségi terület feladata a hátrányok csökkentése, az esélyegyenlőség biztosítása.

Növekszik a vizuális kommunikáció hatása; a multimédia közvetítésével a szavak és a szövegszerkesztés mellett a látványszerkesztés is rendelkezésünkre áll üzeneteink kifejezésére.

Az informatikai eszközök használata veszélyeket is jelent, meg kell ismerni az informatikai környezet egészségünkre gyakorolt hatását, és a túlzott számítógép-használat ártalmait.

Nem felejtethjük el a papír alapú információátvitel óriási történelmi szerepét.

Az NTK kerettanterve az információs társadalomban szükséges ismeretek és gyakorlati tudások, képességek rendszerét úgy építi fel, hogy a hangsúlyt a gyakorlati informatikai írástudásra, a tanulói tevékenységre és a kompetenciák fejlesztésére helyezi.

A műveltségi területben megfogalmazott tartalom egyetlen integráló jellegű tantárgy keretei között kerül feldolgozásra. Így az informatika tantárgy keretében a tanulók a számítástechnikai és a könyvtári területtel is ismerkednek. Erre azért van szükség, mert az információszerzés két fontos hozzáférési formájáról van szó.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Informatika	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Összesen	1	0,5	1	0,5	1	0,5	1	0,5

A tanterv kétféle órakeretre épülő változata közötti különbség elsősorban az alkotásra, a számítástechnikai produktumok elkészítésére, a gyakorlásra fordítható időben van. Azonos az elsajátítandó ismeretanyag és a megfogalmazott követelmények sora.

A kétféle óraszámú modell lehetővé teszi, hogy az iskola a számára optimális módon alakítsa ki tantárgyi struktúráját.

A tanulók értékelése

A tanulók előzetes ismerete és gyakorlati tudása általában nagyon eltérő. Akkor tudjuk a leghatékonyabban szervezni a foglalkozásokat, ha a nagy óraszámú egységek (Informatikaalkalmazói ismeretek; Infotechnológia) kezdetekor diagnosztikus értékelés során tárjuk fel a tanulók ismereteit.

Szummatív értékelést félévkor és év végén, valamint az iskola pedagógiai programjában megjelölt szakaszokban osztályzatok, illetve szöveges értékelés formájában adunk.

Az eredményes előrehaladás érdekében fontos a tanulók munkájának és tudásának rendszeres ellenőrzése és értékelése, ami folyamatos szóbeli értékeléssel valósul meg. Egy-egy témakör feldolgozása során a tanulók

- tanórai tevékenységét, elvégzett munkáját,
 - elkészített dokumentumait,
 - ismereteinek szintjét,
 - fejlődését,
 - órai aktivitását,
 - együttműködését (a csoport- és projektmunkában való részvételét)
- értékeljük rendszeres szóbeli értékeléssel és havonta érdemjeggyel.

A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai

A kisiskolások tevékenységét a játék és az önálló alkotás igénye jellemzi. Figyelmük azonban még nem tartós, ezért nem számíthatunk egy teljes tanóra folyamán egyenletes teljesítményre.

Elsősorban a tanulói tevékenység rendszeres figyelemmel kísérésével tudunk információt szerezni a tanítási folyamatról. Érdemes hosszabb időszakban megfigyelni a kicsik tevékenykedését, részvételét a foglalkozásokon.

Az értékelés alapja elsősorban a tanulói tevékenység, másodsorban a tanulói produktum.

Az esetenként alkalmazott értékelés változatos, de rendszeres, a kisgyermek által is felismerhető rendszerű legyen: szóbeli értékelés, rajzos értékelés.

Az értékelésben elsősorban a jól teljesített elemeket emeljük ki. A gyengébben teljesítőket is biztassuk. Ügyeljünk arra, hogy azok a tanulók, akiknek nincs otthon számítógépe, semmiképpen ne érezzék úgy, hogy emiatt lemaradnak.

Mind egyénileg, mind csoportosan és az egész tanulócsoport munkáját értékeljük.

Semmiképpen sem szabad definíciókat, szabályokat betanultatni a gyermekekkel, a számonkérésre ne használjunk kikérdezést, feleltetést, dolgozatírást.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A 11/1994. MKM rendeletben meghatározottak alapján

- számítógépterem (1 tanuló/1 gép) multimédia számítógépekkel, számítógépteremenként nyomtatóval;
- iskolai könyvtár;
- ezenfelül: internetelérés, digitális fényképezőgép vagy web-kamera, szkennerek.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

- megfelelő feldolgozásban tartalmazza a szükséges ismeretanyagot;
- adjon segítséget a gyakorlati munkához;
- ösztönözze a további önálló ismeretszerzést és számítógépes munkát;
- támogassa a csoportmunkát;
- korosztálynak megfelelő nyelvezet és stílus;
- az ábrák és képek mennyisége, minősége és tartalma igazodjon a fejlesztési követelményekhez;
- sokféle feladatot tartalmazzon a könnyűtől a nehézig;
- hardver- és szoftverfüggetlen legyen, vagy többféle lehetőséget mutasson be;
- megfelelően kezelje az informatika gyorsan változó részeit.

Tantárgyi tantervek

A tantervben a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

- kiemelt fejlesztési feladatok:
 - énkép és önismeret ÉN)
 - hon- és népismeret H)
 - európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)

- környezeti nevelés K)
- információs és kommunikációs kultúra I)
- testi és lelki egészség TE)
- tanulás T)
- felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- O kulcskompetenciák:
 - kommunikációs k)
 - narratív n)
 - döntési d)
 - szabálykövető szk)
 - lényegkiemelő lk)
 - életvezetési é)
 - együttműködési egy)
 - problémamegoldó p)
 - kritikai kr)
 - komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)
- O gondolkodási képességek fejlesztése:
 - induktív gondolkodás ig)
 - deduktív gondolkodás dg)
 - korrelatív gondolkodás kg)
 - analógiás gondolkodás ag)
 - vizuális memória vm)
- O megismerési képességek fejlesztése:
 - információszerzés és -feldolgozás if)
 - az ismeretek új helyzetben való alkalmazása úa)
 - szövegalkotás képessége szö)
 - a mindennapi életben való eligazodás gy)
 - az önálló ismeretszerzéshez szükséges képességek ö)

Bevezető szakasz

Célok és feladatok

Korunkban a társadalmi szocializáció már környezetünk informatikai rendszerébe való beilleszkedést is jelent. Az oktatás bevezető szakaszában a kisdíák szerezzen tapasztalatokat a legalapvetőbb informatikai eszközök helyes használatáról, az információszerzés és a kommunikáció „játékszabályai”-ról, alapelemeiről (pl. irányok, betűk – írás, számok – számolás).

A számítógép kiemelkedik az informatikai eszközök sorából, ismerje meg a tanuló a számítógép kezelésének alapjait, az egér és a billentyűzet használatát. Iskolai tanulmányi és közösségi feladataihoz kapcsolódó számítógépes programokat, elsősorban oktatójátékokat használjon (MINDEN TANTÁRGY).

Az algoritmizálás egyszerre eszköze a problémamegoldásnak és a képességfejlesztésnek is. Játsszon el és fogalmazzon meg algoritmusokat, ismerjen meg olyan programozási nyelvet, amely alkalmas a robotszerű működés megmutatására, az algoritmusok kipróbálására.

Az információszerzés adatok használatát jelenti. Tudja a kisdíák, hogy személyi adatai fontosak, megfelelően kezelendők.

A papíron és elektronikusan tárolt információ hozzáférését is tanulnunk kell. Ismerje meg a tanuló a könyv értékét, a könyvtár lehetőségeit.

Nagyon fontos az, hogy a gyermek korának megfelelő eszközökkel és módszerekkel dolgozzon. Minden tanórán sokféle érdekes tevékenységgel találkozzanak a gyerekek. Használjuk a játék erejét! Az egyénileg végzett tevékenységeket váltsák ki a csoportoknak adott, közösen megoldható feladatok. Valódi kihívásokat jelentő feladatokat, „élesben” megoldandó problémákat is kapjon a tanulócsoport.

Témakörök

A tananyag fejezetei:

1. Az informatikai eszközök használata
2. Informatika-alkalmazói ismeretek
3. Infotechnológia (problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel)
4. Infokommunikáció
5. Az információs társadalom
6. Könyvtári és médiainformatika

Tartalmak

1. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (5 8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Ismerkedés az adott informatikai környezettel (1 óra).		Számítógépes és nem számítógépes informatikai rendszerek megismerése (könyv, TV, telefon, hirdetőtábla stb.).	környezetismeret; magyar nyelv és irodalom	I) K) i)
A gépterem rendje.	Gépterem, teremrend.	Beszélgetés. Szituációs játékok technikai eszközökkel (pl. telefon, pénztárgép ...).	magyar nyelv és irodalom; technika	K) szk)
Ismerkedés az adott számítógépes környezettel.	A számítógép főbb részegységei (a megnevezés szintjén).	A jól működő számítógép. Az egér használata. A géptermi házirend megismerése (érthető és elfogadható szabályok).	magyar nyelv és irodalom; környezetismeret; testnevelés	szk) lk)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül.	Hogyan „beszélgetünk” a számítógéppel? Számítógépes programok.	A billentyűzet használata: – ujjgyakorlatok, – irányok gyakorlása. Programok indítása. Programok használata. Kilépés a programból.	magyar nyelv és irodalom; matematika; testnevelés; a programok témája szerinti területek	p) ag)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5 10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Egyszerű alkotások „kép- és betűnyomdák” használatával.	Elemekből épül fel a kép.	Kész minták használata. Betűelemek írása, rajzos feladatok (nem számítógéppel!).	magyar nyelv és irodalom; matematika; vizuális kultúra	d) úa)
	A számítógéppel is elemekből nyomdázhatunk.	Kisgyermeknek való kész elemekből építkező program használata. Mobiltelefon-logó tervezése.	magyar nyelv és irodalom; matematika; vizuális kultúra; technika	P) ag) d)
Egyszerű rajzos dokumentumok készítése.	Rajzolóprogram. Rajzeszközök. Színek.	Rajzoló program futtatása. Egyszerű rajzok, ábrák készítése (adott témában). A rajz módosítása.	magyar nyelv és irodalom; matematika	szk) lk) d)
Tanult betűk begépelése.	Begépelés, javítás.	Betűk és rajzok párosítása.	magyar nyelv és irodalom; matematika	szö)
Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata.	Zene „nyomdázása”.	„Zene alkotása” néhány motívumból közösen.	ének; matematika	I)
	Képkockák. Animáció.	Egyszerű animációs technikával mozgókép készítése kézi úton.	rajz; ének	úa) vm)
Képek (állatok, növények) csoportosítása, értelmezése.	Egyforma, különböző.	Képek gyűjtése. A képek csoportosítása különböző szempontok alapján.	matematika; környezetismeret	ig) if)
Közhasznú információforrások megismerése.	Képes gyermeklexikon. TV-műsor, moziműsor.	Rajzos osztályórarend készítése	magyar nyelv és irodalom; osztály	I) if)

3. Infotechnológia (5 13 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel.	Érzékszerveink szerepe az információszerzésben. Jelek az állatvilágban. Jelek a környezetünkben, pl. piktogram, KRESZ-tábla.	Látható, hallható, tapintható jelek keresése környezetünkben. Adott információ kifejezése többféleképpen.	környezetismeret; matematika; ének; testnevelés;	ag)
Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása.	Egyszerű problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan.	Mindennapi feladatok megoldási tervének elkészítése. A terv megvalósítása.	magyar nyelv és irodalom; matematika; technika	ig) dg) úa)
Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása.	Részek. A részek sorrendje.	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok kipróbálása, eljátszása, végrehajtása.	matematika; technika; ének	ig) dg)
	A teknőc kertje.	Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		ag)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Mindennapi adatok leírása (számok, betűk, szavak, rajzok ...).	Személyes adatok.	Anyaggyűjtés. Az adatok lejegyzése.	matematika; környezetismeret	if)
Az algoritmusokban használt adatok értelmezése.		Az algoritmusban használt adatok kigyűjtése.		if)
Egy egyszerű fejlesztő rendszer, a Logo használata.	A teknőc. A teknőc mozgatása. Elemi parancsok.	A korosztálynak megfelelő egyszerű fejlesztőrendszer használata, pl. a Logo. Egyszerű ábrák rajzolása Logo parancsokkal. Teknőc kertje.	matematika	P) I) úa)

4. Infókommunikáció (2-3 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információszerzés, irányított keresés.	Közhírré tétel.	Hirdetőtábla készítése.	osztályközösség	if)

5. Az információs társadalom (nincs az óraszámban és nincs követelmény)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Fontos tudnivalók.		Szituációs játékok, beszélgetések.		I) P) k) if)

6. Könyvtári és médiainformatika (2-3 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Ismerkedés az iskolai könyvtárral.	A gyermekkönyvtár. Képeskönyvek. Mesekönyvek, versek. Ismeretterjesztő művek.	Beiratkozás. A könyvtár elrendezése. Viselkedés a könyvtárban.	magyar nyelv és irodalom	gy) szk)
Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozókban.	Hagyományos és elektronikus dokumentumok.	Különböző tantárgyak tananyagához kapcsolódó művek megkeresése	tantárgyi anyagok	ag) úa) é)
A könyv szerzője és tartalma.	Szerző.	Könyvek csoportosítása	tantárgyi anyagok	ag) ö) lk) é)
Az új, informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek kipróbálása.		Mese-, vers-, zenehallgatás. CD használata segítségével. Internetes portálok felkeresése.	tantárgyi anyagok	I) k) é) kg)

2. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (4 8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Ismerkedés az adott informatikai környezettel.	Informatikai környezetek jellemzői.	Számítógépes és nem számítógépes informatikai rendszerek megismerése (telefon, televízió, TV-text)		I) i)
Számítógépes környezet megismerése. A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.	A számítógép főbb részegységei (a megnevezés szintjén). A gépterem rendje.	A legalapvetőbb perifériák feladatának megismerése. A géptermi házirend megismerése (érthető és elfogadható szabályok). Rajzoljuk le a számítógépet!	vizuális kultúra	szk)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül.	A felhasználó utasításai.	A programok felülete. A billentyűzet és az egér használata.		szk) k) lk)
Számítógépes oktatójátékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismertetése.	A számítógépes programok valamilyen feladatot oldanak meg.	Többféle játék, oktató-ismeretterjesztő program futtatása.	tantárgyi anyagok	p) ag)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5 10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Egyszerű alkotások „kép- és betűnyomdák” használatával.	A munka megtervezése.	A minták elrendezése. Szavak írása (nem számítógéppel!).		d) úa)
Egyszerű rajzos dokumentumok készítése.	Rajzolóprogram. Színek. A rajzeszközök kiválasztása. Rajzlap.	Egyszerű rajzok, ábrák készítése önállóan. A rajz kifestése többféleképpen. A rajzeszközök megfelelő beállításai. A rajz folytatása, módosítása.	irodalom; vizuális kultúra; matematika	P) ag) d) H) szk) lk) d)
Egyszerű szöveges dokumentumok készítése.	A szöveges anyagok fontossága.	Szöveg begépelése, javítása. Egyszerű szöveges, illetve rajzos-szöveges dokumentumok készítése.	írás	szö)
Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata.	Zene „nyomdázása”.	Zenei kirakóprogramok használata.		i)
	Animáció.	Egyszerű animációs technikával mozgókép készítése.	testnevelés	úa) vm)
Adatok csoportosítása, értelmezése.	Kérdőív, adatlap, nyomtatvány (pl. könyvtári beiratkozás).	Adatok gyűjtése, értelmezése. Az adatok csoportosítása különböző szempontok alapján.	környezetismeret	ig) if)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Közhasznú információforrások megismerése.	Mikor van nyitva az iskolai könyvtár? Tudakozó, Teletext. Képes gyermeklexikon.	Iskolai információk keresése.	tantárgyi anyagok	I) if)

3. Infotechnológia (6-13 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel.	Érzékszerveink szerepe az információszerzésben. Az emberek jelzései egymás felé (mimika, gesztus, testbeszéd).	Látható, hallható. tapintható jelek vizsgálata a környezetünkben. Adott információ kifejezése többféleképpen. Egyezményes jeleink.	irodalom, nyelvtan; éneke-zene; matematika	ag)
Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása. Egyszerű problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan.	Milyen eszközöket használunk?	Gyűjtőmunka: Milyen informatikai eszközt érdemes használni? Megoldási terv készítése. A terv és a megvalósítás összehasonlítása. Mire? Mit? Hogyan?		ig) dg) úa)
Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása.	Részek. A részek kapcsolata. Sorrend.	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok kipróbálása, eljátszása, végrehajtása.	matematika	ig) dg)
	Programot írunk!	Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		ag)
Mindennapi adatok leírása (számok, szövegek, rajzok ...).	Mire szolgálnak az adatok?	Anyaggyűjtés. Az adatok elrendezése.	környezetismeret; matematika	if)
Az algoritmusokban használt adatok értelmezése.	Kiinduló adat, eredmény.	Az algoritmusban használt adatok kigyűjtése. Az adatok változtatásának hatása, nyomon követése.		if)
Egy egyszerű fejlesztő rendszer, a Logo használata.	Eljárás írása Ismétlés	A korosztálynak megfelelő egyszerű fejlesztőrendszer használata, pl. a Logo. Egyszerű ábrák rajzolása Logo-beli eljárással.		P) I) úa)

4. Infókommunikáció (2 3 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információszerzés, irányított keresés.	Infókommunikáció otthon, illetve a könyvtárban	A keresés időtartamának és eredményességének megfigyelése.	tantárgyi anyagok	if)

5. Az információs társadalom

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Környezetünkkel informatikai eszközökkel, informatikai módszerekkel tudunk együttműködni.	Hogyan működik ez a világ?	Szituációs játékok, beszélgetések.		I) P) k) if) kr)

6. Könyvtári és médiainformatika (2 3 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezete.	A könyvtár. Ismeretterjesztő művek a könyvtárban.	Beiratkozás. A könyvtár elrendezése. Viselkedés a könyvtárban. A könyvtár használatának technikája.	irodalom; környezetismeret	gy) szk)
Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozókban.	Hagyományos és elektronikus dokumentumok.	Több tantárgy tananyagához kapcsolódó művek megkeresése.	irodalom; vizuális kultúra; környezetismeret	ag) úa)
A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása.	A könyv. Szépirodalom (mese, regény, vers) Szótárak, lexikonok. Szerző, mű címe, oldalszám.	Kedvenc könyvem könyvtárosi szemmel – könyvek jellemző adatainak kikeresése.	irodalom	ag) ö)
Az új informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.	Médiumok. Teletext. CD használata (elektronikus könyv, szótár).	Információ megkeresése TV teletextről, CD-ről, internetes portálok felkeresése.	tantárgyi anyagok	I) k) é) kg)

A továbbhaladás feltételei

1. Az informatikai eszközök használata

A tanuló:

- Ismerje és tartsa be a számítógépterem és a számítógépek használatának rendjét.
- Ismerje fel a számítógép fő perifériáit, azokat tudja megnevezni.
- Munkái során szerezzon jártasságot a billentyűzet és az egér használatában.
- Tudjon használni egyszerű játék- és oktatóprogramokat.

2. Informatikaalkalmazói ismeretek

A tanuló:

- Szerezzon tapasztalatot rajzos-szöveges dokumentumok kézi elkészítésében.
- Tudja használni egyszerű rajzkészítő program legfontosabb funkcióit.
- Legyen képes egyszerű rajz elkészítésére.
- Tudjon szövegírásra használni egyszerű alkalmazói programot.

- Tudjon lejátszani kész zenei anyagot és animációt.
- Legyen tudomása arról, hogy elkészült munkái elmenthetők, visszatölthetők.

3. Infotechnológia

A tanuló:

- Ismerjen fel jeleket, piktogramokat, tudja értelmezni azokat.
- Tudjon összeválogatni azonos vagy hasonló információt hordozó ábrákat.
- Szerezzen tapasztalatot egyszerű adatok kikeresésében.
- Tudjon segítséggel felépíteni egyszerűbb algoritmusokat.
- Legyen képes a Logo programozási nyelvben egyszerű algoritmus létrehozására, a technőc tudatos irányítására.

4. Infókommunikáció

A tanuló:

- Lászon néhány weboldalt.

6. Könyvtári és médiainformatika

A tanuló:

- Legyen képes a gyermekkönyvtárban segítséggel megadott dokumentumfajtát megkeresni.
- Lásza, hogy sokféle korszerű informatikai eszköz állhat rendelkezésünkre.

Kezdő szakasz

Célok és feladatok

Korunkban a társadalmi szocializáció már környezetünk informatikai rendszerébe való beilleszkedést is jelent. Az oktatás fejlesztő szakaszában a kisdíák szerezzen tapasztalatokat az alapvető informatikai eszközök helyes használatáról, az információszerzés és a kommunikáció „játékszabályai”-ról, alapelemeiről (pl. irányok; betűk – írás, számok – számolás).

A számítógép kiemelkedik az informatikai eszközök sorából, a tanuló ismerje meg a számítógép kezelésének alapjait, az egér és a billentyűzet használatát. Iskolai tanulmányi és közösségi feladataihoz kapcsolódó számítógépes programokat használjon (MINDEN TANTÁRGY). Használjon egyszerű rajzoló-, szövegíró, zenehallgatásra és felvétel készítésére alkalmas programokat.

Az algoritmizálás egyszerre eszköze a problémamegoldásnak és a képességfejlesztésnek. A tanuló játsszon el és fogalmazzon meg algoritmusokat, ismerjen meg olyan programozási nyelvet, amely alkalmas a robotszerű működés megmutatására, az algoritmusok kipróbálására.

Az információszerzés adatok gyűjtését és feldolgozását jelenti. Tudja a kisdíák, hogy személyi, környezeti, iskolai adatai fontosak, megfelelően kezelendők.

A papíron és elektronikusan tárolt információ hozzáférését is tanulnunk kell. Ismerje meg a tanuló a könyv értékét, a könyvtár és az internet lehetőségeit.

Nagyon fontos az, hogy a gyermek korának megfelelő eszközökkel és módszerekkel dolgozzunk. Minden tanórán sokféle érdekes tevékenységgel találkozzanak a gyerekek. Használjuk a játék erejét! Az egyénileg, elszigetelten végzett tevékenységeket gyakran kiválthatja a csoportoknak adott, közösen megoldható feladat. Valódi kihívásokat jelentő feladatokat, „élesben” megoldandó problémákat is kapjon a tanulócsoporthoz.

Témakörök

A tananyag fejezetei:

1. Az informatikai eszközök használata
2. Informatika-alkalmazói ismeretek
3. Infotechnológia (problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel)
4. Infokommunikáció
5. Az információs társadalom
6. Könyvtári és médiainformatika

Tartalmak**3. évfolyam****1. Informatikai eszközök használata (4 – 6 óra)**

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Ismerkedés az adott informatikai környezettel.	Minden rendszernek megvannak a maga használati szabályai. SMS, számítógép, mikrohullámú sütő	Számítógépes és nem számítógépes informatikai rendszerek megismerése.	technika	I) i)
Számítógépes környezet megismerése. A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.	A számítógép főbb részegységei a megnevezés szintjén. A gépterem rendje.	A számítógép perifériái helyes működés esetén. A számítógép be- és kikapcsolása. A géptermi házirend megismerése (érthető és elfogadható szabályok).		szk)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül.	Hogyan jelez a számítógép? Hogyan utasíthatjuk a számítógépet?	Program indítása. Programok használata. Menüpontok, ikonok, parancsok használata. Kilépés a programból. A billentyűzet és az egér használata.		szk) k) lk)
Számítógépes oktatójátékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismertetése.	A számítógépes programok valamilyen célt szolgálnak!	Többféle játék, oktató-, ismeretterjesztő program futtatása.	tantárgyi anyagok; osztálybajnokság szervezése	p) ag)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5 10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Egyszerű rajzos dokumentumok készítése.	Rajzolóprogram. Mentés, megnyitás. Kijelölés.	A dokumentum elmentése és nyomtatása segítséggel. Rajzos dokumentum megnyitása segítséggel. A rajz módosítása.	vizuális kultúra	d) úa)
Egyszerű szöveges dokumentumok készítése.	A billentyűzet szövegíráshoz szükséges részei.	Szövegírás számítógéppel. A szöveg begépelése, javítása. Egyszerű szöveges, illetve rajzos-szöveges dokumentumok készítése.	magyar nyelv és irodalom	P) ag) H) szk) lk) d)
Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata.	Hanglejátszás. Hangfelvétel.	Hang felvétele, lejátszása hagyományos és számítógépes eszközökkel csoportokban.	ének	)
	Animáció. Fázisok.	Egyszerű animációs technikával mozgókép készítése.	technika; vizuális kultúra	a) vm)
Adatok csoportosítása, értelmezése.	Kérdőív, nyomtatvány, pl. könyvtári beiratkozás.	Adatok gyűjtése, értelmezése Az adatok csoportosítása különböző szempontok alapján	matematika magyar nyelv és irodalom	ig) if)
Közhasznú információforrások megismerése.	Közösen információkeresés. Tudakozó. Telefonkönyv. Teletext. Gyermeklexikonok.	Ötletek gyűjtése az önálló információszerezéshez.	matematika; magyar nyelv és irodalom; környezetismeret	I) if)

3. Infotechnológia (6 13 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel.	Jelek a természetben. Titkos jelek.	Az időjárás megfigyelése. Egyezményes jeleink. Saját titkosírás készítése.	környezetismeret	ag)
Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása. Egyszerű problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan.	Milyen problémák megoldásához milyen eszköz kell? Milyen problémák oldhatók meg informatikai eszközökkel?	Gyűjtőmunka: Mikor érdemes használnunk telefont, magnót, rádiót stb.?	matematika; ének-zene; környezetismeret	ig) dg) úa)
Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása.	Sorrend. A részek kapcsolata.	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok kipróbálása, eljátszása, végrehajtása.	különböző tantárgyi helyzetek.	ig) dg)
	Programot írunk!	Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		ag)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Mindennapi adatok (számok, szövegek, rajzok ...).	Szöveges és számadatok. Ábrák és képek.	Anyaggyűjtés: a tanulók testmagassága, névnapok, fényképek a tanulókról.	tantárgyi adatok gyűjtése	If
Az algoritmusokban használt adatok értelmezése.	Paraméter.	Az algoritmusban használt adatok kigyűjtése. Az adatok változtatásának hatása, nyomon követése.		P) I) úa)
Egy egyszerű fejlesztő rendszer használata. Helyzet és pozíció. Robotok.	Programozás. Eljárás írása. Ismétlés. Paraméteres eljárások.	A korosztálynak megfelelő egyszerű fejlesztőrendszer használata, pl. a Logo. Egyszerű ábrák rajzolása Logo parancsokkal. Tervezzünk házat a technócnak!	matematika	P) I) úa)

4. Infókommunikáció (2 4 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információszerzés, irányított keresés.	Információt közlünk. Információt keresünk. Kommunikáció információs céllal.	Játékok az információ adás-vétel szituációról. Internetes keresési feladatok megoldása.	Infokommunikáció otthon, a könyvtárban, az irodában	if)

5. Az információs társadalom (nincs az óraszámban és nincs követelmény)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Környezetünkkel informatikai eszközökkel, informatikai módszerekkel tudunk együttműködni.	Hogyan működik ez a világ? Az információ használatának társadalmi szabályai vannak.	Szituációs játékok, beszélgetések.		I) P) k) if)

6. Könyvtári és médiainformatika (2–4 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében való eligazodás.	A könyvtár.	Beiratkozás. A könyvtár elrendezése. Viselkedés a könyvtárban. A könyvtár használatának technikája.	az ismeretterjesztő művek csoportjai	gy) szk)
Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozókban.	Hagyományos és elektronikus dokumentumok.	Több tantárgy tananyagához kapcsolódó művek megkeresése.	környezetismeret; ének	ag) ún
A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása.	A könyv. Ismeretterjesztő művek a könyvtárban. Alapvető dokumentumtípusok.	Könyvek jellemzőinek bemutatása	irodalom	ag) ö)
Az új informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.	Médiumok.	Teletext használata. Elektronikus könyv, CD használata. Internetes portálok felkeresése.		I) k) é) kg)

4. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (3 – 6 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Ismerkedés az adott informatikai környezettel.	A korszerű eszközök mint lehetőség. MMS, számítógép.	Számítógépes és nem számítógépes informatikai rendszerek megismerése.		I) i)
Számítógépes környezet megismerése. A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.	A számítógép főbb részegységei a megnevezés szintjén. A gépterem rendje.	A betűk helye a billentyűzeten. CD és flopi használata. A géptermi házirend megismerése (érthető és elfogadható szabályok).		szk)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül.	A számítógép programok segítségével működik.	A felhasználói felület jeleinek értelmezése. A billentyűzet és az egér használata.	matematika	szk) k) lk)
Számítógépes oktatójátékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismertetése.	A számítógépes programok valamilyen célt szolgálnak.	Többféle játék-, oktató-, ismeretterjesztő program futtatása A programok hasonlóan használhatók – általános használati szabályok keresése. Minden program más – különbségek keresése.	matematika	p) ag)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5 – 10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Egyszerű alkotások „kép- és betűnyomdák” használatával.	Kész elemek.	Digitális fénykép felhasználása.	vizuális kultúra	d) úa)
Egyszerű rajzos dokumentumok készítése.	Rajzolóprogram. Színek. Írás a rajzlapra. Mentés, megnyitás. Nyomtatás. Ismerkedés a vágólappal. Transzformációk (diff). Saját színek (diff).	A rajz módosítása.	vizuális kultúra	P) ag) d)
Egyszerű szöveges dokumentumok készítése.	A billentyűzet szövegíráshoz szükséges részei. A vágólap.	Szövegírás számítógéppel. A szöveg begépelése, javítása. Egyszerű szöveges, illetve rajzos-szöveges dokumentumok készítése. Ismerkedés a vágólappal.	magyar nyelv és irodalom; vizuális kultúra	H) szk) lk) d)
Egyszerű zenés alkalmazások, animációk elkészítése és használata.	Hanglejátszás. Hangfelvétel.	Hang felvétele, lejátszása hagyományos és számítógépes eszközökkel. Beszélő könyv. Egy történet képben és hangban.	magyar nyelv és irodalom; vizuális kultúra; énekek	szö)
	Animáció.	Egyszerű animációs technikával mozgóképek készítése	technika; vizuális kultúra	i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
	Összetett dokumentum, csoportmunka	Hanggal, szöveggel, képpel, animációval közös dokumentum készítése hagyományos és számítógépes technikával.	magyar nyelv és irodalom; vizuális kultúra; ének	Úa vm)
Adatok csoportosítása, értelmezése.	Kérdőív, nyomtatvány, pl. könyvtári beiratkozás.	Adatok gyűjtése, értelmezése. Az adatok csoportosítása különböző szempontok alapján.	matematika	ig) if)
Közhasznú információforrások megismerése.	Közösen információkeresés. Vannak olyan információs források, amelyekhez minden érintett hozzáfér, és gyorsan fontos, hiteles információt kap.	Kulturális műsorajánló. Menetrend. Telefonkönyv. Internetes portálok felkeresése.		I) if)

3. Infotechnológia (6 13 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel.	Jelek a természetben, az állatvilágban. Titkos jelek. Az emberek jelzései egymás felé (mimika, gesztus, testbeszéd).	Állatok jelzéseinek megfigyelése videofelvételről. Titkosírások megfejtése. Saját titkosírás készítése.	ember és természet	ag)
Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása. Egyszerű problémák megoldása részben tanári segítséggel, részben önállóan.	Milyen problémák megoldásához milyen eszköz kell? Milyen problémák oldhatók meg informatikai eszközökkel? És milyenek nem?	A helyzetnek megfelelő informatikai eszköz kiválasztása.	környezetismeret	ig) dg) úa)
Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása.	Részek. A részek kapcsolata. Sorrend.	Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok kipróbálása, eljátszása, végrehajtása.		ig) dg)
	Programot írunk!	Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		ag)
Mindennapi adatok leírása (számok, szövegek, rajzok ...).		Anyaggyűjtés.	környezetismeret	if)
Az algoritmusokban használt adatok értelmezése.	Paraméterezés.	Az algoritmusban használt adatok kigyűjtése. Az adatok változtatásának hatása, nyomon követése.		if)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Egy egyszerű fejlesztő rendszer, a Logo használata.	Paraméteres eljárások Rekurzív eljárások Elágazást tartalmazó eljárások	A korosztálynak megfelelő egyszerű fejlesztőrendszer használata, pl. a Logo. Egyszerű ábrák rajzolása Logo parancsokkal. Tervezzünk házat a teknőcnek!		P) I) úa)

4. Infókommunikáció (2 4 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Információszerzés, irányított keresés.	Információt közlünk. Információt keresünk. Kommunikáció információs céllal.	Internetes információkeresés.	infókommunikáció a könyvtárban; magyar nyelv és irodalom; környezetismeret	if)

5. Az információs társadalom

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Környezetünkkel informatikai eszközökkel, informatikai módszerekkel tudunk együttműködni.	Az információ használatának társadalmi szabályai vannak.	Szituációs játékok, beszélgetések	magyar nyelv és irodalom; környezetismeret	I) P) k) if)

6. Könyvtári és médiainformatika (3 5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezetében való eligazodás.	A könyvtár.	Kölcsönzés, beiratkozás. A könyvtár elrendezése. Viselkedés a könyvtárban. A könyvtár használatának technikája.		gy) szk)
A főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, tartalmának és adatainak megállapítása.	A könyv. Szótárak, lexikonok. Szépirodalom (mese, regény, vers). Ismeretterjesztő művek a könyvtárban.	Alapvető dokumentumtípusok.		ag) ö)
Felfedező keresés az életkornak megfelelő információhordozókban.	Hagyományos és elektronikus dokumentumok.	Több tantárgy tananyagához kapcsolódó művek megkeresése	magyar nyelv és irodalom; környezetismeret; matematika	ag) úa)
Az új informatikai eszközöket alkalmazó média egyes lehetőségeinek megismertetése.	Médiumok.	Elektronikus könyv, CD használata. Internetes portálok felkeresése.		I) k) é) kg)

A továbbhaladás feltételei

1. Az informatikai eszközök használata

A tanuló:

- Ismerje és tartsa be a számítógép üzemeltetésének rendjét, a gépterem használatának szabályait.
- Tudja megnevezni a számítógép fő részeit, ismerje azok funkcióját.
- Munkája során használja a billentyűzetet és az egeret.

- Tudjon tájékozódni a számítógép grafikus felhasználói felületén.
- Ismerje fel az általa használt programok ikonjait.
- Tudja önállóan elindítani az általa használt programokat.
- Tudjon utasítás után megfelelő menüelemeket, parancsokat használni.

2. Informatika-alkalmazói ismeretek

A tanuló:

- Tudja használni egy egyszerű rajzkészítő program funkcióit.
- Használja a rajzolóprogramot rajzos-szöveges munkáinak megalkotására, módosítására.
- Tudjon szövegírásra használni egy szövegszerkesztő programot.
- Javítsa a gépelési hibákat.
- Tudjon adatokat lejegyezni, sorba rendezni, keresni.
- Legyen gyakorlott a multimédia eszközök használatában.
- Tudja segítséggel elmenteni és visszatölteni munkáit.
- Tudja, hogy az el nem mentett dokumentumok elvesznek.
- Tudja segítséggel kinyomtatni munkáit.

3. Infotechnológia

A tanuló:

- Tudjon példát mondani az információ megjelenési formáira.
- Tudjon egyszerű titkosírást készíteni, az üzenetet visszafejteni.
- Értsen meg néhány lépéses algoritmust.
- Tudjon segítséggel felépíteni egyszerűbb algoritmusokat.
- Tudjon a Logo környezetben ismétlődést tartalmazó rajzot készíteni.

4. Infokommunikáció

A tanuló:

- Társaival közösen olvasson elektronikus levelet.
- Lászon néhány, az iskolai tananyaggal kapcsolatos weboldalt.

6. Könyvtári és médiainformatika

A tanuló:

- Használja az iskolai könyvtár néhány szolgáltatását.
- Ismerje a helyben olvasás és a kölcsönzés szabályait.
- Legyen képes megkeresni a tanulmányaihoz szükséges szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

Célok és feladatok

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület olyan ismereteket nyújt, olyan képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól.

Célja az, hogy segítse a gyermekeket a technikai környezetbe való beilleszkedésben a tájékozódásban és az aktív alkotótevékenységben egyaránt. Az alkotás örömeinek átélése során elégedettséget érezzenek a munkában, végső soron kialakul a pozitív alkotó magatartás. Ennek érdekében egyre több lehetőséget biztosítunk a gyermekek önálló képzeletére, illetve annak aktivitását célzó technikai feladatok megoldására is.

A kisiskolás korosztály technikai nevelése a technikai műveltség alapozását, a kézügyesség fejlesztését, és a mindennapokban praktikus elemi ismeretek és tevékenységek elsajátítását, begyakorlását foglalja magába. A technikai műveltség alapozása gyakorlati tevékenységekhez kapcsolódó elemi ismeretek szerzését, megfelelő technikai szemléletmód formálását jelenti.

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be. Az oktatásában a manualitás központi helyet foglal el. A kéz intelligenciájának fejlesztésére a gyermek és ifjúkor a legalkalmasabb, később már nem pótolhatók az itt elkövetett mulasztások.

Az életvitel ismeretek körébe tartoznak a háztartástan, az egészségnevelés, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a gazdálkodás és a szolgáltatások területei. Ide sorolhatók a helyes közlekedés és ennek szabályainak ismerete is.

A tantárgy feladatai az 1–4. évfolyamokon

A természetes és mesterséges környezet anyagainak megismerése, anyagvizsgáló tapasztalatok szerzése érzékszervi tapasztalással. Összefüggések felismerése az anyagok és a belőlük készült tárgyak között. Az anyagfeldolgozás alaplépéseinek alkalmazása. Tájékozódás az anyagokhoz kötődő mesterségekről és szakmákról.

Az emberi alkotással létrehozott terek, esztétikai követelményeinek, a szerkezetnek és a formának a kapcsolata. Az épített környezet anyagainak és szerkezeteinek megismerése.

Becsles, mérés, egymás mellé rendezés, méretazonosság megállapítása. Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban. Tervek, elképzelések rajzi megjelenítése egyéni elképzelés szerint. Egyszerű makett elemzése és készítése terv alapján. A munkaeszközök rendeltetésszerű, balesetmentes használata.

A szárazföldi, vízi és légi közlekedés történetének ismerete. A városi, országúti, vasúti, vízi és légi közlekedés szerepének átlátása, eszközeinek bemutatása. Kerékpározás forgalomtól elzárt területen, ismerkedés a kerékpáros közlekedés szabályaival. Az utazással kapcsolatos illemszabályok ismerete.

Az egészséges táplálkozás, öltözködés és napirend elemi ismeretei. Egyszerű házimunkák elvégzése. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység végzése. Balesetmentes szabadidőtöltés és játék. Környezetkímélő és a természetet szerető életmód kialakítása.

A nat által meghatározott fejlesztési feladatokra a tantervben a megfelelő fejezet sorszámaival hivatkozunk. (Például: 3.1 Problémafelismerés)

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1
Összesen	1	1	1	1	1	1	1	1

Az óraszámok megoszlása az egyes témakörök között

Évfolyamok		1.	2.	3.	4.
Témakörök	1. Anyagok és átalakításuk	19	19	18	18
	2. Építés	5	5	6	6
	3. Jeles napok, népszokások	4	4	4	4
	4. Közlekedési ismeretek	4	4	4	4
	5. Életvitel, háztartástan	5	5	5	5
Összesen:		37	37	37	37

A tanulók értékelése

Elméleti ismeretek értékelése

- szóbeli (órai munka, felelet, gyűjtőmunka),
- írásbeli (rajzos feladatok, témazáró).

Gyakorlat értékelése

- szóban,
- rajzosan.

Az 1–2. évfolyam életkori sajátosságait figyelembe véve

- Az értékelés folyamatosan terjedjen ki az egész tanítási órára. Ösztönző, fejlesztő jellegéből adódóan nyújtson segítséget a hibajavításhoz, lemaradás esetén a felzárkózáshoz.
- Az értékelési szempontok egyértelműek legyenek, mindig jelenjenek meg a tanulók előtt (pl. 1. osztályban év elején rajzos formában).
- A személyre szóló értékelésben tükröződjön
- a tanterv által meghatározott ismeretek elsajátítása,
- a képességek (kommunikációs-, megismerő-, cselekvőképességek), készségek fejlődése,
- a személyiségjegyek alakulása (pl. együttműködési képesség).

A tanulók értékelésénél felhasználható szempontok

- a tanulók érdeklődése, aktivitása, figyelme a tanítási órán és a tanítási órán kívül;
- páros vagy csoportmunka közben a közös munkában való részvétel;
- a tanult ismeretek alkalmazása;
- az alkotás folyamatához (Nat. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4) szükséges képességek (kommunikációs, problémafelismerő, problémamegoldó, megfigyelő-, elemző-, lényeglátó-, konstruáló-, ítélő-, döntőképességek), készségek (manuális, szervezőképességek) szintje;
- a munkadarab megfeleltetése a funkciónak,
- a munkadarab esztétikuma;
- a megadott szempontok alapján történő szóbeli értékelés színvonala;
- elemi munkaszokások alkalmazása.

A 3–4. évfolyam életkori sajátosságait figyelembe véve

- személyre szóló legyen, személyiségfejlesztő hatást érjünk el vele;
- motiváló legyen, biztosítson sikerélményt;
- folyamatos legyen, az alkotási folyamat (tervezés, kivitelezés, tökéletesítés) egészét hassa át;
- tárgyyszerű legyen (pozitívumok kiemelése, rámutatás a hiányosságokra, útmutatás a fejlődéshez).

A tanulók értékelésénél felhasználható szempontok

- tanórai aktivitás, kreativitás;
- csoportmunka során tanúsított együttműködési képesség, szervezőkészség;
- önálló információgyűjtés ismeretterjesztő forrásokból;
- tanult ismeretek önálló alkalmazása;
- szakkifejezések alkalmazása;
- műszaki rajzi feladatok szabványossága;
- munkadarab vagy modell megfeleltetése a funkciónak (anyag, forma, szerkezet, esztétikum);
- önértékelés színvonala megadott vagy választott szempontok alapján;
- társak munkájának értékelése megadott szempontok alapján, illetve önállóan;
- elemi munkaszokások alkalmazása;
- környezettudatos magatartás megnyilvánulási formái;
- szabályismeret, a tanult szabályok gyakorlati alkalmazása közlekedés és életvitel során.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képzési követelmények és tárgyi feltételek

Tárgyi feltételek

- Anyagalakításhoz szükséges alapanyagok (képlékeny anyagok, fa és a természet kincsei, papír, fém, műanyag, fonal és textília).
- A természetes és a feldolgozott anyagok megmunkálásához szükséges eszközök, szerszámok.
- A műszaki ábrázoláshoz és a nézeti ábrázoláshoz szükséges rajzeszközök.
- Különböző ismeretterjesztő források.
- Építődoboz, munkalapok.
- Közlekedési eszközök modelljei, terepasztal.
- Kerékpár.
- Háztartási eszközök.
- Szemléltető- és oktatástechnikai eszközök.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Oktatásszervezés:

- Taníthatóság
- Tanulhatóság
- Tantervi felelősség
- Újszerűség, eredetiség
- Műfaji kritérium

Szakmai követelmények:

- Gyermeklélektani szempontok
- Motiválás
- Didaktikai, szakdidaktikai kimunkáltság
- Nyelvi és vizuális kommunikációs követelmények
- Nyelvhelyesség, helyesírás

Nevelési szempontok:

- A tananyagban rejlő nevelési lehetőségek kihasználása
- Életszerűség

Az 1–4. évfolyam életkori sajátosságainak figyelembevétele

- A tankönyvek mint tanulói segédeszközök járuljanak hozzá a kisiskolások komplex személyiségformálásához.
- Alkalmassak legyenek az elméleti és a gyakorlati ismeretek egységben történő tanítására.
- A tankönyvekben található feladatsorok, illusztrációk önálló ismeretszerzésre ösztönözzenek, segítsék elő az elméleti ismeretek megértését, a tanultak rögzítését, gyakorlati alkalmazását.

- Az ismeretek alkalmazását gyakoroltató, összefoglaló kérdések, illetve a megadott értékelési szempontok önellenőrzésre, önértékelésre sarkallják a tanulókat.
- A megismerő-, a cselekvő- és a kommunikációs képességek együttes fejlesztésével alapozzák meg a gyermekek „technikai műveltségét”.
- Gyakorlati tevékenység közben tudatosan fejlesszék a tanulók kez ügyességét, nagy gondot fordítva a finommozgások automatizálására.
- A gyermekek természetes kíváncsiságára alapozva ismertessék meg őket a természetközeli életmódhoz szükséges ismeretekkel, tevékenységekkel, illetve egy-egy kézműves mesterség alapfogásaival.
- A feladatok készítsék fel a kisiskolásokat a biztonságos közlekedésre, a kulturált közlekedési magatartásformák elsajátítására, a veszélyhelyzetek felismerésére, egészségük tudatos megóvására és az önellátásra.
- A tankönyvcsalád felépítése vegye figyelembe a többi tankönyvvel létrehozható kapcsolódási lehetőségeket (környezetismeret, matematika, rajz és vizuális kultúra, magyar irodalom, ének-zene, informatika).

Tantárgyi tantervek

1. évfolyam

Témakörök

	Témakör	Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
1.	Anyagok és alakításuk Természetes anyagok: – A képlékeny anyagok – A fa és a természet kincsei Feldolgozott (átalakított) anyagok: – A papír – A fonal és a textília	19 óra 4 óra 4 óra 6 óra 5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
2.	Építés	5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
3.	Jeles napok, népszokások	4 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Ének-zene

Témakör		Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
4.	Közlekedési ismeretek	4 óra	Környezetismeret Testnevelés és sport Magyar irodalom Informatika
5.	Életvitel, háztartástan	5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
Összesen:		37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Anyagok és átalakításuk Természetes anyagok Képlékeny anyagok A képlékeny anyag feldolgozása Az agyag Az agyag tulajdonságai Hol nyerik az agyagot? Hol használják az agyagot? (T) A fa és a természet kincsei Ismerkedés a fával Mi a fa? A fa vizsgálata A fa alakítása (K) Feldolgozott (átalakított anyagok) A papír Ismerkedés a papírral Anyagvizsgálat A papír alakítása (T)	Ismerkedés az agyag tulajdonságaival, használhatóságával, történetével. A képlékeny anyag formálása. Az agyag gyúrása, lapítása, gömbölyítése, formázása. 3.1, 3.3, 3.4, 4. A fa érzékszervi vizsgálata (tapintás, felületi vizsgálat). A fa alakítása: becslés, mérés, darabolás, tördelés, csiszolás, ragasztás, összeállítás. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4. A papírkészlet csoportosítása. A papír vizsgálata pl. tépése, sodrása, nyírása, papírhajtogatás. 3.1, 3.3, 3.4, 4.	Problémafelismerés Képesség, képlékeny anyagból egyszerű formák alakítására. Az anyagok alakítása, mint örömforrás. A munka végzéséhez szükséges elemi képesség kialakítása. (szk) (lk) (p) A fa tulajdonságai és megmunkálhatósága közötti összefüggés. Becslés és mérés által a tanulók érzékelésének fejlődése. (szk) (lk) (p) A papír tapasztalati megismerése. Legyen képes a feldolgozott anyagok közül a papír vizsgálatára és átalakítására. Az anyagnak megfelelő egyszerű megoldás elkészítése mintakövetéssel. (szk) (lk) (p)	természetes anyagok képlékenységi, keménységi, nyújtható, felületi simaság, gömbölyű, hengeres, lapított, nyomott, tömbösítés fa érdesség, simaság, méret, tördeltség, hajlékonyság, keménység, csiszolt fa átalakított anyagok szín, forma, vastagság, sodrott papír, tépett papír, gömbölyített papír, a papírhajtogatás rajzi jelei, átló, felező, szögelhajtogatás

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Fonal és textília A fonal anyaga Anyagvizsgálat A fonal feldolgozása (T)	Fonalkészítés sodrással. Szakítási próba. Csokorkötés, fonás, csomózás, bojtolás. 3.1, 3.3, 3.4. 4.	A fonal megfigyelése külső és belső tulajdonságai alapján. Összefüggések felismerése a tárgyak funkciója, anyaga között. (szk) (lk) (p)	fonal, fonás vonalszerű, lapszerű, merev, rugalmas, szakítószilárdság, sodrat, csomózás, csokorkötés, bojtolás
2.	Építés Építőelemek Építés térben Körvonalrajz Alaprajz Építés, alkotás egyéni elképzelés szerint (T) (K)	Ismerkedés az építőelemekkel. Az elemek csoportosítása. Építés minta, fénykép, látzati rajz alapján. Körvonalrajz, alaprajz készítése. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Építőelemek csoportosítása választott szempontok szerint. Képesek legyenek egyéni elképzelés alapján egyszerű modellek megépítése. Összefüggés meglátása a modell és a valóság között. (szk) (lk) (p) (kr)	épületek, építés , építmény, építőelemek, építőelemek csoportosítása, építés síkban, építés térben, alaprajz, körvonalrajz
3.	Jeles napok, népszokások Őszi ünnepkör Téli ünnepkör Tavaszi ünnepkör (H)	Népi játékszerek készítése. Ajándékcsomagolás természetes anyagok felhasználásával. Ismerkedés hagyományos tojásfestő eljárásokkal. Tojásfestés természetes anyaggal. 3.3, 3.4, 4.	Érzelmi viszonyulások. A tapasztalat mint egyéni élmény megfogalmazása. Legyenek képesek mintakövetéssel egyszerű játékok és használati tárgyak elkészítésére. (k) (n) (szk)	jeles napok, népszokások őszi ünnepkör őszi betakarítás: almaszedés, szőlőszüret, kukoricatörés. a természet kincseinek felfűzése téli ünnepkör tavaszi ünnepkör tojásfestés kézművesség
4.	Közlekedési ismeretek A közlekedés célja A közlekedés fejlődése Gyalogos közlekedés Tömegközlekedés (I) (TE)	Tapasztalatok rendszerezése a közlekedés céljáról, fejlődéséről. Gyalogos közlekedési gyakorlatok. A tömegközlekedés gyakorlása. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	Legyen képes szabályosan, biztonságosan közlekedni. Az utazással kapcsolatos magatartásformák megismerése, és tudatos figyelése. Informatikai ismeretek fejlesztése. (szk) (lk) (é) (egy) (kr)	közlekedés, gyalogos közlekedés szabályai: gyalogos közlekedés, gyalogátkelőhely, járda, járdaszegély, úttest, jelzőlámpa, zebra, parkoló járművek; járművekkel való közlekedés szabályai: tömegközlekedési eszközökön utazási szabályok, megállóhelyek

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
5.	Életvitel, háztartástan Élet a családban Családi ünnep Szabadidő Munkamegosztás a családban Helyes táplálkozás Egészséges öltözködés (H) (E) (TE) (ÉN)	Családi szerepek szimulálása. Családi ünnepek, ünnepi szokásokkal, kapcsolatos gyűjtések. Szabadidős programok összeállítása. Rajzos napirend készítése. Házimunkák csoportosítása. Egészséges és kulturált étkezés megbeszélése. Az egészséges öltözködéssel ismerkedés. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A család mint közösség a társadalom alapvető egységének ismerete. Tervszerűség az időbeosztásban. Rendszeret. A munkaterület tisztán tartása. Kulturált étkezési szokások megismerése és alkalmazása. Napi ötszöri, rendszeres táplálkozás kialakítása. (k) (n) (szk) (é) (em)	a család, családi ünnep szabadidős programok, házimunkák, munkamegosztás, egészséges és kulturált étkezés, egészséges öltözködés

2. évfolyam

Témakörök

	Témakör	Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
1.	Anyagok és alakításuk Természetes anyagok: – A képlékeny anyagok – A fa és a természet kincsei Feldolgozott (átalakított) anyagok: – A papír – A fonal és a textília	19 óra 3 óra 5 óra 6 óra 5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom

Témakör		Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
2.	Építés	5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
3.	Jeles napok, népszokások	4 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Ének-zene
4.	Közlekedési ismeretek	4 óra	Környezetismeret Testnevelés és sport Magyar irodalom Informatika
5.	Életvitel, háztartástan	5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
Összesen:		37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Anyagok és átalakításuk Természetes anyagok Képlékeny anyagok Az agyag feldolgozása, a fazekasság (H) (E) Az agyag tulajdonságai Az agyag alakítása Az agyag megmunkálása (K)	Ismerkedés a fazekassággal. Anyagvizsgálat: képlékenységi, rugalmatlansági. Megmunkálás: gyúrás, lapítás, gömbölyítés, hengerítés, kúposítás, mélyítés. Mintázással tárgyalás. (1.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Szóbeli kifejezőképesség (k) Látási és tapintásos észlelés Megfigyelőképesség Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Elemzőképesség Alkotóképesség Döntési képesség (d) Nagy- és finommozgások fejlesztése Kézügyesség fejlesztése	Természetes anyagok Tömbszerűség Képlékenységi Rugalmatlanság Gömb Henger Kúp Mélyített Nyersanyag Termék: használati tárgy, dísz tárgy

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	A fa és a természet kincsei A természetes és a mesterséges környezet összehasonlítása Ismerkedés a fával, a fához kötődő mesterségekkel (H) (E) A fa vizsgálata A fa alakítása A fa megmunkálása (K)	Őszi tanulmányi séta: a természetes és a mesterséges környezet megfigyelése. Különböző fafajták vizsgálata érzékszervi tapasztalással: szín, tapintás, nedvszívó képesség. A fa alakítása: becslés, mérés, darabolás, hegyezés, csiszolás, ragasztás. A kés balesetmentes használata. Népi játékszerek készítése. (1.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4)	Szóbeli kifejezőképesség (k) Látási és tapintásos észlelés Megfigyelő képesség Lényegkiemelő képesség (lk) Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Alkotó képesség Szem+kéz koordinálása Finommozgás fejlesztése Manuális készség fejlesztése Helyes készháználat	Érdesség Simaság Nedvszívás Tompaság Hegyesség Becslés Mérés
	Feldolgozott (átalakított) anyagok) A papír A papírgyártás (H) (E) (I) (T) A papír vizsgálata A papír alakítása: hajtogatás, nyírás A mérés szerepe a technikában A mérés menete A papír megmunkálása (K)	Ismerkedés a papírkészítés menetével. Anyagvizsgálat: nagyság, szín, forma, vastagság, hajtogathatóság, téphetőség, nyírhatóság, nedvszívó képesség. Papírgyűjtemény készítése. Papírhajtogatás: átló-, oldalfelező-, sarok-, szegély-, tölcser-, lépcsőhajtogatás. Nyírás, részarányos nyírás. Alaklemez, félalaklemez használata. Mérés centiméter-pontossággal. A mérés eszközeinek helyes használata. Részek összeszerelése: pont- és foltragasztás. A sajtolás menete (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.) Csoportosítás	Kommunikációs képesség (szóbeli, rajzos) (k) Tapintásos és látási észlelés Tér- és időészlelés Látási-hallási-mozgásos emlékezet fejlesztése Megfigyelőképesség Koncentrációképesség Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Elemzőképesség Alkotóképeség Döntési képesség (d) Finommotorika fejlesztése Szem+kéz koordinációja Kézügyesség fejlesztése Helyes ollóháználat	Feldolgozott anyagok Nyersanyag Alapanyag Termék: félkész, kész Félkemény papír Lágypapír Alaklemez, félalaklemez A papírhajtogatás rajzi jelei: szegély-, tölcser-, lépcsőhajtogatás Redőzés Nedvszívás Tépett papír Nyírott papír Részarányos nyírás Ragasztás: pont, folt Sajtolás
	A fonal és a textília		Szóbeli	Nyersanyag

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	A fonalak és a textíliák összehasonlítása A fonás technikatörténeti fejlődése (H) (E) (I) (T) Anyagvizsgálat A fonal alakítása (K) A gyapjú és a nemez tulajdonságainak összehasonlítása A gyapjú feldolgozása (H) (E) (K) A ruházkodás történeti fejlődése (H) (E) (I) (T) Kézi varrás	érzékszervi tapasztalás és felhasználás alapján. A fonalkészítés menete. A fonal anyagvizsgálata: téphetőség, szakítószilárdság, darabolhatóság, sodorhatóság. A fonal alakítása: hurkolás, csomózás, sodrás, fonás, nyírás. A gyapjú megmunkálása: fonás, nemezélés. Népi játékszerek készítése. A régi falusi ruházat megfigyelése. A kézi varrás menete: tűbe fűzés, csomózás, egyszerű öltés (előöltés) alkalmazása. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	kifejezőképesség, szövegértés (k) Látási és tapintásos észlelés Tér- és időészlelés Megfigyelőképesség Koncentrációképesség Elemzőképesség Szabálykövető képesség (szk) Alkotóképeség Nagy- és finommozgás fejlesztése Szem + kéz koordinálása Manuális készség fejlesztése Helyes tűhasználat	Alapanyag Természetes, mesterséges anyagok A fonás eszközei: guzsaly, orsó, rokka Téphetőség Szakítószilárdság Darabolhatóság Csomózás Sodrás Hurkolás Fonás Nemezélés Kézi varrás
2.	Építés	Építőelemek	Kommunikációs	Építés térben
	Becslés, mérés szerepe a technikában Körvonalrajz Kicsinyítés, nagyítás Építés térben A természetes és a mesterséges környezet összehasonlítása (K) Az építészet történeti fejlődése (H) (E) Alaprajz Modellezés A térbeli modellezés menete	csoporthoz tartozás elemcsaládokba. Különböző típusú lakóházak összehasonlítása. Építés térben látzati rajz alapján. Körvonalrajz készítése a megépített modelltől. A kicsinyítés, nagyítás fogalmának kialakítása. Építés térben kicsinyített rajzok alapján. Az alaprajz fogalmának kialakítása. Alaprajz készítése a megépített modelltől. Lakóépület modellezése egyéni	képesség (szóbeli, rajzos) (k) Látási és tapintásos észlelés Tér- és időészlelés Térlátás fejlesztése Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Elemzőképesség Konstruálóképesség Döntési képesség (d) Kritikai képesség (kr) Szervezőkészség Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Nagy- és finommozgás fejlesztése	Becslés-mérés Látzati rajz Vázlatrajz Körvonalrajz Alaprajz Kicsinyítés Nagyítás Fedés Illeszkedés Támasztás Határolás Áthidalás Összekötés

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		elképzelés alapján. A részek közötti kapcsolatok, illetve a rész-egész kapcsolatának megfigyelése. A terv és a megépített modell összehasonlítása. (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Mozgáskoordináció Manuális készség fejlesztése Informatikai ismeretek fejlesztése	
3.	Jeles napok, népszokások Őszi határjárás: népi játékszerek készítése (H) (E) A csuhé vizsgálata A csuhé megmunkálása (K) Téli ünnepeink: karácsony, farsang Népszokások megismerése, hagyományápolás (H) (E) (I) (T) Karácsonyfadíszek készítése Farsangi maszkok készítése Tavaszi ünnepeink: húsvét Népszokások megismerése, hagyományápolás (H) (E) (I) (T) Hagyományos tojásfestés: berzselés	Az ember és a természet kapcsolatának megfigyelése. Anyagvizsgálat: szín, érzet, nedvszívás, hasogatás. Megmunkálás: hasogatás, sodrás, kunkorítás, fonás, csomózás. Csuhebábok, farsangi maszkok készítése egyéni elképzelés alapján. Karácsonyfadíszek készítése minta alapján. Ismerkedés a tojásfestés hagyományos módjaival. A berzselés menete. (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Kommunikációs képesség (k) Narratív képesség (n) Észlelési csatornák együttes fejlesztése Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Analizáló-szintetizáló képesség Alkotóképesség Szervezőképesség Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Finommotorika koordinációja Manuális készség fejlesztése Helyes eszközhasználat (kés, olló)	Jeles napok, népszokások Természetes anyagok Csuhe, csutka Párhuzamos érzet Hasogatás Sodrás Fonás Csomózás Berzselés
4.	Közlekedési ismeretek A gyalogos közlekedés (E) A gyalogos közlekedés résztvevői, színterei A gyalogos közlekedés alapszabályai Tömegközlekedés A tömegközlekedési eszközök biztonságos és kulturált használata A közlekedési veszélyhelyzetek	A gyalogos közlekedést irányító jelzőlámpák és jelzőtáblák megismerése. A jelzőtáblák csoportosítása alak és szín szerint. Átkelés az úttesten irányított és irányítás nélküli forgalom esetén. Irányok helyes	Kommunikációs képesség (k) Észlelési csatornák együttes fejlesztése Térlátás fejlesztése Megfigyelőképesség Koncentrációképesség Problémafelismerő képesség (p) Szabálykövető képesség (szk) Döntési képesség (d)	Közlekedési ismeretek Jelzőtáblák Jelzőlámpák Úttest, járda, járdasziget, zebra, aluljáró, felüljáró Tömegközlekedési eszközök Illemszabályok Veszélyhelyzet

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	felismerése, elkerülése (E) (K) Közlekedési gyakorlat valós környezetben	megítélése. Távolságbecslés. A járműveken történő közlekedés alapszabályai, tennivalók. A tömegközlekedési eszközökön alkalmazott illemszabályok megismerése, alkalmazása valós helyzetekben. Közlekedési veszélyhelyzetek elemzése, elkerülésük lehetőségei.	Kritikai képesség (kr) <i>Szervezőkészség</i> Együtműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Mozgáskoordináció Egyensúlyérzék fejlesztése	
5.	Életvitel, háztartástan			
	Természetes, mesterséges környezetünk (K) (TE) A szabadidő eltöltése Családi munkamegosztás Házimunkák családban A házimunkák veszélyforrásai Családi ünnepek Ajándékozás Egészséges táplálkozás (K) (TE) (ÉN) Asztalterítés	Szabadidő természetben. Szabadidős programterv készítése. A házimunkák csoportosítása. A takarékoság jelentősége a mindennapi életben. A gyerekek által elvégezhető házimunkák. Családi ünnepek, ajándékozási szokások. Ajándékcsomagolás. Az egészséges táplálkozás fontossága. A helyes és helytelen étkezési szokások megkülönböztetése. Gyümölcssaláta készítése, asztalterítés. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	a Kommunikációs képesség (k) Észlelési csatornák együttes fejlesztése Megfigyelőképesség Koncentrálóképeség Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Döntési képesség (d) Kritikai képesség (kr) Szervezőkészség Együtműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Nagy- és finommozgás koordináció Manuális készség fejlesztése	Életvitel, háztartástan Szabadidő Házimunka Munkamegosztás Takarékosság Családi ünnepek Ajándékozás

A továbbhaladás feltételei

- Tapasztalatszerzés az ember természetátalakító munkájáról közvetlen környezetében.
- Egyéni indíttatású problémaérzékenység kialakítása.
- Problémamegoldás, tervekészítés irányítással.
- A természetes és a feldolgozott anyagok tulajdonságának vizsgálata a tanult anyagvizsgálati módszerek alkalmazásával (érzékszervi tapasztalás, alakíthatóság).

- A vizsgált anyagok megmunkálásához szükséges eszközök és szerszámok szabályos, balesetmentes használata.
- Megadott műveleti sorrend alapján utánzással egyszerű modellek készítése, építése térben (szükség esetén segítségkérés).
- A rajzeszközök helyes használata, körvonalrajz készítése az építőelemekről, körvonalrajz és vázlatrajz készítése egyszerű modellekről.
- A munkavégzés értékelése szóban megadott értékelési szempontok alapján.
- Elemi higiéniai szokások gyakorlati alkalmazása.
- Zárt csoportban történő gyalogos és tömegközlekedés során az elemi szabályok és a kulturált viselkedési szokások betartása.

3. évfolyam

Témakörök

Témakör		Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
1.	Anyagok és alakításuk Természetes anyagok: – A képlékeny anyagok – A fa és a természet kincsei Feldolgozott (átalakított) anyagok: – A papír – A fonal és a textília	18 óra 2 óra 4 óra 6 óra 6 óra	Természetismeret Rajz és vizuális kultúra Természetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Társadalomismeret Rajz és vizuális kultúra Anyanyelv és irodalom
2.	Építés	6 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Anyanyelv és irodalom Informatika
3.	Jeles napok, népszokások	4 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Anyanyelv és irodalom Ének-zene
4.	Közlekedési ismeretek	4 óra	Környezetismeret Testnevelés és sport Anyanyelv és irodalom Informatika
5.	Életvitel, háztartástan	5 óra	Környezetismeret Természetismeret Társadalomismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Anyanyelv és irodalom
Összesen:		37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Anyagok és átalakításuk Feldolgozott (átalakított) anyagok			
	A képlékeny anyag Az anyag alakítása (T)	A papír nedvszívó-képességének vizsgálata. Papírmasé készítése, modellkészítés. 3.1, 3.3, 3.4, 4.	Tárgykészítés saját ötletek tervszerű megvalósításával, egyre nagyobb önállósággal. A tapasztalatra épülő forma-, anyag, szerkezet - és eljárási ismeret. (szk) (lk) (p)	papír nedvszívó-képessége, papírmasé
	Természetes anyagok			
	A fa és a természet kincsei A fa megmunkálása A fa útja otthonunkig, a fafeldolgozás (H) (K)	Természetes anyagok vizsgálata. Népi játékszerek készítése. Fafajták vizsgálata Famegmunkálás (darabolás, hegyezés, faragás, reszelés, csiszolás). Rovásfaragás készítése. Fához kötődő mesterségek megismerése: pl. fafaragó, faesztergályos (ács, asztalos). 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Az anyagok megfigyelése külső és szerkezeti (szálas, hajlítható, merev, lágy, nyújtható) tulajdonságaik alapján. Összefüggések felismerése a tárgyak funkciója, anyaga, alakja és méretei között. A népművészet hagyományaihoz kapcsolódó tárgyalakítás, mintakövetéssel. (szk) (lk) (p) (k)	fa szálas, hajlítható, nyújtható, rugalmas, kemény, átalakító műveletek, előkészítő műveletek, népművészet, a fához kötődő mesterségek: fafaragó, faesztergályos, asztalos, ács
	Feldolgozott (átalakított) anyagok			
	A papír Papírfajták Anyagvizsgálat A papír megmunkálása Műszaki ábrázolás (T)	A papírfajták tulajdonságainak vizsgálata. Papírok csoportosítása. Papírhajtogatás. Papírkarton megmunkálása. Ismerkedés a műszaki rajz jeleivel. Rajzolás, a rajz és a tárgy megfeleltetése. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A formálhatóság és tervezhetőség megfigyelése. Az anyagminőség iránti érzék kialakítása. Jó testtartás. Jártasság az eszköz nélküli anyagalakításban. A konstruáláshoz, kivitelezéshez szükséges terv megértése, rajzolás mintakövetés képessége. (szk) (lk) (p)	papír, papírfajták: lágy papírok, kartonok, lemezek anyagtulajdonságok: téphetőség, hajlékonyság, vastagság, rugalmasság, felületi tulajdonság, szakíthatóság, karcolás, metszés, vágás műszaki ábrázolás, méretmegadás

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
				elemei: méretvonal, méretsegédvonal, méretszám, méretnyíl vonalfajták: a tárgy körvonala, szerkeszthető vonalak, nem látható élek, hajlítási élek, szimmetriatengely
	Fonal és textília A textilipar fejlődése Mi a fonal? A fonal és textilmunkák feldolgozása (H) (T)	A textilipar fejlődésének tanulmányozása. A fonal és textília tulajdonságainak vizsgálata. A fonalkészítés menete. A szövés, a szövés menete. A népművészetben alkalmazott díszítések megismerése. Kézi varrás alkalmazása 1., 2., 3.1, 3.3, 3.4, 4.	A szerkezet, a tulajdonság és a funkció összefüggésének felismerése. Az elemi alkotó, kritikai (önértékelő), megfigyelő-, ítélő- és kommunikációs képességek működtetése. Gyakorlottság a rendszeresen használt eszközökkel végzett műveletekben. (k) (szk) (lk) (p) (kr)	a fonás, a fonal, alapanyagai, gyapjú, len, kender, gyapot, selyemhernyó gumója, guzsaly, orsó, sodrás, nyújtás, a szövés, szövőszék, kézi varrás díszítőöltések
2.	Építés			
	Az építészet történeti fejlődése Tervezés, építés A lakás szerkezete Műszaki ábrázolás Mérés Népi építészet (H) (K) (T)	Ismerkedés az építészettel. Különböző típusú épületek megfigyelése, összehasonlítása. Méretek leolvasása rajzokról. A rajz és a tárgy megfeleltetése. Ismerkedés a méretmegadás elemeivel. A mérési eredmények feljegyzése, mérés centiméter-pon-tossággal.	Manuális készség célirányos fejlesztése a rajzeszközök használatában. Az építőmunka fázisainak megismerése. A technikai probléma megfogalmazása. Mintakövető, majd tervkövető kivitelezés. A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és lehetőségnek.	építés építés története: hogyan építkeztek és építkeznek ma is? építőanyagok az építkezés sorrendje, becslés, mérés, egymás mellé rendezés, alaprajz, látványrajz méretmegadás elemei, belső tér, település, népi építészet szerkezetei

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		Alaprajzkészítés Családi ház építése Egyszerű épületmakettek készítése 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A munkafolyamat irányított, majd önálló szervezése: A biztonság élménye a munkaszervezésben. (szk) (lk) (p) (é)	
3.	Jeles napok, népszokások			
	Őszi ünnepkör Téli ünnepkör Tavaszi ünnepkör (H)	Vízparti növények gyűjtése, szárítása. Vízi járművek készítése a gyűjtött anyagokból. Betlehemi bábuk készítése. Tojásfestés. 2., 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A megismert természeti anyagokból, a népművészet hagyományait követő tárgyalakítás. (k) (n) (szk)	őszü ünnepkör vízparti növények: (káka, sás, nád, gyékény); fűzfavessző téli ünnepkör, tavaszi ünnepkör tojásfestés
4.	Közlekedési ismeretek			
	A közlekedés kialakulása, a kerék szerepének fontossága Magatartás a közúton Kerékpáros közlekedés A városi tömegközlekedés A vasúti közlekedés (K) (I) (TE)	A kerék feltalálása, története, használatának bemutatása. A közlekedési eszközök fejlődésének megfigyelése. Közlekedési gyakorlatok. A kerékpár fő szerkezeti egységeinek bemutatása. Kerékpáros közlekedés Hogyan viselkedünk a közlekedési járműveken? A vasúti közlekedés szabályainak megbeszélése. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	Ismeretterjesztő forrásokból információgyűjtés a foglalkozásokhoz. Szabálykövető magatartás a közlekedésben. A gyermekbalesetek okainak ismerete. Utazással kapcsolatos helyes magatartásformák bemutatása és gyakorlati alkalmazása valós helyzetekben. (szk)	közlekedés, a kerék, a kerék története, használata, közlekedésbiztonság, a kerékpár szerkezeti egységei, kerékpár története, közlekedési eszközök, közlekedési magatartás, piktogramok a vasúti közlekedés szabályai
5.	Életvitel, háztartástan			
	Házimunkák Háztartási eszközök	A gyermekek által is elvégezhető háztartási tennivalók, eljárások bemutatása. A háztartásban leggyakrabban használt tárgyak, eszközök, gépek biztonságos	Jártasság a legegyszerűbb eszközök használatában. Elővigyázatosság a háztartási eszközök használatában, veszélyforrások felismerése.	háztartási munkák, napirend háztartási eszközök korszerű táplálkozás

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Korszerű táplálkozás Testápolás Gazdálkodás	használatának ismertetése. A korszerű táplálkozás szabályainak megbeszélése. A helyes testápolás tanulmányozása. Családi költségvetés, bevétel, kiadás, megtakarítás, zsebpénz fogalmának tudatosítása.	A korszerű táplálkozás szabályai és a helyes és a helytelen táplálkozás ismerete. A testápolás alapvető szabályainak ismerete. A személyes igények, szükségletek megnevezése. A bevétel és kiadás egyszerű összefüggéseinek megértése. A takarékoság jelentőségének ismerete.	szabályai; helyes táplálkozás, helytelen táplálkozás, testápolás gazdálkodás bevétel, kiadás, megtakarítás, zsebpénz
	Szolgáltatások (H) (ÉN) (E) (I) (TE)	A szolgáltatás szerepe az ember életében, a lakóhelyen található szolgáltatások feltérképezése. A telefon használatának bemutatása. 1., 2., 3.1, 3.3, 3.4, 4.,	Tájékozottság az elemi szolgáltatások használatában. (pl.: posta, közlekedés) A szolgáltatások igénybevétele: telefonálás. (k) (n) (szk) (é) (em)	elemi szolgáltatások

4. évfolyam

Témakörök

	Témakör	Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
1.	Anyagok és alakításuk Természetes anyagok: – A fa és a természet kincsei Feldolgozott (átalakított) anyagok: – A papír – A fém – A műanyag	18 óra 5 óra 6 óra 1 óra 1 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Matematika Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom

Témakör		Javasolt óraszám	Tantárgyak közötti koncentráció
	– A fonal és a textília	5 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
2.	Építés	6 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Informatika
3.	Jeles napok, népszokások	4 óra	Környezetismeret Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom Ének-zene
4.	Közlekedési ismeretek	4 óra	Környezetismeret Testnevelés és sport Anyanyelv és irodalom Informatika
5.	Életvitel, háztartástan	5 óra	Környezetismeret Matematika Rajz és vizuális kultúra Magyar irodalom
Összesen:		37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Anyagok és átalakításuk Természetes anyagok			
	A fa és a természet kincsei A tanulók közvetlen környezetének természetes anyagai (agyg, fa. közetek, termések, levelek, nád stb.) (K) (TE) A természetes anyagok vizsgálata A természetes anyagok megmunkálása (K) A fa mint nyersanyag A fakitermelés A fakitermelés környezeti hatásai (K) (E) (TE) A fa vizsgálata A fa megmunkálása Ismerkedés hagyományörző mesterségekkel (H) (E)	Kirándulás a természetbe. A természetes anyagok vizsgálata: szerkezet, jellemző tulajdonságok, felhasználás (otthon, iparban, művészetben). A természetes anyagok megmunkálása: darabolás, hasítás, faragás. Népi játékszerek, hangszerek készítése egyéni elképzelés alapján. Anyagvizsgálat: színezet, rajzolat, nedvszívó képesség, faraghatóság, szegezhetőség. Szegezés, szeghúzás.	Szóbeli kifejezőképesség (k) Észlelési csatornák együttműködése Megfigyelőképesség Problémafelismerő és -megoldó képesség (p) Lényegkiemelő képesség (lk) Konstruálóképesség Döntési képesség (d) Mozgáskoordináció Manuális készség fejlesztése Helyes eszköz- és szerszámhasználat	Természetes anyagok Az anyag szerkezete Hajlíthatóság Rugalmasság Nyújthatóság Lágy Kemény Merev Nedvszívás Darabolás Hasítás Faragás Szegezés Szeghúzás

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		Balesetmentes szerszámhasználat. Kézműves hagyományokat ápoló tárgyalakotás (szövőkeret készítése). (1.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)		
Feldolgozott (átalakított) anyagok				
	A papír Technikatörténet: a papírmerítéssel. papírkészítés ősi módszere (I) (T) (K) Papírhajtogatás A műszaki rajz szabványosított jelei (E) A műszaki rajz gyakorlati alkalmazása Nézeti ábrázolás	Ismerkedés a papírmerítéssel. Merített papír készítése. Hajtogatás síkban és térben. Statikus és dinamikus modellek létrehozása. A műszaki rajz szabványosított jeleinek megismerése, gyakorlati alkalmazása. Rajzolás, rajzkészítési gyakorlat. A dobozkészítés menete: műszaki rajz elkészítése, karcolás, szabás, sarkos hajlítás, összeszerelés. kipróbálás. A nézeti ábrázolás fogalmának kialakítása. Mértani testek nézetrajzi elemzése, nézetrajzok készítése. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Kommunikációs képesség (szóbeli, rajzos, szövegértés) (k) Észlelési csatornák együttes fejlesztése Készség szintű becslés, mérés Rajzolás, rajzolás készség Analizáló-szintetizáló képesség Lényegkiemelő képesség (lk) Szabálykövető képesség (szk) Alkotóképesség Döntési képesség (d) Finommozgás fejlesztése Manuális készség fejlesztése Készség szintű eszközhasználat	Feldolgozott anyagok Papírmerítés Merített papír Statikus modell Dinamikus modell Műszaki rajz A műszaki rajz szabványosított jelei Vonalfajták: folyamatos, szaggatott, pontvonal, méretvonal, méretegységvonal, méretnyíl Karcolás Szabás Nézeti ábrázolás
	A fém Ismerkedés a fémművességgel (H) (E) (I) (T) (K) Fémek vizsgálata Fémek megmunkálása	Ércbányászat Magyarországon. Ismerkedés ősi kézműves mesterséggel, az ötvösséggel. Huzal és lemez vizsgálata: szín, alak, felület, hajlítás, nyírás. Huzal és lemez megmunkálása: darabolás, hajlítás, domborítás. Fém lap domborítása.	Kommunikációs képesség (szóbeli, szövegértés) (k) Komplex információkezeléssel kapcsolatos képességek (i) Problémafelismerő és problémamegoldó képességek (p) Elemzőképesség Alkotóképesség Manuális készség fejlesztése	Érc Bányászat Fém Fémművesség Ötvös Fémhuzal Fémlemez Darabolás Hajlítás Domborítás

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		A fémmeigmunkálás eszközeinek helyes használata. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Helyes eszköz- és szerszámhasználat	
	A műanyag Ismerkedés a műanyaggal, a műanyag előállításával (I) (T) (K) A műanyag vizsgálata Gyöngyfűzés	Közvetlen környezetünk műanyag tárgyainak csoportosítása felhasználás alapján. Ismerkedés a műanyag előállításával. Anyagvizsgálat: szín, forma, tömeg, pattinthatóság. Műanyag tárgyak csoportosítása a vizsgált tulajdonságok alapján. Környezetszennyezés, szelektív hulladékgyűjtés fontossága. Gyöngyfűzés minta és egyéni elképzelés alapján. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Kommunikációs képesség (szóbeli, szövegértés) (k) Komplex információkezeléssel kapcsolatos képességek (i) Problémafelismerő és problémamegoldó képességek (p) Elemzőképesség Alkotóképeség Koncentráló képesség Szabálykövető képesség (szk) Finommotorika fejlesztése Kézügyesség fejlesztése	Műanyag Környezetszennyezés Szelektív hulladékgyűjtés Gyöngyfűzés
	A fonal és a textília A fonalvastagítás eljárásai A makramézás (E) A szövés technikátörténeti fejlődése (H) A szövés Kézi varrás A népművészet hagyományait követő tárgyalakotás (H) (E)	Anyagvizsgálat: különböző fonalfajták nyírhatósága, csomózhatósága, hurkolhatósága. A makramézás menete, lapos csomózás. Használati tárgy készítése lapos csomózással. Szövés szövőkereten. Egyszerű szövésminiók megismerése. Kézi varrás. A tanult öltésfajták (előöltés, száröltés, láncöltés, pelenkaöltés, lapos öltés) változatos alkalmazása használati és dísz tárgyak készítése során. Ismerkedés a magyar	Szóbeli kifejező képesség fejlesztése (k) Megfigyelőképeség Koncentrálóképeség Alkotóképeség Szabálykövető képesség (szk) Finommotorika fejlesztése Kézügyesség fejlesztése Készség szintű eszközhasználat	Csomózás Hurkolás Makramézás Lapos csomó Láncfonal Vetülékfonal Szóttés Szövésminiók Népi hímzés Használati tárgy Dísz tárgy

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		népi hímzéssel. A tárgykészítés algoritmus. (1.) (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)		
2.	Építés			
	Épített környezet: falu, város (I) (K) A falusi és a városi élet előnyei, hátrányai Magyar népi építészet (H) (I) A természetes anyagok felhasználási módja (K) Egyszerű makett készítése Korunk építészete A technika fejlődése: új anyagok, új technológiák Az építmények és a környezet kapcsolata (E) (K) (TE)	A falusi és a városi élet összehasonlítása. A falusi és városi építmények elemzése. Ismerkedés a magyar népi építészettel. Hagyományos technológiák megismerése: rakott sárfal építése, vályogtégla készítése. Vályogház építése. Korszerű építmények elemzése (egyensúly, stabilitás stb.). Építmények modellezése. Modell és valóság viszonyának elemzése. (1.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Kommunikációs képesség (szóbeli, rajzos, szövegértés) (k) Komplex információkezeléssel kapcsolatos képességek (i) Térlátás fejlesztése Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Analizáló-szintetizáló képesség Lényegkiemelő képesség (lk) Konstruálóképesség Döntési képesség (d) Kritikai képesség (kr) Együttműködési képesség (egy) Szervezőkészség Mozgáskoordináció Készség szintű becslés, mérés Készség szintű eszközhasználat	Építés Épített környezet Hagyományos technológia Rakott sárfal Vályogtégla Lakótelepi ház Tömbház Családi ház Korszerű építmények
3.	Jeles napok, népszokások			
	Népi játékszerek készítése Az aratáshoz kapcsolódó népszokások (H) (I) (T) A szalma vizsgálata A szalma megmunkálása (H) (K) Az anyag célszerű és takarékos felhasználása. Téli ünnepeink: karácsony Népszokások megismerése, hagyományörzés (H)	Anyagvizsgálat: szín, hajlékonyság, darabolhatóság, nedvszívás, fonhatóság. Kézműves hagyományokat ápoló tárgyalakotás egyéni elképzelés alapján. Hagyományörzés: betlehemezés. A szalma fonása. Karácsonyfadíszek készítése egyéni elképzelés alapján.	Kommunikációs képességek (k) Narratív képesség (n) Komplex információkezeléssel kapcsolatos képességek (i) Észlelési csatornák együttes fejlesztése Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Alkotóképesség Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség	Jeles napok, népszokások Aratás Aratódíszek Szalmaszál Szalmafonás Anyagtakarékosság Hagyományörzés

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	(E) (I) (T) Karácsonyfadíszek készítése Tavaszi ünnepek: húsvét, anyák napja Népszokások megismerése, hagyományápolás (H) (E) (I) (T) Hagyományos tojásfestés Textilfestés: batikolás (H) (E) (I) (T)	elképzelés alapján. Húsvéti népszokások megismerése. Tojásfestés hagyományos módon: viaszolt tojás. Hímes tojás festése. Textilfestési eljárások megismerése. Textilfestés természetes anyagokkal. Batikolás kötözéssel. (2.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)	Életvezetési képesség (é) Mozgáskoordináció Manuális készség fejlesztése Készség szintű eszközhasználat	Hagyományörzés Betlehemezés Locsolkodás Hímes tojás Viasz „Gica” Viaszolt tojás Hagymalé Textilfestés Batikolás
4.	Közlekedési ismeretek			
	A közlekedés történeti fejlődése (I) (T) A gyalogos közlekedés alapvető szabályai (E) A veszélyhelyzetek elkerülése Tömegközlekedés Szárazföldi, vízi, légi közlekedés A helyi és a távolsági közlekedés (E) (K) A kerékpáros közlekedés (K) (TE) A kerékpáros közlekedés szabályai	A közlekedés technikátörténeti fejlődésének az áttekintése. Faliújság készítése. A gyalogos közlekedés szabályainak biztonságos alkalmazása a gyakorlatban. Veszélyhelyzetek felismerése, az elkerülésük lehetőségei. A tömegközlekedési eszközök csoportosítása. A helyi és a távolsági közlekedés eszközei, használatuk helyes módja. A különböző menetrendek jelrendszerének megismerése, értelmezése. A balesetmentes járműhasználat szabályainak megismerése, gyakorlati alkalmazása. A kerékpáros közlekedés	Szóbeli kifejezőképesség (k) Komplex információkezeléssel kapcsolatos képességek (i) Megfigyelőképesség Koncentrációképesség Problémfelismerő és problémamegoldó képesség (p) Elemzőképesség Szabálykövető képesség (szk) Döntési képesség (d) Kritikai képesség (kr) Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Látási, hallási észlelés Tér- és időészlelés Készség szint a távolság becslésében Egyensúlyérzék	Közlekedési ismeretek Technikatörténet Szárazföldi, vízi, légi közlekedés Gyalogos közlekedés Közúti jelzések Tömegközlekedés Helyi és távolsági közlekedés Menetrendek

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		szabályainak áttekintése. A kerékpáros közlekedés gyakorlása forgalom előtt elzárt területen: – egyenes haladás egykezes kormányzással, – kanyarodás hátranézéssel és kiintéssel, – biztonságos fékezés. (2.)	fejlesztése Mozgáskoordináció Szabálykövető képesség (szk) Döntési képesség (d) Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é)	
5.	Életvitel, háztartástan			
	Közvetlen környezetünk Környezetvédelem környezetünkben (K) (TE) Munkamegosztás a családban A szülők foglalkozása (P) Házimunkák Baleset-elhárítás a háztartásban Gazdálkodás, takarékoság	Közvetlen környezetünk megismerése. Esztétikus környezet kialakítása. Aktív környezetvédelmi tevékenység. Foglalkozások bemutatása. Házimunkák csoportosítása. Háztartási gépek rendeltetészerű használata. Baleset-elhárítás a háztartásban. Ismerkedés a betegápolás elemi szabályaival, legegyszerűbb eljárásaival (lázmérés, teaforrás stb.). Ismerkedés a családi költségvetéssel. Tájékozódás a család bevételeiről, kiadásairól. A bevétel és a kiadás egyszerű összefüggéseinek felismerése. A zsebpénz célszerű beosztása. A takarékoság	Kommunikációs képesség (k) Megfigyelőképesség Problémafelismerő és problémamegoldó képesség (p) Lényegkiemelő képesség (lk) Szabálykövető képesség (szk) Döntési képesség (d) Kritikai képesség (kr) Együttműködési képesség (egy) Életvezetési képesség (é) Kézügyesség fejlesztése	Életvitel, háztartástan Esztétikus környezet Környezetvédelem Házimunkák Háztartás gépei Baleset-elhárítás Betegápolás Családi költségvetés Bevétel Kiadás Zsebpénz Takarékosság Szolgáltatások

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Szolgáltatások megismerése, igénybevétele (E) (ÉN)	lehetőségeinek felismerése (pénz, idő, energia, értékeink megbecsülése stb.), plakátkészítés. A lakóhelyen található szolgáltatások feltérképezése. Néhány szolgáltatás bemutatása megadott szempontok alapján. Elemi szolgáltatások kulturált igénybevétele. (1.) (3.1) (3.2) (3.3) (3.4) (4.)		

A továbbhaladás feltételei

- A természetes és a mesterséges környezet kapcsolatának megismerése.
- A munka és a technika szükségességének, jelentőségének felismerése az ember életében (haszna – veszélyei).
- Az anyag, a szerkezet, a forma, a funkció és az esztétikum összefüggéseinek megtapasztalása.
- Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása.
- Szakszerű eszköz és szerszámhasználat.
- Egyszerű tárgyak elkészítése mintakövetéssel.
- Önálló tervezés és kivitelezés tárgyalakításban, építésben (szükség esetén segítségkérés).
- Az elképzelések, tervek rajzos megjelenítése.
- Mérés centiméter-pontossággal, a mérési eredmények lejegyzése.
- Egyszerű rajzos ábrák olvasása, értelmezése.
- Egyszerű esetekben alaprajz, nézetrajz és tárgy megfeleltetése.
- Szülők foglalkozásának megnevezése, rövid bemutatása.
- A takarékoság, gazdaságosság lehetőségeinek ismerete mindennapi életünkben.
- Az úttesten való átkelés szabályainak tudatos alkalmazása.
- A közúti kerékpáros közlekedés elemi szabályainak ismerete.
- A kulturált és balesetmentes járműhasználat szabályainak gyakorlati alkalmazása.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–8. évfolyam

A **Testnevelés és sport műveltségi terület** az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. A műveltségi terület más műveltségi területekkel összhangban ismereteket, meggyőződéseket, értékítéleteket alakít ki az ember biológiai, pszichikai természetéről. Képessé tesz a környezetben végbemenő változások egészségügyi jelentőségének értékelésére, egyben összhangot teremt az egyéni tevékenység és az életmód között. A higiéniai szokások alakításával az egészségfejlesztési eljárások, módszerek megismertetésével szükségleteket fejleszt ki az egészség megőrzésére és fenntartására. A testnevelés a köznapi, kulturált viselkedés társadalmilag kialakult és hasznos mozgáskészletének elsajátítását, az alapvető viselkedési sémák alkalmazását segíti elő. Igényt kelt az esztétikus, szép test, a helyes testtartás kialakítására és fenntartására, az önálló testedzésre, sportolásra, a mozgásos önkifejezésre. Mindezek feltétele, hogy a tanulók ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsülik társaik teljesítményét, motorikusan képzetek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciók értékeit. Cél, hogy a rendszeres fizikai aktivitás váljon magatartásuk részévé.

Célok és feladatok a műveltségi terület egészére

Az egészséggel kapcsolatos célok és feladatok: a testi fejlődés, érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése; az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; -a váz és az izomrendszer tartáshibáinak megelőzése, korrekciója, a gerinc- és ízületvédelem szabályainak alkalmazása a testnevelés egészében; megfelelő felkészítés a keringési és légző rendszer megbetegedéseinek megelőzésére, a károsodások csökkentésére; a prevenció lényegének és a relaxációs eljárásoknak a megismerése, megértése.

A mozgáskultúra fejlesztése: az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása és fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése; sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség-készlet megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez és a játékhöz, sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolások) megszerzése; mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása, az elsajátítás, a teljesítmény, a kollektív siker, a tevékenység öröme.

Értékes személyiségvonások fejlesztése: a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, a kudarc tűrése, a természet szeretete, környezetkímélő magatartás.

1–4. évfolyam tanterve

Az alapozó szakaszban a testnevelés a testkultúra elemeiből nyert értékekből olyan testi műveltséggel (ismeretekkel, jártasságokkal, készségekkel, képességekkel) ruházza fel a kisiskolásokat, amely későbbi cselekvési biztonságukat, rendszeres fizikai aktivitásukat megalapozza. Ez teszi alkalmassá őket arra, hogy a későbbiekben képesek legyenek sportági feladatok és mozgásrendszerek eredményes elsajátítására, motorikus képességeik hatékony fejlesztésére. Sajátos módszereivel, elsősorban mozgásos

játékokkal és versengésekkel segíti a zökkenőmentes átmenetet a kötetlenebb óvodai élet és az önálló munkát követelő iskolai élet között, kötődést jelentő élményeket nyújt mozgásvágyuk fenntartásához.

A cél megvalósításához az alábbi **feladatokat** kell megoldani:

- Az alapvető (generikus) mozgáskészségek továbbfejlesztése, az esetleges „deficit” pótlása.
- A koordinációs képességek kialakítása, továbbfejlesztése.
- A kondicionális képességek szervi alapjainak alapozása, és relatív – a testtömeghez és a megoldandó feladatokhoz mért – fejlesztése.
- Az ordinatív mozgáskészlet (sportágakban kidolgozott feladatmegoldások) alapjainak elsajátítása.
- Állandó élményszerzési lehetőség nyújtása a játékokon, versenyeken keresztül.
- Az értékes személyiségvonások megerősítése: önzetlenség, feladatvállalás, félelemérzés leküzdése (bátorság), állhatatosság és kitartás, együttműködési képesség, fair play, empátia-készség, mások megértése, őszinteség, nyitottság, igazmondás.
- A negatív személyiségvonások visszafogása: önzés, lustaság, bátortalanság a feladatok elodázása, irigység, szabályok megszegése, mások érdekeinek megsértése, hazudozás.
- Az előbbiekkal összefüggésben, eredményképpen a jó egészségi szint, a betegségekkel szembeni ellenálló-képesség, a helyes testtartás kialakítása.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	1.		2.		3.		4.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Testnevelés és sport	4	3	4	3	4	3	4,5	3,5
Összesen	4	3	4	3	4	3	4,5	3,5

A tantárgy kétféle éves óraszama az iskolának választási lehetőséget biztosít arra, hogy a számukra kedvezőbb óraszámú tantervet illesszék a pedagógiai programjukba.

Követelmények

1. Aktívan és örömmel vegyen részt a testnevelési foglalkozásokon, érezze jól magát a különféle mozgástevékenységekben.
2. Meglévő mozgáskészletét bővítse, elemi tevékenységi szinten ismerkedjen meg új mozgáselemekkel.
3. A feladatok sokféleségével, új és új feladatmegoldásokkal találkozva szerezzen személyes tapasztalatokat új típusú feladatok megoldásához. Legyen motivált a tanulás, váljon belső igényévé saját képességeinek önálló fejlesztése.
4. A követelmények objektív mutatói a teljesítménypróbák.

A tanulók értékelése

Az iskolai testnevelés és sport eredményességének egyik fontos feltétele a tanulók teljesítményének, mozgáskultúrájuk fejlődésének folyamatosan mérése és értékelése.

Az elsajátítás minőségi mutatói:

- a feladatmegoldás határozott vállalása,
- az eredményes megoldás újbóli megismétlése,
- a siker feletti őszinte öröm,
- a feladatmegoldás objektív mutatói (cm, sec, ismétlési szám, minőségi pontozási érték, találat stb.)

A teljesítménypróbákban produkált értékek jelzésértékűek – „teljesítménytükör”, a tanuló értékelésében a saját magához mért fejlődésváltozásokat kell alapul venni.

A teljesítménypróbák elvárásai

	1. évfolyam			2. évfolyam			3. évfolyam						4. évfolyam					
	lányok, fiúk			lányok, fiúk			lányok		fiúk				lányok		fiúk			
Tartós futás	4 percig			5 percig			6 percig		6 percig				7 percig		8 percig			
Folyamatos játékos mozgás	6–8 percig			8–10 percig			9–11 percig		11–13 percig				11–13 percig		14–15 percig			
Célbadobás zsámolyra (5 kislabda)	5 méterről 2 találat			6 méterről 2 találat			7 méterről 2 találat		7 méterről 2 találat				8 méterről 2 találat		9 méterről 2 találat			
	gyen-ge	kö-zepes	jó	gyen-ge	kö-zepes	jó	gyen-ge	kö-zepes	jó	gyen-ge	kö-zepes	jó	gyen-ge	kö-zepes	jó	gyen-ge	kö-zepes	jó
Szlalom futás	10,0	9,0	8,2	9,3	8,5	7,6	9,1	8,4	7,8	9,0	8,2	7,4	9,0	8,2	7,6	8,8	7,8	7,2
Labdavezetés kézzel (2 x 15m)	17,0			14,0	11,0	16,0	13,5	11,5	15,5	13,0	10,5	14,5	12,2	10,5	13,2	11,2	9,2	
Korlátozott futás (10m/sec)	8,0	7,2	6,4	6,8	6,0	5,2	6,5	5,7	4,9	6,1	5,3	4,6	5,8	5,0	4,3	5,2	4,6	4,0
Ritmus-váltásos futás	8,8	8,2	7,5	8,5	8,0	7,5	8,9	8,0	7,1	8,7	7,8	6,9	8,4	7,5	6,8	8,2	7,3	6,6
Reakciógyorsaság	7	10	13	12	13	15	13	16	19	13	16	19	15	18	20	16	19	20
Egyensúlyozás	12	16	20	22	28	34	34	41	47	24	33	40	35	42	50	35	42	50
Egyensúlyozó járás	15	12	9,0	13,4	10,4	7,8	11,7	9,2	6,7	12,1	9,6	7,1	10,0	7,4	6,0	11,0	8,3	6,9

A teljesítménypróbák leírása

- **Szlalom futás:** A rajtvonalra merőlegesen, attól 5, 10 és 15 méterre kell elhelyezni egy-egy medicinlabdát. A tanuló hullámvonalban futva kerülje el az első két labdát, majd megkerülve a harmadikat hullámvonalban fusson vissza és haladjon át a rajtvonalon. (Ajánlatos az első labdát balkéz felől kerülni.) Két kísérlet után a jobbik eredményt értékeljük, 0,1 s-os pontossággal.
- **Szlalom labdavezetés kézzel:** A tanulónak az előző próbában leírt pályán kell labdavezetéssel végighaladni. A célvonalon áthaladva meg kell fognia a labdát. Két kísérlet engedhető meg, melyből a jobbik eredményt kell értékelni 0,1 s-os pontossággal.
- **Korlátozott futás** (20 lépéses futás): A próbázó feladata 10 méter futás egymástól 50 cm-re lévő vonalak között. A teljesítés idejét mérjük 0,1 s-os pontossággal. Minden vonalra lépés, vagy túllépés a vonalon 0,1 s hozzáadásával jár.
- **Ritmusváltásos futás:** A futás 30 m-es pályán történik. A rajthelyről 5 méterre lehelyezünk három egymáshoz erő tornakarikát, a pálya közepén öt egymáshoz erő karikát (a középsőt helyezzük a felezőpontra), a célvonalról 5 méterre visszszámolva ugyancsak három karikát. A tanulónak úgy kell futnia, hogy a karikák mindegyikébe belép átfutás közben. Két kísérlet közül a jobbikat vesszük figyelembe. Az eredményt 0,1 s-os pontossággal jegyezzük fel.
- **Reakciógyorsaság:** Bordásfal 10. fokánál (alulról számolva) a szaktanár 2 db munkáskesztyűt tart egymástól 50 cm-re. A tanuló kartávolságnyira áll a kesztyűvel szemben. A távolság felvételekor mellső

középtartásban ujjhegye érje el a bordásfal megfelelő fokát. A szaktanár véletlen választásos alapon engedi el valamelyik kesztyűt, akkor, amikor a tanuló már mozdulatlan, várakozó helyzetben van. A tanuló igyekezzen elkapni a kesztyűt. Az eredményt az adja, hogy sikerült-e és hányadik fok magasságában sikerült elkapni a kesztyűt. Öt kísérletből az összpontszám adja a végeredményt, ami így 0 és 50 pont közötti lehet.

- **Egyensúlyozás:** A tanuló bekötött szemmel, kar magastartásban ujjfűzés helyzetben vár. Jelre az egyik lábát térdben hajlítva, derékszög helyzetéig emeli. Az időt addig mérjük, amíg az emelt lábát le nem teszi. Egy percnél a próba véget ér. Az eredmény 0,1 s-os pontossággal jegyezzük fel.
- **Egyensúlyozó járás:** A tanuló egy lapjára fordított hosszú tornapaddal szemben, attól 1,5 méterre húzott rajtvonal mögött áll, "elefánttoronnyal" (egyik kezével az orrát fogja, a másikkal kislabdát fog). Jelre végighalad a pad merevítő gerendáján, lerugja a gerenda végére állított tömöttlabdát, majd egyensúlyozva visszamegy. Az időt a rajtvonal ismételt eléréséig 0,1 s-os pontossággal rögzítjük. Minden esetleges lelépést 1 s hozzáadásával büntetünk.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képzési követelmények és tárgyi feltételek

Képzési feltételek

Törvényi háttér: A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 17.paragrafus 1.pont a-d) bekezdése, 8.pontja.

Az alapozó szakasz évfolyamain (1–4. évfolyam) tanítói, konduktori végzettség. A szakrendszerű oktatásban a tantárgynak megfelelő szakos tanári vagy a testnevelés és sport tantárgy oktatásához megfelelő képzést nyújtó tanítói végzettség szükséges.

Nem szakrendszerű oktatásban a tanár akkor oktathat, ha legalább százhusz órás pedagógus-továbbképzés vagy szakirányú továbbképzés keretében elsajátította a hat-tízéves korosztály életkori sajátosságaihoz illeszkedő pedagógiai, pszichológiai ismereteket és az eredményes felkészítéshez szükséges módszereket.

Tárgyi feltételek

Tornaterem (tornaszoba), testnevelési udvar – mindkettő átlagos felszereltséggel, uszoda (tanmedence), szokványos sportszerek.

Tantárgyi tantervek

A tantárgy óraterve 1–4. évfolyam

Témák	1. évfolyam		2. évfolyam		3. évfolyam		4. évfolyam	
	A	B	A	B	A	B	A	B
1. Alaki gyakorlatok	10	7	10	7	8	5	12	7,5
2. Gimnasztika	14	10	14	10	15	12	22,5	18
3. Járások és futások	19	13	19	13	16	13	24	19,5
4. Szökdelések és ugrások	15	8	15	8	15	10	22,5	15
5. Dobások és hajítások	19	10	19	10	15	10	22,5	15
6. Támaszok, mászások, egyensúlyozások	19	12	19	12	13	11	19,5	16,5
7. Feladatok függésben	10	6	10	6	8	5	12	7,5

Témák	1. évfolyam		2. évfolyam		3. évfolyam		4. évfolyam	
	A	B	A	B	A	B	A	B
8. A labdakezelés alapjai	20	14	20	14	20	14	30	21
9. Koreografált játékok	15	9	15	9	15	10	22,5	12
10. Úszás	10	10	10	10	10	10	15	15
11. Higiéniai ismeretek	7	4	7	4	5	3	7,5	4,5
12. Szabadidős sporttevékenységek	8	8	8	8	8	8	12	12
Óraszám összesen:	148	111	148	111	148	111	166,5	129,5

A tantervben a műveltségi terület fejlesztési feladatainál történő hivatkozások (kapcsolódás) az alábbi felsorolás elemeire történő hivatkozásokat jelölik:

1. Az egészséges testi fejlődés
 - 1.1 A tanulók életkorának megfelelően fejlődjön keringési, légzési és mozgatórendszerük. A foglalkoztatás hatására szilárduljon egészségük, váljanak ellenállóvá a megbetegedésekkel szemben.
 - 1.2 Rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet.
 - 1.3 Aktív és egyre tudatosabb testmozgással előzzék meg a tartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket és mozgásokat. Alakuljon ki a testtartásért felelős izmok izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálása.
 - 1.4 Szerezzék meg az alapvető higiéniai ismereteket, bővítsék tudásukat.
2. A mozgáskultúra fejlesztése
 - 2.1 Tudjanak gyorsan, illetve kitartóan futni, igyekezzenek iramukat a távhoz és a terephez igazítani, futás közben akadályokat leküzdeni. Sajátítsanak el ugrás-, dobás- (hajítás-, lökés-, vetés-) technikákat, ezzel is gazdagítva alapvető (generikus) készségkészletüket.
 - 2.2 Sajátítsanak el egyszerű, torna jellegű támasz- és függéshelyzeteket, legyenek képesek egyszerű hely- és helyzetváltoztatásokra támaszban és függésben.
 - 2.3 Jellemezze tevékenységüket kreativitás a legváltozatosabb feladathelyzetekben. Elemi szintű játékkészség birtokában szívesen vegyenek részt egyszerűsített sportjátékokban.
 - 2.4 Váljanak vízbiztossá, sajátítsanak el egy úszásmódot.
 - 2.5 Fejlődő tendencia jellemezze kondicionális és koordinációs képességszintjüket, mozgásos cselekvési biztonságukat.
 - 2.6 Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a különböző feladatmegoldások során.
 - 2.7 Legyenek képesek összerendezett mozgásokra.
 - 2.8 Ismerjék a játékok elemi szabályait. Értsék a feladatmegoldások elemi logikáját.
3. A mozgásigény fenntartásának követelményei
 - 3.1 Élményként éljék meg az új feladatmegoldások elsajátítását, a játékot, versengést, sportolást.
 - 3.2 Alapozódjon meg az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás iránti igényük.

1–2. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te)	1. Alaki gyakorlatok.	- Alapállás, pihenjállás. - Testfordulatok helyben, ugrással.	Magyar nyelv és irodalom (vezényszavak);

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütemtartás</u>		• Sorakozás egysoros vonalba, oszlopba (társ mögött). • Köralakítás kézfogással. Járás temtartással, tapssal, dobbantással. • Nyitódás-záródás. Kapcsolódó játékok: mozdulatlanság, baglyocska, szoboralakítás.	Művészetek 2.7
I) T) Te) É) Egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütemtartás</u>	2. Gimnasztika. 2. 1. Egyszerű 1–4 ütemű alapgimnasztika.	• A csont-, az izom- és az ízületi rendszer lehetőségeit kihasználó, de kímélő, merevségektől mentes 1–4 ütemű, utánzással végrehajtható, változatos előkészítő gyakorlatok szer nélkül és kéziszerrel (a pedagógus és egymás utánzásával). • Testhelyzetek, kartartások, alapformák: legszokványosabb testhelyzeteket, kartartásokat és alapformákat tartalmazó szabad-, társas- és kéziszer-gyakorlatok (labdával, babzsákkal, ugrókötéllal, szalaggal stb.). Ritmikus feladatok énekre, zenére. • A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légző-gyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.7, 3.1, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
		megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez. Az előkészítést és a motorikus képességek alapozását jól szolgáló gyakorlatok.	
I) T) Te) É) pr) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Gyorsasági koordináció</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	3. Járások és futások. 3.1. Járások. 3.2. Futások. 3.3. Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok.	- Járás és futás kötetlenül és alakzatban (egyes oszlop), meghatározott útvonalon is (oda-vissza, körben, hullámvonalban stb.) rövid és nyújtott lépésekkel. - Rövid távú gyors futás saját tempóban. - Futások irányváltoztatással. - Kapcsolódó játékok: tolvajlépés, futóversenyek, fogójátékok, vonatozás, tűz-víz, repülő-, mágnes-fogó, sorversenyek stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u>	4. Szökdelések és ugrások. 4.1. Rövid idejű, kis erő kifejtésű szökdelések és ugrások.	- Szökdelések egy, váltott és páros lábon meghatározott távolságig. Szökdelések kötélláthajtással. - Távolugrás helyből és nekifutással, elugrósávból. - Kapcsolódó játékok: szökdelő fogó, kecskőzés, szökdelő oszlop stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Összpontosítás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	5. Dobások, hajítások. 5.1. Egy- és kétkézes dobások. 5.2. Hajítások kis súllyal. 5.3. A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe.	- Hajítási kísérletek újságpapír gombóccal, lufival, babzsákkal, kislabdával, egykezes alsó, oldalsó és felső dobás zsinór felett. - Hajítási kísérletek távolba és célba, célzás mozgó célpontra. - Kapcsolódó játékok: szökdelő fogó, kecskőzés, szökdelő oszlop stb., talicskázás kéz- és lábtámaszban; sor- és váltóversenyek állatutánzó járással, „vándormászás”, döngető újságpapír gombóccal, lufival,	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
		kislabdával; „dobj és szökdelj!”, „ki dob a legmesszebbre?”, céllabda.	
I) T) Te) É) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	6. Támaszok, mászások, egyensúlyozások. 6.1. Feladatok támaszban 6.2. Kúszások, mászások. 6.3. Statikus jellegű egyensúlygyakorlatok. 6.4. Egyéb természetes mozgások.	- Támaszgyakorlatok talajon, padon és bordásfalon. - Mászás előre és hátra. Helyváltoztatás állatmozgást utánózva (kutya futás, pókjárás, sánta róka stb.). Helyváltoztatás vízszintes és rézsútós padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rákjárással, pókjárással. „Vándormászás” függőállásból bordásfalon. - Gurulóátfordulás előre guggolótámaszból, terpeszállásból zsugor- és terpeszülésbe. Gurulóátfordulás hátra enyhén lejtős felületen. - Felugrások és leugrások kéztámasszal különböző szerekre (pad, zsámoly, egyrészes szekrény). - Egyensúlyozó járás vonalon és padon, pad merevítőgerendáján előre, hátra és oldalra. - Kapcsolódó játékok: talicskázás kéz- és lábtámaszban; sor- és váltóversenyek állatutánozó járással.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.3, 2.2, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	7. Feladatok függésben. 7.1. A rúd- és a kötélmászás technikája.	- Függés- és egyensúlygyakorlatok padon, bordásfalon, rúdon és kötélben: fogás, függeszkedés. - Kapcsolódó játékok: „Vándormászás”, sor- és váltóversenyek, fára mászás.	Természet- és társadalomismeret 1.3, 2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) szk)	8. A labdakezelés alapjai. 8. 1. Gurítás, elkapás, dobás. 8.2. Labdavezetés	Labdás ügyességfejlesztés: álló labda megfogása, felemelése, visszahelyezése; labdagörgetés egy és két kézzel helyben, a lábak körül	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	kézzel, lábbal. 8.3. Célzás álló és mozgó tárgyra.	és továbbhaladással; gurítás a tárhoz oda-vissza terpeszülésben; feldobott labda elfogása; eldobott labda elfogása futással egy pattanás után a földre érés előtt. Labdavezetés kézzel helyben (állásban, ülésben, guggolásban) és továbbhaladással kötetlenül. Labdavezetési kísérletek lábbal. • Kapcsolódó játékok: szabadulás a lufitól vagy a labdától, adogatóversenyek, labdacica gurítással, dobással, labdavadások stb.	2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmusrész</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	9. Koreografált játékok. 9.1. Egyszerű koreografált játékok, gyermek-, népi játékok, táncok. 9.2. Gyermekmondókákra, gyermekdalokra koreografált mozgássorok.	• Körjátékok zenére, dalokra és gyermekmondókákra, • Alakzatváltoztatások: csoportos, páros és egyéni járások, guggolások, karmozgások, tánc lépések. • Népi játékok.	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek 1.1, 1.2, 1.3, 2.4, 2.7, 3.2
I) T) Te) É) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	10. Úszás. 10.1. Vízhez szoktatás. 10.2. Az úszás technikai alapjai.	• Sorakozás és vonulás derékig érő vízben. • Szabadgyakorlatok a vízben. • Siklasi kísérletek. Siklászhoz kapcsolt lábtempó a választott úszásnemben. Siklás és kartempó. • Kar- és lábmunka összehangolása. • Kapcsolódó játékok: fogójátékok a vízben, hajóvontatás, gyöngyhalász, halacska stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1
I) Te) F) K) É) é)	11. Higiéniai ismeretek. 11. 1. Higiéniai ismeretek feltárása, növelése.	• A test tulajdonságainak felfedezése és tudatos megismerése a mozgások során: csontok, izmok, ízületek. • A test képességeinek fejlesztése, épségének	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.4, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
		védelve: ügyesség, bátorság és óvatosság. - A tisztaság fontossága: tiszta test, tiszta öltözék, mosakodás, rendszeret. - Az öltöző és a gyakorlótér rendje és tisztasága.	
Te) É) F) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	12. Szabadidős sporttevékenységek.	- Séták, szánkózás, hócsata és hóemberépítés. - Ügyességet fejlesztő közlekedési eszközök használata (kerékpározás, görkorcsolyázás, gördeszkázás, korcsolyázás).	Természet- és társadalomismeret; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.2, 2.3, 3.2

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló tudjon alakzatokat felvenni és változtatni az utasításnak megfelelően.
- Tudja teljesíteni utánnzással a gimnasztikai feladatokat.
- Az alapvető mozgáskészségeket (járás, futás, ugrás, dobás, kúszás, mászás stb.) életkorának megfelelő szinten tudja végrehajtani.
- Félelem nélküli vegyen részt a vízben végzett feladatok során.

3–4. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütemtartás</u>	1. Alaki gyakorlatok.	- Alapállás, pihenjállás. - Testfordulatok helyben, ugrással. - Sorakozás egysoros vonalba, oszlopba (társ mögött). - Köralakítás kézfogással. - Járás ütemtartással, tapssal, dobbantással. - Nyitódás-záródás. - Kapcsolódó játékok: mozdulatlanság, baglyocska, szoboralakítás.	Magyar nyelv és irodalom (vezényszavak); Művészetek 2.7

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) Egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütemtartás</u>	2. Gimnasztika. 2.1. Egyszerű 1–8 ütemű gimnasztika.	- Mint az előző évfolyamokon, de kissé nehezítve. - A csont-, az izom- és az ízületi rendszer lehetőségeit kihasználó, de kímélő, merevségektől mentes 1–8 ütemű, utánzással végrehajtható előkészítő gyakorlatok szer nélkül és szerek-vel (pad, bordás-fal, zsámoly). - Önállóan, társutánzással, valamint szaknyelvi utasításra végzett szabadgyakorlatok, valamint szabadgyakorlati alapformájú társas-, kéziszer- és szergyakorlatok. - Testhelyzetek, kartartások, alapformák: legszokványosabb testhelyzeteket, kartartásokat és alapformákat tartalmazó szabad-, társas- és kéziszer-gyakorlatok (labdával, babzsákkal, ugrókötéllal, szalaggal stb.). - Rövidebb gyakorlatsorok, statikus egyensúlyviszonyok gyakoroltatása. - Ritmikus feladatok énekre, zenére. - A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret; Művészetek 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.7, 3.1, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
		ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez. Kapcsolódó játékok: fogójátékok, versengések kettős körben, kakasviadal stb.	
I) T) Te) É) pr) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Gyorsasági koordináció</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	3. Járások és futások. 3.1. Járások. 3.2. Futások. 3.3. Egyszerű szabályokon alapuló fogójátékok.	- Járás behunyt szemmel előre, hátra és oldalra keresztlépéssel, mélytérldhajtásban, járás ütemtartással. - Futás irányítva, jelekkel, feladatokkal (bekötött szemmel, párokban, társhoz igazított iramban). Átfutás hajtott kötélén. - Futás akadályokon át, padra, zsámolyra fel- és lelépéssel. Felfutás lépcsőn, lejtőn és vissza. - Futás guggolórajtval, rajtversenyek. - Rövid távú vágtafutások. - Gyors futások irányváltoztatással. - Hosszú távú futások saját tempóban. - Kapcsolódó játékok: fogójátékok, különböző sor- és váltóversenyek, futóversenyek, vakfogójárással („erre csörög a dió ...”, tapsolással és énekléssel, félperces fogójáték, páros fogó, helycsere, „Balatoni halászok”, skalpvadászat stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u>	4. Szökdelések és ugrások. 4.1. Rövid idejű, fokozatosan növekvő erőszükségletet igénylő szökdelések. 4.2. Ugrások saját	- Szökdelések egy, váltott és páros lábon előre, hátra és oldalra meghatározott távolságig. Szökdelések helyben és továbbhaladással taps ritmusát követve. - Kötéláthajtás egy, váltott és	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
<u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmus és</u> <u>reakcióképesség</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	erőbeosztással.	- páros lábon szökdeléssel, meghatározott ideig. - Ugróiskola kötéláthajtással párokban, majd közös kötéllal. - Felugrások helyből és neki-futásból emelkedő szerekre (rézsútos pad), leugrások szőnyegre. - Felugrás függésbe (bordásfal, gyűrű), leugrás a szerről. Zsugorkanyar. - Távolugrás helyből és nekifutással, elugrósávból. - Magasugrás helyből és nekifutással. - Sorozatugrások (hármás, négyes, ötös). - Kapcsolódó játékok: nyusziugrás adott távolságon, szökdelő fogó („Balatoni halászok”, félperces fogó), kengurufogó, ugróiskola, ugróversenyek stb.	
I) T) Te) É) <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Összpontosítás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	5. Dobások, hajítások. 5.1. Egy- és kétkézese dobások. 5.2. Hajítások, vetések kis súllyal.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Dobások távolba és célba külön-böző körméretű és tömegű labdával, a céltávolság növelésével. - Dobások két kézzel előre és hátra, a fej fölött és a lábak között. - Dobási (vetési) kísérletek az oldalsíkban szerzett lendülettel előre és hátra. - Ütések lufival és könnyű labdával szabadon, felfelé. - Kapcsolódó játékok: kiszorítódi hajítással, csapatban; egyszerű fogyasztójáték, tűzharc (egy, két, három labdával), döngető, vadász-labda, csapatos versenyek: „Ki lök a legmesszebbre?”, „Ki céloz ügyesebben?” stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I)	6. Támaszok,	Mint az előző évfolyamokon,	Életvitel és gyakorlati

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
T) Te) É) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Egyensúlyozó képesség</u>	kúszások, mászások, egyensúlyozások. 6.1. Feladatok támaszban. 6.2. Kúszások, mászások. 6.3. Statikus jellegű egyensúlygyakorlatok. 6.4. Dinamikus jellegű egyensúlygyakorlatok. 6.5. Egyéb természetes mozgások.	• valamint: • Folyamatos kúzás akadályok nélkül és akadályok alatt. • Kúzás talajon, háton, lábakkal kifejtett tolóerőt alkalmazva, kúzás fejjel terelgetett felfújt és tömött labdával. Kúzás rézsútos padon karhúzásokkal. Rákkúzás (hason fekvésben, hátra). • Vándormászási kísérletek (esetleg bordásfalon). Felugrások és leugrások kéztámasszal különböző szerekre (pad, zsámoly, egyrészes szekrény). • Gurulóátfordulás előre és hátra guggolótámaszból és terpeszállásból. Sorozat gurulóátfordulás előre. Fejenállás és kézenállási kísérletek. • Egyensúlyozó futás rézsútos padon, egyensúlyozó járás, forgással kombinálva pad merevítőgerendáján. • Helycsere padon egymással szemben haladva. • Testhelyzet-változtatások tenyéren egyensúlyozott labdával, labda-egyensúlyozás lábfejen, combon, homlokon. • Kapcsolódó játékok: mozdulatlanság, szoboralakítás, „Ki áll tovább egy lábon?”; sor- és váltóversenyek, pincéerverseny, „Állítsd meg a karikát!” stb.	ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.3, 2.2, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Egyensúlyozó képesség</u>	7. Feladatok függésben. 7.1. Rúd- és kötélmászás fokozódó gyorsasággal. 7.2. Mászóversenyek.	• Mint az előző évfolyamokon, valamint: • Függés- és egyensúlygyakorlatok padon, bordásfalon, rúdon és kötélén, fogás, függeszkedés. • Mászási kísérletek kötélén és rúdon szabad és bekötött	Természet- és társadalomismeret 1.3, 2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
		- szemmel. - Kapcsolódó játékok: „Vándormászás”, sor- és váltóversenyek, fára mászás.	
I) T) Te) É) szk) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	8. A labdakezelés alapjai. 8.1. Labdavezetés kézzel, lábbal. 8.2. Labdadobás. 8.3. Lökés, ütés.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Labdavezetés kézzel helyben (állásban, ülésben, guggolásban) és továbbhaladással kijelölt pályán, hullámvonalban. - Labdavezetés kis területen, az ütközések elkerülésével. - Labdavezetés lábbal, cselezés. - Labdadobási kísérletek kidobóállásból befordulással, majd később mozgásból (nekifutásból). - Lökési kísérletek tömött labdával mellől indítva két kézzel, guggolásból indítva; válltól indítva egy kézzel. - Ütési kísérletek: guruló labda terelgetése és labdatáncoltatás, a labda földre ütögetése bottal. - Kapcsolódó játékok: szabadulás a labdától, adogatóversenyek, sor- és váltóverseny szalomozva, labdavadászok, háromudvaros fogyasztójáték stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmuserzés</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	9. Koreografált játékok. 9.1. Rövidebb, egyszerű mozgásrendszerű koreográfiák betanulása.	- Körjátékok zenére, dalokra és gyermekmondókákra. - Alakzatváltoztatások: csoportos, páros és egyéni járások, guggolások, karmozgások, ugrások és szökdelések, tánclepek. - Rövid, egyszerű, koreografált mozgássorok zenével, dallal, szerekkel (labdával, szalaggal, bottal).	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek 1.1, 1.2, 1.3, 2.4, 2.7, 3.2
I) T) Te) É)	10. Úszás. 10.1. Vízhez szoktatás. 10.2. Az úszás technikai alapjai.	- Sorakozás és vonulás derékig érő vízben. - Szabadgyakorlatok a vízben. - Siklási kísérletek. Sikláshoz	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
egy) <u>Mozgáskoordinációs</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	10.3. Egy úszásnem technikai alapjai.	• kapcsolt lábtempó a választott úszásnemben. Siklás és kartempó. • Kar- és lábmunka összehangolása. • Kapcsolódó játékok: fogójátékok a vízben, hajóvontatás, gyöngyhalász, halacska stb.	1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1
I) Te) F) K) É) é)	11. Higiéniai ismeretek. 11.1. Higiéniai ismeretek növelése. 11. 1. Szoktatás a higiéniai ismeretek alkalmazására.	• A test tulajdonságainak felfedezése és tudatos megismerése a mozgások során: csontok, izmok, ízületek. • A test képességeinek fejlesztése, épségének védelme: ügyesség, bátorság és óvatosság. • A tisztaság fontossága: tiszta test, tiszta öltözködés, mosakodás, rendszeret. • Az öltöző és a gyakorlótér rendje és tisztasága. • Kapcsolódó játék: Ki tud több higiéniai szabályt felsorolni?	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.4, 3.2
Te) É) F) é) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	12. Szabadidős sporttevékenységek.	• Séták, gyalogos, kerékpáros túrák (útjelzések, turistajelzések megismerése). • Ügyességet fejlesztő közlekedési eszközök használata (kerékpározás, görkorcsolyázás, gördeszkázás, korcsolyázás). • Szánkózás, korcsolyázás, hócsata és hóemberépítés.	Természet- és társadalomismeret; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.2, 2.3, 3.2

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló ismerje, értse a vezényszavakat, és hajtsa végre a rendgyakorlatokat.
- Kövesse az alapvető gimnasztikai alapformákra épülő, egyszerű gimnasztikai gyakorlatokat.
- Tudjon elfogadhatóan rajtolni, futni, ugrani és dobni.
- Tudjon megfelelő kísérleteket bemutatni a kúszás, a mászás, a támasz és a függés feladatainak teljesítése során.
- A torna (jellegű) gyakorlatokat hajtsa végre kis segítséggel, biztonságosan és szép, helyes testtartással.
- Örömmel vegyen részt a testnevelési játékokban.
- Viselkedjen biztonságosan a mellmagas vízben.

AZ ALAPOZÓ ÉS FEJLESZTŐ SZAKASZ TANTERVE

(5–8. évfolyam)

Közös célok és feladatok

Alapozó szakasz (5–6. évfolyam)

Az önértékelés képességének kialakítása és fejlesztése.

A rendszeres testmozgás és a sport iránti igény megerősítése és kielégítése.

A tanulóknak meglévő szolidaritásérzés, együttműködő- és segítőkészség értékének tudatosítása és fejlesztése.

Az egészséges életmóddal összefüggő pozitív beállítódások, magatartásoknak és szokások megerősítése.

A környezettel való harmonikus és konstruktív kapcsolathoz szükséges ismeretek, képességek és készségek kialakítása és fejlesztése.

A megbízhatóság, becsületesség, szavahihetőség értékének tudatosítása.

Az értelmes tanulás feltételének megteremtése az érzékelés útján szerzett tapasztalatok gyűjtésével, rendszerezésével és sokoldalú értelmezésével.

A képi reprezentációk szerepének tudatosítása a tanulásban és a mindennapi életben.

Aktív tevékenységre lehetőséget adó feladatokat adása a tanulóknak: kísérletek, megfigyelések, projektek stb.

A kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztése.

Az eredményes tanulás módszereinek, technikáinak az elsajátíttatása, gyakoroltatása

A problémamegoldó gondolkodás és a döntésképeség megalapozása.

A kreativitás fejlesztése.

Az önálló tanulás és az önműveléshez szükséges ismeretek és képességek megalapozása.

A tudományos ismeretek megértéséhez és elsajátításához szükséges szemléleti keretek és alapfogalmak megismertetése.

Az idegen nyelvtudás mindennapi életben történő felhasználási lehetőségeinek megismertetése.

A közösségek demokratikus működésének megértését elősegítő alapelvek megismertetése.

Az európai és a nemzeti azonosságtudat erősítése, ápolása.

Más népek és kultúrák megismerése iránti igény és beállítódás kialakítása.

A tanuláshoz, a feladatokban való részvételhez szükséges koncentrációs képességek és akarat tulajdonságok fejlesztése.

Fejlesztő szakasz (7–8. évfolyam)

Az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése.

A szociális képességek fejlesztése, az érzelmi intelligencia mélyítése és gazdagítása.

Az emberi cselekedetek és konfliktusok értelmezése okaik, következményeik és az emberi értékekkel való összevetésük szempontjából.

Az egyéni és a közérdek, a többség és a kisebbség fogalmának tisztázása a környezeti, társadalmi és kulturális konfliktusok megbeszélése kapcsán.

A megismerési képességek fejlesztése, különös tekintettel a megfigyelési, kódolási, értelmezési, indoklói, bizonyítási képességekre.

A képi reprezentációk értelmezéséhez és tanulásban való felhasználásukhoz szükséges vizuális képességek fejlesztése.

A kulcsfogalmak tartalmának folyamatos gazdagítása és mélyítése.

A problémaszituációkban is könnyen alkalmazható és működőképes fogalomrendszer kiépítése.

A véleményformálás és a vélemények, érvek kifejtéséhez, értelmezéséhez, megvédéséhez szükséges képességek kialakítása.

Az elvont fogalmi és elemző gondolkodás megalapozása.

A kritikai gondolkodás megalapozása és fejlesztése.

A komplex és különböző forrásokból származó információk kezeléséhez szükséges képességek kialakítása és fejlesztése.

Az önálló, felnőtt élettel kapcsolatos helyes döntések megalapozása.

A tanulók felkészítése a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra.

Az általános műveltség megalapozásához szükséges ismeretek átadása. Az egyetemes emberi kultúra legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeinek megismerése.

A szűkebb és tágabb környezet természeti értékeinek, történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, megóvására történő ösztönzés és nevelés.

A tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakítása.

Az emberiség előtt álló globális problémák megismerése.

Az idegen nyelvű kommunikáció fejlesztése.

Más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának megismerése.

Az önálló és kritikus attitűd kialakításának megkezdése a médiákkal kapcsolatban.

Az információs technológia adta lehetőségek felhasználása a tanítás-tanulás folyamatába.

A lakóhely tanulási terepként történő felhasználása az ismeretek alkalmazásának gyakorlásához.

Életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek teremtése az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

Tantárgyi rendszer és óraszámok

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv és irodalom	5	4	5	4	4	3	4	3
Élő idegen nyelv	4	3	4	3	4	3	4	3
Matematika	5	4	4	3	4	3	4	3
Ember és társadalom	2	2	2	2	3	2,5	3	2,5
Ember a természetben	2	1,5	2	1,5	6	4	6	4
Földünk–környezetünk	1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5
Művészetek	4,5	2,5	4,5	3,5	5,5	3	5,5	3
Informatika	2	1	2	1	2	1,5	2	1,5
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1
Testnevelés és sport	3,5	2,5	3,5	2,5	4	2,5	4	2,5
Összesen	30,5	22,5	29,5	22,5	35,5	25	35,5	25

Tantervek műveltségterületenként**MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM****Célok és feladatok**

Az iskola feladata felkészíteni a diákokat a magánéleti és a közéleti szerepek betöltésére. A diákok az iskolában megfelelő általános műveltséget szereznek, és megismerkednek a demokratikus magatartás szabályaival, a sikeres kommunikációt megalapozó eszközökkel.

Az anyanyelv használata a társadalmi kommunikáció alapja, ezért az anyanyelvi készségek birtoklásának meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek közvetítésében, gyakorlásában és védelmében.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az anyanyelvi kompetencia fejlesztése, a tanulók életkorának megfelelően. Ennek döntő eleme a szóbeli és írásbeli befogadás, a szóbeli és írásbeli szövegalkotás a kommunikációs körülményeknek megfelelően. Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az értelmes, kifejező beszéd, az olvasás és írás igényes használatának, az önálló tanulási és önművelési képességeknek a kialakítása.

Az anyanyelv tudatos ismerete alapozza meg és segíti elő más nyelvek elsajátításának a képességét is. Fejleszti a tanuló önálló, kritikai gondolkodását. Minden tantárgy tanulásának az alapja a megfelelő szintű szövegértési és szövegalkotási készség. A megfelelő kommunikációnak is előfeltétele, hogy a tanuló ismerje az anyanyelvét felépítő elemeket, a velük összefüggő szabályokat. Gyűjtsön tapasztalatokat anyanyelve jelenkori és múltbeli állapotáról. Az anyanyelvi oktatás tananyagát a nyelvtudomány újabb eredményeire épülő korszerű ismeretek adják. A tanterv tananyaga nyelvhasználat-központú és szöveg szemléletű.

De a különböző anyanyelvi és irodalmi ismeretek elsajátítása csak eszköz a tanulók értelmi, önálló ismeretszerzési és kommunikációs képességeinek a kialakításához, fejlesztéséhez. A nevelés elsősorban a képességek és a készségek fejlesztésére irányul.

Az anyanyelvi és az irodalmi nevelés szorosan összetartozó része az iskolai képzésnek.

Az irodalmi képzés alapvető fejlesztési célja a kommunikációs készségek, képességek fejlesztése, az önálló és interaktív tevékenységek kialakítása, fejlesztése. Cél továbbá az alapvető irodalmi-szakmai ismeretek elsajátíttatása is, azok alkalmazására, értelmezésére való képesség kialakítása. Kimelt cél az irodalom, az irodalmi alkotások megkedveltetése, az olvasás igényének kialakítása, az irodalmi művek adta élmények, érzések ismeretté, tudássá való transzformálása, az elemzésre, értelmezésre való figyelem felkeltése és kialakítása, az irodalomhoz és a művészetekhez való pozitív viszonyulás megteremtése. Ezzel szorosan összefügg a szóbeli és írásbeli képességek, az önálló szövegművek alkotására való képességek, a vitakészség kialakítása és fejlesztése. Az irodalmi nevelésnek feladata továbbá a megfelelően motivált befogadói magatartás kialakítása, az irodalom és a művészetek iránti érdeklődés állandó fejlesztése, az önálló ízlés kialakulásának az elősegítése.

A tanulók az anyanyelvi készségek birtokában legyenek képesek irodalmi művek önálló és közös feldolgozására, értelmezésére, különböző műfajú szövegek alkotására.

Az általános, egyetemes erkölcsi-etikai és esztétikai értékek mentén – korukhoz képest – alakítsák saját értékrendjüket, egyéni ízlésüket. Legyenek képesek a saját és az általános értékek között megfelelő egyensúlyt teremteni, véleményüket, bírálatukat ezek összhangjában alakítsák ki. A tanulók tudjanak különbséget tenni elsődleges és másodlagos szempontok, értékes és értéktelen, fontos és lényegtelen között. Alakuljon ki bennük egy motivált, mindenfajta kultúrára, kulturális értékre nyitott, érdeklődő befogadói attitűd, az irodalommal és az anyanyelvvel való foglalkozás, az olvasás, a moziba, a színházba való járás váljon életük, hétköznapijaik részévé, maguk által is megfogalmazott igényé.

Az iskolai nevelés feladata továbbá az anyanyelvről és az irodalomról való elvont gondolkodás alapjainak kialakítása, fejlesztése is. Alakuljon ki bennük fogékonyság az alapvető emberi viselkedés- és magatartásformák, érzések, lélekállapotok, hangulatok, ill. erkölcsi értékek, törvények, társadalmi kérdések problémafelvetése iránt.

Fontos, hogy ezekről a kérdésekről a gyerekek önálló véleményüket, gondolataikat megfogalmazzák, róluk vitatkozzanak, fejlődjön vitakészségük, kritikai gondolkodásuk.

Alapvető cél az is, hogy az anyanyelvi és irodalmi nevelés során a tanulók képesek legyenek szakmai tudásuk, ismereteik vissza- és átadására, bizonyos szövegtípusok, műfajok alkotására. Szóbeli és írásbeli fogalmazásukat egyfajta „szakmai igényesség”, szabatosság, stílusosság, a kommunikációs körülményeknek való megfelelés, nyelvi helyesség jellemezze.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Tantárgyak	A	B	A	B	A	B	A	B
Magyar nyelv	2	2	2	2	2	1	2	1
Irodalom	3	2	3	2	2	2	2	2
Összesen	5	4	5	4	4	3	4	3

A tanulók értékelése

A magyar nyelvi és irodalmi műveltségterületet közvetítő órákon az értékelés alapjául az érvényben levő Nemzeti alaptanterv, illetve az adott kerettantervben, valamint a rá épülő iskolai programban megfogalmazott fejlesztési célok és feladatok szolgálnak.

Ezek értelmében a pedagógus folyamatosan végezzen az osztályában személyre irányuló értékelést, illetve visszatérően az osztályt érintő, teljes körű értékelést is. Az értékelés kritériumait ismerjék a tanulók, sőt ezeknek megfelelően ők maguk is végezzenek önértékelést, illetve folyamatosan sajátítsák el társaik értékelésének a tapintatos formáit. Célszerű külön értékelni az önálló tevékenységeket, önálló teljesítményeket és a közös, ill. a csoporttevékenységet. Fontos, hogy a tanulók az ellenőrző, értékelő feladatok elvégzése után maguk is pontosabb képet alkothassanak saját és társaik képességeiről, felismerjék hiányosságaikat, érezzék szükségét a hiányok pótlásának, a hibák kijavításának.

A tanulók munkájának megítélésében hangsúlyos szerepet kapjon a szóbeli és az írásbeli kommunikációs készség: az írás, a helyesírás, az olvasás, a szóbeli és az írásbeli szövegalkotás értékelése. A beszédkészség mérése folyamatos legyen, ám minden esetben jellemezze a személyiség tisztelete; hiszen célja elsősorban az önismeret fejlesztése, az önbizalom erősítése. Az anyanyelvi tudás értékelésében meghatározó az anyanyelvi jártasságok, képességek, készségek szintjének az ellenőrzése. A nyelvi rendszer ismerete csak eszközjellegű, a nyelvi tudatosság fokozatos fejlesztését, a kommunikáció tanulását szolgálja.

Az értékelés döntően személyre szóló, fejlesztő legyen, vagyis a tanuló aktuális teljesítményét saját korábbi teljesítményéhez is viszonyítsa. A reális és ösztönző értékelés alapja a tanulók tudásának, teljesítményének alapos ismerete. E tekintetben nagy jelentősége van a folyamatos megfigyelésnek, adatgyűjtésnek, az adatok rendszerezésének, reflektálásának. Formáló-segítő értékelésre van szükség, vagyis megerősíteni, visszaigazolni, amit a tanuló már tud, amit sikeresen old meg, egyúttal útmutatást adni arra nézve: hogyan emelhetné tudását, teljesítményét még magasabb szintre.

A tanár változatosan, árnyaltan értékelje a tanulók munkáját. A tanári értékelés formáját tekintve lehet verbális vagy nonverbális, ill. szóbeli vagy írásbeli visszajelzés (ez utóbbiak egy szótól a szövegig terjednek). A tanár figyelme terjedjen ki a tanulók írásbeli munkáinak folyamatos javítására, szöveges értékelésére is.

A tanulók értékelésének fajtáit tekintve szükség van év eleji diagnosztikus értékelésre, folyamatos formatív értékelésre, valamint szummatív értékelésre. Az év eleji diagnosztikus értékelés azt mutatja meg: mi az, amit a tanuló tud, amire képes, honnan indítható a fejlesztés. A formatív értékelés célja elsősorban a tudás, a teljesítmény változásának követése, visszaigazolása a megerősítés, a fejlesztés és a korrigálás érdekében. A tanév során legyenek szummatív értékelések is, pl. a témazáró anyanyelvi és irodalmi dolgozatok, fogalmazások, év végi felmérések.

Az ellenőrzés különféle formái harmonikusan jelenjenek meg a nevelési folyamatban, pl. szóbeli feladatmegoldás, írásbeli feladatmegoldás, cselekvés, vizuális megjelenítés, szóbeli felmérés, írásbeli felmérés, szóbeli felelet, írásbeli felelet, szóbeli beszámoló, szóbeli házi feladat, írásbeli házi feladat, dolgozat, fela-

datlap, memoriter mondása. A feladatlapok tartalmazzanak feleletválasztó, feleletalkotó és képességjellegű tudást mérő feladatokat egyaránt.

A tanulók munkájának az értékelése az iskolai minőségbiztosítás alapja is egyben, a pedagógus önszabályozásának az eszköze.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A magyar nyelv és irodalom tantárgy taneszközeinek kiválasztásakor mind pedagógiai, mind szakmai-tartalmi, mind formai kritériumok figyelembevételét javasoljuk.

A tartalmi kritériumok között fontos, hogy a tankönyvek szakmailag hiteles tananyagot közvetítsenek. Építsenek – az életkori sajátosságok, valamint a tantervi célok és fejlesztési követelmények maximális figyelembevételével – az olvasáskutatás, az irodalomtudomány, a nyelvtudomány, az anyanyelv- és irodalompedagógia, az általános pedagógia, a didaktika és a pszichológia, ezen belül a fejlődéslélektan legújabb eredményeire. Jellemezze a tankönyveket a szakmai, didaktikai kimunkáltság; a megfelelő terjedelem; tanulhatók és taníthatók legyenek. A tananyag feldolgozását illetően elsősorban az induktív, a heurisztikus és a kooperatív tanulásra épülő módszereket részesítsék előnyben.

Az irodalomkönyveket gazdagság és változatosság jellemezze a szövegek forrását, típusait és műfaját tekintve. Az olvasmányok témái kapcsolódjanak a gyerekek mindennapi életéhez, ugyanakkor adjanak betekintést – a gyerekek érdeklődési körének és életkori sajátosságainak megfelelően – a természettel, a társadalmi élettel, a művészetekkel kapcsolatos ismeretkörökbe, segítsék a tanulókat eligazodni szűkebb és tágabb környezetükben és saját belső világukban. Tegyük lehetővé a gyerekek kognitív és emocionális szükségleteinek kielégítését, a változatos nevelő hatások érvényesítését. A szövegek kínáljanak lehetőséget a nemzeti hagyományok közvetítésére és más kultúrák megismerésére is. Az igényes szövegválasztás, szöveg-gondozás sikerrel járulhat hozzá az olvasás megszerettetéséhez, az olvasóvá neveléshez. Az irodalmi tankönyv legyen tekintettel a befogadási mechanizmus sajátosságaira. Legyen képes összekapcsolni az olvasott műveket a gyerekek eleven világával, akik így képesek „bekapcsolni” jelértelmező tevékenységüket. Vegye figyelembe a fiúk-lányok egyéni érdeklődését is, és a „fiction” iránt közömbös gyerekek számára kis arányban „non-fiction” szövegeket is adjon. Ez tág teret engedjen a diák egyéni ízlésének, a differenciálásnak, a „kötelezően választható” instrukciónak, és bő műlistáival, könyvajánlásaival olvasmányhalmazok koncentrikusan bővülő körét kínálja fel a tanulóknak.

A tanulók munkáltatását biztosító taneszközök sok és sokféle feladatot tartalmazzanak. Legyenek bennük véleménynyilvánításra ösztönző gyakorlatok, ezek legyenek alkalmasak az önismeret, az empátia fejlesztésére is. A gyakorlatok mennyisége és nehézségi foka nyújtson lehetőséget a személyre szabott jártasság-, képesség- és készségfejlesztésre, a felzárkóztatásra, a tehetséggondozásra.

A tankönyvek folyamatos lehetőséget kínálnak beszédművelésre, a szóbeli és írásbeli kommunikációs készség, az önálló ismeretszerzés fejlesztésére. A fogalmazástanítás terjedjen ki mind a kreatív írás, mind a műfaji követelményeknek megfelelő fogalmazás fejlesztésére.

A tankönyvek szemléltető szövegei, utasításszövegei nyelvileg, helyesírási szempontból kifogástalanok legyenek, ugyanakkor nyelvezetük ne legyen bonyolult vagy nehezen érthető a gyerekek számára.

A tankönyvek megjelenésükkel is motiválják a gyermekeket olvasásra, az anyanyelvvél való foglalkozásra. Ízléses, a szövegekhez szervesen tartozó illusztrációkat tartalmazzanak. A tankönyvekben és munkafüzetekben levő tananyag, illetve a gyakorlatok jól tagoltak, áttekinthetők legyenek. A taneszközök legyenek alkalmasak a mindennapi munkára. A tankönyveket elfogadható, reális áron kínálják. Legyen a taneszköz modern és újszerű. Vegye figyelembe a könyvkínálat változásait, adjon alkalmat rá, sőt tegye megkerülhetetlenné a kulcskompetenciák és más képességek fejlesztését. Legyen életszerű, a gyerekekhez közelálló, esztétikailag is megnyerő.

A tankönyveken kívül a magyar nyelvi és irodalmi program megvalósítását egyéb segédeszközök, így pl. tanári kézikönyvek, felmérőlapok, feladatgyűjtemények is segítsék. A program tanítására, a tankönyvhasz-

nálakra – fővárosi és vidéki helyszínnel – tanító-továbbképző tanfolyamok kínálnak felkészítést a pedagógusoknak.

Az anyanyelvi és irodalmi tankönyv több iskolatípusban is használható legyen, így az általános iskola 5–8. évfolyama mellett a hat- és a nyolcosztályos gimnáziumok azonos évfolyamain is.

Tantárgyi tantervek

Magyar nyelv 5. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Az egyszerű, érthető, hatékony közlések megfogalmazása a különféle kommunikációs helyzetekben (pl. a társalgás, a kérés, a tudakozódás, a felelet, a beszámoló műfajában). A kommunikáció céljának felismerése, a kommunikációs szándéknak és a kommunikációs körülményeknek megfelelő, változatos, különféle mondatokkal kifejezett rövid üzenet megfogalmazása. Mások üzenetének rövid szóbeli összefoglalása.

Mások számára is érthető, nyelvtanilag igényes és helyes beszéd, megfelelő artikuláció, beszédtempó, hangsúly, hangmagasság, hangerő, hanglejtés és szünettartás alkalmazása. A testbeszéd és a mondandó kifejező összehangolása.

Rövid terjedelmű memoriterszövegek (versek, rövid prózarészletek) kifejező elmondása.

Olvasás, írott szöveg megértése

Megfelelő tempójú hangos, kifejező olvasás.

Tájékozódás a tankönyvi szövegben: a tagolás, a betűtípusok, a betűméretek, a szöveg képi megjelenésének értelmezése.

Rövidebb terjedelmű (min. 200 szavas) szépirodalmi, ismeretterjesztő és dokumentumszövegek önálló feldolgozása vázlatírással, lényegkiemeléssel, összefoglalással. Vélemény szóbeli megfogalmazása a szöveg tartalmával kapcsolatban. Információ-visszakeresés a szövegből kérdések, feladatok alapján.

Írásbeli szövegek megértése és alkotása

Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés, magánlevél) személyes és olvasmányélmények, filmélmények alapján. Kreativitás és a műfaji sajátosságok figyelembevételének harmóniája a fogalmazásokban.

Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban. Az önkifejezés képessége a szabad fogalmazásban és a szöveggyakorlatokban (szövegek átírása, olvasott művekhez különböző befejezések készítése, a történet folytatása, rimes játékok stb.). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában. Az anyaggyűjtés és -elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből tanári irányítással, csoportosan és önállóan.

Íráskép és helyesírás

Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő és rendezett írásmód gyakorlása.

A helyesírási alapelvek alkalmazásának felismerése saját és mások munkáiban. A helyesírási alapelvek érvényesülésével kapcsolatos törvényszerűségek, az elválasztás, a betűrendbe sorolás és a keltezés főbb helyesírási szabályainak alkalmazása. Javítás tanári irányítással és önállóan szótár segítségével. Szótárhasználat tanári segítséggel.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló könyvkölcsönzés, könyvtárhasználat alapvető lépéseinek kipróbálása. Az önálló ismeretszerzés gyakorlása, pl. könyvek keresése megadott témához egyénileg és csoportosan. Tapasztalatgyűjtés külön-

böző információhordozók (könyv, elektronikus adathordozók stb.) működéséről és használatáról. Gyermeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése, használata.

Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához. Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének felismerése pl. a szóbeli felelet és a beszámoló műfajában.

Ismeretek az anyanyelvről

A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása. A nyelvi elemek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése, rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között és a szavakat alkotó szóelemek között. Alapszintű felismerések megfogalmazása a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv szóalakjainak összehasonlításakor.

Jártasság a szavak jelentéviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén: pl. az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű, ellentétes jelentésű szavak gyűjtése.

A szókincs bővítése az állandósult szókapcsolatokkal, pl. közmondásokkal, szólásokkal. Ismerkedés egy nyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek fölépítésével és használatával. A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók alkalmazása a beszéd, az írásbeli fogalmazás és a helyesírás terén.

Az ítéliképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az önálló gondolkodás képessége és törekvése a kulturált önkifejezésre. A konfliktuskezelés és az önálló ismeretszerzés alapvető technikáinak az ismerete. Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és az olvasmányok tartalmáról, hatásáról. Aktív részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában. Mások véleményének türelmes meghallgatása, megértése. A vélemények különbözőségének elfogadása, az empátia gyakorlása. Más korokban született mindennapi szövegek különbözőségének a tapasztalása. Köznyelvi, tájnyelvi és csoportnyelvi mindennapi szövegek szókincsbeli különbözőségének megélése.

Témakörök

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 4, max. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), TE), k), szk)

helyesejtés, szövegértés

ciák

Tartalom

- A beszélőszervek működése
- A helyes beszédleégzés
- A hangok helyes ejtése
- A beszéd zenei eszközei és alkalmazásuk

A tartalom kulcselemei

a beszélőszervek, beszédleégzés, beszédhibák a kiejtés szabályai, a beszéd zenei eszközei: beszédtempó, hangsúly, hangmagasság, hangerő, hanglejtés, szünet

Tanulói tevékenységek

helyesejtési gyakorlatok: szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok, szöveges légzőgyakorlatok, a magánhangzókkal, a más-salhangzókkal és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok, időtartam-gyakorlatok, nyelvtörők, szöveges kiejtési gyakorlatok, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértés, folyamatos beszéd, nyelvhelyességi gyakorlatok

Kapcsolódások

Ének-zene, Dráma és tánc

2. Szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 8, max. 12 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), n), lk), egy), p)

szövegértés, szövegalkotás, nyelvi helyesség

ciák

<i>Tartalom</i>	a) A kommunikáció fogalma és tényezői b) <u>Az állatok kommunikációjának sajátosságai</u> c) A köszönés, a megszólítás, a bemutatás és a bemutatkozás d) Kérés szóban e) Az udvarias szóbeli tudakozódás f) Elbeszélés, leírás és jellemzés szóban g) A felelet h) A szóbeli beszámoló fajtái és jellemzői
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a kommunikáció fogalma, a kommunikációs folyamat tényezői: adó, vevő, kapcsolat, kód, üzenet; a kérés, tudakozódás, a felelet, <u>a szóbeli beszámoló műfaji jellemzői, az állatok közötti kommunikáció</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	helyesejtési gyakorlatok; beszédértés; monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; önismereti gyakorlatok; társalgási gyakorlatok; szerepjátékok; dramatikus játék; szövegmondás; vita
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Irodalom, Ember a természetben

3. Írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 9, max. 14 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), E), k), n), szk), lk), p), k)

szövegértés, szövegalkotás, könyvtárhasználat

<i>Tartalom</i>	a) A kommunikációs folyamat tényezői az írott szövegekben b) Kérés írásban c) A szövegszerkesztés menete d) Az elbeszélés e) A leírás f) A jellemzés g) A magánlevél h) <u>Az írásbeli beszámoló</u> i) A könyvtári dokumentumtípusok
<i>A tartalom kulcselemei</i>	tervezett és nem tervezett szöveg, az elbeszélés, leírás, jellemzés, levél, <u>írásbeli beszámoló műfaji jellemzői</u> , a könyvtári dokumentumtípusok fajtái
<i>Tanulói tevékenységek</i>	néma olvasás (globális szövegolvasás, információkereső olvasás, értelmező olvasás, reflektáló olvasás); értelmező felolvasás; tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondat-keresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; a szöveg formájával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szöveg-összehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; szó- és kifejezésgyűjtés megadott témához/címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondatalkotás szópárokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavak-ból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szöveg-

<i>Kapcsolódások</i>	kötés megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; címadás; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás, párhuzamos írás, funkcionális írás Irodalom, Ember és társadalom, Informatika, Vizuális kultúra

4. Íráskép és helyesírás

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 13, max. 19 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), T), k), d), szk), p)

szövegértés, helyesírás, szótárhasználat

Tartalom

- a) Az írás története
- b) A helyesírás szerepe
- c) A helyesírási segédkönyvek és használatuk
- d) A magyar ábécé és a betűrend
- e) Az elválasztás
- f) A keltezés formái és helyesírása
- g) A helyesírási alapelvek

A tartalom kulcselemei képirás, fogalomírás, ékírás, szóírás, a magyar helyesírás jellemzői; ábécé, helyesírási szabály, helyesírási alapelv, a kiejtés elve, a szóelemzés elve, a hagyomány elve, az egyszerűsítés elve, az elválasztás szabályai, a keltezés

Tanulói tevékenységek

írás, írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, ábécéhasználat; írott szöveg megértése; másolás; a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakezelenítés és -javítás; tollbamondás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata

Kapcsolódások

Informatika, Irodalom, Ember és társadalom

5. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, illetve min. 2, max. 3 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), E), k), szk), lk), p), k)

szövegértés, könyvtárhasználat, folyamatos beszéd, véleménynyilvánítás

Tartalom

- a) Az anyaggyűjtés módjai
- b) Vázlatírás
- c) A könyvtári dokumentumtípusok és használatuk
- d) A segédkönyvek típusai és használatuk szabályai
- e) A fontosabb egynyelvű szótárak jellemzői és használatuk
- f) A felelet fölépítése és előadásmódja

A tartalom kulcselemei egynyelvű szótár, többnyelvű szótár, segédkönyv, könyvtári kölcsönzés, katalógus, felelet

Tanulói tevékenységek

könyvtárhasználat; anyaggyűjtés a könyvtárban, anyaggyűjtés az interneten, a televízióban és a rádióban; szótárhasználat; írott szöveg megértése; szövegelemzés; szövegalkotás; szerepjáték; néma olvasás; szómagyarázat; szövegtömörítés; kulcsszók keresése; tételmondatok keresése; vázlatírás kulcsszókból, tételmondatokból és kérdésekből; fürtábra készítése; széljegyzetek készítése; válaszadás szövegfeldolgozó kérdésekre; szövegkiegészítés; véleménynyilvánítás a szöveg alapján

Kapcsolódások

Irodalom, Informatika, Ember és társadalom, Ember a természetben, Földünk-környezetünk

6. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: folyamatos ismeretbővítés, valamint min. 17, max. 25 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák H), I), T), k), szk), lk), p), i)

helyesejtés, nyelvi elemző készség, helyesírás, szövegalkotás, szókincsbővítés, könyvtárhasználat

Tartalom

a) Az anyanyelv szerepe

b) A beszéd és a nyelv

c) A nyelvi rendszer fölépülése

d) A magánhangzók és a mássalhangzók képzése, jellemzői

e) A magánhangzók és a mássalhangzók kapcsolódásának a törvényei

f) A hangszimbolika

g) A szóelemek és kapcsolódásuk törvényszerűségei

h) A toldalékok

i) A magyar nyelv és a tanult idegen nyelv szóalakjainak összehasonlítása.

j) Az egyszerű és az összetett szavak

k) Az állandósult szókapcsolatok

l) A hangalak és a jelentés kapcsolata: a hangutánzó, a hangulatfestő, az egy- és többjelentésű, a rokon értelmű, az ellentétes jelentésű, az azonos alakú és a hasonló alakú szavak.

A tartalom kulcselemei

rövid és hosszú, magas és mély magánhangzók, rövid és hosszú, zöngés és zöngétlen mássalhangzók, hangrend, hasonulás, összeolvadás, rövidülés, szótő, töszó, toldalék, képző, jel, rag, összetett szó, előtag, utótag, hangutánzó szó, a hangulatfestő szó, egy- és többjelentésű szó, a rokon értelmű szó, ellentétes jelentésű szó, azonos alakú szó, hasonló alakú szó, közmondás, szólás, szállóige

Tanulói tevékenységek

szóalak elemzése, hangok és szóelemek felismerése; a hangok és a toldaléktípusok szerepének megfigyelése; a szóalakváltozatok kommunikációs szerepének megfigyelése; a grammatikai formák használatának elemzése; a hangok és a szóelemek csoportosítása; grammatikai formák gyűjtése cím/téma/kép alapján; szöveg, mondat, szó, szóelem kiegészítése; grammatikai forma helyettesítése más grammatikai formával; szöveg, mondat, szó, szóelem átalakítása; szöveg, mondat, szó, szóelem bővítése; mondat, szó, szóelem alkotása; helyesírási gyakorlatok a szóelemekkel és a hangokkal/betűkkel kapcsolatban; nyelvhelyességi gyakorlatok; idegen nyelvi hangok és szóalakok összehasonlítása magyar hangokkal és szóalakokkal; jelentésmegadás saját tudás alapján és szótárhasználattal; a fogalom és jelölői viszonyának összehasonlítása a magyar és az idegen nyelvekben; a hangalak és a jelentés összefüggésének feltárása a szövegkörnyezet alapján; mondat, szó szerkezet, szó, szólás, közmondás értelmezése szövegben; rokon értelmű és ellentétes jelentésű szóelemek, szavak, mondatok gyűjtése; állandósult szókapcsolatok gyűjtése és értelmezése; hangutánzó, hangulatfestő szavak gyűjtése és felhasználása szövegalkotáskor; diáknyelvi, szaknyelvi szövegek értelmezése; diáknyelvi szavak gyűjtése; többjelentésű szavak jelentéseinek és a jelentések összefüggésének a feltárása; mondat kiegészítése meghatározott jelentésű és stílusértékű szavakkal; szó, mondat szövegbe építése és a jelentések értelmezése; beszélt és írott szövegben implicit jelentések feltárása, szöveg átalakítása, jelentések összehasonlítása; szöveg kiegészítése meghatározott jelentésű szavakkal, szókapcsolatokkal; szöveg alkotása meghatározott jelentésű szavakkal; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd, szótárhasználat

Kapcsolódások

Irodalom, Ének-zene, Dráma és tánc

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma az 5. évfolyamon

Év eleji felmérés	min. 1 óra, max. 2 óra
Év eleji ismétlés	min. 6 óra, max. 9 óra
Témazáró összefoglalás	min. 4 óra, max. 6 óra
Témazáró dolgozat	min. 4 óra, max. 6 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	min. 4 óra, max. 6 óra
Év végi összefoglalás	min. 2 óra, max. 3 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló igazodjon el a mindennapi kommunikációs helyzetekben. Megfelelően alkalmazza a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás udvarias formáit. Törekedjen az egyszerű, érthető, hatékony közlésre. Legyen képes mások rövidebb szóbeli üzeneteit megérteni, összefoglalni. Alkalmazza a kérdés és a tudakozódás szóbeli formáit a közléshelyzetnek megfelelően.

Legyen képes egy kb. 200 szavas írott (dokumentumszöveg és ismeretterjesztő) szöveg globális (átfogó) megértésére, a szövegből információk visszakeresésére. Tudja a szöveg tartalmát összefoglalni, róla önállóan vázlatot készíteni. A tanuló ismerje a szövegszerkesztés állomásait. Legyen képes tanári segítséggel a szövegalkotáshoz anyagot gyűjteni, önállóan rövid elbeszélést, leírást és jellemzést fogalmazni saját élményei, képzelete, valamint filmek és olvasmányok alapján. Tudjon min. 100 szavas magánlevelet megfogalmazni.

A tanuló ismerje a főbb beszélőszervek működését. Ismerje fel a magánhangzókat, a mássalhangzókat. Ismerje a hangok csoportosításának a főbb szempontjait (rövid és hosszú, mély és magas magánhangzók, rövid és hosszú, zöngés és zöngétlen mássalhangzók). A tanuló ismerje fel egyéni közlésmódjának a jellemzőit, törekedjen megfelelő hangképzésre és helyes beszédlegzésre.

Ismerje a betűrendbe sorolásnak, az elválasztásnak és a kekezésnek a fontosabb szabályait. Legyen képes a Magyar helyesírási szótárt tanári segítséggel használni. Különböztesse meg a szótőt és a toldalékokat, tudja az összetett szavakat előtagra és utótagra bontani. Legyen képes megnevezni a helyesírási alapelveket, ismerje fel saját munkáiban a főbb helyesírási alapelvek alkalmazásának az eseteit, törekedjen a tanult helyesírási szabályok alkalmazására.

A tanuló ismerje fel és nevezze meg a hangutánzó, a hangulatfestő, a többjelentésű, a rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakat a szövegben. Törekedjen megfelelő használatukra a fogalmazásokban. Tudja segítséggel használni a Magyar szinonimaszótárt vagy a Magyar szókincstárt.

Tudjon memoriterként min. 10 magyar közmondást és szólást, legyen képes értelmezni őket.

A tanuló legyen képes mások türelmes meghallgatására és véleményének rövid, kulturált megfogalmazására. Legyen képes 2-3 mondatban a mindennapi élményeiről és olvasmányai hatásáról beszélni.

Magyar nyelv 6. évfolyam**Célok és feladatok****Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése**

Egyszerű, érthető, pontos, hatékony közlések megfogalmazása a különféle kommunikációs helyzetekben (beszélgetés, véleménynyilvánítás, vita stb.).

A kommunikáció céljának fölismerése, és annak megfelelő, nyelvileg is változatos, igényes üzenet megfogalmazása.

A témának és a beszédhelyzetnek megfelelő vélemény megfogalmazása és megvédése. Mások véleményének figyelmes meghallgatása, a többszereplős helyzetek megértése.

A különféle szóbeli kommunikációs helyzetekben igyekezzen a tanuló a beszédhelyzethez, a témához, a hallgatósághoz alkalmazkodva megfogalmazni üzenetét. Legyen képes a saját vagy más üzenetének rövid szóbeli összefoglalására.

Mások számára is érthető, nyelviileg igényes és helyes beszéd, megfelelő artikuláció, beszédtempó, hangsúly, hangmagasság, hangerő, hanglejtés és szünettartás alkalmazása. A testbeszéd és a mondandó kifejező összehangolása. Mások testbeszédének, arcjátékának megfigyelése, értelmezése a kommunikációs üzenetben.

Rövid terjedelmű memoriterszövegek (versek, rövid prózarészletek) kifejező elmondása.

Olvasás, írott szöveg megértése

Megfelelő tempójú hangos, kifejező és értelmező olvasás.

Tájékozódás a tankönyvi szövegben: a tagolás, a betűtípusok, a betűméretek, a szöveg képiének megfelelő értelmezése.

A szövegben kifejtett információk visszakeresése, értelmezése.

Rövidebb terjedelmű (min. 200 300 szavas) szépirodalmi, ismeretterjesztő és dokumentumszövegek önálló feldolgozása vázlatírással, lényegkiemeléssel, összefoglalással. Információ-visszakeresés a szövegből kérdések, feladatok alapján. Vélemény szóbeli megfogalmazása a szöveg tartalmával kapcsolatban.

Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés, magánlevél) személyes és olvasmányélmények, filmélmények alapján. Kreativitás és a műfaji sajátosságok figyelembevételének harmóniája a fogalmazásokban.

Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban, írásbeli szövegekben.

Az önkifejezés képessége, kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása, olvasott művekhez különböző befejezések készítése, a történet folytatása, rímes játékok stb.). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában.

Az anyaggyűjtés és -elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés a gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből tanári irányítással, csoportosan és önállóan.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megtapasztalása, gyakorlása (könyvkölcsönzés, a könyvtárhasználat alapjai, a sajtótermékek és szerkezeti felépítésük jellemzőinek megismerése).

Önálló ismeretszerzés megtapasztalása, gyakorlása (pl. könyvek keresése megadott témához egyénileg, csoportosan). Tapasztalatgyűjtés különböző információhordozók (könyvek, újságok, folyóiratok, elektronikus adathordozók stb.) működéséről, használatáról.

Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.

A jegyzetelés alapvető technikájának megismerése és alkalmazása az anyaggyűjtés során.

Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megtapasztalása, megértése.

Ismeretek az anyanyelvről

A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése (rendszereszerű összefüggések felfedezése a szavak között, a szavakat alkotó szóelemek között).

Ismerkedés az egy nyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.

A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése és alkalmazása a beszéd és a helyesírás terén. A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása (tulajdonnevek helyesírás stb.). A megismert helyesírási kézikönyvek megfelelő alkalmazása a szövegalkotáskor. Javítás önállóan és tanári segítséggel.

Annak felismerése, hogy a magyar nyelv ismerete miben segíti, miben nehezíti az idegen nyelv elsajátítását.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az önálló gondolkodási képesség fejlesztése, törekvés a kulturált önkifejezésre. A konfliktuskezelés és az önálló ismeretszerzés alapvető technikáinak az ismerete. Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és az olvasmányok tartalmáról, hatásáról. Aktív részvétel a tanulócsoporthoz tartozó be-

szélgetésben. Mások véleményének türelmes meghallgatása, megértése, a saját álláspont kialakítása és megfogalmazása. A vélemények különbözőségének elfogadása, az empátia gyakorlása.

Témakörök

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 4, max. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), TE), k), n), szk) helyesejtés, szövegértés

<i>Tartalom</i>	a) A helyes beszéd tényezői (beszédtempó, hangmagasság, hangerő és hanglejtés) b) A közléshelyzetnek megfelelő hangerő, kiejtés használata c) <u>A hangjelek a kommunikációban</u>
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a beszélőszervek, a kiejtés szabályai, a beszéd zenei eszközei: beszédtempó, hangsúly, hangmagasság, hangerő, hanglejtés, szünet
<i>Tanulói tevékenységek</i>	helyesejtési gyakorlatok: szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok, szóveges légzőgyakorlatok, a magánhangzókkal, a más-salhangzókkal és a hangkapcsolatokkal kapcsolatos kiejtési gyakorlatok, időtartam-gyakorlatok, nyelvtörők, szóveges kiejtési gyakorlatok, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértés, folyamatos beszéd, nyelvhelyességi gyakorlatok
<i>Kapcsolódások</i>	Ének-zene, Dráma és tánc, Mozgóképkultúra és médiaismeret

2. A szóbeli szövegek alkotása és megértése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 4, max. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), n), lk), egy), p), d) szövegértés, szövegalkotás, érvelés, folyamatos beszéd

<i>Tartalom</i>	a) Kommunikációs helyzetgyakorlatok b) A nem nyelvi jelek és szerepük a kommunikációban c) A véleménynyilvánítás és a meggyőzés formái d) A szófajok szerepe a kommunikációban
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a nem nyelvi jelek típusai: a hangjelek, a tekintet, az arcjáték, a taglejtések, a testtartás, a térköz, az öltözködés, az idő. A nem nyelvi jelek szerepe a szóbeli és írásbeli kommunikációban
<i>Tanulói tevékenységek</i>	helyesejtési gyakorlatok; beszédértés; monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; önismereti gyakorlatok; társalgási gyakorlatok; kommunikációs szituációs (tranzakciós és interakciós) gyakorlatok, dramatikus játék; szövegmondás; vita, érvelés
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Irodalom, Ember és társadalom, Mozgóképkultúra és médiaismeret, Földünk–környezetünk

3. Az írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 10, max. 14 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), n), szk), lk), p) szövegértés, szövegalkotás, könyvtárhasználat

<i>Tartalom</i>	a) A jegyzetelés egyszerűbb formái b) Az ismeretterjesztő szövegek c) A nem nyelvi jelek az írott szövegekben d) A címadás e) A szófajok szerepe a szövegben f) A sajtótermékek
<i>A tartalom kulcselemei</i>	a jegyzet, a jegyzetkészítés, kérdésekből álló, kulcsszavas és tételmondatos vázlat; a sajtótermék megjelenési formája: napilap, hetilap, folyóirat; a sajtótermékek szerkezetei és tartalmi jellemzői: fejléc, cikk, rovat, tartalomjegyzék; az írást kísérő nem nyelvi jelek: papír, betűtípus, sormenet, sortávolság, margó, szöveggép, ábra, illusztráció stb.; a névmás szöveg-szervező szerepe
<i>Tanulói tevékenységek</i>	néma olvasás (globális szövegolvasás, információkereső olvasás, értelmező olvasás, reflektáló olvasás); értelmező felolvasás; tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondat-keresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; a szöveg formájával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szöveg-összehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; vázlatkészítés kulcsszavakkal, tételmondatokkal; hiányos vázlat kiegészítése, vázlatpontok sorba rendezése; szó- és kifejezésgyűjtés megadott témához/címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondatalkotás szópárokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavakból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szövegalkotás megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; szöveghez illusztráció készítése, választása, szöveg képének értékelése, formázása, címadás; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás, párhuzamos írás, funkcionális írás, könyvtárhasználati gyakorlatok, folyóirat-ismertetés, -elemzés
<i>Kapcsolódások</i>	Irodalom, Ember és társadalom, Informatika, Vizuális kultúra

4. Íráskép, helyesírás

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 10, max. 14 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), d), szk), p), k), lk)
helyesírás, nyelvi helyesség

<i>Tartalom</i>	a) A nem nyelvi jelek az írott szövegekben b) Az alapszófajok helyesírása c) A viszonzszók helyesírása d) <u>A mondatszók helyesírása</u>

<i>A tartalom kulcselemei</i>	az ige, a főnév, a melléknév, a számnév, a határozószó, az igenevek, a viszonyoszó és <u>a mondatzó helyesírása</u> ; az alapvető egyelemű és a több-elemű tulajdonnevek helyesírása; a nem nyelvi jelek az írásban: a javítás, áthúzás, betűnagyság, betűforma stb., rendezett íráskép
<i>Tanulói tevékenységek</i>	írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, írott szöveg megértése; másolás; válogató másolás, tollbamondás, emlékezetből való írás; a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; betű-, betűkapcsolat-, szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; tollbamondás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata
<i>Kapcsolódások</i>	Informatika, Irodalom, Ember és társadalom, Ember a természetben

5. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 6, max. 8 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák

I), T), E), szk), lk), p), k)
könyvtárhasználat, szövegértés, érvelés

Tartalom

- Az anyaggyűjtés forrásai: a sajtótermékek
- A jegyzetelés egyszerűbb formái
- A véleménynyilvánítás

A tartalom kulcselemei

Tanulói tevékenységek

egynyelvű szótár, többnyelvű szótár, segédkönyv
könyvtárhasználat; anyaggyűjtés különféle sajtótermékekből. A jegyzet, jegyzetkészítés; kulcsszók keresése; tételmondatok keresése; kulcsszavas, tételmondatos és kérdésekből álló vázlat írása. A sajtónyelvi írott szöveg megértése; szövegelemzés; szövegalkotás; szerepjáték; néma olvasás; szómagyarázat; szövegtömörítés, fűrtábra készítése; válaszadás szövegfeldolgozó kérdésekre; szövegkiegészítés; véleménynyilvánítás egy szöveg alapján, látott, átélt vagy hallott eseményről; véleménynyilvánítás különféle nézőpontok alapján

Kapcsolódások

Irodalom, Informatika, Ember és társadalom, Ember a természetben, Földünk-környezetünk

6. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 22, max. 34 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák

I), T), szk), lk), k), p), i)
nyelvi elemző készség, nyelvi helyesség, helyesírás, szövegértés, szövegalkotás

Tartalom

- A szófaj fogalma
- A szófajfelosztás szempontjai
- Az alapszófajok (ige, főnév, melléknév, számnév, határozószó, névmások, igenevek)
- A viszonyoszó (névelő, névutó, igekötő, kötőszó, segédige, szóértékű módosítószó)
- A mondatzó (mondatértékű módosítószók, indulatszók)
- A szófajok használatának nyelvhelyességi tudnivalói
- A szóképzés

<i>A tartalom kulcselemei</i>	szófaj, <u>többszófajúság</u> , a szófaj szerepe a szövegalkotásban; az alapszófaj, viszonyzó, mondatszó fogalma; az igék fajtái, alakjai; a főnevek fajtái: köznév, tulajdonnév; a főnevek alakja; <u>névtani ismeretek</u> , a melléknév alakja; a számnév fajtái (határozott, határozatlan, tört-, sor- és tőszámnév) és alakjai; a határozószó jelentése; a névmások fajtái (személyes, birtokos, visszaható, kölcsönös, mutató, kérdő, vonatkozó, általános, határozatlan) helyettesítő és utaló szerepük a szövegben; az igenevek fajtái (főnévi, melléknévi, határozói igenév) és alaki viselkedésük; a viszonyzófajok fajtái (névelő, névutó, <u>segédige</u> , igekötő, <u>kötőszó</u> , <u>szóértékű módosítószó</u>) és jellemzőik; a <u>mondatszók típusai: indulatszók, mondatértékű módosítószók; a szóképzés: az igeképzők, főnévképzők, a melléknévképzők, a számnévképzők, az igenévképzők</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	szófajok gyűjtése cím/téma/kép alapján; szófajok felismerése, gyűjtése adott szövegből; szöveg, mondat, szó, szóelem kiegészítése, átalakítása, bővítése; alkotása; helyesírási, nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban; a fogalom és jelölői viszonyának összehasonlítása a magyar és az idegen nyelvekben; mondat kiegészítése meghatározott szófajú és stílusértékű szavakkal; szöveg átalakítása, kiegészítése meghatározott szófajú szavakkal; szóalkotás meghatározott képzők segítségével; szófaji átalakítás szóképzéssel; szöveg alkotása meghatározott szófajú szavakkal; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd, a jelen, a kortársak, a lakóhely, az iskola, a család és az egyén nyelvhasználatának elemzése, értékelése; nyelvvédő tevékenység az iskolában és a lakóhelyen; a nyelvművelő kézikönyvek megismerése, önálló használatuk; nyelvhelyességi gyakorlatok a szófajokkal kapcsolatban; a nyelvműveléssel kapcsolatos újságok, cikkek, televíziós és rádiós műsorok figyelemmel követése médiafigyelők segítségével; nyelvművelő műsorok készítése az iskolarádió és a helyi televízió számára
<i>Kapcsolódások</i>	Irodalom, Ének-zene, Dráma és tánc

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 6. évfolyamon

Év eleji felmérés	min. 1 óra, max. 2 óra
Év eleji ismétlés	min. 3 óra, max. 6 óra
Témazáró összefoglalás	min. 4 óra, max. 6 óra
Témazáró dolgozat	min. 4 óra, max. 6 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	min. 4 óra, max. 6 óra
Év végi összefoglalás	min. 2 óra, max. 3 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló igazodjon el a mindennapi páros és csoportos kommunikációs helyzetekben. Megfelelően alkalmazza a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás udvarias formáit, figyelje és tudja értelmezni partnerei kommunikációs nem nyelvi jeleit. Törekedjen az egyszerű, érthető, hatékony közlésre. Legyen képes mások rövidebb szóbeli üzeneteit megérteni, összefoglalni és továbbadni.

Legyen képes egy kb. 200-250 szavas írott (szépirodalmi, dokumentum- és ismeretterjesztő) szöveg globális (átfogó) megértésére, a szövegből információk visszakeresésére. Tudja a szöveg tartalmát összefoglalni, róla önállóan vázlatot készíteni. Legyen képes az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját véleményét szóban megfogalmazni.

Tudjon a különféle írott információhordozókból az anyaggyűjtés során tanári segítséggel jegyzetet készíteni.

Legyen képes tanári irányítással a szövegalkotáshoz anyagot gyűjteni, önállóan rövid elbeszélést, leírást és jellemzést fogalmazni saját élményei, képzelete, valamint filmek és olvasmányok alapján.

Ismerje föl és tudja megnevezni a legáltalánosabb sajtótermékeket (napi-, hetilap, folyóirat).

A tanuló ismerje a főbb szófajok (ige, főnév, melléknév, számnév, határozószó, igenevek, névmások, névelő, névutó, kötőszó, igekötő, kötőszó) általános jellemzőit, alaki sajátosságait. Ismerje fel őket az írott szövegekben, és tudja megnevezni őket. Ismerje és tudja alkalmazni mindennapi írásbeli alkotásaiban az ige, a főnevek (különös tekintettel a tulajdonnevek), a számnevek és melléknevek legáltalánosabb helyesírási szabályait és nyelvhelyességi tudnivalóit.

Ismerje a szóképzés fogalmát, és tudjon néhány képzőt megnevezni és fölismerni.

A tanuló legyen képes mások türelmes meghallgatására és véleményének rövid, kulturált megfogalmazására, álláspontjának megvédésére. Legyen képes 2-3 mondatban a mindennapi élményeiről és olvasmányai hatásáról beszélni.

Törekedjen mások számára is érthető, nyelvileg igényes és helyes beszédre, megfelelő artikulációra.

Magyar nyelv 7. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez a különféle konkrét beszédhelyzetekben. Együttműködés a beszédpartnerrel, törekvés a vele történő empatikus viszony kialakítására.

Mások véleményének meghallgatása, megértése és annak tömör reprodukálása a többszereplős helyzetekben.

Az érvelés folyamatának és technikájának elsajátítása: az érvek felkutatása, a vélemény, az állásfoglalás kialakítása, kulturált közlése.

A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőeszközök alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő használata). Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése, törekvés a hibák segítségével történő javítására.

A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus ismert jeleinek megfigyelése a kommunikációban, törekvés ezek megfelelő, szükség szerinti tudatos alkalmazására.

A memoriterek szöveg-hű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínpad előadás).

Olvasás, írott szöveg megértése

Megfelelő tempójú hangos, kifejező olvasás. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, kifejező és értelmező fölolvása.

A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése, megértése. Néhány szövegértési technika megismerése.

A szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése, alkalmazásuk a szövegalkotásokban,

Közepes terjedelmű (min. 200-300 szavas) szépirodalmi, ismeretterjesztő és dokumentumszövegek önálló olvasása, feldolgozása a megadott szempontok alapján.

A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek közötti különbség megfigyelése, megfogalmazása.

Vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása a szöveg tartalmával kapcsolatban. Információvisszakeresés a szövegből kérdések, feladatok alapján.

Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Olvasható, esztétikus íráskép. Törekvés a helyes írásmódra, a megfelelő szóhasználatra.

Szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban (a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, vélemény készítése, köszöntés írásban, alkalmi beszéd stb.).

A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztalt tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, kreatív szövegalkotásban.

Az önkifejezés képességének és a kreativitásnak a különböző műfajokban (érvelés, köszöntés, hozzászólás stb.) történő bemutatása. Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése más-más nézőpontból.

Rövidebb beszámolók anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból).

Adatok, ismeretek gyűjtése különböző információhordozókról tanári segítséggel, csoportosan. A gyűjtött, ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.

Az információ kritikus befogadásának megalapozása (pl. azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással).

Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés, a lényegkiemelés gyakorlása.

Önálló vázlatkészítés a gyűjtött rövidebb szövegek alapján.

Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.

Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációs) szerepének a megfigyelése.

A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentésnek a megismerése. A szóalkotásmódok fajtáinak megismerése. A szóösszetételek sajátosságai és szerepük a kommunikációban.

Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhez való alkalmazkodásban. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében. Az egyszerű mondat szerepe és hatása a kommunikációban.

A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának a felismerése, az ismeretek bővítése. A szóösszetételek legáltalánosabb szabályainak megismerése, gyakorlása és alkalmazása. A helyesírási kézikönyvek használatának gyakorlása. Javítás tanári irányítással és önállóan.

Az ítéliképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az önálló gondolkodás képessége és törekvés a kulturált önkifejezésre. A véleménynyilvánítás udvarias és tapintatos formáinak alkalmazása. Aktív részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában. Mások véleményének türelmes meghallgatása, megértése. A vélemények különbözőségének elfogadása, az empátia gyakorlása.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 2, max. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok I), TE), k), szk),

és kulcskompetenciák helyesejtés, hangos olvasás, folyamatos beszéd

Tartalom

- A hangsúly fajtái, szerepe a kommunikációban
- A hanglejtés
- A beszédpszünet
- A beszédtempó
- A hangerő szerepe
- A kifejező előadás

A tartalom kulcselemei

a kiejtés szabályai, a beszéd zenei eszközei: beszédtempó, hangsúly (szóhangsúly, szakaszhangsúly, mondathangsúly), beszédpszünet, beszédtempó, hangerő, hanglejtés, kiselőadás

Tanulói tevékenységek

helyesejtési gyakorlatok: szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok, hangsúly- és hangerőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok, időtartam-gyakorlatok, nyelvtörők, szöveges kiejtési gyakorlatok, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hang-

szín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; szabad előadás; beszédértés, folyamatos beszéd, nyelvhelyességi gyakorlatok

Kapcsolódások

Ének-zene, Dráma és tánc, Vizuális kultúra

2. A szóbeli szövegek alkotása és megértése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 2, max. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák

I), T), k), n), lk), egy), p)
szövegértés, szövegalkotás, folyamatos beszéd, nyelvi helyesség

Tartalom

- A kiselőadás
- A hozzászólás és a felszólalás
- A köszöntés és köszönetnyilvánítás szóban
- A rövid alkalmi beszéd felépítése (pl. születésnap, névnap köszöntő, gratuláció)

A tartalom kulcselemei

kiselőadás, anyaggyűjtés, elővázlat, vázlat, az előadás fölépítése (bevezetés, tárgyalás, befejezés), a szöveg kidolgozása, fölkeszülés a kiselőadásra; köszöntés, köszönetnyilvánítás; az alkalmi beszéd felépítése

Tanulói tevékenységek

beszédértés; monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban, írásban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; kiselőadás-vázlat írása kiegészítéssel, sorba rendezéssel, önállóan; kiselőadás tartása vázlat segítségével; társalgási gyakorlatok; szerepjátékok; dramatikus játék; szövegmondás; hozzászólás, felszólalás írása, előadása, véleményalkotás adott témáról

Kapcsolódások

Dráma és tánc, Irodalom, Ember és társadalom, Mozgóképkultúra és médiaismeret

3. Az írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 2, max. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák

I), T), E), n), szk), lk), p), k)
szövegértés, szövegalkotás, érvelés, nyelvi helyesség

Tartalom

- A hozzászólás írásban
- A köszöntés és köszönetnyilvánítás írásban

A tartalom kulcselemei

tervezett szöveg, az írásbeli hozzászólás, köszöntés, köszönet írásban, alkalmi beszéd fogalma, jellemzői, a beszéd fölépítése

Tanulói tevékenységek

néma olvasás (globális szövegolvasás, információkereső olvasás, értelmező olvasás, reflektáló olvasás); értelmező felolvasás; tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondat-keresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; a szöveg formájával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szöveg-összehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; szó- és kifejezés-gyűjtés megadott témához/címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondatai-

kötés szópárokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavakból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szövegalkotás megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; címadás; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás, párhuzamos írás, funkcionális írás
Irodalom, Ember és társadalom

Kapcsolódások

4. Íráskép, helyesírás

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 6, max. 12 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), T), k), d), szk), p)

helyesírás, szövegértés, szótárhasználat

Tartalom

- A szóalkotásmód leggyakoribb fajtái (szóképzés, szóösszetétel, mozaikszó-alkotás)
- A mozaikszók helyesírása
- A mellérendelő szóösszetételek helyesírása
- Az alárendelő szóösszetételek helyesírása
- A különírás és az egybeírás szabályai

A tartalom kulcselemei

Szóalkotás: szóképzés, mozaikszó-alkotás, betűszó, szóösszevonás, szóösszetétel; mellérendelő szóösszetételek: valódi mellérendelő szóösszetételek, szóismétlések, ikerszók; alárendelő szóösszetételek: alanyos, tárgyas, határozós, jelzős és jelentéstömörítő szóösszetételek. Szervetlen szóösszetételek. Teljes egybeírás, kötőjeles egybeírás

Tanulói tevékenységek

írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, írott szöveg megértése; másolás; válogató másolás, tollbamondás, a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata

Kapcsolódások

Informatika, Irodalom

5. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, illetve min. 1, max. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), E), szk), lk), p), k)

szövegértés, könyvtárhasználat, önálló ismeretszerzés

Tartalom

- Az anyaggyűjtés forrásai
- A forrásjegyzék és a hivatkozás

A tartalom kulcselemei

írott forrás, elektronikus forrás, hivatkozás, a hivatkozás adatai

Tanulói tevékenységek

könyvtárhasználat; anyaggyűjtés a könyvtárban, anyaggyűjtés az interneten, a televízióban és a rádióban; szótárhasználat; írott és hallott szöveg megértése; szövegelemzés; szövegalkotás; néma olvasás; szómagyarázat; szövegtömörítés; szövegkiegészítés, kulcsszók keresése; tételmondatok keresése; vázlatírás kulcsszókból, tételmondatokból és kérdésekből; széljegyzetek készítése; válaszadás szövegfeldolgozó kérdésekre, adatok sorba rendezése

Kapcsolódások

Irodalom, Informatika, Ember és társadalom, Ember a természetben, Földünk-környezetünk

6. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: folyamatos ismeretbővítés, valamint min. 12, max. 24 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák H), I), T), szk), lk), k), p), i)

nyelvi elemző készség, nyelvi helyesség, szövegértés

Tartalom

- a) A nyelvi szintek
- b) A szószerkezetek
- c) A mondat fő részeinek (alany, állítmány) jellemzői, típusai
- d) Az állítmány
- e) Az alany
- f) A tárgyas szószerkezet
- g) A határozós szószerkezet
- h) A jelzős szószerkezet
- i) A mellérendelő szószerkezetek
- j) Az egyszerű mondat komplex elemzése
- k) A szószerkezetek használatának nyelvhelyességi kérdései
- l) A szóalkotásmód leggyakoribb fajtái

A tartalom kulcselemei

hangok, szóelemek, szavak, szószerkezetek, mondatok, szöveg, szószerkezet, alárendelő, mellérendelő és hozzárendelő szószerkezet, alany-állítmányi szószerkezet, állítmány (igei állítmány, névszói állítmány, névszói-igei állítmány), alany (határozott alany, határozatlan alany, általános alany), tárgyas szószerkezet, tárgy (határozott tárgy, határozatlan tárgy), határozós szószerkezet (hely-, idő-, szám-, mód-, eszköz-, ok-, cél-, fok-mérték-, tekintet-, állapot-, szám-állapot-, eredet-, eredmény-, társ-, hasonlító-, részes-, mód- és állapotthatározós szószerkezet), jelzős szószerkezet (minőség-, mennyiség-, birtokos, értelmező jelző), mellérendelő szószerkezet (kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető), szóalkotásmódok: szóképzés, mozaikszó-alkotás, betűszó, szóösszevonás, szóösszetétel

Tanulói tevékenységek

szószerkezetek, szóösszetételek gyűjtése cím/téma/kép alapján; szöveg, mondat, szó, szóelem kiegészítése; szöveg, mondat, szó, szóelem átalakítása; szöveg, mondat, szó, szóelem bővítése; mondat, szó, szóelem alkotása; helyesírási gyakorlatok a szóösszetételekkel, szószerkezetekkel kapcsolatban; nyelvhelyességi gyakorlatok; mondat, szószerkezet, szó, szólás, közmondás értelmezése szövegben; rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak, szószerkezetek, mondatok gyűjtése; állandósult szókapcsolatok gyűjtése és értelmezése; adott szószerkezetek, szóösszetételek gyűjtése és felhasználása szövegalkotáskor; szöveg kiegészítése meghatározott jelentésű összetett szavakkal, szószerkezetekkel; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd, szótárhasználat

Kapcsolódások

Irodalom, Idegen nyelv

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 7. évfolyamon

Év eleji felmérés	min. 1 óra, max. 2 óra
Év eleji ismételés	min. 2 óra, max. 4 óra
Témazáró összefoglalás	min. 4 óra, max. 6 óra
Témazáró dolgozat	min. 4 óra, max. 6 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	min. 0 óra, max. 4 óra
Év végi összefoglalás	min. 1 óra, max. 2 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló igazodjon el a mindennapi páros és csoportos kommunikációs helyzetekben. Megfelelően alkalmazza a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás udvarias formáit. Tudjon szóban és írásban rövid, min-

dennapi köszöntőt fogalmazni. Legyen képes háláját, köszönetét néhány összefüggő mondatban megfogalmazni, azt érthetően, kifejezően tolmácsolni.

Figyelje és tudja értelmezni partnerei kommunikációs nem nyelvi jeleit. Törekedjen az egyszerű, érthető, hatékony közlésre. Legyen képes mások rövidebb szóbeli üzeneteit megérteni, összefoglalni és továbbadni.

Legyen képes egy kb. 250-300 szavas írott (szépirodalmi, dokumentum- és ismeretterjesztő) szöveg globális (átfogó) megértésére, a szöveg szó szerinti jelentésén túli üzenet értelmezésére, a szövegből információk visszakérésére. Tudja a szöveg tartalmát összefoglalni, róla önállóan jegyzetet és vázlatot készíteni. Legyen képes az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját véleményét szóban és írásban megfogalmazni.

Tudjon a különféle írott és elektronikus információhordozókból az anyaggyűjtés során adatokat gyűjteni, jegyzetet készíteni.

Legyen képes a gyűjtött anyagot elrendezni, önállóan rövid elbeszélést, leírást és jellemzést fogalmazni saját élményei, képzelete, valamint filmek és olvasmányok alapján. Tudja tanári segítséggel lejegyezni a felhasznált információforrások adatait.

A tanuló ismerje a főbb szószerkezeteket (alárendelő, mellérendelő, hozzárendelő szószerkezetek), általános jellemzőiket. Ismerje fel őket az írott szövegekben, és tudja megnevezni őket. Tudja megnevezni és fölismerni a mondat részeit (alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző), a tanult módon jelölje az egyes mondatrészeket az egyszerű mondatokban.

Ismerje a szóalkotás legáltalánosabb módjait és azok helyesírását.

A helyesírási segédkönyvek segítségével legyen jártas az összetett szavak helyesírásában.

A tanuló legyen képes mások türelmes meghallgatására és véleményének rövid, kulturált szóbeli és írásbeli megfogalmazására, álláspontjának megvédésére. Legyen képes adott témában, felkészülés után, vázlat segítségével néhány perces kiselőadást tartani.

Törekedjen mások számára is érthető, nyelvileg igényes és helyes beszédre, megfelelő artikulációra.

Magyar nyelv 8. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Alkalmazkodás a különféle konkrét beszédhelyzetekben a kommunikációs folyamat tényezőihez. A kommunikáció céljának és közlési szándékának megfelelő mondatfajták változatos és tudatos használata.

A beszédpartnerrel való együttműködésre és empatikus viszony kialakítására való törekvés. Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben.

Tudatos, nyelvi megkülönböztetése a látott, átélt és feltételezett eseményeknek. Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése (pl. a szándék, a hatáskeltés eszközei a kommunikáció eredményessége szempontjából).

Az érvelés folyamatának és technikájának elsajátítása: a lehetséges érvek felkutatása, megfogalmazása, a vélemény, állásfoglalás kialakítása.

A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőeszközök alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása). Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése.

A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus ismert jeleinek megfigyelése a kommunikációban, törekvés ezek megfelelő, szükség szerint tudatos alkalmazására.

A memoriterek szöveg-hű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínpad-előadás).

Olvasás, írott szöveg megértése

Megfelelő tempójú hangos, kifejező olvasás. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, kifejező és értelmező fölolvása.

A különböző szövegtípusok jelentésének megértése, értelmezése. A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése, értelmezése. Néhány szövegértési technika megismerése. A szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése, alkalmazásuk a szövegalkotásokban.

Közepes terjedelmű (min. 300-350 szavas) szépirodalmi, ismeretterjesztő és dokumentumszövegek önálló olvasása, önálló feldolgozása az alapvető szövegelemzési eljárásokkal (pl. a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válasz a szöveggel kapcsolatos kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás).

Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, archaizáló) szövegek megismerése, és segédeszközökkel (egynyelvű szótárak, jegyzetek stb.) történő megértése.

A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek közötti különbség megfigyelése, megfogalmazása. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség megfigyelése és megfogalmazása (pl. hír és kommentár).

A vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása a szöveg tartalmával kapcsolatban.

Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Olvasható, esztétikus íráskép. Törekvés a helyes szóhasználatra és helyes írásmódra.

Szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban (a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés készítése, önéletrajz, kérvény írása stb.).

A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztalt tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, kreatív szövegalkotásokban.

Az önkifejezés képességének és a kreativitásnak a különböző műfajokban (párbeszédek írása, dramatizálás, párbeszédes forma átírása epikus formába, érvelés, ismertetés, ajánlás stb.) történő bemutatása. Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése más-más nézőpontból.

Rövidebb beszámolók anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan.

A tanulási képesség fejlesztése

Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból).

Adatok, ismeretek gyűjtése különböző információhordozókból csoportosan és önállóan. A gyűjtött ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.

Az információ kritikus befogadásának megalapozása (pl. azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése csoportosan, egyénileg).

Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.

A tömörítés, a lényegkiemelés gyakorlása.

Önálló jegyzet- és vázlatkészítés rövidebb szövegek alapján.

Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; a szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szóbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése. A mondatfajták kommunikációs funkcióinak megfigyelése és alkalmazásuk a beszédhelyzetnek megfelelően.

Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhez való alkalmazkodásban. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.

A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának a felismerése, az ismeretek bővítése. A helyesírási kézikönyvek használatának gyakorlása. A tanult helyesírási szabályok ismeretében az írásbeli munkák önálló, illetve a helyesírási kézikönyv segítségével történő javítása.

Példák (régőbbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.

Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetésének a képessége, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.

Az ítézőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az önálló gondolkodás képessége és törekvés a kulturált önkifejezésre. A konfliktuskezelés és az önálló ismeretszerzés alapvető technikáinak az ismerete. Az érvelés alapjainak ismerete és alkalmazása. Néhány mondatos vélemény megfogalmazása a mindennapi és a társadalmi élettel kapcsolatos témakörökről. Aktív részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben és vitában. Mások véleményének türelmes meghallgatása, megértése. A vélemények különbözőségének elfogadása, az empátia gyakorlása. Más korokban született szövegek különbözőségének a tapasztalása. Köznyelvi, tájnyelvi és csoportnyelvi szövegek különbözőségének felismerése.

Témakörök

1. Beszédművelés

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 1, max. 2 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), TE), k), szk)

helyesejtés, érvelés

Tartalom

a) A mondat- és szövegfonetikai eszközök

b) A vita

c) A párbeszéd

A tartalom kulcselemei

a kiejtés szabályai, a beszéd zenei eszközei, a vita, a párbeszéd

Tanulói tevékenységek

helyesejtési gyakorlatok: szövegmentes egyszerűbb és összetett légzőgyakorlatok, hangsúly- és hangerőgyakorlatok; szöveges légzőgyakorlatok, időtartam-gyakorlatok, nyelvtörők, szöveges kiejtési gyakorlatok, mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok (a hangerő, a hangszín, a hangmagasság változtatása, hangsúlygyakorlatok, ritmusgyakorlatok); hangos olvasás; felolvasás; beszédértés, folyamatos beszéd, páros kommunikációs helyzetgyakorlatok, hiányos párbeszéd kiegészítése, adott témáról párbeszéd készítése, eljátszása, érvek alkotása adott szempont szerint, kifejező érvelés különböző kommunikációs helyzetekben, különböző álláspontokat képviselve

Kapcsolódások

Ének-zene, Dráma és tánc, Vizuális kultúra, Ember és társadalom, Földünk-környezetünk

2. A szóbeli szövegek alkotása és megértése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 3, max. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), k), n), lk), egy), p)

szövegértés, szövegalkotás, érvelés

Tartalom

a) A kommunikációs folyamat jellemzői

b) A tömegkommunikáció formái

c) Párbeszéd szóban

d) A mondat jelentése a szövegben

e) A kötőszók helyes használata a mellérendelő összetett mondatokban

f) A szórend és a mondatrend

g) A szöveg és a kommunikáció kapcsolata

h) A vita

i) Az érvelés

A tartalom kulcselemei

kommunikációs tényezők (feladó, címzett, üzenet, kód, kapcsolat, csatorna, valóság, közös előzmény, beszédhelyzet); egyirányú, kétirányú, közvetett, közvetlen kommunikáció; párbeszéd, monológ; a társalgási együttműködés alapelvei; mondatfajták, eldöntendő, kiegészítendő kérdés; szórend, mondatrend; vita, érv, kulturált vita; tömegkommunikáció

<i>Tanulói tevékenységek</i>	beszédértés; monologikus és dialogikus szöveg alkotása szóban, írásban szabadon/cím/téma/műfaj alapján a kommunikációs körülményekhez igazodva; társalgási gyakorlatok; szerepjátékok; dramatikus játék; szövegmondás; páros kommunikációs helyzetgyakorlatok, hiányos párbeszéd kiegészítése, adott témáról párbeszéd készítése, eljátszása, érvek alkotása adott szempont szerint, kifejező érvelés különböző kommunikációs helyzetekben, különböző álláspontokat képviselve
<i>Kapcsolódások</i>	Dráma és tánc, Irodalom, Ember és társadalom, Mozgóképkultúra és médiaismeret

3. Az írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 4, max. 8 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), E), n), szk), lk), p), k)

szövegértés, szövegalkotás, nyelvi helyesség, kreativitás

<i>Tartalom</i>	a) A párbeszéd az írott szövegekben b) A mondat jelentése és kommunikációs funkciója az írott szövegben c) A szórend és a mondatrend d) A tömegkommunikáció (a sajtó, a rádió és a televízió) e) A tömegkommunikáció legjellemzőbb műfajai f) A szöveg és a kommunikáció kapcsolata g) Az ismertetés, a könyvajánlás h) Az önéletrajz i) A kérvény
<i>A tartalom kulcselemei</i>	párbeszéd, szórend, mondatrend, a mondatok kommunikációs funkciója, tömegkommunikáció, sajtó, rádió, televízió; reklám, hirdetés, sajtóműfajok: hír, <u>tudósítás</u> , <u>kommentár</u> , <u>glossza</u> , <u>jegyzet</u> , riport, interjú; a szöveg; ismertetés, könyvajánlás, modern önéletrajz, hagyományos önéletrajz, kérvény
<i>Tanulói tevékenységek</i>	néma olvasás (globális szövegolvasás, információkereső olvasás, értelmező olvasás, reflektáló olvasás); értelmező felolvasás; tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás; szó/szószerkezet/mondat jelentésének magyarázata a szöveg alapján; kifejezések gyűjtése a szövegből megadott szempont alapján; kérdésekre adott válaszok közül a helyes kiválasztása; kérdésekre válaszolás; kérdésfeltevés; tételmondat-keresés; kulcsszókeresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján; vázlatkészítés, fürtábra készítése, a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; a szöveg formájával kapcsolatos véleménynyilvánítás; szöveg és kép/ábra párosítása; rajz készítése a szöveghez; szöveg-összehasonlítás; témaadás; anyaggyűjtés cím/téma/vázlat/kép alapján; szó- és kifejezésgyűjtés megadott témához/címhez/vázlathoz/képhez; szókincsbővítő gyakorlatok (szómagyarázat, szinonimák keresése, mondatalkotás szópárokkal stb.); mondatgyakorlatok (beágyazás, kiegészítés, tömörítés, stilizálás stb.); szövegalkotást előkészítő vázlat készítése kulcsszavakból/tételmondatokból/kérdésekből; szövegkiegészítés; szövegátalakítás (tömörítés, bővítés, stílusváltás stb.); szövegtagolás; szövegalkotás megadott vázlat/cím/téma/szövegtípus/kép alapján; címadás; szövegjavítás; önkifejező, kreatív fogalmazás, párhuzamos írás, funkcionális írás
<i>Kapcsolódások</i>	Irodalom, Mozgóképkultúra és médiaismeret, Vizuális kultúra

4. Íráskép, helyesírás

Óraszám: folyamatos fejlesztés, valamint min. 3, max. 6 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), I), T), k), d), szk), p)

helyesírás, szövegértés, szótárhasználat

Tartalom

- a) A párbeszéd helyesírása
- b) Az írásjelek az egyszerű és az összetett mondatokban
- c) Az idézés
- d) A szöveg központozása
- e) A helyesírási szabályzat használata

A tartalom kulcselemei a párbeszéd helyesírása, mondatzáró írásjelek, a mondatok, tagmondatok közötti írásjelek, az idézés formái

Tanulói tevékenységek írástechnikai gyakorlatok, a rendezett írásképpel kapcsolatos gyakorlatok, írott szöveg megértése; válogató másolás, tollbamondás, a tanult helyesírási jelenségek felismerése és megnevezése; helyesírási elemzés; emlékezetből való írás; szó- és mondatkiegészítés; szó- és mondatátalakítás; a helyes forma kiválasztása; analógiás sor folytatása; gyűjtőmunka; csoportosítás; hibakeresés és -javítás; helyesírási fogalmazás; a helyesírási kézikönyvek használata, írásjelek pótlása, javítása

Kapcsolódások

Informatika, Irodalom

5. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: folyamatos fejlesztés, illetve min. 2, max. 4 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), T), E), szk), lk), p), k)

szövegértés, könyvtárhasználat

Tartalom

- a) A könyvtári anyaggyűjtés módjai
- b) A katalógusok fajtái
- c) Az anyag elrendezése
- d) A cédulázás
- e) A jegyzetkészítés
- f) A vázlatírás módjai

A tartalom kulcselemei anyaggyűjtés, anyagelrendezés, betűrendes katalógus, tárgyszókatalógus, szakkatalógus, katalóguscédula, ETO-szám, jegyzetelés, vázlatírás, cédulázás

Tanulói tevékenységek könyvtárhasználat; anyaggyűjtés a könyvtárban, anyaggyűjtés az interneten, a televízióban és a rádióban; szótárhasználat; írott és hallott szöveg megértése; szövegelemzés; szövegalkotás; néma olvasás; szömagyarázat; szövegtömörítés; szövegkiegészítés, kulcsszók keresése; tételmondatok keresése; vázlatírás kulcsszókból, tételmondatokból és kérdésekből; széljegyzetek készítése; válaszadás szövegfeldolgozó kérdésekre, adatok sorba rendezése

Kapcsolódások

Irodalom, Informatika, Ember és társadalom, Ember a természetben, Földünk-környezetünk

6. Ismeretek az anyanyelvről

Óraszám: folyamatos ismeretbővítés, valamint min. 12, max. 24 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák H), I), T), szk), lk), k), p), i)

nyelvi elemző készség, nyelvi helyesség, szövegértés

Tartalom

- a) A mondatok a kommunikációs tartalom és a szándék szerint
- b) A mondatok szerkezetük szerint
- c) Az egyszerű mondat: tö- és bővített mondat
- d) Az összetett mondatok fajtái
- e) Az alárendelő összetett mondatok
- f) A mellérendelő összetett mondatok
- g) A tagolt és a tagolatlan mondat
- h) A teljes és a hiányos mondat
- i) A többszörösen összetett mondatok
- j) A magyar nyelv eredete és rokonsága
- k) A magyar nyelv típusa
- l) A köznyelv szóbeli és írott változata
- m) A nyelvjárások
- n) A csoportnyelvek
- o) Az ifjúsági nyelvhasználat
- p) A tömegkommunikáció fajtái: a sajtó, a rádió és a televízió
- q) A reklám és a hirdetés

A tartalom kulcselemei

mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, felszólító, óhajtó, kérdő mondat; a mondatfajták szerkezet szerint: egyszerű, összetett mondatok; tagolt és tagolatlan mondatok; teljes és hiányos mondatok; mellérendelő összetett mondatok: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető mondatok; alárendelő mondatok: állítmányi, alanyi, jelzői, tárgyi, határozói alárendelő mondatok; sajátos jelentéstartalmú mellékmondatok; többszörösen összetett mondatok; a magyar nyelv eredete, nyelvrokonság, nyelvmélt, nyelvtípusok: elkülönülő, ragasztó, hajlító; köznyelv, nyelvjárás, csoportnyelv; ifjúsági nyelv; tömegkommunikáció; reklám, hirdetés, sajtóműfajok: hír, tudósítás, kommentár, glossza, jegyzet, riport, interjú

Tanulói tevékenységek

szöveg, mondat kiegészítése/átalakítása/bővítése; szöveg, mondat alkotása; helyesírási gyakorlatok az összetett mondatokkal kapcsolatban; nyelvhelyességi gyakorlatok; mondat értelmezése a szövegben; mondatok gyűjtése és értelmezése; mondat kiegészítése/átalakítása meghatározott szempont szerint; írott szöveg megértése, beszédértés, helyesejtési gyakorlatok, mondatfonetikai eszközök alkalmazása szöveg/mondat fölolvassakor; kommunikációs helyzetgyakorlatok, folyamatos beszéd; régi és mai szövegek összevetése; régi szöveg átalakítása; szó- és szólásmagyarázat, egyszerű etimologizálási feladatok; régi szavak adott szempont szerinti gyűjtése; szöveg-tömörítés; a szöveg tartalmi egységekre bontása; a szöveg tagolása; a szöveg részei közötti logikai kapcsolatok elemzése/jelölése; szövegátalakítás; szövegbővítés; a szöveggel kapcsolatos állítások igazságtartalmának megítélése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állítások kiegészítése; a szöveggel kapcsolatos hiányos állításokhoz a megfelelő kiegészítés kiválasztása; a szöveg tartalmával kapcsolatos véleménynyilvánítás; fűrtábra készítése a szöveg alapján; a szöveg formai alakítása (kiemelések elvégzése, keret, szín, betűméret, betűforma stb. választása), a szöveg tartalmával kapcsolatos önálló szövegalkotás, szógyűjtés adott szempont szerint, szótárhasználat, szócikk készítése, szójelentés magyarázata; nyelvmélt tanulmányozása, elemzése; régi és mai szövegek összevetése; régi szöveg átalakítása; szó- és szólásmagyarázat; egyszerű etimologizálási feladatok; tájnyelvi, rétegnyelvi szövegek meghallgatása, hallás utáni elemzése; médiafigyelés (a médiában megnyilatkozó nyelvhasználatának jellemzése); a saját, a környezet nyelvhasználatának megfigyelése, elemzése; tájnyelvi és csoportnyelvi szavak gyűjtése; tájnyelvi állandósult szókapcsolatok gyűjtése; csoportnyelvi és tájnyelvi szavak, állandósult szókapcsolatok jelentésének értelmezése szótárhasználattal és szövegkör-

nyezetben; tájnyelvi és csoportnyelvi szövegek elemzése; köznyelvi, tájnyelvi és csoportnyelvi szövegek összehasonlítása; szöveg átalakítása, átírása más nyelvváltozatba; szövegalkotás megadott nyelvváltozatban szóban és írásban; kiselőadás pl. egy nyelvjárásról, egy hobbinyelvről, a határon túli magyarokról; vita pl. a kisebbségek nyelvhasználatáról, a nyelvjárás és a köznyelv kapcsolatáról, a csoportnyelvekről, az ifjúsági nyelvről; grammatikai formák összevetése idegen nyelvi megfelelőjükkel; a magyar nyelv jellemzőinek szemléltetése példákkal; szógyűjtés a nyelv és a kultúra összefüggésének bizonyítására

Kapcsolódások

Irodalom, Vizuális kultúra, Mozgóképkultúra és médiaismeret, Ember és társadalom, Idegen nyelv

Az ismétlő-, az összefoglaló és az ellenőrző órák javasolt száma a 8. évfolyamon

Év eleji felmérés	min. 1 óra, max. 2 óra
Év eleji ismétlés	min. 2 óra, max. 4 óra
Témazáró összefoglalás	min. 4 óra, max. 6 óra
Témazáró dolgozat	min. 4 óra, max. 6 óra
A témazáró dolgozatok javítása és a hiányok pótlása	min. 0 óra, max. 4 óra
Év végi összefoglalás	min. 1 óra, max. 2 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló igazodjon el a mindennapi páros és csoportos kommunikációs helyzetekben. Megfelelően alkalmazzon a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás udvarias formáit. Beszélgetés közben ügyeljen a párbeszéd illemszabályainak betartására. Figyelje és tudja értelmezni partnerei kommunikációs nem nyelvi jeleit. Törekedjen az egyszerű, érthető, hatékony közlésre. Legyen képes mások rövidebb szóbeli üzeneteit megérteni, összefoglalni és írásban és szóban továbbadni.

Legyen képes egy kb. 300-350 szavas írott (szépirodalmi, dokumentum- és ismeretterjesztő) szöveg globális (átfogó) megértésére, a szöveg szó szerinti jelentésén túli üzenet értelmezésére, a szövegből információk visszakeresésére. Tudja a szöveg tartalmát összefoglalni, róla önállóan jegyzetet és vázlatot készíteni. Legyen képes az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját véleményét szóban és írásban megfogalmazni.

Tudjon a különféle írott és elektronikus információhordozókból az anyaggyűjtés során adatokat gyűjteni, jegyzetet és vázlatot készíteni. Legyen képes a helyi és az iskolai könyvtár anyagában eligazodni, tudja használni a könyvtári adatbázist egy-egy témához történő anyaggyűjtésben. Legyen képes a gyűjtött anyagot elrendezni, önállóan rövid elbeszélést, leírást és jellemzést fogalmazni saját élményei, képzelete, valamint filmek és olvasmányok alapján. Tudja lejegyezni a felhasznált információforrások adatait.

A tanuló ismerje és a szövegalkotásban használja a különböző mondatfajtákat. Ismerje fel és tudja megnevezni az összetett mondatokat (mellérendelő és alárendelő összetett mondatok) és azok altípusait. Törekedjen az összetett mondatok különböző fajtáinak változatos használatára a szóbeli és írásbeli szövegalkotásai során. Ismerje és alkalmazzon az írásbeli szövegalkotásban a mondatvégi, a tagmondatok, illetve mondatrészek közötti írásjeleket. A helyesírási segédkönyvek segítségével legyen jártas az idézés helyesírásában.

Ismerje a tömegkommunikáció fogalmát, legjellemzőbb területeit.

A tanuló legyen képes mások türelmes meghallgatására és véleményének rövid, kulturált szóbeli és írásbeli megfogalmazására, álláspontjának megvédésére. Legyen képes spontán, illetve irányított vitában kulturáltan részt venni, álláspontját megfelelő érvek, bizonyítékok segítségével megvédeni.

Törekedjen mások számára is érthető, nyelvileg igényes és helyes beszédre, megfelelő artikulációra.

Irodalom 5. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A szövegértés fejlesztésén nem csupán az írás és a beszéd technikai megvalósításának gyakoroltatását értjük, hanem ezen keresztül a másik ember megértése, tisztelete iránti fogékonyság fejlesztését is. A szövegalkotás hasonló módon az önkifejezés, önismeret, önbecsülés és magabiztosság fejlesztésére is alkalom kell hogy legyen.

Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Kiindulópontunk annak belátása, hogy a technikai értelemben vett olvasási készség (értő olvasás, hangos és csendes olvasás) biztos készsége nélkül nem válhat örömforrássá az olvasás. A szövegekben megformált értékek felfogását, értékelését csak e kompetencia birtokában várhatjuk el a tanulóktól. A művészi szövegek metaforikus jelentéseinek megértése csak akkor képzelhető el, ha a közvetlen jelentés megértése már nem okoz nehézséget a tanulónak.

Tanulási képesség fejlesztése

A tanuló váljon képessé információk megszerzésére és feldolgozására. Alakuljon ki benne az önálló gondolkodás, az önkifejezés képessége. Tapasztalja meg és vegye észre a morális és esztétikai kérdések bizonyultságát, árnyalatait. Tegye meg az első lépéseket az érvelés kompetenciája felé.

Ismeretek az irodalomról

A magyar és a világirodalom néhány kiemelkedő alkotásának bemutatása kapcsán az örök értékekre és a mindenkor jellemző emberi problémákra kívánjuk felhívni a figyelmet. Az ismeretek elsajátításán túl az olvasás iránti igény felkeltése is céljaink közé tartozik.

Az ítéletképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

Tudjon állást foglalni a tanuló olyan kérdésekről, mint a bizalom és a hiszékenységek, a kitartás és a csüggedés, a tiltások és a tiltakozások, az élet megannyi átváltozása a csecsemőkortól a kamaszéveken át egészen az öregségig. Érveljen olyan tárgykörökben, mint a kíváncsiság és a tudásvágy, az őszinteség és a tapintat, a fantázia és a tényszerűség. Lássa az irodalmat művészetként és életstratégiát adó parabolakincsként egyaránt.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 15, max. 22 teljes óra

Kiemelt fejlesztési TE), P), n), é), egy)

feladatok és a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása; testbeszéd alkalmazása
kulcskompetenciák dramatikus játékban; pontosság a fogalmazásban; a cselekmény utólagos felidézése

Tartalom

Mesék, például: Az özfiú; Tündérszép Ilona és Árgyélus; A muzsikáló ezüstkecske; A deákbold lett király; A szegény csizmadia és a Szélikirály

Jacob és Wilhelm Grimm: A sírhalom

Vázsonyi Endre: Rémusz bácsi meséi

Lázár Ervin: Dömdö-dömdö-dömdödöm

Lázár Ervin: Szurkos kezű királyfiak

Mítoszok, például: A trójai háború; Odüsszeusz harca az egyszemű óriással; A vízözön; Jézus keresztre feszítése

Népdalok, például: Panaszdalok; Párosító dalok; Csúfolók

<i>A tartalom kulcselemei</i>	népmese, meseszámok, mesetípusok, állandó mesefordulatok, <u>hőstípusok</u> , <u>meseváltozatok</u> , mûmese, elbeszélés, leírás, jellemzés, vers és próza, a mese (összefoglalás), népdal, rímek, ütemhangsúlyos verselés, alliteráció, mitológia, eposz, Biblia, evangélium
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Frontális témakifejtés: szülők, testvérek, család Drámajáték: bizalom és hiszékenységek Az olvasott állásfoglalás értékelése: szabály és szembeszegülés Szituációs játék: átváltozások, felnőtté válás Kiscsoportos vita: kíváncsiság, tudásvágy Több stílusban kifejtendő téma: ösztönös megérzések Frontális megvitatás: mese és igazmondás Drámajáték: kinek mi a szép Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: vitakultúra
<i>Kapcsolódások</i>	Magyar nyelv, Informatika, Ember és társadalom

2. Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 16, max. 24 teljes óra

Kiemelt fejlesztési E), T), P), lk), é), k)

feladatok és kulcskompetenciák az írásmű közönségéhez, a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodás a szövegalkotásban, saját vélemény megfogalmazása írásban

Tartalom

János vitéz

A tartalom

kulcselemei

olvasói várakozás, megszólítás, párhuzam, ismétlés, felkiáltás, kérdés, költői túlzás, fokozás, felsorolás, halmozás, ellentét, elbeszélő, térszerkezet, időszerkezet, cselekmény, szereplők, összefoglalás

Ttanulói tevékenységek

Frontális témakifejtés: érvek, meggyőzés
Az olvasott állásfoglalás értékelése: bosszúálló jellemek
Kiscsoportos vita: feladat és felelősség
Több stílusban kifejtendő téma: veszteség és gyász
alkoholizmus
Drámajáték: karrier, ambíció
Frontális megvitatás: népek és előítéletek
Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: kövérek és soványak
Kiselőadás: gyermekmunka, gyermekbántalmazás
Forráskeresés vélemény alátámasztásához: remény és csalódás
Két csoport érvelése: falu és város
Otthoni fogalmazás: hétköznapi hősiesség
Kiscsoportos vita: félelem és bátorság
Médiapéldák gyűjtése: a pénz szerepe a mindennapokban
Az olvasott állásfoglalás értékelése: saját álmok

Kapcsolódások

Magyar nyelv, Ember és társadalom, Vizuális kultúra

3. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 13, max. 20 teljes óra

Kiemelt fejlesztési H), k), szk)

feladatok és kulcskompetenciák lényegkiemelés a szövegalkotásban
mások véleményének meghallgatása, megértése
rövid szóbeli összefoglalások alkotása
némajáték a történetek dramatizálásaként

<i>Tartalom</i>	Versek, példaul: Arany János: Családi kör Arany János: Rege a csodaszarvasról Petőfi Sándor: Az alföld Petőfi Sándor: A négyökrös szekér <u>Csokonai Vitéz Mihály: Keserédes</u> <u>Petőfi Sándor: Megy a juhász a számáron</u> <u>Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom...</u> <u>Tóth Árpád: Láng</u> József Attila: Mama Weöres Sándor: Öreganyó <u>Dsida Jenő: Csend a tavon</u> <u>Goethe: Önmagáról</u> Összefoglalás
<i>A tartalom kulcselemei</i>	hasonlat, metafora, megszemélyesítés, refrén, időmértékes verselés, szerepjáték, ballada, gyermekkor, tiszta rím, dal, keretes szerkezet, költői hiba, műfordítás
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Szituációs játék: adni és kapni Vázlatkészítés vitához: családfa Frontális témakifejtés: hazaszeretet Kiscsoportos vita: emlékezet Több stílusban kifejtendő téma: szerelem Frontális megvitatás: érzelmek Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: történelem Kiselőadás: ars poetica Két csoport érvelése: az élet apróságai Tanórai fogalmazás: hála és hálátlanság Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: öregedés Drámajáték: önismeret Szituációs játék: öröklött tulajdonságok
<i>Kapcsolódások</i>	Informatika, Ének-zene

4. Ismeretek az irodalomról

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 17, max. 25 teljes óra

Kiemelt fejlesztési E), K), n), d), egy)

feladatok és kulcs- improvizáció a dramatikus játékokban

kompetenciák a szövegben kifejtett információk visszakeresése mint szövegértési feladat

szerkezeti egységek azonosítása

a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése

<i>Tartalom</i>	Mesék Népdalok János vitéz Mítoszok A Pál utcai fiúk Regényrészletek, például: <u>Tatay Sándor: Kinizsi Pál</u> <u>J. K. Rowling: Harry Potter</u> <u>Csukás István: Keménykalap és krumpliorr</u> <u>Böszörményi Gyula: Gergő és az álomfogók</u> <u>Mikszáth Kálmán: Tavaszi rügyek</u> <u>Fésűs Éva: A palacsintás király</u> Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai Lewis Carroll: Alice Csodaországban Darvasi László: Trapiti Összefoglalás
<i>A tartalom kulcselemei</i>	regény, hétköznapi szövegtípusok, tankönyvek, műsorújságok, reklámszövegek, honlapok, <u>újság, folyóirat, képregények, használati utasítások, hivatalos iratok</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Több stílusban kifejtendő téma: árulkodás Otthoni fogalmazás: tanár-diák viszony Frontális megvitatás: a játékos ember Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: lányok és fiúk Az olvasott állásfoglalás értékelése: agresszivitás Tanórai fogalmazás: szülők és gyerekek Kiscsoportos vita: mindennapi színészkedéseink Kiselőadás: „ki vagyok én?” Két csoport érvelése: bánat és vidámság
<i>Kapcsolódások</i>	Tánc és dráma

5. Az ítéloképesség és az erkölcsi, esztétikai, történeti érzék fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 13, max. 20 teljes óra

Kiemelt fejlesztési K), T), lk), egy), k)

feladatok és kulcskompetenciák az elbeszélő művek jellemzőinek felismerése
a tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése
a ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése

Tartalom A Pál utcai fiúk
Szempontok a házi olvasmány feldolgozásához
Szövegértési feladatok
Összefoglalás

A tartalom kulcselemei párbeszéd

Tanulói tevékenységek Szövegértési gyakorlatok

Kapcsolódások Ember és társadalom

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudjanak kívülről 10 verset. Legyenek képesek tanári segítséggel a tanult művekről rövid, egyszerű tartalmi, szerkezeti és stilisztikai elemzést készíteni. Tudják pontosan meghatározni néhány mű versformáját, ritmusát, műfaját. Írásbeli szövegalkotásban, feleleteikben használják a szakkifejezéseket, értelmezéseikben váljon hangsúlyossá az esztétikai szempont. Saját szavaikkal fogalmazzák meg a véleményüket, az ítéleteiket. Egy-egy óra anyagáról, egy-egy altémáról tudjanak önállóan vázlatot készíteni, saját vázlataik alapján tudjanak felkészülni. Megbeszélések, viták alkalmával legyenek toleráns vitapartnerek, saját véleményüket tudják határozottan képviselni. Kulturáltan tudjanak kommunikálni

egymással egyszerűbb kérdésekről. A tanulók tudják csoportosítani, tipizálni a meséket, a mesetípusokhoz tudnak példaszöveget rendelni, legalább egy hosszabb vagy két rövidebb mesét tudnak kívülről. Tudnak különbséget tenni népmese és irodalmi mese között, tudnak híresebb mesegyűjtőkről, gyűjteményekről vagy magyar és külföldi meseírókról. Ismerjék föl a mesék műfaji sajátosságait, tegyenek különbséget mese és valóság között, tudnak felsorolni magyar mesehősöket. Tudják különválasztani törénelmünk valóságos hőseit tőlük. Ismerjék a népköltészet mitológiai, vallási gyökereit. Értelmesen és pontosan tudják felolvasni a szövegeket, a kívülről mondott szövegeket tisztán, tagoltan, megfelelő ritmusban tudják elmondani. Néhány fogalom jelentését ismerjék, tudják helyesen használni azokat. Olvasónaplójukban, jegyzeteikben tanári segítséggel maguk javítsák a hibáikat, legyenek képesek az órai megbeszélések alapján kiegészíteni, javítani saját munkáikat. Írásbeli munkáikban törekedjenek a pontosságra, szakszerűsésre, szóbeli feladataikban a pontosságra, a helyes beszédre.

Irodalom 6. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédképesség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Ezen az évfolyamon immár ne csak előadói szövegeket tudnak megérteni a tanulók, hanem egymással vitatkozó álláspontokat és azok érveit is. A szövegértés fejlesztésén nem csupán az írás és a beszéd technikai megvalósításának gyakoroltatását értjük, hanem ezen keresztül a másik ember megértése, tisztelete iránti fogékonyság fejlesztését is. Szövegalkotásukban érvényesüljön a lényegkiemelés, a szembeállítás alkalmazása is. A szövegalkotás hasonló módon az önkifejezés, az önismeret, az önbecsülés és a magabiztosság fejlesztésére is alkalom kell hogy legyen.

Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Növekedjék az olvasási sebesség, váljanak képessé a tanulók hosszabb szövegrészeket értő olvasására is. Egyik kiindulópontunk annak belátása, hogy a technikai értelemben vett olvasási készség (értő olvasás, hangos és csendes olvasás) biztos készsége nélkül nem válhat öröforrássá az olvasás. A szövegekben megformált értékek felfogását, értékelését csak e kompetencia birtokában várhatjuk el a tanulóktól. A művészi szövegek metaforikus jelentéseinek megértése csak akkor képzelhető el, ha a közvetlen jelentés megértése már nem okoz nehézséget a tanulónak. Írásbeli szövegalkotásban a tanulók igyekezzenek stílusosan fogalmazni. Alkalmazzák a tanult szakkifejezéseket, kerüljék a szlengből származó túlságosan is hétköznapi kifejezéseket.

Tanulási képesség fejlesztése

Nagyobb mennyiségű és bonyolultabb szövegek és ismeretek megértése és memorizálása is szükséges már ezen az évfolyamon. A tanuló váljon képessé információk megszerzésére és feldolgozására. Alakuljon ki benne az önálló gondolkodás, az önkifejezés képessége. Legyen képes kiemelni és rendszerezni a lényegyet, vázlatkészítéssel, az adatok csoportosításával tegye könnyebbé saját munkáját. Tapasztalja meg és vegye észre a morális és esztétikai kérdések bonyolultságát, árnyalatait. Tegye meg az első lépéseket az érvelés kompetenciája felé.

Ismeretek az irodalomról

Egyedi programoknak megfelelően kerüljön a tanulók kezébe néhány regény vagy regényrészlet, különböző formájú és stílusú versek gyűjteménye. Mindenképpen érdemes a fejlesztési célokat a Toldi szövegének feldolgozásával elsajátíttatni. A magyar és a világirodalom néhány kiemelkedő alkotásának bemutatása kapcsán az örök értékekre és a mindenkor jellemző emberi problémákra kívánjuk felhívni a figyelmet. Az ismeretek elsajátításán túl az olvasás iránti igény felkeltése is cél.

Az ítézőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Vegyen részt a tanuló a kollektív, csoportálláspontok kialakításában. Legyen képes artikulálni saját, egyéni véleményét, és tudja elhelyezni magát a csoportállásponthoz képest. Tudjon állást foglalni a tanuló

olyan kérdésekről, mint a bizalom és a hiszékenység, a kitartás és a csüggedés, a tiltások és a tiltakozások, az élet megannyi átváltozása csecsemőkortól a kamaszéveken át egészen az öregségig. Érvelden olyan tárgykörökben, mint a kíváncsiság és a tudásvágy, az őszinteség és a tapintat, a fantázia és a tényyszerűség. Lássza az irodalmat művészetként és életstratégiát adó parabolakincsként egyaránt.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 17, max. 25 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	H), K), n), l) az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben közvetlen és mögöttes jelentés megértése leírás, elbeszélés, jellemzés megkülönböztetése szövegek átírása más számban, személyben, időben és módban
<i>Tartalom</i>	Mondák , például: Magyar népmondák <u>Külföldi mondák</u> Mondafeldolgozások
<i>A tartalom kulcselei</i>	<u>történetiség</u> szájhagyomány hőstípusok vándormotívumok <i>nemzeti identitás</i> népművészet
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Drámajáték: Mátyás-mondák Szituációs játék: pszichológia Több stílusban kifejtendő téma: informatika Frontális témakifejtés: ismeretszerzés Az olvasott állásfoglalás értékelése: rendszerezőképeség Drámajáték: urbanizáció
<i>Kapcsolódások</i>	Tánc és dráma, Ének-zene, Magyar nyelv

2. Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 13, max. 20 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	TE), T), szk), é), p) az olvasott fejezetekhez különböző befejezések a történet folytatása fejezetenként és egyben a téma felkutatásában önálló feladatvégzés, pl. könyvkölcsönzés rímes játékok
<i>Tartalom</i>	Arany János: Toldi
<i>A tartalom kulcselei</i>	<u>bevezetéstípusok</u> <u>mottó</u> <u>népiesség</u> <u>előre sejtetés</u> állathasonlatok elbeszélő költemény epikus jelleg költői képek, retorikai alakzatok ütem és hangsúly felező tizenkettes rímek szókincs, stílus

<i>Főbb tanulói tevékenységek</i>	Kiscsoportos vita: a társadalom rétegzettség Frontális megvitatás: sértés és sértettség Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: bűnözés és ítélkezés Kiselőadás: kiszakadás a családból Forráskeresés vélemény alátámasztásához: hit és vallás kérdései Két csoport érvelése: a felnőttek is sírnak Otthoni fogalmazás: véletlenek és törvényszerűségek Tanórai fogalmazás: őszinteség és hamisság a kommunikációban Drámajáték: hajléktalanok Vázlatkészítés a vitához: ünnepek, meglepetések Médiapéldák gyűjtése: tisztesség és csalás Szerepjáték: irigység, féltékenység
<i>Kapcsolódások</i>	Magyar nyelv, Ember és társadalom

3. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 13, max. 20 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	H), E), P), k), i) anyaggyűjtés és -elrendezés lexikonokból, kézikönyvekből saját álláspont képviselése néma és hangos olvasás szövegértés: információk csoportosítása
<i>Tartalom</i>	Regények, például: Gárdonyi Géza: Egri csillagok
<i>A tartalom kulcselemei</i>	epikus műfajok <u>nézőpont</u> epizód cselekményszálak konfliktus szerkezet <u>fikció</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: szolidaritás Kiscsoportos vita: Frontális megvitatás: testi adottságok Szituációs játék: rangok és különbségek Frontális témakifejtés: egyéni és közösségi szabadság Több stílusban kifejtendő téma: idegen népek Kiselőadás: utazás Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: háború
<i>Kapcsolódások</i>	Ember és társadalom

4. Ismeretek az irodalomról

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 16, max. 24 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	I), k), lk) az irónia, a gúny, összehasonlításuk tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség felismerése a nem saját álláspont megértése különféle mondatok változatos és tudatos használata

<i>Tartalom</i>	Mondák Toldi Regények, regényrészletek Képek és formák a költészetben, például: Balassi Bálint: Egy katonaének Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez Ady Endre: A föl-földobott kő Modern versek Balladák
<i>A tartalom kulcselei</i>	műnemek lírai műfajok <u>metonímia, a metonímia típusai</u> motívum balladatípusok
<i>Főbb tanulói tevékenységek</i>	Az olvasott állásfoglalás értékelése: jó és rossz Kiscsoportos vita: igazság és igazságosság Vázlatkészítés a vitához: empátia Több stílusban kifejtendő téma: hűség Teljes mondat és kulcsszó változtatásával: bizonyosság és kételkedés
<i>Kapcsolódások</i>	Ének-zene, Ember és társadalom

5. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint min. 15, max. 22 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák I), K), n), d), szk)
érvelés
epikus műfajok közötti különbség megfigyelése
a művészi és nem művészi szépség fogalmának megértése

<i>Tartalom</i>	Regényrészletek, például: Daniel Defoe: Robinson Crusoe Robert Louis Stevenson: A kincses sziget Fekete István: Tüskevár Nógrádi Gábor: Gyermekrablás a Palánk utcában
<i>A tartalom kulcselei</i>	cselekményindítás bonyodalom tetőpont megoldás
<i>Főbb tanulói tevékenységek</i>	Frontális megvitatás: véleményalkotás Frontális témakifejtés: korok közti különbség Szituációs játék: humor Drámajáték: vitakezelés
<i>Kapcsolódások</i>	Ember és társadalom

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudjanak kívülről 6-8 verset, néhány prózarészletet és egy-két drámai jelenetet. Legyenek képesek tanári segítség nélkül is a tanult művekről rövid, egyszerű tartalmi, szerkezeti és stilisztikai elemzést készíteni. Ismerjék fel néhány fontosabb mű versformáját, ritmusát, műfaját. Írásbeli szövegalkotásban, feleleteikben használják a szakkifejezéseket is, értelmezéseikben váljon hangsúlyossá az esztétikai szempont. Tágabb összefüggések figyelembevételével fogalmazzák meg véleményüket, ítéleteiket. Egy-egy óra anyagáról, egy-egy altémáról tudjanak önállóan vázlatot készíteni, saját vázlataik alapján tudjanak felkészülni. Megbeszélések, viták alkalmával legyenek toleráns vitapartnerek, saját véleményüket tudják határozottan képviselni. Érvelési kultúrájuk legyen sokágú. Tudják csoportosítani és szembeállítani az érveket. Legyenek képesek a témával adekvát területekről keresni indokokat, magyarázatokat, bizonyítékokat. Kulturáltan tudjanak kommunikálni egymással. A tanulók tudják csoportosítani, tipizálni a

meséket, a mesetípusokhoz tudjanak példaszöveget rendelni, legalább egy hosszabb vagy két rövidebb mesét tudjanak kívülről. Értelmesen és pontosan tudják felolvasni a szövegeket, a kívülről mondott szövegeket tisztán, tagoltan, megfelelő ritmusban tudják elmondani. Hangos olvasásuk legyen a szövegműfajhoz és a témához illő. Szituációs gyakorlatokban legyenek képesek a karakter megjelenítésére, a szövegmondás és játék ne váljon szét előadásukban. A legfontosabb fogalmak jelentését ismerjék, tudják helyesen használni azokat. A beszélő és elbeszélő szerepét tudják elválasztani, az elbeszélő módokat tudják megkülönböztetni, a lírai beszélő szerepét tudják értelmezni. Feleleteikben és előadásaikban óvakodjanak az író és a műalkotás szövegében beszélő alak azonosításától. Olvasónaplójukban, jegyzeteikben maguk javítsák hibáikat, legyenek képesek az órai megbeszélések alapján kiegészíteni, javítani saját munkáikat. Írásbeli munkáikban törekedjenek a pontosságra, szakszerűsége, szóbeli feladataikban a pontosságra, a helyes beszédre. Tudatosuljon bennük a divatszavak, töltelékszavak, a szlengből átvett elemek kerülésének elvárása.

Irodalom 7. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

A tanuló ismerje és alkalmazza a nem nyelvi kommunikáció eszközeit is. A másik ember megértése, tisztelete váljon evidenciává. Vegye észre az önkifejezés hiányosságainak életvezetési, közösségi és morális következményeit. Figyelje meg a művekben a kulturális kódok és jelrendszerek megértésének nélkülözhetetlen voltát.

Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Művészi és nem művészi olvasmányokban egyaránt váljon könnyeddé a szövegértés. Az olvasási készség (értő olvasás, hangos és csendes olvasás) felzárkóztatása és további fejlesztése a más jellegű feladatok mellett sem sikkadhat el. Elvárja a program a tanulóktól a szövegekben megformált értékek felfogását, értékelését. Mind nagyobb önállósággal kell feltárniuk a művészi szövegek metaforikus jelentéseit.

A tanulási képesség fejlesztése

Nagy mennyiségű, rendezetlen nyersanyag alapján is lehetségessé kell válnia az információk megszerzésének és feldolgozásának.

Ismeretek az irodalomról

Népszerű művekkel és a „rólad szól” összefüggés feltárásával törekedni kell az olvasás iránti igény felkeltésére. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése mindhárom műnem, sokféle műfaj vonatkozásában is indokolt. A szaktárgyi, elméleti és kronologikus ismeretek mellett tájékozottá kell válnia a tanulónak az erkölcsi és emberi értékek, emberi problémák kérdésköreiben is. Találkoznia kell a magyar és a világirodalom néhány kiemelkedő alkotásával.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Mind nagyobb mértékben várható el az önálló gondolkodás, véleményalkotás, érvelés. Követelmény az önkifejezés különböző kulturált formáinak megszokottá tétele. Az emberi világ sokszínűségét, az ember egyediségét, különbözőségét nem csupán elfogadni, hanem becsülni is kell, s az erre nevelő műveket különösen is érdemes a figyelem középpontjába állítani. Értenie kell a tanulónak a morális és esztétikai kérdések bonyolultságát, érvek nélküli tetszik/nem tetszik állásfoglalásai itt már elfogadhatatlanok indoklás nélkül. Nyissanak az órai tevékenységek nagy teret a humor számára.

Témakörök, tartalmak**1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése és alkotása****Óraszám:** Folyamatos fejlesztés, valamint 11 teljes óra**Kiemelt fejlesztési** H), T), k), d)**feladatok és kulcs-** szóképek és alakzatok felismerése**kompetenciák** lírai műfajok megkülönböztetése**Tartalom** **Reformkori költőink műveiből**, például:

Berzsenyi Dániel: Levéltöredék barátnémhoz

Kölcsy Ferenc: Csolnokon, Himnusz, Huszt, Parainesis

Vörösmarty Mihály: Szózat, Ábránd

Petőfi Sándor: A borozó, A XIX. század költői, Szeptember végén, Nemzeti dal

Arany János: Szondi két apródja, Epilogus,

Könyvtári feladatok

A tartalom kulcsele- műnemek**mei** líra és dráma

líra és epika

dráma és epika

átmeneti műfajok

ballada

drámai költemény

drámai monológ

óda és himnusz

rapszódia és elégia

műfaji jellemzők

műfajkeveredés

műfajötvözet

Tanulói tevékenysé- Kiscsoportos vita: sms, e-mail**gek** Drámajáték: város és vidék

Több stílusban kifejtendő téma: nemzeti jelképek

Frontális megvitatás: az alkotás öröme, kreativitás

Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: a tanulás értéke

Kiselőadás: nemzeti sorskérdések

Forráskeresés vélemény alátámasztásához: szerelem

Két csoport érvelése: szórakozási formák

Szituációs játék: terv, program

Tanórai fogalmazás: hűség, házasság

Otthoni fogalmazás: törvénytisztelet és ellenszegülés

Vázlatkészítés a vitához: érdekérvényesítés és önfeláldozás

Az olvasott állásfoglalás értékelése: kompromisszumok

Kapcsolódások Ember és társadalom, Tánc és dráma, Ének-zene**2. Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása****Óraszám:** Folyamatos fejlesztés, valamint 10 teljes óra**Kiemelt fejlesztési** I), k), lk), egy)**feladatok és kulcs-** lényegkiemelés, összefoglaló jellegű szövegek alkotása**kompetenciák** anyagyűjtés és -elrendezés lexikonokból, kézikönyvekből

szövegek átírása

mások véleményének meghallgatása, megértése

<i>Tartalom</i>	A líra alapformái – műfaji keresztmetszet az előző témakörben felsorolt művek kapcsán, például: Dalok Elégiák Ódák Himnuszok Epigrammák Helyzetdalok Episztolák <u>Ars poeticák</u>
<i>A tartalom kulcselemei</i>	dal elégia óda himnusz epigrama helyzetdal episztola <u>ars poetica</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Kiscsoportos vita: vicc Frontális témakifejtés: háryjánosok mai folklór Több stílusban kifejtendő téma: pletyka Médiapéldák gyűjtése: hír Szerepjáték: média Otthoni fogalmazás: filmklisék Két csoport érvelése: animáció
<i>Kapcsolódások</i>	Magyar nyelv, Vizuális kultúra

3. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 14 teljes óra

Kiemelt fejlesztési E), n), é), p)

feladatok és kulcs- műfaji különbségek felismerése
kompetenciák rövid szóbeli összefoglalás
az olvasott művekhez különböző befejezések
a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodás

Tartalom **A regény változatai, például:**
Regénycselekmény, regényszerkezet

A tartalom kulcsele- Az elbeszélő
mei A szereplők jellemzése

érvrendszerek
érvtípusok
következtetések
hipotézisek
jellemtípusok

Tanulói tevékenysé- Drámajáték: esztétikai érték
gek Kiselőadás: használati érték
Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: ünnepi tudás
Frontális megvitatás: empátia
Frontális témakifejtés: befogadás, műértés

Kapcsolódások Magyar nyelv, Informatika

4. Ismeretek az irodalomról

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 18 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák H), lk), é), k)
az érvelés majdani fejlesztése
elbeszélő művek jellemzőinek felismerése
előreutalások és késleltetések érzékelése az elbeszélésben

Tartalom **A líra alapformái**
Reformkori költőink műveiből
Regényrészletek

Kisepikai alkotások, például:
Mikszáth Kálmán: A néhai bárány
Bede Anna tartozása

A tartalom kulcselei monológ, belső monológ, párbeszéd

Tanulói tevékenységek Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: drámajáték
Frontális megvitatás: jelenet

Kapcsolódások Ember és társadalom

5. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai, történeti érzék fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 21 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák E), K), P), k), i)
regénytempó megfigyelése
az elbeszélés idejének és terének behatárolása
jellemzési módok

Tartalom **Regényrészletek,** például:
Jacqueline Wilson: Komisz lányok
Fehér Klára: Bezzeg az én időmben
G. Szabó Judit: A macskát visszafelé simogatják

A tartalom kulcselei tér- és időszerkezet
logikai szerkezet
asszociatív szerkezet
keretes szerkezet

Tanulói tevékenységek Kiselőadás: európai kapcsolódások
Teljes mondat és kulcsszó váltogatásával: integráció
Szituációs játék: globalizáció
Az olvasott állásfoglalás értékelése: kisebbségek

Kapcsolódások Magyar nyelv

A továbbhaladás feltételei

A tanulók a hetedik évfolyam végére legyenek képesek irodalmi művek önálló és közös feldolgozására, elemzésére, értelmezésére. Alakuljon ki bennük a komplex elemzés fogalma. A tanulónak alapvető irodalmi művekről, szerzőkről, korszakokról, stílusokról legyen megfelelő ismeretük, tudásukról szóban és írásban is legyenek képesek számot adni, ugyanakkor legyenek képesek élményeik, ismereteik, tudásuk átadására, közvetítésére is. Alakuljon ki értékrendjük, amelynek rendszerében sajátos helyet jelölhetnek ki az esztétikai érzékelés során befogadott valóságselemeknek. A tanulók tudjanak különbséget tenni elsődleges és másodlagos szempontok, értékes és értéktelen, fontos és lényegtelen között. Alakuljon ki bennük egy motivált, mindenfajta kultúrára, kulturális értékre nyitott, érdeklődő befogadói attitűd. A tanulók legyenek képesek kulturáltan kommunikálni az irodalomról, ismereteiket biztosan tudják alkalmazni, vitában tudjanak együttműködni partnerükkel, partnereikkel. Tudjanak tisztán, megfelelő ritmussal, értelmes tagolással összefüggően beszélni, állításaikat érvekkel támasszák alá. Tudjanak érthetően hangosan olvasni, néma olvasásuk mellett a hangos olvasás se okozzon megértési problémákat. Lírai szövegek értelmezésében, elemzésében használjanak poétikai, stilisztikai fogalmakat, az alapvető stíluseszközöket, nyelvi alakzatokat

ismerjék, és elemzéseikben külön kapjon ez hangsúlyt. Ismerjenek irodalomtörténeti korszakokat, szerzői életműveket, stílusokat, irányzatokat, s tudjanak párhuzamot vonni az irodalom és más művészetek között. Ismerjenek irodalmon belüli kapcsolódásokat, összefüggéseket, ismerjenek irodalmi, művelődéstörténeti összefüggéseket, tudjanak „egymáshoz rendelni” irodalmi alkotásokat és más művészetek műalkotásait. Tanulási, felkészülési szokásaikban váljon igénnyé a könyvtár használata, a szakkönyvek, folyóiratok olvasása. Ismerjék meg a médiaműfajok közti különbséget. Lássák át az egyes médiumok műsorstruktúráját, a lapok, folyóiratok rovatszerkezetét.

Irodalom 8. évfolyam

Célok és feladatok

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Legyen képes a tanuló művészi és nem művészi szövegek feldolgozására egyaránt. Ismerje fel az irodalmi szövegek értékstruktúráját, és szóbeli feleleteiben legyen képes azt összevetni saját értékrendjével. Önálló megszólalásai mellett vegyen részt a szöveg közös dekódolásában is. A tanuló ismerje és alkalmazza a nem nyelvi kommunikáció eszközeit is. A másik ember megértése, tisztelete váljon evidenciává. Vegye észre az önkifejezés hiányosságainak életvezetési, közösségi és morális következményeit.

Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Ismerje meg az esszéírás különféle módozatait. Tudjon alkalmazni különféle elemzési stratégiákat. Építse be saját kommentárjaiba a hermeneutikai szemléletet. Vegye észre, hogy másként tekint ugyanarra a szövegre saját életkorától és körülményeitől függően ő maga is. Művészi és nem művészi olvasmányokban egyaránt váljon könnyedé a szövegértés. Az olvasási készség (értő olvasás, hangos és csendes olvasás) felzárkóztatása és további fejlesztése a más jellegű feladatok mellett sem sikkadhat el. Legyen képes a szövegekben megformált értékek felfogására, értékelésére. Mind nagyobb önállósággal kell feltárniuk a művészi szövegek metaforikus jelentéseit.

A tanulási képesség fejlesztése

Legyen képes megkülönböztetni a különféle tankönyvtípusokat és tankönyvi szövegműfajokat. Aknázza ki az egyes oktatási szövegtípusok előnyeit, és a különféle didaktikai megoldásokkal tanuljon meg élni. Vegye észre a tankönyvi kérdések és feladatok segítő jellegét, és tudjon sokoldalú megoldásokat alkotni, ahol ez lehetséges. Nagy mennyiségű, rendezetlen nyersanyag alapján is lehetségessé kell válnia az információk megszerzésének és feldolgozásának.

Ismeretek az irodalomról

Nyolcadik évfolyamon érdemes megközelíteni a kortárs irodalmat és a mai élethez kapcsolódó nem művészi szövegtípusokat is. Legyen képes a tanuló feldolgozni és befogadni homályos értelmű, a célzás és az elhallgatás eszközeivel élő mai műalkotásokat is. Népszerű művekkel és a „rólad szól” összefüggés feltárásával törekedni kell az olvasás iránti igény felkeltésére. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése mindhárom műnem, sokféle műfaj vonatkozásában is indokolt. A szaktárgyi, elméleti és kronologikus ismeretek mellett tájékozottá kell válnia a tanulónak az erkölcsi és emberi értékek, emberi problémák kérdéskörében is. Találkoznia kell a magyar és a világirodalom néhány kiemelkedő alkotásával.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Legyen képes a tanuló irányító kérdések segítségével szempontsört kidolgozni az életstratégia megtervezéséhez. A tanuló gyűjtse egybe a pedagógus és a taneszközök segítségével a felnőtté válás során felmerülő döntési helyzeteket. Értse meg az emberi élet időbeliségét, és a döntések következményekkel járó, determináló jellegét. Empátiával szemlélje a megmutatkozó életvezetési mintákat, és az egyéni viszonyuláson túl alkosson meg személyes terveket is. Mind nagyobb mértékben várható el az önálló gondolkodás, véleményalkotás, érvelés. Követelmény az önkifejezés különböző kulturált formáinak megszokottá tétele. Az emberi

világ sokszínűségét, az ember egyediségét, különbözőségét nem csupán elfogadni, hanem becsülni is kell, s az erre nevelő műveket különösen is érdemes a figyelem középpontjába állítani. Értenie kell a tanulónak a morális és esztétikai kérdések bonyolultságát, érvek nélküli tetszik-nem tetszik állásfoglalásai itt már elfogadhatatlanok indoklás nélkül. Nyissanak az órai tevékenységek nagy teret a humor számára.

Témakörök, tartalmak

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 21 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	T), P), d) a leírás, az elbeszélés, a jellemzés megkülönböztetése pontosság a fogalmazásban a jelképes-metaforikus jelentés megértése önálló vélemény kialakítása megalkotott szövegművekben
<i>Tartalom</i>	Regények , például: Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig
<i>A tartalom kulcselemei</i>	helyzetkomikum jellemkomikum <u>tragikomédia</u> <u>groteszk</u> parabola
<i>Főbb tanulói tevékenységek</i>	Kiscsoportos vita: osztályközösség Több stílusban kifejtendő téma: stréberek Vázlatkészítés vitához: deviánsok Szituációs játék: klikkek Teljes mondat és kulcsszó változtatásával: továbbtanulás Kiselőadás: elitiskolák
<i>Kapcsolódások</i>	Ember és társadalom

2. Olvasás, írott szöveg megértése és alkotása

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 18 teljes óra

<i>Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák</i>	TE), H), E), k), d) saját vélemény megfogalmazása írásban és szóban a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása néma és hangos olvasás, a ritmus érzékeltetése
<i>Tartalom</i>	Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula, Tóth Árpád néhány verse, valamint Ady Endre versei , például: Párisban járt az Ősz, Szeretném, ha szeretnének Összehasonlító feladatok
<i>A tartalom kulcselemei</i>	<u>szimbolizmus</u> <u>látomás</u> <u>zsenikultusz</u>
<i>Tanulói tevékenységek</i>	Drámajáték: járványok, betegségek Az olvasott állásfoglalás értékelése: magány Frontális megvitatás: öntudat, büszkeség, önkritika
<i>Kapcsolódások</i>	Ének-zene, Tánc és dráma

3. A tanulási képesség fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 14 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcs-kompetenciák TE), K), egy) szimbólumok jelentésének fölfejtése a ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése érvelés

Tartalom **József Attila versei**, például: Reménytelenül, Altató, Születésnapomra Összehasonlító feladatok

A tartalom kulcselemei szürrealizmus, gyermekirodalom, létösszegzés, búcsúversek

Főbb tanulói tevékenységek Kiscsoportos vita: analízis
Szituációs játék: neuraszténia
Teljes mondat és kulcsszó változtatásával: kétpólusú betegség
Otthoni fogalmazás: szintézisteremtés

Kapcsolódások Ember és társadalom

4. Ismeretek az irodalomról

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 10 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcs-kompetenciák T), szk), é), d) az aktív és a passzív szókinccs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben az információ kritikus befogadása elemző-értelmező olvasás

Tartalom **Móricz Zsigmond**

Ady Endre

A Nyugat költői

József Attila és mások művei, valamint

Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem

A tartalom kulcselemei fantasztikum, szimbólum, anekdota, novella

Tanulói tevékenységek Több stílusban kifejtendő téma: tantárgyak
Frontális témakifejtés: pályaválasztás
Az olvasott állásfoglalás értékelése: alkalmasság, alkalmatlanság
Forráskeresés a vélemény alátámasztásához: őszinteség

Kapcsolódások Magyar nyelv

5. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai, történeti érzék fejlesztése

Óraszám: Folyamatos fejlesztés, valamint 11 teljes óra

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcs-kompetenciák E), H), é), egy), k) könyvek keresése megadott témához egyénileg, csoportosan; önálló feladatvégzés, pl. könyvkölcsönzés

Tartalom **Verseik a XX. századi magyar lírából**, például:

Tóth Árpád: Körúti hajnal

Juhász Gyula: Magyar táj, magyar ecsettel

Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról

Nagy László: A vasárnap gyönyöre

Nemes Nagy Ágnes: A szabadsághoz

<i>A tartalom</i>	jambus, trocheus, daktilus, <u>anapesztus</u> , spondeus
<i>kulcselemei</i>	
<i>Főbb tanulói</i>	Frontális megvitatás: hangulatváltozások
<i>tevékenységek</i>	Drámajáték: életenergiák
	Két csoport érvelése: depresszió
	Tanórai fogalmazás: eufória
	Otthoni fogalmazás: tudatosság, önreflexió
<i>Kapcsolódások</i>	Ének-zene, Ember és társadalom

A továbbhaladás feltételei

A tanulók a nyolcadik évfolyam végére legyenek képesek irodalmi és más művészeti ágakba tartozó művek önálló és közös feldolgozására, elemzésére, értelmezésére. Lássák át a kapcsolatot irodalom és képzőművészet, irodalom és zene között. Ismerjenek meg különböző művészeti ágakban felbukkanó vándormotívumokat, témákat. Legyenek képesek a szövegek, irodalmi művek strukturális és tartalmi szempontú elemzésére, az összefüggések felismerésére és értelmezésére, tudják alkalmazni a megfelelő terminusokat, azokat jól ismerjék, legyenek tisztában jelentőségükkel, szerepükkel. A tanulóknak irodalmi művekről, szerzőkről, korszakokról, stílusokról legyen megfelelő ismeretük, tudásukról szóban és írásban is legyenek képesek számot adni, ugyanakkor legyenek képesek élményeik, ismereteik, tudásuk átadására, közvetítésére is. Figyeljenek fel a művek jelentésének változására az egyén életén belül és különböző korokra való tekintettel is. Tudjanak róla, hogy minden műalkotásának több olvasata van. Legyenek képesek önállóan különböző műfajú szövegek alkotására, legyenek képesek az irodalomról, művészetekről alkotott írásaikban a szabatos, pontos fogalmazásra, ismereteiket felhasználva, alkalmazva fogalmazták meg önálló gondolataikat, ítéleteiket, kritikai észrevételeiket. Az általános, egyetemes erkölcsi-etikai és esztétikai értékek mentén alakítsák ki saját értékrendjüket, alakítsák egyéni ízlésüket. Legyenek képesek a saját és az általános értékek között megfelelő egyensúlyt teremteni, véleményüket, bírálatukat ezek összhangjában alakítsák ki. Tudjanak tisztán, megfelelő ritmussal, értelmes tagolással összefüggően beszélni, állításaikat érvekkel támasszák alá. Tudjanak érthetően hangosan olvasni, néma olvasásuk mellett a hangos olvasás se okozzon megértési problémákat. Legyenek képesek többféle elbeszélő módon és többféle elbeszélői műfajban önálló szövegalkotásra. Legyenek tisztában alapvető verstani kategóriákkal, ismerjék a különböző ritmusrendszereket. Ismerjenek irodalmon belüli kapcsolódásokat, összefüggéseket, ismerjenek irodalmi, művelődéstörténeti összefüggéseket, tudjanak „egymáshoz rendelni” irodalmi alkotásokat és más művészetek műalkotásait. Legyenek rutinosak az internet használatában. Legyenek képesek adatokat keresni a világhálón.

ÉLŐ IDEGEN NYELV

Általános és kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása az idegen nyelv tanítása során az általános iskola 1–8. évfolyamán

Az „Alapelvek” egy nyolc évfolyamra kiterjesztett élő idegen nyelvi program kialakításában szeretne segítséget nyújtani. Az általános iskolák tanulói számára a kerettanterv a 4. osztálytól kezdve teszi lehetővé élő idegen nyelv tanítását. Az utóbbi 10–15 évben azonban társadalmunkban fokozott, és egyre erősödő érdeklődés nyilvánul meg a nyelvoktatás iránt a 9–10 éves életkort megelőző szakaszban is. Ennek a sürgető társadalmi igénynek a kielégítésére a hazai általános iskoláknak megközelítőleg egyharmada ténylegesen is kínál idegen nyelvet az 1–3 évfolyam számára. Ennek az országos gyakorlatnak azonban hiányzik az egységes pedagógiai és módszertani elvek alapján való szabályozása, a célok és tevékenységformák, munkaformák, az értékelés, a kiemelt fejlesztési feladatok tisztázása.

1. Távlati célok

A jelenleg közoktatásban részt vevő tanulók már az Európai Unió polgáraiként fogják felnőtt életüket elkezdni, ezért kiemelt célként arra kell törekednünk, hogy iskolás éveik alatt olyan készségekkel, képességekkel, kompetenciákkal, ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal gazdagodjanak, amelyek birtokában magyarságtudatukat megőrizve, kellő felkészültséggel, magabiztosan és sikerrel találják meg helyüket az európai nyitott társadalmakban. A hatékony társadalmi beilleszkedéshez, az együttéléshez és ahhoz, hogy diákjaink hazánk, Európa és a nagyvilág művelt, mobilis, többnyelvű polgárai lehessenek, használható és továbbfejleszthető idegen nyelvi tudással, autonóm tanulásra képes személyiséggel, fejlett kommunikációs készségekkel, illetve számos szociális és társadalmi kulcskompetenciával kell rendelkezniük.

2. Az idegen nyelv helye a közoktatás egészében

A NAT-ban képviselt iskolai nevelés-oktatás területén megfogalmazott közös értékek és a kiemelt fejlesztési feladatok (énkép, önismeret; hon- és népismeret; európai azonosságtudat – egyetemes kultúra; környezeti nevelés; információs és kommunikációs kultúra; tanulás; testi és lelki egészség; felkészülés a felnőtt lét szerepeire) az oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tanulók személyiségfejlődését, a tantárgyközi kapcsolatok erősítését és a tanítás-tanulás szemléleti egységének gyakorlati megvalósítását.

3. Az élő idegen nyelv és a NAT összhangja

Az élő idegen nyelv tanításának módszertani alapelvei, céljai és szaktárgyi tartalma teljes mértékben összhangban van az alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, és tökéletesen megfelel a NAT kiemelt fejlesztési feladatainak, valamint az Európa Tanács ajánlásainak is. Az életkori sajátosságok és a különböző tanulási típusok figyelembevételével egyidejűleg tesz eleget a személyiségfejlesztés, a készség-képesség, illetve a kulcskompetenciák fejlesztési kívánalmainak, miközben társadalmi és interkulturális értékeket, hasznos tantárgyi tartalmakat és ismereteket közvetít, a nyelvet eszközként használva a megismerési folyamatban, melyben a diákok aktívan vesznek részt.

Az idegen nyelvek oktatása során számtalan alkalom kínálkozik arra, hogy eleget tegyünk a NAT 2003-ban megfogalmazott követelményeinek és a kiemelt fejlesztési feladatoknak.

Az *országismereti tananyag*on keresztül a tanulók más népek kultúráját és szokásait ismerik meg. Tehát **kapcsolódunk Európához (E)**, s ugyanakkor nyitottságra neveljük őket, más kultúrák és szokások befogadására. Ezek olyan tartalmak, melyek *Európához való tartozásunkat* erősítik.

A **hon- és népismereti (H)** fejlesztési feladatnak akkor teszünk eleget, amikor lakóhelyünkről, szűkebb környezetünkről és Magyarországról beszélünk. Több témakör pedig lehetőséget ad arra, hogy *életmóddal, életvitellel* kapcsolatos kérdésekről beszéljünk. (magyar, német/osztrák, illetve angol/amerikai vonatkozásban is).

A **környezeti nevelést (K)** olyan témák kapcsán valósíthatjuk meg, amikor a természetről (folyókról, tavakról), állatokról, természetes alapanyagokról, gyógynövényekről beszélgetünk.

Az idegen nyelvek tanításán belül szinte folyamatos az **információs és kommunikációs kultúra** megléte. Mivel középpontban a kommunikációs készség fejlesztése áll, magától kínálkozik az alkalom, hogy a gyerek éljen az *emberi kapcsolatok* kialakításának lehetőségével. Több témakör (pl. család, barátok, iskolatársak) segíti a *humanista értékrendre* való nevelést is.

A páros és csoportos tevékenységformák révén rengeteg alkalom kínálkozik az *együttműködési készség fejlesztésére* és a társas kapcsolatok kialakítására. Ezáltal fejlesztjük a tanulóban azt a képességet, hogy el tudja fogadni és tiszteletben tudja tartani mások véleményét.

Az idegen nyelvi órákon megvalósuló páros és csoportos munkával segítjük a szocializációs folyamatot is. Az egyes témakörök feldolgozása során fejlesztjük és gazdagítjuk a gyermek érzékvilágát, pozitív gondolkodását.

A **testi és lelki egészség (TE)** fejlesztése a koncentráció képességének alapozásával, az érzelmi intelligencia mélyítésével, az *önismeret* alakításával, az *önértékelés* képességének fejlesztésével és az egészséges életmódra való neveléssel történik. Pl. jellemzések (milyen vagyok?), sport témakör.

A **tanulási stratégiák (T)** megválasztásában kitüntetett szempont az életkori sajátosságok figyelembevétele. Az idegen nyelv tanulása során a tanulók az első 2-3 évben többnyire reprodukív feladatok elvégzésére képesek. Kb. a 7. évfolyamtól kezdve adhatunk nekik fokozatosan önálló feladatokat, melyek az önálló tanulási készséget és a kreativitást fejlesztik. Ilyen jellegű feladatok például: a páros és csoportos munka, szituációk; interjúk készítése, rövid történetek írása vagy átírása, szótár használata, kommunikatív és nyelvtani feladatok önálló vagy részben önálló megoldása, házi olvasmány feldolgozása, gyakorlás nyelvi laboratóriumban és/vagy számítógéppel.

Fontos szempont a **koncentráció más tárgyakkal.(Kct.)**. Ez különösen lehetséges és szükséges az irodalom, a magyar nyelv, a földrajz, a biológia, a természetismeret, a történelem, az ének-zene, a rajz, a vizuális kultúra, az életmód, életvitel, gyakorlati ismeretek, a testnevelés tantárgyakkal.

Ugyanakkor építsünk a tanulók korábban szerzett és otthonról hozott ismereteire is.

Ez a tevékenység segíti az összefüggések felismerését, ugyanakkor megkönnyíti bizonyos ismeretek elsajátítását.

Fontos a *logikus gondolkodásra* való nevelés is. S bár a nyelvtant nem célként, hanem eszközként tanítjuk, a 7. és 8. évfolyamon, amikor már több nyelvi jelenséget tudatosítunk, jó ha felhívjuk a figyelmet a magyar nyelvtől való eltérésekre vagy a hasonlóságokra. Mindez rendszerező ismeretszerzésre is lehetőséget nyújt.

Az *általános műveltséget* versek, mesék, irodalmi szemelvények tanításával, híres emberek említésével fejlesztjük. (Főleg ez utóbbinál fontos, hogy a tanulók által is ismert nevek kerüljenek szóba pl. Konrad Röntgen, Karl Benz, Rudolf Diesel, illetve az angol királyi család, Shakespeare, Neil Armstrong.)

4. Pályaorientáció (P)

Bár a diákok a 8. osztály elvégzése után még nem állnak munkába, hanem többségük tovább tanul különböző típusú középiskolákban, a 7–8. évfolyamon már beszélgetni lehet (és kell is) a különböző foglalkozásokról, a munkáról. Bár a sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy a tanulók nem szeretik ezt a témát, jó ötletekkel, játékos módszerekkel fel lehet úgy dolgozni, hogy közel kerüljön hozzájuk. Itt különös jelentősége van annak, hogy az életkornak megfelelően tárgyaljuk a témakört.

Egyéb **kulcskompetenciák** megvalósítása a különböző tanulói tevékenységformákban történik. (L. Tanulói tevékenységek c. fejezet.)

5. Integratív szemlélet

Az idegen nyelv tanítása manapság szinte elképzelhetetlen az integratív és a tantárgyközi tantervi szemlélet nélkül. A témakörök változatos feldolgozási módjai, a tananyagok és segédletek széles választéka figyelembe veszi a tanulók érdeklődési körét és a világról szerzett korábbi tapasztalatait is. Az alaptanterv által meghatározott kiemelt képességeket, kulcskompetenciákat (mint például kommunikációs, narratív, problémamegoldó, szabálykövető, lényegkiemelő, együttműködési, kritikai, komplex információkat kezelő) a nyelvtanulási folyamatban, változatos munkaformákban, életszerű szituációkon, szerepjátékokon, autentikus anyagok feldolgozása során, gondolkodtató, kreatív feladatokon keresztül sajátíttatják el.

6. Holisztikus megközelítés

A nyelvtanulás során a tanulók egész személyiségének, képességeinek, tudásának fejlődése, fejlesztése, adottságainak minél teljesebb kibontakoztatása áll a középpontban az érzékszerveket és érzelmeket bevonó feladatokon keresztül. A nyelvtanulás igen hatékony eszköze a személyiség sokoldalú fejlesztésének, melynek színtere nemcsak az iskolai tanóra, hanem a társadalmi élet és tevékenység számos egyéb területe, formája is. Az idegen nyelv tanulása e téren is kiemelkedő szerepet tölt be, hiszen a kommunikáció, az ismeretszerzés, a tapasztalatgyűjtés számára számos lehetőség adódik a számítógép, az internet, a tv, a film, a zene, az utazás, az olvasás, a művészetek, a sport és a szórakozás területein.

7. Készségfejlesztés

Az idegen nyelvi órákon lehetőség nyílik olyan komplex tevékenységek végzésére, melyek miközben elősegítik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, azt is lehetővé teszik, hogy elmélyedhessenek az érdeklődési körüknek megfelelő témákban, ezzel is fejlesztve ön- és pályaismeretüket, formálva ön- és világszemléletüket. Fontos, hogy az idegen nyelvi órákon is törekedjünk a gondolkodási képességek fejlesztésére, többek között a rendszerezés, a megtapasztalás, a következtetés, az összehasonlítás, az általánosítás és a konkretizálás gyakorlására. Olyan készségek, képességek, valamint idegen nyelvi tudás elsajátítása a cél, amelyet a tanulók új helyzetekben is képesek alkalmazni. A nyelvtanításban alkalmazott tevékenységi formák segítségével olyan tájékozott és tevékeny fiatalokat nevelhetünk, akik önálló és együttes munkavégzésre képesek, természettudományos problémamegoldó gondolkodásmóddal, kreativitással, képzelőerővel, kellően fejlett érzelmi intelligenciával, és kitartással rendelkeznek, valamint jól ismerik saját tanulási stratégiáikat, stílusukat, szokásaikat, és nyitottak az új ismeretek megismerésére, emberi kapcsolatok kialakítására.

8. Interkulturális megközelítés

Az idegen nyelvek tanulása bizonyítottan elősegíti a különböző kultúrák iránti nyitottságot, megértést és más népek hagyományainak, szokásainak, életmódjának, ünnepeinek, vallásának megismerésére, megbecsülésére, a másság tolerálására nevel. Idegen nyelvet tanulva, külföldiekkel kommunikálva, a célnyelvi országban járva természetszerűen adódnak lehetőségek egymás történelmének, kulturális örökségének, jellemző sajátosságainak, mindennapi életének megismerésére-megismertetésére. Diákjaink interkulturális ismereteket szerezhetnek nemcsak a tanult idegen nyelv országairól és annak kultúrájáról, de megoszthatják Magyarországról szerzett tudásukat is másokkal, így tolmácsolva értékeinket az adott idegen nyelven. Ugyanakkor megismerkedhetnek az Európai Unió tagállamaival, intézményrendszerével, az uniós politikával, sőt a nyelvkönyvek változatos tananyaga lehetővé teszi azt is, hogy a tanulók megismerjék az egyetemes emberi civilizáció legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit is.

9. Életmód és környezeti nevelés

A nyelvtanulás sokat tehet a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében is, hiszen a nyelvi nevelés során jó lehetőség nyílik a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlesztésére, a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak kialakítására, az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értéként való tisztelésére. Az idegen nyelvi témák és tananyagok feldolgozása során a tanulók segítséget kapnak ahhoz, hogy önálló, felnőtt életükben képesek legyenek életmódjukra vonatkozóan erkölcsi és etikai normáknak is megfelelő, helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani. A jelenleg használatos idegen nyelvi tananyagok lehetővé teszik, hogy a diákok – életkoruknak megfelelő mélységben és megközelítésben – az idegen nyelvi órán szembesüljenek az egész emberiséget érintő átfogó kérdésekkel, globális problémákkal is, így elősegítve a tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakulását.

10. Információs és kommunikációs kultúra

Az alaptanterv szerint szintén kiemelt fejlesztési feladatként kell kezelni az információs és kommunikációs kultúra erősítését. Ezen a megismerést, az eligazodást, a tanulást, a tudást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálását, megértését, szelektálását, elemzését, értékelését, felhasználását, és közvetítését értjük. Ennek szerves részét alkotja az

anyanyelv tudatos és igényes használatán túl az idegen nyelvű, illetve a különböző kultúrák közötti információcsere. Az idegen nyelv tanulása remek lehetőségeket teremt még a kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztésére: a valós és a virtuális csatornákon keresztül felfogott jelek befogadásának, értelmezésének és megválaszolásának gyakorlására, a különböző médiumokban való eligazodásra, az igényelt információ megtalálására és szelektív használatára is. Ez a képesség az idegennyelv-ismerettel párosulva azt eredményezi, hogy tanulóink sikerrel aknázhadják ki az információs világháló nyújtotta lehetőségeket és az információtechnológiai eszközöket az élethosszig tartó tanulás során.

A fenti alapelvek megfelelnek egyrészt a NAT 2003 követelményeinek, másrészt az idegen nyelv oktatásával szemben támasztott korszerű speciális követelményeknek.

Célok és feladatok

Az 5–8. évfolyamokon a nyelvtanítás alapvető célja egyrészt motivációs-lelki, másrészt nyelvi. Mivel a 10 éves gyermek még nem érez belső késztetést a nyelvtanulás iránt, szükséges, hogy a már az előző tanévben (tanévekben) felkeltett érdeklődés továbbra is fennmaradjon tanári buzdítás, az életkornak megfelelő élvezetes tevékenységi formák, valamint ezek eredményeképpen sikerélmény biztosítása révén. Az 5–8. évfolyamokon elsősorban az életkornak megfelelő kommunikatív nyelvtudás kialakítása a cél (nem ismereteket kell szerezniük a nyelvről, hanem használni kell tudni a nyelvet). A nyelvtanulás célja ezenkívül a 10–14 éves korosztály olvasóvá nevelése az idegen nyelvi gyermek és ifjúsági irodalom iránti érdeklődés felkeltése révén. Ugyancsak kiemelt cél az informatikai eszközök használata iránti igény felkeltése és fenntartása, információkeresés a világhálón az őket érdeklő témákban (mese- vagy regényhősök, állatok, nevezetességek, híres emberek stb.).

A korosztály érdeklődési köre

10–14 éves életkorban a gyermek érdeklődésének iránya megváltozik. Magáról, szűkebb környezetéről egyre inkább a világ, a tágabb környezet felé fordul. Ezt az újonnan kialakult széles érdeklődést hatékonyan elégíthetik ki a nyelvórán szerzett ismeretek. A témakörök ezért egyrészt mélyülnek, másrészt új témakörök jelennek meg, amelyek a tantárgyi tartalmakhoz vagy irodalmi művekhez kapcsolódhatnak (a témalistát lásd később).

Tantárgyi integráció

Az idegen nyelvi órákon a tanulók a hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért elengedhetetlen, hogy a tananyag általuk ismert tartalmakra épüljön. Ez egyrészt a konkrét szituációk kihasználásával, másrészt az iskolai tantárgyak anyagának integrálásával érhető el. Az ilyen módon megválasztott tantárgyi tartalomnak általános nevelési célja is van: lehetővé tesszük az alaptantervben meghatározott kiemelt területek (nép- és honismeret, környezeti nevelés, interkulturális nevelés) fejlesztését.

A tudatos nyelvtanulás kezdetei

A nyelvtanulás ebben az életkorban még mindig elsősorban a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül, azonban fokozatosan megjelennek a tudatos nyelvtanulás formái is. Habár a nyelvi célok között a négy alapkészség (hallás utáni megértés, beszédkészség, olvasásértés, írás) közül még mindig a szóbeli készségek (hallás utáni megértés, illetve beszédkészség) fejlesztése áll előtérben, egyre több olvasási és írásbeli feladattal is találkozhatnak a tanulók. A 10–14 éves korosztály nyelvelsajátítása során jobban támaszkodik memóriájára, mint a célnyelv szabályrendszerére. Ugyanakkor egyre inkább képes arra, hogy szabályszerűségeket felismerjen az idegen nyelvben. Nyelvhasználatában a megértés- és közlésképesség dominál, a nyelvhelyesség még nem az erőssége. A legfontosabb nyelvtani struktúrák automatizálása azonban elengedhetetlen.

A céloknak megfelelő legfontosabb tevékenységi formák

Arra kell törekednünk, hogy a 4. osztályban (vagy az első négy évfolyamon) domináló mozgásos, manipulatív, szituatív tevékenységi formák fokozatosan bővüljenek olyanokkal, amelyek egyre magasabb követelményeket támasztanak a gondolkodás terén. Nagyon hasznosak és a nyelvi mellett az általános fejlesztési célokat is szolgálják a problémamegoldó, a kvízjellegű, a kreativitást igénylő, a felfedeztető, és a

komplex tevékenységeket elváró feladatok, például megadott témában felmérés készítése, információkeresés, projektkészítés.

Új megközelítések

E korcsoport számára nagyon előnyös mind a témaközpontú, mind a tartalom alapú nyelvtanítás. A témaközpontú megközelítés lényege, hogy egy, a korosztályt érdeklő téma feldolgozása során több műveltségterület érinthető, a területnek legjobban megfelelő változatos tevékenységi formákban, gazdag szókinccsel. Az egyes témák érthető, logikus keretbe foglalják a tananyagot, és ezáltal megkönnyítik a megértést. Ugyanakkor mód nyílik arra is, hogy a tanterv különböző komponenseit a tanuló integráltan, egy tantárgyon belül lássa.

A tantárgyi tartalmak közvetítése idegen nyelven a leghatékonyabb módon veszi igénybe a 10–14 évesek szellemi energiáit, és a legnagyobb nyelvi haszonnal jár. Ennek többféle módja lehetséges, ezek közül hazánkban léteznek több tárgyra kiterjedő két tan nyelvű vagy csupán egy-egy tárgyra vonatkozó, tartalom alapú programok. A tantárgyi tartalom kívül a tevékenység alapulhat irodalmi és kulturális tartalmú tananyagra is. A nyelvhasználat mindhárom esetben reális szituációban, információszerzés céljából történik, ezzel is segítve a megértést.

Autonóm tanulóvá válás

Az 5–8. évfolyam nyelvtanításának céljai között külön hangsúllyal kell megemlíteni a nyelvtanulási stratégiák kialakításának megalapozását. A tanulás tanulása, amely az alaptantervben meghatározott egyik kiemelt fejlesztési terület, az 5–8. évfolyamokon egyre változatosabb feladatokban jelenik meg. Célja elsősorban az, hogy a tanulókat egyre nagyobb önállóság megszerzésére buzdítsa saját tanulásuk irányítása terén. Ezzel kapcsolatos elvárás, hogy alakuljon ki bennük az önértékelés igénye és készsége, tudjanak és akarjanak élni számukra sikeres tanulási technikák alkalmazásával. Legyenek képesek megfogalmazni kérdéseket, meglatni problémákat az idegen nyelv és az anyanyelv összehasonlítása során.

Használható nyelvtudás

A négy év során a tanulóknak el kell jutniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatáig, amely lehetővé teszi számukra az osztályterem falain kívüli idegen nyelvi hatások hasznosítását (anyanyelvi beszélővel való kommunikáció, a világháló használata, tv-műsorok, filmek megértése, külföldi utazás során). A 8. osztály végére nyelvtudásuk eléri azt a mérhető szintet, amelynek birtokában képesek ismert témakörökben idegen nyelven információt megérteni és adni, interakciókban sikerrel részt venni, és képesek az 5–8. évfolyamokon megszerzett tudást a későbbiekben továbbfejleszteni.

Pedagógiai célok a 6. évfolyam végén

- Felébreszteni a tanulóban az idegen nyelvek tanulása iránti igényt, valamint az érdeklődést más népek élete és kultúrája iránt.
- Merjen idegen nyelven beszélni (egyszerű mondatokban), és fokozatosan növekedjen a bátorsága és önbizalma ezen a téren.
- Tudjon bővülő szókinccsel információkat adni és kapni saját közvetlen világáról.
- Tudatosuljon benne az tény, hogy anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát.
- Próbálja meg tanára segítségével felfedezni a számára legmegfelelőbb tanulási módszert.

Pedagógiai célok a 8. évfolyam végén

- A tanuló tudja használni a nyelvet egyszerű mondatokban, hétköznapi kommunikációs helyzetekben.
- Kommunikációs célok:
A tanuló tudjon
 - jó ritmussal, kifejezően beszélni,
 - összehasonlításokat tenni, érzéseit és véleményét kifejezni,
 - információkat kikeresni,
 - utasításokat adni,

- o szerepjátékokban egyre önállóbban részt venni,
- o saját élményeiről beszélni.
- Együttműködési készség:
 - o A tanulók vegyenek részt nyelvi játékokban, vetélkedőkben (tanórán kívüli tevékenység).
- Önálló tanulási készség:
 - o Tudjanak a tanulók rövidebb, egyszerűbb nyelvezetű szövegeket házi olvasmányként feldolgozni.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Az élő idegen nyelv műveltségterületen belül a NAT egy élő idegen nyelv kötelező oktatását írja elő. Tehát a műveltségterület tantárgyán az adott iskolában, ill. tanulócsoportban tanított idegen nyelvet értjük.

A Nemzeti Tankönyvkiadó kerettanterve a Magyarországon jelenleg leggyakrabban tanított két idegen nyelvre, az angolra és a németre ad tantervi javaslatot.

A két tantárgy tantervének egyes elemei – mivel egyazon műveltségterülethez tartoznak és mindkettő idegen nyelv – természetesen sokban megegyeznek. Ezeket a közös elemeket – a felesleges ismétlések elkerülése érdekében – csak egyszer szerepeltetjük.

A Nemzeti Tankönyvkiadó által javasolt óraterv megfelel a NAT-nak, és kétféle óraszámjavaslatot tartalmaz, melyet az alábbi táblázat mutat:

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Tantárgyak	A	B	A	B	A	B	A	B
Angol nyelv	4	3	4	3	4	3	4	3
Német nyelv	4	3	4	3	4	3	4	3
Összesen	4	3	4	3	4	3	4	3

Megjegyzés: Az óraszámjavaslat kialakításánál a Magyarországon általános gyakorlatot tartottuk szem előtt: az iskolák nagy része heti 3-4 órában tanítja az idegen nyelvet az 5–8. évfolyamokon.

Meglátásunk szerint a kétféle óraszám között nincs olyan nagy különbség, mely két teljesen különböző kerettantervi változatot indokolna. Ennélfogva a Nemzeti Tankönyvkiadó angol és német kerettanterve a heti 3 órás „alapóraszámából” – B variáció – indul ki.

Az A variáció esetén javaslatokat adunk a heti plusz egy óra felhasználására.

Általános javaslataink:

- A javasolt témakörök részletesebb feldolgozása, különös tekintettel a célnyelvi országgal való összehasonlításra, interkulturális tartalmak bevonására.
- Időigényesebb tevékenységformák intenzívebb alkalmazása (pl. projektek, dramatizálás).
- Egyes készségek intenzív és differenciáltabb fejlesztése (pl. hallásértés).
- Kiegészítő eszközök intenzívebb használata (nyelvi labor, internet, iskolai könyvtár, videó).
- Szépirodalmi szövegek olvasása és feldolgozása.

A tanulók értékelése

Értékelés, osztályzás, teljesítménymérés

Az értékelés fogalomköre alapvetően háromfajta tevékenységet takar: a kvalitatív módon nem definiálható, a személyiség egészére és a megtett fejlődési útra vonatkozó értékelést (evaluation), az ötfokú skálán elhelyezhető érdemjegyekkel történő osztályzást (assessment), illetve a tesztekkel való esetenkénti teljesítménymérést (testing). Ezt azért is fontos tisztázni, mert iskolarendszerünkben értékelés alatt hagyományosan főként a jegyekkel való osztályzást értjük. Az élő idegen nyelv általános iskolai tanulásában viszont, amelyben alapvető szerepe a motivációnak, az érdeklődés felkeltésének és fenntartásának van, és ahol a tanulás elsősorban készség, és nem ismeretközpontú, az osztályzás, és az ezt ’megalapozó’ tesztelés nem lehet az egyedüli formája az értékelésnek, hiszen sem az érdeklődés, sem a készség nem mérhető érdemjegyekkel.

Az értékelés funkciója

Az értékelés legalapvetőbb funkciója: visszajelzést adni arról, hogy a tanuló az ismeretek-készségek elsajátításában, az adott időpontban (a tanév közben folyamatosan vagy a tanév végén) éppen hol tart. Visszajelzés a tanulónak és a szülőnek, hogy melyek az erős és gyenge pontjai, honnan meríthet bátorítást, önbizalmat, illetve hová kell még energiát befektetnie. Ugyanakkor visszajelzés ez a tanárnak is arról, hogy tanítása mennyire volt hatékony. Az értékelés nemcsak kívülről, a tanár vagy tantestület, esetleg külső vizsgabizottság felől történhet. Az önértékelés a személyiségfejlődés fontos tényezője, önismeretre, önfegyelemre nevel. A tanuló a saját munkáján kívül társai munkáját, teljesítményét is tanulja meg értékelni.

Az értékelés tartalma

Az értékelésnek mindig előre tisztázott kritériumrendszer alapján kell történnie, hogy a szubjektív elemeket minél jobban ki lehessen küszöbölni. A tanulóknak ezt a kritériumrendszert előzetesen ismerniük kell, legyenek tisztában azzal, mit várnak el tőlük az egyes érdemjegyekért. Az eredmény kommentálása, akár százalékokban, akár osztályzatokban kerül kifejezésre, nem párosulhat megbélyegzéssel.

Az értékelés, ellenőrzés valamilyen fajtájára minden tanórán sort kell kerítenünk. Fontos, hogy a számonkérés, tudásellenőrzés bármely formáját előzze meg tájékoztatás arról, hogy ez milyen anyagrész tudását kéri számon. Helyes, ha ennek során olyan feladatformákat vagy tevékenységeket kérünk számon, amilyenekkel a tanuló már találkozhatott a tanórákon vagy házi feladatokban. Az is fontos, hogy adjunk módot mind szóbeli, mind írásbeli számonkérésre.

Az értékelés módjai

Általában kimondhatjuk, hogy az ellenőrzés, számonkérés módjai ugyanolyan változatosak legyenek, mint az egyéb tanórai tevékenységek. Kerülni kell a l'art pour l'art, csakis az ellenőrzés kedvéért végzett feladatokat. Ahol csak lehet, megfelelő szituációkban, kommunikációs helyzetekben (például nyelvi játékok, társasjátékok kapcsán) kell számot adni a tanulónak a tanultak elsajátításáról. Kreatív írásbeli munkák, mint például fogalmazások ellenőrzése történhet úgy is, hogy a tanulók egymás munkáját elolvassák és véleményezik. Ez nem zárja ki azt, hogy a tanár beszédje és egyenként véleményezze a munkákat, azonban nagymértékben növeli a tanuló felelősségérzetét, ha 'tanári' feladatot bízunk rá.

Az értékelés-ellenőrzés történhet szóban és írásban. A szóbeli ellenőrzés legyen folyamatos, a követelményeknek és a tevékenységeknek megfelelő, de ne adjunk minden értékeléskor érdemjegyet. Írásbeli ellenőrzéshez a fent említett feladattípusokon túl javasoljuk évfolyamonként 3 nagydolgozat és 3 egyéb jellegű dolgozat íratását. A nagydolgozatok javasolt témái:

- kérdések megválaszolása, igaz-hamis állítások kiválasztása
- nyelvtani és kommunikatív kiegészítések (gap-filling)
- rövid leírások, jellemzések
- szövegértés ellenőrzése hallott vagy olvasott szöveg alapján
- fogalmazás a tanult témakörök alapján szótár segítségével
- képleírás

Az értékelés szerepe az autonóm tanulóvá válás folyamatában

Az értékelés korszerű felfogása egyben lépés az autonóm tanulóvá nevelés felé is. A tanulónak már iskolás éveit kezdettől joga van tudni arról, hogy mi a tananyag, amit el kell sajátítania, azt milyen részletességgel kell tudnia, hol nézhet utána még ismereteknek, és milyen teljesítményt kell nyújtania ahhoz, hogy jó jegyet kapjon. Az ily módon a saját tanulásába belelátó tanuló jobban magáénak érzi a tanulást és saját haladását. Ezáltal fejlődik realitásérzéke, egészséges kritikai érzéke, felelősségérzete saját előmeneteléért. A tanulás így előbb-utóbb belülről jövő igény lesz számára.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A legfontosabb tárgyi feltétel a külön idegen nyelvi tanterem, ahol minden az idegen nyelvi környezetet idézi és a nyelvtanulást segíti.

Fontos szempontok, hogy legyen:

- elég szabad hely a mozgásra (pl. szituációs játékok, körjátékok, sorversenyek, párkeresés, osztálytermi felmérés készítése),
- mesesarok: körbeülésre alkalmas terület szőnyeggel,
- mozdítható asztalok és székek (hogy az óra jellegének megfelelően átrendezhető legyen a tanterem),
- nagyméretű tábla (színes krétákkal vagy tollakkal),
- írásvetítő, diavetítő, sötétítő függöny,
- poszterek, képsorozat, (pl. ábécé, állatok, számok, mondókák), térképek,
- a gyerekek idegen nyelvi aktuális munkái, projektjei a falon,
- idegen nyelvi kiskönyvtár (lehetőség az iskolai és az otthoni olvasásra, felszerelve nagyalakú mesekönyvekkel, képeskönyvekkel, dalos és mondókás kötetekkel, szintezett olvasmányokkal, képes szótárakkal, informatív kiskönyvekkel, gyerekeknek szóló folyóiratokkal stb.),
- szókétyák, képkétyák, (idegen nyelvi) társasjátékok, akár több játzócsoporthoz megfelelő mennyiségben,
- jó minőségű, számlálóval ellátott, nyelvtanításra alkalmas magnó (üres és műsoros kazettákkal), felvételre alkalmas mikrofon, tv és videolejátszó (videokazettákkal), esetleg CD-lejátszó és számítógép (megfelelő szoftverekkel).

Személyi feltételek

A nyelvtanításban a kommunikatív **készség**fejlesztés (és nem ismeretátadás) áll a tanítás középpontjában, melyek megkövetelik a változatos tanulói tevékenységformák következetes alkalmazását. Szükséges, hogy a nyelvet tanító pedagógus gazdag és korszerű módszertani apparátussal rendelkezzen (pl. egyéni, páros és csoportmunka, projektmunka, kiegészítő eszközök alkalmazása).

A nyelvtanítás során a tanár épít a többi tantárgyban megszerzett ismeretekre és készségekre, követelmény tehát, hogy nagy vonalakban ismerje a többi tantárgy követelményeit és tartalmait.

Elengedhetetlen, hogy a nyelvtanár korszerű nyelvtudással rendelkezzen, és ez speciális kihívást jelent számára (pl. az adott nyelv szókincsének folyamatos változása miatt).

Egyéb taneszközök

- hang- és videokazetták
- magnó, videolejátszó, tv
- CD-lejátszó, néhány CD-lemez, multimédiás anyagok
- szemléltető képek, nyelvtani táblázatok
- a célnyelvi országok térképe
- közepes nagyságú szótárak
- nagyméretű szótárak
- tanári kézikönyvek, szakmódszertani könyvek és egyéb szakkönyvek
- országismereti könyvek, prospektusok, étlapok, egyéb autentikus anyagok
- mesék, gyermekirodalmi alkotások
- írásvetítő és fóliák
- folyóiratok
- nyelvi laboratórium hangkazettákkal
- számítógépek és számítógépes nyelvi programok

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A tankönyv egyike azon eszközöknek, amelyek jelentős szerepet játszanak abban, hogyan tanítsunk idegen nyelveket. Az elmúlt két évtizedben hihetetlen változásokon ment keresztül a hazai nyelvkönyvpiac. A nyolcvanas évektől sorra jelentek meg a különböző magyar, illetve a célnyelvi országban kiadott nyelvkönyvek és ezzel párhuzamosan fejlődött a módszertani képzés is. A mai nyelvtanárok számára már a nyelvkönyvek teljes spektruma elérhető, de ez nemcsak új lehetőségeket teremt a nyelvtanításban, hanem komoly dilemmát is okoz a megfelelő tankönyv kiválasztásában. A tankönyv kiválasztásánál ügyeljünk arra is, hogy olyan tananyagot válasszunk, amely figyelembe veszi a magyar nyelvtanuló speciális igényeit (pl. a progresszió üteme, kontinuitás), és hangsúlyt helyez az interkulturális megközelítésre, különösképpen a magyar és a célnyelvi országok/kultúrák összehasonlítására.

A szakirodalom több olyan összefoglaló művet, kérdőívet és döntési mechanizmust ismer, melyek segítenek a választásban. Az alábbi felsorolás – a teljesség igénye nélkül – részletezi a tankönyvválasztás legfontosabb szempontjait. Ezzel kívánunk segítséget nyújtani abban, hogy a választás mind a tanár, mind a tanulók teljes megelégedését szolgálja, és közösen a legnagyobb fejlődést éri el a célnyelv tanításában és elsajátításában.

4–6. évfolyam

T	Tevékenykedtetés
A	Arányos tananyagelosztás
N	Nyelvelsajátítás elősegítése
K	Képességfejlesztés
Ö	Ösztönzés
NY	Nyitottság
V	Változatos feladatok
K	Készségfejlesztés
I	Integráció
V	Világos felépítés
Á	Ábrák-képek
L	Lelkesítés
A	Alapok megteremtése
SZ	Szituációk
T	Témaközpontú tanítás
Á	Általános iskolai háttértudásra támaszkodás
S	Sokszínűség
SZ	Személyiségfejlesztés
E	Extrák
M	Motiváció
P	Perszonalizáció
O	Olvasmányok
N	Nevelési célok megvalósítása
T	Taníthatóság
J	Játékosság
A	Attitűdkialakítás
I	Ismétlődés

7–8. évfolyam

Tantárgyközi kapcsolatok
Autentikus anyagok
NAT-kompatibilitás
Kommunikáció
Önállóság
Nyelvi tudatosság
Valóságos elemek
Kihívások
Interkulturális ismeretek
Választék
Áttekinthetőség
Logikus felépítés
Alapok továbbfejlesztése
Szintnek megfelelés
Tanulási technikák
Ár-érték arány
Stratégiák tanítása
Szaktárgyi tudás
Együttműködés
Megismerés
Projektek
Olvasóvá nevelés
Narratív elemek
Tanuló- és tanárközpontúság
Jellemformálás
Aktiválás
Ismeretterjesztés

Tantárgyi tantervek

Célok és feladatok

Témakörök

Rövidítések:

Énkép	Énkép, önismeret
Hon	Hon- és népismeret
Eu	Európai azonosságtudat
Ek	Egyetemes kultúra
Körny	Környezeti nevelés
IK	Információs és kommunikációs kultúra
T	Tanulás
TLE	Testi és Léleki egészség
Felnőtt	Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

- Az én világom
= személyi adatok, család, rokonok, jellemzés Énkép
- Emberi kapcsolatok
= barátok, családi ünnepek, ajándékozás,
vendégség ünnepek/ünneplés itthon és Angliában Énkép + Eu + Ek
- Szûkebb környezetünk
= ház, lakás és részei, berendezési tárgyak,
egy angol/német ház, lakás Körny + Eu + Ek
- Tágabb környezetünk
= falu (kis)város, magyar és angol/német települések
jellegzetességei, Budapest–London/Berlin Hon + Eu
- Természeti környezetünk
= tájak, növények, állatok, természet megóvása, Magyarország
és Anglia/Németország egy-egy jellemző tájegysége Körny + Hon + Eu
- Időjárás
= évszakok, égtájak, időjárás, magyar és angol/német időjárás Körny + Hon + Eu
- Az iskola világa
= iskolai tevékenységek, órarend, tantárgyak,
iskolai élet Angliában/Németországban Énkép + T + Eu
- Egészség, betegség
= gyakori betegségek, sérülések, egészséges életmód, sportok TLE
- Étkezés
= ételek, konyhai eszközök, étkezési szokások,
jellegzetesételek itthon és Angliában/Németországban) Hon + Eu + TLE
- Vásárlás
= bevásárlás, üzletek, ajándékvásárlás Felnőtt + T
- Közlekedés
= tömegközlekedés, útbaigazítás, közlekedési szabályok,
közlekedés sajátosságai Angliában/Németországban Felnőtt + Körny + Eu

- Utazás
= kirándulás, utazás külföldre, itthoni és külföldi nevetességek Felnőtt + Hon + Eu + Ek
- Szórakozás, szabadidő
= mozi, színház, televízió, múzeumok, olvasás, zene, hobbik IK + T + Felnőtt + Eu
- A technika világa
= számítógép, internet, híres találmányok, feltalálók T + IK + Hon + Eu + Ek
- Kulturális értékek
= híres történelmi alakok, tudósok, események T + Hon + Eu + Ek
- A munka világa
= foglalkozások, jövőbeni tervek, nyelvtanulás Felnőtt + Énkép + IK

Tartalmak

ANGOL NYELV 5–8. évfolyam

1. A 6. évfolyam végéig

A 4. évfolyam végéig elsajátítandó kommunikációs szándékok és fogalomkörök: *dőlt* betűvel

A 6. évfolyam végéig elsajátítandó kommunikációs szándékok és fogalomkörök: ***dőlt és kövér*** betűvel

KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Köszönés	Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi! How do you do?	Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Bemutatkozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane? May I/Can I/Let me introduce myself.	Hello. Hi! Nice to meet you. Pleased to meet you.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. That's all right.
Érdeklődés mások hogyléte felől	How are you feeling today? What's the matter?	

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Tetszés, nem tetszés	Do you like it? Do you like swimming? What do you think of the new teacher?	Yes, I do. No, I don't. I don't like it. He looks nice.
Bocsánatkérés	Sorry. I am sorry.	

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Jókívánságok	Merry Christmas, Happy New Year, Happy Birthday, Congratulations, Many happy returns of the day, All the best	Thank you, the same to you. Cheers.
Akarat, kívánság	Would you like a cake?	I'd like an ice-cream.
Véleménykérés, és arra reagálás	What do you think? How do you like it?	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	I think he's right, I am afraid he is wrong, All right. OK.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Dolgok, személyek megnevezése	What is it? What's it in English? What does that mean?	It's.../ That's.../ It's a kind of.../Is it used for...?
Információkérés, információadás	Where is he? What is she doing? Did you see him? How do you make an omelette? Can you tell me the way to the station, please?	He is in the kitchen. She is sleeping. Yes, I did. You take two eggs and some milk and flour. Take the second turning on the right.
Tudás, nemtudás	Where is she? Where does he live?	I don't know. I have no idea.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Kérés	Could you give me a pen? Would you have a stamp by any chance?	
Javaslat	Why don't we read it together?	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Meghívás	Can we meet at six? Are you free on Tuesday?	Yes, I'd love to... No, I am afraid. I can't. Yes, that would be okay.
Kínálás	What would you like? Help yourself! Have an orange. Here you are.	Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.

FOGALOMKÖRÖK

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései		
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present forms of verb be	I'm clever. Are you strong? Yes, I am. I'm not hungry.
		Present forms of there is/there are	There are five books in my bag.
		Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she bought me an ice-cream. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Sunday?
Birtoklás kifejezése		Imperatives	Sit down! Don't stand up!
		Possessive adjectives	my book, your pet, his/her name

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
		<i>Present forms of have got</i>	<i>I've got two brothers. I haven't got a dog. Have you got a budgie? Yes, I have.</i>
		<i>Past forms of have</i>	<i>I didn't have many friends in the kindergarten.</i>
		<i>Genitive 's</i>	<i>Kate's brother Whose?</i>
Térbeli viszonyok	<i>Irányok, helymeghatározás</i>	<i>Prepositions Prepositional Phrases, Adverbs</i>	<i>Where? Here, there, left, right In, on, under Opposite, next to, between...</i>
Időbeli viszonyok	<i>Időpont</i>		<i>When? In the morning, in the afternoon, at night What time is it? It's 9 o'clock. Monday, Tuesday... January, February...</i>
	<i>Gyakoriság</i>	<i>How often?</i>	<i>Yesterday, last week, two years ago, tomorrow, next week, in 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday. When? What time? In the morning, at night. What is the time? It's quarter to eight. Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day</i>
Mennyiségi viszonyok		<i>Singular/plural forms of nouns Cardinal numbers 1–20</i>	<i>How many cats are there in the picture? There are ten.</i>
		<i>Ordinal numbers Irregular plurals</i>	<i>First, second... Children, people, men, women...</i>
		<i>Countable and uncountable nouns</i>	<i>How many CDs have you got? How much money have you got? I have got a lot of/little money.</i>
Minőségi viszonyok			<i>What's it like? It's big, small, beautiful, ugly, What colour is it? It's red, blue, ...</i>
		<i>Comparative and superlative of short adjectives Irregular comparative and superlative forms of adjectives</i>	<i>Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. Good, better, the best Bad, worse, the worst.</i>
Logikai viszonyok		<i>Linking words</i>	<i>And/or/but Because</i>
Szövegösszetartó eszközök		<i>Demonstrative Pronouns</i>	<i>This/that/these/those</i>
		<i>Personal Pronouns</i>	<i>I, you, he/she/it, we, they Me, him, them...</i>

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
		Articles	<i>A, an, the</i>
		Indefinite Pronouns	<i>Somebody, anybody, nobody, everybody</i>
		Some+plural noun	<i>There are some pencils in the bag.</i>
		Any+plural noun	<i>Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.</i>
		Some + irregular noun	<i>There is some water in the vase.</i>
		Any + singular noun	<i>There isn't any juice in my glass.</i>

2. A 8. évfolyam végéig

A 4. évfolyam végéig elsajátítandó kommunikációs szándékok és fogalomkörök: *dőlt* betűvel

A 6. évfolyam végéig elsajátítandó kommunikációs szándékok és fogalomkörök: ***dőlt és kövér*** betűvel

A 8. évfolyam végéig elsajátítandó kommunikációs szándékok és fogalomkörök: ***álló, kövér*** betűvel

KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Köszönés	<i>Good morning. Hello Tom Hello, how are you? Hi! How do you do?</i>	<i>Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!</i>
Elköszönés	<i>Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch.</i>	<i>Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Okay, bye.</i>
Bemutakozás, bemutatás	<i>My name is... Have you met Jane? May I/Can I/Let me introduce myself. Let me introduce you to Rosy.</i>	<i>Hello. Hi! Nice to meet you. Pleased to meet you.</i>
Köszönet és arra reagálás	<i>Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.</i>	<i>Not at all. You are welcome. No problem. That's all right.</i>
Érdeklődés mások hogyléte felől	<i>How are you feeling today? What's the matter?</i>	
Megszólítás személyes levélben	<i>Dear John,</i>	

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Tetszés, nem tetszés	<i>Do you like it? Do you like swimming? What do you think of the new teacher?</i>	<i>Yes, I do. No, I don't. I don't like it. He looks nice.</i>
Bocsánatkérés	<i>Sorry. I am sorry. I beg your pardon. Please, forgive me.</i>	

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Jókívánságok	<i>Merry Christmas, Happy New Year, Happy Birthday, Congratulations, Many happy returns of the day, All the best</i>	<i>Thank you, the same to you. Cheers.</i>
Akarat, kívánság	<i>Would you like a cake?</i>	<i>I'd like an ice-cream.</i>
Véleménykérés, és arra reagálás	<i>What do you think? How do you like it?</i>	<i>I think it is difficult, I don't like it.</i>
Egyetértés, egyet nem értés	<i>Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?</i>	<i>I think he's right, I am afraid he is wrong, All right. OK.</i>
Elbúcsúzás levélben	<i>Best wishes, I am looking forward to hearing from you soon.</i>	
Képesség	<i>Can you speak French? Are you able to ride a horse?</i>	<i>I can understand French. I am unable to ride a horse.</i>
Szükségesség	<i>People must sleep sometimes. Do we have to wear this uniform?</i>	
Kötelezettség	<i>When do we have to leave?</i>	
Ígéret	<i>Will you come and meet me at the station?</i>	<i>Don't worry, I will.</i>
Szándék, kívánság	<i>What would you like to do? Would you like to have a rest?</i>	
Dicséret, kritika	<i>It's great. It's a good idea. I'm not so keen on it. It's boring.</i>	

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Dolgok, személyek megnevezése	<i>What is it? What's it in English? What does that mean?</i>	<i>It's.../ That's.../ It's a kind of.../Is it used for...?</i>
Információkérés, információadás	<i>Where is he? What is she doing? Did you see him? How do you make an omelette? Can you tell me the way to the station, please?</i>	<i>He is in the kitchen. She is sleeping. Yes, I did. You take two eggs and some milk and flour. Take the second turning on the right.</i>
Tudás, nemtudás	<i>Where is she? Where does he live? Do you know where he lives?</i>	<i>I don't know. I have no idea.</i>
Bizonyosság, bizonytalanság	<i>Do you think they will come? How do you think she is?</i>	<i>They will probably come. She can't be very old. She must be 25.</i>

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Kérés	<i>Could you give me a pen? Would you have a stamp by any chance? I'd like you to...</i>	<i>Yes, sure. Yes, of course.</i>
Javaslat	<i>Why don't we read it together? Let's go to the cinema tonight.</i>	<i>Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.</i>
Meghívás	<i>Can we meet at six? Are you free on Tuesday? Would you like to come to the cinema?</i>	<i>Yes, I'd love to... No, I am afraid I can't. Yes, that would be okay.</i>
Kínálás	<i>What would you like? Help yourself! Have an orange. Here you are. Would you like another drink?</i>	<i>Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok/Kommunikációs stratégiák

Szándék	Kezdeményezés és válasz	
Megértés biztosítása		Did you say the castle? Sorry, what did you say his name was?
Visszakérdezés, ismétlés kérés	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.	
Magyarázatkérés	Sorry, I don't understand.	
Betűzés kérése	Can you spell it for me?	

FOGALOMKÖRÖK

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	<i>Jelenidejűség</i>	<i>Present forms of verb be</i>	<i>I'm clever. Are you strong? Yes, I am. I'm not hungry.</i>
		<i>Present forms of there is/there are</i>	<i>There are five books in my bag.</i>
		Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet.
	<i>Múltidejűség</i>	Past Simple	And then she bought me an ice-cream. Why didn't you come yesterday?
	<i>Jövőidejűség</i>	Going to	What are you going to do on Sunday?
		Future with will	When will you be fourteen?
Birtoklás kifejezése		<i>Imperatives</i>	<i>Sit down! Don't stand up!</i>
		<i>Possessive adjectives</i>	<i>my book, your pet, his/her name</i>
		<i>Present forms of have got</i>	<i>I've got two brothers. I haven't got a dog. Have you got a budgie? Yes, I have.</i>
		<i>Past forms of have</i>	I didn't have many friends in the kindergarten.
		Genitive 's	Kate's brother Whose?
		Of	The corner of the room
Térbeli viszonyok	<i>Irányok, hely-meghatározás</i>		<i>Where? Here, there, left, right In, on, under,</i>
		Prepositions Prepositional Phrases, Adverbs	Opposite, next to, between...
		Picture location	Front of, behind, inside, outside, above, at the top of, at the bottom of, on the left hand side...

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Időbeli viszonyok	Időpont		<i>When? In the morning, in the afternoon, at night What time is it? It's 9 o'clock. Monday, Tuesday... January, February...</i>
	Gyakoriság	How often?	<i>Yesterday, last week, two years ago, tomorrow, next week, in 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday. When? What time? In the morning, at night. What is the time? It's quarter to eight. Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day</i>
	Időtartam	Adverbs of time with Present Perfect	Already, yet, just
		How long? + Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
Mennyiségi viszonyok		<i>Singular/plural forms of nouns Cardinal numbers 1–20</i>	<i>How many cats are there in the picture? There are ten.</i>
		Irregular plurals	Children, people, men, women...
		Ordinal numbers	First, second...
		Countable and uncountable nouns	<i>How many CDs have you got? How much money have you got? I have got a lot of/little money.</i>
			A cup of tea, a piece of cake All, both, none, neither, each, every
Minőségi viszonyok			<i>What's it like? It's big, small, beautiful, ugly, What colour is it?</i>
		Comparative and superlative of short adjectives Irregular comparative and superlative forms of adjectives	<i>It's red, blue, ... Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. Good, better, the best. Bad, worse, the worst.</i>
Modalitás		Should, shouldn't, can, could, must, needn't, have to (past), mustn't	What does it look/taste/sound/feel like?
Logikai viszonyok		Linking words	<i>And/or/but Because</i>
		Conditional 1	We'll stay at home if it rains.
		Time clauses with future meaning	When dad comes home, he'll be angry with you.
		Infinitive to express purpose	I've been to London to visit the Queen.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Függő beszéd		Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Szövegösszetartó eszközök		<i>Demonstrative Pronouns</i>	<i>This/that/these/those</i>
		<i>Personal Pronouns</i>	<i>I, you, he/she/it, we, they Me, him, them...</i>
		<i>Articles</i>	<i>A, an, the</i>
		<i>Indefinite Pronouns</i>	<i>Somebody, anybody, nobody, everybody</i>
		<i>Some+plural noun</i>	<i>There are some pencils in the bag.</i>
		<i>Any+plural noun</i>	<i>Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.</i>
		<i>Some + irregular noun</i>	<i>There is some water in the vase.</i>
		<i>Any + singular noun</i>	<i>There isn't any juice in my glass.</i>
		Nominative and Accusative of Reflexive pronouns	Myself...

NÉMET NYELV 5–8. évfolyam

1. A 6. évfolyam végéig

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat *dőlt* betűvel jelezzük.

KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bemutakozás	Ich heiße ...
Megszólítás	Entschuldigung, ...
Érdeklődés <i>hogylét</i> iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir?
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Magst du Mathe? Ja.
Valaki <i>igazának</i> az elismerése és <i>el nem ismerése</i>	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd!
Akarat, kívánság, képesség	ich will..., ich möchte..., ich kann...

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12.
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht).

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

<i>Kérés</i>	<i>Gib mir bitte ...!</i>
<i>Javaslat és arra reagálás</i>	<i>Möchtest du...? Ja, gerne!</i>
<i>Meghívás és arra reagálás</i>	<i>Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir leid.</i>
<i>Kínálás és arra reagálás</i>	<i>Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.</i>

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

<i>Visszakérdezés</i>	<i>Wie bitte?</i>
<i>Nem értés</i>	<i>Ich verstehe nicht.</i>
<i>Betűzés kérése, betűzés</i>	<i>Buchstabiere bitte.</i>

FOGALOMKÖRÖK

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Präsens	Ich bin heute zu Hause. Die Sonne scheint schön.
		Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	Múltidejűség	Präteritum (csak: haben, sein)	Er hatte ein Fahrrad. Ich war schon in England.
		Perfekt	Ich habe ein Eis gegessen.
	Jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
		sich-Verben	Ich freue mich.
Birtoklás kifejezése		haben	Ich habe einen Bruder.
		Possessivpronomen	Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten...
		in, auf, vor, hinter, neben (A/D)	Ich lege das Heft auf den Tisch. Er steht neben dem Bett.
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, oft, immer, nie	Ich spiele oft mit Peter.
	Időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség		eins, zwei eine Portion Pommes
	Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts	Ich lerne viel, und ich habe wenig Zeit.
Minőségi viszonyok		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.
Modalitás		möchte können, wollen	Ich möchte ein Eis. Er kann nicht schwimmen. Ich will nach Hause.
	Felszólítás		Komm morgen wieder! Spielt Tennis!
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ	Mein Freund zeichnet Bilder.
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók		und/oder/aber/denn
	Névmások		das ich, mich, mein, dieser, man

2. A 8. évfolyam végéig

KOMMUNIKÁCIÓS SZÁNDÉKOK

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung, ...
Köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
Köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
Bemutató, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße ...
Érdeklődés, hogyan áll és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
Engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum...! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)... Dein(e)..., Viele Grüße.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir Leid!
Öröm	Ich freue mich, dass.../ Toll!
Elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass...
Csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
Remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
Bánat	Schade, dass...
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás. Véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach...
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
Egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
Tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
Akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf, ich soll
Ígéret	Ich mache das schon!
Szándék, terv	ich will...
Dicséret, kritika	Klasse! Blödsinn!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist... Meine Mutter ist...
Események leírása	Zuerst..., dann..., zum Schluss. / Es war einmal...
Információkérés, információadás	Wie ist ...? Prima. / Wie alt bist du? 12 / Weißt du...? / Können Sie mir bitte sagen...?
Igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch
Tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
Bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Gib mir bitte ...! / Kannst du bitte...?
Tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
Javaolat és arra reagálás	Möchtest du...? Ja, gerne! / Können wir gehen?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
Kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal!
Nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
Betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
Felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?

FOGALOMKÖRÖK

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történet, létezés kifejezése	Jelenidejűség	sein, <i>es gibt</i>	Ich bin heute zu Hause. <i>Hier gibt es keinen Hamburger.</i>
		Präsens, Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	Múltidejűség	Präteritum (csak haben, sein), Perfekt	Er hatte ein Fahrrad. Ich habe ein Eis gegessen.
	Jövőidejűség	Futur (mit Präsens) sich-Verben	Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich.
	Személytelenség	<i>es</i>	<i>Es ist kalt.</i> <i>Es regnet.</i>
Birtoklás kifejezése		haben, <i>gehören</i>	Ich habe einen Bruder. <i>Die Tasche gehört mir.</i>
		Wessen? von, -s	das Buch von Peter, Peters Geschichte
		Possessivpronomen	Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten...
		Präpositionen mit dem A/D: <i>an</i> , auf, hinter, in, neben, <i>über</i> , unter vor, <i>zwischen</i> (A/D)	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich stelle das zwischen die Betten.
		Präpositionen mit dem Akkusativ: <i>durch</i> , <i>um</i>	<i>Gehen Sie durch den Park!</i>
		Präpositionen mit dem Dativ: <i>bei</i> , zu, von	<i>Die Bücher sind bei Karl.</i> <i>Ich komme von meiner Oma.</i>
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	<i>Időtartam</i>	<i>wie lange?</i>	<i>eine Woche</i> , von ... <i>bis</i> , <i>den ganzen Tag</i>
	Időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, <i>diesen/letzten/vorigen/nächsten Monat</i>
Mennyiségi viszonyok	Határozott mennyiség		eins, zwei erste, zweite eine Portion Pommes
	Határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
		<i>Was für ein? Welcher?</i> (Adjektivdeklination)	<i>Das ist eine leichte Aufgabe.</i> <i>Ich finde den roten Rock modisch</i>
		<i>Vergleiche</i>	<i>Dieses Buch ist besser, als...</i> <i>Er ist nicht so alt, wie...</i> <i>Dieses Bild ist am schönsten.</i>
Modalitás		<i>mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen</i> (Präsens)	<i>Ich möchte ein Eis.</i> <i>Er kann nicht schwimmen.</i> <i>Er will nach Hause.</i>
	Felszólítás		<i>Komm morgen wieder!</i> <i>Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!</i>
Esetviszonyok	Névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	<i>Ich zeige den Schülern Bilder.</i>
Logikai viszonyok	Alárendelések	<i>Kausalsatz</i>	<i>denn, weil,</i>
		<i>Objektsatz</i>	<i>Ich weiß (nicht), dass (ob)...</i> <i>Ich weiß, wo du wohnst.</i>
		<i>Temporalsatz</i>	<i>Als / wenn ...,</i>
Függő beszéd		<i>mit dem Präsens</i>	<i>Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.</i>
Szövegösszetartó eszközök	Kötőszók,		<i>und/oder/aber/denn weil/dass/ob/</i>
	névmások		<i>das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener man</i>

Tanulói tevékenységek

Tevékenységi formák a célok, feladatok tükrében

Az általunk leginkább javasolt tevékenységi formákat alapvetően meghatározzák az általános iskolai nyelvtanulási-nyelvelsajátítási folyamat leírására vonatkozó általános alapelvek. Ezek alapján leszögezhető, hogy az idegen nyelvi tanórákon azokat a tevékenységi formákat célszerű alkalmazni, melyek segítségével megvalósíthatók a NAT-ban megfogalmazott kiemelt fejlesztési területek:

- a célnyelv, illetve a nyelvtanulás iránti motiváció és pozitív attitűd megteremtése és megőrzése,
- a nyelvtanulással szemben a nyelvelsajátítás hangsúlyozása,
- a gyerekek teljes személyiségének holisztikus fejlesztése,
- minden érzékszervet aktivizáló feladatok biztosítása,
- a mozgás, az érzelmek, a kreativitás és a fantázia szerepéhez juttatása,
- a tanulók háttértudására, korábbi tapasztalataira való építés,
- a tanulók érdeklődési körének, tehetségének figyelembevétele,
- az életkori és egyéni sajátosságok, tanulási módok figyelembevétele,
- a tanulók sikerélményéhez juttatása,
- autentikus anyagok, szövegek, gyermekirodalmi művek alkalmazása,
- játékoság – mint a gyerekek számára természetes közeg – megteremtése,
- megfelelő mennyiségű és minőségű kihívások és a differenciálás biztosítása,
- kognitív, érzelmi, fizikai képességek változatos módon történő fejlesztése,
- kooperatív munkaformák alkalmazása,
- kereszttantervi kötődések kiaknázása,
- integrált készségfejlesztés megvalósítása, a nyelvi szintnek megfelelő sorrendben,

- interkulturális ismeretek, a célnyelvi kultúra, illetve a nemzeti szokások és értékek összehasonlítása és értékelése,
- életszerű kommunikatív szituációk teremtése, a természetes interakciók hangsúlyozása,
- az idegen nyelv eszközként való használata kommunikáció és ismeretszerzés céljából,
- tanulási technikák és stratégiák elsajátítása, autonóm nyelvtanulóvá válás.

Tevékenységi formák és kulcskompetenciák

A pedagógus célja a fenti alapelvek figyelembevétele a tevékenységi formák megválasztásakor. A következő változatos, érdekes, (a célnyelvet anyanyelvként beszélő gyerekek számára is) értelmes – kihívást és élményt jelentő – tevékenységi formákat javasoljuk a nyelvelsajátítás fázisában a 4–5–6. évfolyamokon.

Minden tevékenység után zárójelben megtalálható a hozzá tartozó kulcskompetencia a következő rövidítések szerint: kommunikatív (k), narratív (n), döntési (d), szabálykövető (szk), lényegkiemelő (lk), életvezetési (é), együttműködési (egy), problémamegoldó (p), kritikai (kr), komplex információk kezelésével kapcsolatos (i).

- TPR (instrukciók követése mozgással) (szk, egy)
- Éneklés (az életkornak és érdeklődésnek megfelelő, egyszerű, mozgással kísért dalok) (k, egy)
- Mesemondás, -hallgatás (megfelelő meseválasztás és előadási mód) (n, i)
- Mondókázás (hagyományos, népi mondókák, illetve modern jazz chantok) (k, egy)
- Játék (tantermi, szabadtéri / kitalálás, megtalálás, utánzós, emlékezet-fejlesztő, nyelvi vicces, / mozgásos, mutogatós, táncos, körjáték, tapsolás, kiszámolás, dramatikus, fantázia, szerepjáték, ügyességi, / labdajátékok, társasjátékok, dominó, kártyajátékok) (egy, k, é, i)
- Manipulatív, kreatív, alkotói tevékenységek, projektmunkák (rajzolás, színezés, festés, vágás, ragasztás, papírhajtogatás, kollázs, plakátkészítés, gyurmázás, agyagozás, képeslap-, meghívókészítés, modell-, makett-készítés) (p, d, szk, é)
- Mozdulásos tevékenységek (tornázás, sorversenyek, kidobós, ugróköteles, fogócska) (egy, szk)
- Tapasztalatszerző tevékenységek (kísérletezős, kipróbálás, megfigyelős, méricskélős feladatok, pl. lebeg-e vagy elsüllyed, melyik mekkora, nehezebb, hosszabb, gyorsabb, hogyan változik valami: milyen színű, méretű, formájú, állagú volt és lett) (szk, é, i, kr)
- Kommunikatív tevékenységek (szerepjátékok, dramatikus játékok, információhiányon és/vagy véleménykülönbségen alapuló feladatok) (k, é, egy, i)

A 7–8. évfolyamokon a nyelvelsajátítással szemben már előtérbe kerül a tudatosabb nyelvtanulás. Ez nem jelenti azt, hogy a fent felsorolt tevékenységi formák mindegyike eltűnne, hiszen amelyik feladattípusnak az adott életkorban megvan a létjogosultsága, az továbbra is megmarad, csak egy magasabb nyelvi szinten valósul meg. A tanulók nyelvi szintjének emelkedésével a kommunikatív tevékenységek lehetőségei megsokszorozódnak, és lehetőség nyílik bonyolultabb szituációs játékok, szimulációk létrehozására, ahol az integrált készségfejlesztésen túl a NAT-ban előírt kiemelt fejlesztési területek és kulcskompetenciák is hangsúlyt kapnak.

Ugyanígy a csoportban végzett kooperatív projektmunkák is nyelvileg nagyobb kihívás elé állítják a tanulókat, segítve képességeik, készségeik, kompetenciák fejlődését, miközben valós problémákat oldanak meg és értékes, változatos eredményeket, produktumokat hoznak létre. Ugyanakkor természetesen a játékoknak is van szerepe, csak a játék formái, típusai és módjai változnak meg. A mozgásos, tevékenykedtetős játékok helyét átveszik a logikus gondolkodást, problémamegoldást igénylő, kognitív kihívást jelentő játékok, ahol nagyobb szerep jut a célnyelvnek is. Továbbra is népszerűek a kreativitást igénylő, emlékezőképességet fejlesztő, csoportos és egyéni feladatok. A gyermekirodalmi művekkel kapcsolatos tevékenységi formák azonban jelentősen átalakulnak, a mesék helyett előtérbe kerül hosszabb történetek feldolgozása, és az éneklés, körjáték, mondókázás helyét átveszi az értő versolvasás, zenehallgatás és a popkultúra dalainak közös órai feldolgozása.

A továbbiakban felsorolunk néhány, a nyelvoktatásban használt, jellemző tevékenységi formát. Nem csoportosítjuk őket nyelvi készségek szerint, hiszen kivétel nélkül mind legalább két nyelvi készséget integráltan fejleszt. Például az interjúkészítés, szerepjáték, történetmesélés egyszerre fejleszti mind a szóbeli, mind a hallás utáni értés készségét, míg egy reklámszöveg írása vagy képek alapján történet alkotása az íráskészség fejlesztésén kívül maga után vonja az olvasás, a beszéd és ezek értésének fejlődését is.

Szövegfeldolgozás szóban és írásban (dal, vers, történet, párbeszéd, tankönyvi szöveg):

- igaz/hamis állítások elbírálása (d, kr)
- ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése (p, lk)
- hiányzó részek (szavak, mondatok, sorvégek, rímek) kitöltése (p, i)
- átalakítás (helyszín, szereplők, esetleg a történet végének megváltoztatása) (n, kr)
- átírás (adott műfaji szempontok alapján) (d, p)
- sorrendbe rendezés (sorok, szerepek, mondatok, félmondatok, bekezdések szerint) (d, i)
- párosítás (címet, képet, szereplőt bekezdéssel, szövegrésszel vagy mondattal) (d, i)
- csoportosítás (versszakonként, szereplőnként) (d, i)
- szerepjáték, színpadi előadás (k, egy)
- véleménynyilvánítás (preferenciák, tetszés/nem tetszés indoklással) (kr, lk)
- interjúkészítés (az íróval, az előadóval, a szereplőkkel) (k, i)
- levélírás (az írónak, az előadónak, a szereplőknek) (é, n)
- naplóiírás (egy szereplő szemszögéből) (n, é)
- párbeszéddé formálás (k, i)
- önéletrajzírás (az író, az előadó, a szereplők nevében) (i, é)
- memorizálás (lk, i)
- információ kikeresése (i, lk)
- fordítási feladat (műfordítás) (n, szk)

Projektmunka (a teljes folyamat az előkészítéstől a tervezésen át a bemutatásig tart)

A feladat témája igazodjon a tanulók érdeklődési köréhez és a NAT-ban megfogalmazott témakörökhöz (egészséges életmód, környezetvédelem, régi korok emlékei, hazánk és Európa, tudományos/technikai újítások stb.):

- poszterbemutató, hirdetőtábla készítése (n, egy)
- színpadi előadás rendezése (n, k)
- kézikönyv készítése (i, lk)
- brosúra, prospektus készítése (i, lk)
- videofelvétel készítése (egy, n)
- fotókiállítás szervezése (é, lk)
- rádióprogram, tévé-műsor készítése (i, é)
- sajtótájékoztató tartása (n, k)
- divatbemutató létrehozása (kr, é)
- étlap összeállítása (é, lk)
- iskolaújság szerkesztése (i, n)
- iskolai ünnepély szervezése (d, egy)
- diáklevelezés szervezése (k, egy)
- fax, e-mail, képeslap, hivatalos és személyes üzenetek írása (é, k)
- tanulmányi kirándulás szervezése (i, egy)
- vitaműsor rendezése, vendégelőadó meghívása (kr, szk)
- kutatómunka szervezése, kérdőív összeállítása, kitöltése és adatelemzés (szk, i)
- nyelvi klub létrehozása (k, egy)

Játékok (közösségépítő, kommunikatív, problémamegoldó, logikai, verseny jellegű, nyelvi, kihívást tartalmazó, humoros, bemelegítő, energetizáló feladatok):

- „Most mutasd meg!” (k, p)
- Tabu játék (k, lk)
- Kakuktktojás (p, d)

– Rejtvények, feladványok	(p, i)
– Kvíz	(d, i)
– Műveltségi vetélkedő	(i, d)
– Barkochba	(lk, k)
– Árverés	(szk, kr)
– „Hol járunk?”	(n, p)
– Szinkronizálás	(n, egy)
– Paródia	(kr, k)
– Szó-lánc, szó-póker	(szk, egy)
– Scrabble	(i, p)
– „Találd ki a történetem!”	(é, n)
– „Keresd a különbségeket!”	(lk, p)
– Alibi játék	(é, n)
– Pletykajáték	(k, n)
– Jóslás, jövőndölés	(é, n)

Tevékenységi formák és tartalmak

A tevékenységi formák meghatározzák a felhasználandó témaköröket és tartalmakat. A tartalom kiválasztásánál fontos szempont a „learning by doing” elvének megvalósítása, amely azt jelenti, hogy a tanuló indirekt módon, a végzett tevékenységen keresztül (cselekvés, szituáció, érzékelés) tanul.

Általánosan elmondható, hogy 11 éves kortól fokozatosan belépnek a fogalmi gondolkodáshoz kapcsolódó tevékenységi formák (analízis, szintézis, lényegkiemelés, logikai következtetés, elvonatkoztatás). Fő irányelvként rögzíthetjük, hogy a célnyelv megfelelő kontextusba helyezése elengedhetetlen a valós kommunikáció és ismeretszerzés szempontjából. Ez legsikeresebben úgy valósítható meg, ha a tartalmakat más tantárgyi területek segítségével, a hazai/célnyelvi kultúra felhasználásával és gyermekirodalmi művek bevonásával választjuk meg.

Ajánlásunk szerint az elsődleges tartalmak közé kell tartozzanak: a gyermekirodalmi elemek (mondókák, chantok, dalok, mesék, kiszámolók, játékok, gyermekversek, nyelvtörők) mindig a gyerekek életkori sajátosságainak és érdeklődési körének megfelelően. A mesék megválasztásakor meghatározó a mese hossza, témája, komplexitása, a szereplők száma, az ismétlődés gyakorisága, illetve a választott feldolgozási forma. A dalok esetében fontos a megfelelő hangmagasság és hangterjedelem is, míg a mondókák kiválasztásánál elsődlegesek a formai és kulturális kritériumok.

Tevékenységformák és munkaformák

A tevékenységi formák alapvetően meghatározzák a munkaformákat, amelyek viszont a tanterem biztosította lehetőségek függvényei. Az ülésrendnek minden esetben biztosítani kell a kommunikációs folyamat megvalósulását, azaz hogy a tanulók hallják, lássák egymást és a pedagógust.

Fő alapelvként elmondható, hogy kívánatos a változatos, és az adott tevékenységi formákhoz leginkább illő munkaformák megválasztása. Javasoljuk az „U” vagy félkör alakú ülésrendet, mellyel a fenti célok maradéktalanul megvalósíthatók, ugyanakkor projektmunka végzésére kiválóan alkalmas a két-két asztal összetolásával létrehozott négyfős kiscsoportok alkalmazása.

Kiemelt szerephez kell juttatni a kooperatív munkaformákat (pár- és csoportmunka), ugyanakkor elengedhetetlen a frontális tevékenység (pl. új anyag bemutatásakor), és lehetőséget kell biztosítani egyéni munkavégzésre és alkotásra. A kooperatív munkaforma alapvető ismérve, hogy a tanulók együttműködnek a feladat sikeres megoldása érdekében, melyben mindenkinek egyformán fontos szerepe/feladata van.

Egyéb javasolt tevékenységek, amennyiben heti 4 óra áll rendelkezésre

- drámajáték, drámafesztivál
- produktumokat előállító projektek, például posztterek, tanulók által készített könyvecskék
- ünnepekhez kapcsolódó tevékenységek, programok (Halloween-party, tökfaragó verseny, Valentin-napi versírás stb.)
- kiegészítő anyagok feldolgozása
- gyermekirodalmi művek olvasása és dramatizálása

Kapcsolódások

A továbbhaladás feltételei**A továbbhaladás feltételei a 6. évfolyam végén, a négy nyelvi készségre lebontva***Hallás utáni megértés*

A tanuló

- értse meg a pedagógusnak az óravezetéssel kapcsolatos utasításait
- legyen képes a pedagógusnak, a társaknak a hanghordozóknak a tananyaghoz kapcsolódó szóbeli kéréseire, utasításaira cselekvéssel válaszolni
- értsen meg ismert és jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdést, közlést
- legyen képes a tudásszintjének és életkorának megfelelő gyermekirodalmi alkotásokat (dal, vers, mese stb.) megérteni
- legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó szituációkból megérteni a beszélő szándékát

Beszédképesség

A tanuló

- legyen képes ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszolni
- tudjon interakcióban részt venni, beszélgetést kezdeményezni, illetve választ adni egyszerű mondatokban, a tanult minta alapján
- legyen képes kérdéseket megfogalmazni
- legyen képes a tanult gyermekirodalmi alkotásokat (versek, dalok, rövidebb mesék) elmondani, reprodukálni
- legyen képes szituációs játékokban az adott szerepnek megfelelően részt venni és kommunikálni

Olvasási készség

A tanuló

- legyen képes jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövidebb szöveget megérteni
- legyen képes a jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt megtalálni
- legyen képes továbbfejleszteni az alapvető olvasási stratégiáit a gondolkodási készségek felhasználásával (párosítás, kikövetkeztetés, összehasonlítás, sorba rendezés stb.)
- legyen képes mind a hangos, mind az önálló (néma) olvasásra és az olvasottak megértésére életkorának és nyelvi szintjének megfelelő szöveg esetében
- alakítsa ki az önálló olvasás iránti igényt idegen nyelven is, érdeklődési körének megfelelő egyszerűsített olvasmányok, mesék stb. olvasásán keresztül

Íráskészség

A tanuló

- legyen képes ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott egyszerű mondatok viszonylag helyes leírására
- legyen képes a tanult minta alapján egyszerű mondatok, rövid szövegek megfogalmazására

A továbbhaladás feltételei a 8. évfolyam végén, a négy nyelvi készségre lebontva*Hallás utáni megértés*

A tanuló

- értse meg és kövesse a pedagógus idegen nyelvi óravezetését, utasításait és a célnyelven megfogalmazott kéréseit
- jórészt ismert, nem túl hosszú szöveg lényegét értse meg a tanár előadásában, illetve hanghordozókról

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből legyen képes kiszűrni fontos információkat
- fejlesszen ki olyan stratégiát, amelynek segítségével ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott ismeretlen nyelvi elemek jelentését a szövegkörnyezetből megértheti
- legyen képes nem túl hosszú, jórészt ismert elemekkel megfogalmazott történetek megértésére

Beszédkésztség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre legyen képes válaszolni
- interakciókban legyen képes részt venni, interakciókat kezdeményezni, tovább folytatni és lezárni
- a nyelvet legyen képes használni a legalapvetőbb beszédszándékoknak megfelelően (tetszés, nemetszés, kérés, javaslat, visszakérdezés, ismétlés kérés, bocsánatkérés stb.)
- legyen képes többmondatos, összefüggő szöveget elmondani adott nyelvi stimulus (kép, vázlat, minta stb.) alapján
- törekedjen a helyes, felismerhető, érthető kiejtés elsajátítására

Olvasási készség

A tanuló

- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét legyen képes megérteni, abból fontos információkat kiszűrni, az ismeretlen szavak jelentését a szövegkörnyezetből kikövetkeztetni
- legyen képes önállóan, néma olvasással, kis segítséggel (képek, szószedet, stb.) egyszerű történetek elolvasására, megértésére
- fejlessze tovább az olvasási stratégiáit a fokozatosan fejlődő gondolkodási képességei felhasználásával
- életkorának megfelelően legyen képes szótár használatára
- törekedjen önálló ismeretszerzésre a célnyelven olvasás útján, autentikus olvasnivalók, és az internet felhasználásával
- fejlessze tovább a már kialakult igényét az önálló célnyelvi olvasásra (gyermek- és ifjúsági irodalmi szövegek, megfelelő nehézségi szinten)

MATEMATIKA

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata: megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanulásához, a mindennapok gyakorlathoz szükséges matematikai ismereteket és eszközöket, bemutatni azok egyszerű, konkrét gyakorlati hasznosságát.

Az első négy osztályban a korábbi évekhez képest csökkent a kötelezően biztosított matematikaórák száma, ezért az 5. osztályba lépéskor nagyobb szerepet kap az ismétlésre épülő rendszerezés. Különös figyelmet kell fordítani a fogalmak alapozására, kialakítására, elmélyítésére, s ez nem nélkülözheti a sokoldalú tevékenységeket, változatos cselekvéseket. A kísérletezés, a játék szerepe nem szűnhet meg a felsős évfolyamokon sem. A fentiek és az életkori sajátosságok figyelembevétele indokolja, hogy a felső tagozat első két évfolyamán tananyagban és időráfordításban is lényegesen nagyobb szerepet kap a számtan–algebra témakör, mint a további két évfolyamon. A megfelelően kialakított számfogalom, a bővülő számkörben végzett műveletek értése és begyakorlottsága alapfeltétele a további eredményes munkának.

Alapvető célunk a megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése, és azok használatának fokozatos kialakítása.

A matematikával való foglalkozás fejlessze a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, alakítsa ki az önálló gondolkodás igényét, ismertesse meg a problémamegoldás örömét, és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását.

Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságának fejlesztésére, a pontos és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, az akaraterő, az igényes kommunikáció kialakítására, a gondolatok érvekkel való alátámasztásának fejlesztésére.

Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás mellett az igazolások keresése, egyszerűbb következtetések megértése, észrevétele, önálló megfogalmazása.

Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelemibb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem a felső tagozaton.

Ebben a szakaszban, miközben a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységekre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére. A matematika tanításának-tanulásának a felső tagozaton is jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk.

A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.

A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.), információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében.

Az általános iskolai matematikai nevelés adjon biztos alapot a reálisan megválasztott középfokú tanulmányok folytatásához.

Fejlesztési feladatok

Ez a tanterv – összhangban a NAT 2003-ban megfogalmazott célokkal – kiemelt jelentőséget tulajdonít a kommunikációs, a problémamegoldó, a kritikai, a döntési, az együttműködési, a szabálykövető, lényegkiemelő, valamint a komplex információk kezelésével kapcsolatos kulcskompetenciák kialakításának, s ugyanakkor hangsúlyt fektet – példákön, alkalmazásokon keresztül támogatja – a narratív és életvezetési kompetenciák fejlesztésére is. A tanulók érdeklődésének és tapasztalatainak figyelembevételével – sok gyakorlati alkalmazás javaslatával – támogatni kívánja az egységes alapokra építhető változatosság megjelenítését is azzal a céllal, hogy a szaktanárok szakmai törekvéseiket érvényesíthessék mind a tartalom bizonyos keretek közötti kiegészítésével, mind a feldolgozás és módszertani eljárások szabad megválasztásával.

A tanterv messzemenően figyelembe veszi, hogy a tanulók jelentős hányada ezen négyéves időszak során jut el a konkréttól az elvontabb gondolkodáshoz. Ez a fejlődési folyamat alapvetően befolyásolja a fejlesztéshez kapcsolódó tevékenységeket, az iskolán kívüli tudás figyelembevételét, a társadalmi szükségletek, elvárások megjelenítését az alkalmazásokban. Az időkorlátok messzemenő figyelembevétele adta a kereteit a kétvétenként megjelenő követelmények elfogadható, reális megfogalmazásának.

Fontosnak tartjuk, hogy a tanterv tananyagtartalmára építve (például alkalmazásokban, matematikatörténeti érdekességekhez, híres matematikusok élettörténetéhez, életeseményeihez kapcsolódóan vagy projektfeladatok kapcsán) a NAT 2003 kiemelt fejlesztési feladatai – hon- és népismeret, kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz, környezeti nevelés, információs és kommunikációs kultúra, a testi és lelki egészség, a tanulás, a pályaeorientáció – a tanórákon megjelenjenek, szerepet kapjanak, és erősítsék a tanuló teljes személyiségének pozitív formálását, alakítsák ki az élethossziglan tartó tanulás iránti motivációt.

Az információs és kommunikációs kultúra fejlesztésén belül a matematikai nevelés során nagy figyelmet fordítunk az egyén szocializációjára, mind az egyéni, mind a közösségi érdek érvényesítésére, a tolerancia kialakítására, egymás megértésének, elfogadásának, megbecsülésének határozott fejlesztésére, például értelmes viták, érvelések irányításával, vagy jól választott projektfeladatok kínálatával.

A tantervben az önálló ismeretszerzés, valamint az egyéni tapasztalatok, vélemények, különböző értelmezések ismertetésének és megvédésének képességeit kívántuk középpontba állítani. Éppen ezért a tevékenységek és tartalmak megválasztásánál, sorrendezésénél a matematika belső építkezési szabályai megtartásának és a tevékenységi javaslatok megvalósíthatóságának a figyelembevételével igyekeztünk kitérni az információszerzés és -közlés lehetőségeire (pl. könyvtárhasználat, internet, projektfeladatok ajánlása) is.

A matematikai tartalmat illetően összefoglalóan megjegyezzük, hogy az időszak első részében a szám-tan–algebra témakörben – folytatva az alsós jó hagyományokat – gyakorlati tevékenységekkel fejlesztjük a számfogalmat, majd az egyre bővülő számkörben dolgozunk. Az alapl műveletek körében célunk az egyre biztosabb műveletfogalom kialakítása, a számolási készség folyamatos továbbfejlesztése. Az újonnan bevezetett műveletek megértéséhez, elvégzéséhez, gyakorlásához különböző elektronikus eszközöket, zsebszámológépet is használhatunk, miután meggyőződünk arról, hogy ezzel az adott probléma megértését jobban támogatjuk.

A matematika elemi fogalmait, összefüggéseit más tantárgyakban és a mindennapi életben is alkalmazzuk, éppen ezért nagy hangsúlyt kell fektetni az egyszerű, közérthető, frappáns alkalmazások megválasztására, mert ezzel a matematika hasznosságát mutatjuk meg. A matematika nemcsak hasznos, de szép is, sokan a „gondolkodás művészetének” tartják. Segítsünk hozzá minden tanulót, hogy a gondolkodás örömeit megismerje!

A mindennapok tele vannak kapcsolatokkal, összefüggésekkel, esélyek latolgatásával, döntések sorával. Ebben a sokféleségben való jó eligazodáshoz segítséget adnak azok a témakörök is, amelyek a változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztik a függvényszemléletet, megismertetik a tanulót a gyakorlatban előforduló egyszerű függvényekkel, grafikonokkal.

A geometria eszközeinek felhasználásával fejlődik a tanulók síkban való tájékozódása és térszemlélete. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a tanulókat tevékenységgel juttassuk el az egyszerű geometriai transzformációk megismeréséhez, használatához. Ennek segítségével fejleszthető a későbbiekben is a dinamikus geometriai szemlélet.

A matematika tanításában – gondolva az értő-elemző olvasás, a szövegértés és szövegalkotás fejlesztésére is – a matematikai logika bizonyos elemeit (például az „és”, „vagy”, „nem”, „minden”, „van olyan”, majd az időszak vége felé egyszerű sejtések igazolásakor, illetve cáfolásakor a „ha ... akkor” típusú következtetések) tudatosan használjuk.

A négy év alatt folyamatosan nagy hangsúlyt fektessünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel, majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését.

A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához. Például a különböző feladatokhoz készített ábrák, egyszerű gráfok segítségével megértetjük a tanulókkal a modellek alkalmazásának szerepét. A modell és valóság kapcsolata útjának kétirányú bejárását tartjuk mindig szem előtt.

Fordítsunk megfelelő figyelmet a mindennapi gyakorlatban fontos mérések és szerkesztések elvégzésére is. Ez hozzásegít ahhoz, hogy a szemléletesen kialakított kerület, terület, felszín, térfogat fogalmakat, számítási módjukat a tanulók alkalmazzák a gyakorlatban.

Különböző feladatok segítségével mutassuk be, értsük meg, hogy vannak biztos és lehetetlen események, illetve olyanok, amelyeknek bekövetkezése lehetséges. A helyes valószínűségi és statisztikai szemlélet fokozatos kialakítását és folyamatos fejlesztését szolgálja, ha adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Ezzel azt is elérjük, hogy a tanulók képesek legyenek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.

A matematikai ismeretszerzésben az általános iskolában nagy szerepet játszik az induktív módszer, de ezen tanítási időszakban is mutatunk már néhány lépéses bizonyítást, deduktív következtetést is.

Ne csak a matematikából, hanem a mindennapi gyakorlatból, a közvetlen környezetből, életkörülményekből kiindulva – hiszen így nevelhetünk, fejleszthetünk a legjobban – szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ez a módszer segítheti őket a sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásában, alkotó viták kialakításában, egymás gondolatainak megismerésében, a tolerancia kialakításában.

A halmazszemlélet fejlesztése a rendszerezőképeség fejlesztését is segíti, például akkor, amikor különböző feladatokban a tanulók által végzett csoportosítás, osztályozás, sorba rendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása a matematika különböző területeiről és a mindennapokból hozott példákon is megtörténik.

A tanulókat hozzá kell szoktatni, hogy számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek, s a feladatmegoldások helyességét ellenőrizzék. A gyakorlati számításoknál is elkerülhetetlen kerekítés alkalmazásával el kell érniük, hogy a tanulók reális eredményeket fogadjanak el. Fontos hozzászoktatni a tanulókat, hogy a több lépésben megoldható feladatok megoldása előtt megoldási tervet, egyes esetekben vázlatrajzot készítsenek. Folyamatosan fejleszteniük kell a verbális kommunikáció mellett az igényes grafikus kommunikáció kialakítását is, megértetve a tanulókkal, hogy egyetlen okos gondolat sem ér semmit, ha azt nem tudják valamilyen módon helyesen kinyilvánítani. A matematikaórákon, a feladatmegoldásokban az életkornak megfelelően elvárható pontossággal használtatjuk az anyanyelvet, illetve a szaknyelvet, s fokozatosan bővítjük a jelölésrendszert. A leírások szabatoságára, a lényeg kiemelésére az általános iskola utolsó éveiben már komolyan figyelniük kell.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a fogalmak tartalmi megismerése, megértése megelőzi azok definiálását. Az általános iskola felsőbb évfolyamain a tanult definíciók alkalmazására is sor kerül. Különböző eljárások és egyes tételek eszközként való felhasználását a problémák, feladatok megoldásában fontos fejlesztési területnek tekintjük.

Jelentős, meghatározó szerepet tulajdonítunk a tanulók által használt eszközöknek, melyek helyes megválasztásában a pedagógusnak igen nagy a felelőssége. A taneszközök, tankönyvek, feladatgyűjtemények, statisztikai zsebkönyv, majd lexikonok, kisenciklopédiák használatára meg kell tanítanunk diákjainkat. Lehetőség szerint multimédiás eszközök interaktív használatával is aktivizáljuk a tanulókat, támogassuk a tanulásukat, fejlesszük a matematikai szemléletüket.

Megjegyezzük, hogy napjainkban a tanár, így a matematikatanár szerepe is megváltozott, nem feltétlenül a tanár a „mindentudás letéteményese”, de az egész fejlesztési folyamat legfontosabb, nélkülözhetetlen eleme. Az általános iskolás korú tanuló – mint általában minden egészséges ember – vágyik az elismerésre, a pozitív érzelmeket keltő emberi megnyilvánulásra, dicséretre, elismerésre, melyet közösségben, nyilvánosság előtt kap. Együttműködő, pozitív légkörben elfogadja az empátiát nem nélkülöző kritikai észrevételeket is. A társakkal való összehasonlítás nem lehet gépies, csak számszakilag, pontokkal és százalékokkal alátámasztott elemzés. Persze ez utóbbi is szükséges, ennek is megvan a helye, de akkor hatékony, ha megvalósul

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

A felső tagozatos tanterv két változat, illetve azok különböző kombinációinak használatára alkalmas. Az első változat heti óraszámai a négy év folyamán 4, 3, 3, 3. A tananyagtartalom oszlopban elsőként feltüntetett óraszámok ehhez a változathoz adják meg az egy-egy résztema feldolgozására fordítandó javasolt óraszámot. Az átlagos tempóban, vagy lassabban haladó tanulók esetében az alapvető ismeretek elsajátítására célszerű több időt fordítani, ennek megfelelően arányaiban több órát javasunk a számtan, algebra témakörre. Ilyen csoportokban a fejlesztés a kisebb lépésekre bontott tananyag feldolgozásával történik. A konkrét tapasztalatszerzésen van a hangsúly, az általánosítás, elvonatkoztatás később kap szerepet.

A második változat a matematika iránt jobban érdeklődő csoportok számára készült, ennek a változatnak a heti óraszámai a négy év során 5, 4, 4, 4. Az elsőhöz képest nem szerepeltetünk többletismeretet, hanem úgy gondoljuk, hogy az igényesebb feldolgozást az jelenti, hogy a témakörök mélyebb tartalmi kimunkálására, összetettebb problémák szerepeltetésére van lehetőség. Több idő fordítható a problémamegoldó gondolkodás, a kreativitás fejlesztésére. A matematika szakköri órák mellett ezeken a többletórán készíthetjük fel tehetséges tanítványainkat a különböző matematikaversenyekre is. Ehhez a változathoz a javasolt óraszámok úgy jelennek meg, hogy az első változat óraszámai mellett hozzáadva feltüntetjük a többletóra-számot. Ez a felépítés lehetővé teszi a tantervet alkalmazó iskola számára azt is, hogy a két változat számára megfelelő kombinációját válassza. Mód van például arra is, hogy a magasabb heti óraszámot a lemaradó, nehézségekkel küzdő csoport számára biztosítsák, ekkor a többletórák felhasználásának arányait célszerű átalakítani az itt szereplőhöz képest.

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Matematika	5	4	4	3	4	3	4	3
Összesen	5	4	4	3	4	3	4	3

A tanulók értékelése

A javasolt ellenőrzési módszerek:

- **feladatlapok** (műveletek elvégzése, állítások igazságtartalmának eldöntése, nyílt végű mondatok helyes befejezése, hibakereséses feladatok elvégzése, egyszerű feleletválasztás, többszörös feleletválasztás ellenpéldák indoklásával, rajzos, szerkesztéses feladatok, logikai feladatok megoldása indoklással...);
- **szóbeli felelet** (órán megoldott mintára feladatok számonkérése, házi feladatok helyes megoldásának szakszerű kommunikálása, lényegkiemelés, érvelés, kiselőadás felkészülés alapján, órai feladatok végrehajtása, szerkesztések végrehajtása ...);
- **témazáró dolgozat** (nagyobb témakörök végén, vagy több témakör együttes zárásakor);
- **otthoni munka** (feladatok, szerkesztések, tesztek építése, gyűjtőmunka, megfigyelés, feladatok számítógépes megoldása ...);
- **fűzetvezetés** (írás kép, áttekinthetőség, pontosság ...);
- **csoportmunka** (statisztikai adatgyűjtés, valószínűségi kísérletek elvégzése...);
- **projektmunka** és annak dokumentálása;
- **versenyeken, vetélkedőkön való szereplés**, elért eredmények.

A tantárgyi eredmények értékelése a hagyományos 5 fokozatú skálán történik. Fontos, hogy a tanulók

- **motiváltak legyenek** a minél jobb értékelés elnyerésére;
- tudják, hogy munkájukat hogyan fogják (szóban, írásban, jeggyel) értékelni, – ez a tanár részéről **következetességet és céltudatosságot** igényel;
- számítsanak arra, hogy munkájuk elvégzése után **önértékelést** is kell végezniük;
- hallgassák meg **társaik értékelését** az adott szempontok alapján;
- fogadják meg **tanáraik észrevételeit, javaslatait, kritikáit akkor is, ha nem érdemjeggyel történik az értékelés.**

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek**Tanesszközök***Minimális felszerelés:*

Demonstrációs:

- Számkártyák nagy méretben
- Színesrúdkészlet nagy méretben
- Mérőrúd, mérőszalag
- Körző, vonalzó, szögmérő
- Helyiérték-táblázat
- Kétkarú mérleg, súlysorozat
- Sík- és térgeometria modellező
- Űrmértékmodell, mérőedények
- Logikai készlet
- Testmodellek
- Számegyenes
- Hömérő
- Mágnesek

Tanulói:

- Számkártyák
- Színesrúdkészlet
- Mérőrúd, mérőszalag
- Körző, vonalzó, szögmérő
- Sík- és térgeometria modellező
- Űrmértékmodell, mérőedények
- Logikai készlet
- Tükör
- Számegyenes
- Korongkészlet (piros-kék)
- Zsebszámológép
- Szívószál, hurkapálca, rajzlap
- Milliméterpapír, pontrácsok
- Ragasztó, ragasztószalag
- Kartonpapír, olló
- Dobókocka, játékpénz
- Fonal, zsineg
- Átlátszó papír

Ajánlott felszerelés:

Demonstrációs:

- Stopper, metronóm
- Földgömb, atlasz
- Óramodell
- Számítógép
- Internet
- Videokazetták oktatófilmekkel
- Oktató CD-k
- „Binostat” modell a valószínűség szemléltetésére
- Írásvetítő fóliák (üres)
- Nyomtatható fóliák
- Fóliafilc-készletek
- Fóliakészlet
- Szögestábla gumigyűrűkkel
- Matematika CD-ROM-ok
- Nincs királyi út
- Matek Manó
- Comenius LOGO
- Matematikai faliképek

Tanulói:

- Dienes-készlet
- Babilon-készlet
- Számítógép
- Internet
- Oktató CD-k
- Hajlékonylemezek
- Szögestábla gumigyűrűkkel

Szaktantermi felszerelések (ajánlott):

- Számítógép internetcsatlakozással
- Négyzethálós tábla

Szaktantermi felszerelések (ajánlott):

- Számítógép internetcsatlakozással
- Négyzethálós tábla
- Szögestábla
- Mágneses tábla
- Írásvetítő
- Vetítőernyő
- Videolejátszó televízióval vagy videoprojektor
- Nagy matematikusok arcképei
- Matematikai faliképek
- Demonstrációs eszközök
- Tevékenykedtető eszközök
- Matematikai szakkönyvek
- Írásvetítő fóliasorozatok

Matematikai faliképek (ajánlott):

- Nagy matematikusok arcképei
- Mértékegységek
- Geometriai alapfogalmak
- Halmazok
- Párhuzamos szárú szögek
- Merőleges szárú szögek
- Négyszögek
- Eltolás
- Elforgatás
- Forgáásszögek
- Tükrözés
- Területszámítás, kerületszámítás
- Kör
- Pitagorasz tétele
- Hasábok
- Egyenes körkúp, gúla
- Testek felszíne, térfogata
- Lineáris függvény (transzformációk)
- Másodfokú függvény (transzformációk)
- Abszolútérték-függvény (transzformációk)
- Nevezetes szorzatok
- Hatványozás és négyzetgyökvonás

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A matematika tantárgy tanításához a tanulók életkori sajátosságait figyelembe vevő, a szaknyelv használatát fokozatosan bevezető és alkalmazó taneszközök, tankönyvek közül lehetőleg olyanokat kell használni, amelyek lehetőséget biztosítanak a sokoldalú képességfejlesztésre, tartalmukban korszerűek és tananyagstruktúrában a tanulói ismeretszerzés sajátosságaihoz illeszkednek, ezért a tananyag eredményesebb elsajátítását teszik lehetővé.

A taneszköz kiválasztásánál érdemes előnyben részesíteni az alábbi jellemzőket, ha azok értelmezhetők az adott taneszközhöz:

- a taneszköz-családokat,
- a munkáltató-tevékenykedtető jellegű, ezzel is pozitívan motiváló,
- feladatokban gazdag,
- az egyéni haladást jól szolgáló, differenciált tanulást-tanítást támogató,
- az önálló tanulásra ösztönző, azt lehetővé tevő, tehát a tanulásirányítást jól megvalósító,

- tanultakat rendszerező és jól strukturált,
- tipográfiaiailag jól szerkesztett (pl. ábrák, kiemelések), didaktikailag jól felépített tankönyveket.

Tantárgyi tantervek

Kiemelt fejlesztési feladatok és kulcskompetenciák jelzése

- kiemelt fejlesztési feladatok:
 - = énkép és önismeret ÉN)
 - = hon- és népismeret H)
 - = európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)
 - = környezeti nevelés K)
 - = információs és kommunikációs kultúra I)
 - = testi és lelki egészség TE)
 - = tanulás T)
 - = felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- kulcskompetenciák:
 - = kommunikációs k)
 - = narratív n)
 - = döntési d)
 - = szabálykövető szk)
 - = lényegkiemelő lk)
 - = életvezetési é)
 - = együttműködési egy)
 - = problémamegoldó p)
 - = kritikai kr)
 - = komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)

Matematika 5. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	5 óra/hét (185 óra)	4 óra/hét (148 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	folyamatos	folyamatos
Számtan, algebra	75 óra	65 óra
Összefüggések, függvények, sorozatok	21 óra	15 óra
Geometria, mérés	42 óra	35 óra
Statisztika, valószínűség	16 óra	10 óra
Témazáró dolgozatok írása, javítása	8 óra	8 óra
Szaktanári döntésen alapuló felhasználás	23 óra	15 óra

A szaktanári döntésen alapuló felhasználásra javasolt órakeretet az alábbiakra fordíthatjuk:

- elsősorban a tananyag gyakorlására, ismételtesére;
- esetleg a tananyag mélyítésére;
- nagyon tehetséges, érdeklődő osztályok esetén új anyag feldolgozására is.

Gondolkodási és megismerési módszerek

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A matematika tanulási módszereinek megismerése. (KAPCSOLÓDÁS: Könyvtárhasználat, lehetőség szerint informatikai eszközök igénybevétele. Informatika)	Különböző tanulási technikák megismerése és alkalmazása: olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, kérdések megfogalmazása, a házi feladat elkészítési módjának tudatosodása.	A gondolkodási módszerek témakör sajátos szerepet tölt be az általános iskola ötödik évfolyamán. Konkrét megjelenése a másik négy témakör feladataiban, problémáiban és azok megoldásában van, így érthető, hogy néhány általános fejlesztési feladaton túl itt nem sorolunk fel ismerteket.	T) I)
Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom)	Kiselőadások, jegyzetek készítése, kutatási feladatok, projekt-munkák. A tananyagra, gyakorlati alkalmazásokra vonatkozó állítások megfogalmazása, igaz-hamis voltának eldöntése a nyelv logikai elemeinek egyre tudatosabb használatával. A tárgyi eszközökkel, virtuális módon megvalósítható célirányos játékok, a valószínűségi és statisztikai szemléletet fejlesztik.	A gondolkodási módszerek témakörtartalmának szerves beépítése a tanítás-tanulás folyamatába a bevezetőben már ismerttetett kulcskompetenciák kialakításának és fejlesztésének fontos lépése. A pozitív motiváció kialakulása, az egyre pontosabb kommunikáció a nyelv logikai elemeinek használatával, a grafikus kommunikáció fejlődése, a lényegkiemelés, a szabálykövető magatartás fejlődése.	k) n)
Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására. Változatos tartalmú szövegek értelmezése. (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom) Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése.	Kapcsolatok felismerését és lejegyzését támogató egyszerű szimbólumok megértése, felismerése, alkalmazása és olvasása.		k)
Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem sorba rendezése. (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Különböző feladatok, problémák megoldásának megtervezése, az eredmények ellenőrzése zsebszámológéppel, szöveg esetén a szövegbe való helyettesítéssel. Különböző tárgyak, termékek, színek, betűk, alakzatok stb. adott vagy választott szempontok szerinti csoportosítása, sorba rendezése, a lehetőségek számbavétele, egyszerű esetekben az összes lehetőség megkeresése.	Alakuljon ki és fejlődjön a helyes halmazszemlélet, a kombinatorikus gondolkodás.	p)
			szk) ÉN)

Számтан, algebra (65 + 10)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Természetes számok milliós számkörben, egészek, törtek, tizedes törtek. Negatív szám értelmezése. Törtek kétféle értelmezése. (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom, Ember a természetben, Életvitel és gyakorlati ismeretek) Ellentett, abszolútérték (12). Alakiérték, helyiérték. Műveletek szóban (fejben) és írásban, szemléltetés számegyenesen: - természetes számok körében osztók, többszörösök; - összeadás, kivonás az egészek és a pozitív törtek körében; - szorzás, osztás pozitív törtek és tizedes törtek esetében természetes számokkal (0 szerepe a szorzásban, osztásban); - szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.	Számadatok gyűjtése a valóságos világból. Számok helyes leírása, olvasása. Tájékozódás a számegyenesen. Számkártyák, játékpénz, adósságcédula használata. Törtek értelmezése és szemléltetése darabolással, kirakással, rajzolással, gyakorlati példákkal. Játékos feladatok szóban és írásban is a műveletek helyes értelmezésére, pontos elvégzésére. Egyszerű, rövid, a témához kapcsolódó versenyek tanulói csoportok, egyének között.	Számfogalom mélyítése, a számkör bővítéséhez kapcsolódó tevékenységek eredményeként legyen képes leírni a hallott számokat, kiolvasni a látott számokat, legyen képes megtalálni – legalább egy elfogadható intervallumot megjelölve – a számok helyét a számegyenesen. Az ellentett és az abszolútérték ismerete, meghatározása konkrét számok esetében Legyen képes megismerni és megkülönböztetni az alaki- és helyiértéket. Tudjon leírni műveleteket, legyen képes egyszerű esetekben elvégezni azokat. Fejlődjön a számolási készsége a kibővített számkörben. Alakuljon és fejlődjön a műveletekhez kapcsolódóan is az ellenőrzés, önellenőrzés igénye és képessége.	i) k) egy) p) T) E)
Műveleti sorrend (35 + 12). Tízes alapú számrendszer. Kettes alapú számrendszer (6 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Informatika) Kerekítés, becslés, ellenőrzés. (KAPCSOLÓDÁS: Ember a természetben; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Konkrét példák kapcsán annak meg tapasztalása, hogy a műveleti sorrendtől való eltekintés különböző eredményekre vezet, így nem teszi egyértelművé a matematikán belül való tevékenységet. Az átszámításokhoz kapcsolódóan alpműveletek gyakorlása, tapasztalatszerzés a helyiérték és alakiérték szerepéről mindkét számrendszerben. Számkártyák, helyiértéktáblák használata. Zsebszámológépek ésszerű használatával végezzen ellenőrzéseket.	Fegyelmezettség, következetesség, szabálykövető magatartás fejlődése. Tapasztalatszerzés a számrendszerek felépítéséről, a kombinatorikus gondolkodás fejlődése a különböző számok kirakásával. Fejlődjön az ellenőrzési és becslési igény, készség.	szk) i) lk) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Egyszerű elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, lebontogatással, ellenőrzés behelyettesítéssel. Arányos következtetések (pl. szabványmértékek átváltása), egyszerű szöveges feladatok (12+6). (KAPCSOLÓDÁS: Ember a természetben; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Egyszerű matematikai modellek megismerése és alkalmazása szöveges gyakorlati feladatokban. d) p) ÉN) I)	Fejlődjön a következtetési képesség, az értő-elemző olvasás, a szövegértés, önálló problémamegoldó képesség.	d) p) ÉN) I)

Összefüggések, függvények, sorozatok (15 + 6)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Számegyenes, szám-intervallumok ábrázolása, ábráról való leolvasása. (KAPCSOLÓDÁS: Testnevelés és sport) Helymeghatározás konkrét gyakorlati szituációkban. A Descartes-féle derékszögű koordináta-rendszer (5 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Földünk és környezetünk) Egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata – abban hiányzó elemek pótlása ismert vagy felismert szabály alapján -, grafikonja. Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai (6 + 2). Sorozat megadása a képzés szabályával, illetve néhány elemével (4 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Ember a természetben; Földünk és környezetünk)	Helymeghatározás, adott tulajdonságú pontok keresése. Tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben. Táblázatok, grafikonok értelmezése, az ábra alapján mennyiségek közötti összefüggés megkeresése, lejegyzése. Táblázathoz grafikon, grafikonhoz táblázat készítése. Ismert szabály alapján elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása. Több megoldás keresése.	Tudja felismerni a megadott számok helyét a számegyenesen. Legyen képes egy megadott pont koordinátáit leolvasni, illetve a koordináták segítségével ábrázolni a pontot a Descartes-féle koordináta-rendszerben. Az összefüggés-felismerő képesség fejlődése, készítsük elő a helyes függvényszemlélet alapozását. Legyen képes felismerni és leolvasni konkrét értékeket egyszerű oszlopdiagramról.	d) szk) I) i) egy) T)

Geometria, mérés (35 + 7)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Testek építése, tulajdonságaik. (KAPCSOLÓDÁS: Művészetek) Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján. Kocka, téglatest tulajdonságai, hálójára (7 + 0). Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Síkidomok, sokszögek (háromszögek, négyszögek) szemléletes fogalma, tulajdonságok vizsgálata (4 + 2). A távolság szemléletes fogalma, adott tulajdonságú pontok keresése. Kör, gömb szemléletes fogalma, esetleges megjelenése környezetünkben, előfordulása a gyakorlati életben. (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek) Két ponttól egyenlő távolságra lévő pontok. Szakaszfelező merőleges (10 + 2). A szög fogalma, mérése, szögfajták (3 + 0). (KAPCSOLÓDÁS: Földünk és környezetünk; Művészetek)	Egyszerű testek és azokból újabb testek készítése, a jellemzők felfedezése, megbeszélése. Megadott és/vagy választott tulajdonságok alapján mértani testek, különböző tárgyak, dolgok halmazokba való elhelyezése. Tulajdonságok (pl. párhuzamos élek, merőleges élek, szimmetriák) megfigyelése a tanteremben lévő tárgyakon, alakzatokon, példák keresése a természetes és az épített környezetben. Különböző síkidomok kivágása, vizsgálata, csoportosítása megadott szempontok szerint. Körző, vonalzó helyes használata, két vonalzóval párhuzamosok, merőlegesek rajzolása, körök, minták készítése. Művészi, népművészeti alkotások jellemzőinek vizsgálata (pl. Escher-képek, matyóhímzés stb.). Hajtogatások a merőleges és párhuzamos szemléltetésére, adott alakzatoktól egyenlő távolságra lévő pontok keresésére. Egyszerű szerkesztési feladatok. A szögmérő helyes használata.	A térszemlélet fejlődése. Halmazszemlélet fejlődése. Legyen képes megkülönböztetni más testektől a téglatestet, kockát, felismerni és szóban elmondani ezek néhány tulajdonságát. Értse és helyesen alkalmazza a párhuzamosság és merőlegesség fogalmát. Legyen képes felismerni a háromszöget és négyszöget, tudjon ezekről megfogalmazni egy-két igaz állítást. A távolság fogalmának értése, egyszerű esetekben bejelölése, szerkesztése. Problémamegoldó képesség fejlesztése szerkesztésekkel. Legyen képes a síkban két ponttól egyenlő távolságra lévő pontokat keresni szerkesztéssel, és a szakaszfelező merőlegest felismerni, megszerkeszteni. Értse és tudja a szög fogalmát, legyen képes felismerni és szögmérővel megmérni a szögfajtákat.	K) i) szk) H) E) lk) egy) p) T)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Téglalap (négyzet) kerülete, területe; téglatest (kocka) felszíne és térfogata választott egységekkel, szabványmértékegységekkel. Számítási feladatok. Szabványmértékegységek és átváltásuk: hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő, tömeg (11 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben)	Lefedések, parkettázások, csempézésekhez kapcsolódó cselekvéses feladatok. Mérések a gyakorlatban, terepen, osztályban, ennek kapcsán is tapasztalatgyűjtés terület, felszín és térfogat számításában. Különböző mérőeszközök használata.	Értse meg, hogy a mérés mindig összehasonlítás. A mérések kapcsán fejlődjön a számolási készsége, a becslési képessége. Ismerje a legalapvetőbb mértékegységeket. Négyzet, téglalap, kocka, téglatest esetében konkrét adatok mellett legyen képes a kerületet, területet, felszínt és a térfogatot meghatározni.	i) K)

Valószínűség, statisztika (10 + 6)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	
Valószínűségi játékok és kísérletek. Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Oszlopdiagram készítése. Egyszerű grafikonok értelmezése, elemzése (7 + 4). Átlagszámítás néhány adat esetén (3 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Testnevelés és sport; Informatika)	A valószínűségi és statisztikai jellegű feladatok, problémák megoldása kockadobálással, pénzdobálással, nagyszámú kísérlet esetén – lehetőség esetén – számítógép használatával. Sajtóból internetről stb. levett egyszerű grafikonok vizsgálata, észrevételek megfogalmazása. Sokféle matematikai és gyakorlati feladat kapcsán tapasztalja meg a számtani közép ismeretének hasznosságát, és konkrét esetekben számolja ki az átlagot.	A valószínűségi és statisztikai szemlélet, a megfigyelőképesség, az elemzőképesség fejlődése. Ismerje a számtani közép fogalmát és tudja használni. A használat során fejlődjön a számolási készsége.	I) d) lk) T) szk)

Matematika 6. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	4 óra/hét (148 óra)	3 óra/hét (111 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	folyamatos	folyamatos
Számtan, algebra	66 óra	56 óra
Összefüggések, függvények, sorozatok	13 óra	8 óra
Geometria, mérés	30 óra	21 óra
Statisztika, valószínűség	11 óra	6 óra
Témazáró dolgozatok írása, javítása	8 óra	8 óra
Szaktanári döntésen alapuló felhasználás	20 óra	12 óra

A szaktanári döntésen alapuló felhasználásra javasolt órakeretet az alábbiakra fordíthatjuk:

- elsősorban a tananyag gyakorlására, ismétlésére;
- esetleg a tananyag mélyítésére;
- nagyon tehetséges, érdeklődő osztályok esetén új anyag feldolgozására is.

Gondolkodási és megismerési módszerek

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése. (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom) Matematikatörténeti érdekességek. (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom) Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele. (KAPCSOLÓDÁS: Informatika) A tanultakhoz kapcsolódó igaz és hamis állítások. Összehasonlítás, viszonyítás, szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan). Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására. Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése. Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése. (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom; Informatika) Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése különféle módszerekkel.	Különböző tanulási technikák tudatos alkalmazása. A nyelv logikai elemeinek helyes használata a verbális és grafikus kommunikációban. Különböző módszerekkel gyűjtött információk értelmezése, rendezése, megadott szempontok szerinti kiválogatása. Mindennapi gyakorlati problémák, feladatok, tapasztalatok alapján matematikai modell alkotása (rajzos szemléltetés, táblázatkészítés). A matematikából és a mindennapi életből vett feladatok kapcsán a feltételek vizsgálata, események valószínűsége, biztos, bizonytalan, lehetetlen voltának eldöntése. Jól megválasztott szövegek, szöveges feladatoknál szövegértelmezés, egy-egy egyszerű matematikai modellhez szövegalkotás. Lehetőségek rendszerezett felsorolása az esetek leírásával, táblázatos formában való megjelenítésében, gráfok módszerének segítségével.	A gondolkodási módszerek témakör sajátos szerepet tölt be az általános iskola hatodik évfolyamán is. Konkrét megjelenése a másik négy témakör feladataiban, problémáiban és azok megoldásában van, így érthető, hogy néhány általános fejlesztési feladaton túl itt nem sorolunk fel ismerteket. A gondolkodási módszerek témakör tartalmának szerves beépítése a tanítás-tanulás folyamatába a bevezetőben már ismertett kulskompetenciák kialakításának és fejlesztésének ad komoly teret. A pozitív motiváció kialakítása, a helyes kommunikáció, a problémamegoldó-képesség, a kritikai gondolkodás, az értelmes együttműködés, a lényegkiemelés, a szabálykövető magatartás stb. mind-mind fejlődhet, ha ezen tartalmak átszövik a gyakorlati megvalósítást a tanórákon. Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása, fejlesztése. Halmazszemlélet fejlesztése. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlődése	I) T) egy) d) lk) i) d) k) ÉN) i) T)

Számтан, algebra (56 + 10)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A racionális számok. A számok reciprokanak fogalma. Műveletek racionális számkörben: – szorzás, osztás törttel, tizedes törttel; – alpműveletek negatív számokkal. Műveleti tulajdonságok, a helyes műveleti sorrend. Becslés a törtek körében is. Helyiértékek a tízes számrendszerben (23 + 2). Egyszerű oszthatósági szabályok (2-vel, 5-tel, 10-zel, 4-gyel, 25-tel, 100-zal). Két szám közös osztói, közös többszöröseik. Törtek egyszerűsítése, bővítése. (10 + 2). Egyenes és fordított arányosság. A százalék fogalma, alap, százalékláb, százaléktérték Egyszerű százalékszámítás arányos következtetéssel. (13 + 4). (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom; Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben)	A racionális számkör és a számegyenes pontjainak kapcsolata. Racionális számok helyének és racionális pontokhoz tartozó számoknak a megállapítása a számegyenesen. Példák különböző előjelű és abszolútértékű számok reciprokanak meghatározására, ellenőrzésére. Rajzos megjelenítés, szemléltetés, helyiérték-táblázat, számegyenes használata műveletfogalom kiterjesztése során, sok feladat közös, illetve önálló megoldása. Olyan példák megismerése, amelyek mutatják a nem következetesen használt szabályok eredményekben mutatkozó különbségeit. Gyakorló számítási feladatok a matematika, más tudományok, valamint a mindennapi élet területéről. A különböző műveletek, feladatok eredményeinek megbecsülése előre, nagyságrendi viszonyok, ellenőrzés. Különböző tárgyak csoportosítása, maradékok megfigyelése. Számok tulajdonságainak vizsgálata, „egy számnak több neve van” hasznosságának felismerése konkrét példák kapcsán. Egyenes és fordított arányosság keresése és felismerése gyakorlati jellegű feladatokban és a természettudományos tárgyakban.	A racionális számok megértése, felismerése. Számok reciprokanak megértése, felismerése, önálló alkalmazása egyszerű feladatokban. A műveletfogalom mélyítése. A számolási készség fejlesztése gyakorlati feladatokon keresztül is. Egyszerű feladatok esetén a műveleti sorrend helyes alkalmazási módjának felismerése, alkalmazása a megoldásokban, zseb-számológép használatkor. Következetesség és egyértelműség figyelembevételének eredményessége, a szabálykövetés fejlődése A becslési készség fejlődése. A 10-es számrendszer felépítésének ismerete és helyes használata. A tanult oszthatósági szabályok ismerete. A bizonyítási igény felkeltése. Racionális számok többféle megjelenítése, többféle leírása. A következtetési képesség fejlődése.	i) d) i) p) egy) szk) p) I) d) szk) p) p) szk)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. A megoldások ábrázolása számegyenesen. Szöveges feladatok megoldása (10)	Fokozatos ismerkedés az egyenletek világával, az algebra előkészítése egyszerű feladatokon keresztül. A matematika és más tudományok, valamint a gyakorlati életből vett szöveggel és képekkel, valamint egyéb módon megadott feladatok megoldása, ellenőrzése, egyszerű matematikai modellekhez problémák keresése.	Tapasztalatgyűjtés és tájékozottság az elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldásában. Szövegértés, szövegalkotás, feltevések szétválogatása, megoldási eljárásokban való tájékozottság. Ellenőrzési igény fejlődése.	T) I) p) i) p) lk)

Összefüggések, függvények, sorozatok (8 + 5)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása (8 + 5). (KAPCSOLÓDÁS: Testnevelés és sport, Ember a természetben, Ember és társadalom)	A matematikából, más tudományokból és a mindennapok gyakorlatából vett változó mennyiségek, a köztük levő kapcsolatok felismerése egyszerű esetekben, azok megfogalmazása, ábrázolásuk derékszögű koordináta-rendszerben. Gyakorlati példák elsőfokú függvényekre. Példák konkrét sorozatokra.	Egyszerű, konkrét feladatok kapcsán az összefüggések felismerése, érthető kommunikálása szóban és írásban is. Törekedés a helyes megoldások megtalálására. A függvényszemlélet fejlődése. Szabálykövetés, szabályfelismerés képességének fejlődése.	p) lk) szk)

Geometria, mérés (21 + 9)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Alakzatok síkban, térben. Példák egyszerű transzformációkra. (KAPCSOLÓDÁS: Művészetek; Ember a természetben) A tengelyes tükrözés. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok (10 + 3).	Különböző sík- és térbeli alakzatok előállítása kivágással, építéssel, illetve készletből való kiemeléssel, tulajdonságok vizsgálata. A szimmetria keresése és felismerése a természetben, művészetben. Pont, egyenes, egyszerű és a tengelyhez különbözőképpen viszonyuló síkbeli alakzatok tengelyes tükröképének előállítása szerkesztéssel.	Sík- és térszemlélet fejlődése Transzformációs szemlélet fejlődése. Ismert alakzatok tengelyes tükröképének megszerkesztése. Körző, vonalzó és szögmérő helyes és célszerű használata.	k) n) i) d) i) K) szk) p)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Háromszögek, négyszögek elemi tulajdonságai és speciális fajtái. A kör, a körrel kapcsolatos fogalmak. Szögmásolás, szögfelezés. Téglalapok szerkesztése. Adott egyenesre merőleges szerkesztése. Sokszögek kerülete (7 + 3). Testek építése. Téglatestek hálójá, felszíne, térfogata (4 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek; Művészetek)	A felsorolt alakzatok gyakorlati előfordulásának megkeresése, tulajdonságaik vizsgálata. Szerkesztések, megoldási tervek készítése a táblán megjelenített tanári minta alapján, majd önállóan. Ezt követően a szerkesztések számítógépes, videós virtuális megjelenítésének megismerése. A gyakorlatban, pl. az osztályteremben, otthon is végzett mérések, számítások, mérési adatokkal a bővült számkörre vonatkozóan is. Konkrét tárgyakkal, alakzatokkal, esetleg virtuális lehetőségeket is felhasználva, különböző építmények, testek készítése, felszínük, térfogatuk becslése. Felszín és térfogat kiszámítása elsősorban téglatestek esetén – ha szükséges – zsebszámológép használatával.	A gyakorlati példák a fogalmak mélyebb megértéséhez vezetnek, segítik az egyszerűbb szerkesztések értő és precíz kivitelezését. Sokszögek kerületének kiszámítása A térszemlélet fejlesztése térbeli analógiák keresésével. Téglatestek felszínének és térfogatának meghatározása konkrét adatok alapján.	k) p) d) i) p) p) d) k) i)

Valószínűség, statisztika (6 + 5)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Valószínűségi játékok és kísérletek (2 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek) Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Kördiagram. Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok) (2 + 2). Átlagszámítás néhány adat esetén (2 + 1). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Napi sajtóban, különböző kiadványokban, feladatgyűjteményekben található, valamint a tanulók által kitalált és megfogalmazott konkrét problémák, feladatok megoldása, valószínűségi kísérletek végrehajtása. Közvetlen környezetünkben gyűjtött adatok rendszerezése, adott szempontok szerinti osztályozása. Rajzos, kirakós feladatok, oszlopdiagrammal szemléltetett gyakorlati példák megoldása. Átlag és néhány adat (számok) ismeretében következtetés az egyetlen hiányzó adatra.	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlődése. Rendszerszemlélet fejlődése. Megfigyelőképesség, az összefüggés-felismerő képesség, elemzőképesség fejlődése. Adatok felismerése és leolvasása egyszerű kördiagramról. Az átlag lényegének megértése. Adatok ismeretében azok átlagának kiszámítása, két szám átlagának és az egyik számnak az ismeretében következtetés a másik számra. Számolási készség fejlődése.	I) K) H) p) szk) k) p) k) d) p)

A továbbhaladás feltételei

Egyszerű, matematikailag is értelmezhető hétköznapi szituációk megfogalmazása.
 Adatok közötti matematikai kapcsolatok felismerése és lejegyzése.
 A feladat megoldásához szükséges és felesleges adatok szétválasztása.
 Egyszerűbb állítások igaz voltának eldöntése.
 A kisebb, nem nagyobb, nagyobb, nem kisebb kifejezések helyes használata.
 Adatok elhelyezése egyszerűbb halmazdiagramba.
 A tanult számok helyes leírása, olvasása, számegyenesen való ábrázolása, két szám összehasonlítása.
 A tízes számrendszer biztos ismerete.
 Összeadás, kivonás, szorzás, kétjegyűvel való osztás a természetes számok körében.
 Tört, tizedes tört, negatív szám, százalék fogalma.
 Ellentett, abszolútérték meghatározása konkrét számok esetén.
 Egyjegyű nevezőjű pozitív törtek (legfeljebb ezredeket tartalmazó tizedes törtek) összeadása és kivonása két tag esetén, az eredmény helyességének ellenőrzése.
 Pozitív törtek szorzása és osztása pozitív egésszel.
 Helyes műveleti sorrend ismerete a négy alpművelet esetén.
 2-vel, 5-tel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság.
 Egyszerű elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása szabadon választható módszerrel.
 Egyszerű egyenletek, szöveges feladatok megoldása következtetéssel.
 A mindennapi életben felmerülő egyszerű, konkrét arányossági feladatok megoldása következtetéssel.
 Biztos tájékozódás a derékszögű koordináta-rendszerben. Konkrét pontok ábrázolása, pontok koordinátáinak leolvasása.
 A pont, egyenes, szakasz fogalmának helyes használata.
 Szakasz másolása, adott távolságok felmérése.
 Felezőmerőleges szemléletes fogalma.
 Párhuzamos és merőleges egyenesek előállítás, szögmásolás, szakaszfelező merőleges szerkesztése.
 Pont tengelyes tükröképének megszerkesztése.
 Hosszúság és terület szabványmértékegységei és egyszerűbb átváltások konkrét gyakorlati feladatokban.
 Háromszögek, négyszögek kerületének kiszámítása.
 Téglalap (négyzet) területének kiszámítása konkrét esetekben.
 A térfogat, űrtartalom, idő, tömeg mértékegységei, átváltásuk.
 Téglatest (kocka) felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét esetekben.
 Mérési eredmények, adatok táblázatba rendezése.
 Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
 Néhány szám számtani közepének (átlagának) meghatározása.

Matematika 7. évfolyam

Témakörök

	Javasolt óraszámok	
	4 óra/hét (148 óra)	3 óra/hét (111 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	8 óra + folyamatos	5 óra + folyamatos
Számtan, algebra	46 óra	36 óra
Összefüggések, függvények, sorozatok	16 óra	12 óra
Geometria, mérés	40 óra	32 óra
Statisztika, valószínűség	10 óra	6 óra
Témazáró dolgozatok írása, javítása	8 óra	8 óra
Szaktanári döntésen alapuló felhasználás	20 óra	12 óra

A szaktanári döntésen alapuló felhasználásra javasolt órakeretet az alábbiakra fordíthatjuk:

- elsősorban a tananyag gyakorlására, ismételtesre;
- esetleg a tananyag mélyítésére;
- nagyon tehetséges, érdeklődő osztályok esetén új anyag feldolgozására is.

Gondolkodási és megismerési módszerek (5 + 3 + folyamatos)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Matematikatörténeti érdekességek a tananyaghoz kapcsolva. (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom) Könyvtár és elektronikus eszközök (pl. Internet) felhasználása információk gyűjtésére, feldolgozására. (KAPCSOLÓDÁS: Informatika) Az „és”, „vagy”, „ha ... akkor”, „nem”, „van olyan”, „minden” kifejezések jelentése. Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán. (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom) Példák konkrét halmazokra: részhalmaz, kiegészítő halmaz, unió, metszet ($3 + 0$). (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom; Ember a természetben) Szöveges feladatok megoldása.	Projektmunka, kiselőadás, kutatómunka stb. keretében motiváló feladatok elvégzése, beszámolás szóban, írásban. A nyelv logikai elemeinek tudatos szerepeltetése a feladatok megoldása során, a tananyaghoz kapcsolódó állításokban, szövegekben, ezek értelmezése és alkalmazása a válaszadásban. Igazolások, cáfolatok felismerése, alkalmazás konkrét feladatok kapcsán Számhalmazok, geometriai alakzatok, árucikkek, élőlények, szófajok stb. tulajdonságainak vizsgálata, adott/választott szempontú csoportosítása. Sokszínű, a mindennapi életből vett problémák szöveges leírásának megértése, elemzése, a matematikai modell megkeresése, megoldás, a megoldások ellenőrzése – szükség esetén – a szövegbe helyettesítéssel is. Szöveghez modell, modellhez szöveg keresése egyszerű esetekben. A megoldásoknál kapjon szerepet ezen az évfolyamon is a következtetés, a logikus gondolkodás.	Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs és kooperatív készségek fejlődése. A nyelv logikai elemeinek egyre pontosabb használata. A halmazszemlélet fejlődése. Szövegelemzés, szövegalkotás és a matematika nyelvére való fordításban való jártasság fejlesztése.	k) egy) p) I) H) E) k) szk) T) k) p) i) p)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Változatos kombinatorikai feladatok megoldása különféle módszerekkel. Sorba rendezés, kiválasztás néhány elem esetén (2 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Ember a természetben; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Különböző tárgyak, elemek, számok, betűk, lehetőségek sorrendezése, néhány elem kiválasztása. Különböző események kimeneti lehetőségeinek számbavétele.	A kombinatorikus gondolkodás fejlődése. Tapasztalatszerzés az összes eset rendszerezett felsorolásában.	szk) p) kr) i)

Számтан, algebra (36+10)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Műveletek a racionális számok körében (rendszerezés).	Műveletek gyakorlása változatos feladatokon keresztül a racionális számkörben. Zsebszámológépek használata.	A számfogalom és a műveletfogalom fejlődése, a tanultak helyes alkalmazása. Egyszerűbb esetekben az alapműveletekből összeálló műveletsor hibátlan kiszámítása.	p) l) i)
A hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre. A hatványozás azonosságai konkrét példákon. Normálalak (10 + 1). (KAPCSOLÓDÁS: Kémia, Fizika)	Helyiértékek megfigyelése különböző alapú (pl. 10-es, 2-es) számrendszerekben. A hatvány, hatványozás fogalmát elmélyítő feladatok megoldása, az azonosságok igazolása konkrét esetekben számításokkal, különböző nagyságú számok felírása normálalakban.	A hatványozás fogalmának értése, alkalmazása konkrét esetekben. A bizonyítási igény fejlődése. A normálalak fogalmának értése és alkalmazása nem negatív számok esetében.	p) d) lk)
Arány, aránypár, arányos osztás. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok (8 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Művészetek; Kémia, Fizika; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	A mindennapi életből vett egyszerűbb és összetettebb feladatok megoldása a tanult ismeretek birtokában. A tanult ismeretek megoldásban való felhasználását feltételező szöveges feladatok alkotása. Különböző megoldási módok keresése (pl. következtetés, egyszerű algoritmusok alkalmazása).	Szövegértés, szövegalkotás fejlődése. Következtetési képesség fejlődése. Arány, aránypár, arányos osztás fogalmának felismerése, értése, jártasság egyszerű százalék- és kamatszámítási feladatok megoldásában.	k) d) lk)
Prímszám, prímtényező felbonthatás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Oszthatósági szabályok (3-mal, 9-cel, 8-cal, 125-tel, 6-tal) (6 + 3).	A témához kapcsolódó matematikátörténeti érdekességek felkutatása, megismertetése a társakkal. A tanult ismeretek alkalmazása matematikai és gyakorlati feladatokban.	A legfontosabb számelméleti fogalmak jelentésének, a tanult oszthatósági szabályoknak az értő ismerete, alkalmazásuk egyszerűbb esetekben.	H) E) egy) p)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Egyszerű algebrai egész kifejezések, helyettesítési értékük ($6 + 1$). (KAPCSOLÓDÁS: Kémia, Fizika)	Mindennapi szituációk összefüggéseinek leírása a matematika nyelvén, képletek értelmezése.	Egyszerű szimbólumok megértése és a matematikában, valamint a többi tantárgyban szükséges egyszerű képletátalakítások elvégzése.	k) p)
Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, mérlegelvével.	A mérlegelvével kapcsolatos tapasztalatgyűjtés változatos matematikai és gyakorlati feladatok megoldásával.	Lineáris egyenletek megoldása a tanuló által választott módszerrel.	p) d)
Szöveges feladatok megoldása ($6 + 3$). (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom; Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben; Testnevelés és sport)	A mindennapi életből vett, a matematikából és más tudományokból vett szöveges feladatok, problémák megértése, elemzése, a feltételek esetleges változtatása, megoldások keresése, eredmények ellenőrzése szövegbe való helyettesítéssel is. Modell megkeresése a szöveg alapján, modellhez szöveg keresése.	Szövegértelmezés, problémamegoldás fejlődése. Az ellenőrzési igény további fejlődése.	k) d) lk) p) i)

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 + 4)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Két halmaz közötti hozzárendelések megjelenítése konkrét esetekben. Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása a derékszögű koordináta-rendszerben ($3 + 1$). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek) Lineáris függvények. (KAPCSOLÓDÁS: Fizika) Példák nem lineáris függvényekre (pl. $1/x$ függvény) ($6 + 1$). Sorozatok vizsgálata (szám-tani sorozat) ($3 + 2$). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember és társadalom)	Táblázatok, grafikonok készítése konkrét, változatos hozzárendelések esetén. Tájékozódás a síkon a derékszögű koordináta-rendszerben játékos feladatok és érdekes összefüggések, gyakorlati feladatok megoldása során. A mindennapok gyakorlatából vett feladatok kapcsán összefüggések észrevétele, lineáris összefüggések felismerése, ábrázolása. Számokból, sík- és térbeli alakzatokból, mértékegységekből álló sorozatok készítése, vizsgálata, szabályok megfogalmazása. k) egy) i) Annak tudatosítása, hogy néhány elemével adott sorozathoz több szabály is megfogalmazható.	Kapcsolatok észrevétele, megfogalmazása szóban, írásban, grafikonok olvasása és készítése egyszerű esetekben. A lineáris függvény fogalmának értése, felismerése konkrét feladatok kapcsán. A függvényszemlélet fejlődése. Számolási készség fejlődése a racionális számkörben. A szám-tani sorozat képzési szabályának értő ismerete, felismerése és alkalmazása egyszerű konkrét feladatokban.	k) d) p) k) d) p) k) egy) i) lk) T)

Geometria (32 + 8)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (képességek, képességek, kompetenciák)	Kód
Mértékegységek átváltása a racionális számkörben. (KAPCSOLÓDÁS: Fizika, Kémia) Háromszögek magasságvonala, területe. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete, területe. Kör kerülete, területe (10 + 2). Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek). Középpontos tükrözés. Középpontosan szimmetrikus alakzatok a síkban. Szabályos sokszögek. (KAPCSOLÓDÁS: Művészetek; Életvitel és gyakorlati ismeretek) Nevezetes szögek szerkesztése. Háromszög szerkesztése alap esetekben. Az egybevágóság szemléletes fogalma, a háromszög egybevágósági esetei. A háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszögek belső szögeinek összege (16 + 3). Három- és négyszög alapú egyenes hasábok, forgáshenger hálóját, tulajdonságai, felszíne, térfogata (6 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika; Művészetek)	Adott konkrét átváltások gyakorlati jellegű feladatokban az életből és más tantárgyakból. A mértékváltások táblázatos rendszerezése, összefoglalása. A tanultakra vonatkozó állítások megfogalmazása és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál. A tanult szögpárok megkeresése, megnevezése és bejelölése különböző ábrákon (pl. sokszögekben). Középpontosan szimmetrikus alakzatok keresése a természetben, művészeti alkotásokban, a közvetlen környezetben. Középpontosan szimmetrikus alakzatok rajzolása, hajtogatása, kivágása és később szerkesztése. A tanult síkidomok, sokszögek csoportosítása a középpontos szimmetria szempontjából. Szögfelezés és szögmásolás segítségével különböző nagyságú szögek szerkesztése. Háromszögek szerkesztése közvetlen vagy közvetett adatok alapján. Szerkesztési eljárások gyakorlása. A háromszögek és négyszögek hiányzó szögeinek kiszámolása különböző adatok birtokában, ábrák, rajzok segítségével. A témához kapcsolódó számításos és szöveges feladatok megoldása. Elképzelt és valóságos testek tulajdonságainak felismerése, megfogalmazása, különböző hálók készítése. Felszín és térfogat számítása.	Mértékegységek ismerete, jártasság a mértékegységváltások helyes elvégzésében. Tudja a háromszögek és négyszögek, valamint a kör területét kiszámítani konkrét esetekben. A háromszögek és a tanult négyszögek, valamint a kör területének meghatározása képlet használatával vagy átdarabolással. A transzformációs szemlélet fejlődése. A szögpárok ismerete. A transzformációs szemlélet fejlődése. A középpontos szimmetria felismerése a környezetben. Egyszerű geometriai alakzatok középpontos tükröképének megszerkesztésére vonatkozó képesség. Különböző szögek szerkesztése. Háromszögek szerkesztése megfelelő adatokból. A háromszögek egybevágósági feltételeinek ismerete. A bizonyítási igény további fejlődése. A háromszögek külső és belső szögeire, a négyszögek belső szögeinek összegére vonatkozó összefüggések ismerete. Térszemlélet fejlődése. Különböző alapú egyenes hasábok és a forgáshenger felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét esetekben.	szk) p) kr) k) d) lk) i) T) k) p) E) K) ek) egy) p) p) d) lk) p) lk) i) p) d) szk) lk) I)

Valószínűség, statisztika (6 + 4)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Valószínűségi kísérletek egyszerű konkrét példák esetében. (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Zsebszámológépekkel és számítógéppel végzett kísérletek tapasztalatainak összegyűjtése, rendszerezett lejegyzése. Grafikonok készítése az adatok alapján. Projekt-feladatok.	A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlődése.	i) egy) p) T)
Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma, tulajdonságai (3 + 2).	Adott szempontok alapján a jó (a szempontoknak megfelelő) események számának meghatározása, összehasonlítása az összes lehetséges esemény számával.	A gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmának értéke. A statisztikai szemlélet fejlődése.	lk) k) p)
Adatok gyűjtése, rendszerezése, adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése (3 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom; Testnevelés és sport)	A napi gyakorlati életéhez kapcsolódó adatok (időjárás, bolti árak változó adatai, iskola tanulói létszámának alakulása az elmúlt években stb.) rendszerezett gyűjtése, ezek alapján értelmes grafikonok készítése. Tendenciák leolvasása, várható események megfogalmazása.	Legyen képes a tanuló egyszerű esetekben statisztikai adatokat gyűjteni, elemezni, értelmezni.	d) szk) kr)

Matematika 8. évfolyam**Témakörök**

	Javasolt óraszámok	
	4 óra/hét (148 óra)	3 óra/hét (111 óra)
Gondolkodási és megismerési módszerek	7 óra + folyamatos	4 óra + folyamatos
Számтан, algebra	42 óra	33 óra
Összefüggések, függvények, sorozatok	19 óra	12 óra
Geometria, mérés	30 óra	22 óra
Statisztika, valószínűség	12 óra	8 óra
Év végi összefoglaló ismételtes	18 óra	12 óra
Témazáró dolgozatok írása, javítása	8 óra	8 óra
Szaktanári döntésen alapuló felhasználás	20 óra	12 óra

A szaktanári döntésen alapuló felhasználásra javasolt órakeretet az alábbiakra fordíthatjuk:

- elsősorban a tananyag gyakorlására, ismételtesre;
- a tanév végi rendszerező összefoglalásra;
- esetleg a tananyag mélyítésére;
- nagyon tehetséges, érdeklődő osztályok esetén új anyag feldolgozására is.

Gondolkodási és megismerési módszerek (4 + 3 + folyamatos)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Gondolatok szóbeli és írásbeli kifejezése. (KAPCSOLÓDÁS: Magyar nyelv és irodalom)	Kiselőadások tartása, házi dolgozatok készítése, interjúk készítése (matematikatörténeti érdekességekről, a matematika hasznosságáról, tanárokról, diáktársakról, versenyzőkről stb.). Projektmunka, az eredmények dokumentálása.	Az igényes kommunikáció kialakulása és fejlődése. Értelmes kérdés- és vitakultúra kialakulása és fejlődése. Esztétikus megjelenítés írásban.	k) egy) i) I)
A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás.	Egyszerű, a matematikából és a gyakorlati életből vett feladatok megoldása, állítások igazságának vagy hamis voltának igazolása különböző módszerekkel (pl. át- darabolásokkal, közelítésekkel, ellenpéldákkal, logikus gondolatmenetekkel).	A bizonyítási igény fejlődése. Tolerancia, kritikai szemlélet, problémamegoldás fejlődése.	k) lk)
Híres magyar matematikusok (0 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom)	Könyvtár és egyéb informatikai eszközök használatával kutatómunka, kiselőadások készítése megadott vagy választott matematikai korszakról, témáról stb. ismeretében.	Hon- és népismereti tájékozottság, műveltség gyarapodása. Néhány jeles matematikus életének, munkásságának ismerete.	I) T) E) egy)
Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.	A matematikából, a gyakorlati életből, internetről, különböző feladatgyűjteményekből választott problémák megértése után azok önálló megoldása. Egy-egy kijelölt vagy választott matematikai témához kérdések megfogalmazása, feladatok készítése.	Fejlődés a szövegelemzés, értelmezés, valamint a matematika nyelvére való fordítás terén. Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlődése. Igényes grafikus és verbális kommunikáció kialakulása.	I) p) i)
Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban. Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, útdiagram, táblázatok készítése) (4 + 0).	A tanult ismeretek között összefüggések keresése, megfogalmazása, majd azok értő alkalmazása egyszerűbb feladatok megoldásában. A tanultakhoz kapcsolódó változatos feladatok megoldása, kiselőadások, kutatómunka, házi dolgozatok, projektfeladatok (pl. szerencsejátékok a médiában, esélyek a nyerésre).	Rendszerszemlélet fejlődése. Kombinatorikus és kritikai gondolkodás fejlődése. Tájékozottság a „nyereményjátékok” világában.	p) kr) i) szk) egy) I) T) é)

Számтан, algebra (33 + 9)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedes törtek), példák nem racionális számra. A négyzetgyök fogalma ($11 + 2$). A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata. Műveletek racionális számkörben. Eredmények becslése. (KAPCSOLÓDÁS: Fizika, Kémia; Életvitel és gyakorlati ismeretek) Algebrai egész kifejezések, egyszerű képletek átalakításai. Szorzáttá alakítás kiemeléssel egyszerű esetekben. Egyszerű algebrai egész kifejezések szorzása. A helyettesítési érték kiszámítása ($10 + 3$). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika, Kémia) Elsőfokú, elsőfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz. Szöveges feladatok megoldása ($12 + 4$). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika, Kémia)	Különböző tizedes törtek tulajdonságainak vizsgálata. Periódusok keresése. A π matematikai érdekessége. Négyzetgyök kiszámítása zsebszámológéppel, táblázatokkal. Halmazábrák készítése. Számítások egyszerűsítése, például azonosságok felismerésével. Zsebszámológépek alkalmazása a megoldások során. i) kr) p) Betűszimbólumok szerepeltetése a problémák lejegyzésében. A szimbólumok célszerű átalakítása a megoldások egyszerűsítése érdekében. Az algebrai kifejezések célszerű átalakítása a tanultak alapján, a gyors és pontos számítások elvégzése érdekében. A matematikából és a mindennapokból vett feladatok megoldása, megadott feltételek mellett. Változatos szöveges feladatok megoldása. Projektfeladatok.	A számfogalom mélyülése. A racionális szám és a négyzetgyök fogalmának ismerete. A rendszerezőképesség fejlődése. Műveletfogalom mélyítése. Számolási és a becslési készség fejlődése. A zsebszámológép tudatos használatának kialakulása. A szimbólumok szerepének megértése, célszerű használata. Egyszerű algebrai kifejezések átalakításának felismerése, elvégzése, helyettesítési értékének kiszámítása. Az elsőfokú egyenletek megoldása mérlegelvvel. Az ellenőrzés igényének fejlődése. Algoritmikus gondolkodás fejlődése. Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére. Igényes kommunikáció kialakulása. Kooperációs képesség fejlesztése.	i) p) d) szk) i) kr) p) k) kr) p) I) T) k) d) p) I) k) egy) lk) d)

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 + 7)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Függvények és ábrázolásuk a derékszögű koordináta-rendszerben. x a x^2; x a x Konkrét, egyszerű feltételnek eleget tevő pontok a koordináta-rendszerben (6 + 2). Egyismeretlenes egyenletek grafikus megoldása (3 + 3). Sorozatok és vizsgálatuk (mértani sorozat) (3 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika, Kémia; Ember és társadalom)	Változó mennyiségek közötti kapcsolatok keresése, a kapcsolat megfogalmazása szóban és írásban. A különböző kapcsolatok közül a függvények kiválasztása, ábrázolásuk koordináta-rendszerben. Ponthalmazok a derékszögű koordináta-rendszerben, jellemzőjük leolvasása egyszerűbb esetekben. Grafikus megoldási módszerek alkalmazása különböző matematikai és gyakorlati feladatokban (lehetőség szerint számítógépen is). Különböző sorozatok jellemzőinek megkeresése, adott feltételek mellett sorozat elemeinek meghatározása egyszerűbb esetekben.	A függványszemlélet fejlődése. Táblázat, grafikon készítése konkrét függvények esetén. Egyismeretlenes egyenlet grafikus megoldása. Konkrét elemekkel adott, egyszerű sorozatok jellemzőinek felismerése, megfelelő adatok birtokában sorozat újabb elemeinek meghatározása. A számtani és mértani sorozat fogalmának ismerete.	p) k) i) szk) d) p) k)

Geometria (22 + 8)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
A tanult testek áttekintése, ismerkedés a forgáskúppal, gúlával, gömbbel (4 + 1). (KAPCSOLÓDÁS: Művészetek; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	A rendszerező ismételés után a tanult testek, illetve az azokból építhető egyszerűbb testek jellemzőinek meghatározása, felszínének, térfogatának kiszámítása konkrét adatok esetén. A forgáskúp, gúla, gömb jellemzőinek megismerése, hálók készítése, a felszín és térfogat meghatározási módszereinek megismerése egyszerű esetekben. Zsebszámológép használata.	A halmazszemlélet és a térszemlélet fejlődése. A tanult testek legfontosabb jellemzőinek, a felszín és térfogat meghatározási módjának ismerete. A zsebszámológép célszerű használata a számítások egyszerűsítésére, gyorsítására.	k) lk) p) i)
Eltolás a síkban. Vektor mint irányított szakasz. Két vektor összege, különbsége. (KAPCSOLÓDÁS: Fizika)	Egyszerű alakzatok eltolt képének megszerkesztése. Adott vektorok összegének, különbségének megszerkesztése. A tanultak alkalmazása más tantárgyak megoldása során.	A transzformációs szemlélet további fejlődése. Értse az eltolás fogalmát, ismerje tulajdonságait. A vektor fogalmának ismerete, alkalmazási lehetőségeinek felismerése és végrehajtása.	k) d) p) i)
Középpontos nagyítás és kicsinyítés konkrét arányokkal. Szerkesztési feladatok (10 + 3). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika; Föld- és társadalomtudományok)	Hasonló alakzatok keresése a környezetben. Olyan jelenségek (pl. fényképezés, vetítés), felfedezés, ahol éppen ennek a transzformációnak van szerepe.	A transzformációs szemlélet fejlődése. A nagyítás és kicsinyítés fogalmának megértése. A nagyításhoz, kicsinyítéshez	I) T) k) p) d)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
dűnk és környezetünk) Pitagorasz tétele. (KAPCSOLÓDÁS: Ember és társadalom) Egyszerű számításos feladatok a geometria különböző területeiről (8 + 4). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Feladatok megoldása a nagyítás és kicsinyítés tulajdonságainak megismerése után. Arányok értelmezése (pl. térképen). Pitagorasz korának, életének és munkásságának felkutatása a könyvtárban, interneten, rövid házi dolgozat és/vagy kiselőadás készítése erről. A tanult összefüggések alkalmazása a matematikához és más tudományterületekhez, valamint a mindennapi gyakorlati élethez kapcsolódó feladatok megoldásában. A geometriában tanult képletek összegyűjtése, képlettár készítése saját használatra.	kapcsolódó egyszerű szerkesztési feladatok elvégzése. Erősödjön a tanulóban a tudat, hogy a matematika az emberiség kultúrájának része. Fejlődjön a bizonyítási igény. A kommunikációs képesség, a számolási készség, a becslési készség és az ellenőrzési igény fejlődése. Saját képlettár értő használata.	E) I) T) k) egy) i) K) d) p) kr)

Valószínűség, statisztika (8 + 4)

Tananyag	Tanulói tevékenységek	Kialakítandó ismeretek és a fejlesztés várható eredménye (készségek, képességek, kompetenciák)	Kód
Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma (4 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Életvitel és gyakorlati ismertek) Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Grafikonok készítése, elemzése (4 + 2). (KAPCSOLÓDÁS: Fizika; Életvitel és gyakorlati ismeretek)	Különböző élethelyzetek eseményeit vizsgálva az adott feltételeknek eleget tevő összes lehetőség meghatározása és ezen belül az adott szempontok szerinti összes jó lehetőség kiválasztása. A kombinatorikus valószínűség szemléletes fogalmának megértése. A napi sajtóból, Internetről, tapasztalatból különböző grafikonok keresése, egymás grafikonjainak elemzése (pl. ragaszták fel – kivágás után – egy lapra). Adatok gyűjtése különböző témákhoz kapcsolódóan, ezekből grafikonok készítése.	A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlődése. A medián és módusz ismerete, az adatsokaságban való eligazodás képességének fejlődése.	T) p) p) kr) i) k) T)

A továbbhaladás feltétele

Gondolatok (állítások, feltételezések, választások stb.) világos, érthető szóbeli és írásbeli közlése. Szövegértelmezés egyszerű esetekben.

Egyszerű állítások igazságának eldöntése, tagadás.

A tanult halmazműveletek felismerése két egyszerű, konkrét halmaz esetén.

Sorba rendezés, kiválasztás legfeljebb 4-5 elem esetén, az összes eset felsorolása.

A zsebszámológép használata egyszerű gyakorlati számításokban.

Alapműveletek helyes sorrendű elvégzése egyszerű esetekben a racionális számkörben.

10 pozitív egész kitevőjű hatványai, 10-nél nagyobb számok normálalakja.

Egyenes és fordított arányosság felismerése és alkalmazása egyszerű konkrét feladatokban.

Egyszerű százalékszámítási feladatok.

Osztó, többszörös, két szám közös osztóinak, néhány közös többszörösének megkeresése.

Egyszerű algebrai egész kifejezések helyettesítési értékeinek kiszámítása.

Elsőfokú egyenletek megoldása.

Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel, egyenlettel.

Lineáris függvények ($x \rightarrow ax + b$) függvény és ábrázolása (értéktáblázattal) konkrét racionális együtthatók esetén.

Egyszerű sorozatok folytatása adott szabály szerint, néhány taggal megadott sorozat esetén szabály(ok) keresése.

Szög (fok), hosszúság, terület, térfogat, tömeg, űrtartalom, idő mérése a szabványos mértékegységekkel.

Kör kerületének, területének meghatározása konkrét adatok esetén.

Háromszögek, négyszögek területének kiszámítása.

Adott pont középpontos tükrképének megszerkesztése.

Szögfelező szerkesztése.

Háromszöggel kapcsolatos legegyszerűbb szerkesztések.

Háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összege.

Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok valamint a forgáshenger felismerése, jellemzése, felszíne és térfogata.

Adott pont eltolása adott vektorral.

Kicsinyítés és nagyítás felismerése hétköznapi szituációkban.

Pitagorasz-tétel ismerete (bizonyítás nélkül).

A gyakoriság és a relatív gyakoriság fogalma.

Leggyakoribb és középso adat meghatározása kisszámú konkrét adathalmazban.

Grafikonok készítése, olvasása egyszerű esetekben.

EMBER ÉS TÁRSADALOM

Célok és feladatok

Az ember és társadalom műveltségi terület a tanulók társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához ad gazdag lehetőséget. Középpontjában az ember világa áll, melynek három oldala a múltismeret (történelem), az emberismeret és a jelenismeret (társadalomismeret).

A *történelem* tanításának célja annak a történelmi műveltségnek az elsajátítása, amely közös kommunikációs alapot és ezáltal a kölcsönös megértés lehetőségét biztosítja a szűkebb és tágabb közösségek számára. A magyar történelem a nemzeti identitást, az európai és a világtörténelem az egyetemes emberi identitást formálja, erősíti. A történelmi folyamatok megismerése, megértése alapozza meg a történelmi tudat kialakulását.

Az általános iskolai történelemtanításnak a múltat megjelenítő történetek tanításán kell alapulnia. Mivel a 10-12 éveseket általában a konkrétumokhoz kötődő gondolkodás jellemzi, az 5–6. évfolyamos tanulók a történelmi valóságot bemutató tényeket, fogalmakat, összefüggéseket akkor érthetik meg, ha az eseményekből és jelenségekből – a történetekből – indulnak ki. A képszerűen megjelenített események, megidézett személyek lehetnek az elemzés tárgyai, és az így levont következtetések, általánosítások segítségével épülhet ki a tanulók történelmi ismereteinek rendszere. A 7–8. évfolyamok történelemtanítása a múltat összetettebben, az általánosítás magasabb szintjén dolgozza fel, de ezeken az évfolyamokon is fontos szerepe van a jellemző életképek bemutatásának.

Az *állampolgári ismeretek* alapot adnak a demokratikus közéletben való tudatos részvételhez, s a készségek kialakításán keresztül erősítik a demokrácia értékeinek (humanizmus, tolerancia, szolidaritás) a tiszteletét.

A *társadalomismeret* segíti a tanulókat abban, hogy tájékozódni tudjanak korunk társadalmi, politikai és gazdasági jelenségei között. Ez mindenekelőtt a társas kapcsolatokban szükséges szabályok és készségek kialakítását, a nyitottság, az egymás gondjai, örömei iránti érzékenység erősítését jelenti.

Az *emberismeret*, az *etika* az önismeret elmélyítéséhez, az erkölcsi érzék kiműveléséhez, a megértés, a meggyőzés képességeinek fejlesztéséhez ad segítséget.

A *hon- és népismeret* tanításának célja a hagyományos paraszti kultúra és értékrend megismertetése, a lakóhely történelmi múltjának segítségével a magyar történelmi ismeretek elmélyítése, a múlt megmaradt emlékeinek megismerése és ápolása. A szűkebb szülőföld hagyományainak ismeretén keresztül olyan identitástudat kialakítása, amely nemzeti örökségünk megbecsüléséhez, szeretetéhez és tiszteletéhez vezet.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Az ember és társadalom műveltségterület gerincét a történelem tantárgy adja. A történelemtanítás azonban csak akkor eredményes, ha jelentős kapcsolódási pontokat nyújt a jelenismeret és az önismeret felé is. Tantervünkben önálló tantárgyként jelenik meg a hon- és népismeret, valamint a társadalomismeret, emberismeret és etika. Az ember és társadalom műveltségi terület jelen tanterve a közoktatás alapozó és fejlesztő szakaszára (5–8. évfolyam) készült, de tényként kezeljük azt, hogy a bevezető és kezdő szakasz (1–4. évfolyam) olvasás és irodalom tantárgyának keretében a tanulók olyan olvasmányokkal ismerkednek meg, amelyekre műveltségterületünk építhet (pl. történetek múltunkból, jeles ünnepeink stb.).

A NAT lehetőségeit kihasználva az ember és társadalom műveltségterület tanterve egy magasabb (A változat) és egy alacsonyabb (B változat) heti óraszámra készült el. Ezt mutatja következő táblázatunk.

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Történelem és állampolgári ismeretek	2		2		2		2	
Történelem, társadalomismeret és állampolgári ismeretek		1,5		1,5		2,5		2,5
Hon- és népismeret		0,5		0,5	1			
Társadalomismeret, emberismeret, etika							1	
Összesen	2	2	2	2	3	2,5	3	2,5

A két változat óraszámai között nincsen olyan nagy különbség, hogy az két különálló tanterv elkészítését indokolttá tenné. Elegendőnek tartottuk a tantervben aláhúzással jelölni azokat a tartalmakat, amelyek csak a magasabb óraszámú változat választása esetén végezhetők el. Nincs eltérés a két változat között a tevékenységekben – természetesen magasabb óraszám mellett ezekből több megvalósítható. A kevesebb óraszámú B változatban a Társadalomismeret, embereismeret, etika a történelem tantárgyba integrálva jelenik meg a 8. évfolyamon.

A tartalmak (azok kulcselemei) közül kiemelt jelentőségűnek tartjuk a fogalmakat. Ezért külön jelöltük a **kulcsfogalmakat** (félkövér kiemeléssel), amelyek a műveltségterület több témakörénél is előkerülnek, tartalmukban változnak, gazdagodnak. Tantervünk végén pedig a legfontosabb fogalmakat 12 témakörbe rendeztük, bemutatva a témakörön belüli kapcsolódásaikat is (fogalomháló). Reméljük, ezzel jelentős mértékben segítjük a műveltségterülethez kötődő pedagógiai fejlesztőmunkát!

A tanulók értékelése

A számonkérés formái:

- Önálló szóbeli felelet.
- Félévente legalább egy házidolgozat, esszé vagy kiselőadás elkészítése.
- Félévente legalább két témazáró feladatlap megírása.

A tanulók értékelésekor fontos szempontok:

- Aktivitás és részvétel a tanulói tevékenységek során.
- Szóbeli és írásbeli feleletek, beszámolók esetében az összefüggő, követhető, logikus gondolatmenetre való törekvés.
- Képes-e önállóan felépíteni feleletét? Képes-e kérdéseket megfogalmazni?
- Az alapvető történelmi fogalmak helyes használata. Fontos események, személyek elhelyezése időben és térben, tájékozódás a történelmi térképen.
- Egyéni és csoportos képességfejlesztő feladatok (pl. forrás, kép, ábra, grafikon, diagram elemzés) megoldása.
- Projektumok (pl. tablók, szerkezeti és alaprajzok, makettek) egyéni vagy csoportos elkészítése.
- Tanórán kívüli információszerzés és gyűjtőmunka produktumainak bemutatása.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Az általános iskolai korosztálynak olyan tankönyvet válasszunk, amely a tantervi célkitűzésnek megfelelően a múltat eseményeken, történeteken keresztül mutatja be. A könyv tematikája fejlessze az időbeni tájékozás képességét is. A kiegészítő olvasmányok ne csak érdekesek legyenek, hanem az adott kor fontos és jellemző vonásaival ismertessenek meg. Az olvasmányok mellett a tankönyv közöljön eredeti, és a korosztály számára feldolgozható forrásokat. Az olvasmányok és források megértését kérdések, feladatok segítsék.

A tankönyv elsődlegesen nem a tananyag otthoni felidézésére szolgál, hanem a tanórai munka legfontosabb eszköze. Ezért a képek, ábrák ne csupán illusztratív szerepet töltsenek be: legyenek alkalmasak elemzésre, a tananyaghoz kapcsolódó irányított vagy önálló tanulói ismeretszerzésre. A képekre, ábrákra, térké-

pekre is vonatkozzanak kérdések, feladatok. A tankönyvi térképek funkciója más, mint a történelmi atlasz térképei: egy-egy lényeges dolgot hangsúlyozzanak. Kerüljük a zsúfolt, nehezen áttekinthető térképeket, ábrákat tartalmazó tankönyveket! A képekről, ábrákról történő ismeretszerzésre a színes nyomású könyvek több lehetőséget nyújtanak.

A taníthatóság-tanulhatóság feltétele a tankönyv jó tagoltsága. A nagy fejezetek és a leckék legyenek arányosak – már a könyv tagoltsága emelje ki a tárgyalt korszak sajátosságait. Különbüljenek el a különböző didaktikai funkciójú szövegrészek (pl. törzssanyag, kiegészítő anyag, olvasmányok, kérdések, feladatok). A tanulást különféle kiemelések segítsék. A túlzott tagoltság és sok kiemelés azonban már nehezíti a tanulást. Előnyös, ha a leckéket egyszerű vázlatok és összegző kérdések zárják. A nagy fejezeteket is zárják összefoglalások.

A könyv nyelvezete legyen érthető, olvasmányos a tanulók számára. Ne tartalmazzon fölöslegesen sok fogalmat és adatot (nevek, évszámok, topográfia), ugyanakkor biztosítson minél több lehetőséget a tanulói tevékenységekre, a képességfejlesztésre (kérdések, feladatok). Ösztönözze az önálló tanulói ismeretszerzés tankönyvön belüli (ebben fontos szerepet tölthet be a tankönyv végi fogalomtár, névtár és az időrendi táblázat) és tankönyvön kívüli formáit.

A tevékenységközpontú történelemtanítás és a képességfejlesztés szempontjából fontos, hogy a tankönyvhöz megfelelő munkafüzet is tartozzon. A kiegyensúlyozott oktató–nevelő munkát segítheti, ha olyan tankönyvsorozatot választunk, amelynek kötetei azonos didaktikai felépítésűek.

Honismerethez, társadalomismerethez, emberismerethez nem megfelelőek az egyszerűen ismeretátadó tankönyvek. A könyv képekkel, érdekes eseteleírásokkal, feladatokkal ösztönözze vitára, állásfoglalásra a tanulókat.

Tantárgyi tantervek

Történelem 5–6. évfolyam

Célok és feladatok

5–6. évfolyamon az ember kialakulásával, az ókor, a középkor és a kora újkor egyetemes és magyar történelmével foglalkozunk. A gyerekek 5. évfolyamon először tanulnak történelmet módszeresen, némileg már a történettudomány rendszeréhez igazodva. Ezért fontos, hogy elsajátítsák az időben és térben való tájékozódás alapjait. Gyakorolják a különböző időtávlatok áttekintését, az események, személyek és a tárgyi kultúra korjellemző darabjainak (pl. épületek, szobrok, fegyverek, használati eszközök) időbeni elhelyezését. A görög és római történelemben a tanulók fedezzék föl az időbeni párhuzamokat. Tanulják meg a történelmi térképek használatát, összevetését a földrajzi térképekkel. Szokják meg, hogy a történelmi ismeretszerzés mindig forrásokból indul ki, s tudjanak a különféle forrástípusokról.

A tartalmat tekintve a történelem teljes és rendszerezett rekonstruálása helyett a legfontosabb kultúrák néhány jellegzetességének és kulcsfontosságú eseményeinek a bemutatása a cél. A színes történeteket, a nagy egyéniségeket, a korabeli emberek életmódját helyezzük előtérbe. Az 5–6. évfolyam tananyaga az ún. hagyományos társadalmak időszaka, amikor meghatározó a mezőgazdaság. A tanulók lássák a különböző gazdasági ágazatok (földművelés, állattenyésztés, kézműipar, kereskedelem) jellemzőit, fejlődését. Az ókorban és a középkorban is érdekes végigkísérni a városok változó szerepét, politikai és kulturális hatásait. A termelési és a haditechnikában bekövetkező fejlődés bemutatása szintén kiemelt feladat.

A tanulók 5–6. évfolyamon a mai nemzetállamoktól eltérő hatalmi képződményekkel találkoznak. Fontos, hogy lássák ezek sajátosságait, átalakulásuk menetét. Az anyag jó lehetőségeket kínál a társadalmi szerkezet és a hatalmi berendezkedés közötti kapcsolat bemutatására – az ókor, a középkor és a kora újkor közötti különbségek is részben e kapcsolat mentén mutathatók be.

Nagy jelentőséggel bír e régi korszakok és kultúrák máig nyúló hatásainak felfedezése. Ez különösen a vallások (s elsősorban a zsidó vallás, a kereszténység és az iszlám) és a kultúra (szokások, hagyományok, öltözködés) területén történhet meg. (A nagy ókori kultúrák bemutatása csak így lehet érdekes.) A tanulók ismerjék fel az írás és a könyvnyomtatás jelentőségét!

A világvallások hasonlóságait és különbségeit, társadalmi, politikai és kulturális hatásait nem elméleti szinten, hanem konkrétumokon keresztül mutassuk be.

5–6. évfolyamon a tananyag mindinkább Európa-centrikussá válik, de néhány villanásra mód van más kultúrák megismerésére is. A 6. évfolyamon a magyar történelemnek kell hangsúlyosabbnak lenni, de a magyar és az egyetemes történelem szinkrón szemléletének gyakoroltatása ezen időszak történelemtanításának is kiemelt célja. A magyar történelemnél árnyaltabb korszakolást alkalmazunk (pl. Árpádok kora, Anjou-kor), több eseményt tanítunk, de a hangsúly itt is a gazdálkodás, az életmód és a nagy egyéniségek bemutatására kerül.

Történelem 5. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Ismeretszerzés az őskorra és az ókorra vonatkozó képek, régészeti leletek, filmek, elbeszélések alapján. Szóbeli beszámoló vagy rövid szöveges vázlat készítése ezek tartalmáról. Egyszerű, néhány mondatos – elsősorban elbeszélő jellegű – korabeli forrás értelmezése, következtetések levonása a forrásból. (k, n) Ismeretszerzés korabeli mondákból: pl. a trójai háború, vérszerződés. (p)

Néhány megállapítás megfogalmazása korabeli használati tárgyak és épületek maradványainak és azok rekonstrukcióinak alapján a különböző társadalmi csoportokba tartozó emberek életmódjáról. (lk)

Következtetések földrajzi és történelmi térképekről, példák felsorolása arról, hogyan hatott a természeti környezet az emberiség fejlődésére. Az ókori Athén és Róma főbb épületeinek és építményeinek bemutatása várostérképek segítségével. (n)

Különböző események időrendjének leolvasása az időszalagról. Becslések és számítások elvégzése időszalag felhasználásával. (lk, p)

2. Kritikai gondolkodás

A mondák mesei és valóságos tartalmának megkülönböztetése, elsősorban tanári segítséggel: a mondák valóságtartalma és a mesés elemek közötti különbségek felsorolása. (kr)

Jellegzetes és híres történelmi szituációk elképzelése, a főszereplők cselekedeteinek indoklása és értékelése (pl. Leónidasz hőstette, egy mondabeli római hős cselekedetei, Spartacus tette). (d) Történelmi személyiségek (pl. Periklész, Nagy Sándor, Hannibál, Augustus, Árpád fejedelem) jellemzése. Annak felismerése, hogy a jelentős történelmi személyek és csoportok cselekedeteinek milyen következményei vannak – s ezekről önálló, érvekkel és ellenérvekkel alátámasztott vélemény megfogalmazása. (d, lk, p)

3. Kommunikáció

Válaszadás egy-egy témával kapcsolatos kérdésre. Egy-egy téma önálló kifejtése. Egy eseménnyel kapcsolatos vitában érvek és ellenérvek felsorakoztatása (pl. a perzsák elleni harc, a római császárság kialakulása). (d, p, i)

Ismert történelmi szituációk dramatizálása (pl. vita egy népgyűlésen). (egy)

Egyszerű rajzok elkészítése történelmi témákról (pl. görög oszlopfők, római kupola és boltív, görög csatahajó), történelmi térképvázlatok készítése (pl. a marathóni csatáról, a Római Birodalom főbb provinciáinak helyéről, illetve a magyarok vándorlásáról). (k, p, lk)

4. Térben-időben való tájékozódás

Rövid beszámoló az időszámítás alapkérdéseiről. (n) Gyűjtőmunka – tanári segítséggel – arról, hogy az egyes kultúrákban hogyan állapították meg az időszámítás kezdő évét, hogyan határozták meg az év hosszát. Számítások a történelmi időszámítás legfontosabb egységeivel (év, évtized, emberöltő, évszázad évezred). Az évszázad és az évezred kezdő éve. (p, i)

Számítások ismert évszámok segítségével és az ismert adatok elhelyezése időszalagon. Lényeges eseménysorok megközelítő szinkroniájának felismerése időszalag segítségével (pl. Görögország fénykora, a római történelem kezdetei). (p)

A földrajzi és a történelmi térképek összehasonlítása (hasonlóságok, különbségek, használhatóság). Tájékozódás különböző léptékű térképeken (pl. az ősember nyomai világtérképen, az ókori Kelet birodalmi Eurázsia térképén, Görögország és a Római Birodalom megmutatása Európa térképén). Tájékozódás kisebb területet ábrázoló térképeken: például görög poliszok megmutatása, a perzsa támadások nyomon követése, tájékozódás Pannónia térképén. A fontosabb történelmi helynevek megmutatása mai földrajzi térképen (például néhány pannóniai és mai magyar város azonosítása. Fontos topográfiai adatok (pl. Athén és Róma) elhelyezése körvonalas térképen (vaktérképen). (p, i)

Témakörök

1. A tantárgy bevezetése. Élet az őskorban (5 óra) (7 óra)

Tartalmak

Alsó tagozatban olvasott történetek ismételése. (ÉN, H)

Iskolán kívül elsajátított történelmi ismeretek felidézése. (H, I)

Kronológiai és topográfiai ismeretek ismételése. (H, K)

A történelmi források. A történelmi források típusai. Mesél a régészet. (I, T)

Az őskörnyezet, az ember kialakulása, „családfája”. Őskori lelőhelyek.

A zsákmányoló ember és szerszámai.

A termelő ember és szerszámai. Az első mesterségek és a kereskedelem megjelenése.

Varázslat és művészet. (E)

A falvak kialakulása. Élet a falvakban. (H, E)

Természeti népek napjainkban. (H, E)

Az állam megjelenése. (E, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: őskor, ősember, **régészet**, **régészeti lelet**, ásatás, **történelmi forrás**, eszközhasználat és eszközkészítés, szakóca, ásóbot, **eke**, **sarló**, **nemesítés**, **munkamegosztás**, gyűjtögetés, vadászat, halászat, **földművelés**, **állattenyésztés**, **termelés**, **kézművesség**, fonás, szövés, csere, természetimádat, szellemek, **mágia** (varázslat), barlangrajz

Tanulói tevékenységek

Idézzék fel, milyen meghatározó történelmi eseményekről és híres személyiségekről tanult alsó tagozatban!

Készítsenek időszalagot és jelöljenek fontosabb eseményeket ezen!

Csoportosítsák a történelmi forrásokat képek alapján!

Válasszanak ki egy-két konkrét történelmi forrást, és mondják el, milyen ismereteket szerezhetünk ezek alapján!

Meséljenek el egyes szám első személyben egy régészeti feltárást a tankönyvi és az olvasókönyvi szöveg alapján!

Cáfolják azt a véleményt, hogy „a majom az ember őse”!

Mutassák meg világtérképen a főbb őskori leleteket! Rajzoljanak barlangrajzot!

Hasonlítsák össze a zsákmányoló és a termelő életmódot!

Képzeltessenek el egy őskori kultikus szertartást, és meséljenek róla! Értsék, mi volt a mágia jelentősége az őskori ember életében!

Jellemezzék szóban az őskori ember lakóhelyének fejlődését!

Készítsenek vázlatot arról, hogy milyen célok és feladatok következtében alakultak ki az első államok!

Kapcsolódások

földrajz

2. Az ókori Kelet I. Egyiptom, a Nílus ajándéka (4 óra) (7 óra)

Tartalmak

Az időszámítás alapjai. Keresztény időszámítás. Év, évtized, évszázad, évezred. (E, I)

Az öntözéses földművelés. (H, K)

Egyiptom földrajzi adottságai, kialakulása. (E)

Az egységes Egyiptomi Birodalom. (T)

Az egyiptomi állam. Az írás megjelenése. (I)

Egyiptom régészete, kultúrája. (E, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: keresztény időszámítás, **Kr. e., Kr. u.**, évtized, **évszázad**, évezred, történelmi korok, **öntözéses földművelés**, **csatorna**, **gát**, **zsilip**, **fölösleg**, csere, **kereskedelem**, **falu**, **város**, **állam**, **ókor**, fáraó, hieroglifa, építészet, piramis, írnok, szobrászat, **többistenhit**, múmia

Tanulói tevékenységek

Ismerjék a keresztény időszámítás alapjait! Mondjanak példákat alsó tagozatban tanult évszámokra, végezzenek ezekkel egyszerű számításokat!

Fejtsék ki, mit jelent a Krisztus előtt és után (időszámítás előtt és után) kifejezés! Ábrázolják ezeket időszalagon, végezzenek számításokat elképzelt és valós események évszámaival!

Használják az évtized, évszázad és emberöltő fogalmakat! Tudják, mikor kezdődött a XXI. század és a harmadik évezred!

Beszéljenek az öntözéses földművelés technikájáról, jelentőségéről, rajzok alapján ismertessék annak főbb eszközeit, szerszámain!

Keressék meg az ókori Egyiptomot különböző térképeken, mutassák meg területét, részeit és fő folyóját!

Határozzák meg, melyik évezredben jött létre az egységes Egyiptomi Birodalom, s ez kb. hány évvel ez előtt történt!

Ábrázolják rajzon az egyiptomi társadalom szerkezetét! (Inkább „szilvamag”, mint piramis formában.)

Tanulmányaik és képek alapján jellemezzék az egyiptomi kultúrát!

Magyarázzák meg, milyen korszakos jelentősége van az első írások megjelenésének az emberiség történelmében!

Tartsanak beszámolót Egyiptom régészetéről a tankönyv és olvasókönyvi olvasmányaik alapján! Beszéljenek kép alapján egy egyiptomi szobor jellegzetességeiről!

Kapcsolódások

földrajz, művészetek

3. Az ókori Kelet II. (4 óra) (8 óra)

Tartalmak

Mezopotámia földrajzi adottságai. A városok kialakulása. (E, K)

Történetek Mezopotámiából. (E)

Hammurapi törvényozzlópa.

Biblia. Bibliái tájak, bibliái történetek. (H, E, K, I, TE)

India földrajzi adottságai. (K)

India gazdasága és társadalma. Buddha élete. (E)

Kína földrajzi adottságai, gazdasága és társadalma. (K)

Kínai találmányok. A Nagy Fal. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: sumerok, **városállam**, **birodalom**, toronytemplom, ékírás, hangjelölő írás, **Biblia**, **Ószövet-ség**, **Újszövetség**, **zsidó vallás**, **egyistenhit**, eredendő bűn, özőnővíz, dravidák, árják, monszun, kasztok, hinduizmus, buddhizmus, Nagy Fal, **nomád népek**

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze Egyiptom és Mezopotámia földrajzi adottságait!

Keressék meg Mezopotámia területét a földrajzi térképen, sorolják fel, milyen államok vannak ma ezen a területen!

Mondjanak el egy mezopotámiai mondát (pl. Gilgames)!

Keressenek a történelmi atlaszban mezopotámiai városokat (városállamokat)!

Olvaszanak részleteket Hammurapi törvényeiből, ismertessék egy-két törvény célját, jelentőségét! Vitas-sák meg, ma alkalmazhatóak lennének-e ezek a törvények!

Ismertessék, hogy hol és körülbelül mikor született a Biblia, melyek a fő részei!

Foglalják táblázatba a többistenhit és az egyistenhit közötti hasonlóságokat és különbségeket!

Mutassák meg történelmi, földrajzi és körvonalas (vak-) térképen az ókori Indiát és Kínát!

Hasonlítsák össze az ókori India és az ókori Kína természetföldrajzi jellemzőit!

Mutassák meg történelmi, földrajzi és körvonalas térképen a távol-keleti nagy folyókat!

Gyűjtsék össze az ókori kínai találmányokat! Meséljenek a Nagy Fal építéséről!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom

4. Az ókori Görögország (6 óra) (8 óra)*Tartalmak*

A görög táj jellegzetességei. (E, K)

Történetek a görög mondavilágból. (E, TE)

A görög vallás és az olümpiák. (E, TE)

Az athéni mezőgazdaság, kézműipar és hajózás. (T)

Spárta, a katonaállam. (TE)

A görög-perzsa háborúk. (T, F)

Athén Periklész korában. Az athéni népgyűlés. (H, TE)

Mesterek és művészek. (E, TE)

Történetek Nagy Sándorról. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **mítosz**, **monda**, akhájok, dórok, jónok, makedónok, **olümpia**, görög időszámítás, amfora, piac, arisztokraták, **népgyűlés**, démosz, **demokrácia**, helóták, körüllakók, vének tanácsa, háromevezősoros hajó, flotta, cserépszavazás, **politika**, rabszolga, rabszolgapiac, Akropolisz, oszlopcsarnok, színház, falanx

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg Európa mai és történelmi térképén az ókori Görögországot!

Jellemezzék Görögország természetföldrajzi adottságait, következtessenek ebből gazdálkodásukra, élet-módjukra!

Mutassák meg, milyen mai államok vannak az ókori Görögország területén!

Meséljenek görög mondákat!

Hasonlítsák össze az athéni és a spártai társadalmat és életmódot!

Mutassák meg történelmi és körvonalas térképen az ókori Görögországot, Krétát, Olümpiát, Athént és Spártát!

Helyezzék el időszalagon az első olümpiát, a perzsa háborúkat és Athén fénykorát!

Mondjanak történeteket a görög-perzsa háborúk időszakából!

Végezzenek számításokat a megismert görög évszámokkal!
Kép alapján beszéljenek egy görög vázafestményről – mi mindent tudunk meg róla?
Olvassanak el néhány mondatos korabeli görög forrást!
Gyűjtsenek értelmező szótár segítségével görög eredetű szavakat!
Beszéljenek az ókori Athén fénykoráról, képek alapján ismerjék fel a főbb műemlékeket, jellemezzék azokat!
Hasonlítsák össze az ókori Görögországot Nagy Sándor birodalmával!
Jellemezzék Nagy Sándort!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom, művészetek

5. Az ókori Róma I. (6 óra) (8 óra)

Tartalmak

Itália földrajzi adottságai. (E, K, T)
Mondák Róma alapításáról. (E, I)
A királyság és köztársaság. (T)
A terjeszkedő Róma. (T)
Szabadok és rabszolgák – a köztársaság válsága. (T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: latinok, etruszkok, punok, **királyság**, szenátus, patrícusok, plebejusok, nemzetség, **köztársaság**, **provincia**, gladiátor, polgárháború

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg Európa mai és történelmi térképén Itáliát!
Jellemezzék Itália természetföldrajzi adottságait, vonjanak le életmódra vonatkozó következtetéseket ebből!
Meséljenek római mondákat!
Utazzanak el képzeletbeli időgép segítségével Rómába, az alapítás évébe! (Égtáj, megtett távolság, megtett idő visszafelé.)
Hasonlítsák össze a római királyi és konzuli hivatalt!
Ismerjenek történeteket a terjeszkedő Róma időszakából!
Mutassák meg történelmi és földrajzi térképen a főbb provinciákat!
Mutassák meg, milyen államok vannak ma a hajdani Római Birodalom területén!

Kapcsolódások

földrajz

6. Ókori vallás, kultúra és hétköznapi élet (5 óra) (8 óra)

Tartalmak

Egyiptomi vallás és mondák. (E, I)
Érdekességek India vallásairól. (E, I)
Ószövetségi történetek. A többistenhit és egyistenhit különbségei. (E, I, T)
A görög-római istenvilág. (E, I, TE)
A kereszténység kialakulása. Újszövetségi történetek. (H, E, I)
Család és hétköznapi élet az ókori Görögországban és Rómában. (ÉN, H, E, TE)
Találmányok, technikai érdekességek az ókori Görögországban és Rómában. (K, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **többistenhit, egyistenhit, zsidó vallás, kereszténység,** evangélium, Megváltó, próféta, apostol, vallás, mártír, egyház, pap, püspök, pápa

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze az ókori keleti, görög, zsidó és keresztény vallásokat!
Meséljenek történeteket Buddha életéről!
Beszélgessenek ószövetségi történetekről – mit jelentenek ma ezek a történetek?
Rajzok és jelképek alapján ismerjenek fel görög isteneket!
Mondják el, hogyan függött össze a görög vallás az olümpiákkal és a színházi előadásokkal!
Sorolják fel a római vallás jellegzetességeit és jelentőségét az emberek hétköznapi életében!
Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést az ókori Egyiptomban, Athénban és Rómában!
Meséljenek egy athéni és egy római polgár hétköznapijairól és ünnepeiről!
Képek alapján ismertessenek néhány görög és római eszközt, fegyvert, és mondják el, hogyan működtek ezek!

Kapcsolódások

irodalom, technika

7. Az ókori Róma II. (5 óra) (7 óra)*Tartalmak*

Történetek Caesarról és Augustusról. (H, E, I, T)
A Római Birodalom: tájak, termények, kereskedelem. (K, T)
Egy ókori világváros: Róma. Templomok, amfiteátrumok, fürdők. (E, TE)
Rómaiak hazánk területén. Pannónia régészete. (H, E, K)
Népvándorlás, hunok. Róma bukása. (T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **császár, teljhatalom, zsoldoshadsereg,** légió, veterán, limes, latin nyelv, Forum Romanum, amfiteátrum, **Colosseum, diadalív, jogtudomány,** Borostyánkőút, barbárok, **népvándorlás,** hunok

Tanulói tevékenységek

A tankönyv, a tanári elbeszélés és az olvasókönyv alapján jellemezzék Caesart!
Olvassanak el néhány rövid forrásrészletet Augustusról! Állítsák szembe ezeket! Magyarázzák meg, miért térhetnek el az ugyanarról a témáról írt források!
Jelöljék időszalagon Augustus uralkodását, számítsák ki, hány évig tartott!
Földrajzi térkép segítségével jellemezzék a Római Birodalom egyes területeinek gazdasági lehetőségeit!
Képzeljék el egy tengeri kereskedő tevékenységét, s mondják el, hol milyen árukat raknának a hajóra!
Készítsenek térképvázlatot egy kereskedelmi útról!
Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést az ókori Róma városában!
Mutassák meg Európa mai térképén Pannónia provinciát!
Tervezzék meg egy császári futár útját Pannóniában úgy, hogy minden történelmi atlaszban szereplő várost érintsen!
Mondjanak történeteket Attiláról, mutassák be a hunokat!
Az olvasókönyv segítségével ütköztessenek ellentétes forrásrészleteket a hunokról!
Készítsenek táblázatot a Nyugatrómai Birodalom bukásának külső és belső okairól!

Kapcsolódások

művészetek

8. A magyar történelem kezdetei (5 óra) (7 óra)

Tartalmak

Mondák a magyar nép eredetéről. (ÉN, H, E)
Őseink vándorlása, a sztyeppei környezet. A magyar nép kialakulása. (H, K)
Levédia és Etelköz. Katonai szövetség. (H, T)
Társadalom és hitvilág. (H)
Hétköznapi élet, termelés és harcmódor. (K, TE)
A Kárpát-medence földrajzi adottságai. A honfoglalás. (H, K, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: finnugor, őshaza, jurta, sztyepp, **nomád pásztorkodás**, nagycsalád, nemzetség, **törzs**, táltos, besenyők, avarok, szláv népek, székelyek, törzsszövetség, **fejedelem**, honfoglalás, **Árpád-ház**

Tanulói tevékenységek

Meséljenek ősi magyar mondákat, vegyék számba, milyen történelmi következtetések vonhatók le belőlük! Ismerjék meg és tanári segítséggel magyarázzák meg, miben különböznek a mondák és a nyelvtudomány következtetései a magyarság eredetéről!

Mutassák meg térképen a magyarság vándorlásának állomásait! Ismertessék a sztyeppövezet földrajzi jellegzetességeit és azt, milyen hatással van ez az ott élők életére!

Tartsanak beszámolót a vérszerződésről, méltassák ennek katonai jelentőségét!

Hasonlítsanak össze egy ókori többistenhívő vallást őseink hitvilágával!

Képek alapján beszéljék el, milyen volt az élet a jurtában! Tartsanak beszámolót a lányok arról, hogyan építették a jurtát; a fiúk arról, hogyan használták az íjat!

Mutassák meg a történelmi térképen a honfoglalás irányait!

Méltassák a honfoglalás jelentőségét!

Számítsák ki, hány év telt el a honfoglalástól máig!

Mutassák meg a térképen, milyen államok léteztek Európában a honfoglalás idején!

Kapcsolódások

földrajz, hon- és népismeret, irodalom

A továbbhaladás feltételei

Tudjon különbséget tenni a történelem forrásai között. Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között. Ismerje az időszámítás alapelemeit. Ismerje, hogy az egyes eseményekhez milyen nevek, helyszínek kapcsolhatók. Tudja elmondani a tanult történeteket és tudja azok helyszínét különböző térképeken megmutatni. Tudjon értelmezni egyszerű elbeszélő forrásokat.

Történelem 6. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Egyéni és csoportos ismeretszerzés a korról szóló szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegekből. Korabeli forrásrészletek (pl. céhszabályzat, Szent István és Szent László törvényei, városi kiváltságlevél stb.) értő olvasása és feldolgozása. (k, i) Azonos eseményről vagy személyről szóló különböző források összehasonlítása. (kr) Ismeretszerzés korabeli mondákból és legendákból (pl. Búvár Kund tette, történetek Szent Lászlóról). (k) A mondák valóságmagjának megkeresése. (kr) Olvasókönyvek, lexikonok (tankönyvi kislexikon, egyéb lexikonok) használata, felhasználásukkal kiselőadás vagy írásbeli beszámoló készítése. (i) Ismeret-

szerezés és az események rövid szóbeli reprodukálása elbeszélő források alapján (pl. Rogerius: tatárjárás, Brodarics: mohácsi csata, Kolumbusz naplója stb.). (n, lk, p, i)

Képi és audiovizuális eszközök felhasználása az ismeretszerzés folyamatában (pl. középkori vár, város, hajó felépítésének elemzése rajzok és képek alapján, következtetések levonása középkorról szóló játék- és oktatófilmekből). (lk) Korabeli leletek, valamint azokról készült rekonstrukciós rajzok és makettek összehasonlító elemzése. (k, n, i)

Információk gyűjtése adott témában könyvtári munka segítségével, például a középkori emberek hétköznapijairól, a várháborúkról, kiemelkedő személyiségek (pl. II. Rákóczi Ferenc) életéről és tevékenységéről. (k, n, lk, i)

2. Kritikai gondolkodás

Kritikus történelmi helyzetek elemzése a szemben álló szereplők álláspontjának figyelembevételével (pl. Szent István és Koppány konfliktusa). (k, d, lk)

Egyházak és vallások hasonlóságainak és különbségeinek számbavétele (pl. keresztény és iszlám vallás, katolikus és protestáns egyházak). (lk)

Neves személyiségek jellemzése és cselekedeteik mozgatórugóinak feltárása forrás alapján tankönyvi és tanári segédlettel (pl. Luther Márton, ifj. Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc). (n, kr) Kiemelkedő történelmi személyek, hősök tetteinek, tetteik jelentőségének értékelése (pl. Szent István, Szondi György, Bethlen Gábor). (d, lk, p, kr)

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi eseményekről, például az államalapítás jelentőségéről, a Dózsa-féle parasztfelkelésről, arról, hogyan változta meg az emberek életét a török hódítás. (k, d, p)

3. Kommunikáció

Önálló szóbeli beszámoló előadása egy-egy lényeges történelmi eseményről, annak előzményeiről és következményeiről. (k, lk) Fogalmazás készítése fontos történelmi eseményről. Vita egy-egy lényeges esemény jelentőségéről (pl. államalapítás, honvédő harcok). (k, n, lk)

Jellemző történelmi szituációk dramatizált előadása korhű kellékek felhasználásával (pl. lovaggá avatás, hűbéri eskü). (k, egy)

Rajzos vázlatok és térképvázlatok készítése például egy középkori várról, egy csatáról (Muhi, Nándorfehérvár stb.). Makettek készítése történelmi objektumokról (pl. egy várról, egy középkori hajóról). (lk, pr)

4. Térben-időben való tájékozódás

A fontosabb események, jelenségek időpontjának ismerete, annak meghatározása, hogy ezek melyik évszázadban történtek. (p) Különböző események között eltelt idő kiszámítása. Események időrendbe állítása, magyar és egyetemes történelmi események, eseménysorok szinkroniájának ábrázolása időszalagon. (p, i) Egy-két jelentős esemény (pl. mohácsi csata) időpontjának ismerete napra pontosan. „Találkozhattak-e” játék – különböző történelmi személyekkel. (d, egy, p)

A középkori Európa főbb államainak megmutatása történelmi és körvonalas térképen. A középkori Magyarország főbb nagytájainak azonosítása vaktérképen. A három részre szakadt ország területeinek körülhatárolása és uralkodói székhelyeinek megmutatása történelmi térképen. (p, i)

Fontos eseménysorok követése történelmi térképeken (pl. a tatárjárás útvonala, a főbb földrajzi felfedezések és a nagy török hadjáratok). Területi változások felismerése történelmi térképen, ábrázolása vaktérképen. (p, i)

Témakörök

1. Képek a középkori Európa életéből (6 óra) (9 óra)

Tartalmak

Bizánc, az arab terjeszkedés, Nagy Károly birodalma. (E)

Európa 1000 körül. (E, K, TE, T)

Az uradalmak. (H, K,)

Hűbérurak és hűbéreseik. (H)

Élet a várakban és a falvakban. (H, K, F)

A középkori egyház: templomok és kolostorok. A kódexek. (E, I,)

Az egyházi műveltség. (E, I)

A város és céh. (E, K)

Európa nagy háborúi. (H, E, T)

A könyvnyomtatás. (E, I, TE, F)

Tengeri és szárazföldi közlekedés és kereskedelem. Élet a hajókon. (K, TE)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: germánok, földbirtok, hűbérúr, hűbéres, hűbéri eskü, vár, **feudalizmus**, falu, **jobbágy**, uradalom, **lovag**, **keresztes hadjárat**, majorság, jobbágytelek, **robot**, **terményadó**, **tized**, **két- és háromnyomásos gazdálkodás**, zsinat, szent, legenda, ereklye, remete, **kolostor**, apát, szerzetes, szerzetesrend, bencés, ferences, **eretnek**, inkvizíció, ugar, nehézeke, önellátó gazdálkodás, lakótorony, **iszlám**, Allah, Korán, **császár**, **középkori város**, **polgár**, kiváltság, önkormányzat, **vám**, **céh**, mester, járványok, gótika

Tanulói tevékenységek

Ismerjék a középkori Európa főbb államait, mutassák meg ezeket történelmi és körvonalas térképen!

A tankönyv szövege és képei alapján készítsenek vázlatrajzot vagy térképvázlatot egy elképzelt uradalomról!

Vegyék számba a jobbágyok főbb tevékenységeit!

Meséljék el, hogyan nézett ki egy középkori vár! Vállalkozó kedvű tanulók készítsék el a vár makettjét! Meséljenek arról, milyen volt a lovagi élet!

Ismertessék a középkori egyház jelentőségét!

Forrásrészlet alapján vegyék számba a céhek fontosabb feladatait!

Ismertessék a keresztes háborúk főbb okait! Tartsanak élménybeszámolót egy keresztes lovag tapasztalatairól!

Mutassák meg Európa térképén a távolsági kereskedelem főbb tengeri és szárazföldi útvonalait! Meséljenek a hajókon szolgáló emberek életéről!

Kapcsolódások

földrajz, művészetek

2. Magyarország az Árpádok idején (5 óra) (7 óra)

Tartalmak

A honfoglalók tárgyi öröksége. (H, I, T)

Letelepedés és kalandozások. (H, E, T)

Az államalapítás. Történetek Géza fejedelemről és István királyról. (H, E, T)

Szent László és Könyves Kálmán: törvényhozás és bíraskodás. (H, T)

II. András és IV. Béla. (H, T)

A tatárjárás, az Árpád-ház kihalása. (H, I, T)

Kultúra az Árpád-korban. (H, E, K, TE)

Történetek Árpád-házi királyokról és jeles személyekről. (H, I,)

Árpád-kori emlékek a mai Magyarországon. (H, E, K,)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **jurta**, kengyel, szablya, kalandozás, **vármegye**, tized, ispán, egyházmegye, pogány, kancel-lária, oklevél, **tatárok**, kunok, apáca, szabad királyi város, **országgyűlés**, kiskirályok

Tanulói tevékenységek

Régészeti leletek alapján rekonstruálják képzeletben, esetleg rajzban, maketten a honfoglalók főbb használati tárgyait és ruházódását!

Ismerjék a kalandozó hadjáratok okát és célját, meséljenek mondákat a kalandozásokról!
 Fejtsék ki, mi a keresztény magyar állam megalapításának jelentősége!
 Jellemezzék Szent Istvánt!
 Keressenek lakóhelyük környékén Szent Istvánt idéző emlékművet, szobrot, utcanevet stb.!
 Olvassanak el és értelmezzenek néhány törvényt István törvénykönyvéből!
 Meséljenek mondákat Szent Lászlóról! Olvassanak részletet Szent László törvénykönyvéből, és magyarázzák meg, mi indokolja a törvények szigorúságát!
 Keressenek a történelmi térképen román kori műemlékeket, és mutassák meg ezeket mai közigazgatási térképeken!
 Mutassanak be – korábbi ismereteik felhasználásával – egy magyarországi román kori műemléket!
 Beszéljenek a tatárjárásról, olvassanak rövid forrásrészletet róla!
 Hasonlítsák össze IV. Béla tatárjárás előtti és utáni tevékenységét!
 Helyezzék el az időszalagon az Árpád-kor főbb évszámait!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom

3. Hétköznapiak és ünnepek a középkorban (4 óra) (6 óra)

Tartalmak

Lovagi viadalok. (E, TE) Középkori fegyverek. (I)
A lovagi seregek ellenfelei: vikingek, arabok, kalandozó magyarok. (I, T)
 Hétköznapi élet, ünnepek a középkorban. (H, E, K, TE)
 A szerzetesek egy napja. Hogyan készült a kódex? A román építészet. (E, K, TE)
 Anonymus krónikája. (H, E, I)
Történetek a Képes Krónikából. (H, I)
 Járványok: pestis, himlő, kolera. (K, TE)
 Hogyan válhatott az inas céhmesterré? (E, K, F)
 A könyvnyomtatás eszközei és eljárása. (H, E, I)
 A gótikus építészet. (E)
 A humanizmus és a reneszánsz. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: oklevél, Képes Krónika, **lovag**, lovagi erények, **kódex**, **román építészet**, krónika, könyvnyomtatás.

Tanulói tevékenységek

Játsszanak el egy lovaggá avatási szertartást!
 Meséljenek el egy lovagi tornát az úrhölgy és a lovag szemszögéből!
 Képek alapján nevezzék meg a lovagi felszerelés részeit és azt, hogy mire szolgáltak ezek!
 Keressenek képeket lovagi eszközökről!
 Rajz alapján mondják el, hogyan működött a számszeríj és hogyan működtek az első löfegyverek!
 Tanári elbeszélés és a tankönyvi szöveg alapján mesélik el egy szerzetes egy napját!
 Szituációs játék: mit tennék pestisjárvány idején? (Különböző társadalmi réteghez tartozók mesélik el!)
 Mesélik el egyes szám első személyben egy legény mesterré válását! Tervezzenek cégeket!
 Képek és tömbvázlatok alapján ismerjék fel és tudják jellemezni a román és a gótikus építészeti stílust!

Kapcsolódások

művészetek

4. Virágzó középkor Magyarországon (6 óra) (9 óra)

Tartalmak

I. Károly (Károly Róbert). A hatalom megszilárdítása, az aranyforint. (H, E, I, T)
Nagy Lajos, Magyarország külpolitikája. Lajos törvényei. (E, K, I, T)
Magyarország kereskedelmi kapcsolatai. (H, E)
A lovagkirály és vára. (H, E, K, TE)
Zsigmond, a király és a császár. (H, E, T)
Husz János. (H, E, I, T)
Élet a városokban és a mezővárosokban. A bányaváros. (E, K, TE)
Egy középkori magyar város: Buda. (H, E, K, I)
Magyarország kereskedelmi kapcsolatai. (H, E, K, T)
Hunyadi János. A nándorfehérvári csata. (H, T)
Hunyadi Mátyás uralkodása. Mátyás asztalánál. (H, E, TE)
A Dózsa-féle parasztháború. (H, I, T)
A mohácsi csata. (H, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **Anjouk**, bandérium, harmincadvám, kapuadó, árumegállító jog, kilenced, aranyforint, nemes, báró, **ősiség**, pallosjog, Luxemburg-ház, **mezőváros**, **végvár**, szászok, husziták, polgármester, bíró, vajda, **kormányzó**, fekete sereg, végvár, füstpénz, **zsellér**, **nádor**, corvinák, Jagelló-ház, röghöz kötés.

Tanulói tevékenységek

Jelöljék körvonalas térképen a kiskirályok uralta területet!
Indokolják I. Károly főbb intézkedéseit és tetteit!
Keressenek összefüggést a királyi birtokok csökkenése és az újfajta királyi bevételek között!
Ismertessék forrásrészlet alapján a kapuadó lényegét!
Jellemezzék Nagy Lajost, a lovagkirályt! Történelmi és körvonalas térképen mutassák meg a Nagy Lajos uralta királyságokat és területeket!
Indokolják az ősiség és a kilencedtörvény jelentőségét a középnemesség és a királyi hatalom szempontjából!
Tervezzék meg egy nemes címerét!
Jelöljék időszalagon az Anjou-kort!
Hasonlítsák össze a középkori városokat a mezővárosokkal!
Térképvázlaton kövessék nyomon a nándorfehérvári csata főbb eseményeit!
Készítsenek rövid vázlatot a következő szempontokkal: Mátyás király belpolitikája, külpolitikája, gazdaságpolitikája, udvari kultúra Mátyás korában!
Olvassanak forrásrészletet a mohácsi csatáról!
Ismerjék a kor fontosabb évszámait!

Kapcsolódások

5. Az újkor kezdetén (5 óra) (9 óra)

Tartalmak

Az Európán kívüli világ: Ázsia és Afrika. (E, K, I)
Amerika Kolumbusz előtt. (E, K, I)
A legfontosabb felfedezőutak. (E, I, T)
A felfedezések hatása Európában és Amerikában. (E, K, I)
Harc a tengerekért. (E, T)
A manufaktúrák elterjedése és a bankélet kialakulása. (E, I, T)

„Egyedül Isten által.” A reformáció. (E, I, T)
 A katolikus megújulás és az ellenreformáció. (E, I, T)
 Az angol forradalom. (E, T)
 A Napkirály udvarában. (E, K, I, T)
Nagy Péter Oroszországa. (E, K, I, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: indiánok, maják, aztékok, inkák, **világkereskedelem**, **gyarmat**, **manufaktúra**, **bérmunkás**, **bank**, **hitel**, **humanizmus**, **újkor**, búcsúcédula, **reformáció**, katolikus megújulás (**ellenreformáció**), protestáns, evangélikus, református, anglikán egyház, jezsuiták, **forradalom**, polgárháború, **parlament**, **köztársaság**, **alkotmányos királyság**, cár

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze, miben különbözött Amerika őslakóinak élete az európaiak életformájától!
 Mutassák meg földgömbön, történelmi térképen és jelöljék körvonalas térképen a főbb felfedezőutakat!
 Mondjanak néhány példát arra, milyen ételeket nem ehettünk Kolumbusz előtt!
 Hasonlítsák össze a céheket a manufaktúrákkal!
 Indokolják meg, hogy az árutermelés fellendülése miért eredményezte a pénzforgalom és a bankélet fejlődését!
 Készítsenek táblázatot a reformáció legfőbb tanításairól! Vonjanak le következtetéseket ebből az állításból: „Egyedül Isten által üdvözülni az ember”!
 Hasonlítsák össze a királyi egyeduralkodást, az alkotmányos királyság és a köztársaság jellemzőit!
 Festmények és fényképek alapján jellemezzék a Napkirály udvarát!

Kapcsolódások

földrajz

6. A technika és a kereskedelem fejlődése. A barokk művészet. (3 óra) (5 óra)

Tartalmak

Középkori szélmalom, vízimalom. A vízikerék ipari használata. (E, I)
 Hajózási újítások. A hajózás és a térképészet fejlődése. A karavella. (E, K, I)
 Élet a hajókon – hajósok és rabszolgák. Kalózok. (E, I, TE)
A tűzfegyverek elterjedése. (E, T)
 Tudomány az újkor elején, Galilei. (E, I).
 A barokk művészet. (E, K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: szélmalom, vízimalom, karavella, kalóz, **barokk stílus**

Tanulói tevékenységek

Rajz alapján ismertessék a vízikerék működését!
 Készítsenek vázlatrajzot az alulcsapott és felülcsapott vízikerék működéséről, magyarázzák meg, miért jobb az utóbbi!
 Rajzok, festmények alapján mondják el, hogyan nézett ki egy XVI. századi tengerjáró hajó! Vállalkozó kedvű tanulók készítsék el a makettjét!
 Fényképek és festmények alapján jellemezzék a protestáns és a katolikus barokk templomot!
 Beszéljenek egy barokk festményről (a stílus jellegzetességeiről)!

Kapcsolódások

technika, művészetek

7. Magyarország az újkor kezdetén (5 óra) (6 óra)

Tartalmak

Az ország két, majd három részre szakadása. (H, T)

Török világ Magyarországon. (H, K, I, T)

A királyi Magyarország. (H, K, I, T)

A végvári harcok. (H, E, K, T)

Reformáció és ellenreformáció Magyarországon, kulturális hatásuk. (H, E, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **fejedelem**, vilajet, pasa, szpáhi, janicsár, kollégium, mecset, minaret, országgyűlés, nádor

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg történelmi és körvonalas térképen a két, majd három részre szakadt ország területeit és a királyi (fejedelmi) székhelyüket!

Ábrázolják időszalagon a részekre szakadás eseményeit!

Jellemezzék a hódoltságban élő parasztok életét!

Mondjanak egy-két példát magyarországi török építészeti emlékekre! Jellemezzék ezeket!

Gyűjtsenek történeteket a végvári harcokról! Meséljenek a végvári katonák életéről!

Ha lehetséges, nézzenek meg egy szép református templomot!

Kapcsolódások

irodalom

8. Függetlenségi harcok Magyarországon (6 óra) (8 óra)

Tartalmak

Bocskai István harcai. (H, E, I, T)

Erdély aranykora. (H, E)

Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér. (H, E, T)

Buda a török korban. (H, K)

Buda visszavétele. (H, T)

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. (H, E, T)

Rákóczi Ferenc élete. (H, I, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hajdú, kuruc, labancok, száműzetés, vezérlő fejedelem, **trónfosztás**

Tanulói tevékenységek

Meséljenek arról, kik voltak a hajdúk, hogyan éltek békében és háborúban!

Mondják el, miben különbözött a XVII. századi Erdély a másik két országrészről!

Mondják el ifj. Zrínyi Miklós halálának történetét, ismertessék a halála körülményeiről elterjedt szóbeszédeket!

Vegyék számba Budavár katonai jelentőségét!

Meséljenek Rákóczi Ferenc fiatalkoráról (szülei, neveltetése, bécsújhelyi börtön, szökése)!

Készítsenek listát azokról a sérelmekről, amelyek a Rákóczi-szabadságharc kitöréséhez vezettek! Rendszerezze ezeket (parasztok, földesurak, végvári vitézek)!

Keressék meg történelmi térképen és mutassák meg körvonalas térképen a szabadságharc főbb katonai sikereinek eredményeit!

Idézzenek fel egy-két kuruc dalt!

Jellemezzék II. Rákóczi Ferenc fejedelmet!

Meséljenek egy Mikes Kelemen-levél alapján a száműzetésben élő magyarok életéről!

Jelöljék időszalagon a Bocskai szabadságharcot, Erdély aranykorának időszakát, ifj. Zrínyi Miklós halálát, Buda visszavívásának évét, a Rákóczi-szabadságharc időtartamát, Rákóczi halálát!

Mutassák meg mai térképen, hol nyugszik Rákóczi!

Készítsenek szinkronisztikus táblázatot a tanult XVI–XVII. század európai és magyar eseményeiről!

Kapcsolódások

A továbbhaladás feltételei

Tudjon tanult történeteket önállóan elmondani a tantervi fogalmak, nevek és évszámok felhasználásával. Tudja a tanult történet lényegét kiemelni. Tudjon egyszerű forrásokat értelmezni és azokból következtetéseket levonni. Tudjon tanári segítséggel adott témában információkat gyűjteni. Legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudjon távolságot becsülni és számításokat végezni különböző térképeken.

Történelem 7–8. évfolyam

Célok és feladatok

7–8. évfolyamon az egyetemes és a magyar történelem újkori és jelenkori szakaszát tárgyaljuk. Ezen időszakok sok szállal kapcsolódnak jelenünkhöz, ezért a legfontosabb tények megismertetése mellett lényeges a történelmi szemlélet fejlesztése. Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek, összefüggéseinek föltárása a magyar történelem mélyebb megértését segíti elő. Ezt erősíti az is, hogy a tanulók a magyar történelemmel gyakran a kiemelkedő személyiségek életén keresztül ismerkednek meg, így mérlegelhetik azt is, hogy mi a szerepe az egyénnek a történelemben.

Az európai történelem kiemelt eseményeinek segítségével elsősorban Európa történelmi szerepének változásairól (vetélkedések és háborúk, diktatúrák és demokráciák, ellentétek és integráció) szereznek benyomásokat a tanulók.

Az európai történelem fordulópontjairól szerzett ismereteik mellett tanulmányozzák az újkorban és a jelenkorban élt emberek életmódját, gondolkodásmódját, valláshoz való viszonyát is.

Az időszak jó példát kínál arra is, hogy a tanulók megvizsgálhassák az egyenlőtlen fejlődés elvét, hogy érzékeljék a szegény és gazdag országok (gyarmatosítók, gyarmatok; fejlettek, fejlődők) közötti különbségek tényezőit, megértsék annak legfőbb okait. Érzékeljék azt is, hogy a széttartó, negatív tendenciák mellett jelen vannak a kiegyenlítő, konfliktusfeloldó törekvések is (pl. ENSZ, Európai Unió).

Mind az egyetemes, mind a magyar történelem bővelkedik olyan konfliktusokban, amelynek feldolgozásával megismerkedhetnek és azonosulhatnak az egyszerű emberek erkölcsi konfliktusaival történelmi döntéshelyzetekben (forradalmak, holokaust, kisebbségi lét).

Az Európán kívüli világ hatékony, mélységelvű feldolgozását két kiemelt témakör (India és Japán; Kína) teszi lehetővé.

A XX. századi történelmi anyag feldolgozása segítségével felismerhetik a globalizáció folyamatának főbb jellemzőit, az ebből fakadó ellentmondásokat, s megvizsgálhatnak e kihívásra megjelenő néhány választ is.

A jelenismeret tanításának célja, hogy az alapvető állampolgári ismeretekre támaszkodva a tanulók el tudjanak igazodni a jelen bonyolult közéletében, értsék a demokratikus viszonyok rendszerét, működését.

Történelem 7. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből (pl. az egészségügy fejlődése, a nők helyzete a tradicionális társadalomban, a Nemzeti Színház története, Kőrösi Csoma Sándor útja). (i)

A tantárgyhoz kapcsolódó források és egyéb szövegek értő olvasása. (k)

Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján (pl. a filozófusok és az uralkodók a vallásról; a Függetlenségi Nyilatkozat és az olmützi alkotmány). (kr)

Új információk szerzése tömegkommunikációs eszközökből, a látottak, hallottak rövid, lényegretörő összefoglalása (ismeretterjesztő filmek, CD-ROM-ok). (i)

Különböző képi információk gyűjtése megadott témához (pl. az ipari forradalmak találmányai; a magyar nemzeti kultúra a reformkorban). (i)

Információk gyűjtése statisztikai adatokból (pl. Magyarország benépesülése, etnikai összetétele; a világ vezető hatalmainak gazdasági mutatói a XIX. sz. végén). (i)

Önálló kutatás adott témában, a könyvtárban, a médiatárban, a múzeumban vagy az interneten, melynek vég-eredménye rövidebb kiselőadás vagy esszé (pl. életmód, technika és hadtörténeti témák, portrék). (lk, k, n)

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalat témával kapcsolatban (bármely témában). (lk)

Történelmi személyiségek jellemzése (XVI. Lajos–Robespierre; Metternich–Kossuth; Bismarck–Marx). (k, n)

Történelmi személyiségek tanulmányozása döntéshozatalukban, feltevések, megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek okairól (pl.: XVI. Lajos szökése, Napóleon államcsínye; I. Ferenc József és a kiegyezés; Garibaldi átadja a hatalmat a királynak). (p)

Lényegkiemelés hallott vagy írott szövegből (történelmi forrás, tankönyvi szöveg, irodalmi mű); Kulcsmondatok meghatározása; Szövegtömörítés és átfogalmazás megadott szempontok alapján (pl. Szent Szövetség alapító okirata, Húsvéti cikk, Kasszandra levél, a manufaktúra és a gyár). (lk)

A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. Adott történetben a valós és fiktív elemek megkülönböztetése (pl. a Kossuth-mondák és a valóság, propaganda és valóság a Rákosi-korszak sajtójában). (kr, d)

Szerepjáték: valamely korszak jellemző alakjának egyes szám első személyű bemutatása (pl. Edison, II. József, Erkel stb.). (k, n)

Történelmi jelenetek eljátszása különböző szempontokból (pl. bírósági tárgyalás: XVI. Lajos pere; ellenfelek vitája; Deák és Kossuth a kiegyezésről, egy északi és egy déli polgár a rabszolga-tartásról az USA-ban stb.). (egy)

Valamely kijelölt téma több szempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással (pl. Budapest, a világváros, világháború és technika). (egy, d)

Vélemény megfogalmazása tanári segítséggel vagy önállóan történelmi személyiségekről, jelenségekről (pl. a passzív ellenállás, a futószalag). (lk, n)

Érvek és ellenérvek gyűjtése a vélemény alátámasztására vagy cáfolására. (kr)

Feltevések megfogalmazása egyes történelmi, társadalmi jelenségek okairól (pl. a jakobinusok és a terror; a magyar függetlenség ügye 1849-ben; az antant és a központi hatalmak céljai, erőviszonyai). (kr)

3. Kommunikáció

Összefüggő felelet (események, történetek elbeszélése) megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával (bármely témában). (k, n)

A megismert sematikus rajzok, ábrák élőszóban való megelevenítése (pl. a dualista államszerkezet; a pozsonyi rendi gyűlés működése; a szövetségi rendszerek a XIX. század végén). (k, n)

Beszélgetés, vita egy-egy témáról, a tárgyilagos érvelés technikájának elsajátítása (pl.: megteremthető-e a tökéletes társadalom; eredményre vezetnek-e a merényletek; lehetséges-e a női emancipáció; hogyan működnek az előítéletek?). (egy, szk)

Fogalmazás írása (esszé, házidolgozat) megadott történelmi témáról, meghatározott formában (szerkesztés, képek, ábrák, felhasznált irodalom).

Vázlat, rajzos vázlat készítése csoportmunkában. (egy, szk)

Modellek, makettek készítése vagy lényeges vonásaik felismerése és elmondása képek, ábrák alapján (pl. gőzgép, híd, tank, villamos, tengeralattjáró). (k, n, lk)

Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. (egy, kr)

4. Térben-időben való tájékozódás

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek összevetése térkép alapján (pl. a napóleoni háborúk és Magyarország; a német és az olasz egység és az Osztrák-Magyar Monarchia). (i)

Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, időbeli, térbeli változásának, fejlődésének felismerése (pl. gőzgéptől a futószalagig; a vasúthálózat fejlődése Európában és Magyarországon; Európa népességnövekedése és a városi lakosság aránya; a nemzetiségek arányának változásai a XVIII–XX. században). (n)

Események egyidejűségének megállapítása, néhány kiemelt esemény elhelyezése az időben. (lk)

Sematikus térképvázlatok elkészítése kézi munkával (Magyarország térképe a fő folyókkal és a Kárpátokkal). (k)

A tanult időszak térbeli és időbeli változásainak felismerése, történelmi térképek összehasonlítása (pl. az USA, Németország és Magyarország a XIX. században). (lk)

Események kapcsolása a tanult helyekhez.

Történelmi helyszínek modellezése (pl. helyszínrajzok – az angol alsóház; alaprajzok – vásárcsarnok, Országház; csaták, ütközetek – Waterloo, Somme).

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek felismerése történelmi és földrajzi térképek alapján (pl. az ásványkincsek és az ipari forradalom). (i)

Témakörök

1. Felvilágosodás és forradalom (6 óra) (8 óra)

Tartalmak

Az Enciklopédia. (I, E)

A felvilágosodás és a vallás. (E, TE)

A független Amerika.

A francia forradalom. (E)

Napóleon.

A jogállamiság jellemzői.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: felvilágosodás, **vallási türelem, emberi jogok, népfelség elve, hatalmi ágak, jogállam,** forradalom, jakobinus **terror, nemzet,** politika

Tanulói tevékenységek

Rövid életrajzok, életutak készítése könyvtári gyűjtőmunkával a felvilágosodás nagy alakjairól, jelentős képviselőiről (filozófusok, írók, tudósok).

Vitaszituáció megbeszélése és eljátszása: Amerika függetlensége vagy alkalmazkodás az anyaország (Anglia) döntéseihez témában.

Adatsorok, grafikonok és ábrák tanulmányozása Franciaország forradalom előtti helyzetéről, következtetések levonása.

Írásos források elemzése (a Függetlenségi Nyilatkozat és az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának részletei). Lényegkiemelés, kulcsmondatok meghatározása tanári segítséggel.

Helyes lépés volt-e XVI. Lajos szökése? Érvek és ellenérvek gyűjtése történelmi forrásokból (tankönyv, ismeretterjesztő irodalom), saját vélemény megfogalmazása, irányított vita.

A francia forradalomtól a Szent Szövetségig – európai térképek összehasonlító vizsgálata történelmi szempontok alapján. Kronológiai szinkrónvázlat készítése a napóleoni háborúk és Magyarország történetéről.

Kapcsolódások

magyar nyelv és irodalom, művészetek

2. Az ipari forradalmak (6 óra) (8 óra)

Tartalmak

A gőzgép és a gyárak. (K)
Neves vállalkozók. (F)
Az egészségügy fejlődése. (TE)
Élet a nagyvárosban. (E)
A robbanómotortól a futószalagig. (K, I)
A munkások világa. (E)
A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **ipari forradalom**, mezőgazdasági forradalom, vetésforgó, **gyár**, vállalkozás, haszon, **tőkés, bérmunkás, kapitalizmus, szakszervezet, szocializmus**, szociáldemokrácia, anarchisták

Tanulói tevékenységek

A manufaktúra és a gyár sematikus rajzának értelmezése.
Házi dolgozat írása XVIII–XIX. századi feltalálókról, találmányokról.
Képek gyűjtése, tabló készítése csoportmunkában a nagyvárosi élet jellemzőiről a XIX. században.
Az angol iparvidékek (Manchester, Liverpool) telepítő tényezőinek felismerése történelmi és földrajzi térképek összehasonlításával.
Jenner és a védőoltás – a védőoltás felfedezésének és bevezetésének jelentősége, a látottak összefoglalása videofilm alapján.
Kiselőadások a XIX. századi munkásmozgalom néhány irányzatáról (pl. géprombolók, utópisták, kommunisták).

Kapcsolódások

technika, fizika

3. Az újjáépítés százada (5 óra) (6 óra)

Tartalmak

Magyarország benépesülése. (H, K)
Egy tehetséges Habsburg: Mária Terézia. (E)
A népért, de nem a nép által: II. József.
Nők és férfiak a tradicionális társadalomban. (F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: betelepítés, bevándorlás, **nemzetiség**, úrbérrendezés, állandó hadsereg, államnyelv, **oktatáspolitik**

Tanulói tevékenységek

Sematikus térképvázlat készítése Magyarországról és a főbb nemzetiségek elhelyezése a térképen.

Mária Terézia és II. József jellemzése, céljaik és tetteik összehasonlítása tanári segítséggel.

Beszélgetés a nők helyzetéről a tradicionális társadalomban. Képek gyűjtése jellegzetes társadalmi szerepekről, munkákról, foglalkozásokról.

Népesedési grafikon értelmezése, elemzése.

Kapcsolódások

4. Reformok, forradalom és szabadságharc (9 óra) (12 óra)

Tartalmak

A politizálás színterei – országgyűlés, kaszinók, nyilvánosság. (E, I)

A magyar nyelv ügye. (I)

Széchenyi: tervek és alkotások. (H, E)

Kossuth és a Pesti Hírlap. (E)

A nemzeti kultúra születése (Barabás és Erkel). (H, TE)

Törvényes forradalom. (E)

A szabadságharc hadserege.

Trónfosztás Debrecenben.

A megtorlás.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, nyelvújítás, reformkor, **közteherviselés**, örökváltság, zsellér, **nyilvánosság**, **cenzúra**, **sajtószabadság**, **választójog**, **felelős kormány**, jobbágyfelszabadítás, nemzetőrség, honvédség, trónfosztás

Tanulói tevékenységek

Történelmi személyiségek vázlatos életútjának elkészítése, a személyiségek jellemzése (pl. Széchenyi, Wesselényi, Kossuth, Deák).

Korabeli írott források olvasása, szövegértés, lényegkiemelés (Hitel, Pesti Hírlap).

Információk gyűjtése könyvtárban, képi és szöveges információk rendszerezése, bemutatása (a nemzeti kultúra fejlődése, Széchenyi gyakorlati alkotásai).

A szabadságharc eseményeinek követése a térképen, történelmi események kapcsolása helyszínekhez (pl. Pákozd, Isaszeg, Buda).

Különböző vélemények (korabeli, későbbi) elolvasása a Függetlenségi Nyilatkozatról. A vélemények feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.

Grafikonok, diagramok tanulmányozása a szabadságharc hadseregéről. Következtetések levonása, a megállapítások alkalmazása a történelmi események tanulmányozása során.

Mondák, történetek olvasása Kossuth Lajosról. A mondák valóságmagvának meghatározása történelmi ismeretek alapján. Vita a mondák keletkezésének lehetséges módjairól.

Kapcsolódások

magyar nyelv és irodalom, művészetek

5. A soknemzetiségű Magyarország a XIX. században (5 óra) (7 óra)

Tartalmak

A nemzetiségek ébredése. (H)

Magyarosodó zsidóság. (H)

Roma életformák. (H)

Az együttélés keretei – jogok, kultúra, művelődés. (ÉN)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **asszimiláció, önrendelkezés, polgárosodás**

Tanulói tevékenységek

Egy-egy jelentős nemzetiségi kulturális alkotás (irodalmi mű, épület, szobor, festmény), illetve alkotójának bemutatása könyvtárban, múzeumban végzett kutatás, gyűjtőmunka alapján.

A nemzetiségi arányok változásai, a zsidóság és a cigányság a XIX. századi statisztikai adatok tükrében, információk gyűjtése, következtetések levonása.

Statisztikai adatok átalakítása diagrammá, grafikká.

Etnikumok, nemzetiségek különböző útjai Magyarországon. Vita az asszimilációról, az elzárkózásról és a kiközösítésről. Az érvelés technikájának gyakorlása.

Kapcsolódások

hon- és népismeret

6. Iparosodás és nemzetállamok (5 óra) (8 óra)*Tartalmak*

A polgárháború és az Egyesült Államok fejlődése. (E)

Bismarck és Garibaldi. (E)

A Balkán országai.

Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika. (E)

Vetélytársak és szövetségesek.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **polgárháború**, rabszolga-felszabadítás, **nemzetállam**, szabad verseny, monopólium, **szociálpolitika**, központi hatalmak, antant

Tanulói tevékenységek

Területi változások az USA történetében az alakulástól a XIX. század végéig. Gazdasági változások leolvasása, értelmezése történelmi térképről – a vasútvonalak és iparosodás az USA-ban.

Érvek a rabszolgatartás mellett és ellen – egy déli és egy északi polgár elképzelt vitája az USA-ban.

Bismarck és Garibaldi cselekvéseinek, döntéseinek figyelemmel kísérése a német és olasz egység kialakítása során. Feltevések megfogalmazása csoportmunkában a főbb fordulatok lehetséges indokairól (béke Ausztriával, háború Franciaország ellen, partraszállás Szicíliában, a hatalom átadása a királynak).

A balkáni nemzetállamok kialakulási folyamatának nyomon követése térképek, térképvázlatok segítségével.

Kapcsolódások

földrajz

7. Európán túl: India és Japán (4 óra)*Tartalmak*

A maharadszáktól Viktória császárnőig.

Gyarmati gazdaság, gyarmati társadalom. (K)

Az átalakuló Japán. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: gyarmat, gyarmatosítás, **gyarmatbirodalom**, **tőkekivitel**

Tanulói tevékenységek

Írásos és képi információk gyűjtése a hagyományos indiai társadalomról és vallásról.

A természeti környezet és a telepítő tényezők megfigyelése földrajzi, gazdasági térképek alapján.

A japán emberek gondolkodásmódja jellegzetességeinek megfigyelése dokumentumfilmek vagy a média segítségével.

Statisztikai források elemzése a japán gazdaság és életszínvonal alakulásáról a XIX–XX. században.

Kapcsolódások

földrajz

8. Polgárosodás Magyarországon (8 óra) (12 óra)*Tartalmak*

A passzív ellenállás.

Királykoronázás Budán.

A gazdaság átalakulása (Ganz és Baross).

Eötvös és a magyarországi iskolaügy.

A polgárosodó társadalom.

A társadalmi rétegződés és az életmód összefüggései. (T, E)

Budapest, a világváros.

A millennium: sikerek és válságjelek.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, közös ügyek, dzsenti, nagypolgárság, kispolgárság, millennium, koalíció

Tanulói tevékenységek

Írásos források feldolgozása különböző nézőpontból a kiegyezésről. Lényegkiemelés, kulcsmondatok megfogalmazása.

A világvárossá fejlődő Budapest jellemző vonásainak feldolgozása csoportmunkában, tankönyv, olvasókönyv és ismeretterjesztő irodalom segítségével.

Történelmi helyszínek alaprajzainak értelmezése, az alaprajz és a kép összekapcsolása (Országház, Nyugati pályaudvar, Nagyvásárcsarnok).

Életmód-történeti szövegek értő olvasása, szövegrészeket összevetése megadott szempontok alapján. Szövegekhez képek hozzárendelése.

Kapcsolódások

magyar irodalom

9. Az első világháború (6 óra) (8 óra)*Tartalmak*

Előzmények, frontok. (E)

Háború és technika. (K, I)

A civilek és a háború. (F)

Oroszország és a bolsevikok.

A győztesek békéje.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: villámháború, állóháború, hátszín, **békerendszer**, bolsevik, **szovjet**

Tanulói tevékenységek

Feltevések megfogalmazása, érvek gyűjtése az antant és a központi hatalmak szövetségi rendszerének kialakulása okairól.

Első világháborús fegyverek lényeges vonásainak felismerése, jellemzőinek ismertetése modell vagy képi ábra alapján (a tank, a géppuska).

Első világháborús események térképen való azonosítása.

Európa politikai határai megváltozásának felismerése, a változások lényegének összefoglalása térképek összehasonlításának segítségével.

Információk szerzése az internetről a bolsevikokról és a hatalomátvételtől. A különböző információk rendszerezése, ütköztetése.

Kapcsolódások

technika, fizika

A továbbhaladás feltételei

Tudjon beszámolót, kiselőadást készíteni és tartani adott történelmi témáról megadott ismeretterjesztő irodalom alapján.

Tudjon egyszerűbb (elsődleges és másodlagos) forrásokat értelmezni, azok lényegét szóban vagy írásban összefoglalni néhány mondatban.

Ismerje az egyes korok, korszakok nevét és sorrendjét, illetve egy-egy korszak főbb jellemzőit.

Tudjon a témához kapcsolódó egyszerűbb történelmi ábrát, modellt vagy adatsort értelmezni néhány mondatban.

Tudja, hogy mi volt a jelentőségük a tantervben szereplő kiemelt személyiségeknek az adott időszakban.

Tudja térben és időben elhelyezni az egyes korszakok fontosabb eseményeit.

Legyen képes egy-egy ország területváltozásait a térképről leolvasni.

Történelem 8. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával, adott témában tanári segédlettel (pl. a nők jogai; a nők élete; a modern lakás; iskola és tudomány a Horthy-korszakban; haditechnika a második világháborúban). (i, lk)

Korabeli írásos források értő olvasása, összevetése saját szempontok alapján (pl. a versailles-i békék főbb pontjai; zsidótörvények Magyarországon; az egyetemisták 16 pontja). (k, n, kr)

A televízió, a rádió, a napi- és hetilapok adott témájú híryanagának összevetése tanári segítséggel (pl. a harmadik világ problémái; gazdaság és politika a fejlődő országokban; az Európai Unió integrációs fejleményei). (i, kr)

Különböző képi információk gyűjtése, csoportosítása, elemzése megadott témában (pl. a városi életmód és a tömegkultúra; a holokauszt; a második világháború). (i, lk)

Összehasonlító diagramok, grafikonok, táblázatok készítése különböző statisztikák adatainak felhasználásával (pl. gazdasági, népesedési adatok a Horthy- és a Rákosi-korszakban). (szk, i, lk)

Riport, interjú készítése szemtanúkkal, adott témáról, megadott szempontok szerint. (k, egy)

Adott témájú, de eltérő adatok, adatsorok összevetése, az eltérések okainak felderítése tanári segítséggel (pl. a szovjet gazdaság fejlődése, népességi adatok a Kárpát-medencében; a harmadik világ problémái). (kr)

2. Kritikai gondolkodás

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése (pl. Sztálin, Horthy, Kádár). (kr)

Dokumentumfilmek, játékfilmek jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának rövid leírása (pl. Churchill; a második világháború; 1956; a Kádár-korszak témájából). (i, k)

A riport, interjú segítségével összegyűjtött anyag szerkesztése, feltevések megfogalmazása a szereplők viselkedésének mozgatórugóiról (pl. az ötvenes évek; 1956; élet a Kádár-korszakban). (i, kr)

Tapasztalatok szerzése a lehetséges, a lehetetlen és a valószínű megítéléséről konkrét történelmi események elemzése kapcsán (pl. iparosítás: modernizáció a kommunista diktatúrákban; a második világháború története: magyar revíziós sikerek, háborús kudarcok). (p, kr)

Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása előzetesen megadott szempontok alapján (pl. az integráció előnyei és hátrányai; a romák és a magyar társadalom; a kisebbségi sorsban élő magyarság lehetőségei). (egy, szk)

Adott jelenismereti téma megjelenítése szerepjátékkal (pl. a szegénység okai; a háborúk okai, szerepe a történelemben; globális problémák). (egy, szk)

3. Kommunikáció

Beszélgetés, vita egy-egy történelmi és jelenismereti témáról, a tárgyilagos érvelés technikájának gyakorlása (pl. a fogyasztói társadalom veszélyei, hogyan működik a demokrácia; jogok és kötelességek). (szk, egy) A saját vélemény érthető megfogalmazása. Vázlat készítése önállóan. (n, k)

Fogalmazás írása (esszé, házi dolgozat) választott témáról, meghatározott formában. (k, i)

4. Térben-időben való tájékozódás

A tanult időszak térbeli és időbeli változásainak felismerése, történelmi térképek összehasonlítása (pl. a két háborút lezáró békerendszerek). (lk)

Kronologikus táblázatok önálló készítése (pl. egyetemes és magyar történelmi-párhuzamok a XX. század első felében). (szk, lk)

Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről (bármely példán).

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolatok felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése (pl. Magyarország a második világháborúban; a gazdasági rendszer felbomlása; Kelet-Közép-Európa átalakulása a XX. század végén). (lk, kr)

Témakörök

1. Modern idők (8 óra) (10 óra)

Tartalmak

Tömegtársadalom, városi életmód. (E, I)

A modern lakás. (K)

Tömegkultúra: bulvárlapok, reklám, film. (F, I)

A nők jogai, a nők élete. (F)

Hatalmi átrendeződés Európában és a világban.

Politikai és társadalmi küzdelmek a parlamentben és a parlamenten kívül. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: jelenkor, parlamenti demokrácia, emancipáció, tömegkultúra

Tanulói tevékenységek

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával a nők életéről, a nők jogairól a XX. század első évtizedeiben.

A női emancipáció a XX. században – a téma megvitatása csoportmunkában.

Játékfilmrészletek megfigyelése, jellemző részleteinek értelmezése – némafilmek a nagyvárosi életéről.

Korabeli írásos források értő olvasása, saját szempontok keresése az elemzéshez – a békék.

Kapcsolódások

művészetek, földrajz

2. A válságtól a háborúig (6 óra) (8 óra)*Tartalmak*

A nagy gazdasági válság. (E)
A sztálini Szovjetunió.
Az Egyesült Államok és Rooseveltt.
Hitler Németországa.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **gazdasági válság, egypártrendszer, sztálinizmus, koncepció per, tervgazdálkodás, propaganda**, osztályharc, koncentrációs tábor, nemzeti szocializmus, fajelmélet, **antiszemitizmus**, sovinizmus, New Deal

Tanulói tevékenységek

Utólagos vélemények elolvasása, megértése a szovjet típusú modernizációról. A vélemények összevetése, lényegkiemelés.

Grafikonok, diagramok tanulmányozása, következtetések levonása a nagy gazdasági világválság megértéséhez.

Sztálin korabeli és utólagos megítélésének elemzése írott források, képek, karikatúrák segítségével.

*Kapcsolódások***3. A trianoni Magyarország (8 óra) (10 óra)***Tartalmak*

A Monarchia felbomlása. (H)
A trianoni béke.
Horthy és rendszere.
Iskola és tudomány. (E)
Németország erőterében.
Revíziós sikerek. (H)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: öszirozás forradalom, tanácsköztársaság, **konszolidáció**, irredentizmus, konzervatív, liberális, kommunisták, nyilasok

Tanulói tevékenységek

Kronologikus táblázat készítése a magyar és egyetemes történelemről a harmincas évekre.

Házi dolgozat készítése a lakosság két világháború közötti életmódjáról, történetéről.

A Monarchia felbomlásának és az utódállamok kialakulásának megfigyelése, elemzése történelmi, etnikai és gazdasági (földrajzi) térképek segítségével.

A revízió sikerei, a revízió ára - a téma feldolgozása tankönyv, olvasókönyv és ismeretterjesztő irodalom alapján csoportmunkában.

Kapcsolódások

4. A második világháború (6 óra) (8 óra)

Tartalmak

A háborúhoz vezető út.
A tengelyhatalmak sikerei.
A szövetségesek győzelmei. (E)
Magyarország a világháborúban. (H)
A zsidóság tragédiája. (H)
A háború befejezése. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, antifasiszta ellenállás, **háborús bűnös**

Tanulói tevékenységek

A második világháború szakaszainak elkülönítése és fordulópontjainak felismerése történelmi térképek segítségével.

Második világháborús dokumentumfilmek jellemző részleteinek értelmezése, illetve összefoglalása szóban vagy írásban.

Képi információk gyűjtése, csoportosítása és elemzése második világháborús haditechnikai eszközökről.

Beszélgetés a holokausztról, mások véleményének meghallgatása, a saját vélemény kulturált megfogalmazása, az érvelés technikájának gyakorlása.

Kapcsolódások

5. A globalizálódó világ (7 óra) (12 óra)

Tartalmak

Forró béke – hidegháború. (E)
A szocialista tábor. (K, I)
Az Egyesült Államok és Nyugat-Európa. (K, I, E)
A „harmadik világ”. (K)
A szovjet tömb felbomlása.
Az emberi és polgári jogok. (E)
A világgazdaság. (K, E)
Az európai integráció. (K, I, E)
Globális problémák – a globalizáció problémái. (K, I, E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hidegháború, **harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népesedésrobbanás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás**

Tanulói tevékenységek

Házi dolgozat írása valamely globális problémáról (túlnépesedés, energiaválság, Észak és Dél ellentéte stb.)

Párhuzamos időrendi táblázatok készítése (Magyarország, Nyugat-Európa, Kelet-Európa, USA, fejlődő világ) a legjelentősebb események feltüntetésével a XX. század második feléről.

Médiafigyelés hosszabb időtartamon keresztül az Európai Unió működéséről, sikereiről, problémáiról.

Kapcsolódások

földrajz

6. Európán túl: Kína (4 óra)*Tartalmak*

Visszatekintés: felemás modernizáció és félgymarmati helyzet.
Kína a világháborúban.
A Mao-korszak.
Gazdasági reformok. (K, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: kommunista diktatúra

Tanulói tevékenységek

Kína Mao Ce-tung alatt: információk, képek gyűjtése informatikai eszközök segítségével.
A XX. századi Kína főbb területi változásainak jellemzése történelmi térképek segítségével.

*Kapcsolódások***7. Magyarok a Kárpát-medencében a XX. században (5 óra)***Tartalmak*

Kirekesztés – a magyar zsidóság sorsa. (H, E, F)
A határon túli magyarság helyzete. (H, I)
A roma társadalom átalakulása. (H, F)
Többség–kisebbség: kapcsolatok–konfliktusok. (ÉN)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állam, nemzet, **etnikum, önkormányzat, kisebbségi jogok**

Tanulói tevékenységek

Játékfilm jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának elmondása, rövid leírása (pl. Jób lázadás, Porjamos).

Politikai és etnikai térképek összevetése, következtetések levonása. A magyarországi lélekszámokra vonatkozó különböző XX. századi adatok (magyar, román, szlovák) összevetése, a köztük lévő különbségek okainak felderítése.

Interjú készítése a családban, az ismerősök körében arról, hogy hogyan éltek a Kádár-korszakban.

Kapcsolódások

irodalom, művészetek

8. Magyarország a XX. század második felében (7 óra) (8 óra)*Tartalmak*

A totális diktatúra kiépítése és működése.
Forradalom és szabadságharc, 1956. (H)
Kádár és rendszere.
A tábor „legvidámabb barakkja”. (H)
A rendszerváltás. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: földosztás, államosítás, pártállam, kollektivizálás, rendszerváltás

Tanulói tevékenységek

Korabeli írásos és képi források értelmezése, csoportosítása – a Rákóczi-korszakról.

1956-os dokumentumfilmek jelmező részleteinek értelmezése szóban és írásban.

Kelet-Közép-Európa politikai viszonyainak megváltozása – a folyamat értelmezése történelmi térképek segítségével.

*Kapcsolódások***9. Állampolgári ismeretek (8 óra) (15 óra)***Tartalmak*

Az alkotmány. (F)

Alapvető jogok és kötelességek. (F)

A demokratikus kormányzati rendszer. (E, F)

Művelődés, egészségügy és szociálpolitika. (TE, F)

A helyi társadalom. Az önkormányzatok. (F)

Közösség és társadalom. (E, F)

Munka és gazdaság. (F)

Társadalmi konfliktusok. (F)

A B változat esetén itt kerül megtárgyalásra a Társadalomismeret, emberismeret és etika 3. témaköre!

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állampolgárság, **választási alapelvek**, népszavazás

Tanulói tevékenységek

Vita a demokrácia működéséről a magyarországi kormányzati rendszer ismerete és a médiából szerzett információk alapján.

Beszámoló, interjú készítése a helyi önkormányzat működéséről (a polgármesterrel, képviselőkkel, ügyintézőkkel vagy ügyfelekkel).

Egy-egy hatalmi ág működésének figyelemmel kísérése a média segítségével, a folyamat értelmezése, leírása.

Kapcsolódások

etika, földrajz

A továbbhaladás feltételei

Tudjon önálló könyvtári munka alapján kiselőadást tartani.

Tudja a magyar és az egyetemes történelem legfontosabb fordulópontjait, idejét.

Legyen képes a fontosabb országok és Magyarország területváltozásait a térképről leolvasni.

Legyen képes ismertetni a demokráciák és a diktatúrák legjellemzőbb vonásait.

Ismerje a Magyar Köztársaság politikai rendszerének alapelemeit.

Hon- és népismeret 7. évfolyam**Célok és feladatok**

Ismerjék és értsék a család alapvető fontosságát régen és ma. Legyenek ismereteik az ókori (római), középkori és újkori jellegzetes családmódellekről. Legyenek konkrét és képszerű ismereteik környezetük életéről (lakókörnyezet, kerület, falu, város). Legyenek elképzeléseik arról, mi az oka az emberek életmódja kö-

zötti nagyobb különbségeknek. Ismerjék a környezetükben és az országban élő más nyelvű, kultúrájú és vallású emberek, embercsoportok szokásait, jellemzőit. Értsék és érezzék át a különböző kultúrkörök jellegzetességeit és egyenrangúságát. Ismerjék ezek legfontosabb családi, vallási és állami ünnepeit és az ünnepek eredetét. Tudjanak példákat mondani arra, hogy az egyes településtípusok és országrészek szerint milyen lakásokban élnek a mai családok. Képek és elbeszélések segítségével tudják felidézni azt, hogy hogyan alakultak ki ezek az évszázadok során. Tudják megkülönböztetni, hogy melyik volt jellemző a különböző történelmi korokban. Ismerjék szűkebb és tágabb lakóhelyük legfontosabb nevezetességeit. Ismerjék hazánk nagy tájegységeinek földrajzi adottságait és etnikai jellegzetességeit. Legyenek képszerű, előadható ismereteik a hazai közlekedés fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről. Ismerjenek helyi és országos környezetvédelmi problémákat, érezzék át mindannyiunk felelősségét e kérdésben, legyenek ismereteik e problémák megoldására tett erőfeszítésekről. Tudják, milyen szálakkal kötődött a középkori és az újkori Magyarország Európa más népeihez és államaihoz. Ismerjék hazánk európai uniós csatlakozásának főbb állomásait. Ismerjenek hazánkkal kapcsolatos eseményeket, történeteket a közlekedés és hírközlés történetéből. Ismerjék a szomszédos országok főbb néprajzi, vallási és etnikai jellegzetességeit, az ott élő magyarok életét. Legyenek ismereteik arról, hogy a nagyvilágban hol élnek ma nagyobb számban magyarok, és milyen történelmi események során kerültek oda. Tudjanak felsorolni globális környezetvédelmi problémákat, fejtsék ki, milyen lehetőség van ezek megoldására.

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Következtetések levonása személyes (és családi) emlékekből, forrásokból, korabeli és a kort ábrázoló képekből és fényképekből, filmekből. Múzeumok és kiállítások anyagának értő megtekintése, feldolgozása, összevetése a történelemből tanult ismeretekkel. (lk) Könyvtári kutatómunka, múzeumok kiállításai és személyes élmények alapján információk gyűjtése a jellegzetes magyar népszokásokról, népviseletről, népi építészetéről. (k, n, p, i) Játék: különböző népi használati eszközök nevének, funkciójának felismerése kép alapján. (egy, p) A népi öltözet fontosabb darabjainak megnevezése kép alapján. Kutatómunka könyvek, informatikai és tömegkommunikációs eszközök felhasználásával a Magyarországon élő népcsoportok és nemzetiségek jellegzetességeiről, problémáiról. (sz, lk, p)

Információk gyűjtése az írott és az elektronikus sajtóból Magyarország nemzetközi kapcsolatairól, különös tekintettel az Európai Unióban elfoglalt helyére, ennek előnyeire és hátrányaira. Ezen információk rendszerezése a tanár által megadott szempontok szerint. (é, p, kr)

2. Kritikai gondolkodás

Magyarország legfőbb természeti adottságainak s az évszázadok során ebben beállt kedvező és kedvezőtlen változásoknak (pl. vizek szabályozása, környezetvédelem) a számbavétele. (p, kr) A napi sajtó híreinek követése: egymással összevethető és szembeállítható vélemények keresése ismert közéleti személyiségekről, jelenségekről és eseményekről – mindezekről saját vélemény megfogalmazása és alátámasztása érvekkel. (k, lk, p, i) A szubjektív vélemények és a tények elkülönítése. (d) Vita a kedvezőtlen helyzetben élő népcsoportokkal szemben időnként észlelhető előítéletekről. Vita a hagyományos (paraszti) életforma, a nagycsaládban tapasztalt hierarchia előnyeiről, hátrányairól. (k, d, kr)

3. Kommunikáció

Kiselőadás és fogalmazás a középkorban és az újkorban élő családok hétköznapijairól és ünnepeiről. (n) A család, a lakás és a lakókörnyezet bemutatása szóban és „levélben”, figyelembe véve ezek múltját is. (n, p) Idegenvezetés: a szűkebb lakókörnyezet, a tájegység és Magyarország legfőbb érdekességeinek, látnivalóinak, jellegzetességeinek rövid bemutatása. (k, n, p) Vita megrendezése helyi és országos gondokról, a számba vehető megoldásokról (pl. szegénység, környezetszennyezés, bűnözés, kábítószer-fogyasztás). Felkészülés vitára az Európai Unióról, s hazánk Unióban elfoglalt helyéről. (egy, p, kr) Térképvázlatok készítése (lakóhelyről, tájegységről). (i)

4. Térben-időben való tájékozódás

A lakóhely megkeresése Magyarország térképén. Bel- és külföldi útvonaltervek készítése lakóhelyükről kiindulva, különböző közlekedési eszközökkel. (lk, é, i) Magyarország nagy tájainak megmutatása történelmi és földrajzi térképeken. A történelmi Magyarország folyóinak és hegységeinek a megnevezése térképről. (p, i) Az Európai Unió országainak és a csatlakozásra váró országoknak a megmutatása térképen, jelölése körvonalas térképen. Az Európai Unió bővülési folyamatának bemutatása térképen – időrendi táblázat készítése ugyanerről. (lk, p, i)

Időszalag elkészítése a saját életükről és családjuk ismert történetéről. (p) Családfa összeállítása – a fontosnak tartott családi vonatkozású és országosan jelentős dátumok feltüntetése ezen. Kronológiai táblázat készítése Magyarország NATO- és Európai Unió csatlakozási folyamatáról – mindezek jelölése időszalagon. (k, egy, p, i)

Témakörök

B változat esetén az 1. és a 2. téma 5. évfolyamon, max. 18 órában kerül feldolgozásra!

1. A család és az otthon (8 óra)

Tartalmak

A család mint minden emberi közösség alapja. (ÉN, H, E)

Példák a család kialakulására, életére nagyobb történelmi korokban.

Saját családjuk ismert történetének főbb epizódjai. (H)

Az építkezés, a lakások fűtése, világítása, jellemző konyha- és fürdőfelszerelése régen és ma (példák).

(H)

Lakásuk alaprajza.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: család, családi ünnep, családfa, lakberendezés, lakásfelszerelés, polgári család, parasztcsalád

Tanulói tevékenységek

Tartsanak kiselőadást egy jellegzetes középkori úri és parasztcsalád egy napjáról! (Lakhely, elfoglaltság, öltözködés, étkezés stb.)

Tartsanak kiselőadást egy újkori polgárcsalád életéről!

Mutassák be, hogyan fűtöttek és világítottak régen! Válasszák ki rajzok és fényképek közül az egyes korokra jellemző fűtési és világítási eszközöket!

Írjanak fogalmazást arról, hogyan képzelik életüket húsz év múlva!

Rajzoljanak alaprajzot lakásukról!

Gyűjtsenek írásos, tárgyi és képi emlékeket családjuk múltjáról!

Készítsenek családfát családjuk általuk ismert történetéről!

Ismerjék a családi ünnepek (és megemlékezések) szokásait, eredetét! Tartsanak ezekről beszámolót!

Kapcsolódások

történelem

2. A falu és a város – ahol élünk (8 óra)

Tartalmak

A közvetlen lakókörnyezet (kerület, városrész, falu stb.) térképvázlata. (H, I)

A közvetlen lakókörnyezet természeti adottságai, gazdasági és társadalmi jellegzetességei. (K)

Életképek a középkori falvak és városok életéről. (H)

Az iskola története, az iskola névadójának életrajza. (H, T)

A lakóhely múzeumi, műemlékei. (H)

Lakóhelyi környezetvédelmi és közbiztonsági problémák. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: város, falu, kerület, múzeum, műemlék, környezetvédelem, közbiztonság

Tanulói tevékenységek

Készítsenek térképvázlatot saját közvetlen lakókörnyezetükről! Keressék meg és jelöljék ezen, hogy melyik a legrégebbi és legújabb épület!

Fogalmazzák meg a legfőbb különbségeket a város és a falu között, rendezzenek vitát előnyeikről és hátrányaikról!

Készítsenek rövid fogalmazást arról, hogyan nézett ki lakókörnyezetük évszázadokkal ezelőtt!

Rajzoljanak időszalagot az elmúlt évszázadokról, és helyezték el rajta lakókörnyezetük történetének legfontosabb eseményeit!

Tartsanak kiselőadást iskolájuk névadójáról, készítsenek tablót (gyűjteményt) az iskola történetéről, a névadó életéről!

Tegyenek látogatást lakóhelyük fontosabb múzeumaiban, helytörténeti emlékeinél, készítsenek szóbeli és írásbeli beszámolót ezekről!

Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést lakóhelyükön!

Vitassák meg, mit tehetnek lakóhelyük környezetének fejlesztéséért és közbiztonságának javításáért!

B változat esetén a 3. és 4. téma 6. évfolyamon, max. 18 órában kerül feldolgozásra!*Kapcsolódások*

történelem, földrajz, magyar irodalom

3. Hazánk: Magyarország (8 óra)*Tartalmak*

A történelmi és a jelenlegi Magyarország főbb tájegységei. (H. K)

Népviseltek és népi építészet Magyarországon. (H)

A történelmi Magyarország főbb nemzetiségei, ezek népszokásai, kulturális jellemzői, népviseltek. (H)

A romák kultúrája, problémái. (H)

Egyházi és vallási (keresztény és zsidó) ünnepek eredete és szokásai. (E)

Az állami ünnepeink eredete.

Magyarország legfontosabb műemlékei. (K)

Magyarország főbb üdülőhelyei, ezek jellegzetességei. (H)

A magyar közlekedés (vasút, hajózás) fejlődése és jelene.

A folyószabályozás története és aktuális problémái.

A környezetvédelem országos problémái. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: történelmi Magyarország, tájegység, népművészet, nemzetiség, népszokás, romák (cigányok), egyházi ünnepek, állami ünnepek, folyószabályozás

Tanulói tevékenységek

Keressék meg történelmi és földrajzi térképeken a történelmi Magyarország főbb tájegységeit!

Rajzoljanak térképvázlatot a történelmi Magyarországról, jelöljék rajta a főbb tájegységeket, majd a főbb nemzetiségeket!

Készítsenek naptárt egy év családi, egyházi és állami ünnepeiről, megemlékezéseiről!

Képek alapján ismerjék fel és jellemezzék a magyar népi építészeti formákat és a főbb népviseltek!

Keressék meg térképen, majd térképvázlaton tüntessék fel Magyarország legfontosabb műemlékeit!

Tervezzék meg, hogyan jutnának el lakóhelyükről a legfontosabb magyarországi műemlékekhez és üdülőhelyekre!

Tervezzenek meg egy osztálykirándulást részletesen (közlekedés, szállás, látnivalók, étkezés, szabadidő), térképpel!

Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést egy választott magyarországi helyszínen!

Vitassák meg a környezetvédelem országos problémáit, illetve azt, hogy mit tehetünk megoldásuk érdekében!

Tartsanak kiselőadást és írjanak fogalmazást a közbiztonság (bűnözés és kábítószer-fogyasztás) magyarországi helyzetéről!

Kapcsolódások

földrajz

4. Hazánk és a nagyvilág (8 óra)

Tartalmak

Epizódok a múltból – milyenek voltak hazánk európai kapcsolatai (kereskedelem, kultúra, diplomácia, hadtörténet). (H)

Hazánk és a NATO. (E)

Hazánk és az Európai Unió. (E, T)

Magyarország helye Európa vasúti és közúti hálózatában. (E)

A szomszéd országok és népek kultúrája, szokásai.

Világhírű magyar feltalálók, felfedezők, tudósok.

A magyar kultúra híre a nagyvilágban. (H, TE)

Globális környezetvédelmi és biztonsági problémák. (E, K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **nemzetközi kapcsolatok**, diplomácia, hadtörténet, NATO, **Európai Unió**, globális problémák

Tanulói tevékenységek

Gyűjtsenek cikkeket az újságokból és híradásokat az elektronikus sajtóból hazánk nemzetközi kapcsolataira!

Beszéljenek a NATO céljának változásairól és e szervezet jelenlegi jelentőségéről!

Adjanak rövid szóbeli és írásbeli áttekintést hazánk uniós csatlakozásának történetéről, és ennek jelentőségéről!

Mutassák meg térképen az Európai Unió és a NATO tagországait!

Érveljenek hazánk NATO- és európai uniós tagságának fontossága mellett!

Mutassák meg a térképen azokat az országokat, amelyek uniós felvételüket várják!

Nézzenek utána és érdeklődjenek arról, milyen közlekedési eszközökkel juthatunk el egy kiválasztott európai nagyvárosba! Érdeklődjenek, milyen okmányokra van szükség az utazáshoz!

Gyűjtsenek adatokat híres magyar feltalálókról, felfedezőkről, tudósokról! Tartsanak kiselőadást egyikük életéről vagy készítsenek tablót, gyűjteményt erről!

Gyűjtsék össze a magyar származású Nobel-díjas tudósok neveit, tevékenységi területeiket!

Beszéljenek a magyar sporttörténet kiemelkedő alakjairól, értékeljék az elmúlt olimpiák magyar részvételét!

Említsenek világhírű magyar festőket, zeneszerzőket, filmművészeket! Tartsanak kiselőadást egyikük életéről!

Keressenek példákat a napi sajtóban Magyarország kiemelkedő kulturális eseményeire!

Kapcsolódások

történelem, földrajz

A továbbhaladás feltételei

Tudjanak beszélni családjukról, lakhelyükről, lakókönyezetükről. Legyenek tisztában lakóhelyük múltjának főbb eseményeivel, tudják ezt szóban ismertetni. Ismerjék a Magyarországon élő nemzetiségeket, kultúrájukat. Ismerjék a főbb családi, egyházi és állami ünnepeket, tudjanak beszélni ezek jelentőségéről. Ismerjék az Európai Unió fejlődésének főbb lépéseit. Legyenek tisztában Magyarország európai uniós csatlakozásának jelentőségével, tudjanak erről rövid szóbeli ismertetést adni.

Társadalomismeret, emberismeret és etika 8. évfolyam

Célok és feladatok

A társadalomismeret hozzásegít ahhoz, hogy a tanulók tájékozódni tudjanak saját koruk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismereteken túl ez mindenekelőtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését jelenti. Az emberismeret az önismeret elmélyítéséhez járul hozzá. Segíti a tanulók értékek iránti pozitív viszonyulását, a reális énkép, a korszerű emberkép és világkép fontosabb elemeinek kialakítását, a kommunikáció, a tolerancia, az empátia és a humánus életvezetés képességének erősítését.

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, elbeszélő szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből (pl. családom története, a fővárosi hajléktalanok, a globális felmelegedés problémái). (k, i)

Szövegek értő olvasása, kulcsszavak, kulcsmondatok keresése (pl. szépirodalmi, tankönyvi szövegek, illetve a napi sajtó beszámolóit). (ek, i)

Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, interneten, a gyűjtött anyagokból tartalmi ismertető készítése (pl. a világvallások, különböző korok elképzelései a tanulásról). (i, lk)

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása (bármely témában). (kr)

A lényeg kiemelése írott és hallott szövegből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, átformálás adott szempont szerint (bármely témában). (lk, k)

A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása (pl. frusztráció és agresszió, életmód és egészség, atomenergia és nukleáris környezetszennyezés). (kr, lk, é)

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése (bármely témában). (k, n, d, lk)

Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi jelenségekről (pl. munkanélküliség, az oktatási rendszer problémái, népességsökkenés). (d, n, é)

Feltevés megfogalmazása egyes társadalmi jelenségek hátteréről, okairól. Érvek gyűjtése a feltevés mellett és ellen (pl. szegénység, alkoholizmus, öngyilkosság). (k, n, d, kr)

Híres emberek jellemzése, feltevés viselkedésük mozgatórugóival kapcsolatban (pl. Albert Schweitzer, Martin Luther King, Kalkuttai Teréz anya). (n, lk, kr)

3. Kommunikáció

Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. (Pl. Mitől sikeres az ember? Melyek a legfontosabb emberi parancsok? Mire jó a politika?) (d, egy, kr)

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése, saját vélemény érthető megfogalmazása, mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele (bármely témában). (k, n, egy)

Szóbeli beszámoló, illetve fogalmazás írása társadalmi, etikai témáról (bármely témában). (k, n)

Történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése (pl. az orvosi rendelőben, találkozás egy koldussal, leszokom a dohányzásról). (k, egy, kr)

Témakörök

1. Önismereti alapkérdések (10 óra)

Tartalmak

Az én. (ÉN, TE, F)
Értelmi képességek – tanulás. (ÉN, TE, T, F)
Érzelmek, indulatok. (ÉN, TE, F)
Belső mozgatóerők. (ÉN, TE, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állat, ember, **test**, **lélek**, szellem, érzelem, intelligencia, kommunikáció, gondolkodás, tanulás, képesség, önismeret, **identitás**, **önmegvalósítás**, életút, betegség, egészség, fogytékosság

Tanulói tevékenységek

Családfa, családtörténet vázlatos elkészítése, esetleg bemutatása.
Egyszerű önismereti gyakorlatok végzése.
Könyvtári gyűjtőmunka ismeretterjesztő pszichológiai művekből, kézikönyvekből.
Élethelyzetek elemzése (irodalmi, történelmi vagy valós szituációk felidézésével), a választások, a döntések helyes vagy helytelen voltának indoklása.

Kapcsolódások

biológia, irodalom, történelem

2. Egyén és társadalom (12 óra)

Tartalmak

Emberi kapcsolatok. (ÉN, TE, F)
A szocializáció. (ÉN, TE, F, T)
Az együttélés szabályai. (ÉN, TE, F)
Nemiség, szerelem, házasság. (ÉN, TE, F)
Droghasználó társadalom. (ÉN, TE, F)
Hit és vallás. (ÉN, TE, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: társadalom, **szocializáció**, egyén, közösség, **érdek**, konfliktus, **szolidaritás**, mi-tudat, **előítélet**, nyitottság, **tolerancia**, nemiség, szexualitás, szerelem, hit, **vallás**, lelkiismeret, **erkölcs**, erkölcsi normák, értékrend, **világnézet**

Tanulói tevékenységek

Esettanulmányok készítése a média anyagainak segítségével a társadalmi deviancia egyes jelenségeiről és kezelési módjokról (pl. alkoholizmus, droghasználat).
Információk gyűjtése könyvtárban a szerelem és házasság régi (történelmi) formáiról.
Vita az erkölcsi parancsokról és az egyén szabadságának hatáiról.
Vallások jellemző vonásainak összegyűjtése ismeretterjesztő filmekből és az információk rendszerezése.

Kapcsolódások

irodalom, történelem

3. Társadalom, társadalmak (12 óra)

A B változat esetén a témakör a történelem és állampolgári ismeretek tantárgyba van integrálva!

Tartalmak

Közösség és társadalom. (E, TE, F)
Munka és gazdaság. (E, TE, F)
Egyenjogúság és egyenlőtlenség. (E, TE, F)
Társadalmi konfliktusok. (E, TE, F)
Kultúrák keveredése. (E, TE, F)
Globális problémák – erkölcsi kérdések. (K, I, TE)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hatalom, politika, **demokrácia**, érdekérvényesítés, érdekegyeztetés, **emberi jogok**, **állampolgári jogok**, egyenlőség, egyenlőtlenség, diszkrimináció, **emberi méltóság**, biztonság, **hazaszeretet**, vállalkozás, gazdálkodás, civilizáció, kultúra, **globalizáció**

Tanulói tevékenységek

Vállalkozásalapítási ötletek összegyűjtése csoportmunkában, vita arról, hogy melyik üzleti ötletre alapítanának vállalkozást.

Kiselőadás készítése arról, hogy hogyan jelentkezik egy globális probléma saját környezetünkben.

Tájékozódás, adatgyűjtés a legfrissebb statisztikai kiadványokból a társadalmi egyenlőtlenségekre vonatkozóan.

Fiktív családi költségvetés (havi) elkészítése.

Kapcsolódások

történelem, földrajz

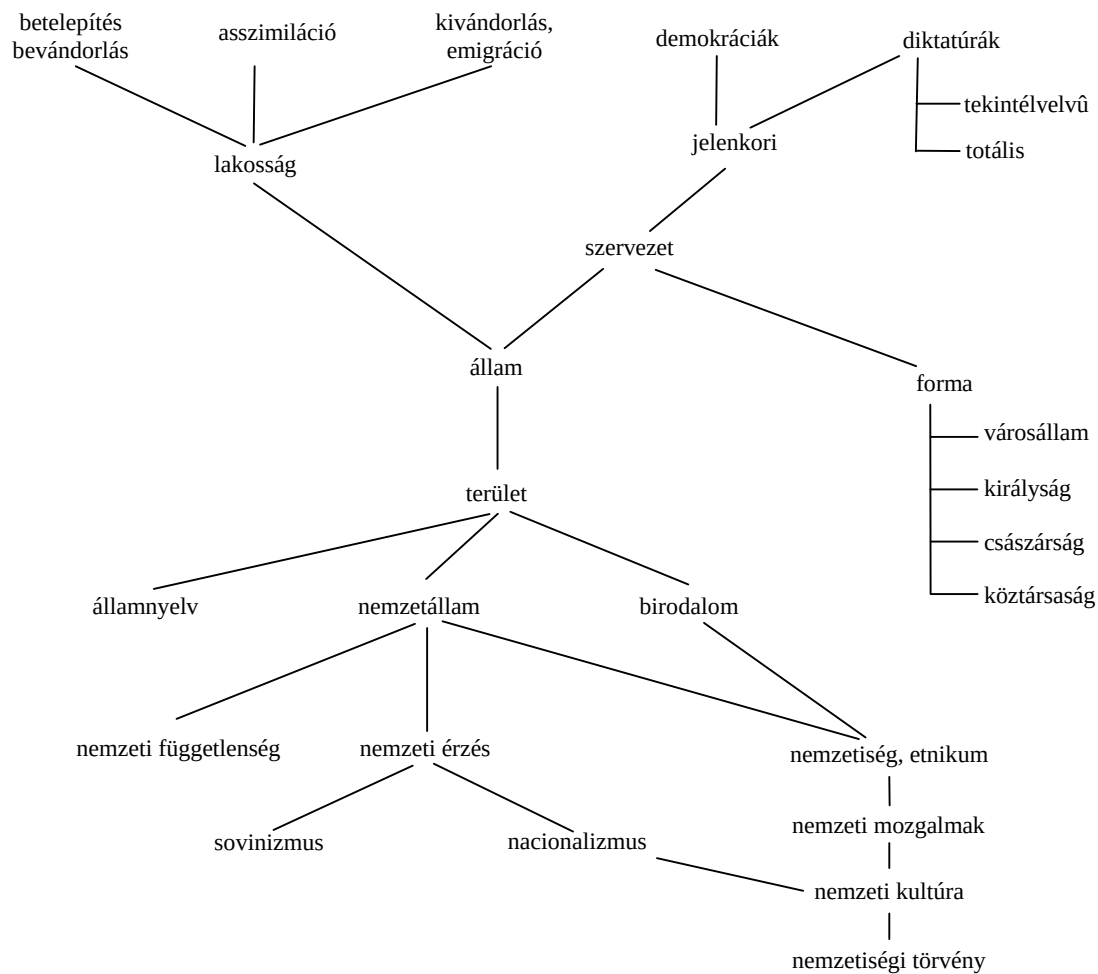
A továbbhaladás feltételei

Ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait. Legyen képes egyszerű társadalomismereti szöveg értelmezésére, jellemzőinek kiemelésére. Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett.

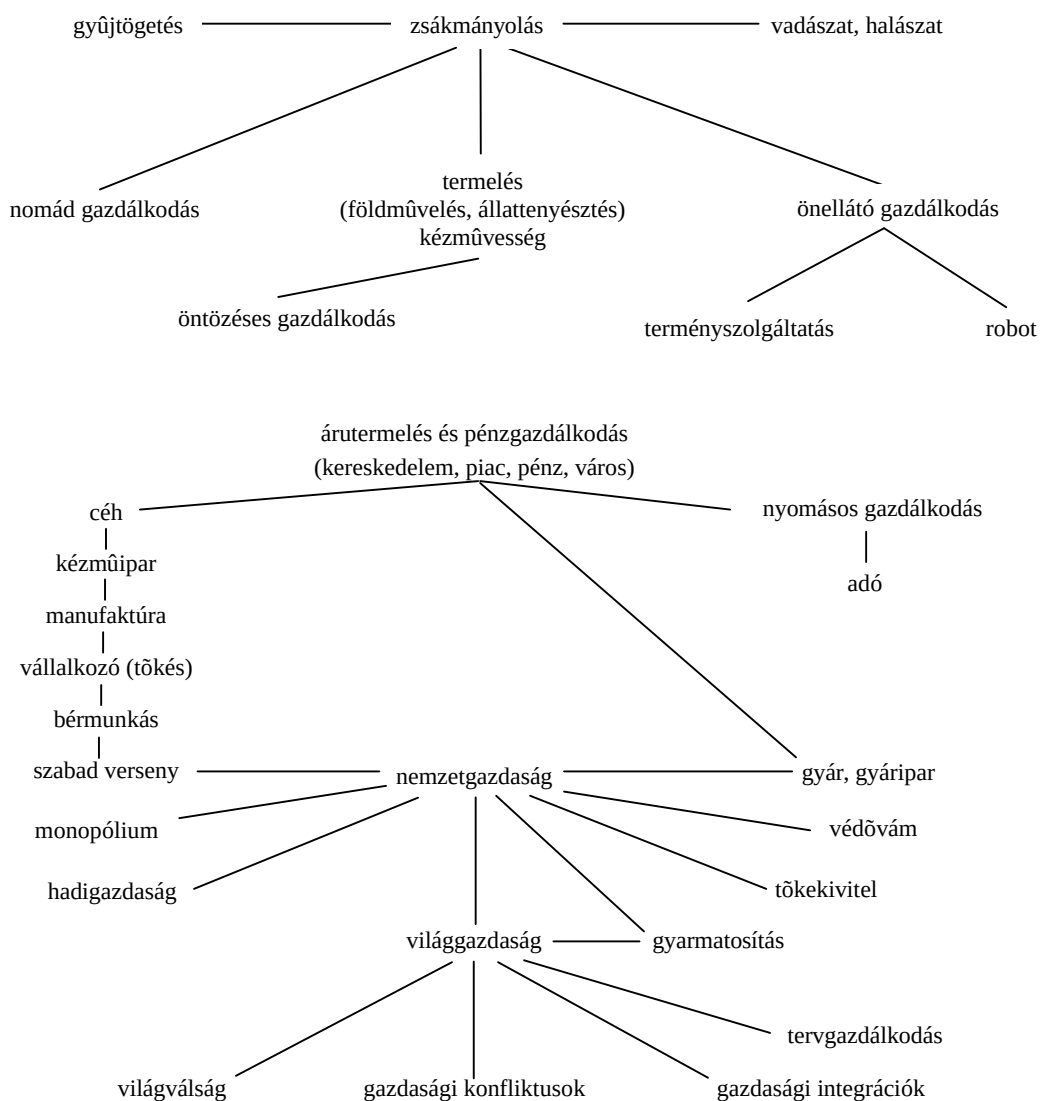
A főbb fogalmak összefüggésrendszere

Történelem, állampolgári és társadalmi ismeretek (5–8. évfolyam)

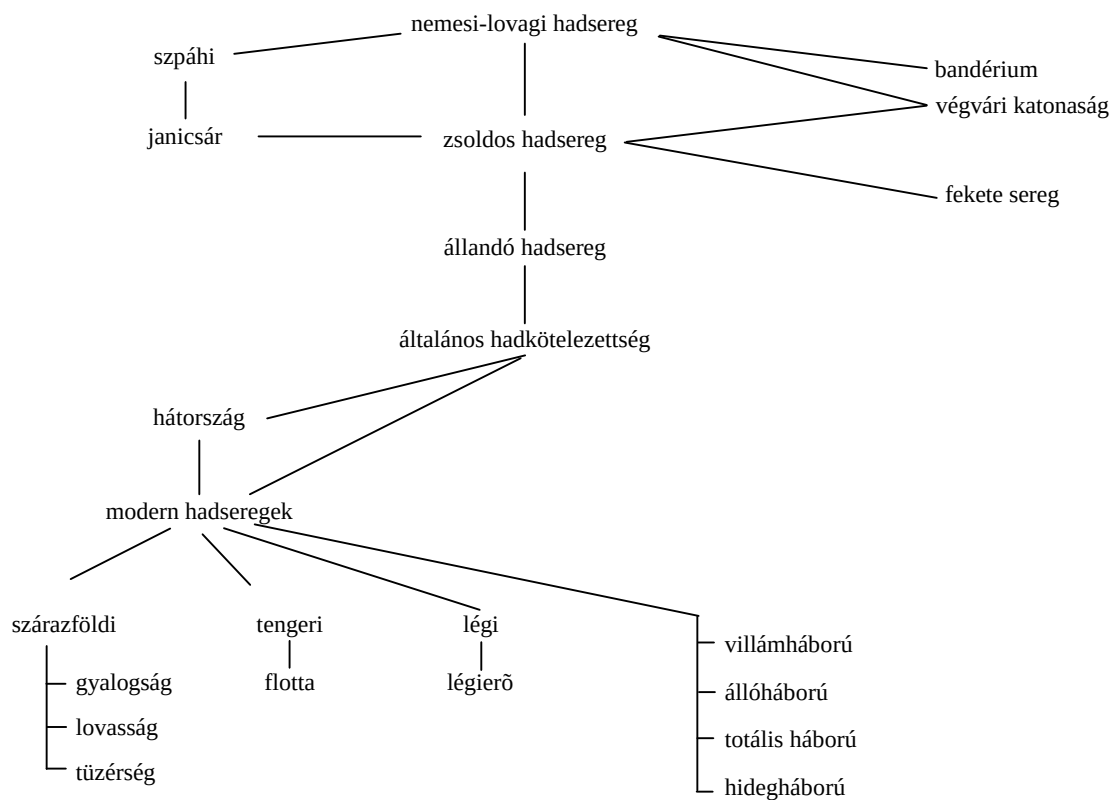
1. Nép, nemzet, állam

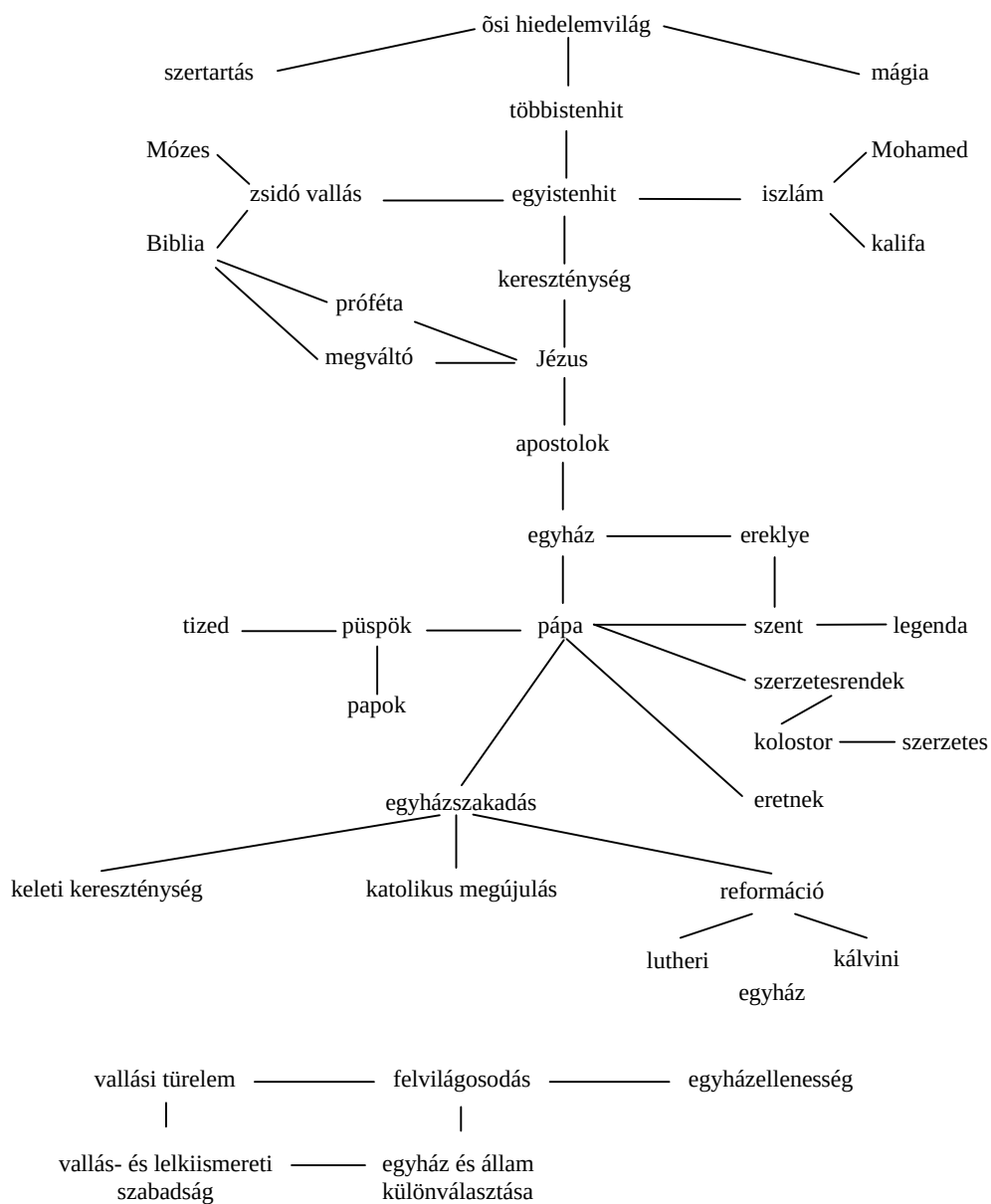
2. Gazdálkodás-gazdaság

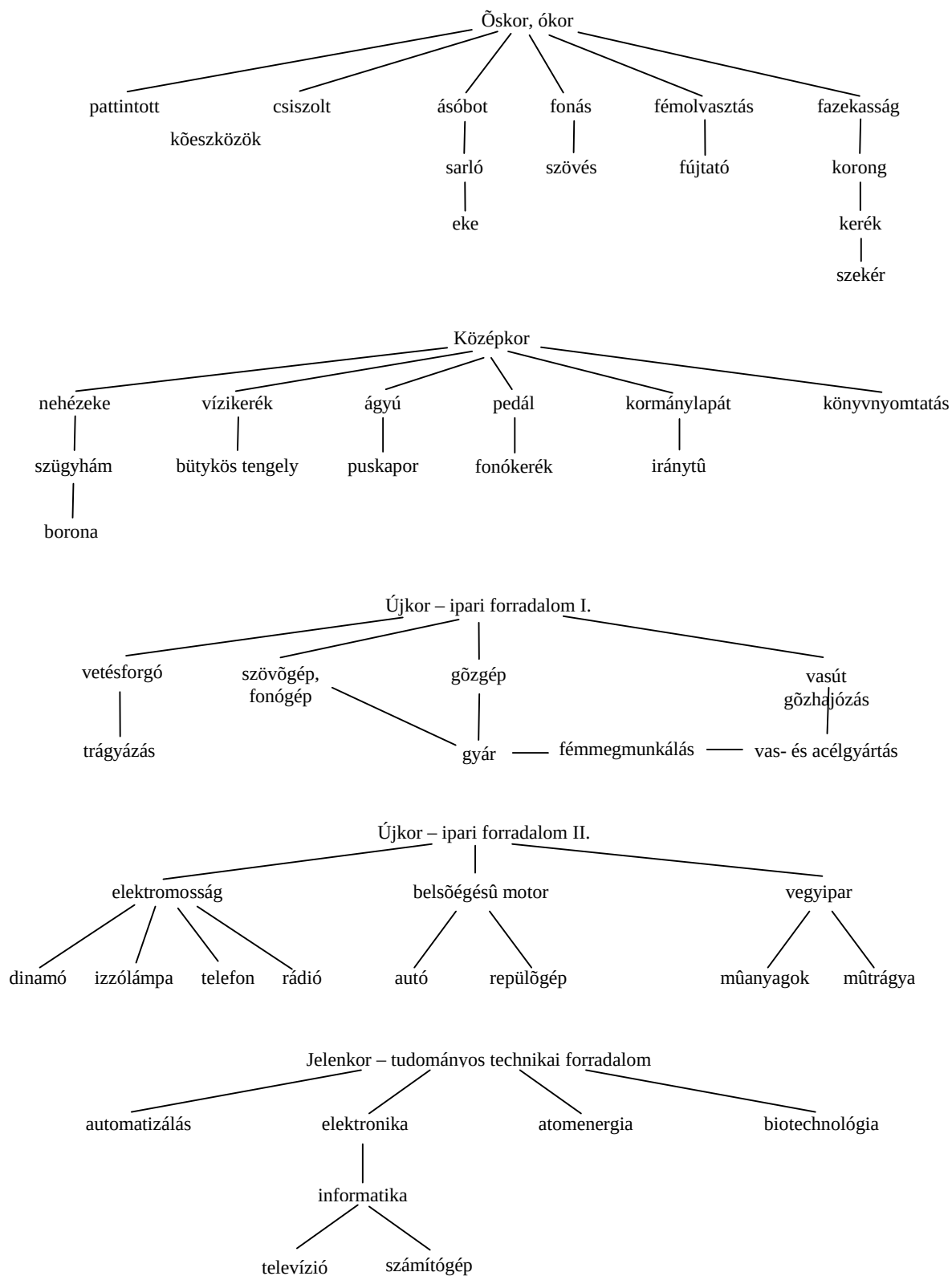
3. Hadseregek, háborúk

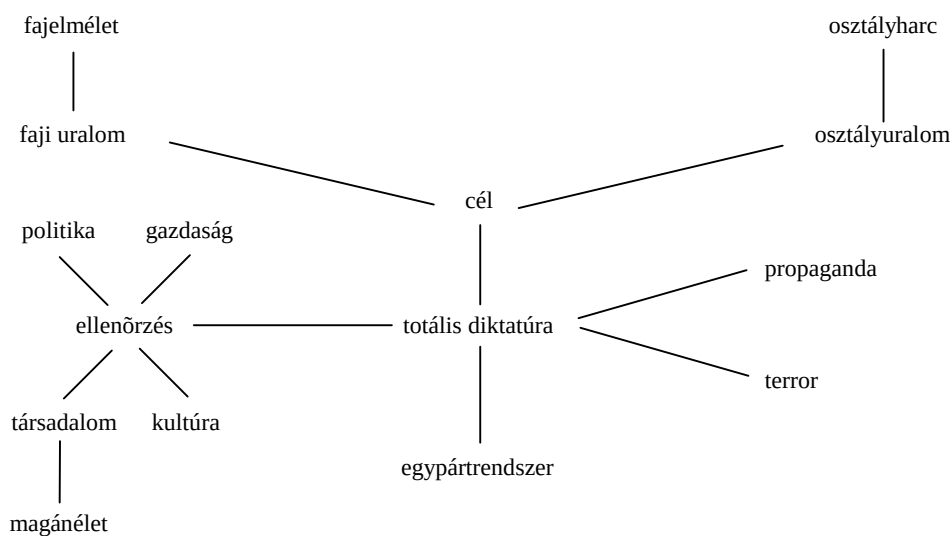
4. Vallások, egyházak

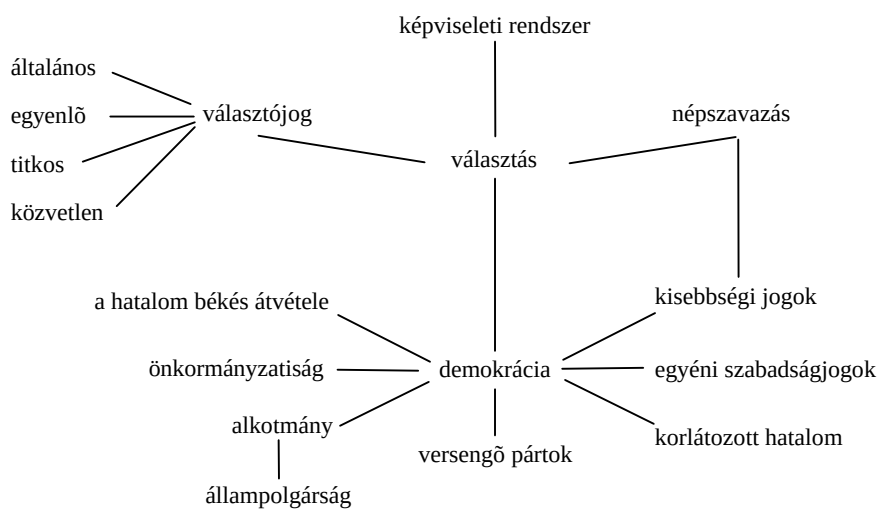
6. Technika, tudomány

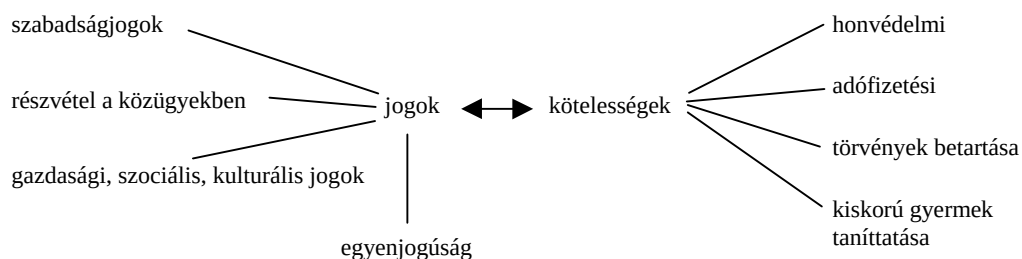
7. A totális diktatúrák jellemzői

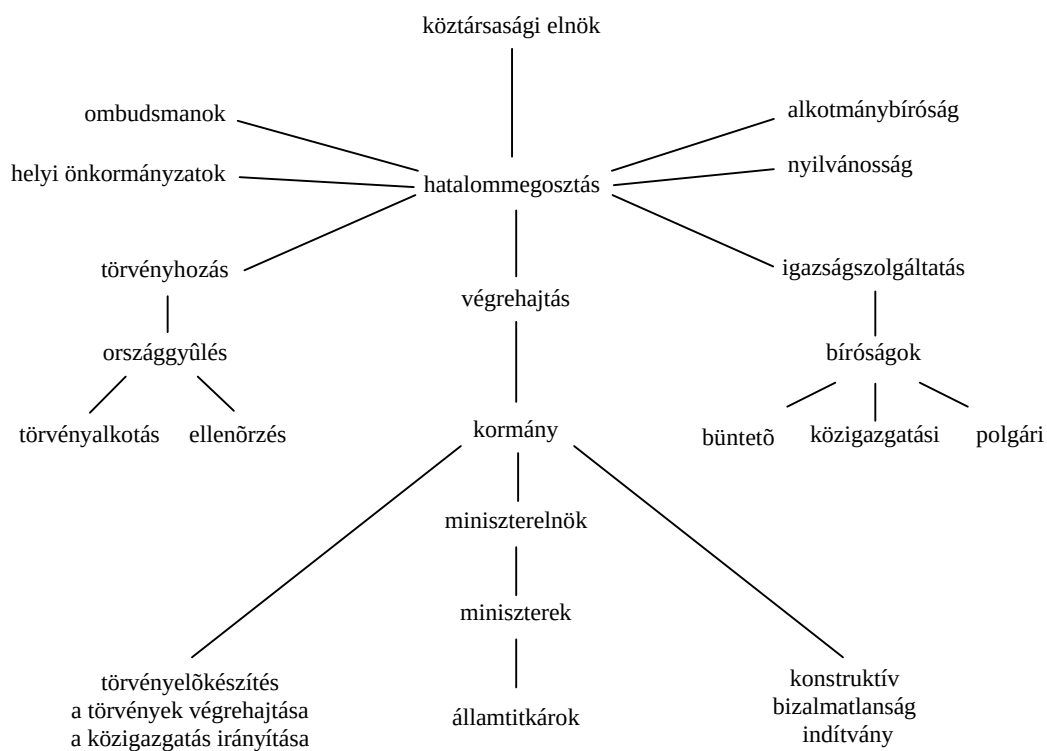
8. A demokratikus rendszerek jellemzői

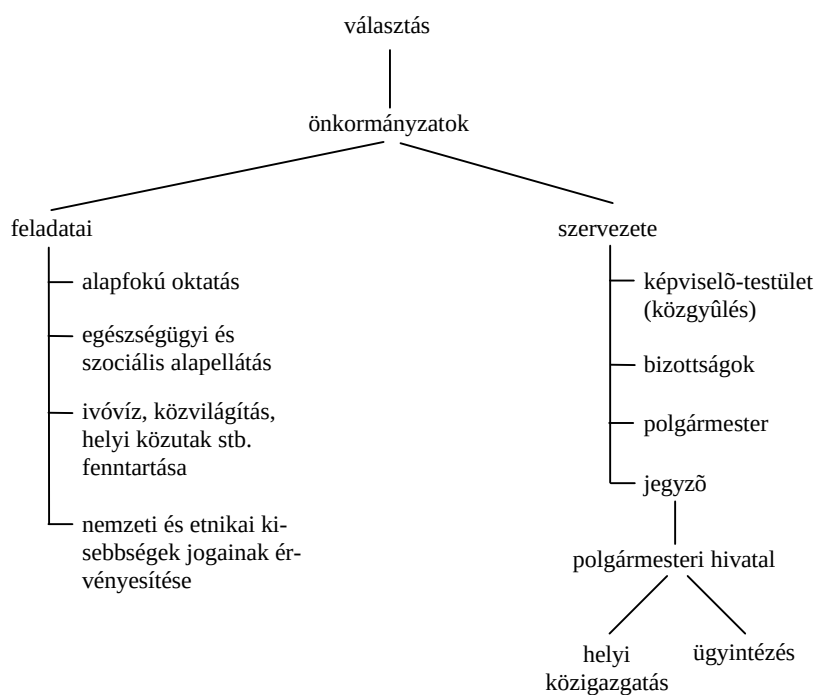
9. A magyar állampolgárok jogai és kötelességei

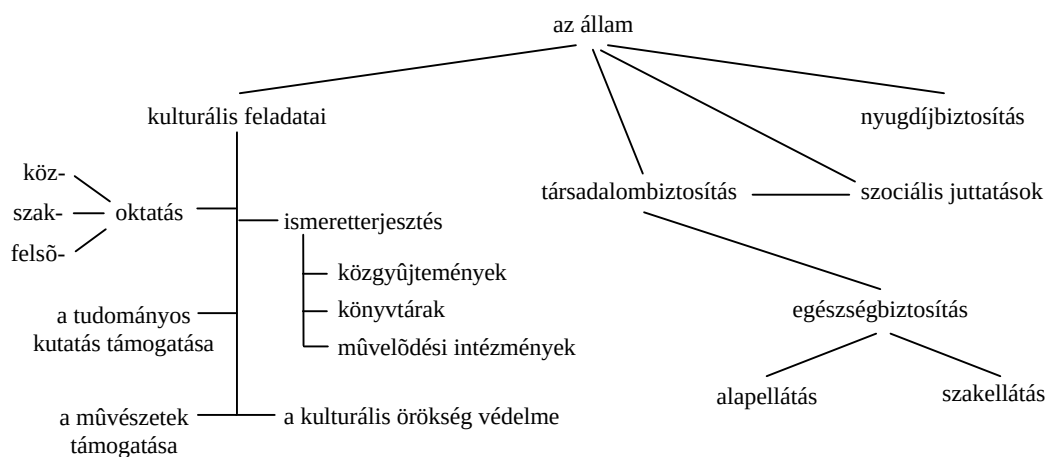
10. A Magyar Köztársaság kormányzati rendszere

11. Az önkormányzatok

12. Művelődés, egészségügy, szociálpolitika

EMBER A TERMÉSZETBEN

Az Ember a természetben műveltségi terület keretében folyó oktatás és nevelés alapvető célja, hogy megalapozza a tanulók természettudományos ismereteit a szűkebb és a tágabb környezetükről.

Továbbá feladata az élő és élettelen természet szoros kapcsolatának, az ember és a természet összetartozásának, egymásrataltságának, az ember természetben betöltött helyének és szerepének felismertetése. A természetben lejátszó változások, kölcsönhatások, jelenségek tudományos bemutatása, modellezése, magyarázata. Pozitív attitűdök kialakítása, tudatosan cselekvő emberek formálása.

A műveltségi terület sajátos nevelési és képzési feladatainak teljesítése révén hozzájárul a természet megszerettetéséhez, az értékeinek megóvása iránti felelősség alakulásához.

A Nemzeti alaptanterv lehetővé teszi, hogy az Ember a természetben műveltségi területben megfogalmazott tartalmak integrált vagy önálló tantárgyak keretében oktathatók legyenek.

Az 1–4. évfolyam természet- és társadalomismeret tantárgya integráltan tartalmazza az Ember a természetben műveltségi terület adott életkorra megfogalmazott ismereteit és fejlesztési feladatait, melyhez szervesen kapcsolódnak az Ember és társadalom műveltségi terület társadalmi környezetet bemutató elemei.

Az 5–6. évfolyam természetismeret tantárgya szintén integrált tananyaggal alapozza meg a fizikai, a biológiai és a kémiai önálló tantárgyainak természettudományos ismereteit úgy, hogy tartalmában és szemléletében szervesen épül a természet- és társadalomismeret tantárgyára.

Az 1–6. évfolyamok alapvető feladata az elemi természettudományos nevelés. A tanulók megfigyelik saját testük működését, közvetlen természeti és társadalmi környezetüket, tapasztalatokat gyűjtenek, egyszerű vizsgálódásokat, méréseket végeznek. Ezek a tevékenységek teszik lehetővé az életkoruk megfelelő megismerési módszerek elsajátítását, gyakorlását és a tapasztalatok rögzítését.

A 7–8. évfolyam fizikai, biológiai és kémiai tantárgyi órakeretében – bár külön tantárgyként tanítva, de mégis egységben – lehetőség van a korszerű természettudományos szemléletmód fokozatos kialakítására.

A tanulók életkorának megfelelően mód nyílik az absztrakt gondolkodás fejlesztésére és az önálló tanuláshoz, önműveléshez szükséges ismeretek, képességek megalapozására.

Célok és feladatok

Az alapozó és a fejlesztő szakasz szervesen folytatja az 1–4. évfolyamon megkezdett nevelő-oktató munkát, a készségek és képességek fejlesztését.

A műveltségi terület tartalma biztosítja a korszerű természettudományos műveltség, világkép, szemléletmód kialakítását. A tanulók megismerkednek a közvetlen, majd a tágabb környezetük anyagaival, az anyagok tulajdonságaival, a természeti környezetük váltoásaival, kölcsönhatásaival, jelenségekkel és törvényszerűségekkkel.

Az alapozó és a fejlesztő szakasz egymástól pedagógiaiilag jól elkülönül, mert az 5–6. évfolyam tanulói-nak gondolkodása az érzékelés útján szerzett tapasztalatokra épít, majd a 7–8. évfolyamon előtérbe kerül az elvont fogalmi és az elemző gondolkodás. A tanterv ezt a pedagógia kettőséget jól tükrözi, mert a természetismeret integrált, a fizika, a biológia és a kémia önálló tantárgyként alapozza meg a tanulók természettudományos ismereteit.

A nevelő-oktató munka lehetőséget biztosít az általános természettudományos fogalmak, eljárások és szemléletmódok formálására, a tudományos kutatás, mint társadalmi tevékenység bemutatására. A természettudományos megismerési módszerek fejlesztésére, az önálló megfigyelések, vizsgálódások, kísérletek, mérések végzésére, gyakorlatias tudás megszerzésére.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámjai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Természetismeret	2	1,5	2	1,5				

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Biológia					2	1	2	1,5
Fizika					2	1,5	2	1,5
Kémia					2	1,5	2	1
Összesen	2	1,5	2	1,5	6	4	6	4

A tantárgyak kétféle éves óraszama az iskolának választási lehetőséget biztosít arra, hogy a számukra kedvezőbb óraszámú tantervet illesszék a pedagógiai programjukba.

A tanulók értékelése

Az eredményes előrehaladás egyik fontos előfeltétele a tanulók tudásának folyamatos ellenőrzése és értékelése.

Módszerét tekintve belső értékelés.

Formáját tekintve félévkor és tanév végén írásos összegző értékelés, a tanulók az iskola pedagógiai programjában elfogadottak alapján szöveges értékelést vagy érdemjegyet kapnak

5–6. évfolyamokon, tanévsorán értékeljük a tanulók szóbeli megnyilvánulását, írásbeli teljesítményét, manuális tevékenységét.

A szóbeli értékelése egész évben folyamatosan történik.

A szóbeli értékelés alapjai lehetnek:

- a tanuló tényismereti szintje,
- a szaknyelv használata,
- az ismeretek alkalmazása,
- a megfigyelési tapasztalata,
- a vizsgálódás eredménye,
- a gyűjtőmunkája,
- az órai aktivitása.

Egy-egy témakört témazáró teszt vagy feladatlap íratásával zárjuk.

A 7–8. évfolyamokon mivel követelményként jelenik meg az egyszerű vizsgálatok és kísérletek elvégzése, így szükséges a gyakorlati tevékenységek egyéni értékelése.

A kommunikációs képességek fejlesztése szempontjából fontos a lehetőségekhez mérten a rendszeres rövid szóbeli felelet, az írásbeli szövegalkotás fejlesztése érdekében a témaközi rövid írásos beszámoló és a témazáró teszt vagy feladatlap íratása.

A feladatokat feladatbankból érdemes kiválasztani, mert így a mért eredmény összevethető az ott található szórástáblázatban foglaltakkal. Nagymértékű eltérés esetén az okokat feltárva még a tanmenet módosítása – korrekciós óra beiktatása – is elfogadható.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képezési követelmények és tárgyi feltételek

Képezési feltételek

Az ötödik–hatodik évfolyamon a természetismeret tantárgyhoz a nem szakrendszerű oktatásban tanító, illetve konduktori, a szakrendszerű oktatásban a tantárgynak megfelelő szakos tanári vagy műveltségi területnek megfelelő képezést nyújtó tanítói végzettség szükséges.

Nem szakrendszerű oktatásban a tanár akkor oktathat, ha legalább százhusz órás pedagógus-továbbképzés vagy szakirányú továbbképzés keretében elsajátította a hat–tizenkettő éves korosztály életkori sajátosságaihoz illeszkedő pedagógiai, pszichológiai ismereteket és az eredményes felkészítéshez szükséges módszereket.

A hetedik–nyolcadik évfolyamon a fizika, biológia, kémia tantárgynak megfelelő képesítést nyújtó tanári végzettség szükséges.

Tárgyi feltételek

Az iskolában már meglévő tanári és tanulói demonstrációs eszközök (kiegészítve – szükség szerint – saját készítésű eszközökkel); szaktantermek; iskolai könyvtár (lehetőség szerint), megfelelően a 11/1994. MKM rendeletnek.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A tanterv megvalósulásához a következő tartalmi és minőségi kritériumokat javasoljuk figyelembe venni.

A megfelelő tankönyv ismérvei:

- a jól strukturált szerkezet, megfelelő betűtípus, betűméret,
- az ismeretátadása érthető, a megfogalmazás nyelvezete az adott életkornak megfelelő,
- alkalmas a követelményekben megfogalmazott készségek és képességek fejlesztésére,
- az ismeretanyag feldolgozása tevékenykedtető,
- a tananyag mennyisége és tartalma megfelel a tanulók életkorának,
- a tananyag feldolgozása tegye lehetővé a differenciált oktatást,
- a tananyag feltárja a gyakorlati vonatkozásait, segíti a társadalomban és az emberi kapcsolatokban az eligazodást,
- a minimum- és a többletkövetelmények elkülönülnek, az alkalmazott kiemelési eljárások megfelelőek,
- az ábra- és a képanyag igazodik a tananyag tartalmához,
- és esztétikus külső és belső megjelenítés.

Jó, ha a tankönyvhöz készültek tanítást segítő eszközök, pl. tanári kézikönyv.

Tantárgyi tantervek

Természetismeret

Célok és feladatok

A természetismeret tantárgy tartalmában, szemléletében az 1–4. évfolyam természet- és társadalomismeret tantárgyára épül, azzal egységet alkot.

A tantárgy legfontosabb célja és feladata az 1–4. évfolyamokon elsajátított elemi szintű természettudományos ismeretek bővítése, a kialakult jártasságok, készségek, képességek továbbfejlesztése és a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességek megalapozása. Nem cél az elvont tudományos fogalmak meghatározása, definíciószerű megtanítása.

Kíváncsú, hogy a tanulók személyes tapasztalatok útján jussanak el a természet szépségeinek, értékeinek megismeréséhez.

Az ismereteik alapján elvárható a természeti jelenségek elemi szintű értelmezése, a bekövetkező változások felismerése, a természeti jelenségek, folyamatok oksági összefüggéseinek megértése, a lényeges elkülönítése a lényegtelenről.

Tegye lehetővé a tanulók számára, hogy alapfokon megismerjék, elsajátítsák a természettudományos kutató módszereket: a vizsgálódást, a megfigyelést, a mérést, a kísérletezést, az összefüggések felismerését, az eredmények elemzését és értékelését, továbbá biztosítsa a tapasztalatokat szakszerű megfogalmazását szóban, rögzítését írásban, rajzban. Fejlessze a tanulók tanulási képességeit.

Ösztönözze a tanulókat a taneszközökön kívüli ismerethordozók használatára és az önálló ismeretszerzésre.

Követelmények

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.

A tanuló tudja összekapcsolni a tudományos eredményeket az adott technikai és társadalmi kérdésekkel.

Tudja elemezni a környezetre kifejtett emberi és társadalmi hatásokat, e hatások által okozott problémákat, ismerje fel és keressen megoldási módokat ezekre a problémákra. Hasonlítsa össze saját elképzeléseit a tudományos elképzelésekkel. Látja a tudományos vizsgálódások hatékonyságát, fontosságát és fejlődését. Ismerje meg a természettudomány néhány jeles képviselőjének életét és munkásságát.

Alkalmazza a megismert természeti törvényszerűségeket a technikai eszközök működésének és a folyamatok magyarázatára.

2. Természettudományos megismerés

Tudja megfogalmazni és elmondani a természeti és technikai tárgyakkal, jelenségekkel, folyamatokkal összefüggő elképzeléseit.

Tudjon önállóan és csoportmunkában egyszerű megfigyeléseket, méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket végezni. Ismerje és balesetmentesen tudja használni a mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket. Látja, hogy ismereteit folyóiratok, könyvek, rádió, televízió és az internet is bővítheti. Tudja használni az ismerethordozókat csoportmunkában. Legyen képes adott olvasnivalóból meghatározott szempontok szerint információkat kigyűjteni.

Kapcsolódjon be a kísérletek eredményeinek elemzésébe. Tudja nyelvtanilag helyesen megfogalmazni szóban vagy írásban rögzíteni a megfigyelések, tapasztalatok által megszerzett ismereteket. Legyen képes a különféle módon megszerzett ismereteit egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, elemezni. Legyen képes az előzetes elképzelések, az előrejelzések és a mért értékek közötti eltérések felismerésére és magyarázatára.

3. Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Az anyag

Ismerje meg az anyag fogalmát, az anyagfajtákat, azok legfontosabb tulajdonságait és az anyagmegmaradást bemutató jelenségeket.

Ismerje fel a hétköznapi életben használt tárgyak anyagait. Legyen képes egyszerű anyagok technikai formálására.

Tudja a tömeg és a súly fogalmát elválasztani a szilárd és a kemény fogalmaktól. Ismerje meg, hogy a levegőnek (gázoknak) tömege és súlya van.

Legyen képes a halmazállapot-változások kísérleti, jelenségszintű megfigyelésére, az olvadás és az oldódás megkülönböztetésére és értelmezésére. Tudja a halmazállapot-változásokról tanultakat összekapcsolni az időjárási jelenségekkel.

Ismerje meg az anyag szerkezetével kapcsolatos részecskeképet, egyszerű golyómodellt és konkrét példákra a részecskékből való felépítettséget. Ismerje a kristályos anyagokat. Tudja megmagyarázni a keveredési folyamatokat. Ismerje fel az összetett rendszerek összetevőit.

Tudjon csoportosítani anyagokat tulajdonságaik alapján, és legyen képes az egyes tulajdonságok anyag szerkezeti értelmezésére.

Energia

Ismerje a kvalitatív energiafogalmat és a hétköznapi energiafajtákat, energiahordozókat, energiaforrásokat és az energia átalakulási folyamatokat.

Tudja példák segítségével bemutatni az energiamegmaradást és az energiaterjedést. Ismerje az energiahordozók jelentőségét, az energia iránti igényt, a készletek végeességét és az energiatakarékosság jelentőségét. Tudatosuljon benne az energiatakarékos magatartás.

Információ

Szerezzen gyakorlatot az információközléssel kapcsolatos játékokból, pl. kódolás, dekódolás.

A tér

Tudjon tájékozódni a lakóhelyén és annak környékén. Legyen képes hely, irány, távolság meghatározására és a világtájak, földrajzi fókálózat, térkép használatára. Tudja Magyarországot elhelyezni Európában és a Földön. (Ezek a követelmények a Földünk és környezetünk tantárgyban valósulnak meg.)

Idő és a mozgás

Ismerje az idő egységeit és tudjon számításokat végezni. Tudatosuljon benne a mozgás általános jellege. Példákon keresztül ismerje meg a helyváltoztató, helyzetváltoztató, aktív és passzív mozgásokat. *Ismerje meg az időjárási és éghajlati jelenségeket, az évszakok változásait. (Ezek a követelmények a Földünk és környezetünk tantárgyban valósulnak meg.)*

Lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum

Ismerje meg a Föld tengelyferdeségének következményeit, a földrajzi övezetességet, a kontinenseket, óceánokat. Ismerje fel a felszínformákat, a felszínváltozások folyamatainak, és Magyarország vagy egy kontinens földrajzi leírását. (Ezek a követelmények a Földünk és környezetünk tantárgynál valósulnak meg.)

Rendszer

Ismerje meg az életközösség felépítését, az élőlények kapcsolatait, a hazai életközösségek növényeinek és állatainak testfelépítését és annak működését. Legyen képes egyszerű táplálékláncokat, táplálékhalózato-
kat összeállítani.

Legyen képes az életközösségekben szerepet játszó szabályozási folyamatok elemzésére.

Ismerje fel az oldódás, halmazállapot-változás, az lassú és gyors égés folyamatait, a hőtágulást, a testeknek folyadékban való úszását, lebegését és ismerje meg e jelenségek és folyamatok leírásait. Egyszerű mérésekkel, kísérletekkel ismerje meg az egyensúly fogalmát.

Az élet

Használja az életjelenségeken alapuló életértelmezést az élővilág elemzése során. Fogadja el az élővilág relatív állandóságát, hosszú időszak alatt lezajló átalakulását és ebben a folyamatban ismerje fel az öröklés lehetséges szerepét. Ismerje meg az élővilág szerveződési szintjeit. A sejt, szövet, szerv, szervrendszer, szervezet fogalmakat. Legyen képes az élőlényeket megadott szempontok alapján (nagyobb „osztályok” nevével) besorolni, csoportosítani. Tudja összehasonlítani a növényi és állati anyagcserét, és összekapcsolni az öröklődést a szaporodással.

Ismerje meg alapszinten az emberi test felépítésének, működésének jellemzőit és az egyes szervrendszerek gyakoribb betegségeit, és azok megelőzését. Tudja a szervezete pubertáskori változásait és ezek okait. Ismerje és alkalmazza helyesen az egészséges életmód szabályait, tudja mit kell tennie szervezete egészséges fejlődése érdekében. Ismerje az egészséget veszélyeztető környezeti hatásokat és törekedjen ezek kiküszöbölésére. Lássa a betegségek megelőzésének fontosságát.

Tudja azonosítani a környezete leggyakoribb szennyező anyagait és szennyezőforrásait. Ismerje fel a szennyezéshez vezető emberi tevékenységeket.

Alakuljon ki benne a környezetvédelmi tevékenységek iránti igény. Tudatosuljon benne saját egyéni felelőssége környezetének jövőbeni alakulásáért.

Témakörök

5. évfolyam			6. évfolyam		
Témák	A	B	Témák	A	B
1. A testek tulajdonságai, a mérés	6	5	1. Az anyag	10	7
2. Fizikai jelenségek	7	6	2. A változások	6	5
3. Hazánk életközösségei	41	29	3. A növények és az állatok	20	13
Az erdő életközössége	18	14	A növények testfelépítése és életműködései	10	6
A rétek életközössége	10	6	Az állatok testfelépítése és életműködései	10	7
Vizek, vízpartok életközössége	13	9	4. Az ember	24	20
4. Az életközösségek általános jellemzői	6	5	Az ember szervezete és egészsége	24	20
Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	60	45	Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	60	45
Összefoglalás, ellenőrzés	14	11	Összefoglalás, ellenőrzés	14	11
Összesen	74	56	Összesen	74	56

A műveltségi terület fejlesztési feladataihoz való kapcsolódást az alábbi számok jelölik:

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás
 - 3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum
 - 3.7. Rendszer
 - 3.8. Az élet

Tartalmak

5. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevé-kenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)			Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérésvégzés vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csop ortmunkában. Az eszközök balesetmentes használata. Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata cso portmunkában. Megfigyelések, mérések, kísérletek eredményeinek elemzése, értékelése és következtetések levonása. A rész és az egész viszonyának, az eltérések és az azonoságok értelmezése.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok megismerése, be tartása. Az ismerethordozók használata tanórán csoport munkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok sze rint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irá nyított vagy önál lóan végzett kí sérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények ösz szevetése a tanuló meglevő tapaszta lataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálá sok elvégzése. Oksági kapcsola tok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban. Egyszerű vázlatké szítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikáció Narratív Döntési Lényegkiemelő Együtműködési Szabálykövető	1. A testek tulajdonságai, a mérés	6	5	A tudománytörténet néhány nagy alakjának élettörténete munkássága, eredményei. Megfigyelés, kísér-	Rövid beszámoló híres magyar fizikusok munkásságáról. Egyszerű megfi gyelés, kísérlet és	Természet- és társadalomismeret <i>1. évfolyam</i> A tárgy és anyag közti különbség.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Tanulás Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség			let, mérés. Érdekes példák bemutatása a megfigyelésre, a kísérletre és a mérésre. Test és az anyagok. A köznapi szóhasználat és a fizika szóhasználatának összehasonlítása. A testek tulajdonságai. Halmazállapotok. A szilárd, folyékony és légnemű anyagok jellemzése. A testek tömege. A tömeg szó használata köznapi értelemben. Erőmérés. A rugós erőmérő működése. Különböző erők mérése. Erő, erőmérés. A testek súlya. A súly érzékeltetése példákkal. A tömeg és a súly megkülönböztetése a tömeg állandósága és a súly változósága alapján (pl. űrhajózás). A levegő tömege és súlya. Érzékeltetés konkrét kísérletek és adatok alapján. Az idő mérése. Ismétlődő jelenségek: a mérés lehetséges mértékegységei. A hőmérséklet mérése. A víz, a levegő és az emberi test hőmérsékletének mérése.	mérés végzése. A test és az anyag megkülönböztetése konkrét példákon. A szilárd, folyékony és légnemű anyagok felismerése konkrét példákon. Tömegmérés digitális mérleggel vagy karos mérleggel. A tömeg feltüntetésének megkeresése különböző árucikkekben. Erőmérés. A súly érzékeltetése a kezünkre ható erőként. A tömeg és a súly megkülönböztetése konkrét példákon. Példák megnevezése arra, hogy a levegőnek tömege, illetve súlya van. Időmérés stopperórával. A hőmérséklet mérése.	Különböző anyagok felismerése. Halmazállapotok. <i>2. évfolyam</i> A víz tulajdonságai. Halmazállapotai. A levegő tulajdonságai, mozgása. Az anyagok tulajdonságai. Alaktartás, átlátszóság, összenyomhatóság. Térfogat-, tömeg-, hőmérsékletmérés. <i>3. évfolyam:</i> A fagyás, párolgás. Az időjárás elemei. 2, 3.1
Kommunikáció Döntési Lényegkiemelő Együttműködési Szabálykövető Tanulás	2. Fizikai je-lenségek	7 6	Az egyensúly vizsgálata. Egyensúly a mérlegen, a hintán és más eszközökön. Egyensúly a vízben. A vízben úszó, lebegő és lemerülő testek	Egyszerű kísérletek az egyensúly vizsgálatára. Különböző tárgyak vízbe helyezése, az úszás, lebegés és lemerülés megfi-	Természet- és társadalomismeret <i>3. évfolyam:</i> Az energia. A mágnes, vonzás, taszítás.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség			„egyensúlya”. Úszás, lebegés, lemerülés. Energiafajták, energiahordozók. Az energia szó használata a hétköznapi szóhasználatnak megfelelően. Olvasás és oldódás. A kétféle jelenség bemutatása és megkülönböztetése. Hőtágulás. Szilárd, folyékony és légnekemű anyagok hőtágulása. Hőterjedés. A hővezetés, a hőáramlás és a hőszigetelés kísérleti bemutatása. A hang és a fény terjedése. Hangforrások, fényforrások. A hang és a fény terjedésének kísérleti vizsgálata. A mágneses vonzás és taszítás. Két mágnes és a mágnes és a vas közötti vonzás és taszítás bemutatása. Kísérletek zsebteleppel. Áramkörök összeállítása. Zárt és nyitott áramkör. Elektromos játékok működésének megfigyelése. Információközléssel kapcsolatos játékok (kódolás, dekódolás, a zaj szerepének szemléltetése).	gyelése. Konkrét példák a különböző energiahordozókra. Az olvasás és az oldódás jelenségének felismerése konkrét példákban. A hőtágulás jelenségének felismerése gyakorlati példákban. A hőterjedés felismerése gyakorlati példákban. A hang és a fény terjedésének összehasonlítása. Kísérletek mágnespatkóval. Áramkör összeállítása zsebtelepből kapcsolókból és zsebizzókból. A kódolás, dekódolás, a zaj szerepével kapcsolatos játékok.	A fény, a fényforrások. Átlátszó, áttetsző. 2, 3.2, 3.3
Kommunikáció Döntési Lényegkiemelő Együttműködési	3. Hazánk életközösségei 3.1. Az erdő életközössége	41 18	29 14 Hazánk erdősegei. Az életközösség relatív állandóságának bemutatása. Az erdőfajtaok leg-	A hazai erdők típusai és környezeti igényének megismerése. Filmművészet, kép	Természet és társadalomismeret <i>1. évfolyam:</i> A virágos növény-

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Tanulás Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség Információs kultúra			jellemzőbb növényei. Lombos erdők, fenyvesek, cserjék, aljnövények. Az erdők legjellemzőbb állatai. Növényevők, ragadozók. Gerinctelenek. A házasítás folyamata és jelentősége. Táplálkozási láncok, táplálkozási hálózatok az erdőben. Az erdő élőlényinek csoportosítása. Emlős, madár, gomba, nyitvatermő, harasztok. A környezeti feltételek megváltozásának hatása. Az erdők jelentősége, veszélyeztetettsége, pusztulásának okai és a védelme. Savas eső, erdő- és vadgazdálkodás, Nemzeti parkok (BNP, ANP), Herman Ottó munkássága.	bemutató. Az erdőtípusok legjellemzőbb növényeinek vizsgálata. A gombafogyasztás szabályainak megismerése. Mérgező gombák felismerése. Az erdők legjellemzőbb állatainak testfelépítése, életmódja és ezek közötti összefüggések (pl. ragadozó életmód) megábrázolása. A vaddisznó háziasítása. Táplálkozási láncok, táplálkozási hálózatok az erdőben. Az erdő élőlényinek megadott szempontok szerinti csoportosítása. Az erdők védelme, az erdő és vadgazdálkodás jelentősége. Gyűjtőmunka: nemzeti parkok élőlényei. Kiselőadás készítése Herman Ottó munkásságáról.	nyek, a fák és cserjék részei. Kisállatok életének, külső tulajdonságainak megfigyelése. 2. évfolyam: A haszonnövények és a vadon élő állatok testrészeinek felismerése. Élőlények csoportosítása: állat, növény, fás szárú, lágyszárú, emlős, madár. 3. évfolyam: A virág részeinek megismerése. Élőlények csoportosítása: évelő, egynyári, fás szárú, lágyszárú, rovar, emlős, madár.
Kommunikáció Narratív Döntési Lényegkiemelő Együttműködési Tanulás Honismeret	3.2. A rét életközössége	10	6	A rét életközösségének legjellemzőbb növényei és állatai. Száraz rétek, nedves rétek. A környezethez A rét környezeti tényezőinek és legjellemzőbb növényeinek, állatainak felismerése. A száraz és a nedves rétek élő-	4. évfolyam: A veteményeskert és a szántóföld növényeinek testfelépítésének és működésének megismerése. A ház körül élő

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevé-kenységek	Kapcsolódások
Környezeti nevelés Testi egészség				való alkalmazkodás bemutatása néhány példán. Rejtőszín. A rét élőlényeinek csoportosítása A rét táplálkozási láncjai. A környezetszeny-nyezés. A talaj és a táj ér-tékeinek védelme, megóvása. Talaj-szennyezés, talajvé-delem, permetezés, vegyszerezés. Nemzeti parkok (HNP, KNP)	lényeinek csopor-tosítása. A környezethez való alkalmazko-dás és a testfel-építés, életmód közötti összefüg-gések feltárása. A besorolás gya-korlása. A rét táplálkozási láncainak összeál-lítása. Az emberi tevé-kenység káros ha-tása a táplálkozási láncokra. Csoportos munka. Talajvizsgálat. HNP, KNP élőlé-nyei, nevezetessé-geinek bemutatás kiadványokkal.	állatok testfelépí-tésének, életmód-jának megismeré-se. Élőlények cso-portosítása: házi-állat, vadon élő állat, zöldségfélék, gyümölcsök, szántóföldi növé-nyek Földünk és kör-nyezetünk Hazánk életközös-ségeinek földrajzi elterjedése.
Kommunikáció Narratív Döntési Lényegkiemelő Együttműködési Tanulás Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség	3.3. A vizek és a vízpartok életközössége	13	9	A vizek és vízpar-tok legjellemzőbb növényeinek élete. A vizek parányi élőlé-nyei. Vízparti fák, lágyszárúak, hínár-növények egysejtű-ek. A vizek és vízpartok jellegzetes állatainak élete. A vízi életmódhoz való alkalmazkodás, a testfelépítés és az életmód közti össze-függések megisme-rése. Áramvonalas test, úszóláb, uszony, lemezescsőr.	A vizek és víz-partok legjellem-zőbb élőlényeinek megfigyelése, fel-ismerése. Jellem-ző tulajdonságok kiemelése. A legjellemzőbb állatok (ízeltlábúak, gyűrűsférgek, puhatestűek, ge-rincesek) testfel-építése, életmód-jának megisme-rése. A vízi életmódhoz való alkalmazko-dás bemutatása példákön. Táplálkozási kap-	Magyar nyelv és irodalom Hazánk élőlényeit bemutató irodalmi művek. Művészetek Hazánk élőlényeit bemutató művé-szeti alkotások. Életvitel és gya-korlati ismeretek: természetes anya-gok megmunkálása 2, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Táplálkozási kapcsolatok. Táplálékláncok. A vizek és vízpartok élőlényeinek csoportosítása. Rendszerezés. A vizek szennyezése. A vizek öntisztulása. Vízirágzás. A víz, a táj értékeinek védelme, megóvása. Nemzeti parkok. (Balaton-felvidéki NP, Fertő tavi NP)	csolatok a vízben és a vízparton. A besorolás gyakorlása. A vizek minőségének vizsgálata. Nemzeti parkok bemutatása, pl. képekkel, filmen. Gyűjtőmunka, képek a NP élőlényeiről, nevezetességeiről.	
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés Tanulás	4. Az életközösségek általános jellemzése	6 5	Az élőlények környezete. Az élettelen környezeti tényezők. Napsugárzás, hőmérséklet, levegő, víz, talaj. Élő környezet. Az élőlények túlélőképesség. A túlélőképesség ábrázolása. Szűk túlélés, tág túlélés. Az életközösségek felépítése. Termelő szervezetek, elsődleges, másodlagos, harmadlagos fogyasztók, lebontó szervezetek. Táplálkozási kapcsolatok. Az életközösségek anyagforgalma, az energia áramlása. Egy önszabályozó rendszer bemutatása. Az egyensúlyra vezető folyamatok. A mesterséges és	Néhány megismert élőlény életfeltételeinek összehasonlítása. Élőlények csoportosítása: melegkedvelők, hidegtűrők, sötétségtűrők, fénykedvelők, árnyéktűrők, szárazságtűrők, nedvességkedvelők. A túlélőképesség grafikus ábrázolása. Az élőlények csoportosítása túlélőképességük alapján. A fogalmak gyakorlása. Táplálékláncok összeállítása. A természetes életközösségek főbb jellemzőinek kiemelése. A természetes és a mesterséges életközösségek	Kémia: Környezetünk (élet szempontjából legfontosabb) anyagainak tulajdonságai. Természet- és társadalomismeret 3. évfolyam: A növények és az állatok életfeltételei. Természetismeret 5. évfolyam: Hazánk életközösségei (az élettelen környezeti tényezők és az életközösségek közti kapcsolatok, táplálkozási kapcsolatok). 2, 3.7, 3.8

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			természetes életközösségek jellemzői. A környezetszennyezés hatása az életközösségekre, környezetvédelem.	összehasonlítása. A talaj-, a víz- és a levegőszennyezés hatása az élőlényekre. Vizsgálódás.	

A továbbhaladás feltételei

- Legyen képes konkrét tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére. Tudjon képzetei alapján ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni. Értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyen képes méréseket, egyszerű kísérleteket balesetvédelmi szabályok betartásával elvégezni.
- Ismerje meg az anyag fogalmát, az anyagfajtákat, azok legfontosabb tulajdonságait és a hétköznapi életben használt tárgyak anyagait. Tudja a tömeg és a súly fogalmát elválasztani a szilárd és a kemény fogalmaktól. Ismerje meg, hogy a levegőnek (gázoknak) tömege és súlya van. Legyen képes a halmazállapot-változások kísérleti, jelenségszintű megfigyelésére. Ismerje fel a halmazállapot-változás, a hőtágulást, a testeknek folyadékban való úszását, lebegését és ismerje meg e jelenségek és folyamatok leírásait.
- Ismerje a kvalitatív energiafogalmat és a hétköznapi energiafajtákat, energiahordozókat.
- Ismerje az idő egységeit és tudjon számításokat végezni.
- Ismerje meg az életközösség felépítését, az élőlények kapcsolatait, a hazai életközösségek növényeinek és állatainak testfelépítését és annak működését. Legyen képes egyszerű táplálékláncokat, hálózatokat összeállítani. Értse meg a természet védelmének jelentőségét.
- Ismerje meg az élővilág szerveződési szintjeit. Legyen képes az élőlényeket megadott szempontok alapján csoportosítani.
- Tudja azonosítani a környezete leggyakoribb szennyező anyagait és szennyezőforrásait

6. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés végzés vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában. Az eszközök balesetmentes használata. Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák,	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok megismerése, betartása. Az ismerethordozók használata tanórán csoportmunkában. Szemlényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések,	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				térképek, táblázat-gyűjtemények) használata csoportmunkában. Megfigyelések, mérések, kísérletek eredményeinek elemzése, értékelése és következtetések levonása. A rész és az egész viszonyának, az eltérések és az azonosságok értelmezése.	megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összevetése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban. Egyszerű vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikáció Narratív Döntési Lényegkiemelő Együttműködési Tanulás Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség	1. Anyag 1.1. Az anyag sokoldalúsága	10 1	7 1	Az anyagok csoportosítása érzékelhető tulajdonságaik alapján, egyes tulajdonságok anyagszerkezeti értelmezése. Az anyagok sokoldalúsága, az anyagfogalom kiterjesztése különböző anyagfajtákra.	A környezetünk anyagainak osztályozása tulajdonságaik (pl. halmazállapot, szín, szag) alapján. Csoportosítás érzékszervekkel, méréssel. A tapasztalatok értelmezése.	Természet- és társadalomismeret <i>1. évfolyam:</i> Az anyagfélék. Egyszerű keverékek, oldatok készítése. <i>3. évfolyam:</i> A víz és a levegő. Oldószer, oldat, oldott anyag, szén-dioxid.
	1.2. A víz sokoldalúsága és sokfélesége	6	3	A víz vizsgálata. A víz tulajdonságai. a hideg és meleg víz térfogatmérése. A „víz” súlya, hőmérséklete. Hőtároló, hőfelvevő és -leadó képesség. A „híg” és a „sűrű” folyadékok. <i>A desztillált víz és „sós vizek” elektromos vezetése.</i> A víz halmazállapotai. A víz, mint kötő- és lazítóanyag. Formázható, de alaktartó anyagok. <i>Színes vizek. Kölcsönhatás a fényvel. Átlátszó és színes. Zavaros vizek. A</i>	Becslések, mérések végzése a vízzel. A folyósság (viszkozitás) és a sűrűség megkülönböztetése, a folyadékok megfigyelése, összehasonlítása. Beszélgetések, elmények. Homok, anyag, lisztgyurma, szalma, csuhé formázása. Színes vizek előállítása. Indikátorok színváltozása. Elképzelések a fény és az anyag kölcsönhatásáról. Zavaros vizek előállítása. Illatok, szagok érzékelése.	Természetismeret <i>5. évfolyam:</i> Halmazállapotok, Tömeg, súly, hőmérséklet mérése, olvadás, oldódás, Lebegés, úszás. 2, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				vízben lebegő anyagok, az átlátszóság változása. <i>Illatos, szagos és ízes vizek.</i> Veszélyes vizek. (Háztartási savak, lúgok, fertőtlenítőszeresek)		
	1.3. Az anyagok sokfélesége	3	3	Oldatok. Halmazállapotok. Szilárd, folyadék, gőz, gáz. A gázok összenyomása. A szilárdság és a keménység fogalmának alvázasztása a tömeg és a súly fogalmaitól. <i>Keverékek.</i>__Kristályos anyagok keveredése	A megismert jelenségek alkalmazása. Gyűjtőmunka, tablókészítés, beszélgetés.	3.1
Kommunikáció Narratív Lényegkiemelő Együttműködési Tanulás Honismeret Környezeti nevelés Testi egészség	2. A változások 2.1. A változások sokfélesége	6 2	5 2	A halmazállapot-változások az energiaváltozások szemszögéből. Az olvadás és az oldódás. Az olvadás és az oldódás összehasonlítása, az oldódás mértéke, összetétele: az arányok jelentősége. Az égés.	Az energiaigény érzékelése. Csoportmunka: mérés a hipotézis és az elképzelések ellenőrzésére. Színtelen és színes anyagok oldása. Elképzelések az oldódásról. Különféle anyagok égésének megfigyelése.	Természet- és társadalomismeret 3. évfolyam: Az energia, energiaforrások. Az égés. 4. évfolyam: Energiahordozók.
	2.2. A változások sokoldalúsága	3	2	A halmazállapot-változás az energiaváltozások szemszögéből. Az oldódást kísérő energiaváltozások. A hő és a fény hasznosítása. Az energiahordozóink, energiaforrásaink. A megújuló energiaforrásaink megismerése (a nap-, a víz-, a szélenergia és a földi energiahordozók). Az energiahordozók	Az energiafajták megismerése. A megváltozás és a megváltoztatás élménye. Energiadiagram tanulmányozása. Az energiahordozók, energiaforrásaink csoportosítása. Beszélgetés a Föld energiahordozókészlete végességének problémájáról. Beszélgetés az emberiség energiagondjainak megoldásairól. Az	Természetismeret 5. évfolyam: Az energia, energiamegmaradás, hőtágulás, égés, Fény, fény terjedése. 2, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				jelentősége a hétköznapi életben, az energia iránti igény felismerése. Az energiatakarékoskosság jelentősége és konkrét módoktaival való ismerkedés. Energiatakarékos magatartás kialakítása. A hulladékok újrahasznosítása. A környezetkímélő energiatermelés. Az égés feltételei. Tűzveszélyes anyagok, tűzvédelmi szabályok	energiapazarlás csökkentésének fontossága, megvalósítása a mindennapi gyakorlatban. Az égés kísérő jelenségei. A tűzoltás, az égés feltételeinek megismerése.	
	2.3. A változások értelmezése részecskékkel.	1	1	A halmazállapotok jellemzése részecskékkel. A halmazállapotváltozás értelmezése részecskékkel. Oldódás értelmezése részecskékkel.	Modellezés, az elképzelések megvitatása.	2, 3.2.
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Tanulás Környezeti nevelés Információs k.	3. A növények és az állatok 3.1. A növények testfelépítése és életműködései	20 10	13 3	<i>A fénymikroszkóp.</i> Ismerkedés a növényi test szerveződésével. A növényi sejtalkotók és feladataik. A növényi szövetek típusai és feladataik. Ismerkedés a növényi szervekkel, szervezettel (egyeddel).	Ismerkedés a fénymikroszkóppal. Az élőlények szervezetségi szintjei. A növényi sejt, sejtalkotók és szövetek jellemzése. Növényi metaszetek vizsgálata, egyszerű vizsgálati anyagok készítése (levél-nyúzatok) és megfigyelése. A növényi szervek részei és működésük. A gyökér, a gyökérzeti típusok, a szár, a levél, a virág, a termések vizsgálata. A növények anyagcseréjével kapcsolatos vizsgálódások és megfigyelések. A tapasztalatok elemzése.	Természet- és társadalomismeret 1. évfolyam: A virágos növény, a fa és cserje részei. Kisállatok életének, külső tulajdonságainak megfigyelése. 2. évfolyam: A növények és az állatok testrészeinek felismerése. 3. évfolyam: A virág részeinek megismerése. 4. évfolyam: A veteményeskert és a szántóföld növényeinek testfelépítése és működése. A ház körül élő állatok testfelépítésének és életmódjának
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Tanulás Környezeti nevelés	3.2. Az állatok teste és életműködései	10	7	A növények mozgásai. A növények anyagcseréje. A légzés, táplálékfelvétele, anyagszállítás, kiválasztás, raktározás. A növények szaporodása. Az ivaros és ivartalan szaporodás. Az állati sejt felépítése.	Az állati sejt, szövetek vizsgálata.	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Az állati szövetek felépítésének és működésének elemi szintű ismerete. Az állatok mozgása, anyagcseréje és szaporodása. Heterotróf táplálkozás. A környezet a mozgás és a táplálékszerzés közti kapcsolat. A növényi és az állati anyagcsere összehasonlítása.	Az állati test szerveződésének bemutatása tipikus példákon. Néhány állatok anyagcseréjének megfigyelése. A tapasztalatok megbeszélése. A növényi és állati anyagcsere összehasonlítása. A különbségek kiemelése. Táblázatösszeállítás.	megismerése. 2, 3.5, 3.8
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Tanulás Énkép és önismert Felkészülés a felnőtt lét szerepére Testi és lelki nevelés	4. Az ember 4.1. Az ember szervezete és egészsége	24	20 Az ember helye az élőlények között, a testének főbb részei. Az emberi sejt, szövetek. A főbb szövettípusok megismerése. A mozgás szervrend-szerének aktív és passzív részei és működése. A csont, az ízületek és az izomzat. A mozgás szervrendszer betegségei és megelőzése. A bőr felépítése, működése, ápolása, a kamaszkori bőrproblémák, a bőr leggyakoribb betegségeinek megismerése, bőrgombák, a bőrrák és védekezés ellenük. A táplálkozás folyamata, a táplálkozási szervrendszer gyakoribb betegségei. A gyomorrontás, bélférgesség. A tápanyagaink. A helyes táplálkozási szokások. A fogápolás. A légzés szervrendszere és egészsége. A nátha, inf-	Az élőlények nagy csoportjainak bemutatása. Különbféle szövetek mikroszkópos vizsgálata. Az ember legfontosabb csontjainak bemutatása a csontvázon, modellen. Testedzés, mozgás. Ismerkedés a testápoló szerekkel. A napozás káros hatásainak megelőzése, bőrvédő készítmények. A táplálék útjának bemutatása modellen, tablón. Tápanyagaink csoportosítása szerepük alapján. A fogápolás eszközei és használata. A levegő útjának bemutatása tablón vagy modellen. A szervrendszer tanulmányozása modellen vagy egyéb szemléltetőeszközön. A fertőzések elleni egyéni védekezési lehetőségek. Gyógynö-	Természet- és társadalomismeret 1. évfolyam: A testünk részei, helyes napirend, étrend, tisztálkodás. Érzékelés. 2. évfolyam: A testünk külső és belső tulajdonságai, élelmiszereink, egészséges táplálkozás, test és fogápolás. Érzékszervek. 3. évfolyam: A testünk működése, a táplálkozás és a táplálkozási szokások. Gyakori betegségek felismerése, elemi ellátása. 4. évfolyam: A bőrünk ápolása. Testnevelés Testedzés, sportolás – az ember mozgás-szervrendszere.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			luenza, tüdőgyulladás, asztma. A vér és a keringés szervrendszere. A kiválasztás szervrendszere. Védekezés a kórokozók ellen, a védőoltások. Természetgyógyászat.	vényeket bemutató ismertető gyűjtése.	
			A fiúk és a lányok szaporító szervrendszere. Nemi szervek megismerése. Az ember növekedésének és fejlődésének szakaszai. A szülés utáni fejlődés szakaszainak megismerése. A kamaszkor testi és lelki változása. Egészségünk megőrzése. Helyes napi- rend (bioritmus), táplálkozás, test- edzés. A káros szenvedélyek elutasítása. A dohányzás, az italozás, a kábítószerek egészséget romboló hatása. A baleseteknél előforduló leggyakoribb sérülések.	Ismerkedés felvilágosító kiadványokkal. A nemi szervek működése, higiénája. A szülés utáni fejlődés szakaszainak legjellemzőbb testi, lelki és viselkedési megnyilvánulása. Serdülőkori testi és szellemi jellemzőink összegyűjtése, korrekciós lehetőségek. Napi- rend összeállítása, kritikai értékelése. A káros szenvedélyeket elutasító magatartás kialakítása. Beszélgetés. Egyszerű sérülések ellátása. Az elsősegélynyújtás. Csoportmunka.	Magyar nyelv és irodalom Az embert bemutató irodalmi szemelvények. Művészetek Az embert bemutató művészeti alkotások. 2, 3.8

A továbbhaladás feltételei

- Legyen képes konkrét tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére. Tudjon képzeleti alapján ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni. Értse a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyen képes méréseket, egyszerű kísérleteket balesetvédelmi szabályok betartásával elvégezni.
- Ismerje az anyag fogalmát, az anyagfajtákat, azok legfontosabb tulajdonságait és a hétköznapi életben használt tárgyak anyagait. Legyen képes a halmazállapot-változások kísérleti, jelenségszintű megfigyelésére. Ismerje a kvalitatív energiafogalmat és a hétköznapi energiafajtákat, energiahordozókat. Ismerje az energiahordozók jelentőségét, a készletek végeességét. Tudatosuljon benne az energiatakarékos magatartás.
- Ismerje az idő egységeit és tudjon számításokat végezni. Ismerje meg az élőlények helyváltoztató, helyzetváltoztató, aktív és passzív mozgásait.
- Ismerje fel az oldódás, halmazállapot-változás, az égés folyamatait, feltételeit.

- Ismerje az élővilág szerveződési szintjeit, a növények és állatok testfelépítését és az anyagcseréjét. Legyen képes az élőlényeket megadott szempontok alapján csoportosítani.
- Ismerje meg alapszinten az emberi test felépítésének, működésének jellemzőit és az egyes szervrendszerek gyakoribb betegségeit, azok megelőzését. Tudja a szervezete pubertáskori változásait és ezek okait. Ismerje és alkalmazza helyesen az egészséges életmód szabályait, tudja mit kell tennie szervezete egészséges fejlődése érdekében. Ismerje az egészséget veszélyeztető környezeti hatásokat, és törekedjen ezek kiküszöbölésére. Lásza a betegségek megelőzésének fontosságát.
- Tudja azonosítani a környezete leggyakoribb szennyező anyagait és szennyezőforrásait.

Biológia

Célok és feladatok

A biológia tantárgy tartalmában, szemléletében az 1–6. évfolyam természetismeret tantárgyra épül, azzal egységet alkot.

A tantárgy tanításának célja, hogy a tanulók olyan képességekre tegyenek szert, amellyel önállóan új ismeretekhez juthatnak és bővíthetik az élő természetről megszerzett tudásukat.

A tudományos megismerés iránti igényük fejlődését segíti a híres magyar tudósok életének, munkásságának bemutatása.

További feladatunk, hogy a tantárgy ismeretanyagával olyan természetszemléletet, biológiai tudást alakítsunk ki, amellyel a tanulók megismerik a földi élet sokféleségét, változatosságát és a természet szépségét. Felismerik az életközösségek tagjainak egymásra hatását, a természeti tényezők dominanciáját és a biológiai egyensúly jelentőségét, a növény- és állatvilág védelmének fontosságát, a genetikai örökség, és a biológiai információ védelmét.

Megismerik továbbá a rendszerezés elveit, a rendszertani egységeket, el tudják helyezni a növény- és állatvilág tagjait rokonsági, fejlődéstörténeti alapon a rendszerben. Látják a természet egységét, az anyag körforgalmát a bioszférában, különös tekintettel a szennyeződésekre. Ismerik az evolúció tudományának fejlődését, a földi élet kialakulását. Értik és elfogadják az ember fejlődésének bemutatásával a külső megjelenésükben különböző emberek – emberfajták – azonos értékét.

Ismerjék az egészséges életmód elemeit, tudják ezeket alkalmazni saját életvitelükben. Továbbá ismerjék az egészségkárosító életvitel és a kábítószeres hatásának következményeit. A megszerzett tudás biztosítsa az egészséges életvezetést, a normális emberi kapcsolatokat és az egészséges környezet kialakítására való igényüket.

A tanulók ismerjék a környezetvédelmi problémákat és Magyarország szerepét, lehetőségeit a hazai és a nemzetközi természetvédelemben. Tudatosítsa, hogy a biológia tudomány eredményei segítik a Földünk globális problémáinak megoldását. Alakítson ki a tanulóknál anyag- és energiatakarékos szemléletet a hétköznapi életben.

Követelmények

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.

A tanuló tudja összekapcsolni a tudományos eredményeket az adott társadalmi kérdésekkel.

Ismerje meg a természet egységét kifejező, átfogó tudásrendszereket, általános fogalmakat és törvényeket.

Tudja elhelyezni a tudományt a megismerési folyamatban. Legyen ismerete a világról alkotott tudományos és nem tudományos modellekről, és lássa a tudományos fejlődést, a tudományos vizsgálódások hatékonyságát, fontosságát.

Ismerje meg a természettudomány néhány jeles képviselőjének életét és munkásságát.

2. Természettudományos megismerés

Alakuljon ki benne a tudományos ismeretszerzés iránti igény. Tudjon önállóan és csoportmunkában megfigyeléseket, méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket tervezni és végezni. Ismerje és balesetmentesen tudja használni a mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket.

Tudja használni tantárgyi ismeretszerzésre a számítógépet, illetve multimédiás eszközöket, önállóan és csoportmunkában. Legyen képes adott olvasnivalóból meghatározott szempontok szerint információkat ki-gyűjteni.

Kapcsolódjon be a kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok által megszer-zett ismereteket tudja nyelvtanilag helyesen megfogalmazni szóban vagy írásban, vázlatrajzban, ábrán, gra-fikonon, táblázatban rögzíteni. Legyen képes a különféle módon megszerzett ismereteit egymással összeha-sonlítani, csoportosítani, rendszerezni, elemezni. Legyen képes az előzetes elképzelések, az előrejelzések és a mért értékek közötti eltérések felismerésére és magyarázatára.

3. Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Energia

Ismerje az élő szervezetek energia átalakító folyamatait részletes biokémiai folyamatok ismertetése nél-kül.

Információ

Ismerje meg a biológiai információt és annak jelentőségét. Ismerje meg elemi szinten az öröklődés tör-vényszerűségeit.

A tér

Használja a különböző mérőeszközöket.

Idő és a mozgás.

Ismerjen meg a „biológiai órával” kapcsolatos néhány érdekes jelenséget. Ismerje a Föld történetét és az evolúciós folyamatok időbeliségét.

Rendszer

Ismerje az ökológiai rendszereket.

Ismerje meg az életközösség felépítését, az élőlények kapcsolatait, a földi életközösségek jellemző nö-vényeinek és állatainak testfelépítését és annak működését. Tudjon összeállítani egyszerű táplálékláncokat, táplálékhalózatokat, és legyen képes az életközösségekben szerepet játszó szabályozási folyamatok elemzé-sére, az ökológiai rendszerek vizsgálatára.

Ismerje az egyensúlyra vezető biológiai folyamatokat, és az élő szervezetekben lejátszódó szabályozási folyamatokat. Értse meg a hormonális és idegi szabályozást. Tudja az idegrendszer főbb részeit felsorolni és ismerje a hormontermelő mirigyek nevét, elhelyezkedését. Ismerje az érzékszervek felépítését, működését és az érzékelés folyamatát. Tudja az érzékszervi fogyatékoság korrigálhatóságának lehetőségét.

Az élet

Ismerje az életjelenségek mélyebb alapjait, az élő szervezetben lezajló folyamatokat, valamint a növé-nyek és a fotoszintézis földi élet folyamatában játszott szerepét.

Ismerje az evolúciós gondolatokat és annak kapcsolatát az élővilág rendszerezésében. Ismerje a lamarcki fejlődéstani elveknek megfelelő naív elképzeléseket.

Ismerje meg az élővilág szerveződési szintjei közötti funkcionális kapcsolatokat, az élővilág országait, a hierarchikus rendszerezés elveit, a fejlődéstörténeti rendszerezés alapjait.

Legyen képes az élőlényeket a megfigyelt és egymással összehasonlított jellemzők alapján felismerni, csoportosítani, rendszerezni, a tudományos rendszertan főbb kategóriáiba elhelyezni. Tudjon rendszertani ismereteik segítségével egyszerűbb azonosító- és határozókönyvet használni.

Ismerje a szexualitás szerepét az evolúciós folyamatokban.

Ismerje meg az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt hatásait, az alkohol, a drogok, a gyógyszerek (kábitószerként történő fogyasztásuk esetén), a dohányzás egészségkárosító hatásait. Legyen tisztában az egészség fő kritériumaival, s tudja használni az egészséges életmóddal foglalkozó ismeretterjesztő szakirodalmat! Ismerje fel az öröklődés és az egészség közti kapcsolatot, az öröklött kocká-zatokat.

Tudja azonosítani környezete leggyakoribb szennyező anyagait és szennyezőforrásait. Ismerje fel a szennyezéshez vezető emberi tevékenységeket. Alakuljon ki benne a környezetvédelmi tevékenységek iránti igény. Tudatosuljon benne saját egyéni felelőssége környezetének jövőbeni alakulásáért.

Témakörök

7. évfolyam		Órák		8. évfolyam		Órák	
Témák		A	B	Témák		A	B
1.	Ökológia	3	2	1.	Az evolúció	17	12
2.	Távoli tájak természetes élővilága	26	16	2.	Örökléstan – Genetika	11	9
3.	Az ember felelőssége a Földért	3	2	3.	Szabályozás	18	14
4.	Az élőlények rendszerezése	16	10	4.	A káros szenvedélyek, a család és a kapcsolatok	14	10
	Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	45	28		Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	60	45
	Összefoglalás, ellenőrzés	11	8		Összefoglalás, ellenőrzés	14	11
	Összesen	56	36		Összesen	74	56

A kapcsolódást a műveltségi terület fejlesztési feladataihoz az alábbi számok jelölik:

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás
 - 3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum
 - 3.7. Rendszer
 - 3.8. Az élet

Tartalmak

7. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	felhasználása. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összevetése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés	1. Ökológia	3	2 Az egyed feletti szerveződési szintek főbb jellemzőinek megismerése. A faj, populáció, társulás, biom, bioszféra fogalma, jellemzőik. A populáció kölcsönhatásai. Szimbiózis, élősködés. A társulások változásai. Az élőlények napi ritmusa, évsza-	A fogalmak gyakorlása és példák gyűjtése az egyes fogalmakra. Példák gyűjtése hazánk életközösségéből a populációk kölcsönhatásaira, a társulások változásaira.	Természetismeret 5. évfolyam: Életközösségek általános jellemzői. Hazánk életközösségei. 2, 3.7, 3.8

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai Környezeti nevelés Népismeret Egyetemes kultúra Tanulás	2. Távoli tájak természetes élővilága 2.1. A forró övezet	26 8	16 5	kos ritmusa. Földünk élővilága, az éghajlat és az élővilág övezetessége. A Dél-amerikai esőerdők előfordulása és környezeti adottságai. Jellemző növényeinek és állatainak testfelépítése, életmódja. Liánok, fán lakó növények, trópusi fák. Az esőerdők jelentősége, pusztulásuk okai és védelmük. Ültetvények növényei. Az afrikai szavannák előfordulása, környezeti adottságai. Jellemző növényei és állatai. A szavannák területének csökkenése, az elsivatagosodás problémája. A sivatagok környezeti adottságai, előfordulásuk és jellemző élőlényei.	Az éghajlati és növényzeti övek helyzetének meghatározása a Föld domborzati térképén. A trópusi életközösségek élőlények felismerése kép, leírás alapján. Az élőlények lényeges tulajdonságainak kiemelése. Táplálékláncok összeállítása. Az esőerdők területcsökkenésének, a sivatag terület növekedésének okainak feltárása. Az éghajlat, az élőhelyek és a biomok jellegzetességei közötti kapcsolatok felismerése. A megismert élőlények tulajdonságainak összehasonlítása. Éhségzónák kialakulása az elsivatagosodás miatt. Táplálékláncok összeállítása.	Földünk és környezetünk <u>5. évfolyam:</u> Az időjárás és az éghajlat elemei. <u>6. évfolyam:</u> A Föld éghajlati övezetessége. Az éghajlatok jellemzése. Az éghajlat, a talaj hatása a kialakuló növényzetre és az ott élő állatokra. <u>7. évfolyam:</u> Európán kívüli kontinensek tipikus tájai.
	2.2. Szubtrópusi övezet	1	1	A mediterrán területek földrajzi helye, környezeti adottságai és jellemző élőlényei. Babérlombú erdők.	Termesztett trópusi és mediterrán növények vizsgálata.	
	2.3. A mérsékelt övezet	5	3	A füves területek előfordulása, környezeti adottságai. Élőlények testfelépítése, életmódja. A füves területek pusztulásának okai	A rét életközösségről tanultak (életmód és az élőhely közti kapcsolatot) felidézése. Táplálékláncok összeállítása.	Természetismeret <u>5. évfolyam:</u> Hazánk életközösségei (az erdők, rétek, vizek és vízpartok élet-

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				védelmük. A lombhullató erdők elterjedése, környezeti adottságai, jellegzetes növényei és állatai. A tajgaerdő elterjedése, természeti adottságai, jellemző növényeinek és állatainak testfelépítése, életmódja. A lombhullató erdők és a tajgaerdők pusztulása és védelmük.	A hazai erdőkről tanultak felidézése. A megismert növények és állatok megkülönböztető jegyeinek kiemelése. Táplálékláncok összeállítása. A megismert élőlények tulajdonságainak összehasonlítása, azonosságok és különbségek felismerése.	közösségei). Magyar nyelv és irodalom Híres utazók, felfedezők leírásai
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Döntési Kritikai Tanulás Környezeti nevelés Egyetemes kultúra	2.4. A hideg övezet	2	1	A tundra és a sarkvidékek földrajzi helye, életfeltételei, jellemző élőlényei. Élet a tundrán és a sarkvidéken. Madárvonulás.	Példák gyűjtése a madárvonulásokra, a pihenőhelyek védelme Magyarországon.	Fizika <u>7. évfolyam:</u> Nyomás, hőtan Kémia <u>7. évfolyam:</u> Változások Természetismeret <u>5–6. évfolyam:</u> Környezet-szennyezés Természetvédelem A fenntartható fejlődés mint stratégiai elv az 1992. évi ENSZ egyezmény alapján. Az 1995. évi LIII. törvény a környezet védelméről, 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről, Nemzeti Környezetvédelmi Program, települési és iskolai környezetvédelmi programok összhangja. 2, 3.7, 3.8
	2.5. Hegyvidékek	1	1	A magas hegyek élővilága. Az övezetesség. Az óceánok és a tengerek élővilága.	Az övezetesség megfigyelése képeken, ábrákon. A biológiai órával kapcsolatos néhány érdekes jelenség tanulmányozása.	
	2.6. Tengerek és tengerpartok	6	3	A földrajzi helyzet, környezeti adottságok. A tengerben élő legfontosabb élőlények jellemzői. A tengerek vándorai. A tengerek és az óceánok szennyeződései.	Pl. a tengeri halak és a tengeri emlősök vándorlása. Beszélgetés az ember megjelenése óta bekövetkezett bioszféra változásról.	
	3. Ember felelőssége a Földért	3	2	A termelés és a technológiai fejlődés hatásai a természetes környezetünkre. A folyamatos fejlődés fenntarthatóságának feltételei. A bioszféra károsító hatásai, veszélyeztetett fajok, nemzetközi és hazai környezetvédelem. Anyag- és energiata-	A változás kedvező és kedvezőtlen hatásairól. (pl. globális felmelegedés, ózonlyuk, savas eső, talajerózió, vízvízváros). A környezetvédelem területei. Az anyagok újrahasznosítása, a szelektív hulladékgyűjtés.	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				karékos szemlélet kialakítása a hétköznapi életben az iskolai lét során.	Anyag- és energiatakarékos magatartás kialakítása a mindennapok gyakorlatában.	
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Kritikai Döntési Környezeti nevelés Tanulás	4. Az élőlények rendszerezése	16	10	A rendszerezés elvei. A tudományos és a mesterséges rendszerek. A legfontosabb rendszertani kategóriák. A rendszertannal foglalkozó híres kutatók életének, munkásságának megismerése. A baktériumok és a kékbaktériumok jelentősége, a növényi és állati életmódú egysejtűek általános jellemzői, egészségkárosító hatásuk és ökológiai jelentőségük. A gombák általános jellemzői, jelentőségük. A moszatok, a zuzmók, a mohák, a harasztok törzse. A nyitvatermők és a zárvatermők törzse. A kétszikűek és az egyszikűek osztályának jellemzése. A szivacsok és a csalánozók testfelépítése. A gyűrűsférgesek, a puhatestűek és az ízeltlábúak törzse. A kagylók, a csigák és a fejlábúak osztályainak jellemzői. A rovarok, pókszabásúak és a rákok osztályainak megismerése. A gerincesek törzsének főbb jellemzői. A halak, a kételtűek, a hüllők, a madarak	Beszélgetés a lamarcki fejlődéstani elveknek megfelelő naiv elképzelésekről. A sejt magnélküliek és a sejt magvas egysejtűek összehasonlítása, hasonlóságok és különbségek kiemelése. A megismert növény törzsek főbb jellemzőinek bemutatása, a megismert növények felismerése, testfelépítésüknek ismertetése. Vázlatos rajz készítés a növényi szervekről, a részek megnevezése. A kétszikűek és az egyszikűek osztályának összehasonlítása. A megismert növények felismerése és rendszerbe sorolása. A megismert állat törzsek főbb jellemzőinek bemutatása, a megismert állatok felismerése, testfelépítésük ismertetése. A gerinctelenek, a gerincesek osztályainak összehasonlítása, a különbségek és az azonosságok kiemelése. A tanult állatok	Természet és társadalomismeret <u>2–4. évfolyam:</u> A megismert élőlények megadott szempontok szerinti csoportosítása. <u>5. évfolyam:</u> Hazánk megismert élőlényeiének osztályokba sorolása. Hazánk életközösségei Matematika Halmazok <u>3.7</u> 3.7, 3.8

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			és az emlősök osztályainak megismerése.	felismerésének és rendszerbe sorolásának gyakorlása.	

A továbbhaladás feltételei

- A tanulók ismerjék az egyed feletti szerveződési szintek neveit, főbb jellemzőit.
- Ismerjék a távoli tájak életközösségeinek legjellemzőbb fajait, testfelépítésüket, életmódjukat. Tudjanak táplálékláncot összeállítani a különböző életközösségek megismert fajaiból. Legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit. Lássák az élőlény testfelépítése, életmódja és a környezete közötti összefüggéseket, kölcsönhatásokat. Tudjanak példákat mondani az erdők, szavannák, füves területek károsodásának módjára, a tengerek szennyezésére és azok megakadályozására.
- Ismerjék a termelés és a technológiai fejlődés természetes környezetünkre gyakorolt hatásait. A tanulóknak alakuljon ki energiatakarékos szemlélet gyakorlata a hétköznapi életben.
- Ismerjék a tudományos rendszerezés elveit, a rendszertan főbb kategóriáit. A megismert élőlényeket tudják a rendszertan kategóriáiba sorolni.
- Tudjon önállóan és csoportmunkában megfigyeléseket, méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket tervezni és végezni, a kapott eredményeket a feladatnak megfelelően értelmezni, rögzíteni.

8. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálatokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában. A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért ér-	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való felhasználása. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összeve-	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				tékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	tése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Szabálykövető Döntési Kritikai Tanulás Környezeti nevelés Tudományos világkép Egyetemes kultúra	1. Evolúció 1.1 Evolúció története az élet kialakulása	17 4	12 3	Az evolúciókutatás története. Lamarc, Cuvier, Darwin munkásságának jelentősége. A fajok kialakulása. A változatosság, változékonyság, a létért folyó küzdelem, a természetes szelekció megismerése példákön. A Földünk története és az <u>élet kialakulása</u> . Élet az ősóceánban, az első élőlények. A sejtmagnélküliek és a sejtmagvas egysejtűek, többsejtűek kialakulása. A szexualitás szerepe az evolúció folyamatában. Az ivaros szaporodás jelentősége.	Beszélgetés az evolúciókutatás történetéről. Beszélgetés a fajok kialakulásának folyamatáról. Példák gyűjtése az élőlények létért folyó küzdelemről. Földünk történetét bemutató egyszerű táblázat készítése. Ismerkedés néhány kormeghatározó módszerrel. Filmnézés vagy szemelvények az élet kialakulásáról, az élővilág evolúciójáról. Az ivartalan és az ivaros szaporodás összehasonlítása. A növények és a fotoszintézis földi élet folyamatában játszott kritikus szerepének elemzése.	Földünk és környezetünk <u>6. évfolyam:</u> A Föld kialakulása, fejlődése. Természetismeret <u>6. évfolyam:</u> Szerveződési szintek. A növények és állatok szervezeteinek felépítése. Az anyagcsere. Biológia <u>7. évfolyam</u> Az élőlények rendszerezése. Művészet Az életet ábrázoló műalkotások.
	1.2. A növényvilág fej-	4	4	A fotoszintézis kialakulásának jelentősé-	A növényvilág fejlődése során kiala-	Magyar nyelv és irodalom

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	lödése			gének megismerése A szárazföldi telepes és szövetes növények kialakulása. Moszatok, gombák, lombosmohák. Ősharasztk. A virágos növények törzseinek kifejlődése. Nyitvatermők, zárvatermők.	kult szerveződési szintek közötti funkcionális kapcsolatok felismerése, elemzése. A megismert növényfajok fejlettségbeli sorrendjének felállítása.	Az élet bemutatása irodalmi szemelvényekkel. Kémia A víz, a széndioxid, oxigén, nitrogén, ammónia, szén-monoxid, metán.
	1.3. Az állatvilág fejlődése	5	3	A soksejtű telepes, az első szövetes állatok kialakulása a tengerekben. A férgek, puhatestűek és az ízeltlábúak fejlődése. A szárazföldi élethez alkalmazkodás. A gerincesek kialakulása, a levegő meghódítása. A belső váz, tüdő, belső megtermékenyítés, elszarusodott bőr, állandó testhőmérséklet. <u>Az őshüllők világa.</u> Az ember származása, a nagyraszok tulajdonságai. Az evolúciós gondolatok kapcsolata az élővilág rendszerezéséhez.	Az állatvilág fejlődése során kialakult szerveződési szintek közötti funkcionális kapcsolatok felismerése, elemzése. Szervkészítmények és metszetek tanulmányozása. A megismert állatfajok fejlettségbeli sorrendjének felállítása. Képek gyűjtése a nagyraszokról. A nagyraszok felismerése tulajdonságaik alapján. A nagyraszok, mint az egységes emberi faj részei. Az élőlények rendszerbe sorolásának gyakorlása.	2, 3.5, 3.8
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Szabálykövető Döntési Tanulás Önismeret Felkészülés a felnőtt lét szerepére	2. Öröklődés – Genetika 2.1. A sejtek felépítése 2.2. Örök-lődés	11	9	A sejtek felépítésének és anyagcseréjének megismerése. Sejtalkotók, anyagcsere, felépítő folyamatok, lebontó folyamatok, sejtlégzés, enzimek. A sejtmag szerkezete.	Az emberi sejt részeinek megfigyelése tablón, modellen. A lebontó és a felépítő anyagcsere-folyamatok kapcsolata. <u>Leewenhoek,</u> <u>Morgan, Watson,</u>	Természetismeret <u>6. évfolyam:</u> A növényi, az állati és az emberi sejtek. Kémia <u>7. évfolyam:</u> Kémiai reakciók.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Testi nevelés Lelki egészség			A kromoszómák, gének, a DNS. <u>Az öröklés tudományának története.</u> <u>Mendel munkássága.</u> A testi sejtek és ivarsejtek osztódása és biológiai jelentősége. <u>Az öröklődés törvényszerűségei</u> Keresztezés, köztes öröklődés, uralkodó – lappangó öröklődés. A nemek öröklése, a nemhez kötött örökletes betegségek. A mutáció típusa és következménye. Génmutáció, kromoszómamutáció. A mutáció mezőgazdasági alkalmazása. A génsebészet, génklónozás.	<u>Crick munkásságának jelentősége.</u> Lexikonból információgyűjtés. A testi sejtek és az ivarsejtek osztódásának összehasonlítása. Mendel csodatölcsérrel és borsónövény-nyel végzett keresztezései. Példák gyűjtése a sikeres mutációkra a növénynemesítők, állattenyésztők, dísznövénytermesztők munkáiból. Magyar növénynemesítők.	Katalizátorok. Molekulák, atomok 1, 2,3,3
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Szabálykövető Döntési Tanulás Énkép Önismeret Felkészülés a felnőtt lét szerepére Testi nevelés Lelki egészség	3. A szabályozás 3.1. Alkalmazkodás 3.2. A hormonrendszer	18 14 4 3 5 4	A növények és állatok életműködésének alkalmazkodása a környezet változásához. Az élő és élettelen környezeti tényezők. Az emberi szervezet alkalmazkodása. Külső környezet, belső környezet. Az alkalmazkodás, a szervek, szervrendszerek működéséről tanult ismeretek alkalmazása. A növényi hormonok. Serkentő és gátló hormonok. Az állati hormonok. A növényi és állati hormonok gazdasági jelentősége. Az ember hormon-	Az élőlényekre ható élő és élettelen környezeti tényezők összegyűjtése. Néhány kísérlet beállítása a növények és állatok alkalmazkodására, pl. a halak kopolyulégzése és a víz hőmérséklete közötti összefüggés, a növények gázcserenyílás nyitottságának vizsgálata. Példák gyűjtése a szervezetünk alkalmazkodására. (Pl. napozás – barnulás, meleg – verejtékezés, hideg – didergés, futás – szapora légzés-szám, pulzusszám.) A fény hatása a nö-	Természet- és társadalomismeret <u>1–2. évfolyam:</u> Az anyagok vizsgálata érzékszervekkel. Természetismeret <u>5. évfolyam:</u> A halak légzése. <u>6. évfolyam:</u> A növények légzése, gázcserenyílás. A növények fejlődése. Az ember szervezete és működése. A mirigyek. A bőr, mozgás, táplálkozás, kiválasztás szervrendszere. Az idegsejt, ideg-

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
				rendszere. Belső elválasztású mirigyek megismerése és működése. A nemi hormonok. Elsődleges, és másodlagos nemi jelleg, a menstruáció, a terhesség. A fogamzásgátlás leggyakoribb módjai.	vények növekedésére, megfigyelés. A külső és belső elválasztású mirigyek jellemzőinek összehasonlítása, hasonlóságok és különbségek kiemelése. Elsődleges- és másodlagos nemi jelleg csoportosítása.	szövet. Biológia <u>7. évfolyam:</u> Esőerdő növényei, liánok, fánlakó növények, küzdelem a fényért.
	3.3 Idegi szabályozás	6	5	Az idegrendszer fejlődése. Hálózatos idegrendszer, központi idegrendszer. Az ember idegrendszerének felépítése. Idegsejt, ingerlékenység, inger, ingerület, a központi- és környéki idegrendszer. Az idegrendszer működése, a reflexek. <u>Az idegrendszer kutatásának története.</u>	Az idegrendszer fejlődési szakaszainak megfigyelése. Az emberi idegsejt, idegszövet metszetének megtekintése, mikroszkópos vizsgálódás. Az idegsejt vázlatrajzán a részek megnevezése. Tanult reflexek megfigyelése. A térdreflex működésének meg tapasztalása. <u>Pavlov, Skinner munkássága.</u>	1, 2, 3.8
	3.4 Érzékelés	3	2	A külső és belső környezet változásának érzékelése. Az érzékszervek és az érzékelés folyamata. A hallás és a látás fogyatékosság korrigálásának módjai. Az idegrendszer és a hormonrendszer együttes szabályozása.	Az érzékszervek felépítésének tanulmányozása modelleken, egyéb szemléltető eszközökön. Vizsgálódások az érzékszervekkel: ízlelés, nyomásérző pontok, pupillareflex, hallás vizsgálata.	
Kommunikáció Lényegkiemelő Együttműködési Problémamegoldó Szabálykövető	4. A káros szenvedélyek, az emberi kapcsolatok 4.1 Szenve-	14 8	10 5	Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak megismerése.	A szenvedélybetegségek megismerése. Személyiségfejlesztési, kommunikációs	Természet- és társadalomismeret <u>4. évfolyam:</u> A testünket károsító anyagok, a

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Döntési Kritikai Tanulás Környezeti nevelés Önismeret Énkép Testi egészség Lelki egészség Felkészülés a felnőtt lét szerepeire	délybetegségek		A drogok hatása a szervezetre, a megszokás, a fizikai és a lelki függőség kialakulása. Az elvonási tünetek kialakulása a drogok megvonása esetén. Kábító, nyugtató hatású gyógyszerekkel való visszaélés. Az alkohol hatása az ember tudatára. Az alkoholbetegség kialakulása. Az alkohol magzatkárosító hatása. Szerves oldószerek és a serkentők. A szenvedélybetegség megelőzése, kialakulása esetén a gyógyítása A dohányzás szokásának rövid története. Aktív és passzív dohányzás, a dohányfüst magzatkárosító hatása. A dohányfüst szervezetet károsító hatásai. Az idült hörghurut, tüdőtágulat, tüdőrák, érelmeszesedés, szívinfarktus. Játék-, vásárlásszenvedély, Internetfüggőség.	és önismereti gyakorlatok. Szituációs játékok az adott témakörben és elemzésük. Drogprevenciós oktatófilmek feldolgozása. Az alkohol és a kábítószerek fogyasztásának anyagi hatásai a család, az egyén és a társadalom életére, közös és egyéni ár kalkuláció. Egészségügyi statisztikai adatok feldolgozása. A szenvedélybetegségek okozta szervi elváltozások, elhalálozások adatainak összehasonlítása. Játék-, vásárlásszenvedély, internetfüggőség életmódra gyakorolt káros hatásának megismerése.	dohányzás és a szeszes ital. A barátság. Összhangban az osztályfőnöki órák (5–8. évfolyamok) tematikával. Életvezetési ismeretek és készségek egészségfejlesztő, drog-megelőzési program, DADA program.
	4.2 Az életmód 4.3 Az emberi kapcsolatok		Az öröklés és egészség közti kapcsolat felismerése, öröklött kockázatok. Népbetegségek. A betegségek és a helytelen életmód közötti összefüggések. Eltérő fejlődésű emberek. Egészséges életmód, helyes szokások. Az emberi kapcsolatok.	Egészségügyi statisztikai adatok feldolgozása. A „népbetegségek”-re hajlamosító tényezők, rizikófaktorok összegyűjtése. Eltérő fejlődésű emberek elfogadása. A megismert helyes tisztálkodási, táplálkozási, testmozgási szokásaink ismérése.	Belső koncentráció: A nemhez kötött örökletes betegségek. 2, 3.8

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Barátság, szerelem, családalapítás, gyermekvállalás.	teinek rendezése, csoportosítása. Beszélgetés az emberi kapcsolatokról, a gyermekvállalás felelősségéről.	

A továbbhaladás feltételei

- Ismerjék a Föld történetének főbb szakaszait, és az élővilág evolúciós folyamatainak időbeliségét és a növények és a fotoszintézis földi élet folyamataiban játszott szerepét. Lássák az evolúció és az élővilág természetes rendszerének kapcsolatát.
- Ismerjék a biológiai információ jelentőségét, az örökítő anyag elhelyezkedését, az öröklésmenet törvényszerűségeit.
- Ismerjék az élőlények szervezetében lejátszódó szabályozási folyamatokat, a hormontermelő mirigyek nevét, az idegrendszer főbb részeit és elhelyezkedésüket. Tudjanak egy-egy példát mondani az idegi és hormonális szabályozásra.
- Ismerjék az alkohol, a dohányzás, a kábítószer élettani hatását. Ismerjék az öröklődés és az egészség közti kapcsolatokat. Legyen igényük a tisztaságra és az egészséges életmódra. Legyenek empátikusak és toleránsak az eltérő fejlődésű emberekkel.
- Legyenek képesek vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a kapott eredményeket a feladatnak megfelelően értelmezni, rögzíteni.

Fizika

Célok és feladatok

A fizikatanítás és -tanulás alapvető célja a 7–8. évfolyamon a tanulók megismertetése az alapvető mechanikai, hőtani, elektromosságtani és fénytani tényekkel, jelenségekkel, összefüggésekkel, törvényekkel. Ennek érdekében a következő feladatok megvalósítása szükséges:

Annak tudatosítása a tananyag feldolgozása során, hogy a fizika része a természettudományoknak; s eredményeivel jelentősen hozzájárult a természet megismeréséhez, más tudományágak fejlődéséhez, a közlekedés, a hírközlés, az űrkutatás és sok más eredmény eléréséhez.

A tananyag feldolgozása során szükséges figyelembe venni a tanulók többségére érvényes életkori sajátosságokat, a fejlődéslélektan kutatási eredményeit. A tanulók gondolkodása ebben a korban még erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz, de egyre több területen képesek az elvont (absztrakt, formális) gondolkodásra is. A fizika oktatása során ezért segítenünk kell a tanulókat gondolkodásuk fejlődésében.

Ezzel összhangban, a fizika tanítása-tanulása során szükséges biztosítani a korábbi, konkrét iskolában és iskolán kívül szerzett tapasztalatok, előismeretek számbavételét, felfrissítését; a tapasztalatok kiegészítését kísérletekkel, mérésekkel. Célszerű minél több tanulói kísérletezést is beiktatni, biztosítva ezzel a közvetlen tapasztalatszerzést. A tanári kísérletek, mérések eredményeinek elemzésébe is szükséges a tanulók bevonása.

A tananyag feldolgozása során célszerű elsődlegesen a konkrét tényekből, tapasztalatokból, kísérleti, mérési eredményekből kiindulva, fokozatosan haladni az általánosított, absztrakt fogalmak felé. Ehhez segítséget jelenthet a tanulók számára a kísérleti, mérési tapasztalatok táblázatba foglalása, elemzése és a vázlatrajzok, kapcsolási rajzok alkalmazása.

A tanulók számos olyan elképzeléssel, részáltalánosítással is rendelkeznek, amelyek ellentmondásban vannak (vagy csak részben felelnek meg) a későbbi fizikai tanulmányaikkal (például: a tehetetlenséggel, a súrlódással vagy a testek úszásával kapcsolatosan). A tanítás során nemcsak az új fizikai ismeretek megértésé-

ről, megerősítéséről kell gondoskodnunk, hanem a téves elképzelések helyesbítéséről is. A tanítás egyik módszere lehet éppen ezeknek az előzetes elképzeléseknek az összegyűjtése (a tanulók elmarasztalása nélkül!), majd az állítások megvitatása, kísérletekkel való fokozatos alakítása.

A tanulók fizikai ismereteinek bővítésével párhuzamosan gondoskodnunk kell képességeik fejlesztéséről is. Ennek érdekében célszerű a tanítást a tanulói tevékenységekre építeni; a hasonló jellegű fogalmakat, összefüggéseket (például a hányadosjellegű fizikai mennyiségeket) azonos vagy hasonló módon ajánlatos kiakasztani, megerősíteni; az alapvető fizikai fogalmakat a kapcsolódó összefüggések tanításakor szükséges ismételten megerősíteni; az ismeretek alkalmazását, megerősítését szolgáló feladatokat célszerű úgy megválasztani, hogy azok különféle módon szolgálják az egyes képességek fejlesztését (gyakorlati jellegű kérdések; számításos feladatok; problémamegoldás stb.).

Segíteni kell a tanulókat abban, hogy elsajátítsák a hatékony tanulás módszereit, az önálló ismeretszerzést az audiovizuális eszközökből, az ismeretterjesztő könyvekből, a szakirodalomból, az internetről és más forrásokból. A fizikatanulmányok keretében – e források felhasználásával – a tanulók aktív közreműködésével szükséges tájékoztatást kapniuk a tanulóknak a fizika korszerű gyakorlati alkalmazásairól.

A fizika oktatásának hozzá kell járulnia a környezetvédelem és az energiatakarékosság célszerű és észszerű megoldásainak a megismeréséhez, s annak a meggyőződésnek a kialakításához, hogy mindenkinek a maga lehetőségéhez képest szükséges segítenie az ezzel járó problémák megoldását.

A tananyag feldolgozásához és a hozzá kapcsolódó képességek fejlesztéséhez a 7. és a 8. évfolyamon is heti 1,5 órát (évi 55 órát) vettünk alapul. Amennyiben az iskolában heti 2 óra (évi 74 óra) áll rendelkezésre a fizika oktatásához, akkor a fennmaradó időt az ismeretek elmélyítésére, helyileg tervezett kiegészítő anyag feldolgozásra és gyakorlásra célszerű fordítani.

A tanítás-tanulás tartalmát tartalmazó alábbi táblázatokban a témakörök mellett megadtuk az új anyag feldolgozásához javasolt óraszámot. (Ez az óraszám nem tartalmazza az ismételtsre, összefoglalásra és az ellenőrzésre szánt óraszámokat. Ezeket a táblázatban külön sorban jelentettük meg.) Az egyes altémák mellett feltüntetjük a javasolt tanulói tevékenységeket; a táblázat utolsó oszlopában pedig kiemeljük a legfontosabb fogalmakat. **A tantervben szereplő tananyagok fontosak, a minimumóraszám mellett is meg kell tanítania a tananyagot. A maximumóraszám esetén csak több idő jut az ismeretek elsajátítására, a képességek fejlesztésére.**

Követelmények

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről.

A tanuló tudja összekapcsolni a tudományos eredményeket az adott társadalmi kérdésekkel.

Ismerje meg a természet egységét kifejező, átfogó tudásrendszereket, általános fogalmakat és törvényeket.

Tudja elhelyezni a tudományt a megismerési folyamatban. Legyen ismerete a világról alkotott tudományos és nem tudományos modellekről és lássa a tudományos fejlődést, a tudományos vizsgálódások hatékonyságát, fontosságát.

Ismerje meg a természettudomány néhány jeles képviselőjének életét és munkásságát.

2. Természettudományos megismerés

Alakuljon ki benne a tudományos ismeretszerzés iránti igény. Tudjon önállóan és csoportmunkában megfigyeléseket, méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket tervezni és végezni. Ismerje és balesetmentesen tudja használni a mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket.

Tudja használni tantárgyi ismeretszerzésre a számítógépet, illetve multimédiás eszközöket, önállóan és csoportmunkában. Legyen képes adott olvasnivalóból meghatározott szempontok szerint információkat ki-gyűjteni.

Kapcsolódjon be a kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok által megszerzett ismereteket tudja nyelvtanilag helyesen megfogalmazni szóban vagy írásban, vázlatrajzban, ábrán, grafikonon, táblázatban rögzíteni. Legyen képes a különféle módon megszerzett ismereteit egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, elemezni. Legyen képes az előzetes elképzelések, az előrejelzések és a mért értékek közötti eltérések felismerésére és magyarázatára.

3. Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Anyag

A részecskeszemlélet továbbfejlesztése. A szerkezet és tulajdonság között fennálló ok-okozati (logikai) kapcsolat felfedezése.

A reakciótípusok anyagszerkezeti hátterének felderítése.

Energia

Ismerje a természet energiaátalakító folyamatait részletes fizikai folyamatok ismeretével.

Információ

Ismerje és tudatosan használja fel az internetes információáramlás lehetőségeit.

A tér

Használja a különböző mérőeszközöket.

Idő és a mozgás.

Ismerjen meg a fizikával kapcsolatos néhány érdekes jelenséget. Ismerje a Föld történetét és a fizikai evolúció lépéseit.

Rendszer

Szedje rendszerbe az anyagokra jellemző tulajdonságokat és ezzel kapcsolatos jelenségeket.

A tanuló legyen képes a fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelésre, igyekezzon a jelenségek megértésére. Legyen képes a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítésére.

Tudja a kísérletek, mérések eredményeit különböző formákban (táblázatban, grafikonon, rajzon) rögzíteni. Tudja kész grafikonok, táblázatok, rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből következtetéseket levonni.

A tanuló tudja érthetően elmondani, ismeretei alapján a tananyagban szereplő fizikai jelenségeket, törvényeket, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazásokat.

Az ismeretek más szempontok szerint történő rendszerezése. A tanult ismeretek felfedezése a mindennapokban.

Az alkalmazó szintű tudás kialakítása. Az előzetes ismeretek feltárása, felülbírlása.

A módszerek változatos alkalmazásának éppen az a célja, hogy az ismeretek aktív tudássá váljanak.

Az ismeretanyaghoz hasonlóan a követelmény is differenciált, „testre szabott”: Témákhoz és érdeklődéshez (pályaorientációhoz) rendelt tudásszintek kialakítása (tájékozottság, reprodukív tudás, alkalmazás, felülbírlás). A „minimális ismeret” nem bizonyos számú fogalmak, törvények halmaza, hanem a differenciált tudásszint mellett is egy rendszerezett tudás („tudásrendszer, világkép”) kialakítása, kialakulása.

Témakörök

7. évfolyam		Órák		8. évfolyam		Órák	
Témák		A	B	Témák		A	B
1.	A testek néhány tulajdonsága	10	8	1.	Ismétlő rendszerezés	4	3
2.	A testek mozgása	10	8	2.	Elektromos alapjelenségek, egyenáram	15	13
3.	A dinamika alapjai	14	10	3.	Az elektromos áram hatásai	15	10
4.	A nyomás	10	8	4.	Az elektromágneses indukció	13	10
5.	Hőtan	14	12	5.	Fénytan	15	10
	Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	58	42		Új ismereteket közlő, munkáltatóóra	62	41
	Összefoglalás, ellenőrzés	16	10		Összefoglalás, ellenőrzés	12	10
	Összesen	74	56		Összesen	74	56

A kapcsolódást a műveltségi terület fejlesztési feladataihoz az alábbi számok jelölik:

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás
 - 3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum
 - 3.7. Rendszer
 - 3.8. Élet

Tartalmak

7. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való felhasználása. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összehasonlítása a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segít-	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
					séggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Narratív Szabálykövető	1. A testek néhány tulajdonsága 1.1 Rugalmas és rugalmatlan anyagok. 1.2 A testek térfogata. A testek halmazállapota. 1.3 A testek tömege. A tömeg és a térfogat közötti összefüggés. 1.4 A sűrűség.	10	8	A rugalmasság határa. A térfogat jele: V, mértékegységei: cm ³ , dm ³ , m ³ . A térfogat mérése. A szilárd, a folyékony és a légnemű halmazállapot. A tömeg jele: m, mértékegységei: g, kg, t. A tömeg mérése. A mért mennyiségek rendezett feljegyzése (pl. táblázatban). A sűrűség és kiszámítási módja. A sűrűség jele: ρ.	Rugalmas és rugalmatlan anyagok vizsgálata megkülönböztetése. A folyékony és szilárd testek térfogatának mérése mérőhengerrel. Azonos tömegű, különböző anyagú testek térfogatának mérése. A szilárd, a folyékony és a légnemű halmazállapot megkülönböztetése alakjuk és térfogatuk állandósága, illetve változósága alapján. A tömeg mérése digitális mérleggel vagy karos mérleggel. Azonos térfogatú, különböző anyagú testek tömegének mérése. A sűrűség értelmezése konkrét példákon. A sűrűség, a tömeg és a térfogat kiszámítása.	Kémia Matematika 1. 2. 3.1, 3.2, 3.4
Kommunikációs Együttműködési	2. A testek mozgása 2.1 Az út és az idő mérése. 2.2 A sebesség. 2.3 A változó mozgás. 2.4 Az átlag- és pillanatnyi se-	10	8	Az út jele: s, mértékegységei: cm, m, km. Az idő jele: t, mértékegységei: s, min, h. A mért mennyiségek rendezett feljegyzése. Egyenes vonalú egyenletes mozgás. A sebesség és kiszámítási módja. A sebesség jele: v.	Különböző testek (pl. játék autó) által megtett út mérése. Különböző időtartamok (pl. a pulzus mérése, a mozgó test által megtett út idejének) mérése stopperórával. A sebesség értelmezése konkrét példákban. Út-idő grafikon	Technika 1. 2. 3.1, 3.2, 3.3,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	besség. A szabadesés.			Az egyenes vonalú egyenletes mozgás. A gyorsulás kvalitatív szintű értelmezése. Galilei munkássága. Megkülönböztetés pl. a lejtőn leguruló test és a közlekedési eszközök példáin. A szabadesés értelmezése.	készítése és elemzése. A sebesség, a megtett út és a menetidő kiszámítása. Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálatának értelmezése (pl. a lejtőn leguruló játék autó sebességváltozásának elemzése). Az átlag- és pillanatnyi sebesség értelmezése konkrét példákban. Gyűjtőmunka. A szabadesés egyszerű kísérleti vizsgálatának értelmezése (pl. ejtőzsinórral végzett kísérlet alapján).	
Kommunikációs Együttműködési Döntési képesség Problémamegoldó	3. A dinamika alapjai 3.1 A testek tehetetlensége. 3.2 Az erő és a mozgásállapot megváltozása. Az erő és mérése. Erő – el-lenerő. 3.3 A gravitációs erő és a súly. 3.4 A súrlódási erő és a közeg-ellenállási erő. Két erő együttes hatása. 3.5 A munka. 3.6 Az energia. 3.7 Egyensúly a lejtőn.	14	10	A tehetetlenség törvénye. A mozgásállapot-változás értelmezése. Az erő kvalitatív értelmezése. Összefüggés az erő és a mozgásállapot-változás között. Az erő és ellen-erő egyenlő nagyságú és ellentétes irányú. Az erő jele: F, mértékegysége: N. A kétféle erő megkülönböztetése konkrét példákban. Newton és Eötvös Loránd munkássága. A két erő szerepe a közlekedésben. Baleset-megelőzés, súrlódási erő, közeg-ellenállási erő Az egy egyenesbe eső azonos és ellentétes irányú erők összegezése. Erő iránya, nagysága, eredő erő. A munka értelmezése	Az erő és a mozgás-állapot-változás közötti összefüggés értelmezése konkrét példákban. Az erő és a mozgás-állapot-változás közötti összefüggés értelmezése konkrét példákban. Erőmérés. Az erő ábrázolása. A gravitációs erő és a súly ábrázolása. Konkrét gyakorlati példák elemzése. Olvasmány a modern autókban alkalmazott blokkolásgátlóról (ABS-ről). Az egy testre ható erők együttes hatásának felismerése gyakorlati példákban. Az egyensúly felismerése konkrét példákban. A munka felismerése konkrét példákban. A	Informatika Biológiai mozgások Technika 1. 2. 3.1, 3.2, 3.3,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	3.8 A forgatónyomaték			és kiszámítási módja. A munka jele: W, mértékegysége: J, kJ. Joule munkássága. Az energia elemi fogalma. Mechanikai energiafajták: rugalmas energia mozgási energia, magassági energia. A szél energiájának hasznosítása. Az energia jele: E. Az egyensúly feltétele a lejtőn. A forgatónyomaték sztatikai értelmezése, kiszámítási módja. Jele: M, mértékegysége: $N \cdot m$. Egyensúly az emelőn. Az egyensúly feltétele az emelőn	munka, az erő és az elmozdulás kiszámítása.. Mechanikai energiafajták felismerése természeti és gyakorlati példákon. Olvasmány tanulmányozása a szélenergia hasznosításáról. A lejtőn levő test egyensúlyban tartásához szükséges erő mérése. A lejtő gyakorlati alkalmazásainak felismerése. Gyakorlati példák a forgatónyomatékre (pl. a csavar megla- zítása). A forgatónyomaték kiszámítása. Az erő és erőkar kiszámítása. Az emelő és a lejtő gyakorlati alkalmazásainak felismerése.	
Kommunikációs Együttműködési Döntési képesség Kommunikációs	4. A nyomás 4.1 A szilárd testek nyomása. Pascal törvénye. A hidrosztatikai nyomás; a közlekedőedények. 4.2 A légnyomás. 4.3 A nyomáskülönbségen alapuló eszközök. Arkhimédész törvénye. 4.4 A testek úszása.	10	8	A nyomás értelmezése, kiszámítási módja. A nyomás jele: p, mértékegysége: Pa, kPa. Pascal munkássága. A hidraulikus sajtó. Nyomóerő, nyomás A hidrosztatikai nyomást meghatározó paraméterek. A közlekedőedények gyakorlati alkalmazásai. Folyadékoszlop, sűrűség. A levegő súlyából származó nyomás. Az átlagos légnyomás nagysága. A légnyomást befolyásoló tényezők. Torricelli A pumpa, az orvosi fecskendő és más, gyakorlatban használt eszközök működése. Hidrosztatikai nyomás. A felhajtóerő. Összefüggés a felhajtóerő és	A nyomás hatásainak kísérleti vizsgálata. A nyomás értelmezése konkrét gyakorlati példákon. A nyomás, a nyomóerő és a nyomott felület kiszámítása. Egyszerű kísérletek Pascal törvényére. A hidrosztatikai nyomás összehasonlítása különböző felte-telek mellett. Torricelli kísérletének értelmezése. A nyomáskülönbségen alapuló, gyakorlatban alkalmazott eszközök működésének magyarázata. Egyszerű kísérletek a felhajtóerő érzékel- tetésére. Arkhimédész törvényének ér- telmezése gyakorlati	Történelem <u>INFORMATIKA</u> <u>BIOLÓGIA,</u> <u>VÍZI ÉLETMÓD</u> <u>7.</u> 1. 2. 3.1, 3.2, 3.3,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			a kiszorított folyadék súlya között. Arkhimédész munkássága. Az úszás, lemerülés, lebegés feltételei. Sűrűség.	példákon. Gyakorlati példák elemzése az úszásra, lebegésre, elmerülésre a test és a folyadék sűrűségének összehasonlítása alapján.	
Kommunikációs Együttműködési Döntési képesség Lényegkiemelő Életvezetési Kritikai Problémamegoldó képesség Szabálykövető	5. Hőtan 5.1 A testek felmelegítése munkavégzéssel. Energiaváltozások; az energia megmaradása. A testek felmelegítése tüzelőanyag elégetésével. A termikus kölcsönhatás. 5.2 A fajhő. Az anyag részecske-szerkezete. 5.3 Az olvadás és a fagyás. 5.4 A párolgás, a forrás és a lecsapódás. 5.5 A hőerőgépek működése. 5.6 A teljesítmény. A hatások.	14	12 A hőmérséklet jele: T, mértékegysége: °C. A testek melegítése munkavégzéssel. hőmenynyiség jele: Q, mértékegysége: J, kJ. A mechanikai és termikus energiaszintek áttekintése. Az égéshő értelmezése. Az égéskor fejlődő hőmennyiség . A hőmérséklet -csökkenés és -emelkedés összehasonlítása. A „leadott” és a „felvett” hő összehasonlítása. A különféle anyagok felmelegedésének összehasonlítása. A fajhő értelmezése. A légnemű, folyékony és szilárd halmazállapotú anyagok Az olvadás, fagyás jellemzése. Összefüggés a hőmérséklet és a halmazállapot között. Az olvadáspont (fagyáspont) és az olvadáshő (fagyáshő). Magyarázat a részecske-szerkezettel. A párolgás, forrás, lecsapódás jellemzése. A forráspont és a forráshő. Magyarázat a részecske-szerkezettel. A gőzgépek és a belső égésű motorok működésének fizikai alapjai. A teljesítmény értelmezése, kiszámítási módja. A teljesítmény jele: P, mértékegysége: W, kW. A hatások értelmezése	A hőmérséklet mérése. A hőmérséklet-változás ábrázolása grafikonon. Konkrét példák elemzése az energiaátalakulásra és az energia megmaradására. Olvasmány tanulmányozása a napenergia hasznosításáról. Az égéskor fejlődő hő kiszámítása. A termikus kölcsönhatás kísérleti vizsgálata különböző feltételek mellett. A hőmérséklet-változás grafikus ábrázolása. Egyszerű kísérletek az anyagok részecske-szerkezetének a belátásához. Az olvadás, fagyás jelenségének felismerése hétköznapi példákon. Olvadás, fagyás közben bekövetkező energiaváltozás kiszámítása. A grafikus ábrázolás elemzése. A párolgás, forrás, lecsapódás jelenségének felismerése hétköznapi példákon. A bekövetkező energiaváltozás kiszámítása, grafikon elemzése. A hőerőgépek működésének értelmezése. A régi és modern hőerőgépekkel kapcsolatos, megadott	Biológia Kémia Matematika Földrajz 2. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			se, kiszámítási módja. Jele: η . Az energiamegmaradás és a hatásfok.	irodalom tanulmányozása. A teljesítmény értelmezése konkrét példákon. A teljesítmény kiszámítása. A hatásfok értelmezése konkrét példákon. A hatásfok kiszámítása.	

Továbbhaladás feltételei

- A tanuló legyen képes egyszerű jelenségek, kísérletek irányított megfigyelésére, a látottak elmondására.
- Tudja értelmezni és használni a tanult fizikai mennyiségeket és azok mértékegységeit.
- Ismerje fel az erő és mozgásállapot-változás közötti kapcsolatot konkrét példákon.
- Ismerje fel a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben.
- Legyen tisztában az energiamegmaradás törvényének alapvető jelentőségével. Ismerje és értse az úszás, lebegés jelenségét.

8. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való felhasználása	
			Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelve nyekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összevetése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
	1. Ismétlő, rendszerezés	4	3 Ismeretek (magasabb szintű) rendszerré fejlesztése Az elemi részekről a kristályokig Az anyagi világ egy-	Információk gyűjtése a Földön kívüli anyagok tulajdonságairól. Tömeg, súly, sűrűség.	Az anyag szerkezete. A természetben és otthon előforduló jelenségek.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			séges felépítése Tájékozódás a sokféleség világában, rendszerezése sokféle szempont szerint		A tanult folyamatok felismerése a természetben lejátszódó jelenségekben és a háztartásban megjelenő műveletekben. 1. 2. 3.1, 3.2, 3.7,
Kommunikáció Szabálykövető Problémamegoldó	2. Elektromos alapjelenségek; az egyenáram 2.1 Elektrosztatikai kísérletek. 2.2 Az elektromos áram. Áramkörök összeállítása. 2.3 A feszültség és mérése. 2.4 Az áramerősség és mérése.	15	13 A pozitív és negatív töltés. Az elektron és a proton. A semleges test. Az elektromos áram értelmezése fémekben. Szabad elektron, áramforrás. Az elektromos áramkör részei. A fontosabb áramköri jelek ismerete. áramforrás, fogyasztó, vezeték, kapcsoló A feszültség mérésének módja. A feszültség jele: U, mértékegysége: V. A sorosan és párhuzamosan kapcsolt elemek (telepek) feszültsége. Galvani és Volta munkássága. Az áramerősség mérésének módja. Az áramerősség jele: I, mértékegysége: A, mA. Ampère munkássága.	Az elektrosztatikai kísérletek elemzése. Az elektromos töltés felismerése. Olvasmány: Fénymásolók és lézernyomtatók (elektrosztatika). Az elektromos áram érzékelése hatásainak felismerése. Egyszerű áramkörök összeállítása, kapcsolási rajzok elemzése. Táblázat készítése az áramkörök elemzése alapján. A feszültség mérése digitális vagy „hagyományos” műszerrel. A telepek feszültségének meghatározása. Olvasmány tanulmányozása a napelemekről. Az áramerősség mérése digitális vagy „hagyományos” műszerrel.	Technika
Problémamegoldó Kritikai Döntési	2.5 Ohm törvénye; az ellenállás. A vezetékek elektromos ellenállása. Változtatható		Összefüggés a feszültség és az áramerősség között. Az ellenállás értelmezése, kiszámítási módja. Az ellenállás je-	Ohm törvényének értelmezése gyakorlati példákon. Az ellenállás mérése digitális műszerrel. Az ellenállás, a feszültség és az áram-	Háztartás, gyakorlati élet

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	ellenállás az áramkörben. 2.6 A fogyasztók soros kapcsolása. A fogyasztók párhuzamos kapcsolása.		le: R, mértékegysége: Ω . Ohm munkássága. A vezeték ellenállását meghatározó tényezők. Áramkör összeállítása változtatható ellenállással. Áramerősség- és feszültségmérés az ellenállás változtatása közben. A fogyasztók áramkörbe iktatása a vezeték elágaztatása nélkül. Az eredő ellenállás. A fogyasztók áramkörbe iktatása a vezetékek elágaztatásával. Az eredő ellenállás.	erősség kiszámítása. A vezetékek ellenállásának megmérése és összehasonlítása digitális műszerrel. Ohm törvényének alkalmazása a változtatható ellenállás alkalmazása esetén. Feszültség-, áramerősség-mérés az áramkörben. Az összekapcsolt ellenállások és az eredő ellenállás megmérése digitális műszerrel. Feszültség-, áramerősség-mérés az áramkörben. Az összekapcsolt ellenállások és az eredő ellenállás megmérése digitális műszerrel.	
Életvezetési Lényegkiemelő Problémamegoldó Tanulás	3. Az elektromos áram hatásai; az elektromos munka és teljesítmény 3.1 Az elektromos áram hőhatása. 3.2 Az elektromos áram vegyi hatása. 3.3 Az elektromos áram élettani hatása. 3.4 A mágneses kölcsönhatás. Az elektromos áram mágneses hatása. 3.5 Az elektromágnes gyakorlati alkalmazásai. Az elektromos motor.	15	10 A hőhatás értelmezése. Az izzólámpa. Edison és Bródy Imre munkássága. A vegyi hatás értelmezése. Az áramvezetés értelmezése az elektrolitokban, anód, katód Az élettani hatás értelmezése. Baleset-megelőzési szabályok. A mágneses vonzás és taszítás. Kölcsönhatás a mágnes és a lágyvas között. Az elektromágnes gyakorlati alkalmazásai: csengő, motor, műszerek, telefon.	Az elektromos áram hőhatásán alapuló eszközök felismerése. A vegyi hatás gyakorlati alkalmazásainak ismerete, értelmezése. A legfontosabb érintésvédelmi előírások ismerete, felidézése, betartása. Elsősegélynyújtás áramütés esetén. Az elektromágnes gyakorlati alkalmazásainak felismerése. A csengő, a motor, a műszerek és a telefon működésének értelmezése. Kísérletek az elektromotor-moddal. Az elektromos munka	Kémia – anód, katód Biológia egészségtan 8. Technika Kémia elektrosztatikus kölcsönhatás 1. 2. 3.1, 3.2, 3.5,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	3.6 Az elektromos munka. 3.7 Az elektromos teljesítmény. 3.8 Az elektromos fogyasztás.			Az elektromos motor működésének az elve. Energiaátalakulás a motorban. Jedlik Ányos munkássága. Az elektromos munka értelmezése, kiszámítási módjának ismerete. Az elektromos teljesítmény értelmezése, kiszámítási módjának ismerete. Az elektromos fogyasztás értelmezése, kiszámítása a tényleges teljesítményből és az időből. A fogyasztás mértékegysége: kWh.	kiszámítása. Tájékozódás a háztartási készülékek teljesítményéről. Az elektromos teljesítmény kiszámítása. Az elektromos fogyasztás kiszámítása. Energiatakarékosági lehetőségek az iskolában és otthon.	
Kommunikációs Lényegkiemelő Problémamegoldó Kritikai	4. Az elektromágneses indukció; a váltakozó áram 4.1 Indukciós alapjelenségek. Az indukált feszültség és áram. 4.2 A váltakozó áramú generátor. A váltakozó áram hatásai. 4.3 A transzformátor. A transzformátor gyakorlati alkalmazásai. 4.4 Az elektromos hálózat; az energiatakarékosság.	13	10	Az indukció jelensége. Az indukált feszültség nagyságát befolyásoló tényezők. Faraday munkássága. Ohm törvényének alkalmazása az indukcióra. A váltakozó áramú generátor működési elve. Energiaátalakulás a generátorban. Indukció, áramirány, váltakozó áram, frekvencia. A váltakozó áram hő-, vegyi, élettani és mágneses hatása. Kandó Kálmán munkássága.	A mozgási és nyugalmi indukció jelenségének az értelmezése. Az indukált feszültség összehasonlítása különböző feltételek mellett. Az indukált feszültség és áram megkülönböztetése konkrét esetekben. A generátor működési elvének értelmezése. A hálózati áram frekvenciájának értelmezése. A váltakozó áram hatásainak összehasonlítása az egyenáram hatásaiival. Olvasmány a kétféle áramrendszerrel működő, a MÁV és a GYSEV vonalain alkalmazott modern	Technikatörténet Informatika Földrajz 1. 2. 3.1, 3.2, 3.3, 3.5,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			A transzformátor mint az indukció gyakorlati alkalmazása. Összefüggés a transzformátor tekerceinek menetszáma, a feszültségek és az áramerősségek között. Összefüggés a primer és a szekunder oldalon mért feszültség és áramerősség között. A nagyfeszültség alkalmazásának előnye. Az energiatakarékosság lehetőségei. Déri–Bláthy–Zipernovszky transzformátora.	mozdonyokról. A primer és a szekunder oldal felismerése. A feszültség fel- és letranszformálásának előnyei. Feladatok a menetszám és a feszültség kiszámítására. A transzformátor gyakorlati alkalmazásai. A feszültség és az áramerősség kiszámítása. A teljesítmény összehasonlítása a primer és a szekunder oldalon. A távvezetékkel kapcsolatos gyakorlati tudnivalók. Az energiatakarékosság hétköznapi, gyakorlati megvalósítása. Olvasmány tanulmányozása az energiatakarékos kompakt- lámpáról.	
Problémamegoldó Narratív Lényegkiemelő Szabálykövező Kommunikációs Tanulás Életvezetési Környezeti nevelés	5. Fénytan 5.1 A fény terjedése. 5.2 A fény visszaverődése a sík- és gömbtükrökről. A sík- és gömbtükör képalkotásai. 5.3 A fénytörés. Fénytörés a domború és a homorú lencsén. A domború és a homorú lencse képalkotásai. A mikroszkóp és a távcső. Az emberi	15	10	Fényforrások. A fény egyenes vonalú terjedése. A fény sebessége. A fényvisszaverődés törvényei. A fény visszaverődése a sík- és gömbtükrökről. A fókuszpont és a görbületi középpont. A sík- és gömbtükrök képalkotásai. A valódi és a látszólagos kép. A fénytörés törvényei. A fény áthaladása a párhuzamos falú lemezen és a prizmán. A fény áthaladása a domború és a homorú lencséken. A A fényforrások felismerése. A sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásainak felismerése. A fényvisszaverődés ábrázolása vázlatrajzon. A tükrökben látható képek megfigyelése, a képek tulajdonságainak felismerése. A fénytörés jelenségének megfigyelése. domború és a homorú lencsén áthaladó fénysugarak megfigyelése, ábrázolásuk vázlatrajzon. A lencsék képalkotásainak megfigyelése; a keletkező képek ábrázolása vázlatrajzon. A fényképezőgépben keletkező kép és a vetí-	Informatika, jelek Biológia, szabályozás 8. Kémia elektrosztatikus kölcsönhatás Biológia Az emberi szem 1. 2. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.8,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	szem és a látás. A testek színe.		fókuszpont. A lencsék képzalko- tása. A fényképezőgép és a vetítőgép. A fény- képezőgép és a ve- títőgép, mint a dom- ború lencse alkal- mazása. Az írásve- títő. A mikroszkóp és a távcső szerkezete, a bennük látott kép jellemzése. Az emberi szem optikai „szerkeze- te”. A szemüveg alkalmazása. Valódi kép, homo- rú és domború lencse. A fehér fény színei- re bontása és újra egyesítése. A testek színe. Prizma, fénytörés, szivárvány	tőgép által létrehozott kép megfigyelése. Alapvető gyakorlati is- meretek a fényképezés- ről. A mikroszkópban és a távcsőben látható kép megfigyelése. Az emberi szem vé- delmével kapcsolatos ismeretek és azok be- tartása. A prizmán áthaladó fe- hér fény a szivárvány színeire bomlik. A leg- nagyobb és a legkisebb mértékben megtört fény sugarak ismerete.	

A továbbhaladás feltételei

- A tanuló ismerje fel a tanult elektromos és fénytani jelenségeket, a tanórán és az iskolán kívüli életben egyaránt.
- Ismerje az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását.
- Ismerje és tartsa be az érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályokat. Legyen képes tanári irányítással egyszerű elektromos kapcsolások összeállítására. Tudja értelmezni az elektromos berendezéseken feltüntetett adatokat.
- Ismerje a háztartási elektromos energiatakarékosság jelentőségét és megvalósításának lehetőségeit.
- Ismerje a mindennapi optikai eszközöket.

Kémia

Célok és feladatok

A kémia önállóságát – még a műveltségi területen vagy az integrált oktatáson belül is fennmaradó önállóságát – leginkább az indokolja, hogy a kémia lényegét képviselő törvényekre (a vegyülés aránytörvényei-re) nem tart igényt egyik társtudomány sem. A kémiai átalakulás kvantummechanikai háttere ráadásul az

elektronok legszokatlanabb – a makroszkopikus szemlélet számára legérthetetlenebb – tulajdonságain alapul, melyek nem jelennek, nem jelenhetnek meg a közoktatás szintjén (hullámsajátság, a kötő és nemkötő elektronpárok képződése a töltésből adódó taszítás ellenére is). Ezért nem igaz, hogy a kémia klasszikus törvényei, fogalmai – mint az állandó és a többszörös súlyviszonyok törvénye, a vegyülő gázok térfogati törvénye, vegyérték – elavultak, ellenben célszerű a „modern” kémia szemléletében ezeket újrafogalmazni (a klasszikus és a modern kémia szintézise).

A kémia ma már önmagában is „sokoldalúvá”, többszörösen interdiszciplinárisává vált. Hiszen az anyagszerkezeti háttér, továbbá az (elektronszerkezeti) átalakulást megelőző és kísérő jelenségek valójában a fizikához tartoznak (elektromos, elektromágneses kölcsönhatás, atomszerkezet, a reakciókat kísérő energiaváltozás, az energia átalakításának lehetőségei). A kémiai ismeretek egyik legfontosabb alkalmazási területe pedig a molekuláris biológia (szervezetünket felépítő anyagok minősége, szerkezete, tulajdonságai, funkciói, és az élettani folyamatok kémiai háttere). A kémia ma már éppúgy alapjául szolgál a biológiának – sőt, a neurobiológiának keresztül a lélektannak –, mint a fizika a kémiának. A Föld őstörténete és szerkezete, a légkör összetétele, az anyagok – ásványok, ásványkincsek, energiahordozók – előfordulása, a globálissá váló környezetszennyezés, a klímaváltozás kapcsolatot teremt a földrajzzal. Az anyagok előállítása, felhasználása a technológia és a technika világán keresztül kapcsolódik az ipar, a gazdaság fejlődési üteméhez és az okozott környezeti ártalmakhoz.

A tantárgy tanításának célja, hogy a tanulók megszerezzék a természettudományos világkép kialakulásához szükséges kémiai alapokat; valamint hogy olyan képességekre tegyenek szert, amellyel önállóan új ismeretekhez juthatnak. A tudományos megismerés iránti igényük kialakulását segíti az elméletek fejlődésének bemutatása. Életvezetési, tudománytörténeti szempontból is fontos a híres magyar tudósok életének, munkásságának megismerése.

A kémiatanítás feladata, hogy a tanulók megismerjék a környezetvédelmi problémákat és Magyarország szerepét, lehetőségeit a hazai és a nemzetközi környezetvédelemben. Tudatosítsák, hogy a kémiatudomány eredményei segítik a Földünk globális problémáinak megoldását. Alakuljon ki a tanulóknál az anyag- és energiatakarékos szemléletet a hétköznapi életben. Az oktatás feladata az anyagok részecsketermészetének, az átalakulások energetikai viszonyainak, valamint a kémiai jelrendszernek a megismerése, az anyagismeret kiterjesztése. Szükséges a korábban tanult ismeretek alkalmazásszintű begyakorlása, elsajátítása, valamint a tanult ismeretek felfedezése és alkalmazása a mindennapokban.

A tantervben szereplő tananyagok fontosak, a minimális óraszám mellett is meg kell tanítani. A maximális óraszám esetén több idő jut az ismeretek elmélyítésére, a képességek fejlesztésére.

Követelmények

A tanuló tudja a tanult ismereteket felfedezni a mindennapokban. Legyen képes a környezetvédelmi problémák, a kémia és a vegyipar szerepének tárgyilagos megítélésére. A megismerés folyamán domináljon az előzetes ismeretek feltárása, felülbíráltatása, az alkalmazható tudás kialakítása. A módszerek változatos alkalmazásának a célja az, hogy az ismeretek aktív tudássá váljanak. Az ismeretanyaghoz hasonlóan a követelmény is differenciált, „testre szabott”: a minimális ismeret nem bizonyos számú fogalmak, törvények halmazát jelenti, hanem a differenciált tudásszint mellett is a rendszerezett tudás (tudásrendszer, világkép) kialakítását, kialakulását.

1. Tájékozódás a tudomány, a technika és a társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudomány és a tudományos megismerés természetéről

A tanuló tudja összekapcsolni a tudományos eredményeket az adott társadalmi kérdésekkel.

Ismerje meg a természet egységét kifejező, átfogó tudásrendszereket, általános fogalmakat és törvényeket.

Tudja elhelyezni a tudományt a megismerési folyamatban. Legyen ismerete a világról alkotott tudományos és nem tudományos modellekről, és lássa a tudományos fejlődést, a tudományos vizsgálódások hatékonyságát, fontosságát.

Ismerje meg a természettudomány néhány jeles képviselőjének életét és munkásságát.

2. Természettudományos megismerés

Alakuljon ki benne a tudományos ismeretszerzés iránti igény. Tudjon önállóan és csoportmunkában megfigyeléseket, méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket tervezni és végezni. Ismerje és balesetmentesen tudja használni a mérésekhez, kísérletekhez szükséges eszközöket.

Tudja önállóan és csoportmunkában használni tantárgyi ismeretszerzésre a számítógépet, illetve multimédiás eszközöket. Legyen képes adott olvasnivalóból meghatározott szempontok szerint információkat ki-gyűjteni.

Kapcsolódjon be a kísérletek eredményeinek elemzésébe. A megfigyelések, tapasztalatok által megszer-zett ismereteket tudja szóban vagy írásban nyelvtanilag helyesen megfogalmazni, vázlatrajzban, ábrán, gra-fikonon, táblázatban rögzíteni. Legyen képes a különféle módon megszerzett ismereteit egymással összeha-sonlítani, csoportosítani, rendszerezni, elemezni. Legyen képes az előzetes elképzelések, az előrejelzések és a mért értékek közötti eltérések felismerésére, ismeretei alapján esetleg magyarázatára is.

3. Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Anyag

A részecskeszemlélet továbbfejlesztése.

A kémiai alapfogalmak (elem, vegyület) atomszerkezeti hátterének megismerése.

A szerkezet és tulajdonság között fennálló ok-okozati (logikai) kapcsolat felfedezése.

A vegyülési arányok atomszerkezeti értelmezése, meghatározása.

A kémiai változás lényegének felfedezése, a reakciók anyagszerkezeti hátterének megértése.

Energia

Ismerje a természet energiaátalakító folyamatainak kémiai hátterét. Ismerje fel a kémiai reakció során felszabaduló energia különböző típusait.

Információ

Ismerje meg, hogy a molekulákban az atomok sorrendje információt hordozhat.

Tér

Használja a különböző mérőeszközöket. Ismerje a kémiai részecskék és a makroszkópos részecskék mé-retviszonyát.

Idő és a mozgás

Ismerjen meg lassú és gyors kémiai reakciókat, a reakciósebesség befolyásolásának néhány módját.

Rendszer

Ismerje meg a periódusos rendszer felépítését és lényegét. Tudja az anyagokat és a kémiai reakciókat ismert és új szempontok szerint csoportosítani.

Témakörök

7. évfolyam		Órák		8. évfolyam		Órák	
Témák		A	B	Témák		A	B
1.	Mindennapi anyagaink	16	12	1.	Ismétlő rendszerezés	3	1
2.	Atomok és elemek	10	8	2.	A nemfémek elemek és vegyü- leteik	19	14
3.	Az atomok kapcsolódása	19	13	3.	A fémek elemek és vegyületeik	14	10
4.	Kémiai reakciók	18	12	4.	Hétköznapi kémia	13	8
	Új ismereteket közlő, munkál- tatóóra	63	45		Új ismereteket közlő, munkál- tatóóra	49	33
	Összefoglalás, ellenőrzés	11	11		Összefoglalás, ellenőrzés	7	3
	Összesen	74	56		Összesen	56	36

A kapcsolódást a műveltségi terület fejlesztési feladataihoz az alábbi számok jelölik:

1. Tájékozódás a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásairól, a természettudományról, a tudományról és a tudomány megismerésének természetéről
2. A természettudományos megismerés
3. Tájékozódás az élő és az élettelen természetről
 - 3.1. Az anyag
 - 3.2. Energia
 - 3.3. Információ
 - 3.4. A tér
 - 3.5. Idő és mozgás
 - 3.6. A lakóhely, Magyarország, a Föld és az Univerzum
 - 3.7. Rendszer
 - 3.8. Élet

Tartalmak

7. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata. Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való felhasználása. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények össz-	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
					szevetése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikációs Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Tanulási Környezeti nevelés	1. Mindennapi anyagai 1.1. Tulajdonságok 1.2. Energiováltozás 1.3 Keverékek, oldatok	16	12	Egy-egy anyag (egyetlen komponens) sokféle tulajdonságának összegyűjtése, anyagi minőség mint a tulajdonságok összessége (rendszere) A halmazállapot és a hőmérséklet közötti összefüggés feltárása, a halmazállapotváltozások értelmezése a részecskékkel. A hőmérséklet és az energiatartalom (belsőenergia), a hőmérsékletváltozás és az energiaváltozás kapcsolata. Előzetes tudás: az égés mint hőtermelő folyamat Több anyag keveréke, az elkeveredés mértéke, a tulajdonságok megmaradásának értelmezése a részecskék változatlanságával, „megmaradásával”. A zárt terű égés értelmezése, a levegő összetett voltának igazolása	Összehasonlítás, azonosság, hasonlóság, különbözőség felfedezése, rendszerezés. Modellezés. A részecske szintű történések lerajzolása, leírása, elmesélése. Hőmérsékletmérés. Értelmezés, energiadiagram készítése. Kísérletezés: égés zárt térben, vízzárral. Az elképzelés, a tapasztalat, az előzetes tudás szembesítése a valósággal. Gyűjtőmunka a	„Sokoldalúság” a természetben, a technikában vagy az ember képességeiben. A víz megjelenési formái a Földön. A víz évszakokhoz kötött halmazállapotváltozása. Tapasztalatok gyűjtése. Kísérletezés: égés zárt térben, vízzárral. Hipotézis (Miért emelkedik fel a víz?) Adatok, képek, cikkek gyűjtése a levegőszennyezésről, a tapasztalatok elmesélése. Mennyire tiszta az ivóvíz? Az elképzelés, ta-

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Mennyire tiszta az ivóvíz? A természetes vizek összetett voltának kiderítése.	levegő- és a vízszenny-nyezésről.	pasztalat, előzetes tudás szembesítése a valósággal; Gyűjtőmunka.
	1.4 Oldódás 1.5 Egyesülés, bomlás		Az oldadást és az oldódást kísérő energiaváltozás összehasonlítása, a hasonlóság és a különbözőség kiemelése. A keverékek, oldatok összetételi arányának jellemzése. Az oldódás mértéke, korlátozottsága. Elválasztás az alkotók (részecskék) valamelyik megkülönböztető tulajdonsága alapján. Az elkeveredés mértékéhez illeszkedő elválasztási módszerek. Egy jól ismert anyag teljes megváltozásának bemutatása: a vízbontás, a víz bontható. Az összes tulajdonság megváltozásával az anyagi minőség megváltozása. A hidrogén égése: a tulajdonságok megváltozásával az anyagi minőség megváltozása. A vegyületi arányok megfigyelése, A keveredési és a vegyületi arányok különbözőségének felfedezése, a fizikai és a kémiai változás közötti különbség megértése. Az egyesülés és a bomlás tömeg- és energiaváltozása.	Elképzelések az oldódásról (az előzetes tudás megismerése), energiadiagram készítése. Italkészítés különböző arányokkal, ellenőrzés ízeleléssel. Csoportmunka: különböző típusú keverékek elválasztásának kitálálása. Elképzelés: a történetek értelmezése a részecskék szintjén. A halmazállapotváltozások, az elválasztási műveletek és a vízbontás összehasonlítása, elképzelés (hipotézis) részecskeszinten. Elképzelés (hipotézis), modellezés. A keveredési, oldódási és vegyületi arányok összehasonlítása. A lecsapódás és az egyesülés, ill. a párolgás és a bomlás összehasonlítása. Energiadiagram	A hőmérséklet hatása az oldódásra. Receptek (italok, szirupok, salátaöntetek, savanyítás). Konyhai elválasztási műveletek, mosás, szárítás. „Sófőzés”, kristályosítás, konyhasó kinyerése tenger vízből. Hasonló élmények felidézése. A gyertya égése: az anyag „megsemmisülése”. A természetben felfedezhető kémiai változások. 2. 3.1,3.2,3.5,

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Kritikai Környezeti nevelés	2. Atomok – elemek 2.1 Atomok 2.2 Elemek 2.3 Atom-szerkezet 2.4 Elekt-ronburok 2.5 Külső (vegyérték-) héj 2.6 Periódusos rendszer	10 8	A részecskék építőkövei az atomok. Azonos atomok vegyü-lése: elemek. Különböző atomok ve-gyü-lése: vegyületek. Az elemek elnevezése, jelölése. Az atomok száma, az ele-mek mennyisége, az anyagmennyiség (kémiai) fogalma. A vegyjel jelen-tése. Az atom összetett voltá-nak szükségszerűsége. Az atommag, ami a kémiai reakció során nem válto-zik. Az elektronburok, a válto-zás helye. Héjszerkezet. Az anyagi minőséget és a tulajdon-ságokat meghatározó atomszerkezeti tényezők azonosítása. Az elektronszerkezet és a tulajdonság közötti össze-függés felfedezése: a legkülső héj hasonlósága a tulajdonságok hasonlósága. Az elemek atomszerkezeti jellemzése. Tájékozódás az elemek „térképén” a rendszám és a héjak szerint. A külső héj elektronjainak száma, a magányos (páro-sítatlan) elektronok és az elektronpárok száma.	készítése. Gyűjtőmunka. Csoportmunka: Miből mennyit veszünk? Szerepjáték: al-kimisták titkos-írása. Gyűjtőmunka, Szövegértelmezés Gyűjtőmunka, szövegértelme-zés. Modell készítése, egyéni ötletek alapján, „leltá-rozás”: az atomokat felépítő részecs-kék számbavétele, elhelyezkedése az atommag-ban és az elekt-ronburokban. Modell készítése egyéni ötletek alapján, modelle-zés („leltározás”). Az első tizen-nyolc elem mo-delljének rend-szerezése az elektronszerkezet hasonlósága alapján. Cso-portmunka: a pe-riódusos rendszer tanulmányozása.	Tudománytör-ténet: a vegyü-lés aránytörvé-nyei. Tudománytör-ténet: aranycsi-nálás és az elemek felfede-zése. Tudománytör-ténet: az alki-misták sikerte-lensége. Boyle: az ele-mek fogalma. Az atommag megváltozása nem kémiai változás. Radioaktivitás, izotópok. Mengyelejev munkássága 1., 2., 3., 1,3., 2,3., 3.5., 3.7.
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó	3. Az ato-mok kap-csolódása	19 13	A hélium és neon nemes-gáz tulajdonságának ér-telmezése.	Milyen kölcsön-hatás tarthatja össze az atomo-kat?	A nemesgázok felfedezése. Avogadro és a

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Egyetemes kultúra	3.1 Atomok kölcsönhatása 3.2 Atomos gázok, Molekulák, Elemmolekulák 3.3 Kristályos elemek		A hidrogén lehetőségeinek megismerése, a hidrogén előfordulása, a hidrogénatomok stabilizálódása. A magányos (párosítatlan) elektron szerepe a molekulaképződésben. Az atomok közötti kapcsolat kialakításáért a külső héj elektronjai a felelősek. Az atom által kialakított kapcsolat (kötés) számát a magányos (párosítatlan) elektronok száma határozza meg (oxigén- és nitrogénmolekulák). Fémek. Nemfémes kristályok: gyémánt, grafit, szilícium (atomkristály, atomrács).	Kísérlet: a hidrogéngáz és a képződő (naszccens) hidrogén reakcióképességének összehasonlítása, és értelmezése Modellezés: Hány hidrogént köthet meg a klór-, az oxigén-, a nitrogén- és a szénatom? Verseny: atomarányok, képletírás, moláris tömeg kiszámítása. Előzetes elképzelés, felmérése a molekulák kölcsönhatásáról. Elképzelés, hipotézis: hányféleképpen kapcsolódhatnak az atomok két, három vagy négy elektronnal? Az I. és II. főcsoportbeli elemek elektronszerkezetének és halmazállapotának összehasonlítása a hidrogénével, ill. a héliumével.	molekulák Őskor, ókor: termésfémek, a pattinthatatlan „kövek”. Tudománytörténet: Vegyülő gázok törvénye. Dalton és Avogadro elképzelése. A fémes szerkezet tulajdonságai: keménység, keményégi skála, ásványi anyagok keménysége, teherbírása.
Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai	3.4 Vegyület-molekula, kristályos vegyületek		Azonos molekulák kölcsönhatására történő következtetés a halmazállapotból: hidrogén-klorid, víz, jég, ammónia, metán, szén-dioxid. A molekulák közötti kölcsönhatás megjelenése, erősség szerinti besorolása: a halmazállapot, keménység, halmazál-	A jég, a homok, a csiszolópapír (korund) keménységének összehasonlítása. Elképzelések a keménység különbözőségéről. A tiszta (desztillált) víz és a sós	Másodlagos kötőerők. A homok és a homokkő építészeti alkalmazása. Elektrosztatiki-

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			lapot-változás, elegyedés, oldódás. A képlet és jelentése. A moláris tömeg és kiszámítása. Atomkristály, atomrács, szilícium-dioxid, homok. Az ionok képződése mint a megmaradás és a megváltozás egyszerre teljesülő lehetősége: az atommag változatlansága ellenére is képződhetnek töltéssel rendelkező részecskék a külső héjon lévő elektronok átadásával és átvételével. Összefüggés az átadott és átvett elektronok száma, az ionok töltése és a kapcsolódó ionok száma között. A vegyülési arány kifejezése a kapcsolódó ionok arányával: az ionos vegyületek képlete. Az ionok között ható vonzóerő, ionrács, ionkristály. Halmazállapot, olvadás, oldódás.	víz elektromos vezetésének összehasonlítása. Modellezés, „leltár”: a képződő ionok töltésének meghatározása a proton és a cserélt elektronok számából. Modellezés (síkon, térben): a kristályépítés „szabályai”, olvadás és oldódás. Csoportmunka: különböző rács típusú anyagok összehasonlítása.	kus jelenségek. Elektronvonzóképesség. Kristályok alakja, szimmetriája. 2., 3.1, 3.2, 3.5.
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés	4. Kémiai reakciók 4.1 Reakció-egyenlet. A reakció-egyenlet haszna 4.2 Oxidáció. Redukció 4.3 Oxidáció és redukció 4.4 Redoxi-reakciók	18 12	Az atommagok (elemek) változatlanok, csak a közöttük kialakuló kapcsolat (az elektronszerkezet) változik. A matematikai műveletek és jelek kémiai tartalmának megfejtése, megértése, a kémiai sajátosság kifejezése. A vegyülési arányok alkalmazása: a kémiai számítások, kiszámíthatóság. A vegyülési arányok függetlenek az atomok tömegétől, de tömegaránnyal is kifejezhetők. A reakció (az égés) értelmezése az elemek (ato-	Csoportmunka: „szintézis”. Mi az ami megváltozik, és mi az ami megmarad a kémiai reakciók során? A matematikai és a kémiai egyenlet összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek tudatosítása. Projekt: Az alkímisták titkosírásától a reakció-egyenletekig. Tervezés, kiszámíthatóság.	A kémia megmaradási törvényei. A tulajdonságok és ezzel az anyagi minőség megváltozása. Matematika: egyenletek. Kémiatörténet: „súlyviszonyok”. Kémiatörténet: az égés megfejtése, Lavoisier. Fémek előállítása az ókorban.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			mok) szintjén: reakció az elemi oxigénnel, egyesülés, oxigénfelvétel. Reakció a kötött oxigénnel. Fémek ókori előállítása a fém szempontjából: oxigénelvonás, oxigénleadás. A fémek előállítása a szén szempontjából: az oxigén „helycseréje”, az átadás-átvétel elválaszthatatlansága. A jelenség értelmezése az elektronok szintjén. Reakció nem csak oxigénnel.	Irodalmazás. Kísérlet: a magnézium égése levegőn. Kísérlet: a magnézium égése szén-dioxidban. A magnézium égésének és a nátrium klórral történő reakciójának összehasonlítása.	Oxidáló- és redukálószerrek. Fertőtlenítő hatás.
Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai	4.5 Savak 4.6 Bázisok, lúgok 4.7 Kémhatás. A kémhatás változása 4.8 Az ionok keletkezésének másik módja: a sav-bázis reakció		A savak felismerése, megkülönböztetése érzékeléssel és indikátorral (színváltozással). A lúgok felismerése érzékeléssel és indikátorral. Viszonyítás a vízhez. A savas és bázikus tulajdonság anyagszerkezeti háttere. A hidrogén-klorid és az ammónia vízben történő oldódásának összehasonlítása a kémhatás kimutatásával. Sav és lúg reakciója. Két reakció egy időben: közömbösítés és sóképződés. A kémhatás és a vizes oldatban megjelenő részecske (ion) megfeleltetése (oxóniumion, hidroxidion). A savas, lúgos és sós oldat elektromos vezetésének értelmezése: ionos oldatok. Ionok képződése a pozitív töltésű elemi részecske, a hidrogénion (proton) átadásával, ill. átvételével.	Előzetes tudás felmérése: savanyú, savas. Kísérlet: oldatok, levek kémhatásának vizsgálata. Előzetes tudás felmérése: mosás, zsírbontás, szappanfőzés. Kísérlet: szökőkút-kísérletek. A hidrogén-klorid és az ammónia oldódását kísérő kémhatásváltozás értelmezése. Kísérlet: a kémhatás változása sav és lúg (sósav és nátrium-hidroxid) kölcsönhatásakor. A sav, a lúg és a keletkező sóoldat elektromos vezetésének kimuta-	Savak és indikátorok a konyhában. Természetes vizek, testnedvek, gyümölcslevek kémhatása, savas esők. A mosás, tisztítás története. Szóda, trisó, lúgkő, szalmiákszesz. A szappan és a mosószerrek bőrre gyakorolt hatása.. Gyomorsavközömbösítés, „lúgésítés”: szóda és meszes víz reakciója. Ionok, kationok, anionok. A vegyületmolekulák dipólus jellege, vegyületmolekulák kölcsönhatása. Elektronvonzó képesség.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			A közömbösítés és a sav-bázis reakciók lényege (összefoglalás, zintézis).	tása. Modell készítése, modellezés: ionok képződése protonátlépéssel, a pozitív és negatív töltések számbavétele. Összehasonlítás: a redoxireakció és a sav-bázis reakció hasonlósága és különbözősége.	1., 2., 3.1, 3.2, 3.5, 3.7.

A továbbhaladás feltételei

- Az anyag sokféleségének és sokoldalúságának felismerése, az anyagok tulajdonságaik és összetételük szerinti biztonságos rendszerezése.
- Egy-egy folyamatban megjelenő sokféle változás felismerése, a folyamatok típusának megkülönböztetése.
- A halmazállapotok, a tulajdonságok és a fontos reakciótípusok életkori sajátosságoknak megfelelő szintű anyagszerkezeti értelmezése.
- A megmaradás és a megváltozás együttes megjelenésének atomszerkezeti értelmezése a kémiai reakciók során.
- A kémiai jelrendszer használatának megismerése, a tanult elemek vegyülési arányának meghatározása, képletekkel történő kifejezése, egyszerű sztöchiometriai számítások megértése.

8. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	Tudományos megismerési módszerek fejlesztése (folyamatosan)		Rendszeres megfigyelés, kísérletezés, mérés elvégzése vizsgálódásokhoz, modellalkotáshoz, problémamegoldáshoz kötötten, önállóan és csoportmunkában is. Az eszközök balesetmentes használata.	Tapasztalatszerzés megfigyeléssel, méréssel, kísérlettel, vizsgálódással. Balesetvédelmi szabályok betartása. A számítógép, illetve multimédiás eszközök információforrásként való fel-	

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata önállóan és csoportmunkában A tapasztalatok eredményeinek elemzése, értékelése. Az előzetes elképzelések, a megfigyelt jelenségek és a mért értékek közötti eltérések felismerése. Az eltéréseknek a magyarázata.	használása. Az ismerethordozók használata tanórán önállóan és csoportmunkában. Szemelvényekből meghatározott szempontok szerint új ismeretek gyűjtése. A tanár által irányított vagy önállóan végzett kísérletek, mérések, megfigyelések eredményeinek értelmezése. Az eredmények összevetése a tanuló meglevő tapasztalataival, majd a szükséges megerősítések, korrigálások elvégzése. Oksági kapcsolatok feltárása tanári segítséggel vagy önállóan. A tapasztalatok megfogalmazása nyelvtanilag helyesen szóban vagy rögzítése írásban, rajzban, táblázatban, grafikonon. Vázlatkészítés a lényeg kiemelésével.	
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés	1. Ismétlő rendszerezés	3	1 Ismeretek (magasabb szintű) rendszerré fejlesztése. Az elemi részekről a kristályokig. Az anyagi világ egységes felépítése. Elemek, vegyületek, keverékek. Tájékozódás a sokféleség világában, rendszerezése sokféle szempont szerint. Az atomi- molekuláris szerkezetet nem érintő és érintő változások,	Információk gyűjtése a földön kívüli anyagról. Rendszerezés különböző szempontok szerint. A fizikai és a kémiai változás összehasonlítása.	Az anyag szerveződése. A természetben és a konyhában előforduló anyagok rendszerezése. A tanult folyamatok felismerése

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			kémiai reakciótípusok.		a természetben lejátszódó jelenségekben és a háztartásban megjelenő műveletekben. 1. 2. 3.1, 3.2, 3.7,
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés Kritikai	2. A nemfémek és vegyületeik	19	14 Új anyagok megismerése: az előfordulással, előállítással, fizikai és kémiai tulajdonságaival, felhasználásával, élettani szerepével, egészségügyi és környezetvédelmi hatásával kapcsolatos ismeretek alkalmazás szintű elsajátítása. A szerkezet, a tulajdonság és a felhasználás közötti összefüggések feltárása.		
Döntési Kritikai	2.1 Hidrogén 2.2 Víz 2.3 Klór, halogének, hidrogénklorid, sósav 2.4 Oxigén, ózon		A hidrogén kitüntetett szerepe. Tulajdonságai-ból következő felhasználási területek. A víz tulajdonságai (halmazállapot, hőkapacitás, polaritás, sav-bázis sajátság). A tulajdonságaiból következő kitüntetett szerepe természetes és technikai környezetünkben. Az erőlyes oxidáló tulajdonság atomszerkezeti háttere. Hasonlóság és különbség a klórhoz viszonyítva. Gyakorlati jelentőségük. A vízzoldhatóság, a vizes oldat kémhatásának értelmezése, sóképzés, sók.. A sósav reakciói. Az oxigénfelvétel elektronszerkezeti következménye (elektronle-	Ismeretek gyűjtése a hidrogén felhasználásáról. Gyűjtőmunka. A természetes folyamatok modellezése. Frontális kísérletek megfigyelése, értelmezése. Gyűjtőmunka a klórról. A tulajdonságok összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek értelmezése. Frontális kísérletek megfigyelése, értelmezése. Az égés feltételeinek felidézése, frontális kísérletek meg-	Kozmikus előfordulás, fiatal csillagok energiatermelése, hidrogénbomba, energiahordozó. Kémhatás, sav-bázis tulajdonság, dipólus jelleg, ásványi anyagok migrációja, meteorológiai és élettani szerepe. Élettani, környezeti hatás. PVC. Élettani

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			adás). Oxidálószer: az égésben és a biológiai energia-termelésben betöltött szerepe. Az oxigén vízdoldhatósága és szerepe.	figyelése, értelmezése. Poszter készítése.	szerepük. Kémiatörténet: Glauber munkássága. Az oxidáció fogalma. Allotropia. Az oxigén körforgása. Az ózon előfordulása és szerepe.
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés	2.5 Kén, kénvegyületek, kénsav 2.6 Nitrogén, ammónia, salétromsav 2.7 Foszfor és vegyületei		A kén tulajdonságai és halmazállapot-változása. A kén-hidrogén, a szulfidok, a kén-dioxid, a kén-trioxid tulajdonságai, felhasználása. A kénsav gyakorlati szerepe. A sűrűséből következő tulajdonságok. A tanult elemek összehasonlítása. A levegő eltérő tulajdonságú alkotói. A nitrogén mint a bázikus sajátság hordozója, az ammóniaoldat kémhatásának értelmezése. A nitrogén mint savképző elem. A foszfor módosulatai, reakciói. A foszfor mint savképző elem.	Csoportmunka: a kén halmazállapot-változásának és kristályosításának megfigyelése, értelmezése. Gyűjtőmunka a kén előfordulásáról, kinyeréséről. Frontális kísérletek egyéni és/vagy csoportos feldolgozása. Frontális kísérletek a kénsavval; csoportmunka: a víz és a kénsav összehasonlítása. Csoportos munka: a zárt térű égés újbóli megfigyelése, a nitrogén összehasonlítása az oxigénnel. A víz és az ammónia összehasonlítása, a salétromsav és a nitrátok tulajdonságainak megfigyelése. A kén és a foszfor összehasonlítása.	Allotropia. A kénvegyületek természetes előfordulása, a környezetre gyakorolt hatása. Kémiatörténet: a kénsav előállítása, sűrűsége. A nitrogén körforgása, az oxigénnél eltérő szerep megismerése (szervezetünk nitrogéntartalmú vegyületei). A bázis fogalma, a sav-bázis reakció lényege. A salétrom, a puskapor. A salétromsav előállítása.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám		A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
						A világító foszfor. A gyufa és gyártása. Élettani szerep.
Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai Egyetemes kultúra	2.8 Szén, ásványi szenek, szén-monoxid, szén-dioxid 2.9 Szerves vegyületek 2.10 Szilícium, szilíciumvegyületek			A szén módosulatai, a szerkezet és a tulajdonságok összehasonlítása. A szén reakciói. Elem? Vegyület? Keverék? Az ásványi szenek gyakorlati jelentősége. A nyomás, a hőmérséklet és a keverés hatása a szén-dioxid vízben történő oldódására. Ellentétes irányú folyamatok egyensúlya. A szerves vegyületeket felépítő elemek. A legismertebb szénvegyületek és jelentőségük. A szilícium és a szén (gyémánt) összehasonlítása. A szilícium gyakorlati jelentősége. A szén-dioxid és a szilícium-dioxid összehasonlítása. A szilícium-dioxid előfordulása, tulajdonságai. Az ismeretek rendszerezése (rendszerre szervezése). A jellegzetes nemfémes tulajdonságok kigyűjtése. Savképzés, oxosavak.	A gyémánt és a jég összehasonlítása (pl. képek alapján). Gyűjtőmunka. Csoportos kísérlet: a fa lepárlásának megfigyelése, a fa és a faszén égésének összehasonlítása. A szén-monoxid és a szén-dioxid vízoldhatóságának összehasonlítása. A szénsav keletkezése és bomlása. Gyűjtőmunka, táblakészítés a szilícium alkalmazásáról. Csoportos munka: agyag formázása, kiszárítása, (kiégetése). Gyűjtőmunka, táblakészítés, üveg olvasztása, zománc készítése. Csoportos és egyéni munka: összefoglaló táblázat készítése.	Relatív atomtömeg (C-12), kormeghatározás. Az ásványi szenek keletkezése. Lepárlás, A természetes vizek savassága, karsztjelenségek. A szén-dioxid körforgása. A légzés lényege. Az ásványi szenek, a kőolaj és a földgáz keletkezése. Félfémek, félvezetők, számítógép, mikroelektronika. Történelem: kőkorszak. A kvarc és alkalmazásai. A földkéreg leggyakoribb ásványi a szilikátok. Szilikátok az építészetben és a képzőművészetben

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
					(üveg, máz, tűzzománc). 1. 2. 3.1, 3.2
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés	3. A fémes elemek és vegyületeik 3.1 Fizikai tulajdonságok 3.2 Kémiai tulajdonságok 3.3 Nátrium, a nátrium vegyületei 3.4 Kalcium, a kalcium vegyületei, vízkeménység		A fémes és nemfémes elemek tulajdonságainak felismerése, értelmezése. A fémek gyakorlati jelentőségének megismerése; a fémes rácsból következő fizikai tulajdonságok. Redukálóképesség, redukálósor. A megfigyelhető és az elektron szerkezet alapján várható tulajdonságok megfeleltetése. A nátriumvegyületek gyakorlati fontossága és tulajdonságaik. A megfigyelhető és az elektron szerkezet alapján várható tulajdonságok megfeleltetése. A kalciumvegyületek gyakorlati fontossága és tulajdonságaik. A természetes vizek szén-dioxid-tartalmának következményei. Az oldhatóság és a szerkezet közötti összefüggés elemzése. A kedvező tulajdonságok és a sokoldalú felhasználás kapcsolata.	Fémes és nemfémes szerkezeti anyagok funkcióinak összehasonlítása. Az előzetes tudás felelevenítése és alkalmazása. Csoportos kísérlet: réz, higany, ezüst kiválasztása fémekre. Elképzelések (hipotézis): a tulajdonságok értelmezése az előzetes tudás alapján. Kísérlet: szappanfőzés. Elképzelések (hipotézis): a tulajdonságok értelmezése az előzetes tudás alapján. Kísérlet: mész (tojáshéj) égetése, a termék tulajdonságainak vizsgálata, a változás kikövetkeztetése. A szénsav és a mészkő reakciójának megfigyelése, a reakció jelentőségének és következményeinek feltárása.	A fémek szerkezete: technikatörténet: szerkezeti anyagok. Kémiatörténet: alkímia, az anyag átalakítása. Kálium, alkálifémek. A nátrium előfordulása. Nátrium-vegyületek a konyhában, a konyhasó élettani fontossága. Bázis, lúg, sav-bázis reakció, lúgos kémhatás. Alkáliföldfémek, rádium – radioaktivitás. Mészkőképződés, karsztjelenségek, mészégetés, építészeti, gipszszobrászat. Csapadékos reakciók.
Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai	3.5 Alumínium és a vas, alumíniumgyártás, vas-		A vas nélkülözhetetlenségének kémiai háttere (az acél elem, vegyület vagy keverék?).	Összehasonlítás: a vas és az alumínium tulajdonságainak összehasonlítása.	A fémek technikai és társadalmi jelentősége.

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	gyártás A fémek előállítás és korróziója 3.6 Arany, színes- és nemesfémek		A vas, a nyersvas tulajdonságainak módosítása. A redoxireakciók gyakorlati alkalmazása és haszna. A szén és a szén-monoxid redukáló tulajdonságának felismerése. Az elektromos áram kémiai hatásának elemzése, az elektrolízis ipari alkalmazása. A levegő, a vizek oxigéntartalmának következménye. Az alkímia sikertelensége és az elem fogalmának kialakulása. A fémek redukálósora. Az arany tulajdonságai és a tulajdonságok módosítása. A fémes szerkezet és tulajdonság közötti összefüggések összefoglalása.	Összehasonlítás: az alumínium reakcióinak összehasonlítása a nátriuméval és a kalciuméval. Az öntöttvas, az acél és az ötvözetek összehasonlítása. Az előzetes ismeretek ismételése, rendszerezése. Kísérlet: pl. réz elektrolízise oldatból Elképzelés (hipotézis): a jelenség értelmezése. Gyűjtőmunka, tablóképzés. Ötletbörze: Hogyan védjük meg? Gyűjtőmunka, tablóképzés. Gyűjtőmunka: a felhasználási területek mögött rejlő tulajdonságok feltárása. Az ismeretek rendszerezése.	Történelem: vaskor, az alumínium térhódítása. Mágnesség, mágnesezhetőség. Ásványkincseink az érc. Az alumíniumgyártás technológiai folyamatai. Történelem: a vasgyártás fejlődéstörténete. A korrózióvédelem felfedezése a mindennapokban. Az arany jelentősége az emberiség történetében és a kémia történetben. Történelem: réz- és bronzkor. Építészet, szobrászat, hangszer- és ékszerkészítés. 1. 2. 3.1, 3.2, 3.5
Kommunikációs Szabálykövető Lényegkiemelő Problémamegoldó Környezeti nevelés Együttműködési Kritikai Döntési	4. Hétköznapi kémia 4.1 Energiaforrásaink 4.2 Tápanyagaink		Milyen változások alkalmasak „energiatermelésre”? Technikai és biológiai energiaforrások. A tápanyagok szerepének tudatosítása A sárkunyhóktól a fel-	Energiadiagramok készítése, értelmezése. Ismeretfelmérés: Mire kell? Mit miért eszünk? Gyűjtőmunka, kiselőadások,	Az energia megmaradásának törvénye, megújuló energiaforrások. Biológiai

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óra-szám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
	4.3 Építőanyagok 4.4 Üveg, porcelán, finomkerámia 4.5 Műanyagok		hőkarcolókig (keverékek építőipari alkalmazásai) A napon szárított agyagtól a porcelánig (optimális arányú keverékek: formázható agyag, mázak, üveg). Természetes anyagok módosítása Mesterséges műanyagok Természetes vagy mesterséges? Hasznos kémia a ház körül (javítások, festés, növényvédelem, rovarirtás, műtrágyázás). Biokertészet.	poszterkészítés. Gyűjtőmunka, kiselőadások, poszterkészítés. Csoportos kísérletezés: tejfehérje átalakítása. Csoportmunka: a forgalomban lévő műanyagok azonosítása, felismerése	funkciók. Az építészet fejlődéstörténete a szerkezeti anyagok szempontjából. A szilárd szemcsék mérettartománya (kolloidok). Történelem: a kémia korai alkalmazásai. Történelem: népszaporodás, új anyagok, szerkezeti anyagok iránti kereslet; szokások fellelevenítése.
Lényegkiemelő Problémamegoldó Döntési Kritikai	4.6 Háztartási, ház körüli vegyszerek 4.7 Egészség 4.8 Szépség 4.9 Kockázat és haszon		Praktikus eljárások kémiai háttere (fizikai és kémiai folyamatok alkalmazása a háztartásban). A kémia szerepe egészségünk védelmében és helyreállításában (a vitaminoktól a gyógyszerekig). Konyhakémia: műveletek, változások a konyhában. A kémia mint a test- és szépségápolás eszköze.	Kísérletezés: oltott mész készítése, meszelés, színezés földfestékekkel. Kísérletezés: praktikus eljárások (zsírolás, mosás, tisztítás, fehérítés, vízköoldás, folteltávolítás, színezés, textilfestés, oldás) kipróbálása. Vitaforum: Ki a felelős? Csoportos kísérletezés: a C-vitamin hatásának kimutatása. Gyógyteák és kivonatok készítése. A tanult	Balesetvédelmi rendszabályok. A vegyszerek és a „vegyipar” okozta környezeti ártalmak. A gyógyhatású anyagok készítésének története. Hatóanyagok kioldása (extrakció).

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök és altémák	Óraszám	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
			Lehet-e káros a tudomány, a kémia? Az egészségkárosítás és a környezetszennyezés okai. A kémia jelentősége az emberiség történetében.	változások (jelenségek, folyamatok) felfedezése az ételkészítés folyamatában. A kozmetikumok összetevőinek megismerése, előállításuk értelmezése, fogkrém készítése. Vitaforum: Van-e lehetőség a választásra? Szintézis.	A kozmetikumok készítésének története, a kenőcsök, krémek, gélek kémiaiája (kolloidika). Kémiai katasztrófák, élvezeti szerek. 1., 2., 3.1

A továbbhaladás feltételei:

- A környezetünkben előforduló anyagok és folyamatok felismerése, rendszerezése. A tanult elemek, vegyületek előfordulásával, előállításával, fizikai és kémiai tulajdonságaival, felhasználásával, életbeni szerepével, egészségügyi és környezetvédelmi hatásával kapcsolatos ismeretek alkalmazás szintű ismerete, a szerkezet, a tulajdonság és a felhasználás közötti kapcsolatok felismerése.
- A megismert anyagszerkezeti fogalmak alkalmazása a halmazállapotok, a tulajdonságok és a reakciók értelmezésére.
- A kémiai jelrendszer használatának megismerése, a tanult elemek vegyülési arányának meghatározása, képletekkel történő kifejezése, egyszerű sztöchiometriai számítások elvégzése.

Földünk–környezetünk

Célok és feladatok

A Nemzeti alaptanterv Földünk–környezetünk műveltségi területében megfogalmazott tartalmi és fejlesztési követelmények szerint a műveltségi terület és az ezt megjelenítő földrajz tantárgy alapvető feladata, hogy megismertesse a tanulókat szűkebb és tágabb környezetünk természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Felismertesse a folyamatok között megfigyelhető alapvető összefüggéseket, kölcsönhatásokat. A földrajz tanulása során alakul ki a tanulóknak a mindennapi élet szempontjából döntő fontosságú térbeli és időbeli tájékozódási képesség.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület a napjainkban lejátszódó társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok vizsgálatát állítja a középpontba. A komplex, természeti és társadalmi-gazdasági jelenségeket, folyamatokat egyaránt bemutató tananyag feldolgozásának célja a tanulók szemléletének formálása, a földrajzi gondolkodás képességének megalapozása. Az általános iskolai földrajzoktatás során a pusztán tényközlő tananyagátadás helyett a hangsúlyt a természeti, társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatok vizsgálatára, az összefüggések és az általános törvényszerűségek megvilágítására kell helyezni.

A földrajztanítás kiemelten fontos feladata, hogy fejlessze a tanulók környezeti érzékenységét, megértesse velük a helyi, a regionális és a globális környezeti problémák, az emberre veszélyes folyamatok felismerésének, mérséklésének és megakadályozásának fontosságát és lehetőségeit. A tantárgy tartalmának elsajátítása során tudatosulnia kell a tanulóknak, hogy az emberiség jövőjét meghatározó kihívások döntően földrajzi problémákból indulnak ki.

A Nemzeti alaptanterv lehetővé teszi, hogy az önálló tantárgyi keretben történő földrajzoktatás, a Földünk–környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzések, a fejlesztési feladatoknak megfelelő tartalmak és képességek elsajátítása már az 5. évfolyamon megkezdődjön. Az első két évfolyam földrajztanításának feladata azonban továbbra is alapvetően a későbbi tantárgyi oktatás megalapozása. Ezért az 5. és a 6. osztályban az elsajátítandó ismeretek elsősorban a közvetlen földrajzi környezetben megfigyelhető jelenségekkel és folyamatokkal kapcsolatosak. A legfontosabb feladat, hogy a tanulók megismerkedjenek a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás alapvető eszközeivel és módszereivel. Az alapozás legfontosabb célja, hogy a tanulók elsajátítsák a megfigyelés, az információszerzés- és feldolgozás alapvető módjait, a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, majd ezek fokozatos elmélyítésével képesek legyenek egyre sokoldalúbb alkalmazásukra a földrajzi tanulmányaik során. Az 5–6. évfolyamon a földrajzoktatás a közvetlen környezetből jellemzőiből kiindulva, a földrajzi tér fokozatos tágításával megismerteti a tanulókat Földünk legfontosabb jelenségeivel és azok következményeivel. A hangsúlyt azonban mindvégig a megfigyelésre, a közvetlen tapasztalatszerzésre és az alapvető összefüggések felismerésére helyezi.

A 7–8. évfolyam feladata, hogy megismertesse a tanulókat az egyes kontinensek és országok természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel. A tananyag feldolgozása során a távoli tájak földrajzi jellemzőinek megismerése után jutunk el Európa, a Kárpát-medence és végül hazánk bemutatásához. Vizsgálódás középpontjában a természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatok, jelenségek, valamint napjaink eseményei állnak. Földünk népeinek, országainak megismerése nagymértékben hozzájárul a különböző kultúrák iránti érdeklődés kialakításához, a másság megértéséhez és elfogadásához. Elősegíti, hogy reális kép alakuljon ki a tanulóknak nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk természeti, társadalmi-gazdasági adottságairól valamint európai integrációjáról.

A Földünk–környezetünk műveltségi terület tartalmainak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot változásában, fejlődésében mutat be, megvilágítva azok okait és lehetséges következményeit is. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók környezetért felelős magatartása.

Fontos, hogy a műveltségi terület, és így a tantárgyi oktatás tartalmi és képességfejlesztési szempontból történő megalapozása már az alsó tagozaton – az Ember a természetben műveltségi területben megfogalmazottak alapján – megkezdődik. A felső tagozaton azonban a Földünk–környezetünk műveltségi terület tartalmi és képességfejlesztési feladatai már nemcsak az Ember a természetben, hanem az Ember és

társadalom műveltségi terület bizonyos elemeihez is szervesen kapcsolódnak. Ezek a kapcsolatok is hangsúlyozzák a földrajz integrált jellegét, valamint a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megvilágításában és kölcsönhatásainak feltárásában betöltött szerepét.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Földrajz	1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5
Összesen	1,5	1	1,5	1	2	1,5	2	1,5

A tanulók értékelése

A tanulói teljesítmények értékelése három egymáshoz szorosan kapcsolódó részelemből tevődik össze: a földrajzi-környezeti az ismeretek, az ismeretek alkalmazásának képessége, a földrajzi kompetenciákban való jártasság.

A tanulói teljesítmény értékelése szempontjából az alapvető ismeretelemek elsajátítása mellett döntő fontosságú, hogy a tanulók milyen mértékben sajátították el a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, kiemelten a földrajzi térben való tájékozódás képességét, a földrajzi tartalmú információszerzés és az információk feldolgozásának, értelmezésének képességét.

A tanulói teljesítmény értékelésére sokféle lehetőség és mód kínálkozik:

- Az alapfogalmak és összefüggések megértésének ellenőrzése rövid írásos, illetve szóbeli felelet, frontális foglalkozás formájában.
- A nagyobb témaegységek feldolgozását követően az elsajátított ismeretek és képességek szintjének ellenőrzése írásbeli feladatlap segítségével.
- Egyéb tanulói tevékenységek értékelése: tanórai tevékenység; szerepvállalás a csoportmunka során; terepi munka, megfigyelések elvégzése és a tapasztalatok értelmezése, illetve egyszerű jegyzőkönyv készítése; gyűjtőmunka és az összegyűjtött információk különböző formában történő feldolgozása (írásbeli vagy szóbeli beszámoló, tábló, rajz stb.).
- Egy-egy kiválasztott témához kapcsolódó rövid szóbeli vagy írásbeli beszámoló, leírás, rajz készítése.
- Tanári irányítással, csoportmunkában vagy egyénileg végzett egyszerű projektmunka.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A tanterv alkalmazásához elegendő az alapfokú oktatásra vonatkozó törvényi feltételek teljesítése. A tanterv minél sikeresebb alkalmazásához emellett javasoljuk a környezeti neveléshez kapcsolódó szakmai továbbképzésen való részvételt.

Ugyancsak a tantervben megfogalmazottak teljesítését segíti, ha az intézmény szakmai közössége kidolgozza a terepi munka, valamint a lakóhelyen, illetve környékén található intézmény vagy üzem látogatásának módját és lehetséges beépítését a helyi programba.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A megfelelő tankönyvek kiválasztásánál az alábbi szempontokat tartjuk kiemelten fontosnak:

- Tartalmi szempontból feleljen meg a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tartalmi és fejlesztési irányelveknek.

- A tudományos pontosság párosuljon az életkori sajátosságoknak megfelelő megfogalmazással és az ismeretek jól érthető, értelmezhető megfogalmazásával. Az ismereteket rendszerezetten, logikailag összekapcsolható módon közvetítse.
- Legyen alkalmas arra, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését a tantárgy iránt. (Megfelelő minőségű és tartalmú képanyag; didaktikus ábrák; érdekességek bemutatása; továbbgondolkodásra, bújárkodásra alkalmas feladatok stb.) Szemléletmódjával közvetítse a természeti és a kulturális értékek felismerésének és megőrzésének fontosságát, és ösztönözzön a felelős környezeti magatartásra.
- A tankönyv tananyag-elrendezése, szerkezete tegye lehetővé a differenciált tanórai és tanórán kívüli munka megszervezését.
- Adjon segítséget az egyes témakörökben elsajátított ismeretek rendszerezésében. Tartalmazzon az ismeretek elsajátítását ellenőrző, illetve a ismeretek alkalmazását igénylő, a földrajzi kompetenciák elmélyítését segítő feladatokat.

Megjegyzés

A tantárgyi programban a kapcsolódást a műveltségterületben megfogalmazott célkitűzésekhez, követelményekhez az alábbi számok jelölik:

Általános fejlesztési feladatok:	1
Ismeretszerzés, tanulás:	2
Tájékozottság a földrajzi térben:	3
Tájékozottság az időben:	4
Tájékozottság a környezet anyagaiban:	5
Tájékozottság a környezet kölcsönhatásaiban:	6
Tájékozottság hazai földrajzi-környezeti kérdésekben:	7
Tájékozottság regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben:	8

Tantárgyi tantervek

Földrajz 5–6. évfolyam

Célok és feladatok

- A tanulók ismerkedjenek meg a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás alapvető eszközeivel és módszereivel. Sajátítsák el térképen, illetve a térképpel való tájékozódás módját és eszközeit, ismerjék fel a különféle térképek szerepét, a mindennapi életben. Ismerjék fel a térképek, mint földrajzi tartalmú információforrások fontosságát.
- A tanulók sajátítsák el a megfigyelés, az információszerzés és -feldolgozás alapvető módjait, a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, majd ezek fokozatos elmélyítésével legyenek képesek egyre sokoldalúbb alkalmazásukra a földrajzi tanulmányaik során.
- A tanulók ismerkedjenek meg a természeti, a környezeti és a társadalmi-gazdasági megfigyelések módszereivel és eszközeivel. Ismerjék meg a tapasztalatok feljegyzésének és értékelésének alapvető módjait. Legyenek képesek földrajzi tartalmú adatokat értelmezni, és azokból következtetéseket levonni, véleményeiket, észrevételeiket szabatosan megfogalmazni. Legyenek tisztában az adatok nagyságrendbeli különbségeivel.
- Alakuljon ki a tanulóknak a földrajzi térben és időben való tájékozódás életkori sajátosságuknak megfelelő szintű képessége Ismerjék fel a természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeit. Ismerjék fel és nevezzék meg térképen a közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat.
- Ismerjék fel a Föld mozgásának következményeit, lássák be ezek hatását saját mindennapi életünkre, illetve az egész földi életre.

- Ismerjék meg a külső és a belső erők felszíninformáló tevékenységének szerepét Földünk felszínének alakításában. Ismerjék fel a természeti folyamatokban megnyilvánuló alapvető összefüggéseket. Vegyék észre a természeti és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető kapcsolódásokat, kölcsönhatásokat.
- A közvetlen lakókörnyezete valamint a hazai nagytájak földrajzi sajátosságainak, természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek, értékeinek megismerése nyomán erősödjön a tanulóknak a szülőföldhöz való kötődés.
- Ismerjék fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások következményeit, értsék meg az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

Tartalmak

5. évfolyam

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: Szk, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	1. Amiről a térkép mesél 1.1. A térképi ábrázolás	4	3	Arányos kicsinyítés. Alaprajz szerinti ábrázolás. Mértékszám (arányszám). A térkép jelrendszere. Irány és távolság meghatározása a térképen. Vonalas mérték. Tájékozódás a térkép segítségével. Fő- és mellékvilágítják. Az iránytű. Alapvető összefüggések: A valóság és a térkép kapcsolata. A méretarány és a térképi ábrázolás különbségei. A térkép nyelve = jelrendszer	Példák gyűjtése a térkép szerepére a mindennapi életben. Térképvázlat készítése a tanteremről mérési eredmény alapján. Térképvázlat készítése az iskola környékéről. A fénykép, a tájkép és a térkép ábrázolási módszereinek összehasonlítása. Különböző méretarányú térképi ábrázolások összehasonlítása, a hasonlóságok és a különbségek kiemelése. Mérjünk és számoljunk: egyszerű terepi mérések ábrázolása különböző méretarányban megfelelően. Különböző térképi jelek gyűjtése és megfejtése. Térképen mért távolságok megfeleltetése valós távolságokkal. Távolság meghatározása vonalas mérték segítségével. Az északi irány meghatározása iránytű segítségével az osztályteremben és a terepen. A fő világtájak irányának megállapítása az osztályteremben és a terepen.	Ember a természetben Matematika Ember és társadalom 1., 2., 3.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Az északi irány meghatározása különböző módjainak gyakorlása a terepen. A térkép tájolása iránytű segítségével. Játékos tájékozódási feladatok a terepen.	
Kulcskompetenciák: K, szk, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I., T	1.2. A domborzat ábrázolása	3	2	Domborzati formák: síkság, domb, hegy. A térkép színei: barna, zöld és árnyalatai. Barna és árnyalatai: dombság, középhegység, magashegység. Zöld és árnyalatai: síkság. Mélyföld, alföld fennsík. Magassági számok. Alapvető összefüggések: A színárnyalatok használata és a tengerszint feletti magasság összefüggései.	Domborzati elemek felismerése színfokozatos jelölés alapján a tanulói atlasz térképlapjain. Egy elképzelt táj lerajzolása majd a tájról térképvázlat készítése, egyszerű magassági színekulcs összeállításával. Magassági adatok leolvasása és összevetése domborzati térképeken. Magyarország dombortérképének és domborzati térképének összevetése. Példák gyűjtése különböző tengerszint feletti magasságban fekvő tájakra.	Ember a természetben 1, 2, 3.
Kulcskompetenciák: Szk, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, I, T	1.3. Felszíni vizek	2	1	Kék szín Forrástól a torkolatig: csermely, ér, patak, folyó, folyam. Főfolyó, mellékfolyó. Folyásirány Tó, tenger. Kék és árnyalatai: a tengerek, tavak mélysége Mesterséges vízfolyások, tavak. Mocsaras területek. Alapvető összefüggések: A jelölés vastagsága és a folyó szélességének összefüggése. A színárnyalatok használata és a vízmélység összefüggései.	Példák gyűjtése különféle felszíni vizek térképen történő ábrázolására. A Duna és a Tisza mellékfolyóinak leolvasása térképről. Tavak, tengerek vízmélységi adatainak leolvasása a térképről, az adatok összehasonlítása. Példák gyűjtése a térkép alapján csatornákra, víztározókra. Mocsaras területek megnevezése hazánk domborzati térképén. Terepi séta: a környező patak vagy folyó folyásirány meghatározása egyszerű eszközök segítségével.	Ember a természetben 1, 2, 3.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, I, TE, T	1.4. Települések	4	2	Tanya, falu, város. A településtípusok jelölése a térképen. Település- és várostérképek. A településtérképek sajátos jelei. Az egyes településtípusok jellegzetességei (városrészek, telepközpont, jellegzetes épületek). Élet a tanyán, a faluban és a városban. Alapvető összefüggések: A település jele és a település méretének, szerepének összefüggései. A településszerkezet, a gazdasági tevékenység és az életmód kapcsolata.	Különböző típusú és méretű települések jelölésének összehasonlítása hazánk közigazgatási térképén. Adatok, információk leolvasása hazánk közigazgatási térképéről, várostérképekről. Tanyákról, falvakról és városokról készült légifelvételek, fényképek összehasonlítása. Az egyes településtípusok jellemzőinek bemutatása képek, leírások alapján. Egy-egy település bemutatása saját élmények felhasználásával. Rajz készítése az egyes településtípusokról saját vélemény, élmény, elképzelés alapján. Város- és településtérképeket tartalmazó prospektusok gyűjtése, ezek felhasználásával egy-egy település bemutatása. Térképvázlat készítése a saját lakóhelyről, jelkulcs összeállítása. A városi, a falusi és a tanyasi élet, a gazdálkodás összehasonlítása képek, leírások, filmrészletek alapján.	Ember a természetben Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 7.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, I, T, P	1.5. Közlekedési hálózat	3	2	Autótérkép. Az úthálózat jellemzői. Autópálya, főút, mellékút. Az autósok számára készült térképek sajátos jelei. A főbb vasútvonalak Átszállás, csatlakozás. Közlekedési csomópont.	Útiterv összeállítása autóbussz és vasúti menetrend segítségével. Melyik úton induljak? – utazási játék autós térkép segítségével. Autópálya, főút, mellékút jellemzése képek alapján. Beszámoló, vázlatrajz készítése egy családi utazásról.	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika 1, 2, 3, 7.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				Menetrend használata. Alapvető összefüggések: Az útvonalak jelölésének szabályszerűségei. Mellékút főút autópálya úthálózat A közlekedési csomópontok kialakulása. A közlekedés szerepe a mindennapi életben.	Milyen messze van? – távolság meghatározás az útszakaszok kilométeradatainak felhasználásával. Tablókészítés a különféle közlekedési eszközökről. Tanulmányi séta: a vasútállomás vagy az autóbusszállomás életének, az ott dolgozók munkájának megismerése. Múzeumlátogatás: közlekedéstörténeti kiállítás, Közlekedési Múzeum	
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, p, egy, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, I, T	1.6. Tájékozódás Magyarország térképén	3	2	Magyarország nagytájai, folyók, tavak. Megyék, megyeszékhelyek, régiók, régióközpontok. Az autópályák és fő közlekedési utak. Keresőhálózat. Alapvető összefüggések: Az információk mennyisége, részletessége és a térkép méretaránya közötti kapcsolat.	Torpedójáték a keresőhálózat használatának előkészítésére. Különböző földrajzi helyek megtalálása a térképen a keresőhálózat segítségével. Csoportok közötti vetélkedő a névmutató használatának gyakorlására. Tájékozódási feladatok hazánk térképén keresőhálózat segítségével Párosító játék megye – megyeszékhely. Puzzle készítése hazánk domborzati és közigazgatási térképének felhasználásával. Csoportok közötti vetélkedő a puzzle kirakásával. Útvonaljáték: melyik úton menjek? Nagytájak, megyék, régiók és nevük összekapcsolása, területük kiszínezése kontúrtérképen.	Ember a természetben 1, 2, 3, 7.
Kulcskompetenciák: K, d, lk, p, i.	1.7. Kiránduljunk!	3	2	A turistatérkép sajátosságai. Szintvonal. A turistatérképen	Túra útvonalának megtervezése, az útvonal jellemzése turistatérkép segítségével.	Ember a természetben Matematika

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T				közölt információk. Idegenforgalmi körzetről, látnivalókról pl. kiállításokról, vásárokról készült bemutató térképek (szórólaptérképek). Alapvető összefüggések: A szintvonalak sűrűsége és a lejtő meredeksége közötti összefüggés. A térkép kiadásának célja és az ábrázolási mód, valamint tartalom közötti kapcsolat.	Légvonalbeli és tényleges távolság meghatározása turistatérképen. Magasságkülönbség meghatározása térkép adatai alapján. Példák gyűjtése a turistatérképen található információkra, jelekre. Térképvázlat készítése egy elképzelt kirándulás útvonaláról, jelkulcs összeállítása. Tájékozódási feladatok a terepen turistatérkép alapján. Tabló készítése idegenforgalmi körzeteket, látnivalókat bemutató szórólaptérképekből.	1, 2, 3, 7.
Kulcskompetenciák: K, d, lk, é, egy, p, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T	1.8. A lakóhely és környéke	4	2	A régió, a megye és a lakóhely térképe. Tájékozódás a lakóhelyen és a lakóhelyről készült térképeken. Alapvető összefüggések: Méretarány és az ábrázolt terület nagysága, illetve az ábrázolás részletessége	Ki találja meg hamarabb? – tájékozódási verseny a lakóhely térképén. Ki talál oda? – tájékozódási verseny a terepen. Egy célpont elérése megadott helyek érintésével. Térképvázlat készítése a lakóhelyről, nevezetességek, látnivalók, fontosabb üzletek bejelölése. Egy vásárlás (élelmiszer, könyv, háztartási eszköz, ruha stb.) útvonalának megtervezése, erről vázlatrajz készítése. Információ, szórólapgyűjtés az igénybe vehető szolgáltatásokról, szolgáltató intézményekről. Tájékoztató térkép készítése egy oda látogató idegen részére.	Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika 1, 2, 3, 7.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, szk, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, TE, T	2. Napsugár, víz, levegő 2.1. Az éltető napsugár	4	3	A Nap. A napsugárzás szerepe. A levegő felmelegedése. A levegő felmelegedését befolyásoló tényezők. A levegő hőmérséklete, a hőmérséklet változása. Veszélyes napsugarak. Alapvető összefüggések: A napsugárzás és a földi élet. A napsugárzás és a levegő felmelegedése. A felmelegedést befolyásoló tényezők szerepe a hőmérséklet alakításában. A felmelegedő levegő mozgása.	Írányított információgyűjtés a Napról az életkori sajátosságoknak megfelelő ismeretterjesztő kiadványokból. Megfigyelés, egyszerű kísérlet és mérés a napsugár melegítő hatásának, az egyes anyagok eltérő felmelegedésének bizonyítására. Kísérlet és tapasztalatgyűjtés a felmelegedő levegő mozgásának szemléltetésére. Beszélgetés a túlzott napozás veszélyeiről. Példák gyűjtése a napsugárzás földi életre gyakorolt hatásaira. A hőmérséklet mérése, az adatok feljegyzése, a hőmérséklet-változás megfigyelése.	Ember a természetben Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 5, 6.
Kulcskompetenciák: K, n, szk, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, TE, T	2.2. Esik, nem esik?	3	2	Halmazállapot-változás. Levegő, légkör. Vízkörforgás. Felhő, köd, csapadék. A leggyakoribb csapadékfajták. Alapvető összefüggések: lehűlés felhő- és csapadékképződés.	Kísérletek a halmazállapot-változás megfigyelésére. Egyszerű kísérlet a csapadékképződés szemléltetésére. Képek gyűjtése különböző formájú felhőkről, ködös tájakról. Beszélgetés a témakörben megismert jelenségek szerepéről a mindennapi életünkben (pl. ködös idő, havazás stb.). Írányított információgyűjtés a felhőkről és a csapadékfajtákról az életkori sajátosságoknak megfelelő ismeretterjesztő kiadványokból. Mese, történet írása: Egy vízcsepp élete Fénykép, rajz készítése egy-egy jelenségről és ezekből tábló összeállítása.	Ember a természetben Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 5, 6.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, szk, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, TE, T	2.3. Merről fúj a szél?	2	2	Légnyomás, a légnyomás változása. A szél kialakulása. A szél iránya és erőssége. Alapvető összefüggések: Eltérő hőmérséklet eltérő légnyomás szél	Egyszerű kísérlet a légnyomás jelenségének bemutatására. Egyszerű légnyomásmérő összeállítása, a légnyomásváltozás megfigyelése. A légnyomásváltozás és a hőmérséklet-változás kapcsolatának bemutatása egyszerű kísérlettel. Légnyomásváltozás leolvasása barométerről. A légkörzés kialakulásának szemléltetése kísérlet és magyarázó rajz alapján. Információ és tapasztalatgyűjtés a légnyomásváltozás és a szél mindennapi életünkre gyakorolt hatásáról. Irányított információgyűjtés a szélről az életkori sajátosságoknak megfelelő ismeretterjesztő kiadványokból.	Ember a természetben Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 5, 6.
Kulcskompetenciák: K, szk, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, TE, T	2.4. Az Országos Meteorológiai Szolgálat jelenti	3	2	Időjárás, időjárási tényezők. Időjárás-előrejelzés, időjárás-jelentés. Időjárási térkép. Hőmérsékleti és csapadék értékek. Sokéves átlag, időjárási rekordok. Az időjárás hatása a mindennapi életünkre. Alapvető összefüggések: Az időjárás és a mindennapi élet.	Egyszerű időjárási megfigyelések és mérések elvégzésére alkalmas megfigyelőhely kialakítása, közös, illetve irányított egyéni mérés, adatgyűjtés, az adatok feljegyzése. Az adatok ábrázolása és értelmezése. Időjárás-előrejelzések, egyszerű időjárási térképek gyűjtése napilapokból, internetről az adatok közös értelmezése. Egyszerű számolási feladatok megoldása. Információ és tapasztalatgyűjtés az időjárás mindennapi életünkre gyakorolt hatásairól. Tanulmányi séta egy meteorológiai mérőállomásra.	Ember a természetben Matematika Informatika 1, 2, 5, 6.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Látogatás az Országos Meteorológiai Szolgálatnál. Adatgyűjtés az Országos Meteorológiai Szolgálat internetes honlapjáról tanári irányítással.	
Kulcskompetenciák: K, lk, egy, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T	2.5. Hazánk éghajlata	3	2	Éghajlat. Éghajlati diagram. Nedves kontinentális éghajlat. Az évszakok jellemzői. A hőmérséklet és a csapadék időbeli, illetve térbeli különbségei. Csapadéktérkép, hőmérsékleti adatokat ábrázoló térképek. Alapvető összefüggések: Az időjárás és az éghajlat kapcsolata.	Hazánk éghajlati diagramjának megrajzolása megadott adatok alapján, a diagram adatainak értelmezése tanári irányítással. Szerepjáték: évszakok bemutatkoznak. Tematikus térképek adatainak leolvasása, értelmezése, törvényszerűségek megfogalmazása. Adatgyűjtés különféle írott és elektronikus források felhasználásával érdekes időjárás adatokról, rekordokról, a népi időjárás megfigyelésekről.	Ember a természetben Matematika Informatika 1, 2, 5, 6, 7.
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	3. A külső erők felszínformáló munkája	5	3	Felszínformálódás: lepusztulás, elszállítás, felhalmozódás. A hőingadozás, a szél, a víz felszínformáló munkája. Üledékes kőzetek és ásványkincsek. A mészkőhegységek sajátos formakincse. Alapvető összefüggések: A felszín anyaga – felszínformáló erő – a felszín formálódása.	<i>A szél és a víz felszínformáló munkájának modellezése terepasztalon.</i> A hőingadozás hatásának modellezése. Képek gyűjtése a szél és a folyó felszínformáló munkájáról. A felszínformálódás különböző típusainak felismerése képeken, leírásokban. Üledékes kőzetek és ásványkincsek vizsgálata. Rajzok készítése, meseírás a külső erők munkájával kapcsolatosan. A karsztformákat bemutató képek és ábrák irányított értelmezése. Hazai példák gyűjtése a karsztformák előfordulására.	Ember a természetben 1, 2, 3, 4, 6.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, I, T	4. Amiről a földgömb mesél 4.1. Óceánok, szárazföldek	3	2	Gömb (geoid) alak. Óceánok: Csendes-óceán, Atlanti-óceán, Indiai-óceán. Tengerek. Földrészek (kontinensek): Európa, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália és Óceánia, Déli-sarkvidék (Antarktisz). Nevezetes szélességi körök.	A Föld gömb alakjának bizonyítása egyszerű kísérlettel. Bolygónkat ábrázoló képek gyűjtése, a felvételek közös értelmezése. Szerepjáték: Milyennek látja egy távoli bolygóról érkező űrgyerekek a Földet? A kontinensek és az óceánok azonosítása világtérképeken és a földgömbön. A kontinensek és az óceánok bemutatása a domborzati térképekről leolvasható információk felhasználásával. Adatgyűjtés a kontinensekről és óceánokról, rendszerezés, sorrendbe állítás az adatok alapján. Térképvázlat készítése és színezése. Kontúrtérképen a kontinensek és az óceánok azonosítása.	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 5, 8.
Kulcskompetenciák: Szk, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	4.2. Nappal vagy éjszaka?	4	3	Tengely körüli forgás. Nappalok és éjszakák váltakozása. Napi időszámítás. Napkelte, delelés, napnyugta. A Nap látszólagos mozgása. Alapvető összefüggések: A tengely körüli forgás és a napi időszámítás kapcsolata. A tengely körüli forgás és a Nap látszólagos mozgása az égbolton. A Nap látszólagos járása és a hőmérséklet változásának kapcsolata.	A Föld tengely körüli forgásának és a mozgás következményeinek modellezése. A tengely körüli forgás következményeinek értelmezése magyarázórajz alapján. A Nap látszólagos járásának szemléltetése egyszerű kísérlettel. Napóra készítése. Tapasztalatok, megfigyelések megbeszélése a Nap látszólagos járása és a hőmérséklet változásának kapcsolatáról.	Ember a természetben Matematika 1, 2, 3, 4, 6.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: Szk, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	4.3. Tél vagy nyár?	3	2	Nap körüli keringés. Évi időszámítás. Tavasz, nyár, ősz, tél. Napéjgyenlőség, napforduló. Március 21., június 22., szeptember 23., december 22. Alapvető összefüggések: Az évi időszámítás és a keringés kapcsolata. Az évszakok váltakozása és a Nap körüli keringés kapcsolata.	A Föld Nap körüli keringésének modellezése. A keringés következményeinek értelmezése magyarázórajz, modell alapján. A Nap delelési magasságának változásával kapcsolatos tapasztalatok megbeszélése.	Ember a természetben Matematika 1, 2, 3, 4, 6.

6. évfolyam

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: Szk, d, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	1. Tájékozódás a térképén és a földgömbön 1.1. A földrajzi fókuszát	6	4	Északi, déli, keleti és nyugati félgömb. Szélességi kör, hosszúsági kör. Nevezetes szélességi és hosszúsági körök. Földrajzi fókuszát (koordináta-rendszer). Alapvető összefüggések: Egy földrajzi hely azonosításához szélességi és hosszúsági adatok szükségesek.	A félgömbök színezése és a nevezetes szélességi körök bejelölése rajzgömbön. Vázlatrajz készítése a nevezetes szélességi körök bejelölésével. A fókuszát modellezése labdaháló segítségével. A szélességi és a hosszúsági körök jellemzőinek összevetése a földgömb fókuszát alapján. Helymeghatározási feladatok: földrajzi helyek azonosítása koordináták alapján, egy földrajzi hely koordinátáinak megadása. Csoportverseny: Ki talál meg hamarabb?	Ember a természetben Matematika 1, 2, 3, 6.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	2. Az éghajlati övezetesség 2.1. Az éghajlati övezetesség kialakulása	4	3	A napsugarak hajlásszöge. Egyenlítőtől való távolság. A napsugarak hajlásszöge alapján megrajzolható övezetek. Az óceántól való távolság és a domborzat módosító hatása. Éghajlati övezetek kialakulása. Forró, mérsékelt és hideg övezet. Alapvető összefüggések: A napsugarak hajlásszöge és a felmelegedés. A gömb alak és a az eltérő felmelegedés. A módosító tényezők és a valódi övezetek határának alakulása.	A napsugarak eltérő hajlásszögének bemutatása egyszerű gömbmodellen. A különböző hajlásszögben érkező sugarak eltérő felmelegítő hatásának magyarázata egyszerű vázlatára segítségével. Vázlatára készítése színezéssel az övezetek elhelyezkedéséről, a nevezetes szélességi körök kiemelésével. A Föld éghajlati térképének tanulmányozása, az övezetek tényleges határainak összevetése a vázlatábrával, az eltérések magyarázata.	Ember a természetben 1, 2, 3, 6.
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	2.2. Forró övezet	3	2	A forró övezet elhelyezkedése, határai. Az övezet tagolódása. A hőmérséklet alakulásának és a csapadék időbeli eloszlásának változásai. Jellegzetes tájak, életközösségek. Alapvető összefüggések: Az Egyenlítőtől való távolság szerepe a jellemzők kialakulásában.	Vázlatrajz készítése az övezet tagolódásáról. Éghajlati térkép irányított elemzése. Éghajlati diagramok irányított összehasonlítása. Videofilmrészlet, diaképek, fotók irányított feldolgozása. Térképvázlat és applikációs kártyák felhasználásával az övezet jellemzése. Szerepjáték az övezet öveinek bemutatására. Mit vinnék magammal? – kiválasztó, csoportosítási játék. Rajz, leírás készítése egy elképzelt tájról. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból az övezethez kapcsolódóan, tanári irányítással.	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával.	
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	2.3. Mérsékelt övezet	3	2	A mérsékelt övezet elhelyezkedése, határai. Az övezet tagolódása. A hőmérséklet alakulásának és a csapadék időbeli és térbeli eloszlásának változásai. Jellegzetes tájak, életközösségek. Alapvető összefüggések: Az Egyenlítőtől való távolság szerepe a jellemzők kialakulásában. Az óceánoktól való távolság szerepe a jellemzők kialakulásában.	Vázlatrajz készítése az övezet tagolódásáról. Éghajlati térkép irányított elemzése. Éghajlati diagramok irányított összehasonlítása. Videofilmrészlet, diaképek, fotók irányított feldolgozása. Térképvázlat és applikációs kártyák felhasználásával az övezet jellemzése. Szerepjáték az övezet öveinek bemutatására. Történet írása, szituációs játék: Milyen lenne, ha ott élnék? címmel Mit vinnék magammal? – kiválasztó, csoportosítós játék. Rajz, leírás készítése egy elképzelt tájról. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból az övezethez kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával.	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, egy, p, i Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	2.4. Hideg övezet	2	1	A hideg övezet elhelyezkedése, határai. Az övezet tagolódása. A hőmérséklet alakulásának és a csapadék időbeli eloszlásának változásai.	Vázlatrajz készítése az övezet tagolódásáról. Éghajlati térkép irányított elemzése. Éghajlati diagramok irányított összehasonlítása. Videofilmrészlet, diaképek, fotók irányított feldolgozása. Térképvázlat és applikációs	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				Jellegzetes tájak, életközösségek. Alapvető összefüggések: Az Egyenlítőtől való távolság szerepe a jellemzők kialakulásában	kártyák felhasználásával az övezet jellemzése. Szerepjáték az övezet öveinek bemutatására. Történet írása, szituációs játék: Milyen lenne, ha ott élnék? címmel Mit vinnék magammal? – kiválasztó, csoportosítós játék. Rajz, leírás készítése egy elképzelt tájról. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból az övezethez kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával.	
Kulcskompetenciák: K, n, d, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	2.5. A hegyvidékek függőleges övezetessége	2	1	A függőleges övezetesség. A kialakító tényezők. Az egyes övek jellemzői. Alapvető összefüggések: A magasságváltozás szerepe a jellemzők alakításában. A vízszintes és a függőleges övezetesség kapcsolata.	Vázlatábra készítése az Alpok függőleges övezeteinek bemutatására. Applikációs kártyák elhelyezése vázlatábrában. Videofilmrészlet, diáképek, fotók irányított elemzése. Játék: Ki él magasabban? Szituációs játék: Élet az Alpokban Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból a témához kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával. Gyűjtött képek elhelyezése vázlatábrában.	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
		A	B			
Kulcskompetenciák: K, n, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: K, I, T	3. A nyug-hatatlan bolygó 3.1. A Föld belső szerkezete, belső erők	6	4	Gömbhéjas szerkezet. Közetlemezek. Vulkánosság, vulkáni közetek, vulkánok. Gyűrődés, vetődés Alapvető összefüggések: belső szerkezet közetlemezmozgás vulkánosság, gyűrődés, vetődés	A gömbhéjas szerkezet jellemzése modell, vázlatábra segítségével. A közetlemezek azonosítása a térképen. A vulkáni működés bemutatása videofilmrészlet, leírások, fényképek alapján. A vulkán működésének és szerkezetének modellezése. Vulkáni közetek vizsgálata. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból a vulkánossághoz kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával. A gyűrődés és a vetődés folyamatának modellezése. Jellegzetes vulkáni, gyűrődéses és vetődéses formák felismerése képeken.	Ember a természetben Informatika 1, 2, 3, 5, 6.
Kulcskompetenciák: K, d, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: I, T	3.2. Utazás az időben	5	3	Földtörténeti idők, harmad- és negyedidőszak. Ösföld, röghegység, gyűrthegység. Felszínfejlődés. A külső és a belső erők munkája. Alapvető összefüggések: A történelmi és a földtörténeti időszámítás eltérő nagyságrendje.	Időszalag rajzolása. Applikációs kártyák elhelyezése időszalagon. Földtörténeti események időrendbe állítása. Európa egyszerűsített szerkezeti térképnek (modelljének) elkészítése tanári irányítással. A külső és a belső erők felszínformáló tevékenységevek bemutatása képek, saját készítésű rajzok alapján. Mese, történet írása: Egy ösföld élete címmel.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika 1, 2, 3, 4.
Kulcskompetenciák: K, lk, i.	4. Hol élünk, hogyan élünk? 4.1. Hazánk Európában és a	4	2	A Kárpát-medence elhelyezkedése Európában. A Kárpát-medence résztájai.	Helymeghatározási, tájékozódási feladatok Európa térképén. A Kárpát-medence résztájainak azonosítása	Ember a természetben Ember és társadalom

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kiemelt fejlesztési feladatok: H, E, I, T	Kárpát-medencében			Hazánk helyzete a Kárpát-medencében. Szomszédaink. Alapvető összefüggések: A földrajzi helyzet és természeti, illetve a társadalmi-gazdasági jellemzők kapcsolata.	térképen, térképvázlaton. A szomszédos országok azonosítása térképen, kontúrtérképen. Különbféle adatok leolvasása és összehasonlítása a Kárpát-medencét ábrázoló tematikus térképekről (pl. éghajlat, népesség).	1, 2, 3, 7, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, egy, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T	4.2. Hazánk Magyarország. Barangolás hazai tájakon	18	12	Hazánk nagytájai. Az alföldi tájak jellemzői. Gazdálkodás, jellegzetes településtípusok. A domb- és hegyvidéki tájak jellemzői. A gazdálkodás jellemzői, sajátos településtípusok. A környezet állapota. Hazánk védett természeti és kulturális értékei. Fővárosunk: Budapest Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők kapcsolata.	Helymeghatározási és tájékozódási feladatok hazánk térképén. A nagytájak azonosítása térképen, térképvázlaton, kontúrtérképen. Adatok, jellemzők leolvasása különféle tematikus térképekről. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból az egyes nagytájakhoz, jelentős településeikhez kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával. Egy-egy kiválasztott táj bemutatása rajzban. Egy-egy kiválasztott táj néprajzi, kulturális jellemzőinek bemutatása. Tájéleírások, versek gyűjtése az egyes tájakhoz, városokhoz kapcsolódóan. Jellemzők leolvasása várostérképekről. Kirándulási terv készítése. Program összeállítása külföldi barát számára. Bemutató összeállítása az egyes tájakra jellemző termékekből. Puzzle játék hazánk, illetve egy nagytáj térképének felhasználásával. Térképi- és betűjátékok,	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek 1, 2, 3, 6, 7.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					rejtvények hazánk városaival, tájaival kapcsolatban. Egy-egy nemzeti park vagy világörökség bemutatása rajzban, képeken, rövid beszámolóban. Hazánk „öröm- és bánattérképének” elkészítése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, egy, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T	4.3. A lakóhely földrajza	3	3	Természeti adottságok, társadalmi-gazdasági sajátosságai. A környezet állapota, védett természeti és kulturális értékek Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők kapcsolata	Adat- és információgyűjtés a lakóhely természeti adottságairól, jellemző gazdasági tevékenységeiről. Képeskönyv összeállítása saját készítésű fotókból és rajzokból. A lakóhely és környékére jellemző sajátos népszokások, hagyományok bemutatása. Beszélgetés: Miért szeretek itt élni? címmel. A lakóhely „öröm és bánat” térképének elkészítése. Tanulmányi séta a lakóhely fontos intézményébe, üzemébe.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek 1, 2, 3, 7.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerű megfigyelések és kísérletek elvégzésére, a tapasztalatok feljegyzésére és értékelésére. Tudjanak biztonsággal tájékozódni a térképen, illetve tudják felhasználni a térképet a terepen való tájékozódásban. Legyenek képesek egyszerű információk leolvasására különböző térképekről. Tudjanak tájékozódni a földgömbön. Legyenek képesek tanári irányítással tájékozódni és válogatni a különféle földrajzi-környezeti tartalmú információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben, valamint a megszerzett információk értelmezésére és feldolgozására. Tudjanak földrajzi tartalmú adatokat értelmezni, és azokból következtetéseket levonni. Legyenek tisztában az adatok nagyságrendbeli különbségeivel.

Ismerjék fel a természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeit. Ismerjék fel és nevezzék meg térképen a közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat.

Ismerjék és értsék a Föld mozgásának következményeit, hatásukat a földi életre. Adatok, képek, leírások alapján legyenek képesek az egyes földrajzi övezetek sajátosságainak bemutatására. Példák, képek alapján ismerjék fel a legfontosabb felszíninformáló erők tevékenységét.

Legyenek képesek a hazai nagytájak földrajzi sajátosságainak felismerésére, természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek bemutatására.

Ismerjék fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások következményeit, értsék meg az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

Földrajz 7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Fejlődjön a tanulók földrajzi térben való tájékozódási képessége. Legyenek képesek önállóan a szemléleti, tanári irányítással az okfejtő térképolvasásra különböző tartalmú és méretarányú földrajzi térképeken. Ismerjék a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat.

Szerezzenek jártasságok az információszerzés és -feldolgozás különféle módszereinek alkalmazásában. Alakuljon ki bennük az igény az önálló, a szűkebb és tágabb földrajzi környezet alaposabb megismerését segítő földrajzi tartalmú információszerzésre. Legyenek képesek a megszerzett ismeretek és információk alkalmazására a mindennapi élet társadalmi-gazdasági és környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében.

A tanulók alkalmazzák a természeti, a környezeti és a társadalmi-gazdasági megfigyelések módszereit és eszközeit. Legyenek képesek földrajzi tartalmú adatokat értelmezni, és azokból következtetéseket levonni, véleményeiket, észrevételeiket szabatosan megfogalmazni. Legyenek helyes képzeik a földrajzi környezet elemeinek (pl. óceánok, kontinensek, hegységek, népesség, termelés) méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok nagyságrendjéről.

A tanulókat ismerjék meg az egyes kontinensek és a főbb országok általános természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti jellemzőit. Ismerjék fel a kontinensek, a tipikus tájak és országok regionális jellemzőit, a közöttük lévő hasonlóságokat és különbségeket. Vegyék észre a természeti és a társadalmi adottságok szerepét a gazdasági fejlődés sajátosságaiban. Értsék meg, hogy az egyes adottságok szerepe, jelentősége az idők során változhat.

A tananyag elsajátítása, Földünk népeinek, országainak megismerése járuljon hozzá a különböző kultúrák iránti tisztelet és érdeklődés kialakításához, a társadalmi-gazdasági fejlődés eltérő lehetőségeinek és módjainak megértéséhez, elfogadásához.

Hazánk földrajzi jellemzőinek megismerése segítse elő, hogy reális kép alakuljon ki a tanulóknál nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk természeti, társadalmi-gazdasági adottságairól, valamint európai integrációjáról.

A tantárgy tanulása során a tanulók összefüggéseikben ismerjék meg a környezetkárosító folyamatokat, ezek forrásait, megelőzésük és megszüntetésük lehetséges módjait is. Értsék meg, hogy a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra, együttműködésre van szükség. Lássák be az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

Tartalmak

7. évfolyam

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	1. Kalandozás távoli tájakon – Afrika 1.1. Fekvése, határai, természeti adottságok	4	3	A kontinens helye a földgömbön. A szerkezeti felépítés jellemzői. A természetföldrajzi övezetesség jellemzői a kontinensen. Vízrajzi sajátosságok. Természeti erőforrások. Tipikus tájak: sivatagok, oázisok, esőerdő.	Helymeghatározási feladatok a térképen. Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása, összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. Éghajlati diagramok elemzése, összevetése, az adatok alapján az éghajlat jellemzőinek megfogalmazása. Tájéleírás készítése tipikus	Ember a természetben Ember és társadalom Magyar nyelv és irodalom Informatika 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				A természeti környezet állapota. Alapvető összefüggések: Földrajzi helyzet és a természetföldrajzi övezetesség jellemzői.	tájakról önállóan gyűjtött képek alapján. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Kiselőadás a kontinens megismeréséről, a magyar geográfusok szerepéről. Afrika tájait bemutató tájleírásrészletek gyűjtése, megbeszélése. Információk gyűjtése, irányított kiselőadás a védett természeti értékekről és a környezetet veszélyeztető folyamatokról.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	1.2. Népesége, társadalmi képe	3	3	Fehér-Afrika, Fekete-Afrika. Kulturális és vallási eltérések. Népeségnövekedés. Éhségövezet. Alapvető összefüggések: A népeségnövekedés és a társadalmi problémák.	Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása, összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. A kontinensen élő főbb népcsoportok jellemzése. Népeségföldrajzi adatok ábrázolása grafikonon, az adatok elemzése. Jellegzetes településtípusok, építkezési szokások és építőanyagok bemutatása. Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról. Információk gyűjtése a kontinens környezeti problémáiról, a kiváltó okokról és a megoldás lehetőségeiről.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i.	1.3. A gazdasági élet jellemzői	3	2	A mezőgazdálkodás jellemző típusai, terményei. Az ásványkincsek kitermelése, a bányászat szerepe.	Tematikus térképek elemzése, az információk összevetése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T				A gazdaság legfontosabb ágai. A gazdasági fejlettség területi különbségei. Trópusi-, Észak- és Dél-Afrika gazdaságának sajátos vonásai. A fejlődés lehetőségei és nehézségei. Alapvető összefüggések: A szerkezeti felépítés és az ásványkincsek előfordulása. A mezőgazdálkodás jellemzői és a természeti adottságok kapcsolata.	gyűjtése, rangsorok készítése. Adatsorok alapján az egyes térségek és néhány kiválasztott ország gazdasági jellemzőinek összevetése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták készítése a hazánkban is kapható Afrikából származó termékek alapján. A származási hely azonosítása a kontinens térképén. Afrikai életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	2. Kalandozás távoli tájakon – Ausztrália-Óceánia 2.1. Amiről a térkép mesél, természeti adottságok	3	3	Elhelyezkedése a földgömbön. Szerkezeti felépítés, vízrajzi, éghajlati jellemzők. Természeti erőforrások. Óceánia felosztása, szigettípusok. Alapvető összefüggések: Földrajzi helyzet és a természetföldrajzi övezetesség jellemzői. A szerkezeti felépítés és az ásványkincsek előfordulása.	Helymeghatározási feladatok a térképen. Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása, összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. Éghajlati diagramok elemzése, összevetése, az adatok alapján az éghajlat jellemzőinek megfogalmazása. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Kiselőadás a kontinens felfedezéséről és benépesítéséről. Ausztrália és Óceánia tipikus tájait bemutató tájleírásrészletek gyűjtése, megbeszélése. Információk gyűjtése, irányított kiselőadás a védett természeti értékekről és a környezetet veszélyeztető folyamatokról.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	2.2. Társadalmi-gazdasági jellemzők.	2	2	Benépesülés. A mezőgazdálkodás jellemzői, fő terményei. Természeti erőforrások, ásványkincsek. A gazdaság legfontosabb ágai. Idegenforgalom. Alapvető összefüggések: A mezőgazdálkodás jellemzői és a természeti adottságok kapcsolata. A természeti adottságok és az idegenforgalom jelentősége.	Tematikus térképek elemzése, az információk értelmezése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világ gazdaságban betöltött szerep bemutatására. Terméklisták készítése a hazánkban is kapható a térségből származó termékek alapján. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	3. Kalandozás távoli tájakon – Amerika, sarkvidékek 3.1. Fekvése, tagolódása, természeti adottságok	6	5	A kontinensek helye a földgömbön. Arktisz, Antarktisz. A szerkezeti felépítés jellemzői. Vízrajzi sajátosságok. A vízszintes és a függőleges természetföldrajzi övezetesség jellemzői a kontinensen. Természeti erőforrások. A természeti környezet állapota. Alapvető összefüggések: Földrajzi helyzet és a természetföldrajzi övezetesség jellemzői. A vízszintes és a függőleges övezetesség kapcsolata.	Helymeghatározási feladatok a térképen. Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása, összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. Éghajlati diagramok elemzése, összevetése, az adatok alapján az éghajlat jellemzőinek megfogalmazása. A függőleges övezetességet bemutató árba elemzése. Észak-, Közép- és Dél-Amerika természetföldrajzi jellemzőinek összevetése megadott szempontok alapján. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Kiselőadás a kontinens felfedezéséről. Tájéleírás készítése egy tipikus tájról önállóan gyűjtött képek alapján. A kontinens tipikus tájait bemutató tájleírásrészletek gyűjtése, megbeszélése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 4, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Kiselőadás a sarkvidékek felfedezéséről, az Antarktisznak nemzetközi jelentőségéről. Információk gyűjtése, irányított kiselőadás a védett természeti értékekről és a környezetet veszélyeztető folyamatokról.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	3.2. Latin-Amerika társadalmi-gazdasági jellemzői	4	3	Latin-Amerika, Angol-Amerika. Gyarmatosítás, népcsoportok keveredése. A népesség térbeli eloszlása, a városok népességének növekedése. A mezőgazdaság jellemzői. Iparosodó térségek, központok. Brazília, Mexikó. Alapvető összefüggések: A szerkezeti felépítés és az ásványkincsek előfordulása. A mezőgazdálkodás jellemzői és a természeti adottságok kapcsolata.	Népsűrűségi térkép elemzése. Népességföldrajzi adatok ábrázolása grafikonon, az adatok elemzése. A nagyvárosi élet jellemzőinek bemutatása képek, leírások alapján. A gazdasággal kapcsolatos tematikus térképek elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világgazdaságban betöltött szerep bemutatására. Adatsorok alapján az egyes térségek és néhány kiválasztott ország gazdasági jellemzőinek összevetése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták készítése a hazánkban is kapható Latin-Amerikából származó termékek alapján. A származási hely azonosítása a kontinens térképén. Információk gyűjtése a kontinens környezeti problémáiról, a kiváltó okokról és a megoldás lehetőségeiről. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Kiselőadás a Latin-Amerika	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					meghódításáról, benépesedéséről. Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	3.3. Amerikai Egyesült Államok	6	5	Benépesülés, bevándorlás. Természeti erőforrások. Övezetes mezőgazdaság, farmgazdálkodás. Gazdasági körzet, technológiai park. Kutatás-fejlesztés igényes ágazatok. Gazdasági és politikai nagyhatalom. Alapvető összefüggések: A szerkezeti felépítés és az ásványkincsek előfordulása. A mezőgazdálkodás jellemzői és a természeti adottságok kapcsolata. A társadalmi-gazdasági fejlettség és a világgazdasági vezető szerep kapcsolata.	Népsűrűségi térkép elemzése. Tematikus térképek elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, a világgazdasági vezető szerep igazolására. A gazdasági körzetek összehasonlítása. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Élet a farmon – a farmgazdálkodás jellemzőinek bemutatása. Terméklisták készítése a hazánkban kapható USA-ból származó termékek alapján. Információk gyűjtése a környezeti problémákról, a kiváltó okokról és a megoldás lehetőségeiről. A nagyvárosi élet jellemzőinek bemutatása képek, leírások alapján. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4. Kalandozás távoli tájakon – Ázsia 4.1. Fekvése, tagolódása, természeti adottságok	5	4	A kontinens helye a földgömbön. A szerkezeti felépítés jellemzői. Vízrajzi sajátosságok. A vízszintes és a függőleges természetföldrajzi	Helymeghatározási feladatok a térképen. Magassági és mélységi adatok leolvasása, összevetése más kontinensek adataival. Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása,	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				övezetesség jellemzői a kontinensen. Tipikus tájak: tajga, szubtrópusi és trópusi monszun éghajlatú területek. Természeti erőforrások. A természeti környezet állapota. Alapvető összefüggések: Földrajzi helyzet és a természetföldrajzi övezetesség. A kontinensen belüli helyzet és az éghajlati jellemzők.	összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. Éghajlati diagramok elemzése, összevetése, az adatok alapján az éghajlat jellemzőinek megfogalmazása. Az egyes kontinensrészek természeti adottságainak összehasonlítása. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Adatok gyűjtése a kontinens természetföldrajzi jellemzőiről. Tájleírás készítése egy tipikus tájakról önállóan gyűjtött képek alapján. A kontinens tipikus tájait bemutató tájleírásrészletek gyűjtése, megbeszélése. Információk gyűjtése, irányított kiselőadás a védett természeti értékekről és a környezetet veszélyeztető folyamatokról.	1, 2, 3, 4, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4.2. Népek, országok	3	2	Kulturális, vallási és etnikai sokszínűség. A fejlődés eltérő lehetőségei és útjai. Alapvető összefüggések: Természeti adottságok és a népsűrűség. A vallás és a fogyasztási szokások, életmód kapcsolata. Gazdasági fejlettség és a világgazdasági szerep.	Népsűrűségi térkép elemzése. Népszámlálási adatok ábrázolása grafikonon, az adatok elemzése. A népszámlálás szerinti megoszlását bemutató térképek elemzése. A gazdasággal kapcsolatos tematikus térképek elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világgazdaságban betöltött szerep bemutatására. Információk, adatok gyűjtése és összehasonlítása az elérő gazdasági fejlődés és fejlettség személtetésére.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Kontúrtérképes feladatok megoldása. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Kiselőadás a vallás és a mindennapi élet kapcsolatáról, a legnagyobb vallások sajátosságairól. Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4.3. Ország-óriások	4	3	Kína és India hasonló és eltérő természeti erőforrásai, a társadalmi-gazdasági fejlődés sajátosságai és jellemzői. Jelentőségük, szerepük a világban. Alapvető összefüggések: A történelmi múlt és gazdasági fejlődés sajátosságai. Természeti erőforrások és a gazdasági fejlődés jellemzői.	A természeti adottságok összehasonlítása, térképek, adatok alapján. Tematikus térképek összehasonlító elemzése. Népességföldrajzi adatok összevetése és elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világgazdaságban betöltött szerep bemutatására. A mezőgazdasági adottságok összevetése tematikus térképek segítségével. A mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos adatok gyűjtése és elemzése. Információk, adatok gyűjtése és grafikonok készítése a gazdasági fejlődés sajátosságainak személtetésére. A fő gazdasági körzetek jellemzése térkép segítségével. Kontúrtérképes feladatok megoldása.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Terméklisták összeállítása a Kínából és Indiából származó hazánkban kapható termékekből. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Kiselőadás a hindu vallás és a mindennapi élet kapcsolatáról. Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4.4. Japán	2	1	Sajátos természetföldrajzi adottságok. Sokoldalú fejlett ipar, technológiai park. Világgazdasági vezető szerep. Alapvető összefüggések: A geológiai adottságok a vulkánosság és a földrengésveszély kapcsolata. A természeti, a társadalmi-gazdasági adottságok és a sajátos fejlődés. A fejlődés és a világgazdasági vezető szerep.	A természetföldrajzi adottságok bemutatása különféle tematikus térképek segítségével. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világgazdaságban betöltött szerep bemutatására. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása a Japánból származó hazánkban kapható termékekből. Példák gyűjtése a hazánkban is megtelepedett japán vállalatokról. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Kiselőadás a környezetszennyezés következményeiről és a megoldási lehetőségekről.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4.5. Kelet- és Dél-kelet-Ázsia	2	1	Újonnan iparosodott országok. Eltérő adottságok és fejlődési utak. Világgazdasági szerep. Alapvető összefüggések: Japán szerepe a térség gazdasági fejlődésében.	A természetföldrajzi adottságok bemutatása különféle tematikus térképek segítségével. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése a világgazdaságban betöltött szerep bemutatására. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása a térség országaiból származó hazánkban kapható termékekből. A származási helyek azonosítása térkép segítségével. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	4.6. Délnyugat-Ázsia	2	2	Közel-Kelet. Kulturális és vallási különbségek. Mediterrán- és folyómenti öntözéses gazdálkodás. Földgáz- és kőolajbányászat. Világgazdasági jelentőség. Alapvető összefüggések: A természeti és a társadalmi adottságok és a fejlődés sajátosságai. A kőolaj- és földgáz-készlet nagysága és a világgazdasági szerep. A történelmi emlékek és az idegenforgalom jelentősége.	A természetföldrajzi adottságok bemutatása különféle tematikus térképek segítségével. A kőolaj- és földgáztermelés szerepének, világgazdasági jelentőségének bemutatása adatok, szemelvények alapján. Jellegzetes mezőgazdasági termények gyűjtése. A mezőgazdálkodás nehézségeinek és környezeti hatásának bemutatása képek, szemelvények segítségével. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Kiselőadás a vallás és a mindennapi élet kapcsolatáról.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Információk gyűjtése, beszámoló, kiselőadás összeállítása a sajátos kulturális szokásokról, ételekről, táplálkozási szokásokról. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	5. Tágabb lakóhelyünk: Európa 5.1. Fekvése, tagolódása, természeti adottságok	4	3	A kontinens helye a földgömbön, a felosztás szempontjai. A szerkezeti felépítés jellemzői. Vízrajzi sajátosságok. A természetföldrajzi övezetesség jellemzői a kontinensen. Természeti erőforrások. A természeti környezet állapota. Alapvető összefüggések: Földrajzi helyzet és a természetföldrajzi övezetesség. A kontinensen belüli helyzet és a természetföldrajzi jellemzők. Szerkezeti felépítés és az ásványkincsek.	Helymeghatározási feladatok a térképen. Magassági és mélységi adatok leolvasása, összevetése más kontinensek adataival. Tematikus térképek elemzése, adatok leolvasása, összevetése, alapvető összefüggések felismerése és megfogalmazása. Éghajlati diagramok elemzése, összevetése, az adatok alapján az éghajlat jellemzőinek megfogalmazása. Az egyes kontinensrészek természeti adottságainak összehasonlítása. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Tájéleírás készítése egy tipikus tájról önállóan gyűjtött képek alapján. A kontinens tipikus tájait bemutató tájleírásrészletek gyűjtése, megbeszélése. Információk gyűjtése, irányított kiselőadás a védett természeti értékekről és a környezetet veszélyeztető folyamatokról.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 4, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i.	5.2. Népeség, gazdasági fejlettség	3	2	A népeség területi eloszlása. Eltérő történelmi múlt, fejlettségi különbségek. Gazdasági tömörülések.	Népsűrűségi térkép elemzése. Népeségföldrajzi adatok ábrázolása grafikonon, az adatok elemzése. A népeség nyelvek, nemzetiségek szerinti megoszlását bemutató térképek elemzése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T				Alapvető összefüggések: A népsűrűség és a természeti adottságok, illetve a gazdasági fejlettség kapcsolta. Történelmi múlt és a társadalmi-gazdasági fejlődés, fejlettség.	A gazdasági fejlettséggel kapcsolatos tematikus térképek elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. Információk, adatok gyűjtése és összehasonlítása az elérő gazdasági fejlődés és fejlettség személtetésére. Példák gyűjtése különböző gazdasági tömörülésekre, együttműködésekre. Információk gyűjtése az elérő gazdasági fejlődés okairól, történelmi háttéréről. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, egy, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, I, T	5.3. Az Európai Unió	2	1	Az Európai Unió kialakulása, működése, bővítése. A legfontosabb intézmények feladatai. Az Unió szerepe a világ gazdaságban. Alapvető összefüggések: Az adottságok és az együttműködés kialakulásának szükségessége. Az együttműködés fokozatos kiszélesedése.	Az EU bővülésének követése térkép segítségével. Időszalag készítése az EU bővítéséről, az integráció fejlődése szempontjából fontos eseményekről, döntésekről. Az EU működésének bemutatása vázlatrajz, modell vagy szituációs játék segítségével. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Kiselőadás hazánk és az EU kapcsolatának alakulásáról, a csatlakozás lépéseiről. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése az integráció működésével kapcsolatban.	Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	5.4. Észak-Európa	3	2	Természeti és társadalmi-gazdasági jellemzők. A különböző erőforrások országonként eltérő szerepe a gazdaság fejlődésében. Alapvető összefüggések: A társadalmi-gazdasági fejlődés sajátos vonásai és az eltérő adottságok.	Természeti adottságok összevetése tematikus térképek alapján. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása az észak-európai országokból származó hazánkban kapható termékekből. Példák gyűjtése a hazánkban is megtelepedett észak-európai vállalatokról. Tipikus tájak bemutatása képek, leírások alapján. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások elemzése és ismertetése. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	5.5. Nyugat-Európa	4	3	Természeti és társadalmi jellemzők, gazdaságtörténeti szerep. Egyesült Királyság és Franciaország gazdaságának jellemző vonásai. Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a fejlődés sajátosságai. A gyarmatbirodalom és a gazdasági fejlődés. A természeti adottságok és a mezőgazdálkodás.	Természeti adottságok összevetése tematikus térképek alapján. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása a térség országaira jellemző hazánkban kapható termékekből. Példák gyűjtése a hazánkban is megtelepedett nyugat-európai vállalatokról. Tipikus tájak bemutatása képek, leírások alapján. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások megbeszélése. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	5.6. Dél-Európa	4	3	Tipikus táj: mediterrán tengerpart. A Pireneusi-, az Appennini- és a Balkán-félsziget természeti adottságai, legfontosabb országainak (Spanyolország, Olaszország, Horvátország, Szerbia és Montenegró, Görögország) társadalmi-gazdasági jellemzői. Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a fejlődés sajátosságai. A természeti adottságok és a mezőgazdálkodás. A természeti és a kulturális adottságok és az idegenforgalom jelentősége.	Természeti adottságok összevetése tematikus térképek alapján. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. Információgyűjtés keleti területek fejlődését befolyásoló társadalmi problémákról és azok következményeiről. A nemzetiségek területi elhelyezkedését bemutató térképek elemzése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása a térség országaira jellemző hazánkban kapható termékekből. Példák gyűjtése a hazánkban is megtelepedett dél-európai vállalatokra. Tipikus tájak bemutatása képek, leírások alapján. Életképeket bemutató felvételek, filmrészletek, leírások megbeszélése. Kielőadás a mediterrán tájak építkezési jellegzetességeiről, a táplálkozási szokások sajátosságairól. Prospektusok, szóróanyagok alapján idegenforgalmi program összeállítása. A térségre jellemző környezeti problémák bemutatása példák alapján. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, p, i.	5.7. Kelet-Európa	5	4	Természeti és társadalmi-gazdasági jellemzők. Ukrajna, Oroszország természeti erőforrásai, társadalmi-gazdasági jellemzői.	Természeti adottságok bemutatása tematikus térképek alapján. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T				Oroszország világgazdasági szerepe. Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a fejlődés sajátosságai. Erőforrásokban való gazdagság és a világgazdasági jelentőség. A természeti adottságok és a mezőgazdasági övezetek kialakulása. A társadalmi fejlődés és a gazdasági fejlettség.	készítése. Oroszország világgazdasági jelentőségének bemutatása adatok segítségével. Információgyűjtés a Kelet-Európa fejlődését befolyásoló társadalmi-gazdasági folyamatokról, sajátosságokról és azok következményeiről. A nemzetiségek területi elhelyezkedését bemutató térképek elemzése. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Terméklisták összeállítása a térség országaira jellemző hazánkban kapható termékekből. Példák gyűjtése a hazánkban is megtelepedett orosz vállalatokra. Hazánk és Oroszország gazdasági kapcsolatának bemutatása adatok alapján. A térségre jellemző környezeti problémák bemutatása példák alapján. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	1, 2, 3, 6, 8.

8. évfolyam

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	1. Közép-Európa 1.1. Természeti képe	6	3	Helyzete a kontinensen, a további felosztás szempontjai. A szerkezeti felépítés jellemzői. A rögzvidékek jellemző természeti képe és természeti erőforrásai. Az Alpok és a Kárpátok jellemző természeti képe és természeti erőforrásai.	Természeti adottságok bemutatása tematikus térképek alapján. Éghajlati diagramok elemzése, összehasonlítása. A középhegységi és a magashegységi tájak összehasonlítása filmrészletek, képek alapján. Az Alpok és a Kárpátok függőleges övezetességének összevetése képek, ábrák alapján.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				A természeti környezet állapota. Alapvető összefüggések: A földrajzi helyzet, a szerkezet és az adottságok. A természeti adottságok és a gazdasági fejlődés.	Kontúrtérképes feladatok megoldása. A térségre jellemző környezeti problémák bemutatása példák alapján.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, p, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	1.2. A társadalmi-gazdasági fejlődés sajátosságai	3	2	Nyelvi és kulturális tagolódás. Eltérő fejlődési utak – eltérő fejlettség. A társadalmi-gazdasági átalakulás sajátos vonásai. Alapvető összefüggések: Eltérő fejlődési utak – eltérő fejlettség.	A népsűrűség, a nemzetiségek, a nyelvcsaládok területi elhelyezkedését bemutató térképek elemzése. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. Információgyűjtés és kiselőadás a közép-európai országok fejlődését befolyásoló társadalmi-gazdasági folyamatokról, sajátosságokról és azok következményeiről. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv 1, 2, 3, 6, 8.
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: E, K, I, T	1.3. Közép-Európa országai. Gazdasági élet a rögvidékek, a magashegységek, a síkságok tájain.	14	10	Németország természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői. Lengyelország és Csehország természeti és társadalmi-gazdasági képe. Az Alpok országai: Ausztria, Szlovénia. A Kárpátok vonulatai között: Szlovákia, Románia. Alapvető összefüggések:	Az egyes országok természeti és társadalmi-gazdasági adottságainak összehasonlítása. Nyomtatott és elektronikus információhordozók alapján jellemző gazdasági adatok gyűjtése, rangsorok készítése. A regionális gazdasági együttműködés jelentőségének bemutatása adatok alapján. Kiselőadás, tablókészítés a természeti és a kulturális	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelv Művészetek 1, 2, 3, 6, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
				A természeti adottságok és a gazdasági fejlődés sajátosságai.	értékekről. Turistaprogram összeállítása különböző forrásokból gyűjtött információk felhasználásával. Kiselőadás a sajátos hagyományok, táplálkozási szokások bemutatására. Aktuális hírek, újságcikkek gyűjtése és ismertetése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, p, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, E, K, I, T	2. Hazánk, Magyarország 2.1. Földrajzi helyzetünk Európában és a Kárpát-medencében. Természeti környezetünk jellemzői.	10	8	Tényleges és viszonylagos földrajzi helyzet. Helyünk Európában és a Kárpát-medencében. A földrajzi fekvés és a medencehelyzet következményei. A földtörténet legfontosabb emlékei. Éghajlati, vízrajzi jellemzők. Természeti erőforrások. Természeti környezetünk állapota. Alapvető összefüggések: A medencehelyzet következményei. A földrajzi helyzet, a szerkezet és az adottságok. A természeti adottságok és a gazdasági fejlődés.	Helymeghatározási, tájékoztató és mérési feladatok Európa térképén. A Kárpát-medence részterületének azonosítása térképen, térképvázlaton. A szomszédos országok azonosítása térképen, kontúrterképen. Különböző adatok leolvasása és összehasonlítása a Kárpát-medencét ábrázoló tematikus térképekről (pl. éghajlat, népesség). A medencefekvés következményeinek bemutatása tematikus térképek alapján. Földtörténeti időszalag készítése a földtörténeti események bemutatására. Tematikus térképek (pl. éghajlati, vízrajzi, szerkezeti, talaj stb.) elemzése. Éghajlati diagramok elemzése, összehasonlítása. Időjárási, vízrajzi adatok gyűjtése internetes forrásokból. Az adatok ábrázolása grafikonon. Az észlelési helyek azonosítása a térképen.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Időjárási térképek elemzése, következtetések levonása az adatok alapján. Kontúrtérképes feladatok megoldása. Adatgyűjtés a természeti erőforrásaink jelentőségével kapcsolatban. Tablókészítés a természeti értékekről önállóan gyűjtött anyagok felhasználásával. Kiselőadás védett természeti értékeinkről, nemzeti parkjainkról. Információgyűjtés és azok feldolgozása a környezet állapotáról, a szennyező forrásokról és a károsodás mérséklésének lehetőségeiről.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, E, K, I, T	2.3. Társadalmi-gazdasági sajátosságaink	7	5	Népesség- és településföldrajzi jellemzők. Gazdasági fejlődésünk sajátosságai. A nemzetgazdaság jellemzői. Helyünk és kapcsolataink szűkebb és tágabb környezetünkben, Európában és a világban. Alapvető összefüggések: A társadalmi fejlődés sajátosságai és a gazdasági fejlettség.	Népsűrűségi, néprajzi, a nemzetiségek területi elhelyezkedését bemutató térképek elemzése. Népesedési adatok gyűjtése, elemzése és ábrázolása. Településhálózat, közlekedési hálózat jellemzése tematikus térképek alapján. Jellemző településtípusok bemutatása leírások, képek, településtérképek alapján. Információgyűjtés a társadalmi-gazdasági rendszerváltás okairól, a bekövetkezett változásokról és azok hatásáról. A nemzetgazdaság jellemzésére alkalmas adatok gyűjtése, ábrázolása. A gazdasági adatok összevetése más országok adataival. A kivitel és a behozatal áruszerkezetének összehasonlítása.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom 1, 2, 3, 6, 7, 8.

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, egy, p, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T, P	3.3. Barangolás a hazai tájakon	33	25	Alföld, Kisalföld, Nyugat-magyarországi peremvidék (Alpokalja), Dunántúli-középhegység, Északi-középhegység. A nagytájak földrajzi helyzete, természeti adottságai, erőforrásai. A társadalmi-gazdasági élet sajátosságai, jellegzetességei. Tipikus tájak, termékek, szokások, hagyományok. A környezet állapota, védett természeti és kulturális értékek. Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők kapcsolata.	Helymeghatározási, tájékoztató és mérési feladatok hazánk térképén. A nagytájak azonosítása térképen, térképvázlaton, kontúrtérképen. Adatok, jellemzők leolvasása különféle tematikus térképekről. Gyűjtőmunka az életkori sajátosságoknak megfelelő nyomtatott és elektronikus információhordozókból az egyes nagytájakhoz, jelentős településeikhez kapcsolódóan, tanári irányítással. Tabló, beszámoló készítése a gyűjtött anyagok felhasználásával. Egy-egy kiválasztott táj bemutatása rajzban, fényképen. Egy-egy kiválasztott táj néprajzi, kulturális jellemzőinek bemutatása. Tájleírások, versek gyűjtése az egyes tájakhoz, városokhoz kapcsolódóan. Jellemzők leolvasása várostérképekről. Kirándulási terv készítése. Program összeállítása külföldi barát számára. Bemutató, terméklista összeállítása az egyes tájakra jellemző termékekből. Puzzle játék hazánk, illetve egy nagytáj térképének felhasználásával. Térképi- és betűjátékok, rejtvények hazánk városaival, tájaival kapcsolatban.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Egy-egy nemzeti park vagy világörökség bemutatása rajzban, képeken, rövid beszámolóban. Egy-egy kiválasztott táj környezeti állapotának jellemzése, a veszélyforrások és a károsító hatások mérséklésének lehetőségei. Hazánk öröm- és bánattérképének elkészítése.	
Kulcskompetenciák: K, n, lk, é, egy, p, k, i. Kiemelt fejlesztési feladatok: H, K, I, TE, T, P	3.4. A régiók és a lakóhely földrajza	3	3	Viszonylagos és tényleges helyzet. Természeti és társadalmi-gazdasági adottságok, sajátosságok. Jellegzetes tevékenységek, termények és termékek. Szokások, hagyományok. A környezet állapota, védett természeti és kulturális értékek. Alapvető összefüggések: A természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági jellemzők kapcsolata.	A régiókat és a megyéket ábrázoló térképek összevetése. Puzzle verseny: a régiók térképeinek összeállítása. Adatgyűjtés a régiók természeti erőforrásainak, társadalmi-gazdasági jellemzőinek összehasonlítására. Az adatok ábrázolása, rangsorok készítése. Adat- és információgyűjtés a lakóhely természeti adottságairól, jellemző gazdasági tevékenységeiről. Képeskönyv összeállítása saját készítésű fotókból és rajzokból a lakóhelyről és közvetlen környezetéről. A lakóhely és környékére jellemző sajátos népszokások, hagyományok bemutatása. Terméklista összeállítása a lakóhelyen és környékén előállított termékekből. Beszélgetés: Miért szeretek itt élni? címmel.	Ember a természetben Ember és társadalom Informatika Magyar nyelv és irodalom Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

Fejlesztés	Témakör, résztémák	Órák A B		A tartalom kulcselemei	Tevékenységek	Kapcsolódás
					Vita vagy házi dolgozat: Ha én lennék a polgármester címmel. A lakóhely öröm és bánat térképének elkészítése. Tanulmányi séta a lakóhely fontos intézményébe, üzemébe. Beszélgetés meghívott gazdasági szakemberrel a régió és a lakóhely társadalmi-gazdasági jellemzőiről.	

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudjanak biztonsággal tájékozódni a térképen. Legyenek képesek információk leolvasására különböző térképekről és tudják azokat felhasználni az egyes kontinensek, illetve a tipikus tájak és országok bejutatás során. Tudjanak tájékozódni a földgömbön. Legyenek képesek tanári irányítással tájékozódni és válogatni a különféle földrajzi-környezeti tartalmú információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben, valamint a megszerzett információk értelmezésére és feldolgozására. Tudjanak földrajzi tartalmú adatokat értelmezni, és azokból következtetéseket levonni. Legyenek tisztában az adatok nagyságrendbeli különbségeivel. Ismerjék fel és nevezzék meg térképen, illetve kontúrtérképen a tájékozódás szempontjából szükséges topográfiai fogalmakat.

Legyenek képesek az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és a társadalmi-gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatsorok elemzésére, a természeti és társadalmi környezet alapvető összefüggések felismerésére tanári irányítás alapján. Tudják bemutatni az egyes kontinenseket, tipikus tájaikat, legfontosabb országaikat megadott szempontok alapján. Tudja bemutatni hazánk földrajzi környezetének természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján különböző térképi információk felhasználásával. Legyenek képesek a jelentősebb hazai tájak földrajzi sajátosságainak, természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek bemutatása

Ismerjék fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások következményeit, értsék meg az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

MŰVÉSZETEK

Célok és feladatok

A **művészetek** műveltségi terület alapja a nemzeti és az egyetemes emberi kultúra, valamint mindennapi életünk, tervezett-alakított környezetünk és a természet esztétikai jelentésekkel is bíró tartománya. E tág kultúraértelmezésből következően sokféle lehetőség adódik a tanulók sajátos megismerési módjainak, tevékenységeinek érvényesüléséhez.

E területek közös jellemzője **értékközvetítő és értékörző** mivoltuk, továbbá az, hogy **aktív befogadásra és alkotásra** is készítetnek. A művészetek műveltségterület tehát egyaránt fejleszti a teremtés és a létrehozás képességeit, valamint a megismerés, a befogadás és a **művészettel való élés képességeit**.

A művészetek műveltségi részterületei az **éneke-zene, a dráma és tánc, a vizuális kultúra, a mozgóképkultúra és médiaismeret**. Mindezek – mai művészetfelfogásunk szerint – **önálló művészeti ágazatok**. Bár számos rokon vonással rendelkeznek, kialakulásuk, kifejezőmódjuk és az adott korban betöltött szerepük szempontjából igen különbözőek.

A nevelésben betöltött szerepükkel **egymás hatását** viszont **erősítik**, mivel mindegyik célja, hogy a művészetekről mint az alkotás, a megismerés, a **kommunikáció összetett formáiról** olyan **élményszerű tapasztalatokat**, ismereteket nyújtson, amelyek nagyban hozzájárulnak a **legkülönbözőbb képességek fejlesztéséhez, a harmonikus személyiség kialakulásához**.

Több műveltségi részterületnek is célja – a sajátos kifejezési eszközeivel kapcsolatos ismeretszerzés és képességfejlesztés mellett – a **kultúra köznapiságának kritikai feldolgozása**, a legfontosabb kommunikációs módok tanulmányozása. Ily módon az órai tevékenységek kapcsolódhatnak művészi alkotásokhoz és a mindennapi élet megnyilvánulásaihoz egyaránt.

A különböző művészeti területekkel összefüggő gyakorlati tevékenységek, kreatív feladatok által az ismeretek élményszerűvé, a tanulók sajátjává válnak, segítik a mélyebb megismerést és fejlesztik a kreativitást. **Céljuk a képességek fejlesztése, a szellemi, lelki tulajdonságok gyarapítása, az esztétikai fogékonyság, a fantázia, az érzékenység fokozása**. A művészetekkel való foglalkozás hozzájárul az észlelés érzékenységének, a kifejezés árnyaltságának fejlesztéséhez.

A **művészetek tanítása mással nem helyettesíthető** módon járul hozzá a nemzeti és az európai azonosságtudat kialakításához, a kultúra hagyományos és mai értékeinek megismertetéséhez, közös élményanyaggal szolgálva az összetartozás érzésének erősítését. A művészeti örökség és a belőle kibontakozó kortárs művészetek megismertetésével a művészeti nevelés segítséget nyújt a fiataloknak, hogy saját koruk kultúrájában jobban eligazodjanak, felismerjék és becsüljék a ma születő értékeit is. A **nemzeti és az európai kultúra mellett a más kultúrák értékeivel való megismerkedés fokozza nyitottságukat, felkelti és fejleszti az új iránti kíváncsiságukat, toleranciájukat**.

A művészeti nevelés hatékonyságát fokozhatja, ha **a művészetek más műveltségi területekkel összefonódva is megjelennek** az iskolai gyakorlatban.

Közös fejlesztési feladatok

A művészetek műveltségi részterületeinek (éneke-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret) mindegyike hagyományosan tevékenység-központú és mint ilyen kiváló alkalmat teremt a tanulóknak saját élményeik, tapasztalataik és máshol szerzett ismereteik integrálásához.

Különböző mértékben, de mindegyik osztozik a következő célok, fejlesztések megvalósításában:

- Az érzékelés érzékenységének fokozása
- Ezzel összefüggésben a kifejezés árnyaltságának fokozása, a kommunikációs képesség fejlesztése
- A kooperációs képesség fejlesztése
- A személyiség fejlődésének segítése
- Az alkotóképesség fejlesztése
- Az értékek (esztétikai és erkölcsi) iránti fogékonyság fokozása
- A művészeti élmények feldolgozásának segítése
- Közös élményanyaggal szolgálni a nemzeti és európai kulturális identitás megteremtéséhez

A felsoroltak mellett mindegyik részterületnek vannak semmi mással nem helyettesíthető, sajátos feladatai is.

A közös fejlesztési feladatok szakaszolása nem lehetséges. Azok mindegyike mindvégig jelen van, mindig az adott korosztálynak, tanulócsoportnak megfelelő szinten és tevékenységi formákban valósul meg. Ezért a szakaszolás az adott részterület tevékenységeiből és ismeretanyagából olvasható le.

A fejlesztési feladatok tantárgyanként

Ének-zene

1. Zenei alkotóképesség
 - 1.1 Interpretáció
 - 1.2 Improvizáció
2. Megismerő- és befogadóképességek
 - 2.1 Zenehallgatás
 - 2.2 Zenei hallás és kottaismeret

Dráma és tánc

1. A megjelenítéshez, csoportos játékhoz szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása
2. Rögtönzési képességek fejlesztése (improvizáció a megismert technikák alkalmazásával)
3. Problémamegoldó, ismeretszerzési, tanulási képességek
4. Megismerő-, befogadóképességek (színházi előadások megtekintése és véleményezése)

Vizuális kultúra

1. Megismerő-, befogadóképességek
 - 1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek
 - 1.2 Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás
 - 1.3 Kommunikációs képességek
2. Kreativitás
 - 2.1 Alkotóképességek
 - 2.2 Problémamegoldó képesség
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Mozgókép-kultúra és médiaismeret

1. Megfigyelés
2. Ismeretszerzés
3. Kommunikáció
4. Értelmezés, elemzés, tolerancia
5. Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység
6. Önismeret, együttműködés, választás, tolerancia, alkotásra való beállítódás
7. A tudatosítást irányító fontosabb kérdések

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Dráma és tánc	1	0,5	1	0,5	1		1	
Ének-zene	1,5	1	1,5	1	2	1	2	1
Mozgókép-kultúra és médiaismeret					1	1	1	1
Vizuális kultúra	2	1	2	1,5	1,5	1	1,5	1
Összesen	4,5	2,5	4,5	3	5,5	3	5,5	3

A tanulók értékelése

Alapelvek

1. Az értékelés személyre szóló legyen.
2. Fejlesztő, ösztönző jellegű legyen.
3. Folyamatos legyen.
4. Legyen összhangban a Nat-ban megfogalmazott követelményrendszerrel, valamint az iskolai pedagógiai programban meghatározottakkal.
5. Legyen tárgyyszerű (mik az erős pontok, melyek a gyengeségek, hogyan lehetséges a javítás).

Az értékelés funkciói közül kiemelkedő szerepet tulajdonítunk a formáló, a motiváló, az irányt adó, a tanulókat elsősorban saját teljesítményéhez viszonyítva „mérő” értékelésnek, ugyanis ez segíthet leginkább az önismeret fejlesztésében, a továbblépés feladatainak, útjának megmutatásában.

Az értékelés célja

Az értékelésnek számos, egymástól igen eltérő célja lehet, ezek közül a legfontosabbak a következők:

- a személyiségfejlődés elősegítése,
- ezzel összefüggésben az önértékelésre nevelés,
- a tudás minősítése,
- informálás, informálódás az elért eredményekről,
- lemaradás feltárása és orvoslása,
- tehetség felismerése és fejlesztése,
- pálya- és iskolaválasztás elősegítése,
- a pedagógiai tevékenység fejlesztése.

Az értékelés fő típusai

Az értékelés célja határozza meg, hogy az értékelésnek milyen típusát kell választani.

A *formatív értékelés* (formáló, segítő) a művészeti nevelésben az értékelés leggyakoribb típusa. Ide tartozik az órai gyakorlati munkát rendszeresen kísérő tanári biztatás, dicséret, kritikai megjegyzés.

A *szummatív értékelés* a tantervi követelményekből kiinduló, pontos kritériumrendszeren alapuló értékelés. Azt mutatja meg, hogy az elérendő céloknak, elvárásoknak milyen mértékben felel meg a tanuló teljesítménye. Céljától függően lehet szintfelmérő, diagnosztizáló vagy záróvizsga típusú értékelés.

A *felmérő* olyan szummatív értékelés, amely a tanuló tudásának jelenlegi szintjére kíváncsi. Ennek ismeretére a tanárnak a továbbhaladás tervezéséhez feltétlenül szüksége van. (Például az ötödik osztály elején, vagy akkor, ha új tanárként kerül egy osztályba.)

A *diagnosztizáló értékelés* viszont arra is kíváncsi, hogy a felmérés során mutatkozó bizonyos problémák milyen okokra vezethetők vissza. Erre a korrekciók elvégzéséhez, a hiányosságok pótlásának tervezéséhez van szükség.

A *kritériumra irányuló* az értékelés az iskolai záróvizsgákon (például az érettségien). Ez végeredményben pontosan meghatározott kritériumok alapján történő szummatív értékelés.

A különböző versenyeken, pályázatokon és a művészeti iskolák felvételi vizsgáin azonban gyakoribb a *normára irányuló értékelés*, amikor az adott helyen, adott időben legjobbnak ítélt jelentkezőket válogatják ki. Míg a záróvizsgán nincsen korlátozva, hogy a legmagasabb szintet hányan érhetik el, a felvételi vizsgán a felvehetőek száma határozza meg, hogy hányan érhetik el a „legjobb eredményt”.

Az értékelés módjai

Szóbeli értékelés

A művészeti nevelés egyik legértékesebb mozzanata, hogy a tanár, a gyakorlati (műtermi, műhely) munka során folyamatos és intenzív kapcsolatban van a tanulókkal. Állandó a formatív, *szóbeli értékelés*. Nem minősítés, hanem az egyéni előmenetelt segítő biztatás, illetve a hiányosságok feltárása, ami segíti a tanulóban az önértékelés kialakulását, fejleszti önismeretét. Kiváló, sokirányú nevelő hatása van az óra végi közös, a tanulók bevonásával történő szóbeli értékelésnek is.

Írásbeli értékelés

Az írásos tanári értékelésben egyaránt megjelenhetnek a formatív és a szummatív értékelés elemei. Az osztályzatoknál a mégoly rövid (lapszéli) írásos megjegyzések is pontosabb tájékoztatást nyújtanak, rámutathatnak bizonyos problémákra és javaslatokat tehetnek a fejlesztésre. A tanulók írásos önértékelése pedig többcélú órai feladat is lehet.

Az osztályzás

Fontos szem előtt tartani, hogy az osztályzattal történő értékelés *szummatív*, a tantervi követelmények megvalósulását számon kérő értékelés legyen. Nagy zavart okoz, ha az osztályzat hol a biztatás eszköze (formatív értékelés), hol pedig a tudás minősítése. A szummatív típusú felmérő, összegző, záró minősítések (vizsgák), amelyek szelekciós funkciót is betöltenek, csak akkor hitelesek, ha objektívek, ha következetesek, ha pontosan meghatározott kritériumok alapján történnek.

Az értékelés alapja

Az értékelés céljától és típusától függ, hogy milyen „evidenciák” alapján értékelünk. Legtöbbször az értékelési típusok nem önmagukban, tisztán jelennek meg, hanem összetetten.

A művészetek esetében az értékelés sajátos, ahol az osztályzási normarendszert nem lehet automatikusan használni az eltérő egyéni képességek és készségek miatt.

Az érdemjegyeknek közelíteni kell a realitáshoz és az objektivitás elengedhetetlen.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Képesítési feltételek

Az 1–4. évfolyamokat tanítók képesítése felsőfokú tanítói oklevél, az 1–6. évfolyamokat azok a tanítók is taníthatják, akik rendelkeznek az adott tantárgy speciális kollégiumának elvégzésével vagy rendelkeznek az adott tantárgyhoz kapcsolódó szakirányú továbbképzéssel, képzésen szerzett szakvizsgával. Az 5–8. évfolyamokat olyan általános és középiskolai szakos tanárok taníthatják, akik rendelkeznek a rajz–vizuális kommunikáció vagy rajz–környezetkultúra vagy ének-zene szakos tanári képesítéssel vagy más művészeti egyetemen szerzett tanári diplomával. A módosított közoktatási törvény értelmében a 2003/2004-es tanévtől számított tizedik tanévben a tárgyat majd kizárólag szakos diplomával rendelkező kolléga taníthatja, az addig tartó átmeneti időszakban a tanári képzettségre vonatkozóan nincs kötelező előírás.

Tárgyi feltételek

Egy tanteremben egy tanár 10–30-as létszámú csoportokkal dolgozhat.

Tanulói

A tanulók egyéni felszerelését, valamint az adott évfolyam pontosan meghatározott anyag- és eszközszükségletét a tanítási programot készítő tanár állítja össze.

Nevelői

A művészeti tantárgyak esetében elengedhetetlenül szükséges a jól felszerelt speciális szaktanterem megléte.

Tantárgyanként szükséges eszközök, felszerelési anyagok:

- Dráma és tánc:
 - megfelelő méretű, mozgatható bútorzattal rendelkező szakterem, 15-20 fős csoportlétszám,
 - különböző típusú bábok (ujjbáb, síkbáb, kesztyűs, marionett, bot stb.), bábparaván vagy színpad, szakkönyvek, meséskönyvek,
 - jelmezek, maszkok, díszletek, reflektorok,
 - audiovizuális eszközök, hangkazetták, videokazetták, CD-k.
- Ének-zene:
 - magas szinten felszerelt zeneterem, osztálylétszámnyi kottaanyaggal, tanulói és nevelői taneszközökkel,
 - hangvilla, metronóm, furulya, ritmushangszerek, mágneses tábla, vonalas tábla, zongora vagy pianínó, lemez/CD-lejátszó, magnetofon, dalgyűjtemények, partitúrák, zenei szótár, zenei lexikon, hanglemezsorozatok. Számítógép zeneszerkesztő programokkal.
- Mozgóképkultúra és médiaismeret:
 - képernyő és videolejátszó (ideális esetben videoprojektor), számítógépek, internet hozzáférés, digitális és/vagy hagyományos fényképezőgép, videokamera, kameraállvány, üres videokazetták, kézi reflektorok, televízió, rádió, hordozható kazettás magnó, mikrofon, CD-ROM,
 - sajtóanyagok, műsoros kazetták, filmek, filmrészletek, videotékás filmkölcsonzóna-bérlet, képregények, fotók, szakkönyvek, lexikonok.
- Vizuális kultúra:
 - műhely jellegű (megfelelő világítású, elsötétíthető) tanterem szükséges, mozgatható munkafelületekkel (asztalokkal), zárható szekrénnel, vízszerezési lehetőséggel,
 - falitábla, diavetítő, írásvetítő, vetítővászon, többfunkciós vetítőállvány, égetőkemence; kiállítási felület (paravánok) videomagnó, televízió, videokamera, kameraállvány, üres videokazetták (7. évfolyamtól), kézi reflektorok, képzőművészeti szakkönyvek, lexikonok, számítógépes rajzolóprogram, képszerkesztőprogramok,
 - szemléltetőeszközök (diasorozatok, műsoros videokazetták), modelltárgyak,
 - fénymásolási lehetőség,
 - agyag, gipsz, tempera, színes és fehér kartonok, triplex kartonok, drapériák, rajztáblák, rajzlaptartó mappák, írásvetítő (traszparens) fóliák.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

A művészeti nevelés nem minden esetben feltételezi a tankönyvek használatát, mert a képességfejlesztésen alapuló művészeti nevelés nehezen képezhető le tankönyvi formában.

A tankönyv segítse az egységes alapokra épülő differenciálást, amennyiben lehetővé teszi, hogy a tanulók adottságaikkal, saját fejlődési ütemükkel összhangban tanulhassanak.

A tankönyv elsősorban keret, sokkal inkább „ugródeszka”, a benne szereplő ismeretanyag más csoportosításban is feldolgozható, más irányokba továbbfejleszthető, pedagógiai céljai más feladatokon keresztül is megvalósíthatóak.

A tankönyvek inspiráló képeket, feladatokat, játékokat tartalmazzanak, valamint az alkotáshoz, a megismeréshez hasznos ismeretekben bővelkedjenek.

A személyiségfejlesztés és a legkülönbözőbb képességek fejlesztése más-más ismeretanyagon, tevékenységen keresztül egy komplex művészeti program keretében valósítható meg leginkább. Ez

szemléletváltozást feltételez, a tankönyv ehhez kell hogy segítséget nyújtson, hangsúlyozni kell azonban, hogy a jó tanárt semmilyen tankönyv nem helyettesítheti, mert az iskolában nem egyszerűen ismeretek átadása folyik.

A művészeti nevelés pedig különösen igényli az állandó tanári jelenlétet, mert csak akkor lehet hiteles, ha a tanár maga is kreatív.

Tantárgyi tantervek

A tantervben ezekre a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

- kiemelt fejlesztési feladatok:

= énkép és önismeret	ÉN)
= hon- és népismeret	H)
= európai azonosságtudat – egyetemes kultúra	E)
= környezeti nevelés	K)
= információs és kommunikációs kultúra	I)
= testi és lelki egészség	TE)
= tanulás	T)
= felkészülés a felnőtt lét szerepeire	F)
- kulcskompetenciák:

= kommunikációs	k)
= narratív	n)
= döntési	d)
= szabálykövető	szk)
= lényegkiemelő	lk)
= életvezetési	é)
= együttműködési	egy)
= problémamegoldó	p)
= kritikai	kr)
= komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek	i)

DRÁMA ÉS TÁNC

Célok és feladatok

Célok:

- Erősödjék biztonságuk a térhasználat, a mozgás, a verbális és nem verbális kommunikáció terén
- Életkorukhoz mértén ismerjék a dráma és a színház formanyelvét, a színházi hatás elemeit, érdeklődjenek a különböző színházi műfajok iránt, alakuljon ki bennük a színházlátogatás igénye
- Tekintsenek értékként hagyományainkra, kultúránkra, tisztelettel és kíváncsisággal közeledjenek más kultúrák felé
- Leljék örömeiket a fegyelmezett, tervszerű, összpontosított alkotómunkában, erősödjék tartós, intenzív figyelmük, legyenek képesek munkamegosztásra, értsék és értékeljék társaik munkáját
- Fejlődjön ön- és emberismeretük, tudják képviselni saját álláspontjukat, de legyenek elfogadóak más álláspontok iránt, erősödjön toleranciájuk, kompromisszumkészségük és empatikus képességük
- Legyenek képesek önálló döntések meghozatalára, ismerjék és vállalják a következményeket
- Ismerjék fel a különböző élethelyzeteket és törekedjenek arra, hogy sikeresen eligazodjanak bennük
- Fejlődjék önismeretük és önuralmuk. Találják meg, alakítsák ki, fogadják el és vállalják saját személyiségüket erényeikkel és hibáikkal együtt
- Alakuljon ki bennük a művészettel élés igénye: legyenek aktív, értő befogadók és alkotó személyiségek.
- A derű, a játékosság és a munkában megtalált öröm váljon életük természetes részévé

Fejlesztési követelmények:

- Részvétel a különféle drámajátékos gyakorlatokban
- A különféle beszédműfajok ismerete: a verbális és metakommunikációs, valamint zenei elemeket rendeljük alá célnak és tartalomnak, közlés módjuk legyen hiteles
- Részvétel szerkesztett mozgásos jelenetekben, a konkrét és az absztrahált mozgás elkülönítése
- Részvétel különféle bábok készítésében és/vagy bábos játékokban
- Magyar tájegységek és más népek hagyományainak, kultúrájának tisztelete, megismerésének igénye
- Nyilvánosság előtti szereplés

5–6. évfolyam

A táblázatokban azokat a tevékenységeket tüntetjük fel, amelyek leginkább szolgálják az adott képesség, készség fejlesztését. Az életkornak megfelelő fejlesztés a spirális felépítést indokolja, de itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti tehát azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A memória- és koncentrációfejlesztő játékok például minden szakaszban fontos elemei a képzésnek!)

A témákhoz a megadott időkeretek nem határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása olyan komplex gyakorlati tevékenységek kapcsán valósul meg, amelyek egyidejűleg több különböző képesség fejlesztésére, különböző ismeretek átadására alkalmasak. A tanulói csoportok pedig nem tekinthetők homogén tömegnek – csak a szaktanár tudja megállapítani, hogy az adott tanulói közösségnek hány órára lesz szüksége a téma feldolgozásához.

Az egyes témakörökön belüli gyakorlatok céljaik szerint természetesen átfedik egymást, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja.

A témakörök nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak!

Feldolgozásra javasolt tartalmak összehangolva:

- az ének-zenével és a vizuális kultúrával:
 - hangszerek
 - jelek-jelképek
 - a hangok világa, hang és kép együtt
 - én és mások
- a magyar nyelv- és irodalommal:
 - igazság és igazságosság
 - saját álláspont-mások véleménye
 - a humor
 - különböző kultúrák
 - mondák

A szaktanár döntése alapján más tartalom is választható.

Tartalmak

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
1. A csoportos játékhoz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása	1. ISMERD FEL! (koncentrációs gyakorlatok)	– Önkép kialakítása. Önismeret fejlesztése (ÉN) – Koncentrációs és lazító gyakorlatok – Megfigyelések adott szempontok alapján (V) – Azonosságok és különbözőségek tudatosítása (V) – Páros bizalomgyakorlatok – Egyszerűbb interakciós játékok	Koncentráció Lazítás Forgások Negyed-, fél- és egész fordulatok Pózok Karakterek	Vizuális kultúra
	2. MOZOGJ JELENTÉSEL! (mozgásos gyakorlatok)	– Mozgásfajták tudatosítása – Személyhez/szereplőhöz kötött járások, mozgások – A mozgás stílusa – Mozgáskultúra a mindennapi életben (ÉN) – Alapfokú mozgástréning	Az élőszó zenei kifejezőeszközei: artikuláció, hangszín, hanglejtés, szünet, beszédtempó, hangterjedelem, hangfajták, hangerő, hangmagasság (M)	Vizuális kultúra
	3. FEJEZD KI! (kommunikációs gyakorlatok)	– A kifejező közlés alapjainak elsajátítása: artikulációs gyakorlatok, tempó-, hangsúly- és hanglejtés-gyakorlatok. – Nem verbális kommunikációs játékok – A metakommunikáció játéka és ezek összehangolása. (ÉN) – Szoborjátékok. Testbeszéd – Képi utasítások követése, ilyenek létrehozása (V) – A hangok tulajdonságai. Egyszerre, együtt, egymás után (É) – Játékok a nyelv zenei kifejezőeszközeinek felhasználásával – Ritmusgyakorlatok. Testhangszerek, saját készítésű hangszerek, népi hangszerek – Beszédgyakorlatok. Történetmondás (n) – Törekvés a pontosságra, az érzékletességre és a lényeg	A mindennapi élet ritmusai. Szavak ritmusa. A természet ritmusa. Metrum Ritmushangsúlyok. A zenei ritmus indítás, megállítás, gyorsítás, lassítás, fordulat, járás, futás, mozdulatkitartás figyelés Egyszólamúság, több szólamúság Felelgetés, kánon (É)	Vizuális kultúra

* Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük. A tevékenységek, ahol erre mód van, összehangolhatók a magyar nyelv és irodalom (M), a vizuális kultúra (V) és az ének-zene (É) tantárgyak tevékenységeivel. Az alábbi játékok és gyakorlatok közül a csoport adottságainak és érdeklődésének és az oktatási-nevelési célnak megfelelően a szaktanár szabadon válogathat.

** Csak az újonnan belépő tartalmakat tüntetjük fel.

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
		– kiemelésére bármelyik kommunikációs formában (M)		
2. Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése	1. TEGYÉL ÚGY, MINTHA...! (fantázia- és konstrukciós játékok)	– Játékok szerepben. Szerepcserék – Magatartás és viselkedés különböző helyzetekben – Változatok egyes mozgás- és viselkedésformákra – Egyszerű elemekből építkező mozgássor létrehozása – Jelek és jelképek alkotó használata (V)	Árnyjáték. Kesztyűbáb. Marionett. Kellék. <i>Bot. Kalap. Üveg.</i>	Vizuális kultúra
	2. ÁLLÍTSUK ÖSSZE EGYÜTT! (kooperációs gyakorlatok, csoportmunka)	– Bizalomjátékok – Állóképsorozatok jelentéssel. Fázisképek időbeli folyamatok ábrázolására (V) – Mozgásos improvizáció a tanár által megadott cselekményvázra, a tanult egyszerű tánctechnikai elemek felhasználásával – Improvizáció a megismert színházi technikák alkalmazásával – Jeles napok játéakai	Gondolatkövetés, mimes játék, levél és napló, telefonbeszélgetés, állókép Tánc technikák, műfajok: klasszikus és modern technikák, pantomim, balett, táncdráma, musical, revű, show	Vizuális kultúra
	3. HASZNÁLD! VISELD! (a kreativitás gyakorlatai, tárgy- és eszközhasználat)	– A tárgyak élete. – Animáció tárgyakkal. – Különböző maszkkészítési módok. Maszkos játékok – Ismerkedés a különböző bábtechnikákkal. Bábkészítés. Történetek bábfajtákkal – Hang és kép együttes használata árnyjátékokban (V) – Egyszerűbb kellékek használata	Sűrítés Szimmetria, asszimetria párhuzam, ellentét, fokozások (erővel és gyorsítással-lassítással) mese, cselekmény, szándék, feszültség, konfliktus, fordulópont (M)	Vizuális kultúra, Magyar nyelv és irodalom
3. Ismeretszerzési, tanulási, problémamegoldó képességek erősítése, kifejezőkészség fejlesztése – A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása (lk)	1. HOGYAN? (kifejezési formák megismerése)	– Egyszerű kifejezési formák megismerése és alkalmazása – Az absztrahált mozgás fogalma – Tánc technikák, műfajok – A sűrítés fogalma és lehetséges módjai		Magyar nyelv és irodalom

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
	2. HOL? (a tér használata)	– A tér rendje: szimmetria, párhuzam, ritmus a térben – Elvont terek		Magyar nyelv és irodalom
	3. MILYEN ELEMKEBŐL? (időkezelés és drámaszerkezet)	– Az alapvető fogalmak ismerete és alkalmazása	Eljátszás, kiegészítés, folytatás, fordulatépítés	Magyar nyelv és irodalom
	4. MIÉRT ÉRZEM EZT? (a hatás elemzése)	– Saját játékok értékelő megbeszélése – Játékok a megismert színházi formai elemek hatásának tanulmányozására – A célnak és a szándéknak megfelelő forma megtalálása, lényegkiemelés technikái bármilyen formában (M) – Alkalmazkodás a közönséghez és a személyiséghez (M)		
– Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében (p, d)		Lehetséges feldolgozási módok: – Dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján – Dramatikus improvizációk irodalmi művek alapján – Dramatikus improvizációk ismert történelmi események kapcsán A tudatosítás lehetséges formái: – Döntések elemzése – Önálló véleményalkotás fejlesztése szóbeli megfogalmazással és nem verbális kommunikációval (más művészeti ág kifejezési eszközeinek használatával) (É)		Ének-zene
4. A megismerő- és befogadóképesség fejlesztése	1. SZÍNHÁZI ELŐADÁSOK	– Színházi előadás megtekintése. A látottak kollektív elemzése a megismert fogalomkészlet alkalmazásával (kr)		Magyar nyelv és irodalom
	2. HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRÁK	– A hagyomány szokás-cselekményeinek megismerése és – kedv esetén – kipróbálása. – Jeles napok szokásai – A magyar tájegységek táncainak jellegzetességei (kiemelt tájegység a lakóhely és környéke)	Szokások: pl. lucázás, betlehemezés, regölés A népdaléneklés összekapcsolása a néptánc alapelemeivel (É)	Magyar nyelv és irodalom

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
		– Más népek szokásai, hangszerei, zenéje, táncai Nyilvánosság előtti szereplés: részvétel a közös munkában, különféle dramatikus formák kipróbálása (M)	Énekes-táncos játékok: fogyógyarapodó, vonulós-kapuzós játékok Ugrósok, karikázók, eszközös táncok. Pl. <i>Szatmári csárdás</i>, <i>Rábaközi verbunk</i>, <i>csapásoló táncok</i>, <i>somogyi karikázó</i>, <i>bokázók</i> Bábjáték, árnyjáték, némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás (M)	

A továbbhaladás feltételei

Az 5. évfolyam végén

- Részvétel a csoportos munkában és annak értékelő megbeszélésében
- Egy tánc alaplépéseinek ismerete
- Részvétel szerkesztett mozgásos jelenetekben
- Részvétel látott színházi előadás elemzésében

A 6. évfolyam végén

- Részvétel a csoportos munkában és annak értékelő megbeszélésében
- Egy tánc alaplépéseinek ismerete
- Részvétel szerkesztett mozgásos jelenetekben
- A rögtönzés szabályainak ismerete
- Részvétel látott színházi előadás elemzésében

7–8. évfolyam

A táblázatokban azokat a tevékenységeket tüntetjük fel, amelyek leginkább szolgálják az adott képesség, készség fejlesztését. Az életkornak megfelelő fejlesztés a spirális felépítést indokolja, de itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti tehát azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A memória- és koncentrációfejlesztő játékok például minden szakaszban fontos elemei a képzésnek!)

A témákhoz a megadott időkeretek nem határozhatók meg, mivel a témák feldolgozása olyan komplex gyakorlati tevékenységek kapcsán valósul meg, amelyek egyidejűleg több különböző képesség fejlesztésére, különböző ismeretek átadására alkalmasak. A tanulói csoportok pedig nem tekinthetők homogén tömegnek – csak a szaktanár tudja megállapítani, hogy az adott tanulói közösségnek hány órára lesz szüksége a téma feldolgozásához.

Az egyes témakörökön belüli gyakorlatok céljaik szerint természetesen átfedik egymást, a tagolás csak a könnyebb áttekinthetőséget szolgálja.

A témakörök nem sorrendben, hanem a korosztály és a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak!

Feldolgozásra javasolt tartalmak összehangolva:

- az ének-zenével és a vizuális kultúrával:
 - hangszerek
 - jelek-jelképek
 - a hangok világa, hang és kép együtt
 - én és mások
- a magyar nyelv- és irodalommal:
 - igazság és igazságosság
 - saját álláspont-mások véleménye
 - a humor
 - különböző kultúrák
 - mondák

A szaktanár döntése alapján más tartalom is választható.

Tartalmak

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
1. A csoportos játékhöz és a megjelenítéshez szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása	1. TUDATOSÍTSD! (koncentrációs gyakorlatok)	– A tudatos megfigyelés játéka. - A célirányos megfigyelés szempontjainak önálló kiválasztása (V) – A helyes arányok elemzése, megítélése (V) – Koncentrációs és lazító gyakorlatok – Páros, illetve csoportos egyensúly- és bizalomgyakorlatok – Egyszerűbb ön- és társismereti játékok (ÉN) – Önbemutató, társbemutató különféle kommunikációs technikákkal (ÉN)	A csend és a hang. Halk, hangos, átmenetek. Harmónia, diszharmónia az érzékelés különböző területein Párhuzamok. A fokozás eszközei és formái. Késleltetés Ellentétek.	Vizuális kultúra
	2. MONDD MOZGÁSSAL! (mozgásos gyakorlatok)	– Mozgások megfigyelése, megjelenítése a vizuális kultúra eszközeivel (V) – Különböző mozgások a színpadon: esések, botlások stb. – mozgások a különböző korokban: köszönések, bókók	Koreográfia Szerkesztett mozgás, etüdpítés, mozgásszerkezeti ív Vélemény, érvelés, állásfoglalás A hiteles és tudatos szövegalkotás eszközrendszere	Vizuális kultúra Magyar nyelv és irodalom

* Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük. A tevékenységek, ahol erre mód van, összehangolhatók a magyar nyelv és irodalom (M), a vizuális kultúra (V) és az ének-zene (É) tantárgyak tevékenységeivel. Az alábbi játékok és gyakorlatok közül a csoport adottságainak és érdeklődésének és az oktatási-nevelési célnak megfelelően a szaktanár szabadon választhat.

** Csak az újonnan belépő tartalmakat tüntetjük fel.

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
		– Az alá- és fölérendeltség kifejezése – Jellemábrázolás mozgással – Fogalmak és hangulatok megjelenítése mozgással, mozgássorokkal – Etüdepítés, koreográfia – Különböző tánc típusok páros technikáinak alapjai		
	3. ÉPÍTSD FEL! (kommunikációs gyakorlatok)	– beszéd- és légzéstechnikai gyakorlatok – Jellemzés hanggal, metakommunikációval – A verbális és metakommunikáció, a zenei kifejezőeszközök tudatos alkalmazása és alárendelése a célnak és a tartalomnak (M) – Különböző beszédműfajok ismerete, a hatáskeltés eszközei (M) – A művészi kommunikáció különböző formáinak felismerése (V)	Improvizációk a különböző művészeti ágakhoz kapcsolva <i>pl. mozgás zenére és zene ellen, továbbmozdított szobrok, festmények stb.</i> A ritmus megfigyelése különböző művészeti ágakban (É)	Vizuális kultúra
2. Rögtönzési és együttműködési képességek fejlesztése	1. FORMÁLD MEG! (fantázia- és konstrukciós játékok)	– Belső képek alkotása és visszaadása különféle kommunikációs technikákkal – Improvizáció közösen megválasztott témára, történetváz alapján - Mozgásos improvizáció közösen egyeztetett karakterek szerepeltetésével, a tanult tánc technikák alkalmazásával – Jelenetsorok verbális improvizációval – Improvizációk a különböző művészeti ágakhoz kapcsolva	A stílus A viselet, a beszéd, a mozgás stílusa Viseletek, eszközök: <i>pl. legyező, fejdísz, kendő</i> <i>Kard, tör, pohár</i> <i>Köpeny, palást</i>	Vizuális kultúra

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
	2. ALKOSSUNK EGYÜTT! (kooperációs gyakorlatok, csoportmunka)	– Együttműködés a különféle kommunikációk folyamán (M) – Az improvizáció elemző megbeszélése – Cselekménnyel rendelkező mű közös dramatizálása	Járások mezítláb és különféle cipőkben, pl. sarkantyús csizmában Meglepetés Szimbólum Variációk Összetett szerkezetű drámajátékok forró szék, fórumszínház Szertartások, ünnepek, rituális játékok	Vizuális kultúra, Magyar nyelv és irodalom
	3. HASZNÁLD FEL! (a kreativitás gyakorlatai, tárgy- és eszközhasználat)	– A stílus fogalma – Egyszerűbb kellékek használata – A jelmez használata, lehetőségei – Viseletek és az általuk meghatározott mozgás, magatartás – Jellemzés eszközzel – Improvizáció a társzművészetek eszköztárának bevonásával pl. árnyjáték, hangjáték, bábjáték (V)	A szerkezet érzékelése saját játékokban pl. a cselekmény és ellencselekmény érzékelése, a pillanat megjelölése, jelentések, hatások megfigyelése (M)	Ének-zene, Vizuális kultúra, Mozgókép- és médiaismeret
3. Ismeretszerzési, tanulási, probléma-megoldó képességek erősítése, kifejező-készség fejlesztése – A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása (lk)	1. HOGYAN? (kifejezési formák megismerése)	– A meglepetés fogalma – A szimbolikus mozgás fogalma – Variációk: egy téma, több megoldás – Díszítések. – Az összetett szerkezetű drámajátékok megismerése és alkalmazása	Dráma, opera, operett, zenés színmű, kabaré, bábszínház Nagyszínház és kamaraszínház A színháztörténet alapjai: különböző népek, korok és stílusok színjátszásából (M) Történet, cselekmény, üzenet (M)	Magyar nyelv és irodalom
	2. HOL? (a tér használata)	– Térhasználat, a tér anyaga	Népszokások: pl. farsang Más országokból származó társasági táncok: pl. menüett, polka, polonéz, keringő	Magyar nyelv és irodalom

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
			XX. századi társastáncok: <i>pl. tangó, rumba, csacsacs, twist, rock and roll</i>	
	3. MILYEN ELEMKEBŐL? (időkezelés és drámaszerkezet)	– A különböző lehetőségek közül a megfelelő megoldás kiválasztása (V) – A szerkezet érzékelése saját játékokban – Az alapvető színházi műfajok megkülönböztetése és felismerése	Eljátszás, kiegészítés, folytatás, fordulatépítés	Magyar nyelv és irodalom
	4. MIÉRT ÉRZEM EZT? (a hatás elemzése)	– Elemző beszélgetések – Összefüggések megtalálása és megfogalmazása		
– Történetek feldolgozása komplex drámaórák keretében (p, d)		Lehetséges feldolgozási módok: – Történetek feldolgozása összetett szerkezetű kifejezési formák és ábrázolási módok alkalmazásával – Történetek feldolgozása különböző tánc- és mozgástechnikai elemek alkalmazásával A tudatosítás lehetséges formái: – A történetnek, mint cselekménynek az elemzése, a cselekmény üzenetének érzékelése – Társzművészeti kapcsolódások keresése, információk önálló gyűjtése (könyvtárhasználat) (É) – Saját munka és mások alkotásainak értékelése (V) – Saját értékek számbavétele, önkritika (V)	Helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínpadi előadás (<i>M</i>)	Ének-zene
4. A megismerő- és befogadóképesség fejlesztése	1. SZÍNHÁZI ELŐADÁSOK	– Színházi előadás megtekintése. Beszámoló az élmény alapján (kr)		Magyar nyelv és irodalom

Tantervi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek*	A tartalom fogalomrendszere**	Kapcsolódások
	2. HAGYOMÁNYOK ÉS KULTÚRÁK (H, E)	– Alakoskodó népszokásaink megismerése – Magyar főúri táncok: a palotás megismerése – Más országokból származó társasági táncok megismerése XX. századi társastáncok alaplépései – A divat szerepe a hagyományban és a változó világban Nyilvánosság számára készített produkció: alkotó részvétel a közös munkában (vállalt és elvégzett feladatok, feladatok önálló elosztása, szervezés, produkciós háttérmunkák). Memoriterek szövegű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel (M) Különféle dramatikus formák kipróbálása (M)		Magyar nyelv és irodalom

A továbbhaladás feltételei

A 7. évfolyam végén

- Feladatvállalás a közös munkában, részvétel az elemző megbeszélésekben
- Egy-két táncfajta alaplépéseinek ismerete
- Részvétel szerkesztett mozgásos jelenetek létrehozásában
- A rögtönzés szabályainak ismerete és alapszintű alkalmazása
- Részvétel látott színházi előadás elemzésében

A 8. évfolyam végén

- Feladatvállalás a közös munkában, részvétel az elemző megbeszélésekben
- Néhány táncfajta alaplépéseinek ismerete
- Részvétel szerkesztett mozgásos jelenetek létrehozásában
- A rögtönzés szabályainak ismerete és alapszintű alkalmazása
- Részvétel látott színházi előadás elemzésében

ÉNEK-ZENE

Célok és feladatok

A zenei nevelés fontos szerepet vállal a gyerek érzelmi, értelmi és jellemnevelésében.

A tantárgy alapvető célja a szép befogadására nevelés, a nemes zene iránti érdeklődés felkeltése, a zene megszerettetése, stílusérzék alakítása, ízlésformálás, zeneszerető, zeneértő közönség nevelése.

Legfontosabb feladatok: A zenei műveltség megalapozása, a nemzeti és egyetemes zenekultúra megismertetése, a művészi kifejezőképesség kibontakoztatása, az igényes zene mindennapos szükségletté válásának kialakítása. A készség- és képességfejlesztő feladatok során a gyerekek váljanak nyitottá a zenei élmények befogadására.

Az ismeretszerzés forrásai bővülnek ebben a szakaszban. Az éneklés mellett megnő a zenehallgatásból eredő ismeretek köre, s egyre nagyobb szerepet kap az ismeretszerzésben a tankönyvek, szakkönyvek tanórai és önálló használata. A gyerekek így tájékozottabbá válnak a zenetörténeti korokban, stílusokban, műfajokban, megismerik az egyes korok legnépszerűbb zeneszerzőit, stílusjegyeit, elősegítve ezzel a zene mélyebb megértését, befogadását.

Ki kell fejleszteni az önálló ismeretszerzés igényét, a komplex gondolkodás jegyében.

A felsorolt célok eléréséhez a zenei képességek, készségek fejlesztésén át vezet az út. Kiemelt feladatot jelentenek tehát az éneklési készségek, a ritmuskészség, a zenei emlékezet, a belső hallás, a zenei olvasás, írás képességének, megfigyelőképességnek a fejlesztése.

5–6. évfolyam

Ebben az életkori szakaszban az elsődleges cél a tapasztalatszerzés, valamint ismeretszerzés az egyes korok stílusjegyeiről, műfajokról, zeneszerzőkről, zenei formákról, szerkesztésmódokról, népdalstílusokról, más népek dalairól, zenéiről.

A tapasztalatszerzés a komplex gondolkodás jegyében történik, a megtanítandó ismereteket témakör szerint csoportosítva közelítjük meg.

Nem zenetörténeti korszakok tanítása a cél, hanem a zenei képességek, készségek olyan szintű fejlesztése, amelynek birtokában a gyerekek akár önállóan is képesek a különböző ismeretek elsajátítására, valamint zeneértővé, zeneszeretővé válnak, s nyitottak, érdeklődők lesznek a nemes zene befogadására, s a zene valóban elsősorban élmény lesz számukra, nem pedig bemagolandó ismerethalmaz.

Konkrét feladatok:

- az éneklés megszerettetése, az énekelt dallamok szöveghű éneklése
- népdalok, más népek dalai, középkori, reneszánsz, barokk, klasszicista dallamok éneklése
- zenei képességek további fejlesztése /ritmus, dallam, hallás, memória, zenei olvasás-írás, zeneértés, többszólamú érzék, stílusérzék, képzelet, kreativitás/
- zenetörténeti ismeretek bővítése elsősorban a tapasztalatszerzés szintjén
- néphagyományok, szokások megismerése
- zenei élményadás

Tartalmak

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységformák	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(L) (P)	a zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek, zenekarok hangzásának felismerésére való képesség	Hangszerek – hangszercsoportok a megszólaltatás módja szerint csoportosítva – népi hangszerek	– hangszerek megszólaltatása – hangszerek, hangszercsoportok hangjának megfigyelése, felismerése – ritmushangszerek használata	– vonós, fúvós, billentyűs, pengetős, ütős hangszerek – vonós négyes – szimfonikus zenekar – concerto – concerto grosso	Vizuális nevelés
(K) (L) (P)	zenei emlékezet improvizációs képesség ritmus- és tempóérzék	Figyeld a ritmust! – a mindennapi élet ritmusai – zenei ritmusok – ritmus a művészetben – határok, hangsúlyok – szavak ritmusa – a természet ritmusa	– hangzó és dalritmusok lejegyzése – versek, mondókák ritmizálása – a tanult ritmusképleteket tartalmazó gyakorlatok megszólaltatása – improvizáció a már ismert ritmusokkal	– ütemmutatók és azok jelentése – váltakozó ütem – tizenhatod és ritmusképletei – metronóm	Tánc Képzőművészet Természetismeret Anyanyelv Idegen nyelv
(S) (P) (L)	– zenei hallás – dallamhallás – tonalitásérzék – hangszínhallás – zenei olvasás-írás	Figyeld a hangokat! A hangok világa – a hang varázsa – a hang tulajdonságai – zenei hangok – hangutánzás (természet a zenében, évszakok, állatok, karakterek...)	– hangzásbeli különbségek megfigyelése – az emberi hangfajták megfigyelése, megnevezése – éneklés szolmizációs nevekkkel – módosító jelek használata – a megismert hangsorok éneklése szolmizációs nevekkkel	– ötfokú hangsorok – dúr – moll – hangerő, hangmagasság, időtartam, karakter, hangfajták, hangszínek – szolmizációs nevek – módosító jelek – módosított hangok – dinamika – crescendo, decrescendo – piano, forte	Anyanyelv Természetismeret Képzőművészet
	– zeneértő és -érző képesség – a zenemű gondolati tartalmait közvetítő kifejezőeszközök átélési	A muzika mesekertje – operamesék	– felkészítés a hangversenyekre, a művészeti tevékenységek megjelenítésére		

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységsformák	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(H) (E) (I)	és értelmezési képessége – európai, humanista értékrend	– népballadák – mesebalett – történetek zeneszerzőkről	– zenei karakterek megfigyelése – zenetörténeti korszakok jellegzetes műfajainak megfigyelése, éneklése – a zeneművek üzenetének befogadása, értelmezése – zenei ítézőképesség	– opera – balett – népballada	Irodalom Képzőművészet
	– éneklési kultúra – a dallam és a szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód kialakítása – a csoportos éneklés mellett az egyéni és a kis csoportos éneklés – muzikalitás – tonalitásérzék – formaérzék – befogadó képesség – önismeret		– dalkarakterek összehasonlítása – különböző karakterű dalok éneklése – zenei karakterek megfigyelése		
(I) (T) (E)	– formaalkotás – éneklési készség – zenei hallás – belső hallás – megfigyelőképeség – többszólamú érzék – hangszínhallás – dallamhallás – tonalitásérzék – belső hallás – együttműködési készség	<u>Amit érzek, amit látok, amit hallok</u> – érzelmeink megjelenítése a zenében és a művészetekben – „Zeneországból jöttünk”	– énekbeszédet tartalmazó dallamok éneklése, hallgatása – hangközök tiszta éneklése, írása	– népdal – műdal – trubadúrzene – parlando rubato, tempo giusto – hangfajták	Irodalom Képzőművészet Történelem

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységszabványok	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(N) (L) (E)	– zeneértő és -érző képesség – memória – műveltség, érzelmi, értelmi intelligencia	<u>Dallam születik – Hol kezdődik a dallam?</u> – beszéd vagy ének – hangközök – hangsorok – hangnemek	– hangzásbeli különbségek megfigyelése – egyszerű többszólamúság megszólaltatása – kérdés-felelet dallamok éneklése, improvizálása – kvintváltó népdalok éneklése	– recitálás, recitativo – prím, szekund, terc, kvart, kvint, oktáv – zsolnározó népdal – gregorián zene	Történelem
(E) (K) (P)	– éneklési készség – megismerő- és befogadóképesség – tolerancia – a másság elfogadása – a különböző kultúrák iránti nyitottság	<i>Együtt – egyszerre – egymás után</i> – a többszólamúság kezdetei – felelgetés – Énekeljünk, muzsikáljunk! <i>Foglalkozások, mesterségek</i> – zeneszerzők – hangszerkészítők – karmester – énekmondó – zenész	– felkészítés a hangversenyekre – a zenetörténet nagy korszakainak átfogó megismerése – ismeretszerzés zeneszerzőkről, zeneművekről – néphagyományok jellegzetességeinek megismerése, megelevenítése – az életkori sajátosságoknak megfelelő dalok éneklése – zenei karakterek megfigyelése – népzenei, műzenei felvételek meghallgatása – dalok, zeneművek üzenetének értelmezése – országismeret, – hon- és népismeret , a közös európai kulturális értékek megismerése	– kánon – szimfónia – kórus – zenekar – kamarazene – madrigál, motetta – kvintváltás – orgánium – periódus – szóló – tutti	Képzőművészet Természetismeret
				– fontosabb életrajzi adatok , anekdoták zeneszerzőkről, a megismert zeneművészletekhez kapcsolódva	Képzőművészet Irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységszámok	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(N) (K) (P) (L)	– belső hallás – zenei olvasás-írás képessége	Népi kultúra, egyetemes kultúra – „Tiszta forrásból...” – kalendárium – idő – házam, hazám vendége – ember otthona, isten háza – zenei földrajz (arcok, emberek)	– éneklés kézjéről – hangközök írása, olvasása	– népszokások, ünnepek – Nagy Szent Gergely pápa – históriás ének – korál – népének – kurucdalok – Himnusz, Szózat	Tánc Irodalom Történelem Képzőművészet
(H) (E) (K) (I)	– formaalkotás – zeneértő, -érző képesség		– a korosztálynak megfelelő műzenei részletek éneklése – formai, szerkezeti megfigyelések végzése – egyszerű improvizáció megadott szerkezetek alapján		
	– megismerő- és befogadóképesség – átélési és értelmezőképesség	A mindentudó kéz – kézjelek – hangközök – vonalrendszer – dallamvonal	– a hangok elhelyezése a vonalrendszerben a relatív és az abszolút rendszer alapján – virágénekek éneklése, hallgatása, a szimbolikus jelentés értelmezése	– Arezzói Guido – ereszkedő dallamvonal, kupolás dallamvonal – osztinató – refrén – szekvencia – „láncdal” – rondóforma – népdalok sorszerkezete	Technika Rajz Képzőművészet
(L) (K)	– zenei alkotóképesség – megismerő- és befogadóképesség	Az ismétlés öröme – zenei jelölések – ismétlés a zenében – természeti jelenségek	– zenei karakterek megfigyelése – dallamok variálása – dalok, zeneművek éneklése, gyűjtése, hallgatása tematika szerint	– hangismétlés – ABA forma – triós forma	Természetismeret Irodalom Képzőművészet

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységszervezés	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(S) (L) (P)		Jelek – jelképek – szimbólumok – hangjegyzés – színek hangja, hangok színe		– notáció – neuma – virágénekek	Képzőművészet Történelem Irodalom
(H) (E) (I) (P) (S) (K)		Ugyanaz másképp – egy téma, több megoldás – díszítés		– variáns – variáció – variációs forma – imitáció	Képzőművészet Irodalom

A továbbhaladás feltételei

Az 5. évfolyam végén

- a tanórán tanult dalok, dallamok éneklése (tiszt intonációval, pontos ritmusban, helyes levegővétellel, zeneileg jól tagoltan)
- a Szózat éneklése emlékezetből
- új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmussal
- ötfokú, hétfokú dallamok éneklése szolmizálva
- ábécés hangok megnevezése, leírása
- a leggyakoribb hangközök felismerése kottában és hallás után
- a módosító jelek, előjegyzések használata – a hangjegyzés jelrendszerének pontos használata
- a tanult ritmusképletek hangoztatása
- a többször hallgatott reneszánsz és barokk zeneművek felismerése részleteik alapján
- a tanult hangszerek hangjának felismerése
- népi hangszerek és népi zenekar felismerése hallás után
- kvintváltó dallam improvizálása, variációk szerkesztése 2-4 ütem terjedelemben
- a tapasztalatszerzés útján megtanult zenei fogalmak pontos használata
- alapvető ismeretek zeneszerzőkről, zeneművekről

A 6. évfolyam végén

- a tanórán tanult dalok, dallamok éneklése (tiszt intonációval, pontos ritmusban, helyes levegővétellel, zeneileg jól tagoltan)
- új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmussal
- ötfokú, hétfokú dallamok éneklése szolmizálva
- ábécés hangok megnevezése, leírása
- tájékozódás a kottában, zeneművek követése kottából
- dúr és moll hangnemek, egy kereszt és egy bé
- énekes, hangszeres népdalfeldolgozások felismerése
- a szimfonikus zenekar hangszerei
- a bécsi klasszicizmus zeneszerzői, néhány mű
- zenei kérdés-felelet szerkesztése

7–8. évfolyam

Ebben az életszakaszban az elsődleges cél a korábban megszerzett ismeretek gyarapítása, rendszerezése, a művészeti korszakok jellemző stílusjegyeinek, zeneszerzőinek, műfajainak áttekintése.

Továbbra is fontos a képesség-, készségfejlesztés, de emellett egyre nagyobb hangsúlyt kap az elméleti ismeretek elsajátítása is. A megtanítandó ismereteket itt is tematika szerint megközelítve sajátíttatjuk el a gyerekekkel.

Konkrét feladatok:

- a zenei stílusokat is átfogó zeneirodalmi, zenehallgatási anyag bemutatása, megismertetése
- zeneszerzők, zeneművek, zenei stílusok megismerése, a már megszerzett ismeretek rendszerezése
- a zenei szaknyelv használatának tudatosítása
- a zenei képességek, készségek fejlesztése (ritmikai, dallami, hallás-, stílusérzék, formaérzék, zenei ízlés, többszólamúság, memória, kreativitás, zenei olvasás-írás)
- a különböző hangnemek megismerése
- a tanórán megtanult dalok, dallamok éneklése
- néphagyományok, népszokások megismerése

Tartalmak

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységszabványok	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(H) (K) (L) (S) (E)	hangszerek, hangszeres együttesek, hangzásának felismerésére való képesség ritmus- és tempóérzék zenei hallás dallamhallás tonalitásérzék éneklési kultúra a dallam és a szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód befogadóképesség megfigyelőképesség érzelmi, értelmi intelligencia hangszínhallás	Zenei anyanyelvünk „Száll az ének szájról szájra...” „mindennapi hagyomány”	hangszerek megszólaltatása népi hangszerek hangjának megfigyelése hangzásbeli különbségek megfigyelése népdalok éneklése szöveggel és szolmizálva is a népdalgyűjtők munkásságának és a népdalgyűjtés körülményeinek megismerése néptáncok alaplépéseinek gyakorlása népdalok csoportosítása megadott szempont szerint néphagyományaink megismerése	népdalgyűjtés, népdalgyűjtők népdalcsoportok téma, dallamvonal, sorszerkezet szerint (népdaltípusok) népi hangszerek néptánc parlando rubato, tempo giusto	Vizuális nevelés Történelem Hon- és népismeret Tánc Anyanyelv
(P) (N) (S) (K)	zeneértő és -érző képesség komplex gondolkodás befogadóképesség megfigyelőképesség hangszínhallás zenei alkotóképesség	Mindenütt zene kép a zenében zene a képen zene a zenében mindennel lehet zenélni Zenéljünk képről! világunk hangjai	hangszerek megszólaltatása hangszerek, hangszercsoportok hangjának megfigyelése ritmushangszerek használata hangzó- és dalritmusok lejegyzése zenehallgatás felkészítés a hangversenyekre, a művészeti tevékenységek megjelenítésére, zeneművek üzenetének befogadása, értelmezése ismeretszerzés zeneművekről, zeneszerzőkről	programzene népdalfeldolgozás átiratok hangszerek	Képzőművészet Vizuális nevelés Természetismeret Irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységformák	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(K) (L) (E) (P)	a zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek zenekarok hangzásának felismerésére való képesség ritmus- és tempóérzék zeneértő és -érző képesség a zenemű gondolati tartalmait közvetítő ki- fejező eszközök átélési és értelmezési képessége európai, humanista értékrend muzikalitás a különböző kultúrák iránti nyitottság	Korok, divatok szórakoztató zene zenetörténeti korszakok jellemző stílusjegyei, műfajai, zeneszerzői, tánci más népek dalai a zene világa, a világ zenéje a vezénylés művészete	hangszerek megszólaltatása hangszercsoportok, hangszerek hangjának megfigyelése hangzásbeli különbségek megfigyelése felkészítés a hangversenyekre zenei karakterek megfigyelése zenetörténeti korszakok jellegzetes műfajainak megfigyelése zeneművek énekelhető témáinak éneklése szolmizálva dalkarakterek összehasonlítása különböző karakterű dalok éneklése egyszerű többszólamúság megszólaltatása a zeneművek értelmezése	szerenád balett dzsessz divertimento schubertiáda ragtime palotás menüett verbunkos keringő mazurka bolero, polonéz, csárdás ütemfajták, ütemmutatók zenetörténeti korok jellemző hangszerei, műfajai	Tánc Irodalom Hon- és népismeret Képzőművészet Anyanyelv
(N) (K) (P) (S) (H)	hangszínérzék tonalitásérzék improvizációs képesség dallamhallás megfigyelőképesség együttműködési készség a másság elfogadása	Zűrzavar / harmónia – diszharmónia csend és hang hangzat vagy hangzavar beszéd vagy ének „élő zenetörténet” bevezetés a modern zenébe	hangzásbeli különbségek megfigyelése felkészítés a hangversenyekre zenei karakterek megfigyelése ismeretszerzés zeneszerzőkről és műveikről a zeneművek üzenetének befogadása, értelmezése énekeszédet tartalmazó dallamok éneklése hangközök tiszta éneklése, írása országismeret, hon- és népismeret , a közös európai kulturális értékek megismerése	tonális – atonális hármashangzat impresszionizmus elektronikus zene énekeszéd (recitativo, recitálás) korunk zeneszerzői	Képzőművészet Természetismeret Irodalom
(H) (N) (K)	ritmus- és tempóérzék zenei olvasás, írás európai, humanista értékrend éneklési kultúra a dallam és szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód kialakítása muzikalitás tonalitásérzék befogadóképesség önismeret	Életképek / Élet a nap alatt/ kalendárium, ünnepek otthon, otthontalanság foglalkozás, mesterség szöveg és dallam „jelen lévő múlt...” arcok és tájak „Vedd át a dalt!...”	az emberi hangfajta megfigyelése zenei karakterek megfigyelése a zeneművek befogadása, értelmezése különböző karakterű dalok éneklése egyszerű többszólamúság megszólaltatása néphagyományok jellegzetességeinek megismerése, megelevenítése	népballada más népek dalai pásztor-, betyár-, rabénekek zeneszerzők szimbólumok népszokások, ünnepek , hagyományok Himnusz műdal, népdal gregorián zene népének, korál	Képzőművészet Hon- és népismeret Tánc Irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységformák	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
	a különböző kultúrák iránti nyitottság a másság elfogadása átéleési és értelmező képesség		népzenei, műzenei felvételek meghallgatása országismeret, hon- és népismeret , a közös európai kulturális értékek megismerése		
(P) (L) (E) (K)	komplex gondolkodás zenei emlékezet improvizációs képesség ritmus- és tempóérzék zenei hallás zenei olvasás-írás formaérzék belső hallás megfigyelőképesség együttműködési készség tolerancia	Játsszunk zenét! formák, szerkezetek fokozás párhuzamok ellentétek quodlibet tükör arányok egyensúly „csinálok” és megértem	hangszerek megszólaltatása ritmushangszerek megszólaltatása a tanult ritmusképleteket tartalmazó gyakorlatok megszólaltatása improvizáció a már ismert ritmusokkal a tanult hangokat tartalmazó dallamok megszólaltatása szolmizálva improvizáció a már ismert dallamfordulatokkal formai, szerkezeti megfigyelések végzése dalok éneklése egy és több szólamban zeneművek énekelhető témáinak éneklése szolmizálva	zenei ellentétek: staccato–legato, hangos–halk, gyors–lassú, szóló–tutti, magas–mély... hangszerek zenei formák szimmetria imitáció aranymetszés hangerő tempó hangmagasság fuga, kánon crescendo–decrescendo notáció hangközök dúr–moll	Vizuális nevelés Képzőművészet Irodalom Anyanyelv Tánc
(K) (L) (N) (P)	zeneértő és -érző képesség a zenemű gondolati tartalmait közvetítő-kifejező eszközök átéleési és értelmezőképessége éneklési kultúra a dallam és szöveg kapcsolatára épülő megfelelő előadásmód kialakítása muzikalitás hangszínhallás zeneértő és -érző képesség érzelmi, értelmi intelligencia tolerancia önismeret a másság elfogadása	Hang és lélek érmek megjelenítése a művészetekben operamesék daloskert Milyen hangon? hangok és hangzók a zene végtelen változatossága Másodszor is érdekes?	az emberi hangfajta megismerése, megnevezése felkészítés a hangversenyekre zenei karakterek megfigyelése operák cselekményének olvasása zeneművek üzenetének befogadása, értelmezése a korosztálynak megfelelő műzenei részletek hallgatása dalok éneklése ismeretszerzés zeneszerzőkről, zeneművekről	népdalok műdalok alkalmazkodó ritmus hangszín, hangfajta, hangszerelés variáció, variáns opera részei librettó, partitúra ária tempó- és dinamikai jelzések	Képzőművészet Tánc Irodalom Anyanyelv
(N) (L) (K) (H)	zenei emlékezet ritmus- és tempóérzék zeneértő és -érző képesség európai, humanista értékrend formaérzék megfigyelőképesség	Zenelesen „az én zeneszerzőm...” muzsikáló nagyvilág százzsínű csokor Miért szép? – a muzsika öröme	ismeretszerzés zeneszerzőkről, zeneművekről felkészítés a hangversenyekre zenetörténeti korszakok jellegzetes műfajainak megfigyelése, meghallgatása	zeneszerzők fontosabb életrajzi adatai zeneművekhez kapcsolódó zenei elnevezések a zenetörténet nagyjainak munkássága muzsikusról szóló regények, irodalmi, képzőművészeti alkotások	Tánc Irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységszabványok	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
	műveltség megalapozása érzelmi, értelmi intelligencia	Neked szól! Ki kicsoda a zenetörténetben?	zeneművek üzenetének értelmezése dalok éneklése hagyományok jellegzetességeinek megismerése, megelevenítése hon- és népismeret, a közös európai kulturális értékek megismerése a zenei műveltség megalapozása		
(P) (L) (K) (S)	zenei emlékezet ritmus- és tempóérzék zenei hallás zenei olvasás-írás hangsúlyérzék belső hallás megfigyelőképesség tonalitásérzék műveltség éneklési készség	Ehhez elme kell! ritmus dallam Jegyezd meg! – amit illik tudni a zeneértés nyelvtana bevezetés a zene világába	hangzó és dalritmusok lejegyzése versek, mondókák ritmizálása a tanult ritmusképleteket tartalmazó gyakorlatok megszólaltatása éneklés kézjelről hangközők éneklése, írása a hangok elhelyezése a vonalszerkezetben a relatív és az abszolút rendszer alapján dalok éneklése szöveggel és szolmizálva	hangsorok hangkészlet kvintkör kulcsok zenei abc módosító jelek módosított hangok (fi, szí, ta) triola, kis nyújtott, kis éles ritmus ütemmutatók, ütemfajták zenei formák zeneszerzők életrajzi adatai, munkássága zeneművek és zeneszerzők dallamvonal	Tánc Anyanyelv

A továbbhaladás feltételei

A 7. évfolyam végén

- a tanult dallamok éneklése emlékezetből
- a tanult ritmusképletek hangoztatása
- verbunkos dallamok éneklése, népies műdalok éneklése
- a többször hallgatott zeneművek felismerése hallás után
- elemi ismeretek a tanult zenei történelmi korszakok jellegzetes stílusjegyeiről, zeneszerzőiről, műfajairól, a romantika stílusjegyei, műfajainak felsorolása
- a zenei szaknyelv pontos használata
- a hangjegyzés jelrendszerének pontos használata
- tájékozódás a kottában, zeneművek követése kottából
- dúr és moll hangnemek, két kereszt és két bé
- dallamalkotás népdalok dallami és formai törvényszerűségei alapján
- alapvető ismeretek a néphagyományokról, szokásokról, s az ehhez kapcsolódó dalanyag jellegzetességeiről

A 8. évfolyam végén

- a tanult dallamok éneklése emlékezetből, bővítése 10-15 új dallal
- a tanult ritmusképletek hangoztatása, dinamikai jelek alkalmazása, könnyű dallamok és ritmusok írása és olvasása
- a többször hallgatott zeneművek felismerése hallás után, elhelyezése zenei történelmi korszakokban
- elemi ismeretek a tanult zenei történelmi korszakok jellegzetes stílusjegyeiről, zeneszerzőiről, műfajairól, a 19–20. századi zene stílusjegyei, műfajainak felsorolása

- a zenei szaknyelv pontos használata
- a hangjegyzés jelrendszerének pontos használata
- tájékozódás a kottában, zeneművek követése kottából
- dúr és moll hangnemek, két kereszt és két bé
- dallamalkotás ritmikai, dallami, formai és népzenei stílusokra vonatkozó ismeretek alapján
- alapvető ismeretek a néphagyományokról, szokásokról és az ehhez kapcsolódó dalanyag jellegzetességeiről

MOZGÓKÉP- ÉS MÉDIAISMERET

Célok és feladatok

A Mozgóképkultúra és médiaismeret a mozgóképi szövegértés fejlesztését és a média társadalmi szerepének, valamint működésének a feltárását célozza. Ez az audiovizuális írás-, olvasástudás alapjainak az elsajátítását és a kritikai médiatudatosság fejlesztését jelenti. A médianevelés olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy az állampolgárok az információrobbanás és a modern piacgazdaság korában ténylegesen tudjanak tájékozódni és választani. Mivel a média erősen meghatározza, hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól, és hatása vetekszik a hagyományos szocializáció ágenseinek hatásával – a családdal és az iskolával –, a mozgóképek- és médiaoktatás a demokráciára nevelésnek és olyan értékek elsajátításának az iskolája, mint a másság elfogadása, a kritikai gondolkodás vagy a tudatos választás képességének a fejlesztése. A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során a tanulók felkészültséget szereznek a különböző médiaszövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására, és olyan módszereket sajátítanak el, amelyek segítik őket abban, hogy nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat.

Az alábbiakban ismertetett kerettanterv tevékenységrendszerével lehetőséget ad arra, hogy a képességfejlesztési célokhoz olyan helyi tartalmak is kapcsolódjanak, amelyek figyelembe veszik az adott iskola nevelési-tanulási környezetének egészét, valamint a szociokulturális lehetőségeket és igényeket. Az elsősorban tevékenységbe ágyazott fejlesztés a befogadói attitűdökre és az alkotói magatartásra együttesen kíván hatni. További cél az, hogy a tanuló alakítsa, formálja a saját egészségét is szolgáló befogadói szokásait, legyen képes tudatosan választani a rendelkezésére álló médiumok közül, ismerje fel az életkorának, érettségének megfelelő mediatizált üzeneteket.

Tartalmak

A dőlt betűvel szedett szöveg elsősorban példákat jelez, amelyeket hasonlóra lehet cserélni.

1. Megfigyelés

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
I), T), P) ko), lk), egy), p), i)	A média és közönsége A közönség médiafogyasztási szokásainak tanulmányozása megadott szempontok alapján, az eredmények lejegyzése.	Felmérés készítése pl. a <i>kisiskolások és a felnőttek</i> médiahasználatáról, majd ezek összehasonlítása a saját szokásokkal – írásban (pl. kérdőív, interjú) vagy vizuális megjelenítéssel (diagram, grafikon stb.)	médiatechnológia, médiainstémény médiakategória, audiovizuális médiumok: film, televízió, infokommunikációs eszközök, CD-ROM; nyomtatott médiumok: könyv, sajtó, plakát, szóróanyagok; rádió; tömegkommunikáció
E), I), T) ko), n), lk), i)	Szereplők a médiában Az emberek viselkedésének megfigyelése a valóságban és a filmekben, illetve a televíziós műsorokban megadott, majd a tanulók által önállóan javasolt	Szituációk megfigyelésekor kulcsmozdulatok, mimika, és téri helyzetek megfigyelése, rekonstruálása rajzos, ill. képi vázlattal. A mozgóképek egyes nyelvi	látvány, kép, snitt ; megőrzítés és ábrázolás; nézőpont; képkivágások: totál, félközel, szuperközel; jelenet és esemény; helyszín és filmtér; stúdió;

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
	szempontok alapján. Azonosságok, eltérések regisztrálása, azok lejegyzése.	elemeinek azonosítása szóban, ill. írásban, képen.	
É), E), I), T) ko), n), szk, lk), p), k), i)	Helyszín- és időviszonylatok, illetve karakter- és konfliktusviszonylatok felismerése, megfigyelése a médiaszövegekben. Lényeges információk, tények azonosítása.	(álló, ill. <i>mozgóképeken</i>) A szituációkban megjelenő szereplők helyzet- és értékkonfliktusainak felismerése képolvasás alapján és ezek kifejtése szóban ill. írásban. A leolvasott személyközi kapcsolati minta összevetése az elérhető tényekkel, információkkal.	szituáció, történés; történet, cselekmény, személyiség, jellem, karakter, típus; kulcspozíció, statisztika; konfliktus, megoldás; következmény; információközlés, tényfeltárás, befolyásolás; kulturális kódok , társadalmi szerepek; jelmez;

2. Ismeretszerzés

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
E), I) ko), n), lk), k), i)	Az információ és megjelenése Mozgóképi szövegek felidézése (elmesélése, illetve lejegyzése), a mozgóképi memória működtetése.	Hírműsorokból információ gyűjtése jegyzeteléssel csak képek, ill. kommentár vagy audiohatások alapján.	információ; műsортípus, hír , kommentár; asszociáció;
É), E), K), I), TE), T) ko), szk), d), lk), egy), p), k), i)	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tanári előadásokból, statisztikai táblázatokból, lexikonból, könyvtárból, internetről.	Egy kiválasztott téma bemutatása különféle közvetítő közegben: nyomtatott médiumok, valamint személyközi kommunikáció, ill. internetböngészés segítségével, majd az információtartalom elrendezése, értelmezése, <i>pl. újság, kiállítás, album</i> formájában.	kutatás, projekt , médiaműfajok

3. Kommunikáció

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
I) ko), n), d), lk), k)	A mozgóképnyelve Az elemi mozgóképi szövegalkotó kódok felismerése, mozgóképolvasás.	Mozgóképolvasás során a filmtér és filmidő értelmezése előszó segítségével. A mozgóképek kettős természetének bemutatása saját, kiválasztott filmrészletekkel, tévéműsorokkal.	montázs(elv) , reprodukció; lineáris és párhuzamos történetfűzés; flash-back; testbeszéd, metakommunikáció ; motívum;
K), P) ko), szk, lk), egy), p), k), i)	Az elemi mozgóképi szövegalkotó kódok alkalmazása, mozgóképipírás.	Filmnyelvi gyakorlatok videokamera és zártlánc segítségével valamely környezetről, ill. eseményről.	keretezés, képkivágás , képmező, képi elem; képi egyensúly; nézőpont; megvilágítás, főfény; mélységélesség; kameramozgás ;
H), T) ko), n), szk), lk), egy), k), i),	Egyszerű (időben és térben egybefüggő) cselekmények képsorozatokkal történő megjelenítése, tagolása.	Fontos mozzanatok, kulcsjelenetek kiemelése és megjelenítése közösen kiválasztott, megfigyelt esemény(ek)ből és ezek rögzítése képpel (<i>pl. fotó</i> , <i>kroki, vázlat</i>)	expozíció, konfliktus, fordulat, esemény, megoldás, lezárás; állókép, mozgóképek ;

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
É), H), K), P) ko), n), d), lk), i)	Átélt, elképzelt vagy hallott esemény mozgóképi megjelenítésének megtervezése az életkornak megfelelő szinten (story-board, animáció, interjú)	Személyes, saját élményekhez kapcsolódó film(részlet)terv készítése képes forgatókönyv segítségével.	filmműfajok; story-board, tudósítás, riport, interjú; kiemelés; cselekmény, történet, elbeszélés; jelenet, képsor, fix beállítás; hangsáv, zörej, zene, dialógus, monológ; képváltás; animáció, mozgásfázis;

4. Értelmezés, elemzés, tolerancia

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
H), E) ko), n), lk) d), k), i)	A mozgókép nyelve Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt emberi kommunikáció értelmezése, kifejtése élőszóban és írásban.	Filmben, tévéműsorban megfigyelt közvetlen és közvetett emberi kommunikáció elemzése élőszóban, ill. írásban.	mimika, gesztus, térköz, színész, civilszereplő;
É), H), E), I), TE), T), P) ko), n), szk), d), lk), é), egy), p), k), i)	Szereplők a médiában (kb. 8 tanóra) Sztereotípiák és konvenciók azonosítása a mozgóképi szövegkörnyezetben.	Mozgókép olvasása – szóbeli elemzéssel (irányított beszélgetés): a tapasztalati valóság összevetése annak médiabeli megjelenítésével. (Ajánlott témák: <i>nemek, foglalkozások, életmódminták, kisebbségek stb.</i>)	képkivágás, megvilágítás, kompozíció; hossz, tempó; ismétlés; szerkesztés; tájékoztatás, befolyásolás; figuraalkotás, tipizálás; másság, előítélet; kultúra, szubkultúra; etnikum, tolerancia,
ko), n), lk), k)	A mozgókép nyelve Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt egyszerű (teret és időt formáló) képkapcsolatok értelmezése élőszóban és írásban.	Különböző filmműfajok képkapcsolási sajátosságainak megfigyelése, elemzése élőszóban és írásban.	dokumentumfilm, játékfilm, klip; etűd, reklámfilm; vágás, áttűnés, kép a képben;
ko), p), i)	Mozgóképi szövegkörnyezetben megfigyelt kép-hang kapcsolatok értelmezése élőszóban.	A hang képértelmező szerepének megfigyelése és memorizálása a különböző audiovizuális műfajokban, mint néző befogadásának irányítása (pl. <i>azonosulás, feszültségkeltés stb.</i>)	atmoszféra, hangkulissza, kép- és hangtördelés; zörej, zene, hang, hangszín, hangerő, beszédritmus, intonáció; narrátor; propagandafilm, ismeretterjesztő film, riportfilm, showműsor;
TE), I) ko), n), szk), d), lk), é), egy), k), i)	A média és közönsége Vita a média használatával kapcsolatos megfigyelések alapján a média társadalmi szerepéről, működésmódjáról.	Vélemények ütköztetése egy kiválasztott korosztály vagy társadalmi réteg (pl. <i>a gyermekek</i>) médiahasználatáról (elsősorban <i>televízió, videó, sajtó</i>): a média hatása a fogyasztói szokásokra, és az emberi érintkezés formáira.	vitakultúra, mediatizálódás, ORTT; dokumentum és fikció; média tulajdonos; közszolgálati és a kereskedelmi média; célközönség, korhatár, műsoridő, műsorsáv, előzetes, műsorfüzet, műsorrend, tematizáció, csatorna-image, nézettség, sorozatelv;

5. Kritikai gondolkodás, problémaérzékenység

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
É), T) n), lk), k)	A valóság média-reprezentációja Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.	Felkészülés és továbbgondolás önálló kérdésekkel írásban és élőszóban.	tárgyilagosság, elfogultság; provokáció;

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
T) n), lk), k), i)	A lényeg kiemelése írott, látott és hallott szövegekből.	A nyomtatott médium néhány jellegzetes szövegtípusának felismerése (<i>műfaj és ábrázolási eszköz</i>). Összefoglalók készítése, ill. bemutatása műsorokról, filmekről, sajtóközleményekről.	hír, jelentés, információ, tudósítás; riport; vezércikk, kommentár, jegyzet , glossza, sajtófotó;
H), E), K), I) ko), n), szk), lk), egy), p), k), i)	Mozgóképi szövegek értelmezése alapján feltevések, állítások megfogalmazása a szöveg keletkezésének hátteréről, a közlő (szerző, médiainstítmény) szándékairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen.	Jegyzet vagy glossza írása, felolvasása egyénileg választott témában. Mozgó-, állókép, cikk átértelmezése címadással, képaláírással.	célközönség, fikció; ironia; nyilvánosság, sajtószabadság; újság , cím, címlap, kép, képaláírás, rovatszerkezet

6. Önismeret, együttműködés, választás, tolerancia, alkotásra való beállítódás

Kód	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere
É), H), E), K), I), TE), T), P) ko), n), szk), lk), é), k), i)	A média és közönsége Saját médiahasználati szokások kritikus megfigyelésére alapozó tudatos mű- és műsorválasztás.	Szöveges-képes napló készítése saját médiahasználati szokásokról (<i>pl. „Azonosulás, kritika, részvétel és részvétlenség a képernyő előtt” – „A televízió hatása a mindennapi szokásaimra, ízlésemre” – „Hogyan választom ki, hogy mit nézzek, mit olvassak, mit hallgassak?”</i>)	értékválasztás, műsoridő, műsorsáv, műsorelőzetes, műsorfüzet, műsorrend; arculat; image ; háttértévézés, háttérrádiózás; képernyőfüggőség ;
É), H), E), K) ko), n), szk), lk), egy,) p), k), i)	A mozgóképi nyelve A művekben, műsorokban megjelenő konfliktusok, viselkedési módok és megoldások tudatos-kritikai elemzésén, illetve a valóságismereten alapuló szerepjátékok, szövegképzési gyakorlatok.	Imporvizatív szerepjátékok ill. szituációs gyakorlatok: előre nem ismert konfliktusok megoldása és ezek összevetése a médiában megjelent viselkedési módokkal.	folyamatábrázolás, karakter, szerepek (<i>pl. hős, álhős, segítő, áldozat stb.</i>)
ko), n), szk), lk), egy), p), k), i)	Egyszerű mozgóképi szövegek létrehozásának előkészítése és azok kivitelezése.	Kamerába vágott mozgóképi gyakorlatok, rövid jelenetek térelményi megszervezése, képsor tagolása, dialógustervezése, technikai rögzítése.	stáb , rendező, operatőr , sztár, világosítás, jelenet, maszkmeister, hangmérnök , vágó; dialógus

A tudatosítást irányító fontosabb kérdések (a NAT-ban szereplő kérdések álló betűvel, a kerettanterv dőlt betűvel szedve):

1. Mi a televízió (mozi, rádió, újság) szerepe az életemben és mások életében? ***Hogyan választom ki, hogy mit nézzek, mit olvassak, mit hallgassak?***
2. Befolyásolja-e (és hogyan) a média használata a napirendemet (és másokét)? ***Hogyan hat a televízió mindennapi szokásaimra, ízlésemre?***
3. ***Van-e különbség a felnőttek és a gyerekek médiafogyasztási szokásai között?***

4. ***Mi olvasható le az emberek külső megjelenése és viselkedése alapján?***
5. Miben különbözik egymástól a személyes (közvetlen) kommunikáció és a médiumokon keresztül történő (közvetett) kommunikáció?
6. Mit tekinthetünk médiumnak?
7. Miért élt az ember mindig is a közvetett kommunikáció (pl. a képiség) eszközeivel?
8. Miért akarja magát az ember minél inkább természetűen megörökíteni? Hol tartunk ebben most?
9. Mit jelent a nyilvánosság az életünkben? Hogyan alakulhatott ki a mai nyilvánosság?
10. Hogyan vizsgálhatjuk valamely korban és társadalomban a nyilvánosságot?
11. Miféle médium az, amelyik egyszerre ábrázol és reprodukál? Vajon miért képes erre?
12. Milyen eszközökkel tereli a mozgóképi szöveg szerzője a figyelmünket? Vajon miért érdemes ennek utánajárnunk?
13. Milyen szempontok szerint különböztethetők meg a mozgóképi szövegek egymástól?
14. ***Melyek a film legfontosabb hatáselemei, kifejezőeszközei?***
15. Mi köze van a valóságnak a médiában megjelenő világhoz, miféle világot jelenít meg a média?
16. Kinek az érdeke, hogy sok csatorna sokféle műsort közvetítsen?
17. Miért van annyi reklám a világban? Vajon mit lehet és mit nem lehet reklámozni? Milyen szempontok szerint, milyen módon elemezhető egy reklámfilm?
18. Miért és hogyan lesz valamiből hír a médiában?
19. ***Befolyásolja-e az információ értelmezését a hordozó médium sajátossága?***

A továbbhaladás feltételei

A 7. évfolyam végén

- legyen képes a média társadalmi szerepének megfigyelésére a médiafogyasztási szokások feltárásán keresztül;
- tudja a látvány, a szöveg, ill. az esemény lényeges és lényegtelen elemeit egymástól elválasztani, és erről beszélni, véleményét elmondani;
- legyen tisztában a média befolyásoló technikáival a magánéletre, ill. a társadalmi érintkezés különféle területeire;
- tudatosítsa magában az audiovizuális olvasás és írás alapjait;
- legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival és egyszerű technikai eszközeivel;
- vegyen részt egyszerű sajtó- és mozgóképi szövegek, létrehozásának előkészítésében;
- ismerje, értse a tantárgy aktualizált fogalomrendszerét; véleményének megfogalmazásakor helyesen használja a szakkifejezéseket.

A 8. évfolyam végén

- tudja a látvány, a szöveg, ill. az esemény lényeges és lényegtelen elemeit egymástól elválasztani, és ezt alkotó módon használni;
- legyen tisztában a média befolyásoló technikáival a közéletre, ill. a társadalmi érintkezés különféle területeire;
- használja az audiovizuális olvasás és írás alapjait;

- legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival – értse a montázselv lényegét;
- önállóan tudjon működtetni legalább egy olyan technikai eszközt, amellyel nyomtatott médium, ill. álló vagy mozgókép készíthető (pl. számítógép, nyomtató; szkennel, fénymásoló, fényképezőgép, videokamera, magnó, videójátszó)
- vegyen részt egyszerű sajtó- és mozgóképi szövegek létrehozásában, kivitelezésében;
- értse, használja a tantárgy fogalomrendszerét; véleményét, elemzését szóban és írásban szabadon tudja kifejezni.

VIZUÁLIS KULTÚRA

A vizuális kultúra tanításának célja hozzásegíteni a tanulókat a sajátos képi közlések, vizuális művészeti alkotások mélyebb átéléséhez, értelmezéséhez. Célja továbbá azoknak a képességeknek, készségeknek a fejlesztése, ismereteknek az átadása, amelyek a vizuális kommunikáció magasabb szintű műveléséhez, a látható világ használatához, alakításához, a kreativitás fejlesztéséhez szükségesek. A műveltségterület nem csupán a hagyományos képző- és iparművészettel foglalkozik, hanem magába foglalja a vizuális jelenségek, a vizuális közlések köznapi formáit is. Mivel a *képzőművészet*, a *vizuális kommunikáció*, illetve a *tárgy- és környezetkultúra* területei a különböző életkorokban, sőt személyenként is eltérő mértékben képesek kifejteni motiváló hatásukat és különböző képességek fejlesztésére alkalmasak, fokozott lehetőség nyílik a differenciálásra. A vizuális kultúra megfelelő szintű tanítása meghatározó ismeretszerzési és feldolgozási eszközt biztosít a többi műveltségi terület oktatásához, és hatással van azok elsajátításának színvonalára is.

A vizuális kultúra kerettanterv A) és B) változata

A kerettanterv A) és B) változatának **szerkezete megegyezik a Nat 2003 vizuális kultúra műveltségi részterületének szerkezetével**. Ezekben a különböző tevékenységek, tananyagok (fogalmak) csakúgy mint az alaptantervben abban a képességszaládban szerepelnek, amelyek fejlesztését leginkább szolgálják. Itt csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük, ami nem jelenti azt, hogy abban a képzési szakaszban a már korábban megjelenő tevékenységek ne szerepelnének továbbra is. (A szabadkézi rajzolás például minden szakaszban fontos eleme a képzésnek!)

Az A) és B) változatban a témakörök nem sorrendben, hanem a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva, komplex feladatok kapcsán kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak.

A kerettanterv *témaköreihez időkeretek nem határozhatók meg*, mivel a vizuális művészeti nevelés olyan komplex feladatokban, feladategyüttesekben valósul meg, amelyekben egyidejűleg több különböző képesség fejlesztése és különböző ismeretek megszerzése történik. Így az egyes témakörök, projektek a tanár döntéseit, feldolgozásra vonatkozó elképzeléseit tartalmazó, a tanulócsoporthoz sajátosságait is figyelembe vevő tanéves tanítási programjában fognak időkeretekben is realizálódni.

A vizuális kultúra kerettanterv C) változata

A vizuális kultúra **kerettanterv C) változata projektrendszerű**, abban egy-egy témakör köré csoportosítva jelennek meg a fejlesztést szolgáló tevékenységek, a megszerzendő ismeretek. Ez a tanulási forma nagyobb lehetőséget nyújt az integrációra, a más tanórákon szerzett ismeretek hasznosítására. Az átfogó témakörök kijelölése a lehetséges kapcsolódások figyelembevételével történik. Más tantárgyi tartalmak érintése természetesen a vizuális kultúra aspektusából történik. A kerettanterv csak az átfogó témakörökre tesz javaslatot, és arra, hogy ott milyen vizuális fejlesztési tevékenységek ajánlottak. Egy-egy témakörön

belül több projekt is szervezhető. A tanár feladata, hogy meghatározza, aktualizálja, pontosítsa a konkrét projektfeladatokat, a tanulócsoporthoz ismeretében megtervezze azok sorrendjét és az optimális időkereteket.

A továbbhaladás feltételei az A), B) és C) változatoknál azonosak!

Célok és feladatok

- a tanulók látáskultúrájának megalapozása, látni és láttatni
- a vizuális megismerő-, befogadó- és alkotóképességek fejlesztése
- a látvány mélyebb tartalmának, jelentésének, esztétikai üzenetének megértésének elősegítése
- a kommunikáció köznap, művészi, műszaki és tudományos módjainak, a közlés és kifejezés képi formáinak megismertetése
- a látható, tapintható tárgyi valóságban, a képi világban való eligazodás segítése, személyes alkotói utak bejárására bátorítás
- a képi, plasztikai ábrázoló, kifejező-, közlő-, alakító-, konstruálóképességek fejlesztése gondolatban és érzelmekben gazdag tevékenységek által
- a tanulók kritikus befogadási képességének megalapozása, az információk közötti szelektáló képesség fejlesztése
- a művészeti nevelés érték közvetítő, értékteremtő személyiségformáló szerepet tölt be
- érzelmekkel kísért szabad önkifejezés, fokozott realitásigény, objektív képi gondolkodás fejlesztése .
- a befogadóképeség a látvány analízisén, a műalkotások elemzésén (egyetemes és magyar művészettörténeti stíluskorszakok, magyar népművészet), értékelésén, leírásán, a vizuális ítéletalkotás szabályainak elsajátításán át fejleszthető.

Fejlesztési követelmények az 5–8. évfolyamon:

A tantárgy differenciáltan fejleszti a képességeket, készségeket, ismereteket, és hozzájárul a magatartásbeli, jellembeli fejlődéshez:

- a nyitottság, érzékenység fejlesztésével
- a vizuális élmények, esztétikai hatások iránti érdeklődés felkeltésével
- a változatos alkotótevékenységek motiválásával
- a részletgazdag emlékezet fejlesztésével, a tudatos megfigyelés eszközeivel, vizuális viszonyok összefüggéseinek megértésével
- az esztétikai, művészeti képzetekben való gondolkodás elősegítésével
- produktív és reprodukív alkotások létrehozásával
- ízlésítéletek egyéniségüknek megfelelő megfogalmaztatásával

A tantárgyi fejlesztési feladatok kódolása:

1. Megismerő- és befogadóképeségek
 - 1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek
 - 1.2. Ismeretszerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás
 - 1.3. Kommunikációs képességek
2. Kreativitás
 - 2.1. Alkotóképességek
 - 2.2. Problémamegoldó képesség
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Vizuális kultúra 5–6. évfolyam

A táblázatokban **félkövér** szedéssel jelöltük a **B)** (minimális) változat tevékenységeit és a legfontosabb fogalmakat.

Csak az újonnan belépő tevékenységeket említjük. A dőlt betűvel szedett példák más hasonlóra cserélhetők.

A) és B) változat

1. Megismerő- és befogadóképességek

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(K)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Jelenségek, látványok megfigyelése adott szempontok alapján.	A megfigyelt jelenség, látvány elemeinek megnevezése. A megfigyelt elemek egymáshoz való térbeli helyzetének, arányainak megállapítása. Egyszerű tárgyak elől-, felül-, és oldalnézetének rajza. Tárgyak hosszmetSZete, keresztmetSZete – metSZetrajza. A nézőpont változtatásából következő látványváltozások ábrázolása szabadkézi rajzban. A megfigyelt látványelemek fontosabb formai sajátosságainak (formakarakter) visszaadása szabadkézi rajzban.	térbeli modell, nézőpont, arányok , szemmagasság, rálátás, alálátás, hosszmetSZet, keresztmetSZet, metSZetrajz, szerkezet, értelmező rajz, nézetek (előlnézet, felülnézet, oldalnézet) , formakarakter	Természetismeret Matematika Technika Magyar nyelv és irodalom
	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbségek tudatosítása.	A tárgyak lokálszínének meghatározása, megjelenítése festőtechnikákkal. A tárgyak, anyagok felületi sajátosságainak (textúra) rajzi, plasztikai kifejezése. A megvilágítás, a fény-árnyék hatások megfigyelése, rajzos megjelenítése.	textúra, lokálszín, természetes fény, mesterséges fény, megvilágítás, fény-árnyék, látványszerű ábrázolás, foltképzés, rajztoll	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(H) (K)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése szabadkézi rajzban.	Szemmagasságban elhelyezkedő formák látványszerű ábrázolása, a rálátás, alálátás érzékeltetése. A téri megjelenítés fő eszközeinek (takarás, rövidülés) alkalmazása. Ismert útvonal rajzának elkészítése.	téri megjelenítés (takarás, rövidülés), elemző-magyarázó rajz, makett, útvonalrajz	Természetismeret Történelem
(Ö) (H)	1.2. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Mozgásélmények megjelenítése.	Mozgásélmények felidézése, megjelenítése. Időbeli folyamatok, változások megfigyelése, ábrázolása. Történesek, események elmondása, majd részekre bontása, a jellemző fázisok meghatározása. A fázisok megjelenítése képsorozattal; valamint plasztikai sorozatban.	Testtartás, gesztus, mimika, kézműves technika, műfaji sajátosságok, tárgykultúra, környezetkultúra, népművészet, népszokások	Testnevelés Dráma és tánc Természetismeret Magyar nyelv és irodalom Történelem
	1.2. Ismeretszerzési képességek – térbeli tájékozódás	Egyszerű kéziszerszámok használata.	Tárgy- és makettkészítéshez használatos egyszerű kéziszerszámok használata. Különböző festőtechnikák és grafikai technikák kipróbálása.	Modellezés, tollrajz, nemezelés, makettkészítés, térberendezés, frottázs, fénymásolás, fényképezés, videó, számítógép, plasztika, textilplasztika, papírplasztika	Technika
(Ö) (egy)	1.2. Ismeretszerzési képességek – térbeli tájékozódás	Különböző mozgások megjelenítése.	Pillanatfelvétel, sorozatfelvétel, a mozgóképes rögzítés lehetőségeinek tanulmányozása. Mozgásos és dramatikus játékok, rekonstruált történesek. A testtartás, gesztusok, mimika megfigyelése, kifejező használata ábrázolásokban. Kép és hang kölcsönhatásának tanulmányozása színpadi előadásokban, mozgóképes alkotásokban. Történetmesélés kifejező mozgásokkal, hanghatásokkal árnyjátékban, egyszerű	Pillanatfelvétel, sorozatfelvétel, animáció, tárgyanimáció, képregény, rekonstrukció, hang és kép együttes használata	Testnevelés Dráma és tánc Magyar nyelv és irodalom

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			animációban. Tárgyanimáció készítése. A hangok képi jelzése képregényekben. Jelmez, díszlet tervezése, készítése közös, csoportos produkciókhoz.		
(H) (K) (Ö) (K)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – térbeli tájékozódás	Ismerkedés műalkotásokkal.	Művészettörténeti, kortárs művészeti alkotások használata a különböző feladatokhoz kapcsolva. Elemző beszélgetés műalkotásokról. A különböző művészeti ágak: képzőművészet, iparművészet, színházművészet, irodalomművészet, építészet, filmművészet, táncművészet, zeneművészet főbb jellemzőinek megismerése. A bemutatott műalkotások technikáinak azonosítása. A képzőművészeti műfajok (festészet, szobrászat, grafika) legfontosabb jellegzetességeinek tanulmányozása. Utalás művészettörténeti korokra, a különböző kontinensek művészetére.		Ének-zene Magyar nyelv és irodalom Dráma és tánc
(H) (K) (E) (K) (E)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – térbeli tájékozódás	Műalkotásokkal kapcsolatos ismeretszerzés.	Reprodukciók csoportosítása különböző szempontok szerint. Tárgyak, eszközök, szerszámok tanulmányozása szűkebb, tágabb környezetünkben. A tárgyak csoportosítása különböző funkciói alapján (kultikus, hétköznapi és műtárgy). Az egyedi és sokszorosított tárgyak	Tárgyak (egyedi, sokszorosított), öltözék, berendezési tárgyak, tárgyak (kultikus, hétköznapi, műtárgy), konyhai eszközök, lakókörnyezet	Matematika Történelem Technika

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			(berendezési tárgyak, konyhai eszközök) összehasonlítása. Ismeretszerzés a tárgyak előállításának technikáiról, a formát, díszítményt meghatározó tényezők számbavétele. Ismerkedés egyszerű kifejező és tárgykészítő technikákkal.		
(Ö) (H) (E) (K)	1.2. Ismeretszerzési képességek – térbeli tájékozódás	Műalkotásokkal kapcsolatos ismeretszerzés.	Nemezelés, szövés, batikolás, agyag- és gipszmunkák készítése. Tárgykészítés természetes anyagokból. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés kapcsolatának elemzése. Az emberélet fő fordulójának ünnepei a művészetek tükrében; saját és más nemzetek ünnepi szokásainak párhuzamba állítása. Ismeretek szerzése a népművészet, népszokások, tárgykultúra és az életmód kapcsolatáról, tárgyasult formáiról. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.	Nemezelés, batik	Technika Magyar nyelv és irodalom Hon- és népismeret Dráma és tánc Ének-zene
(H) (E)	1.2. Ismeretszerzési képességek – térbeli tájékozódás	A gyűjtött információk feldolgozása.	Rajzos és írásos válasz szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tárgyak, reprodukciók gyűjtése, bemutatása. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. A természeti és az ember alkotta környezet viszonyának, főbb jellemzőinek vizsgálata. Téralkotás makettkészítéssel,	Reprodukció, művészeti kor, művészeti ágak, filmművészet, iparművészet, irodalom, képzőművészet (festészet, szobrászat, grafika), építészet, színházművészet, táncművészet, Szépművészeti Múzeum, Textilplasztika	Informatika Történelem Technika Magyar nyelv és irodalom Természetismeret

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			térberendezéssel. Plasztikai műfajok tanulmányozása. Textilplasztika készítése. Tájékozódás a Szépművészeti Múzeumról.		
(H)	1.3. Kommunikációs képességek	A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok alkalmazása.	A mindennapi életben, tájékozódásban, közlekedésben, vásárláskor, szolgáltatások igénybevételéhez használatos fontosabb jelek, jelzések, szimbólumok (piktogramok, útjelző táblák, emblémák, ábrák, márkajelzések) ismerete és használata. Lenyomatok készítése, nyom- és jelhagyás, nyomolvasás, az utalások értelmezése.	Jelek, jelzések, szimbólumok, piktogram, embléma, ábra, monotípiák, levonat, grafika, (egyedi, sokszorosított) , papírdúc	Informatika Technika Hon- és népismeret
(Ö) (H)	1.3. Kommunikációs képességek	Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.	A művészi és a köznapi vizuális közlések, fényképek, reprodukciók gyűjtése a tömegkommunikációs médiából, a mindennapi környezetből.	tömegkommunikáció , média, információ, rögzített közlések, sokszorosított közlések, szövegkép	Technika Történelem Informatika
	1.3. Kommunikációs képességek	A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemeinek (vonal, sík, forma, szín) korosztályi szintű használata különböző célú kompozíciókban.	Látványból, képzeletből, gesztusból indított képi közlések.	A vizuális nyelv alapelemei , képmező, képkivágás , képmező osztása (egyensúlyos, egyensúlytalan), komponálás, kompozíció , színszimbolika , képi egyensúly, képi ritmus, formaátírás , formaredukció , monokróm – színes , hatos színek, főszínek , mellékszínek faktúraképzés, kalligráfia	Matematika

2. Kreativitás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (szk)	2.1. Alkotó-képességek	Egyszerű tárgy létrehozása.	Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. Ismert alkotótechnikák kipróbálása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. Tervvázlatok készítése. Szabad asszociációs játékok. Felületek dekoratív kialakítása.	Arculat, kiállítás, bemutató	Természet-ismeret Technika Hon- és népismeret
		Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját kifejező szándékú alkotásokban.	Hang és kép együttes alkalmazása árnyjátékokban, vagy más műfajú előadásokban (pl. tárgyanimáció). Más műalkotásokhoz kapcsolódó illusztratív vagy kifejező jellegű alkotások.	Montázs	Dráma és tánc Ének-zene Magyar nyelv és irodalom
	2.2. Problémamegoldó képesség	A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása. Gazdaságos anyaghasználat gyakorlása.	Reagálás az iskolai élet kínálta vizuális problémahelyzetekre, megoldási tervek készítése. Az iskolai környezet különböző színtereinek, arculatának alakítása. Rögtönzött eszközök készítése. A feladatmegoldáshoz célszerűen alkalmas környezet kialakítása.		Technika

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö)		Személyes preferenciák tudatosítása. Társakkal való együttműködés különböző feladatok végzése során.	Saját munkák több szempontú elemzése, értékelése, besorolása a társak munkái közé. Saját és mások munkájának összehasonlítása. Egy-egy alkotási folyamat részekre bontása, az egyes fázisok önkritikus értékelése. Tevékenységek párban.	Páros munka, egyéni munka, csoportmunka	

C) változat

Ez a tantervi ajánlat a más tantárgyakkal történő harmonikus együttműködésen alapszik. Az összehangolás alapját azok a jelenségek, témakörök jelentik, amelyek többféle művészetet és többféle tudományterületet egyszerre érintenek.

Egy-egy témakörhöz kapcsolódóan több projekt is szervezhető. Az itt közölt felsorolás nem képez didaktikai sorrendet. A tanár feladata, hogy meghatározza, aktualizálja, pontosítsa az ezekből kifejtethető konkrét projektfeladatokat, a tanulócsoporthoz ismeretében megtervezzék azok sorrendjét, és az optimális időkereteket meghatározza. Az egy-egy témakörnél felsorolt tevékenységek rugalmasan kezelendők, hiszen azok szerepeltetése több különböző projekt során is indokolt lehet.

A táblázatban **félkövér** szedéssel jelöltük a **B)** (minimális) változat tevékenységeit és a legfontosabb fogalmakat.

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(Ö) (K) (H) (K) (ko) (é) (egy) (lk)	1.1. Jelenségek megfigyelése 1.2. Közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés elemzése 2.1. Felületek dekoratív kialakítása 2.1. Egyszerű tárgy létrehozása 2.2. A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása 3. Páros munkák	PROJEKT 1. (A külső és belső kapcsolata, felület, burok forma–tartalom)	A tárgyak, anyagok, termékek, felületi sajátosságainak (textúra) vizsgálata, rajzi, plasztikai kifejezése. Öltözködési szokások megbeszélése. Az öltözködést meghatározó természeti és kulturális hatások vizsgálata, reprodukciók gyűjtése, különböző szempontú csoportosítása. Egyszerű tárgy létrehozása: Jelmez, maszk, díszlet tervezés és készítés különböző történetmesélő és dramatikus játékokhoz. Arc- és testfestés. Nemezels, szövés, batikolás, agyag és gipszmunkák készítése. A gyakorlati feladatok fokozottan önálló előkészítése, megoldása. A gazdaságos anyaghasználat gyakorlása. Felületek dekoratív kialakítása. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és rendeltetés elemzése. Páros munkák.	Textúra, foltképzés Nemezels, batik kézműves technika, fénymásolás	Magyar nyelv és irodalom: Drámajátékok Történelem: Történelmi szituációk eljátszása Technika és életvitel: Ruházkodás, textíliák, divat Dráma és tánc: Figurajellemzés verbális Természet–ismeret: A földfelszín változása Egészségtan: A külső megjelenés összetevői

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(H) (K) (E) (lk) (egy) (ko)	1.2. Elemző beszélgetés műalkotásokról 1.2. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban 2.1. Egyszerű tárgy létrehozása 3. Tevékenység párban	PROJEKT 2. (Rész–egész, töredék, fázis, egyén és csoport) (Szerkezet, felépítés, működő szerkezet, művek szerkezete)	Tárgyak felépítését, tagoltságát elemző-magyarázó térbeli modellek, tér- és tömegviszonyokat értelmező makettek készítése. Egyén és csoport viszonylatainak feldolgozása ábrák, grafikonok, vizuális jelek, érzékletes képi formák segítségével. Történesek eljátszása, elmondása, majd részekre bontása, a jellemző fázisok meghatározása. A fázisok megjelenítése képsorozattal, valamint plasztikai sorozatban. Egy-egy alkotási folyamat részekre bontása. Elemző beszélgetés műalkotásokról. Kifejező alkotásokban törekvés a célnak megfelelő kompozíció kialakítására. Tevékenységek párban, csoportban, szabad asszociációs játékok. Egyszerű tárgyak elől-, felül- és oldalnézetének rajza. Tárgyak hosszmetszete, keresztmetszetrajza. A tárgyak csoportosítása különböző funkcióik alapján (kultikus, hétköznapi és műtárgy). Tárgyak, eszközök, szerszámok tanulmányozása szűkebb, tágabb környezetünkben. Tárgy-, makettkészítéshez és modellezéshez használatos egyszerű kéziszerszámok használata.	Elemző-magyarázó rajz, modellezés Képregény, fényképezés, videó Képmező, képkivágás, képmező osztása (egyensúlyos, egyensúlytalan), komponálás, kompozíció színszimbolika, képi egyensúly, képi ritmus Páros munka, egyéni munka, csoportmunka Hosszmetszet, alaprajz metszetrajz, szerkezet, értelmező rajz, nézetek (előlnézet, felülnézet, oldalnézet), makettkészítés kézműves technika, Tárgykultúra	Magyar nyelv és irodalom Drámajátékok; élethelyzetek, emberi kapcsolatok, konfliktusok elbeszélő művekben; irodalmi művek szerkezete Történelem: Történelmi szituációk eljátszása, rajz, festmény készítése történelmi eseményekről Matematika: testek építése; négyszögek, háromszögek; arányosság Testnevelés: Ugrások legfontosabb mozzanatai (fázisai) Ének-zene: Zenei formák, szerkesztés–módok; szóló–tutti Technika és életvitel: Műszaki ábrázolás: vetületi ábrák, tárgyak felismerése vetületük alapján

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			Ismeretszerzés a tárgyak előállításának technikáiról, a formát, díszítményt meghatározó tényezők számbavétele. Ismerkedés egyszerű kifejező és tárgykészítő technikákkal. Meghatározott funkcióra alkalmas és működésre képes egyszerű szerkezetek, játékeszközök, modellek tervezése és készítése. Tervvázlatok készítése. Ismert technikák kipróbálása. A gyakorlati feladatokban saját elképzelések megvalósítása. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.		Természet-ismeret: Élőlények felépítése, életmódja; rész–egész viszonyának értelmezése Dráma és tánc: Dramatikus improvizációk Egészségtan: Családi élet és kapcsolatok
(H) (K) (Ö) (E) (T) (E) (ko)	1.1. Ismert útvonal rajzának elkészítése 2.1. Ismerkedés műalkotásokkal	PROJEKT 3. (Ok-okozat, nyomolvasás, a mozgás nyoma, az idő nyoma, a múlt emlékei)	Lakókörnyezetünk múltjáról információgyűjtés. A környezet jövőjére vonatkozó elképzelések vizuális megjelenítése vázlatok, tervek, leírások, látszati rajzok segítségével. Lenyomatok készítése, nyom- és jelhagyás, nyomolvasás, az utalások értelmezése. Ismert útvonal rajzának elkészítése. Ismeretek szerzése a népművészet, népszokások, tárgykultúra és életmód kapcsolatáról, tárgyasult formáiról. Ismerkedés műalkotásokkal. Utalás művészettörténeti korokra, a különböző kontinensek művészete.	Frottázs monotípiá, levonat grafika (egyedi, sokszorosított), papírdúc tollrajz, Népművészet, népszokások Művészeti kor, Szépművészeti Múzeum	Magyar nyelv és irodalom Népdalok Történelem: Tárgyi és építészeti emlékek; korszakok tárgyai Technika és életvitel: Közlekedési ismeretek Természet-ismeret: Megfigyelések rögzítése, ábrázolása, a földfelszín változása

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(egy) (H) (E) (Ö) (K)	1.1. Mozgásélmények megjelenítése 1.2. Időbeli folyamatok megfigyelése, ábrázolása 1.2. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése	PROJEKT 4. (Mozgás, történet, folyamat, körforgás, ismétlődés, ünnepek)	Természeti jelenségek, évszakok változásának vizuális sajátosságai és ezek ábrázoló, illetve kifejező jellegű megjelenítése monokróm és színes technikákkal. Életjelenségek megjelenítése fázisrajzokon. Az emberélet fő fordulóinak, ünnepei a művészetek tükrében, saját és más nemzetek ünnepei szokásainak párhuzamba állítása. Különböző mozgások vizuális rögzítése. Képek, látványok, események leírása, leírás alapján kép készítése. Időbeli folyamatok, változások megfigyelése, ábrázolása. Jelenségek megfigyelése adott szempontok alapján.	Fázisrajz pillanatfelvétel, sorozatfelvétel, animáció–tárgyanimáció	Magyar nyelv és irodalom Természet, táj a költészetben Ének-zene: Zenei formák, szerkesztésmódok: rondó, menüett, fuga Dráma és tánc: A cselekmény fogalmának ismerete Hon- és népismeret: az emberélet fordulóihoz kapcsolódó szokások Természetismeret: Természeti folyamatok; időjárás; halmazállapotváltozások, halmazállapotjelenségek és az idő kapcsolata
(K) (E) (A) (H) (Ö)	1.1. Azonosságok és különbségek tudatosítása 1.2. Ismerkedés műalkotásokkal 2.1. Hang és kép együttes használata 2.1. Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját kifejező szándékú alkotásokban 3. Saját és mások munkájának összehasonlítása	PROJEKT 5. (Azonosságok–különbségek, ellentétek, hasonlóság, eredetiség, az érzékelés formáinak kapcsolata)	Érzékelhető tulajdonságok alapján az azonosságok és különbségek tudatosítása. A tárgyak lokálszínének meghatározása, megjelenítése festőtechnikákkal. A megvilágítás, a fény-árnyék hatások megfigyelése, rajzos megjelenítése. A tárgyak csoportosítása különböző funkcióik alapján (kultikus, hétköznapi és műtárgy). Az egyedi és sokszorosított tárgyak (berendezési tárgyak, konyhai eszközök) összehasonlítása. Különböző művészeti ágak: képzőművészet, iparművészet, színházművészet, irodalom, építészet, filmművészet,	Lokálszín, megvilágítás, természetes fény, mesterséges fény, fény-árnyék látványszerű ábrázoló foltképzés, rajztoll, tárgyak (kultikus, hétköznapi, műtárgy), konyhai eszközök Filmművészet, iparművészet, képzőművészet (festészet, szobrászat, grafika), építészet, színházművészet, táncművészet, textil Reprodukció, művészeti ágak	Történelem: Varázslat és művészet Matematika: Arányosság, Dráma és tánc: Figurajellemzés verbális, vokális és nonverbális eszközökkel Természetismeret: Az anyag mérhető tulajdonságai Egészségtan: Az önismeret jelentése, fontossága

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			táncművészet, zeneművészet főbb jellemzőinek megismerése. A bemutatott műalkotások technikáinak azonosítása. A képzőművészeti műfajok (festészet, szobrászat, grafika) legfontosabb jellegzetességeinek tanulmányozása. Hang és kép együttes használata. Reflektálás irodalmi, zenei, filmes élményekre saját kifejező szándékú alkotásokban. Gyűjtött reprodukciók csoportosítása különböző szempontok szerint. Ismerkedés műalkotásokkal. Műalkotásokkal kapcsolatos információk gyűjtése. Ismert műalkotásokhoz kapcsolódó illusztratív vagy kifejező jellegű alkotások. Saját képességek számbavétele. Saját munkák értékelése, besorolása a társak munkái közé. Saját munka és mások munkájának összehasonlítása.		
(H) (E) (K) (Ö) (ko)	1.2. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban	PROJEKT 6. (Élő–élettelen, természeti és épített környezet, lakóhelyek)	A természeti és az ember alkotta környezet viszonyának, főbb jellemzőinek vizsgálata. Az ember és természet viszonyával kapcsolatos mondák, regék gyűjtése, illusztrációk készítése különböző technikákkal. Környezetünkben lévő élőlények (növények, állatok) vizuális jellemzőinek megfogalmazása, ábrázolása.	Modellezés, tollrajz, makettkészítés, térberendezés, plasztika, papírplasztika, montázs Lakókörnyezet, környezetkultúra, lakás Népművészet, népszokások	Magyar nyelv és irodalom: Eredetmondák Történelem: tárgyi és építészeti emlékek Technika és életvitel: Természetes és mesterséges környezet Technika és életvitel: Épített tér és környezet

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			A saját otthon bemutatása, fő terei, alaprajzának készítése. A különböző funkciójú terekben használatos tárgyak, eszközök csoportosítása, használatukat szemléltető rajzok, ábrák készítése. Ismeretek szerzése a népművészet, népszokások, tárgykultúra és életmód kapcsolatáról, tárgyasult formáiról. Önálló kérdések megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.		Természet- ismeret: Természeti jelenségek; környezetünk élővilága
(K) (H) (szk) (Ö) (T)	1.1. Egyszerű téri helyzetek leírása, megjelenítése 1.3. A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemeinek (vonal, sík, forma, szín) korosztályi szintű használata	PROJEKT 7. (A tér képe, a tér érzékelése, megjelenítése, a nézőpont)	Jelenségek, látványok megfigyelése adott szempontok alapján. A megfigyelt jelenség, látvány elemeinek megnevezése. Látványszerű ábrázolás. Az elemek egymáshoz való térbeli helyzetének, arányainak megállapítása. A nézőpont változásából következő látványváltozások ábrázolása szabadkézi rajzban. A megfigyelt látványelemek fontosabb formai sajátosságainak (formakarakter) visszaadása szabadkézi rajzban. A szemmagasságban elhelyezkedő formák látványszerű ábrázolása, a rálátás, alálátás érzékeltetése. A téri megjelenítés fő eszközeinek (takarás, rövidülés) alkalmazása. A sík- és térbeli kifejezés, közlés vizuális nyelvi elemeinek (vonal, sík, forma, szín) korosztályi	Térbeli modell, nézőpont, arányok, szemmagasság, rálátás, alálátás, formakarakter, értelmező rajz, téri megjelenítés, takarás, rövidülés, útvonalrajz, makett útvonalrajz, lépték, a vizuális nyelv alapelemei: formaátírás, formaredukció, monokróm–színes, hatos színek, főszínek, mellékszínek. Faktúraképzés, kalligráfia	Magyar nyelv és irodalom A nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban; Történelem: tájékozódás térben, távolság-becslés, térkép Technika és életvitel: Műszaki ábrázolás: vetületi ábrák Természet- ismeret: Tájékozódás a térképen Matematika: hely meghatározása

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			szintű használata. A mindennapi élet tájékozási tapasztalatainak rajzos megjelenítése.		
(K) (d) (p)	1.2. Ismerkedés egyszerű tárgykészítő technikával 2.1. Tárgytervezői feladatnál természeti „előképek” alkalmazása 2.1. A gyakorlati feladatoknál saját elképzelések megvalósítása 2.2. Rögtönzött eszközök készítése 3. Személyes preferenciák tudatosítása	PROJEKT 8. (Alkalmazás, alakítás, alkotás)	Az egyedi és sokszorosított tárgyak (berendezési tárgyak, konyhai eszközök) csoportosítása. Tárgykészítés természetes anyagokból. Tárgytervezői feladatnál természeti „előképek” alkalmazása. Ismerkedés egyszerű tárgykészítő technikával. Tárgytervezői feladatoknál természeti „előképek” alkalmazása. A gyakorlati feladatoknál saját elképzelések megvalósítása. Személyes preferenciák tudatosítása. Rögtönzött eszközök készítése. Gazdaságos anyaghasználat gyakorlása. A feladatmegoldáshoz célszerűen alkalmas környezet kialakítása. Reagálás az iskolai élet kínálta vizuális problémahelyzetekre, problémafeltárás, oknyomozás, hatáselemzés. Megoldási tervek készítése. Az iskolai környezet különböző színtereinek, arculatának alakítása.	Tárgyak (egyedi, sokszorosított), öltözk, berendezési tárgyak Arculat, kiállítás, bemutató	Történelem: Őskor Matematika: Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása Technika és életvitel: Tervezés, vázlatrajz, megvalósítás Természet-ismeret: Az anyag mérhető tulajdonságai Egészségtan: Táplálkozás, testápolás, testmozgás Informatika: Egyszerű titkosírás alkalmazása
(Ö) (H) (K) (Ö)	1.3. A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata 1.3. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása	PROJEKT 9. (kommunikáció, közlés, távközlés, reklám)	Közvetlen megfigyeléssel, tapasztalással szerzett információk, valamint közvetett módon, különböző médiumokból nyerhető információk gyűjtése szűkebb környezetünkről. Különböző művészi és	Testtartás, gesztus, mimika Médiumok Jelek, jelzések, szimbólumok, piktogram, embléma, ábra, grafikon, kördiagram Tömegkommunikáció, média, információ, rögzített közlések,	Magyar nyelv és irodalom: Sajtótermékek főbb fajtái; ismeretközlő és szépirodalmi szöveg; Történelem: A hírközlés kezdetei; képi információk

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			köznapi közlések, fényképek, reprodukciók gyűjtése a tömegkommunikációs médiából, a mindennapi környezetből, kritikus értékelése. A mindennapi életben, tájékozódásban, közlekedésben, vásárláskor, szolgáltatások igénybeviteléhez használatos fontosabb jelek, jelzések, szimbólumok (piktogramok, útjelző táblák, emblémák, márkajelzések) ismerete és használata. A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.	szövegkép, sokszorosított közlések	gyűjtése; képi és szöveges információk együttes kezelése Technika és életvitel: A kommunikáció eszközei; kommunikációs rendszerek Informatika: Távközlési eszközök; információ. A jelek világa

A továbbhaladás feltételei az A), B) és C) változatoknál azonosak!

A továbbhaladás feltételei az 5. évfolyam végén:

Legyen képes a tanuló:

- tárgyak anyagát azonosítani vizuális tulajdonságaik alapján
- egyszerű tárgyak vetületi rajzát elkészíteni
- tárgyak metszeti rajzát elkészíteni
- időbeli mozgásokat, folyamatokat jellemző fázisokra bontani
- térbeli mozgás útvonalát rajzban felidézni
- a rajzeszközök és anyagok (grafitceruza, rajztoll, kréta, a szerkesztő rajz eszközei, tempera és akvarellfesték, ecset), a modellezőeszközök (papírvágó kés, olló, ragasztó) és a tanult kézműves technika (*batik, nemezelés stb.*) eszközeinek célszerű, balesetmentes, készségszintű használatára
- időbeli történések (*pl. dramatikus történet, tervezői munka*) folyamatának megtervezésére
- tárgyakra, műalkotásokra vonatkozó információkat gyűjteni
- egyszerű tárgykészítő technikát elsajátítani
- a tanult műveket emlékezetben felidézni
- képeket, műalkotásokat szóban érthetően leírni, néhány szóval jellemezni
- a fontosabb vizuális jeleket, szimbólumokat értő módon alkalmazni
- rajzos utasításokat adni, illetve követni
- tárgyakat, felületeket dekoratív mintával díszíteni
- az anyagokkal gazdaságosan bánni
- párban, illetve csoportban dolgozni
- saját preferenciáit megfogalmazni

Továbbhaladás feltételei a 6. évfolyam végén:

Legyen képes a tanuló:

- tárgyak belső arányait helyesen megítélni
- a tárgyak lokálszínének hozzávetőlegesen helyes visszaadására
- szabályos tárgyakat látványszerűen szabadkézi rajzban megjeleníteni
- szóbeli információk alapján téri helyzeteket megjeleníteni
- műalkotásokat stílus, technika, műfaj alapján csoportosítani
- műveket összehasonlítani
- a tanult szakkifejezéseket megfelelően használni
- adott jelenséggel, látvánnyal kapcsolatosan önálló kérdéseket megfogalmazni
- a vizuális kifejezés eszközeit korosztályának megfelelő szinten, önállóan alkalmazni
- egyszerű, elképzelt tárgyat önállóan elkészíteni
- irodalmi, zenei, színházi élményre vizuális eszközökkel reflektálni
- megfogalmazni a problémamegoldás lépéseit
- saját munkájáról és mások munkájáról véleményt mondani

Vizuális kultúra 7–8. évfolyam

A táblázatokban **félkövér** szedéssel jelöltük a **B)** (minimális) változat tevékenységeit és a legfontosabb fogalmakat.

Az A) és B) változatban a témakörök nem sorrendben, hanem a csoport adottságainak megfelelően, a szaktanár döntése alapján, folyamatosan, ismétlődően, egymással összekapcsolva, komplex feladatok kapcsán kerülnek feldolgozásra, szükség szerint eltérő metodikával – esetenként alárendelve a szaktanár által választott tartalomnak.

A) és B) változat**1. Megismerő- és befogadóképességek**

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(H) (P) (ko) (d) (lk) (egy) (p) (i)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Látványok, jelenségek kapcsán a célirányos megfigyelés szempontjainak önálló kiválasztása.	Ünnepi vagy más események (<i>ballagás, osztály-összejeövetel, koncert stb.</i>) látványkörnyezetének tervezése. Kiállításrendezés, saját vagy mások munkájának bemutatásával. Kísérlet különböző típusú megvilágításokkal. Színes árnyékok előállítása és komponálása térben.	Irányított fény, frontális megvilágítás , ellenfény, surlófény, színharmónia , színkontraszt , színreflex, alapszín, főszín, mellékszín, kevert szín, kiegészítő szín- komplementer	Természet-ismeret Matematika Technika Magyar nyelv és irodalom
(É) (H) (E) (K) (I) (T) (P) (ko)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Tájékozódás ismeretlen városi környezetben. Tájékozódás térkép segítségével.	A település távoli részének / környékének / vonzaskörzetének vagy egy nem ismert városnak a feltérképezése csoportunkában (<i>pl. funkcióelemzés</i> ,	Lépték, méretarány , vetület ; funkció, horizont, nézőpont, perspektíva , tájolás, benapozás, panoráma, homlokzat , burkolat, nyílászáró, technológia,	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(szk) (d) (lk) (é) (egy) (p) (k) (i)			veszélytérkép, közlekedési viszonyok, a beépülés kronológiai rendje stb.).	világörökség, környezettervezés	
(T) (lk)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Látvány képi, szobrászi eszközökkel történő megjelenítése.	Textúrák és faktúrák gyűjteményének felhasználásával kompozíciók készítése (pl. szobrászati, kollázs technika alkalmazásával).	Nonfiguratív , optikai hatás, frottázs, faktúra, kollázs , plasztika, dimenzió	
(T) (lk)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Formák helyes arányviszonyainak elemzése, megítélése látvány utáni szabadkézi rajzban.	Vázlatok, ill. tanulmányok készítése egyszerű építményekről / terekről / tárgyakról.	Arány, enyészpont, horizont, iránypont, látószög, perspektíva , szemmagasság, távlat , térmélység	
(T) (lk) (d)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Mozgások megfigyelése, megjelenítése szabadkézi rajzban.	Egy-egy kiválasztott mozgóképi jelenet rekonstruálása más-más nézőpontból és ezekről krokik készítése.	Totál plán, skicc, kameraállás, képkivágás , kroki	
(E) (T) (lk)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	A kifejezés, közlés különböző rajzi technikáinak használata.	Korra, stílusra jellemző grafikai technikák megfigyelése, tudatosítása, műalkotások elemzése.	Egyedi grafika, magas-, sík-, mélynyomás , monotípiák, nyomtat, dúc , papírfajták	
(H) (T) (P) (egy)	1.1. Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozási képessége – motoros készségek	Kézműves technikák munkafolyamatainak kipróbálása.	Egy kiválasztott kézműves technika munkafolyamatainak kipróbálása.	<i>Az adott technika legfontosabb anyagának, eszközének és munkamozzanatának fogalmai.</i>	
(szk) (p)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Ábra alapján téri helyzet rekonstruálása.	Terem / belső tér átrendezése vagy kiállítás rendezése rajzi vázlatok alapján.	Alaprajz , méretarány, rekonstrukció	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(szk) (p)	1.2. Ismeret-szerzési képes-ségek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Megfigyelt és elképzelt térbeli helyzetek pontos ábrázolása.	A terem átrendezéséhez pontosan követhető, használható tervek készítése.	Alaprajz, méretarány, rekonstrukció	
(H) (E) (K) (T) (szk) (lk) (egy) (p) (k) (i)	1.2. Ismeret-szerzési képes-ségek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Tárgyak, jelenségek megadott szempontok alapján történő rajzos felmérése, elemzése, értelmezése.	Tárgyak, természeti formák, jelenségek elemző vizsgálata <i>(pl. síklapú és forgástestek szabadkézi rajzolása modell után vonalakkal, ill. árnyékolással; perspektív rajzban; a felhő és a víz játékaiknak ábrázolása)</i> . Szabadkézi rajzok készítése emlékezet után egyszerű kisléptékű szerkezetekről / tárgyakról / építményekről. Múltbeli tárgyak, ill. épületek és jelenkori megfelelőik összehasonlítása a különféle kontinensekről vett példákkal, és az ezt dokumentáló <i>mappa / füzet / tabló</i> elkészítése egyéni vagy csoportos munkában.	Arány, horizont, iránypont, vetület; perspektíva, axonometria	
(ko) (n) (szk) (p)	1.2. Ismeret-szerzési képes-ségek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Szabadkézi rajzvázlatok készítése Időbeni folyamatok képi tagolása, értelmezhető megjelenítése.	Mozdulatvázlatok, fázisrajzok készítése. Mozgást ábrázoló fotósorozatok gyűjtése. Képregények, karikatúrák gyűjtése, rendszerezése. Egyszerű történet képregényi vázlatának elkészítése.	Képi egyidejűség, mozgásfázis , figura, cselekmény, képszalag, képmező , szóbuborék, gondolatfelhő, hangfestészet	
(É) (E) (K) (I) (TE) (P) (ko)	1.2. Ismeret-szerzési képes-ségek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Reklámok képi eszközeinek elemzése.	Nyomtatott és sugárzott reklámok gyűjtése, rendszerezése célközönség szerint. Reklámfotók, plakátok,	Célközönség, fogyasztó , áru, közterületi reklám, plakát, reklámhordozó , reklámblokk	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(n) (d) (lk) (é) (k) (i)			átértelmezése a szöveg vagy egyes kompozíciós elemek megváltoztatásával.		
(H) (E) (K) (I) (T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Műelemzés a formai jegyek alapján. A művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek vizsgálata. (Ajánlott művek listája a mellékletben.)	Önálló témakutatás: műalkotásokon előforduló jellegzetes motívumok gyűjtése <i>(pl. másolással)</i> . Csoportmunkában: egy-egy korszak stílusát reprezentáló művészeti reprodukciók gyűjtése és kronológiai sorrendbe rendezése. Csoportos kutatómunkában: a tanult művészeti korszak egyes aspektusainak feltárása <i>(földrajzi, történelmi háttér, építészeti megoldások, művészi technikák, gyakori szimbólumok, műtípusok stb. tekintetében)</i> .	őskor, ókor, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus, romantika, realizmus, impresszionizmus, posztimpresszionizmus, historizmus, szecesszió , Európán kívüli kultúrák közül India, Kína, Japán ősművészete és a prekolumbián kultúrák	
(I) (szk) (d) (lk) (egy)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	A tanári előadás önálló jegyzetelése.	A művészettel kapcsolatos fogalmak pontos meghatározása tanórai feldolgozással, könyvtár, internet segítségével.	<i>A művészettörténeti ismeretekkel kapcsolatos fogalmi rendszert a mellékletben, a kapcsolódó fogalmak listájánál közöljük.</i>	
(É) (H) (E) (K) (I) (TE) (T) (ko) (n) (szk) (lk) (p) (i)	1.2. Ismeret-szerzési képességek – tanulási képességek – térbeli tájékozódás	Nem vizuális természetű információk érzékletes, képi, emblematikus megfogalmazása.	Nem vizuális információk <i>(pl. a népesség összetétele vagy családfa)</i> érzékletes, képi megfogalmazása diagramban / grafikonon. Piktogram- / ikongyűjtemény készítése, azok értelmezése, csoportosítása. Piktogram-, ikonrendszer tervezése, kivitelezése <i>(pl. a különböző</i>	Piktogram, ikon , sablon, diagram , grafikon, ábra, embléma, motívum, szimbólum	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			helyiségek, tantárgyak, cselekvések emblémáinak megtervezése). Művészettörténeti kiselőadáshoz magyarázóábra készítése (pl. a mű szerkezeti vázlata, gyakori motívumok, szimbólumok; a művek helyének bemutatása térképen; időszak stb.).		
(I) (T) (P) (ko) (n) (szk) (lk) (egy) (p)	1.3. Kommunikációs képességek	Látványok, képek jellemzése, elemzése rajzban, szóban és írásban.	Formatervezett tárgyak képeinek gyűjtése és rendszerezése. Tervezett (játék) tárgyak vetületi / axonometrikus ábráinak megszerkesztése. Modellezés, palástszerkesztés (pl. a tervezett tárgy modellezése). Egy elsajátított kézműves technika vagy egy egyszerű modellezés, „gyártás” munkafázisainak megjelenítése képsorozatban (pl. rajz, fotó). Művészeti kiállítások, múzeumlátogatás során szerzett élmények közös szóbeli feldolgozása. A tanult művészeti korszakok egy-egy aspektusának ismertetése kiselőadásban.	Axonometria, desing, folyamatábra, palást, befoglaló forma, metszeti rajz, anyagszerűség, funkció, múzeum, galéria, tárlatvezetés	
(É) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (é) (egy) (i)	1.3. Kommunikációs képességek	A vizuális kommunikáció különböző formáinak használata.	Illusztratív jellegű fotogramok készítése (kép és szöveg együttes alkalmazásával). Alkalmi üdvözlőkártya vagy kiállítási meghívó, értesítő stb. tervezése. Több példány előállítása valamely sokszorosító eljárással.	Illusztráció, plakát, közterületi reklám, tipográfia, szlogen, betűtípus, cikk, címdal, hasáb, hírérték, laptükör, oldalpár, szalagcím	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			Plakát, képeslap, szórólap értelmének megváltoztatása manuális beavatkozással. Laptervezés. Saját lap vagy osztályújság szerkesztése.		

2. Kreativitás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(É) (K) (I) (T) (P) (ko) (szk) (d) (lk) (é) (egy) (p)	2.1. Alkotó-képességek	Egy tárgy más funkcióra történő átalakítása.	Optikai illúzióra épülő ábrák tervezése, elkészítése. Játékok, tárgyak átalakítása optikai illúzió használatával. Egy tárgy csomagolásának megtervezése, kivitelezése. Választott árucikk <i>(pl. saját tervezésű játéktárgy)</i> vagy egy azzal kapcsolatos esemény reklámjának elkészítése szabadon választott technikával. Ötéssel sokszorozható tárgy tervezése és kivitelezése, majd alakítása felületalakítással. Tárgy tervezése valamely művészettörténeti korszak stílusában. Festmény színbeli áthangolása.	Optikai hatás, térillúzió , utókép, alkalmazott grafika, anyagszerűség, modell, makett ; öntvény; reklámhordozó, szórólap	
(É) (ko) (n) (é) (p) (k) (i)	2.1. Alkotó-képességek	Gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezése a művészet képi, plasztikai műfajaiból tanult kifejezőeszközök, módszerek, technikák alkalmazásával.	Adott témára kifejező szándékú kép vagy plasztika alkotása ismert műalkotásokon megfigyelt motívumok, stílus vagy technika alkalmazásával. Különböző látványok, műalkotások képi, plasztikai átirásai egy adott hangulat, lelkiállapot kifejezésének	Motívum, stílus ; vizuális nyelv, expresszivitás, szürrealizmus; etűd	

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			szándékával. Gyűjtött képekből fotóetűd, képes történet összeállítása.		
(É) (K) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	2.2. Probléma-megoldó képesség	Adott probléma kapcsán önálló kérdések megfogalmazása. A felmerülő első elképzelések, ötletek alapján vázlatok készítése.	Elképzelt történet megjelenítése állóképek sorozatával, az egyes jelenetek fotózásával (csoportmunkában). Tárgyanimáció / anyagfilm vagy rajzfilmjelenet készítése csoportmunkában. Rajzfilm képes forgatókönyvének tervezése. Képregény készítése (kép és szöveg együttes használata) montázs vagy szabadkézi rajz technikával. Plakát készítése aktuális témában (pl. <i>közösen feldolgozott film plakátjának tervezése, elkészítése</i>).	Sorozat; animálás , anyagfilm, rajzfilm, fázisrajz, karakter, képregény, kulcsfázis, mozgásfázis , trükkasztal, kockázás, modell-lap; kulcsjelenet, képmező, hangfestészet , gondolatfelhő, szóbuborék, tipográfia, szlogen	
(É) (K) (I) (T) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	2.2. Probléma-megoldó képesség	A megfelelő megoldás kiválasztása, megvalósítása.	Elképzelt jelenet vagy történet megjelenítése. Tárgy vagy esemény reklámozása. Csoportos művészettörténeti kutatómunka és prezentálás megtervezése, megszervezése. Adott téma képi feldolgozása során a művészettörténetből megismert különböző kompozíciós megoldások kipróbálása.	Kompozíció, stíluspárhuzam, kronológia	
(É) (I) (ko) (d) (lk) (p) (k) (i)	2.2. Probléma-megoldó képesség	Máshol látott formai, technikai megoldások adekvát alkalmazása saját, kifejező szándékú alkotásokban.	Testek rekonstrukciója síkból térbe és viszont. Játékok tervezése, elkészítése. Ajándéktárgy csomagolása. Választott esemény vagy árucikk reklámjának elkészítése szabadon választott technikával.	Vetület, palást , szabásrajz, nézetrend, képsík, látszat, távlatlan, perspektíva, axonometria , befoglaló forma, magyarázórajz	

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(É) (T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (k) (i)	3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	Saját és mások alkotásának értékelése.	Csoportos, közös értékelések során a kulturált kritikai érvelés gyakorlása. A közös értékelés megszervezése, vezetése.	Feladattudatosság, értékelési szempont, indoklás, sorrendiség, kategorizálás	
(É) (T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (k)	3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	Saját értékek számbavétele.	A reflexiót segítő munkanapló készítése a csoportos vagy projektfeladatok során.	Munkanapló, önmegfigyelés	
(É) (T) (P) (ko) (n) (szk) (egy) (d) (lk) (k)	3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás	Önkritika. Együttműködés csoportmunkában.	Saját képességeknek és lehetőségeknek megfelelő feladatvállalás az egyéni és csoportmunkák során.	Önismeret, differenciálás, kooperáció, munkamegosztás	

C) változat

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(É) (H) (E) (K) (I) (T) (P) (ko) (szk) (d) (lk) (é) (egy) (p) (k) (i)	1.1. b) Tájékozódás ismeretlen városi környezetben. Tájékozódás térkép segítségével.	PROJEKT 1.	A település távoli részének / környékének / vonzáskörzetének vagy egy nem ismert városnak a feltérképezése csoportmunkában <i>(pl. funkcióelemzés, veszélytérkép, közlekedési viszonyok, a beépülés kronológiai rendje).</i>	Lépték, méretarány , vetület ; funkció, horizont, nézőpont, perspektíva , tájolás, benapozás, panoráma, homlokzat , burkolat, nyílászáró, technológia, világörökség, környezettervezés	Technika és életvitel: A modern építészet anyagai, építőanyagok, magyar népi építészet; tervezés, építés; közlekedési ismeretek; gépjárművek. Földünk és környezetünk: Körvonalas, kontúrtérképek, tájékozódás légifotókon Történelem: Mindennapi élet,

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
					életmódtörténet, műemlékek; a társadalmi rétegződés és életmód összefüggései
(T) (lk)	1.1. d) Formák helyes arányviszonyainak elemzése, megítélése látvány utáni szabadkézi rajzban		Vázlatok, ill. tanulmányok készítése egyszerű építményekről /terekről /tárgyakról.	Arány, enyészpont, horizont, iránypont, látószög, perspektíva , szemmagasság, távlat , termélység	Matematika: Arány, aránypár, egyenes és fordított arányosság
(T) (lk)	1.1. c) Látvány képi, szobrászi eszközökkel történő megjelenítése	PROJEKT 2.	Textúrák és faktúrák gyűjteményének felhasználásával kompozíciók készítése <i>(pl. szobrászati, kollázs technika alkalmazásával)</i> .	Nonfiguratív , optikai hatás, frottázs, faktúra, kollázs , plasztika, dimenzió	Kémia: Fémek (korróziós jelenségek); anyagok természetes anyagok, vegyipari termékek; szerves anyagok a természetben és a mindennapokban; az építkezés anyagai (fa, tégl, cserép, vas, acél...) Matematika: Háromszög és négyszög alapú hasábok, kúp, gúla, gömb; középpontos nagyítás, kicsinyítés
(E) (T) (lk)	1.1. f) A kifejezés, közlés különböző rajzi technikáinak használata		Korra, stílusra jellemző grafikai technikák megfigyelése, tudatosítása, műalkotások elemzése.	Egyedi grafika, magas-, sík-, mélynyomás , monotípi, nyomat, dúc , papírfajták	Magyar nyelv és irodalom: Érzelmek visszaadása; véleménynyilvánítás; képzőművészeti alkotások felkutatása egy megadott témához; beszámoló, újságoldal stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről,

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
					korszakról, eseményről; párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között Történelem: Magyarország története napjainkig
(H) (T) (P) (egy)	1.1. g) Kézműves technikák munkafolyamatainak kipróbálása		Egy kiválasztott kézműves technika munkafolyamatainak kipróbálása.	<i>Az adott technika legfontosabb anyagának, eszközének és munkamozzanatának fogalmai.</i>	
(szk) (p)	1.2. a) Ábra alapján téri helyzet rekonstruálása	PROJEKT 3.	Terem / belső tér átrendezése vagy kiállítás rendezése rajzi vázlatok alapján.	Alaprajz, méretarány, rekonstrukció	Matematika: Halmazszemlélet fejlesztése, terület, térfogat, tömeg, terület-kiszámítás
(szk) (p)	1.2. b) Megfigyelt és elképzelt térbeli helyzetek pontos ábrázolása		A terem átrendezéséhez pontosan követhető, használható tervek készítése.	Alaprajz, méretarány, rekonstrukció	Matematika: Egyenes és fordított arányosság
(H) (P) (ko) (d) (lk) (egy) (p) (i)	1.1. a) Látványok, jelenségek kapcsán a célirányos megfigyelés szempontjainak önálló kiválasztása		Ünnepi vagy más események (<i>ballagás, osztály-összejövetel, koncert stb.</i>) látvány-környezetének tervezése. Kísérlet különböző típusú megvilágításokkal. Színes árnyékok előállítása és komponálása térben.	Irányított fény, frontális megvilágítás , ellenfény, surlófény, színharmónia , színkontraszt , színreflex, alapszín, főszín, mellékszín, kevert szín, kiegészítő szín – komplementer	Fizika: Fénytan, fényforrások, lyukkamera, árnyékjelenség, fényvisszaverődés, tükrök, lencsék, a fehér fény színekre bontása, a testek színe
(H) (E) (K) (T) (szk) (lk) (egy) (p) (k) (i)	1.2. c) Tárgyak, jelenségek megadott szempontok alapján történő rajzos felmérése, elemzése, értelmezése	PROJEKT 4.	Tárgyak, természeti formák, jelenségek elemző vizsgálata (<i>pl. síklapú és forgástestek szabadkézi rajzolása modell után vonalakkal, ill. árnyékolással; perspektív rajzban; a felhő és a víz játékainak ábrázolása</i>).	Arány, horizont, iránypont , vetület; perspektíva, axonometria	Ember és társadalom: Egyéni és közösségi értékek

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
	1.2. c) Tárgyak, jelenségek megadott szempontok alapján történő rajzos felmérése, elemzése, értelmezése		Szabadkézi rajzok készítése emlékezet után egyszerű kisléptékű <i>szervezetekről / tárgyakról / építményekről.</i>	Arány, horizont, iránypont	Matematika: Egyenes hasábok, henger felszíne, kúp, gúla, gömb
	1.2. c) Tárgyak, jelenségek megadott szempontok alapján történő rajzos felmérése, elemzése, értelmezése		Múltbeli <i>tárgyak, ill. épületek</i> és jelenkori megfelelőik összehasonlítása a különféle kontinensekről vett példákkal, és az ezt dokumentáló <i>mappa / füzet / tabló</i> elkészítése egyéni vagy csoportos munkában.	Arány, horizont, iránypont	Ember és társadalom: Egyéni és közösségi értékek
(T) (lk) (d)	1.1. e) Mozgások megfigyelése, megjelenítése szabadkézi rajzban	PROJEKT 5.	Egy-egy kiválasztott mozgóképi jelenet rekonstruálása más-más nézőpontból és ezekről krokik készítése.	Totál plán, skicc, kameraállás, képkivágás , kroki	Biológia: Az emberi test szerveződése és mozgása (csontváz, izmok)
(ko) (n) (szk) (p) (H) (E) (K) (T) (szk) (lk) (egy) (p) (k) (i)	1.2. d) Szabadkézi rajzvázlatok készítése. Időbeni folyamatok képi tagolása, értelmezhető megjelenítése		Mozdulatvázlatok, fázisrajzok készítése. Mozgást ábrázoló fotósorozatok gyűjtése. Képregények, karikatúrák gyűjtése, rendszerezése; Egyszerű történet képregényi vázlatának elkészítése. Múltbeli <i>tárgyak, ill. épületek</i> és jelenkori megfelelőik összehasonlítása a különféle kontinensekről vett példákkal, és az ezt dokumentáló <i>mappa / füzet / tabló</i> elkészítése egyéni vagy csoportos munkában.	Képi egyidejűség, mozgásfázis , figura, cselekmény, képszalag, képmező , szóbuborék, gondolatfelhő, hangfestészet Arány, horizont, iránypont, vetület; perspektíva, axonometria	Biológia: Az emberi test szerveződése és mozgása (csontváz, izmok) Mozgókép-kultúra és médiaismeret: Egyszerű cselekmények képsorozatokkal történő megjelenítése, tagolása Ember és társadalom: Egyéni és közösségi értékek
(H) (E) (K) (I)	1.2. f) Műelemzés a formai jegyek alapján.	PROJEKT 6.	Önálló témakutatás: műalkotásokon előforduló jellegzetes motívumok gyűjtése	Őskor, ókor, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus,	Matematika: Középpontos nagyítás, kicsinyítés

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	A művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek vizsgálata		(pl. másolással).	romantika, realizmus, impresszionizmus, posztimpresszionizmus, historizmus, szecesszió , Európán kívüli kultúrák közül India, Kína, Japán ősművészete és a prekolumbián kultúrák	Történelem: Mindennapi élet, életmód-történet, műemlékek; a társadalmi rétegződés és életmód összefüggései
(I) (szk) (d) (lk) (egy)	1.2. g) A tanári előadás önálló jegyzetelése		A művészettel kapcsolatos fogalmak pontos meghatározása tanórai feldolgozással, könyvtár, internet segítségével.	<i>A művészettörténeti ismeretekkel kapcsolatos fogalmi rendszert a mellékletben, a kapcsolódó fogalmak listájánál közöljük.</i>	Informatika: A hálózat használata Mozgókép-kultúra és médiaismeret: ismeretszerzés személyes beszélgetésből, tanári előadásokból, statisztikai táblázatokból, lexikonokból, könyvtárból, internetről
(É) (H) (E) (K) (I) (TE) (T) (ko) (n) (szk) (lk) (p) (i)	1.3. a) Nem vizuális természetű információk érzékletes, képi, emblematis megfogalmazása		Nem vizuális információk (pl. a népszerűség összetétele vagy családfa) érzékletes, képi megfogalmazása diagramban / grafikonon.	Piktogram, ikon, sablon, diagram, grafikon, ábra, embléma, motívum, szimbólum	Matematika: Középpontos nagyítás, kicsinyítés Mozgókép-kultúra és médiaismeret: Ismeretszerzés személyes beszélgetésből, tanári előadásokból, statisztikai táblázatokból, lexikonokból, könyvtárból, internetről.
(H) (E) (K) (I) (T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk)	1.2. f) Műelemzés a formai jegyek alapján. A művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek vizsgálata. 2.1. a) Egy tárgy más funkcióra történő	PROJEKT 7.	Csoportmunkában: egy-egy korszak stílusát reprezentáló művészeti reprodukciók gyűjtése és kronológiai sorrendbe rendezése. Festmény színbeli áthangolása.	Őskor, ókor, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus, romantika, realizmus, impresszionizmus, posztimpresszionizmus, historizmus, szecesszió , Európán kívüli kultúrák közül	Történelem: Mindennapi élet, életmód történet, műemlékek; a társadalmi rétegződés és életmód összefüggései

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(egy) (p) (k) (i)	átalakítása.			India, Kína, Japán ősművészete és a prekolumbián kultúrák	
(H) (E) (K) (I) (T) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	1.2. f) Műelemzés a formai jegyek alapján. A művészettörténeti korszakok stílusjegyeinek vizsgálata.	PROJEKT 8.	Csoportos kutatómunkában: a tanult művészeti korszak egyes aspektusainak feltárása (<i>földrajzi, történelmi háttér, építészeti megoldások, művészi technikák, gyakori szimbólumok, műtípusok stb. tekintetében</i>).	Őskor, ókor, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus, romantika, realizmus, impresszionizmus, posztimpresszionizmus, historizmus, szecesszió, Európán kívüli kultúrák közül India, Kína, Japán ősművészete és a prekolumbián kultúrák Célközönség, fogyasztó, áru, közterületi reklám, plakát, reklámhordozó, reklámblokk	Történelem: Mindennapi élet, életmód-történet, műemlékek; a társadalmi rétegződés és életmód összefüggései. Technika és életvitel: kommunikációs rendszerek (hanghordozók, információs rendszerek); háztartás életvitel Földünk és környezetünk: tematikus térképek
(É) (E) (K) (I), (TE) (P) (ko) (n) (d) (lk) (é) (k) (i)	1.2. e) Reklámok képi eszközeinek elemzése		Reklámfotók, plakátok, átértelmezése a szöveg vagy egyes kompozíciós elemek megváltoztatásával.		Mozgóképkultúra és médiaismeret: Nyomtatott és sugárzott reklám, mozgóképi környezetben megfigyelt emberi kommunikáció értelmezése
(H) (E) (K) (I) (TE) (T) (ko) (n) (szk) (lk) (p) (i)	1.3. a) Nem vizuális természetű információk érzékletes, képi, emblematikus megfogalmazása		Piktogram-, ikonrendszer tervezése, kivitelezése (<i>pl. a különböző helyiségek, tantárgyak, cselekvések emblémáinak megtervezése</i>).		Matematika: Középpontos nagyítás, kicsinyítés

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(É) (H) (E) (K) (I) (TE) (T) (ko) (n) (szk) (lk) (p) (i)	1.3. a) Nem vizuális természetű információk érzékletes, képi, emblematis megfogalmazása	PROJEKT 9.	Művészettörténeti kiselőadáshoz magyarázóábra készítése (pl. a mű szerkezeti vázlata, gyakori motívumok, szimbólumok; a művek helyének bemutatása térképen; időszalag stb.) Piktogram- / ikon-gyűjtemény készítése, azok értelmezése, csoportosítása.	Piktogram, ikon, sablon, diagram, grafikon, ábra, embléma, motívum, szimbólum	Történelem: Mindennapi élet, életmód-történet, műemlékek; a társadalmi rétegződés és életmód összefüggései Matematika: Középpontos nagyítás, kicsinyítés Mozgóképkultúra és médiaismeret: Ismeretszerzés személyes beszélgetésből, tanári előadásokból, statisztikai táblázatokból, lexikonokból, könyvtárból, internetről
(I) (T) (P) (ko) (n) (szk) (lk) (egy) (p)	1.3. b) Látványok, képek jellemzése, elemzése rajzban, szóban és írásban	PROJEKT 10.	Formatervezett tárgyak képeinek gyűjtése és rendszerezése. Tervezett (játék) tárgyak vetületi / axonometrikus ábráinak megszerkesztése. Modellezés, palástszerkesztés (pl. a tervezett tárgy modellezése). Egy elsajátított kézműves technika vagy egy egyszerű modellezés, „gyártás” munkafázisainak megjelenítése képsorozatban (pl. rajz, fotó). Művészeti kiállítások, múzeumlátogatás során szerzett élmények közös szóbeli feldolgozása. A tanult művészeti	Axonometria, desing, folyamatábra, palást, befoglaló forma, metszeti rajz, anyagszerűség, funkció, múzeum, galéria, tárlatvezetés	Matematika: Háromszög és négyszög alapú hasábok, kúp, gúla, gömb; középpontos nagyítás, kicsinyítés Magyar nyelv és irodalom: Érzelmek visszaadása; véleménynyilvánítás; képzőművészeti alkotások felkutatása egy megadott témához; beszámoló, újságcikk stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, korszakról, eseményről; párhuzamok keresése a romantikus

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			korszakok egy-egy aspektusának ismertetése kiselőadásban.		irodalom, zene és képző-művészet alkotásai között
(É) (P) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (é) (egy) (i)	1.3. c) A vizuális kommunikáció különböző formáinak használata	PROJEKT 11.	Illusztratív jellegű fotogramok készítése (kép és szöveg együttes alkalmazásával). Alkalmi üdvözlőkártya vagy kiállítási meghívó, értesítő stb. tervezése. Több példány előállítása valamely sokszorosító eljárással. Plakát, képeslap, szórólap értelmének megváltoztatása manuális beavatkozással. Laptervezés. Saját vagy osztályújság szerkesztése.	Fotogram Illusztráció, plakát, közterületi reklám, tipográfia, szlogen , betűtípus, cikk, címdoldal, hasáb, hírtérkép, laptükör, oldalpár , szalagcím	Ember és társadalom-ismeret, etika: Kapcsolatok; nemiség; egyén és közösség, magánélet és közélet; életszínvonal, életmód, életminőség (ünnepek, értelmes élet...); ember és természet Magyar nyelv és irodalom: Tömegkommunikációs műfajok; képversek; korokhoz kötődő ismétlődő témák Történelem és állampolgári ismeretek: Statisztikai adatok gyűjtése jelenismereti témában; (riport) interjú készítése szemtanúkkal; tv, rádió, napilapok adott témájú hírányagának összevetése tanári segítséggel
(É) (E) (K) (I) (TE) (P) (ko) (n) (d)	1.2. e) Reklámok képi eszközeinek elemzése		Reklámfotók, plakátok, átértelmezése a szöveg vagy egyes kompozíciós elemek megváltoztatásával.	Célközönség, fogyasztó, áru, közterületi reklám, plakát, reklámhordozó, reklámblokk	Mozgóképkultúra és médiaismeret: Nyomatott és sugárzott reklám, mozgóképi környezetben megfigyelt

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
(lk) (é) (k) (i)					emberi kommunikáció értelmezése
(H) (P) (ko) (d) (lk) (egy) (p) (i)	1.1. a) Látványok, jelenségek kapcsán a célirányos megfigyelés szempontjainak önálló kiválasztása 2.1. a) Egy tárgy más funkcióra történő átalakítása	PROJEKT 12.	Ünnepi vagy más események (<i>ballagás, osztály-összejövetel, koncert stb.</i>) látványkörnyezetének tervezése. Kiállítás rendezés, saját vagy mások munkájának bemutatásával. Egy tárgy csomagolásának megtervezése. kivitelezése. Választott árucikk (<i>pl. saját tervezésű játéktárgy</i>) vagy egy azzal kapcsolatos esemény reklámjának elkészítése szabadon választott technikával. Kísérlet különböző típusú megvilágításokkal. Színes árnyékok előállítása és komponálása térben.	Irányított fény, frontális megvilágítás , ellenfény, surlófény, színharmónia , színkontraszt , színreflex, alapszín, főszín, mellékszín, kevert szín, kiegészítő szín – komplementer Anyagszerűség, modell, makett ; öntvény; reklámhordozó, szórólap	Fizika: Fénytan, fényforrások, lyukkamera, árnyékjelenség, fényvisszaverődés, tükrök, lencsék, a fehér fény színekre bontása, a testek színe
(É) (K) (I) (T) (P) (ko) (szk) (d) (lk) (é) (egy) (p)	2.1. a) Egy tárgy más funkcióra történő átalakítása	PROJEKT 13.	Optikai illúzióra épülő ábrák tervezése, elkészítése. Játékok, tárgyak átalakítása optikai illúzió használatával. Választott árucikk (<i>pl. saját tervezésű játéktárgy</i>) vagy egy azzal kapcsolatos esemény reklámjának elkészítése szabadon választott technikával. Ötéssel sokszorosítható tárgy tervezése és kivitelezése, majd alakítása felületalakítással.	Optikai hatás, térillúzió , utókép, alkalmazott grafika, anyagszerűség, modell, makett ; öntvény; reklámhordozó, szórólap	Fizika: Fényforrások, árnyékjelenség, fényvisszaverődés, tükrök, lencsék, a testek színe Kémia: Természetes anyagok, szerves anyagok a természetben és a mindennapokban; az építkezés anyagai (fa, tégl, cserép, vas, acél...) Magyar nyelv és irodalom:

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			Tárgy tervezése valamely művészettörténeti korszak stílusában.		Érzelmek visszaadása; párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között
(É) (ko) (n) (é) (p) (k) i)	2.1. b) Gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezése a művészet képi, plasztikai műfajaiból tanult kifejezőeszközök, módszerek, technikák alkalmazásával	PROJEKT 14.	Adott témára kifejező szándékú kép vagy plasztika alkotása ismert műalkotásokon megfigyelt motívumok, stílus vagy technika alkalmazásával. Különböző látványok, műalkotások képi, plasztikai átírásai egy adott hangulat, lelkiállapot kifejezésének szándékával. Gyűjtött képekből fotóetűd, képes történet összeállítása.	Motívum, stílus ; vizuális nyelv, expresszivitás, szürrealizmus; etűd	Magyar nyelv és irodalom: Érzelmek visszaadása; véleménynyilvánítás; képzőművészeti alkotások felkutatása egy megadott témához; beszámoló, újságcikk stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, korszakról, eseményről; párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között
(É) (K) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	2.2. a) Adott probléma kapcsán önálló kérdések megfogalmazása 2.2. b) A felmerülő első elképzelések, ötletek alapján vázlatok készítése.	PROJEKT 15.	Elképzelt történet megjelenítése állóképek sorozatával, az egyes jelenetek fotózásával (csoportmunkában). Tárgyanimáció / anyagfilm vagy rajzfilmjelenet készítése csoportmunkában. Rajzfilm képes forgatókönyvének tervezése. Képregény készítése (kép és szöveg együttes használata) montázs vagy szabadkézirajz-technikával. Plakát készítése	Sorozat; animálás , anyagfilm, rajzfilm, fázisrajz, karakter, képregény, kulcsfázis, mozgásfázis , trükkasztal, kockázás, modell-lap; kulcsjelenet, képmező, hangfestészet , gondolatfelhő, szóbuborék, tipográfia, szlogen	Kémia: Természetes, szervetlen anyagok a természetben és a mindennapokban; Biológia: Az emberi test szerveződése és mozgása (csontváz, izmok) Mozgókép-kultúra és médiaismeret: Egyszerű cselekmények képsorozatokkal történő megjelenítése, tagolása

Kód	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Témakörök	Tevékenységek	A tartalom fogalomrendszere	Kapcsolódások
			aktuális témában (pl. <i>közösen feldolgozott film plakátjának tervezése, elkészítése</i>).		
(É) (K) (I) (T) (ko) (n) (szk) (d) (lk) (egy) (p) (k) (i)	2.2. c) A megfelelő megoldás kiválasztása, megvalósítása	PROJEKT 16.	Elképzelten jelenet vagy történet megjelenítése. Tárgy vagy esemény reklámozása. Csoportos művészettörténeti kutatómunka és prezentálás megtervezése, megszervezése. Adott téma képi feldolgozása során a művészettörténetből megismert különböző kompozíciós megoldások kipróbálása.	Kompozíció, stíluspárhuzam, kronológia	Mozgóképkultúra és médiaismeret: Egyszerű cselekmények képsorozatokkal történő megjelenítése, tagolása Magyar nyelv és irodalom: Érzelmek visszaadása; párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között
(É) (I) (ko) (d) (lk) (p) (k) (i)	2.2. d) Másból látott formai, technikai megoldások adekvát alkalmazása saját, kifejező szándékú alkotásokban		Testek rekonstrukciója síkból térbe és viszont. Játékok tervezése, elkészítése. Ajándéktárgy csomagolása. Választott esemény vagy árucikk reklámjának elkészítése szabadon választott technikával	Vetület, palást, szabásrajz, nézetrend, képsík, látszat, távlatlan, perspektíva, axonometria , befoglaló forma, magyarázórajz	Matematika: Háromszög és négyszög alapú hasábok, kúp, gúla, gömb; középpontos nagyítás, kicsinyítés, terület, térfogat, tömeg, terület-kiszámítás Mozgóképkultúra és médiaismeret: Nyomtatott és sugárzott reklám

A továbbhaladás feltételei mindhárom változatnál azonosak!

A továbbhaladás feltételei a 7. évfolyam végén:

Legyen képes a tanuló:

- a közvetlen tapasztalás útján szerzett téri élmények elemző megfigyelésére, reprodukív képi értelmezésére
- az ismeretszerzés során az aktív befogadói magatartásra, a kutatásra és ennek vizuális megjelenítésére

- felismerni az évfolyamon tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, alkotásait, alkotóit, megkülönböztetni a legfontosabb művészeti ágakat és műfajokat
- a tantárgy aktualizált fogalomrendszerét megérteni; véleményét, elemzését szóban és írásban megfogalmazni
- képzeletét használni a szabad alkotó, és a tervező feladatokban
- bizonyos alkotói, kivitelezői problémák megoldásában alkalmazni ismereteit és képességeit;
- saját maga képességeit reálisan felmérni
- társaival együttműködni a csoportos feladatok megoldásában
- komplex módon értékelni a létrehozott, megismert műalkotásokat: az intuitív, szubjektív megnyilvánulások mellett törekedjen a tárgyilagosságra

A továbbhaladás feltételei a 8. évfolyam végén (a fenti követelmények folytatásaként):

Legyen képes a tanuló:

- az ismeretszerzés során az aktív befogadói magatartásra, a kutatásra, rendszerezésre és ezek vizuális megjelenítésére
- felismerni az évfolyamon tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, alkotásait, alkotóit, megkülönböztetni a legfontosabb művészeti ágakat és műfajokat, technikákat
- a tantárgy aktualizált fogalomrendszerét használni; véleményét, elemzését szóban és írásban szabatosan tudja kifejezni
- a vizuális közlések értelmezésére szóban és képalkotással
- a megismert művészi kifejezési eszközöket és technikákat új összefüggésben is alkalmazni
- bizonyos alkotói, kivitelezői problémák megoldásában önállóan alkalmazni ismereteit és képességeit
- komplex módon értékelni a létrehozott, megismert műalkotásokat: az intuitív, szubjektív megnyilvánulások mellett törekedjen a tárgyilagosságra, az esztétikai élmény tudatos átélésére

Bemutatásra, ismertetésre, elemzésre javasolt műalkotások

Az alábbi listában szereplő műalkotások esetében a követelmény az, hogy a diák ismerje az alkotó nevét, és/vagy ismerje fel a cím alapján is, és helyezze el a megfelelő művészettörténeti korban vagy kultúrában az adott művet évszázados pontossággal. A műleírás egyéb adatait csak tájékoztatás céljából, a tanár számára közöljük.

Abban az esetben, ha a listában szereplő tétel nem konkrét műtárgy (*pl. egy őskori barlangfestmény, bútorok stb.*), az adott alkotás meghatározó jegyei alapján, a megfelelő kultúrában vagy korban történő elhelyezése a követelmény. A fotók, továbbá a népművészeti és az Európán kívüli kultúrák műtárgyai, tárgyai esetében nem követelmény a pontos kormeghatározás.

ŐSKOR

1. Stonehenge, bronzkor
2. Willendorfi Vénusz, felső paleolitikum, Kr. e. 30 000 k. (Bécs, Naturhistorisches Museum)
3. Szegvár-Tűzkövesi „Sarlós isten”, újkőkor – tiszai kultúra, (Szentcsanak, Koszta József Múzeum)
4. Szkíta aranyszarvas Zöldhalompusztáról, vaskor Kr. e. 400 k. (Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum) (=MNM)
5. Őskori barlangfestmények (lascaux-i, altamirai), felső paleolitikum Kr. e. 15 000 k.

ÓKORI EGYIPTOM

6. Kheopsz fáraó piramisa, óbirodalom, Kr. e. 2600–2500 k.
7. Ámon-Ré-templom, középbiródalom, Kr. e. XVI–XII. sz., Karnak
8. II. Ramszesz sziklatemploma, újbirodalom, Kr. e. 1300 k., Abu-Szimbel
9. Írnok (festett mészkő), óbirodalom, Kr. e. III. sz. (Párizs, Louvre)
10. Nofretete fejszobra, Kr. e. 1360 k. (Berlin, Staatliche Museen – Charlottenburg)
11. Anubisz szobra, Tutanhamon sírjából, Kr. e. 1340 k. (Kairó, Egyiptomi Múzeum)
12. Ehnaton fáraó családjával (kődombormű), Aton-kultusz, Kr. e. 1360 k. (Berlin, Staatliche Museen)

13. Halastó, thébai sír (falfestmény), Kr. e. 1400 k. (London, British Museum)
14. Fáraó vadászaton, thébai (falfestmény), Kr. e. XIV. sz. (London, British Museum)
15. Tutanhamon arany halotti maszkja, Kr. e. 1340 k. (Kairó, Egyiptomi Múzeum)
16. Bútorok Tutanhamon sírleletéből (pl. Tutanhamon fáraó trónusa), Kr. e. XIV. sz. (Kairó, Egyiptomi Múzeum)

ÓKORI MEZOPOTÁMIA

17. Mezopotámiai város alaprajza (pl. Ur, Uruk, Ebla)
18. Zikkurat, Kr. e. 2000 e., Ur
19. Babiloni Istár kapu, Kr. e. 570 k. (Berlin, Staatliche Museen)
20. Bikafejes hárfa Urból, Kr. e. 2500 k. (Bagdad, Irak Múzeum)
21. Gudea, Lagas uralkodója italáldozatot mutat be, Kr. e. 2120. (Párizs, Louvre)
22. Sumer ékírástás tábla (vagy pecsételőhenger), Kr. e. 2000 k. (London, British Museum)

ÓKORI GÖRÖGORSZÁG

23. Knósszoszi palota, Kr. e. XVI. sz. Kréta
24. Parthenón – Pheidiász, Kr. e. V. sz. Athén
25. Egy görög lakóház alaprajza
26. Egy görög színház (pl. delphoi vagy epidauroszi színház)
27. Athéni akropolisz, Kr. e. 447–434. – különösen Niké-templom, Erechteion
28. Mürón: Diszkoszvető, Kr. e. 450 k. (Róma, Museo Vaticano)
29. Polükleitosz: Lándzsavívő, Kr. e. 450–440 k. (Nápoly, Museo Nazionale)
30. Delphoi kocsihajtó, Kr. e. 470 k. (Delphoi Múzeum)
31. Szamothrakéi Niké, Kr. e. 200 k. (Párizs, Louvre)
32. Egy feketealakos vázakép (pl. Dionüszosz és bacchánsnők ábrázolással, Párizs, Bibliothèque Nationale)
33. Egy vörösalakos vázakép (pl. orvietói kehely-kratér Héraklész és társai, Párizs, Louvre)

ETRUSZK, RÓMAI

34. Etruszk sírszarkofág házaspár portréjával, Kr. e. 625. (Róma, Museo Nazionale, Villa Giulia)
35. Colosseum, 70–90, Róma
36. Pantheon, 118–128 k., Róma
37. Vesta-templom, I. sz., Róma
38. Római vízvezeték (pl. Segovia, Nîmes)
39. Forum Romanum – rekonstrukció
40. Traianus oszlopa, 110 k., Róma
41. Constantinus diadalíve, 312–315 k., Róma
42. Augustus szobra, I. sz., Róma
43. Egy római portrészobor (pl. Caligula, Brutus, Vespasianus, Constantinus)

KORA KERESZTÉNY

44. San Apollinare in Classe és mozaikjai, VI. sz. Ravenna

NÉPVÁNDORLÁS KORA

45. Galgóci tarsolylemez, X. sz. (Magyar Nemzeti Múzeum = a továbbiakban: MNM)
46. Nagyszentmiklósi kincs, 800 k. (Bécs, Kunsthistorisches Museum)
47. Szarmata korongos fibula, III. sz. (MNM)

48. Avar szíjvég (pl. klárafalvi – Szeged, Móra Ferenc Múzeum)
49. Fejedelmi szablya markolata (Attila kardja) X. sz. (Bécs, Schatzkammer)
50. Honfoglaló magyarok öltözete, rekonstrukció (MNM)

BIZÁNC

51. Hagia Sophia, VI. sz. Konstantinápoly
52. San Vitale, 532–547. és mozaikjai, 574 k. Ravenna
53. Szófia Székesegyház, XI. sz. Kijev
54. Trónoló istenanya, 1280 k. (Washington, National Gallery of Art)

ROMANIKA

55. Pisai dóm, XI–XIII. sz.
56. Bencés apátság altemploma, XI. sz., Tihany
57. Bencés apátsági templom, XIII. sz., Ják
58. Ciszterci templom, XIII. sz. eleje, Bélapátfalva
59. Szent István szarkofágja, XI. sz. (Székesfehérvár, István Király Múzeum)
60. Sámson, dombormű, XII. sz. 2/2. (Pécs, Székesegyházi Kötár)
61. Koronázási palást, XI. sz. (MNM)
62. Magyar Szent Korona, XI–XIII. sz. (Parlament, Budapest)
63. Királyfej Kalocsáról, XIII. sz. (Budapest, Magyar Nemzeti Galéria = a továbbiakban: MNG)

GÓTIKA

64. St. Denis-templom, 1140–1144, Párizs
65. Párizsi Notre Dame, 1163–1250.
66. Amiens-i székesegyház, 1236–(1389)
67. Ca d'Oro palota, XV. sz., Velence
68. Cambridge-i King's College Chapel, 1446–1515.
69. Szent Vitus-székesegyház, XIV. sz., Prága
70. Nyírbátori (ma) református templom, XV. sz. vége
71. Veleméri templom, XIV. sz.
72. Vajdahunyad-vár, XV. sz. Vajdahunyad
73. Veit Stoss: Mária-oltár, 1477–1483 k., Krakkó, Mária-templom
74. A budavári gótikus szoborlelet emlékei (pl. szakállas férfifej vagy Lovag és apródja) 1420–1430. (Budapesti Történeti Múzeum = a továbbiakban: BTM)
75. Kolozsvári Márton és György: Szent György, bronz, 1373. (Prága, Národní Galéri)
76. Chartres-i katedrális üvegablakai (pl. Mária halála), XIII. sz.
77. Cimabue: Trónoló Madonna, XIII. sz. vége (Firenze, Uffizi)
78. Giotto: Szent Ferenc élete, freskósorozat, XIII. sz. vége (Assisi, San Francesco)
79. Kolozsvári Tamás: Kálvária, 1427. (Esztergom, Keresztény Múzeum)
80. M.S. Mester: Selmezbányai oltárképei, 1508, különösen Mária és Erzsébet találkozása, (MNG)
81. Avignoni Pietà, XV. sz. (Párizs, Louvre)
82. Képes Krónika, 1360 k. (Budapest, Országos Széchényi Könyvtár = a továbbiakban: OSZK)
83. Szent László fejerekllyetartója, 1425 e. (Győr, Székesegyház)
84. Suki-kehely, XV. sz. közepe (Esztergom, Főszékesegyházi Kincstár)
85. Szent László-legenda, 1420-as évek (Kakaslomnic)

RENEZÁNSZ

86. Santa Maria del Fiore, 1296–1436, Firenze
87. (Andrea) Palladio: Villa Rotonda, 1550 u., Vicenza mellett
88. (Antonio da Sangallo)-Michelangelo: Palazzo Farnese, 1514–1550, Róma
89. Egy Loire menti reneszánsz kastély (pl.: Chenanceaux, Chambord vagy Blois)
90. Vaszilij Blazsennij-székesegyház, XVI. sz. Moszkva
91. Budai Vár és királyi palota, XIV–XVI. sz. és XVIII. sz., XIX–XX. sz.
92. Visegrádi királyi palota, XIV–XV. sz.
93. Bakócz-kápolna, 1506–1507, Esztergom
94. Sárospataki vár, XVI–XVII. sz.
95. (Lorenzo) Ghiberti: A firenzei Battistero bronzkapuja (Porta del Paradiso), 1430-as évek
96. Donatello: Gattamelata lovasszobra, bronz, 1447–1453 k. (Padova)
97. (Andrea del) Verocchio: Colleoni zsoldosvezér lovasszobra, 1480-as évek (Velece)
98. Michelangelo (Buonarrotti): Pietà, márvány, 1498. (Róma, San Pietro)
99. Michelangelo (Buonarrotti): Dávid, 1504. (Firenze, Accademia)
100. Michelangelo (Buonarrotti): Lorenzo Medici síremléke, 1525. (Firenze, San Lorenzo-templom sekrestyéje)
101. Donatello: Dávid, 1430–1435. (Firenze, Museo Nazionale)
102. Visegrádi Madonna, 1480 k. (Visegrád, Mátyás Király Múzeum)
103. Piero della Francesca: Krisztus ostromozása, 1470 k. (Urbino, Palazzo Ducale)
104. (Sandro) Botticelli: Vénusz születése, 1485 k. (Firenze, Uffizi)
105. (Andrea) Mantegna: Pietà, 1506. (Milánó, Brera)
106. Leonardo (da Vinci): Utolsó vacsora, 1495–1497. (Milánó, Santa Maria delle Grazie-kolostor refektórium)
107. Leonardo (da Vinci): Szent Anna harmadmagával, 1498. (London, National Gallery)
108. Leonardo (da Vinci): Mona Lisa, 1503–1505. (Párizs, Louvre)
109. Raffaello (Santi): Esterházy Madonna, 1507–1508. (Budapest, Szépművészeti Múzeum = a továbbiakban:
110. SZM)
111. Raffaello (Santi): Athéni iskola, freskó, 1509–1510. (Vatikán, Stanza della Segnatura)
112. Michelangelo (Buonarrotti): Utolsó ítélet, freskó, 1537–1541. (Vatikán, Capella Sistina)
113. Giorgione: A Vihar, 1506 k. (Velece, Accademia)
114. Tiziano (Vecellio): Urbinói Vénusz, 1538. (Firenze, Uffizi)
115. Nyírbátori stallum, 1511. (MNM)
116. Egy kódex címlapja (pl. Philostratus-kódex a Bibliotheka Corvinianából, OSZK)
117. (Jan) Van Eyck: Arnolfini házaspár, 1433. (London, National Gallery)
118. (Rogier) van der Weyden: Angyali üdvölet, (Párizs, Louvre)
119. (Albrecht) Dürer: Önarckép, 1498. (Madrid, Prado)
120. (Albrecht) Dürer: Melankólia, rézmetszet, 1514. (Berlin, Staatliche Museen)
121. ifj. (Hans) Holbein: (Jean de Dinteville és Georges de Selve) francia követek képmása, 1533. (London, National Gallery)
122. Id. (Pieter) Bruegel: Parasztlakodalom, 1567. (Bécs, Kunsthistorisches Museum)
123. El Greco: Krisztus az olajfák hegyén, 1579 u. (SZM)

BAROKK

124. (Lorenzo) Bernini: Szent Péter tér, 1656-tól, Róma
125. (Jules Hardouin)-Mansart: A versailles-i palota, 1678 u.
126. Melki bencés apátság, 1702-től
127. Drezdai Zwinger, 1711–1722.
128. Győri karmelita templom, 1721–1729.
129. Esterházy-kastély, XVIII. sz., Fertőd
130. Fellner Jakab: Liceum 1764, Eger
131. (Lorenzo) Bernini: Szent Teréz extázisa, márvány, 1647–1652. (Róma, S. Maria della Vittoria)
132. (Pieter Pauwel) Rubens: Amazonok harca, 1618. (München, Alte Pinakothek)
133. Rembrandt (Harmensz van Rijn): A lövészegylet kivonulása (Éjjeli őrző), 1642. (Amsterdam, Rijksmuseum)
134. Rembrandt (Harmensz van Rijn): Önarckép, 1665. (Köln, Wallraf Richartz-Museum)
135. (Diego) Velázquez: Breda átadása, 1635–1636. (Madrid, Prado)
136. (Diego) Velázquez: Udvarhölgyek, 1656–1657. (Madrid, Prado)
137. Vermeer van Delft: Festő és modellje, 1665–1670. (Bécs, Kunsthistorisches Museum)
138. Vermeer van Delft: Tejet öntő lány, 1658–1660. (Amsterdam, Rijksmuseum)
139. (Michelangelo da) Caravaggio: Szent Pál megtérése, 1660 k. (Róma, S. Maria del Popolo)
140. Mátyási Ádám: II. Rákóczi Ferenc, 1712. (MNG)
141. Canaletto: A drezdai Altmarkt, 1751. (Drezda, Gemäldegalerie)
142. (Franz Anton) Maulbertsch: A pásztorok imádása, 1758. (Sümeg, r.k. plébániatemplom)
143. Chippendale bútorok 1740–1780. (pl.: könyvszekrény vagy szék fonadékos háttámlával)

KLASSZICIZMUS

144. British Museum, 1823–1844, London
145. Péchy Mihály: Nagytemplom, 1805–1821, Debrecen
146. Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, 1837–1847, Budapest
147. Hild József: Főszékesegyház, 1839–1856, Esztergom
148. Ferenczy István: A szépmesterségek kezdetei (Pásztorlányka), 1820–1822. (MNG)
149. (Jacques-Louis) David: A Horatiusok esküje, 1784. (Párizs, Louvre)
150. (Jean Auguste-Dominique) Ingres: A nagy odaliszk, 1814. (Párizs, Louvre)
151. Id. Markó Károly: Visegrád, 1828. (MNG)
152. Copf stílusú bútorok (pl. kétajtós szekrény 1790 k. vagy felnyitható öltözőasztal XVIII. sz. vége, Budapest Iparművészeti Múzeum)

ROMANTIKA, REALIZMUS

153. Parlament, 1840–1865, London
154. (Alexander) Eiffel: Eiffel-torony, 1889, Párizs
155. Feszl Frigyes: Vigadó, 1859–1865, Budapest
156. Ybl Miklós: Operaház, 1875–1884, Budapest
157. Steindl Imre: Országház, 1885–1894, Budapest
158. A budavári Nagyboldogasszony plébániatemplom (Mátyás-templom), XIII–XV. sz.
159. (François) Rude: Marseillaise, 1836, Párizs
160. Izsó Miklós: Táncoló paraszt, terrakotta, 1870. (MNG)
161. (Francisco) Goya: 1808. május 3., 1814. (Madrid, Prado)
162. (Théodore) Géricault: A Medúza tutajja, 1818–1819. (Párizs, Louvre)

163. (William) Blake: A teremtő, 1826. (Manchester, Whitworth Gallery)
164. (Eugène) Delacroix: A szabadság vezeti a népet, 1831. (Párizs, Louvre)
165. (William) Turner: Gőzhajó a hóviharban, 1842. (London, Tate Gallery)
166. (Pavel Andrejevics) Fedotov: Leánykérőben, 1848. (Moszkva, Tretyakovszkaja Galerija)
167. (Jean-François) Millet: Kalászszedők, 1857. (Párizs, Louvre)
168. (Ilja) Repin: Hajóvontatók a Volgán, 1873. (Szentpétervár, Russzkiej Muzej)
169. Borsos József: Nemzetőr, 1848. (MNG)
170. Madarász Viktor: Hunyadi László siratása, 1859. (MNG)
171. Székely Bertalan: Egri nők, 1867. (MNG)
172. Munkácsy Mihály: Tépécsinálók, 1871. (MNG)
173. Szinyei Merse Pál: Majális, 1873. (MNG)
174. Barabás Miklós: Bittó Istvánné, 1874. (MNG)
175. Paál László: Út a fontenebleau-i erdőben, 1876. (MNG)
176. Benczúr Gyula: Buda visszafoglalása, 1896. (MNG)

IMPRESSZIONIZMUS, POSZTIMPRESSZIONIZMUS

177. (Edouard) Manet: Reggeli a szabadban, 1863. (Párizs, Louvre)
178. (Edouard) Manet: Claude Monet csónakműtermében fest (A bárka), 1874. (München, Neue Pinakothek)
179. (Claude) Monet: A felkelő nap impressziója, 1872. (Párizs, Louvre)
180. (Edgar) Degas: Balettiskola, 1874. (Párizs, Louvre)
181. (Auguste) Renoir: A Moulin de la Galette, 1876. (New York, J.H. Whitney Gyűjtemény)
182. (Georges) Seurat: Vasárnap délután, 1884–1886.
183. (Paul) Cézanne: Csendélet korsóval és gyümölcsökkel, 1887–1895. (Oslo, Nationalgalerie)
184. (Vincent) van Gogh: Önarckép, 1890. (Párizs, Jeu de Paume)
185. (Vincent) van Gogh: Út ciprusokkal (Országút éjjel), 1890. (Otterlo, Kröller-Müller Gyűjtemény)
186. (Paul) Gauguin: Mi újság? (Tahiti nők), 1892. (Drezda, Gemäldegalerie Neue Meister)

EKLEKTIKA, SZECCESSZIÓ, SZIMBOLIZMUS

187. (Antonio) Gaudí: Sagrada Familia, 1884-től Barcelona
188. (Victor) Horta: Tassel-ház, 1892–1893, Brüsszel
189. (Charles Rennie) Mackintosh: Glasgow-i Művészeti Iskola, 1898 k.
190. Lechner Ödön: Iparművészeti Múzeum, 1893–1897, Budapest
191. (Auguste) Rodin: A csók, 1894. Párizs, Rodin Múzeum
192. Mednyánszky László: Csavargófej, 1908–1910. (MNG)
193. (Henri de) Toulouse-Lautrec: Ezek a hölgyek, 1895. (SZM)
194. (Gustav) Klimt: Judith, 1901. (Bécs, Österreichische Galerie)
195. (Edvard) Munch: Sikoly, 1893.
196. (Amadeo) Modigliani: Leányfej (Jeanne Hébuterne arcképe szemből), 1918. (Bern, mgt)
197. Rippl-Rónai József: Kalitkás nő, 1892. (MNG)
198. Ferenczy Károly: Madárdal, 1893. (MNG)
199. Gulácsy Lajos: A varázsló kertje, 1904. (MNG)
200. Csontváry Kosztka Tivadar: Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban, 1907. (MNG)
201. Csók István: A keresztapa reggelije, 1932. (MNG)
202. Rippl-Rónai József–Róth Miksa: Az Ernst Múzeum üveglaka, 1912. Budapest

203. Thonet bútorok, 1851-től (pl. Thonet hajlított hintaszéktípusa, 1860, vagy Thonet kerek ülésű standard széke, 1859. évi típus)
204. A pécsi Zsolnay gyár egy tárgya a századfordulóról

XX. SZÁZAD ELSŐ FELE

205. (Walter) Gropius: A Bauhaus központi épülete, 1925–1926. Dessau
206. (Frank Lloyd) Wright: Vízesésház, 1936, Bear Run (Pennsylvania)
207. Molnár Farkas: Társasház, 1936, Budapest
208. (Henri) Matisse: A vörös desszert, 1908. (Szentpétervár, Ermitázs)
209. (Pablo) Picasso: Az avignoni kisasszonyok, 1907. (New York, Museum of Modern Art)
210. (Pablo) Picasso: Guernica, 1937. (Barcelona)
211. (Georges) Braque: A portugál nő, 1911. (Basel, Kunstmuseum)
212. (Umberto) Boccioni: Az izmok dinamizmusa, bronz, 1913. (New York, Museum of Modern Art)
213. (Marcel) Duchamp: Lépcsőn lemenő akt, 1912. (Philadelphia, Museum of Modern Art)
214. (Marcel) Duchamp: Forrás, 1917. (elveszett)
215. (Franz) Marc: A kék ló, 1911. (München, Lenbachhaus)
216. (Constantin) Brancusi: Alvó Múzsza, 1916. (Párizs, Musée d'Art Moderne)
217. (Vaszilij) Kandinszkij: Sárga, piros, kék, 1925. (Párizs, Nina Kandinszkij Gyűjtemény)
218. (Paul) Klee: Őszi hely, akvarell, 1921. (magántulajdon)
219. (Vlagyimir) Tatlin: A III. Internacionálé emlékmű famodellje, 1920. (elpusztult)
220. (Kazimir) Malevics: Vörös négyzet, 1914. (Szentpétervár, Russzkij Muzej)
221. (Piet) Mondrian: Kompozíció: Szürke struktúra színes síkokkal, 1918. (Zürich, Max Bill Gyűjtemény)
222. (Marc) Chagall: Az én kis falum, 1911. (New York, Museum of Modern Art)
223. Kassák Lajos: Képarcitektúra, fametszet, 1922. (Pécs, Janus Pannonius Múzeum)
224. Moholy-Nagy László: Fényrekvizitum, 1922–1930. (Eindhoven, Stedelijk van Abbe Museum)
225. Szőnyi István: Zebegényi temetés, 1928. (Zebegény, Szőnyi Múzeum)
226. Bernáth Aurél: Tél, 1929. (mgt)
227. Derkovits Gyula: Viharban, 1931. (mgt)
228. Medgyessy Ferenc: Anya, 1932. (MNG)
229. Vajda Lajos: Ezüst gnóm, 1940. (MNG)
230. Egry József: Napfelkelte, 1940. (MNG)
231. Bauhaus-ban tervezett tárgy (pl. Brauer Marcel: „funkcionalista” szék, 1922. vagy csőszék, 1926)
232. Mies van der Rohe bútor (pl. „Barcelona szék”, 1929. vagy „MR”-szék típusforma, 1926)

XX. SZÁZAD MÁSODIK FELE

233. Le Corbusier: Ronchamp-i kápolna, 1955
234. (Luigi) Nervi: Sportcsarnok, 1956–1957, Róma
235. (Frank Lloyd) Wright: Guggenheim Múzeum, 1946–1958, New York
236. (Renzo Piano – Richard Rogers): Pompidou Központ, 1971–1977, Párizs
237. (Friedrich) Hundertwasser: Bécsi (Löwengassei) lakóház, 1980–1982, Bécs
238. Makovecz Imre: A Művelődés Háza, 1976–1982, Sáropatak
239. (Alberto) Giacometti: Az erdő, (bronz) 1950. (Duisburg, Wilhelm Lehmbruck Gyűjtemény)
240. (Henry) Moore: Kétrészes fekvő alak, (bronz) 1959. (művész tulajdona)
241. (Joan) Miró: A hold fala, kerámia, 1960. (Párizs, UNESCO-palota kertje)
242. Somogyi József: Martinász, 1953. (Dunaújváros)
243. Borsos Miklós: Madár tojással, 1968.

- 244. Jovánovics György: Részlet a nagy Gilles-ből, 1967–1968. (mgt)
- 245. Korniss Dezső: Tücsöklakodalom, 1948. (Esztergom, Balassi Bálint Múzeum)
- 246. Varga Imre: Radnóti, 1969. (Mohács)
- 247. (Francis) Bacon: Tanulmány Velázquez után: X. Ince pápa. 1953. (New York, mgt)
- 248. (Andy) Warhol: Elvis, 1964. (Toronto, Art Gallery of Ontario)
- 249. (Robert) Rauschenberg: Turkey, 1965. (Darmstadt, Karl Ströher Gyűjtemény)
- 250. Kepes György: Programozott fényjátékterv a bostoni kikötő számára, 1965–1967
- 251. (Victor) Vasarely egy op-art műve
- 252. (Frank) Stella: Lake City, 1960–1961. (Düsseldorf, Kunstmuseum)
- 253. (Joseph) Kosuth: Egy és három szék, 1965
- 254. Keserü Ilona: Forma, 1969. (mgt)
- 255. Kondor Béla: Rajz, 1969. (Győr, Kolozsvár-gyűjtemény)
- 256. Lakner László : Mosoly, 1969. (Budapest, Kiscelli Múzeum)
- 257. Christo: Völgyzáró függöny, 1970–1972. (Colorado)
- 258. (Claes) Oldenburg: Ruhacsíptető, acél, 1974. (USA, mggy.)
- 259. Paizs László: Poliészter oszlop, 1975–1976. (Budapest, Ludwig)
- 260. Erdély Miklós: Hûség, 1979
- 261. Bak Imre: Ismert történet II., 1984. vagy Tao 1993. (Budapest, Ludwig)
- 262. Bukta Imre: Hajnali szabad permetezés, 1985. (Budapest, Ludwig)
- 263. ef. Zámbo István: Új magyar népművészet II. 1987. (Budapest, Ludwig)
- 264. Mauer Dóra: Hommage à Joseph Hoffmann, 1990. (Budapest, Ludwig)

FOTÓ

- 265. (Eadward) Muybridge: Lovas fotók, 1888 k.
- 266. Moholy-Nagy László: Önarckép, 1922.
- 267. (Alexander) Rodcsenko: Telefonáló nő, 1923.
- 268. (Edward) Weston: Káposztalevél, 1931.
- 269. (André) Kertész: Torzulás (sorozat), 1933.
- 270. (Henri) Cartier-Bresson: Vasárnap a Marne partján, 1938.
- 271. (Robert) Capa: Kollaboránsnő Chartres-ből, 1944.
- 272. Escher Károly: Szénhordás

MAGYAR NÉPMŰVÉSZET

- 273. Dél-dunántúli tornácos ház alaprajza (XIX. sz.-ból)
- 274. Alföldi kontyosház (XIX. sz.-ból)
- 275. Egy szabadtéri néprajzi múzeum (pl. Szentendre, Hollókő, Göcsej)
- 276. Ácsolt láda Nógrád megyéből, Budapest, Néprajzi Múzeum (=NM) vagy Délkelet-Dunántúlról (Pécs, Janus Pannonius Múzeum)
- 277. Festett láda Komárom, Csongrád vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből (pl. a NM anyagából)
- 278. Király Zsiga: Tükrös spanyolozással (XIX. sz.) (NM)
- 279. Egy sárközi, egy somogyi és egy baranyai szöttek (párnahéj, párnavég, abrosz vagy komakendő) (pl. a NM anyagából)
- 280. „Táblás”, vörös-fekete gyapjú szöttek Sóváradról (Románia) (Budapest, NM)
- 281. „Ábrahám”, himzett párnavég Csík megyéből (Románia) (NM)
- 282. Cifraszûr Békés vagy Hajdú megyéből (pl. a NM anyagából)
- 283. Női ködmön Somogy, Békés vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből (pl. a NM anyagából)
- 284. Egy csákvári cserépedény (kásátál, nagytál vagy korsó)

285. Egy-egy cserépedény (tál, fazék, butella vagy butykos) Hódmezővásárhelyről vagy Tiszafüredről
286. Miska-kancsó Mezőcsátról (1848.) (NM) vagy Miska-kancsó Mezőtúrról (NM)

EURÓPÁN KÍVÜLI KULTÚRÁK

287. Húsvét-szigeti kőszobrok (Polinézia)
288. Bábfigura (Wayang – Indonéziából) (NM)
289. Machu Picchu, XVI. sz. (Peru)
290. A Nap piramisa, IV–IX. sz. (Teotihuacan)
291. Nagy Jaguár templom (maja), 300–900. (Tikál)
292. Halotti maszk IV–V. sz. (Teotihuacan, Párizs, Musée de l’Homme)
293. A Nap Köve (azték naptár) XV. sz. (Mexico City, Nemzeti Antropológiai Múzeum)
294. Totemoszlop Észak-Nyugat-Amerikából (Drezda, Museum für Völkerkunde)
295. Puebló, 350–1300. Mesa Verde
296. Córdoba nagymecset, IX–X. sz.
297. Kászim pasa dzsámija, 1543–1546, Pécs
298. Király fürdő, 1566–1587, Buda
299. Gül baba türbéje, Buda)
300. Ladik imaszőnyeg, 6 oszlopos, XVIII. sz. (Budapest, Iparművészeti Múzeum)
301. Nagy Sztúpa, Kr. e. III–I. sz., Szancsi
302. Radzsarani-templom, XI–XIII. sz., Bhuvanesvar (India)
303. Szúrja, a Napisten, kőszéle, XIII. sz.
304. Táncosnő szobrocskája Mohendzso Dáróból (réz), indusvölgyi kultúra (Új-Delhi, National Museum)
305. Siva Nataradzsza –Táncoló Siva (bronz), XII–XIII. sz. (Amszterdam, Museum van Aziatische Kunst)
306. Lótuszvirágot tartó bódhiszattva (falfestményrészlet) (az 1. számú adzsantai barlangtemplomból, 600–650 k.)
307. Kínai nagy fal, Csin-dinasztia, Kr. e. VI–III. sz. – 220-ig
308. Az Ég temploma Pekingben, Csing-dinasztia, 1644–1912.
309. A „Tiltott város” – a pekingi császári palotaegyüttes részlete, a nagy csarnokkal, Ming- és Csing-korszak
310. Földalatti folyosórendszer a kínai „Cseréphadsereg”-gel (Csin-si Huang-ti császár sírjához), Kr. e. 220–210, Lintong Hszian mellett
311. Buddha és kísérői a Gyémánt szútrából (fámetszet), 868. (London, British Museum)
312. Az izomói sintó szentély épületei Simanó tartományban (V–VI. századi eredeti után XVIII. sz.)
313. Ryoanji sziklakertje, Momoyama-kor, 1573–1603. (Kiotó)
314. Kamakurai Nagy Buddha-szobor, XIII. sz.
315. Heibonsha, Publisher Ltd.
316. No-maszk, XVI. sz. (Tokió, Nemzeti Múzeum)

A művészettörténettel kapcsolatos fogalmak

Az alábbi fogalmak, szakkifejezések ismerete a *felismerés szintjét jelenti*, tehát a tanulónak a konkrét szöveggörnyezetben vagy képi megfeleltetéssel kell alkalmaznia azokat. **Definiálni vagy produktív módon megjeleníteni csak a vastag betűvel szedett fogalmakat kell.**

1. absztrakt
2. akadémizmus

3. akropolisz
- 4. akt**
- 5. akvarell**
6. alakos és arcos edény
7. álboltozat
8. alkalmazott grafika
9. altemplom
- 10. amfora/ amphora**
11. amfiteátrum
12. anyagszerűség
13. apátság
- 14. apszis**
- 15. arány**
16. arany metszés
17. archaikus
18. árka
- 19. aszimmetria**
20. áthidalások (építészet)
21. átlós kompozíció
22. átrium
23. áttört forma
24. attribútum
25. **barokk**
26. bazilikális elrendezés
- 27. bélietes kapu**
28. bidermeier
- 29. boltív**
30. boltozat
31. Colosseum-motívum
32. csarnoktemplom
33. csegelyeskupola
- 34. csendélet**
35. csúcsív
- 36. diadalív**
37. diadém
38. dolmen
- 39. dombormű**
- 40. dongaboltozat**
41. **dór**
42. dzsámi
43. ecsetrajz
44. egyedi grafika
45. egyiránypontos perspektíva
46. **eklektika**
47. **életkép**
48. empire

49. **expresszionizmus**

50. **faktúra**

51. falfestészet

52. falkárpit

53. fametszet

54. fazekasság

55. fedőfesték

56. féloszlop

57. festmény

58. fiatorony

59. fibula

60. figuratív művészet

61. figyelemirányítás

62. fórum

63. fotómontázs

64. **főhajó**

65. **freskó**

66. **fríz**

67. frontalitás

68. frottázs

69. **futurizmus**

70. galéria (építészet)

71. **gótika**

72. **görög kereszt**

73. **grafika**

74. **grafit**

75. harangtorony

76. **historizmus**

77. **homlokzat**

78. huszártorony

79. idol

80. ikon

81. ikonosztáz

82. illúzionizmus

83. **impresszionizmus**

84. **iniciálé**

85. intarzia

86. iparművészet

87. jel

88. jelkép

89. jelmez

90. kalligráfia

91. kálvária

92. kariatida

93. karzat

94. katakomba

- 95. katedrális
- 96. kazettás mennyezet
- 97. kelengyeláda
- 98. képi egyensúly
- 99. képírás
- 100. képkivágás
- 101. képmás
- 102. képzőművészet
- 103. képzőművészeti műfajok
- 104. kerámia
- 105. kerengő
- 106. keresztboltozat
- 107. keresztelőkápolna
- 108. kereszthajó
- 109. kertművészet
- 110. kézjegy
- 111. kézművesség
- 112. kifejezőeszköz
- 113. kispasztika
- 114. klasszicizmus**
- 115. klasszikus
- 116. kódex**
- 117. kollázs
- 118. kolostor
- 119. kolosszus
- 120. kompozíció**
- 121. kontraszt
- 122. kontúr**
- 123. kópia
- 124. koronázási jelképek**
- 125. korongozás
- 126. korstílus
- 127. könyvművészet
- 128. körplasztika
- 129. krétarajz
- 130. kubizmus**
- 131. kupola
- 132. latin kereszt**
- 133. lazúrozás
- 134. legyezőboltozat
- 135. levegőperspektíva
- 136. márkajel
- 137. maszk
- 138. matt
- 139. mauzóleum
- 140. máz (kerámia)

- 141. mellékhajó
- 142. mellkép**
- 143. menhir
- 144. menóra
- 145. mérmû
- 146. minaret
- 147. miniatúra**
- 148. mintázás
- 149. Miska-kancsó
- 150. modern
- 151. monokróm
- 152. montázs
- 153. monumentális festészet
- 154. motívum
- 155. mozaik
- 156. murális technikák
- 157. műalkotás
- 158. műleírás
- 159. műtárgy
- 160. műtípus
- 161. művészeti ágazat
- 162. művészeti irányzat
- 163. művészeti korszak
- 164. művészeti technikák
- 165. művészettörténet
- 166. művészi ábrázolás
- 167. naiv művészet
- 168. naturalizmus
- 169. népművészet
- 170. néprajz
- 171. nonfiguratív művészet
- 172. nyeregтетő
- 173. obelisz**
- 174. olajfestés
- 175. oltár
- 176. opeion
- 177. ornamentika
- 178. oromzat
- 179. oszlopfő
- 180. oszloptípusok
- 181. önarckép
- 182. önárnyék
- 183. öntvény
- 184. ötvösművészet
- 185. paletta
- 186. pannó
- 187. papírmetszet
- 188. pártá (építészet)
- 189. pasztell

- 190. perspektivikus ábrázolás
- 191. pillér
- 192. pillérköteg
- 193. piramis
- 194. plasztika
- 195. plein air**
- 196. pointillizmus
- 197. porcelán
- 198. portré**
- 199. poszter
- 200. posztimpresszionizmus
- 201. prehisztorikus**
- 202. profil
- 203. rajzszen
- 204. realizmus**
- 205. reflex**
- 206. rekeszzománc
- 207. rekonstrukció**
- 208. relief**
- 209. reneszánsz**
- 210. reprodukció**
- 211. restaurálás
- 212. rézkarc
- 213. rézmetszet
- 214. rokokó**
- 215. romanika**
- 216. romantika**
- 217. rózsablak
- 218. rövidülés
- 219. sablon
- 220. (s)grafittó
- 221. sokszorosító grafika
- 222. spektrum
- 223. stilizálás
- 224. stílus**
- 225. stílusirányzat
- 226. stílusjegy
- 227. struktúra**
- 228. stukkó
- 229. szabásrajz
- 230. szarkofág**
- 231. szecesszió**
- 232. székellykapu**
- 233. szekkó/ secco**
- 234. szénrajz
- 235. szent terület
- 236. **szentély**
- 237. szentimentalizmus
- 238. szépművészet

239. szfinx

240. sziluett

241. szimbólum

242. szimmetria

243. színárnyalat

244. színérzet

245. színharmónia

246. színhőmérséklet

247. színkontraszt

248. színperspektíva

249. színreflex

250. színskála

251. szobor

252. szoborfülke

253. szobrászat

254. szökröny

255. szötte

256. táblakép

257. tabló

258. tájkép

259. tálas

260. támív

261. támpillér

262. temperafestés

263. térábrázolási konvenció

264. térhatás

265. térillúzió

266. textil

267. tollrajz

268. **tónus**

269. tornác

270. totem

271. tusrajz

272. tükrös

273. tümpanon/timpanon

274. tűzzománc

275. varrottas

276. vázakép

277. vázlat

278. vetett árnyék

279. viselet

280. vízfestés

281. vonalperspektíva

282. zárt forma

283. zikkurat

284. zsánerkép

285. zsinagóga

INFORMATIKA

Célok és feladatok

Az informatika mindennapi életünk szerves részévé vált, az információ érték. Mindenkinek el kell sajátítania a megfelelő információszerzési, -feldolgozási, adattárolási, -szervezési és -átadási technikákat, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályait.

Az informatika műveltségterület keretében folyó oktatás, nevelés és fejlesztés célja, hogy felkészítse a tanulókat az informatikai társadalom kihívásaira.

Az iskolai oktatás keretei között biztosítani kell a sokféle informatikai eszköz és módszer használatára való felkészülést is. E) gyorsan változó, fejlődő területen nagyfokú az ismeretek elavulása, ezért különösen fontos, hogy figyelmet fordítsunk az informatikai ismeretek folyamatos megújítására (az egész életen át tartó tanulás koncepciója).

Az információ egyre inkább nyilvánossá, mindenki számára elérhetővé válik. A műveltségi terület feladata a hátrányok csökkentése, az esélyegyenlőség biztosítása.

Növekszik a vizuális kommunikáció hatása; a multimédia közvetítésével a szavak és a szövegszerkesztés mellett a látványszerkesztés is rendelkezésünkre áll üzeneteink kifejezésére.

Az informatikai eszközök használata veszélyeket is jelent, meg kell ismerni az informatikai környezet egészségünkre gyakorolt hatását, és a túlzott számítógép-használat ártalmait.

Nem felejtethjük el a papír alapú információátvitel óriási történelmi szerepét.

Az NTK kerettanterve az információs társadalomban szükséges ismeretek és gyakorlati tudások, képességek rendszerét úgy építi fel, hogy a hangsúlyt a gyakorlati informatikai írástudásra, a tanulói tevékenységre és a kompetenciák fejlesztésére helyezi.

A műveltségi területben megfogalmazott tartalom egyetlen integráló jellegű tantárgy keretei között kerül feldolgozásra. Így az informatika tantárgy keretében a tanulók a számítástechnikai és a könyvtári területtel is ismerkednek. Erre azért van szükség, mert az információszerzés két fontos hozzáférési formájáról van szó.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Informatika	2	1	2	1	2	1,5	2	1,5
Összesen	2	1	2	1	2	1,5	2	1,5

A tanterv kétféle órakeretre épülő változata közötti különbség elsősorban az alkotásra, a számítástechnikai produktumok elkészítésére, a gyakorlásra fordítható időben van. Azonos az elsajátítandó ismeretanyag és a megfogalmazott követelmények sora.

A kétféle óraszámú modell lehetővé teszi, hogy az iskola a számára optimális módon alakítsa ki tantárgyi struktúráját.

A tanulók értékelése

A tanulók előzetes ismerete és gyakorlati tudása általában nagyon eltérő. Akkor tudjuk a leghatékonyabban szervezni a foglalkozásokat, ha a nagy óraszámú egységek (Informatikaalkalmazói ismeretek; Infotechnológia) kezdetekor diagnosztikus értékelés során tárjuk fel a tanulók ismereteit.

Szummatív értékelést félévkor és év végén, valamint az iskola pedagógiai programjában megjelölt szakaszokban osztályzatok, illetve szöveges értékelés formájában adunk.

Az eredményes előrehaladás érdekében fontos a tanulók munkájának és tudásának rendszeres ellenőrzése és értékelése, ami folyamatos szóbeli értékeléssel valósul meg. Egy-egy témakör feldolgozása során a tanuló

- tanórai tevékenységét, elvégzett munkáját,
- elkészített dokumentumait,
- ismereteinek szintjét,
- fejlődését,
- órai aktivitását,
- együttműködését (a csoport- és projektmunkában való részvételét)

értékeljük rendszeres szóbeli értékeléssel és havonta érdemjeggyel.

A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai az alapozó szakaszban

A gyermekek tevékenységére ebben az életkorban a felfedezés, az önálló munka élménye szintén meghatározó. Ekkor az értékeléshez szükséges információkat a tanulók munkájának folyamatos megfigyelésével, fejlődésük követésével szerezhetjük meg.

A gyerekek tudásával kapcsolatos rendszeres visszajelzésre már fokozottabban szükség van. Ezt legmegfelelőbben a tanórai feladatok értékelésével valósítjuk meg.

A tanulók felkészültségét, tudását is ellenőriznünk kell. Ezt ne feleltetéssel, vagy az ismeretek írásban való számonkérésével oldjuk meg, hanem a munka során felmerülő kérdések közös megbeszélésével.

A csoport együttes tevékenységét, az együtt dolgozás képességét, a projektfeladatok sikerességét is értékelnünk kell.

A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai a fejlesztő szakaszban

A felsőbb évfolyamokban a produktumot előállító tudás, az önálló ismeretszerzés és a komolyabb dokumentumok elkészítése az értékelés alapja. A munkák már több tanóra alatt készülnek el, ezek értékelése során állapíthatjuk meg a valódi tudást.

Elméleti ismeretek esetén már alkalmazhatjuk a szóbeli feleltetést, írásos ellenőrzést, kiselőadások tartását. Gyakorlati ismeretek esetén az ellenőrzés formája lehet írásos ellenőrzés, tanulói tevékenység megfigyelése, összetett projektfeladat esetén az önálló munkavégzés a tervezéstől a kivitelezésig, illetve a csoportos munkavégzés produktuma.

Az értékelés szempontjai, hogy a tanuló milyen szinten sajátította el a szaknyelvet, a megismerési algoritmusokat, ismeri-e a legfontosabb tényeket, jelenségeket, fogalmakat, felismeri-e a hasonlóságokat, analógiákat, tudja-e elméleti ismereteit a gyakorlatban alkalmazni, képes-e az önálló munkavégzésre, tükröződik-e a logikus gondolkodás a teljesítményében, tud-e önállóan ismereteket szerezni, feldolgozni, új ismereteket előállítani, képes-e egyszerűbb logisztikai feladatok megoldására, ki tudja-e választani a munkájához szükséges eszközöket, milyen mértékben alkalmazza a számítógépet mint eszközt mindennapi munkájában, kialakult-e benne a folyamatos önképzés igénye.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

A 11/1994. MKM rendeletben meghatározottak alapján

- számítógépterem (1 tanuló/1 gép) multimédia számítógépekkel, számítógépteremenként nyomtatóval;
- iskolai könyvtár;
- ezenfelül: internetelérés, digitális fényképezőgép vagy web-kamera, szkennel.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

- megfelelő feldolgozásban tartalmazza a szükséges ismeretanyagot;
- adjon segítséget a gyakorlati munkához;
- ösztönözze a további önálló ismeretszerzést és számítógépes munkát;
- támogassa a csoportmunkát;
- korosztálynak megfelelő nyelvezet és stílus;
- az ábrák és képek mennyisége, minősége és tartalma igazodjon a fejlesztési követelményekhez;
- sokféle feladatot tartalmazzon a könnyűtől a nehézig;
- hardver- és szoftverfüggetlen legyen, vagy többféle lehetőséget mutasson be;
- megfelelően kezelje az informatika gyorsan változó részeit.

Tantárgyi tantervek

A tantervben a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

- o kiemelt fejlesztési feladatok:
 - énkép és önismeret ÉN)
 - hon- és népismeret H)
 - európai azonosságtudat – egyetemes kultúra E)
 - környezeti nevelés K)
 - információs és kommunikációs kultúra I)
 - testi és lelki egészség TE)
 - tanulás T)
 - felkészülés a felnőtt lét szerepeire F)
- o kulcskompetenciák:
 - kommunikációs k)
 - narratív n)
 - döntési d)
 - szabálykövető szk)
 - lényegkiemelő lk)
 - életvezetési é)
 - együttműködési egy)
 - problémamegoldó p)
 - kritikai kr)
 - komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)
- o gondolkodási képességek fejlesztése:
 - induktív gondolkodás ig)
 - deduktív gondolkodás dg)
 - korrelatív gondolkodás kg)
 - analógiás gondolkodás ag)
 - vizuális memória vm)
- o megismerési képességek fejlesztése:
 - információszerzés és -feldolgozás if)
 - az ismeretek új helyzetben való alkalmazása úa)
 - szövegalkotás képessége szö)
 - a mindennapi életben való eligazodás gy)
 - az önálló ismeretszerzéshez szükséges képességek ö)

Alapozó szakasz

Célok és feladatok

Korunkban a társadalmi szocializáció már környezetünk informatikai rendszerébe való beilleszkedést is jelent. Az oktatás alapozó szakaszában a tanuló legyen gyakorlott az alapvető informatikai eszközök helyes használatában, legyen ismerete az információszerzés és a kommunikáció főbb alapelemeiről.

A számítógép kiemelkedik az informatikai eszközök sorából, ismerje meg a tanuló a számítógép kezelésének alapjait, az egér és a billentyűzet használatát. Iskolai tanulmányi és közösségi feladataihoz kapcsolódó számítógépes programokat használjon (például Digitális tudástár). Legyen tapasztalt az alapvető alkalmazói programok kezelésében, a rajzok, zenei anyagok és a szövegek szerkesztésében.

Az algoritmizálás egyszerre eszköze a problémamegoldásnak és a képességfejlesztésnek. A tanuló jegyezzen le többféleképpen algoritmusokat, ismerjen olyan programozási nyelvet, amely alkalmas az algoritmusok kipróbálására, modellezésre.

Az információszerzés adatok gyűjtését és feldolgozását jelenti. Tudja a tanuló, hogy az adatok kezelését az informatikai eszközök és módszerek teszik lehetővé.

A papíron és elektronikusan tárolt információ hozzáférését is tanulnunk kell. Ismerje meg a tanuló a könyv értékét, a könyvtár és az internet lehetőségeit.

Nagyon fontos az, hogy a kamaszkornak megfelelő eszközökkel és módszerekkel dolgozzanak a tanulók. Minden tanórán sokféle érdekes tevékenységgel találkozzanak a gyerekek. Használjuk a játék erejét!

Az egyénileg végzett tevékenységeket kiválthatja a csoportoknak adott, közösen megoldható feladat. Valódi kihívásokat jelentő feladatokat, „élesben” megoldandó problémákat is kapjon a tanulócsoporthoz.

Témakörök

A tananyag fejezetei:

1. Az informatikai eszközök használata
2. Informatikaalkalmazói ismeretek
3. Infotechnológia (problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel)
4. Infokommunikáció
5. Az információs társadalom
6. Könyvtári és médiainformatika

Tartalmak

5. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (4–8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Adott informatikai környezet tudatos használata.	Mire alkalmas a megfelelő informatikai rendszer?	Számítógépes és nem számítógépes informatikai környezetek megismerése, összehasonlítása.	Milyen lehetőségeket kínál az iskola informatikai eszközparkja?	I) i)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás.	Kommunikáció a programokkal.	Programok elindítása, használata, bezárása. A feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata.		P) szk) if) gy)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
A legszükségesebb perifériák megismerése.	A számítógép fő egységei. A számítógép és perifériái (billentyűzet, egér). Háttértárak (flopi, winchester, CD).	A billentyűzet és az egér tudatos, helyes használata.		
A számítógép könyvtárstruktúrájának, mappaszerkezetének könyvtár- és állományműveleteinek megismerése.	Háttértárak, állományok kezelése. Minden állományt pontosan azonosítunk!	Háttértár váltása, könyvtár kiválasztása, eligazodás, mozgás a háttértáron.		ag)
A leggyakrabban használt eszközök működési elveinek bemutatása és használata.	Az egér, a billentyűzet működési elve.	A működés lényegének megismerése. Az eszközök csoportosítása		lk)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5–10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	A rajzeszközök és a színek. A vágólap.	Rajzok, ábrák készítése számítógéppel. Vágólapműveletek gyakorlása. Mentés és nyomtatás segítségével.	tematikus rajzok készítése; vizuális kultúra	
Kézi szövegfeldolgozás.	A szövegegységek.	Kézzel írott szöveg elrendezése, formázása.	faliújság készítése közös munkában	gy)
Szöveggészítés számítógéppel.	A szövegbevitel. A szöveg javítása, módosítása. Karakter szintű formázás (betűtípus, -méret, stílus). A bekezdés igazítása.	A szöveg megfelelő begépelése, javítása, módosítása. Formázási feladatok elvégzése: karakterformázás (a betűtípus, -méret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus), balra, középre igazítás	osztályújság készítése (szerkesztőség alakítása, rovatok tervezése, kivitelezés); iskolai oklevél tervezése	P) szö) kg)
Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése.	A multimédia alapelemei: szöveg, hang, álló- és mozgóképek. A mozgóképek trükkjei (animálás, fázisok).	Hanganyagok lejátszása. Hangfelvétel elkészítése és visszajátszása. Filmkészítés kézi eszközökkel. Animációk készítése (egyszerű programmal).	média; pörgetős filmek készítése az osztály életében megtörtént humoros eseményekből	ag) ö)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékeny- ségek	Kapcsolódások	Kód
Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök megismerése.	Az információ rögzítése és megjelenítése.	Lejegyzünk, lerajzolunk eseményeket.		
Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.	Mit üzennek az adatok? Adat, számadat, szöveges adat.	Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása. Az adatok megjelenítése.	környezetszennyezési adatok értelmezés	K) ag)
Közhasznú információforrások használata.	Tudakozódás.	Nyitvatartási idő, menetrend, moziműsor, időjárás-jelentés.	lakókörnyezetünk fontos információinak megkeresése	I) H)
Digitális Tudásbázis-rendszer használata, keresés az adatbázisban.	Oktatási adatbázis és programgyűjtemény használata.	A szükséges információ megtalálása. A számítógépes tanulás technikája.	természetismereti és történelmi oktatócsomagok használata	I) T) lk) ö) úa)

3. Infotechnológia (14–28 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az információ különféle formái, jellemző felhasználási lehetőségeinek bemutatása.	A jelek világa. Titkosítások.	Saját kód (titkosítás) készítése.	titkos üzenetek a magyar irodalomban	I) P) ag)
Problémák informatikai jellegű megfogalmazása. Az algoritmus hétköznapi fogalmának megismertetése.	Algoritmusok leírása.	Mindennapi algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése.	univerzális algoritmusok (pl. napirend)	szk) lk) ig) dg)
Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megvalósítása számítógépen.		Kész programok futtatása. Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		ag) p)
A problémamegoldás során az ismert adatokból az eredmények meghatározása.	Algoritmusok és adatok.	Bemenő adat és eredmény kapcsolatának megfigyelése.		T) p) d) k)
Táblázatok, diagramok megismerése, adatok rendezése.		Adatok olvasása táblázatokból, diagramokból.	az osztály tanulmányi eredmény táblázatának vizsgálata	lk)
Feladatok megoldása egyszerű fejlesztő rendszerrel.		Kész programok kipróbálása, módosítása. Egyszerű programok megírása közösen.		szk) lk)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
A szabályozó eszközök hatásának megfigyelése oktatóprogramokban.	Adatok kiválasztása, bevitele, paraméter.	A program beállítási lehetőségei.	ember és természet	ag) ö)

4. Infokommunikáció (3–6 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.	A webhely, webcím. A link.	Böngészés az interneten. Ismert címek beírása. Ugrópontok használata.	az iskola weblapjának megtekintése	I) T) é)
Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.	Az e-mail. Az e-mail-cím. A levél felépítése. A Netikett.	Levél küldése és fogadása már létező e-mail-cím esetén.	idegenforgalmi tudakozódás e-mailben; levelezőpartnerek keresése; e-mail váltása a tanult idegen nyelven más országok diákjaival	E) H) I) kr)

5. Az információs társadalom (3–6 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Szabadon felhasználható források megismertetése.			közhasznú információk	ö) k)
Személyi információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.	A személyi adatok információs és azonosító szerepe. Adatvédelem.		osztály leg-gyűjtemény összeállítása	if) gy)
Az informatika múltjára vonatkozó történetek megismertetése.	Néhány kulcstalálmány megismerése.		magyarok az informatika történetében; Neumann János	E) H) if)
Annak tisztázása, hogy az informatikai eszközök alkalmazásának melyek a fontosabb etikai kérdései.	Az iskolai, a munkahelyi számítógép használata. Helyi hálózat. Mások adataihoz, dokumentumaihoz való hozzáférés.	Saját etikai kódex megalkotása.	az iskolai számítógépek közös használatának etikai kérdései	P) d) é) k)
A számítógépes játékok és az internet használatának veszélyei.	Káros-e a számítógépezés?	A probléma megfigyelése (saját tapasztalatok!). Tanulságos esetek megbeszélése.	osztályfőnöki munka	TE) k)

6. Könyvtári és médiainformatika (3–5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hagyományos eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.	Dokumentumtípusok, nyomtatott ismerethordozók. Nyomtatott dokumentumok: könyv, időszaki kiadványok (évkönyv, sorozat), sajtótermékek. A könyv formai jellemzői. A betűrendes leíró katalógus szerkezete. A katalóguscédula. Segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia).	A könyvek tartalmi csoportosítása: szépirodalom, ismeretközlő irodalom. Könyvek csoportosítása A betűrendes leíró katalógus használata. Kölcsönzés. Az olvasóterem. Könyvtári szolgáltatások megismerése. Keresés különböző szempontok alapján	irodalom; ember és társadalom; látogatás egy közeli közkönyvtárba; az iskolai évkönyv	T) if)
Új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.	Elektronikus információhordozók.	Magnókazetta, CD, diafilm, videokazetta, DVD használata, oktatóprogramok.		ag)
Az információkeresés technikája.	Keresési technikák hagyományos és elektronikusan tárolt információ keresésénél.	Tanulmányi feladathoz keresőkérdeések megfogalmazása. Keresés névsorban, katalógusban, szótárban, lexikonban.	néhány kiválasztott tantárgy anyagához keresünk információt	T)
A médiumok megkülönböztetése és irányított feldolgozása.	Sajtótermékek. A médiatermékek fogyasztásának veszélyei.	A médiumok csoportosítása különböző szempontok alapján.	hírek a nagyvilágból	I) gy)
Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.	Webcím Az információ lementése	Közismert kiindulópontok használata. Szöveg és kép mentése.	Sulinet oktatási anyagok interneten keresztüli feldolgozása	I) p) gy)

6. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (4–8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Adott informatikai környezet tudatos használata.	Mire alkalmas a megfelelő informatikai rendszer?	Számítógépes és nem számítógépes informatikai környezetek megismerése, összehasonlítása	informatikai eszközök az iskolában	I) i)
A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás.	Operációs rendszer. Grafikus operációs rendszer.	Kommunikáció a programokkal. Állományok megnyitása és mentése.		P) szk) if) gy)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
A szükséges perifériák megismerése.	A számítógép fő egységei. Nyomtatók. A multimédia eszközei.	A billentyűzet és az egér egyszerű karbantartása. A monitor beállítása. Nyomtatás a számítógépterem használati rendje szerint. A hangszóró.		
A számítógép könyvtárstruktúrájának, mappaszerkezetének könyvtár- és állomány-műveleteinek megismertetése.	Az állomány (fájl) fogalma.	Állomány keresése, másolása. Alapvető állománytípusok.	matematika	ag)
A leggyakrabban használt eszközök működési elveinek bemutatása és használata.	A monitor, a nyomtató, a floppyegység, a merevlemez egység, a CD-olvasó működési elve.	A működés lényegének megismerése. Az eszközök csoportosítása	fizika	lk)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (10–21 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Rajzos-szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	A rajzolóprogram emelt szintű szolgáltatásai. Transzformációk	Rajzok, ábrák készítése számítógéppel. Transzformációs műveletek Mentés és nyomtatás.	számítógépes grafikai kiállítás szervezése az elkészült munkákból	
Szöveggépzés számítógéppel.	A szövegbevitel. A szövegszerkesztés célja. Bekezdés szintű formázás (igazítás, sor- és térköz). Oldalbeállítás (tájolás, margó).	Különleges karakterek írása. Bekezdések formázásának gyakorlása.	szöveget és rajzot tartalmazó tantárgyi anyagok készítése	gy)
Multimédiás dokumentumok előállításához szükséges alapelemek (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) szerkesztése.	A multimédia számítógép.	Hangfelvétel elkészítése és visszajátszása. Animációk készítése (egyszerű programmal).	részvétel az iskolai animációs pályázaton	P) (szö) kg)
Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.	Adattípusok. Az adatok áttekinthetősége.	Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása. Az adatok megjelenítése	adatok az EU-országokról	ag) ö)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Közhasznú információforrások használata.	Információ szerzése forrásokból.	Műsorfüzetek, pályázati kiírások stb.	múzeumok, kulturális rendezvények információs anyagai	K) ag)
Digitális Tudásbázis-rendszer használata, keresés az adatbázisban.	Oktatási adatbázis és programgyűjtemény használata.	A szükséges információ megtalálása. Az önálló tanulás.	Sulinet anyagok	I) H)

3. Infotechnológia (14–28 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az információ különféle formái, jellemző felhasználási lehetőségeinek bemutatása.	Az információ. Információátvitel (telefon).	Az információ megjelenési formái.		I) P) ag)
Problémák informatikai jellegű megfogalmazása. Az algoritmus hétköznapi fogalmának megismertetése.	Algoritmusok leírása.	Egyszerű problémák megoldása. önállóan és csoportokban.		P) szk) lk) ig) dg)
Adott feladat megoldásához tartozó algoritmusok megvalósítása számítógépen.		Algoritmusok végrehajtása számítógépen.		T) ag) p)
A problémamegoldás során az ismert adatokból az eredmények meghatározása.	Algoritmusok és adatok.			T) p) d) k)
Táblázatok, diagramok megismerése, adatok rendezése.			ember és természet	lk) v
Feladatok megoldása egyszerű fejlesztő rendszerrel.				P) szk) lk)
A szabályozó eszközök hatásának megfigyelése programokban.	Beavatkozás a programfutásba.	Paraméterek hatásának megfigyelése.		P) p) ag) ö)

4. Infokommunikáció (3–6 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről.	Keresés.	Böngészés az interneten. Egyszerű keresési feladatok.	tantárgyi anyagok pl. rovásírás, Szent István, Mo-i népszokások	I) T) é)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Csoportos kommunikációs eszközök segítségével információ küldése és fogadása. Az elektronikus levelezés alapjai.	Az e-mail. A Netikett. Címjegyzék.	Levél küldése és fogadása már létező e-mail-cím esetén. Címjegyzék használata.	levélváltás más iskolák tanulóival; levelezés a tanult idegen nyelven több címmel	E) H) I)

5. Az információs társadalom (3–6 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Szabadon felhasználható források megismertetése.		Néhány hozzáférhető információforrás alkalmazása.	aktuális információk keresése	H) ö) k)
Személyi információk, személyes adatok fogalmának tisztázása.	Személyi információk jogi oldala. Adatvédelem.		a személyiségi jogok informatikai vetülete	if) gy) k)
Az informatika múltjára vonatkozó történetek megismertetése.	Néhány kulcstalálmány megismerése. Neumann János	Kiselőadások: történetek az informatika fejlődéséből. Lyukkártya készítése.	magyarok az informatika történetében	E) H) if)
Annak tisztázása, hogy az informatikai eszközök alkalmazásának melyek a fontosabb etikai kérdései.	Helyi hálózat. Mások adataihoz, dokumentumaihoz való hozzáférés.	Saját etikai kódex megalkotása.	az informatika lehetőségei és korlátai	P) d) é) k)
A számítógépes játékok és az internet használatának veszélyei.	Veszélyek a számítógéphasználatban. Játékszenvedély.	A probléma megfigyelése (saját tapasztalatok!). Tanulságos esetek megbeszélése.	újfajta veszélyek a világban	TE) k)

6. Könyvtári és médiainformatika (3–5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hagyományos eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.	Raktári rend, szakrend. A könyvek tartalmi csoportosítása: szép-irodalom, ismeretközlő irodalom, sajtótermékek. Katalógus. A betűrendes leíró katalógus szerkezete és használata.	Az olvasóterem. Könyvtári szolgáltatások megismerése. A betűrendes leíró katalógus használata. Keresés különböző szempontok alapján csoportmunkában.	tantárgyi anyagok	T) if)
Új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatások megismerése.	Nem nyomtatott információhordozók. Előnyök és hátrányok	Oktató CD-k használata – gyorsan megtalálni az információt.	tantárgyi anyagok	Ta g
Az információkeresés technikája	Keresési technikák hagyományos és	Tanulmányi feladathoz keresőkérdések	Hogyan boldoguljunk	T)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
	elektronikusan tárolt információ keresésénél	megfogalmazása. Egyszerűbb irányított forrás- és információkeresés direkt eszközökben és a helyi adatbázisban.	az információk világában?	
A médiumok megkülönböztetése és irányított feldolgozása.	Az információ újszerűsége, pontossága, hitelessége.	A médiumok csoportosítása különböző szempontok alapján (közlésmód, információs érték). A megfelelő médium kiválasztása.	hírek a nagyvilágból	I) gy)
Internetes portálok, szöveges és képi információforrások használata.	Webcím, az URL.	Az információ lementése. Szöveg és kép mentése.	Sulinet	I) p) gy)

A továbbhaladás feltételei

1. Az informatikai eszközök használata

A tanuló:

- Tudjon számítógépet önállóan üzembe helyezni.
- Ismerje a főbb egységeket és funkcióikat.
- Ismerje a háttértárolók szerepét, azok néhány fajtáját.
- Tudjon lemezmeghajtót kiválasztani.
- Tudjon a könyvtárszerkezetben tájékozódni, mozogni, könyvtárat váltani, a számára szükséges fájlt megtalálni.
- Tudjon könyvtárat létrehozni, törölni.
- Tudjon fájlt, könyvtárat áthelyezni, másolni.
- Ismerje a lemezkezelés szabályait.
- Tudja megkeresni az általa használt programok futtatható és egyéb állományainak ikonjait.
- Tudja több módon is elindítani az általa használt programokat.
- Tudjon menüelemeket, parancsokat használni.
- Tudja használni a grafikus felület ablakait, ablakrendszerét, tudja módosítani azok tulajdonságait.
- Tudjon önállóan használni játék- és oktatóprogramokat.

2. Informatikaalkalmazói ismeretek

A tanuló:

- Tudjon önállóan használni egyszerű rajzkészítő programot.
- Tudatosan használja a rajzolóprogramot rajzos-szöveges munkáinak megalkotására, módosítására.
- Tudja a dokumentum egy részét kijelölni.
- Tudja mozgatni a dokumentum kijelölt részletét.
- Tudja segítséggel elmenteni elkészült munkáit az általa kiválasztott helyre, azokat tudja onnan visszatölteni.
- Tudja segítséggel kinyomtatni kész munkáját.
- Tudjon önállóan begépelni szöveget.
- Tudja több módon kijavítani, módosítani a szöveget.
- Tudja a dokumentum egy részét kijelölni.

- Tudjon kezelni megfelelő program segítségével hangos, képes dokumentumot.
- Tudjon megfelelő program segítségével rövid animációt elkészíteni.
- Ismerje a vágólap szerepét, tudja azt használni szerkesztési műveletekre.
- Tudja kinyomtatni kész munkáját.
- Tudjon önállóan begépelni szöveget.
- Tudja több módon kijavítani, módosítani a szöveget.
- Tudja a dokumentum egy részét kijelölni.
- Tudja végrehajtani karakterek, szavak formázását.
- Tudjon kezelni megfelelő program segítségével hangos, képes dokumentumot.
- Tudjon hangfelvételt készíteni arra alkalmas program segítségével.

3. Infotechnológia

A tanuló:

- Legyen képes egyszerűen kódolt üzenet olvasására, továbbítására.
- Tudjon használni egy titkosítást, az abban levő üzenet információtartalmát képes legyen megérteni.
- Legyen tisztában a kódolás menetével, az információk ilyen kezelésével.
- Ismerjen meg különböző információfajtákat.
- Tudja különféle formákban megfogalmazni a hétköznapi életben és az iskolában előforduló események, tevékenységek algoritmizálható részleteit.
- Tudjon Logo nyelven egyparaméteres eljárásokat létrehozni.
- Tudja a létrehozott eljárásokat építőelemként felhasználni.
- Alkalmazza a paraméterek módosításával megvalósítható vizsgálatokat.
- Ismerje fel és tudja különféle formákban megfogalmazni a hétköznapi életben és az iskolában előforduló események, tevékenységek algoritmizálható részleteit.
- Tudjon Logo nyelven többparaméteres eljárásokat létrehozni.
- Tudjon létrehozni rekurziót tartalmazó többparaméteres eljárásokat.
- Tudjon egyszerűbb folyamatokat modellezni a paraméterek módosításával, lássa a paraméterek szerepét, hatását.
- Ismerje fel az adatok (paraméterek) visszajelzésének tényét.
- Legyen tisztában a kódolás menetével, az információk ilyen kezelésével.
- Lássa meg a kapcsolatot az információ különböző megjelenési formái között.
- Ismerje, értse az információ mint jelenség lényegét.

4. Infokommunikáció

A tanuló:

- Tudjon segítséggel elektronikus levelet olvasni és küldeni.
- Tudjon cím alapján weboldalt felkeresni.
- Lásson példát internetes keresésre.

5. Az információs társadalom

A tanuló:

- Ismerje fel az információ jelentőségét a régi és a mai társadalmakban.

6. Könyvtári és médiainformatika

A tanuló:

- Ismerjen fel nyomtatott és nem nyomtatott dokumentumokat.
- Ismerje a nyomtatott dokumentumok, periodikák típusait.
- Tudjon információt szerezni nem nyomtatott dokumentumokból.
- Ismerje az iskolai könyvtár szépirodalmi és szakirodalmi részeit, legyen tisztában az itt használt kétféle raktári renddel.
- Tudjon számára szükséges irodalmat megkeresni a könyvtári részekben.
- Ismerje a könyvek formai jellemzőit.
- Tudjon a könyvtár médiatár részéből számára szükséges dokumentumot kiválasztani.
- Ismerje a betűrendes katalógus felépítését.
- Ismerje a katalóguscédulán található legfontosabb adatokat.
- Tudjon katalógus-cédulákat használni.
- Tudjon keresni megadott szempontok alapján a betűrendes katalógusban szerző szerint, cím szerint.
- Tudjon tájékozódni a „kézi könyvtár”-ban.
- Tudjon segédkönyveket használni információszerezésre.
- Alkalmazza az ábécét a lexikonban, szótárban keresésnél.

Fejlesztő szakasz

Célok és feladatok

Korunkban a társadalmi szocializáció már környezetünk informatikai rendszerébe való beilleszkedést is jelent. Az oktatás fejlesztő szakaszában a tanulónak már legyenek sokirányú tapasztalatai az alapvető informatikai eszközök helyes használatáról, az információszerezés és a kommunikáció társadalmi rendjéről. Legyen képes információtudatos viselkedésre.

A számítógép kiemelkedik az informatikai eszközök sorából, ismerje meg a tanuló a számítógép kezelésének alapjait, a legfontosabb hardvereszközök használatát. Tudja a hardver és szoftver fogalmát. Iskolai tanulmányi és közösségi feladataihoz kapcsolódó számítógépes programokat használjon (MINDEN TANTÁRGY). Gyakrolttan használja a feladathoz választott alkalmazói programokat, ismerje ki magát multimédiás környezetben. Legyen képes elvégezni a mindennapi karbantartás feladatait. Ismerje néhány kiemelkedő magyar tudós szerepét a számítógép fejlődésében.

Az algoritmizálás egyszerre eszköze a problémamegoldásnak és a képességfejlesztésnek. Ismerjen a tanuló alapalgoritmusokat, tudjon alapvető utasításokat olyan programozási nyelven, amely alkalmas az algoritmusok kipróbálására. Tudjon egyszerű folyamatokat modellezni, legyenek tapasztalatai a természeti, társadalmi események számítógépes modellezésében.

Az információszerezés adatok gyűjtését és feldolgozását jelenti. Ismerje a tanuló az adatkezelés technikáját, az adatvédelem és a szerzői jog szabályait.

A papíron és elektronikusan tárolt információ hozzáférését is tanulnunk kell. Ismerje meg a tanuló a könyv értékét, a könyvtár és az internet lehetőségeit.

Nagyon fontos az, hogy a tanulók életkorának megfelelő eszközökkel és módszerekkel dolgozzunk. Minden tanórán sokféle érdekes tevékenységgel találkozzanak a gyerekek.

Szerezzenek tapasztalatokat az önálló tanulás fontosságáról, hatékony technikáiról, így készülhetnek fel az egész életen át tartó tanulásra.

Az egyénileg, elszigetelten végzett tevékenységeket gyakran kiválthatja a csoportoknak adott, közösen megoldható feladat. Valódi kihívásokat jelentő feladatokat, „élesben” megoldandó problémákat is kapjon a tanulócsoporthoz.

Témakörök

A tananyag fejezetei:

1. Az informatikai eszközök használata
2. Informatikaalkalmazói ismeretek

3. Infotechnológia (problémamegoldás informatikai eszközökkel és módszerekkel)
4. Infokommunikáció
5. Az információs társadalom
6. Könyvtári és médiainformatika

Tartalmak

7. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (6–7 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Tájékozódás különböző informatikai környezetekben. A számítógép alkalmazási területei.	Informatikai eszközök. Intelligens eszközök.	Különböző informatikai eszközök szerepének megismerése. Ismerkedés a számítástechnika fő alkalmazási területeivel.	problémahelyzetek sokasága	T) d) szk) lk) p) k)
A számítógép és perifériáinak kezelése felhasználói szinten.	A számítógép fő egységei. Központi egység és perifériák. Mértékegységek a számítástechnikában.	A perifériák helyes használata. Felhasználói karbantartás elvégzése. A billentyűzet és az egér karbantartása.. Egészséges, ergonómiai szempontoknak megfelelő számítógépes munkakörnyezet	fizika; technika	
Az informatikai eszközök működési elveinek bemutatása és használata.	A háttértárak működési elve: mágneses és optikai elven történő tárolás.	A háttértárak helyes használata. Hardvereszközök kiválasztásának szempontjai.	fizika; technika	T)
Számítógép-használat az iskolában. Hálózati alapismeretek.	Házirend a gépteremben.	A számítógépek helyes használata. Az iskolai hálózat vázlatos felépítése, használata.	iskolai házirend	szk) egy)
Programok használata. Multimédiás oktatóprogramok, oktatási anyagok használata.	A multimédiás számítógép.	Szoftverek fontos típusai. Multimédiás oktatóprogramok önálló használata.	tantárgyi oktatóprogramok és adattárak; Digitális Tudásbázis	I) i)
Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak bemutatása.	Az operációs rendszer. Állománykezelő segédprogramok.	Háttértárak, állományok kezelése. Megfelelő mappaszerkezet kialakítása. Állományok kezelése segédprogrammal is.		T) szk)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Víruskezelés.	Vírus fogalma. Miért kell védekezni a vírusok ellen? Víruskezelő programok.	Víruskereső program indítása, üzeneteinek értelmezése.	az otthoni számítógép; az Internet veszélyei	I) (szk) egy)
Tömörítés.	A tömörítés fogalma, célja, egyszerű tömörítési módok. Tömörítőprogramok. Gazdaságosság.	Tömörítőprogram megismerése. Tömörített állomány tartalmának megtekintése, kicsomagolása. Kiválasztott állományok tömörítése		I) (szk) egy)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (5–10 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Rajzi dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	A pixel. Ábraserkesztés.	Rajzok és ábrák készítése. A vágólap használata. Műveletek rajzrészletekkel. Képek bevitele.	környezetvédelmi, egészségvédelmi témájú rajzok készítése	K) TE) p)
Szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	Szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Képek a szövegben. Fejléc, lábléc.	Szöveges dokumentum elkészítésének szokásos menete. Levél, újságoldal, kérdőív, feladatlap készítése. Kisebbségi méretű dokumentum tervezése, szerkesztése.	pályaorientációs dokumentumok készítése	P) p)
Táblázatos dokumentumok. Az adatkezelés alapjai.	Adatok gyűjtése és csoportosítása, feldolgozása.	Táblázatok használata a mindennapi életben. Adatok táblázatos formába rendezése, feldolgozása. Hivatkozások, képletek és függvények használata. Diagramok készítése.	EU-s adatok feldolgozása	E) p)
Összetett dokumentum készítése.		Egyszerű szöveget, rajzot és táblázatot is tartalmazó dokumentumok elkészítése. Az internetről letöltött dokumentumok elhelyezése.	osztályújság készítése	i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.	A multimédia elemei.	Multimédiás dokumentumok elkészítése közös munkában, csoportokban. Szöveg, rajz (ábra), zene, fénykép (film), animáció elhelyezése a dokumentumban	személyes anyag összeállítása	i) k) p)
Elektronikus faliújságok, kirakati bemutatók készítése.	A számítógépes bemutató fogalma. Dia, vetítés.	Bemutatókészítő szoftverek megismerése. Bemutató készítése. Az interneten elhelyezhető dokumentum.	személyes bemutatózó anyag; iskolai eseményhez kötődő bemutató készítése	i) p)
A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása.	Alkalmazói rendszerek jellemzői.	Egy feladat megoldásának lehetőségei, a megfelelő szoftver választása.		szk) lk) p)
Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése.	Információ és adat. Az adatok megjelenítése: szöveges, táblázatos és grafikus lehetőségek	Adatok keresése dokumentumokban. Adatok megjelenítése, kiemelése.	aktuális információ keresése	szk) lk) p)
Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.	Adatok a mindennapi életben, a tudományos életben. Diagramok.	Az adatok gyűjtése és értelmezése. Táblázatok és diagramok készítése.	az iskolai élet aktuális eseményéhez kapcsolódóan	szk) lk) p)
Az adatbázisokból, számítógépes hálózatról való információszerzés módjainak megismerése.	Információforrások. Az adatbázisok szerepe az információszolgáltatásban.	Keresés meglévő adatbázisban. Információ szerzése tantárgyi programokból, könyvtári adatbázisokból, internetről.	az információszerzés fontossága	l) szk) lk) p)
A megtalált információ gyűjtése, értelmezése, feldolgozása.	Adatok gyűjtése és feldolgozása kézi és számítógépes módszerekkel.	Adatok gyűjtése, táblázatba rendezése, diagram készítése, elhelyezése saját dokumentumban.	mindennapi adatok	szk) lk) p)
Adatok az interneten.	Képi információ.	Tematikus térképek keresése az interneten.		szk) lk) p)

3. Infotechnológia (16–23 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékeny- ségek	Kapcsolódások	Kód
A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek megismerése.	Hardver- és szoftvereszközök. Eszközismeret.	Megoldható-e a probléma informatikai eszközökkel, módszerekkel?	Nem minden probléma oldható meg számítógéppel!	T) p)
Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában (projekt).	A problémamegoldás lényege. Csoportok a munkában. Egyének a munkában.	Problémából feladat. Projektfeladatok megoldása egyéni és teammunkában.	valódi iskolai probléma (feladat) megoldása; szerepek a feladatmegoldásban	T) p) d) k)
Adott feladat megoldásához algoritmuslemek, algoritmusok tervezése, megvalósítása és végrehajtása. Az algoritmikus absztrakció eszközei, a lépésenkénti finomítás elve.	Algoritmusok. Elemi algoritmusok. Algoritmusok leírása. Az alulról felfelé építés elve. A lépésenkénti finomítás elve.	Algoritmusok készítése, leírása algoritmusleíró nyelven. Algoritmusok kódolása a számítógép számára egyszerű programozási nyelven. Összetett algoritmusok az alulról felfelé építés és a lépésenkénti finomítás elve alapján.	egyértelműen megfogalmazható problémák algoritmusai; modellértékű algoritmusok	T) p)
A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata.	Bemeneti és kimeneti adatok.	Mikor tekintjük megoldottnak a feladatot?		T) p)
Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése.	Elemi adatok. Összetett adatok.	Az elemi és összetett adattípusok jellemzői, alkalmazásuk.	példák adattípusokra a mindennapi életből	T) p)
Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése.	Véletlen esemény. Véletlen szám.	A bemenő adatok módosítása Véletlen szám generálása. Véletlen számok alkalmazása programokban.	véletlen esemény a mindennapokban	T) p) i)
Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.	Eszközválasztás. Kész programok. Módosítás.	Programkészítés. Egyszerű, pl. keresési és rendezési algoritmusok kódolása programozási nyelven. Saját program írása.	matematika	T) p)

4. Infokommunikáció (6–8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten.	Az URL. Kulcsszavas keresés. A weblap. Az interneten talált információ mentése.	Hasznos webhelyek. Tematikus és kulcsszavas kereső használata webhely kereséséhez. Weboldalak szöveges és grafikus részleteinek, adatainak letöltése, mentése. Saját dokumentum elhelyezése az interneten.	gyors és pontos információra van szükségünk	E) egy) i)
Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése és fogadása, mobilkommunikációs eszközök.	Az e-mail. Levelezőlista. Űrlapok. A telefon mint információkeresés és -továbbítás eszköze. Információtovábbítás mobil eszközökkel és ezek hardver- és szolgáltatási feltételei. SMS, MMS.	Saját e-mail cím létrehozása. Az elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés-fogadás. Csatolás. Egy levelezőlista kipróbálása. Internetes űrlap kitöltése Üzenet küldése és fogadása mobilkommunikációs eszközökkel.	közösen megoldandó projekt	E) egy) szk)

5. Az információs társadalom (4–5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok példákön történő bemutatása.	Szerzői jog.	Szabad-e egy könyvet fénymásolni, és egy CD-t, egy számítógépes programot?	szerzői jogi törvény; a jelenlegi gyakorlat ellentmondásai	I) TE) egy)
Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége.	Adataink a hálózatokon. Adatvédelem. Adatbiztonság.	A weblapokon talált anyagok elemzése hitelesség szempontjából. Adataink megadásának veszélyei. Tanulságos példák gyűjtése.	Adatvédelmi törvény; ez a jövő útja	E) k) szk) egy)
Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen.	Az informatikai eszközök adta lehetőségek régen és ma.	Hogyan változtatják meg életünket az új informatikai szolgáltatások, lehetőségek? Függőség.	az információ globális jellege	H) E) TE) é) i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok bemutatása példákon.	Netikett.	Információhordozók használata. Az iskolai helyi hálózat és internetezés szabályai.	nemzetközi norma új generáció (SMS)	E) I) egy) szk) i)
A számítástechnika története. A számítógépek története.		Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. Milyen számítógépet alkotott Neumann János?	kiselőadás; dokumentumok	H) I)

6. Könyvtári és médiainformatika (8–9 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készségszintű használata.	Könyvtípusok, használati jellemzőik. A könyvtári katalógus. Médiatár.	Könyvtárhasználat. A szükséges információhordozó megkeresése.		k)
A könyvtártípusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban és a rekreációban.	Kézikönyvtár. Szak- és közkönyvtár. Nemzeti könyvtár. Elektronikus könyvtárak.	Lexikon, szótár, kézikönyv, szakkönyv, közhasznú információs források használata. Az információhoz jutás. Esélyegyenlőség.	Országos Széchenyi Könyvtár; Neumann-ház; MEK	T) H)
Keresési szempontok kifejezése a könyvtár kódrendszerével.	Keresés katalóguscédula alapján. Keresés adatbázisokban.	Keresőkérdések megfogalmazása. Keresések: logikai alapok.		T) lk) p)
Irányított forrás- és információkeresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.	Direkt tájékoztatás. Indirekt tájékoztatási eszközök.	Hatékony, célirányos keresési módszerek.	tájékozódni tudás	T) lk) p)
A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film, tévé) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.	A hagyományos médiumok informatikai megjelenése (digitális könyv, internetes folyóiratok, zenehallgatás, filmvetítés számítógépen, digitális fényképezés).	A hagyományos és a számítógépes eszközök összehasonlítása. Tudástárak CD-n és az interneten. Saját zenei anyag készítése. A digitális fényképezés kipróbálása.	A hagyományos médiumok értékéről ne feledkezzünk el!	T) p) k)
A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás	Az információkeresés problémái. Médiumok kiválasztása.	Az informatika különböző területein tanultak együttes alkalmazása.	tantárgyi tanulmányi feladat	T) lk) p) i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával				

8. évfolyam

1. Informatikai eszközök használata (6–7 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Tájékozódás különböző informatikai környezetekben. A számítógép alkalmazási területei.	Informatikai eszközök. Intelligens eszközök.	Különböző informatikai eszközök szerepének megismerése. Ismerkedés a számítástechnika fő alkalmazási területeivel.	problémahelyzetek sokasága	T) d) szk) lk) p) k)
A számítógép és perifériáinak kezelése felhasználói szinten.	A hardver fogalma. A számítógép fő egységei. Központi egység és perifériák. Ergonómia. Milyen számítógépet vásárolnánk?	A perifériák helyes használata. Felhasználói karbantartás elvégzése. Egészséges, ergonómiai szempontoknak megfelelő számítógépes munkakörnyezet.		
Számítógép-használat az iskolában. Hálózati alapismeretek.	Házirend a gépteremben. Az iskolai helyi hálózat. A hálózati szolgáltatások.	A számítógépek helyes használata. Az iskolai hálózat vázlatos felépítése, használata.	iskolai házirend	szk) egy)
Programok használata. Multimédiás oktatóprogramok, oktatási anyagok használata.	A szoftver fogalma. A multimédiás számítógép.	Szoftverek fontos típusai. Multimédiás oktatóprogramok önálló használata.	tantárgyi oktatóprogramok és adattárak; Digitális Tudásbázis	I) i)
Az operációs rendszer és a fontos segédprogramok alapszolgáltatásainak bemutatása.	Az operációs rendszer. Állománykezelő segédprogramok.	Háttértárak, állományok kezelése. Megfelelő mappaszerkezet kialakítása. Állományok kezelése segédprogrammal is.		T) szk)
Víruskezelés.	Vírus fogalma. Miért kell védekezni a vírusok ellen? Víruskezelő programok. Víruskezelő program kiválasztásának szempontjai.	Víruskereső program indítása, üzeneteinek értelmezése, gyakorlás.	az otthoni számítógép; az internet veszélyei	I) szk) egy)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Tömörítés	A tömörítés fogalma, célja, egyszerű tömörítési módok. Tömörítőprogramok.	Tömörítőprogram megismerése. Tömörített állomány tartalmának megtekintése, kicsomagolása, kiválasztott állományok tömörítése, gyakorlás.	gazdaságosság	I) (szk) egy)
Az informatikai eszközök működési elveinek bemutatása és használata.	A háttértárak működési elve: mágneses és optikai elven történő tárolás. Hardver eszközök kiválasztásának szempontjai	A háttértárak helyes használata.	fizika; technika	T)

2. Informatikaalkalmazói ismeretek (16–22 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Rajzi dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	Rajzi objektumok. Ábraserkesztés.	Rajzok és ábrák készítése. A vágólap használata. Műveletek rajzrészletekkel. Képek bevitel.	Környezetvédelmi, egészségvédelmi témájú rajzok készítése.	K) TE) p)
Szöveges dokumentumok létrehozása, átalakítása, formázása.	Szegély és mintázat. Behúzás. Táblázat a szövegben. Tabulátorok. Hasábozás.	Szöveges dokumentum elkészítésének szokásos menete. Levél, újságoldal, kérdőív, feladatlap készítése. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése.	pályaorientációs dokumentumok készítése	P) p)
Táblázatos dokumentumok. Az adatkezelés alapjai.	Adatok gyűjtése és csoportosítása, feldolgozása.	Táblázatok használata a mindennapi életben. Adatok táblázatos formába rendezése, feldolgozása. Hivatkozások, képletek és függvények használata. Diagramok készítése.	EU-s adatok feldolgozása	E) p)
Összetett dokumentum készítése.	Dokumentumtípusok. Táblázat a szövegben.	Egyszerű szöveget, rajzot és táblázatot is tartalmazó dokumentumok elkészítése. Az internetről letöltött dokumentumok elhelyezése.	osztályújság készítése	i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, zene, fénykép, animáció, film) készítése.	A multimédia fogalma. A multimédia elemei. Multimédia hardver- és szoftverfeltételei.	Multimédiás dokumentumok elkészítése közös munkában, csoportokban. Szöveg, rajz (ábra), zene, fénykép (film), animáció elhelyezése a dokumentumban.	személyes anyag összeállítása	i) k) p)
Elektronikus faliújságok, kirakati bemutatók készítése.	A számítógépes bemutató elemei. Internetes megjelenés.	Bemutatókészítő szoftverek megismerése. Bemutató készítése. Az interneten elhelyezhető dokumentum.	személyes bemutatkozó anyag; iskolai eseményhez kötődő bemutató készítése	i) p)
A feladat megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása.	Alkalmazói rendszerek jellemzői, az alkalmazói környezet megválasztásának szempontjai.	Egy feladat megoldásának lehetőségei, a megfelelő szoftver választása.	a legmegfelelőbb választás	szk) lk) p)
Az információ szemléltetését, értelmezését, vizsgálatát segítő eszközök, illetve módszerek megismerése.	Információ és adat. Az adatok megjelenítése: szöveges, táblázatos és grafikus lehetőségek.	Adatok keresése dokumentumokban. Adatok megjelenítése, kiemelése.	aktuális információ keresése	szk) lk) p)
Adatok csoportosítása, értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.	Adatok a mindennapi életben, a tudományos életben. Diagramtípusok.	Az adatok gyűjtése és értelmezése. Táblázatok és diagramok készítése.	az iskolai élet aktuális eseményéhez kapcsolódóan	szk) lk) p)
Az adatbázisokból, számítógépes hálózathoz való információszerzés módjainak megismerése.	Információforrások. Az adatbázisok szerepe az információszolgáltatásban.	Keresés meglévő adatbázisban. Információ szerzése tantárgyi programokból, könyvtári adatbázisokból, internetről.	az információszerzés fontossága	I) szk) lk) p)
A megtalált információ gyűjtése, értelmezése, feldolgozása.	Adatok gyűjtése és feldolgozása kézi és számítógépes módszerekkel.	Adatok gyűjtése, táblázatba rendezése, diagram készítése, elhelyezése saját dokumentumban.	mindennapi adatok	szk) lk) p)
Adatok az interneten.		Tematikus anyagok keresése az interneten.	tantárgyi anyagok	szk) lk) p)

3. Infotechnológia (16–23 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
A problémák megoldásához szükséges informatikai eszközök és módszerek megismerése.	Hardver- és szoftvereszközök. Eszközismeret. Eszközválasztás.	Megoldható-e a probléma informatikai eszközökkel, módszerekkel? A megfelelő hardver és szoftver választása.	Nem minden probléma oldható meg számítógéppel!	T) p)
Iskolához kapcsolódó problémák megoldása önálló, illetve irányított csoportmunkában (projekt).	A problémamegoldás lényege. Projektszemlélet. Csoportok a munkában. Egyének a munkában.	Problémából feladat. Projektfeladatok megoldása egyéni és teammunkában.	valódi iskolai probléma = feladat megoldása; szerepek a feladatmegoldásban	T) p)
Adott feladat megoldásához algoritmusok elemek, algoritmusok tervezése, megvalósítása és végrehajtása. Az algoritmikus absztrakció eszközei, a lépésenkénti finomítás elve.	Algoritmusok. Elemi algoritmusok. Algoritmusok leírása. Absztrakció az algoritmus elkészítésének folyamatában. Az alulról felfelé építés elve. A lépésenkénti finomítás elve.	Algoritmusok készítése, leírása algoritmusleíró nyelven. Algoritmusok kódolása a számítógép számára egyszerű programozási nyelven. Összetett algoritmusok az alulról felfelé építés és a lépésenkénti finomítás elve alapján.	egyértelműen megfogalmazható problémák algoritmusai; modellértékű algoritmusok	T) p)
A problémamegoldás során szükséges adatok és az eredmény kapcsolata.	Bemeneti és kimeneti adatok. Elő- és utófeltételek.	Mikor tekintjük megoldottnak a feladatot?		T) p)
Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése.	Elemi adatok. Összetett adatok.	Az elemi és összetett adattípusok jellemzői, alkalmazásuk.	példák adattípusokra a mindennapi életből	T) p)
Feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel.	Eszközválasztás.	Programkészítés. Egyszerű, pl. keresési és rendezési algoritmusok kódolása programozási nyelven.	kész programok; módosítás; saját program írása	T) p)
Véletlen jelenségek modelljeinek megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése.	Véletlen esemény. Véletlen szám.	A bemenő adatok módosítása. Véletlen szám generálása. Véletlen számok alkalmazása programokban.	a véletlen esemény a mindennapokban	T) p) i) kg)

4. Infokommunikáció (6–8 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Hatékony, céltudatos információszerzés az internetről, információ elhelyezése az interneten.	Az URL. Keresési technikák. Összetett kereső-kifejezés. Az interneten talált információ mentése. Publikálás az interneten	Hasznos webhelyek. Tematikus és kulcsszavas kereső használata webhely kereséséhez. Weboldalak szöveges és grafikus részleteinek, adatainak letöltése, mentése. Saját dokumentum elhelyezése az interneten.	tantárgyi anyagok; gyors és pontos információra van szükségünk	E) egy) i)
Infokommunikációs eszközzel egyéni információ küldése és fogadása, mobilkommunikációs eszközök.	Az e-mail. Levelezőlista. Űrlapok Információtovábbítás mobil eszközökkel és ezek hardver- és szolgáltatási feltételei.	Saját e-mail cím létrehozása. Az elektronikus levelezés alapfunkcióinak használata: küldés-fogadás. Csatolt állományok küldése. Továbbítás. A levél mentése. Egy levelezőlista kipróbálása. Internetes űrlap kitöltése. Üzenet küldése és fogadása mobilkommunikációs eszközökkel.	az elektronikus levelezés lehetőségei	E) egy) szk)

5. Az információs társadalom (4–5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcselemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Szerzői jogi alapfogalmak, a szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok példákön történő bemutatása.	Szerzői jog. Szoftverek jogi státusa. Freeware, shareware. Az interneten lévő információ szerzői jogi helyzete.	Szabad-e egy könyvet fénymásolni? És egy CD-t, egy számítógépes programot? Interneten talált információs anyagok elemzése.	szerzői jogi törvény; a jelenlegi gyakorlat ellentmondásai	I) TE) sz egy)
Az informatikai biztonság kérdéseinek, illetve az információnak a hitelessége.	Adatvédelem. Adatbiztonság. E-bolt. Digitális aláírás. Hitelesség.	A weblapokon talált anyagok elemzése hitelesség szempontjából. Adataink megadásának veszélyei. Tanulságos példák gyűjtése	adatvédelmi törvény; ez a jövő útja	E) k) szk) egy)
Az informatika emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása példákkal: múlt és jelen.	Az informatikai eszközök adta lehetőségek régen és ma. A világ kitérülése. A számítógép és az internet veszélyei.	Hogyan változtatják meg életünket az új informatikai szolgáltatások, lehetőségek? Függőség.	az információ globális jellege	H) E) TE) é) i)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az infokommunikációs világban kialakult alapvető viselkedési szabályok bemutatása példákon.	Netikett.	Információhordozók használata. Az iskolai helyi hálózat és internetezés szabályai.	nemzetközi norma; új generáció (SMS)	E) I) egy) szk) i)
Számítástechnika története. A számítógépek története.	Neumann János. Neumann-elv.	Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében.	kiselőadás dokumentumok	H) I)

6. Könyvtári és médiainformatika (3–5 óra)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs- elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
Az iskolai könyvtár eszköztárának teljes körű és készség szintű használata.	Könyvtípusok, használati jellemzőik. A könyvtári katalógus. Médiatár.	Könyvtárhasználat. A szükséges információhordozó megkeresése	irodalom; ember és társadalom; nyitvatartás	k)
A könyvtártípusok, az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban és a rekreációban.	Kézikönyvtár. Szak- és közkönyvtár. Nemzeti könyvtár. Elektronikus könyvtárak.	Lexikon, szótár, kézikönyv, szakkönyv, közhasznú információs források használata. Az információhoz jutás. Esélyegyenlőség.	irodalom; Országos Széchenyi Könyvtár; Neumann-ház; MEK	T) H)
Keresési szempontok kifejezése a könyvtár kódrendszerével.	Keresés katalóguscédula alapján. Keresés adatbázisokban.	Keresőkérdések megfogalmazása.	logikai alapok	T) lk) p)
Irányított forrás- és információkeresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.	Direkt tájékoztatás. Indirekt tájékoztatási eszközök.	Hatékony, célirányos keresési módszerek.	tájékozódni tudás	T) lk) p)
A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, rádió, zene, film, tévé) informatikai eszközöket alkalmazó lehetőségei, azok alkalmazása a megismerési folyamatban.	A hagyományos médiumok informatikai megjelenése (digitális könyv, internetes folyóiratok, zenehallgatás, filmvetítés számítógépen, digitális fényképezés).	A hagyományos és a számítógépes eszközök összehasonlítása. Tudástárak CD-n) és az interneten. Saját zenei anyag készítése.. A digitális fényképezés kipróbálása.	A hagyományos médiumok értékéről ne feledkezzünk el!	T) p) k)

Témakörök és altémák	A tartalom kulcs-elemei	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások	Kód
A tanulmányi problémának megfelelő médium kiválasztása és feldolgozása a forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazásával.	Az információkeresés problémái. Médiumok kiválasztása.	Az informatika különböző területein tanultak együttes alkalmazása.	tantárgyi tanulmányi feladat	T) lk) p) i)

A továbbhaladás feltételei

1. Az informatikai eszközök használata

A tanuló:

- Ismerje a számítástechnika fő alkalmazási területeit.
- Ismerje a központi egység és a perifériák közti információáramlás irányát. Ismerje a főbb egységeket, perifériákat és működési elvüket. Tudja a számítógépet és perifériáit önállóan használni.
- Tudjon a könyvtárszerkezetben tájékozódni, mozogni, könyvtárat váltani, a számára szükséges fájlt megtalálni.
- Tudjon könyvtárat létrehozni, törölni.
- Tudjon fájlt, könyvtárat áthelyezni, másolni.
- Tudjon mágneslemezt formázni, legyen tisztában a lemezformázás veszélyeivel. Ismerje megfelelő lemezellenőrző program használatát.
- Tudjon önállóan használni multimédiás oktatóprogramokat.
- Tudjon az iskolai hálózatra belépni, onnan kilépni. Ismerje és tartsa be a hálózat használatának szabályait.
- Ismerje egy vírusellenőrző program kezelését. Szerezzen jártasságot fertőzött állomány vírusirtásában, legyen tisztában a vírusirtás veszélyeivel.
- Legyen képes a fertőzések elleni védőintézkedések végrehajtására.
- Ismerje egy tömörítőprogram kezelését. Tudjon egy tömörített állományt kicsomagolni. Tudja kiválasztott könyvtár tartalmát tömöríteni.

2. Informatikaalkalmazói ismeretek

A tanuló:

- Tudja megkülönböztetni a különböző szövegegységeket.
- Tudjon bekezdést és oldalt formázni.
- Legyen képes az életkorának megfelelő szinten az összetartozó adatok közötti összefüggések felismerésére.
- Tudjon használni tantárgyi, könyvtári, hálózati adatbázisokat. Tudjon különféle adatbázisban keresni.
- Ismerje a bemutatókészítő program egyszerű lehetőségeit. Tudjon néhány kockából álló bemutatót készíteni tantárgyi problémáival kapcsolatban.
- Tudjon különböző dokumentumokból származó részleteket saját munkájában elhelyezni.
- Legyen tisztában a dokumentumrészletek, saját munkában való felhasználásának etikai, jogi normáival
- Tudja a vágólapot több módon is használni.
- Tudjon egyszerű szöveget és rajzot is tartalmazó dokumentumot elkészíteni előre tervezés után.
- Tudjon egyszerű mindennapi közleményeket tartalmazó dokumentumokat készíteni.
- Tudatosan tervezze meg készülő dokumentumait.
- Tudja értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat.

3. Infotechnológia

A tanuló:

- Tudja algoritmusleíró nyelven megfogalmazni a hétköznapi és matematikai problémák, tevékenységek algoritmizálható részleteit.
- Tudja programnyelven kódolni az alapvető algoritmusszerkezeteket.
- Tudjon egyszerű (keresési és rendezési) algoritmusokat valamilyen programozási nyelven kódolni.
- Tudjon összetett algoritmusokat építeni az alulról felfelé építés és a lépésenkénti finomítás elve alapján.
- Ismerje és ismerje fel az elemi és összetett adattípusokat.
- Szerezzen tapasztalatot problémák informatikai módszerekkel történő megoldásában.
- Szerezzen tapasztalatot mindennapi események modellezésére.

4. Infokommunikáció

A tanuló:

- Tudjon önállóan hasznos webhelyeket felkeresni.
- Szerezzen jártasságot tematikus és kulcsszavas keresők használatában.
- Tudja weboldalak szöveges és grafikus részleteit letölteni, elmenteni.
- Tudjon tematikus és kulcsszavas keresők használatával számára szükséges információkat megszerezni.
- Rendelkezzen saját e-mail-címmel.
- Tudjon magyar nyelvű levelezőprogramot használni.
- Tudja, hogyan lehet SMS-t, MMS-t küldeni és fogadni.
- Ismerje a digitális technika sokféle megjelenési lehetőségét.

5. Az információs társadalom

A tanuló:

- Lássa, hogy a ma embere az új informatikai környezetben éli életét.
- Ismerje Neumann János munkásságának fő területeit. Tudja, hogy a magyar tudósok hozzájárultak a számítástechnika fejlődéséhez.
- Lássa a papír alapú és az elektronikusan tárolt információs anyagok használatának előnyeit, hátrányait.
- Tudja, hogy a hagyományos médiumok évezredek keresztül biztosították az emberiség tudásanyagának fennmaradását.
- Tudjon egyszerű zenei és filmanyagot számítógépen lejátszani.
- Tudjon egyszerű eszközzel digitális fényképet készíteni, ezt elmenteni és saját dokumentumaiban felhasználni.
- Tudjon segítséggel feladataihoz dokumentumot választani.

6. Könyvtári és médiainformatika

A tanuló:

- Tudjon lexikont, szótárakat, közhasznú információs forrásokat használni.
- Ismerjen az iskolai könyvtárnál nagyobb közkönyvtárat.

ÉLETVITEL ÉS GYAKORLATI ISMERETEK

Célok és feladatok

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület olyan ismereteket nyújt, olyan képességeket, készségeket és beállítódásokat alakít ki, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak ennek torzító hatásaitól.

Célja az, hogy segítse a gyermekeket a technikai környezetbe való beilleszkedésben a tájékozódásban és az aktív alkotótevékenységben egyaránt. Az alkotás örömének átélése során elégedettséget érezzenek a munkában, végső soron kialakul a pozitív alkotó magatartás. Ennek érdekében egyre több lehetőséget biztosítunk a gyermekek önálló képzeletére, illetve annak aktivitását célzó technikai feladatok megoldására is.

A kisiskolás korosztály technikai nevelése a technikai műveltség alapozását, a kezűgyesség fejlesztését, és a mindennapokban praktikus elemi ismeretek és tevékenységek elsajátítását, begyakorlását foglalja magába. A technikai műveltség alapozása gyakorlati tevékenységekhez kapcsolódó elemi ismeretek szerzését, megfelelő technikai szemléletmód formálását jelenti.

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be. Az oktatásban a manualitás központi helyet foglal el. A kéz intelligenciájának fejlesztésére a gyermek és ifjúkor a legalkalmasabb, később már nem pótolhatók az itt elkövetett mulasztások.

Az életvitel ismeretek körébe tartoznak a háztartástan, az egészségnevelés, a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke, a gazdálkodás és a szolgáltatások területei. Ide sorolhatók a helyes közlekedés és ennek szabályainak ismerete is.

A tantárgy feladatai az 5–8. évfolyamokon

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület tartalma alapvető kulturális értékek hordozója. A technikai műveltség – ezen belül a technika tantárgy tananyaga – az általános műveltség más tudományának alá nem rendelhető integráns része. Olyan ismereteket, készségeket, képességeket és beállítódásokat alakít, amelyek segítik a modern technika és gazdaság eredményeinek ésszerű felhasználását, ugyanakkor óvnak annak torzító hatásaitól.

Aki a technikát használni akarja, vagy felhasználását irányítani, annak technikailag műveltnek, a technikai-társadalmi problémákban és a lehetőségekben jártasnak kell lennie. Egy technikailag műveletlen ember sokszor képtelen a technikát jól, célszerűen használni, sőt a környezetére veszélyes is lehet.

Technikailag műveltnek lenni annyit jelent, mint érteni a technikát (fejlődését, használatát, jelentőségét) olyan mértékben, mely az egyént képessé teszi hatékony ténykedésre. Ezért a technikaoktatásnak a technikáról és annak az egyénre, a környezetre, a társadalomra és a civilizációs folyamatra való hatásait kell bemutatnia.

A technikai környezettel való együttélésre, annak ésszerű fejlesztésére, környezettudatos alakítására, a célszerű emberi alkotásra minden életkorban nevelni kell.

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület célja a mesterséges környezet területeinek és összefüggéseinek bemutatásával a tanulók tájékozottságának, biztonságérzetének növelése, az emberi alkotások megismertetésével a világ teljességének és szépségének átélése. További célja a civilizáció társadalmi, környezeti vonatkozásainak feltárása révén a felelős, környezettudatos, toleráns beállítottság kifejlesztésére, a fenntartható fejlődés megértése, elfogadása, a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása. Az alkotómunka folyamatának, összetevőinek gyakorlati elsajátításával az alkotás örömének átélése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása.

Az **Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület** a **technika** bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be.

A műveltségterület körébe tartoznak még a **háztartástani** és a **közlekedési ismeretek**; a **kertgazdálkodás alapjai**, valamint a **pályaorientáció területei** is.

Az életvitel és háztartástan tanításának igen nagy felelőssége van az önellátásra és a családi életre való felkészítésben. Ugyanakkor ösztönzést adhat a tanulóknak az egészséges életmód és korszerű táplálkozás ismereteinek elsajátítására, a káros szenvedélyek elkerülésére is. A háztartástan tanításánál célunk a takarékos gazdálkodási szemlélet kialakítása.

Fontos feladata az iskolának a tanulók felkészítése a **közlekedésben** való önálló részvételre, a közlekedés szabályainak alkalmazására, a helyes magatartási formák elsajátítására, a veszélyhelyzetek elkerülésére.

A helyi igényeknek megfelelően építhetik be az iskolák az alapvető **kertgazdálkodási ismereteket**.

A **pályaorientáció** segíti a tanulók pálya- és szakmaválasztási érettségének kialakulását. Az iskolának lehetőséget kell adnia, hogy a tanulók képességeiket megismerhessék, kipróbálhassák és ezáltal, és fejleszthessék pályaismeretüket és önismeretüket.

A NAT által meghatározott fejlesztési feladatokra a tantervben a megfelelő fejezet sorszámaival hivatkozunk. (Például: 3.1 Problémafelismerés)

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Életvitel és gyak. ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1
Összesen	1	1	1	1	1	1	1	1

Az óraszámok megoszlása az egyes témakörök között

Évfolyamok		5.	6.	7.	8.
Témakörök	1. Ember és környezete	2	2	2	3
	2. Kommunikáció	2	4	4	4
	3. Anyagok és átalakításuk	9	6	5	
	4. Épített tér és környezet	8	6		
	5. Gép mint technikai rendszer		4	6	
	6. Kötműrendszerek létrehozása és működtetése				3
	7. Irányítástechnika				6
	8. Közlekedési ismeretek	4	4	4	4
	9. Háztartástan, életvitel	8	7	10	10
	10. Kertgazdálkodás alapjai	4	4	4	4
	11. Pályaorientáció			2	3
Összesen:		37	37	37	37

A tanulók értékelése

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület ismeretanyaga elméleti és gyakorlati jellegű ismeretek ötvözte, ezért a tantervben szereplő témák elsajátításához az elméleti tanulás mellett gyakorlati tevékenység is szükséges.

A technikai nevelést elsősorban nem az jellemzi, hogy a tanulók minél több lexikális tudás gyarapítására törekedjenek, hanem, hogy minél sokrétűbben alkalmazható, általános érvényű technikai tudás birtokosai legyenek. Ezért az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület

tanítása során nem a felesleges adathalmazok megtanítása a célunk, sokkal inkább a tájékozódni képes tanulók nevelése.

Fontos, hogy csak olyan követelményt támasszunk a tanulókkal szemben, amely életkori sajátosságukkal, tudásukkal összhangban van, és amelyben a fokozatosság elve, az ösztönző nevelő hatás érvényesül. Fontos, hogy az értékelés, kedvező pedagógiai feltételek között történjen, kiegyensúlyozott tanítási-tanulási folyamat részeként.

Tegyük világossá tanulóink előtt, hogy milyen elvárásaink vannak munkájukkal kapcsolatban. A helyes értékelés első feltétele az, hogy minél több megbízható, visszajelző információ birtokában mondunk ítéletet.

Maga az értékelés osztályzatban kifejezve mindig pozitív, segítő szándékú legyen. A tényszerű értékelés mellől nem hiányozhat a pontosabb, árnyaltabb, szöveges minősítő értékelés sem.

Az értékeléssel fel kell keltenünk az érdeklődést, segítenünk kell a tanulót ön maga megismerésében, a helyes pályaválasztásban, életvitelének alakításában.

Szempontok

- Az elméleti feladatok megoldása;
- Pontos mérés mm-pontossággal;
- A méretmegadás helyes alkalmazása;
- Egyszerű műszaki rajzok, vetületi rajzok olvasása, rajzolása,
- Az anyagok és eszközök, szerszámok helyes alkalmazása, használata;
- Az épített környezet modellezése;
- A gép mint technikai rendszer ismerete;
- Az energiagazdálkodás és környezetvédelem összefüggéseinek ismeretei;
- Logikai áramkörök modellezése;
- Korszerű információs rendszerek ismerete;
- Önműködő rendszerek, folyamatok elemzése,
- A közúti, a légi, a vízi és a vasúti közlekedés rendszerének ismerete;
- A közlekedési szabályok biztonságos értelmezése;
- Tudja a következetes testápolás szabályait;
- Az egészséges táplálkozás szabályainak ismerete;
- A háztartási gépek biztonságos használata;
- Háztartási napló vezetése és a takarékosági lehetőségek ismerete;
- A növényápolás és növényvédelmi módszerek ismerete;
- Rendelkezzen önismerettel és pályaismerettel.

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Feltételek

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület ismeretanyaga elméleti és gyakorlati jellegű ismeretek ötvöze. A balesetvédelmi szempontok miatt a tantárgy tanításánál csoportbontás javasolt.

Tárgyi feltételek

A technika és az életvitel, háztartástan tanításához jól felszerelt szaktanterem és tankönyha kialakítása javasolt.

- Mérő- és szerkesztőeszközök;
- Az anyagok és átalakításukhoz szükséges alapanyagok (fa, műanyag, fonal, textília, fém) és eszközök, szerszámok;

- Makettek, működő modellek;
- Az építés feldolgozásához szükséges anyagok, eszközök és szerszámok;
- Szerelőkészletek (gépszerelő készlet, elektrotechnikai és elektronikai készletek);
- Számítógép, robot;
- Elektroakusztikus átalakítók;
- A közlekedési eszközök modelljei, terepasztal, kerékpár, tanpálya;
- A háztartástan tanításához szükséges konyhatechnikai eszközök, háztartástechnikai eszközök;
- A kertgazdálkodás eszközei;
- Szemléltető- és oktatástechnikai eszközök.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Alapvető követelmények

Oktatásszervezés

- Taníthatóság
- Tanulhatóság
- Tantervi felelősség (A tankönyv feleljen meg a Nemzeti Alaptanterv Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület 5–8. osztályos követelményeinek).
- Újszerűség, eredetiség (A tankönyv tartalmában, felépítésében, rendszerezésében újszerű, eredeti legyen).
- Műfaji kritérium (A tantárgy gyakorlati jellegét helyezze előtérbe).

Szakmai követelmények

- Gyermeklélektani szempontok (A könyv ismeretanyaga feleljen meg a 10–14 éves korosztály átlagos fejlettségi szintjének).
- Motiválás (Változatos lehetőséget biztosítson a tanulók érdeklődésének feleltetésére).
- Didaktikai, szakdidaktikai kimunkáltság (Az új ismeretek feldolgozása során támaszkodik az előző években megszerzett ismeretekre).
- Nyelvi és vizuális kommunikációs követelmények (A tankönyv szövege érthető, a képanyaga szemléletes és egyértelmű legyen).
- Nyelvhelyesség, helyesírás

Nevelési szempontok

- A tananyagban rejlő nevelési lehetőségek kihasználása
- Életszerűség (A tantárgy adta széles lehetőségeket használja ki).

5–8. évfolyam életkori sajátosságainak figyelembevétele

- A tankönyvek mint tanulói segédeszközök járuljanak hozzá a tanulók komplex személyiségformálásához.
- Alkalmassak legyenek az elméleti és a gyakorlati ismeretek egységben történő tanítására.
- A tankönyvben található feladatok, illusztrációk, ábrák önálló ismeretszerzésre ösztönözzenek, segítsék elő az elméleti ismeretek megértését, a tanultak rögzítését, gyakorlati alkalmazását, önellenőrzésre, önértékelésre sarkallják a tanulókat.

- A megismerő-, a cselekvő- és a kommunikációs képességek együttes fejlesztésével alapozzák meg a tanulók „technikai műveltségét”.
- A gyakorlati tevékenységek közben tudatosan fejlesszük a tanulók kezűgyességét, kreativitását, problémamegoldó képességét.
- A technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutassa be.
- A közlekedési feladatok készítsék fel a tanulókat a biztonságos közlekedésre, a kulturált közlekedési magatartásformák elsajátítására, a veszélyhelyzetek felismerésére.
- Az Életvitel, háztartástan feladatai adjanak ösztönzést a tanulóknak egészségük tudatos megővésére, az önellátásra és a takarékos gazdálkodási szemlélet kialakítására.

Tantárgyi tantervek

5–6. évfolyam

Célok és feladatok

A környezet bemutatása, a természeti, társadalmi és technikai környezet történelmi elemzése. A környezet alapfogalmainak, az ember legfontosabb szükségleteinek megismerése. Az ember környezetátalakító tevékenységének vizsgálata a szükségletek kielégítése érdekében.

A kommunikáció és az információ életünkben betöltött szerepének felismerése. Egyszerű informatikai eszközök tudatos használatára törekvés kialakítása. A műszaki kommunikáció fontosságának megismerése. A műszaki rajzi alapok elsajátítása, a térszemlélet fejlesztése. Egyszerű testekről tudjon vetületi képeket készíteni. Ismerje a méretmegadás elemeit és tudja értelmezni azokat.

Az anyagok érzékelhető tulajdonságainak és az anyagvizsgálatoknak elemi módszereinek ismerete.

Gazdaságos, környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása. A szerszámok szakszerű használatának ismerete.

A természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményeinek ismerete.

Az otthon, a lakóház, a falu, a város mint közvetlen környezet elemzése, modellezése.

Technikai problémák felismerése és megfogalmazása utasítást közvetítő áramkörök segítségével.

A közúti közlekedés szabályainak és veszélyforrásainak megismerése. Tennivalók közlekedési baleset esetén. A tömegközlekedés szabályainak ismerete. A tömegközlekedés szabályainak ismerete. Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása. Legyen jártas a biztonságos gyalogos és kerékpáros közlekedésben, a legbiztonságosabb közlekedési útvonal kiválasztásában.

Következetes és rendszeres testápolás ismerete. Ismerje a lakás részeinek funkcióit, szerkezeti felépítését.

A tápanyagok és az egészséges táplálkozás kapcsolata, étrendkészítés, ételkészítési eljárások megismerése.

Ismerje a természetes és mesterséges szálanyagok közti különbséget. Ismerjék a tudatos fogyasztói magatartást, és a célszerű gazdálkodást.

Ismerje a zöld növények szerepét, a haszonkertek és a díszkertek közötti különbségeket.

Témakörök**5. évfolyam**

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
1. Ember és környezete	2 óra	Természetismeret Történelem
2. Kommunikáció	2 óra	Számítástechnika Rajz
3. Anyagok és átalakításuk	9 óra	Természetismeret Matematika Rajz
4. Épített tér és környezet	8 óra	Történelem Természetismeret Rajz
5. Közlekedési ismeretek	4 óra	Környezetismeret Testnevelés és sport Anyanyelv és irodalom
6. Életvitel, háztartástan	8 óra	Környezetismeret Biológia Matematika Anyanyelv és irodalom Rajz
7. Kertgazdálkodás alapjai	4 óra	Biológia Környezetismeret
Összesen:	37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Ember és környezete Természetes környezet Technikai környezet Mesterséges környezet (H) (K)	Természetes és mesterséges környezet összehasonlítása. Az ember és a természet kapcsolatáról beszélgetés. Az ember és az állatok eszközhasználatának összehasonlítása. Az ember védekezése a környezet hatásai ellen. Az ember környezet-átalakító	A természetes környezet és a technika kapcsolatának felfedezése konkrét esetekben. Képes legyen a közvetlen mesterséges környezet vizsgálatára, jellemzőinek megismerésére. A társadalmi és a természeti környezet összefüggéseinek	természetes környezet alkalmazkodás a környezethez; eszközhasználat; mesterséges környezet; technikai környezet; társadalmi környezet

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		tevékenysége. Példák felsorolása a technikai környezetre. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	megismerése. Felkészít a mesterséges környezetben való tájékozódásra. (k) (n) (p)	
2.	Kommunikáció Kommunikáció és technika Műszaki kommunikáció Kommunikációs és információs rendszerek A kommunikáció eszközei és módjai (E) (I)	Hírközlés és távközlés összehasonlítása: különbségek és azonosságok Piktogramok tervezése, készítése (rajzlapon vagy számítógéppel). 1., 2., 3.1, 3.2, 3.4, 4.	Tudja a hír, a jel és az információ fogalmakat megkülönböztetni és használni. Az elképzelés rögzítése, közlése szóban, írásban, látszati rajzban. (k) (n) (szk) (p) (kr) (i)	kommunikáció adat, hír, információ, információs rendszer, jel, kód, kódolás, tömegkommunikáció
3.	Anyagok és átalakításuk Természeti és feldolgozott (átalakított) anyagok Anyagvizsgálatok Az anyagok feldolgozása, alakítása	Az anyagok csoportosítása. Anyagok a természetben, mindennapos környezetünkben. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek megismerése. Az előnyök és hátrányok mérlegelése. Az anyagok érzékelhető tulajdonságainak megállapítása. Az anyagok formálhatósága, alakíthatósága, felhasználása. Gazdaságos, környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása.	Egyszerű alapanyagok alakítása, kéziszerszámok kezelése. A munkavégzéshez szükséges elemi kézügyesség, eszközhasználati jártasság, anyagminőség iránti érzék. Az anyag, forma, funkció és esztétikum összefüggésének felismerése. Lényeges jegyek felismerése modellalkotás kapcsán.	természeti anyagok, feldolgozott (átalakított) anyagok anyagvizsgálatok; fizikai vizsgálatok; anyagok tulajdonságai; előkészítő, alakító-szerelőműveletek; algoritmus; forma; funkció
	Közlekedési eszközök modellezése A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye (K) (T) (P) (E)	Közlekedési eszközök megismerése, történeti áttekintése, működésük modellezése. Közlekedési eszközök modellezése 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3,	Elemi tájékozottság a közlekedési eszközök működésében. A gyakorlati tapasztalatra és tanult tudásra épülő forma-, anyag-, szerkezet- és eljárásismeret.	közlekedési eszközök, technikai rendszer, energia, jármű, hajó, gőzgép, repülő

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		3.4, 4.	Algoritmikus gondolkodás kialakítása. Önálló munka-szervezés, munka-megosztás kialakítása. (d) (szk) (lk) (em) (p) (kr)	
4.	Épített tér és környezet Tervezés, építés Műszaki ábrázolás Épített tér és környezet modellezése Környezetkímélő építés (H) (E) (K) (T)	Egyszerű tervek, vázlatrajzok készítése, adott terv megvalósítása rajz alapján. Algoritmusok alkalmazása. Egyszerű, megvalósítható tervek készítése a gyakorlati tevékenységekhez. Mérés milliméter-pontossággal, a mérési eredmények feljegyzése. A műszaki rajz jelképei, rajzjelei alapján műszaki rajz készítése. Természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményeinek bemutatása. Az otthon, a lakóház, a falu, a város mint közvetlen környezet megismerése, elemzése, modellezése. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A probléma lényegének megfogalmazása szóban és vázlatrajzban. A rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak megfelelő megoldási terv kiválasztása, a terv elkészítése. A mérés és a méretek pontosságának szerepe a technikában. Az elképzelés rögzítése rajzban. Egyszerű emberi szükségletek felismerése és a technikai lehetőségek belátása. Technikai összefüggések megértése ábrákról. A rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak megfelelő megoldás kiválasztása és elkészítése. Eredményes műveleti sorrend betartása az alkotófolyamatban, térbeli tájékozódás a konstruálásban. Lényeges jegyek felismerése modellalkotás kapcsán.	környezetkímélő tervezés; vázlatrajz; esztétikus környezet; harmónia mérés milliméter-pontossággal, műszaki rajz, műszaki rajz, jelképei, rajzjelei természetes és emberi alkotással létrehozott formák, terek, térképző elemek; lakás, lakóház, falu, városrész jellemzői; építési módok változásai; műveleti algoritmus; szerszámhasználati alapfogalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák (szk) (lk) (p) (kr)	A tartalom fogalomrendszere
5.	Közlekedési ismeretek A közlekedés célja A közlekedés története, a kezdetek A közlekedés rendszere Gyalogosközlekedés Tömegközlekedés	A közlekedési eszközök kialakulásának történeti áttekintése. A közlekedési rendszer részeinek bemutatása. A közlekedés és a szállítás eszközeinek tanulmányozása. A gyalogos közlekedés általános ismereteinek szemléltetése. A városi és vidéki gyalogosközlekedés különbségének elemzése. A tömegközlekedés utazási szabályainak összegyűjtése. A tömegközlekedés levegőszennyező hatásairól tájékoztatás. A környezet-szennyezés elkerülésének lehetőségeinek feltárása. Élő forgalmi helyzetek megfigyeltetése, azok elemzése.	A közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvétel. A gyalogosközlekedés szabályainak alkalmazása a gyakorlatban. A városi és vidéki közlekedés sajátosságainak ismerete. Az utazással kapcsolatos helyes magatartásformák elsajátítása. A tömegközlekedés szabályainak gyakorlati alkalmazása.	a közlekedés célja; a közlekedés története; közlekedési magatartás; gyalogos-közlekedés; közlekedési szabályok; szállítás eszközei; tömegközlekedés; a tömegközlekedés szabályai; környezet-szennyezés
	Kerékpáros közlekedés (K) (I) (TE) (T)	A kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlása (tanpályán). Kerékpáros közlekedési szituációk megoldása. Jellemző kerékpáros forgalmi helyzetek elemzése. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	Szabályismeret, szabályalkalmazás a biztonságos közlekedéshez. Helyes magatartásformák kerékpározáskor. (k) (d) (szk) (em) (kr)	a kerékpározás forgalmi szabályai; a kerékpár története, a kerékpározás technikája
6.	Életvitel, háztartástan A család egészsége	Beszélgetés a család egészségéről, a családi célkitűzésekről. A háztartási munka	Személyi higiéné iránti igény felkeltése. Egyszerű emberi szükségletek felismerése	a család személyi higiénéje; a család szükségletei; a család kívánságai; a háztartás feladatai;

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	A háztartás feladatai Egészséges táplálkozás	szervezésének elemzése. Egészséges táplálkozási szokások bemutatása. A táplálkozás jelentőségéről szemléltetés. Az élelmiszerek alkotó részeinek megbeszélése. Korszerű, környezetkímélő konyhai tevékenységek gyakorlása. Szelektív hulladékgyűjtés bemutatása.	Célszerű gazdálkodás a munkával és idővel. Nyitottság a korszerű táplálkozás iránt.	egészséges táplálkozás; élelmiszerek; korszerű, környezetkímélő konyhai tevékenység, szelektív hulladékgyűjtés.
	Ruházkodás A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei A szálás anyagok feldolgozása Gazdálkodás (H) (E) (K) (I) (TE) (ÉN)	Az öltözködés története, meghatározóiról beszélgetés. A textilipar nyersanyagainak elemzése. A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszereinek alkalmazása. Textilanyagok csoportosítása (növényi, állati eredetű és mesterséges szálás anyagok). Nemezelés, szövés, hímzés készítése. Az anyagi lehetőségek felmérése. Az árak ismerete és összehasonlítása. A zsebpénz beosztása. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Tudja alkalmazni a textilanyagok egyszerű vizsgálati módszereit. A tárgyak használata, célszerűsége, a környezet szépségének igénye. A gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések felismerése. Tudjon példákat mondani a pazarló, rongáló életmód és a családi gazdálkodás közötti összefüggésre. Gazdálkodás, környezettudatos magatartás. (k) (n) (szk) (é) (em) (p)	textil anyagvizsgálatok: érzékszervi tapasztalás, nedvszívó képesség; növényi, állati és mesterséges szálás anyagok; nemezelés, szövés, hímzés gazdálkodás családi gazdálkodás, árak, piac, kereskedelmi, szolgáltatói környezet, zsebpénz

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
7.	Kertgazdálkodás alapjai Talajművelés Növények a lakásban Zöldségnövények a konyhakertben (K) (TE) (F)	 Talajművelés, a talaj vizsgálata. A növények gondozása, ápolása A zöldségtermesztés története. A zöldségnövények jellemzői és környezeti igényei. A növények fejlődése. 1., 2., 3.1, 3.3, 3.4, 4.	 A természet jelenségeinek megfigyelése és figyelembevétele a növények gondozásában. A környezeti igény és a növények elhelyezésének összefüggései. A környezetvédelmi lehetőségek felismerése. Tájékozottság a növények szerepéről. (szk) (é) (egy) (p) (kr)	növények gondozása, ápolása; talajművelés; kötött, közép-kötött, laza talaj; talajlazítás, ásás, tömörítés, gyomirtás; talajszennyezés; szobanövények portalanítása; szellőztetés, öntözés, átültetés; szakszerű gondozás; a növények egyenletes fejlődése; zöldségnövények, jellemzőik; környezeti igény, soros, szórt, fészkekbe vetés; csírázás, a hőigény és a vetésidő összefüggése; a növények fejlődése

6. évfolyam

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
1. Az ember és környezete	2 óra	Természetismeret Földünk és környezetünk Fizika
2. Kommunikáció	4 óra	Számítástechnika Anyanyelv és irodalom Matematika Rajz
3. Anyagok és átalakításuk	6 óra	Biológia Fizika Természetismeret
4. Épített tér és környezet	6 óra	Társadalomismeret Matematika Rajz
5. Gép mint technikai rendszer	4 óra	Matematika Fizika
6. Közlekedési ismeretek	4 óra	Testnevelés és sport Történelem Anyanyelv és irodalom Biológia

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
7. Életvitel, háztartástan	7 óra	Anyanyelv és irodalom Biológia Történelem Földünk és környezetünk Rajz Matematika
8. Kertgazdálkodás alapjai	4 óra	Biológia Környezetismeret
Összesen:	37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Az ember és környezete Természetes és mesterséges környezet Az energia (H) (K) (F)	A természeti folyamatok, a természet törvényeinek megfigyelése. Az ember védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. A technikai környezet körütekintő, gondos felhasználásának megbeszélése. A természetes és mesterséges rendszerek működéséhez energiára van szükség (példák felsorolása). 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	Az emberi hatások, lehetőségek és szerep felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés. A szakképzettség szerepének és jelentőségének felismerése. Az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása. (k) (n) (lk) (p) (kr)	természeti folyamatok; a természet törvényei; az ember védekezése; technikai környezet, természetes rendszerek, mesterséges rendszerek, energia
2.	Kommunikáció Az információ átadásának története A jelek világa. Jelrendszer és információ.	Az információ átadásának történetének megismerése, gyakorlati működtetésük. Logikus, algoritmikus gondolkodás használata.	Legyen tájékozott az információátadás folyamatában.	jelrendszer, információ, információ átadásának története: kürtjel, rovársírás, beszéd, fényjel, könyv, telefon, távíró, telex, rádió, televízió, telefax, mobiltelefon,

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	A számítógép fejlesztésének története. Kommunikáció számítógéppel	A számítógép fő egységeinek megismerése, a számítógép üzembe helyezése	A technikai újdonságok befogadása. A tanulás szerepe a folyamatos fejlődésben.	számítógép , fénymásolók, internethálózat . a számítógép fő egységei; a számítógép-fejlesztés története:
	Műszaki kommunikáció (E) (I) (T) (F)	Egyszerű axonometrikus és vetületi rajzok készítése és olvasása. (1., 2., 3.1, 3.2, 3.4, 4.	Műszaki kommunikációs eljárások alkalmazásának gyakorlása. Konkrét pályaterületek, ahol dominálnak a térbeli tájékozódás követelményei és térszemlélet fejlettsége. (k) (szk) (lk) (p) (kr) (i)	műszaki kommunikáció , axonometrikus rajz , vetületi rajz
3.	Anyagok és átalakításuk Az anyagok tulajdonságai Az anyagok feldolgozása A fa megmunkálása A műanyagok megmunkálása (E) (K) (T) (P)	Újabb tapasztalatok szerzése az anyagok tulajdonságairól. Az anyagok fizikai vizsgálata, a faanyagok vizsgálata. Anyagkiválasztás tulajdonság és funkció összefüggéseinek alapján az előnyök és hátrányok mérlegelése. A fa szerkezetének vizsgálata. A fa hibáinak, betegségeinek bemutatása. Gazdaságos, környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása, modellezés. Szerkezeti kötések	A technika és környezet kapcsolatának felfedezése konkrét esetekben. A környezetszennyezés megelőzésének ismerete, környezetkímélő technológiák alkalmazása. A tárgyak mint eszközök funkcióinak felismerése a környezet-alakításban. A műveleti algoritmus szakszerű követése a tervezési és a kivitelezési folyamatban. Individuális különbségek az anyagok kezelésében, anyagérzékenység.	a fa tulajdonságai : hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység anyagkiválasztás , tulajdonság és funkció összefüggése , a fa szerkezete, felépítése. fahibák, a fa betegségei, fapótlók, szerkezeti kötések műanyagok műanyagok gyártása: nyomóeljárás, sajtolóeljárás, fröccsöntés, extrudálás, fóliagyártás; hőre lágyuló, hőre keményedő anyagok

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		bemutatása, készítése. A műanyagok Mi a műanyag? A műanyagok gyártása. A műanyagok csoportosítása, vizsgálata. Műanyagok feldolgozása. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Probléma-felismerés. (d) (szk) (lk) (p)	
4.	Épített tér és környezet Tervezés, építés Műszaki ábrázolás Építés (ÉN) (H) (E) (K) (T)	Makett és modell szerepe és különbségei a valóság megismerésében. Emberi hajlékok fejlődésének szemléltetése. Tervezés és vázlatrajz készítése. A méretmegadás helyes alkalmazása. Egyszerű műszaki rajz készítése a műveleti algoritmus betartásával. A házépítés menete. Házmakett és lakás modellezése. A lakás jellemzői, funkciói, belső terei, a részek kapcsolatai A lakás és környezete. Energiatakarékos lakások. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A földrajzi és éghajlati viszonyok és az építkezés összefüggéseinek felismerése. Technikai összefüggések meglátása az ábrából. A mérési pontosság jelentősége a technikában. Mérés mm-pontossággal. Rajzok értelmezése. Alakfelismerés, arányok mérlegelése. A lakáskultúrában használt technika előnyeinek és szépségeinek felismerése. (szk) (lk) (p) (kr)	makett, modell; emberi hajlékok fejlődése tervezés, vázlatrajz, méretmegadás, műszaki ábrázolás, rajzok értelmezése; házépítés menete, lakás funkciói, a lakás belső terei, a részek kapcsolatai energiatakarékos lakások
5.	Gép mint technikai rendszer (I) (T) (F)	Utasítást közvetítő áramkörök. Logikai áramkörök értelmezése és építése (ÉS; VAGY; és VEGYES kapcsolás). 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Technikai problémák felismerése és megfogalmazása. (k) (n) (szk) (lk) (p) (kr) (i)	utasítást közvetítő áramkörök; logikai áramkörök; igazságtáblázat

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
6.	Közlekedési ismeretek Gyalogos- és kerékpáros közlekedés Biztonságos közlekedés (ÉN) (E) (K) (I) (TE) (T)	Szárazföldi közlekedés története, a közlekedési eszközök fejlődésének tanulmányozása. A kerékpár működése, állapota és karbantartása. Balesetet megelőző magatartás gyakoroltatása és elsajátítása. Kerékpáros vezetéstechnikai gyakorlatok tanpályán. Segítségnyújtás közlekedési baleset esetén. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	A közlekedés jelzéseinek helyes értelmezése. A szabályok betartásának szükségessége. Felelősség a közlekedésben. Veszélyhelyzetek felismerése és elkerülése. Kötelező segítségnyújtás. (szk) (em) (p) (kr) (i)	szárazföldi közlekedés története, közlekedési eszközök fejlődése, kerékpár működése, karbantartása, baleset-megelőzés, biztonságos közlekedés; segítségnyújtás
7.	Életvitel, háztartástan A család egészsége Egészséges táplálkozás	Személyi higiéné a kamaszkorban, következetes és rendszeres testápolás fontosságának elemzése. A kornak megfelelő energiát és tápanyagot tartalmazó táplálékok elemzése. Egészséges tápanyagarányok, étrend bemutatása. Rendszeres étkezés megbeszélése. Konyhatechnikai eljárások készítése, ételek tárolása. Terítés, tálalás.	A tisztaság az egészséges élet alapfeltétele. Tudja önmagát és környezetét tisztán tartani. Alkalmazza a helyes táplálkozás szabályait.	személyi higiénia a kamaszkorban; testápolás, tápanyagok, táplálékok, tápanyagarányok, ételkészítési eljárások, ételek tárolása, terítés, tálalás konyhatechnikai műveletek
	Ruházkodás A ruhaneműk célszerű használata, gondozása	A ruhaneműk egyszerű ápolása, gondozása, rendben tartása. Hagyományos és korszerű textilkészítési eljárások.	A ruházat gondozásának alapvető tevékenységei, szokásai. Ruházatuk feleljen meg az öltözködés egészségügyi, higiéniai követelményeinek.	ruhaneműk ápolása, gondozása

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Lakás, lakókörnyezet	A lakás és az iskola mint mesterséges emberi környezet szemléltetése. Lakás és iskolahigiéné (jól szellőztethető, világos, száraz lakás). A lakás funkciói és szerkezete, térszükséglet bemutatása. A lakás különböző helyiségeinek funkciói. A lakás ápolása, karbantartása. Saját szoba önálló tervezése.	Legyen képes a lakást otthonossá tenni, szobáját saját egyéniségének megfelelően kialakítani. Legyen igényük közvetlen környezetük tisztán tartására, gondozására.	lakás és iskola higiéné , a lakás funkciói és szerkezete, térszükséglet, lakásápolás és karbantartás
	Munkaszervezés A háztartási munkák fajtái Háztartási munkamegosztás Gazdálkodás (H) (E) (K) (TE) (T) (ÉN)	A háztartási munkafolyamat megfigyelése, elemzése. A munka beosztása, munkaterv készítése. A háztartási hulladékok szelektív gyűjtése. A család gazdálkodásának belső összefüggéseinek elemzése. A bevétel és kiadás tervezési módjai. Állandó, alkalmi és változó kiadások tervezése. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.,	Felelősség a rendszeres napi feladatok ellátásában. A pénz szerepe a háztartás-gazdálkodásban. (n) (d) (szk) (é) (em) (p) (kr)	háztartási munkák; munkamegosztás, hulladékok szelektív gyűjtése gazdálkodás; bevétel, kiadás, állandó, alkalmi és változó kiadások
8.	Kertgazdálkodás alapjai Szobanövények gondozása, ápolása	Otthont és iskolát díszítő növények ápolása. A szobanövények, mint a lakáskultúra elemeinek szemléltetése. Szobanövények szaporítása.	Tudjon tájékozódni a környezeti feltételekről.	szobanövények gondozása , szobanövények szaporítása

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Zöldségfélék szaporítása, növényvédelem (K) (TE) (P)	Palántanevelés, ápolási munkák, szaporítás. Vegyszer nélküli növényvédelem bemutatása. 1., 2., 3.1, 3.3, 3.4, 4.	A környezetvédelmi lehetőségek felismerése. (szk) (é) (em) (p)	zöldségfélék szaporítása, vegyszer nélküli növényvédelem , palántanevelés,

A továbbhaladás feltételei

A természet törvényeinek és a természeti folyamatoknak, az energia felhasználási lehetőségeinek ismerete.

A kommunikáció és az információ életünkben betöltött szerepének felismerése.

Tudjon egyszerű axonometrikus és vetületi rajzokat olvasni és készíteni. Ismerje a méretmegadás elemeit és tudja értelmezni azokat.

Ismerje az anyagok érzékelhető tulajdonságait és az anyagvizsgálatok elemi módszereit.

A használt eszközök és szerszámok szakszerű és balesetmentes használata.

Tudja az otthont, a lakóházat, a falut, a várost mint közvetlen környezetet elemezni, modellezni.

Tudjon utasítást közvetítő áramköröket építeni, és igazságtáblázatot elkészíteni.

Ismerje a közúti közlekedés és tömegközlekedés szabályait és veszélyforrásait. Alkalmazza az utazással kapcsolatos helyes magatartásformákat.

Ismerje a következetes és rendszeres testápolást, és alkalmazza az egészséges tápanyagokat az egyszerű ételek készítésében.

Tudja a hulladékokat szelektíven gyűjteni és tárolni.

Ismerje a tudatos fogyasztói magatartást és a célszerű gazdálkodást.

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

A technika társadalomra és természetre gyakorolt hatásainak vizsgálata. Véleményalkotás a fenntartható fejlődésről. A lehetséges környezetkímélő nyersanyag és energiaforrások bemutatása és elemzése a felhasználhatóság szempontjából.

Az energia, a nyersanyag és az információ termelésének, illetve előállítási módjainak, továbbá felhasználásuk területeinek, folyamatainak, és azok összefüggéseinek ismertetése.

A technikai rendszer fogalmának megismerése, használata; technikai rendszerek (gépek, géprendszerek, rugalmas gyártórendszerek, hálózatok) és folyamatok (információszerzés és információfeldolgozás, gyártási technológiák) elemzése.

A technikai rendszer irányításának (vezérlésnek, szabályozásnak) a lényege. Számítógéppel vezérelt rendszerek.

A technikai fejlesztés folyamatának jellemzése szóban és folyamatábrán.

Nagy feltalálók és találmányok sorának bemutatása, különös tekintettel a magyarokra.

A közlekedési ismeretek tanításánál megismert szabályok a fiatalokban készséggé váljon, a veszélyhelyzetet tudja önállóan, gyorsan felismerni és biztonságosan elhárítani.

Tudja a gyakorlatban a készség szinten alkalmazni a kerékpáros közlekedés szabályait.

Alkalmazza az udvarias, előzékeny magatartást a közlekedésben is.

Tudja, hogy mit tettek a magyarok a közlekedés fejlesztésében.

Ismerje a környezetkárosító hatásait, a helytelen életvitelből adódó ártalmakat.

Ismerje a dohányzás, az alkohol káros hatásait és a kábítószer-fogyasztás veszélyeit.

Tudja a helyes táplálkozási módszereket. A hibás táplálkozási szokásokat és divatokat tudja elutasítani.

Tudja a konyhatechnikai eljárásokat alkalmazni.
 Az átlagos háztartás gépeinek szakszerű, biztonságos és energiatakarékos működtetése.
 Ismerje a takarékoság főbb lehetőségeit.
 Tudja a piaci árakat elemezni, az árakat és a minőséget összehasonlítani, és ésszerűen dönteni.
 Tudja a fogyasztói érdekvédelem lehetőségeit a gyakorlatban érvényesíteni.
 Tudja ápolni, gondozni a lakókörnyezetében élő növényeket.
 Ismerje a biológiai, mechanikus és kémiai növényvédelmet.
 Ismerje a pályákkal, munkával kapcsolatos fogalmakat, terminológiákat.
 Legyen tisztában önmaga képességeivel, felkészültségével.

Témakörök

7. évfolyam

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
1. Az ember és környezete	2	Természetismeret Történelem Földünk és környezetünk
2. Kommunikáció	4	Számítástechnika Matematika Anyanyelv és irodalom Rajz
3. Anyagok és átalakításuk	5	Földünk és környezetünk Kémia Történelem
4. Gép mint technikai rendszer	6	Matematika Fizika
5. Közlekedési ismeretek	4	Testnevelés és sport Fizika Anyanyelv és irodalom
6. Életvitel, háztartástan	10	Biológia Természetismeret Társadalomismeret Kémia Matematika Anyanyelv és irodalom
7. Kertgazdálkodás alapjai	4	Természetismeret Biológia
8. Pályaorientáció	2	Anyanyelv és irodalom Társadalomismeret
Összesen:	37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Az ember és környezete Az energia előállítása és felhasználása	Energiafelhasználás a különböző korokban. Ásványi és megújuló energiahordozók	Ismerjék az energiafelhasználás új útjait, a megújuló energiaforrások	energia energia előállítása, energiafelhasználás, ásványi energiahordozók,

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Energiatermelő technológiák (H) (K) (P)	csoportosítása. Erőművek működésének összehasonlítása 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	használatának előnyeit és korlátait. Környezetkímélő technológiák, környezetkímélő és alternatív energiaforrások ismerete. (k) (n) (lk) (p) (kr)	megújuló energiahordozók, erőművek, energiatermelő technológiák
2.	Kommunikáció Információs rendszer Műszaki kommunikáció A műszaki rajz készítésének algoritmusai A számítógép mint információtovábbító és átalakító rendszer (E) (I) (T) (P)	Az egyszerű érzékelők ismerete és használata. A jel és kód fogalmának alkalmazása. Rádió adás-vétel, telefonhasználat. Műszaki rajzi szabványok készítése. A szabályok szerepe. Egyszerűbb metszeti ábrázolás készítése. A számítógép használata. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.4, 4.	A technikai eredmények szakszerű, gondos használata, szépségének örömteli átérzése. Rajzolás. Kommunikációs készség a terv gondolatának megértéséhez, illetve megjelenítéséhez szóban, vizuálisan. Ismerjenek számítógéppel segített folyamatokat. (k) (szk) (lk) (p) (kr) (i)	egyszerű érzékelők, jel, kód műszaki rajzi szabványok, metszeti ábrázolás: teljes metszet, félmet, félmet, kitöréses metszet. számítógép, helyi hálózatok, modem, telefonvonalak korlátai
3.	Anyagok és átalakításuk Anyagforrások (készletek) Anyagtudomány és technológiai átalakítás, állapotmegóvás Az anyagok tulajdonságai Tulajdonság és felhasználás	Megújuló és nem megújuló készletek tanulmányozása Tapasztalatok, ismeretek, az anyagok felhasználásáról, átalakításáról, állapotmegóvásáról. Tulajdonság, funkció, helyettesítés, cserélhetőség szempontjainak megállapítása. Fizikai, kémiai, mechanikai szempontú csoportosítás. Az anyagok funkciók szerinti csoportosítása.	A mesterséges környezet rendszerezése, jellemzőinek megismerése, vizsgálata, elemzése. Az emberi szükségletek és igények meghatározó szerepe a társadalmi, a gazdasági és a technikai fejlődésben. A környezetalakítás, az állapotváltoztatás törvényszerűségei. A technikai környezet megfigyelése alapján a probléma meghatározása.	anyagforrások, megújuló, nem megújuló, nem megújuló készletek. anyagtudomány, technológiai átalakítás, állapotmegóvás, tulajdonság, funkció, helyettesítés, cserélhetőség szempontjai. fizikai, kémiai, technológiai szempontú csoportosítás. anyagok funkciók szerinti csoportosítása.

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Anyagforrások, a fémek előfordulása A fémek előállítás (technológia) Anyagvizsgálatok	A fémek története. A fémek technológiai tulajdonságai és alkalmazásaik. Ötvözet, ötvözés. Az acélgyártás és alumíniumgyártás technológiai vázlatának összevetése. Anyagvizsgálatok pl. szakító-, nyíró-, hajlító- és fárasztóvizsgálatok.	Az emberiség történetében az alapvető technikai problémák és a találmányok kapcsolatának megértése, ismerete.	fémek, a fémek technológiai tulajdonságai, ötvözet, ötvözés, acélgyártás, alumíniumgyártás, anyagvizsgálatok: szakító-, hajlító-, nyíró- és fárasztóvizsgálatok
	Tervezés, modellezés Tervezés Mérés Műszaki ábrázolás (K) (I) (T) (P)	Tervvázlat készítése Mérés mm, illetve 0,1 mm-pontossággal A műveleti algoritmus szakszerű követése. A terv alapján modell elkészítése. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A problémahelyzet megfogalmazása szóban, írásban, rajzban és modellben. (d) (szk) (lk) (p) (kr) (i)	mérés mm; 0,1 mm pontossággal,
4.	A gép mint technikai rendszer Az ember és a gép, a gépek környezetünkben Géprendszerek és részeik Gépegységek modellezése, közlőművek A kerékpár mint összetett gép	A gépek szerepe az ember életében. Néhány gép vizsgálata, feljegyzések készítése. A gépek és géprendszerek fejlődésének tanulmányozása. A gépek működésének bemutatása. A géprendszer blokkképének elkészítése. A mechanikai transzformátorok, - egyszerű mechanizmusok, - gépelemek modellezése. A kerékpár története. A kerékpár szerkezete. A karbantartás alapjainak bemutatása.	Az alkotó-, elemző-, értékelő munkában az ajánlott lehetőségek alkalmazása. Az ismeret és a szabályok szerepének megismerése a munkatevékenységben. Technikai probléma megfogalmazása. A terv funkcionális és formai megfelelése. Az algoritmus bemutatása. Az alapvető emberi szükségletek és a technikai lehetőségek közötti különbség megismerése.	technikai rendszer a gép a környezet gépei, a géprendszer részrendszerei, a gépek működése, erőgép, közlőmű, munkagép, közlőművek, mechanikai transzformátorok, egyszerű mechanizmusok, gépelemek. a kerékpár szerkezete, karbantartása; erőgépek: a dugattyús gőzgép, a belső égésű motor, a villamos motor és a generátor.

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Erőgépek (K) (I) (TE) (T) (P)	A dugattyús gőzgép szerkezete és működésének tanulmányozása. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése a közlekedés jellemző gépeiről, jelentős magyar és külföldi feltalálókról. (szk) (lk) (p) (kr) (i)	technikatörténet, feltalálók, találmányok
5.	Közlekedési ismeretek Közlekedéstörténet A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere Kerékpáros közlekedés (ÉN) (K) (I) (TE) (T)	A közlekedési eszközök környezetkímélő használata. A közúti közlekedés szabályainak elemzése. A kerékpáros közlekedés szabályainak kiterjesztése. Gyakorlatok a kerékpározás szabályainak alkalmazására A kerékpár szerkezete, karbantartásának bemutatása. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	A közlekedési szabályok helyes megítélése. A felelősség iránya, tartalma, jelentősége és szabálytudat. Ismerje fel a kerékpáron közlekedőre leselkedő veszélyeket. A közlekedési jelzések biztonságos értelmezése. (k) (d) (szk) (é) (em) (kr)	a közlekedés rendszere, a közúti közlekedés szabályai; a kerékpáros közlekedés szabályai, a kerékpáros közlekedést befolyásoló körülmények (láthatóság, elvakítás), a kerékpáros magatartás (védekező, előrelátó, vezetés); kerékpár szerkezete, karbantartása
6.	Háztartástan, életvitel A család egészsége A test tisztán tartása, a személyi higiénia Egészséges táplálkozás és konyhatechnikai eljárások Az egészséges táplálkozás szabályai szerinti ételsor tervezése Lakás, lakókörnyezet A lakás szerepe, kialakítása	Személyi higiéné a pubertáskorban, egészségrontó hatások elemzése. Tiszta öltözet és a környezeti tisztaság alkalmazása. A mai táplálkozási szokások eredetének megbeszélése. Étrend összeállítása, a tápanyagtartalom kiszámításával. Ebéd tervezése ár- és időkalkulációval. Ebéd készítése. A lakás különböző helyiségeinek kialakítása. Közművesítés tervezése.	Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás. Ruházatuk feleljen meg az öltözködés egészségügyi, higiéniai és esztétikai követelményeinek. Helyes étkezési szokásokat alakítson ki. Ismerje az ételkészítés alapelemeit. Tudjon ebédet tervezni és készíteni. Ismerje a lakást alkotó helyiségek funkcióit, célszerű kialakítási módjait. Legyen képes	tisztaság, ápoltság, a bőr ápolása, helyesen és helytelenül levágott köröm, a haj gondozása, fogápolás; az öltözködés szabályai; környezethigiéné a lakásban és az iskolában; tápanyagaink (teljes értékű, nem teljes értékű); komplettálás, konyhatechnikai eljárások: előkészítő, elkészítő, kiegészítő műveletek a lakás szerepe, kialakítása, tájolása, a lakás helyiségei, a lakás berendezése,

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
		A lakás berendezése A szemét és hulladék gyűjtése, tárolása, ártalmatlanítása.	egyszerű lakótér berendezésére, a lakás otthonossá tételére. Alkalmazza a szelektív hulladéktárolást. A piaci kínálat kritikus megítélése, minősítése.	ergonómia;
	Ruházkodás	Textíliák alapanyaga és felhasználása. Textíliák csoportosítása.	Tudják ruhájukat gondozni, javítani.	textíliák, textíliák csoportosítása, tisztítási, mosási eljárások, gépi mosás
	Háztartási munkák	Tisztítási és mosási eljárások alkalmazása. Gépi mosás gyakorlása. Munkafolyamatok megfigyelése, elemzése, időmérés. Napi, heti, havi munka tervezése. Vendéglátás tervezése, szervezése.	A háztartási munkák megszervezésének célszerű módjai. Felelősség a rendszeres napi feladatok ellátásában. Tájékozottság az elemi szolgáltatások használatában.	teljesítőképesség alakulása a nap folyamán; a munka ésszerűsítésének lehetőségei, ergonómia; vendéglátás tervezése, szervezése
	Gazdálkodás Háztartási jövedelmek és kiadások Piaci árak elemzése, fogyasztási érdekvédelem (H) (E) (K) (TE) (T) (ÉN)	Költségvetés készítése. A piaci árak elemzése, az árak és a minőség összehasonlítása. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A háztartási megtakarítási lehetőségeinek kihasználása. Tudja a piaci árakat elemezni, az árakat és a minőséget összehasonlítani, valamint ésszerűen dönteni. (k) (n) (d) (szk) (é) (em) (p) (kr) (i)	háztartási jövedelmek összetétele, eredete. a háztartások kiadásai, piaci árak elemzése, fogyasztói érdekvédelem, a család pénzgazdálkodása
7.	Kertgazdálkodás alapjai A talaj és művelése	Talajvizsgálatok végzése.	A tanuló ismerje a talajok kialakulását, fajtáit. Ismerje fel a természetes tápanyag-utánpótlás előnyeit.	a talajok kialakulása, talajfajták, hőmérséklet, vízgazdálkodás, tápanyagfajták, talajerő (utánpótlás), talajművelés;

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Növénysszaporítás, növénytermesztés növényápolás (K) (TE) (F)	Növények vetése, ápolása, gondozása 1., 2., 3.1, 3.3, 3.4, 4.	A környezetbarát agrotechnika jelentőségének, alternatíváinak felismerése. (szk) (é) (em) (kr)	növénysszaporítás, növénytermesztés, növényápolás
8.	Pályaorientáció Az eredményes munkavégzés pszichés összetevői Pályaismeret (I) (T) (ÉN) (F)	Olyan foglalkozások gyűjtése, amelyeknél egyes képességek megléte elsődleges. Egyes képességek rangsorolása aszerint, hogy miben tartja magát a legjobbnak. Pályaválasztási alapfogalmak összegyűjtése. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	A tanuló ismerje reálisan saját képességeit, hiányosságait. Tudatosan törekedjen képességeinek fejlesztésére. Összefüggések keresése az érdeklődési területek és a pályaelképzelések között. (k) (n) (d) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	önismeret , tudatos képességfejlesztés, érdeklődés megvitatása pályaismeret

8. évfolyam

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
1. Az ember és környezete	3 óra	Természetismeret Történelem Földünk és környezetünk Fizika
2. Közműrendszerek létrehozása és működtetése	3 óra	Fizika Földünk és környezetünk Történelem
3. Kommunikációs rendszerek	4 óra	Számítástechnika Anyanyelv és irodalom Matematika Rajz
4. Irányítástechnika	6 óra	Számítástechnika Fizika
5. Közlekedési ismeretek	4 óra	Testnevelés és sport Anyanyelv és irodalom Fizika Környezetvédelem
6. Életvitel, háztartástan	10 óra	Biológia Természetismeret Kémia Matematika Anyanyelv és irodalom

Témakörök	Javasolt óraszámok	Kapcsolódások
7. Kertgazdálkodás alapjai	4 óra	Természetismeret Biológia
8. Pályaorientáció	3 óra	Anyanyelv és irodalom Társadalomismeret
Összesen:	37 óra	

Tartalmak

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
1.	Ember és környezete Energiaellátó rendszerek Villamosenergia- rendszerek A lakás elektromos hálózata (K) (TE) (T)	A villamos energia rendszerének szemléltetése. Az elektromos áram útjának bemutatása az erőműtől a fogyasztóig. Villamos berendezések a lakásban. A fogyasztók és névleges teljesítményük. A fogyasztás kiszámítása a fogyasztók névleges teljesítményének ismeretében. A lakás villamos berendezéseinek helyes használata. Baleset-megelőzés, érintésvédelem. Teendők áramütéskor és elektromos tűz esetén. A villanyvilágítás története. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	Ismerje fel az energiagazdálkodás és a környezetvédelem összefüggéseit. Legyen áttekintése a lakás elektromos hálózatáról. A munkaműveletek, technológiák, valamint a mesterséges környezet változásai, kapcsolatának felismerése, vizsgálata. A problémák megoldásához szükséges beállítódás és az érdeklődés szerepének belátása. Ismerje a villamos áram élettani hatását, veszélyeit, biztonságtechnikai rendszerét. (k) (n) (d) (szk) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	elektromos energia; az elektromos áram termelése, az áram szállítása, a lakás elektromos hálózata, a fogyasztórendszer; a háztartás energiaellátása, energiacsökkenési lehetőségek, az elektromos áram, veszélyei, az áram élettani hatása: hőhatás, mágneses hatás, vegyi hatás
2.	Közműrendszerek létrehozása és működtetése Vízvezetékrendszerek	Különböző korok vízvezetékrendszereinek bemutatása. A csapos kutak, a víztározók és a víztornyok funkciójának ismertetése. Közlekedőedények elvén alapuló modellek építése. A csatornahálózatok	Az érdeklődésen alapuló információk és az egyéni tapasztalatok összekapcsolása. A szükségletek és lehetőségek közötti különbségek. A közvetlen mesterséges környezet felelős, tudatos, célszerű alakítása.	a víz útja , vízvezeték- rendszerek kiépítése, korszerű vízellátás, csatornázás, a víz előállításának útja, víznyelés, víztisztítás, szállítás, fogyasztás , a lakás vízellátó rendszere .

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Fűtési rendszerek (K) (TE) (T)	szemléltetése, jelentőségének bemutatása. A települések és a lakások vízvezeték és csatornahálózata, jelentőségük bemutatása. Nagyüzemi szennyvíztisztítás. A fűtés története Egyedi, központi és távfűtés elemzése. Hőközpontok, fűtőművek, fűtőerőművek szerepe a távfűtésben. A lakás fűtése. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.,	Tájékozódás a technika világában. Technikai problémák felismerése és megfogalmazása. A környezetbarát technika jelentősége. Problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása. Energiatakarékosság és a környezet megóvása. Gazdasági szemlélet; takarékság, hatékonyság elemzése. (k) (n) (d) (szk) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	fűtési rendszerek , a fűtés története, egyedi fűtés, az épületek központi fűtése; energiatakarékosság
3.	Kommunikációs rendszerek Korszerű információs rendszerek Elektroakusztikus átalakítók működése Az ember mint információhordozó Műszaki ábrázolás (ÉN) (T) (E) (K) (I) (TE) (F)	Az információs rendszerek működése. Adatbázis; világméretű információs hálózatok bemutatása. Mikrofon, Hangszórók működtetése A korszerű érzékelők és elektroakusztikus átalakítók alkalmazása. A hanghordozó és lejátszó eszközök (magnetofon, lemezlejátszó, CD-lejátszó) használata. Jelképes ábrázolás. Metszeti ábrázolás készítése. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.4, 4.	A technikai probléma megfogalmazása A kulturáltan használt technika előnyeinek és szépségeinek felismerése. Otthon és az iskolában található audiovizuális eszközök biztonságos, szakszerű, önálló kezelése. Tudjanak tájékozódni a technikai környezetben, összevetve az emberi igényekkel és lehetőségekkel. A gondolat közérthető megfogalmazása szóban, írásban, látszati és műszaki ábrában. (k) (n) (szk) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	információs rendszerek , adatbázis, elektroakusztikus átalakítók, mikrofon, hangszórók, érzékelők, hanghordozók, jelképes ábrázolás, metszeti ábrázolás
4.	Irányítástechnika Önműködő rendszerek A vezérlés és a szabályozás	Önműködő rendszerek és berendezések bemutatása. A vezérlési folyamat elemzése.	Ismerjék fel a technika szükségességét, értékét, jelentőségét, hasznát és veszélyeit. A korszerű	irányítástechnika; vezérlés, szabályozás, az irányítás folyamata: érzékelés, ítéletalkotás,

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Számítógéppel vezérelt rendszerek (E) (K) (I) (T) (F)	Vezérlés és szabályozás modellezése. Jelfogós vezérlő és vezérelt rendszerek vizsgálata. Számítógépes irányítás: robotika, CNC, rugalmas gyártórendszerek. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	technológiák összehasonlítása és a közös vonások kiemelése. Ismerjék fel számítógép és a robotok jelentőségét a tanulásban és a mindennapi életünkben. Elemzőképeség fejlesztése. (k) (n) (d) (szk) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	rendelkezés, beavatkozás, nyitott hatáslánc, zárt hatáslánc, a vezérlés folyamata, kézi vezérlés, kormányzás, vezénylés, önműködő vezérlés, követő vezérlés, programvezérlés, kézi és önműködő szabályozás; számítógépes irányítás, robotika, CNC
5.	<i>Közlekedési ismeretek</i> A közlekedési partnerkapcsolat A gépjárművek osztályozása A városi és a vidéki közlekedés (ÉN) (K) (I) (TE) (T)	A gyalogosok, a kerékpárosok, a segédmotoros-kerékpárosok és a személygépkocsi-vezetők közlekedési veszélyeinek megbeszélése. A gépkocsi és a motorkerékpár működésének tanulmányozása. Környezetkímélő közlekedési eszközök. Tennivalók közlekedési baleset esetén. A közvetlen lakókörnyezet közlekedési szerkezetének tanulmányozása. Milyen lesz a jövő hazai közlekedése? Utazás repülővel. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	A motorizáció előnyeinek, hátrányainak és veszélyeinek felismerése, azonosítása. Legyenek tisztában a közlekedés pozitív magatartásformáival. A közlekedési helyzetek helyes megítélése. A közlekedés káros környezeti hatásai (levegőszennyezés, zajártalom). A közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvétel. A városi és vidéki közlekedés különbségének felismerése. (k) (d) (szk) (k) (em) (p) (kr) (i)	közlekedési partnerkapcsolat, a gyalogosok főbb jellemzői, a kerékpáros közlekedés főbb jellemzői, segédmotoros-kerékpárosok, személygépkocsi vezetők, országos hívószámok: mentők: 104, tűzoltók: 105, rendőrség: 107 városi közlekedési eszközök; vidéki közlekedési eszközök; a jövő közlekedési eszközei: utazás repülőgépen
6.	<i>Háztartástan, életvitel</i> A család egészsége A jó családi környezet Az egészségmegőrzés kultúrája	A felnőtté érés folyamatának és a jó társas kapcsolatoknak a megbeszélése. Az egészségi állapotot	A család szerepe az érzelmi biztonság nyújtásában.	a családi hagyományok, családtörténet, családtagok, kötelek a családban az egészséget

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	Egészséges táplálkozás	befolyásoló tényezők. A káros szenvedélyek veszélyeinek elemzése. Táplálkozási szokások ismertetése. Élelmiszerek tartósítása (befőzés, konzerválás, hús füstölése, aszalás és a fagyasztás) technológiájának összehasonlítása. Az anyagcsere és a táplálkozás. Étkezési kultúra, étrend, heti étrend tervezése. Konyhatechnikai eljárások, tartósítás. Az élelmiszerek tárolása.	Az egészséget fenyegető veszélyek ismerete. A rendeltetésnek, a készítési eljárásnak, a választott anyagnak megfelelő megoldás. Az eljárás célszerűsége és gazdaságossága. Egyszerű alapanyagok alakítása, a háztartási gépek kezelése.	befolyásoló tényezők, a testi és a lelki egészség összefüggése, életmód, a külső környezet, társadalmi környezet; káros szenvedélyek: dohányzás, alkohol, kábítószerfogyasztás veszélyei; táplálkozási szokások, élelmiszerek tartósítása, a tartósítás tízparancsolata; anyagcsere és tápanyagok, savképző és lúgos hatású ételek; étkezési kultúra, étrend; konyhatechnikai eljárások, élelmiszerek tárolása
	Lakás, lakókörnyezet Energiamegtakarítási lehetőségek a háztartásban Szemét- és hulladékgyűjtés, tárolása és ártalmatlanítása	Energiafelhasználás arányai a háztartásban. A házak hőszigetelése, helyiségfűtés minimalizálásának lehetőségei. A melegvíz előállítása, a háztartási készülékek működtetése. A világítás; helytelen energiafelhasználási szokások elemzése. Példák gyűjtése az ésszerű energiafelhasználásról. Gyűjtőmunka a hulladék mennyiségének csökkentéséről.	Az emberi szükségletek és igények, szerkezetek ismeretében a lehetséges megoldás keresése. Tudatos fogyasztás. Az ismeret és a szabályok szerepének megismerése a biztonság érdekében. Alkotói, befogadói (fogyasztói) és környezettudatos magatartás. A háztartási gépek szakszerű kezelése. Ismerje a háztartások környezetét szennyező hatásokat, és tudja alkalmazni a	<i>energiamegtakarítás; hőszigetelés, meleg víz előállítása, háztartási készülékek, világítás, energiafelhasználás,</i> szemét- és hulladékgyűjtés, tárolása, ártalmatlanítása;

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	A háztartás gépesítése A háztartási munka változásai	A háztartás gépeinek üzemeltetése, csoportosítása.	környezetvédő szemétkézelési eljárásokat.	a háztartás gépesítése, háztartási gépek
	Ruházkodás Személyiségnek, egyéni stílusnak megfelelő ruházkodás Munkaszervezés A háztartási munka hatékonysága Gazdálkodás A család jövedelemkezelése Háztartási napló vezetése Fogyasztói kultúra (ÉN) (H) (E) (K) (TE) (T)	Alkalmi, az egyéniséghez illő öltözk. összeállítása. Varrási gyakorlat Munkamegosztás a családban régen és ma. A munka elosztásának aránya a családban, a helyes megoldás kiválasztása. A munkafolyamatok elemzése. Környezetbarát munkavégzés Családi gazdálkodási modellek készítése. A nem rendszeres kiadások tervezése, kiadások csoportosítása. Takarékossági lehetőségek, takarékosági formák a háztartásban. A fogyasztói érdekvédelem érvényesítése a gyakorlatban. Példák az agresszív reklám típusára. 1., 2., 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.	A piaci kínálat kritikus megítélése, minősítése. A reklám szerepe. Alkalmazza a háztartási munkák megszervezésének célszerű módjait. A „zöldszabályok” betartása. A háztartási jövedelmek összetétele, eredete. A bevétel-kiadás tervezési módja. Konfliktus-megoldási tapasztalatok tudatosítása. A tervezés szerepe a döntésekben. (k) (n) (d) (szk) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	a ruházkodást befolyásoló tényezők, a mindennapi öltözködés alapjai, reklám, marketing, kereskedelem a mosás története az ókortól napjainkig, ergonómia, hatékonyság gazdálkodás, jövedelem kezelése, háztartási napló, takarékosági lehetőségek, fogyasztói érdekvédelem kiadások, nem rendszeres kiadások, reklám típusai
7.	Kertgazdálkodás alapjai Zöldségeskert gondozása Növényvédelem a házikertben Kert tervezése és	Telepítési terv készítése megadott szempontok alapján. A növényvédelem tanulmányozása. Utca, városkép alakítása fásítással.	Alkalmazzák a környezetbarát módszereket (biotermelés). Ismerjék a növényvédelmi módszereket.	növények szerepe; biotermelés, növényvédelem

	Témakörök, konkrét tartalmak	Tevékenységek	Képességek, kompetenciák	A tartalom fogalomrendszere
	építése, a kertek típusai (ÉN) (K) (TE) (F)	1., 2., 3.1, 3.3., 3.4, 4.	Tudják ápolni, gondozni a lakókörnyezetükben élő növényeket. (d) (szk) (é) (em) (p)	
8.	Pályaorientáció Önismeret Pályaismeret Munkaerőpiac (ÉN) (I) (T) (F)	Önjellemzés megadott szempontok szerint. Közösségi feladatok vállalása. Pályák, szakmák, foglalkozások megnevezése. Önismeret összekapcsolása a pályaismerettel. Álláskeresés, álláslehetőségek, álláskeresési technikák megbeszélése. 1., 2., 3.1, 3.4, 4.	Legyen tisztában önmaga képességeivel, felkészültségével. Ismerje a pályákkal kapcsolatos fogalmakat, terminológiákat. Legyen kitekintése a gazdaság munkaerőpiacára. (k) (n) (d) (lk) (é) (em) (p) (kr) (i)	önismeret, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, tanulás, döntési képesség, érdeklődés, pályaismeret, munkaerőpiac

A továbbhaladás feltételei

A villamos áram útjának ismerete az erőműtől a fogyasztóig. A lakás villamos berendezéseinek ismerete és helyes használata. Alapvető balesetvédelmi és érintésvédelmi ismeretek.

A technikai rendszerek irányításának (vezérlés, szabályozás) működésének ismerete; tudjon áramköröket készíteni.

Ismerje a közműrendszerek (vízvezeték és fűtési rendszerek) működését.

Ismerje fel a számítógép és a robotok jelentőségét a termelésben és a mindennapi életben.

A közlekedési helyzetek helyes megítélése, a veszélyhelyzetek gyors felismerése, elhárítása.

Tudja az egészséget fenyegető veszélyeket elkerülni, különös tekintettel a dohányzása, az alkohol és a kábítószer-fogyasztás veszélyeire.

Tudjon az egészséges táplálkozás szabályai szerint étrendet összeállítani. Tudja a háztartási gépeket szakszerűen használni.

Tudjon háztartási naplót vezetni és családi gazdálkodási modellt készíteni. Rendelkezzen megfelelő önismerettel és pályaismerettel.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–8. évfolyam

A **Testnevelés és sport műveltségi terület** az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. A műveltségi terület más műveltségi területekkel összhangban ismereteket, meggyőződéseket, értékítéleteket alakít ki az ember biológiai, pszichikai természetéről. Képessé tesz a környezetben végbemenő változások egészségügyi jelentőségének értékelésére, egyben összhangot teremt az egyéni tevékenység és az életmód között. A higiéniai szokások alakításával, az egészségfejlesztési eljárások, módszerek megismertetésével szükségleteket fejleszt ki az egészség megőrzésére és fenntartására. A testnevelés a köznap, kulturált viselkedés társadalmilag kialakult és hasznos mozgáskészletének elsajátítását, az alapvető viselkedési sémák alkalmazását segíti elő. Igényt kelt az esztétikus, szép test, a helyes testtartás kialakítására és fenntartására, az önálló testedzésre, sportolásra, a mozgásos önkifejezésre. Mindezek feltétele, hogy a tanulók ismerjék motorikus képességeik szintjét, a motorikus képességek fejlesztésének és fenntartásának módját, legyen személyes és társas élményük a mozgásos játék, a versengés öröme. A testnevelés és a sport hozzájárul ahhoz, hogy a diákok megbecsüljék társaik teljesítményét, motorikusan képzettek, mozgásuk kulturált, felismerik a testnevelés és a sport egészségügyi és prevenciós értékeit. Cél, hogy a rendszeres fizikai aktivitás váljon magatartásuk részévé.

5–8. évfolyam

A testnevelés célja továbbá az **5–8. évfolyamon**, hogy – szoros összefüggésben az alsó tagozat számára megfogalmazott célokkal, figyelembe véve azokat az élettani, valamint az azokkal összefüggő lélektani változásokat, amelyek ezt az életszakaszt jellemzik – támogassa a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető (generikus) mozgáskészségben esetlegesen még mutatkozó hiányok felszámolását, ragadja meg a koordinációs alapképességek fejlesztési lehetőségének utolsó éveit, az élettani és az előképzettségéből adódó lehetőségek figyelembevételével fejlessze tovább a tanulók kondicionális képességeit. Az alsó tagozat megalapozó jellegére építve, gazdagítsa tovább a tanulók sportági mozgáskészségét, fejlessze motorikus cselekvési biztonságukat, mozgás és sportolás iránti igényüket. A kötelező tanórák és a sportórák lehetőségeinek igénybevételével sajátítsák el legalább két sportági rendszer technikáját olyan szinten, hogy élmény és siker forrása legyen számukra. Ismerjék meg a motorikus feladatmegoldásokban érvényesülő törvényszerűségeket, szabályszerűségeket, és tanuljanak meg feladatmegoldó sémákat, transzferálható cselekvési elveket.

Célok és feladatok

Az egészséggel kapcsolatos célok és feladatok: a testi fejlődés, érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése; az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; -a váz- és izomrendszer tartáshibáinak megelőzése, korrekciója, a gerinc- és ízületvédelem szabályainak alkalmazása a testnevelés egészében; megfelelő felkészítés a keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére; a prevenció lényegének és a relaxációs eljárásoknak a megismerése, megértése.

A mozgáskultúra fejlesztése: az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása és fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése; sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség-készlet megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez és a játékhöz, sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolások) megszerzése; mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása, az elsajátítás, a teljesítmény, a kollektív siker, a tevékenység öröme.

Értékes személyiségvonások fejlesztése: a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, a kudarc tűrése, a természet szeretete, környezetkímélő magatartás.

A cél megvalósításához az alábbi **feladatokat** kell megoldani:

- Az alapvető (generikus) mozgáskészségek továbbfejlesztése, az esetleges „deficit” pótlása.
- A testtartásért felelős izmok nyújtása és erősítése, különös tekintettel a növekvő szervezet ezirányú szükségleteire.
- A koordinációs képességek kialakítása, továbbfejlesztése.
- A kondicionális képességek szervi alapjainak alapozása, és relatív – a testtömeghez és a megoldandó feladatokhoz mért – fejlesztése.
- Az ordinatív mozgáskészlet (sportágakban kidolgozott feladatmegoldások) alapjainak elsajátítása.
- Állandó élményszerzési lehetőség nyújtása a játékokon, versenyeken keresztül.
- Az értékes személyiségvonások megerősítése: önzetlenség, feladatvállalás, félelemérzés leküzdése (bátorság), állhatatosság és kitartás, együttműködési képesség, fair play, empátia-képesség, mások megértése, őszinteség, nyitottság, igazmondás.
- A negatív személyiségvonások visszafogása: önzés, lustaság, bátortalanság a feladatok elodázása, irigység, szabályok megszegése, mások érdekeinek megsértése, hazudozás.
- Az előbbiekkal összefüggésben, eredményképpen a jó egészségi szint, a betegségekkel szembeni ellenálló-képesség, a helyes testtartás kialakítása.

Követelmények

1. Aktívan és örömmel vegyen részt a testnevelési foglalkozásokon, érezze jól magát a különféle mozgástevékenységekben.
2. Meglévő mozgáskészletét bővítse, elemi tevékenységi szinten ismerkedjen meg új mozgáselemekkel.
3. A feladatok sokféleségével, új és új feladatmegoldásokkal találkozva szerezzen személyes tapasztalatokat új típusú feladatok megoldásához. Legyen motivált a tanulás, váljon belső igényévé saját képességeinek önálló fejlesztése.
4. A követelmények objektív mutatói a teljesítménypróbák.

A tanulók értékelése

Az iskolai testnevelés és sport eredményességének egyik fontos feltétele a tanulók teljesítményének, mozgáskultúrájuk fejlődésének folyamatosan mérése és értékelése.

Alapvetően kétféle számonkérés és ennek megfelelően kétféle értékelés történhet. A tanulás folyamatában arra vonatkozhat az ellenőrzés (számonkérés), hogy a tanuló hol tart adott ”pillanatban” az elsajátítandó tananyag interiorizálásában. Annak megítélése, hogy a pedagógus szerint hol kellene tartania igen szubjektív. Ebben a társakkal való összevetés segíthet. A másik számonkérés az időszakos, amelyik a tananyag feldolgozása végén aktuális. Itt már a tananyagra vonatkozó minőségi elvárások (jószág kritériumok) lehetnek az értékelés alapjai.

Az elsajátítás minőségi mutatói:

- a feladatmegoldás határozott vállalása,
- az eredményes megoldás újbóli megismétlése,
- a siker feletti őszinte öröm,
- a feladatmegoldás objektív mutatói (cm, sec, ismétlési szám, minőségi pontozási érték, találat stb.)

A teljesítménypróbákban produkált értékek jelzésértékűek – „teljesítménytükör”, a tanuló értékelésében a saját magához mért fejlődésváltozásokat kell alapul venni.

A teljesítménypróbák elvárásai (5–8. évfolyam)

Tesztek 5. évfolyam	Lányok					Fiúk				
	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge
60 m-es vágtafutás	9,5	9,6–10,6	10,7–11,3	11,4–12,4	12,5	9,9	10–10,3	10,4–11,0	11,1–12	12,1
Helyből tá- volugrás	195	194–165	164–148	147–117	116	183	182–161	160–149	148–127	126
Függőleges felugrás	38	37–31	30–26	25–20	19	40	39–32	31–27	26–20	19
Labdadobás	691	690–545	544–470	469–324	323	711	710–584	583–519	518–392	391
Négyütemű fekvőtámasz	20	19–17	16–14	13–11	10	19	18–16	15–13	12–10	9
Karhajlítás fekvőtá- maszban	27	26–18	17–11	10–2	1	31	30–21	20–14	13–5	4
Egyen- súlyozás	23,4	23,3–16,1	16,0–12,4	12,3–5,2	5,1	21,2	21,1–14,5	14,4–11	10,9–4,3	4,2
Függés haj- lított karral	60,9	60,8–34,5	34,4–21,2	21,1–1,1	1,0	65,1	65–38,4	38,3–24,9	24,8–2,1	2,0
Felülés	26	25–21	20–17	16–13	12	25	24–20	19–16	15–11	10
Helyzet- érzékelés	6,5	6,6–10,4	10,5–12,5	12,6–16,4	16,5	8,0	8,1–12,3	12,4–14,6	14,7–18,9	19
Szlalomfutás	5,9	6,0–7,6	7,7–8,6	8,7–10,3	10,4	6,7	6,8–7,8	7,9–8,5	8,6–9,6	9,7
Szlalom labdavezetés kézzel	7,6	7,7–11,0	11,1–12,8	12,9–16,2	16,3	7,8	7,9–11,1	11,2–13	13,1–16,3	16,4
Szlalom labdavezetés lábbal	13,9	14,0–18,5	18,6–20,9	21,0–25,5	25,6	9,5	9,6–15	15,1–17,9	18,0–23,4	23,5
Célabdobás	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Labdahordás	21,4	21,5–26,1	26,2–29,8	29,9–35,3	35,4	23,8	23,9–28	28,1–29,8	29,9–35,3	35,4
Markolóerő	34	33–27	26–21	20–14	13	34	33–27	26–21	20–14	13

Tesztek 6. évfolyam	Lányok					Fiúk				
	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge
60 m-es vágtafutás	9,3	9,4-10,4	10,5-11,0	11,1-12,1	12,2	8,9	9,0-9,9	10,0-10,6	10,7-11,6	11,7
Helyből távolugrás	198	197-172	171-158	157-132	131	205	204-177	176-162	161-134	133
Függőleges felugrás	40	39-33	32-28	27-22	21	43	42-35	34-29	28-21	20
Labdadobás	799	798-628	627-541	540-371	370	802	801-655	654-580	579-433	432
Négyütemű fekvőtámasz	22	21-18	17-15	14-11	10	26	25-21	20-16	15-10	9
Karhajlítás fekvőtámaszban	26	25-16	15-10	9-2	1	33	32-21	20-13	12-2	1
Egyensúlyozás	25,1	25-17,1	17,0-13	12,9-5,0	4,9	21,4	21,3-14,7	14,6-11,2	11,1-4,5	4,4
Függés hajlított karral	68,6	68,5-40,1	40,0-26,4	26,3-1,1	1,0	71,4	71,3-43,9	43,8-30,0	29,9-2,5	2,4
Felülés	28	27-23	22-19	18-14	13	32	31-25	24-20	19-13	12
Helyzetérzékelés	6,5	6,6-10,4	10,5-12,5	12,6-16,4	16,5	7,1	7,2-10,9	11-12,9	13-16,8	16,9
Szlabomfutás	6,4	6,5-7,6	7,7-8,3	8,4-9,5	9,6	6,2	6,3-7,6	7,7-8,4	8,5-9,8	9,9
Szlabom labdavezetés kézzel	7,3	7,4-9,8	9,9-11,1	11,2-13,6	13,7	7,2	7,3-9,9	10,0-11,4	11,5-14,1	14,2
Szlabom labdavezetés lábbal	11,5	11,6-16,9	17,0-19,8	19,9-25,3	25,4	8,9	9,0-13,6	13,7-16,1	16,2-20,8	20,9
Célabdobás	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Labdahordás	20,0	20,1-25,2	25,3-28	28,1-33,1	33,2	23,2	23,3-26,8	26,9-28,8	28,9-32,4	32,5
Markolóerő	39	38-30	29-24	23-15	14	46	45-35	34-28	27-18	17

A teljesítménypróbák leírása

- **60 méter vágtafutás:** Az atlétika szabályainak megfelelően versenyszerű feltételek között. A tanulók tetszés szerint választhatnak az álló vagy a térdelő rajttal való indulás között. A tanulók tornacipőben, egy alkalommal fussanak. Eredményüket 0,1 s-os pontossággal rögzítjük.
- **Helyből távolugrás:** Elugróvonal mögöl, páros lábú elugrással. Két kísérlet közül a jobbikat értékeljük.
- **Függőleges felugrás** (súlypontemelkedés): Mérés a Sargent-féle érintőugrásos módszerrel, a tantervi teljesítménypróba előírásai szerint. Két kísérlet közül a jobbikat rögzítjük a jegyzőkönyvbe.
- **Tömöttlabda dobás hátra:** A tanuló háttal álljon fel a dobás irányára. A labdát mellső mélytartásban fogja. Előrehajlással szerzett lendülettel, felegyenesedve, a fej fölött hátrafelé dobja el a labdát. A labda

dobása közben a farizmokat meg kell feszíteni. Az atlétika szabályainak megfelelően, dobóvonal mögül történjen a dobás. Minden próbázó három dobást hajthat végre. Eredménye a legjobb szabályos dobás, amit 10 cm-es pontossággal kell mérni. A labda súlya: lányoknak az 5–8. évfolyamon 2 kg, fiúknak az 5–7. évfolyamon 2 kg, a 8. évfolyamon 3 kg. Figyelem! Ezt a gyakorlatot gerincvédelmi okokból csak abban az esetben javasolt végezni, ha a próbázató testnevelő minden tanulónál biztosítani tudja (vagyis előzőleg megtanítja és a próba előtt újra felhívja rá a tanuló figyelmét), hogy a labda hátradobásának ideje alatt a farizmok végig feszesek legyenek, ellenkező esetben az ágyéki gerincet nagy teherkarral nagy nyíróerő éri és károsítja.

- **Negyütemű fekvőtámasz** (Burpee-teszt): A tanuló a következő mozgássort hajtja végre folyamatosan: terpeszállás-guggolótámasz-fekvőtámasz-guggolótámasz-terpeszállás. A tanuló a következő mozgássort hajtja végre folyamatosan: terpeszállás-guggolótámasz-fekvőtámasz-guggolótámasz-terpeszállás. Időhatárok az alábbiak: lányok: 30 s, 60 s, fiúk: 30 s, 60 s. A 30, ill. 60 mp alatt befejezett gyakorlat száma kerül bejegyzésre.
- **Karhajlítás-nyújtás fekvőtámaszban** (magas, normál, mély): A tolódásokat egyenes törzzsel úgy kell végrehajtani, hogy a legmélyebb ponton a mellkas érintse a talajt. Tilos a mellkas ütdéséből adódó “el pattanást” felhasználni. A két karnak a tolódás minden fázisában azonos nyújtottságúnak kell lennie. A féloldalazás nem megengedett. Vágrehajítás közben megállni, kivárni nem szabad. A gyakorlatot abba kell hagyni, amint a tanuló nem képes egyenes törzzsel végrehajtani, vagyis dereka-hasa süllyed, mivel ilyenkor az ágyéki gerincet károsító nyíróerők lépnek fel. A szabályosan végrehajtott hajlítások-nyújtások számát jegyezzük be.
 - a) Magas fekvőtámasz (lányok, fiúk): A tanuló a tornapadon támaszkodik.
 - b) Normál fekvőtámasz (lányok, fiúk): A tanuló a talajon hajtja végre a feladatot.
 - c) Mély fekvőtámasz (fiúk): A tanuló a lábfejét a tornapadon, kezét a talajon támasztja.
- **Egyensúlyozás:** A tanulóknak a tornapad rögzítő gerendájának közepén, 2 méteres jelölt szakaszon kell minél több utat megtennie 45 s alatt oda-vissza. A határvonalat, illetve a padot a határvonalon túl minden fordulás előtt érintenie kell. Amennyiben lelép a padról a megadott időkereten belül, a kísérletet befejezettnak kell tekinteni. Két kísérlet közül a jobbikat kell feljegyezni. Előzőleg egy próbakísérlet tehető.
- **Függés hajlított karral** (állmagasság, illetve derékszögű karhajlítás mellett): A függés helyzetét a tanuló társ segítségével veheti fel, idejét a segítség megszűnéséből mérjük 0,1 s-os pontossággal mindaddig, amíg az alábbiakban leírt testhelyzet meg nem változik. A feladatot korlátkarfán, illetve nyújtó végeztethetjük el.
 - a) Hajlított karú függésben a tanuló állja a karfa szintjét éppen meghaladja (lányok).
 - b) Az alkar és a felkar megközelítően derékszöget képez a hajlítottkarú függés helyzetében (lányok, fiúk).
- **Felülés hanyattfekvésből:** A tanuló a hátán fekszik, tarkóra tartással. Lábát úgy támasztja fel a talajon, hogy a comb és a lábszár megközelítőleg derékszöget zárjon be. A tanuló bokáját, lábát külső erővel nem szabad rögzíteni. Lábfejei egy lábfejelhossznyi távolságra vannak egymástól. A tanuló a nyaki gerinc indításával, a gerincszakaszokat lassan, fokozatosan (tehát nem hirtelenül!), csigolyáról csigolyára felemelve ülön fel úgy, hogy könyökével érintse meg az azonos oldali térdét. Ezután a derék indításával a gerincszakaszokat lassan, fokozatosan (tehát nem hirtelenül!), csigolyáról csigolyára leengedve feküdjön vissza. Ha a tanuló ezt a gyakorlatot hibátlanul képes végrehajtani, akkor végezheti a próbát ugyanezen fokozatosság mellett úgy is, hogy könyökével az ellenoldali térdét érinti meg. Próba közben nem veheti el a tarkójáról a kezét és hanyattfekvéskor a tarkón levő kezének érintenie kell a talajt. Minden felülés-visszaérkezés egy érvényes kísérlet. Figyelem! Ha a gerincszakaszokat nem lassan, fokozatosan emeljük fel és engedjük vissza, vagy a lábakat küldő erő (pl. társ vagy bordásfal) szorítja le, akkor az ágyéki gerincet károsító nyíró erők ébrednek és működnek.
 - a) Lányok: 30 s, 45 s.
 - b) Fiúk: 30 s, 45 s, 60 s.

- **Helyzetérzékelés:** A próbázó tanuló talajszőnyeg előtt áll, amelyre krétával egy 80 cm széles folyosót rajzoltunk. A gyakorlatot ebben a folyosóban kell végrehajtani. Ereszkedés guggolótámaszba, majd gurulóátfordulás előre guggolótámaszba. Felugrás félfordulattal balra és ereszkedéssel guggolótámaszba, gurulóátfordulás hátra. Ismét felugrás, leérkezés és visszafelé haladva megismétli az előre és hátra gurulóátfordulást, de most jobbra végezve a félfordulatot. A fordulatoknál ki kell egyenesedni és a lábaknak el kell hagyniuk a talajt. A végrehajtás idejét mérjük másodperces pontossággal. Egy előzetes próba után egy értékelt kísérlet tehető. A folyosót határoló vonalak érintése, illetőleg az abból való kilépés 1 s hozzáadásával jár. A teszt végrehajtása a térben való tájékozódást igényli, nehezített feltételek között, miközben igénybe veszi az egyensúlyozás szervét és a hozzá kapcsolódó képességet.
- **Szlabomfutás:** A rajtvonalra merőlegesen, attól 5, 10, 15 méterre kell elhelyezni egy-egy tömörtlabdát. A próbázó hullámvonalban futva kerülje el az első két medicinlabdát, majd megkerülve a harmadik labdát, hullámvonalban haladva fusson vissza és haladjon át a rajtvonalon. Célszerű az első labdát balkéz felől kerülni.
- **Szlabom labdavezetés kézzel és lábbal:** Labdavezetésnél az előzőekben leírt pályán kell vezetni a labdát, próbaként előbb kézzel, majd lábbal. Célbaérkezéskor meg kell fogni, illetve lábbal meg kell állítani a labdát. Mindhárom próbánál két-két kísérlet tehető. A jobbik eredményt kell feljegyezni 0,1 s-os pontossággal.

Megjegyzés: A szlabomfutást, a szlabom labdavezetést kézzel és lábbal próbákat célszerű együtt bemutatni, hiszen ugyanazt a pályát kell különböző nehézségi fokon teljesíteni a próbázónak.
- **Célbadobás:** A próbázó dobóvonal mögött áll fel, az attól 8 méterre elhelyezett, rövidebb élére állított, a borított részével a célzó felé néző számollyal szemben. Kislabdával öt egykezes felső dobást hajt végre a számolya. Érvényes találatnak az számít, ha a kislabda közvetlen találattal (gurulás, földre pattanás nélkül) érinti a számoly borított felületét. Az érvényes találatok számát kell feljegyezni.
- **Labdahordás:** Az indulóvonal előtt lehelyezett számoly mellett áll a próbázó. Tőle 10 és 15 méterre, egyvonalban további két számolyt helyeztünk el. A két kihelyezett számolyon egy-egy kislabda van. Rajtjelre a próbázó elfut az első – 10 méterre levő – számolyhoz, felkapja a rajta levő kislabdát és visszaviszi a rajtvonalnál levő számolyhoz, arra leteszi, elfut a második – távolabbi – számolyhoz, felkapja az ott levő labdát, és azzal visszafut az indulóvonalhoz. Lehelyezi a vonalnál a hozott labdát, felkapja az ott levő másik labdát, elviszi az első számolyra, majd visszajön a másik labdáért és azt kiviszi a távolabbi, második számolyhoz. Ott lehelyezi a labdát, és visszafutva áthalad a célvonalon. A próbázó egy kísérletet tehet. Eredményét 0,1 s-os pontossággal jegyezzük fel. A teszt a fürgeséget méri, amelyet úgy értelmezhetünk, hogy annak birtokában egy mozgásos feladatot kellő „ügyességgel” és gyorsasággal old meg a vizsgált személy. Ebben a tesztben az ér el jó eredményt, aki kellően gyors és rendelkezik a mozgásátállítás képességével. Ebben a feladatban a mozgásátállítás a mozgás lefékezését, majd felgyorsítását igényli.
- **Markolóerő:** A próbázó rugós személymérleget tart maga előtt. Karjait enyhén hajlítva, mellső rézsútos mélytartásban tartva mindkét kézzel átfogja a mérleg oldalát, hogy szorítását a mutató kijejeze. Maximális szorításra kell törekednie. 5–10 sec kivárást követően újra kísérletet tehet. Az eredmény kg-os pontossággal kerül a jegyzőkönyvbe.

Megjegyzés: A felsorolt mototros próbák és a hozzájuk tartozó teljesítmény értékek csak bő kínálatot jelentenek, amelyekből ki-ki tetszése és körülményei szerint válogathat.

Tesztek 7. évfolyam	Lányok					Fiúk				
	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge
60 m-es vág- tafutás	9,4	9,5-10,3	10,4-10,9	11,0-11,8	11,9	8,8	8,9-9,7	9,8-10,3	10,4-11,2	11,3
Helyből távol- ugrás	197	196-173	172-160	159-136	135	212	211-186	185-172	171-146	145
Függőleges felugrás	42	41-35	34-31	30-24	23	44	43-37	36-32	31-25	24
Labdadobás	898	897-711	710-616	615-430	429	914	913-719	718-620	619-425	424
Négyütemű fekvőtámasz	27	26-21	20-16	15-10	9	31	30-21	20-15	14-5	4
Karhajlítás fekvőtámasz- ban	24	23-13	12-7	6-2	1	31	30-21	20-16	15-8	7
Egyen- súlyozás	25,9	25,8-17,5	17,4-13,2	13,1-4,8	4,7	25,2	25,1-17,8	17,7-13,9	13,8-6,5	6,4
Függés hajlí- tott karral	60,8	60,7-34,9	34,8-21,7	21,6-1,1	1,0	62,4	62,3-40,1	40,0-28,8	28,7-6,5	6,4
Felülés	34	33-27	26-21	20-14	13	38	37-30	29-24	23-16	15
Helyzet- érzékelés	5,5	5,6-9,7	9,8-11,9	12,0-16,1	16,2	5,9	6,0-11,0	11,1-13,7	13,8-18,8	18,9
Szlalomfutás	6,4	6,5-7,6	7,7-8,3	8,4-9,5	9,6	6,5	6,6-7,5	7,6-8,1	8,2-9,1	9,2
Szlalom labdavezetés kézzel	7,4	7,5-9,8	9,9-11,1	11,2-13,4	13,5	6,9	7,0-9,4	9,5-10,8	10,9-13,4	13,5
Szlalom labdavezetés lábbal	10,8	10,9-16,1	16,2-19,0	19,1-24,3	24,4	9,3	9,4-13,1	13,2-15,1	15,2-18,2	18,9
Célabdobás	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Labdahordás	22,2	22,3-26,9	27,0-29,4	29,5-34	34,1	23,0	23,1-26,5	26,6-28,3	28,4-31,7	31,8
Markolóerő	43	42-34	33-28	27-19	18	53	52-41	40-33	32-21	20

Tesztek 8. évfolyam	Lányok					Fiúk				
	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge	kiváló	jó	átlagos	gyenge	igen gyenge
60 m-es vágtafutás	8,1	8,2–10,1	10,2–11,2	11,3–13,1	13,2	7,6	7,7–9,5	9,6–10,5	10,6–12,4	12,5
Helyből távolugrás	203	202–180	179–167	166–145	144	233	232–200	199–184	183–152	151
Függőleges felugrás	45	44–38	37–33	32–26	25	52	51–42	41–36	35–26	25
Labdadobás	961	960–745	744–636	635–420	419	1080	1079–813	812–678	677–411	410
Négyütemű fekvőtámasz	29	28–23	22–18	17–12	11	38	37–30	29–24	23–16	15
Karhajlítás fekvőtámaszban	20	19–14	13–8	7–2	1	36	35–25	24–18	17–7	6
Egyensúlyozás	24,9	24,8–17,6	17,5–13,8	13,7–6,5	6,4	32,6	32,5–21,0	20,9–15,1	15,0–3,4	3,3
Függés hajlított karral	57,3	57,2–33,2	33,1–21,0	20,9–1,1	1,0	71,9	71,8–47,6	47,5–35,3	35,2–11,0	10,9
Felülés	35	34–28	27–23	22–16	15	45	44–34	33–27	26–16	15
Helyzet-érzékelés	6,5	6,6–9,7	9,8–11,4	11,5–14,5	14,6	3,8	3,9–9,4	9,5–12,4	12,5–18,1	18,2
Szalomfutás	6,4	6,5–7,6	7,7–8,3	8,4–9,5	9,6	6,2	6,3–7,2	7,3–7,9	8,0–8,9	9,0
Szalom labdavezetés kézzel	7,3	7,4–9,3	9,4–10,4	10,5–12,4	12,5	7,0	7,1–8,9	9,0–10,1	10,2–12,0	12,1
Szalom labdavezetés lábbal	10,8	10,9–16,1	16,2–19,0	19,1–24,3	24,4	8,7	8,8–12,1	12,2–13,9	14,0–17,3	17,4
Céldobás	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Labdahordás	21,6	21,7–26,0	26,1–28,3	28,4–32,7	32,8	22,2	22,3–25,7	25,8–27,6	27,7–31,1	31,2
Markolóerő	44	43–35	34–29	28–20	19	61	60–47	46–38	37–25	24

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képzési követelmények és tárgyi feltételek

Képzési feltételek

Törvényi háttér: A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 17. § 1. pont *a)–d)* bekezdése, 8. pontja.
A fejlesztési szakasz 5-6. évfolyamán a tantárgynak megfelelő szakos tanári vagy a testnevelés és sport műveltségi területnek megfelelő képzést nyújtó tanítói végzettség szükséges.
A hetedik-nyolcadik évfolyamon testnevelés szakos tanári végzettség szükséges.

Tárgyi feltételek

Tornaterem (tornaszoba), testnevelési udvar – mindkettő átlagos felszereltséggel, uszoda (tanmedence), szokványos sportszerek.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Évfolyam	5.		6.		7.		8.	
Kerettanterv szerint	A	B	A	B	A	B	A	B
Testnevelés és sport	3,5	2,5	3,5	2,5	4	2,5	4	2,5
Összesen	3,5	2,5	3,5	2,5	4	2,5	4	2,5

A tantárgy kétféle éves óraszámú az iskoláknak választási lehetőséget biztosít arra, hogy a számukra kedvezőbb óraszámú tantervet illesszék a pedagógiai programjukba.

Tantárgyi tantervek

A tanterv alkalmazásához szükséges speciális képesítési követelmények és tárgyi feltételek

Képesítési feltételek

Törvényi háttér: A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 17. § 1.pont *a)–d)* bekezdése, 8. pontja. Az alapozó szakasz évfolyamain (1–4. évfolyam) tanítói, konduktori végzettség. A szakrendszerű oktatásban a tantárgynak megfelelő szakos tanári vagy a testnevelés és sport tantárgy oktatásához megfelelő képesítést nyújtó tanítói végzettség szükséges.

Nem szakrendszerű oktatásban a tanár akkor oktathat, ha legalább százhusz órás pedagógus-továbbképzés vagy szakirányú továbbképzés keretében elsajátította a hat-tízéves korosztály életkori sajátosságaihoz illeszkedő pedagógiai, pszichológiai ismereteket és az eredményes felkészítéshez szükséges módszereket.

Tárgyi feltételek

Tornaterem (tornaszoba), testnevelési udvar – mindkettő átlagos felszereltséggel, uszoda (tanmedence), szokványos sportszerek.

A tantárgy óraterve 5–8. évfolyam

Témák	5. évfolyam		6. évfolyam		7. évfolyam		8. évfolyam	
	A	B	A	B	A	B	A	B
1. Alaki gyakorlatok	10	3	10	3	6	3	6	3
2. Gimnasztika	22	10	14	10	17	10	17	10
3. Járások és futások	28,5	8	19	8	16	8	16	8
4. Szökdelések és ugrások	22,5	8	15	8	15	8	15	8
5. Dobások és hajítások	28,5	8	19	8	15	8	15	8
6. Támaszok, mászások, egyensúlyozások	28,5	7	19	7	13	7	13	7
7. Feladatok függésben	15	6	10	6	8	6	8	6
8. A labdakezelés alapjai	30	13	20	13	20	13	20	13
9. Koreografált játékok	22,5	9	15	9	15	9	15	9
10. Úszás	15	10	10	10	10	10	10	10
11. Higiéniai ismeretek	7,5	2,5	7	2,5	5	2,5	5	2,5
12. Szabadidős sport-tevékenységek	12	8	8	8	8	8	8	8
Óraszám összesen:	129,5	92,5	129,5	92,5	148	92,5	148	92,5

A műveltségi terület fejlesztési feladatainál történő hivatkozások (kapcsolódás) az alábbi felsorolás elemeire történő hivatkozásokat jelölik:

1. Az egészséges testi fejlődés
 - 1.1 A tanulók életkorának megfelelően fejlődjön keringési, légzési és mozgatórendszerük. A foglalkoztatás hatására szilárduljon egészségük, váljanak ellenállóvá a megbetegedésekkel szemben.
 - 1.2 Rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet.
 - 1.3 Aktív és egyre tudatosabb testmozgással előzzék meg a tartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket és mozgásokat. Alakuljon ki a testtartásért felelős izmok izomegyensúlyának és a medence középpállásának automatizálása.
 - 1.4 Szerezzék meg az alapvető higiéniai ismereteket, bővítsék tudásukat.
2. A mozgáskultúra fejlesztése
 - 2.1 Tudjanak gyorsan, illetve kitartóan futni, igyekezzenek iramukat a távhoz és a terephez igazítani, futás közben akadályokat leküzdeni. Sajátítsanak el ugrás-, dobás- (hajítás-, lökés-, vetés-) technikákat, ezzel is gazdagítva alapvető (generikus) készségkészletüket.
 - 2.2 Sajátítsanak el egyszerű, torna jellegű támasz- és függéshelyzeteket, legyenek képesek egyszerű hely- és helyzetváltoztatásokra támaszban és függésben.
 - 2.3 Jellemezze tevékenységüket kreativitás a legváltozatosabb feladathelyzetekben. Elemi szintű játékkészség birtokában szívesen vegyenek részt egyszerűsített sportjátékokban.
 - 2.4 Váljanak vízbiztossá, sajátítsanak el egy úszásnemet.
 - 2.5 Fejlődő tendencia jellemezze kondicionális és koordinációs képességszintjüket, mozgásos cselekvési biztonságukat.
 - 2.6 Életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a különböző feladatmegoldások során.
 - 2.7 Legyenek képesek összerendezett mozgásokra.
 - 2.8 Ismerjék a játékok elemi szabályait. Értsék a feladatmegoldások elemi logikáját.
3. A mozgásigény fenntartásának követelményei
 - 3.1 Élményként éljék meg az új feladatmegoldások elsajátítását, a játékot, versengést, sportolást.
 - 3.2 Alapozódjon meg az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás iránti igényük.

5–6. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütem-tartás</u>	1. Alaki képzés.	- Egy és többes oszlop, egy- és többsoros vonal kialakítása. - Haladás az alaki szabályoknak megfelelően egy- és többsoros alakzatban. - Különböző téralakzatok kialakítása, fordulatok helyben és mozgásban.	Magyar nyelv és irodalom (vezényszavak); Művészetek; Életvitel és gyakorlati ismeretek 2.7

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) Egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütem-tartás</u>	2. Gimnasztika. 2.1. Összefüggő gimnasztikai gyakorlatok sorok szer nélkül. 2.2. Összefüggő gimnasztikai gyakorlatok sorok szerekel, zenére. 2.3. A biomechanikailag helyes testtartást kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok 2.4. Légzőgyakorlatok.	- A legfontosabb helyzetek és gimnasztikai alapformák alkalmazása: - Hosszabb gimnasztikasorok egyszerűbb alapformákból. 2–4 ütemű szabad kéziszere és egyszerű szer- (pad, számoly, bordásfal) gyakorlatok. 2–4–8 ütemű szabad kéziszere és egyszerű szer- (pad, számoly, bordásfal) gyakorlatok. - Ritmikus gyakorlatok énekre, zenére. - - A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez. - Légzőgyakorlatok. 6-8 gyakorlatból álló szabadgyakorlat-füzér (otthoni tornához) önálló összeállítása.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret; Művészetek 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.7, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) pr) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Gyorsasági koordináció</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	3. Atlétika: futások. 3.1. Rövid távú vágtafutások. 3.2. Gyors futások irányváltoztatással. 3.3. Tartós futás.	- Rajtok (indulások jelre különböző kiinduló helyzetekből megkötés nélkül): álló-, guggoló-, térdelőrajt. - Vágtafutások. - Iramfutások. - Tartós futások. - Fokozó futás. - Tartós futás, növekvő időtartamig. - Aerob jellegű kitartó futás. - Futás feladatokkal (kerülés, átvágás, jelre egyszerű feladatok végzése). - Rajtversenyek. - Kapcsolódó játékok: fogójátékok, különböző sor- és váltóversenyek, rajtversenyek, futóversenyek fokozatosan nehezedő szabályokkal.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) F) é) egy) szk) lk) p) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmus és reakció-képesség</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	4. Atlétika: szökdelések és ugrások. 4.1. Távolugrás. 4.2. Magasugrás. 4.3. Ugrások folyamatos munkavégzésben.	- Távolugrás (guggolótechnika) ugrásából. - Magasugrás megkötés nélkül és át-lépő technikával. Szökdelés egy, váltott és páros lábon. - Szökdelések egy, váltott és páros lábon előre, hátra és oldalra meghatározott távolságig. Szökdelések helyben és továbbhaladással taps ritmusát követve. - Rajtolási versenyek különböző jelekre, szituációkra. - Kötéláthajtás egy, váltott és páros lábon szökdeléssel, meghatározott ideig. - Ugróiskola kötéláthajtással párokban, majd közös kötéllal.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) F) szk) egy) d) lk) d) <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Összpontosítás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	5. Atlétika: dobások, lökések, hajítások. 5.1. Dobások kis súllyal célba és távolba. 5.2. Lökések kis súllyal távolba. 5.3. Hajítások kis súllyal távolba.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Dobások, lökések, hajítások kis súllyal távolba, az életkornak megfelelő méretű és súlyú szerekkel, a technika fejlesztését és a végrehajtás gyorsaságát fokozva. - Dobások távolba és célba különböző körméretű és tömegű labdával, a céltávolság növelésével. - Dobások, lökések, hajítások távolba és célba helyből és 3-4 lépéses lendületből. - Kapcsolódó játékok: csapatversenyek: „Ki lök a legmesszebbre?“, „Ki céloz ügyesebben?“ stb.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) egy) szk) lk) d) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Egyensúlyozó képesség</u>	6. Torna: támaszok, mászások, függeszkedések. 6.1. Támaszhelyzetek. 6.2. Mászás rúdra és kötélre. 6.3. Függeszkedés rúdra és kötélre. 6.4. Mászóversenyek.	- Támaszhelyzetek és gyakorlatok talajon, szereken (pad, zsámoly, kiégészítő tornakészlet). - Állás támaszhelyzetben (tarkón, fejen, segítséggel kézen). - Összefüggő, rövidebb szertornagyakorlatok. - Mászási feladatok fel és le. Lendületek előre-hátra. Haladás oldalirányba, forgással is. - Mászási kísérletek rúdra, kötélre. - Függéshelyzetek és gyakorlatok rúdon, kötélén. - Mászóversenyek, mászó váltóversenyek. - Összefüggő, rövidebb szertornagyakorlatok. - Kapcsolódó játékok: „Vándormászás”, sor- és váltóversenyek, fára mászás.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.3, 2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) szk) egy) d) p) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	7. Sportjátékok: a labdakezelés. 7.1. Labdavezetés kézzel, lábbal. 7.2. Cselezés. 7.3. Támadás és védekezés. 7.4. Testnevelési játékok.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Az előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó alkalmazása, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. - Labdavezetés kézzel, az ütközések elkerülésével. - Labdavezetés lábbal, az ütközések elkerülésével. - Labdakezelés mozgásban, mozgásban lévő társakkal szemben, az ütközések elkerülésével. - Cselezés, cselsorok. - A labda célba juttatása. - Labda átadása, átvétele. - Taktikai elemek: a legegyszerűbb védekezési és támadási megoldások. - A kézilabda, a kosárlabda, a röplabda és a labdarúgás alapvető játékelemeinek változatos gyakorlása. - Kapcsolódó játékok: a kézilabda, a kosárlabda, a röplabda és a labdarúgás alapvető játékelemeinek változatos, testnevelési játékokba ágyazott gyakorlása.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) Te) T) F) szk) lk) é) egy) <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u>	8. Sportjátékok: sportági alaptaktikák. 8.1. Atlétika. 8.2. Labdajátékok.	- Az előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó alkalmazása, cselezés, cselsorok, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. - Esések, gurulások, vetődések minden formája sportág-előkészítő és egészségmegőrző jelleggel. - Sportági alaptaktikák (egyszerű mechanikus szinten). - A tanult sportági technikák gyakorlása a pontosabb és jobb minőségű végrehajtásra törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével). - Gyakorlatok a tanult sportági technikai-taktikai elemek játékhelyzetbe állítására (versenyszerűen).	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) é) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	9. Önvédelem, küzdősportok. Esések. 9.2. A kéz kiszabadítása fogásból. 9.3. Húzások, tolások.	- A küzdősportok alapjai (elsősorban fiúknak). - Az esések, gurulások, vetődések minden formájának gyakorlására sportág-előkészítő és egészségmegőrző jelleggel. - Egyszerű esési gyakorlatok: guruló- és zuhanóesés előre és hátra. - Csúsztatott esés oldalra. - Gurulóátfordulások előre, hátra. - A kéz kiszabadítása fogásból. - Húzások és tolások párokban és csoportokban. - Kisebbségi, küzdő jellegű versengések.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmuszérzés</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	10. Esztétikai sportok: koreografált játékok. 10.1. Rövidebb koreográfiák. 10.2. Néptáncok. 10.3. Modern táncok technikai elemei.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Koreografált torna-, tánc-, etüdrepertoár a nemnek megfelelő elemek erősítésével, főként lányoknak. - Ritmizált járások, galoppszökdelések, hármaslépés. - Speciális szabadgyakorlatok zenére. - Alakzatváltoztatások: csoportos, páros és egyéni járások, guggolások, karmozgások, ugrások és szökdelések, tánclelések. - Nép-, modern tánc technikai elemei, rövidebb koreográfiák.	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek 1.1, 1.2, 1.3, 2.4, 2.7, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) F) K) É) lk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	11. Úszás. 11.1. A választott úszásnem. 11.2. Egy újabb úszásnem technikai alapjai. 11.3. Játék a vízben.	- Az előző évfolyamok tananyagának bővített és nehezített formában történő továbbvitele. - A tanult úszástechnikák fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal. Az eddig gyakorolt úszásnem megfelelő, biztonságos elsajátítása és gyakorlása. - Egy további úszásnem technikai alapjainak megismerése. Sikláshoz kapcsolt lábtempó a választott úszásnembben. Siklás és kartempó. Kar- és lábmunka összehangolása. - Szabadgyakorlatok a vízben. - Kapcsolódó játékok: játék a labdával úszás közben, kisebb versenyek (már jónak nevezhető technikai tudásszint elérése esetén).	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Természet- és társadalomismeret 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1
I) Te) T) F) É) K) p) kr) é)	12. Higiéniai ismeretek növelése. 12.1. Testkultúra-történeti ismeretek alapozása. 12.2. A higiéniai ismeretek bővítése. 12.3. A higiéniai ismeretek alkalmazásának ellenőrzése.	- Testkultúra-történeti ismeretek alapozása. - A higiéniai ismeretek növelése, alkalmazásuk ellenőrzése. - A test tulajdonságainak felfedezése és tudatos megismerése a mozgások során: csontok, izmok, ízületek. - A test képességeinek fejlesztése, épségének védelme: ügyesség, bátorság és óvatosság, erő és gyorsaság. - A tisztaság fontossága: tiszta test, tiszta öltözék, mosakodás, rendszertet. - Az öltöző és a gyakorlótér rendje és tisztasága.	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek; Természet- és társadalomismeret; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.4, 3.2
<u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u> <u>Testi és lelki egészség</u> <u>Énkép és önismeret</u>	13. Szabadidős sporttevékenységek.	- Szabadtéri sportok. - Séták, gyalogos, kerékpáros túrák (útjelzések, turistajelzések megismerése). - Futás a szabadban. - Tájékozási futás (ahol a feltételek adottak). - Szánkózás, korcsolyázás, hócsata és hóemberépítés. - Ügyességet fejlesztő közlekedési eszközök használata (kerékpározás, görkorcsolyázás, gördeszkázás, korcsolyázás).	Természet- és társadalomismeret; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1

A továbbhaladás feltételei

1. A tanuló értse az utasításokat, hajtsa végre a tanult rendgyakorlatokat az óraszervezés megkívánta formában.
2. Legyen jártas a bemelegítésre és a képességfejlesztésre egyaránt alkalmas gyakorlatok végzésében.
3. Vegyen részt aktívan a sokoldalú előkészítő és gimnasztikai gyakorlatok végzésében.
4. Legyen alapvető jártassága az atlétikai és tornamozgásokban.
5. Tudja uralni saját testét a támasz- és függésgyakorlatokban.
6. A tanult tornagyakorlatokat hajtsa végre biztonságosan.
7. A tanult atlétikai mozgásokat tudja összerendezetten végrehajtani.
8. Tudja alkalmazni a labdajátékokban tanult technikai elemeket.
9. Kapcsolódjon be aktívan a választott sportjátékba.
10. Ismerjen néhány önvédelmi fogást, vállalja fel a test-test elleni küzdelmet.
11. Szerezze meg a vízbiztonságot, tudjon leúszni egy meghatározott távolságot.
12. Legyen jártas a biomechanikailag helyes testtartást kialakító, automatizáló és fenntartó mozgásanyag elvégzésében.

7–8. évfolyam

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
<u>I)</u> <u>T)</u> <u>Te)</u> <u>egy)</u> <u>szk)</u> <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Ritmus- és ütem-</u> <u>tartás</u>	1. Alaki képzés	Az 1–6. évfolyamon elsajátított alaki képzések gyakorlása a tanítási órákon (a testnevelésben alkalmazott alaki gyakorlatok teljes köre).	Magyar nyelv és irodalom (vezényszavak); Művészetek; Életvitel és gyakorlati ismeretek 2.7

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) F) é) egy) szk) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Ritmus- és ütem-</u> <u>tartás</u>	2. Gimnasztika. 2.1. Szabadgyakorlatok. 2.1. Kéziszergyakorlatok . 2.3. A biomechanikailag helyes testtartást kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok. 2.4. Légzést fejlesztő gyakorlatok. 2.5. Otthoni gyakorlatok.	• 2–4 ütemű szabad-, kézyszer- és egyszerű szer- (pad, zsámoly, bordásfal) gyakorlatok. • Szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas gyakorlatok teljes köre. • Kézyszer- és egyszerű szergyakorlatok, kötélmászás. • 2–4–8 ütemű szabad-, kézyszer- és egyszerű szer- (pad, zsámoly, bordásfal) gyakorlatok. • Ritmikus gyakorlatsorok zenére. – A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez. • Légzőgyakorlatok. • Törzserősítő gyakorlatok. • Relaxációs gyakorlatok. • Hosszabb, többféle tartásjavító, relaxációs és légzőgyakorlatból álló szabadgyakorlat-füzér megtanulása (otthoni tornához).	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben; Művészetek 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.7, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) p) szk) é) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Gyorsasági koordináció</u> Mozgásérzékelés	3. Atlétika: futások. 3.1. Rajtok. 3.2. Vágtafutások. 3.3. Váltófutás.	• Rajtok (indulások jelre különböző kiinduló helyzetekből megkötés nélkül): álló-, guggoló-, térdelőrajt. • Vágtafutások. • Közepes iramú futás. • Tartós futás, növekvő időtartamig. • Futás feladatokkal, akadályokkal, átfutások akadályok felett. • Váltófutás. • Futás lejtőn, lépcsőn felfelé és lefelé. • Rajtversenyek.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) F) é) egy) szk) lk) p) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u>	4. Atlétika: ugrások. 4.1. Távolugrás. 4.2. Magasugrás. 4.3. Ugrások folyamatos munkavégzésben.	- Távolugrás az atlétikában leírt fejlettebb technikával. - Magasugrás az atlétikában leírt fejlettebb technikával. - Ugrások folyamatos munkavégzésben. - Sorozatugrások.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 3.1, 3.2
I) T) Te) É) F) szk) egy) d) lk) <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Összpontosítás</u>	5. Atlétika: dobások, lökések, vetések. 5.1. Dobások célba és távolba. 5.2. Lökések távolba. 5.3. Hajítások távolba.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Dobások, lökések, hajítások távolba, az életkornak megfelelő méretű és súlyú szerekkel, a technika fejlesztését, és a végrehajtás gyorsaságát fokozva. - Kislabdahajítás távolba. - Helyből súlylökés. - Dobások távolba és célba különböző körméretű és tömegű labdával, a céltávolság növelésével. - Dobások, lökések, hajítások távolba és célba, helyből és 3-4 lépéses lendületből. - Gyakorlatok kisebb súlyokkal a húzóerő, a gyorsító és az erőállóképesség fejlesztésére.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) egy) szk) lk) d) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Egyensúlyozó képesség</u> <u>Ritmusérzék</u>	6. Torna: talajtorna, mászás, függeszkedés. 6.1. Talajtorna. 6.2. Gyűrűgyakorlatok. 6.3. Függeszkedés rúdra és kötélre. 6.4. Mászóversenyek.	• Támaszhelyzetek és gyakorlatok talajon, szereken (pad, zsámoly, kiégésítő tornakészlet). • Gurulóátfordulás előre és hátra, repülő gurulóátfordulás. • A lányok tornaanyagában aerobik- és RSG-elemek. • Kézenállási kísérletek, kézenátfordulás oldalra, fejenállás. • Összefüggő, rövidebb szertorna-gyakorlatok. • Mászási feladatok fel és le. Lendületek előre-hátra. Haladás oldalirányba, forgással is. • Terpeszfelugrás és leugrás. • Mászás rúdra, kötélre. • Függeszhelyzetek és gyakorlatok rúdon, kötélen. • Függeszkedési kísérletek (lányok), függeszkedés (fiúk). • Mászóversenyek, mászó váltóversenyek.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben; Művészetek 1.3, 2.2, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) szk) egy) d) p) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	7. Sportjátékok. 7.1. Labdajátékok. 7.2. A játékszabályok. 7.3. A játékok technikai elemei. 7.4. Testnevelési játékok.	• Mint az előző évfolyamokon, valamint: • Az előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó alkalmazása, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. • Labdavezetés kézzel és lábbal, az ütközések elkerülésével. • Labdakezelés mozgásban, mozgásban lévő társakkal szemben, az ütközések elkerülésével. • Cselezés, cselsorok. • A labda célba juttatása. • Labda átadása, átvétele. • Taktikai elemek: védekezési és támadási megoldások. • A kézilabda, a kosárlabda, a röplabda és a labdarúgás alapvető játékelemeinek változatos gyakorlása. • Területvédelem a csapatjátékokban. • Kapcsolódó játékok: az iskola feltevélei, a tanár irányultsága és a tanulók érdeklődése függvényében két sportjáték játékelemeinek ismerete és alkalmazása (kézilabda, kosárlabda, röplabda, labdarúgás).	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) Te) T) F) szk) lk) é) p) egy) <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásalkalmazás</u>	8. Sportjátékok: sportági alaptaktikák. 8.1. Labdajátékok. 8.2. Korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás.	- Az előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó alkalmazása, cselezés, cselsorok, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. - Sportági alaptaktikák. - A tanult sportági technikák gyakorlása a pontosabb és jobb minőségű végrehajtásra törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével). - Gyakorlatok a tanult sportági technikai-taktikai elemek játék helyzetbe állítására (versenyszerűen). - A korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás alapjai, technikájának megismerése a helyi feltetelektől függően.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1
I) T) Te) É) F) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	9. Önvédelem, küzdősportok. 9.1. Esések. 9.2. A kéz kiszabadítása fogásból. 9.3. Szabadulás a fogásból.	- A küzdősportok alapjai (elsősorban fiúknak). - Az esések, gurulások, vetődések minden formájának gyakorlására sportág-előkészítő és egészségmegőrző jelleggel. - Esési gyakorlatok: guruló- és zuhanóesés előre és hátra. - Csúsztatott esés oldalra. - Gurulóátfordulások előre, hátra. - A kéz kiszabadítása fogásból. - Szabadulás a fogásból, a fojtásfogás háritása. - A birkózás egyszerűbb elemei: gurulások, esések, zuhanások, csípődobás, fejenátdobás (grundbirkózás). Dzsúdó. - Kisebb, küzdő jellegű versengések.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.3, 1.1, 1.3, 2.1, 2.5, 2.6, 2.7, 3.1

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
I) T) Te) É) F) egy) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Ritmuszérzés</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u>	10. Esztétikai sportok: koreografált játékok. 10.1. Rövidebb koreográfiák. 10.2. Néptánclemek. 10.3. Modern táncok technikai elemei.	- Mint az előző évfolyamokon, valamint: - Koreografált torna-, tánc-, etüdpertoár a nemnek megfelelő elemek erősítésével, főként lányoknak. - Ritmizált járások, galoppszökdelések, hármaslépés. - Speciális szabadgyakorlatok zenére. - Alakzatváltoztatások: csoportos, páros és egyéni járások, guggolások, karmozgások, ugrások és szökdelések, tánclépések. - Nép-, modern tánc technikai elemei, koreográfiák.	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek 1.1, 1.2, 1.3, 2.4, 2.7, 3.2
I) T) Te) F) K) É) lk) é) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgástanulás</u> <u>Mozgásérzékelés</u> <u>Térbeli tájékozódás</u>	11. Úszás. 11.1. A választott úszásnem. 11.2. Egy újabb úszásnem technikai alapjai.	- Az előző évfolyamok tananyagának bővített és nehezített formában történő továbbvitele. - A tanult úszástechnikák fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal. Az eddig gyakorolt úszásnem megfelelő, biztonságos elsajátítása és gyakorlása. - Egy további úszásnem technikai alapjainak megismerése, gyakorlása. - Különböző távú, aerob jellegű úszások. - Mentés vízből. - Rövidebb távú úszóversenyek.	Életvitel és gyakorlati ismeretek; Ember a természetben 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1
I) Te) T) F) É) K) p) kr) é)	12. Higiéniai ismeretek növelése. 12.1. Testkultúra-történeti ismeretek alapozása. 12.2. A higiéniai ismeretek bővítése. 12.3. A higiéniai ismeretek alkalmazásának ellenőrzése.	- Testkultúra-történeti ismeretek alapozása. - A higiéniai ismeretek növelése, alkalmazásuk ellenőrzése. - A test tulajdonságainak felfedezése és tudatos megismerése a mozgások során: csontok, izmok, ízületek. - A test képességeinek fejlesztése, épségének védelme: ügyesség, bátorság és óvatosság, erő és gyorsaság. - A tisztaság fontossága: tiszta test, tiszta öltözködés, mosakodás, rendszert. - Az öltöző és a gyakorlótér rendje és tisztasága.	Magyar nyelv és irodalom; Művészetek; Ember a természetben; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.4, 3.2

Kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok	Témakörök	Tanulói tevékenységek	Kapcsolódások
Te) É) F) é) <u>Mozgáskoordináció</u> <u>Mozgásalkalmazás</u> <u>Kreativitás</u> <u>Élményszerzés</u> <u>Fair play</u>	13. Szabadidős sporttevékenységek.	- Séták, gyalogos, kerékpáros túrák (útjelzések, turistajelzések megismerése). - Téli túra, nyári túra. - Szánkózás, korcsolyázás, hócsata és hóemberépítés. - Ügyességet fejlesztő közlekedési eszközök használata (kerékpározás, görkorcsolyázás, gördeszkázás, korcsolyázás).	Ember a természetben; Életvitel és gyakorlati ismeretek 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.7, 3.1

A továbbhaladás feltételei a 8. évfolyam végén:

- A tanuló hajtsa végre fegyelmezetten az alaki gyakorlatok kapott utasításait.
- Ismerje a sokoldalú előkészítő és prevenciós gyakorlatok élettani hatásait, és tudja e gyakorlatokat végrehajtani életkorának megfelelő szinten.
- Tudjon bemutatni összerendezett, önmagához mérten javuló eredményességű atlétikai mozgásokat.
- Végezze a tornagyakorlatokat biztonságosan, törekedjen a helyes testtartásra.
- Birtokolja az alapvető labdakezelési ismereteket, és tudjon alkalmazkodni a játékhelyzetekhez.
- Ismerje az önvédelem alapjait, tudjon sportszerűen küzdeni.
- Törekedjen teljesítményre a tanult úszásnem(ek)ben.

HUMANISZTIKUS ISKOLAPROGRAM

I. HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS 1–4. ÉVFOLYAMOS MUNKATERVE

1. rész
FŐ MODUL,
1. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Tartalom

A Humanisztikus Kooperatív Tanulás 1–4. évfolyamos munkatervének a leírása

Időtartam

A HKT 1–4. évfolyamos munkaterve és a NAT

Az 1–4. évfolyam munkatervének felépítése, jellemzői, szerkezete

Felépítés

Jellemzők

Komplexitás

Órafelosztás

Célok és követelmények struktúrája az évfolyam-modulokban

A témák szerkezete

Idegen nyelv

Ajánlás

Kulcsszavak

Cél

Követelmény

Tartalom

Értékelés

Az értékelési rendszer összetevői

Értékelési szempontok

Megfigyelési szempontok, háttérinformációk a diagnosztizáláshoz, az értékelhetőséghez, a közvetítésszervező stratégia kialakításához

A tantárgyak értékelési szempontjai, területei 1–4. évfolyamon

Értékelés és követelmény kapcsolata

Feltételek

Együttműködés 1–4. évfolyam

Megjegyzés

Kulcsszavak

Tartalom

Értékelés

Feltételek

Önművelés 1–4. évfolyam

Megjegyzés

Kulcsszavak

Cél

Tartalom

Értékelés

Feltételek

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 1. évfolyam munkaterve

Időtartam

Jellemzők

Cél

Követelmény

Tartalom

Részei

Feltételek

Mi és a környezetünk

Kulcsszavak

Tartalom

Anyanyelv

Megjegyzés, Kulcsszavak

Tartalom

Matematika

Kulcsszavak

Tartalom

Ének-zene

Kulcsszavak

Tartalom

Modellezés–vizualitás

Kulcsszavak

Tartalom

Testnevelés

Kulcsszavak

Tartalom

KI VAGYOK ÉN ?

Időtartam, Megjegyzés

Cél

Tartalom

*Játékok, játszótér**Élettörténet, óvoda, iskola**Család, rokonság, felnőtt, gyerek**Öltözködés**Étel, ital**Álatok**Növények**MI VAGYUNK!*

Időtartam, Megjegyzés

Cél 57

Tartalom

*Családi szokások**Iskolai szokások**Közlekedés**Kereskedelem**Egészség**Karácsonyi ünnepkör**A FANTÁZIA VILÁGA*

Időtartam, Megjegyzés

Cél

Tartalom

*Mesék a hidegről és a hóemberről**Mesebeli állatok: madarak**sárkányok**Farsang**Képtelenségek**Tündérek, boszorkányok**A legkisebb**Mesés növények**Mesebeli tárgyak**Mese és zene**Vásár**A TERMÉSZET MEGISMERÉSE*

Időtartam, Megjegyzés

Cél

Tartalom

*Természeti ritmusok**A természet megújulása**Húsvét**Élőlények, életjelenségek**Élettelen dolgok a természetben**Ember és környezete**Pünkösöd**Délutános (szabadidős) tevékenység-terv 1. évfolyam*

Időtartam, Megjegyzés

Cél, Követelmény

Tartalom

Feltételek

Ki vagyok én ?

Mi vagyunk!

A fantázia világa

A természet megismerése

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS 1–4. ÉVFOLYAMOS MUNKATERVÉNEK A LEÍRÁSA

Időtartam: 144 hét

A HKT 1–4. évfolyamos munkaterve és a NAT

NAT

A munkaterv *teljes tanterv*, tehát a négy évfolyam a NAT-ban található – 4. évfolyamvégi – összes műveltségi területet lefedi.

Tantárgyak	Tantárgyak által lefedett NAT műveltségi területek (NAT-részterületek) (kimenetek)
Anyanyelv	Magyar nyelv és irodalom (1–4. évf. végén) Művészetek: Dráma és tánc (1–4. évf. végén)
Mi és a környezetünk	Ember és társadalom (1–4. évf.); Ember a természetben (1–4. évf.); Életvitel és gyakorlati ismeretek (1–4. évf.): – A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az emberi életben, haszna és veszélyei: a fenntartható fejlődés gondolata – Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum) – Az alkotás folyamata, a gyakorlati probléma-felismerési és problémamegoldó folyamat részei – Munkavégzési és tanulási szokások
Modellezés–vizualitás	Életvitel és gyakorlati ismeretek (1–4. évf.) Művészetek: Vizuális kultúra (1–4. évf.)
Ének-zene	Művészetek: Ének-zene (1–4. évf.) Művészetek: Dráma és tánc (1–4. évf.): – A megjelenítéshez, csoportos játékhoz szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása – Rögtönzési képességek fejlesztése
Matematika	Matematika (1–4. évf.)
Testnevelés	Testnevelés és sport (1–4. évf.)
Idegen nyelv	Élő idegen nyelv (4–6. évf.)
Együttműködés	Magyar nyelv és irodalom (1–4. évf.) Dráma és tánc (1–4. évf.): – A megjelenítéshez, csoportos játékhoz szükséges képességek fejlesztése, készségek kialakítása – Rögtönzési képességek fejlesztése – Problémamegoldó, ismeretszerzési, tanulási képességek – Megismerő-, befogadóképeségek (színházi előadások megtekintése és véleményezése) Ember és társadalom: Társadalmi ismeretek (1–4. évf.): – Kommunikáció – A tartalom kulcselemei – A reflexiót irányító kérdések

Az 1–4. évfolyam munkatervének felépítése, jellemzői, szerkezete**FELÉPÍTÉSE:**

Együttműködés 1–4. évfolyam

Önművelés 1–4. évfolyam

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 1. évfolyam

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 2. évfolyam

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 3. évfolyam

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 4. évfolyam

JELLEMZŐK:

A komplex tanulási folyamatot felbontva minden évfolyam programja az alábbi tantárgyak munkatervét tartalmazza:

- Óraszámmal rendelkező „tantárgyak”: *Mi és a környezetünk; Anyanyelv; Matematika; Ének-zene; Modellezés – vizualitás; Testnevelés.*
- Valamennyi „tantárgyban” megjelenik az *Együttműködés és az Önművelés* tanításának a terve.

A munkaterv 1–3. osztályban *szabadidő-tevékenységeket* is tartalmaz, ez a tanterv-elem természetesen elhagyható, megváltoztatható.

Az *Idegen nyelv* tanítása 4. évfolyamtól kezdődik.

KOMPLEXITÁS:

Minden évfolyam munkaterve (időben is) – négy nagy szakaszra (ún. Ciklusra) osztható. Az első szakasz 8, a második 8, a harmadik 12, a negyedik 8 hétig tart. A szakaszok önálló egységet képeznek, a szakaszok végét rendszerező, „produktummal” záruló hetek zárják. A szakaszokon belül található témák önálló egységek.

Egy tanév munkaterve 10–35 átfogó téma feldolgozását tartalmazza. A munkaterv természetesen lehetőséget kínál a felhasználónak arra, hogy a témákat tanítványai érdeklődésének megfelelően alakítsák: elhagyhatnak témákat, új -, más témákat alakíthatnak ki, módosíthatnak a témák tartalmán. Sőt kötelezővé teszi a pedagógusok és a tanulók kreativitása során létrejövő komplex témák feldolgozását

A hetek – bizonyos kereteket tiszteletben tartva – a gyerekekkel közös tervezéssel indulnak és egy „összefoglaló” eseménnyel zárulnak (pl. akcióterv, munkadarab, dramatikus játék, bábjáték stb.), amely segíti a héten tanultak integrálódását.

A munkaterv tanulási folyamatot tervez, s ezt nem osztja 45 perces tanórákra. Az alkalmazó döntésére bízva, hogy a témákra megadott óraszámokat milyen egységekre bontja.

ÓRAFELOSZTÁS:

- a) *A komplex tervezésből* indulunk ki, ezért a *tantárgyak rendszerét komplex blokknak* nevezzük. Ha az osztályban több pedagógus tanít, akkor az alábbi munkamegosztási lehetőségek adóttak:

- A hagyományos gyakorlatnak megfelelően a komplex blokk tantárgyakra szétszedhető részeit osztják meg egymás között (ezért készítettük a munkatervet két különböző funkcióra alkalmas formában).
- A komplex közvetítésnek megfelelően a komplex egységet osztják fel egymás között (ami azt jelenti, hogy nem tantárgyi felosztás történik. Vagyis ha pl. alsó tagozatban két pedagógus tanít az osztályban, mindkettő taníthat ugyanolyan területhez tartozó részeket, például anyanyelvit, környezetit...). Ez utóbbi eljárás a hazai pedagógiai gyakorlatban eddig szokatlan, ezért csak olyan pedagógusoknak ajánljuk, akik kitűnően felkészültek erre, és jól tudnak együttműködni.

- b) *A komplexitás az 1–4. évfolyamon* az egész naposra jellemző napközis, iskolaotthonos formán kívül új működési formát is létrehozhat. Ennek jellemzői két tanítóval működő osztály esetén:

- Nincs külön osztályfőnök és napközis tanító. Mindkét tanító „osztályfőnök”.
- Nincs tantárgyfelosztással működő elosztás. Mindkét tanító egyenrangú egységeket közvetít.
- Egy pedagógus egész nap a gyerekekkel van, így maga is tapasztalja önmagán is, mit jelent egy gyermek számára egész nap (reggel 8-tól délután 16-ig) az iskolában tartózkodni.

- c) Az iskola, illetve a pedagógus szabad választására bízunk, hogy egy –egy „témát” mennyi ideig dolgoz fel. Ha a tanulók érdeklődése egy-egy téma meghosszabbítását kívánja, akkor a pedagógus a saját anyagával kiegészítve több időt szánhat a téma feldolgozására, más témák elhagyásával (vagy fordítva). Azonban a céloknak és a követelményeknek, valamint az éves szinten leírt tevékenységekben megfogalmazottak (Együttműködés, Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika, Modellezés–vizualitás, Ének-zene, Testnevelés, Önművelés...) közvetítésének eleget kell tenniük.

„CÉLOK” ÉS „KÖVETELMÉNYEK” STRUKTÚRÁJA A FŐ- ÉS ÉVFOLYAMMODULOKBAN

a) Jelek:

- „Minden terület” = Együttműködés, Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika, Ének-zene, Modellezés–vizualitás, Testnevelés, Önművelés...
- „E” = Együttműködés; „MK” = Mi és a környezetünk;
- „A” = Anyanyelv; „M” = Matematika; „ÉZ” = Ének-zene
- „MV” = Modellezés–vizualitás; „T” = Testnevelés;
- „Ö” = Önművelés, „I” = Idegen nyelv

b) Struktúra:

- Mindig az a cél vagy követelmény van elől, amelyik a legtöbb tevékenységre utal (“minden terület” az összesre vonatkozik; pl. a „E, MK, A, M, ÉZ” – jelek öt területet jelentenek; s a továbbiakban csökkenő számú területet átfogó célok, követelmények követik egymást).
- Mind a több területet átfogó, mind az egyetlen egy területre vonatkozó célok és követelmények az alábbi rendszerben található: Első mindig az „Együttműködés”, második a „Mi és a környezetünk”, harmadik az „Anyanyelv”, negyedik a „Matematika”, ötödik az „Ének-zene”, hatodik a „Modellezés – vizualitás”, hetedik a „Testnevelés”, nyolcadik az „Önművelés”, kilencedik az Idegen nyelv.

c) A fő modul céljai és követelményei

Olyan célok és fejlesztési követelmények megfogalmazásáról van szó, amelyek megvalósítása nem csak az 1–4. évfolyam feladata, hanem az 5–8. évfolyamé is.

A TÉMÁK SZERKEZETE:

A témák tartalma az alábbiak szerint strukturálódik:

- Dőlt betűs formában szerepelnek azok a tartalmak, amelyek kimondottan a témához kapcsolódnak, illetve a témához kapcsolhatók.
- Normál betűs formában szerepelnek azok a tartalmak, amelyek kis részben, vagy egyáltalán nem kapcsolhatók a témához.

IDEGEN NYELV:

A 4. évfolyamtól kezdődően iktatjuk be a kötelező tantárgyi rendszerbe az idegen nyelv tanítását. Programunkban Angol nyelvre kidolgozott munkatervet ajánlunk fel, ami nem azt jelenti, hogy más idegen nyelvű tantervet (pl. német) nem lehet használni helyette. Az idegen nyelv megválasztását az alkalmazó iskola kompetenciájába utaljuk.

AJÁNLÁS

1. A munkatervet olyan általános iskoláknak ajánljuk, ahol az egy osztályban dolgozó pedagógusok jól tudnak együttműködni.
A munkatervet a hagyományos tárgyakban kiképzett tanítók, tanárok taníthatják. A szerzők úgy vélik, hogy a társtudományok, illetve a társművészetek iránti nyitottság garanciája lehet a sikeres tanításnak.
2. A munkatervet a kooperatív tanulás módszerével – az ország különböző helyein – tanító gyakorló pedagógusok alkotó csoportja dolgozta ki.
A munkatervet alkalmazni kívánók számára az alkotócsoport vállal konzultációt, ajánl és vállal továbbképzést (rendszeres évi felkészítő tanfolyamok, továbbá az évközi továbbképzések).

Kulcsszavak

alternatív pedagógiai koncepció, Humanisztikus Kooperatív Tanulás
csoportszervezés, munkamód, kooperatív munka
csoportszervezés, szempontja, kölcsönös rokonszenv
pedagógiai szakirodalom, csoportlélektan

Célok

E munkaterv megírásával a szerzőgárda egyik legfontosabb célja az volt, hogy a hazai iskolai gyakorlatban alig ismert projekt – jellegű tanulásszervezés tantervi megvalósítására mintát nyújtson.

FŐ CÉLOK:

A gyermekközpontú tanulásszervezés, ennek érdekében a kooperatív tanulás előtérbe állítása révén a gyermekek társas és érzelmi tanulási terepének megtervezése.

Teret és kereteket biztosítunk.

- A társas kapcsolatok kialakulásához, fejlődéséhez. Ennek megvalósulása érdekében a felnőtt-központú tanítás helyébe a gyermekközpontú tanulásszervezést, az individuális képzés helyébe a kooperatív tanulást helyezzük. Ez nem azt jelenti, hogy a többi tanulásszervezési módot száműzzük az iskolából, hanem az egészséges – hazai nevelési, oktatási gyakorlatunkra korántsem jellemző – egyensúly megteremtésén fáradozunk.
- Kooperatív tanulásszervezéssel az önálló tanulás alapkészségeinek az erőteljes fejlesztéséhez (mind egyéni, mind kooperatív kiscsoportos szinten), a tanulók közötti hatékony együttműködés kialakításához.

A szociális tanulás tevékenységrendszerének, terének, idejének megteremtésével az a célunk, hogy az együttműködés minél nagyobb szerepet töltsön be a gyerekek életében a különböző tanulási tevékenységek során is.

E szervezeti differenciálással lehetőséget nyújtunk minden gyermek érvényesülésére, ezáltal felszabadítjuk a tanulók rejtett erőforrásait.

Az együttműködés feltételeinek kialakításával

- a) célunk, hogy a tanulók leljék örömeiket a társakkal való kooperációban
Éljék át saját szerepüket a közösségi feladatok megoldásában.

- b) időt és lehetőséget biztosítunk

- A konfliktus-megoldási készségek; – a tanulók szociális képességeinek fejlesztésére, a szociális kompetencia komponenskészleteinek gyarapítására, a pozitív egyéni értékrend kiépülésének a segítésére.
- A személyes kompetencia fejlődésének a segítésére; – a pozitív kötődési hajlamok megerősítésére; – a döntésképeség; – az alkalmazkodás.
- A kommunikációs, az információszerzési -, feldolgozási -, alkalmazási készségek, képességek; – az önművelési képességek; – az egyes tevékenységekhez (pl. anyanyelv, matematika...) szükséges készségek, képességek; – a feladatmegoldó; – a problémamegoldó; – az improvizációs képességek fejlesztésére; – az interszociális képességek fejlesztésére.
- A csoportélmények feldolgozására; – kreativitásuk fejlesztésére. „kiélésére”; – a motiváltságuk „ébredéséhez, fejlődéséhez
- A tanulók személyes felelősségvállalási képességének, az önfegyelmüknek, a kultúrált fellépési képességnek a fejlesztésére.

A szociális készségek elsajátítása során fejlődik a tanulók egyéni felelősségtudata (a végrehajtás felelőssége, az egymás teljesítményéért való felelősség, egymás segítése, bátorítása) Kiszámítható szabályrendszer működtetésével biztonságos környezetet teremtünk a gyerekek számára. (szabályozás, értékelési módszerek).

Az önirányítás feltételrendszerének megteremtésével (tér, időkeretek), a tanító által biztosított tanulási források, valamint a probléma-, feladatmegoldó stratégiák gyakorlása során a tanulók által kidolgozandó saját tanulási programok összeállítására ösztönzés, a saját tanulási program által történő haladás, fejlesztés.

A saját tanulási programnak megfelelő haladás megkívánja a tanuló önismeretének elmélyítését, fejlesztését, ez lehetőséget teremt az önfegyelem kialakulására, a saját és mások teljesítményének reális megítélésére, a reális ön- és „más”-értékelés megvalósulására.

Az önálló tanulás kibontakoztatásával megerősítjük a különböző tevékenységi területek („tantárgyak”) egymásra hatásának a szerepét, a komplex ismeretek szerzését, a különböző ismeretek közötti összefüggések felfedezésének képességét, továbbá a differenciált ismeretek kialakulását (egyéni és tantárgyi szempontból egyaránt).

A munkatervet és a hozzá kapcsolódó taneszközöket a tantárgyi logika önállóságának megőrzésével a NAT-ban előtérbe került integrációs pontokra építjük föl. Az integrációban a hagyományos szempontok mellett időtervünkkel jobban alkalmazkodunk a gyerekek természetes életrendjéhez, a komplex tématervvvel a gyerekek érdeklődési-tapasztalati bázisához.

Figyelmet fordítunk a tevékenységközpontúságra, a sokoldalú megközelítésre, az analitikus-szintetikusgondolkodási műveletekre, az ismeretek alkalmazási fázisainak a tervezésére. A teammunkán keresztül megtervezzük a gyerekek szociális, emocionális tanulási terepét.

Igyekszünk alkalmazkodni a tanulók eltérő fejlődési üteméhez.

MINDEGYIK CIKLUS (egyes elemek hol erőteljesebb, hol kevésbé erőteljesebb) *célja a gyerekek közvetlen, személyes – élményközpontú, aktív cselekvésekbe ágyazott – tapasztalatainak formálásával az érdeklődés, a megismerési vágy felkeltése során (következtében) az életkornak és egyéni fejlődési (haladási) ütemnek megfelelően:*

- Közös tevékenységekben történő részvétel iránti igény alakítása. A közösségi tanulási szokások alakítása. A közösen végzett tevékenységek (munka és játék) során a szabályok betartásának, betartatásának, s a szabálytudatnak a fejlesztése (minden terület).
- Értékek, normák, szabályok megismerése, betartása, létrehozása, betartatása (minden terület).
- A demokratikus légkörben folyó alkotó munka fontosságának a felismertetése (minden terület).
- A megértés fejlesztése. Alapvető– elemi-fogalmak, ismeretek megtanulása (minden terület).
- A pontosság, ötletesség, rugalmasság fejlesztése (minden terület).
- Az információs környezetben biztonságosan eligazodó emberek nevelése (minden terület).
- Eszközhasználati készség fejlesztése (minden terület).
- Az érzékelés-észlelés, a figyelem, az emlékezés és a képzelet képességeinek fejlesztése, a megfigyelőképesség, a mozgásképségek fejlesztése (minden terület).
- A gondolkodás fejlesztése: csoportosítás, rendszerezés, értékelés, következtetés, a tanulók elemző, absztraháló, konstruáló képességének, a problémamegoldó gondolkodásnak, a problémameglátó– és megoldó képességnek fejlesztése; a logikus gondolkodásnak, a kreativitásnak, az alkotóképességnek a fejlesztése, a fegyelmezett gondolkodásra nevelés (minden terület).
- A pontos feladat– végrehajtás fejlesztése (minden terület).
- A fegyelmezett munkavégzés (minden terület).
- A tervezés fontosságának a megérettetése (minden terület).
- A szókincs gazdagítása, gazdagságának, lehetőségeinek felfedeztetése (minden terület).
- A szövegértési készség alapozása (minden terület).
- A térhasználat fejlesztése (minden terület).
- A vizuális befogadó-és kifejezőképesség (minden terület).
- Saját és mások tudásának, munkájának reális megítélésére történő nevelés (minden terület).
- A motiváltság kialakítása, ébrentartása a különböző tárgyak (pl. matematika, számítástechnika...) befogadására (minden terület).
- Személyes kapcsolat kialakítási képességének a fejlesztése (minden terület).
- A másság tiszteletére történő nevelés (minden terület).
- A tanuló egyéniségéhez legjobban illő önálló tanulási formák felfedeztetése, megtalálása-(tanítása). Az egyéni és a kiscsoportos tanulásszervezés során az önálló tanulási és önművelési, önfejlesztési képességek fejlesztése, önálló tanulási-önművelési szokások kialakítása (minden terület).
- A csoportban folyó beszélgetésben, feladatmegoldásban történő részvétel képességének fejlesztése: mások véleményének meghallgatása, figyelem a másik beszédére, egymás gondolatmenetének követése,

- együttműködés, saját véleménynek az indoklása, bizonyítása, vitakészség, az értő elemzés, felelősségvállalás, önálló véleményalkotás, az állásfoglalás (minden terület).
- Tanulási problémák során a segítségkérés és a segítségadás „helyes” formáinak a megtanulása, használata (minden terület).
 - Az akaraterő, az ítélőképesség, a konstrukciós képesség és munkában való kitartás fejlesztése (minden terület).
 - Az anyanyelvi és irodalmi műveltség megalapozása. (minden terület).
 - Szerves világkép kialakítása, a nemzeti kultúrához való kötődés erősítése (minden terület).
 - Érdeklődés felkeltése a témákban rejlő ismeretek, tapasztalatok megszerzésére (minden terület).
 - Az önértékelés, önellenőrzés képességének kialakítása, fejlesztése (minden terület).
 - A közvetlen társadalmi és természeti környezetével kapcsolatos cselekvéseiben megnyilvánuló felelősségérzet fejlesztése, alakítása (minden terület).
 - Az önálló véleményalkotás képességének fejlesztése (minden terület).
 - Az önállóság fejlesztése. Az önállóságból adódó előnyök és hátrányok, veszélyek felismertetése, az önálló döntések szabadságának és felelősségének a megéreztetése, megtapasztaltatása (minden terület).
 - Megadott témában történő egyéni kutatómunkák végeztetése (minden terület).
 - Önismeret, jelenismeret fejlesztése az irodalom és a drámapedagógia eszközeivel (E, A, MK, ÉZ, Ö, I).
 - Az önkifejezés – spontán és az elsajátított „tananyag” elemeivel történő – képességnek a fejlesztése (E, A, ÉZ, MV, T, Ö).
 - A játékbátorság fejlesztése (E, A, ÉZ, T, Ö).
 - Az olvasás -és az írás- jelrendszer elsajátítása, – a tananyagban leírtak alapján történő – tanulása, ismeretek megszerzése: anyanyelv – zenei nyelv – matematika – vizuális kultúra (művészet) jelrendszere, mi és a környezetünk és az előbbiekhöz tartozó ismeretek megszerzése.
 - A kódolás, dekódolás képességének fejlesztése (MK, A, M, ÉZ, MV).
 - Másokkal szembeni tolerancia, humánus, értékeket védő magatartás kialakítása, fejlesztése. Baráti kapcsolatok kultúrájának a kialakítása (E, MK, A, EZ).
 - A beszédkészség, az önkifejezés továbbfejlesztése, testbeszéd, gesztusok felismerése, megértése, alkalmazása (E, MK, A, ÉZ).
 - Az anyanyelvi örökség ápolása, hagyományozása (E, MK, A, ÉZ).
 - Az értelmes, kifejező olvasás, írás igényes, eszközszintű használati készségeinek, képességeinek a fejlesztése (E, MK, A, Ö).
 - Az irodalom, az olvasás megszerettetése, olvasási kedv megerősítése, a rendszeres olvasás iránti igény kialakítása (E, MK, A, Ö).
 - A szóbeli és írásbeli kifejezőkészség-, képesség fejlesztése, alkalmazása különböző beszédhelyzetekben, közlésformákban, műfajokban (E, MK, A, I).
 - Annak észrevetetése, hogy egy néphez tartozás, a közös nyelv befolyással van a népköltészetre, zenére, táncra, díszítőművészetre, szokásokra, de kiterjed hatása az egész kultúránkra, hogy a közösségi szellem, az emberi kapcsolatok őszintesége, az íratlan erkölcsi törvények betartása mennyire fontos az ember életében (E, MK, A).
 - A szabadidő tartalmas eltöltési lehetőségeinek, közösségi szabályainak a megismertetése, igény kialakítása a szabadidő tartalmas eltöltésére (E, MK, Ö).
 - Saját, cselekvéseiben megnyilvánuló érzésvilágnak, a környezetében élők érzelmi megnyilvánulásainak, reakcióinak megfigyeltetése (E, A, Ö).
 - A manuális és a testi képességek fejlesztése (MV, T, Ö).
 - Az egészséges életvitel kialakításához szükséges képességek kialakítása, fejlesztése (E, MK,).
 - A kommunikációs helyzetnek, alkalomnak, szituációnak megfelelő felszólalás, megbeszélés, érvelés, vitatkozás, konstruktivitás, eredményesség képességének a fejlesztése (E, A).
 - A metakommunikációs megnyilvánulások felfogási, értelmezési és alkalmazási képességeinek fejlesztése (E, A).
 - A zenei hallás- és közlés, a zenei írás-olvasás készségeinek, képességeinek (E, EZ).
 - A témák során felmerülő társadalmi és természeti (közvetlen) környezetben való eligazodás készségeinek kialakítása (MK).
 - Elemi környezetvédelmi, egészség-megőrzési és természetvédelmi szokások és gondolkodás kiépítésének megkezdése, fejlesztése, a természetvédelem, környezetvédelem jelentőségének megértetése (MK).

Veszélyhelyzet felismerési képesség kialakításának a megkezdése, fejlesztése (MK).

- Elemi közlekedési szabályok, gyakori veszélyhelyzetek megismerése, biztonságos közlekedési szokások kialakítása (MK).
- A természeti törvényszerűségek megismerése, természeti tapasztalatok szerzése (MK).
- Az anyanyelv fogalomszintű vizsgálatának előkészítése, fejlesztése (A).
- A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak felfedeztetése (M).
- A matematikának a gyakorlatban, a természet- és társadalom-tudományokban való alkalmazhatóságának felismertetése (M).
- Alapvető képi kifejezőeszközök, kompozíciós eljárások megismerési-és alkalmazási képességeinek a fejlesztése (MV).
- A mindennapi látványok és művészeti élmények befogadására, megítélésére, gondolatok és érzelmek vizuális kifejezésére történő nyitottság kialakításának elkezdése, fejlesztése (MV).
- Technikai megoldások tervező képességének, a személyes igényeknek, feladatoknak, esztétikai élményeknek megfelelő tárgyak megtervező képességének és megvalósítási (elkészítésének) képességének a fejlesztése (MV).
- Tájékozódás az iskolai és más könyvtárban. Rendszeresen látogassa az iskolai (vagy egyéb) könyvtárat. Tudjon vigyázni a könyveire. Olvasson érdeklődésének megfelelő könyveket, könyvrészeket, folyóiratokat. Nézzon utána őt érdeklő információknak (stb.).
Könyvtárhasználati képesség fejlesztése. Igény kialakítása a rendszeres könyvtárhasználat iránt: az ott található szolgáltatások, lehetőségek rendszeres igénybevétele (Ö).
- Az önálló napirend, hetiterv, tématerv készítésének és betartásának alakítása, fejlesztése (Ö).

Követelmény

Folyamatos fejlesztési követelmények:

VEGYEN RÉSZT

- a közös játékokban, éneklésekben, beszélgetésekben, ismert vagy kitalált történetek dramatizálásában (tanult dramatikus népi játékok, jelenetek, gyermekjátékok, mondókák eljátszásában) (minden tevékenység),
- a különböző témákról, korokról és társadalmakról szerzett ismeretek közös feldolgozásában (minden terület),
- környezete tisztán tartásában, fejlesztésében (minden terület),
- kerti munkákban (lehetőségekhez képest) (MK, Ö).

TÖREKEDJEN

- társai, közvetlen környezetének megismerésére egy-egy arckifejezés, gesztus, hanglejtés, testtartás, viselkedés tükrében (minden terület),
- a balesetek elkerülésére, megelőzésére (minden terület),
- az iskolai élet napi ritmusának betartására (minden terület).

LELJE

- örömet a társaival való kooperációban (minden terület).

SZEREZZEN TAPASZTALATOKAT

- a különböző eszközök helyes használatában (minden terület),
- a tér tudatos használatában (minden terület),
- játékok, szituációk, valós helyzetek során a megfelelő viselkedési formákról (E, MK, A, Ö) alakuljon ki a bemutatkozás, köszönés, kérés megfelelő formáinak alkalmazása a szokás szintjén,
- a vásárlás terén (E, MK, Ö),
- a közlekedéssel kapcsolatosan (E, MK, Ö),

- a kulturált nézői szokások kialakulásának irányában színház-előadások, stb. látogatása során, és előadások készítésében (MK, A, Ö),
- néhány egyszerű étel-ital elkészítésében (MV, Ö),
- a formálás és a díszítés művészeteinek elemi fogásaiban, eljárásaiban. A különböző technikai eljárásokban (szabadkézi rajz, grafikai és szerkesztési eljárásokban, festésben, modellkészítésben, színek kikeverésében). Az élmények, témák képi megfogalmazását az alapvető kifejezőeszközök alkalmazásával. (MV),
- az önművelés elemi formáinak a használatában: könyvek keresése szabadon, nézegetése, képek, információk gyűjtése, önálló tevékenységek kipróbálása. A könyvtár általa használt állományrészei közötti önálló tájékozódásban, az iskolai könyvtár használatának szabályaiban (Ö).

GYAKOROLJA ÉS FEJLESSZE

- a hibák javítását (minden terület),
- a szóbeli szövegalkotást (E, A),
- az összefüggő tartalomelmondást (E, A),
- testi higiénés szokásait. Végezzen következetes és rendszeres testápolást. Étkezzon rendszeresen (MK, Ö),
- a lényegkiemelést (A),
- a biztos tájékozódást a természetes számok körében (M).

TARTSA

karban és ápolja ruházatát (MK, Ö).

RENDSZERESEN

- mosson kezet, ápolja a fogát, használjon zsebkendőt a megfelelő helyzetekben (MK),
- gondozza környezete növényeit, állatait (MK).

BECSÜLJE ÉS ÓVJA

környezete élőlényeit (MK).

LEGYENEK

spontán késztetései önmaga és a világhoz való viszonyának a képi kifejezésére (MV).

ISMERKEDJEN MEG

a legfontosabb magyar népszokásokkal, helyükkel a naptárban. Kedvvel vegyen részt a népi gyermekjátékok, népszokások felelevenítésében. (E, MK, A).

LÁSSON

lakóhelyétől eltérő környezetet (MK, Ö).

IGYEKEZZEN

- a köszönés elemi normáit a gyakorlatban alkalmazni (E, MK),
- az időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelően öltözködni (MK),
- az iskolában, osztályban lévő élőlényeket gondozni (MK).

ERŐSÖDJENEK

meg az egészséges, helyes táplálkozási szokásai (MK).

ISMERJE FEL

környezetének veszélyforrásait, tájékozódjon a megelőzés lehetőségeiről. Alkosson fogalmat a környezeti ártalmakról. Ismerkedjen meg néhány környezetvédelmi céllal (MK).

LEGYEN KÉPES

- a játékok, közös feladatok során a szabálytartásra (E, MK),
- az iskolai környezet rendben tartásával, szépítésével a megfelelő környezet kialakítására törekedni a társaival együtt (MK).

Megjegyzés: A folyamatos fejlesztési követelmények mind a pedagógus /ok /, mind a gyerekek munkájának „szervező fonalai”.

Tartalom

A tartalom az alábbi struktúrában épül fel:

1. Az „Együttműködés” és az „Önművelés” mint „alkalmazott tárgyak” tartalma az 1 -4. évfolyamra megfogalmazottan jelenik meg. Hogy ebből a – összes évfolyamra érvényes – tartalomból melyik évfolyamon mi a „tananyag”, az a ciklusokon belüli témák kifejtésénél található.
2. Minden évfolyam kettős szerkezetű:
 - a) Az évfolyam – szinten leírt „TANTÁRGYAK” tartalma:
 - Mi és a környezetünk.
 - Anyanyelv.
 - Matematika.
 - Ének-zene.
 - Modellezés – vizualitás (javasoljuk a tanítási gyakorlatban a „Kézügyesség” tantárgy szót használni).
 - Testnevelés.
 - Idegen nyelv (4–6. évfolyam).
 - b) Az évfolyam időbeni folyamatra bontott – PROJEKT – jellegű megvalósítási lehetőségének a leírása:
 - Minden évfolyam négy nagy ciklusra (fő témára) van bontva.
 - A ciklusok (fő témák) mindegyik évfolyamon ugyanannyi időt vesznek igénybe (I. ciklus: 8 hét; II. ciklus: 8 hét; III. ciklus: 12 hét; IV. ciklus: 8 hét). A ciklusok végét mindig rendszerező hét, hetek zárják, ami a ciklusban tanultak rendszerezésén, összefoglalásán, gyakorlásán kívül a tanultak más osztályok előtti bemutatásának lehetőségét is jelentik (produkciók, akciók, stb.) az iskolai szintű közös rendezvény keretében.
 - Mindegyik ciklus (fő témák, összefogó témák) különböző időt igénybevevő témákból állnak. A tantervben lévő témák ajánlott, ám nem kötelező témafeldolgozások.

A TANÉVEK PROJEKT-JELLEGŰ SZERKEZETE:

A TÉMÁK CSAK MINTÁK A PROJEKT-JELLEGŰ TANULÁSSZERVEZÉSHEZ

nagy nyomtatott betűs = ciklus neve

normál = témák (ciklusok alá tartozó témák)

1. ÉVFOLYAM:

- KI VAGYOK ÉN?: Játékok, játszótér; Élettörténet, óvoda, iskola; Család, rokonság, felnőtt, gyerek; Öltözködés; Étel, ital; Növények.
- MI VAGYUNK! : Családi szokások; Iskolai szokások; Közlekedés; Kereskedelem; Egészség; Karácsonyi ünnepkör.
- A FANTÁZIA VILÁGA: Mesék a hidegről és a hóemberről; Mesebeli állatok: madarak; Sárkányok; Farsang; Képtelenségek; Tündérek, boszorkányok; A legkisebb; Mesés növények; Mesebeli tárgyak; Mese és zene; Vásár.
- A TERMÉSZET MEGISMERÉSE: Természeti ritmusok; A természet megújulása, Húsvét; Élőlények, életjelenségek; Élettelen dolgok a természetben; Ember és környezete; Pünkösöd.

2. ÉVFOLYAM:

- „ISMERD MEG ÖNMAGAD!”: Nyaralás után; Testünk, érzékszerveink; Fejlődésem; Egészség – betegség; Gyógynövények; Egészséges életmód; Őszi szokások, tevékenységek.
- „JÁTSSZUNK!”: Játsszunk vásárt; Játsszunk a rejtvényekkel; Játsszunk cirkuszt; Játsszunk színházat; Játsszunk bábszínházat; Karácsonyi ünnepkör.
- A FANTÁZIA VILÁGA: A Föld keletkezése; Fantasztikus lények; Farsang – vásár; Mesebeli lakóhelyek; Átváltozások; Állatmesék; Mesebeli tárgyak; Mese és zene; Álom; Tavaszi szokások, tevékenységek.
- A TERMÉSZET MEGISMERÉSE: Tavaszi természet; A víz és élővilága; A mező élővilága; Az erdő élővilága; Kertünk, házunk; A csillagos ég; Közeledik a nyár.

3. ÉVFOLYAM:

- KAPCSOLATOK: Nyaralás után; Családom és én; Barátaim – ellenfeleim; Ahogyan a jövőmet képzelem; Kapcsolatok a természetben; Őszi szokások, tevékenységek.
- HAZÁNK: Hol élünk? ; Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?; Karácsonyi ünnepkör.
- FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG: Őskor; Ókor; Középkor; Feltalálók kora; Mi lesz velünk?; Utazás a jövőbe; Tavaszi szokások, tevékenységek.
- A TERMÉSZET MEGISMERÉSE: Tavaszi természet; Virágok, fák, cserjék; Emlősök, madarak; Hüllők, kételtűek, halak; Rovarok; Környezetünk élővilága; Jön a nyár.

4. ÉVFOLYAM:

- ÖNÁLLÓAN: Nyaralás után; Tanulási szokásaim; Úton; Szabadidőm; Magam is tudom; Őszi ünnepek, szokások, tevékenységek.
- HAZÁNK I.: A térkép; Alföldek; Karácsonyi ünnepkör.
- HAZÁNK II.: Domságok; Hegységek; Budapest; Tavaszi ünnepek, szokások, tevékenységek.
- A TERMÉSZET ÉS A MŰVÉSZET: Tavasz; A természet képekben; Természet és a hangok; A természet kincsei.

Értékelés

Az értékelést a kommunikáció folyamatában érvényesülő kapcsolatrendszerek alapvető meghatározójának tartjuk. A hármas egységben: a tanuló-szülő (család) – pedagógus kapcsolatrendszerén keresztül értelmezzük az értékelést is.

Az 1–4. évfolyamokon az osztályozás nélküli értékelési rendszert ajánljuk, 5-6. évfolyamon pedig az érdemjegyekkel történő öt fokozatú osztályozást.

Értékelési rendszerünk az alábbi összetevőkből áll:**A) ÉRTÉKELÉSI MEGNYILVÁNULÁSOK**

1. A tanító értékelési megnyilvánulási formái:
 - 1.1. Metakommunikatív megnyilvánulások (mimika, gesztus, testbeszéd,...)
 - 1.2. Szóbeli értékelés
 - 1.3. Írásbeli (szöveges)
 - 1.4. Érdemjegy, osztályozás
2. A tanulók értékelési megnyilvánulásai:
 - 2.1. Metakommunikatív
 - 2.2. Szóbeli
 - 2.3. Írásbeli
3. Szülői (családi) megnyilvánulási formák
 - 3.1. Metakommunikatív
 - 3.2. Szóbeli-írásbeli

B) AZ ÉRTÉKELÉS IRÁNYA

1. Tanítói értékelés iránya
 - 1.1. Egyén értékelése
 - 1.2. Párok-kiscsoportok értékelése
2. A tanulói értékelés iránya szempontjából
 - 2.1. Önértékelés
 - 2.2. Pár vagy kiscsoport értékelése
 - 2.3. Más csoport értékelése
3. A szülői értékelés irányultsága
 - 3.1. A saját gyermeke
 - 3.2. A pedagógus munkája

C) AZ ÉRTÉKELÉS NYILVÁNOSSÁGA

1. Egyéni
2. Páros-kiscsoportos
3. Osztály

Az értékelés irányultságát és az értékelés nyilvánosságát külön kategóriaként kezeljük, ugyanis pl. az egyénre irányuló értékelés történhet a csoport, vagy az osztály előtt is, viszont a nyilvánosság szempontjából történő egyéni értékelés csak mások kizárásával, a tanuló és a tanár (illetve tanuló és tanuló) között zajlik.

AZ ÉRTÉKELÉSI RENDSZERÜNK ALAPKRITÉRIUMA A TANULÓK ÖNMAGUKHOZ MÉRT FEJLŐDÉSÉNEK A FIGYELEMBEVÉTELE.

AZ A, B, C PONTOKBAN LEÍRT ÉRTÉKELÉSI LEHETŐSÉGEK FUNKCIÓJA A FORMÁLÁS, FEJLESZTÉS, ÖSZTÖNZÉS. AZ ÉRTÉKELÉSI LEHETŐSÉGEKHEZ TARTOZÓ ELLENŐRZÉSI FORMÁK A DIAGNOSZTIZÁLÁST SZOLGÁLJÁK.

A FORMÁLÁS, FEJLESZTÉS, ÖSZTÖNZÉS FOLYAMATOS VELEJÁRÓJA A GYEREKEK ISKOLÁBAN ELTÖLTÖTT ÉLETÉNEK.

A DIAGNOSZTIZÁLÁST CIKLUS-VÉGENKÉNT [illetve kisebb egységekben hét (téma) – zárásként] VÉGEZZÜK (erre szolgál a „Rendszerezés” – hete). CIKLUS-VÉGENKÉNT (IV. ciklus vége = ÉV VÉGE) A SZÜLŐK (s egyben természetesen a tanulók) SZÖVEGES ÉRTÉKELÉST (1–4. évfolyamon; 5-6. évfolyamon az osztályzatok kiegészítéseként) KAPNAK GYERMEKÜKRŐL

Programunk értékelési szempontjai:

1. Tantárgyi tudás: ismeretek, készségek, képességek:

Naponként, majd hetenként, témánként igyekszünk pontosan és körülhatárolható módon megismertetni a tanulókkal az elvárások értékelési szempontból kategorizálható szintjeit a fejlődési sajátosságok figyelembevételével, egyénre szabottan.

2. Pszichológiai-szociálpszichológiai (társaslélektani)

Olyan szabályokat alkotunk közösen, amelyek a résztvevők számára elfogadhatók és egyrészt fejlesztő hatással vannak az aktuális neveltségi szintjére, másrészt jelzik, megfogalmazzák a csoport fejlettségi állapotát. A szabályozásnak, a folyamat irányításának követnie kell a gyerekek, a csoport, illetve a pedagógus fejlődését is.

Programunkban az ún. SZABÁLY ABC-t alkalmazzuk. Ebben az alábbi szabálysorokat fogalmazzuk (fogalmaztatjuk a tanulókkal) meg:

- *Csoportmunka*: halkan dolgoznak, nem veszekszenek, helyesen értelmezik mit kell tenni, ...; munkamegosztás: egyéni (rész)feladat megoldása, tájékoztatás az eredményekről, egymás munkájának ellenőrzése, stb.
 - *Beszámolás*: pontosan a kérdésre válaszolnak, betartják a megszabott időt, mindenki részt vesz a munkában, érthetően beszélnek, figyelnek a hallgatóságra, stb.
 - *Környezet*: tisztán tartják a füzetüket, a padot, a környezetet, gondoskodnak a növényekről, társaikról,...
- A szabálysorokból egyszerre a 3 területhez tartozó (csoportmunka – beszámolás – környezet) 3-3-3 szempontot teszünk *általában* (a területek és a hozzájuk tartozó szempontok száma függ a pedagógiai szituációtól) közzé. A gyerekek így előre megtudhatják a megmérés szempontjait, amely megkönnyíti az ahhoz való alkalmazkodást.

Az évfolyamok előrehaladtával a gyerekek egyre nagyobb önállóságra tesznek szert a szabályok megalkotásában (osztály és csoportszinten egyaránt).

Megfigyelési szempontok, háttér-információk a diagnosztizáláshoz, az értékelhetőséghez, a közvetítésszervező stratégia kialakításához:

a diagnosztizáláshoz és a folyamatos – ösztönző – értékeléshez:

- a közös játékok gyakorlatok során nem veszélyeztetni mások testi épségét, tiszteletben tartja a többiek megnyilvánulási igényét, másságát a játékok, gyakorlatok során.

- betartja a szabály abc-ben megfogalmazott szabályokat: környezet, beszámolás, csoportmunka
- a tanuló megfigyelőképessége:
 - a) egyáltalán nem képes odafigyelni b) rövid ideig tud figyelni c) életkorának megfelelő ideig tud figyelni
- a tanuló memorizálási képessége: (minden tevékenység)
 - a) mindent elfelejt b) keveset jegyez meg c) közepes d) jó e) kiváló
- a tanuló kooperatív képességei:
 1. alkalmazkodás
 - a) meghallgatja a többieket b) részben hallgatja meg a többieket c) egyáltalán nem hallgatja meg őket d) figyelembe veszi a többiek véleményét e) részben veszi figyelembe f) egyáltalán nem veszi figyelembe g) elfogadja a többieket h) részben fogadja el i) nem fogadja el
 2. feladatmegoldás
 - a) képes a közös feladatmegoldásra b) részben képes rá c) egyáltalán nem képes rá
 3. konfliktusmegoldás
 - a) tolerálja csoportjában a másságot b) részben tolerálja c) nem képes a másságot tolerálni
 4. kommunikáció
 - a) képes a feladatok közös megbeszélésére b) részben képes rá c) egyáltalán nem képes rá
 5. egyéni- és/vagy csoportmorál
 - a) felügyelet nélkül is lelkiismeretesen dolgozik társaival (s egyedül) b) szükség van időnként tanári felügyeletre c) csak rendszeres tanári ellenőrzéssel végez megfelelő munkát. d) rendszeres tanári ellenőrzéssel sem végez megfelelő munkát
- törekszik-e a javasolt munkamenet betartására?
 - a) teljes mértékben betartja b) nem tartja be c) nem tartja fontosnak d) nem tartja be, másikat követ
- hogyan használja a munkaeszközöket?
 - a) utasításnak megfelelően b) utasítástól eltérően c) a feladatmegoldás szempontjából célszerűtlenül
- a tanuló, ha problémába, nehézségbe ütközik?
 - a) önállóan próbál úrrá lenni rajta b) a pedagógus (vagy társai) segítségét kéri c) leáll, abbahagyja a munkát
- milyen a tanuló munkatempója?
 - a) gyors b) közepes c) lassú
- milyen a tanuló
 - a) koordinációja: tudja a jeleket megfelelően írni, rajzolni
 - b) a jelek kódolási és dekódolási készsége: el tudja-e olvasni, illetve fel ismeri-e a jeleket, s vissza tudja-e azonosítani a valósággal c) hogyan használja a munkájához szükséges anyagokat és eszközöket d) testi, manuális ügyessége: testnevelés, kézművesség
- milyen szinten fejlett a tanuló – tanuláshoz szükséges – különböző készségei, képességei.

Megjegyzés:

A tárgyaknál leírt megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők.

A tantárgyak értékelési szempontjai, területei 1–4. évfolyamon:

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK 1-6. ÉVFOLYAM:

- A megismerési módszerek megismerésében és alkalmazásában történő fejlődés: ismeretszerzési, feldolgozási, alkalmazási képességek.
- Az emberismeret és az önismeret képességei.
- Kifejezőképességek.
- Tájékozódás időben, térben. Idő és természeti-, társadalmi jelenségek; Tér és természeti-, társadalmi jelenségek.
- Tájékozottság a természet-, társadalomtudományos megismerésről, fejlődésükről.

- Tájékozottság az anyagról.
- Dokumentumismeret.
- Közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvétel.
- Az önellátásra, a háztartás feladatainak gyakorlására, célszerű gazdálkodásra való felkészültség a mindennapi életben.
- Önálló feladatok vállalása, teljesítése.
- Eszközök, anyagok, felszerelések, berendezések használata.

ANYANYELV 1–4. ÉVFOLYAM:

értékelési területei az adott évfolyamnak megfelelő szempont – szelektálással:

- A megismerési módszerek megismerésében és alkalmazásában történő fejlődés: ismeretszerzés-, feldolgozás-, alkalmazás (ismeretek, adatok, információk gyűjtése, stb.).
- Kommunikáció: verbális és nonverbális kommunikáció (beszéd, metakommunikáció...).
- Olvasás, szövegértés (beszédfelfogás, hangos olvasás, értő olvasás), szövegelemzés.
- Írás, íráshasználat.
- Szövegalkotás (szóbeli, írásbeli).
- Az ítélőképesség, az erkölcsi és esztétikai érzékenység.
- Nyelvi ismeretek (szöveg, mondat, szó, szófajok, helyesírás, nyelvhelyesség...) és használatuk.
- Memoriter, szerzők és művek ismerete.
- Könyv- és könyvtárhaználóat.

A MATEMATIKA 1–4. ÉVFOLYAM:

- Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása. A matematikai szemlélet fejlődése. (elemi fogalmak, szám-, műveletfogalom, számolási készség, alpműveletek, geometriai szemlélet fejlődése, logika elemeinek alkalmazása).
- Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban (szövegértés, szöveg alapján megoldások, mérések, ...).
- Az elsajátított megismerési és gondolkodási műveletek alkalmazása (csoportosítás, sorbarendeázés, osztályozás, adatok gyűjtése, lejegyzése...; stb.).
- Helyes tanulási szokások (számítások, mérések, feladatmegoldások helyességének ellenőrzése, fogalmak, eljárások használata, tervkészítés, könyvek használata,...).

ÉNEK-ZENE 1–4. ÉVFOLYAM:

- Éneklési készség (tisza éneklés: előadásmód, légzés, értelmes szövegkezelés, artikuláció; Szép, kifejező éneklés a megismert zenei fogalmak alapján
- Zenei hallás (zenei emlékezet és zenei képzelet /.
- Zenei írás – olvasás.
- Zeneértés, zenehallgatás.
- Improvizáció.
- Hangszerhasználat (szükség esetén elhagyható).

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS 1–4. ÉVFOLYAM:

Legfontosabb a tanulónak a „csináláshoz”, a „kifejezéshez” a „munkálkodáshoz” való pozitív attitűdjeinek a kialakítása, s csak másodszorban lényeges a tárgyhoz fűződő ismeretek elsajátításának a szintje.

1. Vizuális nyelv ismerete: a vizuális nyelv alapelemeinek ismerete, az elemek elrendezése képsíkon és térben, az elemek egymáshoz való viszonya (pl. kiemelés, ismétlés,...); a vizuális nyelv alapelemeinek, kompozíciós eljárásainak a kifejezési szándéknak megfelelő kiválasztása.
2. Kifejezés: élmények, helyzetek, emlékek képi megjelenítése, feldolgozása síkban és térben
3. Művészeti alkotások, s technikájuk ismerete. Művészeti ágak, képzőművészeti műfajok főbb jellemzőinek ismerete.

4. A tárgyalás és a technikák ismerete és alkalmazása:
anyagalakítás, konstruálás, rajzolás, festés, kollázs, mintázás, levonatok, papírmunkák, textilmunkák, vegyes technikák, kézműves technikák stb.
Modellezés: Tervezés, anyagok és alakításuk, építés.
Eszközök és anyagok balesetmentes célszerű és gazdaságos használata. Munkafogások. Mérés, méretek, munkamenet, munkafázisok
5. Vizuális kommunikáció: vizuális közlések létrehozása (jelek, magyarázó rajz, ...); látvány -és ábraolvasás, közvetlen vizuális közlés (pl. gesztus), rögzített közlés, információ (pl. írás, műalkotás, tárgy), sokszorosított információ (pl. könyv, plakát) ismerete

TESTNEVELÉS 1–4. ÉVFOLYAM

Az évfolyam (ok) során bemutatott, begyakorolt, elsajátított feladatok alapján:

- önmagához mért fejlődés,
- órai aktivitás,
- közös munka (szabálytartás, együttműködés,
- önfegyelem, akarat erő.

Az EGYÜTMŰKÖDÉS, ÖNMŰVELÉS értékelési szempontjai e tevékenységek 1–4. évfolyamos tanterveinél találhatóak, az IDEGEN NYELV a 4–6. évfolyamon.

Értékelés és követelmény kapcsolata:

Az évfolyam modulokban (1., 2., 3., 4. évfolyam).

„Tényleges követelmények”, az értékelés alapjai.

E tényleges követelmények egyes részeinek NEM TELJESÍTÉSE esetén a tanító pedagógusok kompetenciájába utaljuk, hogy eldöntsék, tovább engedik-e a következő évfolyamra a tanulót, vagy nem. Viszont a NAT-ban leírt 4. évfolyamvégi minimális teljesítményt 4. évfolyamon minden tanulónak teljesítenie kell a következő évfolyamba lépés feltételeként.

A „tényleges követelmények” átlagos követelmények. Hogy teljesítésük – osztályozás esetén milyen jegynek felelnek meg (2, 3, 4, 5 ?), az az egyéni képességektől, s a tanulás irányában tett erőfeszítés mértékétől is függhet.

Feltételek

A tanítási – tanulási segédletek két elhatárolható részből állnak:

- A projektjellegű tanítási-tanulási segédletek: Projektek, Feladat- és szöveggyűjtemények, az Önművelési Naplók és a Témafeldolgozások
- A hagyományos jellegű tanítási-tanulási segédletek: feladatgyűjtemények, munkalapok (tantárgyi)

TANÍTÁSI SEGÉDLETEK:

1. A HKT munkaterve: Fő modul és az évfolyamok munkaterve
2. Projektek: az évfolyamok projektterve
3. Feladat- és szöveggyűjtemények
4. Feladatgyűjtemények

TANULÁSI SEGÉDLETEK:

1. Önművelési Napló: minden évfolyamon
2. Témafeldolgozás: minden évfolyamon
 - Olvasókönyvek.
 - Feladatlapok.
3. Feladatgyűjtemények, munkalapok
4. Manipulációs eszközök

A megvalósításhoz sokféle jelenleg is forgalomban lévő tankönyv, munkafüzet, könyv is felhasználható, amennyiben a pedagógus(ok) az alábbiaknak megfelelően alkalmazza:

- A projekt-jellegnek megfelelően lehetővé kell tenni, hogy a tanulási segédletek-, a témákat feldolgozó – különböző tantárgyakhoz kapcsolódó lapok témánként összerakhatóak, illetve együtt kezelhetőek legyenek. A külön könyvként elkészült matematika, anyanyelv, a mi és a környezetünk, az ének-zene és a modellezés – vizualitás tanulási segédletek ne külön-külön funkcionáljanak. Legyenek a segédletek lehetőleg szétszedhető, lyukasztott lapokból álló formájúak, amely lehetővé teszi, hogy a tanulók egy-egy tanulási periódusban (hetente, témánként, ciklusonként...) egyetlenegy tanulási segédletet használjanak, mely magában foglalja az összes tantárgyat.

E strukturális megoldással lehetővé tesszük az egyén saját haladási ütemének megfelelő differenciált tanulási segédletek létrehozását.

TÁRGYI FELTÉTELEK

1. Osztályterem: létszámhoz viszonyítva lehetőleg tágas legyen
2. Pedagógus:
 - Együttműködő pedagógusok
 - Egy vagy kettő fő: iskolaotthonos vagy napközis (vagy gurulós), hazajárós (vagy egyéb) forma.
3. Berendezés: Mozgatható asztalok, székek, melyek a kiscsoport alakításhoz feltétlenül szükségesek
4. Írásvetítő
5. Magnó
6. Diavetítő
7. Lehetőség szerint epidiaszkóp
8. Tévé, videolejátszó
9. Iskolakönyvtár
10. Tornaterem
11. Számítógépes terem
12. Író – rajzoló eszközök és anyagok
13. Manipulációs eszközök és anyagok
14. Demonstrációs eszközök
15. Kísérleti eszközök és anyagok
16. Fénymásoló (lehetőség szerint), fénymásolási lehetőség
17. Kézműveskedéshez megfelelő terem; eszközök; anyagok

Együttműködés 1–4. évfolyam

Megjegyzés

Az Együttműködés nem kap önálló órakeretet, mivel a többi tevékenység („tantárgy”) feladata e terület megvalósítása minden évfolyamon (Anyanyelv, Mi és a környezetünk,...).

Az Együttműködés részletes tartalma minden évfolyamon a ciklusokhoz tartozó témáknál megtalálható.

Az itt leírt célok, tartalmak jelentős részének fejlesztése nem csak az 1–4. évfolyam, hanem az 5-8. évfolyam feladata is.

Kulcsszavak

magyar nyelv és irodalom: beszédfejlesztés
magyar nyelv és irodalom: irodalom
magyar nyelv és irodalom: kommunikáció
ember és társadalom: önismeret
ember és társadalom: emberismeret
ember és társadalom: játékkultúra
ember és társadalom: társadalmi ismeretek
ember és társadalom: tanulási módszerek
művészetek: drámajáték
művészetek: néphagyomány
művészetek: drámapedagógia
művészetek: dramatizálás
művészetek: gyermekjáték
művészetek: improvizáció
művészetek: Kommunikáció
ped. módszer: kooperatív technikák
ped. módszer: kritikus gondolkodtatás
ped. módszer: problémamegoldó gondolkodás
ped. módszer: saját élményű tanulás

Tartalom

Alapelvek: – együttműködési készség, – egymás segítése, – a tisztességes versengés, – önmaguk és mások tisztelete, – bizalom, – jó szándék, – értő figyelem és megértési készség, – beleélő-képesség, – erőszakmentes önérvényesítés, – nyíltság és kritikus gondolkodás, – fantázia, kreativitás, – humor, – tiszta, érthető közlés, – verbális– nonverbális kifejező erő.

1. Kapcsolatteremtés – kapcsolatépítés-, erősítés
 - 1.1. Ismerkedés, bemutatkozás: ismerkedő, bemutatkozó játékok
 - 1.2. Csoportalakító játékok
 - 1.3. Kapcsolatépítő – erősítő, csoportépítő – erősítő gyakorlatok, játékok
 - Ön- és társérzékelés játéakai.
 - Bizalomerősítő játékok, tevékenységek.
 - Személyes kapcsolatok elmélyítése.
 - Csoportkohéziót, csoportos döntéshozatalt fejlesztő játékok.
 - Interakciós játékok.
 - 1.4. Csoportközi együttműködés játéakai

2. Megfigyelések

- 2.1. Testhelyzet megfigyelése: önmaguk és mások statikus helyzetének megfigyelése. A megfigyelések alapján utánzás, majd a megfigyeltet szóban történő megfogalmazása
- 2.2. Testmozgás megfigyelése: önmaguk és mások mozgásának megfigyelése. A megfigyelések alapján utánzás, majd a megfigyeltet szóban történő megfogalmazása
- 2.3. Testkülső – és öltözködés: önmaguk és mások külsejének, öltözködésének megfigyelése, a megfigyeltet szóban történő megfogalmazása
- 2.4. Beszéd megfigyelése: önmaguk és mások beszédének megfigyelése
- 2.5. Testhelyzet, testmozgás, beszéd, testkülső– öltözködés és viselkedés összefüggése
- 2.6. Megfigyelések, közös megbeszélések, elemzések,
 - Az értő figyelmet (aktív hallgatást) fejlesztő játékok, tevékenységek.
 - Koncentráció, figyelemmegosztás.
 - Memória fejlesztő gyakorlatok.
 - Helyzetek, megfigyelések közös elemzése.

3. Szituációs játékok-helyzetgyakorlatok, szerephelyzetek, szerepjátékok alkotása, létrehozása.

- 3.1. Mímes improvizatív helyzetgyakorlatok.
- 3.2. Mímes-szöveges improvizatív helyzetgyakorlatok.
- 3.3. Improvizálás tanulása, rögtönzés szabályainak tanulása.
- 3.4. Mímes, mimes-szöveges játékok. Mímes játékok– élőképek– rajzok-írások.
- 3.5. Dramatikus improvizációk (jelenet, szituáció, történet, cselekmény, üzenet (szándék), feszültség, fordulópont, cím, szereplő, karakter).
- 3.6. Modorosságról leszoktató játékok, szimultán játék kiküszöbölése.
- 3.7. Szerepcserélgetős játékok.

4. Önismereti játékok

A pozitív énkép kialakítását és megerősítését szolgáló gyakorlatok, játékok, tevékenységek, Önismereti játékok:

önismeret-fejlesztés, énazonosságtudat– fejlesztés-erősítés, az önbizalom, az identitástudat fejlesztése-erősítése, egymás megismerése, elfogadása, egymás iránti bizalom, stb. fejlesztése, erősítése.

A helyzet tudatosítása, saját szerep felfedeztetése, a bennünk zajló folyamat megismerése:” legyünk tisztában magunkkal”.

5. Konfliktusmegoldást elősegítő tevékenységek (gyakorlatok, játékok, megbeszélések, elemzések)

- A feszültség-és szorongásoldás játécai.
- Siker-kudarccal megélés, elemzése.
- A közérdek, a közös érdek, a saját érdek és az érdekütköztetés.

6. Az emberek közötti különbségek tudatosítását elősegítő játékok

7. Kommunikációs gyakorlatok.

- 7.1. Tekintet gyakorlatok.
- 7.2. Arcjáték gyakorlatok.
- 7.3. Testmozgás gyakorlatok.
- 7.4. Kifejező hang gyakorlatok.
- 7.5. Kifejező beszédgyakorlatok.
 - szituációk, utánmondások, felolvasások,
 - érzelmek közvetítése nonverbális jelekkel.
- 7.6. Kiscsoportos kommunikációs játékok, tevékenységek.
 - Az alkalomnak megfelelő felszólalás, érvelés, vita, stb.
 - Együttműködés a beszédpartnerrel.
 - Kommunikációs konstruktivitás, eredményesség.
 - Megbeszélés, tárgyalás kommunikációs helyzetekben.

- Beszédre készítés.
 - Üzenetváltás nonverbális kommunikációval:
 - Testnyelv-testbeszéd játékos helyzetei: – Területek és zónák – tenyérgeisztusok-kéz és kargeisztusok-archoz illesztett kézgeisztusok – a kar, mint védőkorlát – a láb, mint védőkorlát-közkedvelt geisztusok és tevékenységek szemjelzések.
 - A kommunikáció stílusát alakító helyzetjátékok.
 - Csoportközi kommunikáció játéka.
 - Érzelmek kifejezése.
 - Monológ-technika.
8. A játékok, gyakorlatok során a szabályok betartása és betartatása
- Közös szabályok alkotása.
 - Értékek, normák, szabályok tisztázását elősegítő játékok.
 - A tevékenységek, játékok, gyakorlatok során a szabályok betartása és betartatása.
9. A többi területhez kötődő (pl. az anyanyelvhez, matematikához...) feladatok egy részének kooperatív módon történő megoldása.
- 9.1. A feladat meghallgatása vagy/és elolvasása
- 9.1.1. A feladat megértése önállóan vagy segítséggel
- Segítségkérés társtól vagy/és tanítótól
- 9.2. A feladat (ok) feldolgozása, megoldása
- feladatok felosztása a csoportban
 - a feladatból fakadó problémák másokkal történő megosztásának, a problémák megbeszélésének kiscsoportban történő gyakorlása,
 - a probléma-, feladatmegoldáshoz szükséges értelmes, rávezető segítségadás, az együttműködés által.
 - Az értelmes, a feladat (a probléma) megértéséhez vezető segítségkérés, illetve segítségelfogadás gyakorlása.
- 9.3. Önellenőrzés.
- 9.4. Csoporton belüli közös ellenőrzés, megbeszélés.
- 9.5. Beszámolás az osztály előtt.
- 9.6. Önértékelés: egyéni és csoportszinten.
- A reális önértékelés és a reális önismeret összefüggése
10. A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezéseivel: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása.
- A tér adott szempontú (funkcionális) átrendezése: pl. manualitáshoz keressék meg a legjobb helyzetet a térben, s annak megfelelően rendezzék az asztalokat, székeket (egyéb berendezéseket), vagy drámajátékos gyakorlathoz, jelenetgyakorláshoz, stb.
11. Az együttműködést fejlesztő egyéb játékok
- JÁTÉKOK, GYAKORLATOK FAJTÁI:
- érzékszervi finomítások
 - érzékelés-észlelés
 - utánozás (pl. a babázás, a papás-mamás, a gyermeknevelés mozdulat- és szókinccse, stb.)
 - fantáziafejlesztés
 - memória
 - asszociáció
 - improvizáció
 - lazító- és koncentráció
 - ritmus
 - metakommunikáció
 - beszéd

- tárgyakkal végzett (bábozás)
- kreativitást fejlesztő
- problémamegoldó gondolkodást fejlesztő
- mozgásos: pl. mozgásos népi gyerekjátékok.

DRAMATIZÁLÁS: Népköltészeti vagy műköltészeti alkotások (alkotásrészletek) dramatizálása

Az ünnepek és jeles napok alkalmával egy-egy népszokás, szertartás felelevenítése a család és közösség ünnepein

- szerkezet érzékelése, kezdet és vég felismerése térben és időben.
- szereplő és helyszín.

Lehetőségektől függően (Ajánlat):

- Színházlátogatás, vagy helyi előadás (pl. amatőr csoport előadásának) megtekintése, annak előkészítése, majd megbeszélése, a nézővé válás tanulása.
- Színdarab vagy produkció létrehozása.

Értékelés

Megfigyelési szempontok:

- A másik véleményének tisztelete.
- A másik által bemutatott játékokra, dologra, feladatra-megoldásra, mondanivalóra történő odafigyelés.
- A különböző helyzetekben, helyzetgyakorlatokban, kapcsolaterősítő-csoportépítő játékokban a társaival való együttműködésre törekvés.
- A közös megbeszélések alkalmával: a) türelmesen meghallgatja a másikat b) állandóan közbeszól c) néha vág bele a másik szavába d) passzívan viselkedik e) aktívan részt vesz.
- Kifejezőképesség: mennyire képes a játékokban, gyakorlatokban, tevékenységekben kifejezni magát (kommunikációs szint)?
- A közös feladatok megoldásában a szükségesnek megfelelően veszi ki a részét, vagy passzív ("elbújik a csoport mögött")?
- A kiscsoportban végzett feladatok során adódó problémák megoldásához úgy kéri-e a segítséget, hogy ténylegesen megértse a feladatot (s a problémát), vagy csak készen akar lenni a feladattal a probléma megértése nélkül?
- A kiscsoportban végzett munka során úgy ad-e segítséget a társának, hogy az tényleg megértse, miről szól a feladat? Vagy egyszerűen csak megmondja a megoldást?
- Reális-e az önértékelése, valamint a csoportértékelése?

Feltételek

Ajánlott szakirodalom:

- Debreczeni Tibor: Kreatív játékok. Népművelési Propaganda Iroda. Budapest, 1981.
- Gabnai Katalin: Drámajátékok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
- Add tovább! Drámajáték-gyűjtemény. Candy Kiadó, Veszprém
- Bagdy Emőke – Telkes József: Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1990.
- A gordiuszi csomó. Szöveggyűjtemény tanároknak és diákoknak. Iskolafejlesztési Alapítvány, 1991.
- Utak és módok. Pedagógiai kézikönyv a konfliktuskezelésről. Iskolafejlesztési Alapítvány-Magyar ENCORE, 1995.
- Így is lehet! Problémamegoldást segítő játékok és gyakorlatok. ENCORE Magyar Konfliktuspedagógiai Alapítvány, Szolnok, 1995.
- Kopácsy Gelberger Judith: Viselkedési problémák kezelése. B.A.Z. Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet, Miskolc, 1994.
- Montágh Imre: Gyermekszínpászok beszédnevelő könyve. Népművelési Propaganda Iroda. Budapest, 1980.

Önművelés 1–4. évfolyam

Megjegyzés

Az Önművelés az „Együttműködéshez” hasonlóan nem kap önálló óraszámot, mivel a többi tevékenység feladata e terület megvalósítása minden évfolyamon. Az Önművelés részletes tartalmi kibontása az évfolyamok ciklusain belül található témáknál van. Az itt leírt célok, tartalmak jelentős részének fejlesztése nem csak az 1–4. évfolyam, hanem íz 5-8. évfolyam feladata is.

Kulcsszavak

ember és társadalom: önművelés
ember és társadalom: társadalmi ismeretek
ember és társadalom: tanulási módszerek
informatika: gondolkodástechnika
informatika: kommunikáció
informatika: inform. és társ. kölcsönhatása
informatika: inf. hordozók
informatika: önálló ismeretszerzés
informatika: könyvtárhasználat
információszerzés
közös tevékenység
önálló tanulás-, tervezés
anyanyelv és irodalom: könyv-, könyvtárhasználat

Cél

Lásd a főmodul – és az évfolyam modulok „Céljainál”: az Önművelés jelénél (Ö), valamint a „mindegyik területre” vonatkozó céloknál.

Továbbá:

- Az önálló napirend, hetiterv, tématerv készítésének és betartásának alakítása, fejlesztése.
- A térhasználat fejlesztése.
- A közös tevékenységekben történő részvétel képességének a fejlesztése.
- Információhordozók megismerése, ismeretek bővítése.
- Információszerzési képesség kialakítása, fejlesztése.
- Megismerési, információszerzési módszerek kialakítása, fejlesztése: tények, adatok kiemelése, feljegyzése, felhasznált forrás főbb adatainak megnevezése, rövid tartalmi ismertetés készítése, beszámolás, értékelés, stb. Az információk rendszerezési, csoportosítási képességének fejlesztése, gyakorlatának kialakítása.
- Könyvtárhasználati ismeretek szerzése, képességek fejlesztése. Alapvető szolgáltatások igénybevétele.
- Könyv-, lexikon-, szótárhasználati tájékozódó képesség fejlesztése.
- Könyvtárhasználat szabályainak megismerése és alkalmazása.
- Főbb dokumentumfajták megkülönböztetése, megismerése, felhasználása.
- A video, az újság és a könyv együttes használatára példák nyújtása.
- A magnetofon, a videó, a televízió, a számítógép könyvtári használatának megfigyeltetése.
- Néhány általánosan használt kódrendszer megismertetése, megértetése. A kódrendszer fogalmának tudatosítása.
- Az elektromos eszközök használati szabályainak betartására történő felkészítés.
- Több forrásból szerzett ismereteket összegző-képességnek a fejlesztése.

Tartalom

1. Az osztályban található *könyvek nézegetése*, a könyvekből (kis „osztálykönyvtár”, gyerekek által behozott könyvekből,...) a ciklusok témáihoz kötődő *információk keresése*: képek, ábrák, szövegek,...
2. *Gyermeklexikonok nézegetése, használatának a gyakorlása* (Ablak – Zsiráf használata)
3. Tájékozódás a *tartalomjegyzék* segítségével.
4. Az *ábécé-rendbe sorolás* elsajátítása. Gyermeklexikonokban (Ablak–Zsiráf), lexikonokban történő tájékozódás elsajátítása az ábécé-rendbe sorolás szabályainak megfelelően.
5. *Könyvtárlátogatás, ismerkedés a könyvtárral*. Tájékozódás a könyvtárban: könyvek, folyóiratok, diafilmek, hanglemezek. A kölcsönzés és a helyben olvasás /megnézés/meghallgatás lehetőségei, a könyvtárhasználat szabályai. A könyvtári viselkedés szabályai. Iskolai és más (városi, községi,...) könyvtár (ak) megismerése
6. *Könyvtárhasználat*:
folyamatos könyvtárhasználat
- a) *Könyvek*:
 - A könyv fedelének, címlapjának adatai.
 - Katalógusok: szerzői katalógus, cím szerinti katalógus, és a sorozatkatalógus.
 - Az egyetemes tizedes osztályozás (ETO): ETO-főosztályok, ETO-osztályok, ETO-alosztályok.
 - A szakkatalógus.
 - Könyvek, szótárak, lexikonok használata.
 - Kézikönyvtár használata.
 - Ismerkedés a könyvtárak történetével.
- b) *Sajtótermékek*:
Különböző sajtótermékek megismerése, használatuk
- c) *Megismerendő fogalmak* (az 1-5. pontok során):
 - iskolai könyvtár, községi / városi könyvtár, szakkönyvtár.
 - kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés.
 - katalógus, katalóguscédula, szerzői – cím szerinti-sorozatkatalógus.
 - betűrend, betűrendes katalógus, rendszó.
 - egyetemes tizedes osztályozás (ETO), ETO-főosztály, -osztály, -osztály.
 - szakkatalógus.
 - címszó, szócikk, előfej, hasáb.
 - lexikonok: szaklexikonok, általános lexikonok, gyermeklexikonok, kézikönyvtár.
 - szótárak, szakszótárak.
 - sajtó, újság, folyóirat, időszaki kiadvány, napilap, hetilap, szerkesztő, rovat, újságcikk, interjú.
 - hangtár, képtár.
7. *Szelektív rádió, televízió (video) használata* a témákhoz kapcsolódóan
8. *Beszámoló az olvasott könyvekről, sajtótermékekről, látott vagy hallott műsorokról* (tv, rádió, video...)
9. *Az évfolyamok tanulási segédletei használatának a gyakorlása*: napi saját „tananyag” összeállítása a feladatlapokból, az összeállított feladatok elvégzésének önálló és közös megtervezése.
Napiterv – hetiterv, téma-terv (3-5 hetes tervek) készítése: saját tanulási programok összeállításának a tanulása: időterv, tevékenységterv; idő- és tevékenység-beosztás, a tervezett haladás üteme és a valóságos haladási ütem elemzése, megbeszélése, reális terv készítésének a tudatosítása.
Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezése, megvalósítása
10. *Részvétel közös tevékenységekben, akciókban* iskolán belül és iskolán kívül (pl. színházlátogatás, környezetvédelmi tevékenység, étel-ital készítésében stb.)
11. *Térképhasználat* önálló gyakorlása

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

- a) Az adott ismereteket lehetőség szerint az éppen aktuális *heti témához kapcsolódó témájú* könyvek, folyóiratok segítségével kell bemutatni, gyakoroltatni. A szaktanárokkal együttműködve folyamatosan biztosítani kell *egyéni és kiscsoportos kutatómunkára alkalmas feladatokat*.
A *kézikönyv-használatot* az osztályban tanító kollégákkal együttműködve egész évben folyamatosan lehet gyakoroltatni. (Osztályba kihelyezett letéti kézikönyvtár.) A gyerekeket lassan megismerve a könyvtáros (pedagógus) feladata, hogy egyénre szabottan igyekezzon könyvet ajánlani a gyerekeknek. Az olvasottakról el kell vele beszélgetni, így ajánlani a következő olvasnivalót. Ezzel a módszerrel sok gyerek rendszeres olvasóvá válhat.
- Fontos, hogy az iskolai könyvtár a tanítási időn kívül is nyitva legyen.
 - A szabadpolcos rendszer jobban lehetővé teszi a tanultak alkalmazását, illetve nagyobb önállóságra ösztönöz.
- b) A témák köré csoportosított tantárgyi haladás, valamint a kiscsoportos tanulásszervezés megkívánja a *tanulók aktív részvételét különböző közös tevékenységekben, akciókban*. Ezeket az akciókat, tevékenységeket érdemes mindig a téma feldolgozásához kapcsolni. Például: A „Természet és művészet” témakörnél közös képtár-, múzeum (Szépművészeti, Képcsarnok,...) -látogatások szervezése; A Magyarország tájegységeit tárgyaló témakörnél kirándulás szervezése egy adott tájegységre, az adott tájegységet bemutató múzeumlátogatások (falumúzeum), stb.
- c) A *napiterv 1-3. osztályban* történő gyakorlása után *4. osztályban* a tanulók már a *heti terv* összeállítását is elkezdik gyakorolni. A heti tervezést először tanítói segítséggel, majd egyre önállóbban igyekezzenek megvalósítani. Lesznek olyan tanulók, akik állandóan igényelni fogják a tanítói-vagy társ-segítséget, s lesznek olyanok, akik nagyfokú önállósággal rendelkeznek az önálló tanulási programjuk összeállításában. Hagyjuk, hogy a tanulók segítsék egymást e tevékenység során. A csoport igyekezzon a saját differenciált napi /heti tervét összeállítani. A tanulási tervek önálló összeállításánál legyünk figyelemmel a tanulók közötti különbségekre: akinek (vagy adott csoportnak) a képességei megengedik, az már a 4. évf. előtt is összeállíthat, pl. heti tervet (s viszont, a napi terv összeállítását gyakorolja 4. évfolyamon az, akinél szükséges).
- A napi és a heti terv összeállítása mellett (4-5. osztálytól) már el lehet kezdeni akár a TÉMA-TERVEK (3-5 hetes tervek) összeállításának gyakorlását is. A pedagógus segítse ezen tervek megszületését az elvárások, az elsajátítandó tananyag – adott periódusra szóló – tanulók számára hozzáférhetővé tételével.

Értékelés

Gyűjtő munka, órai aktivitás
Könyvtárhasználat (viselkedés, segítségkérés, ismeret, tájékozódás,)
Tervezés (napi, heti tervek elkészítése, betartása)

Megfigyelési szempontok:

- Az iskolai könyvtár rendszeres látogatása, használata feladatainak megoldásához.
- Rendszeres olvasás.
- A könyvtári szabályok betartása.
- Környezete tárgyainak óvása (könyvek, eszközök).
- Tájékozódás az iskolai könyvtárban?
- Önálló válogatás az állományban érdeklődésének megfelelően.
- Segítségkérés a könyvtárban.

Részt vesz-e

- Közös tevékenységekben (pl. színházlátogatás, produkciókészítés, stb.).
- Faliújság készítésben.
- Önálló – illetve csoportos-tervezés [a napi / heti (téma szinten) elvégzendő feladatok].
- Az olvasott könyvekről ismertető tartása, írásos anyag készítése.
- Saját (csoport) könyveiről katalógus készítése.

Feltételek

Könyvtár, szabad polc, katalógus, folyóirat tartó, magnó, videó, televízió, munkaasztalok, papír, írószerek,

A foglalkozásokat lehetőleg saját tanítója tartsa az iskolai könyvtárban. Csak akkor alakulhatnak ki megfelelő olvasói szokások, ha az iskolai könyvtár a foglalkozásokon kívül is, a gyerekek számára alkalmas időpontokban nyitva van. Az iskolai könyvtár állományának tartalmaznia kell a gyerekek érdeklődését felkeltő és fenntartó színes, tartalmas szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket.

Az éves tananyag feldolgozásához

JAVASOLT KÖNYVEK, folyóiratok:

Ablak-Zsiráf. Képes gyermeklexikon. Bp. 1993, Móra
Augusta, Josef: Az őszember tábornövényeinél. Bratislava. 1966, Tatran
Augusta, Josef: Az őszvilág állatvilágai. Bratislava. 1966, Tatran
Augusta-Honzák: Ókori civilizációk. Bp. 1990, Közg. és Jogi Kvk.
Baum, Frank: Oz, a csodák csodája. Bp. 1976, Móra
Benedek Elek mesegyűjteményei
Bernal, J. D.: A fizika fejlődése Einsteinig. Bp. 1977, Gondolat-Kossuth
Colvin, L.-Speare, E.: Az élővilág kisenciklopédiája. Bp. 1993, Park
Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató. Bp. 1992, Móra
Durell, Gerald: Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. 1989, Park
Durell, Gerald: Léghajóval a világ körül. Bp. 1987, Park
Filep László-Bereznai Gyula: A számírás története. Bp. 1985, Gondolat
Földrajzi album. Magyarország. Bp. 1994, Móra
Frenyó Vilmos: Rejtélyes-e a növényi élet. Bp. 1977, Móra
Friedenthal, Richard: Leonardo. Bp. 1980, Gondolat
Goodall, Jane: Az ember árnyékában. Bp. 1980, Gondolat
Hart, George: Az ókori Egyiptom. Bp. 1992, Park
Hédervári Péter: Amiről a Föld mesél. Bp. 1967, Minerva
Járainé K. Magda: Legendás növények. Bp. 1987, Gondolat
Jean, Georges: Az írás, az emberiség emlékezte. Bp. 1992, Park
Kalmár Péter: A kétezeréves papír. Bp. 1985, Gondolat
Kastner, Erich: A két Lotti. Bp. 1976, Móra
Katona Sándor: Az ember és környezete. Bp. 1974, Tankv.K.
Képes gyermekenciklopédia. Bp. 1992, Park
Kormos István: Vackor az első bében. Bp. 1978, Móra
Kós Károly: Mihez kezdünk a természetben? Bp. 1985, Mezőgazdasági Kvk.
Lovas Béla: Édesvízi parányok. Bp. 1990, Móra
Lukács-Péter-Tarján: Tarkabarka fizika. Bp. 1977, Móra
Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. 1980, Akadémiai Kiadó
Magyar Szinonima Szótár. Bp. 1991, Akadémiai Kiadó
Marjai Imre: Felfedezések könyve. Bp. 1986, Móra
Mészáros Tamásné: Informatika, Számítástechnika I-II. Bp. 1984, Tankv.K.
Morris, Desmond: A csupasz majom. Bp. 1989, Európa
Morris, Desmond: Miért csinálja? A ló. Bp. 1993, Európa
Morris, Desmond: Miért csinálja? A macska. Bp. 1990, Európa
Művészet dióhéjban 50 remekmű alapján. Bp. 1982, Corvina
Nádai Magda: Gyümölcs a tudás fájáról. Bp. 1992, AQUA
Öveges József: Az élő fizika. Bp. 1966, Gondolat
Öveges József: kísérletezzünk és gondolkozzunk ! Bp. 1960, Gondolat
Pörtner, Rudolf: A viking kaland. Bp. 1983, Kossuth
Rác István: A vikingek öröksége. 1983, Képzőműv.K.

Ragache, C.: Avilág teremtése /Mítoszok, legendák/ Bp. 1991, Gulliver
Rodari, G.: Jácint úrfi a füllentők birodalmában. Bp. 1978, Móra
Sacher, Rainer: Éltető elemünk a víz.Bp. 1985, Móra
Saltén, Felix: Bambi gyermekei. Bratislava-Bp. 1972, Mladé letá-Móra
Saltén, Felix: Bambi. Bratislava-Bp.1971, Mladé letá-Móra
Taylor, Barbara: Állatatlász. Bp. 1993, Gulliver
Természettudományi kislexikon. Bp. 1976, Akadémiai Kiadó
Usborne enciklopédia. Bp. 1992, Park
Varley, Carol-Miles, Lisa: Földrajzi kisenciklopédia. Bp. 1994, Park
Világatlász. Bp. 1995, Cartographia
Wendt, Herbert: Noé nyomában. Bp. 1972, Gondolat
Wolf, Tony: Mesél az erdő. Bp. 1989, ILK.
Wolf-Burian: Az őskori ember. Bp. 1987, Gondolat
Zolnay László: Kincses Magyarország. Bp. 1977, Magvető

SOROZATOK:

Az állatvilág enciklopédiája
Betűfaló
Csudavilág
Delfin könyvek
Discover
Mi micsoda
Olvasni Jó!
Szemtanú
Szemtanú-Művészet
Tudománytár gyermekeknek
Új Képes Történelem
Usborne Természetbúvár könyvek

FOLYÓIRATOK:

Állatbarát
Élet és Tudomány
Élő világ
Kincskereső
Kis Füles
Mini Rébusz
Süni és a Természet
Természet Búvár

Humanisztikus Kooperatív Tanulás 1. évfolyam munkaterve

Időtartam: 36 hét

Jellemzők:

1. Tantárgy-és óraterv:

1.1. Mi és a környezetünk 1.2. Anyanyelv 1.3. Matematika 1.4. Ének-zene

1.5. Modellezés-vizualitás 1.6. Testnevelés

Összes óraszám: heti 20 óra

A kötelező óraszámom felül megtervezzük a gyermekek délutános (Szabadidős) tevékenységét is. Ennek heti órászáma: 5 óra

A heti húsz óra részeire bontva az alábbi időkereteket adjuk egy-egy területhez:

Tevékenység	I. Ciklus heti	II. Ciklus heti	III. Ciklus heti	IV. Ciklus heti	Összes éves
Anyanyelv – Mi és a környezetünk	10	9	9	10	324
Matematika	4	4	4	4	144
Modellezés–vizualitás – Ének-zene	3	4	4	3	128
Testnevelés	3	3	3	3	108
Összesen:	20	20	20	20	704
Délutános tevékenység (nem kötelező)	5	5	5	5	180

Megjegyzés: A tanév 36–37 db tanítási hét között mozog (180–185 tanítási nap). E időterv számítás 36 db tanítási héttel számol. Amennyiben a tanítási napok száma több, azt rendszerezéssel, összefoglalással ajánlatos tölteni)

Ciklusokon belül az időkeretek blokkosíthatóak, átrendezhetőek.

I. Ciklus: szeptember–október (ősz szünet)

II. Ciklus: november–december (téli szünet)

III. Ciklus: január–március (tavaszi szünet)

IV. Ciklus: április–június (nyári szünet)

Az Együttműködés és az Önművelés nem kap önálló órakeretet, mivel mindegyik részterületben megjelenik: Például:

– Kapcsolatteremtés (1.), Megfigyelések (2) és megfigyelések megbeszélése (3), Szabályok betartása és betartatása (7), Feladatok kooperatív módon történő megoldása (8): Anyanyelv, Mi és a környezetünk, Modellezés–vizualitás – Ének-zene – Testnevelés, Matematika.

– Önismereti játékok (4), Különbségek tudatosítását elősegítő játékok (5), Kommunikációs gyakorlatok (6): Anyanyelv, Mi és a környezetünk.

Önművelés: Anyanyelv, Mi és a környezetünk, Modellezés–vizualitás – Ének-zene

A tanév szakaszolása (ciklusok, ajánlott **minta-témák**):

	I. CIKLUS „KI VAGYOK ÉN?”		II. CIKLUS „MI VAGYUNK!” (közösségi szokások, kapcsolatok)
HÉT:		HÉT:	
1.	Játékok, játszótér	9.	Családi szokások
2.	Élettörténet, óvoda, iskola	10.	Iskolai szokások, kapcsolatok
3.	Család, rokonság, felnőtt, gyerek	11.	Közlekedés
4.	Öltözködés	12.	Kereskedelem
5.	Étel, ital	13.	Egészség
6.	Állatok	14-15- 16.	Karácsonyi ünnepkör (rend- szerezés)
7.	Növények		
8.	Rendszerezés		
	III. CIKLUS A FANTÁZIA VILÁGA		IV. CIKLUS A TERMÉSZET MEGISMERÉSE
HÉT:		HÉT:	
17.	Mesék, történetek a hidegről és a hóemberről	29.	Természeti ritmusok
18.	Mesebeli állatok: madarak	30.	A természet megújulása
19.	Mesebeli állatok: sárkányok, átváltozások	31.	Húsvét
20.	Farsang	32.	Élőlények a természetben, életjelenségek
21.	Képtelenségek	33.	Élettelen dolgok a természetben
22.	Tündérek, boszorkányok	34.	Ember és környezete
23.	A legkisebb	35.	Pünkösd
24.	Mesés növények	36.	Rendszerezés
25.	Mesebeli tárgyak		
26.	Mese és zene		
27.	Vásár		
28.	Rendszerezés		

Cél

AZ ÉVFOLYAM FŐ CÉLJA:

Az első osztályra megfogalmazott legfontosabb célunk a tanulók számára megrázkódtatás-mentesen biztosítani az átmenetet az óvoda és az iskola – a játék és a tanulás – között. Ennek érdekében nagy hangsúlyt fektetünk a gyerekek biztonságérzetének a megteremtésére.

RÉSZLETES CÉLOK:**SZEREZZEN TAPASZTALATOKAT**

- és ismereteket a témákkal kapcsolatosan a témafeldolgozások során.
 - megfigyelések végzésében, a tapasztaltak elmondásában, egymás tapasztalatainak kicserélésében: önmaga és mások testhelyzetének, testmozgásának, beszédének, testkülsőjének-öltözködésének és viselkedésének megfigyelésében; Az emberi test részeinek, növények, állatok, anyagok (víz, levegő) tárgyak, jelenségek (időjárás, évszakok váltakozása,) megfigyelésében; a tantárgyi tanuláshoz kötődő jelek megfigyelésében (minden terület).
 - a tárgyak, személyek, jelek megismert relációk szerinti sorba rendezésében, a sorba rendezések szavakkal történő kifejezésében (legkisebb, kisebb, nagyobb, legnagyobb,...) (MK, A, M).
 - a tárgyak, személyek, jelek tulajdonságok szerinti szétválogatásában, adott szempontú rossz válogatások javításában (MK, A, M).
 - egyszerű, ismert kapcsolatok kifejezésében konkrét tárgyi tevékenységgel és rajzzal (összetartozó párok összekapcsolása, , szétválogatása, sorba rendezése) (MK, M).
 - síkidomok nyírásában, létrehozásában, kirakásában, válogatásában, másolásában (M, MV).
 - a kapcsolatteremtő gyakorlatokban, játékokban (E).
 - a háziorvos munkájáról, a gyógyszerárak munkájáról (MK).
 - a betűk felismerésében, összevonásában, szavak, szószerkezetek, rövid mondatok olvasásában, írásában (A).
 - halmazok elemszám szerinti sorba rendezésében, a sorba rendezések szavakkal történő kifejezésében (legkevesebb, több, legtöbb,...) (M).
 - hosszúság, űrtartalom és tömeg meg- és kimérésében alkalmilag választott egységekkel (M).
 - a számok nagyság szerinti összehasonlításában, sorba rendezésében halmazok, mennyiségek közvetítésével is (M).
 - az összeadás és a kivonás tevékenységről, rajzról, szövegről történő leolvasásában, leírásában, megjelenítésében, értelmezésében (M).
 - a 20-as számkörben eszközzel és eszköz nélküli összeadások és kivonások végzésében (M)
 - matematikai műveletekkel kapcsolatos történetek eljátszásában, kirakásában, lerajzolásában (“szöveges feladatok”), történetek megfogalmazásában képről, emlékezetből, műveletről szöveges feladat készítésében (M).
- GYAKOROLJA**
- a mondatalkotást eseményt ábrázoló képről (E, MK, A).
 - a hangok tiszta ejtését (E, A).
 - a szavakat, szópárokat utánmondással helyes időtartammal ejteni (E, A).
 - a szókapcsolatokat és rövid, egyszerű mondatokat helyes hangsúllyal és hanglejtéssel ejteni (E, A).
 - a magán- és a mássalhangzók megkülönböztetését (A).
- ÉRTSE ÉS HASZNÁLJA**
- a háromszög, négyszög, ötszög, hatszög szavakat /lehetőleg helyesen / (M).

Követelmény

TUDJA,

hogya a növények, állatok és az emberek élőlények (MK).

TUDJON

- halmazokat (legalább kettőt) összehasonlítani, összemérni a 20-as számkörben (M).
- hosszúságokat összehasonlítani, összemérni (M).
- tárgyakat meg- és leszámolni egyesével 20-ig (M).

ISMERJE ÉS OLVASSA

- a nagy nyomtatott betűket (A).
- a kis nyomtatott és a kis-és nagy írott betűket (A).
- a számok jelét 20-ig. Találja meg a számok helyét egyesével beosztott számegyenesen 20-ig (M).
- $a >$, $<$, $+$, $-$, $=$, jeleket (M).
- a lá-szó-mi-dó hangok nevét, kézjelét (ÉZ).

ISMERJE FEL

- az élőlényeket néhány jellemző tulajdonság alapján: mozog,
- szaporodik, táplálkozik, lélegzik, elpusztul (MK)
- környezete tárgyainak néhány tulajdonságát, s nevezze meg őket (MK).
- a testrészeket, s tudja megnevezni őket (MK).
- a tárgyformálás és környezetalakítás általa leggyakrabban használt anyagainak tulajdonságait (MV).

LEGYENEK ELEMI ISMERETEI

- az érzékszervekről és azok védelméről (MK)
- a táplálkozásról (MK).

LEGYEN KÉPES

- társaival 15-25 percig közösen együtt dolgozni egy-egy feladaton /feladatokon / (minden terület)
- a hallott szöveg megértését bizonyítani szóban, rajzzal, cselekvéssel nevelői kérdések alapján (E, MK, A).
 - az íráshoz szükséges irányok és arányok észlelésére, írásmozgások végrehajtására (A, M).
 - a hallás után tanult (egyszerű: negyed, nyolcadpár és negyedszünet értékeket tartalmazó) dal, – dalrészlet ritmusának érzékeltetésére (A, ÉZ).
 - konkrét esetekben megkülönböztetni az élő az élettelenről (MK).
 - tájékozódni az iskolában, az iskola helyiségeit a rendeltetésüknek megfelelően használni (MK).
 - nyomtatott nagybetűkkel írt szavak, szó szerkezetek és rövid mondatok néma és hangos olvasására (A).
 - a betűelemek vázolására, írására (A).
 - a nyomtatott nagybetűk írására másolással, tollbamondással és akaratlagos írással (A).
 - a vonalrendszerben való tájékozódásra (A).
 - az írott kis- és nagybetűk alakítására másolással, tollbamondással és akaratlagos írással.(A).
- Betűi felismerhetők legyenek (A)
- a számok írására 20-ig, $a >$, $<$, $+$, $-$, $=$ jelek írására (A).
 - fantáziájának és írási-helyesírási tudásának megfelelő, kötöttségek nélküli szabadfogalmazások alkotására (A).
 - érzékelni és érzékeltetni az egyenletes lüktetést (ÉZ).

Tartalom

Az első osztályos munkaterv tartalma három területből épül fel:

1. Az első az éves szinten leírt tananyag, amely a KOMPLEX BLOKKBÓL áll, s annak részeiből: Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika, Ének-zene, Modellezés– vizualitás, Testnevelés,
2. A másik a tématerv, amely a tevékenységek magját, kiindulási helyzetét jelentik. Az első osztályt 4 nagy téma – un. CIKLUS-TÉMA – bontja négy szakaszra (“Ki vagyok én?”, „Mi vagyunk!”, A fantázia világa, A természet megismerése). Minden ciklus meghatározott számú hétből áll. Ezeknek a heteknek témái vannak (hét-témák), amelyeket további altémákra lehet tagolni.
3. A harmadik a ciklusokon belül, – a HETI TÉMÁNAK megfelelően– leírt, a komplex blokk témán átszűrt, témán keresztül fejlesztendő területei, „tananyaga” amely strukturálódik a komplex blokk tevékenységi-részeinek megfelelően. (A héten belül: 1. Együttműködés, 2. Mi és a környezetünk 3. Anyanyelv: 4. Matematika 5. Ének-zene 6. Modellezés-vizualitás 7. Testnevelés 8. Önművelés)

Módszertani ajánlás:

A komplex blokkban szereplő tevékenységek az 1. osztályos tanulók életkori sajátosságaira épül: a konkrét, cselekvéseken, manipulációkon alapuló tevékenységekre.

A „*Mi és a környezetünk*” című blokk tanításakor felhívjuk a figyelmet arra, hogy ne (vagy csak minimális mértékben) használjanak munkafüzeteket, munkatankönyveket. Konkrét megfigyeléseket, cselekvéseket (vásárlás, növénygondozás, képgyűjtés, manipulálás a tárgyakkal-anyagokkal, utazás, látogatás, stb.) végeztessenek a gyerekekkel, s játékos gyakorlatok, feladatok során sajátítsák el az e területhez tartozó ismereteket, fejlődjenek készségeik, képességeik, attitűdjeik. Fontos módszer a látottak, hallottak, tapasztaltak folyamatos megbeszélése, megvitatása.

Az „*Együttműködés*” tanítása megkívánja a pedagógus elemi szintű drámapedagógiai képzettségét, továbbá bizonyos tájékozottságot a konfliktuspedagógiában. E terület „tanítása” elképzelhetetlen a Kooperatív tanulás módszertanának ismerete nélkül (kooperatív tanulásszervezés, csoportdinamika, tér, idő, értékelés, kooperatív feladatok...).

1. osztályban a *kiscsoportok kialakulását a szabad szerveződés, vagyis szimpátia alapján* történő társ-csoportválasztás határozza meg, ami nem jelenti azt, hogy bizonyos „kóros esetekben” ne alkalmazzunk a pedagógiai korrekció eszközét.

Az *Anyanyelv* tanításában is nagy hangsúlyt kap a konkrét manipulatív cselekvés, ezért választottuk az olvasás-írás tanításában a „pálcikás módszerhez hasonló eljárást”. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy csak ezzel az olvasás-írástanítási módszerrel lehet haladni. Hiszen a „Betűkönyv” manipulációs készlet- és programcsomag a legkülönbözőbb algoritmusok, eljárások alkalmazását lehetővé teszi.

A *Modellezés – vizualításban* leírtak elsajátítása is elsősorban konkrét cselekvés és nem munkafüzet, tankönyv kérdése. Nem az elvont jelrendszerek tanulása itt a fontos, hanem a kézműveskedés, a „csinálás”, amelyen keresztül a gyerek örömmel jut el akár „elvont” ismeretek megszerzéséhez is.

A tématervvvel és a tevékenységekkel tulajdonképpen két megközelítési módot ötvöztünk: a projektet és a hagyományos tantárgyi struktúrát.

Az *Ének-zenét* – ha az anyagi lehetőség adott – gazdagítja az egy oktávós xilofonok és metallofonok használata, s hozzájuk készült tanulási segédlet: a „Dalok lépcsről lépcsre I.”.

Részei

Név	Változat	Kapcsolat típusa
Mi és a környezetünk 1.	HKT 1.	része
Anyanyelv 1.	HKT 1.	része
Matematika 1.	HKT 1.	része
Ének-zene 1.	HKT 1.	része
Modellezés – vizualitás 1.	HKT 1.	része
Testnevelés 1.	HKT 1.	része
“KI VAGYOK ÉN?”	HKT 1.	része
“MI VAGYUNK!”	HKT 1.	része
A FANTÁZIA VILÁGA	HKT 1.	része
A TERMÉSZET MEGISMERÉSE	HKT 1.	része
Délutáni tevékenység	HKT 1.	része

FeltételekTANÍTÁSI-TANULÁSI SEGÉDLETEK

A) HAGYOMÁNYOS TANESZKÖZÖK VAGY

B) HUMANISZTIKUS ISKOLAPROGRAM 1. OSZTÁLYOS PROGRAMCSOMAGJA

1. TANÁRI KÉZIKÖNYVEK:

- 1.1. Munkaterv
- 1.2. Projektleírások
- 1.3. Feladatgyűjtemény és Szöveggyűjtemény
- 1.4. Útmutatók

2. TANULÁSI SEGÉDLETEK:

- 2.1. Önművelési Napló 1.
- 2.2. Olvasókönyv 1-2.
- 2.2. Feladatlapok 1.
- 2.4. A Betűkönyv–programcsomag:
 - Manipulációs készlet tanulóknak.
 - Betűim: tanulási segédlet a betűk tanulásához.
 - Írás füzet: tanulási segédlet a kis és a nagy írott betűk írásának tanulásához.
- 2.5. Dalok lépcsőről lépésre I.

TÁRGYI FELTÉTELEK

1. Az olvasás-írás tanulásához szükséges tárgyképek és szóképek (ezeket minden iskola helyileg készítse el)
2. Számjel-kártyák (1-20-ig), <, >, =, +, – jelek: / – fali (vagy mágneses) – tanulói / ; szöges táblák
3. Növényeket, állatokat, tárgyakat ábrázoló kártyák (képek)– bolti vagy/és házilag elkészítendő
4. Korongkirakó
5. Füzetek, csomagolópapírok.
6. Író-rajzoló-festő – és mintázó eszközök, anyagok (festékek, színesek, filcek, gyurma)agyag, rajztábla, dobozok, saját gyűjtésű tárgyak, textilanyagok, rajzlapok, színes papírok,...)
7. Labdák, zsámolyok, pad, ugrókötelek.
8. Egyszerű hangszerek (lehetőségtől függően: xilofon, ritmushangszerek,...)
9. Saját gyűjtésű képek, anyagok (pl. családi fotók, kövek, ásványok,...)
10. Különböző ételek a szaglási – ízlelési játékokhoz (pl. alma, hagyma, só, cukor...)
11. Xilofon és metallofon (1 oktávós)

Mi és a környezetünk

Kulcsszavak

Társadalmi ismeretek
Természetismeret
Néphagyomány
Háztartástan
Közlekedés
Egészségtan

Tartalom

CSALÁD

1. A szűkebb és a tágabb család fogalma, családtagok a szűkebb családban: nevük, címük, a család fenntartója, foglalkozás, életkoruk,
2. Szülő és gyerek kapcsolata. Felnőtt és gyerek viszonya
3. Saját szerep a családban
4. Családi munkamegosztás
5. Házi munkák: a háztartásban gyakran használt eszközök megismerése, használata, a gyerekek által elvégezhető háztartási munkák (pl. növényápolás, állatok etetése, takarítás)
6. Családi szokások, ünnepek
7. Élettörténet
8. A lakás különböző helyiségeinek funkciói, lakás ápolása, díszítése

ISKOLA

1. Az óvoda és az iskola összehasonlítása
2. Tájékozódás az iskolában. Az iskola helyiségeinek használata
3. Ismerkedés az iskolában dolgozók munkájával
4. Az iskola, mint a szabályok rendszere. Az együttélés és együttműködés szabályai
5. Az iskola, osztály, kiscsoport, mint egység. Barátok és munkatársak
6. Konfliktusok kezelésének lehetőségei
7. Viselkedés az iskolában dolgozókkal (felnőttel és gyerekekkel) valóságos helyzetekben és szituációs játékok során

ÖLTÖZKÖDÉS

1. Öltözködés megfigyelése
2. Tükörjátékok
3. Ruha, cipő, mint védelem a természet nem kívánt hatásai ellen
4. Évszakok, időjárás és öltözködés
5. Eltérő éghajlat és öltözködés összefüggései
6. Napjaink öltözködési szokásai: anyagok, formák, színek, funkciók
7. Alkalom és öltözködés

TÁPLÁLKOZÁS

1. Szaglási-ízlelési gyakorlatok, játékok
2. Növényi és állati eredetű ételek felismerése, megtekintése (pl. boltban), csoportosítása
3. Beszélgetések, megfigyelések, játékok:
 - A különféle táplálékok hatása az emberi szervezetre (egészséges-egészségtelen).
 - Helyes és helytelen táplálkozási szokások
 - Italok fajtái, illetve főbb csoportjai (alkohol, alkoholmentes, kávé, tea, tej...)
4. Kulturált étkezés. Evőszerszámok használata

EGÉSZSÉG

1. Beszélgetések, megfigyelések, játékok:
 - Gyakori betegségek és megelőzésük lehetőségei
 - Balesetek és megelőzésük lehetőségei. Orvos, mentők értesítése
 - Betegekkel való viselkedés: látogatás, telefonálás
2. Háziorvos neve, címe, telefonszáma. Látogatás gyógyszertárba
3. Testmozgás és egészség
4. Tisztálkodás, zsebkendő használata

KERESKEDELEM

1. Látogatás, séta egy boltban, piacon. Utcai séták alkalmával a kirakatok alapján megállapítani, hogy milyen üzlet lehet
2. Vásárlás, mint a családi munkamegosztás része. Napi és tartós fogyasztási cikkek.
3. Vásárlással kapcsolatos elemi fogalmak: piac, bolt, adás-vétel, pénz, alkudozás
4. Vásárlás a valóságban és vásárlás játékhelyzetekben
5. Hogyan kerül az áru a boltba?
6. A vásárok szerepe a falusi emberek életében egykor és ma

KÖZLEKEDÉS

1. Közlekedési eszközök megfigyelése, megnevezése, szabad szempontú csoportosítása
2. Közlekedési eszközök csoportosítása az alábbiak szerint: szárazföldi – vízi-légi
3. A gyalogos közlekedés elemi szabályai
4. A jelzőlámpa megfigyelése, átkelés jelzőlámpánál
5. Az utazás, mint élmény
6. Utazás tömegközlekedési eszközön.
Viselkedés tömegközlekedési eszközökön valóságban és játékok-szituációk során
7. Közlekedési balesetek megelőzésének eljátszása szituációs játékokkal

ÜNNEPEK

1. Karácsony: ajándékozás, betlehemezés, bibliai történetek
2. Farsang: télbúcsúztatás
3. Húsvét: locsolkodás, eredete
4. Pünkösöd: királynéválasztás, tavaszköszöntés
5. Hagyományismeret: 1–4. pontban leírtak

ÁLLATOK

1. Állatok mozgásának, hangjának megjelenítése, utánzása játékos gyakorlatok során
2. Állatok megfigyelése szín, alak, hang szerint
3. Állatokat ábrázoló képek gyűjtése, csoportosítása
4. Hobbi állatok tartása, etetése, gondozása
5. Háziállatok és tartásuk. Az állattartás felelőssége
6. Madarak megfigyelése: hangjuk, mozgásuk, testrészeik. Madáretetés télen

NÖVÉNYEK

1. Növények megjelenítése játékos gyakorlatok során
2. Növények megfigyelése tulajdonságaik alapján. Összehasonlításuk, csoportosításuk
3. Növények évszakoktól függő változásainak megfigyelése (összel lombhullás, tavasszal virágzás)
4. Képek gyűjtése növényekről
5. Virágos növények és a fa részeinek a felismertetése, megkülönböztetése (gyökér-szár-levél-virág-termés, gyökér- törzs-korona)
6. Növények tartása, gondozása, védelme
7. Hajtatás, csíráztatás, ültetés

EMBER

1. Az emberi test részei: fej, nyak, törzs, végtagok megfigyelése
2. Az emberi test leírása külső jegyek alapján: a haj, a szem színe, a testtartás, a hang
3. Érzékszervek és védelmük

ÉLETTELEN DOLGOK

1. Anyagok megfigyelése, összehasonlítása
2. Anyagok csoportosítása szabad szempontok szerint
3. Anyagok csoportosítása megadott szempont alapján: szilárd, folyékony, légnemű
4. Kísérletek, megfigyelések:
 - A víz és tulajdonságai
 - A levegő és tulajdonságai

TERMÉSZETI RITMUSOK

1. Évszakok megfigyelése, jellemzői, évszakok váltakozása, s neve
2. A hónapok nevei, néhány hónap jellemzői
3. A hét és a nap, a napok nevei

ÉLŐ ÉS ÉLETTELEN ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Összehasonlítás: táplálkozás, lélegzés, szaporodás, fejlődés, mozgás

EMBER ÉS KÖRNYEZETE

1. Beszélgetés:
 - Levegő, talaj, vizek, növények, állatok és az ember kapcsolata.
2. Szennyezett környezet megfigyelése. Összehasonlítása a tiszta környezettel
3. Kik felelősek a tapasztalt környezetszennyezésért? Megbeszélés, beszélgetés
4. A környezetszennyezés hatása a növényekre, állatokra, emberekre
5. A környezetért érzett felelős magatartás kialakításának az elkezdése

Anyanyelv

Megjegyzés

1. A Mi és a környezetünk az anyanyelvvel közös órászámmal szerepel (lásd évfolyam modul: „Megjegyzés” rovatában)
2. A „Tartalom”-ban jól elkülöníthetően szerepelnek azok az anyanyelvi tevékenységek, amelyek a differenciálást teszik lehetővé. Bővebb kifejtést lásd a Ciklusok „Megjegyzés” rovataiban.
3. A „Betűkönyv” manipulációs készlet és a hozzátartozó tanulási segédletek lehetővé teszik az olvasás – írás elsajátításánál a tanulók érdeklődéséhez igazodó betűtanulást.

A Betűkönyv-programcsomag:

1. Betűkönyv: manipulációs készlet tanulóknak
2. Útmutató: tanítási segédlet a manipulációs készlet használati lehetőségeinek a bemutatása
3. Betűim: tanulási segédlet a betűk tanulásához
4. Írás füzet: tanulási segédlet a kis és a nagy írott betűk írásának tanulásához

Kulcsszavak

Magyar nyelv és irodalom
művészetek, drámajáték
művészetek, játék

Tartalom

BESZÉD, IRODALOM**1. Beszéd**

Az együttműködés (kooperáció) és egyéb területek tanulásakor alkalmazott – témákhoz kötődő – gyakorlatok során:

- 1.1. A szókincs gyarapítása, a meglévő szókincs aktivizálása
- 1.2. A szavak jelentésének tisztázása
- 1.3. A szóhasználat helyességének tudatosítása
- 1.4. Nyelvtani értelemben jó és rossz mondat elkülönítése, a rossz mondatok javítása
- 1.5. Mások beszédének vagy az olvasott szövegnek az utánmondása
- 1.6. Alkotó beszéd fejlesztése
- 1.7. A beszédlégzés, hangadás, artikuláció fejlesztése

2. Irodalom

A témákhoz kapcsolódóan:

- 2.1. Mondókák, kiszámolók, versek ritmusának megfigyelése, s ritmuskísérete: tapssal, lépéssel, dobogással, dobolással, s egyéb hangkeltéssel
- 2.2. Rímelő szavak, szókapcsolatok, összecsengő verssorok keresése, alkotása
- 2.3. Bábozás
- 2.4. Dramatizálás

OLVASÁS, SZÖVEGÉRTÉS**1. Olvasás megtanítása**

- 1.1. Nagy nyomtatott betűk megtanulása és az olvasás gyakorlása
 - 1.1.1. A nyomtatott nagybetűk megtanulása betűtanulási modellek segítségével
 - 1.1.2. Nyomtatott nagybetűk felismerésének gyakorlása
 - 1.1.3. Nyomtatott nagybetűk összevonásának tanulása és gyakorlása
 - 1.1.4. Nyomtatott nagybetűkkel írott szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek néma olvasásának gyakorlása
 - 1.1.5. Nyomtatott nagybetűkkel írott szavak, szó szerkezetek, mondatok, szövegek hangos olvasásának gyakorlása
- 1.2. Nyomtatott kisbetűk és az írott kis-és nagybetűk megtanulása, olvasásának gyakorlása
 - 1.2.1. Nyomtatott kisbetűk és az írott kis-és nagybetűk megtanulása betűtanulási modellek segítségével
 - 1.2.2. A betűk felismerésének gyakorlása
 - 1.2.3. A betűk összevonásának tanulása és gyakorlása
 - 1.2.4. Nyomtatott kisbetűkkel és írott kis- és nagybetűkkel írott szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok néma és hangos olvasásának gyakorlása (Elsősorban gyorsan haladóknak)

2. Szövegértő olvasás gyakorlása

- 2.1. Nyomtatott nagybetűvel írt – az adott heti témát feldolgozó – szövegek néma és felkészülés utáni hangos olvasása
 - 2.1.1. Irodalmi szövegek olvasása (népköltések, mondókák, dramatikus játékok, versek, mesék)
 - 2.1.2. Ismeretterjesztő szövegek olvasása
 - 2.1.3. Didaktikus szövegek olvasása
- 2.2. Nyomtatott kis- és írott kis- és nagybetűvel írott szövegek néma és felkészülés utáni hangos olvasása (Elsősorban gyorsan haladóknak)
 - 2.2.1. Irodalmi szövegek olvasása
 - 2.2.2. Ismeretterjesztő szövegek olvasása
 - 2.2.3. Didaktikus szövegek olvasása

3. Szövegértés, elemzés (a 2.1. és 2.2. során)

- 3.1. Megértés bizonyítása szóban, rajzzal, cselekvéssel nevelői kérdések alapján
- 3.2. Megértés bizonyítása szóban, rajzzal, cselekvéssel a szöveghez tartozó feladatok alapján
- 3.3. Megértés bizonyítása írásban a szöveghez tartozó feladatok alapján (Elsősorban gyorsan haladóknak)

3.4. Szövegelemzés:

Az olvasás-írás jelrendszer elsajátításának függvényében (azok számára, akik már tudnak mondatokat, rövid szövegeket értően olvasni): Különböző adatok keresése. Például:

- szereplők (résztvevők),
- helyszín, időpont,
- egyéb adatok.

ÍRÁS, HELYESÍRÁS

1. Az írás megtanítása

1.1. Irányok és arányok észlelése, írásmozgás gyakorlása

1.2. Betűelemek vázolása és írása

1.3. Nyomatott nagybetűk írása

A nyomatott nagybetűk írásának gyakorlása. Nyomatott nagybetűvel írt szavak, mondatok, rövid szövegek írása

1.4. Írásjelek alakításának tanulása

A tanítandó írásjelek: ? !. ,

1.5. Írott kis- és nagybetűk írása és kapcsolása

Írott kis- és nagybetűk írásának és kapcsolásának gyakorlása.

Írott kis- és nagybetűkből álló szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása (Elsősorban gyorsan haladóknak)

2. Helyesírás tanulása, gyakorlása

2.1. Másolás:

- szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok, nagy nyomatott betűs formáról történő másolása nagy nyomatott betűkkel
- szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok, írott és nyomatott betűs formáról történő másolása (elsősorban gyorsan haladóknak) írott betűkkel.

2.2. Tollbamondás:

2.2.1. látási-hallási megfigyelés után szavak, szó szerkezetek, rövid mondatok írása

- nagy nyomatott formáról nagy nyomatott formában
- írott és nyomatott formáról írott formában (elsősorban gyorsan haladók)

2.2.2. hallás után szavak írása

2.3. Emlékezetből írás: 2-3 betűs szavak

2.4. A 2.1.-2.3. során gyakorolandó elemek:

- mondatkezdés (mondatkezdő nagybetű).
- mondatvégi írásjel.
- tulajdonnevek írása.
- tagolás: szóhatár, elválasztás.
- magánhangzók időtartamának jelölése.
- mássalhangzók időtartamának jelölése.

Matematika 1.

Kulcsszavak

Matematika

Tartalom

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK:

1. Személyek, tárgyak, jelek:
 - 1.1. tulajdonság szerinti osztályozása (pl. alak, szín, stb)
 - 1.2. rendezése
 - 1.3. összeállított halmazok megváltoztatása elvevéssel-hozzátevéssel
 - 1.4. igaz és hamis kijelentések alkotása, illetve ezeknek megfelelő halmazok összeállítása
 - 1.5. nyitott mondatok kiegészítése
2. Relációk kifejezése rajzzal és nyilakkal.
3. Sorozatok: tárgyak-rajzok-számsorozatok
 - 3.1. Sorozatok szabályának felismerése, megfogalmazása.
4. Függvények szabályának felismerése, megfogalmazása

SZÁMTAN, ALGEBRA

1. Halmazok számossága, mennyiségek mérőszáma számlálással.
2. Számok megismerése 20-ig:
 - 2.1. olvasása-írása
 - 2.2. rendezése,
 - 2.3. bontása: bontott alakok leolvasása kirakásról, rajzról
 - 2.4. páros és páratlan számok megismerése
3. Összeadás – kivonás:
 - 3.1. tárgyakkal, eszközökkel, rajzokkal (pl. számegyenesen való lépegetéssel).
 - 3.2. számokkal
 - 3.3. összeadás és kivonás műveletek ismerete, s használata
4. Nyitott mondatok kiegészítése
 - 4.1. Igaz, hamis „mondatok”:
 - 4.1.1. kirakással (relációs jelek használatával)
 - 4.1.2. leírással (relációs jelek használatával)
5. Szöveges feladatok:
 - 5.1. Szöveges feladatok összefüggéseinek megoldása tárgyakkal, s rajzosan
 - 5.2. Szöveges feladatok leírása számokkal és műveleti jelekkel
 - 5.3. Rajz és számfeladat alapján szöveges feladat készítése

GEOMETRIA, MÉRÉSEK

1. Mennyiségek osztályozása, rendezése
2. Mennyiségek mérése különféle egységekkel: egység és mérőszám
3. Vonalak: elágazás nélküli-elágazó vonalak, zárt-nyitott vonalak
4. Síkidomok: – előállításuk szöges táblán, hajtogatással, nyírással; – csoportosításuk
5. Tükrös alakzatok létrehozása tépéssel, vágással, kirakással.

KOMBINATORIKA, VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

1. Kombinatorikus lehetőségek előállítása, lejegyzése rajzzal és jelekkel
2. A „biztos”, a „lehet, de nem biztos” és a „lehetetlen” fogalmak helyes használata
3. Adatok gyűjtése, eredmények lejegyzése, rajzzal és jelekkel.

Ének-zene 1.

Kulcsszavak

Ének-zene
Néphagyomány
Gyermekjáték
Hangszer
Improvizáció
Jeles napok
Népszokás

Megjegyzés

Amennyiben az osztály anyagi lehetőségei engedik, úgy az Ének-zene tanítása során ajánlott az egy oktávós xilofon és metallofon használata. Ehhez készült a „Dalok lépésről lépésre I.” c. kottás könyv, amely a tanuló fejlődésének függvényében több éven keresztül használható.

Tartalom

1. Énekes szemelvények: gyermek-és népdalok. Alkalmi dalok
2. Gyermekjátékok(énekes-mozgásos): egyszerű énekes-mozgásos gyermekjátékok által az énekléssel együtt a közös „táncolás”, mozgás elemeinek gyakorlása.
 - Körjátékok: – kör-guggolás (pl. Én kis kertet); – kör-kifordulás (pl. Lánc, lánc, eszterlánc).
 - szerepcsere (pl. Csiga biga., Lipem lopom...).
 - kapusjáték (pl.: Szőjünk, fonjunk).
 - felelgetős (pl.: Hogy a csibe).
 - párosjáték (pl.: Gyertek lányok..., Hajlik a meggyfa...).
 - egyéb játékok: pl. hintáztató, altató, simogató, vigasztaló, gyűrűs játék, ujj-játék, utánzó játék,...
 - dramatikus népszokás (pl. a Lucázás).
3. Zenei ismeretek:
 - 3.1. Az egyenletes lüktetés, a mondókák dalok ritmusa (mérőütés, ritmus fogalma)
 - 3.2. A negyed értékű hang és szünet, a nyolcad értékű hangpár
 - 3.3. A kettes ütem, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel
 - 3.4. A vonalrendszer fogalma
 - 3.5. A lá, szó, mi, dó hangok neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren, éneklése, felismerése
 - 3.6. Mérsékelt tempó, középerős dinamika
4. Zenehallgatás, hangszín: gyermek-és népdalok a nevelő ének vagy hangszeres előadásában. Gépzénéről a tanult dalok vagy hangszeres művek bemutatása a hangszínhallás fejlesztésére, a memória gyakoroltatására
 - A közvetlen környezet hangzó jelenségeinek (járművek, edények, bútorok, háztartási gépek, kulcsok..., a természeti jelenségek, állatok hangjai) a megfigyelése.
 - Az emberi hangok, hangszínek megfigyelése (gyermek, női és férfi hang).
 - Hangszerek hangjainak, hangszínének a megfigyelése (pl.: zongora, furulya, metallofon, xilofon, dob).
5. Egyszerű hangszerek használata (xilofon, ritmushangszerek, furulya,...)

Modellezés – vizualitás 1.

Kulcsszavak

Vizuális kultúra
Modellezés

Tartalom

1. Anyagok tulajdonsága: beszélgetés és konkrét tapasztalatszerzés a manualitás által:
 - 1.1. Képlékeny anyagok tulajdonságai
 - 1.2. A papír tulajdonságai
 - 1.3. Természetes anyagok tulajdonságai
 - 1.4. Nem természetes anyagok tulajdonságai
2. Kézművesség (formálás, díszítés, konstruálás):
 - 2.1. Képlékeny anyagok: anyag alakítása: gömbölyítés, lapítás, hengerítés, simítás, kézzel és egyéb eszközökkel. Vágása kézzel és dróttal. Tárgyak, alakok formálása, mintázása.
 - 2.2. Papírmunkák: A papír vágása, ragasztása, tépése, hajtogatása, gyûrése, göngyölése, kartonmunkák.
 - Origami: hajtás, simítás, élezés, átlók, felezők hajtogatása. Figurák csak hajtogatással.
 - Papírpasztikai feladatok
 - 2.3. Ismerkedés az építőelemekkel és a szerelő elemekkel, vagy/és építés, szerelés egyéb anyagok felhasználásával (pl. dobozok, legó,...)
 - 2.4. Textíliák, fonalak: vágásuk, ragasztásuk.
 - 2.5. Természetes anyagok: Például (ajánlott, de nem kötelező):
 - Kukorica:
 - kukoricaszemekből fûzés, ragasztás,
 - kukoricahajból díszítések, ragasztás,
 - csuhéfigurák, fonatok, ragasztások,
 - csutkafigurák,
 - kukoricaszárból konstruálások.
 - Termések, gyümölcsök: csipkebogyó, alma, dió, mákgubó stb. megmunkálása: vágása, fûzése, ragasztása stb. Figurák, ünnepi díszek, kompozíciók készítése.
 - Virágok, falevelek, növények: rendezése, ragasztása
 - Fa: faágak, gallyak (pl. fûzfagallyak) felhasználási lehetőségei.
 - Egyéb természetes anyagok felhasználási lehetőségei.
 - 2.6. Dramatikus játékokhoz (kotyolás, betlehemezés stb.), bábozáshoz, drámajátékhöz (mesedramatizálás, stb.) díszletek, jelmezek, kellékek, bábok készítése.
 - 2.7. Nem természetes anyagok felhasználási lehetőségei
 - 2.8. Batikolás, tojásfestés
3. Egyéb manuális tevékenységek:
 - Étel-ital készítése: egyszerű ételek (pl.: szendvicsek, saláták, mézesfigurák) és italok (pl. gyümölcslevek) készítése.
4. Vizuális technikák:
 - 4.1. Rajzolás (ceruzával, zsírkrétával, filctollal)
 - 4.2. Festés (tempera, vízfesték)
 - 4.3. Nyomatkészítés (tenyér, papír, textil, termés)
 - 4.4. Mintázás (agyag, sóliszt, pasztilin)
5. Vizuális jelrendszer megismerése:
 - 5.1. Tér, forma, szín-fény, mozgás-változás:
 - a) Formákkal való ismerkedés tapasztalati úton:
 - térformák-síkformák,
 - formák alakja, szerkezete, rendeltetése,
 - tárgyak, testrészek negatív formájának létrehozása agyagban.

Negatív-pozitív forma összehasonlítása.

b) Tájékozódás a térben, térbeli viszonyok ábrázolása síkban:

- testek egymáshoz való viszonya (felette, alatta, előtte, mögötte, mellette stb.),
- előtér-háttér,
- takarás megfigyelése, ábrázolása.

c) Fény-árnyék:

- tárgyak és a fény (átersztő, elnyelő stb.),
- árnyék és változásai embernél és tárgynál,
- vetett árnyék körülrajzolása különböző időpontokban.

d) Mozgás megfigyelése és ábrázolása:

- fázisrajzok emberi testről, testrészeiről,
- tárgyak fázisrajza.

e) Színek:

- a főszínek (vörös, kék, sárga),
- a fekete és a fehér szín ismerete,
- a zöld, narancs, lila szín használata,
- színek keverése (szabadon),
- szubjektív színhasználat.

5.2. Pont, vonal, folt, lap, test, megismerése:

6. Az 1-5. pontokban leírt tevékenységek által használt eszközök, szerszámok ismerete, balesetmentes használatuk: kés, olló, tű, ár stb.

7. Műalkotások elemzése, múzeumlátogatások

Módszertani ajánlás:

A tartalomban leírt „technikai elemek” megtanítása után /mellett/ engedjünk egyre nagyobb teret az önálló alkotó tevékenységnek. A mintakövető kivitelezés, a mintakövető tervezés mellett egy-egy témához kapcsolódó önálló tervezés képességének a fejlesztésére fordítsunk minél több időt (pl. egy dramatikus játékhoz önálló kutatás, tervezés során a kellékek elkészítése...).

Testnevelés 1.

Kulcsszavak

Testnevelés és sport

Tartalom

1. Motoros képességek fejlesztése

- kondicionális (erő, gyorsaság, állóképesség),
- koordinációs (mozgásszabályozás,
- mozgékonyaság (reakció gyorsaság).

2. Mozgáskészségek fejlesztése

- alapvető készségek (járás, futás, dobás, ugrás, mászás, kerékpározás, stb. játék, munka),
- sportkészségek.

A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légző-gyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.

“KI VAGYOK ÉN?”

Időtartam: 8 hét**Megjegyzés**

1. A fejezet minta– témákat tartalmaz, melyből lehet válogatni, elhagyni, újat kitalálni.

A felsorolt témák közül legalább 2– 3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás)

2. A témák alatt lévő Ének-zenében felsorolt dalok a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy minden dalt meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti más dallal, mondókával, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

3. Témáknál az Anyanyelv alatt az „olvasás – írás”-nál a nagy nyomtatott betűk tanulása csak ajánlás, mivel a „Betűkönyv” programcsomag lehetővé teszi más algoritmusok, szisztémák alkalmazását is.

Cél

Az I. CIKLUS (“KI VAGYOK ÉN?”) fő célkitűzése az én és a külvilág elkülönítése, „én és a többiek” – azonosságok és különbségek megfigyeltetése, tudatosítása. (dominancia: E).

megjegyzés: A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett

Tartalom*Téma és tevékenységrendszer:*

1. Játékok, játszótér (20 óra)	5. Étél, ital (20 óra)
2. Élettörténet, óvoda, iskola (20 óra)	5.1. Együtműködés
2.1. Együtműködés	5.2. Mi és a környezetünk
2.2. Mi és a környezetünk	5.3. Anyanyelv
2.3. Anyanyelv	5.4. Matematika
2.4. Matematika	5.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene
2.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene	5.6. Testnevelés
2.6. Testnevelés	5.7. Önművelés
2.7. Önművelés	6. Állatok (20 óra)
3. Család, rokonság, felnőtt, gyerek (20 óra)	6.1. Együtműködés
3.1. Együtműködés	6.2. Mi és a környezetünk
3.2. Mi és a környezetünk	6.3. Anyanyelv
3.3. Anyanyelv	6.4. Matematika
3.4. Matematika	6.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene
3.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene	6.6. Testnevelés
3.6. Testnevelés	6.7. Önművelés
3.7. Önművelés	7. Növények (20 óra)
4. Öltözködés (20 óra)	7.1. Együtműködés
4.1. Együtműködés	7.2. Mi és a környezetünk
4.2. Mi és a környezetünk	7.3. Anyanyelv
4.3. Anyanyelv	7.4. Matematika
4.4. Matematika	7.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene
4.5. Modellezés–vizualitás – ének-zene	7.6. Testnevelés
4.6. Testnevelés	7.7. Önművelés
4.7. Önművelés	8. Rendszerezés (20 óra)

ÖSSZESEN: 160 óra

Játékok, játszóter

Időtartam: 20 óra**Tartalom**

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatteremtés: ismerkedő-bemutató játékok**Testhelyzet: feszítés-lazítás, Kapcsolaterősítő, beszédkésztség-fantáziafejlesztő játék***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Az ember társas lény: a játék, mint a gyerekek eddigi fő tevékenysége, a játék mint a felnőtt élet modellezése, a játék mint a szabályok rendszere, miért játszanak a felnőttek? A játék mint örömforrás. Kiállítás a hét legjobb képeiből: „Játék”***ANYANYELV:***Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása**Betűelem: egyenesek: álló, fekvő, ferde. Légzés megfigyelése.**Beszéd– Irodalom: Mese, vers, találós kérdések feldolgozása szóban, rajzzal, játékkal***MATEMATIKA:***Tárgyak, személyek tulajdonságai, válogatások, összehasonlítások.***ÉNEK-ZENE:***– Dal, játék ajánlat: Kör, kör..., Csiga biga, Hintapalinta.,**Zenei elem: mérőút.**– Mondóka: Gyí, te paci...***MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:***Az agyag megmunkálása, különböző formák alakítása. Szint-felmérés, gyümölcsök, állatok, játékok. Képalakítás. Nyári élmények: üdülés, kirándulás, utazás, közös munkavégzés. Spontán rajzok, nevelői irányítás nélkül. Aszfaltrajz színes krétával.***TESTNEVELÉS:**

1. Érzékelés, testséma, relációk. Játékos légző és lazítógyakorlatok. Testséma fejlesztés, oldaliság erősítése. Szem-kéz-láb koordináció fejlesztése.
2. Játékos futásgyakorlat. Járások, lassú futás.
3. Egyensúly gyakorlat. Gimnasztikai gyakorlat. Vonalon, hullámvonalon járás. Sorakozások egyes és páros oszlopban. 4. Játékos ugrásgyakorlatok. Félállás, kétállás ugrások, karikába lépés-ugrás.
5. Labdajátékok. Ismerkedés a labda tulajdonságaival
6. Játékok. Labdagurító verseny. „Találd meg a párod!” Játékos sorakozások. Hintázás lengő-és mérleg hintán.

ÖNMŰVELÉS:*Játékok képeinek nézegetése, keresése könyvekben. Játékok megtekintése egyéb helyeken (pl. téren, múzeumban, stb.).*

Élettörténet, óvoda, iskola

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolatteremtés-, építés-, erősítés, Beszédkészség– fejlesztő játék, Hanggyakorlatok, Koncentrációs gyakorlat.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A saját múlt megértésének felismerése, tudatosítása. Másoknak is van múltja. Azonos és eltérő elemek az élettörténetekben (helyszínek, szereplők, eseménysor) Az óvodai és az iskolai élet általános és specifikus elemei. Szülők elbeszélésének felidézése a csecsemőkorról. Legkorábbi emlékek felidézése– Fő vonalakban saját élettörténet elmesélése. Önismeret: Önarckép. Milyennek látnak mások (egymásra figyelés, empátia)?

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása-írása

Betűelem: csigavonal, kör, hullámvonal.

Beszéd– Irodalom: Versek, népköltések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Tulajdonságok megfigyelése (állítások), kapcsolatok kifejezése.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Én kis kertem... Bújj, bújj, zöld ág... Zsipp, zsupp...

– Zenei elem: Névritmus.

– Mondóka: Egy, kettő...

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Formák leegyszerűsített ábrázolása. Óvodai jel agyagból vagy gyurmából (vagy másból). Óvodai jel festése ujjal. Színek tetszőleges használata.

TESTNEVELÉS:

1. Mászás, kúszás, csúszás. Játékos légző és lazító gyakorlat. Szem– kéz– láb koordináció fejlesztés. 2. Futás irányváltatással. 3. Ferde padon felmáshzás. Mocsár– járás. Gimnasztikai gyakorlat. 4. Ugrások egy lábon irányváltatással, ugrások célba két lábon. 5. Ferde padon labda gurítása. Labda ejtése, feldobása, elkapása. 6. Játék a nevekkal. Játékos sor- és páralakítások. Énekes vagy mondókás játékok.

ÖNMŰVELÉS:

Az élettörténettel kapcsolatos képek nézegetése könyvekben, képek gyűjtése.

Család, rokonság, felnőtt, gyerek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolatteremtő-, erősítő, csoportépítő, beszédkésztséget, fantáziát fejlesztő szerepjátékok és egyéb tevékenységek. Figyelem-memóriafejlesztő játékok.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A család: Szűkebb és tágabb család fogalma, családtagok a szűkebb családban. Szülő és gyerek kapcsolata. Saját szerep a családban. Felnőttek és gyerekek viszonya a családban. Köszönés és bemutatkozás felnőttek és felnőttek, gyerekek és gyerekek között.

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása

Betűelem: ugyanazok, mint az előző heteken.

Beszéd– Irodalom: Kiejtés gyakorlat Légzés megfigyelése Versek, népköltések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Mennyiségek összehasonlítása. Kapcsolatok két halmaz elemei között. Álló és fekvő egyenes négyzetbe írása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Csíp, csíp... Kék selyem...
- Zenei elem: Tárgyi zajok.
- Mondóka: Egy petty...

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

A család lerajzolása. Színes ceruza-arányok, karakterek. A család kirándul. A figurák haladása-mozgás rajzolása. Mozdulatok, arcrészletek, kapcsolatok, cselekvések megnevezése, sorminta kivágás. – alaklemez: álló, futó mozdulatok. Mozdulat-rajzok készítése: csoportkép, foto-alakzatok. Báb-harisnyafej készítése (vagy árnykép: saját fej árnyképének körberajzolása, szem, orr, száj, fülbelerajzolása, színezés.

TESTNEVELÉS:

1. Leltározás. Testséma fejlesztés. Játékos légző és lazító gyakorlat. 2. Járások lépésgyorsaság változtatásával, futás irányváltással, elindulások-megállások gyakorlása. 3. Vastag vonalon, szalagon járás. Csúszás-mászás egyenes és ferde padon. Gimnasztikai gyakorlat. 4. Ugrálás haladva, irányváltoztatással 5. Labda pörgetése, pattintása.

ÖNMŰVELÉS

Családi témájú képek keresése, nézegetése könyvekben, képzőművészeti alkotásokat ábrázoló gyűjteményekben.

Öltözködés

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentrációs (figyelem, emlékezetfejlesztő gyakorlat. Beszédkészséget (szóbeli szövegalkotást) fejlesztő gyakorlat.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Ruha, cipő, mint védelem a természet nem kívánt hatásai ellen. Eltérő éghajlat és öltözködés összefüggései. Milyen ruhákban jártak régen? Napjaink öltözködési szokásai: anyagok formák, színek funkciók. Alkalomnak megfelelő öltözködés. Egyéniségének megfelelő öltözködés. „Kedvenc ruháim”. Bőrönd csomagolása.

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása.

Beszéd-Irodalom: Mesék, versek, találós kérdések feldolgozása.

MATEMATIKA:

Összemérés, párosítás, relációk. <, >, = jelek írása, relációs jelek kitévése halmazok közé, relációs jeleknek megfelelő rajz.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Mély kútba... Szöjünk...*
- Zenei elem: A ritmus. A tá– ti, a tá jel.*
- Mondóka: Mese..., Ecc, pecc...*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Ruhák formája, ismerkedés a textillel. Textíliák bemutatása, közös nevük, tulajdonságaik. Divatlapok nézegetése, megbeszélése. Sablon alapján gyerekfigura: körberajzolás, nyírás. Textiltől ruha: kivágása, felragasztása

Nagyméretű, körberajzolt figurák felöltöztetése. Öltözködés élőben. Színes ruhák- esetleg arcfestés, maszk.

TESTNEVELÉS:

1. Tárgyak kikerülése mászással, csúszással, kúszással. Testséma fejlesztése. Játékos légző és lazító gyakorlatok. A finommotorika fejlesztése. 2. Utánzó járások. Járás ütemes tapsra, dalra, zenére. 3. Szivacson járás. Lépcsőn járás. Gimnasztikai gyakorlatok. 4. Szökdelések alacsonyan kifeszített ugrókötélen át. 5. Labda pattintása. Elemi dobásformák gyakorlása. 6. *Felöltözés, levetkőzés versenyszerűen. Egymás öltöztetése.*

ÖNMŰVELÉS:

Öltözködést, viseletet ábrázoló képek keresése, nézegetése, megfigyelése könyvekben, televízióban. Képek gyűjtése az öltözködéssel kapcsolatosan.

Étel, ital

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Érzékelő (íz-szaglás) gyakorlat, Helyzetgyakorlat.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Táplálkozás: A táplálkozás, mint biológiai funkció. A táplálékok főbb összetevői és hatásuk az emberi szervezetre. Ünnepi evési szokások régen és napjainkban. Italok fajtái ill. főbb csoportjai (alkohol, alkoholmentes, kávé, tea, tej,...) Étkezési szokások. Evőszerszámok használata. Kulturált étkezés. Ízek-ízlelés (sós, édes, keserű, savanyú), illat és íz. Tárgyak gyűjtése, csoportosításuk.

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása

Betűelem: eddigiek gyakorlása

Beszéd-Irodalom: Mímes -improvizatív és mimes-szöveges improvizatív gyakorlat, Mesék, versek, találós kérdések, nyelvtörők feldolgozása.

MATEMATIKA:

Számfogalom kialakítása 5-ig. 1-5-ig számképek, számjegyek, helyük a számegyenesen, számszomszédok (Vázolólapok használata)

(Javasolt nagyban számegyenes készítése, feltevése a falra).

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Recse..., Hajlik a meggyfa..., Szólj síp...,

– Zenei elem: Ritmusírás, olvasás. Névritmus, ti-ti jel. Ritmuskártya Dallam. Dallamvonal.

– Mondóka: Réce...

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

Anyagok szokásostól eltérő felhasználása, tárgyak esztétikus elrendezése. Tálak, edények készítése. Asztal terítése– az elkészített tárgyakból, ételek készítése gyurmából, sólisztból. Ivópohár hajtogatása. Tárgyak ábrázolása térben (gyümölcsök, sütemények). Az elkészített gyümölcsök, sütemények, ételek kifestése száradás után.

TESTNEVELÉS:

1. Testséma, relációk gyakorlása. Bordásfalon fel-lemászás. Játékos légző és lazító gyakorlat. Finommotorika fejlesztése. 2. Járás létrafokok között. Köríven járás kötélfogással. Futásközben tárgyak összeszedése, célba juttatása. 3. Kétlábás és egy lábás szökdelés padon. Gimnasztikai gyakorlat 4. Ugróiskolák egy lábbal, két lábbal. Ugrókötelezés. 5. Elemi dobásformák babzsákkal, kislabdával. 6. Vonatozás szökdeléssel, irányok megnevezésével.

ÖNMŰVELÉS:

Ételek, italok képeinek keresése, nézegetése könyvekben (Pl.: képzőművészeti alkotásokat ábrázoló gyűjteményekben). Részvétel egy-egy egyszerû ételnek és italnak az elkészítésének a megtanulása(pl. csalamádé, sárgarépaital).

Állatok

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Állatok mozgásának, hangjának megjelenítése, Csoportalakító-erősítő, együttműködést-, beszédkészéget-fantáziát fejlesztő gyakorlatok.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az állatok, mint a természet részei. Állatok csoportosítása különböző szempontok szerint: lakóhely, táplálkozás, méret... Háziállatok és tartásuk. Hobby-állatok, városi környezet. Állattartás és gondozás. Állattartás felelőssége. Állatsarok készítése – folyamatos gondozás.

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása

Betűelem: hurokvonal

Beszéd– Irodalom: Hangadás, Kifejezés állathangokkal, Mesék, versek, találós kérdések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Üres halmaz (O) számosságának jelölése. 0-5-ig számjegyek írása, gyakorlása, nagyság szerinti összehasonlítása. +, – jel értelmezése, írása.

ÉNEK-ZENE:

- *Dal, játék ajánlat: Gyertek haza..., Cirmos cica...,*
- *Zenei elem: Légzés, hangzóformálás Ritmuskirakás visszhang, metronóm hangmagasság-mélység.*
- *Mondóka: Gyí, te fakó..., Sárga cukor... Erre kakas...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Állatok jellegzetes alakjának megfigyelése, tipikus jellegzetességek alapján stilizált figurák alakítása, arányok megfigyelése. Papír alakítása hajtogatással: róka készítése. Róka arcának a megfestése. Tépéssel, ragasztással háttér készítése a rókának. Állatkert építése, benépesítése gyurma és egyéb állatokkal (drót, lécs, hurkapálca, agyag, gyurma, textil, papír, stb.).

TESTNEVELÉS:

1. Légző- és lazító gyakorlat. Testséma fejlesztése. Téri relációk. Állatok mozgásának utánzása kúszással, csúszással, mászással. Finommotorika fejlesztése. 2. Járás, futás párban. Járás, futás akadályok kerülgetésével. Állatok mozgásának utánzása járással. 3. Mérlegállás földön. Gimnasztikai gyakorlat. 4. Futás-ugráskombinációja (felugrás-leugrás zsámolyról). Állatok mozgásának utánzása ugrással. Ugrás ugrókötel hajtása közben (hármass csoportok). 5. Elemi dobásformák gyakorlása (babzsák, kislabda, könnyű medicinlabda). 6. „Szabadulás a labdától”. Játékos versenyek mérleghintán (egyensúlyozással végigjárás). Nagyméretű állatfigurák kontúrjainak megrajzolása, végigjárása nyitott, majd csukott szemmel.

ÖNMŰVELÉS:

Állatok képeinek keresése könyvekben, az állatokat ábrázoló képek megfigyelése, megbeszélése.

Növények

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Növények megjelenítése, Helyzetgyakorlatok, Virág és alkalom: mimes, szöveges improvizatív gyakorlat.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Növények, mint a természet részei. Növények csoportosítása élőhely, forma, felhasználás, stb. szerint. Növényi táplálékok. Kirándulásom látható növények. Növények a városi környezetben. Szobában tartható növények és gondozásuk. Növényсарok készítése és folyamatos gondozása. Növények jellemzői és csoportosításuk.

ANYANYELV:

Olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása

Betűelem: horogvonal

Beszéd-irodalom: Mesék, versek, találós kérdések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Páros, páratlan számok, számegyenes, számszomszédok. A számoknak sok neve van (5-ös számkörben).

ÉNEK-ZENE:

– *Dal, játék ajánlat: Fehér liliomszál..., Lipem, lopom...*

– *Zenei elem: Szó-mi neve, jele, hangzása, Dallamkirakó, Szó-mi vonalon és vonal közben. Névéneklés. Dallambújtatás.*

– *Mondóka: Sárga rózsá...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Növények, növényi részek megfigyelése, jellegzetessége alapján stilizált formák alakítása. Tanulmányi séta-termések, levelek gyűjtése, levéllenyomat– Sorminta ragasztással levelekből Foltok, színek, formák ritmikus elrendezése. Színes nyomat.

TESTNEVELÉS:

1. Játékos lazító- és légző gyakorlat. Téri relációk gyakorlása versenyszerűen. Finommotorika fejlesztése. 2. Tűz-víz játék. Elindulás, megállás, futás gyakorlása. Zenére járás oszlopba fejlődve (kettes, négyes oszlop). 3. Mérlegállás padon. Gurulások a test hossz tengelye körül. Gimnasztikai gyakorlat zenére. 4. Akadályversenyek akadályok átugrásával hosszúsági és magassági akadályok). 5. Kislabda hajítása két kézzel. 6. Énekes, mondókás játékok. Nagy méretű virágok, levelek kontúrjának körbejárása nyitott, majd csukott szemmel.

ÖNMŰVELÉS:

Növények képeinek keresése, nézegetése könyvekben. A képek megfigyelése, s beszélgetés a megfigyeltekről.

“MI VAGYUNK!”

Időtartam: 8 hét

Megjegyzés:

1. A fejezet minta– témákat tartalmaz, melyből lehet válogatni, elhagyni, újat kitalálni.

A felsorolt témák közül legalább 2–3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dönt betűs a témafeldolgozás).

2. Témáknál az Anyanyelv alatt az „olvasás – írás”-nál az I. Ciklusban a nagy nyomtatott betűk tanulása csak ajánlás, mivel a „Betűkönyv” programcsomag lehetővé teszi más algoritmusok, szisztémák alkalmazását is. Amennyiben valaki más szisztémát alkalmaz, az annak megfelelően tervezze meg a további ciklusok „olvasás – írás” anyagát.

*

Az *Anyanyelvben* az olvasás, írás elsajátítása a II. ciklustól kezdődően (az I. ciklushoz viszonyítva, amely a gyerekek megismerésével telik el elsősorban) teret enged a differenciált haladásnak. E differenciálást teszi lehetővé a hetek alatt leírt tartalom is:

„Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és / vagy nagy nyomtatott betűkkel írt irodalmi– didaktikus– ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.”

Ez a konkrét pedagógiai gyakorlatra vonatkoztatva az alábbiakat jelenti:

– A II. ciklusban (november-december) már lesznek olyan gyerekek, akik a nagy nyomtatott betűkkel írt szövegeket „perfekt” olvassák (A gyakorlat azt bizonyítja, hogy olyan gyerekek is kerülnek be már óvodából az iskolába, akik ismerik a nagy nyomtatott betűket, s tudnak vele olvasni), mivel első ciklusban tökéletesen elsajátították a betűket, az összeolvasást. E tanulóknak való az idézetben leírt „nagy nyomtatott betűkkel írt irodalmi–didaktikus– ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása”. Természetesen ezen belül is adott a differenciálás lehetősége: ki milyen nehézségű és terjedelmű szöveget olvasson, dolgozzon fel, stb.

– Lesznek olyan tanulók, akik a második ciklusig (november-december) a nagy nyomtatott betűknek csak egy kis részét ismerik. Azoknak az egész második ciklus rendelkezésükre áll a nagy nyomtatott betűk megtanulására. E tanulókra vonatkozik a hetek alatt leírtak első fele: „Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása”.

A további differenciálási lehetőséget lásd a III. ciklus megjegyzés rovatában.

3. A témák alatt lévő *Ének–zenében* felsorolt dalok a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy minden dalt meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti más dallal, mondókával, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Cél

A II. CIKLUS (“MI VAGYUNK!”) fő célkitűzése a közösség (családi, iskolai, baráti) fogalmának a megismerése. A különböző közösségek együttéléséhez és együttműködéséhez szükséges szabályok megismerése és gyakoroltatása. Az egymás munkájára és érzékenységre való odafigyelés jelentősége. (dominancia: E, MK).

Megjegyzés: A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

Minta -Téma és tevékenységrendszer:

1. Családi szokások, kapcsolatok (20 óra)	4. Kereskedelem (20 óra)
1.1. Együttműködés	4.1. Együttműködés
1.2. Mi és a környezetünk	4.2. Mi és a környezetünk
1.3. Anyanyelv	4.3. Anyanyelv
1.4. Matematika	4.4. Matematika
1.5. Technika–vizualitás – ének-zene	4.5. Technika–vizualitás – ének-zene
1.6. Testnevelés	4.6. Testnevelés
1.7. Önművelés	4.7. Önművelés
2. Iskolai szokások, kapcsolatok (20 óra)	5. Egészség (20 óra)
2.1. Együttműködés	5.1. Együttműködés
2.2. Mi és a környezetünk	5.2. Mi és a környezetünk
2.3. Anyanyelv	5.3. Anyanyelv
2.4. Matematika	5.4. Matematika
2.5. Technika–vizualitás – ének-zene	5.5. Technika–vizualitás – ének-zene
2.6. Testnevelés	5.6. Testnevelés
2.7. Önművelés	5.7. Önművelés
3. Közlekedés (20 óra)	6. Karácsonyi ünnepkör (60 óra)
3.1. Együttműködés	6.1. Együttműködés
3.2. Mi és a környezetünk	6.2. Mi és a környezetünk
3.3. Anyanyelv	6.3. Anyanyelv
3.4. Matematika	6.4. Matematika
3.5. Technika–vizualitás – ének-zene	6.5. Technika–vizualitás – ének-zene
3.6. Testnevelés	6.6. Testnevelés
3.7. Önművelés	6.7. Önművelés

ÖSSZESEN: 160 óra

Családi szokások

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlatok, Köszönés felnőtteknek és gyerekeknek. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért, stb. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A szűkebb és tágabb család fogalma (ismétlés és ismeretbővítés) családtagok, rokonsági kapcsolatok, rokonsági fokok. Családi munkamegosztás a családokban, ennek szükségessége. A szűkebb család és munkamegosztása. Családi szokások, ünnepek,...).

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olv.-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és/vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus – ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd-Irodalom: Hangadás, Versek, mesék, találós kérdések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Számképek vázolása, írása 6, 7. A számoknak sok neve van. Bontott alakok + , – jellel. Pótlás gyakorlása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Tente baba... Ó, Erzsébet...*
- Zenei elem: Negyed szünetjel, dallamkitalálás, légzés, szó-mi a vonal-rendszeren.*
- Mondóka: Két kis kakas...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Alaprajzok készítése és színezése, tenyér lenyomatok, papír alakítása tépéssel, nyírással, hajtogatással (kréta, csomagolópapír, rajzlap, írólap, színes papír, ceruza, tempera), Fürdőszoba alaprajz közös munkával, vonalrajzok: színekkel megjelölve a felnőtt és gyerekek útvonalait. Családi képregény, családi ujjlenyomatok. Terítő, alátét készítése színes papírból.

TESTNEVELÉS:

1. Oldaliság versenyszerű gyakorlása. Feszítő páros gyakorlatok. Padon ülve kar, láb és törzsgyakorlatok. Finommotorika fejlesztése. 2. Kitartó futás tapsra, zenére. 3. Nagyméretű medicinlabdán egyensúlyozás (hasalva, ülve). Gimnasztikai gyakorlatok karikával. 4. Ugrások gyakorlása helyből és nekifutással távolra. Versenyek ugrókötéssel. 5. Sorverseny labdagurítással, dobással. 6. Tájékozódási játékok teremben, szabadban.

ÖNMŰVELÉS:

Képek, tárgyak gyűjtése a családi szokások, ünnepekkel kapcsolatosan (otthonról hozott családi témájú fényképek, dolgok).

Iskolai szokások

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat, Köszönés felnőtteknek és gyerekeknek (szituációs játék), Szabályok az iskolában, A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért, stb. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az iskola, mint a szabályok rendszere. Miért van szükség szabályokra? Melyek az együttélés és együttműködés eddig megismert legfontosabb szabályai? Az iskola, osztály, kiscsoport, mint egység. Barátok és munkatársak. Konfliktusok kezelésének lehetőségei.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olv.-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és/vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd-Irodalom: Hangerő, Versek, mesék, találós kérdések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Számképek vázolója, írása 8, 9. Bontott alakok + és – jellel. Pótlás, kivonás gyakorlása. Összeadásnál a tagok felcserélhetősége. Többtagú összeadások.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Kering az orsó...*
- Zenei elem: A rím, énekbeszéd, Felelgetős, Záróvonal.*
- Mondóka: Hátamon a zsákom..., Fű, fű...,*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Az iskola épületének megfigyelése, formája, anyaga, helyiségei alapján. A helyiségek vizsgálata rendeltetésük szerint, jellemző berendezési tárgyak és azok anyaga. Tanterem berendezési tárgyai. Gyufás dobozokból modellezés (padok, tanári asztal, szekrény, stb.). Előzetes feladatként dobozgyűjtés. Kézlenyomatok készítése, osztálytábló rajzban, csoportonként, majd együtt.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-feszítő és légzőgyakorlatok. Ritmussorok kirakása ugrókötéllel, karikával, szalaggal. Finommotorika fejlesztése.
2. Álló rajtból futás-gyakorlatok.
3. Mérlegállás, gimnasztikai gyakorlatok kéz-és lábtámasszal.
4. Magasban és távolban elhelyezett tárgyak elérése helyből kis lendülettel.
5. A labda elfogása és eldobása járás és futás közben.
6. Játékos fogók a teremben, csúszkálás, egyensúlyozás a jégen (lehetőleg udvari jégpályán).

ÖNMŰVELÉS:

Az iskola múltjával és jelenével kapcsolatos képek, tárgyak felkutatása, gyűjtése, bemutatása (pl. a saját szülők iskolai emlékeinek a bemutatása a társaknak, vagy könyvtárban, raktárban lévő iskoláról szóló képek (pl. táblók) nézegetése).

Közlekedés

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat. Figyelem-memóriafejlesztő gyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székek rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért, stb. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Közlekedési eszközök hangja. A városi és a távolsági közlekedés különbségei. Vízi, légi, szárazföldi közlekedés. Közlekedési eszközök csoportosítása. Az utazás, mint élmény. A városi közlekedés néhány fontos szabálya. Gyalogos közlekedés és utazás a járműveken.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és /vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi, didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd-Irodalom: Mozgásutánzás-versmondás, Versek, népköltések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

10 vázolása, írása (kétjegyű szám) Bontott alakok + , – jellel. 10-es számkörben műveletek gyakorlása. Nyitott mondatok igazzá tévése.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Megy a kocsi...,*
- Zenei elem: Dallambújtatás, Felelgetős, Visszhangjáték.*
- Mondóka: Kocsi, kocsi...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Madár, kutya, macska, autó, kerékpár, stb. nyomok létrehozása síkban és térben. Alaklemezről jelzőtáblák készítése. A hurkapálcára ráragasztott, megrajzolt jelzőtáblák segítségével KRESZ-játékot találjanak ki!

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-és légzőgyakorlatok. Relációs és iránygyakorlatok a közlekedési ismeretek beépítésével. Finommotorika fejlesztése. 2. Járó és lassú futógyakorlatok karikával. 3. Bordásfalon függés, lefelmászás. Gimnasztikai gyakorlatok kéz-és lábtámasszal. 4. Távolugrás gyakorlása nekifutással. 5. Labdavezetés pattintással, célbadobás. Ismerkedés a tollas labdával. 6. Szánkázás (lesiklás, fékezés, megállás), egyensúlyozása jégen.

ÖNMŰVELES:

Képek, ábrázolások gyűjtése, nézegetése közlekedési eszközökről. Közös tanulmányi sétában való részvétel: pl.: Közlekedési Múzeum látogatása, egy vasútállomás megtekintése,...).

Kereskedelem

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat ("Játékbolt", Fantáziafejlesztés). A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székek rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért? , stb. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Vásárlás, mint a családi munkamegosztás része. Napi és tartós fogyasztási cikkek. Mit hol vásárolhatunk? Vásárlás piacon. Hogyan kerül az áru a boltba? Vásárlási helyzetek.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olv.-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és /vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi, didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd– Irodalom: Beszéd-szókincsfejlesztés. Versek, népköltések feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Nyitott mondatok igazzá tévése egyenlőségekben. 10-es számkörben műveletek gyakorlása. (Ajánlott a dominójáték is a gyakorlásra).

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Gyertek lányok...,*
- Zenei elem: A hangsúly, A kettes ütem, Ütemvonal, Ismétlőjel.*

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

Fából készült tárgyak tulajdonságai. Pálcikák darabolása, csiszolása. Számolópálcák készítése, festése. Bolt berendezése, árusítóhelyek készítése (dobozokból,...).

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légző gyakorlatok. Irányjáték, relációs gyakorlatok. 2. Sűrűn elhelyezett akadályok kikerülése járással, futással. 3. Bordásfalon fel-lemászás. Fekvőtámaszból kézzel majd lábbal 2-3 fokra felkapaszkodás. Gimnasztikai gyakorlatok kéz-és lábtámasszal. 4. Csigavonalú ugróiskola. 5. Célba dobások helyből, majd lassú futással (kosárba, kapuba). 6. Szánkázás, csúszkálás a szabadban.

ÖNMŰVELÉS:

Képek, tárgyak témával kapcsolatos nézegetése. Részvétel közös tanulmányi sétán: üzletben, piacon, kirakatok nézegetése.

Egészség

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlatok, A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért, stb. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Gyakori betegségek és megelőzésük lehetőségei. Balesetek és megelőzésük. -Mit tegyünk, ha mégis baj van? Beteggel való viselkedés: látogatás, telefonálás,... Egészséges életmód, egészséges táplálkozás.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és /vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi, didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd– Irodalom: Mesék, versek, ismeretterjesztő szövegek feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Többtagú műveletek + , -. Összeadás, kivonás kapcsolata. Szabályjátékok. Műveletek gyakorlása 10-es számkörben.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Cin, cin kisegér..., Télapó...

– Zenei elem: A lá hang és kézjele, helye. Ritmusszaporítás, a hangjegy, kottaolvasás, élő zongora, ritmus osztinató.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Balesetmegelőzés, egészséges életmód. Készülődés karácsonyra.

Az előzően gyűjtött fa terméseiből figurák készítése. Hurkapálcika, gyufa csiszolása, figurák összeszerelése. Adventi koszorú készítése, tárgyak fonállal való bevonása, a betekert formák lerajzolása. A betekert formák egymáshoz ragasztása. Fonal-tárgy kompozíció.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-légző gyakorlat. Testséma fejlesztése. 2. Futóiskolai gyakorlatok (futás magas térdemeléssel, sarokemeléssel). 3. „Kézenállás” bordásfaltámasszal. Body Roll hengerben gurulások. Gimnasztikai gyakorlatok szalaggal. 4. Sorozatugrások magasba és távolra. 5. Tollaslabda. 6. Szánkázás, csúszkálás, hóemberépítés.

ÖNMŰVELÉS:

Információk gyűjtése a témával kapcsolatosan (érdeklődés szülöktől, felnőttektől a betegségekkel, egészséges életmóddal kapcsolatosan).

Karácsonyi ünnepkör

Időtartam: 60 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Karácsonyi dramatikus játékok: pl. betlehemes szövegrészletek eljátszása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az ünnepek és a hétköznapok– ünnepek jelentősége egykor és ma. Karácsonyi szokások. Bibliai ismeretek. Betlehemezés, újév.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Nagy nyomtatott betűk olvasása, írása és /vagy nagy nyomtatott betűkkel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi, didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd–Irodalom: Karácsonyi versek, dramatikus játékok szövegei: helyesejtés: kiejtés, hangsúly, hangerő, időtartam, szünet, hangkapcsolatok, mozgás, jelmez, díszlet.

MATEMATIKA:

Számok 20-ig (kétjegyű számok). Számfogalom, számszomszédok, páros, páratlan. Számok összehasonlítása > , < , = sorrendbe állítása. Számok értékének kirakása játékpénzzel. Sorozatok. Sorszámok jelölése. Műveletek tízesátlépés nélkül (+, -, pótlás) Szöveges feladatok, műveletekről szöveges feladatok alkotása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Kis karácsony..., A kis Jézus..., Hull a pelyhes...*
- Zenei elem: Azonosság, visszatérés, halk éneklés (visszhang), hangjegyzírás, a dallamsor, ritmuskígyó, mozgás hangok szerint.*
- Mondóka: Cini, cini... Ó, tündérkaszinó..., Azért varrták...*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

ajándékok, rajzok, tárgyak, stb. készítése egymásnak. Só-liszt és termésszobrok készítése, mintázása, festése. Mikulás (stb.) hajtogatása, alaklemez után történő elkészítése. Asztaldíszek, s egyéb díszek készítése. Különböző anyagféleségek összedolgozása, közös, komplex munkadarabok készítése (pl. betlehemes kellékek).

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-és légző gyakorlat. Testséma és finommotorika fejlesztése. 2. Ritmus-futás (játék a sebességgel, lépésszámmal, lépésnagysággal). 3. Guruló átf. (előre). Zenés gimn. gyak. 4. Magas-és távolugrás rövid és alacsony távra. 5. Tollaslabda. „Lufi- röpi”. 6. Szánkázás, csúszkálás, hóemberépítés, kirándulások.

ÖNMŰVELES:

Karácsonyi képek gyűjtése, önálló információk keresése ajándékkészítéshez (pl. készítést leíró ábrák, jelek, rajzok).

A FANTÁZIA VILÁGA

Időtartam: 12 hét

Megjegyzés:

1. A fejezet minta – témákat tartalmaz, melyből lehet válogatni, elhagyni, újat kitalálni.
A felsorolt témák közül legalább 3– 4-et ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dönt betűs a témafeldolgozás).

2. Az „olvasás-írás” elsajátítása e ciklusban is számol a különböző tanítási eljárásokkal, szisztémákkal.

Az alábbiak ajánlása csak egy a sokféle lehetőség közül:

Az olvasás, írás elsajátítása a III. ciklusban is számol a differenciált haladással. E differenciálást teszi lehetővé a hetek alatt leírt tartalom is:

“Kis nyomtatott betűk olvasása, kis és nagy írott betűk olvasása, írása.

Nagy nyomtatott betűkkel írt irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.”

Ez az alábbiakat jelenti:

- A III. ciklusban (január– március) már lesznek olyan gyerekek, akik a nagy nyomtatott betűkkel írt szövegeket „perfekt” olvassák. E tanulók aktívan előrehaladnak a kis nyomtatott betűk olvasásában, a kis és nagy írott betűk írásának tanulásában fejlődési ütemüknek megfelelően. Lesznek olyanok, akik már ekkor olvassák a kis nyomtatott betűs szövegeket, s felesleges számukra a nagy nyomtatott betűvel írt szövegek olvasása.
- Lesznek olyan tanulók, akik a III. ciklus (január-március) egy részében is a nyomtatott nagybetűk írásával, olvasásával küzdenek. Ezek a nyomtatott kisbetűk olvasását, az írott kis és nagybetűk olvasását, írását e ciklusnak azon a szakaszán kezdik el, ahol a fejlődési ütemük erre lehetőséget biztosít (pl. csak márciusban).

A további differenciálási lehetőséget lásd a IV. ciklus megjegyzés rovatában.

3. Az *Ének-zenében* felsorolt dalok a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy minden dalt meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti más dallal, mondókával.

5. A témánál az *Együttműködésben* leírt „Tér használatát” pedig szükség esetén kell hetente gyakorolni. Ha a tanulók érzik, hogy miért fontos a tér használatának a „tudása”, akkor felesleges a dolgot tovább gyakoroltatni velük.

Cél

A III. CIKLUS (A FANTÁZIA VILÁGA) fő célkitűzése a fantázia szerepének és jelentőségének felismerése a mindennapi életben, a munkában, alkotásban és az emberi kultúrában, valamint az élmények és érzelmek (saját és másoké) összefüggéseinek felismerése. (dominancia: A).

megjegyzés: A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

Minta– Téma és tevékenységrendszer:

1. Mesék, történetek a hidegről és a hóemberről (20 óra) 1.1. Együttműködés 1.2. Mi és a környezetünk 1.3. Anyanyelv 1.4. Matematika 1.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 1.6. Testnevelés 1.7. Önművelés	7. A legkisebb (20 óra) 7.1. Együttműködés 7.2. Mi és a környezetünk 7.3. Anyanyelv 7.4. Matematika 7.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 7.6. Testnevelés 7.7. Önművelés
2. Mesebeli állatok: madarak (20 óra) 2.1. Együttműködés 2.2. Mi és a környezetünk 2.3. Anyanyelv 2.4. Matematika 2.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 2.6. Testnevelés 2.7. Önművelés	8. Mesés növények (20 óra) 8.1. Együttműködés 8.2. Mi és a környezetünk 8.3. Anyanyelv 8.4. Matematika 8.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 8.6. Testnevelés 8.7. Önművelés
3. Mesebeli állatok: sárkányok, átváltozások (20 óra) 3.1. Együttműködés 3.2. Mi és a környezetünk 3.3. Anyanyelv 3.4. Matematika 3.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 3.6. Testnevelés 3.7. Önművelés	9. Mesebeli tárgyak (20 óra) 9.1. Együttműködés 9.2. Mi és a környezetünk 9.3. Anyanyelv 9.4. Matematika 9.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 9.6. Testnevelés 9.7. Önművelés
4. Farsang (20 óra) 4.1. Együttműködés 4.2. Mi és a környezetünk 4.3. Anyanyelv 4.4. Matematika 4.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 4.6. Testnevelés 4.7. Önművelés	10. Mese és zene (20 óra) 10.1. Együttműködés 10.2. Mi és a környezetünk 10.3. Anyanyelv 10.4. Matematika 10.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 10.6. Testnevelés 10.7. Önművelés
5. Képtelenségek (20 óra) 5.1. Együttműködés 5.2. Mi és a környezetünk 5.3. Anyanyelv 5.4. Matematika 5.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 5.6. Testnevelés 5.7. Önművelés	11. Vásár (20 óra) 11.1. Együttműködés 11.2. Mi és a környezetünk 11.3. Anyanyelv 11.4. Matematika 11.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 11.6. Testnevelés 11.7. Önművelés
6. Tündérek, boszorkányok (20 óra) 6.1. Együttműködés 6.2. Mi és a környezetünk 6.3. Anyanyelv 6.4. Matematika 6.5. Modellezés-vizualitás – ének-zene 6.6. Testnevelés 6.7. Önművelés	12. Rendszerezés (20 óra)

ÖSSZESEN: 240 óra

Mesék a hidegről és a hóemberről

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentrációs gyakorlatok. Tekintetgyakorlatok. Testhelyzet: feszítés-lazítás. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A tél a természetben. Állatok, növények, emberek télen. Védekezés a hideg ellen. Téli örömek (téli szórakozási lehetőségek).

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis – és nagy írott betűk olvasása, írása Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd-Irodalom: Versek, mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Ismétlés 20-as számkörben, kétjegyű számok bontása tízesátlépés nélkül. Sorszám-darabszám, műveletek tízesátlépés nélkül. Szöveges feladatok. Két művelet helyett egy.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Tekereg a szél...,*
- Zenei elem: Ritmusstaféta, – posta, páros dallamjáték, felelgetős.*
- Mondóka: Itt a köcsög...,*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Tájékozódás a térben, térbeli viszonyok ábrázolása síkban, ismerkedés a textillel, építőelemekkel.

Hóban vagy lisztben, sóban, cukorban utak vágása, labirintuskészítése (Ariadné fonala). – Fonal vizsgálata, tulajdonságai fonalkép ragasztással. Emberalakok mozgása a térben.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. Finommotorika fejlesztése. 2. Játékos irány-változtató futások. 3. Guruló átfordulások (előre). Gimnasztikai gyakorlat. 4. Szökdelések. Ugrókötéllal ugrások (páros lábbal, az összefogott kötél a talpak alatt). 5. Váltójátékok labdával. Labdagurítás (kugli). 6. Tánclépésekkel énekes népi játékok.

ÖNMŰVELÉS:

Téllel kapcsolatos képek, ismert szavak gyűjtése, nézegetése újságokból, könyvekből. Madáretető készítésében való részvétel.

Mesebeli állatok: madarak

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentráció-lazító gyakorlat, Beszédkészség-fantáziafejlesztő gyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Megfigyelések, madárhangok hallgatása. A madarak télen. A madarak jellemzői, tulajdonságai.

ANYANYELV:

*Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása
Beszéd– Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel, Versmondás.*

MATEMATIKA:

Hosszúság mérése tevékenységgel (egység, fehér rúd, 1dm-es fonál, mérőszalag=1 m) Összeadás tízesátlépéssel 9-hez, 8-hoz hozzáadás bontással.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék ajánlat: Egyszer egy időben..., Úszik a kácsa...,

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

*Mozgások megfigyelése, ábrázolása. Meseillusztráció festéssel: képzeletbeli madár. Mozgások megfigyelése: madarak és a repülés, mozgásutánzás, konstruálás (szárny). Papírhajtogatás. Színválasztás és hajtogatás.
Műalkotások elemzése.*

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légző gyakorlat. Finommotorika fejlesztése. Madaras poszter készítése kontúrokkal. 2. Utánzó járások (veréb, gólya, stb.). Ritmus-futás. 3. Guruló átfordulás gyakorlása. Bordásfalon oldal irányú tovahaladás. Gimnasztikai gyakorlatok padon. 4. Nehezített ugróiskolák. 5. Versenyjátékok labdával. 6. Kirándulás közben a madáretetők feltöltése. Tánclépések tanulása (csárdás).

ÖNMŰVELÉS:

Madarak képei, nevei könyvekben.

Mesebeli állatok: sárkányok

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentráció-lazító gyakorlatok. Helyzetgyakorlatok. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mesebeli állatok és a valóságban élő állatok különbözősége és hasonlóságai. Állatok – növények megfigyelése. Növények vizsgálata.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis – és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd – Irodalom: Mese feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Összeadás tizesátlépéssel 7-hez, 6-hoz hozzáadás bontással. Szöveges feladatok, nyitott mondatok, egyenlőség, páros, páratlan kétjegyű számok.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Sárkány paripán..., Járom az új váramat...,*
- Zenei elem: A dó hang helye, kézjele, éneklés mozgással, ritmusritkítás, szaporítás, hangjegyzírás.*
- Mondóka: Bíbici...*

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

Termékek, fa fonal, stb. összeszerelése, játékok, fantasztikus állatok készítése. Meseillusztráció.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. Finommotorika fejlesztése. Mesebeli sárkány készítése. 2. Kocogás és futás a szabadban. 3. Guruló átfordulások játékos versenyekben. Páros gyakorlatok. Gimnasztikai gyakorlatok kisméretű labdával. 4. Versenyjátékok szökdelésekkel, ugrásokkal. 5. Léggömb alkalmazása labdajátékokban (lufi-röpi), léggömb elütése tornabottal. 6. Sárkány-verseny (csoportonként az elkészített sárkányok versenye: padlóra rajzolt alakzatok körbetáncolása úgy, hogy a sárkányok a vonal felett).

ÖNMŰVELÉS:

Képek nézegetése könyvekben.

Farsang

Időtartam: 20 óra**Tartalom**

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Testmozgás gyakorlat: utánzás. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Télbúcsúztatás, télűző szokások régen és ma különböző helyeken. Farsangi multságok, szokások.

ANYANYELV:

*Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi– didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása
Beszéd– Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.*

MATEMATIKA:

Időmérés: év-hónapok, hét, nap, óra. Pótlás tízes átlépéssel. Sorszámok, sorozatok, bontás gyakorlása. Szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Hopp, mókuska..., Sándor napján...,*
- Zenei elem: Ritmusstaféta, hangsúly.*
- Mondóka: Fáj a kutyámnak...,*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Farsangi álarc. Alaklemez használata, belső nyírás, kalapgumi szerelése, díszítés. Bábfigurák jellegzetességei, jellemző részei, fakanálbáb készítése. Háttér festése csomagoló papírra a bábozáshoz.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító és légző gyakorlat. Finommotorika fejlesztése: maszkok, álarcok készítése. 2. Futógyakorlatok álló-és térdelő rajtból, gyorsítással. 3-4. Felkapaszkodás a gyűrűhintára (segítséggel), hintázás, leugrás a biztonságos talajfogás gyakorlásával (mélyugrások lazán páros lábra érkezéssel). Gimnasztikai gyakorlatok labdával. 5. Labdajátékok különféle labdákkal. 6. Táncos körjátékok.

ÖNMŰVELÉS:

Ismeretek, képek a farsangról. Farsangi öltözet elkészítésében való részvétel.

Képtelenségek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentráció-lazító gyakorlat. Helyzetgyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Anyagok tulajdonságai, jellemzői. Képtelenségek és megvalósítható dolgok.

ANYANYELV:

*Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi– didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása
Beszéd–Irodalom: Mese feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.*

MATEMATIKA:

Összeadás tízes átlépéssel 5-höz, 4-hez hozzáadás bontással. Két művelet helyett egy. Gépjátékok, szöveges feladatok, műveletek gyakorlása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Kicevice...,*
- Zenei elem: Hangjegyzírás, éneklés dallamlapokról.*
- Mondóka: Hopp, hopp, hajhopp...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Láncfigurák nyírása. Alaklemez használata. Harmonika– hajtogatás, ragasztás. Papírmunka.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-és légző gyakorlat. Finommotorika fejlesztése: nagy méretű faliképközös készítése rajzzal, ragasztással (a képtelenségek ábrázolásával pl. a fészekben hal van, a ház kéménye felül, a teteje alul van, stb.). 2. Kitartó futás. Csoportonként más-más jellegű futóiskolák. 3. Egyensúlyozási gyakorlatok padokon. Zenés gimnasztikai gyakorlatok paddal. 4. Felugrások szekrényre, felguggolás, leugrások hajlított állásba. 5. Kislabda dobása távolra. Labda célba juttatása lábbal. 6. Zenére mozgás–improvizáció (tánclépések alkalmazásával).

ÖNMŰVELÉS:

Érdekes (pl. szürrealista) képek nézegetése könyvekben, egyéb módon (pl.: kiállítás).

Tündérek, boszorkányok

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentráció-lazító gyakorlat, Helyzetgyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mese és valóság: emberi tulajdonságok megfigyelése, eljátszása, megjelenítése.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd– Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Összeadás tízes átlépéssel 3-hoz, 2-höz hozzáadás bontással. Nyitott mondatok, két művelet helyett egy, bontás, pótlás gyakorlása. Szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Egy boszorka...,*
- Zenei elem: hangjegyírás, éneklés kézzelről, dallamfelelő.*
- Mondóka: Ángyom süített...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Arc karaktere a térben, lenyomat, negatív-pozitív formák megfigyelése. Arc plasztikus kidolgozása agyagból, plasztikus mintáról (arc) lenyomat homokba. Pozitív-negatív formák megfigyelése. Agyagból készült arcokra kasírozás vagy bevonás alumínium fóliával-álarccal.

Textilképek készítése mesékhez.

TESTNEVELÉS:

1. Mese dramatizálása mozgással. Finommotorika fejlesztése: egy-egy mesefigura elkészítése csoportosan. 2. Futás párokban akadálykerüléssel. 3. Párversenyek egyensúly gyakorlatokkal (futás–ugrás–guruló át-fordulások kombinációval). Zenés gimnasztikai gyakorlatok. 4. Páros lábbal ugrások akadályok felett illetve akadály kerülésével. 5. Labdavezetés lábbal (fiúk), célba rúgás. Labdavezetés kézzel (pattintás), társ kerülése, célbadobás (lányok, fiúk). 6. Váltóversenyek szekrényre helyezett rézsútos padon csoportokban (kúszás, mászás, járás, futás, felguggolás, leugrás, guruló átfordulás alkalmazásával).

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése.

A legkisebb

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Önismereti játékok. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.
Beszéd–Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Űrtartalom mérése (lehetőleg tevékenységgel). Műveletek gyakorlása tízes átlépéssel. Szöveges feladatok megoldása, alkotása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Húzz, húzz..., Kicsi vagyok én....,*
- Zenei elem: Dallamkitalálás, dallamposta, rejtvény.*
- Mondóka: Nincs szebb madár..., Hipp, hopp...*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Síkbábok készítése mesékhez. Anyagválogatás, rögzítés fához, kötözésgyakorlása, a mozgás ábrázolása térben. Meseillusztrációk készítése festéssel, mintázással: szereplők, helyszínek.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító– és légző gyakorlat. Válogató gyakorlatok méretek (hosszúság, mélység, szélesség) megkülönböztetésével. 2. Fogó játékok. 3. Sor és váltó versenyek padok és bordásfal alkalmazásával (padra fel-lépés egy lábon, páros lábbal ugrálás, bordásfalra fellépés a padról, felkapaszkodás, továbbhaladás függésben, hátra leugrás). Gimnasztikai gyakorlat. 4. Magasugrás gyakorlása nekifutásból. 5. Labdajátékok pingpong-labdától az óriáslabdáig. 6. Célba dobó játék a falra helyezett különböző méretű körökbe, zálogadással és kiváltással. A kiváltás a hét témájához kapcsolódó feladatokkal történjék.

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése önállóan és közösen a csoporttal.

Mesés növények

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Lazító-koncentráció-fantázia-beszédfejlesztő gyakorlatok. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székek rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Különleges növények nézegetése képeken, videón, könyvekben. Beszélgetés érdekes növényekről.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.

Beszéd-Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Kivonás tízes átlépéssel 11-ből, 12-ből bontással, rávezető feladatok. Szöveges feladatok válaszirással.

ÉNEK-ZENE:

– Zenei elem: Felelgetős.

– Mondóka: Hopp, hopp, katona...; Ecc, pecc...;

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Hajtogatás gyakorlása, képalakítás. A természeti formák leegyszerűsítése (szín és forma-ritmus). Hangulatok kifejezése színnel, színcsoportokkal. Külső nagy kör, belső kör. Mesebeli erdő készítése, benépesítése.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. Finommotorika fejlesztése: hétmérföldes csizma, varázssüveg stb. csoportos elkészítése. 2. Ritmusfutások. Akadálypálya végigjárása nyitott majd csukott szemmel (az akadályok csak síkbeliek legyenek: egyenes vonal, íves vonal, kör). 3. Egyensúlyozási gyakorlatok tornabottal. Gimnasztikai gyakorlatok párokban (talicskázás, sötörés, mérleg stb.). 4. Ugrások párokban (akadályok elhelyezése távolra és kis magasságra). 5. Labdaversenyek célbadobásos befejezéssel. 6. Táncos körjátékok.

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése önállóan és közösen a csoporttal Különleges növények képeinek nézegetése, nevük megtanulása, s bemutatása a csoporttársaknak.

Mesebeli tárgyak

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat. Fantázia-beszédfejlesztő gyakorlat. Koncentrációs gyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székek rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Ajándék, ajándékozás a mesében és a valóságban. Hogyan ajándékozzunk? Alkalom, személy, kapcsolat.

ANYANYELV:

*Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása.
Beszéd-Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel.*

MATEMATIKA:

Kivonás tízes átlépéssel 13-ból, 14-ből, 15-ből bontással. Nyitott mondatok, műveletek gyakorlása.

ÉNEK-ZENE:

- Zenei elem: Ritmusszaporítás, hangjegyírás, rejtvény, pótvonal, felelgetős*
- Mondóka: Sándor, József..., Itt a köcsög...,*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Nyomatkészítés a gyűjtött faágakból, tárgyakból, magvakból. Lehet gyurma, gipsz, agyag, sógyurma, tészta az alapanyag. Száradás utánfestés. Varázscsíkok papírból (möbiusz csíkok), mesebeli tárgyak készítése.

TESTNEVELÉS:

Lazító- és légzőgyakorlatok. Finommotorika fejlesztése: álarcok, maszkok készítése Futógyakorlatok Labdajátékok Táncos körjátékok.

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése önállóan és közösen a csoporttal Érdekes tárgyak gyűjtése, megismerése, utánanézés könyvekben.

Mese és zene

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Lazítás-koncentráció: hallásfejlesztő gyakorlatok. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Hangot adó tárgyak gyűjtése, megfigyelése, megszólaltatása. Hangfelismerési játékok.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása. Beszéd-Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, rajzzal, cselekvéssel, Versmondás.

MATEMATIKA:

Kivonás tízes átlépéssel 16-ból, 17-ből. Kivonás és az összeadás kapcsolata (Ellenőrzés összeadással. Háromtagú műveletek gyakorlása.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék ajánlat: Ispiláng...

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Hangok, hangzások színei, formái, a színek és a formák ritmusa. Meseillusztráció készítése festéssel. Zene és képzőművészet: ritmusok rajzolással, színes fonalak ragasztásával.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légző gyakorlat 2. Futógyakorlatok improvizációval (szellő, vihar, villám, stb.). 3. Forgások összekapaszkodva lassan, gyorsulva, irányváltoztatással (oda-vissza). Zenés gimnasztikai gyakorlatok. 4. Kifeszített kötél átvágása egy lábbal, páros lábbal. Versenyjáték: járás, átvágás, futás akadálykerüléssel visszafelé kúszás kötél alatt. 5. Kidobós játék labdával (fogasztó fogó). 6. Mese– improvizáció mozgással.

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése önállóan és közösen a csoporttal. Hangot adó tárgyak gyűjtése, megszólaltatása.

Vásár

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat. Koncentrációs gyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A vásárok szerepe a falusi emberek életében egykor és ma. – Mit árultak, árulnak és hogyan?

ANYANYELV:

*Olvasás-szövegértő olvasás-írás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis -és nagy írott betűk olvasása, írása. Nagy nyomtatott betűvel írt – egyszerű, könnyű és rövid – irodalmi-didaktikus-ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértő feldolgozása. Elválasztás, tulajdonnév írása
Beszéd– Irodalom: Versmondás, Mesék feldolgozása szóban, írással, rajzzal, cselekvéssel.*

MATEMATIKA:

Kivonás tízes átlépéssel 18-ból. Összeadás, kivonás kapcsolata. Tömegmérés. Műveletek gyakorlása.

ÉNEK-ZENE:

- Dal, játék ajánlat: Hej, a sályi piacon...*
- Zenei elem: Hangjegyírás.*
- Mondóka: Vilivári.*

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS

*Építmények konstruálása: anyagválogatás. A gyűjtött papírdobozokból többféle üzleti berendezés készítése: zöldségespult, gombosdoboz, kerek-doboz, stb. Díszítés festéssel, papír vagy textilborítással. Mézeskalács készítése, s egyéb vásári áru készítése.
Dramatikus játékokhoz jelmezek készítése.*

TESTNEVELÉS:

1. Lazító-és légző gyakorlat. Képekről sportágak megfigyeltetése, a sporteszközök lerajzolása csoportokban (súlyzó, tör, kard, korlát stb.)
2. Futások gyors elindulással, hirtelen megállással.
3. Forgások talajon párokban. Függés gyűrűhintán-pedagógus segítségével beforgatás, kipörgés.
4. Ugrókötélverseny 2-2 pár versenyez. Ki ér előbb a célba lépés hiba nélkül.
5. Lengő-és állóteke versenyszerűen (pontok számolásával).
6. Ritmushangszerekre mozgás, tánclépések, körjátékok.

ÖNMŰVELÉS:

Napi „tananyag” összeállításának gyakorlása. A napi feladatok elvégzésének a megtervezése önállóan és közösen a csoporttal. Közös tanulmányi séta vásárban, piacon.

A TERMÉSZET MEGISMERÉSE

Időtartam: 8 hét

Megjegyzés:

1. A fejezet minta– témákat tartalmaz, melyből lehet válogatni, elhagyni, újat kitalálni.

A felsorolt témák közül legalább 2– 3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

2. Az olvasás, írás elsajátítását a IV. ciklusban is (április-június) differenciáltan kell kezelni.

E differenciálást teszi lehetővé a hetek alatt leírt tartalom is:

“Kis nyomtatott betűk olvasása, kis és nagy írott betűk olvasása, írása.

Kis (és nagy nyomtatott betűvel írt szavak, szó szerkezetek, mondatok, szövegek olvasása (gyorsan haladóknak)).”

Ez az alábbiakat jelenti:

- A IV. ciklusban (április-június) már lesznek olyan gyerekek, akik a kis-és nagy írott-nyomtatott betűkkel írt szövegeket olvassák..

E tanulók aktívan előrehaladnak az írásban, olvasásban fejlődési ütemüknek megfelelően. Természetesen e gyorsan haladók is differenciálódnak más szempontok szerint (szöveg nehézsége, mennyisége...).

- Lesznek olyan tanulók, akik a IV. ciklusban a kis nyomtatott betűk olvasásával, a kis- és nagy írott betűk írásának megtanulásával küszködnek. Ezeknek természetesen nem kell az ilyen betűkkel írt szavakat, mondatokat, szövegeket olvasni, írni, hiszen még a betűket tanulják.

Viszont e tanulóknak is teljesítenie kell az évfolyam modulban leírt – Anyanyelvre vonatkozó – követelményeket.

Az évfolyam modulban leírt követelmények a gyorsan haladó tanulók számára bővíthető (fejlődési ütemükhöz mérten).

3. Az *Ének-zeneben* felsorolt dalok a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy minden dalt meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti más dallal, mondókával.

4. Az *Együttműködésben* leírt „Tér használatát” pedig szükség esetén kell hetente gyakorolni.

Cél

A IV. CIKLUS (A TERMÉSZET MEGISMERÉSE) fő célkitűzése az embert legközvetlenebbül érintő természeti jelenségek felismerése, ezekkel kapcsolatos készségek, képességek fejlesztése, a gyermekek környezettudatos és környezetbarát magatartásának, életvitelének fokozatos elősegítése (dominancia: MK).

Megjegyzés: A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett

Tartalom

Minta– Téma és tevékenységrendszer:

1. Természeti ritmusok (20 óra)	5. Élettelen dolgok a természetben (20 óra)
1.1. Együttműködés	5.1. Együttműködés
1.2. Mi és a környezetünk	5.2. Mi és a környezetünk
1.3. Anyanyelv	5.3. Anyanyelv
1.4. Matematika	5.4. Matematika
1.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene	5.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene
1.6. Testnevelés	5.6. Testnevelés
1.7. Önművelés	5.7. Önművelés
2. A természet megújulása (20 óra)	6. Ember és környezete (20 óra)
2.1. Együttműködés	6.1. Együttműködés
2.2. Mi és a környezetünk	6.2. Mi és a környezetünk
2.3. Anyanyelv	6.3. Anyanyelv
2.4. Matematika	6.4. Matematika
2.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene	6.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene
2.6. Testnevelés	6.6. Testnevelés
2.7. Önművelés	6.7. Önművelés
3. Húsvét (20 óra)	7. Pünkösöd (20 óra)
3.1. Együttműködés	7.1. Együttműködés
3.2. Mi és a környezetünk	7.2. Mi és a környezetünk
3.3. Anyanyelv	7.3. Anyanyelv
3.4. Matematika	7.4. Matematika
3.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene	7.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene
3.6. Testnevelés	7.6. Testnevelés
3.7. Önművelés	7.7. Önművelés
4. Élőlények a természetben, életjelenségek (20 óra)	8. Rendszerezés (20 óra)
4.1. Együttműködés	
4.2. Mi és a környezetünk	
4.3. Anyanyelv	
4.4. Matematika	
4.5. Modellezés– vizualitás– ének-zene	
4.6. Testnevelés	
4.7. Önművelés	

ÖSSZESEN: 160 óra

Természeti ritmusok

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentrációs gyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A szabályos ismétlődések szerepe a természetben. – Évek, évszakok, – hónapok nevei, naptárhasználat.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás – írás– helyesírás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis-és nagy írott betűk olvasása, írása. Tulajdonnév írása.

Kis (és nagy) nyomtatott betűvel írt szavak, szó szerkezetek olvasása, írása

Mondatok, szövegek olvasása (gyorsan haladóknak).

Beszéd–Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, írásban, rajzzal, cselekvéssel, Történetalkotás.

MATEMATIKA:

Sorozatok geometriai tartalommal. Rajzolás irányok megadásával, szimmetria tengely. Szöveges feladatok megoldása, alkotása. Vonalak: elágazás nélküli, elágazó, zárt, nyitott vonalak. Síkidomok előállítás szöges táblán, hajtogatással, nyírással. Síkidomok csoportosítása. Tükrös alakzatok létrehozása tépéssel, vágással, kirakással.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Négy vándor...,

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Természeti ritmusok: dominó-készítés alaklemez után. Díszítése rajzolással, festéssel (tél: kék, nyár: sárga, tavasz: zöld, ősz: barna). Természeti ritmusok: egyéb természeti ritmus-festése, rajzolása, készítése. Naptár készítése.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. Reakciógyorsaságot fejlesztő gyakorlat. A természetben végzett munkák bemutatása mozgással (hólapátolás, gereblyezés, kaszálás, gyümölcszedés, stb.). 2. Szabadtéren járás és futás. 3. Kirándulások során fáramászás (pedagógus segítségével), legurulás dombról, csúszdázás. 4. Különböző ugróiskolák. 5. Labdajátékok (tollaslabda, váltó, labdaadogatással). 6. Mondókás, mozgásos népi és testnevelési játékok.

ÖNMŰVELÉS:

Önálló naptárhasználat gyakorlása. Napló vezetésének a megkezdése. Ablak– Zsiráf tudatos használata.

A természet megújulása

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Megjelenítés A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A tavasz jellemzői, növények, állatok, emberek tavasszal.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás-helyesírás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis- és nagy írott betűk olvasása, írása. Tulajdonnév írása.

Kis (és nagy) nyomtatott betűvel írt szavak, szó szerkezete olvasása, írása.

Mondatok, szövegek olvasása (gyorsan haladóknak).

Beszéd-Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, írásban, rajzzal, cselekvéssel, Történetalkotás.

MATEMATIKA:

Pótlások, nyitott mondatok gyakorlása. Igaz, hamis állítások. Pótlásra szöveges feladatok megoldása, alkotása. Kombinatorika. Vonalak: elágazás nélküli, elágazó, zárt, nyitott vonalak. Síkidomok előállításai szöges táblán, hajtogatással, nyírással. Síkidomok csoportosítása. Tükrös alakzatok létrehozása tépéssel, vágással, kirakással.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Fényes napsugár...

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

A tavasz színei, színek és formák, tavaszi tájkép festése.

A formák megfigyelése, leegyszerűsítése, ábrázolása (hosszúka, ovális, formakombináció). A kisebb-nagyobb formák váltakozó ritmusa az ágakon. Barka (vagy más ág) szemléltetéshez. Madárijesztő készítése. Csíráztatás.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. A négy évszak megjelenítése zenével (Vivaldi: Négy évszak). Mozgás-improvizáció. 2. Szabadtéri akadálypálya építése, járás és futás kombinációjához. 3. Mérleghinta, lengő hinta, mászóka és csúszda segítségével végzett egyensúlygyakorlatok. 4. Távol-és magasugrás gyakorlása. 5. Labdadobások célba, labdaütések háló felett. 6. Tavaszi dalok éneklése dallambújtatással (a „szünet” alatt ritmikus mozgással).

ÖNMŰVELÉS:

Versek, mondókák, információk, képek önálló keresése könyvekből a tavasz témához. Bemutatás a csoporttagoknak..

Húsvét

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A húsvét eredete, népi szokások nálunk és más népeknél.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás-helyesírás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis- és nagy írott betűk olvasása, írása. Tulajdonnév írása.

Kis (és nagy) nyomtatott betűvel írt szavak, szószerkezetek, mondatok olvasása, írása

Szövegek olvasása (gyorsan haladóknak)

Beszéd – Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, írásban, rajzzal, cselekvéssel, Koncentrációs légzőgyakorlat.

MATEMATIKA:

Relációk. Nyitott mondatok, egyenlőségek igazgató tétele. Vonalak: elágazás nélküli, elágazó, zárt, nyitott vonalak. Síkidomok előállítások szöges táblán, hajtogatással, nyírással. Síkidomok csoportosítása. Tükrös alakzatok létrehozása tépéssel, vágással, kirakással.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Nyuszi Gyuszi..., Hová mégy, te..., Orgona...,

– Zenei elem: Zenei kérdés-felelet, hangnevek rövidítése d m sz l helye, kézjele. Dalcsozor. Ritmuskigyó.

– Mondóka: Áspis, kerekas...

MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:

Tojásfestés, díszítés, nyírás, ragasztás. A népi motívumok megismertetése és egyszerű formában alkalmazása.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlat. 2. Futásgyakorlatok irányokba (jobb, bal, előre, hátra,...). 3. Gimnasztikai gyakorlat karikával, szalaggal, tornabottal. 4. Távol-és magasugrás gyakorlása helyből és nekifutással. 5. Labda-cicagurítással, dobással. 6. Itt a nyuszi! : Az iskola épülete köré, az udvarban rejtünk el annyi húsvéti tojást vagy nyulat, ahány gyermek van. Minden tanuló kapjon egy lapot, amelyen a feladatokban elrejtettük, hogy merre találhatók az ajándékok. A feladatok mozgásos jellegűek legyenek. Pl.: Tyúklépéssel menj 5 lépést, fordulj balra. Találsz egy tornaszámolyt, emeld a fejed felé, majd tedd le (a számoly alatt a tojás). Minden tanuló más feladatot kap. Lehet csoportosan is megoldani, de így annyi ajándék legyen, ahány tagból áll a csoport.

ÖNMŰVELÉS:

Ablak– Zsiráf használata. A témához kötődő információk keresése a könyvtárban.

Élőlények, életjelenségek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlatok. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Élőlények és élettelen dolgok elkülönítése. Élőlények jellemzői, életjelenségek. Élőlények csoportosítása: növény állat, ember.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás-helyesírás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis-és nagy írott betűk olvasása, írása. Tulajdonnév írása.

Kis (és nagy) nyomtatott betűvel írt szavak, szószerkezetek, mondatok olvasása, írása.

Szövegek olvasása (gyorsan haladóknak).

Beszéd – Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, írásban, rajzzal, cselekvéssel, Koncentrációs légzőgyakorlat.

MATEMATIKA:

Pénzhasználat. Bűvös négyzetek. Bontás, műveletek gyakorlása 20-as számkörben. Kombinatorikus lehetőségek előállítása rajzzal és jelekkel. A „biztos” a „lehet de nem biztos” és a „lehetetlen” fogalmak helyes használata. Adatok gyűjtése, eredmények lejegyzése, rajzzal és jelekkel.

ÉNEK-ZENE:

– Dal, játék ajánlat: Süss, süss...,

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tanulmányi séta: természeti formák megfigyelése, erdő, mező által kínált anyagok gyűjtése. A gyűjtött anyagokból kompozíciók készítése.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légző gyakorlat. Utánzó mozgások (állatok, növények). 2. Mozgás és mozdulatlanság. Játékok a különbség érzékeltetésére. 3. Rúdról lecsúszás (pedagógus segítségével, aki tud önállóan a rúd feléig felmászik, majd lecsúszik). 4. Magas-és távolugrás gyakorlása. 5. Szabadtéri labdajátékok. 6. Hogy a kakas?

ÖNMŰVELÉS:

Ablak– Zsiráf használata. A témához kötődő információk keresése a könyvtárban.

Élettelen dolgok a természetben

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Helyzetgyakorlat: viselkedés, viszony megfigyelése. A tér használata: a kiscsoportok az asztalokat és székek rendezését gyakorolják; a kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék. Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Élettelen dolgok, mint a természet részei: tárgyak és jelenségek – kövek, hegyek, patakok, tengerek, tavak, égitestek,...– szél, felhő, eső, hó,...

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olvasás-írás-helyesírás: Kis nyomtatott betűk olvasása, kis- és nagy írott betűk olvasása, írása. Tulajdonnév írása.

Kis (és nagy) nyomtatott betűvel írt szavak, szó szerkezetek, mondatok olvasása, írása.

Szövegek olvasása (gyorsan haladóknak).

Beszéd–Irodalom: Mesék feldolgozása szóban, írásban, rajzzal, cselekvéssel.

MATEMATIKA:

Fele, kétszerese fogalmak, feladatok. Pénzhasználat gyakorlása. Kombinatorikus lehetőségek előállítása rajzzal és jelekkel. A „biztos” a „lehet de nem biztos” és a „lehetetlen” fogalmak helyes használata.

ÉNEK-ZENE:

Ismétlés – gyakorlás – rendszerezés.

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

Színek: hideg-meleg, fény-árnyék, világos-sötét. Égitestek (nap, hold, csillag) és időjárás a természetben. Időjárás és a napszakok váltakozásainak ábrázolása, színei-fényei (sötét-világos, hideg-meleg, színek, tiszta, elmosódott formák, stb.). Testes tárgyak takarásos helyzetben. Térbeli viszonylatok megfigyelése (formák egymás mellett és mögött). Festéssel, vagy alaklemez után ragasztással.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légző gyakorlat. Relációs gyakorlat a szabadban. Térképolvasás. 2. Futóiskolák. 3. Rúdról lecsúszás. Felmászás segítségével. Gimnasztikai gyakorlatok. 4. Akadálypálya építése futás– szökdelés– ugrás kombinációjára. 5. Labdajátékok. 6. Kirándulás. Kavicsok, kövek gyűjtése. Udvar napos részén napóra készítése. (kör kirakása nagyobb kövekből, a 13-as, 3-as, 6-os, 9-es helyére 4 nagyobb szép, lapos kavics kerüljön– könnyebb a leolvasás, ha a számokat bemélyítve leírjuk, és apró kavicsokkal a mélyedést kitöltjük. A kör közepébe egy egyenes botot állítunk).

ÖNMŰVELÉS:

Ablak– Zsiráf használata. A témához kötődő információk keresése a könyvtárban.

Ember és környezete

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Közös játékok.***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Levegő, talaj, vizek, növények, állatok és az ember kapcsolata. Miért fontos a környezetvédelem? Mit tehet az egyes ember a környezetéért?***ANYANYELV:***Olvasás-szövegértő olvasás-írás-helyesírás: Gyakorlás.**Beszéd-Irodalom: Beszélgetés a környezetvédelemről és a környezetszennyezésről.***MATEMATIKA:***Rendszerezés. Év végi ismétlés, számszomszédok, páros, páratlan számok, sorszámnév, tőzszámnév. Műveletek 10-es, 20-as számkörben. A számoknak sok neve van. Egyjegyű, kétjegyű számok-bontott alakok, helyük a számegyenesen. Igaz, hamis állítások.***ÉNEK-ZENE:***Ismétlés – gyakorlás – rendszerezés.***MODELLEZÉS–VIZUALITÁS:***Környezetszennyezés: – szemét gyűjtése; – Mi van egy szemetes kosárban? Kollázs készítése. A szennyezett környezet ábrázolása, s összehasonlítása a tiszta, egészséges környezettel (színek, formák, stb.) Hajlékformák, s készítésük.***TESTNEVELÉS:***E hét testnevelési óráinak a természetben való megtartása: folyó vagy tóparton, parkban, ligetben.**1. Lazító- és légzőgyakorlat. Nap- és légfürdőzés. 2. Lassú és közepes iramú futás. 3. Mászások, gurulások. 4. Természetes akadályok átugrása (keskeny árkok, nagyobb fűcsomók, stb). 5. Tollaslabda játék. Bumeráng és műanyag játék-diszkosz hajítása. 6. Rollerezés, kerékpározás.***ÖNMŰVELÉS:***Ablak – Zsiráf használata. A témához kötődő információk keresése a könyvtárban.*

Pünkösöd

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Közös munka: pünkösdi királynéjárás.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Pünkösdi szokások. Pünkösöd, mint ünnep.

ANYANYELV:

Olvasás-szövegértő olv.-írás-helyesírás: Gyakorlás.

Beszéd-Irodalom: Pünkösdi királynéjárás gyakorlása.

MATEMATIKA:

Év végi ismételés, Mérések, mértékegységek összehasonlítása, műveletek a mértékegységekkel.
Hiányosságok pótlása.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék ajánlat: Elhozta az isten...

MODELLEZÉS – VIZUALITÁS:

A pünkösdi királynéjáráshoz jelmezek készítése. Korona készítése.

TESTNEVELÉS:

1. Lazító- és légzőgyakorlás. 2. Sor- és váltóversenyek futással. 3. Mérleghinta. Mászás-csúszás.
4. Távolugrás és magasugrás gyakorlása. Gimnasztikai gyakorlatok. 5. Labdajátékok. 6. Rollerverseny, kerékpározás.

ÖNMŰVELÉS:

Ablak – Zsiráf használata. A témához kötődő információk keresése a könyvtárban.

DÉLUTÁNOS TEVÉKENYSÉG

Időtartam: 180 óra (heti 5 óra)

Megjegyzés:

A délutános (szabadidős) tervet napközis vagy iskolaotthonos (gurulós) formában működő osztályok esetén lehet használni. Hazajárás (félnapos) osztály esetében e tevékenységrendszer elhagyandó (illetve elhagyható).

A délutános (szabadidős) tevékenységi rendszer kiegészíti a témákkal kapcsolatos feldolgozásokat, *használata nem kötelező*. A pedagógus eldöntheti, hogy mennyit és milyen mennyiségben használ fel belőle.

Cél

A tanulók sokrétű tevékenykedtetése, s ezáltal fejlesztése a témához kapcsolódóan.

Követelmény

Nincs követelmény.

Tartalom

“Ki vagyok én?”

“Mi vagyunk!”

A fantázia világa

A természet megismerése

Feltételek

1. Rövidítések – szakirodalom:

101 = Roy Richards: 101 kísérlet. Bp., Panem Kft, 1992.

AM = Kardos Mária: Agyagművesség. Bp., Móra, 1988.

BT = B. Boros Ilona–P. Székely Éva: Batikolás, tojásírás. Bp., Móra, 1981.

CCK = Cinege, cinege, kismadár. MRT-MINERVA Bp., 1975.

DJ = Gabrai Katalin: Drámajátékok. Tankönyvkiadó, Bp., 1987.

DJGY = Kis Jenő–Kis Jenőné: De jó játék ez, gyerekek! Bp., Tankönyvkiadó, 1987.

EJ = Esztergályos Jenő: Ezer játék. Celldömölk, A szerző kiadása, 1990.

ÉNO = Forrai Katalin: Ének az óvodában. Zeneműkiadó, Bp., 1974.

FF = Antoni Rozália–Nádas László: Filcből, fából. Bp., Móra, 1987.

GYJD = Kerényi György: Gyermekjátékdalok. Bp., Zeneműkiadó, 1957.

GY = Paulette Tiocher: Gyerekszakács. Pesti Szalon Könyvkiadó, Bp., 1991.

GYSZ = Frank Júlia: Gyermekek szakácskönyve. Bp., Mezőgazdasági Kiadó Kft, 1990.

GYVL = Vámos Károlyné: Gyere velünk labdázni! Bp., Sport, 1982.

JÚ = Lukácsy András: Játssz újra! Bp., 1988. A szerző kiadása

JS = Játéksarok Bp., Ságvári Endre Könyvszerkesztőség. 1979.

JGYT = Dr. Krizsaneczne Németh Edit: Játékos gyermektorna. Bp., 1979., Sport

JND = Kerényi György: Jeles napok dalai. Bp., Zeneműkiadó, 1963.

JVN = Nagy-Vidák: Játékok, vízparti növényekből. Bp., Móra, 1980.

JI = Petrás Anna: Játékkiskola. Bp., Budapesti Művelődési Központ, 1992.

JJPF = Marék Veronika: Jó játék a papír, a filc. Bp., Móra, 1982.

JTI = Neuivirth Annamária: Játék és tánc az iskolában. Bp., Néptáncosok Szakmai Háza, 1991.

K = Steinert Ágota: Karácsony. Bp., Helikon, 1990.

KAL I. = Kalendárium 1. osztály számára. Bp., Korona K., 1993.

KJ = Debreczeni Tibor: Kreatív-játékok. Bp., Népművelési Propaganda Iroda, 1981.

KO = Karlóczai Marianne: Komámasszony, hol az olló? Bp., A szerző kiadása, 1987.

M = Apostol Éva: Maskarák. Bp., Reflektor Kiadó, 1987.

MAM = Kardos Mária: Mintázások, agyagos munkák. Kecskemét, Szórákaténusz, 1987.

MNGY = Magyar népi gyermekjátékok. Tankönyvkiadó, Bp., 1977.

- MÉN = Kerényi György: Magyar énekes népszokások. Bp., Gondolat, 1982.
 MB = Granasztói Szilvia: Menjünk mi is Betlehembe. Bp., Háttér Lap- és Könyvkiadó, 1990.
 NKK = Tészabó Júlia: Nagy karácsonyi képeskönyv. Bp., Móra, 1985.
 NK = Hajdú Teréz: Női kézimunka. Bp., Művelődési Minisztérium, 1960.
 OJK = Esztergályos Jenő: Oktatójátékok kisiskolásoknak. Szombathely
 OF = Kricskovics Zsuzsanna: Origami füzetek. 1-9. Kecskemét, Szórákaténusz
 O = Fábián Zsolt: Origami Békéscsaba Dél-Kelet Kft, 1991.
 PJ = Kékes Tóbiás: Papírrjátékok. Bp., Móra, 1983.
 PV = H. Vass Ildikó: Papírvarázslat. Téka Könyvkiadó Bp., 1990.
 PCS = Pataki Tibor: Papírcsodák. Bp., Ságvári Endre Könyvszerkesztőség, 1983.
 RMÉJ = Falvay Károly: Ritmikus mozgás. énekes játék OPI, Bp., 1990.
 TJT = Lénárd Gábor: Természet-játék-tapasztalat. Bp., OKI-MKM, 1991.
 VJ = Várnagy Ildikó: Vizuális játékok. Népművelési Propaganda Iroda, Bp.
 VJT = Kereszty Kornél: Virágrendezés és játékok termésekkel. Bp., Móra, 1984.

2. Továbbá lásd: Az egész tanterv megvalósításához szükséges személyi, egyéb tárgyi feltételek

“Ki vagyok én?”

Időtartam: 40 óra

Tartalom

1. hét/ Játékok – játszótér

Felhasználható eszközök: PJ 39. o., JTI 7.o., DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: ujjbábok hajtogatása
2. foglalkozás: Bábozás: bemutatkozás, ismerkedő játékok. Magukkal hozott játékokkal, babákkal, tárgyakkal bábozás.
3. foglalkozás: Népi gyermekjátékok: Mit játszunk lányok? c. játék
4. foglalkozás: Kézművesség: ujjbábok pingponglabdából, kabalák, bohóc stb. készítése kinőtt gyermek harisnyanadrágból.
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

2. hét/ Élettörténet – óvoda, iskola

Felhasználható eszközök: JTI 3.o., DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Bábozás: az otthonról hozott élmények, emlékek feldolgozása
2. foglalkozás: Séta: az iskola környékének megfigyelése, az iskola és az óvoda összehasonlítása.
3. foglalkozás: Agyagozás: a sétán tapasztaltak feldolgozása.
4. foglalkozás: Népi gyermekjátékok: Tekeredik a kígyó.
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

3. hét/ Család, rokonság, felnőtt, gyerek

Felhasználható eszközök: OFI 11-13.o., JTI 4.o., DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, KJ

1. foglalkozás: Origami: anyuka, baba, nagymama.
2. foglalkozás: Bábozáshoz kellékek készítése. Család síkbábokban történő elkészítése.
3. foglalkozás: Bábozás: családi viszonyok (szülő-gyerek, gyerek-gyerek) monológ – párbeszéd forma.
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték: Ha én cica volnék.
5. foglalkozás: Sport – sportjátékok

4. hét/ Öltözködés: ruha, cipő

Felhasználható eszközök: O 4-5.o., NK 43-44.o., DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, II 38.o. JS 54-55.o.

1. foglalkozás: Origami: fejfedők (seriffkalap, vikingsisak stb.)
2. foglalkozás: Varrás: alapok: tű, cérna használata
3. foglalkozás: Öltöztetéshez figurák készítése, gyűjtés: csuhé baba, s egyéb természetes anyag + papír, filc, ruhagyűjtés.
4. foglalkozás: Öltöztetés: egymás öltöztetése évszakok szerint, babák, bábok öltöztetése.
5. foglalkozás: Sport – sportjátékok

5. hét/ Étel-ital

Felhasználható eszközök: MAM, AM, KAL I. 23.o. és 21.o., DJGY; JGYT; GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Agyagozás: edények, tálak készítése.
2. foglalkozás: Népi gyermekjáték: Méhes ember
3. foglalkozás: Sütés: Barna mézeskalács
4. foglalkozás: Hangszer: Túrót vettem
5. foglalkozás: Sport – sportjátékok

6. hét/ Állatok

Felhasználható eszközök: OF, PJ, PV, O, PCS, CCK; MNGY, GYJD, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: állatok hajtogatása.
2. foglalkozás: Bábozás: állatbábok: ujj és síkbábok
3. foglalkozás: Környezetbarátok: állatok gondozása, tanulmányi kirándulás az állatkertbe
4. foglalkozás: Népi gyermekjátékok: állathívatógok: Csiga biga, Fecskét látok, Gólya gólya
5. foglalkozás: Sport – sportjátékok

7. hét/ Növények

Felhasználható eszközök: OF, PJ, PV, O, PCS, JVN, VJT, GYSZ, GY, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, VJ

1. foglalkozás: Origami: növények hajtogatása
2. foglalkozás: Virágrendezés, Tanulmányi séta: őszi növények gyűjtése
3. foglalkozás: Őszi növények: termések, levelek stb. Lenyomatok, figurák készítése.
4. foglalkozás: Ételkészítés: turmix, saláta, egyéb egyszerű ételek
5. foglalkozás: Sport – sportjátékok

8. hét/ Rendszerezés, áttekintés

Téma: Lakás vagy szoba berendezése

Felhasználható eszközök: Válogatás az I. ciklusban felhasznált eszközökből

1. foglalkozás: Origami: szobabútorok, növények, állatok
2. foglalkozás: Agyagozás: berendezési tárgyak, figurák
3. foglalkozás: Vegyes technikák: természetes anyagok, nem természetes anyagok, család, öltözet, stb. készítése.
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték és bábozás
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

“Mi vagyunk!”

Időtartam: 40 óra

Tartalom

9. hét/ Családi szokások

Felhasználható eszközök: KJ 23.O., NK 43-46.O., JTI, CCK, MNGY, GYJD, RMÉJ, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Drámajáték: családi kapcsolatok, szokások
2. foglalkozás: Tea délután: tea készítése, s mellette beszélgetések
3. foglalkozás: Varrás: az alapok elsajátítása
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

10. hét/ Iskolai szokások, kapcsolatok

Felhasználható eszközök: DJ, KJ, JTI, CCK, MNGY, GYJD, RMÉJ, OJK, JÚ, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Drámajáték: iskolai szokások, kapcsolatok
2. foglalkozás: Bábozás
3. foglalkozás: Szobai játékok (mesterség stb.)
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

11. hét/ Közlekedés

Felhasználható eszközök: OF III. 8-9.o., OF II. 4.o., PJ 44-56.o., JTI 25.o., 78.o., JVN 30-33.o., DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: repülők, csónakok, vitorlások
2. foglalkozás: Népi gyermekjáték: kiszámolók – játékok
3. foglalkozás: Hangszerjáték
4. foglalkozás: Népi gyerekjáték-készítés: tutaj, ló
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

12. hét/ Kereskedelem

Felhasználható eszközök: OF I. 18.o., DJ, KJ, JI, MAM, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: kosár
2. foglalkozás: Drámajáték: kereskedelemben résztvevők viszonya (eladó-vevő, vevő-vevő, alkudozás stb.), szituációs játékok
3. foglalkozás: Kézművesség: agyagozás, természetes anyagok, gipsz, só stb. Árukészítés.
4. foglalkozás: Kis matematikusok: kereskedelmi viszonyok: adás-vétel-árak
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

13. hét/ Egészségügy

Felhasználható eszközök: DJ, KJ, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Drámajáték: az egészséges életmód: tisztálkodás, táplálkozás, életrend stb., szituációs játékok
2. foglalkozás: Séta egy orvosi rendelőbe vagy gyógyszerértárba
3. foglalkozás: Irodalmi kör: betegsűző mondókák tanulása, alkotások gyűjtése e témában, s megbeszélése
4. foglalkozás: Képregény: „Betegségem-gyógyulásom története”
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

14. 16. hét/ Karácsonyi ünnepkör (Miklós, Luca)

Felhasználható eszközök: PV, OF IV., KAL I. 43-49.o., MÉN, JND, ÉNO, MB, K, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Ajándékkészítés Mikulásra
2. foglalkozás: Drámajáték: Miklós, Luca napi szokások (kotyolás)
3. foglalkozás: Hangszerjáték: lucázáshoz hangszerkíséret
4. foglalkozás: Mikulás-ünnepség
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

Felhasználható eszközök: OF VI. 11.o., NKK 53-54.o., MB, K, KAL I. 61-65.o. 50-56.o., MÉN, JND, ÉNO, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: fenyő
2. foglalkozás: Karácsonyfadíszek készítése: papírlánc, csilla, figurák, termések, liszt, só, szalma
3. foglalkozás: Sütés: karácsonyi sütemény
4. foglalkozás: Hangszerjáték: karácsonyi dalok tanulása
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

Felhasználható eszközök: MB 55-63.o., KAL I. 56-61.o., NKK, MÉN, JND, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Betlehemeshez bábok készítése: Betlehem, Gáspár, Menyhért, Boldizsár, angyalok, Mária, József.
2. foglalkozás: Hangszerjáték: betlehemes dalok tanulása
3. foglalkozás: Irodalmi kör: betlehemes szövegek tanulása
4. foglalkozás: Betlehemes bemutatása
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

16. hét/ Rendszerezés

Felhasználható eszközök: Válogatás a II. ciklus eszközeiből, KAL I. 66-71.o.

1. foglalkozás: Beszélgető-kör: A téli szünet élményei, eseményei
2. foglalkozás: Szobai játékok (társasjáték stb.)
3. foglalkozás: Irodalmi kör: újévi köszöntők gyűjtése, tanulása
4. foglalkozás: Kellékek készítése a háromkirályjáráshoz
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

A fantázia világa

Időtartam: 60 óra

Tartalom

17. hét/ Mesék, történetek a hóemberről és a hidegről

Felhasználható eszközök: NK, OF IV. 7.o., OJK

1. foglalkozás: Hóember-építés, jégtégla készítése
2. foglalkozás: Meseillusztrációk készítése
3. foglalkozás: Bábozás
4. foglalkozás: Varrás: alapok
5. foglalkozás: Téli játékok a szabadban (jégpálya stb.)

18. hét/ Mesebeli állatok (Madarak, madarak télen)

Felhasználható eszközök: OF III. 3.o., DJGy, JGyT, GyVL, KO, EJ, OJK

1. foglalkozás: Origami: madár
2. foglalkozás: Madáretető készítése: madarak védelme, etetése télen
3. foglalkozás: Irodalmi kör: versek, történetek madarokról
4. foglalkozás: Hangszerjáték: dalok madarokról, madárhangutánozó tárgyak
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

19. hét/ Mesebeli állatok (sárkányok, átváltozások)

Felhasználható eszközök: PJ 29., 68.o., DJGy, JGyT, GyVL, KO, EJ, DJ, KJ, JVN

1. foglalkozás: Origami – Báb: sárkányfej készítése és vele való bábozás + ugró béka készítése
2. foglalkozás: Drámajáték: mesefeldolgozás
3. foglalkozás: Rajzolás-festés: mesebeli állatok
4. foglalkozás: Természetes anyagokból állatok készítése
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

20. hét/ Farsang

Felhasználható eszközök: M, GYSZ, GY, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Álarc-készítés
2. foglalkozás: Jelmez-tervezés
3. foglalkozás: Sütés: farsangi sütemény készítése
4. foglalkozás: Farsangi bál
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

21. hét/ Képtelenségek (csali mesék, tréfás mesék)

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, OJK

1. foglalkozás: Matematikusok köre: igaz-hamis állítások
2. foglalkozás: Irodalmi kör: képtelen történetek írása
3. foglalkozás: Képtelenségek a rajzban
4. foglalkozás: Szobai játékok
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

22. hét/ Tündérek, boszorkányok

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, OJK

1. foglalkozás: Egyszerű trükkök tanulása
2. foglalkozás: Matematikusok köre: bűvös számok
3. foglalkozás: Bábkészítés: tündér-boszorkány
4. foglalkozás: Bábozás: mesefeldolgozás
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

23. hét/ A legkisebb

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, KJ, DJ, ÉNO, GYJD, MNGY, JTI, VJ

1. foglalkozás: Matematikusok köre: relációk
2. foglalkozás: Rajzolás-festés: mesebeli család
3. foglalkozás: Drámajáték: szituációs játékok, mese dramatizálás
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

24. hét/ Mesés növények

Felhasználható eszközök: VJT 32-46.o., KJ, DJ, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Virágrendezés
2. foglalkozás: Termésképkészítés
3. foglalkozás: Rajzolás-festés: mesefa
4. foglalkozás: Drámajáték: növények mesés tulajdonsága
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

25. hét/ Mesebeli tárgyak

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Tárgyrendezés
2. foglalkozás: Bábozás
3. foglalkozás: Hangszerjáték
4. foglalkozás: Irodalmi kör: februári népszokások
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

26. hét/ Mese és zene

Felhasználható eszközök: ÉNO, MNGY, GYJD, RMÉJ, KJ, DJ, JTI, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: hangszerjáték
2. foglalkozás: hangszerkészítés
3. foglalkozás: drámajáték: mese és zene
4. foglalkozás: népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

27. hét/ Vásár

Felhasználható eszközök: KJ, DJ, PV, JJPF, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, JVN, FF

1. foglalkozás: Matematikusok köre: árak
2. foglalkozás: Árukészítés: vegyes technikával
3. foglalkozás: Irodalmi kör: vásári kikiáltások, árusdalok írása
4. foglalkozás: Drámajáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

28. hét/ Rendszerezés

Felhasználható eszközök: A III. ciklus eszközeiből válogatás

1. foglalkozás: Origami
2. foglalkozás: Kézművesség
3. foglalkozás: Hangszerjáték
4. foglalkozás: Drámajáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

A természet megismerése

Időtartam: 40 óra

Tartalom

29. hét/ Természeti ritmusok (év, évszak, hónap, hét, nap)

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, VJ, OJK

1. foglalkozás: Naptárkészítés
2. foglalkozás: Festés-rajzolás: évszakok színei
3. foglalkozás: Irodalmi kör: népszokások
4. foglalkozás: Természetbarát kör: tavaszi tevékenységek
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

30. hét/ A természet megújulása (tavasz)

Felhasználható eszközök: JTI, CCK, MNGY, RMÉJ, ÉNO, PV, PJ, O, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Origami: állat vagy növény, Tavasz színei és formái
2. foglalkozás: Hangszerjáték: tavaszi dalok
3. foglalkozás: Természetbarát kör: költöző madarak, növények megfigyelése, séta
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

31. hét/ Húsvét

Felhasználható eszközök: BT, KAL I. 78-85.o., JTI, CCK, MNGY, RMÉJ, ÉNO, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: tojásfestés, batikolás
2. foglalkozás: Origami: Nyuszi
3. foglalkozás: Irodalmi kör: Húsvéti szokások, népszokások
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

32. hét/ Életjelenségek, élőlények a természetben

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ, O, PJ, OJK

1. foglalkozás: Természetbarát kör: növények megfigyelése, ültetés
2. foglalkozás: Séta: egy kertben folyó munka megtekintése, illetve végzése, Origami: kutya
3. foglalkozás: Állatbarát kör: állatok és kicsinyeik, fejlődésük (élőben, illetve képek, ábrák gyűjtése)
4. foglalkozás: Egészséges táplálkozás
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

33. hét/ Élettelen dolgok a természetben (föld, víz, levegő, időjárás)

Felhasználható eszközök: 101, TJT, OJK, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Kézművesség: papírpörgettyűk, sárkány készítése
2. foglalkozás: Kézművesség: szélforgók készítése
3. foglalkozás: Természetbarát kör: víz-vizsgálatok: papírhajó, víz és úszás, Miben található víz?
4. foglalkozás: Természetbarát kör: időjárás-megfigyelések
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

34. hét/ *Ember és környezete (környezetvédelem)*

Felhasználható eszközök: DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Természetbarát kör: környezetünk védelme
2. foglalkozás: Természetbarát kör: környezetünk védelme: szemétygyűjtés, takarítás
3. foglalkozás: Papírgyűjtés
4. foglalkozás: Séta egy közeli parkba
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

35. hét/ *Pütkösd*

Felhasználható eszközök: MÉN, JND, KAL I. 99-100.o., JTI, RMÉJ, GYJD, MNGY, DJGY, JGYT, GYVL, KO, EJ

1. foglalkozás: Hangszerjáték: pütkösdi dalok
2. foglalkozás: Irodalmi kör: népszokások
3. foglalkozás: Népi gyermekjáték: pütkösdi királynő
4. foglalkozás: Természetbarát kör: tavasz-nyár: fák, virágok, állatok
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

36. hét/ *Rendszerezés (saját történet írása, előadása)*

Felhasználható eszközök: válogatás a négy ciklus eszközeiből

1. foglalkozás: Kézművesség
2. foglalkozás: Bábozás
3. foglalkozás: Természetbarát kör
4. foglalkozás: Népi gyermekjáték
5. foglalkozás: Sport – sportjáték

2. rész

2. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Tartalomjegyzék

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS 2. ÉVFOLYAM. MUNKATERVE

Cél
Követelmény
Tartalom
Feltételek
Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Anyanyelv 2.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Matematika 2.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Ének-zene 2.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Modellezés–vizualitás 2.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Testnevelés 2.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

„ISMERD MEG ÖNMAGAD!”

Cél
Tartalom
Feltételek
Nyaralás után
Testünk, érzékszerveink
Fejlődésem
Egészség, betegség
Gyógynövények

*Egészséges életmód
Őszi szokások, tevékenységek*

„JÁTSSZUNK!”

Cél
Tartalom
Feltételek
Játsszunk vásárt!
Játsszunk a rejtvényekkel!
Játsszunk cirkuszt!
Játsszunk színházat!
Játsszunk bábszínházat!
Karácsonyi ünnepkör

A FANTÁZIA VILÁGA

Cél
Tartalom
Feltételek
A Föld keletkezése
Fantasztikus lények
Farsang-vásár
Mesebeli lakóhelyek
Átváltozások
Állatmesék
Mesebeli tárgyak
Mese és zene
Álom
Tavaszi szokások, tevékenységek

A TERMÉSZET MEGISMERÉSE

Cél
Tartalom
Feltételek
Tavaszi természet
A víz és élővilága
A mező élővilága
Az erdő élővilága
Kertünk, házunk
A csillagos ég
Közeledik a nyár

DÉLUTÁNOS TEVÉKENYSÉG 2. ÉVFOLYAM

Ismerd meg önmagad!

Játsszunk!

A fantázia világa

A természet megismerése

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS

2. ÉVFOLYAM. MUNKATERVE

Megjegyzés:

- A) A Munkaterv nem használható az első könyvben leírt (fő modul) ismerete nélkül.
 B) A ciklusok témáinál a tartalmak dőlt és normál betűs formában szerepelnek (lásd „Munkaterv 1. rész a „Témák szerkezeténél” leírtakat).

1. Tantárgy- és óraterv:

- 1.1. Mi és a környezetünk 1.2. Anyanyelv 1.3. Matematika 1.4. Ének-zene
 1.5. Modellezés–vizualitás 1.6. Testnevelés
 Alkalmazott tárgyak: Együttműködés, Önművelés

2. Óraszámok

Összes óraszám: heti 20 óra

A kötelező óraszámokon felül megtervezzük a gyermekek délutános (Szabadidős) tevékenységét is. Ennek heti órája: 5 óra (kiegészítő tevékenység, elhagyható).

A heti húsz órát részre bontva az alábbi időkereteket adjuk egy-egy területhez:

Tevékenység	I. Ciklus	II. Ciklus	III. Ciklus	IV. Ciklus	Összes
	heti	heti	heti	heti	éves
Anyanyelv – Mi és a környezetünk	10	9	9	10	324
Matematika	4	4	4	4	144
Modellezés – vizualitás – ének – zene	3	4	4	3	128
Testnevelés	3	3	3	3	108
Összesen:	20	20	20	20	704
Délutános tevékenység (nem kötelező)	5	5	5	5	180

Megjegyzés:

A tanév 36–37 db tanítási hét között mozog (180–185 tanítási nap). E időterv számítás 36 db tanítási héttel számol. Amennyiben a tanítási napok száma több, azt rendszerezéssel, összefoglalással ajánlatos tölteni)

Ciklusokon belül az időkeretek blokkosíthatóak, átrendezhetőek.

- I. Ciklus: szeptember–október (őszi szünet)
 II. Ciklus: november–december (téli szünet)
 III. Ciklus: január–március (tavaszi szünet)
 IV. Ciklus: április–június (nyári szünet)

Az Együttműködés és az Önművelés nem kap önálló órakeretet, mivel mindegyik területben megjelenik.

3. A tanév szakaszolása (ciklusok, minta-témák)

	I. CIKLUS „ISMERD MEG ÖNMAGAD!”		II. CIKLUS „JÁTSSZUNK!”
HÉT:		HÉT:	
1.	Nyaralás után	9.	Játsszunk vásárt!
2.	Testünk, érzékszerveink	10.	Játsszunk a rejtvényekkel!
3.	Fejlődésem	11.	Játsszunk cirkuszt!
4.	Egészség-betegség	12.	Játsszunk színházat!
5.	Gyógynövények	13.	Játsszunk bábszínházat
6.	Egészséges életmód	14-15- 16.	Karácsonyi ünnepkör: ünnepeink játécai
7.	Őszi szokások, tevékenységek		
8.	Rendszerezés		
	III. CIKLUS A FANTÁZIA VILÁGA		IV. CIKLUS A TERMÉSZET MEGISMERÉSE
HÉT:		HÉT:	
17.	A föld keletkezése	29.	Tavaszi természet
18.	Fantasztikus lények	30.	A víz és élővilága
19.	Fantasztikus lények	31.	A mező élővilága
20.	Farsang-vásár	32.	Az erdő élővilága
21.	Mesebeli lakóhelyek	33.	Kertünk, házunk
22.	Átváltozások	34.	A csillagos ég
23.	Állatmesék	35.	Közeledik a nyár
24.	Mesebeli tárgyak	36.	Rendszerezés
25.	Mese és zene		
26.	Álom		
27.	Tavaszi szokások, tevékenységek		
28.	Rendszerezés		

Megjegyzés:

1. Az évfolyam „Céljait” és „Követelményeit” különböző betűkkel írtuk, hogy segítsen az olvasónak a tárgyak szerinti elkülönítésben is.
2. A ciklusok témáinál a tartalmak dőlt és normál betűs formában szerepelnek (lásd "Munkaterv első rész 10. oldalán a „Témák szerkezeténél”).

A témák megváltoztathatók, meghosszabbíthatók, elhagyhatók, s újakat is lehet kitalálni.

Cél

Lásd: Fő modul (Munkaterv 1. részében)

AZ ÉVFOLYAM FŐ CÉLJAI:

A második osztályra megfogalmazott legfontosabb célunk -az első osztály szerves követéseként – a tanulók biztonságérzetének a megerősítése. E biztonság megerősítését a társas kapcsolatok fejlődéséhez biztosított keretek megteremtésével, megerősítésével tesszük lehetővé. A kooperatív tanulás előtérbe helyezésével a tanulók közötti hatékony együttműködés kialakítása a célunk.

E szervezeti differenciálással – az első osztályhoz hasonlóan – lehetőséget nyújtunk minden gyermek érvényesülésére, ezáltal felszabadítjuk a tanulók rejtett erőtartalmait.

RÉSZLETES CÉLOK:

SZEREZZEN TAPASZTALATOKAT

- megfigyelések végzésében, a tapasztaltak elmondásában, egymás tapasztalatainak kicserélésében: ön maga és mások testhelyzetének, testmozgásának, beszédének, testkülsejének – öltözködésének és viselkedésének megfigyelésében; az emberi test részeinek, növények, állatok, anyagok (víz, levegő) tárgyak, jelenségek (időjárás, évszakok váltakozása,) megfigyelésében; a tantárgyi tanuláshoz kötődő jelek megfigyelésében **(minden terület)**,
- és ismereteket a témákról a témafeldolgozások során **(E, MK, A, Ö, MV)**,
- a tárgyak, személyek, jelek megismert relációk szerinti sorba rendezésében, a sorba rendezések szavakkal történő kifejezésében (legkisebb, kisebb, nagyobb, legnagyobb) **(MK, A, M)**,
- a tárgyak, személyek, jelek tulajdonságok szerinti szétválogatásában, adott szempontú rossz válogatások javításában **(MK, A, M)**,
- egyszerű, ismert kapcsolatok kifejezésében konkrét tárgyi tevékenységgel és rajzzal (összetartozó párok összekapcsolása, szétválogatása, sorba rendezése) **(MK, M)**,
- síkidomok nyírásában, létrehozásában, kirakásában, válogatásában, másolásában, egyszerű geometriai alakzatok felismerésében. **(M, MV)**,
- a háziorvos munkájáról, a gyógyszerárak munkájáról **(MK)**,
- *szavak, szószerkezetek, rövid mondatok helyes olvasásában, írásában, különböző szövegek értő néma – és hangos olvasásában* **(A)**,
- meghatározott tulajdonságú elemek (jelek, rajzok, tárgyak) kiválogatásában **(M)**,
- rész- és kiegészítő halmaz elemeinek jellemzésében **(M)**,
- megadott vagy választott szempontok szerinti csoportosításokban, sorba rendezésekben **(M)**,
- halmazok elemszám szerinti sorba rendezésében, a sorba rendezések szavakkal történő kifejezésében (legkevesebb, több, legtöbb) **(M)**,
- a szabályosság felismerésében a sorozatokban **(M)**,
- hosszúság, űrtartalom és tömeg meg- és kimérésében alkalmilag választott és szabvány egységekkel **(M)**,
- matematikai műveletekkel kapcsolatos történetek eljátszásában, kirakásában, lerajzolásában („szöveges feladatok”), történetek megfogalmazásában képről, emlékezetből, műveletről szöveges feladat készítésében **(M)**,
- egyszerű szabályos és szabálytalan formák megkülönböztetésében, karakteres ábrázolásában, síkban, térben (mintázás) **(MV)**,
- emberi alak legfőbb arányok szerinti kifejezésében és egyszerű mozgásformák ábrázolásában **(MV)**,
- az önművelés elemi formáinak a használatában: könyvek keresése, információk gyűjtése, önálló tevékenységek kipróbálása: a könyv legfontosabb adatainak megkeresésében (címlapon, fedélen) **(Ö)**.

TÖREKEDJEN

- a hangok tiszta ejtésére **(E, A)**,
- a beszélő szándékának megfelelő dallamot és hanglejtést érzékeltetni kiejtésében **(E, A)**,
- a helyzetnek megfelelő hangerőt alkalmazni beszédében **(E,A)**,
- képkialakítás során a teljes képfelület kitöltésére **(MV)**,
- egyszerű térvizonyok kifejezésére (előtér, háttér, egymás mellettség és egymás mögöttség érzékeltetésére), érzékeltetésére **(MV)**.

GYAKOROLJA

- a hibák javítását tanuló társ és tanító segítségével **(minden terület)**,
- a tankönyvek tartalomjegyzékének helyes használatát **(MK, A, Ö, ÉZ)**,
- könyvek, gyermeklexikonok keresését, használatát **(MK, A, Ö)**,
- az összefüggő tartalomelmondást kiscsoport előtt **(A)**,
- a szóbeli szövegalkotást képek, képsorok segítségével **(A)**,
- a mondatalkotást írásban megadott szempontok alapján **(A)**,
- a lényegkiemelést kérdésekre aláhúzással és egyéb módon **(A)**,
- a cím adását maga által vagy mások által írt történetekhez **(A)**,
- a szavakat helyesen elválasztani (kivéve az összetett szavak és a tulajdonnevek elválasztási eseteit) **(A)**,
- százas számkörben a számlálást (egyesével, kettesével, ötösével, tízesével) **(M)**,
- a biztos tájékozódást a természetes számok helyére vonatkozóan különféle egységű számegyeneselek segítségével **(M)**,
- a kijelölt műveletek megjelenítését kirakással, rajzzal, várható eredmény becslésével, a számítások helyességének ellenőrzésével **(M)**,
- a szorzást és a bennfoglalást **(M)**,
- a kétjegyű számok szorzását, osztását (maradékos osztást is) eszköz segítségével **(M)**,
- a számok felírását összegalakban (két-vagy többtagú összegként), különbségalakban, szorzat és hányados alakban, vegyesen **(M)**,
- a nyitott mondatok igazzá vagy hamissá tevését **(M)**,
- az egyszerű egy- és két művelettel leírható szöveges feladatokat, adatok feljegyzését, megoldását rajz segítségével, az egyműveletesek számfeladatokkal történő felírását, szöveges válasz írását **(M)**,
- a valószínűségi játékokban a gyakoriságok megállapítását **(M)**,
- a hattagú színkör színeinek a kikeverését. A színritmus alkalmazását sor és területdíszeken, illusztrációkban **(MV)**.

BŐVÜLJENEK

ismeretei testéről és az érzékelésről **(MK)**.

ISMERKEDJEN MEG

- néhány gyógynövénnyel és hasznosításukkal **(MK, A, MV)**,
- a környezetben leggyakrabban előforduló állat- és növénytársulásokkal **(MK)**,
- néhány rejtvénytípussal, s próbáljon meg rejtvényt készíteni **(MK)**,
- az egészségügyi segítségkérés lehetőségeivel **(MK)**.

FIGYELJE MEG

testének növekedését **(MK)**.

ÉRTSE

és használja helyesen a háromszög, négyszög, ötszög, hatszög szavakat **(M)**.

Követelmény

TÉNYLEGES KÖVETELMÉNYEK ÉVFOLYAM VÉGÉN:**ISMERJE FEL**

- az ember fejlődésének szakaszait csecsemőkorától felnőttkorig **(MK)**. Tudja saját szavaival kifejezni a fejlődés főbb szakaszait.
- a magán- és a mássalhangzókat **(A)**,
- a szavak tövét **(A)**,
- a tárgyformálás és környezetalakítás általa legtöbbet használt anyagainak tulajdonságait **(MV)**.

LEGYEN

- pontos testképe **(MK)**.

ISMERJE FEL ÉS NEVEZZE MEG

- a történetek szereplőit, főbb eseményeit, az események színhelyét, idejét **(A)**,
- a népmesét, a találós kérdéseket, közmondásokat, szólásokat – és a népi mondókákat **(A)**.

ISMERJE

- a magyar ábécét, s tudja alkalmazni e tudását könyvkeresés közben. **(A, Ö)**,
- az alapvető higiénés szabályokat **(MK)**,
- a beszélő szándéka szerinti mondatfajták nevét **(A)**,
- a hang és a betű közötti különbséget **(A)**,
- Móra Ferenc, Benedek Elek és Weöres Sándor egy-egy művét. **(A)**,
- legalább 10 tanult dal szövegét kívülről **(ÉZ)**.

ISMERJE ÉS OLVASSA

- a m, dm, cm, l, dl, kg, dkg, g, mértékegységek jelét, valamint ismerje a nap, óra, perc „mértékegységeket” **(MK, M)**,
- a nagy nyomtatott betűket **(A)**,
- a kis nyomtatott és a kis- és nagy írott betűket **(A)**,
- a számok jelét 100-ig. Találja meg a számok helyét különféle képpen beosztott számegyenesen 100-ig **(M)**,
- a >, <, +, –, =, ·, : jeleket **(M)**,
- a szó– mi– lá– dó– ré– alsó lá és fá hangok nevét, kézjelét **(ÉZ)**,
- a negyed, a nyolcadpár, a félhang, a negyed – és félszünet értékeket **(ÉZ)**.

TUDJA

- az információkat felidézni tanítói kérdések segítségével **(MK, A, Ö)**,
- a mondatkezdést és mondatbefejezést helyesen jelölni **(A)**,
- az ékezeteket helyesen írni **(A)**,
- a magán- és a mássalhangzók időtartamát a begyakorolt esetekben helyesen jelölni **(A)**,
- a j-hangot helyesen jelölni 20 szóban. **(A)**,
- a tagolatlan mondatokat szavakra tagolni **(A)**,
- hogy mi a különbség könyv és folyóirat között **(Ö)**.

LEGYEN KÉPES

- társaival 30–35 percig közösen együtt dolgozni egy-egy feladaton (feladatokon) **(minden terület)**,
- a hallás után tanult dal– dalrészlet – tanult – ritmusának érzékeltetésére **(A, ÉZ)**,
- konkrét esetekben megkülönböztetni az élő az élettelenről **(MK)**,
- tájékozódni az iskolában, az iskola helyiségeit a rendeltetésüknek megfelelően használni **(MK)**,
- a beszélő szándéka szerinti mondatfajták megnevezésére konkrét esetekben **(A)**,
- nyomtatott – és írott betűkkel írt szavak, szó szerkezetek, mondatok és rövid szövegek néma és hangos olvasására **(A)**:
 - a) tartalmilag tisztázott és megértett 5-6 mondatos szöveg felkészülés utáni felolvasására
 - b) fél oldal terjedelmű életkornak megfelelő szöveg néma olvasására, megértésének bizonyítására feladatok megoldásával **(A)**,
- a vers és a próza, a népmese (mûmese) és az ismeretterjesztő szöveg megkülönböztetésére **(A)**,
- az írott kis- és nagybetűk alakítására másolással, tollbamondással és akaratlagos írással. **(A)**.

Betűi felismerhetők legyenek **(A)**,

- egyszerű mondatok írására betűkihagyás, betűcsere, betűtévesztés nélkül másolás útján **(A)**,
- saját írásának önellenőrzésére, hibajavításra társ vagy tanító segítségével **(A)**,
- fantáziájának és írási-helyesírási tudásának megfelelő, kötöttségek nélküli szabadfogalmazások alkotására **(A)**,
- a számok írására 100-ig, a >, <, +, -, =, ·, : jelek, valamint a mértékegységek jeleinek írására **(M)**,
- egy és kétjegyű számok összeadására eszközzel, majd nélküle **(M)**,
- érzékelni és érzékeltetni az egyenletes lüktetést **(ÉZ)**.

Tartalom

A második osztályos munkatanterv (az elsőshöz hasonlóan) tartalma három területből épül fel:

1. Az első az éves szinten leírt tananyag, amely a KOMPLEX BLOKKBÓL áll, s annak részeiből: Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika, Ének– zene, Modellezés–vizualitás, Testnevelés.
 2. A másik a tématerv, amely a tevékenységek magját, kiindulási helyzetét jelentik. Az évet 4 nagy téma – un. CIKLUS– TÉMA – bontja négy szakaszra („Ismerd meg önmagad!” „Játsszunk!”, A fantázia világa, A természet megismerése). Minden ciklus meghatározott számú hétből áll. Ezeknek a heteknek témái vannak (hét-témák), amelyeket további altémákra lehet tagolni.
 3. A harmadik a ciklusokon belül, – a HETI TÉMÁNAK megfelelően– leírt, a komplex blokk témán átszűrte, témán keresztül fejlesztendő területei, „tananyaga” amely strukturálódik a komplex blokk tevékenységi-részeinek megfelelően.
- (A héten belül: 1. Együttműködés, 2. Mi és a környezetünk 3. Anyanyelv 4. Matematika 5. Ének-zene 6. Technika-vizualitás 7. Testnevelés 8. Önművelés).

Módszertani ajánlás:

A komplex blokkban szereplő tevékenységek a 2. osztályos tanulók életkori sajátosságaira épül: a konkrét, cselekvéseken, manipulációkon alapuló tevékenységekre.

A „Mi és a környezetünk” című blokk az Ember a természetben,– Ember és társadalom, Háztartástan–valamint a „Hagyományismeret” részeket öleli fel az adott életkornak megfelelően. Felhívjuk a figyelmet e blokk tanításakor, hogy minimális mértékben használjanak munkafüzeteket, munkatankönyveket. Konkrét megfigyeléseket, cselekvéseket (vásárlás, növénygondozás, képgyűjtés, manipulálás a tárgyakkal, anyagokkal, utazás, színház-múzeumlátogatás kísérletek, stb.) végeztesse el elsősorban a gyerekekkel, s játékos gyakorlatok, feladatok során sajátítsák el az e területhez tartozó ismereteket, fejlődjenek készségeik, képességeik, attitűdjeik.

Az *Anyanyelv*nél az olvasás-írás megerősítésében, a betűtanulási elmaradások felszámolásában nagy szerepet játszik „Betűkönyv” manipulációs készlet.

Az *Ének-zenét* – ha az anyagi lehetőség adott – gazdagítja az egy oktávós xilofonok és metallofonok használata, s hozzájuk készült tanulási segédlet: a „Dalok lépcsőről lépésre I.”

A nagyon gyors fejlődésű – tehetséges – tanulók számára ajánlott a két oktávós xilofonok és metallofonok használat, s a hozzá készült tanulási segédlet: a „Dalok lépcsőről lépésre II.”

Fontos módszer a látottak, hallottak, tapasztaltak folyamatos megbeszélése, megvitatása, illetve az *Önművelés* általi információszerzés (könyvtárhasználat, stb.)

Az „*Együttműködés*” tanítása megkívánja a pedagógus elemi szintű drámapedagógiai képzettségét, továbbá bizonyos tájékozottságot a konfliktuspedagógiában. E terület „tanítása” elképzelhetetlen a Kooperatív tanulás módszertanának ismerete nélkül (kooperatív tanulásszervezés, csoportdinamika, tér, idő, értékelés, kooperatív feladatok).

2. évfolyamon – az 1. osztályban történő kiscsoportos szabad szerveződést, vagyis szimpátia alapján történő társ-csoportválasztást egyre nagyobb mértékben kiegészíti a feladatokra történő csoportszerveződés, amely a csoportfejlődés következménye.

A *Modellezés-vizualitás* tanítása-tanulása is elsősorban konkrét cselekvés és nem munkafüzet, tankönyv kérdése. Nem az elvont jelrendszerek tanulása itt a fontos, hanem a kézműveskedés, a „csinálás”, amelyen keresztül a gyerek örömmel jut el akár „elvont” ismeretek megszerzéséhez is.

A tématervvvel és a tevékenységekkel tulajdonképpen két megközelítési módot ötvöztünk: a *projektet és a hagyományos tantárgyi struktúrát*.

Feltételek

1. A HKT-program 2. osztályos taneszköz– csomagja:

1.1. Tanítási segédletek:

- Munkaterv 2
- Projektek 2.
- Feladat- és szöveggyűjtemény 2.

1.2. Tanulási segédletek:

- Olvasókönyv 1– 2.
- Önművelési napló 2.
- Feladatlapok – munkalapok 2.
- Matematika feladatgyűjtemény 2.
- Dalok lépcsőről lépésre I / vagy és II.

2. Tárgyi feltételek

- Általános feltételeket: lásd: Fő modul (1. könyv).
- Manipulációs eszközök: kártyák, kép-sorozatok, mérőeszközök, kísérlethez szükséges eszközök.
- Füzetek, csomagoló papírok, rajzlapok, kartonok, írólapok, egyéb papírok.
- Író– rajzoló– festő-mintázó eszközök, anyagok (festékek, színesek, filcek, gyurma) agyag, rajztábla, dobozok, saját gyűjtésű tárgyak, textilanyagok, rajzlapok,...).
- Tornatermi felszerelések.
- Egyszerű hangszerek (lehetőségtől függően: xilofon, metallofon, ritmushangszerek,).
- Saját gyűjtésű képek, anyagok.

Megjegyzés: Más – forgalomban lévő – taneszköz is használható. A Projekt és a hozzátartozó Feladatgyűjtemény használata viszont ajánlott, mivel ilyen forgalomban nincs.

Mi és a környezetünk 2.

Kulcsszavak

Ember és társadalom
Környezetismeret
Természetismeret
Néphagyomány
Háztartástan
Közlekedés
Egészségtan

Tartalom

Beszélgetések, élmények, tapasztalatok szerzése, feldolgozása, ismeretterjesztő olvasmányok feldolgozása, kutatások, megfigyelések, vizsgálatok végzése, séták, tanulmányi kirándulások az alábbi témákban:

NYARALÁS

1. Élettani igényeink
2. Nyaralási szokásaink
3. Más emberek, más szokások
4. Utazási élményeink
5. A nyaralás veszélyei

AZ EMBERI TEST

- 1, Ismerkedjünk a testünkkel
- 2, Érzékszerveink
3. Az érzékelés
4. Fejlődés csecsemőkortól felnőttkorig
5. Testméreteink

EGÉSZSÉG ÉS BETEGSÉG

1. Az életműködés jellemző értékei
2. Gyakori fertőző betegségek és megelőzésük lehetőségei
- 3, Balesetek és megelőzésük lehetőségei
4. Egészségügy: kórházak, rendelők, gyógyszertárak
5. Gyógynövények, természetgyógyászat
6. Környezeti ártalmak
7. Öltözködés, tisztálkodás
8. Napirend
9. Alvási szokások

KOZMIKUS KÖRNYEZETÜNK

1. Mesék, mítoszok a Föld keletkezéséről
2. Ahogyan a tudomány beszél a Föld keletkezéséről
3. Ismerkedjünk a Földgömbbel
4. Az élet kialakulása a Földön
5. Ismerkedjünk a csillagokkal és a bolygókkal

TERMÉSZETI RITMUSOK

1. Ősz
2. Tél
3. Tavasz
4. Nyár
5. Átváltozások, átalakulások a természetben

TERMÉSZETI KÖRNYEZET

1. Legfontosabb gyógynövényeink
2. Őszi betakarítás, dióverés, almaszedés, szüret
3. Vízi és vízparti életközösségek
4. A mezők élővilága
5. Az erdők élővilága
6. Ház körüli élővilág

**ÜNNEPEK, NÉPSZOKÁSOK,
JELES NAPOK**

1. Szüret
2. Mikulás
3. Luca széke
4. Betlehemezés
5. Karácsony
6. Újév
7. Télbúcsúztatás
8. Farsang
9. Húsvét
10. Szokások falun és városban

VÁSÁR

1. Mi a vásár?
2. Milyen volt a vásár régen és ma?
3. Mesterségek
4. Adás-vétel
5. Vásár falun és városon

REJTVÉNYEK

1. Milyen rejtvények voltak régen?
2. Rejtvények fajtái
3. Rejtvenykészítés
4. Mesebeli, játékos feladványok

MŰVÉSZET

1. Mi a cirkusz?
2. Kik a cirkuszművészek?
3. Mi a színház?
4. Színészek, színdarabok, színházak
5. Bábszínház
6. Bábok művészi jelentősége
7. Hangulat és zene kapcsolata
8. Színházba, bábszínházba járás szokásai

ÁLLATOK

1. Cirkuszi állatok
2. Állatok az állatmesékben
3. Tavaszi népszokások állatai: csirke, nyúl, bárány
4. Állatok a vízben, vízparton: hal, béka, szitakötő, sikló
5. Állatok a réteken: rágcsálók, bogarak
6. Állatok az erdőkben: szarvasok, őzek
7. Ház körüli állatok
8. Az állatok védelme

NÖVÉNYEK

1. Gyógynövények: kamilla, csalán, bodza, vérehulló fecskefű
2. Őszi növények: alma, dió, szőlő
3. Téli növények: örökzöldek
4. Tavaszi növények: hóvirág, kankalin, ibolya
5. A víz és vízpart növényei: nád, sás, hínár, békalencse
6. A mezők növényvilága: gyógynövények, vadvirágok
7. Az erdők növényvilága: fák, bokrok, cserjék
8. Ház körüli, termesztett növények: répa, retek, saláta, sárgarépa
9. Nyári növények: gyümölcsök

FALU és VÁROS

1. Nyaralás falun, nyaralás városban
2. Őszi szokások, életünk a városban ősszel

Módszertani ajánlás:

A foglalkozásokon a csoportmunka dominancia mellett frontális és egyéni munkát is szükségesnek tartunk.

A megértést, felismerést, tanulást a feladatok önálló megoldása, felismerése gyorsítja, illetve az elsajátítást mélyebbé teszi.

Ebben a tárgyban is az egyéni ismeretek a szülői (társadalmi) háttértől függően igen eltérőek lehetnek, ezért a differenciált feladatok és az eltérő csoportcélok szerepe nagy.

Az egyéni és csoportos megfigyelések, tapasztalatok nélkül a tananyag nem sajátítható el, szerepüket rendkívül fontosnak tartjuk.

A megfigyelésekre a kirándulást, sétát, erdei iskolát, élő sarkot, iskolakertet tartjuk elsődlegesnek, és a videós, televíziós, könyvtáros módszert csak kiegészítőnek – a konkrét megfigyelések feldolgozására, megerősítésére – ajánljuk.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Korának megfelelő testábrázolás.
- A testrészek saját testén történő azonosítása.
- Az érzékszervek ismerete, védelmének jelentősége.
- Össze tudja-e kapcsolni az érzékelést a megfelelő érzékszervvel.
- A környezetében előforduló főbb veszélyforrások felismerése. Néhány megnevezése.
- Tennivalók egy esetlegesen előforduló baleset során.
- Időjárásnak megfelelő öltözködés iskolai tartózkodása alatt.
- Az iskolában tapasztalható alapvető higiénés szabályok betartása.
- A népszokások felelevenítésében, előadások készítésében való részvétel.
- El tudja-e helyezni megfelelő naptári helyére a jelentős népszokásokat.
- Felfedezi-e a kapcsolatot áru és értéke, eladó és vásárló között.
- Saját feladványok készítése.
- Néhány rejtvenyítípus felismerése.
- A kulturált viselkedés szabályának betartása közös tevékenységek során (pl. színházban, cirkuszban, bábszínházban).
- A négy évszak nevének, sorrendjének és legfontosabb jellemzőinek ismerete.
- Össze tudja-e kapcsolni a tanult élőlényeket élőhelyükkel.
- A vadon élő állatok a ház körüli állatok megkülönböztetése. Néhány jellemző tulajdonság felsorolása.
- A tanult állatokról, növényekről szerzett ismeretek.
- Fontos-e számára az állatok, növények védelme.
- Felismeri-e a különbségeket saját lakóhelye és más lakóhelyek között.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: "Fő modul"

Tanesszközök:

- Projektek 2. (tanítási segédlet)
- Feladat – és szöveggyűjtemény 2. (tanítási segédlet)
- Önművelési napló 2. (tanulási segédlet)
- Olvasókönyv 1– 2. (tanulási segédlet)
- Feladatlapok (tanulási segédlet)

Tárgyi feltételek:

Füzet, Videó, TV, könyvtár, turista térképek, földgömb, írásvetítő, diavetítő, természeti megfigyelésekhez kialakított sarok (akvárium, terrárium, nevelt növények), alapvető technikai eszközök (olló, ragasztó, papírok, stb.).
Növényeket, állatokat, tárgyakat ábrázoló kártyák (képek) bolti vagy/és házilag elkészítendő.
Gyógynövények, termések, levelek, ágak, természeti megfigyelésekhez szükséges eszközök (doboz, papír, nagyító, távcső, iránytű).

Anyanyelv 2.

Kulcsszavak

Anyanyelv és irodalom
Művészetek. Drámajáték
Művészetek. Játék

Tartalom

BESZÉD, IRODALOM

Az Együttműködés (kooperáció) és egyéb területek tanulásakor alkalmazott – témákhoz kötődő – gyakorlatok, feladatok során:

1. Köznyelvi kiejtés:

- Beszédlégzés, artikuláció, az időtartam és a hangcsoportok helyes kiejtése
- Mondat- és szövegfonetikai eszközök
- Versek, mondókák, népi játékok

2. Beszéd:

- A szókincs bővítése
- Beszélgetés a hallottakról
- A mindennapi érintkezés nyelvi formáinak gyakorlása

3. Szóbeli szövegalkotás

- Szabadon választott vagy megadott témáról szövegalkotás szóban (mesékről, képsorról, személyes élményről, élőlényekről, stb.)

4. Írásbeli szövegalkotás:

Kötöttség nélküli szabadfogalmazások készítése (általában a témához kapcsolódóan, vagy abból kiindulva)

5. Műismeret:

- Népköltészeti alkotások: mesék, mondák, népdalok, találós kérdések, szólások, közmondások, dramatikus népi játékok
- Versek, műmesék, egyszerűbb ismeretterjesztő szövegek

6. Irodalmi ismeretek:

- Ritmus, rím
- Népköltészet: keletkezése, terjedése, egyes műfajai, mesetípusok, népmesék jellemzői
- Új cím adása

Az alábbi művek megismerése:

Petőfi Sándor: Itt van az ősz...
Petőfi Sándor: Arany Lacinak
Móra Ferenc: A jó orvosság
Benedek Elek egyik műve
Zelk Zoltán: Mese a legokosabb nyúlról
József Attila: Altató
Nagy László: Balatonparton
Weöres Sándor egyik verse

MESÉK

1. Fantasztikus lények, boszorkányok, sárkányok, tündérek, szörnyek.
2. Mesebeli lakóhelyek, várak, paloták, kastélyok, barlangok.
3. Mesebeli tárgyak, csodálatos tulajdonságaik
4. Mesebeli átváltozások
5. Állatmesék a magyar és világirodalomban
6. Mese és zene, mesebeli hangszerek
7. Csodás álmok a mesékben

OLVASÁS, SZÖVEGÉRTÉS

1 Olvasási képesség:

- 1.1. Az olvasás jelrendszerének ismerete, olvasási technika fejlesztése néma és hangos olvasással egyéni és kiscsoportos formában
- 1.2. A felolvasás technikája (tempó, hangerő)
- 1.3. Az értő néma olvasás fejlesztése mesék, versek és ismeretközlő szövegek olvasásával

2. Szövegértés:

A megértés bizonyítása szóban, rajzzal, cselekvéssel, írásban a szöveghez tartozó feladatok alapján

3. Szövegelemzés:

- cím, szerző (forrás) megnevezése.
- bekezdések számának megállapítása.
- versszakok, verssorok elkülönítése, megnevezése.
- szereplők (résztevők) megnevezése – helyszín, időpont megnevezése.
- első és második személy, valamint szerepcsere felismerése párbeszédes szövegekben.
- egyéb adatok keresése.

ÍRÁS, HELYESÍRÁS

1. írás, íráshasználat:

- 1.1. Az írástechnika fejlesztése, betűk, szavak, szókapcsolatok írása
- 1.2. Egyszerű mondatok másolása, tollbamondás, emlékezetből írás

2. Helyesírás:

- 2.1. A mondat helyesírása
- 2.2. Tagolatlan mondat szavakra tagolása
- 2.3. A magyar helyesírás, elvei szerinti írás:
 - a) magánhangzók és mássalhangzók időtartamának jelölése.
 - b) -j és -ly jelölése.
 - c) tagolás: szóhatár, elválasztás.
- 2.4. Tulajdonnevek, köznevek írása

ANYANYELVI ISMERETEK

1. Hang-(betű)– szótag – szó – mondat
2. A hangok időtartama
3. A magyar ábécé
4. A hangok fajtái: magánhangzók és mássalhangzók
5. Szótő és toldalék
6. A szavak elválasztása
7. Az egyszerű mondat fajtái

Módszertani ajánlás:

Az Anyanyelv tananyag feldolgozását mindig a heti témából kiindulva javasoljuk. Megvalósítani. Ezekhez kapcsolódnak az olvasmányok, de a nyelvtan tananyag feldolgozásával is érdemes a témához kapcsolódni.

Fontos, hogy minél nagyobb teret engedjünk az önművelésnek.

Tanév elején – az I. Ciklusban – hagyjunk elegendő időt a kis nyomtatott, valamint a kis- és nagy írott betűk gyakorlására (elsajátítására), a velük írt szavak, mondatok olvasására, írására. Azon elmaradások pótlására, amelyek alapot képeznek 2. osztályos tartalmak elsajátításához. Használjuk a „Betűkönyv” manipulációs készletet.

A tananyag feldolgozása a tankönyvek helyett (mellett) a csoportos cselekvésre, tapasztalásra épüljön.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- A hangok tiszta ejtése, a beszélő szándékának megfelelő dallam– és hanglejtés helyes érzékeltetése a mondatokban.
- Szavak értelmének keresése szövegösszefüggésben.
- Tartalom összefüggő elmondása kiscsoport előtt.
- Szóbeli szövegalkotás képek, képsorok alapján.
- Mondatalkotás írásban megadott szempontok alapján.
- A magyar ábécé ismerete.
- Hang és betű megkülönböztetése, időtartamuk jelölése, magán- és mássalhangzók felismerése.
- A szavak tövének felismerése, a gyakorolt szavak helyes elválasztása.
- Az időtartam jelölése begyakorolt esetekben, a j hang helyes jelölése 20 szóban.
- Tagolatlan mondat szavakra tagolása.
- A mondatkezdés és mondatbefejezés helyes jelölése.
- Tartalmilag tisztázott és megértett 5-6 mondatos szöveg felkészülés utáni felolvasása, fél oldal terjedelmű életkornak megfelelő szöveg néma olvasása, megértésének bizonyítása feladatok megoldásával.
- A szereplők, a főbb események, a cselekmény színhelyének, idejének, időrendjének felismerése, s megnevezése.
- Az olvasmányok megkülönböztetése műfaji jellemzőik alapján (pl. népmese, műmese, ismeretterjesztő).
- A tartalomjegyzék, gyermeklexikonok használata.
- Egyszerű mondatok írása betűkihagyás, betűcsere, betűtévesztés nélkül.
- Saját munkájának ellenőrzése, hibák javítása társ vagy tanító segítségével.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetőek, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: "Fő modul" (1. könyv)

Tananyagok:

- Projektek 2. (tanítási segédlet)
- Feladat – és szöveggyűjtemény 2. (tanítási segédlet)
- Önművelési napló 2. (tanulási segédlet)
- Olvasókönyv 1– 2. (tanulási segédlet)
- Feladatlapok (tanulási segédlet)

Tárgyi feltételek:

fűzet, író-, rajzoló eszközök, könyvtárhasználati lehetőségek.

Matematika 2.

Kulcsszavak

Matematika

Tartalom

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

alapozása (a megfigyelőképesség, a tudatos, tartós figyelem, a problémamegoldó-képesség, a vitakészség fejlesztése).

- Változatos matematikai tevékenységek során a valóság és a matematika elemi kapcsolatainak kiépítése; összehasonlítás, szétválogatás, rendezés megadott és a tanulók által felismert szempontok szerint.
- Nyitott mondatok kiegészítése; igazzá, hamissá tétele, olyan nyitott mondatok, melyeket nem lehet igazzá tenni (üres halmaz).
- Sorozatok kiegészítése, folytatása, kapcsolatok felfedezése számok között, mennyiségek között. Szabályok alkalmazása.
- Egyszerű kombinatorikai feladatok; 2-3 halmaz elemeiből képezhető párok keresése, megszámlálása. pl. számok képzése adott számjegyekből, öltöztetési, színezési feladatok, ábrázolásuk (fadiagram)

SZÁMTAN, ALGEBRA, SOROZATOK

(biztos számolási készség kialakítása, szövegértő képesség fejlesztése, vitakészség fejlesztése)

Tájékozódás a százas számkörben; kétjegyű számok fogalma

- összeadás, kivonás értelmezése a kétjegyű számok körére; kerek tízesek összeadása, kivonása, kerek tízesekhez egyjegyűek hozzáadása elvétele, teljes kétjegyű számokhoz egyjegyűek hozzáadása, kivonása, teljes kétjegyű számhoz kerek tízesek hozzáadása, elvétele, teljes kétjegyű számhoz kétjegyűek hozzáadása, elvétele két lépésben, összeadás és kivonás együtt; összeg, különbség hozzáadása a számhoz, elvétele a számból, zárójel használata, összeadás és kivonás kapcsolata,
- összeadással, kivonással kapcsolatos szöveges feladatok megoldása, leírása számfeladattal, hiányos szöveges feladatok megoldása, számfeladatra szövegalkotás.

Szorzás, részekre osztás, bennfoglalás előkészítése;

- mennyiségek összemérése tevékenységgel, rajzzal; kétszer olyan hosszú, kétszer annyi, háromszor olyan nehéz, fele, harmada stb.,
- szorzás előkészítése; több egyenlő tag összegével és két halmaz elemeiből rendezett párok képzésével,
- egyenlő részekre osztások tevékenységgel, rajzzal,
- bennfoglaló osztások tevékenységgel, rajzzal.

Szorzó táblák felépítése; A szorzás értelmezésének folyamatos gyakorlása mellett (tevékenységgel, rajzzal, szöveges feladatokkal) a szorzó táblák között levő kapcsolatok tudatos felhasználásával a szorzó táblák megtanulása.

- Részekre osztás és bennfoglalás tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladatokkal való értelmezés folyamatos gyakorlása. Bennfoglaló táblák felépítése, megtanulása.
- Tevékenységre alapozva a szorzás – bennfoglalás közötti kapcsolat megismerése.
- Maradék oszthatóság, számok oszthatósága.
- Zárójel használata; összeg, különbség szorzása, osztása.
- Nyitott mondatokba számok behelyettesítése.

GEOMETRIA, MÉRÉS

(sík- és térszemlélet fejlesztése)

- Testek, síkidomok készítése szabadon és 1-2 feltétel szerint, másolásuk, válogatásaik.
- Egyszerű geometriai alakzatokra (négyzet, téglalap, háromszög, kör) ráismerés, megnevezés, oldalak, csúcsok számbavétele, négyzet oldalai egyenlők – hajtogatással, méréssel.
- Téglatest, kocka – lapok megszámlálása.
- Egyenes, görbe vonalak, zárt vonalak.
- Síkidomok (négyzet, téglalap, háromszög) területének lefedése, mérése alkalmi egységekkel.
- Tükrös (szimmetrikus) alakzatok előállítás.
- Becslések és mérések választott és szabványos egységekkel; hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

(szemléletalapozás)

Valószínűségi játékok alapján tapasztalatszerzés a – biztos, a nem biztos, de lehetséges és a lehetetlen – fogalmak különválasztására, valamint, események megkülönböztetése, gyakoriságuk megállapítása (dobókockás játékok).

Módszertani ajánlás:

A matematika órákon nemcsak csoportmunkában dolgoznak a gyerekek, frontális munkára, magyarázatra is szükség van. Amikor lehetséges, arra törekszünk, hogy az új anyagban is a tanulók maguk fedezzék fel a feladat megoldását.

Csoportmunkával azoknál a feladat típusoknál dolgoznak, melyek ténylegesen lehetővé teszik az együttműködést.

Majdnem minden témakörben jól alkalmazható a csoportmunka, pl. a szöveges feladatok értelmezése, megoldása. Ebben az életkorban a megértést segíti a feladat eljátszása, mely jól feldolgozható csoportokban. Műveletekre szöveges feladatok alkotása is szívesen végzett feladat. Elemek összehasonlítása, szétválogatása, igaz, hamis állítások megfogalmazása csoportban. Nyitott mondatok megoldása. A kombinatorika, a valószínűség témakör játékos feladatai jól alkalmazhatók. A kiscsoportban való oldottabb kommunikációs lehetőség hozzájárul a tanulók állásfoglalásának, érvelésének, vitakészségének fejlődéséhez.

A mérések, mértékegység átváltások gyakorlatban való alkalmazása csoportban kiválóan alkalmas. A térszemlélet fejlesztés; építések síkban, térben, tulajdonságok keresése is szívesen végzett feladat.

Az alpműveletek végzése, a számolási készség fejlesztése egyéni munkát igényel. E témakörhöz találtuk a dominójátékot, amellyel játékosan gyakorolják csoportban az alpműveleteket.

Mivel a matematika órán fontos az egyéni munkatempó, az eltérő képességek figyelembevétele, ezért a csoport azt jelenti a tanulók számára, hogy együtt ülnek, kérdezhetnek egymástól, segíthetnek egymásnak.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- a logikus gondolkodás fejlődése (sorozatok, szabályjátékok, szöveges feladatok megoldásánál /,
- biztos számfogalom kialakulása,
- számolási készség fejlődése (eszközzel vagy már anélkül való számolás /,
- mérés, mértékegységek megértése gyakorlati tevékenységek alapján választott és szabvány egységekkel,
- az emlékezet, a megfigyelőképesség, szóbeli-, írásbeli kifejezőképesség, vitakészség, mások gondolatmenetének követésében való fejlődés, önellenőrzés fejlődése.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd "Fő modul"

Taneszközök:

- Matematika munkalapok 2. (tanulási segédlet)
- Matematika feladatgyűjtemény 2. (tanulási segédlet)
- Útmutató (Humanisztikus Alapítványi Iskola, kézirat-tervezet)

Tanulói eszközök:

Számjel-kártyák (1-100-ig), <, >, =, +, -, ·, : jelek: – fali (vagy mágneses) – tanulói, színesrúd – készlet, logikai készlet, mérőszalag, dobókocka, játékpénz, építőkészlet, a pedagógus és a gyerekek által készített feladatlapok, megoldási kóddal, játékos formában pluszfeladatok megoldásához eszközök, melyek csoport- és egyéni differenciáláshoz alkalmazhatók;

facsipesztes feladatok az alpműveletek, műveleti sorrend gyakorlásához, melynek hátulján önellenőrzési lehetőség van,

Kindertojás tartóban feladatok, megoldási kódokkal,

szöveges feladatok alkotásához számfeladatos kártyák,

alpműveletek csoportban való gyakorlásához dominójátékok

minden csoport részére összeadásra, kivonásra, szorzás, bennfoglalásra szelektálva az adott tananyagra.

Pl. kerek tízesek összeadása, teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása, egyjegyű elvétele... stb.

síkidomok, testek – a térszemlélet fejlesztéséhez tevékenység épülő feladatokhoz óralap mozgatható mutatókkal, naptár, mérésekhez különféle eszközök.

Nevelői eszközök:

síkidomok, testmodellek,

eszközök a mérésekhez; méterrúd, űrmérték-sorozat, mérleg, súlysorozat, hőmérők, óralap mutatóval

Ének-zene 2.

Kulcsszavak

Ének-zene
Néphagyomány
Gyermekjáték
Hangszer
Improvizáció
Játék
Jeles napok
Népszokás

Tartalom

1. ÉNEKES SZEMELVÉNYEK:

Gyermekdalok és népdalok. Alkalmi dalok.

2. GYERMEKJÁTEKOK

(énekes-mozgásos): egyszerû énekes-mozgásos gyermekjátékok által az énekléssel együtt a közös „táncolás”, mozgás elemeinek gyakorlása.

- Körjátékok: – kör-guggolás, – kör-kifordulás,
- szerepcsere,
- kapusjáték,
- felelgetős,
- párosjáték,
- egyéb játékok: pl. hintáztató, altató, simogató, vigasztaló, nyelvtörő, csúfoló, gyûrûs játék, ujj-játék, utánzó játék...
- dramatikus népszokás

3. ZENEI ISMERETEK

3.1. Az első osztályban tanultak ismétlése

Az egyenletes lûktetés, a mondókák dalok ritmusa (mérõütés, ritmus fogalma). A negyedértékû hang és szûnet, a nyolcad értékû hangpár.

A kettes ütem, ütemvonal, záróvonal, ismétlõjel.

A vonalrendszer fogalma.

A lá, szó, mi, dó, hangok neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren, éneklése, felismerése.

Mérsékelt tempó, középérõs dinamika.

3.2. Új anyag

A fél értékû hang és szûnete.

A ré, az alsó lá és a fá hang neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren.

A magas-mély szólam.

A gyors-lassú tempó.

Halk és középérõs hangerõ felismerése, fokozatos erõsítés és halkítás.

Hangszín-felismerés: hegedû, fuvola, zongora.

4. HANGSZEREK ALKALMAZÁSA

xilofon, metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok

5. ALKOTÁS, KIFEJEZÉS

Az elsajátított dalok, játékok, zenei ismeretek felhasználásával a kreatív kifejezés gyakorlása. Improvizáció.

6. ZENEHALLGATÁS

A témához kötődő zeneművek meghallgatása

Gyermek- és népdalok a nevelő ének vagy hangszeres előadásában. Gépzenéről a tanult dalok vagy hangszeres művek bemutatása a hangszínhallás fejlesztésére, a memória gyakoroltatására

Módszertani ajánlás:

A dalok hallás utáni megtanulását követheti a dó– ré– mi– fá– szó– lá hangokból álló dalok, dallamok hangszeren történő megtanulása is, ami a hallás után tanult dalok tökéletesebb elsajátítását, a dal „megmaradását” is elősegíti. A hangszereket érdemes fokozatokban tanítani, ami az alábbiakat jelenti: az első fokozat (dó–mi–szó–lá)

- szó–mi hangokból álló hangszerek odaadása a tanulóknak (xilofon, metallofon, furulya), s a szó–mi hangokból álló dalok megtanulása e hangszereken (pl. Én kis kertem..., Zsipp, zsupp, Csiga biga, stb). Segítséget a gyerekeknek a dal szolmizációs leírása jelenti egy lapra, füzetbe.
- szó–mi–lá–dó hangokból álló hangszerek odaadása a tanulóknak (xilofon, metallofon, furulya), s a szó–mi–lá–dó hangokból álló dalok megtanulása e hangszereken (pl. Süss fel nap, Hinta– palinta, Csíp, csíp, csóka, stb.). Segítséget a gyerekeknek a dal szolmizációs leírása jelenti egy lapra, füzetbe.
- dó–ré–mi–szó–lá hangokból álló hangszerek odaadása a tanulóknak (xilofon, metallofon, furulya), s e hangokból álló dalok megtanulása e hangszereken. Segítséget a gyerekeknek a dalok szolmizációs leírása jelenti egy lapra, füzetbe.
- dó–ré–mi–fá–szó–lá hangokból álló hangszerek odaadása a tanulóknak (xilofon, metallofon, furulya), s e hangokból álló dalok megtanulása e hangszereken. Segítséget a gyerekeknek a dalok szolmizációs leírása jelenti egy lapra, füzetbe.

A hangszerek ily módon történő használata a zenei írást-olvasást is elősegíti.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- A tanult dalok, gyermekjátékok előadása egyedül és csoportosan, osztály és kiscsoport előtt? Hogyan adja elő? A tanuló önmaga képességeihez mért fejlődése milyen?
- A dalok szövegének ismerete.
- A zenei memória fejlődése: megjegyzi-e a tanultakat, fel tudja-e idézni őket?
- A zenei megfigyelőképesség fejlődése: hangszín, stb. megfigyelése.
- A hangszerek használata.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: "Fő modul"

Taneszközök:

- Dalok lépcsőről lépésre I. (és vagy II.
- Hangszerek: xilofonok vagy/és metallofonok, ritmushangszerek, furulyák,
- A tanult dalok szolmizációs lapjai fénymásoltan a pedagógus által megírva.
- Kottafüzet
- Írólapok, íróeszközök
- Korongkirakó (nem feltétlenül szükséges)
- Zenehallgatási lemez (lemezek), kazetta (kazetták)

Modellezés–vizualitás 2.

Kulcsszavak

Vizuális kultúra
Modellezés

Tartalom

TÁRGY ÉS KÖRNYEZETKULTÚRA – TECHNIKA (modellezés)

A tárgykultúra modellező anyagainak (papír, fa, agyag, textil, fém) tapasztalatokból származó ismerete és belőlük tárgyak készítése.

Néhány tárgy, játék, tanszer elkészítése, minta után és önálló terv alapján.

A forma és rendeltetés kapcsolata.

Régi tárgyak és népművészeti tárgyak megfigyelése és összehasonlításuk. Népi jellegű tárgyak készítése természetes anyagokból.

Modellépítés, konstruálás (házak, települések)

Belső terek tervezése.

Javasolt feladatok:

- Házépítés agyagból, nádból készült tetővel.
- Kerítés fonása vesszőből.
- Babakészítés (kukoricacsuhéból, rongyból, mákfőjből, makkból, gesztenyéből, agyagból).
- Állatkészítés (agyagból, kukoricacsuhéból, makkból, gesztenyéből, papírhajtogatással).
- Pólyásbaba textilből.
- Madárijesztő (gally, ping-ponglabda, textil, fonal).
- Hópehely papírnyomással.
- Falevél hajtogatással.
- Fenyőfa hajtogatással.
- Fenyődíszek papírból.
- Kiszabás készítése.
- Álarckészítés.
- Tojásfestés – díszítés.
- Tojástartó papírhajtogatással.
- Virág, hajtogatással.

Technikai műveletek: gyúrás, fonás, vágás, nyírás, kötözés, fúrás, hajtogatás, rajzolási és festési műveletek.

VIZUÁLIS NYELV – KOMMUNIKÁCIÓ – KIFEJEZÉS

Egyszerű szabályos és szabálytalan formák megkülönböztetése, vonalas, foltszerű ábrázolása, mintázása, rakosgatása, konstruálása, tervezése, kompozícióba rendezése.

Szabályos vonal, forma és színritmusok megfigyelése, tervezése és alkalmazása sor és területdíszeken dekoratív jelleggel.

Emberi alak ábrázolása a legegyszerűbb mozgásformák érzékeltetésével.

A főszínek, semleges színek ismeretén túl a mellékszínek kikeverése és használata. (A hattagú színekör megismerése.)

Technikai műveletek:

Síkbán: (tevékenységi formák):

- Rajzolás grafittal, filctollal, krétával, pálcikával.
- Festés akvarellal, temperával, (fedés, színkeverés, színösszefuttatás, fakturaképzés leitatással, rányomással, lekaparással).
- Papír, anyag-ragasztás, mozaikkészítés.

Térben:

- Mintázás agyaggal, gyurmával (elvevés, hozzáadás, nyújtás) – körplasztika.
- Dombormű készítése benyomással, mintázással.
- Makett-készítés.
- Bábkészítés.

Javasolt feladatsorok:

Forma: – Szemléltetés a szabadban. Ismerkedés az élő formákkal, természeti formákkal, tárgyakkal. Tapasztalás útján és rajzban.

- Természeti formák vonalas ábrázolása a fő formakarakterből a forma szerkezete felé haladva
- Egyszerű geometrikus sík és térformák vonalas és foltszerű ábrázolása.
- A vizsgált természeti és geometrikus tárgyak formaelemzésekor megismert vonalas és foltszerű formaelemekből díszítőfelületek készítése.
- Emberi alak ábrázolása különböző nézetekből (álló) egyszerű mozgásformák megfigyelése fő nézetből foltal, (festékekkel, zsírkréta lapjával).

Tér:

- A külső és belső tér egyszerű térviszonyainak megbeszélése.
- Az egyszerű térformákból 2-4 elemes csoportok alakítása rakosgatással (elé, mögé, mellé).
- Rajzolásuk rálátásban és különböző nézetekből.
- Konstruált tárgyak (házak, település) rendezése.
- Sötét világos tónusértékek tanulmányozása és kifejezése vonallal képzett foltal.
- Dekoratív képi felületkomponálások a megismert vonalas és foltszerű térkifejezési lehetőségeket felhasználva.

Szín:

- Mellékszínek megismerése és kikeverése a fő színekből (festékek, kréta).
- Díszítő felületek tervezése a formai ismerteket (motívumokat felhasználva).
- Színes tárgyhalmazok festése. Ismerkedés a temperafestés technikájával.
- Színritmus alkalmazása a képkomponálásban és illusztrációkban.

KIFEJEZÉS – KÉPZŐMŰVÉSZET

Képző-, ipar-, népművészeti alkotások, reprodukciók, fotók, ábrák, jelek, jelképek szemléltetése, elemzése, formai, téri, színbeli..., és technikai szempontok szerint (rajzi feladatokhoz), valamint kompozíciós szempontok figyelembevételével.

Művészeti élmények (mese, film, vers stb.). feldolgozása, illusztrációval, képsorozattal.

Néhány műalkotás felismerése (reprodukción)

Tanulói tevékenység:

Képelemzés, gyűjtőmunka, rajzi feladatok.

Értékelés

A legfontosabb e tárgy értékelésekor a tanulónak a „csináláshoz”, „munkálkodáshoz” való pozitív viszonyának a megerősítése, s csak másodsorban fontosak az adott képességek és ismeretek figyelembevétele.

A tanulói munkákat értékelhetjük manipulatív– tehát mintázó, rajzoló, festő, konstruáló képességek alapján, de a megfigyelést, alkotó képzeletet, ötletgazdagságot, elemző képességet, aktivitást is beszámíthatjuk.

A tanulók megfelelő szempontok alapján véleményezhetik egymás munkáját, és tanácsokat adhatnak a jobb megoldásra.

Néhány megfigyelési szempont:

- A kiválasztott forma agyagszerű mintázása?
- Plasztikusság.
- A kivitelezés elősegítette-e a téma megoldását?
- Az arányokra való ügyelés.
- Elősegíti-e az alkalmazott technika a formai élményt?
- A képmező betöltése rajzoláskor, festéskor.
- Formák elhelyezése?
- Szereplők kiemelése.
- A kép egyensúlya (elrendezés, szín...).
- Kifejezési eszközök használata (vonal, színt,).)
- Színekkel megfelelő hangulat kifejezése.
- A formák, színek és a technikai kivitelezés elősegítette-e a téma megoldását?
- A munka minősége (konstruálásnál).
- Megfelelő anyagok alkalmazása a megoldáshoz (konstruálásnál).
- Önállóan vagy segítséggel oldotta-e meg a feladatot?

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 2. (tanítási segédlet)

Eszközök, anyagok:

- Sík- és térformák (mértani, épületek, agyagfigurák, makettek), egyszerű természeti formák (gyümölcsök, növények stb.).
- Műalkotások (amelyeken a megismert kifejezési eszközök megismerhetők).
- Technikai eszközök (anyagok, grafitceruza, gyurma, papírok, filctoll, zsírkréta, pálcika, festékek, vizes edény, ecsetek, törleruha).
- Egyéb segédeszközök (fotók, diák, reprodukciók, audiovizuális eszközök).
- Fotók, diaképek, videofilmek, reprodukciók, audiovizuális eszközök, makettek.
- Különböző anyagok a tárgyak elkészítéséhez (papír, fa, fém, textil, fonal, agyag, természeti anyagok – nád, kukoricacsuhé, gesztenye dobozok stb.).
- Különböző eszközök a tárgyak elkészítéséhez (olló, kés, ragasztó.).

- Szép épületek, házak, tárgyak a valóságban és képeken, múzeumban.
 - pl. Hollókői ház,
 - Füstös konyha,
 - Matyó tisztaszoba,
 - Mai lakóház külső és belső képe,
 - Lakáskultúra,
 - Őskori lakhelyek, edények,
 - Egyéb építkezések.
- Épített környezet a képzőművészetben
 - pl. Schaár Erzsébet – Kirakat
- Agyagfigurák (ember és tárgy)
- Népi motívumok (tárgyakon, kapukon, öltözködésben, hímes tojáson)
- Festmények, grafikák, meseillusztrációk, textilképek, mozaikképek, mesekönyvek
- Konstruált tárgyak, makettek
- Szobrok domborművek

Testnevelés 2.

Kulcsszavak

Testnevelés és sport

Tartalom

1. RENDGYAKORLATOK

- Testfordulatok helyben– balra, jobbra ugrással.
- Menet indítása, megállítása 2 ütemben.
- Vonal és oszlop alakítása (egyes, kettes, hármas oszlop szórt alakzatból, majd vonal kialakítása, az alakzat helyének változtatása).
- Oszlopból vonalalakítás.
- Nyitódás, zárkózás.
- Fejlődések, szakadozások.

2. GIMNASZTIKA

- Utánzó gyakorlatok és játékos szabadgyakorlatok.
- Testhelyzetek, kartartások, kargyakorlatok, láb és törzsgyakorlatok, ugrókötel-gyakorlatok.

3. JÁRÁSOK, FUTÁSOK

- Járás, futás feladatokkal, irány és iramváltással.
- Gyors indulás állórajtból.
- Kötetlen futás egyéni ütemre.
- Gyors futás rövidtávon.

4. SZÖKDELÉSEK ÉS UGRÁSOK

- Szökdelések és ugrások egy és páros lábon, fel-le- és átugrások feladatokkal.
- Sorozatugrások.
- Távolugrás helyből.

5. DOBÁSOK

- Egykezes és kétkezes alsódobás.
- Kislabda hajítás– dobómozdulat.

6. TÁMASZ-, FÜGGÉS- és EGYENSÚLYGYAKORLATOK

- Játékos utánzógyakorlatok (fókajárás, pókjárás).
- Pad és bordásfalon végzett gyakorlatok.
- Átbújások karikán.
- Mászási kísérletek kötélén.

7. LABDAGYAKORLATOK

- Gurítások kézzel, lábbal.
- Labdavezetés helyben, haladással.
- Egykezes és kétkezes felsőátadás.

8. JÁTÉK

- Utánzó és szerepjáték.
- Szabályjátékok.
- Futó, fogó és labdajátékok.
- Sor- és váltóversenyek.

9. TORNA

- Gurulóátfordulás előre.
- Tarkóállás.
- Nyúlugrással felugrás 2 részes szekrényre.
- Kézálláskísérletek.

Módszertani ajánlás:

A testnevelés tantárgy tanításánál, az individuális képzésen túl itt is törekedtünk arra, hogy minél több páros gyakorlatot, csoportos feladatvégzéseket alkalmazzunk. Az együttes osztályfeladatoknál is előtérbe az együttműködésre készítő feladatokat, játékokat állítottuk.

A gimnasztikai gyakorlatokat a 2. félévtől szoktuk csoportokban végeztetni is. Ilyenkor mindig egy-egy tanuló mutat be feladatokat a társaknak. A tanító megfigyelőként részt vesz egy-egy csoport munkájában. Előnye, hogy könnyebb a megfigyelés és a hibajavítás. A gyerekek élvezik ezt a munkaformát. Alkalmazni viszont csak akkor szabad, amikor a tanulók készségszinten tudják a gyakorlatokat, és többféle feladatvégzést is ismernek már! Ez kreativitásra és nagyfokú önállóságra neveli őket!

A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légző-gyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Kötélhajtás haladással.
- Tarkóállás.
- Gurulóátfordulás előre.
- Gimnasztika (utánzásnak megfelelő feladatvégzés).
- Labdagurítás kézzel és lábbal.
- Labdaátadás: egykezes felső.
- Labdavezetés.
- Kötélhajtás 30 sec-ig.
- Két-három fogás kötélén, mászó kulcsolás.
- Labdadobás, két kézzel elkapás.
- Futás– Kislabda hajítás.

Feltételek

Lásd: " Fő modul"

Tornaterem, egy osztálynyi PVC-labda, ugrókötelek, karikák, tömött labda, kislabda. Bordásfal, padok, számolyok, ugrószekrény, szőnyegek, mászókötel, ugrógödör, futópálya, tollaslabda, szalagok, bóják.

- Esztergályos Jenő: Ezer játék
- Horváth Tihamér: Testnevelési kézikönyv
- Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1996.

„ISMERD MEG ÖNMAGAD!”

Időtartam: 8 hét

Cél

Az I. CIKLUS („ISMERD MEG ÖNMAGAD!”) fő célkitűzése az önismeret képességének a fejlesztése, az embernek az önmagáról megszerezhető ismereteknek, tapasztalatoknak a gyermekek „látókörébe” hozása, s aktív cselekvéses feldolgozása. E ciklus fontos célja az egészséges életvitel kialakításához szükséges képességek fejlesztése. (dominancia: E, MK,).

Megjegyzés:

1. A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

Témák válogatásra:

1. Nyaralás után (20 óra)
2. Testünk, érzékszerveink (20 óra)
3. Fejlődésem (20 óra)
4. Egészség-betegség (20 óra)
5. Gyógynövények (20 óra)
6. Egészséges életmód (20 óra)
7. Őszi szokások, tevékenységek (20 óra)
8. Rendszerezés (20 óra)

ÖSSZESEN: 160 óra

E témák közül legalább 2-3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás)

FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, FELADATOK:

1. Az *Együttműködés* tartalmaként a különböző témáknál a „*Tér használatának gyakorlását*” akkor kell gyakoroltatni, ha azt szükséges, s a tanulók nem végzik önállóan – a különböző tanulási funkcióknak, helyzeteknek megfelelően – e tevékenységet.

A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezése: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása.

2. Az *Együttműködés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a „*Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása*”, valamint a „*csoportos kommunikáció*”.

3. A hetek alatt az Ének-zenénél felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd: "fő modulban"

Mi és a környezetünk: térképek, földgömb, video, írásvetítő, feladatlapok, az éves szinten leírt könyvek (-ből), gyógynövények, őszi termések

Anyanyelv: Az éves szinten leírt taneszközök, füzet, író-rajzoló eszközök

Matematika: Az éves szinten leírt taneszközök Mérőszalag, Játékpénz, Testrészek, fonaldarabkák, Síkidomok, testek, építőkészlet, Felmérőlap

Ének-zene: Az első osztályos ritmuskártyák, kottafüzet, íróeszközök, hangszerek, Dalok lépcsőről lépésre.

Testnevelés: gumilabda, kislabda, szalag, stopper, bordásfal, ugrókötél, pad.

Modellezés–vizualitás: Az éves szinten leírt taneszközök. A feladatok megvalósításához szükséges modellek: gyermekek, felnőtt alakok agyagfigurái, gyógynövények, mintadarabok

Műalkotások, reprodukciók, képek: fotók a nyári élményekről, emberekről készült képek, egy és többalakos műalkotások (reprodukciók)

Technikai eszközök, anyagok: természetes anyagok, termések (gesztenye mákfej, makk, gubacs, kukorica részei, stb.), textilek, papírok, dobozok, agyag, szintil, festékek (akvarell, tempera) ecsetek, zsírkréta, filctoll, ceruza, színes papír, olló, ragasztó.

Egyéb segédeszközök: könyvek: pl. Képek könyve, mesekönyvek, albumok, stb. (szabadon választott lehetőség)

Önművelés: lásd: „fő modul”, Önművelési napló 2.

Nyáralás után

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Kapcsolatépítés, csoportépítés. A nyári élmények feldolgozása szituációs játékokkal

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Élettani igények, pihenés jelentősége. Családi nyáralási szokások, tervezés, nyáralási előkészületek. Más emberek, más szokások. Utazási szokások Magyarországon, külföldön. Utazási élmények rögzítésének különféle technikái. Tablók, útinaplók, gyűjtemények.

ANYANYELV

Beszédfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)

Nyárral kapcsolatos versek, versek feldolgozása (rímek, hangulat, hangulatfestő szavak,)

MATEMATIKA:

Év eleji ismételés

Szám- és műveletfogalom a 20-as számkörben

Számlálás, mérés, becslés

Számok írása, olvasása, nagyság szerinti összehasonlításuk

Bontott alakú számok leolvasás képről, lejegyzés, helyük a számegyenesen Relációk számok bontott alakjával, összehasonlításuk

Számsorozatok folytatása

Mérés: az idő

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Az első osztályban tanultak gyakorlása, ismételése

Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismételése, gyakorlása

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Nyári élmény, Képalakítás, Megfigyelés: felület kitöltése, formák rajza és elrendezése, tér, tagolása, színek használata, vizuális jelek alkalmazása.

TESTNEVELÉS:

Az öltözés rendjének kialakítása. Óra előtti és utáni ruhaváltás tudatosítása. Sorakozás nagyság szerint egyes és kettes oszlopban. Köszönés. Vezényszavak ismételése: „Vigyázz!” „Pihenj!” „Oszolj”. Kötetlen futás 3 percig. Érintő fogó. Páros gyakorlatok – Tükörjáték. Légzőgyakorlat. Járás egyenletesen.

ÖNMŰVELÉS:

Nyáralással kapcsolatos könyvek nézegetése, olvasgatása. Beszélgetés.

Testünk, érzékszerveink

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Bizalomjátékok**Érzékelést fejlesztő játékok: látás, tapintás, szaglás, ízlelés, hallás**A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezéseivel: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása**Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása**Csoportos kommunikáció***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Az érzékelés jelentősége a mindennapi életben. Érzékszerveink, működésük, védelmük. (Hallás, látás, ízlelés, tapintás, szaglás)***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan: Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)**Olvasmány (ok) feldolgozása (lényegkiemelés, illusztráció, tartalom)***MATEMATIKA:***Számok sokféle neve**Nyitott mondatokhoz szöveg- és feladat alkotása**Összeadás és kivonás tízes átlépéssel**Gépjátékok**Mérések: tömeg, hosszúság***ÉNEK-ZENE:***Dal, játék, mondóka: Az első osztályban tanultak gyakorlása, ismétlése**Hallásérzékelő, hallást fejlesztő játékok**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***Emberi alak arányai, tagoltsága**Emberi alak mintázása agyagból, díszítése bekarcolással. Embercsoport kirakása a kész formákból.**Különböző nézetek (elöl, oldal és háttal álló alak) megfigyelése és festése (falfestés).***TESTNEVELÉS:***Sorakozás kettes oszlopban. Járás ütemtarással, járásgyakorlatok. Futások iramváltással. Futás párkerüléssel: gyorsítással, lassítással, kanyarodással. „Utolsó pár, előre fuss! ”Páros futó köralagútban.**Labdaérzék fejlesztése: gurítások, elkapás, megállítás. Lassú futás, légzőgyakorlat.***ÖNMŰVELÉS:***Az emberi testtel – érzékszervekkel – kapcsolatos könyvek nézegetése, olvasgatása. Beszélgetés a tapasztalatokról.**Önművelési napló készítése, megnyitása.*

Fejlődésem

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Megjelenítés: a fejlődés néma pantomimes megjelenítése**Helyzetgyakorlatok: fiatal-felnőtt, gyermek-idős ember különböző szituációkban***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Az emberi élet változásai csecsemőkortól a felnőttkorig. Pontos testvázlat kialakítása, mérések a testen (magasság, tömeg, mellbőség). A változások figyelemmel kísérése.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)**A témához kapcsolódó olvasmány (ok) feldolgozása (időrend megfigyelése, illusztráció, stb.)***MATEMATIKA:***Összeadás és kivonás tízes átlépéssel**Adott szabályhoz értéktáblázat készítése**Hiányos összeadások. Megoldás pótlással és kivonással**Relációk a számok összeg- és különbség alakjai között. Több-kevesebb Halmazokról állítások igazságának eldöntése***ÉNEK-ZENE:***Dal, játék, mondóka: Az első osztályban tanultak gyakorlása, ismétlése**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása**Alkotás, kifejezés: Szituációs játékok: Hogyan énekelhet egy kisgyermek, egy felnőtt, egy idős ember,...***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***1. Az én családom Gyermek és felnőtt figurák ábrázolása (zsírkréta, filctoll) 2. Választható csoportfeladatok: – Pólyásbaba készítése textiltől – Babakészítés természetes anyagokból– Egymás fele forduló gyermekek, kompozíció készítése papírból nyírással és ragasztással.***TESTNEVELÉS:***Testfordulatok balra, jobbra. Sorakozás egyes és kettes oszlopban, ebből test-fordulattal vonalalakítás. Mozgató játék énekkel (897. játék). Utánzó járások (négykézláb, pók-, és rákjáras, foka-járas, törpe- és óriásjáras). Labdaérzéket fejlesztő gyakorlatok: labdavezetés. Szabadulás a labdától! (509. Játék) Séta. Légzőgyakorlat.***ÖNMŰVELÉS:***Látogatás az iskolai könyvtárba. Viselkedés a könyvtárban. Tájékozódás a könyvtárban: könyvek, folyóiratok, diafilmek, hanglemezek – kazetták; az iskolai könyvtár állományának elhelyezkedése, jelölése. Önálló könyvnézegetés, válogatás, kölcsönzés és helyben olvasás (meghallgatás) lehetőségei.*

Egészség, betegség

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Helyzetgyakorlatok: – beteglátogatóba mégy az osztálytársadhoz, – most lépsz be a fogorvos rendelőjébe stb.***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Az életműködés jellemző értékei, légzésszám, testhőmérséklet, pulzusszám. A betegség jeleinek megfigyelése, felismerése, megelőzésük lehetőségei. Gyakori fertőző betegségek. Gyerekbalesetek és megelőzésük. Nikotin, alkohol, drog veszélyei. Egészségügyi ellátás (orvosok, rendelők, kórházak, gyógyszerterek).***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)**Az egészséggel kapcsolatos olvasmányok feldolgozása (lényegkiemelés, tartalom, illusztráció)***MATEMATIKA:***Összeadás és kivonás gyakorlása**Nyitott mondatok, szöveges feladatokhoz nyitott mondat hozzárendelése**Összetett és fordított szövegezésű szöveges feladatok**Síkidomok osztályozása**Szabályjáték logikai lapokkal**Számsorozatok. Összeg- és különbségalakok összehasonlítása**Kombinatorikus szöveges feladatok***ÉNEK-ZENE:***Dal, Játék, Mondóka: Áj báj, kecskeháj..., Egér, egér adj fogat... Egészségvarázsoló, betegségűző mondókák, dallamok, a mondókák mögött megbúvó hiedelem**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***1. Ülő és fekvő emberalakok ábrázolása (filctollal, krétával) 2. Meseillusztráció: A fájós fogú oroslán Képsor (csoportmunkában)***TESTNEVELÉS:***Szórt alakzatból kijelölt helyen kétsoros oszlop alakítása. Járás a talp külső élén, sarkon, lábujjhegyen. Váltóversenyek. Labdagurítások kézzel, lábbal. Pókjárás labdahordással az ölben. Kötetlen futás néhány percig.***ÖNMŰVELÉS:***Látogatás az iskolai könyvtárba. Tájékozódás a könyvtárban: az iskolai könyvtár állományának elhelyezkedése, jelölése. Önálló könyvnézegetés, válogatás, kölcsönzés. Témával kapcsolatos könyvek keresése.*

Gyógynövények

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Megjelenítés: növények pantomimes megjelenítése***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Legismertebb gyógynövények, felhasználási területek (kamilla, csalán, bodza, stb.). Gyógy- és fűszernövények gyűjtése.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan: Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)***MATEMATIKA:***Felmérés az 1. osztály tananyagából, a felmérés értékelése, elemzése Egyéni fejlesztés meghatározása Az osztály tudásszintjének elemzése a felmérés alapján**Számkör bővítés 100-as számkör Számlálás a 100-as számkörben 1-sével, 2-esével, 10-esével Számok írása, olvasása Számok helye a számegetesben. Át és beváltások Számok rendezése Számszomszédok Összeadás kerek tízesekkel. Kétjegyű számok helyi értékes bontása***ÉNEK-ZENE:***Dal, Játék, Mondóka: Csipkebokor zöld levele....Gyógyító növények a dalokban, mondókákban.**Alkotás, kifejezés: Szövegalkotás dallamra a témának megfelelően**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása**Hangszer: Hangszerfokozatok használata: xilofon/vagy és metallofon, furulya***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***1. Egy növény megfigyelése, festése, rajzolása, elemzése, egy részletnek kiemelése és nagyítása**2. Csoportfeladatok:*

- Ritmusos sor a kiemelt formával (színritmus).
- Ritmusos sor a kiemelt formával (formaritmus).
- Terüldísz a formával (foltokkal).
- Terüldísz a formával (vonalas).

TESTNEVELÉS:*Helyben járásból átmenet járásba. Balatoni halászok – játék.**Járásból átmenet helyben járásba.**Gimnasztika. Kislabda hajítás helyből távolba. Hajító mozdulat ismétlése. Gyors futás 30 m-re – időre felmérés.**Fogd meg a sárkány farkát! – 73. játék.**Járás közben karkörzések.***ÖNMŰVELÉS:***Az iskolai könyvtár állományának elhelyezkedése, jelölése. Önálló könyvnezegetés, válogatás, kölcsönzés. Gyógynövényekkel kapcsolatos könyvek önálló és segítséggel történő keresése, nézegetése, felhasználása a tanulmányi munkához. Részvétel közös tevékenységekben: pl. gyógynövény-gyűjtés: csipkebogyószedés.*

Egészséges életmód

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Megjelenítés: az egészséges életvitel összetevőinek pantomimes megjelenítése (pl. testmozgás (torna), fogmosás, tisztálkodás, stb.)**Helyzetgyakorlatok: A témával kapcsolatos szituációk (pl. a fürdőszobába reggel gyorsan be kell menned vécézni, vagy mert elkésel az iskolából, s rohannod kell. Az ajtó azonban zárva van. Bent van valaki)***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Egészséges életmód, egészséges táplálkozás. Természetgyógyászat. Környezeti ártalmak, következményeik, megelőzésük. Öltözködés, napirend, tisztálkodás.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)**Megismerendő mű:**Móra Ferenc: A jó orvosság***MATEMATIKA:***Számok nagyságviszonyai**Növekvő, csökkenő sorozatok**Páros, páratlan számok. Számok egyes és tízes szomszédai**Bontás, pótlás kerek tízesekkel. Összeadás gyakorlása kerek tízesekkel. Összetett szöveges feladatok az összeadás gyakorlására.***ÉNEK-ZENE:***Dal, Játék, Mondóka: Az asztalnál reggeliztem**Alkotás, kifejezés: Dallam- és ritmusalkotás szövegre a témának megfelelően**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása**Hangszerek: Hangszerfokokozatok használata: xilofon/vagy és metallofon, furulya***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***Képkomponálás élmény alapján. Kirándulás az őszi természetben. Egyszerű térviszonyok kifejezése**Festés-őszi színek kikeverése és alkalmazása.***TESTNEVELÉS:***Helyben járás – „Lépés indulj!” vezényszó**Futás kijelölt pályán – szlalomfutás**Gimnasztika. Kislabda hajítás helyből távolba. – Gyakorlás.**Fekete-fehér (játék 71). Szalagszerző játék 119.**Járas előre-hátra becsukott szemmel.***ÖNMŰVELÉS:***Az iskolai könyvtár állományának elhelyezkedése, jelölése. Önálló könyvnezegetés, válogatás, kölcsönzés. A témával kapcsolatos könyvek keresése.*

Őszi szokások, tevékenységek

Időtartam: 20 óra**Tartalom**

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolatépítés, csoportépítés**Őszi tevékenységekkel: betakarítással, szürettel kapcsolatos játékok megjelenítés, mimetikus, mimes-szöveges improvizatív gyakorlatokkal (pl. káposztaszedés: a szomszéd kecskéje beszabadul a káposztáskertbe, stb.)***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Őszi szokások vidéken /szüret, szüreti szokások, dióverés, almaszüret, betakarítás, felkészülés a télre/ és városban.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Beszédfejlesztés – kommunikációfejlesztés; Néma és hangos olvasás felmérése, fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése (első osztályos elmaradások pótlása)**Őszi szokások olvasmányainak – versek, játékleírások, feldolgozása, megjelenítése (dramatikusan, bábbal, párbeszéddel, játékkal)**Megismerendő mű:**Petőfi Sándor: Itt van az ősz***MATEMATIKA:***Összeadás és kivonás kerek tízesekkel. Hiányos matematikai állításokba számok, műveleti jelek pótlása. Egyszerű szöveges feladatok.**Összeg- és különbségalakok összehasonlítása, szétválogatása különböző szempontok szerint. Nyitott mondatok. Kerek tízesekhez egyjegyűek hozzáadása, elvétele. Négy számjegyből kétjegyű számok képzése. Teljes kétjegyű számokhoz egyjegyűek hozzáadása, elvétele tízes átlépés nélkül. Összeadás és kivonás kapcsolata.***ÉNEK-ZENE:***Dal, Játék, Mondóka: A tokaji szőlőhegyen...,Csősz, csősz, lopom a szőlődet...**Alkotás, kifejezés: Kreatív improvizáció a szüret témára: „Hogyan énekelheti a csősz a.... dalt? Hogyan egy asszony? Puttonnyal a hátán? stb.”**Zenei elem: Az első osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása**Zenehallgatás: Ajánlat: „Népszokások, jeles napok” című lemezzel: „Szüreti dalok”**Hangszerek: Hangszerfokokozatok használata: xilofon/vagy és metallofon, furulya***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***Babakészítés különböző gyűjtött természetes tevékenységek anyagokból (mákfej, makk, kukoricacsuhé stb.)***TESTNEVELÉS:***Menet megindítása, megállítása 2 ütemben:”Osztály állj egy-kettő!”Szökdelések. Kislabda hajítás felmérése.**Tűz, víz, repülő! (játék).**Utánzó járások.***ÖNMŰVELÉS:***Az iskolai könyvtár állományának elhelyezkedése, jelölése. Önálló könyvnezegetés, válogatás, kölcsönzés. Őszi szokások, jeles napok témát tartalmazó könyvek keresése, olvasása, nézegetése. Részvétel közös tevékenységekben, akciókban: pl. szüretelés, őszi növények, anyagok gyűjtése.*

„JÁTSSZUNK!”

Időtartam: 8 hét

Cél

A II. CIKLUS („JÁTSSZUNK!”) fő célkitűzése a játék fogalmának a megismerése. Tapasztalatok, ismeretek szerzése a különböző játsszási lehetőségekről, a „játsszóhelyekről”: színházról, cirkuszról, bábszínházról,... A közös játsszáshoz szükséges készségek, képességek fejlesztése (kommunikációs, stb.). A „játsszó” közösségek együttéléséhez és együttműködéséhez szükséges szabályok megismerése és gyakoroltatása. Az egymás munkájára és érzékenységre való odafigyelés jelentősége. (dominancia: E, MK)

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. Játsszunk vásárt! (20 óra)
2. Játsszunk a rejtvényekkel! (20 óra)
3. Játsszunk cirkuszt! (20 óra)
4. Játsszunk színházat! (20 óra)
5. Játsszunk bábszínházat! (20 óra)
6. Karácsonyi ünnepkör (60 óra)
- ÖSSZESEN: 160 óra

E témák közül legalább 2-3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dönt betűs a témafeldolgozás).

FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, FELADATOK:

1. Az *Együttműködés* tartalmaként a különböző témáknál a „*Tér használatának gyakorlását*” akkor kell gyakoroltatni, ha azt szükséges, s a tanulók nem végzik önállóan – a különböző tanulási funkcióknak, helyzeteknek megfelelően – e tevékenységet.
A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezése: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása.
2. Az *Együttműködés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a „*Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása*”, valamint a „*csoportos kommunikáció*”.
3. Az *Anyanyelv* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:
 - *Kommunikáció: beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése.*
 - *Néma- és hangos olvasás fejlesztése.*
 - *Írás-íráshasználat fejlesztése.*
 - *Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi (mű) – ismeretek szerzése.*
4. A témák alatt az *Ének-zene*nél felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Az Ének-zene alatt a *Hangszerek használata* – nál a hangszerfokozatok alkalmazása lehetőséget teremt a folyamatos fejlődés megvalósításához (xilofon / vagy és metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok)

5. Az *Önművelés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:

- *Közös tevékenységekben való részvétel kialakítása*
- *A napi és órán kívüli feladatok (egy része) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása*

Feltételek

Együttműködés: Lásd: "Fő modul"

Mi és a környezetünk: Az éves szinten leírt taneszközök.

Alapvető technikai eszközök, anyagok (bábkészítéshez, karácsonyi díszek, ajándékok), video.

Anyanyelv: Az éves szinten leírt taneszközök, füzetek, író-rajzolóeszközök.

Matematika: Az éves szinten leírt taneszközök. Színes rúd készlet, Játékpénz.

Kindertojás tartóban feladatok megoldási kóddal.

Dominó játék, Felmérőlap

Ének-zene: Dalok lépésről lépésre. Hangszerek: xilofonok vagy/és metallofonok, ritmushangszerek, furulyák.

A tanult dalok szolmizációs lapjai fénymásoltan a pedagógus által megírva.

Írólapok, íróeszközök.

Zenehallgatási lemez (lemezek), kazetta (kazetták).

Testnevelés: szőnyegek, bordásfal, labdák, pad, zsámoly, ugrószekevény

Modellezés–vizualitás:

A feladatok megvalósításához szükséges modellek: különböző tárgyak, játékok a térviszonyok szemléltetéséhez (pl. babák), bábok, maszkok, álarcok, karácsonyi díszek

Műalkotások, reprodukciók, képek: Egy és többalakos képek (grafikák, festmények), Jelek, jelképek betűk képei, Álarcokról képek, Szobrokról, domborművekről képek

Technikai eszközök, anyagok: festékek (akvarell, tempera), színespapírok, filctoll, pingponglabda, pálcikák, olló, ragasztó, természetes anyagok a karácsonyi díszekhez (toboz, szalmavirágok, stb.)

Egyéb segédeszközök: gyűjtött anyagok, hozott könyvek, albumok, mesekönyvek.

Önművelés: Önművelési napló

Játsszunk vásárt!

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés

Dramatikus játék: Vásári események (pl. eladó-vevő konfliktusa, stb.)

A tér használatának gyakorlása: A tér adott szempontú (funkcionális) átrendezése: pl. manualitáshoz keressék meg a legjobb helyzetet a térben, s annak megfelelően rendezzék az asztalokat, székeket (egyéb berendezéseket), vagy drámajátékos gyakorlathoz, jelenet gyakorláshoz, stb.

Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

Csoportos kommunikáció

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Érdekeségek a vásár történetéből (hogyan zajlott régen egy vásár), vásári szokások. Mesterségek, szerszámok, portékák. Fizetőeszközök. Adás – vétel, takarékosság Vásári játék rendezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések.

Vásárral kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (dramatikus játékkal, bábozással, gyermekjátékkal, stb.)

MATEMATIKA:

Mérés: hosszúság. Különböző egységekkel azonos hosszúságot. Mérőszám és mértékegység. Hosszúságmérés, becslés. Át- és beváltások konkrét mérésekhez kapcsolva. Egyszerű szöveges feladatok a mérések témaköréből. Különböző hosszúság mértékegységben megadott hosszúságok összehasonlítása. Teljes kétjegyű számokhoz egyjegyűek hozzáadása tízes átlépéssel. Számsorozatok. Relációk bontott alakú számok között.

Síkídomok előállítás nyírással, hajtogatással. Rendezésük.

Halmazokról igaz állítások.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Én elmentem a vásárba..., Vásári kikiáltók, rigmusok (népköltések vagy műköltések)

Alkotás, kifejezés: Dallam és ritmus alkotása saját vagy mások által írt vásári rigmusokra

Zenei elem: ritmus: négynegyedes ütem, a félértékű kotta és szünete

Zenehallgatás: Ajánlat: Muszorgszkij: Egy kiállítás képei (Limoges- i vásár részlet)

Hangszerek használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Egyszerű térviszonyok, előtér, középtér, háttér, egymás mellett mögött érzékeltetése. Emberalakok ábrázolása egyszerű mozdulatokkal, kivágásuk és közös képkomponálás a formák elrendezésével.

TESTNEVELÉS:

Futás hullámvonalban. Járás különböző szereken távolság növelésével. Átmenet járásból futásba, futásból járásba. Kötélhajtás haladással. Járás pad lapján, láblendítéssel, guggolásban. Futás a pad lapján fel- és lelépéssel. 400 m-es futás felmérése. Kötetlen futás, légyőgyakorlat. Kötélhajtó verseny.

ÖNMŰVELÉS:

Az ábécé-rendbe sorolás elsajátítása alapján lexikonok használata (pl. Ablak – Zsiráf). Közös látogatás egy vásárban (vagy piacon) A napi órai és órán kívüli feladatok (egy részének) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása.

A témához kapcsolódó könyvek keresése.

Játsszunk a rejtvényekkel!

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés

Fejtörő játékok: Mimetikus játékok eljátszása, megfejtése. A megfigyelt megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Régi rejtvények. Rejtvények és rejtélyek régen. Szellemi játékok, fejtörők. Képrejtvények, nyelvi játékok, találós kérdések, logikai fejtörők, keresztrejtvények. Rejtvénykészítés.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések.

Rejtvények olvasása, szövegértő feldolgozása, "megfejtése". Rejtvények írása.

Megismerendő mű:

Zelk Zoltán: Mese a legokosabb nyúlról

MATEMATIKA:

Teljes kétjegyű számból egyjegyű elvétele tízes átlépéssel. Műveletek gyakorlása tízes átlépéssel. Nyitott mondatok Összeg– és különbségalak összehasonlítása több, kevesebb, mennyivel. Szöveges feladattal megadott függvény. Sorozatok. Számokhoz műveletek hozzárendelése. Hiányos matematikai állítások.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Gyakorlás

Zenei elem: ritmus: négynegyedes ütem, a félértékű kotta és szünete dallam: a ré hang jele, helye, hangok elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Alkotás, kifejezés: Zenei fejtörők

Hangszerek használata:

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Jelek és szimbólumok, rejtvényekkel! Jelek, mint stilizált formák Jelek csoportosítása (betűk, táblák stb.). Vonal és foltképzési gyakorlatok a különbözőjelek felhasználásával. 2. Titkosírás tervezése.

TESTNEVELÉS:

Ingafutás. Gimnasztika. Köralakítás kézfogással. „Tekeredik a kígyó.” Kötélhajtás haladással. Rézsútos padon négykézláb-járás, fókajárás, hason csúszás. Mocsárjárás. Lassú futás 3 percig.

ÖNMŰVELÉS:

Az ábécé – rendbe sorolás elsajátítása alapján lexikonok használata (pl. Ablak – Zsiráf).

Rejtvényűjságok-, könyvek nézegetése, keresése.

Játsszunk cirkuszt!

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés

A cirkusz világának megjelenítése mimetikus és mimes– szöveges improvizatív gyakorlatokkal (pl. bohóc, cirkuszi állatok, bűvész, stb.).

Testmozgás, testhelyzet– öltözködés-beszéd – cselekvés megfigyelése, megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Érdekességek a cirkusz múltjából. A cirkusz ma. (Vándorcirkusz, cirkuszi állatok, artisták, zsonglőrök, bűvészek, bohócok, állatidomárok.) Cirkuszi előadás látogatása, rendezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Cirkusszal kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (szerepjátékokkal, bábbal, stb.).

MATEMATIKA:

Teljes kétjegyű számhoz kerek tízesek hozzáadás, elvétele 10-zel, 20-szal ... csökkenő, növekvő sorozatok.

Mit mutat a nyíl?

Mérés: tömeg. Különböző tárgyak, gyerekek tömegének becslése, mérése. Összehasonlítások. Szöveges feladatok. Mérés, becslés. Testek kialakítása gyurmából, építése színes rúddal, adott feltételek alapján.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Tánci, tánci, bum– bum– bum...

Alkotás, kifejezés: A cirkusz világának zenei kifejezése: improvizációk hangszerekre és hangot adó tárgyakkal

Ritmusgyakorlatok-, játékok

Zenehallgatás: Ajánlat: 1. Bartók: Mikrokozmosz c. zongoradarabjából a Paprika Jancsi, 2. Kabalevsky: Bohóc 3. Szélkiáltó Keserédes c. lemezéről: „Paprikajancsi szerenádja”, „Törpetánc”

Hangszerek: használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Egy cirkuszi élmény ábrázolása (zsírkréta, festék) Élénk, vidám színek alkalmazása. 2. Bohóc rajzolása különböző jelek, vonalak, színek, stilizált formák felhasználásával (filctoll).

TESTNEVELÉS:

Egysoros vonalból kézfogással köralakítás. Hullámmozgás. Jelre köralakítás csoportonként. Kötélhajtás haladással osztályozásra. Sorversenyek. Kinn a farkas, benn a bárány! Kecskézés: Ki a karámból!

ÖNMŰVELÉS:

Az ábécé-rendbe sorolás elsajátítása alapján lexikonok használata.

Témával kapcsolatos újságok-, könyvek nézegetése. Cirkuszlátogatás (ajánlat).

Játsszunk színházat!

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés

A színház világának megjelenítése mimes-szöveges improvizatív gyakorlatokkal

Testmozgás, testhelyzet-öltözködés-beszéd-cselekvés megfigyelése, megbeszélése. A párbeszéd szerepe a színjátásban. Együttműködés a párbeszédalkalmával

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Érdekségek a színház múltjából. Görög színház és mai színház. A színház épülete, berendezése: nézőtér, színpad. Színészek, rendezők, díszlet- és jelmeztervezők, stb. Színházi élmény, mint örömforrás. Milyen örömet nyújt a színház? Színházi előadás rendezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések. A színházzal kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (párbeszéd, megjelenítés, előadás...).

MATEMATIKA:

Teljes kétjegyű számhoz kétjegyűek hozzáadása– tízes átlépés nélkül két lépésben, tevékenységgel. Az összeadás gyakorlása. Nyitott mondatok. Szöveges feladathoz értéktáblázat készítése. Teljes kétjegyű számból kétjegyűek elvétele tízes átlépés nélkül két lépésben, tevékenységgel. Igaz nem igaz állítások. Szabályjáték kétjegyűek kivonására.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Kérdeztető (Gryllus V.).

Alkotás, kifejezés: A színház világának zenei kifejezése: párbeszéd a zenében: a hangerő szerepe a párbeszéd során, tempó és hangszín (harsogó, rámenős, erőszakos, durva, finom, gyengéd, lassú, pergő, stb.).

Zenei elem: ritmusgyakorlatok-, játékok: dallam: az alsó lá hang jele, helye, hangok elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren. Zenei fejtörők.

Zenehallgatás: Ajánlat: Énekes-zenés darab megtekintése színházban (vagy felvételtől videón)

Hangszerek használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Valamelyik mese dramatizáláshoz a szereplők álarcának elkészítése. Vegyestechnika alkalmazása (festés, rajzolás, vágás, ragasztás stb.).

TESTNEVELÉS:

Fejlődés egyes oszlopból kettes oszlopba. Járás közben megállás ütemtartásra. Futás karikákba lépéssel. A karikák egymásközi távolságának a változtatása. Célbadobás a társ által felemelt karikába. Házatlan mókus játék. Körfoglaló fél lábon.

ÖNMŰVELÉS:

Az ábécé-rendbe sorolás elsajátítása alapján lexikonok használata.

Témával kapcsolatos újságok-, könyvek nézegetése. Színházlátogatás (ajánlat).

Játsszunk bábszínházat!

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés

A téma megjelenítése játékos gyakorlatokkal

A bábu, mint kifejezés: A bábu alakja, formája, öltözete, színe, stb.- nek a megfigyelése, megbeszélése. A bábu mozgása és a hangja.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Színház és bábszínház, hasonlóság és különbség. A bábelőadás kellékei, paraván, bábok, stb. Bábkészítés, bábelőadás rendezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) bábos megjelenítése

MATEMATIKA:

Teljes kétjegyű számhoz teljes kétjegyű szám hozzáadása, elvétele tízes átlépéssel. Összegelemek összehasonlítása. Különbségelemek összehasonlítása.

A műveletek gyakorlása. Szöveggel adott számfeladatok lejegyzése, megoldása. Nyitott mondatok megoldása pótlással, elvétellel.

Műveleti tulajdonságok. Pótlással megoldható szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Gyakorlás

Alkotás, kifejezés: A bábuk mozgásának utánzása. Hogyan énekelnek a bábuk: zenei improvizáció. Karakterek

Ritmuszgyakorlatok-, játékok dallam: hangok elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Zenehallgatás: Ajánlat: 1. Énekes-zenés bábszínházi darab megtekintése (vagy felvételtől videon) 2. Bartók Béla: A fából faragott királyfi (részlet) 3. Szélkiáltó: „Keserédes” című lemezéről: „Marionett”

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Különböző bábuk készítése egy mese dramatizálásához (sík, ujj)

TESTNEVELÉS:

Szört alakzatból hármass, négyes oszlop kialakítása. Rávezető gyakorlatok: csípőízület fokozott mértékben lazítása. Tarkóállás hanyattfekvésből.

Gurulóátfordulás előre guggoló támaszból guggoló támaszba. „Üsd a harmadikat!” Vonatozás vakvezetéssel.

ÖNMŰVELÉS:

A betűrend gyakorlása. A könyv fedelén és címlapján lévő adatok.

Bábszínházi darab megtekintése (ajánlat).

Karácsonyi ünnepkör

Időtartam: 60 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Karácsonyhoz kötődő dramatikus játék, mint produkció (betlehemes, regölés, stb.)

Közös játékok, produkciók során a sikeres együttműködés feltételeinek a tudatosítása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Karácsonyi és újévi szokások, népszokások. Luca széke, Betlehemezés, Mikulás, fenyőfa állítása és díszítése, ajándékozás, jellegzetes karácsonyi és, újévi ételek és készítésük. Bibliai ismeretek.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Karácsonnyal kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (dramatikus játék: pl. betlehemezés; előadás, bábozás...).

MATEMATIKA:

Nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása pótlással, elvétellel.

Műveleti tulajdonságok. Szabályjátékok. Szöveges feladatok megoldására értéktáblázat készítése, kitöltése.

Síkidomok csoportosítása, másolása, előállítás. Téglalapok, négyzetek Szimmetrikus alakzatok vizsgálata, előállítása.

Mérés: űrtartalom. Az űrtartalom becslése, mérése dl pontossággal.

Űrmértékek: l, dl. Összefüggés az űrtartalom mértékegységei között.

Műveletek gyakorlása űrmértékekkel. A témakörhöz kapcsolódó szöveges feladatok. Felmérés előkészítése. Műveletek a 100-as számkörben. Számok szomszédai, nagyságviszonyai, összeadás, kivonás, pótlás. Egyszerű szöveges feladatok. Nyitott mondatok. Diagnosztikai mérés.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Ó, ó, ó..., Jaj de pompás fa..., Jött egy ember Niniből.

Ritmus – és dallamjátékok-, gyakorlatok.

Zenehallgatás: Ajánlat: Karácsonyi dalok, zeneművek hallgatása: ajánlás: „Népszokások, jeles napok” című lemeztől: „Szépkenyerű–szentmártoni karácsonyi ének”.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Karácsonyi dekoráció, díszek és ajándékok készítése. Kiállítás. Értékelés.

TESTNEVELÉS:

Hason fekvésben bokafozás, mellkas és láb-emelés, hintázás. Rávezető gyakorlatok: kar tolóerejének fejlesztése. Gurulóátfordulás terpeszállásból terpeszállásba. Tarkóállás hanyattfekvésből. Tarkóállás értékelése. Járás kézfogással, körben. Lassú futás párokban. Téli foglalkozások a szabadban: hóemberépítés, hócsata, szánkózás, lesiklás.

ÖNMŰVELÉS:

A betűrend gyakorlása. A könyv fedelén és címlapján lévő adatok. A témához kötődő információk keresése.

A FANTÁZIA VILÁGA

Időtartam: 12 hét

Cél

A III. CIKLUS (A FANTÁZIA VILÁGA) fő célkitűzése a fantázia szerepének és jelentőségének felismerése a mindennapi életben, a munkában, alkotásban és az emberi kultúrában, valamint az élmények és érzelmek (saját és másoké) összefüggéseinek felismerése. A fantázia világában: mesékben, történetekben megnyilvánuló esztétikai élmények megélése, az érzelemgazdag megélés- és kreatív spontán – és tudatos önkifejezés készségeinek a fejlesztése (dominancia: A).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett

Tartalom

1. A Föld keletkezése (20 óra)
 2. Fantasztikus lények (40 óra)
 3. Farsang-vásár (20 óra)
 4. Mesebeli lakóhelyek (20 óra)
 5. Átváltozások (20 óra)
 6. Állatmesék (20 óra)
 7. Mesebeli tárgyak (20 óra)
 8. Mese és zene (20 óra)
 9. Álom (20 óra)
 11. Tavaszi szokások, tevékenységek (20 óra)
 12. Rendszerezés (20 óra)
- ÖSSZESEN: 240 óra

E témák közül legalább 3-4-et ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás)

FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, FELADATOK:

1. Az *Együttműködés* tartalmaként a különböző témáknál a „*Tér használatának gyakorlását*” akkor kell gyakoroltatni, ha azt szükséges, s a tanulók nem végzik önállóan – a különböző tanulási funkcióknak, helyzeteknek megfelelően – e tevékenységet.
A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezése: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása.
2. Az *Együttműködés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a „*Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása*”, valamint a „*csoportos kommunikáció*”.
3. Az *Anyanyelv* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:
 - *Kommunikáció: beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése.*
 - *Néma- és hangos olvasás fejlesztése.*
 - *Írás-íráshasználat fejlesztése;*
 - *Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi (mű) – ismeretek szerzése.*

4. A hetek alatt az *Ének-zenénél* felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.
Az Ének-zene alatt a *Hangszerek használata* – nál a hangszerfokokozatok alkalmazása lehetőséget teremt a folyamatos fejlődés megvalósításához (xilofon / vagy és metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok).
5. Az *Önművelés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:
 – *Közös tevékenységekben való részvétel kialakítása.*
 – *A napi és órán kívüli feladatok (egy része) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása.*

Feltételek

Együttműködés: ásd: "fő modulban"

Mi és a környezetünk: térkép, földgömb, írásvetítő, technikai eszközök, hangszer, báb textíliák, feladatlapok.

Anyanyelv: Az éves szinten leírt taneszközök, füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Az éves szinten leírt taneszközök, Színes rúd, Játékpénz, Dominó játék, Súlykészlet, Kétkarú mérleg, Liter, deciliter.

Alkalmi tömeg és űrmérésre alkalmas eszközök: só, cukor, tej, cola, pohár.

Ének-zene: Az első osztályos ritmuskártyák, Dalok lépésről lépésre, kottafüzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: tömött labdák, pad, bordásfal, kislabda, mászókötel, gumilabda, karika.

Modellezés–vizualitás: Az éves szinten leírt taneszközök. A feladatok megvalósításához szükséges modellek: földgömb, térkép, terepasztal, növények (pl. elvetett bab, búza, stb.), rovarok, mozgás (torna). Műalkotások, reprodukciók, képek: képek a föld felszínéről, képek más népek lakóhelyéről, képek a rovarok változásáról, képek állatokról, népi motívumok.

Technikai eszközök, anyagok: természeti formák, termékek, agyag, pálcika, festékek, zsírkréta, filctoll, ceruza, papírok, tojás, tojásfesték, karcolótű, szalma, botok, ruhaanyagok.

Egyéb segédeszközök: lemez, kazetta, könyvek.

Önművelés: lásd: „fő modul”, Önművelési napló 2.

A Föld keletkezése

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő játékok

A Föld keletkezésének megjelenítése kreatív módon.

A tér használatának gyakorlása: A tér adott szempontú (funkcionális) átrendezése: pl. manualitáshoz keressék meg a legjobb helyzetet a térben, s annak megfelelően rendezzék az asztalokat, székeket (egyéb berendezéseket), vagy drámajátékos gyakorlathoz, jelenet gyakorláshoz, stb.

Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

Csoportos kommunikáció.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Elképzelések a Föld keletkezéséről. Különböző népek mítoszai. A mai kor tudományos elképzelései. Ismerkedés a földgömbbel. Az élet kialakulása.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

A Föld keletkezésével kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (megjelenítés, rajzolás, stb.).

MATEMATIKA:

Szorzás, osztás előkészítése több azonos tag összeadásával, sorozatképzéssel. Szorzás értelmezése egyenlő tagok összeadásával, tevékenységgel, számegyenesen. A szorzás jele: Állandó különbségű növekvő számsorozatok. Képhez szöveg mondása, lejegyzés összeadással, szorzással.

ÉNEK-ZENE:

Alkotás, kifejezés: A” Föld keletkezésének hangjai, robajai”: zenei improvizációk létrehozása különböző „hangszerek” segítségével: hangok, robajok, hangzások létrehozása különféle hangot adó eszközök segítségével (pl. fűrészlap, fémlemez, hordó, fazék, stb.).

Dal, Játék, Mondóka: Előző ciklusban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Ritmusgyakorlatok-, játékok

Dallam: a fá hang jele, helye, hangok elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Vonal a plasztikában. Természetes anyag – az agyag használata. Lapítás, nyújtás, egymásra építés, ragasztás alkalmazása. Agyaghurkák egymásra építése, sorba rakása, csigavonal és egyéb formák beépítése. (Természeti formák termékek) Téma: A föld felszíne: Mi a sík, mi a domború?

TESTNEVELÉS:

Járás térdemeléssel, lábujjon és sarkon, külső talpélen. Talicskázó verseny. Gimnasztika. Rávezető gyakorlatok a gurulóátforduláshoz.

Zsugorülésben térdkulcsolás, hinta előre-hátra. Nyújtott ülésben váll fölé emelt kézzel gurulás hátra, támasz a váll alatt. Labdacica-játék.

ÖNMŰVELÉS:

Az eddig tanultak gyakorlása. Témával kapcsolatos információk keresése. A napi órai és órán kívüli feladatok (egy részének) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása.

Fantasztikus lények

Időtartam: 40 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia– memória-figyelemfejlesztő játékok

Fantasztikus lények kitalálása, külső és belső tulajdonságokkal történő felruházása. Fantasztikus lények mozgása, hangja, öltözete, viselkedése.

Történet kitalálása a „létrehozott” fantasztikus lényekkel, a történet eljátszása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Fantasztikus lények és a valóság. Emberi érzések vizuális megfogalmazása, fantázia-szülemények. Szörnyek-negatív érzések, szépek-vágyak. Boszorkányok, szörnyetegek, tündérek, sárkányok.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel: Mesebeli, fantasztikus lények tulajdonságainak megismerése, megbeszélése, megjelenítése rajzzal, írással. Mesebeli – fantasztikus lények alkotása.

MATEMATIKA:

Több azonos tag összeadásának lejegyzése szorzással és fordítva

Két képről összeadás, szorzás lejegyzése. Összehasonlítások. Tapasztalatok gyűjtése a tényezők felcserélhetőségéről. A témakörhöz kapcsolódó szöveges feladatok lejegyzése összeadással és szorzással is. Az osztás értelmezése kirakással, rajzosan. A jelölés bevezetése. A kétféle osztás értelmezése szöveges feladatokkal.

A szorzó és bennfoglaló táblák felépítése. A 2-es szorzó és bennfoglaló tábla előkészítése és felépítése. A 2-es bennfoglaló tábla. Bennfoglalás, mint a szorzás ellenőrzése. Összefüggések szorzatok között. A 3-as szorzó és bennfoglaló tábla előkészítése és felépítése.

A 3-as bennfoglaló tábla. A 3-as bennfoglaló tábla ellenőrzése szorzással.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Tölgyfa alatt róka ül..., Pokol előtt egy nagy fa..

Alkotás, kifejezés: Mesebeli lények megjelenítése mozgással, énekkel, zenével (Hogyan énekelhet egy úrlény, egy sárkány, éneklés közben hogyan táncolnak? Improvizációk, stb.).

Ritmus- és dallamgyakorlatok–játékok.

Zenehallgatás: Ajánlat: 1. Mozart: Varázsfuvola 2. Szokolay: Hüvelyk Matyi.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS

1. Ősi lények a földön. Mintázás agyagból. 2. Rajzolásuk krétával, filctollal környezetük megtervezése.

3. Képkomponálás csoportmunkában elképzelt, kitalált lényekkel.

TESTNEVELÉS:

Járás térdemeléssel, lábujjon és sarkon, külső talpélen. Talicskázó verseny. Gimnasztika. Rávezető gyakorlatok a gurulóátforduláshoz.

Szökdelések. Utánzó mozgások (rákjárás, pókjárás).Guggoló támaszból láblendítések: „csikózás”.

Zsugorülésben térdkulcsolás, hinta előre-hátra. Nyújtott ülésben váll fölé emelt kézzel gurulás hátra, támasz a váll alatt. Bordásfálnál kézállás lépegetéssel. Kézállás kísérletek.

Labdacica – játék. Labdaszerző játék fogyasztó körben.

ÖNMŰVELÉS:

Az eddig tanultak gyakorlása. A tartalomjegyzék. Témával kapcsolatos információk keresése.

Farsang-vásár

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia-memória-megfigyelőképességet fejlesztő játékok

Farsangi öltözet és viselőjének a viszonya: vágyak és valóság. A „vágyak” közös eljátszása, megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Farsangi szokások vidéken és városban. Télbúcsúztatás, télűző szokások, álarcosbál, jelmezbál, busójárás.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Farsanggal – vásárral kapcsolatos olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (Megjelenítés, bábozás, dramatizálás, rajzolás; Farsangi szövegek eljátszása, alkotása szóban, írásban).

MATEMATIKA:

A 2-es 3-as szorzó és bennfoglaló tábla gyakorlása.

Szöveges feladatok lejegyzése, megoldása szorzással, osztással.

A 4-es szorzó és bennfoglaló tábla előkészítése és felépítése.

A 4-es bennfoglaló tábla összefüggései. Nyitott mondatok.

Valaminek a fele, harmada, negyede. Előállításuk vágással, hajtogatással, színezéssel.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Kiugrott a gombóc...

Alkotás, kifejezés: Farsangi dalok létrehozása, alkotása.

Ritmus- és dallamgyakorlatok,- játékok.

Zenehallgatás: Ajánlat: „, Népszokások, jeles napok” című lemezről: „Farsangi dalok”.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Felöltöztetett farsangi figurák tervezése (Esetleg saját jelmez tervezésével).

2. Közös képkomponálás a figurákkal.

TESTNEVELÉS:

Labdagyakorlatok párokban (feldobás, elkapás, közben taps). Labdavezetés helyben test körül, leütéssel.

Labdadobások párokban: egykezes felső-átadás társnak. Egykezes felsődobás falhoz, a dobás távolságának változtatásával. Labdagurítás kézzel és lábbal – értékelés.

Burgonyaszedés. (606. Játék) Adogatóverseny. (600. Játék.)

ÖNMŰVELÉS:

Gyermekfolyóiratok nézegetése. Farsanggal kapcsolatos információk keresése.

Farsangi rendezvény

Mesebeli lakóhelyek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő gyakorlatok.

Mesebeli terek kialakítása, berendezése, benépesítése szereplőkkel. A cselekmény, a történet megalkotása, eljátszása. Helyzetgyakorlatok: a különböző mesebeli lakóhelyeken milyen mesebeli lények lakhatnak (lakóhely és azt lakó kapcsolata: hogyan fejezi ki a lakóhely a „tulajdonos” mivoltát: külső, belső tulajdonságait, viselkedését...).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A fantasztikus lények lakóhelyei, paloták, várak, kastélyok, barlangok, víz alatti várak, stb. Mesepalota építése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (mesebeli lakóhelyek tulajdonságai, jellemzői, lakójuk és életmódjának megjelenítése, rajzolás. Mesebeli lakóhelyek kitalálása, leírása, lerajzolása...).

MATEMATIKA:

A 5-ös szorzó és bennfoglaló tábla előkészítése és felépítése.

Kapcsolat, összefüggések keresése. Szorzótáblák gyakorlása.

Tényezők felcserélhetősége. Számok bontása szorzat és szám összegére.

Mérés: tömegmérés. Mértékegység, mérőszám g, dkg, kg.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Cifra palota...

Alkotás, kifejezés: Mesebeli helyek hangulata, hangulatának kifejezése hangkeltő eszközökkel (Pl. milyen zenei aláfestés, mozgás-tánc illene egy Tündérbert megjelenítéséhez. A benépesített tündérbert lakói és a mozgás-zene kapcsolata...).

Zenei elem: ritmus: négynegyedes ütem, a félértékû kotta és szünete, dallam: hangok elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Különböző korokban és tájakon élő emberek lakóhelyeinek tanulmányozása.

2. Egy mesebeli lakóhely tervezése és megrajzolása.

TESTNEVELÉS:

Járás a pad gerendáján. Ugrások a pad lapján. Dobások járásból, futásból a társnak. Mozgó pontra célzás egykezes felsődobással.

Láncjáték. /Játékvezető bebogozza a láncát, és a gubancot kell kibogozni.

ÖNMŰVELÉS:

Tartalomjegyzék használata a könyvekben és a folyóiratokban. Témával kapcsolatos információk keresése.

Átváltozások

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia-figyelemfejlesztő gyakorlatok.

Átváltozások eljátszása. „Mivé szeretnél átváltozni? Miért?” Vágyak kifejezése improvizatív módon.

Mesebeli átváltozások megjelenítése, történetek közös eljátszása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mesebeli átváltozások, (külső és belső tulajdonságok csodálatos megváltozása) természeti átváltozások (bogarok, rovarok, lepkék átváltozása).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (Mesebeli lények tulajdonságainak, megbeszélése, megjelenítése, eljátszása, lerajzolása. Írásbeli szövegalkotás: Mivé szeretnél átváltozni?). Megismerendő mű: Benedek Elek egyik meséje (pl. Ördög a kályhában).

MATEMATIKA:

Két szorzat összege, különbsége. Nyitott mondatok szorzással, osztással.

A 6-os szorzótábla előkészítése, felépítése. Összefüggések keresése. A 6-os bennfoglaló tábla. Bennfoglalás, mint a szorzás ellenőrzése.

Nyitott mondatok több azonos kerettel. Szabályjáték szorzásra, osztásra. Számok bontása szorzatra, szorzat és szám összegére.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Egyszer egy királyfi...

Alkotás, kifejezés: Átváltozások hanggal és zenével: milyenné tudjuk változtatni a hangunkat a kifejezés érdekében...

Ritmus- és dallamgyakorlatok,- játékok

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Mozgásváltozás megfigyelése (növények fejlődése, emberi mozdulatok) Átváltozások a természetben (rovarok, pillangók) mesében. Valamely élőlény fejlődésének átváltozásának rajzolása grafikai eszközökkel.

TESTNEVELÉS:

Futás gyorsítással, lassítással. Átbújás a karikán. Alagútfogó. Sorversenyek labdával. Futás számolyokra fel és lelépéssel, számolyok között. Szökdelés számolyokon.

Hullámlabda. (569. Játék.)

Gyorsfutás csoportokban. Egykezes felső labdaátadás értékelése.

ÖNMŰVELÉS:

Gyermekkönyvtárban témával kapcsolatos információk keresése. Könyvek használata. Ismerkedés a szótárakkal, egyéb lexikonokkal.

Állatmesék

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia-, figyelemfejlesztő, koncentrációs-, memóriafejlesztő gyakorlatok.

Állatok hangjának, mozgásának utánzása. Állatmesék állatfigurái és annak tulajdonságai. Azonosulásra épülő játék a tanulóhoz közelálló tulajdonságokkal rendelkező szereplők helyzeteinek az eljátszása. „Milyen állat lennél szívesen?”.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Emberi tulajdonságok tükrözése – állatszereplőkben. Állatmesék a magyar és a világirodalomban. A magyar mesék jellegzetes állatfigurái.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (állatszereplők tulajdonságai, történet-megjelenítése, történetalkotás, bábozás,).

MATEMATIKA:

A 7-es szorzótábla előkészítése, felépítése. Összefüggések keresése. A 7-es bennfoglaló tábla. Bennfoglalás, mint a szorzás ellenőrzése.

Szöveges feladatok két szám szorzatának összegére és különbségére. A tényezők felcserélhetősége. Nyitott mondatok, szabályjátékok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Nyuszi ül a fűben...

Alkotás, kifejezés: „Éneklés állathangon”, mozgás és ének (lassú, fürge-gyors,). Állatmesék szereplőinek mozgásos-énekes megjelenítése (érzelmek, tulajdonságok, cselekedetek, párbeszéd kifejezése a zene nyelvén).

Ritmus- és dallamgyakorlatok, játékok

Zenehallgatás: Ajánlat: 1. Állathangok 2. Prokofjev: Péter és a farkas

Hangszerek használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Állatmesék illusztrálása (festés akvarellal, temperával). Szín és formaritmus alkalmazása, a téri ismeretek figyelembevétele.

TESTNEVELÉS:

Páros gyakorlatok: vonatozás, fûrészelés.

Nézd meg a társad!

Leülés, felállás kézfogással. Felfutás zsámolyra és felugrás guggoló-támaszba. Nyúlugrás talajon, zsámolyokon.

Kerülgetős labda (572. Játék).

ÖNMŰVELÉS:

Ismerkedés a kézikönyvekkel. Témával kapcsolatos információk keresése.

Mesebeli tárgyak

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő gyakorlatok

Tárgyak csodálatos tulajdonságokkal történő felruházásának megjelenítése. Tárgyak valóságtól eltérő funkcióban történő használatának improvizatív módon történő megjelenítése (pl. seprűnyél, mint gitár, fogpiszkáló, stb.).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Különleges tárgyak gyűjtése, nézegetése. Mesebeli tárgyak a magyar és világirodalomban. Mesebeli tárgyak rajzolása, készítése, mesébe helyezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (megjelenítés, történetalkotás tárgyakra: mesebeli tulajdonságokkal történő felruházás).

MATEMATIKA:

A 8-as szorzótábla előkészítése, felépítése. Összefüggések keresése. A 8-as bennfoglaló tábla. Bennfoglalás, mint a szorzás ellenőrzése.

Bontott alakú számok összehasonlítása.

Szöveges feladatok lejegyzése, megoldása. Számfeladathoz szöveg alkotása.

Mérés: űrtartalom, mérőszám, mértékegység: dl, l. Becslés és mérés dl pontossággal. Összefüggések az űrtartalom mértékegységei között.

Műveletek gyakorlása űrmértékegységekkel. Szöveges feladatok mértékegységekkel.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Gyakorlás

Alkotás, kifejezés: Tárgyak és a hangok: éneklő-zenélő tárgyak csodálatos tulajdonságokkal történő felruházása. Zenei-mozgásos improvizáció.

Ritmus- és dallamgyakorlatok,- játékok.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Mesebeli tárgyak tervezése valamely megismert formákból. Formaelemzés – formaredukció Tervezés – kidolgozás. Fantázia – kreativitás fejlesztése.

TESTNEVELÉS:

Páros gyakorlatok: leülés és felállás háttal egymásnak. Gimnasztika labdával. (pattogatás közben leülés és felállás, stb.). Nyúlugrás a 2 részes szekrényre, leugrás egy lábról két lábra. Nyúlugrás a 2 részes szekrényre, leugrás terpesztéssel 2 lábra. Akadályverseny (zsámoly, szekrény).

Búvó patak. (313. Játék).

Zsámolyba célbadobás – verseny csapatok között.

Labdavezetés értékelése.

ÖNMŰVELÉS:

Kézikönyvek használata. Témával kapcsolatos információk keresése.

Mese és zene

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő gyakorlatok.

Mesebeli zeneeszközök létrehozása, „megszólaltatása”.

Történet és zene kapcsolata: különböző történetekhez milyen aláfestő zene illik? (pl. a főszereplő küzdelme a sárkánnyal, a királyfi feleségül veszi a tündérlányt stb.).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Hangulat és zene kapcsolata. Mesebeli hangszerek. Hangszer és varázslat. Hangszerek gyűjtése és megszólaltatása. Hangtani megfigyelések, vizsgálódások.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (megjelenítés, történetalkotás, mesebeli zeneeszközök kitalálása, leírása...).

MATEMATIKA:

A 3-as, 6-os, 9-es szorzótáblák összefüggései. Nyitott mondatok szorzat és szám összegére. Szorzatok összege és különbsége. Összetett számfeladathoz szöveg mondása. Nyitott mondatok, szabályjátékok, szöveges feladatok a szorzás, osztás gyakorlására.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Vidd el ördög, vidd el.

Alkotás, kifejezés: Mese és zene kapcsolata: zene és mozgás kitalálása meséhez (saját vagy kész meséhez).

Ritmus- és dallamgyakorlatok-, játékok.

Hangszerek használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Egy meghallgatott zeneműhöz meseillusztráció készítése, esetleg képsor. Fantázia-kreativitás fejlesztése.

TESTNEVELÉS:

Egyes oszlopból kettes oszlopba fejlődés, szakadozás. Nyitódás, zárkózás. Kígyófutás. Tömött labdával labda gurítása, dobása társ felé: ülésből, térdelésből, háttal, terpesztett láb között. Járás zenére. Fogasztó játék labdával.

ÖNMŰVELÉS:

Kézikönyvek használata. Témával kapcsolatos információk keresése.

Közös tevékenységekben való részvétel: pl. zenei darab, hangszer-múzeum megtekintése.

Álom

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő gyakorlatok.

Álom és valóság kapcsolata.

Beszélgetések.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Álom és álmodozás. Csodás álmok a mesékben. Az álom kapcsolata a valósággal. Visszatérő álmok, rémálmok. Alvás és álom.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (Beszélgetés álmainkról, álmaink lerajzolása, vágyaink megfogalmazása...).

Megismerendő mű:

József Attila: Altató

MATEMATIKA:

A 10-es szorzótábla előkészítése, felépítése. Összefüggések keresése.

A 10-es bennfoglaló tábla. Bennfoglalás, mint a szorzás ellenőrzése. Mértékegységekkel kapcsolatos szorzással, osztással megoldható feladatok. A 2-es, 4-es, 8-as szorzó és bennfoglaló táblák kapcsolata, összefüggései.

Függvényre vezető szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Bel, be, bel....

Alkotás, kifejezés: Kedvenc zene, ami az álomba ringatásra szolgál. Milyen zenét hallunk álmunkban?

Fantáziazene, álomzene létrehozása.

Ritmus- és dallamgyakorlatok-, játékok.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Egy kellemes álom megrajzolása választható technikával visszaemlékezés alapján.

TESTNEVELÉS:

Ingafutás. Helyben járás, fejlődések, szakadozások gyakorlása. Tömött labda kétkezes alsó dobása a társ felé. Bordásfalon fel- és lemászás. Párokban futás. Pad gerendáján járás.

ÖNMŰVELÉS:

Könyvek, folyóiratok, kézikönyvek használata. Témával kapcsolatos információk keresése.

Tavaszi szokások, tevékenységek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentráló-, megfigyelést-, memóriát fejlesztő gyakorlatok.

Kommunikációs gyakorlatok: kifejező hang, kifejező beszédgyakorlatok.

A tavasz megjelenítése szöveggel– énekkel– mozgással – jelmezzel – díszlettel.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A természet újjászületése, tavaszi népszokások. Húsvéti ünnepkör. Tojásfestés, közösségi szokások. Húsvéti ételek és italok.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (húsvéti szokások, zöldágjárás, kiszézés eljátszása, megjelenítése. A tavasz jellemzőinek megbeszélése, leírása, megfigyelése...).

MATEMATIKA:

Az 5-ös és 10-es szorzó és bennfoglaló táblák kapcsolata, összefüggéseik. Két művelet helyett egy. Kombinatorika az összes lehetőség megkeresése.

Pontok vonalak másolása, körülrajzolás, hajtogatás, nyírás.

Síkidomok csoportosítása, másolása, előállítás.

Szimmetrikus alakzatok vizsgálata, előállítása. Téglalapok, négyzetek (mint speciális téglalapok).

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Tavaszi szél..., Két szál pünkösdrózsa.

Alkotás, kifejezés: Zöldágjárás megtanulása, eljátszása (pl. Bújj, bújj, zöld ág.).

Ritmus- és dallamgyakorlatok,- játékok.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Ismerkedés a tavaszi népszokásokkal, népművészettel, népi motívumokkal. Választható feladatok: – Tojásfestés, díszítés– Tojástartó – Kiszebáb – Madárijesztő.

TESTNEVELÉS:

Célbadobás számolyba 5 m-ről egy kézzel. Ugyanez törökülésből. Tartós futás 5 percig. Bordásfalon mellső függőállás. Magastartásban fogás. Függésben haladás. Mellső függésben térdemelés és függeszkedés lefelé térdelésig. Kötetlen futás 6 percig. Utánzó járások. Kötélhajítás 30 mp-ig – értékelés.

ÖNMŰVELÉS:

Könyvek, folyóiratok használata. Témával kapcsolatos lemez (vagy magnóhallgatás) vagy videó-nézés. Témával kapcsolatos információk keresése.

A TERMÉSZET MEGISMERÉSE

Időtartam: 8 hét

Cél

A IV. CIKLUS (A TERMÉSZET MEGISMERÉSE) fő célkitűzése az embert legközvetlenebbül érintő természeti jelenségek felismerése, ezekkel kapcsolatos készségek, képességek fejlesztése, a gyermekek környezettudatos és környezetbarát magatartásának, életvitelének fokozatos elősegítése. Az erdő, a mező, a víz növény - és állatvilágáról, élő- és élettelen természetéről tapasztalatok szerzése. E ciklus rész célja a „kitekintés” is, melyet a „Csillagos ég” című téma képvisel: közvetlen és közvetett tapasztalatok szerzése a témával kapcsolatosan (megfigyelések és könyvek nézegetése által) (dominancia: MK).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. Tavaszi természet (20 óra)
2. A víz és élővilága (20 óra)
3. A mező élővilága (20 óra)
4. Az erdő élővilága (20 óra)
5. Kertünk, házunk (20 óra)
6. A csillagos ég (20 óra)
7. Közeledik a nyár (20 óra)
8. Rendszerezés (20 óra)
- ÖSSZESEN: 160 óra

E témák közül legalább 2–3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, FELADATOK:

1. Az *Együttműködés* tartalmaként a különböző témáknál a „*Tér használatának gyakorlását*” akkor kell gyakoroltatni, ha azt szükséges, s a tanulók nem végzik önállóan – a különböző tanulási funkcióknak, helyzeteknek megfelelően – e tevékenységet.
A tér használatának gyakorlása: az osztály terének átrendezése: asztalok, székek szabad szempontú rendezése a kiscsoportok által. A tér átrendezése következtében megváltozott helyzetek megbeszélése, a helyzetek tudatosítása.
2. Az *Együttműködés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a „*Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása*”, valamint a „*csoportos kommunikáció*”.
3. Az *Anyanyelv* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:
 - *Kommunikáció: beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése.*
 - *Néma- és hangos olvasás fejlesztése.*
 - *Írás-íráshasználat fejlesztése;*
 - *Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi (mű) – ismeretek szerzése.*

4. A hetek alatt az *Ének-zenénél* felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.
Az *Ének-zene* alatt a *Hangszerek használata* – nál a hangszerfokokozatok alkalmazása lehetőséget teremt a folyamatos fejlődés megvalósításához (xilofon / vagy és metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok).
5. Az *Önművelés* alatt egész ciklusban folyamatos feladat a témákhoz kapcsolódóan:
- *Közös tevékenységekben való részvétel kialakítása.*
 - *A napi és órán kívüli feladatok (egy része) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása.*

Feltételek

Együttműködés: lásd: "fő modulban"

Mi és a környezetünk: természeti megfigyelésekhez szükséges eszközök, élő sarok, videó, tévé, feladatlap.

Anyanyelv: Az éves szinten leírt taneszközök, füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Az éves szinten leírt taneszközök. Dominójáték, Óralap mozgatható mutatókkal, naptár, Síkidomok, testmodellek.

Ének-zene: Az első osztályos ritmuskártyák, Dalok lépésről lépésre, kottafüzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: ugrókötel, bója, stopper, zsámoly, szalag, ugrógödör, karika, kislabda, tollaslabda.

Modellezés–vizualitás: Az éves szinten leírt taneszközök. A feladatok megvalósításához szükséges modellek: mintadarabok,(házak), természetben megfigyelt fák, tavaszi virágok, konstruált tárgyak, makettek.

Műalkotások, reprodukciók, képek: festmények képe a tavaszról, fotók a tavaszról, képek az állatokról (mező, víz állatai, erdő), képek az égboltról (éjszakai), népi építészetről képek, színeképek.

Technikai eszközök, anyagok: festékek (akvarell, tempera), zsírkréta, filctoll papírok, agyag, gyurmakés, nád, vessző, dobozok.

Egyéb segédeszközök: diaképek, könyvek (pl. Hollókői ház, füstös konyha, Matyó tisztaszoba,, mai lakóház külső és belső képe, őskori lakhelyek egyéb építkezések, Schaár Erzsébet– Kirakat.

Önművelés: lásd: "fő modul", Önművelési napló 2.

Tavaszi természet

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Koncentrációs– figyelem– memória-beszéd-készséget fejlesztő gyakorlatok.

A tavaszi természet egy-egy részletének megfigyelése, megjelenítése (színek, mozgások, hangok, formák).

A tér használatának gyakorlása: A tér adott szempontú (funkcionális) átrendezése: pl. manualitáshoz keressék meg a legjobb helyzetet a térben, s annak megfelelően rendezzék az asztalokat, székeket (egyéb berendezéseket), vagy drámajátékos gyakorlathoz, jelenet gyakorláshoz, stb.

Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

Csoportos kommunikáció.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Természeti változások megfigyelése. Időjárás, növények, állatok élete. Kísérletezés, magok csíráztatása, megfigyelése. Tavaszi kerti munkák, ásás, ültetés, metszés...

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (Beszélgetés az olvasmányokról, megjelenítés, rajzolás, szövegalkotás).

Megismerendő mű:

Benedek Elek: Megjöttek a fecskék

MATEMATIKA:

Maradékos osztás. Kettővel osztható számok, a maradék 0 és 1. Hárommal osztható számok, a maradék 0, 1 és 2. Négyvel osztható számok, a maradék 0, 1, 2 és 3. Bontás szorzat, szorzat és szám összege.

Számok osztóinak keresése nyitott mondatokban. Szöveges feladatok egy szám és szorzat összegére, különbségére.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Tavaszi szél..., Kinyílt a rózs..., Zibor– zápor...

Alkotás, kifejezés: A tavaszi természet hangjainak megfigyelése, kifejezése

Ritmus- és dallamgyakorlatok-, játékok

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Színek a tavaszi természetben. Színkeverés -foltfestéssel tavaszi kép. Színek derítése (világosítása) 2. Virág hajtogatása.

TESTNEVELÉS:

Sorversenyek támaszfeladatokkal, padon. Utánzó járássok, labdagurítások padon. Szlalomfutás. Szlalom– labdavezetés. Mászó kulcsolás tanítása. Mászási kísérletek a kötél 2-3 fogással. Járás lépéshossz változtatásával.

Tükrójáték párokban, csoportokban.

ÖNMŰVELÉS:

Könyvek, folyóiratok használata. Témával kapcsolatos információk keresése. Esetleg a témával kapcsolatos lemezhallgatás / videonézés.

A napi órai és órán kívüli feladatok (egy részének) elvégzésének az önálló és csoportos megtervezésének, megvalósításának gyakorlása. Közös tevékenységekben való részvétel: természetben történő séta, megfigyelések.

A víz és élővilága

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

„Halak kommunikációja” (mimetikus játékok)

Koncentrációs– figyelem– memória-beszéd-készséget fejlesztő gyakorlatok. A víz élővilágának, egy-egy részletének megfigyelése, megjelenítése (színek, mozgások, hangok, formák).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A vízi és vízparti életközösségek, kapcsolatuk, egymásra utaltságuk és szerepük az emberi életben. Jellegzetes vízparti állatok (hal, béka, szitakötő, sikló) és növények (nád, sás, hínár...) Terepszemle a vízparton. Állat és növényvédelem.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódó fejlesztések
Olvasmány(ok) feldolgozása (dramatizálás, illusztráció).*

MATEMATIKA:

Maradékos osztás 5-tel osztva a maradék lehet 0, 1, 2, 3 és 4.
Kettővel és öttel is osztható számok 6-tal osztva a maradék lehet 0, 1, 2, 3, 4 és 57-tel osztva a maradék lehet 0, 1, 2, 3, 4, 5 és 6.
Szorzás, osztás szabályjátékkal. Szöveges feladatok egy szám és szorzat összegére, különbségére.

ÉNEK-ZENE:

*Dal, Játék, Mondóka: Kis kacsa..., Hatan vannak a mi ludaink.
Ritmus- és dallamgyakorlatok, játékok.
Hangszerek használata*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Színkeverési gyakorlat – a kék és zöld szín árnyalataival kép festése.

TESTNEVELÉS:

Páros fogó. Páros versengések labdával (gurítás, labdavezetés). Labdadobások és kapások a falnál. Mászási kísérletek a kötélén. Mászás a kötél feléig. Járás szép testtartással. Két-három fogás a kötélén, mászókulcsolás – értékelés.

ÖNMŰVELÉS:

*Témával kapcsolatos információk keresése.
Közös tevékenység: vízparton történő séta, megfigyelések.*

A mező élővilága

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Koncentrációs–figyelem–memória–beszédkészséget fejlesztő gyakorlatok.
A mező élővilágának, egy-egy részletének megfigyelése, megjelenítése (színek, mozgások, hangok, formák).*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A rét életközössége. Az ember természetátalakító tevékenységének következményei a mező és rét életközösségére. Növények, állatok megismerése. (Vadvirágok, rágcsálók, bogarak,...) Állat és növényvédelem.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódó fejlesztések.
Olvasmány(ok), versek feldolgozása (dramatizálás, játék).
Megismerendő mű:
Petőfi Sándor: Arany Lacinak*

MATEMATIKA:

Maradékos osztás 8-cal osztva a maradék lehet 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 és 79-cel osztva a maradék lehet 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 és 8.

Összetett szöveges feladatok a maradékos osztás témaköréből.

Számok osztóinak keresése nyitott mondatokban. Oszthatósági szabályok.

Felmérés előkészítése (Szorzás, osztás, maradékos osztás 100-as számkörben).

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Réten kaszál egy ifjú...

Ritmus- és dallamgyakorlatok, -játékok.

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Állatokról készített rajzok kivágása. Közös képalakítás a mezőről. A zöld különféle árnyalatainak alkalmazása. Külső tér ábrázolása – a tér felosztása.

TESTNEVELÉS:

Labdaütögetés két kézzel a falhoz. Szökdelő gyakorlatok. Kétkézes átadások alsó – és felsődobással.

Labdaadogatások párokban. Haladás közben kétkézes átadás a társnak Egyszerű fogó két fogóval.

Kötélmászás.

ÖNMŰVELÉS:

Témával kapcsolatos információk keresése.

Az erdő élővilága

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Megjelenítés: az erdő élővilágának: állatainak, növényeinek megjelenítése, érzelmekkel, tulajdonságokkal történő felruházása.

A játékok megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az erdő lakóinak bonyolult egymásrautaltsági rendszere. Táplálkozási lánc. Az erdő állatai és növényei. (Fák, bokrok, szarvasok, őzek) Az ember és az erdő kapcsolata. Kirándulás az erdőbe. Állat és növényvédelem.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések.

Az erdővel kapcsolatos olvasmány(ok), vers(ek) elemzése (ritmus, rím, megjelenítés, eljátszás...)

MATEMATIKA:

Mérés: az idő szabvány mértékegységei: év, hónap, hét, nap, óra, perc.

Fél, negyed, háromnegyed óra kerek számlapú órán.

Körlap felének, negyedének színezése, vágása.

Idő és időtartam mérése. Az időtartamméréssel kapcsolatos szöveges feladatok. Naptár használata.

Római számok írása, olvasása 100-ig.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Mély erdőn...
Ritmus- és dallamgyakorlatok, játékok
Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. A fa, mint természeti forma elemzése ábrázolása (grafika). 2. Erdő rajzolása állatokkal (kréta).
Takarás, közelebb, távolabb kifejezése.

TESTNEVELÉS:

Gimnasztika. Karikagyakorlatok. Párokban labdagyakorlatok: labda megfogása és eldobása adott idő alatt. Mozgó társra célzás egykezes alsó és felső- átadással. Értékelés: labdadobás (két kézzel és elkapás). Egyensúlyozó járás padon.

ÖNMŰVELÉS:

Témával kapcsolatos információk keresése.
Közös tevékenység: erdőben történő séta, megfigyelése...

Kertünk, házunk

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Megjelenítés: A ház, lakás állatainak, növényeinek, illetve a ház körül élő állatoknak növényeknek a megjelenítése. A játékok közös megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A házi kerti növények és háziállatok. A háziállat fogalma, fajtái, a házasítás története. A legfontosabb házi kerti növények megismerése (retek, saláta, sárgarépa stb.).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések
Olvasmány(ok), vers(ek) feldolgozása (leírás, rím, ritmus, dramatizálás).

MATEMATIKA:

Zárójeles és zárójel nélküli összetett szám– és szöveges feladatok.
Műveleti sorrendiség. Összetett számfeladatok. Függvényre vezető szöveges feladatok.
Síkídomok felismerése, csoportosítása. Síkidomok nagyítása, kisebbítése.
Valaminek a kétszerese, háromszorosa, négyszerese, fele, harmada, negyede.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Háp, háp, háp..., Gyúró deszka, lábos...
Ritmus- és dallamgyakorlatok, -játékok.
Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

1. Házépítés agyagból, nádból készült tetővel. Kerítés fonása vesszőből. 2. Lerajzolás rálátásból.

TESTNEVELÉS:

Érintő fogó. Gimnasztikai gyakorlatok kötéllel. Futás állórajtból – állórajttal gyors indulás. Gyorsfutás – 30 m. Ugrókötél-gyakorlatok (kötélhajtás haladással). Futás értékelése.
Kelj fel Jancsi! – játék.

ÖNMŰVELÉS:

Lexikonok, enciklopédiák. Témával kapcsolatos információk keresése. Közös tevékenység: környezetvédelmi tevékenységek (iskola, lakás, kert, udvar tisztán tartása, gondozása).

A csillagos ég

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mit látunk a csillagos égbolton? Csillagok, bolygók, holdak, meteorok, üstökösök, a Nap, a Tejút.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések.

Olvasmány (ok) feldolgozása (megjelenítés, illusztráció, élőkép).

MATEMATIKA:

Megkezdett sorozatok többféle szabály szerinti folytatása.

Műveletek megfordítása: hiányzó tag, tényező keresése kivonással, osztással.

Testek építése szabadon, minta alapján. Testek határoló lapjainak felismerése, körülrajzolása, megnevezése.

A négyzet, téglalap, háromszög, kör felismerése, néhány tulajdonságuk megnevezése pl. tükrösség.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Gyakorlás

Ritmus- és dallamgyakorlatok, játékok

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Egy nyári csillagos éjszaka. Sötét–világos ellentét (fehér, fekete tónus kék-sárga). Fény–árnyék ellentét. Festés temperával.

TESTNEVELÉS:

„Félperces fogó ” ugró- és szökdelő gyakorlatok. Tartós futás 5 percig. 400 m tartós futás kimért pályán. Ugrálás karikában.

ÖNMŰVELÉS:

Év végi összefoglalás, gyakorlás.

Közeledik a nyár

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

„Mit csinállok a nyáron?” – eljátszása, bemutatása, a játék megbeszélése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Időjárási megfigyelések, a növény és állatvilág változása, gyümölcsök megjelenése. A nyár veszélyei (villámlás, napszúrás, leégés, fürdés, csónakázás).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódó fejlesztések

Felelevenítendő mű:

Nagy László: Balatonparton

MATEMATIKA:

Ismétlés. Számolás a 100-as számkörben. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás, maradékos osztás. Egyszerű és összetett szöveges feladatok.

Nyitott mondatok. Összetett számfeladatok zárójellel és anélkül, műveleti sorrendiség. Relációk, igazsághalmaz keresése.

Mérések: tömeg, hosszúság, idő, űrtartalom. Becslés, mérés, mérőszám és mértékegység kapcsolata.

Diagnosztikai mérés.

ÉNEK-ZENE:

Dal, Játék, Mondóka: Gyakorlás

Ritmus- és dallamgyakorlatok, játékok

Zenehallgatás: Gryllus Vilmos: Dalok: Nyár

Hangszerek használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Többalakos kép élmény alapján. Alakábrázolás különböző nézetekből egyszerű mozdulatokkal. Kirándulás. Nyári játék.

TESTNEVELÉS:

Zsámolyról elugrás, talajra érkezés 2 lábbal. Felhúzott térdekkel talajérintés. Fogójáték. Kislabda hajítás oldalharánt terpeszállásból. Kislabda hajítás célba. Versengés. Tollaslabdázás. Kislabda hajítás értékelése.

ÖNMŰVELÉS:

Év végi összefoglalás, gyakorlás.

DÉLUTÁNOS TEVÉKENYSÉG 2. ÉVFOLYAM

Időtartam: 180 óra (heti 5 óra)

Megjegyzés:

A délutános (szabadidős) tervet EGÉSZ NAPOS (napközis, iskolaotthonos) formában működő osztályok esetén lehet használni. Hazajárós (félnapos) osztály esetében e tevékenységrendszer elhagyandó (illetve elhagyható).

A délutános (szabadidős) tevékenységi rendszer kiegészíti a témákkal kapcsolatos feldolgozásokat, használata nem kötelező. A pedagógus eldöntheti, hogy mennyit és milyen mennyiségben használ fel belőle.

Cél

A tanulók sokrétű tevékenykedtetése, s ezáltal fejlesztése a témához kapcsolódóan.

Követelmény

Nincs.

Tartalom

Ismerd meg önmagad!

Játsszunk!

A fantázia világa.

A természet megismerése.

Feltételek

Lásd a Részeknél a Tartalomban.

Ismerd meg önmagad!

Időtartam: 40 óra

Tartalom

1. hét: Nyaralás után

1. Személyiségfejlesztő játékok: Ismerkedő játékok: Megszólít – megérint, Sziámi, Társskereső játékok, csoportalkotás, csoportnév választás, felelősök megválasztása, (Időfelelős, csendfelelős, dicsérő, konfliktusfelelős, stb.).
Nyári élmények megbeszélése, lerajzolása, egy képpé formálása. Családrajz.
2. Ferkai Lóránt: A nyár emlékei – képtartó, fényképtartó készítése (fotók, rajzok, képeslapok, préselt növények, stb.) (Kisdobos: 1983. szeptember /
3. Társasjáték készítése csoportban (A nyár élményei).
4. Balatonnál sej haj, de jó (Esztergályos Károly : Kisdobos játékkönyv 1981.)
5. Kirándulás: őszi termések gyűjtése csoportban, préselés.

2. hét: Testünk, érzékszerveink

1. Kis Jenő – Kis Jenőné: De jó játék ez gyerekek (Tankönyvkiadó, Bp. 1978.): Orrok, Dobbants, tapsolj!
2. Kaposi László: Színházfüzetek IV. 1993.: Kezek – személyiségfejlesztő játék.
3. Kaposi László: Színházfüzetek IV. 1993.: Szemkontaktus – személyiségfejlesztő játék.
4. Agytornagyakorlatok: A fejem, a vállam, a térdem a bokáim c. játék.
5. Önmagam és csoportom megformálása agyagból.

3. hét: Fejlődésem

1. Milyen voltam? – kisgyerekkori fényképekről beszélgetés, meseírás, dramatizálás képek alapján kiscsoportban.
2. Fényképalbum készítés csoportban.
3. „Eddigi életutam és fontosabb állomásai” – megelevenítése csoportban.
4. Szoborkészítés önmagamról (fejlődési szakaszok).
5. Az egyes fejlődési szakaszok játékeinak átismétlése, eljátszása.

4. hét: Egészség – betegség

1. " Járványjáróka " – személyiségfejlesztő játék.
2. Közmondások, szólások gyűjtése egészségről, betegségről.
3. "Betegségek megelőzése" címmel plakátkészítés csoportban.
4. Egészségügyi dolgozók munkájának megismerése: riportkészítés csoportokban az iskola orvosával, védőnőjével.
5. Vetélkedő: Az elsősegélynyújtás alapjai.

5. hét: Gyógynövények

1. Szülőktől, nagyszülőktől gyűjtött élményekről beszámoló (gyógynövényekkel, gyógyítással kapcsolatos), gyógynövény szaküzlet látogatása.
2. Könyvtárlátogatás: Gyógynövényekről szakkönyvek gyűjtése.
3. Rejtvények szerkesztése, növények felismerése könyvek alapján.
4. Origami: gyógynövénykép készítés tépéssel.
5. Gyógyteák készítése.

6. hét: Egészséges életmód

1. Helyes testápolás, (bőrápolás, körömápolás) fogápolás szabályainak megbeszélése – szituációs játékok.
2. Egészséges napirend ritmusának ábrázolása képekben, csoportonként.
3. Helyes táplálkozás megismerése: gyümölcs-, zöldségsaláta készítése, receptgyűjtés.
4. Vegetáriánus étterem látogatása (lehetőség szerint).
5. Edzéstervezés készítése csoportonként a szellemi és testi egészség megőrzése érdekében, túradélután.

7. hét: Ősz szokások, tevékenységek

1. Őszköszöntő műsor készítése csoportonként (versek mesék, mondókák).
2. Kirándulás az őszi erdőbe – műsor előadása.
3. Gyűjtött levelekből, termésekből kompozíció készítése (préselés, ragasztás).
4. Madárvonulás társasjáték készítése (Kisdobos 1985. szeptember).
5. Szőlőpásztor – népi játék (Kisdobos 1985. október).
Gesztenyekapkodó c. játék (Esztergályos Károly: Kisdobos játékkönyv 1981.).

Játsszunk!

Időtartam: 45 óra

Tartalom

9. hét: Játsszunk vásárt!

1. Versek, dalok, népi játékok gyűjtése a vásárról.
2. Vetélkedő: régi és mai vásár összehasonlítása.
3. Vásárfia készítése csoportonként különböző anyagok felhasználásával (agyag, textil, papír, termékek stb.).
4. Vásár – makettkészítés.
5. Dramatikus játék: Vásári jelenet.

10. hét: Játsszunk a rejtvényekkel!

1. Mini Rébusz – rejtvényfejtés.
2. Keresztrejtvényfejtő verseny csoportonként.
3. Rejtvénytípusok szerkesztés tantárgyanként.
4. Különböző rejtvénytípusok megismerése (Tudod-e?, Színező. stb.).
5. Őszi rejtvényűjság szerkesztése csoportonként.

11. hét: Játsszunk cirkuszt!

1. Cirkuszi élmények megelevenítése festéssel.
2. Bábkészítés – kedvenceink.
3. Hangszerkészítés termésekből.
4. Cirkuszenekarok bemutatkozása, cirkuszkarnevál.
5. Cirkusz c. játék (Kis Jenő – Kis Jenőné: De jó játék ez gyerekek Tankönyvkiadó, Bp. 1978.).

12. hét: Játsszunk színházat!

1. Montágh Imre: Gyermekszínjátékok beszédnevelő könyve (Népművelési Intézet, Bp. 1978.) alapján a beszédképesség és megértés fejlesztése, beszédgyakorlatok-kommunikációs gyakorlatok.
2. Mozdás-improvizációs gyakorlatok zenére.
3. Szöveges, szituációs etűdök készítése csoportonként.
4. Közös dramatizálás, mese átírása színdarabbá.
5. Színházlátogatás lehetőség szerint.

13. hét: Játsszunk bábszínházat!

1. Bábok típusainak megismerése, könyvtárlátogatás.
2. Csoportonként más-más bábtípus készítése.
3. Bábjelenet írása, eljátszása.
4. Zenehallgatás: Bartók: Paprikajancsi – bábkészítés a zenéhez csoportonként.
5. Bábelőadás óvodásoknak.

14–16. hét: Karácsonyi ünnepkör

1. Adventi koszorú készítése csoportonként.
2. Mikulás készítése különböző technikákkal.
3. Ajándékkészítés mikulásra.
4. Mikulásműsor szerkesztése.
5. Mikulásműsor előadása.
1. Karácsonyi ajándék készítése sókerámiából.
2. Diavetítés: Hókirálynő, Melyiket a kilenc közül.
3. Mézeskalácssütés.
4. Karácsonyi szokások felelevenítése.
5. Sókerámia festése, csomagolása.
1. Karácsonyi üdvözlőkártyák készítése (színes papír, olló, ragasztó).
2. Könyvtárlátogatás: Karácsonyról szóló könyvek keresése, gyűjtése.
3. Lakásunk, tanteremünk ünnepi díszbe öltöztetése (tervkészítés).
4. Séta: Karácsonyi kirakatok nézegetése.
5. Betlehem készítése csoportonként.
1. A téli szünet elképzelt élményeinek festése csoportban.
2. Szobai, társasági játékok.
3. Újévi köszöntők írása, tanulása, előadása.
4. Bábkészítés a Háromkirály–játékhoz.
5. Bábelőadás a szülőknek.

A fantázia világa

Időtartam: 60 óra

Tartalom

17. hét: A Föld keletkezése

1. Könyvtárlátogatás: Témával kapcsolatos könyvek gyűjtése.
2. A gyűjtött anyag rendezése, érdekességek.
3. A Föld keletkezésének megelevenítése mozgás-improvizációval.
4. Csillagképek készítése csoportonként színes papírból.
5. Bolygók – képkészítés nemezből.

18. hét: Fantasztikus lények

1. Könyvtárlátogatás: Témával kapcsolatos könyvek gyűjtése (növények, állatok, emberek).
2. Könyvek alapján a fantasztikus lények rendszerezése (növények, állatok, emberek) bemutatása.
3. Fantasztikus lényekről síkbábok készítése.
4. Fantasztikus történet kitalálása a bábok felhasználásával.
5. A történet előadása.

19. hét: Fantasztikus lények

1. Origami: Őshüllők hajtogatása.
2. Őslénypark berendezése a hajtogatott állatokkal.
3. Csoportok közötti vetélkedő a tanult mesék csodás lényeiről.
4. Képzletbeli találkozás egy űrlénnyel, dramatizálás.
5. Űrhajó készítése flakonból.

20. hét: Farsang – vásár

1. Farsangi népszokások megismerése
2. Kiszabás készítése
3. Álarckészítés, vidám farsangi jelenet írása az álarcok felhasználásával
4. A mese eljátszása
5. Farsangi fánk készítése

21. hét: Mesebeli lakóhelyek

1. Könyvtárlátogatás: Mesekönyvek gyűjtése, illusztrációk megfigyelése.
2. Mesebeli állatok, emberek lakóhelyeinek rajzolása, festése.
3. Meseváros készítése gyurmából.
4. Diavetítés: Jancsi és Juliska.
5. Sütés: Mézeskalács-házikó.

22. hét: Átváltozások

1. Könyvtárlátogatás: Mesék, versek, ismeretterjesztő szövegek gyűjtése.
2. Egy mesebeli átváltozás elképzelése és megvalósítása festéssel, gyurmával, agyaggal.
3. Drámajátékok: Szoborkészítés.
4. Zenehallgatás: Bartók: Fából faragott királyfi.
5. Tündérmesék dramatizálása.

23. hét: Állatmesék

1. A tanult állatmesékből: Ki mit tud?
2. Könyvtárlátogatás, könyvajánlás.
3. Más népek állatmeséinek megismerése.
4. A kedvenc állathősök elkészítése gyurmából.
5. Video: Fekete István – Dargay Attila: Vuk.

24. hét: Mesebeli tárgyak

1. Könyvtárlátogatás.
2. Mesebeli tárgyak rajzolása.
3. Mesebeli tárgyak felhasználásával új mesék írása.
4. Interjú a mesebeli tárgyakkal.
5. Aladdin és a csodalámpa c. film megtekintése.

25. hét: Mese és zene

1. Mesefilmek zenéinek felismerése. Csoportverseny.
2. Adott zenéhez meseírás.
3. Mesefelolvasás zenei aláfestéssel, adott eszközökkel (csörgő, dob, termékek).
4. Mese megelevenítése adott zenére improvizációval.
5. A brémai muzikusok.
Weöres Sándor Bóbita c. megzenésített versének meghallgatása.

26. hét: Álom

1. Álmok megjelenítése színekkel, festékekkel csoportmunkában.
2. Álmok megjelenítése állóképek.
3. Álomfejtés (Krúdy Gyula: Álomfejtés c. könyve segítségével).
4. Álommegfejtések rajzolása.
5. József Attila: Altató – A versszakok megjelenítése állóképekkel.

27 hét: Tavaszi szokások, tevékenységek

1. Könyvtárlátogatás: tavaszi versek, locsolóversek, tojásminták gyűjtése.
2. Régi népviseletről, használati tárgyakról képek gyűjtése.
3. Tavaszi népi játékok tanulása: komatál küldés, zöldágjárás, vesszőzés, pünkösddőlés.
4. Tánctanulás: lugasos vonulás.
5. Vetélkedő: népszokások.

28. hét: Rendszerezés

1. Drámajáték
2. Kézművesség
3. Zenehallgatás
4. Tánctanulás, gyakorlás
5. Meseírás

A természet megismerése

Időtartam: 40 óra

Tartalom

29. hét: A tavasz természet

1. „Ébred a természet” versek gyűjtése.
2. Tavaszi "madármenetrend" összeállítása (Kisdobos 1988. április).
3. Tavasz virágok rajzolása, képpé rendezése.
4. Origami: virághajtogatás.
5. Vivaldi: Négy évszak: Tavasz: mozgás – improvizáció zenére.

30. hét: A víz és élővilága

1. Vízparti növények festése, egy képpé rendezése csoportban.
2. Vízparton élő állatok hangjának, mozgásának utánzása, mondókák tanulása.
3. Origami: békahajtogatás.
4. Gólyáról szóló mesék olvasása (Pl. Gólyakalifa, A róka és a gólya, stb.).
5. Béka, béka, brekeke c. fogójáték.

31. hét: A mező élővilága

1. Origami: Nyúl hajtogatása.
2. Zelk Zoltán: A pipacs és a búzavirág c. meséjének dramatizálása.
3. „Nézz a lábad elé!” plakáttervezés (természetvédelem).
4. Hej szénája, szénája...c. népi játék (Falvay Károly: Ritmikus mozgás – énekes játék).
5. Sportjátékok.

32. hét: Az erdő élővilága

1. Erdei állatok festése egyénileg.
2. Csoportmunka: Erdőrészlet festése, állatok elhelyezése.
3. Hóvirág hajtogatása.
4. Fogalmazás írás: hóvirágról, ibolyáról – csoportverseny.
5. Számháború.

33. hét: Kertünk, házunk

1. A csoport ideális kertjének, házának megtervezése.
2. Makettkészítés.
3. Virágültetés.
4. József Attila: Kertész leszek c. versének megtanulása.
5. Beültettem kiskertemet a tavasszal – népi játék.

34. hét: A csillagos ég

1. Csillagképek rajzolása.
2. Csoporttagok csillagjegyeinek, uralkodó égitesteinek meghatározása.
3. A csillagokkal kapcsolatos szólások, közmondások gyűjtése.
4. Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok – a népdal megtanulása.
5. Csillagvadászat c. játék (Esztergályos Károly: Kisdobos játékkönyv 1981.).

35. hét: Közeledik a nyár

1. Nyáron olvasott könyvekből részletek felolvasása.
2. A csoport által kiválasztott mesék alapján bábkészítés.
3. Bábozás.
4. Fecsegő vízimalom készítése (Laczky István: Vakációóó! Hunga-Print Nyomda és Kiadó, Bp. 1992.).
5. Kispályás labdarúgó bajnokság.

36. hét: Rendszerezés

1. Kézműves tevékenység
2. Daltanulás
3. Zenehallgatás
4. Népi játékok
5. Szabadtéri játékok

3. rész

3. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Tartalomjegyzék

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS 3. ÉVF. MUNKATERVE

Megjegyzés
Cél
Követelmény
Tartalom
Feltételek

Mi és a környezetünk 3.

Kulcsszavak

Tartalom

Értékelés

Feltételek

Anyanyelv 3.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Matematika 3.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Ének-zene 3.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Modellezés–vizualitás 3.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Testnevelés 3.

Kulcsszavak
Tartalom
Értékelés
Feltételek

KAPCSOLATOK

Cél
Tartalom
Feltételek
Nyáralás után
Családom és én
Barátaim–ellenfeleim
Ahogy a jövőmet képzelem
Kapcsolatok a természetben
Őszi szokások, tevékenységek

HAZÁNK

Cél
Tartalom
Feltételek
Hol élünk?
Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?
Karácsonyi ünnepkör

FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG

Cél
Tartalom
Feltételek
Élet az őskorban
Élet az ókorban
Élet a középkorban
Feltalálók kora
Mi lesz velünk?
Utazás a jövőbe
Tavaszi szokások, tevékenységek

A TERMÉSZET MEGISMERÉSE

Cél
Tartalom
Feltételek
Tavaszi természet
Virágok, fák, cserjék
Emlősök, madarak
Hüllők, kételtűek, halak
Rovarok
Környezetünk élővilága
Jön a nyár

DÉLUTÁNOS TEVÉKENYSÉG**Kapcsolatok****Hazánk****Fantázia és valóság****A természet megismerése**

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS

3. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Időtartam: 36 hét

Megjegyzés:

- A) A Munkaterv nem használható a Fő modul (Munkaterv 1. Rész) ismerete nélkül.
 B) A ciklusok témáinál a tartalmak dőlt és normál betűs formában szerepelnek (lásd „Munkaterv 1. rész a „Témák szerkezeténél” leírtakat).

1. Tantárgy- és óraterv:

1.1. Mi és a környezetünk 1.2. Anyanyelv 1.3. Matematika 1.4. Ének-zene 1.5. Modellezés–vizualitás
 1.6. Testnevelés

2. Óraszámok:

Összes óraszám: heti 20 óra

A kötelező óraszámokon felül megtervezzük a gyermekek délutános (szabadidős) tevékenységét is. Ennek heti órászáma: 5 óra (kiegészítő tevékenység, elhagyható).

A heti 20 órát részeire bontva az alábbi időkereteket adjuk egy-egy területhez:

Tevékenység	I. Ciklus	II. Ciklus	III. Ciklus	IV. Ciklus	Összes
	heti	heti	heti	heti	éves
Anyanyelv – Mi és a környezetünk	10	9	9	10	324
Matematika	4	4	4	4	144
Modellezés–vizualitás – ének-zene	3	4	4	3	128
Testnevelés	3	3	3	3	108
Összesen:	20	20	20	20	704
Délutános tevékenység (nem kötelező)	5	5	5	5	180

Megjegyzés:

A tanév 36–37 db tanítási hét között mozog (180– 185 tanítási nap). E időterv számítás 36 db tanítási héttel számol. Amennyiben a tanítási napok száma több, azt rendszerezéssel, összefoglalással ajánlatos tölteni).

Ciklusokon belül az időkeretek blokkosíthatóak, átrendezhetőek.

I. Ciklus: szeptember–október (őszi szünet)

II. Ciklus: november–december (téli szünet)

III. Ciklus: január–március (tavaszi szünet)

IV. Ciklus: április–június (nyári szünet)

Az Együttműködés és az Önművelés nem kap önálló órakeretet, mivel mindegyik területben megjelenik.

3. A tanév szakaszolása (ciklusok, témák)

	I. CIKLUS „KAPCSOLATOK”		II. CIKLUS „HAZÁNK!”
HÉT:		HÉT:	
1.	Nyiralás után	9.	Hol élünk?
2.	Családom és én	10.	Hol élünk?
3.	Barátaim, ellenfeleim	11.	Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?
4.	Ahogy a jövőmet képzelem	12.	Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?
5.	Kapcsolatok a természetben	13.	Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?
6.	Kapcsolatok a természetben	14-15- 16.	Karácsonyi ünnepkör
7.	Őszi szokások, tevékenységek		
8.	Rendszerezés		
	III. CIKLUS FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG		IV. CIKLUS A TERMÉSZET MEGISMERÉSE
HÉT:		HÉT:	
17.	Őskor	29.	Tavaszi természet
18.	Őskor	30.	Virágok, fák, cserjék
19.	Ókor	31.	Emlősök, madarak
20.	Ókor	32.	Hüllők, kételtűek, halak
21.	Középkor	33.	Rovarok
22.	Középkor	34.	Környezetünk élővilága
23.	Középkor	35.	Jön a nyár
24.	Feltalálók kora	36.	Rendszerezés
25.	Mi lesz velünk?		
26.	Utazás a jövőbe		
27.	Tavaszi szokások, tevékenységek		
28.	Rendszerezés		

Cél

AZ ÉVFOLYAM FŐ CÉLJAI:

A harmadik osztályra megfogalmazott legfontosabb célunk -az első-második osztály biztonságérzet-megteremtő-megerősítő folyamatára építve – a társas kapcsolatok fejlődéséhez biztosított keretek fejlesztésével, a kooperatív tanulásszervezéssel az önálló tanulás alapkészségeinek az erőteljes fejlesztése (mind egyéni, mind kooperatív kiscsoportos szinten), a tanulók közötti hatékony együttműködés kialakításával.

RÉSZLETES CÉLOK:

SZEREZZEN TAPASZTALATOKAT

- és ismereteket a témákról a témafeldolgozások során **(minden terület)**.
- megfigyelések végzésében, a tapasztaltak elmondásában, egymás tapasztalatainak kicserélésében: önmaga és mások testhelyzetének, testmozgásának, beszédének, testkülsejének – öltözködésének és viselkedésének megfigyelésében; Az emberi test részeinek, növények, állatok, anyagok, tárgyak, jelenségek megfigyelésében; a tantárgyi tanuláshoz kötődő jelek megfigyelésében **(minden terület)**.
- versek, mesék, szövegek helyes olvasásában, írásában, különböző szövegek értő néma- és hangos olvasásában **(E, MK, A, Ö)**.
- az új szavak, kifejezések szövegösszefüggésben történő értelmezésében **(E, MK, A, Ö)**.
- hazánk jelképeinek megismerésében és ábrázolásában **(MK, MV)**.
- környezetének legjellemzőbb felszíni formáiról, felszíni vizeiről **(MK)**.
- a versek hangulatának vizsgálatában **(A)**.
- a költői eszközök: hasonlatok, ismétlés keresésében **(A)**.
- a szabályosság felismerésében, feladatmegoldásban, sorozatokban **(M)**.
- egyszerű geometriai alakzatok felismerésében **(M)**.
- meghatározott tulajdonságú elemek (jelek, rajzok, tárgyak) kiválogatásában **(M)**.
- rész- és kiegészítő halmaz elemeinek jellemzésében **(M)**.
- megadott vagy választott szempontok szerinti csoportosításokban, sorba rendezésekben **(M)**.
- hosszúság, űrtartalom és tömeg meg- és kimérésében alkalmilag választott és szabvány egységekkel **(M)**.
- ismert dallammotívumok szolmizálásában, zenei kérdés-felelet, egyszerű kánonok, kétszólamú éneklés gyakorlásával **(ÉZ)**.
- egyszerű szabályos és szabálytalan formák megkülönböztetésében, karakteres ábrázolásában síkban, térben (mintázás) **(MV)**.
- emberi alak legfőbb arányok szerinti kifejezésében és egyszerű mozgásformák ábrázolásában **(MV)**.
- a különböző technikai eljárásokban (szabadkézi rajz, grafikai és szerkesztési eljárásokban, festésben, modellkészítésben, színek kikeverésében.) **(MV)**.
- a vizuális kommunikáció (újság, reklám stb.) jellegzetes műfajainak megismerésében **(MV)**.

VEGYEN RÉSZT

- örömmel a különböző játékokban **(E, A, ÉZ, T)**.
- a műalkotások elemzésében. Igyekezzen felismerni az egyes műfajokat és néhány műalkotást. Próbálkozzon elmondani a választott műalkotás legjellemzőbb tulajdonságait. **(E, A, MV)**.

TÖREKEDJEN

- egyszerű térvizonyok kifejezésére (előtér, háttér, egymás mellettiség és egymás mögöttség érzékeltetésére), érzékeltetésére **(MV)**.

GYAKOROLJA

- a tankönyvek tartalomjegyzékének helyes használatát **(MK, A, Ö, ÉZ)**.
- könyvek, gyermeklexikonok keresését, használatát, **(MK, A, Ö)**.
- a szóbeli szövegalkotást képek, képsorok segítségével **(A)**.
- vázlatkészítést **(A)**.

- a hármas tagolás alkalmazását **(A)**.
- az életkori sajátosságoknak megfelelő – ifjúsági regényt tanítói segítséggel fejezetenként feldolgozni **(A)**.
- a mondatfajták szövegben történő megnevezését **(A)**.
- a költői képek, a rímek, a vers ritmusának a vizsgálatát **(A)**.
- a tantárgyak tanulásához kapcsolódó írásos munkákat jó elhelyezéssel, könnyen olvasható írással elvégezni **(A)**.
- a kijelölt műveletek megjelenítését kirakással, rajzzal, várható eredmény becslésével, a számítások helyességének ellenőrzésével, alpműveleteket szóban és írásban **(M)**.
- a szorzást és a bennfoglalást **(M)**.
- háromjegyű számok szorzását egyjegyűvel, osztását egyjegyűvel, maradékos osztást is, **(M)**.
- a számok felírását összegalakban (két-vagy többtagú összegként), különbségalakban, szorzat és hányados alakban, vegyesen **(M)**.
- a nyitott mondatok igazzá vagy hamissá tevését **(M)**.
- az egyszerű egy-és két művelettel leírható szöveges feladatokat, adatok feljegyzését, megoldását rajz segítségével, az egyműveletesek számfeladatokkal történő felírását, szöveges válasz írását **(M)**.
- a valószínűségi játékokban a gyakoriságok megállapítását **(M)**.
- egyszerű térkép lerajzolását modellezés alapján **(MV)**.
- történelmi olvasmányok illusztrálását **(MV)**.
- összetett formák arányainak, szerkezetének karakteres ábrázolását, a formák dekoratív elrendezését. A tér kifejezését. A szín tónusok előállítását. Alkalmazza az előállításhoz szükséges technikákat **(MV)**.
- a mászókötélen történő felmászást **(T)**.
- a labdát váltott kézzel vezetni, a labdadobási, átadási és elkapási módokat **(T)**.
- a gurulóátfordulás előre, hátra elvégzését. Tarkóállást. A 2 részes ugrószekrényre történő felugrást, és leugrást **(T)**.
- a kislabda hajítást nekifutással elvégezni **(T)**.
- az önművelés elemi formáinak a használatában: könyvek keresése, információk gyűjtése, önálló tevékenységek kipróbálása: a könyv legfontosabb adatainak megkeresésében (címlapon, fedélen) **(Ö)**.

IGYEKEZZEN A TANULÓ

- érzelmeket kifejezni dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel **(E, A)**.
- a helyzetnek megfelelő hangerőt használni beszéd közben **(E, A)**.
- a hangkapcsolatokat helyesen ejteni **(A)**.
- tartalmat folyamatosan, összefüggően mondani **(A)**.
- a tanult nyelvi fordulatokat konkrét helyzetekben alkalmazni **(A)**.
- az irodalmi művek által keltett élményeket megfogalmazni (tanítói segítséggel).
- az olvasottakkal kapcsolatos véleményét, álláspontját csoportban megbeszélni, majd mindenki előtt önállóan megfogalmazni **(A)**.
- a dalok hangulatának megfelelő éneklés megvalósítására **(ÉZ)**.

Követelmény

TÉNYLEGES KÖVETELMÉNYEK ÉVFOLYAM VÉGÉN:

ÉRJE EL

- kitartó futása a 8 percet. Tudja az ugrókötelet 30 sec-ig folyamatosan hajtani (kivéve túlsúlyos és egyéb fiziológiai problémákkal küszködő tanulók). **(T)**

ISMERJE FEL

- a szavak tövét **(A)**.
- az alábbi szófajokat: ige, főnév – konkrét esetekben kérdések alapján **(A)**.
- a többes számú főneveket konkrét esetekben **(A)**.
- a műveletek közötti kapcsolatot / összeadás – kivonás; szorzás és osztás; **(M)**.
- és különböztesse meg a gyermek-, felnőtt-, férfi-, női kórusokat **(ÉZ)**.
- többször hallott és megnevezett hangszer hangját gépzenéről, vagy egyéb módon. **(ÉZ)**.

ISMERJE FEL ÉS NEVEZZE MEG

- egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit **(MK)**.
- a mesetípusokat **(A)**.
- a kettes, hármas ütemfajtákat **(ÉZ)**.

ISMERJE ÉS OLVASSA A TANULÓ

- a számok jelét 1000-ig. Találja meg a számok helyét különféleképpen beosztott számegyenesen 1000-ig **(M)**.
- a >, <, +, –, =, ·, : jeleket **(M)**.
- a km, m, dm, cm, mm, hl, l, dl, cl, t, kg, dkg, g, nap, óra, perc mértékegységeket **(M)**.
- az alsó lá, a dó– ré– mi– fá– szó– lá– ti-felső dó hangok nevét, kézjelét **(ÉZ)**.

ISMERJE(N)

- a szünet szerepét (értelme, érzelmi és hatásszünet) **(E, A, ÉZ)**.
- fővárosunk és a hivatalos nyelv megnevezését **(MK, A, Ö)**.
- néhány etnikai csoportot, nemzetiséget **(MK, A, Ö)**.
- közvetlen környezete néhány nevezetességét **(MK, A, Ö)**.
- ismerjen egy fás szárú, egy lágyszárú növényt és tudja megnevezni őket **(MK)**.
- saját és családtagok legfontosabb személyi adatait /név, foglalkozás, születésnap / **(MK)**.
- a szövegek hármas tagolását **(A)**.
- az anyaggyűjtés módjait **(A)**.
- a népmesék legfontosabb jellemzőit **(A)**.
- a Gólya, gólya, gilice c. népköltést, Weöres Sándor egy versét **(A)**.
- ismerjen 20-25 dalt (beleértve az 1. 2. osztályban tanultakat is).
- ismerjen 7-8 játékot dallal, mondókával **(ÉZ)**.
- ismerje az összeadás, kivonás, szorzás, osztás műveleteinek elemeit. **(M)**.
- a vezényszavakat **(T)**.

TUDJA

- a tanult ritmusneveket felismerni, olvasni és írni tanítói segítséggel. Tudjon mondókákat ritmizálni egyenletes járás mellett, tapsolással vagy egyéb módon **(E, A, ÉZ)**.
- szűkebb lakóhelyén útbaigazítani az idegent. Tudjon lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyet megnevezni és leírni **(MK, Ö)**. Tudjon segítséggel beszámolni lakóhelyének jellemzőiről, nevezetességeiről **(MK, A, Ö)**.
- saját szavaival feleleveníteni a tanult mondákat **(MK, A, Ö)**.
- írásban rögzíteni tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit az előzetesen megbeszélteknek megfelelő módon **(MK, M, MV)**.
- országunk nevét **(MK, A)**.

- felsorolni néhány tanult növény és állat életéhez szükséges környezeti feltételeket **(MK)**.
- a világtájakat megnevezni **(MK)**.
- elmondani saját szavaival, hogy miről szól a Ludas Matyi c. mese **(A)**.
- a magán- és a mássalhangzók időtartamát a begyakorolt esetekben helyesen jelölni tollbamondásra **(A)**.
- a melléknevek végén a hosszú – ó, – ö, – ú, – û-t jártasság szintjén jelölni **(A)**.
- a j-t és ly-t 20-30 szóban jelölni **(A)**.
- a nagy betűket a tulajdonnevek írásakor használni **(A)**.
- kívülről a szorzó- és bennfoglaló táblát **(M)**.
- konkrét tapasztalatszerzés útján a biztost és a véletlent megkülönböztetni **(M)**.
- felsorolni a téglalap, négyzet tanult tulajdonságait modell segítségével **(M)**.
- a 2. osztályban tanított rendgyakorlatok fő formáit.
- ismerje a nyitódás, a zárkózás, a fejlődés és szakadozás jelentését **(T)**.
- a távolugrást nekifutással elvégezni **(T)**.

TUDJON:

- kérdéseket feltenni és arra válaszolni **(minden terület)**.
- dönteni mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról **(MK, A, M)**.
- mérni centiméter pontossággal **(MK, M, MV)**.
- új címet adni az olvasmánynak **(A)**.
- olvasmányok tartalmát néhány összefüggő mondatral összefoglalni **(A)**.
- az adott témáról 4–6 értelmes, összefüggő mondatot írni olvasható formában **(A)**.
- ezres számkörben számlálni (egyesével, kettesével, ötösével, tízesével) **(M)**.
- egyszerű nyitott mondatot kiegészíteni igazzá, nem igazzá **(M)**.
- tudjon egyszerű kar- és lábmozgásokat végezni (lépés, dobantás, taps) **(ÉZ)**.
- tanult dalrészleteket – a tanult hangokkal – olvasni és kottába írni tanítói irányítással és hangszer segítségével **(ÉZ)**.
- távolba és célba dobni alsó- és felső dobással. **(T)**.

LEGYEN KÉPES

- társaival 35-40 percig közösen együtt dolgozni egy-egy feladaton (feladatokon) **(minden tevékenység)**.
- megjeleníteni saját nevének ritmusát és dallamát **(ÉZ, E)**.
- a hallás után tanult dal, dalrészlet ritmusának érzékeltetésére **(ÉZ, A)**.
- Legyen képes tartalmilag tisztázott és megértett rövid szöveg-, szövegrészlet felkészülés utáni folyamatos felolvasására **(A)**.
- néma olvasással életkorának megfelelő fél-egy oldalas szöveg olvasására **(A)**.
- feladatok megoldására, amelyek a némán olvasott szöveghez kapcsolódnak: főbb események megfogalmazása, szövegillusztráció, stb. **(A)**.
- saját írásának önellenőrzésére, hibajavításra szokás szintjén **(A)**. Javítsa hibáit a szokás szintjén. **(A)**.
- a számok írására 1000 -ig, a >, <, +, -, =, ·, : jelek, valamint a mértékegységek jeleinek írására **(M)**.
- háromjegyű számok írásbeli összeadására, kivonására **(M)**.
- háromjegyű számok egyjegyűvel történő írásbeli szorzására, osztására **(M)**.
- egyszerű sorozatok szabályának megállapítására, egyszerű sorozat folytatására **(M)**.
- a számítások helyességének ellenőrzésére és az eredmény értelmezésére segítséggel **(M)**.
- egyszerű szöveges feladatok megoldására tevékenységgel, ábrák és matematikai modellek segítségével **(M)**.
- egyszerű tárgyak elkészítésére. Legyen jártas a tervezési folyamat alaplépéseinek betartásában (felismerés, tervezés, kivitelezés, értékelés) **(MV)**.
- a gyakorolt rendgyakorlatok végrehajtására, alapvető gimnasztikai alapformák követésére **(T)**.
- elfogadható mozgásminta reprodukálására a rajtolás, futás, ugrás, és dobás végrehajtása során **(T)**.

LEGYEN A TANULÓ JÁRTAS

- a tanult – mérési eljárások konkrét gyakorlása során megismert – szabvány mértékegységek gyakorlati alkalmazásában, egyszerű, a gyakorlatban ellenőrizhető át és beváltások végzésében **(M)**.
- az életkornak megfelelő rajzolásban, festésben, mintázásban, tárgyalakotásban. Tudja használni az eszközöket és anyagokat a jellemző jegyeknek megfelelően **(MV)**.

Tartalom

A harmadik osztályos tanterv (az első kettőhöz hasonlóan) tartalma három területből épül fel:

1. Az első az éves szinten leírt tananyag, amely a tantárgyak tartalmából áll:
Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika,
Ének-zene, Modellezés–vizualitás, Testnevelés.
2. A másik a tématerv, amely a tevékenységek magját, kiindulási helyzetét jelentik. Az évet 4 nagy téma – un. CIKLUS – téma – bontja négy szakaszra („Kapcsolatok”, „Hazánk”, „Fantázia és valóság”, „A természet megismerése”).
3. A harmadik a ciklusokon belül – a HETI TÉMÁNAK megfelelően – leírt, a tantárgyi területek témán átszűrte, témán keresztül fejlesztendő területei, „tananyaga”, melyben megjelennek az alkalmazott tárgyak is. (A héten belül: 1. Együttműködés 2. Mi és a környezetünk 3. Anyanyelv 4. Matematika 5. Ének-zene 6. Modellezés–vizualitás 7. Testnevelés 8. Önművelés).

Módszertani ajánlás:

A komplex blokkban szereplő tevékenységek a 3. osztályos tanulók életkori sajátosságaira épül: a konkrét, cselekvéseken, manipulációkon alapuló tevékenységekre.

A „*Mi és a környezetünk*” című blokk az Ember a természetben, – Ember és társadalom, a Háztartástan valamint a „Hagyományismeret” részeket öleli fel az adott életkornak megfelelően. Felhívjuk a figyelmet e blokk tanításakor, hogy minimális mértékben használjanak munkafüzeteket, munkatankönyveket. Konkrét megfigyeléseket, cselekvéseket (vásárlás, növénygondozás, képgyűjtés, manipulálás a tárgyakkal-, anyagokkal, utazás, színház-múzeumlátogatás kísérletek, stb.) végeztesse elsősorban a gyerekekkel, s játékos gyakorlatok, feladatok során sajátítsák el az e területhez tartozó ismereteket, fejlődjenek készségeik, képességeik, attitűdjeik.

Fontos módszer a látottak, hallottak, tapasztaltak folyamatos megbeszélése, megvitatása, illetve az Önművelés általi információszerzés (könyvtárhasználat stb.).

Az „*Együttműködés*” tanítása megkívánja a pedagógus elemi szintű drámapedagógiai képzettségét, továbbá bizonyos tájékozottságot a konfliktuspedagógiában. E terület „tanítása” elképzelhetetlen a Kooperatív tanulás módszertanának ismerete nélkül (kooperatív tanulásszervezés, csoportdinamika, tér, idő, értékelés, kooperatív feladatok...).

3. évfolyamon – az 1-2. osztályban történő kiscsoportos szabad szerveződést, vagyis szimpátia alapján történő társ-csoportválasztást egyre nagyobb mértékben kiegészíti, felváltja a feladatokra történő csoportszerveződés, amely a csoportfejlődés következménye.

A *Modellezés–vizualitás* tanítása-tanulása is elsősorban konkrét cselekvés és nem munkafüzet, tankönyv kérdése. Nem az elvont jelrendszerek tanulása itt a fontos, hanem a kézműveskedés, a „csinálás”, amelyen keresztül a gyerek örömmel jut el akár „elvont” ismeretek megszerzéséhez is.

Feltételek

1. A HKT-program 3. osztályos taneszköz csomagja:

- Projektek 3. (tanítási segédlet).
- Feladat- és szöveggyűjtemény 3. (tanítási segédlet a projektekhez).
- Olvasókönyv 3. (tanulási segédlet).
- Matematika feladatgyűjtemény 3. (tanulási segédlet).
- Önművelési napló 3. (tanulási segédlet).
- Daloskönyv 1-3. oszt. (tanulási segédlet).
- Feladatlapok (tanulási segédletek).

2. Tárgyi feltételek

- Általános feltételeket: lásd: Fő modul (1. könyv).
- Manipulációs eszközök: kártyák, kép-sorozatok, mérőeszközök, kísérlethez szükséges eszközök.
- Füzetek, csomagoló papírok, rajzlapok, kartonok, írólapok, egyéb papírok.
- Író- rajzoló- festő-mintázó eszközök, anyagok (festékek, színesek, filcek, gyurma (agyag, rajztábla, dobozok, saját gyűjtésű tárgyak, textilanyagok, rajzlapok...).
- Tornatermi felszerelések.
- Egyszerű hangszerek (lehetőségtől függően: xilofon, ritmushangszerek ...).
- Saját gyűjtésű képek, anyagok.

Megjegyzés: Más forgalomban lévő taneszköz is használható. A Projekt és a hozzátartozó Feladatgyűjtemény használata viszont ajánlott, mivel ilyen forgalomban nincs.

Mi és a környezetünk 3.

Kulcsszavak

Ember és társadalom
Ember a természetben
Környezetismeret
Néphagyomány
Háztartástan

Tartalom

Beszélgetések, élmények, tapasztalatok szerzése-, feldolgozása, ismeretterjesztő olvasmányok feldolgozása, kutatások, megfigyelések, vizsgálatok végzése, séták, tanulmányi kirándulások az alábbi témákban:

NYARALÁS

1. Más emberek, más szokások
2. Utazási élmények

A CSALÁD

1. A család utazási szokásai
2. A család felépítése
3. Szokások
4. Szerepek
5. Az én családom
6. A család ünnepei

A JÖVŐ

1. A saját jövőm
2. A világ változása
3. Találmányok
4. „Utazás a jövőbe”
5. Az idő

A JELEN

1. Hol élünk?
2. Kik vagyunk?
3. Helyünk a világban

BARÁTOK – ROKONOK

1. Ki a barát?
2. Ki a rokon?
3. Viselkedéskultúra

A TÁJÉKOZÓDÁS ALAPJAI

1. A térkép használata
2. Lakóhelyünk a térképen
3. Helyünk a földgömbön

A TERMÉSZET

1. Kapcsolatok a természetben
2. Ciklusok a természetben
3. Okságok a természetben
4. Mi és a természet
5. Természetvédelem

NÖVÉNYEK

1. A növényvilág évszakos változása
2. Növények a karácsonyi ünnepkörben
3. A növények jellemzői, tulajdonságai
5. A növények szerepe és védelme

MESEL A MÚLT

1. Élet az őskorban
2. Élet az ókorban
3. Élet a középkorban
4. Népek, kultúrák
5. A magyarok eredete, története
6. Mesék, regék őseinkről
7. Honfoglalás
8. Mindennapok régen és ma

NÉPSZOKÁSOK

1. Karácsony
2. Húsvét

ÁLLATOK

1. Hasonlóság és különbözőség az állatvilágban
2. Emlősök
3. Madarak
4. Hüllők
5. Kétéltűek
6. Halak
7. Rovarok
8. Az állatok védelme

Módszertani ajánlás

- A témakörök feldolgozásánál a csoportmunka előtérbe helyezése mellett egyre nagyobb hangsúly kerül az egyéni tanulási szakaszokra.
- Javasoljuk a tapasztalati úton történő ismeretszerzés preferálását.
- A témakörök feldolgozásánál a differenciálás jelentőségét igen fontosnak tartjuk.
- Használjuk ki a kirándulások, séták, erdei iskola, élősarok, iskolai kert, kísérletezések, vizsgálódások adta lehetőségeket.
- Az ismeretszerzéshez szükségesnek tartjuk a videó, televízió, könyvtár alkalmazását.
- A tanulási folyamatban kapjon egyre nagyobb teret az önálló ismeretszerzés, tananyag-feldolgozás.

Értékelés*Néhány megfigyelési szempont:*

- Az átélt élmények, tapasztalatok, megfigyelések felelevenítése, beszámolás róluk.
- A saját családi kapcsolatainak ismerete.
- Saját magának elhelyezése a szűkebb és tágabb családban.
- A családi munkamegosztás ismerete, saját szerepének ismerete.
- Családi ünnepek ismerete.
- Különbségtétel családi és nem családi ünnepek között.
- A naptári évben saját család ünnepi alkalmainak elhelyezése.
- A barátság, rokonság, ellenfél, ellenség fogalom hordozta viszonyok ismerete konkrét szituációk segítségével.
- Illemszabályok ismerete és alkalmazása.
- Saját elképzelés megjelenítése.
- Sorrendiség felismerése a múlt, a jelen és jövő történéseiben.
- Nagy szakaszok felismerése az emberiség történetében.
- A témák közös feldolgozása.
- Ismeretek, tapasztalatok lakóhelyének földrajzi elhelyezkedéséről, közvetlen környezetének nevezetességeiről.

- Magyarországról szerzett ismeretek gyarapodása.
- A magyar nép történetét feldolgozó mondák, mesék ismerete, a hallott, olvasott történetek önálló felelevenítése.
- Tapasztalatok felelevenítése.
- Lakóhely elhelyezése a térképen.
- Tájékozódás lakókörnyezetében.
- A tájékozódáshoz megismert eszközök használata (térkép, iránytű, földgömb).
- Természeti jelenségek, kapcsolatok, összefüggések felismerése. Ismeretek bővülése a természetvédelemről.
- Természetvédelmi tennivalók.
- A növényvilág évszakos változásának felismerése.
- Növények néhány jellemző tulajdonságának ismerete.
- A növények elhelyezése a természet kapcsolatrendszerében.
- Hasonlóságok és különbségek felfedezése az állatvilágban.
- Megfigyelési szempontok bővülése az állatvilágról.
- Néhány állat megnevezése az állatvilág főbb csoportjaiból.
- Az állatok védelmének fontossága.
- Népszokások felelevenítése, ismerete.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 3. (tanítási segédlet)
- Feladat- és szöveggyűjtemény 3. (tanítási segédlet)

Tárgyi feltételek:

Füzet, videó, tv, könyvtár, turista térképek, földgömb, írásvetítő, diavetítő, természeti megfigyelésekhez kialakított sarok (akvárium, terrárium, nevelt növények), térképek, turista térképek, alapvető eszközök (olló, ragasztó, karton, színes papír, stb.).

Növényeket, állatokat, tárgyakat ábrázoló kártyák (képek)– bolti vagy/és házilag elkészítendő).

Gyógynövények, termések, levelek, ágak, természeti megfigyelésekhez szükséges eszközök (doboz, papír, nagyító, távcső, iránytű).

Ajánlott szakirodalom

Nagy Európai Természetkalauz – Officina Nova Bp. 1992.

Csudavilág sorozat kötetei – Park kiadó.

Az állatvilág enciklopédiája: Vízimadarak – Helikon, Bp. 1991.

Usborne: Természettudományi Kisenciklopédia – Park kiadó, Bp. 1992.

Usborne: Az élővilág kisenciklopédiája – Park kiadó, Bp. 1992.

Godet: Európa virágai

Simon Tibor–Csapody Vera: Kis növényhatározó – Tankönyvkiadó Bp. 1991.

Csirmaz Mátyas: Kalendárium.

Szemtanú: A fa – Park kiadó, Bp. 1993.

Arany László: Hol volt hol nem volt Móra 1995.

Mindennapi életünk, Tudománytár gyermekeknek – Móra 1991.

Képes Gyermeke enciklopédia Park kiadó Bp. 1992./1994.

Dömötör Tekla: Népvándorlás, néphit, népi vallásosság – Akadémiai kiadó, Bp. 1990.

Anyanyelv 3.

Kulcsszavak

Anyanyelv és irodalom
Beszédtechnika
Drámajáték
Drámapedagógia
Dramatizálás
Játék
Néphagyomány

Tartalom

BESZÉD, IRODALOM

Az Együttműködés (kooperáció) és egyéb területek tanulásakor alkalmazott – témákhoz kötődő – gyakorlatok, feladatok során:

1. *Köznyelvi kiejtés*

- Beszédtechnika.
- Ereszkedő és emelkedő dallam (felszólítás, kérdés, óhajtás).
- Érzelmek kifejezése dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel.
- Érzelmek felismerése dallamból, mondathangsúlyból, hangszínből.
- A szünet szerepe: értelme, érzelmi és hatásszünet.

2. *Beszéd*

- Társas beszédszituációk gyakorlása.
- Szövegek tömörítése, egyszerűsítése.
- Szó- és kifejezésgyűjtés, szókincsbővítés.
- Kifejezések megfogalmazása saját szavakkal
- Témákhoz kötött drámajátékos gyakorlatok:
- Családom és én, Barátaim – ellenségeim, Kapcsolat a természettel, közösségi szokások,
- Közös munkák, Karácsony, Honnak jöttünk-hogyan jöttünk? A természet ébredése, Farsang, Húsvét, – Tavaszi ünnepek, Jeles napok.

3. *Szóbeli szövegalkotás*

- Szabadon választott vagy megadott témáról szövegalkotás szóban (mesékről, képsorról, személyes élményről, élőlényekről, stb.).

4. *Írásbeli szövegalkotás*

- Cím és tartalom kapcsolata.
- Az anyaggyűjtés módjai (tapasztalat, megfigyelés, emlékezet, képzelet, olvasmány).
- Lényegtelen és lényeges gondolatok elkülönítése.
- Vázlat készítése.
- A szöveg hármas tagolása.
- A bevezetés szerepe, lehetőségei.
- A befejezés szerepe, lehetőségei.
- Elbeszélő fogalmazások írása (időrend, szereplők, elbeszélő stílus).
- Kötöttségek nélküli szabad fogalmazások készítése.

5. *Műismeret*

- Népköltészeti alkotások: mesék, mondák, népdalok, találós kérdések, szólások, közmondások, dramatikus népi játékok.
- Versek, mesék, elbeszélések, regényrészletek a magyar és a világirodalomból
- Ismeretterjesztő szövegek.

6. Irodalmi ismeretek

- Szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek jellemzői (terjedelem, forma, felépítés, témaválasztás, nyelvi eszközök).
- A népmesék jellemzői.
- Mesetípusok.
- A versek hangulata.
- Költői eszközök: hasonlatok, ismétlés.

Az alábbi művek megismerése (kötött):

- Weöres Sándor egy-egy versének megismerése
- Vörösmarty M.: Szózat megismerése
- Kölcsey F.: Himnusz megismerése
- Arany J.: Családi kör megismerése
- Lúdas Matyi népmese, rajzfilm
- Arany János: Rege a csodaszarvasról
- Primitív népköltészeti alkotás (pl. vadászdal, varázslódal)
- Gólya, gólya, gilice (népköltés)
- Monda Mátyás királyról

SZÖVEGEK

A témákhoz kapcsolódóan: lásd: *Ajánló bibliográfia 1–3. évfolyam*

Megjegyzés: a bibliográfia csak ajánlat, nem kötelező!

OLVASÁS SZÖVEGÉRTÉS

1. Olvasási képesség

- Néma olvasás fejlesztése.
- Hangos olvasás gyakorlása, kifejező hangsúlyos olvasás fejlesztése.
- A szöveg tiszta, helyes hangoztatása.
- Írásjelek fokozott figyelembevétel.
- Olvasmányrészletek, versek bemutató olvasása, kapcsolattartás a hallgatósággal.

2. Szövegmegértés

- A megértés bizonyítása szóban, rajzzal, cselekvéssel, írásban a szöveghez tartozó feladatok alapján.
- Tartalomelmondás képsorok, vázlat, hívószavak segítségével.

3. Szövegelemzés

- Új szavak, kifejezések értelmezése.
- Cím vizsgálata, címadás.
- Szövegek tagolása, időrend, vázlat.
- Szereplők tulajdonságai.
- Költői képek.
- A vers ritmusa és a rímek.

ÍRÁS, HELYESÍRÁS

1. Írás, íráshasználat

- Betű-alakítás, betűkötések gyakorlása a hármas vonalrendszer elhagyásával.
- Másolás, tollbamondás, emlékezetből való írás.
- Szavak, szókapcsolatok írása.
- Egyszerű és összetett mondatok írása.
- Tartalmilag összefüggő mondatok írása.
- Feladatok megoldása írásban.

2. Helyesírás

- A tulajdonnevek helyesírása.
- A hosszú hangzók jelölése.
- Az ly és a j használata a gyakran előforduló szavakban.
- Az igeidők jelölése, múlt idejű igék helyesírása.
- Az -ít, -ul, -ül végű melléknevek helyesírása.
- Az -ó, -ő, -ú, -û végű melléknevek helyesírása.
- A közép- és felsőfokú melléknevek helyesírása.

ANYANYELVI ISMERETEK

- Mondatfajtaknak megfelelő írásjelek és hanglejtés.
- Az állítás, tagadás, tiltás a mondatokban.
- A főnév fogalma, felismerése kérdése alapján.
- A köznév és a tulajdonnév megkülönböztetése.
- A tulajdonnevek fajtái, személynév, állatnév, földrajzi név, intézménynév, címek.
- Egy főnév egyes és többes száma.
- Ragos főnevek, a szótő keresése.
- Az „a” és „az” névelők használata.
- Az ige fogalma, felismerése kérdése alapján.
- Az ige ragozása.
- Az igeidők.
- Az igekötős igék.

Módszertani ajánlás:

Az Anyanyelv tananyag feldolgozását *mindig a heti témából kiindulva* javasoljuk megvalósítani. Ezekhez kapcsolódnak az olvasmányok, de a nyelvtan tananyag feldolgozásával is érdemes a témákhoz kapcsolódni.

Fontos, hogy minél nagyobb teret engedjünk az önművelésnek.

A tananyag feldolgozása a tankönyvek helyett (mellett) a csoportos cselekvésre, tapasztalásra épüljön.

Az anyanyelvi műveltség lerakásához sokféle, változatos ismeretforrás szükséges. Pl. mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek, könyvtár, saját személyű élmények, színház, drámajátékok, ajánlott tévéműsorok, videók, újsághírek stb.

Fontos szerepe van a konkrét szituációknak, élményszerű helyzeteknek, a kiscsoportban megélt dramatikus játékoknak, a csoportkohéziót erősítő közös játékoknak, mesefeldolgozásoknak, az elvárt egyéni és társas magatartásformák bemutatásának és gyakorlásának, személyes és közös élmények bekapcsolásának.

Szükséges olyan tananyaghoz kapcsolódó szituációk megteremtése, amelyben a gyermek képes embertársaival kapcsolatot teremteni, velük együttműködni. Tehát a nevelés folyamatában biztosítanunk kell, hogy megismerhesse és megtanulhassa az együttműködés értékeit. Ennek az ismeretanyagban és a tanítási módokban úgy kell megjeleníteni, hogy a tanuló állandóan gyakorolhassa, érzelmileg átélhesse és ő maga is alkalmazhassa.

A közös cél, a közös munka, az egymás iránt érzett felelősség olyan társas képességek és készségek fejlődését segítik elő, amelyek az együttműködésben nélkülözhetetlenek. A munkafolyamat eredményessége nem képzelhető el a résztvevő tanulók kommunikációja és kooperációja, ugyanakkor önállósága és önművelése nélkül.

Problémahelyzetek teremtése szituációs játékokkal, melyek megoldásával megtanulnak a tanulók együtt dolgozni és a feladatokat megosztani.

Mindezekhez olyan pedagógiai személyiség szükséges, aki partnernek tekinti a gyerekeket, folyamatosan képi magát, drámapedagógiai ismeretekkel rendelkezik, önismereti – személyiségfejlesztő tréningeken vesz részt.

A tanterem biztosítsa a kiscsoportos tanulás feltételeit, teret az önálló és csoportos tevékenységhez, kutató munkához, játékokhoz, biztosítson beszámolási és értékelési lehetőséget (könyvespolc, eszközpolc, élősarok stb.).

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Tartalmilag tisztázott és megértett szöveg felkészülés utáni folyamatos felolvasása
- Néma olvasás életkorának megfelelő fél-egy oldalas szövegen
- A némán olvasott szöveghez kapcsolódó feladatok megoldása: főbb események megfogalmazása, szövegillusztráció stb.

- Olvasmányok tartalmának néhány összefüggő mondattal történő összefoglalása.
- Az új szavak, kifejezések szövegösszefüggésben történő értelmezése.
- Kérdések feltevése és arra válaszolás
- Új cím adása az olvasmánynak
- Szövegek hármas tagolásának ismerete, az időrendet tartása
- A tantárgyak tanulásához kapcsolódó írásos munkák jó elhelyezéssel, könnyen olvasható írással történő elvégzése
- Ellenőrzi-e munkáját önállóan, csoportban a szokás szintjén
- A magánhangzók és mássalhangzók időtartamának jelölése begyakorolt esetekben tollbamondásra
- A j és ly jelölése 20-30 szóban
- A nagy betűk használata a tulajdonnevek írásakor
- A tulajdonnevek elválasztási esetei
- Hangkapcsolatok helyes ejtése
- A helyzetnek megfelelő hangerő használata beszéd közben
- Folyamatos, összefüggő tartalom-elmondás
- Érzelmek kifejezése dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel. Érzelmek felismerése dallamból, mondathangsúlyból, hangszínből
- Szóbeli szövegalkotás szabadon választott vagy megadott témáról (mesékről, képsorról, személyes élményről, élőlényekről stb.)
- Olvasmányok tartalmának néhány összefüggő mondattal történő összefoglalása
- Az anyaggyűjtés módjainak ismerete
- Az adott témáról összefüggő mondatok írása olvasható formában, a minimális követelményekben megjelölt helyesírási és íráshasználati normák megtartásával
- A mesetípusok felismerése
- A népmesék jellemzőinek felismerése
- A mondatfajták megnevezése konkrét esetekben
- A szavak tövének felismerése
- A tanult szófajok felismerése (ige, főnév) konkrét esetekben, a szavak csoportosítása szófajok szerint
- A többes számú főnevek felismerése
- Az igeragozás ismerete
- Az alábbiak ismerete:
 - Gólya, gólya, gilice
 - Weöres Sándor egy verse

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 3. (tanítási segédlet)
- Feladat- és szöveggyűjtemény 3. (tanítási segédlet)
- Önművelési napló 3. (tanulási segédlet)
- Olvasókönyv 3. (tanulási segédlet)
- Feladatlapok

Tárgyi feltételek:

- füzet, író, rajzoló eszközök
- könyvtárhasználati lehetőség
- írásvetítő

Matematika 3.

Kulcsszavak

Matematika

Tartalom

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

alapozása (a megfigyelőképesség, a tudatos, tartós figyelem, a problémamegoldó-képesség, a vitakészség fejlesztése).

- Változatos matematikai tevékenységek során a valóság és a matematika elemi kapcsolatainak kiépítése; összehasonlítás, szétválogatás, rendezés megadott és a tanulók által felismert szempontok szerint.
- Állítások és tagadások megfogalmazása.
- Nyitott mondatok kiegészítése; igazzá, hamissá tétele, olyan nyitott mondatok, melyeket nem lehet igazzá tenni (üres halmaz).
- Sorozatok, függvénytáblázatok kiegészítése, folytatása, kapcsolatok felfedezése számok között, mennyiségek között. Szabályok keresése a függvénytáblázatokban, megfogalmazásuk szóban.
- Egyszerű kombinatorikai feladatok; 2-3 halmaz elemeiből képezhető párok keresése megszámlálása, pl. számok képzése adott számjegyekből, öltöztetési, színezési feladatok, ábrázolásuk (fadiagram).

SZÁMTAN, ALGEBRA, SOROZATOK

(biztos számolási készség kialakítása, szövegértő képességfejlesztése, vitakészség fejlesztése)

Ezres számkörben való tájékozódás;

- számok valóságtartalma, számlálások egyesével, kettesével, ötösével, tízesével,
- számok írása, olvasása,
- számok helye a számegyenesen, szomszédai,
- különféle összeg-, különbség- és összetett alakjaik, helyi értékes bontásuk,
- összeadás, kivonás értelmezése a háromjegyű számok körére;
- kerek tízesek, százaskok összeadása, kivonása, kerek tízesekhez, százaskokhoz egyjegyűek hozzáadása elvétele,
- teljes háromjegyű számokhoz teljes háromjegyűek hozzáadása, kivonása,
- teljes háromjegyű számhoz kerek tízesek hozzáadása, elvétele,
- teljes háromjegyű számhoz kétjegyűek hozzáadása, elvétele két lépésben, összeadás és kivonás együtt; összeg, különbség hozzáadása a számhoz, elvétele a számból, zárójel használata, összeadás és kivonás kapcsolata,
- írásbeli összeadás és kivonás a háromjegyű számok körében, a művelet elvégzése előtt közelítő becslés a várható eredményről, a művelet elvégzése után ellenőrzés az ellentétes művelettel,
- összeadással, kivonással kapcsolatos szöveges feladatok megoldása, leírása számfeladattal, hiányos szöveges feladatok megoldása, számfeladatra szövegalkotás.

Szóbeli szorzás, osztás

- mennyiségek összemérése tevékenységgel, rajzzal; kétszer olyan hosszú, kétszer annyi, háromszor olyan nehéz, fele, harmada stb.,
- szorzás előkészítése; rajzokról leolvasás, kerek tízesek szorzása,
- egyenlő részekre osztások tevékenységgel, rajzzal,
- bennfoglaló osztások tevékenységgel, rajzzal,
- megnevezések,
- analógiák alkalmazása a kisegyszeregyből.

Írásbeli szorzás

- a szorzás értelmezésének folyamatos gyakorlása mellett (tevékenységgel, rajzzal, szöveges feladatokkal),
- az összeadás és a szorzás kapcsolata,
- elnevezések: szorzó, szorzandó, szorzat,
- a szorzás algoritmusa,
- egyik helyi értéken sincs 10-es átlépés, a tízesek helyén van 10-es átlépés, mindkét helyen van 10-es átlépés.

Szóbeli osztás előkészítése:

Leolvasás rajzról, kirakás.

Szóbeli számolás analóg módon.

Osztásra vezető szám- és szöveges feladatok.

Írásbeli osztás egyjegyű osztóval

- Elnevezések: osztandó, osztó, hányados, maradék.
- A hányados jegyeinek becslése.
- Az osztás algoritmusa.
- Az osztandó minden számjegyében megvan az osztó maradék nélkül.
- Az osztandó első számjegyében maradékkal van meg az osztó.
- Az osztandó első számjegyében nincs meg az osztó.
- Ellenőrzés szorzással.
- A szorzás és osztás kapcsolata.
- Maradékos osztás, számok oszthatósága.
- Zárójel használata; összeg, különbség szorzása, osztása.
- Nyitott mondatokba számok behelyettesítése.

Római számok

- felépítésének, írásának logikája.
- arab számok átírása római számra és fordítva.

Törtszámok

- törtek származtatása, értelmezése, tört.
- egy egész tört részeinek előállítása – hajtogatással, nyírással.
- leolvasás rajzokról: fél, negyed, nyolcad.
- törtes mozaikról leolvasás, egész és rész kapcsolata.
- több egész törtrészeinek meghatározása – leolvasás rajzokról, kirakások.
- mértékegységek és törtek, leolvasás rajzokról, konkrét mérésekhez kapcsolódva törtrészek megállapítása.

Negatív számok

- negatív számok helye a számegyenesen.
- hőmérsékleti változások megfigyelése, összekapcsolása a negatív szám fogalmával.
- adósság-készpénz.
- egyszerű szöveges feladatok negatív számokkal.

GEOMETRIA, MÉRÉS

(sík- és térszemlélet fejlesztése)

- Testek, síkidomok készítése szabadon és 1-2 feltétel szerint, másolásuk, válogatásaik.
- Egyszerű geometriai alakzatokra (négyzet, téglalap, háromszög, kör) ráismerés, megnevezés, oldalak, csúcsok számbavétele, négyzet oldalai egyenlők – hajtogatással, méréssel. A téglalap és a négyzet területének mérése, kiszámítása.
- Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása hajtogatással, nyírással, felismerésük.
- Téglatest, kocka – lapok megszámlálása, jellemző tulajdonságaik megfigyelése, megnevezése.
- Egyenes, görbe vonalak, zárt vonalak.
- Nagyítás, kicsinyítés négyzetrácson.
- Síkidomok (négyzet, téglalap, háromszög) területének lefedése, mérése alkalmi és szabvány egységekkel.
- Becslések és mérések választott és szabványos egységekkel; hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

(szemléletalapozás)

Valószínűségi játékok alapján tapasztalatszerzés a biztos, a nem biztos, de lehetséges- és a lehetetlen fogalmak különválasztására, valamint, események megkülönböztetése gyakoriságuk megállapítása (dobókockás játékok).

Módszertani ajánlás:

A matematika órákon nemcsak csoportmunkában dolgoznak a gyerekek, frontális munkára, magyarázatra, illetve egyéni munkára is szükség van. Amikor lehetséges, arra törekszünk, hogy az új anyagban is a tanulók maguk fedezzék fel a feladat megoldását.

Csoportmunkával azoknál a feladat típusoknál dolgoznak, melyek ténylegesen lehetővé teszik az együttműködést.

Majdnem minden témakörben jól alkalmazható a csoportmunka, pl. a szöveges feladatok értelmezése, megoldása.

Ebben az életkorban a megértést segíti a feladat eljátszása, mely jól feldolgozható csoportokban.

Műveletekre szöveges feladatok alkotása is szívesen végzett feladat.

Elemek összehasonlítása, szétválogatása, igaz, hamis állítások megfogalmazása csoportban.

Nyitott mondatok megoldása.

A kombinatorika, a valószínűség témakörjátékos feladatai jól alkalmazhatók. A kiscsoportban való oldottabb kommunikációs lehetőség hozzájárul a tanulók állásfoglalásának, érvelésének, vitakészségének fejlődéséhez.

A mérések, mértékegység-átváltások gyakorlatban való alkalmazása csoportban kiválóan alkalmas.

A térszemlélet fejlesztés; építések síkban, térben, tulajdonságok keresése is szívesen végzett feladat.

Az alpműveletek végzése, a számolási készség fejlesztése egyéni munkát igényel. E témakörhöz találtuk a dominójátékot, amellyel játékosan gyakorolják csoportban az alpműveleteket.

Mivel a matematika órán fontos az egyéni munkatempó, az eltérő képességek figyelembevétele, ezért a csoport azt jelenti a tanulók számára, hogy együtt ülnek, kérdezhetnek egymástól, segíthetnek egymásnak.

A feladatmegoldás 1-1 csoporton belül sokféleképpen történhet:

- közösen dolgoznak minden feladaton, lépésről-lépésre egyszerre haladnak,
- 1-1 feladatot önállóan végeznek el, és a végén összehasonlítják az eredményeiket, majd továbbhaladnak,
- az egész feladatsort önállóan végzik el, és utána hasonlítják össze az eredményeiket.

Az első típust az a csoport választja, ahol nagyjából azonos gyorsasággal dolgoznak, a másodikat az, ahol kisebb-nagyobb eltérések vannak az előre haladásban, a harmadikat pedig az a csoport, ahol egyesek jóval hamarabb tudnak végezni másoknál.

A csoport munkamorálját az határozza meg, hogy szabad kérdezni egymástól, szabad segíteni a másikat. Folyamatosan tud mindenki dolgozni, ha megakad kérdez. Aki hamarabb kész újabb feladatokat kap.

A pedagógusnak nagyobb rálátása van az egyéni teljesítményekre, több ideje, lehetősége van a differenciálásra.

Fontos szempont, hogy a feladatok a tanulók gondolkodásának fejlődését szolgálják, mennyiségben, minőségben egyaránt. Minél több megoldási lehetőséget nyújtó feladatokat adjunk.

A hetek, az órák tananyaga nem ismeretlen a tanulók számára. Motiváló hatásúak azok az órák, amelyekre a gyerekek a maguk által összeállított feladatlapokat hoznak, dolgozhatnak fel a csoportokkal.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- a logikus gondolkodás fejlődése (sorozatok, szabályjátékok, szöveges feladatok meg-oldásánál),
- biztos számfogalom kialakulása,
- számolási készség fejlődése (eszközzel vagy már anélkül való számolás),
- mérés, mértékegységek megértése gyakorlati tevékenységek alapján választott és szabvány egységekkel,
- az emlékezet, a megfigyelőképesség, szóbeli-, írásbeli kifejezőképesség, vitakészség, mások gondolatmenetének követésében való fejlődés, önellenőrzés fejlődése.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd „Fő modul”

1. Matematika feladatgyűjtemény 3.
2. Feladatlapok

Taneszközök:

színes rúd készlet, logikai készlet, mérőszalag, dobókocka, játékpénz, építőkészlet, a pedagógus és a gyerekek által készített feladatlapok, megoldási kóddal, játékos formában pluszfeladatok megoldásához eszközök, melyek csoport- és egyéni differenciáláshoz alkalmazhatók;

facsipesz feladatok az alaplátveletek, látveleti sorrend gyakorlásához, melynek hátulján önellenőrzési lehetőség van,

kindertojás tartóban feladatok, megoldási kódokkal,

szöveges feladatok alkotásához számfeladatos kártyák,

alaplátveletek csoportban való gyakorlásához dominójátékok,

minden csoport részére összeadásra, kivonásra, szorzás, bennfoglalásra szelektálva az adott tananyagra.

Pl. kerek tízesek összeadása, teljes kétjegyű számhoz egyjegyű hozzáadása, egyjegyű elvétele stb.,

síkidomok, testek – a térszemlélet fejlesztéséhez tevékenység épülő feladatokhoz,

óralap mozgatható mutatókkal, naptár,

mérésekhez különféle eszközök.

Nevelői eszközök:

síkidomok, testmodellek,

téglatest, kocka kiterített hálóját, összehúzzható testformára,

törtek bemutatására alkalmas modell csokoládé szeletekben, torta,

eszközök a mérésekhez; méterrúd, űrmérték-sorozat, mérleg, súlysorozat, hőmérők, óralap mutatóval,

írásvetítő, fóliák, filcek.

Ének-zene 3.

Kulcsszavak

Ének-zene
Gyermekjáték
Hangszer
Historikus tánc
Improvizáció
Jeles napok

Tartalom

1. ÉNEKES SZEMELVÉNYEK

Gyermekdalok-és népdalok. Alkalmi dalok.

2. GYERMEKJÁTÉKOK

(énekes-mozgásos): egyszerû énekes-mozgásos gyermekjátékok által az énekléssel együtt a közös „táncolás”, mozgás elemeinek gyakorlása (Egyszerû kar-és lábmozgások, ritmizálás mozgással; körjátékok stb.).

3. ZENEI ISMERETEK

A második osztályban tanultak ismétlése

- A félértékû hang és szünete.
- A fá hang neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren, felismerése, éneklése (tanítói és hangszeres segítséggel).
- A magas-mély szólam.
- A gyors-lassú tempó.
- Halk és közép-erős hangerő felismerése, fokozatos erősítés és halkítás.
- Hangszín-felismerés: hegedű, fuvola, zongora.

Új anyag

- Az egész értékû kotta és szünete, a háromnegyedes ütem.
- Nyolcad és nyolcadszünet. Ritmusjátékok.
- A ti és a felső dó hangok érzékelése, nevének, kézjelének a megtanulása, elhelyezése a vonalrendszeren, felismerése, éneklése (tanítói és hangszeres segítséggel).
- Zenei kérdés-felelet, egyszerû kánonok, kétszólamú éneklés gyakorlása.
- Halk-közép-erős hangerő felismerése, fokozatos erősítés és halkítás.
- Hangszín-felismerés.

4. HANGSZEREK ALKALMAZÁSA

xilofon, metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok

5. ALKOTÁS, KIFEJEZÉS

Az elsajátított dalok, játékok, zenei ismeretek felhasználásával a kreatív kifejezés gyakorlása. Improvizáció.

6. ZENEHALLGATÁS

A témához kötődő zeneművek meghallgatása.

Gyermek- és népdalok a nevelő ének vagy hangszeres előadásában. Gépzeneről a tanult dalok vagy hangszeres művek bemutatása a hangszínhallás fejlesztésére, a memória gyakoroltatására.

Kórusok: gyermek, felnőtt, férfi, női, vegyes.

Új hangszerek hangjának felismerése.

Módszertani ajánlás:

A dalok hallás utáni megtanulását követheti a dó-ré-mi-fá-szó-lá-ti-dó' hangokból álló dalok, dallamok hangszeren történő megtanulása is, ami a hallás után tanult dalok tökéletesebb elsajátítását, a dal „megmaradását” is elősegíti.

Érdemes az egyéni haladási, fejlődési ütemnek megfelelő fokozatokat betartani:

– d-m-sz-l hangokból álló 1. fokozat.

– d-r-m-f-sz-l hangokból álló 2. fokozat – d-r-m-f-sz-l-t-d' hangokból álló 3. fokozat lépésenkénti felépítése.

A hangszerek ily módon történő használata a zenei írást-olvasást is elősegíti.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- A tanult dalok, gyermekjátékok előadása egyedül és csoportosan, osztály és kiscsoport előtt? Hogyan adja elő? A tanuló ön maga képességeihez mért fejlődése milyen?
- A dalok szövegének tudása.
- A zenei memória fejlődése: megjegyzi-e a tanultakat, fel tudja-e idézni őket?
- A zenei megfigyelőképesség fejlődése: hangszín, stb. megfigyelése.
- Hangszerhasználat.
- A zenei írás-olvasásban milyen gyakorlottságra tett szert?: – A tanult ritmuselemek felismerése:– le tudja-e írni? – Írásról tudja-e hangoztatni? – Megjegyezte-e a dallamhangok kézjelét? – Tudja-e a nevüket? – El tudja-e helyezni vonalrendszeren őket tanítói segítséggel? – Tudja-e hangoztatni őket tanítói segítséggel és hangszerek segítségével?

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Dalok lépésről lépésre (tanulási segédlet).
- Hangszerek: xilofonok vagy/és metallofonok, ritmushangszerek, furulyák.
- A tanult dalok szolmizációs lapjai fénymásoltan a pedagógus által megírva.
- Kottafüzet.
- Írólapok, íróeszközök.
- Korongkirakó (nem feltétlenül szükséges).
- Zenehallgatási lemez (lemezek), kazetta (kazetták).

Modellezés–vizualitás 3.

Kulcsszavak

Vizuális kultúra

Modellezés

Megjegyzés:

Javasoljuk a tanítási gyakorlatban a „Kézügyesség” tantárgy szót használni.

Tartalom

TÁRGY- ÉS KÖRNYEZETKULTÚRA – TECHNIKA

A mindennapi tárgyak, eszközök funkciójának és jelentésének megértése (környezetben lévő, régi népművészeti tárgyak, más kultúrák tárgyai).

Néhány tárgy elkészítése és az elkészítéshez szükséges anyagok és eszközök ismerete.

A tárgykultúra anyagainak ismerete és egyszerű tárgyak készítése.

Játékok, tanszerek, szemléltető anyagok készítése minta és önálló terv alapján.

Környezetünk tárgyainak és funkciójának megismerése, esztétikai szerepük és fontosságuk.

Megfigyelések: különböző korok tárgyaival való ismerkedés, anyaguk és elkészítésük módjai. Makettek készítése.

Természeti formákról, állatokról, emberekről készült alkotásokkal való ismerkedés.

Technikai műveletek: vágás, nyírás, ragasztás, kötözés, hajtogatás, gyúrás, reszelés, varrás, rajzolási és festési műveletek, fűzés.

Javasolt feladatsorok:

- Agyagszobrok készítése (állatok, emberek).
- Ékszerek készítése bogycikkből, termésekből.
- Jelmezek tervezése.
- Különböző lakhelyek készítése természetes anyagokból.
- Rovaspálcák készítése.
- Karácsonyi ünnepi asztal (asztali dísz) tervezése, készítése, szalvéta hajtogatása, adventi koszorú.
- Tojásfestés.

VIZUÁLIS NYELV–VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

Összetettebb szabályos és szabálytalan formák, belső arányok és szerkezetek megfigyelése, rajzolása, festése, mintázása. Emberábrázolás mozgás közben különböző nézetekben. Vonal és folt (forma) ritmusok tervezése dekoratív jelleggel.

A külső és belső tér megfigyelése és ábrázolása, egymásmellettiesség, egymásmögöttiség, takarás, közel-távol kifejezése, a térkifejezés réteges megoldásainak alkalmazása (előtér, középtér, háttér).

A kiegészítő színek megismerése. A színek sötét és világos ellentétei, tónusai és ezek alkalmazása.

Világos – sötét és színkontrasztok felismerése és reprodukálása. Színritmusok megfigyelése, tervezése és ábrázolása dekoratív jelleggel.

Vizuális jelenségek, információk megértése és saját gondolatok közérthető megjelenítése.

Különböző ábrázolási formák ismerete és képi megfogalmazása.

Látványok, jelenségek, ábrák, információk jelek elemzése és jelentésének megértése.

A vizuális kommunikáció műfajainak megkülönböztetése (újság, reklám, közlekedési jelek stb.).

Az ábrák megrajzolásának szükséges technikák ismerete (szabadkézi rajz, grafikai szerkesztési eljárások, modellezés).

Vizuális közlések létrehozása megfelelő technikai megoldásokkal.

Egyszerű látvány rajzolása megfigyelés alapján különböző nézetekből és különböző ábrázolási formával.

Egyszerű jelek, védjegyek ismerete és tervezése.

Jelenségek, tárgyak, jelek, jelképek több szempontú megfigyelése, lényeges összefüggések felismertetése és a közlés tartalmának megfogalmazása.

Ábrázolási képesség fejlesztése. A vizuális kommunikáció műfajainak megkülönböztetése (újság, reklám stb.).

Forma (falt)

Technikai műveletek:

- A formák plasztikus kifejezése (agyag, papír).
- A formák kifejezése vonallal, grafikai eszközökkel (ceruza, toll, diópác).
- A formák foltszerű ábrázolása a festő technikák alkalmazásával (akvarell, tempera).
- Formák kifejezése papír és nyomótechnikákkal (papírbatik, papírragasztás, a formák nyomatai).
- Kompozíciós elrendezés az alapvető szabályok alkalmazásával.

Javasolt feladatsorok:

- Ismerkedés a különböző összetett formákkal.
- Külső és belső formák megfigyelése, rajzi elemzése. A fő és részarányok vonalas és foltszerű ábrázolása, foltkarakter.
- Dekoratív képkomponálás a megismert formával (ritmus, kompozíció).
- Díszítőfelületek képzése a formával, (vonalas, foltszerű) a felület teljes kitöltésével, különböző technikákkal.
- Népművészeti alkotások vizsgálata, különböző formák felismerése és stilizált kifejezése (azonosság, hasonlóság, szimmetria jelentősége).
- Emberi alak és testrészek ábrázolása megfigyelésből kiindulva – különböző nézetekben történt egyszerű mozgásokkal (folttal és grafikusan).

Tér

Technikai műveletek:

- színek világosítása és sötétítése.
- vonalak vastagítása, vékonyítása.
- sűrűbb és ritkább vonalak, pontok.
- sötétebb és világosabb vonalak.
- kisebb és nagyobb formák, vonalak, foltok.
- formák takarása.

Javasolt feladatsorok:

- Egyszerű külső és belső viszonylatok megfigyelése.
- Egyszerű geometrikus térformák rakosgatásával a takarás, közel-távol, egymásmelletti és egymásmögöttiség megfigyelése, kifejezésük – vonalasan, folttal, térben.
- A teret kifejező képi hatásokra épülő kompozíciók készítése.
- Tematikus képeken a térszerűség kifejezése.

Szín

Technikai műveletek:

- Színek sötétítése és világítása.
- Színfoltok elrendezése.

Javasolt feladatsorok:

- Ellentétes színpárok felismertetése a színhalmazban (képeken, műalkotásokon) és megnevezésük.
- Ellentétes színpárok reprodukálása, kikeverése.
- Sötét-világos színek felismertetése, egymás mellé helyezésük (a kiemelés).
- Sötét-világos színsorok előállítása (akvarell, tempera).
- Színtónusok előállítása-képtervezés.
- Színkompozíciók készítése foltfestéssel.
- Sordísz készítés: sötét-világos színrelációra ellentétes színpárokra önharmóniára.
- Terüldísz készítés: sötét-világos színrelációra ellentétes színpárokra összharmóniára.
- Plakát és könyvfedél tervezés.
- Képi tartalmú tematikus munkák.

Alkotás

Tervezés, elemzés, rajzolás, korrigálás.

A tárgyak, jelenségek, folyamatok legjellemzőbb vonásainak megragadása, megjelenítése. Síkban és térben való érthető megfogalmazásuk.

- Magyarázó rajzok (szerkezetrajzok) készítése a megfigyelt természeti formákról.
- A formák különböző nézetből való ábrázolása.
- Tárgyak megfigyelése és több nézetből való ábrázolásuk.

- Alaprajz elkészítése.
- Folyamatábrák készítése mozgásokról, mozgásváltozásról, arckifejezésről.
- Egyszerű térképek készítése modellezett környezetről.
- Védjegyek készítése.

Befogadás, megismerés

- Megfigyelés, elemzés, jelek olvasása és rajzolása.
- A legfontosabb információs jelek.
- A tankönyvek és egyéb információs anyagok ábráinak olvasása és értelmezése.
- A vizuális kommunikáció (újság, reklám stb.) jellegzetes műfajai.
- A megfigyelt és ábrázolt tárgyak, jelenségek jeleinek elemzése, értelmezése.
- Egyéb vizuális jelek és jelrendszerek gyűjtése, megismerése könyvekből, újságokból és ezek reprodukálása.
- A szerzett vizuális információk rendszerezése.
- Ismerkedés a vizuális kommunikáció különböző műfajaival (fotók, folyóiratok, videofilmek).
- Különböző korok művészetével való ismerkedés.

Technikák

- Rajzolás filctollal, papírvágások, papírhajtogatás, modellkészítés papírból, nyomatok készítése
- Különböző technikai eljárások (szabadkézi rajz, grafikai és szerkesztési eljárások, festés, modellkészítés, színek kikeverése.).
- Magyarázórajzok készítése különböző formákról ceruza, toll és filctoll használatával.
- Tárgyak, formák szerkezeti rajza ceruzával, tollal.
- Alaprajzok ceruzával, modellkészítéshez, nyomatok.
- Befoglaló forma készítése papírból, festéssel.

KIFEJEZÉS

A különböző témák feldolgozása tanult technikák, eljárások segítségével. A szubjektív, személyes élmények vizuális–technikai megfogalmazása.

Javaolt tevékenységek:

- Elemzések, beszélgetések.
- Kiállítások és tárlatok látogatása.
- Gyűjtőmunkák (reprodukciók, fotók stb.).
- Műalkotások reprodukálása.
- Kiállítások.

Javaolt feladatsorok:

- Illusztráció készítése mesefilm alapján festéssel (tempera).
- Bábelőadás plasztikai megjelenítése (agyag, gyurma).
- Képsorozat készítése egy mese feldolgozásával (vegyes technika).
- Műalkotások elemzése közös beszélgetéssel.
- Diaképek, reprodukciók elemzése kiscsoportos kommunikációban, vagy önállóan szóbeli szöveg-alkotással.
- Válogatások a gyűjtött anyagokból különböző műfajok és technikák alapján kiscsoportban.
- Kiállítások rendezése a gyűjtött reprodukciókból és a saját munkákból.

Technikai műveletek:

- Mintázási, festő, papír és nyomótechnikák valamint tanulmányrajzok alkalmas technikák megismerése.
- Agyagozás (lapítás, kúposítás, karcolás).
- Rajzolás ceruzával, filctollal, diópáccal, krétával stb.
- Festés akvarellal, temperával.
- Nyomatok készítése (levél, krumpli, textil, érdes felületű tárgyak stb.) agyagba és papírra.
- Vegyes technika (papír, toll, festék). Tematikus képalakítás vegyes technikával.

Módszertani ajánlás:

A vizuális problémakörök megismétlődnek ugyan, de a feldolgozás minősége, mennyisége és mélysége osztályról osztályra növekszik alkalmazkodva a tématervekhez. Mivel a vizuális nyelv, a képi-plasztikai kifejezés és tárgyformálás mindig valamilyen anyaghoz és annak megmunkálásához kötődik ezért nagyon fontos, hogy műhely jellegű alkotó-alakító munka folyjon, amely során a tanulók kísérleteznek, próbáljanak, és önellenőrzést folytatnak.

Fontos a sokféle anyag és eszköz használata a változatosság, és a lehetőség megadása tanulónknak az önálló választásra, alkotó-alakító képességek fejlesztésére.

Legyen természetes a munkazaj és a kötetlenebb térbeli elhelyezkedés, de megkövetelve a munkafegyelmet.

A tanulók dolgozhassanak egyéni és csoportmunkában a feladatnak és értékelési célnak megfelelően.

- Egyéni rajzoltatást végeztethetünk abban az esetben, ha az értékelés vagy tökéletesebb produktum létrehozása a cél. (Itt a csoport bíráló, értékelő, segítségnyújtó szerepet tölt be.)
- Dolgozhatnak közös munkán, de elosztva a feladatokat.
- Készíthetnek közösen rajzot vagy tárgyakat.

A munkaformának és feladatnak megfelelően dolgozhatnak kis és nagy méretben. A képzőművészeti alkotásokkal való ismerkedés a rajzói tevékenységhez kapcsolódik.

Az oldott légkör segítse az érzelmek és gondolatok szabad kifejezését a műelemzések során. Csoportban vitassák meg és elemezzék a műveket a megadott szempontok alapján.

A múzeum és kiállítás-látogatások segítik az elemzőkészség kialakítását.

A tárgy és környezetkultúráért azzal tehetjük a legtöbbet, ha szokássá tesszük a közvetlen és tágabb környezet esztétikus értékeinek felfedezését, ismeretét, óvását és alakítását.

Fontos, hogy a nevelő magatartása inspiráló, biztató, magával ragadó legyen. Erősítse meg a gyermekek önkifejező, megfigyelő, rácsodálkozó, kitaláló, felfedező aktivitását és biztosítsa a tapasztalatszerzés változatos alkalmait.

A tapasztalatokra épülő ismertszerzésből a tudatos megfigyelésen, elemzésen át, az önálló felfedező, problémamegoldó, alkotó munka fele kell vezetni a tanulókat.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Anyagszerû mintázás
- Plasztikusság
- Kivitelezés
- Arányok
- Alkalmazott technika
- Képmező betöltése
- Formák elhelyezése
- Szereplők kiemelése
- A kép egyensúlya (elrendezés, szín...)
- Kifejezési eszközök használata (vonal, színt...)
- Színekkel megfelelő hangulat kifejezése
- A formák, színek és a technikai kivitelezés elősegítette-e a téma megoldását?
- A munka minősége (konstruálásnál)?
- Megfelelő anyagok alkalmazása a megoldáshoz (konstruálásnál)?
- Önállóan vagy segítséggel oldotta-e meg a feladatot?

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „ Fő modul"

Taneszközök:

- Projektek 3. (tanítási segédlet).
- Feladat-és szöveggyűjtemény 3. (tanítási segédlet).

Eszközök, anyagok

- különféle növények, természeti formák
 - tárgyak, mesterséges formák
- Tárgyak a modellezéshez : egyszerű formájú tárgyak – természeti és mesterséges, geometrikus formák.

Külső és belső terek

A technikai műveletekhez szükséges eszközök és anyagok: filctoll (rosttoll), – Technikai eszközök, anyagok: festékek (akvarell, tempera), kréták, tollak, ecsetek, ceruzák, agyag, plasztlin, gyurma, papírok (színes), természetiformák, olló, ragasztó, különböző érdes formák a nyomatok készítéséhez, műanyaglapok (színes), grafit, diópác,

Anyagok a tárgyak elkészítéséhez: papír, textil, fonal, fa, fém, agyag, ragasztó, természeti anyagok, rongy,

Eszközök: olló, kés, reszelő, fűrő.

- A 12-es színkör színeiben (plusz fekete, fehér, szürke).
- Audiovizuális eszközök.
- Egyéb eszközök (fotók, diaképek, reprodukciók...).
- Műalkotások: amelyekhez a megismert kifejezési eszközök megfigyelhetők.
- Filmek, zeneművek, reprodukciók műalkotások, meseillusztrációk, bábelőadás, amelyek személyes élményekhez juttatják a tanulókat.

Testnevelés 3.

Kulcsszavak

Testnevelés és sport

Tartalom

RENDGYAKORLATOK:

- Testfordulatok 2 ütemre.
- Menet megállítása, indítása (járás ütemtartással, igazodás, takarás).
- Vonal és oszlop alakítása.
- Nyitódás középről jobbra, balra egész távolságra. Zárkózás.
- Fejlődések és szakadozások.

GIMNASZTIKA:

- Utánzógyakorlatok, testhelyzetek, kartartások, kargyakorlatok, láb- és törzsgyakorlatok, ugrókötel gyakorlatok, botgyakorlatok. A gyakorlatokat ütemezésre végezzük. A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.

JÁRÁSOK, FUTÁSOK:

Járás, futás feladatokkal. Gyors indulás álló és guggoló rajtból. Kötetlen futás 7-8 percre. Gyors futás csoportokban. Gyors futás 30 m-en. Akadályfutás és verseny.

SZÖKDELÉSEK, UGRÁSOK:

Szökdelések és ugrások egy és páros lábon, fel-, le- és átugrások feladatokkal. Sorozatugrások. Távolugrás nekifutással (10-12 lépés) Szökdelések ugráló kötéllel.

DOBÁSOK:

- Egy és kétkezes felsőátadás, kétkezes mellső és alsó átadás.
- Kislabda hajítás nekifutással.
- Mozgó célpontra dobások.

TÁMASZ- és FÜGGÉSGYAKORLATOK:

- Játékos utánzó gyakorlatok.
- Pad és bordásfalon végzett gyakorlatok.
- Több szerből összeállított akadályverseny.
- Bakugrások.
- Kötélmászás.

LABDA-GYAKORLATOK:

- Gurítások kézzel, lábbal.
- Labda feldobás, elkapás.
- Átadások társnak.
- Kétkezes mellső átadás.
- Pattintott átadások.
- Pattogtatás falra.
- Labdavezetés váltott kézzel.

JÁTÉK:

Futó-, fogó-, és labdajátékok. Sor- és váltóversenyek.

TORNA:

- Guruló átfordulás előre, hátra.
- Mérlegállás, híd.
- Felugrás 2 részes szekrényre.
- Kézállás a bordásfalnál.
- Zsugor fejállás.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Órai munka
- Kötélmászás
- Kötélhajítás 30 sec-ig
- Kislabda hajítás (hajító mozdulat)
- Utánzójárások
- Labdavezetés és átadás
- Gurulóátfordulás előre, hátra
- Zsugor fejállás
- Szalomlabda vezetés
- Közepes iramú futás
- Távolugrás

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Tornaterem, egy osztálynyi gumilabda, ugráló kötél, karika, tömött labda, kislabda, bot.

Bordásfal, padok, zsámolyok, ugrószekrény, szőnyegek, mászókötel, ugrógödör, futópálya, kosárlabda, tollas, szalagok, bóják, stopperóra.

- Esztergályos Jenő: Ezer játék (1990)
- Testnevelés 1-4. osztály Tankönyvkiadó, Bp. 1984.
- Játék I. Tankönyvkiadó, Bp. 1980.
- Horváth Tihamér: Testnevelési kézikönyv Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1996.

KAPCSOLATOK

Időtartam: 8 hét

Cél

Az I. Ciklus („KAPCSOLATOK”) fő célkitűzése az egyén kapcsolatainak a megismertetése („én és mások”: család, szülők, iskolatársak...., „én és a természet”...), a kapcsolatok elemzése, az egyén kapcsolataiban rejlő konfliktusok feldolgozása, feldolgoztatása, a problémák megbeszélése, megoldása játékokkal, gyakorlatokkal, feladatokkal: családi kapcsolatok rendszerének felismerése, a családon belüli szerepek tisztázása, saját helyének meghatározása a családban, a családi munkamegosztásban.

A barátság fogalmának tisztázása. Baráti kapcsolatok kultúrájának kialakítása.

A mások között lévő kapcsolatok megismerése, a kapcsolatok elemzése, feldolgozása játékokkal, gyakorlatokkal, feladatokkal. E ismeretek segítségével az önismeret, az énkép fejlesztése, mások megismerésének, a másság tolerálásának, s az empátia képességének, a véleményalkotás, állásfoglalás, a döntési, önjellemző, társjellemző készségek, kommunikációs készségek alakítása, fejlesztése:

- Lásson példákat a kapcsolatok sokszínűségére (barátság, kapcsolatok a sportban, a játékban, az életben).

- Különleges kapcsolatrendszerek felismerése (növények, állatok, tápláléklánc, utódok gondozása)

- Ismerje meg a természeti törvényszerűségeket, próbáljon elfogadó lenni velük szemben

- Értse meg a természetvédelem jelentőségét, a megoldási lehetőségeket, törekedjen betartásukra. (dominancia: E, MK, A).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

Témák válogatásra:

1. Nyaralás után (20 óra)
2. Családom és én (20 óra)
3. Barátaim, ellenfeleim (20 óra)
4. Ahogyan a jövőmet képzelem (20 óra)
- 5–6. Kapcsolatok a természetben (40 óra)
7. Őszi szokások, tevékenységek (20 óra)
8. Rendszerezés (20 óra)

Összesen: 160 óra

E témák közül legalább 2–3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

A hetek alatt lévő tevékenységekben (A, É-Z...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek. Térkép, földgömb, videó, feladatlap, olló, papír, ragasztó.

Anyanyelv: Projektek 3., Feladat-és szöv. gy. 3., Olvasókönyv. 3., Önművelési napló 3., füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Útmutató, Feladatlapok. Feladatgyűjtemény 3., füzet „Játékpénz, Dominójáték az írásbeli összeadás gyakorlásához.

Kinder tojásba rejtett feladatok megoldási kulccsal, Mérőszalag, Méterrúd.

Síkidomok, testek, építőkészlet, Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal.

Felmérőlapok.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 1-3., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: Egy osztálynyi gumilabda, ugrókötel, szalag, kislabda, stopperóra, kosárlabda, karikák, ugrógödör, pad, bordásfal, zsámoly, 2 részes szekrény, tömött labda.

Modellezés–vizualitás:

Egy- és többalakos képek különböző tevékenységekről. Képek állatokról és környezetükről (albumok, lexikonok).

Eszközök: Festékek (tempera) Zsírkréta, filctoll, papír és egyéb anyagok, vastag és vékony ecset, vizes edény, rongy, kikeverő tálkák.

Önművelés: „Fő modul”, Önművelési napló 3.

Ajánlott irodalom:

Csudavilág–sorozat. Bp. Park

Arany László: Hol volt, hol nem volt. Bp. Móra

Olvasni jó! – sorozat. Bp. Passage

Taylor, Barbara: Állatlasz. Bp. Gulliver, 1993.

Baum, Frank: Oz, a csodák csodája. Bp. Móra

Kastner, Erich: A két Lotti. Bp. Móra

Durrell, Gerald: Léghajóval a világ körül. Bp. Park, 1987.

Durrell, Gerald: Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. Park, 1989.

Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató. Bp. Móra

Travers, P.L.: Csudálatos Mary-könyvek

Benedek Elek mesegyűjteményei

Salten, Felix: Bambi. Bp. Móra

Salten, Felix : Bambi gyermekei. Bp. Móra.

Rodari, G.: Jácint úrfi a füllentők birodalmában. Bp. Móra

Folyóiratok: Állatbarát, Élő világ, Kis Füles, Mini Rébusz, Süni és a Természet

Nyáralás után

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés csoporterősítés

Szituációs, helyzetgyakorlatok: egy-egy szituáció kiemelése a nyári időtöltésből, s kreatív megjelenítése (pl. "a hegyekben nyaraltam: „ahogy sétálok az erdőben, találkozom egy medvével”; „a nagymamáéknál nyaraltam”: kikkel találkoztam, kikkel ismerkedtem meg, milyen helyzeteim voltak,...).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Családi nyáralási szokások, tervezés, nyáralási előkészületek. Más emberek, más szokások. Utazási szokások Magyarországon és külföldön. Utazási élmények rögzítésének különféle technikái: Tablók, útinaplók, gyűjtemények. Egy megismert ország, vagy tájegység bemutatása szóban, írásban, rajzban. Tájékozódás a térképen.

ANYANYELV:

Élmények feldolgozása a nyárral kapcsolatosan: szituációs játékok, szerepjátékok, „Én azt szerettem volna a nyáron,...”

MATEMATIKA:

Év eleji ismételés.

A 100-as számkör. Számalkotások, sorozatok, számok sokféle neve, számok bontása, helyük a számegyenesen, számszomszédok. Összeadás, kivonás teljes kétjegyűek körében. Műveletek közötti kapcsolat. Nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása, szövegalkotás rajzhoz.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A második osztályban tanultak gyakorlása ,ismételése, Sej, haj, vége lett a nyárnak...

Zenei elem: A második osztályban tanultak gyakorlása, ismételése.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Nyári élmény, Felmérő képalakítás

Megfigyelési szempontok: – felület kitöltése – formák rajza és elrendezése – tér tagolása és kifejezése – színek használata – egyéni kifejezés.

TESTNEVELÉS:

Az öltözés rendjének kialakítása. Óra előtti és óra utáni ruhaváltás tudatosítása. Sorakozás nagyság szerint egyes oszlopban. Köszönés. Vezényszavak ismételése. Kötetlen futás 3-4 percig. Futás iramváltással. Kötélhajtás helyben. Tükörijáték. Játékos támaszgyakorlatok. Járás ütemtartással. Szalagos fogó.

ÖNMŰVELÉS:

Mit olvastál a nyáron? A könyvtárhasználat szabályainak átismételése. Kölcsönzés.

Családom és én

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Játékok, helyzetek, szituációk eljátszása: „a család és én”, a családi kapcsolatok eljátszása („Én és a testvérem”, „Én és Anyu”, „Én és apu”...), helyzetek elemzése, megbeszélése. Szerepek a családban: szerepjátékok. Családjáték, szoborjáték.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Családtagok, kis család, nagy család. A család felépítése, a családon belüli szerepek. Szerepek régen és ma. Munkamegosztás a családban. Az én helyem a családban. Milyen lesz az én családom? Közeli és távoli rokonok, a rokonság fogalma.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás: – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi (mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (megjelenítés, szerep szerinti eljátszás, jellemzők, tulajdonságok, időrend megbeszélése, szavak gyűjtése, értelmezése, költői eszközök felfedeztetése...).

Feldolgozandó olvasmány:

Arany János: Családi kör

MATEMATIKA:

Szorzás, osztás a 100-as számkörben. Az összeadás és szorzás kapcsolata. Szorzás, osztás kapcsolata. Szövegalkotás rajzhoz. Szorzó és bennfoglaló táblák gyakorlása szám és szöveges feladatokban.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A második osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása Cifra palota, Ennek a gazdának..., Mély kútba.... Cickom, cickom...

Zenei alkotás: Családdal kapcsolatos dalok gyűjtése. Saját névre dallam és ritmusköltés. A családtagok neveinek „megzenésítése”. „Zenél a család”-témára improvizáció.

Zenei elem: A második osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Családrajz választható témával (Pl. kirándul, nyaral, ebédel, a családom stb.) és választható technikával és eszközzel.

TESTNEVELÉS:

Gimnasztika (törzshajlítások nyújtott-, terpesz és törökülésben). Szabad gyakorlati alapformák. (2. osztály ism.) Sorakozás, Futás hullámvonalban, tárgykerüléssel. Kötélhajítás haladással. Labdavezetés és kétkezes átadás ismétlése. Járás átlósan nyolcas alakzatban.

Fogyasztó (437.) – labdajáték.

ÖNMŰVELÉS:

A könyv részei. Az előző évben tanultak (fedél, címloldal) felidézése. Gerinc, borító, kötéstábla, könyvtest megismerése.

Önművelési napló megnyitása.

Barátaim–ellenfeleim

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Játékok, helyzet-, szituációs gyakorlatok: „Jó barátkozni” helyzetek eljátszása, bemutatása, megbeszélése, elemzése.

Konfliktuskezelést segítő gyakorlatok-kommunikációs gyakorlatok, önjellemzés, társjellemzés szituációkban, helyzetekben

Ellenfél vagy ellenség-játékok.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mi a barátság, kik a barátok? Barátságok története, milyen a barátom. A barátság kialakulása, szimpátia-unszimpatia. Ellenfél, ellenség. Toleráns viselkedés. Emberi kapcsolatok a játékban, sportban, háborúban és az életben.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Lúdas Matyi c. népmese feldolgozása különböző tevékenységekkel (a mese cselekményének megbeszélése, Lúdas Matyi és Döbrögi ellentétes jellemvonásainak, tulajdonságainak számbavétele;

Megjelenítés szituációs játékokkal, szerephelyzetekkel, bábozás,...).

Feldolgozandó olvasmány:

Lúdas Matyi népmese

A „Lúdas Matyi” c. rajzfilm megtekintése

MATEMATIKA:

Maradékös bennfoglalás. Szorzással, osztással kapcsolatos szöveges feladatok. Két nyíl helyett egy. A megismert mértékegységek felelevenítése, rendezése. Mérések, egyszerű átváltások. Halmazok, igaz-hamis állítások.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A második osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása

Úgy tetszik hogy..., Itt ül egy kis kosárba..."

Zenei alkotás: Barátaim nevének" a megzenésítése (dallam-ritmusalkotás). Barátok és ellenfelek (ellenség) a zenében: a barátság és az ellenféllel történő küzdelem hangzásvilágának megfigyelése gépzeneén. Improvizáció a megjelenítésre, mozgással, énekkel, zenével.

Zenei elem: A második osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása

Hangszerek: Hangszerek használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tematikus képalakítás. Egy kellemes és egy kellemetlen élmény a játékban és tanulásban. Képkomponálás sötét-világos kontraszt, színritmus, komor és vidám színek felhasználásával. Festés temperával.

TESTNEVELÉS:

Páros gyakorlatok (talicskázás, húzó-toló gyakorlatok). Testfordulatok helyben jobbra, balra. „Balra át! Egy-kettő! Jobbra át egy-kettő! „ Folyamatos futás 400 méteren. Kislabda hajítás távolba. Értékelés: órai munka. Tartásjavító járó- és légző gyakorlat. Járás gyermekdalra. (Cickom, cickom ...) Kötélhajtás helyben: verseny. – Ki hajtja tovább?

ÖNMŰVELÉS:

Illusztrátor, illusztráció megismerése. Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezése, megvalósítása. Részvétel közös tevékenységekben, akciókban iskolán belül és iskolán kívül (pl. barátlátogatás–névnapköszöntés...).

Ahogy a jövőmet képzelem

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia-gyakorlatok, metakommunikációs gyakorlatok: pl. „Ha tudod, mivel szeretnél foglalkozni, mutogasd el szavak nélkül, a többiek pedig találják ki,”; „Milyen iskolába szeretnéd, ha a gyerekeid járnának ?” stb.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az életem 20 év múlva. Családom, munkám, barátaim, lakásom és a környezetem. Az elképzelt jövő megjelenítése rajzban, írásban, szóban.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Lúdas Matyi c. népmese feldolgozásának folytatása különböző tevékenységekkel („Lúdas Matyi jövője”: ki lesz Lúdas Matyi egy év múlva és mit fog csinálni? Történetfolytatás – szövegalkotással. Megjelenítés szituációs játékokkal, szerephelyzetekkel, bábozás. A mese átalakítása saját elképzelés szerint...).

MATEMATIKA:

Vegyes feladatok a 100-as számkörben: számképzés, bontás, számok tulajdonságai. Év eleji felmérés. A felmérés javítása, értékelése, korrekció. Számkör bővítés az 1000-ig Számolás szóban, számok helyének keresése számegyenesen. Meg-és leszámolás kerek számokkal, soralkotás szóban. Számok valóságtartalma.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Az előző évfolyamokon tanultak ismétlése, gyakorlása Ha én páva volnék..., Áronnak volt hat fia...

Zenei alkotás: Szöveg-dallam-ritmusalkotás az adott témára.

Zenei elem: Az előző évfolyamokon tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszerek: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Mit látok a varázsgömbben? A jövőm egy mozzanatának lerajzolása elképzelés alapján. (Zsírkréta, filctoll). Készíthetünk filmet is egymást követő mozzanatok megrajzolásával.

TESTNEVELÉS:

Testfordulatok gyakorlása: határozott formájú. Gimnasztikai gyakorlatok: ugrókötéssel, labdával. Futás párokban. Gyors futás állórajtból indulva 30 m-en. /felm.) Kislabda hajítás távolba nekifutásból. Vonatozós – játék. (310.) Karikagyakorlatok. Tréfás gyakorlatok csoportonként: eleven szék, százlábúak (150.), szökdelő oszlop (202.).

ÖNMŰVELÉS:

Illusztráció-készítés. Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezése, megvalósítása.

Kapcsolatok a természetben

Időtartam: 40 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Gyakorlatok játékok, szituációk, helyzetek a természetben: „Kakasviadal”, „Lóbetörés”, stb.
A természetben megfigyelhető kapcsolatok megjelenítése hanggal, mozgással, cselekvéssel.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Növény-növény, növény-állat, állat-állat kapcsolat. Tápláléklánc, egymásrautaltság, kölcsönös segítség, család és szülői kapcsolat az állatvilágban. A kicsinyek gondozása a növényeknél és az állatoknál. Az ember és a természet kapcsolata, a környezet és természetvédelem fontossága.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

*Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Ismeretközlő szöveg (ek) feldolgozása (lényegkiemelés, tartalom, stílus...).*

MATEMATIKA:

Számok képzése, írása, olvasása. Bontás alaki-, helyi és valódi érték szerint. Számok helye a számegyenesen. Számszomszédok, kerekítések. Közelítőleg egyenlő. Kerekítés 10-re, 100-ra, számok közelítő helye a számegyenesen.

Római számok felépítésének, írásának logikája. Arab számok átírása római számra és vissza. Hosszúságmérés. A már korábban megismert mértékegységek rendszerezése. Mérőszám, mértékegység, mennyiség. Mértékismeret bővítése: kilométer-km, milliméter-mm. Becslések, gyakorlati mérések, átváltások kisebb egységekről nagyobb egységekre és fordítva.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Az előző évfolyamokon tanultak ismétlése, gyakorlása Hol jártál báránykám...

Zenei alkotás: A természetben fellelhető kapcsolatokra improvizálás (pl. a farkas és a bárány/kismalac küzdelme, stb).

Zenei elem: A második osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása..

Hangszerek: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tematikus képalakítás. – Állatok a természetben választható helyszínnel (hazai erdő, őserdő stb.)

Állatok és emberek. (Állatok gondozása etetése, haszna stb.) Választható technika.

TESTNEVELÉS:

Járás ütemtartással. Menet megindítása 1-es, 2-es oszlopból. Járás előre, hátra, bokafozással, lábujjhegyen, sarkon, talpélen. Kislabda hajítás felmérése. Kötélhajítás 30 sec-ig, Kacsingatós játék.

„Állatos” testnevelési mozgások, feladatok, játékok (pl. Vadászok és nyulak, pókjárás különböző módokon, „Nagy medve a kisbocsával, stb.).

Egyensúlygyakorlatok járásban. Távolugrás térdfelhúzással (helyből). Rugalmas vagy? – játék, 239.

Távolugrás nekifutással (10-12 lépés), elugrás, talajfogás páros lábon. Közepes iramú futás. Járások oldalirányban, hátra, vonalban.

Fekete-fehér játék.

ÖNMŰVELES:

Illusztráció-készítés.

Folyóiratok: Szerkesztő, szerkesztőség megismerése. Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezés, megvalósítása. Részvétel közös tevékenységekben, akciókban iskolán belül és iskolán kívül (pl. természeti megfigyelések, esetleg egy helyi folyóirat szerkesztőség munkájába bepillantás...).

Őszi szokások, tevékenységek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Őszi tevékenységekkel (betakarítás, szüret, stb.) kapcsolatos játékok megjelenítése mimetikus, mimes-szöveges improvizatív gyakorlatokkal (pl. lopják a szőlőt, a gazda észreveszi,...).

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Őszi szokások vidéken (szüret, szüreti szokások, dióverés, almaszüret, betakarítás, felkészülés a télre). Szüreti bál rendezése. Őszi szokások a városban.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: beszéd-kiejtés-szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Őszi szokások olvasmányainak – versek, játék leírások feldolgozása, megjelenítése (dramatikusan, bábbal, párbeszéddel, játékkal, Népmesék jellemzőinek észrevetése).

MATEMATIKA:

Szóbeli összeadás az 1000-es számkörben. Összeadás analóg módon kerek számokkal. Elnevezések: összeadandók vagy tagok, összeg. Nyitott mondatok, szabályjátékok kerek számokkal.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Az előző évfolyamokon tanultak ismétlése, gyakorlása. Volt nekem egy kecském..., Kerek a káposzta..., A libapásztor meg a bíró fia ...

Zenei alkotás: Egy-egy őszi tevékenység improvizatív módon történő feldolgozása (pl. kecske beszabadul a káposztáskertbe, Kukoricatörés, őszi szántás, az ős hangjai és színei a zenében)

Zenei elem: Az előző évfolyamokon tanultak ismétlése, gyakorlása

Hangszerek: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tematikus képalakítás az őszi munkákról megtörtént élmény alapján. (Őszi munka a ház körül, kertben, földeken, erdőben stb.) Vegyes technika.

TESTNEVELÉS:

Járásból átmenet helyben járásba és fordítva. Gimnasztikai gyakorlatok párokban. Járás vonalon oldalra és hátra haladással. Értékelés: Hajító mozdulat – kislabda dobás. Távolugrás nekifutással, elugrás, talajfogás páros lábon. Rézsútos padon járások. Lassú futás, légzőgyakorlat. Stafétaugrás.(201.) Hanyattfekvés, ellazulás csukott szemmel 1 percig.

ÖNMŰVELES:

Folyóiratok: Rovat, cikk megismerése. Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezése, megvalósítása. Részvétel közös tevékenységekben, akciókban iskolán belül és iskolán kívül (pl. szüret, betakarítás...).

HAZÁNK

Időtartam: 8 hét

Cél

A II. Ciklus („HAZÁNK”) fő célkitűzése: A hazánkkal való ismerkedés elkezdése: a tájékozódási készség kialakítása, fejlesztése:

- a) térben („Hol élünk?”): a jelenünk, a valóságunk világáról ismeretek, tapasztalatok szerzése.
- b) időben („Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?”): élményszerű ismeretek szerzése a magyarság múltjáról, múltbeli életéről, életmódjáról. A közösségek együttéléséhez, és együttműködéséhez szükséges szabályok megismertetése, megértése, összehasonlítása saját élménnyel, s feldolgoztatása különböző játékokkal, tevékenységekkel, cselekvésekkel. Az egymás munkájára és érzékenységre való odafigyelés jelentősége.
 - A környezet szépségeinek felfedezése iránti igény kialakítása.
 - Hazánk és a környező országok jellegzetességei, nevezetességei iránti érdeklődés kialakítása.
 - A szülőföld iránti pozitív érzelmi kapcsolat kialakítása a magyar nép eredetéről szóló mondák, regék, mesék, ősi tárgyi emlékek, szokások megismertetésével, feldolgoztatásával (*dominancia: MK, E,A*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1-2. Hol élünk? (40 óra)
 3-4-5. Honnan jöttünk, hogyan jöttünk? (60 óra)
 6-7-8. Karácsonyi ünnepkör (60 óra)
 Összesen: 160 óra

Mindhárom témát ajánljuk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

1. A témák alatt lévő tevékenységekben (É-Z ...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.
2. A témánál az Együttműködésben leírt „*tér használata*” mindig az alábbiakat jelenti: – a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért? A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsek stb. Gyakorolják a *tevékenységeknek legjobban megfelelő tér kialakítását*. A „*tér használatát*” szükség esetén kell hetente gyakorolni. Ha a tanulók érzik, hogy miért fontos a tér használatának a „tudása”, akkor felesleges a dolgot tovább gyakoroltatni velük, mivel önállóan átalakítják a teret a tevékenységeknek, s egyéb szempontoknak megfelelően. A „*kooperatív feladatok megoldása*” pedig a más tevékenységekhez (tantárgyakhoz) tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a tanulását, gyakorlását jelenti.
3. A témánál az *Önművelésben* leírt „*Napi feladatok tervezése, megvalósítása*” a napi órai és esetleg órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezését, megvalósítását jelenti. A „*Résztétel közös tevékenységekben*” pedig a tanulónak a társaival történő közös tevékenységekben – témához kapcsolódó tevékenységekben vagy egyéb akciókban – való részvételét jelenti.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek. Térkép, földgömb, iránytű, tájoló, terepasztal, videó, feladatlap, olló, papír, ragasztó.

Anyanyelv: Projektek 3., Feladat- és szöveg. 3., Olvasókönyv. 3., Önművelési napló 3., füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Útmutató, Feladatlapok., Feladatgyűjtemény 3.

Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok megoldási kulccsal, Dominójáték az írásbeli összeadás és kivonás gyakorlásához.

Számfeladatos kártyák a szöveges feladatok alkotásához.

Játékpénz, számkártyák, Kétkarú mérleg, súlykészlet a tömegmértékek méréséhez.

Egyéni mérőeszközök: babzsák, liszt, kisautók stb., Síkidomok, testmodellek, Építőkészlet.

Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal, Felmérőlapok.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 1-3., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek

Testnevelés: Szőnyegek, labdák, zsámolyok, pad, bordásfal, kötél, szekrény, mászókötel

Modellezés–vizualitás:

- Terepasztal
- Képek hazánk jelképeiről (címer, zászló, jogar).
- Történelmi jellegű képzőművészeti alkotások.
- Képek őseink életéről.
- Karácsonyi asztali díszek, kompozíciók, adventi koszorú.
- Fenyőgally, természetes anyagok, száraz virágok, bogyók, gyertya, alma stb.
- Botok, pálcák.

Önművelés: „fő modul”, Önművelési napló 3.

Ajánlott irodalom:

Discover-sorozat. Debrecen, Phoenix

Mi micsoda-sorozat. Bp. Tessloff és Babilon

Tudománytár gyermekeknek-sorozat. Bp. Móra

Usborne Természetbúvár könyvek-sorozat. Bp. Novotrade

Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park

Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade

Az állatvilág enciklopédiája-sorozat. Bp. Helikon.

Dornbach Mária: Minden napra egy kérdés. Bp. Móra

Csudavilág-sorozat. Bp. Park

Arany László: Hol volt, hol nem volt. Bp. Móra

Baum, Frank: Oz, a csodák csodája. Bp. Móra

Kastner, Erich : A két Lotti. Bp. Móra

Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia

Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.

Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Hol élünk?

Időtartam: 40 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

A közvetlen környezetet felfedeztet, tudatosító gyakorlatok, játékok.

Kommunikációs gyakorlatok.

Mi és „mások”: együttélésünkből adódó problémák megoldásának lehetőségei. A másság elfogadását fejlesztő játékok.

A tér használatának gyakorlása: A tér adott szempontú (funkcionális) átrendezése.

Más tevékenységekhez tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Föld–Európa–Magyarország–lakóhelyünk. Helyünk Európában, a szomszédos országok. Magyarország domborzata, tájegységei, nagyobb városai és határai. Lakóhelyünk és közvetlen környezete. Magyarország lakossága, nemzetiségei. A környező országok lakói. Beszámoló magyarországi utazásokról. Nevezetes helyek Magyarországon.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd–kiejtés–szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási–irodalmi (mű) ismeretek szerzése.

Népmonda feldolgozása (a műfaj jellemzői, dramatizálás,..)

Megismerendő olvasmányok:

Vörösmarty M.: Szózat

Kölcsey F.: Himnusz

Egy népmonda

MATEMATIKA:

- a) Írásbeli összeadás. Egyik helyi értéken sincs 10-es átlépés.

Az ellenőrzés módja, szerepe. Az összeg becslése kerekített értékkel.

Az egyesek helyén álló számok összege nagyobb 10-nél. A tízesek helyén álló számok összege 10 vagy annál nagyobb. Mindkét helyen 10-es átlépéssel. Az összeadás műveleti tulajdonságai.

- b) Az összeg változásai. Hiányos műveletek megoldása írásbeli összeadással. Szöveges feladatok leolvasása rajzról, becslés. Szabályjátékok írásbeli összeadás végzésére. Függvényre vezető szöveges feladatok. Diagnosztikai mérés.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Elindultam szép hazámból Este van már ,késő este, Himnusz

Zenei elem: ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és szünete. Zenei kitaláló játék, ritmikus párbeszéd, kérdés-felelet játék, ostinató

Zenehallgatás: Bartók: Este a székelyeknél

Hangszer: Hangszerfokozatok használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Hazánk jelképei. Grafikus ábrázolás (ceruza, toll, filc). Egyszerű térkép készítése hazánkról és városunkról modellezés után.

TESTNEVELÉS:

- a) Menet megállítása két ütemben, helyben járás közben. „, Osztály állj egy-kettő! „, Hármasszlopban járás, ütemtartással. Rézsútos padon húzózkodás, átlépés a bordásfalra, majd lemászás. Felmászás a bordásfalra, átmászás a rézsútos padra és csúszás lefelé. Utánzó járások. Lassú futás párokban. Bordásfalra lépegetés, utánfogás oldalirányban.

- b) Hármasszlopban járásból átmenet helyben járásba és fordítva. Galoppszökdelés párokban kézfogással egyenes irányban és körben. Sorozatugrások szereken át: fel- és lelépés zsámolyra, padra, 2 részes ugrószekrényre. Váltóverseny a fenti szerek felhasználásával.
Értékelés: utánzó járások. Kötélhajtás 1 percig. Járás párokban, közben karikákon átbújás.

ÖNMŰVELÉS:

Témához kapcsolódó könyvek, folyóiratok (lemez, kazetták, videó) iskolakönyvtárban történő keresése, felhasználása (meghallgatása, megtekintése)
Napi feladatok tervezése, megvalósítása
Részvétel közös tevékenységekben.

Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?

Időtartam: 60 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantázia-gyakorlatok, helyzet-, szituációs gyakorlatok: milyenek voltak az őseink, hogyan éltek, hogyan gondolkodhattak?
Olvasmányok dramatikus feldolgozása.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A magyar nép eredete, mondák, mesék, regék. Az őshaza, vándorlás, honfoglalás. Kapcsolat más népekkel, törzsekkel, rokon népek. Őseink mindennapjai: ruházat, fegyverek, edények, háziállatok, ételek, italok, vadászat, családi és törzsi szokások, varázslók és sámánok. Tabló készítés, múzeumlátogatás.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi (mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány (ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.
A monda és a mese megkülönböztetése, a monda jellemzői.
Feldolgozandó olvasmány:
Arany János: Rege a csodaszarvasról.

MATEMATIKA:

- a) Szóbeli kivonás az 1000-es számkörben. Műveletek analógia felhasználásával, száme egyenes segítségével. Elnevezések: kisebbítendő, kivonandó, különbség. Sorozatok kerek számokkal. Az összeadás és kivonás kapcsolata. Ellenőrzés.
- b) Az írásbeli kivonás előkészítése. Kerek háromjegyű számokból kerek kétjegyű, kerek háromjegyű szám elvétele. Beváltás. Sorozatok, egyenlőtlenségek. Műveleti tulajdonságok. Kivonásra vezető szöveges feladatok Írásbeli kivonás, az egyik helyi értéken nincs 10-es átlépés. Ellenőrzés kivonással és összeaddal is.
- c) Írásbeli kivonás. Az egyesek helyén van 10-es átlépés. Pótlás, elvétel. Szám és szöveges feladatok írásbeli kivonás végzésével.
Tíz-es átlépés a tízes helyi értéken. Tíz-es átlépés a száz-as helyi értéken. Műveletek végzése becsléssel és ellenőrzéssel.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Lovakat hoztam..., Regölés..

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet

Zenei alkotás: Ritmusalkotás szövegre, szövegalkotás ritmusra a témához kapcsolódóan. A „Rege a csodaszarvasról” mű egy-egy részletének zenei-mozgásos feldolgozása.

A „Rege, regélés, regölés” kapcsolata. Zenei mozgásos gyakorlatok. A regölés eljátszása, ritmushangszerek készítése.

Zenei kitaláló játék, ritmikus párbeszéd, kérdés-felelet játék, ostinató

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Történelmi olvasmányok illusztrációja különböző méretekben, különböző technikával választás alapján (csoportmunkában). Képsor készítése is lehet. Jurtaépítés. Rováspálcák készítése.

TESTNEVELÉS:

- a) Egyes oszlopból párokba fejlődj! Egyes oszlopba szakadozz! Láb és kargyakorlatok. Labdavezetés váltott kézzel. (guggolásban, térdelésben). Labdavezetés lábbal, társ kerülése után visszaérkezés és átadás.

Tűzharc.

- b) Járás gyermekdalra. Átfutás egymással szemben, ütközés nélkül. Páros fogó. Labdavezetés hullámvonalban haladással és egykezes felső átadás társnak. Tömött labdák fölött átugrások, szökdelések terpesztéssel. Futás labdával a kézben. Járás a lábboltozat erősítésére.

- c) Vonatozás szökdeléssel. Járás különböző kartartásokkal. Térdelőtámaszban és fekvőtámaszban láblendítések, karemelések. Tömött labdával gyors indulások, futások különböző testhelyzetből. Célba dobás padon ülve, sorversenyben, csoportonként. Számos fogó. (120.)

ÖNMŰVELÉS:

Napi feladatok tervezése, megvalósítása

Könyvtárhasználat a témával kapcsolatosan.

Karácsonyi ünnepkör

Időtartam: 60 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Karácsonyhoz kötődő dramatikus játék, mint produkció (regölés, saját mű,..).

Társas beszédsszituációk gyakorlása.

Közös játékok, produkciók során a sikeres együttműködés feltételeinek a tudatosítása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Karácsonyi és újévi szokások. Magyar és külföldi szokások és népszokások. A fenyőfa állításának, díszítésének, ajándékozási szokások összehasonlítása. Ünnepi ételek a világ országaiban.

Előadásra készülődés.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (karácsonyi előadás létrehozása).

MATEMATIKA:

- a) Hiányos műveletek megoldása. A különbség változásai. Szöveges feladatok az írásbeli összeadás és kivonás gyakorlására. Leolvasás rajzról, lejegyzés. Rajzokhoz szövegalkotás. Számképzés, bontás. A szóbeli és írásbeli műveletek gyakorlása. Szám- és szöveges feladatok írásbeli összeadás és kivonás végzésével
Diagnosztikai mérés.
- b) Tömegmérés, tömegmértékek. Az eddig megismert mértékegységek ismétlése, rendezése. Gyakorlati mérések. A mértékismeret bővítése: tonna, gramm.
Becslés, mérés, összehasonlítás. Váltások kisebb egységre nagyobb és fordítva. Szöveges feladatok a tömegmértékekkel. A téglatest és a kocka tulajdonságainak vizsgálata.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Az öreg bundásnak, Hull a hó, Pásztorok keljünk fel, Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet
Zenei alkotás: Karácsonyi népszokások eljátszása.
Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

- *Karácsonyi asztali díszek előállítása természetes anyagokból.*
- *Adventi koszorú készítése csoport munkában.*

TESTNEVELÉS:

- a) Járás közben nyújtó- és lazító jellegű kar-, láb-, és törzsgyakorlatok. Hanyatt fekvésből felülések nyújtott ülésbe, törzshajlítás előre, hajlított ülésbe, lebegő ülésbe.
Értékelés: labdavezetés és átadások.
- b) Futás időre (4 perc) Szlalomfutás számolyok mellett, átmászás szekrényen, zsinór alatt átbújás. Futás kötélhajtással. Talicskázás.
Tűz-víz-repülő.

TÉLI FOGLALKOZÁSOK A SZABADBAN!

Önálló-a tanulók által megtervezett, a tanult ismeretekre támaszkodó -tevékenységek végzése (testnevelési óra anyagának önálló összeállítása,..).

ÖNMŰVELÉS:

A témához, s a tanuláshoz szükséges könyvek keresése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben (pl. karácsonyra készülődésben).

FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG

Időtartam: 12 hét

Cél

A III. Ciklus („FANTÁZIA ÉS VALÓSÁG”) fő célkitűzése az emberiség múltjának, jelenének, s jövőjének élményszerű -játékokkal, tevékenységekkel, cselekvésekkel történő – megismerése: a régen éltek (vagy jövőben elképzelték) életének, életmódjának, tevékenységeinek, hétköznapijainak történésein keresztül úgy, hogy közben a tanulókat érdeklő kérdéseket dolgozzuk fel, szükségleteiket elégítjük ki.

A régen élt emberek jellemzőivel történő megismerkedés. A múlt és a jelen hasonlóságainak és különbözőségének a felfedeztetése. A múlt iránt érdeklődésük kialakítása. A valóság és a fantázia szerepének és jelentőségének felismerése a múltban, jelenben, jövőben: a múlt a jelen, és a jövő meséi, történetei, a korok fantáziája az alkotásban: művészetben, tudományban (pl. találmányok és feltalálók,...). Fantázia a mindennapi életben, a munkában. Az élmények és érzelmek (saját és másoké) összefüggéseinek felismerése. A mesékben, történetekben, alkotásokban megnyilvánuló esztétikai élmények megélése, az érzelem gazdag megélés- és kreatív spontán – és tudatos önkifejezés készségeinek a fejlesztése (*dominancia: A, M.*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett

Tartalom

- 1-2. Élet az őskorban (40 óra)
- 3-4. Élet az ókorban (40 óra)
- 5-6-7. Élet a középkorban (60 óra)
- 8. Feltalálók (20 óra)
- 9. Mi lesz velünk? (20 óra)
- 10. Utazás a jövőbe (20 óra)
- 11. Tavaszi szokások, tevékenységek (20 óra)
- 12. Rendszerezés (20 óra)
- Összesen: 240 óra

2-3 témát ajánljunk feldolgozni a Ciklus végére (a dönt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

1. A témák alatt lévő tevékenységekben (É-Z,...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.
2. A témánál az *Együttműködésben* leírt „*tér használata*” mindig az alábbiakat jelenti: – a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért? A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék stb.
Gyakorolják a *tevékenységeknek legjobban megfelelő tér kialakítását*
A „tér használatát” szükség esetén kell hetente gyakorolni. Ha a tanulók érzik, hogy miért fontos a tér használatának a „tudása”, akkor felesleges a dolgot tovább gyakoroltatni velük, mivel önállóan átalakítják a teret a tevékenységeknek, s egyéb szempontoknak megfelelően
A „*kooperatív feladatok megoldása*” pedig a más tevékenységekhez (tantárgyakhoz) tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a tanulását, gyakorlását jelenti.

3. A témánál az *Önművelésben* leírt „Napi feladatok tervezése, megvalósítása” a napi órai és esetleg órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezését, megvalósítását jelenti.
- A „Részvétel közös tevékenységekben” pedig a tanulónak a társaival történő közös tevékenységekben – témához kapcsolódó tevékenységekben vagy egyéb akciókban – való részvételét jelenti

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek, írásvetítő, tojásfestés eszközei, feladatlap, videó, olló, papír, ragasztó.

Anyanyelv: Projektek 3., Feladat- és szöv.gy. 3., Olvasókönyv. 3., Önművelési napló 3., füzet, író-rajzoló eszközök

Matematika: Útmutató, Feladatlapok., Feladatgyűjtemény 3.,

Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok megoldási kulccsal. Facsipeszes feladatok az írásbeli szorzás és osztás gyakorlásához.

Játékpénz, számkártyák, Űrmérték sorozat

Egyéni mérőeszközök: pohár, gyûszû, kólás üveg stb.

Színes kartonból készült egész, mely törtetekre bonthatók csokoládé, torta formát ábrázolók

Síkidomok, testek, építőkészlet

Téglatest és kocka kiterített hálóját testté összehúzzható modell

Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal, Felmérőlapok

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 1-3., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek

Testnevelés: Tömött labdák, pad, bordásfal, kislabda, mászókötel, gumilabda, karika

Modellezés–vizualitás:

- Képek az őskor embereinek lakhelyeiről, viseletről, tárgyairól, festményeiről, jeleiről (barlang, kunyhó).
- Állatok lakhelyei: csigaház, fészkek
- Agyag, növényi száraz, vesszők, bogyók, kavicsok, kövek, fadarabok
- Képek az ókori építményekről (piramis) írásokról, maszkokról, ruházatról
- Gipsz, karcoláshoz tű és kihegyezett pálcika
- drót, gyöngy (ékszerkészítéshez)
- Agyag
- Festékek, papírok, ruhaanyag, viasz, ecsetek, nád.

Önművelés: „fő modul”, Önművelési napló 3.

Ajánlott irodalom:

Új Képes Történelem-sorozat. Bp. Officina Nova.

Discover-sorozat. Debrecen, Phoenix

Gladiátorok. (Mi micsoda sorozat)

Múmiák. (Mi micsoda sorozat)

A népvándorlás. (Mi micsoda sorozat)

Felfedezők és utazásaik. (Mi micsoda sorozat)

Szamurájok. (Mi micsoda sorozat)

Lovagok. (Mi micsoda sorozat)

A bolygók és az űrkutatás. (Mi micsoda sorozat)

Híres helyek. (Tudománytár gyermekeknek)

Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park

Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade

Dornbach Mária: Minden napra egy kérdés. Bp. Móra

Durrell, Gerald: Léghajóval a világ körül. Bp. Park, 1987.

Durrell, Gerald: Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. Park, 1989.

Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia

Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.

Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Élet az őskorban

Időtartam: 40 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kommunikációs, fantáziafejlesztő játékok, gyakorlatok (párbeszédes, metakommunikációs helyzetek, szituációk: „Jelenetek az ősember életéből: – az ősemberek „beszélgetése”, – az ősemberek figyelmeztetik egymást a veszélyre (metakommunikációs játékok),...stb.”
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az ember kiválása az állatvilágból. Emberré válás útja, fontosabb állomásai. Az őskori emberek mindennapi élete, eszközhasználat, vadászat, munka, művészet, természeti vallások kialakulása. Az első közösségek és társadalmak. Az életmód rekonstruálása a feltárt leletek alapján.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (primitív népköltészeti alkotások jellemzőinek megfigyelése: vadászdalok, varázslódalok eljátszása, alkotása,...)

Megismerendő olvasmányok:

Primitív népköltészeti alkotások

MATEMATIKA:

- Szóbeli szorzás. Leolvasás rajzokról, csoportosítások, kirakások. Elnevezések: szorzandó, szorzó, szorzat. A szorzás műveleti tulajdonságai. Összehasonlítások, számfeladatok.*
- Szorítás 10-zel, 100-zal. Analógiák alkalmazása a műveletek végzésében. A zárójel szerepe, műveleti sorrend. Az írásbeli szorzás előkészítése. Leolvasás rajzról. Kerek tízesek szorzása.*

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Porka havak...Vékony vászon, lepedő..

Zenei alkotás: A halk- közép-erős-erős hangerő gyakorlása mondókák ritmikus mondásával, fokozatos erősítéssel, majd halkítással. Ritmushangszerek alkalmazása mondókák, s monoton dalok mondásakor, éneklésekor. Körtáncok monoton ritmusra. Improvizálás: „az ősemberek ünneplik a sikeres vadászatot” - témára.

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet. Zenei kitaláló játék, ritmikus párbeszéd, kérdés-felelet játék, Ostinató.

Dallam: A ti hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével– betűkottáról és – vonalrendszerrel.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Kunyhó építése kövekből, vesszőkből, növényi szárakból. Edények készítése agyagból. Jelek karcolása agyaglapokra (pl. rovásírás). Őskorban élő állatok mintázása. Ékszer készítés bogycikkből, termésekből, (makk, csipkebogyó).

TESTNEVELÉS:

- a) Oszlopból vonalalakítás. Köralakítások–hullámmozgás. Járás ütemtartással, igazodás, takarás. Gurulóátfordulás tanult rávezető gyakorlatainak ismétlődő gyakorlása: Előre különböző kiindulási helyzetből, különböző befejező helyzetbe. Itt a labda, hol a labda? (560.) Fürge halak. (558.)
- b) Járás ütemtartással. Gimnasztikai gyakorlatok különböző testhelyzetben. Gurulóátfordulás hátra tanítása. (kéztartás fontossága) Gurulóátfordulás előre, hátra különböző helyzetekből különböző helyzetekbe. Tűzharc. Érintő fogó.

ÖNMŰVELÉS:

Lexikonok, enciklopédiák, szótárak.
A kézikönyvhasználat gyakorlása.
A címszó fogalma. Címszókeresés betűrend szerint.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben.

Élet az ókorban

Időtartam: 40 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Olvasmányok dramatikus feldolgozása, eljátszása
Társas beszédsszituációk gyakorlása.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Ismerkedés az ókori kultúrákkal (India, Kína, Babilon, Egyiptom, Görög, Római). Egy kiválasztott kultúra főbb jellemzőinek megismerése: kik élnek ott, a társadalom felépítése, rabszolgák és szabadok viszonya, a társadalom mindennapjai.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.
Olvasmányok feldolgozása különböző tevékenységekkel (megjelenítés,...).
Ókori költészeti alkotások néhány főbb jellemzőinek megfigyelése, beszélgetés a megfigyeltokról.

MATEMATIKA:

- a) Írásbeli szorzás. Az egyesek helyén van 10-es átlépés, majd a tízesek helyén, majd mindkét helyen. Becslés a feladatok megoldása előtt. Hiányos műveletek megoldása. Elnevezések használata. Szöveges feladatok írásbeli szorzás végzésével, vonalas rajz készítése, becslés, ellenőrzés, válasz
- b) Diagnosztikai mérés: tömegmértékek, szóbeli és írásbeli szorzás. Űrmérés, űrmértékek A tanult mértékegységek rendszerezése. Becslések, mérések. A mértékismeret bővítése: milliliter, centiliter, hektoliter. A milli, centi, hektó szavak jelentése.
- Az űrtartalom és a tömegmérés kapcsolata. Gyakorlati mérések

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Cickom, cickom....

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet. Zenei kitaláló játék, ritmikus párbeszéd, kérdés-felelet játék, Ostinató

Dallam: a ti hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével – betűjelről és a vonalrendszeren. A felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Piramis építése agyag téglácskákból. Titkosírás és hieroglifák írása náddal, karcólással agyagba, gipszbe. Ékszer készítés agyagból, gyöngyből, drótból. Képalakítás viaszkaparással, papírmozaikkal.

TESTNEVELÉS:

- a) Fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás, lábgyakorlatok. Futás időre 6 percig. Gurulóátfordulások osztályozása. Tarkóállásban lábmozgások: ollózás, lábterpesztés, biciklizés. Labdás fogó (564.) Kötélhajítás.
- b) Gimnasztikai jellegű bordásfal-gyakorlatok. Fogó négykézláb-járással. Kakasviadal párokban. Kézállás a bordásfalnál lépegetéssel. Zsugorfejállás: térdelésből, guggolásból. Akadályverseny (zsámoly, szekrény, szőnyeg). Pókfoci. (546.) Labdacica.

ÖNMŰVELÉS:

A kézikönyvhasználat gyakorlása.

A címszó fogalma. Címszókeresés betűrend szerint.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Élet a középkorban

Időtartam: 60 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Történetekben, mondákban, mesékben található helyzetek közös eljátszása, megjelenítése, elemzése. A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A középkori kultúra, tudomány, vallás. Lovagkor, lovagi torna, élet a várakban. Ipar, kereskedelem, hajózás. Ételek, italok betegségek. Lovagi játék megrendezése.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.

Megismerendő művek:

Gólya, gólya, gilice...; Mátyás királyról népmonda

MATEMATIKA:

- a) Mértékváltások konkrét méréshez kapcsolva. Át- és beváltások űrmértékkel. Szöveges feladatok, szabályjátékok űrmértékkel. Építések kiskockából. Téglatest, kocka, üreges testek kirakása. Területlefedések különböző egységekkel. Törtszámok. Törtek származtatása, értelmezése, egy egész törtrészeinek képzése-hajtogatással, nyírással. Leolvasás rajzokról. Fél, negyed nyolcad szavak használata.
- b) Negatív számok. Pozitív és negatív számok elhelyezkedése a számegyenesen. Pozitív és negatív számok elhelyezése számegyenesen. Pozitív, negatív szám. Hőmérsékleti változások leolvasása, ábrázolása. Adósság-kézpénz. Számok sokféle előállítás.
- c) Diagnosztikai mérés: űrmértékek, törtek, negatív számok. Korrekció a mérés alapján. Számok szétválogatása, halmazba rendezése. Közös tulajdonságok. Igaz, hamis állítások. Az írásbeli osztás előkészítése. Szóbeli számolás– analógiák felépítése. Rajzok kiegészítése, készítése.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Hol jársz, hová mégy, Erzsébet asszony, Kis kece, Még azt mondják Három szabó legények...Csínom Palkó...

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet. Zenei kitaláló játék, ritmikus párbeszéd, kérdés-felelet játék, Ostinató.

Dallam: a felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével -betűjelről és a vonalrendszeren

Hangszer: Hangszerfokozatok használata. Középkori hangszerek megfigyelése könyvekben, hangszermúzeumban történő látogatás alkalmával (ajánlat)

Zenehallgatás: Középkori zeneművek, hangszeres játékok (pl. táncdallamok), énekes művek.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Épület makett konstruálása papírból Palást és jelmezek tervezése. Életkép festése. Iniciálé

TESTNEVELÉS:

- a) Ingafutás. Járás hullámvonalban változó lépéshosszal. Szalagszerzés. Zsugorfejállás: térdelésből, guggolásból. Zsugorfejállás értékelése. Labdavezetés kerüléssel, váltóversenyben. Érd utol! (181.)
- b) Járás a pad gerendáján. Egyensúlyozó gyakorlatok. Lassú futás közben guggolások, felugrás, karkörzések, majd járásban hajlítások. Mérlegállás társ segítségével. Híd /hanyatt fekvésből). Sorozatugrások zsámolyon, padokon, 2 részes szekrényen. Fekete-fehér játék. Jöjj velem!
- c) Lassú futás kötetlenül, jelre párkeresés és páros guggolások, felugrások, majd lassú futás. Járás karkörzéssel, lassú futás szökkenéssel előre, oldalt. Mérlegállás társ segítségével. Híd. Akadályfutás zsámolyról zsámolyra és vissza gyors futással. Kötélmászás.” Füle-farka „, játék.

ÖNMŰVELÉS:

A könyv története.

Anyaggyűjtés egy történelmi tabló v. kiselőadás készítéséhez.

Címszókeresés betűrend szerint.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Részvétel közös tevékenységekben (iskolán belül és iskolán kívül).

Feltalálók kora

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziagyakorlatok: „Mit találnál fel”, „s mit tennél a feltalált dologoddal”, – játékok eljátszása, megbeszélése. Közös (kiscsoportos) „kitalációk”, képtelen találmányok alkotása. A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Leonardo, felfedező a középkorból (hajítógép, vízikerek, tengeralattjáró, repülő szerkezetek). Felfedezések az újkorból (gőzgép, elektromosság, benzinmotor). Jelenkori felfedezések számítógép, űrhajó, Tv).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Ismeretközlő szöveg(ek) feldolgozása különböző tevékenységekkel (fogalmazás: „Feltalálásom” leírása,..).

MATEMATIKA:

Írásbeli osztás egyjegyű osztóval. Elnevezések: osztandó, osztó, hányados. A hányados számjegyeinek becslése. Ellenőrzés szorzással.

Az osztandó minden számjegyében megvan az osztó maradék nélkül.

Az osztandó első számjegyében maradékkal van meg az osztó.

Az osztandó első jegyében nincs meg az osztó.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Ismétlés

Zenei alkotás: Ismerkedés érdekes hangszerekkel. Improvizáció.

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad, és nyolcadszünet. Ritmusjátékok

Dallam: a felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével – betűjelről és a vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tollrajz, nyomatok készítése konstruált tárgyakról, járművekről.

TESTNEVELÉS:

Páros fogó. Óriásjárás, törpejárás, indián – szökdelés. Ált. hatású has-, hát-, láb-, és karizmokat erősítő gimnasztikai gyakorlatok. Szlalomfutás zsámolyok mellett, átmászás szekrényen. Kötetlen futás 6 percig. Padgyakorlatok (lejtős padra felfutás, leugrás, karikán átbújás, tárgykerülés nyúlugrással vissza, hosszában állított padon fel- és lelépések, átugrások). Légzőgyakorlat, séta. Utolsó pár előre fuss! (153.)

ÖNMŰVELÉS:

Anyaggyűjtés egy történelmi tábló v. kiselőadás készítéséhez.

Címszókeresés betűrend szerint.

Mi lesz velünk?

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Fantáziafejlesztő gyakorlatok: „Milyen lesz a jövőnk” -témára helyzetgyakorlatok, szituációs játékok, dramatikus gyakorlatok.

A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Elképzelések jövőnk alakulásáról. Mai problémák megoldása. A világűr megismerése. Az orvostudomány fejlődése. Stb.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (fogalmazás: egy jövőbeli elképzelés megfogalmazása,...)

MATEMATIKA:

Szorzás–osztás kapcsolata. Számfeladatok megoldása. Szöveges feladatok írásbeli osztással. Nyitott mondatok megoldása próbálgatással.

A hányados változása: az osztandó és az osztó kapcsolatának vizsgálata.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Gyakorlás.

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet.

Dallam: a felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Épületeink ma. Téralakítás (szűk és tág) építőkockából Milyen házban szeretnék élni? (zsírkréta).

TESTNEVELÉS:

Nyitódás középről jobbra, balra egész távolságra. Zárkózás középére. „Középre zárkózz!” Futás labdavezetéssel, társ körbe kerülése után futás vissza, pattintott átadás. Labdavezetés védekező társsal szemben. Szlalomfutás labdavezetéssel. Fogyasztó 2 labdával. Pókfoci. (546.).

ÖNMŰVELES:

A könyvnyomtatás története.

A tárgymutató megismerése.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Utazás a jövőbe

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

A „jó” és a „rossz” jövő: helyzetek, gyakorlatok, játékok egy elképzelt jövőbeni utazásra jövőben megtörténő, megtörténhető eseményekre.

Az elképzelt események okainak közös elemzése, megbeszélése, megvitatása, társas beszédsszituációk gyakorlása.

A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az eddig tanultak feldolgozása egyéni és, csoportmunkával különféle technikákkal.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (fogalmazás: egy jövőbeli elképzelés megfogalmazása,...).

MATEMATIKA:

Időmérés, időmértékek. A tanult mértékek sorba rendezése. Váltószámok. Időtartamok becslése. Az egész óra tört részei, kifejezésük kisebb mértékegységgel. Átváltások kisebb egységről nagyobbra és fordítva. Egyszerű szöveges feladatok időmértékekkel. Nyitott mondatok igazzá tétele.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Gyakorlás.

Alkotás: Improvizáció a „jövő zenéje” témára.

Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet.

Dallam: a felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Eseménysor egymást követő mozzanatainak megjelenítése Képmese készítése csoportmunkában.

TESTNEVELÉS:

A különböző alakzatok kialakításának gyakorlása. Bordásfalon: függés, húzódás, kerékpározás, fel- és lemászás, függeszkedés oldalra. Haladás közben labdaátadások – 2 kezes mellső átadás. Labdavezetés váltott kézzel. Labdavezetés hátrafelé haladással. Értékelés: szlalomfutás labdavezetéssel. Célba dobás mozgó célra, sorsversenyben. Járás körben, zsámolyokra lépéssel.

ÖNMŰVELÉS:

„Könyvtárak a XXI. században”, Számítógép a könyvtárban.

A tárgymutató megismerése, használata.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Tavaszi szokások, tevékenységek

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Tavaszi szokások, tevékenységek megjelenítése, eljátszása,
Társas beszédsszituációk gyakorlása.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A természet újjászületése, tavaszi szokások Húsvéti ünnepkör. Tojásfestés, közösségi szokások. Húsvéti ételek italok.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (tavaszi szokás megjelenítése,...)*

MATEMATIKA:

*Felmérés: írásbeli osztás. A felmérés értékelése, korrekció a felmérés alapján.
Geometria: pontok jelölése, vonalak fajtái, párhuzamos, merőleges egyenesek. Párhuzamos, merőleges fogalma.*

ÉNEK-ZENE:

*Dal, játék, mondóka: A pünkösdi rózsá..., Hipp, hopp, farsang...
Alkotás: A tavasz hangjai: megfigyelés és improvizáció
Zenei elem: Ritmus: az egész értékű kotta és szünete, nyolcad és nyolcadszünet
Dallam: a felső dó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével a vonalrendszeren
Hangszer: Hangszerfokozatok használata
Zenehallgatás: Témával kapcsolatos művek*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tojás díszítése maratással (hipo). Ősi motívumok megrajzolásával. Szimmetria.

TESTNEVELÉS:

Gimnasztika jellegű karikagyakorlatok. Szökdelő gyakorlatok. Falra pattintott labda elkapása. Kötélmászó verseny. Kötélhajtás párokban. Kötélhajtás hátrafelé, saroklendítéssel. Közepes iramú futás 7 percig. Nyolc osztály. (494.).

ÖNMŰVELÉS:

*Témához kapcsolódó információk keresése. A tárgymutató megismerése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben iskolán belül és iskolán kívül (tavaszi népszokások megismerése élőben: pl. látogatás, színház, múzeum).*

A TERMÉSZET MEGISMERÉSE

Időtartam: 8 hét

Cél

A IV. Ciklus (A TERMÉSZET MEGISMERÉSE) fő célkitűzése az embert legközvetlenebbül érintő természeti jelenségek felismerése, ezekkel kapcsolatos készségek, képességek fejlesztése, a gyermekek környezettudatos és környezetbarát magatartásának, életvitelének fokozatos elősegítése. Nyitottság kialakítása a természeti változások megfigyelésére.

Az embert körülvevő növények („Virágok, fák,...”) és állatok („Emlősök, madarak,...”) élettelen természet közvetett és közvetlen tapasztalással történő megismerése : konkrét tapasztalatok (megfigyelések, séták ...) és könyvekből történő ismeretek szerzése által:

az élő és élettelen különbségeinek felismerése, növények és állatok jellegzetes tulajdonságai(meghatározó és nem jellemző tulajdonságai), állatok és növények alkalmazkodása, az állatvilág nagy csoportjai (*dominancia: MK*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. Tavaszi természet (20 óra)
 2. Virágok, fák, cserjék (20 óra)
 3. Emlősök, madarak (20 óra)
 4. Hüllők, kételtűek, halak (20 óra)
 5. Rovarok (20 óra)
 6. Környezetünk élővilága (20 óra)
 7. Jön a nyár (20 óra)
 8. Rendszerezés (20 óra)
- Összesen: 160 óra

2-3 témát ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

1. A témák alatt lévő tevékenységekben (É-Z,...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.
 2. A témánál az Együttműködésben leírt „*tér használata*” mindig az alábbiakat jelenti: – a kiscsoportok az asztalokat és székeket rendezését gyakorolják: Hol lenne a legjobb a kiscsoportnak, miért? A kiscsoportok rendezzék be a teret úgy, hogy nekik is jó legyen, ám más csoportok érdekeit se sértsék stb.
 Gyakorolják a *tevékenységeknek legjobban megfelelő tér kialakítását*
 A „tér használatát” szükség esetén kell hetente gyakorolni. Ha a tanulók érzik, hogy miért fontos a tér használatának a „tudása”, akkor felesleges a dolgot tovább gyakoroltatni velük, mivel önállóan átalakítják a teret a tevékenységeknek, s egyéb szempontoknak megfelelően
 A „*kooperatív feladatok megoldása*” pedig a más tevékenységekhez (tantárgyakhoz) tartozó feladatok kooperatív módon történő megoldásának a tanulását, gyakorlását jelenti.
 3. A témánál az *Önművelésben* leírt „*Napi feladatok tervezése, megvalósítása*” a napi órai és esetleg órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezését, megvalósítását jelenti.
- A „*Részvétel közös tevékenységekben*” pedig a tanulónak a társaival történő közös tevékenységekben – témához kapcsolódó tevékenységekben vagy egyéb akciókban – való részvételét jelenti

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek. írásvetítő, doboz, nagyító, virágföld, cserép, virágmagok, termések, levelek, ágak, élősarok vagy iskolakert.

Anyanyelv: Projektek 3., Feladat- és szöveg. gy. 3., Olvasókönyv. 3., Önművelési napló 3., füzet, író-rajzoló eszközök

Matematika: Útmutató, Feladatlapok., Feladatgyűjtemény 3.,

Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok megoldási kulccsal, Játékpénz

Dominójáték az alapműveletek gyakorlásához, Facsipesz játék a műveleti sorrend gyakorlásához

Óralap mozgatható mutatókkal, naptár, Síkidomok, testek, építőkészlet

Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal, Felmérőlapok

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 1–3., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek

Testnevelés: Mászókötél, bordásfal, bot, bóják, stopperóra, karika, kislabda, ugrógödör, tollaslabda, görkorcsolya

Modellezés–vizualitás:

- Képek a tavaszról és nyárról (fotók, reprodukciók)
- Virágok, ágak – fák, cserjék a szabadban és képeken.
- Képek és műalkotások állatokról és élőhelyükről.
- Természetes anyagok

Önművelés: „fő modul”, Önművelési napló 3.

Ajánlott irodalom:

Új Képes Történelem – sorozat. Bp. Officina Nova.

Mi micsoda – sorozat. Bp. Tessloff és Babilon

Tudománytár gyermekeknek – sorozat. Bp. Móra

Usborne Természetbúvár könyvek – sorozat. Bp. Novotrade

Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park

Az állatvilág enciklopédiája – sorozat. Bp. Helikon.

Dornbach Mária: Minden napra egy kérdés. Bp. Móra

Csudavilág – sorozat. Bp. Park

Arany László: Hol volt, hol nem volt. Bp. Móra

Olvasni jó! – sorozat. Bp. Passage

Taylor, Barbara: Állatatlász. Bp. Gulliver, 1993.

Baum, Frank: Oz, a csodák csodája. Bp. Móra

Kastner, Erich: A két Lotti. Bp. Móra

Durrell, Gerald: Léghajóval a világ körül. Bp. Park, 1987.

Durrell, Gerald: Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. Park, 1989.

Devecseri Gábor: Állatkerti útmutató. Bp. Móra

Travers, P.L.: Csudálatos Mary –könyvek

Benedek Elek mesegyűjteményei

Salten, Felix: Bambi. Bp. Móra

Salten, Felix: Bambi gyermekei. Bp. Móra.

Rodari, G.: Jácint úrfi a füllentők birodalmában. Bp. Móra

Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia

Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Tavaszi természet

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Koncentrációs– figyelem– memória-beszédképességet fejlesztő gyakorlatok.
A tavaszi természet megjelenítése improvizatív gyakorlatokkal.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Természeti változások megfigyelése. (Időjárás, növények, állatok.) Kísérletezés, magok csiráztatása, tulipán ültetés, megfigyelés. Tavaszi kerti munkák, ásás, ültetés, metszés.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Versek elemzése (hangulat, rím, ritmus, költői eszközök megfigyelése...)*

MATEMATIKA:

Különböző síkidomok területének kiszámítása. Mértékváltások. Szöveges feladatok kerületszámítással. Területlefedések, parkettázás különböző egységekkel. Síkidomok szétválogatása, halmazba rendezése. A téglatest és a kocka.

ÉNEK-ZENE:

*Dal, játék, mondóka: A ház előtt egy májfa.... Beültettem kis kertemet a tavasszal...
Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.
Hangszer: Hangszerfokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

A tavasz színei. Színtónusok kikeverése temperából. Sötét-világos színek. Tavaszi kép festése.

TESTNEVELÉS:

Bordásfalgyakorlatok (függés, húzódzkodás). Botgyakorlatok. Állórajtból közepes iramú futás 400 m-en. Guggoló rajtból indulással gyors futás. Told ki a párod! Bakugró verseny.

ÖNMŰVELÉS:

*Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben.*

Virágok, fák, cserjék

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Megjelenítés mozgással, hanggal, hangkeltéssel.
Kapcsolaterősítő, csoporterősítő játékok, gyakorlatok,
Társas beszédsszituációk gyakorlása.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

*Tavaszi virágok megismerése (hóvirág, ibolya, kankalin). A fák és cserjék megfigyelése tavasszal.
Rügyek, virágok, megporzás. A virágok, fák és cserjék részei, a növények életműködései.*

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (dramatizálás, illusztráció,..)*

MATEMATIKA:

*Diagnosztikai mérés: A téglalap és a négyzet, kerületszámítás. Korrekció a mérés után. Műveleti fogalom elmélyítése az írásbeli műveletekben.
Az oszthatósági szabályok megfigyeltetése. Az osztó és a többszörös fogalmának kialakítása.
Valószínűségi játékok alapján a véletlen esetek gyakoriságának megállapítása, bizonyos feltételek esetén az előfordulás gyakorisága.*

ÉNEK-ZENE:

*Dal, játék, mondóka: Erdő, erdő, erdő.... Ne menj kislány....
Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.
Hangszer: Hangszerfokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁSA:

Formák elemzése. Dekoratív képalakítás a megismert formával (textil, tapéta stb.) és foltjával.

TESTNEVELÉS:

Gimnasztikai alapformájú szabad- és ugrókötel-gyakorlatok. Játékos páros gyakorlatok. Guggoló rajtból indulással gyors futás 30 m-en. Versengések gyors futással, a célba érkezés gyakorlása. 30 m-es futás felmérése. Kötélmászás. Szabadulás a labdától gurítással.

ÖNMŰVELÉS:

*Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben.*

Emlősök, madarak

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Kapcsolaterősítő, csoporterősítő játékok, gyakorlatok,
Társas beszédhelyzetek gyakorlása.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A madarak és az emlősök jellemzői, összehasonlításuk, megkülönböztetésük. Néhány gyakori madár és emlős részletes bemutatása. Szerepük a természeti környezetünkben. Az állatok és környezetük védelme.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.*

MATEMATIKA:

*Év végi ismétlés. Számok az 1000-es számkörben. Számok képzése, bontása, írása, olvasása, alaki, helyi, valódi érték. Számszomszédok, kerekítés.
Az írásbeli összeadás ismétlése.*

ÉNEK-ZENE:

*Dal, játék, mondóka: Kis kacska fürdik., Hatan vannak a mi ludaink.
Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.
Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Választható: Emlősszállatok formázása agyagból. Állatkert elkészítése csoportmunkában. (Díszítés bogyókkal, termésekkel.) Madarak hajtogatása papírból. Mesemadár festése (mese alapján).

TESTNEVELÉS:

Párokban küzdelem (tolás, húzás, kakasviadal). Ugrás cikkcakkban elhelyezett karikákba. 7-9 perces tartós futás egyéni iramban. Értékelés: közepes iramú futás 400 m-en. Csoportban: Told be a körbe! Labdaadagoló verseny a fej fölött és láb között.

ÖNMŰVELÉS:

*Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben (pl.: állatkert látogatása, madárház,...).*

Hüllők, kétéltűek, halak

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Kommunikációs gyakorlatok: testmozgás, tekintet, arcjáték, kifejező hanggyakorlatok.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A hüllők, kétéltűek és halak jellemzői, összehasonlításuk, megkülönböztetésük. Néhány jellemző állat részletes bemutatása (teknős, gyík, sikló, béka, ponty). Természeti környezetük bemutatása és védelme.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

*Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.*

MATEMATIKA:

Az írásbeli kivonás ismétlése. Elnevezések, becslés. Hiányos műveletek megoldása. Ellenőrzés összeadással és kivonással is.

Szabályjátékok. Egyszerű szöveges feladatok az írásbeli összeadás és kivonás végzésével. Hosszúságmértékek, át- és beváltások.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Kis, kis kígyó., Nád alól és köd alól.

Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Akvárium tervezése csoportmunkában nagy felületre választható vegyes technikával. (papír, filc, kréta, festék).

TESTNEVELÉS:

Gyors indulások különböző testhelyzetekből. Karizom-erősítő gyakorlatok. Futás közben feladatokkal: jelre terpeszállás, 360 fokos fordulat, törökülés, stb. Kislabda-hajítás szembe felállással párokban. Kislabda-hajítás nekifutással. Felmérés. Vonatozás. Célba dobó verseny.

ÖNMŰVELÉS:

Témához kapcsolódó „anyagok”, keresése, használata.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Részvétel közös tevékenységekben.

Rovarok

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Koncentrációs– fantáziafejlesztő-mozgásos játékok.
A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A rovarok jellemzői. Rovarok és bogarak kategóriája. A rovar átváltozásának szakaszai. A rovar testfelépítése. Néhány rovar részletes bemutatása.

ANYANYELV:

*A témához kapcsolódóan:
Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;
Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (tagolás, időrend, tartalom,..)*

MATEMATIKA:

Az írásbeli szorzás ismételése. Elnevezések. Becslés, műveletvégzések, összehasonlítások. Nyitott mondatok, egyszerű szöveges feladatok megoldása. Számsorok alkotása. Tömegmértékek, át- és beváltások.

ÉNEK-ZENE:

*Dal, játék, mondóka: Ismétlés, gyakorlás
Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.
Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

*Választható: Tollrajz készítése rovarokról Pozitív-negatív forma foltjával ritmusos sor kialakítása.
Montázs készítése.*

TESTNEVELÉS:

*Utánzó járások a pad lapján. Szökdelések: oldal- és harántterpeszállásban, negyed – fordulatok, stb.
Értékelés: kislabda-hajítás. Távolugrás nekifutással, elugrás, talajfogás páros lábbal. Zsinórlabda. (528.)
Zsámoly a ház! (fogójáték).*

ÖNMŰVELÉS:

*Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.
Napi feladatok tervezése, megvalósítása.
Részvétel közös tevékenységekben.*

Környezetünk élővilága

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Közös környezetvédő tevékenységek végzése: a tevékenység elvégzésének közös megtervezése, végrehajtása.

A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Kiránduláson növények és állatok megfigyelése. Élőhelyük és életmódjuk megbeszélése, a megfigyelések feldolgozása. Környezetvédelem a lakóhelyünkön.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.

MATEMATIKA:

Az írásbeli osztás ismételése. Elnevezések, ellenőrzés. A szorzás és az osztás kapcsolata. Oszthatósági szabályok. Számfeladatok, nyitott mondatok írásbeli osztás végzésével. Az időmértékek, át- és beváltások.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Ismételés, gyakorlás

Zenei elem: A tanult dallami és ritmikai elemek használatának gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Csoportmunkában: – Környezetünk élővilága falun. – Környezetünk élővilága városban. – Környezetünk élővilága mezőn. – Környezetünk élővilága erdőben. Képalakítás választható technikával.

TESTNEVELÉS:

A tanult fordulatok gyakorlása. Gurítások állásban és mozgás közben – lábbal, kézzel. Távolugrás gyakorlása.

Értékelés: Távolugrás. Gyorsfutás csoportokban. Kecskézés – fogójáték.

ÖNMŰVELÉS:

Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.

Napi órai és órán kívüli feladatok elvégzésének az önálló és csoportos megtervezése, megvalósítása.

Részvétel közös tevékenységekben, akciókban iskolán belül és iskolán kívül (pl. környezetvédelmi tevékenység,...).

Jön a nyár

Időtartam: 20 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Készülődés a nyárra: közös tevékenységek és elfoglaltságok tervezése, megbeszélése. A közös nyári tevékenységet akadályozó, vagy elősegítő helyzetek, tények megbeszélése, Társas beszédsszituációk gyakorlása. A tér használata. Kooperatív feladatok megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Változások az állat- és növényvilágban. A nyár a vízpartokon és a hegyekben. A nyár hatása az emberekre.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Fogalmazás: nyári terveim.

MATEMATIKA:

Negatív számok, hőmérsékleti változások Adósság– vagyon Űrmértékek, át- és beváltások.

ÉV VÉGI FELMÉRÉS**ÉNEK-ZENE:**

Dal, játék, mondóka: Ismétlés-gyakorlás

Zenei elem: Ismétlés-gyakorlás

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

A nyár színei. Színek kikeverése temperával. (Hideg-meleg, kiegészítő színek, élénk színek.)

TESTNEVELÉS:

Kargyakorlatok (húzások, körzések, lendítések). Ált. erőgyakorlatok. Váltóversenyek tárgykerüléssel. Kötélhúzó-verseny 2 csoportban.

Bakugró-verseny. Séta, Légyögyakorlat. Függés a bordásfal! – fogójáték.

ÖNMŰVELÉS:

Témához kapcsolódó „anyagok „ keresése, használata.

Napi feladatok tervezése, megvalósítása.

Részvétel közös tevékenységekben.

DÉLUTÁNOS TEVÉKENYSÉG

Időtartam: 180 óra (heti 5 óra)

Megjegyzés:

A délutános (szabadidős) tervet napközis vagy iskolaotthonos formában működő osztályok esetén lehet használni. Hazajárós (félnapos) osztály esetében e tevékenységrendszer elhagyandó (illetve elhagyható).

A délutános (szabadidős) tevékenységi rendszer kiegészíti a témákkal kapcsolatos feldolgozásokat, használata nem kötelező. A pedagógus eldöntheti, hogy mennyit és milyen mennyiségben használ fel belőle.

Cél

A tanulók sokrétű tevékenykedtetése, s ez által fejlesztése a témához kapcsolódóan.

Követelmény

Nincs.

Tartalom

Kapcsolatok.
Hazánk.
Fantázia és valóság.
A természet megismerése.

Kapcsolatok

Időtartam: 40 óra

Tartalom

1. hét: Nyaralás után

1. Vakáció – újságkészítés csoportonként feladatmegosztással
2. Zenehallgatás: Vivaldi: Négy évszak – Nyár. Befejezés festéssel csoportonként.
3. Indul a gőzhajó (Lacky: Vakációóó)
4. A nyár gyümölcsei – kompozíció agyagból csoportmunkában
5. Madársárkány készítése csoportmunkában (Lacky: Vakációóó)

2. hét: Családom és én

1. Családrajz
2. Elvárásolt családrajz
3. Drámajáték: Családválasztás
4. Éves családi program összeállítása (Caryl Waller Krueger: 1001 ötlet szülőknek c. könyve alapján)
5. Családi sportdélután

3. hét: Barátaim, ellenségeim

1. Ilyen vagyok, ilyennek látnak barátaim, ellenségeim (Bagoly–Telkes: Személyiségfejlesztés kisiskolás korban Bp. 1988.)
2. Együttműködés, konfliktuskezelés – szerepjáték
- 3–4–5. Személyiségfejlesztő játékok (Altern füzetek: 61–72. oldal)

4. hét: Ahogyan a jövőmet képzelem

1. Időgép c. drámajáték (Bagoly – Telkes: Személyiségfejlesztés kisiskolás korban Bp. 1988.)
2. Rajzolás, festés
3. Mi leszek, ha nagy leszek? – fogalmazás egyénenként
4. Jules Verne regényeiből részletek olvasása
5. Játékötletek összegyűjtése

5–6. hét: Kapcsolatok a természetben

1. Könyvtárlátogatás
2. Ismeretanyagok rendezése
3. Beszámolók
4. Természetfilmek
5. Sport – sportjáték
1. Lexikonok, enciklopédiák – adatgyűjtés
2. Képzőművészeti reprodukciók
3. Képkirakó verseny
4. Meseírás csoportban
5. Sport – sportjáték

7. hét: Őszi szokások, tevékenységek

1. Őszi fejtörő (összerakó, keresztrejtvény) (Kisdobos 1984. okt.)
2. Kirándulás – Őszi levelek felismerése
3. Levelekből, termésekből állatok, lakásdíszek készítése
4. Őszi gyümölcsökből kompozíció készítése
5. Sport – sportjáték

8. hét: Rendszerezés

1. Drámajátékok
2. Kézművesség
3. Könyvtárlátogatás
4. Kirándulás
5. Sport – sportjáték

Hazánk

Időtartam: 40 óra

Tartalom

9–10. hét: Hol élünk?

1. Könyvtárlátogatás
2. Gyűjtött anyag rendezése
3. Beszámolás
4. Múzeumlátogatás
5. Honismereti játékok
1. Képek gyűjtése: Ország, megye, város
2. képzőművészeti alkotások bemutatása
3. Versek, dalok gyűjtése hazánkról
4. Ország, város... c. játék
5. Sport – sportjáték

11–12–13. hét: Honnan jöttünk, hogyan jöttünk?

1. Könyvtárlátogatás: őseink élete
2. Könyvajánlás
3. Drámajáték: Ősmagyarok élete az Ural mentén
4. Honfoglaló magyarok foglalkozásainak rajzos bemutatása
5. Ősi gyermekjátékok felidézése

1. Ősmagyarok lakóhelyeinek
2. Ősi szokások gyűjtése
3. Ősi viseletek rajzolása
4. Arany János: Rege a csodaszarvasról – dramatizálás
5. Ősi gyermekjátékok felidézése

1. A fehérlófia – dramatizálás
2. Sámánjelek, tevékenységek rajzolása
3. A magyarok kalandozásairól mondák gyűjtése
4. Ősi szólások, közmondások, szimbólumok jelentésének vizsgálata
5. Vetélkedő – ősmagyarok élete

14.–15.–16. hét: Karácsonyi ünnepkör

1. Ajándékötlet börze
2. „Hull a pelyhes, fehér hó” c. dal illusztrálása
3. Mikulásműsor szerkesztése
4. Bábkészítés
5. Előadás óvodásoknak

1. Szeretetjátékok
2. Szeretetet kifejező szavak gyűjtése (Lásd. 1001 ötlet szülőknek 290-291. o.)
3. Szeretet a könyvekben, szépirodalmi alkotásokban, filmekben
4. Karácsonyfadísz készítése
5. Karácsonyfa díszítés tervének elkészítése

1. Más népek karácsonyi szokásai
2. Karácsonyi asztaldíszek készítése
3. Karácsonyi asztalterítés
4. „Szív küldi” – szeretetkazetta
5. Könyvajánlás a téli szünetre

1. Téli szünet élményeinek festése
2. Szobai társasjátékok
3. Újév kezdetével kapcsolatos versek gyűjtése
4. Újévi, szilveszteri szokások gyűjtése
5. Hópelyhek táncának improvizálása

Fantázia és valóság

Időtartam: 60 óra

Tartalom

17--18. hét: Őskor

1. Könyvtárlátogatás
2. Gyűjtött anyag rendezése, bemutatása
3. Művészettörténet: barlangrajzok készítése
4. Ősi rituális táncok elképzelése, bemutatása
5. „Mamutvadászat” – improvizációs játék

1. Az emberré válás szakaszainak rajzolása
2. Mesék, mondák gyűjtése az emberré válásról
3. Múzeumlátogatás: helyi ősi leletek felkutatása
4. Romhányi József: A majom búcsúbeszéde társaihoz, emberré válása alkalmából – előadása
5. Vadászbáték: Nagymedve a bocsáival
Halászbáték

19–20. hét: Ókor

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Művészettörténet: képek, diáképek az ókori városokról
4. Makett készítés
5. Múmiajáték

1. Ókori öltözékek keresése könyvekben
2. Ókori ruhák tervezése
3. Ókori történetek, mondák gyűjtése
4. Origami: oroszlanhajtogatás
5. Gladiátor – improvizációs játék

21–22–23. hét: Középkor

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Művészettörténet: képek, festmények középkori városokból
4. Makett készítés
5. Középkori zenék hallgatása

1. Középkori öltözékek keresése könyvekben
2. Középkori ruhák tervezése
3. Középkori történetek, mondák gyűjtése
4. A kor gyerekjátékai
5. Ismerkedés középkori táncokkal

1. Mátyás királyról szóló mesék olvasása
2. Mesék dramatizálása
3. Ki tud többet Mátyás királyról – vetélkedő
4. Középkorból származó mondókák, kiszámolók gyűjtése
5. Török–görög játék

24. hét: Feltalálók kora

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Képek gyűjtése feltalálókról
4. Vetélkedő – a magyar feltalálókról
5. Sport – sportjáték

25. hét: Mi lesz velünk?

1. Mi lesz velünk 5 – 10 – 20 év múlva – rajzkészítés
2. Szituációs játék
3. Földünk jövője – újságcikk gyűjtés
4. Könyvek gyűjtése jóslásról, asztrológiáról
5. Nostredamus jóslatai – dramatikus játék

26. hét: Utazás a jövőbe

1. Origami: Űrhajós
2. Rejtvény-összeállítás
3. A jövő közlekedési eszközei – rajz
4. Utazás a jövőbe – fogalmazás
5. Társasjáték szerkesztése

27. hét: Tavasz, szokások, tevékenységek

1. Húsvéti népszokások, szimbólumok
2. Tojásfestés
3. Húsvéti ételreceptek gyűjtése, cseréje
4. Nyulak a bokorból c. játék
5. Gergelyjárás, pünkösdlés

28. hét: Rendszerezés

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Origami
4. Dramatizálás
5. Sport – sportjáték

A természet megismerése

Időtartam: 40 óra

Tartalom

29. hét: Tavaszi természet

1. Fejtörő – a tavaszi természetről
2. Tavasz ígérkezik – meseírás csoportonként
3. Képzletbeli „Tavasztündér” agyagból
4. Tavasz szél vizet áraszt – daltanulás
5. Miért küldött az úrasszony c. népi játék (Falvy Károly: Ritmikus mozgás, énekes játék)

30. hét: Virágok, fák, cserjék

1. Origami: növények hajtogatása
2. Különböző fafajták, bokrok rajzolása csoportonként
3. Fakéreg mintázása zsírkrétával
4. Virágokról, fákról szóló dalok, versek tanulása
5. Komámasszony hol az olló?

31. hét: Emlősök, madarak

1. Origami: emlősök, madarak hajtogatása
2. Hajtogatott állatok egy képpé rendezése
3. Állatok hangjának, mozgásának utánzása – improvizáció
4. Versek, mesék olvasása
5. Énekes, verses játékok gyűjtése – verseny

32. hét: Hüllők, kétéltűek, halak

1. Origami: hüllők, kétéltűek, halak hajtogatása
2. Ismertterjesztő szövegek, érdekességek gyűjtése, olvasása
3. Akvárium készítése
4. Kígyó feje – farka c. játék
5. Más népek meséi hüllőkről, kétéltűekről, halakról

33. hét: Rovarok

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Védett rovarok rajzolása, festése
4. Origami: katicahajtogatás
5. Sport – sportjáték

34. hét: Környezetünk élővilága

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Plakátkészítés természetvédelemről
4. Szituációs játék: – környezetvédők – környezetpusztítók
5. Sport – sportjáték

35. hét: Jön a nyár

1. Nyári könyvajánlás
2. Széllovas készítése
3. Játékok tervezése, ajánlása a nyárra
4. „Rossz időre”: rejtvenykönyv szerkesztése
5. Praktikus tanácsok a nyárra (sátorverés, kempingezés stb.)

36. hét: Rendszerezés

1. Könyvtárlátogatás
2. Könyvajánlás
3. Origami
4. Kézművesség
5. Népi játékok

4. rész

4. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Tartalomjegyzék

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS 4. ÉVF. MUNKATERVE

Megjegyzés
Cél
Követelmény
Tartalom
Feltételek

Anyanyelv 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Matematika 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Ének-zene 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Modellezés–vizualitás 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Testnevelés 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

Idegen nyelv 4.

Kulcsszavak
Követelmény
Tartalom
Értékelés
Feltételek

"ÖNÁLLÓAN!" 4.

Cél
Tartalom
Feltételek
Nyaralás után 4.
Tanulási szokásaim 4.
Úton 4.
Szabadidőm 4.
"Magam is tudom!" 4.
Őszi ünnepek, szokások, tevékenységek 4.

HAZÁNK I. 4.

Cél
Tartalom
Feltételek
A térkép 4.
Alföldek 4.
Karácsonyi ünnepkör 4.

HAZÁNK II. 4.

Cél
Tartalom
Feltételek
Dombságok 4.
Hegységek 4.
Budapest 4.
Tavaszi ünnepek, szokások, tevékenységek 4.

TERMÉSZET ÉS MŰVÉSZET 4.

Cél
Tartalom
Feltételek
Tavaszi 4.
A természet képekben 4.
Természet és a hangok 4.
A természet kincsei 4.

HUMANISZTIKUS KOOPERATÍV TANULÁS

4. ÉVFOLYAM MUNKATERVE

Időtartam: 36 hét

Megjegyzés

1. A Munkaterv nem használható a Fő modul (Munkaterv 1. Rész) ismerete nélkül.
2. Az évfolyam „Céljait” és „Követelményeit” különböző betűkkel írtuk, hogy segítsen az olvasónak a tárgyak szerinti elkülönítésben is.
3. A ciklusok témáinál a tartalmak dőlt és normál betűs formában szerepelnek (lásd „Munkaterv 1.” rész a „Témák szerkezeténél” leírtakat).
4. Idegen nyelv:

A 4. évfolyamtól kezdődően iktatjuk be a kötelező tantárgyi rendszerbe az idegen nyelv tanítását. Programunkban angol nyelvre kidolgozott tantervet ajánlunk fel, ami nem azt jelenti, hogy más idegen nyelvű tantervet (pl. német) nem lehet használni helyette. Az idegen nyelv megválasztását az alkalmazó iskola kompetenciájába utaljuk.

* A 2 óra / hét időkeretben való foglalkoztatást csak azon tanulók részére ajánljuk, akiknek az anyanyelvi tudása olyan szinten van, hogy az lehetővé teszi az idegen nyelv tanulását. A többi tanulónál az anyanyelvi képességek fejlesztését, megerősítését kell előtérbe helyezni különböző fejlesztő foglalkozások megszervezésével, s idegen nyelvről maximum heti 1 órában tartunk, azt is játékos formában. Az így megmaradó 1 órát olyan tevékenységek kialakítására kell fordítani, amelyek a helyi lehetőségek, körülmények, adottságok, s a „konkrét tanulóanyag” figyelembevételével készülnek.

1. Tantárgy- és óraterv:

1.1. Mi és a környezetünk 1.2. Anyanyelv 1.3. Matematika 1.4. Ének-zene

1.5. Modellezés–vizualitás 1.6. Testnevelés 1.7. Idegen nyelv

Alkalmazott tantárgyak: Együttműködés, Önművelés

2. Óraszámok:

Összes óraszám: heti 22,5 óra

Tevékenység	I. Ciklus heti	II. Ciklus heti	III. Ciklus heti	IV. Ciklus heti	Összes éves
Anyanyelv – Mi és a környezetünk	10	9	9	10	340
Matematika	4	4	4	4	144
Modellezés – vizualitás – ének-zene	3	4	4	3	128
Testnevelés	3,5	3,5	3,5	3,5	126
Idegen nyelv	2*	2*	2*	2*	72*
Összesen	22,5	22,5	22,5	22,5	810

Ciklusokon belül az időkeretek blokkosíthatóak, átrendezhetőek.

I. Ciklus: szeptember–október (őszi szünet)

II. Ciklus: november–december (téli szünet)

III. Ciklus: január–március (tavaszi szünet)

IV. Ciklus: április–június (nyári szünet)

- a) Ciklusokon belül az időkeretek blokkosíthatóak, átrendezhetőek.
- b) Negyedik osztályban nem tervezzük a Délutános (szabadidős) tevékenységek tervének a leírását. Az alkalmazó iskola kompetenciájába utaljuk ennek megvalósítását (amennyiben szüksége van ilyen tervre).
- c) Az Együttműködés és az Önművelés nem kap önálló órakeretet, mivel mindegyik területben megjelenik.

3. A tanév szakaszolása (ciklusok, témák)

	I. CIKLUS „ÖNÁLLÓAN!”		II. CIKLUS „HAZÁNK!”
HÉT:		HÉT:	
1.	Nyaralás után	9.	A térkép
2.	Tanulási szokásaim	10.	Alföldek
3.	Úton	11.	Alföldek
4.	Szabadidőm	12.	Alföldek
5.	Szabadidőm	13.	Alföldek
6.	„Magam is tudom!”	14-16.	Karácsonyi ünnepkör
7.	Őszi ünnepek, szokások, tevékenységek		
8.	Rendszerezés		
	III. CIKLUS „HAZÁNK!”		IV. CIKLUS TERMÉSZET ÉS AMŰVÉSZET
HÉT:		HÉT:	
17.	Dombságok	29.	Tavaszi
18.	Dombságok	30.	A természet képekben
19.	Dombságok	31.	A természet képekben
20-24.	Hegységek	32.	Természet és a hangok
25.	Budapest	33.	Természet és a hangok
26.	Tavaszi ünnepek, szokások, tevékenységek	34.	A természet kincsei
27-28.	Rendszerezés	35.	A természet kincsei
		36.	Rendszerezés

Cél

LÁSD: FŐ MODUL (Munkaterv 1. részében)

AZ ÉVFOLYAM FŐ CÉLJAI:

A negyedik osztálytól kezdődően (6. osztályig) kezd a munka erőteljesebben a teljesítmény irányába orientálódni. E évfolyamtól a közvetlen tapasztalás mellett egyre nagyobb, hangsúlyozott szerepet kap a közvetett megismerés. Hangsúlyozott szerepet kap az önálló tanulás alapkészségeinek az erőteljes fejlesztése (mind egyéni, mind kooperatív kiscsoportos szinten), a tanító által biztosított tanulási források alapján a tanulók által kidolgozandó saját tanulási programok összeállítására ösztönzés, a saját tanulási program által történő haladás, fejlesztés. Ettől az évfolyamtól kezdődik programunkban a kötelező tantárgyak keretei között az idegen nyelv tanítása. Fontosnak tartjuk ezen évfolyamon a tanulók érdeklődésének felkeltését az idegen – angol – nyelv és kultúra iránt. A nyelvtanulás szerepének, fontosságának a megértését. Motiváltság kialakítását az idegen nyelv befogadására. Az iskolán kívül szerzett nyelvtudás hasznosságának a felismertetését.

RÉSZLETES CÉLOK:

SZEREZZEN TAPASZTALATOKAT

- és ismereteket a témákról a témafeldolgozások során **(minden terület)**,
- megfigyelések végzésében, a tapasztaltak elmondásában, egymás tapasztalatainak kicserélésében: ön-maga és mások testhelyzetének, testmozgásának, beszédének, testkülsőjének – öltözködésének és viselkedésének megfigyelésében; Az emberi test részeinek, növények, állatok, anyagok, tárgyak, jelenségek megfigyelésében; a tantárgyi tanuláshoz kötődő jelek, ábrák megfigyelésében. **(minden terület)**,
- versek, mesék, szövegek helyes olvasásában, írásában, különböző szövegek értő néma – és hangos olvasásában **(E, MK, A, Ö)**,
- az évszakokhoz, tájakhoz kapcsolódó népművészeti szokások, képzőművészeti alkotások, eszközök, használati tárgyak, azok funkciójának és díszítésének megismerésében, megadott szempontok alapján történő elemzésében **(MK, A, MV)**,
- a természet kincseiről és a belőlük készíthető tárgyakról **(MK, MV)**,
- megadott vagy választott szempontok szerinti csoportosításokban, sorba rendezésekben **(M)**,
- fázisrajzok felhasználásával történő filmkészítésben **(MV)**,
- a vizuális kommunikáció műfajainak (újság, reklám, film stb.), elkészítésük legjellemzőbb eljárásainak a megismerésében **(MV)**,
- az összetett formák arányainak és részarányainak megközelítő pontossággal történő ábrázolásában, tessékük térben és síkon történő érzékeltetésében **(MV)**,
- egyszerű természetes formák lerajzolásában a nézőpont figyelembevételével takarásban és rálátásban **(MV)**,
- pozitív és negatív formák síkon és térben történő kifejezésében **(MV)**,
- a valóság téri viszonyainak az egymásmellettiesség, az egymásmögöttiség és a nagyságviszonyok érzékeltetésére, takarással és a rajzokon feljebb-lejjebb helyezéssel történő kifejezésében **(MV)**,
- tér-részletek előállításában grafikai eljárásokkal, festéssel, modellezéssel. Változatos technikák alkalmazásában a témák feldolgozása, táblák és plakátok elkészítése során **(MV)**,
- a szépirodalmi és ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek főbb jellemzőiről **(A)**,
- az angol hangok, szavak, mondatok kiejtésének tanulásában, az angol nyelv jelrendszerének megismerésében, az angol szokásokról, jellemzőkről **(I)**.

TÖREKEDJEN

- a dalok hangulatának megfelelő éneklésre **(E, ÉZ)**.

GYAKOROLJA

- az életviteli szokások kialakulását, megerősödését szolgáló tevékenységeket **(minden terület)**,
 - az új szavak, kifejezések szövegösszefüggésben történő értelmezését **(E, MK, A)**,
 - a helyzetnek megfelelő szövegfonetikai eszközök használatát **(E, A)**,
 - néhány fontos történelmi esemény és időpont egymáshoz való kapcsolását **(MK, A)**,
 - a szövegelemző műveletek önálló (információk, tények, adatok kiemelése, lényegkiemelés, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés), és tanítói segítséggel történő (téma felismerése, összefüggések kiemelése, értelmezések) elvégzését **(MK, A)**,
 - a mérést alkalmi és szabványos egységekkel és többszöröseikkel **(MK, M)**,
 - az életkori sajátosságoknak megfelelő – ifjúsági regény tanítói segítséggel fejezetenként történő feldolgozását, s arról olvasónapló írását **(A)**,
 - a költői képek, a vers ritmusának, a rímeknek, a versek hangulatának, szerkezeti sajátosságainak a vizsgálatát. Keresse a költői eszközöket: hasonlatok, ismétlés, ritmus, rím, fokozás, megszemélyesítés **(A)**,
 - szöveg alapján nyitott mondatok felírását, majd ezek megoldását.
- Értelmezzen egyszerű szövegeket, ismerje fel a kapcsolatokat, jegyezze le az adatokat, készítsen megoldási tervet **(M)**,
- a matematikai logika elemeinek / a vagy – az és – a nem– a minden – a van olyan –/ alkalmazását **(M)**
 - konkrét valószínűségi játékokban a biztosan bekövetkező, a lehetséges, a lehetetlen események megkülönböztetését. Statisztikai feladatoknál az adatok kigyűjtését, lejegyzését, grafikonok készítését, a grafikonok értelmezését **(M)**,
 - a törtszámok leolvasását mérési eredményként, megjelenítését adott vagy választott egységek esetén, a negatív számok megjelenítését különféle modellekkel. Az egyszerűbb törtszámok nagyság szerinti rendezését, helyük megtalálását a számegyenesen. A negatív számok helyének megtalálását a számegyenesen, a pozitív és negatív számok nagyság szerinti rendezését **(M)**,
 - sorozatok, szabályjátékok, függvények önálló (nehezebb esetekben tanári segítséggel történő) megoldását, a szabály alkalmazásával egyszerűbb esetekben **(M)**,
 - a szöveges feladatokat megfelelő művelettel felírni, önállóan megoldani, az eredményt ellenőrizni és egybevetni a valósággal **(M)**,
 - a Himnusz éneklését **(ÉZ)**,
 - a zenei kérdés-feleletet, egyszerű kánonokat, a kétszólamú éneklést, megismert relációk éneklését dalokban, motívumokban kézjelről, betűről, kottáról (hangszere segítségével), tanult relációk felismerését gyakorolt dalokban **(ÉZ)**,
 - adott címszavak önálló kikeresését a lexikonokból. A tárgymutató használatát **(Ö)**,
 - a katalógus használatát. Tudjon feladatai megoldásához anyagot gyűjteni a könyvtárban **(Ö)**.

JAVULJON

- az állóképessége, teherbíró és egyensúlyozó képessége **(T)**.

Követelmény

TÉNYLEGES KÖZÖS KÖVETELMÉNYEK ÉVFOLYAM VÉGÉN:

VÉGEZZE

- a tantárgyak tanulásához kapcsolódó írásos munkákat jó elhelyezéssel, könnyen olvasható egyéni írással **(MK, A)**,
- Kombinálja az írást rajzzal, illusztrációkkal **(MK, A)**.

RENDELKEZZEN

- megbízható becslőképességgel **(MK, M, MV)**.

ISMERJE FEL

- nemzeti jelképeinket **(MK, A)**.

ISMERJE

- ismerjen néhány köszöntőt **(E, MK, A, ÉZ)**,
- ismerjen 25-30 dalt, (beleértve az előző osztályban tanultakat is). Ismerjen 10-15 játékot dallal, mondókával. Legyen képes a közös éneklésre, eljátszására. **(E, A, ÉZ)**,
- fővárosunk és a hivatalos nyelv megnevezését **(MK, A, Ö)**,
- a szünet szerepét: értelmi, érzelmi és hatásszünet **(E, A)**,
- ismerjen néhány szabadtéri játékot **(E, T)**,
- írjon vázlatot **(MK, A)**,
- a mérőeszközöket, a szabvány mértékegységeket és átváltásukat a gyakorlati mérésekhez kapcsolódva **(MK, M)**,
- a leggyakrabban előforduló mértékek helyes használatát. Olvassa le helyesen a hőmérőt **(MK, M)**,
- ismerjen néhány etnikai csoportot, nemzetiséget **(MK, Ö)**.

SAJÁTÍTSON

- el egy úszásmódot. (Amennyiben ez lehetséges!).

LEGYENEK

- ismeretei az uszoda és a természetes vizek veszélyeiről **(MK, T)**.

TUDJA

- saját szavaival feleleveníteni a tanult mondákat, történelmi eseményeket **(MK, A, Ö)**,
- alkalmazni a tanult nyelvi fordulatokat konkrét helyzetekben. Tudjon érzelmeket kifejezni dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel. Tudjon érzelmeket felismerni dallamból, mondathangsúlyból, hangszínből **(E, A)**,
- az irodalmi művek által keltett élményeket megfogalmazni **(MK, A)**,
- megnevezni a lakásbelső tereit és azok funkcióit **(MK, TV)**,
- szűkebb lakóhelyén útbaigazítani az idegent **(MK, Ö)**,
- a helyesírási szótárt használni szokás szintjén **(A, Ö)**.

TUDJON

- kérdéseket feltenni és kérdésekre válaszolni **(E, MK, A, ÉZ, MV)**,
- tisztelet adni a Himnusz és a Szózat éneklése közben **(E, MK, A)**,
- tartalmat elmondani folyamatosan, összefüggően. Tudja a mondanivalóját szóban értelmesen megfogalmazni, az olvasmányok tartalmát összefoglalni. Rövid meséket, verseket önállóan elmondani **(E, MK, A)**,
- március 15-ével kapcsolatos verset, dalt, történetet előadni **(MK, A, ÉZ)**,
- segítséggel beszámolni a tájnak és lakóhelyének jellemzőiről, nevezetességeiről **(MK, A, Ö)**,
- lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyet megnevezni és leírni **(MK, A, Ö)**,
- vázlatot készíteni. Ismerje az anyaggyűjtés módjait **(MK, A)**,
- egyszerû kar- és lábmozgásokat végezni (lépés, dobantás, taps) **(E, ÉZ)**,
- társaival együtt tájrészleteket homokból, plasztilinból kialakítani (alföld, dombok, hegyek), dobozokból, térelemekből utca és városrészletet konstruálni. Zeneművet illusztrálni. **(MK, MV)**,
- mérni cm pontossággal, mérési eredményeket lejegyezni, méreteket leolvasni rajzos ábráról **(MV, M)**.

LEGYEN KÉPES

- társaival 40-45 percig közösen együtt dolgozni egy-egy feladaton (feladatokon) **(minden terület)**,
- ellenőrizni munkáját önállóan, csoportban a szokás szintjén (minden terület).
- hibái javítására a szokás szintjén **(minden terület)**,
- tárgyjáték-improvizációra, egyszerű bábok (sík-, bot-, gyűszűbábok, egyszerű maszkok) készítésére és használatára **(E, A, TV)**,
- életkorának megfelelő önkiszolgáló tevékenységek elvégzésére **(E, MK)**,
- öt vers szöveghű felidézésére **(E, A)**,
- a bemutatkozás, köszönés, kérés, köszönetnyilvánítás megfelelő formáinak alkalmazására a szokás szintjén. **(E, A)**,
- a szerkezet érzékelésére, a kezdet és a vég felismerésére térbeli és időbeli struktúrákban **(E, A)**,
- az olvasmányok tartalmának elmondására, a művek által keltett élmények megfogalmazására tanítói segítséggel **(MK, A)**,
- a megértés bizonyítására egyszerű feladatok megoldásával, amelyek a némán olvasott szöveghez kapcsolódnak: főbb események megfogalmazása, szövegillusztráció, stb. **(MK, A)**,
- az egyenletes löktetés érzékelésére, mondókák ritmizálására egyenletes járás mellett, a tanult ritmushangok hosszúságának felismerésére hangzás után és kottaképről, tudja őket hangoztatni **(E, ÉZ)**.
- a tartalomjegyzék helyes használatára **(A, Ö)**.

ALAKULJON

- ki a kulturált, sportszerű, test-test elleni küzdelem elfogadása és végrehajtása. Tartsa be a játék- és magatartási szabályokat. Végezzen rendszeres mozgásos tevékenységet a szabadban! **(E, T)**.
- ki az időjáráshoz, évszakokhoz, napszakokhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokásai **(MK)**.

A TÖBBI KÖVETELMÉNYT LÁSD: A „TANTÁRGYAKNÁL”.

Tartalom

A negyedik osztályos tanterv (az első háromhoz hasonlóan) tartalma három területből épül fel:

1. Az első az éves szinten leírt tananyag, amely a tantárgyi rendszerből áll:
Mi és a környezetünk, Anyanyelv, Matematika, Ének-zene, Modellezés–vizualitás, Testnevelés, Idegen nyelv.
2. A másik a tématerv, amely a tevékenységek magját, kiindulási helyzetét jelenti. Az évet 4 nagy téma – ún. CIKLUS – TÉMA – bontja négy szakaszra („Önállóan”, „Hazánk I.” „Hazánk II.” „Természet és művészet”).
3. A harmadik a ciklusokon belül, – a *Heti témának* megfelelően– leírt, a tantárgyi rendszer és alkalmazott tantárgyak témán átszűr, témán keresztül fejlesztendő területei, „tananyaga” amely strukturálódik a komplex blokk tevékenységi-részeinek megfelelően.(A héten belül: 1. Együttműködés, 2. Mi és a környezetünk: 3. Anyanyelv: 4. Matematika 5. Ének-zene 6. Modellezés-vizualitás 7. Testnevelés 8. Önművelés, 9. Idegen nyelv).

Megjegyzés:

A ciklustémák, s azon belül a hét-témák biztosítják, hogy a körük szerveződő „tantárgyi rendszer” komplex blokká alakulhasson.

Feltételek

1. A HKT-program 4. osztályos taneszköz csomagja:

- Projektek 4. (tanítási segédlet)
- Feladat- és szöveggyűjtemény 4. (tanítási segédlet a projektekhez)
- Feladatok gyűjteménye (tanítási–tanulási segédlet)
- Olvasókönyv 4. (tanulási segédlet)
- Matematika munkalapok 4. (tanulási segédlet)
- Matematika feladatgyűjtemény 4. (tanulási segédlet)
- Önművelési napló 4. (tanulási segédlet)
- Daloskönyv 4. oszt. (tanulási segédlet)

2. Tárgyi feltételek

- Általános feltételeket: lásd: Fő modul (1. könyv)

A feltételek bővebb kifejtését lásd: a tantárgyak, valamint a „Ciklusok” feltétel rovataiban.

Megjegyzés:

Más, forgalomban lévő taneszköz is használható. A Projekt és a hozzátartozó Feladatgyűjtemény használata viszont ajánlott, mivel ilyen forgalomban nincs.

Mi és a környezetünk 4.

Kulcsszavak

Ember és társadalom
Ember a természetben
Néphagyomány
Háztartástan
Népszokás

Követelmény

LEGYEN

- tisztában az olvadás és az oldódás közötti különbséggel. Használja helyesen az oldódás és az olvadás szavakat.
- tájékozott elemi szolgáltatások használatában (posta, közlekedés, gyógyszerár, bolt,..), a vásárlással kapcsolatos elemi fogalmak használatában (pénz, adás-vétel, alapvető termékek árai,..).

ISMERJE FEL

- Magyarország térképét.
- milyen célokra használható a térkép. Próbáljon információkat szerezni a térkép segítségével.

ISMERJE FEL ÉS NEVEZZE MEG

- egy fás szárú, egy lágyszárú növényt, egy emlős, egy madár, egy gerinctelen állat testrészeit.

ISMERJE

- és tartsa be a gyalogos közlekedés alapvető szabályait (gyalogos átkelőhely, közlekedési lámpa, vasúti átjáró használata).
- és tartsa be a közlekedési eszközök használatának szabályait. Ismerje a járműhasználattal kapcsolatos veszélyhelyzeteket, a balesetek megelőzési lehetőségeit.
- a szomszédos települések nevét, s azok megközelítési lehetőségeit.
- és figyelje főbb testméreteit (magasság, tömeg, mellbőség, arasz) és életműködéseinek jellemző értékeit (légzésszám, pulzusszám, testhőmérséklet).
- környezetének legjellemzőbb felszíni formáit és felszíni vizeit.
- az időjárás elemeinek, a napszakoknak és az évszakoknak a nevét.
- a talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzésének lehetőségeit, a szennyezés egészségkárosító hatását.
- a különféle halmazállapotú anyagok főbb jellemzőit.
- a domborzat jelölését a térképen.

TUDJA

- hogy mi a teendő betegség észlelésekor és baleset esetén. Ismerje a mentők, tűzoltók telefonszámát, értesítésük módját.
- hogyan őrizheti meg egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább.
- a világtájakat megnevezni.
- megnevezni a lakóhelyén élő népcsoportokat.

TUDJON

- takarékoskodni, példákat felsorolni a takarékosagra.
- néhány a lakóhelyén található szolgáltatást bemutatni (helye, szerepe, használata).
- térkép segítségével megnevezni legalább egyet-egyet hazánk alföldei, dombságai, hegységei közül.
- megnevezni különbségeket az eltérő településtípusok között.

LEGYEN KÉPES

- szülők, hozzátartozók foglalkozásának megnevezésére, néhány jellemzőjének felsorolására.
- eseményeket és időpontokat egymáshoz kapcsolni a saját élettörténetével kapcsolatosan.
- méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, tanári segítséggel.

Tartalom

NYARALÁS

1. Élettani igények
2. Nyaralási szokások
3. Táborozási szokások
4. Önálló nyaralás veszélyei

TANULÁSI SZOKÁSOK

1. Iskolai tanulási szokások
2. Otthoni tanulási szokások
3. Csoportos tanulási szokások
4. Egyéni tanulási szokások
5. Speciális tanulási szokások
6. Tanulási problémák
7. Tervezés és időbeosztás

KÖZLEKEDÉS

1. Szárazföldi
2. Vízi
3. Légi
4. Gyalogos közlekedés
5. Kerékpáros közlekedés
6. Közlekedési szabályok
7. Biztonságos közlekedés
8. Az önálló közlekedés veszélyei

SZABADIDŐ

1. Szabadidő az iskolában
2. Szabadidő az iskolán kívül
3. Közösségi szabályok
4. Hobby
5. Baráti kör
6. A lakókörnyezet lehetőségei
7. Önállóság

ÜNNEPEK, NÉPSZOKÁSOK

1. Március 15.
2. Szüret
3. Mikulás
4. Karácsony
5. Újév
6. Húsvét
7. Külföldi népszokások

TÉRKÉP

1. Domborzati térkép
2. Politikai térkép
3. Turista térkép
4. Térképkészítés

ÉTELEK

1. Ünnepekhez kapcsolódó jellegzetes ételek
2. Ételek készítése
3. Alapanyagok tulajdonságai

MAGYARORSZÁG TÁJEGYSÉGEI

1. Alföldek
 - a) Kisalföld
 - b) Nagyalföld
 - c) Duna – Tisza köze
 - d) Hortobágy
2. Dombságok
 - a) Zalai dombság
 - b) Somogyi dombság
3. Hegységek
 - a) Északi Középhegység
 - b) Dunántúli Középhegység
 - c) Alpokalja, Mecsek hg., Velencei hg.,
4. Budapest

HELYTÖRTÉNET

1. Alföldek
2. Dombságok
3. Hegységek
4. Budapest

HELYI SZOKÁSOK, HELYI LAKOSOK, ÉLET-MÓD

1. Alföldek
2. Dombságok
3. Hegységek
4. Budapest

TERMÉSZETI RITMUSOK

1. Ősz
2. Tél
3. Tavasz
4. Nyár
5. A természet fizikai változásainak megfigyelése.

A KÉPZŐMŰVÉSZET

1. Műalkotások kapcsolata a természettel
2. Műalkotások a természetben

A ZENE

1. Zeneművek kapcsolata a természettel
2. A természet hangjai

TERMÉSZETI KINCSEK

1. Fellelhetőségük
2. Feldolgozásuk
3. Felhasználásuk

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

- A témakörök feldolgozásánál a csoportmunka előtérbe helyezése mellett egyre nagyobb hangsúly fektetését javasoljuk az egyéni tanulási szakaszokra.
- A tanulási folyamatban kapjon egyre nagyobb teret az önálló ismeretszerzés, tananyag-feldolgozás.
- Kapjon egyre nagyobb hangsúlyt a tanulási folyamat önálló megtervezése.
- Elkerülhetetlennek tartjuk a frontális órai munka alkalmazását.
- Javasoljuk a tapasztalati úton történő ismeretszerzés preferálását.
- A témakörök feldolgozásánál a differenciálás jelentőségét igen nagyra tartjuk.
- A megfigyelésekre, tapasztalatszerzésre a kirándulást, sétát, erdei iskolát, élő sarkot, iskolai kertet, kísérletezést tartjuk elsődlegesnek.
- A tanulók vegyenek részt az iskolán kívüli tevékenység megtervezésében és szervezésében is.
- Az ismeretszerzéshez szükségesnek tartjuk a videó, televízió, könyvtár alkalmazását és, ezeket legyenek képesek önállóan is használni.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Nyaralás veszélyeinek ismerete.
- Egyéni kialakult tanulási szokásai és ezek eredményessége.
- Segítségkérés tanulási problémák esetén.
- Önálló feladatmegoldás során tud-e időbeosztást készíteni.
- A közlekedés alapvető szabályainak ismerete és alkalmazása.
- A közlekedés leggyakoribb veszélyhelyzeteinek ismerete.
- Az iskolai szervezett szabadidős programokban és azok tervezésében való részvétel.
- Alkalmazkodás a közösségi szabályokhoz.
- Népszokások felelevenítésében való részvétel.
- A témakör feldolgozásában való részvétel.
- Ismeretek a hazai és külföldi népszokásokról.
- A különböző térképtípusok ismerete, használata.
- Ismeretek Magyarország tájegységeiről, Magyarország tájegységeinek helytörténetéről, helyi szokásairól, lakosairól.
- A természet ritmusainak felismerése.
- Az elvont és a valóság kapcsolatának meglátása.
- Ismeretek hazánk természeti kincseiről.
- Az ünnepekhez kapcsolódó jellegzetes ételek ismerete.
- Részt vesz-e közös ételkészítésben.
- Felismeri-e az alapanyagok jellemző tulajdonságait.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 4. (tanítási segédlet)
- Feladat- és szöveggyűjtemény 4. (tanítási–tanulási segédlet)

Tárgyi feltételek:

A szakirodalomban ajánlott könyvek, közlekedési szemléltető eszközök, térkép, videó, feladatlap, lakókörnyezet szabadidős lehetőségeinek programfüzete, földgömb, iránytű, tájoló, terepasztal, karácsonyi és húsvéti ételek készítéséhez szükséges konyhai eszközök, alapanyagok, tojásfestés eszközei, doboz, nagytű, virágföld, cserép, virágmagok, termések, levelek, ágak, kerti szerszámok, ásványi nyersanyagok gyűjteménye, élősarok vagy iskolakert.

Ajánlott szakirodalom:

Nagy Európai Természetkalauz – Officina Nova Bp. 1992.
Csudavilág sorozat kötetei – Park kiadó
Az állatvilág enciklopédiája: Vízimadarak – Helikon, Bp. 1991.
Usborne: Természettudományi Kisenciklopédia – Park kiadó, Bp. 1992.
Usborne: Az élővilág kisenciklopédiája – Park kiadó, Bp. 1992.
Godet: Európa virágai
Simon Tibor–Csapody Vera: Kis növényhatározó – Tankönyvkiadó Bp. 1991.
Csirmaz Mátyás: Kalendárium
Szemtanú: A fa – Park kiadó, Bp. 1993.
Arany László: Hol volt hol nem volt Móra 1995.
Mindennapi életünk, Tudománytár gyermekeknek – Móra 1991.
Képes Gyermekenciklopédia Park kiadó Bp. 1992/1994.
Dömötör Tekla: Népvándorlás, néphit, népi vallásosság – Akadémiai kiadó, Bp. 1990.

Anyanyelv 4.

Kulcsszavak

Anyanyelv és irodalom
Beszédtechnika
Drámapedagógia
Dramatizálás
Drámajáték
Játék
Néphagyomány

Követelmény

ISMERJE FEL

- a szavak tövét.
- a tanult szófajokat (ige, főnév, melléknév, számnév, személyes és kérdő névmások) konkrét esetekben; tudjon szavakat csoportosítani szófajok szerint.
- a többes számot.

ISMERJE

- a dátum helyesírását.
- és alkalmazza az igekötős igék helyesírásának szabályait készség szinten.
- az igemódokat.
- a melléknév és a számnév fokozását.
- az alábbi műveket: Arany János: Tájkép; Kányádi Sándor: Zápor, Költögető, Gyermekrajz, Kosztolányi Dezső: Hegyek; Móra Ferenc: Három Matyi; Petőfi Sándor: Az Alföld, A Tisza; Szabó Lőrinc: Tóparton, Tücsökműzene.
- a népművészeti alkotások keletkezésének körülményeit, főbb műfajait, s jellemzőit.
- fel és nevezze meg a főbb mesetípusokat. Ismerje fel a mesetípusok főbb jellemzőit.
- és alkalmazza a szövegek hármas tagolását, tartsa az időrendet.

TUDJA

- helyesen írni a melléknév és a számnév fokozott alakjait készség szinten. Használja a nagy betűket a tulajdonnevek írásakor készség szinten.
- a melléknevek végén a hosszú -ó, -ő, -ú, -û-t jelölni készség szintjén.
- a j-t és ly-t 40-50 szóban jelölni készség szinten.

TUDJON

- az adott témáról negyed-fél oldalas, összefüggő szöveget írni olvasható formában, a minimális követelményekben megjelölt helyesírási és íráshasználati normák megtartásával.

LEGYEN KÉPES

- mondatfajták megnevezésére konkrét esetekben.
- mondatkezdés és mondatzárás helyes jelölésére.
- személynevek, állatnevek, címek, gyakran használt földrajzi fogalmak tulajdonnévének nagy kezdőbetűjének jelölésére.
- rövid szöveg írására betűtévesztés, betűcsere, betűkihagyás nélkül.
- tartalmilag tisztázott és megértett szöveg felkészülés utáni folyamatos felolvasására (tempó, hangerő, hangsúly, hanglejtés, értelmi szünettartás, kapcsolattartás a hallgatósággal).
- néma olvasással életkorának megfelelő egy – másfél oldalas szöveg olvasására, s a szövegértés bizonyítására a lényeg kiemelésével.
- a begyakorolt hangkapcsolatokat helyesen kiejteni (kivéve beszédhibás).

Tartalom

BESZÉD, IRODALOM

1. Köznyelvi kiejtés

- Beszédtechnika.
- Ereszkedő és emelkedő dallam.
- Érzelmek kifejezése dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel.
- Érzelmek felismerése dallamból, mondathangsúlyból, hangszínből.
- A szünet szerepe: értelme, érzelmi és hatásszünet.

2. Beszéd

- Társas beszédszituációk gyakorlása.
- Szövegek tömörítése, egyszerűsítése.
- Szó – és kifejezésgyűjtés, szókincsbővítés.
- Kifejezések megfogalmazása saját szavakkal.

3. Szóbeli szövegalkotás

- Szabadon választott vagy megadott témáról szövegalkotás szóban.
- Tartalom elmondása.
- Részvétel beszélgetésekben.

4. írásbeli szövegalkotás

- Cím és tartalom kapcsolata.
- Az anyaggyűjtés módjai (tapasztalat, megfigyelés, emlékezet, képzelet, olvasmány).
- Vázlat készítése.
- A szöveg hármas tagolása.
- Elbeszélő fogalmazások írása.
- Leíró fogalmazások írása.
- Levél írása.

5. Műismeret

- Népköltészeti alkotások: népmondák.
- Dramatikus népi játékok, jelenetek.
- Versek, mesék, elbeszélések, regényrészletek a magyar és a világirodalomból.
- Ismeretterjesztő szövegek, publicisztikai művek.
- Egyszerű szerkezetű ifjúsági regény.

6. Irodalmi ismeretek

- Szépirodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek jellemzői. (terjedelem, forma, felépítés, témaválasztás, nyelvi eszközök).
- Népművészeti alkotások.
- A népmesék jellemzői.
- Mesetípusok.
- A versek szerkezeti sajátosságai.
- A versek hangulata.
- Költői eszközök: hasonlatok, ismétlés, ritmus, rím, fokozás, megszemélyesítés.

Megismerendő művek:

Arany János: Tájkép
Kányádi Sándor: Zápor
Kosztolányi Dezső: Hegyek
Móra Ferenc: Három Matyi
Petőfi Sándor: Az alföld, A Tisza
Szabó Lőrinc: Tóparton

OLVASÁS SZÖVEGÉRTÉS

1. Olvasási képesség

- Néma olvasás fejlesztése.
- Hangos olvasás gyakorlása, kifejező hangsúlyos olvasás fejlesztése.
- A szöveg tiszta, helyes hangoztatása.
- Írásjelek fokozott figyelembevétel.
- Olvasmányrészletek, versek bemutató olvasása, kapcsolattartás a hallgatósággal.

2. Szövegmegértés

- A megértés bizonyítása szóban, rajzzal, cselekvéssel, írásban a szöveghez tartozó feladatok alapján.
- Tartalomelmondás.

3. Szövegelemzés

- Új szavak, kifejezések értelmezése.
- Szövegek tagolása, időrend, vázlat.
- Szereplők tulajdonságai.
- Dramatikus játékok.
- A versek szerkezete.
- Költői képek.
- A vers ritmusa.
- Rímek.
- Kiszámolók, mondókák.

ÍRÁS, HELYESÍRÁS

1. Írás, íráshasználat

- Másolás, tollbamondás, emlékezetből való írás.
- Egyszerű és összetett mondatok írása.
- Tartalmilag összefüggő mondatok írása.
- Feladatok megoldása írásban.

2. Helyesírás

- A tulajdonnevek helyesírása, elválasztása.
- A dátum helyesírása.
- A hosszú hangzók jelölése.
- Az *ly* és a *j* használata.
- Az igeidők jelölése, múlt idejű igék helyesírása.
- Az igekötős igék helyesírása.
- Az *-ó*, *-ő*, *-ú*, *-û* végű melléknevek helyesírása.
- A közép- és felsőfokú melléknevek helyesírása.
- A közép- és felsőfokú számnevek helyesírása.

ANYANYELVI ISMERETEK

- Mondatfajtáknak megfelelő írásjelek és hanglejtés.
- Az állítás, tagadás, tiltás a mondatokban.
- A tulajdonnevek fajtái, személynév, állatnév, földrajzi név, intézménynév, címek.
- Ragozó főnevek, a szótő keresése.
- Az „a” és „az” névelők használata.
- Az igemódok.
- Az igekötős igék.
- A melléknév fogalma, felismerése kérdések alapján.
- A melléknév fokozása.
- Rokoni és ellentétes jelentésű melléknevek.
- A névmás fogalma, felismerése.
- A személyes névmás.
- A kérdő névmás.
- A számnév fogalma, fajtái.
- A határozatlan számnév fokozása.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Tartalmilag tisztázott és megértett szöveg felkészülés utáni folyamatos felolvasása (tempó, hangerő, hangsúly, hanglejtés, értelmi szünettartás, kapcsolattartás a hallgatósággal).
- Néma olvasással életkorának megfelelő egy-másfél oldalas szöveg olvasása.
- Feladatok megoldása, amelyek a némán olvasott szöveghez kapcsolódnak.
- Az olvasmányok tartalmának elmondása.
- Új szavak, kifejezések értelmezése szövegösszefüggésben.
- A szövegek hármasság tagolása, az időrend tartása, vázlat írása.
- A költői eszközök felismerése: hasonlatok, ismétlés, ritmus, rím, fokozás, megszemélyesítés.
- Önálló szövegelemző műveletek (információk, tények, adatok kiemelése, lényegkiemelés, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés) és tanítói segítséggel történő (téma felismerése, összefüggések kiemelése, értelmezések) végzése.
- Írásos munka elhelyezése, olvashatósága, egyéni írás.
- Ellenőrzi-e munkáját önállóan, csoportban a szokás szintjén.
- Javítja-e hibáit a szokás szintjén.
- A mellénevek végén a hosszú -ó, -ő, -ú, -ü-t jelölése
- A j és ly jelölése (40-50 szóban).
- Az igekötős igék helyesírási szabályainak ismerete és alkalmazása.
- A melléknév és a számnév fokozott alakjainak, a dátum helyesírása.
- A nagy betűk használata a tulajdonnevek írásakor (készség szinten).
- A tulajdonnevek elválasztási eseteinek ismerete (készség szinten).
- A helyzetnek megfelelő szövegfonetikai eszközök használata.
- A tanult nyelvi fordulatok konkrét helyzetekben való alkalmazása.
- Érzelmek kifejezése dallammal, mondathangsúllyal és hangszínnel.
- Érzelmek felismerése dallamból, mondathangsúlyból, hangszínből.
- A szünet szerepének ismerete: értelmi, érzelmi és hatásszünet.
- Mondanivaló szóban történő értelmes megfogalmazása.
- Az anyaggyűjtés módjainak ismerete.
- Az adott témáról fél-egy oldalas, összefüggő szöveg írása olvasható formában, a minimális követelményekben megjelölt helyesírási és íráshasználati normák megtartásával.
- Az irodalmi művek által keltett élmények megfogalmazása.
- Az olvasottakkal kapcsolatos véleményének, álláspontjának megfogalmazása.
- Az életkori sajátosságoknak megfelelő ifjúsági regény tanítói segítséggel fejezetenként történő feldolgozása, arról olvasónapló írása.
- Az éves tartalomban felsorolt művek ismerete.
- A mesetípusok jellemzőinek felismerése.
- A tanult szófajok felismerése konkrét esetekben, csoportosításuk.
- A tanult mondatfajták megnevezése.

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 4. (tanítási segédlet).
- Feladat- és szöveggyűjtemény 4. (tanítási-tanulási segédlet).
- Olvasókönyv 4. (tanulási segédlet).
- Feladatlapok.

Tárgyi feltételek:

- füzet, író-, rajzoló eszközök.
- könyvtárhasználati lehetőség.
- írásvetítő

Megjegyzés:

- Az anyanyelvi műveltség lerakásához sokféle, változatos ismeretforrás szükséges. Pl.: mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek, könyvtár, benne lexikonok, enciklopédiák, saját személyű élmények, színház, drámajátékok, ajánlott tévéműsorok, videók, újsághírek stb.
- Fontos szerepe van a konkrét szituációknak, élményszerű helyzeteknek, a kiscsoportban megélt dramatisztikus játékoknak, a csoportkohéziót erősítő közös játékoknak, mesefeldolgozásoknak, az elvárt egyéni és társas magatartásformák bemutatásának és gyakorlásának, személyes és közös élmények bekapcsolásának.
- Szükséges olyan tananyaghoz kapcsolódó szituációk megteremtése, amelyben a gyermek képes ember-társaival kapcsolatot teremteni, velük együttműködni.
- Tehát a nevelés folyamatában biztosítanunk kell, hogy megismerhesse és megtanulhassa az együttműködés értékeit.
- Ennek az ismeretanyagban és a tanítási módokban úgy kell megjelenni, hogy a tanuló állandóan gyakorolhassa, érzelmileg átélhesse és ő maga is alkalmazhassa.
- A közös cél, a közös munka, az egymás iránt érzett felelősség olyan társas képességek és készségek fejlődését segítik elő, amelyek az együttműködésben nélkülözhetetlenek. A munkafolyamat eredményessége nem képzelhető el a résztvevő tanulók kommunikációja és kooperációja, ugyanakkor önállósága és önművelése nélkül.
- Problémahelyzetek teremtése szituációs játékokkal, melyek megoldásával megtanulnak a tanulók együtt dolgozni és a feladatokat megosztani.
- Mindezekhez olyan pedagógus személyiség szükséges, aki partnernek tekinti a gyerekeket, folyamatosan képi magát, drámapedagógiai ismeretekkel rendelkezik, önismereti- személyiségfejlesztő tréningeken vesz részt.
- A tanterem biztosítsa a kiscsoportos tanulás feltételeit, teret az önálló és csoportos tevékenységhez, kutatómunkához, játékokhoz, biztosítson beszámolási és értékelési lehetőséget. (könyvespolc, eszközpolc, élősarok, stb.).

Matematika 4.

Kulcsszavak

Matematika

Követelmény

RENDELKEZZEN

- biztos számfogalommal a tízes számrendszerben, a tízezres számkörben.

ÍRJA

- és olvassa a számokat készségszinten.

ISMERJE FEL

- az egyszerűbb geometriai alakzatokat, nevezze meg a legfontosabb tulajdonságait (négyszög, téglalap, négyzet, háromszög, kör). Sorolja fel és mutassa meg konkrét esetekben a négyzet, kocka és a téglalap, téglatest tulajdonságait. Ismerje fel a tengelyesen tükrös alakzatokat.

TUDJA

- megmérni és kiszámítani konkrét esetekben a négyzet és téglalap kerületét, területét.
- adott halmaz elemeit szétválogatni adott szempont szerint.

TUDJON

- számlálni, (egyesével, kettesével, ötösével, tízesével, ötvenesével, százassal).
- szöveges feladathoz számfeladatot alkotni.
- példákat megfogalmazni a biztos, a lehetséges és a lehetetlen fogalmaknak használatával.

LEGYEN KÉPES

- változatos matematikai tevékenységek során a különféle megoldások megbeszélésére.
- adatokat gyűjteni táblázatok leolvasásával.
- a tízes, százaz, ezres számszomszédokat meghatározni.
- használni a négy alpműveletet készségszinten.
- számolni szóban a százaz számkörben, analóg eljárásokkal az ezres és tízezres számkörben. Tudjon szorozni és osztani 10-zel, 100-zal.
- tízezres számkörben a műveleteket készségszinten végezni. A várható eredményeket megbecsülni, és a számítások helyességét ellenőrizni.
- biztosan használni a szöveges feladatoknál az adatok lejegyzéséhez szükséges alapfogalmakat (több, kevesebb, ugyanannyi).
- egyszerű sorozat szabályának felismerésére, a sorozat folytatására. Mondja el saját szavaival, hogy mi a szabály.
- adott feltételeknek megfelelő geometriai alakzatok építésére síkban, térben.
- egyszerűbb szöveges feladatok megoldására, megoldási algoritmusok használatával.

Tartalom

GONDOLKODÁSI MÓDSZEREK

Alapozása (a megfigyelőképesség, a tudatos, tartós figyelem, a problémamegoldó képesség, a vitakészség fejlesztése).

- Elemek válogatása, halmazokba sorolása adott vagy választott tulajdonság alapján, osztályozások, rendezések, tulajdonságok összekapcsolása az „és” „vagy” kifejezésekkel, nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazokon, egyszerű végtelen halmazokon.
- Nyitott mondat tagadása, többszörös tagadása. Több nyitott mondat egyidejű teljesülése.
- Több egyenlet, egyenlőtlenség megoldásai, közös megoldások. Ábrázolásuk számegyenesen.
- Kérdések, összefüggések lejegyzése nyitott mondatokkal, táblázatok készítése kombinatorikus feladatokhoz, rendezés, az összes lehetőség számbavétele.

SZÁMTAN, ALGEBRA, SOROZATOK, FÜGGVÉNYEK

(biztos számolási készség kialakítása, szövegértő képesség fejlesztése, vitakészség fejlesztése).

Tízezres számkör:

- számok valóságtartalma, számlálások (egyesével, kettesével, ötösével, tízesével, ötvenesével, százassal, ezresével).
- számok írása, olvasása, alkotása, bontása.
- alak-, helyi-, valódi érték.
- számok helye a számegyenesen, szomszédai, kerekítés.
- helyérték szerinti át- és beváltások, közelítő érték.
- szóbeli számolási eljárások: összeadás, kivonás, szorzás, osztás, műveleti tulajdonságok.
- szorzás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.
- írásbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás két-, háromjegyűvel, osztás egy-, kétjegyű osztóval, becslés.
- elnevezések, egy és több művelet közötti tulajdonságok elemzése.
- oszthatósági szabályok konkrét feladatokon keresztül.
- osztó, többszörös.
- átlag kiszámítása.
- egyszerű és összetett szöveges feladatok.
- szöveges feladatokhoz egyenletek és egyenlőtlenségek hozzárendelése, hiányos szöveges feladatok, a feladatok lejegyzésének többféle lehetőségei.
- egyenletek és egyenlőtlenségek megoldása.
- negatív számok jelölése a számegyenesen, hőmérséklet-táblázatok, adósság-készpénz.
- pozitív és negatív számok nagyság szerinti rendezése, műveletek számegyenes segítségével.
- törtszámok jelölése, egész törtrésze, törtrészek sorba rendezése, különböző alakzatok törtrészeinek színeztetése, egésznél nagyobb törtek, törtek jelölése a számegyenesen.
- nagyságrend, egyszerű szöveges feladatok törtekkel.
- római számok.
- növekvő, csökkenő, állandó, változó sorozatok folytatása, alkotása, szabályok keresése próbálgatással, adatok gyűjtése, táblázatba rendezése.

GEOMETRIA, MÉRÉS

(sík- és térszemlélet fejlesztése, mértékismeret bővítése, mélyítése.)

- mérések különböző egységekkel, kerület, terület, tömeg, űrtartalom, időmérés szabványmértékegységekkel, mérőszám, mértékegység kapcsolata, át- és beváltások.
- négyzet, téglalap előállítás, szimmetriák, kocka, téglatest tulajdonságainak vizsgálata, konstruálása térben, párhuzamosság, merőlegesség, egybevágóság, eltolás, elforgatás.
- szög mérés különféle egységekkel, irány figyelembevételével vagy anélkül.
- nagyítás, kicsinyítés, tükrözés térben és síkban, négyzethálón, térbeli modelleken.
- kerület, terület mérése különféle alkalmi és szabvány egységekkel, számítások.

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

(szemléletalapozás)

- valószínűségi tapasztalatok gyűjtése eszközökkel, a véletlen szerepe, grafikonkészítés, olvasás, a jellemző adat keresése, statisztikai adatok keresése, leolvasása, felhasználása számolási eljárások gyakorlására..
- A biztos, a lehetséges, a lehetetlen fogalmak használata.

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

- A matematika órákon nemcsak egyéni és csoportmunkában dolgoznak a tanulók, néha frontális munkára is szükség van. Amikor lehetséges arra törekszünk, hogy az új anyagban is maguk fedezzék fel a feladat megoldását.
- A műveleti tulajdonságok megfigyelésénél, elemzésénél, a szöveges feladatok többféle megoldási módjainál, a hiányos, felesleges adatokat tartalmazó szöveges feladatoknál, sorozatok, szabályjátékok, nyitott mondatok megoldásánál, a kombinatorika, a valószínűség témakör feladatainál lehetőségük van a tanulóknak csoporton belül az észrevételeiket megbeszélni, megvitatni, egymás gondolatmenetét követni, a matematika nyelvének használatát gyakorolni.
- Fontosnak tartjuk, hogy megfelelő idő álljon a csoportok rendelkezésére / feladatok értelmezése, megbeszélése, megoldások ezen belül a tapasztalatok megbeszélése, gondolatok kicserélése, megvitatása, állásfoglalás, a feladatok ellenőrzése, végül beszámolás a végzett munkáról, értékelés.
- Gyakran alkalmazzuk a csoportok beszámolásához azt a módot, amikor minden csoport (1-1 csoport/ főliára írja a feladatmegoldását, ezt kivétíve számol be a végzett munkájáról. Ezzel lehetőséget is adunk, hogy abban az esetben, ha eltérő feladatokat végeznek a csoportok, szemléletes betekintést kapjanak a feladatok megoldásába, állást tudjanak foglalni a témában, az esetleges kiegészítéseiket meg tudják tenni, értékelni tudják a feladatmegoldás helyességét, ugyanakkor változatos módja is a feladat-megoldások gyakoroltatásának.
- Csoportban dolgozzák fel a geometria, mérések témakör feladatait is. A kiscsoportban való oldottabb kommunikációs lehetőség hozzájárul a tanulók megfigyelőképességének, állásfoglalásának, teljesítményének fejlődéséhez. Különböző mérőeszközökkel dolgoznak a csoportok. Egy-egy csoport azonos tárgyakat mér le, így kontrolálni tudják egymás méréseit. Mérések, mértékegységek projektjeként rendezhetünk vásárt, ami a gyakorlati mérésekre épül.

Az alpműveletek végzése, a számolási készség fejlesztése egyéni munkát igényel. E téma-körhöz használjuk a dominójátékot, mellyel a számkör bővítéshez igazodva játékosan gyakorolják csoportban az alpműveleteket.

A törtszámok témakör feladatai főleg tevékenységre épülnek.

Csoportmunkában dolgoztatjuk fel az anyagot, melynek során sok-sok tapasztalattal, megfigyeléssel alakulnak ki az általánosítások. A statisztikai adatok gyűjtése, elemzése a tanulók tapasztalataihoz (csoporttagokhoz) kötődik. A csoporttagok konkrét adatait ábrázolják grafikonon, más csoportok grafikonjait elemzik.

Mivel a matematika órán fontos az egyéni munkatempó, az eltérő képességek figyelembevétele, ezért a csoport azt jelenti a tanulók számára, hogy együtt ülnek, kérdezhetnek egymástól, segíthetnek egymásnak. Folyamatosan tud mindenki dolgozni, ha megakad, kérdez. Aki hamarabb kész, újabb feladatokat kap.

A pedagógusnak nagyobb rálátása van az egyéni teljesítményekre, több ideje, lehetősége van a differenciálásra:

- Olyan feladatlapokat használunk, amelyekhez megoldási kódokat is készítettünk, így a nehézségi fokokkal feltüntetett feladatok közül választhatnak a tanulók, s rögtön elvégezhetik a feladatok ellenőrzését is. A feladatlapokat összegyűjtjük, és hét végén megbeszéljük, értékeljük.
- A feladatok két szempont szerint választhatók: egyénhez szóló, csoporthoz szóló
- Témakörönként is tárolunk feladatokat nehézségi fokokkal jelölve. Ez azért fontos, mert amikor a témakör végéhez érünk – szabad órák – keretében mindenki azt a feladat típust választhatja, amelyiknél szüksége van még gyakorlásra.
- A választható plusz- vagy differenciált feladatok mellett a pedagógus által előre megtervezett, szervezett differenciálás is folyik.

Fontos szempont, hogy a feladatok a tanulók gondolkodásának fejlődését szolgálják, mennyiségben, minőségben egyaránt. Előtérbe helyezzük a több megoldási lehetőséget nyújtó feladatokat.

Értékelés

Megfigyelési szempontok:

- a logikus gondolkodás fejlődése,
- biztos számfogalom kialakulása,
- számolási készség fejlődése,
- mérés, mértékegységek át- és beváltásának megértése, gyakorlati tevékenységek alapján választott és szabvány egységekkel,
- az emlékezet, a megfigyelőképesség, a szóbeli, írásbeli kifejezőképesség, vitakészség, mások gondolatmenetének követésében való fejlődés, önellenőrzés fejlődése.

Fontos!

A matematikában is kettős értékelést végzünk: egyrészt a tantárgyi tudást, másrészt az együttműködés szabályait értékeljük.

A tantárgyi tudás értékelése legtöbbször szóban történik. A feladatmegoldások helyességéről meggyőződhetnek a tanulók:

- az osztály előtt végzett csoportbeszámolók alkalmával, ilyenkor a beszámoló csoport értékeli önmagát, a hallgatóság a csoportot, a pedagógus a csoportot.
- közös ellenőrzés útján, ilyenkor az egyén értékelheti saját magát, a pedagógus értékeli az egyéneket.

Fontos, hogy a közös ellenőrzés ne csak abból álljon, jó-e a feladat, hanem a hibák okaira is fényt derítsen, és lehetőséget adjon a helyes megoldás megértésére is.

A pedagógus értékeli szóban, folyamatos megfigyelés alapján az egyént. A tantárgyi tudást értékeljük – a különböző méréseknél (témaközi, témazáró-cikluszáró, félévi, év végi), jellegüknek megfelelően (diagnosztizáló, s egyben az adott szakaszt lezáró).

A diagnosztizáló felmérések minden esetben megelőző tájékoztatást adnak, ki mennyire értette meg, sajátította el az anyagot, kit miben kell még erősíteni, kit kell felzárkóztatni, kinél lehet nehezebb jellegű feladatokat adni. Nem elég csak feltárni ezeket, kellő időt kell adni a hiányosságok begyakorlásához mielőtt az írott– szövegesen (és pontokkal) értékelendő felmérést megíratnánk.

Az együttműködés szabályainak (Szabály ABC) értékelése is fontos helyet kap az órákon. Abban a csoportban zavartalan a munkavégzés, teremtműködik meg az igazi csapatmunka lehetősége, ahol a szabályokat betartják, ezért ezek állandó értékelése azok bensővé válását segítik elő.

Negyedik osztályban már egyre kevesebb időt kell fordítani a szabály ABC értékelésére, mert az eltelt négy év alatt, céljukat elérve, belső indítatásból szabályozzák a csoportok életét, működését.

Értékelési rendszerünkben a hangsúlyt a sokoldalúságra és az előre kiadott szempontokra helyezzük. A jól kidolgozott, következetes értékelés motiváló hatású az alsó tagozatos gyerekek számára. Életkori sajátosságuk figyelembevételével változatos értékelési módokat tudunk alkalmazni.

Feltételek

Lásd „Fő modul”

1. Matematika feladatgyűjtemény 4.
2. Feladatlapok

A terem berendezéséhez mozgatható asztalok, székek.

Az asztalokat egymással szembefordítjuk, e köré ülnek a csoportok.

A tér elrendezésénél figyelni kell arra, hogy mind az egyénnek, mind a csoportnak megfelelő tere legyen a munkavégzéshez. A beszámolásnál a beszámoló csoportközponti helyen álljon, ahol mindenki láthatja őket.

A tanterem falai közül egy fal a gyerekeké, ezen legyen hely a matematikával kapcsolatos, de gyerekek, csoportok által hozott anyagok kitételére.

Nyitott polcok legyenek elérhető magasságban a tanulók által készített testek, modellek számára, valamint a különböző taneszközök számára.

Tanulói eszközök:

színesrúd készlet, mérőszalag, dobókockák, játékpénz, építőkészlet, a pedagógus és gyerekek által készített feladatlapok megoldási kódokkal, játékos formában plusz feladatok, melyek a csoport és egyéni differenciáláshoz is jól alkalmazhatók, témakörönként is bonthatók:

kindertojás tartóban vannak a feladatok, különféle megoldási kódok. A kindertojás tartókon külön jelzések mutatják a feladat nehézségi fokát, a benti feladat számmal ellátott, ehhez kapcsolódik a megfelelő számú megoldási kód,

kartonpapírra erősített facsipeszek: a csipeszek elé felírtuk a feladatot, a csipeszre az eredményt, a csipesz hátoldalán jelekkel ellátott önellenőrzési lehetőség van. A csipeszeket összekeverve tároljuk a kartonpapírokon.

Ez a taneszköz az alpműveletek, a műveleti sorrend a nyitott mondatok gyakorlására alkalmas. Szöveges feladatok alkotásához számfeladatos kártyák,

Az alpműveletek csoportban való gyakorlásához dominójátékok, minden csoport részére: összeadásra, kivonásra, szorzásra, osztásra a tízezres számkörben a szóbeli műveletek elvégzésére, különböző síkidomok, testek,

mérésekhez különféle eszközök,

kartonpapírok, rajzlapok, olló, ragasztó, színes papírok, vonalzők,

számkártyák, fóliák,

írásvetítőhöz filcek.

Nevelői eszközök:

síkidomok, testmodellek

eszközök a mérésekhez,

írásvetítőhöz, fóliák, filcek.

Ének-zene 4.

Kulcsszavak

Ének-zene
Dráma és tánc

Követelmény

ISMERJE FEL

- a tanult dalokat jellemző motívumai alapján.

ISMERJE FEL ÉS NEVEZZE MEG

- önállóan a megismert vokális és hangszeres zenei hangszíneket.

ISMERJE

- a d'-t -l -sz -f -m -r -d -t, -l, -sz hangok nevét, tudja őket elhelyezni a vonalrendszeren a relatív szolmizáció alapján (ÉZ).
- a negyed, fél, egész, páros nyolcad, a pontozott negyed és fél értékeket, az éles és a nyújtott ritmust, az értékeknek megfelelő szüneteket, a szinkópát, a kettes, hármas, négyes ütemeket, az ütemvonalat, záróvonalat, ismétlődőjelet.
- Tudja őket írni.
- a Himnusz pontos szöveggel.

TUDJON

- ismert dalokat tanári segítséggel szolmizálni.
- dalrészleteket olvasni és kottába írni tanítói irányítással (és/vagy hangszere segítségével).
- leírni tanult ritmikai elemekből álló dalritmust tanítói irányítással.

LEGYEN KÉPES

- felismerni és megnevezni a többször meghallgatott zeneműveket, zeneműrészleteket.
- zenei élmény szóbeli megfogalmazására.

Tartalom

1. ÉNEKES SZEMELVÉNYEK:

Gyermekdalok és népdalok. Népszokások. Szomszéd népek dalai. Alkalmi dalok.

2. GYERMEKJÁTÉKOK

(énekes-mozgásos): egyszerű énekes-mozgásos, gyermekjátékok által az énekléssel együtt a közös „táncolás”, mozgás, elemeinek gyakorlása (Egyszerű kar- és lábmozgások, ritmizálás mozgással; körjátékok, stb.). Ritmusképzés, egyszerű táncos mozgáselemek. Egyszerű mozgáselemek összekapcsolása (járás + dobbantás, futás + fordulat).

A téli és tavaszi ünnepkör játéakai.

3. ZENEI ISMERETEK

3.1. Az első-második-harmadik osztályban tanultak ismétlése

3.1.1. Ritmus: negyed, páros nyolcad, nyolcad, fél, egész értékű kották és szünete, a kettes és a négyes ütem, a szinkópa.

Ritmusjátékok.

3.1.2. Dallam: Az alsó lá- dó- ré- mi- fá- szó- lá- ti-felső dó érzékelése, neve, kézjele, elhelyezése a vonalrendszeren, felismerése, éneklése (tanítói és hangszeres segítséggel) Zenei kérdés- felelet, egyszerű kánonok, kétszólamú éneklés gyakorlása.

3.1.3. Halk – középerős – erős hangerő felismerése, fokozatos erősítés és halkítás

3.1.4. Hangszín-felismerés

3.2. Új anyag:

3.2.1. Ritmus: A pontozott negyed, a pontozott fél hang és szünete.

A nyújtott és az éles ritmus. A háromnegyedes ütem.

Ritmusjátékok.

3.2.2. Dallam: Az alsó ti és az alsó szó hangok érzékelése, nevének, kézjelének a megtanulása, elhelyezése a vonalrendszeren, felismerése, éneklése (tanítói és hangszeres segítséggel).

3.2.3. Hangerő: halkítás-erősítés.

3.2.4. Hangszín felismerési gyakorlatok.

3. HANGSZEREK ALKALMAZÁSA:

4. xilofon, metallofon, furulya, ritmushangszerek, mirlitonok

5. ALKOTÁS, KIFEJEZÉS:

Az elsajátított dalok, játékok, zenei ismeretek felhasználásával a kreatív kifejezés gyakorlása. Improvizáció.

6. ZENEHALLGATÁS:

A témához kötődő zeneművek meghallgatása.

Gyermek- és népdalok a nevelő ének vagy hangszeres előadásában.

Gépzénéről a tanult dalok vagy hangszeres művek bemutatása a hangszínhallás fejlesztésére, a memória gyakoroltatására.

Módszertani ajánlás:

A dalok hallás utáni megtanulását követheti az alsó szó-alsó lá – alsó ti – dó– ré-mi– fá– szó– lá– ti-dó' hangokból álló dalok, dallamok hangszeren történő megtanulása is, ami a hallás után tanult dalok tökéletesebb elsajátítását, a dal „megmaradását „is elősegíti. A hangszereket érdemes fokozatokban felépíteni, mindig az új hanggal kiegészítve (pl. a xilofont).

Érdemes az egyéni haladási, fejlődési ütemnek megfelelő fokozatokat betartani:

–d–m–sz–l hangokból álló 1. fokozat

–d–r–m–f–sz–l hangokból álló 2. fokozat

–d–r–m–f–sz–l–t–d' hangokból álló 3. fokozat

–d–l, (r–t,)

–r–d–l, (m–r–t,)

–(m–r–t–sz,)

–(m–r–d–t, –l, –sz,) lépésenkénti felépítése.

A hangszerek ily módon történő használata a zenei írást-olvasást is elősegíti.

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- A tanult dalok, gyermekjátékok előadása, bemutatása egyedül és csoportosan, osztály és kiscsoport előtt? Hogyan adja elő? A tanuló önmaga képességeihez mért fejlődése milyen?
- A követelményben leírt számú dal, játék éneklése, eljátszása.
- A dalok szövegének ismerete
- A zenei memória fejlődése: megjegyzi-e a tanultakat, fel tudja-e idézni őket?
- A zenei megfigyelőképesség fejlődése: hangszín, stb. megfigyelése.
- Hangszerhasználat.

- A zenei írás-olvasásban milyen gyakorlottságra tett szert?: – Felismeri-e a tanult ritmus elemeket? Le tudja-e írni?
- Írásról tudja-e hangoztatni ? – Megjegyezte-e a dallamhangok kézjelét ? – Tudja – e a nevüket ? – El tudja-e helyezni vonalrendszeren őket tanítói segítséggel ? – Tudja-e hangoztatni őket tanítói segítséggel és hangszerek segítségével?

Megjegyzés:

Ezen megfigyelési szempontok kiegészíthetők, megváltoztathatóak, a konkrét pedagógiai gyakorlatban a résztvevők által közösen többféleképpen értelmezhetők, sőt egyes részei akár el is hagyhatóak.

Feltételek

Lásd: "Fő modul"

Taneszközök:

- Dalok lépésről lépésre (Tanulási segédlet).
- Hangszerek: xilofonok vagy/és metallofonok, ritmushangszerek, furulyák.
- A tanult dalok szolmizációs lapjai fénymásoltan a pedagógus által megírva.
- Kottafüzet.
- Írólapok, íróeszközök.
- Írásvetítő fóliákra írt szemléltetések.
- Zenehallgatási lemez (lemezek), kazetta (kazetták).

Modellezés–vizualitás 4.

Kulcsszavak

Vizuális kultúra

Életviteli és gyakorlati ism. Technika

Javasoljuk a tanítási gyakorlatban a „Kézügyesség” tantárgy szót használni

Követelmény

LEGYEN

- jártas az életkornak megfelelő technikák alkalmazásában (rajzolásban, festésben, mintázásban), egyszerű téri modell készítésének legegyszerűbb eljárásaiban, az eszköznélküli eljárásokban, egyszerű kéziszerszámok használatában

ISMERJE FEL

- előzőleg elemzett műalkotás technikáját.

ISMERJE FEL ÉS NEVEZZE MEG

- a vizuális művészetek legfontosabb ágait, műfajait. Ismerjen fel néhány eddig megismert műalkotást művészeti ág, cím és alkotó szerint (legalább hármat).

ISMERJE

- a 12 tagú színekör színeit.
- néhány modellezőanyagot és annak alakítását.
- a képzőművészeti alkotások műfajait és a képek témák szerinti felosztását (alakos képek, tájképek, arc-képek,...).

TUDJON

- egyszerű modellt, makettet készíteni (építeni) választott technikával, segítséggel. Az elkészített – kipróbálható – munkadarabot próbálja ki.
- alaprajzot, nézetrajzot és tárgyat megfeleltetni.

LEGYEN KÉPES

- a tanult – különböző – színek, formák, elrendezési módok megkülönböztetésére, megnevezésére.
- a vizuális nyelv tanult alapelemeinek, egyszerű kompozíciós eljárásainak a kifejezési szándékkal adekvát használatára.
- a személyes élmények kifejezésére a maga által választott megoldással, illusztrációk, kompozíciók készítésére, emlékezetből való alkotásra.
- egyszerűbb tárgyak rajzolására különböző nézetekből, megfigyelés alapján. Egy mindennapos használati tárgy lerajzolására jellemző nézetből, emlékezet alapján.
- egyszerű tárgyak kitalálására, megtervezésére vagy minta utáni elkészítésére anyagszerű formálással.
 - a témához kapcsolódó – saját választású – műalkotás leírására, fontosabb jellemzőinek értelmezésére. – a jellemző színek, színárnyalatok megkülönböztetésére és megközelítő kikeverésére, zsírkréta használatára.
- egyszerű ábrák olvasására, a legfontosabb információs jelek felismerésére, egyszerű jelek, táblák, térképek, plakátok elkészítésére a formaredukció technikai műveletének felhasználásával.
- a forma, a funkció, az anyag és a méret közötti összefüggés megértésére néhány tárgy megfigyelésén keresztül.
- a munkaeszközök rendeltetésszerű, balesetmentes használatára.

Tartalom

A TÁRGY- ÉS KÖRNYEZETKULTÚRA – TECHNIKA

Mindennapi tárgyak és eszközök készítése, azok funkciójának és az elkészítésükhöz szükséges anyagoknak, eszközöknek a megismerése.

Tanszerek, szemléltető anyagok, díszítő jellegű tárgyak, játékok készítése. A tanuláshoz szükséges tárgyak megismerése és funkciója.

Ünnepekhez és népszokásokhoz kapcsolódó tárgyak megismerése és készítése.

Népművészeti tárgyak, szerszámok, eszközök funkciójának, díszítésének megismerése.

Természetes anyagokból készült hangszerek megismerése.

A természet kincsei és belőlük készült tárgyak megismerése (kő, fa, fémek, növények)

A tárgyak elkészítéséhez szükséges technikák és anyagok ismerete.

Technikai műveletek:

Vágás, ragasztás, nyírás, kötözés, hajtogatás, gyúrás, varrás, fűzés, rajzolási és festési műveletek.

Módszer: Megfigyelés, elemzés, bemutatás, csoportosítás

Javasolt feladatsor:

- Tanulás során felhasználható eszközök készítése
- Játékkészítés a szabadidő eltöltéséhez
- Ajándéktárgyak karácsonyra
- Karácsonyfa és asztali díszek készítése.
- Hangszerek készítése természetes anyagokból.
- Ékszerek készítése színes kavicsokból, bogyókból, termésekből.

VIZUÁLIS NYELV – VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ

Összetett szabályos és szabálytalan tárgyak takarásos és rálátásos ábrázolása síkban és térben. Pozitív és negatív formák létrehozása.

Szimmetria – asszimetria. Különböző nézetekben mozgó emberalakok ábrázolása. Formaegyensúly a képkomponálásban. Téri viszonylatok megfigyelése, ábrázolása. Termélység, egymásmellettiesség, egymásmögöttiség (takarás, nagyságviszonyok, lejjebb – feljebb helyezés), elől és felülnézet.

A 12 tagú színekör megismerése. A színek sötétítése, világosítása színkeveréssel, a festék sűrítésével, oldással. Hideg és meleg színek ismerete és alkalmazása. Színritmusok megfigyelése és tervezése, a színek egyensúlyos elrendezése a képalakításban.

Információk, vizuális jelenségek megértése és különféle ábrázolási formák ismerete, elemzése.

Saját gondolatok, érzelmek, elképzelések, zene képi megfogalmazása. Különböző terek létrehozása. Térkép ismerete és egyszerű térkép rajzolása. Közlekedési táblák, jelek ismerete.

A vizuális kommunikáció műfajainak felhasználása (újság, könyvek, reklám stb.)

A kifejezéshez szükséges technikák ismerete.

Technikai műveletek:

Különböző technikák ismerete és alkalmazása az ábrák, jelek, táblák térképek és film készítéséhez. (grafika, nyomótechnikák, papírdúc stb.).

- konstruálás
- építés, rakosgatás
- tervezés
- elemzés
- rajzolás, korrigálás
- modellezés
- festés
- nyomatok készítése
- vegyes technika (papír, rajzolás, festés, nyomat)

Módszer: megfigyelés, elemzés, értelmezés, csoportosítás, bemutatás

Javasolt feladatsorok:

- Formák összehasonlító elemzése szóban és rajzolással.
- Formakontrasztok (sík és térforma, hengeres és lapos forma stb. megfigyelése és ábrázolása vonallal, folttal).
- Természeti formák tanulmányozása.
- a) külső forma elemzése: a forma karakterének és plasztikájának kifejezése, rajzolása főnézetből, rálátással, oldalnézetből különböző grafikai eszközökkel, grafittal, pálcikával stb.)
- b) A modell szeletelése, belső szerkezetekre irányuló elemzés, részformák kiemelése.
 - A tanulmányok alapján formaredukció, képalakítási gyakorlatok.
 - Modellezés: épületek agyagból és papírból. Vetületi rajzok készítése az elkészült modellekről.
 - Épületcsoportok kialakítása és lerajzolása
 - Mozgó emberi alakok ábrázolása különböző nézetekből takarással is.
 - A 12-es színekör reprodukálása kikeveréssel.
 - Színek csoportosítása hőérzet (hideg-meleg), alapján, sötét-világos kontraszthatás szerint.

Komplementer színek. Egyensúlyteremtés a színekkel

- Színtónusok előállítása és szerepük a perspektívában, térszerűség kifejezésében.
- Derítés és telítés műveletének gyakorlása.
- Képi tartalmú tematikus munkák a téri viszonylatok felhasználásával.
- Síkság (alföld), dombság, hegység kialakítása homokból.
- Síkság, dombság, hegység kialakítása plasztilinból, vagy agyagból.
- Síkság, dombság, hegység festése a színfokozat felhasználásával.
- Vonalas képek készítése.
- Térkép készítése a kialakított tájakról.
- Közlekedési táblák készítése.
- Szögletes vagy kör alakú tér kialakítása utcákkal, házakkal, közlekedési táblákkal, dobozokból konstruált házakból (Budapest egy tere).
- A tér lerajzolása filctollal több nézetből, takarással is.
- Plakát tervezése.
- Képsorozat (film) készítése zeneműhöz vagy egy kirándulásról.

Alkotás:

Tájrészletek, városrészletek konstruálása. Információk, jelek, táblák, térképek tervezése és ábrázolása különféle kifejezési formákkal és eszközökkel.

Film készítése rajzi eszközökkel. Zene illusztrálása.

Befogadás, megismerés:

Információk, tárgyak, formák, jelek, térképek többszemponútú megfigyelése.

Film megfigyelése tájakról, természeti jelenségekről, tevékenységekről, városokról.

KIFEJEZÉS, KÉPZŐMŰVÉSZET

(Alkotás, befogadás–megismerés, technikák)

Vizuális hatások felfedeztetése, átélése.

Érzelmi nyitottság formálása.

Élmények, történetek, zenemű stb. képi megfogalmazása.

Alapvető kifejezőeszközök ismerete és használata, tanulmányozásuk különböző műfajokban.

Különböző kifejezési technikák alkalmazása.

Vizuális művészetek ágainak felismerése.

Alkotás:

Személyes élmények, emlékképek, témák, mesék, versek, zeneművek, filmek alapján kompozíciók, illusztrációk tematikus képek készítése, feldolgozása plasztikai, grafikai, festő és vegyes technikákkal.

Egyéb technikák alkalmazása.

Műalkotások másolása, emlékezetből való újraalkotása.

Képsorozat készítése a természetről más-más évszakhhoz kapcsolódóan.

Képsorozat különböző tevékenységekhez, szokásokhoz kapcsolódóan.

Befogadás, megismerés:

Elemzések, beszélgetések, megfigyelések. Műalkotások tanulmányozása (sűrités, kifejező ábrázolás, lényeg, átírás, ami fontos, ami szép, amit szeretünk, stílus stb.), elemzése közös, csoportos beszélgetéssel, szempontok alapján, szerkezet megfigyelése.

Csoportosítás műfajok (tájképek, alakos képek, forma és színkompozíciók, városképek stb.) és témák alapján.

Látási érzékenység, érzelmi nyitottság, hangolódási készség fejlesztése

Elemi, majd összetett színviszonyok, formaviszonyok, tömegviszonyok, vonal- és foltviszonyok, textúra, megvilágítás hatásai, tevékenység útján való felfedezése.

Érzelmelek vizuális kifejezésének lehetőségei.

Erkölcsei értékek és szépség öröme összekapcsolódásainak felfedeztetése.

Múzeum és tárlatlátogatás.

Gyűjtőmunkák.

Kiállítások – rendszerezések. Kiállítások rendezése az elkészült munkákból és gyűjtött anyagokból.

Technikák, technikai műveletek:

– formaábrázolás

– vonalképzés (árnyalt vonalminőségek)

– foltképzés vonallal (folyamatos átmenetek)

– foltképzés színekkel (színkeverés két és több színből, sötétítés – világosítás folyamatos átmenettel)

– derítés, telítés

– építés, kirakás, hajtogatás, hajlítás

– csoportosítás, válogatás,

– Plasztikai kifejezés agyaggal, plasztilinnal, homokkal, papírból. Plasztilin, homok alkalmazása felszíni formák kialakítására, sík, domb, hegyvidék.

– Rajzolás ceruzával, rajztollal, diópáccal, filctollal, krétával. Ceruza, tollrajzok alkalmazása formaelemzések során.

– Festés akvarellal, temperával. Festőtechnikák (kréta, akvarell, tempera) alkalmazása tematikus képek, illusztrációk készítése során (tájkép, alakos képek).

– Nyomatok készítése. Különböző nyomatok készítése dekoratív képkomponálással.

– Vegyes technikák. Vegyes technika alkalmazása zeneművek ábrázolása és csoportos képkomponálások során.

Módszertani ajánlás

Fontos, hogy a tananyag feldolgozása tevékenység centrikus legyen, és előtérbe helyezze az alkotó aktivitást, önkifejezést, esztétikai képességek alakítását és mindezzel a személyiség formálását segítse. Lényeges, hogy mindig konkrét élményből induljunk ki, és ezek köré szervezzük az ismeretek, tevékenységi formák variációs lehetőségeit.

A foglalkozások kellemes, oldott légkörben folyjanak, amely kedvez az egyéni és közös munkának egyaránt.

A tanulóknak adjunk lehetőséget a technika egyéni és csoportos megválasztására, közös kompozíciók, képek tárgyak elkészítésére.

Mindig tapasztalati úton értessük meg a tér és forma összefüggését kirakással, építéssel, konstruálással. Biztosítsuk a műhelyjellegű tevékenységet, az eszközök és anyagok technikák változatos használatát és alkalmazását.

A rajzi és tárgykészítés témájához kapcsolódóan mutassuk be a képzőművészeti alkotásokat. Kiemelten foglalkozunk a magyar tájjal, művészettel és népművészettel. A témák feldolgozását kapcsoljuk kiránduláshoz, múzeum és képtárlátogatáshoz, filmvetítéshez. Építsünk az érzelmi hatásokra.

Értékelés

Lásd: 1–3. évfolyam

Az értékelési formákat ösztönző, jutalmazó, nevelő, inspiráló jelleggel alkalmazzuk, amely segíti a szabad fejlődést. Minden egyes produktum lehetőséget nyújt a tanulók megfigyelésére, egyéni és közös munka értékelésére.

Az értékelés legyen többszintű és segítse a pozitív eredmény megvalósítását, fejlődést, szemlélet és esztétikai képességek kialakítását. Fontos, hogy a közös munkában mindenki részt vegyen, és képességeknek megfelelően osszák el egymás között a feladatokat.

Minden feladat és témakör zárásakor megadott szempontok alapján értékeljük a tanulók előző fejlettségi szintjéhez képest.

Feltételek

Lásd: „Fő modul”

Taneszközök:

- Projektek 4. (tanítási segédlet)
- Feladat- és szöveggyűjtemény 4 (tanítási– tanulási segédlet)

Eszközök, anyagok

- agyag, plasztilin, homok, dobozok, kartonok, papírok, színes papírok, ceruza, filctoll, rajztoll, kréta, pálcika, tus, diópác, festékek, ecsetek, kikeverő tálak, kés, tű, olló, ragasztó, természetben fellelhető anyagok (bogyók, termések, színes kavicsok; kukoricaszár, nád stb.).
- Különböző természeti és térbeli formák.
- Tárgyak a modellezéshez.
- Terepasztal.
- A bemutatáshoz szükséges modellek (játék, karácsonyi díszek, hangszerek, ékszerek), tárgyak, képek, természeti formák,
- Reprodukciók, filmek, diaképek, műalkotások, térképek, táblák, plakátok, fotók, könyvek, videó és hangkazetta, lemez.
- Audovizuális eszközök: videó, TV, magnó, lemezjátszó.

Testnevelés 4.

Kulcsszavak

Testnevelés és sport

Követelmény

LEGYEN KÉPES

- a tanult rendgyakorlatok fő formáit késlekedés nélkül végrehajtani!
- a pedagógus utasításainak megfelelően, ütemezésre gimnasztikai gyakorlatokat végezni.
- a változó feltételeknek megfelelően szabályozni járását, futását.
- a helyből és nekifutással történő ugrásokat összerendezetten végrehajtani.
- különböző méretű és súlyú labdát távolba és célba dobni, gurítani, lökni, hajítani egy és két kézzel.
- labdakezelés egyszerű módjainak alkalmazására labdajátékokban is.
- adottságainak, képességeinek megfelelően mászni kötélén 2–3 fogással.
- egyszerű támasz-, függő- és egyensúlygyakorlatok teljesítésére.

ALAKULJON:

- a vízbiztonsága (ahol úszásra alkalmas medence található).

Tartalom

1. RENDGYAKORLATOK:

- Testfordulatok 2 ütemre.
- Menet megállítása, indítása (járás ütemtartással, igazodás, takarás).
- Vonal és oszlop alakítása.
- Nyitódás középről jobbra, balra egész távolságra. Zárkózás.
- Fejlődések és szakadozások.

2. GIMNASZTIKA

– Utánzógyakorlatok, testhelyzetek, kartartások, kargyakorlatok, láb- és törzsgyakorlatok, ugrókötél gyakorlatok, botgyakorlatok. A gyakorlatokat ütemezésre végezzük. A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légző-gyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájként végighaladva a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyagon, a tanév során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására, valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez.

3. JÁRÁSOK, FUTÁSOK

Járás, futás feladatokkal. Gyors indulás: álló és guggoló rajtból. Kötetlen futás 7-8 percig. Gyors futás csoportokban. Gyors futás 30 m-en. Akadályfutás és verseny.

4. SZÖKDELÉSEK, UGRÁSOK

Szökdelések és ugrások egy és páros lábon, fel-, le és átugrások feladatokkal. Sorozatugrások. Távolugrás nekifutással (10–12 lépés). Szökdelések ugráló kötéllel. Magasugrás.

5. DOBÁSOK

- Egy és kétkezes felsőátadás, kétkezes mellső és alsó átadás.
- Kislabda hajítás nekifutással.
- Mozgó célpontra dobások.
- Célba dobások

6. TÁMASZ- ÉS FÜGGÉSGYAKORLATOK:

- Játékos utánzó gyakorlatok.
- Pad és bordásfalon végzett gyakorlatok.
- Több szerből összeállított akadályverseny.
- Bakugrások.
- Kötélmászás.

7. LABDAGYAKORLATOK:

- Gurítások kézzel, lábbal.
- Labda feldobás, elkapás.
- Átadások társnak.
- Kétkezes mellső átadás.
- Pattintott átadások.
- Pattogtatás falra.
- Labdavezetés váltott kézzel.
- Rúgás: álló és guruló labdába

8. JÁTÉK:

Futó-, fogó- és labdajátékok. Sor- és váltóversenyek.
Labdarúgás. Kosárlabda.

9. TORNA:

- Guruló átfordulás előre, hátra
- Mérlegállás, híd
- Felugrás 2 részes szekrényre
- Kézállás a bordásfalnál
- Zsugorfejállás
- Cigánykerék-kísérletek
- Spárga
- Zsugor kanyarlati átugrás

Értékelés

Néhány megfigyelési szempont:

- Futómozgás
- Távolugrás
- Szlalomlabda vezetés
- Labdaátadások
- Órai munka
- Függőleges repülés
- Gurulóátfordulás előre, hátra
- Zsugorfejállás
- Kötélhajtás 1 percre
- Kislabda hajítás
- 400 m-es kitartó futás

Feltételek

Tornaterem, egy osztálynyi gumilabda, ugráló köté, karika, tömött labda, kislabda, bot. Bordásfal, padok, zsámolyok, ugrószekrény, szőnyegek, mászókötel, ugrógödör, futópálya, kosárlabda, tollas, szalagok, bóják, stopperóra, magasugróléc.

- Esztergályos Jenő: Ezer játék (1990).
- Testnevelés 1–4. osztály Tankönyvkiadó, Bp. 1984.
- Játék I. Tankönyvkiadó, Bp. 1980.
- Horváth Tihamér: Testnevelési kézikönyv Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1996.

Idegen nyelv 4.

A 4. évfolyamtól kezdődően iktatjuk be a kötelező tantárgyi rendszerbe az idegen nyelv tanítását. Programunkban Angol nyelvre kidolgozott tantervet ajánlunk fel, ami nem azt jelenti, hogy más idegen nyelvű tantervet (pl. német) nem lehet használni helyette. Az idegen nyelv megválasztását az alkalmazó iskola kompetenciájába utaljuk.

Kulcsszavak

Élő idegen nyelv, angol

Követelmény

Hallott szöveg értése

- Értse meg ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, maximum kétmondatos kérést, utasítást, s arra cselekvéssel válaszoljon
- Értsen meg ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott egymondatos kérdést.

Beszédkésztség

- Válaszoljon hiányos vagy egyszerű mondatban az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésre, szavakat és egyszerűbb szerkezetű szövegeket (legalább néhány mondókát, verset, dalt) tanult minta alapján reprodukáljon.
- Tudjon angol nyelven köszönni és bemutatkozni, megnevezni néhány testrész, néhány szint, néhány ételt és italt.

Memoriter

- Ismerje angol nyelven a számokat 1–12-ig.
- ismerjen angol nyelven minimum 50 szót (50 aktív, 50 passzív).

Olvasott szöveg értése

- Ismerje fel ismert szavak írott alakját, ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatot olvasson el.
- Találjon meg ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben fontos információt.

Íráskésztség

- Ismerje fel ismert szavak írott alakját, írjon le ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat.

Tartalom

I. ISMERKEDÉS A NYELVVEL

1. A nyelvtanulás célja, szerepe
2. Bemutatkozás
3. Köszönés
4. Az angol nyelvterület kultúrája

II. LEXIKA

1. Bemutatkozás
2. Köszönés
3. Közvetlen környezetünk szavai
4. Számok 1 – 12.
5. Időpont
6. Színek
7. Testrészek
8. Ételek
9. Italok

III. NYELVTAN

1. Kijelentő mondatok
2. Kérdőszavas kérdő mondatok
3. Szórend (kijelentő és kérdő mondat)
4. Felszólító mondatok
5. Felkiáltó mondatok
6. Személynévmások
7. Birtokos névmások
8. Egyes- és többes szám
9. Összevonások

IV. FONETIKA

1. A kijelentő és kérdő mondatok intonációja
2. A magánhangzók és mássalhangzók kiejtése, artikulálása

V. MONDATFAJTÁK

1. Kijelentő mondat
2. Kérdő mondat
3. Felszólító mondat
4. Felkiáltó mondat

VI. TANÁRI UTASÍTÁSOK

1. Felszólítások
2. Kérések

VII. SZÁMOK

1. Töszámnevek 0–12.
2. Az egész és félóra
3. Az időpontra való rákérdezés
4. Válaszmodellek

VIII. SZÍNEK

1. Alap- és kevert színek
2. Kérdések szerkesztése a színekről

IX. AZ EMBERI TESTRÉSZEK

1. A legfontosabb testrészek szavai
2. A színek és testrészek összekapcsolása
3. Kérdések szerkesztése a színekkel és a testrészekkel

X. ÉTELEK, ITALOK

1. A legismertebb ételek és italok szavai
2. Ételek és színek
3. Ételkészítés

XI. ÜNNEPEK

1. Karácsonyi szokások, angol hagyományok
2. Christmas party
3. Farsang
4. Summer party

XII. CSELEKEDTETÉS

1. Robotkészítés
2. Farsangi álarc készítése
3. Séta a közértben
4. Teafőzés
5. Salátakészítés
6. Színmontázs készítés
7. 10-es lista készítés

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

- Az angol nyelv alapfokú elsajátítása során célszerű 10 fős vagy annál kisebb létszámú csoporttal dolgozni
- A szóbeli készségek kialakítása érdekében (beszédértés és önálló beszéd) fontos az angol nyelvű óravezetés.
- A hallás utáni megértés elősegítéséhez nélkülözhetetlen az élő, beszélt nyelv rendszeres bemutatása, az órákon való alkalmazása, melyet hang és videó anyag felhasználásával tudunk biztosítani.
- Célszerű videó anyag rendszeres használata, mely a tanulók számára a beszélt nyelv tempójának, intonációjának, kiejtésének megfigyeltetése és gyakoroltatása mellett biztosítja a gesztusok, mimika, a szituációk képi megjelenítésével a könnyebb megértést.
- A videó anyag használata emellett messzemenően felkelti, és ébren tartja a tanulók érdeklődését
- A beszédkésztség kialakításának érdekében – az imitációs készség segítségével – a megismert alapvető beszédmodelleket és lexikát rendszeresen gyakoroltatni kell.
- A frontális osztálymunka mellett fontos a kisebb csoportokban, párokban való foglalkoztatás.
- A szituációs és szerepjátékok alkalmazása is nélkülözhetetlen a megtanultak felhasználásához.
- Fontos a manuális tevékenység (rajzolás, ragasztás, színezés, montázkészítés stb), a társasjáték, a körjáték, tornagyakorlatok, dramatizálás (versek, mesék, dalok eljátszása, bábozása, árnyék színház), a cselekedtetve tanítás módszereinek gyakori alkalmazása.
- Élő helyzetek gyakori megteremtésével (teafőzés, salátakészítés, ételkóstolás, bevásárlás, kirándulás stb) elérhetjük, hogy a megtanult ismereteket a tanulók elmélyíthessék, és életszerűen alkalmazhassák.
- Ajánljuk az órán kívüli feladatokban rejlő lehetőségek kihasználását (házi feladat, verseny feladatok, önálló projectek).

Értékelés

Megfigyelési szempontok:

- Előzetes nyelvi, témabeli (pl. angol szokások, hagyományok...) ismeretek
- A megtanult lexika befogadása, megtartása és felidézése.
- A minimális szókinccs elsajátítása.
- Az elsajátított szókinccsel történő kommunikálás.
- A megismert nyelvtani szerkezetek reprodukálása.
- Képesek-e meghallani a magyar és angol nyelv közötti legfeltűnőbb fonetikai különbségeket.
- A különféle mondatfajták hanglejtésének, intonációjának reprodukálása.
- A különböző tanult mondatfajták felismerése. Az alapvető tanári utasítások megértése és értelmezése.
- A töszámnevek 0–12-ig alkalmazása.
- A színek neveinek, az emberi testrészeknek felismerése és alkalmazása.
- A tanult ételek és italok szavainak felismerése és használata.
- Mennyire önállóan, kreatívan és aktívan vesznek részt a cselekedtető feladatokban.

Feltételek

A szakirodalomban ajánlott könyvek, videó, magnó, ragasztó, olló, szókérttyák, mondatkérttyák, szókérttyék, bábok, labda, értékelési kérttya, számkérttyák, óra, jelvény, betűkérttyák, színekérttyák, papírrepülő, színes papírok, gombok, karton, fonál, teáskanna, tea, cukor, csészék, tej, kanál, ételek, italok, salátástál.

Ajánlott szakirodalom:

Cuckoo N1. by Longman ELT Video 1990.
Practise together N1. by Erzsébet Sződy, printed by Szent István társulat
Chatterbox N1. by Derek Strange, printed by Oxford University Press 1989.
This is the way N1. – N2. – activity book by Mrázik Anikó – Bálint Klára, printed by Interreklám 1992.
Buzz by J. Revell–P. Seligson, printed by Macmillan Press
English together by Carol Skinner, printed by Longman Primary ELT
Double Decker N1. by Németh Anikó, printed by Lexika press 1993.
The Little Puffin: Nursery Songs and Rhymes, published by Penguin Books
Picture Dictionary printed by Longman ELT
Sings of Songs of Sixpence: English Nursery Rhymes, printed by Kossuth Printing House 1992.

"ÖNÁLLÓAN!" 4.

Időtartam: 8 hét

Cél

Az I. CIKLUS („ÖNÁLLÓAN!”) fő célkitűzése az önismeret, az énkép fejlesztése; Az önmagunkról megszerezhető ismeretek, az önmagunkról való "tudás" felhasználása, tudatosítása az önfejlesztés, az egyén gazdagodása érdekében.

A tanulóknak meglévő „erények”, „tudások”, és a hiányosságok, „hibák” (sértésmentes) feltárása, megbeszélése, feldolgozása játékok, gyakorlatok segítségével. Az egészséges önbizalom kialakítása, megerősítése.

Belső ösztönzés kialakítása a feltárt hiányosságok pótlására, a „hibák” korrigálására.

Kép kialakítása a tanulóknak az önállóság előnyeiről és hátrányairól, az önálló döntés felelősségéről. Alapvető közösségi szabályok betartása és betartatása, e szabályok megsértésének a következményeivel való "tisztában" levés. Szabályok önálló döntés által történő alkotása.

A pozitív tanulási szokások megerősítése, a negatív szokások javítására ösztönzés. Igény kialakítása a szabadidő értelmes eltöltésére, mások szokásainak a tiszteletben tartására.

A kapcsolatokban rejlő konfliktusok feldolgozása, feldolgoztatása, a problémák megbeszélése, megoldása játékokkal, gyakorlatokkal, feladatokkal.

A mások tolerálásának, s az empátia képességének, a véleményalkotás-, állásfoglalás-, a döntési-, önjellemző-, társjellemző készségek, kommunikációs készségek alakítása, fejlesztése (*dominancia: E, MK, A*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. Nyaralás után (22,5 óra)
2. Tanulási szokásaim (22,5 óra)
3. Úton (22,5 óra)
- 4-5. Szabadidőm (45 óra)
6. „Magam is tudom!” (22,5 óra)
7. Őszi ünnepek, szokások, tevékenységek (22,5 óra)
8. Rendszerezés (22,5 óra)
- Összesen: 180 óra

A témák közül legalább 2– 3-at ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a döntettség a témafeldolgozás)

Megjegyzés:

A hetek alatt lévő tevékenységek, a tevékenységekben (A, É-Z, ...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet el kell végezni, meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek, közlekedési szemléltető eszközök, térkép, videó, feladatlap, lakókörnyezet szabadidős lehetőségeinek programfüzete, olló, papír, ragasztó.

Anyanyelv: Projektek 4., Feladat- és szöveggy. 4., Olvasókönyv. 4., Önművelési napló 4., füzet, író-rajzoló eszközök

Matematika: Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok. Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal megoldási kulccsal. Felmérőlapok.

Játékpénz.

Dominójáték az írásbeli műveletek gyakorlásához.

Kinder tojásba rejtett feladatok megoldási kulccsal.

Mérőszalag, Méterrúd.

Transzparenszek a matematika érdekességeiről.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 1-3., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek

Testnevelés: bóják, stopperóra, kislabdák, távolugrógödör, magasugróléc, szőnyeg, karikák, szalag, labda

Modellezés-vizualitás:

Bemutatóshoz szükséges mintadarabok.

Közlekedési táblákról képek.

Társas játékok

Lakáskultúra, diaképek.

Technikai eszközök és anyagok: papírok, textilanyagok, pálcika, piros fűzér paprika, kukoricaszár, olló, tű, kés, ragasztó, ceruza, filctoll, ágak

Önművelés: "fő modul"; Önművelési napló 2.

Ajánlott irodalom:

Új Képes Történelem-sorozat. Bp. Officina Nova.
Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park
Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade
Földrajzi album. Magyarország. Bp. Móra. 1994.
Kastner, Erich: Emil és a detektívek. Bp. Móra.
Travers, P.L.: Csudálatos Mary-könyvek
Benedek Elek mesegyűjteményei
Betűfaló – sorozat. Bp. Passage.
Delfin – könyvek sorozat. Bp. Móra.
Pöttyös – könyvek sorozat. Bp. Móra.
Brezina, Thomas: A hősörny rejtélye. Bp. Keller és Mayer. 1995.
Brezina, Thomas: Amadeus, az ufó. Bp. Keller és Mayer. 1995.
Brezina, Thomas: A bajorvirsli-vámpírok éjszakája. Bp. Keller és Mayer. 1995.
Cooper, James Fenimore: Nagy indiánkönyv. Bp. Móra.
Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia
Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.
Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.
Folyóiratok:
Állatbarát, Élő világ, Kis Füles, Mini Rébusz, Süni és a Természet Kincskereső, Természet Búvár,
Idegen nyelv:
A szakirodalomban ajánlott könyvek, videó, magnó, ragasztó, olló, szókartyák, mondatkartyák, szóképek, bábok, labda, értékelési kártya.

Nyarlás után 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

*Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.
Szituációs-, helyzetgyakorlatok: nyári élmények feldolgozása.
Csoportos kommunikáció.*

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Élettani igények, pihenés jelentősége. Családi nyaralási szokások, táborozás, tervezés, nyaralási előkészületek. Nyaralás szülők nélkül. Más emberek, más szokások. Utazási szokások. Utazási élmények rögzítésének technikái.

ANYANYELV:

*A nyárral kapcsolatos élmények feldolgozása játékokkal, beszélgetéssel.
Ajánlott olvasmányok válogatásra:
Marék Veronika: Vakáció 2500-ban; Fekete István: Tüskevár; Móra Ferenc: A próbagazda; Fürtös Gusztáv: Körbe-körbe; Gyárfás Endre: Berci, a madárijesztő; Tóth Eszter: A nyomok a hetedik pettyhez vezetnek; Veress Miklós: A kék*

MATEMATIKA:

*Év eleji ismétlés.
Számok írása, olvasása, alkotása, bontása.
Alaki-, helyi-, valódi érték.
Elemek egy- és több szempont szerinti válogatása.
Halmaz, részhalmaz, elemek besorolása egymással különböző kapcsolatban lévő halmazokba.*

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Felmérő képalakítás nyári élmény megrajzolása alapján.

TESTNEVELÉS:

Az öltözés rendjének kialakítása. Óra előtti és utáni ruhaváltás tudatosítása. Tisztálkodás. Sorakozó nagyság szerint, egyes oszlopban. Vezényszavak ismétlése. Kötetlen futás 4 percig. Kapcsolatteremtő játékok zenével. Páros gyakorlatok. Futás összetett feladatokkal, párokban.

Kacsingatós játék. Páros fogó.

ÖNMŰVELÉS:

Mit olvastál a nyáron? Hogyan tudnád társaidnak bemutatni? (illusztráció, könyvismertetés).

IDEGEN NYELV:

Szóbeli bevezető szakasz /Ismerkedés, bemutatkozás, a nyelvtudás célja, elérésének módja, felhasználásának lehetőségei. Mit tudunk már angolul?

Tanulási szokásaim 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása: „a család és én”, az „osztálytársaim és én”: „ helyzetem és lehetőségeim a családban, az osztályban”. „Szerepek a családban, az iskolában: szerepjátékok”.

Én így tanulok! ”– játékok.

Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.

Közös szabályok alkotása.

Kooperatív feladatok (más területekhez tartozó) elvégzése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Iskolai, otthoni, csoportos és egyéni tanulási szokások. Tervezés, időbeosztás. Speciális tanulási szokások. Tanulási praktikák. Napi és heti időbeosztás fontossága. Tanuláshoz használatos eszközök. Tanulási problémák.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok)feldolgozása különböző tevékenységekkel (szöveg tagolása, időrend, tartalom ,...)

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Sima Mihály: Ákombákom deákom; Benjámin László: Lecke; Szép Ernő: Meglátod; Károlyi Amy: Tik-tak szól az óra; Gálik Péter: Diák murphy; Bálint Ágnes: Szeleburdi család; Móra Ferenc: Három Matyi.

MATEMATIKA:

Számszomszédok, sorozatok, kerekítés, szóbeli összeadás, kivonás kerekítés, ellenőrzésműveleti tulajdonságok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Zenei alkotás, kifejezés: "Hogyan tanulom az ének– zenét?" – játékok.

Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Naptár, könyvjelző, órarend készítése (papír, textil).

TESTNEVELÉS:

Sorakozás vonalban. Utánzó járások. (óriás, törpe, foka, mackó stb./ Járás vonalon oldalra és hátra haladással, különböző láb- és kargyakorlatokkal. Futás egyéni iramban 4 percig feladatokkal: sarok-emelés, térdemelés. Ritmusváltásos futás (gyors, lassú).

Vonatozás. Vakvezetős bizalomjáték. Hívogató, csalogató. (138.) Jöjj velem! (139.)

ÖNMŰVELÉS:

Nyári olvasmányok bemutatása.

IDEGEN NYELV:

Szóbeli bevezető szakasz (2A kommunikáció első és legfontosabb kifejezései 1 (Greetings: Good morning, Hello, Hi, Bye-bye, How do you do, Yes, No) Alapvető tanári utasítások 1.(Stand up, Sit down, Come here) A magyartól eltérő, a különösen sok nehézséget okozó hangok artikulálása, kapcsolódva az aznap tanultakhoz.

Úton 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk:

A közlekedéssel kapcsolatos helyzetek eljátszása. Viselkedés, kapcsolatteremtés közlekedés közben szituációk eljátszása.

A helyzetek megbeszélése, elemzése. Konfliktuskezelést segítő gyakorlatok-kommunikációs gyakorlatok, önjellemzés, társjellemzés szituációkban, helyzetekben.

Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.

Közös szabályok alkotása.

Kooperatív feladatok (más területekhez tartozó) elvégzése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Közlekedés szárazföldön, vízen és levegőben. Külső szakemberek előadásai. Közlekedési eszközök, használatuk, alapvető közlekedési szabályok a gyalogos és kerékpáros közlekedésben. Gyalogos átkelőhely, közlekedési lámpa, vasúti átgázoló, úttesten való átkelés szabályai a gyalogos közlekedésben – kerékpárút, elsőbbségi viszonyok, csoportos kerékpározás szabályai a kerékpáros közlekedésben. A kerékpár kötelező felszerelése (első–hátsó világítás, macskaszem, jól működő fékek, sárhányók).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Faludi Ferenc: Útravaló; Demény Ottó: Kirándulás; Tóth Eszter: Kirándulás; Rákos Sándor Sétahajó; Szabó Lőrinc: Tücsökzene; Enyedy György: Óriás a vonaton; Tamkó Sirató Károly: Berta; Hárs László: A világot járt kiscsacsi; L. Kapuvári Lídia: A madaras anyó.

MATEMATIKA:

Szóbeli szorzás és osztásnyitott mondatok az írásbeli összeadás és kivonás ismételése, a műveletekben szereplő számok elnevezései, becslés, ellenőrzés, Szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

Dal játék, mondóka: A harmadik osztályban tanultak ismételése, gyakorlása

– Kocsi, szekér...

Zenei alkotás, kifejezés: Közlekedési eszközök hangja. Hang-ritmusgyűjtés, improvizáció közlekedési eszközök hangjának kifejezésére.

Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismételése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Közlekedési táblák rajzolása és pálcikára ragasztás (filctoll). Szituációs játék.

TESTNEVELÉS:

Járás különböző lazító, nyújtó jellegű törzs-, és kargyakorlatokkal. Járás, szökdelés 1 és 2 lábon. Egyensúlyozó járás. Egyensúlyozó szökdelések haladással. Gyorsfutás állórajttal 30m-en. Futás cikkcakkban elhelyezett karikákba lépéssel. Akadályfutás 4-5 akadállyal. (kerülések, irányváltások). Mókusok, ki a házból! Fogd és vidd! (135.).

ÖNMŰVELÉS:

Nyári olvasmányok bemutatása. A könyvtárak története. Részvétel közös tevékenységekben: ajánlat:

Közlekedési Múzeumba látogatás, a látottak megbeszélése. A közlekedéssel kapcsolatos könyvek kutatása információszerzés céljából. Beszámoló készítése az olvasottakkal kapcsolatosan.

Önálló napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

Szóbeli bevezető szakasz / 3A kommunikáció első és legfontosabb kifejezései 2 (Thank you, You're welcome, Sorry, What's your name ?, My name's ...) Alapvető tanári utasítások 2. (Look at me !, Look at the wall!) A magyartól eltérő, a különösen sok nehézséget okozó hangok artikulálása, kapcsolódva az aznap tanultakhoz.

Szabadidőm 4.

Időtartam: 45 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása: a szabadidővel kapcsolatos tevékenységek által adott szituációk eljátszása (pl. színházba megy, s a nézőtér-bejáratnál veszed észre ,hogy otthon felejtetted a jegyed, s nincs már időd hazamenni; A focipályán állandóan belédköt a szomszédgyerek....).

A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" megnyitása.

Közös szabályok alkotása.

Kooperatív feladatok (más területekhez tartozó) elvégzése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

- a) Szabadidő az iskolában. Tanuláson kívüli idő hasznos és kellemes eltöltése. Tanítás előtti időszak, szünetek, délután. Lehetőségek: egyéni és közös programok, udvari játékok, szobai játékok, manuális tevékenységek, sport programok, könyvtár, drámajáték. A szabadidő eltöltésének szabályai: tolerancia, egymás játékának tiszteletben tartása, eszközök megóvása.
- b) Szabadidő az iskolán kívül. Szabadidő eltöltése otthon, kulturális rendezvényeken, sportolás, kirándulás. Szabadidő egyéni és társas eltöltése. Hobbyk. Mások szabadidejének tiszteletben tartása. Szabadidő tartalmas eltöltése, tervezés. Lakókörnyezet lehetőségeinek feltérképezése. Baráti kör szerepe. Egészséges életmód a szabadidő eltöltésekor. A szabad levegőn tartózkodás, a rendszeres mozgása károsító hatások elutasítása. Teendők betegség esetén.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (dramatizálás, Fogalmazás: "szabadidőm").

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

W. Petrolay Margit: Esős délután; Ráduly Márta: Egy kosár ribiszke; Csorba Piroska: Peti naplójából; W. Petrolay Margit: Tengeri herkentyű; Medgyesi Károly: A mesebeli hamuban sült pogácsa; Hárs László: Bevezető; Janikovszky Éva: Már megint; Tarbay Ede: Emlékszel, fiam?; Bálint Ágnes: Szeleburdi család.

MATEMATIKA:

- a) Az írásbeli szorzás és osztás ismétlése.
a műveletekben szereplő számok elnevezései, becslés , ellenőrzés.
Szöveges feladatok.
Negatív és tört számokról tanultak ismétlése.
- b) A síkidomokról tanultak ismétlése.
Kerület és terület számítás.
Vegyes feladatok, gyakorlás.
A felmérés előkészítése.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Játékkészítés: pl. papírsárkány, rongybaba varrása, ruhavarrás babának.

Használati tárgy készítése: pl. jumbódoboz a ceruzáknak.

TESTNEVELÉS:

- a) Járás lépéstartással, tapsolással, minden 4., majd minden 3. és 2. lépésre. Test-fordulatok ütemtartással. 400 m-es futás felmérése.
- b) Értékelés: futómozgás
Adj király katonát! (149.) Körkígyó (143.)
- c) Testfordulatok ütemtartással. Fejlődések helyben egyes oszlopból.
Kar- és lábizmokat erősítő gyakorlatok.
Kislabda hajítás távolba. (hajítómozdulat).
Kislabda hajítás befordulással.
Sorakozási versenyek. Balatoni halászhajók.

ÖNMŰVELÉS:

A könyvtárak története. Hangtár, képtár a könyvtárban.

Részvétel közös tevékenységekben: a szabadidő közös eltöltési lehetőségeinek a felkutatása, a közös programban való részvétel (megszervezése): például: mozi, színház, sport,...

Önálló napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

- a) Szóbeli bevezető szakasz / 4A kommunikáció első és legfontosabb kifejezései 3 (What's it ? It's a ... I don't know) Alapvető tanári utasítások 3. (Repeat please, Touch the floor, Point to the ceiling) A kérdés intonációjának megfigyeltetése és gyakorlása.
- b) Szóbeli bevezető szakasz / 5Rendszerezés, ismétlés. A kommunikáció első és legfontosabb kifejezései 1. – 3., Alapvető tanári utasítások 1.–3. A magyartól eltérő, a különösen sok nehézséget okozó hangok artikulálása, kapcsolódva az aznap tanultakhoz.

"Magam is tudom!" 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom**EGYÜTTMŰKÖDÉS:**

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása: "Mi az amit tudok, s mi az amit nem?", Önismeretjátékok a témával kapcsolatosan: "Mi az amit én magam sem ismerek el önmagamról, hogy nem tudom?", "Mi az amit szeretnék tudni?". Konfliktusmegoldás fejlesztő játékok: "Mi van a tető alatt?"...

A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" vezetése, "Időegyes" készítése.

Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.

Közös szabályok alkotása.

Kooperatív feladatok (más területekhez tartozó) elvégzése.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Mennyire vagyok önálló? Öltözködési, tisztálkodási, viselkedési szokások. Az egészséges életmód elemi szabályai. Elemi higiénés szokások.

Ismeretek és megfigyelések saját (másokkal összehasonlítva) testükről: főbb testméretek (magasság, tömeg, mellbőség, arasz). Életműködés jellemző értékeinek a megfigyelése (légzésszám, pulzusszám, testhőmérséklet).

Szabadidő, táborozás – házi munka, vásárlás, egyedül otthon.

Mit szeretek és mit nem az önállóságban? Ajándékozási szokások megváltozása, kialakulása.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok)feldolgozása különböző tevékenységekkel (dramatizálás, vázlatkészítés,...).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Janikovszky Éva: Már megint; L. Kapuvári Lídia: Lyukas mese; V. Szutyeev: Végre sikerült!; Török Sándor: Mindenkiöl lehet királyfi; Zelk Zoltán: Te is tudod, ő is tudja; Móra Ferenc: Az én dinnyeföldem; A csökönyös kiselefant.

MATEMATIKA:

Év eleji felmérés.

A felmérés javítása.

A 10 000-es számkör előkészítése.

Szóbeli számolások.

Számok helye a számegyenesen.

Helyiérték táblázatok kitöltése.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: Ábécédé..., Hej, Vargáné..., Járok egyedül...

Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Babaszoba kialakítása bútorokkal, különböző méretű dobozokból. Társasjáték tervezése filctollal.

TESTNEVELÉS:

Fejldések helyben egyes oszlopból. Fejldések helyben: kettes oszlopból páronként 4-es oszlopba.

Szökdelések egy és két lábon. Szökdelő oszlop, sor.

Kislabda hajítás felmérése.

Távolugrás térdfelhúzással.

Járás vonalon különböző tartásokkal.

Fogó 2 fogóval.

ÖNMŰVELÉS:

Folyóiratok. Újságcikk, riport, interjú.

Önálló napiterv készítése

IDEGEN NYELV:

Szókincsbővítés: a tanulók mindennapi életében leggyakrabban előforduló tárgyak nevei és a tanulókat leginkább érdeklő kifejezések. A magyartól eltérő, a különösen sok nehézséget okozó hangok artikulálása, kapcsolódva az aznap tanultakhoz.

Őszi ünnepek, szokások, tevékenységek 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.**Interakciós játékok.**Őszi tevékenységekkel kapcsolatos játékok: – tárgyjátékok – népi, illetve szerepjátszó gyermekjátékok – köszöntő szövegek.**Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.**Közös szabályok alkotása.**Kooperatív feladatok (más területekhez tartozó) elvégzése.***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Őszi szokások vidéken és városon. (szüreti szokások, dióverés, almaszüret, betakarítás, felkészülés a télre). Az állatok ősszel.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése.**Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (népi játékok, őszi tevékenységek eljátszása,...).**Ajánlott olvasmányok válogatása:**Gyárfásné Kincses Edit: Színes kalendárium; Jackel, Karin: Mikulástól karácsonyig.***MATEMATIKA:***Számkör bővítés 10000-ig.**Kirakás játékpénzzel.**Különböző beosztású számegyenesek használata, számok helyének megkeresése.**Számolás egyesével, kettesével, tízesével, százasaival, ezresével szóban és írásban.**Százaz és ezres átlépések kerek számokkal.**Meg és leszámlálás kerek számokkal, sorozatok képzése.**Helyiérték táblázatok készítése, kitöltése.**Halmazok összehasonlítása.**Négy- és ötjegyű számok írása másolással, tollbamondással.**Számok nagyság szerinti sorba rendezése.***ÉNEK-ZENE:***Dal, játék, mondóka: Egy kis malac...**Zenei elem: A harmadik osztályban tanultak ismétlése, gyakorlása.**Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.***MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:***Paprikafűzés piros hegyes paprikából.**Paprikakép, paprikavirág tervezése.**Vagy: állatok készítése kukoricaszárból..*

TESTNEVELÉS:

Fejldések helyben 2-es oszlopból páronként 4-es oszlopba.

Szökdelések 1 és 2 lábon.

Futóiskola térd és sarokemeléssel.

Gimnasztikai jellegű szabadgyakorlatok.

Távolugrás elugrásra figyélssel, 5-6 ismétléssel. Távolugrás nekifutással, elugrás, talajfogás páros lábon.

Ritmusváltásos futás.

Értékelés: távolugrás.

Akadályversenyek. (célbadobás, ugrások stb.).

Ugorj tovább! (242.) Nyúlverseny (238.) Fogyasztó körben.

ÖNMŰVELÉS:

Folyóiratok. Újságcikk, riport, interjú. Osztály faliújság-készítés.

Önálló napiterv készítése.

IDEGEN NYELV

Szókincsbővítés: a tanulók mindennapi életében leggyakrabban előforduló tárgyak nevei és a tanulókat leginkább érdeklő kifejezések. A magyartól eltérő, a különösen sok nehézséget okozó hangok artikulálása, kapcsolódva az aznap tanultakhoz.

HAZÁNK I. 4.

Időtartam: 8. hét

Cél

A II. és a III. CIKLUS („HAZÁNK”) fő célkitűzése: – A világgal és elsősorban hazánkkal való – harmadik osztályban elkezdett – ismerkedés folytatása: a tájékozódási készség alakítása, fejlesztése, ismeretek szerzése:

- a fő világtájakról.
- a térképen történő tájékozódási készség kialakítása, fejlesztése (viszonyítások, térképjelek...).
- hazánk nagy tájegységeinek a megismertetése.
- a főváros, Budapest nevezetességeinek, jelentőségének megismertetése.
- ismeretek szerzése a különböző tájegységek szokásairól, jellegzetességeiről, nevezetességeiről, az ott élő emberek életéről, életmódjáról, jelenéről és múltjáról; népművészetéről, építészetéről, tárgykultúrájáról.
- a különböző tájegységeken élők azonos és eltérő életmódjának megismertetése, hasonló és különböző szokásaik. A másság megértetése és tisztelete.
- az anyanyelvi és irodalmi műveltség alapozása.
- az anyanyelvi örökség ápolása, hagyományozása.
- a tavaszi és a téli ünnepkörhöz tartozó ismeretek bővítése hazai és külföldi szokások megismertetésével, eljátszásával, feldolgozásával, manuális-kézműves tevékenységekkel.
- a tágabb környezet szépségeinek felfedezése iránti igény kialakítása.
- a szülőföld iránti pozitív érzelmi kapcsolat fejlesztése a tájegységekhez kötődő mondák, regék, mesék, történetek, ősi tárgyi emlékek, szokások megismertetésével, feldolgoztatásával. A valóság és a fantázia szerepének és jelentőségének felismerése. Fantázia a mindennapi életben, a munkában. Az élmények és érzelmek (saját és másoké) összefüggéseinek felismerése. A mesékben, történetekben, alkotásokban megnyilvánuló esztétikai élmények megélése, az érzelemgazdag megélés – és kreatív spontán – és tudatos önkifejezés készségeinek a fejlesztése.

(dominancia: MK, A, E,).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. A térkép (22,5 óra)
2-3-4-5. Alföldek (90 óra)
6-7-8. Karácsonyi ünnepkör (67,5 óra)
ÖSSZESEN: 180 óra

Az első 2 témát feltétlen ajánljuk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás)

Megjegyzés:

A hetek alatt lévő tevékenységek, a tevékenységekben (A, É–Z,...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet el kell végezni, meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek, földgömb, térkép, iránytű, tájoló, terepasztal, karácsonyi ételek készítéséhez szükséges konyhai eszközök, alapanyagok, videó, olló, papír, ragasztó.

Anyanyelv: Projektek 4., Feladat- és szöveggyűjtemény 4., Olvasókönyv 4., Önművelési napló 4., füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok.
megoldási kulccsal. Számfeladatos kártyák a szöveges feladatok alkotásához.
Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal.
Felmérőlapok.

Síkidomok, testmodellek. Építőkészlet.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Dalok lépcsőről lépésre., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: PVC labda, tömött labdák, zsámoly, pad, szalag, bordásfal, karikák.

Modellezés–vizualitás:

Képek, térképek hazánkról és hazánk alföldjeiről.

Képzőművészeti alkotások faluról, tanyáról, alföldi tájakról.

Mintadarabok a karácsonyi tárgyak készítéséhez.

Technikai eszközök és anyagok: homok, agyag, pasztilin, papírok, kartonkarika, vagy szalmakoszorú, alma, csomagoló papírok, kreppapír, kötézők, olló, ragasztó, festék, ceruza, tus, diópác, természetes anyagok.

Önművelés: "fő modul"; Önművelési napló 2.

Ajánlott irodalom:

Szemtanú-sorozat. Bp. Park.

Új Képes Történelem-sorozat. Bp. Officina Nova.

Mi micsoda-sorozat. Bp. Tessloff és Babilon

Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park

Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade

Varley, Carol–Miles, Lisa : Földrajzi kisenciklopédia. Bp. Park. 1994.

Világatlasz. Bp. Cartographia. 1995.

Földrajzi album. Magyarország. Bp. Móra. 1994.
 Kastner, Erich : Emil és a detektívek. Bp. Móra.
 Travers, P. L. : Csudálatos Mary-könyvek
 Benedek Elek mesegyűjteményei
 Betűfaló-sorozat. Bp. Passage.
 Delfin-könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Pöttyös-könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Brezina, Thomas : A hősziorny rejtélye. Bp. Keller és Mayer. 1995.
 Brezina, Thomas : Amadeus, az ufó. Bp. Keller és Mayer. 1995.
 Brezina, Thomas : A bajorvirsli-vámpírok éjszakája. Bp. Keller és Mayer. 1995.
 Cooper, James Fenimore : Nagy indiánkönyv. Bp. Móra.
 Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia
 Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.
 Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Folyóiratok:

Állatbarát, Élő világ, Kis Füles, Mini Rébusz, Süni és a Természet Kincskereső, Természet Búvár,

Idegen nyelv:

A szakirodalomban ajánlott könyvek, videó, magnó, számkártyák, óra, jelvény, szóképek, betűképek, ragasztó, olló, labda, bábkák

A térkép 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: „Egy erdőbe mentek az osztállyal kirándulni. Te vezeted a csapatot a térkép segítségével. Eltértek”.....

Konfliktusmegoldást fejlesztő játékok: Az előbbihez hasonló helyzetek felelevenítése az osztályban, a kapcsolatokban. A konfliktusok lehetséges megoldásai.

A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: „Én-letesz” vezetése, „Időegyes” készítése.

Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Ismerkedés a térképpel. Világtájak megnevezése. Ismerkedés Magyarország domborzati térképével. Magyarország elhelyezkedés, szomszédos országok. Különböző térképfajták. (turista térképek, domborzati térképek, politikai térképek). Térképjelek, jelképek, méretarányok. tájékozódás a térképen. Térképkészítés.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel (ismeretterjesztő szövegek stílusa, nyelveze,....).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Hárs László: A térkép; Földrajzi album: Magyarország; Csodálatos világunk sorozat: A Föld, Felfedezések; Varázslatos világ: Környezetismereti olvasókönyv; Dougal Dixon: Az ember után; A világ és az ember: A Föld és lakói, Magyarország; Usborne kézikönyv: Kempingezés, túrázás; Magyarországi kérekpártúrák.

MATEMATIKA:

Számszomszédok; Kerekítés tízesekre, százasokra, ezresekre.

Szóbeli összeadás és kivonás a 10000-es számkörben két nullára végződő négyjegyű számok esetén is, kapcsolat a műveletek között, műveleti tulajdonságok Római számok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A harmadik osztályban, valamint az első ciklusban tanultak ismétlése, gyakorlása

Zenei elem: A pontozott fél kotta és szünete, a háromnegyedes ütem

Ritmusjátékok

Hangszer: Hangszerfokozatok használata

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Térképek nézegetése, elemzése. Térképkészítés a környékről.

TESTNEVELÉS:

Szakadozások helyben kettes oszlopból egyes oszlopba. Szakadozások négyes oszlopból kettesbe. Járások. Magasugrás tanulása: oldalról indulva átlépő technikával, kb. 50-60 cm. Magasugrás oldalról neki-futással, 60-70 cm. Tűz-víz-repülő. Szalagszerzős játék.

ÖNMŰVELÉS:

A könyvek tartalom szerinti csoportosítása. Ismerkedés a katalógusokkal. Ismerkedés az ETO-val.

Ismerkedés a „Világatlasz”-szal.

Hetiterv készítésének a gyakorlása

IDEGEN NYELV:

Bevezetés az írásbeliségbe 1. Az angol ABC betűi, a magán- és mássalhangzók rendszere.

Alföldek 4.

Időtartam: 90 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés

Interakciós játékok

Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Helyi szokások, tevékenységek, jellemzők által adott helyzetek, játékok, népszokások, stb. eljátszása (pl. Hortobágy: a pásztorhierarchiából adódó lehetséges hétköznapi szituációk; gyermekjátékok; népszokások ...)

Konfliktusmegoldást fejlesztő játékok: A témából adódó "élő" helyzetek felelevenítése az osztályban, a kapcsolatokban. A konfliktusok lehetséges megoldásai.

A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" vezetése,"

"Felfedezés"

Megfigyelések, a megfigyelések megbeszélése.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

- a) *Hazánk tájegységeinek megismerése. Kisalföld. Elhelyezkedése, jellemzői, nevezetességei. Jelentősebb városai, folyói. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*
- b) *Duna-Tisza köze. Elhelyezkedése, jellemzői, nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*
- c) *Nagyalföld. Elhelyezkedése, jellemzői, nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*
- d) *Hortobágy. Elhelyezkedése, jellemzői, nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) feldolgozása különböző tevékenységekkel.

Leíró költemény jellemzőinek megfigyelése, beszélgetés a megfigyeltéről. A kirándulások, séták során szerzett élmények leírása.

Megismerendő mű:

Petőfi Sándor: Az alföld

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Antalffy Gyula: Édes hazánk; Varázslatos világ; Környezetismereti olvasókönyv; Folium: Állat- és növényatlasz; Bihari Anna – Pócs Éva: Képes magyar néprajz; Antalffy Gyula: Édes hazánk; Gáborján Alice: Magyar népviseletek; Varázslatos világ; Magyar népviseletek; Cseri Dezső: A természet múzeuma; Minden napra egy kérdés; Nádasok élővilága; A Hanság tündére; Varga Domokos: Aranyhomok; Kiskunság, A Tisza, Szülőföldemen; Arany János: Tájékp, A Hortobágy és a délibáb; Kósa-Szemerényi: Apáról fiúra; Sümegi György – Tóth Piroska: Szülőföldünk a Duna-Tisza köze; Masits László: Szülőföldünk a Tiszántúl I.

MATEMATIKA:

- a) Geometria, Vonalak, pontok jelölése. Vonalak fajtái, párhuzamos, merőleges Szögek, a szögek fajtái, csoportosítás.
A síkidomok tulajdonságai, konvex, nem konvex síkidomok.
Szimmetrikus síkidomok, tengelyes szimmetria.
Egybevágóság.
- b) Írásbeli összeadás és kivonás a 10 000-es számkörben.
Becsles, ellenörzés. Egyszerű szöveges összeadásra, kivonásra.
Függvényre vezető szöveges feladatok.
Nyitott mondatok.
Hosszúságmértékek, mérés.
- c) Szóbeli szorzás osztás kerek százasok, ezresek szorzása, osztása egyjegyű szorzóval, osztóval.
Írásbeli szorzás egyjegyű szorzóval.
Becsles. Vegyes feladatok az írásbeli műveletek gyakorlására.
Tömegmérés, egyszerű átváltások.
- d) Diagnosztizáló mérés: számok írása, olvasása, nagyságrendje, számszomszédok.
Számfeladatok a 10 000-es számkörben szóbeli és írásbeli műveletek: összeadás, kivonás, szorzás egyjegyű szorzóval.
Korrekcio az eredmény alapján.
A felmérés előkészítése.
Összegző felmérés.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Nincs széna.... – Komáromi kisleány....– Szánt a babám....– Szép szatmári lányok.... , Ne menj kislány...,

Zenei alkotás: Egy-egy tájegységre jellemző dolog énekes– zenés-mozgásos feldolgozása improvizatív módon (pl.: A Nagykunságra jellemző szárazság; A Tisza áradása, stb. témák ilyen irányú feldolgozása)

Zenei elem: A pontozott fél kotta és szünete, a háromnegyedes ütem gyakorlása. Ritmusjátékok.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

Zenehallgatás: Kiszáradt a tóból..., Debrecennek van egy vize... (népzenei kazetta, vagy lemez). Lóra csikós, lóra...(Muzsikás együttes Élő népzene I. lemez).

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

A Nagyalföld és Kisalföld kialakítása homokból és plasztilinból.

Térképkészítés a tájról. A tér grafikus ábrázolása (vonal, folt, pont vizuális jelek felhasználásával).

Alföldi település (tanya) plasztikai kialakítása papírból, vagy agyagból és festése, színtónusok felhasználásával.

TESTNEVELÉS:

- a) Szökdelések (indián- és páros lábon, galopp). Törzsgyakorlatok (hanyatt fekvésből mellkas emelés ülésbe, törzsdöntés). Magasugrás oldalról nekifutással – gyakorlás.

Verseny: Ki ugrik magasabbat? Járás zenére. Fogójáték.

- b) Gimnasztikai jellegű labdagyakorlatok párokban. Labdaadogatás párokban. Kétkezes alsó- és felsőátadás párokban. Labdavezetés párkerüléssel (kézzel, lábbal). Labdaterelés különböző járásokkal. Labdacica: egykezes felsődobással 3 fős csoportokban. Labdás fogó. (564.)

- c) Járás közben labdagyakorlatok.(feldobás, elkapás, közben taps, stb.) Utánzójárások labdával. Labdavezetés terpeszállásban, 8-as alakban lábak között. Szlalomlabda-vezetés. Labdavezetés váltott kézzel. Labdavezetés védekező társsal szemben.

Értékelés: szlalomlabda-vezetés Fogyasztó 2 labdával. Zsinórlabda (528./d. Labdapattogatás test körül, láb körül. Gyakorlatok a padon labdával. Pattintott labdaátadások párokban. Fejelés párokban. Labdaadogatások párokban (2 labdával). Értékelés: labdaátadások Zsámolylabda (423.). Kettős labdagurítás (402.).

ÖNMŰVELÉS:

A könyvek tartalom szerinti csoportosítása. Ismerkedés a katalógusokkal. Ismerkedés az ETO- val. Az ETO- főosztályok.

Ismerkedés a „Világatlasz”- szal. A térképhasználat gyakorlása.

A térképek fajtái.

Heti- és napi terv készítése.

Részvétel közös tevékenységekben: ajánlat: Az alföldek egyikét bemutató kiállítás, színházi produkció (pl. néptánc).

Információk gyűjtése könyvekből a tanult tájegységgel kapcsolatosan.

IDEGEN NYELV:

- a) Bevezetés az írásbeliségbe 2. Az angol ABC betűi, a magán- és mássalhangzók rendszere.

- b) Témakör 1: Számok 0.–12. Tanári utasítások 4. (Listen to me, Clap your hands)

- c) Témakör 1: Számok – az óra. (What's the time ?, What time is it ? It's o' clock.)

- d) Témakör 1: Számok – az óra. (What's the time ?, What time is it ? It's half past ...) Játékóra készítése.

Karácsonyi ünnepkör 4.

Időtartam: 67,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés.

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Helyi karácsonyi szokások, népszokások tevékenységek, jellemzők által adott helyzetek eljátszása, dramatikusjátékok megjelenítése, dramatizálás.

Kommunikációs gyakorlatok, játékok.

Közös játékok, produkciók során a sikeres együttműködés feltételeinek a tudatosítása. A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-letesz" vezetése, "A tér funkcionális átrendezése.

Kooperatív feladatok megoldása

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Karácsonyi és újévi szokások, népszokások. Magyarországi szokások. Más országok karácsonyi ünnepkörrel kapcsolatos szokásai.

Európai ünnepi szokások, Németország, Kelet Európai szokások, Anglia, Franciaország, Oroszország.

Tengerentúli országok: Egyesült Államok. Ajándékozási szokások. Karácsonyi díszek, ajándékok készítése.

Karácsony ételek készítése. A főzés közben a nyersanyagok megismerése. Tulajdonságaik megtapasztalása.

Felkészülés karácsonyi előadásra.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok), élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel.

Karácsonyi előadásra készülődés.

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Jackel, Karin: Mikulástól karácsonyig; Harangláb.

MATEMATIKA:

- a) A felmérés javítása, korrekció a felmérés alapján.

Írásbeli szorzás kétjegyű szorzóval, részletszorzat.

Becsles, ellenörzés. Űrmértékek, egyszerű átváltások.

- b) Szorzás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.

Egyszerű szöveges feladatok kétjegyű számmal való szorzásra, egyes a szorzóban.

Vegyes feladatok a kétjegyű szorzóval való szorzásra, nulla a szorzóban.

Nyitott mondatok.

Kitekintés a 3 és 4 jegyű szorzóval való szorzásra.

Diagnosztizáló mérés a kétjegyű szorzóval való szorzásból.

Korrekció a felmérés eredményei alapján.

- c) Geometria.

Síkidomok tulajdonságai, csoportosítás.

A kerületszámítás általános szabályának megfogalmazása tapasztalatok gyűjtése alapján.

Tükrözés. Nagyítás, kicsinyítés, hasonlóság.

Eltolás, elforgatás.

- d) Vegyes gyakorló feladatok.

A szóbeli és írásbeli műveletek körében.

Egyszerű és összetett szöveges feladatok, mértékváltással is.

Nyitott mondatok.

Függvényre vezető szöveges feladatok.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Száncsengő; – Ostyahordó ének: "Én nagy vigasságot...."

Zenei alkotás: Az ostyahordás szokásának énekes– zenés– mozgásos-táncos feldolgozása, s közös eljátszása.

Zenei elem: A pontozott fél kotta és szünete, a háromnegyedes ütem gyakorlása.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

Zenehallgatás: Karácsonyi ének, zeneműrészletek hallgatása (pl. Népszokások, jeles napok c. lemezről.)

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Adventi koszorú, asztaldísz, karácsonyfadísz, gyertyatartó stb. készítése. Karácsonyi csomagolás gyakorlása. Ötletek.

TESTNEVELÉS:

Futásfeladatok labdával. Gimnasztika zenére. Általános hatású nyújtó és lazító gimnasztikai szabadgyakorlatok. Falra pattintott labda elkapása. Rúgásálló- és guruló labdába, kapura rúgás. Váltóversenyek labdával. Téli foglalkozás a szabadban. Kosárra dobás. Labdacica rúgással 3 fős csapatokban. Labdázás a falnál. (475.)

ÖNMŰVELÉS:

Ismerkedés a katalógusokkal. Az ETO- főosztályok megismerése. Könyvtári tájékozódás az ETO alapján.

Ünnepi faliújság készítése.

Heti- és napi terv készítése.

Részvétel közös tevékenységekben: ajánlat: pl. karácsonyi szokások felelevenítésében, eljátszásában.

IDEGEN NYELV:

Karácsonyi szokások, az angol nyelvterület hagyományai. Versek, mondókák, dalok a karácsonyról. Mese dramatizálása. "A Christmas party" rendezése.

HAZÁNK II. 4.

Időtartam: 12 hét

Cél

A II. és a III. CIKLUS („HAZÁNK”) fő célkitűzése: – A világgal és elsősorban hazánkkal való – harmadik osztályban elkezdett – ismerkedés folytatása: a tájékozódási készség alakítása, fejlesztése, ismeretek szerzése:

- a fő világtájakról.
- a térképen történő tájékozódási készség kialakítása, fejlesztése (viszonyítások, térképjelek...).
- hazánk nagy tájegységeinek a megismertetése.
- a főváros, Budapest nevezetességeinek, jelentőségének megismertetése.
- ismeretek szerzése a különböző tájegységek szokásairól, jellegzetességeiről, nevezetességeiről, az ott élő emberek életéről, életmódjáról, jelenéről és múltjáról; népművészetéről, építészetéről, tárgykultúrájáról.
- a különböző tájegységeken élők azonos és eltérő életmódjának megismertetése, hasonló és különböző szokásaik. A másság megértetése és tisztelete.
- az anyanyelvi és irodalmi műveltség alapozása.
- az anyanyelvi örökség ápolása, hagyományozása.

- a tavaszi és a téli ünnepkörhöz tartozó ismeretek bővítése hazai és külföldi szokások megismertetésével, eljátszásával, feldolgozásával, manuális-kézműves tevékenységekkel.
- a tágabb környezet szépségeinek felfedezése iránti igény kialakítása.
- a szülőföld iránti pozitív érzelmi kapcsolat fejlesztése a tájegységekhez kötődő mondák, regék, mesék, történetek, ősi tárgyi emlékek, szokások megismertetésével, feldolgoztatásával. A valóság és a fantázia szerepének és jelentőségének felismerése. Fantázia a mindennapi életben, a munkában. Az élmények és érzelmek (saját és másoké) összefüggéseinek felismerése. A mesékben, történetekben, alkotásokban megnyilvánuló esztétikai élmények megélése, az érzelemgazdag megélés- és kreatív spontán – és tudatos önkifejezés készségeinek a fejlesztése (*dominancia: MK, A, E, .*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1-2-3. Dombságok (67,5 óra)	
4-5-6-7-8. Hegységek (112,5 óra)	
9. Budapest (22,5 óra)	
10. Tavaszi ünnepek, szokások, tevékenységek (22,5 óra)	
<u>11-12. Rendszerezés (45 óra)</u>	
Összesen:	270 óra

Az első 3 témát feltétlen ajánljuk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

A hetek alatt lévő tevékenységek, a tevékenységekben (A, É-Z,...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet el kell végezni, meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: A szakirodalomban ajánlott könyvek, térkép, iránytű, tájoló, terepasztal, videó, írásvetítő, tojásfestés eszközei, húsvéti ételek készítéséhez szükséges konyhai eszközök, alapanyagok, feladatlap.

Anyanyelv: Projektek 4., Feladat- és szöv.gy. 4., Olvasókönyv. 4., Önművelési napló 4., füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok megoldási kulccsal. Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal.

Felmérőlapok.

Facsipeszes feladatok az írásbeli szorzás és osztás gyakorlásához.

Játékpénz, számkártyák.

Demonstrációs óra mozgatható mutatókkal, zseb és fali naptárak.

Síkidomok, testek, építőkészlet.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Dalok lépésről lépésre., kotta-füzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: szekrény, szőnyegek, bordásfal, zsámoly, pad, labda, szalag.

Modellezés-vizualitás:

Videofilm tájakról, képek, diaképek, reprodukciók, tájegységekről és Budapestről.

Felhasznált anyagok és eszközök:

homok, agyag, plasztilin, gyökerek, termések, préselt virágok, festékek, diópác, tus, zsírkréta, filctoll, viaszkréta, dobozok.

Önművelés: "fő modul"; Önművelési napló 4.

Ajánlott irodalom:

Szemtanú-sorozat. Bp. Park.
 Új Képes Történelem-sorozat. Bp. Officina Nova.
 Mi micsoda – sorozat. Bp. Tessloff és Babilon
 Usborne Természetbúvár könyvek-sorozat. Bp. Novotrade
 Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park
 Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade
 Az állatvilág enciklopédiája-sorozat. Bp. Helikon.
 Varley, Carol–Miles, Lisa : Földrajzi kisenciklopédia. Bp.Park. 1994.
 Világatlasz. Bp. Cartographia. 1995.
 Földrajzi album. Magyarország. Bp. Móra. 1994.
 Arany László : Hol volt, hol nem volt. Bp. Móra
 Baum, Frank : Óz, a csodák csodája. Bp. Móra
 Kastner, Erich : A két Lotti. Bp. Móra
 Kastner, Erich : Emil és a detektívek. Bp. Móra.
 Durrell, Gerald : Léghajóval a világ körül. Bp. Park, 1987.
 Durrell, Gerald : Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. Park, 1989.
 Travers, P. L. : Csudálatos Mary-könyvek
 Benedek Elek mesegyűjteményei
 Salten, Felix: Bambi. Bp. Móra
 Salten, Felix: Bambi gyermekei. Bp. Móra.
 Rodari, G.: Jácint úrfi a füllentők birodalmában. Bp. Móra
 Betűfaló – sorozat. Bp. Passage.
 Delfin – könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Pöttyös – könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Brezina, Thomas: A hősörny rejtélye. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Brezina, Thomas: Amadeus, az ufó. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Brezina, Thomas: A bajorvirsli-vámpírok éjszakája. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Cooper, James Fenimore: Nagy indiánkönyv. Bp. Móra.
 Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia
 Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.
 Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Folyóiratok:

Állatbarát, Élő világ, Kis Füles, Mini Rébusz, Süni és a Természet Kincskereső, Természet Búvár.

Idegen nyelv:

A szakirodalomban ajánlott könyvek, videó, magnó, színekártyák, papírrepülő, színes papírok, szóképek, gombok, karton, fonál.

Domságok 4.

Időtartam: 67,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Kapcsolaterősítés, csoporterősítés, bizalomerősítés
Interakciós játékok.
Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Helyi szokások, tevékenységek, jellemzők által adott helyzetek, játékok, népszokások, stb. eljátszása.
A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" vezetése, "Képességfa".
Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.
Közös szabályok alkotása. A tér funkcionális átrendezése.
Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

- a) *Dombságok általános jellemzői. Ábrázolásuk a térképen. A dombságok formakincse, jellemző állat- és növényvilága. Elhelyezkedésük Magyarországon.*
- b) *A Zalai dombság elhelyezkedése, jellemzői nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*
- c) *A Somogyi dombság elhelyezkedése, jellemzői nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel.

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Tüskés Tibor: Zalamente, Somogyország, A Kis Balaton tája, A Belső-Somogy; Tüskés Tibor: Szülőföldünk, a Dunántúl; Pécsi Gabriella: Göcseji legenda; Tüskés Tibor: Magyarország tájai; Gáborján Alice: Magyar népviseletek; Kolibri könyvek: Magyar népi építészeti; Kósa-Szemerényi: Apáról fiúra; Pillantás a természetre sorozat: Rétek, legelők élővilága.

MATEMATIKA:

- a) *Szóbeli osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel. Osztás kerek tízesekkel. Az írásbeli osztás előkészítése. Kerek százasok, ezresek osztása egyjegyű számmal. Írásbeli osztás egyjegyű osztóval, a hányados számjegyeinek meghatározása. Osztandó, osztó, hányados, maradék elnevezések. Ellenőrzés többféle módon, a szorzás és az osztás kapcsolata.*
- b) *Az osztandó első számjegyében nincs meg az osztó. Nulla a hányadosban. A hányados változásai, becslés a feladat elvégzése előtt, ellenőrzés.*
- c) *A hányados változásai. Osztók, többszörösök. Egyszerű szöveges feladatok az írásbeli osztás gyakorlására. Vegyes feladatok Diagnosztizáló mérés az írásbeli osztásból. Korrekció a felmérés után.*

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Győri kanász a dombon....– Szűrkesztyű....-Csömödéri faluvégén....– Hej, Jancsi-ka...– Kelj fel, juhász.....,Tölgyes bucka....,

Zenei alkotás: Néhány alapelem a somogyi kanásztáncból.

Improvizálás a tanult elemekkel.

Zenei elem:

ritmus: A pontozott negyed, az éles és a nyújtott ritmus. Ritmusjátékok.

dallam: Az alsó ti hang jele, kézjele, elhelyezése, olvasása hangszerek segítségével – betűjelről és – a vonalrendszeren

Hangszer: Hangszerfokozatok használata

Zenehallgatás: Somogyi táncok megtekintése videóról (kanásztánc); Hej, Dunáról fúj a szél.... Méta együttes "Szabad madár" c. lemeze.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Videofilm megtekintése dombos, hegyes, sík vidékekről. Gyűjtött képek nézegetése. Képzőművészeti alkotások elemzése (tájképfestészet). Dombok, hegyek kialakítása homokból, plasztilinből, agyagból (csoportmunkában). Vonalas rajz készítése.

TESTNEVELÉS:

- a) Gimnasztikai jellegű gyakorlatok tömött labdával. Gyorsfutás fejtetőn tartott labdával. Futásfeladatok tömött labdával. (szlalom,...) Tömött labdával dobás haladás közben távolba kétkezes alsó és felső dobással. Gyors indulások tömött labdával párokban. Szalagos fogó. Fekete-fehér játék.
- b) Tömött labdával járások, kar- és lábgyakorlatok. Szökdelés térd közé szorított tömött labdával. Sorozatugrások a tömött labda fölött. Labda cipelése. Tömött labdával kétkezes dobások 3-4 m távolságra, folyósóba. Felsődobás előre, hátra fej fölött és terpesztett láb alatt, oldalra fordítással. Tűz, víz, repülő Alagútfogó (75.)
- c) Tömött labdával gurítások, feldobás és elkapás közben feladatok, átfutás labdák fölött. Kötetlen futás 7 percig. Tömött labdával, páros karral lökés a melltől és hajlított kis terpeszállásból gyors térdnyújtással felugrás. Váltóversenyek. Értékelés: órai munka Kacsingatós játék. Hanyattfekvés, ellazulás csukott szemmel 1 percig.

ÖNMŰVELÉS:

A könyvtári abc: Címszókeresés gyakorlása. A szócikk, élőfej, hasáb megismerése.

Heti- és napiterv készítése.

Információk gyűjtése a tájegységgel kapcsolatosan.

IDEGEN NYELV:

- a) Témakör 2. Színek. (What colour is it ?, What colour is ? It's / colour). A kérdő mondat intonációjának gyakoroltatása.
- b) Témakör 2. Színek. (What colour are?, They're / colour). A kérdő mondat intonációjának gyakoroltatása. A főnevek szabályos többes száma.
- c) Az eddig tanultak rendszerezése, ismétlése. Színmontázs készítése. Mit tudunk már, az első félév értékelése.

Hegységek 4.

Időtartam: 112,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Interakciós játékok.

Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Helyi szokások, tevékenységek, jellemzők által adott helyzetek, játékok, népszokások, stb. eljátszása.

A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" vezetése, "Képességfa".

Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.

Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

- a) *Dunántúli középhegység. Ismerkedés a középhegység részeivel, elhelyezkedésével, jellemzőivel, formakincseivel (Bakony, Vértes, Gerecse, Budai, Szentendre–Visegrádi hegység). Állat- és növényvilága, ásványkincsei. Jellemzői nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*
- b) *Északi középhegység. Ismerkedés a középhegység részeivel, elhelyezkedésével, jellemzőivel, formakincseivel (Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Cserehát, Zemplén, Aggteleki karszthegeység). Állat- és növényvilága, ásványkincsei. Jellemzői nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*

- c) *Alpokalja, Mecsek hegység, Velencei hegység. Ismerkedés a hegységek részeivel, elhelyezkedésével, jellemzőivel, formakincseivel. Állat és növényvilága, ásványkincsei. Jellemzői nevezetességei, jelentősebb városai. Történelmi szerepe. Lakói. A tájegységhez kapcsolódó szokások.*

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok), élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel (mesterségek eljátszása, illusztráció, leíró fogalmazás,...).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Tüskés Tibor: Magyarország tájai, Szülőföldem A gejzírek félszigete; Herényi József: Szülőföldünk, Észak-Magyarország, Az országos Kéktúra vonalán: a dimbes-dombos Cserháton; Petőfi Sándor: A hegyek közt; Ágh István: Üres bölcsőnk járása; Kósa– Szemerényi: Apáról fiúra; Bihari Anna–Pócs Éva: Képes magyar néprajz; Magyar népi építészeti; Régi mesterségek; David Burnie: Barangolás a természet világában; Az Északi-középhegység természeti kincsei; Kosztolányi Dezső: Hegyek; Horgas Béla: Három kavics; Antalffy Gyula: Éjjel kirándulás a Bükkben; Rákos Sándor: Nyár a hegyek közt...

MATEMATIKA:

- a) Számítási közép, átlag számítás Az átlag fogalma. Szóbeli osztás kerek tízesekkel, százassal. A kétjegyű osztóval való osztás előkészítése.
Osztásra vezető egyszerű szöveges feladatok.
Írásbeli osztás kétjegyű osztóval.
- b) Írásbeli osztás kétjegyű osztóval, az osztandó első két jegyében nincs meg az osztó
Nulla a hányadosban Négyjegyű számok osztása kétjegyűvel.
Egyszerű és összetett szöveges feladatok az írásbeli osztás gyakorlására.
Vegyes szám- és szöveges feladatok.
- c) Diagnosztikai mérés a kétjegyű osztóval történő osztás anyagából.
Korrekció a felmérés alapján.
Vegyes feladatok a szóbeli és írásbeli osztás témakörből, a felmérés előkészítése.
Összegző felmérés a szóbeli és írásbeli szorzás és osztás témakörben.
- d) A felmérés javítása, korrekció a felmérés eredménye alapján.
Becslés, mérés az idő szabvány mértékegységeivel: másodperc, perc, óra, nap, hét, hónap, év. Mértékváltoztatások.
Műveletek az idő mértékegységeivel.
Szöveges feladatok, nyitott mondatok az idő mértékegységeinek felhasználásával.
- e) Geometria.
A téglalap és a négyzet tulajdonságai.
Téglalap és négyzet keresése környezetünkben.
A téglalap és a négyzet kerülete, Kerület fogalma.
Kerületszámítás.

ÉNEK-ZENE:

Dal ,játék, mondóka: – Kerek az én szűröm alja ...,– Béreslegény..., – Erdő mellett estvéledtem...,Hallgassuk a dudaszót...,

Zenei alkotás: "Beszélgetés a hegyekben"– játék a hanggal (hegyi pásztorok beszélgetése).

Zenei elem:

ritmus: A pontozott negyed, az éles és a nyújtott ritmus gyakorlása. Ritmusjátékok.

dallam: Az alsó szó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése a vonalrendszeren, olvasása hangszerek segítségével-betűjelről és vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

Zenehallgatás: – Dudanóták hallgatása élőben vagy videóról, magnóról. (pl. Muzsikás együttes, Élő népzene I. lemeztől). A dudu hangszíne a megfigyelése. – Hegyi pásztorok (pl. Este a Gyimesbe jártam-lemeztől). Tilinkó hangszíne a megfigyelése.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Tájkép festése színkeverési gyakorlatok felhasználásával, temperával. (Színfokozatok a tér kifejezésére). Tájkép festése akvarellal. (Világos színek előállítása hígítással). Tájkép rajzolása zsírkrétával és viaszka-parással.
Tájkép rajzolása ceruzával, tussal, diópáccal, filctollal választás alapján.
Tárgyak és szobrok készítése gyökerekből és termésekből, növényi szárazból.

TESTNEVELÉS:

- Utánzójárások. Iramjáték: erős és gyors köröket lassúbb és pihentetőbb körök követik. Zsámolyokra tett padon járárok, guggolások, majd futás bordásfalig, felmászás és függeszkedés. Felugrás 3 részes szekrényre. Halászfogó játék.
- Láb és karizmokat erősítő, valamint nyújtó és lazító társas gyakorlatok. Futás-gyakorlatok zsámolyok közt. Zsugorkanyarulati átvágás 2-3 részes szekrényen. Bakugrás-verseny.
- Páros gyakorlatok talajra fektetett szekrényrészekkel. Futás irány, iram és lépéshossz-változtatással. Szekrényugrás gyakorlása. Értékelés: függőleges repülés Lassú futás párokban Függes a házban!
- A váll- és kar izmait erősítő gyakorlatok. Csípőízületet erősítő gyakorlatok. Törzsgyakorlatok. Gurulóátfordulások előre és hátra különböző kiinduló helyzetekből különböző helyzetekbe. gurulóátfordulások előre, hátra sorozatban. Kötélmászás. Talicskázó-váltó. e. Kargyakorlatok: karkörzések, karhúzások Karizmokat erősítő gyakorlatok (fekvőtámasz, kúszás és mászásgyakorlatok talajon). Kézállás bordásfalnál – ismétlés. Fellendülés kézállásba segítséggel.
 Értékelés: gurulóátfordulás Utánzó járárok. Bordásfalon lépegetés, utánfogás oldalirányban.

ÖNMŰVELÉS:

Külföldi szerzők betűrendbe sorolása.
Információgyűjtés a tárgyalt tájegységgel kapcsolatosan.
Heti- és napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

- Az eddig tanultak rendszerezése, ismétlése. Színmontázs készítése. Mit tudunk már, az első félév értékelése.
- Farsang rendezése, bolondos versek, mondókák, nyelvtörők, dalok tanulása és dramatizálása. c. Témakör 3. Az emberi test. 1. (toes, fingers, knees, elbow, eyes, arm, leg, hair, hands, mouth, shoulders, head, nose, foot, ears. What colour is your?, What colour are your ?) Felszólító mondatok: (Touch your head with your fingers ! etc.).
- Témakör 3. Az emberi test. 2. Birtokos névmások (His/her / What colour is his/her hair ?, What colour are his/her eyes ?) A kérdő mondat intonációjának gyakorlása.

Budapest 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Interakciós játékok.
Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Helyi szokások, tevékenységek, jellemzők által adott helyzetek, játékok, népszokások stb. eljátszása.
A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-notesz" vezetése, "Képességfa".
Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.
Kommunikációs játékok, gyakorlatok.
A tér funkcionális átrendezése.
Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A főváros elhelyezkedése, részei. Budapest történelme és szerepe Magyarország történetében. A főváros nevezetességei (Parlament, Budai vár, hidak, Belváros, Margitsziget, Hősök tere, Citadella). Közlekedés a városban. Járművek, utazási szokások. Fővároshoz kapcsolódó rendezvények (Tűzijáték, Fővárosi Búcsú, Vásárok, Fesztiválok).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése.

Olvasmány(ok), élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel (leíró fogalmazás: Lakóhelyem).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Kulcsár Ödön: Országjárók könyve; Útikönyvek: Magyarország; Varázslatos világ; Tüskés Tibor: Magyarország; Makoldi Mihályné: Szülőföldünk, Budapest; Ruffy Péter: Hazánk szíve Budapest.

MATEMATIKA:

Negatív számok Jelölésük a számegyenesen, egységnyi távolság a nullától, számok nagyságrendje Hőmérséklet leolvasása grafikonról. Hőmérséklet táblázat kitöltése.

Pozitív-negatív számok.

Adósság – vagyon megállapítása.

Műveletek számegyesen segítségével, pozitív negatív számokkal.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Hajdináné rokona... Zenei alkotás: "Budapest hangjai" – improvizálás

Zenei elem:

ritmus: A pontozott negyed, az éles és a nyújtott ritmus gyakorlása. Ritmusjátékok.

dallam: Az alsó ti és az alsó szó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése a vonalrendszeren, olvasása hangszerek segítségével-betűjelről és vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Látogatás a Néprajzi Múzeumba. Budapest egy terének, részletének, épületének konstruálása dobozokból. Budapest valamely szép épületének megrajzolása vagy megfestése látvány, vagy kép alapján. Film megtekintése Budapest legszebb épületeiről.

TESTNEVELÉS:

Lassú futás, indiánszökdelés, galoppszökdelés. Karizmokat erősítő gimnasztikai jellegű szabadgyakorlatok Kézállás fellendüléssel. Kézállás fellendüléssel és gurulás előre. Labdás szalagvadászat. (481.) Érintőfogó.

ÖNMŰVELÉS:

Látogatás egy külső könyvtárban.

A katalógus, a katalóguscédulák megismerése.

Heti- és napiterv készítése.

Budapest egy-egy nevezetességének a megtekintése, meglátogatása Információk gyűjtése Budapestről.

IDEGEN NYELV:

Témakör 3. Az emberi test. 3. Felkiáltó mondat (Ooh my elbow !) A felkiáltó mondat hanglejtése.

Tavaszi ünnepek, szokások, tevékenységek 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Tavaszi szokások, tevékenységek megjelenítése, eljátszása.

Interakciós játékok

*Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: A pozitív énkép alakítása, fejlesztése: "Én-
notesz" vezetése,*

Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.

Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A természet fizikai változásainak megfigyelése (hó, jég, havas eső, olvadás). Különféle halmazállapotú anyagok főbb jellemzői. A természet újjászületése, tavaszi népszokások. Húsvéti ünnepkör. Tojásfestés, közösségi szokások. Húsvéti ételek és italok. Húsvéti ünnepek más országokban. Március 15-e és a hozzákapcsolódó események.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok), élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel (tavaszi ünnepekkel kapcsolatos szokások eljátszása, ...).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Húsvétoló – Kicsi kulcslyuk módszertani folyóirat; Köszöntők húsvéti locsolásra; Hímestojások Zalából, kiszámoló; Kise-játék; Komatál; Pünkösödölő; Napjaink húsvétja; Történetek az 1848-as szabadságharcról.

MATEMATIKA:

a) Egész tört része: törték. Törtjelölés, törtrészek sorba rendezése.

Egész és törtrész megfeleltetése. Törtrészek színezése.

Tréfás feladatok a tanult témakörökhöz kapcsolódva.

b) Geometria: A test és a síkidom különbsége.

A téglatest és a kocka tulajdonságai.

Területmérés lefedéssel, darabolással.

Terület fogalma.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Kossuth Lajos táborában... Szent Gergely doktornak....(Gergely-járás)

Zenei alkotás: A Gergely-járás eljátszása mozgással – táncal-énekel

Zenei elem:

ritmus: A pontozott negyed, az éles és a nyújtott ritmusgyakorlása. Ritmusjátékok.

dallam: Az alsó ti és az alsó szó hang jele, kézjele, helye, elhelyezése a vonalrendszeren, olvasása hangszerek segítségével-betűjéről és vonalrendszeren.

Hangszer: Hangszerfokozatok használata.

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Képkészítés préselt virágokból Anyák napjára.

TESTNEVELÉS:

Futás keresztlépésekkel, közbeiktatott feladatokkal. Gimnasztikai jellegű társas gyakorlatok, kargyakorlatok Zsugorfejállás, fejállás. Zsugorfejállás, fejállás gyakorlása. Értékelés: fejállás Kettős labdagurítás.(402.)

ÖNMŰVELÉS:

*A katalóguscédula fő adatainak megismerése.
Napi- és hetiterv készítése*

IDEGEN NYELV:

Témakör 3. Az emberi test. 4. Robot készítése a testrészek megnevezésével.

TERMÉSZET ÉS MŰVÉSZET 4.

Időtartam: 8 hét

Cél

A IV. CIKLUS (A TERMÉSZET ÉS A MŰVÉSZET) fő célkitűzése a természet, a természeti jelenségek, összefüggések és a művészet kapcsolatával történő ismerkedés. Az ember által művelt művészeti tevékenységekben (festészet, szobrászat, zeneművészet, mozgásművészetek ...) megjelenő természet, "természet-értelmezés", illetve a kifejezési lehetőségek megismertetése. Elemző megfigyelések végeztetése:

- növények és állatok összehasonlítása a természetben és a műalkotásokon.
 - a természet hangjainak megfigyelése, összehasonlítása.
 - természet-ihlette zeneművek.
 - kifejezési eszközök, kifejezési technikák a kifejezés tárgya és a "kifejező" elképzelésének összefüggése
- Az alkotásokban rejlő esztétikai élmények megéltetése, a kreatív önkifejezés készségeinek a fejlesztése. A természettel történő folyamatos ismerkedés, az ezzel kapcsolatos készségek, képességek fejlesztése, a gyermekek környezettudatos és környezetbarát magatartásának, életvitelének alakítása. Nyitottság kialakítása a természet értő megfigyelésére.
- A természetben található nyersanyagokkal, ásványkincsekkel történő ismerkedés. Ismeretek, tapasztalatok szerzése azok fellelhetőségéről, felhasználásáról, feldolgozásáról.
- A tavaszi természet jellemzőinek, az emberi tevékenység és az évszakok összefüggésrendszerének megismertetése (*dominancia: MK, TV, MK, É, A*).

Megjegyzés:

A „dominancia” azt jelenti, hogy a ciklusban feltüntetett tevékenységnek jelentős szerepe van a többi tevékenység mellett.

Tartalom

1. Tavasz (22,5 óra)
2-3. A természet képekben (45 óra)
4-5. Természet és a hangok (45 óra)
6-7. A természet kincsei (45 óra)
8. Rendszerezés (22,5 óra)
Összesen: 180 óra

Legalább 2 témát ajánlunk feldolgozni a Ciklus végére (a dőlt betűs a témafeldolgozás).

Megjegyzés:

A hetek alatt lévő tevékenységek, a tevékenységekben (A, É–Z,...) felsorolt művek a válogatás lehetőségét adják, s nem azt jelentik, hogy mindet el kell végezni, meg kell tanítani. A pedagógus maga is kicserélheti mással, amivel viszont az éves szinten leírt célokat, követelményeket és „tananyagot” teljesíteni kell.

Feltételek

Együttműködés: lásd a „Fő modulban”

Mi és a környezetünk: Doboz, nagyító, virágföld, cserép, virágmagok, termések, levelek, ágak, kerti szerszámok, ásványi nyersanyagok gyűjteménye, szakirodalomban ajánlott könyvek, élősarok vagy iskola-kert.

Anyanyelv: Projektek 4., Feladat- és szöv.gy. 4., Témafeldolg. 4., Önművelési napló 4., füzet, író-rajzoló eszközök.

Matematika: Egyéni és csoport munkára alkalmas feladatlapok megoldási kulccsal. Tanulók által szerkesztett feladatlapok tréfás feladatokkal.

Felmérőlapok.

Játékpénz.

Dominójáték az alapműveletek gyakorlásához.

Facsipesz játék a műveleti sorrend gyakorlásához.

Sík és térmértani modellező készlet.

Síkidomok, testek, építőkészlet.

Ének-zene: Ritmuskártyák, Daloskönyv 4–6., kottafüzet, íróeszközök, hangszerek.

Testnevelés: Kislabdák, stopperóra, ugrógödör, ugrókötel, bóják, tollaslabda, görkorcsolya, kosárlabda, focilabda.

Modellezés–vizualitás:

Képek, fotók a tavaszi, nyári, őszi, téli természetről és a természet változásairól.

Vivaldi: Négy évszak (hanglemezek)

Reprodukciók zeneművekről.

Természeti anyagokból készített tárgyak és képek a bemutatáshoz.

Tavaszi virágok, természetes anyagok (kövek, kavicsok, csigák, kagylók, száraz virágok és növények, fakéreg stb.) kötözők, drót, papírok festékek, filctoll, kréta, olló, ragasztó, tű, cérna.

Önművelés: "fő modul"; Önművelési napló 4.

Ajánlott irodalom:

Szemtanú – Művészet-sorozat. Bp. Park.

Művészet dióhéjban 50 remekmű alapján. Bp. Corvina. 1982.

Új Képes Történelem-sorozat. Bp. Officina Nova.

Mi micsoda-sorozat. Bp. Tessloff és Babilon

Usborne Természetbúvár könyvek-sorozat. Bp. Novotrade

Képes gyermekenciklopédia. Bp. Park

Usborne enciklopédia gyermekeknek. Bp. Novotrade

Az állatvilág enciklopédiája-sorozat. Bp. Helikon.
 Varley, Carol–Miles, Lisa : Földrajzi kisenciklopédia. Bp. Park. 1994.
 Világatlasz. Bp. Cartographia. 1995.
 Földrajzi album. Magyarország. Bp. Móra. 1994.
 Arany László: Hol volt, hol nem volt. Bp. Móra
 Baum, Frank: Óz, a csodák csodája. Bp. Móra
 Kastner, Erich: A két Lotti. Bp. Móra
 Kastner, Erich: Emil és a detektívek. Bp. Móra.
 Durrell, Gerald: Léghajóval a világ körül. Bp. Park, 1987.
 Durrell, Gerald: Léghajóval a dinoszauruszok földjén. Bp. Park, 1989.
 Travers, P.L.: Csudálatos Mary-könyvek
 Benedek Elek mesegyűjteményei
 Salten, Felix: Bambi. Bp. Móra
 Salten, Felix: Bambi gyermekei. Bp. Móra.
 Rodari, G.: Jácint úrfi a füllentők birodalmában. Bp. Móra
 Betűfaló – sorozat. Bp. Passage.
 Delfin – könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Pöttyös – könyvek sorozat. Bp. Móra.
 Brezina, Thomas: A hősörny rejtélye. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Brezina, Thomas: Amadeus, az ufó. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Brezina, Thomas: A bajorvirsli-vámpírok éjszakája. Bp. Keller és Mayer .1995.
 Cooper, James Fenimore: Nagy indiánkönyv. Bp. Móra.
 Magyar Értelmező Kéziszótár. Bp. Akadémia
 Magyar Szinonima Szótár. Bp. Akadémia.
 Helyesírási Kéziszótár. Bp. Akadémia.

Folyóiratok:

Állatbarát, Élő világ, Kis Füles, Mini Rébusz, Süni és a Természet Kincskereső, Természet Búvár.

Idegen nyelv:

A szakirodalomban ajánlott könyvek, videó, magnó, teáskanna, tea, cukor, csészék, tej, kanál, szókártyák, ételek, italok, salátástál.

Tavaszi 4.

Időtartam: 22,5 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Interakciós játékok

Helyzetek, szituációk eljátszása a témával kapcsolatosan: Tavaszi szokások, tevékenységek, a tavasz jellemzőinek a megjelenítése Megfigyelések, figyelmet fejlesztő játékok.

Megfigyelések megbeszélése.

Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.

Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

Az élővilág változása. Az időjárás elemeinek, a napszakoknak és az évszakoknak a neve, s használata. Kirándulás, megfigyelések, mérések. A talaj-, a víz-, a levegőszennyezés megelőzésének lehetőségei, a szennyezés egészségkárosító hatása. Iskolakert létrehozása, növények gondozása.

A tavasz hatása az emberi szervezetre.

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű)– ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) versek, élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel versek hangulata, költői eszközök ,...)

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Lipták Gábor: A tavaszi madárgyűlés; Molnár Andrea: Mese a feledékeny tavaszról; Szerekes Ilona: Vadgesztenyevirág; Németh István: Tavaszváró; Szellőcske és a fecske; Rónai György: Szép a tavasz, szép a nyár; Verseghy Erzsébet: Tavaszhívogató; Kányádi Sándor: Március; Szép Ernő: Virágok; Kányádi Sándor: Cicus, cinke, citera, Haragos a kicsi patak; Dénes György: Ébresztő; B. Kádár János: Hívogató, Újra itt van; Jánky Béla: Borúra derű; Kenéz Ferenc: Tavaszra hangolás; Májusi dal.

MATEMATIKA:

Mérés szabvány mértékegységekkel, a terület mérése

A terület mértékegységei: mm², cm², dm², m², km². Területmérés lefedéssel, a téglalap és a négyzet területe.

Területszámítás.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: – Az árgyélus kismadár..., – Zöld erdőbe...,

Zenei alkotás: A tavasz hangjai; Tavaszi szokások eljátszása (pl. zöldágazás, kiszézés, pünkösdlés....)

Zenei elem: A tanult ritmikai, dallami elemek gyakorlása. Dallami és ritmikai játékok

Hangszer: Hangszerfokokozatok használata

Zenellgatás: Zeneműrészet a tavaszról. Tavaszi népszokások felvételeinek a meghallgatása

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Virágkötészet Tavaszi virágcsokor kötözése. A virágcsokor festése akvarellal.

TESTNEVELÉS:

Futás összetett feladatokkal párokban. Gyors indulások különböző testhelyzetekből. Bordásfalon térd-, és sarokemeléssel haladás utánfogással oldalirányban. Bordásfalnál húzódkodás. Függeszkedés. Harántfutás. (206.) Bordásfal a ház!

ÖNMŰVELÉS:

A katalógusról tanultak összefoglalása.

Heti – és napiterv készítése.

Kiránduláson történő részvétel.

Aktív részvétel iskolakert létrehozásában, gondozásában (Ha erre lehetőség van).

IDEGEN NYELV:

Témakör 4. Ételek, italok 1. (tea, sugar, milk, orange juice, apple juice, crisps, hamburgers, cake, chocolate, jam, spaghetti. pizza, fish and chips. Do you like ? Yes, I do. / No, I don't.)

A természet képekben 4.

Időtartam: 45 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Interakciós játékok**Megfigyelések, figyelmet fejlesztő játékok. Megfigyelések megbeszélése.**Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok**Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.**Közös szabályok alkotása.**A tér funkcionális átrendezése.**Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***A természet – állatok és növények ábrázolása műalkotásokon.**A műalkotások és a valóság összehasonlítása, elemzése. Az elvont és a valóság, lényeges és lényegtelen megjelenítési formái.***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;**Olvasmány(ok), élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel.**Ajánlott olvasmányok válogatásra:**Szabó Lőrinc: Tóparton; Kányádi Sándor: Madármarasztaló, Gyermekrajz; Sebők Éva: Ősz; Gyárfás**Endre: Őszi pillanat; Schmidt Egon: Az erdő nyáron; Áprily Lajos: Októberi kép; Kisdobos Képtár:**Nagy István: Hegyek alján.***MATEMATIKA:****a) A terület és a felszín kapcsolata.***Térfogatmérés. A térfogat mértékegységei. Térfogat számítás.***b) Vegyes feladatok a geometria köréből.***Síkidomok tulajdonságai. Téglalap, négyzet kerülete, területe, számítások.**A felmérés előkészítése.**Diagnosztizáló felmérés a geometria anyagából.**Korrekción a tapasztalatok alapján.***ÉNEK-ZENE:***Dal, játék, mondóka: – Fa fölött, fa alatt... – Hej tulipán, tulipán....**Zenei alkotás, kifejezés: Egy kép hangulatának zenei megfogalmazása.**Zenei elem: A tanult ritmikai, dallami elemek gyakorlása. Dallami és ritmikai játékok.**Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Egy fa változásai az évszakoknak megfelelően. (festés temperával). A természet átváltozása az évszakoknak megfelelően (csoportmunka). Festés temperával.

TESTNEVELÉS:

- a) A tanult rendgyakorlatok ismétlése. Gimnasztikai jellegű ugrókötel gyakorlatok. Összetett feladatok akadálypályán: pad, zsámoly, bordásfal. Kötélhajtással szökdelés páros lábon, időre, 1 percig. Zsámoly a ház! – fogójáték.
- b) Szökdelések keresztbe fektetett kötelek fölött páros és egy lábon. Páros gyakorlatok ugrókötelrel. Kötélhajtás páros és egy lábon, párban is lehet! Kötélhajtás haladással. Értékelés: kötélhajtás 1 percig. Páros labdaadogató. (566.) Ugróköteles fogó

ÖNMŰVELÉS:

Az ETO-ról tanultak felidézése.

Részvétel közös múzeumlátogatáson: ajánlat: Szépművészeti Múzeum, egyéb képzőművészeti kiállítások megtekintése.

Információk gyűjtése a témával kapcsolatosan.

Heti- és napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

- a) Témakör 4. Ételek, italok 2. Teakészítés a hozzávalók megnevezésével. A teázás hagyománya Angliában. Felszólító mondatok a teakészítéssel kapcsolatban. (Put the kettle on !)
- b) Témakör 4. Ételek, italok 3. A megtanult ételek és italok játékos felismerése, színeik megnevezése. (Taste the colour.).

Természet és a hangok 4.

Időtartam: 45 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:

Interakciós játékok.

Megfigyelések, figyelmet fejlesztő játékok. Megfigyelések megbeszélése.

Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok: hallást fejlesztő játékok: a természet hangjai, állatok hangjai, tárgyak hangjai.

Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.

Közös szabályok alkotása.

A tér funkcionális átrendezése.

Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.

MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:

A természet ihlette zeneművek. A természetben előforduló hangok szépsége. Csend a természetben. Állathangok (madarak, tücskök, békák) – természeti hangok (vízcsobogás, erdő hangjai, szél).

ANYANYELV:

A témához kapcsolódóan:

Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése; Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;

Olvasmány(ok) élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel (ismeretterjesztő és szépirodalmi művek vizsgálata).

Ajánlott olvasmányok válogatásra:

Szepesi Attila: Szél; Kányádi Sándor: Zápor, Költögető, Hallgat az erdő, Február; A fecskék búcsúzása (vajdasági magyar népi mondóka); Veress Miklós: Téli dal; Létay Lajos: Dalocska; Káldi János: Madárkérlelő; Hangok és jelzések: A természet ABC-je; Üzenet az erdőből: Aki a saját nevét kiabálja; Schmidt Egon: Az erdő éjszaka; Hang, zivatar, magas és mély hangok.

MATEMATIKA:

- a) Év végi ismétlés Számok írása, olvasása, alkotása.
Számok bontása helyi érték szerint a 10 000-es számkörben.
Számok helye a számegyenesen, nagyságviszonyaik.
Számszomszédok, kerekítés. Sorozatok.
- b) Szóbeli és írásbeli összeadás, kivonás a 10 000-es számkörben.
Szóbeli és írásbeli szorzás, osztás.
Szorzás, osztás 10-zel, 100-zal, 1000-rel.
Vegyes szám és szöveges feladatok a négy alapművelet együttes gyakorlására.

ÉNEK-ZENE:

Dal, játék, mondóka: A kecske... A természet hangjainak a megfigyelése
Zenei elem: A tanult ritmikai, dallami elemek gyakorlása. Dallami és ritmikai játékok.
Hangszer: Hangszerfokokozatok használata
Zenehallgatás (Vivaldi: Négy Évszak)

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

(Vivaldi: Négy Évszak) Képsorozat készítése a zeneműhöz (választható eszközzel) Lemezborító tervezése a zeneműhöz (választható technika).

TESTNEVELÉS:

- a) Gyors indulások párokban. Kargyakorlatok: körzések, húzások. Kislabda hajítás távolba. Távolba dobó versenyek. Célbadobás vonalból a dobás távolságának változtatásával. Fekete-fehér fogójáték. Jöjj velem!
- b) Labdagyakorlatok kislabdával. Sorozatugrások Kislabda hajítás felmérése. Értékelés: kislabda hajítás. Távolugrás nekifutással. Távolba ugró versenyek. Földönfutó. (Kézikönyv 42. oldal.) Labdarúgás.

ÖNMŰVELÉS:

Részvétel egy élő (vagy videós) zenekari mű megtekintésében, séta a természetben: a természet hangjainak a megfigyelése.
Heti- és napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

- a) Témakör 4. Ételek, italok 4. Séta az élelmiszerboltban. A legkedveltebb ételek tízes listájának összeállítása.
- b) Témakör 4. Ételek, italok 1.–4. Rendszerezés, ismétlés. Salátakészítés.

A természet kincsei 4.

Időtartam: 45 óra

Tartalom

EGYÜTTMŰKÖDÉS:*Interakciós játékok.**Megfigyelések, figyelmet fejlesztő játékok: A természetben található anyagok, tárgyak megfigyelése, közös feldolgozása.**Helyzetek, szituációk eljátszása.**Megfigyelések megbeszélése.**Érzékelést- észlelést fejlesztő gyakorlatok.**Kommunikációs játékok, gyakorlatok. Dramatizálás.**Közös szabályok alkotása.**A tér funkcionális átrendezése.**Feladatok kooperatív módon történő megoldásának a gyakorlása.***MI ÉS A KÖRNYEZETÜNK:***Ismerkedés a természetben található nyersanyagokkal és ásványi kincsekkel. Bányászatuk, felhasználásuk, feldolgozásuk (fa, szén, kőolaj, földgáz, ásványi nyersanyagok, drágakövek).***ANYANYELV:***A témához kapcsolódóan:**Kommunikáció: – beszéd – kiejtés – szövegalkotás fejlesztése. Néma és hangos olvasás fejlesztése; Írás – íráshasználat fejlesztése; Anyanyelvi, helyesírási – irodalmi(mű) – ismeretek szerzése;**Olvasmány/ok élmények feldolgozása különböző tevékenységekkel.**Ajánlott olvasmányok válogatásra:**Közetek és ásványok; Mi van a Föld gyomrában ?; Természetvédelmi területek; Arborétum; Az erdő védelemre szorul; Áprily Lajos: A somfa-csonk, A nyírfa síp; A föld alatt.***MATEMATIKA:****a) Mértékváltások gyakorlása.***A síkidomokról tanultak ismételése.**Kerület és területszámítás.**Szöveges feladatok a geometria köréből.**Tapasztalatok gyűjtése a matematika érdekességei köréből.***b) A negatív számokról tanultak ismételése.***A törtekről tanultak ismételése.**Vegyes szám és szöveges feladatok a negatív számok és a törtek köréből.**Kombinatorikus feladatok megoldása Valószínűségi esetek előállítás, kirakása, eljátszása.***ÉNEK-ZENE:***Dal, játék, mondóka: – Kiskertem tele van...**Zenei elem: A tanult ritmikai, dallami elemek gyakorlása. Dallami és ritmikai játékok. Hangszer: Hangszerfokokozatok használata.*

MODELLEZÉS-VIZUALITÁS:

Kép tervezése és készítése természetes anyagokból (kavicsok, csigák, kagylók, száraz virágok stb.).

Dísz tárgyak készítése természetes anyagokból (kövek, kavicsok, kagylók stb.).

Ékszer készítése (gyöngysor, fülbevaló) apró csigákból és kagylókból.

TESTNEVELÉS:

- a) Futás egyéni iramban. Feladatok szökdeléssel. Távolugrás gyakorlása. Távolugrás felmérése. Kelj fel Jancsi!
- b) Játékos páros gyakorlatok. Egyensúlygyakorlatok helyben: ülésben, térdelésben, guggolásban, állásban. 12 perc futás egyéni iramban. 30 m-es gyorsfutás guggolórajttal Ismétlés 4-5 alkalommal. Felmérés. Séta. Légzőgyakorlat. Járás zenére.

ÖNMŰVELÉS:

Múzeumlátogatás. Hogyan válasszak olvasnivalót magamnak?

Információgyűjtés a témával kapcsolatosan.

Heti- és napiterv készítése.

IDEGEN NYELV:

Az éves tananyag ismétlése, játékos formában való gyakoroltatása, rendszerezése. Mit tudunk már, hová jutottunk el? Értékelés. „A summer party” rendezése.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A Miniszterelnöki Hivatal és a Belügyminisztérium közös szerkesztésében havonta megjelenő

ÖNKORMÁNYZATOK KÖZLÖNYE

az önkormányzatok számára működésük során hasznos és nélkülözhetetlen tájékoztatói forrás.

A kiadvány első három része az önkormányzatokat érintő, újonnan kihirdetett jogszabályokat (törvények, rendeletek — ideértve az önkormányzati rendeleteket is —, alkotmánybírósági és egyéb határozatok) közli. Negyedik főrésze közleményeket, pályázati felhívásokat és tájékoztatásokat (szakértők közleményei, az Állami Számvevőszék ajánlásai, az önkormányzatok által elnyerhető támogatások pályázati feltételei, az önkormányzatok éves pénzügyi beszámolóit, alapító okiratok stb.) tartalmaz.

Az **Önkormányzatok Közlönye** előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadó (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) címen (postacím: 1394 Budapest 62. Pf. 357) vagy a 318-6668 faxszámán.

2004. évi éves előfizetés díja: 4140 Ft áfával.

Példányonként megvásárolható a kiadó közlőnyboltjában (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6. Tel./fax: 267-2780).

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük az **Önkormányzatok Közlönye** című lapot példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házszám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

Szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével.

A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Pulay Gyula. A szerkesztésért felelős: dr. Müller György. Budapest V., Kossuth tér 1—3.

Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon/fax: 266-6567.

Információ: tel./fax: 317-9999, 266-9290/245, 357 mellék.

Példányonként megvásárolható a kiadó Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. (tel./fax: 267-2780) szám alatti közlönypoltjában, illetve megrendelhető a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

2004. évi éves előfizetési díj: 73 140 Ft. Egy példány ára: 161 Ft 16 oldal terjedelemtől, utána + 8 oldalanként + 161 Ft.

A kiadó az előfizetési díj évközbéli emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

04.1131 — Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert.